ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΑ, ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

DIONYSII HALICARNASSEI SCRIPTA QVAE EXSTANT, OMNIA, ET HISTORICA, ET RHETORICA.

E veterum librorum auctoritate, doctorumq; hominum animaduersionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum Latina versione ad Græci exemplaris fidem denuo sic collata & conformata, vt plerisque in locis sit plane noua.

Addita fragmenta quædam, cum Glareani Chronologia, & duplici appendice. Additæ etiam Notæ, quibus de vtriusq; textus vel emendatione vel explanatione agitur.

Adiecti præterea duo locupletissimi rerum & verborum INDICES; alter, Græcus; alter, Latinus.

Opera & studio Friderici Sylburgii Veterensis.

FRANCOFVRDI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
MDLXXXVI.
Cum S. Cæs. Maiestatis priuilegio ad sexennium.

2-94-7677

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΑ, ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

DIONYSII HALICARNASSEI SCRIPTA QVAE EXSTANT, OMNIA, ET HISTORICA, ET RHETORICA.

E veterum librorum auctoritate, doctorumq; hominum animaduersionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum Latina versione ad Græci exemplaris fidem denuo sic collata & conformata, vt plerisque in locis sit plane noua.

Addita fragmenta quædam, cum Glareani Chronologia, & duplici appendice. Additæ etiam Notæ, quibus de vtriusq; textus vel emendatione vel explanatione agitur.

Adiecti præterea duo locupletissimi rerum & verborum INDICES; alter, Græcus; alter, Latinus.

Opera & studio Friderici Sylburgii Veterensis. Auctores damnati, prohibitum; cum expurgatione. Tamen. permissum

Corregido conforme a expurgo del año de 1640.
Diego de Riberaxy

FRANCOFVRDI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
M D L X X X V I.
Cum S. Cæs. Maiestatis priuilegio ad sexennium.

AVCTORES QVI A DIONYSIO IN Antiq.Rom.citantur.

GRAECI.

Aristoteles.
Anaxilaus.
Antigonus; *Vel potius*
Antiochus Syracusanus.
Æschylus.
Arithus.
Agathyllus.
Aratinus; *Vel potius*
Arctinus.
Argiuarum sacerdotum, & rerum sub cuiusque sacerdotio gestarum scriptor.
Callistratus.
Cephalo Gergithius.
Callias, qui res Agathoclis scripsit.
Damastes Sigensis.
Demagoras.
Dionysius Chalcidensis.
Eratosthenis Chronographia.
Euxenus poeta; *Vel potius* Ennius.
Hegesippus.
Hieronymus Cardianus.
Homerus.
Herodotus.
Hellanicus Lesbius.
Myrsilus Lesbius.
Menecrates Xanthius.
Polybius Megalopolitanus.
Pherecydes Atheniensis.
Philistus Syracusanus.
Phanodemus.
Silenus.
Sophocles trag.
Satyrus.
Theophrastus.
Theopompus.
Thucydides.
Timæus Siculus.
Xanthus Lydius.
Xenagoras.
Zenodotus Trœzenius.

LATINI.

Q. Ælius Tubero.
C. Aquilius.
L. Calpurnius Piso.
L. Cincius.
Ennius.
Q. Fabius Pictor.
Cn. Gellius.
Licinius Macer.
M. Porcius Cato.
C. Sempronius.
M. Terentius Varro.
Valerius Antias.
Venonius.
Censoriæ tabulæ.
Pontificum tabulæ.
Quibus vero quisque locis citetur, ex Indice cognosces.

AVCTORES QVI CITANTVR IN LIB. De Orig. gentis Romanæ.

Acilii Pisonis Epitoma.
Alexander Ephesius de bello Marsico.
Annales pontificum.
Aufidii Epitomæ.
Cassius.
Catonis Origines.
L. Cincius.
Domitius.
Egnatius.
Ennius.
Fabius Pictor.
Sex. Gellius de Origine gentis Romanæ.
C. Iulius Cæsar, seu Cæsaris Pontificalium libri.
Licinius Macer.
Liuius.
Lucatius; *Vel* Lutatius; *Vel potius* Vulcatius.
A. Postumius de aduentu Ænea.
Plautus.
Sallustius.
Sempronius.
Tubero.
Valerius Antias.
Vennonius.
Vulcatius.
Virgilius.

AVCTORES QVORVM OPE IN HAC editione vsus est Sylburgius.

GRAECI.

Homerus.
Hesiodus.
Apollonius, cum scholiasta suo.
Æschylus.
Sophocles.
Euripides.
Aristoteles.
Herodotus.
Thucydides.
Xenophon.
Diodorus Siculus.
Polybius.
Plutarchus.
Polyænus.
Apollodorus.
Eusebius, & eiusdem Chronicon.
Strabo.
Ptolemæus.
Pausanias.
Stephanus Byz.
Hesychius.
Suidas.
Eustathius.
Etymologus.

LATINI.

Virgilius.
Ouidius.
Propertius.
Horatius.
Cicero.
Cato.
Varro.
Liuius.
Plinius.
Gellius.
Macrobius.
Valerius Max.
Lactantius.
Seruius.
Festus.
Priscianus.
Glossaria.

RECENTIORES.

Adrianus Turnebus.
Antonius Augustinus.
Barnabas Brissonius.
Carolus Sigonius.
Christoph. Landinus.
Dauid Hœschelius.
Erasmus Roterodamus.
Franciscus Modius.
Fuluius Vrsinus.
Gabriel Philadelphius.
Gul. Budæus.
Gul. Canterus.
Gul. Xylander.
Henricus Glareanus.
Henricus Stephanus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Donzellinus.
Iacobus Cuiacius.
Ioach. Camerarius.
Ioannes Annius Viterb.
Ioannes Brodæus.
Ioannes Hartungus.
Ioannes Rosinus.
Iosephus Scaliger.
Iulius Pacius.
Iustus Lipsius.
Laurentius Valla.
Paulus Leopardus.
Petrus Regemorterus.

AD ROMAM DE GRÆCO LATINA ROMANARVM ANTIQVITATVM EDITIONE, FR. SYLB. E.

Græcia Pausaniæ, textu perarata bilingui,
Graiugenis nuper persoluit meritum.
Nunc Italis etiam dignas persoluere grates,
Ac Latium duplici pandere voce lubet.
Ortus Roma tuos, & prima exordia tanti
Splendoris, geminis prodimus, ecce, typis.
Res bellis ac pace, domiq; forisq; peractas,
Perpetuumq; sacri numinis auxilium,
Sub regum imperio primum iussisq; seueris,
Dein sub consulibus liberiore iugo:
Mentes hospitii iurisque larisque benignas,
Verbis malentes vincere quam gladiis;
Parcere subiectis ac debellare superbos
Consuetas, quoties signa tulere foras;
Rursum fraterne quasuis componere lites
Adsolitas, quoties bella fuere domi:
Has aliasque tua stirpis Roma inclyta laudes
Prodimus en Graiis Ausoniisque typis.
Tu studium vultu nostrum acceptato sereno;
Et tu qui Roma nobile nomen amas.

Por auctoridad del consejo del Sr. nro. S. de la S. y General Inquisicion esta expurgado este libro conforme al nuevo expurgatorio del Sr. nro. S. Cardenal Inquisidor General don Bernardo de Sandoval y Rojas y assi se puede vsar del. Sr. Cruel Carmen de madrid a 4 de abril 1612

Fray Fran.co de Jesus

NOBILISS. AMPLISS. Q.

CONSVLIBVS AC SENATVI INCLYTÆ REIPVBL. FRANCOFVRDENSIS,

FRIDERICVS SYLBVRGIVS S. & F. P.

OMNES qui in eadem vrbe degunt, siue ciues sint, siue inquilini, eo semper anniti decet, vt studiis suis ac vitæ genere quod ingressi sunt, non priuata tantum commoda amplificent, sed ad rempubl. etiam vel augendam & illustrandam, vel saltem conseruandam, aliquid pro suis quisq; viribus conferant. Id vt in aliis bene institutis rebuspublicis, ita in hac etiam ciuitate magna laudis æmulatione obseruari video. Vt enim de priuatis tantũ hominib. loquar, opifices, mercatores, & huius generis alii, plerique omnes tanta industria studiis suis inuigilant, vt exteros qui e variis totius Europæ regionibus ad semestres panegyres quotannis huc confluunt, in multis non modo exæquent, verum etiam superent. Non dicam hic de iis qui fructuosis negotiationibus suos pariter & vestros prouentus locupletant; nec de iis qui magnificis ædificiis hanc vrbem certatim dilatant atq; exornant; sed de iis inprimis qui suis operibus primum domesticis prodesse student; deinde emissis etiam ad exteros circumquaq; industriæ suæ documẽtis, & suum & reip. vestræ nomen longe lateq; diffundunt. In quo genere mihi quidem præcipuam mereri laudem videntur qui ad bonorum scriptorum publicationem applicuerunt animos, pulchrisque typis tales euulgant libros, quibus hominum mentes ad diuinarum & humanarum rerum cognitionem, qua nihil in hac vita est augustius, magis ac magis deducantur. Ea re multum ornamenti huic reip. superioribus annis pepererunt Christianus Egenolfus & Petrus Brubachius; ille, potissimũ in Latinis; hic, etiã in Græcis exprimendis: his vero temporibus præclaram hac in parte operam nauant Sigismundus Feirabendius, & Andreæ Wecheli successores: qui tantam bonorum librorum copiam quotannis emittunt, vt ea pene sola omnibus totius Europæ bibliothecis instruendis sufficiat. Quorum industria vt alios permultos ad iuuanda doctorum hominum studia in dies excitat, ita & mihi aliquod æmulationis calcar addidit; effecitq; vt sicut ante officinæ Wechelianæ, viuo Andrea, ita etiam post [redacted] viri obitum, heredibus eius ac generis, Claudio Marneo, & Ioanni Aubrio, gnauis atq; industriis viris, iam quartũ annum in optimis quibusq; auctoribus Græce ac Latine exarandis præeam. Sicut igitur illos in hisce propagandis, non tam suum quæstum, quam publicã vtilitatẽ & huius reip. gloriam spectare video: ita ego quoq; talem mihi scriptorem iam dudum optaui, cuius editio huic ciuitati tum ornamento tum adiumento esse posset. Is se nunc post Pausaniam, Aristotelem, & huius generis alios, ex voto prorsus obtulit; DIONYSIVS

HALICARNASSEVS, auctor tã grauis & vtilis, vt inter omnes & Græcos & Latinos historicos vix vllus ei præferẽdus videatur. Nam si scriptionis argumentũ spectemus, non vulgaris populi historiã tractat, sed eius quẽ Deus opt. max. post electã Israelis gentẽ tanto fauore dignatus est, vt non modo cuncta totius orbis regna eius potestati subiecerit, verum etiam vnicũ filium suum pro humani generis salute sub eius imperio & humanam naturam inducre, & pro toto mundo pati ac mori fractoq; peccati & mortis dominatu, & liberato hominum genere, cum gloriosissimo triumpho in cælos redire voluerit. Huius inquam populi conscripsit historiam. ac priori operis parte ortum esse docet non a barbaris, sed ab antiquissimis & nobilissimis Græciæ populis, Oenotris, Pelasgis, Palantinis Euandri ductum secutis, Herculis sociis, ac demum Troianis post Ilij exscidium ex Asia in Italiam Ænea duce profectis: quos omnes e vetustissimis illustrissimisq; Peloponnesi regionibus, Arcadia, Elide, atq; Argis ortos, variisq; fatis nunc huc nunc illuc delatos, tandem diuersis temporibus diuinorum oraculorum monitu colonias in Italiam deduxisse tradit; ac fixis ibi sedibus, mutatisque subinde nominibus, primum Aborigines, postremo sub Latino rege Latinos dictos, tum alias vrbes condidisse, tum Lauinium & Albam, e quib. ceu matrib. Romana gens prognata sit. Altera operis parte πολιτείαν tam nobilis populi pertractat; eamque perpetuo ad temporum & rerum mutationes attemperatam fuisse ostendit. Primis enim temporibus, quos infantiæ annos elegãti allegoria Florus nominat, sub regum imperio per annos CCXLIIII circum ipsam matrem suam cum finitimis populis, Latinis, Sabinis, Etruscis, Hernicis, & Volscis de principatu luctatum esse. Deinde cum sub vltimo rege Tarquinio regia potestas in nimis superbam insolentemque tyrannidem degenerasset, sublata monarchia instituisse aristocratiam, quæ regia quidem potestate esset prædita, sed certis legibus ac certo temporis spatio adstricta. itaq; creatis annuis consulibus, illorum auspiciis vrbem atque imperium primum contra Tarquinii longas variasque molitiones prudentia & fortitudine singulari defendisse; subuersisque omnibus tyranni conatibus, anno belli quartodecimo, primum Latinos cognatos suos, cum eodem tyranno debellatos, in amicitiæ societatisque fœdus recepisse, nec multo post Hernicis subiugatis idem concessisse beneficium. tum Auruncos, feram gentem, plane profligasse. cum Sabinis, Volscis, Æquis, Etruscis, perpetuis imperii æmulis, bella fere continua gessisse, varia nonnumquam fortuna; sed plerumque tanta successuum felicitate, vt aduersariorum fines magis ac magis contraxerit, suosque fere in dies extenderit. Atque hac quidem fortuna foris vsum esse nobilissimum populum. Cum vero primis bellis ex animi sententia confectis, ac pace reddita, inter illa potentiæ incrementa sublatis optimatium animis, ditiores, in primis autẽ fœneratores, tenuiorem in plebe turbam tractarent durius, & animis vtrimque exacerbatis res eo processisset, vt plebeii anno vrbis CCLX a patriciis secessionem facerent, Patres, veluti caput reipublicæ, illud corporis sui membrum non amputandum censuisse, sed prudentia & moderatione iterum sibi agglutinasse; & quia pauperes non tantum præsenti egestatis leuatione satis sibi cautum iudicabant, sed etiam in posterum sibi aduersus potentiores aliquo adminiculo opus fore prouidebant, ideoque sibi quoque ad tuendam imbecillitatem suam annuos magistratus petebant, tribunos eis atque ædiles a senatu permissos esse. Qui cum (vt vulgo solet accidere) non contenti Patrum benignitate, maiora in dies affectarent, ita vt tandem etiam iuris & honorum æquationem sibi poscerent, Patres illorum cupiditatibus nunc moderatius, nunc rigidius obstitisse. tandem cum tempori & rebus cedendum esse videretur, primum iuris æquabilita-

bilitatem indulsisse, permissisque Consulum loco Decemuiris, anno vrbis CCCIII leges & toti ciuitati communes, & cuique ordini peculiares, in XII tabulis per Xviros proposuisse. deinde cum posteriores decemuiri, facta inter se conspiratione, tyrannidem inuexissent, & magistratus ille vnanimi ciuitatis consensu antiquatus esset, patriciisque consulatu reddito, demum plebeios quoque dignitatis eius incessisset cupiditas, Patres illo quidem tempore ad consulares honores plebi aditum patefacere noluisse, sed suspenso interim consulatu, tribunatum militarem proconsulari potestate præditum cum plebeiis anno vrbis CCCXI communicasse. atque vt benignus pater liberorum precib. interdum, licet stolidioribus & importunioribus, indulgendum existimat, ita etiam prudentissimos & moderatissimos eius reip. Patres, perpetuo se vt exteris, ita etiam domesticis benignos præbuisse: sed ita vt si vel hi vel illi sua bonitate abuti viderentur, seueriore imperio contumaciam eorum coercerent, creatoque in semestre dictatore cum absoluta rerum potestate, tum domesticis tum externis malis in summo discrimine mederentur; idque vnice agerent, vt in summa clementia nihilominus auctoritatem suam domi pariter ac foris tutarentur. Ad extremum cum fatali periodo res magis magisq; ad æquabilitatem vergerent, in omnium pene priuilegiorum consortium plebeios esse admissos, non modo sacerdotiorum, verum etiam senatus, consulatus, ceterarumque dignitatum, ad quas ante non nisi patriciis patuerat aditus: quippe quod vsu & experientia cognitum esset, plebem in omnibus cum patriciorum ordine contentionibus perpetuo superiorem discessisse: ideoque Patres domesticis aliquantum de suo iure cedere maluisse, quam suscepto domi bello, hostibus sui opprimendi ansam præbere. qua moderatione id eos esse consecutos, vt cum sæpe intestinorum discidiorum tempore ab hostibus inuaderentur, semper domesticis motibus fraterne compositis, declararint, Romæ discordis vires aduersariorum etiam coniunctissimorum robore validiores esse; vel eo ipso tempore quo se hostes in vrbem quam latentissime insinuassent; vt anno vrbis CCXCIIII, cum intestinæ discordiæ occasione, Capitolium nocturnis insidiis ab Ap. Herdonio esset occupatum. Hæc de illustrissimi populi origine ac republ. prolixe luculenterque a Dionysio narrantur vndecim illis libris qui soli ad nostra tempora peruenerunt. De reliquis nouem, quos vsq; ad primum bellũ Punicum & pene vsq; ad annum vrbis quingentesimum pertexuit, etsi difficile est prouinare. tamen si ex his vndecim facienda est coniectura, videtur docere voluisse, vt aliarum rerumpublicarum, ita etiam Romanæ certas fuisse periodos, & cum finib. imperii non modo per Europam, verum etiam per alteras orbis partes Asiã & Africam propagatis, populi potentia creuisset, & tum domestica tum externa perpetuum dictatorem requirere viderentur, rem Romanã expletis pueritiæ & adolescẽtiæ annis, viriliætate e misto optimatum & plebis imperio, denuo ad monarchicum imperiũ esse reuolutã: sicut M' Valeriũ lib. VII, in graui illa oratione, qua patrib. moderandũ priuilegiorũ ius, & cõmunicandam cum plebe iudiciorum potestatẽ suadet, inter alia hæc differentẽ inducit, optimã reip. formã esse, in qua nec mera sit monarchia, nec mera oligarchia, nec mera democratia, sed mistum ex his omnib. regimen ita temperetur, vt si qua pars limites suos excedat, sanioris auctoritate in ordinem cogatur. itaque monarchiam, si pro libidine imperium gerere instituat, ac tyrannidẽ exerceat, ab optimatib. conuelli. qui si & ipsi opib. & factionib. elati, iustitiæ ceterarumq; virtutum studia abiiciant, dominatum eorum a prudenti populo abrogari. si vero & populus moderationis ac iuris regula temerata, ordinẽ reip. confundere ac leges violare incipiat, a præ-

ſtantiſsimo in republ. viro compeſci, & vi ad officium retrahi. Hoc ergo huius nobiliſsimæ hiſtoriæ argumentum eſt. Si vero ſcriptionis formam inſpiciamus, tam illuſtre argumentum ita tractauit, vt quod pro ſeuera veterum ſcriptorum cenſura, deſiderauit in aliis, ipſe quam diligentiſsime obſeruarit. Primum igitur demonſtrat, nonnullos e Græcis, præſertim Hieronymum Cardianum & Timæum Siculum, parum vere de Romanæ gentis ortu ſcripſiſſe, qui Romanos vt barbaros & a barbaris ortos perſtrinxerint. Deinde inter Romanos quoque non paucos partim erroris, partim incuriæ atque indiligentiæ coarguit, qui in multis hiſtoriæ partibus tum alias rerum circumſtantias, tum exquiſitam rationem temporum, parum conſiderate prodiderint. in quo genere non modo Polybium Græcum hominem notat, ſed etiam Latinos auctores, Fabium, Gellium, Licinium, ipſoſque etiam Annales. Tum multas antiquitates partim a Græcis partim a Latinis prætermiſſas, e vetuſtiſsimis monumentis eruit, & ſuo quaſque loco exponit. In quibus tam accuratus ac copioſus eſt, vt quæ Liuius tribus dumtaxat libris eſt complexus, ipſe in vndecim diffuderit: adeo vt Liuiana hiſtoria, ſi cum hac conferatur, tantum epitome aut pulcherrimi corporis adumbrata imago eſſe videatur. Nec vero ſatis habuit vere, exacte ac plene res cum ſuis circumſtantiis enarrare; ſed id etiã ſummopere ſtuduit, vt ſcriptionis forma philoſophiæ atque in primis politices ſtudioſis hominibus, præter voluptatem, vtilitatis quoque afferret plurimum. itaque non vniformi ſcriptionis genere ſolos rerum exitus prodendos iudicauit; ſed nonnuſquam, vbi grauioris momenti negotia ſe offerebant, præter actionum cauſſas, modos, conſilia, & huius generis alia, orationes quoque inſerendas cenſuit, quarum pondere effectum eſſet vt pars parti cederet. Tum in præſtantum virorum mentione, non tantum res ab illis geſtas, ſed etiam virtutes eorundem vitasque ſibi narrandas exiſtimauit; atque id efficiendum, vt politicæ philoſophiæ ſtudioſi haberent quod non tantum in contemplando, ſed etiam in dicendo agendoque cum fructu imitarentur: quippe cum hiſtoria id nobis afferat vtilitatis, vt animos non modo ad ſuperiorum temporum res audiendas viſendaſque ceu manu ducat; verum etiam præteritorum exemplis eoſdem ad futura tum proſperis tum aduerſis in rebus inſtruat, atque ex alienis conſilium de propriis capere doceat. Taceo hic quam grauiter paſſim omnes qui vel in monarchia, vel in ariſtocratia, vel in democratia, vel in alia quacumque reipublicæ forma, rebus domi aut foris, vel in pace vel in bello præſunt, ſalutaribus monitis ac præceptis informet. Immo ne ſubditis quidem & priuatis hominibus in commonendi inſtituendique officio ſuo loco deeſſe voluit. Virtutum diligentiſsimus laudator & hortator eſt; tum aliarum, tum præſertim pietatis, iuſtitiæ, modeſtiæ, continentiæ, frugalitatis: quarum ſtudio priſci Romani & Dei & hominum fauorem ſibi conciliauerint. De Dei prouidentia, omnipotentia, miſericordia, iuſtitia; de animorum immortalitate & poſt hanc vitam conditione, ſatis pie, vt tum ferebant tempora, diſſerit; atque ita, vt omnes cuiuſcumque conditionis homines a vitiis ad virtutis & honeſtatis ſtudium adducere conetur. Denique res quaſque eo orationis genere pertexuit, quod eis maxime congruere videretur; ſtilo nunc ad Herodoteam lenitatem, nunc ad Thucydideam grauitatem compoſito, atque ita vbique temperato vt decorum poſtulare videbatur. Qua vero occaſione, cum Græcus eſſet, Romæ ad priſcarum antiquitatum exactam cognitionem peruenerit, & quibus adminiculis, quem etiam in finem, eas litteris mandarit, partim ipſe in ſua præfatione docet, partim alii prolixe declara-

clararunt. Cum igitur tam grauis, tamque vtilis, atque adeo etiam elegans ſit hic auctor, vobis eum præ ceteris offerendum exiſtimaui; atque eam præcipue ob cauſſam quod eas virtutes quas ille præ ceteris in Romanis ſuſpicit ac prædicat, a vobis quoque ſummo ſtudio coli videam. Duo vero maxime in tam illuſtri potentique populo admiranda cenſet: alterum, quod, ſiqua inter eos (vt ſæpe fit) exorta eſſent diſſidia, ea ſemper fraternis inter ſe animis compoſuerint: ipſoſque etiam aduerſarios humanitate magis quam armis vincere ſtuduerint: ac ſi armis omnino expugnanda eſſet eorum obſtinatio, ſemper quam moderatiſsime victos tractauerint, & alios in ſuam vrbem traduxerint, alios colonis ex ſua ciuitate miſsis imperio ſuo aſſuefecerint. Alterum, quod non tantum ſociis & vicinis, ſed etiam exteris, atque adeo ipſis etiam hoſtibus vrbem ſuam patere voluerint; & vt foris omnes qui ope ſua indigerent, aduerſus hoſtium vim promptiſsime defenderunt, ita etiam domi omnibus qui commodas ſedes quærerent, tutiſsimum ad ſe refugium dederint: idque iis etiam temporibus quibus potentia eorum iam maximis incrementis adaucta, maiorem habitatorum frequentiam parum deſiderare videbatur. recepiſſe namque in vrbem non modo Italicos populos, Latinos, Sabinos, Hernicos, Volſcos, Opicos, (ſeu Oſcos) Etruſcos, Marſos, Samnites, Bruttios, Vmbros, Ligures; ſed etiam Græcos, Gallos, Hiſpanos, tum lingua tum moribus prorſus diſſimiles: eaque ratione ciuitatis numerum ac vires ita exauxiſſe, vt cum vno eodemque tempore Hiſpania & Gallia eſſet oppugnanda, Sicilia & Sardinia in dicionem retrahenda, motus in Græcia & Macedonia componendi, atque in totius Italiæ defectione ſuſtinendum bellum Annibalicum, tanta pericula ſimul ſubire ac ſuperare Roma ſola potuerit. quod inſtitutum ſi apud Græcos quoque imitati eſſent Athenienſes, Lacedæmonii, & Thebani, facilius Græciæ principatum contra aduerſarios tueri potuiſſe. Sic in vobis præter ſummam pietatem, æquitatem, moderationem, benignitatem, aliaque præclara virtutum ornamenta, magnam admirationẽ & laudem meretur ſingularis veſtra in recipiendis exteris benignitas ac facilitas, atque iis in primis in quibus virtutis & induſtriæ apparet ſignificatio. quam virtutem vt Deus olim in electo ſuo populo ſe ampliſsimis præmiis remuneraturum eſt pollicitus, ita non dubito quin vos quoque ob eandem humanitatem maioribus proſperitatis incrementis indies ſit cumulaturus: ſicut iam nunc haud obſcura vobis eius voluntatis ſuæ præbet documenta. Poſſent hic aliæ quoque reipubl. veſtræ laudes ampliſsimæ prædicari, de nobiliſsimis veſtris conditoribus, de ampliſsimis patriciorum proſapiis, de variis ſitus commoditatibus, de eximiis priuilegiis Cæſarum munificentia in hanc rempubl. collatis, de decenti reipubl. forma, de prudentum, doctorum, fortiumque virorum copia, de multis aliis inſignibus ornamentis, quorum quædam cum illuſtribus rebus publicis vobis ſunt communia, quædam plane peculiaria. ſed ea nec huius loci ſunt, & ingenij mei imbecillitate magis obſcurarentur quam exornarentur. Vnum tantum illud quod præ multis aliis in populo Romano Dionyſius meus laudat, maximumque ad augendas populi Romani vires momentum attuliſſe dictitat, in vobis quoque ſummam mihi laudem mereri viſum eſt; ſumma videlicet in illuſtri ſplendore erga quoſcumque humanitas. Præterea vt Dionyſius ſui operis editione gratum ſe erga Romanos hoſpitem declarare voluit, ita ego quoque pro aliquot annorum incolatu has qualescumque gratias vobis referendas exiſtimaui. Vt autem paucis vos edoceam quid a me in hac editione ſit præſtitum, primum operam dedi vt Græcus auctoris textus quam emendatiſsimus in lucem prodiret. qui cum plurimis

in locis mutilatus esset & corruptus, primum vetera exemplaria in amplissimis Italiæ bibliothecis, Romana & Veneta, per doctos viros consului. Deinde quidquid e Gallia, e Belgio, & Germania nostra huc traduci posse videbatur, studiose conquisiui. Tum quidquid in publicatis doctorum hominum annotationibus in eosdem vsus prostabat, [redacted] euolui. Quin & interpretis vtriusque versionibus in consilium adhibitis, multa illarum adminiculo integritati suæ restitui. Denique ex mei quoque ingenij quamuis paupere penuario, non pauca contribui; [redacted] Adhæc quia Latina cum Græcis coniungenda videbantur, Gelenij versionem cum Græcis denuo contuli, & plerisque in locis ita interpolaui, vt pene noua dici queat. Tum fragmenta legationum quarundam, e posterioribus Dionysii libris desumpta, cum mea versione addidi. Romanæ gentis progenitores, regum seriem; adhæc consules cum annorum serie, ac præcipuis rerum gestarum capitibus, in margine adieci. Addidi præterea Glareani Chronologiam, & duplicem appendicem; alteram, de Romanæ gentis origine; alteram, de veteribus Romanorum legibus. Seorsum etiam Notas adieci, quibus de vtriusq; textus emendatione vel explanatione, quantum res & tempus ferebant, satis prolixe agitur. Denique addidi duos bene copiosos Indices: quorum alter Græcæ linguæ studiosis, alter historicis & politicis [redacted]. Intelligitis ergo, nobilissimi & amplissimi viri, quem vobis & qualem scriptorem offeram; quibus etiam de caussis eum vobis dicandum existimauerim. [redacted] pro mea erga vos obseruantia etiam atque etiam enixe peto, vt hoc meum qualecumque studium vobis probari patiamini. Quod si feceritis, vt spero, calcar mihi ad plura & maiora sub vestro patrocinio in lucem proferenda addetis. Deus opt. maximus, in cuius manu sunt omnia mundi regna, animos vestros in rerum administratione spiritus sui ductu ita regat, vt omnes actiones vestræ ad diuini nominis gloriam, ecclesiæ ædificationem, Romani imperij decus, vestræque reipublicæ salutem ac prosperitatem plurimum accessionis afferant. V kal. April. MDLXXXVI, in Museo Wecheliano.

FR. SYL-

FR. SYLBVRGIVS CANDIDO LECTORI S.

ETSI iam ante in titulo & dedicatoria præfatione indicatum est, quid a nobis in hac editione sit præstitum: tamen hic seorsum tibi quædam exponenda sunt, lector, quæ nec titulus nec dedicatoria epistola commode capere potuerunt. Vt igitur ea in angusto temporis spatio breuiter tibi patefaciam, cum de huius auctoris editione multorum doctorumq; virorũ impulsu consiliũ cepissent Wecheli successores, eaq; in re, sicut in aliis nonnullis, mea vti opera statuissent, officii mei esse duxi, [redacted] Porro vt textus vterq; corrigeretur, Græcum cum Latino contendendum censui, atque alterum ex altero emendandum. In qua collatione cum deprehenderem Græcum textum plurimis in locis deprauatum esse, in nonnullis etiam plane mancum, ita vt sine veterum codicum ope sanari non posset, ad Italicas mihi bibliothecas confugiendum existimaui, atq; ex illis petenda remedia. Primum ergo Venetias ad Natalem Comitem, deinde Romam ad Fuluium Vrsinum litteras dedi, atque a doctissimis & clarissimis illis viris petii, vt ex veteribus libris qui in Veneta & Romana bibliotheca exstarent, locos a me notatos corrigerent, & siquid præterea inuenirent, id nobis & reip. litterariæ impertirent. Ea petitio mea non fuit irrita. Licet enim Natalis, morte præuentus, id officii nobis præstare non potuisset, tamen Hieronymus Donzellinus, & Gabriel Philadelphius, viri præcellentes, defuncti vices hac in parte suppleuerunt, & e bibliotheca S. Marci non pœnitendam emendationum copiam ad nos miserunt. Sed longe plura & grauiora e Romano codice nobis suppeditauit Fuluius Vrsinus; qui cum rem litterariam pro singulari sua eruditione in multis aliis magna cum laude sæpe iuuerit, hac quoque in parte nobis deesse noluit; præsertim cum eam operam & Romæ suæ & vniuersis Romanæ antiquitatis amatorib. gratam vtilemque fore animaduerteret. Quin & Carolus Sigonius, vir multis doctrinæ monumentis longe lateque nobilitatus, cum de noua editione a me certior esset factus, e sua bibliotheca nobis quædã suppeditauit; &, vt erat pollicitus, plura misisset, si fata eum nobis & reip. diutius superesse voluissent. Præterea e Cuiacii libro quædam ad nos misit popularis meus Ioannes Gernandus, vir doctissimus. E Belgio quoque nonnulla suggesserunt Theodorus Canterus, & Petrus Regemorterus, viri doctrina insignes. Adhæc quæ Ioach. Camerarius & Gulielmus Xylander, [redacted], in suis exemplarib. emendarant, ea quoque a filiis pro singulari erga remp. studio, benigne nobis fuere cõmunicata. Tum quæ in Emendationum, Miscellaneorum, Variarum lectionum, & aliis eiusdem argumẽti libris a doctis viris annotata reperi, & ipsa hinc inde ad operis omendationem collegi. Interpretes quoq; multum mihi multis in locis attulerunt adiumenti; non modo Gelenius, sed etiam Lapus. etsi enim Lapus pleraq; parum Latine, multa etiam sinistre vertit; tamen quia duos vetustos codices in sua versione secutus est, & verbum verbo reddere studuit, sæpe mihi ad veræ lectionis inuestigationem viam patefecit. Porro in emendatione ea est a me obseruata cautio, vt in vulgata scriptura nihil mutaretur, nisi manifestum esset mendum, & fide digna accederet auctoritas. In ceteris, etiamsi nonnusquam libertate vti potuissem, tamen timidior quam audacior esse malui. Si qua ergo coniecturis tantum niterentur, vel meis vel alienis, ea in textum recipere nolui, sed seorsum in Notarum libello exposui; in quo emendationum quoq; rationem magna ex parte reddidi. In eum ergo congessi quidquid vndequaque a me conquiri potuit; adiecto vbique auctoris nomine. neque enim mihi arroganda censui quæ ab aliis accepissem; sed suam cuiq; pro symbola publice ac priuatim constare gratiam volui. Glareani Annotationes quas in Lapi versionem conscripsit, fere omnes suo loco inserui; quæ scilicet ad textus emendationem explicationemve conducerent. De meo quoque non pauca passim adieci. quæ qualia sint, doctorum erit iudicium. [redacted] Sicut autem ad Græci textus emendationem Latinas versiones adhibere visum est, ita rursum Latina e Græcis corrigenda iudicaui. Itaque vt ante in Pausania Romuli Amasæi versionem cum Græco textu contuleram, ita hic quoque versionem Sigismundi Gelenii ad Græcum exemplar exegi; ac sicubi se offerrent errores euidentes, correctionem adhibere minime dubitaui. Si qua vero inciderent in quibus ambiguitas aliqua, obscuritas, aut aliud quidpiam inesset quod a mente auctoris alienius videretur, id in Notarum libello exposui: seorsum, in primis duobus libris: in reliquis vero, quia Notarum geminatio & libri molem augere, & legentibus molestiam facessere videbatur, vna eademque notationum serie vtrumq; textum explanaui. At Gelenii versionem recognitione opus habuisse, tum magister meus Henricus Stephanus ante me in Schediasmatis docuit, vbi ostendit eum in ipso versionis initio impegisse; tum aliis quoque exemplis declarari potest, quorum etsi multa in medium afferre possum, tamen pauca dumtaxat proferam; quod facile ex his peritus lector de aliis iudicium facere queat. Vt ergo optimum singulorum verborum exempla proponam, ζέας (427,5) nimis generaliter verterat *frumentum*, cum significet *far*. sic 222, 21, τυμπανισὰς verterat *cornicines*, cum sint *tympanorum pulsatores*. sic 412,24, γάρρα reddiderat *vineas*, cum sint *crates*, vt testantur Glossæ veteres. Eodem modo ἤκκουρον (437,27) verterat *obiurgabant*: cum significet *palpitabant*, præ ira scilicet, vt 242,13, in extremo agone. itidemque 44,42, ἀνεθορύβησαν verterat *turbati sunt*, cum significet *tumultuati sunt*. In coniunctis quoque vocibus non raro alucinatus erat: vt cum 124,21, hunc locum de Romulo, ἱερὸν κατασκευῇ καὶ θυσίαις διετησίοις ἔπαξε Κυρῖνον ἐπονομαζόμενον τεραπεύειν, sic verterat, *templo honorauit & sacrificio, quod alternis annis in Quirinali colle instauratur*: cum hæc Dionysii mens sit, *templo & alternis annis sacrificio sub Quirinii cognomento honorari iussit*. Sic 136,38, θάπτεται πλησίον τῆς βασιλείας, *sepultus est non longe a regia*: cum significet, *sepelitur a regibus*, Romulo scilicet ac Tatio. Item 13,39, de sacra Aboriginum iuuentute, ἐπιδὴ τῶν ἑωυτῶ

ἐξέλιπον, *donec illi malis fessi, agros suos desererent:* cum verus verborum sensus sit, *ex quo patriam suam reliquere,* seu, *postquam e patria sua excessere.* Et rursum 462,45, de C. Marcio, δικῶν ἐπὶ τοῖς λόγοις οἷς εἶπεν ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἢ δίκλω ὑφέξειν, *ratus se his verbis effecturum vt caussam apud senatum diceret:* cum longe alia loci mens sit, hæc scilicet, *ratus se ob ea verba quæ in senatu dixerat, accusatum iri,* seu, *ratus sibi eorum verborum quæ in senatu fecerat, reddendam esse rationem.* Eodem modo 313,25, κατὰ πόλιν verterat *tandem,* cum sit *turmatim,* vel *suo quisque ordine ac loco.* Item 41,43, δι' ὀλίγου, *aliquanto ante,* cum sit *breui temporis spatio.* Interdum circumstantias aliquas omiserat, vt personarum, locorum, temporum, & consimiles. quin & integras periodos nonnusquam præterierat. In quibusdam Liuium quam Dionysium sequi maluerat: vt 202,9, βωμοὺς μεταφέρειν, *sacella exaugurare,* cum sonet *aras transferre.* Sic 546,43, *cum hac inscriptione,* EX CASSII FAMILIA: cum Græca generalius ita sonent, *cum inscriptione quæ testatur e quib. pecuniis sint posita donaria.* Quæ non eo a me notantur vt Gelenii iudicium, magnum alioqui & elegans, damnem: sed vt declarem, nostri auctoris vestigia, quantum fieri poterat, fuisse in his & aliis sequenda. Nam quibusdam in locis necessitas eum a verborum vestigiis deflectere coegit: vt cum 408,18, ἑστιάσεις κοιναὶ vertit *communes penuarium,* non *commune cœnaculum.* itidemque 602,12, φαγέδαινα, *vomica:* cum proprie sonet *vlcus exedens.* Sic πόλις interdum reddidit *populos:* vt Liuius lib. 2, *Imperatores ad id bellum de omnium populorum sententia lecti Atilius Tullus, & Cn. Marcius exsul Romanus:* pro, omnium Volscæ gentis ciuitatum. δήμους Athenienses cum Eusebiano Chronico vocauit *Principes:* Wolfius in Isocratis & Demosthenis vita *Prætores* reddere maluit. Cicero Græcam vocem retinet in lib. De fato, cum ait, Morietur Epicurus cum duos & septuaginta annos vixerit, *archonte* Pytharato. λόχους pro loco nunc *centurias* vertit, nunc *ordines:* itidemque λοχαγοὺς aliâs *centuriones,* aliâs *ordinum ductores.* σαυνίον generalius vertit *Iaculum:* cum potius sit *Verutum,* vt plenius in Græco indice ostendi. Vertit autem Gelenius decem dumtaxat libros: vndecimi versio mea est. Fragmenta legationum, a Fuluio Vrsino primum publicata, hac editione denuo collata sunt ad manuscriptũ exemplar, quod inter alia non aspernanda in thesauris suis habet Iulius Pacius, philosophus & iurisc. præstantissimus. Latinam versionem ego nunc primum addidi, cum Fuluii Vrsini & meis adnotationibus. Addidi etiam Chronologiam Glareani: quæ historiæ permultum affert lucis. In ipso etiam historiæ textu seriem Romanæ gentis conditorum, regum item, consulumque, cum annorum & præcipuorum capitum notatione, ad eiusdem Glareani exemplum margini adscripsi: quippe quod sine his quodammodo cæca sit singulorum librorum totiusque historiæ synopsis. Duas autem illas appendices, alteram, de Romanæ gentis origine, ex priscis Latinorum auctorum monumentis erutam; alteram, de priscis Romanorum legibus ex Antonii Augustini, Fuluii Vrsini, & Iusti Lipsii doctissimis libris collectam, propterea visum est addere, quia Dionysianam historiam partim illustrant, partim manco in loco explent, nec magna vel Dionysium vel emptorem mole onerant. Præterea cum locuples *Index* libri cuiusque breue sit compendium, & totius quasi dimidium, operam dedi vt hac quoque in parte studiosorum commodis prospiceretur. quod vt plenius a me præstaretur, non Latinum modo, sed etiam Græcum conficiendum iudicaui. Latino exposui quidquid vel ad Græcæ vel ad Latinæ Antiquitatis cognitionem facere videretur; ita vt & historici, & politici, & iurisconsulti in eo inuenirent quod in vsus suos conuerterent. Propria locorum, temporum, & personatum nomina, diligenter suo quæque loco posui: & quia Latinis hominibus plura sæpe fuerunt nomina, non prænominum, sed gentilitiorum nominum rationem in eis digerendis habui. qui ordo quantum lectores sæpe iuuet, re ipsa experiuntur qui Indices diuerso ordine scriptos peruoluunt. Præterea id plerumque operam dedi, vt quæ hic mendose, aut secus quã alibi legerẽtur, breuiter vno atq; altero verbo indicarentur. Græcum vero tum alias ob caussas addidi, tum ob hanc potissimum, quia Dionysius noster multa & in singulis & in coniunctis vocibus habet peculiaria; & cum censuram in alios sibi vsurparit, omnium veluti ὅρος καὶ κανὼν haberi potest, non eorum tantum qui Romanam historiam, sed eorum etiam qui Græcam tractarunt; vt experientia magistra ipse non semel comperi. Annotaui autem non solum verba & formulas notatu digniores, & quæ Dionysius interdum e Latinis Græca fecit; sed præterea multas variasque commutationes: quarum et si non dubito quin bona pars ab ipso auctore sit profecta, (nam ἐξαλλαγαὶ orationi decus afferre, ipse alibi asserit) tamen vereor ne multæ librariorum vel inscitia vel incuria irrepserint. Hæc sunt, lector, quæ in hoc Dionysii tomo præstitimus. in quibus si non vsquequaque exspectationi tuæ satisfecimus, (nam difficile ac rarum est τὸ ἐν πᾶσιν ἐπιτυχεῖν) rogamus vt studium saltem nostrum in promouenda re litteraria probari tibi patiare. De altero tomo, cui manus iam admouimus, suo loco dicetur. Tu interea his vtere, nostrisque laboribus bene precare. Vale.

REVE-

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO IO. RODOLPHO MVRBACENSI

Lutţensique Abbati, Sigismundus Gelenius S.

N promissus Dionysius, illustrissime princeps, venit ad tuam amplitudinem, pignus nostræ gratitudinis; scriptor cui paucos in hoc genere conferas, præferas iure neminem. Fuit huic viro patria Halicarnassus, Asiæ littoralis vrbs, ex aduerso Rhodi sita, quæ iam antẽ Herodotum illum suauiloquentem dederat. Ipse eximius inter sui seculi rhetoras, tantæq; existimationis criticus erat, vt omnes libenter sequerentur eius de quocunque sue antiquo siue recente scriptore sententiam. Eam gloriam domi nactus, Romam nauigauit ad orbis totius theatrum, quo tempore Cæsar Augustus nuper deuicto & sublato Antonio, solus rebus Romanis præerat: commoratusque inibi per annos viginti, & cum proceribus versatus, adeptusque linguæ Latinæ scientiam, quo hospitii gratiam referret, instituit vrbem nondum Græcis celebratam literis, apud Græcos suos illustriorem reddere, id in primis studens, vt eam contra vulgi opinionem vindicaret a barbarie, quod tũ propter sermonem detortum a prisca origine, & Opicarum gentium consuetudine mixtum ac viciatum, haberetur pro barbara: simul hoc agens, vt Græci æquiore animo cum aliis imperata facerent eorum quos scirent non alienos a suo sanguine. Eadem ratione superioribus seculis adoptati fuerant Macedones; quo minus puderet seruitij, cum tamen eorum lingua, licet finitima, non intelligeretur a Græco homine, sicut liquet vel ex mensiũ nominibus. Inualuit certe hæc opinio, vt Latini homines Latineq; literæ non censerentur in barbaris; præsertim postquam disciplinæ omnes his quoque tractari captæ sunt: & quemadmodum Oriens non solum multis in prouinciis populariter Græcam linguam recepit, verum iura sacraque sua non alia complecti lingua dignatus est, itidem Occidens eundem honorem Latinis literis habuit. Nec iis tantum de causis hoc potissimum argumentum delegit DIONYSIVS: *sed cum sciret historiam esse morum & actionum omnium tam priuatarum quam publicarum ceu exemplar, & vitæ speculum, plurimumque referre vnde petantur exempla, sumpsit sibi scribendas res Romani populi; prisci inquam illius in omni genere virtutum pace ac bello exerciti, necdum corrupti exoticis vel opibus vel vitiis: qui tulit primum reges fortissimos ac sanctissimos, quamuis ipsos non natos ex regibus: deinde regni in tyrannidem degenerantis impatiens, libertatem asseruit tutatusque est per incorruptissimos Iunios, Valerios, Lucretios, Horatios, Mucios, Menenios, Largios, Marcios, Quintios, Fabios, cæterosque his similes. Narrat enim primum exordia Romani generis, repetita ab antiquissimis Græciæ gentibus, Oenotris expulsoribus Siculorum ex Italia, Pelasgis, Arcadibus, Epeis, Troianis; quæ prima omnium Græcarum colonia trans Hellespontum in Asiam auspiciis Dardani deducta est. Deinde quomodo alterum Latij caput, Romanam vrbem, Marte prognatus Quirinus condidit, eique finitimis populis perdomitis securitatem pepererit. Numa religionibus additis militares animos ad vitam mitiorem & iustiora traduxit studia. Tullus sublata de principatu controuersia, primo præposuit eam, mox tutiore consilio vniuit suæ metropoli. Ancus mare vsque protulit eius imperium. Priscus Tarquinius finitimarum gentium fecit principem. Seruius censu instituto effecit vt vires suas nosceret. Sub vltimo Tarquinio accesserunt Sibyllina oracula, vnicum in rebus dubiis refugium: cuius regis non ferenda superbia libertatis exciuit desiderium, eiusque asserendæ occasionem proceribus præbuit. Pulsis Tarquiniis per* XIIII *annos bellatum est cum tentantibus reditum, fretis Hetruscorum atque Latinorum auxilio: & hinc quoque crescendi ansa arrepta est viris fortibus. Extincto deinde cum vniuersa familia Superbo, efflorruit ciuitas sub consulibus: quorum potestas iam inde ab initio sic temperata fuit, vt nec decemuiri, quamuis legum latores, nec numerosi tribuni militũ, nec dictatores amplissima potestate moderate vsi ac leniter, æque profuerint aut placuerint. Constituta communi libertate, laboratum est nonnihil seditionibus: sed his confestim prudentium virorum autoritas remedium attulit: Videre licet obiter triplicem formam reipublicæ: primo regiam, relicto tamen penes populum belli pacisve ac legum sanciendarum & magistratuum creandorum arbitrio: mox administrationem rerum per optimates patricios, donec plebs quoque in partem curarum & honorum assumpta est, postquam per suos tribunos vicit vt admitteretur ad magistratus & sacerdotia. Licet imperij quoque videre fundamenta tantæ olim moli suffectura, legibus, religionibus, magistratibus, reique militaris ac rusticæ subnixa studiis. Sed nihil æque profuit ad proferenda vrbis & imperij pomœria, quam quod victis parcebatur: & aut inopes eo mittebantur in colonias, aut inde traducebantur in vrbem ascribendi tribulibus, & aucturi ciuium Romanorum numerum. vnde etiam linguæ mixtura, matureque secuta deprauatio, Sabinis, Hetruscis, Hernicis, Volscis, Æquisque ascitis: vt*

mirum sit potuisse præminere in Romano sermone dialecton Pelasgicam. Fuit tamen initio principatus penes Romanos magis quam dominium, & a finitimis populis non sine contentione impetratum est vt prosociis haberentur verius quam pro subditis, cedebaturque virtutibus Romanorum potius quam viribus. Huius populi res memoriæ proditurus DIONYSIVS, *duo præcipua quædam domo ad hoc negotium attulit, singularem prudentiam, coniunctam cum pari eloquentia; atque ita susceptum onus sustinere facile potuit. Et quia primæ origines repetendæ erant, si non a Chao & Iano Iapetoque, certe ab antiquissimis seculis, quorum soli poetæ meminerunt: necubi seduceretur ab autoribus dubiæ fidei, sequitur concentum plurium, & verisimiliora peruestigat sagaciter, certis modo argumentis assentiens; vt sunt locorum nomina, sanaque passim a priscis heroibus condita. Verum in his tradendis veniam & postulant & merentur, qui tractant tam remota ab ætatis suæ memoria. Quæ vrbem conditam sequuntur, hausit ex antiquissimis probatissimisque Romanorum scriptoribus, Fabio Pictore atque Cincio, Catoneque & Valerio Antiate, ac cæteris quos etiam Liuium sequi non piguit. at ne hic quidem sine delectu acerrimoque illo suo iudicio: imo plerunque coarguit quorundam negligentiam, vel ex supputatione temporum, vel aliis bonis rationibus: cuius generis est censura de ætate Superbi Tarquinii, a Laurentio Valla vsurpata. Si quid illi produnt quod aut hyperbolen sapiat, aut alioqui parum quadret Romanis moribus, id silentio præterit: quale est ferinum illud, quod Liuius scribit de Scæuola magnum torrente in foculo: quem noster Mucium Cordum nominat, longeque verisimilius atque etiam decentius denarrat hominis facinus. nam Scæuolæ cognomen aliis de causis in Muciam gentem recipi potuit: nec enim solo igni clades infertur artubus: & videtur alicuius studio cognomini gentilicio afficta honesta fabula. Ordinem temporum sequitur; quâ prælucet perpetua successio regum atque magistratuum. Res præclare gestas sic narrat & laudat, vt accendat ad maiorum æmulationem posteros; quæ præcipua est lectionis vtilitas: & est hic mira exemplorũ varietas ac copia. Nec euentus tantũ describit, sed & cõsilia: tum si quid inopinatum accidit. Nec tantum bellica facinora memorat, verum non minore cura pacis artes, quibus vel ordinum concordiæ, vel ciuitatis libertati ac tranquillitati consulitur: mutilam censens historiam vbi nihil præter prælia legitur & expugnationes vrbium. Quantumuis magnis rebus narrandis sufficit, nihil culpa sua deterens, omnia contexens aptissime, vbique sui similis, nusquam properabundus, sic temperans narrationem, vt nec superfit quicquam, & nihil desideres amplius. Interdum exspatiatur digressionibus, ne his quidem infrugiferis: alias delectat descriptionibus, rem ceu ob oculos ingerens. Quæ omnia stilo prosequitur luculentissimo, non tam ad luxum ornato quam ad munditiem, in affectato, graui, dilucido, diuersis virtutibus Herodotum ciuem suum, & Atticos Thucydidem Xenophontemque referens, coniungens quæ illis erant singula. Vbique rhetorem agnoscas, non raro philosophum. Itaque impensa in hoc opus iusta opera, non rude commentarium nobis reliquit, sed absolutissimam historiam. Quo factum est vt cum Theopompi, Ephori, Philisti, Hecatæi, Anaxilai, Timæi, plurimorumque aliorum scripta interciderint; Polybii Diodorique maiori ex parte perierint, & in nostris literis desideretur integer Trogus, Sallustique historia, minimum superfit de Liuio, non multum de Tacito, diuidiatus exstet Ammianus, (quos si haberemus, absolutam teneremus Romanarum rerum memoriam ab vrbe condita vsque Gratiani Augusti tempora, & labem imperii vastantibus Transrenanis transdanubianisque hostibus editam) huius monumenta ad nostram ætatem ob eximiam eorum vtilitatem seruata sint. & merito. erat enim vir omni genere disciplinarum expolitissimus, dogmatum philosophicorum peritus, ita tamen vt in Platonem sit propensior; alienus ab adulatione & affectibus, licet monendis illis mirus artifex; virtutum magnus amator, & inter has frugalitatis ac temperantiæ, comitum innocentiæ; reprehensor vitiorum sui seculi: de rebus diuinis, vt ea tẽpora ferebant, non male sentiens. nam de prouidentia per occasionem reuerenter ac pie loquitur, sic virtutem Romanorum prædicans, vt tamen eorum fortunam pendere fateatur a fauore numinis. aliquando retundit istorum impudentiam, qui negant superos curare terrestria. Et quia res populi Ro. mandat literis, grauitate cum Romanis historicis certat; in concionibus Liuianam præ se ferens vehementiam, & verba personis aptissima tribuens. Historiam suam pollicetur se producturum vsque ad initium primi belli Punici. sed videtur morte immatura præuentus non absoluisse quod instituerat. id quo magis suspicer, faciũt quæ habentur sub titulo libri vndecimi, Luteciæ non edita, & proinde nec a nobis versa, farrago quædam indigesta, carens ordine, planeque vice commentarii parata, nec habens quicquam simile prioribus voluminibus: quam vel in hoc reliquimus suo loco immotam, vt autorem appareat operi cœpto immortuum. Eandem causam opinor cur non reperiantur libri quos in fine primi Antiquitatum promittit se scripturum de Romanorum republica. Præter præsens volumen supersunt eius rhetorici aliquot commentarii: vt, De compositione, seu orationis partium apta inter se collatione, ad Rufum: Artis rhetoricæ capita quædam ad Echecratem: De Thucydidis idiomatibus ad Ammæum. Suidas meminit*

& libri

& libri De antiquorum oratorum characteribus. Hactenus de DIONYSIO. *nõ enim scribimus, ac ne possumus quidem pro dignitate, eius encomium. Has antiquitates ante annos quinquaginta (opinor) vertit Lapus nescio quis: sed sic, vt ex dilucidis, & aliorum quoque libris lucem inferentibus, fecerit obscurissimas: quod ipse in oculis afferret caliginem, quemadmodum ille Senecæ cauillo notatus, spinas circumferebat in pedibus. Infelici interpreti nihilo felicior typographus contigit, dignum (vt aiunt) patella operculum. tanta erat eius seculi & superiorum barbaries. Itaque non magno fructu legebatur, sed non sine magno tedio. Proxima editione* HENRICVS *Glareanus poeta, nunc in Friburgensi academia liberalium disciplinarum professor publicus, (homo cum alias polyhistor, tum in mathematicis absolutissimus, &, quæ peculiaris ipsius laus est, in formanda iuuentute indefessus, idq; prospero successu auditorii) conatus opem ferre scriptori miseris modis tractato, expertus est malum esse immedicabile absque subsidio Græci codicis, nisi quod quædam ex aliorum librorum collatione coniectando assecutus est. nam ea phrasis est Lapi interpretis, vt sæpe dubites Græcus an Latinus loquatur, certo tamen scias te non intelligere, præsertim si idiomatis Græci sis rudis. Itaque miserebat me tanti viri, digni qui melius cognosceretur a Romanis, quorum virtutes tantopere celebrat. Tandem ex insperato porrectum est remedium. nam cum Christianissimo Francorum regi* FRANCISCO *sua Minerua (hoc est eruditi viri, quos amplectebatur & fouebat excitans eorum ingenia) in mentem missset vt regiam officinam typographicam institueret conuenientem dignitati tanti nominis, inter multos præclaros scriptores prodit &* DIONYSIVS. *o animum plane regium, gnarum quibus vita iuuetur artibus: quem vtinam libeat æmulari cæteris Christianis principibus. & spes est ita fore, quando non defuit qui recens etiam tum exemplum imitaretur, serenissimus Lusitaniæ & Gymnæa rex* IOANNES *eius nominis tertius: & non contentus in regno suo nouam Conimbricæ fundasse academiam, addidit ei typographos regios. Hic vero non dissimulandus est mihi tuus quoque illustrissime princeps animus, dum per occasionem libenter soles typographos iuuare exemplaribus simul ac pecuniis, non mediocri sane tua laude, reique literariæ commodo. Sed, vt cœpi dicere, oblata Græci codicis copia, paruo molimine sum impulsus vt totum opus melioribus auibus verterem. Autores porro eius audaciæ fuerunt mihi compatres mei carissimi, Hieronymus Frobenius & Nicolaus Episcopius, honestæ memoriæ Ioannis Frobenii laudatissimi viri alter gener, alter filius, qui hereditarias curas ad iuuandam rem literariam conferunt communi consilio, incredibilique industria. Quid enim vnquam ex eorum officina exiuit non melius & expolitius? quot eximii scriptores in omni disciplinarum genere his triginta annis inde emissi sunt, partim restituti nitori pristino, partim è latebris, in quibus tot seculis velut sepulti iacuerant, eruti? quorum vel nudam nomenclaturam non caperet vna pagina, ne quid dicam de fœtura huius eruditi seculi. Quid quod prima omnium in Germania cæteras ad æmulationem accendit?* ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι *satis enim apparet non alio telo profligatam barbariem. Hæ laudes vt veræ, ita confessæ sunt omnib. studiosis bonarum literarum & artium, candide beneficium agnoscentibus. vnde fit vt doctissimus quisque haud grauatim iis viris commodet suam operam, quemadmodum nuper* [redacted] *Beatus Renanus, Simon Grynæus, Hieronymus Gemusæus: vt taceam de superstitibus, non solum in hac vrbe, sed & in longinquis terris degentibus, qui vicissim illustrant hanc officinam & illustrantur ab ea. Me quoque multis iam annis vsi tenent grata compede vinctum & beneficiis officiis, vt æquo animo feram patriæ desiderium. Si quid igitur interim de literis sum meritus, vt quidam meritum putant, & hoc illorum est beneficium: in quorum gratiam ausus sum postremis his annis in Iosepho atque Dionysio ignotas tentare vias: quam consulte, viderint* οἱ εὐγνώμονες. *De fide non sum sollicitus, ne eam cuiuis vtriusque linguæ perito non approbem. Elegantias viri eloquentissimi magistri, eloquentiæ quã potcram exprimere? Cæterum quod ad perspicuitatem attinet, dedi operam, vt hac quoque parte proxime archetypum accederem. Prodit igitur Dionysius tui nominis illustriss. princeps* IO. RODOLPHE *auspiciis iam commendatior; qui ex nobilissima familia natus, habente in stemmate non te vnum principem, ornamentum & ipsi, & huic quod geris muneri, es egregium, locumque obtines inter non postremos Germaniæ principes. nec mirum, cum ad hanc dignitatem attuleris virtutes quantumuis eximiis dignas honoribus, pietatem, integritatem, sinceritatem, prudentiam, grauitatem, eruditionem, magnificentiam vero ac benignitatem eo magis nunc colas, quo celsiore fortuna emines. quæ omnia in te sunt non vulgaria, sed religioso digna principe: mihi sane cognita partim ex vno colloquio, partim ex eruditissimis simul ac humanissimis tuis epistolis. cæteras dotes norunt ac venerantur familiares T. A. & inter hos insigni literatura præditi D. Matthias Vlianus A. T. cancellarius, & Christophorus Stilzius, quique tuæ valetudinis tuendæ curam commissam habet Ioannes Huberus. Hæc igitur tot ornamenta diuinitus in vnum heroem congesta, merito adhibenda erant mangonizandæ (vt ita dicam) editioni nouæ, etiamsi non essem A. T. deuinctissimus: nunc non poteram effugere notam ingratitudinis, nisi vtcunq; testatam relinquerẽ tuam vltroneam erga me beneficentiã, dedicato hoc partu*

mediocris nostri ingenij. Et alioqui me mirifice delectat hæc animi tui erga doctos viros propensio, quamuis in eum chorum me non ingeram: non potest tamen ista A.T. de me opinio non addere mihi magnum calcar ad alacrius decurrendum in hoc stadio, vt ei saltem aliqua ex parte respondeam. Quapropter cum ea quæ quotidiano splendori & benignitati supersunt, libenter impendas tuæ ditioni ornandæ non vnis magnificis ædificiis, eaque ipsa exornes vna atque altera bibliotheca locupletissima, qui præcipuus hominum religioni deditorum thesaurus est, dignare oro etiam has nostras vigilias aliquo inter cæteros bonos autores, quorum lectionē præsertim theologorum & historicorum oblectaris, loco ponere, & mihi, quem semel in tuorum numerum recepisti, fauere perge domine reuerendiß. Opto vt te diu nobis & reip. incolumem seruet seruator ille opt. max. Basileæ sub calend. Ianuarias anni a natiuitate Iesu Christi MDXLIX.

EX SVIDA DE DIONYSIO.

Διονύσιος Αλεξανδρεὺς Ἁλικαρνασσεύς, ῥήτωρ, καὶ παντοῖος λόγος· γέγονεν ἐπὶ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, πρόγονος τοῦ ἐπὶ Αδριανοῦ γενομένου Ἀτικιστοῦ. *Id est*, Dionysius Alexandri filius Halicarnasensis, rhetor & in omni litterarū genere præclare versatus: fuit sub Cęsare Augusto; progenitor (*seu auus*) eius qui sub Adriano floruit Atticistę.

De hoc Atticista, superioris nepote, hæc tradit idem Suidas. Διονύσιος (*inquit*) Ἁλικαρνασσεύς, γενομένος ἐπὶ Αδριανοῦ Καίσαρος, σοφιστὴς καὶ μουσικὸς κληθείς, οὗ καὶ ὁ πλοῦτον ἀσκηθεὶς τὰ τῆς μουσικῆς. ἔγραψε δὲ ῥυθμικῶν ὑπομνημάτων βιβλία κδ', μουσικῆς ἱστορίας βιβλία λς· ὧν ὁ τρόπος, αὐλητῶν καὶ κιθαρῳδῶν καὶ ποιητικῶν πολυείδων μέμνηται· μουσικῆς παιδείας, ἢ διδασκαλικῶν, βιβλία κβ. πάνα μουσικῶς εἴρηται ὑπὸ τῆς Πλάτωνος πολιτείας, βιβλία ἑπτά. *Id est*, Dionysius Halicarnasensis, qui sub Adriano Cæsare floruit, sophista fuit, & Musicus cognomento dictus est, quia in rebus musicis se plurimum exercuit. Scripsit autem Rythmicorum commentariorum libros XXIIII: Musicæ historiæ libros XXXVI: in quibus tibicinum, citharœdorum, & omnis generis poeticorum (*vel artificum*) meminit: Musicæ disciplinæ, seu Musicarum disquisitionum, libros XII. Præterea libris aliquot exposuit quænā in Platonis Republica musice dicta sint. *Hæc de vtroq; Dionysio Suidas. Sed postrema vox* ἑπτά *nescio quam vitii suspicionem de se præbet, ac pro numerali nota videtur esse suppo[illegible] pro [illegible]; vel [illegible] consimili. nam pro 5310 accipere, non videtur consentaneum.*

Ex Eunapii Porphyrio.

Λογγῖνος δὲ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον βιβλιοθήκης εὖ ἔμψυχος, καὶ τοῖς παλαιοῖς μάστορι· καὶ κεῖνός γε τοὺς παλαιοὺς ἐπετετάκει, καθάπερ τοῖς ἐκείνου πολλοὶ νῦν ἕτεροι, καὶ ὁ ἐκ Καείας Διονύσιος πάνυ τοὺς ἀειδηλότερος. *Id est, vt vertit Adrianus Iunius:* Ea tempestate erat Longinus spirans quædam bibliotheca ac viuum Museum: cui de veterib. iudicandi potestas permissa (*seu iniuncta*) erat: quo munere ante illum, vt alii non pauci, ita & Dionysius e Caria, cunctis illustrior, perfunctus fuerat. *Vbi etsi Iunius videtur intelligere Dionysium Longinum, cuius τοῦ ὕψους exstat liber, facile tamen assentior clariss. viro Antonio Corrano, qui Halicarnasensem Dionysium, non Longinum, hic intelligere mauult. Fuisse autem Halicarnasum Cariæ vrbem, nō modo geographi & historici tradunt, sed testatur ipsa etiā vrbis etymologia: quippe quæ sic dicta putetur παρὰ τὸ τοὺς ἁλὶ τοὺς Κᾶρας αὐτῇ νάσαι, quod Cares eam ad mare condidere. quamquam apud Stephanum Byzantium alia nominis affertur ratio, ἀπὸ τοῦ ἁλίας περιέχειν τὴν Καείαν, quod mari (seu marinis aquis) cingatur Caria.*

Priore

Priore Dionysii tomo continentur:

ANtiquitatum Romanarum libri XI, e XX, quos vsq; ad primum bellum Punicum pertexuit, soli superstites. *Eam historiam in duas partes secuit. Priori exponit* τὴν Ρωμαίων γένος (474 12) *Romanæ gentis originem, a Græcis, non a barbaris populis; Oenotris scilicet; (qui post Aborigines dicti sunt) Pelasgis; Palantinis Arcadibus, Euandri ductum secutis; Herculis socijs; ac demum Troianis cū Æneain Italiā profectis. Altera historiæ parte tractat* περὶ τῆς Ρωμαίων πολιτείας, (76,37) *De republ. Romana. Eā primo tradit fuisse* μοναρχικῶς, *sub* VII *regibus, per annos ab vrbe condita* CCXLIIII. *Deinde, cum vltimus rex Tarquinius superbia & licentia nimia regnum vertisset in tyrannidem, regium imperium in* ἀριστοκρατίαν *fuisse transmutatum, certisq; legib. & certo temporis spatio limitatum, ac pro regib. ad reip. administrationem assumptos esse consules annuos, regia potestate præditos: & horum ductu primū Tarquinii diuturnas ac varias machinationes plane fractas esse; deinde e finitimis gentibus Latinos & Hernicos prorsus deuictos, & tandem in societatis fidem receptos; Aurunco sin totum profligatos; Sabinos vero, Volscos, Æquos, Etruscos, etsi non plane subiugatos, ita tamen post multiplices conatus identidem retusos, vt populi Romani vires illis oppugnandis magis ac magis creuerint. Tum per quietem ab externis bellis, partim optimatium quorundam insolentia, partim vulgi malitia exortis domi turbis, iusq; nec raris nec leuibus; semper eas fraternis animis fuisse compositas: ac post concessos plebi e suo corpore magistratus annuos, cum tribunorum ædilium q; collegium perpetuo id agerent vt & plebis potentiam augerent, & patriciorum vires eneruarent; patres nunc lenitate nunc seueritate vsos, ita plebeiis non numquā cessisse, vt interim pristinam sui ordinis auctoritatē asseruerint: ac si vel externa vel domestica seuerius imperium requirerent, dictatorem cum absoluta rerum gerendarum potestate ad semestre dixisse. Cumq; plebeii tandem etiam iuris & honorum æqualitatem affectarent, anno vrbis* CCCIII *pro consulibus creatos esse decemuiros, & leges ab illis tum de publico ac priuato iure, tum etiam de iure sacrorum conscriptas. qui cum posteriorib. duob. annis licentius dominarentur, iterum e patriciis creatos esse consules. Tandem cum etiā consulatum plebeii appetissent, patres suspensa cōsulari potestate, ad tribunatus militaris consortium eos admisisse, anno vrbis* CCCXI. *quem magistratum cum signa diuinitus edita improbarent, eo ipso anno rursum consules ex ordine patricio ad rerum gubernacula fuisse adhibitos. Hæc XI librorum qui supersunt, summa est,* CCC & XII *annorum historiā complectens. ceteri nouem, qui ad primum bellum Punicum, seu ad annum vrbis* CCCCLXXXVIII *sunt deducti, temporum & hominum iniuria perierunt.*

Græcus textus partim e vetustis libris, Romano & Veneto, plurimis in locis vel expletus est, vel emēdatus; partim e doctorum virorum animaduersionibus interpolatus. Gelenii versio cum Græcis denuo collata est, & ad illa sic conformata, vt plerisq; in locis sit plane noua.

ADDITA:

1 Fragmenta legationum quarundam a Romanis apud Neapolitanos, Samnites, Tarentinos & Pyrrhum obitarum; e posteriorib. Dionysii libris excerpta; Græce nuper a Fuluio Vrsino, nunc vero etiam Latine a Frid. Sylburgio edita. pag. 738

2 Chronologia Dionysiana, siue Temporum supputatio, a Troia capta vsq; ad annum vrbis CCCXII; auctore Henr. Glareano. 750

3 Origo gentis Romanæ, ex Pontificum annalibus & aliis veterum historicorum scriptis digesta; incerto auctore. 772

4 Leges Regiæ, & Leges Decemuirales, partim a Iusto Lipsio, partim ab Antonio Augustino & Fuluio Vrsino editæ. 780:785

Quas duas appendiculas propterea annectere libuit, quia prior libellus multa cum Dionysio habet communia, & ex iisdem fontib. deducta: posterioris vero additione locus de legib. Romanis, qui apud Dionysium (725,20) mutilatus est, quadamtenus expletur.

5 Notæ Frid. Sylburgii, quib. de vtriusq; textus vel emendatione vel explanatione ex vetustis codicibus, vtriusq; interpretis versione, doctorum virorum obseruationibus, & priuatis coniecturis agitur. Seorsim etiam sub finem additæ Notæ in Gelenianam priorū duorum librorum versionē Latinam.

6 Duo INDICES: alter Græcus, verborum & formularum notatu dignorum: alter Latinus, rerum memorabiliorum: magna diligentia confecti.

Altero tomo Rhetorico & Critico hæc continentur:

1 De *apta* verborum collocatione.
2 De Arte *Rhetorica*.
3 Veterum scriptorum characteres.
4 Comment. ad Ammæū, de vetustis oratoribus; Lysia, Isocrate, Isæo, Dinarcho.
5 Epistola ad Ammæum de Demosthene; an is in suis orationibus Aristotelis preceptiones secutus sit.
6 Epistola ad Pompeium de Platonis dictione. Cui addita Comparatio Herodoti & Thucydidis: itemq; Xenophontis, Philisti, & Theopompi.
7 De Thucydidis proprietatibus.
8 Comment. ad Q. Ælium Tuberonem De Thucydidis historia.

His libris multa & præclara continentur, quæ non tantum ad eloquentiam, verum etiam ad historiam Græcanicam plurimum conducunt.

Δ΄ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον πρῶτον.

Οὐς εἰωθότας ἀποδίδοσθαι τοῖς προοιμίοις τῶν ἱστορικῶν λόγους, ἥκιστα βουλόμενος, ἀναγκάζομαι περὶ ἐμαυτοῦ προφέρειν· ὅτε μὲν τοῖς ἰδίοις μέλλων πλεονάζειν ἐπαίνοις, οὓς ἐπαχθεῖς οἶδα φαινομένοις τοῖς ἀκούουσιν· ὅτε δὲ ἀμφιβολίας καθ' ἑτέρων ἐγνωκὼς ποιήσασθαι συγγραφέων, ὥσπερ Ἀναξίλαος καὶ Θεόπομπος ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν ἱστοριῶν ἐποίησε· δηλῶ τὰς ἐμαυτοῦ λογισμοὺς ἀποδεικνύμενος, οἷς ἐχρησάμην ὅτε πρὸς αὐτὴν ὥρμησα τὴν πραγματείαν, καὶ περὶ τὴν ἀφορμὴν ἀποδιδοὺς λόγους, ἐξ ὧν τὴν ἐμπειρίαν ἔλαβον τῆς γραφησομένων. ἐπείσθην γὰρ ὅτι δεῖ τοὺς προαγορευομένοις μνημεῖα τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τοῖς ὑπιγνομένοις καταλιπεῖν, ἀμὴ συναφανισθῆσεται τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐκ τοῦ χρόνου, καὶ πάντων μάλιστα τοὺς ἀναγραφούσας ἱστορίας, ἐν αἷς καθιδρῦσθαι τὴν ἀληθείαν πάντες ὑπολαμβάνομεν, ἀρχὴν φρονήσεώς τε καὶ σοφίας οὖσαν· πρῶτον μὲν ὑποθέσεις αἱρεῖσθαι καλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς, καὶ πολλὴν ὠφέλειαν τοῖς ἀναγνωσομένοις φερούσας· ἔπειτα παρασκευάζεσθαι τὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς ὑποθέσεως ἀφορμὰς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τε καὶ φιλοπονίας. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ ἀδόξων πραγμάτων ἢ πονηρῶν, ἢ μηδεμιᾶς παντελῶς ἀξίων ἱστορικῆς καταδεομένοις πραγματείας, εἴτε δὲ προελθεῖν εἰς γνῶσιν ὀρεχθέντες, καὶ τυχεῖν ὁποιαδήποτε ὀνόματος, εἴτε περιουσίαν ἀποδείξασθαι τῶν περὶ λόγους δυνάμεως βουλόμενοι, εἴτε τῆς γνώσεως ζηλοῦντες παρὰ τοῖς ὑπιγνομένοις, εἴτε τῆς δυνάμεως ἐπαινοῦντες· δόξαν ἐκαλεί πονίες τοῖς ἀναλαμβάνουσιν αὐτῶν τὰς ἱστορίας, ὅτι τοιούτοις ἐζήλωσαν αὐτοὶ βίοις, οἷας ἀξιέδοκιμον τὰς γραφάς· ὑπεῖκῶς γὰρ ἀπόψεις νομίζουσιν εἰκόνας εἶναι τῆς ἑκάστου ψυχῆς τοὺς λόγους. οἱ δὲ προαιρούμενοι μὲν τὰς κρίσεις· ὑποθέσεις, εἰκῆ δὲ καὶ ῥαθύμως αὐ-

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS, *Antiquitatum siue originum Romanarum liber primus.*

RATIONES quas in proœmiis historiarum moris est reddere, de me afferre in hac præfatione necesse habeo: quod alioqui minime vellem. Sed neque multus in propriis laudibus fum futurus, quas audientibus graues molestasq; videri scio; neque alios scriptores traducere statui, sicut Anaxilaus & Theopompus fecerunt in historiarum suarum proœmiis: sed indicabo quo consilio ad hæc tractanda accesserim, & qua occasione assecutus sim cognitionem eorũ quæ decreui hoc scripto prodere. Equidem persuasum habeo, eos quibus propositum est ingenii sui monumenta post obitum superfutura posteritati relinquere, præsertim historias, in quibus veritatem ac prudentiæ sapientiæq; principia recõdita omnes credimus: debere primo argumentum eligere pulchrum ac magnificum, quodque multas lectoribus vtilitates afferat: deinde curare ut ad id quam diligentissime tractãdum sint instructi. Qui enim de obscuris rebus, malisve, aut indignis in quibus opera collocetur, texunt historiam, siue innotescendi cupidine & qualiscunque nominis, siue ostentandæ eloquentiæ gratia, nec posteris noscuntur feliciter, nec laudem assequuntur eloquentiæ; dum quisque qualia eorum esse scripta videt, talem eos vitam sectatos fuisse existimat. Merito enim omnes putant orationem suam cuiusque animi esse imaginem. At illi qui eximia quidem argumenta sibi deligunt, sed temere ac negligẽter ea

tractant quibusuis rumoribus credu-
li, nullam inde laudem referũt. Indi-
gnum enim fuerit de claris ciuitatib.
& viris ampla potentia præditis ex tẽ-
pore ac negligenter commentarios
scribere. Hęc ego ratus maxime cõ-
siderãda scriptoribus, quippe qui hac
cura nõ tangar leuiter, nec præterire
silẽtio volui, nec alio loco aptius qua-
drare duxi quã procemio. Ceterum
argumentum me delegisse elegãs &
magnificum, multisq; vtile, fagile opi
nor persuadebitur, his potissimũ qui
nõ omnino imperiũ sunt communis
historiæ. Si quis enim mentem adhi-
beat ad prisca tam ciuitatũ quam gen
tium imperia maiorum monumẽtis
prodita, ac singulatim quodq; consi-
deret, & inter se collata diligẽter exa-
minet quodnam eorũ sibi dominiũ
amplissimũ parauerit, & res bello ac
pace clarissimas gesserit, videbit Ro-
manum imperiũ lõgo interuallo post
se reliquisse cetera quorum hactenus
extat memoria, nõ solũ si spectes am-
plitudinẽ dominii pulchritudinemq;
rerum gestarũ, quas nemo hactenus
pro dignitate suis scriptis exornauit;
verumetiam quod ad diuturnitatem
eius attinet, extẽsam vsq; ad nostrum
hoc seculum. Nam antiquum illud
Assyriorum imperiũ retro ad fabulo-
sa vsq; pertingẽs tempora, modicam
quandã Asiæ partem obtinuit. Dein-
de in Medos translatũ, & auctum etiã
opibus, nõ lõgo durauit tempore, sed
in quarta ætate desiit. Persę porro Me
dis deuictis, Asia quidẽ pene tota tan-
dẽ potiti sunt: ceterũ Europęas etiam
gentes bello tentare ausi, nõ multum
profecerunt, nec multũ vltra ducẽtos
annos permanserunt in rerũ fastigio.
At Macedonũ potẽtia post oppressas
opes Persicas, imperii quidem ampli-
tudine superauit omnes quotquot an
te fuerant: tẽpore vero nec ipsa longo
floruit, sed mox ab Alexandri obitu
cœpit fieri deterior. distracta enim in
multos principes statim ab eius suc-
cessoribus, & post illos ad alterã ter-
tiam ve ætatẽ progressa, per se ipsa fa-
cta est debilis, ac postremo Romanis
armis sublata est e medio. nec ipsa ta-
men totã terrã ac mare coegit impe-
rata facere. nã nec Africam late patẽ-
tem subegit, nisi qua Ægypto est con-
tigua; nec Europã totam perdomuit:
sed ad septemtriones in ea nõ proces-

τὰς συλλιθένλες ὐκ τῶν ὀπτυχόντων ἀκουσμάτων, οὐδένα. ἐπὶ τὴ προαιρέσεως ἔπαινον κομίζονται. ὃ δ' ἀξιῶμεν ἀδιαφόροις οὐδὲ ῥαθύμοις εἶ) Τὰς πόλε τε πόλεων ὐκ ὀλίγων καὶ ἀνδρῶν ὐκ δυναστείᾳ γενόν-τῶν ἀναγραφομένας ἱστορίας. Ταῦτα δ' νομίσας ἀναγκαῖα καὶ πρέπτα θεωρήματα τοῖς ἱστορικοῖς εἶ), καὶ πολλὰ ποιησάμενος ὀπτμέλε ·ν, ὅτε παρῆθεῖν τ ὑπὲρ αὐτ λόγον ἐδυσκόλανε, ὅτε ὐ δὴ ῥᾳ λιὶ τόπῳ καταχωρῖσαι μᾶλλον, ἢ δι' προοιμίου τ πραγμαλείας.

10 τ μὲν δὴ ὑπόθεσιν ὅτι καλὴν εἴληφα καὶ μεγαλοπρεπῆ, καὶ πολλοῖς ὠφέλιμον, ὅ μακρῶν οἶμαι δεήσειν λόγων, οἷς γε δὴ μὴ πεπαίδευται ἀπείρως ἔχουσι τῆς κοινῆς ἱστορίας. εἰ γὰρ τις ὀπτιήσας τὴν δυναμένοιαν ὀπὶ τὰς πρ. δεδομένας ὐκ τ παρελθυθότος χρόνου πόλεών τε καὶ ἐθνῶν ἡγεμονίας, ἐπέφαι χωρὶς ἑκάστην σκοπῶν, καὶ παρ' ἀλλήλας ἐξετάζων, ὁμογενῶναι βουληθείη τὴς αὐτῶν ἀρχεῖά τε μεγίστην ὐκτήσαιο, καὶ πρᾶξάς ἐπεδείξαιο λαμπροτάτας, ὐ εἰρήνῃ γε καὶ κτ' πολέμοις, μακρῷ δή τινι τ Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἀπάσας ὑπερβεβληκυῖαν ὄψε) Τὰς πρὸ αὐτῆς μνημονευομένας, ὅ μόνον κτ' ὁ μέγεθος τ ἀρχῆς, καὶ κτ' ὁ κάλλος τῶν πράξεων, ἃς ὅπω κεκόσμηκε λόγος οὐδεὶς ἀξίως, ἀλλὰ καὶ κτ' ὁ μῆκος τ πρεπεφθόρος αὐτὴν χρόνου μέχρι. τ καθ' ἡμᾶς ἡλικίας. Ἡ μὲν δ' Ἀσσυρίων ἀρχὴ παλαιά τις οὖσα, καὶ εἰς τοὺς μυθικοὺς ἀναγομένη χρόνους, ὀλίγου μνὸς ἐκράτησε τῆς Ἀσίας μέρους. ἡ δ' Μηδικὴ, καθελοῦσα τὴν Ἀσσυρίων, καὶ μείζονα δυναστείαν περιβαλομένη, χρόνον οὐ πολὺν κατέχει, ἀλλ' ὀπὶ τῆς τέταρτης κατελύθη γενεᾶς.

30 Πέρσαι δὲ, οἱ Μήδοις καταγωνισάμενοι, τῆς μὲν Ἀσίας ὀλίγου δεῖν πάσης τελευτῶντες ἐκράτησαν, ἐπιχειρήσαντες δὲ καὶ τοῖς Εὐρωπαίοις ἔθνεσιν, ὅ πολλὰ ἐπηγάγοντο, χρόνον γε οὐ πολλῷ πλείονα δραχισίων ἐτῶν ἔμειναν ὀπὶ τῆς ἀρχῆς. ἡ δὲ Μακεδονικὴ δυναστεία, τὴν Περσῶν καθελοῦσα ἰσχὺν, μεγέθη μὲν ἀρχῆς ἁπάσας ὑπερεβάλετο τὰς πρὸ αὐτῆς, χρόνον δὲ οὐδὲ αὐτὴ πολὺν ἤνθησεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ὀπὶ ὀ χεῖρον ἤρξατο φέρεσθαι. διαπασθεῖσα γὰρ εἰς πολλοὺς ἡγεμόνας διὸ τῶν Ἀπὸ τῶν διαδόχων, καὶ μετ' ἐκείνους ἄχρι τῆς δευτέρας ἢ τρίτης ἡλικίας πρεσελθεῖν γενεᾶς, ἀσθενὴς αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐγένετο, καὶ τελευτῶσα ὑπὸ Ῥωμαίων ἠφανίσθη. καὶ οὐδὲ αὐτὴ μέντοι πᾶσαν ἐποιήσατο γῆν τε καὶ θάλασσαν ὑπήκοον. οὔτε γὰρ Λιβύης, ὅτι μὴ τῆς πρὸς Αἰγύπτῳ, πολλῆς οὔσης ἐκράτησεν, οὔτε τὴν Εὐρώπην ὅλην ὑπηγάγετο, ἀλλὰ τ μὲν βορείων αὐτῆς μερῶν

μέρη Θρᾴκης προσῆλθε, τῶν δὲ Ἑσπερίων ἄχρι τῆς Ἀδριανῆς κατέβη θαλάσσης. αἱ μὲν δὴ ὧν ἐπιφανέσταται τῶν πρόσθεν ἡγεμονιῶν, αἳ παρῆλθαμεν ὐκ τῆς ἱστορίας, τοσαύτην ἀκμήν τε καὶ ἰσχὺν λαβοῦσαι κατελύθησαν. Τὰς γὰρ Ἑλληνικὰς δυνάμεις οὐκ ἄξιον αὐταῖς ἀντιπαρεξετάζειν, οὔτε μέγεθος ἀρχῆς, οὔτε χρόνον ἐπιφανείας τοσοῦτον, ὅσον ἐκεῖναι, λαβούσας. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ αὐτῆς μόνον ἦρξαν τῆς παραλίου, δυοῖν δέοντα ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ οὐδὲ ταύτης ἁπάσης, ἀλλὰ τῆς ἐντὸς Εὐξείνου τε πόντου, καὶ τῶ Παμφυλίου πελάγους, ὅτε μάλιστα ὐν θαλάσσῃ ἐκράτουν. Λακεδαιμόνιοι δὲ Πελοποννήσου καὶ τῆς ἀνῆς κατοικοῦντες Ἑλλάδος, ἕως Μακεδονίας τὴν ἀρχὴν περιβεβήκασιν, ἐπαύθησαν δὲ ὑπὸ Θηβαίων, οὔτε ὅλα ἔτη τεσσαράκοντα τὴν ἀρχὴν καταλύοντες. ἡ δὲ Ῥωμαίων πόλις ἁπάσης μὲν ἀρχῆς γῆς, ὅση μὴ ἀνέμβατός ἐστιν, ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων κατοικεῖται· πάσης δὲ κρατεῖ θαλάσσης, οὐ μόνον τῆς ἐντὸς Ἡρακλείων στηλῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Ὠκεανίτιδος, ὅση πλεῖσθαι μὴ ἀδυνατός ἐστι, πρώτη καὶ μόνη τῶν ὐν τῷ παντὸς αἰῶνος μνημονευομένων, ἀνατολὰς καὶ δύσεις ὅρους ποιησαμένη τῆς δυναστείας· χρόνος τε αὐτῇ τῷ κράτους οὐ βραχύς, ἀλλ' ὅσος οὐδεμιᾷ τῶν ἀνῶν οὔτε πόλεων οὔτε βασιλέων. ἀνῆς μὲν γὰρ ἀρχῆς μετὰ τὸν οἰκισμὸν, τὰ πλησίον ἔθνη πολλὰ καὶ μάχιμα ὄντα προσηγάγετο, καὶ προσεύβαινεν ἀεὶ πρῶ δουλουμένῃ τὸ ἀντίπαλον. Ταῦτα δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἤδη πρὸς τοῖς ἑπτακοσίοις ἔτεσίν ἐστιν εἰς ὑπά-

5 τοις, Κλαύδιον Νέρωνα τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα, καὶ Πίσωνα Καλπούρνιον, οἱ κατὰ τὴν τεῖτιν ὀπὶ τῆς συνενήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν ἀπεδείχθησαν. ἐξ οὗ δὲ ὅλης ἐκράτησεν Ἰταλίας, καὶ ἐπὶ τὴν ἀπρόπτων ἀρχὴν ἐθάρρησε προελθεῖν, ὐκ εὐθὺς μὲν ὐκ τῆς θαλάσσης Καρχηδονίοις, οἱ πλείστῳ ἔχον ναυτικὴν δύναμιν· ὑποχείριον δὲ λαβοῦσα Μακεδονίαν, ἡ τέως ἐδόκει μέγιστον ἰσχύειν κατὰ γῆν, οὐδὲν ἔτι αὐτίπαλον ἔχουσα, οὔτε βάρβαρον φῦλον οὔτε Ἑλληνικὸν, γενεὰς ἑβδόμην ἤδη τὴν ἐπ' ἐμοῦ διαμένοῦσ πρώτος ἀρχεῖον τόπου· ἔθνος δὲ οὐδὲ ἕν, ὡς εἰπεῖν, ὅστιν, ὃ πρὸ τῆς κοινῆς ἡγεμονίας, ἡ τοῦ μὴ ἄρχεσθαι, πρὸς αὐτὴν διαφέρεται. ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν ὅτε τὴν ἐλαχίστην τῶν ὑποθέσεων προῃρημαι, καθάπερ ἔφην, οὔτε πρὸ φαύλας καὶ ἀσήμους πρᾴξεις ἔγνωκα διατείνειν, ἀλλὰ πρὸ τε πόλεως χράφω

sit vltra terram Thraciã; ad occidẽtem finita est mari Adriatico. [1] Atq; hæc sunt celebratissima ad nostrã vsque ætatẽ imperia, & hęc eorum diuturnitas ãtq; potentia. nam Græcorũ imperia his nequaquam conferenda sunt, nec dicionis magnitudine, nec diuturnitate temporis. Athenienses enim maritimum tãtum tractum tenuerunt annis duodeseptuaginta; ac ne hunc quidẽ totum, sed eum duntaxat qui intra Euxinum pontum & Pamphyliũ pelagus continetur; idq; cum maxime pollerent rebus nauali-bus. Lacedæmonii vero Peloponnesum ac reliquã Græciam tenentes, vsque Macedoniã extenderunt imperiũ: in quo vix triginta annis exactis, a Thebanis victi, eo priuati sunt. At Romanorũ ciuitas imperat per cunctas terræ plagas, quæ quidem inaccessæ non sunt, sed habitantur ab hominibus: toto etiã mari dominatur, nõ solum intra columnas Herculis, verum etiã Oceano quacũq; est nauigabilis: primaq; & sola in omni hominũ memoria ortũ & oceasum terminos imperii sui posuit. Tẽpus quoq; eius potentiæ non breue, sed diuturnius quã vlli vel regno vel reipublicæ obtigit. Statim enim ex quo primum est cõdita, propinquas gẽtes multas & bellicosas sibi adiunxit, atq; in subiugandis aduersariis omnibus in dies progressus fecit. Quod tẽpus iam annorum est septingentorum quadragintaquinq;, vsq; ad Claudium Neronẽ iterum, & Calpurnium Pisonẽ, consules, qui magistratum hunc iniuerũt olympiade CXCIII. Ex quo autem totius Italiæ potita dominio, ausa est orbis imperium sibi sumere, exturbatis e mari Carthaginensibus, quorum nauales opes fuerant maximæ; subiugataq; Macedonia, quæ ad id temporis terrestribus copiis plurimũ pollere videbatur, nulla amplius nõ barbara gente, non Græca contendente de principatu, septimam iam ætatem me hæc prodente dominiũ omnibus in terris cõstanter obtinet: nec est vlla gens (vt *breuiter* dicã) quę nõ agnoscat vniuersorũ dominã, aut detrectet eius imperium. Sed enim quod neq; friuolum argumentum delegi, vt dictũ est, neq; viles & obscuras res tractãdas suscepi; verũ de ciuitate scribo

illustrissima, rebusque gestis quibus splendidiores nemo possit ostendere, opinor me satis approbasse omnibus. Quod vero non incogitãter nec improuide ad priscas res eius narrandas aduerterim animũ, sed bonis ad id adductus sim rationibus, libet paucis præfari, [1] & occurrere hominum morosiorum criminationibus: qui reprehendent me, quod ciuitatis nostro quo celeberrimæ obscura admodum & humilia initia scribenda susceperim, indigna sane quæ mandentur historiæ: quando ante pauca secula vrbs hæc illustre nomen & gloriam consecuta sit, post subacta demum regna Pœnos gestas feliciter: cumq; mihi integrum esset celebre aliquod argumentum in manus sumere, in antiquitates quasdam nõ admodum illustres procliuior fuerim. adhuc enim ignota est Græcis pene omnibus vetus illa Romanorum historia: & opiniones quædam minime veræ, sed ex temerariis rumoribus natæ, eorũ plerosque decipiunt: errones quosdam sine lare barbaros, ac ne liberos quidem, eius vrbis conditores fuisse: hos procedente tempore non pietate & iustitia ceterisque virtutibus prouectos ad tantum imperium; sed iniusta quadã fortunæ temeritate, quæ maxima bona in immeritos sine ratione effundat. nec desunt homines parum candidi, qui palã incusare fortunam solent, quod in barbarorũ deterrimos bona Græcorum transtulerit. Et quid hîc alios memorem? quãdo etiam scriptores nonnulli in gratiam barbarorum regũ, ausi sunt hæc historiis prodere; quibus studiũ fuit illos imperii osores demereri adulatoriis obsequiis, nulla æquitatis & veritatis ratione habita. Has ergo falsas sicut dixi opiniones animis ciuiũ meorum vt eximam, pro eisq; veras reponam, de conditoribus vrbis quinam fuerint, & quo singuli tempore cõuenerint, & quibus casib. acti antiquas patrias reliquerint, his narrabo cõmentariis: in quibus polliceor me declaraturũ Græcam eius gentis originem, camq; ex non pudendis nec aspernãdis sui generis auctoribus deductã. Post hæc narrabo res eius mox ab vrbe condita gestas, quibusque

τῆς πολυφανεστάτης, καὶ πολὺ περὶ πράξεων ὧν οὐκ ἀν-
ὴρ ἔχοι τὶς ἐπιδείξασθαι λαμπροτέρας, οὐκ οἶδ' ὅ-
τι δεῖ πλείω λέγειν. ὅτι δ' οὐκ αὐθυλογισμοῦ καὶ
προνοίας ἐμφερὲς ἐπὶ τὰ πάλαι τῶν ἱστορουμένων
πολὺ αὐτῆς ἐρᾶσθαι, ἀλλ' ἔχων ἀλογίστοις ἀποδοῦ-
ναι τῆς προαιρέσεως αἰτίας, ὀλίγα βούλομαι προ-
πεῖν, ἵνα μή τινες ἐπιμνησθεί μοι τῶν πρὸς ἀ-
πόνοια φιλαιτίων, οὐδὲν οὔπω τῶν μελλόντων δη-
λοῦσθαι προσακηκότες, ὅτι τῆς ἀοιδίμου γουμέ-
νης καθ' ἡμᾶς πόλεως, ἀδόξοις πάνυ καὶ ταπεινοῖς
τοῖς πρόσθεν ἀφορμὰς λαβούσης, καὶ οὐκ ἀξίας
δυναστείας ἱστορικῆς, οὐ πολλαῖς δὲ γενεαῖς πρό-
τερον εἰς ἐπιφάνειαν καὶ δόξαν ἀφιγμένης, ἐξ οὗ
τάς τε Μακεδονικὰς καθεῖλε δυναστείας, καὶ τοὺς
Φοινικικοὺς κατώρθωσε πολέμους, ἐξόν μοι τῶν ἐνδό-
ξων τινὰς λαβεῖν ἱστορήσεων, ἐπὶ τὸν οὐδὲν ἔχου-
σιν ἐπιφανὲς ἀρχαιολογίαν ἀπέκλινα. ἔτι γὰρ ἀ-
γνοείται πολλὰ τοῖς Ἕλλησιν ὀλίγου δεῖν πᾶσιν ἡ πα-
λαιὰ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἱστορία, καὶ δόξαι τινὲς
οὐκ ἀληθεῖς, ἀλλ' οὐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἀκουσμά-
των. τὸν ἀρχαῖον λαβοῦσαι τοῖς πολλοῖς ἐξηπατή-
κασιν, ὡς ἀνέστιοι μόνον τινὰς καὶ πλάνητας, καὶ βαρ-
βάρους, καὶ οὐδὲ τούτους ἐλευθέρους οἰκιστὰς ἐχομέ-
νης· οὐ δὶ ὀνόματος δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ τὸν ἀγ-
λεῖν ἀρετὸν ἐπὶ τὸν ἀπόντων ἡγεμονίαν συν χρό-
νῳ παρελθούσης, ἀλλὰ δὶ αὐτομαθισμόν τινα καὶ τύ-
χῃ ἀδίκῳ εἰκῇ δωρουμένῃ τὰ μέγιστα τῶν ἀγα-
θῶν τοῖς ἀνεπιτηδειοτάτοις. καὶ οἴγε κακοηθέστεροι κα-
τηγορῶν εἰώθασι τῆς τύχης κατ' ὀ φανερὸν, ὡς βαρ-
βάρων τοῖς πονηροτάτοις τὰ τῶν Ἑλλήνων ποιεῖζο-
μένης ἀγαθά. καὶ τί δεῖ περὶ τῶν ἄλλων λέγειν; ὅ-
που γε καὶ τῶν συγγραφέων τινὲς ἐτόλμησαν ἐν τοῖς
ἱστορίαις ταῦτα γράφαντες καταλιπεῖν βασιλεῦσι
βαρβάρεσι, μισοῦσι τὴν ἡγεμονίαν, οἷς δουλεύοντ-
ες αὐτοὶ, καὶ τὰ κατ' ἡδονὰς ὁμιλοῦντες διετέλεσαν,
οὔτε δικαίας οὔτε ἀληθεῖς ἱστορίας χαριζόμενοι. Ταύ-
τας δὴ τὰς πεπλανημένας, ὥσπερ ἔφην, ἐπολή-
ψης ἐξελέσθαι τῆς διανοίας τῶν πολιτῶν πειρα-
σόμενος, καὶ ἀντικαταστήσασθαι τὰς ἀληθεῖς, περὶ
μὴ τῶν οἰκισάντων τὴν πόλιν, οἵτινες ἦσαν, καὶ κατ' τί-
νας ἕκαστοι καιροὺς συνῆλθον, καὶ τίσι τύχαις χρησά-
μενοι τὰς πατρίδας οἰκήσας ἐξέλιπον, ἐν τούτῃ δη-
λώσω τῇ γραφῇ, δι' ἧς Ἑλλάδά τε αὐτοὺς ὄντας ἐπι-
δείξαν ὑπερῶμεν, καὶ οὐκ ἐν τῶν ἐλαχίστων ἡ φαυ-
λοτάτων ἐθνῶν συνελήλυθότας. περὶ δὲ τῶν πρά-
ξεων ἃς κατ' τὸν οἰκισμὸν αὐτέως ἐπεδείξαντο, καὶ περὶ
τὸν ἐπι-

τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐξ ὧν εἰς τοσαύτην ἡγεμονίαν
προῆλθον οἱ μετ' αὐτοὺς, ἀπὸ τῆς κατ' ταύτην ἀρ-
χαιότητος δυναστῶν ἀφηγήσομαι, πολυπραγμονῶν ου-
δὲν, ὅσον μοι δυνάμις, τῶν αὐξόντων ἱστορίας, ἵνα ποτε
μαθοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ἀπροσκόπτοι καὶ πρὸς τὴν πόλεως
τῆσδε πολιτείαν φερῶν, εἰ μὴ πονηρὰ πάσιν ἀγρίως
καὶ δυσμενῶς ἀπαντᾶν πρὸς αὐτὴν· καὶ μήτε ἀ-
„λυσιτελῆ τῇ ἱστορίᾳ κατ' ὃ εἰκὸς γινομένῃ· φύσεως
„γὰρ δὴ νόμος ἅπασι κοινὸς, ὃν οὐδεὶς καταλύσῃ χρό-
„νος, ἀρχὴν ἀεὶ τῶν ἡπόνων τοῖς κρείττοσιν· μήτε
κατηγορῆν τῆς τύχης ὡς οὐκ ἐπιτηδείῳ πόλει τηλι-
καύτην ἡγεμονίαν, καὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον ποιῆσα
δωρησαμένης· μαθοῦσι γε δὴ πολὺ τὴν ἱστορίας ὅτι πυ-
θίας ἐνέγκειν δυνήσῃ ἀρετὰς, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὸν
οἰκισμὸν, ὧν οὔτε εὐσεβεστέρας, οὔτε δικαιοτέρας,
οὔτε σωφροσύνῃ πλείονι πολὺ πάντα τὸν βίον χρη-
σαμένους, οὐδέ γε τὰ πολέμια κρείττους ἀγωνιστὰς ὑ-
δεμία πόλις ἐνέγκειν, οὔτε Ἑλλὰς οὔτε βάρβαρος·
εἰ δὲ, ἀπέστω τοῦ λόγου τὸ ἐπίφθονον· ἐχθὲς γὰρ καὶ
τοιοῦτον ἡ τῶν πολυδόξων καὶ θαυμαστῶν ἱστορη-
σις. οἱ δὲ σύμπολιτες οἱ τοσοῦτον προῆλθόντες αὐτῇ δυ-
ναστείας μέγεθος, ἀγνοοῦντα πρὸς Ἑλλήνων, ἐπιτυ-
χόντες ἀξιολόγου συγγραφέως. οὐδεμία γὰρ ἀκριβὴς
ἐξεπήλυθε περὶ αὐτῶν Ἑλληνὶς ἱστορία μέχρι τῶν
καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅτι μὴ κεφαλαιώδης ἐπίτομή,
πάνυ βραχεῖα· πρῶτον μὲν, ὅσα κἀμὲ εἰδέναι, τὴν
Ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν ἐπιθραμόντος Ἱερωνύμου
τοῦ Καρδιανοῦ συγγραφέως, ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπιγό-
νων πραγματείᾳ· ἑπόμενος Τιμαίου τοῦ Σικελιώτου,
τὰ μὲν ἀρχαῖα τῶν ἱστορικῶν ἐν ταῖς κοιναῖς ἱστορίαις
ἀφηγημένων, τοὺς δὲ πρὸς Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην
πολέμους εἰς ἰδίαν καταχωρίσαντος πραγματείαν·
ἅμα δὲ τούτοις Ἀντιγόνου τε καὶ Πολυβίου, καὶ Σιλήνου,
καὶ μυείων ἄλλων, τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν οὐχ ὁμοίως
ἐπιβαλόντων· ὧν ἕκαστος ὀλίγα, καὶ οὐδὲ αὐτὰ διε-
πονδασμένως οὐδὲ ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπιτυ-
χόντων ἀκουσμάτων συνθεὶς, ἀνέγραψεν. ὁμοίας δὲ
τούτοις καὶ οὐδὲν διαφόρους ἐξέδωκαν ἱστορίας καὶ
Ῥωμαίων ὅσοι τὰ παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως Ἑλλη-
νικῇ διαλέκτῳ συνέγραψαν· ὧν εἰσι πρεσβύτατοι,
Κόϊντος Φάβιος, Λούκιος Κίγκιος, ἀμφότεροι κατ'
τοὺς Φοινικικὰς ἀκμάζοντες πολέμους. τούτων δὲ τὰ ἀν-
δρῶν ἑκάτερος, οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο, διὰ
τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέγραψε· τὰ δὲ ἀρχαῖα τὰ
μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως μνήμια κεφαλαιωδῶς ἐπέ-
δραμε. διὰ ταῦτα μὲν δὴ τὰς αἰτίας, ἔδοξέ μοι
μὴ παρελθεῖν καλῶς ἱστορίαν ἐκπαλαιφθεῖσ' ὑπὸ

studiis partum sit ab eorum posteris tantũ imperium; nec, quantum potero, quidquã memorabile omittam: vt *nostri homines* tandẽ veritate cognita, dignã tali ciuitate existimationem concipiant: nisi forte in eã iniquo penitus & efferato sunt animo. nec molesteferant iusto se imperio subditos; [1] quãdoquidem vniuersali ac sempiterna lege naturę est receptũ, inferiores parêre præstantioribus: desinãtq; incusare fortunam, quasi parum idoneæ ciuitati tantũ tamq; diuturnum gratis donarit imperiũ; edocti ex nostra historia, quã innumeras virorum virtutes tulerit mox ex quo est condita: quibus nec pietate, nec iustitia, nec perpetua per omnẽ vitam temperantia, ac ne bellica quidem fortitudine præstantiores vlla vnquã ciuitas tulit, non Græca, non barbara: absit modo verbis inuidia. solet enim hæc comitari pollicitationes rerũ mirandarum & fidem pene superãtium. qui simul omnes, post auctam a se in tantã amplitudinem rempublicam, ignorãtur a Græcis hominibus; eo quod nullũ sortiti sint se dignum historicum. nullum enim accuratum scriptum apud Græcos hactenus extat in hoc genere, exceptis summariis cõpendiis perquam breuibus. Et primus (quod equidem sciam) scriptorum Hieronymus Cardianus antiquitates Romanas cursim attigit [2] in opere De successione Heroicorũ principum: deinde Timæus Siculus, res priscas complexus vniuersali historia, Pyrrhi Epirotæ bellis priuatim dicato volumine: cumq; his Antigonus, Polybius, Silenus, & innumeri alii res easdem non eodem modo aggressi; quorum vnusquisque parum aliquid, ac ne id quidem debita cura & diligentia, sed vt ex fortuitis rumoribus collegerat, scripto prodidit. Nec absimiles historias ediderũt quotquot Romani homines vrbis suæ res antiquas Græco sermone scripserunt; quorum vetustissimi, Q. Fabius, L. Cincius, ambo æquales bellis Punicis. horum vterq; ea quibus ipse interfuit, vt probe sibi cognita, diligenter mandauit literis: quæ vero olim post vrbẽ cõditam deinceps consecuta sunt, contentus fuit summatim percurrere. Has sane ob causas visum est mihi non prętеrire silentio pulchertimã historiam

superioribus intactam, facturo non simplex operæpreciuṁ: quando & viris fortibus fato suo defunctis sempiterna continget gloria, iausque apud posteros; (quod proxime ad immortalitatem accedit, superstite rerum gestarum memoria) & diuinorum illorum hominum præsens ac futura progenies præponet generosam & honoratam vitam iucundæ & facili, dum reputat honestissimam occasionem sibi oblatam a maioribus, erectoque animo dat operam ne vllo pacto ab illis degeneret. Ipse quoque, qui non adulationis caussa ad hoc opus versus sum, sed veritatis & æquitatis studio, quod præcipuum debet esse historiæ propositum: primum declarabo meam mẽtem, quam sim propensus ad gratificandum bonis omnibus & magnarum rerum cognoscendarum cupidis: deinde pro mea virili gratias ciuitati referam, [1] memor educationis liberalis ceterorumq; beneficiorum quibus in ea degenti mihi frui contigit. Nunc reddita ratione cur hoc opus sim aggressus, dicendum quo fretus id fecerim. Fortasse enim qui prius legerunt Hieronymum, aut Timæum, aut Polybium, aut unum aliquẽ [2] ex paulo supra memoratis scriptoribus, multa ab illis prætermissa inuenientes in meis scriptis, suspicabuntur me fingere, & cupient cognoscere vnde rerum earum cognitionem nactus sim. Ne igitur talem opinionem de me quisquam habeat, satius est indicare quibus libris & cõmentariis sim adiutus. Ego appulsus in Italiam post finem bellis ciuilibus iamiam impositum ab Augusto Cæsare, circa mediam olympiadem centesimam octuagesimam septimam, ex illo tempore in hanc diem exactis Romæ annis vigintiduobus, assecutus Romanum sermonem eiusque regionis literas, toto eo tempore paraui mihi quæ putarem ad hoc opus accommoda: partim ex doctissimorum hominum colloquiis, partim ex laudatorum ab his virorum commentariis, quos superiora tulerunt secula; quod genus sunt, Porcius Cato, Fabius Maximus, Valerius Antiâs, Licinius Macer, Æliique & Gellii ac Calpurnii, aliique multi scriptores non ignobiles; quorũ annales

τῶν πρεσβυτέρων ἀμνημόνευτον, ἀξίας ἀκριβῶς γραφέσης συμβήσεται τὰ κράτιστα καὶ δικαιοπαθοῦντα τῶν ἔργων· τοῖς μὲν σκηπτεπληρωκόσι τὴν ἑαυτῶν μοῖραν αὐδράσιν ἀγαθοῖς, δόξης αἰωνίου τυγχάνειν, καὶ παρὰ τῶν ὑπογενομένων ἐπαινεῖσθαι, ἃ πρὸς τὴν τῆς φύσιν ὁμοιοῦσθαι τῇ θείᾳ, καὶ μὴ σκιοαποθνήσκειν αὐτοῖς τὰ ἔργα τοῖς σώμασι· τοῖς δ' ἀπ' ἐκείνων τῶν ἰσοθέων αὐδρῶν νεῶν τε ὄσι καὶ ὕστερον ἐσομένοις, μὴ τὴν ἡδιστόν τε καὶ ῥᾷστον αἱρεῖσθαι βίον, ἀλλὰ τὴν αὐγενεστάτην καὶ φιλοτιμοτάτην, ἐνθυμουμένοις ὅτι τοὺς εἰληφότας καλὰς τὰς πράξεις ἐκ τοῦ γένους ἀφορμὰς, μέγα ἐφ' ἑαυτοῖς πρεσκηκεφέναι, καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπολιπεσθαι τῶν προγόνων. ἐμοὶ δ', ὃς οὐκ κολακείας χάριν ὑπὲρ τούτου ἀπέκλινα τὴν πραγματείαν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου πρόνοιμος, ὧν δεῖ χαρίζεσθαι πρὸς ἰσοτιμίαν, πρῶτον μὲν ὑπεδείξασθαι τὴν ἐμαυτοῦ διάνοιαν, ὅτι χρηστὴ πρὸς ἁπάντας ἀνθρώπους ὑπὲρ τοῦ καλῶν ἔργων καὶ μεγάλων· ἔπεστι γὰρ εἰς ἀμοιβὰς, ἃς ἐμοὶ δυνάμις ἦν, ἀποδοῦναι τῇ πόλει, παιδείας τε μεμνημένῳ, καὶ τῶν ἀναθῶν ὅσων ἀπέλαυσα, διαβιβῶν εἰς αὐτῇ. ἀποδεδωκὼς δ' τὴν [ὑπὲρ] τῶν πραγμάτων λόγον, ἔτι βούλομαι καὶ περὶ τῶν ἀφορμῶν εἰπεῖν, αἷς ἐχρησάμην ὅτ' ἔμελλον ὑπογράφειν τὴν γραφήν. ἴσως γὰρ οἱ προαναγινωσκόντες Ἱερώνυμον, ἢ Τίμαιον, ἢ Πολύβιον, ἢ τῶν ἄλλων τινὰ συγγραφέων, ὑπὲρ ὧν ἐποιησάμην λόγον ὀλίγῳ πρότερον, ὡς ὑποστησυρκότων τὴν γραφὴν, πολλὰ τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφομένων οὐχ εὑρηκότες παρ' ἐκείνοις κείμενα, χρεμιάζειν ὑπολήψονταί με, καὶ πόθεν εἰς ἐμὲ ἡ τούτων γνῶσις παραγέγονεν ἀξιώσουσι μανθάνειν. ἵνα δὴ μὴ τοιαύτη δόξα παρέχῃ τισι περὶ ἐμοῦ, βέλτιον ἀφ' ὧν ὁρμήσειν λόγων τε καὶ ὑπομνηματισμῶν διεξιέναι. ἐγὼ καταπλεύσας [εἰς] Ἰταλίαν, ἅμα τῷ καταλυθῆναι τὴν ἐμφύλιον πόλεμον ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, ἑβδόμης καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος μεούσης, καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου χρόνον ἐτῶν δύο καὶ εἴκοσι μέχρι τοῦ παρόντος χρόνου σὺν Ῥώμῃ διατρίψας, διάλεκτόν τε τὴν Ῥωμαϊκὴν σκμαθὼν, καὶ γραμμάτων ὑπηρχείων λαβὼν ὑπόμνημα, σὺν πολυπόνῳ χρόνῳ τὰ συλλεγόμενα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν τῶν διετέλουν πραγματευόμενος· καὶ τὰ μὲν παρὰ τῶν λογιωτάτων ἀνδρῶν, οἷς εἰς ὁμιλίαν ἦλθον, διδαχῇ παραλαβών· τὰ δ' σὺν τοῖς ἰσοτιμῶν ἀνδρῶν ἐξαμένος, ἃς οἱ πρὸς αὐτῶν ἐπαινούμενοι Ῥωμαῖοι συνέγραψαν, Πόρκιός τε Κάτων, καὶ Φάβιος Μάξιμος, καὶ Οὐαλέριος Ἀντιάς, καὶ Λικίνιος Μάκερ, Αἴλιοί τε καὶ Γέλλιοι, καὶ Καλπούρνιοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις συχνοὶ ἀνδρες οὐκ ἀφανεῖς· ἀπ' ἐκείνων ὁρμώμενος τῶν πραγμαλῶν· εἰσὶ δὲ τῶν Ἑλλινικῆς χρονογραφίας ἐοικυῖαι· τότε ἐπεχείρησα τῇ γραφῇ. ταῦτα μὲν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ διείλεγμαι. λοιπὸν δέ μοι καὶ περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς προφέρειν, ὅσα τε αὐτῶν παρέλαμβανον] χρόνοις, καὶ περὶ ὧνων πραγματεύσασθαι τὴν διήγησιν, καὶ ποταπὸν ἀποδίδωμι τὸ σῆμα τῇ πραγματείᾳ. ἀρξομαι δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων μύθων, οὓς παρέλιπον οἱ πρὸ ἐμοῦ γλυμνοι συγγραφῆς, χαλεπὸς ὄντας ἄνευ πραγματείας μεγάλης ἐξευρεθῆναι. καταβιβάζω δὲ τὴν διήγησιν ἕως τῶν ἀρχῶν τοῦ πρώτου Φοινικοῦ πολέμου, τὴν γλυμνῶν σύνταυτα τέτταρα τῆς ὀγδόης καὶ εἰκοστῆς ὅτι τὰς ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν. ἀφηγοῦμαι δὲ τοῖς τε ὀθνείοις πολέμοις τῆς πόλεως ἀπόνυσας, οἷς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐπολέμησε, καὶ τὰς ἐμφυλίους στάσις ὁποῖας ἐστάσασεν, ἐξ οἵων αἰτιῶν ἐγένοντο, καὶ δι' οἵων τέτταρα τε καὶ λόγων καλεῖσθαι πολιτῶν τε ἰδέας διέξειμι πάσας ὅσας ἐχρήσατο βασιλευομένη τε, καὶ μετὰ τὴν καθάλυσιν τῶν μονάρχων, καὶ τίς ἐν αὐτῶν ἐκάστης ὁ νόμος· εἴθη τε τὰ κράτιστα, καὶ νόμους τοῖς ὑπὲρ φανεστάτοις διηγοῦμαι, καὶ συλλήβδην ὅλον ὑπεδείκνυμι τὸν ἀρχαῖον βίον τῆς πόλεως. σῆμα δ' ἀποδίδωμι τῇ πραγματείᾳ, ὅθ' ὁποῖον οἱ τοῖς πολέμοις διαγράψαντες ἀποδεδώκασι τὴν ἱστορίας, ὅθ' ὁποῖον οἱ τὰς πολιτείας αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν διηγησάμενοι, ὅτε τὰς χρονικὰς παραπλήσιον, ἃς ἐξέδωκαν οἱ τὰς Ἀτθίδας πραγματευόμενοι· μονοφδεῖς γὰρ ἐκεῖναί τε καὶ ταχὺ πρεσεισάμεναι τοῖς ἀκούουσιν· ἀλλ' ἐξ ἁπάσης ἰδέας μικτὸν, σύναγωνίου τε καὶ θεωρητικῆς, ἵνα καὶ τοῖς περὶ τοιούτων τερπνοῖς λόγοις, καὶ τοῖς περὶ τὴν φιλόσοφον ἐπιστήμην θεωρίαν, καὶ εἴ τινα ἀοχλήτου δεήσοι διεγωγῆς σὺν ἱστορικοῖς ἀναγνώσμασιν, ἐπιγρώντος ἔχουσα φάνῃ). ἡ μὲν οὖν ἱστορία περὶ τούτων τε γενήσεται πραγμάτων, καὶ τοιούτου τινὸς ἐξ τέλους. ὁ δ' συντάξας αὐτὴν, εἰμὶ Διονύσιος Ἀλεξάνδρου Ἁλικαρνασσεύς. ἀρξομαι δ' σὺν τάδε.

8 Τὴν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, ἣν νῦν κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, παλαιόταποι τῶν μνημονευομένων λέγουσι) καλεῖν βάρβαροι Σικελοὶ, ἔθνος αὐτόχθονες. τὰ δὲ πρὸς τούτων, οὔτ' ὡς κατοικίζεσθαι πρὸς ἑτέρων, οὔτ' ὡς ἔρημος ἦν, σαφεῖς ἔχω βεβαίως εἰπεῖν. χρόνῳ δ' ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι, πολέμῳ μακρῷ τοῖς ἔχουσας ἀφελόμενοι· οἱ δὲ μὲν πρότερον ὑπὲρ τοῖς ὄρεσιν ᾤκουν φύλα τειχῶν κωμηδὸν καὶ ἀποφάσεις· ἐπεὶ δὲ Πελασγοί τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς δυναμιζόμενοι αὐτοῖς σωμήρανῶ τὸν πρὸς τοὺς ὁμοτέρμονας πόλεμον, ὃ Σικελικὸν

Graecanicis chronographiis persimiles, materiam mihi præbuerunt vberrimam. Et de meipso quidem hactenus: reliquum est vt & de argumento præmoneam, quæ tempora & quas res narraturus sim, & quæ forma sit futura huius operis. Ab antiquissimis fabulis ordiar historiam; quas ante me nemo attigit, [1] propter difficultatem eius negotii. deducam autem narrationem vsque ad initia primi belli Punici, quod incidit in annum tertium vigesimæ octauæ supra centesimam olympiadis. dicam vero tum externa bella, quibus se pop. Rom. per illa tempora exercuit; tum exortas aliquoties seditiones domesticas, quibus de caussis ortæ sint, & quonam pacto compositæ. reipublicæ quoque species omnes edisseram quibus vsa est ea ciuitas, primo sub regibus, deinde post reges exactos; quænam rerum vtrobique administratio fuerit: mores etiam eius optimos & leges præcipuas narrabo, & in summa totam viuendi rationem veterem. Formam autem addam operi, nec talem qualis placuit bellorum scriptoribus, nec qualem secuti sunt qui descripserunt ipsas tantum respublicas, [2] aut qui Atthidas inscripserunt sua opera: simplices enim hæ sunt, & cito auditorem satiant: sed erit quiddam ex rebus gestis earumque contemplatione mixtum: vt satisfiat & ciuiles res tractantibus, & oblectantibus se speculatione philosophica, & his quibus extra rerum turbas vacare libet cognitioni historicæ. Atque hoc quidem historiæ erit argumentum, & talis species operis: auctor vero eius sum Dionysius Alexandri F. Halicarnassensis: & hinc iam ordiar.

Vrbem terræ marisq; totius principem, quam nunc Romani habitãt, primi in omni memoria tenuisse diuntur barbari Siculi, gens indigena: superiore vero tempore, aliós ne colonos habuerit, an inculta fuerit, nemo potest certo dicere. Aliquanto post, pulsis longo bello antiquis dominis, Aborigines eam occupant: qui primum in mõtibus passim sine mœnibus vicatim habitauerunt. sed postquam Pelasgi & ceterorum Græcorum nõnulli, ipsis admisti, opẽ in debellandis finitimis tulerunt, exacta

Romę habitatores primi:

Siculi.

Aborigines.

inde Sicula gente, oppida crebra muniuerunt, subegeruntque sibi totum id terrarum spatiũ, quod amnes duo Liris & Tiberis terminant: qui orti ex imis Apenninis montibus, Italiam quam longa est secantibus mediam, erumpunt in Tyrrhenum pelagus, DCCC ferme stadiorum inter vtriusque ostia interstitio. horum Tiberis versus septemtriones prope Ostiam vrbem se exonerat: a meridiano tractu Liris Minturnam alluit, ambas Romanorum colonias. Eas sedes deinde perpetuo tenuit idem genus hominum, mutatis tantum appellationibus, vetus Aboriginum nomen seruantes vsque Troiani belli tempora, quando a Latino rege denominati sunt. Post id bellũ sextadecima ætate, cum Romulus sibi cognominem vrbem condidisset, sumpto quod hodieque retinent nomine, gens temporis processu ex minima euasit in maximam, & in illustrissimam ex obscurissima, dum larium egenos ad se humaniter recipit, & ciuitatem impartit deuictis bello viris fortibus, & libertis suis dat ius ciuium, nullius conditionis homines aspernata, quorum modo opera vti posset respublica: nulla re tamen magis adiuta quam institutis pulcherrimis, dum varias temporum difficultates experta, ex illis omnibus excerpit aliquid vtile. Ceterum Aborigines, auctores Romani generis, Italiæ indigenas alii, [1] suique corporis gentem asserunt. (Italiam voco oram illam omnem, quantam Ionius & Tyrrhenus sinus, tertiæque ab *continente* terra complectuntur Alpes) Nomen eis inde aiunt impositum, quod posteris suis originis *ab se* fuerint auctores: quasi nos *Græci* γενάρχας siue πρωτογόνους diceremus. Alii malunt errones quosdam incertis vagantes sedibus, & e multis regionibus conuenas, forte fortuna in eis locis iunxisse inter se copias: munitisq; sibi firmis sedibus, vitam transegisse latrocinio ac re pecuaria. hi torquent vocabulum ad conditionem eorum hominum, quasi ab erroribus vocantes Aberrigines.[2] quod si verum est, ne sic quidem a re abludet prisca gentis appellatio, vt quæ miscellaneo generi hominũ, nullãq;

ἔθνος ἀπολωλεκότες ἐξ αὐτῆς, πόλις τε ἐκβάλοντες συχνὰς, καὶ παρεσκευάσαν ὑπήκοον αὐτοῖς γενέσθαι πᾶσαν, ὅσῳ ὁρίζουσι ποταμοὶ δύο, Λίρις καὶ Τίβερις, οἱ τὰς μὲν ἀρχὰς λαμβάνουσι τῆς ῥύσεως ἐκ τῆς ὑπωρείας τῆς Ἀπεννινῶν ὀρῶν, ὑφ' ὧν δίχα τέμνεται πᾶσα ὀπὶ μῆκος ἡ Ἰταλία· διαφέροντες δὲ κατὰ βολὰς ὀκτακόσιά που στάδια ἀπ' ἀλλήλων, εἰς ὃ Τυρρηνικὸν ἐξεροῦσιν πέλαγος· ἀπὸ μὲν τῶν βορείων μερῶν, ὁ Τίβερις Ὠστίας πόλεως πλησίον ἐκδίδοις· ἀπὸ δὲ μεσημβρινῆς κλίμακος ὁ Λίρις Μινθύρναν παραῤῥεῖ πόλιν. Ῥωμαίων δέ εἰσιν αἱ πόλεις ἀμφότεραι ἄποικοι. καὶ δι' ἐμφανὲς ὅτι τῆς αὐτῆς οἰκήσεως, οὐκέτι πρὸς ἑτέρων ἐξελαθέντες, ὀνομαζόμενοι ἀλλαγαῖς αὐταῖς οἱ αὐτοὶ ἀνθρωποι παραγορεύομενοι· μέχρι μὲν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀβοριγίνων ὀνομασίαν ἔτι σώζοντες· ὅτι δὲ Λατίνου βασιλέως, ὃς κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐβασίλευσε, Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι. Ῥωμύλου δὲ τὸν ἐπώνυμον αὐτῷ πόλιν οἰκίσαντος, ἑκκαίδεκα γενεαῖς τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, τὸν νῦν ἔχουσιν ὀνομασίαν μεταλαβόντες, ἔθνος τε μέγιστον ἐξ ἐλαχίστου γενέσθαι σὺν χρόνῳ παρεσκευάσαν, καὶ τοσοῦτον ἐξ ἀδηλοτάτου, τῶν τε δεομένων οἰκήσεως τοῖς σφίσι φιλανθρώπως ὑποδοχὴ, καὶ πολιτείας μεταδόσει τοῖς μετὰ τοῦ γυναικὸς ἐν πολέμῳ κρατηθεῖσι, δούλων τε ὅσοι παρ' αὐτοῖς ἐλευθεραθεῖεν, αὐτοῖς εἰ) συγχωρήσει, τύχης τε δι' θεσπεσίας εὐεμβολίας, εἰ μέλλοι τὸ κοινὸν ὠφελεῖν, ἀπαξιώσει· ὑπὲρ ταῦτα δὲ πάντα, κόσμῳ [τῷ] πολιτικῷ μάλιστα, ὃν, ἐκ πολλῶν καλεσθέντα παθημάτων, ἐκ πάντος καταλαβόντες ἄκρον χρήσιμον. τοῖς γὰρ Ἀβοριγῖνας, ἀφ' ὧν ἄρχει Ῥωμαίων τὸ γένος, οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας, γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον ἀποφαίνουσιν· Ἰταλίαν δὲ καλῶ τὴν ἀκτὴν σύμπασαν, ὅσην ὁ Ἰόνιός τε κόλπος καὶ Τυρρηνικὸς, καὶ τελίαν θεὶ ἐλέγοντο ἐκ γῆς Ἄλπεις. καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῖς τὴν θεόθεν φασὶ τεθεῖσαν, ἀφ' ὃ γενέσεως τοῖς μετ' αὐτοὺς ἄρξαι, ὥσπερ ἀν ἡμεῖς εἰποιμεν γενάρχας καὶ πρωτογόνους. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ἀνεστίους τινὰς, καὶ πλανήτας, ἐκ πολλῶν συνιόντας χωρίων, κατὰ δαίμονα θεὶ τυχεῖν ἐλλήλοις αὐτόθι, καὶ τὴν οἴκησιν ὅθεν τοῖς ἐρύμασι καταστήσασθαι, ζῶν δὲ ἀπὸ λῃστείας καὶ νομῆς. πολλαχοῦ δὲ καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν, ὅτι δὲ τῶν τύχας οἰκειότερον, Ἀβερρίγινας λέγοντες, ὥστε δὴ πλανᾶσθαι τοὺς πλάνητας. κινδυνεύει δὴ κατὰ τοῦτο μηδὲν διαφέρειν τὸ τῶν Ἀβοριγίνων φῦλον, ὃν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ δὴ λέγω. τοῖς γὰρ ἀνεστίοις καὶ μιγάσι, καὶ μηδεμίαν χώραν βεβαίως ὡς πατρίδα κατοικοῦσι, τοῦτον ἐπεδίδοντο τὸν

τὸν ὀνομασίαν ὡς τὰ πολλά. ἀνθρωποι δὲ Λιγύων ἀποίκοις μυθολογοῦσιν αὐτοὺς γενέσθαι, τῶν ὁμορούντων Ὀμβρικοῖς. οἱ γὰρ Λίγυες οἰκοῦσι μὲν καὶ τῆς Ἰταλίας πολλαχῆ, νέμονται δέ τινα καὶ τῆς Κελτικῆς. ὁποτέρα δ' αὐτοῖς ὄντι γῆ πατρὶς, ἄδηλον. οὐδὲ γὰρ ἔτι λέγεται περὶ αὐτῶν πρεσβυτέρω γραφὲς οὐδέν. οἱ δὲ λογιώτατοι τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, ὧν οἷς ὄντι Πόρκιός τε Κάτων, ὁ τὰς γενεαλογίας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ὀπτμελέσαι συναγαγὼν, καὶ Γάϊος Σεμπρόνιος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ, Ἕλλινας αὐτοὺς εἶ) λέγουσι τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ ποτὲ οἰκησάντων, πολλοῖς γενεᾶς πρότερον τῶν πολέμου τοῦ Τρωϊκοῦ μετοικισάντας. οὐκέτι μὴν οἱ γε εἰδέναι ὅστε φῦλον Ἑλληνικὸν, ὅ μετεῖχον, ὅτε πόλιν ἐξ ἧς ἀπῳκίσθη, ὅτε χρόνον, οὔθ' ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας, οὔθ' ὁποίας τύχαις χρησάμενοι τὴν μητρόπολιν ἀπέλιπον· Ἑλληνικῷ τε μύθῳ χρησάμενοι, οὐδένα τῶν τὰ Ἑλληνικὰ γραψάντων βεβαιοτὴν παρέχονται. ὃ μὲν οὖν ἀγνῶτες ὅπως ποτ' ἔχει, ἄδηλον. εἰ δὴ ἔστιν ὁ τούτων λόγος ὑγιὴς, οὐκ ἂν ἑτέρου τινὸς εἴη ἄποικοι γένοιτο, ἢ τῶν καλουμένων [νῦν] Ἀρκαδικῶν. πρότοι γὰρ Ἑλλήνων ὄντοι κατοικοῦντες τὸν Ἰόνιον κόλπον, φύκησαν Ἰταλίαν, ἀγνοῦς αὐτοῖς Οἰνωτρὸς τοῦ Λυκάονος. οὗ δὲ πέμπτος ἀπό τε Αἰζοῦ καὶ Φορωνέως, τῶν πρότων ἐν Πελοποννήσῳ διωκησαντάλων. Φορωνέως μὲν γὰρ Νιόβη γίνεται. ταύτης ὁ υἱὸς, ἐκ Διὸς, ὡς λέγεται, Πελασγός. Αἰζοῦ δ' υἱὸς Λυκάων· τούτου δ' Δηϊάνειρα θυγάτηρ· ἐκ δ' Δηϊανείρας καὶ Πελασγοῦ, Λυκάων ἕτερος. τούτου δ' Οἰνωτρὸς, ἑπτακαίδεκα γενεᾶς πρότερον τῶν Τροίαν κατασκευάσαντος. ὁ μὲν δὴ χρόνος ἐν ᾧ τὴν ἀποικίαν ἔστειλαν Ἕλληνες εἰς Ἰταλίαν, σχεδὸν ἐκ τοῦ πόλεμον τῆς Ἑλλάδος Οἰνωτρὸς, οὐκ ἀρκούμενος τῇ μοίρᾳ. δύο γὰρ καὶ εἴκοσι παίδων Λυκάονι γενομένων, εἰς τοσούτοις ἔδοξε κλήρους νεμηθῆναι τὴν Ἀρκάδων χώραν. ταύτης μὲν δὴ τῆς αἰτίας ἕνεκα Πελοποννήσου Οἰνωτρὸς ἐκλιπὼν, καὶ καταπλασάμενος ναυλικὸν, διαῤῥῇ τὸν Ἰόνιον πόντον, καὶ σὺν αὐτῷ Πεύκετιος τοῦ ἀδελφὸν εἷς. εἵπετο δὲ αὐτοῖς τῶν τε οἰκείου λαοῦ συχνοί· πολυανθρωπον γὰρ δὴ τοῦτο λέγεται τὸ ἔθνος κατ' ἀρχὰς γενέσθαι· καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὅσοι χώραν εἶχον ἐλάττω τῆς ἰκανῆς. Πευκέτιος μὲν οὖν ἔνθα τὸ πρότον ὠρμίσθη τῆς Ἰταλίας, ὑπὲρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἐκβιβάσας τὰ λεών, αὐτὸ κατεδρύεν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκοῦντες, Πευκέτιοι ἐκλήθησαν. Οἰνωτρὸς δὲ τὸν πλείω τοῦ στρατοῦ μοῖραν ἀγόμενος, εἰς τὴν ἕτερον ἀφικνεῖται κόλπον, τὸν ἀπὸ τῶν ἑσπερίων μερῶν πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἀναχεόμενον, ὃς τότε μὲν Αὐσόνιος ἀπὸ τῶν προσοικούντων Αὐσόνων

certam habenti patriã conueniat. Alii rursum Ligurũ colonos eos fuisse fabulantur, Vmbris cõfinium. Ligures enim & Italiæ quasdam partes habitant, & Galliæ; incertũ ab vtra profecti patria. nã hactenus incomperta origo eius gentis est. Sed scriptorũ Romanorũ doctissimi, & in his Porcius Cato, qui diligentissime scripsit de originibus Italicarũ vrbium, Caiusque Sẽpronius & aliquot alii, Græcos eos esse affirmant, profectos ex Achaia multis ante bellum Troianum ætatibus. nec tamẽ diserte tradunt ex qua natione Græca, quave vrbe migrauerint: ac ne tempus quidẽ, aut ducem coloniæ, aut quo casu patrias sedes reliquerint: fabulamq; secuti Græcanicam, nullius Græci auctoris eam confirmant testimonio. Itaque rei veritas quomodo se habeat incertum est. Quod si istorum fana est narratio, nõ possunt esse coloni alterius generis quam Arcadici. Nam hi primi Græcorum, traiecto sinu Ionio, domicilium in Italia statuerunt, deducti ab OEnotro Lycaonis filio. is quintus fuit ab Æzeo & Phoronco, primis Peloponnesi principibus. nam e Phoroneo genita est Niobe; ex qua & Ioue fertur natus Pelasgus. Æzei vero Lycaon fuit filius; & huius filia Deïanira. Ex Deïanira & Pelasgo prognatus est alter Lycaon; cuius OEnotrus fuit filius, XVII ætatib. prius quam apud Troiam bellatũ est. Et tempus quidẽ hoc est missæ a Græcis in Italiã coloniæ: migrauit autẽ OEnotrus e Græcia, non contentus portione *sui patrimonii*. Cũ enim essent Lycaoni XXII filii, opus erat in totidem sortes diuidi Arcadiam. Hanc ob caussam OEnotrus relicta Peloponneso, classeq; parata, traiecit mare Ionium, vnaq; Peucetius vnus e fratrum numero, comitante eos bona parte popularium. aiunt enim hanc gentẽ olim fuisse frequentissimam. adiunxerunt se his & alii Græci, quibus nõ sufficiebat ager proprius. Itaque Peucetius, quo primum appulerũt in Italiam, [1] super Iapygiæ promontoriũ suis expositis, sedem ibi fixit; & ab eo horũ locorum incolæ appellati sunt Peucetii. OEnotrus vero cum maiore parte exercitus in alterum sinum peruenit, qui alluit occidentale latus Italiæ. is tunc propter accolẽtes Ausonas dicebatur

Auſonius: deinde Tyrrhenis maris imperio potitis, mutauit nomẽ, quod nunc obtinet. Hic nactus multos agros paſcuis, multos arationi aptiſſimos, ſed incultos pleroſque, ac ne eos quidem qui colerentur frequentatos hominibus, cum repurgaſſet eos ex parte quadam a barbaris, cõdidit oppida parua & contigua in montibus, vt tũ erat mos veterum. Id totũ quantum agri obtinuit, (fuit autẽ illud non exiguum) OEnotria vocata eſt, OEnotriq; dicionis eius homines; hoc iã tertio dicti nomine. Æzeo enim regnante, Æzei vocati ſunt; & ſub ſucceſſore eius Lycaone rurſum ab illo denominati Lycaones: tranſportati deinde per OEnotrum in Italiã, OEnotri aliquamdiu nominati ſunt: idq; mihi teſtatur Sophocles tragicus in Triptolemo. Inducitur ibi Ceres docens Triptolemũ, quãtum terrarum neceſſe habeat peragrare ſeminandis a ſe datis frugibus. nã poſt mentionẽ oriẽtalis Italiæ, quæ ab Iapygiæ promontorio ad Siculũ fretum tenditur, aduerſæq; huic Siciliæ, ſermonẽ deflectit ad occidentalẽ Italiã; & potiſſimas eius oræ gentes enumerans, ab OEnotris incipit: vnde ſatis erit excerpſiſſe hos iambicos: A tergo ad extrã obeunda tota OEnotria, Sinusq; Tyrrhenus, ſolũ & Ligurticũ. Antiochus autem Syracuſanus, perantiquus ſcriptor, in Italiæ colonis, vetuſtiſſimos eius incolas percenſens, & quæ loca ſingulis occupata ſint, ait OEnotros primos omniũ quorũ exſtat memoria, terrã eã habitaſſe. verba ipſius ſunt hæc: Antiochus Xenophanis, e vetuſtis monumentis hæc *quæ fide digniſſima & certiſſima viſa ſunt*, de Italia conſcripſit: Terram hãc quæ nũc Italia dicitur, olim tenuerũt OEnotri. Deinde cõmemoratis eorũ *moribus ac* forma reipublicæ, & q̃ regnũ tandẽ Italo delatũ ſit, a quo mutato nomine dicti ſint Itali: Morgetẽque huic ſucceſſiſſe, a quo Morgetes ſint vocati: & q̃ Siculi a Morgete hoſpitio exceptus propriũ principatũm in ea gẽte cõſtituerit: hæc verba ſubiicit: Sic facti ſunt Siculi & Morgetes & Itali, cũ eſſent OEnotri. Nũc genus quoq; OEnotrorũ declarabimus alterius antiqui ſcriptoris teſtimonio. is eſt Pherecydes Athenienſis, nulli ſecundus in texẽdis genealogiis: qui de

OEnotri Arcades.

ἐλέγετο· ἐπεὶ δὲ Τυρρηνοὶ θαλασσοκράτορες ἐγένοντο, μετέβαλον τὴν ἔχθραν τῶν πρόσθεν. οὗτοι γαμεῖ Κυλλήνην, νύμφη νύμφῳ, ἀφ' ἧς τὸ ὄρος ἡ Κυλλήνη καλεῖται. ἔπειτα τοῖς ἐν τούτῳ γενομένοις διεξιὼν, καὶ ἵνας τόποις ἔκαστοι τούτων ᾤκησαν, Οἰνώτρου καὶ Πευκέτιος μνημονεύει λέγων ὧδε· καὶ Οἰνώτρος, ἀφ' οὗ Οἰνώτροι καλέονται [οἱ ἐν Ἰταλίᾳ οἰκέοντες· καὶ Πευκέτιος, ἀφ' οὗ Πευκέτιοι καλέοντ'] οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν παλαιῶν εἰρημένα ποιητῶν [τε] καὶ μυθογράφων, τοῖά τε οἰκήσεως καὶ γένους τῶν Οἰνώτρων, τοιαῦτά ἐστιν· οἷς ἐγὼ πειθόμενος, εἰ τῷ ὄντι Ἑλληνικὸν φῦλον ἦν τὸ τῶν Ἀβοριγίνων, ὡς Κάτων καὶ Σεμπρώνιος, καὶ πολλοῖς ἄλλοις εἴρηται, τούτων ἔγγονον αὖθ' τῶν Οἰνώτρων πείθομαι. τὸ γὰρ δὴ Πελασγικὸν καὶ τὸ Κρητικὸν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν Ἰταλίᾳ ᾤκησεν, ὑστέρῃς δεύτερον χρόνοις ἀφικόμενα. παλαιότερον δὲ τοῦτο ἅπαν ἀναστάντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ πρόσω τῆς Εὐρώπης, οὐδένα δυνάμενον κατασχεῖν. τοῖς δ' Οἰνώτροις τ' ἄλλῃ Ἰταλίας πολλὰ χωρία οἴομαι κατασχεῖν, τὰ μὲν ἔρημα, τὰ δ' φαύλως οἰκούμενα κατασχόντας, καὶ δὴ καὶ τὴν Ὀμβρικῶν γῆς ἐστὶν ἃ ἀποτεμέσθαι, κληθεῖσαν δ' Ἀβοριγῖνας ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκήσεως· Ἀρκαδικὸν γὰρ τὸ φιλοχωρεῖν ὄρεσιν· ὡς ὑπερακρίους νάας, καὶ παρθενίους Ἀθήνησιν. εἰ δέ τινες πεφύκασι μὴ παχεῖς εἶναι πρὸς πραγμάτων παλαιῶν ἀβασανίστως τὰ λεγόμενα δέχεσθαι, μὴ παχεῖς ἔστωσαν μηδὲ Λίγυας, ἢ Ὀμβρικοὺς, ἢ ἄλλους νάας βαρβάρων αὐτοὺς νομίσαι· πρὸς μείναντες δ' καὶ τὰ λοιπὰ μαθεῖν, κρινέτωσαν δεῖ ἀπόντων τὸ πιθανώτατον. τὸ δὲ πόλεων ἐν αἷς τὸ πρῶτον ᾤκησ' Ἀβοριγῖνες, ὀλίγαι πεῖραν ἔστ' ἐμοί· αἱ δὲ πλῆσαι τοῦ τε πολέμου καὶ ἄλλων κακῶν οἰκοφθόρων βαρυνθεῖσαι, ἔρημοι ἀφῆνται. ἦσαν δ' ἐν τῇ Ῥεατίνῃ γῇ τῇ Ἀπεννινῶν ὀρῶν ἃ μακρὰν, ὡς Βάρρων Τερέντιος ἐν ἀρχαιολογίαις γράφει, ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων πόλεως αἱ τὸ βραχύτατον ἀπέχουσαι ἡμερήσιον σταδιεῖ· ὧν ἐγὼ τὰς ὁπτανεύσας, ὡς ἐκεῖνος ἱστορεῖ, διηγήσομαι. Παλάτιον μὲν πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι σταδίοις ἀφεστὼς Ῥεάτου, πόλεως οἰκουμένης ὑπὸ Ῥωμαίων ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ, Κοιντίλιας ὁδοῦ πλησίον. ἡ Τρεβόλα δ' ἀμφὶ τοὺς ἑξήκοντα σταδίοις τῆς αὐτῆς πόλεως ἀφεστῶσα, λόφον ὑπτιαμένη σύμμετρον· δεσβόλα δ' αὖθ' ὁμόσημα τῆς Τριβόλας ἀπέχουσα, τῆς Κεραυνίων ὀρῶν πλησίον. ἀπὸ δ' ταύτης τετταράκοντα σταδίοις διηρημένη πόλις ὑπτιάνη Σύνη, ἔνθα νεὼς πάνυ παλαιὸς ἐστὶν Ἄρεως. Μηφύλα δ' ὡς τετράκοντα σταδίοις ἀπόθεν τῆς

Αυſonius: deinde Tyrrhenis maris imperio potitis, mutauit nomẽ, quod nunc obtinet. Hic nactus multos agros paſcuis, multos arationi aptiſſimos, ſed incultos pleroſque, ac ne eos quidem qui colerentur frequentatos hominibus, cum repurgaſſet eos ex parte quadam a barbaris, cõdidit oppida parua & contigua in montibus, vt tũ erat mos veterum. Id totũ quantum agri obtinuit, (fuit autẽ illud non exiguum) OEnotria vocata eſt, OEnotriq; dicionis eius homines; hoc iã tertio dicti nomine. Æzeo enim regnante, Æzei vocati ſunt; & ſub ſucceſſore eius Lycaone rurſum ab illo denominati Lycaones: tranſportati deinde per OEnotrum in Italiã, OEnotri aliquamdiu nominati ſunt: idq; mihi teſtatur Sophocles tragicus in Triptolemo. Inducitur ibi Ceres docens Triptolemũ, quãtum terrarum neceſſe habeat peragrare ſeminandis a ſe datis frugibus. nã poſt mentionẽ oriẽtalis Italiæ, quæ ab Iapygiæ promontorio ad Siculũ fretum tenditur, aduerſæq; huic Siciliæ, ſermonẽ deflectit ad occidentalẽ Italiã; & potiſſimas eius oræ gentes enumerans, ab OEnotris incipit: vnde ſatis erit excerpſiſſe hos iambicos: A tergo ad extrã obeunda tota OEnotria, Sinusq; Tyrrhenus, ſolũ & Ligurticũ. Antiochus autem Syracuſanus, perantiquus ſcriptor, in Italiæ colonis, vetuſtiſſimos eius incolas percenſens, & quæ loca ſingulis occupata ſint, ait OEnotros primos omniũ quorũ exſtat memoria, terrã eã habitaſſe. verba ipſius ſunt hæc: Antiochus Xenophanis, e vetuſtis monumentis hæc *quæ fide digniſſima & certiſſima viſa ſunt*, de Italia conſcripſit: Terram hãc quæ nũc Italia dicitur, olim tenuerũt OEnotri. Deinde cõmemoratis eorũ *moribus ac* forma reipublicæ, & q̃ regnũ tandẽ Italo delatũ ſit, a quo mutato nomine dicti ſint Itali: Morgetẽque huic ſucceſſiſſe, a quo Morgetes ſint vocati: & q̃ Siculi a Morgete hoſpitio exceptus propriũ principatũm in ea gẽte cõſtituerit: hæc verba ſubiicit: Sic facti ſunt Siculi & Morgetes & Itali, cũ eſſent OEnotri. Nũc genus quoq; OEnotrorũ declarabimus alterius antiqui ſcriptoris teſtimonio. is eſt Pherecydes Athenienſis, nulli ſecundus in texẽdis genealogiis: qui de

ἐν Ἀρκαδίᾳ βασιλευσάντων ὧδε ὁ λόγος· Πελασγοῦ καὶ Δηϊανείρας τοῦ Λυκάων. οὗτος γαμεῖ Κυλλήνην, νύμφη νύμφῳ, ἀφ' ἧς τὸ ὄρος ἡ Κυλλήνη καλεῖται. ἔπειτα τοῖς ἐν τούτῳ γενομένοις διεξιὼν, καὶ ἵνας τόποις ἔκαστοι τούτων ᾤκησαν, Οἰνώτρου καὶ Πευκέτιος μνημονεύει λέγων ὧδε· καὶ Οἰνώτρος, ἀφ' οὗ Οἰνώτροι καλέονται [οἱ ἐν Ἰταλίᾳ οἰκέοντες· καὶ Πευκέτιος, ἀφ' οὗ Πευκέτιοι καλέοντ'] οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν παλαιῶν εἰρημένα ποιητῶν [τε] καὶ μυθογράφων, τοῖά τε οἰκήσεως καὶ γένους τῶν Οἰνώτρων, τοιαῦτά ἐστιν· οἷς ἐγὼ πειθόμενος, εἰ τῷ ὄντι Ἑλληνικὸν φῦλον ἦν τὸ τῶν Ἀβοριγίνων, ὡς Κάτων καὶ Σεμπρώνιος, καὶ πολλοῖς ἄλλοις εἴρηται, τούτων ἔγγονον αὖθ' τῶν Οἰνώτρων πείθομαι. τὸ γὰρ δὴ Πελασγικὸν καὶ τὸ Κρητικὸν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν Ἰταλίᾳ ᾤκησεν, ὑστέρῃς δεύτερον χρόνοις ἀφικόμενα. παλαιότερον δὲ τοῦτο ἅπαν ἀναστάντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ πρόσω τῆς Εὐρώπης, οὐδένα δυνάμενον κατασχεῖν. τοῖς δ' Οἰνώτροις τ' ἄλλῃ Ἰταλίας πολλὰ χωρία οἴομαι κατασχεῖν, τὰ μὲν ἔρημα, τὰ δ' φαύλως οἰκούμενα κατασχόντας, καὶ δὴ καὶ τὴν Ὀμβρικῶν γῆς ἐστὶν ἃ ἀποτεμέσθαι, κληθεῖσαν δ' Ἀβοριγῖνας ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκήσεως· Ἀρκαδικὸν γὰρ τὸ φιλοχωρεῖν ὄρεσιν· ὡς ὑπερακρίους νάας, καὶ παρθενίους Ἀθήνησιν. εἰ δέ τινες πεφύκασι μὴ παχεῖς εἶναι πρὸς πραγμάτων παλαιῶν ἀβασανίστως τὰ λεγόμενα δέχεσθαι, μὴ παχεῖς ἔστωσαν μηδὲ Λίγυας, ἢ Ὀμβρικοὺς, ἢ ἄλλους νάας βαρβάρων αὐτοὺς νομίσαι· πρὸς μείναντες δ' καὶ τὰ λοιπὰ μαθεῖν, κρινέτωσαν δεῖ ἀπόντων τὸ πιθανώτατον. τὸ δὲ πόλεων ἐν αἷς τὸ πρῶτον ᾤκησ' Ἀβοριγῖνες, ὀλίγαι πεῖραν ἔστ' ἐμοί· αἱ δὲ πλῆσαι τοῦ τε πολέμου καὶ ἄλλων κακῶν οἰκοφθόρων βαρυνθεῖσαι, ἔρημοι ἀφῆνται. ἦσαν δ' ἐν τῇ Ῥεατίνῃ γῇ τῇ Ἀπεννινῶν ὀρῶν ἃ μακρὰν, ὡς Βάρρων Τερέντιος ἐν ἀρχαιολογίαις γράφει, ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων πόλεως αἱ τὸ βραχύτατον ἀπέχουσαι ἡμερήσιον σταδιεῖ· ὧν ἐγὼ τὰς ὁπτανεύσας, ὡς ἐκεῖνος ἱστορεῖ, διηγήσομαι. Παλάτιον μὲν πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι σταδίοις ἀφεστὼς Ῥεάτου, πόλεως οἰκουμένης ὑπὸ Ῥωμαίων ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ, Κοιντίλιας ὁδοῦ πλησίον. ἡ Τρεβόλα δ' ἀμφὶ τοὺς ἑξήκοντα σταδίοις τῆς αὐτῆς πόλεως ἀφεστῶσα, λόφον ὑπτιαμένη σύμμετρον· δεσβόλα δ' αὖθ' ὁμόσημα τῆς Τριβόλας ἀπέχουσα, τῆς Κεραυνίων ὀρῶν πλησίον. ἀπὸ δ' ταύτης τετταράκοντα σταδίοις διηρημένη πόλις ὑπτιάνη Σύνη, ἔνθα νεὼς πάνυ παλαιὸς ἐστὶν Ἄρεως. Μηφύλα δ' ὡς τετράκοντα σταδίοις ἀπόθεν τῆς

regibus Arcadiæ ſic loquitur: Pelaſgo ex Deianira Lycaon natus eſt. huic nupſit Cyllene nais nympha, a qua mõs Cyllene dicitur. Deinde recẽſitis horũ filiis, locisq; quos corũ quiſque habitando ceperit, OEnotri & Peucetii ſic meminit: Et OEnotrus, a quo OEnotri nominãtur [in Itali[illegible]a Peucetius, a quo Peucetii appellãtur] in ſinu Ionio. Atq; hæc ſunt ab antiquis poetis ac fabularũ ſcriptorib. de ſedibus & genere OEnotrorũ prodita: quos ego ſecutus, ſi (vt Cato & Sempronius multiq; alii tradiderunt) Aboriginũ natio reuera fuit Græcanica, credo eã OEnotrorum iſtorũ fi[illegible]te progeniẽ. Pelaſgos enim & Creteſes, & id genus alios, quotquot in Italiam deducti ſunt, inuenio poſteriorib. eo veniſſe tẽporibus: antiquiorẽ aũt hac migrationẽ e Græcia in partes Europæ occiduas reperire nequeo. Ceterũ OEnotros præter alios Italiẽ agros vel deſertos vel male cultos a ſe occupatos, reor etiã Vmbris partẽ aliquã ademiſſe: dictos vero Græcis Aboriginas a mõtanis ſedibus: Arcadicũ enim eſt delectari habitatione montiũ: qua ratione Athenienſiũ quidam Hyperacrii vocati ſunt & Parhalii: *illi, quod ſumma iuga tenerẽt; Parhalii vero, quod ad mare incolerẽt.* Quod ſi qui de reb. priſcis nõ facile aſſentiũtur abſq; attẽtiori examine, ne ſint faciliores ad credendũ aut Ligures eos fuiſſe, aut Vmbros, aut alios quoſpiã barbaros: ſed ſuſpendentes ſententiã donec cognoſcant etiã reliqua, tũ demum decernãt q̃d ſit veriſimillimũ. Oppida autẽ in quib. primũ habitarunt Aborigines, pauca ætate mea ſupererant; plurima bellis aliisq; peſtiferis calamitatib. oppreſſa, deſolata ſunt. erãt autẽ in Reatino agro, nõ lõge ab Apenninis montibus, vt auctor eſt Terentius Varro in Antiquitatibus: aberantq; a Roma, quæ minimũ, iter vnius diei. eũ ego ſecutus, dicam horum præcipua. Palatium viginti quinque ſtadiis diſſitũ a Reate, vrbe Romanis nunc quoq; prope viã Quintiam habitata. Ab eadem vrbe LX ferme ſtadiis diſtat Trebula, ſita in modico tumulo. A Trebula tantundẽ abeſt Vesbola, propinqua Cerauniis mõtibus. Inde quadragesimo ſtadio abeſt nõ ignobilis vrbs Suna, in eaq; peruetuſtũ Martis tẽplum. A Suna XXX ferme ſtadiis

Aboriginũ vrbes.

abest Mefula; cuius ruinæ monstrantur, & mœnium vestigia. Inde stadio quadragesimo abest Oruiniũ, vrbs si qua alia in eo tractu ampla ac nobilis. apparent enim fundamenta mœniũ, & sepulcra quædã antiqui operis, & septa sepulcretorum per celsos aggeres extẽsorum. in arce eius vetus Mineruæ templũ est. Octuagesimo autem a Reate stadio euntibus via Salaria præter montẽ Coritum, est Cursula nuper diruta. mõstratur & insula quædam Issa nomine, cincta stagnis vndiq; hanc absq; alio munimento habitasse feruntur, freti palustribus & cœnosis aquis, nõ minus quam mœnibus. Issæ proximũ est Maruuium, situ in eiusdẽ stagni recessu *intimo*, distans a Septem aquis (vt vocant) quadragesimo stadio. Rursum a Reate versus Latinã viam eũtibus occurrit ad trigesimum stadiũ Vatia; [1] ad quadragesimũ, Tiora quæ dicitur Matiena. in hac aiunt fuisse oraculũ Martis antiquissimum, non absimile illi Dodonæo celebrato in fabulis; nisi quod illic in sacra quercu sedentẽ columbã dicunt vaticinari solitã; apud Aborigines auis diuinitus missa, quem ipsi picum, Græci δρυοκολάπτω nominant, idẽ faciebat in columna lignea. Ab hoc oppido XXIIII stadiis distãbat Lista metropolis Aboriginũ; quã antiquis temporibus Sabini noctu ex Amiterna vrbe profecti ex improuiso ceperunt. qui vero post eam cladẽ fuerũt superstites, recepti a Reatinis, sæpe frustra conati recuperare patriam, agrum eius, tanquam adhuc suus esset, diis sacrum fecerũt; diris deuouentes qui in posterum fructus ex eo caperent. Septuagesimo a Reate stadio abest clara vrbs Cutilia, mõti apposita; & ab ea non longe lacus quatuor iugerum magnitudine, natiuis & perennibus fluentis plenus, immensæ profunditatis, vt perhibent. huic numen quoddam præsens, ipsumq; Victoriæ sacrũ indigenæ autumãt: & circũquaq; coronis cincto neminẽ propinquare sinunt, inaccessosq; seruãt eius latices, nisi cum stata sacra post bienniũ recurrẽtia suo ritu faciũt, iis quibus fas est, in paruã eius insulam conscendentibus. ea diametrum habet ferme quinquaginta pedũ, nec plus quam pedem ex aquis eminet, instabilis & huc illuc plerunq;

Σάβινοι. δείκνυται δὲ αὐτῆς ἐρείπιά τε καὶ τεῖχος ἔτι. τεσσαρακοστὸν δὲ σταδίοις ἀπέχουσα Μηφυλὴς Ὀρούινιον, εἰ καί τις ἀκμὴ τοῦ αὐτόθι πόλεων, ὅτι φανὴς καὶ μεγάλη. δῆλοι γὰρ εἰσιν αὐτῆς οἵ τε θεμέλιοι τοῦ τείχους, καὶ τάφοι λίθινοι ἀρχαιοπρεπεῖς, καὶ πολυανδρίων ἐν ὑψηλοῖς χώμασι μνημονευομένων τοῦ ἔθνους. ἔνθα καὶ νεώς ἐστιν Ἀθηνᾶς ἀρχαῖος, ἱδρυμένος ὅπῃ τῆς ἄκρας. ἀπὸ δὲ σταδίων ὀγδοήκοντα Ῥεάτου, οἷς εἰσιοῦσι διὰ τῆς Ἰκρείας ὁδὸν τοῦδε Κόρητον ὄρος, Κορτοῦλα νεοσὶ διεφθαρμένη. δείκνυται δὲ τις καὶ νῆσος, Ἴσα αὐτῇ ὄνομα, λίμνῃ παρέῤῥυτος, ἣν χρεὶς ἐρύμαθος ποιητὸν κατοικῆσαι λέγονται, οἷς τέλμασι τῆς λίμνης, ὁπόσα τείχεσι χρώμενοι. πλησίον δὲ τῆς Ἴσης Μαρούιον, ὅπῃ τοῦ μυχοῦ τῆς αὐτῆς λίμνης κείμενον, τεσσαρακοντα σταδίοις ἀπέχουσα τοῦ καλουμένου Ἑπτὰ ὑδάτων. ἀπὸ δὲ Ῥεάτου πάλιν τῇ ὅπῃ Λαβίνου ὁδὸν ἴασιν, ἡ Βάτια μὲν ἀπὸ τεσσαρακοντα σταδίων, Τιώρα δὲ ἀπὸ τεσσαρακοσίων, ἡ καλουμένη Ματιήνη. ἐν ταύτῃ δὲ λέγεται χρηστήριον Ἄρεως εἶναι πάνυ ἀρχαῖον. ὁ δὲ τόπος αὐτοῦ τοῦ Δωδωναίου ἐστὶν ὅμοιος, ὡς φασι, τοῦ τοῦδε Δωδωναίοις μυθολογουμένῳ ποτὲ γενέσθαι· πλὴν ὅσον ἐκεῖ μὲν ὅπῃ δρυὸς ἱερᾶς καθεζομένη τρέφεται θεσπιῳδεῖν ἐλέγετο· τοῦδε δὲ τοῖς Ἀβοριγῖσι θεόπεμπτος ὄρνις, ὃν αὐτοὶ μὲν πίκον, Ἕλληνες δὲ δρυοκολάπτην καλοῦσιν, ὅπῃ κίονος ξυλίνου φαινόμενος ὁ αὐτὸ ἕδρα. τέτταρα δὲ ὅπῃ τοῖς εἴκοσι σταδίοις ἀπέχουσα τῆς εἰρημένης πόλεως Λίσα, μητρόπολις Ἀβοριγίνων, ἣν παλαιότερον ἔτι Σαβῖνοι νύκτωρ ὁπισθαλύσαντες ἐκ πόλεως Ἀμιτέρνης ἀφύλακτον αἱρεῦσιν· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἁλώσεως τρεισωθέντες, ὑποδεξαμένων αὐτοὺς Ῥεατίνων, πολλὰ πειρασθέντες, ὡς οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἀπολαβεῖν, ἱερεῖα δώσειν, ὡς σφετέρων ἔτι, τῶν αὐτῶν γῆν, ἀξιούσης ποιήσαντες ἀρᾶς τοῖς καρπωσομένοις αὐτῶν ὕστερον. ἀπὸ δὲ σταδίων ἑβδομήκοντα Ῥεάτου, Κοτυλία πόλις ὅπῃ φανὴς, τρεῖς ὄρη κειμένη· ἧς ἐστιν οὐ τρεῖσθαι λίμνη τέτταρων πλέθρων ἔχουσα τῶν ἀρίστασιν, αὐτηγενοῦς πλήρης νάματος ἀπορρέοντος ἀεὶ, βάθος, ὡς λέγεται, ἄβυσσος. τοῦτον ἔχουσάν τι θεοφρεπὲς, ἱερὸν τῆς Νίκης οἱ ὅπῃχώριοι νομίζουσι, καὶ τρεῖς ἐπιρρέαντες κύκλῳ τέμμασι, τοῦ μηδένα τοῦ νάματος πελάζειν, ἀβάτον φυλάσσουσιν, ὅτι μὴ χρεῖς ἴσι διετησίοις, ἐν οἷς ἱερὰ θύουσιν, ἃ νόμος, ὅπῃβαίνοντες τῆς ἐν αὐτῇ νησίδος, οἷς ὅσιον. ἡ δὲ νῆσός ἐστι μὲν ὡς τρὶς πεντήκοντα ποδῶν τὸν ἀριθμὸν ἐξανέστηκε ὑπὲρ τὸν νάματος, ἡ πλάτος ἢ ποδιαῖον ὕψος. ἀνίδρυτος δ' ἐστὶ, καὶ τρεπτὴ κατα-

πολλα-

πολλαχῇ, δινουμένου αὐτὸν ἀνέμοις καὶ ἀνέμοις τόποις τῶν πνευμάτων. χλόη δέ τις ἐν αὐτῇ φύεται βοτόμῳ παρεμφερής, καὶ θάμνοι τινὲς καὶ μεγάλοι, παράλληλα χρῆσθαι λόγου τοῖς ἀθεάτοις ὧν ἡ φύσις δρᾷ, καὶ θαυμάτων ἐστὶν ἐνὸς δεύτερον. Τὴν μὲν δὴ πρώτην οἴκησιν Ἀβοριγῖνες ἐν τούτοις λέγουσι ποιήσασθαι τοῖς τόποις, ἐξελαθέντες δὲ αὐτῶν Ὀμβρικοί. ἐπιδιῶξαν δ' ὁρμώμενοι, τοῖς τε ἀνέμοις βαρβάροις καὶ πολίταις μάλιστα Σικελοῖς ὁμοτέρμονσιν ὄντες, ὑπὲρ τῆς χώρας ἐπολέμουν. ὃ μὲν πρῶτον ἱερά τις ἐξιοῦσα νεότης, ἀνδρῶν ὀλίγοι, καὶ βίαν ζήτησιν ὑπὸ τῶν γονέων ἀποστελλόντες, ἔθος ἐκπληρεῦντες ἀρχαῖον, ᾧ πολλοὶ βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων ὅπῃσαμεν χρησαμένοις. ὁπότε γὰρ εἰς ὄχλον πλῆθος ἐπίδοσιν αἱ πόλεις πισὶ λάβοιεν, ὥστε μηκέτι τὰς οἰκείας τροφὰς ἅπασιν εἶναι δυνατὸν, ἢ κακοθείσας τῆς ἀρετῆς μεταβολαῖς ἢ γῆν ἀπανίοις τοῖς εἰωθόσι καρποῖς ἐξηνεγκεῖν, ἢ τοιόνδε τι πάθος ἀπὸ τὰς πόλεις καταχρόν, εἴτε ἄμεινον εἴτε χεῖρον, ἀναγκάζει ὅπῃ σφε μειώσεως τῶν πλήθους, θεῶν ὅτῳ δὴ καθιερωθέντες δυνάμεσι πάντων ἐτείοις χρόνοις ἐξέπεμπον ὅπλοις κοσμηθέντες ἐκ τῆς σφετέρας· εἰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρίας ἢ νίκης ἐκ πολέμου χρεῖσθαι θεοῖς ἀποδιδοῖεν, πρεσβύοντες ἱερὰ τὰ νομιζόμενα, ἀνθήμοις οἰωνοῖς τὰς ἀποικίας πρεσπέμποντες· εἰ δ' ὅπῃ μιαίνοιεν δαιμονίοις ἀπαλλαγὰς ἀπτόμενοι τῶν καλεγόντων σφᾶς κακῶν, ὃ τοῦδε πλήσιον δρῶντες, αὐτοί γε ἀριθμοῦντες, καὶ συγγνώμονας ἀξιοῦντες γένεσθαι τοῖς ἀπελαυνομένοις. οἱ δὲ ἀπωνασάμενοι, ὡς οὐκέτι τῶν πατρῴας γῆς μεταληψόμενοι, εἰ μὴ κτήσαιντο ἑτέραν τῷ ὑποδεξομένῳ αὐτοῖς, εἴτε τρὸς φιλίαν, εἴτε ἐν πολέμῳ κεκτημένῳ, παρίδα ἐποιοῦντο· ὅ τε θεὸς ᾧ καλοῖεν ἀπελαυνόμενοι, συλλαμβάνῃ αὐτοῖς ὡς πὰ πολλὰ ἐδόκει, καὶ τοῦδε τῶν αὐθεφτίνων δόξαν καθορῶν τὰς ἀποικίας. τότε δὴ ὦν νόμῳ χρώμενοι καὶ τότε τῶν Ἀβοριγίνων τινὲς, αὐθοιώτων ἀνδράσι τῶν χωρίων· κλείνῃ δὲ οὐδένα τῶν ἀκμόνων ἄξιον, ἄγος ἐδένος ἔλαθον τοῦτο πεθέμενοι· θεῶν ὅτῳ δὴ καθιερώθεντες ἀνιαυσίοις χρόνοις, αὐδρωθέντας ἀποικίζοισι τοῖς παῖδας ἐκ τῆς σφετέρας· οἱ τοῖς Σικελοῖς ἀγόντες τε καὶ φέρεσθαι διετέλουν, ὅπῃ τῶν ἑαυτῶν ἐξέλιπον. ὡς δ' ἅπαξ οὗτοι χωρίων κυῶν τῶν πολεμίας ἐκράτησαν, ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρου ἤδη καὶ οἱ λοιποὶ Ἀβοριγῖνες, οἱ δεόμενοι γῆς, τῆς κατ' σφᾶς ἕκαστοι ἐπεχείρουν τοῖς ὁμόρεσι· καὶ πόλεις ἔκλῃς ἀνέας τε κυνας, καὶ τὰς μέχρι τοῦδε οἰκουμένας, Ἀλεμνάτας τε καὶ Τελλήνας, καὶ Φικελνέστας τοῖς τρὸς τοῖς καλουμένοις Κορνίκλοις ὄρεσι, καὶ Τιβερτίνους, παρ' οἷς ἔτι καὶ εἰς τόδε χρό-

fluitans, alias alio ventis eam impellentibus. in ea gramẽ quoddã prouenit butomo *seu carici* simile, & dumi quidam nõ magni: res supra captum eorum qui naturæ cõtemplationum imperiti sunt, & nullo miraculo inferior. Has primas sedes, pulsis inde Vmbris, habuisse dicuntur Aborigines. Inde excurrẽdo tũ alios barbaros, tũ præcipue confines Siculos infestabant, bellũ cum eis gerẽtes de agrorũ possessionibus. Primũ finibus egressa est sacra quędã iuuẽtus exigua numero, ad quærendũ victum a suis emissa parentibus, more antiquo, quẽ receptum scimus a multis tã Græcis quam barbaris. quotics enim vulgi multitudo in aliqua ciuitate nimiũ excresceret, nec alimẽta domi omnib. sufficerent, aut aëris intẽperie læsa terra proferret pauciores solito, aut alia talis ciuitatẽ occuparet calamitas, siue bonũ siue malum cogeret minui multitudinẽ, deo cuipiã sacrãtes quãtum hominũ annus pareret, emittebãt armis instructos e suis finibus: si p iuuẽtutis felici prouentu aut victoria e bello reportata gratias diis agerent, peractis ante solennib. sacris, [1] fausta ominatione prosequẽtes abituros in coloniã: sin irata numina placarẽt, finẽq; præsentiũ malorũ poscerent, eodem modo sacris operati, mæsti veniãq; petẽtes a suis, quos ablegare necessitas cogeret. Illi vero, vt posthac carituri patria, nisi aliã pararẽt quæ se reciperet, quicquid terrarũ armis acquisissent aut gratia, habebãt vice patriẽ: creditũq; est eis adesse deũ cui dicabãtur, & supra humanã spẽ, p spherare huiusmodi colonias. Ex eo more tũ quoq; Aboriginũ quidã, regione sua viris florente, (natorũ enim quenquã necare nolebãt, rati facinus id cũ primis execrabile) numini cuipiã sacratis vnius anni partubus, hos cũ primũ virilem ætatẽ attigissent, colonos miserũt alio; qui Siculorum res agere ac ferre nõ desiterunt, ex quo patriam reliquere. Vt vero hi semel partem aliquã agrorũ ex hostico adepti sunt, tutiusiã & reliqui Aborigines agrorum inopes, aggrediebãtur suos quisque cõterminos: & præter alias ciuitates cõdiderunt has quæ nũc quoq; inhabitãtur, Antemnates, Tellenenses, Ficulẽses prope mõtes Corniculos; ac Tiburtinos, apud quos hodie-

que Siculio pars vrbis dicitur: nec vllam aliã finitimam gentẽ magis infestabant quã Siculos. His cõtrouersiis tandẽ gẽtes integræ ad arma sunt excitæ: bellumq; ortũ quale ad eã diem aliud nullũ in terra Italia, longo tẽpore trahebatur. Interim Pelasgorũ quidam Thessaliã patriã linquere coacti, recepti sunt ab Aboriginibus, cõmunibusq; opib. bellũ gerebant cõtra Siculos. hãc manũ Aborigines in sediũ suarum partẽ admiserũt, spe fortassis auxilii; ego tamen id propter cognationẽ potius factũ crediderim: quãdo & Pelasgorũ natio Græca fuit, oriunda ex Peloponneso, agitata variis casibus, sed erroribus maxime, nusquã valẽs certũ domicilium figere. Nam primũ habitarũt apud Argos (vt nũc vocant) Achaicũ, eius loci iuxta multorum opinionẽ indigenæ, a rege Pelasgo fortiti antiquitus hoc vocabulum. hunc ferunt Iouis e Niobe Phoroneo nata fuisse filium: quã primam mortalium fœminarum complexus est Iupiter, vt habetur in fabulis. Sexta post ætate relinquentes Peloponnesum, migrauerunt in Hęmoniam, nũc mutato nomine dictam Thessaliam. duces autem eius coloniæ fuerunt, Achæus, Phthius, & Pelasgus, Larissæ & Neptuni filii. Vt vero in Hæmoniam ventum est, pulsis inde cultoribus barbaris, regionem in tres partes diuidunt, appellatas ex suis ducibus, Phthiotidem, Achaiam, Pelasgiotidem. Ibi ætates quinque cum exegissent, fortunis amplissimis aucti, fruentesque vberrimis Thessaliæ campis: circiter sextam ætatem eos inde Curetes & Leleges expulerunt, (qui nunc Ætoli & Locri vocantur) cumque his alii multi Parnassi accolæ, ductu Deucalionis prognati e Prometheo & Clymene Oceani filia. At profugorum alii Cretam petierunt, alii Cycladum insularum occuparunt aliquot: pars Olympo atque Ossæ contiguam regionem nomine Hestiotidem fecerũt sibi domicilium: pars in Bœotiam migrauit, & Phocidẽ atque Eubœam: alii traiicientes in Asiam, multa circa Hellespontum occuparunt loca maritima, vicinasque insulas cum alias nonnullas, tum eam quæ nunc Lesbos vocatur, mixti Græcis qui ductu Macaris Criasii filii primã eò coloniam

Pelasgos admittunt Aborigines.

ιν, μέρος τὴ τ πόλεως ὀνομάζε) Σικελιών· καὶ ἡ Ῥαν ἀποθνῶν μάλιστα τῶν πρεσβυτεροικεώτων λυπηρεῖ τοῖς Σικελοῖς. ἀνίστα) ὃ ὀκ τότων τ ἀλλοφορῶν τοῖς ἐλθεσιν ὅλοις πόλεμος, ὅσος ὀδεὶς τ πρότερον γιγνομένων ὀν Ἰταλίᾳ, καὶ προσῆλθεν ἄχρι πόρρω, χρόνῳ μηκυνόμενος. ἐπεὶ τα Πελασγῶν τινες τ οἰκεωτων ὀν τῇ καλουμένῃ Θεσσαλίᾳ, τ ἑαυτῶν ἀναγκασθέντες ὀκλιπεῖν, συνοικεῖν γίνον) τοῖς Ἀβορεγῖσι, καὶ κοινῇ μετ' ἐκείνων ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Σικελοιός. ἐδέξαντο δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀβορεγῖνες, ἴσως μὲν καὶ κ' πεῖν τὴν τ ὠφεληθήσεσθαι ἐλπίδα, ὡς δ' ἐγὼ πείθομαι, καὶ κ' ὁ συγγενὲς μάλιστα. ἐπεὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ τ' Πελασγῶν γένος Ἑλληνικὸν, ὀκ Πελοποννήσου ὁ ἀρχαῖον. ἐγένετο ὃ τύχαις διεσπότμοις, εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀμμα, μάλιστα δ' εἰς τὴν πολύπλανόν τε καὶ ὀδενὸς τόπον βέβαιον οἴκησιν. πρῶτον μὲν γὰρ περὶ ὁ καλούμενον νῦν Ἀχαϊκὸν Ἄργος ὤκησαν αὐτόχθονες ὄντες, ὡς οἱ πολλοὶ περὶ αὐτῶν λέγουσι. τὴν δὲ ἐπωνυμίαν ἔλαβον ὀξ ἀρχῆς ταύτην, ἀπὸ τ Πελασγοῦ βασιλέως. ἐπεὶ δὲ ὁ Πελασγὸς ὀκ Διὸς, ὡς λέγεται, καὶ τῆς Νιόβης τ Φορωνέως, ἡ πρότη γυναικὶ θνητῇ μίσγεται ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ μῦθος ἔχει. ἕκτῃ δὲ ὕστερον γενεᾷ Πελοποννήσου ὀκλιπόντες, εἰς τὴν τότε μὲν Αἱμονίαν, νῦν δὲ Θεσσαλίαν ὀνομαζομένην μετῴκησαν. ἡγεμόνες δὲ τῆς ἀποικίας Ἀχαιὸς, καὶ Φθῖος, καὶ Πελασγὸς, οἱ Λαρίσσης καὶ Ποσειδῶνος γοί. ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν Αἱμονίαν, ἐκ τε καλοικεῶτας ὀν αὐτῇ βαρβάρους ἐξελαύνουσι, καὶ νέμον) τὴν χώραν τριχῇ, τοῖς ἡγεμόσι ποιήσαντες ὀμωνύμους τὰς χώρας, Φθιῶτιν, καὶ Ἀχαΐαν, καὶ Πελασγιῶτιν. πέντε δὲ μείναντες αὐτόθι γενεάς, ὀν αἷς ὀλὴ μέγιστον ἀυτυχίας ἔλαβον, τὰ κρότιστα τῶν ὀν Θεσσαλίᾳ πεδίων καρπούμενοι, περὶ τὴν ἕκτην γενεὰν, ἐξελαύνονται Θεσσαλίας ὑπό τε Κυρήτων καὶ Λελέγων, οἳ νῦν Αἰτωλοὶ καὶ Λοκροὶ καλοῦνται, καὶ συχνῶν ἄλλων τῶν περὶ ὀν Παρνασσὸν οἰκεωτῶν, ἡγουμένου τῶν πολεμίων Δευκαλίωνος τ Προμηθέως, μητρὸς δὲ Κλυμένης τῆς Ὠκεανοῦ. σκεδασθέντες δὲ κ' τὴν φυγὴν, οἱ μὲν, εἰς Κρήτην ἀπῆλθον· οἱ δὲ, τῶν Κυκλάδων νήσων νηὰς κατέχον· οἱ δὲ, περὶ τ Ὄλυμπόν τε καὶ τ Ὄσσαν, τὴν καλουμένην Ἑστιῶτιν ὤκησαν· ἄλλοι δὲ εἰς τε Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα καὶ Εὔβοιαν διεκομίσθησαν· οἱ δ', εἰς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες, τ περὶ τ Ἑλλήσποντον θαλίᾳ πολλὰ χρεία κατέχον, καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων ἄλλας τε συχνὰς, καὶ τὴν νῦν καλουμένην Λέσβον, ἀναμιχθέντες τοῖς ὀκ τῆς Ἑλλάδος φέλοισι τὴν πρότην ἀποικίαν εἰς αὐτὴν

τὴν, ἄρχοντος Μάκαρος τ Κειασίου· ὃ ὃ πλεῖστον αὐξῆς μέρος ἐξῆ τ μεσογείᾳ βαπόμενοι πρὸς τὰς ὀν Δωδώνῃ καλοικεῖσας σφῶν συγγενεῖς, οἷς ὀδεὶς ἠξίᾳ ὀπφέρειν πόλεμον ὡς ἱερῆς, χρόνον μὲν τινα σύμμιξιν αὐτῶν διέτειναν· ἐπεὶ δ' λυπηροὶ ὄντες αὐτοῖς ἠναγκάζοντο, ἀχ ἱκανῆς ὕσης ἀποφυσᾶς βέφειν τ γῆς, ὀκλείποισι τ χώραν, χρησμῷ πειθόμενοι κελεύοντι πλεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἡ τότε Σατορνία ἐλέγετο. καταστησάμενοι δ' ναῦς πολλὰς, περαιοῦνται τ Ἰόνιον, ἀπουδῇ μὲν ποιούμενοι τ ἔπιστα τ Ἰταλίας ἅψασθαι χρείων· ὑπὸ δ' νοτίᾳ πνεύματος καὶ ἀγνοίας τ πόντων μετέωροι ἐνεχθέντες, καὶ πρὸς ἐνὶ τ τῶ Πάδου στόμα ὁρμισάμενοι Σπινῆτι καλουμένῳ, ναῦς μὲν αὐτοῦ ταύτῃ καταλείποισι, καὶ τ ἤκιστα δυνάμενον παλαιπωρεῖν ὄχλον, φυλακεῖν ἐπ' αὐτοῖς καταστήσαντες, ὡς ἔχοιεν, εἰ μὴ προχωρεῖν σφίσι τὰ πράγματα, καταφυγήν. καὶ οἱ μὲν ὑπομείναντες ὀν τούτῳ τῷ χωρίῳ, ἴσχος τῷ γραῦπέδῳ πρεσβυτόμενοι, καὶ τ ναυσὶν εἰσκομισαντες τὰς εἰς τ βίον ὑποδείας, ὅθεν τ γνώμην ἐδόκει αὐτοῖς χωρεῖν τὰ πράγματα, πόλιν ἔκτισαν ὁμώνυμον τῷ τόμῳ τ ποταμοῦ. ὑπτύχησάν τε μάλιστα τ περὶ τ Ἰόνιον οἰκεωτῶν, θαλασσοκρατοῦντες ἄχρι πολλῶν, καὶ δεκάτας εἰς Δελφοὺς ἀνῆγον τῷ θεῷ καὶ ἀπὸ τ τῆς θαλάσσης ὠφελῶν, εἴ τῶν τινες καὶ ἀνῆροι, λαμπρότατας. ὕστερον μὲν τοι μεγάλη χρεὶ τ πρεσβυτεροικεώτων βαρβάρων ἐπιστρατευσάντων αὐτοῖς, ἐξέλιπον τὴν πόλιν· οἱ δὲ βάρβαροι μὴ χρόνον ἀνέσχον ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ ὁ μὲν ὀν τῷ Σπινῆτι καταλειφθὲν γένος τῶν Πελασγῶν ἅπτως ἐφθάρη. οἱ δὲ Ἀφ' τ μεσογείᾳ βαπόμενοι, τὴν ὀρεινὴν τ Ἰταλίας ὑποβεβηκότες, εἰς τὴν Ὀμβεικῶν ἀφικνοῦνται χώραν, τῶν ὀμορειώτων Ἀβορεγῖσι. πολλὰ δὲ καὶ ἀνῆρα τῆς Ἰταλίας χωρία ᾤκουν οἱ Ὀμβεικοί, καὶ ἐν τοῦτο ὁ ἔθνος ὀν τοῖς πάνυ μέγα τε καὶ ἀρχαῖον. ὁ μὲν οὖν κατ' ἀρχὰς ἐκείνοιν οἱ Πελασγοὶ τ χωρίων, εἶτα ὁ πρῶτον ἱδρύσαντο, καὶ πολισμάτια τ Ὀμβεικῶν καλεόμενοι τινα. συμβεβηκότος δὲ ἐκεῖ αὐτοῖς μεγάλου κρατοῦ, δείσαντες τ πολεμίων ὁ πλῆθος, εἰς τὴν Ἀβορεγίνων ἀπόντες βέπον· καὶ οἱ μὲν Ἀβορεγῖνες ἅτε πολεμίοις ἐδεχόμουν αὐτοῖς πρὸς φέρεσθαι, καὶ συνήεσαν ὀν τῷ ἔθνεσι χωρίων ἀφ' ἁπάντων, ὡς δεξαμενοῦντες αὐτοί· οἱ δὲ Πελασγοί· τυχόντες γὰρ ὀν τούτῳ τῷ χρόνῳ τ δαίμονα περὶ Κοτυλίαν πόλιν Ἀβορεγίνων αὐλισάμενοι, πλησίον τ ἱερᾶς λίμνης· ὡς τὴν τε νησίδα τ ὀν αὐτῇ περιδοιεύθεν κυτέμεθον, καὶ πρὸς τῶν τῶν ἀμ-

14 χαλῶτων, οὐ ἐκ τ ἀρχῶν ἔλαβον, ἤκουσ ὁ τ ἐλπιχρείων ὄνομα, τέλος τ ἐν σφίσι ὁ θεοπρόπον ὑπέ-

deducebant. sed maxima eorum pars per loca mediterranea se contulit ad cognatos suos Dodonæos, quos vt sacros nemo fas putabat bello aggredi: ibique manserunt sat longo tempore. deinde postquam senserunt a se grauari ceteros, quod terra omnibus alendis non sufficeret, reliquerunt eam regionem, oraculo moniti nauigare in Italiam, quæ tunc dicebatur Saturnia. tum parata classe mare Ionium traiiciunt, cupientes oram Italiæ sibi proximã contingere: sed flante austro, & locorum ignari, prouecti longius, applicuerunt ad vnum e Padi ostiis nomine Spineticum, ibique naues reliquerunt & turbam laboribus ferendis imparem, non sine præsidio, vt refugium haberent si res non succederẽt ex sentẽtia. hi eo loco manentes, castra cinxerũt mœnibus, nauib. importantes necessaria victui: & cum eis ex voto cederent omnia, cõdiderunt vrbem cognominem ostio fluminis: prosperaq; præ cunctis cum finum accolẽtibus vti fortuna, & diu potiti maris imperio, Delphos deo decimas ex maritimis prouentibus, siqua alia ciuitas, magnificas miserũt. postea tamen magnis copiis vicinorum barbarorum aduentantibus, deseruerunt vrbem; barbari vero tandem a Romanis deleti sunt. atque ita Spinæ relictorum Pelasgorum genus interiit. At illi qui mediterranea petierunt, superatis Italiæ montib. peruenerunt in Vmbriam Aboriginibus finitimam. habitabant tunc Vmbri & alios multos Italiæ agros, eratque ea gens cum primis antiqua & ampla. Igitur initio Pelasgi occuparunt agros in quibus primum confederãt, potiti quibusdam Vmbrorum oppidulis: sed cum aduersus eos conuenisset ingẽs exercitus, territi hostium multitudine, contulerunt se in regionem Aboriginum. illi decreuerunt eos vt hostes bello persequi, ac mox e proximis locis confluxerunt celeriter delendi eos animo. Pelasgi vero, qui tum forte fortuna circa Cutiliam Aboriginum vrbem prope sacrum lacum statiua habebant, postquam cõtemplati sunt fluitantem in eo insulam, & ex captiuis quos in agris interceperant, audiuerunt appellationem eius regionis hominũ, crediderũt finem iam habere suum ora-

culum. nam apud Dodonam redditum eis responsum, quod L. Mamius vir non obscurus ait se vidisse in templo Iouis antiquis literis insculptum cuidam sacrato tripodi, sic habebat: Pergite quærentes Siculûm Saturnia rura, Atque Aboriginidem Cotylen, vbi se insula vectat. Quis misti decimas Clario transmittite Phœbo; Atque Ioui capita, & trãsmittite lumina patri. Aduentãtibus autem cum magno exercitu Aboriginibus occurrũt Pelasgi cum oleæ ramis inermes ac supplices: expositisque suis casibus, orant vt recipiantur in amicitiam & partem sedium, nequaquam graues ipsis futuri: & interpretati oraculum, aiunt se ad ea loca sola deorum monitu delatos. His auditis assenserũt Aborigines, quod fessis bello Siculo placeret Græca societas contra infensos sibi barbaros. itaque cum Pelasgis fœdus feriunt, & partem agrorum suorum eis assignãt circa sacrum lacum; quorum pleraque erant palustria, dicta nunc prisco linguæ more Velia. solebant enim prisci Græci nominibus a vocali incipientibus præponere syllabam ου scriptam vno charactere. is erat similis Γ *duplici*, ad rectam lineam duabus obliquis additis, vt Γελένη, Γάναξ, Γοῖκος, Γαῖρ, & multa similia. Horum deinde bona pars, cum *accepti* agri omnibus non sufficerent, Aboriginibus in expeditionem adscitis, bello Vmbros aggreditur, & vrbem eorum florentem ac magnam Crotonem repentino incursu capiunt: qua mox pro arce belli contra hostem vsi sunt, quod & satis munita esset, & agrũ circumquaque haberet aptum pascuis. alia quoque loca multa in potestatem suam redegerunt, & Aboriginibus contra Siculos promptam *ac fidelem* præstiterunt operam, donec eos eiecerunt suis sedibus. in his multa oppida partim ante ab hostibus habitata, partim *recens* a se condita, tenuerunt indiuisa gentes sociæ Pelasgi & Aborigines: ex quibus sunt Cære dictum Agylla eo seculo, Pisa, Saturnia, Alsium, & quædã alia, quæ post a Tyrrhenis occupata sunt. Falerium vero & Fascenium etiam meo tempore a Romanis habitata, paruas quasdam scintillas seruant Pelasgici generis, cum ipsa quoq; olim Siculorum fue-

λαβον. ὁ γὰρ ἐν Δωδώνῃ χρυσόμυρμος αὐτοῖς χρησμός, ὃν φησι Λεύκιος Μάμιος ἀνὴρ οὐκ ἄσημος αὐτὸς ἰδεῖν ὅτι τινος τῶν ἐν τῷ τρυφῶν τοῦ Διὸς κειμένων τριπόδων, γράμμασιν ἀρχαίοις εἰκεχαρακτημένον, ὧδε εἶχε· Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατορνίαν αἶαν, Ἠδ' Ἀβοριγινέων κοτύλιν, καὶ νᾶσον ὀλεῖται· Οἷς δυαμιφθέγγεσθε, δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ, Καὶ κεφαλὰς Κρονίδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα. ἐλθοῦσι δὲ τοῖς Ἀβοριγῖσι σὺν πολλῇ φαλαγγι, ἱκετηρίας οἱ Πελασγοὶ προβαλόμενοι, ὁμόσε χωροῦσιν ὅπλοις, φέροντές τε τὰς ἑαυτῶν τύχας, καὶ δεόμενοι τοῦς φιλίαν δέξασθαι σφᾶς συνοίκους, καὶ λυπηρὰς ἐσομένας· ἐπεὶ καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτοῖς εἰς τόνδε μόνον ἄγοι τὴν χώραν· ἐξηγούμενοι τὸ λόγιον. τοῖς δὲ Ἀβοριγῖσι τῶν πυθομένοις ἐδόκει πείθεσθαι τοῖς θεοπρεπίοις, καὶ λαβὼν συμμαχίαν Ἑλληνικὴν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων σφίσι βαρβάρων, πονούμενοι τοῖς πρὸς τοὺς Σικελοὺς πολέμοις. ἐπένδονται γε δὴ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς καὶ διδόασιν αὐτοῖς χωρία, τῆς ἑαυτῶν ἀποδασάμενοι, τὰ περὶ τὸν ἱερὰν λίμνην, ἐν οἷς ἦν τὰ πολλὰ ἑλώδη, ἃ νῦν κατὰ τὴν ἀρχαῖον τῆς Βελίας τόπον, Βέλια ὀνομάζεται). συνῆθες γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὡς τὰ πολλά, προτιθέναι τῶν ὀνομάτων, ὁπόσων αἱ ἀρχαὶ ἀπὸ φωνηέντων ἐγίνοντο, τὸ ου συλλαβὴν ἑνὶ στοιχείῳ γραφομένην. τοῦτο δ' ἦν ὥσπερ γράμμα διπλοῦν ὅτι μίαν ὀρθὴν ὀπτιζομένην τῶν πλαγίων, ὡς Γελένη, καὶ Γάναξ, καὶ Γοῖκος, καὶ Γαῖρ, καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ἔπραττε μοῖρά τις αὐτῶν οὐκ ἐλαχίστη, ὡς καὶ μὴ πᾶσιν οὐκ ἀπέχρη, πείσαντες τοὺς Ἀβοριγῖνας στρατεύειν σφίσι τῆς διεξόδου, φραδάζοντοι ὅτι τοὺς Ὀμβρικοὺς, καὶ πόλιν αὐτῶν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην ἄφνω προσπεσόντες αἱρεῦσι Κρότωνα· τοῦτο φρουρίῳ καὶ ὅτι τειχίσμασι κατὰ τῶν Ὀμβρικῶν χρώμενοι, κατεσκευασμένη τε ὡς ἔρυμα εἰς πολέμου ἀποχρώντως, καὶ χώραν ἐχουσα τὴν πέριξ εὔβοτον. πολλὰν δὲ καὶ ἄλλων ἐκράτησαν χωρίων τοῖς τε Ἀβοριγῖσι τὸ πρὸς τοὺς Σικελοὺς πόλεμον ἔτι συνεχῶς πολλῇ προθυμίᾳ συνδιέφερον, ἕως ἐξήλασαν αὐτοὺς ἐκ τῶν σφετέρας. καὶ πόλεις πολλὰς, τὰς μὲν οἰκουμένας καὶ προστεθεν ὑπὸ τῶν Σικελῶν, τὰς δὲ αὐτοὶ κατασκευάσαντες, ᾤκησαν οἱ Πελασγοὶ κοινῇ μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων, ὧν ἐστὶν ἡ τε Καιρητῶν πόλις, Ἀγυλλα ὑπότε καλουμένη, καὶ Πίσα, καὶ Σατορνία, καὶ Ἄλσιον, καὶ ἄλλαι τινὲς, αἃς ὑπὸ χρόνον ὑπὸ Τυρρηνῶν ἀφῃρέθησαν. Φαλέριον δὲ καὶ Φασκένιον, ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν οἰκούμενα ὑπὸ Ῥωμαίων, μικρὰ ἄττα σῴζουσα ζώπυρα τῶν Πελασγικῶν γένους, Σικελῶν ὑπαρξάντων προτεθεν. ἐν

θεν. ἐν τούτοις διέμεινε πολλὰ τῶν ἀρχαίων διατηρήματα, οἷς ὁ Ἑλληνικόν ποτ' ἐχρήσατο, ὅτε μήκιστον χρόνον, οἵ τε τῶν ὅπλων τῶν πολεμικῶν κόσμος, ἀσπίδες Ἀργολικαὶ καὶ δόρατα. καὶ ὁπότε πολέμου ἄρχοντες, ἢ τοῖς ὁπόσοις ἀμιλῶμενοι, στρατὸν ἐκ τῶν ὅρων ἀποστέλλοιεν, ἱερεῖ τινες ὕδατος ὅπλοι τοῖς τῶν ἀνῶν ἰόντες ἀπονδοφόροι· τῶν τε ἱερῶν αἱ καθαρσικαὶ καὶ τὰ ἔδη τῶν θεῶν, ἁγισμοί τε καὶ θυσίαι, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἕτερα. πόλιν δὲ ἐφανέστατον μνημεῖον τῆς ἐν Ἄργει πόλεως οἰκήσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ τὰς Σικελοὺς ἐξήλασαν, ὁ τε Ἥρας νεὼς ἐν Φαγεείῳ καλεσκευασμένος ὡς ἐν Ἄργει· ἔνθα καὶ τῶν θυπολιῶν ὁ τρόπος ὅμοιος οὗ, καὶ γυναῖκες ἱεραὶ θεραπεύουσαι τὸ τέμενος, ἥ τε λεγομένη κανηφόρος, ἀγνὴ γάμων παῖς καθαρχομένη τῶν θυμῶν, χορεί τε παρθένων ὑμνουσῶν τὸν θεὸν ᾠδὰς πατρίοις. καλέσαν δὲ ἄνα καὶ ἤτοι τῶν καλουμένων Καμπανῶν, οὐδόντων πολὺ καὶ τὸν ὄλιν κάδιστον πεδίων, οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν, ἔθνος τὴ βαρβαρικὸν Αὐρωνικοὺς οὐκ μέρος ἀνασῴζοντες αὐτῶν· καὶ πόλις αὐτόθι καλεσκευασμένας ἀλλας τε καὶ Λάρισσαν, ἀπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ σφῶν μητροπόλεως ὄνομα θέμενοι αὐτῇ. τῶν μὲν οὖν ἄλλων πολισμάτων ἐστὶν ἃ καὶ μέχρις ἐμοῦ ὀρθὰ κεῖται, σχεμείφαντα πολλάκις τοῖς οἰκήτορας· ἡ δὲ Λάρισσα οὐκ πολλῶν πάνυ χρόνων ἐρημωθεῖσα, οὐδ' εἰ πόπολε ὠκίσθη, γνώρισμα φανερὸν οὐδὲν ἔχει τοῖς νεῶν, ὅτι μὴ τοὔνομα, καὶ οὐδὲ τοῦτο πολλοὶ ἴσασιν. κεῖται δὲ ἀπόρρας Πόπλιος καλουμένης ὑπὸ τῶν· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν τε τῆς θαλάττης, καὶ ἐν τῇ μεσογείῳ χωρίᾳ κατέχον, ἀφελόμενοι τοὺς Σικελοὺς. οἱ δὲ Σικελοὶ ὑπὸ δὲ ἐπὶ δυτέχθν οἷοί τε ἦσαν, ὑπὸ τε Πελασγῶν καὶ Ἀβοριγίνων πολεμούμενοι· τέκνα καὶ γυναῖκας, καὶ χρημάτων ὅσα χρυσὸς ἢ ἀργυρος κεῖ, ἀνασκευασάμενοι, μεδίεντες αὐτοῖς ἁπάσης τῆς γῆς· βαπόμενοι δὲ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ὅτι τὰ νότια, καὶ διεξελθόντες ἅπασαν Ἰταλίαν τὸν κάτω, ὅθεν πολλαχόθεν ἀπηλαύνοντο, σὺν χρόνῳ καθεσκευασάμενοι ἀρδίας ὅτι τὰ πορθμῷ, καὶ φυλάξαντες καλόντα τὸ ῥοῦν, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διέβησαν ὅτι τὸν ἔπισα νῆσον. κατεῖχον δὲ αὐτὸν Σικανοί, γένος Ἰβηρικὸν, οὐ πολλῷ πρότερον συνοικισάμενοι Λίγυας φεύγοντες· καὶ παρεσκευάσαν ἀφ' ἑαυτῶν Σικανίαν καλουμένην τὸν νῆσον, Τριναχρίαν πρότερον ὀνομαζομένην, ἀπὸ τοῦ τριγώνου σχήματος. ἦσαν δὲ οὐ πολλοὶ ἐν μεγάλῃ αὐτῇ οἰκήτορες, ἀλλ' ἡ πλείων τῆς χώρας ἔτι κεῖ ἔρημος. καθαρθέντες οὖν εἰς αὐτὸν Σικελοὶ, ὃ μὲν πρότερον ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν ᾤκησαν, ἔπραττα καὶ ἀνῇ πολλαχῇ, καὶ τοὔνομα

rint. in his multa antiqui moris Græcanici longissimo tempore perduraunt, vt armorum ornatus, Argolici clypei & hastæ: & quoties illaturi bellũ, aut excepturi, vltra fines exercitum emitterent, sacri viri absque armis cum libaminibus & fœderũ oblatione præeũtes ceteris: templorum quoque structuræ, delubra deorum, expiationes & sacrificia, & multa alia similia. sed omnium clarissimũ monumentũ, hos qui Siculos eiecerunt, apud Argos olim habitasse, templum est Falisci cum Iunonis Argiuo illi simile: vbi & sacrorum ritus erant iidem, & curatrices tẽpli sacrificulæ, & puella innupta quam vocãt canephoron, sacrificium auspicari solita; ad hæc chori virginũ patrios hymnos in laudem deæ canentium. Tenuerunt hi & Campanorum quos vocant camporum partem quandam non exiguam, aspectu amœnissimorum & aptissimorum pascuis, pulsis inde Auruncis gente barbara: vbi inter ceteras vrbes condidere Larissam Peloponnesiacæ illius cognominem, quæ quondam metropolis ipsorũ fuerat. e ceteris oppidis quædam steterunt vsque ad nostra tempora, mutatis sæpe habitatoribus: Larissa vero iam pridem deserta est, nullo nunc manente pristinæ habitationis perspicuo vestigio: ac ne nomen quidem eius multis est cognitum. aberat autem non longe a foro Popilio. Alia quoq; multa loca tum maritima tum mediterranea tenuerunt capta de Siculis. At Siculi Pelasgis simul & Aboriginibus bello impares, liberis ac coniugibus cum auro & argento sublatis, totã regionem suam eis cesserũt: versiq; per montana ad meridiem, & peragrata tota inferiore Italia, cum vndecunq; pellerentur, tãdem paratis ad fretum ratibus, & obseruato secundo æstu, ex Italia traiecerũt in insulam proximã. Sicani tum eam tenebant, genus Hispanicum; quod fugatũ a Liguribus, paulo ante ibi habitare cœperat: Sicaniamq; de suo nomine vocauerant, quæ prius Trinacria dicebatur a forma triangula. horum numerus non magnus erat pro insulæ amplitudine, plerisque agris incultis iacentibus. Huc igitur deuecti Siculi, primum partes ad occidentem versas coluere, deinde & pleraſque alias: mutatoq;

nomine, insula vocari cœpit Sicilia. atq; ita Siculum genus reliquit Italiã, vt Hellanicus Lesbius auctor est, ante bellum Troianum ætate tertia, Alcyones apud Argos sacerdotii anno sexto & vigesimo. tradit enim duas migrationes in Siciliã ex Italia: priorem Elymorum, quos ait sedibus suis eiectos ab OEnotris: alteram vero anno post quinto, Ausonum Iapygas fugientium. horum regem dicit Siculum, a quo nomen sit inditum tam genti quam insulæ. Philistus autem Syracusanus scribit traiecisse illos anno octuagesimo ante bellum Troianum; gentem vero transuectam ex Italia nec Siculos, nec Ausones fuisse, nec Elymos; verum Ligures, duce Siculo: hunc Itali filium, imposuisse nomen suum subditis. Ligures autem e suis agris pulsos esse Pelasgorum & Vmbrorum iniuriis. Antiochus Syracusanus quando migratum sit nõ indicat; tantum dicit Siculos optasse sibi principem deducendæ coloniæ, vi exactos ab OEnotrorum & Opicorum copiis. Thucydides eos qui migrarunt, vocat Siculos: eos qui expulerunt, Opicos: sed multis annis post res Iliacas. Hæc sunt quæ præcipui scriptores de Siculorum ex Italia in Siciliam migratione tradunt. At Pelasgi multos bonosque agros *bello* sibi parauerunt: vrbibus quoque potiti, alias insuper ipsi ædificauerunt; & intra paucos annos opibus, viribus, fortunis aucti sunt egregie; quæ tamen felicitas eis diuturna non fuit; sed eum maxime rebus omnibus florere viderentur, offenso numine, diris alii calamitatibus, alii barbarorum vicinorum armis deleti sunt. maxima tamen eorum pars per Græcorum ac barbarorum terras denuo dispersi sunt; de quibus longum esset accuratius scribere. pauci in Italia manserunt Aboriginum beneficio. Horum malorum prima vrbes inuasit sterilitas, quando fructus arborum decidebant priusquam maturescerent, nec statis temporum vicibus ad frugem peruenirent segetes, nec pecoribus proueniret satis pabuli: fontes quoq; aut contrahebant vitium, aut maligne aquam per æstatem præbebant, aut deficiebant penitus. nec feliciores erant fœturæ mulierum ac pecorum. nam aut abortiui fœtus eiciebantur, aut in partu interibãt, non nunquam cum fœtarum & puerperarum pernicie: aut si euadebant difficultatem partus, vitiosi & imperfecti nascebantur, aut alioquin inutiles. Deinde matura quoq; ætas laborauit morbis ac mortis generib. præter solitum crebris. Consulentibus autem oraculum quo deo quoue dæmone læso paterentur talia, & quodnam his malis remedium inueniri posset, respondit deus, eos voti compotes, non reddidisse quæ vouerãt; sed quæ maximi essent pretii, adhuc debere. Laborantes enim sterilitate Pelasgi omnium rerum, Ioui, Apollini & Cabiris decimas omnium prouentuum vouerant; potitique voto, frugum omnium & pecorum portionem fortiti obtulerãt diis; quasi vouissent hæc sola. Hæc Myrsilus Lesbius pene totidem verbis tradit quibus ego nunc, nisi quod nõ Pelasgos vocat qui hoc fecerunt, sed Tyrrhenos, ob caussam quæ dicetur postea. Post relatum domum oraculum, non poterant quid sibi vellet coniicere. quibus hæsitãtibus senior quidam id interpretatus est, toto cælo errare eos qui putent deos immerito de ipsis cõqueri. rerum enim ceterarum primitias rite redditas: humanæ vero prolis sortem, rem diis longe carissimam, etiamnum deberi: qua iuste persoluta, oraculo satisfactum iri. Placebat quibusdam consilium; aliis tamen dolus aliquis subesse videbatur. tandem censente quodam oportere scitari an deus cuperet reddi sibi hominum decimas, mittunt ad eum denuo consultores: ille iussit hoc facere. inde nata est seditio, quum non conueniret inter eos quomodo reddendæ essent decimæ. ac primum magistratus vrbium turbauit ea res; deinde reliqua etiam plebs optimates suspectos habuit. itaque sine omni ordine tumultuabantur, velut œstro ac furiis perciti: multique lares omnino deserti sunt, cum pars aliqua discederet; quod cognati eorum iniquum putarent distrahi a carissimis, & manere inter inimicissimos. atque hi primi relicta Italia Græciæ barbararumq; regionum magnam partem peruagati sunt. Hos mox secuti sunt alii; idq; quotannis perseuerauerũt facere. non enim desistebant ciuitatum

ἡ ἥσσος ὅτι τούτων ἤρξατο Σικελία καλεῖσθαι. ὁ μὲν οὖν Σικελικὸν γένος ἔτως ἐξέλιπεν Ἰταλίαν· ὡς μὲν Ἑλλάνικος ὁ Λέσβιός φησι, πέμπτῃ γενεᾷ πρεσβύτερον τῶν Τρωϊκῶν, Ἀλκυόνης ἱερομένης ἐν Ἄργει κατὰ ὃ ἕκτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος. δύο γὰρ ποιεῖ τόλοις Ἰταλικοὺς ἐξεβαίνας εἰς Σικελίαν· τὸν μὲν πρότερον, Ἐλύμων, οὗς φησιν ὑπὸ Οἰνώτρων ἐξανασῆναι· τὸν δὲ μετὰ τοῦτον ἔτεσι πέμπτῳ γενόμενον, Αὐσονίων τῶν Ἰάπυγας φυγόντων· βασιλέα δὲ τούτων ἀποφαίνει Σικελόν, ἀφ' οὗ τὔνομα τοῖς τε αὐτόθεν καὶ τῇ νήσῳ τεθεῖναι. ὡς δὲ Φίλιστος ὁ Συρακούσιος ἔγραψε, χρόνος μὲν τῶν ἐξεβάσεως ἐκεῖνος ἔτος ὀγδοηκοστὸν πρὸ τῶν Τρωϊκοῦ πολέμου· ἔθνος δὲ ἐξακόσιοι μὲν ἐξ Ἰταλίας, οὔτε Σικελῶν, οὔτε Αὐσόνων, οὔτ' Ἐλύμων, ἀλλὰ Λιγύων, ἡγουμένου αὐτοῖς Σικελοῦ. τοῦτον δὲ εἶναί φησιν ὁ μὲν Ἰταλοῦ, καὶ τοῦ αὐτόθεν ἐξαναστῆναι καὶ τοὺς Λίγυας ὑπό τε Ὀμβρικῶν καὶ Πελασγῶν. Ἀντίοχος δὲ ὁ Συρακούσιος χρόνον μὲν οὐ δηλοῖ τῆς ἐξεβάσεως, Σικελοὺς δὲ τοὺς μεταναστάντας ἀποφαίνει, βιασθέντας ὑπό τε Οἰνώτρων καὶ Ὀπικῶν τραλῶν, ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας ποιησαμένους. Θουκυδίδης δὲ Σικελοὺς μὲν γράφει τοὺς ἀναστάντας· Ὀπικοὺς δὲ τοὺς ἐκβαλόντας· τὸν δὲ χρόνον, πολλοῖς ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον. τὰ μὲν δὴ περὶ Σικελῶν λεχθέντα, τῶν δὲ Ἰταλίας μετενεγκαμένων τὴν οἴκησιν εἰς Σικελίαν, ὑπὸ τῶν λόγῳ ἀξίων, τοιάδε ἐστίν. οἱ δὲ Πελασγοὶ πολλῆς καὶ ἀγαθῆς χώρας κεκτήμενοι, πόλεις τε προσέλαβον, καὶ δυνάμεις αὐτοὶ κατεσκευάζοντες, μεγάλην καὶ παχεῖαν ὀπτίδοσιν ἔλαβον εἰς ἀνδρείαν καὶ πλῆθος, καὶ τὴν ἀνθρώπων εὐτυχίαν, ἧς ἐν πολλῷ ὤνατο χρόνῳ. ἀλλ' νίκα μᾶλλον τοῖς σύμπασιν αὐθεῖν ἐδόκει, δαιμονίοις πισὶ χόλοις ἐλαφρηθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θείων συμφορῶν, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πρόσοικοῦντων βαρβάρων ἐξεφθάρησαν· ὃ δὲ πλεῖστον αὐτῶν μέρος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον αὖθις ἐσκεδάσθη· πρὶν ὧν πολὺς χρόνος εἴη λόγος, εἰ βουλόμεθα τὴν ἀκρίβειαν γράφειν. ὀλίγον δὲ καλέμενον ἐν Ἰταλίᾳ, τῶν Ἀβοριγίνων πρεσβυτέρα. πρῶτον μὲν ἐν τῇ οἰκουμένῃ τῶν πόλεσιν ἐδόκει αὐχμῶν ἡ γῆ κακωθεῖσα πρῶτα, νίκα ὅτ' ὀπὸ τοῖς δένδρεσι καρπὸς οὐδεὶς ὡραῖος [χρεῶν] διέμενεν, ἀλλ' ὠμοὶ κατέρρεον· οὐθ' ὁπόσα σπερμάτων ἀνέντα βλαστοὺς αὐξήσειν, ἕως σάχυος ἀκμῆς τοὺς κατὰ νόμον ἐπλήρουν χρόνους· οὔτε πρὸς κτήνεσιν ἐφύετο ἀγερκής· τῶν τε νεμάτων τὰ μὲν οὐκέτι πίνεσθαι παρεσκεύαζε ἰῶ, τὰ δὲ ὑπελίμπανε θέρεις, τὰ δὲ εἰς τέλος ἀπεσβέννυτο. ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἐγίνετο πρεί τε πρεσβάτων καὶ γυναικῶν γονάς. ἢ γὰρ ἐξημβλοῦτο τὰ ἔμβρυα, ἢ κατὰ τοὺς τόκοις διεφθείρετο, ἔστιν ἃ καὶ τὰς φερούσας συνδιαφυμηνάμενα. εἰ δὲ τι ἀφεύγοι τὴν ἐκ τῶν ὠδίνων κίνδυνον, ἔμπηρον ἢ ἀτελές, ἢ δι' ἀνίαν τινὰ τύχοι βλαφθέν, δέφεται χρηστὸν οὐκ ἰῶ. ἔπεσθαι καὶ ὁ ἀνθρώπου πλῆθος ὁ ἐν ἀκμῇ μάλιστα, ἐνακεῦτο νόσοις καὶ θανάτοις πρόωρα τὰ εἰκότα συχνοῖς. μαθόμενοι δ' αὐτοῖς, τίνα θεῶν ἢ δαιμόνων πρόβαντες τάδε πάσχοισι, καὶ τί ποιήσασιν αὐτοῖς λωφῆσαι τὰ δεινὰ ἐλπίς, ὁ θεὸς ἀνέκλεν, ὅτι τυγόντες ὧν ἐβούλοντο, οὐκ ἀπέδοσαν ἃ ἠύξαντο, ἀλλὰ πρεσφείλοισι τὰ πλείστου ἄξια. οἱ γὰρ Πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, ἠύξαντο τοῦ Διὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καθιδρύσειν δεκάτας τῶν προσγενομένων ἀπάντων· τελεσθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, ἐξελόμενοι καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων ἀπάντων ὃ λάχος, ἐπέθεσαν τοῖς θεοῖς, ὡς δὴ κατὰ τούτων μόνων εὐξάμενοι. ταῦτα μὲν Μυρσίλος ὁ Λέσβιος ἱστόρηκεν, ὀλίγα δεῖν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι γράφων, οἷς ἐγὼ νῦν, πλὴν ὅσον οὐ Πελασγοὺς καλοῦσι δυθεσπίοις, ἀλλὰ Τυρρηνούς· τὴν δ' αἰτίαν ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ. ὡς δὲ ἀπενεχθέντα τὸν χρησμὸν ἔμαθον, οὐκ εἶχον τὰ λεχθέντα συμβαλεῖν. ἀμηχανοῦσι δὲ αὐτοῖς τῶν γραυτέρων τὶς λέγει συμβαλὼν τὸν λόγον, ὅτι τῶν πάντων ἡμαρτήκασιν, εἰ οἴονται τοὺς θεοὺς ἀδίκως αὐτοῖς ἐπιτρεψεῖν. χρημάτων μὲν γὰρ ἀποδεδόσθαι τὰς ἀπαρχὰς αὐτοῖς ἁπάσας ὀρθῶς τε καὶ σὺν δίκῃ· ἀνθρώπων δὲ γονῆς ὃ λόχος, χρῆμα πάντων μάλιστα θεοῖς ἠμιώτατον, ὀφείλεται. εἰ δὲ δὴ καὶ τούτων λάβοιεν τὴν δικαίαν μοῖραν, τέλος ἔξειν σφίσι τὸν λόγον. τοῖς μὲν δὴ ὀρθῶς ἐδόκει λέγεσθαι ταῦτα· τοῖς δὲ, ἐξ ὑπόβουλῆς συγκεῖσθαι ὁ λόγος. εἰσηγησαμένου δέ τινος τὴν γνώμην ὃν θεὸν ἐπέρεσθαι εἰ αὐτοῖς φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι δὲ δεύτερον θεοπρόπους, καὶ ὁ θεὸς ἀνέκλεν οὕτω ποιεῖν. οὐκ δὲ τούτου, στάσις αὐτοῖς κατελαμβάνει περὶ τοῦ τρόπου τῆς δεκατεύσεως. καὶ ἐν ἀλλήλοις οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων τότε, πρῶτον ἐπεκράτησαν· ἔπεσθαι καὶ ὁ λοιπὸν πλῆθος δι' ὑποψίας τοὺς ἐν τέλει ἐλάμβανεν. ἐγίνοντό τε οὐδενὶ κόσμῳ αἱ ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ, ὥσπερ εἰκὸς, οἴστρῳ καὶ θεοβλαβείᾳ ἀπελαυνόμεναι· καὶ πολλὰ ἐρήμια ὅλα ἐξελείφθη, μέρεσι αὐτῶν μεθισταμένου. οὐ γὰρ ἐδικαίουν οἱ προσήκοντες τοῖς ἐξιοῦσιν ἀπολείπεσθαί τε τῶν φιλτάτων, καὶ ἐν τοῖς ἐχθίστοις ὑπομένειν. πρῶτοι μὲν δὴ οὗτοι μεταναστάντες ἐκ Ἰταλίας, εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βαρβάρου πολλὴν ἐπλανήθησαν. μετὰ δὲ τοὺς πρώτους ἕτεροι ὁ αὐτὸ ἔπαθον· καὶ τοῦτο διετελέγνοντο ὅλα ἔτη. οὐ γὰρ ἀνίεσαν οἱ δυναστεύοντες

B iiij

principes ex adulta iuuentute primitias deligere, tũ vt diis quod iure debebatur redderẽt, tũ quod vererẽtur nequi ex eo numero clam remanẽtes nouas seditiones cierent. multi etiam per simultates sub specioso prætextu pellebantur ab aduersæ factionis hominibus. itaq; multę migrationes fiebant, & late ꝑ terras dispersum est genus Pelasgicũ. erãt autẽ ob transactã in assiduis laboribus ac periculis inter bellicosas gẽtes vitã, in re militari excellentissimi; nauticarũ quoq; rerum periti, ꝓpter Tyrrhenorum commerciũ: id quod victũ quærere necessitate cõpulsos satis acuebat ad fortitudinẽ, docens eos pericula contemnere. quamobrẽ quocũq; delati, facile potiebãtur victoria. Hos ceteri homines de nomine regionis a qua olim emigrarunt, & in memoriã antiqui generis, eosdẽ Tyrrhenos vocabant & Pelasgos. quod eo dixi, nequis audiens a poetis ac historicis Pelasgos etiã Tyrrhenos nominari, miretur quomodo iidẽ homines vtrunq; nomen habuerint. nã & Thucydides horũ meminit recensens vrbes in ora Thraciæ habitatas a bilinguibus; in quarũ mẽtione de Pelasgico genere sic loquitur: Sũt ibi & Chalcidici generis homines nõ ita multi; sed maxima Pelasgicæ gentis pars est, ex illis Tyrrhenis qui olim & Lemnũ & Athenas habitauerunt. Sophocles autẽ in Inacho dat choro anapæsticũ carmẽ tale: Inache pater, fili fontium patris Oceani; qui maximos honores habes in Argiuis aruis, Iunonisq; collibus, & Tyrrhenis Pelasgis. Erat Tyrrhenię nomẽ illo tempore *celebre* per Græciã; & tota Italia, qua occidentẽ spectat, nullo gẽtium discrimine appellationẽ illã habebat: quod ipsum in Græcię cum aliis locis permultis, tũ in ea quæ nũc Peloponnesus dicitur, accidit. ab vna enim inhabitantiũ gentium Achaica, tota ea peninsula, in qua sunt Arcades, Iones, cũ aliquot gentib. aliis, nominatur Achaia. Tẽpus aũt quo res Pelasgorũ cœperunt deficere, incidit in alteram fere ante bellũ Troicum ætatẽ. durauerũt tamẽ pene vltra eius belli tẽpora, donec cõtractæ sunt in gentẽ minimã nã præter Crotonẽ Vmbriæ ciuitatem memorabilem, & si quod aliud tenuerũt Aborigines domiciliũ, perierunt reliqua Pelasgorum oppida. Croton vero cum diu reunuisset

ἐν τοῖς πόλεσι, τῆς ἀνδρουμβύης ἀεὶ νεότητος ἐξαιρούμενοι τὰς ἀπαρχὰς, θεοῖς τε θεοῖς τὰ δίκαια ὑπουργεῖν ἀξιοῦντες, καὶ σπασμοὺς ἐν τῷ Δελφῶν δεδιότες. ἐν δὲ πολὺ καὶ ὃ πρὸς ἔριδας συνὼ 17
προσφάσει ἀπαρεπεῖ ἀπελαυνόμενον ὑπὸ τῶν διαφόρων. ὥστε πολλαὶ αἱ ἐπδημασάσης ἐλάνοντο, καὶ ἐπὶ πλεῖστον γῆς ὁ Πελασγικὸν ἔθνος διεφοίτη. ἦν δὲ τὰ πόλεμα, ἐν τοῖς μὴ κινδυνῶν ποιεῖσθαι τὰς μελέτας ἐν ἔθνεσι φιλοπολέμοις ζῶντες, πολλῶν ἀμείνους, καὶ τῆς κατὰ τὰ ναυτικὰ ὀπτικήμης Δι' τὴν μὴ Τυρρηνῶν οἴκησιν, ὀπτιπλεῖστον ἀπολελαυκότες. ἡ ἀνάγκη ἰσχὺν οὖσα τοῖς ἀπεσταλμένοις βίᾳ πόλεμον πρόσφερειν, ἡγεμὼν καὶ διδάσκαλος τοῦ πρωτὸς κινδυνεύμαλος αὐτοῖς ἐγένετο· ὥστε ἀ χαλεπῶς ὅποι ἐπέλθοιεν ἐπεκράτουν. ἐκαλοῦντο δὲ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνθεφόπων, τῆς τε χώρας ὀπτικλήσης ἀφ' ἧς ἐξανέστησαν, καὶ τοῦ παλαιοῦ ἔθνους μνήμη, οἱ αὐτοὶ Τυρρηνοὶ καὶ Πελασγοί. οὓς ἐγὼ λόγον ἐποιησάμην, τοῦ μὴ ἄνα θαῦμα ποιεῖσθαι, ἐπειδὴ ὑποιητῶν ἢ συγγραφέων ἀκούῃ τοὺς Πελασγοὺς καὶ Τυρρηνοὺς ὀνομαζόντων, πῶς ἀμφοτέρας ἔχον τὰς ἐπωνυμίας οἱ αὐτοί. ἔχει γὰρ καὶ περὶ αὐτῶν Θουκυδίδης ἐν ἀκτῇ τῆς Θράκης μνήμην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κειμένων πόλεων, " ἃς οἰκοῦσιν ἀνθεφοποι δίγλωσσοι. περὶ δὲ τοῦ Πελασγικοῦ ἔθνους ὧδε ὁ λόγος· "Ἔνι δέ τι καὶ Χαλκιδικὸν, ὃ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας οἰκησάντων Τυρρηνῶν. Σοφοκλῆς δ' ἐν Ἰνάχῳ δράμαλι ἀνάπαιστον ὑπὸ τοῦ χοροῦ λεγόμενον πεποίηται ὧδε· "Ἴναχε πανάτορ, πᾶς κρίνων Πάγας Ὠκεανοῦ, μέγα πρεσβεύων Ἄργεσι τε γύαις Ἥρας τε πάγοις, Καὶ Τυρρηνοῖσι Πελασγοῖς. Τυρρηνίας μὲν δὴ ὄνομα τὸν χρόνον ἐκεῖνον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐκάλουν, καὶ πᾶσα ἡ προσεσπερία Ἰταλία τοῦ ἔθνους ὀνομασίας ἀφαιρεθεῖσα, καὶ τὴν ὀπτικλησιν ἐκείνου ἐλάμβανεν, ὡς πρὸς τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις τε πολλαχῇ, καὶ περὶ τὴν καλουμένην νῦν Πελοπόννησον ἐγένετο. "ὅπτι γὰρ ἑνὸς τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ ἐθνῶν, τῶν Ἀχαϊκοῦ, καὶ ἡ σύμπασα χερρόνησος, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἀρκαδικὸν καὶ ὁ Ἰωνικὸν, καὶ δυνάμει συχνὰ ἔθνη ἔνεστιν, Ἀχαΐα ὠνομάσθη. ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ ὁ Πελασγικὸν κακοῦσθαι ἤρξατο, δόλτερα γενεὰ χρόνου πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἐγένετο· διέτεινε δὲ χρόνον καὶ μετὰ τὰ Τρωϊκὰ, ἕως εἰς ἐλάχιστον συνεστάλη ὁ ἔθνος. ἔξω γὰρ Κρότωνος τοῦ ἐν Ὀμβρικοῖς πόλεως ἀξιολόγου, καὶ εἴ τι δὴ τῶν Ἀβοριγίνων οἰκεῖον ἐτύγχανε, τὰ λοιπὰ τῶν Πελασγῶν διεφθάρη πολίσματα. ἡ δὲ Κρότων ἀεὶ πολλοῦ δεῖ φυλάξαι ὁ πα-

λαιὸν χῆμα, χρόνος δὲ πολὺς ἐξ οὗ τὴν τε ὀνομασίαν καὶ τοὺς οἰκήτορας ἤλλαξε, καὶ νῦν ὀνομάζεται Ῥωμαίων ἀποικία, καλεῖται δὲ Κοθωρνία. οἱ δὲ τὴν ἐκλιπόντων τὴν χώραν Πελασγῶν καταλαβόντες τὰς πόλεις, δυνατοί τε πολλοὶ ἦσαν, ὡς ἔκαστοί πσιν ἔτυχον ὁμοτέρμονας τὰς οἰκήσεις ἔχοντες, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα πλείστας τε καὶ ἀρίστας Τυρρηνοί. τοὺς δὲ Τυρρηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνοντοι, οἱ δὲ ἐπήλυδας. καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην, οἱ μὲν αὐτηλυὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες, ἀπὸ τῆς ἐρυμνότητος, ἃ πρὸς τοῖς τῇδε οἰκοῦντων καλεσκεύασαν, λεπτὰς λέγοντες. πύργους γὰρ καὶ τοὺς Τυρρηνοῖς αἱ ἐπίλειποι καὶ στεγναὶ οἰκήσεις ὀνομάζουσι, ὡς παρ' Ἕλλησιν. ἀπὸ δὲ συμβεβηκότος ἀξιοῦσι τεθῆναι τὸ ὄνομα, ὡς παρ' καὶ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Μοσχοίκοις. οἰκοῦσι μὲν γὰρ δὴ καὶ ἐκεῖνοι ὀπτὶ ξυλίνοις, ὡς παρὰ πύργοις, ὑψηλοῖς σταυρώμασι, μόσχους ἀνὰ καλοῦντες. οἱ δὲ μεταναστάσας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι), Τυρρηνὸν ἀποφαίνοντοι ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ θεὸς ὦν ἔθνος τὸ ὄνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι ὁ λόγος, ἐν τῷ πρότερον Μηονίας καλουμένης, παλαιὸν δὴ τινα μεταναστάντα. εἶναι δὲ αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Διός, λέγοντες ἐν Διὸς καὶ Γῆς, "Μάνην γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ βασιλέα· τούτου δὲ καὶ Κοτυεύς τὴν Ὠκεανοῦ θυγατέρα γενέσθαι Κότιν· ταύτῃ δὲ Κότυϊ γήμαντι θυγατέρα Τύλλου τοῦ γενέσθαι, Ἄλιον, δύο γενέσθαι παῖδας, Ἀδίεν, καὶ Ἄτυν. ἐκ δὲ Ἄτυος καὶ Κομιδέας τῆς Χωραίας, Λυδὸν φῦσαι καὶ Τυρρηνόν· καὶ τὸν μὲν Λυδὸν, αὐτοῦ καταμείναντα, τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κατάλαβεῖν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λυδίαν τὴν νῦν ὀνομασθῆναι· Τυρρηνὸν δὲ τῆς ἀποικίας ἡγησάμενον, πολλὴν κτήσασθαι τῆς Ἰταλίας, καὶ τοῖς συναγαγόμενοις τῶν τόλου ταύτῃ θέσθαι τὴν ἐπωνυμίαν. Ἡροδότῳ δὲ εἴρηται, "Ἄτυος τοῦ Μανέω παῖδες οἱ περὶ Τυρρηνὸν, καὶ ἡ μετοίκησις τῶν Μηόνων εἰς Ἰταλίαν οὐκ ἐκούσιος. φησὶ γὰρ ὅτι τῆς Ἄτυος ἀρχῆς ἀφορίαν καρπῶν ἐν τῇ γῇ Μηόνων γενέσθαι. τοῖς δὲ θεοῖς τέως μὲν ἐπὶ τῆς φιλοχωρίας κατοικούμενοι, πολλὰ ἀμηχανήσαντα πρὸς τὴν συμφορὰν ἀξιοῦντες, τῇ μὲν ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, μέτεια σῖτα προσφερόμενοι, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ἀμαρτεροῦντες· χρονίζοντος δὲ τοῦ δεινοῦ, ἀγανείμαντες ἄπαντα τὸν δῆμον διῄρει, κλήρους πᾶσι μοίρας ὀπτιδοῦναι· τὸ μὲν, ἐπὶ τὴν ἐξόδῳ τῆς χώρας· τὸ δὲ, ὀπτὶ μενεῖ καὶ τὴν Ἄτυος παῖδων τὸν μὲν, προσμένειν· τὸν δὲ, μὴ λαχοῦσης δὲ τῆς ἅμα Λυδῷ μοίρας, τὸν μὲν ἀμείνω τύχῃ ἐκχωρῆσαι· τὴν δὲ ἑτέραν ἀπολαχοῦσαν τῶν χεμμάτων τὰ μέρη, ὁρμισθέντα δὲ ὀπτὶ τοῖς ἑσπερίοις μέρεσι τῆς Ἰταλίας, ἔνθα νῦν Ὀμβρικοῖς

veterem formam, nõ multo ante nostram ætatem & ciues mutauit & nomẽ, Cortona vocata, & facta Romanorum colonia. Derelictas autem a Pelasgis vrbes occupauerunt cum alii multi, vt quiq; erant finitimi; tum maxime Tyrrheni plurimas ac optimas. Hos quidam aiunt indigenas esse Italiæ, quidam aduenas. & qui negãt eos externi esse generis, nominatos dicunt a domiciliis munitis, quæ primi in his regionibus struxerunt. Turres enim & Tyrrheni, vt Græci tyrses, clausa muris & firma ædificia nominãt. Volunt igitur ex re nomen eos inuenisse, sicut Mosynœcos in Asia. nam & illi habitant ligneas quasi turres compactas cellis trabibus: ipsi vocãt Mosynas. at qui aliunde immigrasse eos fabulantur, Tyrrhenum eis aiunt fuisse ducem coloniæ, ab eoque genti nomen impositum. Hunc Lydum genere, antiquis admodum temporibus migrasse e regione quæ prius dicta sit Mæonia, quintam Iouis progeniem. nam ex Ioue & Terra genitum Manem primum in illis locis regnasse. ex hoc & Calliroe Oceani filia prognatum Cotym. Cotyi nuptam filiam Tulli terrigenæ Halien, duos peperisse filios, Adiem & Atym: ex Aty & Callithea Choræi filia natos Lydum & Tyrrhenum. Lydum domi manentem, successisse in paternum imperium, ab eoque denominatam terram Lydiam: Tyrrhenum coloniæ deducendæ auctorem, occupasse bonam partem Italiæ, sociisque profectionis suum imposuisse vocabulum. Herodotus autẽ narrat ab Aty Manæ filio Tyrrhenos oriundos, & Mæonas non sponte migrasse in Italiã. ait enim Aty regnante sterilitatẽ incubuisse terris Męonũ: incolasq; aliquãdiu, quod tenerẽtur amore patriæ, multa excogitasse eius calamitatis remedia, alternis diebus ieiunantes, reliquis vtentes cibo modico. sed cum id malum mora nihilo remissius fieret, diuiso bifariam toto populo, sorti cõmisisse vtris abeundum aut manendum esset. sub quam sortem venisse Atyis etiam filios: & Lydo cum sua parte feliciorem sortem obuenisse; alteram vero cum facultatib. sorte attributis appulisse in regionem Italiæ quæ ad occidẽtem vergit, tunc Vmbrorũ cultam

Tyrrheni.

populis: ibiq; mansisse & vrbes cõdidisse, quæ vsq; ad sua tempora fuerint inhabitatę. Eadẽ multos alios de Tyrrhenorũ genere scio scribere; verũ alii de auctore coloniæ, de tẽpore alii variant. Quidã enim dixerũt Tyrrhenum Herculis filiũ, natum ex Lyda Omphale: hunc delatũ in Italiã expulisse Pelasgos e suis vrbibus, nõ omnibus, sed transtiberinis ad septẽtriones spectãtibus. alii Tyrrhenum Telephi malũt filiũ, venisseq; post Troiam captã in Italiã. At Xanthus Lydius, antiquitatum peritus, si quis alius, patrię vero historiæ auctor nemine inferior habitus, neq; Tyrrhenũ vsquã in suis scriptis Lydorum principẽ nominat, neq; vllã facit Męonũ in Italiam deductam coloniam, aut Tyrrheniæ quasi Lydorũ coloniæ meminit, cũ tamen alia leuiora memoret: Atyos autẽ filios fuisse dicit Lydũ & Torebũ. hos post diuisum paternũ imperium ambos mansisse in Asia: ab eisq; gentib. quibus præfuerunt, denominationes impositas indicat verbis his: A Lydo descendunt Lydi, a Torebo Torebi. horũ lingua ab altera parũ euariat; & hodieq; alteri alterorũ vsurpant non pauca vocabula, quemadmodũ Iones & Dorienses. Hellanicus Lesbius ait Tyrrhenos, Pelasgos primũ vocatos, postquã Italiã habitare cœperũt, assumpsisse quã nunc habẽt appellationẽ. eius verba in opere quod inscripsit Phoronida, sunt hæc: Pelasgi regis eorum, & Menippes filiæ Penei, Phrastor fuit filius: huius vero Amyntor; huius deinceps Teutamides; & huius Nanas. hoc regnãte Pelasgi ab Hellenibus (*seu Græcis*) sunt expulsi: relictisq; ad Spinerem fluuiũ in Ionio sinu nauibus, Crotonẽ ceperunt vrbẽ mediterraneã: eaq; belli sede vsi, constituerunt quã nunc vocant Tyrrheniam. Myrsilus contra dissentiens ab Hellanico, Tyrrhenos ait post relictã patriã passim vagabũdos mutato nomine dictos Pelargos, quadam alitũ pelargorum (*hoc est ciconiarum*) similitudine, quod agminatim oberrarent per Græcas regiones atque barbaras: & murum quo Athenienſiũ arx cincta est, cognomine Pelasgicum, opus esse horũ hominum. Mihi tamen videntur omnes errare, qui credũt vnã & eandem gẽtem esse Tyrrhenicam & Pelasgicam. nam hos pro illis in-

ἡ οἴκησις, αὐτὴ καταμείναιεν ἱδρυσαμένη πόλις τοῖς ἐπὶ καὶ κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον οὖσιν. τούτῳ τῷ λόγῳ πολλοὶ καὶ δήμοις ἐν γραφῇ τοῦ τῶν Τυρρηνῶν γένους ἐξηκριβωκότες ὑπέσημαν, τοὶς μὲν κατὰ ταὐτά, τοὶς δὲ μεταθέντες ὃν οἰκεῖν καὶ τὸν χρόνον. ἔλεξαν γὰρ δή τινες Ἡρακλέους γόνον εἶναι ὃν Τυρρηνόν, ὃς Ὀμφάλης τῆς Λυδῆς ἠγόμενον· τοῦτον δὲ ἀφικόμενον εἰς Ἰταλίαν, ἐκβαλεῖν τοὶς Πελασγοὶς ἐκ τῶν πόλεων οὐχ ἁπασῶν, ἀλλ' ὅσαι πρὸς ἕωαν τῶν Τιβέριος, ἐν τῷ βορείῳ μέρει. ἕτεροι δὲ Τηλέφου παῖδα ὃν Τυρρηνὸν ἀποφαίνουσιν· ἐλθεῖν δὲ μετὰ Τροίας δύναιν εἰς Ἰταλίαν. Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς, ἱστορίας παλαιᾶς, εἰ καί τις ἄλλος, ἔμπειρος ὤν, τῆς δὲ πατρίδος καὶ βεβαιοτὴς δὴ οὐδενὸς ὑποδεέστερος νομισθεὶς, οὔτε Τυρρηνὸν ὠνόμακεν οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς, δυνάστην Λυδῶν, οὔτε ἀποικίαν Μηόνων εἰς Ἰταλίαν καταγοῦσαν ὑπέσταν, Τυρρηνίας τε μνήμην ὡς Λυδῶν ἀποικήσεως, ἀπεινοτέρων δήλων μεμνημένος, οὐδεμίαν πεποίηται· Ἄτυος δὲ παῖδας γενέσθαι λέγει Λυδὸν καὶ Τόρυβον. τούτοις δὲ μερισαμένοις τὴν παρόῳαν ἀρχὴν, ἐν Ἀσίᾳ καταμεῖναι ἀμφοτέροις, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὧν ἦρξαν, ἐπ' ἐκείνων φησὶ τεθῆναι τὰς ὀνομασίας, λέγων ὧδε· ἀπὸ Λυδοῦ μὲν γίνονται Λυδοὶ, ἀπὸ δὲ Τορύβου Τόρυβοι. τούτων ἡ γλῶσσα ὀλίγον τοῦ φέρει, καὶ νῦν ἔτι συλοῦσιν ἀλλήλοις ῥήματα οὐ ὀλίγα, ὥσπερ Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Ἑλλάνικος δὲ ὁ Λέσβιος τοὶς Τυρρηνοὶς φησι, Πελασγοὶς τοὺς πρότερον καλουμένους, ὅθεν κατῴκησαν ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ Δαλαβοῦν τὸν ἔχουσι τοῦ σωτηρείαν. ἔχει δὲ αὐτὸ ἐν Φορωνίδι ὁ λόγος ὧδε· τοῦ Πελασγοῦ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, καὶ Μενίππης τῆς Πενοῦς, ἐγένετο Φράστωρ· τοῦ δὲ, Ἀμύντωρ· τοῦ δὲ, Τευταμίδης· τοῦ δὲ, Νάνας. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, οἱ Πελασγοὶ ὑφ' Ἑλλήνων ἀνέστησαν, καὶ ὑπὸ Σπίνῃ πόλει ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ τὰς ἧας καταλιπόντες, Κρότωνα πόλιν ἐν μεγαλείῳ εἶλον· καὶ οἰκοῦντες ὁρμώμενοι τῶν νῦν καλουμένων Τυρρηνίαν ἔκτισαν. Μυρσίλος τὰ ἐμπαλιν ἀποφαινόμενος Ἑλλανίκῳ, τοὺς Τυρρηνοὺς φησιν, ὅθεν τ' ἑαυτῶν ἐξέλιπον, ἐν τῇ πλανῇ μεταονομασθῆναι Πελαργοὺς, τοῦ ὀρνέων τοὶς καλουμένοις πελαργοῖς εἰκασθέντας, ὡς κατ' ἀγέλας ἐφέρετο, εἴς τε τ' Ἑλλάδα καὶ τ' βάρβαρον· καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ὁ τεῖχος ὁ περὶ τ' ἀκρόπολιν, ὁ Πελασγικὸν καλούμενον, τοῦτοις τοὺς βαλεῖν. ἐμοὶ μὲντοι δοκοῦσιν ἅπαντες ἁμαρτάνειν οἱ πειθόμενοι εἶναι καὶ ὁ αὐτὸ ἔθνος εἶναι ὁ Τυρρηνικὸν καὶ ὁ Πελασγικόν. τῆς μὲν γὰρ ὀνομασίας ἀ-

πολαῦσαι

πολαῦσαι πόλεις αὐτοῖς τῆς ἀλλήλων, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ· ὅπερ καὶ ἄλλα δή τινα ἔθνη, τὰ μὲν Ἑλλήνων, τὰ δὲ βαρβάρων, τοῦτο ἔπαθον, ὥσπερ ὁ Τρωϊκὸν καὶ ὁ Φρυγικὸν, ἀλλοῦ οἰκοῦντα ἀλλήλων. πολλοῖς γέ τοι δήμοις ἐν ἀμφω τοῦτ' ὀνομάσθη, κλησθῆναι δὲ φασὶ τὸν, ἀ φύσει. καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν δήμων ὀνομάζεται τοιαυτὸν ὀνομαίας ὑπηκεκαθέντων, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἔθνη ὁ αὐτὸ ἔπαθον. εἰ γὰρ δὴ χρόνος ὅτε καὶ Λατῖνοι καὶ Ὀμβρικοὶ, καὶ Αὔσονες, καὶ συχνοὶ δήμοι, Τυρρηνοὶ ὑφ' Ἑλλήνων ἐλέγοντο, τῆς δὲ μακρὸς τῶν ἐθνῶν οἰκήσεως ἀφῆ ποιούσης τοσοῦτο τὸ ἀκρίβειαν. τὸ τε Ῥώμης αὐτὸ πολλοὶ τ' συγγραφέων, Τυρρηνίδα πόλιν εἶναι ὑπέλαβον. ὀνομάτων μὲν δὴ ἐνθυμήμα, ἐπεὶ καὶ βίαν, πείθομεν τοῖς ἔθνεσι γενέσθαι· κοινὸν δὲ ἄμφω μείζονα γένοις οὐ πείθομεν, πολλοῖς τε δήμοις, καὶ μάλιστα ταῖς φωναῖς αὐτῶν διαλλαττομέναις, καὶ οὐδεμίαν ὁμοιότητα σωζούσαις τεκμαιρόμενος. ὃ γὰρ δὴ οὔτε Κροτωνιάται, ὡς φησιν Ἡρόδοτος, οὐδὲ δήμοις τῶν νῦν σφέας οἰκεοικεόντων εἰσὶν ὁμόγλωσσοι, οὔτε Πλακιανοὶ σφίσι δ' ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσι δὲ ὅτι ὃν ἠνείχοντο γλώσσης χαρακτῆρα, μεταβαίνοντες ἐς τοῦτο τὸ χωρίον, τοῦτον ἔχουσιν ἐν φυλακῇ. καίτοι θαυμάσειεν δ' τις εἰ Πλακιανοῖς μὲν τοῖς τοτὲ ὃν Ἑλλήσποντον οἰκοῦσιν ὁμοίαν Δαλεκτον εἶχον οἱ Κροτωνιάται, ἐπὶ δὴ Πελασγοὶ ἦσαν ἀμφότεροι ἀρχῆθεν· Τυρρηνοῖς δὲ τοῖς ἔπεισι οἰκοῦσι μηδὲν ὁμοίαν. εἰ γὰρ ὃ συγγενὲς τῆς ὁμοφωνίας αἴτιον ὑποληπτέον, θάττον δή που τῆς Δαφωνίας. οὐ γὰρ δὴ καὶ γε ὃ αὐτὸ ἐξωρῆ νομίζειν ἀμφότερα. καὶ γὰρ δὴ ὃ μὲν ἕτερον καὶ λόγον τινὰ εἶχε θυόμενον, ὃ δὴ τοῖς τοτὲ τὰς οἰκήσεις ἀπ' ἀλλήλων ποιησαμένοις ὁμοεθνὲς, μηκέτι Δαφασώζειν ὃν αὐτὸν τῆς Δαλέκτου χαρακτῆρα, Δαὶ τὰς τοτὲ τοῖς πέλας ὁμιλίας· ὃ δὴ ἐν τοῖς αὐτοῖς οἰκοῦσι τὰς χωρίοις μηδὲ ὁτιοῦν καὶ τὸν φωνὴν ὁμολογεῖν ἀλλήλοις, ἐκ τῶν αὐτῶν φυτῶν θύοντες, οὐδένα λόγον ἔχει. τόπῳ μὲν δὴ τῷ τεκμηρίῳ χρώμενος, ἑτέρους εἶναι πείθομεν τῶν Τυρρηνῶν τοῖς Πελασγοῖς. ὁ μὲν δὴ οὐδὲ Λυδῶν τοῖς Τυρρηνοὶς ἀποίκοις οἴμαι θυέσθαι. οὐδὲ γὰρ ἐκείνοις ὁμόγλωσσοί εἰσιν, οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν ὡς φωνῇ μὲν οὐκέτι χρῶνται τοῖς πλησίοις, ἄλλα δέ τινα Δαφασώζουσι τῆς μητροπόλεως γῆς μιμούμενοι. οὔτε γὰρ θροῖς Λυδοῖς τοῖς αὐτοῖς νομίζουσιν, οὔτε νόμοις οὔτ' ὀπτηδεύμασι κεχρῆται τοῖς πλησίοις, ἀλλὰ καί γε τοῦτο πλέον Λυδῶν ἢ Πελασγῶν Δαφέρουσι. κινδυνεύουσι γὰρ τοῖς ἀρχηθέσι μᾶλλον ἐοικότα λέ-

uicem nominatos fuisse, mirum non est; quandoquidẽ & aliis gentib. tam Græcis quã barbaris idem accidit, vt Troianis & Phrygibus, ppinquis inuicẽ: quanquam multi vnum genus vtrisq; autumant, & non in re, sed in nomine hãc esse differentiam: [1] quæ quidẽ nominum confusio nõ minus quã alibi in Italicis fuit gentibus. fuit enim tẽpus quo Latini, Vmbri, Ausones, & alii nõnulli, Tyrrheni a Græcis dicebantur; quod propter longinquas earũ gentiũ sedes, difficile esset hęc exacte discernere: adeo vt Romã ipsam Tyrrhenicã vrbẽ multi scriptores opinati sint.[2] nominũ tamẽ mutationem, sicut & vitæ, credo factam in his gẽtibus: sed cõmune ambarũ fuisse genus non credo, cũ aliis multis argumẽtis inductus, tũ linguarũ diuersitate, & quod nulla similitudinis apud eas superſunt vestigia. Etenim neq; Crotoniatę (vt inquit Herodotus) cũ vllis hoc tẽpore circumuicinis cõmunem linguã habẽt, neq; Placiani; sed ipsis *inter se* linguę est conuenientia. satisq; apparet q; quã secum in ea loca intulerũt linguæ speciẽ, eam retinẽt. At qui miretur aliquis, Placianis quidẽ, qui circa Hellespontũ habitãt, sermonẽ Crotoniatas habuisse similem, quandoquidẽ vtriq; a Pelasgis oriundi sunt; Tyrrhenis autẽ tam vicinis habuisse prorsus dissimilẽ. si enim commune genus & cognatio credẽda est caussa huius in lingua similitudinis, contrariũ erit caussa dissimilitudinis. neq; enim vtriusq; eandẽ caussam putare possumus. nã alterũ quidem rationẽ quãdam haber, eiusdem gentis homines, qui longe a se inuicem habitent, non amplius retinere eandem sermonis formã, propter finitimorũ cõmercia: sed absurdissimũ est, eorundem locorum incolas nihil prorsus cõuenire lingua, si sint eiusdẽ generis. Et Tyrrhenos quidem diuersos esse a Pelasgis hoc argumentũ est: nec tamen Lydorum eos colonos arbitror. nec enim cõmunis illis lingua est: nec possumus dicere, quod licet non amplius eodem vtantur sermone, alia tamen veteris patriæ seruent indicia. nec enim eadẽ quæ Lydi colunt numina; nec similib. vtũtur legibus aut studiis: verum hac parte a Lydis plus quã a Pelasgis differunt. quare vereor ne verisimilior fit corũ ora-

tio, qui non aduenã esse hãc gentem sed indigenã asseuerant: quandoquidem & peruetusta est, nec cum vlla alia moribus aut lingua eam cõuenire compertum est. Hoc autem nomine a Græcis appellatos esse nihil vetat, vel propter domicilia turrita, vel ab aliquo præpotente principe. Romani certe aliis eos vocant nominibus. etenim ab Etruria, quam aliquãdo habitarunt, ipsos Etruscos appellitant: & ob excellentem sacrorum ac diuini cultus peritiam, nunc quidem obscurius *Tuscos*, olim vero exactiori voce quemadmodũ Græci θυοσκόους vocabãt. Ipsi vero se a duce quodam Rasena, eodem quo ille modo nominant. Vrbes autem a Tyrrhenis habitatas, & modum administrandæ reipublicæ, vniuersamq; eius gentis potentiam, & res gestas cognitu digniores, ad hæc fortunæ varias vices, dicemus aliàs. Ergo Pelasgica natio, quantum eius cladibus superfuit, nec in colonias distractũ est, (id quod ex magno ad modicum redactũ est numerum) inter Aborigines degens, in his resedit locis, vbi postea Romã illorum posteri cũ aliis condidere. atq; hæc sunt quæ de Pelasgis produnt fabulæ. Non multo post, alia classis Græcorum in eam Italiæ partẽ appulit, LX ferme annis ante bellum Troianum, vt ipsi Romani auctores sunt; profecta a Palantio vrbe Arcadica. eã coloniam deduxit Euander Mercurii filius & nymphæ cuiusdam Arcadicæ, quam Græci Themin fuisse dicunt, & diuino afflatu instinctã: Romanarum antiquitatum scriptores Carmentam patria lingua nominãt: Græce θεσπιῳδὸς (*id est fatidica*) vocari queat: ᾠδὰς enim Romani appellant carmina. hanc mulierem affirmant dæmonis spiritu correptam, futura carmine multitudini prædicere solitam. Ea classis non consensu ciuitatis emissa est: sed orta in populo seditione, inferior factio sua sponte secessit. Forte tum apud Aborigines regnum a maiorib. acceptum tenebat Faunus, a Marte vt ferũt oriũdus, vir gnauus ac prudens, a Romanis post, tanquam vnus indigetum, sacris honoratus & carminibus. Is paucos illos Arcadas comiter exceptos donauit agrorum quanta ipsi vellent portione. elegerũt autẽ, sicut eos Themis

Etrusci & Tusci.

Euander & Arcades.

γένη, μηδαμόθεν ἀφιγμένον, ἀλλ' ὀπιχώριον τὸ ἔθνος ἀποφαίνοντες· ὁπόσ' ἀρχαῖόν τε πάνυ, καὶ σοφὸν ἐν ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις ὁμόγλωσσον, τό τε ὁμοδίαιτον διείσκεται. ὠνομάσθαι δ' ὑφ' Ἑλλήνων αὐτὸ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ σοφὸν καλοῦσι, καὶ ἀφ' ὧν τὰς ἐν τύρσεσιν οἰκήσεις, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς δυνάστου. Ῥωμαῖοι μὲν τοι δι' ἄλλας αὐτὸ προσαγορεύουσιν ὀνομασίας· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς χώρας ἐν ᾗ πόλει ᾤκησ', Ἐτρουρίας προσαγορευομένης, Ἐτρούσκους καλοῦσι τοὺς δι' ἀνθρώπους· καὶ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβάσματα λειτουργιῶν, ἀφ' ἃ φέρουσ' εἰς αὐτὴν ἑτέρων, νῦν μὲν τοι ἀσαφέστερον, πρότερον δ' ἀκριβοῦντες τοὔνομα ὥσπερ Ἑλλήνες, Θυοσκόοις ἐκάλουν. αὐτὸν μὲν τοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἡγεμόνος τινὸς Ῥασένα, τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ τόπον ὀνομάζουσι. πόλεις δ' ἄστυνας ᾤκουν οἱ Τυρρηνοί, καὶ πολιτείαν μὲν οἷαν ἄστυνας καλεῖν εἰώθασι κόσμους, δυνάμεί τε ὁπόσην οἱ σύμπαντες, καὶ ἔργα εἴ τινα μνήμης ἄξια διεδέξαντο, τύχας τε ὁπόσας ἐχρήσαντο, ἐν ἑτέρῳ δηλωθήσεται λόγῳ. Ὃ δ' οὖν Πελασγικὸν φῦλον, ὅσον μὴ διεφθάρη τε καὶ κατὰ τὰς ἀποικίας διεσπάσθη, διέμεινε δὲ ὀλίγον ἀπὸ πολλοῦ, μετὰ τὸν Ἀβοριγίνων πολιτευόμενον ἐν τούτοις ὑπελείφθη τοῖς χωρίοις, ὅπου συνῴκουν τὴν Ῥώμην οἱ ἔκγονοι αὐτῶν σὺν τοῖς ἄγχιστα ἐπολίσαντο. καὶ τὰ μὲν οὖν ὥσπερ τοῦ Πελασγικοῦ γένους μυθολογούμενα τοιάδε ἐστί. μετὰ δὲ πολὺν χρόνον σόλος ἄλλος Ἑλληνικὸς εἰς ταῦτα τὰ χωρία τῆς Ἰταλίας καταγεῖ, ἑξηκοστῷ μάλιστα ἔτει πρότερον τῶν Τρωϊκῶν, ὡς αὖθις Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ἐκ Παλλαντίου πόλεως Ἀρκαδικῆς ἀναστάς. ἡγεῖτο δὲ τῆς ἀποικίας Εὔανδρος, Ἑρμοῦ καὶ νύμφης τινὸς Ἀρκάσιν ὀπιχωρίας, οὗ οἱ μὲν Ἕλληνες Θέμιν εἶναι λέγουσι, καὶ προφορικὸν ἀποφαίνουσιν· οἱ δὲ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγραφὰς ἀρχαιολογίας, τῇ πατρῴᾳ γλώσσῃ Καρμέντην ὀνομάζουσιν· εἴη δ' ἂν Ἑλλάδι φωνῇ Θεσπιῳδὸς τῇ νύμφῃ τὄνομα. τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα. τὴν γυναῖκα ταύτην ὁμολογοῦσι δαιμονίῳ πνεύματι κατάχεσθαι γινομένην, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ πλήθει δι' ᾠδῆς προαγορεύειν. ὁ δὲ σόλος οὗτος ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς γνώμης ἐπέμφθη· ἀλλὰ στασιάσαντος τοῦ δήμου, τὸ ἐλαττωθὲν ἐκούσιον μέρος ὑπεξῆλθεν. ἐτύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς Φαῦνος, Ἄρεος, ὡς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου καὶ συνετὸς, καὶ αὐτὸν ὡς τῶν ὀπιχωρίων θεὸν Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς θεραπεύουσιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ δεξάμενος καλῶς πολλὴν φιλοτιμίαν τοῖς Ἀρκάσι, ὀλίγους ὄντας, δίδωσιν αὐτοῖς τῆς αὑτοῦ χώρας ὁπόσην ἐβούλοντο. οἱ δὲ Ἀρκάδες, ὡς ἡ Θέμις αὐτοῖς ὀπιθυ-

ὀπιθυσιάζουσα ἔφραζεν, εἰρημένον λόφον, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ Τιβέρεως, ὃς δὴ νῦν ἐν μέσῳ μάλιστα τῆς Ῥωμαίων πόλεως· καὶ καταστιβάζον) πρὸς αὐτῷ κώμην βραχεῖαν, δυοὶ ναυλοχεῖν πλοίοις, ἐν οἷς ἀπῴκησαν τὴν Ἑλλάδος, ἀπηρεῶς· οὐ γὰρ ἐμέλλετο πεπρωμένον σὺν χρόνῳ δήσειν ὅσην οὖσ' Ἑλλάδα πόλιν, οὔτε βάρβαρον, καίτοι γε οἰκήσεως μέγεθος, καὶ τὴν δυναστείας ἀξίωσιν, καὶ τὴν δηλῶν ἅπασαν εὐτυχίαν, χρόνον τε ὁπόσον δὴ ὁ θνητὸς αὐτέχει, πόλεων μάλιστα πασῶν μνημονευθήσεσθαι. ὄνομα δὴ τῇ πολίσματι τούτῳ θέσθαι Παλάντιον, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ σφῶν μητροπόλεως. νῦν μὲν τοι Παλάτιον ὑπὸ Ῥωμαίων λέγεται, συγχέαντος τοῦ χρόνου τὴν ἀκρίβειαν· καὶ παρέχει πολλοῖς ἀπόπτων ἐτυμολογιῶν ἀφορμάς. ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὧν ἐστι καὶ Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, ἀπό τινος μειρακίου Παλάντου αὐτόθι τελευτήσαντος· τοῦτον δὴ Ἡρακλέους εἶναι παῖδα, καὶ Δυάνας τῆς Εὐανδρου θυγατρός· κεῖσθαι δ' αὐτὸν μητρὸς πατρόθεν τάφον ὀπὶ τῷ λόφῳ, Παλάντιον ἐπὶ τοῦ μειρακίου τὸν τόπον ὀνομάσαι. ἐγὼ μὲν τοι οὔτε τάφον ἐθεασάμην ἐν Ῥώμῃ Παλάντου, οὔτε ἀκοὰς ἔμαθον ὀπιτελουμένας, οὔτε ἄλλο τῶν τοιούτων θέπτον οὐδὲν πώποτε μαθεῖν· καίτοιγε οὐκ ἀμνήσου τῆς οἰκίας ταύτης ἀφαρμένης, οὐδ' ἀμοίρου τιμῶν, οἷς ὁ δαιμόνιον θῆλυς ὑπὸ θεσπίων θαύρεται. καὶ γὰρ Εὐάνδρῳ θυσίας ἔμαθον ὑπὸ Ῥωμαίων ὀπιτελουμένας ὅσ' ἔτι δημοσίᾳ, καὶ Καρμέντῃ, καθάπερ τοῖς λοιποῖς ἥρωσι καὶ δαίμοσι· καὶ βωμοὺς ἐθεασάμην ἱδρυμένους, Καρμέντῃ μὲν, ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ πρόσθε τῆς Καρμεντίδι πύλαις· Εὐάνδρῳ δὲ πρὸς ἑτέρῳ τῶν λόφων, Αὐεντίνῳ λεγομένῳ, τῆς Τειδύμου πόλης ἀ πρόσω Παλάντῃ οὐδὲν οἶδα γινόμενον ἀπὸ τούτων. οἱ δ' οὖν Ἀρκάδες ὑπὸ τῷ λόφῳ συνοικιαθέντες, τά τε ἄλλα διεκοσμοῦντο κτίσματα, τοῖς οἴκοθεν νομίμοις χρώμενοι, καὶ ἱερὰ ἱδρύουν· πρῶτον μὲν τοῦ Λυκαίου Πανὸς, ὃ Θέμιδος δεξηγουμένης· Ἀρκάσι γὰρ θεῶν ἀρχαιότατός τε καὶ ἡμιώπαλος ὁ Πάν· χρεῖον δεδυεγένες ὀπιτήδειον, ὃ καλοῦσι Ῥωμαῖοι Λουπερκάλιον, ἡμεῖς δ' οὐ εἰποιμεν Λυκαῖον. νῦν μὲν οὖν συμπεπολισμένων τοῦ τεμένους τῶν πέριξ χρείων, διεσείκασος γέγονεν ἡ παλαιὰ τοῦ τόπου φύσις. ἦν δὲ ὃ ἀρχαῖον, ὡς λέγεται, σπήλαιον ὑπὸ τοῦ λόφου μέγα, δρυμῷ λασίῳ κατηρεφὲς, καὶ κρημνοῖς ὑπὸ ταῖς πέτραις ἐμβύθιοι, ἅτε περιεχὴς τῶν κρημνῶν νάπη, πυκνοῖς καὶ μεγάλοις δένδρεσιν ὀπάσιος. ἔνθα βωμὸν ἱδρυσάμενοι τῷ θεῷ, τὸν πάτριον θυσίαν ἐπετέλεσαν, ἣν μέχρι τοῦ

post rem diuinã peractã præmonuerat, tumulũ non longe distantẽ a Tiberi, qui nũc ferme in meditullio Romanæ vrbis situs est. apud eũ cõstruxerunt paruum vicũ, capacem hominum quot duæ naues aduexerant e Græcia: cui erat in fatis vt in tantã vrbem euaderet, quanta alia nulla vel Græca vel barbara, siue amplitudo sediũ, siue maiestas imperii spectetur, siue alia quęuis felicitas: cuius nomẽ, quousq; mortales durauerint, præ cũctis vrbibus memorabitur. Huic oppidulo a vetere patria nomẽ imponũt Palantium: nunc vero Palatiũ a Romanis dicitur, corrupta voce iniuria tẽporum: vnde multis absurdarũ etymologiarũ occasio. Sunt qui tradant, & in his Polybius Megalopolitanus, denominatũ ab adolescente quodam Palante ibi mortuo. eum fuisse filium Herculis & Dynæ Euandri filiæ: cui maternũ auũ exstruxisse in eo tumulo sepulcrũ, & locum ab adolescente nominasse Palantiũ. ego tamen Romæ neq; sepulcrũ vidi Palantis, neq; inferias audiui ei fieri; nec aliud quicquã eiusmodi cognoscere potui: quãuis hæc domus nõ sit obliuioni tradita, nec sit expers honorũ quibus diuinum genus ab hominib. colitur. nam & Euandro & Carmentæ Romanos pùblice quotannis sacrificare cõperi, quemadmodũ reliquis heroibus ac dæmonibus: aras etiã eis erectas contemplatus sum; Carmẽtæ, apud Carmentalem portam sub Capitolio; Euandro, apud Auentinum collẽ prope portam Trigeminam: Palãti vero nihil tale vidi ab eis exhibitum. Ceterum Arcades coniunctis sub colle sedibus, exędificatis more patrio domiciliis, templa quoq; construunt; primum Lycæo Pani, iubẽte Themide, (Arcadibus enim deorum antiquissimus & honoratissimus est Pan) idoneo inuẽto loco; quod Romani Lupercal nominãt, nos Lycæum dicere possemus. & nũc quidẽ ædificiis fanũ circumquaq; sepictibus, difficilis cõiectura est qualis olim loci natura fuerit: sed, vt fertur, erat tum spelũca sub tumulo magna, denso querceto contecta, & sub petris profundi fonticuli, solumq; rupibus cõtiguum nemorosum, & frequẽtib. ac proceris opacum arboribus. ibi ara deo exstructa, more patrio sacra fecerũt; quæ nostro

quoq; tempore faciunt Romani mẽse Februario post brumã, nihil mutãtes ex ritu pristino. modus autẽ sacrorũ dicetur postea. In vertice vero tumuli[1] Victoriæ fano exstructo, rẽ diuinam ei alternis annis fieri instituerunt: quod & nostra ætate Romani faciunt. hãc Arcades fabulãtur filiam Palantis prognati Lycaone: & honores quos nunc apud homines habet, consecutã Minerua iubente, quod cũ hac dea simul educata sit. a Ioue enim recẽs natam Mineruã cõmendatam esse Palanti, & apud illũ educatã dum adoleuerit. Cereri quoq; tẽplum exstruxerũt, & per fœminas sacerdotes sacra ei fecerũt abstemia, more Græco; quorũ nihil mutatũ est nostro tẽpore. Quin & Neptuno Hippio areã assignarunt, & festũ instituerũt, Hippocratia dictũ Arcadibus, Romanis vero Cõsualia; per quod apud Romanos ex more immunes ab opere sunt equi & muli, coronãturq; florib. Alia quoq; multa fana & aras & simulacra deorũ dedicauerunt; expiationesq; & sacrificia patria instituerunt, quæ vsq; ad meam ętatẽ fiunt eodẽ modo. nec mirarer siqua per tot secula posterorũ memoriã fugissent & intermissa essent. sufficiunt tamẽ vel ea quæ adhuc supersunt, in argumẽtum priscorum Arcadiæ rituum: de quibus aliãs dicetur amplius. Dicuntur etiã Græcarum literarũ vsum, Arcadicæ genti recens ostẽsum, primi in Italiã transuexisse: instrumẽta quoq; musica, lyram, trigona, & lydos: cum ad id temporis non nisi pastoralibus fistulis vsi fuissent, nec vllo præter has inuento musico: leges etiam tulisse, & vitã antea ferinã maiori ex parte mitem ac mansuetam reddidisse: sed & artes ac studia, multaq; alia emolumenta cõtulisse in publicũ,[2] & propter hęc gratiosi fuisse apud suos hospites. Hæc secunda gẽs Græca post Pelasgos delata in Italiam, communes cum Aboriginibus sedes habuit, easq; in præcipuo Romæ loco constitutas. Post Arcadum aduentum paucis aliquot annis elapsis, alia manus Græcorum in Italiam venit ductu Herculis, qui tum Hispaniam, & quicquid terrarum vsque ad occidentem solem protenditur, domuerat. horum quidam missione ab Hercule impetrata, circa hæc loca hæserunt: & nacti

Hercules cũ sociis.

καθ' ἡμᾶς χρόνῳ, Ῥωμαῖοι θύουσιν ἐν μέσῃ Φεβρουαρίῳ, μετ' ἀμείλικτος θυσίας, οὐδὲν τῶν τότε γινομένων μεταβαλλόντες. ὁ δ' τόπος τῶν θυσίας ἐν τοῖς ἐπείσακτα λεγομένοις). ὅθεν δὴ τῇ κορυφῇ τοῦ λόφου, ὃ τῆς Νίκης τέμενος ἀξιολόγοις, θυσίας καὶ ταύτῃ καλεσθέντα διετησίους, ἃς καὶ ἐπ' ἐμοῦ Ῥωμαῖοι ἔθυον. ταύτην δὲ Ἀρκάδες μυθολογοῦσι Παλλάντος εἶναι θυγατέρα καὶ Λυκάονος. ὑμᾶς δὲ παρ' αὐθέντων ἃς ἔχει νῦν, Ἀθηνᾶς βουλόμενος λαβεῖν, γενομένου τῆς θεοῦ συμβουλίας φόνου. δοθεῖσαν γὰρ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀθηνᾶν Παλλάντα Διός, καὶ παρ' ἐκείνῳ, τέως εἰς ὥραν ἀφίκετο, βαφθῆναι. ἱδρύσαντο δὲ καὶ Δήμητρος ἱερόν, καὶ τὰς θυσίας αὐτῇ μετὰ γυναικῶν τε καὶ νηφόντων ἔθυσαν, ὡς Ἕλληνι νόμοι, ὧν οὐδὲν ὁ καθ' ἡμᾶς ἤλλαξε χρόνος. ἀπέδοξαν δὲ καὶ Ποσειδῶνι τέμενος Ἱππίῳ, καὶ τὴν ἑορτὴν Ἱπποκρήτεια μὲν παρ' Ἀρκάσιν, Κωνσουάλια δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα καλεσθέντα, ἐν ᾗ τῷδε Ῥωμαίοις οὐδὲν ἔθνος ἐλινύουσιν ἔργων ἵπποι καὶ ὄρνεις, καὶ φέρουσι τὰς κεφάλας λύθεσι. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τεμένη καὶ βωμοὶ, καὶ βρέτη θεῶν κατεσκευάσαντο, ἁγιασμοί τε καὶ θυσίαι καλεσθέντες πατρῴοι, αἱ μέχρι τοῦ κατ' ἐμὲ χρόνου τῶν αὐτὸν ἐγένοντο ἔθνον. ἃ θαυμάσειεν δ' ἂν εἴ τις καὶ παρεῖναί τινες ἀξιοφυλοῦσαι τὸν τῶν ὀπισθόμενον μνήμην, ἀπὸ τοῦ πόνου ἀρχάς· ἀλλ' ἀποχρῶσί γε καὶ νῦν ἔτι γινόμεναι τεκμήρια εἶναι τοῦ Ἀρκαδικῶν πόλιν νομίμων. λεγθήσεται δὲ τοῦτο αὐτῶν ὀλίγον ἐν ἑτέρῳ. λέγονται δὲ καὶ γραμμάτων Ἑλληνικῶν χρῆσιν εἰς Ἰταλίαν τοῦτοι ἀφικόμενοι, νεωστὶ φανεῖσαν Ἀρκάσι· καὶ μουσικὴν τὴν διὰ ὀργάνων, ἃ δὴ λύρα τε καὶ πέγανα καὶ λυδὸν καλοῦσιν, τοῦ τοιούτου, ὅτι μὴ σύριγξι ποιμενικαῖς, οὐδενὶ ἀνῷ μουσικῆς τεχνήμασι χρωμένων· νόμους τε θέσθαι, καὶ τὴν διαίτην ἐκ τοῦ θηριώδους ἐπὶ πλεῖστον εἰς ἡμερότητα μεταγαγεῖν· τέχνας τε καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφελήματα εἰς τὸ κοινὸν καταθεῖναι, καὶ ἀφ' ταῦτα πολλῆς ἐπιμελείας τυγχάνειν τοῦ τοιούτου καὶ ὑποδεξαμένων. τὸ δεύτερον ἔθνος Ἑλληνικὸν, μετὰ Πελασγοὺς, ἀφικόμενον εἰς Ἰταλίαν, κοινὴν ἔχει μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων οἴκησιν, ἐν ᾧ κεῖται τῶν Ῥώμης ἱδρυσάμενον χωρίον. ὀλίγοις δ' ὕστερον ἔτεσι μετὰ τοὺς Ἀρκάδας, ἄλλος εἰς Ἰταλίαν ἀφικνεῖται στόλος Ἑλληνικὸς, ἄγοντος Ἡρακλέους, ὃς Ἰβηρίαν καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου χειρωσάμενος ἦν. ἐξ ὧν τινες Ἡρακλέα παραλησάμενοι τοῦ στρατεύματος ἀφεθῆναι, τοῦ τοιούτου τὰ χωρία ὑπέμεναν, καὶ πολίζουν λόφον ὀπισθόδομον οἰκοῦντες, Φισαδίῳ δὲ μάλιστα μίκει τῶν Παλλαντίων διφρεύμενον, ὃς νῦν

νῦν μὲν Καπιτωλῖνος ὀνομάζεται, ἀπὸ δὲ τοῦ τόπου τε αὐθεσπῶν Σατόρνιος ἐλέγετο, ὥσπερ αὐ εἴποι τὶς Ἑλλάδι φωνῇ, Κρόνιος. τοῦ δὲ ὑπολειφθέντων οἱ μὲν πλείοις ἦσαν Πελοποννήσιοι, Φενεᾶταί τε καὶ Ἐπειοὶ οἱ ἐξ Ἤλιδος, οἷς οὐκέτι πόδος ἐῶν τῆς οἰκείας ὁδοῦ, ἀμφεπορθημένης αὐτοῖς τῆς πατρίδος ἐν τοῦ πρὸς Ἡρακλέα πολέμου. ἐμέμνετο δέ μοι καὶ Τρωϊκὸν αὐτοῖς τοῦ ὅτι Λαομέδοντος αἰχμαλώτων ἐξ Ἰλίου γενομένων, ὅτε τῆς πόλεως Ἡρακλῆς ἐκράτησε. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦ ἀνδρὸς στρατοῦ πῶς, εἴ τι κεκμηκὸς, ἢ τῇ πλάνῃ ἀθυμοῦν ἐῶν, ἀφεσιν τῆς στρατείας αἰτησάμενον, ἐν τοῦ χωρίου τῷδε ὑπομεῖναι. ὃ δὲ ὄνομα τοῦ λόφου νῦν μὲν, ὥσπερ ἔφην, Ἀρχαῖον οἴονται εἶναι, καὶ αὖ τοῖς Ἑπτοῖς ἐχ ἥκιστα φιλοχωρῆσαι τοῦ λόφου μνήμη τοῦ ἐν Ἤλιδι Κρονίου λόφου, ὅς ἐστιν ἐν τῇ Πισάτιδι γῇ, πολεμοῦ πλησίον Ἀλφειοῦ· καὶ αὐτὸν ἱερὸν τοῦ Κρόνου νομίζοντες Ἠλεῖοι, θυσίαις καὶ ἀγῶσι τιμῶντες σπουδάζουσιν ἐν ὡρισμένοις χρόνοις. Εὔξενος δ' ὁ ποιητὴς Ἀρχαῖος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἰταλικῶν μυθογράφων, ἀπὸ αὐτῶν οἴονται Πισατῶν, ἀφ' τοῦ ὁμοιότητα τοῦ τῷδε σφίσι Κρονίου, τεθεῖναι τοῦ τόπου τοῦνομα, καὶ τὸν βωμὸν τοῦ Κρόνου τοῖς Ἑπτοῖς ἱδρύσαθαι μὲν Ἡρακλέους, ὃς ἔτι καὶ νῦν ἀφαμμοῦ τῷδε τῇ ῥίζῃ τοῦ λόφου κατὰ τὴν αὔοδον τὴν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς φέρουσαν εἰς τὸ Καπιτώλιον· τὴν τε θυσίαν ἐν καὶ ἐπ' ἐμοῦ Ῥωμαῖοι ἔθυον, φυλάττοντες τὸν Ἑλληνικὸν νόμον, ἐκείνους ἐξ τοῖς καταστήσαντος. ὡς δὲ ἐγὼ συμβαλλόμενος οἶδα, καὶ πρὶν Ἡρακλέα ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἱερὸς ἐν τόπος τοῦ Κρόνου, καλούμενος ἀπὸ τοῦ ὀπιχωρίου Σατόρνιος. καὶ ἀλλὴ δὲ ἀκτὴ σύμπασα, ἡ νῦν Ἰταλία καλουμένη, τῷ θεῷ τούτῳ ἀνέκειτο, Σατορνία τοῦς τοῦ οἰκητόρων ὀνομαζομένη, ὡς ἔστιν εὑρεῖν ἔν τε Σιβυλλείοις πισὶ λόγοις, καὶ ἄλλοις χρησμοῖς ἀπὸ τοῦ θεῶν δεδομένοις εἰρημένον· ἱερά τε πολλαχῇ τῆς χώρας ἐστὶν ἱδρυμένα τῷ θεῷ, καὶ πόλεις τινὲς οὕτως, ὥσπερ ἡ σύμπασα τότε ἀκτὴ, ὀνομαζόμεναι· χῶροι δὲ πολλοὶ τοῦ δαίμονος ἐπώνυμοι, καὶ μάλιστα οἱ σκέπελοι, καὶ τὰ μετέωρα. Ἰταλία δὲ αὖ χρόνον ὠνομάσθη, ἐπὶ ἀνδρὸς δυνατοῦ, ὄνομα Ἰταλοῦ. τοῦτον δέ φησιν Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος ἀγαθὸν καὶ σοφὸν γενόμενον, καὶ τῶν πλησιοχώρων τοῖς μὲν λόγοις ἀναπείθοντα, τοὺς δὲ βίᾳ πειθόμενον, ἅπασαν ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι τὴν χώραν, ὅσον ἐντὸς ἐῶν τῶν κόλπων τοῦ τε Ναπολίνου καὶ τοῦ Σκυλητίνου· ἐν δὴ πρότερον κληθῆναι Ἰταλίαν, ἐπὶ

22 opportunũ tumulũ tribus ferme stadiis distantẽ a Palantio, redegerũt eũ in formã oppidi. is nunc Capitolinus nominatur; ab illius seculi hominib. dicebatur Saturni[9]: Græci nostri Cronii dicerent. Qui aũt relicti illic sunt, pleriq; erãt Pelopõnesii, Pheneatę videlicet, & Elidenses Epei; quos nullũ amplius tãgebat reuertẽdi desiderium, deuastata patria bello quod gesserant cõtra Herculem. admixtũ his erat & Troiani generis nonnihil, de captiuis Laomedõte regnãte abductis ex Ilio, quãdo Hercules eam vrbẽ vi ceperat. & vt mihi videtur, etiã ex reliquo exercitu quicquid erat fessum laborib.[9], aut errorũ pertæsum, missione impetrata, in hoc loco remãsit. Tumuli nomen quidã, vt dixi, antiquum existimãt, eoq; Epeos maxime delectatos, ob memoriã Cronii apud Elidem tumuli, qui est in Pisate agro, ppe amnẽ Alpheum. eũ Elidẽses Saturno sacrũ rati, sacrificiis aliisq; honoribus venerantur, statis eò tẽporibus cõuenientes. Euxenus autẽ vetus poeta, & alii quidã fabularũ scriptores Italici, putant ab ipsis Pisatis propter similitudinem sui Cronii, loco nomẽ impositũ; & aram Saturno Epeos cum Hercule statuisse, quæ etiãnum durat ad radices collis, iuxta viã qua e foro in Capitolium ascẽditur: & sacrificiũ quod mea etiam ætate Romani Græcanico ritu faciunt, ab illis institutũ fuisse. Sed quantũ ego ex coniecturis colligo, etiam ante aduentum Herculis in Italiã, sacer erat Saturno is locus, Saturnius ab incolis dictus. quin & vniuersa ora quæ nunc vocatur Italia, dicata erat huic deo, & a cultoribus Saturnia vocabatur, vt licet videre in Sibyllinis carminibus, & aliis oraculis a diis redditis: suntq; passim per eam regionem multa huic deo fana dicata, & quędam ciuitates eodẽ quo vniuersa tunc ora dictæ nomine: loca etiam multa ab eodẽ numine denominata, præcipue scopuli & editi tumuli. Italia vero post nominata est, sub viro præpotente, Italo. hunc Antiochus Syracusanus ait bonũ & sapientẽ fuisse; & propinquarũ regionũ hominib. partim oratione persuasis, partim vi coactis, totam eam terram sub imperiũ suum redegisse, quanta patet Napetinum sinũ inter & Scyletinum: eamq; primam Italiam vocatam Itali

Italia Saturnia.

tẽporibus. eũ ista dicione potitũ, cum iã multos haberet subditos, appetisse finitimos, ciuitatesq; multas in vnum coegisse imperium: ipsum vero fuisse OEnotrũ genere. At Hellanicus Lesbius ait Herculẽ, cũ Geryonis boues Argos per Italiã abigeret, & iuuencus quidã ab armẽto resiliens, peragrata vniuersa ora, tranauisset trans fretũ in Siciliã, rogitantẽ semper obuios eius regionis homines, qua psequebatur iuuencũ, nuncubi eum vidissent; illis Græcã linguam parũ intelligentibus, sed patriæ vocis indicio vitulũ nominãtibus, quo modo etiamnũ animal istud appellatur, appellãsse totã regionẽ quã iuuencus pertransierat, Vitaliã. tẽporis autẽ processũ mutatum id vocabulũ in præsentẽ formã, mirum videri nõ debere, quãdo simile quiddã accidit multis etiã Græcis nominibus. Veruntamen siue, vt Antiochus ait, a duce; quod fortasse verisimilius est: siue, vt Hellanicus opinatur, a tauro nomen hoc accepit: illud certe ex amborũ auctoritate liquet, Hercules ætate, aut paulo ante, sic nominatam esse: superiori vero tẽpore Græci Hesperiã & Ausoniam eã vocabãt, indigenę Saturniã, vt iam dictũ est. Est etiam alia fabula inter indigenas vulgata, Saturnũ ante Iouis regnũ in his terris imperiũ habuisse; decãtatamq; illã sub Saturno vitã, omnibus copiis quas annus fert, affluentẽ, nusquã alibi magis quam apud ipsos floruisse. Quod siqs remota ex horũ verbis fabula, bonitatẽ regionis velit exquirere, ex qua humanũ genus plurima ad vitæ hilaritatẽ faciẽtia mox a suis initiis pceperit; siue ex terra, vt antiquorũ habet opinio, siue aliunde ea fuere: non facile aliã inueniat magis ad hoc idoneã. Si enim vnã terrã cõferas ad aliã magnitudine parẽ, non solum in Europa, verũ etiã in toto orbe, optima meo iudicio est Italia. quanquam nõ me latet quod multis incredibilia videbor dicere, cogitãtib. Ægyptũ & Africã ac Babyloniã, & siquarũ aliarũ celebrata est felicitas. At ego terræ opes nõ æstimo ex vna aliqua fructus specie; nec me subit desideriũ habitãdi vbi arua tantũ sint pinguia, aliarum vero rerum ad vitam vtilium aut nulla, aut admodũ parua copia: sed quæ sibiipsa maxime sufficit, aduecticiisque bonis plerunq; quam minimum

τῶ Ἰταλοῦ· ἐπεὶ δὲ ταύτης ἐξεκατὴς ἐλθόντος, καὶ ἀνθρώποις πολλοὺς εἴχεν ἀπηκόους, αὐλίνα τῆς ἐχομένων ἐπορεύετο, καὶ πόλεις συνάγεται πολλάς· εἶ δ' αὐτὸν Οἰνώτριν ὁ λόγος. Ἑλλάνικος δὲ ὁ Λέσβιός φησιν Ἡρακλέα τοὺς Γηρυόνου βοῦς ἀπελαύνοντα εἰς Ἄργος, ἐπειδή τις αὐτοῦ δάμαλις ἀποσκιρτήσας τῆς ἀγέλης ἐν Ἰταλίᾳ ὄντι ἤδη, φεύγων διῆρε τὸν ἀκτὶν, καὶ τὸν μεταξὺ διανήξαμενος πόρον τῆς θαλάσσης, εἰς Σικελίαν ἀφίκετο, ἐρημόνον ἀεὶ τοὺς ὀπιχωρίους καθ' οὓς ἐκάστοτε γίνοιτο διώκων τὸ δάμαλιν, εἴ ποι τις αὐτὸν ἑωρακὼς εἴη τῆδε διαθεόντων, Ἑλλάδος μὲν γλώττης ὀλίγα συνιέντων, τῇ δ' πατρίῳ φωνῇ κτῦ τὰς μυώσας τοῦ ζώου, καλουντῶν τὸν δάμαλιν οἴτουλον, ὥσπερ καὶ νῦν λέγεται, ἀπὸ τοῦ ζώου τὸν χώραν ὀνομάσαι πᾶσαν ὅσην ὁ δάμαλις διῆλθεν, Οἰταλίαν. μεταπεσεῖν δὲ διὰ χρόνου τὸν ὀνομασίαν εἰς ὃ νῦν σῆμα, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπεὶ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πολλὰ ὀνοματοπλήσιον πέπονθεν ὀνομάτων. πλὴν εἴτε, ὡς Ἀντίοχός φησιν, ἐπ' ἀνδρὸς ἡγεμόνος, ὅπερ ἴσως καὶ πιθανώτερόν ἐστιν· εἴθ', ὡς Ἑλλάνικος οἴεται, ἀπὸ τοῦ ταύρου τὸν ὀνομασίαν ταύτην ἔχει, ἐκεῖνό γ' ἐξ ἀμφοῖν δῆλον, ὅτι καὶ τὸν Ἡρακλέους ἡλικίαν, ἢ μικρῷ πρόσθεν, ἢ πάντως ὠνομάσθη. τὰ δὲ πρὸς τούτων Ἕλληνες μὲν Ἑσπερίαν καὶ Αὐσονίαν αὐτὴν ἐκάλουν· οἱ δ' ὀπιχώριοι Σατορνίαν, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον. ἔστι δέ τις καὶ ἕτερος λόγος ἀπὸ τῶν ὀπιχωρίων μυθολογούμενος, ὡς πρὸ τῆς Διὸς ἀρχῆς, ὁ Κρόνος ἐν τῇ γῇ ταύτῃ διωαστεύσαι, καὶ ὁ λεγόμενος ἐπ' ἐκείνου βίος ἅπασι δαψιλὴς, ὁπόσοις ὥραι φύουσιν, ἢ παρ' ἀνθρώποις μᾶλλον, ἢ πρόσθε σφίσι γένοιτο. καὶ εἴ τις ἄνθρωπος ἀφελὼν ὁ μυθῴδες τοῦ λόγου, χώρας ἀρετὴν ἀξιεπαίνου ἐθελήσειεν, ἀξ ἧς γένος τῶν ἀνθρώπων πλείστας ὠφεστώσας ἐκαρπώσατο γενόμενον ὑδῶν, εἴτ' ἐν γῆς, ὡς ὁ παλαιὸς ἔχει λόγος, εἴτ' ἄλλως πως, οὐκ ἀν ἀν εὕροι ταύτης ἀνὰ ὀπιτηδειοτέραν. ὡς γὰρ μία γῆ πρὸς ἑτέραν κρίνεσθαι τοσαύτην ὁ μέγεθος, καὶ μόνον τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρώπης ἁπάσης κεφαλὴν κατ' ἐμὴν δόξαν ἐστὶν Ἰταλία. καίτοι μὲ οὐ λέληθεν ὅτι πολλοῖς οὐ πιστὰ δόξω λέγειν, ἀνθυμουμένοις Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύην, καὶ Βαβυλῶνα, καὶ εἰ δή τινες ἄλλοι χῶροί εἰσιν ὠνόμασμένοι. ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἐν γῆς πλοῦτον οὐκ ἐν μιᾷ τίθεμαι καρπῶν ἰδέᾳ, οὐδὲ εἰσέρχεταί μοι ζῆλος οἰκήσεως, ἐν ᾗ μόνον εἰσὶν ἄρουραι πίονες, τῆς δ' ἄλλων οὐδὲν ἢ βραχύ τι χρήσιμον· ἀλλ' ἥτις αὐ εἴη πολυαρκεστάτη τε καὶ τῆς ἐπεισάκτων ἀγαθῶν ὀπιπολὺ ἐλάχιστον δεομένη, τοῦτον κρατίστην εἶναι λογίζομαι. τοῦτο δὲ ὁ πάμφορον καὶ πολυωφελὲς παρ' ἑωυτῇ ἀνῆκεν χθών, Ἰταλίαν ἔγωγε πείθομαι. οὐ γὰρ ἀρούρας μὲν ἀγαθὰς ἔχει καὶ πολλὰς, ἄδενδρος δ' ἐστὶν ὡς σιτοφόρος· οὐδ' αὖ φυτὰ μὲν ἐστὶν ἱκανὴ πανοικία θρέψασθαι, σπείρεσθαι δ' ὡς δενδρῖτις, ὀλιγόκαρπος· οὐδ' ἄμφω μὲν ταῦτα παρέχειν δαψιλὴς, πρεσβεύεσθαι δ' ἀνεπιτήδειος· οὐδ' αὖ τις αὐτὴν φαίη πολύκαρπον μὲν εἶ καὶ πολύβοτον, ἀνδιάτημα δ' ἀνθρώποις ὑπάρχειν ἀγαθόν· ἀλλ' ἔστι πάσης, ὡς εἰπεῖν, ἡδονῆς τε καὶ ὠφελείας ἔμπλεως. ποίας μὲν γὰρ λείπεται σιτοφόρου, μὴ πόταμοῖς, ἀλλὰ τοῖς οὐρανίοις ὕδασιν ἀρδόμενα τὰ καλούμενα Καμπανῶν πεδία; ἐν οἷς ἐγὼ καὶ τεικάρποις ἐθεασάμην ἀρόσεις, θεῖνον ὅτι χθμεινῷ, καὶ μεθοπωεινὸν ὅτι θεινῷ πόρον ἀνδρεφούσας. ποίας δ' ἐλαιοφόρου τὰ Μεσαπίων καὶ Δαυνίων, καὶ Σαβίνων, καὶ πολλῶν ἄλλων γεώργια; ποίας δ' οἰνοφύτου, Τυρρήνια καὶ Ἀλβανὴ, καὶ Φαλερίνων χωρία θαυμαστῶς ὡς φιλόμπελα, καὶ δι' ἐλαχίστου πόνου πλείστοις ἅμα καὶ κρείττοις καρποῖς ἐξενεγκεῖν ὑπόρα; χωρὶς δὲ τῆς ἀνεργοῦ, πολλὴν μὲν ἄν τις εὕροι τὴν εἰς ποίμνας ἀνάπαυσιν αὐτῇ, πολλὴν δ' τὴν ἀγεωνόμον· ἔτι δ' πλείω καὶ θαυμασιωτέραν τὴν ἱππηφορβόν τε καὶ βουκολίδα· ἡ γὰρ ἔλαφος καὶ λαμπνία βοτάνη δαψιλὴς οὖσα, τό τε ὀργάδων ἡ δροσερὰ καὶ καθαρόρυτος, ἄπαφος ἡ θρεος νέμεται, παρέχει δὲ πάντος αὐξήσασα τὰς ἀγέλας. πάντων δ' εἰσὶν οἱ δρυμοὶ θαυμασιώτατοι, πρός τε τὰ κρημνώδη χωρία καὶ τὰς νάπας, καὶ τοὺς ἀγεωργήτους λόφους, ἐξ ὧν πολλῆς μὲν ὑποροῦσι καὶ καλῆς ναυπηγησίμου, πολλῆς δὲ τῆς εἰς τὰς ἀγρὰς ἐρασίας αὐθέτου. καὶ τούτων οὐθὲν οὔτε δυσπόριστόν ἐστιν, οὔτε πρόσω τῆς ἀνθρωπίνης χρείας κείμενον, ἀλλ' ἀνατέρασα καὶ ῥάδια παρεῖναι πάντα, ἀφ' πλήθος τῆς ποταμῆς, οἳ ἀφαρρέουσιν ἅπαν τὸν ἀκτὶν, καὶ ποιοῦσι τὰς τε κρημνὰς καὶ τὰς ἀμείψας τῆς ἐν γῆς φυομένων λειτελεῖς. ἔχει δ' ἡ γῆ καὶ νάματα θερμῆς ὑδάτων ἐν πολλοῖς ἀρημένα χωρίοις, λουτρὰ πρόσφορα εἶν ἥδιστα, καὶ νόσοις ἰάσασθαι χρονίοις ἀεὶ σα· καὶ μέταλλα πανοῖδαπά, καὶ θηείων ἄγρας ἀφθόνους, καὶ θαλάττης φύσιν πολύχρονον· ἀνά τε μυεία, τὰ μὲν ἄγρενσα, τὰ δὲ θαυμάσια· ἀπάντων δὲ κάλλιστον, ἀέρα κεκραμένον τῇς ὥρας συμμέτρως, οἷον ἥκιστα πυρέττειν κρυμῶν ἐπιβολαῖς καὶ θάλπεσιν ἀξιαγάστοις, καρπῶν τε ἢ ἐρέσιν ἢ ζώων φύ-

indiget, eam puto optimam. hãc vero omnigenam fertilitatem & copiam, si cui alii terræ, Italiæ concessam credo. nõ enim arua modo bona habet, caret autem arboribus, vt frumentifera: neque plantis modo quibuslibet alendis est idonea, sed inutilis segetibus, vt arbusti agri: neq; largiter quidem hæc vtraque suppeditat, sed parum apta est alendo pecori: neq; dixerit quis eam abũdare quidem frugibus ac pascuis, sed ad degendam vitam esse ingratam hominibus: sed est referta omnibus, vt *breuiter* eloquar, voluptatibus & commodis. cui enim frumentiferæ cedũt rura Campana, non fluuiis, sed aquis rigata cælestibus? in quibus campis ego vidi arua vel trifera, æstiuam post hibernam, & auctumnalem post æstiuam sementem enutrientia. cui oliuiferæ, Mesapiorum, Dauniorum, Sabinorum, aliorumq; multorum cultura? cui vitiferę Etruria, & Albanus ac Falernus ager, mirum in modum amicus vitibus, & modico labori vberrimos reddentes fructus atq; optimos? præter eam autem quæ colitur, multum terræ inuenias patere ouiũ, multum caprarum gregibus: plus etiam & præstantius armentis equorum & boum. palustris enim & pratẽsis herba, copiosa illa; cultiuæque terræ irrigua & roscida, immensum quantũ æstate compascua; omni tempore vegetam præbet gregum copiam. Sed saltus inprimis admiratione digni sunt, circa prærupta & nemorosa loca, tumulosque culturæ parum idoneos: ex quibus multam ac pulchram fabricandis nauibus, multam etiam aliis operibus aptã petunt materiem. atque horum nihil est vel paratu difficile, vel longe ab humanis vsibus remotum; sed omnia & confici facile, & facile conuehi possunt, propter fluuiorum frequentiam, qui vniuersam oram permeant, & magnam cõmoditatem importandis ac permutãdis quas terra fert rebus, afferunt. eadem terra habet aquarũ calidarũ multis in locis scaturigines, iucundissima exhibẽtes lauacra, morbisq; inueteratis sanãdis vtilissima; metalla ois generis, ferarũ venationes luculentas, maritimosq; prouẽtus vatios: & innumera

alia vel vtilitati seruiẽtia, vel delectãtia miraculo. sed omniũ pulcherrima est aeris moderata, vt anni tẽpus fert, tẽperies; qualis nec nimio gelu, nec immenso æstu, fruges lædat aut animã-

tia. Nil igitur mirum si antiqui Saturno sacram putauerunt hanc terram, numen hoc rati omnem hominibus felicitatē plene largiti: (siue is Chronus est, vt Græci volunt: siue Saturnus, vt Romani: totam certe mundi naturam complexus, vtrocunq; eum nomines vocabulo) videntesque regionem hanc refertam esse omni opulētia & gratia, cuius studiosum est genus humanū; & æquum iudicantes, diuino & mortali generi, quę cuique conuenientissima essent loca, offerri ac dedicari, montes & nemora Pani, nymphis prata & loca virentia, litora & insulas marinis numinibus; & in ceteris item quicquid cuiq; familiare est vel deo vel dæmoni. Fertur etiam veteres Saturnum placare solitos humanis victimis, sicut Carthaginienses, dum stetit eorum vrbs: & idem nunc quoque fit apud Gallos, aliasque gentes occidenti proximas. Herculem vero, vt aboleret hūc morem sacrorum, & aram fundasse in colle Saturnio, & auctorem fuisse vt sanctæ hostiæ puris adolerentur ignibus. & néquam pœnam timerent quasi ob neglecta sacra patria, docuisse incolas ad mitigandam iram dei, pro hominibus quos compeditos & manibus exarmatos in Tiberim iacie bant, oscilla ad illorū similitudinē efficta, eorundemq; habitu exornata, mittere in fluuium; vt quicquid religionis in animis omniū supererat, tolleretur: seruatis scilicet antiqui ritus imaginibus. Id Romani ex eo tēpore hucusq; factitant paulo post vernum æquinoctium, Idibus Maiis; quo die lunam volunt esse dimidiam. tunc enim peractis rite sacris pontifices (id summum est sacerdotium) & cum his custodes immortalis ignis virgines, prætoresque & alii ciues quos illi sacrificio interesse fas est, simulacra hominum, xxx numero, de sacro ponte mittunt in Tiberim fluuium; quæ Argéos nominant. Verum de sacrificiis & aliis Romanorum ceremoniis, in quibus seruant Græcanicum morē & domesticum, alias significabimus. nunc tempus videtur poscere vt de aduentu Herculis in Italiam tradamus aliquid accuratius, nec omittamus si quid ibi gessit memorabile. De hoc numine quæ narrantur, quædam fabu-

πιν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑποληφθῆν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην, τὴν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰόμενοι εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν εὐθεσφάτοις· εἴτε χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι· πᾶσαν δὲ τοσαύτην φύσιν τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὁπότερον αὐ τις ὀνομάζει· τὴν δὲ χώραν ταύτην ὁρῶντας ἔκπλεω πάσης εὐποιείας καὶ χαείζος, ἧς ὁ θνητὸν ἐφίεται γένος, ἀξιοῦντας δὲ θείᾳ καὶ θνητῇ γένει. ὁ τοσόσφορον εἶναι πάντων χωείων δημοσιώτατον, ὄρη μὲν καὶ νάπας Πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τεθηλότα χωεία νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι· τῶν δὲ ἄλλων, ὡς ἑκάστῳ τι θεῷ καὶ δαίμονι οἰκεῖον. λέγουσι δὲ καὶ θυσίας ὀπτιτελεῖν αὐτῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς, ὥστερ οἱ Καρχηδόνιοι, τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ Κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ οἱ ἄλλοις πᾶσι τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἀνθροφόνους· Ἡρακλέα δὲ, παῦσαι τὸν νόμον τῆς θυσίας βεληθέντα, τόν τε βωμὸν ἱδρύσασθαι τὸν ὀπὶ τῶ Σατορνίῳ, καὶ καθάρασθαι θυμάτων ἁγνῶν, ὀπὶ καθαρῷ πυεὶ ἀζομένων. ἵνα δὲ μηδὲν εἴη τοῖς ἀνθρώποις ἐνθύμιον, ὡς πατείων ἠλογηκότα θυσιῶν, διδάξαι τοὺς ὀπιχωείους, ἀπομειλιττομένους τὴν τοῦ θεοῦ μῆνιν, ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων, οὓς συμποδίζοντες καὶ τῶν χειρῶν ἀκρατεῖς ποιοῦντες, ἐρρίπτουν εἰς τὸν Τιβέριν ῥεῖθρον, εἴδωλα ποιοῦντας αὐδρείκελα, κεκοσμημένα τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον, ἐμβαλεῖν εἰς τὸν ποταμὸν, ἵνα δὴ τὸ τῆς ὀτρείας ὅ τι δὴ ποτε τῷ ἐν ταῖς ἀπόθυτων ψυχαῖς τοῦ δαιμόνου ἀξιαρεθῆ, τῶν εἰκόνων τοῦ παλαιοῦ ἔθους ἔτι σῳζομένων. τοῦτο καὶ μέχρις ἐμοῦ διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες ὅσον τὶ μικρὸν ὕστερον ἐαρινῆς ἰσημεείας, ἐν μηνὶ Μαΐῳ, τῇ καλουμένῃ ἰδοῖς, διχομηνίδα βυλόμενοι ταύτην εἶναι τὴν ἡμέεαν· ἐν ᾗ τοεσθύσαντες ἱερεῖς τε καὶ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι πονλίφικες, ἱερέων οἱ ἀγαφανέςαοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ ὁ ἀθάνατον πῦρ ἀφαφυλάττουσαι παρθένοι, στρατηγοί τε καὶ τῶν ἀστῶν πολιτῶν οἱς παρεῖναι τῇ ἱεεουργίᾳ θέμις, εἴδωλα μορφῆς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τεμάχοντα τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ τῆς ἱεεᾶς γεφύεας βαλοῦσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Τιβέεος, Ἀργείους αὐτὰ καλοῦντες. ἀλλὰ γὰρ τοεὶ μὲν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀστῶν ἱεεουργιῶν, αἷς ἡ Ῥωμαίων πόλις σεμνελεῖ κατά τε τὴν Ἑλλήνικὴν καὶ ὀπιχώειον τόπον, ἐν ἑτέρῳ δηλώσομεν. ἀπαιτεῖν δὲ ὁ παρὼν καιρὸς ἔοικε καὶ τοεὶ τὴν Ἡρακλέους ἀφίξεως εἰς Ἰταλίαν μετ' ὀπιτάσεως πλείονος διεῖθεῖν, καὶ εἴ τι λόγου ἄξιον ἔδρασεν αὐτόθι, μὴ παραλιπεῖν. ἔστι δὲ τῶν ὑπὲρ τὸν δαίμονος τὴν δε λεγομένων τὰ μὲν μυθικώτε-

εα, τὰ δ' ἀληθέστεα. ὁ μὲν οὖν μυθικὸς τοεὶ τὴν παροικείας αὐτοῦ λόγος ὧδε ἔχει· ὡς δὴ κελευσθεὶς ὑπὸ Εὐρυσθέως Ἡρακλῆς σὺν τοῖς ἀνθρώποις ἄθλοις, καὶ τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐξ Ἐρυθείας εἰς Ἄργος ἀπελάσαι, τελέσας τὴν ἄθλον, καὶ τὴν οἴκαδε πορείαν ποιούμενος, ἀνῆκε τὸν πολλαχῇ τῆς Ἰταλίας ἀφίκεθαι, καὶ τῆς Ἀβοριγίνων γῆς εἰς ὃ τοεσεχὲς ὄν Γαλλαϊκῷ χωείον. ἐνθὰ δὲ πόαν ἐν αὐτοῦ βυκολίδα πολλὴν καὶ καλὴν, τὰς μὲν βόας ἀνῆκεν εἰς νομὴν, αὐτὸς δὲ βαρυόμενος ὑπὸ κόπου, καθαπλιθεὶς ἔδωκεν αὑτὸν ὕπνῳ. ἐν δὲ τούτῳ, λῃστής τις ὀπιχώειος ὄνομα Κάκος, πεευτυχούσας τῆς βοὸς ἀφυλάκτους νεμομένας, καὶ αὐτῶν ἔρωτα ἴσχε. ὡς δὲ τὸν Ἡρακλέα κοιμώμενον κατέμαθεν, ἀπάσας μὲν οὐκ ἀν ὤεθ' λαθεῖν ἀπελάσας, καὶ ἅμα οὐδὲ ῥάδιον ὁ τοεᾶγμα κατεμάθανεν· ὀλίγας δέ τινας ἐξ αὐτῶν εἰς ὁ ἀνίδρον, ἐν ᾧ πλησίον ὄντι ἐτύγχανε τὴν διαιτᾶν ποιούμενος, ἀποκρύπτεται, ἐμπαλιν τῆς κατὰ φύσιν τοῖς ζώοις πορείας ὀπισωούμενος ἑκάστην κατ' ἰχνεύν. τοῦτο δὲ αὐτοῦ τὸ ἐλέγχον ἀφανισμὸν ἐδυνάτο τοῦ δαιρεῖν, ἐναντίας φαινομένης τοῖς ἴχνεσι τῆς ὁδοῦ. ἀναστὰς δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἡρακλῆς, καὶ τὸν ἀριθμὸν ὀπιλεξάμενος τῶν βοῶν, ὡς ἔμαθε τὰς ἐκλελοιπούσας, τέως μὲν ἀπορεῖ ποῦ κεχωρήκασι, καὶ ὡς πεπλανημένας ἀπὸ τῆς νομῆς ἐμάστευεν αὐτὰ τὴν χώραν· ὡς δ' οὐκ ἤθελεσκεν, ὀπὶ ὀπαλαιον ἀφικνεῖται τοῖς μὲν ἴχνεσι ἀναστρόμενος, οὐδὲν δὲ ἧττον οἰόμενος ἔτι διερευνήσασθαι τὸν χῶρον. τοῦ δὲ Κάκου τοεὸ τὴν ὄψεως ἐκῶντος, καὶ οὔτ' ἰδεῖν φάσκοντος ἐεωμένῳ, οὔτε ἐρευνᾶσθαι ὀπιτρέποντος αὐτοῦ μένῳ, τοῖς τε πλησίον, ὡς δύνα πάσχοι ὑπὸ τοῦ ξένου, ὀπιβοῶντος, ἀμηχανῶν ὁ Ἡρακλῆς ὅ τι χρήσεται τῷ τοεάγματι, εἰς νοῦν βαλόμενος τοεστελάσαι τῷ τοπλαίῳ τὰς λῆς βόας· ὡς δὲ ἄρα τὸ σιωνόμου φωνῆς τε καὶ ὀσμῆς αἱ ἔντοαθεν ἠαθοῦσαι, ἀντεμυκῶντο τοῖς ἔκτοαθεν, καὶ ἐγεγώνει ἡ φωνὴ αὐτῶν κατήρεος τῆς κλοπῆς. ὁ μὲν οὖν Κάκος ὀπῷ τοεφανὴς ἐλθοῦσα κακουργῶν, βέπεται τοεὸς λῃστὴν, καὶ τοὺς εἰωθότας ἀπὸ σκωαχαωλῆν Ἀνεκάλει· Ἡρακλῆς δ' λῃστὴν αὐτὸν τῷ ῥοπάλῳ κτείνει, καὶ τὰς βόας ἐξαναγκάζει, ὀπῷ κακούργων ὑποδοχαῖς δύνεται ἐώεα τὸ χωείον, ὀπικαλασκάσας τῇ καλαύεοπι τὸ πλαιον. ἀγνίσας δὲ τῷ ποταμῷ τὴν φόνον, ἱδρύεται πλησίον τοῦ τόπου Διὸς Δυρεσίου βωμὸν, ὅς ἐστι τῆς Ῥώμης τοῦ τῇ Τριδύμῳ πύλῃ· καὶ θύει τῷ θεῷ δάμαλιν ἕνα, τῆς δυρέσεως τὴν βοῦν ἠφανισμένον. ταύτῃ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ τὴν θυσίαν ἡ Ῥωμαίων πόλις σωετέλει, νομίμοις Ἑλληνικοῖς ἅπασιν ἐν αὐτῇ χεωμένη, καθάπερ ὀνή-

lis, quædam veritati, propiora sunt. Fabula de aduentu eius sic habet. Eurystheus præter ceteros labores iussit Herculem Geryonis boues ex Erythéa in Argiuam vrbem agere. is vbi fecit quod iussus erat, domum reuertens, adiit tum alia multa Italiæ loca, tum Aboriginum agrū Palantio contiguum, ibi boni pabuli nactus copiā, armenta pastum dimisit: ipse labore fessus, procubuit somnoque se dedit. Interea quidam eius loci latro, Cacus nomine, inuentis bubus sine custode pascentibus, earum cupidine captus est: cumque animaduertisset sopitum Herculem, totum quidem armentum abigere non est ausus, ratus nec latere furtum posse, & alioquin id fore difficile. paucas tamen aliquot in propinquam speluncam, vbi degebat, abdidit; quas. auersas, contra solitum animalium incessum, vnam post aliam caudis eo traxerat: vt quærentem indicium falleret, vestigiis in contrariam partem ducentibus. Hercules paulo post somno excitus, cum recensuisset numerum, & aliquot boues sensisset deesse, primum incertus quo deuenerint, & ratus aberrasse a pascuis, quærit eas per agros: vt vero nusquam reperit, ad speluncam pergit, [1] licet reclamantibus vestigiis, nihilominus perscrutandū eū locum ratus. Caco autem pro foribus stante, & cum rogaretur se vidisse negante, nec tamen inquisitionem permittente, imo vicinorum fidem inuocante, quasi vim pateretur ab hospite: confuso Herculi & inopi consilii, tandem in mentem venit reliquas boues ad speluncam agere. quarum vocem consuetumque odorem vbi senserunt inclusæ, [2] mugitu reddito furtum prodiderunt. at Cacus in maleficio deprehensus, ad vires conuertit animum, simulque pastores socios conuocat. Ibi Hercules *vociferantem*, claua pulsatum occidit: eductisq; bubus, quoniam latronum receptaculo aptum esse locum videbat, speluncam pedo suo diruit: cumque cædem aqua fluminis expiasset, in proximo aram Ioui Inuentori posuit, quæ Romæ est prope portam Trigeminam, & ob inuentas boues deo iuuencum vnum mactat. hæc sacra etiā mea ætate Romani ritu mere Græco faciūt, quemadmodū ab il-

lo ſunt inſtituta. Ceterum Aborigines & Palantini Arcades, vt viderunt Herculẽ, & Caci mortẽ cognouerunt, hunc propter rapinas peroſi, illius ſtupentes ſpeciẽ, diuinum quiddam ſe videre putabãt: & pro magna felicitate habebãt exemptos ſe latronis iniuriis. atq; inopes, ramis lauri, cuius in his locis magna erat copia, tã ſe quã illũ coronabãt: ſed & reges corũ veniebant, & ad hoſpitiũ eum inuitabãt. vt vero nomẽ & genus ac res geſtas ipſo narrãte cognouerũt, ſe cum tota regione in tanti viri fidem atq; amicitiã cõmiſerunt. Euander vero q̃ e *matre* Carmenta iã ante audierat, eſſe in fatis vt Ioue & Alcmena progn atus Hercules immortalis ex mortali virtutis ergo fieret, mox vbi hunc ipſum eſſe didicit, [1] occupare volẽs eã gratiã, primus omniũ Herculẽ diuinis dignatus eſt honorib[9]: exſtructaq; præ nimio ſtudio ac feſtinatione ara extẽporali, ad aram iſtã Herculi mactauit iuuẽcum iniugẽ, oraculo prius cũ eo cõmunicato precatus vt [2] deliberet victimã. qui lætus hoſpitalitate gentis, populũ excepit epulo, bubus aliquot mactatis, exemptisq; ex reliqua præda decimis: reges vero (id quod eos vehemẽter cupere ſciebat) donauit agris Ligurum & quorundã aliorum finitimorum, expulſis prius inde viris quibuſdã immanibus. Ferunt præterea incolas regionis ab eo rogatos, vt quãdo ſe primi inter deos receptiſſent, honorẽ ſibi iſtum ſeruarent perpetuum, quotannis iniugem iuuencum mactantes, & ritu Græco id ſacrificium peragentes: & vt ſemper grata eorũ haberet ſacrificia, præfeciſſe illis, edoctas prius ritum, duas nobiles familias. hos fuiſſe Potitios atque Pinarios; penes quas gentes multis ſeculis duraſſe curam ſacrorũ, ita vt ille iuxta Græcorũ diſciplinam inſtituerat: [3] Potitiis ſolis extorũ dapẽ veſcentibus; a quibus arcerentur Pinarii, in communi officio ſemper potiorem partem cedentes collegis ſacerdotii Potitiis. eam fuiſſe tarditatis mulctam & negligẽtiæ, quod iuſſi mane præſto eſſe, adeſis iam extis *ad ceteram dapem* veniſſent. nunc tamen illorum poſteritas non habet curam horum ſacrorum; ſed operantur eis [4] ſerui empti ære publico. quæ autem cauſſa mutati moris fuerit, & [5] quam

νος κατεςήσαΣο. οἱ δὲ Ἀβοριγῖνες, καὶ τὸν Ἀρκάδων οἱ Ὁ Παλάντιον κατοικοῦντες, ὡς τοῦ τε Κάκου τὸν θάνατον ἔγνωσαν, καὶ τὸν Ἡρακλέα εἶδον, τῷ μὲν ἀπεχθόμενοι ἀφ᾽ ὧν ἁρπαγαὶ, τοῦ δ᾽ τῶν ὄψιν ἐκπαγλούμενοι, θεῖόν τι χρῆμα νομίζον ὁρᾶν, καὶ τοῦ λητοῦ μέγα δυτύχημα τὴν ἀπβολὴν ἐποιοῦντο. οἱ δὲ πέντε αὐτῶν κλάδοις δρεπόμενοι δάφνης, ἣ πολλὴ τοῦ τόπου ἐφύετο, ἐκεῖνόν τε καὶ αὐτοὺς ἀνέςεφον. ἦκον δὲ καὶ οἱ βασιλῆς αὐτῶν, ὅτι τὴν ξενίαν τὴν Ἡρακλέα καλοῦντες. ὡς δὲ καὶ ἐωῦομα καὶ ὁ γένος αὐτοῦ, καὶ τὰς πρᾶξις διεξιόντος ἔμαθον, συνεχίειζον αὐτῷ τῶν τε χώραν, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ὅτι φιλίᾳ. Εὔανδρος ὁ παλαιτερον ἐπὶ τὴν Θέμιδος ἀκηκοὼς διεξιόσης, ὅτι πεπρωμένον εἴη τὸν Διὸς καὶ Ἀλκμήνης γενόμενον Ἡρακλέα, ἀθανασίας τῶν θνητῶν φύσιν, ἀθάνατον γενέσθαι δι᾽ ἀρετῶν, ὅθεν τάχιςα ὅςις ἐῶν ἐπύθετο, φθάσας βουλόμενος ἀπολαβεῖν αὐτὸν θεόπρος, Ἡρακλέα θεῶν τιμῆς πρῶτος ἱλασάμενος, βωμὸν αὐτοῦ πρέδιον ὑπὸ σπουδῆς ἱδρύεται, καὶ δάμαλιν ἄζυγα θύει πρὸς αὐτὸν, ὃ θέσφατον ἀφηγησάμενος Ἡρακλῆς, καὶ δεηθεὶς τῶν ἱερῶν καθάρξασθαι. ἀγαθεὶς δὲ τοῖς αὐτόθεν πρὸς τῆς φιλοξενίας Ἡρακλῆς, τὸν μὲν δῆμον ἑστάσας ὑποδέχεται, θύσας τῶν βοῶν τινας, καὶ τῆς ἀγέλης λείας τὰς δεκάτας ἄξελών· τοῖς δὲ βασιλῆς χώρα πολλῇ δωρεῖται Λιγύων τε καὶ τῶν ἀγῶν πρεσοίκων, ἧς μέγα ἐποιοῦτο ἀρχὴν, τοὺς γενόμενος ἐκ αὐτῆς ἐκβαλὼν αὐθεόπρος. λέγε) δὲ πρὸς τοῦτοις, ὡς καὶ δέησίν τινα ποιησαμένοι τὸν ἐπιχωρίων, ἵνα τοῦτοι θεὸν αὐτὸν νόμιζον, ὅπως ἀθανάτος αὐτῷ διαφυλάττωσι τὰς τιμὰς, θύοντες μὲν ἄζυγα δάμαλιν αὐὰ πᾶν ἔτος, ἀγιζεύοντες δὲ τῷ ἱεροργίαν ἔθεσιν Ἑλληνικοῖς· καὶ ὡς διδάξαν αὐτοὺς τὰς θυσίας, ἵνα 26 ἀφ᾽ πάντος αὐτῷ κεχαρισμένα θύοιεν, οἵοις δύο τῶν ἐπιφανῶν πρόγονοι ἦν) δὲ τοὺς μεθόντας τότε τὴν Ἑλληνικὴν ἱεροργίαν, Πότιοί τε καὶ Πιναρίοις, ἀφ᾽ ὧν τὰ γένη ἀφαμεῖναι μέχρι πολλοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ποιήματα τῶν θυσιῶν, ὡς ἐκεῖνος κατεςήσαΣο· Ποτιίων μὲν ἡγουμένων τῆς ἱεροργίας, καὶ τῶν ἐμπύρων ἀπαρχομένων. Πιναρίων δὲ ἀπολάγχων τὰ μεθυσίας εἰρχομένων, καὶ ὅλα ἀγὰ ἐχρῶ γενέσθαι ἀμφοῖν, τὴν δευτέραν μερὶν ἐχόντων. Ταύτην δὲ αὐτοῖς πρεσλεθεῖσαν τὴν ἀπμίαν ὀφίμου τὴν παρεσίας ἕνεκα, ὅθεν ἔωθεν αὐτοῖς κελευσθὲν ἥκειν, ἐπαλαγχεμένων ἤδη τῶν ἱερῶν ἀφίκοντο. νῦν μέντοι οὐκέτι τοῖς συγγενέσι τούτοις ἡ πρὸς τὰς ἱεροργίας ἐπιμέλεια φυάκει), ἀγλὰ πᾶνδες ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνοῦ δρῶσιν αὐτοῖς. δι᾽ ἃς δὲ αἰτίας ὁ ἔθος μετέπεσε, καὶ τίς ἡ τοῦ δαίμονος ὀπτ-

νος ὀπιφάνεια πρὸς τὴν ὀνειδιζομένην τῶν ἱεροποιῶν ἐνθύεσθαι, ἐπειδὴ καθ᾽ τοῦτο γενόμενον τὸν λόγον ὁ μέγας διηγήσομαι. ὁ δὲ βωμὸς ἐφ᾽ οὗ τὰς δεκάτας ἐπέθυσεν Ἡρακλῆς, καλεῖται μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων Μέγιστος, ἔςι δὲ Βοαρίας λεγομένης ἀγορᾶς πλησίον, ἀγιζευόμενος εἰ καί τις ἄλλος ὑπὸ τῶν ὀπιχωρίων. ὅρκοι τε γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ καὶ σπονδῆκαι τοῖς βουλομένοις βεβαίως τι ἀφαιρεῖσθαι, καὶ δεκαπλάσις χρημάτων γίνονται συχναὶ κατ᾽ δύχας. τῇ μὲν τοι καθαιρεθῇ πολὺ τὴν δόξης ὅτι καλαδέςερος. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς Ἰταλίας ἀνῆται τεμένη τῷ θεῷ, καὶ βωμοὶ κατὰ πόλις τε ἵδρωται καὶ παρ᾽ ὁδοὺς, καὶ αὐθυμίως ἀν᾽ ὄχεοι τὴν Ἰταλίας χῶρον, ἔνθα μὴ τυγχάνῃ θυμόμενος ὁ θεός. ὁ μὲν δὴ μυθικὸς λόγος ὑπὲρ αὐτοῦ τοιόσδε παραδέδοται. ὁ δ᾽ ἀληθέςερος ὧ πολλοὶ τὴν ἐν ἱςορίᾳ σημαίνει τὰς πρᾶξις αὐτοῦ διηγησαμένων ἐγένεσαν Σ, τοιόσδε· ὡς γραπτλάτης γενόμενος ἁπάντων ὁ κράτιςος τῶν καθ᾽ αὐτὸν Ἡρακλῆς, καὶ δυνάμεως πολλῆς ἡγούμενος, ἅπαν ἐπῆλθε τὸν ὠκεανὸν, καθαλύων μὲν εἴ τις εἴη τυραννὶς βαρβαρικὴ καὶ λυπηρὰ τοῖς ἀρχομένοις, ἡ πόλις ὑβείζοι καὶ λωβεμένη τὰς πόλεις ἡγεμονίας, ἀνθρώπων ἀνημέρῳ διαίτῃ καὶ ξενοζενίαις ἀδεμίτοις χρωμένων· καθιςὰς δὲ νομίμοις βασιλείας, καὶ φρονικὰ πολιτεύμαΣα, καὶ βίον ἔθη φιλανθρωπα καὶ κοινοπαθῆ· πρὸς δὲ τούτοις Ἕλληνά τε καὶ βαρβάρεις συγκεραννύμενος, καὶ θαλαττίοις καὶ ἠπειρώταις, οἱ τέως ἀπίςοις καὶ ἀσυνθήκοις εἶχον ὁμιλίας· ἐρήμου τε γῆ πόλις ἐνιδρύμενος, καὶ πολλαμοὶ ἐκ βέπων ὀπικλύζοντας πεδία, καὶ τείχεσι ἐκτέμνων ἀβάτοις ὄρεσι, καὶ τὰ ἄγα μηχανώμενος, ὡς ἅπαΣα γῆ καὶ θάλαττα κοινὴ τῆς ἀπάντων χρείας· ἡμῖν σοΣε. ἀφίκετο δὲ εἰς Ἰταλίαν οὐ μονόςολος· οὐδὲ ἀγλέω βοῶν ἐπαγόμενος. οὔτε γὰρ ὁ χῶρος ἐν τέλεω τοῖς εἰς Ἄργος ἐξ Ἰβηρείας ἀνάπλεξομένοις, οὔτε τῶν ἐλεθεῖν ἕνεκα τὴν χώραν τοσαύτης ἀν᾽ ἠξιώθη χρόνος· ἀλλ᾽ ἐπὶ δουλωσάμενος καὶ ἀρχῇ τῶν τῇδε ἀνθρώπων γραπτὸν ἄγων πολιὼ, Ἰβηρείαν ἤδη κεχρωμένος. ἀφικόμενος δὲ αὐτόθι πλείω χρόνον ἐνεγκάθη, τῶν τε ναυλοχεῖν τῇ ἀπιςίᾳ, ἡ ἐγένετο χρμῶνος ὑπιβαλόντος, ὃ μὴ πάντα τὰ ἔθνη τὰ κατέχοντα Ἰταλίαν πρεσχωρῆσαι αὐτῷ ἑκούσια. χρεὶς γὰρ τῶν ἀγῶν βαρβάρων, ὃ Λιγύων γένος πολὺ καὶ μάχιμον ὑπὸ τῆς παρόδις τὰ Ἀλπίων ὄρων ἱδρυμένον, ἀποκωλύειν ὅπλοις τὰς εἰσβολὰς αὐτοῦ τὰς εἰς Ἰταλίαν ἐπεχείρησεν, ἔνθα μέγιςος ἀγὼν τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο, πάντων αὐτοῖς ὀπλοφόρων ἐν τῇ μάχῃ τὰ βελῶν. δηλοῖ δὲ

manifeſta ob id indignatio numinis, ſuo loco dicetur aptius. Ara vero in qua Hercules decimas obtulit, a Romanis vocatur Maxima, prope forũ Boariũ, nulla inferior, quod ad ciuiũ venerationẽ attinet. nã & iuſiurandũ apud eã, & pacta quæ volunt eſſe firma, peragunt; & decimas facultatum ex voto ſæpe illic offerunt. apparatus tamẽ eius parũ reſpõdet opinioni hominũ. Paſſim etiam alibi per Italiam fana huic deo dicata ſunt, araeq; oppidatim & iuxta vias erectæ: nec facile reperias in Italia locũ vbi non colatur hic deus. Et fabulis quidẽ hęc de illo ſunt prodita. Veriora videtur quæ de eo narrãt qui res eius geſtas hiſtorico ſtilo ſunt perſecuti, quod ſcilicet, cũ eſſet ætatis ſuæ ducũ præſtantiſſimus, magnasq; ductaret copias, quicquid terrarum Oceano cingitur, peragrauerit, tollens tyrannos quotquot eſſent graues & ſubiectis intolerabiles: aut ſiqua ciuitas iniurioſe finitimas diciones infeſtaret, immani aſſueta victui, aut hoſpitum nefariis gaudens cædibus. pro quibus legitima regna moderatasque reſpublicas cõſtituit, & in vitã mores induxit humanos ac ſociabiles. ad hæc cũ Græcis iuxta verſatus eſt ac barbaris; cum maritimis atq; mediterraneis; [1] quib. antea male cõueniebat per infida cõmercia: & in deſertis terris vrbes cõdidit, fluminaq; auertit cãpos inundantia, vias aperuit in difficilib. aſcenſu montibus, nihil nõ molitus vt mare ac terra quã latiſſime paterent vſibus cunctorũ mortalium. Ceterũ in Italiã venit nõ abſq; comitatu, nec agens præſe armẽta pecudũ. nec enim trita eſt per has terras via iis quos Argos ex Hiſpaniis petere cogit neceſſitas; neq; ob regionis peragrationem tãtis potitus fuiſſet honorib[9]: ſed perdomita Hiſpania cũ iuſto exercitu venit ad ſubiugãdos eorũ locorũ homines. coactus vero eſt ibi multũ temporis terere propter claſſis abſentiã, quæ diſtinebatur hibernis tempeſtatibus; tũ quia nõ omnes Italicæ gentes vltro ad imperium eius acceſſerãt. nã præter ceteros barbaros, Ligurum gens, magna & bellicoſa, in trãſitu Alpium ſita, armis eum arcere ab ingreſſu Italiæ conata eſt: vbi Græcis fuit certamẽ difficillimum, adeo vt tela eos in hac pugna plane defecerint. meminit

De Hercule verior hiſtoria.

autem huius belli ex antiquis poetis Æschylus in soluto Prometheo. Indu-
cit ibi Prometheũ Herculi prædicen-
tem inter cetera de euentu certami-
num in expeditione contra Geryo-
nem, & narrantem quanta cum diffi-
cultate *obiter* gesturus sit bellum Li-
gusticum. carmẽ autem sic habet: Vi-
ses Ligurũ copias imperterritas: quo-
rum pugnaces, sat scio, acer licet, pro-
babis manus. nã & tela te ex fato de-
ficient. Sed postquam his profliga-
tis sibi trãsitum patefecit, quidã spon-
te deditionem oppidorum fecerunt,
maxime quotquot erant Græcanici
generis, aut non satis fidebant suis vi-
ribus: plerosq; tamen prœliis aut ob-
sidionib. subigere necesse habuit. In-
ter eos qui bello domiti sunt, fuisse a-
iunt & Cacum illum Romanis fabu-
lis celebrem; qui princeps immaniũ
quorundam barbarorum, heroi re-
stitit, fretus locis natura munitis, vn-
de in finitimos excursabat. is cum a-
nimaduertisset Herculem castrame-
tatum in propinqua planicie, cũ præ-
datorio globo decrepente in eum ir-
ruit: & dormiente *etiamnum* exerci-
tu, quicquid prędæ incustoditum na-
ctus est, retro in sua secum abegit. de-
inde obsessus a Græcis & vi expugna-
tus, dum hostes cum suis propulsare
nititur, in pugna cecidit. cuius castel-
lis dirutis agros circumiacẽtes occu-
parunt milites Herculis, & cũ his Ar-
cades Euãdrum secuti, ac Faunus rex
Aboriginum. ceterum qui ibi manse-
re, ex Græcis Epei, Phenearæ Arca-
des, & Troiani, fuerunt (vt coniicere
licet) eius regionis præsidio relicti. nã
inter imperatorias Herculis artes hęc
quoq; nõ minus quã ceteræ res gestæ
fuit mirifica, quod abstractos a deuic-
tis vrbibus viros secũ ducebat in mi-
litiam; ac si promptã & fidelem sibi
in bellis operã nauassent, eos in agris
hosti ademptis collocabat, de alieno
eis satisfaciens. has ob caussas durat
eius nomẽ & gloria per Italiã, non ob
transitum, in quo nihil veneratione
dignum inerat. Sunt qui dicant eum
etiam filios iis in locis quæ nunc Ro-
mani habitant, reliquisse, susceptos e
duabus fœminis: Palantem, ex Euan-
dri filia, quam Lauinam nominant;
Latinum, ex quadã hyperborea puel-
la; quam obsidem a patre acceptam,
secum circumduxerit. eam aliquãtis-

τὸν πόλεμον τόνδε τοῦ ἀρχαίων ποιητῶν Αἰσχύλος ἐν Προμηθεῖ λυομένῳ. πεποίηται γὰρ αὐτῷ ὁ Προμηθεὺς Ἡρακλῆ τά τε ἀγῶνα προαγορεύων, ὡς ἕκαστον αὐτῷ τι συμβήσεσθαι μέλλοι κατὰ τὸν ὑπὲρ Γηρυόνου 27
στρατείαν, καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ Λιγυστικοῦ πολέμου, ὡς οὐ ῥᾴδιος ὁ ἀγὼν ἔσοιτο, διηρθρωμένος. ἔχει δὲ ποιήματα ὧδε ἔχοντα· Ἥξεις γὰρ Λιγύων εἰς ἀπάρβηκτον στρατόν, "
Ἐνθ' οὐ μάχης οὐ οἶδα κοὐ δοῦρός σ' ὧν Μέμ- "
φομαι. πέσοις γὰρ σε καὶ βέλη λιπεῖν. ἐπεὶ γὰ τοῦ- "
τοις καταστρεψάμενος, τοῦ παρόδου ἐκράτησεν, οἱ μὲν ἕνες ἑκούσιοι παρεδίδοσαν αὐτῷ τὰς πόλεις, μάλιστα δὲ ὅσοι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἦσαν, ἢ δυνάμεις οὐκ εἶχον αὐξιοχρέους· οἱ δὲ πλείους οὐκ πολέμου καὶ πολιορκίας παείσαντο. οὐ δὴ τούτοις μάχῃ κρατηθεῖσι, καὶ τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων μυθολογούμενον Κάκον, δυνάστην τινὰ κεμοῦ βαρβάρου καὶ αὐθεόπων ἀνημέρων ἄρχοντα, γενέσθαι φασὶν αὐτῷ δίχα φορεῖν, ἐρυμνοῖς χωρίοις ὄπτικα θηλεῖον, καὶ δίκαιοῦσθαι τοῖς πλησιοχώροις ὄντα λυπηρόν. ὃς ὅπερ καταστρατοπεδούσαντα τὸν Ἡρακλέα ἔμαθεν οὐ ὡς πρεσεχεῖ πεδίῳ, ληστρικῶς ἀφαρπασάμενος, ὄπισθεν ἀνέδραμεν ἀφνιδίως ἐρήσασθαι, καὶ κοιμωμένου τοῦ στρατοῦ τῆς λείας ὅσην ἔτυχεν ἀφύλακτος πεποιημένος ἀπήλασεν. ὕστερον δὲ καταγνωσθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς πολιορκίαν, τά τε φεύγεια καὶ αὐτὸς ἠμύνετο, ἀνῃρέθη. τῶν δὲ φευγείων αὐτοῦ καταπαφέντων, τὰ πέριξ χωρία οἱ συνελθόντες Ἡρακλῆ κατὰ σφᾶς ἕτεροι παρέλαβον, Ἀρκάδες τὲ οἱ σὺν Εὐάνδρῳ, καὶ Φαῦνος ὁ τοῦ Ἀ- 30
βοριγίνων βασιλεύς. εἰκάσαι δ' ἄν τις τοὺς ὑπομείναντας αὐτόθι τοῦ Ἑλλήνων Ἐπείους, καὶ τοὺς οὐ Φενεοῦ Ἀρκάδας καὶ Τρῶας, ὅτι τῇ φυλακῇ τῆς χώρας κατελείφθησαν. στρατηγικὸν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο τοῦ Ἡρακλέους ἔργον, καὶ σοφὸνος ἦν θαυμάζεσθαι ὅπερ τῇδε φόν, ὃ δὴ τοὺς φίλους ἀπεστὴς οὐ τοῦ κεκρατηκότων πόλεων τέως μὲν ἐπάγεσθαι εἰς τὰς στρατείας, καὶ ὅπερ προθύμως τοὺς πολέμους συνδιενέγκαιεν, εἰς τὰ δείκτικα κατοικίζειν, καὶ τὸν πρὸ ἑτέρων ὑπεχορηγεῖν καὶ δωρεῖσθαι πλοῦτον. ἀφ' μὲν δὴ τούτων μέγιστον ὄνομα καὶ κλέος Ἡρακλέους οὐ Ἰταλίᾳ γένεσθαι, καὶ οὐ τῆς παρόδου χάριν, ἣ σημεῖον οὐδὲν προσῆν λέγοιτο δέ τινες αὐτὸν καὶ παῖδας οὐ τοῖς χωρίοις τούτοις ἀνῶν Ῥωμαῖοι κατοικοῦσιν, οὐκ δύο γυναικῶν γενομένους καταλιπεῖν· Παλάντα μὲν, οὐκ τοῦ Εὐάνδρου θυγατρὸς, ἣν Λαύναν ὄνομα φασιν εἶ· Λατῖνον δὲ, ἔκ τινος ὑπερβορείας κόρης, ὃν παῖδος εἰς ὁμηρείαν δόντος ἐπήγετο, καὶ αὐτὸν μέχρι μὲν τινος ἀ-

νος ἀγνὸν γάμων ἐφύλαττεν· ἐπεὶ δ' εἰς Ἰταλίαν ἔπλη, ἐσταθεὶς ἐκύμονα ποιεῖ. ὃν καὶ ὅτε δὴ ἀπαίρειν εἰς Ἄργος ἔμελλε, δῶ βασιλεῖ τοῦ Ἀβοριγίνων Φαύνῳ γυναῖκα ποιήσασθαι δίδωσι· δι' ὃν αἰτίαν τοῖς πολλοὶ τὸν Λατῖνον τούτου υἱὸν νομίζειν, οὐχ Ἡρακλέους. Παλάντα μὲν δὴ πρὶν ἡβῆσαι, λέγουσιν ἀποθανεῖν· Λατῖνον δ' ἀνδρωθέντα τὸν Ἀβοριγίνων ἀρχὴν παραλαβεῖν. τούτου δὲ ἄπαιδος ἀρρένων τελευτήσαντος, ἐν τῇ τρεῖς ὁμόρους Ῥουτόλοις μάχῃ, κτεινῆναι τὸν ἀρχὸν εἰς Αἰνείαν τὸν Ἀγχίσου, κηδεστὴν αὐτοῦ γενόμενον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν ἑτέροις χρόνοις ἐγένετο. Ἡρακλῆς δ' ὅτε τά τε κατὰ τὸν Ἰταλίαν ἀπόδυτα ὡς ἐβούλετο κατεστήσατο, καὶ ὁ ναυλικὸς αὐτοῦ στρατὸς σῶος ἐξ Ἰβηρίας ἀφίκετο, θύσας τοῖς θεοῖς τὰς δεκάτας τῶν λαφύρων, καὶ πολίχνιον ἐπώνυμον αὐτοῦ κλίσας, ἔνθα ὁ στόλος αὐτοῦ ἐναυλοχεῖτο, ἣ καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων οἰκουμένη, καὶ Πομπηΐας ἐν μέσῳ κειμένη Νεαπολεώς τε, λιμένας ἐν πάντι καιρῷ βεβαίους ἔχουσα· δόξης τε καὶ ζήλου καὶ ἀμφὶ ἰσοθέων τοῦδε πᾶσι τοῖς οἰκοῦσιν ἐν Ἰταλίᾳ τυχὼν, ἀπῆρεν εἰς Σικελίαν. οἱ δ' καταλαφθέντες ὑπ' αὐτοῦ φεύγοι καὶ οἰκήτορες Ἰταλίας, οἱ περὶ τὸν Σατόρνιον ὄρθον ἱδρυμέ- 28
νοι, τέως μὲν ἐπολίτευοντο καθ' ἑαυτούς· χρόνῳ δ' ὕστερον οὐ μακρῷ, διαιτάν τε καὶ νόμοις, καὶ θεῶν ἱερὰ συνεκεκράμενοι τὰ σφέτερα τοῖς Ἀβοριγίνων, ὡς περ Ἀρκάδες, καὶ ἔτι πρότερον Πελασγοὶ, πόλεώς τε τῆς αὐτῆς τοῖς Ἀβοριγίσι κοινωνήσαντες, συνέθνησαν ὁμοεθνῆς νομίζεσθαι. Ἡρακλέους μὲν δὴ "γραμμὰς πέρι, καὶ Πελοποννησίων ὑπομονῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ταῦτα εἰρήσθω. δευτέρα δ' ὕστερον ἡμέρᾳ μετὰ τὸν Ἡ- 30
ρακλέους ἄπαρσιν, ἔτει δὲ πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ μάλιστα, ὡς αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσι, βασιλεὺς μὲν Ἀβοριγίνων ἦν Λατῖνος ὁ Φαύνου, γένος δὲ Ἡρακλέους, πέμπτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχων τῆς ἀρχῆς· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, Τρῶες οἱ σὺν Αἰνείᾳ δεῦρο φυγόντες δεῦρο Ἰλίου τοῦ πόλεως ἀλούσης, κατέβαν εἰς Λαυρεντὸν, αἰγιαλὸν Ἀβοριγίνων ὅπερ ὁ Τυρρήνιος πελάγει κείμενον, ὃ τρόπον τῶν ἐμβολῶν τοῦ Τιβέρεως· λαβόντες δὲ παρὰ τοῦ Ἀβοριγίνων χωρίον εἰς οἴκησιν καὶ ὅσα ἠξίουν, πολίζονται μικρὸν ἀποχώρησαν ἀπὸ θαλάττης, ὅπερ λόφῳ τινὶ, Λαβίνιον ὄνομα τῇ πόλει θέμενοι. ὀλίγῳ δ' ὕστερον χρόνῳ τὸν ἀρχαίαν ἀγλαΐζαντες ὀνομασίαν, ἅμα τοῖς Ἀβοριγίσιν, ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Λατῖνοι ὠνομάσθησαν· καὶ μεταμαζάντες ἐκ τοῦ Λαβίνιον κοινῇ μετὰ τοῦ ὀπιχωρίων, μείζονα πεποιήσαντο πόλιν, ἣν Ἄλβαν ἐκάλεσαν· ἐξ ἧς ὁρμώμενοι πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας πόλεις

per innuptã seruasse: sed cum in Ita-
liã appulisset, captum amore, grauidã
reddidisse; & abiturũ Argos, nuptum
dedisse Fauno Aboriginum regi. quo
factum esse vt pleriq; Latinum huius
putarint filiũ, nõ Herculis. Ex his Pa-
lantem aiunt ante pubertatem mor-
tuum: Latinum, postquã virilem ętatem attigit, factum esse regẽ Aborigi-
num. quo fine maribus liberis defun-
cto in cõflictu cum finitimis Rutulis,
regnum deuolutũ esse ad Æneã An-
chisæ filiũ, affinitate Latino iunctũ.
Sed hęc aliis facta sunt tẽporibus. Her
cules autem compositis ex animi sen-
tẽtia rebus Italicis, & recepto incolu-
mi ex Hispaniis exercitu nauali, ac de-
cimis prędæ in deorum sacrificia im-
pẽsis, oppido item de suo nomine cõ-
dito vbi classis eius statiua habebat;
(quod nũc quoq; a Romanis habita-
tur inter Pompeios & Neapolim, tu-
tos omni tempore portus habens) de-
niq; gloriam exemplo futurã poste-
ris, honoresque diuinos apud omnes
Italos consecutus, traiecit in Siciliam.
Illi vero quos colonos reliquit & pre-
sidium Italiæ, fixis circa Saturniũ col-
lem sedibus, aliquandiu propriam ha
bucerunt rempublicam: sed elapso nõ
longo tempore, viuendi rationem, le-
ges, sacra cum Aboriginibus coniun-
xerunt, & sicut Arcades & ante hos
Pelasgi, in eãdem cum illis ciuitatem
coaliti, pro vna gẽte habiti sunt. At-
que hæc de Herculis expeditione, &
relictis in Italia Peloponnesiis dicta
sunt. post cuius digressum ętate altera,
circiter annum quintum supra quin-
quagesimum, vt ipsi Romani perhi-
bent, rex Aboriginum fuit Latinus
Fauni filius, sed Herculis satu editus,
annum agens regni sui quintũ & tri-
gesimum. Per id tẽpus Troiani cum
Ænea post captum Ilium profugi ap-
pulerunt Laurentũ, quod in Aborigi-
num litore, Tyrrheno mari alluitur,
non longe ab ostio Tiberis: accepto-
que ab hospitibus ad habitandum a-
gro, & quicquid petierunt, oppidum
condunt nõ longe a mari in quodam
colle, nomine Lauinium. nec ita mul-
to post vetere appellatione mutata,
vna cũ Aboriginibus a loci rege Lati-
ni nuncupati sunt: & relicto Lauinio
vna cum indigenis maiorem vrbem
muniuerunt, quam Albam nomina-
runt: vnde alia quoq; multa oppida

Æneæ & Troianorũ in Italiã adueniens.

deduxerunt quæ Priſcorum Latinorum vocantur, & pleraque noſtro etiam tempore habitantur. Deinde ſextadecima poſt captum Ilium ætate miſerunt coloniam in Palantium & Saturniam, vbi Peloponneſii & Arcades primas ſedes fixerant, quæque etiam tum ſcintillas quaſdam priſci generis retinebãt: ac Palantium muris cinxerunt, vt vrbis formam tum primum acceperit. Conditę vrbi Romæ nomen impoſuerunt, quod Romuli ductu miſſa eſſet colonia, qui ſeptimuſdecimus ab Ænea deſcẽdebat. Dicam & aduentum in Italiam Æneæ, ſcriptoribus partim ignoratum, partim inuidia diſſimulatum, diligenter ſuper ea re ſcrutatus fide digniores tum Romanas tum Græcas hiſtorias, in quibus ſic proditum inuenio. Capto ab Achæis Ilio, ſiue Durii equi commento, ſicut canit Homerus, ſiue Antenoridarum proditione, ſiue alio modo, cetera quidem multitudo tam ſociorum quam ciuium in cubilibus deprehenſa cæditur. noctu enim ex inopinato & ſine cuſtodiis oppreſſi ſunt. Æneas autem cũ Troianis ſuis, qui ex Ophrynio & Dardano Ilienſibus auxilio venerant, & ſiqui alii inferiorem vrbem captam mature ſenſerunt, in Pergami munitionem confugiunt, arcemque proprio muro tutam occupant: vbi Troianis repoſita erant ſacra patria, & maxima opum vis, vtpote in loco firmo: ineratque militum fortiſſimus quiſque. ibi ſubſiſtentes, propulſabant ſiqui conarentur in arcem aſcendere: cumque angiportorum haberent peritiam, ex arce decurrentes, excipiebant eos qui ex vrbe capta euaderent: ita vt plures effugerent quam interciperentur. hoc machinamento Æneas fruſtratus eſt primum hoſtium impetum, quo cunctos ciues interimere nitebantur; effecitq; ne tota vrbs in eo feruore caperetur. ſed cum etiam in futurum caute proſpiceret, cogitanti impoſſibile eſſe vrbem ſeruare iam maxima ſui parte captam, in mentem venit arcem hoſtibus cedere, ſubductis prius corporibus & ſacris patriis, & ſiquid præterea ſecum exportare poſſet. quod vbi placuit, pueros, mulieres, ſenes, & quicquid hominum erat ad fugam tardius, præmiſit, iuſſos

ἔκπλους, τῶν κληθέντων Γείσιων Λαλίνων, ὧν αἱ πλῆξαι ἐπὶ καὶ εἰς ἐμὲ ἦλθον οἰκούμεναι. ἀγνοεῖται δὲ ὕστερον ἐκκαίδεκα μετ' Ἰλίου ἁλώσιν ἀποπέμψαντες ἀποικίαν εἰς Παλλάντιόν τε καὶ τὴν Σατορνίαν, ἔνθα Πελοποννήσιοί τε καὶ Ἀρκάδες τὴν πρώτην οἴκησιν ἐποιήσαντο, καὶ ἔτι ἐπ' ἐκείνων αὐτῶν ζώπυρα ἄττα περιελιττόμενα τῶν παλαιοῦ γένους, οἰκίζοντες τοῖς τόποις, περιεβάλοντο τείχεσι τὸ Παλλάντιον, ὥστε λαβεῖν σχῆμα πόλεως τότε πρῶτον. τίθενται δὲ τοῦ κτίσματι Ῥώμην ὄνομα, ἀπὸ τοῦ στείλαντος τὴν ἀποικίαν Ῥωμύλου, ὃς ἔτι ἕβδομος καὶ δέκατος ἀπ' Αἰνείου γεγονώς. βούλομαι δὲ καὶ περὶ τῆς Αἰνείου παρουσίας εἰς Ἰταλίαν, ἐπεὶ τῶν συγγραφέων τοῖς μὲν ἠγνόηται, τοῖς δὲ διεφθόνηται ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, μὴ παρέργως διελθεῖν, τῶν τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων τῶν μάλιστα πιστευομένων ἱστορίας πραγματευόμενος. ἔχει δὲ τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα ὧδε· Ἰλίου κρατηθέντος ὑπὸ Ἀχαιῶν, εἴτε τῷ δουείου ἵππου τῇ ἀπάτῃ, ὡς Ὁμήρῳ πεποίηται, εἴτε τῇ προδοσίᾳ τῶν Ἀντηνορίδων, εἴτε ἄλλως πως, ὁ μὲν ἄλλος πλῆθος ὁ τῇ πόλει Τρωϊκόν τε καὶ συμμαχικὸν ἐν ταῖς οἰκίαις ἔτι καταλαμβανόμενον ἐφονεύετο. νυκτὸς γὰρ ὁ φόνον ἀφυλάκτοις αὐτοῖς ἐπιστῆναι ἔοικεν. Αἰνείας δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρόντες Ἰλιεῦσιν ἐπίκουροι Τρῶες ἐκ Δαρδάνου τε πόλεως καὶ Ὀφρυείου, τῶν τε ἄλλων ὅσοι τῆς κάτω πόλεως ἀγωνιῶντες ἔφθασαν αἴσθησιν τοῦ φόνου λαβεῖν, ἐπὶ τὰ κάρτερα τοῦ Περγάμου συμφυγόντες, τὴν ἀκρόπολιν ἰδίῳ τείχει φρουρουμένῳ καταλαμβανόν), ἐν ᾗ καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τοῖς Τρωσὶν ἦν, καὶ χρήματα τῶν πολιτῶν πλεῖστος, οἷα εἰκὸς ἐν ἐχυρῷ, καὶ τῶν τραϊωτικοῦ ὁ κάλλιστον· ἔνθα ὑποτρόμοντες ἀπεκρούοντο τοὺς πειρωμένους ἐπιβαίνειν τῆς ἄκρας, καὶ ὁ Δαρδάνιος ὑπὸ τῆς ἀγώνος πλῆθος ἐμπειρίᾳ γενομένων ὑποδεόντες ἀπελάμβανον· καὶ ἐφύλαττε τὸ καταληφθέντος πλῆθος ὁ Δαρδανός. τῷ μὲν δὴ αὐλίκα ὁρμῶν τῶν πολεμίων, ἵν' εἴη ὅλῳ Δαρδανίσαι τὴν πόλιν, καὶ ὁ μὴ πρῶ ἐξ ἐφόδου καταληφθῆναι ὁ ἄστυ, τοῦτο ὁ μηχάνημα ἐξεύρων Αἰνείας ἐπέρρε. λογισμὸν δὲ τὸν εἰκότα περὶ τῶν μέλλοντος λαμβάνων, ὡς ἀμήχανον εἴη παρόντα, σῶσαι πόλιν ἧς τὰ πλείω ἤδη ἐκράτει, εἰς νοῦν βαλόμενος τὸν μὲν τείχους παραχωρῆσαι τοῖς πολεμίοις, τὰ δὲ σώματα αὐτὰ καὶ τὰ ἱερὰ τὰ πατρῷα, καὶ χρήματα ὁπόσα φέρειν δύναιτο, ἀγαστάσθαι. δόξαν δ' αὐτῷ, παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας, καὶ καταγηραιὰ σώματα, καὶ ὁπόσοις ἀνδρὸς βραδείας ἔδει φυγῆς, προεξιέναι κελεύει τὸν πόλεως καὶ τοὺς ὅτι τὸν

Ἰδίω

Ἰδίω φεύγοντας ὁδοὺς, ἕως Ἀχαιοὶ τὴν ἄκραν ἐλεῖν προθυμούμενοι, διώξεως τῶν Δαρδάνου ἐκ τῆς πόλεως πλήθους οὐδὲν προεμηχανῶντο. τῶν δὲ φρουρικοῦ, ὃ μὲν ὅτι τῇ φυλακῇ τῶν ἐξιόντων ἔταξεν, ὡς ἀσφαλής τε καὶ ἀπαλλαγὴ πρὸς ἐκ τῶν ἐνόντων φυγὴ αὐτοῖς γένοιτο· εἴρητο δὲ τούτοις τὰ καρτερώτατα καταλαβέσθαι τῆς Ἴδης· ὁ δὲ λοιπὸν, ὁ δὴ κράτιστον ἦν, αὐτὸς ἔχων ὑπέμενεν ὅτι τῶν τείχους, καὶ παρῆκε τοῖς προεξιοῦσιν ἧττον ὅτι πόνοις, διηρημένων τειχομαχίαν τῶν πολεμίων, τὰς φυγάς. Νεοπτολέμου δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὅτι τὸ πόνος μέρος μόνος τῆς ἄκρας, καὶ προσβοηθησάντων αὐτοῖς Ἀχαιῶν ἀπόντων, τὸ μὲν ἄκρας μεθίεται· ἀνοίξας δὲ τὰς φυλάδας πύλας, ἀπῆλθε σὺν τεταγμένοις ἔχων τοὺς λοιποὺς, ἀγήνορος ὅτι τῆς κεφαλῆς αὐτῶν σὺν αἰσι τὸν τε πατέρα καὶ θεοὺς τοὺς πατρῴους, γυναῖκά τε καὶ τέκνα, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τι πλῆστον ἀξίωμα ἦν, σῶμα ἢ χρῆμα. ἐν δὲ τούτῳ κατὰ εἰλήφεσαν Ἀχαιοὶ τὴν πόλιν, καὶ περὶ τὰς ἀρπαγὰς ἐσπουδακότες, πολλὴν ἀδειαν σώζεται τοῖς φεύγουσι παρεσκεύασε. οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Αἰνείαν ἐπὶ καθ' ὁδὸν εὑρόντες τοὺς σφετέρους, καθ' ἕνα ἄπορτες θυμούμενοι, τὰ ἐκυρώτατα καταλαμβανόν) τῆς Ἴδης. ἦλθον δ' ὡς αὐτοῖς, οἵ τ' ἐν Δαρδάνῳ τότε οἰκοῦντες, ὡς εἶδον φλόγα πολλὴν πρὸς τὰ εἰωθότα ἐξ Ἰλίου, νυκτὸς καταλιπόντες τὴν πόλιν ἔρημον κακὸς ἢ ὅσοι σὺν Ἐλύμῳ καὶ Αἰγέστῳ ναυλικόν τι συνεσκευασμένοι ἔτυχον προεξελθόντες τῆς πόλεως· καὶ ἐξ Ὀφρυείου πόλεως ὁ δῆμος ἅπας, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Τρωϊκῶν πόλεων, τῆς ἐλευθερίας πρεσχόμενοι· δυνάμεις τε αὐτὴ δι' ἐλαχίστου χρόνου μεγίστη τῶν Τρωϊκῶν ἐγένετο. οἱ μὲν οὖν σὺν Αἰνείᾳ σχεθέντες ἐκ τῆς καταλήψεως, ἐν τούτοις ὑποτρομοῦντες τοῖς χωρίοις, οὐ Δαρδάνου πάλιν ὅτι τὰ σφέτερα καταλυσάμενοι ἤλπιζον, τῶν πολεμίων ἀποπλυσάντων. Ἀχαιοὶ δὲ ἀνδραποδισάμενοι τὴν πόλιν καὶ τὰ σύνεγγυς χωρία, καὶ φεύγεια δηώσαντες, παρεσκευάζοντο μὲν καὶ τοῖς ἐν τοῖς ὄρεσι χιρωσάμενοι· πεμψάντων δὲ κήρυκας αὐτῶν περὶ Δαλύσεων, καὶ δεομένων μὴ σφᾶς εἰς ἀνάγκην καταστῆσαι πολέμου, συνιόντες εἰς ἐκκλησίαν, ὅτι τοῖς δὲ ποιοῦσαι πρὸς αὐτοὺς τὰς ἀγαλύσεις· Αἰνείαν μὲν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, τὰ χρήματα φέρειν ὅσα δεσώσαντο τῆς πυρὶ, ἐν ᾠκισμένοις ποὶ χρόνοις ἐκ τῆς Τροάδος ἀπελθεῖν, πρὸς δὲ τὰς Ἀχαιοῖς τὰ φεύγεια· Ἀχαιοὶς δὲ πρὸς χρῆν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν ἐξ ἁπάσης ἧς ἐκατόν γῆς καὶ θαλάσσης ἀπιοῦσι τῆς ὁμολογίας. δεξάμενος δὲ ταῦτα Αἰνείας, καὶ νομίσας ἐκ τῶν ἐνόντων κράτιστα εἶναι, Ἀσκάνιον μὲν

Idam petere, dum Achæi arcis oppugnationi intenti, de perſequendis ex vrbe profugis nihil cogitant. militum autem partẽ exeuntibus addidit præſidio, quo tutior & expeditior eis e præſenti calamitate fuga eſſet, cum mandatis, vt montis loca natura munitiſſima occuparent. reliquam militum manum, in qua erat plurimũ roboris, retinuit intra muros, eorumq; viribus oppugnãtem muros hoſtem diſtinuit, dum præmiſſa turba facilius effugeret. Sed poſtquã Neoptolemus cum ſociis in partem arcis euaſit, vniuerſis Achæis ſuccurrentibus, exceſſit arce per portam qua fugientes emiſerat: atque ita ſeruatis ordinibus abiit, lectiſſimis bigis vehens ſecum patrem, deos penates, vxorem, liberos, & ſiquid ceterorum vel corporum vel vtenſilium maximi eſſet pretii. Interea expugnata vrbe, Achęi direptione occupati, clapſis tutũ dederunt effugium. Æneas ſuos in itinere aſſecutus, vno agmine facto, recepit ſe in Idæ munitiſſima. Eodem venere Dardanenſes, noctu deſerto oppido, cum flammam ſolito maiorem ex Ilio emicantem vidiſſent: abſque iis qui cũ Elymo & Ægeſto correptis nauibus ante ex oppido exceſſerant. Venit etiam ex Ophrynio totus populus, aliarumque Troianarum vrbium incolæ, libertatis ſtudio ducti: breuique tempore Troianæ gentis copiæ maximæ illo confluxerunt. Itaque Æneæ ſocii captæ vrbi ſuperſtites, ibi morabantur, ſperantes ſe non multo poſt profecto hoſte ad ſua redituros. Achæi vero oppidanis & circumuicinis in ſeruitutem redactis, vaſtatisque caſtellis, parabant ſe ad expugnationem montium. Sed cum ad eos veniſſent caducceatores acturi de pace, ac rogarent ne ſe ad belli neceſſitatem adigerent, pro concione pactum initum eſt his conditionibus: vt Æneas ac ſocii, cum ſuis rebus quas in fuga aſportaſſent, intra certum tempus agro Troiano excederent, caſtellis in poteſtatem Achæorum traditis: Achæi vero ex pacto tutam eis terra marique diſcedendi copiam facerent. Accepit conditionem Æneas; quippe qui nihil in præſens videbat ſatius: ac mox Aſcanium

filiorum natu maximũ, cum parte ſociorum quæ fere cõſtabat ex Phrygibus, in Daſcyliticum agrũ ad lacum Aſcanium mittit, quũ ad regni adminiſtrationẽ ab eius regionis incolis eſſet accitus. ſed is ibi manſit nõ longo tempore. nam cum ad eum veniſſent Scamãdri cũ aliis de familia Hectoris e Græcia a Neoptolemo dimiſſis, deducẽs eos in paternũ imperium ad Troiam rediit. Et de Aſcanio tantum cõperimus. cum reliquis autem filiis & patre ac delubris deorum, Æneas parata iam claſſe traiecit Helleſpontum, proximam peninſulam, quæ ab Europa in mare procurrens, Pallene dicitur, nauibus petens. eam tenebat ſocia gens Thracum, Cruſæa nomine, cuius ſtrenua opera in bello vſi fuerant. Atq; hæc eſt de Æneæ fuga fide digniſſima narratio, quę exſtat apud veterem ſcriptorẽ Hellanicum in rebus Troicis. Reperiuntur & aliæ nonnullæ ab hac discrepantes; quæ mihi ſane minus hac videtur eſſe veriſimiles. iudicium ſit ſuum cuiq; liberum. Sophocles tragicus in Laocoonte fabula facit Æneam inſtante vrbis excidio in Idam cum rebus ſuis ſecedentem, quod tum pater Anchiſes, mandatorum a Venere acceptorum memor, ſic iuberet, tum ipſe ex recẽti prodigio quod circa Laocoontidas acciderat, coniectaret vrbis interitum. apud eum tales exſtant ex aliena perſona iambi: Nunc in porta eſt Æneas deæ filius, humeris baiulans patrem, fulminata terga amictũ fluxa veſte byſſina. hunc ſtipat tota turba familiarium: ſequiturque plebes non quanta tibi placet, ſed iis qui Phrygum coloniæ fauent. Menecrates autem Xanthius vrbem eum Achæis prodidiſſe affirmat, ob ſimultatem quæ illi cum Alexandro interceſſerit: & in gratiam eius beneficii Græcos ei permiſiſſe vt ſe cum tota domo ſeruaret e periculo. is ab Achillis funere auſpicatus ſuã hiſtoriã, ſcribit in hunc modum: Achæos autem tenebat mæſtitia; videbanturque ſibi totius exercitus capite truncati. attamen iuſtis ei perſolutis, bello vniuerſam hoſtium regionem infeſtabant, donec Æneæ proditione captum eſt Ilium. is enim ægre ferens in nullo ſe apud Alexãdrum eſſe pretio, arcerique a ſacerdotiis, ſubuertit

τὸν πρεσβύταλον τῶ παίδων ἔχοντα τῶ συμμαχικοῦ πίνα μοῖραν, ἧς Φρύγιον ἰῶ ὁ πλῆθον, εἰς τὴ Δασκυλῖτιν καλουμένω λίμνω, ἔνθα ἐστὶν ἡ Ἀσκανία λίμνη, μετάπεμπτον ὑπὸ τῶ ἐγχωρίων ἠξιωμένον ὅτι βασιλεία τῶ ἔθνους, ἀποπέμπει· καὶ ᾤκησεν Ἀσκάνιος αὐτόθι χρόνον τινὰ ὁ πολύς. ἐλθόντων δὲ ὡς αὐτὴ Σκαμανδρίου τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑκτορειδῶν ἀφιγμένων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Νεοπτολέμου, καταγόντων αὐτοὺς ὅτι τὴν πατρῴαν ἀρχήν, εἰς Τροίαν ἀφικνῆται. καὶ τοῦτ μὲν Ἀσκανίῳ τοῦτω λέγεται. τοὺς δὲ ἄλλους παῖδας Αἰνείας πολλαχοῦ, καὶ τὸν πατέρα καὶ τὰ ἔδη τῶν θεῶν, ὅτῳ παρεσκευάσθη ὁ ναυτικὸν αὐτῷ, διαπλεῖ τὸν Ἑλλήσποντον, ὅτι τῆς ἔτι σα κειμένης χερρονήσου τὸν πλοῦν ποιούμενος, ἣ κατέκειτο μὲν τῆς Εὐρώπης, καλῆται δὲ Γαλλίνη. ἔθνος δ' εἶχεν αὕτη Θρᾴκιον σύμμαχον, Κρουσᾶον καλούμενον, ἀπόντων κατεθυμόταλον τῶν στρατευομένων αὐτοῖς τῶ πολέμου. ὁ μὲν οὖν πιστότατος τῶ λόγων, ᾧ χέχρηται τῶν παλαιῶν συγγραφέων Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Τρωϊκοῖς, κατὰ τῆς Αἰνείᾳ φυγῆς τοιός δ' ἐστὶν. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλοις ὅσα κατὰ τῶν αὐτῶν ὁ κύκλ τὰ αὐτὰ ἔχοντες λόγοι, οὓς ἥκιστον ἔγωγε τούτου πιθανοὺς εἶναι νομίζω. κρινέτω δ' ὡς ἕκαστος τῶν ἀκουόντων βούλεται. Σοφοκλῆς μὲν ὁ τραγῳδοποιὸς ἐν Λαοκόωνι δράματι, μελλούσης ἀλίσκεσθαι τὴν πόλεως, πεποίηκε τὸν Αἰνείαν ἀνασκευαζόμενον εἰς τὴν Ἴδην, κελευσθέντα ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀγχίσου, κατὰ τὴν μνήμην ὧν Ἀφροδίτη ἐπέσκηψε, καὶ ἀπὸ τῶ νεωστὶ γενομένων περὶ τοὺς Λαοκοωντίδας σημείων, τὴν μέλλουσαν ὄλεθρον τῆς πόλεως συνλεγομένου. ἔχει δὲ αὐτῷ τὰ ἰαμβεῖα ἐν ᾠδῇ τοιοῦτῳ λεγόμενα ὧδε·

Νῦν δ' ἐν πύλαισιν Αἰνείας ὁ τῆς θεοῦ "
Παῖς, ἐκ τ' ὤμων πατέρ' ἔχων κεραυνίου "
Νώτου κατασταζοντα βύσσινον φάρος. "
Κυκλῶ δὲ πᾶσαν οἰκετῶν πάμπληθίαν· "
Σωοπάζεται δὲ πλῆθος οὐχ ὅσον δοκεῖ "
Σοί, τοῖς δ' ἐρῶσι τῆς ἀποικίας Φρυγῶν. "

Μενεκράτης δ' ὁ Ξάνθιος τοιοῦτοῦ τοῖς Ἀχαιοῖς αὐτὸν ἀποφαίνει τὴν πόλιν τῆς τοῦ Ἀλέξανδρον ἕνεκα· καὶ διὰ τὴν ἀνεγκλησίαν τούτῳ Ἀχαιοὶ αὐτῷ συγχωρῆσαι διασῴζεσθαι τὸν οἶκον. συγκειται δὲ ὁ λόγος αὐτῷ ἀρξαμένῳ ἀπὸ Ἀχιλλέως ταφῆς, τὸν τρόπον τόνδε· Ἀχαιοὶ δ' ἀνίᾳ εἶχε, καὶ ἐδόκεον "
τῆς τραυῆς τῆς κεφαλῆς ἀπηφανίσθαι. ὅμως δ' ἔφορον αὐτῷ δαίσαντες, ἐπολέμουν γῆ πάσῃ, ἄχρις Ἴλιος ἑάλω Αἰνείου ἐνδίνος. Αἰνείας δὲ ἄπιστος ἐὼν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπὸ θρόνων ἱερῶν ἐξαιρούμενος, ἀνέθρεψε "

Γεία-

„ Πείαμον· ἐργασάμενος δὲ ταῦτα, εἰς Ἀχαιῶν ἐγε-
„ νόνει. ἄλλοι δέ τινες ὅτι τῶ ναυσάθμου τῶ Τρωϊκοῦ τυχεῖν αὐτὸν τινικαῦτα διαπεσόντα λέγουσιν. οἱ δ' εἰς Φρυγίαν ἀπεσταλμένον ὑπὸ Πειάμου μὴ δυνάμενος ὅτι τινα χρείαν γραμματικῶ. εἰσὶ δ' οἱ μυθωδεστέραν αὐτῶ ποιοῦσι τὴν ἔξοδον. ἐλέτω δ' ὅπῃ τὶς αὐτὸν πείθῃ. τὰ δ' μὴ τὴν ἔξοδον ἐπὶ πλείω παρέχει τοῖς πολλοῖς ἀπορίαν. οἱ μὲν γὰρ ἔως Θράκης ἀγαγόντες αὐτὸν, ἐκεῖ λέγουσι τελευτῆσαι τὴν βίον· ὧν ἐστι Κεφαλῶν τε Γεργίθιος, καὶ Ἡγήσιππος ὁ περὶ Πολλήνης γράψας, ἄνδρες ἀρχαῖοι καὶ λόγου ἄξιοι. ἕτεροι δὲ ἐκ Θράκης ἀναστήσαντες αὐτὸν, ἕως Ἀρκαδίας παρακομίζουσιν· οἰκῆσαι δ' λέγουσιν ἐν Ὀρχομενῷ τε τῷ Ἀρκαδικῷ, καὶ τῇ Νήσῳ λεγομένῃ, καὶ ἄφ' ὅσῃ μεσόγειοι, ὑπὸ τελμῶν καὶ ποταμοῦ· τάς τε καλουμένας Καπύας, Αἰνείᾳ τε καὶ Τρώων ἀποίκοις εἶναι, Καπύας ὀνομασθείσας ἀπὸ τοῦ Τρωϊκοῦ Κάπυος. λέγεται δ' ταῦτα ἄλλοις τε καὶ " Ἀείδω γράψαντι τὰ Ἀρκαδικά. εἰσὶ δ' οἱ καὶ δοῦναι μὲν ἀφικέσθαι τὴν Αἰνείαν μυθολογοῦσιν, ἀ μὴν τοι τὸν τελευτὴν αὐτῷ τοῦ βίου συμπεσεῖν ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, ἀλλ' ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς ἄλλοι τε πολλοὶ δηλοῦσι, καὶ Ἀγάθυλλος Ἀρκὰς ὁ ποιητὴς ἐν " ἐλεγείῳ λέγων ὧδε·

„ Ἵκετο δ' Ἀρκαδίῃ, Νήσῳ δ' ἐκάτερθεν πᾶσαν
„ Δοιαὶ, Κοδώνης λέκτρα καὶ Ἀνθεμόνης.

31 „ Αὐτὸς δ' ἐπειείω ἔσυτο θόνα, γείνατο δ' υἱα
Ῥωμύλον. ἡ δὲ ὅτι Ἰταλίαν Αἰνείᾳ καὶ Τρῶων ἀφίξεως, Ῥωμαῖοί τε πολῖται βεβαιωταὶ, καὶ τὰ δρώμενα ὑπ' αὐτῶ ἔν τε θυσίαις καὶ ἑορταῖς, μιμήματα, Σιβύλλης τε λόγια, καὶ χρησμοὶ Πυθικοὶ, καὶ ἄλλα πολλά· ὧν ἔκ δή τις ὡς διαφερείας ἕνεκα συνθεμένων ὑπαρίδοι. πολλὰ δ' καὶ παρ' Ἕλλησι γνωρίσματα καὶ φανερὰ εἰς τόδε χρόνου λείπεται, ἔνθα ὡρμίσαντο καὶ παρ' οἷς ἀγαθοῖς ἀπλοίας ἕνεκα ἐποιήσαντο· ὧν ἐγὼ μνήμην ὡς δὴ οἷός τε ὦ, πολλῶν ὄντων, ἀγαθὰ βεβαιούντων ποιήσομαι. πρῶτον μὲν εἰς Θρᾴκιον ἀφικόμενοι, κατὰ τὴν χερρόνησον, ἣ καλῆται Γαλλίνη, ὡρμίσαντο. εἶχον δὲ αὐτοὺς, ὡς περ ἔφην, βάρβαροι, Κρουσᾶοι καλούμενοι, καὶ παρέχον αὐτοῖς τὰς καταγωγὰς ἀσφαλῆς. μείναντες δ' τὴν χειμερινὴν ὥραν αὐτόθι, νεὼν Ἀφροδίτης ἱδρύσαντο ὅτι τῶ ἀκρωτηρίου ἑνὸς, καὶ πόλιν Αἴνειαν ἔκτισαν, ἐν ᾗ τοῖς τε ἀπὸ καμῶν ἀδυνάτοις πλῆν, καὶ ὅσοις αὐτῷ μὴ ἐν βουλομένοις εἶν, ὡς ἐν οἰκείᾳ γῇ ὁ λοιπὸν ἐσομένοις, ἀπελίπετο. αὕτη διέμεινεν ἕως τῶ Μακεδόνων δυναστείας τῆς κατὰ τοὺς Διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου διοικήσεως· ὅτι δὲ τῆς Κασσανδρίου βασιλείας κατιθρέθη, ὅτε Θεσσαλονίκη πόλις ἐκλίζε-

Priamum. quib. perpetratis, ciuis Achæorum factus eſt. Alii dicunt eũ tunc cõmoratum apud Troianã ſtationem nauiũ: alii cum copiis a Priamo in Phrygiam miſſum ad militaris cuiuſdã negotii procurationem. Nec deſunt qui fabulis propiora narrẽt de eius ab Ilio exitu. integrum ſit cuique quod libet credere. Quæ deinde ſequuntur, adhuc incertiora pleriq; faciũt. Alii Thracia tenus eũ perducũt, ibiq; vitã finiſſe affirmant: quorum e numero ſunt Cephalo Gergithius, & Hegeſippus qui de Pallene ſcripſit, viri graues & ſcriptores veteres. Alii rurſum e Thracia excitũ, deducũt in Arcadiam: dicuntq; illum habitaſſe in Orchomeno Arcadico, & ea quã (licet mediterranea ſit) ob cœnoſas lamas & flumen, Neſon (*id eſt Inſulam*) nominant. quin & Capyas ab Æneaceterisq; Troianis eſſe cõditas, & deducto a Troiano Capy nomine vocatas: quod inter alios tradit Ariſtlus ſcriptor rerum Arcadiæ. Sunt qui fabulentur veniſſe quidem eum ad hęc loca; non tamen ibi defunctum, ſed in Italia: quod cum aliis nũultis teſtatur etiã poëta Agathyllus genere Arcas, huiuſmodi clegiaco: Arcadiam venit, geminamq; in Neſide prolem Natã Codone liquit & Anthemone. Italiã petiit poſt hæc; vbi naſcitur illi Romulus. Porro Æneam & Troianos in Italiam peruenniſſe confirmant Romani omnes, eorumq; ſacra & feſti dies indicant, & Sibyllini libri cum Pythicis oraculis, aliaque multa; quæ nemo tanquam ad ſpeciem conficta reſpuerit. Quin & apud Græcos multa & manifeſta in hanc vſq; diem eius rei exſtant indicia, in quos portus appulerint, & apud quos tempeſtatibus aduerſis detenti ſint: quæ, cum multa ſint, referam quam potero breuiſſime. Primum appulerunt ad Pallenen Thraciæ peninſulam, habitatam (vt dixi) a Cruſæis barbaris; tuto ibi excepti hoſpitio. hîc dum hibernant, Veneri templum exſtruxerũt in vno e promuntoriis, & oppidum Æneam condiderũt; in quo nauigationis pertæſos reliquerunt, & ſiqui fuere manendi cupidi: habituros poſthac eum locum pro patria. id oppidum duraiuit vſq; ad imperium ſucceſſorũ Alexandri Macedonum; Caſſandro demũ regnãte, dirutis priſtinis ſedibus,

Æneatæ in Thessalonicã recens tum cõditam cũ aliis multis migrare iussi sunt. A Pallene Troiani Delum veniũt, regnãte in ea Anio; vbi, florẽtib. insulæ rebus, & stantib. adhuc domiciliis, multa visebãtur aduẽtus Æneæ indicia. Inde in aliã insulam Cythera ventũ est, præiacentẽ Pelopõneso; & Veneri tẽplum ibi conditũ. A Cytheris nondũ Pelopõnesum præteruecti, quendã ex Æneæ sociis Cinæthũ in vno promuntoriorũ sepeliunt, quod nũc ab eo Cinæthiũ vocatur: renouataq; cũ Arcadib. cognatis (vt post dicemus) amicitia, aliquantulũ in his locis morati, relictis hic quoq; aliquot e suis, Zacynthũ inde venerũt, recepti a Zacynthiis iure cognationis & amicitiæ. Dardanus. n. Iouis & Electræ Atlantidis filius e Batea duos (vt phibent) suscepit filios, Zacynthũ & Erichthoniũ: quorũ hic, Æneę autor fuit generis; alter, Zacynthus, insulæ cõditor. eius cognationis memoria benigne ab insulanis accepti, contriuerunt ibi aliquãtum temporis, q; tum mare nauigationẽ nõ admitteret. interim Veneri in tẽplo *a se* constructo sacra faciũt: quę sacra etiãnum publice peragunt Zacynthii, & certamina iuuẽtuti proponunt tũ alia, tũ cursus: in quo præmiũ accipit qui primus in tẽplum peruenerit. Cursus is vocatur Æneæ & Veneris; & ambob. statuæ sunt positę. Inde p altũ nauigantes appulerũt ad Leucada, tenentib. adhuc eum locũ Acarnanibus. hic rursum Veneri tẽplum cõstruunt; quod nũc est in parua insula inter *isthmum eius peninsulæ* perfossum, & ipsum oppidũ, sita. vocatur id Veneris Æneadis. Hinc ad Actiũ delati, stationẽ habuerũt in Ambracii sinus, p montorio. Inde Ambraciã peruenerunt, vbi Ambrax regnabat, Dexameni filius, Herculis nepos. in vtroq; loco manẽt eius aduẽtus vestigia: apud Actiũ, tẽplum Veneris Æneadis; & prope id, aliud [1] Magnorũ deorũ; quæ etiamnũ exstant: Ambraciæ vero, eiusdẽ deæ tẽplum, & heroicũ Æneę sacellũ prope paruum theatrũ; in quo etiã est parua antiqui operis statua, quæ Æneæ esse dicitur. eã victimis colere solebãt *sacerdotes* quas ipsi appellant amphipolos. Ex Ambracia nauibus Anchises oram legendo, Buttrotum Epiri portum subit: Æneas cum militũ for-

τ· καὶ οἱ Αἰνειάδαι σὺν ἄλλοις πολλοῖς εἰς τὴν νέοικισιν μετῴκησε. ἐκ δὲ τῆς Δηλίας ἐξελάντες οἱ Τρῶες, εἰς Δῆλον ἀφικνοῦνται, βασιλεύοντος αὐτῆς Ἀνίου· καὶ ἰδεῖν πολλὰ σημεῖα ἐν Δήλῳ τῆς τε Αἰνείου καὶ Τρώων παρουσίας, ἔν τε καὶ ᾠκίσθη νῆσος. ἔπειτα εἰς Κύθηρα ἑτέραν νῆσον, ἣ κεῖται Πελοποννήσου, κατοικήσαντες, ἱερὸν Ἀφροδίτης ἱδρύονται. ἀπὸ δὲ Κυθήρων ποιούμενοι τὸν πλοῦν, οὐ κατέσω τῆς Πελοποννήσου, τῶν ἑταίρων τινὰ τῶν Αἰνείου Κίναιθον, ὃν τὰ τῶν ἀκρωτηρίων ἔνιοι καλοῦσιν, ὁ νῦν ἀπ' ἐκείνου Κιναίθιον καλεῖται. καὶ τὴν πρὸς Ἀρκάδας συγγένειαν ἀνανεωσάμενοι, κατὰ ἧς ἐν ὑστέρῳ λόγῳ διηγήσομαι, χρόνον τε ὀλίγον κατὰ ταῦτα τὰ χωρία διατρίψαντες, καὶ ἐπολιπόμενοί τινας σφῶν αὐτῶν, εἰς Ζάκυνθον ἀφικνοῦνται. δεξαμένων δ' αὐτοὺς καὶ τῶν Ζακυνθίων πρὸς φιλίαν διὰ τὸ συγγενές· Δαρδανίῳ γὰρ τῷ Διὸς καὶ Ἠλέκτρας τῆς Ἀτλαντίδος, δύο γενέσθαι φασὶν ἐκ Βατείας παῖδας, Ζάκυνθόν τε καὶ Ἐριχθόνιον· ὧν ὁ μὲν, Αἰνείου πρόγονος ἦν. Ζάκυνθος δὲ, τῆς νήσου κτίσης· ταύτης δὴ τῆς συγγενείας ἀναμνήσαι, καὶ φιλοφρόσυνῆ τῶν ἐπιχωρίων διατελοῦντες αὐτοῖς, καὶ ἄμα ἀπλοίᾳ κατεχόμενοι, θύουσιν Ἀφροδίτῃ πρὸς τῷ καταστάντι ἱερῷ θυσίαν, ἐν εἰς τόδε χρόνου συντελοῦσι κοινῇ Ζακύνθιοι, καὶ ἀγῶνα ποιοῦσιν ἐφήβοις, τῶν τε ἄλλων ἀγωνισμάτων, καὶ δρόμου· ὃ δὲ νικητήριον ὁ πρῶτος ἐλθὼν εἰς τὸν νεὼν λαμβάνει· λέγεται δὲ Αἰνείου καὶ Ἀφροδίτης ὁ δρόμος, καὶ ξόανα τούτων ἔστηκεν ἀμφοτέρων. ἐκεῖθεν δὲ πελάγιον ποιησάμενοι τὸν πλοῦν, εἰς Λευκάδα κατίασι, κατεχόντων ἔτι ὃ χωρίον Ἀκαρνάνων· καὶ ταύτῃ πάλιν ἱερὸν Ἀφροδίτης ἱδρύονται (τοῦτο ὃ νῦν ἐστιν ἐν τῇ νησίδι τῇ μεταξὺ τῆς Διορύκτου τε καὶ τῆς πόλεως· καλεῖται δὲ Ἀφροδίτης Αἰνειάδος. κἀκεῖθεν δὲ αὐτόθεν καὶ ὅτι ὃ Ἄκτιον ἐλθόντες, ὁρμίζονται τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς ὃ ἀκρωτήριον. κἀκεῖθεν εἰς Ἀμβρακίαν ἀφικνοῦνται πόλιν, ἧς ἐβασίλευεν Ἄμβραξ ὁ Δεξαμενοῦ τοῦ Ἡρακλέους. καὶ ἐπολείποντο ἑκατέρωθι μνημεῖα τῆς ἀφίξεως· ἐν Ἀκτίῳ μὲν, Ἀφροδίτης Αἰνειάδος ἱερὸν, καὶ πλησίον αὐτοῦ θεῶν μεγάλων, ἃ καὶ εἰς ἐμὲ νῦν· ἐν δὲ Ἀμβρακίᾳ, ἱερὸν τῆς αὐτῆς θεοῦ, καὶ ἡρῷον Αἰνείου πλησίον τοῦ μικροῦ θεάτρου, ἐν ᾧ καὶ ξόανον μικρὸν ἀρχαῖον Αἰνείου λεγόμενον, καὶ αὐτὸ θυσίας ἐλάμβανον αἱ καλούμεναι παρ' αὐτοῖς ἀμφίπολοι. ἐκ δὲ Ἀμβρακίας, Ἀτάσης μὲν τὰς ναῦς ἔχων, τοῦ δὲ λιμὴν κομιζόμενος, εἰς Βυθροτὸν λιμένα τῆς Ἠπείρου καταγεται· Αἰνείας δὲ καὶ οἱ ἀκμαιότα-

τοι σὺν

τοι σὺν αὐτῷ τοῦ στρατοῦ, ἐξενυστάζοντες ἡμερῶν δυοῖν ὁδὸν, εἰς Δωδώνην ἀφικνοῦνται) χρησόμενοι τῷ θεῷ· καὶ καταλαμβάνουσι Τρῶας τοὺς αὐτοῦ σὺν Ἑλένῳ. ἀνελόμενοι δ' χρησμοὺς περὶ τῆς ἀποικίας, καὶ τὴν θεὸν ἀναθήμασι δωρησάμενοι Τρωϊκοῖς, ἀλλοίοις τε, καὶ κρατῆρσι χαλκοῖς, ὧν τινες ἔτι περίεισιν ἐπιγραφὰς πολὺ ἀρχαίας δηλοῦντες τοῖς ἀναθεῖσι, ὅτι ὃ ναυλικὸν ἀφικνοῦνται, τεταράρων μάλιστα ἡμερῶν διεξιόντες ὁδόν. ἐκ δὲ Βουθροτοῦ πρὸς λιμὴν κομιζόντες ἄχρι λιμένος, Ἀχρίσου μὲν τότε ὀνομαζόντος, νῦν δὲ ἀφανεστέραν ἔχοντος ὀνομασίαν, ἱερὸν καὶ αὐτόθι τῆς Ἀφροδίτης ἱδρυσάμενοι, διαμένουσι τὴν Ἰόνιον, ἡνεμόνας ἔχοντες τῆς ναυλίας, οἳ συνέπλευσε αὐτοῖς ἐπελούσιοι, συνεπιστώμενοι τοῖς σὺν Γαΐῳ τῷ Θυείου. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν πλείοις, ὅθεν σῶος ὁ στρατὸς εἰς Ἰταλίαν ἀφίκετο, ἐπ' οἴκου αὖθις ἀνεκομίζοντο. Γαΐος δὲ πειθεὶς ὑπὸ Αἰνείου κοινωνῆσαι τῆς ἀποικίας, καὶ σὺν αὐτῷ τινὲς τῶν φίλων, ὑπέμειναν ἐν ᾧ τόλῳ· οἷς ἔνοιοι φασιν ἐν Ἀλυσίᾳ καλοικῆσαι τῆς Σικελίας. ταύτης ἐπομνήσαι τῆς ἀνεργεσίας, Ἀκαρνᾶσι Ῥωμαῖοι Λευκάδα καὶ Ἀνακτόριον, ἀφελόμενοι Κορινθίοις, ἀνὰ χρόνον ἐκχρείσαντο, Οἰνιάδας τε ἀποκαταστῆσαι βουλομένοις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους καρποῦσθαι κοινῇ μετ' Αἰτωλῶν ἔδωκαν. οἱ δὲ σὺν Αἰνείᾳ ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν ἀ καθ' ἓν χωρίον τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ τῆς μὲν πλείστας ναυσὶ, πρὸς ἄκραν Ἰαπυγίας ὁρμισάμενοι, ἣ τότε Σαλεντῖνος ἐκαλεῖτο· πᾶς δὲ λοιπὰς κατὰ τὸ καλούμενον Ἀθήναιον, ἔνθα καὶ αὐτὸς Αἰνείας ἐτύγχανεν ἐπιβάς Ἰταλίας· τοῦτο δὲ τὸ χωρίον ἐστὶν ἀκρωτήριον καὶ ἐπ' αὐτῷ θεινὸς ὅρμος, ὃς ἀξ ἐκείνου λιμὴν Ἀφροδίτης καλεῖται· παρέπλευσαν ἄχρι πορθμοῦ, ἀφ' οὗ χρὸς ἔχοντες Ἰταλίαν, ἴχνη τινὰ καὶ τούτοις ἐπολιπόμενοι τοῖς τόποις τῆς ἀφίξεως, ἀλλά τε, καὶ φιάλῃ χαλκῇ ἐν Ἥρας ἱερῷ, γραφῇ δηλοῦσαν ἀρχαίᾳ τοῦ δωρησαμένου τὴν θεὸν Αἰνείου τὄνομα. ἡνιόμενοι δὲ κατὰ Σικελίαν, εἴτε γνώμῃ χρησάμενοι τῇδε ὁρμίζεσθαι, εἴτε καὶ ὑπὸ ἀνέμων πονηρῶν βιαζόμενοι, ἃ δὴ φιλεῖ θαλάσσαν γίνεσθαι τῇδε, καταγονται τῆς νήσου πρὸς τὰ καλούμενα Δρέπανα· ἔνθα πρὸς τυχόντοις τοῖς σὺν Ἐλύμῳ καὶ Αἰνέσῳ παρεξέβησαν ἐν τῇ Τρωίας, οἱ τύχης τε καὶ πνεύματος ἀεὶ λαβόμενοι, καὶ ἅμα ἀ πολλῇ ἀποσκευῇ βαρυνόμενοι, ἀ ὀλίγον κατήχθησ εἰς Σικελίαν, καὶ ᾠκησαν πρὸς πόλιν λεγόμενον Κεμισὸν, ἐν γῇ Σικανῶν, πρὸς φιλίαν λαβόντες παρ' αὐτῶν ὃ χωρίον, διὰ τὴν Αἰνέου συγγένειαν, γνωρίμου τε καὶ γραφέντος ἐν Σικελίᾳ, κατ' ἐκείνου τὴν πάθος. τῶν

tissimo quoq; duorũ dierum itinere Dodonã peruenit oraculi caussa; vbi Troianos cum Heleno inuenit: acceptoq; de deducẽda colonia responso, & inter cetera dona oblatis deo crateribus æreis, quorũ aliquot hodieq; exstãt literis antiquissimis testãtes muneris auctores Troianos, ad classẽm redeũt emenso quatuor ferme dierũ itinere. A Butroto secundũ orã deuecti in portũ qui tunc Anchisæ, nũc obliterato nomine dicitur, cũ etiã ibi tẽplum Veneri dedicassent, Ionium mare traiiciũt, ductorib. nauigationis aliquot qui se vltro comites addiderãt; assumpto etiã Patrone Thurio cũ suis. horũ pleriq; postquã exercitus in Italiã peruenit incolumis, retro vnde venerãt reuersi sunt: Patron ab Æenea persuasus vt vna in coloniam iret, & quidã ex eius sociis, mãserunt in classe: quos nonnulli aiunt sedes fixisse in Aluntio Siciliæ. Huius beneficii memores postea Romani, Leucada & Anactoriũ Corinthiis ademptum donauerũt Acarnanibus, & permiserũt eis restituere OEniadas, cõcesseruntque cõmune cũ Ætolis ius fructus ex Echinadib. insulis colligẽdi. Ceterũ Æneas & Troiani nõ vno loco facta exscẽsione in Italiã, q; maior pars nauiũ appulisset ad Iapygiæ promontoriũ, (tum Salentinum erat) reliquæ ad Mineruæ tẽplum, vbi etiã Æneas in Italiã exscendit, (est id promontorium, cũ estiuo portu, qui ex illo tempore dicitur Veneris) præternauigarunt totã eam oram vsq; ad fretũ, per illa quoq; loca relictis *passim* aduẽtus sui vestigiis: inter quæ est in Iunonis templo ærea phiala, donatoris Æneæ nomen antiquis literis testans. Vt vẽtum est ad mare quod Siciliam alluit, siue animi decreto, siue tempestatibus acti, quæ in hoc maris tractu non raræ sunt, appulerunt ad eam insulæ partẽ vbi sunt Drepana. Hic forte fortuna incidunt in Elymi & Ægesti socios; qui priores a Troia profecti, aspirante cũ ventis fortuna, quum paucis onerati essent impedimentis, breui temporis spatio in Siciliam appulsi, habitabant circa Crimisum fluuiũ, a Sicanis in partem agrorum admissi propter Ægesti cognationem & amicitiã, qui casu quodam in ea insula natus & educatus fuerat. Nam re-

gnante Laomedonte, quidã ex ipsius maioribus, vir e Troa stirpe nobilis, orto inter ipsum & regẽ diffidio, a rege ob crimen nescio quod captus ac necatus fuerat, & cũ eo omnes melioris sexus liberi, nequis vltor iniuriẹ tãdem exsisteret. filias vero, adhuc virgines, occidere indignũ ratus, nec tamẽ tutũ eas elocari Troianis ciuibus; dedit negotiatoribus, cum mandatis vt asportarentur in terras longinquissimas. has abeuntes adolescens quidam nobili genere natus, in eadẽ naui comitatur. is alteri° amore captus, puellam aduectam in Siciliam duxit coniugem. ex his parẽtibus in eadem insula Ægestus est genitus: qui linguam & mores eius regionis edoctus, post obitum parentum, a Priamo rege impetrauit reditum in veterẽ patriam: & cum tolerasset cũ suis ciuib. bellũ Achaicũ, quo tẽpore hostes vrbe potiti sunt, nauigauit rursum in Siciliã, vna cũ Elymo fugiens trib. nauibus; quas Achilles dũ oppida Troiana popularetur, saxis latentib. hærẽtes amiserat. In hos viros postquã Æneas incidit, complexus est eos comiter: cõditisq; in eorũ gratiam Ægesta & Elyma, exercitus sui partem in his oppidis reliquit: quantũ ego cõiectura possum colligere, sua sponte, vt labore aut certe marinis iactationibus fessi, loco tuto quiescerent: tametsi quidã scribunt detrimentũ classis ibi acceptũ, nauibus aliquot, fœminarũ opera, ob diuturnum errorũ tædium, incensis: atq; ita coactũ Æneam reliquisse turbã, quam post exustas suas, reliquæ naues capere non poterant. Sũt pręterea multa alia Æneę & Troianorũ ad Siculos aduentus argumẽta, sed luculentissimũ ara Veneris Æneadis [1] supra caput Elymi fundata, & apud Ægestanos templũ Æneę dicatũ: illa, matri erecta ab ipso Ænea; hoc, in beneficii memoriam seruatori suo dicatũ ab iis quos classis ibi reliquerat. Hæ igitur fuerũt sedes Troianorum qui cum Ægesto & Elymo profugerũt, appellatiq; sunt *in vniuersum* Elymi, quod huius, ꝓpter genus regiũ maior esset dignitas. Æneas vero cũ suis e Sicilia ꝑ Tyrrhenũ mare nauigãs, in Italia primũ appulit ad portum Palinurũ, qui ab vno gubernatorũ Æneę ibi defuncto nomẽ id sortitus est. deinde ad insulam applicue-

πρεσβύτων αὐτοῦ τις δυὴρ ὀπιφανὴς, ὢν τοῦ Τρωϊκοῦ γένους ὤν, Λαομέδοντα δεδιὼς ἀγάφορος γένοιτο, καὶ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐπ' αἰτίᾳ δὴ τινι λαβὼν κτείνει, καὶ γένος αὐτοῦ ὃ ἄρρεν ἅπαν, ἐπὶ δέος μή τι παρ' αὐτῶν πάθῃ· τὰς δὲ θυγατέρας παρθένους ἔτι οὔσας ἀποκτεῖναι μὲν οὐκ ἐτόλμησε, Τρωσὶ δὲ συνοικούσας πρὸς εἰδεῖν, οὐκ ἀσφαλὲς, οἴδεσι δ' αὐτὰς ἐμπορεῖν, ὡς πρόρρητα κελεύοντα ἀπάγειν. τούτους ἀπιούσης συνεκπλεῖ μειράκιόν τι τῶν ὀπιφανῶν, καλούμενον ἔρωτι τῆς ἑτέρας, καὶ γαμεῖ τὴν παιδίσκην ἀγθεῖσαν εἰς Σικελίαν, καὶ γίνεται αὐτῆς παῖς ἐν Σικελοῖς ἀκμάζοντος, Αἴγεστος ὄνομα· ὃς ἤδη καὶ γλῶσσαν τὴν τῶν ὀπιχωρίων ἐκμαθὼν, ὅθεν οἱ γονεῖς αὐτοῦ τελευτήσαντος, βασιλεύοντος ἐν Τροίᾳ Πριάμου, κάθοδον αὐτοῦ δεδεῖσθαι διαπρεσβεύεται· καὶ συνδιενεγκὼν τὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς πόλεμον, ἁλισκομένης τοῦ πόλεως, ἀπέπλει πάλιν εἰς Σικελίαν, σὺν Ἐλύμῳ ποιησάμενος τὴν φυγὴν ἐν τρισὶ ναυσὶν, αἷς Ἀχιλλεὺς ἔχων ὅτε τὰς Τρωϊάδας ἐλεηλάτει πόλεις, ἔρμασιν ὑφάλοις προσπεβύσας ἀπέβλεγεν. συντυχὼν δὲ τοῖς εἰρημένοις Αἰνείας ἀνδράσι, φιλοφρονεῖται αὐτοὺς, καὶ κατασκευάζει αὐτοῖς πόλεις, Αἴγεσαν καὶ Ἔλυμα, καὶ ἅμα καὶ μοῖραν τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς ἐν τοῖς πολίσμασιν ἐπολείπετο· ὡς μὲν ἐγὼ εἰκάζω, γνώμῃ ἐκουσίῳ χρησάμενος, ἵνα τοῖς ἐπὶ καμάτων βαρυνομένοις, εἴ καὶ ἀνῶς θαλάττῃ ἀχθομένοις ἀναπαύσεις γένοιντο, καὶ κατάγωγαι ἀσφαλεῖς· ὡς δέ τινες γράφουσι, τοῦ ναυτικοῦ μειωθέντος αὐτοῦ, διὰ τὴν ἔμπρησιν τῶν ἐπιπόησαν τοῦ γυναικῶν ἅς τῇ πλάνῃ, τὴν οἰκέτι δυνάμενον συμπλεῖν ὄχλον ἐν τῷ κατακεκαυμένων νεῶν, ἀνάγκη καταλιπόν. τεκμήρια δὲ τοῦ εἰς Σικελοὺς Αἰνείου τε καὶ Τρώων ἀφίξεως πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πρὸς φανέστατα δὲ τοῦ Αἰνείαδος Ἀφροδίτης ὁ βωμὸς ὑπὲρ τῇ κεφαλῇ τοῦ Ἐλύμου ἱδρυμένος, καὶ ἱερὸν Αἰνείου ἱδρυμένον ἐν Αἰγέσῃ· τὸ μὲν, αὐτοῦ κατασκευάσαντος Αἰνείου τῇ μητρί· τὸ δὲ ἱερὸν, τοῦ ἀποληφθέντος ὑπὸ τοῦ κόλου τῇ μνήμῃ τοῦ σώσαντος σφᾶς ἀνάθημα ποιησαμένων. ὁ μὲν δὴ σὺν Ἐλύμῳ καὶ Αἰγέσῃ Τρωϊκὸν ἐν τούτοις κατέμεινε τοῖς χωρίοις, καὶ διετέλεσεν Ἔλυμοι καλούμενοι. πρόσθεν γὰρ τοῦ Ἔλυμος, ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ γένους ὤν· ἀφ' οὗ τὴν κλῆσιν οἱ σύμπαντες ἔλαβον. οἱ δὲ σὺν ᾧ Αἰνείᾳ πλεόντες ἀπὸ Σικελίας ἀγχοῦ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, πρῶτον μὲν ὡρμίσαντο τὴν Ἰταλίας κατὰ τὸν λιμένα Παλινουρον, ὃς ἀφ' ἑνὸς τῶν Αἰνείου κυβερνητῶν τελευτήσαντος αὐτόθι, τοῦτο τυχεῖν λέγεται τῆς ὀνομασίας. ἔπειτα νήσῳ προσέ-

χον, ἣ τοὔνομα ἔθεντο Λαυκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου, πρὸς τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης. ὁπόθεν ὑπὸ καταφανεῖς εἰς λιμένα καλὸν καὶ βαθὺν ἐν Ὀπικοῖς, τελευτήσαντος καὶ αὐτόθι Μισήνου τοῦ ὀπιφανοῦς τινος, ἀπ' ἐκείνου τὸν λιμένα ὠνόμασαν. νήσῳ τε Προχύτῃ καὶ ἀκρωτηρίῳ καὶ ὀπιτυχεῖ προσορμισάμενοι, κατὰ τοῦτα οἴδεν τοῦς ὀπικλήσεις τοῖς τόποις, γυναικῶν ἀποθανουσῶν βουλόμενοι μνημεῖα ποιῆσαι τὰ χωρία. τούτων ὑπὸ μὲν, συγγενὴς Αἰνείου λέγεται γενέσθαι· ἡ δὲ, τροφός. τελευτῶντες δὲ ἀφικνοῦνται τῆς Ἰταλίας εἰς Λαυρεντόν· ἔνθα τῆς πλάνης παυσάμενοι, χάρακα ἔθεντο· καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ κατεστρατοπεδεύσαντο, δεῖ ἐκείνου τρόπαια καλεῖται. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης, ἀμφὶ τοὺς τέτταρας σταδίους. ἔγραψα μὲν τοῦτα, καὶ τὸν παρέκβασιν ἐποιησάμην τοῦ διὰ λόγου χάριν· ὅτι συγγραφέων οἱ μὲν οὐδὲν ἐλθεῖν Αἰνείαν φασὶν εἰς Ἰταλίαν ἅμα Τρωσὶν· οἱ δ' ἕτερον Αἰνείαν, καὶ τὸν ἐξ Ἀγχίσου καὶ Ἀφροδίτης γεγενημένον· οἱ δὲ Ἀσκάνιον τὸν Αἰνείου· οἱ δ' ἄλλοις ὀνομάζουσι. εἰσὶ δ' οἱ τὸν ἐξ Ἀφροδίτης Αἰνείαν λέγουσι καταστήσαντα λόγον εἰς Ἰταλίαν, διὰ κοιμωθεῖσαν πάλιν οἴκαδε, καὶ βασιλεύσαντα τὸν Τρόιας· τελευτῶντα δὲ καταλιπεῖν Ἀσκανίῳ ᾧ υἱῷ τὸν βασιλείαν, καὶ ὃ ἀπ' ἐκείνου γένος ὀπτάκις καταστῆσαι τὴν ἀρχήν· ὡς μὲν ἐγὼ εἰκάζω, τοῖς Ὁμήρου ἔπεσιν οὐκ ὀρθῶς λαμβανομένοις πρὸς ἀκριβείας. πεποίηται δ' αὐτὸν ἐν Ἰλιάδι Ποσειδῶν πρὸς λέγων τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πρὸς τὸν Αἰνείαν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνου γενησομένους ὀπτάκις, ὧδέ πως·

» Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,
» Καὶ παῖδες παίδων, τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Πολλοὶ δὲ οἶμαι τὸν Ὅμηρον ἐν Φρυγίᾳ δυνασταεύοντας εἰδέναι τοὺς ἄνδρας, ὡς δὴ οὐ δυνατὸν ἐν Ἰταλίᾳ οἰκοῦντας βασιλεύειν Τρώων, τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ Αἰνείου ἀναπλάττοντα. ἔξεστιν δὲ καὶ τοῖς Τρώων οἷς ἐπιτρέπω καὶ ἀνῶδι πολιτευομένων, οὐ δυνατὸν ἴσως· ἔχοι δὲ ἄν τις τὴν ἀπάτης καὶ ἑτέρας αἰτίας λαβεῖν. εἰ δέ τινας ἀναστέροι τὸ πολλαχῇ λέγεσθαί τε καὶ δείκνυσθαι τάφους Αἰνείου, ἀμηχανοῦν ὄντος ἐν πλείοσι τὸν αὐτὸν τεθάφθαι χωρίοις, ἐνθυμηθέντες ὅτι κοινόν ἐστιν ὅπερ πολλῶν τοῦτό γε τὸ ἄπορον, καὶ μάλιστα τοῖς μὲν ὀπτάφαις τὰς τύχας ἐχόντων, πλανήτας τὸν βίους ἐκηκοότων, μαθέτωσαν ὅτι χωρίον μὲν ἓν τὸ δεξάμενον τὰ σώματα αὐτῶν ἴσον, μνημεῖα δὲ πολλοῖς κατεσκευάσαν, δι' δύνοιαν τοῖς ἐν ὠφελείαις πόσι δι' αὐτοὺς γενομένων, μάλιστα εἰ τοῦ γένους αὐτῶν τι πεσεῖν, ἢ πόλεως ἅπασι ἀπόλεσις, ἢ γονεῖοί τινες καὶ φιλάνθρωποι μονοί· οἷα δὴ καὶ περὶ τόνδε τὸν πρῶα μυθο-

runt, cui nomẽ indiderunt Leucasiæ, ab Æneæ consobrina circa hæc loca mortua. Illinc deuecti ad pulchrum ac profundũ in Opicis portũ, extincto ibi quoq; Miseno viro nobili, ab eo portũ denominauerũt. Inde ad insulã Prochytã & eius promuntoriũ Epityches appulsi, locis istis hęc nomina imposuerũt, vt ea defunctarũ ibi mulierũ essent monumẽta: quarũ altera Æneæ cognata, altera nutrix fuisse dicitur. Tãdẽ ad Italię Laurentũ pueniũt; vbi errorũ fine inuento, vallũ excitarũt: & locus in quo castrametati sunt, exinde Troia vocatur, distans a mari circiter quatuor stadia. In hãc autẽ nauigationẽ describendã necessario digress° sum, quandoquidẽ scriptores partim negãt Æneã cũ Troianis in Italiã venisse, partim aliũ quẽdam Æneã venisse dicũt, nõ Anchisę ac Veneris filiũ: quidã Ascaniũ Æneę filiũ, alii quosdã alios. Sunt qui Veneris Æneã dicunt deducta manu suorũ in Italiã, rebusq; ibi cõstitutis domum reuersum, Troiæ regnasse, moriẽtemq; reliquisse regni successorẽ Ascaniũ, eiusq; progeniẽ id regnũ longo tẽpore tenuisse: decepti, vt opinor, versibus Homericis non recte intellectis. nã is poëta in Iliade sua facit Neptunũ Æneæ & Æneadũm fata prædicentẽ in hanc sententiam: Imperitabit enim Teucris Æneïa virtus, Et nati natorum, & qui nascentur ab illis. Existimãtes igitur Homerũ horũ virorum imperiũ in Phrygia nouisse, (quippe quod domicilio in Italia fixo, Troianis imperare non potuerint) reditum Æneæ cõmenti sunt. Sed quid vetabat ne Æneas Troianis sibi ascitis, etiã alibi constituta republ. imperaret? Nec desunt hui° falsæ opinionis caussæ aliæ. Quod si quẽ perplexũ facit q; Æneæ sepulcra narrãtur & mõstrantur multis in locis; cũ vnus & idem in plurib. locis sepultus esse nequeat; cogitet hãc dubitationẽ esse vulgarẽ, ꝑsertim de iis qui in illustri fortuna vitã egerũt vagã & instabilẽ; & intelligat, etsi vnus dũtaxat locus illorum capit corpora, apud multos tamen monumenta eis facta esse, in gratiã acceptæ vtilitatis cuiusꝑiã; præcipue si superessent reliquiæ generis, aut oppidũ aliquod conditũ; aut sicubi longiore vsi hospitio, humanos se in hospites suos ꝑbuissent: qualia de hoc etiã heroe fe-

runt fabulæ. Qui enim effecit vt captũ Ilium nõ funditus deleretur, & vt ad Bebryciã ſalua redirẽt auxilia; qui Phrygię regẽ reliquit Aſcaniũ filium, qui in Pallene cõdidit ciuitatẽ ſui nominis, qui in Arcadia collocauit filias, qui in Sicilia reliquit partẽ exercitus, qui in multis aliis locis ſe, dũ ibi commoraretur, humanum præbere viſus eſt, cõciliauit ſibi hominũ eorũ beneuolentiã: qua factũ eſt vt poſtquã inter mortales eſſe deſiit, multis in locis ſepulcris & monumentis honoratus ſit. alioquin non facile attuleris cauſſam cur tot eius per Italiam exſtent monumenta. Sed de his alibi rurſum dicetur, prout poſtulabit occaſio.

Quo minus autẽ remotiores Europæ partes Troiana claſſis petierit, in cauſſa fuerũt oracula, finẽ in his regionib. ſortita; & numinis volũtas variis modis ſeſe proferẽs. Poſtquã enim Laurento appulſi, tentoria fixerunt per litora, cũ prius homines ibi ſiti laborarent ob aquarũ inopiam, (dicã quod ab incolis loci accepi) ſuauiſſimi laticis fontes ſua ſponte e terra viſi ſunt prorumpere, qui aquationẽ præbuerunt toti exercitui, & locũ illum fecerũt irriguũ, fontanis aquis vſq; ad mare decurrentibus. nunc tamẽ nõ adeo redundant vt quicquã inde profluat, ſed in concauo loco reſtagnat aqua modica, ſoli ſacra, vt ferunt accolæ. monſtrãtur apud eam aræ duæ; quarum altera oriẽtem ſolem ſpectat, occidentem altera; vtrunq; Troianorũ opus. in his Æneam fabulantur deo mactaſſe primam victimam, in gratiam acceptorum fontium. Deinde prandiũ eis humi ſumentibus, multi menſæ vice, cibis ſubſtrauerant apiũ, vel (ſicut alii dicũt) cruſta triticea; quo veſcerentur mundius. abſumptis autem cibis appoſitis, cum vnus atque mox alter non temperarent ab apiis ſiue cruſtulis ſuppoſitis, quidam ex Æneæ filiis, vt fertur, ſiue is fuit alius quiſpiam e cõtubernalium numero, exclamat, At nos iã & menſam comedimus. quo audito omnes tumultuati ſunt, vt qui iam primum oraculi euentum cernerent. acceperant enim quoddam reſponſum apud Dodonam, vt nonnulli ſcribunt; vt alii malunt, in Erythris Idæ viculo, vbi habitabat Sibylla eius loci nympha fatidica. hæc iuſſerat eos nauigare occi-

λογούμθα ἴσμεν. Ἰλίῳ μὲν γὰρ ὁ μὴ παντὶ ἀφανιζομένῳ καὶ τὴν ἀγωνίαν παρεχών· τῇ δὲ καλουμένῃ Βεβρυκίᾳ ὁ ἐπικουρικὸν ἀγωνιζομένῳ παρασκευάσας· Φρυγίᾳ μὲν βασιλέα τὸν Ἀσκάνιον καταλιπών· ἐν Πανδίῳ δὲ πόλιν ἐπώνυμον κτίσας· ἐν Ἀρκαδίᾳ δὲ θυγατέρας κατοικίσας· ἐν Σικελίᾳ μέρος τῶν στρατιωτῶν ἀπολιπόμενος· ἐν πολλοῖς δὲ ἄλλοις χωρίοις φίλον θεοῖς τοῖς ἀγαθοῖς ποιήσαντα δοκῶν, ἐκτύπον εἶχε παρ' αὐτῶν τὴν δόξαν, ἢ ἐν τῷ τὸν μετ' ἀνθρώπων βίον ἀκλιπῶν, ἡρῴοις ἐκοσμεῖτο, καὶ μνημάτων κατασκευαῖς πολλαχῇ. ἐπεὶ φέρε τίνας αἰτίας ἔχοι τις ἀποδόσθαι τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ αὐτοῦ μνημεῖα; ἀλλ' ἀπὸ μὲν τούτων καὶ αὖθις λεχθήσεται, καθότι ἀνὸ λόγος ἑκάστου καιρὸν δηλωθῆναι ἀπαντῆ· τὸ δὲ μηκέτι πρεσβύτερον τῆς Εὐρώπης πλεῦσαι τὴν Τρωϊκὴν στόλον, οἵ τε χρησμοὶ ἐδίδοντο αὐτοῖς, τέλος λαβόντες ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, καὶ ὁ δαιμόνιον πολλαχῶς τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ἐνδείκνυμενον. ἐπεὶ γὰρ ὁρμῶν χειμάζοντο Λαυρεντῷ, σκηνὰς ἐπήξαντο πρὸς τὴν αἰγιαλόν, πρότερον μὲν πιεζομένοις τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ δίψης, ὅτι ἔχοντος ὕδωρ τὸ τόπον· λέγω δὲ ἃ πρὸς τοῦ ἐγχωρίων παρέλαβον· λιβάδες αὐτόμαται νάματος ἡδίστου ἐκ γῆς ἀνελθοῦσαι ὤφθησαν, ὁς ὧν ἥτε σταθὰ πᾶσα ὑδρεύσαιτο, καὶ ὁ τόπος πρόρρυτος γένοιτο, μέχρι θαλάσσης καταβαίνοντος ἀπὸ τοῦ πηγῶν τὸ ῥεῦμα τοῦ. νῦν μὲν οὐκέτι πλήθουσιν, ὥστε καὶ ἀπορρύσαι, αἱ λιβάδες, ἀλλ' ἔστιν ὀλίγον ὕδωρ ἐν κοίλῳ χωρίῳ συνεστηκὸς, λεγόμενον ἱερὸν ἡλίου· καὶ βωμοὶ δύο παρ' αὐτῷ δείκνυνται, ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τεταμμένος, ὁ δὲ πρὸς δύσις, Τρωϊκὰ ἱδρύματα, ἐφ' ὧν τὴν Αἰνείαν μυθολογοῦσι πρότερον θυσίαν ποιήσαντα τοῦ θεῷ χαριστήριον τῶν ὑδάτων. ἔπειτα ἄρτον ἀζυμον ἀγεωμένοις αὐτοῖς ἐπὶ τῇ δαπέδου, σέλινα μὲν πολλοῖς ἐπέστρωτο, καὶ ἐπὶ τούτοις ὥσπερ τράπεζα τοῦ ἐδεσμάτων· ὡς δὲ φασί τινες, ἰτέα καρπὸν πεποιημένα πυείνα, καθαρότητος τῆς τροφῆς ἕνεκα. ἐπεὶ δὲ αἱ πρόσθετεθεῖσαι τροφαὶ κατεμηλῶντο, καὶ τῶν ὑπεστρωμένων αὐτοῖς σελίνων εἴτε ἰτείων ἔφαγέ τις, καὶ αὖθις ἕτερος, τοῦτο τυχόν τὶς εἰπὼν εἴτε τῶν Αἰνείου παίδων, ὡς λόγος ἔχει, εἴτε τοῦ ὁμοσκήνων, Ἀλλ' ἡμῖν γε ἤδη καὶ ἡ τράπεζα καταβέβρωται. ὡς δὲ τοῦτο ἤκουσαν, ἄπορίαι ἀνεθορύβησαν, ὡς τὰ παρόντα τοῦ μαντεύματος ἤδη σφίσι τέλος ἔχοι. καὶ γὰρ τι θέσφατον αὐτοῖς, ὡς μέν τινες λέγουσιν, ἐν Δωδώνῃ γενόμενον· ὡς δ' ἕτεροι γράφουσιν, ἐν Ἐρυθραῖς κώμῃ τῆς Ἴδης, ἔνθα ᾤκει Σίβυλλα ἐπιχωρία νυμφη χρησμῳδὸς, ἣ αὐτοῖς ἔφρασε πλεῖν ἐπὶ δυσμὰς

σμὰς ἡλίου, ἕως μὲν εἰς τοῦτο τὸ χωρίον ἔλθωσιν, ἐν ᾧ κατεδεδώκασι τὰς τράπεζας· ὅτεν δὴ τοῦτο μάθωσι γενόμενον, ἡγεμόνα τετράποδα ποιησαμένους, ὅπου μὲν κάμῃ τὸ ζῶον, ἐνταῦθα δείμασθαι πόλιν. τοῦτο δὴ τὸ θεοπρόπιον ἀναμνησθέντες, οἱ μὲν τὰ ἕδη τῶν θεῶν, Αἰνείου κελεύσαντος, εἰς τὸ ἀποδιφρεῖν χωρίον ἐκ τῶν νεῶν ἐξέφερον· οἱ δὲ βάθρα καὶ βωμοὺς κατεσκεύαζον αὐτοῖς· αἱ δὲ γυναῖκες ὀλολυγῇ καὶ χορείαις χρώμεναι, παρεκόμιζον τὰ ἱερά· οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Αἰνείαν, πρόθασκευασθείσης θυσίας, ἔχοντες τοὺς στεφάνους, πρὸς τὸν βωμὸν ἔστησαν. ἐν ᾧ δὲ τοῦτο τὰς εὐχὰς ἐποιήσαντο, ἡ μέλλουσα καθεζεῦσθαι τῇ ἐγκύμονι ὕσσα, καὶ ὑπὸ τόκου, καταρχομένων αὐτῇ τῶν ἱερέων, ἀφεστηκυῖα καὶ ἀποφυγοῦσα τοὺς κατέχοντας, αὖθις θαλάττης ἔθη. Αἰνείας δὲ μαθὼν ὅτι τοῦτο ἀρὰ τὸν τετράποδα ἡγεμόνα ὁ θέσφατον αὐτοῖς ἐδήλου, παρηκολούθει σὺν ὀλίγοις μικρὸν ἀπολιπόμενος, δεδοικὼς μὴ ἀπὸ θορύβου τοῦ διωκόντων ἀποδαπείη τῆς τοῦ δαίμονα ὁδοῦ. καὶ ἡ μὲν ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ τέτταρας σταδίους ἀπὸ θαλάττης διελθοῦσα λόφον εἰνὰ πρὸς ἀναβέβη, ἔνθα ἀπὸ κεφάλου μοθήσασα καθέζεται. τοῦ δ' Αἰνείου τέλος γὰρ τὰ μαντεύματα ἐφαίνετο ἔχειν· ὁρῶντι ὁ χωρίον γῆς τε οὐκ ἐν καλῷ, καὶ θαλάττης πρόσω, καὶ οὐδὲ τούτης ἐνορμίσασθαι ἀγαθῆς, πολλὴ παρεῖσα ἀμηχανία, πότερα χρὴ ὁ θεσφάτῳ πειθομένοις αὐτοῦ κατοικεῖν, ἔνθα λυπηρὸν εἰσαεὶ βίον τείψουσιν, οὐδενὸς χρησοῦ ἀπολαύοντες, ἢ πρεσβυτέρω χωρητέον ὅπῃ γῆς ἀμείνονος μάχευσιν. τοῦτα δ' αὐτοῦ διανοούμενος, καὶ τοῖς θεοῖς ἔχων δι' αἰτίας, ἀφνω λέγεται φωνή τις ἐκ τῆς νάπης, ἀφανοῦς ὄντος τοῦ φθεγγομένου, πρεσπεσεῖν, κελεύουσα μένειν τε αὐτόθι, καὶ πολίζεσθαι διὰ παχέων, καὶ μὴ τοῦ ἀπόρου τοῦ παρούσης δόξης ὑπερβάλλοντα, εἰ μὴ ἐν βούτῳ γῇ τὸν βίον ἱδρύσεται, τὴν μέλλουσάν τε καὶ ὅσον ὕπω παρεῖναι εὐτυχίαν ἀπώσασθαι. εἰ γὰρ αὐτοῦ πεπρεσμένον ἐκ τούτης ὁρμώμενον τοῦ λυπρᾶς καὶ ὀλίγης πρότερον οἰκήσεως, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ὑπικτήσασθαι γῆν σὺν χρόνῳ· παισὶ δὲ αὐτοῦ καὶ ἐγγόνοις ἔσεσθαι ἀρχὴν μεγίστην, καὶ ὑπὲρ πλῆθον χρόνον ἐκμηκυνομένῳ ἀρξέν. τούτῳ μὲν οὖν ἐν ᾧ παρόντι καταγωγὴν ἔσεσθαι τοῖς Τρωσί· μετὰ δὲ τοσούτοις ἐνιαυτοῖς ὅσοις αὐτὸν ἡ εἰς τέκνη χρίσεις, κλιθήσεσθαι πρὸς τοῦ ἐκείνου γηνομένων πόλιν ἑτέραν βλαστάνοντα καὶ μεγάλην. μαθόντα δὲ τὸν Αἰνείαν, καὶ νομίσαντα δαιμόνιόν τι χρῆμα τῆς φωνῆς εἶναι, ποιεῖν ὡς ὁ θεὸς ἐκέλευεν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ἀδημονοῦντι τῷ ἀνδρὶ, καὶ παρεκότι ὁ σῶμα ἀπὸ λύπης, καὶ οὔτε ἐπὶ τὸ στρα-

dentem verſus, donec eo locorum peruenirent, vbi menſas comederẽt: quod ſimulatq; factum animaduertiſſent, quadrupedis ductu, vbicunque feſſa procubuiſſet animans, ibi condere oppidũ. Huius oraculi tunc admoniti, alii penates e naui in præmonſtratum locum, Æneæ iuſſu efferunt; alii ſcabella eis & aras adornant: mulieres ſacra cum vlulatu & choreis adferũt. Æneas vero & comites, paratis omnibus ad ſacrificium, coronati conſiſtunt circia altaria. Interea dum hi vota faciunt, porca deſtinata ad victimam, grauida tum & vicina partui, incipiẽtibus eius immolationem ſacrificis, proripit ſe excuſſis vinculis, & mediterranea curſu petit. Senſit Æneas hanc profecto quadrupedem præuiam deſignaſſe oraculum: eamque cum paucis modico interuallo ſubſequitur, veritus ne inſectationis ſtrepitu territã a via fatali auerteret. illa ferme viginti & quatuor ſtadiis a mari digreſſa, in collem quendam procurrit, ibiq; feſſa quieuit. At Æneas qui animaduertebat finem oraculi, videns eum agrum nec terram habere bonam, & procul abeſſe a mari, eoque importuoſo, incertus erat animi, vtrum deberet parẽre vatum monitis, & male per omnem vitam habitare in loco nullius boni participe; an longius meliorem terram quærere. Hæc animo agitanti, & numina incuſanti, repente vox quædam e nemore dicitur edita, non apparente qui loquebatur, iubens maneret ibi, & cito conderet oppidum; néve præſenti hæſitationi indulgens, quaſi agrũ habiturus ad paſtiones & degendam vitam parum cõmodum, breui poſt venturam felicitatem pateretur elabi e manibus. eſſe enim in fatis vt ex hoc inopi & modico profecti domicilio, tandẽ multos ac bonos agros acquirant; eius vero liberi & poſteri ſibi parent imperium longe ampliſſimum, & plurimis duraturum ſeculis. in præſens Troianos debere contentos eſſe his ſedibus: poſt totidem annos quot ſus porcellos pepererit, fore vt ipſius poſteri condãt aliam vrbem magnam & florentem opibus. Tum vero Æneam, ratum diuinam eſſe vocem, imperata feciſſe. Alii narrant heroi ſollicito & languenti præ mæſtitia, & neq; ad ca-

ſtra deſcendenti, neq; cibum admittenti, ſed illic ita vt erat noctem illam cubãti, viſum in ſomnis ſpectrum ingens & mirum, ſimulata vnius e penatib. diis ſpecie; & prẽmonuiſſe quẽ modo dicta ſunt. vtrum ſit verius, nouit Deus. Poſtera die ſuẽ triginta porcellos peperiſſe dicitur, & poſt totidem annos a Troianis aliam vrbem eſſe cõditam iuxta vocem fatidicam; de qua ſuo loco memorabimus. Æneas fœtum ſuis, vna cum matre, diis penatibus immolat eo loco vbi nunc eſt caſa lignea, quam Lauinienſes ſacram exiſtimãtes, ceteris inacceſſam ſeruant: iuſſisque Troianis in collem mouere caſtra, deorum ſimulacra in opportuniſſimo collis loco ſtatuit; continuoque oppidum ẹdificare maxima omnium alacritate aggreditur, excurrens in circumuicina, & conquirens quicquid ad vrbis ẹdificationem vſus poſtularet; non ſine agreſtium indignatione ferrum, ligna, inſtrumentumque ruſticum auferens. Interea Latinus, penes quem tum erat regnum, aduerſus finitimos Rutulos bellum gerẽs, aliquoties parum feliciter pugnauerat. ei mox terribilis nuntius aduolat, vaſtari totam oram maritimam ab extero exercitu: cui niſi occurratur celeriter, fore bellum cum vicinis difficilius. His auditis metus virum ſubit, confeſtimque intermiſſo præſenti bello, in Troianos magnum educit exercitum. At cum videret eos Græco more armatos, & ſeruatis ordinibus impauide inſtãtem martis aleam exſpectantes, intermittit dimicationem ſubitam; quippe q; ſe illos primo impetu, quo feruentiſſime domo feſtinarat, ſubigere poſſe deſperaret: caſtrisque in quodam colle poſitis, decreuit primum ſuos longo & cõtentiſſimo itinere fatigatos reficere. vbi cũ per noctem commorans, cum hoſte ſub auroram cõfligere decreuiſſet, quidam indigetum dæmonũ in ſomnis illi aſſiſtit, monens vt Græcos in agri partem recipiat. aduentum enim eorum eſſe in rẽ Latini maxime; bonoq; futurum vniuerſæ genti Aboriginum. Itidem Æneam dii penates eadẽ nocte per viſionem oblati hortãtur, perſuadeat Latino vt ſponte ſedes cõcedat vbi voluerint, malitq; Græcis ſociis vti quam hoſtibus. ambos certe

ὑπέδυ καταβαίνοντι, οὔτε ὕπνου παρεσχεθεισῆς, οὔτε δὲ ὡς ἔτυχεν αὐλιζομένοις τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐπιφήνας μεγάλῃ τινὰ καὶ θαυμαστὴν σύνοψιν τῶν θεῶν ἵνα τῶν πατρίων εἰκασθείσαν ὄψιν, τὰ λεχθέντα μικρῷ πρότερον ὑποτιθεμένων. ὁποτέρῳ δὲ τἀληθὲς ἔχει, θεοῖς δὴ εἰη γνώριμον. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τριάκοντα λέγεται χοίρους ἡ ὗς τεκεῖν· καὶ τοσούτοις ἔνιαυτοῖς ὕστερον ὑπὸ Τρώων ἑτέραν κλιθῆναι πόλιν, κτίσθεν θεσφάτοις, ὑφ' ἧς ἐν οἰκείῳ τόπῳ Δαναλέξομαι. Αἰνείας δὲ τῆς μὴν ὑὸς τὸ τόκον ἅμα τῇ γναμπτῇ τοῖς πατρῴοις ἀγίζει θεοῖς ἐν τῷ χωρίῳ τῷδε, ὃ νῦν ἔστιν ἡ κελιά. καὶ αὐτίκα οἱ Λαυινάται τοῖς δημοσίοις ἄβατον φυλάττουσι, ἱερὰν νομίζοντες. τοῖς δὲ Τρωσὶ μεταστραπεδεύσαι κελεύσας ἐπὶ τὸ λόφον, ἱδρύεται τὰ ἔδη τῶν θεῶν ἐν τῷ κεκλίκῃ, καὶ αὐλίκα περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς πολίσματος ἁπάσῃ προθυμίᾳ ὥρμηνε, ἐλάμβανέ τε καταθέων ἐκ τῶν πέριξ χωρίων ὁπόσα εἰς τὸ πολισμὸν αὐτῷ ἐπήσιμα, καὶ μάλιστα ἔμελλε λυπήσειν τοῖς ἀφαιρεθεῖσι φανήσεσθαι, σίδηρον, καὶ ξύλα, καὶ τὰς γεωργικὰς σκευάς. Λατῖνος δὲ, ὃς ἐν τότε βασιλεύς, πολεμοῦντι πρὸς ἔθνος ὅμορον, τοῖς καλουμένοις Ῥουτόλοις, καὶ δεινημεροῦντι κατὰ μάχας, ἀγωνίαι τὰ μνήματα ἐπὶ τὸ φοβερώτατον, ὡς ἀνάσαλος αὐτῷ τῆς πάσης ἡ παράλιος ὑπαροίσει γραῦς, καὶ εἰ μὴ σὺν τάχει κωλύσῃ τὰ δρώμενα, ἰσχυρὸς αὐτῷ φανήσεται ὁ πρὸς τοὺς ἀγχιτόνους ἀγών. ἀκούσαντι δὲ τῷ ἀνδρὶ δέος εἰσέρχεται, καὶ αὐτίκα τῶν παρόντος πολέμου μεθέμενος, ἐπὶ τοὺς Τρῶας ἐλαύνει πολλῇ γραῦς. ὁρῶν δὲ αὐτοὺς ὡπλισμένους τε ὡς Ἕλληνας, καὶ ἐν τάξει ἀκόσμῳ ἀκαταπλήκτως ὃ δεινὸν ὑποτρομοῦντας, τῆς μὴν αὐτίκα παρακινδυνεύσεως, ὡς οὐκ ἂν ἄξ ἐφόδου αὐτοῖς ἐπὶ χρωσόμενος, καθ' ἑαυτὸν ἔχε λίαν οἴκοθεν ὁρμώμενος, ἀποδέπεται· γραῦς πεδεύσαμενος δ' ἐπὶ λόφου τινός, ὃ πρότερον ἀναλαβὼν ᾤετο δεῖν τὴν δυναμιν ἐκ τῶν παρόντος κόπου, ὃς πολὺς ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ καὶ συντόνου διώξεως αὐτοῖς ἐγένετο. ἀυλισάμενος δὲ ἅμα νυκτὸς αὐτόθι, γνώμην ἐποιήσατο ἀρχομένης ἕω συμφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις. ἐγκώπτ δὲ αὐτῷ ταῦτα λέγει τὶς ἐπιστὰς καθ' ὕπνον ἐπιχώριος δαίμων, δέχεσθαι τοὺς Ἕλληνας τῇ χώρᾳ συνοίκους. ἥκειν γὰρ αὐτοῖς μέγα ὠφέλημα Λατίνων, καὶ κοινὸν Ἀβοριγίνων ἀγαθόν. Αἰνείᾳ δὲ οἱ πατρῷοι θεοὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς φανέντες παρακελεύονται πείθειν Λατῖνον ἑκόντα παραχωρεῖν σφίσι τὴν οἴκησιν ἐν ᾧ βούλονται χωρίῳ, καὶ χρῆσθαι δυνάμει Ἑλληνικῇ συμμάχῳ μᾶλλον ἢ Δαναφόρῳ· ἀμφοτέρους δὲ ὁ

δὲ ὄναρ ἐκώλυε πρὸς μάχης. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ διεκοσμήθησαν εἰς μάχην αἱ δυνάμεις, κήρυκες ἧκον ὡς τοὺς ἡγεμόνας ἑκατέρωθεν, [ὃ αὐτὸ] ἀξιοῦντες, συνελθεῖν ἀλλήλοις εἰς λόγους· καὶ ἐγένετο τοῦτο. πρῶτος δὲ ὁ Λατῖνος ἔκλημα ποιούμενος τὸν ἀμφισβήτητόν τε καὶ ἀκαταγγέλτου πόλεμον, ἠξίου τὸν Αἰνείαν λέγειν, ὅστις ὢν καὶ τί βουλόμενος ἄγει καὶ φέρει τὰ χρεία, πεπονθώς γε οὐδὲν δεινὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι τὸν πρόκοντα πολέμου πᾶς ὁ παθὼν ἀμύνεται. πρόσειόν τε αὖ αὐτῷ, πόθεν, εἴ τινος ἐδεῖτο μετεῖναι, παρὸν φιλίαν, καὶ παρ' ἐκόντων αἰτήσασθαι τῶν ἐγχωρίων, παρελθὼν τὴν ἀπόντων αὐθεφάτων διεκόμισεν, ἄγχιστα ἢ κάλλιστα ἠξίωσε βίαν παρεσφέρων τὰ αὐτῶν λαμβάνειν. τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ προφερθέντος, ἀπεκρίνατο Αἰνείας, Ἡμεῖς γένος μὲν Τρῶες ἐσμεν, πόλεως δὲ ἐν τῆς ἀφανεστάτης ἐν Ἕλλησιν ἐγνόμεθα· οὗ ἀφαιρεθέντες ὑπὸ Ἀχαιῶν δεκαετεῖ πολέμῳ κατρωθεῖσαν, ἀγῆται πρεσβεύοντες, πόλεώς τε καὶ χώρας ἐν ᾗ ὁ λοιπὸν οἰκήσομεν ἀποικία, θεοῖς ἐκελεύσθημεν σιγεπιθόμενοι, δεῦρο ἀφίγμεθα· καὶ ἡμῖν, ὡς τὰ θέσφατα λέγει, λιμένα τε πλαίης ἥδε ἡ γῆ μόνη λείπεται. ποιεῖσθαι δὲ ἐκ τε χώρας ὧν ἡμῖν δεῖ, δυστυχέστερον μᾶλλον ἢ εὐπρεπέστερον, ὡς ἥκιστα νεωστὶ ἐξεπόλεμα. ἀμειψόμεθα δὲ αὐτὰ πολλαῖς καὶ ἀγαθαῖς ἔργων ἀμοιβαῖς, παρέχοντες ὑμῖν καὶ σώματα καὶ ψυχὰς εὖ πρὸς τὰ δέοντα πεπαιδευμένας, χρῆσθαι ὁπόσα βούλεσθε, τὴν ὑμετέραν χώραν φυλάττοντες ἀδήωτον, τὴν δὲ τῆς πολεμίων προθύμως συγκαταλύοντες. ἱκέται δὲ ὑμῶν γινόμεθα μὴ πρὸς ὀργὴν τὰ πεπραγμένα λαμβάνειν, ἐνθυμηθέντας ὡς οὐ σὺν ὕβρει, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης ταῦτα βιασθέντες ἐποιήσαμεν. ἄπορον δὲ συγγνώμης ἄξιον τὸ ἀκούσιον." καὶ ἀ ★ ὑμᾶς μηδὲν αὐτὸν βεβλαβῶσαν πεῖ ἡμῶν χεῖρας πρεσβεύοντες· εἰ δὲ μὴ, θεοὺς καὶ δαίμονας οἱ κατέχουσι τήνδε τὴν γῆν παραγενόμενοι συγγνώμονας ἡμῖν γενέσθαι καὶ ὧν ἠναγκασμένοι δρῶμεν, πειρασόμεθα πολέμου παρόντας ὑμᾶς ἀμείψασθαι. ἐν γὰρ δὴ νῦν τοῦτον, οὐδὲ μεγίστου πολέμου τῶνδε ἐπαλαύσαμεν. ὡς δὲ ταῦτα ὁ Λατῖνος ἤκουσεν, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· Ἀλλ' ἔγωγε εὔνοιαί τε πρὸς ἄπαν ὃ Ἑλληνικὸν γένος ἔχω, καὶ συμφοραῖς δυθεόπων ἀναγκαίαις πάνυ ἄχθομαι· σώζεσθαί τε ὑμᾶς πρὸς πολλοῦ δὴ ποιησάμην, εἴ μοι δῆλοι γένοιντο οἰκήσεως δεόμενοι ἥκειν, ἐν ἀπολαύσῃ τε γῆς μοίρας, καὶ πρὸς φιλίαν τε δεδησομένων μεθέξοντες, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμὴν δυναστείαν ἀφαιρησόμενοι πρὸς βίαν. εἰ δὲ παληθεύει ἡμῖν ὅδε ὁ λόγος, πίστις τούτων ἀξιοῦ

somniũ vetabat incipere prœlium. Vt vero exorto die in procinctu ſtabant acies, vtrinq; ad duces miſſi caduceatores, poſtulãtes eorum colloquiũ: id quod impetratũ eſt. Ac prior Latinus queſtus peti ſe repẽtino & nõ denuntiato bello, rogabat Æneã quiſnã eſſet, quãve ob cauſſam ageret ferretque res ſuas, nulla vnquam laceſſitus iniuria, nec ignorãs omnes qui priores infeſtantur, belli auctores armis perſequi ſolere: cũq; licuiſſet ei quæcunq; petiiſſet moderata, amice a volentibus ac lubentibus incolis impetrare, ea violato iure gentium, turpius quã honeſtius, per vim ſibi vſurpare maluiſſet. Ad hæc Æneas reſpondit: Nos Troiani ſumus genere, profecti ab vrbe apud Græcos nõ incelebri: qua poſt decennale bellum ab Achẹis capta & nobis adẽpta, errabundi vrbẽ aliã & agros vbi habitemus in poſterũ, quærimus: diisq; ita iubentibus huc peruenimus; quorũ oracula pollicẽtur hãc ſolam terrã noſtris erroribus portũ fore. ex agris autem res vſibus noſtris neceſſarias quærimus miſeriæ noſtræ magis quam honeſti memores; quod nuper *fuctũ* nequaquam volebamus. ſed hanc iniuriam penſabimus multis beneficiis & officiis, offerẽtes vobis & corpora & animos duris iam rebus probe exercitos. quibus ſi vti libet, a veſtris agris omnem iniuriam arcebimus, hoſtilesque vna vobiſcum alacriter occupabimus. ſupplices certe oramus ne anteacta iratis accipiatis animis; cogitantes, neceſſitatis hoc, non petulantiæ fuiſſe facinus: quandoquidem omne peccatum inuolũtarium meretur veniam. Quare æquum fuerit vos nihil durius cõſulere in ſupplices. ſin minus, veniam eorum quæ coacti facimus, a diis & numinibus terrã hanc tenentib. precati, vos bellum mouentes propulſare conabimur, nec enim primum hoc bellum geſturi ſumus, nec maximum. Ad hæc Latinus: Equidem & Græcorum omne genus diligo, & fatalibus hominum caſibus cõdoleo: eſſetq; mihi curæ veſtra incolumitas, ſi cõpertum haberẽ vos ſediĩ inopia huc adueniſſe; agriq; portione cõtentos, amice nobiscũ & beneuole fruituros iis quæ dabũtur; nec conaturos meã mihi dicionẽ vi eripere. Quodſi vera ſunt quæ dicitis, fidẽ

date & accipite, quæ nostra sine dolo malo confirmet fœdera. Ænea vero probante regis sententiam, fœdus inter vtrosque ictum est his conditionibus: vt Aborigines darẽt Troianis agri quantum peterent, a colle quoquouersus stadia circiter quadraginta: Troiani Aboriginibus essent in præsenti bello socii; eorumque auspiciis, vbicunque vsus postulauerit, militarent: vtriq; alteros pro viribus iuuarent mutuum, tam manu quam consilio. Hæc pacti, datis vltro citroque obsidibus, communem expeditionem in Rutulos faciunt: breuique captis vniuersis illorum oppidis, reuertuntur ad semiperfectum Troianorum oppidum, & pari omnes alacritate id muniunt. ei nomen Æneas indidit Lauinium; vt ipsi Romani dicunt, a Lauina Latini filia: vt Græci quidam fabulatores, ab Anii Deliorum regis filia, eodem vocata nomine: in cuius morbo per id tempus extinctæ ibique sepultæ memoriam, oppido vocabulum aiunt impositum. hanc Æneæ precibus impetratam a patre, nauigationis comitem Troianis fuisse perhibent, quod sapiens esset ac fatidica. Fertur, dum Lauinium conditur, oblata Troianis quædam prodigia: in nemore accẽso sua sponte igni, lupum ore aggessisse fomitem aridum; ibi aquilam aduolasse, & alarum ventilatione flammam excitasse: vulpem contra cauda in flumen intincta, ignem ab illis accensum asperssisse: & nunc accendentibus, nunc extinguente, præualentibus, tandem vicissesse illos duos, hanc vero abiisse conatu irrito. Quo viso Æneam dixisse, illustrem quidem, nobilemque, & mirandam futuram eam coloniam, sed suis incrementis inuidiosam & molestam circumuicinis: fore tamen vt tandẽ vincat aduersarios, humanq; inuidiæ præualente fauore numinum. tã insigne futuræ vrbis fortunæ præsagium tunc accidisse dicitur: extantque rei monumenta in foro Lauiniensium, æreæ horum animalium effigies, longissimo ibi tempore asseruatæ. Absoluto Troianorum oppido, animos vtrinque cupido incessit[1] demerendi socios mutuis officiis: & initium huius rei factum est a regibus, qui per connubiũ æquauerũt di-

Lauinium.

δωῶαι καὶ λαβεῖν, αἳ φυλάξουσιν ἡμῖν ἀδόλους τοὺς ὁ- μολογίας. Αἰνείας ὁ ἐπαινέσαντος τὰ λεχθέντα, γάμον τε συνῴκει τοῖς ἔθνεσιν ὑφ' ὁρκίων τοιάδε· Ἀβοριγῖνας μὲν Τρωσὶ δοῦναι χώραν ὅσην ἠξίουν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα σταδίους, πόλεμον δὲ πορευομένοις ἀπὸ τοῦ λόφου· Τρῶας δὲ Ἀβοριγίσι τοῦ τ' ἐν χερσὶ πολέμου συλλαβέσθαι, καὶ ὅπου δὲ δέοιτο παρακαλῶνται, συστρατεύειν· κοινῇ δὲ ἀμφοτέροις τὰ κεφάλαια ὑπὲρ ἀλλήλων ποιεῖσθαι καὶ γνώμῃ. συνθέμενοι δὲ ταῦτα, καὶ τέκνων ὁμηρείας τοὺς πίστεις βεβαιώσαντες, κοινῇ στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς πολίτας τῶν Ῥουτόλων· δι' ὀλίγου δὲ τάχεος πάντα κατασκευάσαντες, παρῆσαν ἐπὶ τὸ πόλισμα ὃ Τρωϊκὸν ἡμιτέλεσον, καὶ μιᾷ προθυμίᾳ πάντες κατεσκευάζοντο τειχίζοντες αὐτό. ὄνομα δὲ τῷ κλίσματι Αἰνείας τίθεται Λαβίνιον· ὡς μὲν αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς Λαβίνης θυγατρὸς, ἣν Λαῦναν εἶναί φασι τοὔνομα· ὡς δ' ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων μυθογράφων ἔλεξαν, ἀπὸ τῆς Ἀνίου τοῦ Δήλου βασιλέως θυγατρὸς, Λαύνας καὶ τῆς δὲ ὀνομαζομένης, ἧς ἀποθανούσης νόσῳ πρὸς τὸ οἰκισμὸν τῆς πόλεως προῤῥήθη, καὶ ἐν ᾧ ἔκαμε χωρίῳ ταφείσης, μνῆμα γενέσθαι τῇ πόλει. συμπεσοῦσα δ' αὐτῇ τοῖς Τρωσὶ λέγεται, δοθεῖσ' ὑπὸ τοῦ παιδὸς Αἰνείᾳ δεηθέντι, μαντικὴ οὖσα καὶ σοφή. λέγεται δ' καὶ τὸ πολισμὸν τοῦ Λαβινίου σημεῖα τοῖς Τρωσὶ γενέσθαι τοιάδε· πυρὸς αὐτομάτως ἀναφθέντος ἐκ τῆς ἄπτης, λύκον μὲν κομίζοντα τῷ στόματι τὸ ξηρὰς ὕλης, ἐπιβαλόντ' ἐπὶ τὸ πῦρ· ἀετὸν δὲ προσπετόμενον ἀναῤῥιπίζειν τῇ κινήσει τοῦ πτερύγων τὴν φλόγα· τούτοις δὲ τἀναντία μηχανωμένου ἀνώπτεκα, τὴν οὐρὰν ἀλόβεστον ἐκ τοῦ ποταμοῦ φέροντα, ἐπιῤῥαπίζειν ὃ κατόμενον πῦρ· καὶ ποτὲ μὲν τοῖς ἀνάπτοντας ἐπικρατεῖν· ποτὲ δὲ τὴν ἀποσβέσαι βουλόμενον· τέλος δὲ νικῆσαι τοὺς δύο, καὶ τὴν ἑτέραν οἴχεσθαι μηδὲν ἔτι ποιοῦν δυναμένην. ἰδόντα δὲ τὴν Αἰνείαν εἰπεῖν ὡς ἐπιφανὴς μὲν ἔσται καὶ θαυμαστὴ, καὶ γνώσεως ἐπὶ πλεῖστον ἥξουσα ἡ ἀποικία, ἐπίφθονος δὲ τοῖς πέλας αὐξομένη καὶ λυπηρὰ, κρατήσει δ' ὅμως τῶν ἀντιπεραιόντων, κρείττονα τὴν ἐκ θείου τύχην λαβοῦσα τῶν παρ' ἀνθρώπων ἐναντιωθησομένου φθόνου. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω πιστεύεται· μνήματα λέγεται γενέσθαι τοῦ συμβησομένου τῇ πόλει· καὶ ἔστιν αὐτῶν μνημεῖα ἐν τῇ Λαβινιατῶν ἀγορᾷ, χάλκεα εἴδωλα τῶν ζώων, ἐκ πολλοῦ πάνυ χρόνου διατηρούμενα. ὀνομάζεται δὲ καλεσκευάσθη τοῖς Τρωσὶν ἡ πόλις, ἐπιθυμίᾳ πάντας ἴσχει τοῦ παρ' ἀλλήλων ἀπολαῦσαι χρησίμου. καὶ οἱ βασιλῆς αὐτῶν πρῶτοι χρῆσιν, μίξαντες τοῦ τε ἐπιγαμίου καὶ τοῦ ἐ-

πήλυδος

πήλυδος γένους τὴν αὐξίωσιν ὀνομαζομένης γάμου, δόντος Λαβίνου τὴν θυγατέρα Λαῦναν Αἰνείᾳ γυναῖκα. ἔπειτα καὶ οἱ λαοὶ τὴν αὐτὴν τοῖς βασιλεῦσιν ὀνομασίαν λαβόντες, καὶ δι' ὀλίγου πάνυ χρόνου συνδιενεχθέντες κάμνοι ἔθη καὶ νόμοις καὶ θεῶν ἱερεῖα, κηδείας συναφανῆς ἀλλήλοις καὶ κοινωνίας πόλεως, συνακεκραδέντες τὲ οἱ σύμπαντες, καὶ ὀνομασίᾳ προσαγορεύοντες αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀβοριγίνων, Λατίνους, ἔτι βεβαίως ἔμειναν ὀνομαζόμενοι τοῖς συγκειμένοις, ὥστε αὐτοῖς οὐδεὶς ἐπὶ χρόνος ἀπ' ἀλλήλων διέκρισε. τὰ μὲν δὴ συνιόντα ἔθνη καὶ κοινωσάμενα, ἐξ ὧν ὁ Ῥωμαίων γένος ὥρμηται, πρὶν ἐν νῦν ἔχουσιν οἰκεῖσθαι πόλιν, ταῦτά ἐστιν. Ἀβοριγῖνες μὲν πρῶτον· οἱ Σικελοὺς ἐξανέστησαν ἐκ τούτων τῶν χωρίων, Ἕλληνες ὄντες ὁ Ἀρχάδων ἐκ Πελοποννήσου, τῶν σὺν Οἰνώτρῳ μετενεγκαμένων τὴν οἴκησιν ἐκ τῆς καλουμένης νῦν Ἀρκαδίας, ὡς ἐγὼ πείθομαι· ἔπειθ' οἱ μεταστάντες ἐκ τῆς τότε μὲν Αἱμονίας, νῦν δὲ Θεσσαλίας καλουμένης, Πελασγοί· τέλοι δὲ οἱ σὺν Εὐάνδρῳ παραγενόμενοι ἐς Ἰταλίαν, ἐκ Γαλλίας πόλεως· μετ' οὗτοι τοῖς σὺν Ἡρακλεῖ στρατευομένοις Πελοποννησίων Ἐπειοί τε καὶ Φενεᾶται, οἷς καὶ Τρωϊκὸν τι ἐμέμικτο τελευταῖοι οἱ Δαρδανεύσαντες σὺν Αἰνείᾳ Τρῶες ἐξ Ἰλίου τε καὶ Δαρδανοῦ, καὶ τῶν ἄλλων Τρωϊκῶν πόλεων. ὅτι οὖν καὶ ὁ τῶν Τρώων ἔθνος Ἑλληνικὸν ἐν τοῖς μάλιστα ἦν, ἐκ Πελοποννήσου ποτὲ ὡρμημένον, εἴρηται μὲν καὶ ἄλλοις πάλαι, λεχθήσεται δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δι' ὀλίγων. ἔχει δὲ ὁ λόγος περὶ αὐτῶν ὧδε· Ἄτλας τοῦ βασιλεὺς πρῶτος ἐν τῇ καλουμένῃ νῦν Ἀρκαδίᾳ· ᾤκει δὲ περὶ ὃ λεγόμενον Καυκάσιον ὄρος. τούτῳ θυγατέρες ἦσαν ἑπτὰ, αἳ νῦν ἐν οὐρανῷ καλοῦνται λεγόμεναι, Πλειάδες ὀνομαζόμενοι· ὧν μίαν μὲν Ἡλέκτραν Ζεὺς γαμεῖ, καὶ γίνεται παῖδας ἐξ αὐτῆς, Ἴασον καὶ Δάρδανον. Ἴασος μὲν οὖν ἤθεος μόνος· Δάρδανος δὲ ἄγεται γυναῖκα Χρύσην Γανυμήδους θυγατέρα, ἐξ ἧς αὐτῷ γίνονται παῖδες, Ἰδαῖος καὶ Δείμας, οἱ τέως μὲν ἐν Ἀρκαδίᾳ διαβιοῦντες τὴν Ἄτλαντος διαδοχείαν, ἐβασίλευον. ἔπειτα κατακλυσμοῦ γενομένου μεγάλου περὶ τὴν Ἀρκαδίαν, τὰ μὲν πεδία ἐξελιμνώθη, καὶ πολλοῦ χρόνου γεωργεῖσθαι ἀδυνάτα ἦν. οἱ δ' ἀνθρωποι· ὤχοντο γὰρ ἀνὰ τὰ ὄρη, γλίχρως ποιούμενοι τὰς θυφάς· συμφορνήσαντες ὡς οὐκ ἰκανὸς βόσκειν πόλεις ἔτι ἡ περιοῦσα γῆ, νέμονται σφᾶς αὐτοὺς διχῇ· καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπεμένοσι, βασιλέα Δείμαντα ἡσάμενοι τὸν Δαρδανοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ ἀποδιοικίζονται Πελοποννήσου τόλῳ μεγάλῳ. ποιούμενοι δὲ τὴν πλοῦν πρὸς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Μέλα-

gnitatẽ exterorũ atq; ciuium, Latino Æneæ vxorẽ dante Lauinam filiam. Dein exẽplo regũ ceteris quoq; animo suo morẽ gerẽtibus, breui admodum tẽpore collatis in vnũ moribus, legibus, & deorũ ceremoniis, cõmunicato per cõnubia genere ac iure ciuitatis, cõmixta ex vtrisq; respublica; & appellatione a rege Aboriginũ desumpta, Latinos se vocarunt; pactisq; adeo steterunt firmiter, vt nullo vnquã tempore ab inuicẽ dirempti fuerint. Atq; hæ sunt gentes quibus in vnã remp. conuenientib. Romanum genus cõcreuit, ante vrbẽ quam nũc tenẽt, conditã: primum Aborigines, qui ex his locis eiecerunt Siculos, ipsi Græci generis, oriundi a Peloponnesiis cũ Œnotro ab Arcadia in has sedes, pfectis, vt ego credo. deinde Pelasgi, qui demigrarunt ex Hæmonia, quæ nunc dicitur Thessalia. tertii, qui ex oppido Palantio in Italiã cũ Euandro venere. post hos e Peloponnesiis Herculi militantibus, Epei atq; Pheneatæ; quib. & Troiani generis nonnihil permixtũ erat. postremo Æneæ socii clapsi ex Ilio, Dardanoq; & ceteris Troianis oppidis. Quod autẽ etiã Troiani cũ primis Græcanica natio fuerint, pfecta olim a Peloponneso, dictũ est quidem iã pridem & ab aliis, dicetur tamẽ a me quoq; breuibus. Narratur autẽ de illis hoc modo. Primus in ea quæ nũc vocatur Arcadia regnauit Atlas, habitãs circa mõtẽ Caucasum. huic filiæ fuere septem, nũc relatæ inter sidera, Pleiadum cognomine. vnã ex his Electrã duxit Iupiter; ex qua suscepit filios Iasum & Dardanũ. Iasus, mãsit cælebs; Dardanus, vxorẽ habuit Chrysen Palantis filiam, & ex ea filios Idæum & Dimantem, qui Atlanti successerunt, & regnum Arcadiæ aliquãdiu tenuerunt. deinde cũ ingens diluuium accidisset per Arcadiam, cum obstagnantes in planitie aquas, agri diu coli nõ potuissent, homines ad montana se conferre coacti, parco victu sustentabant vitam: *cuius pertæsi*, & animaduertentes reliquum agrum nõ suffecturum alendis omnibus, totum populum in partes duas diuidunt. altera in Arcadia mansit, Dardani filio Dimanti regno credito: reliqui magna classe demigrarunt e Peloponneso. hi præter Europam nauigantes, & in Mela-

Romanę gẽtis progenitores.

nem sinũ delati, appellunt ad insulam quandam Thraciæ, de qua non possum affirmare desertane an priꝰ quoque habitata fuerit. ei Samothraciam nomẽ fecerunt, ex viro & loco eõpositum. ipsa enim, ad Thraciã pertinet: cõditor autẽ eius, fuit Samon Mercurii filius & nymphæ Cyllenicæ, Rhenes nomine. ibi non diu commorati, quod molestã vitam agerẽt, pugnantes simul cum sterilis terræ & maris asperi difficultatibus, paucis aliquot in insula relictis, denuo maior pars migrarunt in Asiã, deducente coloniam ipso Dardano. nã Iasus in insula fulmine ictus periit, quod Ceretis cõcubitum appetisset. Exscensione autẽ in Hellesponto facta, eã habitauerũt terrã quæ nũc Phrygia dicitur: Idæus Dardani filius, cum parte exercitus, montes qui nunc Idæi ab eo vocãtur: vbi condito Matri deũm templo, mysteria & sacra instituit, quæ ad hæc vsque tempora durant per totam Phrygiam. Ipse autem Dardanus in ea quę nunc Troas est, sui nominis oppidum cõdidit, acceptis agris a rege Teucro, a quo Teucris tunc dicebatur ea regio. Hunc & alii multi, & Phanodemus qui scripsit de Atticis antiquitatibus, aiunt ex Attica sedes transtulisse in Asiam, cum esset princeps pagi Æxonensis; multisq; argumentis fidem suo sermoni adstruunt: & quod obtinuisset terram magnã & bonam, nec multos habentẽ indigenas, libenter vidisse Dardanum cum Græcorũ copiis, tum vt sociis vteretur contra hostes barbaros, tum ne terra careret cultoribus. Nunc vt etiam de Æneæ maioribus dicamus, locus postulat: id quod paucis indicabitur. Dardanus post Chryses Palantis filiæ, quæ primos ei filios peperit, obitum, Bateã duxit Teucri filiã. ex his filius prognatus est Erichthonius, qui fertur fuisse omniũ hominum fortunatissimus, quod & in patris & in materni aui diciones hereditario iure successerit. is e Calliroe Scamãdri filia Troëm genuit; a quo genti nomen impositum. Trois, & Acalidis Eumedis filię, fuit Assaracus: huius porro & Clytodoræ Laomedontis filiæ, Capys; Capyis & Naidis nymphę, Anchises; Anchisæ & Veneris, Æneas. Itaq; Troianum etiam genus oriundum a Græco satis declarauimus. Ceterum de

ναι καλούμενον ἀφικνοῦνται κόλπον, καὶ τυγχάνοντες ἐν νήσῳ τινὶ τῆς Θράκης ὁρμισάμενοι, εἰτ' οὖν ἔχω εἰπεῖν εἴτε καὶ οἰκουμένην καὶ πρότερον, εἴτε ἐρήμην, ἢ τίθενται τοῦνομα σαφέστατον. ἔκ τε ὑδρὸς καὶ τόπου, Σαμοθρᾴκιον. ὁ μὲν γὰρ χωρίον, τῆς Θρᾴκης· ὁ δὲ οἰκιστής, Σάμων, υἱὸς Ἑρμοῦ καὶ νύμφης Κυλλινίδος Ῥήνης ὀνομαζομένης. ἐκεῖ δὲ χρόνον οὐ πολὺν διατρίψαντες, ὡς οὐκ εὐμήχανος ἦν ὁ βίος αὐτοῖς, γῆ τε λυπροῖς καὶ ἀλαπέσι ἀγρέα μαχομένοις, ὀλίγοι τινὲς ἐν τῇ νήσῳ ἀπολειφθέντες, ἀπεστίσαν· πάλιν οἱ πλείονες εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔχοντες ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας Δάρδανον· Ἴασος γὰρ ἐν τῇ νήσῳ κεραυνῷ πληγεὶς τελευτᾷ, Δήμητρος εὐνὴν ὀειγαμένου οἱ ἔγγυν· ποιησάμενοί τε τὴν ἐπίβασιν ἐν ᾗ καλουμένῳ νῦν Ἑλλησπόντῳ, περὶ τὴν ὕστερον κληθεῖσαν οἰκίζουσι Φρυγίαν· Ἴδαιος μὲν ὁ Δαρδάνου μέρος τῆς στρατιᾶς ἔχων, ἐν τοῖς ὄρεσιν ἃ νῦν Ἴδαια ἀπ' ἐκείνου λέγεται· ἔνθα μητρὶ θεῶν ἱερὸν ἱδρυσάμενος, ὄργια καὶ τελετὰς κατεστήσατο, ἃ καὶ εἰς τόδε χρόνου ἀγάλλουσιν ἐν πάσῃ Φρυγίᾳ· Δάρδανος δέ, ἐν τῇ καλουμένῃ νῦν Τρωάδι πόλιν ὁμώνυμον αὐτοῦ κτίσας, δόντος αὐτοῦ τὰ χωρία Τεύκρου βασιλέως, ἀφ' οὗ Τευκρὶς τοῦ χωρίου ἡ γῆ ἐλέγετο. τοῦτον δὲ οἱ μὲν πολλοί, καὶ Φανόδημος ὁ τὴν Ἀττικὴν γράψας ἀρχαιολογίαν, ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετοικῆσαι φασιν εἰς τὴν Ἀσίαν, δήμου Ἐξοπαιέως ἄρχοντα· καὶ πολλὰ παρέχονται τοῦ λόγου τεκμήρια. κρατήσαντα δὴ χώρας συχνῆς τε καὶ ἀγαθῆς, καὶ οὐ πολὺ δεόμενον ἐπιχωρίου γένους ἐκούσης, ἀσμένως τὸν Δάρδανον ἰδεῖν, καὶ ὁ στρὸς αὐτοῦ φιλομάθειαν Ἑλληνικὴν, τοῦ τε πρὸς τοὺς βαρβάρους πολέμου συμμαχίας ἕνεκα, καὶ ἵνα ἡ γῆ μὴ ᾖ ἔρημος. ἀπαιτεῖ δ' ὁ λόγος καὶ τὴν Αἰνείαν ἐξ ὧν ἔφυ διηγήσασθαι. βραχεῖα δὲ καὶ τοῦτο δηλώσει σημαινόμενον. Δάρδανος γὰρ Χρύσην τὸν Παλάντου θυγατέρα, ἐξ ἧς οἱ πρῶτοι παῖδες ἐγένοντο αὐτοῦ, τελευτήσαν συνέπεσε, Βάτειαν γαμεῖ, τὸν Τεύκρου θυγατέρα· καὶ γίνεται παῖς αὐτοῦ Ἐριχθόνιος, ὃς ἀπαίδων ἀνθρώπων ἐβασίλευε μόνος λέγεται γενέσθαι, τῆς τε πατρῴας καὶ τῆς ἐκ τοῦ μητρὸς θησάμενος κληρονομήσας ἀρχῆς. Ἐριχθονίου δὲ καὶ Καλλιρόης τῆς Σκαμανδρου γίνεται Τρώς, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ ἔθνος ἔλαβε· Τρωὸς δὲ καὶ Ἀκαλίδος τοῦ Εὐμήδους, Ἀσσάρακος καὶ Κλυτοδώρας τοῦ Λαομέδοντος, Κάπυς· Κάπυος δὲ καὶ νύμφης Ναΐδος εἰρηνεύσης, Ἀγχίσης· Ἀγχίσου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, Αἰνείας. ὡς μὲν δὴ καὶ ὁ Τρωϊκὸν γένος Ἑλληνικὸν ἀρχῆθεν ἦν, δεδήλωται μοι. πρὸς δὲ τὸ

χρόνων

χρόνων ἐν οἷς ἐκτίσθη ὁ Λαυίνιον, δοκοῦσι μὲν δικαίως λέγειν· ἐμοὶ μέντοι δοκοῦσιν οἱ δευτέρᾳ μετὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἐκ Τροίας ἔτει φέρειν αὐτὸ, εἰκότα μᾶλλον λέγειν. Ἴλιον μὲν γὰρ ἥλω τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους, ἑπτακαιδεκάτῃ πρότερον ἡμέρᾳ τῆς θερινῆς τροπῆς, ὀγδόῃ φθίνοντος μηνὸς Θαργηλιῶνος, ὡς Ἀθηναῖοι τοῖς χρόνοις ἀγροῖσι. πρεσβεῖαι δὴ ἥδε αἱ τὴν ἐκείνου ἐκπληροῦσαι μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι ἡμέρας. ἐν δὴ τῇ ἑπτὰ καὶ τεσσαρακοστῇ, τῆς ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἀναστήσαντες, τά τε πρὸς τὴν πόλιν οἰκεῖα διοικήσαντα τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τὰς πρεσβείας ἃς ἔπεμψαν τοῖς πρὸς αὐτῶν ἀφεστηκότων, καὶ τὰ ὅρκια ποιήσαντα πρὸς αὐτούς· ὧν δὴ ἑξῆς ἔτει, πρότερον δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν περὶ τὴν μεταπωλικὴν ἱστορίαν ἀναστῆναι οἱ Τρῶες ἐκ τῆς γῆς, φεύγοντες τὴν Ἑλλήσποντον· καὶ καταδύντες εἰς τὴν Θρᾴκιον, αὐτὸ διατρίβουσι τὴν χειμερινὴν ὥραν, δεχόμενοί τε τοὺς ἐπισιόντας ἐκ τῆς φυγῆς, καὶ παρασκευαζόμενοι τὰ εἰς τὸν ἀπόπλοον. ἐκ δὲ τῆς Θρᾴκης δυνάσταί τινες ἔαρος ἀρχομένου, πελεύσι μεταξὺ πλοῦν, ἄγει. Σικελίας· ἐκεῖ δὲ ὁρμισαμένοις ἀνίσης ὁ ἔτος τὸ τελευταῖον, καὶ παρεπέβησαν αὐτοῖς δεύτερον χειμῶνα, τὰς πόλεις οἰκοῦντες τοῖς Ἐλύμοις ἐν Σικελίᾳ. πλοίμων δὲ γενομένων ἀρχαῖοι ἀπὸ τῆς νήσου, φοβοῦσι ὁ Τυρρηνικὸν πέλαγος, καὶ τελευτῶντες εἰς Λαυρεντὸν ἀφικνοῦνται, τὸν Ἀβοριγίνων ἀγχιαλὸν, μεταξὺ θερείας. λαβόντες δὲ ὁ χωρίον, οἰκίζουσιν ἐν αὐτῷ Λαυίνιον, τὸν δεύτερον ἀπὸ τῆς γενέσεως ἐκπληρώσαντες ἐνιαυτόν. καὶ πρὸς μὲν τούτων ὡς ἔχω δόξης, δεδήλωται μοι. Αἰνείας γὰρ καθασκευάσας ἱερεῖς τε καὶ τοῖς θεοῖς κόσμοις ἀποχρῶντως τὴν πόλιν, ὧν τὰ πλεῖστα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν, ταῦτ' μὲν ἐξῆς ἐνιαυτῷ, τρίτῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐξόδου, Τρῶων ἐβασίλευσε μόνον· ὃν δὲ τεταρτῷ τελευτήσαντος Λατίνου, καὶ τὴν ἐκείνου βασιλείαν παραλαμβάνει, τῆς τε κηδείας οἰκειότητι τῆς πρὸς αὐτὸν, ὑπεκλήρου τῆς Λαύνας γενομένης μετὰ Λατίνου θάνατον, καὶ ὑπὸ πρὸς ἀγχιτόνας πολέμου τῆς στρατηγίας ἕνεκα. ἀπέφηναν γὰρ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Λατίνου Ῥουτοῦλοι, λαβόντες ἡγεμόνα τῶν αὐτομόλων τινὰ τῆς Λατίνου γυναικὸς Ἀμάτης ἀνεψιὸν, ὄνομα Τυρνόν. ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ὅτι ὁ γάμῳ πρὸς κηδεστὴν μεμφόμενος, ὅτι παρῃθὼν ὁ συγγενὲς ὀνείδεσι ἐκπίδυσε, τῆς τε Ἀμάτης παρεξωτώσης, καὶ ἄλλων τινὰς συλλαμβανόντων, ἄγων τὴν δύναμιν ἧς αὐτὸς ἦρχε, πρεσβεύεται τοῖς Ῥουτούλοις. πολέμου δὲ ἐκ τῶν ἐκλημμένων τούτων γενομένου, καὶ μάχης ἰσοῤῥοπούσης, Λατῖνος μὲν ἀποθνήσκει καὶ Τυρνος, καὶ τῶν ἄλλων συχνοί· κρατοῦσι δ' ὅμως οἱ σὺν Αἰνείᾳ.

tẽpore quo Lauiniũ est cõditum, auctores variãt. mihi propiores vero videntur, qui secundo post discessum a Troia id factũ autumãt. Ilium enim captum est vergẽte iam æstate, XVII dieb. ante solstitiũ, octaua desinentis Thargelionis die, iuxta supputationẽ temporum Atticam.[1] supererant ex eo anno post solstitiũ dies viginti. Itaq; trigintaseptẽ dieb. qui captã vrbẽ secuti sunt, existimo Achęos res vrbis cõposuisse, & legationes accepisse ab iis qui excesserant, fœdusq; cũ eis fecisse. Sequenti autẽ anno, qui ab vrbe capta fuit primus, circa æquinoctium auctumnale Troiani a terra soluentes Hellespontũ traiiciunt: delatiq; in Thraciã, exegerunt ibi hiemem, colligẽtes pfugos, & futurę nauigationi sese parãtes. ex Thracia vero primo vere profecti, emensi sunt spatiũ illud quod inter Thraciã & Siciliam est interiectum. In eã appulsi, manserunt ibi vsq; ad eius anni exitũ: vbi etiã altera hiems exacta est, dum Elymis oppida condunt in ea insula. mox vt mare visum est nauigationẽ admittere, soluentes a Sicilia, traiiciũt mare Tyrrhenicũ; tãdemq; Laurentum in Aboriginũ litore peruenĭunt, ęstatis medio: acceptoq; illo agro, cõdiderunt in eo Lauiniũ, expleto anno post captum Ilium secundo. Et de his quidẽ reb. opinionẽ nostrã indicauimus. Ceterũ Æneas postquã tẽplis ceterisq; ornamentis id oppidũ satis instruxit, quorũ pleraq; ad nostra tẽpora durauerunt, sequenti quidẽ anno, hoc est post discessum suũ tertio, Troianorũ tãtum rex fuit: quarto autẽ defuncto Latino, etiã illius regno potitus est, tum affinitatis iure, quod post Latini obitũ ad solam Lauinam vniuersa peruenisset hereditas: tum quod belli aduersus finitimos dux esset designatus. Rutuli. n. denuo a Latino defecerãt, ductu cuiusdã trãsfugę. is erat Turnus, cõsobrinus Amatę Latini cõiugis: qui, ppter Lauinæ nuptias elocantẽ Latinũ incusans, quod præteritis cognatis exterũ sibi asciuisset generũ, Amata quoq; instigãte, & aliis quibusdã fauentibus, cũ militum manu cui præerat, ad Rutulos trãsierat. Ex his caussis redintegrato bello, & cõmisso acri prœlio, Latinus cecidit atq; Turnus, cũ multis aliis. Æneas tamen & victoriam consecutus est,

Anni a Troia capta.

Æneas Latino succedit in regno Latii.

& regnum ſoceri: in quo tribus annis exactis poſt Latini obitum, quarto bellum gerens interiit. nam & Rutuli vniuerſi oppidatim arma contra eum ſumpſerunt, & vna rex Tyrrhenorum Mezentius, timens ſuæ dicionis oppidis, quod ſuſpectam haberet creſcentem magis ac magis Græcorum potentiam. Itaq; pugnatum eſt acriter non longe a Lauinio; & multis vtrinque deſideratis, nox diremit prœlium. corpus Æneæ cum quæſitum nuſquam compareret, alii coniectabant eum diſceſſiſſe ad deos, alii necatum in flumine apud quod pugnatum erat. Latini ſacellum heroi dicauerunt, cum inſcriptione hac: PATRI DEO INDIGETI, QVI NVMICI AMNIS VNDAS TEMPERAT. Sunt tamen qui dicant id Æneam dicaſſe Anchiſæ, defuncto ante hoc bellum anno proximo. eſt autem tumulus non magnus, & circumcirca in ordinem digeſtæ arbores ſpectatu dignæ. Ænea ex hominibus exempto, ſeptimo ferme anno poſt captum Ilium, Euryleon regno Latinorum potitus eſt, mutato nomine in exſilio dictus Aſcanius. Obſidebantur tum Troiani, creſcentibus indies hoſtium copiis; nec Latini poterant Lauinio ſuccurrere. ac primũ ad æquas pacis & amicitiæ conditiones hoſtem inuitabat Aſcanius: quæ cum faſtiditentur, coactus eſt hoſti permittere arbitrium, modo pax fieret. ſed cum Tuſcus rex tum alia intoleranda vt iam ſubactis imperaret, tum vt quantum vini Latinus ager ferret, quotannis deportarent in Etruriam; rem indignam rati, vinetorum fructum Ioui ſacrum eſſe publico decreto ſanciunt ex Aſcanii ſententia: ſeque inuicem cohortati ad rem gerendam fortiter, inuocataque ope numinum, erumpunt obſeruato lunæ ſilentio. moxque aggreſſi propinquum vrbi vallum, quod ſibi hoſtes in loco munito obiecerant, præſidiumque iuuentutis Etruſcorum lectiſſimę duce Mezentii filio Lauſo impoſuerant, improuiſo incurſu munimentum ſtrenue capiunt. Interea ceteri qui caſtra metati fuerãt in planitie, vt videre lumen intempeſta nocte exortum ſubi-

Aſcanius, II. Latinorum rex.

ὁ δὲ τούτου τοῦ ὑπὸ τοῦ κηδεστῆ θυομένου θρόνου Αἰνείας τοῦ θαλαμεύοντος. τεία δὲ βασιλεύσας ἔτη μετὰ τὸν τῶν Λατίνων τελευτὴν, ᾧ τετάρτῳ θήνοσι κατὰ πόλεμον. Ῥουτοί τε δὲ ὁ ἐν τῶν πόλεων γραθέοιτιν ἀποστῆναι τοῖς αὐτὸν, καὶ σὺν αὐτοῖς βασιλεὺς Τυρρηνῶν Μεζέντιος, δείσας τοῖς τῆς αὐξήσεως χώρων. ἤδη δὲ ὑπὲρ μέγα χωρεῖν τὸν Ἑλληνικὸν ὁρῶν δυνάμιν ἤθεε. μάχης δὲ θυομένης καρτερᾶς, καὶ τοσόσω Λαβινίου, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν ἀποθανόντων, τὸν μὲν γραθέμαθα νυκτὸς ἐπελθούσης διελύθη, ὁ δὲ Αἰνείου σῶμα φανερὸν ἀδάμη θυόμενον, οἱ μὲν εἰς θεοὺς μεταμαθῆναι εἴκαζον, οἱ δὲ ἐν ᾧ ποταμῷ, παρ' ὃν ἡ μάχη ἐθύεε, διαφθαρῆναι. καὶ αὐτῷ κατασκευάζοισιν οἱ Λατῖνοι ἡρῶον, ὑπογραφὴ τοιάδε κοσμέομενον, "ΠΑΤΡΟΣ ΘΕΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ, ΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΝΟΜΙΚΙΟΥ ΡΕΥΜΑ ΔΙΕΠΕΙ." εἰσὶ δ' οἱ λέγοισιν ἐπ' Ἀζίου κατασκευασθῆναι αὐτὸν ὑπὸ Αἰνείου, ὀνειαυτῷ τοῦ πρότερον τοῦ πολέμου τούτου τελευτήσαντι. ἔστι δ' χωμάτιον τοῦ μέγα, καὶ τοῦ δὲ αὐτὸ δένδρα σοι χηδὸν πεφυκότα, θέας ἀξία. Αἰνείου δ' ἐξ δυοῖν θεῶν μελαγχίνος ἑβδόμῳ μάλιστα ἔτει μετὰ τὸν Ἰλίου ἁλῶσιν, Εὐρυλέων παρέλαβε τὴν Λατίνων ἡγεμονίαν, ὁ μετονομασθεὶς Ἀσκάνιος ἐν τῇ φυγῇ. ἦσαν δὲ τεῖχηρες οἱ Τρῶες ἐν ᾧ χρόνῳ τούτῳ, καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀεὶ τοσῇδε δυνάμις· αἱ δὲ τῶν Λατίνων ἀδύναται ἦσαν τοῖς ἐν ᾧ Λαβινίῳ πολιορκουμένοις ὑπηκουσῶν. ὁ μὲν δὴ τοῦ τοῦτον εἰς φιλίαν τε καὶ συμμαχίας μετείας τοῦ καλεῖν τοὺς πολεμίους οἱ τοῦ Ἀσκανίου· ὡς δ' οὐδὲν τοῦ σσῆον αὐτοῖς, ὑπεῖρεπεν ἐκείνοις ἐναπαίζοντο καταλύεσθαι τὸ πόλεμον ἐφ' οἷς αὐτοὶ δικαιοῦσι. τὸ δὲ βασιλέως τὸ Τυρρηνῶν τά τε ἄλλα ὡς δεδουλωμένοις ἀφόρητα ὑπιτάσσοντος, καὶ ὁ οἶνον ὅσον αὐτὴ Λατίνων γῆ φέροι, Τυρρηνοῖς ἀπάγειν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐκ δυναστὸν ἡγησάμενοι ὁ τοῦ γῆμα, τὸ μὲν ἀμπέλου τὸ καρπὸν ἱερὸν ἐψηφίσαντο τοῦ Διὸς εἶναι, νόμῳ ἀγορεύσαντος τοῦ Ἀσκανίου· αὐτοὶ δὲ ἀλλήλοις τοῦ παρακελευσάμενοι τοῦ θυμοῖς ἀγωνιζόμενοι γίνεσθαι, καὶ θεοὺς αἰτησάμενοι συλλαβέσθαι τοῦ κινδυνεύματος, ἐξῆλθον ἐκ τὸ πόλεως, φυλάξαντες νύκτα ἀσέληνον. ἀθρόοι δὲ τοῦ σοδηγόντες τὸ χάρακι τὸ πολεμίων, ὃς ἐπυθάτω τὸ πόλεως ἔχειν, καὶ ἐν τοῦ τοῦ τείχισμα τῆς ἀνῆς δυνάμεως, ἐν ἐρυμνῷ τε καταστάσμενος χωρίῳ, καὶ τὸ κρατίστην νεότητα τὸ Τυρρηνῶν ἔχων, ἧς ἡγεῖτο Μεζεντίου παῖς Λαῦσσος ὄνομα, ἀδενὸς τοῦ σφοδρομένου τὸν ἔφοδον, αἱρεῦσιν ἐκ τενῶς ὁ ἔρυμα. ἐν ᾧ δὲ ὁ χωρίον τοῦτο ἠλίσκετο, φῶς τε ἄκαιρον ὁρῶντες οἱ ἐν τοῖς πεδίοις ἐστρατοπεδευκότες, καὶ

to, & voces audiuere morientium, in mõtana ex cãpeſtrib. refugiũt: erãtq; omnia plena trepidatione atq; tumultu; vt ſolet fieri turbato p̃ noctẽ exercitu, dũ metu imminentiũ hoſtiũ nõ poteſt miles cõtineri in ordinib. Latini aũt expugnato repentina vi præſidio, cũ etiã reliquum exercitũ animaduertiſſent eſſe turbatum, inſtabant fugientiũ tergo, fundentes & fugantes: qui adeo virtutis erant immemores, vt vix ſatis intelligerent in quanto eſſent periculo: ſed præ tumultu inopes animi atq; conſilii, pars per præruptа loca delabentes exhalabant animam; alii delati in fauces impetuias, veniebant in poteſtatẽ hoſtium. maxima pars ſublato per tenebras diſcrimine, cõficiebant ſe inuicẽ pro hoſtibus: pluresq; ſuis quã hoſtilibus armis interierũt. Mezẽtius cũ paucis occupato quodã tumulo, poſtquam audiuit mortẽ filii, tãtamq; ſtragem exercitus, cõſiderans in quam anguſtum ſe concluſiſſet locum, vt in rebus dubiis, miſit caduceatores Lauinium acturos de fœdere: & cum Latini ſuadente Aſcanio moderate fortuna vſi eſſent, impetrata certis cõditionibus pace, reductisq; *que ſupererant* copiis, poſthac poſitis aduerſus Latinos inimicitiis, cõſtanter mãſit in amicitia. Trigeſimo autẽ anno poſt conditum Lauiniũ, [Aſcanius Æneæ filius, ex oraculo Æneæ dato, aliã vrbẽ condit: tralatisq; Lauiniatibus] & ceteris Latinis quos cõmodius habitãdi cupido cepiſſet, in recens conditã vrbẽ, Albã ei nomen impoſuit: Græci ſua lingua Leucẽn dicerẽt. additũ eſt cognomẽ Lõgæ, a ſitus forma, vt diſcerneretur ab altera eiuſdẽ nominis: ac veluti cõpoſito vocabulo Alba lõga, quod Græcis eſſet Λευκὴ μακρά, nominatur. nũc tamẽ deſerta eſt. nam regnãte Romæ Tullo Hoſtilio, quoniã videbatur cũ ſua colonia de principatu cõtendere, ſolo æquata eſt a Romanis; eiusq; ciues vrbs Roma, deſtructa matrice, intra ſua mœnia recepit. Sed hæc euenerũt poſtea: olim cũ ædificaretur, ita fuit cõdita, vt mediũ inter montẽ & lacũ obtineret ſpatiũ. hi vrbis veluti muri, obſtabãt quo minus facile caperetur. nã & mõs cũ primis alt° eſt ac tutus, & lac° pfundus ac magn°: ex quo reductis clauſtris in ſubiectos cãpos aqua diſpẽſatur arbitratu agreſtiũ. p

Alba Longa.

τες, καὶ βοτὸν τῶν ἀπολυμένων ἀκούοντες, ἔφυγον ἐκλιπόντες τοῖς ταπεινοῖς τόποις ὅπῃ τὰ ὄρη. ἐν δὲ τούτῳ πολλὴ ἐγένετο ταραχὴ καὶ θόρυβος, οἷα ἐν νυκτὶ κινηθείσης φαλάγγος, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν πολεμίων σφίσιν ὑπιδηθεμένων οὐ σὺν κόσμῳ οὐδὲ κατὰ τέλη ἑστῶσιν. οἱ δὲ Λατῖνοι, ὅπῃ τὸ τε φεύγειν ἐξ ἐφόδου κατειλήφεσαν, καὶ ὁ ἀπὸ φράτθμα ἔμαθον τεταραγμένον, ἐπέκειντο αὐτοῖς κτείνοντες καὶ διώκοντες. τῶν δ' οὐχ ὅπως τὴν τοσῇδε ἀκὴν θαπέσθαι ἐπεχείρησεν, ἀλλ' οὐδὲ μαθεῖν ἐν οἷς κακοῖς ἦν ἐδυνάτο· ὑπὸ δὲ θορύβου καὶ ἀμηχανίας, οἱ μὲν κατὰ κρημνῶν φερόμενοι διεφθείροντο, οἱ δ' εἰς φάραγγας ἀνεξόδους ἐμπίπτοντες ἠλίσκοντο· οἱ δὲ πλῆθοι ἀγωνίσαντες, ἀλλήλοις ἀνὰ ὁ στότος ὅσα πολεμίοις διέθεσαν. καὶ ὁ πλῆθος αὐτῶν φθόρος ἀλληλοκτόνος ἐγένετο. Μεζέντιος δὲ σὺν ὀλίγοις λόφον τινὰ καταλαβὼν, ὅπῃ τὸν παῖδος τὸν μόρον ἤκουσε, καὶ ὅσος αὐτὸν φρατὸς διέφθαρτο, ἐν οἴῳ τε χωρίῳ καταπεπλεκὼς ἑαυτὸν τοῖς, ὡς ἐν ἀπορίᾳ χρήματος, ἔπεμψε κήρυκας εἰς τὸ Λαβίνιον τοῦ φιλίας διαλεξομένους. Ἀσκανίου δὲ τοῖς Λατίνοις παραινέσαντα τὸν τύχῃ συμβαλόντος, ἀδύναν δυεγένετο, ἀπῆλθεν ὑπὸ σπονδὸς [μεθ'] ὅσην εἶχε δυνάμιν, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον ἀπέστα διαλυσάμενος τὸν ἔχθραν πρὸς τοὺς Λατίνους, βέβαιος φίλος τοῦ. τελευταῖον δὲ ὕστερον ἔτει μετὰ τὸν κλῖσιν τοῦ Λαβινίου, [πόλιν ἑτέραν οἰκίζει, κατὰ τὸν νενόμενον Αἰνείᾳ θεσφατόν, Ἀσκάνιος ὁ Αἰνείου· καὶ μεταλαβεῖς τ' ἐν Λαβινίῳ] καὶ τῶν ἀνῶν Λατίνων ὅσοις τοῦ βαλομένοις ἀμείνον οἰκεῖν, εἰς τὸν νεόκλιστον, ὄνομα τῇ πόλει θέμενος Ἄλβαν. ἔστι δὲ ἡ Ἄλβα καθ' Ἑλλάδα γλῶσσαν Λευκή. ἐπωνυμίᾳ δὲ ἕνεκα διορίζεται παρ' ἑτέραν πόλιν ὁμώνυμον ὑπακούσῃ, τοῦ χήματος ὑπικατηγορήσῃ. ἔστι δὲ ὥσπερ σύνθετον ἤδη τὸ ὄνομα ἐξ ἀμφοῖν, Ἄλβα λόγγα· τοῦτο δ' ἔστι, Λευκὴ μακρά. νῦν μὲν δὴ ἔρημός ἐστιν. ὅτε δὲ Ὀσιλίου Τύλλου Ῥωμαίων βασιλεύοντος, ἐπαίζειν δόξαν τοῦ τὸν ἀποικίαν τοῦ τῆς ἀρχῆς, ἀνῃρέθη. ὁ δ' ἐν αὐτῇ πολίβυρμον πλῆθος, καθελοῦσα τὸν μητρόπολιν, πόλις ὑπεδέξατο Ῥώμη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἱστορουμένοις χρόνοις ἐγένετο. νῦν δὲ ὠκίζετο, τοῦ ὄρους καὶ λίμνη καλεσκευάσθη, ὁ μέσον ἐπέχουσα ἀμφοῖν· καὶ ὥσπερ τεῖχη τῆς πόλεως ταῦτα, διεγάλωσιν αὐτὸν ποιοῦντα. τό τε γὰρ ὄρος ἐν τοῖ; πολύ ὀχυρόν τε καὶ ὑψηλόν ἐστιν, ἥτε λίμνη βαθεῖα καὶ μεγάλη, καὶ αὐτὸν διὰ κλεισάδων δυοῖν ὀρυμένων ὑποδέχεται ὁ πεδίον, ταμιεύομένων ὁπόσα βούλονται τῶν ἀνθρώπων ὁ ὕδωρ. ὑπὸ-

ſpectat autem in campos amœnitate mirãdos, omnis generis frugum fertiliſſimos, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipue bonitate vini ſuauiſſimi; quod Albanum vocant, præcellens omnib. reliquis, ſi Falernum excipias. Dum autem conderetur, accidiſſe ferunt mirum prodigium. nam cum ſimulactis deorũ, quos Æneas a Troia deuectos Lauinii collocauerat, templum exſtructũ eſſet cũ adyto, & ſtatuæ e Lauiniate tẽplo in hæc penetralia translatæ; ſequenti nocte, clauſis vt cum maxime foribus, & inuiolatis tecto ſimul atque parietibus, ſimulacra mutata ſtatione in priſtinas baſes trãſiſſe reperta ſunt: denuoque Lauinio cum votis & ſacrificiorum placaminib. tranſportata, in eundem locum rurſus vt ante, ſunt reuerſa. Dubitatum eſt diu quidnam facto opus eſſet, quum neque ſine diis patriis habitandum cenſerent, neque in ſemel relictas ſedes remigrandũ. tandem placuit ſententia quæ & religioni deorum, & vtilitati hominum ſatisfaceret. viſum enim eſt ſimulacra ſuo loco ſinere, & viros qui ſacrorum curam gereret ex Alba ad Lauinium incolendum reducere. fuerũt hi ſexcenti numero, commigrauntque illo cũ totis familiis duce Ægeſto. Hos deos Romani Penates vocant; Græci vario modo conati ſignificationem redděre, alii πατρῴους, alii γενεθλίους, quidam κτησίους, quidam μυχίους, nõnulli ἑρκίους appellarunt. quarũ appellationũ ſingulæ, aliquã eorũ proprietatem exprimere voluiſſe videtur: fieriq; poteſt vt, licet non eodẽ modo, idem tamẽ omnes aliquatenus ſignificẽt. Eorũ effigiẽ atq; habitũ Timęus deſcribit in hũc modũ: ſacra in Lauiniatũ adytis repoſita, eſſe caducea ferrea & ærea, Troianamq; teſtã fictilẽ: idq; ſe cognouiſſe ait ex ipſis ciuibus. Ego vero quæ videre nõ eſt fas omnibus, neq; audire ab his q̃ viderũt licet, ea nec ſcripto ꝓdenda cẽſeo: quin & illis ſucceſeo, qui curioſe inquirũt & ſciſcitãtur plura q̃q̃ cõceſſum eſt legib. Quæ aũt mihi ipſi ſunt ꝓſpecta & cognita, nec vlla religio vetat ſcribere, ſunt hęc: Templũ Romę nõ ꝓcul foro oſtẽditur, ſecundũ viã quæ ad Carinas fert cõpendio, ſitũ in loco obſcuro propter circũiecta ædificia; qui Romano vulgo Sub oliuis dicitur. in

κεῖται δὲ τῇ πόλει πεδία θαυμαστὰ μὲν ἰδεῖν, πλούσια δὲ καὶ καρποῖς ἀξενεγκεῖν πολυδαποῖς, καὶ οὐδὲν ἐνδεέστερον τῆς ἄνω Ἰταλίας, μάλιστα δὲ τὸν καλούμενον Ἀλβανὸν οἶνον, ἡδὺν καὶ καλόν, ἔξω τοῦ Φαλέρνου λεγομένου, τῶν νῦν ἀνθρώπων ἀπολαύειν ἀφορώντων. ἐν δὲ τῇ κλίσει τῆς πόλεως θαῦμα μέγα λέγεται γενέσθαι. καταστησάντων γὰρ οἷς ἔδεσε τῶν θεῶν, ὃς Αἰνείας ἐκ τῆς Τροάδος ἠνέγκατο, καὶ κατίδρυσεν ἐν τῷ Λαυινίῳ, ναοὺς, χωρίον ἔχοντας ἄβατον, καὶ τῶν ἱδρυμένων ἐκ τοῦ Λαυινίου κομισθέντων ἐκ τοῦ νεὼ εἰς τοῦτον τὸν μυχὸν, εἰς τὴν ὀπισθίαν νύκτα κεκλεισμένων τέως μάλιστα τῶν θυρῶν, καὶ οὐδὲν παθόντων ὅτε σεσεῖσθαι, ὅτε ὀροφὴν, διαμείναντα τὰ βρέτη τὴν στάσιν, ὀπὶ τῶν ἀρχαίων ἱδρυθῆναι κείμενα βάθεσιν· μεταχωμισθέντα δ' αὖθις ἐκ τοῦ Λαυινίου σὺν ἱκετείαις καὶ θυσίαις ἀρεσκείοις, εἰς ὃ αὖθ' χωρίον ὁμοίως ἀνθθεῖν. τοῖς δὲ ἀμφιθεσπίοις τέως μὲν ἀπορία ὅ τι χρήσονται τοῖς παράγμασιν, ὅτε δίχα τῶν πατρῴων θεῶν κατοικεῖν ἀξιοῦσας, ὅτε ὀπὶ τὴν ἐκλιφθεῖσαν οἴκησιν αὖθις ἀναστρέφειν. τελευτῶσας δ' γνώμην ἐρέσθαι, ἢ ἔμελλεν ἀπορρήτως τοῖς ἀμφότερα ἕξειν· τὰ μὲν ἔθνη κατὰ χώραν ἐᾶσαι μένειν, ἄνδρας δὲ τοὺς ὀπιμελησθησομένους αὐτῶν ἐκ τῆς Ἄλβας εἰς τὸ Λαυίνιον αὖθις ἐποίκους μεταγαγεῖν. καὶ ἐκέλευον οἱ πεμφθέντες ἑξακόσιοι μελεδωνοὶ τῶν ἱερῶν, αὐτοῖς μετανάσταῖς ἐφεστίοις· ἡγεμὼν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἐπάρθη Αἴγεστος. τοὺς δὲ θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν· οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοιοῦσι, οἱ μὲν Πατρῴους ἀποφαίνοντες, οἱ δὲ Γενεθλίους· εἰσὶ δ' οἱ Κτησίους, ἄλλοι δὲ Μυχίους, οἱ δὲ Ἑρκίους. ἔοικε δὲ τούτων ἕκαστος καθ' τινος τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ποιεῖσθαι τὴν ὀπίκλησιν· κινδυνεύουσί τε ἅ τε αὐτὸ πάντες, ὅμως γέ πως τὸ αὐτὸ λέγειν. σχῆματος τε καὶ μορφῆς αὐτῶν πέρι Τίμαιος μὲν ὁ συγγραφεὺς ὧδε ἀποφαίνε· κηρύκια σιδηρᾶ καὶ χαλκᾶ, καὶ κέραμον Τρωϊκὸν εἶ, τὰ ἐν τοῖς ἀδύτοις τοῖς ἐν Λαυινίῳ κείμενα ἱερά· πυθέσθαι τε αὐτὸς τοῦτα τοῦδε τῶν ὀπιχωρίων. ἐγὼ δὲ ὅσα μὲν ὁρᾶν ἅπασιν ἐξεστὶ, οὔτε τοῦδε τῶν ὁρώντων ἀκούειν, ἐξεστὶ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως δεῖν. νεμεσῶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι πλείω τῶν συγγραφομένων ἐκτὸς νόμου, ζητεῖν ἢ γινώσκειν ἀξιοῦσιν. ἃ δὲ αὐτός τε ἰδὼν ὀπίσταμαι, καὶ θεός τοῦδεν ἀποκαλύψαι με τοῦ αὐτῶν γράφειν, τοιάδε ἐστί· νεὼς ἐν Ῥώμῃ δείκνυται τῆς ἀγορᾶς ἐν τοῖσω, κατὰ τὴν ὀπὶ Καρινᾶς φέρουσαν ὀπίτομον ὁδὸν, ἐκφοχῇ σκοτεινὸς ἱδρυμένος ἐν μέσῃ. λέγεται δὲ κατὰ τὴν ὀπιχώριον γλῶτταν, Ὑπελαίας ὀχοῖον. ἐν δὲ τούτῳ

τούτῳ κεῖνται τῶν Τρωϊκῶν θεῶν εἰκόνες, ἅπασιν ὁρᾶν, ΔΕΝΑΣ ὀπιγραφὴν ἔχουσαι, δηλοῦσαν τοῖς Γενάσι. δοκεῖ γάρ μοι, τὸ Π μήπω γράμματος ὑπεριμένου, τὸ Δ δέλτα δηλοῦν τὴν ἐκείνου δυνάμιν τοὺς παλαιούς. εἰσὶ δ' νεανίαι δύο κεφηνόμενοι, δόρατα φέροντες, τὴν παλαιὰν ἔργα τέχνης. πολλὰ δ' καὶ ἄλλα ἐν ἱεροῖς ἀρχαίοις εἰδωλα τῶν θεῶν τούτων ἐθεασάμεθα, καὶ ἐν ἅπασι νεανίσκοι δύο φαλιωτικὰ σχήματα φαίνονται ἔχοντες. ὁρᾶν μὲν δὴ τοῦτα ἔξεστιν, ἀκούειν δ' καὶ γράφειν οὐκ αὐτῶν, ἃ Κλεισθένης τε ὁ τῶν Σαμοθρᾴκης στεφανηφόρος ἱστορίαν, καὶ Σάτυροι ὁ τῶν ἀρχαίων μύθων συναγωγὸς, καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς παλαιοτάτοι ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ποιητὴς Ἄρατος. λέγουσι γοῦν ὧδε· Χρύσην τε Παλλάντος θυγατέρα γαμαμένου Δαρδάνου, φέρναν ἐπενέγκασθαι δωρεὰς Ἀθήνας, τά τε Παλλάδια καὶ τὰ ἱερὰ τῶν μεγάλων θεῶν, διδαχθεῖσαν αὐτῶν τὰς τελετάς. ὅθεν δὲ τὴν ἐπομβρίαν φεύγοντες Ἀρκάδες Πελοποννήσου μὲν ἐξέλιπον, ἐν δὲ τῇ Θρᾴκιᾳ νήσῳ τοὺς βίους ἱδρύσαντο, καθασκεύασαν τὸν Δάρδανον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τούτων ἱερὸν, ἀρρήτους τοῖς ἄλλοις ποιούμενα τὰς ἰδίας αὐτῶν ὀνομασίας, καὶ τὰς τελετὰς αὐτοῖς, τὰς καὶ εἰς τόδε χρόνου μυούμενα τοῦ Σαμοθρᾴκων, ὀπιτελεῖν. ὡς δὲ μετῆγε τοῦ λαοῦ τὸν πλείονα μοῖραν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὰ μὲν ἱερὰ τῶν θεῶν καὶ τὰς τελετὰς τοῖς ὑπομείνασιν ἐν τῇ νήσῳ καταλιπεῖν· τὰ δὲ Παλλάδια καὶ τῶν θεῶν εἰκόνας κατασκευασάμενον ἀγαγέσθαι μετ' αὐτοῦ. ἐκμαθόμενον δὲ τὴν οἰκήσεως τά τε ἄλλα μαθεῖν, καὶ τὸν ἱερῶν τὸν φυλακῆς τόνδε χρησμὸν λαβεῖν·

» Εἰς πόλιν ἣν κλίσῃτε, θεοῖς σέβας ἄφθιτον ἀεὶ
» Θύειν, καὶ φυλακῆς τε σέθεν θυσίας τε χορεῖς τε.
» Εὖτ' ἂν δὲ τάδε σεμνὰ καθ' ὑμετέραν χώραν ᾖ
» Δῶρα Διὸς κούρης ἀλόχου σέθεν, ἡ δὲ πόλις σοι
» Ἔσται ἀπόρθητος τ' ἀεὶ χρόνον ἤματα πάντα.

Δάρδανον μὲν οὖν ἐν τῇ κλιθείσῃ τε ὑφ' ἑαυτῷ καὶ ὀνομασίας ὁμοίας τυχούσῃ πόλει τὰ ἔθνη καθαλιπεῖν. Ἰλίου δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ συνοικισθέντος, οὐκ μεγενεθθῶσαν τοὺς τῶν συγγενῶν αὐτῶν τὰ ἱερά. ποιήσασθαι δὲ τοῖς Ἰλιεῦσι νεών τε καὶ ἄδυτον αὐτοῖς ὅτι τῆς ἄκρας, καὶ φυλάττειν δ' ὀπιμελείας ἧς ἐδυνάντο πλείστης, θεοπεμπτά τε ἡγούμενοι εἶ, καὶ σωτηρίας κύριον τῇ πόλει. δυσκολούσης δὲ τῶν κάτω πόλεως, τὴν Αἰνείαν κύριον τῆς ἄκρας ἡγούμενον, πρᾶγμα οὐκ τῶν ἀδύτων τά τε ἱερὰ τῶν μεγάλων θεῶν, καὶ ὅπερ ἔτι τοῦτο Παλλάδιον. πάτερον γὰρ Ὀδυσσέα καὶ Διομήδη νυκτὸς εἰς Ἴλιον ἀφικομένους λαβεῖν. οἰχεσθαί τε κομίζοντα τὴν Αἰνείαν ἐκ τῶν πόλεως, καὶ ἐλθεῖν ἄγοντα εἰς

eo poſitæ ſunt Troianorũ deorũ imagines, quas cuiuis fas eſt inſpicere, cũ inſcriptione DENAS, quæ Penates ſignificat. videtur. n. mihi priſci, ante inuentũ P, vſurpaſſe pro eo D literã. ſunt autẽ haſtati duo iuuenes, habitu ſedentiũ, admodũ antiqui operis. alia quoq; multa in antiquis tẽplis horum deorũ idola cõſpeximus; & in omnib. duos iuuenes militari habitu. Hęc igitur videre fas eſt; fas etiã audire de illis & ſcribere quæ exſtãt in Calliſtrati hiſtoria quã edidit de reb. Samothraciæ, & apud antiquarũ fabularũ collectorem Satyrũ, & cũ alios multos, tũ Aratinum poëtã, omniũ quos ſcimus antiquiſſimũ; apud quos ita legitur: Chryſen Palãtis filiã, quũ Dardano nuberet, attuliſſe dotem Mineruę munera, effigies videlicet ipſius deæ, ſimulq; ſacra Magnorũ deũm, quorũ myſteria didicerat. ſed poſtquã diluuium fugiẽtes Arcades, relicta Peloponneſo, vitæ ſedes in Thraciæ inſula fixerunt, Dardanũ ibi tẽplum exſtruxiſſe his diis, nemini cõmunicato eorũ nomine, ꝓprio; ritusq; illis inſtituiſſe, quibus & hodie mos eſt initiari in Samothracia. deinde cũ maiorẽ populi partẽ tranſportaret in Aſiã, ſacra quidẽ ac myſteria penes eos reliquiſſe qui manſerũt in inſula, Palladia vero & deorum imagines ſecum abſtuliſſe. cumq; oraculũ de ſedibus cõſuleret, inter cetera de aſſeruãdis ſacris hoc eſſe admonitũ oraculo: Perpetuum diuis cultum fencibis in vrbe
Quam ſtatues; rituq; coles, ſacrisq;, chorisq;. Nam dũ ſancta manẽt regioni munera veſtræ, Vxoriq; dona tuę dedit inclyta Pallas, Vaſtatrix vrbẽ non tanget dextera Martis. Atque ita Dardanũ in vrbe a ſe condita & denominata, repoſuiſſe hæc ſimulacra: poſtea cũ Ilium habitari cœpiſſet, nepotes illo tranſtuliſſe hæc ſacra *gentilitia*: dicatumq; his ab Ilienſibus in arce tẽplum cum adyto: ibiq; aſſeruata quã poſſent diligẽtiſſime, omnibus miſſa diuinitus exiſtimantibus, & penes illa eſſe incolumitatem publicam. Æneam autem, capta inferiore vrbe, potitum arce, ſacra Magnorũ deũm ex adytis abſtuliſſe cum eo quod ſupererat Palladio. nam alterũ nocturno furto Vlixis ac Diomedis ſurreptum. cum his Æneã ex vrbe profugiſſe, eaque ſecum in Italiam

deportasse. Aratinus autē dicit a Ioue donatum Dardano vnū Palladium; idque in vrbe Iliaca, tantisper dum ea caperetur, in adyto abscōditum fuisse. ad eius exemplar imaginem indiscretæ similitudinis efficta fuisse, ac in propatulo positam, ad fallendas insidias; eamque furto Achæos subduxisse. Itaque hos secutus auctores, aio sacra per Æneam in Italiam translata, esse Magnorum deûm imagines, quibus inter Græcos Samothraces initiantur præcipue; fabulisque celebratum Palladium; quod dicunt in templo Vestæ custodiri a sacratis virginibus; vbi etiam asseruatur ignis perpetuus: de quibus dicetur alias. potest autem fieri vt præter hæc sint etiam alia, quæ nos profani homines ignoremus. Et de sacris Troianis hæc dicta sufficiant. Ascanio autem defuncto regni sui trigesimoo-
Siluius. ctauo anno, Siluius assumpsit imperium, frater Ascanii, post mortem Æneæ ex Lauina Latini filia natus; quem ferunt inter pastores educatum in montibus. cum enim regno potitus esset Ascanius, grauida tum Lauina, metuens nequod nouercæ nomen sibi crearet malum, commisit se fidei Tyrrhi cuiusdam, qui regiis subulcis præerat. eum enim Latino cum primis familiarē fuisse nouerat. Is ergo abductā in deserta siluarum, quasi vulgarē quampiam mulierem alebat, cōstructo in nemore tugurio, cauens ne ab iis quib. erat nota, conspiceretur: natumq; infantem sustulit & educauit, atq; a silua Siluiū denominauit: Græci Hylæū dicerēt. Tempore autē procedēte, vt cognouit Latinos diligenter quērere puellā, & suspectū esse de eius nece Ascaniū, indicauit rē totā populo, & ipsam vna cū puero, pduxit e nemore. Ita Siluius ex oblato sibi casu nomē inuenit; quod deinceps mālit in progenie. regnū autē adeptus est post fratris mortē, non sine controuersia; quod Iulus maior Ascanii filius, postularet in paternum regnū succedere. sed eā litē populus diremit *iusto* suffragio, præter alias rationes hac motus præcipua, q, Siluius matre natus esset ad quā solā vniuersa regni hereditas ptineret. Iulo vero ,p regno honor sacerdotii reposit° est, regio imperio securior ac quietior; quo ad nostrā vsq; ætatē fruitur gens

Ἰταλίαν. Ἀρακῖνος δέ φησιν ὑπὸ Διὸς δοθῆναι Δαρδανῷ Παλλάδιον ἐν, καὶ εἰ τοῦτο ἐν Ἰλίῳ, ἕως ἡ πόλις ἡλίσκετο, κεκρυμμένον ἐν ἀδύτῳ. εἰκόνα δὲ ἐκείνου καλεσκευασμένου μηδὲν ἐν τῷ ἀρχετύπου διαφέρειν, ἀπάτης τῶν ἐπιβουλευόντων ἕνεκα, ἐν φανερῷ τεθῆναι, καὶ αὐτοὺς Ἀχαιοὺς ἐπιβουλεύσαντας λαθεῖν. τὰ μὲν οὖν εἰς Ἰταλίαν ὑπ' Αἰνείου κομισθέντα ἱερά, τοῖς εἰρημένοις ἀνδράσι πειθόμενος, γράφω, τῶν τε μεγάλων θεῶν εἰκόνας εἶναι, οἷς Σαμοθρᾶκες Ἑλλήνων μάλιστα ὀργιάζουσι· καὶ ὃ μεμυθευμένον Παλλάδιον, ὅ φασι τὰς ἱερὰς φυλάττειν παρθένους ἐν ναῷ κείμενον Ἑστίας, ἔνθα καὶ ὃ ἀθάνατον διαμένει πῦρ. ὑπὲρ ὧν ἐν ὑστέρῳ λεχθήσεται λόγῳ. εἴη δ' αἱ αἰνιγματώδεις ταῦτα τοῖς βεβήλοις ἡμῖν ἄδηλα ἑτέρα. καὶ τοσαῦτα μὲν τῶν Τρωϊκῶν ἱερῶν τοσαῦτα εἰρήσθω. Ἀσκανίου δὲ ὀγδόῳ καὶ τεσσαρακοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας τελευτήσαντος, παρέλαβε τὴν ἡγεμονίαν Σιλουίος, ἀδελφὸς ὢν Ἀσκανίου, μητρὸς μὲν Λαουίνης θυγατρὸς, ἣν φασιν ἐν τοῖς ὄρεσιν ὑπὸ τῶν νομέων ἐκτραφῆναι. τοῦ δ' Ἀσκανίου παραλαβόντος τὴν βασιλείαν, πεῖραν ἡ Λαουίνα βουλόμενος, μή τι δεινὸν ὑπ' αὐτοῦ πάθῃ κατὰ τῆς μητρυιᾶς ὄνομα, ἐκύμων οὖσα, δίδωσιν ἑαυτὴν Τυρρηνῷ τινι συνοφορβῶν ἐπιμελητῇ βασιλικῶν, ὃν ἠδεῖ Λαουίνᾳ βουλόμενον ἐν τοῖς μάλιστα πιστεύειν. ὁ δ', εἰς ὕλας ἐρήμους ἀγαγὼν αὐτὴν ὡς τῶν ἐπιτυχόντων λύκα, φυλακτόμενος ὀφθῆναι τοῖς εἰδόσιν, ἔτρεφεν ἐν τῇ νάπῃ κατασκευάσας οἴκησιν· ἧς ὃ ἐκυμονοῦτο ἀποκυήσασης, ἀναιρεῖταί τε καὶ ῥέφει, Σιλουίον ὀνομάσας ἀπὸ τῆς ὕλης, ὥσπερ αἴ τις Ἑλλάδι γλῶσσα λέξειεν Ὑλαῖον. χρόνῳ δὲ πρεσβύτου, ὡς πολλὰ ζήτησιν ἔγνω τῆς γυναικὸς ὑπὸ τῶν Λαουίνων ἡμοῦ, καὶ δι' αἰτίας ὄντα τοῦδε τοῦ πλήθους τὸν Ἀσκανίου, ὡς αὐτὴν κτείνοντα τὸν παιδίσκην, φέρει τοῦ δήμου ὃ πρᾶγμα, καὶ τὸν αὐτάδελφον ἀγεῖ μετὰ τοῦ παιδὸς ἐκ τῆς νάπης. τύχῃ μὲν δὴ οὖν τοιαύτῃ χρησάμενος Σιλουίος, τὸν εἰρημένον ἔσχεν ὀνομασίαν, καὶ ὃ ὀξὺς ἐκείνου λαὸς ἀπὸ τῆς βασιλείαν παρέλαβεν, ὅπερ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τελευτήσαι συνέπεσεν, ἀμφίλογον ἡμοῦντα τὸν ἕνα τὸν πρεσβύσαντα τῶν Ἀσκανίου παίδων Ἴουλον, ἀξιοῦντα τὸν παῖδα ἀρχὴν ἀναδέξασθαι. τὸν δὲ δίκαιον ἐπεψήφισεν ὁ δῆμος, δικαίοις τε ὑπαθεὶς λόγοις, καὶ ὅχ ἥκιστα ὅτι μήτρος ἕνεκα ὁ Σιλουίος ἐπικληθεὶς τὴν ἀρχήν. Ἰούλῳ δὲ αὐτὸ τῆς βασιλείας, ἱερά τις ἐξουσία πρεσβυτέρῳ καὶ τιμῇ, τοῦ τε ἀκινδύνου πρεσβύτερος τῆς μοναρχικῆς, καὶ τῇ ῥαστώνῃ τοῦ βίου· ὃν ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ὁ ὀξὺς αὐτὸς λαὸς ἐκαρποῦτο,

Ἰούλιοι

Ἰούλιοι καλούμενοι ἀπ' ἐκείνου. ἐξήνεγκε δὲ μέγιστος ἄνδρας ὁ Ἀφροδίτης ἡγεμόνων ἐνέγκειν, οἷς ὁ δυνηθεὶς αἱ ἀρεταὶ μὴ ἀπιστεῖσθαι παρέχουν· ὑπὲρ ὧν ἐν ἀνῷ δηλωθήσεται λόγῳ τὰ τοιαῦτα. Σιλουίου δὲ ἑνὸς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη καταλαβόντος τὴν ἀρχὴν, Αἰνείας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀφαδεξάνδρου τὴν διωαστείαν, ἐνὶ πλείω τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε. μετὰ δὲ τοῦτον, ἓν καὶ πεντήκοντα Λατῖνος ἦρξεν ἔτη· Ἄλβας δὲ μετὰ τοῦτον ἑνὸς δέοντα τεπαράκοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε· μετὰ δ' Ἄλβαν Κάπετος ἐξ ὑπὸ τοῖς εἴκοσιν· ἔπειτα Κάπυς, δυοῖν δέοντα τεσσαράκοντα· μετὰ δὲ Κάπυν, Καλπετος ἀρχὴ τεσσαρακαίδεκα ἐτῶν κατέστη τὴν ἀρχήν· ἑξῆς δὲ Τιβερῖνος ὀκτωκαιδεκάτῃ χρόνον ἐβασίλευσε. τελευτήσαι δὲ τοῦτον ἐν μάχῃ πρὸς πολεμίους ἡμοῦ-
44 μένην λέγεται· παρενεχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, ἐπώνυμον ἑαυτοῦ κατέλιπε τὸν ποταμόν, Ἄλβουλαν καλούμενον πρότερον. Τιβερῖνος δὲ Ἀγρίππας ἐν ᾧ τεπαράκοντα ἐβασίλευσεν ἔτη. μετὰ δ' Ἀγρίππαν, Ἀλλάδης, τυραννικόν τι χρῆμα καὶ θεοῖς ἀπεχθόμενον, ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν· ὡ πρὸς ἐφεστηκοῦσι τὰ δαιμόνια κατεσκεύασε κεραυνοῦν τε μιμήματα καὶ κτύπους βροντῶς ἐμφερῆς, οἷς δεδιότες αὐτὸν ὡς θεὸν ἠξίουν. ὄμβρων δὲ καὶ κεραυνοῦ εἰς τὸν οἶκον καταστηφάντων, τῆς τε λίμνης, παρ' ᾗ οἰκῶν ἐτύγχανε, πλημμύσαν οὐκ εἰωθυῖαν λαβούσης, κατακλυσθεὶς πανοίκιος ἀπόλλυται. καὶ νῦν ἔτι Ἀφαλφούσης τῆς λίμνης ἐν μέρει τινὶ, ὅταν ὑπονοήσῃ ὁ νάμα, καὶ σαθρὸς ὁ βυθὸς γένηται, πασῶν ἐρείπια, καὶ ἀνία οἰκήσεως ἴχνη φαίνεται. Ἀβεντῖνος δὲ τοῦδε τοῦ τοῦ διωαστείαν Ἀφαδδξάνδρου, οὗ τῶν ἑπτὰ λόφων τὶς ἐπώνυμος ἐγένετο τῶν συμπεπολισμένων τῇ Ῥώμῃ, τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη τὴν ἀρχὴν κατέχε. Γεράκης δὲ μετὰ τοῦτον ἔτη εἴκοσι καὶ τέσσαρα. ἔπειτα Ἀμούλιος, ὃς οὐ στὼ δίκῃ τὴν βασιλείαν καταχὼν Νομίτωρι τῷ πρεσβυτέρῳ, ὃς ἦν αὐτῷ πρεσβύτερος ἀδελφός, δύο καὶ τεπαράκοντα ἔτη διωαστεύε. Ἀμουλίου δὲ ἀναιρεθέντος ὑπὸ Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, τῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς κόρης γενομένων, ὡς αὐτίκα λεχθήσεται, μετὰ τὴν ἐκείνου θάνατον ἀπολαμβάνει τὴν κατὰ νόμον διωαστείαν Νομίτωρ ὁ τῶν νεανίσκων πατήρ. ὃ δ' ἑξῆς ἔτει τὴν Νομίτορος ἀρχῆς, δεύτερον ὑπὸ γιαχοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ μετὰ τὴν Ἰλίου ἅλωσιν, ἀποικίαν στείλαντες Ἀλβανοὶ, Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐχόντων, κτίζουσι Ῥώμην, ἔτους ἐνεστῶτος πρώτου τῆς ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ὀκτὼ στάδιον Δαικλῆς Μεσήνιος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Χα-

Iulia, auctoris appellationem referēs, & omnium quas ego sciam familiarum maxima atque illustrissima. tulit enim duces præstantissimos, virtute facile approbantes nobilitatem sui generis; de quibus aliâs dicetur conuenientius. Porro Siluius cum vndetriginta annis tenuisset imperium, Æneam filiū heredem reliquit prin- Æneas Silu.
cipatus, quem regno & vita exemit annus alter a trigesimo. Post hunc quinquaginta & vnum annos regnauit Latinus: post quem Alba vnde- Latinus Silu.
quadraginta annos. Post Albam Ca- Alba S.
petus vigintisex annis regnum tenuit; Capetus S.
Capys deinde annis duodetriginta. Capys S.
Calpetus post hunc in regno annum Calpetus S.
attigit tredecimum; post quē octenni spatio regnauit Tiberinus. hunc Tiberinus S.
periisse dicunt in commissio iuxta fluuium prœlio; abreptumque rapidis eius gurgitibus fecisse vt mutato prisco nomine Tiberinus vocaretur pro Albula. Agrippa huic successit, re- Agrippa S.
gnauitque anno vno & quadraginta: post Agrippam vndeuiginti Alla- Alladius S.
dius, tyrannicum disque inuisum ingenium. is, deorū contemptor, commentus est quomodo tonitrua & fulmina imitaretur, vt ciuibus hoc terrore attonitis haberetur pro deo. Sed imbribus & veris fulminibus in eius ædes irruentibus, stagnoque iuxta quod habitabat præter solitum exundante, diluuio cum tota domo absorptus est: & nunc quoque decrescente stagno & aquis decedentibus, per tranquillitatem spectantur diruta atria, & alia habitationis vestigia. Auentinus post eum succes- Auētinus S.
sit; a quo nomen vni e septem vrbis collibus; tenuitque regnum annis XXXVII: & post hunc Proca, Proca S.
XIII. Hunc proxime secutus est Amulius, qui regnum maiori fratri Amulius S.
Numitori debitum, per iniuriā occupauit, & per annos quadragintaduos tenuit. Post hunc cæsum a Romulo & Remo natis Vestali virgine, vt mox dicetur, legitimum regnum ad Nu- Numitor S.
mitorem rediit, maternū adolescentum auum. Altero deinde regnantis Numitoris anno, post Ilium captum CCCCXXXII, Albani, Romuli & Remi ductu, coloniam misérunt Romam, anno primo septimæ Vrbis cōdi-
Olympiadis, qua stadiū vicit Daicles tæ annus I.
Messenius, archonte Athenis Cha-

ropo, decennis eius principatus anno primo. Quoniã autẽ auctores multum variant tã de tẽpore quo vrbs est condita, quã de ipsis cõditoribus; nec mihi videtur rẽ, quasi confessam, esse obiter tantum attingendã. Nam Cephalon Gergithius, scriptor antiquissimus, secunda ætate post bellũ Troianum ait conditam ab iis qui cũ Ænea ex Ilio se proripuerant. conditorẽ eius nominat Romum, coloniæ ducem: fuisseq; hunc vnum ex Æneę filiis. nã quatuor Æneã habuisse filios, Ascanium, Euryleontẽ, Romulũ, Romum. Cũ hoc de tẽpore consentiunt Demagoras & Agathyllus, multique alii, quemadmodũ & de duce coloniæ. Sed is qui recẽset mulieres sacerdotio apud Argos functas, & quid gestum sit cuiusq; tẽpore, Æneam dicit e Molossis in Italiam cum Vlixe delatum, vrbis conditorẽ fuisse; nomenq; illi indidisse a quadam Iliensi fœmina Roma: quã narrat ceteras Troianas hortatam effecisse vt facto secum impetu naues exurerẽt, nauigationis & errorũ tædio. huic astipulatur Damastes Sigensis, & quidã alii. Aristoteles philosophus scribit Achæorum partem a Troiano bello redeuntem circum Maleam cursum flexisse; correptosq; a ventis, tempestatis vi, vltro citroq; diu per altum iactatos, tãdem appulisse ad eam Opicæ regionis orã quæ vocatur Latiũ, Tyrrhenoq; mari alluitur. cumq; optati litoris desiderio naues illo subduxissent, exegisse ibi totã hiemem, ineunte vere abnauigare paratos. sed quũ naues eis nocturno incendio conflagrassent, adẽpta profectionis facultate necessitatẽ in voluntatẽ vertisse, vitęq; sedes in agris ad quos appulerant fixisse. eũ casum obuenisse illis captiuarũm Iliensium opera, quod metuẽtes ne se domum in seruitutẽ abducerent, ignem in naues coniecissent. Callias autẽ Agathoclis rerũ gestarum scriptor, Romam quãdam Troianam fœminam cum ceteris Troianis delatam in Italiam, nupsisse Latino Aboriginũ regi, eiq; duos peperisse filios, Remum & Romulum; a quibus conditæ vrbi nomen matris impositum. Xenagoras historicus, Vlixis & Circes tres fuisse filios, Romum, Antiam, Ardeam: eosq; conditis tribus oppidis, a se indidisse illis nomina. Dionysius

εποδ' ἔτος τῆς ιεʹ ὀλυμπιάδος πρῶτον. ἀμφισβητήσεως δὲ πολλῆς οὔσης καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως, καὶ περὶ τοῦ οἰκιστῶν τῆς πόλεως, οὐδὲ αὐτὸς ὠμαι δεῖν ὡς περὶ ὁμολογουμένου πρὸς ἀποδόντων, ὀλίγα ὁπτορμῆς ἐπελθεῖν. Κεφάλων μὲν γὰρ ὁ Γεργίθιος συγγραφεὺς παλαιὸς πάνυ, δευτέραν φυείσας μετὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐκτίσθαι λέγει τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰλίου σῳζομένων σὺν Αἰνείᾳ· οἰκιστὴν δ' αὐτῆς ἀποφαίνει τὸν ἡγησάμενον τῆς ἀποικίας Ῥῶμον· τοῦτον δ' εἶναι τῶν Αἰνείου παίδων ἕνα· τέτταρας δὲ φησιν Αἰνείαν γενέσθαι παῖδας, Ἀσκάνιον, Εὐρυλέοντα, Ῥωμύλον, Ῥῶμον. εἴρηται δὲ Δημαγόρᾳ καὶ Ἀγαθύλλῳ, καὶ ἄλλοις συχνοῖς ὅ τε χρόνος, καὶ ὁ τῆς ἀποικίας ἡγεμὼν ὁ αὐτός. ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει καὶ κατ' ἐκείνην τὴν γραφέντα συναγαγὼν, Αἰνείαν φησὶν ἐκ Μολοσσῶν εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντα μετ' Ὀδυσσέως, οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως. ὀνομάσαι δὲ αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης. Τούτῳ δὲ λέγει τῶν ἄλλων Τρωάσι πρὸς ἀκελεύστου γενομένῳ, κοινῇ μετ' αὐτῶν ἐμπρῆσαι τὰ σκάφη, βαρυνομένῳ τὴν πλάνην. ὁμολογεῖ δ' αὐτῷ καὶ Δαμαστὴς ὁ Σιγυνός, καὶ ἄλλοι συχνοί. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος Ἀχαιῶν τινας ἱστορεῖ τῶν ἀπὸ Τροίας ἀναχωρησάντων πρὸς τὴν Μαλέαν· ἔπειτα χειμῶνι βιαίῳ καταληφθέντας, τέως μὲν ὑπὸ τῶν πνευμάτων φερομένους πολλαχῇ τὸ πελάγους πλανᾶσθαι· τελευτῶντας δ' ἐλθεῖν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ὀπικῆς, ὃς καλεῖται Λάτιον, ὅθι τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει κείμενος. ἀσμένοις δὲ τὴν γῆν ἰδόντας, ἀνελκῦσαί τε τὰς ναῦς αὐτόθι, καὶ ἅμα τελεύτας τὴν χειμερινὴν ὥραν, πρόθυμα διαζευγνύμενοι ἔαρος ἀρχομένου πλεῖν. ἐμπρησθεισῶν δὲ αὐτοῖς ὑπὸ νύκτα τῶν νηῶν, οὐκ ἔχοντας ὅπως ποιήσονται τὴν ἄπαρσιν, ἀβεβαιότητι ἀναγκαίᾳ τοῖς βίοις ἐν ᾧ κατήγθησαν χωρίῳ ἱδρύσασθαι. συμβαίνει δὲ αὐτοῖς τοῦτο, ἅμα γυναῖκες αἰχμαλώτοις, αἳ ἔτυχον ἔχοντες ἐξ Ἰλίου. Ταύτας δὲ κατακαῦσαι τὰ πλοῖα, φοβούμενοι τὴν οἴκαδε Ἀχαιῶν ἄπαρσιν, ὡς εἰς δουλείαν ἀφιξομένους. Καλλίας δὲ ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις συγγράψας, Ῥώμην τινὰ Τρωάδα τῶν ἀφικνουμένων ἅμα τοῖς ἄλλοις Τρωσὶν εἰς Ἰταλίαν, γήμασθαι Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Αβορεγίνων, καὶ γενέσθαι δύο παῖδας, Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον· οἰκίσαντας δὲ πόλιν, ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῇ θεῖναι τοὔνομα. Ξεναγόρας δὲ ὁ συγγραφεὺς Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης ἱστορεῖ γενέσθαι τρεῖς, Ῥῶμον, Ἀντίαν, Ἀρδέαν· οἰκίσαντας δὲ τρεῖς πόλεις, ἀφ' ἑαυτῶν θεῖναι τοῖς κτίσμασι τὰς ὀνομασίας. Διονύσιος ὁ Χαλκι-

Χαλκιδεὺς οἰκιστὴν μὲν ἀποφαίνει τῆς πόλεως Ῥῶμον· τοῦτον δὲ λέγει καὶ μέν τινας Ἀσκανίου, καὶ δέ τινας Ἡμαθίωνος παῖδα εἶναι. εἰσὶ δέ τινες οἱ τὴν Ῥώμην ἐκπεσεῖν λέγουσιν ὑπὸ Ῥώμου τοῦ Ἰταλοῦ, μητρὸς δὲ Ἡλέκτρας, τῆς Λατίνου θυγατρός. ἔχων δὲ πολλοὺς καὶ ἄλλους τῶν Ἑλληνικῶν παρέχεσθαι συγγραφέων, οἱ διαφόροις ἀποφαίνουσι τοῖς οἰκισταῖς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ δόξαιμι μακρηγορεῖν, ὅπερ τοῖς Ῥωμαίων ἐλοῦσιμαι συγγραφεῖς. παλαιὸς μὲν οὖν οὔτε συγγραφεὺς οὔτε λογογράφος ἐστὶ Ῥωμαίων οὐδὲ εἷς· ἐν παλαιοῖς μὲν τοῖς λόγων ἐν ἱεραῖς δέλτοις σωζομένοις, ἕκαστός τις τῶν ἀρχαίων ἀνέγραψε. Τούτων δὲ τινὲς μὲν Αἰνείου γενέσθαι υἱοὺς λέγουσι Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον, τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ῥώμης· ἕτεροι δὲ θυγατροῦς Αἰνείου παῖδας· ὅπου δὲ παῖδες, οὐκέτι διορίζοντες· δοῦναι δ' αὐτοὺς ὑπὸ Αἰνείου Λαβίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Αβορεγίνων ὁμηρεύσοντας, ὅτε αἱ πίστεις τοῖς ἐπιχωρίοις πρὸς τοὺς ἐπήλυδας ἐγένοντο. ἀσπαζόμενον δὲ αὐτοὺς Λατῖνον τῇ τε ἀνῇ θεραπείᾳ θεραπεύειν αὐτοὺς, οἰκήσεώς τε ἄρρενος ἅπαντα τελευτῶντα, διαδόχοις μέρεσι γένους τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς καταλιπεῖν. ἄνῃοι δὲ λέγουσιν Αἰνείου τελευτήσαντος, Ἀσκάνιον ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον κατεσκευασμένον, νείμασθαι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Ῥωμύλον τε καὶ Ῥῶμον, τήν τε χώραν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Λαβίνων τειχῆ· αὐτὸν μὲν δὴ τήν τε Ἄλβαν κτίσαι καὶ ἄλλ' ἄστη πολίσματα· Ῥῶμον δὲ Καπύην μὲν, ἀπὸ τοῦ πρεσβυτάτου Κάπυος· Ἀγχίσην δὲ, ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Ἀγχίσου· Αἰνείαν δ', τὴν ὕστερον κληθεῖσαν Ἰάνικλον, ἀπὸ τοῦ πατρός· Ῥώμην δὲ, ἀφ' ἑαυτοῦ. Τούτην δὲ χρόνοις τινὰς ἐρημωθεῖσαν, ἑτέρας αὖθις ἐλθούσης ἀποικίας, ὑπὸ Ἀλβανοὶ ἑαλωκότας, ἡγουμένου Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, τὴν ἀρχαίαν κτίσιν ἀποκαθῆναι· ὥστε δίτταὶ εἰσὶ τῇ Ῥώμῃ τὰ κτίσματα· τὴν μὲν, ὀλίγον ὕστερον τῶν Τροϊκῶν γενομένην· τὴν δὲ, πενήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτεσι τῆς πρότερας. εἰ δέ τις ἀπιδεῖν βουλήσεται τὰ πρεσβύτερα, καὶ τρίτην τις ἀρχαιότερα τούτων εὑρεθήσεται Ῥώμη, γενομένη πρὶν Αἰνείαν καὶ Τρῶας ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν. Τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν ὑπιτυχόντων τὶς οὐδὲ νέων συγγραφεὺς ἱστόρηκεν, ἀλλ' Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος, οὗ καὶ πρότερον ἐμνήσθην. φησὶ δὲ Μόργητος εἰς Ἰταλίαν βασιλεύοντος· τοῦ δὲ τότε Ἰταλία ἡ ἀπὸ Τάραντος ἄχρι Ποσειδωνίας πρόσοικος· ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἀνδρα φυγάδα εἰς Ῥώμης. λέγει δὲ ὧδε· ἐπεὶ δὲ
» Ἰταλὸς καλεῖται, Μόργης ἐβασίλευσεν. ὅθι τούτου
» ὁ ἀνὴρ ἀφίκετο εἰς Ῥώμης φυγάς· Σίκελος ὄνομα
» αὐτῷ. καὶ μὲν δὴ τὸν Συρακούσιον συγγραφέα, πα-

Chalcidensis cõsentit quidem de auctore vrbis Romo; sed eũ iuxta quosdam, Ascanii fuisse filiũ dicit; iuxta alios, Emathionis. nec desunt qui dicãt Romam conditã ab Itali filio Romo, nato ex Electra Latini filia. Possem & alios multos Græcorũ scriptores adducere variãtes de vrbis cõditoribus: sed ne verbosior videar, præstat trãsire ad Romanos: apud quos nemo antiquus exstat nec fabularũ auctor nec historiæ: vnusquisq; tamẽ aliquid desumpsit ex antiquis tabulis, quæ in templis seruantur dicatæ numinibus. Horum quidã volunt Æneę filios fuisse Romulum & Remum, cõditores vrbis: alii, Æneæ ex filia nepotes, tacito patris nomine. hos Æneam Latino Aboriginũ regi dedisse obsides ex fœdere icto inter indigenas & aduenas: puerosq; benigne apud regẽ habitos, non solũ educatos liberaliter, verumetiã cũ is absq; virili prole decederet, relictos ex parte quadã heredes imperii. Alii dicũt Æneã defuncto Ascanium ex asse regni heredẽ relictũ, assumpto principatu, agros & opes Latinorũ tripartito diuisisse cũ Romulo & Remo fratribus. ipsum deinde Albam cõdidisse & alia quædã oppida: Romulũ vero, Capuam, a Capy proauo denominatã; Anchisam, de Anchisæ aui sui nomine, de patris autem nomine, Æneã, quæ post fuit Ianiculũ; Romã quoq;, de suo. hanc desolatã aliquamdiu, rursum Albanis aliam coloniam eo Romuli & Remi ductu mitẽtibus, pristinam formã recuperasse: vt iam eadẽ vrbs intelligatur bis cõdita, semel, nõ multo post belli Troiani tẽpora; iterũ, ætate post priorem quintadecima. Quodsi quis rẽ altius velit repetere, tertiã etiam Romã his antiquiorẽ inueniet, vt quæ ante Æneæ Troianorumq; in Italiam aduẽtum fuerit. Hoc autem nec vulgaris aliquis nec recens scriptor prodidit, sed Antiochus Syracusanus, cuius iã supra memini. Is ait Morgete in Italia regnante (Italia tum erat ora quam longa a Tarento Pæstum vsque protenditur) venisse ad eum quendã Romanum exsulẽ. verba ipsius sunt hęc: Postquam autem Italus consenuit, Morges pro illo regnauit. huius tempore Roma venit vir quidam profugus, nomine Siculus. Atq; ita ex auctoritate Syracusani huiʼ scriptoris in-

uenitur quædã antiqua Roma, Troianis temporibus superior. vtrum autem eodem loco sita fuerit vbi nostri temporis Roma incolitur, an alius locus idem nomen habuerit, quemadmodum ille incertũ reliquit, ita nec ego coniicere valeo. Et de priscis quidem eius conditorib. hæc dixisse sufficiat. Extremam autem Romę ædificationem, siue ea deductio habitatorum potius dicẽda est, siue quodcunq; aliud, Timæus Siculus nescio quam regulam secutus, ait congruere in tempus quo Carthago est condita, trigesimooctauo anno ante primam Olympiadem: Lucius autẽ Cincius, vir senatorii ordinis, in quartum annum Olympiadis duodecimæ. Porcius Cato Græcã temporum rationẽ non indicat: alioquin cum esset perdiligẽs antiquæ historiæ collector, dicit quadringentis triginta duobus annis posteriorem bello Iliaco: quod tẽpus dimensum iuxta Eratosthenis Chronographias, incidit in annũ primum Olympiadis septimæ. Esse autem incorruptas regulas quibus Eratosthenes vsus est, & quomodo ad Græcanicam rationem dirigenda sit Romana tẽporum ratio, alio tractatu declarauimus. nolui enim, sicut Polybius Megalopolitanus fecit, hoc tãtum dicere, quod circiter secundum annũ septimæ Olympiadis Romam conditã opiner; neq; vni & soli Anchisensium tabulæ fidẽ sine examine tribuere: sed malui supputationes, quas ipse in mediũ protuli, iudicio cuiusuis lectoris relinquere. Et exacta quidem ratio illic indicata est: hic necessaria tantũ dicentur. ea sic habent: Gallorũ expeditio qua Roma capta est, fuit (vt omnes fere auctores consentiunt) Athenis summũ magistratũ gerẽte Pyrgione, circiter primum annũ nonagesimæoctauæ Olympiadis. quodsi retrorsum tempora supputes vsq; ad L. Iunium Brutũ, L. Tarquinium Collatinũ, primos Romanorũ post expulsum regium dominatum consules, complectentur annos centum & viginti: sicut apparet cũ ex aliis multis, tum e Censoriis commẽtariis quos a patribus filii per manus accipiunt, & ipsi posteris pari cura tradũt, haud secus quã sacra paterna *& gentilicia.* [1] hi per viros illustres seruantur in familiis cẽsoriis. in eis inuenio,

λαμά τις διείσκεται προελεγοῦσα τῆ Τροϊικῶν χρόνων ἡ Ῥώμη. πότερον δὲ πρὸς τοῖς αὐτοῖς ἐῶ τόποις, ἐν οἷς ἡ νῦν οἰκουμένη πόλις ἐστίν, ἢ χωρίον ἕτερον οὕτως ἐτύγχανεν ὀνομαζόμενον, ἀσαφὲς ἐκείνῳ καταλιπόντος, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι συμβαλεῖν. πρὸς μὲν οὖν τῆ παλαιᾷ κλίσεων ἰκανὰ ἡγοῦμαι τὰ προῃρημένα. τὸν δὲ τελευταῖον τῆς Ῥώμης γενόμενον οἰ- 46
κισμόν, ἢ κλίσιν, ἢ ὅ τι δήποτε χρὴ καλεῖν, Τίμαιος μὲν ὁ Σικελιώτης οὐκ οἶδ' ὅτῳ κανόνι χρησάμε-
10 νος, ἅμα Καρχηδόνι κτιζομένῃ γενέσθαι φησὶν, ὀγδόῳ καὶ τεσσαρακοστῷ πρότερον ἔτει τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος. Λεύκιος δὲ Κίγκιος, ἀνὴρ τῶν ἐκ τῆς βουλευτικοῦ συνεδρίου, πρὸ τέταρτον ἔτος τῆς δωδεκάτης ὀλυμπιάδος. Κάτων δὲ Πόρκιος Ἑλληνικὸν μὲν οὐχ ὁρίζει χρόνον· ὀπτιμελὴς δὲ γενόμενος, εἰ καί τις ἄλλος, εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας, ἔτεσιν ἀποφαίνει δυσὶ καὶ τετάκοντα καὶ τεθρακοσίοις ὑστερεῖν τῶν Ἰλιακῶν. ὁ δὲ χρόνος οὗτος ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἐρατοσθένους χρονο-
20 γραφίαις, καὶ ὁ πρῶτον ἔτος πέμπτης τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος. ὅτι δὲ εἰσὶν οἱ κανόνες ὑγιεῖς οἷς Ἐρατοσθένης κέχρηται, καὶ πῶς δύ' τις ἀπολογίαι τοὺς Ῥωμαίων χρόνους πρὸς τοῖς Ἑλληνικοῖς, ἐν ἑτέρῳ δεδήλωται μοι λόγῳ. ἃ γὰρ ἀξιῶ, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἑκεῖσθαι πείθομαι. οὐδ' ὅτι τῶν πρὸς τοῖς Λαγεσοῦσι κειμένων πίνακος ἑνὸς καὶ μόνου τὴν πίστιν ἀβασάνιστον ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀπολογισμοῖς, οἷς αὐ-
30 τὸς προσεθέμην εἰς μέσον, ὑπολογίζοντος τοῖς βουληθεῖσιν ἐσομένοις, ἀξιοῦν ἐκείνῳ. ἡ μὲν δὴ ἀκρίβεια ἐν ἐκείνῳ δηλοῦται τοῦ λόγου· λεχθήσεται δὲ καὶ ἀφ' τῆσδε τῆς προγραμματείας αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα. ἐγὼ δὲ ἔτως· ἡ Κελτῶν ἔφοδος, καθ' ὃν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἑάλω, συμφωνεῖται σχεδὸν ὑπὸ πολλῶν, ἄρχοντος Ἀθήνησι Πυργίωνος, γενέσθαι, καὶ ὁ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδόης καὶ ἑνενηκοστῆς ὀλυμπιάδος. ὁ δὲ πρὸ τῆς καταλήψεως χρόνος ἀναγόμενος εἰς Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Λεύκιον Ταρκύνιον Κολλατῖ-
40 νον, οὓς πρώτους ὑπατεύσαντας ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν βασιλέων, ἔτη πρὸ εἰλήφει εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν. δηλοῦται δὲ ἐξ ἀγώνων τε πολλῶν, καὶ τῶν καταγραφόντων Τιμαιικῶν ὑπομνημάτων, ἃ ἀφαιρεῖται πᾶς πρὸς πᾶς, καὶ πρὸ πολλοῦ ποιεῖται τοῖς μὴ ἑαυτὸν ἐσομένοις, ὡς πρὸ ἱερᾶ πατρῴα, παραδιδόναι. πολλοὶ δ' εἰσὶν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων οἴκων ἄνδρες ὀπτανεῖς οἱ ἀγαφυλάκιοι αὐτά. ἐν οἷς εὑρίσκω

"δευτέρῳ πρότερον ἔτει τῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος" ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων δήμου γενομένου, ἢ παραγεγράφθαι καθάπερ καὶ τῆς ἀναγκαίας χρόνος οὗτος, ὑπαλλάττοντος Λεύκιου Ὀδυσσέως Πόπλιου, καὶ Τίτου Μανλίου Καπιτωλίνου, μετὰ τὴν ἀνοδον τῆς βασιλέων ἑνὸς δέοντα "εἰκοστῷ [καὶ ἑκατοστῷ] ἔτει. ὥστε τὴν Κελτικὴν ἔφοδον, εἰς τὴν δευτέρῳ μετὰ τὴν Ὀλυμπιάδων διείσκεται γενόμενον, ἀναίτιον τοῦτο ἀποδείξαι ὑπά- 10
τοις ὁμολογεῖν ἄρχοντος Ἀθήνησιν "Ἰσαγόρου παρεληφέναι τὴν ἀρχὴν, καὶ ὁ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδόης καὶ ἑξηκοστῆς ὀλυμπιάδος. καὶ μὴν ἀπό γε τῆς ἀνοδοῦ τῶν βασιλέων ἐπὶ τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως ἀναδεδεμένος τὴν πόλεως ἀναδεδεμένος ὁ χρόνος, ἔτη τέτταρα πρὸς τεσσαράκοντα καὶ ἑξακοσίοις ἀποτελεῖ. γνωρίζεται δὲ τοῦτο τῆς ἀναδοχῆς τῶν βασιλέων καὶ τοῖς ἔτεσιν οἷς κατέχουν τὴν ἀρχὴν ἕκαστοι. Ῥωμύλος μὲν γὰρ ὁ κτίσας τὴν πόλιν, ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη λέγεται καταγαγεῖν τὴν δυναστείαν· μετὰ τὸν Ῥωμύλου θάνατον, ἀβασίλευτος ἡ 20
πόλις γενέσθαι χρόνον ἐνιαύσιον. ἔπειτα Νουμᾶς Πομπίλιος αἱρεθεὶς ἀπὸ δήμου, τεσσαρακοντα ἔτη βασιλεύσας. Τύλλος ὁ Ὀστίλλιος μετὰ Νουμᾶν, δύο καὶ τριάκοντα. [ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ βασιλεύσας Ἄγκος Μάρκιος, τέτταρα πρὸς τοῖς εἴκοσι. μετὰ ὁ Μάρκιον, Λεύκιος Ταρκύνιος, ὁ κληθεὶς Πρίσκος, ὀκτὼ καὶ τριά- 47
κοντα.] τὸν ὁ ὀγδοήκοντα Σερούιος Τύλλιος, τέτταρακοντα καὶ τέτταρα. Σερούιον ὁ ἀνελὼν Λεύκιος Ταρκύνιος τυραννικὸς, καὶ ἀφ' τῆς δικαίας ἐπωνυμίαν κληθεὶς Σύπερβος, ἕως εἰκοστοῦ καὶ πέμπτου πρω- 30
αγαγεῖν τὴν ἀρχήν. τεσσάρων ὁ καὶ τεσσαρακοντα καὶ ἑξακοσίων αἰῶνα πολυμυθούμενα, ἃ κατέχουν οἱ βασιλῆς, ὀλυμπιάδων ὁ μιᾶς καὶ ἑξήκοντα, πᾶσα ἀνάγκη τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως Ῥωμύλον, ἔτη πρὸ τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος παρεληφέναι τὴν βασιλείαν, ἄρχοντος Ἀθήνησι τῆς δεκαετίας Χάρωπος ἔτος πρῶτον. τοῦτο γὰρ ὁ λογισμὸς τῶν ἐτῶν ἀπαιτεῖ. ὅτι δὲ τοσαῦτα ἕκαστος τῶν βασιλέων ἦρξεν ἔτη, δι' ἐκείνου δηλοῦταί μοι τῶν λόγων. τὰ μὲν δὴ πρὸς τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἡ νῦν δυναστευομένη πόλις ᾠκίσθη, τοῖς τε πρὸ ἐμοῦ γενομένοις εἰρημένα, καὶ μοὶ δοκοῦντα, τοιάδε ἐστίν. οἰκισταὶ δ' αὐτῆς οἵτινες ἦσαν, ἢ ὅπῃ τύχαις χρησάμενοι τὴν ἀποικίαν ἔστειλαν, ὅσα τε ἀγῶνα πρὸς τὴν κλῆσιν ταύτην ἱστόρηται, πολλοῖς μὲν εἴρηται, καὶ διαφορεῖς τὰ πλεῖστα ἐνίοις· λεχθήσεται δὲ καὶ μοὶ τὰ πιθανώτατα τῶν μνημονευομένων. ἔχει δ' ὧδε· Ἀμούλιος ὅτῳ παρέλαβε τὴν Ἀλβανῶν βασιλείαν, τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν

altero ante captam vrbem anno, censum populi Romani habitum; cui, quemadmodum & aliis, tempus adscriptum est hoc: L. Valerio Potito, T. Manlio Capitolino cõsulibus, post expulsos reges anno cẽtesimo vndeuigesimo. vt colligatur, sequentem annum quo irruptio Gallorum accidit, explesse CXX annorum numerum. iam si hoc tẽporis interuallum triginta Olympiadas facere compertum est, necessario sequitur, primos consules magistratum inisse archontis Athenarum Isagoræ tempore, circa primum annum octauę & sexagesimæ Olympiadis. Constat autem inter exactos reges & initum a Romulo primo vrbis rege imperium, annos intercessisse CCXLIIII: quod patet ex regum successionibus & annorum numero quo quisq; regnum tenuit. Nam Romulus vrbis cõditor, septem supra triginta annis administrationi rerũ præfuisse dicitur: post cuius obitum interregnũ fuisse per annum integrum. deinde Numam Pompilium electum suffragiis populi, regnasse annis XL & tribus. post hunc XXXII Tullum Hostiliũ. huius deinceps successorem Ancum Marcium XXIIII. post quem, L. Tarquiniũ cognomento Priscũ, XXXVIII. deinde Seruiũ Tulliũ XLIIII. huic a se occiso successit L. Tarquinius, vir tyrãnicus, & propter iuris contemptũ cognominatus Superbus; regnauitq; ad annũ vsque quintũ supra vigesimũ. Supputatis autẽ regum annis CCXLIIII, Olympiadibus vero LX & vna, necesse est vt primus vrbis rex Romulus regnũ auspicatus sit anno primo septimæ Olympiadis, Charope Athenis primũ in decennali imperio annũ agente. hoc enim annorũ ratio postulat. quod autẽ tot annis regum quisq; regnauerit, in illo libro declaramus. Olymp. VII.

Atq; hæc sunt quæ partim ab aliis ante me tradita, partim mihi visa sunt de tẽpore quo vrbs quæ nunc rerũ potitur, cõdita est. Ceterum de conditoribus eius quinam fuerint, aut in qua fortuna coloniã deduxerint, & quicquid ad hanc historiam pertinet, dictum est quidem a multis, quibusdam etiam multum euariantibus: dicam tamen & ipse quę mihi videntur vero proxima. ea sic habent. Amuliũs postquam depulso maiore fratre Vrbis cõditores.

Numitore, vi occupauit Albanũ imperium, præter alia multa ſuperbe & iniuſte facta, decreuit totam germani ſtirpẽ tollere, partim vindictæ metu, partim cõtinuandi principatus cupidine. quod conſiliũ cum diu multũq; agitaſſet animo, primum filiũ eius Ægeſtũ pubeſcentem tũ maxime, cum obſeruaſſet vbi venaretur, egreſſum venãdi animo interemit, inſidiatorũ manu in obſcuriſſimis latebris poſita: & poſt perpetratũ facinus ſubornauit rumores, necatũ a latronibus adoleſcentulũ. nec tamẽ cõficta opinio tacitæ veritati præualuit; ſed multi etiã cũ periculo ſcelus id auſi ſunt eloqui. At Numitor, quamuis rẽ ſciret, rationi tamen magis quã dolori ſeruiens, diſſimulabat, in tẽpus minus periculoſum iram conſulto differens. Amulius autẽ credens occultum eſſe prius facinus, addidit & alterũ: filiam fratris Iliam; ſiue (vt alii malunt) Ream nomine, ſed cognomine Iliã, nuptiis iam maturã, Veſtæ ſacerdotem optauit; veritus ne cito virũ nacta, vltorem ſuo generi pareret. has puellas ſacratas oportebat nõ minus quinquennio puras a nuptiis manere, æternumq; ignem cuſtodire, & cetera cultus munia, quæ reip. nomine a virginib. obiri leges poſtulabãt, exſequi. Id honeſto prætextu fecit Amulius, quaſi cognatos honore ornaret, moremq; hunc nec ipſe introduxiſſet, nec vulgatum iã primo inter honoratas familias fratri per vim obtruſiſſet. nã honorificũ apud Albanos habebatur, nobiliſſimam quamq; Veſtæ miniſtram deſignari. Senſit Numitor haud optimo animo hæc a fratre fieri; indignationem tamen diſſimulans, ne populum offenderet, hanc quoq; iniuriam celabat ſilentio. Quarto poſt anno Iliæ, ſacrorum cauſſa puram aquã in Martis luco petenti, ſtuprum in fano neſcio quis intulit. quidam dicunt vnum e procis eius fuiſſe, amore captum virginis: alii vero ipſum Amulium, inſidiantem potius quam libidini ſeruientem, corpore armis ad ſummum terrorem ſepto, cunctisque faciei notis quantum fieri poterat obſcuratis. At plurimi fabulantur, numen ipſum cuius id fanum erat, ſe puellæ hac ſpecie obtuliſſe; quippe quod præter alia diuinitatis effecta, ſolem quoque obſcurarit, & tenebris cælum obduxerit. idem ſpectrum forma fuiſſe auguſtiore ac ſtatura grandiore, quam vt videri poſſet humani generis. quin & hoc ſe indicio prodidiſſe deum, quod puellam illato ſtupro mæſtam, ſit conſolatus, nec quidquam facto dolere iuſſerit, vt quæ diuinis dignata ſit complexibus, copula nuptiali coniuncta cum eius loci genio; e violento iſto cõcubitu paritura geminos virtute bellica longe præſtantiſſimos. his dictis nube obtectum fuiſſe, & ſublimem ablatũ per aërem. De quibus quid opinandum ſit, vtrum contemnenda tanquam humana de diis figmẽta, quippe qui nulla miniſteria immortali & beata illa natura indigna ſuſtineant: an etiam tales admittendæ hiſtoriæ, quod permixta ſit vniuerſa mundi eſſentia, & media quædam inter deos ac mortales natura, quam dęmonum genus obtinet, nunc hominibus ſe, nunc diis admiſcens, vnde mixta origo heroici generis: non eſt præſentis temporis diſputatio, & ſatis de hac re diſſertũ eſt a philoſophis. Ceterũ poſt illatam ſibi vim puella infirmitatem prætexens matris monitu, quo & ipſa eſſet tutior, & nulla deũm ſacris fieret iniuria, re diuina abſtinuit, ceteris eius collegii virginibus vicẽ ipſius obeuntibus. At Amulius, ſiue facti conſciẽtia, ſiue ſuſpicione veriſimili motus, perſcrutatus eſt cauſſam intermiſſi diutius officii: miſſisque in hoc medicorum fidiſſimis, cum mulieres ſecretũ morbum virisq; minime prodendum eſſe cauſſarẽtur, vxorẽ ſuam puellæ cuſtodem appoſuit. quæ poſtquã rem muliebribus cõiecturis deprehenſam ad maritum detulit, adhibitis armatis aſſeruari puellam iuſſit, ne clam eniteretur iam partui proxima: ipſe aduocato in conciliũ fratre, ſtupri fecit indicium diſſimulati hactenus, incuſans eius parentes vt culpę conſcios, cosq; iubens rem totã proferre in medium. ibi Numitor ait ſe præter omnem exſpectationem hæc audire, eſſeque ab hac culpa alieniſſimum: ſimulq; temporis ſpatiũ poſtulat, quo poſſit de his certius inquirere. Quod vbi ægre impetrauit, cognitis ex vxore quæ puella a principio narrauerat, retulit, & vim a deo puellę factam, & quid ille de gemina prole prædixiſſet; poſtulauitque vt fides

Νομίτωρα, τοῦ καλουμένου, τῆς πατρίδος ἀμπείρξας, πολλά τε καὶ πολλὴν ὑβρισμένον τῶν δικαίων ἔδρα, καὶ τελευτῶν ἔρημον οἴκων τὸν Νομίτωρος ἐπεβούλευσε ποιῆσαι, τοῦ τε δίκαιον ὑπουργεῖν φόβῳ, καὶ ἔρωτι μὴ σκπαυθῶσί ποτε τῆς ἀρχῆς. βουλευσάμενος δὲ ταῦτα οὐ πολλοῦ, τοῦτον μὲν τὸν υἱὸν τοῦ Νομίτωρος Αἴγεσον ἀεὶ θηρεύοντα, φυλάξας ἔνδα ἐκυνηγέτει, προσελοχίσας τοῦ χωρίου τοὺς ἀφανέστατον, ἀξελθόντα δοκεῖ θήρεον ἀποκτείνει, πανεσκευάσας λέγεσθαι μὲν τοῦ ἔργον, ὡς ὑπὸ λῃστῶν δυαιρεθεὶν τοῦ μειρακίου. οὐ μὴν τοι κρείττων ἦν κατεσκευασμένη δόξα τῆς σεσιωπημένης ἀληθείας ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τοῦτο τοῦ ἀσφαγὲς ἐπολμᾶτο λέγεσθαι τοῦ πραχθέν. Νομίτωρ δὲ ἡδέως μὲν τοῦ ἔργου, λογισμῷ δὲ κρείττονι τοῦ πάθους χρώμενος, ἀγνοίαν ἐσκήπτετο, εἰς ἀκινδυνότερον δυαβουλεύεσθαι χρόνον τὴν ὀργὴν βουλόμενος. Ἀμούλιος δὲ τῷ τοῦ μειρακίου ὑπολαβὼν λεληθέναι, δεύτερα τοιάδε ἐποίει· τὴν θυγατέρα τοῦ Νομίτωρος Ἰλίαν, ὡς δέ τινες χράφοισι, Ῥέαν ὄνομα, Ἰλίαν δ' ὀπίκλησιν, οὖσαν ἀκμὴν γάμου ἡνορμένην, ἱέρειαν ἀποδείκνυσιν Ἑστίας, ὥς γε μὴ τοῖον εἰς ἀνδρὸς ἐλθοῦσα τέκοι πιμπρὸν ὦ ἡνί. πενταετοῖς δὲ οὖσι ἐλάττω χρόνον ἐδέ τοῖς ἱερεῖς κόρας ἁγνὰς ἀφαμείναι γάμων, αἷς δυατέθεται τοῦ τε ἀσβέστου πυρὸς ἡ φυλακὴ, καὶ εἴ τι ἄλλο θρησκεύεσθαι τῶν κοινῷ ἀφ' παρθένων νόμιμον ἐῶ. ἔποιησε δὲ Ἀμούλιος τοῦτο μετ' ὀνομαστὶ καλῶν, ὡς ἀμὴν τῶν ἡνί καὶ κόσμον ποιεῖσθαι, οὔτε αὐτὸς εἰσηνησάμενος τὸν νόμον τόνδε, οὔτε κοινῷ ὄντι ποιῆσον δυαιρέσας τῶν οὐ ἀξιώματι χρῆσθαι τὸν ἀδελφόν· οὐ ἔθη δὲ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ οὐ καλῷ ὄν, τὰς δυγατέρας ἀποδείκνυσθαι τῆς Ἑστίας ποιπόλους. ὁ δὲ Νομίτωρ, αἰσθόμενος οὐκ ἀπὸ τοῦ βήτισου τοῦτο ποιήσαντα τὸν ἀδελφόν, ὀργὴν φανερὰν οὐκ ἐποιήσατο, ἵνα μὴ τῶν δήμῳ ἀπέχθοιτο, ἀπόρρητον δὲ καὶ τοῦτο ἔκλημα ἐφύλαττε. τετάρτῳ δ' ὕστερον ἔτει τὴν Ἰλίαν ἐλθοῦσαν εἰς ἱερὸν δόρυ Ἄρεος, ὕδατος ἁγνοῦ κομιδῆς ἕνεκα, ὃ ποιοῖς τὰς θυσίας ἔμελλε χρῆσθαι, βιάζεταί τις ἐν ᾧ τελεῖ. τοῦτον δέ τινες μὲν ἀποφαίνουσι τῶν μνηστήρων ἕνα γενέσθαι τῆς κόρης, ἐρῶντα τοῦ παιδίσκης· οἱ δὲ, αὐτὸν τὸν Ἀμούλιον, οὐκ ἐπιθυμίας μᾶλλον ἢ ὀπτικῆς ἕνεκα, φοβεράν τε ὅπλοις οἷς ἐκπληκτικώτατος ὀφθήσεσθαι ἔμελλεν, καὶ ὀφθαλμῶν γνώμον εἰς ἀσαφὲς ὡς μάλιστα ἠδυνάτο καθιστάντα· οἱ δὲ πλῆθοι, μυθολογοῦσι τοῦ δαίμονος εἴδωλον, οὗ ὁ χωρίον ἐῶ, πολλὰ καὶ δεινὰ τοῦ πάθη δαιμόνια ἔργα, ἡλίου τε ἀφανισμὸν, καὶ ζόφον

φον οὐρανῷ καταχόντος· ὄψιν δ', εἰ καὶ ὁ εἴδωλον εἶχε, θαυμασιωτέραν μακρῷ ἢ κατ' μέγεθος καὶ κάλλος ἀνθρώπων. φασί τε εἰπεῖν τῇ κόρῃ παρηγορῶντα τὴν λύπην τὴν βιασάμενον· ἐξ οὗ δηλονότι ὅτι θεὸς εἰμὶ· μηδὲν ἀλγεῖν τοῦ πάθη. τὸ δὲ κοινώνημα τῶν γάμων αὐτῇ γεγενέναι τοῖς τὴν ἐμβαίνοντα τοῦ χωρίου δαίμονα· τέξεσθαι δ' αὐτοῖν οὐκ ἄν βιασμοῦ δύο παῖδας, ἀνθρώπων μακρῷ κρείσσους ἀρετῶν κατὰ πόλεμα. ταῦτα δ' εἰπόντα νέφει κεκαλυφθῆναι, καὶ ἀπὸ γῆς ἀρθέντα φέρεσθαι δι' ἀέρος ἀνω. ὅπως μὲν οὖν χρὴ περὶ τοιῶνδε δόξης ἔχειν, πότερον καταφρονεῖν ὡς ἀνθρωπίνων διεγνωκότες εἰς θεοὺς ἀναφερομένων, μηδὲν ἀν τῶν θεοῦ λειτούργημα τὴν ἀφθάρτου καὶ μακαρίας φύσεως ἀνάξιον ὑπομένοντος· ἢ καὶ ταύτας τοιαδέχεσθαι τὰς ἱστορίας, ὡς ἀναχεκραμένης τῆς ἀπάσης οὐσίας τῶν κόσμου, καὶ μεταξὺ τῶν θείου καὶ τῶν θνητοῦ φύσεως ὑπαρχούσης φύσεως, ἢ ὃ δαιμόνων φῦλον ἐπέχει, ὅτε μὲν ἀνθρώποις, ὅτε δὲ θεοῖς ὁπτιμιγνύμενον, πρῶον φυῶν φύσιν, ὅτε καὶ εἰς τοῦ παρόντι ἀγωνιζόμενον εἶν, ἔχει τε ὡς φιλοσόφοις τοῖς αὐτῶν ἐλέχθη. ἡ δ' ὧν κόρη μετὰ τὸν βιασμὸν ἀρρωστεῖν σκηψαμένη· τοῦτο γὰρ αὐτῇ παρήνεσεν ἡ μήτηρ ἀσφαλείας τε καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς ὁσίων ἕνεκα· οὐκ ἔτι προσήει τοῖς ἱερῶσι, ἀλλὰ ἀφ' τῶν ἐγένετο παρθένων, αἷς ὁ αὖθι προσέκειτο ἔργον, ὅσα λειτουργεῖν ἐκείνῳ ἔδει. Ἀμούλιος δ', εἴτε κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν πραχθέντων, εἴτε ὑπονοίᾳ τῶν εἰκότων πρεσβεύσας, ἔρευναν ἐποιεῖτο τῆς χρονίου τῶν ἱερῶν ἀποστάσεως, κατ' ἥνα μάλιστ' αἰτίαν. ἰαθεὶς δ' οἷς μάλιστα ἐπιστεύετο εἰσπέμπων, ὅπῃ τὴν νόσον αἱ γυναῖκες ἀπόρρητον αὐθεφοῖς ἠτιῶντο εἶ, τὴν ἑαυτῶν γυναῖκα φύλακα τῆς κόρης κατέλιπεν. ὡς δὲ κατήγορος αὐτὴ τῶν πάθοις ἐγένετο, γυναικεία τεκμηρσῇ ὃ ἀφανὲς τοῖς ἀνδρόις αὐθεροῦσα, ἢ μὴ παῖδος, ὡς μὴ λάθοι τεκοῦσα, ἐῶ δὲ ἐν τοσῷ τῶν τόκου, φυλακὴν ἐποιήσατο δι' ὅπλων· αὐτὸς δ' καλέσας τὸν ἀδελφὸν εἰς ὃ συνέδριον, ἢ τε λαθανούσης τὸν ἀνδρὸς φθορᾶς μίμυτὴς δ', καὶ ἠτιᾶτο συγκαθυργεῖν τῇ κόρῃ τοῖς γονεῦσι, ἐκέλευε τε μὴ κρύπτειν ὃ εἰργασμένον, ἀλλ' εἰς μέσον ἄγειν. Νομίτωρ δὲ θαυμάζων τε λόγων ἀκούειν ἔφη, καὶ πόθεν ἀναίτιος εἶ τῶν λεγομένων, χρόνον τε ἠξίου βασάνου τῆς ἀληθείας ἕνεκα λαβεῖν. τυχὼν δ' ἀναβολῆς μόλις, ὅπῃ ὃ πρᾶγμα πρὸς ἢ γυναικὸς ἔμαθεν, ὡς ἡ παῖς οὐ χρόνῳ ἀφηγήσατο, τόν τε βιασμὸν τοῦ θεοῦ ἠμόμενον ἀπέφαινε, καὶ τοὺς λεχθέντας ὑπ' αὐτῶν πρὸς τῶν διδύμων παίδων λόγους διεξῆλθεν, ἠξίου τε πίστιν ποιήσασθαι

nebris cælum obduxerit. idem ſpectrum forma fuiſſe auguſtiore ac ſtatura grandiore, quam vt videri poſſet humani generis. quin & hoc ſe indicio prodidiſſe deum, quod puellam illato ſtupro mæſtam, ſit conſolatus, nec quidquam facto dolere iuſſerit, vt quæ diuinis dignata ſit complexibus, copula nuptiali coniuncta cum eius loci genio; e violento iſto cõcubitu paritura geminos virtute bellica longe præſtantiſſimos. his dictis nube obtectum fuiſſe, & ſublimem ablatũ per aërem. De quibus quid opinandum ſit, vtrum contemnenda tanquam humana de diis figmẽta, quippe qui nulla miniſteria immortali & beata illa natura indigna ſuſtineant: an etiam tales admittendæ hiſtoriæ, quod permixta ſit vniuerſa mundi eſſentia, & media quædam inter deos ac mortales natura, quam dęmonum genus obtinet, nunc hominibus ſe, nunc diis admiſcens, vnde mixta origo heroici generis: non eſt præſentis temporis diſputatio, & ſatis de hac re diſſertũ eſt a philoſophis. Ceterũ poſt illatam ſibi vim puella infirmitatem prætexens matris monitu, quo & ipſa eſſet tutior, & nulla deũm ſacris fieret iniuria, re diuina abſtinuit, ceteris eius collegii virginibus vicẽ ipſius obeuntibus. At Amulius, ſiue facti conſciẽtia, ſiue ſuſpicione veriſimili motus, perſcrutatus eſt cauſſam intermiſſi diutius officii: miſſisque in hoc medicorum fidiſſimis, cum mulieres ſecretũ morbum virisq; minime prodendum eſſe cauſſarẽtur, vxorẽ ſuam puellæ cuſtodem appoſuit. quæ poſtquã rem muliebribus cõiecturis deprehenſam ad maritum detulit, adhibitis armatis aſſeruari puellam iuſſit, ne clam eniteretur iam partui proxima: ipſe aduocato in conciliũ fratre, ſtupri fecit indicium diſſimulati hactenus, incuſans eius parentes vt culpę conſcios, cosq; iubens rem totã proferre in medium. ibi Numitor ait ſe præter omnem exſpectationem hæc audire, eſſeque ab hac culpa alieniſſimum: ſimulq; temporis ſpatiũ poſtulat, quo poſſit de his certius inquirere. Quod vbi ægre impetrauit, cognitis ex vxore quæ puella a principio narrauerat, retulit, & vim a deo puellę factam, & quid ille de gemina prole prædixiſſet; poſtulauitque vt fides

penes euentum esset, si forte partus responderet oraculo. iam enim parturitionem instare; nec diu se doli suspectum fore. quin & custodes filiæ fœminas offerebat ad quæstionē, nec vlla recusabat indicia. Hæc eius postulata probante concilio, solus Amulius nihil sani aiebat inesse fratris caussationibus, modis omnibus aggrediens virginem perdere. Interea superueniūt custodes puerperii, nuntiantes editos geminos infantes masculos. Tum vero Numitor vehemētius asseuerare deū eius facinoris auctorem esse, & abstinendam ab infonte puella omnem iniuriam. Amulium vero incessit suspicio, humana fraude non cariuisse negotium, mulieribus paratum in hoc alterum infantem habentibus, & deceptis aut etiam corruptis custodibus: multaque in hanc sententiam verba protulit. Tum iudices postquam intellexerunt mentem regis implacabilē, eandem & ipsi dixerunt sententiam, vt iuxta legem mater ob violatam pudicitiam virgis cæsa necaretur, proles vero abiiceretur in fluuium. nunc autem viuæ defodi tales iubentur sacris legibus. Hactenus pleriq; scriptorum consentiunt, aut non multum variant, alii ad fabulas, alii ad veritatem accedentes propius: sed in iis quæ subsecuta sunt, discrepāt. Sunt enim qui confestim necatam puellam tradunt: alii coniectam aiunt in occultum carcerem, eumque perpetuum; vnde clam necatam esse, vulgo creditum. dedisse autem hoc Amulium filiæ precibus, postulantis vt sibi patruelis donaretur. erant enim æquales; vna fuerant educatæ, seque vt sorores inuicem diligebant. itaque Amulium in eius gratiam, (quippe quam vnicam haberet filiam) Iliam mortis periculo liberasse; sic tamen, vt clā teneretur in carcere; vnde post Amulii mortem fuisse liberatam.

Atque ita de Ilia veterum commentarii variant; vtraq; tamen opinione verisimili. quapropter vtriusq; meminisse libuit, quo liberū esset lectori alteruträ eligere. De natis autē ex Ilia pueris Q. Fabius Pictor, eumq; secuti L. Cincius, Porcius Cato, & Calpurnius Piso, aliiq; scriptores cōplures, sic tradūt: infantes Amulii iussu in alueo deportatos a ministris quibusdā, pro-

ταῦτα τῶν λεγομένων, εἰ τοιοῦτος ὁ τῶν ὠδῖνος ἔσται γόνος, οἷς ὁ θεὸς ὑφηγήσατο. καὶ γὰρ ὅμως τι καὶ τῶν κόρων εἶναι ὑπνεῖν· ὥστε οὐκ εἰς μακρὰν ῥᾳδιουργεῖν φανήσεσθαι). παρεδίδου δὲ καὶ τὰς φυλακιζούσας τὴν κόρην, καὶ ἐλέγχων οὐδενὸς ἀφίστατο. ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ δι' μὲν συνέδρων πλῆθος ἐπείθετο· Ἀμούλιος δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἀπέφαινε τῶν ἀξιολογουμένων, ἀλλ' οὐκ πιθανὸς ὥρμητο τόπου τινὰ αἰνιττόμενος ἀπόλεσιν. ὀνόσῳ δὲ ταῦτ' ἐγένετο, παρῆσαν οἱ τινὰ ὠδῖνα φερουσῶν παρθένοι, ἀποφαίνοντες ἄρρενα βρέφη δίδυμα τεκεῖν τινὰ κόρην. καὶ αὐδὶς Νομίτωρ μὲν ἐν τοῖς αὐτοῖς πολὺς ἦν λόγῳ, θεοῦ τε ἀποδεικνὺς τὸ ἔργον, καὶ μηδὲν εἰς τινὰ κόρην ἀναίτιον εἶναι τῶν πάντων τολμεῖν ἀξιῶν. Ἀμούλιος δὲ τῷ αἰνιττομένῳ τὴν μηχανὴν καὶ τὸ τοῖς τόκον ἐδόκει γενέσθαι, τοῦ σκοτοῦ καθέντος ἑτέρου τῆς γυναικὶ βρέφους, ἢ κρύφα τῶν φυλάκων, ἢ συνεκκομιζομένων· καὶ πολλὰ εἰς τοῦτο ἐλέχθη. ὡς δὲ τὸν γνώμην τοῦ βασιλέως ἔμαθον οἱ σύνεδροι ἀπαραιτήτῳ ὀργῇ χρωμένῳ, ἐδικάσαν καὶ αὐτοί, καθάπερ ἐκεῖνος ἠξίου, χρῆσθαι τοῖς νόμοις κελεύοντι τὸν μὲν αἰσχύνας τὸ σῶμα, ῥάβδοις αἰκισθεῖσαν ἀποθανεῖν, τὸ δὲ γιγνόμενον εἰς τὸ τοῦ ποταμοῦ βαπτίσεσθαι ῥεῦθρον. νῦν μὲν τοὺς ζώσας καταρυττόμενοι ταύτας ὁ τῶν ἱερῶν ἀφορίζων νόμος. μέχρι μὲν δὴ τούτων οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων τὰ αὐτά, ἢ μικρὸν παραλλάττοντες, οἱ μὲν ὅτι τὸ μυθωδέστερον, οἱ δ' ὅτι τὸ τῆς ἀληθείας ἐοικὸς μᾶλλον, ἀποφαίνουσι· τοῖς δὲ τῶν ἑξῆς διαφέρονται. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸς αὐαιρεθῆναι λέγουσι τὸν κόρην, οἱ δ' ἐν εἱρκτῇ φυλακῇ κρυβῆναι ἀδήλῳ διαγενέσθαι, δόξαν τοῦ δήμου παραγραῦσαν ἀφανοῦς θανάτου. ὅτι κλαυθῆναι οἱ τὸν Ἀμούλιον εἰς τοῦτο, ἰκετεύσης τῆς θυγατρὸς χαρίσασθαι τὴν ἀνεψιὰν αὐτῇ. ἦσαν δὲ συνῆθοι καὶ ἡλικίαν ἔχουσαι τὴν αὐτὴν, ἀσπαζόμεναί τε ἀλλήλας ὡς ἀδελφαί. χαριζόμενον οὖν ταύτῃ τὸν Ἀμούλιον· μόνῃ δ' οὖν αὐτοῦ θυγατρὶ θανάτου μὲν ἀπολῦσαι τὴν Ἰλίαν, φυλακῇ δὲ κατείρξαι αὐτὴν ἀφανῆ· λυθῆναι δὲ αὐτὴν αὐτὰ γενόμενον, Ἀμουλίου τελευτήσαντος. τοῖς μὲν οὖν τῆς Ἰλίας οὕτω διαλαττόμενοι αἱ τῶν παλαιῶν γραφαί. λόγον δ' ἔχουσιν ὡς ἀληθεῖς ἑκάτεραι. διὰ τοῦτο κἀγὼ μνήμην ἀμφοτέρων ἐποιησάμην. ὁποτέρᾳ δὲ χρὴ πιστεύειν, αὐτός τις εἰδέναι τῶν ἀναγνωσομένων. τοῖς δὲ τῶν οὐκ τῶν Ἰλίας γενομένων, Κόϊντος μὲν Φάβιος, ὁ Πίκτωρ λεγόμενος, ὃν Λεύκιός τε Κίγκιος καὶ Κάτων Πόρκιος καὶ Πείσων Καλπούρνιος, καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων οἱ πλείοις ἠκολούθησαν, τῇδε γράφουσι, ὡς κελεύσαντος Ἀμουλίου τὰ βρέφη λαβόντες ἐν σκάφῃ κείμενα τῶν ὑπηρετῶν τινες, ἔφερον ἐμβαλοιοῦ-

βαλοιοῦντες εἰς τὸν ποταμόν, ἀπέχοντα τῶν πόλεως ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, καὶ εἶδον ἔξω τοῦ γνησίου ῥεῖθρου τὸν Τίβεριν ὑπὸ χειμώνων συνεχῶν ἐκτεταμμένον εἰς τὰ πεδία, καταβαίνες ἀπὸ τοῦ Παλαντίου τὸν κορυφῆς ὅθεν ἐγγυτάτω ὕδωρ· οὐ γὰρ ἔτι προσωτέρω χωρὴν οἷόν τ' ἦν· ἔνθα πρόσθεν ἡ τοῦ ποταμοῦ πλήμμη τὸν ὑπωρείας ἔπαθετο, λίμνην τινὰ σκάφιον ὅθεν τοῦ ὕδατος. ἡ δ' μέχρι μόνου τινὸς ἐπήγετο, ἔπειτα τοῦ ῥεῖθρου κατὰ μικρὸν ὑποχωρούσης· ἐκ τοῦ τοῖς ἔσχατα, λίθου πρὸς πλάσει τοῖς ἐμβαπτίσασα ἐκβαίνει τὰ βρέφη. τὰ μὲν δὴ κυκλούμενα κατὰ τοῦ τέλματος ἐκυλινδοῦτο. λύκαινα δέ τις ὀπτανθεῖσα, νεοτόκοις ἀπαργῶν τοῖς μαστοῖς ὑπὸ γάλακτος, ἐδίδου τὰς θηλὰς τοῖς σώμασιν αὐτῶν, καὶ τῇ γλώττῃ τὸν πηλὸν ἐκαθάπλεον ἥδ, ἀπελίχμα. ἐν δ' τούτῳ τυγχάνοισιν οἱ νομεῖς ἐξελαύνοντες τὰς ἀγέλας ὅτι νομίν· ἤδη γὰρ ἐμβατὸν ἦν ὁ χωρίον· καὶ τις αὐτῶν ἰδὼν τὸν λύκαιναν ὡς ἠπαράζετο τὰ βρέφη, τέως μὲν ἀμηχανῶν ἦν ὑπὸ θάμβους καὶ ἀπιστίας τῶν θεωρουμένων· ἔπειτα ἐλθὼν καὶ συλλέξας οὓς ἐδύνατο πλείστους τῶν ἀγροῦ νεμόντων· ἐκ δ' ὀπιστεύετο λέγων· ἀλλ' τοῦρον αὐτοὺς θεασόμενοι. ὡς δὲ κἀκεῖνοι πλησίον ἐλθόντες ἔμαθον τὸν μὲν ὡς ὅθεν τέκνα πεπιστεύκαν, τὸ δ' ὡς μήτης δέχεται, δαιμόνιόν τι χρῆμα ὁρῶν ὑπολαβόντες, ἐγγυτέρω προσίεσαν ἀδεῶς, δεδιτόμενοι βοῇ τὸ θηρίον. ἡ δὲ λύκαινα ἐκ μάλα ἀγελαίνεται τὸν θεάσπων τῇ προσόδῳ, ἀλλ' ὡς ἐν δὴ χρόνῳ, καὶ ἀποστᾶσα τῶν βρεφῶν ἠρέμα, καὶ κατὰ πολλὴν ἀλογίαν τοῦ ποιμενικοῦ ὁμίλου, ἀπῄει. καὶ, ὦ γὰρ τις οὐ πολὺ ἀπέχων ἱερὸς χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ συκηρεφὴς, καὶ πέτρα κοίλη πηγὰς ἀνίσα· ἐλέγετο δ' Πανὸς εἶναι τὸν νάπος, καὶ βωμὸς ὦ αὐτόθι τοῦ θεοῦ· εἰς τοῦτο τὸν χωρίον ἐλθοῦσα ἀποκρύπτεται. τὸν μὲν οὖν ἄλσος οὐκ ἔτι σκαμμά· τὸν δ' ἄντρον ἐξ οὗ ἡ λιβὰς ἐκδίδοται, ᾧ Παλαντίῳ προσῳκοδομημένον δείκνυται τὴν ὅθεν τὸν ἱππόδρομον φέρουσαν ὁδόν· καὶ τέμενος ἐστὶν αὐτοῦ πλησίον, ἔνθα εἰκὼν κεῖται τοῦ πάθους, λύκαιναν παιδίοις δυσὶ τοὺς μαστοὺς ἑπέρουσα, χάλκεα ποιήματα παλαιᾶς ἐργασίας. ὦ δὲ τὸν χωρίον τῶν σὺν Εὐανδρῳ ποτὲ οἰκιστάντων αὐτὸ Ἀρκάδων ἱερὸν, ὡς λέγεται. ὡς δὲ ἀπέχει τὸν θηρίον, ἀγρεῖσιν οἱ νομεῖς τὰ βρέφη, ἀποσυλῶν ποιήσαντοι βρέφη, ὡς θεῶν αὐτὰ σώζεσθαι βουλομένων. ὦ δὲ τις ἐν αὐτοῖς συφορβίων βασιλικῶν ὀπιμελούμενος, ὀπιφκὴς ἀνὴρ, Φαυστύλος ὄνομα, ὃς ἐν τῇ πόλει τοῦ δὴ τὴ δυναστῶν ἐγεγένη καθ' ὃν χρόνον ἡ φθορὰ τῶν Ἰλίας καὶ ὁ τόκος ἐλέγετο· καὶ μετὰ ταῦτα κομιζομένων ὅτι τὸν ποταμὸν τῶν βρεφῶν, τοῖς φέρεσιν

iiciendos in fluuium distantem ab vrbe ferme c x x stadiis. Eos cum accessissent, animaduertissentq; exundantem in campos & restagnantem præ continuis imbribus Tiberim, degressos a Palantii vertice ad aquam proximam, quod non daretur vlterius procedere: & qua collis radices attingebat vnda, in alluuie reliquisse alueum. qui aliquantisper fluitans, tādem paulatim se recipiēte ab extremis vnda, impactus saxo & subuersus, effudit pueros. hi dum vagientes volutātur in cœno, lupa forte superueniens distentis a recenti partu vberibus, mammas eis præbuit, lingua simul ablambens lutum quo se inquinauerant. Interea pastoribus armenta pastum agentibus, (iam enim aquæ decesserant) quidam ex iis visa lupa infantulos complectente, aliquamdiu hæsit miraculo, vix satis credens suis oculis: deinde conuocatis quotquot poterat e proximo sociis, cum fidem verbis non impetraret, adducit eos ad spectaculum. qui & ipsi eo profecti, comperiunt, illam, velut ex se natos complexam; hos, pendentes velut a matre: moxque rati hæc non sine aliquo numine fieri, confertim accedunt propius, feramq; terrent clamoribus. at lupa incursu hominum perparum exasperata, ceu mansueta, sensim abstitit, & ob insanos pastorū strepitus abiit. Non longe inde aberat lucus opacus densitate arborum, & rupes caua manās fontibus. id nemus ferebatur Pani sacrum cum ara inibi posita. huc se fera condidit. Et lucus quidem non amplius superest; sed antrum quo aqua promanat, visitur Palatinis cōiunctum ædificiis, secundum viam quæ in circum fert: & in propinquo est area, casum hunc ære antiqui operis expressum seruans, lupam videlicet duob. puerulis vbera submittentem. consecratus autem dicitur is locus olim ab Arcadibus Euandri sociis, qui domicilia ibi statuerant. Post ferę discessum pastores tollunt infantulos, dignos alimentis rati, quippe qui seruati diuinitus fuissent. In his erat quidā regiorū subulcorum magister, vir probus, nomine Faustulus; qui ob quoddā negotium in vrbe fuerat quo tēpore de Iliæ vitio partuque cōpertum est: & postea cū infantes deportarentur ad fluuium, deo

sic volente, idem cum ministris pueros ferentibus iter fecit in Palantium. Hic, vt qui apud ceteros se quidquã hac de re scire dissimularet, sibi cõcedi pueros cupit; cõmuniq; sociorum consensu sibi traditos domũ ad vxorem perfert. quam cum offendisset mæstam ob infantem quẽ mortuum ediderat, solatus mulierẽ, persuasit vt eos puellos, p suo supponeret, denarratis prius eorũ casibus. His crescente ætate imposuit nomina; alteri Romulum, alteri Remũ. vbi vero ad viriles annos peruenerunt, non illi subulcis bubulcisve similes erant, sed (vt par erat) formæ dignitate, & animi magnitudine, viros regũ ac numinũ satu editos referebant, quemadmodũ etiã nunc in patriis Romanorũ carminib. celebratur. vitã tamen degebant pastoriciam, victũ sibi parãtes manibus, in montib. plerunq; e lignis & arundine cõpingentes humiles absq; vlla contignatione casulas: quarum vna vsque ad nostram ætatem durauit, in sinu qui e Palatio deflectit ad circum, cognominata Romuli; quam vt sacrã seruant quibus id mãdatum est, nihil eam augustius exædificare satagẽtes. quodsi quid temporũ aut tempestatũ iniuria vitiatũ fuerit, sarcitur quãtũ fieri potest ad formam pristinã.

Annum porro ingressi octauũ supra decimum, cõtrouersiam habuerunt de pascuis cum Numitoris bubulcis, in Auentino e regione Palatini montis stabulantibus; vtrisque mutuum subinde conquerentibus aut alienam terram depasci, aut communem pro peculiari vsurpari, atq; id genus alia. ab his pugnę seminib. ad manus & ad arma demũ ventum est. Numitoris pars multis affecta vulneribus, desideratis etiam aliquot e suis, quum vi e pascuis expulsa esset, ad dolum vertitur. positis n. in obscuro barathro insidiis, ad præstitutum tempus magna manu in iuuenum stabula noctu irruunt. aberat tũ Romulus, sacrorum caussa cum vicanorũ præcipuis Cæninam profectus. Remus vero vt irruptionem sensit, correptis subito armis, paucisque vicanis qui mature confluxerant, assumptis, opem rebus ferre properat. Non sustinent impetum aduersarii, sed fuga se recipiunt ad eum locum e quo commode pedem referre & hostem aggredi pote-

αὐτῷ χρῆσιν τύχῃ ἅμα διελυθῇ τε αὐτῷ ὁδὸν, εἰς ὃ Γαλήνιον ἰὼν· ὃς ἥκισα τοῖς ἀγροῖς καταφανὴς γενόμενος ὡς ὑπέστατό τι τῶν τοιούτων, ἀξιώσας αὐτῷ συγχωρηθῆναι τὰ βρέφη, λαμβάνει τε αὐτὰ τῶνδε τῶν κοινοῦ, καὶ φέρων ὡς τὴν γυναῖκα ἔρχεται. τελευτήσαν δὲ καταλαβὼν καὶ ἀναθαρσύνω, ὅτι νεκρὸν αὐτῇ ὁ βρέφος εἴη, παραμυθεῖται καὶ δίδωσιν ὑποβαλέσθαι τὰ παιδία, πᾶσαν ἐξ ἀρχῆς διηγησάμενος τὴν καταφορᾶν αὐτῷ τύχην. αὐξομένοις δὲ αὐτοῖς ὀνόμα τίθεται, τῷ μὲν, Ῥωμύλον· ᾧ δὲ, Ῥῶμον. οἱ δὲ αὐξηθέντες γίνονται καί τε ἀξίωσιν μορφῆς καὶ φρονήματος εἶχον, οὐ συνοφρυοῖς καὶ βακχόλοις ἐοικότες, ἀλλ' οἵοις ἄν τις ἀξιώσαιε τοὺς ἐκ βασιλείας τε φυτοῦς γένοις, καὶ ἀπὸ δαιμόνων αὐτοῖς γενέσθαι νομιζομένοις, ὡς ἐν τοῖς πατρίοις ὕμνοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἔτι καὶ νῦν ἄδεται. βίος δ' αὐτοῖς ἦν βακχολικὸς, καὶ διαιτᾶ αὐτουργὸς, ἐν ὄρεσι τὰ πολλὰ πηξαμένοις δόμους ξύλων καὶ καλάμων σκηνὰς αὐτοφόροις· ὧν ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν τις ἐκ τοῦ Γαληνίου ὑπὸ τῆς αὐτοῦ τε ἱππόδρομον γραφούσης λαγόνος, Ῥωμύλου λεγομένης, ἣν φυλάττουσιν ἱερὰν οἷς τούτων ἐπιμελές, οὐδὲν ὑπὸ σεμνότερον ἐξαίρουσες· εἰ δέ τι πονήσειεν ὑπὸ χρόνου καὶ γήρους, ὅλην ἐξανορθοῦσι, καὶ τῷ αὐτόθεν ἐξομοιοῦντες εἰς δύναμιν. ἐπεὶ δὲ ἀμφὶ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονότες ἦσαν, ἀμφίλογόν τι αὐτοῖς τῷ νομῇ αὐτῶν ἦν πρὸς τοὺς Νομίτορος βακχόλους, οἳ αὐτὸ Αὐένιον ὄρος ἀντικρὺ τοῦ Γαληνίου κείμενον εἶχον τοὺς βοσκάσες. ἠτιῶντο δὲ ἀλλήλους ἑκάτεροι ἀμείνω τὴν μὴ αὐτοσπόρου ὀργάδα κατοικεῖν, ἢ τὴν κοινὴν μόνοις ἀφαιρεῖσθαι, ἢ ὅ τι δὴ πόλεμον τύχοι. ἐκ δὲ τῆς ἀγωνίας ταύτης ἐλθόντο πληγαί ποτε ἀφ' ἑκατέρων, εἶτα δὶ ὅπλων. βαύμαζα δὴ πολλὰ αὐτοῖς τῶν μειραχίων λαμβανόντες οἱ τοῦ Νομίτορος, καὶ τινας ἀποκτείναντες τῶν ἑτέρων, καὶ τὰ χωρία κατ' κράτος ἐξαρπάσαντες, ἀναστρέφονται δόλον τινὰ ἐπ' αὐτοῖς. αὐτοσχεδιάσαντες γὰρ τῆς φάρυγος ὃ ἀφανὲς, καὶ συνθέμενοι τοῖς λοχῶσι τὰ μειράκια τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν, οἱ λοιποὶ κατ' πλῆθος ἐπὶ τὰ μαιδρύματα αὐτῶν νύκτωρ ἐπέβαλον. Ῥωμύλος μὲν οὖν τὸν γέρονα τοῦτον τυγχάνει ἅμα τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κωμητῶν πεπορευμένος εἰς τὴν χωρίον Καινιναῖν ὀνομαζόμενον, ἱερὰ ποιήσων τῶν τοῦ κοινοῦ πάτρια· Ῥῶμος δὲ τὴν ἔφοδον αὐτῶν αἰσθόμενος ἐξεβοήθει, τὰ ὅπλα λαβὼν ἀφαιρεῖν, ὀλίγοις τε ἐκ τῆς κώμης φθασάντων καθ' ἓν γενέσθαι τῶνδε λαβών. κἀκεῖνοι οὐ δέχονται αὐτὸν, ἀλλὰ φεύγουσιν ὑπαγόμενοι ἔνθα ἔμελλον ἐν καλῷ ὑποστρέψαντες ἐπιθήσεσθαι.

αθαι. ὁ δὲ Ῥῶμος κατ' ἄγνοιαν τοῦ μηχανήματος, ὡς ἄγει πολλοὺς διώκων αὐτοῖς, τῶνδε μάθῃ τὸ λελοχισμένον χωρίον, καὶ ἐν τούτῳ ὅ τε λόχος φύσεται, καὶ οἱ φύγοντες ὑποστρέφουσι. κυκλωσάμενοι δὲ αὐτοῖς, καὶ πολλοῖς ἀφάτοις λίθοις, λαμβάνουσιν ὑποχείριος. τούτων γὰρ εἶχον ἐκ τῶν δεσποτῶν τὴν παρακέλευσιν, ζῶντας αὐτοῖς τοῖς νεανίσκοις ἀποκομίσαι. ὅτω μὲν δὴ χρωθεὶς ὁ Ῥῶμος ἀπήγετο. ὡς δὲ Τυβέρων Αἴλιος, ἀνὴρ καὶ τὰ τὴν συναγωγὴν τῆς ἱστορίας ἐπιμελὴς γράφει, παραδόντες οἱ τοῦ Νομίτορος βοσκοὶ τὰ λύκαια τοῖς νεανίσκοις τῷ Πανὶ, τῷ Ἀρκαδικῷ, ὡς Εὐάνδρος κατεστήσατο, θυσίαν, ἀνήρθεν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς ἱερουργίας, ἡνίκα ἔθος τοῖς τοῦ Γαληνίου οἰκοῦσι τῶν νέων ἐκ τοῦ Λυκαίου τεθυκότας τρέχειν δρόμῳ τὴν κώμην γυμνοὶ, ὑπεζωσμένοις τὴν αἰδῶ ταῖς δοραῖς τῶν νεοθύτων. τοῦτο δὲ καθαρμοῦ χάριν τῶν κωμητῶν πάτριον ἐδόκει, ὡς καὶ νῦν ἔτι δρᾶται. ἐν δὴ τούτῳ τῷ χρόνῳ τοὺς ἱεροποιοὺς νεανίσκους οἱ βακόλοι λοχήσαντες κατὰ τὸ γενόμενον τῆς ὁδοῦ, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον τάγμα τοῦ στίφους τῷ Ῥώμῳ κατ' αὐτοῖς ἐφίετο, τῶν ἀμφὶ Ῥωμύλον τε καὶ ἄλλων ὑστερίζοντων· τειχῆ γὰρ ἐνενέμοντο, καὶ ἐκ παραφήματος ἔθεον· οἱ μὲν ἐπιμείναντες τοὺς λοιποὺς, ὁρμῶσιν ἐπὶ τοὺς πρώτους ἐμβοήσαντες ἀθρόοι, καὶ πρίσαντες ἔδωκον οἱ μὲν ἀκονίοις, οἱ δὲ λίθοις, οἱ δ' ὡς ἕκαστοι παρὰ χεὸς εἶχον. οἱ δ', ἐκπλαγέντες ὅ τε παραδόξῳ τοῦ πάθους, καὶ ἀμηχανοῦντες ὅ τι δράσειεν πρὸς ὡπλισμένους ἀνόπλοι μαχόμενοι, κατ' πολλὴν ὑπέτειαν ἐγκρώθησαν. ὁ μὲν οὖν Ῥῶμος ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενόμενος ἕστως, εἰθ' ὡς ὁ Φάβιος παραδέδωκε, δέσμος εἰς τὴν Ἄλβαν ἀπήγετο. Ῥωμύλος δ' ἐπεὶ ὃ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔγνω πάθος, διώκειν ἀνῆνυς ᾤετο δεῖν τοῖς ἀκμαιοτάτοις ἔχων τῶν νομέων, ὡς ἔτι κατ' τὴν ὁδὸν οὖσα καταληφθήσεσθαι τὸν Ῥῶμον. ἀποδέπεται δ' ὑπὸ τοῦ Φαυστύλου ὁρῶντος αὐτὸ τὴν ἀπουδὴν μανικωτέραν οὖσαν. νομισθεὶς γὰρ πατὴρ, τὸν ἔμπροσθεν γόνον ἀπόρρητα ποιούμενος τοῖς μειραχίοις διετέλεσεν, ὡς μὴ θᾶττον ὁρμήσωσι πρὸς κινδυνεύουσά τι, πρὶν ἐν ταῖς κεφαλῇσι τῶν ἀκμῆς γενέσθαι· τότε δὲ πρὸς τῆς ἀνάγκης βιασθεὶς, μονωθέντι τῷ Ῥωμύλῳ λέγει. μαθόντι δὲ τὰ νεανίσκῳ πᾶσαν ἐξ ἀρχῆς τὴν καταφορᾶν αὐτοῖς τύχην, τῆς τε μητρὸς οἶκτος εἰσέρχεται καὶ Νομίτορος φροντίς· καὶ πολλὰ βουλευσάμενος μετὰ τοῦ Φαυστύλου, τῆς μὲν αὐτίκα ὁρμῆς ὑπτιαῖν ἐδόκει, πλείονι δὲ πρὸς τὴν δυνάμεως χρησάμενον ὅλον ἀπαλ-

rant. at cum Remus ignarus doli, lõge fugientes insequendo, vltra insessum locũ euectus esset, confestim & manipulus ex insidiis exsurgit, & fugientes retro se conuertunt: a quibus ille circumclusus, multisq; lapidibus contusus, tãdem cum suis captus est: fuerat ẽnim eis mãdatum a dominis, vt iuuenes viuos in potestatem suam redigerẽt. atq; hoc modo Remus abductus est. Ælius Tubero, vir grauis & scriptor diligens, tradit Numitoris pastores insidiis elegisse tẽpus, quo iuuenes Pani Lupercalia, sacrum Arcadicum, ex Euandri instituto erant celebraturi; quando mos erat vt inter Palatini montis incolas iuuentus post cæsas hostias e Lupercali nuda circũ vicum cursitaret, pudendis tãtum recens mactatarum pecudum exuuiis succinctis. id erat lustrationis genus quoddam, vicanis receptum vsu patrio; quod nunc quoque solet fieri. Hac occasione positis in angusto calle insidiis ad intercipiendos sacra peragẽtes iuuenes, cũ Remus illis cũ primo agmine oblatus esset, Romulo & ceteris longe relictis, (tria enim per interualla currebant agmina) non exspectatis reliquis, confertim de primos magno clamore irruunt, & circumuentos saxis, iaculis, aliisque telis, vt quodque in manus venerat, petunt. illi necopinato casu attoniti, & incerti quid facerẽt, inermes armatis expositi, facile in potestatem redacti sunt. Et Remus quidem siue hoc modo, siue vt Fabius scribit, captus ab hostibus, Albam vinctus perductus est. Romulus vero, vt fratris cognouit infortunium, cum selecta pastorum manu abeuntes insequi voluit, ratus se Remum ex itinere posse retrahere. sed ab hoc consilio vt insano, Faustuli auctoritate auocat⁹ est. Hactenus enim existimatus pater, iuuenibus secretum nunquam prodiderat, ne forte adirent periculum, priusquam satis viriũ essent adepti. tunc vero necessitate compulsus, semotis arbitris Romulo rem totam aperit. At iuuenem edoctum de omnibus iam inde a principio ipsorum casibus, tum matris miseratio, tum Numitoris cura subiit: & post longam consultationem cum Faustulo habitam, a præsenti conatu destitit, malens maiore apparatu totam domum vin-

dicare ab iniuriis Amulii, & de maximis præmiis aleã iacere; nihil tamen moliri sine materni aui cõsilio. His ita decretis, vicanos primũ omnes conuocat, rogatq; vt Albã properent; nõ tamẽ eadẽ porta, nec cõfertim introgrediantur, nequa oppidanis oriatur suspicio; ibiq; circa forũ ad inimperata facienda præsto sint: deinde ipse primus in vrbẽ proficiscitur. Porro qui Remum abduxerant, ad tribunal regis eũ sistunt, obiicientes iniurias acceptas a iuuenibus, ostẽtantesq; suorũ vulnera, & ni dedantur sibi ad supplicium, minitantes relicturos se pecuaria. Tum Amulius volens agrestiũ cateruæ, & Numitori, qui forte aderat, rem gratam facere; indigne ferẽs clientum iniuriam, pacemque per regionem florere cupiens, cum etiã suspecta esset adolescẽtis peruicacia & sermo intrepidus, condẽnauit hominem; pœnæ modum permittens fratris arbitrio, quod æquum videretur, penes eum esse ius supplicii, cui facta esset iniuria. Itaque reuinctis a tergo manibus Remus ducebatur a Numitoris pastoribus, illudentibus obiter & conuitia iactantibus; prosequente interim auo & demirante corporis decus plane regium, simulque generosum ac constantem in rebus duris animum, præter cõmunem damnatorum morem nullis precibus sollicitantis spectatorum misericordiam, sed cum modesto silentio pergentis ad supplicium. Vt vero domum peruentum est, secedere iussis aliis, solum relictum interrogat, quisnam esset, & quibus parentibus ortus: neque enim sibi videri natum e vulgaribus. ad hæc cum ille hoc se tantum scire ex fide nutricii retulisset, infantem se recẽs natum, cum fratre eodem partu edito, in siluam expositum, sublatumque & educatum a pastoribus: tacitus aliquãtisper Numitor, seu veri indicia secum animo reputãs, siue secretum prodente aliquo numine, sic iuuenẽ alloquitur: Esse te in mea potestate Reme, meãq; exspectare sententiam, & eos qui te ob acceptas iniurias adduxerũt, necem tuã omnib. modis expetere, cũ ipse noris, non est quod te doceam. Quodsi te & capitis absoluero, & ab omni pœna reliqua immunem pronuntiauero, retulerís ne mihi gratiam, & operam na-

λάξας τὸν οἶκον τῆς Ἀμουλίου παρανομίας, κίνδυνόν τε τὸν ἔσχατον ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἄθλων διαῤῥίψας, παρέπεμψεν δὲ μετὰ τοῦ μηδεπάτορος ὅ τι αὐ ἐκείνῳ δοκῇ. ὡς δὲ ταῦτα κρίσις ἔδοξε, συγκαλέσας τοὺς κωμήτας ἀπάντας ὁ Ῥωμύλος, καὶ δεηθεὶς εἰς τὴν Ἄλβαν ἐπείγεσθαι σφαταχέων, μὴ κατὰ τὰς αὐτὰς πύλας ἅπαντας, μηδὲ ἀθρόους εἰσιόντας, μή τις ὑπόνοια παρὰ τοὺς ἐν τῇ πόλει γένηται, καὶ παρὲ τὴν ἀγορὰν ὑποπτεύοντας ἑτοίμους εἶναι δρᾶν ὃ κελεύσθαι, ἀπῄει πρὸς εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥῶμον ἄγοντες ὅπῃ κατέσχον ὅτι τὸν βασιλέα, τάς τε ὕβρεις ἀπάσας ὅσας ἔσχον ὑβρισμένοι παρὰ τῶν μειραχίων, κατηγόρουν, καὶ τὰς βασάνους σφῶν ἐπεδείκνυον, ὑμνοῦντες, εἰ μὴ τολμήσοντα, καταλείψειν παρελόντες τὰ συμφέροντα. Ἀμούλιος δὲ τοῖς χωρίοις καὶ πλῆθος ἐλπιζούσι χαρίζεσθαι βουλόμενος, καὶ ὦ Νομίτωρι· παρὼν γὰρ ἐτύγχανε· σπουδαιοτέροις τοῖς πελάταις, εἰρήνην τε ἀνὰ τὴν χώραν σπεύδων εἶναι, καὶ ἅμα ὀ αὐθάδες τοῦ μειραχίου, ὡς ἀκαταπλήκτου ἐν τοῖς λόγοις, δι' ὑποψίας λαμβάνων, καταψηφίζεται τὸν δίκην· τῆς δὲ ὑμφείας τὴν Νομίτωρα ποιῆσαι κύριον, εἰπὼν ὡς ὦ δράσαιμι δίκαιον, ὃ ἀνιπαθεῖν ὑπὸ τοῦ ἀνῆκον μάλιστα, ἢ τοῦ πενθοῦντος ὀφείλεται. ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Ῥῶμος ὑπὸ τῶν ὀ Νομίτωρος βυκόλων ἤγετο, δεδεμένος τε ὀπίσω τὼ χεῖρε, καὶ παρὰ τῶν ἀγόντων ὑπικερτομούμενος, ἀκολουθῶν ὁ Νομίτωρ, τοῦ τε σώματος τὴν ὑπαρέπειαν ἀπεθαύμασεν, ὡς πολὺ ὀ βασιλικὸν εἶχε, καὶ τοῦ φρονήματος τὴν ὑψηλίαν ἐνεθυμεῖτο, ἐν παρὰ δὲ τὰ δεινὰ δέεσθαι, ὀ παρὰ τοὺς οἶκον οὐδὲ λιπαρήσας, ὡς ἄπειλῆς ἐν ταῖς τοιαῖσδε ποιοῦσι τύχαις, βαπόμενος, ἀλλὰ σὺν ὀυκόσμῳ σιωπῇ ὑπὸ τὸν μόρον ἀπιών. ὡς δ' εἰς τὴν οἰκίαν ἀφίκοντο, μεταξῆναι τοὺς ἀγόντας κελεύσας, μονωθέντα τὸν Ῥῶμον εἴρετο τίς εἴη, καὶ ὅθεν· ὡς οὐκ ἀν' ὀν τῶν τυχόντων γὲ ἀνδρὸς τοιοῦτον ἡγούμενον. εἰπόντος δὲ τοῦ Ῥώμου τοσοῦτον εἰδέναι μόνον κατ' πίστιν τοῦ βεφόντος, ὅτι σὺν ἀδελφῷ διδύμῳ ὀκτεθείη βρέφος εἰς νάπην ὀλοὸς ἀπὸ γονῆς, καὶ παρὰ τῶν νομέων αἰρεθεὶς ὀκτραφείη, βραχὺ ὑπερῶν χρόνον, εἴτε ὑποτυπωθείς τι τῶν ἀγνοῦν, εἴτε τοῦ δαίμονος ἄγοντος εἰς τοὐμφανὲς ὀ παρόν, λέγει παρὰ τὸν αὐτόν· Ὅτι μὴ ἐπ' ἐμοὶ γένοιτο ὦ Ῥῶμε, παθεῖν ὅ τι αὐ δικαιώσω, καὶ ὡς παρὲ πολλοὺ ποιήσαιντο αὐ οἱ κομίσαιλές σε δοῦναι, πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες, ἀποθανεῖν, οὐδὲν δεῖ παρὰ εἰδότα λέγειν. εἰ δέ σε θανάτου τε καὶ ἀνάγκης πάντος ἐκλυσαίμην καὶ κοῦφον ἀεὶ αὐ εἰδείης μοι χάριν, καὶ δεομένῳ ὑποῦρ-

γήσας

„ γήσας ὁ κινδυνὸν ἀμφοῖν ἔσται ἀγαθόν; ἀποκρινάμενος ὁ τοῦ μειραχίου ὁ πόθος τὸν ὑπὸ ἀπογνώσει βίον κειμένοις „ ἡ δὲ σωθῆναι ἐλπὶς τοῖς κυρίοις τοῦτο λέγειν καὶ ὑπιγνοῦσα ἐπαίρει, λύσαι κελεύσας αὐτὸν ὁ Νομίτωρ, καὶ „ ἀπόνασθαι σκηπόδων ἀπελθεῖν, φράζει τὰ αὐτοῦ τύχας, ὡς ὁ Ἀμούλιος αὐτὸν ἀδελφὸς ὢν ἀπεστέρησε τὴν βασιλείας, ὀρφανὸν δὲ τέκνων ἔθηκε, τὴν μὲν ὅπῃ θήρᾳ κρύφα παρεισάμενος, τὴν δὲ θυγατέρα εἱρκτῇ δεδεμένην φυλάττων, τάτε δὴ ἀπὸ δεσπότης χρώμενος δούλῳ. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πολὺ θρῆνον ἅμα τοῖς λόγοις καταχέομενος, ἠξίου ὑμφεῖν τοῖς καθίκοις αὐτοῦ τὴν Ῥῶμον θυέλας. ἀσμένως δὲ ὑποδεξαμένου τὸν λόγον τοῦ μειραχίου, καὶ πάλαι πάντα αὐτὸν ὅπῃ ὁ ἔργον ἀξιοῦντος, ἐπαινέσας ὁ Νομίτωρ τὴν παρεθυμίαν, „ Τῆς μὲν παρέξεως, ἔφη, τὴν κατὰν ἐγὼ ταμιεύσομαι, „ σὺ δὲ τέως παρὰ τὴν ἀδελφὸν ἀπόρρητον τοῖς ἀνδρὸς ἄν- „ πασιν ἀγγελίαν πέμψον, ὅτι σώζῃ τε ἀνῆλθε, καὶ ἀφα- „ ταχέων αὐτὸν ἥκειν ἀξιῶν. ἐκ δὲ τούτου πέμπεται τις ἐξελόμενος, ὃς ἐδόκει ὑπηρετήσειν, καὶ παρὲ τυχὼν οὐ παρέσω τὴν πόλεως ὄντι Ῥωμύλῳ, ἀφαιρεῖ τὰς αὐθηλίας· ὁ δὲ, παρεγγρῆς ἀνόμυμος, ἔρχεται πρὸς τὸν Νομίτωρα, καὶ παρὲ πλακεὶς ἀμφοῖν ἀσπάζεται μὲν παρὰ τὸν, ἔπειτα φράζει τὴν ἔκθεσιν σφῶν καὶ ἐφφῶ, καὶ πάλαι ὅτι παρὰ τοῦ σωματοφύλακος ἐπύθετο. τοῖς δὲ, βουλομένοις τε καὶ πολλῶν ἵνα πιστεύσαν τεκμηρίων δεομένοις, καὶ ἡδονὰς ὀ λεγόμενον ἰδὼν. ἐπεὶ δὲ ἀνέγνωσαν ἀλλήλους, αὐθίκα συνεπάθουν καὶ διεσκόπουν ὅσῳ ἔσται τόπος ἡ κομεὸς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὑπιτήδειος. ἐν ᾧ δὲ ἄρτι παρὰ ἦσαν, ὁ Φαυστύλος ἀπάγεται παρὰ τὸν Ἀμούλιον. δεδικὼς γὰρ μὴ ἀπιστὰ δόξῃ ὁ Νομίτωρι λέγειν ὁ Φαυστύλος ἀνὰν σημείων ἐμφανῶν μεγάλου παράγματος μείζυτης νομόμενος, ὀ γνώρισμα τὴν ὀκθέσεως τῶν βρεφῶν τὴν σκάφεν ἀναλαβὼν, ὀλίγον ὕστερον ἐδίωκεν εἰς τὴν πόλιν. ἐρχόμενον δὲ αὐτὸν τὰς πύλας παρεκχωδὼς πάνυ, καὶ παρὲ πολλοὺ ποιούμενον μηδενὶ ποιῆσαι καταφανὲς ὀ λεγόμενον, τῶν φυλάκων τὶς καταμαθὼν· ἐν ᾧ πολεμίων ἐφόδου δέος, καὶ τὰς πύλας οἱ μάλιστα πιστευόμενοι παρὰ τοῦ βασιλέως ἐφεύρεσιν· συλλαμβάνει τε, καὶ ὀ χρυπτὸν ὅ τι δ'ἠπορεῖ ἐν καταμαθεῖν ἀξιῶν, ἀποκαλύπτει βίᾳ τὴν παρέβολιν. ὡς δὴ τὴν σκάφεν ἐθεάσατο καὶ τὴν ἀνθρωπον ἔμαθεν ἀπορούμενον, ἠξίου λέγειν τὶς ἡ παρεκχὴ, καὶ τί ὀ βάλημα τοῦ μὴ φανερῶς ἐκφέρειν σκεῦος οὐδὲν δεόμενον ἀπόρρητον φορᾶς. ἐν ᾧ τούτῳ πλείοις τῶν φυλάκων συνέῤῥεον, καὶ τὶς αὐτῶν γνωείζει τὴν σκάφεν, αὐτὸς ἐν ἐκείνῃ τὰ παιδία κομίσας ὅπῃ τὴν ποταμὸν, καὶ φράζει παρὰ τοὺς

uaris in re vtriq; nostrum commoda? Hic cũ respondisset iuuenis quę salutis arbitris, in re deplorata, quoties se noua spes obtulit, responderi & promitti solẽt, auus solutis prius vinculis & ablegatis qui aderant, suã ei fortunam denarrat: fraudatum se regno a fratre Amulio, orbatumq; liberis, altero in venatu per insidias oppresso, altera in perpetuũ carcerem conclusa; nec ceteris in rebus aliter se ab illo quã seruum a domino tractari. Hæc effatus cum multis lacrymis, orabat vt vellet vlcisci domesticas iniurias. Illo vero lubenter annuente, & dudũ nauare operam gestiente, Numitor collaudata promptitudine: Tempus, inquit, rei gerendæ ego dispensaturus sum: interim tu ad fratrem nuntium occultum mittito, saluum te esse, & iubere vt ipse quamprimum veniat. moxq; repertus quidam ad hoc ministerium idoneus, aduentanti non procul vrbe occurrẽs Romulo mandata renuntiat. Is lætus ad Numitorẽ properat: & primo cum ipsum tum fratrem amanter complexus, narrat deinde quemadmodum expositi & nutriti fuerint, & cetera quę nutricius ipsi' ex satellite didicerat. Accipiebãtur hęc libenter, nec multis ad fidẽ faciendam indigebant argumentis. adeo erant grata. Vt vero se inuicem agnouerunt, continuo consultarunt de modo & opportunitate aggrediẽdi negotii. Interea Faustulus ad Amulium adducitur. Veritus enim ne non inueniret fidem apud Numitorẽ absque manifestis signis in rei tam magnæ indicio, quo certius agnoscereturr, cum alueo in quo infantes expositi fuerant, paulo post Romulum ad vrbem contendit. eum trepide portas transeuntem, & quod ferebat diligenter occultantem, vnus custodum cum animaduertisset, (erat enim belli suspicio, & portæ per fidissimos regi præsidiarios seruabãtur) apprehendit, & quidnam occultaret cognoscere cupiẽs, amictum ei per vim detraxit: conspectoq; aluco videns hæsitare hominẽ, percõtabatur quid ita trepidaret, quóve consilio celaret vas quod liceret deferri propalam. Interea plures custodes confluebant: quorum vnus agnouit alueũ, quippe qui ipse pueros in eo ad flumen deportauerat; & rem indicauit iis qui tum

aderant. itaq; cõprehensus Faustulus ad regẽ adductus est. Amulius intentatis homini tormentorũ minis ni vera spõte diceret, primũ rogauit num viuerent pueri. quo cõperto, amplius scitatus est quonã modo incolumes euasissent. Edoctusq; omnia ita vt gesta erant: Age, inquit, quãdoquidem hactenus vera fassus es, dic vbinã nũc inueniri possint. nõ enim æquum est eos inter pastores ingloriam vitã degere, cũ sint mihi cognati, & insuper deorum prouidentia seruati. Ibi Faustulus suspectam habẽs nouam regis clementiã, ne forte verba a mente essent dissona, in hunc modũ respõdit: Iuuenes sunt in montibus, pascentes armenta; quod illis hactenus vitę genus fuit: me vero miserunt ad matrẽ, renuntiatũ quo in statu res eorũ sint. quã cũ apud te in custodia esse audissem, filiã tuã rogare instituerã, vt me ad illã ducerẽt. alueum vero, ꝓpterea mecũ tuli, vt euidẽs verbis addere indiciũ possem. nunc igitur quando tibi visum est iuuenes huc accersere, gaudeo. proinde mitte mecũ quoscunq; vis. ego iuuenes illis indicabo: ipsi vero mãdata tua ad eos perferãt. Hæc ille, volens differre necẽ iuuenum; simulq; sperãs se illos a quibus duceretur, facile in montibus effugere posse. Tũ Amulius satellitũ fidissimos mittit, cũ mandatis occultis, vt a subulco indicatos cito ad se pertrahant. Quo facto mox decreuit accitũ fratrem habere in libera custodia, donec arbitratu suo rem præsentem cõpositisset: cõfestimq; alio prętextu eũ euocat. at nuntius, vt qui periclitãti bene vellet, ac miseraretur illius fortunã, ad Numitorẽ mentẽ Amulii detulit. qui indicato iuuenib. pręsenti periculo, iussisq; forti esse animo, correptis armis, cum clientũ, amicorũ, famulorumq; fidissimorũ manu nõ exigua, regiam petit. quin & illi qui ex agris in vrbem confluxerant, & sub veste gladios occultarãt, relicto foro aduolãt, cohors nõ inualida. itaq; omnes vno impetu oppressis in aditu custodibus, q pauci cũ armis ibi stabãt, Amuliũ nullo negotio iugulãt, & arcẽ occupant. Sic narrat Fabius, & qui Fabii sequuntur auctoritatẽ. Alii semouentes fabulas, vt indignas historia, negant sibi verisimile fieri a ministris infantes secus quam iussum sit expositos: & mitem

παρόντας. οἱ δὲ, συλλαβόντες τὸν Φαυστύλον, ἀγουσιν ἐπὶ τὸν βασιλέα. Ἀμούλιος δὲ ἀπειλῇ βασάνων καταπληξάμενος τὸν ἀνθρωπον, εἰ μὴ λέξῃ τὰς ἀληθείας ἑκὼν, προσῆκον μὴν εἰ ζῶσιν οἱ παῖδες ἠρέτο· ὡς δὲ τοῦτ' ἔμαθεν, ὅσλις αὐτοῖς ὁ τόπος τῆς σωτηρίας ἐγένετο, διηγησαμένου αὐτοῦ πάντα ὡς ἐπράχθη, Ἄγε δὴ, φησὶν ὁ βασιλεὺς, ὅπῃ τοῦτα ἀληθεύσας ἔχεις, φέρε σὸν ὅπου νῦν εὑρεθεῖεν. οὐ γὰρ ἐπὶ δίκαιοί εἰσιν οἰ βουκόλοις καὶ ἀδόξῳ βίῳ ζῶν, ἔμοιγε ὄντες συγγενεῖς, ἀλλὰ τε καὶ θεῶν πρόνοια σωζόμενοι. Φαυστύλος δὲ τὸν ἀλόγου πρᾶότητος ἀπορίᾳ κινηθεὶς μὴ φονεῦσαι αὐτὸν ὅμοια τοῖς λόγοις, ἀποκρίνεται ὧδε· Οἱ μὲν παῖδες εἰσιν ἐν τοῖς ὄρεσι βουκολοῦντες, ὥσπερ ἐκείνων βίος· ἐγὼ δὲ ἐπέμφθην ἀπ' αὐτῶν τῇ μητρὶ δηλώσων ἐν οἷς εἰσι τύχαις· ταύτην δὲ πρός σοι φυλάττεσθαι ἀκούων, δείσας τὸν θυμὸν τὸν σὸν ἔμελλον, ἵνα με πρὸς αὐτὴν ἀγάγῃς· τὸν δὲ σκάφην ἔφερον, ἵν' ἔχω δεικνύειν τεκμήριον ἐμφανὲς ἅμα τοῖς λόγοις. νῦν οὖν ὅπῃ δέδοκται σοι τοῖς νεανίσκοις δοῦναι κομίσαι, χαίρω τε, καὶ πέμψον οἵτινας βούλει σὺν ἐμοί. δείξω μὴν οὖν τοῖς ἐλθοῦσι τοὺς παῖδας ἐγὼ, φράσουσι δ' αὐτοῖς ἐκεῖνοι τὰ πρὸς σοῦ. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγεν, ἀναβολὴν εὑρέσθαι βουλόμενος τοῖς παισὶ τῶν θανάτου, καὶ ἅμα αὐτὸς ἀποδράσας τοὺς ἀγρίους, ἐπειδὴν ἐν τοῖς ὄρεσι γένηται, ἐλπίζων. Ἀμούλιος δὲ τοῖς πιστοτάτοις τῶν ὁπλοφόρων ὑπουργείας κρύφα, οἷς δὴ ὁ συφορβὸς αὐτοῖς δείξῃ, συλλαβόντας ὡς αὐτὸν ἄγειν, ἀποστέλλει δεξιαγόρων. τοῦτα δὲ δεξάμενος, αὐτίκα γνώμην ἐποιήσατο, καλέσας τὸν ἀδελφὸν, ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ ἔχειν, ἕως ἂν ὅπῃ τὰ παρόντα· καὶ αὐτὸς ὡς ἐπ' ἀγρὸν δὴ τινὶ ἐκάλει. ὁ δὲ ἀποταλεὶς ἄγγελος, εὐνοίᾳ τε τοῦ κινδυνεύοντος, καὶ ἐλέῳ τῆς τύχης ὑπερβέβηκας, κατήγγελλε τῇ Νομίτορι τὴν Ἀμουλίου γνώμης. ὁ δὲ, τοῖς παισὶ δηλώσας τὰ κατεψευσμένα κίνδυνον αὐτοῖς, καὶ τοῦ δεκαλουσάμενος ἄνδρας ἀγαθοὺς θυεάζῃ, παρῆν ἄγων ὡπλισμένους ὅτι τὰ βασίλεια τῆς τε ἀγῶν πελαίων καὶ ἑταίρων, καὶ θεραπείας πιστῆς χείρα οὐκ ὀλίγην. ἦκον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγρῶν συμβοηθοῦντες εἰς τὴν πόλιν, ἐκλείποντες τὴν ἀγορὰν, ἔχοντες ὑπὸ τῇ βελοπαῖς ἑαυτῶν ξίφη κεκρυμμένα, τίφος καρτερόν. βιασάμενοι δὲ τὴν εἴσοδον ἀθρόᾳ ὁρμῇ πάντες, καὶ πολλοῖς ὁπλίταις φεύγουσιν, ἀποσφάττουσιν ὑπερτοῦς τὸν Ἀμούλιον, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ἄκραν καταλαμβάνουσι. τοῦτα μὲν ὧν τοῖς περὶ τὸν Φάβιον εἴρηται. ἕτεροι δὲ ὁσοῦν τῶν μυθοδεστέρων ἀξιοῦντες ἰσοεικῆ γραφῆ πρεσκεῖν, τοῦ γε ἀπόδοσιν τῶν βρεφῶν καὶ, ὡς ἐκελεύθη τοῖς ὑπηρέταις, θυομένῳ, ἀπίθανον εἶναι φασι, καὶ τῆς λυκαίνης ὑθαωὸν, ἢ τοὺς μαστοὺς ἐπεῖχε τοῖς παιδίοις, ὡς δραματικῆς μεσὸν ἀποπίας δεχεσθαι. αὐτοὶ δὲ διαγαπόμενοι δὲ πρὸς τοῦτο, λέγουσιν ὡς ὁ Νομίτωρ, ὅπῃ τὴν Ἰλίαν ἔγνω κύουσαν, ἕτερα τοιαῦτα δεισιδαιμόνησε παιδία νεογνὰ, διαλλάξατο τεκούσης αὐτῆς τὰ βρέφη· καὶ τὰ μὲν ὀθνεῖα τοῖς φυλάττοντοι τὰς ὠδῖνας ἔδωκεν ἀποφέρειν· εἴτε χρημάτων τὸ πλεῖον αὐτῶν τῆς χρείας πρίαμενος, εἴτε δεῖσας γυναικῶν τὸ ἀπαγαγὼν μηχανησάμενος· καὶ αὐτὰ λαβὼν ὁ Ἀμούλιος ὅπῃ δή τινι ἔθετο φύαρι· τὰ δὲ ἐκ τῆς Ἰλίας γενόμενα, πρὸς πάντος ποιήσαντος ὁ μὴ ἐξαπάτωρ δεδοικέναι, δίδωσι τῷ Φαυστύλῳ. τὸν δὲ Φαυστύλον τόνδε τὸν Ἀρκάδα μὲν εἶναί φασι τὸν γένος, ἀπὸ τοῦ σὺν Εὐανδρῷ· καλοῦσιν δὲ Γαβιήνιον, ὀπιμέλειαν ἔχοντα τῶν Ἀμουλίου κτημάτων. χρείσασθαι δὲ Νομίτωρι τῷ ἀνεψιῷ τῶν παίδων, ἀδελφῷ πειθόμενον ὄνομα Φαυστύλῳ, τὰς πρὸς τὸν Αὐέντινον γεφυρίας τοῦ Νομίτωρος ἀγείας ἐπιστρατεύοντι· τῷ τε πιθανῶς μεμιγμένῳ τὰ παιδία, καὶ μαστοὺς ὑπεχούσῃ, ὑ λύκαιναν εἶναί φασιν, ἀλλ', ὥσπερ εἰκὸς, γυναῖκα τοῦ Φαυστύλου σύνοικοῦσαν, Λαυρεντίαν ὄνομα, ἣ δημοσιεύσῃ ποτὲ τὸ τοῦ σώματος ὥραν οἱ πρὸς τὸν Παλάτιον ἀναπείθοντες ὑπέκλησιν ἔθεντο λοῦπαν· ἔστι δὲ τοῦτο Ἑλληνικόν τε καὶ ἀρχαῖον, ὅπῃ τὴν μεταμνήσαις τὰ ἀφροδίσια πεθέμενον, αἱ νῦν εὐπρεπεστέρᾳ κλησεῖ ἑταῖραι προσαγορεύονται. ἀγνοοῦντας δὲ τινας αὐτὸ, πλάσαι τὸν πρὸς τὴν λυκαίνης μῦθον, ὅπῃ κατὰ γλῶτταν τὸν Λατίνων ἔθνος φθέγγεται, λοῦπα καλεῖται τοῦτο τὸ θηρίον. διὰ τὴν ἐν τῇ γαλεκῇ θρεφῆς ἀπηλλάγη τὰ παιδία, δεδιδαγμένα πρὸς τοῦ γενόντων εἰς Γαβίους, πόλιν ὑ μαχεῖν ἀπὸ τοῦ Παλατίου χειρόνεα, ὡς Ἑλλάδα παιδείαν ἐκμαθοῖεν· καὶ κεῖ παρ' ἀνδράσιν ἰδιοξένοις τοῦ Φαυστύλου γραφῶν, γράμματα καὶ μουσικὴν, καὶ χρῆσιν ὅπλων Ἑλληνικὴν ἐκδιδασκομένοις μέχρις ἥβης. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τοὺς νομιζομένους γονεῖς, συμβιῶν τὴν διαφορὰν αὐτοῖς πρὸς τοὺς Νομίτωρος βουκόλους περὶ τὴν συνόμων χωρίων· ἐν δὲ τούτοις πλαγὰς αὐτοῖς δόντας, ὡς αὐτοὺς ἀπελάσαι τὰς ἀγέλας· ποιήσαι δὲ ταῦτα τῇ γνώμῃ τοῦ Νομίτωρος, ἵν' ἀρχὴ γένοιτο εἴκλημα, καὶ ἅμα παρουσίας εἰς τὴν πόλιν τοῦ νομαδικῷ πλήθει πρόφασις. ὡς δὲ ταῦτ' ἐγένετο, Νομίτωρα μὲν Ἀμουλίου καταβοᾶν, ὡς δεινὰ πάσχοι διαρπαζόμενος πρὸς τὴν ἐκείνου βουκόλων καὶ ἀξιοῦν, εἰ μηδενὸς ἄτιμος ἐκείνος ὄντι, πρὸς δεδοικῶν τὸν συφορβὸν αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς ὅπῃ δίκην Ἀμούλιον ὑ, ἀπολύσαι βουλόμενον τὴν αἰτίαν, τοῦτοις τε αὐτηθέντας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπολύσας ὅσοι παρόντα τοῖς θυομένοις εἶχον αἰ-

lupam vbera præbẽtem pueris, cauillantur non multum abesse a figmẽtis poeticis: nũtataq; in diuersum narratione, aiunt Numitorem, cũ Iliam prægnãtem deprehendisset, alios recẽs natos infantes in promptu habuisse, quos subiiceret in puerperio. hos puellos alienos a parturiẽtis custodibus fuisse asportatos; siue illi fidẽ venalem habuerint, siue muliebri astu circũuenti sint: eosq; ab Amulio qualicunq; ratione fuisse necatos: natos vero ex Ilia, seruatos cura materni aui, cõmissos Faustulo. hũc genus duxisse ab Arcadibus Euãdri comitibus; circa Palantium sedes habuisse, & res Amulii procurasse: gratificatumque esse Numitori in educãdis pueris, suasu fratris sui Faustuli, qui Numitoris in Auentino gregibus præerat. ceterũ nutricem puerorũ quæ mammas eis præbuit, non lupã fuisse aiunt, sed (vt verisimile est) mulierẽ, Faustuli coniugem, nomine Laurentiam; cui ob vulgatum quondam corpus, Palatini montis incolæ cognomen lupæ indiderint. ea Græcis prisca est appellatio venalem voluptatem veneream prostituentium; quas nunc speciosiore vocabulo ἑταίρας (*quasi amicas & sodales*) vocare solent. Id ignorantes nõnullos, finxisse de lupa fabulam; quoniam hæc fera Latina voce lupa dicitur. Amotos autem a nutricis vberibus pueros, Gabios aiunt (vrbem non longe a Palantio dissitam) a nutriciis deportatos, vt Græcis ibi disciplinis imbuerentur: ibiq; apud Faustuli hospites educatos, literis, musica, tractãdisq; more Græco armis institutos, donec pubertatis annos attigissent. Post reditum autem ad eos qui tum existimabantur parentes, exstitisse illis litem cum Numitoris pastorib. de cõmunibus pascuis: eosq; crebris ictibus bubulcos cum armentis excedere coegisse. id factũ fuisse de Numitoris ipsius sentẽtia, vt esset criminandi initiũ, & pastoriciæ multitudini daretur in vrbẽ veniendi occasio. quo facto Numitorẽ apud Amuliũ vociferatũ, res suas per vim ac nefas ab illius pastorib. diripi: quodsi hæc citra ipsi culpam fierent, pastorem vna cum filiis ad supplicium sibi dederet. Amulium vero, vt se a culpa alienum ostẽderet, tum eos qui petebantur, tum alios qui eiusdem criminis affines erãt,

iussisse ad dicendam caussam venire. Cumque præter reos multi ad agendam caussam conuenissent, auum iuuenum, denarratis cũctis eorum casibus, adhortatum vt vindictæ occasionem, qualis nulla ad eã diem obtigisset, arriperent; moxque rem aggressum pastoriciæ multitudinis auxilio. Hæc de ortu atque educatione conditorum vrbis sunt prodita: supereſt vt dicamus quæ in ædificatione contigerunt. Defuncto Amulio Numitor quam primum instaurauit imperium, vitiatamq; diutina tyrannide formam reipublicę in pristinam integritatẽ restituit: mox cogitauit de paranda iuuenibus propria dicione, nouaq; vrbe in hoc cõdenda: simulq; vrbanã multitudinẽ vehementer auctam numero, minuendã cẽsebat, semotis potissimũ aduersæ factionis hominibus, vt liber a suspicione degeret. itaq; cõmunicato cum iuuenib. consilio, postquã & ipsis idem placuit, dat eis agros vbi educati fuerãt in pueritia. populi quoq; suspectã partem, nequando res nouas moliretur, & siquibus sponte migrare libebat, eis attribuit. in his erat magna plebis pars, vt fieri solet in migrationibus; non pauci etiã ex optimatibus nobiles; Troiani quoq; generis nobilissimi quique; ex quib. aliquot gẽtes ad nostrã ætatem superſunt, quinquaginta ferme familiæ. Acceperunt autẽ iuuenes pecuniam, arma, frumentũ, mancipia, iumenta deportãdis oneribus, & siquid aliud ad vrbis ædificationem erat accõmodum. Educto ex Alba populo miscuerunt quotquot circa Palantiũ & Saturniam reliqui erant indigenæ, diuisa in duas partes omni multitudine. id visum est ad æmulationẽ conducere, vt certante inter se vtraq; parte, citius absoluerentur opera: sed res in maximũ malum, seditionem, euasit. nam suũ queq; pars ducem gloriose prædicabat, atq; vt idoneũ vniuersorũ imperio extollebat: ipsi quoq; nõ iã cõcordes neq; fraterna mente præditi, sibi quisq; principatũ affectabãt, & reiecta æqualitate tendebant ad præcellentiam. Ea principatus affectatio latens aliquamdiu, tãdem hac erupit occasione. Locus condẽdę vrbis non idem vtriq; placebat. Romulo visum est munire Palantium, præter alias caussas ob loci fortunã, cuius

VrbisRomę ædificatio.

ἴαν, ἥκειν κελεύων δίκας ὑφέξοντας τῷ Νομίτωρι. πολλῶν δὲ συνιόντων ἅμα τοῖς ἐπαρίοις ὀπτὶ φεύσῃ τῆς δίκης, φεύσαντα τοῖς νεανίσκοις τὸν μηξεπάτορα πᾶν τὸ καταλαβόν ἀυτοὺς τύχῃ, καὶ ὑμνεῖαν φήσαντα νῦν, εἴ πόλε, χαιρὸν εἶ λαβεῖν, αὐλίκα ποιήσαθαι σὺν ᾧ νομαδικῷ πλήθει τὸν ὀπίθεν. τοῖς μὲν οὖν ἡλικίας καὶ ἕξεως τῶν οἰκιεῶν τῆς Ῥώμης ταῦτα λέγεται. τὰ δὲ κατὰ τὸν κλῖσιν αὐτῆς ἠυξήθη. τοῦτο γὰρ μοι ὁ μέρος τῆς γραφῆς λείπεται· νῦν δὲ ἐρχόμεθα διηγησόμενος. ὅπῃ γὰρ Ἀμυλίου τελευτήσαντος ἀνενεώσαντο τὸν ἀρχαῖον ὁ Νομίτωρ, ὀλίγον ὀπισθεν χρόνον, ἐν ᾧ τὸν πόλιν ἐκ τῆς πρότερον ὀπισθούσης ἀνομίας εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐκόσμεῖ τρόπον, ἀυξῆς ἐπενοεῖ τοῖς μειρακίοις ἰδίαν ἀρχὴν καταστήσασθαι, ἑτέραν πόλιν οἰκίσας. ἅμα δὲ καὶ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους ὀπίδοσιν εἰς ἀυανδρίαν ἐρηκότος, ἐπιθυμήσαι μὴ καλῶς ἔχειν ᾤετο, καὶ μάλιστα ὃ διάφορον αὐτῷ πολεῖν ἠνόμενον, ὡς μὴ δι' ὑποψίας αὐτοὺς ἔχοι. κοινωσάμενος δὲ τοῖς μειρακίοις, ὅπῃ κἀκείνοις ἐδόκει, δίδωσιν αὐτοῖς χωρία, ὧν ἠρέξοιτο, ἔνθα παῖδες ἐτράφησαν· ἐκ τοῦ λεῶ, τό τε δι' ὑποψίας αὐτῷ ἠνόμενον, ὡς ἔμελλε νεωτερισμοῦ εἰσαῦθις ἄρξειν, καὶ εἴ τι ἐκούσιον ἀπῳκήσειν ἐβούλετο. ἐν δὲ τούτοις πολὺ μὴν, ὥσπερ εἰκὸς ἐν πόλει κινουμένῃ, ὃ δημοτικὸν ἠνόν. ἐκαμὸν δὲ καὶ ὃ ἀπὸ τοῦ κατὰ κλῖσιν γνώριμον, ἐκ δὲ τοῦ Τρωϊκοῦ ὃ ἀυηνέστατον δὴ νομιζόμενον, ἐξ οὗ καὶ ἠνεαὶ τινες ἔτι πρεῖπον εἰς ἐμὲ, πεντήκοντα μάλιστα οἶκοι. ἐχορηγεῖτο δὲ τοῖς νεανίσκοις καὶ χρήματα, καὶ ὅπλα, καὶ σῖτος, καὶ ὑποζύγια ἀρθοφόρα, καὶ εἴ τι ἄλλο πόλεως ἐν καταστάσῃ πρὸς φορεῖν. ὡς δὲ ἀνέκραν ἐκ τῆς Ἄλβας οἱ νεανίσκοι τὸν λεὼν, μίξαντες αὐτῷ τὸν αὐτόθεν, ὅσος ἐν τῷ Παλατίῳ καὶ πρὸς τὸν Σατορνίαν ὑπολιπὴς, μείζονται ὃ πλῆθος ἄπαν διχῇ. τοῦτο δὲ αὐτοῖς δόξαν παρέχε φιλοτιμίας, ἵνα θᾶττον ἀυτῇ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀμίλλῃ τὰ ἔργα· αἴτιον δὲ τοῦ μεγίστου κακοῦ, στάσεως, ἐγένετο. οἱ τε πρὸς νεμηθέντες αὐτοῖς, τὸν ἑαυτῶν ἡγεμόνα ἕκαστοι κυδαίνοντες ὡς ἐπιτήδειον ἀπάντων ἠρέῃν, ἐπῆρον· αὐτοί τε οὐκ ἔτι μίαν γνώμην ἔχοντες, οὐδὲ ἀδελφὰ ἀλλήλοις ἀξιοῦντες, ὡς αὐτὸς ἠρξῶν ἑκάτερος θατέρου, παρώσαντες ὃ ἴσον, τοῦ πλείονος ὠρέγοντο. τέως μὲν οὖν ἀφαῖν τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν εἶν, ἔπειτα δὴ ὀξεῤῥάγη σὺν τοιᾶδε προφάσει. ὃ χωρίον ἔνθα ἔμελλον ἱδρύειν τὴν πόλιν, ἐ ὃ αὐτὸ ἤρεῖτο ἑκάτερος. Ῥωμύλου μὲν γὰρ εἶν γνώμη ὃ Παλατίνιον οἰκίζειν, τῷ τε ἀηῶν ἕνεκα καὶ τῇ τύχης τοῦ τόπου, ἢ ὃ

σωθεῖσαί

σωθεῖσαί τε αὐτοῖς καὶ τραφεῖσαι παρέχε· Ῥώμῳ δὲ ἐδόκει τὴν καλουμένην νῦν ἀπ' ἐκείνου Ῥωμαίαν οἰκίζειν. ἔστι δὲ [ὃ χωρίον ὀπιτήδειον ὑποδέξασθαι πόλιν, λόφος ἐ πρὸς τῷ Τιβέριος κείμενος, ἀπέχων τῆς Ῥώμης ἀμφὶ τοὺς τριάκοντα σταδίους. ἐν δὲ τῆς φιλονεικίας ταύτης ἀκοινώνητος ἀυξῆς ὑποδηλοῦτο φιλαρχία. τῷ γὰρ εἴξαιν ὃ κρατῆσαν εἰς πόθεν ὁμοίως ὀπιδήσεσθαι ἔμελλε. χρόνῳ δὲ τινος ἐν τούτῳ διαγενομένῳ, ὅπῃ ὀνδὲν ἐμείετο ἡ στάσεως, δόξαν ἀμφοῖν ᾧ μηξεπάτορε ὀπιτρέψαι, παρῆσαν εἰς τὴν Ἄλβαν. ὁ δὲ αὐτοῖς ταῦτα ὑποτίθεται, θεοὺς ποιήσαθαι δικαστὰς, ὁπολέεσθαι χρὴ τὴν ἀποικίαν λέγεσθαι καὶ τὴν ἡγεμονίαν εἶν]. ταξάμενος δὴ αὐτοῖς ἡμέρας, ἐκέλευσεν ἐξ ἑωθινοῦ καθέζεσθαι χωρεῖς ἀλλήλων, ἐν αἷς ἑκάτεροι ἀξιοῦσιν ἔδραις· πρεσθύσας δὲ τοῖς θεοῖς ἱερὰ τὰ νομιζόμενα, φυλάττειν οἰωνοὺς αἰσίους· ὁπολέρῳ δὴ δὺ ὄρνιθες πρότερον κρείττους ἠνώνται, τὸν ἀρχὴν τῆς ἀποικίας. ἀπήεσαν οἱ νεανίσκοι ταῦτ' ἐπαινέσαντες, καὶ κατὰ τὰ συνκείμενα παρῆσαν ἐν τῇ κυείᾳ τῆς πρόξεως ἡμέρᾳ. ἐνὶ δὲ Ῥωμύλῳ μὲν οἰωνιστήριον, ἔνθα νῦν ἐστὶ τὴν ἀποικίαν ἱδρύσαι, ὃ Παλάτιον· Ῥώμῳ δὲ πρεσεχὴς ἐκείνῳ λόφος, Αὐεντῖνος καλούμενος· ὡς δέ τινες ἱστορεῦσιν, ἡ Ῥωμαία· φυλακή τε ἀμφοῖν παρῶν, ἐν ἔπι ὀπιτρέψοι, ὅ τι μὴ φανεῖν, λέξῃν. ὡς δὲ τὰς πρεσκηνούσας ἕδρας ἔλαβον, ὀλίγον ὀπισθεν χρόνον ὁ Ῥωμύλος, ὑπὸ πτοῦδῆς τε καὶ τοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν φθόνου· ὡς δὲ καὶ ὁ φθόνος, ἴσως καὶ ὁ θεὸς οὕτως ἐνῆλθ· πρὶν καὶ ὁτιοῦν σημεῖον θεάσασθαι, πέμψας ὡς τὸν ἀδελφὸν ἀγγέλους, ἥκειν ἠξίου. ἀναπαχέων, ὡς πρότερον ἰδὼν οἰωνοὺς αἰσίους. ἐν ᾧ δὲ οἱ πεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, δι' αἰσχύνης ἔχοντες τὴν ἀπάτην, καὶ πτοῦδῆ ἐχώρουν, ᾧ Ῥώμῳ γύπες ὀπισημαίνοντιν ἕξ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν πετόμενοι. καὶ ὁ μὲν ἰδὼν ἐκεῖς ὄρνιθας, πρεσχαρὴς ἐγένετο. μετ' ὀ πολὺ δὲ οἱ πρὸς τοῦ Ῥωμύλου πεμφθέντες, ἀναστήσαντες αὐτὸν, ἄγουσιν ὀπὶ τὸ Παλάτιον. ἐπεὶ δὲ ἐν ᾧ αὐτῷ ἐγένοντο, ἔρετο μὲν τὸν Ῥωμύλον ὁ Ῥῶμος, οἵοπνας οἰωνοὺς ἴδοι πρότερος· ὁ δὲ ἐν ἀπορείᾳ γὰρ ὅ τι ἀποκρίνατο. ἐν ᾧ τὸ τῷ δώδεκα γύπες αἴσιοι πετόμενοι ὤφθησαν· οὐδὲ ἰδὼν θαρρεῖ τε, καὶ ᾧ Ῥώμῳ δείξας λέγει, Τί γὰρ ἀξιοῖς τὰ πάλαι γενόμενα μαθεῖν; ἰδοὶ δὲ γὰρ δὴ πάν τοὺς οἰωνοὺς αὐτὸς ἑῶς. ὁ δὲ ἀγανακτεῖ τε, καὶ δυνατὰ ποιεῖται, ὡς δικαιωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, τῆς τε ἀποικίας οὐ μεθήσεσθαι αὐτῷ φησιν. ἀνίσαται ᾧ ἐν τοῦτο μεῖζων τῆς πρωτέρας ἔρις, ἐκαλέρω ὃ πλέον ἔχειν ἀφανῶς διωκομένω· ὃ ᾧ μὴ μεῖον, ἀυαφανὲς ἀπὸ δικαιω-

beneficio illic & seruati essent, & educati. Remus malebat eam quę etiamnum eius seruat vocabulum, Remuriam condere. est autem [locus vrbi capiendæ opportunus, collis nõ procul] Tiberi, trigesimo ferme ab vrbe stadio. ex ea cõtentione satis apparebat principatus cupiditas, & mens a cõmuni rerum administratione aliena. Vteruis enim tũc cessisset, eum in omnib. deinceps alteri cedere oportuisset. Elapso deinde aliquanto temporis spatio, manenteq; dissidio, cõuẽnit inter eos vt rem totã auo committerent: amboque ea de caussa Albam profecti sunt. is monuit vt deorum iudicio permitterẽt, vtrius colonia dicenda esset, & penes vtrũ futurũ esset imperiũ. Itaq; præstituta die, iussit a matutino tẽpore seorsum quẽque vbicunq; libuisset cõsidere, peractisq; legitimis sacris obseruare faustos alites; & vtri felicius contingeret auspicium, eũ haberi auctorem coloniæ. Cõprobato cõsilio digressi iuuenes, ad statutã diẽ ex pacto affuerunt. Romulus tẽplum obseruãdis alitibus optauit Palantiũ, vbi animus erat coloniã cõdere: Remus vero cõtiguum ei collem, Auẽtinum; aut, vt aliis placet, Remuriã. adhibiti sunt vtrinq; custodes, qui nõ sinerent aliud pronuntiari auspicium quã obseruatum apparuisset. Vt vero suã vterq; sedẽ cepit, paulo post Romulus prę nimia festinatione & inuidia (fortasse de quoque huc illũ impellebat) priusquã vllum vidisset signũ, nũtiat fratri vt celeriter veniat; nam se priorem vidisse faustos alites. dum nuntii, quos doli pudebat, non admodũ properant, interim Remo sex vultures a dextris volantes oblati sunt. quibus conspectis gauisus, breui post a fratris nuntiis abductus est Palantium. mox vbi fratrẽ conuenit, rogabat ecquas prior vidisset alites. quo hærente, nec habente quod responderet, interim ei duodecim vultures prospero volatu addixerunt. quibus visis confirmatus, ostendens Remo, Quid, inquit, quæris prętérita? en ipse vides has alites. Ille indignabundus, queritur se a fratre distractum esse; seque coloniæ iure ipsi cessurum negat. Hinc dissidium priore maius exoritur, vtroque potiorem se esse clam cupiente; & quo minus cederet, propalam hoc iu-

ris prætextu ſuam cauſſam defendẽte. prędixerat enim auus, eius fore coloniam, cui priori meliores oblatæ fuiſſent alites. Ceterum cum idem auium genus ambobus cõſpectum eſſet, alter eo quod prior, alter eo quod plures vidiſſet aues, ſe tuebatur. accẽdit eorum contentionem reliqua etiam multitudo, pugnam exorſa non exſpectato ducum imperio. ita certatum eſt acriter, multis vtrinq; cadentibus. In hoc prœlio quidã aiunt Fauſtulum nutritorem iuuenum, dũ fruſtra conatur litẽ dirimere, inermem ſe coniecisse in medios, mortis deſiderio; votiq; ſui factum compotem. nec deſunt qui lapideam leonis effigiem, quæ pro roſtris in loco Romani fori præcipuo viſitur, ſuper Fauſtuli corpore poſitam eſſe dicant, inuento & ſepulto vbi occubuerat. Cęſo autem in hac pugna Remo, Romulus victoriam miſerabilẽ de fratre ac ciuium mutua cæde referens, defunctum in Remuria ſepelit, vbi viuus vrbem condere voluerat: ipſe vero præ mærore ac facti pœnitentia ſeſe abiicit, & de inferendis ſibi manibus conſilium capit. ſed Laurentiæ, quæ infantes ſibi traditos educauerat, & haud ſecus ac mater amabat, precibus atque conſolationibus rurſum erigitur. collectis deinde Latinis qui pugnæ ſuperfuerant, (erant ii tribus milibus paulo plures, cum priſtinus eductorum colonorum numerus fuiſſet longe maximus) Palantio ſpeciẽ vrbis addidit. Hæc mihi veriſimillima de Remi morte videtur narratio; dicetur tamẽ etiam ſiquid diuerſum ſuper hac eſt proditũ. Aiunt quidam eum ceſſiſſe de principatu Romulo: indignatum deinde quod dolo circumuẽtus eſſet, poſt mœnia cõdita, cũ munitionis leuitatem arguere vellet, dixiſſe, At hos muros veſtros nõ difficulter hoſtis aliq̃s ſuperauerit, ſicut nũc ego: ſtatimq; tranſiliſſe. Celerem autẽ quẽdam, qui fabricæ murorum præfectus, ſuper muris ſtabat, ſubiecisse: Sed iſtũ hoſtẽ non difficulter noſtrũ aliquis, ꝓpulſauerit: moxq; inflicto in caput rutro exanimaſſe hominẽ. Hic fraterni diſſidii fuiſſe fertur exitus. Ceterum cũ nullũ amplius ædificationi obſtaret impedimentum, Romulus indicta die qua placatis diis opus auſpicaretur, pręparatisq;

στεως διαῤῥηξ ὑπισχνούμενος. εἰρηκὼς γὰρ τῷ αὐτοῖς ἀπὸ τῆς μητροπάτορος, ὅτῳ δὴ πρεσβυτέρῳ κρείττους ὄρνιθες ὑπεσημήνασι, τούτῳ χρῆναι τὴν ἀποικίας ἡγεῖσθαι. τῶν δὲ ὀρνίθων ἑνὸς ἀμφοῖν ὀφθέντος, ὁ μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ, ὁ δὲ τῷ πλείους ἰδεῖν ἐκραταιοῦτο. συνελάμβανε δὲ αὐτοῖς τῆς φιλονεικίας καὶ ὁ ἀνῶν πλῆθος, ἤρξέ τε τοῦ πολέμου δίχα τῶν ἡγεμόνων ὁπλιοθέν· καὶ γίνεται μάχη κραταιά, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοῖν πολύς. ἐν ταύτῃ φασί τινες τῇ μάχῃ τὸν Φαυστύλον, ὃς ἐξεθρέψατο τοὺς νεανίσκους, λῦσαι τὸν ἕνα τῶν ἀδελφῶν βουλόμενον, ὡς οὐδὲν οἷός τε ὢν ἀνύσαι, εἰς μέσους ὠσαιαθαι τοὺς μαχομένους ἄνοπλον, θανάτου τοῦ ταχίστου τυχεῖν προθυμούμενον· ὅθεν ἐλθεῖν. τινὲς δὲ καὶ τὸν λέοντα τὸν λίθινον, ὃς ἔκειτο τῆς ἀγορᾶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ κεφαλίῳ χωρίῳ παρὰ τοῖς ἐμβόλοις, ὅθι φασὶ σῶμα τοῦ Φαυστύλου τεθῆναι φασιν, ἔνθα ἔπεσεν, ὑπὸ τῶν διώκοντων ταφέντος. ἀποθανόντος δὴ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ῥώμου, νικῶν οἰκτίσην ὁ Ῥωμύλος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πολιτικῆς ἀλληλοκτονίας ἀνελόμενος, τὸν μὲν Ῥῶμον ἐν τῇ Ῥωμαίᾳ θάπτει· ὅθεν καὶ ζῶν τῆς κλίσεως τοῦ χωρίου προσείρητο· αὐτὸς δὲ ἀπὸ λύπης τε καὶ μεταμελείας τῶν πεπραγμένων παρεὶς ἑαυτὸν, εἰς ἀπόγνωσιν τοῦ βίου ἔρπεται. τῆς δὲ Λαυρεντίας, ἣ νεογνοὺς παραλαβοῦσα ἐξεθρέψατο, καὶ μητὸς οὐχ ἧττον ἠσπάζετο, δεομένης καὶ παρηγορούσης, ταύτῃ πειθόμενος ἀνίσταται· συναγαγὼν δὲ τοὺς Λατίνους ὅσοι μὴ κατὰ τὴν μάχην ἐφθάρησαν, ὀλίγῳ πλείους ὄντας τετρακισχιλίων ἐκ πάνυ πολλοῦ καταρχὰς γενομένης πλήθους, ὅτε τὴν ἀποικίαν ἔστελλε, πολίχνῃ τὸ Παλάντιον. ὁ μὲν οὖν πιθανώτατος τῶν λόγων περὶ τῆς Ῥώμου τελευτῆς, οὕτω εἶναί μοι δοκεῖ. λεγέσθω δ' ὅμως καὶ εἴ τις ἑτέρως ἔχει περὶ αὐτοῦ παραδίδωσι. φασὶ δέ τινες συγχωρήσαι τὰ αὐτὸν τῷ Ῥωμύλῳ ἡγεμονίαν, ἀχθόμενον δὲ καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντα τὸν ἀπάτιον, ὅθεν καὶ τεκμαίρεσθαι τὸ τεῖχος, φλαῦρον ἀποδεῖξαι τὸ ἔρυμα βουλόμενον, Ἀλλὰ τοῦτό γε, εἰπεῖν, οὐ χαλεπῶς ἄν τις ὑμῖν ὑπερβαίη πολέμιος, ὥσπερ ἐγώ· καὶ αὐτίκα ὑπεράλλεσθαι· Κελεύειν δέ τινα τῶν ὑπιβεβηκότων τοῦ τείχους, ὃς ἦν ὑπισχάτης τῶν ἔργων, Ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν πολέμιον οὐ χαλεπῶς ἄν τις ἡμῶν ἀμύναιτο, εἰπόντα, πλῆξαι τοῦ σκαφίου κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. ὁ μὲν δὴ τέλος τῆς στάσεως τῶν ἀδελφῶν τοῦτο λέγεται γενέσθαι. ὅθεν οὐδὲν ἔτι ἐμποδὼν ἦν τῇ κτίσει, προσφπὼν ὁ Ῥωμύλος ἐν ἡ τοῖς θεοῖς ἀρεσάμενος ἔμελλε τὴν ἀρχὴν τῶν ἔργων ποιήσασθαι, παρασκευασάμενός τε ὅσα

ὅσα εἰς θυσίας καὶ ὑποδοχὰς τῶν λεὼ χρησίμως ἔξειν ἐμέλλεν, ὡς ἧκεν ὁ συγκείμενος χρόνος, αὐτός τε προθύσας τοῖς θεοῖς, καὶ τοῖς ἀνῶσι κελεύσας κατὰ δύναμιν τὸ αὐτὸ δρᾶν, ὄρνιθας μὲν πρῶτον αἰετοὺς λαμβάνει· μετὰ τοῦτο πυρκαϊὰς πρὸ τῶν σκηνῶν ἀνάψας κελεύσας, ἐξάγει τὸν λεὼν τὰς φλόγας ὑπερθεσκοπῶν τὸ ὁσιώτατον τῶν μιασμάτων ἕνεκα. ἐπεὶ δὲ πᾶν ὅσον ἐν λογισμῷ θεοῖς φίλον, ᾤετο πεπρᾶχθαι, καλέσας ἅπαντας εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον, περιγράφει τετράγωνον χῆμα σὺν λόφῳ, βοὸς ἄρρενος ἅμα θηλείᾳ ζευχθέντος ὑπὸ ἀρότρου, ἑλκύσας αὔλακα διώκεκεν, τὴν μέλλουσαν ὑποδέξεσθαι τὸ τεῖχος· ἐξ οὗ Ῥωμαίοις τοῦτο τὸ περιαρότρωσις τῶν χωρίων ἐν οἰκισμοῖς πόλεων παραμένει. ἐργασάμενος δὲ ταῦτα, καὶ τῶν βοῶν ἑκατέρους ἱερεύσας, ἀνῶν τε πολλῶν θυμῷ καταξάμενος, ἐφίστησι τοῖς ἔργοις τὸν λεώ. ταύτην ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ τὴν ἡμέραν Ῥωμαίων ἡ πόλις ἑορτῶν ἀναδεμιᾶς ἥδονα πανδήμου, καθ' ἕκαστον ἔτος ἄγει, καλοῦσα Παρείλια. θύουσι δὴ ἐν αὐτῇ πρὸ ἡλίου τετραπόδων οἱ γεωργοὶ καὶ νομεῖς θυσίαν χαριστήριον ἔαρος ἀρχομένου. πότερον δὲ παλαίτερον ἐπὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν εὐπαθείαις ὑπιτηδεύματα οἰκισμῶν πόλεως νόμιζον, ἢ τὴν κίσμαος ἀρξάντος ἱερὰν ἐποιήσαντο, καὶ θεοῖς ἐν αὐτῇ τὰς ποιμένας φίλοις θραύρῃ φόνου δεῖν, οὐκ ἔχω βεβαίως εἰπεῖν. ἃ μὲν οὖν ἐμοὶ δυνάμει ἐλθεῖν σὺν πολλῇ φροντίδι ἀνεύρον, Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων συγγραφὰς ἀνθεξαμένῳ χραφὰς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γένους, τοιάδε ἐστίν. ὥστε θαῤῥῶν ἤδη τὶς ἀποφαινέσθω, πολλὰ χαίρειν φράζας τοῖς βαρβάρων καὶ δραπετῶν καὶ ἀνεστίων ἀνθρώπων καταφυγὴν τῷ Ῥώμῃ ποιοῦσιν, Ἑλλάδα πόλιν αὐτὴν ἀποδεικνύμενος κοινοπάτριν τε πόλεων καὶ φίλαν θεοπροπάτριν· ἀνθυμούμενος μὲν ὅτι τὸ τῶν Ἀρκαδικῶν φῦλον Οἰνωτρικὸν ἦν, τοῦτο δ' Ἀρκαδικόν· μεμνημένος δ' τῶν συνοικησάντων αὐτοῖς Πελασγῶν, οἱ Θεσσαλίαν κατῴκησαν πόλεις, Ἀργεῖοι δὲ γένος ὄντες, εἰς Ἰταλίαν ἀφίκοντο· Εὐανδρός τε αὖ καὶ Ἀρκάδων ἀφίξεως, οἱ περὶ τὸ Παλάντιον ᾤκησαν, Ἀβορεγίνων αὐτοῖς παραγόντων τὸ χωρίον· ἔτι τε Πελοποννησίων τῶν σὺν Ἡρακλεῖ παραγενομένων, οἱ κατῴκησαν ὑπὸ τὴν Σατορνίαν· τελευταίων δὲ τῶν ἀπόγονα ὄντων οὐκ τῶν Τρωάδος, καὶ συγκεκρασθέντων τοῖς πρεσβυτέροις. τούτων γὰρ δὴ οὐδὲν δύναμι τῶν ἐθνῶν οὔτε ἀρχαιότατον, οὔτε Ἑλληνικώτατον. αἱ δὲ τῶν βαρβάρων ὑπιμιξίαι, δι' ἃς ἡ πόλις πολλὰ τῶν ἀρχαίων ὑπιτηδευμάτων ἀπέμαθε, σὺν χρόνῳ ἐγένοντο. καὶ θαῦμα μὲν τοῦτο πολλοῖς αὐ εἶ δόξειε τὰ εἰκότα λογιζο-

omnibus ad ſacrificiũ & epulum neceſſariis, vbi ea dies illuxit, ipſe primũ ſacris operatus, deinde ceteris idem pro virili facere iuſſis, aquilarum primum vſus eſt auſpicio: mox pyris ante tentoria incendi iuſſis, educit populum, & piaculi cauſſa per flãmas ſalire iubet. Satis deinde placata ratus numina, conuocatis in deſtinatũ locum omnibus, circumſcripſit collẽ figura quadrangula, iunctis ad aratrum bubus, mare ac fœmina, ductoq; ſulco perpetuo, in quo fundanda erãt mœnia: vnde Romanis hic mos circumarandi loca in condendis vrbibus durat. Hoc peracto, & bubus mactatis ambobus, multis etiam aliis victimis immolatis, operi populum adhibuit. quem diem, ſi vllum alium, Romana ciuitas noſtro quoq; tempore ſingulis annis feſtum celebrat, vocatq; Parilia; cũ ineunte vere agricolæ paſtoresq; pro partu quadrupedum *diis* acturi gratias, ſacra faciunt. Vtrum vero hunc diem iam ante proſperis ſucceſſibus feſtum, vrbi etiam cõdendæ auſpicatum duxerint, an vrbis initio conſecrauerint, deosq; paſtorales in eo honorandos ſanxerint, affirmare certo non poſſum. Hæc ſunt quæ, quantum potui, de Romanorum genere ſumma cura perueſtigaui, euoluti Græcorũ ſimul & Romanorum ſcriptis permultis. Quapropter valere iuſſis iis qui Romam barbarorum, fugitiuorum, & lare carentiũ refugium faciunt, confidenter iam aliquis pronuntiare poterit Græcã eſſe hanc vrbem, eamq; omniũ vrbium & communiſſimam & humaniſſimã: conſideret enim, Aboriginũ nationẽ OEnotricam fuiſſe; hãc vero, Arcadicã; memoriaq; repetat, Pelaſgos, qui relicta Theſſalia in Italiã venerũt, ſedesq; cũ Aboriginib. coniunxerunt, Argis fuiſſe oriundos: Euandrũ item cũ *alia* manu Arcadũ eo veniſſe, Palãtiumq; incoluiſſe, accepto ab Aboriginibus agro: alios rurſum e Peloponneſo veniſſe ductu Herculis, & habitaſſe in colle Saturnio: poſtremo Troianos ꝓfugos cõmixtos priorib. eorũ locorũ incolis: quibus gentib. nulla inueniri poteſt antiquior aut magis Græcanica. Quod vero barbari admixti ſunt, per quos vrbs multa inſtituta vetera dedidicit, id *multo* poſt accidit. in qua reputatione merito mirari poſ-

sis, eam non esse omnino barbaram redditam post receptos Opicos, Marsos, Samnites, Etruscos, Bruttios, Vmbros, Ligures, & Hispanorum Gallorumq; multa milia; aliasque insuper gentes innumeras, vel ex Italia vel aliis ex locis aduenas, lingua & morib. dissonas: quos in tãta sermonis ac rituum diuersitate, plerosq; vi contractos in vnum, par est multa de prisca illa & decora ciuitatis constitutione innouasse *in deterius*: siquidem alii nõ pauci fixis inter barbaros sedibus, brui omnem Græcitatem exuerũt, nec vocem nec instituta Græca retinentes, nec deos colentes cosdẽ, nec iuris & legum seruantes æquitatem, (quo maxime Græcorum natura differt a barbaris) nec ceterorum cõmerciorum & rituum genus vllũ. Id verum esse satis declarãt Achæi Ponti accolæ, a gẽte cum primis Græca oriundi, nunc vero omnium barbarorum agrestissimi. Romani autem sermone nec prsus barbaro nec absolute Græco vtuntur, sed ex vtroq; mixto, accedente in plerisq; ad proprietatem linguæ Æolicæ; ex commercio tot admixtorum non omnia recte efferentes vocabula. cetero, quæcunq; sunt Græci generis indicia, magis quã vlli alii Græcorum coloni retinent, vt qui non nũc primum amicabilem & humanam viuendi rationẽ sequi cœperunt, ex quo eos prosperi successus, quibus affluunt, honestos mores docuerunt; nec postquam animum adiecerunt ad trãsmarinum imperium, deuictis Carthaginensibus & Macedonibus; sed ex quo primũ in vnam ciuitatem contracti sunt, more Græco vixerunt, nihilo studiosiores virtutis nunc quam priscis temporibus. Id cum prolixa oratione ac multis argumentis probare possim, virorumque grauium testimoniis confirmare, differre malo in librũ quem de ipsorum republica sum scripturus. nũc ad narrationis seriem reuertor, a summaria præsentis libri repetitione facturus sequentis initium.

μθμοις, πῶς οὐχ ἅπαξ ἐξεβαρβαρώθη, Ὀπικοί τε ὁ τοῦ δεξαμθύη, καὶ Μαρσοί, καὶ Σαυνῖται, καὶ Τυρρίωνοί, καὶ Βρεττίοι, Ὀμβεικῶν τε καὶ Λιγύων, καὶ Ἰβήρων [καὶ Κελτῶν] συχνὰς μυριάδας, ἀλλά τε πρὸς τοῖς εἰρημθύοις ἔθνη, ἃ μθὶ δὴ αὐτῆς Ἰταλίας, τὰ δὲ ἐξ ἑτέρων ἀφιγμένα τόπων μυρία ὅσα, οὔτε ὁμόγλωττα, οὔτε ὁμοδίαιτα, οἷς οὔτε φωνὰς οὔτε δίαιτθν, καὶ βίᾳ σύγκλυδας ἀναπαρέντας, ὁκ ἐλαττούμενα τῆς ἀμφωνίας πολλὰ τῶν παλαιοῦ κόσμου τῆς πόλεως νεοχμῶσαι εἰκὸς ἦν· ἐπεὶ ἀλλοί γε συχνοὶ ὑπὸ βαρβάρεις οἰκουῶντες, ὀλίγου χρόνου διελθόντος ἄπθν ὃ Ἑλληνικὸν ἀπέμαθον, ὡς μήτε φωνὴν Ἑλλάδα φθέγγεσθαι, μήτε θεῖα πθδεύμασιν Ἑλλήνων ἔπι χρῆσθαι, μήτε θεοὶς τοὺς αὐτοῖς νομίζειν, μήτε νόμοις τοὺς ὀθτιφκεῖς, ᾧ μάλιστα ἀμαλλάττει φύσις Ἑλλὰς βαρβάρου, μήτε τῶν ἀλλῶν συμβολαίων μηδὲ ὅπι εἰσίν. ἀπογρῶσι δὲ τὸν λόγον τόνδε ὡς ἀληθῆ οἱ Ἀχαιῶν οἱ ἀεὶ τὸν Πόντον ὠκημθύοι τεκμηριῶσαι, ὅλον μθὶ ὁκ τοῦ Ἑλληνικωτάτου ἠθρόμθυοι, βαρβάρων δὲ συμπθύντων νεῶ ὅλῳ ἀγριόταοι. Ῥωμαῖοι δὲ φωνὴν μθὶ οὐτ' ἄκραν βάρβαρον, οὐδὲ ἀπηρισμένως Ἑλλάδα φθέγγονται, μικτὴν δέ τινα ἐξ ἀμφοῖν, ἧς ἐστιν ἡ πλείων Αἰολίς· τοῦτο μόνον ἀπολαύσαντες ὁκ τῶν πολλῶν ὀθτιμίξεων, ὃ μὴ πᾶσι τοῖς φθόγγοις ὀρθοεπεῖν. τὰ δὲ ἀλλα ὁπόσα φθόγγοις Ἑλληνικοῦ μιμούμεθά ἐστιν, ὡς οὐχ ἕτερόί τινες τῶν ἀποικησάντων ἀμαρτάζονται, οὐ νεῶ πρῶτον ἀρξάμθνοι πρὸς φιλίαν ζῆν, ἡνίκα τῇ τύχῃ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ ῥέοντα διδάσκαλον ἔχοιτο τῶν καλῶν· οὐδὲ ἀφ' οὗ 58 πρῶτον ὠρέχθθν τῆς ἀμφοτέρας, τῇ Καρχηδονίων καὶ Μακεδόνων ἀρχῇ καταλυσάντες, ἀλλ' ὁκ πρωτὸς οὗ συναφκίαθθν χρόνῳ, βίον Ἑλλήνα ζῶντες, καὶ ὀυδὲν ὁκπρεπέστερον ὀθτιτηδεύοντες πρὸς ἀρετῇ νεῶ ἢ πρότερον. μυρία δ' εἰς τοῦτο λέγθν ἔχων, καὶ πολλοῖς τεκμηρίοις χρῆσθαι δυνάμθνος, ἀνδρῶν τε μάρτυρίας φέρθν ὀυκ ἀξίων ἀπιστεῖσθαι, πρῶτα ἀναδεικνύομαι τοῦτα εἰς τὸ πεῖν τῆς πολιτείας αὐτῶν συγγεγραφσόμθνον λόγον. νυνὶ δ' ὀθτὶ τῇ ἑξῆς διήγησιν χρέφομαι, τῇ ἀναλεφθαίωσιν τῶν ὁν τοῦ τῇ δεδηλωμθύων τῇ βίβλῳ τοῦ ἐχομθύης γραφῆς ποιησάμθνος ἀρχῇ.

ΔΙΟ-

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον δεύτερον.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARnassensis, *Antiquitatum Romanarum liber secundus.*

Vrbis situs, habitatores prisci, cõditor.

ΤΟ δὴ Ῥωμαίων πόλις ἵδρυται μὲν ὁν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσι τοῦ Ἰταλίας πρὸς πολαμὸν Τίβερι, ὃς κατὰ μέσην μάλιστα τὴν ἀκτὴν ὁκδίδωσιν, ἀπέχουσα τοῦ Τυρρηνικῆς θαλάσσης ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους. οἱ δὲ καταφόντες αὐτοῦ πρῶτοι τῶν μυημονευομθύων, βάρβαροί τινες ἦσθ αὐτόχθονες, Σικελοὶ λεγόμθυοι, πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς Ἰταλίας χωρία καταφόντες, ὧν ὁκ ὀλίγα διέμεινεν ἐπὶ ἀφανῆ μυημεῖα μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, ὁν οἷς καὶ τόπων τινὰ ὀνόματα Σικελικὰ λεγόμθυα, μηνύοντα τὴν πάλαι ποτὲ αὐτῶν ὁνοίκησιν. τούτοις ὁκβαλόντες Ἀβοριγίνες, αὐτοὶ καλέσαντο τὴν τόπον, Οἰνώτρων ὄντες ἀπόγονοι τοῦ καθοικήσαντος τὴν ἀπὸ Ταράντος ἀχρὶ Ποσειδωνίας τοῦ Θαλίου. ἱερά τις αὐτῇ νεότης καθοσιωθεῖσα θεοῖς, κατὰ τὴν ὀπτικὴν νόμον τοῦ τῶν πατέρων ἀποσταλεῖσα λέγεται χώραν οἰκήσου τοῦ τοῦ δαίμονος σφίσι δοθησομθύου. ὃ δὴ τῶν Οἰνώτρων θθνος Ἀρκαδικὸν ἦν, ὁκ τοῦ τότε μὲν καλουμθύης Λυκαονίας, νεῶ δὲ Ἀρκαδίας, ἐκγονίσιος ἀξιθθὸν ὀθτὶ γῆς κτῆσιν ἀμείνονος, ἡγουμθύου τοῦ ἀποικίας Οἰνώτρου τοῦ Λυκάονος, ἀφ' οὗ τὴν ὀθτίκλησιν ὁ ἔθνος ἔλαβεν. Ἀβοριγίνων δὲ καλεχόντων τὰ χωρία, πρῶτοι μὲν αὐτοῖς γίνονται συνοίκοι Πελασγοὶ πλανῆται ὁκ τοῦ τότε καλουμθύης Αἱμονίας, νεῶ δὲ Θεσσαλίας, ὁν ᾗ χρόνον ἤνα ὤκηθ. μετὰ δὲ τοὺς Πελασγοὺς Ἀρκάδες ἐκ Παλαντίου πόλεως ἀξιθθόντες, Εὔανδρον ἡγεμόνα ποιησάμθνοι τῆς ἀποικίας, Ἑρμοῦ καὶ νύμφης Θέμιδος υἱόν· οἱ πολίζουσι τρὸς ἑνὶ τοῦ ἑπτὰ λόφων, ὃς ὁν μέσῳ μάλιστα κεῖται τοῦ Ῥώμης, Παλαντίον ὀνομάσαντες ὃ χωρίον, ὀθτὶ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ πατρίδος. χρόνοις δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον, Ἡρακλέους καταφθέντος εἰς Ἰταλίαν, ὅτε τὴν γραῖαν ἐξ Ἐρυθείας οἴκαδε ἀπήγαγε, μοῖρά τις ὑπολφθεῖσα τοῦ ὁν αὐτῇ δυνάμεως Ἑλληνική, πλησίον ἵδρυται τῆς Παλαντίου, πρὸς ἑτέρῳ τῶν ἐμπεπολισμένων τῇ Ῥώμῃ λόφων, ὃς τότε μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Σατόρνιος ἐλέγετο, νεῶ δὲ Καπιτωλῖνος ὑπὸ Ῥωμαίων. Ἐπφοὶ τούτων πλείους ἦσθ ἐκ πόλεως Ἤλιδος ἐξαναστάντες, ὁχεμπεπορθημένης αὐτοῖς τοῦ παρίδος ὑφ' Ἡρακλέους. ἡλικίᾳ δ' ἐκκαιδεκάτῃ μετὰ τὴν Τρωϊκὸν πόλεμον, Ἀλβανοὶ συνοικίζουσιν ἄμφω τὰ χωρία τοῦτα, τείχθ πρῶτον ἐκβαλόντες καὶ τάφρῳ. τέως δὲ καὶ αὐλια βυφορῶν τε καὶ ποιμένων, καὶ τῶν

VRBS Roma sita est in occidẽtali tractu Italiæ ad flumẽ Tiberim, qui circa mediũ ferme litus habet ostiũ: abestq; ab infero mari CXX stadiis. eã tenuerũt primi post hominũ memoriã barbari quidã indigenæ, Siculi dicti, qui etiã alia Italiæ loca pmulta tenuere; quorũ non pauca nec obscura monumẽta vsq; ad nostra tẽpora permanẽt, & in his loca quędam Sicula nominata, priscorũ incolarum vestigiũ. His pulsis Aborigines eum locũ occupauere, posteri OEnotrorũ, q orã maritimã a Tarento Pæstum vsq; incoluerunt. hi fuerunt quædã diis sacrata iuuentus, patrio ritu a parentib. missa ad incolẽdas sedes quas fortuna datura esset. OEnotris porro fuit genus Arcadicũ, ex ea quæ tũc Lycaonia, nũc Arcadia nominatur, spõte ad parãdos meliores agros profectũ, coloniæ duce filio Lycaonis OEnotro, a quo genti nomẽ inditũ. Post occupata hæc ab Aboriginibus loca, primi cũ eis sedes cõiunxerunt Pelasgi, gẽs vaga, ex ea quę tũc Hæmonia, nũc Thessalia dicitur, in qua sedẽ aliquamdiu habuerant. Post Pelasgos vero, Arcades, digressi ab oppido Palantio, Euandrũ Mercurii & Themidis nymphæ filiũ, ducem coloniæ secuti: qui domiciliũ fixerũt ad vnũ CVII collibus, in media ferme Roma sitũ; quẽ locũ ab Arcadica patria denominarũt Palantiũ. Non multo deinde post, appulso in Italiã Hercule, quãdo exerciũ ex Erythẽa domũ reducebat, relicta copiarũ Grẽcarum pars quædã prope Palantium substitit, altero ex iis quos nunc vrbs cõplectitur, colle occupato; qui tunc Saturnius ab indigenis, nũc vero Capitolinus a Romanis dictus est. horũ bona pars Epẽi fuerunt, profecti ab Elide post deuastatã Herculis armis patriam. Decima sexta vero post bellum Troianum ætate, Albani vtrunque locum mœnibus & fossa complexi, habitare cœperunt: vbi ad id tẽporis bubulcorum, opilionum, ce-

terorumque pastorum stabula fuerant, solo abunde suppeditante copiam tum hiberni tum æstiui pabuli, propter fluuios a quibus rigatur & refrigeratur. Porro Albanorum genus mixtum erat ex Arcadibus & Pelasgis, Epeisque Elidensibus, ac postremo Troianis cum Ænea Veneris & Anchisæ filio in Italiam post Ilii excidiũ profectis. Sed verisimile est barbarici etiam generis reliquias nonnullas e vicinis aut priscis incolis, cũ Græcis se coniunxisse. Horum omnium commune nomen fuit Latini, deductũ a Latino eius regionis principe, obliteratis singularum gentium priscis appellationibus. Ab his gentibus vrbs munita est post Ilium captũ anno CCCCXXXII, Olympiade septima. deductores coloniæ fuere gemini fratres regii generis, Romulus & Remus, materno genere Æneadæ ac Dardanidæ: paterna propago incerta est; Romanis Marte satos esse persuasum est. non tamen ambo permanserunt auctores coloniæ, exorta de principatu controuersia: sed exstincto in pugna altero superstes Romulus, fuit vrbis conditor, eique nomen a se imposuit. ceterum numerus colonorum missorum, magnus a principio, ad paruum redactus est, tria milia peditum, CCC equites. Fossa igitur & mœnibus absolutis, perfectisque ad præsentem necessitatem ædibus, cum iam tempus moneret de futura reipublicæ forma dispicere, Romulus de materni aui sententia sic pro concione locutus est. Vrbem cum publicis tum priuatis ædificiis, vt recens conditam, satis ornatam esse; cogitandum tamen non in hoc sitam esse summam reipublicæ. in externis enim bellis amplæ profundæque fossæ munimentum, non satis certam incolumitatis & securitatis spem policeri inclusis intus ciuibus: sed ad hoc tantum conducere, ne oppressis repentino incursu hostis cladem aliquam inferat: neque si intestinus tumultus inuadat rempublicam, priuatas ædes præbere tutum cuiquam refugium. hæc enim ad vitam quiete ac tranquille degendam ab hominibus inuenta esse subsidia, quæ nihil vetent quo minus vel vicinis insidiemur per iniuriam, vel ipsi expositi

Vrbis conditæ annus I, Olymp. 7, anno post captum Ilium 432.

Romulus de instituenda rep. disserit.

ἀνῶν καταγωγὴ βοτήρων, ἄφθονον αἰαδιδούσης πόαν τῆ αὐτόθι γῆς, οὐ μόνον τῆ χειμερινῆ, ἀλλὰ καὶ τῆ θερινόμου, διὰ τὸ αἰαψύχειν τε καὶ καταρδοῦσθαι αὐτῆ ποταμούς. ἔθνος δὲ τὸ Ἀλβανὸν μικτὸν ἦν ἔκ τε Ἀρκάδων καὶ Γελασγῶν, καὶ τῶν ἐξ Ἤλιδος ἐλθόντων Ἐπειῶν, Τελεβοιῶν τε καὶ Ἰλίου δεῦρο ἀφικομένων εἰς Ἰταλίαν Τρώων, ὧν ἦν Αἰνείας ὁ Ἀγχίσου καὶ Ἀφροδίτης. εἰκὸς δέ τι καὶ βαρβαρικὸν ἐκ τῶν προσοίκων ἢ παλαιῶν οἰκητόρων ἐπολιτεύετο. Ἑλληνικῷ συνῳκίσθη λαγχάνει. ὄνομα δὲ κοινὸν οἱ σύμπαντες ἔσοι Λατῖνοι ἐκλήθησαν ἐπ' ἀνδρὸς δυναστεύοντος τῆ τόπων Λατίνου, τοῦ κατ' ἔθνος ὀνομασίας ἀφαιρεθέντες. ἐτειχίσθη μὲν οὖν ἡ πόλις ὑπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν ἐν αὐτῆ δευτέρῳ [καὶ διακοσοστῷ] καὶ τεσσακοστῷ μετ' Ἰλίου ἅλωσιν, ὅτε τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος. οἱ δὲ ἀναγόντες τὴν ἀποικίαν, ἀδελφοὶ δίδυμοι τοῦ βασιλέως ἦσαν Ῥωμύλος αὐτῶν ὄνομα θατέρῳ· τῷ δὲ ἑτέρῳ, Ῥῶμος· τὰ μήκιστον μὲν, ἀπὸ Αἰνείου τε καὶ Δαρδανίδαι· πατρὸς δὲ ἀκριβῶς αὐτὸν εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον ἐξ ὅτου φυέντες, πιστεύουσι δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων Ἄρεος υἱοὶ νομίζεσθαι. οὐ μέντοι διέμειναί γε ἀμφότεροι τῆς ἀποικίας ἡγεμόνες, ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς στασιάσαντες· ἀλλὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Ῥωμύλου ἀπολομένου θατέρου κατ' τὴν μάχην, οἰκιστὴς γίνεται τῆς πόλεως, καὶ τοὐνόμα αὐτῆ τῆς ἰδίας κλήσεως ἐπώνυμον θέμενος. ἀριθμὸς δὲ τῶν μετοικούντων ἀποίκων τῆς ἀποικίας ἀπὸ πολλοῦ τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐξαποσταλέντος ὀλίγος ἦν ὁ καταλεφθεὶς, τετρακόσιοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς τετρακόσιοι. ἐπεὶ δὲ ἦν τὰ τάφρος αὐτοῖς ἐξείργαστο, καὶ τὸ ἔρυμα τέλος εἶχεν, εἴ τε οἰκήσεις τὰς αἰναγκαίας κατεσκεύασε, ἀπειλήφει, ἀπήτει δὲ ὁ καιρὸς καὶ περὶ κόσμου πολιτείας ὃν χρήσαιντο σκοπεῖν, ἀγορὰν ποιησάμενος ὁ Ῥωμύλος, ὑποθεμένου τοῦ μητροπάτορος, καὶ διδάξαντος ἃ χρὴ λέγειν· τὴν μὲν πόλιν ἔφη τάς τε δημοσίας καὶ τὰς ἰδίας κατασκευὰς ὡς νεόκτισον ἀποχρώντως κεκοσμῆσθαι· ἡ- "
ξίου δὲ σύνθυμεῖσθαι πολλὰς ὡς οὐ τοῦτ' ὄντα τὰ πλεί- "
στου ἄξια ἐν τῆς πόλεσιν. οὔτε γὰρ ἐν τοῖς ἀστείοις "
πολέμοις τὰς βαθείας τάφρους καὶ ὑψηλὰς, ἐρύματα "
ἱκανὰ εἶναι τοῖς ἔνδον ἀποκάμματα σωτηρίας ὑπό- "
λημψιν τοῦδε κρίνειν, ἀλλ' ἐν τῷ μόνον ἐγγυᾶσθαι, ὅ μηδὲν "
ἐξ ὑπεδρομῆς κακὸν ὑπὸ ἐχθρῶν παθεῖν τοσοῦτο- "
πληθέντας· οὐδ' ὅταν ἐμφύλιοι ταραχαὶ ὁ κοινὸν "
κατάσχωσι, τῶν ἰδίων οἴκων καὶ ἐνδιαιτημάτων τὰς κα- "
ταφυγὰς ὑπαρχὴν τινὶ ἀκινδυνοῦσι. χρῆς γὰρ αὐ- "
θεσποίοις τοῦτα καὶ ῥαστώνης βίον διάγειν τοῦδε μό- "
νον, μεθ' ὧν ἔστε ὁ ὑπεδεχόμεθα τῶν πέλας κωλύε- "
σθαι μὴ οὐ πονηρὸν εἶναι, ὅτ' ἐν τῷ ἀκινδυνοῦσι βέβη- "
κέναι

" κέναι θαρρεῖν τὴν ὑπεδεχόμενον πόλιν τὲ εὐδεμίαν
" τῶν τοιούτοις ἐκλαμπροτάτοις εἶναι, ὅτι μήκιστον οὐδαί-
" μονα γενέσθαι καὶ μεγάλην· οὐδὲ οὐ μὴ τυ-
" χεῖν τινὰ κατασκευῆς ἰδίας τε καὶ δημοσίας πολυτε-
" λοῦς, κεκωλῦσθαι μεγάλην γενέσθαι καὶ εὐδαίμο-
" να· ἀλλ' ἕτερα εἶναι τὰ σώζοντα, καὶ ποιοῦντα μεγά-
" λας ἐκ μικρᾶς τὰς πόλεις· ἐν μὲν τοῖς ἀστείοις πο-
" λέμοις, οὗ δεῖ τῶν ὅπλων κράτος· τοῦτο γὰρ τὴν πόλιν πα-
" ρεγένεσθαι καὶ μελέτη· ἐν δὲ ταῖς ἐμφυλίοις παρα-
" χαῖς, τὴν τῶν πολιτευομένων ὁμοφροσύνην. τοιαύτην 10
" δὲ τὸν σώφρονα καὶ δίκαιον ἑκάστου βίον ἀπέφηνεν ἐκφαί-
" νοντα ὄντα τῶν κοινῶν τοῦδε κρατεῖν. τοῖς δὲ τὰ πολέμια
" τε ἀσκοῦντας, καὶ τὰ τῆς ἐπιθυμίας κρατοῦντας, ἀρί-
" στα κοσμεῖν τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, τείχη τε ἀνοικο-
60 " δομεῖν, καὶ καταγωγὰς τοῖς ἑαυτῶν βίοις ἀ-
" σφαλεῖς τοῖς εἰ τοῖς τοῦδε ἀσκοῦσι μαχη-
" τὰς δέ γε καὶ δικαίους ἄνδρας, καὶ τὰς ἀρετὰς ἐπι-
" τηδεύοντας, ὃ τὸ πολιτείας κῆμα ποιεῖν τοῖς θεοφίλεσι
" αὐτὸ καταστήσαντας, μαλθακοὺς τε αὖ καὶ πλεονέ-
" κτας, καὶ δούλους ἀρετῶν ἐπιθυμεῖν, τὰ πονηρὰ ἐ- 20
" πιτηδεύματα ἐπιτελεῖν. ἔφη τε τοῦδε τῶν τοσοῦτο-
" τέρων καὶ διὰ πολλῆς ἰσοτείας ἐλπιζομένων ἀκούειν ὀ-
" τι πολλαὶ μὲν ἀποικίαι μεγάλαι καὶ εἰς εὐδαίμονας
" ἀφικόμεναι τόποις, αἱ μὲν αὐξήσαι διεφθάρησαν εἰς κά-
" σεις ἐμπεσοῦσαι, αἱ δ' ὀλίγον ὑπήκουσαν χρόνον ὑπή-
" κοοι τοῖς πλησιοχώροις ἐκατηκάσθησαν γενέσθαι, καὶ αὐτὰ
" κρείττονος χώρας ἐκ κατέρου, τὴν χείρονα τύχοι δι-
" ωμάξασαι, δοῦλαι δὴ ἐξ ἐλευθέρων γενόμεναι· ἔστε-
" ραι δ' ὀλιγομένθεφροι, καὶ εἰς χωρία ἀπόνου ἀποδοῦσαι
" τοῦδε γενόμεναι, ἐλεύθεραι μὲν τοῦτον, ἔπεσται δ' ἐ- 30
" λεῶν ἀρχουσαι διετέλεσαν. καὶ ἔστε τῆς εὐτυχίας
" τῶν ὀλίγων, ἔστε τῆς δυστυχίας τῶν πολλῶν, ἕτερόν
" τι ἢ ὁ τῆς πόλεως κῆμα ὑπαρχὴν αἴτιον. εἰ μὲν
" οὖν μία τις ἐκ τοῦδε πᾶσιν ἀνθεσπίοις βίον πάξις
" ποιοῦσα εὐδαίμονας τὰς πόλεις, καὶ χαλεπὸν ἀνεύρε-
" σθαι σφίσι τὴν αἵρεσιν αὐτῆς· νῦν δ' ἔφη πολλὰς πιω-
" θανεῖν καταστήσας παρ' Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις
" ὑπαρχούσας. ἐξ δ' ἐξ ἁπασῶν ἐπαινεσθείσας μά-
" λιστα ὑπὸ τῶν χρωμένων ἀκούειν, καὶ τούτων οὐδε-
" μίαν εἶναι τῶν πολιτικῶν εἰλικρινῆ, τοσεῦναι δέ τινας 40
" ἑκάστη κῆρας συμφύτους· ὥστε χαλεπὸν εἶναι τὸν αὐ-
" τῶν αἵρεσιν. ἐξίου τὲ αὐτοὺς βουλευσαμένους ὅτι χρο-
" λῆς εἰπεῖν εἴτε ὑφ' ἑνὸς ἄρχεσθαι θέλοιεν ἀνδρὸς,
" εἴτε ὑπὸ ὀλίγων. ἐγὼ δὲ ὑμῖν, ἔφη, τοσοῦτον ἐὰν κα-
" ταστήσασθε πολιτείαν οὐδεπῆς, καὶ ἔστε ἄρχειν ἀπα-
" ξιῶν, ἔστε ἄρχεσθαι αἰαίνομαι. ἡμῶν δὲ ἀς μοι τοσοῦ-
" τον ἐπιδείξαιτε τὴν ἀποι-

simus aliorum insidiis. nec vllam vnquam vrbem huiusmodi ornamẽtis quæsisse sibi diuturnam felicitatẽ & amplitudinẽ; aut contra sine priuatorum & publicorũ ædificiorũ magnificentia non potuisse amplã & fortunatam euadere. Aliud esse quod seruet ciuitates, & e paruis magnas faciat: nimirũ in externis bellis armorum potentiã, quæ fortitudine paretur & assiduo studio: in ciuilib. vero tumultibus, concordiã ciuiũ. eam singulorũ iustitia & tẽperantia foueri in republica. ceterũ eos qui se in re militari exercent, suisq; cupiditatib. temperent, egregie ornare suas patrias, esseq; ciuitati pro mœnib. inexpugnabilibus, vitæq; suę tutissima parare domicilia. bellicosos certe viros qui iustitiam & ceteras virtutes colant, prudentibus hominib. qui respublicas instituerũt, earum constituendarũ formam præbuisse. contra, molles, auaros, fœdisq; cupiditatib. addictos, malis quoq; occupari studiis. Se quidem a senibus in historiarũ cognitione multũ versatis accepisse, multas colonias magnas & in fortunata loca delatas, vel statim seditionib. esse perditas, vel post non longam morã imperio vicinorũ subditas; & pro meliore quẽ obtinuerãt agro, conditionẽ accepisse deteriorẽ, seruas ex liberis redditas: rursum alias non magno numero nec in agros admodum bonos profectas, liberas primum, deinde aliarum etiã dominas permansisse. & neq; paucis hisce felicitatis, neq; multis illis in fortunis causam aliã fuisse, quam formã reipublicæ. Quodsi vna quæpiã esset apud omnes homines vitæ ratio, quæ ciuitates felices faceret, eã facile ab ipsis eligi potuisse; nunc varias eius reperiri species tũ apud Græcos tũ apud barbaros: sed ab expertis laudari tres potissimũ; nec harum tamen vllã ab omni parte sincerã, q; cuiq; aliquid insit mali, fato quodam agnatum. Cum itaq; difficilis sit earum electio, iussit eos re per otium considerata dicere, num vni rectori, an paucis, parẽre malint. Equidem, inquit, quancunque reipublicæ formam institueritis, ad eam recipiendam paratus sum, nec principatu me indignum existimans, nec detrectans imperata facere. honorũ, quibus me dignati estis, tributo primũ coloniæ deducendæ princi-

patu, deinde vrbe a me denominata, satis habeo. hos enim nec externum bellũ, nec intestina seditio; nec, quod omnia præclara offuscat, tempus; nec vllus casus infestus auferre mihi poterit; sed tum viuus tum defunctus in perpetuũ his perfruar. Hęc tunc Romulus a materno auo, vt iam dixi, edoctus, memorauit apud populum. Illi communicato inter se cõsilio, responderunt in hunc modum: Nobis noua reipublicæ forma non est opus; nec a maioribus probatam & per manus traditam mutabimus; sed & priscorum consiliũ sequimur, quos non sine insigni prudentia illam reip. formam instituisse credimus; & præsenti fortuna contenti sumus. cur enim illam incusemus, cum sub regib. contigerint nobis bona quæ apud homines habentur præcipua, libertas, & imperium in alios? hæc est nostra de republica sententia. Ceterum honorem eum non alii magis quã tibi conuenire persuasum nobis est, tũ ob genus regium ac virtutẽ, tum vero maxime quod te huius coloniæ ducem habuimus, multamque in te gnauitatem atque sapientiam animaduertimus, nõ tam verbis quam factis edocti. His auditis Romulus, delectari se quidem ait isto hominum iudicio, quo dignus regno sit habitus; non tamen assumpturum eum honorẽ ante quam deus auspicio certo cõprobauerit. Quod cũ & illis placuisset, præstituta die qua de regno alites consuleret, vbi ea illuxit, sub diuum e tentorio progressus est. ibi stans in loco puro, & rite mactatis victimis, vota fecit Ioui regi & ceteris diis quos coloniæ duces fecerat, vt si ipsorum volũtate rex vrbis futurus esset, signum de cælo felix ostenderent. Peractis precib. fulgur a sinistris ad dextra emicuit. Habẽt autẽ Romani talia pro faustis, siue ex disciplina Etrusca, siue ita edocti a maioribus, hac ratione, vt equidem arbitror, quod captãdis auspiciis optima sedes ac statio sit quę orientem spectat, vnde sol, luna, stellęque tam fixæ quam errantes surgunt; & vnde mundus (cuius conuersione cũcta quę in eo sunt, modo super terram exsistunt, modo sub terrã descẽdunt) facto mot° initio, circularẽ cursum peragit. porro qui orientem spectant, septẽtriones a sinistris habent,

Romulus rex creatur.

κίας, ἔπειτα καὶ τῇ πόλει τὴν ἐπωνυμίαν ἐφ' ἑαυτοῦ θέντες, ἥν ἔχω. τοῦτας γὰρ ὅτε πόλεμος ἐπιφόβιος, ὅτε στάσις ἐμφύλιος, ὅτε ὁ πάντα μιαίνων τὰ καλὰ χρόνος ἀφαιρήσεταί με, οὔτε ἀνὴρ τύχη παλίγκοτος σοφεμία· ἀλλὰ καὶ ζῶντι καὶ τὸν βίον σκληπόντι τοῦτον ἐπαρξέι μοι τὸν πάντων τόδε πάντα τὸν λοιπὸν αἰῶνα τυγχάνειν. τοιαῦτα μὲν ὁ Ῥωμύλος σὺν διδαχῆς τοῦ μητροπάτορος, ὥσπερ ἔφην, ἀπομνημονεύσας σὺν τοῖς πλήθεσιν ἔλεξεν. οἱ δὲ, βουλευσάμενοι κοινῇ σφᾶς αὐτοῖς, ἀπεκρίνοντο τοιάδε· Ἡμεῖς πολιτείας μὲν κοινῆς σοῦδεν δεόμεθα· τὴν δ' ἐπὶ τῶν πατέρων δοκιμασθεῖσαν εἶναι κρείττην τῶν ἀγαθῶν ὑπ' μετα-θέμεθα, γνώμην τε ἑπόμενοι τῶν παλαιοτέρων, οἷς ἀ-πὸ μείζονος οἰόμεθα φρονήσεως αὐτὴν καταστῆσαι, καὶ τύχῃ χρησόμενοι. οὐ γὰρ τήνδε μεμψαίμεθ' ἂν εἰκότως, ἣ παρέχει ἡμῖν βασιλευομένοις τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, ἐλευθερίαν τε καὶ ἀγ-λων κρείττω. τῶν μὲν δὴ πολιτείας τοῦτα ἐγνω-καμεν. τὴν δὲ ὑμῖν τοῦτην οὐχ ἑτέρῳ τινὶ μᾶλλον ἢ σοὶ προσήκειν ἐπολαμβάνομεν, τῶν τε βασιλείου ἕνεκα καὶ τῆς ἀρετῆς, μάλιστα δ' ὅτι τὴν ἀποικίαν ἡ-γεμόνι κεχρήμεθά σοι, καὶ πολλὴν συνίεμεν δεινό-τητα, πολλὴν δὲ σοφίαν, οὐ λόγῳ μᾶλλον ἢ ἔργῳ μαθόντες. τοῦτα ὁ Ῥωμύλος ἀκούσας, ἀγαπᾶν μὲν ἔφη βασιλείας ἄξιος ὢν ἀνθρώπων κριθεὶς ὑ μὲν τοιαῦτα λήψεσθαι τὴν τιμὴν πρότερον, ἐὰν μὴ καὶ ὁ δαιμόνιον ἐπιθεασῃ δι' οἰωνῶν αἰσίων. ὡς δὲ κἀκείνοις ἐν βουλομένοις, πρωΐ τῶν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐμεμαντεύετο πρὸς τὴν ἀρχὴν ἔμελλε, ὑπὲρ κε-φαλῆς ὁ χρόνος, ἀνασὰς πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐκ τῆς σκηνῆς προῆλθεν. σὰς δὲ ὑπαίθριος ἐν καθαρῷ χωρίῳ, καὶ προθύσας ὁ νόμος ἐῶν, εὐχετο Διί τε βασιλεῖ καὶ τοῖς θεοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἐποιήσατο τῆς ἀποικίας ἡγεμόνας, εἰ βου-λομένοις αὐτοῖς ἔστι βασιλεύειν τῶν πόλιν ὑφ' ἑαυτῷ, σημεῖα οὐρανία φανῆναι καλά. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἀστραπὴ δι' ἦλθεν ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά. τίθενται δὲ Ῥωμαῖοι τὰς ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀστραπὰς αἰσίους, εἴτε παρὰ Τυρρηνῶν διδαχθέντες, εἴτε πατέρων καθηγησαμένων, κατὰ τοιόνδε, ὡς ἐγὼ πείθομαι, λογιζόμενος, ὅτι καλλίστη μὲν ἐστι καὶ σάσις ἀεὶ τῶν οἰωνοῖς μαντευομένων ἡ βλέπουσα πρὸς ἀνατολὰς, ὅθεν ἥλιός τε καὶ ἀναφορὰ γίνον) καὶ σελήνης, καὶ ἀστέρων πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν ἥτε ἅ κόσμος πάντα φορεῖ, δι' ὧν τοτὲ μὲν ἐπὶ γῆς ἀπαντα τὰ ἐν αὐτῷ γίνεται, ὅτε δ' ἐπὶ γῆς, ἐκεῖθεν ἀρξαμένη τὴν ἑκάστοτε δεύτερον ἀποδίδωσι. τοῖς δὲ πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσιν ἀριστερὰ μὲν γίνον) πρὸς τὴν ἀρκτον ὑπεστρέφοντα μέρη δεξιὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν φέρεται· ἡμιώτερα δὲ τὰ πρῶτα πέφυκε τῶν ὑστέρων. μέλεωείζει) γὰρ ἀπὸ τῶν βορείων μερῶν ὁ τῶν ἄξονος πόλος, περὶ ὃν ἡ τῶν κόσμου τροφὴ γίνεται· καὶ τῶν πέριξ κύκλων τῶν διεζω-κότων τὴν σφαῖραν ὁ καλούμενος ἀρκτικὸς, ἀεὶ τῇδε φανερός· τοῦπεινθεν δ' ἀπὸ τῶν νοτίων ὁ καλούμενος ἀντάρκτικὸς κύκλος, ἀφανὴς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. εἰκὸς δ' κεφάτιστα τὰ ἑρανίων καὶ μεταρσίων σημείων ἐπαρ-χὴν ὅλα ἐκ τοῦ κεφαλίου γίνεσθαι μέρους. ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν ἐ-γραμμένα πρὸς ἀνατολὰς ἡνεμονικωτέραν μοῖραν ἔχει τῆς πρωϊεσπερείων, αὐτῶν δέ γε τῶν ἀνατολικῶν ὑψηλότερα τὰ βόρεια τῶν νοτίων, τοῦτα δὴ εἴη κεφάτιστα. ὡς δέ τινες ἱστορεῦσιν, οὐκ παλαιά τε καὶ πρὶν ἢ τοῦδε Τυρρηνῶν μαθεῖν, τοῖς Ῥωμαίων πρεσβύτοις αἴσιοι ἐνομίζοντο αἱ ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἀστραπαί. Ἀσκανίῳ γὰρ τῷ ἐξ Αἰνείου γεγονότι, καθ' ὃν χρόνον ὑπὸ Τυρρη-νῶν, οὓς ἦγε βασιλεὺς Μεζέντιος, ἐπολεμεῖτο καὶ Ἰδχή-ρης ἐῶ, περὶ τὴν τελευταίαν ἔξοδον, ἐῶ ἀπεγνωκὼς ἤδη τὴν πρεσβυτέρ' ἔμελλε πρήσσειν, μετ' ὀλοφυρμοῦ τόν τε Δία καὶ τοὺς ἄλλους αὐτουμένῳ θεοὺς αἴσια σημεῖα δοῦναι τὴν ἔξοδον, φασὶν αὐθρίας ὄσης ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἀστραψαι τὴν οὐρανόν. τοῦ δ' ἀγῶνος ἐκείνου λαβόντος τὸ κράτιστον τέλος, δόξαμεῖναι τοῦδε τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ νομιζόμενον αἴσιον τόδε τὸ σημεῖον. τότε δ' οὖν ὁ Ῥω-μύλος ὀλίγῳ τὰ τοῦδε τοῦ δαιμονίου βέβαια προσέ-λαβε, συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τὰ μαντεῖα δηλώσας, βασιλεὺς ἀποδείκνυται πρὸς αὐ-τῶν, καὶ καλεῖσθαι ἐν ἔθει τοῖς μετ' αὐτὸν ἅπασι μή-τε βασιλείας μήτε ἀρχὰς λαμβάνειν, ἐὰν μὴ καὶ ὁ δαιμόνιον αὐτοῖς θεάσῃ· διέμενέ τε μέχρι πολλοῦ φυλαττόμενον ὑπὸ Ῥωμαίων ὁ τοῦ τοὺς οἰωνι-σμοὺς νόμιμον, ὁ μόνον βασιλευομένης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν μοναρχῶν, ἐν ὑπάτων καὶ στρατηγῶν καὶ τῶν δήμων τὰ τῶν νόμοις ἀρχόντων αἱρέσει. πέπαυ) δ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις· πλὴν ὅ εἰκών τις αὐτοῦ λείπεται, τῆς ὁσίας τούτης ἕνεκα γινομένη. ἐπαυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλ-λοντες λαμβάνειν, καὶ τοῦ τὸν ὄρθρον ἀνίσταμενοι ποι-ουῶταί πινας ἀνὰ ἀθεμεῖ· τῶν δὲ παιόντων νε-νὲς ὀρνιθοσκόπων μαθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φερόμε-νοι, ἀστραπὴν αὐτοῖς μιμυόμενα φασὶν ἐκ τῶν ἀριστε-ρῶν τὴν οὐρανόν. οἱ δὲ, τὸν ἐκ τῆς φωνῆς οἰω-νὸν λαβόντες, ἀπέρχονται τοῦτας τοῦ καλεῖσθαι· οἱ μὲν, αὐτὸ τοῦ ἱκανὸν ὑπολαμβάνοντες εἶναι, ὅ μη-δένα γνέσθαι τῶν ἐναντιουμένων τε καὶ κωλυόντων οἰωνῶν· οἱ δὲ, καὶ τοῦδε ὁ βούλημα τοῦ θεοῦ κωλύον-τος· ἔστι δ' ὅτε βιαζόμενοι, καὶ τὰς ἀρχὰς ἀρπάζοντες

a dextris meridiẽ. honoratius autem est prius quam posterius. sublimis enim ab aquilonari tractu polus attollitur, circa quem mundus voluitur; & e quinque sphæræ circulis qui vocatur arcticus, hac parte semper est conspicuus: at ab australi tractu is qui vocatur antarcticus, semper in ea parte delitet. verisimile autem est inter signa quæ de cælo eduntur, ea præcellere quæ se ex potissima eius parte ostendunt. & quoniam orientalia potiorem partem obtinẽt quam occidentalia, tum in his ipsis celsiora sunt australib. aquilonaria, ea merito habentur optima. Vt vero quidam tradunt, iam tum priscis temporibus, ante receptam Etruscam disciplinam, Romanorum maiores fulgura e sinistris emicantia iudicabant felicia. Fertur enim Ascanium Æneę filium, quo tempore obsidione premebatur a Tuscorum rege Mezentio, iam desperatis rebus postremam eruptionem facturum, cum lamentis inuocasse Iouem deosque ceteros, vt felix erumpendi signum darent cælitus; moxque sereno cælo micuisse a sinistris fulgura. quod prœlium quoniam feliciter cessit, posthac id signum felix apud posteros habitum.

Romulus in regno cõfirmatur.

At Romulus tunc acceptis a deo certis signis, aduocata concione & indicatis auspiciis, rex omnium consensu declaratur, & morem instituit in posterum, nequis regnum assumeret magistratumve iniret, nisi & deus idem probaret: estque hæc auspicii lex apud Romanos longo tempore obseruata, non solum sub regibus, verum etiam sublata monarchia, in cõsulum, imperatorum, ceterorumque magistratuum legitimorum comitiis. nostra vero tempestate imago tantum quædam huius iuris remanet religionis gratia. Candidati enim e tentoriis diluculo prodeuntes, preces quasdam sub diuo peragunt. ibi aliqui ex auguribus, qui ęre publico ad huiusmodi negotia adhibẽtur, fulguris signum a sinistris datum pronuntiant, etiamsi nullum sit datum. at illi vocis omine contenti, ad sumendum magistratũ abeunt; quidã, hoc ipsum rati sufficere, q̃ nullo auspicio aduerso fuerint prohibiti; quidam etiã præter prohibentis dei voluntatem: interdũ non tã capiunt magistratus quam

per vim rapiunt. quamobrem multi terrestres Romanorum exercitus internecione deleti sunt; multæ classes in mari vna cum ipsis militibus perierunt, aliæque clades ciuitati acciderunt grauissimæ, tum in externis bellis, tum in ciuilibus; sed maxime insignes nostro tempore, quando Licinius Crassus, vir ætate sua nemini imperatorum secundus, expeditionem fecit contra Parthos aduersis fatis, & contemptis quæcunque ipsum reuocabant ominibus innumeris.

Verũ de religionis neglectu qui nostrum inuasit seculum, longum esset dicere. Ceterum Romulus diis hominibusque fauentibus rex declaratus, & bello dicitur fuisse magnus, periculorumque contemptor; & in rep. optime instituenda prudentissimus. eius nunc domi ac militiæ gesta prosequar, quæcunque memoratu digniora sunt. ac primum de concinna reipublicæ forma, quam equidem omnibus ceteris rerump. constitutionibus præfero, vt paci æque ac bello idoneam. ea sic se habuit. in tres partes diuisa vniuersa multitudine, singulis singulos præfecit duces præclarissimos. deinde vnamquanque rursum in decem partitus, totidẽ eis duces præposuit, singulis scilicet fortissimum quenque. harum partium maiores, tribus; minores, curias appellauit, sicut & hodie vocantur. Græci curias, φράτρας siue λόχους; tribus, φυλὰς siue τριττῦς dicerent; sicut tribuum præfectos, φυλάρχους & τριττυάρχους iidem nominarent, quos Romani tribunos: alteros, curiis præpositos, φρατριάρχους & λοχαγοὺς; quos Romani curiones appellant. curiæ rursum in decurias ab eo distributæ sunt, & suus cuique decuriæ præfuit rector, decurio vernacula lingua dictus. Ita digesto per tribus atque curias populo, agro quoque in triginta sortes æquales diuiso, singulas curias singulos sortiri agros iussit, exempto prius quantum fanis & templis sufficeret, & quadam parte quæ esset iuris publici. atque hæc fuit vna diuisio tam virorum quam agrorum; in qua rex summam reip. æqualitatem obseruasse visus est. Nunc alteram dicturus sum virorum duntaxat, quæ ad subditorum curam, honores, atque dignitates pertinet. Illustres genere, &

Rom. temp. instituit.

Tribus. Curiæ.

μᾶλλον ἢ λαμβάνοντες· ὅθεν καὶ πολλαὶ ἐν γῇ τραπεῖαι Ῥωμαίων ἀπώλοντο πανωλεθρεῖ, πολλοὶ δὲ ἐν θαλάττῃ στόλοι διεφθάρησαν αὐτόνομοι, δυναστεῖαι τε συμ- 62
φοραὶ μεγάλαι καὶ δυνατὴ τῇ πόλει συνέπεσον, αἱ μὲν ἐν ἀθνείοις πολέμοις, αἱ δὲ κατὰ τὰς ἐμφυλίους διχοστασίας· ἐμφανέσταται δὲ καὶ μέγιστα αἱ κατὰ τὸν ἐμὸν ἡλικίαν, ὅτε Λικίννιος Κρῶσσος, ἀνὴρ οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἡγεμόνων, τραπεὶς ἦλθ' ὅπῃ ὁ Παρθῶν ἔθνος, ἐναυλισμὸν τοῦ δαιμονίου, πολλὰ χαίροντα φράσας τοῖς ἀποβέποισι τὴν ἔξοδον οἰωνοῖς μυείοις ὀσίοις νενομισμένοις. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῆς εἰς ὃ δαιμόνιον ὀλιγωρείας, ἢ χρῶνται τινες ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, πολὺ ἂν ἔργον εἴη λέγειν. ὁ δὲ Ῥωμύλος ἀποδειχθεὶς τοῦτον τὸν τόπον ὑπό τε ἀνθρώπων καὶ θεῶν βασιλεὺς, τά τε πολέμια δεινὸς καὶ φιλοκίνδυνος ὁμολογεῖται γενέσθαι, καὶ πολιτείαν ἐξηγήσασθαι τὴν κεφαλίσην φρονιμώτατος. διέξειμι δ' αὐτοῦ τὰς πράξεις τάς τε πολιτικὰς καὶ κατὰ πολέμους, ὧν καὶ λόγον ἄν τις ἐν ἱστορίᾳ ἀφηγήσασθαι ποιήσαιτο. ἐρῶ δὲ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας, ὃν ἐγὼ πάντων ἡγοῦμαι πολιτικῶν κόσμων ἀριστεύειν ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους. ἐν ᾧ δὲ τοιόσδε· τριχῇ νείμας τὴν πλῆθυν ἅπασαν, ἑκάστων τῶν μοιρῶν τὸν ἐπιφανέστατον ἐπέστησεν ἡγεμόνα· ἔπειτα τῶν τριῶν πάλιν μοιρῶν ἑκάστην εἰς δέκα μοίρας διῄρει, ἴσους ἡγεμόνας καὶ τούτων ἀπέδειξε τοῖς ἀνδραποδόποις· ἑκάστῃ δὲ τὰς μὲν μείζους μοίρας, τρίβους· τὰς δὲ ἐλάττους, κουρίας, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέτερον βίον ἔτι προσαγορεύονται. εἴη δὲ ἀν Ἑλλάδι γλώττῃ τὰ ὀνόματα ταῦτα μεθερμηνευόμενα, φυλὴ μὲν καὶ τριττὺς, ἡ τρίβος· φράτρα δὲ καὶ λόχος, ἡ κουρία. καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ μὲν τὰς τρίβων ἡγεμονίας ἔχοντες, φύλαρχοί τε καὶ τριττύαρχοι, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι Τριβούνους· οἱ δὲ τὴν κουρίας ἐφεστηκότες, φρατρίαρχοι καὶ λοχαγοὶ, οὓς ἐκεῖνοι Κουρίωνας ὀνομάζουσι. διῃρέτο δὲ καὶ εἰς δεκάδας αὐτῶν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἡγεμὼν ἑκάστην ἑκάστῃ δεκάδα, Δεκουρίων κατὰ τὸν ὀπιχώριον γλῶτταν προσαγορευόμενος. ὡς δὲ διεκρίθησάν τε ἅπαντες, καὶ σωματαχθεὶς εἰς φυλὰς καὶ φράτρας, διῄρει τὴν γῆν εἰς τριάκοντα κατὰ κλήρους ἴσους, ἑκάστῃ φράτρᾳ κλῆρον ἀπέδωκεν ἕνα, ἀξιολογὸν τῶν ἀρχοῦσαν εἰς ἱερὰ καὶ τεμένη, καί τινα καὶ τῷ κοινῷ γῆν καταλιπών. μία μὲν οὖν αὕτη διαίρεσις ἦν ὑπὸ Ῥωμύλου τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῆς χώρας, πρὸς ἔχουσα τὸν κοινὸν καὶ μεγίστην ἰσότητα, τοιάδε τις οὖσα. ἑτέρα δ' αὖτ' πάλιν τῶν ἀνδρῶν ἡ τὰ φιλόνθεσπα καὶ τὰς ἡμᾶς νέμουσα, καὶ τὸν αὐξίαν, ὃν μέλλω διηγήσασθαι. τοῖς ὀπιφανεῖς κατὰ γένος καὶ

ἀρετὴν ἐπαινεμένοις, καὶ χρήμασιν, ὡς ἐν τοῖς τότε χρόνοις, εὐπόροις, οἷς ἦν τὰ παῖδες ἦσαν, διώριζεν ἀπὸ τῶν ἀσήμων καὶ ταπεινῶν, καὶ ἀπόρων. ἐκάλει δὲ τοὺς μὲν ἐν τῇ κατωτέρᾳ τύχῃ, Πληβείους, ὡς δὴ οὗ Ἕλληνες εἴποιεν, δημοτικοὺς· τοὺς δὲ ἐν τῇ κρείττονι, Πατέρας, εἴτε ἀφ' ὧν προσεβεβλήκει ἡλικίας τῶν ἀνδρῶν, εἴθ' ὅτι παῖδες αὐτοῖς ἦσαν, εἴτε ἀφ' τοῦ ὀπιφανεῖαν τοῦ γένους· εἴτε ἀφ' πάντα ταῦτα· ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ, ὡς αὖ τις εἰκάσειε, τῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπ' ἀρετῇ φυσάσης, ὃ πρόβλημα λαβών. ἐκεῖνοι μὲν δὴ εἰς δύο μέρη νείμαντες ὃ πλῆθος, Εὐπατρίδας μᾶλλον ἐκάλουν τοὺς ἐν τῷ ἐπιφανῶν οἴκων καὶ χρήμασι δυναστοῦς, οἷς ἡ τῆς πόλεως ἀνέκειτο προστασία· Ἀγορίους δὲ, τοὺς δημοτικοὺς πολίτας, οἱ τῶν κοινῶν ἐστέρουν ἦσαν κύριοι· τοῦ χρόνῳ δὲ ὅμως προσελήφθησαν ὅπῃ τὰς ἀρχάς. οἱ μὲν δὴ τὰ πιθανώτατα περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἱστορῶντες, ἀφ' ταύτας τὰς αἰτίας κληθῆναί φασι τοὺς ἀνδρας ἐκείνους Πατέρας, καὶ τοὺς ἐν τοῖς αὐτῶν, Πατρικίους· οἱ δὲ πρὸς τὴν ἴδιον φθόνον ἀναφέ- 20
63 ρουσι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀμφισβητοῦσι εἰς δεῖξιν τῆς πόλιν, ὃ δὴ ταῦτα Πατρικίους κληθῆναί φασιν, ἀλλ' ὅτι πατέρας εἶχον ἀποδεῖξαι μόνοι, ὡς τῶν γε δημοτῶν δραπετῶν ὄντων, καὶ οὐκ ἐχόντων ὀνόματα πατέρας ἐλευθέρους. τεκμήριον δὲ τούτου παρέχουσιν, ὅτι τοὺς μὲν πατρικίους ὁπότε δοξάζοι τοῖς βασιλεῦσι συγκαλῶν, οἱ κήρυκες δὲ ὀνόματός τε καὶ πατρόθεν ἀνηγόρευον· τοὺς δὲ δημοτικοὺς ὑπηρέτας τινὲς, καὶ ἀθρόοι κέρασι βοείοις ἐμβυκανοῦντες, ὅπῃ τὰς ἐκκλησίας σημῆνον. ἔστι δὲ ὅτε ἡ τῶν κηρύκων ἀνάκλησις τὴν ἀνθρωπείας τῶν πατρικίων τεκμήριον, ὅτε ἡ τῆς βυκάνης φωνὴ τῆς ἀγωγείας τῶν δημοτικῶν σύμβολον· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἀμῆς, αὕτη δὲ πάχους. ἀνὴρ οἷόν τ' ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὸν πλῆθυν καλεῖν ἐξ ὀνόματος. ὁ δὲ Ῥωμύλος ὅπῃ διέκρινε τοὺς κρείττους ἀπὸ τῶν ἡττόνων, ἐνομοθέτει μετὰ τοῦτο καὶ διέπαττεν ἃ χρὴ πράττειν ἑκατέρους· τοὺς μὲν ἀπατρίδας ἱεροῦσθαί τε καὶ δίκας, καὶ δικάζειν, καὶ μὴ ἑαυτῷ τὰ κοινὰ πράττειν, ὅπῃ τῶν κατὰ πόλιν ἔργων μένοντας· τοὺς δὲ δημοτικοὺς, τούτων μὲν ἀπολελύσθαι τῶν πραγμάτων, ἀπείρους τε αὐτῶν ὄντας, καὶ δι' ἀπορίαν χρημάτων ἀσχόλους· γεωργεῖν δὲ καὶ κτηνοτροφεῖν, καὶ τοὺς χρηματοποιοὺς ἐργάζεσθαι τέχνας, ἵνα μὴ ταράττωσιν, ὡς πρὸς ἐν ταῖς δυναμεσι πόλεσιν, ἢ τῶν ἐν τέλει πρεσπηλακιζόντων τοὺς ταπεινοὺς, ἢ τὰ φαύλων καὶ ἀπόρων τοῖς ἐν τῇ εὐροιαῖς φθονουμένων. πρὸς ἀκριβῆς ἔδωκε τοῖς πατρικίοις τοὺς δημοτι-

virtute celebres, opibusq; (vt tum ferebant tempora) abundantes, quibus essent liberi, secreuit ab obscuris, abiectis, & egenis. Inferioris fortunę homines, Plebeios vocauit; qui Græcis essent δημοτικοί: potioris vero, Patres, siue ꝑ ætate anteirent alios, siue quod haberent liberos, siue propter claritatem generis, siue propter hæc omnia; exemplo (vt videtur) ab Athenienſiũ rep. sumpto, quæ illo tempore adhuc florebat. hi enim bifariam distributa multitudine, εὐπατρίδας (*id est patricios*) appellabant illustribus familiis ortos, opibusq; præpollẽtes; penes quos fuit ciuitatis regimen; ceteros ciues, ἀγροίκους, (*id est rusticos*) quib. nullum erat in repub. suffragium; licet tandem hi quoq; ad magistratus gerẽdos admissi sint. Sane qui proxime veritatẽ de rep. Romana scribunt, has causas afferũt cur illi viri Patres nominati sint, & progenies eorum Patricii. Qui autem priuatæ hac in re indulgent inuidiæ, & vrbi generis obscuri calumniã impingunt, non ideo dictos Patricios aiunt, sed quod hi soli possent patres ostendere: quasi cetera turba fugitiuorum fuerit, nec valẽtium proferre patres ingenuos: & argumento vtuntur hoc, quod quoties patricii conuocarentur a regibus, præcones quenq; suo ac paterno appellabant nomine: plebeios vero ministri quidam cornibus bubulis confertim bucinantes in concionem conciebant. sed neq; per præcones euocatio, nobilitatis patriciorum argumentũ est; neq; bucinæ sonus, obscuritatis plebeiorum indicium. nã illa, honoris; hæc, celeritatis est. neq; enim plebs intra breue tempus nominatim cõuocari poterat.

Plebeii. Patricii.

Romulus porro postquam discreuit potiores ab inferioribus, mox legibus latis præscripsit quid vtrisq; faciendũ esset: vt patricii sacra curarent, magistratus gererent, ius redderent, secum remp. administrarẽt, res vrbanas obirent: plebeii vero, ab his negotiis immunes, (quippe qui talium imperiti essent, nec vacare per inopiam eis possent) agros colerent, pecora alerent, exercerent quæstuosa opificia; ne seditiones orirentur, sicut in aliis ciuitatibus, dum inferiores a potentioribus cubito protruduntur, aut egeni ac viles eminentiorib. inuident. Commendauit enim patriciis ple-

Clientes: Patroni.

beios, optione cuiq; e vulgo data, vt quē vellet, patronū sibi legeret. mos sane Græcō & antiquus, quo diu Thessali vsi sunt, & Athenienses prisci; sed tū receptus in melius. illi enim, superbe vtebātur cliētibus, opera eis iniungentes quę nō conueniūt liberis; & siquando iussa nō fecissent, intentātes verbera; ad cetera quoq; abutētes tāquam empticiis. hos Atheniēses θῆτας vocabāt, ob ministeria; Thessali vero, πενέσας, ipso vocabulo fortunā eis exprobrātes. *nam πένεσθ Græcis significat pauperem esse.* Romulus contra & appellatione decora hoc negotium cohonestauit, patronatū nominās tutelam pauperū & abiectorum; & commoda vtrisq; addidit officia, excogitata ciuili & perhumana copula. Ius illud patronatus a Romulo tunc præscriptū, diuq; a Romanis obseruatū, huiusmodi cōstabat officiis. Patronos oportebat clientib. respondere de iure, cuius illi rudes essent; & absentiū æque ac præsentiū curam gerere, facientes quicquid pro filiis parētes solēt facere, quod ad pecunias & pecuniarios contractus attinet; & lites pro clientibus suscipere, si eis cōtra ius in cōtractib. afferretur detrimētum: itidemq; si in ius vocarentur, sustinere accusatoris impetū: & vt compendio dicā, quietem eis, qua maxime opus haberēt, parare a priuatis publicisque negotiis. Vicissim clientū erat, patronos in elocādis filiab. iuuare, si eis parum esset pecunię; & si vel ipsi, vel eorum filii capti essent, pretiū hosti dependere: priuatarum quoque litium perditarum æstimationes, & mulctas publicas pecuniarias, pro eis soluere, idq; sumptu proprio, non fœnore, sed gratis: in magistratibus item, & muneribus gerendis, ceterisque publicis impendiis, sumptuum partē non minus quam genere propinquos sustinere. Commune autem vtrisq; erat, ne fas aut ius esset alteris accusare alteros, aut aduersum dicere testimonium ferreve suffragiū, aut cēseri inter inimicos. quodsi quis deprehēsus esset aliquid horum facere, tenebatur lege de proditoribus, quā sanxit Romulus: coniictūq; eius criminis cuiuis fas erat, vt Diti sacrum, interficere. mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi, eorum corpora deuouere deo cuipiam, præcipue diis

κοτὲ, ὀπτρέψας ἑκάςῳ τῶν ἐκ τοῦ πλήθους ὃν αὐτὸς ἐβούλετο, νέμειν τοσοῦτον· ἔθος Ἑλληνικὸν καὶ ἀρχαῖον, ᾧ Θεσσαλοί τε μέχρι πολλοῦ χρώμενοι διετέλεσαν, καὶ Ἀθηναῖοι καθαρᾶς, ὀπτὶ τὰ κρείττω λαβόν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὑποδοτικῶς ἐχρῶντο τοῖς πελάταις, ἔργα τε ὀπτιτάττοντες ὡ τοσοῦτον ἐλευθέρους, καὶ ὁπότε μὴ τοσοῦτον ἀν τῶν κελευομένων, πληγὰς ἀπείλουντες, καὶ πάντα ὡς ἀν ἀναγκαιοτάτοις χρώμενοι. ἐκάλουν δὲ Ἀθηναῖοι μὲν Θῆτας τοὺς πελάτας, ὀπτὶ τῆς λαφείας· Θεσσαλοὶ δ' Πενέσας, ὀνειδίζοντες αὐτοῖς δυστυχὲς ἐν τῇ κλήσει τὸν τύχον. ὁ δ' Ῥωμύλος ὀπτικλήσει τε δωροπεῖ τὸ πρᾶγμα ἐκόσμησε, Πατρωνίαν ὀνομάσας τὸν τῶν πενήτων καὶ ταπεινῶν τοσοῦτον· καὶ τὰ ἔργα χρηστὰ τοσοῦτον ἔθηκεν ἑκατέροις, φιλανθρώποις καὶ πολιτικοῖς κοσμοῦντος αὐτῶν τὰς συζυγίας. ἐν δὲ τῷ ὑπὸ ἐκείνου τότε θεωθέντα μέχρι πολλοῦ τοσοῦμεναι Ῥωμαίοις ἔθη τοῦ τοῖς πατρωνίας τοιάδε· τοῖς μὲν πατρικίοις ἔδει τοῖς ἑαυτῶν πελάταις ἐξηγεῖσθαι τὰ δίκαια, ὧν οὐκ εἶχον ἐκεῖνοι τὸν ὀπτιστήμων, παρόντων τε αὐτῶν καὶ μὴ παρόντων τ' αὐτὸν ὀπιμελεῖσθαι τόπον, ἀπόντα τοσοῦτον ὅσα τοῖς παίδων τοσοῦτοι πατέρες, εἰς χρημάτων τε καὶ τοῖς χρήματα συμβολαίων λόγον· δίκας τε ὑπὲρ τῶν πελατῶν ἀδικουμένων λαμβάνειν, εἴτις βλάπτοιτο τοῖς τὰ συμβόλαια, καὶ τοῖς ἐπικαλοῦσιν ὑποέχειν· ὡς δὲ ὀλίγα τοῖς πολλῶν δῶ τις εἴποι, πᾶσαν αὐτοῖς εἰρήνην τε ἰδίων καὶ τῶν κοινῶν τοσοῦμάτων, ἧς μάλιστα ἐδέοντο, παρέχειν. τοὺς δὲ πελάτας ἔδει τοῖς ἑαυτῶν τοσοῦτοις θυγατέρας τε συνεκδίδοναι γαμουμένας, εἰ καταδεοίεν οἱ πατέρες χρημάτων· καὶ λύτρα καταβάλλειν πολεμίοις, εἴ τις αὐτῶν ἢ παίδων αἰχμάλωτος γένοιτο· δίκας τε ἀλόντων ἰδίας ἢ ζημίας ὀφλόντων δημοσίας ἀγωνιστικὸν ἐπεύχας ὑμνημα, οὐκ τῶν ἰδίων λύεσθαι χρημάτων, ἢ δωροδοκεῖν ποιοῦντας ἀλλὰ χάριτος· ἔν τε ἀρχαῖς καὶ ἱερωσύναις, καὶ ταῖς δόξαις ταῖς εἰς τὰ κοινὰ δαπανώμενοις, τῶν αὐθωμῶν ὡς τοῖς γένοιτο τοσοῦκοντας μετεῖναι. κοινῇ δ' ἀμφοτέροις οὔτε ὅσιον οὔτε θέμις ἦν κατηγορεῖν ἀλλήλων ὀπὶ δίκαις, ἢ καταμαρτυρεῖν, ἢ ψῆφον ἐναντίαν ὀπιφέρειν, ἢ μετ' τῶν ἐχθρῶν ἐξετάζεσθαι. εἰ δέ τις ἐξελεγχθείη τούτων τι ἁμαρτανόμενος, ἔνοχος ἦν τῷ νόμῳ τῆς τοσοῦδοσίας, ὃν ἐκύρωσεν ὁ Ῥωμύλος. τὸ δὲ ἀλόντα τῷ βουλομένῳ κτείνειν ὅσιον ἦν, ὡς θῦμα τοῦ καταχθονίου Διός. ἔθος γὰρ Ῥωμαίοις, ὅσους ἐβούλοντο νηποινὶ τεθνάναι, τὰ τούτων σώματα θεῶν ὁτῳοῦν τινι, μάλιστα δ' τοῖς καταχθονίοις κα-

καθιερούμενοι· ὃ καὶ τότε ὁ Ῥωμύλος ἐποίησε. τοιγαρτοι διέμειναν ἐν πολλαῖς ἡλικίαις εὐδὲν ἧττον φέρουσαι συγγενικῶν ἀναγκαιοτήτων αἱ τῶν πελατῶν τε καὶ τοσοῦτων συζυγίαι, παισὶ παίδων συνεπάμεναι· καὶ μέγας ἔπαινος ἦν τοῖς ἐκ τῶν ὀπιφανῶν οἴκων ὡς πλείστοις πελάτας ἔχειν, τοὺς τε τοσοῦνικὰς φυλάττοντας ἀρετὰς τῶν πατρωνιῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς δόξας ὀπικτωμένοις· ὅ τε ἀγὼν ὑπὲρ τῆς δυνάμεως εἶχον, ὑπηρέτων· τῶν δὲ πατρικίων, ἤκιστα βουλομένων τοῖς πελάταις ἐνοχλεῖν, χρημαλικῶν τε εὐδεμίαν δωρεαν ,, τοσοῦμενῶν ἔτως εἶκρατὴς ὁ βίος τῶν αὐτοῖς ἀπά- ,, σης ἡδονῆς· καὶ τὸ μακάριον ἀρετῇ μεβῆτον, ἢ τύχῃ. ἢ μόνον δ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τὸ δημοτικὸν ὑπὸ τῶν τοσοῦσαν τῶν πατρικίων τῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποίκων αὐτῆς πόλεων, καὶ τῶν ὀπὶ συμμαχίᾳ καὶ φιλίᾳ τοσοῦελθουσῶν, καὶ τῶν ἐκ πολέμου κεχειρωμένων ἐκάστῃ φύλακας εἶχε καὶ τοσοῦάπας οὓς ἐβούλετο Ῥωμαίων. καὶ πολλάκις ἡ βουλὴ τὰ ἐκ τούτων ἀμφισβητήματα τῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν ὀπὶ τοῖς τοσοῖσαμένοις αὐτῶν ἀποστέλλοντα, τὰ ὑπ' ἐκείνων δικαιοθέντα κύρια ἠγεῖτο. οὕτω δὲ ἄρα ἡ Ῥωμαίων βέβαιος τῶν ὁμόνοια, τῶν ἀριθμὸν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμύλου καταστάντων λαβοῦσα ἐθῶν, ὥστε οὐδὲ πόλε δι' αἵματος καὶ φόνου τοῦ κατ' ἀλλήλων ἐχώρησεν ἐντὸς ἑξακοσίων καὶ τεσσάκοντα ἐτῶν, πολλῶν καὶ μεγάλων ἀμφισβητημάτων γενομένων τῷ δήμῳ τοσὸς τὰς ἐν τέλει τοῖς τοσοῦ κοινῶν, ὡς ἐν ἁπάσαις φιλῇ γενέσθαι μικραῖς τε καὶ μεγάλαις πόλεσιν· ἀλλὰ πειθόντες καὶ διδάσκοντες ἀλλήλους, καὶ τὰ μὲν εἴκοντες, τὰ δ' παρ' ἑκόντων λαμβάνοντες, πολιτικοὺς ἐποιοῦντο τοὺς τῶν ἐκλημμάτων δυσλύσεις. ὀξὺ δὲ Γάϊος Γράκχος ὀπὶ τῶν δημαρχικῆς ἐξουσίας γενόμενος, διέφθειρε τὸν τοῦ πολιτεύματος ἁρμονίαν, οὐκέτι πέπαυν σφάττοντες ἀλλήλους, καὶ φυγάδας ἐλαύνοντες ἐκ τῶν πόλεως, καὶ οὐδενὸς τῶν ἀντικεῖσθαι ἀπεχόμενοι τοσοῦ τὸ νικᾶν. ἀλλὰ τοσοῦ μὲν τούτων ἕτερος ἔσται τοῖς λόγοις καιρὸς ὀπιτηδεότερος. ὁ δὲ Ῥωμύλος ὀπτῶν τοῦτα διεκόσμησε, βουλόμενος τὰς δίκας ἔγνω καταστήσαι, μὴ ὧν τοσοῦτον τὰ κοινὰ ἔμελλε, ἐκ τῶν πατρικίων δώδρας ἑκατὸν ὀπιλεξάμενος. ἐποιεῖτο δ' αὐτῶν τοιάδε τὴν διαίρεσιν· αὐτὸς μὲν δὲ ἀπόντων ἕνα τῶν ἀρίστον ἀπέδειξεν, ὡ τὰς κατ' πόλιν ὤετο δεῖν ὀπτρέπειν οἰκονομίας, ὅτε αὐτὸς ἐξέρχοι στρατιὰν ὑποδέκτον τῶν δ' φυλῶν ἑκάστῃ τοσοέταξε τρεῖς ἄνδρας ἑλέσθαι τοὺς ἐν τῇ φεονιμοτάτῃ τότε οὖσας

inferis: quod tūc quoq; fecit Romulus. quapropter per multas ętates permansit mutua patronorum ac clientum copula, haud secus quā cognatæ necessitudines, posteris per manus tradita: & maxima laus erat nobilium, habere clientes quam plurimos, non hereditariis tantū clientelis conseruatis, verum etiam nouis propria virtute partis: ingensque certamen erat vtrisque ne vincerentur mutua gratia & beneuolentia, dum clientes patronis omnia pro virili obsequia præstare nitebantur, & vicissim patroni nullis corrumpi muneribus poterant vt clientes molestari sinerent. Tanta illis erat in omni vita cōtinentia; & felicitatem virtute, non fortuna metiebantur. Nec tantum in ipsa vrbe plebs sub patriciorum erat patrocinio; sed & coloniarum, & sociarum atque amicarum ciuitatum, & bello subactarum, suos quoq; habebat tutores ac patronos, quoscunque vellet e Romanis: & sæpenumero senatus cōtrouersias ciuitatum ac gentium ad earum patronos remisit, eorumque iudicia rata habuit. adeoque ab his initiis ex auctoritate Romuli firma Romanis coaluit concordia, vt per DCXX annos nunquam ventum sit ad sanguinem & cędem mutuam, multis licet ac magnis inter plebē & honoratos exortis cōtrouersiis de republica, vt fieri solet in omnibus tam paruis quam magnis ciuitatibus: sed persuadentes atque edocentes mutuum, & partim concedentes, partim impetrātes a volentibus, ciuiliter componebant expostulationum negotia. ex quo autem C. Graccus tribuniciam potestatem nactus, perturbauit ciuitatis concordiam, nondum desierunt se mutuum occidere, & ex vrbe in exsiliū eiicere; nullū nefas nō audentes ob victoriam. Verum de his alias fiet magis opportuna mētio. Ceterū Romulus postquā hæc in decentem ordinē redegit, cōfestim decreuit senatores creare, vt essent qui- Senatores.
buscū administraret rempublicā; centumq; viros ex ordine patricio, allegit, *hac ratione.* Ex omnib. vnum ipse declarauit præcipuum, cui rerum vrbanarum regimē committeret, quoties ipse foras duceret exercitū. præterea tribum vnamquamq; iussit tres viros seligere, qui per ætatē maxime

ſaperent,& genere præcellerent.poſt hos nouem,mandauit rurſum ſingulis curiis vt e patriciis ternos eligerent maxime idoneos:adiectisque ad illos nouem quos tribus legerant, his x c, qui curiarum ſuffragiis promoti erãt, & his omnibus præfecto duce quem ipſe ſecreuerat, cẽtenarium expleuit ſenatorum numerum. Hoc conſiſtoriũ, ſi Græce interpretari velis, ſignificat γερουσίαν, *id eſt ſenatum*: atque ita vſq; in præſens tẽpus a Romanis vocatur. vtrum autẽ propter ætatem, an propter virtutem huic conſeſſui nomen ſit inditum, nõ poſſum certo dicere. priſci certe viros ætate ac virtute præſtãtes, ſenum appellatione honorabant. qui vero cẽſerentur in hoc concilio, Patres conſcripti nominati ſunt, & ſic vocãtur nunc quoq;. quod & ipſum moris eſt Græcanici. reges certe qui hereditarium principatum ſumerẽt, quosve populus ſibiipſe prẽficeret, conſilium habebant ex optimatibus, vt Homerus & antiquiſſimi quique poetarum teſtantur: neq; (vt fit noſtro ſeculo) veteres illi reges ex ſui tantum animi ſententia poteſtatem exercebant. Senatu deinde ex centum ſenioribus conſtituto, videns ſibi & iuuenum aliqua manu opus futurum, cuius miniſterio & ad corporis tutelam, & ad neceſſaria munia peragenda vteretur, c c c viros robuſtiſſimos, ex nobiliſſimis familiis delectos, circa ſe habuit, commendatos curiarum ſuffragiis quemadmodum ſenatores antea, denos per ſingulas curias. His in vniuerſum fuit nomen, ſicut & nunc, Celeres: vt pleriq; tradũt, a celeritate miniſterii; (promptos enim & citatos in exſequendis negotiis, celeres Romani vocant) vt vero Valerius Antias auctor eſt, a duce ſuo, cui nomẽ id fuerit. inſignẽ enim & ipſi habebant prẽfectũ; cui tres centuriones ſuberant; & illis rurſum alii, inferiores præfecturas obtinentes: qui per vrbẽ haſtatii ipſum aſſectabantur, & iuſſa exſequebantur miniſteria: in militia vero anteſignani erãt & protectores; & egregia plerũq; horũ opera exſiſtebat in prœliis, q, & primi pugnã inirent, & poſtremi e pugna ſe reciperẽt: equites quidẽ, vbi cãpus eſſet ad equeſtre certamẽ accõmodus; pedites vero, in ſolo aſpero & equis inutio. Hũc morẽ mihi videtur accepiſſe

Celeres.

ἡλικίᾳ, καὶ δι' ὑπηλίκων ὁπτφαυής. μετ' δὲ τοὺς ἑνενήκοντα τούτοις, ἑκάστῃ φεφάλῃ πάλιν ἐκέλευσε ῥῆς πατεικίων ὁπτιλέξαι τοὺς ὁπτίνοφοφαύτους ἑπφπα τοῖς πεφάτοις ἑνενήκοντα τοῖς ὑπὸ τ φυλῶν ἀποδεφθεῖσι τοὺς ἑνενηκοντα πεφοσθεὶς, οὓς αἱ φεφάφαι πεφοεχφείσαιτο, καὶ τούτων ὃν αὐτὸς πεφοέκρινεν ἡγεμόνα ποιήσας, τὸν τῶν ἑκατὸν ἀξεπλήρωσε βουλευτῶν ἀριθμόν. τοῦτο δ' συνέδριον Ἑλληνιστὶ ἑρμηνευόμενον, Γεροντίαν βούλεται δηλοῦν, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται. πότερον δὲ ἀφ' ἡλικίας τῶν καλελαγόντων εἰς αὐτὸ ἀνδρῶν, ἢ δι' ἀρετὴν ταύτης ἔτυχε τ ὀνομασίας, οὐκ ἔχω δ' ἀσφαλὲς εἰπεῖν. καὶ γὰρ οἱ πρεσβυτέροις καὶ ἀρίστοις, Γέροντας εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ καλεῖν. οἱ δ' μετέχοντες τοῦ βουλευτηρίου, Πατέρες ἐγεγράφοι προσηγορεύοντο, καὶ μέχρις ἐμοῦ ταύτης ἐτύγχανον τῆς προσηγορίας. Ἑλληνικὸν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο ἔθος ἐῶ. τοῖς γοῦν βασιλεῦσιν, ὅσοι τὲ πατρίοις ἀρχαῖς ἐχρῶντο καὶ ἐκοσμοῦν, καὶ ὅσοις ἡ πληθὺς αὐτὴ καταστήσαιτο ἡγεμόνας, βουλευτήριον ἐῶ οὐκ τ κρείττων, ὡς Ὅμηρός τε καὶ οἱ παλαιότατοι τ ποιητῶν μαρτυροῦσι· καὶ οὐχ, ὥσπερ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, αὐθάδης καὶ μονογνώμονες ἦσαν αἱ τῶν ἀρχαίων βασιλέων δυναστεῖαι. ὡς δ' καλεσθήσοιτο καὶ ὁ βουλευτικὸν τ χρόνων Συνέδριον οὐκ τ ἑκατὸν ἀνδρῶν, ὁρῶν, ὅσπερ εἰκὸς, ὅτι καὶ νεότητος αὐτῷ δεήσει τινὸς συντεταγμένης, ἢ χρήσεται φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὰ καλεπείγοντα τῶν ἔργων, ὑπηρεσίαι, τελακοσίους ἀνδρας οὐκ τῶν ὀπτιφανεστάτων οἴκων τοὺς ἐρρωμενεστάτους τοῖς σώμασιν ὀπτιλεξάμενος, οὓς ἀπέδειξαν αἱ φεφάφαι τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ τοὺς βουλευτάς, ἑκάστη φεφάφα δέκα νέους, τούτοις τοὺς ἀνδρας ἀεὶ πρὸς αὐτὸν εἶχεν· ὄνομα δὲ κοινὸν ἀπῆλλες, ὅ καὶ οἱ νῦν κατέχουσι, ἔφορον Κελέρεις, ὡς μὲν οἱ πλείοσι γράφουσιν, ὅτι τ ὀξύτητος τ ὑπηρεσιῶν· τοὺς γὰρ ἑτοίμοις καὶ ταχεῖς ὀπτὶ τὰ ἔργα, Κέλεφας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ὡς δ' Δολέεσος ὁ Ἀνδιὰς φησιν, ἐπὶ τ ἡγεμόνος τοῦτ' ἔχοντες τοὐνόμα. ἐῶ γὰρ καὶ τούτων ἡγεμὼν ὁ Δρομαφανέστατος, ᾧ ῥῆς ὑπετέταγτο ἑκατονταρχαι, καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνοις ἕτεροι, τοὺς ὑποδεεστέρας ἔχοντες ἀρχαί· οἱ τ πόλιν μὲν αἰχμοφόροι τε αὐτῷ παρηκολούθουν, καὶ τ κελευομένων ὑπηρέται· τ δὲ τοὺς γραμματείας πεφόμαχοί τε ἦσαν καὶ πολεμικαί· καὶ τὰ πολλὰ ὅποι κατώρθουν ἐν τοῖς ἀγῶσιν, πεφὶ τοί τε ἄρχοντες τῆς μάχης, καὶ τελευταῖοι τ ἀγῶν ἀφιστάμενοι· ἱππεῖς μὲν, εἴθ' ὀπτιτήδειον εἴη πεδίον ἱππομαχῆσαι· πεζοὶ δ', ὅπου βαχὺς εἴη καὶ ἄνιππος τόπος. τ τό μοι δοκεῖ πολὺ Λακεδαιμονίων μετενέγκαιτο

τενέγκαιτο δ' ἔθος, μαθὼν ὅτι καὶ παρ' ἐκείνοις οἱ γυναικόπαιδοι τῶν νέων φύλακες ἦσαν τῶν βασιλέων, οἷς ἐχρῶντο τοῖς πολέμοις πολυδαπαῖς αἷς, ἱππεῦσί τε καὶ πεζοῖς. καταστήσαμενος δὴ τοῦτα διέκρινε τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἀξιοσίας ἃς ἑκάστοις ἐβούλετο ἔχειν. βασιλεῖ μὲν οὖν ἀξήρητο τάδε τὰ γέρα· πρῶτον μὲν, ἱερῶν καὶ θυσιῶν ἡγεμονίαν ἔχειν, καὶ πάντα δι' ἐκείνου πρᾶττεσθαι τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια· ἔπειτα, νόμων τε καὶ πατρίων ἐπιμελεῖν φυλακεῖν ποιεῖσθαι, καὶ πάντος τοῦ κατὰ φύσιν ἢ κατ' συνθήκας διαφέρειν πρόνοιαν, τῶν τε ἀδικημάτων τὰ μέγιστα μὲν αὐτὸν δικάζειν, τὰ δὲ ἐλάττονα τοῖς βουλευταῖς ἐπιτρέπειν, πρόνοιαν ἵνα μηδὲν ἀδίκημα πρὸς τὰς δίκας πλημμελές· βουλεύτε Συνάγειν καὶ δῆμον συλλαλεῖν, καὶ γνώμης ἀρχειν, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς πλείοσιν ἐπιτελεῖν. τοῦτα μὲν ἀπέδωκε βασιλεῖ τὰ γέρα, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ἡγεμονίαν ἔχειν αὐτοκράτορα ἐν πολέμῳ· τῶν δὲ συνεδρίῳ τῆς βουλῆς ἡμῖν καὶ δυναστείαν ἀνέθηκε τοιάνδε, πρὸς πάντος ὅτου ἂν εἰσηνῆται βασιλεῖ, ἀφ' γνώσεσθαι τε καὶ φῆφον ἐπιφέρειν· καὶ ὅ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτο νικᾶν· οὐκ τ Λακωνικῆς πολιτείας καὶ τοῦτο μετενεγκάμενος. οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς αὐτοκράτορες ἦσαν ὅ τι βούλοιντο πράττειν, ἀλλ' ἡ γεροντία πολὺ εἶχε τ κοινῶν ὁ κράτος. τῶν δὲ δημοτικῶν πλήθει τοῖα τοῦτα ἐπέτρεψεν, ἀρχαιρεσιάζειν τε καὶ νόμους ὀπτικυρεῖν, καὶ πρὸς πολέμου ἀφαιρεῖσθαι, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐφῇ, οὐδὲ τούτων ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν ὀπίλαιπον, ἀν μὴ καὶ τῇ βουλῇ τοῦτα δοκῇ. ἔφερε δὲ τὴν ψῆφον οὐχ ἅμα πᾶς ὁ δῆμος, ἀλλὰ κατὰ τὰς φεφάτας συγκαλούμενος· ὅ τι δὲ ταῖς πλείοσι δόξειε φεφάταις, τοῦτο ὀπὶ τὴν βουλὴν ἀνεφέρετο. ἐφ' ἡμῶν δὲ μεταφέρεται τὸ ἔθος. οὐ γὰρ ἡ βουλὴ ἀφαιρεῖται τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου, τῶν δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς γνωσθέντων ὁ δῆμός ὀστὶ κύριος. πότερον δὲ τῶν ἐθῶν κρεῖττον, οὐκ οἶδα πάθημι τοῖς βουλομένοις σκοπεῖν. οὐκ δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης οὐ μόνον τὰ πολιτικὰ πεφάγματα σώφεονας ἐλάμβανε καὶ τεταγμένας τὰς διοικήσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ πολεμικὰ ταχείας καὶ δυπειθεῖς. ὁπότε γὰρ αὐτῷ φανείη γραπτείαν ἀξιάειν, οὔτε χιλιάρχοις τότε ἔδει ἀποδείκνυσθαι τ φυλάς, οὔτε ἑκατονταρχας καλὰ λόχους, οὔτε ἱππέων ἡγεμόνας, οὔτε ἀξιαριθμεῖσθαί τε καὶ λογίζεσθαι, καὶ τάξιν ἕκαστον τὴν πεφσήκουσαν ἀναλαμβάνειν· ἀλλὰ βασιλεὺς μὲν τοῖς χιλιάρχοις παρήγγελλεν, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς λοχαγοῖς· πρὸς δὲ τούτων οἱ δεκάφχοι μαθόντες, ἀξήγον τοῖς ὑποτεταγμένοις

a Lacedæmoniis, cõperto q, apud illos quoq; generoſiſſimi quiq; iuuenũ erant in regia cuſtodia, quib. in prœlio reges vtebantur protectoribus, equeſtri atq; pedeſtri pugnæ idoneis. His conſtitutis, honores & poteſtates in ſingulos ordines diſtribuit. Regi quidem eximia munia fuerunt hæc: primum, vt ſacrificiorũ & *reliquorum* ſacrorũ penes eũ eſſet principatus, per eumq; gereretur quicquid ſe placãdos deos attinet. deinde, vt legum ac conſuetudinũ patriarũ haberet cuſtodiã; omnisq; iuris, quod vel natura dictat, vel pacta *& tabulæ* ſanciunt, curã ageret: vtq; de grauiſſimis delictis ipſe decerneret, leuiora pmitteret ſenatoribus, puidẽdo interim nequid in iudiciis peccaretur: vtq; ſenatũ cogeret, populũ *in concionem* conuocaret; primus ſententiã diceret; quod pluribus placuiſſet, ratũ haberet. Hæc regi attribuit munia, & præterea ſummũ in bello imperiũ. Senatui vero dignitatẽ ac poteſtatẽ hãc addidit, vt is, de quib. a rege ad ipſum referretur, de his decerneret, & ferret calculũ, ita vt ſemp obtineret pluriũ ſententia. id quoq; a Laconica repub. deſumptũ eſt. Lacedæmoniorũ enim reges nõ erant ſui arbitrii, vt quicquid vellẽt, facerent; ſed penes ſenatũ erat tota publicæ adminiſtrationis poteſtas. Plebi aũt tria hæc cõmiſit, magiſtratus creare, leges ſancire; de bello, ſi rex permiſiſſet, decernere. nõ tamen abſolutã in his populo eſſe poteſtatẽ voluit, niſi & ſenatus in iiſdẽ acceſſiſſet auctoritas. Ferebat aũt ſuffragia nõ vniuerſus populꝰ, ſed per curias; & quod pluribus curiis viſum fuiſſet, id ad ſenatum referebatur: qui mos noſtra ætate mutatus eſt. nõ. n. ſenatus de plebis ſcitis decernit; ſed de ſenatus cõſultis plebi pmiſſum eſt ſuffragiũ. vtra vero conſuetudo ſit potior, aliis conſiderandum relinquimus. Diſtributis in hũc modũ muniis, non ſolũ ciuiles res prudenter ac decenter, verũ etiam bellicæ celeriter & obſequẽter adminiſtrabãtur. Quoties enim ei viſum fuiſſet expeditionẽ facere, neq; tribunos opus erat eligere per tribus, neq; cẽturiones per curias, neq; magiſtros equitũ, neq; cenſum & delectum haberi, & in ſuum quenq; ordinem redigi: ſed rex tribunis mandata dabat, illi cẽturionibus, hi porro decurionibus, at hi ſingulis

Regis munia.

Senatus munia.

Plebis munia.

sibi subditis. ita ad vnum edictum vel vniuersus exercitus, vel pars eius aliqua, cũ armis in præfinito loco præsto aderat. His institutis Romulus ciuitatem bello æque ac paci habilem reddidit: magnitudini vero eius ac frequentiæ hoc modo consuluit. Primum necessitatem colonis imposuit educandi quicquid esset masculũ, & e filiabus primogenitas; nullã autem prolem necari permisit minorem triennio, nisi siquid mutilum aut *alioqui* monstrosum in ipso partu esset editũ. tales enim fœtus exponi a parentibus non vetuit, sed ostensos prius quinq; viris e vicinia proximis, si illi quoque exponendos esse censuissent. siquis contra hãc legem committeret, præter alias mulctas, etiam dimidiam bonorũ partem addixit ærario publico. Deinde cum intellexisset multas per Italiam vrbes inique vel tyrãnide vel paucorum potentia premi, multosq; ea de caussa solum vertere; hos, modo essent ingenui, nihil amplius in fortunas eorum inquirẽs, aut quo casu exeidissent patria, instituit excipere & ad se traducere; atq; hac ratione tum Romanæ vrbis vires augere, tum finitimorum oppidorum robur imminuere. id quo decẽtius fieret, religionem negotio prætexuit. Locũ enim Capitolium inter & arcem situm, qui nunc Romana lingua Inter duos lucos dicitur, & tunc ex re habebat vocabulũ, (ab vtroq; scilicet latere, quo *ambos* colles attingit, cõdensis opacus arboribus) fano in hoc (incertum cui deo) exstructo, asylum esse voluit supplicibus, ac per speciẽ religionis impunitatẽ spopõdit iis qui supplices eo confugissent; ac si manere secum vellent, donabat eos iure ciuitatis, parteque agri hostib. adempti. Tum vero vndiq; istuc cõfluebatur, domesticorum malorum tædio: nec libebat alio demigrare, retinẽte quotidiana principis comitate ac gratia. His accessit tertiũ institutũ Romuli, quod maxime a Græci generis hominib. exerceri decuit, vt omniũ longe præstantissimum, & (vt mea fert opinio) libertatis Romanæ fundamentum firmissimum, atque ad futurum imperium momentum non minimum, quo videlicet puberes in bello captis vrbibus necari vetuit, aut sub hasta venũdari; sicut nec agros catũ relinqui vo-

Rom. ciuitatem auget.

νοις ἑαυτῶς ἕκαστοι· ἀφ' ἑνὸς δὲ κελεύματος εἴ τε ἅπαξ ἡ δυνάμις, εἴ τε μοῖρά τις ἐξ αὐτῆς κληθείη, τὰ ὅπλα ἔχουσα παρῆν εἰς τὴν ὑποδεχθεῖσαν τόπον ἐν βεπής. τειχισμένων δὲ καὶ κεκοσμημένων τοῦς εἰρήνης τε ἀποχρώντως, καὶ τοῦς τὰ πολέμια ἐπιτηδείως, οὐκ τούτων τῶν πολίτων τὴν πόλιν ὁ Ῥωμύλος ἀπειργάσατο· μεγάλην καὶ πολυανθρωπον οὐκ τούτων· τοῦτον μὲν εἰς δυάδικον κατέστησε τὸν οἰκήσεως αὐτῆς ἅπασαν ἄρρενα γενεὰν οὐκ ἐκφέρειν, καὶ θυγατέρων τὰς πρωτογόνους· ἀποκτιννύειν δὲ μηδὲν τῶν γενομένων νεώτερον τετραετοῦς, πλὴν εἴ τι γένοιτο παιδίον ἀνάπηρον, ἢ τέρας ἐκ τοῦ γοῦς. τοῦτα δὲ οὐκ ἐκώλυσεν οὐκ πάντας τοὺς γειτονοῦντας, ἐπιδείξαντας πρότερον πέντε ἀνδράσι τοῖς ἔγγιστα οἰκοῦσιν, ἐὰν κἀκείνοις δοκῇ. κατὰ δὲ τῶν μὴ πειθομένων τὸν νόμον ζημίας ὥρισεν ἀνῆς τε καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν τὴν ἡμίσειαν εἰς δημοσίαν. ἔπειτα μαθὼν πολλὰς τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεων πονηρῶς ἐπιβεβουλευμένας ὑπὸ τυραννίδων τε καὶ ὀλιγαρχιῶν, τοὺς οὐκ τούτων οὐκπίπτοντας τῆς πόλεων, συγγενεῖς ὄντας, εἰ μόνον εἶεν ἐλεύθεροι, διακρίνων οὔτε συμφορὰς οὔτε τύχας αὐτῶν, ὑποδέχεσθαι καὶ μεταγάγων ὡς ἑαυτὸν ἐπιχείρει, τὴν τε Ῥωμαίων δυνάμιν αὐξῆσαι βουληθεὶς, καὶ τὰς τῆς πλησιοίκων ἐλαττῶσαι· ἐπεί δὲ ταῦτα πρόφασιν ἔξωθεν ἐνεπ

equitum milibus tantum CCCLXX superfuerũt reliqui; & ex LXXX peditũ milibus, in publicam illam expeditionem cõscriptis, paulo plures ter mille manserunt incolumes. Hæc sunt quæ in hoc viro suspicio, atq; insuper quæ mox dicturus sum: φ cum animaduertisset felicitatis rerumpublicarũ esse caussas, quas omnes quidẽ politici prædicant, at pauci sectantur; primũ, fauorem numinũ, quo aspirante, mortalib. omnia cedũt prospere: deinde, temperantiã & iustitiã, per quas fit vt minus se lædãt mutuũ, magis cõsentiant, felicitatẽq; nõ turpi voluptate sed honestate metiãtur: postremo, fortitudinẽ militarẽ, cuius ope ceteræ quoq; virtutes sua exserãt cõmoda: non spõte obuenire horum bonorũ quodq; ratus est; sed intellexit rectis legib. honestorumq; studiorũ æmulatione, piam, tẽperantem, iustitiæ studiosam, belloq; fortẽ ciuitatẽ fieri. His itaq; reb. plurimum curæ impendit, a deorũ cultu exortus. proinde tẽpla & areas sacras, arasq;, ac signorũ ædiculas, tum eorundẽ simulacrorũ effigies & insignia, præterea vires & dona quib. de nostro genere bene sunt meriti; festa itẽ quæ cuiq; deorũ dæmonumve celebrari cõuenit, & sacrificia quibus apud homines coli expetũt; ad hęc rationes induciarum, celebritatũ, vacationum a laboribus, ceteraq; huiusmodi omnia, iuxta optimos quosq; Grecorũ ritus instituit. ceterũ fabulas de ipsis a maioribus traditas, probra eorũ continẽtes ac crimina, improbas censuit, inutilesq; ac indecẽtes, & ne probis quidẽ viris dignas, nedũ diis superis: repudiatisq; his omnibus, ad bene ac præclare de diis sentiendũ & loquendum ciues suos induxit, nihil eis affingi passus quod beatæ illi naturæ parũ esset consentaneum. Neq; enim Cælus a suis liberis exsectus apud Romanos traditur; neq; Saturnus proprios natos abolens, metuensq; ne ipsorũ appetatur insidiis: nõ Iupiter Saturnum patrem regno deiectum Tartareo includens carceri; nec item deorũ bella, vulnera, vincula, seruitutesve apud homines. Nullum apud eos festum atratũ aut lugubre agitur, in quo mulieres sublatos e medio deos planctibus & lamentis prosequantur; qualia sacra Græci faciunt, raptã Proserpinã

R. deorũ cultũ instituit.

χιλίων ἱππέων ἑβδομήκοντα καὶ τετρακόσιοι παρεγενήθησαν, ἀπὸ δὲ μυριάδων ὀκτὼ τὸν εἰς ὃ κοινὸν στράτευμα καταγραφέντων, ὀλίγῳ πλείους τρισχιλίων ἐσώθησαν. Ταῦτά τε δὴ τῷ ἀνδρὸς ἄγαμαι, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ἃ μέλλω λέγειν, ὅτι τῷ καλῶς οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις αἰτίας ὑπολαβών, αἷς θρυλλοῦσι μὴ ἄπολεῖς οἱ πολιτικοί, κατασκευάζοιτο δι' ὀλίγου, πρόσθεν μὴ παρὰ τῶν θεῶν δύνασιν, ἧς παρούσης ἄπορα τοῖς ἀνθρώποις ὅτι τὰ κρείττω συμφέρεται· ἔπειτα σωφροσύνῃ τε καὶ δικαιοσύνῃ, δι' ἃς ἧττον ἀλλήλοις βλάπτοιτο, μᾶλλον ὁμονοοῦσι, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐ ταῖς αἰσχίσταις μεταδοῦσιν ἡδοναῖς, ἀλλὰ σὺν καλῷ· τελευταῖον δὲ, τὴν ἐν πολέμοις γυναικείαν, τὴν παρασκευάζουσαν εἰς καὶ τὰς δόξας ἀρετὰς τοῖς ἔχουσιν ὠφελίμοις· οὐκ ἀπὸ ταυτομάτου παραγίνεσθαι τούτων ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν ἐνόμισεν, ἀλλ' ἔγνω ὅτι νόμοι σπουδαῖοι καὶ καλὸν ζῆλος ἐπιτηδευμάτων εὐσεβῆ καὶ σώφρονα καὶ τὰ δίκαια ἀσκοῦσαν, καὶ τὰ πολέμια ἀγαθὴν ἐξεργάζονται πόλιν· ὧν πολλὴν ἔχει πρόνοιαν, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ τῶν περὶ τὰ θεῖα καὶ δαιμόνια σεβασμῶν. ἱερὰ μὲν οὖν καὶ τεμένη καὶ βωμοὺς καὶ ξοάνων ἱδρύσας, μορφάς τε αὐτῶν καὶ σύμβολα καὶ δυνάμεις καὶ δωρεὰς αἷς ὁ γένος ἡμῶν εὐηργέτηται, ἑορτάς τε ὁποίας τινὰς ἐκάστῳ θεῶν ἢ δαιμόνων ἄγεσθαι προσήκει, καὶ θυσίας αἷς χαίροντι θραττόμενοι πρὸς αὐτοὺς ἐκεχειρίας τε αὖ καὶ πανηγύρεις, καὶ πόνων ἀναπαύλας καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὁμοίως κατεστήσατο· τοῖς κρείττοσι τῶν παρ' Ἕλλησι νομίμων. τοὺς δὲ παραδεδειγμένους περὶ αὐτῶν μύθους, ἐν οἷς βλασφημίαι τινές εἰσι κατ' αὐτῶν ἢ κατηγορίαι, πονηροὺς καὶ ἀνωφελῆς καὶ ἀδήμονας ὑποληφθῶν εἶναι, καὶ οὐχ ὅτι θεῶν ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀξίους, ἀπωσάμενος ἐξέβαλε, καὶ παρεσκεύασε τοὺς ἀνθρώπους κρείττονα περὶ θεῶν λέγειν τε καὶ φρονεῖν, μηδὲν αὐτοῖς προσαπτόντας αἰσχρὸν ἐπιτήδευμα τῆς μακαρίας φύσεως. οὔτε γὰρ Οὐρανὸς ἐκτεμνόμενος ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται· οὔτε Κρόνος ἀφανίζων τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς, φόβῳ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιθέσεως· οὔτε Ζεὺς καταλύων τὴν Κρόνου δυναστείαν, καὶ καταικλείων ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τοῦ Ταρτάρου τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· οὐδέ γε πόλεμοι καὶ τραύματα καὶ δεσμοὶ καὶ θητεῖαι θεῶν παρ' ἀνθρώποις· ἑορτή τε παρ' αὐτοῖς οὐδεμία μελανείμων ἢ πένθιμος ἄγεται, κοπετοὺς ἔχουσα καὶ θρήνους γυναικῶν ἐπὶ θεοῖς ἀφανιζομένοις, ὥσπερ Ἕλληνιν ἐπιτελεῖται περί τε Περσεφόνης ἁρπαγῆς, καὶ τὰ

καὶ τὰ Διονύσου πάθη, καὶ ὅσα θνητὰ τοιαῦτα· οὐδὲ αὖ ἴδοι τις παρ' αὐτοῖς, καίτοι διεφθαρμένων τῶν ἐθῶν ἤδη, οὐ θεοφορήσας, ἐν κορυβαντιασμοῖς, οὐκ ἀγυρμοῖς, ἐν βακχείαις καὶ τελεταῖς ἀπορρήτοις, ἐν σαπτωνυγασμοῖς ἐν ἱερῶν ἀνδρῶν στεῦ γυναιξίν, οὐκ ἀπὸ τῶν παραπλησίων τούτοις τερατείας οὐδέν, ἀλλ' εὐλαβῶς ἄπωλα πρεσπόμενά τε καὶ λεγόμενα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, ὡς οὔτε παρ' Ἕλλησιν οὔτε παρὰ βαρβάροις· καὶ ὃ πάντων μάλιστα ἔγωγε τεθαύμακα, καὶ περ μυείων ὄντων εἰς τὴν πόλιν ἐλη- 10
λυθότων ἐθνῶν, οἷς πολλὴ ἀνάγκη σέβειν τοὺς πατρίους θεοὺς τοῖς οἰκοθεν νομίμοις, οὐδένος εἰς ζῆλον ἐλήλυθε τῶν ξενικῶν ἐπιτηδευμάτων ἡ πόλις δημοσίᾳ, ὃ πολλαῖς ἤδη συνέβη παθεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τινα χρησμοὶ ἐπεισηγάγετο ἱερά, τοῖς ἑαυτῆς αὐτὰ πιμᾷ νόμοις, ἅπασαν ἀκολουθοῦσα τερατείαν μυθικήν, ὥσπερ τὰ τῆς Ἰδαίας ἱερά. θυσίας μὲν γὰρ αὐτῇ καὶ ἀγῶνας ἄγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος οἱ κρατῆρες τὸν Ῥωμαίων νόμοις· ἱερεῖται δὲ αὐτῇ ἀνὴρ Φρὺξ, καὶ γυνὴ Φρυγία· καὶ περιάγουσιν αὐτὰ τὴν πόλιν οὕτοι 20
μηδαγυρτοῦντες, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος, τύποις τε πεεικείμενοι τοῖς ἐπῆσι, καὶ καταυλούμενοι πρὸς τῶν ἑπομένων τὰ μηδῶα μέλη, καὶ τύμπανα κροτοῦντες· Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐτόθεν οὔτε μηδαγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος παρέεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλῃ σκευῇ κεκοσμημένος, οὔτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργασμοῖς, κατὰ νόμον ἢ ψήφισμα βουλῆς. οὕτως εὐλαβῶς ἡ πόλις ἔχει πρὸς τὰ σὺν ἐπιχώρια ἔθη περὶ θεῶν, καὶ πάντα ὁτιδήποτε τύφον, ὦ μὴ πρόσεστι ὁ ἀνόητος. καὶ μηδεὶς 30
ὑποληφθεὶς με ἀγνοῆσαι ὅτι τὰ Ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι· οἱ μὲν ὑπαινίττομενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συνθεμένοι τῶν ἀνθρωπείων συμφορῶν· οἱ δὲ, παρακαὶ ἐξαιρούμενοι ψυχῆς καὶ δείματα, καὶ
69 δόξας καθαιρούντες οὐχ ὑγιεῖς· οἱ δ', ἀνῆς τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας. ἀλλὰ καίπερ ὑπισχνούμενος ταῦτα οὐδενὸς χεῖρον, ὅμως ἀναβαῖνω ἀφικεῖμαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὴν Ῥωμαίων μᾶλλον ἀποδέχομαι θεολογίαν, ἐνθυμούμενος ὅτι τὰ μὲν ἐν τῶν Ἑλληνικῶν μύθων ἀγαθὰ μικρά τε ἐστι καὶ ἐπολλοὺς δυνάμενα ὠφελῆν, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἐξηπατηκότας ὧν ἕνεκα γένοιτο· ἀπιστοῦσι δ' εἰσὶν οἱ μετειληφότες ταύτης τῆς φιλοσοφίας. ὁ δὲ πολὺς καὶ ἀφιλόσοφος ὄχλος ἐπὶ τὰ χείρω λαμβάνῃ φιλεῖ τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους, καὶ πάντων δυοῖν θάτερον, ἢ καταφρονῆν τῶν θεῶν, ὡς ἐν πολλῇ κακοδαιμονίᾳ κυλινδου-

casusq; Bacchi referentia, & id genus alia. ac ne corruptis quidẽ his temporibus apud eos videas arreptos numine, aut furorẽ corybanticum, non agyrtarum circuitiones, nõ bacchationes & secretos mysteriorũ ritus, non virorum cũ fœminis in tẽplis peruigilia, non alia his similia prodigia: sed omnia quæ ad deos attinẽt, religiosius aguntur ac dicuntur, quam vel apud Græcos, vel apud barbaros. & quod omniũ maxime miratus sum, quãtuis innumerę nationes in eã vrbem conuenerint, quibus necesse sit patrios deos domestico ritu colere; nulla tamen peregrina sacra sunt recepta publice; quod multis iam vrbibus accidit: sed etiamsi aliqua oraculorũ iussu aliunde introducta sint sacra, suo tamen ritu peraguntur a ciuibus, abdicatis omnib. fabularũ portentis; sicut in matris Idææ sacris fit. huic.n. imperatores quotãnis Romano ritu victimas cædunt & ludos faciũt: sacerdotio vero eius fungũtur Phrygii generis vir & mulier, eamq; per vrbem circũferunt, circulatorio ritu stipem Matri colligẽtes, & pectora plangẽtes, psequentibus eos cũ Matroo carmine tibiis, & tympanorũ pulsu: sed e Romanis indigenis nemo cũ Matriacis vicatim stipẽ colligit, nec ad Phrygios tibiæ modos per vrbẽ incedit varia indutus stola, nec ex decreto senatus Phrygia Matris orgia celebrat. Tãta est religio erga ritus exteros, omnisq; indecora vesania reformidatur. Nemo tamẽ suspicetur me ignorare, fabulas quasdã Græcas esse perutiles hominibus, quæ vel opa naturę per allegoriã indicãt, vel ad cõsolationẽ humanorũ casuũ excogitatę sunt, vel perturbationes ac terrores insanasq; opiniones ex animis eximunt, vel ad aliã quampiã vtilitatẽ sunt confictæ. equidẽ ista noui æque ac quiuis alius: attamen illas religiosa cautione mitto, ac Romanã theologiam magis probo, reputans q; in Græcorũ fabulis exigua insunt bona, nec multis, psunt nisi qui scopum earum accurato examine cognouerint: quæ quidẽ sapientia paucis contigit. ceterum vulgus & philosophiæ rudis turba tales de diis sermones in deteriorẽ partem accipit, & e duobus alterũ hinc capit incommodum. aut.n. deos cõtemnit tanquam multis inuolutos infortu-

niis; aut a nulla iniquitate turpitudineve abstinet, cũ deos quoq; his obnoxios videat. Verum hæc speculatiuam duntaxat philosophiã sectantibus consideranda relinquimus: de constituta vero per Romulũ republica etiã ista memoratu digna sunt: primũ quod multos addixit diuino cultui. in nulla certe alia recẽs cõdita vrbe tot sacerdotes ac deorũ ministros mox ab initio institutos aliquis indicauerit. nam præter gentilia sacerdotia, qui publice pro ciuitate sacra tributim & curiatim facerẽt, LX illo regnante designati sunt, vt Terentius Varro in Antiquitatib. auctor est, vir ætate sua doctissimus. deinde, cum alii temere plerũq; ac incõsiderate sacrorum antistites eligant, quidã licitatoribus hunc honorem proponentes, quidã sortibus committẽtes, ipse neque venalia esse voluit sacerdotia, neq; sorte distribui: sed lege sanxit vt e singulis curiis legerentur bini annũ egressi quinquagesimum, qui virtute ac genere præcellerẽt ceteros, opesq; haberent sufficientes, & integro essent corpore. his non ad certum tempus, sed in omnem vitam eum honorem concessit, immunib. propter ætatẽ a militia, & propter priuilegium exẽptis ab vrbanis molestiis. Quoniam autem quædam sacra per mulieres fieri oportebat, quædam etiam per pueros patrimos matrimosq; vt his quoq; quantum posset cõsuleret, voluit sacerdotũ vxores cũ suis maritis fungi sacerdotio; & siqua orgia viros obire vetaret mos patrius, ea relin qui fœminis, in eiusq; ministerii partem debitã venire illorũ etiã liberos. quod siqui prole carerẽt, eis licere optare ex aliis cuiusque tribus familiis puerũ puellamq; elegãtissimos; alterum, ministraturũ sacris donec pubesceret; alterã, tantisper dũ pura esset a nuptiis: hoc quoq;, credo, mutuatus a Græcorũ legibus. Nã quæcunq; in Græcanicis sacris munia exsequuntur cæ quæ κανηφόροι ab ipsis nominãtur, ea peragunt apud Romanos hæ appellatæ. idq; faciunt ornatæ capita corollis, qualibus Ephesię Dianæ statuæ ornari solent apud Græcos. Quę autem apud Etruscos, & superiori etiam tempore apud Pelasgos in Curetum & Magnorum deorum mysteriis peragebant ii qui vocabantur

μθύων, ἢ τῶν αἰχμάτων τε καὶ τῶν ἀναθημάτων οὐδενὸς ἀπέχεται, θεοῖς αὐτὰ προσκείμενα ὁρῶν. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων τοῖς αὐτὰ μόνον θεωρητικὸν τῆς φιλοσοφίας μέρος ἀποτέμνουσι ἀφείσθω σκοπεῖν. τῆς δὲ ὑπὸ Ῥωμύλου καταστάσης πολιτείας καὶ τάδε ἐπιστάμενα ἰσοτιμίας ἄξια· πρῶτον μὲν, ὅτι πολλοῖς σώμασιν ἀπέδωκε θεραπεύειν ὁ δαιμόνιον. ἐν γὰρ τῇ πόλει νεοκτίστῳ τοσούτους ἱερεῖς καὶ θεραπευτὰς τῶν θεῶν οὐδεὶς ἀποδεῖξαι οὐδὲ εἰπεῖν ἔχοι. χωρὶς γὰρ τῶν ἐχόντων τὰς συγγενικὰς ἱερωσύνας, οἱ πάντα χρόνον περὶ τὴν πόλεως ἱερὰ στελλόμενοι καὶ φυλάκες τε καὶ φεστιάρχαι, ἑξήκοντα καλεσάθησαν ὀπὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς· λέγω δὲ ἃ Τερέντιος Βάρρων ἐν ἀρχαιολογίαις ἔγραψεν, ἀνὴρ τῶν καθ' αὐτὸν ἡλικίαν ἀκμασάντων πολυπειρότατος. ἔπειτα, ὅτι τῶν ἀνῶν φαύλως πως καὶ ἀπεικαίτως ὡς ὀπὶ πολὺ ποιουμένων τὰς αἱρέσεις τῶν ὀπισθομένων τοῖς ἱεροῖς, καὶ τῶν μὲν ἀργυρίου ὁ ὅμιλος ἀποκρυπτόμενον ἀξιούντων, τῶν δὲ κλήρῳ διαιρούντων τοὺς ἱερεῖς, ἐκεῖνος οὔτε ὠνητὰς χρημάτων ἐποίησε τὰς ἱερωσύνας, οὔτε κλήρῳ μερίσας, ἀλλ' ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἀνομοθέτησεν ἀποδείκνυσθαι δύο τοὺς ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότας, τοὺς ἡλικίᾳ τε προσήκοντας τῶν ἀνῶν, καὶ ἀρετῇ διαφέροντας, καὶ χρημάτων περιουσίαν ἔχοντας ἀρκοῦσαν, καὶ μηδὲν ἠλαττωμένους τῶν περὶ τὸ σῶμα· τούτοις δ' οὐκ εἰς ὡρισμένον χρόνον ἀνὰ χρόνον ἔχειν τὰς τιμὰς ἔταξεν, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου, γραμμάτων μὲν ἀπολελυμένοις διὰ τὴν ἡλικίαν, τῶν δ' κατὰ τὴν πόλιν ὀχληρῶν, διὰ τὸν νόμον. ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ γυναικῶν ἔνιά τινα ἱερὰ τελεῖσθαι, καὶ διὰ παίδων ἀμφιθαλῶν ἔτερα, ἵνα καὶ ταῦτα γένηται κατὰ τὸν κρίσιν, τάς τε γυναῖκας τῶν ἱερέων ἔταξε τοῖς ἑαυτῶν ἀνδράσι συνιερᾶσθαι, καὶ εἴ τι μὴ θέμις ἐστὶν ὑπὸ ἀνδρῶν ὀργιάζεσθαι κατὰ νόμον τὸ ὀπιχώριον, ταύτας ὀπιτελεῖν, καὶ πᾶσας αὐτῶν τὰ καθήκοντα λειτουργεῖν· τοῖς δὲ ἅπασιν, ὁπόσοι τῶν ἀνῶν οἴκων τὸν χρηστότατοι καταλεγήσονται ἐξ ἑκάστης φυλῆς, κοῦρον καὶ κόρην· τὸν μὲν, ἕως ἥβης ὑπηρετεῖν ὀπὶ τοῖς ἱεροῖς· τὴν δὲ κόρην, ὅσον χρόνον ἡ γαμῆσαι· ὁπόσα τῶν Ἑλληνικῶν νόμων καὶ ταῦτα μέλεν ἐκάλουν, ὡς ἐγὼ πεύσομαι. ὅσα μὲν γὰρ αἱ κανηφόροι λεγόμεναι λειτουργοῦσιν ὀπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἱερῶν, ταῦτα παρὰ Ῥωμαίοις αἵδε πρασσαρδόμεναι. τῶν τὸ στεφανοῦσι κεφαλὰς κοσμοῦσαι τὰς κεφαλάς, οἵοις κοσμοῦσι τὰ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἀφιδρύματα παρ' Ἕλλησιν. ὅσα δὲ παρὰ Τυρρηνοῖς, καὶ ἔτι πρότερον παρὰ Πελασγοῖς ἐτέλουν ὀπί τε Κυρήτων καὶ Μεγάλων θεῶν ὀργασμοῖς οἱ καλούμενοι πρὸς

αὐτῶν

αὐτῶν Κάδυλοι, ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ὑπηρέτουν τοῖς ἱεροῖς οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων Κάμιλλοι. ἔτι πρὸς τούτοις ἔταξε μόνῃ ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα παρθένον τοῖς ἱεροῖς, ὃν ἡμεῖς μὲν Ἱεροσκόπον καλοῦμεν, Ῥωμαῖοι δ' ὀλίγον τι τῶν ἀρχαίας φυλάττοντες ὀνομασίας, Ἀεύσπικα προσαγορεύουσιν. ἄπαντας δὲ τοὺς ἱερεῖς τε καὶ λειτουργοὺς τῶν θεῶν ἀνομοθέτησεν ἀποδείκνυσθαι μὲν ὑπὸ τῶν φεστιαρχῶν, ὑποκυρεῖσθαι δ' ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων τὰ θεῖα διὰ μαντικῆς. ταῦτα περὶ τῶν ἀρησκευόντων τοὺς θεοὺς καταστησάμενος, διήρει πάλιν, ὡς ἔφην, κατ' ὀπιτηδότητα τῆς φεστίας τὰ ἱερὰ θεοῖς ἀποδεικνὺς ἑκάστας καὶ δαίμονας, οὓς ἔμελλον ἀεὶ σέβειν· καὶ τὰς εἰς τὰ ἱερὰ δαπάνας ἔταξεν, ἃς ἐχρῆν αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου δίδοσθαι. στιβάδυν τε τοῖς ἱεροῖς ἀφεστίαν εἰς τὰς ἀπομερισθείσας αὐτοῖς θυσίας, καὶ στιβαδιῶντο κατὰ τὰς ἑορτὰς ὀπὶ τῆς φεστιακῆς ἑστίας· ἑστιατόριον γὰρ ἐν καλεσκιασμένον ἑκάστῃ φεστίᾳ· καὶ στιβὰ αὐτῷ κατεσκευάζετο τις, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πρυτανείοις, ἑστία κοινὴ τῆς φεστιάδος. ὄνομα δὲ τοῖς ἑστιατορίοις ἐν, ὅσαι ταῖς φεστίαις, Κυρία, καὶ μέχρις ἡμῶν οὕτω καλοῦνται. τοῦτο δὲ πολίτευμα δοκεῖ μοι λαβὼν ἐκ τῆς Λακεδαιμονίων ἀγωγῆς περὶ τὰ φιλίπια κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπηρετιαζούσης· ἐν Λυκοῦργος εἰσηγήσασθαι δοκεῖ παρὰ Κρητῶν μαθὼν, καὶ μεγάλα τὴν πόλιν ὠφελήσας· ἐν εἰρήνῃ μὲν, εἰς εὐτέλειαν ἀνάγων τοὺς βίους, καὶ σωφροσύνῃ τὴν καθ' ἡμέραν διαίτης· ἐν πολέμῳ δ', εἰς αἰδὼ καὶ πρόνοιαν καταστήσας ἔκαστον τῆς μὴ καταλιπεῖν τὴν παρατάξιν, ᾧ καὶ συνέπεσε καὶ κοινῶν ἱερῶν μετέχειν. ὃ μόνον ὂν τῆς περὶ ταῦτα σοφίας χαίειν ἄξιος ἐπαινεῖσθαι ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐτελείας τῶν θυσιῶν, αἷς θεραπεύεσθαι τοὺς θεοὺς ἀνομοθέτησεν, ὧν αἱ πλείστας διέμενον ἕως τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας, εἰ καὶ μὴ πάσας κατὰ τὸν ἀρχαῖον ὀπιτελούμεθα τρόπον. ἐγὼ γοῦν ἐθαυμάσαμεν ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προσκείμενα θεοῖς, ἐν βαπέζαις ξυλίνοις ἀρχαϊκῆς, ἐν κανοῖς καὶ πινακίσκοις κεραμίοις ἀθρόιτων μάζας, καὶ πόπανα, καὶ ζέας, καὶ καρπῶν λινῶν ἀπαρχὰς, καὶ ἀνθρακὰ τοιαῦτα λιτὰ καὶ ἀδάπανα καὶ πάσης ἀπειροκαλίας ἀπηλλαγμένα· καὶ σπονδὰς εἶδον ἐκκεκραμένας ὄντα ἐν ἀργυρείοις καὶ χρυσοῖς ἀγγείοις, ἀλλ' ἐν ὀστρακίναις κυλίσκαις καὶ πρόχοις, καὶ πάνυ ἠγάσθην τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ἀγαμένοι τοῖς παρεοῖς ἔθεσιν, ὁπόσον ἀξιάζουσιν τῶν ἀρχαίων ἱερῶν εἰς τὴν ἀλαζόνα πολυτέλειαν. ἔστι μὲν οὖν ἃ καὶ Νομᾶς Πομπίλιος ὁ μετὰ Ῥωμύλον ἀρξάς

Cadoli, ea ministeria eodẽ modo sacerdotib. præstant qui nunc a Romanis nominãtur Camilli. Præterea vatem vnũ ex quaq; tribu sacris interesse statuit; quẽ nos ἱεροσκόπον, ipsi minimum quiddã ex appellatione prisca seruantes, nominãt aruspicem. De sacerdotib. autẽ deorumq; ministris legẽ tulit, designari eos a *suis* curiis; quã electionem ita demum ratã haberi, si cõprobata fuisset ab auguribus. His de deorũ cultoribus ita cõstitutis, rursum sua cuiq; curiæ sacra, vt iam dixi, partitus est, assignatis in singulas diis & dæmonib. quos perpetuo colerẽt: sumptus etiã in sacra faciendos præscripsit, quos illas e publico accipere iussit. curiæq; ad attributa sibi sacrificia cum sacerdotib. præsto aderant; & festis diebus vna sumebãt epulum in foco curiali. suum enim cuiq; curiæ exstructũ erat cœnaculũ: & præterea dedicatus cõmunis quidam omnib. curiis focus, sicut in Græcorum Prytancis. Hæc quoque cœnacula curiæ nominabantur, quod nomen etiam hodie retinent. Id institutũ mihi desumpsisse videtur ex Lacedæmoniorũ disciplina, apud quos itidẽ phiditia tunc tẽporis erãt vsitata: quẽ morem Lycurgus a Cretẽsibus mutuatus videtur, magno suæ ciuitatis cõmodo. nam hoc pacto ciues pacis tẽpore ad frugalẽ vitam & moderatum victum assuefecit: in militia vero pudorẽ eis & cautionẽ ingessit, ne quis manipularem suũ desereret, cũ quo libasset, rẽ diuinã fecisset, & cõmunium sacrorũ factus esset particeps. Nec in his solum reb. laudem meretur Romuli sapientia, verumetiã q; frugalibus sacrificiis deos coli voluit, quorũ pleraq; ad nostrã ętatem permanent; tametsi non omnia priscũ ritum obtinẽt. ipse certe spectaui in sacris ædibus cœnas diis appositas in mẽsis ligneis antiqui operis, [1] pultemq; in canistris & fictilibus quadrulis, liba item & far, fructuumq; quorundam primitias, & alia huiusmodi tenuia paratuq; facilia, & omnis ineptiæ expertia; libationes etiam vidi nõ argenteis aureisve infusas vasis, sed [2] culignis & guttumiis testaceis: multum delectatus hominum in ritu patrio constantia, nihil ex antiquis sacris in insolẽtem luxum demutantium. Sunt præterea quæ Numa Pompilius Romuli suc-

cessor memoratu digna instituit, vir sapiens, & rerũ diuinarũ interpres excellẽtissimus, de quib. dicetur postea; sicut & Tullus Hostilius rex tertius, ac deinceps reliqui: sed seminaria & initia, pbatissimæq; de cultu deorum leges, debentur Romulo. Quin & cetera præclara instituta, per quę Romani felicitatẽ suam retinuerunt tot seculis, ad illũ referẽda videtur, vt auctorem legũ honestarum & vtilium; quarũ scriptæ quædã, pleræq; scriptis mãdatæ nõ sunt. eas omnes percẽsere nõ est opus: præcipuas tantũ & admiratione dignissimas, ex quibus aperte cõiicere licet de eius viri in ferẽdis legib. prudẽtia, quã seuerus fuerit, & infensus vitiis, heroicarumq; virtutũ æmulus, paucis indicabimus; illud præfati, omnes eos qui reipublicę formas cõstituerunt vel Græcis vel barbaris, videri recte in genere animaduertisse, quamlibet ciuitatẽ quæ constet ex multis domibus, tãtisper frui trãquillitate, dũ priuati homines viuendi rationem exactã tenent; ediuerso cõflictari cũ variis tẽpestatibus, si ciues singuli nõ bene se habeãt. proinde oportere eum qui mẽte ad remp. administrandã idonea sit præditus, siue is legislator sit siue rex, leges ferre quæ iustas ac tẽperatas reddant ciuiũ vitas. quib. aũt studiis & quibus legib. tales euadere possint, non æque omnes intellexisse videri; sed nõnullos multũ, immo in totũ (vt breuiter dicã) aberrasse in his quę in primis & proprie ad legislatoris curã pertinent. mox enim de nuptiis agẽtes & cõuictu cũ fœminis, vnde legislatori sumendũ est initiũ, quemadmodũ & natura vitas nostras a cõiunctione sexuum auspicata est: alii sumpto a bestiis exẽplo, vagos & promiscuos permiserũt concubitus; quasi hoc pacto vita liberari posset a furorib. amatoriis, a zelotypia in mutuas erũpente cædes, aliisq; malis plurimis, quę vel priuatas familias vel ciuitates totas, ppter mulieres solent inuadere: alii hanc insolentẽ & belluinã venerẽ profligantes e ciuitate, virum copulauerũt vnicæ mulieri: at de cõseruando cõiugio, & de vxorũ modestia, neq; magnũ quid neq; paruum præscripserũt legibus, libenter abstinentes a negotio difficillimo. alii neque sine spõsione venereos admisere coitus, vt quida barbari; neq; vxores

Rom. legib. mores temperat.

τῆς πόλεως, καλεσήσατο μνήμης ἄξια καὶ λόγου, πρεσβύτατος τῶν γνώμῃ ἀνήρ, καὶ τὰ θεῖα ἐξηγήσασθαι σοφὸς ἐν λόγοις, ὑπὲρ ὧν ὕστερον ἐρῶ· καὶ Τύλλος Ὁστίλιος ὁ τέταρτος ἀπὸ Ῥωμύλου βασιλεύσας, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκεῖνον ἡγούμενοι βασιλῆς· ἀλλ' ὁ τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ κυριώτατα καταστησάμενος τῆς πρὸς τὰ θεῖα νομίμου, Ῥωμύλος ἦν. δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀγῆς εὐκοσμίας, ἣ χρώμενοι Ῥωμαῖοι, διεφύλαξαν εὐδαιμονοῦσαν τὴν πόλιν ὅπου πολλὰς ἡνεᾶς, ἐκεῖνος ἄρξας, νόμοις καλοῖς καὶ συμφέροντας, ἀγράφοις μὲν τοῖς πλείοσι, ἔστι δ' οἷς καὶ ἐν γράμμασι κειμένοις καταστησάμενος, ὧν ἐγὼ τοὺς μὲν ἀγῆς οὐδὲν δέομαι γράφειν, οἷς δὲ πάντων μάλιστα τεθαύμακα, καὶ ἐξ ὧν ὑπείληφα καταφανῆ καὶ τὴν ἀγῆν τοῦ ἀνδρὸς ἠνέσθαι νομοθεσίαν, ὡς αὐτερὰ καὶ μιζόπονος ἦν, καὶ πολλὴν ἔχουσα πρὸς τοὺς ἡρωϊκοὺς βίους ὁμοιότητα, δι' ὀλίγης ὑποτυπώσεως σημανῶ, ὅσοῦτον προσήκοντων, ὅτι μοι δοκοῦσιν ἄπαντες οἱ ἀμφιπάξαντες τὰς τε βαρβαρικὰς καὶ τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας τὸ μὲν κοινὸν ὀρθῶς ἰδεῖν, ὅτι πόλιν ἅπασαν ἐκ πολλῶν οἰκιῶν συνεστῶσαν, ὀρθὴν γε πλὴν εἰκὸς ὅτε οἱ τῆς ἰδιωτῶν διαθῶσι βίοι, καὶ χρῆσιν πολιτῶν ἄγαν, ὅταν μὴ κακῶς ἑκάστοις ἔχωσι τὰ ἴδια· τὸ δὲ τὸν νοῦν ἔχοντα πολιτικὸν, εἴτ' τε νομοθέτης, εἴτ' τε βασιλεὺς ἦ, τοῦτο νομοθετῆσαι ἃ ποιήσει δικαίους καὶ σώφρονας τοὺς ἰδιωτῶν βίους. ἐξ ὧν δὴ αὐ ἐπιτηδευμάτων καὶ δι' οἵων ἠνοίντο τοιοῦτοι νόμοι, οὐκ εὖθ' ὁμοίως ἄπασιν δοκοῦσί μοι συνιδεῖν· ἀλλ' ἔνιοί γε πολλοὶ τὸ πρῶτος, ὡς εἰπεῖν, ἐν τοῖς κυριωτάτοις καὶ πρώτοις μέρεσι τῆς νομοθεσίας ἁμαρτεῖν αὐτίκα περὶ γάμων καὶ τῆς πρὸς γυναῖκας ὁμιλίας, ἀφ' ἧς ἄρχεσθαι δεῖ τὸν νομοθέτην, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις ἀρξαμένη τοῖς βίοις ἡμῶν ἤρξατο· οἱ μὲν, ἀπὸ τῶν θηρίων ὃ πρῶτον δίδαγμα λαμβάνοντες, ἀφέτους καὶ κοινὰς τὰς μίξεις ἐποιήσαντο τῶν ἄρρενι πρὸς ὃ θῆλυ, ὡς ἐρωτικῶν τε οἴστρων ἐλευθερώσοντες τοὺς βίους, καὶ ζῆλον ἀλλήλοις κτόνον ἀξιούμενοι, καὶ πολλῶν ἀγῶν ἀπαλλάξοντες κακῶν, ἃ κατεκαμβάνει τοὺς τε ἰδίους οἴκους καὶ τὰς πόλεις ὅλας, ἀφ' γυναικῶν· οἱ δὲ, ταύτας μὲν ἐξήλασαν ἐκ τῆς πόλεως τὰς ἀρτόχρεις καὶ θηλυδείας σωφρονούσας, αὖθις ἁρμόσαντες εἰς γυναῖκα μίαν, πρὸς δὲ φυλακῆς γάμων καὶ σωφροσύνης γυναικῶν νομοθετεῖν οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττον οὐδὲν ἐπεχείρησαν, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου πράγματος ἀπέσχον· οἱ δὲ, οὔτε ἀνεγγύους ἐποίησαν, ὥσπερ ἔνιοι τῶν βαρβάρων, τὰς ἀφροδίσιμοις, οὔτε ἀφῆκαν, ὥσπερ

ANTIQ. ROM. LIB. II. 95

ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, τὰς τῶν γυναικῶν φυλακάς· ἀλλὰ πολλοὺς ἔθεσαν ἐπ' αὐταῖς νόμους σωφρονιστάς· εἰσὶ δ' οἱ καὶ ἀρχαῖόν τινα κατέστησαν ὑπομεμενηκὸν εὐκοσμίας γυναικῶν· οὐ μὴν ἀπορρώσαί γε ἢ πρόνοια αὐτῶν τῆς τηρήσεως, ἀλλὰ μαλακωτέρα τοῦ δέοντος ἐγένετο, καὶ οὐχ ἱκανὴ ὃ μὴ πανδαίαν φύσει κεκραμένον εἰς ἀνάγκην βίου σώφρονος ἀγαγεῖν. ὁ δὲ Ῥωμύλος οὔτε ἀνδρὶ καθ' γυναικὸς ἐξκλήματα δοὺς φθαρείσης, ἢ τὸν οἶκον ἀδίκως καταλιπούσης, οὔτε γαμετῇ κατ' ἀνδρὸς αἰτιωμένῃ κάκωσιν, ἢ ἄδικον ἀπόλυσιν, οὔτε πρὸς πρόσωπον ἀποδόσεως ἢ κομιδῆς νόμους θεὶς, ἅτε ἀνῄρει τῶν πλησίον τούτοις ἀρετὰς ἀφ' ὁποῖοι, ἕνα δὲ μόνον ὑπὲρ ἁπάντων ἔχοντα, ὡς αὐτὰ ἔργα ἐδήλωσε, καταστησάμενος, εἰς ἀκρισίαν καὶ πολλὴν σωφροσύνην ἤγαγε τὰς γαμετάς. ἦν δὲ τοιόσδε ὁ νόμος, γυναῖκα γαμετὴν κεῖ νόμοις ἱερεῖς συνῳδοῦσαν ἀνδρὶ, κοινωνὸν ἁπάντων εἶ χρημάτων τε καὶ ἱερῶν. ἐκάλουν δὲ τὰς ἱερεῖς οἱ παλαιοὶ γάμους, Ῥωμαϊκῇ προσηγορίᾳ πρεσβυτάτους, Φαρρᾶκία, ὅτι τῆς κοινωνίας ἡ φαῤῥὸς, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. καὶ ὥσπερ Ἕλληνες τὸν κρίθινον καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες, ὅτι τῶν θυσιῶν κριθαῖς καταχρόμεθα, ἀλὰς αὐτὰς καλοῦντες, ὅτῳ Ῥωμαῖοι ὁμοιότατόν τε καρπὸν καὶ ἀρχαιότατον εἶ νομίζοντες τὰς ζέας, ἀφ' τούτων ἁπάσης ἐμπύρευν θυσίας καταρχόνται. μὴν γὰρ ἔτι καὶ ἡ μεταπέπωκεν εἰς πολυτελεστέρας ἀπαρχὰς ὃ ἔθος. ὃ δὴ κοινωνοὶ τῆς ἱερωτάτης τε καὶ πρώτης σωφῆς ἠνέσθαι γυναῖκας ἀνδράσι, καὶ ὅπερ πολλῇ συνῳδεῖν τύχῃ, τὴν μὴν ὑπέλαβον τῆς κοινωνίας τοῦ φαῤῥὸς εἶναι, εἰς σύνδεσμον δ' ἀναγκαῖον οἰκειότητος ἔφερεν ἀδιαλύτου, καὶ ὃ διαρρῆσον τοῖς γάμοις τούτοις οὐδὲν ἦν. οὗτος ὁ νόμος τὰς τε γυναῖκας ἠνάγκασε τὰς γαμετὰς, οἷα μηδεμίαν ἐχούσας ἑτέραν ἀποστροφὴν, πρὸς ἕνα τὸν τοῦ γεγαμηκότος ζῶν τόπον· καὶ τοῖς ἄνδρας, ὡς αἰναγκάζετο καὶ ἀναφαιρέτου χρήματος, τῆς γυναικὸς κεκλῆν. σωφρονοῦσα μὴν γὰρ καὶ πάντα ὦ γεγαμηκότι πειθομένη γυνὴ, κυεία τοῦ οἴκου τὸν αὐτὸν τόπον ἦν, ὅνπερ καὶ ὁ ἀνήρ· καὶ τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, κληρονόμος ἐγίνετο τῶν χρημάτων, ὡς θυγάτηρ παῖς· εἰ μὴν ἅπαντα τε κοὐ πρὸς μηδενὸς ἀφαιρεθέλθοιο ἀποθάνοι, πάντων ὅσα κυεία τοῦ ἀπολιφθέντος· εἰ δ' ἄρρεν ἔχοι, τοῖς πᾶσιν ἰσόμοιρος γενόμενον. ἁμαρτήσασα δέ τι, δικαστὴν τὸν ἀδικούμενον ἐλάμβανε, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρείας κύριον. ταῦτα δὲ οἱ συνῳδοῦς μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐδίκαζον· ἐν οἷς ἦν φθο-

incustoditas reliquerunt, vt Lacedæmonii: sed multas eis ad modestiã facientes leges imposuerũt: nec defuerunt qui magistratus cõstituerent, penes quos esset cura honestatis mulierũ. nõ tamen per eos satis prospectum est huic negotio, sed remissius quã vt ingeniũ intemperans, ipsorũ legib. ad vitæ modestiã possit adigi. At Romulus neq; marito cõtra vxorẽ stupratã aut temere domo profugam actione cõcessa; neq; nuptę contra virũ malæ tractationis, aut destitutionis iniustæ; neq; de reddẽda recipiẽdave dote vllis latis legibus, nec alia quapiã huius generis regula præscripta, vnica tantũ efficaci ad hęc omnia, vt res ipsa ostẽdit, constitutione redegit vxores ad decentem modestiã ea fuit talis: mulierem nuptam, quę iuxta sacras leges [1] cõueniret cum viro, participem esse omnium bonorũ & sacrorum. nominabant autẽ prisci Romani sacras nuptias vocabulo suo [2] farracia; a communione farris, quod nos Græci zeã dicimus. & quemadmodum nostri homines antiquissimã hordeaceam frugem rati, hordeo victimas initiãt, ἁλὰς illud (*id est molam salsam*) nominantes; ita Romani quamuis hostiam igne adolendã respergũt farre; quippe qui hoc frugum genus antiquissimum existimant & honoratissimum. manet enim is mos hodieque; nec quicquam est additum ad priscã frugalitatem. [3] Hæc sane inter virum & vxorẽ cõmunio primi & sacri quondam habiti cibi, atque fortunę quamuis opimæ, a communi farre nomen inuenit, vinculum efficiens insolubile: nec vlla res tale coniugium dirimere poterat. Ita lex hæc mulieres nuptas, quippe quæ non haberent aliud quo se conuerterent refugiũ, cogebat solius mariti se attẽperare moribus: viros itẽ sic habere vxorem, vt rem necessariã, nulloq; diuellendam modo. Vxor enim pudica & marito in omnibus obsequens, æque ac ille domus erat domina; & in eius defuncti bona succedebat heres, sicut filia in parentis: ex asse quidem, si is sine liberis ac intestatus decederet: quodsi prolem haberet, ex æquo cum liberis. Si autẽ aliquid peccasset, pœnam luebat ex mariti læsi arbitrio. de huiusmodi criminibus cognati cum ipso cognoscebant; in quibus erat vio-

lata pudicitia, & (quod apud Græcos videretur leuissimum) si deprehensa esset vinum bibisse mulier. nã vtrunque damnauit Romulus, vt delictorum muliebrium maxima; ratus stuprum desperatæ audaciæ principium esse; temulentiã vero, stupri: longoq; tẽpore crimen vtrunq; apud Romanos iram merebatur implacabilem; comprobantibus legis æquitatem tot seculis. Cõstat enim per DXX annos Romæ nullum accidisse diuortium. Septima demum supra centesimam & trigesimam Olympiade, M. Pomponio, C. Papyrio cõsulibus, primus dicitur vxorẽ dimisisse Sp. Caruilius, vir non obscurus, coactus a censoribus iurare, liberorum caussa se coniugem non retinere: erat enim sterilis: qui ob hoc factum, quamuis necessitate compulsus, in perpetuum exosus fuit populo. Atq; hæ sunt leges in quibus ferendis Romulus honestatis mulierum rationem habuit. quæ autem ad verecũdiam & æquitatem liberorum attinẽt, vt parentes colant, & quæcunque illi iusserint, peragant, plus habent grauitatis, & nostrorum hominum leges lõge superant. Nam qui formas viuendi Græcis condiderunt ciuitatibus, *certum quoddam* tempus admodum breue præscripserunt quo liberi patribus essent subditi; quidam, vsque ad annum pubertatis tertium; quidam, tantisper dum cælibes manerent; nonnulli, donec publice inter viros ascripti essent; quemadmodum e Solonis, Pittaci, Charondæque legibus acceperant, quorum magna celebratur sapientia: pœnas etiam in cõtumaces filios statuerunt non graues, permittẽtes patribus eos domo pellere, atq; exheredare; præterea nihil: quæ non sufficiunt ad cõpescendam iuuentutis vesaniam moresque peruicaces: neq; contemptores honestatis leui brachio possunt ad modestiam redigi. quapropter apud Græcos sæpe indecora multa in parentes committunt liberi. Romanorum autem legislator omnem (vt *breuiter* dicam) potestatem patri dedit in filium, idque toto vitæ tempore, siue in carcerem eum detrudere, siue flagris cędere, siue vinctum ablegare ad rustica opera, siue necare libeat; etiãsi filius tractet rempublicam, etiamsi magistratus gesserit maximos, etiãsi

ἐς σώματος, καὶ ὁ πολύτων ἐλάχιστον ἁμαρτημάτων Ἕλλησι δόξειεν ἂν ὑπαρχεῖν, εἰ τις οἶνον εὑρεθεῖν ποιοῖτο γυνή. ἀμφότερα γὰρ τοῦτα ζημιοῦν ἐκέλευσεν ὁ Ῥωμύλος, ὡς ἁμαρτημάτων γυναικείων ἔσχατα· φθορὰν μὲν, ἐπονείας ἀρχὴν νομίζας· μέθην δὲ, φθορᾶς. καὶ μέχρι πολλοῦ διέμεινε χρόνου τοῦτ' ἀμφότερα τοῦδε Ῥωμαίοις, ἀπαραιτήτου τυγχάνοντα ὀργῆς. μάρτυς δὲ τοῦ καλῶς ἔχειν τὸ τοῦδε τοῦ γυναικῶν νόμου ὁ πολὺς χρόνος. ὁμολογεῖται γὰρ ἐντὸς ἐτῶν εἴκοσι καὶ πεντακοσίων μηδεὶς ἐν Ῥώμῃ διαλυθεῖσαν γάμος. κατὰ δὲ τὸν ἑβδόμου ὀπὶ τοῖς τριακοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν, ὑπατεύοντων Μάρκου Πομπωνίου, καὶ Γαΐου Παπυρίου, τοῦτος ἀπολῦσαι λέγεται τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Σπούριος Καρουίλλιος δυνὴρ οὐκ ἀφανὴς, ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὀμόσαι "τέκνων ἕνεκα γυναικὶ μὴ συνοικεῖν· ἐὰν δ' αὐταῖς τρίφεται γυνή· ὃς ὀπὶ τῷ ἔργῳ τούτῳ, καίτοι δι' ἀνάγκην γινομένῳ, μισούμενος ὑπὸ τοῦ δήμου διετέλεσεν. ἃ μὲν οὖν εἰς γυναῖκας ὁ ἔθνεσι ὁ Ῥωμύλος ἐνομοθέτησεν, ἐξ ὧν κοσμιωτέρας τοῖς ἀνδρὰς αὐτὰς ἀπειργάσατο, τοῦτά ἐστιν. ἃ δ' εἰς αὐδῶ καὶ δικαιοσύνῃ παίδων, ἵνα σέβωσι τοὺς πατέρας, ἀπόνοια τρέπουσιν ὅσα μὲν ἐκεῖνοι κελεύωσιν, ἐπὶ τούτων οὖν σεμνότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα, καὶ πολλοὺς ἔθνεσι τοῦδε τοὺς ἡμετέρους νόμους ἀφαφορᾶν. οἱ μὲν γὰρ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ παλαιοῦ πολιτείας, βραχύ τινα χρόνον δῆ χρόνον ἔπαξαν ἀρχεῖσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ τῶν πατέρων, οἱ μὲν, ἕως τέλειον ἐκπληρώσωσιν ἀφ' ἥβης ἔτος· οἱ δὲ, ὅσον μὲν χρόνον ἡθεοι μένωσιν· οἱ δὲ, μέχρι τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα τὰ δημόσια ἐγγραφῆς, ὡς ἐκ τῶν Σόλωνος καὶ Γιτταικοῦ καὶ Χαρώνδου νομοθεσίας ἔμαθον, οἷς πολλὴ μαρτυρεῖται σοφία· ἡμφείας τε κατὰ τῶν παίδων ἔπαξαν, ἐὰν ἀπειθῶσι τοῖς πατράσιν, οὐ βαρείας, ἀξιελάσσαι τῆς οἰκίας ὀπτιβέντας αὐτοὺς, καὶ κληρονομίας μὴ καταλιπεῖν, πρᾶγτέρω δὲ οὐδέν. εἰσὶ δ' οὐχ ἱκεσίαι καταφρεῖν ἀνοίαν νεότητος, καὶ αὐθάδειαν θέπων, οὐδ' εἰς ὃ σῶφρον ἀναγκεῖν τοὺς ἠμελληκότας τῶ καλῶν εἰ μαλακὴ ἡμφείαν. τοιγαρτοι πολλὰ ὑπὸ Ἕλλησιν εἰς πατέρας ὑπὸ τέκνων ἀδικημονεῖται. ὁ δὲ τοῦ Ῥωμαίων νομοθέτης ἅπασαν, ὡς εἰπεῖν, ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' ὑιοῦ, καὶ τοῦδε πολύπα τὸν τοῦ βίου χρόνον, ἐάν τε εἴργειν, ἐάν τε μαστιοῦν, ἐάν τε δέσμον ὀπὶ τοῦ κατ' ἀγρὸν ἔργων κατέχειν, ἐάν τε ἀποκτιννύειν πεσαιρῆται, καὶ τὰ πολιτικὰ πεφάτων ὁ παῖς ἤδη τυγχάνῃ, καὶ ὑπὸ ἀρχαῖς ταῖς μεγίσταις ἐξελαζόμενος, καὶ ἀφὰ τοῦ

τοῦ εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν ἐπαινούμενος. κατὰ τοῦτον γέ τοι τὸν νόμον ἀνδρες ὀπτιφανεῖς δημηγορίας διεξιόντες ὀπὶ τοῦ ἐμβόλων, σὺν αἰδοῖ μὲν τῇ βουλῇ, κεχαρισμένας δὲ τοῖς δημοτικοῖς, καὶ σφόδρα ἀδοκιμοῦντες ὀπὶ τούτοις, καὶ καταπαυόμενοι ἀπὸ τοῦ βήματος ἀπήγοντο ὑπὸ τοῦ πατέρων, οὐ ἂν ἐκείνοις φανῇ ὑμφείαν ὑφέξοντες· οὐδ' ἀπαγορευόμενοι ἀφ' τῆς ἀγορᾶς οὐδεὶς τοῦ παρόντων ἀξιελέαθαι δυνατὸς οὖν, οὔτε ὕπατος, οὔτε δημάρχος, οὔτε ὁ κολακευόμενος ὑπ' αὐτῶν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐλαττῶν τῆς ἰδίας εἶναι νομίζων ὄχλος. ἐὰν γὰρ λέγῃ ὅσοις ἀπέκτειναν οἱ πατέρες αὐδρας ἀγαθοὺς, ὑπὸ ἀρετῆς καὶ προθυμίας ἑτέρου τι δεῖ προσεξαθαι δυνάμενον ἔργον προσαθένταις, ὃ μὴ προσέπαξαν αὐτοῖς οἱ πατέρες, καθάπερ ὀπὶ Μανλίου Τορκουάτου καὶ πολλῶν ἄλλων παραλήφαμεν, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἐρεῖ. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἐστι τῆς ἐξουσίας ὁ τοῦ Ῥωμαίων νομοθέτης, ἀλλὰ καὶ πωλῆν ἐφῆκε τοῦ ὑὸν τοῦ πατεῖ, οὐδὲν ὀπιγραφεὶς εἴ τις ὠμὸν ὑπολήψεται ὃ συγχώρημα, καὶ βαρύτερον ἢ κατὰ τὴν οἰκείαν συμπάθειαν. καὶ ὁ πολύτων μάλιστα θαυμάσειεν ἂν τις ὑπὸ τοῖς Ἑλληνικοῖς ἤθεσι τοῖς ἐκλελυμένοις γραφεῖς, ὡς πικρὸν καὶ τυραννικὸν, καὶ τοῦτο συνεχώρησε τῷ πατεῖ, μέχρι τοῦ τρίτης τομῆς ἀφ' ὑοῦ γενομαλίσαθαι, μείζονα δοὺς ἐξουσίαν πατεῖ κατὰ παιδὸς, ἢ δεσπότῃ κατὰ δούλου. τρεῖς πόντων μὲν γὰρ ὁ πατεῖς ἅπαξ, ἔπειτα τοῦ ἐλευθερίαν εὑρέμενος, ὡς ὃ λοιπὸν κύριος ὄστιν· ὑὸν δὲ ὁ πατεῖς ὑπὸ τοῦ παῖς, εἰ γένοιτο ἐλεύθερος, ὑπὸ τῷ πατεῖ πάλιν ἐγίνετο· καὶ ὃ δεύτερον ἀπεμπολήθεις τε καὶ ἐλευθερωθεὶς, δοῦλος, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς, τοῦ παῖς ἦν· "μετὰ τὸ τρίτον τομὴν ἀπαλλάττοι τοῦ παῖς. τοῦτον τὸν νόμον ἐν ἀρχαῖς μὲν οἱ βασιλεῖς ἐφύλαττον εἴτε γεγραμμένον εἴτε ἄγραφον· ἐγὼ γὰρ ἔχω ὃ σφῶν εἰπεῖν· ἀπόντων κρείττον ἡγούμενοι "νόμων. καταλυθείσης τῆς μοναρχίας, ὅτε πρῶτον ἐφαίνη Ῥωμαίοις πόλεις τοῖς πατρικοῖς ἔθισμοί τε καὶ νόμοις ἅμα τοῖς ἐπεισάκτοις ἐν ἀγορᾷ θεῖναι φανεροῖς ἅπασι τοῖς πολίταις, ἵνα μὴ συμμεταπίπτῃ τὰ κοινὰ δίκαια ταῖς τῶν ἀρχόντων ἐξουσίαις, οἱ λαβόντες τὸν τοῦ δήμου τὸν ἐξουσίαν τῆς συναγωγῆς τε καὶ ὀπιγραφῆς αὐτῶ δέκα ἄνδρες, ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀνέγραψαν νόμοις· καὶ ἔστιν ἐν τῇ τετάρτῃ τῶ λεγομένων δώδεκα δέλτων, ἃς ἀνέθεσαν ἐν ἀγορᾷ. ὅτι δ' οὐχ οἱ ἄνδρες δέκα, οἱ τετακοσίοις ὕστερον ἔτεσιν ἀποδεικνύντες ὀπὶ τὸν ἀναγραφὸν τῶν νόμων, τοῦτοι εἰσηγήσαντο Ῥωμαίοις τὸν νόμον, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ κείμενον τοῦ λαβόντες οὐκ ἐτόλμησαν ἀνελεῖν, ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων

studii erga remp. laudem sit promeritus. iuxta hanc certe legẽ illustres viri pro rostris fauente plebe cõcionantes in senatus inuidiã, fruentesq; aura populari, detracti e suggesto, abducti sunt a patribus, pœnas daturi ex ipsorum sententia: quos, dum per forum ducerentur, nemo adstantium eripere poterat, non consul, non tribunus, nõ ipsa turba cui tum adulabantur, licet omnem potestatẽ sua minorem existimans. taceo nunc quot viri fortes necati sint a patribus, nimio virtutis ardore prouecti ad patrandum generosum aliquod facinus præter ipsorum mandatũ; sicut de Manlio Torquato aliisq; multis traditur, de quib. suo dicemus tempore. Nec cõtentus hanc potestatem parentib. dedisse legislator Romanus, permisit etiam vendere filium; nil deterritus crudelitatis specie, quod res grauior videri posset quam pro affectu domestico. quodque maxime aliquis miretur in dissoluta Græcorum disciplina educatus, quasi durum & tyrannicũ, hoc quoq; patri concessit, licere illi terna filii venditione pecuniam quærere; maiorem largitus potestatem patri in filium, quã hero in mãcipium. seruus enim semel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterũ sui iuris est. filius vero a patre venditus, si liber fieret, rursum sub patris potestatẽ redigebatur. iterum quoq; venũdatus & liberatus, seruus vt ante patris erat. post tertiam demum venditionẽ eximebatur e patris potestate. Hanc legem primi illi reges obseruabant, incertum scriptamne an sine scripto, præditam; habentes pro omniũ optima. post sublatam vero monarchiã, cum primum visum est Romanis patrias consuetudines legesq; omnes vna cũ ascititiis in foro proponere vniuersis ciuibus, ne ius publicum mutaretur cum potestate magistratuũ, decemuiri qui a populo acceperant potestatem colligẽdarum legum & conscribendarum, hanc quoque retulerunt inter ceteras: exstatque in duodecim tabularum (vt vocant) quarta, quas tunc in foro posuere. quod autem nõ decemuiri, trecentesimo post anno scribendis legibus creati, primi hanc legem in remp. Romanã introduxerint, sed iamdudum receptam non ausi sint tollere, cum ex aliis multis

colligimus, tum præcipue e legibus Numæ Pompilii ſucceſſoris Romuli, vbi ſic ſcriptum habetur: Si pater filio conceſſerit vxorem ducere, quacum ſacra & bona iuxta leges cõmunicet, patri poſthac nullum ius eſto vendendi filium. quod ille non ſcripſiſſet, niſi ante ius fuiſſet patri vendendi filios. Sed de his ſatis multa. nũc libet cetera etiam inſtituta ſummatim percurrere, quibus plebeiorum vitam excoluit. Conſiderans enim ciuiles cœtus ad vitæ temperantiam, & maiorem æquitatis quam lucri habendam rationem, perdurandumque in laboribus, & virtutem rebus omnibus præferendam, non tam facile verborũ doctrina duci, (quod pleriq; ſint minus tractabiles) quam operum ad virtutes conferentium aſſuetudine; ſciens etiam, eos qui neceſſitate magis quam voluntate ad illa *ſtudia* accedũt, ſi nihil ſit quod prohibeat, relabi ad ingenium: propterea, ſellularias quidem ac ſordidas & turpium cupiditatum incitatrices artes, vt corporibus atque animis tractantium noxias & peſtiferas, ſeruis & exteris exercendas tradidit: longoque tempore pudori fuerunt Romanis opera talia: ita vt nemo ex indigenis animũ ad eas applicaret. duo tantum ingenuis reliquit ſtudia, rei militaris, ac ruſticæ; quippe qui videret hæc vitæ genera ventri & illicitæ veneri minus obnoxia, lucraque ſectari non ex mutuis iniuriis, ſed ex hoſtium manubiis. ratus autem vtrunque abſque altero imperfectum eſſe ac querulum, non aliis terras colendas attribuit, aliis diripiendas abigendasque res hoſtium, vt mos fuit apud Lacedæmonios: ſed iiſdem tam bellica quam ruſtica iniunxit munia: in pace omnes aſſuefaciens vt ruri manentes incumberent operi; niſi ſiquando mercatu opus eſſet: tunc enim in vrbem iri poſſe ac emi *neceſſaria*, nona quaq; die nondinis aſſignata: tempore autem belli, militare illos docens, & certatim laborib. æque ac lucris inſtare: victoribus enim æqualiter diuidebat agrũ ademptum hoſtibus, pariterque mancipia & pecunias, quo libentius expeditiones ſuſciperent. De iniuriis autem quibus inter ſe alii alios afficerẽt, ſine dilatione cito decernebat, partim per ſe

καταλαμβανόμενος, μάλιστα δ' ἐκ τῆς Νομᾶ Πομπιλίου τῆς μετὰ Ῥωμύλον διαδεξάντος νόμων, ἐν οἷς καὶ ὅτι γέγραπται· ἐὰν πατὴρ υἱῷ συνεχωρήσῃ γυναῖκα ἀγαγέσθαι, κοινωνὸν ἐσομένην ἱερῶν τε καὶ χρημάτων τοῖς νόμοις, μηκέτι τοῦ ἐξουσίαν εἶναι τοῦ πατρὸς πωλεῖν τὸν υἱόν. ὅταν δὲ μὴ γράψῃ εἰ μὴ κατὰ τοὺς πρότερον νόμους ἀπόλυσας ἐξίω τοῦ πατρὸς πωλεῖν τοὺς υἱούς. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἀρκεῖ. βούλομαι δὲ καὶ τὸν ἀνδρεῖον βίον τὸν κοσμοῦντα τὴν πόλιν διελθεῖν, ᾧ τοὺς τῶν ἰδιωτῶν ὁ Ῥωμύλος ἐκόσμησε βίους. ὁρῶν γὰρ ὅτι ὁ σωφρόνως ζῆν ἀπολαύσας, καὶ τὰ δίκαια πρὸς τοῦς κερδαλέων αἱρεῖσθαι, καρτερείαν τε τοῦ πρὸς τοὺς πόνους ἀσκεῖν, καὶ μηδὲν ὑπολαμβάνειν χρῆμα κρείττονα ἀρετῆς, ὁ λόγων διδαχῇ πρὸς γίνεσθαι τοῖς πολιτικοῖς πλήθεσι πέφυκεν, ἐν οἷς ὁ πλεῖστος ὄχλος δεῖται διδάσκαλον, ἀλλ' ἔργων ἐθισμοῖς τοῦ πρὸς ἑκάστην ἀρετοῦ ἀγόντων, καὶ τοὺς ὑπὸ αὐτῶν ἀνάγκης μᾶλλον ἢ κατὰ γνώμην ἐπ' αὐτὰ προσαγομένους, εἰ μηδὲν εἴη ὃ κωλύσον, ὅτι τῇ φύσει ὀλιγαρκοῦσας εἰδώς, ὅσοι δὲ φειδοῖς μὲν καὶ βαναύσοις καὶ προσαγωγοῖς ὅσοι θυμιῶν ἀμαχῶν τέχνας, ὡς ἀφανίζουσας καὶ λυμαινομένας τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μεταχειριζομένων, δούλοις καὶ ξένοις ἐπέδωκε μεθοδεύειν· καὶ διέμεινεν ἕως πολλοῦ χρόνου δι' αἰσχύνης ὄντα Ῥωμαίοις τὰ τοιαῦτα ἔργα, καὶ ὑπὸ οὐδενὸς τῶν αὐτοῖς ὁπωσοῦν ὁπωσδηποτοῦν μενα. δύο δὲ μόνα τοῖς ἐλευθέροις ὁπωσδήποτε καταλείπεται, τά τε γεωργίαν καὶ τὰ τῶν πολέμου, ὁρῶν ὅτι κατά τε αὐτὸ θεοποιοῦν γίνον) τοῦ τοιούτοις τοῦς βίοις εἴκε τοῦ τοῦ, ἀφεδιδίοις τε ἥττον ἀγίσχυν) τοῦ νόμοις, πλεονεξίαν τε τοῦ βλάπτειν ἀλλήλοις διώκοιεν, ἀλλὰ τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων ποιεῖσθαι τὰς ὠφελείας. ἀτελῆ τῶν τούτων ἑκάτερον οἰόμενος εἶναι τῶν βίων χωρίζομενον θατέρου καὶ φιλάτιον, οὐχ ἑτέροις μέρεσιν ἀπέδωκεν ἐργάζεσθαι τοῦ γῆν, ἑτέροις δὲ τὰ πολεμίων ἄγειν τε καὶ φέρειν, ὡς ὁ τῶν Λακεδαιμονίοις εἶχε νόμος· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς τόν τε πολεμικὸν καὶ τὸν γεωργικὸν ἔπειξε βίον· εἰ μὴ εἰρήνη ἄροιεν, ὅτι τοῖς κατ' ἀγρὸν ἔργοις ἐπίζων ἀπολαύσας μόνον, πλὴν εἰ πόλεδεηθεῖεν ἀγορᾶς· τότε δ' εἰς ἄστυ σωιόντας ἀγορᾶζειν, ἐνάτῃ ὁείζων ἡμέρᾳ πᾶς ἀγορᾶς· ὅτε δ' ὁ πόλεμος καταλάβοι, στρατεύεσθαι διδάσκων, καὶ μὴ τῶν χωρὶς ἑτέροις μήτε τοῦ πόνων μήτε τῶν ὠφελῶν. διῃρεῖ γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἴσου μέρη τε ὅσην δὴ ἀφέλοιντο πολεμίοις, ἀνδραποδά τε καὶ χρήματα, καὶ παρεσκεύαζεν ἀγαπητῶς δέχεσθαι τὰς στρατείας. τῶν δ' εἰς ἀλλήλους ἀδικημάτων οὐ χρόνοις ἀλλὰ ταχείας ἐποιεῖτο τὰς κρίσεις, τὰ μὲν αὐτὸς διε-

τὸς διελών, τὰ δ' ἄλλοις ὁπωσδήποτε· καὶ τὰς τιμωρείας αὐτῶν ποιεῖς τὰ μεγέθη τοῦ ἁμαρτήματος ἐποιεῖτο. ἀπορρέπειν τε ἀνθρώποις ἀπὸ πάντος ἔργου πονηροῦ τῆς φόβον μάλιστα δυνάμενον ὁρῶν, πολλὰ εἰς τοῦτο παρεσκεύαζε, χωρίον τε ἐν ᾧ καθεζόμενος ἐδίκαζεν, ἐν τοῦ φανερωτάτῳ τῆς ἀγορᾶς, καὶ στρατιωτῶν οἱ παρηκολούθουν αὐτοῦ τετακόσιοι τῆς ἀριθμὸν ὄντες, καταπληκτικωτάτῳ ποιοῦντες, ῥάβδοις τε καὶ πελέκεσι ὑπὸ ἀνδρῶν δώδεκα φερομένοις, οἱ τοὺς μὲν ἄξια μαστίγων δεδρακότας ἔξαγον ἐν ἀγορᾷ, τοῦ τὰ μέγιστα ἠδικηκότων τοῖς βαχήλοις ἀπέκοπτον ἐν τοῦ φανερῷ. τοιοῦτος μὲν δὴ τις ὁ κόσμος τῶν καταστάσεως ὑπὸ Ῥωμύλου πολιτείας. ἀπόχρη γὰρ ἐκ τούτων καὶ περὶ τοῦ ἀνδρῶν εἰκάσαι. εἰ δὲ δεῖ καὶ περὶ τῶν πολέμους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς γινόμενα καὶ εἰ τοῦ πόλεις, ὧν δὲ τις καὶ λόγον ποιήσαιτο ἐν ἱστορίας γραφῇ, τοιαῦταί τινες τοῦ δεδόνται. πολλῶν περὶ οἰκουμένων τὴν πόλιν ἐθνῶν, μεγάλων τε καὶ τὰ πολέμια δυνάμενον, ὧν οὐδὲν ἐῶ τοῖς Ῥωμαίοις φίλον, οἰκειούσθαι ταῦτα βουλθεὶς ὁπτιγαμίαις· ὅσαρ ἐδόκει τοῖς παλαιοῖς εἶναι τρόπος βεβαιότατος τῶν συναπόλλων φιλίας· ἐνθυμούμενος τε ὅτι βυλόμενα μὲν αἱ πόλεις οὐκ ἂν συνέλθοιεν ἀλλοῖς ἀρτὶ τε συνοικίζομένοις, καὶ ὅτε χρήμασι δυναίοῖς, ὅτε λαμπρὸν ἔργον ὁπτιδεδραμένοις οὐδέν, βιαθεῖσαι δ' εἰ ἔξοιεν, εἰ μηδεμία γένοιτο πρὸς τοῦ ἀνάγκῃ ὕβρεις, νόμῳ ἔχεν, ᾗ καὶ Νομίτωρ ὁ πάππος αὐτοῦ προσέθετο, δι' ἁρπαγῆς παρθένων ἀθεάς γενομένης ποιήσαιτο τὰς ὁπτιγαμίας. νοῦς δ' ταῦτα, θεῷ μὲν ἀνάγκας τίθεται πρόσθεν ἀπορρήτων βυλευμάτων ἡγεμόνι, ἐὰν ἡ πόλεσα αὐτοῦ χωρήσῃ τοῦ νῦν, θυσίας μὲν καὶ ἑορτὰς ἄξιν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἔπεσθαι τῷ συνεδρίῳ τοῦ γερούσιας δυνενέγκας τοῦ λόγον, ὅθεν κἀκείνοις ὃ βούλεται ἤρεσκεν, ἑορτὴν προσφέρειν καὶ πανήγυριν ἄξιν Ποσειδῶνι, καὶ προσεπέγραψεν εἰς τὰς ἔστιασι πόλεις, καλοῦν τοὺς βυλομένοις ἀγορᾶς τε μεταλαμβάνειν καὶ ἀγώνων· καὶ γὰρ ἀγῶνας ἄξειν ἔμελλον ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν πανοδαπῶς συνεγείρειν πολλῶν ξένων εἰς τοῦ ἑορτοῦ ἅμα γυναῖξι καὶ τέκνοις, ὅθεν τὰς τε θυσίας ἐτέλεσε τῷ Ποσειδῶνι καὶ τοὺς ἀγῶνας, τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἡμέρᾳ, ἣ δὲ λύσιν ἔμελλε τοῦ πανήγυρεν, τὸ δόγμα δίδωσι τοῖς νέοις, ἡνίκ' ἂν αὐτὸς ἄρῃ τὸ σημεῖον, ἁρπάζειν τὰς παρούσας ὅτι τοῦ θέαν παρθένους αἷς αὐ ὁπτεῖ χρῶνται ἕκαστος, καὶ φυλάττειν ἀγνὰς ἐκείνου τοῦ νύκτα, τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ πρὸς αὐτὸν ἄγειν. οἱ μὲν δὴ νέοι δεξάμενοι τοῦ συνφοφάς, ὅθεν τὸ σύνθημα τὸ πρόθεν εἶδον, τρέπον) πρὸς τὸν τῶν παρθένων τρόπαιον. τὰ δὲ καὶ τῶν ξένων δι-

ipſe, partim per alios: pœnasque infligebat pro criminum modo. cumque homines timore maxime a maleficiis deterreri poſſe cerneret, multa in eum vſum parauit, tribunal ad ius dicendum in loco fori conſpicuo, ſatellitii ccc militum terribilem faciẽ, virgas ac ſecures prælatas a duodecim lictoribus, qui flagra meritos cædebant in foro, grauiumque criminum damnatos capite plectebant in conſpectu omnium. Hæc fuit ratio inſtitutæ a Romulo reipublicæ: ex qua de reliquis coniecturam licet ſumere. Res porro ab eodem in bellis oppidatim geſtæ, hæ ferme tradũtur a ſcriptoribus memoratu dignæ. cum multæ, magnæque ac bellicoſæ gentes Romanis eſſent finitimę, amica nulla, volens eas conciliare ſibi per connubia, qui mos contrahendæ amicitiæ antiquis habebatur firmiſſimus; cogitansque ciuitates iſtas haud quaquam ſponte cum ipſis coituras, quippe qui nuper admodum vrbem condidiſſent, & nec opibus valerent, nec rebus geſtis clari eſſent; ceſſuras tamen, ſi neceſſitate, non contumelia ſibi vim factam intelligerent: ex conſenſu Numitoris aui ſui cepit cõſilium, rapto frequente virginum numero connubium quærere. Quę ſententia poſtquam placuit, primũ *Conſo* deo arcanorum conſiliorum præſidi vouit, ſi conatus ſuccederet, annuum feſtum ac ſacrificium: deinde re cum ſenatu cõmunicata, illis quoque comprobantibus, indixit celebritatem feſtumque Neptuno diem, dimiſſis in finitimas vrbes qui inuitarent ad conuentum & certamina. certamina enim fore cum virorum tum equorum varia. Facto deinde ad eam celebritatem confluxu plurimorum hoſpitum cum vxoribus & liberis, peractisque Neptuno ſacris & certaminibus, extrema ludorum die, cum iam ſoluenda eſſet celebritas, mandat iuuenibus, dato ſigno rapiant virgines quæ ſpectatum venerant, quam cuique fors obtulerit; ſeruentque illam noctem caſtas, poſtridie vero ad ſe adducant. tum iuuenes cateruatim diuiſi, vbi quod conuenerat ſignum, elatum viderunt, ad rapiendas virgines ſe conuertunt, magno tumultu ac voçifera-

Romulus bello quæ geſſerit.

Raptus virginum.

tione hospitũ, maius aliquod malum suspicantiũ. Sequenti vero luce adductarum virginũ animos mæstitia dieictos Romulus cõsolatus est; rapinã eã non ad contumeliã spectare sed ad coniugiũ dictitans, docensq; morem hunc Græcorũ esse antiquissimũ, & qui maximum decus afferat expetitis ad nuptias mulieribus. pinde darent animos maritis, quib. fors dedisset corpora. Post hæc cõperto puellarũ sexcẽtarum octuagintatriũ numero, delegit totidẽ viros cælibes; quib. eas in matrimoniũ dedit ritu cuiusq; patrio, ignis & aquæ cõmunionem inter cõiuges pactus; q. mos durat vsq; ad nostra tẽpora. Hæc facta quidã scribunt anno regnãtis Romuli primo; at Cn. Gellius anno quarto: quod est verisimilius. Nouæ enim coloniæ ducem, nondũ constituta republica, tantũ facinus esse aggressum, non videtur rationi cõsentaneũ. Raptus quoq; caussam alii mulierũ inopiã fuisse tradũt. sunt qui belli occasionẽ sic quæsitam existiment. qui aũt maxime probabilia scribunt, ad quorũ ipse accedo sententiã, aiunt hac necessitudine captatam amicitiã finitimarũ vrbiũ. Ceterum festũ quod tunc cõsecrauit Romulus, etiã nostra ætate Romani agitãt nomine Consualiũ; in quo ara subterranea, sita prope circũ maximum, refossa circũquaq; terra, sacrificiis & missis in ignẽ libaminib. honoratur, equorumq; & iunctorũ & iniugũ cõmittuntur certamina. Deus aũt in cuius honorẽ ista fiunt, Cõsus a Romanis vocatur; quẽ quidã nostra lingua interpretãtur Ποσειδῶνα σεσίχθονα; (*id est Neptunũ terræ quassatorem*) ideoq; arã ei dicatã subterraneã, q. hic deus terrã teneat. Ego vero & alium *super hacre* sermonẽ audire memini; festũ quidem & ludos equestres Neptuno fieri: aram vero subterraneam postea positam genio cuidam, cuius nomen proferri nefas sit, occultorum consiliorũ duci & custodi. Neptuno enim occultam aram nusquam terrarum sacratam esse, nec apud Græcos nec apud barbaros. quæ autẽ sint veriora, non est facile pronuntiare. Vt vero de raptu ac nuptiis virginum fama per finitimas vrbes diuulgata est, aliæ succensuerunt facto; aliæ, reputantes quo animo, & in quẽ finem factũ esset, moderatius tulerunt. res tandem

θὺς ἐγίνετο καὶ φωνὴ, μεῖζόν τι κακὸν ὑφορωμένων. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ προσαγορεύσας τοὺς παρθένων, τοιαῦτα μυθησάμενος αὐτῶν τὴν ἀθυμίαν ὁ Ῥωμύλος, οὐκ ἐφ' ὕβρει τῆς ἁρπαγῆς ἀλλ' ὅτι γάμου ἕνεκα, Ἑλληνικόν τε καὶ ἀρχαῖον ἀποφαίνων ὃ ἔθος, καὶ ἑπόμενον συμπεσόντων κατ' οἰκεῖα σπουδάσματα γάμοι τοῖς γυναῖξιν ὅτι φανέραστον, ἠξίου φέρειν οἷς δοθείσας αὐτοῖς ἀνδρας ἀπὸ τῆς τύχης· καὶ μετὰ τοῦτο ἀμφιεννύναι τὰς κόρας, ἐξακοσίας τε καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ ἀριθμήσας, κατέλεξεν αὐτὰς ὡς τοὺς ἀγάμους ἄνδρας ἱκανοὺς ὄντας, οἷς αὐτὰς συνήρμοττε κατὰ τὰς πατρίους ἑκάστης ἐθισμοὺς, ὅτι κοινωνία πυρὸς καὶ ὕδατος ἐπιτυῶν τοῖς γάμοις, ὡς καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς ὅτι τελοῦσι

Triumphus de Cæninatibus & Antemnatib.

diis destinatas victimas. ipse pompam extremus claudebat, indutus purpura, & coronatus laurea, atque vt regiam maiestatem tueretur, quadrigis inuectus. reliquæ peditum equitumque copiæ quę illum affectabantur, pro suo quæque gradu exornatæ, hymnis canebant deos patrios, & ducem prædicabant incondito carmine, effusa obuiam ciuitate gratulabunda cum vxoribus & liberis vtroque viæ latere, summaque comitate excipiente victorem exercitum. vt vero in vrbem ventum est, præsto erant crateræ vino plenæ, & mensæ variis instructæ cibis ante illustrium virorum ædes propositæ ad fruēdum quibuslibet. atque hæc fuit victorialis cum tropæis & victimis pompa, quam Romani triumphum nominant, a Romulo tunc primum instituta: nostra vero tempestate magno luxu agitur & fastu quodam tragico, nō tam ad virtutis opinionem quam ad diuitiarum ostentationem, repudiata omni frugalitate pristina. Traducta pompa & re diuina perfecta, Romulus in Capitolino vertice Ioui Feretrio templum designauit nō magnum: (adhuc enim superest vetus eius vestigium vix quindecim pedum longitudine) quo inferret *opima* de Cæninensium rege spolia, quem sua manu peremerat. Feretrium autem Iouem, cui arma dicauit Romulus, siue quis τροπαιοῦχον aut σκυλοφόρον (vt quibusdam placet) vocauerit; siue (quod vniuersam rerum naturam ac motum circumquaque complexus, supra cuncta emineat) ὑπερφερέτιον, nequaquam a vero aberrauerit. Post redditas diis votiuas victimas *spoliorumque* ac *prædæ* primitias, rex ante omnia retulit ad senatum de captis vrbibus quid statuendum censerent; ipseq; sententiam primus quę sibi optima videbatur protulit: & cum ii qui aderant probarent principis consilium, vt tutum simul & magnificum, ac reip. multis modis vtile, non in præsens modo, sed in posterum quoque, perpetuam sibi *prudentiæ* laudem peperit. Nam contractis in vnum quotquot Antemnatum & Cæninensium generis cum ceteris raptæ fuerant, vt vidit prouolutas *sibi ad genua*, lamentantes deflentesq; fortunā patriæ, desinere ac

μα τοῖς θυσίας ἐποιήσατο. τελευταῖος ὁ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο, ἐσθῆτα μὲν ἠμφιεσμένος δι' ἁλουργῆ, δάφνῃ δ' κατεστεμμένος τὰς κόμας, καὶ ἵνα ὁ βασίλειον ἀξίωμα σώζῃ, τεθρίππῳ παρεμβεβηκώς. ἡ δὲ ἀνὴρ δυνάμις ἀπᾶσ παρηκολούθει πεζῶν τε καὶ ἱππέων, κεκοσμημένη κατὰ τέλη, θεοῖς τε ὑμνοῦσα πατρίοις ᾠδαῖς, καὶ τὴν ἡγεμόνα κυδαίνουσα ποιήμασιν αὐθαδέσιοις. οἱ δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὑπήντων αὐτοῖς ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις, παρ' ἀμφω τὰ μέρη τῆς ὁδοῦ, τήν τε νίκην στεφανοῦντες, καὶ τὸν ἀγῶνα ἅπασαν εὐδαιμονοῦντες φιλοφρόσυνον. ὡς δ' παρῆλθεν ἡ δυνάμις εἰς τὸν πόλιν, κρατῆρά τε ἐπετύγχανεν οἴνῳ κεκραμένας, καὶ τραπέζας ἐφῆς πανδαισίας γεμούσας, αἱ παρὰ τὰς ὁδὸς φανεράς τῶν οἰκιῶν ἔκειντο, ἵνα τοῖς ἐμφορήσαι βουλομένοις ᾖ. ἡ μὲν οὖν ὀπανίκιός τε καὶ ἐπαποφόρος πομπὴ καὶ θυσία, ἣν καλοῦσι Ῥωμαῖοι Θρίαμβον, ἀπὸ Ῥωμύλου πρώτη καταστᾶσα διαιώνιος ἡμῖν. ἐν δ' τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ πολυτελὴς γέγονε καὶ δηλαζών, εἰς πλοῦτου μᾶλλον ὀπτόδοξιν ἢ δόκησιν ἀρετῆς ὀπτραγῳδουμένη, καὶ καθ' ἅπασαν ἰδέαν ἐκβεβηκε τὴν ἀρχαίαν αὐτέλειαν. μετὰ δ' τὴν πομπήν τε καὶ θυσίαν νεὼν κατασκευάσας ὁ Ῥωμύλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Καπιτωλίου λόφου Διὸς ὃν ὀπικαλοῦσι Ῥωμαῖοι Φερέτριον, ὁ μέγας· ἐπὶ γὰρ αὐτοῦ σώζεται ἀρχαῖον ἴχνος, ἐλάττονας ἢ πέντε ποδῶν καὶ δέκα τὰς μείζους πλευρὰς ἔχων· ἐν τούτῳ καθιερῶσαι τὰ σκῦλα τῶν Καινιτῶν βασιλέως, ὃν αὐτοχειρίᾳ καθήρηκατο, διέγνω. τὸν δ' Δία τὸν Φερέτριον, ᾧ τὰ ὅπλα ὁ Ῥωμύλος ἀνέθηκεν, εἴτε βούλεταί τις Τροπαιοῦχον εἴτε Σκυλοφόρον καλεῖν, ὡς ἀξιοῦσί τινες, εἴθ', ὅπερ πολύτων ὑπερέχει καὶ πᾶσαν ἐν κύκλῳ περιείληφε τῶν ὄντων φύσιν τε καὶ κίνησιν, ὑπερφερέτιον, οὐχ ἁμαρτήσεται τῆς ἀληθείας. ὡς δ' ἀπέδωκε τοῖς θεοῖς ὁ βασιλεὺς τὰς χρεωστικοὺς θυσίας τε καὶ ἀπαρχάς, πρὶν ἢ τῶν ἀγῶν τι διαπρᾶξαθαι, βουλὴν ἐποιήσατο περὶ τῶν κρατηθεισῶν πόλεων, ὅν ἕνα χρηστέον αὐταῖς ἔφαν, αὐτὸς ἐν ὑπερελάμβανε κρείττην γνώμην εἶναι, πρῶτος ἀποδεξάμενος. ὡς δὲ ἅπασι τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρεῦσιν ἥτε ἀσφάλεια τῶν βουλευμάτων τοῦ ἡγεμόνος ἤρεσκε καὶ ἡ λαμπρότης, τά τε ἀγλαΐσματα ὅσα ἐξ αὐτῶν ἠνήσεται τῇ πόλει χρήσιμα, οὐκ ἐν τῷ παραχρῆμα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄπαντα τὸν ἄπειρον χρόνον ἐπῄνησε. συνιδεῖν γὰρ κελεύσας ὅσα τοῦ τε Ἀντεμνατῶν καὶ τοῦ Καινιτῶν ἐτύγχανον οὖσα γένους, ἁρπασμένα δὲ ἅμα ταῖς ἀνίαις, ὀλοφυρομένας ὁλοφυρόμενάς τε καὶ προσκυλιόμενας, καὶ τὰς τῶν πατρίδων ἀνακλαίουσα τύχας, παύεσθαι τῶν ὀδυρμῶν

„ μῶν καὶ σιωπῆσαι κελεύσας, ἔλεξε· Τοῖς μὲν ὑμε-
„ τέροις πατράσι καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ὅλας ταῖς πόλεσιν
„ ὑμῶν πολύτα τὰ δεινὰ ὀφείλεται παθεῖν, ὅτι πόλεμον
„ αὐτὶ φιλίας, ἥτε ἀναγκαῖον οὔτε καλὸν αἱρεῖσθαι· ἡ-
„ μεῖς δὲ πολλῶν ἕνεκα ἐγνώκαμεν μετρίως χρῆσθαι
„ γνώμῃ πρὸς αὐτοὺς, θεῶν τε νέμεσιν ὑφορώμενοι τὸν
„ ἅπασι τοῖς ὑπερόγκοις ὑπεναντίον, καὶ δι' θεόπτων
„ φθόνον δεδιότες, ἔλεόν τε κοινῶν κακῶν οὐ μικρὸν ἔ-
„ χειν εἰ νομίζοντες, ὡς καὶ αὐτοί ποτε τοῦ παρ' ἑτέ-
„ ρων δεηθέντες· ὑμῖν τε οὐ μεμπτὰς ὑπαρχούσας
„ μέχρι τοῦδε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν αὐθάδας, ἐν μικρὸν οἰό-
„ μενοι πρὸς τούτοις ἔσεσθαι τιμῶν καὶ χάριν. παρεμένομεν δῶν
„ αὐτοῖς τὸν ἀμφάδα τούτοις ἀζήμιον· καὶ ἥτε ἐλευ-
„ θερίαν, οὔτε κλῆσιν, οὔτ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τοῦδεν τοὺς
„ πολίτας ὑμῶν ἀφαιρούμεθα. ἐφίεμεν δὲ τοῖς τε μέ-
„ νειν γελιγμένοις ἐκεῖ, καὶ τοῖς μελλεύσασθαι βουλο-
„ μένοις τὰς οἰκήσεις, ἀκίνδυνόν τε καὶ ἀμεταμέλητον
„ τὸν αἵρεσιν. τοῦ δὲ μηδὲν ἐπὶ αὐτοῖς ἐπεξαμαρτόν, μηδ'
„ ἀπρεπῶς τί χρῆμα ὁ ποιήσῃ τὰς πόλεις ἀναλύσα-
„ σθαι τὸν πρὸς ἡμᾶς φιλίαν, φάρμακον ἠγούμεθα
„ κρατίστον εἶναι πρὸς δόξαν τε καὶ ἀσφάλειαν ὁ αὐ-
„ τὸ χρήσιμον ἀμφοτέροις, εἰ ποιήσαμεν ἀποίκους τῆς
„ Ῥώμης τὰς πόλεις, καὶ οἰκίσεις αὐτὰς πέμψαι-
„ μεν αὐτόθεν τοῖς ἰκέτευσι. ἀπίτε οὖν ἀγαθῷ ἔρουσαι
„ ἀφόνοιαν, καὶ διπλασίως ἢ πρότερον ἀσπάζεσθε καὶ
„ τιμᾶτε τοὺς ἄνδρας, ὑφ' ὧν γονεῖς τε ἐσώθητε καὶ ἀδελ-
„ φοί, καὶ πατρίδες ἐλεύθεραι ἀφίενται. αἱ μὲν δὴ γυναῖκες ὡς ταῦτ' ἤκουσαν, πρεσβεύσας ἠνύμεναι, καὶ πολλὰ δάκρυα ὑφ' ἡδονῆς ἀφέσαν, μετέστησαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς. ὁ δὲ Ῥωμύλος τετακοσίους μὲν ἄνδρας εἰς ἑκατέρας ἀποίκους ἀπέστελλεν, οἷς ἔδοξε αἱ πόλεις κτίσαι καταστήσαντες μοῖραν τῆς ἑαυτῶν γῆς. Καινῖται δὲ καὶ Ἀντεμνατῶν τοῖς βουλομένοις μεταθέσθαι τὴν οἴκησιν εἰς Ῥώμην, γυναῖξιν ἅμα καὶ τέκνοις μετήγαγε, κλήσεις τε τοὺς ἑαυτῶν ἔθνεσι καὶ χρήματα φερομένοις ὅσα ἐκέκτηντο· οὓς δίχα εἰς φυλὰς καὶ φράτρας ὁ βασιλεὺς κατέγραφε, τετρακισχίλιον ὄντας ἐλάττους ὄντας· ὥστε τοῖς σύμπασι τὰς ἑξακισχίλιοι πεζοὶ Ῥωμαίοις τότε πρῶτον ἐν καταλόγοις γενέσθαι. Καινῖν μὲν δὴ καὶ Ἄνεμνα πόλεις ὄντ' ἄσημοι, γένος ἔχουσαι Ἑλληνικόν· Ἀβοριγῖνες γὰρ αὐτὰς ἀφῃρήκεσαν τοὺς Σικελοὺς καλέσαντες, Οἰνώτρων μοῖρα τῶν ἐξ Ἀρκαδίας ἀφικομένων, ὡς εἴρηται μοι πρότερον· μετὰ δὲ τόνδε τὸν πόλεμον, ἀποικίαι Ῥωμαίων ἐγένοντο. ὁ δ' Ῥωμύλος ταῦτα διαπρεξάμενος, ὅπτι Κρυστομενίνης ἐξάγοι τὸν γραῦν, παρεσκευασμένης ἀμείνων τῶν πρεσβέρων· οἷς ἐν πρόσθεν τῆς ἐξόδου τε καὶ

silere iussas sic affatus est: Quamuis patres vestri & fratres, totæque ciuitates, extrema mereantur omnia, vt qui amicitiam nostram aspernati, bellum maluerunt, nec honestum nec necessarium; nos tamen multa mouent ad consulendum de illis moderatius; respectus indignationis deorum, quibus inuisa est omnis superbia; & metus hominum inuidiæ; & quod misericordiam credamus non parum cōferre communib. *hominum* malis; quippe qui & ipsi aliorum ope quandoq; indiguerimus: vobis quoque, de quibus hactenus nulla maritorum querela exstitit, hūc honorem habendum censemus & gratiam. Itaque hoc delictum eos impune ferre sinimus; non libertate, non agris aliisve bonis vestros ciues mulctamus, qui volent illic manere, his permittimus: qui malent huc transferre penates, tuto id poterunt; pollicemurque fore vt optionis eos nunquā pœniteat. Ne autem posthac in idem relabantur peccatum, amicitiamq; nostram vlla de caussa deserāt, remediū erit opinor efficacissimū, idemq; ad gloriam & securitatem vtrisq; vtilissimū, si fecerimus eas Romanas colonias, & eo colonos hinc miserimus, quantū sat erit. Ite igitur bono animo, & maritos iā duplici honore ac caritate cōplectimini, per quos &, parentibus vestris, & fratribus, & patriis libertas manet atq; incolumitas. His auditis lætæ mulieres, manantib. præ gaudio lacrymis, e foro abeunt. Romulus vtroq; trecētos misit colonos; quibus vrbes illæ tertiam agri sui partem sorte diuidundā tribuerunt: rursum Cæninenses atque Antemnates, quotquot voluerunt, ad habitandum Romā vna cum familiis trāstulit, nec agris mulctatos nec pecuniis: eosque mox in tribus & curias adscripsit, non pauciores tribus milibus: ita vt tū primum peditū Romanorum censerentur in vniuersum sex milia. Erant Cęnina & Antemna vrbes a Græcis oriundæ, nō ignobiles. eas enim Siculis ademptas tenebant Aborigines, OEnotrorum pars, profectorum ex Arcadia, vt ante dictum est. post hoc autem bellū coloniæ Romanæ factæ sunt. His confectis rex cōtra Crustuminos, melius instructos quā priores, educit exercitum. eos & acie &

Crustumiū captum.

murali pugna victos, quamuis repugnassent fortiter, nihilo tractauit durius: sed hanc quoque vrbem, sicut priores, Romanorũ fecit coloniam. erat Crustumium ab Albanis multis seculis ante quã Roma conditum. Volitante per vrbes fama de bellica Romuli fortitudine, ac erga victos clementia, & multi viri fortes cũ valida domesticorum manu ad eũ commigrarũt; (a quorum vno, Cælio nomine, qui ex Etruria cum copiis venerat, vnus e *septem* collibus, vbi consedit, Cælius hodieque dicitur) & ciuitates integræ committebant se eius fidei, exẽplo a Medullinis orto; Romãque colonos assumebant. Hos successus ægre ferebant Sabini, reiicientes culpam alius in alium, quod imperii Romani nõ obstitissent principiis, iamque cum egregiis vtrib. aucto habituri essent negotiũ. quapropter visum est priorem incogitãtiam validi exercitus missione corrigere: moxque indicto Cures (id gentis caput erat) cõcilio, communi suffragio bellum decernunt, ductu & auspiciis T. Tatii Curium regis. atque ita soluto conuentu suam quisque domum reuersi, oppidatim bellũ parabãt, vere nouo magnis copiis Romã petituri. Interea Romulus cõtra hostẽ bellicosum quã diligentissime se præmuniẽs, Palatinos muros, vt ciuiũ tutelæ prospiceret, altioribus propugnaculis erigebat: Auentinum quoq; ac Capitolinũ (vt nunc vocant) colles fossa & vallo firmo cõplexus, nocturnum pastorib. & agricolis receptaculum, vtriq; idoneũ imponebat præsidium; similiter & alia loca, si qua securitatẽ polliceri viderentur, fossis, vallis, & præsidiis muniebat. auxiliũ etiã validum adduxit e Solonio Etrusca vrbe Lucumo, vir strenuus & bello clarus, nuper receptus in amicitiã: & ab Albanis aui iussu venerunt multi tã milites q̃ operarii machinarumq; bellicarum opifices. nec deerat frumenti, armorũ, & aliarum eodẽ conducentium rerũ copia. Ita paratis ad certamen vtrisq;, primo vere Sabinis, priusquã exercitũ educerent, placuit legatos ad hostẽ ante omnia mittere, q. raptas fœminas repeterent, pœnasq;

Sabinum bellum 1.

τειχομαχίας τῶν ἀγωνισάμενος, ἀνδρας ἀγαθοὺς καὶ τὴν ἀγῶνα ἠνυσμένους, οὐδὲν ἔτι σχεδὸν ἀξιῶσαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐποίησεν ἄποικον Ῥωμαίων τὴν πόλιν, ὥσπερ τὰς πρότερας. ἣν δὲ ὁ Κρουστομέριον Ἀλβανῶν ἀπόκοινος, πολλοῖς πρότερον τῶν Ῥώμης ἀποσταλέντα χρόνοις. Ἐξαγγελούσης δὲ τὴν φήμης πολλαῖς πόλεσι τήν τε κατὰ πολέμους ἠνυσμένην τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τοὺς τοῦ κρατηθέντος ὑπεδείκνυον, ἄνδρες τε αὐτῷ προσεθέλοντο πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, δυνάμεις ἀξιοχρέους πανοικίᾳ μεταμισαμένας ἐπαγόμενοι, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἡ- 78
γεμόνος οὐκ Τυρρηνίας ἐλθόντος, ᾧ Κάιλιος ὄνομα ἦν, τῷ λόφων τις ἐν ᾧ καθιδρύθη, Κάιλιος εἰς τόδε χρόνου καλῆται· καὶ πόλεις ὅλας παρεδίδοσ' ἑαυτάς, ἀπὸ γῆς Μεδυλλίνων ἀναστάντας, καὶ ἐγένοντο Ῥωμαίων ἄποικοι. Σαβῖνοι δὲ ταῦτα ὁρῶντες ἡδονῇ καὶ δι' αἰτίας ἀλλήλοις εἶχον, ὅτι οὐκ ἀρχομένῳ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῶν ἐκώλυσαν, ἀλλ' ὅτι μέγα τοῦ κακοῦ συμφέρειν ἔμελλον· ἐδόκει τε αὐτοῖς ἐπανορθώσασθαι τὴν πρότερον ἄγνοιαν, ἀξιολόγῳ δυνάμεως ἀποστολῇ. καὶ μετὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ποιησάμενοι σύμπαντες ἐν τῇ μεγίστῃ τε πόλει καὶ πλήθει ἀξιώματα ἔχουσι τῶν ἔθνους, ἦν Κυρὶς ὄνομα ἦν, ψῆφον ἐκάστῳ τῷ πολέμου διώνειμαν, ἀποδείξαντες ἡγεμόνα τὴν στρατιᾶς Τίτον, ὃς ἐπεκαλεῖτο Τάτιος, βασιλέα Κυρητῶν. Σαβῖνοι μὲν δὴ ταῦτα βουλευσάμενοι, καὶ διαλυθέντες κατὰ πόλεις, τὰ πρὸς πόλεμον παρεσκευάζετο τὰ κρείττονα, ὡς ἀμυνάμενοι ἄνδρας τὰ πολέμια δεινοτάτους, τὴν μὲν Γαλατικὴν τεῖχος, ὡς ἀσφαλέστερον εἶναι τοῖς ἔνδον, ὑψηλοτέροις ἐρύμασιν ἐγείρων, τοὺς δὲ προσκειμένους αὐτῇ λόφους, τόν τε Αὐεντῖνον καὶ τὸν Καπιτωλῖνον νῦν λεγόμενον ἀποταφρεύων καὶ χαρακώμασι καρτεροῖς περιλαμβάνων, ἐν οἷς τὰ ποίμνια καὶ τοὺς γεωργοὺς αὐλίζεσθαι τὰς νύκτας ἐπέτασσεν, ἐχεγγύῳ φρουρᾷ καταλαμβάνων ἑκάτερον, καὶ εἴ τι δεῖ χωρίον ἀσφαλέστερον αὐτοῖς παρέξειν ἔμελλεν, ἀποταφρεύων καὶ περιστορῶν, καὶ δὴ φυλακῆς ἔχων. ἦκε δὲ αὐτῷ Τυρρηνῶν ἐπικουρίαν ἱκανὸν ἄγων ἐν Σολωνίᾳ πόλεως ἀνὴρ δραστήριος, καὶ τὰ πολέμια ἔργα δεινὸς Λοκόμων ὄνομα, φίλος τε πρὸς πολλοὺς γεγονώς· καὶ τοῦτον Ἀλβανῶν ἄνδρες, οὓς ὁ πάππος ἔπεμψεν αὐτῷ, συχνοὶ, στρατιά τε καὶ ὑπηρέται, καὶ τεχνῖται πολεμικῶν ἔργων. οἷτος δὲ καὶ ὅπλα καὶ ὅσα τοιαῦτα πρὸς φόρον ἦν, καὶ εἰς ἀποστολὰ ἐπεχορηγεῖτο. ἐπεὶ δὲ ἐν ἑτοίμῳ τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἦν ἑκατέροις, ἕως ἀρχομένου μέλλοντες ἐξάγειν οἱ Σαβῖνοι τὰς δυνάμεις, ἐγνωσαν ἀποστεῖλαι πρεσβείας πρὸς τὸν ὡς τοὺς πολεμίους, τάς τε γυναῖκας ἀξιώσουσαν ἀπολαβεῖν, καὶ δίκας

ὑπὲρ αὐτῶν αἰτήσουσι τὴν ἀπαγωγήν· ἵνα δὴ δι' ἀνάγκης δοκῶσιν μὴ φλαυφένειαν τὸν πόλεμον, καὶ τυχόντες τοῦ δικαίου· καὶ τοὺς κήρυκας ἔπεμπον ὅτι ταῦτα. Ῥωμύλου δὲ ἀξιοῦντος τὰς μὲν γυναῖκας, ὅπερ καὶ αὐταῖς ἀκούσας ὁ μὲν τὸν μὴ βίον ἴσον, ἐὰν πρὸς τοῖς γεγαμηκόσι μένῃν· εἰ δέ τινος δεῖται δέον), λαμβάνειν ὡς πρὸς φίλων, πολέμου δὲ μὴ ἀρχήν· οἱ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀξιουμένων ὑπακούσαντες, ἐξῆγον τὴν στρατιὰν, πεζοὺς μὲν ἀριθμοὺς πεντακισχιλίους ὅτι δύο μυριάσιν, ἱππεῖς δὲ ὀλίγου δέοντας χιλίους. ἦν δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις πολὺ τῶν Σαβίνων δεύτερα, δύο μὲν αἱ τῶν πεζῶν μυριάδες, ὀκτακόσιοι δὲ ἱππεῖς, καὶ προσεκάθητο τὴν πόλεως διχῇ διῃρημένην, μία μὲν μοῖρα τὸν Ἐσκύλινον καλέσαντα λόφον, ἐφ' οὗ αὐτὸς ὁ Ῥωμύλος ἦν· ἑτέρα δὲ τὸν Κυρίνιον, οὔπω τότε αὐτὸν ἔχοντα τὴν προσηγορίαν, ἧς ὁ Τυρρηνῶν ἦν Λοκόμων ἡγεμών. μαθὼν δὲ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν Τάτιος ὁ τῶν Σαβίνων βασιλεὺς, νυκτὸς δυσὶ κατὰ τὴν γραστὸν ἦγε διὰ τῆς χώρας, οὐδὲν οἰόμενος βλάπτειν τοὺς κατὰ τοῖς ἀγροῖς· καὶ περὶ ἀνατολὰς τὴν ἡλίου, μεταξὺ τοῦ τε Κυρινίου καὶ τοῦ Καπιτωλίου πίπτουσιν ἐν ᾧ πεδίῳ τὴν γράμμα. ὁρῶν δὲ ἀσφαλῆ φυλακὴν πάντα καλεχόμενα πρὸς τὴν πολεμίων, σφίσι δὲ οὐδὲν χωρίον ἀπολείπόμενον ὀχυρὸν, εἰς πολλὴν ἐνέπιπτεν ἀπορίαν, οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσῃ τῇ τε- 79
χνῇ τῆς γρόνου. ἀμηχανοῦντι δὲ αὐτῷ παρέδοξος δυτυχία γίνεται, παραδοθέντος τοῦ κρείττου ὀχυρωμάτων, καὶ δι' αὐτὸν πινὰ συντυχίαν. παρεξιόντας γὰρ τὴν ῥίζαν τοῦ Καπιτωλίου τοὺς Σαβίνους εἰς ἐπίσκεψιν εἴ τι μέρος ἀρετῆς τοῦ λόφου κλοπῇ ληφθῆναι δυνατὸν ἢ βίᾳ, παρθένος τὶς ἀπὸ μέλεώρου καλεσκόπει, θυγάτηρ ἀν- 30
δρὸς ἐπιφανοῦς, ᾧ πρόσκειτο ἡ τοῦ χωρίου φυλακὴ, Ταρπεία ὀνομαζομένη· καὶ αὐτὴν, ὡς μὲν Φάβιός τε καὶ Κίγκιος γράφουσιν, ἔρως εἰσέρχεται τῶν ἁλίων, ἃ πρὸς τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν, καὶ τῶν δακτύλων. χρυσοφόροι γὰρ οἱ Σαβῖνοι τότε, καὶ Τυρρηνῶν ἐκ ἧττον ἀβροδίαιτοι· ὡς δὲ Γίσων Λούκιος ὁ πιμηλικὸς ἱστορῇ, καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐπιθυμίᾳ γυμνοῖς τῶν σκεπασμείων ὅπλων παραδοῦναι τοῖς πολίταις τὸν πολεμίοις. ὁπότερον δὲ τοῦτων ἀληθέστερόν ἐστιν ἐκ τῶν ὕστερον ἠμυσμένων ἔξεστιν εἰκάζειν. πέμψασα δὴ δῶν 40
θεσπαγίδων λινὰ ἅμα πυλίδος, ἣν οὐδεὶς ἔμαθεν ἀνοιγομένην, ἠξίου τὸν βασιλέα τῶν Σαβίνων ἐλθεῖν αὐτῇ δίχα τῶν ἄλλων εἰς λόγους, ὡς ἐκείνῳ ἅμα λεξομένῃ περὶ προγράμματος αἰναγκαίου καὶ μεγάλου. δεξαμένου δὲ τὴν Ταρπείας τὸν λόγον κατ' ἐλπίδα προδοσίας, καὶ συνελθόντος εἰς τὸν ἀποδεδειγμένα τόπον, προσῆγε οὖσα ὡς ἐφικτὸν ἡ παρθένος, ἀξελιλυθέναι μὲν νυκτὸς

raptus exigerẽt; vt æquũ postulantes, & repulsam passi, viderentur necessarium bellum suscipere: caduceatoresq; in hoc missi sunt. Romulus contra censebat mulieres, quãdoquidem & ipsæ non inuitæ cum viris degerẽt, maritis relinquendas. quodsi aliud quidpiam peterent, acciperent tanquam ab amicis, nec bello se lacessierent. Hostes vero his conditionibus contemptis eduxerunt copias, viginti quinq; milia peditum, equites pene mille. Romanis nõ multo minor fuit exercitus, viginti milia peditũ, octingenti equites: castraque duobus locis ante vrbem munierant; altera, in Esquilino colle, in quibus erat ipse Romulus; altera, in Quirinali, nondum id nomen sortito; quibus præerat Etruscus Lucumo. At Sabinorum rex Tatius, postquã cognouit apparatus hostium, noctu excitas copias sine damno agrestium per regionem duxit, & ante solis ortum medio inter Quirinalem & Capitolium campo castra posuit: cumq; videret omnia firmis hostiũ præsidiis teneri, sibi vero nullum tutum locum reliquum, hęrebat inops consilii, ratus fore vt frustra tẽpus ibi tereret. sed animi perplexo fortuna inopinata viam expediit, munitione optima in eius potestatẽ tradita hunc in modum. Obeuntes pedem Capitolii Sabinos, speculabundos siqua is collis furto aut vi occupari posset, e sublimi contemplabatur virgo quædam, viri nobilis præsidio præfecti filia, Tarpeia nomine. hanc, vt Fabius & Cincius produnt, cupido subiit anulorum & armillarum quas illi gestabant in sinistris brachiis: gaudebant enim tunc Sabini, non minus quam Etrusci, molli victu ac cultu, & ornamentis aureis: vel, vt L. Piso vir censorius scribit, volebat præclaro facinore nudatos scutis hostes ciuibus suis obiicere. Vtrius autem verior sit opinio, ex procedente narratione licebit cõiecturam sumere. Ergo ancilla per occultum posticulum emissa, petit a rege Sabinorum vt sine arbitris in colloquium suum veniat, auditurus de seriis negotiis & necessariis. cumque Tatius spe proditionis arripuisset oblatam occasionem, & in condictum locum venisset, virgo quam potuit *latentissime* progressa, ait patrem suum

noctu ex arce negotii cuiusdam caussa profectum, portarum claues sibi asseruandas reliquisse: paratamque se munimentum noctu venientibus tradere, mercede proditionis accepta quod cuncti Sabini gestarent sinistris brachiis. quod vbi probatum est Tatio, pactorum fide cum sacramento data vicissim & accepta, locoque Sabinis munitissimo præfinito, & nocturna veniendi hora, qua putabat remissiores fieri excubias, clã in arcem reuertitur. Hactenus inter omnes scriptores Romanos conuenit; in sequentibus discrepant. Piso censorius, cuius supra memini, nuntium narrat a Tarpeia noctu ex arce missum, Romulo indicaturum quid puella cum Sabinis pacta esset, & quod a deceptis conditionum ambiguo, petitura esset arma quib. se protegeret. proinde mitteret noctu in arcem manum aliam, hostes exarmatos cum suo duce oppressuram facile. eum nuntium transfugisse ad regem Sabinorum, & detulisse Tarpeię consilia. Fabius autem & Cincius nihil tale, sed aiunt seruasse puellam quod de proditione pacta erat. Rursum quæ sequuntur, vno consensu traduntur ab auctoribus. aiunt enim adueniente rege Sabinorum cum exercitus robore, conditam portulam hostibus a Tarpeia iuxta promissum apertam esse, simulque ab ea loci custodes excitos, vt quantocius se per alteram portam hostibus ignotã proriperent, quasi arx a Sabinis iam esset occupata. quibus dilapsis, Sabinos per apertam portam ingressos arcem desertam occupasse: ac mox Tarpeiam, vt quæ fidem pacti pro parte sua præstitisset, mercedem sacramento debitam postulasse. Hic rursum Piso quidem ait, quum Sabini parati essent, aureas *armillas*, quas in sinistris habebãt brachiis, puellę tradere, Tarpeiam non ornamenta sed scuta ab eis postulasse. Tatio vero simul doli caussa indignationem, simul nõ violandæ religionis cogitationem obortam. itaque visum ei, tradenda quidem arma puellæ, vt postulauerat; sed ita ne acceptis vti posset: ac mox totis viribus scutum in virginem coniecisse, ceterosque idem facere iussisse. ita impetitam vndique Tar-

ὀκν δ' φρυείᾳ τ' πατέρα αὐτῆς ἔφη χρείας τινὸς ἕνεκα, βᾶς ὑ κλῆς αὐλῆ φυλάττειν τ' πυλῶν, καὶ τοῦ δεδώσειν αὐτοῖς ὃ ἔρυμα νυκτὸς ἀφικομένοις, μισθὸν τῆς προδοσίας λαβοῦσα τὰ φορήματα τ' Σαβίνων, ἃ περὶ τοῖς δεξιοῖς εἶχον ἅπαντες βραχίοσιν. ὑδδικοῦντος δ' δ' Τατίου, λαβοῦσα βᾶς πίστις δι' ὅρκων παρ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ δοῦσα, τ' μὴ ψευδεᾶς βᾶς ὁμολογίας, τόπον τε εἰσάγει ἐφ' ὃν ἔδει τοὺς Σαβίνους ἐλθεῖν τ' ὀχυρωτάτων, καὶ νυκτὸς ὥραν τ' ἀφυλακεστάτην, ἀπῆι, καὶ τοὺς ἔνδον ἔλαθε. μέχρι μὲν δὴ τούτων συμφέρουσι πάντες οἱ Ῥωμαίων συγγραφεῖς, ὀκ δ' τοῖς ὕστερον λεγομένοις οὐχ ὁμολογοῦσι. Πίσων γὰρ ὁ τιμητικὸς, ὃ καὶ πρότερον ἐμνήσθην, ἄγγελόν φησιν ἀπὸ τῆς Ταρπείας ἀποσταλῆναι νύκτωρ ἐκ τοῦ χωρίου, δηλώσοντα τῷ Ῥωμύλῳ βᾶς ἡνιόμενάς τῇ κόρῃ πρὸς Σαβίνους ὁμολογίας, ὅτι μέλλοι τὰ σκεπαστήρια αὐτῆ αἰτεῖν ὅπλα, χρὴ τ' κοινότητος τ' ὁμολογιῶν τοῦ δικαιοῦσθαι, δύναμίν τε ἀξιώσοντα πέμπειν ὅπῃ ὁ φρούριον ἑτέραν νυκτὸς, ὡς "αὐτοῦ στρατηλάτη τοῦ δεληφόμενον τοῖς πολεμίοις γυμνοὺς τ' ὅπλων· τ' δ' ἄγγελον αὐτομολήσαντα πρὸς τ' βασιλέα Σαβίνων, κατήγορον γενέσθαι τ' τ' Ταρπείας βουλευμάτων. οἱ δ' περὶ τ' Φάβιόν τε καὶ Κίγκιον οὐδὲν τοιοῦτον λέγουσι γεγενέναι, ἀλλὰ φυλάξαι τ' κόρῃν χρεβεβαιοῦσαν βᾶς πρὸς τ' προδοσίαν Ῥωμαίους. τὰ δ' ἑξῆς ἅπαντες πάλιν ὁμοίως γράφουσι. φασὶ γὰρ ὅτι τοῦ δεγομένου σὺν τοῦ κεφάλῃ τ' φαλάγγος μέρος τ' βασιλέως τ' Σαβίνων, φυλάττουσα βᾶς ὑποχώρησις ἡ Ταρπεία τοῖς μὲν πολεμίοις ἀνέῳξε τ' συγκειμένῳ πυλίδα, τοὺς δ' ὀν τοῦ χωρίῳ φύλακας ἀναστήσαι, Ῥωμαϊκῶν σώζειν ἑαυτοὺς ἠξίει καθ' ἑτέρας ἐξόδους τοῖς πολεμίοις ἀφανῆς, ὡς καταλαβόντων ἤδη τ' Σαβίνων τ' φρούριον· χρὴ φυγόντων δὲ τούτων, τοὺς μὲν Σαβίνους ἀνεῳγμένας εὑρεῖν βᾶς πύλας, καταλαβεῖν τ' φρούριον ἔρημον φυλάκων, τ' δὲ Ταρπείαν ὡς τὰ παρ' ἑαυτῆς ὄντα συνέθετο παρεγκρυβῆναι, ἀξιοῦν τοὺς μισθοὺς τ' προδοσίας κατὰ τοὺς ὅρκους ἀπολαβεῖν. ἔπειτα πάλιν ὁ μὲν Πίσων φησὶ τ' Σαβίνων τ' χρυσὺν ἑτοίμων ὄντων διδόναι τῇ κόρῃ τ' πρὸς τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσι, τὸν Ταρπείαν οὐ τὸν κόσμον, ἀλλὰ τοὺς θυρεοὺς παρ' αὐτῶν αἰτεῖν· Τατίῳ δὲ θυμόν τε εἰσελθεῖν ὅπῃ τῇ ἀξιαπάτῃ, καὶ λογισμὸν τοῦ μὴ παραβαίνειν βᾶς ὁμολογίας. δόξαι δ' οὖν αὐτοῦ δοῦναι μὲν τὰ ὅπλα, ὡς πᾶς ἡ πᾶς ἠξίωσε, ποιῆσαι δ' ὅπως αὐτῶν μηδενὶ λαβοῦσα χρήσηται. καὶ αὐτίκα Ῥαπεινάμενον ὡς μάλιστα ἰσχὺς εἶχε, ῥίψαι τ' θυρεὸν κατ' τῆς κόρης, καὶ τοῖς ἄλλοις παραπελεύσασθαι "τοῦτο ποιεῖν. οὕτω δὴ βαλομένῳ πρώτοθεν τὸν Ταρ-

πειαν,

peiam, vi & multitudine inflictorum sibi scutorum obrutã & peremptam esse. Fabius autem violati pacti dolum ad Sabinos retulit. pro auro enim, quod Tarpeiæ debebant ex pacto, indignatos mercedis magnitudinem, scuta in eam coniecisse; quasi hæc se daturos iurauissent. Sed quod necem eius secutum est, Pisonis sententiam efficit veriorem. nam & sepulcri honore dignata est vbi cecidit, in colle vrbis sacratissimo; & quotannis ei Romani reddunt inferias, vt Piso in literas retulit: quorum neutrum consecuturam fuisse credimus vel a proditis vel ab interfectoribus, si occubuisset patriæ proditrix: immo siquæ superfuissent ossium eius reliquiæ, refossæ tandem ac disiectæ fuissent, vt hoc exemplum alios a tali facinore deterreret in posterum. Sed de his quisq; vt voleret iudicet. Ceterum Tatius & Sabini, arce munitissima hosticique instrumenti bona parte sine labore potiti, iam in tuto bellum trahebant. cum itaque exiguo interuallo diremptæ essent castra, per occasionem alteri alterorum vires crebris velitationibus experiebantur: sed hæ neutri parti nec victoriam, nec cladem insignem afferebant: bis deinde in acie totis viribus pugnatum est, & magna vtrinq; strages edita. tandem enim pertæsis moratum vtrisque placuit iusto prœlio de rerũ summa decernere: progressiq; in mediam castrorum planitiem præstantissimi duces & exercitatissimi milites, memorabilia edebant facinora, alternis facientes & excipientes impetum, iteratis subinde æquo marte vicibus. interim qui e munitionibus ancipitis certaminis & nunc huc nunc illuc inclinãtis victorię spectatores erant, rem fortiter gerentib. suis inhortatione ac læto pæane multum accendebant animos: fessos vero & cedentes, eiulatu ac precibus reuocantes in prœlium, non sinebant virtutem prorsus abiicere: atque ita vtriq; supra vires durabant in periculis. tandem exacto die per dubiam pugnam, superuenientibusque tenebris, vtrique in sua se castra non inuiti receperũt. Insequentibus postea diebus sepultis cadaueribus, refectis sauciis, & suppletis integrorum copiis, quoniã libuit denuo pugnam

πειαν, ἀπὸ πλήθους τε καὶ ἰσχύος τ' πληγῶν πεσεῖν, καὶ τοῦ εἰφρόνθεῖαν ἀπὸ τ' θυρεῶν ἀποθανεῖν. οἱ δ' περὶ τ' Φάβιον ὅτι τοῖς Σαβίνοις ποιῆσαι τ' τοῦ ὁμολογιῶν ἀπάτιν. δέον γὰρ αὐτοῖς τ' χρυσὸν, ὥσπερ ἡ Ταρπεία ἠξίει, κατ' βᾶς ὁμολογίας ἀποδιδόναι, χαλεπαίνοντας ἐπὶ τῷ μεγέθει τοῦ μισθοῦ, τὰ σκεπαστήρια κατ' αὐτῆς βαλεῖν, ὡς βοῦπα, ὅτε ὤμυον, αὐτῇ δώσειν ἀποφορμῶν. ἔοικε δὲ τὰ μετ' βοῦπα γενόμενα τ' Πίσωνος ἀληθεστέραν ποιεῖν ἀπόκρισιν. βάφος τε γὰρ ἔνθα ἔπεσεν ἠξίωται, τ' ἱερώτατον τ' πόλεως καλέγουσα λόφον, καὶ χρᾶς αὐτῇ Ῥωμαῖοι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποτελοῦσι· λέγω δ' ἃ Πίσων γράφει· ὧν οὐδενὸς εἰκὸς αὐτοῦ, εἰ παραδιδοῦσα τ' πατρίδα τοῖς πολεμίοις ἀπέθανεν, ὅτε παρὰ τ' παραδοθέντων, ὅτε παρὰ τ' ἀποκτεινάντων τυχεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τι λείψανον αὐτῆς ἐν τοῦ σώματος, ἀνασκαφὲν ἔξω ῥιφῆναι σὺν χρόνῳ, φόβου τε καὶ ἀποτροπῆς ἕνεκα τ' μελλόντων τὰ ὅμοια δρᾶν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων κρινέτω τὶς ὡς βούλεται. ὁ δὲ Τάτιος καὶ οἱ Σαβῖνοι φρουείᾳ πλούσιοι καρπεροῦ κύριοι, καὶ πλῆσα τ' Ῥωμαίων ἀποσκευῆς ἀμοχθὶ παρεληφότες, ὀκ τ' ἀσφαλοῖς ἤδη τ' πόλεμον διέφερον. πολλαὶ μὲν δὴ αὐτῶν ἐγένοντο καὶ ἀμφὶ πολλὰς προφάσεις, παρεσταλοπεδευκότων ἀλλήλοις δι' ὀλίγου, πεῖραί τε καὶ συμπλοκαὶ, ὅτε καρτερῶμεν μεγάλα ἑκατέρῳ φέρουσαι τ' τραῦμα, ὅτε σφάγματα· μέγιστα δὲ ὀκ τοῦ παρατάξεως ὅλαις τ' δυνάμεσι πρὸς ἀλλήλας μάχαι δίταί, καὶ φόνος ἑκατέρων πολύς. ἐλκομένου δὲ τ' χρόνου, γνώμαι ἀμφότεροι τ' αὐτῷ ἔχον, ὁλοκερῆ κρίναι τ' ἀγῶνα μάχῃ· καὶ προχωροῦντες εἰς τὸ μεταξὺ τ' τραπεδῶν χωρίον ἠρεμόνες τε ἄρισται τὰ πόλεμα καὶ τραπιῶται πολλῶν ἐθάδες ἀγώνων, ἄξια λόγου ἔργα ἀπεδείκνυτο ἀπόκρισιν ἀλλήλοις, καὶ τοὺς ἀπόνους δεχόμενοι, καὶ ἐξ ὑποστροφῆς εἰς ἴσον αὖθις καθιστάμενοι. οἱ δὲ ἀπὸ τ' ἐρυμ' ἑστῶτες ἰσορρόπου θεατὰ ἀγῶνος, καὶ θαμινὰ ἑκατέρωσε μεταπίπτοντος, τοῦ μὲν καθορθοῦντι τοῦ σφετέρων ἀπικελούσι τε καὶ παγκοσμῷ πολλῷ ἐποίουν τὸν εἰς ὀλύμπον ἀπίδοσιν· τοῦ δὲ κάμνοντι καὶ διωκομένῳ, δεήσεσί τε καὶ οἴμωγαῖς προσιέμενοι, κωλυταὶ τοῦ εἰς τέλος ἀναίδρου ἐγίνοντο· ὑφ' ὧν ἀμφότεροι ἐωαγκάζοντο καὶ πρὸς δυνάμιν ὑπομένειν τὰ δεινά. ἐκείνῳ μὲν δὴ τῷ τ' ἡμέρας ὅτω διενείχθησαν ἀγχωμάλως τ' μάχῃ, σκότους ὄντος ἤδη ἄσμενοι εἰς τοὺς οἰκείους ἑκάτεροι χάρακας ἀπηλλάσσοντο. τῇς δ' ἑξῆς ἡμέρας τραφὰς ποιησάμενοι τοῦ νεκρῶν, καὶ τοὺς κεκμηκότας ὑπὸ τραυμάτων ἀνακλησάμενοι, δυνάμεις τε προσκτασάμενοι ἀνῆς ἀνῆς, ὅθεν ἔδοξεν αὐτοῖς αὖθις ἑτέρων σωνάψαι

committere, eodem quo ante loco congressi, vsque ad noctem pugnauerunt, Romanis in vtroque cornu *egregie* vincẽtibus. præerat autem dextro ipse Romulus, sinistro Etruscus Lucumo. mediam Sabinorũ aciem vnus sustentabat Metius Curtius, qui solus in caussa fuit ne prorsus vincerentur Sabini, cedentesq; suos in hostem victorem denuo conuertit, vir robustus manuque promptus, & ob periculorum pauorumque contemptum laudatissimus. hic mediã aciem curare iussus, reiecit sibi oppositos. cumq; vellet etiam cornua Sabinorum laborantia iam locoque pulsa restituere in integrum, cohortatus suos instabat hosti fugienti, disiectumque vsq; ad portas fugabat: ita vt Romulum semiperfectam victoriam relinquere cogeret, & contra victricẽ hostium partem auerteret. quare Sabinorum pars quæ laborabat, restituta est in integrũ, Romulo scilicet cũ suis abeunte; & in Curtianos auersus totus *Romanorum* impetus. eum excipientes Sabini, acriter restiterunt aliquamdiu: dein ex aduerso confluentibus impares, sensim pedem referebant in castra, extremum agmen tutante Metio, ne fuga ordines confunderet. is enim resistebat inuehenti se Romulo; vnde inter ipsos duces egregium certamen commissum est. sed cum iam exsanguis iaculisque confixus Curtius paulatim retrocederet, excipit eum a tergo profunda palus; quam nec circuire facile poterat, circumfusis vndequaque hostibus; nec facile item transire, quod & circumquaque cœnosis lacunis esset cincta, & in medio profundis aquis stagnaret. attamen vbi ad eam accessit propius, eo se cum armis cõiecit. Ibi Romulus, cum per cœnum & aquas hostem longe persequi nõ posset, eumque mox in palude periturum existimaret, in ceteros Sabinos vertit impetum. ille vero ægre tandem e palude cum armis eluctatus est, & intra vallum reductus. locus is iam terra congesta repletus est; adhuc tamen ex illo casu vocatur Lacus Curtius, Romani fori meditullium fere occupans. Romulus vero ceteros Capitolium vsque persequens, & sperans se iam posse arcem capere, tum aliis vulneribus multis debilitatus, tum

μάχῃ, εἰς ὃ αὖθ' ὅσ' τοῖς ἑτέροις χωρίοις συμβόλοις, ἄχρι νυκτὸς ἐμάχοντο, ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ Ῥωμαίων ἀμφοτέροις ὑπῆκε βλοιώπων τοῖς κέρασιν. εἶχε δ' δεξιᾶς τὴν ἡγεμονίαν αὐτὸς ὁ Ῥωμύλος· τὴν δ' ἀριστερὰν, Λουκόμων ὁ Τυρρηνός· τὴν δ' μέσην μηδέπω κρίσιν ἔχοντος, ὁ κωλύσας τὴν εἰς τέλος τῶν Σαβίνων ἧτταν, καὶ εἰς φυγὴν παλαι καταστήσας αὖθις τὰ λοιπόμενα τοῖς νικῶσιν, εἷς ἀνὴρ ἐγένετο Μέτιος Κύρτιος ὄνομα, ῥώμῃ τε σώματος πολὺς ἀνὴρ, καὶ χεῖρα γενναῖος, μάλιστα δ' ὅτι τὰν μηδένα ὀκνῶν κίνδυνον ἢ φόβον ἀδοκιμάστ. οὗτος διεπάρθη μὲν ἡνεῖται τὴν μέσην ἀγωνιζομένων τῶν φάλαγγα, καὶ τοὺς φυγόντας ἐνίκα· βληθεὶς δ' καὶ τὰ κέρατα τῶν Σαβίνων μαθοῦσα ἤδη καὶ δεξιουμένα εἰς ὃ ἴσον καταστῆναι, τοσαυτελυσάμενος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἐδίωκε τοὺς φεύγοντας τῶν πολεμίων ἐσκεδασμένους, καὶ μέχρι τῶν πυλῶν αὐτοῖς ἤλασεν· ὥστε ἠναγκάσθη καταλιπὼν ἡμίελῆν τὴν νίκῃ ὁ Ῥωμύλος ὑπεστρέφετο καὶ τὰ νικῶντα τῶν πολεμίων ὅσα δὲ μέρη. ὃ μὲν δὴ κάμνον τῶν Σαβίνων μέρος, ἐν τοῖς ἴσῳ πάλιν ἐῶ, ἀπελθούσης τὴν μετὰ Ῥωμύλου δυνάμεως· ὁ δὲ κίνδυνος ἅπας τοῦ τὸν Κύρτιον καὶ τοὺς σὺν ἐκείνῳ νικῶντας ἐγεγένει. χρόνον μὲν οὖν ἕνα οἱ Σαβῖνοι δεξάμενοι τοὺς Ῥωμαίους, λαμπρῶς ἠγωνίσαντο· ἔπειτα πολλῶν ἐπ' αὐτοὺς συνιόντων, ἐνέκλινάν τε καὶ διέσωζον ἑαυτοὺς ὅπῃ τὴν χράκα, πολλὰ τοῦ Κυρτίου παρέχοντος αὐτοῖς, εἰς ὃ μὴ διώκεται τελαμαμένοις ἀλλὰ βάδιν ἀποχωρεῖν, ἀσφαλῶς. αὐτὸς γὰρ εἰσήκει μαχόμενος, καὶ τὴν Ῥωμύλον ὅπῃ ὀπτόντα δέχε· γίνεταί τε τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν συμπεσόντων ἀλλήλοις μέγας καὶ καλὸς ἀγών. ἔξαιμος ὢν ἤδη καὶ βεβλῆς ὁ Κύρτιος ὑπῆκ κατ' ὀλίγον, καὶ αὐτὸν ὀκνῶν κατόπιν ὑποδέχε λίμνη βαθεῖα, εἰῶ τελεθεῖν μὲν χαλεπὸν ἐῶ, τεκεχυμένων πανταχόθεν τῶν πολεμίων, διελθεῖν ὑπὸ τε ἰλύος πλήθους, εἰῶ τὰ πέριξ τέλμαλα εἶχε, καὶ βάθοις ὕδατος τῶν κατὰ μέσην αὐτὴν συνεχῶτος, ἄπορον. ταύτῃ πλησιάσας ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς ὃ νάμα σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ὁ Ῥωμύλος ὡς αὐλίκα δὴ τὸν ὑδρὸς ὀκ τῇ λίμνῃ διαφθαρησομένῳ, καὶ ἅμα ἐπεὶ ἀδυνάτον εἰῶ κατὰ τέλματός τε αὐτὸν καὶ δὶ ὕδατος πολλοῦ διώκειν, ὅπῃ τοὺς ἄλλους Σαβίνους βέπεται. ὁ δὲ Κύρτιος πολλὰ μοχθήσας σὺν χρόνῳ σώζεται ὀκ τὴν λίμνης τὰ ὅπλα ἔχων, καὶ εἰς τὴν χάρακα ἀπαγε. οὗτος ὁ τόπος ἀνάκεται μὲν ἤδη, καλεῖται δ' ὃ ἐκείνου τοῦ πάθους, Κύρτιος λάκκος, ὀν μέσῳ μάλιστα ὢν τῆς Ῥωμαίων ἀγορᾶς. Ῥωμύλος ὁ τοὺς ἄλλους διώκων, ἐπεὶ ἀθυμοῦντος τοῦ Καπιτωλίου, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἔχων αἱρήσειν τὸ φρούριον, ἄλλοις τε πολλοῖς βαύμασι καταπονηθεὶς, καὶ δὴ καὶ λί-

καὶ λίθῳ πληγῇ ἐξαισίᾳ κατὰ κροτάφου ὀνεχθέντος ὀκ τοῦ αὐτόθεν κακωθεὶς, αἱρεῖ τοὺς τῶν παρόντων ἡμιθανῆς, καὶ εἰς ὃ τεῖχος ἀποφέρε. τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δέος ἐμπίπτει τὴν ἡγεμόνα ὀκ ἔτι ὁρῶσι, καὶ βέπε ὃ δεξιὸν κέρας εἰς φυγήν. οἱ δὲ ὀν τῷ δεινῷ μὲν ταχθέντες ἅμα τῷ Λοκόμωνι, τέως μὲν ἀντεῖχον, ὑπὸ δὲ ἡγεμόνος ἀναθαρρεῖν ὁρμῶντος, λαμπρῶς τοῦ πολέμια ἀνδρὸς, καὶ ἔργα πλάσα κατὰ τὸν πόλεμον ἀποδεξαμένου· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλθεὶς ἀγὰ τὴν πλουρὰν, Σαβίνων τὴν δυνάμεως ὑποπτούσης, ἔπεσεν, καὶ αὐτὸ διέμειναν φυγὴ ὁ μετὰ τοῦτο πάντων αὐτὸν ἐγένετο, καὶ οἱ Σαβῖνοι τεθαρρηκότες ἐδίωκον ἄχρι τὴν πόλεως· ἤδη δὲ πλησιάζοντες τὴν πύλαις ἀπελαύνον), τὴν νεότητος ἐπεξιούσης αὐτοῖς, ἢ τὰ τεῖχη φυλάττειν βασιλὰς ἐπέβεψεν· καὶ τὸν Ῥωμύλου· ῥᾶον γὰρ ἤδη ὀκ τοῦ βαύματος ὀκβοηθήσαντος ὡς εἴχε τάχους, ἐγένετο αὐτίτροφος ἡ τῶν ἀγῶνος τύχη, καὶ πολλὴ ἔχουσα τὴν μεταβολήν. οἱ μὲν γε φεύγοντες, ὡς τὴν ἡγεμόνα ὀκ τοῦ ἀπεσεσδοκήτου εἶδον, ἀνεβαβόλλες ἑαυτοὺς ὀκ τῷ τοσοῦτῳ δέοις, εἰς τάξιν κατέστασαν, καὶ ὀκ ἔτι ἀνεδαμόντο μὴ ὁμόσε τοῖς ἐχθροῖς χωρεῖν· οἱ δὲ τέως καταείργοντες αὐτοὺς, καὶ μηδεμίαν οἰόμενοι μηχανὴν εἶ) ὃ μὴ τὸ κατὰ τὴν πόλιν αὐτῶν δεῖν ἀνεῖναι, ὅπῃ ὃ αἰφνίδιον τε καὶ παράδοξον ἐθεάσαντο τὴν μεταβολῆς, τοῦ σωτηρίας αὐτοὶ ἑαυτῶν ἐσκόπουν. ἐῶ δὲ αὐτοῖς ὑπεῖτο ἡ τοῦ χαρακὸς ἀναχώρησις, ἀπὸ καθυψηλοῦ τε χωρίου καὶ δι' κοίλης ὁδοῦ διωκομένοις, καὶ ὁ πολὺς αὐτῶν φόνος ὀν ταύτῃ τῇ τροπῇ. ἐκείνῳ μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἀγωνιζόμενοι καὶ εἰς τύχας τοῦ δαλόγοις ἀμφότεροι καταστάντες, ἡλίου τοῦ καταφορὰν ὄντος ἤδη, διεκρίθησαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ οἵ τε Σαβῖνοι ὀν βουλῇ ἐγένοντο πότερον ἀποίσουσιν ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις, ὅσα δύνανται τῆς χώρας τὴν πολεμίων κακώσαντες, ἢ τοῦ μεταπέμπων) φαλίαν ἑτέραν οἴκοθεν, καὶ τοῦ μείνωσι λιπαρῶντες ἕως ὃ κάλλιστον ἐπιθήσοι τοῦ πολέμου κέρατος. πότερον ὀν αὐτοῖς καὶ ὃ ἀπιέναι μετ' ἀμφίνης τῆς ἀποσήμου ἀναχωρήσεως ἐφαίνετο εἶ), καὶ ὃ μὲν, οὐδενὸς σφίσι χωρῶντος κατ' ἐλπίδα. συμβάσεώς δὲ τοῦ τὴν διαλέχεσθαι τοῦς τῶν ἐχθροῖς, ἵνα ἐδόκουν εἶ) μόνῳ δυνατὸν τῆς τοῦ πολέμου ἀπαλλαγὴ, οὐχ ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ Ῥωμαίοις ἁρμόττειν ὑπελάμβανον· Ῥωμαῖοι δὲ οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῶν Σαβίνων εἰς πολλὴν ἀπορίαν ὀνέπιπτον ὅ τι χρήσωνται τοῖς τοιούτοις. ὅτε γὰρ ἀποδιδόναι τὰς γυναῖκας ἠξίουν, οὔτε κατέχειν· ὡς μὴ ἧτταν ὁμολογουμένῳ ἀκολουθεῖν οἰόμενοι, καὶ ἀναγκαῖον σφίσιν ἐσόμενον πολὺ ὅ τι αὖ ἄλλο ὅπῃ τα-

saxo e superiore loco in caput grauiter ictus, semimortuus a suis qui aderãt relatus est intra mœnia. ibi Romani duce nõ amplius comparente territi, in dextro cornu terga vertunt: sinistrũ, cui præerat Lucumo, aliquamdiu restitit, animũ addente duce, qui bellicis artib. clarissimus, permulta in hoc bello insignia ediderat facinora, donec & ipse a Sabinis circumuẽtus, ac per latus traiect°, cecidit. Ibi & hoc cornu inclinare cœpit, & vniuersum agmen in fugã se vertit, Sabinis fidẽti animo vsq; ad mœnia persequẽtibus. Sed iam portis proximos repressit erumpens iuuenum globus, quos rex ad mœnium custodiam reliquerat. cumq; Romulus, qui se iam recollegerat ex vulnere, ad opẽ suis ferẽdam celeritate quanta poterat maxima ex vrbe aduolaret, confestim mutata est fortuna partiũ. qui enim modo fugiebant, vt ducẽ suum ex insperato viderũt, receptis e recẽti metu animis, ordinibusq; instauratis, sine mora manus cũ instantibus cõseruerunt: & qui fugientes intra mœnia cõpellebant, nec vllũ obstare machinamentũ putabant quo minus vrbe vi potirẽtur, ad tã repentinam & inopinatã mutationem ipsi de sua salute circumspicere cœperunt. erat autẽ eis procliuis in castra receptus, e superiore loco per viã cauam refugiẽtibus; multiq; in ea fuga desiderati sunt. Hunc habuit ille dies euentum dubii certaminis: quod post inopinatos partiũ casus, vergẽte demũ sole diremptum est. Sequẽtibus vero dieb. Sabini consultabant, vtrũ vastato quantũ possent hostili agro, reducendæ essent domũ copiæ; an accito recẽti exercitu, perseuerandum in bello, donec præclarum ei finẽ imponerent. Durũ enim videbatur vel cũ infecti negotii, pbro abire; vel manere nõ succedentib. vt sperauerãt rebus. Congressum vero & colloquiũ cũ hoste, (q. solus restare videbatur honestus belli deponendi modus) nõ sibi magis quã Romanis existimabãt conuenire. Romani quoq; non minus, immo magis etiã quã Sabini, consiliorum erãt inopes, incerti quid facerẽt. nã neq; reddere mulieres placebat, neq; retinere: quod alterũ, secũ trahere videretur cõfessam victoriẽ amissionem, & necessitatem quaslibet alias ex hostis arbitrio cõdi-

tiones admittendi; alterũ, eos multas miſerias inſpectare cogeret, agrorum vaſtationem & iuuentutis fortiſſimæ quotidianos interitus. Quodſi *priores* de cõtrahenda cũ hoſte amicitia mẽtionem facerent, nihil ęquũ a Sabinis ſperabãt, ea maxime de cauſſa, q̃ animi peruicaces, cũ ſentiũt aduerſarios ad ſe demulcẽdos verti, nõ ſe moderatiores, ſed lõge duriores præbent. Inter has cogitationes partiũ, dũ neutris vel pugnæ initiũ vel pacis mẽtionem facere audentibus, tẽpus teritur, Romanorũ vxores Sabini generis, ꝓpter quas bellũ exortum fuerat, cœtu facto, abſq; viris arbitris inter ſe colloquutę, decreuerũt vtroſq; ad colloquium & conciliationẽ inuitare. quę huius illis conſilii auctor fuerat, Herſilia nomine, erat non obſcuro inter Sabinos loco nata fœmina. hãc quidam aiunt iam nuptã, inter ceteras puellas raptã pro virgine: grauiores auctores tradunt eã ſua ſponte in vrbe mãſiſſe cũ filia rapta, vt quã haberet vnicam. Quod conſiliũ poſtquam vniuerſarũ cõmuni ſententia comprobatum eſt, adeunt ſenatum; & accepta dicendi copia, prolixa oratione cũ patribus cõſcriptis agunt, vt ſibi bona ipſorum venia cognatos ſuos adire liceat; affirmantes ſe certã ſpem concepiſſe conciliandæ inter duas gentes amicitiæ. His auditis in cõcilio rex & cæteri vehementer gauiſi ſunt, cenſentes ſolũ hunc ſupereſſe perplexis reb. exitum: factumque eſt ſenatuſconſultum, vt quotquot Sabinæ haberent prolem, his, domi apud maritos relictis pueris, liceret legationẽ ad ſuos populares ſuſcipere. quodſiquæ matres eſſent pluriũ, hę partẽ eorum quantam luberet ſecũ ducerent, & operã darẽt vt ambo populi coirẽt in amicitiam. Poſt hęc exeũt lugubri habitu, quędã etiã ducentes ſecũ infantulos. Vt vero in caſtra Sabinorũ vẽtum eſt, cum lamẽtis accidentes omnib. ad genua, magnã miſerationẽ mouerunt inſpectantibus, ita vt nemo ſibi a lacrymis tẽperare poſſet. mox cũ in concilium admiſſas rex aduẽtus cauſſam dicere iuſſiſſet, auctor huius conſilii legationiſque princeps Herſilia, longa & ad mouẽdos affectus cõpoſita deprecatione rogauit, vt vxoribus pro maritis intercedentibus, pacẽ largirẽtur, quãdoquidem propter ipſas ſuſceptũ eſ-

χθῶσιν ὑπομνήσω· τοῦ δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπιδεῖν, χώρας τε παρθενικῆς καὶ νεότητος τῆς κεκλίσης ἀπολλυμένης· πρὸς φιλίας τε εἰ διαλέγοιντο πρὸς Σαβίνους, οὐδενὸς ὑποτελάμβανον τεύξεσθαι τῶν μετείων, διὰ πολλὰ μὲν καὶ δεινά, μάλιστα δ' ὅτι τῆς αὐθαδείας οὐ μετειότης ἢ τοῖς ὁ αὐτίπαλον ἐδόκει θεραπείας ἀπόμενον, ἀλλὰ βαρύτης. οὐ μὴν δὲ ἀμφοτέροις οὕτω διαλογιζόμενοι, καὶ ἅτε μάχης ἀρχὴν τολμῶντες, οὔτε πρὸς φιλίας διελεγόμενοι, παρῆλον τὸν χρόνον, αἱ τῶν Ῥωμαίων γυναῖκες αἱ τῶν Σαβίνων ἐτύγχανον οὖσαι γλῶσσοι, δι' ἃς ὁ πόλεμος εἰσῆκει, συμβοῦσαι δίχα τῶν ἀνδρῶν εἰς ἓν χωρίον, καὶ λόγον ἑαυταῖς δοῦσαι, γνώμην ἐποιήσαντο συμβατικήν· πρέσβεις πρὸς ἀμφοτέρους λόγων. ἡ δὲ τοῦτο ἡγεμονεύουσα βουλεύσασθαι τῆς γυναικείας, Ἑρσιλία μὲν ἐκαλεῖτο, γλῶσσοι δὲ οὐκ ἀφανοῖς ἐν Σαβίνοις. Τούτῳ δ' οἱ μὲν φασι γεγαμηκυῖαν ἤδη σὺν ταῖς ἄλλαις πρεσβυτέραις ὡς παρθένον· οἱ δὲ τὰ πιθανώτατα γεγραφότες, ἐκοῦσαν ὑπομείναι λέγουσι μετ' ἀνάγκης πρεσβυτέρας μονογενῆ. ὡς δὲ τούτῳ γνώμην αἱ γυναῖκες, ἧκον ὅτι τὸ συνέδριον, καὶ τυγοῦσαι λόγου μάκρας ἐξέτεινον διηγήσεις, ὅτι τὸν ἀξιοῦσαι λαβεῖν τῆς πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐξόδου, πολλὰς καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας ἔχειν λέγουσαι περὶ τῶν συνάξειν εἰς ἓν τὰ ἔθνη, καὶ ποιήσειν φιλίαν. ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσαν οἱ συνεδρεύοντες τῷ βασιλεῖ, σφόδρα τε ἠγάσθησαν, καὶ πόρρω τὰ ἀμηχανούμενα πρᾶγμασι τοῦτον ὑπέλαβον εἶναι μόνον. ἐξ δὲ μετὰ τοῦτο δόγμα τοιόνδε βουλεῖν, ὅσαι τῶν Σαβίνων γλῶσσαι ἦσαν ἔχουσαι τέκνα, ταύτας ἀξιοῦσθαι καταλιπούσας τὰ τέκνα παρὰ τοῖς ἀνδράσι, πρεσβεύειν ὡς τοὺς ὁμοεθνεῖς· ὅσαι δὲ πλείονων παίδων μητέρες ἦσαν, ἐπάγεσθαι μοῖραν ἐξ αὐτῶν ὁποσηνοῦν, καὶ πείθειν ὅπως ἀν εἰς φιλίαν συνάξωσι τὰ ἔθνη. μετὰ τοῦτο ἐξῆεσαν ἐσθῆτας ἔχουσαι πενθίμους, ἃς δὲ αὐτῶν καὶ τέκνα νήπια ἐπαγόμεναι. ὡς δ' εἰς τὸν χάρακα τῶν Σαβίνων πρεσῆλθον ὀδυρόμεναι καὶ πρεσπίπτουσαι τοῖς ἀπαντῶσι γόνασιν, πολὺν οἶκτον οὐκ τῶν ὁρώντων ἐκίνησαν, καὶ τὰ δάκρυα κατέχειν οὐδεὶς ἰσχύος εἶχε. συναχθέντος δ' αὐταῖς τῶν συνεδρίου τῶν πρεσβεύειν, καὶ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως ὑπὲρ ὧν ἥκουσι λέγειν, ἡ τοῦ βουλεύματος ἀρχὴ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχουσα τῆς πρεσβείας Ἑρσιλία, μακρὰν καὶ συμπαθῆ διεξῆλθε δέησιν, ἀξιοῦσα χαρίσασθαι τὴν εἰρήνην ταῖς δεομένοις ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, δι' ἃς ἐξενεγκεῖν τὸν πόλεμον

λεμον ἀπέφαινον· ἐφ' οἷς δὲ χρὴ ποιεῖν) δικαίοις αἱ διαλύσεις, τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν συνιόντας ἐφ' ἑαυτῶν βουλευσόμενοι, πρὸς τὰ κοινῇ συμφέροντα ὁρῶντας. Τοσαῦτα εἰποῦσαι πρὸς τὸν ἅπασαι τῶν βασιλέως γονάτων ἅμα τοῖς τέκνοις, καὶ διέμενον ἐρριμμέναι πέως δύεσθαι αὐτὰς οὐκ ἐκ τῆς γῆς οἱ παρόντες, ἀπεῖχα ποιήσειν τὰ μέτεια καὶ δυνατὰ ὑπισχνούμενοι. μέτεισησάμενοι δὲ αὐτὰς οὐκ τῶν συνεδρίου, καὶ βουλευσάμενοι καθ' ἑαυτοὺς, ἔκριναν ποιεῖσθαι τὰς διαλλαγάς· καὶ γίνονται τοῖς ἔθνεσιν ἐκεχειρία μὲν πρῶτον· ἔπειτα συνιόντων τῶν βασιλέων, συνῆκαν περὶ φιλίας. ἐν δὲ τὰ συνομολογηθέντα τοῖς ἀνδράσι, περὶ ὧν τοὺς ὅρκους ἐποιήσαντο, διάδε· βασιλέας μὲν εἶναι Ῥωμαίων, Ῥωμύλον καὶ Τάτιον, ἰσοψήφους ὄντας, καὶ ὑμᾶς καρπουμένους τὰς ἴσας· καλεῖσθαι δὲ τὴν πόλιν ὅτι τὴν κλίσαντος αὐτὸ φυλάττειν ὄνομα, Ῥώμην· καὶ ἕνα ἕκαστον τῶν ἐν αὐτῇ πολιτῶν, Ῥωμαῖον, ὡς πρότερον· τοὺς δὲ σύμπαντας ὅτι τὴν Τατίου πατρίδος κοινῇ πρεσλαμβανομένους κλῆσιν, Κυρίτας· πολιτεύειν τοὺς βεβαιουμένους Σαβίνων ἐν Ῥώμῃ, ἱερά τε κοινωνεῖν μενεῖν καὶ εἰς φυλὰς καὶ φρατρίας ὅπου δοθέντας. Τοῦτα ὀμόσαντες καὶ βωμοὺς ὅτι τοῖς ὅρκοις ἱδρυσάμενοι κατὰ μέσην μάλιστα τὴν καλουμένην ἱερὰν ὁδὸν, συνεκεράσθησαν ἀλλήλοις. καὶ οἱ μὲν δῆμοι τὰς δυνάμεις δυναμεβόντες ἠγεμόνες, ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου· Τάτιος δ' ὁ βασιλεὺς καὶ σὺν αὐτῷ ἕξ ἄνδρες τῶν ἐπιφανεστάτων, ὑπέμειναν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὑμᾶς ἔχον αὐτῶν ἐκαρπεῦτο ἔθνος, Ὀλεστὸς Ὀδυσσέως, καὶ Τάνυος Τύραννος ἐπίκλησιν, καὶ τελευταῖος Μέτιος Κύρτιος, ὁ τὴν λίμνην σὺν τοῖς ὅπλοις ἐξενηξάμενος, οἷς παρέμειναν ἕτεροί τε συγγενεῖς καὶ πελάται, τὴν ἐπιχωρίων ἀριθμῶ οὐκ ἐλάττους. καταστάντων δὴ τὴν πρεσβεῖαν, ἔδοξε τοῖς βασιλεῦσιν, ἐπὶ πολλὴν ἐπίδοσιν εἰς ὄχλου πλῆθος εἰλήφει, διπλάσιον τὸν πρεσβέρου ποιῆσαι τὴν τῶν πατρικίων ἀριθμὸν, πρεσκαταλέξαντας σὺν τοῖς ἐπιφανεστάτοις οἴκοις οὐκ τὸ ὕστερον ἐποικησάντων ἴσους τοῖς πρεσβέρεσι νεωτέρους, οὓς ἐκάλεῖ πατρικίους· ἐξ ὧν ἑκατὸν ἄνδρας οὓς αἱ φρᾶσαι πρεσεκλέισαν, τοῖς ἀρχαίοις βιβλιοθῆκαις πρεσέγραψαν. περὶ μὲν τούτων ὀλίγου δεῖν πάντες οἱ συγγραψάντες τὰς Ῥωμαϊκὰς ἱστορίας συμπεφωνήκασιν· ὀλίγοι δέ τινες περὶ τὸ πλῆθος τῶν πρεσκαταγραφέντων βιβλιοθῆκαις διαφέρουσι. τὸ γὰρ ἑκατὸν, ἀλλὰ πεντήκοντα τοὺς ἐπεισῆγον εἰς τὴν βιβλιοθῆκαν ἀποφαίνουσι γενέσθαι. περὶ δὲ τῶν τιμῶν αἷς ταῖς γυναῖξιν οἱ βασιλεῖς ἀπέδοσαν, ὅτι σωτήριον αὐτοῖς εἰς φιλίαν, οὐχ ἅπαντες οἱ Ῥωμαίων συγγραφεῖς συμφέρονται. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν γράφουσι τὴν τιμὴν ἀναθεῖναι τὴν τῶν γυναικῶν ἐπωνυμίαν τῇ τῶν Φορτουνάτων θεῷ, ἣν ἐκάλουν τὸ παλαιὸν Ἑλληνίδα θεὸν τὴν τύχην· ἄλλοι δὲ τὴν τῶν γυναικῶν ἐπωνυμίαν ἀναθεῖναι

bant eas & aliis donis multis magnisque remuneratas a regibus; & triginta quas diximus curias, illarum accepisse nomina, quod totidem in legatione fuissent. Sed Terentius Varro hac parte dissentit a reliquis, asserens iam ante nomina curiis a Romulo fuisse imposita, cum primum distribueret multitudinem; partim a ducibus, partim a *veteribus* patriis desumpta: nec in legationem profectas triginta; sed demptis tribus, x x x supra quingentas: nec putat verisimile, reges hunc honorem tantę mulierum cateruæ ademptum, paucis duntaxat voluisse conferre. Verum hæc nec silentio præterire, nec iusto prolixius memorare, libuit. De Caribus autem, ex qua vrbe Tatius cum suis venerat, quãdo huc nos deduxit narrationis series, quinam fuerint, & vnde sint orti, sic accepimus. In Reatino agro, quo tempore Aborigines eum tenebant, virgo quędam indigena primario genere nata, Enyalii templum ad choros celebrandos intrarat. hunc Sabini, eosque secuti Romani, Quirinum nominant; nondum satis certi Martne is sit, an alius quispiam cui similes Marti honores deferantur. nam quidam vni deo, bellicorũ certaminum præsidi, nomẽ vtrunq; tributum aiunt; alii duo numina bellica his appellarionib. significata censent. In huius dei area saltãs puella, repẽte diuino furore correpta, chorũ deseruit, & in dei sacrarium se cursũ pripuit. deinde a loci genio cõpressa, vt vulgo visum est, filiũ edidit nomine Modiũ, Fabidiũ cognomine. is virilẽ ętatem ingressus, & forma supra hominẽ fuit, & in re militari lõge clarissimus euasit. cũq; captus esset cõdendę vrbis cupidine, magna e finitimis agris manu collecta, intra perbreue tẽpus Cures cõdidit, imposito vrbi nomine (vt quidã putãt) a genio cuius dicebatur filius: aut ab hasta, vt malunt alii. C V R E S enim Sabini hastas nominãt. Ita Terẽtius Varro scriptũ reliquit. Zenodotus Trœzenius, qui Vmbricæ gẽtis historiã cõscripsit, narrat indigenas primũ in Reatino habitasse; & inde Pelasgorũ armis expulsos venisse in terrã quã nunc habitãt: mutatoq; cum sedibus nomine Sabinos pro Vmbris appellatos. at Porcius Cato nomen Sabinis impositum

Cures.

Sabini.

φοισι τά τε δῆλα πολλὰ καὶ μεγάλα δωρήσαντες τὴν γυναῖκα τοὺς ἡγεμόνας, καὶ δὴ καὶ τοὺς φεύγοντας τειακόσιοι ὄντας, ὥσπερ ἔφην, ἐπωνύμους τῶν γυναικῶν ποιήσαντο τούτους γὰρ εἶναι γυναῖκας τὰς ἐπιφερομένας. Βάρρων δὲ Τερέντιος τοῦτ' αὖθις ὁ μέγας οὐχ ὁμολογεῖ, παλαίτερόν τι λέγων ἐν ταῖς κουφείαις τεθῆναι τὰ ὀνόματα ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου, κατὰ τὸ φυλετικὸν τοῦ πλήθους διαίρεσιν, τὰ μὲν ἀπ' ἀνδρῶν ληφθέντα ἡγεμόνων, τὰ δ' ἀπὸ πατρῴων. τὰς δ' ὅτι τῶν φυλετικῶν τριῶν ἐξῃρουμένας γυναῖκας οὐ τειακόσιαι εἶναί φησιν, ἀλλὰ 84 πεντακοσίας· καὶ τειάκοντα τεινὸν δεῦσας· οἴεται τε οὐδ' εἰκὸς εἶναι τοσούτων γυναικῶν ἅμιλλῶν ἀφελομένους τοὺς βασιλεῖς, ὀλίγας ἐξ αὐτῶν δοῦναι μόνας. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οὔτε μηδένα ποιήσασθαι λόγον, οὔτε πλείω γράφειν τῶν ἑκατὸν ἐφάνετό μοι. πεῖσαι δὲ τὸν Κυρειτῶν πόλεως, ἐξ οὗ οἱ περὶ τὸν Τάτιον ἦσαν· ἀναγκαῖον γὰρ ἡ διήγησις καὶ περὶ τούτων, οἵτινες καὶ ὁπόθεν ἦσαν, εἰπεῖν τοσοῦτο παρελάβομεν· ἐν τῇ Ῥεατίνων χώρᾳ, καθ' ὃν χρόνον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν κατεῖχον, παρθένος τις ἐπιχωρία τῶν πρόσθου ἠθῶν εἰς ἱερὸν ἦλθεν Ἐνυαλίου χορεύσουσα· τὸν δ' Ἐνυάλιον οἱ Σαβῖνοι καὶ παρ' ἐκείνων οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες, Κυεῖνον ὀνομάζουσιν, οὐκ ἔχοντες εἰπεῖν ὁ ἀκριβὲς εἴτε Ἄρης ἐστίν, εἴτε ἕτερός τις ὁμοίας Ἀρῃ τιμὰς ἔχων. οἱ μὲν γὰρ, ἑνὶ ἑνὸς οἴονται θεῷ πολεμικῶν ἀγώνων ἡγεμόνος ἑκάτερον τὸ ὄνομα κατηγορεῖν· οἱ δὲ, καὶ δυοῖν τούτοιν θαυμάζουσι δαιμόνων πολεμικῶν τὰ ὀνόματα. ἐν δὲ τῷ θεῷ τῷ τεμένει χορεύουσα ἡ παῖς ἔνθεος ἄφνω ἐξέστη, καὶ καταλιποῦσα τὸν χορὸν, εἰς τὸν σηκὸν εἰσέδραμε τοῦ θεοῦ. ἔπειτα εἰπόμενον οὐκ τοῦ δαίμονος, ὡς ἅπασιν ἐδόκει, γενομένην, κύκτει παῖδα, Μόδιον ὄνομα, Φαβίδιον ἐπίκλησιν· ὃς αὐξηθεὶς μορφήν τε ἐκ κατ' ἀνθρωπον, ἀλλὰ δαιμόνιον ἴσχε, καὶ τὰ πολέμια πάντων ἐξῆς λαμπρότατος· καὶ αὐτὸν εἰσέρχεται πόθος οἰκίσαι πόλιν ἀφ' ἑαυτοῦ. συναγαγὼν δὴ χείρα πολλὴν τῶν τοῦ ἐκείνα τὰ χωρία οἰκεόντων, ἐν ὀλίγῳ πάνυ χρόνῳ κτίζει τὰς καλουμένας Κύρας, ὡς μέν τινες ἱστοροῦσιν, ὅτι τῶν δαίμονος, ὃς ἐγένετο αὐτὸν λόγος εἶχε, τοὔνομα τῇ πόλει θέμενος· ὡς δ' ἕτεροι γράφουσιν, ὅτι τὴν αἰχμῆς· Κύρας γὰρ οἱ Σαβῖνοι τὰς αἰχμὰς καλοῦσιν. ταῦτα μὲν ὧν Τερέντιος Βάρρων γράφει. Ζηνόδοτος δ' Τροιζήνιος συγγραφεὺς Ὀμβρικὴν ἔθνους, αὐτόχθονας ἱστορεῖ ὁ μὲν πρῶτον οἰκῆσαι περὶ τὴν καλουμένην Ῥεατίνην· ἐκεῖθεν δ' ὑπὸ Πελασγῶν ἐξῃρεθέντας, εἰς ταύτην ἀφικέσθαι τὴν γῆν, ἔνθα νῦν οἰκοῦσιν· καὶ μεταβαλόντας ἅμα τῷ τόπῳ τὴν κλῆσιν, Σαβῖνους ἐξ Ὀμβρικῶν προσαγορευθῆναι. Κάτων δ' Πόρκιος ὁ μὲν ὄνομα τοῦ Σαβίνου ἔθνους τεθῆναί

φησιν

ait a Sabo Sanci filio: Sancum vero istum fuisse regionis geniũ, & a nonnullis Diũ Fidium (*Græce* Δία πίστιον) appellari. Eorum primã sedem fuisse vicum quẽdam Testrinam nomine, nõ procul Amiterna situm; vnde expeditione facta Sabinos Reatinum agrum inuasisse, tunc habitatum Aboriginibus; vrbemque ipsorum nobilissimam Cutilias armis occupasse: missisque e Reatino agro coloniis, inter alia oppida multa, sed immunita, etiam Cures cõdidisse. regionem autem illos occupasse ab Adriatico mari distãtem stadiis circiter CCLXXX, a Tyrrheno autem CC & XL: in longitudinem patere paulo minus mille stadiis. Quin & alia in Sabinorum historiis domesticis exstat narratio, Laconicam eo venisse coloniam, quo tempore Lycurgus tutor fui nepotis Eunomi, Spartanis leges condidit: quarum seueritatem pertæsos quosdam, secessione a ceteris facta, vrbẽ prorsus deseruisse. deinde enauigato longo maris tractu, qualiscunq; terræ desiderio, votum diis fecisse, quocunque terrarum primum appellerent, id *posthac* fore sibi domicilium. cumque delati essent ad Pometinos Italiæ campos, agrum quo primum appulerant, vocasse Feroniam, memores quod eos huc illuc per mare ferri contigerat: templum quoq; cõstruxisse diuæ Feroniæ, cui vota fecerant; quam nunc vna litera mutata Faroniam nominant. horũ quosdam ex eo loco profectos, sedes cum Sabinis coniunxisse: ideoque multa apud eos esse instituta Laconica, præcipue quãtum ad belli studia, frugalitatem, vitæque omnibus in reb. duritiem attinet. Hæc de Sabinorum origine satis. Ceterum Romulus atq; Tatius cum suis & vrbẽ cõfestim auxerunt, additis aliis duobus collibus, Quirinali Cælioque: & diuisis habitationibus, seorsum vterque degebat in locis sibi propriis: Romulus tenebat Palatium, eique contiguum montem Cælium; Tatius vero Capitolium, quod primum occupauerat; & Quirinalem collem. Iidem planiciẽ Capitolio iũbiectã, excisa silua, & stagno, in quod propter loci cauitatem multæ e *vicinis* montibus aquæ confluebant, terra congesta repleto, in eius quod nunc est fori vsum verterũt. ibi

Romulus & Tatius vna imperant.

φησιν ὅτι Σαβίνου τοῦ Σάγκου, δαίμονος ἐπιχωρίου. τοῦτον δὲ τὸν Σάγκον ὑπό τινων Πίστιον καλοῦσι Δία. τοσούτου δ' αὐτῶν οἴκησιν ἀποφαίνει γλυκὺς κώμιον ἀνὰ καλουμένου Τεστρίναν, ἀγχοῦ πόλεως Ἀμιτέρνης κειμένου· ἐξ ἧς ὁρμηθέντας [τότε] τοὺς Σαβίνους εἰς τὸν Ῥεατίνων ἐμβαλεῖν, Ἀβοριγίνων ἅμα κατοικούντων, καὶ πόλιν αὐτῶν τὴν ἐπιφανεστάτην Κουτίλας πολέμῳ κρατησαμένους κατασχεῖν. ἐκ τῆς Ῥεατίνης ἀποικίας ἀποστείλαντας πολλὰς τε πόλεις κτίσαι πολλὰς, ἐν αἷς οἰκεῖν ἀτειχίστους, καὶ δὴ καὶ τὰς τρεσαγορευομένας Κυρῆς· χώραν δὲ κατασχεῖν τὴν μὲν Ἀδριατικῆς θαλάττης ἀπέχουσαν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίους σταδίους, τὴν δὲ Τυρρηνικῆς τετταρακόντα τρεῖς καὶ διακοσίους· μῆκος δ' αὐτῆς εἶναί φησιν ὀλίγῳ μεῖον χιλίων σταδίων. ἔστι δέ τις καὶ λόγος ὑπὸ τῶν Σαβίνων ἐν ἱστορίαις ἐπιχωρίοις λεγόμενος λόγος· ὡς Λακεδαιμονίων ἐποικησάντων αὐτοῖς, καθ' ὃν χρόνον ἐπιτροπεύων Εὔνομον τὸν ἀδελφιδοῦν Λυκοῦργος ἔθετο τῇ Σπάρτῃ τοὺς νόμους. ἀναθυμούμενοί γάρ τινας τῇ σκληρότητι τῇ νομοθεσίας, καὶ διαστάντας ἀπὸ τῶν ἑτέρων, οἴχεσθαι τὸ παράπαν ἐκ τῆς πόλεως. ἔπειτα διὰ πελάγους πολλοῦ φερομένους, εὔξασθαι τοῖς θεοῖς· πόθον γάρ τινα ὑπολαβεῖν αὐτοὺς ὁποιασδήποτε γῆς· εἰς ἣν ἂν ἔλθωσι φεύγοντες, ἐν αὐτῇ κατοικήσειν. κατασταθέντας δ' [τῆς Ἰταλίας] περὶ τὰ καλούμενα Γωμφῦνα πεδία, τό τε χωρίον ἐν ᾧ πρῶτον ὡρμίσαντο, Φερωνίαν ἀπὸ τῆς πελαγίας φορήσεως ὀνομάσαι· καὶ θεὰς ἱερὸν ἱδρύσασθαι Φερωνίας, ἣ τὰς εὐχὰς ἔθεντο· ἣν νῦν, ἑνὸς ἀλλαγῇ γράμματος, Φαρωνίαν καλοῦσιν. ἐκεῖθεν δ' ὁρμηθέντας αὐτῶν τινας, συνοίκους τοῖς Σαβίνοις γενέσθαι· καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν νομίμων εἶναι Λακωνικά, μάλιστα δὲ τὸ φιλοπόλεμόν τε καὶ τὸ λιτοδίαιτον, καὶ τὸ πρὸς πάντα τὰ ἔργα τοῦ βίου σκληρόν. ὑπὲρ μὲν δὴ τῶν Σαβίνων γένους ταῦθ' ἱκανά. οἱ δὲ περὶ τὸν Ῥωμύλον καὶ Τάτιον τήν τε πόλιν αὐξοῦσι ἐποίουν μείζονα, προσθέντες ἑτέρους αὐτῇ δύο λόφους, τόν τε Κυείνιον καλούμενα καὶ τὸν Καίλιον· καὶ διελόμενοι τὰς οἰκήσεις χωρὶς ἀλλήλων, διαιτᾶτο ἐν τοῖς ἰδίοις ἑκάτεροι χωρίοις ἐποιοῦντο. Ῥωμύλος μὲν ὁ Παλάτιον καλέσας, καὶ τὸν Καίλιον ὄρος· ἔστι δ' τοῦ Παλατίου προσεχές· Τάτιος δ' ὁ Καπιτώλιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς καλέσας, καὶ τὸν Κυείνιον ὄρθιον. τὸν δ' ὑποκείμενον τοῦ Καπιτωλίου πεδίον, ἐκκόψαντες τὸ ἐν αὐτῷ πεφυκυῖαν ὕλην, καὶ τῆς λίμνης, ἣ δὴ ἀπὸ τοῦ κοίλου ἐστὶ τὸ ὀρῶν νάματα, τὰ πολλὰ χώσαντες, ἀγορὰν αὐτὸν καλεῖν ἠρξαντο, ἣ καὶ νῦν ἔτι χρώμενοι Ῥωμαῖοι ἀγαλλοῦσι· καὶ τὰς

ait a Sabo Sanci filio: Sancum vero istum fuisse regionis geniũ, & a nonnullis Diũ Fidium (*Græce* Δία πίστιον) appellari. Eorum primã sedem fuisse vicum quẽdam Testrinam nomine, nõ procul Amiterna situm; vnde expeditione facta Sabinos Reatinum agrum inuasisse, tunc habitatum Aboriginibus; vrbemque ipsorum nobilissimam Cutilias armis occupasse: missisque e Reatino agro coloniis, inter alia oppida multa, sed immunita, etiam Cures cõdidisse. regionem autem illos occupasse ab Adriatico mari distãtem stadiis circiter CCLXXX, a Tyrrheno autem CC & XL: in longitudinem patere paulo minus mille stadiis. Quin & alia in Sabinorum historiis domesticis exstat narratio, Laconicam eo venisse coloniam, quo tempore Lycurgus tutor fui nepotis Eunomi, Spartanis leges condidit: quarum seueritatem pertæsos quosdam, secessione a ceteris facta, vrbẽ prorsus deseruisse. deinde enauigato longo maris tractu, qualiscunq; terræ desiderio, votum diis fecisse, quocunque terrarum primum appellerent, id *posthac* fore sibi domicilium. cumque delati essent ad Pometinos Italiæ campos, agrum quo primum appulerant, vocasse Feroniam, memores quod eos huc illuc per mare ferri contigerat: templum quoq; cõstruxisse diuæ Feroniæ, cui vota fecerant; quam nunc vna litera mutata Faroniam nominant. horũ quosdam ex eo loco profectos, sedes cum Sabinis coniunxisse: ideoque multa apud eos esse instituta Laconica, præcipue quãtum ad belli studia, frugalitatem, vitæque omnibus in reb. duritiem attinet. Hæc de Sabinorum origine satis. Ceterum Romulus atq; Tatius cum suis & vrbẽ cõfestim auxerunt, additis aliis duobus collibus, Quirinali Cælioque: & diuisis habitationibus, seorsum vterque degebat in locis sibi propriis: Romulus tenebat Palatium, eique contiguum montem Cælium; Tatius vero Capitolium, quod primum occupauerat; & Quirinalem collem. Iidem planiciẽ Capitolio iũbiectã, excisa silua, & stagno, in quod propter loci cauitatem multæ e *vicinis* montibus aquæ confluebant, terra congesta repleto, in eius quod nunc est fori vsum verterũt. ibi

Romulus & Tatius vna imperant.

cogebantur cœtus, & negotia in Vulcani æde tractabantur, quæ paulũ supra forum eminet. Exstructis quoq; templis aras cõsecrauerunt diis quib. in pugna vouerant; Romulus, Ioui Statori, apud portã Mugoniam, quæ in Palatium e via sacra ducit; q̃ Deus exauditis ipsius precibus, exercitũ fugientem stare fecisset, & vti viribus: Tatius vero, Soli & Lunę, Saturno & Rheæ; præterea Vestæ & Vulcano, Dianæ & Quirino, aliisque diis quos nominare Græcis non est facile. in omnib. etiã curiis mensas Iunoni Quiritiæ posuit; quæ ibi sitæ sunt nostro quoq; tempore. Sic vnã per quinquenniũ sine vllis discordiis regnauerunt; in quod spatiũ incidit expeditio quam communib. auspiciis aduersus Camerinos susceperunt. Camerini enim, quũ emissa latronũ manu multis malis regionẽ affecissent, aliquoties a Romanis in ius vocati, venire detrectarant. Quare illos Romani cõgredi secũ ausos, acie primum fuderũt; deinde vi expugnatis mœnibus, victos armis priuarunt, & agri parte tertia mulctarunt. quẽ cum illi iterum infestarẽt, Romani eos die tertia educto exercitu fuderunt, eorũq; bona cuncta inter suos ciues diuiserunt: ipsos, quotquot vellẽt, Romę habitare permiserũt. erant aũt ferme quatuor milia: quos in curias distribuerũt, & vrbem eorũ fecerunt Romanam coloniã. Cameriã istã Albani, multo ante quã Romam, cõdiderant: temporib. aũt priscis Aboriginum fuit domicilium cũ primis nobile. Sexto demũ anno ad solũ Romulũ vrbis principatus rediit, Tatio p̃ insidias exstincto, quas illi Lauiniatum optimates facta cõspiratione tali de caussa struxerunt. Tatii amicorum quidam cum manu latronum excursione in agrum Lauiniensem facta, res eorum depopulati, pecorum quoq; greges abegerant: & propugnatum egressos partim occiderant, partim sauciauerant. cumq; ii ad quos hæc iniuria pertinebat, missis in hoc legatis iure res suas repeterẽt, Romulus censuit illis iniuriæ auctores dedendos ad suppliciũ. Tatius vero amicos tutãs, indignũ aiebat ab inimicis ad pœnam duci aliquos, idq; ciues ab exteris; ac iubebat vt illi q̃ de iniuria sibi facta quererentur, Romã ad ius experiendum venirẽt. sic legati

Cameria colonia Rom. facta.

Tatii interitus.

στεφόδοις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐποιοῦτο, ὑπὲρ Ἡφαίστου χρημαλίζοντες ἱερᾷ, μικρὸν ἐπόνησε τὴν ἀγορᾶς. ἱερά τε ἱδρύσαντο καὶ βωμοὺς καθιέρωσαν οἷς ηὔξαντο κατὰ μάχας θεοῖς· Ῥωμύλος μὲν, Ὀρθωσίᾳ Διὶ τῷδε τῷ καλουμένῳ Μυκωνίδι πύλαις, αἳ φέρουσιν εἰς τὸ Παλάτιον ἐκ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ὅτι τὴν φαλάγγα αὐτοῦ φυγοῦσαν ἐποίησε θεὸς ὑπακούσας τῶν δεήσεων, σήναί τε καὶ τοῦς δρκίους βαπτόσθαι· Τάτιος δὲ, ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ, καὶ Κρόνῳ, καὶ Ῥέᾳ· τοῦς δὲ τούτοις, Ἑστίᾳ καὶ Ἡφαίστῳ, καὶ Ἀρτέμιδι καὶ Ἐνοδίᾳ, καὶ ἄλλοις θεοῖς οὐκ ἀλεπὸν ὄζφπεῖν Ἑλλάδι γλώττῃ τὰ ὀνόματα· ἐν ἁπάσαις τε τῇ κουείαις Ἥρᾳ βαπτέζας ἔθετο Κυειλία λεγομένῃ, αἳ καὶ εἰς τόδε χρόνου κεῖνται. ἔτη μὲν δὴ πέντε στρατεύσασθαι ἀλλήλοις, ὑπὸ οὐδενὸς διαφερόμενοι χρήματος, ἐν οἷς κοινῇ τοῦ ἔξειν ἀπεδείξαντο τὴν ὅπῃ Καμερίνους φρατείαν. λῃστεία γὰρ ἐκπέμποντες οἱ Καμερῖνοι καὶ πολλὰ τῶν χώραν αὐτῶν κακοῦντες, οὐ στρέβαγον ὅπῃ δίκῃ, πολλάκις ὑπ' αὐτῶν καλούμενοι· οὐ ἐκ τοῦ διαλέξεως νικήσαντες· ἐχώρησαν γὰρ αὖθις ὁμόσε· καὶ μετὰ τοῦτα ἐκ τειχομαχίας κατὰ κράτος αὖθις ἐλόντες, ὅπλα μὲν ἀφείλοντο, καὶ χώρας ἐζημίωσε τῇ τρίτῃ μερίδι· οὐ λυμαινομένων, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐπεξελθόντες καὶ ἐστρατεύμενοι αὖθις, τὰ μὲν αὐτῶν ἄθροα τοῖς σφετέροις πολίταις δῴλον, αὖθις δὲ τοῖς δυθεφόποις ὁπόσοι ἐβούλοντο ἐν Ῥώμῃ κατοικεῖν, εἴασαν. ἐῴλοντο δ' ὡς τετρακισχίλιοι, οἷς τῆς φεάτρας ἐπεμέρισαν, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἀποικίαν Ῥωμαίων ἐποίησαν. οὐ δὲ Ἀλβανῶν ἀπόκλισις ἡ Καμερία, πολλοῖς χρόνοις ἀποσαλῆσα τοσοῦτον τῆς Ῥώμης· ὃ δ' ἀρχαῖον, Ἀβοριγίνων οἴκησις ἐν τῇ πρὸ τοῦ θλιφανῆς. ὀνομαστὰ δὲ ἔκτῳ τοσοῦσαν πάλιν εἰς ἕνα τὴν Ῥωμύλου ἡ τῆς πόλεως ἀρχὴ, Τατίου τελευτήσαντος δόλῳ θηβυλῆς οὐ συνέσηφ ἐπ' αὐτῷ Λαβινιατῶν οἱ χαρυφαιόταβοι συμφρονήσαντες, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· τῶν ἑταίρων τινὲς τοῦ Τατίου λῃστήριον ὀργανάσαντες εἰς τὴν Λαβινιατῶν χώραν, χρήματά τε αὐτῶν ἥρπαζον πολλὰ, καὶ βοσκημάτων ἀπήλαζον ἀγέλας· τῶν δ' θηβοηθούντων οὓς μὲν ἀπέκτειναν, οὓς δὲ ἐβαυμάτιζον. ἀφικομένης δὲ τοσεσβείας τῷδε τῶν ἠδικημένων, καὶ τὰ δίκαια ἀπαιτούσης, ὁ μὲν Ῥωμύλος ἐδικαίωσε τῷδε δοῦναι τοῖς δράσαντας τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀπάγειν· ὁ δὲ Τάτιος τῇ ἑταίρων τοσεκόμενος, οὐκ ἠξίου τοσὸς δίκῃν τινὰς ὑπ' ἐχθρῶν ἀνάγεσθαι, καὶ ταῦτα πολίτας ὄντας ὑπὸ ξένων· δικάζεσθαι δ' αὖθις ἐκέλευσε τοὺς ἀδικεῖσθαι λέγοντας εἰς Ῥώμην ἀφικομένους. οἱ μὲν δὴ τοσέσβεις οὐδὲν διεό-

μενοι τῇ δικαίῳ, ἀγανακτοῦντες ἀπῄεσαν. ἀκολουθήσαντες δ' αὖθις τῇ Σαβίνων τινὲς ὑπ' ὀργῆς, ἐσκηνωμένοις τῷδε τῇ ὁδοῦ ἐπέσεσαν γὰρ αὖθις κατέλαβον· ὅπῃ ἔδυν καθεύδοντι, καὶ τὰ τε χρήματ' αὖθις ἀφαιρεῦνται, καὶ ὁπόσοις ἐν τῇ κοίταις ἐπὶ κεφαλῆς ἔλαβον, ἀποσφάττουσιν· ὅσοις δὲ τραχεῖα τῇ θηβυλῆς αὐτῶν αἰσθησις ἐγένετο, καὶ τοῦ δραφυγεῖν δυνάμις, εἰς τὴν πόλιν ἀφικνοῦνται. μετὰ τοῦτο ἔκ τε Λαβινίου τοσεσβεῖς ἀφικόμενοι καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων συχνῶν, κατηγόρουν τῇ παρανομίας, καὶ πόλεμον παρήγγελλον εἰ μὴ τοῦ ξοῦ τῇ δίκης. Ῥωμύλῳ μὲν οὖν δῆνον, ὥστε τοῦ τὸν τοῦ τοῦ τοῦς τοσεσβευτὰς ἐφαίνετο πάθος, καὶ παρείας ἀφοσιώσεως δεόμενον, ὡς ἱερὸν καταλυομένου νόμου. καὶ οὐδὲν ἐπὶ ἀμελήσας, ὡς εἶδεν ὀλιγοστῶντα τὴν Τάτιον, αὐτὸς συνέλαβε τοὺς ἐνόχους τοῦ ἄγαν, καὶ δήσας παρέδωκε τοῖς τοσεσβευτὰς ἀπάγειν. Τατίῳ δὲ θυμός τε εἰσέρχει τῇ ὕβρεως, οὐ ἀπὸ τῇ συναρχοντος ἠπάτο ὑβείσθαι κατὰ τὴν τῷδε δοῦναι τῷν ἀνδρῶν, καὶ οἰκεῖος τῇ ἀπαγομένων· οὐ δὲ καὶ συγγενής τις αὐτοῦ ὢν ἄγαν ἔνοχος· καὶ αὐτίκα τοὺς φαλιώτας ἀναλαβὼν, ἀφείλετο τοὺς ἀπαγομένους. χρόνου δὲ ὀ πολλοῦ διῃρόντος, ὡς μὲν τινές φασιν, ἅμα Ῥωμύλῳ τῷδε καθιερόμενος εἰς τὸ Λαβίνιον ἕνεκα θυσίας οὐ ἔδει τοῖς πατρῴοις θεοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως θῦσαι τοὺς βασιλῆς, συγκάντων ἐπ' αὐτὸν τῷν ἑταίρων τε καὶ φίλῳ τοσεσκόντων τοῖς δυνηρημένοις τοσέσβεσιν, ὅτι τοῦ βωμῷ τοῦς μαχαιρῶς σφαγίσι καὶ τοῖς βυπόροις ὀβελοῖς παόλμος ἀποθνήσκει· ὡς δ' οἱ τοῦ Λικίνιον γράφουσιν, ὁ μετὰ Ῥωμύλου τῷδε καθιερόμενος, οὐδὲ χάριν ἱερῶν, ἀλλὰ μόνος, ὡς πείσων τοὺς ἀδικηθέντας ἀφῆναι τοῖς δεδραχόσι τὴν ὀργήν· ἀγανακτήσαντός τε τῇ πλήθους ὅτι ἐν μὴ παραδεδόσθαι σφίσι τοὺς ἄνδρας, ὥς τε Ῥωμύλος ἐδικαίωσε καὶ ἡ τῇ Ῥωμαίων ἔκρινε βουλὴ, καὶ τῇ τοσεσκόντων τοῖς τεθνεῶσι κατὰ πλῆθος ὁρμησάντων ἐπ' αὐτὸν, ἀδυνάτος ὢν ἔτι δρᾶφυγεῖν τὴν ἐκ χρεὸς δίκην, καταβληθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀποθνήσκει. Τάτιος μὲν ὧν διαύτης τελευτῆς ἔτυχε, τέλα μὲν ἔτη πολεμήσας Ῥωμύλῳ, πέντε δ' συναρξας. θάπτει δ' εἰς Ῥώμην κοσμηθεὶς ὑπὲρ τῷ τάφῳ, καὶ χοὰς αὐτῷ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἡ πόλις θυσίας δημοσίας. Ῥωμύλος ὁ μόνος θυσίας ἀρχὴν δεύτερον καταστὰς, τό τε ἄρος ἀφοσιοῦται ὃ τοῦ τὸν τοσεσβεῖς ῥυόμενον, τοσεφῶν τοῖς ἔργαζομένοις ὃ μόνος ὕδατος ἴργεσθαι καὶ πυρός· ἐπεφθόνει γὰρ ὑπὸ τῇ πόλεως ἀπόλλεσθαι ἅμα τῇ Τάτιον ἀποθανόν· καὶ τῇ Λαβινιατῶν τοὺς συνάντας θυσίας τῇ Τάτιον δικαιοσύνῃ τῷδε δοῦναι ἐκδοθέντας ὑπὸ τῇ πόλεως, ὅτῳ δικαιότερον ἐδόκει λέγειν,

re infecta indignabundi abierunt. eos Sabinorum quidã iratis animis subsecuti, *repertos* in via vbi a nocte oppressi tentoria fixerãt, dormientes adoriuntur; direptisq; illorũ sarcinis, iugulant quotquot in cubilib. deprehendunt: ceteri qui mature insidias sensérunt, & clabi potuerũt, in vrbem refugiunt. Post hæc frequentes legationes tam e Lauinio quam ex aliis vrbibus accusabant violatores iuris *gentium*, bellum denuntiantes si abiret impune tantũ facinus. Tum Romulus eam legatorum iniuriam grauem (vt erat) & celeriter expiandam esse ratus, vt proculcata lege sanctissima; cum videret rem non esse curæ Tatio, nihil cunctatus sceleri obnoxios corripuit, vinctosq; legatis abducendos tradidit. Tatium vero simul ira, quasi hac deditione a regni socio læsus esset; simul abducendorum miseratio subiit, quod etiam cognatorum eius vnus obnoxius esset isti piaculo: moxque milite stipatus, *sontes* abducentibus eripuit. Non multo post, cũ Romulo (vt ferunt nonnulli) profectus Lauinium sacrorum caussa, quæ reges oportebat diis patriis pro salute vrbis facere, coortis in eum cæsorum legatorum amicis ac cognatis, ante aram cultrorum & veruum ictibus cõfectus est: vel, si Licinio credimus, neque cum Romulo, neq; sacrorum caussa, sed solus eo profectus, quum legis persuadere conaretur vt iras sontibus remitterent, indignãte primum populo quod noxii non fuissent sibi ex Romuli ac senatus sententia dediti; deinde interfectorum propinquis magno numero in eum irruentibus, non amplius valens vindices manus effugere, lapidibus est obrutus. Hunc Tatius vitæ finem habuit, postquam triennale cum Romulo bellum, & quinquennale cum eodem gessit imperium. Sepultus est Romæ honorato funere, ac quotannis manibus eius publicæ instaurantur inferiæ.

Romulus autẽ denuo solus principatum adeptus, primo vt se sceleris in legatos cõmissi purũ ostenderet, igni & aqua interdixit facinoris auctoribus, qui simulatq; interierat Tatius, cõfestim omnes ex vrbe profugerant: deinde Lauiniẽses cõiuratos, quos ob Tatii necẽ dediderat ciuitas, in iudicium pertractos absoluit, q̃ videretur factũ

id iure tueri, vim esse pro vi reddi-
tam. His peractis exercitum con-
tra Fidenas duxit, vrbem XL stadiis a
Roma dissitam, magnam tunc & po-
pulosam. Cum enim Romam fame
laborãtem commeatus a Crustumi-
nis missus deueheretur nauigiis flu-
uialibus, Fidenates in nauigia cater-
uatim irruerant, commeatũ diripue-
rant, & siqui obstitissent, eos occide-
rant; resque repetentibus, iure con-
tempto, negauerant. quibus iniuriis
commotus Romulus in agrũ eorum
cum valido irrupit exercitu; ingenti-
que præda potitus, parabat suos do-
mum reducere: sed cum Fidenates in
eum prorumperent, manus cum eis
conseruit: commissoque acri prælio,
multis vtrinque desideratis, victi Fi-
denates in fugam se vertere. rex fugi-
entium tergo hærens, velut vno a-
gmine penetrauit intra mœnia. Ca-
ptam primo impetu vrbem, supplic-
io de paucis sumpto, impositoque
CCC virorũ præsidio, parte agri mul-
ctauit: quo suis *militibus* diuiso, hanc
quoq; Romanorum fecit coloniam.
eam Albani olim condiderant, eo-
dem quo Nomentũ & Crustumium
tempore, tribus fratrib. colonias de-
ducentibus; quorum natu maximus
Fidenarum fuit conditor. Post hęc
Camerinos bello repetiit, qui colo-
nos Romanos secum habitantes per
insidias oppresserant, cum Roma pe-
stilenti morto laboraret. freti enim
difficili Romanorum tempore, & pu-
tantes ista lue funditus eorum genus
interiturũ, colonos alios occiderant,
alios eiecerãt ex oppido. Id scelus vl-
turus Romulus, vrbe denuo potitus,
auctores defectionis affecit supplicio,
vrbem militi diripiendam dedit: ad-
emptaque incolis agri parte dimi-
dia, præter eam quam iam ante colo-
nis dederat, præsidium sat validum
imposuit, ne quas amplius turbas mo
uerent oppidani: atq; ita reduxit co-
pias. De hoc hoste secundum trium-
phum egit, & ex manubiis Vulcano
dedicauit quadrigas æreas; ad quas
etiam effigiem suam apposuit, cum
Græco rerum a se gestarum elogio.
Tertium bellum gessit cum Veiis E-
truscorũ vrbe tũc temporis potentis-
sima, distãte cẽtesimo circiter stadio.
est aũt Athenis nõ minor, fundata in
excelso & vndiq; prærupto scopulo.

Fidenæ capta & Rom. col. factæ.

De Cameri nis triumph.

τὰ βίαια ἡμφισβήθουσι τοῖς βιαίοις, ἀπέλυσε δ' αἰτίας. ταῦτα δὴ πεπραξάμενος ὅτι τὴν Φιδηνάων ἐστράτευσε πόλιν, ἀπὸ τεσσαρακοντα σταδίων τῆς Ῥώμης κειμένην, μεγάλην τε καὶ πολυανθρωπον καὶ τότε. ἀγομένης γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ἀγορᾶς ὑπὸ σκάφας ποταμηγοῖς, ὑπὸ Κρυστομέειοι πιεζομένοις ὑπὸ λιμοῦ Ῥωμαίοις ἀπέστελλον, ὡσάμενοι κατὰ πλῆθος ὅτι τὰς σκάφας οἱ Φιδηνᾶοι τήν τε ἀγορὰν διήρπασε, καὶ τὴν αὐθέντων τινὰς τῶν ὅτι βοηθούντων ἀπέκτειναν· αἰτούμενοί τε δίκας οὐκ ὑπεῖξαν. ἐφ' οἷς ἀγανακτῶν ὁ Ῥωμύλος ἐνέβαλεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν πολλῇ γραμμῇ, καὶ λαβόμενος ἀφθόνου λείας εἷκε τῆς, ἀπάγων μὴ παρεσκευάζετο τὴν δυνάμιν· ἐπεξελθόντων δὲ τῶν Φιδηνάων, σωματηδὸν πρὸς αὐτοὺς μάχην. καρτερεῖ δὲ ἀγῶνος γενομένου, καὶ πολλῶν πεσόντων ἀφ' ἑκατέρων, ἡττηθέντες οἱ Φιδηνᾶοι τρέπονται πρὸς φυγήν. ὁ δὲ ἐκποδὼν συναχολουθῶν αὐτοῖς, σωματηδὸν τοῖς φεύγουσιν εἰς τὸ τεῖχος. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως δεῖ ἐφόδου, ἡμφισβήθουσ δὲ αὐτῶν ὀλίγοις, καὶ φυλακὴν ἐν τῇ πόλει τετακοσίων ἀνδρῶν καταλιπὼν, τῆς τε χώρας μοῖραν ἀπολεμόμενος, ἐν τοῖς σφετέροις διῆλεν, ἀποικον ἐποίησε Ῥωμαίων καὶ τούτην τὴν πόλιν. ἐν δὲ Ἀλβανῶν ἀποίκοις κτὶ τὴν αὐτὸν οἰκιζθεῖσα Νωμεντῷ τε καὶ Κρυστομεείᾳ χρόνον, τεταν ἀδελφῶν τῶν ἀποικίας ἡγεμόνων, ὧν ὁ πρεσβύτατος τὴν Φιδήνην ἔκτισεν. μετὰ τοῦτον τὸν πόλεμον ὅτι Καμαείνοις ἐστράτευσεν ὅτι ἐπιθεμένοις τοῖς τῶν σφίσιν ἐποίκοις, καθ' ὃν χρόνον ἔκαμνεν ἡ Ῥωμαίων πόλις ὑπὸ νόσου λοιμικῆς· ἣ δὴ καὶ μάλιστα ἐπαρθέντες οἱ Καμαεῖνοι καὶ νομίσαντες ἤδη τὸν Ῥωμαίων ἀφθαρήσεσθαι γένος ὑπὸ τῶν συμφορᾶς, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν τῶν ἐποίκων, τοὺς δ' ἐξέβαλον. ἐνθ' ὧν τιμωρούμενος αὐτοῖς ὁ Ῥωμύλος, ὅπερ τὸ δεύτερον ἐκράτησε τῆς πόλεως, τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἀπέκτεινε· τοῖς δὲ στρατιώταις ἐναρπάσαι τὴν πόλιν ἔδωκε, τῆς τε χώρας τὴν ἡμίσειαν ἀπολεμόμενος, ἔξω τῆς τρίτου τοῖς κληρούχοις δοθείσης, καὶ φρουρὰν ἀξιόχρεων καταλιπὼν, ὡς μηδὲν ἔτι τοιοῦτο κινῆσαι τοὺς ἔνδον, ἀπῆγε τὴν δυνάμιν. ἐκ ταύτης τῆς στρατείας δεύτερον θρίαμβον κατήγαγε, καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων τέθριππον χάλκεον ἀνέθηκε τῷ Ἡφαίστῳ, καὶ παρ' αὐτὸ τὴν ἰδίαν ἔστησεν εἰκόνα, ὅπερ γράψας Ἑλληνικοῖς γράμμασι τοῖς ἑαυτοῦ πράξεις. τέτοτε αὖθις συνέστη πόλεμος πρὸς ἔθνος Τυρρηνικὸν τὴν μέγιστον ἰσχύσαν τότε πόλιν, ἣ κατέστη μὲν Διοί, ἀπέχουσα τῆς Ῥώμης σταδίοις ἑκατὸν τριάκοντα. κεῖται δ' ἐφ' ὑψηλοῦ σκοπέλου καὶ περιρρῶγος, μέγεθος ἔχουσα ὅσον Ἀθήνας.

ἐποιή-

ἐποιήσαντο δὲ οἱ Οὐιεντάνοι τὸν πολέμου πρόφασιν τὴν τῆς Φιδήνης δόσιν, καὶ πρέσβεις ἀποστείλαντες ἐκέλευον Ῥωμαίοις ἐξάγειν σὺν τῆς πόλεως τὴν φρουραν, καὶ τὴν χώραν, ἣν κατέσχον ἀφελόμενοι τοὺς Φιδηναίους, ἀποδιδόναι τοῖς δεῖ ἀρχῆς κυρίοις. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθον, ἐλάσαντες πολλῇ γραμμῇ, πλησίον τῆς Φιδήνης ἐν ἀπόπλῳ πήγνυται τὴν χάρακα. προγινωσκὼς δὲ αὐτῶν τὴν ἔξοδον ὁ Ῥωμύλος ἐξελπλύθη τὴν κραδίαν δυνάμιν ἔχων, καὶ ἐν τῇ πόλει τῶν Φιδηνάων εὐβρεπής. ἐπεὶ δ' ἕτοιμα τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἦν, ἀμφότεροι προελθόντες εἰς τὸ πεδίον ἐμάχοντο, καὶ διέμενον ἄχρι πολλῆς ὥρας ἀκμήσας ἀγωνιζόμενοι, ἕως ἡ νὺξ ὅπτι λαβοῦσα διέκρινεν αὐτοὺς, ἴσους κατὰ τὸν ἀγῶνα γενομένους. καὶ τούτῳ μὲν τὴν μάχην ὕστερον ἠγωνίσαντο. ἑτέρας δὲ μάχης μετ' οὐ πολὺ γενομένης, ἐνίκων οἱ Ῥωμαῖοι τῇ σφετέρᾳ τῶν ἡγεμόνος, ὅρος τὴν καταλαβομένου νύκτωρ, οὐ πολὺ τῶν τραχὺ πέδου τῶν πολεμίων τόπον ἀπέχον, καὶ λοχήσαντος ἐν αὐτῷ τῷ ἀκμαζούσῃ τῶν ὕστερον ἀφικομένων ἐκ τῆς πόλεως ἱππέων τε καὶ πεζῶν δυνάμιν. νεφελοῦντων δὲ εἰς τὸ πεδίον ἀμφοτέρων καὶ τὸν αὐτὸν ἀγωνιζομένων τόπον, ὅπερ τὸ σύνθημα ὁ Ῥωμύλος ἤρετο τοῖς ὅτι τῶν ὅρους, ἀναλάβοντες οἱ λοχῶντες ἔθεον ὅτι τοῖς Οὐιεντάνοις ἐκ τῶν κατόπιν, καὶ προσπεσόντες δυθεόπνοις μεμαθηκόσιν αὐτοὶ ἀκμῆτας ὄντες, οὐ σὺν πολλῷ τρέποισι χρόνῳ. τῶν δ' ὀλίγοι μὲν τινες ἀποθνήσκουσι κτὶ τὴν μάχην· οἱ δὲ πλείοις εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν· ἐκεῖ δὲ τῶν τὴν Φιδήνην ῥίψαντες ἑαυτοὺς, ὡς ἀναπνεύσοντες ὑπὸ ῥῦμα, διεφθάρησαν. καμαθίαν γὰρ ὄντες καὶ βαρεῖς ὑπὸ κόπου, ἀδυνάτοι ἐγένοντο ἀναπνεῦσαι· οἱ δὲ καὶ ἀπειρία τῶν νῆν, ὑπὸ τῶν δίνῶν τὴν γνώμην ὅπτι ἀπεστρεφόντες, ὑπὸ ταῖς δίναις ἀπώλλυντο. εἰ μὲν δὴν σωνέγνωσαν ἑαυτοῖς Οὐιεντάνοι κακῶς τὰ πεῖπα βουλευόμενοι, καὶ ὁ λοιπὸν ἡσυχάσαν ἦν, ὑδενὸς ἂν ἔτι μείζονος ἀπέλαυσαν κακοῦ· νῦν δὲ ἀναμαχεῖσθαί τε τὰ πρότερα σφάλματα ἐλπίσαντες, καὶ εἰ μείζον τοῦ δεινοῦ ὅπτι βουλήσοιεν, ῥᾳδίως κρατήσειν οἰόμενοι τὸν πόλεμον, πολλῇ τε τῇ ἀπ' αὐτῆς τῆς πόλεως καταγραφείσῃ, καὶ ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν κτὶ φιλίαν τοῦ δημοτικοῦ, ὃ δεύτερον ὅπτι τοῖς Ῥωμαίοις ἐλαύνοισι γραμμᾶ· καὶ γὰρ πάλιν αὐτῶν μάχη καρτερεῖ τῆς Φιδήνης πλησίον, ὡς οἰκῶν Ῥωμαῖοι πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες τῶν Οὐιεντάνων, ἐπὶ πλείοις αἰχμαλώτοις λαβόντες. ἐάλω δὲ καὶ ὁ χαρακ αὐτῶν, μεσὸς ὢν χειμῶν τε καὶ ὅπλων, καὶ ἀνδραπόδων· καὶ σκάφη ποταμηγὶ γέμουσα πολλῆς ἀγορᾶς ἐλή-

88

Belli prætextus Veientibus fuit cla-
des Fidenatium: missisq; legatis po-
stulabant vt Romani præsidium inde
abducerent, & agrum quem Fidena-
tibus ademptum occupassent, resti-
tuerent veteribus dominis. quo non
impetrato, validum educunt exercit-
tum, & castra prope Fidenas edito
loco muniunt. non latuit tamen eo-
rum expeditio Romulũ: sed assum-
pta copiarum parte fortissima, Fide-
nis hostem exspectabat: paratoque
vtrinque ad certamen milite, in æ-
quum locum signa cõtulerunt: cum
diu acri animorum contentione pu-
gnatum esset, nox incertos victoriæ
diremit. Ac tunc quidem sic pugna-
tum est. nõ multo post Romani præ-
lium instaurant; in quo sollertia du-
cis adiuti, superiores facti sunt; qui e-
quites & pedites recens ab vrbe sub-
missos, in propinquo hostium castris
mõte, noctu in insidiis collocauerat.
nam hi cum aliquamdiu spectassent
æquatam in planicie pugnam, mox
vt signum quod conuenerat accepe-
runt a Romulo, cum magno clamo-
re decurrentes inuaserunt terga Ve-
ientium, & integri iam fessos in fu-
gam facile verterunt. pauci tamẽ eo-
rum ceciderũt in prælio: maior pars,
qui se in Tiberim fluuiũ Fidenas pre-
labentẽ præcipitauerant, frustrata spe
natatus, necati sunt: quippe q; labore
pugnæ delassati, armis insuper impe-
dirẽtur & vulneribus. quidam etiam
imperiti nandi, quum animis metu
perturbatis, non satis caute prospice-
rent, a vorticib. absorpti sunt. Quod si
mature post tentatam belli fortunam
Veientes resipuissent, & in posterum
quieuissent, nequaquam sibi maio-
rem cladem accersiuissent. nunc spe-
rantes se renouato certamine acce-
ptam ignominiã abolituros, & si ma-
iore apparatu hostem inuaderent, fa-
cile superaturos, denuo numerosum
in Romanos educunt exercitum, cu-
ius pars ex ipsorum ciuibus erat con-
scripta, pars e sociis gentibus ad eos
confluxerat: rursumque apud Fide-
nas acri prælio victi, multos amis-
serunt in acie; plures viui deuene-
runt in potestatem hostium. castra
etiam capta sunt plena pecuniis ar-
misque & mancipiis: naues quoque
fluuiales cum commeatu interce-

De Veientibus triũph.

ptæ, quibus captiuorum turba secundo flumine Romam deuecta est. Hic tertius a Romulo triumphus actus est, longe quam priores magnificentior. Non multo post legatis Veientium veniam & pacem petẽtibus has pacis leges Romulus præscripsit mulctæ nomine: vt agrũ Tiberi contiguum, qui vocãtur Septẽ pagi, Romanis traderent: vtque salinis abstinerent quæ sunt ad fluminis ostia: & ad tollendam renouandi belli suspicionem, quinquaginta obsides adducerent. quas cum illi æquo animo accepissent, fœdus cum eis in centũ annos pepigit, conditionesque in columnas incidit. captiuos qui reuerti ad suos vellent, dimisit absque pretio: malentes in vrbe manere, quæ maior pars fuit, iure ciuitatis donatos distribuit per curias, assignato eis agro sorte diuiddẽdo cis Tiberim. Hæc Romulo regnante bella gesta sunt memorabilia. quod autem nullam amplius propinquarum gẽtium subegerit, in caussa fuisse videtur præmaturus eius obitus, quo in ipso bellicę gloriæ vigore sublatus est. De eo multa & varia prodita sunt scriptorib. Qui fabulosius res eius narrãt, aiunt in castris apud milites cõcionantem, serenitate in atram caligině repente mutata, nimboq; vehemente cũ fragore cęlitus effuso, euanuisse ex illorũ oculis: creduntque a patre suo Marte abreptum esse. alii, quibus libentius crediderim, dicunt a suis ciuibus interfectum. cuius facinoris caussam afferunt, quod præter consuetum inconsulta ciuitate dimisisset acceptos a Veientibus obsides; quodque non amplius pari comitate dignaretur veteres ciues & adscripticios; sed illos maiore haberet in pretio, posteriores vero despiceret. *inuisa erat* & crudelitas eius in delinquentium suppliciis. Romanorum enim quosdam latrocinii conuictos a finitimis, nec obscuros viros nec paucos, sua vnius sententia damnatos iussit de pendula rupe dari præcipites. sed maxime *offendebat* quod videretur esse factus arrogantior ac durior, imperiumque non amplius regio sed tyrannico more gerere. His ergo de caussis aiunt patricios conspirasse in eius perniciem. necatum autem in curia: & ne cadauer compareret, frustatim corpus

Romuli obitus.

φθῆναι, ἐν αἷς ὁ τῆς αἰχμαλώτων ὄχλος εἰς τὴν Ῥώμην κατήχθη. μετὰ τὸν πόλεμον οὗτος ἤδη τέταρτος ἐπὶ Ῥωμύλου θρίαμβος, μακρῷ τῶν πρότερον διαφερέστερος. καὶ μετ' οὐ πολὺ διεντεμὼν πρεσβείας ἀφικομένας περὶ διαλύσεως τοῦ πολέμου, καὶ συνθέμενος τοῖς ἁμαρτημασι ἀξιώσας λαβεῖν, εἶπας ὁ Ῥωμύλος αὐτοῖς ἐπιθῆσι τάδε· χώραν τὴν πρὸς δυσμαῖς Ῥωμαίοις τὴν προσεχῆ τῷ Τιβέρει, τοῖς καλουμένοις ἑπτὰ πάγοις, καὶ τὴν ἁλῶν ἀποχῆναι τῶν πρὸς τὴν ἐμβολὰς τοῦ ποταμοῦ· τοῦ δὲ μηδὲν ἔτι νεωτερεῖσαι τὸ πιστὸν παρέχειν, ἑξήκοντα πεντήκοντα ἀγαγόντας. ἐπομειναντων δὲ τῶν διεντεμῶν ἄπωλα τοῦτα, ἀπονδὰς ποιησάμενος πρὸς αὐτοῖς εἰς ἑκατὸν ἔτη, σήλας ἀνεχάραξε τὰς ὁμολογίας. τοὺς δὲ αἰχμαλώτων τοῖς μὲν ἀπέναι βουλομένοις ἀφῆκεν ἀνευ λύτρων· τοῖς δὲ αὐτοῦ μένειν προαιρουμένοις, πολλῷ πλείοις ὄντας τοῦ ἑτέρων, πολίτας ποιησάμενος τῆς φυλῆς ἕκαστος ἐπιδίδωσι, καὶ κλήρους αὐτοῖς προσένεμε τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Τιβέρεως. οὗτοι συνέβησαν πόλεμοι Ῥωμύλῳ λόγου καὶ μνήμης ἄξιοι. τοῦ δὲ μηδὲν ἔτι τῶν πλησίον ἐθνῶν ἐπαναστάντος, ἀγχεῖα ἡ τελευτὴ τοῦ βίου, συμβᾶσα ἔτι ἀκμάζοντι ἀπὸ τοῦ πολέμου προσάπτειν, ἐν αἰτίᾳ θυέστου ἔδοξε· πρὸς ἧς πολλοὶ πολυδόξων) λόγοι καὶ διάφοροι. οἱ μὲν δοῦν μυθωδέστερα περὶ αὐτοῦ ποιοῦντες, ἐκκλησιάζοντα φασιν αὐτὸν ἐπὶ τραπέζου, ζόφου καταπεπταμένου ἐξ αἰθείας, καὶ χαλεπῶς μεγάλου καταρραγέντος, ἀφανῆ θυέσθαι· καὶ πεπιστεύκασιν ἐπὶ τοῦ πατρὸς Ἄρεως τὴν ἀνδρα ἀνηρπάσθαι· οἱ δὲ τὰ πιθανώτατα γράφοντες, πρὸς τῶν ἰδίων πολιτῶν λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανεῖν. αἰτίαν δὲ τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ φέρουσι, τήν τε ἄφεσιν τῶν ὁμήρων, οἷς πρὸς διεντεμὼν ἔλαβεν, ἄνευ κοινῆς γνώμης θυομένου πρὸς τὸ εἰωθός, καὶ τὸ μηκέτι τὴν αὐτὸν προσφέρεσθαι τόπον τοῖς ἀρχαιοτάτοις πολίταις καὶ τοῖς προσγράφοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐν ὀλιγῃ πλείονι ἄγειν, τῶν δὲ ἐπεισαγομένων ἐπορᾶν· τό τε ὠμὸν αὐτοῦ τὸ περὶ τὰς τιμωρίας τῶν ἐξαμαρτανόντων καὶ αὐθάδες. Ῥωμαίων γὰρ τινας ἐπὶ λῃστείᾳ τῶν πλησιοχώρων κατηγορηθέντας οὔτε ἀφανῆς ἀνδρας, οὔτε ὀλίγους, ἐκέλευσεν ὧσαι κρημνοῦ, τὴν δίκην αὐτὸς μόνος . μάλιστα δὲ ὅτι βαρὺς ἦν καὶ αὐθάδης εἶ) ἐδόκει, καὶ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐπὶ βασιλικῶς, ἀλλὰ τυραννικώτερον ἤγαγεν. διὰ ταύτας δὴ λέγουσι τὰς αἰτίας συστάντας ἐπ' αὐτοῦ τοὺς πατρικίους βουλεῦσαι τὸν φόνον. πρᾶξαι δὲ τὸ ἔργον ἐν ταῖς βουλευτηρίοις, καὶ διελόντας τὸ σῶμα κατὰ μέρη, χρῆναι τοῦ μὴ φανῆναι τὸν νεκρὸν, ἐξελθεῖν κρύπτοντας

τὰς

89 τὰς ἐπὸ τῆς πρεσβολαῖς ὅσον ἕκαστος εἶχεν αὐτοῦ μέρος· καὶ μιᾷ τοῦτο γῆ κρύψαι κατὰ τὸ ἀφανές. οἱ δὲ, ἐκκλησιάζοντα μὲν φασιν αὐτὸν ἐπὸ τῶν νεοπολιτῶν Ῥωμαίων ἀναιρεθῆναι· ὑπεχθρῆσαι δὲ αὐτοῖς τῷ φόνῳ καθ' ὃν χρόνον δηλαδὴ καὶ ὁ σκότος ἐγένετο, διαφανεσταθέντος ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶν δήμου, καὶ μονωθέντος τῆς φυλακῆς καὶ ἡγεμόνος. διὰ τοῦτο γε δοῦναι φασι τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ὁ πάθος ἐγένετο, ἣν τῶν τῆς πλήθους ἐπωνυμον ἔχει), καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων [ὄχλου φυγὼν κατέφυγον. ἔοικε δὲ μικραν ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ] θνητὰ, καὶ εἰς κρείττον ἀναβιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ὑπὲρ φανῶν, τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν θεῶν τοῖς τοῦ σύγκρισιν καὶ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ τὴν διάκρισιν. ἔν τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἴτ' ἐπ' ἀνθρώπων τινὸς εἴτ' ἐπὶ θεῶν θυομένῳ, τὴν ἥλιον ἐκλιπεῖν φασιν ὅλον, καὶ σκότος πολυτελῶς, ὡς φῶς ἐν νυκτὶ, τὴν γῆν καταχεῖν· ἔν τε τῇ τελευτῇ αὐτοῦ τοιοῦτο συμβῆναι λέγουσι πάθος. ὁ μὲν δὴ κλίσας τὴν Ῥώμην καὶ σφῶν ἀποδειχθεὶς ἐπ' αὐτῶν βασιλεὺς Ῥωμύλος, τοιαύτης λέγεται τελευτῆς τυχεῖν, ἐνδεμίαν ἐξ αὐτῆς θυσίαν καταλιπὼν, ἐπὶ μὲν ἔτη καὶ διακόσια βασιλεύσας, πεντήκοντα δὲ καὶ πέμπτον ἔτος ἔχων ἀπὸ θυσίας. νέος γὰρ δὴ πολλοῖς ἔτυχε τῆς ἡγεμονίας, ὀκτωκαιδεκαέτης, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς περὶ αὐτοῦ συγγραφὰς ἱστορίας. ὃν δὲ ἑξῆς ἐνιαυτὸν βασιλεὺς μὲν οὐδεὶς ἀπεδείχθη Ῥωμαίων, ἀρχὴ δέ τις, ἣν καλοῦσι μεβασίλεον, ἐπεμελήθη τῶν κοινῶν, τοιόνδε τινὰ τρόπον ἀποδεικνυμένη· τῶν πατρικίων οἱ καταγραφέντες εἰς τὴν βουλὴν ἐπὸ Ῥωμύλου, ἑξακόσιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ὡς φασὶν ἔφιν, διενεμήθησαν εἰς δεκάδας· ἔπεφτα δὲ κληρωσάμενοι, τοῖς λαχοῦσι δέκα πρῶτοις ἀπέδωκαν ἀρχὴν τῆς πόλεως τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν. ἐκεῖνοι δὴ οὐχ ἅμα πάντες ἐβασίλευον, ἀλλ' ἐν ἑξαδοχῆς ἡμέρας πέντε ἕκαστος, ἐν αἷς τὰς τε ῥάβδους εἶχε καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας σύμβολα. παρεδίδου δὴ ὁ πρῶτος ἀρξας τῷ δευτέρῳ τὴν ἡγεμονίαν, κἀκεῖνος ὡς τούτῳ, καὶ τοῦτ' ἐγίνετο μέχρι τοῦ τελευταίου. διεξιούσης δὲ τοῖς πρώτοις δέκα βασιλεῦσι τὴν πενθημερίαν πρόθεσμίας, ἕτεροι δέκα τὴν αὐτὴν παρελάμβανον, καὶ παρ' ἐκείνων αὖθις ἄλλοι. ἔπεφτα ἔδοξε τῷ δήμῳ παῦσαι τὰς δεκαετίας, ἀχθομένῳ τὴν μεταβολὰς τῶν ἐξουσιῶν, ἐξὸν μήτε προαιρέσεις ἀπεφαίνας ὁμοίας ἔχειν, μήτε φύσεις. τότε δὴ συγκαλέσαντες εἰς ἐκκλησίαν ὁ πλῆθος οἱ βουλευταὶ καὶ φυλάς τε καὶ φράτρας, ἀπέδωκαν αὐτῷ πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς πολιτείας σκοπεῖν, εἴτε βασιλεύεσθαι τὰ κοινὰ ἐπιτρέπειν, εἴτε ἀρχαῖς ἐνιαυσίοις. οὐ μὴν ὅγε δῆμος ἐφ' ἑαυτοῦ

discerptum a senatoribus, elatumque sub togis, & clam terra obrutum. Alii cum cõcionem haberet, exstinctum dicunt a nouis ciuibus: ausos autem illos eã cædem oborta subita illa caligine, quum turba diffugiente, a satellitio quoque destitutus esset: ideoque diem huius casus hodieq; a verso in fugam populo, poplifugii nomen retinere. Videntur porro ea quæ in ortu atque interitu huius viri diuinitus acciderunt, nõ paruam illis præbere occasionem qui deos e mortalibus faciunt, illustriumque virorum animas in cælum euehunt. nam & cum matri eius inferretur vis, siue ab homine siue a deo, solem defecisse totum, terrisque interdiu tenebras nocturnis similes incubuisse dicunt; idemque etiam necis ipsius tempore accidisse.

Hunc igitur vitæ finem sortitus esse dicitur Romæ conditor & rex primus Romulus, nulla ex se relicta prole, post exactum regni annum trigesimum septimum, ætatis vero quintum supra quinquagesimum. admodum enim iuuenis ad principatum euectus est, natus annos octodecim, vt consentiunt qui res eius prodiderunt memoriæ. Sequẽti anno nullus Romæ designatus est rex, ad nouum interregum magistratum delata administratione reipublicæ, hunc in modum. Ducenti patres conscripti, ex quibus senatum rege Romulo constitutum diximus, distributi in decurias, sortes inter se iaciebant, decemq; viris quos sors contigisset primos, committebant vrbis imperium. hi nõ simul, sed vnus post alium quinis diebus fasces habebant ceteraque insignia regia; ita vt primus secundo, secundus tertio, & hic reliquis deinceps vsque ad vltimum traderet imperium. cumque primis decem regibus præscriptus quinquaginta dierum terminus exisset, alii decem accipiebant imperium, & ab his rursum alii. Visum est deinde populo abrogare decemuirale imperium, offenso crebris mutationibus potestatum, quod & dispar ingeniũ, nec voluntas esset eadem in omnibus. Tum patres aduocata concione iusserunt tribus & curias de ordinanda republica dispicere, siue regibus siue magistratibus annuis mallẽt eius curam credere. Non tamen plebs optionem

Interregnũ.

sibi vindicauit, sed reiecit eã in senatum, libenter amplexura vtracunque probaretur illius præiudicio. Patres vno omnes consensu regẽ petierunt; sed de futuro rege dissensio incidit, ex vtra legendus esset classe, aliis vnum aliquem e vetere patrũ numero regnare debere censentibus, aliis regnũ deferendum potius ad quempiam ex recens adscriptis, quos nouicios appellabant. Tandem post lõgam contentionem partium, conuentum est vtrinq; in has conditiones, vt vel veteres senatores regẽ designarent, modo nõ e suo corpore, sed alium quem putarent maxime idoneum; vel nouicii idem facerent. acceperunt electionẽ veteres; & habita inter se longa deliberatione, decreuerunt in hãc sententiam: quãdoquidem ipsi iuxta conditiones excludere̅tur regno, non esse id committẽdum vlli ex insidiatoribus; sed quærendum externum aliquem neutri factioni obnoxium, quo maxime modo tolleretur omnis materia seditionis *e comitiis regiis*. Id consiliũ vbi placuit, elegerũt e Sabina gente, Pomponis Pompilii, viri illustris, filium, Numam nomine; (quod vocabulũ secunda syllaba producta, graui accentu proferendũ est) prudẽtissimos ætatis annos ingressum, (nõ multũ enim aberat ab anno quadragesimo) & formæ dignitate plane regia præditum: cuius tũ sapiẽtiæ fama erat inclyta non solum apud Cures, verum etiã apud gentes finitimas. In hũc vbi cõsenserunt, concione aduocata prodiit is qui tunc temporis erat interrex, & dixit decreuisse patres regi vt ante cõmittere rempublicam; & se, quia penes se fuerit de futuro rege iudiciũ, regẽ eligere Numam Pompiliũ: moxq; legatos e patriciorũ ordine misit, qui hominẽ ad regnũ ineundũ adducerẽt, anno tertio sextædecimæ Olympiadis, qua stadiũ vicit Pythagoras Lacedæmonius. Hactenus nihil possum cõtradicere his quæ de hoc viro prodũt historici: sed in iis quæ subiungunt, ambiguus hæreo. nam multi scribũt eum fuisse Pythagoræ discipulum; & quo tempore ad regnum Romanũ vocatus est, apud Crotonem egisse ac philosophię operam dedisse: id quod ratio temporum non patitur: quando non paucis annis, sed totis quatuor ætatibus Pytha-

NVMA POMPILIVS, Roman. rex II.

Olymp. XVI.

τὴν αἵρεσιν ἐποίησεν, ἀλλ' ἀπέδωκε τοῖς βουλευταῖς τὴν ἀξιόγνωσιν, ὡς ἀγαπήσων ὁποτέραν ἂν ἐκεῖνοι δοκιμάσωσι τῶν πολιτειῶν. τοῖς δὲ βασιλικοῖς μὴν ἐδόκει καταστήσασθαι πολιτείαν ἅπασι· περὶ δὲ τοῦ μέλλοντος ἀρχὴν φάσιν οὐ ἐπιτάττειν ἐξ ὁποτέρας ἂν τάξεως. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ τῶν ἀρχαίων βουλευτῶν ᾤοντο δεῖν ἀποδεικνύναι τὸν ὑπὲρ ἑξηκοντούσσαν τὴν πόλιν· οἱ δ', οὐκ τῶν ὕστερον ἐπεισαχθέντων, οἷς νεωτέροις ἐκάλουν. ἐλκομένης δ' ὑπὲ πολὺ τῆς φιλονεικίας, τελευτῶντες ὑπὲ τούτῳ συνέβησαν τῷ διαφῳ, ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ τοῖς πρεσβυτέροις βουλευταῖς ἀποδεῖξαι βασιλέα σφῶν μὴ αὐτῶν μηδένα, τῶν δ' ἀνῶν ὃν ἂν ὑπὲ τηνικάδε ὁ τόπον εἶ νομίσωσιν, ἢ τοῖς νεωτέροις ὃ αὐτὸ ποιῆσαι τοῦτο. δέχονται τὴν αἵρεσιν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ πολὺ ὑπὲ σφῶν αὐτῶν βουλευσάμενοι τάδ' ἔγνωσαν· ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας αὐτοὶ καὶ τὰς συνθήκας ἀπηλαύνοντο, μή γε τῶ ὑπὲ βουλευόντων μηδενὶ παρεῖναι τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐπακτὸν ἔξωθεν ἄνδρα, καὶ μηδ' ὁποτέροις παρεσθηνόμενον, ὡς ἂν μάλιστα ἀξαιρεθεὶν ὃ φασίζον, ἀξιουντες ἀποδεῖξαι βασιλέα. τοῦτα βουλευσάμενοι παρεσκευάζοντο ἡμέρας μὲν τῶ Σαβίνων, ἡν δὲ Πομπιλίου Πόμπωνος, ἀνδρὸς ὑπὲφανοῦς, κατ' ὄνομα Νομᾶν· ἐν δὲ τὴν δευτέραν συλλαβὼν σκτείνοντας βαρυνθεν· ἡλικίας τε τῶ φρονιμωτάτης ὄντα· τεπαρακονταετίας γὰ ὢ πολὺ ἀπεῖχε· καὶ ἀξιώσῃ μορφῆς βασιλικῶν. ἐῶ δὲ αὐτῶ καὶ κλέος μέγιστον οὐ τοῦδε Κυείτας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῖς πρεσοίκοις ὑπὲ σοφίας. ὡς δὲ τοῦτ' ἔδοξεν αὐτοῖς, συνηλεύσι ὃ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· ἐν παρθθὼν ἐξ αὐτῶν ὁ τότε μεσοβασιλεὺς εἶπεν, ὅτι κοινῇ δόξαν ἅπασι τοῖς βουλευταῖς βασιλικὴν καταστήσασθαι πολιτείαν, κύριος γεγονὼς αὐτὸς ἀφαγνώσεως τῶ τοῦδε ληφθεντος τὴν ἀρχὴν, βασιλέα τῆς πόλεως αἱρεῖται Νομᾶν Πομπίλιον. καὶ μετ' τοῦτο πρεσβευτὰς ἀποδείξας ἐκ τῶν πατρικίων, ἀπέστελε τοῖς τοῦδε ληφθεντος τὸν ἀνδρα ὑπὲ τὴν ἀρχὴν, ἐνιαυτὸν τέτῳ τῆς ἑκκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ ἐνίκα στάδιον Πυθαγόρας Λάκων. μέχρι μὲν δὴ τούτων οὐδὲν ἀντειπεῖν ἔχω πρὸς τοῖς ἐκδεδωκότας τὴν περὶ τὸν ἀνδρα τοῦτον ἱστορίαν. ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἀπορῶ τί πόλε χρὴ λέγειν. πολλοὶ μὲν οἱ γράψαντες ὅτι Πυθαγόρου μαθητὴς ὁ Νομᾶς ἐγένετο, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐπὸ τῆ Ῥωμαίων πόλεως ἀπεδείχθη βασιλεύς, φιλοσοφῶν ἐν Κρότωνι διῆγεν. ὁ δὲ χρόνος τῆ Πυθαγόρου ἡλικίας μάχεται πρὸς τὸν λόγον. οὐ γὰ ὀλίγοις ἔτεσιν, ἀλλὰ τέσσαρσι γενεαῖς ὅλαις ὕστερος ἐγέ-

ΑΝΤΙΟ. ROM. LIB. II. 121

νετο Πυθαγόρας Νομᾶ, ὡς ἐκ τῶ χρόνων παραλήφαμεν ἱστορικῶν. ὁ μὲν γὰρ, ὑπὲ τὴν ἑκκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος μεσούσης τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν παρέλαβε· Πυθαγόρας ὁ μετ' τὴν πεντηκοστὴν ὀλυμπιάδα διέτριβεν ἐν Ἰταλίᾳ. τούτου δέ τι μεῖζον ἔχω τεκμήριον εἰπεῖν ἐπὲ τὴν μὴ συμφωνῶν τοῖς χρόνοις τῶ παραδεδομένοις ἐπὲ τὸ ὑδρὸς ἱστορίας, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Νομᾶς ὑπὲ τὴν βασιλείαν ἐκαλέτο ἐπὸ Ῥωμαίων, οὔπω πόλις ἐῶ ἡ Κρότων· τέσσαρσι γὰ ὅλοις ὕστερον ἔτεσιν ἡ Νομᾶν ἀξίᾳ Ῥωμαίων, Μύσκελος αὐτὸ ἔκλισεν, ἐνιαυτὸν τέτῳ τῆ ἑπτακαιδεκάτης ὀλυμπιάδος. ὅτε δὴ Πυθαγόρας ὁ Σαμίῳ συμφιλοσοφῆσαι τὸν μετ' τέσσαρας γενεὰς ἀκμάσαιμι δυνατὸν ἦν τῆ Νομᾶν, οὔτ' ἐν Κρότωνι διῆγεν, οὔτ' αὐτὸν ἐκάλουν ὑπὲ τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοι, τῇ μήπω τότ' οὔσῃ πόλει. ἀλλ' ἐοίκασιν οἱ τὰ ἐπὲ αὐτῶ γράψαντες, εἰ χρὴ δόξαν ἰδίαν ἀποφαίνεσθαι, δύο ταῦτα λαβόντες ὁμολογούμενα, τὴν τε Πυθαγόρου διατριβὴν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ τῆ Νομᾶ σοφίαν· ὁμολογεῖται γὰ ἐπὲ τὸν πάντων ὁ ἀνὴρ ἱκανὸς σοφός· ὑπὲστησάμενοι ταῦτα καὶ ποιῆσαι Πυθαγόρου μαθητὴν Νομᾶν, οὐκέτι τὸς βίους αὐτῶν ἐξετάσαντες, εἰ κατ' τὸς αὐτοὺς ἤκμασε ἀμφότεροι χρόνους, ὅσον ἐγὼ πεποίηκα νῦν. εἰ μήτις ἄρα Πυθαγόραν ἕτερον ἐπὲ τὸν ἐπὸ τῆ Σαμίῳ παιδὸ τὴν σοφίας γεγονέναι, ὃ συνδιέτριψεν ὁ Νομᾶς. τοῦτο δ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀποδεῖξαι δυνάιτο, μηδενὸς τῶ ἀξιολόγων μήτε Ῥωμαίων μήθ' Ἑλλήνων, ὅσους με εἰδέναι, τοῦδε δεδωκότος ἐν ἱστορίᾳ. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀγὶς. ὁ δ' Νομᾶς ἀφικομένων ὡς αὐτῆ τούτων τῶ καλουμένων εἰς ἡγεμονίαν, τέως μὲν ἀντέλεγε, καὶ μέχρι πολλῶ διέμεινεν ἀπομαχόμενος μὴ λαβὼν τὴν ἀρχήν. ὡς δὲ οἱ τε ἀδελφοὶ παρεκέκειντο λιπαρῶντες, καὶ τελευτῶν ὁ πατὴρ ἐκ ἠξίου τηλικαύτῃ τιμῇ δεδομένῃ ἀπωθεῖσθαι, συνέγνω ἡνέας βασιλεύς. τοῖς δὲ Ῥωμαίοις πυθομένοις ταῦτα τοῦδε τῶν πρεσβευτῶν, πρὶν ὄψῃ τῆ ἀνδρα ἰδεῖν, πολὺς αὐτὸ παρέῃ πόθος, ἱκανὸν ἡγουμένοις τεκμήριον εἶ) τῆς σοφίας, εἰ τῶν ἀνῶν ἐπὲ ὃ μέτεστον ἐκλεπτομηκότων τὴν βασιλείαν, καὶ τῆ εὐδαίμονα βίον ἐν τῷ πεπεμένων, μόνος ἐκεῖνος ὡς φαύλου τινὸς καὶ ἐκ ἀξίου σπουδῆς πρᾶγματος καταφρονῶ. τοῦδε ἡμομένῳ δὲ ἐπὲ τούτων ἐπὶ καθ' ὁδὸν ὕνα, συν ἐπ.ίνῳ πολλῷ καὶ ἀσπασμοῖς καὶ ταῖς ἀγλαῖς ὑμῶς τοῦδε πέμπουσιν εἰς τὴν πόλιν. ἐκκλησίας δὲ μετ' τοῦτο συναθροίσης, ἐν ᾗ διέκεκτο ἐπὲ αὐτῶ τὰς ψήφοις αἱ φυλαὶ καὶ φράτρας, καὶ τῶν πατρικίων ὑπεκρωσάντων τὸ δόξαντα τῶ πλήθει,

goras fuit Numa posterior, sicut e cõmunibus historiarum monumentis comperimus. nã hic, circa medium sextædecimæ Olympiadis, Romę regnum iniit: Pythagoras vero, post quinquagesimã demum Olympiadẽ docuit in Italia. Quin & validius argumentum habeo, tempora nõ congruere cum iis quæ de isto viro narrantur historiis: quia nondum erat Crotoniatarum vrbs quando Numa Romam ad regnum accitus est. integro enim quadriennio post assumptũ a Numa principatum, Myscelus eam cõdidit, XVII Olympiadis anno tertio. Vnde satis apparet, eum nec potuisse affectari philosophãtem Pythagoram, qui quatuor post ætatibus exactis floruit; neq; Crotone degere cũ ad regnum vocaretur, quæ tunc nondum erat condita. Sed si licet meam opinionem proferre, videntur mihi qui hæc scripserũt, occasionem sumpsisse duabus ex rebus confessis, Pythagoræ commoratione in terra Italia, & sapientia Numæ vno omnium ore celebrata: atque ita hæc contexuisse, & Numam fecisse Pythagoræ discipulum, non exquirentes vt ego nunc, an eodem vterq; vixerint tempore. nisi forte quis antiquiorem hoc Samio statuat alium Pythagoram doctorem sapientiæ, cum quo Numa sit conuersatus: quod nescio quomodo demonstrari possit, cũ in nulla (quod equidem sciã) vel Romana vel Græca reperiatur historia memorabili. Sed de his hactenus. Ceterum Numa legatis ad regnũ se vocantib. non statim obsecutus, imperium diu recusauit: tandem fratribus & ipso etiam patre deprecantib. ne tantũ honorem vltro oblatũ reiiceret, assensus est regnum deferentibus. quo Romam renuntiato, mirum in ciuitate excitatũ est hominis nõdum visi desiderium, omnibus certo argumẽto sapientiam eius colligentibus, quando regnum, quod ceteri summe honorant, & in summo felicitatis gradu ponũt, solus vt rem vilem & aspernandam contempserit. quapropter ei venienti itum est obuiam, deductusque est in vrbẽ cum crebris gratulantium salutationibus, & ceteris honoribus. Indictis deinde comitiis, tribuum per singulas curias suffragiis rex declaratus, patrum etiã calculo confirmatus,

cum ad extremum augures quoque
fausta sibi diuinitus oblata esse signa
affirmarent, assumpsit imperium.
Hunc virum negant Romani vllam
expeditionem fecisse, sed pietati ac
iustitiæ vacantem, in pace totum im-
perii tempus transegisse, ac ciuitatem
optimis institutis ornasse. Multa et-
iam ac mira de illo prædicant, ad de-
ûm monita referẽtes eius sapientiam.
fabulantur enim identidem ad eum
ventitasse Egeriam nympham, eum-
que regiam prudentiam docuisse: a-
lii non nympham, sed vnam Musa-
rum. idque manifestum omnibus es-
se factum. cum enim prisci homines
parum creduli, pro figmentis habe-
rent quę de diuino numine diceban-
tur, aiunt cum, vt luculento indicio
incredulis illis ostenderet se familia-
riter cum dea versari, deæ ipsius mo-
nitu multos viros bonos domum su-
am, in qua degebat, vocasse; osten-
saque vili supellectile atque appara-
tu qui non caperet frequens conui-
uium, tunc dimissos inuitasse ad cœ-
nam sub vesperam. quibus ad con-
dictam horam reuersis monstrasse
stragula pretiosa, mensasque refer-
tas multis egregiis poculis: ac mox
discumbere iussis epulum præbuisse
instructum omnigenis ferculis, qua-
lia ne longe quidem tempore aliquis
tunc adornare facile potuisset. Ro-
manos vero attonitos tam vario ſpe-
ctaculo, constanter posthac opina-
tos deam quampiam cum illo fami-
liariter degere. At qui fabulis locum
non relinquunt in historia, Numam
hæc de Egeria dicunt finxisse, vt hac
religione deuincti, leges ab ipso vel-
ut ex auctoritate deorum latas, liben-
tius admitterent: idq; exemplo Græ-
corum factum, Minois Cretensis, &
Lycurgi Lacedæmonii, sapiẽtissimo-
rum hominum. Minos enim se cum
Ioue colloqui dictitabat, ascensoque
identidem monte Dictæo, in quo Io-
uem recens natum, a Curetibus edu-
catum insulani fabulantur, sacrũ *Iouis*
antrũ ingressus, leges ibi cõdebat, atq;
inde prolatas se a Ioue accepisse præ-
dicabat. Lycurgus vero Delphos pro-
fectus, ex Apollinis prescripto se leges
tulisse simulabat. Verum ista fabu-
losa, maxime quæ ad deos referũtur,

καὶ τελευταίων ἔτι τῶν ὀρνιθοσκόπων αὐσια τὰ τῶν θεῶν τῶν δαίμονος σημεῖα ἀποφηνάντων, τῶν θεραπευόντων τὴν ἀρχήν. τοῦτον τὸν ἄνδρα Ῥωμαῖοι φασι γραῦν μηδεμίαν ποιήσασθαι, θεοσεβῆ δὲ καὶ δίκαιον ἡγούμενον ἐν εἰρήνῃ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διατελέσαι, καὶ τὴν πόλιν ἄριστα πολιτευομένην τῶν θεραπεῖν. λόγοις τε πολλοῖς περὶ αὐτοῦ καὶ θαυμαστοὺς λέγουσιν, ἀναφερόντες τὴν αἰθεσπίνην σοφίαν εἰς θεῶν ἐπιφοίτας. νύμφην γὰρ τινα μυθολογοῦσιν Ἠγερίαν φοιτᾶν πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε διδάσκουσαν τὴν βασιλικὴν σοφίαν· ἕτεροι δ' οὐ νύμφην, ἀλλὰ τῶν Μουσῶν μίαν. καὶ τοῦτο φασι γνωρίμοις πᾶσι φανερόν. ἀπιστούντων γὰρ, ὡς ἔοικε, τῶν ἀνθρώπων κατ' ἀρχὰς, καὶ πεπλάσθαι νομιζόντων τὸν περὶ θείου λόγον, βουλόμενον αὐτὸν ὑπιδείξασθαι τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐναργές τι μήνυμα τῆς πρὸς τὴν δαίμονα ὁμιλίας, καὶ διδαχθέντα ἐπ' αὐτῆ ποιῆσαι τάδε· καλέσαντα Ῥωμαίων πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ διαιτώμενος ἐτύγχανεν, ἔπειτα δείξαντα τοῖς ἐλθοῦσι τὰ ἔνδον τῆ τε ἀνῇ καὶ σκευῇ φαύλως κεχρημένα, καὶ δὴ καὶ τῶν εἰς ἑστίασιν ὀχλικὴν ὑπιτηδείων ἄπορα, τότε μὲν ἀπιλλάττεσθαι κελεύειν, εἰς ἑσπέραν δὲ καλεῖν αὐτοὺς ὅπερ ὁ δεῖπνον. παρεσκευασμένοις δὲ κατὰ τὴν ἀποδειχθεῖσαν ὥραν ὑπιδείξαι στρωμνάς τε πολυτελεῖς, καὶ τραπέζας ἐκπρεπῶς γεμούσας πολλῶν καὶ καλῶν, ἑστίασίν τε αὐτοῖς παρασκευάσαι καταλιθεῖσιν ἁπάσης ἐδωδῆς, ὡς οὐδ' ἀν ἐκ πολλοῦ πάνυ χρόνου παρεσκευάσθαι ῥᾴδιον τοῖς δὲ Ῥωμαίοις καταπλῆξίν τε πρὸς ἕκαστον τῶν ὁρωμένων ἐμποιῆσαι, καὶ δόξαν ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ χρόνου παρεσχῆναι βέβαιον ὅτι θεά τις αὐτῷ συνοικεῖ. οἱ δὲ τὰ μυθώδη πάντα περιαιρούντες ἐκ τῆς ἱστορίας, πεπλάσθαι φασὶν ἐπὶ τοῦ Νομᾶ τὸν περὶ τὴν Ἠγερίας λόγον, ἵνα ῥᾷον αὐτῷ προσέχωσιν οἱ τὰ θεῖα δεδιότες, καὶ προθύμως δέχωνται τοὺς ἐπ' αὐτοῦ πεθεμένους νόμους, ὡς παρὰ θεῶν κομιζομένους. λακωνῶν δ' αὐτὸν τύπων μίμησιν ἀποφαίνουσιν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν παραδεγμάτων, ζηλωτὴν γενόμενον τε Μίνω τοῦ Κρητὸς, καὶ τὸν Λυκοῦργον τοῦ Λακεδαιμονίου σοφίας· ὧν ὁ μὲν, ὁμιλητὴς ἔφη γενέσθαι τοῦ Διὸς, καὶ φοιτῶν εἰς τὸ Δικταῖον ὄρος, ἐν ᾧ τραφῆναι τὸν Δία μυθολογοῦσιν οἱ Κρῆτες ἐπὶ τῶν Κουρήτων ἔτι νεογνὸν ὄντα, κατέβαινεν εἰς τὸ ἱερὸν ἄντρον, καὶ τοὺς νόμους ἐκεῖ συνθεὶς ἐκόμιζεν, οὓς ἀπέφαινε παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνειν. ὁ δὲ Λυκοῦργος εἰς Δελφοὺς ἀφικνούμενος, ἐπὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἔφη διδάσκεσθαι τὴν νομοθεσίαν. τὸ μὲν οὖν ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν μυθικῶν ἱστορημάτων, καὶ μάλιστα τῶν εἰς θεοὺς ἀναφερομένων

μακρὰν λόγων δεόμενον ὁρῶν, ἐάσω. ἃ δέ μοι δοκοῦσιν ἀγαθὰ Ῥωμαῖοι λαβεῖν ἐκ τοῦ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἀρχῆς, ὡς ἐκ τῶν ὑπιχωρίων ἔμαθον ἱστορεῖν, ἀφηγήσομαι, προσπτὼν ἐν οἴαις ἐτύγχανε πραγμάτων τὰ πράγματα τῆς πόλεως ὄντα, πρὶν ἐκεῖνον ὑπὸ τὴν βασιλείαν παρελθεῖν. μετὰ τὸν Ῥωμύλου τελευτὴν ἡ βουλὴ τῶν κοινῶν ἐμονάρχει, καὶ χρόνον ἐνιαύσιον, ὥσπερ ἔθος, καταβοῦσα τὴν δυναστείαν, διαφέρεσθαι καὶ πολεμεῖν αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἤρξατο περὶ τῶν πλείονός τε καὶ ἴσου. ὅσον μὲν γὰρ αὐτῆς μέρος Ἀλβανῶν ἐτύγχανεν, ἀπὸ τῶν ἅμα Ῥωμύλῳ τὴν ἀποικίαν ἐκπλεόντων, γνώμης τε πρῶτον ἠξίει, καὶ τιμῶν ἃς μετέσχεν λαμβάνειν, καὶ θεραπεύεσθαι πρὸς τῶν ἐπιλύδων· οἱ δ' ὕστερον εἰς ἴσον πατρικίοις καταγραφέντες οὐκ τῶν ἐποίκων, ἠξίουν ἀξίᾳ τιμῆς τῆς μετέσχον λαμβάνειν, καὶ θεραπεύεσθαι πρὸς τῶν ἐπιλύδων· οἱ δ' ὕστερον εἰς ἴσον πατρικίοις καταγραφέντες οὐκ τῶν ἐποίκων, ἠξίουν ἀξίᾳ τιμῆς, οὐδὲ μειονεκτεῖν τῶν ἑτέρων, μάλιστα δ' ὅσοι τῶν Σαβίνων ἐτύγχανον ὄντες ἡμῶν, καὶ κατὰ τὰς συνοικίας τὰς ἡμετέρας Ῥωμύλῳ πρὸς Τάτιον, ὅτι τοῖς ἴσοις ἡμῶν μεθληφέναι τὴν πόλεως τῶν τῆς ἀρχαίων οἰκητόρων, ἢ τὸν αὐτὸν χάριν ἐκείνοις αὐτοὶ δεδωκέναι. ἅμα δὲ τὰς τῆς βουλῆς ἀξιώσεις, καὶ τὸ τῶν πελατῶν πλῆθος διχῇ μεμερισθέν, ἑκατέρᾳ συνέβαινε τῶν στάσεων. ἐν δέ τι τῶν δημοτικῶν μέρος οὐκ ὀλίγον οὐκ τῶν νεωστὶ προσεληλυθότων τῇ πολιτείᾳ, ὃ δὴ τὸ μηδενὸς συνάρασθαι τῷ Ῥωμύλῳ πολέμου, παρῃνοῦν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνος ὅτε γῆς εἰληφέναι, οὔτε ὠφελείας. τοῦτο δυέσιον καὶ πολυχὸν ἀγώνισμα, ἐμβρὸν οὐκ τῶν ἀναγκαίων τοῖς κρείττοσιν ἐν, καὶ νεωτερίζειν ἑτοιμότατον. οὐ τοιούτῳ δὴ κλυδωνι τὰ πράγματα τῆς πόλεως σαλεύοντα ὁ Νομᾶς καταλαβών, πρῶτον μὲν τοῖς ἀπόροις τῶν δημοτῶν ἀνέλαβε, δυνειμάς αὐτοῖς ἀφ' ἧς Ῥωμύλος ἐκέκτητο χώρας, καὶ ἀπὸ τῆς δημοσίας μοῖραν τινα ὀλίγην· ἔπεφτα τοὺς πατρικίοις οὐδὲν μὲν ἀφελόμενος ὧν οἱ κλῆσαντες τὴν πόλιν ἔσχον· τοῖς δ' ἐποίκοις ἑτέρας τινὰς ἀποδοὺς ἡμᾶς, ἔπαυσε διαφερομένους. ἀδημοσάνμενος δὲ ὁ πλῆθος ἄπαν, ὥσπερ ὄργανον, πρὸς ἕνα τὸν κοινοῦ συμφέροντος λογισμὸν, καὶ τῆς πόλεως τὸν πρέσβολον αὐξήσας ὡς Κυείνῳ λόφῳ· τέως γὰρ ἔπι ἀτείχιστος ἦν· τότε δὴ πολλῶν πολιθυμῶν ἥπτετο, δύο ταῦτα προσγαμβλόμενος, οἷς κοσμηθεῖσαν ὑπελάμβανεν δὴ τὴν πόλιν εὐδαίμονα γενέσθαι καὶ μεγάλην· εὐσέβειαν μὲν πρῶτον διδάσκων τοῖς δυθεσπόποις, ὅτι πάντος ἀγαθοῦ θεοὶ δοτῆρες εἰσι τῇ ἀνθρωπῇ φύσει καὶ φύλακες· ἔπειτα δικαιοσύνην, δι' ὧν καὶ τὰ πρὸς τῶν θεῶν ἀπέφαινεν ἀγαθὰ καλῶς τοῖς ἀπολαύσεσι φέρεσθαι τοῖς κτησαμένοις. ἐξ ὧν δὲ διεπράξατο νόμων τε καὶ πολι-

quoniam longã & accuratam oratio-
nem desiderant, nunc missa faciã, dic-
turus potius quãta bona Romanos
ex huius regis principatu percepisse
in ipsorũ monũmẽtis reperio, si prius
præmoneuero quã perturbatus fuerit
reip. status antequam ille ad imperiũ
accederet. Post Romuli obitum cum
per integrũ annum penes senatũ esset
potestas publica, ipsi inter se patres
dissidere cœperunt ac de prærogati-
uis & æqualitate cõtendere: dum Al-
bani generis patres, ex iis qui cũ Ro-
mulo coloniam deduxerant electi,
tam in sententiis dicendis, quã in
capiendis honoribus prerogatiuam sibi
vsurpãt, & obsequium a nouiciis pos-
tulant; nihil concedentibus iis qui
posterius in patrum ordinem e nouis
colonis adscripti erant, & par honotũ
ac ceterorũ cõmodorum ius sibi vin-
dicãtibus, præcipue vero Sabinis, qui
ex fœdere inter Romulũ & Tatium
inito, ciuitatẽ sibi ex æquo cum anti-
quis vrbis habitatoribus communi-
catam esse dictitabant. Senatu diſſi-
dente cliẽtes quoq; in duas partes di-
uisi, vtriq; cũ sua se factione cõiunxe-
runt. adhæc nõ parua plebis pars nu-
per in ciuitatẽ recepta, quia nondum
Romulo in bellis operã nauarat, ideo
neglecta neq; agros habebat, neq; vl-
la cõmoda. hæc egena & sine lare ob-
errans, necessitate magis quã volun-
tate potentiorib. infensa erat, & ad res
nouandas procliuior. His procellis ia- Numa rẽp. ordinat.
ctatã rempublicam Numa excipiẽs,
primum egenã illam turbã refouit, a-
grorũ quos Romulus ex hostico quę-
sierat, parte in eos diuisa, parte etiam
de publico agro cis tributa. deinde pa
tricium ordinẽ pacauit, dum *prioribus*
nihil ademit eorũ quæ a condita vrbe
fuerãt adepti, & *nouellis* colonis alios
honores attribuit. [1] Instaurata o-
mniũ ordinũ cõcordia, vt de cõmuni
cõsilio quideretur reipublicę, & Qui-
rinalẽ collẽ cõplexus ampliatis mœ-
nibus, tũ demũ aliis institutis animũ
adiecit, duarũ rerum in primis habita
ratione, quas existimaret magnopere
pertinere ad felicitatẽ & incrementũ
ciuitatis. Pietatem ante omnia docuit
homines, q; dii mortalib. omniũ bo-
norum auctores sint & cõseruatores:
deinde iustitiam, per quam concessis
diuinitus commodis belle frui liceat.
Quorum vtrunq; quibus legib. ac in-

ſtitutis fundauerit & auxerit, prolixũ opinor eſſet ſcribere, ſparũ neceſſarium, præſertim in Græca hiſtoria: attingam tamẽ præcipua quędã capita, vnde ſatis apparebit illius viri propoſitum; & a diuini cultus forma faciam initium. Ergo quicquid legum & cõſuetudinum a Romulo traditũ accepit, immotũ reliquit, velut optime ab auctore conſtitutum. quodſi quid animaduertit ab illo prętermiſſum, id de ſuo addidit, multas areas iis aſſignãs diis quib. nulli dũ honores tributi eſſent, multa etiã templa & aras erigẽs, attributo ſuo cuiq; numini feſto, & inſtitutis qui ſacra curarẽt ſacerdotibus, latisq; legibus permultis de caſtimonia, de ceremoniis, luſtrationibus, ceteroq; cultu & honore deorũ; adeo vt hac parte lõge a tergo relinqueret quamuis ciuitatẽ, ſiue Græcam ſiue barbarã, quantumuis pietatis nomine celebrẽ. Ipſum quoq; Romulũ, vt qui mortali homine factus eſſet auguſtior, tẽplo & alternis annis ſacrificio ſub Quirini cognomento coli voluit. nam cum adhuc non ſatis cõſtaret, a diis ne raptus eſſet, an interceptus inſidiis hominũ, prodiit in forum Iulius quidã, oriundus ab Aſcanio, agriculturæ ſtudioſus, vitæq; inculpatæ, & in quẽ nulla corruptelæ ſuſpicio caderet: is dixit, ſe, cũ rure domũ rediret, Romulũ cum armis ſuis ex vrbe abeuntẽ vidiſſe: cumq; propius acceſſiſſet, hæc ex ipſo audiſſe: Nuntia meo nomine Romanis, Iuli, in deorũ cœtũ me duci a meo genio, qui mihi naſcenti cõtigit. iã enim mortale æuum expleui, ac ſum Quirinus. Porro Numa omnia quę ad religiones ac ceremonias pertinent, octo libris iuxta totidem ſacrorũ claſſes cõplexus eſt. Primam ſacrorũ munerum inſtitutionem tradidit triginta curionibus; quos publica pro ſuis curialibus ſacra facere, ſupra dixi. Secundam, iis quos nos Græci στεφανηφόρους, Romani Flamines vocant,[1] ſic dictos a geſtatione pileorum & coronamentorũ, quæ etiam nũ geſtant, flamina nominantes. Tertiam, tribunis celerũ, quos dixi & pedeſtres & equeſtres militare, regisque corpus ſtipare. nam & hi ſolennia quædã peragebãt ſacra. Quartam, iis qui ſigna diuinitus edita interpretantur, & enarrãt quarũ *ea* rerum

cultum deorũ exauget.

Curiones.

Flamines.

Tribuni celerum.

ἱδρυμένῳ· ἑκάτερον τούτων εἰς μεγάλην ὀπίδοσιν προελθεῖν, ἀπόλλα μὴν οὐκ ἀξιῶ γράφειν, ὃ μήκους ὑποφορώμενος τοῦ λόγου, καὶ ἅμα οὐδὲ ἀναγκαῖον ὁρῶν τοῖς γραφεῖσιν αὐτῶν Ἑλληνικῆς ἱστορίας· αὐτὰ δὲ τὰ κεκοσμημένα καὶ φανερὰν δυνάμενα ποιῆσαι πᾶσαν τοῦ προαιρέσεως τοῦ ἀνδρὸς, ὀπὶ κεφαλαίων ἐρῶ, τοῦ ἀρχαίου ἀπὸ τῆς περὶ τὰ θεῖα διακοσμήσεως ποιησάμενος. ὅσα μὲν οὖν ὑπὸ Ῥωμύλου τεθέντα ἐν ἑορτοῖς τε καὶ νόμοις παρέλαβεν, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τε τεθέντα πολύπα κηνσαμένος εἴα κατὰ χώραν μένειν· ὅσα δὲ ὑπ' ἐκείνου παραλελεῖφθαι ἐδόκει, ταῦτα προσετίθει, πολλὰ μὲν ἀποδεικνὺς τεμένη τοῖς μήπω ὑπὸ τυχόντοις θεοῖς, πολλοὺς δὲ βωμοὺς καὶ ναοὺς ἱδρυόμενος, ἑορτάς τε ἑκάστῳ αὐτῶν ἀπονέμων, καὶ τοῖς ὀπιμελησομένοις αὐτῶν ἱερεῖς καθιστὰς, ἁγνείας τε καὶ θρησκείας καὶ καθαρμοὺς, καὶ τὰς ἀγλαὸς θεραπείας καὶ θυσίας πολλὰς νομοθετῶν, ὅσας οὔθ' Ἑλλὰς οὔτε βάρβαρος ἔχει πόλις, οὐδὲ αἱ μέγιστον ἐπὶ δυσεβείᾳ φρονοῦσαι πόλεις. αὐτόν τε τὸν Ῥωμύλον, ὡς χρεῖττονα γενόμενον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἱερεῖ καθαρῇ καὶ θυσίαις διετησίοις ἐτάξε Κυρῖνον ἐπονομαζόμενον γράφειν. ἔτι γὰρ ἀγνοούντων τὸν ἀφανισμὸν αὐτοῦ Ῥωμαίων, εἴτε κατὰ δαίμονος προσόψειαν, εἴτε διὰ βουλῆς δολοφονίας ἐγένετο, παρῆλθόν τις εἰς τὸν ἀγρὸν Ἰούλιος ὄνομα, τῶν ἀπ' Ἀσκανίου, γεωργικὸς ἀνὴρ, καὶ τὸν βίον ἀνεπίληπτος, οἷος μηδὲν ἀν ψεύσασθαι κέρδους ἕνεκα οἰκείου, ἔφη προσελθόμενος εἰς ἀγρὸν Ῥωμύλον ἰδεῖν ἀπόντα ἐκ τῆς πόλεως, ἔχοντα τὰ ὅπλα· καὶ ὀπτῶν ἐπὶς ἐλθόντος, ἀκοῦσαι ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος· Ἄγελε Ῥωμαίοις Ἰούλιε τὰ παρ' ἐμοῦ, ὅτι με ὁ λαχὼν ὅτε ἐγένετο δαίμων εἰς θεοὺς ἄγειν, τὴν θνητὸν ἐκπληρώσαντα αἰῶνα· εἰμὶ δὲ Κυρῖνος. πεισθεὶς δὲ ἅπασαν τὴν περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίαν γραφῆς, διῆλεν εἰς ὀκτὼ μοίρας, ὅσαι τῶν ἱερῶν ἦσαν αἱ συμμορίαι· ἀπέδωκε δὲ μίαν μὲν ἱερουργῶν ἀρχαῖ-ταξιν τοῖς πεντήκοντα κουρίωσιν, οἷς ἔθος τὰ κοινὰ θύειν ὑπὲρ τῶν φρατριῶν ἱερά· τὴν δὲ δευτέραν τοῖς καλουμένοις ὑφ' Ἑλλήνων στεφανηφόροις, ὑπὸ ὃ Ῥωμαίων φλάμινιν, οἷς ὅπερ ἐστὶ φορήσεως τῶν πιλωτῶν τε καὶ στεμμάτων, ἃ καὶ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλάμα καλοῦντες, οὕτω προσαγορεύοντες· τὴν δὲ τετάρτην τοῖς κηρυκείοις τῶν κελεύων, οἷς ἔθος ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ σφαλουμένους φύλακας ἀποδεικνύναι τῶν βασιλέων· καὶ γὰρ οὗτοι τεταγμένας ὕλας ἱερουργίας ἐπετέλουν· τὴν δὲ τετάρτην τοῖς δεξιουμένοις τὰ θεοπεμπῆ σημεῖα, καὶ διαροῦσι ὕλων ὅστι προσγμά-

των ἰδίᾳ τὲ καὶ δημοσίᾳ· οἷς ἀφ' ἑνὸς εἴδους τῆς τέχνης, τῆς θεωρημένης, Ῥωμαῖοι καλοῦσιν αὐγέας, ἡμεῖς δὲ ἀνοιμένους οἰωνοπόλους, ἀπάσης τῆς μαντικῆς παρ' αὐτοῖς ὄντας ὀπτηρήμονας, τῆς τε περὶ τὰ οὐράνια, καὶ τὰ μετάρσια, καὶ τὰ ὀπίγαια· τὸν δὲ πέμπτον τῆς φυλακτήσας ὃ ἱερὸν πῦρ παρθένοις, αἳ καλοῦνται πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῆς θεᾶς ἱερὰ θεραπεύουσιν, Ἑστάδες, αὐτὸς πρῶτος ἱερὸν ἱδρυσάμενος Ῥωμαίοις Ἑστίας, καὶ παρθένοις ἀποδείξας αὐτῇ θυπόλους· ἐπεὶ ὧν ὀλίγα καὶ αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα, τῆς ἐπιθέσεως ἀπαιτούσης, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἔστι γὰρ καὶ ζητήσεως ἄξιον, καὶ πολὺ πολλοῖς ζητήσεως ἠξίωται τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων κατὰ τόπον τοῦτον· ἐπεὶ ὧν οἱ τὰς αἰτίας οὐκ ἐζητακότες καλῶς, εἰκαιότερας ἐξενέγκαντο τὰς γραφάς. τὸν γοῦν ἱδρύσιν τοῦ ἱεροῦ Ῥωμύλῳ τινὲς ἀνεθέασι, τῶν ἀμηχάνων νομίζοντες εἶναι, πόλεως οἰκιζομένης ἐπὶ ὑδρὸς ἐμπτείου μαντικῆς, μὴ καταστεναθῆναι πρότον ἑστίαν κοινὴν τῆς πόλεως, καὶ ταῦτα ἐν Ἄλβα τοῦ κλείνου φαέντος, ἐν ᾗ παλαιὸν ὁ τῆς θεᾶς τούτης ἱερὸν ἱδρυμένον ἦν, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ θυπόλου θυομένης τῇ θεῷ· διαφυόμενοί τε διχῇ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν κοινὰ ποιοῦντες καὶ πολιτικὰ, τὰ δὲ συγγενικὰ, δι' ἀμφω δὴ αὐτὰ φασι πολλὴν ἀνάγκην εἶναι τῷ Ῥωμύλῳ τούτῳ σέβειν τὴν θεόν. ὅτε γὰρ ἀναγκαιότερον αὐθεστοῖς τοῦδέν εἶναι τῆς κοινῆς ἑστίας, ὅτε τὰ Ῥωμύλῳ κτῖσμα θυμοῖς τοῦδέν οἰκειότερον, πρεσβύνων μὲν ἐπαρχοῦν τῶν ἐξ Ἰλίου τὰ τῆς θεᾶς ἱερὰ μεμενεκαμένων, μητρὸς δὲ ἱερείας. ἐοίκασι δὴ οἱ λόγοι τοῦτο τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἱεροῦ Ῥωμύλῳ μᾶλλον ἀναπιθέντες ἢ Νομᾷ, ὃ μὲν καὶ νῦν ὀρθῶς λέγειν, ὅτι πόλεως οἰκιζομένης, ἑστίαν πρότον ἔδει ἱδρυθῆναι, καὶ ταῦτα ἐπ' ἀνδρὸς οὐκ ἀπείρου τῆς περὶ τὰ θεῖα σοφίας· τὰ δὲ κατ' μέρος, ὅπερ τε τὴν καθαστικῆς τοῦ νεῶ ὄντος ἱεροῦ, καὶ τὴν θεραπευόσων τὴν θεὸν παρθένων, ἠγνοηκέναι. ὅτε γὰρ ὃ χρεῖον τοῦτο ἐν ᾧ ὃ ἱερὸν φυλάττεται πῦρ, Ῥωμύλος μὲν ὁ καθιερώσας τῇ θεῷ· μέγα δὲ τοῦτο τεκμήριον, ὅτι τῆς τεραγώνου καλουμένης Ῥώμης, μὲν ἐκεῖνος ἐτείχισεν, ἐκτός ἐστιν· Ἑστίας δὲ κοινῆς ἱερὸν, ἐν ᾧ κεῖται μάλιστα καθιδρύοντα τῆς πόλεως ἅπαντες, ἔξω δὲ τοῦ τείχους ὀδεῖς· ὅτε δὲ παρθένων τὰς θεραπείας κάλεσεν τῇ θεῷ, μεμνημένος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τοῦ πρὸς τὴν μητέρα πάθους, ἣν σωφρόνα θεραπεύουσαν τὴν θεὸν τὴν παρθενίαν ἀποδοῦναι, οὐχ ἱκανὸς ἐσόμενος, ἐὰν πινα τῆς θυπόλων ὀρφὴ διεφθαρμένον, κατὰ τοὺς πατρίους ἐμφρόσαντα νόμους, ἀδικίας ἐπιθεῖναι τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάγκην, ἀπὸ τῆς θεᾶς ἐκείνης ἀφ

ob domestici probri recordationem. quapropter nullum fecit publicum Vestæ templum, nec virgines ei sacerdotes instituit: sed per singulas curias focum dicauit vbi curiales rem diuinam facerent: eisque sacris præfecit curiones, iuxta morem qui adhuc seruatur in antiquissimis Græcorum vrbibus. in his enim prytanea quæ vocantur, sacrata sunt, & ad summum magistratum cura eorum pertinet. at Numa regno potitus, relictis suo loco focis curiatim positis, vnum insuper omnibus communem statuit medio inter Capitolii & Palatium spatio, cum iam hi colles vno murorum ambitu essent conclusi, & medio inter vtrunque loco situm esset forum templi sedes; cuius custodiam patrio Latinis more assignauit virginibus. Quin etiã dubitatur quid sit quod intra iacram ædem seruatur, & quare commissum sit curæ virginum. Quidam negant quicquam ibi asseruari nisi ignem illum omnibus conspicuum: virginibus autem potius quam viris propterea videri creditum, quod vt virgo incorrupta, ita ignis incontaminatus sit: atque ita castissimo numini gratam esse rem apud mortales itidem purissimã. Cæterum ignem dicatum esse Vestæ, quod cum dea hæc sit tellus, mediumque mundi locum obtineat, sublime micantes ignes ipsa ex se accendit. Alii tradunt præter ignem arcana quędam sacra in deæ fano esse deposita, quorum notitia sit penes *solos* pontifices & virgines; ac pro argumento non leui afferunt, quod in ædis incendio contigit quãdo primum Romani cum Pœnis ob Siciliam bellare cœperunt. in illo enim incendio virginibus metu diffugientibus, pontificum vnus L. Cæcilius Metellus vir consularis, is qui deuictis in Sicilia Carthaginensibus in celebri illo triumpho CXXXVIII elephantos traduxerat, posthabito publicæ vtilitati priuato periculo, irrupit in ardens penetrale, sacraque a virginibus deserta e flammis eripuit: quamobrem maximos a ciuitate honores est promeritus, sicut ex elogio patet, quod ascriptum est eius statuæ in Capitolio. Huic rei confessæ annectunt coniecturas proprias. quidam dicunt hic seruari partem sacro-

ἀφ' ἑαυτῆς. εἰσὶ δέ τινες οἱ φασιν ἔξω τοῦ πυρὸς ἀπόρρητα τοῖς πολλοῖς ἱερὰ κεῖσθαί τινα ἐν τῷ τεμένει τῆς θεᾶς, ὧν οἵ τε ἱεροφάνται τῶν γνῶσιν ἔχουσι καὶ αἱ παρθένοι, τεκμήριον οὐ μικρὸν παρεχόμενοι τοῦ λόγου ὃ συμβαὶν ἀεὶ τῶν ἐμπρησιν τοῦ ἱεροῦ κατ' τ' Φοινικὸν πόλεμον, τὸν πρῶτον συστάντα Ῥωμαίοις πρὸς Καρχηδονίοις περὶ Σικελίας. ἐμπρησθέντος γὰρ τοῦ τεμένους, καὶ τῶν παρθένων φευγουσῶν ἐκ τοῦ πυρὸς, τῶν ἱεροφαντῶν τις Λεύκιος Καικίλιος ὁ καλούμενος Μέτελλος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ὁ τ' ἀοίδιμον ἐκ Σικελίας ἀπὸ Καρχηδονίων καταγαγὼν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ἐλεφάντων θρίαμβον, ὑπερῖδὼν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας τ' κοινῇ συμφέροντος ἕνεκα, παρεκινδύνευσεν εἰς τὰ κεκομμένα βιάσασθαι, καὶ καταλαφθέντα ὑπὸ τ' παρθένων πρὸ πάσας ἱερὰ διέσωσεν ἐκ τοῦ πυρός· ἐφ' ᾧ τιμᾶς τοσαύτας τῆς πόλεως ἐξενέγκατο μεγάλας, ὡς ἡ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ τῆς ἐν Καπιτωλίῳ γινομένης ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ. τοῦτο δὴ λαβόντες ὁμολογούμενον, ἐπεισωπάσιν αὐτοῖ τοιασμοὺς τινας ἰδίους· οἱ μὲν, ἐκ τ' ἐν Σαμοθράκῃ λέγοντες ἱερῶν μοῖραν εἶναι τῶν Αἰνείᾳ φυλαττομένων τ' ἐνθάδε· Δαρδανὸς μὲν εἰς τὴν ὑφ' ἑαυτῷ κληθεῖσαν πόλιν ἐκ τῆς νήσου τὰ ἱερὰ μετενεγκαμένου· Αἰνείου δὲ, ὅτε ἔφυγεν ἐκ τῆς Τροάδος, ἅμα τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα κομίσαντος εἰς Ἰταλίαν· οἱ δ', ὃ ἀρρητότερον Γ' ἀγαλμάτιον ἀποφαίνοντες εἶναι τ' ὃ τῶν Ἰλιέων λεγόμενον, ὡς Αἰνείας κομίσαντος διὰ ἐμπορείαν, Ἀρχαῖοι δὲ τὸ μίμημα αὐτοῦ λαβόντων κλοπῇ· τοῖς οὐ πολλοὶ σφόδρα εἰρῶν ποιητῶν τε καὶ συγγραφεῦσι λόγοι. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν εἶναί τινα τοῖς πολλοῖς ἄδηλα ἱερὰ φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν παρθένων, καὶ τὸ τὸ πῦρ μόνον, ἐκ πολλῶν πολὺ καταλαμβάνομαι· ἅ δὲ ταῦτ' ἐστὶν οὐκ ἀξιῶ πολυπραγμονῶν οὔτε ἐμαυτὸν, οὔτε ἄλλον τινὰ τῶν βουλομένων τὰ τοῖς θεοῖς ὅσια τηρεῖν. αἱ δὲ θεραπεύουσαν τ' θεὸν παρθένοι τέτταρες μὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς, τ' βασιλέων αὐταῖς αἱρουμένων ἐν οἷς καλεῖσθαι τὸ δικαίοις ὁ Νομᾶς· ὕστερον δὲ διὰ πλῆθος τῶν ἱερουργιῶν ἃς ἐπιτελοῦσιν, ἐξ γενόμεναι μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀριθμοῦσι χρόνου, δίαιταν ἔχουσαν τοῖδε τῇ θεῷ, ἔνθα δὶ ἡμέρας μὲν οὐδεὶς ἀπείργεται τῶν βουλομένων εἰσιέναι· νύκτωρ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀρρένων ἐναυλίσασθαι θέμις. χρόνον δὲ τεσσαρακονταετῆ μένειν αὐταῖς ἀναγκαῖον ἁγνὰς γάμων, ἐνπολούσας τε καὶ τὰ ἄγια θησαυρίσασας κατ' νόμον· ἐν ᾧ δέκα μὲν ἔτη μανθάνουσι αὐταῖς ἕδρα· δέκα δὲ, τελεῖν τὰ ἱερά· τὰ δ' λοιπὰ ἔτη, διδάσκειν ἑτέρας. ἐκπληρωθείσης δ' τῆς τεσσαρακονταετίας, οὐδὲν κωλύουσι ταῖς βουλομένοις ἀποθεῖσαι τά τε στέμματα καὶ τὰ λοιπὰ τοῦδε σῆμα τ' ἱεροσυνῆς γαμεῖσθαι. καὶ ἐπίπεσόν τινες τοῦτο πολὺ ὀλίγαι, αἷς ἀζηλοι συνέβη αἱ τελευταῖαι τῶν βίον, καὶ οὐ πολὺ δυτυχεῖς· ὥστε δ' οἰωνοῦ λαμβάνουσι ταῖς ἐκείνων συμφορᾶς αἱ λοιπαὶ, παρθένοι μένοισι τοῦδε τῇ θεῷ μέχρι θανάτου· τότε δὲ εἰς τὸν τῆς ἐκλιπούσης ἀριθμὸν ἑτέρα πάλιν ὑπὸ τῶν ἱεροφαντῶν ἀπεδείκνυτο. τιμαὶ δὲ αὐταῖς ἀποδέδοντα τοῦδε τῆς πόλεως πολλαὶ καὶ καλαὶ, δι' ἃς οὔτε παῖδων ἐστὶν αὐταῖς πόθος οὔτε γάμων. θαυμαστὰ τε ὅτι τοῖς ἁμαρτανομένοις κεῖνται μεγάλαι, ὧν δέξασθαί τε καὶ κολάσαι χρὴ νόμον εἰσὶν οἱ ἱεροφαντοῦσι, τὰς μὲν ἄλλο τι τῶν ἐλαττόνων ἁμαρτανούσας ῥάβδοις μαστιγοῦντες, τὰς δὲ φθαρείσας αἰσχίστω τε καὶ ἐλεεινοτάτῳ τοῦδε διδόντες θανάτῳ. ζῶσαι γὰρ ἐπὶ πομπεύοισιν ὅτι κλίνης φερόμεναι τῶν ἀποδεδειγμένων τοῖς νεκροῖς ἐκφοραῖς, θρηνούμενοι αὐταῖς καὶ τοῖς πεμπόντων φίλων τε καὶ συγγενῶν· κομισθεῖσαι δὲ μέχρι τῆς Κολλίνης πύλης, ἔνδοθεν τοῦ τείχους εἰς σηκὸν ὑπὸ γῆν κατεσκευασμένον ἅμα τοῖς

rum Samothraciæ, quæ Dardanus quondam ex ea insula in vrbem a se conditam deportauerit; Æneasque Troia profugus inter alia secũ in Italiam attulerit; alii esse *verum illud* & cælo delapsum Palladium, quod *diligenter* apud Ilienses seruatũ Æneas, vt *talium rerum* peritus, secum asportarit; nam alterum ad eius similitudinem formatũ, Achiuos furto sustulisse: qua de re crebra mentio reperitur apud poetas æque ac historicos. Ego sane custodiri a virginibus non solum ignem, sed & sacra quædam vulgo incognita, e multis colligo. quæ vero ista sint, nec mihi, nec alii religioso deorum obseruatori, curiosius scrutari fas censeo. Virgines autem quæ deæ sacris operabantur, quatuor erant ab initio; & ius eas optandi penes reges esse Numa voluit: postea tamen propter sacrificiorum multitudinem ad senarium numerum auctæ, in eo hodieque permanent, degentes in deæ fano, a cuius aditu nemo arcetur interdiu; sed pernoctare int' fas est nulli masculo. Has necesse est per x x x annos manere puras a nuptiis, deamque sacrificiis & ceteris ex lege ceremoniis colere. ac primo quidem decẽnio rationem sacrorum eas oportebat discere, sequenti exercere, postremo docere alias. post exactum vero annum trigesimum, nihil vetabat eas, si quæ vellent, positis coronamentis & reliquis insigniis sacerdotii, nubere: fecerunt-que id paucæ aliquot, sed parum læto vitæ exitu: vnde reliquæ capto ex illarum infortuniis omine, vsque ad vitæ finem virginitatem in deæ contubernio seruant: ac tum demum in defunctæ locum alia sublegebatur a pontificibus. Honores autem eis exhibentur a ciuitate multi & eximii; propter quos nec liberorum nec nuptiarum tanguntur desiderio. pœnæ quoque delinquentibus graues sunt propositæ; in quas inquirere atque animaduertere pontifices lex iubet, virgis cædentes deprehensas in leuiori crimine, stupratas vero miserabili longeque fœdissimo tradentes supplicio. viuæ enim funebri pompa efferuntur, amicis ac cognatis cum lacrymis lecticam prosequentibus: delatæque ad Collinam portam, intra muros in subterranea cella cum

ſepulcralibus ornamentis inhumantur, nec monumẽto dignatæ, nec parẽtatione, aliisve ſolennib. defunctorum honoribus. admiſſum autẽ circa ſacra piaculũ tum aliis, pdigiis deprehẽditur, tũ maxime ſi ignis exſtinguatur; quod formidoloſiſſimũ Romanis habetur, vt perniciẽ ciuitati minitãs, quacunq; tandẽ cauſſa acciderit: & poſt multã pcurationẽ alius ignis in templum deducitur, ſicut ſuo loco dicetur aptius. Illud cũ primis eſt memorabile, quomodo dea periclitantibus falſo crimine virginib. opẽ attulerit. quod etſi videtur incredibile, creditũ tamen eſt a Romanis, & prolixe multorũ ſcriptis celebratũ. certe qui ſe tollenti deos philoſophiæ dediderunt, (ſi tamen ea philoſophia dicenda eſt) irridẽtes quicquid de præſentia deorũ vel Græci narrãt vel barbari, has quoq; hiſtorias naſo ſuſpendent vt cõmenta arrogantium hominum; non putantes deorum vlli curę eſſe res vllius hominis. at qui deos nõ liberant reſpectu hominum, ſed exiſtimãt tam malis infenſos eſſe quam bonis propitios, cũ multas perluſtrarint hiſtorias, nõ grauabuntur credere hoc quoq; numen ſuis affuiſſe. Ergo cum olim defeciſſet ignis negligẽtius aſſeruante Æmilia, quæ alteri e virginib. nouiciis & adhuc rudimenta cultus diſcẽtibus eam curam commiſerat, ferunt totam ciuitatem admodum turbatam, inquiſitionemq; habitam a pontificibus num forte parum caſte ſacrum focũ ſacerdos tractauiſſet. Tum vero Æmiliam, inſontem quidem, ſed in tali caſu inopem conſilii, ſacerdotibus ceterisque virginibus inſpectantibus, ad aram manus tendentem diximſe: Veſta Romanæ vrbis cuſtos, ſi tua ſacra ſancte ac rite per xxxx ferme annos obii, puro animo & caſto corpore, ades mihi *nunc* & fer opem, neue deſpicias tuam ſacerdotem miſerrimo perituram exitio. ſi quod nefas admiſi, meo ſupplicio tollatur ciuitatis piaculum. His dictis auulſam carbaſinæ ſtolæ quam erat induta laciniam iniecisse aræ: poſt eas preces e frigido cinere ac ne ſcintillam quidem retinente, multã per carbaſum emicuiſſe flammam, ita vt nec procuratione vlla nec inſtaurato igne ciuitati opus fuerit. Sed mirabilius etiam eſt quod di-

σὺν ἀφίοις κόσμοις τίθενται, καὶ οὔτ' ἐπιτήματος, οὔτ' ἐναγισμοῦ, ὅτε δῄου τῶν νομίμων ὁτῳδενὸς τυγχάνουσι. πολλὰ μὴν οὖν καὶ δῄα δοκεῖ μιαίνεσθαι εἰ τὸ ὁσίως ὑπηρετούσης τοῖς ἱεροῖς, μάλιστα δὲ ἡ σβέσις τοῦ πυρὸς, καὶ ἐπὶ ἀπόνοιαν τὰ δεινὰ Ῥωμαῖοι δεδίασιν, ἀφανισμοῦ τῆς πόλεως σημεῖον ὑπολαμβάνοντες, ἀφ' ἧς ποτ' ἀν' αἰτίας γένοιτο. καὶ πολλαῖς αὐτὸ θεραπείαις ἐξιλασκόμενοι καθάροισι πάλιν εἰς ὃ ἱερὸν ἐπὶ ὧν κτῆ τὸ οἰκεῖον κομεῖν ἐρᾶν. πάνυ δὴ ἄξιον καὶ τοῦ ἐπιφανῆναι ἱερῆσαι τῆς θεᾶς, καὶ ἐπεδείξατο τῆς ἀδίκως ἐγκληθείσης παρθένοις. πεπίστευται γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων, εἰ καὶ παράδοξά ἐστι· καὶ πολλοὺ πεποίωται λόγον ὑπὲρ αὐτῶν οἱ συγγραφεῖς. ὅσοι μὴν οὖν τὰς ἀθέοις ἀσκοῦσι φιλοσοφίας, εἰ δὴ καὶ φιλοσοφίας αὐτὰς δεῖ καλεῖν, ἀπάτας ἀμφισύροντες τὰς ἐπιφανείας τῶν θεῶν τὰς παρ' Ἕλλησιν ἢ βαρβάροις γινομένας, καὶ τούτας εἰς γέλωτα πολλοὺ ἄξουσι τὰς ἱστορίας, ἀγαζονείας αὐ θεσπίνας αὐτὰς ἀναπτύττες, ὡς οὐδενὶ θεῶν μέλον αὐ θεσπίων οὐδενός· ὅσοι δ' οὐκ ἀπολύοισι τῆς αὐ θεσπίνης ἐπιμελείας τοῖς θεοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς δαίμοσι εἶ νομίζουσι, καὶ τοῖς κακοῖς δεισιδαίμοσι, ἀμὰ πολλῆς ἐλπιδοῦντες ἱστορίας, οὐδὲ τούτας ὑποπίπτουσι τὰς ἐπιφανείας ἀπίστοις. λέγεται δὴ πόλε τοῦ πυρὸς ἐκλιπόντος δι' ὀλιγωρίαν ἵνα τῆς τότε αὖ φυλακῆς Αἰμιλίας, ἑτέρα παρθένῳ τῶν νεωστὶ κατειλεγμένων καὶ ἀρτιμαθήσων παραδοῦσης τοῦ ἐπιμέλειαν, ἅπερ καὶ πολλὴ γένεσθαι κτῆ τοῦ πόλιν ὅλην, καὶ ζήτησις παρὰ τῶν ἱερεφαντῶν μή τι μίασμα πεῖ ὃ πῦρ τῆ ἱερείας ἐτύχανε γεγονός· ἔνθα δὴ φασι τοῦ Αἰμιλίαν δυάτοι μὴν ὄζαν, ἀπορουμένου δ' ὅπῃ τῶν συμβεβηκότι, παρόντων τῆ ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων παρθένων τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆ βωμὸν ἀναβλέψαν εἰπεῖν· Ἑστία τῆ Ῥωμαίων πόλεως φύλαξ, εἰ μὴν ὁσίως καὶ δικαίως τετέλεκά σοι τὰ ἱερὰ χρόνον ὀλίγῳ δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεσι, καὶ ψυχὴν ἔχουσα καθαρὰν καὶ σῶμα ἁγνὸν, ἐπιφάνηθί μοι καὶ βόηθόν γε, καὶ μὴ περίιδῃς τὴν σεαυτῆς ἱέρειαν οἰκτίσασα μόρον ἀπόθανεῖν· εἰ δὲ ἀνόσιόν τι πέπρακται μοι, τῆς ἐμῆς ἀμφείαις τῆς πόλεως ἄρας ἀφάνισον. τοῦτ' εἰποῦσαν καὶ περιρρήξασαν ἀπὸ τῆς καρπασίνης ἐσθῆτος, ἣν ἔτυχεν οὖσα δεδυκυῖα, βαλεῖν τὸν τελαμῶνα ἐπὶ τῆ βωμόν. μετὰ δὲ τὴν ἀνὴν λέγεται οὐκ τῆς καλεψυγμένης πρὸ πολλοῦ, καὶ ὁσδεία φυλακῆς ἀπινῆσα τέφρας ἀναλάμψαι φλόγα πολλὴν ἀμὰ τῆς καρπάσου, ὥστε μηδὲν ἔτι δεῆσαι τῆ πόλε μήτε ἁγνισμοῦ μήτε νέου πυρός. ἔτι δὲ τούτου θαυμασιώτερόν ἐστι καὶ μύθῳ μᾶλ-

θῳ μᾶλλον ἐοικὸς ὃ μέλλω λέγειν. κατηγορῆσαί τινά φασιν ἀδίκως μιᾶς τῶν παρθένων τῆ ἱερῶν Τυκίας ὄνομα, ἀφανισμὸν μὴν πυρὸς οὐκ ἔχοντα προφέρειν, δῄας δὲ τινας ἐξ εἰκότων τεκμηρίων καὶ μάρτυρικῶν ἀποδείξῃς φέρουσα οὐκ δῄηθεῖς· κελευσθεῖσαν δ' ἀπολογεῖσθαι τὴν παρθένον τοῦτο μόνον εἰπεῖν ὅτι τοῖς ἔργοις ἀπολύσεται τὰς ἀμφιβολίας· ταῦτα δ' εἰποῦσαν καὶ τὴν θεὸν ὑπικαλεσαμένην ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ γενέσθαι, προσάγειν ὑπὲ τὴ Τίβεριν, ὑπὲρ ἐφάντων μὴν αὐτῆ τῶν ἱερεφαντῶν, τοῦ δὲ κτῆ τὴν πόλιν ὄχλου συμπρεπέμποντος· γενομένην δὲ τοῦ ποταμοῦ πλησίον ὃ παρεσκευάζετο ἐν τοῖς πρόσθεν τῆ ἀδυνάτων τόλμημα ὑποπεῖναι, ἀρυσαμένην ἐκ τοῦ ποταμοῦ κενῷ κοσκίνῳ, καὶ μέχρι τῆς ἀγορᾶς ἐνέγκαι πρὸς τοῖς πόδας τῶν ἱερεφαντῶν ἐξεροῦσαν ὃ ὕδωρ. καὶ μετὰ ταῦτά φασι τῆ κατήρεον αὐτῆς, πολλῆς ζητήσεως γενομένης, μήτε ζῶντα διαφθείραν μήτε νεκρόν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῶν ἐπιφανῶν τῆς θεᾶς ἔχων ὅτι πολλὰ λέγειν, καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἰρῆσθαι νομίζω. ἔκτη δὲ μοῖρα τῆ πρὸς τὰ θεῖα νομοθεσίας ἣν ἡ προσνεμηθεῖσα τοῖς καλουμένοις ὑπὸ Ῥωμαίων Σαλίοις, οὓς αὐτὸς ὁ Νομᾶς ἀπέδειξεν ἐκ τῶν πατρικίων, δώδεκα τοῖς διαπρεπεστάτοις ἐπιλεξάμενος νέοις, ὧν ἐν Παλατίῳ κεῖται τὰ ἱερὰ, καὶ αὐτοὶ καλοῦνται Παλατῖνοι. οἱ μὲν δὴ Ἀγωνάλεις, ὑπὸ δέ τινων καλούμενοι Κολλῖνοι σάλιοι, ὧν ὃ ἱεροφυλακεῖόν ἐστιν ἐπὶ τῆ Κολλίνῃ λόφῳ, μετὰ Νομᾶν ἀπεδείχθησ ὑπὸ βασιλέως Ὀστιλίου, κατ' ἐγχειρίδιον ἐν τοῦ πρὸς Σαβίνους διέζαλε πολέμῳ. ἔστι πάντες οἱ σάλιοι χορευταί τινές εἰσι καὶ ὑμνῳδοὶ τῆ ἐνοπλίων θεῶν. ἑορτὴ δ' αὐτῆ ἐστι περὶ τὰ Γαναδιώαια, ᾧ καλουμένῳ Μαρτίῳ μηνὶ, δημοτελὴς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγομένη, ἐν αἷς ὅλα τῆ πόλεως ἄγεται τὰς χορεὶς εἴς τε τὴ ἀγορὰν καὶ ὃ Καπιτώλιον, καὶ πολλοὺς δῄους ἰδίοις τὲ καὶ δημοσίοις τόποις, χιτῶνας ποικίλους χαλκέας μήδας κεκεζωσμένοι, καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους φοινικοπαρύφους, ἃς καλοῦσι βαθέας· ἔστι δ' ἐπιχώριος αὕτη Ῥωμαίοις ἐσθὴς ἐν τοῖς πάνυ τιμίοις· καὶ τοὺς καλουμένους ἀπίκας ἐπικείμενοι τῆ κεφαλῆς, πίλοις ὑψηλοὶς εἰς σχῆμα σπαραγμένοις κωνοειδὲς, οἷς Ἕλλῃνες προσαγορεύουσι κυρβασίας. παρέζωται δ' ἕκαστος αὐτῆ ξίφος· καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χρεὶ λόγχῃ ἢ ῥάβδον, ἤ τι τοιοῦτ' ἕτερον κρατεῖ· τῇ δ' εὐωνύμῳ κατέχει πέλτην Θρᾳκίαν· ἡ δ' ἐστὶ ῥαβδοειδεῖ ἐυρεῖ γενωτέροις ἔχουσι τοῖς λαγόνας ἐμφερὴς, οἵας λέγουσι φέρειν οἱ τὰ Κυρήτων παρ' Ἕλλησιν ὑπὲλελυκότες ἱερά. καὶ εἰσιν οἱ σάλιοι, κτῆ γένει τῆ

cam & ſimilius fabulæ. aiunt vnam ſacrarum virginũ, nomine Tuciam, iniuſte a quodam accuſatam; non quod ignem exſtingui ſiuiſſet, ſed quod aliis probabilibus indiciis in ſuſpicionem veniſſet, teſtimoniis etiam licet falſis eodem accedentibus. itaque iuſſam pro ſe dicere, promiſiſſe re, non verbis, diluturam ſe eam calumniam: ſimulque inuocata dea vt ſibi viæ dux eſſe dignaretur, petiiſſe Tiberim pontificum permiſſu & proſequente vniuerſo populo. cumque ad flumen acceſſiſſet, contra vulgatum illud adagium auſam haurire aquam cribro vacuo, eamq; vſque in forum perlatam ad pontificum pedes effudiſſe. addunt accuſatorem eius poſtea multum diuque perquiſitum, nec viuum vſquam cõparuiſſe nec mortuum. Hæc de auxilio deæ pauca e multis diximſe ſufficiet. Ceterum ſexta pars legum ad religiones pertinentium, attributa erat iis quos Romani vocant Salios. hos ipſe Numa e patriciis delegit, iuuenes decore conſpicuos, duodecim numero: qui ſacra in Palatio celebrant, Palatinorum cognomine. nam Agonales ſiue (vt quidam appellare malunt) Collini Salii, habẽt in Collino tumulo ſacrarium, poſt Numam inſtituti a rege Hoſtilio, ſicut bello Sabino vouerat. hi ſalii omnes choreis & hymnis armatos deos venerantur. Feſtum autem eorũ incidit in Panathenæa noſtra menſemque Martium, agiturq; publice ad dies aliquot; quib. per vrbem choreas ducunt vſque in forum & Capitolium, aliaq; loca multa tam priuata quam publica, æreis balteis ſuper verſicolores tunicas cincti, togisque purpura prætextis & fibula adſtrictis induti, quas vocant trabeas: quæ veſtis apud Romanos honorarioribus eſt propria. geſtant etiam capitibus quos vocant apices, faſtigiatos in coni formam pileos: Græci appellant κυρβασίας. accincti autem gladio ſinguli, dextra tenent lanceam aut virgam, aut tale quid aliud: ſiniſtra vero peltam Thraciam. ea ſcuto virgato, anguſtiores habenti laterum cauitates, ſimilis eſt: qualia dicuntur eſſe apud Græcos geſtamina eorum qui Curetum ſacra peragunt. Et quãtum ego intelligo, Salii,

Salii.

si Græco interpretari nomine velis, sunt Κούρητες; quos nostra gens ab ætate nominat, voce ἀπὸ τῶν κούρων (*id est a iuuenibus*) deflexa; Romani vero Salios appellant a tenore motus. nam quod nos ἐξάλλεσθαι & πηδᾶν, illi Salire dicunt. eandemque ob caussam ceteros etiam ὀρχηστὰς, quippe qui & ipsi crebro saltatu choreas agitant, Salitores vocant, nomine a Saliis deducto. quam recte vero eis hanc appellationem tributam opiner, quilibet ex iis quæ agunt, coniicere potest. ad tibiam enim rhythmico motu in armis sese motãt, nunc simul, nunc per vices, patrios quosdam hymnos inter saltandum canentes. Saltationem autem armatam quæ in clypeis crebros gladiolis ciet strepitus, siquid ex antiquis scriptoribus sumẽdum est coniecturæ, primi Curetes instituerunt; de quibus vulgatior est fabula quam vt hic repetenda sit. Inter has peltas quas & ipsi salii gestant, & ministri ipsorum contis suspensas ferunt, cum sint valde multæ, vnam dicunt delapsam cælitus. eam repertam esse in Numæ regia, illatam eo a nemine: ac ne visam quidem ad id temporis talem formam in Italia: e quib. duobus coniecisse Romanos, hoc ancile diuinitus ad se missum esse. quod quũ Numa vellet per vrbem festis diebus circumferri a præstantissimis iuuenibus, & annuis honorari sacrificiis, veritum insidias inimicorum & furta, ferunt fabricasse multa illi similia, vsum opera & industria Mamurii cuiusdam, vt indiscreta humani operis similitudo, insidiatoribus omnem internoscendi diuinitus missi ancilis facilitatem adimeret. Est autem vernacula Romanis & valde honorata saltatio Curetica, vt licet intelligere cum ex aliis rebus multis, tum maxime e circensibus atque theatralibus pompis ac spectaculis. in his enim omnibus pubescẽtes pueri decoris induti tuniculis, cum galeis, ensibus, & parmis incedunt ordine: suntque hi pompæ ductores, & ex ludicro a Lydis (vt videtur) inuento, Ludiones a Romanis appellantur; referẽtes mea sententia quandam saliorum imaginem. nã Curetas non æque imitantur vt salii, nec cantu nec saltatu: & oportebat eos esse ingenuos atque indigenas, patrimosq; ac matrimos; cum illi ἐμοὶ γνῶσιν, Ἑλληνικῷ μεθερμηνευθέντες ὀνόματι Κουρῆτες, ὑφ' ἡμῶν μὲν ἀπὸ τῆς ἡλικίας οὕτως ὠνομασμένοι τοῦδε τοῖς κούροις· ἀπὸ δὲ Ῥωμαίων, ἀπὸ τῆς σεισμώδους κινήσεως. ὃ γὰρ ἀξιοῦσθαί τε καὶ πηδᾶν σαλίρε ἀπ' αὐτῶν λέγεται. ἀπὸ δὴ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοῖς ὀρχησταῖς ἀποδοῦναι ὀρχηστὰς, ἐπεὶ καὶ αὐτοί τινες πολὺ τὸ ὄρθριον καὶ σκίρτημα ἔνεισι, τοῦ σαλεύειν ἀπὸ τῶν σαλίων τοὐνόμα, σαλίτωρας καλοῦσιν. εἰ δὲ ὀρθῶς ὑπείληφα ταῦτα αὐτοῖς τῶν τοιουτοτρόπων ἀποδιδοὺς, οὐκ τῶν μνημονευόντων ἀπ' αὐτῶν ὁ βουλόμενος συμβαλεῖ. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, ὁτὲ μὲν ὁμοῦ, ὁτὲ δὴ τοῦδαλλαξὶ, καὶ πατρίοις τινὰς ὕμνοις ᾄδοισιν ἅμα ταῖς χορείαις. χορείαν δὴ καὶ κίνησιν ἐνόπλιον καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελουμένην ἀπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφον, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριοῦσθαι λόγοις, Κουρῆτες ἦσαν οἱ πρῶτοι καταστησάμενοι. τὴν δὴ περὶ αὐτῶν μῦθον τοῦδεν δέομαι πρὸς εἰδότας ὀλίγου δεῖν πόθεν γράφειν. ἐν δὲ ταῖς πέλταις, αἃς οἵ τε σάλιοι φοροῦσι, καὶ αἃς ὑπηρέται τινὲς αὐτῶν κρατηρίδας ἀπὸ κεμόνων κεμίζουσι, πολλαῖς πόνου οὔσαις, μίαν εἶναι λέγουσι δεῦρο πεσοῦσαν· εὑρεθῆναι δὲ αὐτὴν φασιν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Νομᾶ, μηδενὸς αὐτοῦ θεασάμενος εἰσενεγκόντος, μηδὲ ἐγνωσμένην πρότερον ἐν Ἰταλοῖς τοιοῦτο σχῆμα τοῦ ἀμφοτέρων ἐπολαβοῦν Ῥωμαίοις θεόπεμπτον εἶναι τὸ ὅπλον· βεβληθέντα δὴ τὴν Νομᾶν τιμᾶσθαί τε αὐτὸ φεύγοντον ἀπὸ τῶν κεραίων νέων ἐν ἱεραῖς ἡμέραις ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ θυσίαν ἐπετείων τυγχάνειν, δεδοικότα δὲ ὑπὸ βουλῆς τὰς ἀπ' ἐχθρῶν καὶ ἀφανισμὸν αὐτοῦ κλοπαῖον, ὅπλα λέγουσι πολλὰ κατασκευάσαντα ὡς ὁμοιότατα πρὸς ἀπλήσια, Μαμουρίου τινὸς τέχνον δημιουργοῦ ἀναδεξαμένου, ὥστε ἄσημον γενέσθαι καὶ διεσκάψαντα τοῖς μέλλουσιν ὑπεβεβλεῦνε τὸν τοῦ θεοπέμπτου φύσιν, ἀφ' τὸν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀνθρωπίνων ἔργων ὁμοιότητα. ὑπηρέτιον δὴ Ῥωμαίοις καὶ πόνου ἄμισον ὁ κουρητισμὸς, ὡς οὐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐγὼ συμβαλοῦμαι, μάλιστα δὲ οὐ τῶν τοῖς τὰς πομπὰς τάς τε ἐν ἱπποδρόμῳ καὶ τὰς ἐν τοῖς θεάτροις γινομένων. ἐν ἁπάσαις γὰρ αὐταῖς τοῖς νεανίσκοις κοῦροι χιτωνίσκοις ἐνδεδυκότες οὐκ τρεπεῖς, κόνη τε καὶ ξίφη καὶ πάρμας ἔχοντες, στοιχηδὸν πορεύονται· καὶ εἰσὶν ὅτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες, καλούμενοι τοῖς αὐτῶν ὑπὸ τῆς παιδείας τῆς ἀπὸ Λυδῶν ἀξιοῦσθαι δοκούσης Λυδίωνες, εἰκόνες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν σαλίων· ἐπεὶ τῶν γε κουρητικῶν οὐδὲν ὡς τὰ οἱ σάλιοι δρῶσιν, οὔτ' ἐν ὕμνοις, οὔτ' ἐν ὀρχήσει. ἐχρῆν δὴ αὐτοὺς ἐλευθέρους τε εἶναι καὶ αὐτηγενεῖς, καὶ ἀμφιγενεῖς· οἱ δὲ εἰσὶν ἐξ ὁ-

ἐξ ὁποιας δήποτε τύχης. τί γὰρ δεῖ τὰ πλείω τοῦδε αὐτῶν γράφειν; ἡ δὲ ἑβδόμη μοῖρα τῆς ἱερᾶς νομοθεσίας ὀνομάζεται τοῦδε τοῦ κουρεῖου· ἀπὸ δὲ Ῥωμαίων, ἀπὸ τῆς σεισμώδους κινήσεως. ὃ γὰρ ἀξιοῦσθαί τε καὶ πηδᾶν σαλίρε ἀπ' αὐτῶν λέγεται. ἀπὸ δὴ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοῖς ὀρχησταῖς ἀποδοῦναι ὀρχηστὰς, ἐπεὶ καὶ αὐτοί τινες πολὺ τὸ ὄρθριον καὶ σκίρτημα ἔνεισι, τοῦ σαλεύειν ἀπὸ τῶν σαλίων τοὐνόμα, σαλίτωρας καλοῦσιν. εἰ δὲ ὀρθῶς ὑπείληφα ταῦτα αὐτοῖς τῶν τοιουτοτρόπων ἀποδιδοὺς, οὐκ τῶν μνημονευόντων ἀπ' αὐτῶν ὁ βουλόμενος συμβαλεῖ. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, ὁτὲ μὲν ὁμοῦ, ὁτὲ δὴ τοῦδαλλαξὶ, καὶ πατρίοις τινὰς ὕμνοις ᾄδοισιν ἅμα ταῖς χορείαις. χορείαν δὴ καὶ κίνησιν ἐνόπλιον καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελουμένην ἀπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφον, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριοῦσθαι λόγοις, Κουρῆτες ἦσαν οἱ πρῶτοι καταστησάμενοι. τὴν δὴ περὶ αὐτῶν μῦθον τοῦδεν δέομαι πρὸς εἰδότας ὀλίγου δεῖν πόθεν γράφειν. οἷ δὲ ταῖς πέλταις, αἃς οἵ τε σάλιοι φοροῦσι, καὶ αἃς ὑπηρέται τινὲς αὐτῶν κρατηρίδας ἀπὸ κεμόνων κεμίζουσι, πολλαῖς πόνου οὔσαις, μίαν εἶναι λέγουσι δεῦρο πεσοῦσαν· εὑρεθῆναι δὲ αὐτὴν φασιν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Νομᾶ, μηδενὸς αὐτοῦ θεασάμενος εἰσενεγκόντος, μηδὲ ἐγνωσμένην πρότερον ἐν Ἰταλοῖς τοιοῦτο σχῆμα τοῦ ἀμφοτέρων ἐπολαβοῦν Ῥωμαίοις θεόπεμπτον εἶναι τὸ ὅπλον· βεβληθέντα δὴ τὴν Νομᾶν τιμᾶσθαί τε αὐτὸ φεύγοντον ἀπὸ τῶν κεραίων νέων ἐν ἱεραῖς ἡμέραις ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ θυσίαν ἐπετείων τυγχάνειν, δεδοικότα δὲ ὑπὸ βουλῆς τὰς ἀπ' ἐχθρῶν καὶ ἀφανισμὸν αὐτοῦ κλοπαῖον, ὅπλα λέγουσι πολλὰ κατασκευάσαντα ὡς ὁμοιότατα πρὸς ἀπλήσια, Μαμουρίου τινὸς τέχνον δημιουργοῦ ἀναδεξαμένου, ὥστε ἄσημον γενέσθαι καὶ διεσκάψαντα τοῖς μέλλουσιν ὑπεβεβλεῦνε τὸν τοῦ θεοπέμπτου φύσιν, ἀφ' τὸν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀνθρωπίνων ἔργων ὁμοιότητα. ὑπηρέτιον δὴ Ῥωμαίοις καὶ πόνου ἄμισον ὁ κουρητισμὸς, ὡς οὐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐγὼ συμβαλοῦμαι, μάλιστα δὲ οὐ τῶν τοῖς τὰς πομπὰς τάς τε ἐν ἱπποδρόμῳ καὶ τὰς ἐν τοῖς θεάτροις γινομένων. ἐν ἁπάσαις γὰρ αὐταῖς τοῖς νεανίσκοις κοῦροι χιτωνίσκοις ἐνδεδυκότες οὐκ τρεπεῖς, κόνη τε καὶ ξίφη καὶ πάρμας ἔχοντες, στοιχηδὸν πορεύονται· καὶ εἰσὶν ὅτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες, καλούμενοι τοῖς αὐτῶν ὑπὸ τῆς παιδείας τῆς ἀπὸ Λυδῶν ἀξιοῦσθαι δοκούσης Λυδίωνες, εἰκόνες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν σαλίων· ἐπεὶ τῶν γε κουρητικῶν οὐδὲν ὡς τὰ οἱ σάλιοι δρῶσιν, οὔτ' ἐν ὕμνοις, οὔτ' ἐν ὀρχήσει. ἐχρῆν δὴ αὐτοὺς ἐλευθέρους τε εἶναι καὶ αὐτηγενεῖς, καὶ ἀμφιγενεῖς· οἱ δὲ εἰσὶν

qualiscunq; fortunæ essent. de quib. quid opus est plura scribere? Septima sacrarũ legũ pars dicata erat collegio fetialium; quos Græci εἰρηνοδίκας dicerent. hi sunt selecti e præstantissimis familiis viri, fungunturq; per omnem vitã eo sacerdotio, primo Numa huius sacri magistratus auctore. Vtrum autẽ ab Æquiculis exemplum mutuatus sit, vt quidam existimãt; an ab Ardeatibus, vt scribit Gellius, nihil cõpertum habeo. hoc tãtum possum affirmare, ante Numam regem fetialium collegium Romæ non fuisse. Id ille instituit cum Fidenates agrũ Romanum excursionibus & latrociniis infestare ausos bello aggredi pararet, ni sine bello rem secum mallẽt componere; quod tandem eis facere necesse fuit. Sed quoniam Græci carent magistratu fetialium, exponendum mihi arbitror quot & quantarum rerum penes eum magistratũ potestas fuerit; vt quibus hactenus ignota fuit Romanorum pietas, mirari desinant semper eis felices cõtigisse bellorum exitus. omnia enim illa religiosissime ac iustissimis de caussis auspicati esse cõperientur, ideoq; deos in periculis habuisse maxime propitios. Longum autem esset recẽsere omnia fetialium officia, quę permulta sunt: sed in summa sunt hæc: cauere ne Romani vlli fœderatæ ciuitati iniustũ bellum inferant. Quodsi qua prior contra fœderis conditiones aliquid commiserit, legatos agere, & verbis primo ius suum repetere. quodsi dedignetur facere postulata, tum vero bellũ ratum habere. Itidem si qui a Romanis illatam sibi contra fœdus querãtur iniuriam, caussam eorum cognoscere; & si iure queri cõperiantur, fontes comprehensos læsis dedere. iudicare item de legatorũ iniuriis; & dare operam vt religiose seruẽtur conditiones fœderum: pacem etiam conficere, aut, si iuxta sacras leges non esse facta videatur, irritã reddere. pręterea si quid imperatores cõtra iurisiurandi & fœderum leges patrauerint, cognoscere atque expiare, sicut dicemus quoties incidet occasio. ceterũ quæ in caduceatoriis denuntiationibus peragant, cum a ciuitate quæ iniuriam intulisse visa est, pœnas exigunt, (nã hæc quoque cognitu sunt dignissima, quippe in quib. ius & fas maxima cura quæ-

Fetiales.

ritur) hæc accepi. vnus fetialium, electus a collegio, veste ac gestaminibus sacris exornatus, vt præ ceteris sit insignis, versus infestam ciuitatem profectus, cum primum fines eorum attigit, Iouem ceterosq; deos inuocans, protestatur venire se vt Romanæ ciuitati ius suum repetat. deinde iuratus ire se ad iniustam ciuitatem, & siquid mentiatur, grauissimas & sibi & ciuitati diras imprecatus, intra fines ingreditur; & quem primum obuium nactus fuerit, eũ testatur, siue is vrbanus sit siue rusticus; & repetitis eisdẽ execrationibus, ad vrbem pergit. quam priusquam ingrediatur, vel portæ custodem, vel primum quenq; in porta obuium, similiter testatus, in forum procedit: ibique stans magistratibus aduentus sui caussam indicat, iuramento & exsecrationibus vsque quaque interpositis. tum si auctores iniuriẽ dãnatos deditosq; acceperit, abducens eos, amicus ipse ab amicis discedit. Quodsi tempus ad deliberandum petunt, decem concessis diebus reuertitur, & vsq; ad *tertiam* petitionẽ exspectat. elapsis autem triginta dieb. si non impetret ius suum, obtestatus superos atq; inferos discedit: hoc tantum profatus, populum Romanũ super ea re per otium deliberaturũ. deinde assumptis ceteris fetialibus ad senatũ refert, omnia se rite ex sacrarum legum præscripto exsecutũ; &, si velint bellũ decernere, licere id illis per deos. Alioqui siquid horũ omissum esset, neq; senatui fas erat bellum decernere, neq; populo. Hæc sunt quæ produntur de fetialibus. Vltima in sacris ordinib. a Numa institutis classis est maximi apud Romanos sacerdotii, & cuius potestas est amplissima. hi ab vno suorum operum, reficiendo scilicet põte sublicio, ipsorum lingua vocantur Pontifices, summa auctoritate præditi. nam omnes lites sacras iudicant, inter priuatos pariter & magistratus, ac sacrorũ ministros: leges etiã ferunt de sacris quæ nondũ scriptis mãdata nec vsũ recepta sunt, si digna videantur quæ legib. & consuetudinibus sanciantur: in omnes itẽ magistratus quib. sacrificia & deorũ cultus est commissus, & in omnes sacerdotes, inquirunt: ministros quoq; sacrorum in officio cõtinent, nequid contra sacras leges delinquant: ru-

Pontifices.

μηα· τοιαῦτα παρέλαβον· εἰς μὲν ὃν τῷ εἰρηνοδικῶν ὃν οἱ λοιποὶ προχειρίσαντο, κεκοσμημένος ἐσθῆτι καὶ φορήμασιν ἱερεῖς, ἵνα δηλός ᾖ τοῖς δὲ ἄλλοις τοῖς τε δημόταις ὃ τῆς ὁδοῦ τοῦ τε Διὰ καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεκαλεῖτο θεοὺς, μαρτυρόμενος ὅτι δίκας αὐτῶν ἥκει τοῦ Ῥωμαίων πόλεως· ἐπιφημίσας ὀμόσας ὅτι τοὺς ἀδικοῦσιν ἔρχεται πόλιν, καὶ ὁρᾶς τὰς μεγίστας εἰ ψεύδοιτο ἐπιδισάμενος ἑαυτῷ τε καὶ τῇ πόλει, τότε ἐντὸς ἦν τοῦ ὅρου· ἔπειτα ὅτῳ προσέτυχε πρῶτον, τοῦτον ἐπιμαρτυρόμενος, εἴτε τῶν ἀγροικῶν εἴτε τῶν πολιτικῶν εἴη, καὶ τὰς αὐτὰς προσειπὼν ὁρᾶς, πρὸς τὴν πόλιν ᾤχετο· κἀπὰ πρὶν εἰς τὴν πόλιν παρελθεῖν, τὴν πυλωρὸν ἢ τὴν πρόπυλον ἀπαντήσαντα ἐν ταῖς πύλαις τὴν αὐτὸν ἕκαστον ἐπιμαρτυρόμενος, εἰς τὴν ἀγορὰν προῄει· ἐκεῖ δὲ καταστὰς, τοῖς ἐν τέλει ὧν ἥκοι διελέγετο, πολλαχῇ τοῖς τε ὅρκοις καὶ τοῖς ἀραῖς προσιπὼν. εἰ μὲν οὖν ὑπέχοιεν τὰς δίκας, παραδιδοῖεν τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις, ἀπῄει τοὺς ἀνδρας ἀπάγων φίλος τε ἤδη γενόμενος καὶ παρὰ φίλων· εἰ δὲ χρόνον εἰς βουλὴν αἰτήσαιντο, δέκα διδοῖς ἡμέρας παρεγίνετο πάλιν, καὶ μέχρι τῆς αἰτήσεως ἀνεδέχετο. διδοῦσῶν δὲ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, εἰ μὴ πιστεύσειν αὐτῷ τὰ δίκαια ἡ πόλις, ἐπικαλεσάμενος τοῖς τε οὐρανίοις καὶ καταχθονίοις θεοῖς ἀπῄει, τοσοῦτον μόνον εἰπὼν ὅτι βουλεύσει) πρὸς αὐτῶν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἐφ' ἡσυχίας. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέφαινεν εἰς τὴν βουλὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις εἰρηνοδίκαις παραγενόμενος, ὅτι πέπρακται πρῶν αὐτοῖς ὅσον ἐν ὁσίοις ἐκ τῶν ἱερῶν νόμων· καὶ εἰ βούλοιντο ψηφίζεσθαι πόλεμον, οὐδὲν ἔξεστι θέμις ἐστὶ κωλύσον ἀπὸ θεῶν. εἰ δέ τι μὴ γένοιτο τούτων, οὔτε ἡ βουλὴ κυρία ἐν τῷ ἐπιψηφίζεσθαι πόλεμον, οὔτε ὁ δῆμος. πρὸς μὲν οὖν τῶν εἰρηνοδικῶν τοσαῦτα παρελάβομεν. τελευταῖος δ' ἐν τῷ τῶν Νομᾶ παραδόξεως μεισμὸς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν, οὓς ἔλαχον οἱ τὴν μεγίστην παρὰ Ῥωμαίοις ἱερατείαν καὶ ἀξιοῦσιν ἔχοντες. οὗτοι κατὰ μὲν τὴν αὐτῶν Δρόμον ἐφ' ἑνὸς τοῦ ἔργου ὁ πρόστοιν, ἐπισκοπάζοντες τὴν ξυνείδησιν ἔφυσαν, Πονθίφικες προσαγορεύονται· εἰσὶ δὲ τῶν μεγίστων πραγμάτων κύριοι. καὶ γὰρ δικάζουσιν οὗτοι τὰς ἱερὰς δίκας ἁπάσας ἰδιώτας τε καὶ δημόσιοι καὶ λειτουργοῖς θεῶν· καὶ νομοθετοῦσιν ὅσα τῶν ἱερῶν ἄγραφα ὄντα καὶ ἀνέδοτα, κρίνοντες ἃ μὲν ἐπιτήδεια τυγχάνειν αὐτοῖς φανεῖν νόμων τε καὶ ἐθισμῶν· τοῖς τε ἀρχαῖς ἁπάσας ὅσας θυσία τε καὶ θεραπεία θεῶν ἀνάκειται, καὶ τοῖς ἱερεῖς ἀπόλλας δεξιοῦσιν· ὑπηρέτας τε αὐτῶν καὶ λειτουργοῖς οἷς χρῶνται πρὸς τὰ ἱερὰ, ὅπου φυλάττοιεν μηδὲν ἐξαμαρτάνειν πρὸς τοῖς ἱεροῖς νόμοις· τοῖς τε

ἰδιώταις

ἰδιώταις ὁπόσοι μὴ ὁσιοῦσι τοῖς πρὸς τὰ θεῖα ἢ δαιμόνια σεβασμοῖς, ἐξηγηταὶ γίνονται καὶ προφῆται· καὶ εἴ τινας ἀγνοοῦν μὴ πειθομένους ταῖς ἐπιταγαῖς αὐτῶν, ζημιοῦσι πρὸς ἕκαστον χρῆμα ὁρῶντες· εἰσί τε δυνατοὶ θυοῦν πάσης δίκης τε καὶ ζημίας, ὅτε βουλῇ λόγον ἀποδιδόντες, ὅτε δήμῳ. πρὸς οὖν τῶν ἱερέων τῶνδε, εἴτε βούλεταί τις αὐτοῖς ἱεροδιδασκάλοις καλεῖν, εἴτε ἱερονόμοις, εἴτε ἱεροφύλακας, εἴτε, ὡς ἡμεῖς ἀξιοῦμεν, ἱεροφάντας, οὐχ ἁμαρτήσεται τῶν ἀγόντων. ὁποιοῦντος δέ τινος αὐτῶν τὸν βίον, ἕτερος εἰς τὸν ἐκείνου καθίστατο τόπον, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου αἱρεθεὶς, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, ὃς μὴ ἀπιστηθήσεται εἶναι ἐδόκει τοῦ πολιτῶν. πρὸς δὲ καὶ μεθαίνῃ τὴν ἱερεωσύνην ὁ δοκιμασθεὶς, ἐὰν δύο νίδες τύχωσιν οἰωνοὶ γνήσιοι. τὰ μὲν δὴ πρὸς τοῦ θείου νομοθετηθέντα ὑπὸ τῶν Νομᾶ, καὶ διαρεθέντα κατὰ τὰς συμμοιρείας τῶν ἱερῶν, ἐξ ὧν δυσεβεστέραν σωνέβη γενέσθαι τὴν πόλιν, πρὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐλάττοσι τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα τοῦτ' ἴδοι. τὰ δὲ εἰς δυτέλειαν τε καὶ σωφροσύνην ἄγοντα τὸν ἑκάστου βίον, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν καταστήσαντα τὴν φυλακτικὴν ἐν ὁμονοίᾳ τὴν πόλιν δικαιοσύνης, πλέξα ὅλα, τὰ μὲν ἐγγράφοις πεειληφθέντα νόμοις, τὰ δ' ἔξω γραφῆς εἰς ἐπιτηδεύσεις ἀγαθὰ καὶ συνασκήσεις χρονίους· ὑπὲρ ὧν ἀπόντων μὲν πολὺ μὲν ἔργον εἴη λέγειν, ἀρκέσει δὲ δύο τὰ μεγίστης μνήμης τυχόντα, τεκμήρια καὶ τῶν ἀνθρώπων γνώμη· τὸ μὲν αὐταρκείας, καὶ τὸ μηδένα τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἢ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τῶν κτήσεων νομοθεσία. κελεύσας γὰρ ἑκάστῳ πρεῖναι τὴν ἑαυτοῦ κτῆσιν, καὶ ξῆσαι λίθοις ἐπὶ τοῖς ὅροις, ἱεροῖς ἀπέδειξεν θείου Διὸς τοὺς λίθους, καὶ θυσίας ἔταξεν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν ἀπόνως ἡμέρας ἑκάστῃ καθ' ἕκαστον σημαίνοντα ἐπὶ τὸν τόπον συνεκρυθοῦσι, ἑορτὴν ἐν ταῖς πόνοις τιμίαν καὶ τὴν τῶν θείων θεῶν καταστήσαντος. ταύτην Ῥωμαῖοι Τερμινάλια καλοῦσιν, ἀπὸ τῶν τερμόνων, καὶ τοὺς ὅροις αὐτοῖς, ἑνὸς ἀλλαγῇ γράμματος πρὸς τὴν ἡμετέραν Δρόμον ἐκφέρουσες, τέρμονας προσαγορεύοντες. εἰ δέ τις ἀφανίσειεν ἢ μεταθείη τοὺς ὅροις, ἱερὸν ἐνομοθέτησεν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸν τούτων τὶ δρᾶν παραβαλόμενον, ἵνα τῷ βουλομένῳ κτείνειν αὐτὸν ὡς ἱερόσυλον, ἢ τε ἀσφάλεια καὶ ὁ καθαρὸν μιάσματος εἶναι πρόσῃ. τοῦτο δὲ οὐκ ὅτι τῶν ἰδιωτικῶν κατεῖχε μόνον κτήσεων ὁ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὅτι τῶν δημοσίων, ὅρεσι κείμενα πρὸς ἐλαβεῖν, ἵνα καὶ τὴν Ῥωμαίων χῶν ἀπὸ τοῦ ἀσυγείτονος ὅρεσι διαρῶσι θεοὶ, καὶ τὴν κοινὴν ἀπὸ τῆς ἰδίας. τοῦτο μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς

di etiã vulgo deorum ac geniorũ cultum præmonstrant & interpretãtur. quodsi quẽ animaduertãt præscripta sua cõtemnere, eũ mulctant pro delicti magnitudine. ipsi a iudiciis & mulcta sunt immunes, nec tenẽtur vel senatui vel populo rationẽ reddere. id genus sacerdotes siue ἱεροδιδασκάλους aliquis appellare voluerit, siue ἱερονόμους, siue ἱεροφύλακας, siue (vt nos censemus) ἱεροφάντας, (*id est sacrorũ doctores, administratores, custodes, interpretes*) a vero nõ aberrauerit. Quorum siquis e vita excesserit, in defuncti locũ alius solet subrogari, non populi suffragiis; sed qui collegio maxime videtur idoneus, ex omni ciuiũ numero eligitur: qui tum demũ sacerdotiũ adit, si collegii iudiciũ felici augurio cõprobetur. Quas igitur de reb. diuinis leges instituit Numa distinctas iuxta sacrorum classes, hæ sunt præcipuæ & luculentissimæ, ne alia minutiora commemorem; quibus omnibus ciues ad pietatem proniores sunt redditi. Quæ vero ad frugalitatem ac temperantiam faciunt, iustitiæq; studium sine qua non est stabilis cõcordia ciuiũ, multa sane & egregia, partim cõprehendit scriptis legibus, partim in mores vertit lõgo vsu & assuetudine. de quibus omnibus quia prolixum esset dicere, duo tantum præcipua commemorasse sat erit; ex quibus facilis cõiectura sit de ceteris. Vt enim cõtenti propriis aliena nõ concupiscerent, cauit lege de terminandis prædiis. cum enim vnumquemque iussisset suas possessiones circumscribere, ac in finibus statuere lapides, lapides istos Ioui Terminali sacros esse voluit: iussitq; vt illis omnes quotãnis stato die solenni cœtu eo in loco rẽ diuinã facerẽt, sacrato cũ primis nobili festo in honorẽ deorũ qui terminis tutelares præsident. Id Romani vocant Terminalia, sicut limites ipsos appellant terminos, vna nostræ linguæ litera mutata. nos enim τέρμονας dicimus. quos siquis trãsferre ausus fuisset aut tollere, lege lata caput eius qui tale quid patrasset, deo *terminali* deuouit, interfectori ipsius, tanquam sacrilegi, impunitate promissa & puritate a scelere. Nec de priuatorum tantum possessionibus hoc ius sanxit, verum etiam de publicis, & ipsas certis cõplexus finibus, vt Romanum agrum a vicinarum vrbiũ agris terminales dii discernerent, & publicũ a priuato. quẽ morem vsq; ad hæc

Termini.

tempora obseruant Romani, tēporis illius monumentū, & ipsius religionis ergó. nā deos putant terminos, eisq; sacra faciunt; nō animal vllū mactantes, q; nefas sit cruentari hos lapides; sed liba cerealia frugumq; offerentes primitias. Debuerāt aūt etiam rem ipsam obseruare ob quam termini dii habiti ac nominati sunt; & contenti propriis possessionibus, alienas nec vi nec dolo appetere. nunc nō vt satius est, & a maiorib. traditū, sua disterminant ab alienis, sed possessionū eis limes est nō lex, verū sua cuiq; cupiditas: res haud pulchra. Verum hæc aliis consideranda relinquimus. certe Numa his legib. ad frugalitatē ac tēperantiam ciuitatē instituit. Ceterum vt ciues ad iustitiam in cōtractib. obseruandam adduceret, excogitauit quiddam non animaduersum ante a quoquā eorū qui celebres constituere resp. videns enim cōtractus palam & corā testibus factos manere inuiolatos consciorū verecundia, raroq; in his admitti iniuriā; qui vero sine testibus fierēt, quorū longe maior est numerus, eos cōstare sola fide cōtrahentium; quo magis eā commendaret omniū studiis, diuinos illi honores deferendos cēsuit. Iustitiā enim, & Themin, & Nemesin, quæq; a Græcis Erinnyes appellātur, satis cultus & venerationis apud maiores consecutas putauit: fidem autē, qua nullus apud mortales maior aut sanctior est affectus, nondū dignam venerationem adeptā esse vel in publicis ciuitatū rebus, vel in priuatis. hæc cogitans, primus omniū hominum Fidei publicæ tēplum sacrauit, assignatis ex æratio sacrificiis quemadmodū diis ceteris. public° enim ciuitatis mos in fide hominib. cōstanter seruanda, priuatorū etiam hominū mores ad idem studiū progressū temporis erat cōformaturus. adeo certe venerabilis & inuiolabilis ea res est habita, vt sua cuique fides pro sanctissimo iureiurando & lōge firmissimo testimonio fuerit. & quoties alter eū altero cōtractum fecisset sine testibus, siqua exorta esset cōtrouersia, eā alterius litigantium fides dirimebat, nec cōtentionis studiū lōgius progredi sinebat. quin & magistratus & iudices in dubiis caussis plerunque ex *alterutrius partis* fide ac sacramento faciebant arbitrium.

Fides publica.

His temperantiæ incitamentis & iu-

χρόνων φυλάττοντι Ῥωμαῖοι, τῷ χρόνῳ μνημεῖα τῆς ὁσίας αὐτῆς ἕνεκα. θεοὺς τε γὰρ ἡγοῦνται τοὺς τέρμονας, καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἔτι, τῶν μὴ ἐμψύχων οὐδέν· ὁ γὰρ ὅσιον αἱμάττειν τοὺς λίθους· πελάνους δὲ Δήμητρος, καὶ δωρὰς ἱερὰς καρπῶν ἀπαρχάς. ἐχρῆν δὲ καὶ ὃ ἔργον ἐπὶ φυλάττειν αὐτὸ, οὗ χάριν θεοὺς ὀνόμαζον τοὺς τέρμονας ὀνομάσας, ἱκανοῖς μὴ χρῆσθαι τοῖς ἑαυτῶν κτήμασι, τῶν δ' ἀλλοτρίων μήτε βίᾳ σφέλεσθαι μηδὲν, μήτε δόλῳ. νῦν δ' οὐχ ὡς ἄμεινον, οὐδ' ὡς ἐπεδόθη παρέδοσαν, ὁρίζουσι τινες ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων τὰ οἰκεῖα, ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς ὅρος τῶν κτήσεων οὐχ ὁ νόμος, ἀλλ' ἡ πολλῶν ἐπιθυμία, πρᾶγμα οὐ καλόν. ἀλλ' ἐκεῖνο μὴ τούτων ἑτέροις παρείρηται σκοπεῖν. ὁ δὲ Νομᾶς εἰς μὴ δύ' τέλεα καὶ σωφροσύνῃ ἀφ' τούτων ἐνέκησε νόμον τῷ πόλιν. εἰς δὲ τὸν περὶ τὰ συμβόλαια δικαιοσύνῃ ἐπηγάγετο, πρᾶγμα ἀξιόλογον ἐπὶ πολλῶν καταστησάμενος τὰς ἐλλογίμους πολιτείας. ὁρῶν γὰρ ὅτι τῶν συμβολαίων τὰ μὴ ἐν φανερῷ καὶ μετ' μαρτύρων πρακτόμενα ἡ τῶν συνόντων αἰδὼς φυλάττει, καὶ ἀσφαλεῖ τινες εἰσιν οἱ πρὸς τοῦτο ἀδικοῦντες· τὰ δὲ ἀμάρτυρα, πολλῷ πλείω τῶν ἑτέρων ὄντα, μίαν ἔχει φυλακὴν τὴν τῶν συμβαλλόντων πίστιν, πρὸς ταύτην ὤετο δεῖν καταδάσαι πανυδάσαι τὸν ἀλλοτριόμαλισα, καὶ ποιῆσαι θείων σεβασμῶν ἀξίαν. Δίκην μὲν γὰρ καὶ Θέμιν καὶ Νέμεσιν καὶ τὰς καλουμένας παρ' Ἕλλησιν Ἐρινύας, καὶ ὅσα τοιαῦτα ὁμοια, ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀπεχρώντως ἐκλεληθέναι τε καὶ καθυπεῖναι νόμισε· πίστιν δ', ἧς οὔτε μεῖζον οὔτε ἱερώτερον πάθος ἀνθρώποις οὐδὲν, οὔπω σεβασμῶν τυγχάνειν, οὔτ' ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν πόλεων πράγμασιν, οὔτ' ἐν τοῖς ἰδίοις. τοῦτο δὲ ἐξενοηθεὶς, πρῶτος ἀνθρώπων ἱερὸν ἱδρύσατο Πίστεως δημοσίας, καὶ θυσίας αὐτῇ καθεστήσατο, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, δημοτελεῖς. ἔμελλε δ' ἄρα σὺν χρόνῳ ὃ κοινὸν τῆς πόλεως ἦθος πιστὸν καὶ βέβαιον πρὸς ἀνθρώπους γενόμενον, τοιούτοις ἀπαλλάττεσθαι καὶ τοῦ τῶν ἰδιωτῶν τρόπους. οὕτω γε θεῖον σεβασμόν τι πρᾶγμα καὶ ἀμίαντον νενόμισται ὁ πιστὸν, ὥστε ὅρκον τε μέγιστον γενέσθαι τῷ ἰδίᾳ ἐκάστῳ πίστιν, καὶ μαρτυρίας συμπάσης ἰσχυρότερον· καὶ ὁπότε ἐπὶ μαρτύρων συνθήματος ἀμφίλογόν τι γένοιτο ἑνὶ πρὸς ἕτερον, ἡ διαιρεῦσα ὁ νῶτος καὶ πρὸς θατέρῳ χωρεῖν οὐκ ἐῶσα τὰς φιλονεικίας, ἡ θατέρου τῶν δικαζομένων αὐτῶν πίστις λύει· αἵ τε ἀρχαὶ καὶ τὰ δικαστήρια τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητημάτων τοῖς ἐκ τῆς πίστεως ὅρκοις διῆλθον. τοῦτο μὲν δὴ σωφροσύνης πολλαχοῦ καὶ δι-

καιοσύνης ἀναλήψεις ὑπὸ τοῦ Νομᾶ τότε δεδρεπτέν-
τα, κοσμιωτέραν οἰκίας τε κρείττονα οἰκονομίαν τῶν Ῥω-
μαίων πολιτείαν ἀπεφράζετο. ἀ ὁ μέλλων νῦν λέγειν
ὀπτιμελῆ τε αὐτὸν ἀπέδωκε τῶν ἀναλήψεων, καὶ τῶν ἀγαθῶν
ἐργάτην. ἐνθυμούμενος γὰρ ὁ ἀνὴρ ὅτι πόλιν τὴν μέλλουσαν
ἀγαπήσειν τὰ δίκαια καὶ μαθεῖν ἐν ταῖς σώφρονι βίῳ, τὴν
ἀναλήψεις δεῖ χορηγίας παρεῖναι, διέλεγε τὴν χώραν ἅπασαν
εἰς τοὺς καλουμένους πάγους, καὶ κατέτρεχεν ἐφ' ἑκάστου
τῶν πάγων ἐρωτῶν ὁπόσοι τε καὶ ποῖοι τὴν ἰδίας
μοίρας. οἱ δὲ ποιμένες θαμινὰ, τοὺς δὴ τε καὶ κακῶς
εἰργασμένους τῶν ἀγρῶν ἀπεγράφοντο, καὶ πρὸς τὸν βα-
σιλέα ὑπέφαινον· ὁ δὲ τοὺς μὲν ὀπτιμελεῖς γεωργοὺς ἐ-
παίνοις τε καὶ φιλανθρωπίαις ἀνελάμβανε· τοῖς δὲ
ἀργοὺς γεωργοὺς ὀνειδίζων τε καὶ ζημιῶν, ὅτι ὁ πεδα-
πὸν ἀμείνονα τῶν γῆν πρὸς ἐπέτετο. οἱ γὰρ τοῖς πολέ-
μοιν τε ἀπηλλαγμένοι, καὶ τῶν κατὰ πόλιν πρᾳγμάτων
σχολὴν πολλὴν ἄγοντες, ἀργίας τε καὶ βλακείας σὺν
αἰσχύνῃ νικῶντες δίκας, ἀνεργοὶ πολῖται ἐκλύοντο, καὶ
τὴν ἐκ γῆς πλοῦτον, ἀπολῶν ὄντα πλοῦτον δικαιότα-
τον, τῆς φαυλοτικῆς καὶ ἐκ ἐγκύσης ὁ βέβαιον δυπρεπείας
101 γλυκύτερον ἐπίθεντο. ὃ ὁ πρεσβὺς ἐκ τούτων φιλοσο-
μὴ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ζηλοῦσθαι ὁ ἐπὶ τῶν πρε-
σβυτέρων, μιμεῖσθαι δὲ ἐπὶ τῶν ὀπτιμενόμενον· δι'
ὃν ὅτε φάσις ἐμφύλιος τῶν πολιτικῶν ἔλυσεν ὁμόνοιαν,
ὅτε πόλεμος ἀλλοεθνὴς ἐκ τῶν κραδίων καὶ θαυμα-
σιωτάτων τὴν πόλιν ὀπτιτηδεύμῃ ἐκίνησε. τοσοῦτον γὰρ
ἀπέχον οἱ πρεσβύτεροι τὴν ἀπόλεμον ἡσυχίαν Ῥωμαίων,
ἀφορμὴν τῆς κατ' αὐτῶν ὀπτιθέσεως ἐπολαβεῖν, ὥστε
καὶ εἴ τις αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους συνέῃ πόλεμος,
ἐξαλλαχθῆναι ἐποιοῦντο Ῥωμαίοις, καὶ ὅτι διαίτῃ τῇ
Νομᾶ τὰς ἔχθρας ἐξαλύειν ἠξίουν. τοῦτον ἐκ αὐ αὐ-
ξανθείσιν ἐγὼ τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ ὀδαμονίᾳ ἀναβοη-
θέντων ἐν τοῖς πρότοις καταλειθμεῖν. γήρους τε γὰρ ἔφυ
βασιλεύειν, μορφῆς τε ἀπέλαυσε βασιλικῆς, παιδείαν
τε καὶ τῶν πρὸς λόγον ἀγῆνον ἤσκησεν, ἀλλ' ἐξ ἧς δυ-
σεβῆν ἔμαθε, καὶ τὰς ἀνάγκας ὀπτιτηδεύειν ἀρετάς. ἡγεμο-
νίαν δὲ τῶν Ῥωμαίων παραλαβεῖν ἠξιώθη νέος ὢν, κα-
τὰ κλέος ἀρετῆς ἐπ' αὐτῶν ὀπτίκλητος ἀφθεὶς, καὶ
διετέλεσε πειθομένοις ἄπαντα τὸν βίον τοῖς ἀρχομέ-
νοις χρώμενος· ἡλικίας δ' ὀπτὶ μήκιστον ἤλασεν ὁλό-
κληρος, οὐδὲν ἐπὶ τῆς τύχης κακωθεὶς, καὶ θανάτων
τὸν ῥᾷστον ἐτελεύτησεν, ἐπὶ γήρως μαθεῖν, ὁμοίως
παραμείναντος αὐτῷ τοῦ συγκληρωθέντος ἐξ ἀρχῆς
δαίμονος, ἕως ἐξ αἰθέρων ἐφανίθη· βιώσας μὲν
ἐπὶ ὀδδήκοντα ἔτη, βασιλεύσας δὲ τεία καὶ τεί-

ستitiæ velut tormentis excogitatis Numa pulchriorem in republica instituit ordinem, quam in priuata domo posset aliquis optimus paterfamilias. Quod aūt nunc dicturus sum, curam ciuitatis in rebus necessariis acuit, & ad bona labore quærenda excitauit. cum enim consideraret ciuitati quæ in iustitiæ ac temperantiæ studio persecueratura sit, necessaria rerum copia opus esse, vniuersam regionem diuisit in eos qui pagi nominantur, & suū cuiq; pago magistrū, qui eum obiret atq; inspectaret, præposuit. hi crebro perlustrantes omnia, tam bene quam male cultos agros *in tabulis* descriptos ad regem deferebant. ille industrios agricolas laudibus & summa comitatione excitabat: contra, segnes obiurgatione atq; etiam mulcta castigatos ad rura gnauius colenda instigabat. quo factum est vt vacantes ab vrbanis simul & militaribus negotiis, & ignauiæ atq; inertiæ probrosam mulctam timentes, suis manibus operarētur, & opes quas tellus præbet, vt omnium iustissimas, præferrēt incertis ac periculosis militiæ commodis. atque hoc pacto cōsecutus est vt & subditi eum amarent, & finitimi æmularentur, & posteri honorifica memoria celebrarent: quippe qui prospexerit ne vel intestina seditio ciuium concordiam dirimeret, vel externum bellum ab optimis & præclarissimis studiis ciuitatem dimoueret. tantū enim aberat vt finitimi Romanos in hac quiete suspectos haberēt, suiq; inuadēdi occasionē quēri metuerent, vt etiā, siquod inter ipsos exsisteret bellū, non alium q̄ Numā & Romanos dirimēdis inimicitiis suis arbitrū quærendū existimarēt. quem equidē inter celeberrimos felicitatis opinione viros cū primis numerare nō dubitauerim. nā & regio genere natus erat, & regia forma præditus, disciplinisq; se dederat nō inutilium literarū, sed quib. in pietatis & ceterarū virtutum studio erudiretur. ad hæc regnū Romanorū iuuenis adeptus est, ab ipsis ob celebre virtutis nomen accersitus; habuitque subditos toto vitæ suæ tempore obsequentissimos: integris sensib. longissimū traduxit æuum, nullo conflictatus infortunio, facillima morte absumptus, *nimirum* confectus senio; & genio quem initio sortitus fuerat, eodem vsquequaq; vsus est, donec reb. humanis est exēptus. Excessit annum vitæ octogesimum, regnauit quadra-

Pagi, & Pagorum magistri.

Numæ laus.

Obitus.

ginta tres. liberos reliquit, vt plerique ſunt auctores; mares quatuor, & vnã fœminam; quorũ etiamnũ ſuperſtes eſt poſteritas: vt vero Cn. Gellius narrat, ſolã filiam; ex qua natus eſt Ancus Marcius, qui tertio poſt illũ loco Romæ regnũ tenuit. defunctũ luctu publico & inſigni monumento honorauit ciuitas, quod ſitum eſt trans Tiberim in Ianiculo. Atq; hæc ſunt quę de Numa Pompilio accepimus.

τα ἐφάκοντα· ἡνεσαν ὁ καὶ ἀλίπων, ὡς μὴν οἱ πλείοις γράφουσιν, ἑφοὺς τέτταρας καὶ θυγατέρα μίαν, ὧν ἔτι σώζεται τὰ ἡμῆ· ὡς δὲ Γέλλιος Γναῖος ἱστορῖ, θυγατέρα μόνῃ, ὅς ἧς ἐλθόντος Ἄγκος Μάρκιος, ὁ τέτος ἀπ' ἐκείνε ἡμόρμος Ῥωμαίων βασιλεύς. τελευτήσαντος δ' αὐτὸ πένθος μέγα τοσοῦτο ἡ πόλις, καὶ τάφας ἐποιήσατο λαμπροτάτας. κεῖται δ' ἐν Ἰανικολόῳ τοῦ Τιβέρεος πόταμοῦ. καὶ τὰ μὴν περὶ Πομπιλίε Νομᾶ τοῦ παρελάβομεν.

10

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS, *Antiquitatum Romanarum liber tertius.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον τέτον.

DEFVNCTO Numa Pompilio, reuerſaque ad patres adminiſtratione rei publicæ, ſenatus, approbante populo, eandem reip. formam continuandam eſſe iudicauit, certumq; interregum numerum e ſenioribus legit: a quibus vniuerſæ ciuitatis conſenſu rex deſignatus eſt Tullus Hoſtilius, his ortus natalibus. E Medullia, oppido ab Albanis olim condito, quod Romulus deditione acceptũ, fecerat Romanorũ coloniam; vir genere nobilis, & opibus pollens, nomine Hoſtilius, in vrbem migrauerat; vbi Sabini generis vxorem duxit Herſilii filiam, quę popularibus ſuis fœminis auctor fuit vt in bello Sabino legatione ad patres ſuos pro maritis fungerẽtur; eoq; facto præcipuam conciliatæ inter partes amicitiæ laudem tulit. Is vir multis ſub Romulo factis ſtipendiis, editisque egregiis facinoribus, in Sabino bello interit, relicto vnico filiolo ſuperſtite: ſepeliturque a regibus in præcipuo fori loco, addita columna cum inſcriptione quæ ipſius virtutem *apud poſteros* teſtaretur. ex hoc vnico filio iam adulto, & nobili matrona, prognatus eſt Tullus Hoſtilius, vir induſtrius, qui tum rex legitimo ciuitatis ſuffragio declaratus eſt, diis etiam approbantibus per ſecunda auſpicia. Annus quo regnum iniit, fuit alter ſeptimæ ſupra vigeſi-

TVLLVS HOSTILIVS, III Rom. rex.

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ ὁ Νομᾶ Πομπιλίου, ἡμόρμόν πάλιν ἡ βουλὴ τοῦ κοινοῦ κυρία, μόνον ἔγνω ὅτι τῆς αὐτῆς πολιτείας, οὐδὲ τοῦ δήμου γνώμῃ λαβοῦντος ἑτέραν, καὶ καθίστησιν ἐκ τοῦ πρεσβυτέρων τοῖς ἄρξοντας τὸν μεσοβασίλειον ἀριθμὸν εἰς ὡρισμένον χρόνον ἀριθμόν· ὑφ' ὧν ἀποδείκνυται βασιλεύς, ὃν ἅπας ὁ δῆμος κύριος, Τύλλος Ὁστίλλιος, ἡμόρος ὢν τοιόνδε· ἐκ πόλεως Μεδυλλίας, ἣν Ἀλβανοὶ μὴν ἔκλιφ, Ῥωμύλος ὁ κτίσας προσλαβὼν, Ῥωμαίων ἐποίησεν ἄποικον· ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ χρήμασι δυνατός, Ὁστίλλιος ὄνομα, μετενεκάμενος εἰς Ῥώμην τὸν βίον, ἄγεται γυναῖκα ἐκ τοῦ Σαβίνων γένους, Ἑρσιλίου θυγατέρα, τὴν ὑφηγησαμένην ταῖς ὁμοεθνέσι προσεβεβῶσαν πρὸς τοὺς πατέρας ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, ὅτε Σαβῖνοι Ῥωμαίοις ἐπολέμουν, καὶ τοῦ συνελθεῖν εἰς φιλίαν τῆς ἡγεμονίας αἰτιωτάτην γενέσθαι δοκοῦσαν. οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλοῖς συνδιενέγκας Ῥωμύλῳ πολέμοις, καὶ μεγάλα ἔργα ἐπιδεξάμενος, 102 ἐν ταῖς πρὸς Σαβίνους μάχαις ἀποθνήσκει, καταλιπὼν παῖδιον μονογενές· καὶ θάπτεται πρὸς τῶν βασιλέων ἐν τῷ κεφαλῷ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, στήλης ἐπιγραφῆ τὴν ἀρετὴν μαρτυρούσης ἀξιωθείς. ἐκ δὲ τοῦ μονογενοῦς παιδὸς εἰς ἄνδρας ἀφικομένου καὶ γάμον ἐπιφανῆ λαβόντος, υἱὸς γίνεται Τύλλος Ὁστίλλιος, ἀνὴρ δραστήριος, ὃς ἀπεδείχθη βασιλεὺς ψήφῳ τε πολιτικῇ διενεχθείσῃ πρὸς αὐτὸν κατὰ νόμους, καὶ τοῦ δαιμονίου δὲ οἰωνοῖς αἰσίοις ἐπικυρώσαντος τὴν δόξαν τῷ δήμῳ. οὗτος δὲ ἐν ᾧ τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν, ὁ δεύτερος ἐνιαυτὸς τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκο-

τῆς ὀ-

ῆς ὀλυμπιάδος, ἐν ᾧ νίκα στάδιον Εὐρυβάτης Ἀθηναῖος, ἄρχοντος Λεωστράτου. οὗτος ἔργον πόλιτων μεγαλοπρεπέστερον ἀποδεξάμενος ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ἀπέλυσε τὸ δημοτικὸν καὶ ἄπορον οἰκεῖον ἔχον. ἐν δὲ τοιόνδε· χώρας εἶχον ἐξαίρετον οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, ἧς ἐκ ἀναγόμενοι τὰς προσόδους, ἱερά τε θεοῖς ἐπετέλουν καὶ τὰς εἰς τὸν ἴδιον βίον ἀφθόνους εἶχον δαπανείας, ἐν ᾧ κλήσαντο μὴν Ῥωμύλος πολέμῳ τότε καταστρεψάμενος ἀφελόμενος· ἐκείνε δὲ ἄπαιδος ἀποθανόντος, Πομπίλιος Νομᾶς ὁ μετ' ἐκεῖνον βασιλεύσας ἐκαρπούτο. ἐν δὲ οὐκ ἐπὶ δημοσία κτῆσις, ἀλλὰ τῶν ἀεὶ βασιλέων κλῆρος. ταύτην ὁ Τύλλος ἐπέτρεψε τοῖς μηδένα κλῆρον ἔχοσι Ῥωμαίων κατ' ἄνδρα διανείμασθαι, τὴν παρόσαν αὐτῶν κτῆσιν ἀρκοῦσαν ἀποφαίνων εἴς τε τὰ ἱερὰ καὶ τὰς τοῦ βίου δαπάνας. ταύτῃ δὲ τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν ἀνέλαβε, παύσας λαβόντας τοῖς ἀγροῖς. ἵνα δὲ μὴ οἰκίας ἄμοιρός τις εἴη, προσετείχισε τῇ πόλει τὸν καλούμενον Κάλιον λόφον· ἔνθα ὅσοι Ῥωμαίων ἦσαν ἀνέστοι, λαχόντες τοῦ χωρίου ὃ ἀρκεῖν, κατεσκεύασαν οἰκίας· καὶ αὐτὸς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τὴν οἴκησιν εἶχεν. πολιτικὰ μὴν δὴ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς ἄρματα παραδίδοται λόγου ἄξια. πολεμικὰ δὲ πρὸς πολλοὺς τε καὶ ἄλλα μνημονεύονται, περὶ ὧν ἔρχομαι λέξων, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς πολέμου. αἴτιος ὁ Φ Δ Φ ἡνία τὰς πόλεις καὶ λύσας ὁ συγγενὲς ἀνὴρ Ἀλβανὸς ἐγένετο Κλοίλιος ὄνομα, τῆς μεγίστης ἀρχῆς ἀξιωθείς· ὃς ἀναθυμούμενος ὅτι τοῖς Ῥωμαίων ἀγαθοῖς, καὶ κατέχειν τὸν φθόνον μὴ δυνάμενος, φύσει τε αὐθάδης καὶ ὑπερμαχόντερος ὤν, οὐκ πολεμῶσας τὰς πόλεις ἔγνω πρὸς ἀλλήλας. καὶ ὁρῶν ὁ ὅπως μὴ πείσῃ τοὺς Ἀλβανοὺς κρατὴν αὐτοῦ κτῆσιν Ῥωμαίων ἀλλ' ὅτι βέλτιστα, μήτε δικαίας ἕνεκα προφάσεις μήτε αἰτίας, μηχανᾶται τοιόνδε τι. τοῖς ἀπορωτάτοις τῶν Ἀλβανῶν καὶ θρασυτάτοις ἐφῆκε λῃστεύειν τοὺς Ῥωμαίων ἀγρούς, ἄδικα ὑπερηφανούμενος, καὶ πολλοὺς παρεσκεύασεν ἀκίνδυνα κέρδη διώκοντας, ὧν οὐδὲν κωλυόμενοι ὑπὸ τοῦ δέους ἀποτίθεσθαι, ἐμέλλον ἐμπλήσαι πολέμου λῃστικοῦ τὴν ὅμορον. τοῦτο δὲ πρόπτη κατὰ λογισμὸν οὐκ ἀπεικότα, ὡς ὃ ἔργον ἐμαρτύρησεν· Ῥωμαίοις μὴν γὰρ οὐκ ἀνέξεσθαι τὰς ἁρπαγὰς ὑπελαμβανεν, ἀλλ' ὅτι τὰ ὅπλα χωρήσειν, αὐτὸς δὲ ἐξουσίαν ἔσεσθαι κατηγορεῖν αὐτῶν πρὸς τὸν δῆμον ὡς ἀρχόντων πολέμου. ὑποπτεύων τε τοὺς πλείστους φθονοῦντας τοῖς ἀποίκοις τῆς εὐτυχίας, δέξεσθαι τὰς ἁρπαγο-

mam Olympiadis, qua ſtadium vicit Eurybates Athenienſis, principatum tenente Leoſtrato. Hic rex a facto lõge magnificentiſſimo imperium auſpicatus, deuinxit ſibi vniuerſam operariam & egenam plebeculam. Superiores reges agrum habuerant magnum & vberem, ex cuius reditibus & ſacra diis faciebant, & domi victitabant ſplendide: primum Romulus, qui eum iure belli parauerat; deinde Numa Pompilius, qui, cum ſine liberis deceſſiſſet Romulus, per ſucceſſionem fruẽdum acceperat: habebaturq; nõ publicus, ſed propria regum ſors & poſſeſſio. Eam Tullus permiſit diuidi viritim inter Romanos inopes, profeſſus patrimonium ſibi ſufficere in ſacrificia ſumptusque domeſticos. Qua humanitate refoti egeni ciues in poſterũ non opus habuerunt aliis locare operam. Necui autem deeſſet domicilium, promotis mœnibus Cælium collem vrbi adiũxit: vbi quotquot Romanorum lare caruerant, adepti quantum ſufficeret ſpatii, ædificabant; rege quoque eodem in loco habitante. Hæc ſunt quæ de viro illo in reip. adminiſtratione tradũtur memorabilia. In militia vero plurima geſſiſſe proditur, quæ nũc percenſebo, a bello Albano exortus. eius autem inter cognatas ciuitates diſſidii cauſſa fuit Cluilius Albanorũ dictator: qui ægre ferens Romanorum ſucceſſus, & impotens inuidiæ, arroganti & petulanti præditus ingenio, decreuit bellum excitare inter ambos populos. cumque nullam rationem videret qua ſuis perſuaderet vt ſibi copias cõtra Romanos educere permitterent, quippe qui nullam cauſſam haberet vel iuſtã vel neceſſariam, tale quiddã comminiſcitur. Albanorum egẽtiſſimis & audaciſſimis quibusque permiſit e Romano agro prædas agere; impunitatẽq; pollicitus, effecit vt permulti tutos ſectarentur queſtus; nulloq; ab inceptis metu deterrente, finitimã regionẽ latrociniis repleret. nec fefellit eum opinio, vt res ipſa docuit. Sciebat enim Romanos impatientes armis repulſuros raptorum iniuriam; ſibique occaſionem fore criminandi eos apud populum quaſi bellum priores inferrent; & cum plerique ſuorum colonorum felicitati inuiderent, libẽter admiſſu-

Tullus regium agrũ paupertibus donat.

Cæliũ montem vrbi addit.

Bellum Albanum.

ros calumniã, bellumq; decreturos: id quod cõtigit. Nam cũ alteri alterorũ bona maleficis excursionib. agerẽt ac ferrent, & tandẽ Romanus exercitus Albanũ agrũ ingressus multos latronũ partim occidisset, partim captiuos abduxisset, aduocata in concionẽ plebe Cluiliº acriter verbis in Romanos inuectus, multis ostẽtatis sauciis, ꝓductisq; captiuorũ & cæsorũ, ꝓpinquis, plura etiã quã acciderant de suo admẽtitus, effecit vt legatio decerneretur, quæ iniuriæ pœnas deposceret: quodsi æquitatẽ Romani spernerent, bellũ eis inferretur. Vt vero legati in vrbẽ peruenerunt, suspicatus Tullus eos *res raptas* pœnasq; *raptorum* repetitũ venisse, maluit eos in hoc præuenire, in ipsosque retorquere caussam belli & violati quod cum colonis suis habebãt fœderis. eius leges præscriptę fuerant regnãte Romulo, & inter ceteras hæc, neutri populo fas esse bellũ inferre alteri. quodsi alteruter crimẽ aliquod actionemve haberet, læsos debere in ea ciuitate ius petere a qua ꝓfecta esset iniuria. id si nõ impetrarent, tũ vero bellũ inferri posse vt necessariũ, soluto iã fœdere. quapropter veritus ne Romani prius repetentib. res Albanis negarẽt, seq; ita obnoxios eis facerẽt, mandauit spectatissimis amicis suis, vt legatos benigniter in hospitiũ receptos apud se blandis cõuiuiis detinerẽt: ipse occupatũ se arduis quibusdã negotiis simulans, admittere illos distulit. insequenti nocte viros e Romanis claros, edoctos quid facto sit opus, Albam cũ fetialib. mittit ad repetendas ab Albanis illatæ Romanis iniuriæ pœnas. qui peracto ante solis ortũ itinere, mane Cluilium in frequenti iã foro inueniunt: & questi de illatis pop. Romano ꝑ Albanos iniuriis, cõditionib. fœderis stari postulant. ille, ꝙ priores Albani Romã legationẽ ad res repetẽdas misissent, & ne responso quidẽ digni essent habiti, abire iubet Romanos vt violatores fœderis, simulq; bellũ indicit. Tũ legationis princeps discessurus hoc vnũ ex eo rogauit, fateretur ne eos violare fœdus, ꝙ primi legatis res repetẽtibus nihil æquũ piumve cõcessissent. Quod cũ fassus esset Cluilius, Ergo, inquit, testor illos ipsos deos quib. test. bus olim inter nos fœdus ictum est, Romanis, qui priores in repetendo

λᾶς ἀσμένως, καὶ τὴν κατ' αὐτῶν πόλεμον ἐξοίσειν· ὅπερ καὶ συνέβη. ἀηττήτων γὰρ καὶ φερόντων ἀλλήλοις τῶν κακουργημάτων ἐξ ἑκάστης πόλεως, καὶ γραμμαῖς ποτε Ῥωμαϊκῆς ἐμβαλούσης εἰς τὴν Ἀλβανίδα, ὑφ' ἧς πολλοὶ τῶν λῃστῶν οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ συναλήφθησαν, συγκαλέσας ὁ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν ὁ Κλοίλιος, ὢν ἦ πολλὰ ἐποιήσατο τὴν Ῥωμαίων κατηγορίαν, βαρμαλίας τὲ συχνοὺς ὀπτὸ ἀκούμενος, καὶ τοὺς περιήκοντας τοῖς ἁρπασμένοις ἢ τεθνηκόσι πα-
10 εάγων, καὶ πλείω τῶν γεγονότων ὀπτικαταψευδόμενος, πρεσβείαν πέμπειν περῶτον ἐψηφίσατο δίκας αἰτήσουσῆ τὴν γεγονότων· ἐὰν ὀ ἀγνωμονῶσι Ῥωμαῖοι, τότε τὴν πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἐκφέρειν. ἀφικομένων δὲ τὴν πρεσβευτῶν εἰς Ῥώμην, ὑποπτεύσας ὁ Τύλλος ὅτι δίκας αἰτήσοντες ἥκοιεν, αὐτὸς τοῦτο ποιῆσαι περότερος ἔγνω, πρεσβῆσαι βουλόμενος εἰς ἐκείνους τὴν αἰτίαν τῶ λύειν τὰ πρὸς τὴν ἀποικίαν συγκείμενα. συνῆκεν γὰρ ἦδη τὴν πόλεσιν ὅτι Ῥωμύλου γνώμεναι, τά τε δίκαια ἔχουσαι δίκαια, καὶ ἵνα μηδετέρα πο-
20 λέμου ἀρχὴ· ἡ δ' ἐκκαλοῦσα ὅ τι δὴ πόλε ἀδίκημα, δικάζεται πρῶτοι τοῖς ἀδικοῦσιν· εἰ δὲ μὴ τυγχάνοι, τότε τὸν ἐξ ἀνάγκης ὀπτιφέρῃ πόλεμον, ὡς λελυμένων ἤδη τῶν ποινῶν. φυλαττόμενος δὲ ὀ μὴ περότερον αἰτηθεὶς δίκας Ῥωμαίοις ἀντειπεῖν, ἔπειτα ἀναμίοις Ἀλβανοῖς γνέσθαι, πρεσβεύσας τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν ἑαυτῆ φίλων τοῖς Ἀλβανῶν πρέσβεις ξενίζειν πάσῃ φιλοφροσύνῃ, καὶ κατέχειν ἔνδον παρ' ἑαυτοῖς· αὐτὸς δὲ ὢν ἀχολίαις εἶ) ποιν λυσιτελοῦσι σκηνάμενος, διεκρούσατο τὴν πρεσβείαν αὐτῶν. τῇ δ' ἔνατα νυκτὶ Ῥωμαίων ἄνδρας ὀπιφανῆς, ὀλιγάμενος αὐτοῖς ἀ χρὴ πράττειν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀλβανίαν ἅμα τοῖς εἰρηνοδίκαις, αἰτήσοντας ὑπὲρ ὧν ἠδικεῖτο Ῥωμαῖοι δίκας παρ' Ἀλβανῶν λαβεῖν· οἱ πρὶν ἥλιον ἀναχεῖν, βιαζόμενοι τὴν ὁδὸν, πληθούσης τὴν ἑωθινῆς ἀδόρας ὑπτυγχάνοι τῶν Κλοιλίῳ κατ' ἀγορὰν ὄντι· καὶ διεξιόντες ὅσα ἠδίκηνται Ῥωμαῖοι παρ' Ἀλβανῶν, ἠξίουν πράττειν τὰ συγκείμενα τῇ πόλεσιν· ὁ δὲ Κλοίλιος, ὡς Ἀλβανῶν πρότερον ἀπεσταλκότων εἰς Ῥώμην τὸν αἰτήσοντας δίκας, καὶ μηδὲ ἀποκρίσεως ἠξιωμένων, ἀ-
40 πιέναι τὸν Ῥωμαίων ἐκέλευσεν ὡς παραβεβηκότας τὰς ὁμολογίας, καὶ πρόσπεν αὐτοῖς τὴν πόλεμον. ἀπαλλαττόμενος δὲ ὁ τῆς πρεσβείας ἡγεμὼν, τοῦτ' ἠξίωσεν ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ μόνον, εἰ παραβαίνειν τὰς συνθὰς ὁμολογοῦσι τὸν καὶ πρότερος αἰτηθέντας καὶ μηδὲν ὑπομείναντας τῶν ὁσίων ποιῆν· ὁμολογήσαντος δὲ τὸ Κλοιλίου, Μαρτύρομαι τοίνυν, ἔφη, τοὺς θεοὺς οὓς ἐποιη-
σάμεθα τὴν συνθῶν μάρτυρας, ὅτι Ῥωμαίοις οὐ τυγοῦσι.

τῶν δι-

» τὴν δικαίων πρότερος ὅσιος ὁ κτῆν πραγμάτων τὰς
» συνθὰς πόλεμος ἐστί· οἱ γὰρ πεφυγότες τοῦτο ὀ δί-
» καιον ὑμεῖς ἐστε, ὡς αὐτὰ τὰ ἔργα δηλοῖ. πρότερόν τε
» γὰρ αἰτηθέντες ὀ δίκαιον οὐχ ὑπεχρεῖτε, καὶ πρότερον τὴν
» πόλεμον ἡμῖν προφρήκαλε. τοιγαρτοι τοὺς ἀμυνομέ-
» νους ὑμᾶς πρὸς δέχεσθε μετὰ τῶν ὅπλων σὺν εἰς μα-
» χόν. ταῦτα πρὸς τὴν πρεσβευτῶν ἀφικομένων εἰς
Ῥώμην ἀκούσας ὁ Τύλλος, πότε τοὺς Ἀλβανοὺς προσάγειν ἐκέλευσε, καὶ πρὶν ὧν ἥκοιεν λέγειν. ἀπαγγειλάντων δὲ αὐτῶ ὅσα πρὸς ἔπαξεν ὁ Κλοίλιος, καὶ τὴν πόλεμον
» ἀπολωμένων εἰ μὴ τὸ δίξον) τὸ δίκης, Ἐγὼ πρότερος
» ὑμῶν, ἔφη, τοῦτο πεποίηκα, καὶ μηδὲν διόρθωμα ὧν ἐ-
» κέλευον αἱ συνῆκα, φαίνον) παρ' ὑμῶν πρότερον
» αὖται λῆμμαι καὶ μηδενὸς λόγου ἠξιωμαι· ὅθεν δὴ
» τὴν ἀναλκῆν τε καὶ δίκαιον Ἀλβανοῖς ἀναλήψω πόλε-
» μον, ὐ μόνον τὰς οἰκείας κατοπλίζων δυνάμις, ἀλλὰ
» καὶ τὰς τῶν ὑπηκόων ὀπικαλούμενοι. ὡς ὀ πάντα ἦν αὐτοῖς· μὴ γὰρ τὰς πρεσφάσεις τῶτας παρεσκευάζοντο. ἀμφότεροι πρὸς πόλεμον, ὐ μόνον τὰς οἰκείας δυσεπίζοντες δυνάμις, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ὑπηκόων δυνάμεις, ὑπὸ τὴν ὀπικαλούμενοι· συνῆσαν ὁμόσε, καὶ κατεστρατοπεδεύον) τετταρακόντα σταδίους τῆς Ῥώμης ἀπὸ πόλεως· οἱ μὲν Ἀλβανοί, πρὸς τὰς καλουμένας Κλοι-
104 λίας τάφρεις· φυλάττοισι γὰρ ἔτι τὴν καταστρεψάμενος αὐτὰς ὀπίκλησιν· Ῥωμαῖοι ὀ, ὀλίγον ἐνδοτέρω τὴν ὀπιπροτέρων εἰς στρατοπεδείαν τόπον ἐκλεξάμενοι. ἐπεὶ ὀ συνῆδον ἀλλήλων ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις, ὅτε πλήθει λαφπρότητι ὅτε ὁπλισμοῖς ὁ τελῆς, οὔτε τὴν ἀνάγκης πρὸς ἀσκεβαῖς ὅτας ἀκαταφρονήτους, τῆς μὲν παρεσκευάζοντο ὅτι τὴν ἀγῶνα ὁρμῆς, μὴ κατ' ἀρχὰς εἶ-
30 χον ὡς αὐτῆ ἐφόδῳ δεινούμενοι τὸν πολεμίους, ἀπέστησαν· φυλακῆς ὀ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐπιχείρησιν πρόνοιαν ἐλάμβανον, ὑπηλλήσεις ἐγείοντες χάρακας. εἰς ἣ τὲ αὐτῶν τοῖς χρειεστάτοις εἰς τὸν λοιπομοὺς ὡς τὰ κρύπτα βουλομένοις, καὶ καταμεμνῆς τὴν ἐν τέλει ἐλκομένῳ ὀ δ' χρόνῳ ἀχὰ κενῆς· οὐδὲν γὰρ ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον ἦγε· καταδρομῆς φιλῶν ἢ συμπλοκῆς ἱππέων ἔλαττον ἀλλήλοις. ὁ ὀ δ' πολέμου δόξας αἴτιος γεγενέναι Κλοίλιος, ἀναθόμενος ἐπὶ τῇ ἀπρεπείᾳ καθέδρα, γνώμῳ ἔχειν ἐξάγειν τὴν φαλαγγ, καὶ πρεκαλεῖσθαι τὸν πολεμίους εἰς μάχῃν· ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσῃσι, πρεσβεύειν αὐτῶν πρὸς τὰ ἐρύματα. παρασκευασάμενος δὲ τὰ πρὸς τὴν ἀγῶνα, καὶ εἰ δεήσῃ τειχομαχίας, ὅτα τοῦ τοιούτῳ πρόσφορα ἔργῳ μηχανησάμενος, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, κατεύδων ἐν τῇ στρατηγικῇ σκηνῇ, παρούσης αὐτῆ τῆς εἰωθείας φυλακῆς, πρὸς τὴν ὄρθρον ἐξέσκεπαν νεκρὸς, ὅτε σφαγῆς,

iure passi sunt repulsam, fœderis trãsgressores bello adoriri fas esse. Vos autem violati huius iuris esse reos, res ipsa indicat. priores enim res negastis repetentibus, & priores nobis bellum indixistis. quare intra breue tempus exspectate qui armis iniuriã vindicent. His ex legatorum relatione cognitis, Tullus tum demum Albanorum legatos accitos iubet caussam aduẽtus exponere. Quibus Cluilii mandata renuntiantibus, bellumque minantibus si non possent ius suum consequi: Equidem prior, inquit, feci quod vos nunc facitis: & quoniam nihil eorum quæ fœderis conditiones postulant obtinui, liquet a vobis prius id violatum ac contemptui habitum. quamobrem iustum & necessarium Albanis bellum denuntio, non solum domesticis copiis id gesturus, verum etiam accersitis subditorum auxiliis. His de caussis post factos vtrinque apparatus maximos, & coactas tam domesticas quã sociales copias, castra collata sunt quadragesimo ferme ab vrbe stadio. ea metati sunt Albani ad fossam Cluiliam; quæ nunc quoque nomẽ auctoris retinet: Romani paulo citerius, opportuniore castris loco delecto. Vt vero mutua consideratione satis apparuit neutram partem vel numero vel armis vel apparatu cetero alteri cedere, primus ille impetus aliquantum refrixit, quo vtrique ad certamen ferebãtur quasi prima impressione hostem profligaturi; magisq; de præcauenda quam de inferenda vi solliciti, altius educebant vallum. iamque prudentiores, quibus optima in mentem veniebant consilia, duces incusabant. Cum itaque frustra tempus tereretur, nihilque memoratu dignum gereretur, (nam velitum duntaxat aut equitum excursionibus alteri alteros adoriebantur) incentor belli Cluilius ægre ferẽs ignauã desidiam, cogitabat producto in aciem exercitu hostẽ ad pugnã prouocare: quã si detrectaret, in munitiones impetũ conuertere. Præparatis igitur omnibus necessariis vel ad decernendũ acie, vel, si opus esset, ad oppugnandos muros, cũ noctu in prætorio cubasset cõsueto stipatus satellitio, mane repertus est mortuus, nullis in corpore exstantibus cædis

ſtrangulationisve aut veneni, aut cuiuſcunq; tãdem violentæ necis veſtigiis. Qui caſus cum omnibus admirandus, vt erat, videretur; & cauſſa quæreretur, (nã ne morbum quidem antegreſſum cauſſari quiſquam poterat) quidã, ad diuinam prouidentiam referre ſoliti cunctas fortunas hominũ, ſuperũm indignatione exſtinctũ iactabant; vt qui metropolim contra ſuam coloniam incitaſſet ad bellum iniuſtum ac minime neceſſarium. alii, qui quæſtus gratia geri bella iudicabant, ſeq; magnis priuari commodis exiſtimabãt, humanis dolis & inuidiæ imputabant totum negotium, cauſſantes aliquem ex ipſius æmulis comparaſſe occultum & deprehenſu difficile venenum, eoq; vſum in hominis perniciem. alii rurſum aiebant eum præ mærore & inopia conſilii ſibi necem conſciuiſſe, quando omnes conatus difficiles videret ac irritos, nihilque ſuccedere ex ſententia, contra quam belli principio ſperauerat. qui vero ab odio æque ac gratia ducis liberi, in optimam partem hunc caſum interpretabãtur, his nec deorum ira, nec æmulorum inuidia, nec ipſius deſperatio videbatur exſtinxiſſe hominem, ſed fatum & naturæ neceſſitas, velut expleta portione debita, quam cuique naſcenti ſua ſors deſtinat. Ita Cluilius priuſquam aliquid ſtrenue geſſiſſet, tali fine abſumptus eſt. In eius locum imperator ab exercitu creatus eſt Metius Fufetius, vir nec bello adminiſtrãdo idoneus, nec in pace colenda conſtans. Is, ſi quis Albanorum alius, turbandæ duarum ciuitatum quietis iam dudum fuerat cupidus, eaque præcipue de cauſſa Cluilio ſucceſſor datus: at potitus imperio, perſpecta præſentis negotii difficultate ac perplexitate, mutabat cõſilium, bellumq; cunctãdo trahebat, quod videret in plerisq; Albanis belli ardorem refrixiſſe, extaque de pugnæ exitu cõſulta nihil fauſti portendere. tandẽ viſum eſt miſſo caduceatore hoſtem ad fœdus faciendũ prouocare; præſertim cum cognouiſſet, vtrisq; aliunde imminere periculum; & vtrasq; copias, niſi incautum hoc bellum componerent, *de repente* ab aliis oppreſſum iri. id periculũ erat huiuſmodi. Veiĩtes & Fidenates, cũ magnas haberẽt ciuitates, temporib. Ro-

οὔτε ἀλγόνης, οὔτε φαρμάκων, ὅτε δὴ ἡς βίας συμφορᾶς σημεῖον ὅπῃ τῷ σώματος οὐδὲν ἔχον. τοιαδὸ δὲ τῷ πάθους, ὥς περ ἐν, ἅπασι φαινομένῳ, καὶ ζητουμένης τῆς αἰτίας· οὔτε γὰρ νόσον τοιαύτην καμόντα εἴχε τὶς αἰτιάσασθαι· οἱ μὲν ὅπῃ τὶν θείαν τοιαύτην ἀπάγας τὰς δυθεραπίνας ἀναφέροντες τύχας, κατ' ἀξίαν δαιμόνιον ἔλεγον αὐτὸν ἀποθανεῖν, ὅτι πόλεμον ἐξέκαυσε τῇ μητροπόλει τοῖς τῶν ἀποικίων οὔτε δίκαιον οὔτε ἀναγκαῖον· οἱ δὲ χειμαλισμὸν ἡγούμενοι τὸν πόλεμον, καὶ μεγάλων ἀποστερεῖσθαι νομίζοντες ὠφελειῶν, εἰς ὑπεροχὴν καὶ φθόνον αὐθέπτινον ὃ ἔργον μετέφερον, αἰτιώμενοι τοὺς αὐτοπολίδυομένων πινὰς ἀφανῶς καὶ δεξεξέλεγκτα δυείνας φαρμακεῖα, δι' ὧν τούτων τὸν ἄνδρα αὐηρηκέναι· οἱ δὲ, ὑπὸ λύπης τε καὶ ἀμηχανίας κεκαυμένον, ἑκουσίῳ χρήσασθαι τελευτῇ αὐτὸν ἔφασαν, ὅπῃ ἄπορα καὶ δυσχερῆ αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἐχώρει κατὰ νοῦν τοῦ ἐν ἀρχαῖς, ὅτε εἰς τὰ πρόγματα εἰσῄει, προσδοκηθέντων. τοῖς δ' ἐκτὸς οὖσι φιλίας τε καὶ ἔχθρας τῆς πρὸς τὸν στρατηλὸν, καὶ ἀπὸ πάντος τοῦ βίου κρίνουσι ὃ συμβεβηκὸς, οὔτε ἡ θεία νέμεσις, οὔτε ὁ τοῦ αὐτοπολίδυομένων φθόνος, οὐδ' ἡ τῶν πραγμάτων ἀπόγνωσις ἀνῃρηκέναι τὸν ἄνδρα ἐδόκει, ἀλλ' ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη, καὶ ὁ χρεών, ὡς ἐκπεπληρωκότα τὴν ὀφλομένην μοῖραν, ἧς ἅπασι τοῖς γινομένοις πέπρωται τυχεῖν. Κλοίλιος μὲν δὴ πρὶν ἢ γνωρίμον ἀποδεῖξαί τι, τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχεν. εἰς δὲ τὸν ἐκείνου τόπον ἀποδεικνυται στρατηλὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ ὅπῃ τοῦ στρατοπέδου Μέτιος Φυφέτιος, ἀνὴρ οὔτε πολέμου ἡγεμὼν ἱκανὸς, οὔτε εἰρήνης βέβαιος φύλαξ· ὃς οὐδενὸς ἧττον Ἀλβανῶν προθυμος ὢν κατ' ἀρχὰς ἀφαιρεῖσθαι τὰς πόλεις, καὶ ἀφ' τούτου τοῦ ἀρχῆς μετὰ Κλοιλίου θάνατον ἀξιωθεὶς, ὅπῃ τῆς ἡγεμονίας ἔτυχε, καὶ ὅσα ἐν τοῖς πρόγμασι διεχρῆ καὶ ἄπορα συνῆδεν, οὐκ ἔτι διέμεινεν ὅπῃ τοῖς αὐτοῖς βουλεύμασιν, ἀλλ' εἰς ἀναβολὰς καὶ ἀφατεβὰς ἄγων ἡξίου τὰ πρόγματα, ὁρῶν οὔτε τοῖς Ἀλβανοῖς σύμπνοιαν ὁμοίαν ἔχοντας ἐπὶ προθυμίαν πρὸς πόλεμον, οὔτε τὰ σφάγια, ὁπότε θύοιτο πρὸς μάχης, καλὰ γινόμενα· τελευτῶν δὲ εἰς καταλλαγὰς ἔγνω προκαλεῖσθαι τοὺς πολεμίους, πρότερον ὑπεκηρυκευσάμενος, μαθὼν τὸ ὑπεκρεμάμενον ἔξωθεν Ἀλβανοῖς τε καὶ Ῥωμαίοις κίνδυνον, εἰ μὴ πείσειν τὸ πρὸς ἀλλήλοις πόλεμον, ἀφύλακτον ὄντα, ὃς ἐμελλεν ἀμφοτέρας ἀναρπάσεσθαι τὰς δυνάμεις. τοῦ δ' ποιός δε· Τιεῖανοὶ καὶ Φιδηνᾶοι μεγάλας ἔχοντες πόλεις, ὅπῃ μὲν τὸ Ῥωμύλου βασιλείας εἰς πόλεμον ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας Ῥωμαίοις κατέστησαν, ἐν ᾧ πολλὰς ἀπολέσαντες δυνάμεις ἀμφότεροι, καὶ χώρας ἀποδασμῷ ζημιωθέντες, ὑπήκοοι τοῖς κεκρατηκόσιν ἐκωλάσθησαν γενέσθαι· περὶ ὧν ἐν τῇ πρὸ τούτης δεδήλωκα γραφῇ ὃ ἀκριβές· ὅπῃ δ' τῆς Νομᾶ Πομπιλίου δυναστείας, εἰρήνης ἀπολαύσαντες βεβαίου, πολλὴν ἔχον ὅπῃδοσιν εἰς εὐανδρίαν τε καὶ πλοῦτον, καὶ τὴν ἀνῆκον εὐδαιμονίαν. τούτοις δὴ τοῖς ἀγαθοῖς ἐπαρθέντες, ἐλευθερίας τε αὖθις ὠρέγοντο, καὶ φρόνημα ἐλάμβανον ὑψηλότερον, παρεσκευάζοντό τε ὡς οὐκ ἐπὶ Ῥωμαίων ἀκροώμενοι. τέως μὲν οὖν ἄδηλος αὐτῶν ἡ διάνοια τὴν ἀποστάσεως ἦν, ἐν δὲ τῷ πρὸς Ἀλβανοὺς ἐφανερώθη πολέμῳ. ὡς γὰρ ἐπύθοντο πομπευμαλιᾶ Ῥωμαίοις ἐπεληλυθότας ὅπῃ τὸ πρὸς Ἀλβανοὺς ἀγῶνα, κρείττον ὑπολαβόντες εἰληφέναι καιρὸν ὅπῃ θέσεως, ἀπορρήτοις ἐποιήσαντο διὰ τῶν δυνατωτάτων ἀνδρῶν συνωμοσίας, πολίτας τοὺς ὁπλοφορῆν δυναμένους εἰς Φιδήνην συνθεῖν, κρύφα καὶ κατ' ὀλίγους ἰόντας, ὡς μὴ ἧκιστα γνοίντο τοῖς ὑπεναντιωθεῖσι καταφανῆς· ἐκεῖ δ' ὑπομένοντας ἐκδέχεσθαι τὸν καιρὸν, ὅτε αἱ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀλβανῶν δυνάμεις ἐκλιποῦσαι τοὺς χάρακας ὅπῃ τὸν ἀγῶνα παρεγένοντο· τοῦτο δὲ φανερὸν αὖθις ποιῆν ἔμελλον διὰ συμβόλων ἀκροπόλεις τινὲς ἐν τοῖς ὄρεσι λοχῶντες· ὅτεν ἐν ἀρθῇ τὰ σημεῖα, λαβόντας ὅπλα χωρῆν ἐπ' αὐτοὺς ἑδῆ πανταχῇ τὸ τάχος. ἐν δὲ ἐν πολλῇ ὅπῃ τοὺς χάρακας ἀπὸ Φιδήνης φέρουσα ὁδὸς, ἀλλ' ὅσον ἡ δυοῖν ὥραις ἢ τριῶν δυνατὴ πορεύεσθαι, ὃ μακρότατον. ὅπῃ φανέντας ἐν ἀγῶνι τέλος ἤδη ἔχοντι, ὡς περ εἰκὸς ἦν, μηδὲν ἡσσᾶσθαι φίλιον, ἀλλ' ἐάν τε Ἀλβανοὶ νικῶσιν, ἐάν τε Ῥωμαῖοι, κτείνειν τοὺς κεκρατηκότας αὐτῶν. ταῦτα ἐν ἀ διέγνωσο πρᾶξιν τοῖς πρεσβευτῆσι τῶν πόλεων. εἰ μὲν οὖν θρασύτερον ὅπῃ τὸν ἀγῶνα ὥρμησαν Ἀλβανοὶ Ῥωμαίων καταφρονήσαντες, καὶ μιᾷ κρίναι μάχῃ τὰ ὅλα διέγνωσ, οὐδὲν δὴ ὃ κωλύον ἦν τὸν τε καταστοχασθέντα δόλον ἐπ' αὐτοῖς λεληθέναι, καὶ διεφθάρθαι τὰ γραμμένα αὐτῶν ἀμφότερα· νῦν δὲ ἡ ἀφατεβὴ τοῦ πολέμου παρέδοξος ἅπασι γιγνομένη, καὶ ὁ χρόνος ἐν ᾧ παρεσκευάζοντο πολὺς ἀφικομένος, διέχεεν αὐτῶν τὰ βουλεύματα. τοῦ γὰρ ἐν τῇ συνωμοσίας τινὲς, εἴτε οἰκεῖα κέρδη προσδοκέσθαι ζητοῦντες, εἴτε τοῖς χρυφαγωγάτοις τῶν σφετέρων καὶ ὃ ἔργον εἰσηγησάμενοις φθονοῦντες, εἴτε μίσει τινὶ ἑτέραν δεδιότες, ὅ τι πολλοῖς συνέβη παθεῖν ἐν ταῖς πολυανθρώποις καὶ χρονιζομένοις συνωμοσίαις, εἴτε ὑποθεσῆ αἰνάγκαζόμενοι γνώμης οὐκ ἀξιούσης ἔργον δυόσιον εἰς δυτυχὲς καταστῆσαι τέλος, μιμνυτὰ γίνονται τοῖς πολεμίοις τοῦ δόλου. ταῦτα δὴ μαθὼν

muli cum Romanis de principatu & poteſtate bello contenderant, victique multis ſuorum deſideratis, & parte agri multati, coacti fuerant ſe victori ſubmittere, vt ſupra expoſui accuratius. Deinde ſub Numa Pompilio ſtabilem pacem nacti, viris pariter ac fortunis, ceteraque felicitate multum erant aucti: iisque bonis elati, ad libertatem & altiora celſis animis aſpirabant, Romanumque iugum excutere parabant. Sed eius defectionis propoſitum hactenus diſſimulatum, Albano demum bello ſe prodidit. vt enim cognouerunt Romanos totis copiis profectos ad certamen cum Albanis ineundum, rati ſe nactos egregiam rei gerendæ occaſionem, clandeſtina per potentiſſimos facta cõiuratione iuſſerunt, vt quotquot arma ferre poſſent, occultis itineribus Fidenas cõuenirent; ita tamen ne plures ſimul intrarent, quo magis laterent inſidiæ: ibi obſeruarent tempus dum Romanorum ſimul & Albanorum exercitus relictis caſtris prodirent in aciem: quod cognituri erant e ſpeculatorib. per montes diſpoſitis. ab his ſigno dato, vt vniuerſi armati propere contenderent ad caſtra, non longe, ſed duarum aut ad ſummum trium horarũ itinere Fidenis diſſita. tum vero ſuperuenientes prœlio iam peracto, vt credi par erat, omnes haberent pro hoſtibus; & victores ſiue hos ſiue illos ferro aggreſſi conficerent. Hoc facinus illi ciuitatum principes animo deſignarãt. Si ergo Albani ſpretis Romanis audacius in pugnam ruiſſent, ac de ſumma rerum vno prœlio decernere ſtatuiſſent, nihil obſtitiſſet quo minus & inſidiarum dolus latuiſſet, & vterque exercitus deletus fuiſſet. nũc vero inſperata belli mora, & tempus apparatus longius, diſſipauit illorum conſilium. quidam enim e coniuratis, ſiue propriis proſpicientes commodis, ſiue proceribus ſuis & facinoris auctoribus inuidentes, ſeu veriti ne index alius exſiſteret, vt fit in multorum capitum & longioris temporis cõiurationibus; ſeu animi dictatis inſtincti, vt qui nefarium facinus proſperis ſucceſſib. indignũ iudicaret, dolũ prodiderũt hoſtibus. Quo cognito

Fufetius maiore ſtudio adnixus eſt negotiũ inter partes cõponere, quando neutris integrũ eſſet aliter facere. Romanus etiam rex de coniuratione ab amicis Fidenatibus factus certior, nec ipſe hortanti ad pacem Fufetio ſe difficilem præbuit. Itaq; congreſſi ad colloquium medio inter caſtra campo vterq; cũ ſuis conſiliariis viris prudentibus, primum ſe cõſalutauerunt vt ante conſueuerant: deinde cum alteri alteros, vt amici & cognati, comiter excepiſſent, de pace faciẽda loqui cœperunt: Albanusq; prior in hanc ſententiam verba fecit: Neceſſarium mihi videtur ante omnia cauſſas proferre, cur a me belli componẽdi factũ ſit initium; quum nec armis a vobis ſuperatus ſim, nec excluſus commeatibus: ne forte putetis me propriis diffiſum viribus, veſtraque potentia velut inexpugnabili præſidio territum, honeſtum belli finem quærere. nam ſi tale quidpiam de nobis perſuaſum haberetis, grauiores eſſetis aduerſarii, nec vllæ nobis conditiones æquæ ac tolerabiles a vobis ſperandæ eſſent, vt victoria iam potitis. ne igitur de inſtituto meo, quo bellum cõponere ſtudeo, falſas aliquas animis concipiatis ſuſpiciones, veras accipite cauſſas. Ego cum primum dictator a meis ciuibus creatus, cum magiſtratũ iniij, cogitare cœpi quidnam concordiã noſtrorum populorũ cõturbaſſet. cumque animaduertiſſem leues quoſdam & friuolos prętextus, nec ad dirimendam arctiſſimam cognatorum amicitiam ſatis idoneos; non probabatur mihi nec Albanorum nec veſtrum conſilium. poſtquã vero ad res acceſſi, & ſingulorũ animos experiri cœpi, adeo in hac ſentẽtia cõfirmatus ſum, vt etiam maximæ inſaniæ vtriq; mihi accuſandi eſſe videamur. vidi enim nec in priuatis nec in publicis cœtib. omnes Albanos vno cõſenſu bellum expetere. Cũq; extra ſuper pugna conſulerẽ, & diuina ſigna lõge difficiliora eſſent quã quæ humanis cogitationibus præcipiũtur difficultates, admodũ mæſtus hærebã & animi dubius. Quapropter his cogitationibus inhibita pugnandi libidine, procraſtinando bellũ duxi, exiſtimans vos priores *reſarciendæ* amicitiæ mentionẽ facturos. quod vtiq; vos Tulle priores decebat facere, vt colonos noſtros, nec exſpectare de nec inciperet vrbs matrix. quẽ enim honorẽ

ὁ Φυφέτιος ἐπὶ μᾶλλον ἔσπευσε ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις, ὡς οὐδὲ αἱρέσεως ἐπὶ τῷ μὴ ταῦτα πραττεῖν σφίσι κα-
« λαλεῖν πολιτῶν. ἐγεγένητο γὰρ καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων ὑπὲρ
« τοῦ συνωμοσίας ταύτης ἡ μήνυσις τοῦδε τοῦ ἐκ Φιδηνῶν
« φίλων· ὥστ' αὐτὸς ἐπὶ διαμελλήσεις, δεχόμενος τὰς τοῦ
« Φυφετίου πρεσβείας. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον εἰς τὸ μεταξὺ
« τῶν τραπεζῶν χωρίον ἐπαγόμενοι συμβούλους ἑκάτε-
« ροι τοὺς φρονοῦντας τὰ δέοντα ἰκανοὺς, ἀσπασάμενοι
« πρῶτον ἀλλήλους, ὡς πρότερον εἰώθεσαν, καὶ φιλο- 106
10 φρονηθέντες τὰς ἐπαγείας τε καὶ συγγενικὰς φιλοφρο-
« σύνας, διῆγοντο περὶ τῶν διαλύσεων. ἤρχετο δὴ ὁ Ἀλ-
« βανὸς πρότερον τοιάδε λέγων· Ἀναγκαῖόν εἶναί μοι δο-
« κεῖ ἐπιδεῖξαι τὰς αἰτίας πρῶτον, δι' ἃς ἐγὼ πρῶτος
« ἠξίωσα περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου διαλέγεσθαι, ὅτε-
« μάχῃ κρατηθεὶς ὑφ' ὑμῶν, ὅτε ἐπιβουλευσμοὺς εἰσάγε-
« σθαι κωλυόμενος ἀνάγκῃ οὐδεμιᾷ· ἵνα μή με ὑπο-
« λάβητε τοῦ μὴ οἰκείας δυνάμεως ἀδεῶς καλεῖν ἀγω-
« νίσασθαι, τὸν δὲ ὑμετέραν ἰσχὺν δικαιοτάτην εἶ) νομί-
« ζοντα, ἀπρεπῆ ζητεῖν ἀπαλλαγὴν τοῦ πολέμου. ἀ-
20 φόρητοι γὰρ ἂν ἦτε ὑπὸ βαρύτητος, εἰ πεπεισθείη-
« τε περὶ ἡμῶν τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν ἂν τοῦ μετείναι ὑπομεί-
« νοιτε ποιεῖν, ὡς κρείττους ἤδη τῶν πολέμων. ἵνα δὴ μὴ
« τὰς ψευδεῖς αἰτίας εἰκάζητε περὶ τοῦ ἐμοῦ προαιρέ-
« σεως, δι' ἃς ἀξιῶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἀκού-
« σαί τε τὰς ἀληθεῖς· ἐγὼ γὰρ ἀπὸ δεικθεὶς ὑπὸ τῆς
« πατείδος αὐτοκράτωρ, ἅμα τῷ τοῦδε καθεῖναι τὴν ἀρ-
« χὴν, ἐσκόπουν τίνες ἤδη αἱ συνταραξάσαι τὰς πόλεις
« ἡμῖν προφάσεις. ὁρῶν δὲ μικρὰς καὶ φαύλας, καὶ οὐκ
« ἱκανὰς διελεῖν τοσαύτην φιλίαν καὶ συγγένειαν, οὐ πά-
30 νυ κρίσιν ἠρούμην ὅτε Ἀλβανοὶ ὅτε ὑμᾶς βαλλό-
« μενα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἔγνων τοῦτο, καὶ πολλὰ κατε-
« γνων ἀμφοτέρων ἡμῖν μανίαν, ὅθεν παρῆλθον ὅπὶ
« τὰ πράγματα, καὶ πεῖραν ἐλάμβανον τῆς ἑκάστου προ-
« αιρέσεως. ὅτε γὰρ οὐ τοῖς ἰδίοις ὅτ' οὐ τοῖς κοινοῖς συλ-
« λόγοις ὁμονοοῦντας ὑπὲρ τοῦ πολέμου πολλοὺς Ἀλβα-
« νοὺς ἑώρων· μακρῷ δὲ πλείστῳ οὐ αὐθεστηκῶ λογισμῷ
« καταλαμβανομένων χαλεπῶν, τὰ δαιμόνια σημεῖα,
« ὁπότε χρησάμενα σφαγίοις πρὸς μάχης, χαλεπω-
« τέρα γινόμενα, πολλὰ διεταράττετο παρὰ τὸ μέρος καὶ ἀμη-
40 χανίαν. ἐνθυμούμενος δὴ ταῦτα, τὸ μὴ ὅπὶ τὰς ἀγω-
« νας ὁρμῆς ἑπτέρου, ἀναβολὰς ὑπὸ καὶ ἀναβάσεις ἐποιού-
« μεν τοῦ πολέμου, πρεσβεύεις ὑμᾶς οἰόμενος δεῖν
« τοῦ πρὸς φιλίας λόγων· καὶ ἔδοξε, ὦ Τύλλε, τοῦτο ποιεῖν
« ὑμᾶς ἀπίκοις οὖσας ἡμῖν, καὶ μὴ πρεσβεύειν ἕως ἡ
« μητρόπολις δεῖξαι. ὅσης γὰρ αὐξάνοι ἡμῖς τυγχάνοι οἱ
πατέρες

« πατέρες τοῦδε τῶν ἐγγόνων, τοσαύτης οἱ κλῖσαι τῶν
« τὰς πόλεις τοῦδε τῶν ἀποίκων. ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς ἐμέλ-
« λομεν καὶ παρεπεσοῦμεν ἀλλήλοις, πότεροι τῶν δύ-
« γωμόνων δέξοιτο λόγων, ἑτέρα τὶς ἡμᾶς ἀνάγκη
« κρείττων πάντος αὐθεστήκει λογισμοῦ πρεσβεύουσα
« σωτηρίαν· ἐγὼ γὰρ πυθόμενος ἐπὶ λεηλατήσειν ὑμᾶς,
« οὐκ ἔτ' ᾤμην δεῖν τῆς δυπορεπείας τῶν Ἀρμαλα-
« ῶν τοιαῦτα δρᾶν. δρᾶν γὰρ, ὦ Τύλλε, μηχαναὶ πλέ-
« κοντα καθ' ἡμῶν, καὶ δόλος ἀφυκτος ἐρραπτομένος κατ'
« ἀμφοτέρων, ὃς ἔμελλεν ἀκοντὶ καὶ δίχα πόνου πόρρω πόρρω 10
« σωτείλειν καὶ ἀναφθεῖν ἡμῶν τὰ πρόγματα,
« πυρὸς ἢ πολέμου δίκλω ἐμπεσών. δημιουργοὶ δὲ τῶν
« ἀνοσίων βουλευμάτων εἰσὶν οἱ δυνατώτεροι Φιδηνάων
« τε καὶ Οἰεντηνῶν Ἀνθρώποντες. ὅσῃς δὲ ὁ τῆς ἐπιβου-
« λῆς αὐτῶν τρόπος ἐμοὶ, καὶ πόθεν εἰς ἐμὲ ἡ τῶν ἀπορ-
« ρήτων βουλευμάτων γνῶσις ἐλήλυθεν, ἀκούσατε. ταῦ-
« τα εἰπὼν δίδωσι τῶν παρόντων τινὶ ἀναγνῶναι τὰς
« ἐπιστολὰς, ἃς αὐτῷ κεκομικώς τις ἐτύγχανε τοῦδε τῆ
« ἐν Φιδηνῇ ξένων, καὶ τὴν κομίσαντα αὐτὰς παρήγα-
« γεν. ἀναγνωσθεισῶν δὲ τῶν ἐπιστολῶν, καὶ τοῦ ἀνδρὸς 20
« ἐξηνεγκαμένου πάντα ὅσα τοῦδε τῶν συνιδεμένων
« αὐτὰς ἀπὸ στόματος ἤκουσεν, ἐκπλήξεώς τε μεγά-
« λης καταχούσης τοὺς ἀκούοντας, οἷα εἰκὸς ἐπὶ τηλι-
« κούτῳ κακῷ παρ' ἐλπίδας ἀκουσθέντι, ἐπιχὼν ὁ
« Φυφέτιος πάλιν ἔλεξεν· Ἀκηκόατε τὰς αἰτίας, ἄνδρες
« Ῥωμῆοι, δι' ἃς ἐγώ τε ἀνεβαλόμην τοὺς πρὸς ὑ-
« μᾶς ἀγῶνας· νῦν δὲ καὶ τὴν περὶ φιλίας ἠξίωσα πρε-
107 « σβεύειν λόγων. ὑμεῖς δὲ ὁ μὴ τοῦτο ἤδη σκοπεῖ-
« σθε, πότεροι οἴεσθε δεῖν περὶ βοϊδίων καὶ πρεσβάτων
« ἀρπαγῆς ἄσπονδον πόλεμον φυλάττειν πρὸς τοὺς κλι- 30
« σαντας καὶ πατέρας, ὑπὲρ ὧν καὶ κεκτημένοι ἀπολέσθε καὶ
« κεκτήσαντες· ἢ σχολυσάμενοι τὴν πρὸς τοὺς συγγενεῖς
« ἔχθραν, μὴ ἡμῖν ὅπὶ τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς χωρῶν, οἵ γε
★ « ὑ μόνον ἐβούλοντο ἀφ' ὑμῶν ἀλλὰ καὶ ἐπθυμά-
« σασιν, οὔτε πεπονθότες οὐδὲν δεινὸν, οὔτε μὴ πάθωσι
« δεδιότες· καὶ οὐδὲ οὐ τοῦ φόνου ἐπέθεντο ἡμῖν, ὡς
« ὁ κοινὸς ἄξιοι τοῦ πολέμου νόμος, ἀλλ' ὑπὸ σκη-
« πτοις, ὡς δὴ ἤκισα ὑπίδοιτο ἢ ἐν αὐτῶν τὶν ὅπιβουλεύ-
« κοι φυλάξαιτο. ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὴ ὅπὶ τοὺς ἀνοσίους
« ἀνθρώποις ἐτέον ἡμῖν ἀπάσῃ σπουδῇ καταλυόμε- 40
« νοις τὰ ἔθη· μανίας γὰρ θαυμαστὰ ἀξιοῦν· ὡς ἐγνω-
« κόσιν ὑμῖν καὶ ποιήσουσιν, οὐδὲν δέομαι πλείω λέγειν
« καὶ τοῦδε κελεύειν. ὃν δὲ τρόπον αἱ δυσλύσεις καὶ αἱ
« καὶ συμφέρουσαι ἡδοιντ' ἂν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι·
« τοῦτο γὰρ ἴσως ποθεῖτε ἀκοῦσαι πάλαι· νῦν ἤδη πει-
« σόμεθα λέγειν. ἐγὼ νομίζω κεφαλίσας μὴ ἂν ἐ δυσλ-
« λεγεῖς, καὶ παρεπωδεστάτας συγγένεσι καὶ φίλοις πρὸς

parentibus liberi, eundẽ & coloni debent ſuis cõditoribus. Sed interim dũ vtriq; cunctamur & obſeruamus vtri priores ad æquas rationes ſint deſcẽſuri, externa nos neceſſitas, omni humano cõſilio validior, cõciliat. quam quia nondũ fortaſſe noſtis, ego quid recõciliationis decorũ poſtularet, nõ amplius reſpiciendũ cenſui. Graues enim contra nos, Tulle, machinationes ſtruũtur; & dolus in vtrosq; texitur ineuitabilis, ſine labore ac (vt aiũt) ſine puluere nos cum omnib. noſtris oppreſſurus & peſſumdaturus, haud aliter q̃ incendiũ aut diluuiũ. eius impii cõſilii fabricatores ſunt potẽtiores Veientium & Fidenatiũ cõiurati. rationem aũt inſidiarũ, & vnde ad me arcanorũ cõſiliorum peruenerit notitia, iã audietis. His dictis, vni ex iis qui aderant, legendas dedit literas Fidenis ab hoſpitib. ad ſe miſſas; ſimulq; hominem qui eas attulerat, exhibuit. Cũ lectæ eſſent literæ, & tabellarius expoſuiſſet quæ ex ore illorũ qui literas ſcripſerant referẽda acceperat, attonitis tãto tamq; inopinato periculo omnibus, Fufetius inhibita paulisper oratione, rurſum pergit dicere: Audiſtis Quirites cur hactenus cunctatus ſim vobiſcũ manus cõſerere; nunc & de firmãda amicitia prior verba facere voluĩ. veſtrũ ergo eſt diſpicere, vtrum putetis ſatius, ob raptas buculas & ouiculas irreconciliabile bellũ aduerſus cõditores & patres veſtros proſequi, in quo vobis ſiue victis ſiue victoribus ſit pereundũ; an poſita cum cognatis hominib. ſimultate, nobiſcum cõtra cõmunes inimicos arma ſumere: qui non ſolũ a vobis deficere, verũ etiã in perniciẽ veſtram inſurgere decreuerunt, quũ nec affecti ſint vlla iniuria, nec iniuriæ metu adacti: idq; nõ aperte, ſicut publicũ belli ius poſtulat, ſed clã, ne præuideri & præcaueri poſſẽt inſidię. Sed quod poſitis inimicitiis in impios ac nefarios homines ſumma viriũ contentione ꝓpperandũ ſit, quũ nemo niſi inſanus negauerit, non puto ꝓplixiore apud vos oratione vel exhortatione indigere, q̃ ipſi hoc & nouiſtis, & vltro facturi eſtis. Quo aũt pacto ex vtriuſq; ciuitatis cõmodo finiri bellũ poſſit, q̃ aid fortaſſe iãdudum cognoſcere auetis, nũc conabor oſtẽdere. Ego cẽſeo optimã & honeſtiſſimã inter cognatos & amicos

fieri reconciliationē, cū deposita ira, obliuioni se-dolo traduntur vniuersq; tā illatæ vtrinq; quam acceptæ iniuriæ: aliquanto autē minus decētem, quādo liberatis à culpa populis, hi soli qui se mutuis affecerunt iniuriis, ius experiri cogūtur, & exspectare quod ratio ac lex dictauerit. Harum reconciliationum ea mihi videtur eligenda nobis esse quæ decentior est & magnanimis viris dignior; communiq; decreto abolenda omnis præteritorum malorum memoria. Quod si tibi Tulle non placet, sed mauis vtrinque accipi & dedi reos iniuriæ, parati sunt Albani hoc quoq; facere, si publicæ prius simultates sint diremptæ. Quodsi quem alium præter hos honestiorem iustioremve recōciliationis modum habes, quāto ocius eum protuleris, tāto maior tibi habebitur gratia. Post hunc dicēdi vices Romanus excipiens ait: Nos quoq; Fufeti magnā imminere nobis calamitatem iudicamus, si cęde ac sanguine cū cognatis decernere cogeremur: & quoties bellica peregimus sacrificia, exta nos pugnā auspicari vetuerunt. Nec nos latet occulta Veientiū ac Fidenatium in vtrosq; nostrū coniuratio, nuper admodū hospitum quos illic habemus indicio prodita: ac proinde tū nobis cauemus nequid ab illis detrimēti accipiamus, tū illorum insidias pro merito vlcisci parati sumus: nec minus q̄ tu bellū hoc sine pugna finire cupimus. Priores aūt de redintegranda pace legatos mittere noluimus, quandoquidē bellū non priores intulimus, sed illatū propulsare instituimus. quodsi arma deposueritis, libenter inuitationem vestrā admittemus: nec pacis conditiones exacte rimabimur; sed optimas quasq; ac magnanimis viris dignissimas acceptabimus; omnēq; Albanis publicā iniuriā cōdonabimus; si publica dicenda est cuius auctor fuit imperator vester Cluilius, qui iā pro vtrisq; nostrū meritas diis pœnas dedit. Missę igitur fiāt omnes criminationes tā priuatæ quā publicæ, nec vlla superiorū malorum superfit memoria, quando tibi quoq; Fufeti sic visum est. Sed nō tā cogitandū est de farciēda in pręsens amicitia, q̄ opa dāda ne relinquatur in posterū vlla renouādi belli materia. non.n.ad differendū, sed ad ꝓfligandū hoc ma-

ἀλλήλοις, ὧν οὔτε οὐδέν ἐστιν ἔγκλημα οὐδὲ μνησικακεῖν, ἀφέσεως ἅπασι τοῖς ἀπολωλεκόσιν ὧν ἕδρασαν ἢ ἔπαθον ἀδόλου γιγνομένης· ἧττον δὲ τούτων δικαιοῦν τοιούτοις, ὧν οὗς μὲν πλῆθος ἀπολύεται τῶν ἐγκλημάτων, οἱ δ' ἀδικήσαντες ἀλλήλους ἀναγκάζονται δίκας ὑποτέχειν λόγῳ κρινόμενοι καὶ νόμῳ. τούτων δὴ τῶν Ἀθηναίων ἐμοί τε δοκεῖ χρεῶν τὰς διαφορὰς καὶ μεγαλοψυχοτέρους ἡμᾶς ἐλέσθαι, καὶ γνώμην θέσθαι τοῦ μηδενὸς ἡμᾶς ἀλλήλοις μνησικακεῖν. σὺ δ' εἰ μὴ βούλῃ διαλάττεσθαι τοῦτον τὸν τρόπον, ὦ Τύλλε, ἀλλὰ καὶ διδόναι δίκας καὶ λαμβάνειν ἀξιοῖς τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις παρ' ἀλλήλων, ἕτοιμοι καὶ ταῦτα ποιεῖν εἰσιν Ἀλβανοί, τὰ κοινὰ ἔθη τρεπόμενοι· σάμμυοι. εἰ δέ τινας ἔχεις τρόπους ταύτας λέγειν ἑτέρας εἴτε καλλίους Ἀθηναῖοι εἴτε δικαιοτέρας, οὐκ ἀν φθάνοις φέρων εἰς μέσον, καὶ πολλοῦ σοι χάριν εἴσομαι. ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Φουφετίου, τρόπαιον τὸν λόγον ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς ἔλεξε· Καὶ ἡμεῖς, ὦ Φουφέτιε, βαρέως ὑποπτεύομεν ἡμᾶς καταλήψεσθαι συμφορά, εἰ δι' ἄμετρος καὶ φόνων ἀναγκασθείημεν κρίνειν τὸν συγγενῆ πόλεμον, καὶ ὑπὸ τῶν ἱερῶν ὁποτε τὰ πολέμια θύοιμεν, ἐκωλυόμεθα ἄρχειν μάχης. τάς τε ἀπορρήτους Φιδηνάτων καὶ Βιεντανῶν συνωμοσίας, ἃς ἐπ' ἀμφοτέροις ἡμῖν συνώμοσαν, ὀλίγῳ τρότερον πεπύσμεθα τῶνδε τῶν ἐκείθεν ξένων· καὶ οὐκ ἀφύλακτοι τοῖς αὐτοῖς ἐσμεν, ἀλλ' ὡς παθεῖν τε μηδὲν αὐτοὶ κακόν, κἀκείνοις τιμωρήσασθαι τῆς ὑπεβουλῆς ἀξίως παρεσκευάσμεθα· οὐχ ἧττόν τε σοῦ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον ἀμαχητὶ μᾶλλον ἢ ἄθλων τῶν ὅπλων ἐθελόμεθα. τρότεροι δὲ τρεσβεύεσθαι τοῖς Ἀθηναίων οὐκ ἀξιώσαμεν, ἐπεὶ τάχ' οὐδὲ ἤρξαμεν αὐτοὶ τρότεροι τοῦ πολέμου, ἀρξάντας δὲ ἠμυνάμεθα. ἀποτιθεμένων δ' ὑμῶν τὰ ὅπλα, δεχόμεθα τὰς τρεσκλήσεις ἀσμενοι· καὶ τοῖς διαλλαγῶν οὐδὲν ἀκριβολογούμεθα, ἀλλὰ τὰς καλίσας τε καὶ μεγαλοψυχοτάτας δεχόμεθα, πόθῳ ἀδίκημα καὶ πόθῳ ἁμάρτημα τῆς Ἀλβανῶν πόλεως ἀφιέντες· εἰ δὴ καὶ κοινὰ χρὴ καλεῖν πόλεως ἁμαρτήματα, ὧν ὁ τραταγὸς ὑμῶν Κλοίλιος αἴτιος ἦν, ὃς ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἡμῶν οὐ μεμπτὰς τέτικε δίκας τοῖς θεοῖς. ἀφείσθω δὴ πᾶσα ἐγκλήματος ἰδίου τε καὶ κοινοῦ τρεσφάσεις, καὶ μηδένος ἔτι μνήμη τῶν παρῃνυθότων ἔστω κακῶν, ὡς καὶ σοί, Φουφέτιε, δοκεῖ. ἀλλ' οὐκ ἀπόχρη τοῦτο μόνον ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως δὴ τὴν παρεοῦσαν εἰρήνην διαλυσόμεθα τρεὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὥστε μηδ' αὖτις πολεμεῖν ἐπὶ δεῖ τρασκευάζεσθαι· οὐ γὰρ ἀναβολὰς ποιησόμενοι τῶν κακῶν συμφηνύθαμεν, ἀλλ' ἀπαλλα-

„ ἀπαλλαγάς. τίς οὖν ἡ βεβαία τοῦ πολέμου καταλυσις ἔς αὖ, καὶ τί τρεσβεύσεις εἰς τὰ τρεσγράμματα ἐνάτεροι, νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον ἐσόμεθα φίλοι, σὺ μὲν παρέλιπες, ὦ Φουφέτιε, ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο τρεσθεῖναι πειράσομαι· εἰ παύσονται μὲν Ἀλβανοὶ φρονοῦντες Ῥωμαίοις ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἀγαθοῖς, οὐκ ἀνδρὶ μεγάλων κινδύνων καὶ πόνων αὐτὰ κτησαμένοις· οὐδὲν γοῦν πεπονθότες ὑφ' ἡμῶν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον κακὸν, ἀφ' τοῦ μισεῖτε ἡμᾶς, ὅτι δοκοῦμεν μὲν ἄμεινον ὑμῶν τρεάττειν· παύσαιντο δὲ Ῥωμαῖοι δι' ὑποψίας ἔχοντες Ἀλβανοὺς ὡς ἐπιβουλεύοντας ἀεὶ σφίσι, καὶ φυλαττόμενοι καθάπερ ἐχθρούς. οὐ γὰρ ἂν ἡνέσατο βέβαιος φίλος τῷ μισοῦντι οὐδείς. πῶς οὖν ἡνήσεται τούτων ἑκάτερον; οὐκ ἐὰν χάριν μὲν αὐτὰ ὦν τῷ ὁμολογίας, οὐδ' ἐὰν ὁμόσωμεν ἀμφότεροι καθ' ἱερῶν· μικρὰ γὰρ αὖταί γε αἱ φυλακαὶ καὶ ἀσθενεῖς· ἀλλ' ἐὰν κοινὰς ἡγησώμεθα τὰς ἀλλήλων τύχας. ἓν γὰρ ἐστιν, ὦ Φουφέτιε, λύσις δυσθεραπίνης ἐστὶν ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς γινομένης ἄχθος, τὸ μηκέτι τοῖς φθονοῦσιν ἀλλότρια τὰ τῶν φθονουμένων ἀγαθὰ ἡγεῖσθαι. ἵνα δὴ τοῦτο γένηται, Ῥωμαίοις οἶμαι δεῖν εἰς ὃ κοινὸν Ἀλβανοῖς εἰρήνην πάντα ὅσα τε νῦν ἔχουσι καὶ αὖθις ἕξουσιν ἀγαθά· Ἀλβανοὺς δὲ ἀγαπητῶς τὰ διδόμενα δέχεσθαι, καὶ γένεσθαι ἀπολωλεκότας ὑμᾶς, εἰ δὲ μήγε, τοὺς πλείστους τε καὶ ἀρίστους ὑμῶν τῆς Ῥωμαίων πόλεως οἰκήτορας. οὐ γὰρ δὴ Σαβῖνοι μὲν καὶ Τυρρηνοῖς καλῶς εἶχεν κλιπεῖν τὰς ἑαυτῶν πόλεις μεταθέσθαι τοὺς βίους ὡς ἡμᾶς· ὑμῖν γ' ἀεὶ τοῖς συγγενεστάτοις ὄν αὐτὸ τοῦτο ἡγούμενον οὐχ ἕξει καλῶς. εἰ δ' οὐκ ἀξιώσετε μίαν οἰκεῖν πόλιν τὴν ἡμετέραν, μεγάλην οὖσαν ἢ δὴ καὶ ἔτι μᾶλλον ἐσομένην, ἀλλὰ φιλοχωρήσετε τοῖς πατρῴοις ἐφεστίοις, ἐκεῖνό γέ τοι ποιήσατε· βουλυτήριον ἐν ἀποδείξαιτε ὁ τὰ συμφέροντα ὑπὲρ ἑκατέρας βουλεύσῃ πόλεως, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἀπόδοιτε μιᾷ τῇ κρείττονι πόλει καὶ πλείονα δυναμένῃ ποιεῖν ἀγαθὰ τὴν ἥττονα. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα αἱρεῖσθαι καὶ τούτων ἡγούμενον, τοῦ ἡγεῖσθαι βεβαίους ἡμᾶς ἔσεσθαι φίλους· δύο δὲ πόλεις οἰκεῖν ἰσοκρύφους, ὥσπερ νῦν, οὐδὲ πόλει ὁμονοήσειν. ταῦτα ἀκούσας ὁ Φουφέτιος, χρόνον εἰς βουλὴν ἠτήσατο· καὶ μετθμασὰς ὁμοῦ τὸν συλλόγου μετὰ τῶν παρόντων Ἀλβανῶν, εἰ χρὴ δέχεσθαι τὰς αἱρέσεις ἐσκόπει. ὡς δ' τὰς ἀπόρρητον γνώμας ἔλαβεν, ὑπεξελθὼν αὖθις πρὸς τὸν σύλλογον ἔλεξεν· Ἡμῖν μὲν, ὦ Τύλλε, τὴν μὲν πατρίδα καταλιπεῖν οὐ δοκεῖ, οὐδ' ἐξερημοῦν ἱερὰ πατρῴα καὶ πρεσγονικὰς ἑστίας, καὶ τόπον ὃν ἐγεῖς ἐτῶν πεντακοσίων οἱ

lum cōuenimus. Quæ sit igitur firma redintegrandæ pacis ratio, & quid vtrisq; faciendum vt ea perpetuo fruamur, quoniam a te Fufeti prætermissum est, ipse conabor apponere: nimirū si Albani desinant Romanorū inuidere fortunis, quas nō sine magnis laboriḃ. ac periculis amplificarunt: siquidem ne minimo quidē a nobis affecti incōmodo, ideo solū exosos nos habetis, quia prosperiore quā vos fortuna vti videmur: itē si Romani desinant Albanos tanquā insidiatores habere suspectos, & ab illis sibi tāquam ab hostib. cauere. nemo enim cum eo cui se exosum esse sentit, firmā amicitiam colere potest. Quomodo igitur vtrunq; poterit fieri? nō si ea fœderis tabulis inscribamus, ac ꝑ sacra vtriq; iuremus: (nā exiguæ ac infirmæ sunt hæ cautelæ) sed si alteri alterorū fortunas habeamus ꝓ cōmunibus. vnicū enim est Fufeti humani doloris ex alienis cōmodis remediū, si non amplius aliena bona putent quibus inuidēt. Quod vt fiat, auctor sum Romanis vt Albanos omniū bonorum quæ nūc habēt ac deinceps habituri sunt, participes faciāt: Albani vero grato animo quæ dantur accipiāt, & aut vniuersi cōmigrent in nostram vrbē, aut saltē maior pars ac potior. neq; enim decet Sabinos quidē Etruscosq; propriis sedib. relictis ad nos transisse; vos vero genere cōiunctissimos idē facere aspernari. quodsi eandē nobiscum vrbē incolere, magnā licet maiorēq; deinceps futurā, grauamini, tenente vos amore laris patrii, saltē illud facite: vnū designate senaculū, in quo de vtriusq; reip. cōmodis agitentur cōsilia; & principatum vni date, quæ scilicet potentior est, & plura in inferiorē cōferre beneficia potest. Hęc est mea sententia: quā si sequamur, existimo firmam inter nos fore amicitiā. alioquin si duas vrbes æquali eminentes fastigio incolamus, vt nūc, nulla speranda est cōcordia. His auditis Fufetius tēpus ad deliberandū postulauit: & cum paulisper cum suis e concilio secessisset, cōsultauit an esset accipienda cōditio: cognitaq; omnium voluntate reuersus ad consistoriū, sic locutus est: Nobis Tulle non placet patriam relinquere, neq; patria tēpla maiorumq; lares deserere, ac locum quem per quingentos ferme annos

maiores nostri tenuerunt; præsertim cũ nullum bellũ eo cogat, nec alia fatalis calamitas. vnũ autem senatum constitui, & vni ciuitati deferri principatum, nõ displicet. quamobrem & hoc, si ita videtur, fœderis cõditionibus adscribatur, omnisq; belli materia tollatur. Cũ iã cõueniret hactenus, disceptabatur penes vtram ciuitatem futurus esset principatus; multaque verba vltro citroq; super ea re sunt habita, vtroq; suæ ciuitati dominiũ vindicante. Albanus hæc prætendebat iura: Nobis Tulle totius Italiæ imperium debetur; qui a Græcis oriundi, nulli in hac terra genti secundi sumus magnitudine. quodsi nõ ceterarum gentiũ, certe Latinorum penes nos erit imperiũ iure optimo, nimirum quod natura apud omnes ex æquo gentes valere voluit, vt generis auctores præsint suę soboli. præ omnibus aũt coloniis, de quibus nihil hactenus conquerimur, vestræ principatus ad nos pertinet, quippe quæ nõ multo ante deducta sit, ita vt nostra soboles temporis vetustate perierit; sed tertia duntaxat ante hanc ætate. quodsi natura inuersis humani iuris legibus, iunioribus in senes, & nepotibus in progenitores tribuerit imperium, tunc & nos æquis oculis coloniæ dominiũ in metropolim aspiciemus, non ante. atq; hoc vnũ est principatus ius, quo nequaquã spõte cessuri vobis sumus: nunc alterũ æquis animis accipite. dicetur enim non in vestrũ opprobriũ, sed quia necessitas postulat. Albanorũ genus quale olim sub vrbis conditorib. fuit, tale vsq; ad nostra tempora permãsit, nec vlla ostendi hominum natio potest, præter Græcos & Latinos, quæ ius ciuitatis apud nos adepta sit. at vos exquisitum reip. genus apud vos corrupistis, Etruscis ac Sabinis in eam receptis, aliisque multis barbaris sine lare vagantibus: ita vt germani generis nostri exiguus apud vos sit numerus, multipliciter superantibus exteris & adscititiis. itaque si vobis principatum cesserimus, germanis præerunt suppositi, Græcanicis barbari, indigenis adscititii. non enim potestis dicere, quod aduenarum turba exclusa ab administratione reipublicæ, ipsi indigenæ retinueritis ciuitatis gubernacula: imo etiam reges cre-

πατέρες ἡμῶν κατέχον, καὶ ταῦτα μὴ πολέμου κα- «
τειληφότος ἡμᾶς, μηδ' ἀνάγκης θεοπέμπτου συμφορᾶς «
μηδεμιᾶς· ἐν δὲ καθαρήσασθαι βουλευτήριον, καὶ «
μίαν εἶναι πλὴν ἀρχὴν τῆς ἑτέρας πόλιν, οὐκ ἀπα- «
ρέσκει. χαριέσθω δὲ καὶ τοῦτο ὃ μέρος ἐν ταῖς συνθή- «
καις, εἰ δοκεῖ, καὶ πᾶσι αὐτηρήσθω πολέμου τοιαύτα- «
σις. ὡς οὖν συνέβη ἀνάγκαι τοῦτοις, τοῖς τὰ μελλούσης
τῶν ἡγεμονίων τοῦ παλαιοῦ θεσθαι πόλεως διεφέροντο,
καὶ πολλοὶ ἐλέχθησαν εἰς τοῦτο λόγοι παρ' ἀμφοτέ-
10 ρων, δικαιοῦντος ἑκατέρου τῶν αὐτῶν πόλιν ἄρχειν τῆς
ἑτέρας. ὁ μὲν οὖν Ἀλβανὸς τοιαῦτα τοιεῖτο δίκαια.
Ἡμεῖς, ὦ Τύλλε, καὶ τῆς ἀνῆς ἄρχειν ἀξιοῦμεν Ἰ- «
ταλίας, ὅτι ἔθνος Ἑλληνικὸν καὶ μέγιστον τῶν κατοι- «
κούντων τῶνδε τῶν χῶν ἐθνῶν παρέχομεν· τοὺς δὲ Λατῖ- «
νων ἔθνους, εἰ μηδενὸς τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἠνείαις δικαιοῦ- «
μεν οὐκ ἄτερ αἰτίας, ἀλλὰ χρῆ τὸ κοινὸν αὐθεφίπων «
νόμον, ὃν ἡ φύσις ἔδωκεν ἅπασι, τῶν οἰκείων ἄρχειν «
τοὺς τοιούτους. οὐ γὰρ ἡ πάσας τὰς ἀνάγκας ἀποικίας, « 10
ἃς μέχρι τοῦ παρόντος οὐδὲν ἐγκαλοῦμεν, τῶν ὑμετέ- «
20 ρας οἰόμεθα δεῖν πόλεως ἄρχειν, ἀ τοιοῦ πολλοῦ πλῶ «
ἀποικίαν εἰς αὐτὴν ἀπεταλκότες, ὥστε ἀζήτητον εἶναι «
ἤδη ὀλίγῳ ἀφ' ἡμῶν χρόνῳ οὐδὲν χρόνον παλαιωθέν, ἀν- «
λὰ τῇ τείτῃ γενεᾷ τοιοῦτος. ἐὰν δὲ ἀναστρέφα- «
τα τὰς αὐθεφπίνας δικαιώσῃς ἡ φύσις τὰ νέα τῆς «
τῶν πρεσβυτέρων ἄρχειν, καὶ τὰ ἔκγονα τῶν τοι- «
γόνων, πότε καὶ ἡμεῖς ἀνεξόμεθα τὴν μητρόπολιν οὐ- «
τῆς ἀποικίας ἀρχομένην ὁρῶν, τοιοῦτον ὄν. ἓν μὲν «
δὴ τοῦτο ὃ δικαίωμα παρεχόμεθα τῆς ἀρχῆς, ἧς «
οὐκ ἀν ἀποστήμεν ὑμῖν ἑκόντες. ἕτερον δὲ τοιόνδε· «
30 δέξασθε δὲ αὐτὸ μὴ ὡς ὀφὶ βραβολῆ καὶ ὀνειδισμῷ «
τῷ ὑμετέρῳ λεγόμενον, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ ἕνεκα· ὁ- «
πὶ δὲ μὲν Ἀλβανῶν ἔθνος εἰ ὀφὶ τῶν κλισάντων τὴν «
πόλιν, τοιοῦτον ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων βραμένη· «
καὶ οὐκ ἀν ἔχοι τὶς ὀφὶ δεῖξαι φῦλον ἀνθεφπίνων οὐ- «
δέν, ἔξω τῶν Ἑλληνικῶν τε καὶ τῶν Λατίνων, ᾧ τὸ πο- «
λιτείας μεταδεδώκαμεν· ὑμᾶς δὲ τὴν ἀκρίβειαν τῶν «
παρ' ἑαυτοῖς πολιτευμάτων διεφθάρκαστε, Τυρρήνοις «
τε ὑποδεξάμενοι καὶ Σαβίνοις, καὶ ἀνέ- «
40 λίοις καὶ πλανήτοις βαρβάροις πολύ πολλοί· ὥστε «
ὀλίγον τὸ γνήσιον ὑμῶν ἐστιν ὅσον ἀφ' ἡμῶν· ὡρμίσθη, «
μᾶλλον δὲ πολλοστὸν τῶν ἐπεισάκτου τε καὶ ἀλλοφύ- «
λου. εἰ δὲ ἡμεῖς τοιοῦτοι γεγενήσαμεν ὑμῖν τῆς ἀρχῆς, τὸ «
νόθον ἀρξῇ τῶν γνησίων, καὶ τὸ βάρβαρον τῶν Ἑλληνικῶν, «
καὶ τὸ ἐπείσακτον τῶν αὐτηγενῶς. οὐδὲ γὰρ αὖ τοῦτο ἔχοι- «
τε εἰπεῖν, ὅτι τὸν μὲν ἔπηλυν ὄχλον οὐδενὸς εἰάκα- «
τε εἰς τῶν κοινῶν κύριον, ἀρχέλε δ' αὐτοὶ τῆς πό- «
λεως καὶ κελεύετε οἱ αὐτηγενῆς· ἀλλὰ καὶ βασιλῆς ἀπο- «

δείκνυτε

» δείκνυτε ξένους, καὶ τὸ βουλῆς τὸ πλῆθον ὑμῖν οὐκ τῶν ἐπη-
» λύδων, ὧν οὐδὲν αὐτὸ φήσαιτε ἑκόντες ὑποτιθέμενον. τίς
» γὰρ ἑκουσίως ἀρέσκεται τῷ κρείττονι ὑπὸ τοῦ χείρονος;
» πολλὴ δὴ μανία καὶ κακότης, ἃ δὴ ἀνάγκαιν φαίμεν αὐ-
» τοῖς ὑποτιθέμεθα, τοιαῦτα ἡμᾶς ἑκόντας δέχεσθαι. τε-
» λευταῖός μοι λόγος ἐστίν, ὅτι τὸ Ἀλβανῶν πόλεως οὐ-
» δὲν ἔτι τοῦ δικαίου μέρος τῶν πολιτευμάτων, ὀκτωκαι-
» δεκάτην ἤδη γενεὰν οἰκουμένης, καὶ πόλιν οὐκ κόσμῳ
» τὰ σωφήν καὶ πάτρια ἐπιτελούσης· ἡ δ' ὑμετέρα πόλις
» ἀδιακόσμητός ἐστι καὶ ἀδιάπακτος, ἅτε νεόκτιστος οὖσα καὶ 10
» οὐκ πολλῶν συμφορητὸς ἐθνῶν, ἢ μακρῶν δεῖ χρόνων
» καὶ παμπόλλων πολυδαπῶν, ἵνα καθαρτυθῇ καὶ πεύσῃ
» τεταπομένη καὶ γασαίζοι, ὥσπερ νῦν. ἀπόρλεις δ' αὖ
» εἰποιμι, ὅτι δεῖ τὰ καθεστηκότα τῶν τεταπομένων, καὶ
» τὰ πεπφεσμένα τῶν ἀδοκιμάστων, καὶ τὰ ὑγιαίνοντα τῶν
» νοσούντων ἀρχὴν οἷς ὑμεῖς τοιαῦτα ἀξιοῦτε οὐκ
ὀρθῶς ποιεῖτε. Τοιαῦτα τῶν Φυφείου λέξαντος, τοῦ Δα-
» λαβοῦ ὁ Τύλλος τὸν λόγον εἶπε· Τὸ μὲν οὐκ φύσεως
» καὶ τοιούτων ἀρετῆς δίκαιον, ὦ Φυφέτιε καὶ ὑμεῖς αὐ-
» τοί Ἀλβανοί, κοινὸν ἀμφοτέροις ἡμῖν. τοὺς αὐτοὺς γὰρ 20
» ὁμολόμεθα τοιούτους ἑκάτεροι· ὥστε οὐδὲν δεῖ τούτου
» χάριν ὅτε πλέον ἡμῶν ἔχειν τοὺς ἑτέρους, ἢ τ' ἔλαττον.
» ὁ δ' ἀρχὴν οὐκ πάντος τῶν ἀποικιῶν τὰς μητροπόλεις,
» ὡς αὐταρκῆόν τι φύσεως νόμιμον, ἢ τε ἀνθῆς οὔτε δί-
» κημον ἠξίωτο ὑφ' ἡμῶν. πολλά γέ τοι φῦλά ἐστιν αὐθρώ-
» πων, παρ' οἷς αἱ μητροπόλεις οὐκ ἀρχέσιν ἀλλ' ὑποτα-
» κόντων τῶν ἀποικίας. μέγιστον δὴ καὶ φανερώτατον τοῦ λό-
» γου τοῦδε παράδειγμα ἡ Σπαρτιατῶν πόλις, ἢ τῶν ἀνῆ- 30
» λων μόνον ἀξιοῦσα ἀρχὴν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν Δω-
» ρικῶν ἔθνους, ὅθεν ἀπῳκίσθη. καὶ τί δεῖ τοῦτο λέ-
» γειν; αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς οἱ τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀποικίσαν-
» τες, Λαβίνιατῶν ἔστε ἄποικοι. εἰ δὴ φύσεώς ἐστι νόμος
» ἀρχὴν τῶν ἀποικίας τῆς μητρόπολιν, οὐκ αὖ φανοιεν ἀμ-
» φοτέροις ἡμῖν Λαβίνιαται τὰ δίκαια τοιοῦντες;
» τοιοῦτον μὲν δὴ τοῦτον ὑμῖν δίκαιόν τε καὶ πλείστην
» ἔχων ὑποτοπίαν, ταῦθ' ἱκανά. ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς βίους
» τῶν πόλεων αὐτὴ παρεξεπάξαι ἀλλήλοις ἐπιχειρεῖς, ὦ
» Φυφέτιε, λέγων ὅτι τὸ μὲν Ἀλβανῶν ἐὐθυὲς ὅμοιον
» ἀεὶ διαμένοι, τὸ δ' ἡμέτερον ἐξέφθαρται τῆς ἐπιμι-
» ξίας τῶν ἀλλοφύλων, καὶ οὐκ ἠξίοις ἀρχὴν τῶν γνησίων 40
» τοὺς νόθους, οὐδὲ τῶν αὐτηγενῶν τοὺς ἐπήλυδας, μάθε
» καὶ τοῦτο ἀμφοτέρων μάλιστα τὸ δικαίωμα. ἡμεῖς
» δὲ τοσοῦτον δεόμεθ' αἰσχύνεσθαι κοινῇ αἰναδείξαντες
» τὴν πόλιν τοῖς βουλομένοις, ὥστε καὶ σεμνυνόμεθα ἐπὶ
» τούτῳ μάλιστα τῶν ἔργων, οὐκ αὐτοὶ τοῦ ζήλου τοῦ-

atis peregrinos, & senatus maior pars constat ex aduenis: quorum nullum dicetis contigisse vobis volentibus. quis enim potior, sponte ferat deterioris imperium? Magnæ igitur insaniæ & improbitatis fuerit, quæ non potestis negare vos pati coactos, ea nos sponte admittere. Postrema ratio est, quod in Albana ciuitate, nulla *ciuium* pars in reip. forma quidquã mutat; sed iam per octodecim ætates, ex quo condita est vrbs, patrias consuetudines omnes decenter obseruat. vestra cõtra nondum satis ordinata est, vtpote non ita pridẽ condita & conflata ex multis nationibus, opus habens longo tempore variaq; fortuna donec componatur, præsentibusque turbis ac seditionib. liberetur. nemo autẽ negauerit quin cõposita perturbatis, spectata inexploratis, & sana ægrotis imperare debeãt. quod vos inuertere conantes, nõ recte facitis.

Hęc cum dixisset Fufetius, Tullus acceptis dicendi vicib. respondit: Quod ad naturæ ius maiorumq; virtutẽ attinet, Fufeti, vosq; viri Albani, est illud vtrisq; nostrum cõmune: nã iisdẽ vtriq; gloriamur generis principibus; nec est cur hac in re alteri præferamur aut postferamur alteris. Quod vero colonias suis matricib. lege naturæ subiici oportere cõtenditis, nec verum nec æquũ nobis videtur. multæ enim gentes sunt, in quib. metropoles coloniis suis non imperant, sed parent: cuius rei magnum & illustre exemplum est Spartana ciuitas, quæ non solum in ceteros Græcos, verum etiam in Dorienses imperiũ sibi vindicat, a quib. ducit originem. & quid opus est de aliis dicere? vos ipsi qui nostrã vrbem cõdidistis, coloni estis Lauinienſiũ. Quodsi ergo naturæ lege metropoli in coloniã debetur imperium, an nõ hac parte Lauinienſiũ quam vtrorumq; nostrum erit caussa potior? Hæc ad primam & speciosissimam rationem vestram respõdisse sufficiat. quia vero etiã vitarum vtriusq; ciuitatis collationẽ instituisti Fufeti, asserens Albanis eundem perpetuo ꝓbi generis tenorẽ manere, nos contra externi sanguinis admixtu vitiatos esse; eoque indignum esse vt adulterini germanis, & aduenæ indigenis imperent; disce quantum hic quoque tua te fallat opinio. nos enim adeo non pudet communicasse ciuitatem quibuslibet, vt ea re præcipue gloriemur. nec primi hoc exem-

plum introduximus, ſed ab Atheniẽſibus accepimus, quorum reſp. inter Græcos eſt clariſſima, & hanc ob rem ſi non maxime, at nõ minime floret. & cum res hæc multa nobis attulerit bona, non eſt quod nos eius, ceu delicti, vel pigeat vel pœniteat. magiſtratus etiam, ſenatoria dignitas, & ceteri honores, deferuntur apud nos non iis qui amplas poſſident opes, aut lõgam maiorum indigenatũ poſſunt oſtendere ſeriem, ſed iis qui talibus honorib. ſunt digni. nulla enim alia re quã virtute humanam nobilitatem conſtare ducimus. reliqua turba ciuitatis corpus eſt, roburq; ac vires affert ad exſequenda potiorum cõſilia. Et humanitas hæc ciuitatem noſtram magnam ex parua reddidit, ac finitimis verendam ex cõtemptibili fecit: huic item inſtituto, quod tu Fuſeti accuſas, debemus quod ceterorum Latinorum nemo de principatu nobiſcũ contendit. in armorum enim vi ſita eſt vrbium potẽtia; quæ nulla eſt abſque numeroſa ciuium multitudine. quæ vero paruę ſunt & infrequentes, atque ideo debiles, nec alias nec ſeipſas poſſunt regere. ac in ſumma ei demum licebit reprehendere aliena inſtituta, ſuaque extollere, qui oſtendere poteſt ſuam remp. iis ſtudiis quę prædicat, auctiorem & feliciorẽ eſſe factam; alias contra, quæ reprehenduntur, his neglectis prolapſas in deterius. noſtra vero diuerſa eſt conditio; quando veſtra ciuitas e maiori gloria & amplioribus opibus in minorem familiam contracta eſt; nos, ab exiguis orſi principiis, non longo tempore maximã inter finitimas vrbes Romã his inſtitutis fecimus, quæ tu improbas. Seditiones vero quas nobis Fuſeti obiicis, ad ſalutem & amplificationem reipublicæ cõducunt, non ad perniciem eius, vel imminutionem. contenditur enim vtri plus reip. profint, ſeniores an iuniores, indigenæ an aduenæ. Et vt rem in pauca verba conferam, iis qui aliis imperare volunt, hæc duo adeſſe debent, in bello vires, in conſiliis prudentia; quorum neutro deſtituimur. nec vanam hanc eſſe iactantiam, teſtis eſt experientia, omnibus verbis potior. tantũ certe roboris atq; amplitudinis intra tertiam ab vrbe condita ætatem non potuiſſet nobis accreſcere abſq;

δὲ ἀξιοῦντες, ὥσθ' ὁ τῆς Ἀθηναίων πόλεως ὃ πα-
ράδειγμα λαβόντες, ἧς μέγιστον κλέος ἐν Ἕλλησίν ἐ-
στι, καὶ οἷός τ' ἦν τοῦτο οὐχ ἥκιστα, εἰ μὴ μάλιστα, ὃ πολίτευ-
μα. καὶ ὃ παράδειγμα ἡμῖν πολλῶν ἡγούμενον ἀγαθῶν
αἴτιον, οὔτ' ἐπιμεμψίν ὅτε μεταμέλειαν ὡς ἡμῶν τη-
κόσι φέρει· ἀξίᾳ τε καὶ βουλεύσει καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἡμᾶς
καρπούται παρ' ἡμῖν οὐχ ὁ πολλὰ χρήματα κεκτη-
μένος, οὐδὲ ὁ πολλοὺς πατέρας ἐπιχωρίους ἀποδεῖ-
ξαι δυνάμενος, ἀλλ' ὅστις ἀμφοῖν τούτων τῶν ἡμῶν ἄ-
ξιος. ὁ γὰρ ἐν ἀφανεῖ τινὶ τῶν ἀνθρωπίνων εὐδόξαν
ὑπαρχὴν νομίζομεν, ἀλλ' ἐν ἀρετῇ. ὁ δὲ ἀνθρωπος ὄ-
χλος σῶμα τῆς πόλεώς ἐστιν, ἰσχὺν καὶ δυνάμιν τοῖς
βουλευθεῖσιν ὑπὸ τῶν κρείττων παρεχόμενος. με-
γάλη τε ἡμῶν ἡ πόλις ἐκ μικρᾶς, καὶ φοβερὰ τοῖς
πανοικεσίαις ἐξ ἀνεπιφανοῦς ἀρχὴ ταύτῃ τῇ φι-
λανθρωπίᾳ γέγονε, τῆς τε ἡγεμονίας, ὑφ' ἧς τῶν
ἀνῶν Λατίνων οὐδεὶς ἀνέπεισεν ἡμᾶς, τοῦτο
Ῥωμαίοις ὃ πολίτευμα ἦρξεν, οὗ σὺ κατηγορεῖς, ὦ
Φουφέτιε. ἐν ἰσχύϊ γὰρ ὅπλων κεῖται ὃ τῶν πόλεων
κράτος, αὕτη δ' ἐκ πολλῶν σωμάτων ἐστί. τοῖς δὲ
μικροῖς καὶ ὀλιγανθρώποις, καὶ ἀφ' τοῦτο ἀσθενέ-
σιν οὐκ ἔστιν ἀρχὴν ἑτέρων, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῶν ἀρχήν.
καθόλου δ' ἔγωγε τοῦ ὑπολαμβάνω δεῖν ἀφανί-
ζειν τὰς ἑτέρων πολιτείας, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπαινεῖν, ὅ-
τῳ τὶς ἔχει δεῖξαι τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐκ τῶν τῶν-
τα ἐπιτηδεύειν, ἃ φησιν, ἐνδαίμονα καὶ μεγάλην
οὖσαν· τὰς δὲ ἀφανιζομένας, ἀφ' ὃ μὴ τοῦτο
ποιοῦσι, δυστυχούσας. τὰ δ' ἡμέτερα ποιή-
ματα οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλ' ἡ μὲν ὑμετέρα πόλις
ἀπὸ μείζονος αὐχήματος ἀρξαμένη καὶ πλείονων ἀ-
φορμῶν τυγοῦσα, εἰς ἐλάττονα οἶκον συνῆκται· ἡμεῖς
δὲ μικρὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς λαβόντες, οὐ πολλῷ
χρόνῳ μεγίστην τῶν πολιοχώρων πόλεων τὴν Ῥω-
μην πεποιήκαμεν τούτοις τοῖς πολιτεύμασιν, ὧν σὺ
κατηγορεῖς, ἀρξάμενοι. ὃ δὲ φασιάζον ἡμῖν, ἐπεὶ καὶ
τοῦτο δι' αἰτίας εἶχες, ὦ Φουφέτιε, οὐκ ὀρθῶς ἀφαφο-
ρᾷ καὶ ἐλαττώσει τῶν κοινῶν, ἀλλ' ὀρθῶς αὐξήσει καὶ
αὐξήσει τοῦ. φιλοτιμούμεθα γὰρ οἱ νεώτεροι τοῖς
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ οἱ ἔποικοι τοῖς οἰκεῖ-
λεγμένοις, πότεροι πλείονα ποιήσωμεν ὃ κοινὸν ἀ-
γαθά. ἵνα δὲ συνελόντες εἴπω, τοῖς μέλλοισιν ἑτέρων
ἀρξειν δύο τοῦτο δεῖ τοῦτο, τὴν ἐν τῷ πολε-
μοῦντι, καὶ τὴν ἐν τῷ βουλεύεσθαι φρόνησιν· ἃ
τοῦ ἡμᾶς ἔστιν ἀμφότερα. καὶ ὅτι οὐ κενὸς ὁ κόμ-
πος, ἡ πάντος λόγου κρείττων πεῖρα ἡμῖν μάρτυρ.
τοσαύτην χρόνῳ μεγέθη καὶ δυνάμει πόλιν οὐχ οἷόν
τε ἦν γενέσθαι τε ἐν τῇ γενεᾷ μιᾷ τ' οἰκισμόν, εἰ μὴ

τό τε

τὸ τε ἀνδρεῖον ἐπιδεδώκεν αὐτῇ καὶ ὃ φρόνιμον. ἰσχυραὶ
δὲ τεκμηριῶσαι ὃ κράτος αὐτῆς πολλαὶ πόλεις ἐκ
τῶν Λατίνων ἔσαν γνῶσις, καὶ τὴν κλῖσιν ἀφ' ὑμῶν ἐ-
χουσαι, αἳ τὴν ὑμετέραν ὑποδεδοῦσαι πόλιν, ἡμῖν
προσκεχωρήκασι, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχεσθαι μᾶλ-
λον ἀξιοῦσιν, ἢ ὑπὸ Ἀλβανῶν· ὡς ἡμῶν μὴ ἀμφό-
III τερα ἰκανῶν ὄντων τοῖς τε φίλοις δοῦναι, καὶ τοῖς ἐ-
χθροῖς κακῶς· ὑμῶν δ', ὦ δ' ἕτερα. πολλὰ εἶχον ἔτι καὶ
ἰσχυρὰ, ὦ Φουφέτιε, πρὸς τὰς δικαιώσεις, ἃ σὺ παρέ-
χεις, λέγειν· μάταιον ὃ ὁρῶν τ' λόγον, καὶ οὐ ἴσως τὰ πολ-
λὰ τοῖς σοῖς λόγοις ἐλεγξησόμεθα, πρὸς αὐτὰ πάλαις
ὀνόματα ὑμᾶς τοὺς δικαίους κρίσεις παύσομεν λέγων. ἕνα
δὲ ὑπολαμβάνω κράτιστον εἶ) καὶ μόνον ἡμῶν τὰ νεί-
κη δυνάσθαι διακρῖναι τόπον, ᾧ πολλοὶ βάρβαροί
τε καὶ Ἕλληνες εἰς ἔριδα καταστάντες οἱ μὲν ὑπὲρ ἡ-
γεμονίας, οἱ δὲ ὑπὲρ ἀμφισβητησίμου γῆς ἐγένοντο·
τοῦτον εἰπὼν ἔτι, παύσομεν· εἰ ποιησάμεθα μέρος τινὶ
τῆς ἑαυτῶν φαλάγγος ἑκάτεροι τ' ἀγῶνα, εἰς ὀλίγιστόν τι
πλῆθος ἀνδρῶν συναγαγόντες τὴν τοῦ πολέμου τύ-
χην· ἐξ ὁποτέρας δ' ἂν πόλεως οἱ κρατήσαντες τῶν
ἀντιπάλων νικῶντα, ταύτῃ συγχωρήσαμεν ἀρχὴν τῆ
ἑτέρας. ὁπόταν μὲν διαρῆται ὑπὸ λόγου, ταῦτα
ὑπὸ τῆ ὅπλων κρίνεται. τὰ μὲν λεχθέντα περὶ τῆς
ἡγεμονίας τῆ πόλεων δικαιώματα ὑπὸ ἀμφοτέρων
τῆ στρατηγῶν, διὰ δὲ τοῦ· τέλος δὲ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἠ-
κολούθησεν οὗ ὁ Ῥωμαῖος ὑπτέλιπετο. οἱ γὰρ ὃ ἐν ᾧ συλ-
λόγῳ παρόντες Ἀλβανῶν τε καὶ Ῥωμαίων, ταχεῖαν ἀ-
παλλαγὴν τῆ πολέμου ποιήσασθαι ζητοῦντες, ὅπλοις
ὃ νῦκος ἔγνωσ διελεῖν. συγχωρηθέντος ὃ καὶ τόπου, περὶ
τῆ πλήθους τῆ ἀγωνιζομένων ζήτησις ἐγίνετο, ὃ τὴν αὐ-
τὴν ἑκατέρου τῶν στρατηγῶν ἀφάνειαν ἀποδεικνυ-
μένου. Τύλλος μὲν γὰρ ἐβούλετο ἐλαχίστοις σώμασι γε-
νέσθαι τῆ τοῦ πολέμου κρίσιν, ἑνὸς Ἀλβανῶν τοῦ λαμ-
προτάτου πρὸς ἕνα Ῥωμαίων τῆ ἄριστον μονομα-
χήσοντος· καὶ προθύμως ἐῶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆ ἑαυτοῦ πα-
τρίδος ἀγωνίσασθαι, προκαλούμενος εἰς τὴν ὁ-
μοίαν φιλοτιμίαν τῆ Ἀλβανὸν, καλοῖς ἀποφαίνων τοῖς
αἰφνιδίοις τὰς τῶν στρατοπέδων ἡγεμονίας τοῖς ὑπὲρ
ἀρχῆς καὶ δυναστείας ἀγῶνας, ὃ μόνον ἐὰν νικήσωσιν
ἀγαθοὶς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κρατηθῶσιν ὑπ' ἀ-
γαθῶν· καὶ διεξιὼν ὅσοι στρατηγοὶ καὶ βασιλῆς τὰς ἑαυ-
τῶν ψυχὰς προκινδυνεύσαντες τῶν κοινῶν παρέχον,
δίκνυν ἡγούμενοι τῶν μὲν ἡμῶν πλέον ἀγοὶ φέρεσθαι,
τῆ δὲ πολέμων ἔλαττον· ὁ δὲ Ἀλβανὸς ὃ μὲν ὀλίγοις
σώμασι κινδυνεύειν τὰς πόλεις ὀρθῶς ἐνόμιζεν εἰρῆσθαι,
περὶ ὃ τ' ἑνὶ πρὸς ἕνα μάχης διεφέρετο, λέγων ὅτι τοῖς
μὲν ἡγουμένοις τῶν στρατοπέδων, ὅταν ἰδίαν κατα-

eximia fortitudine ac prudentia. argumento ſunt multæ Latini nominis ciuitates, quæ licet veſtræ ſint coloniæ, ſpreta tamẽ veſtra rep. ad nos acceſſerunt, ac Romanis quam Albanis parere malunt: quippe qui vtrunque valeamus, & amicos beneficiis, & hoſtes incõmodis afficere; cũ vobis ad neutrum ſatis ſit virium. Multa inſuper & valida, contra ea quæ prætẽdis iura, afferre poſſem, Fufeti: ſed quum fruſtra fieri verba videam, & pleraq; tuis rationibus pariter cõfutatum iri, plura apud vos, aduerſarios & *parum* æquos iudices, dicere ſuperſedeo. Porro vnũ opinor modum optimũ, & qui ſolus noſtram litem dirimere poſſit, quo antehac multi vſi ſunt tam Græci quam barbari, ſiquando in cõtentionem inciderent de principatu aut agro cõtrouerſo. hoc expoſito, finem dicendi faciã. equidem cenſeo certamen id belliq; fortunã committendam vtrinq; parti exercitus *minimæ*, contractę in exiguum virorũ numerum, quo vtriuſcunq; vrbis ciues ſuperiores fuerint, ei tradatur imperium in alterã. quæ enim verbis dirimi non poſſunt, ea armis decerni ſolent. His ab vtraque parte pro aſſerendo imperio dictis, tãdem ium eſt in Romani ſententiam. cum enim vtriq; concilii proceres, Albani & Romani, celerem belli finem cuperent, placuit eã contentionem armorũ arbitrio dirimi. Quo approbato, quærebatur de numero eorum qui pugnã capeſſerent, quod nõ eandem vterq; dux hac de re ſententiã diceret. Tullus minimo numero decernirẽ volebat, & vnũ cum vno committi, Albanorum præſtãtiſſimum cum Romanorum fortiſſimo; & ipſe pro patria dimicare paratus erat, Albanumq; ducem ad æmulationem prouocabat. nam pulchrum eſſe belli ducibus, pro principatu ac potentia decertare, ſiue fortes viros ipſi vincant, ſiue a fortib. viris ſuperentur; recenſebatque multa regum ac ducum exempla, qui caput pro republica periculis obiectauerant, indignum rati ſi plus honoribus quã bellica virtute poſſe viderentur. Albanus aſſentiebatur decernendum quã pauciſſimorum corporum periculo; nõ tamẽ ſingulari certamine. aiebat enim, duces, ſi proprium aſ-

ſerant principatum, honeſte ac neceſſario tale inter ſe certamen ſuſcipere: quoties vero ciuitates ipſæ de principatu contendunt, non modo periculoſam eſſe huiuſmodi aleam, ſed etiam turpem, ſiue potiorem ſiue deteriorem conditionem hoc certaminis genere obtineant. præſtare vt terni vtrinq; lectiſſimi viri depugnẽt in conſpectu vtriuſque exercitus, Albani & Romani. hunc enim numerum ad quaſcunque cõtrouerſias dirimendas eſſe maxime idoneum, vt qui principium, medium, & finem in ſe contineat. In hanc conditionem poſteaquam vtrinque conuentum eſt, ſoluto concilio, in ſua vtrique caſtra digreſſi ſunt. Vterque deinde dux aduocatis in concionem ſuis copiis, expoſuit quid actum eſſet in colloquio, & quæ finiẽdi belli ratio placuiſſet. cumq; ducum conuenta magno vtriuſque exercitus cõſenſu probarentur, mirifice ambiebatur hæc opera a centurionibus ac militib. certatim ſe offerentibus, & ad hanc palmam non verbis modo, verum factis etiam aſpirantibus; ita vt difficilem ducibus delectum facerent. vt enim quiſque erat aut maiorum claritate illuſtris, aut corporis robore conſpicuus, aut manu promptus, aut felici aliquo audaciue facinore notabilis, primum ſe poſtulabat accenſeri trium ſelectorum numero. Tandem ambitioſa iſta in vtriſque caſtris ſtudia dux Albanus compeſcuit, animaduertens diuinitus iamdudum proſpectum harum ciuitatũ futuro certamini, datosque illis propugnatores non obſcuris ortos familiis, bellicaque virtute præſtantes, & præter eximiam formæ ſpeciem nõ vulgari ſed rara natiuitate admirabiles. Sequinius enim Albanus vno eodemq; tempore gemellas filias, alteram ciui ſuo Curatio, alteram Romano clocauerat Horatio. hæ ſimul ambæ grauidæ factæ, primo partu prolem maſculã ediderunt trigeminã: quam parentes, vt fauſto domui patrieq; natã omine, omnẽ educauerunt, donec adoleſceret: deinq; illis formam (vt iam ante dixi) & robur animoſq; nullis generoſitate inferiores addidit. His viris Fufetius committẽdum de principatu certamẽ ratus, Romanum regem

σκευάζωνται δυναστείαν, καλὸς καὶ ἀναλκὴς ἐς ἃ ὁ
πόλεμος ἀρχῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγών, τῆς τῶν πόλεων αὐ-
τῶν, ἐπιδείξασθαι τῶν πολεμίων δυναμένων) πρὸς ἀλ-
λήλους οὐ μόνον σφαγεὰς ἀλλὰ καὶ αἰχμὴς ὁ δυνάμενος μονο-
μαχίας κίνδυνος, εἰ καὶ τε ἀρείπονος λάβοιντο τύ-
χης, εἰ καὶ τε χείρονος. ἵνα δὴ ἄνδρας ἐπιλέκτους ἀφ'
ἑκατέρας πόλεως συνεβάλλετο ἐκ τῶν ἀπιόντων ὄ-
ψιν Ἀλβανῶν τε καὶ Ῥωμαίων δυναγωνίσασθαι. ἐπιτη-
δότατον γὰρ εἶναι τόνδε τὸν ἀριθμὸν εἰς πᾶσαν ἀμφισβη-
τουμένου πρᾶγματος διαίρεσιν, ἀρχήν τε καὶ μέσα καὶ
τελευτὴν ἔχοντα ἐν αὐτῷ. ταύτῃ πρεσβευόντων τῇ
γνώμῃ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀλβανῶν, ὅ τε σύλλογος διε-
λύθη, καὶ ἐπὶ τοὺς ἰδίους ἀπῆρε ἑκάτεροι χάρακας. ἔν-
θεν καλέσαντες εἰς ἐκκλησίαν τοὺς δυνάμεις ἀμ-
φοτέρας οἱ στρατηγοὶ, διεξῆλθον ἅ τε διῃρέθησαν αὐτοὶ
πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐφ' οἷς συνέθεντο καταλῦσαι τὸν
πόλεμον. ἐπικυρωσάντων δὲ τῶν στρατιωτῶν ἀμφοτέρων
τὴν πολλὴν ἐνδόκησιν τοῦ τῶν στρατηγῶν ὁμολογίας, θαυ-
μαστὴ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοτιμία καὶ λεχαγοῖς καὶ στρα-
τιώταις, πολλῶν πόθον τοῦ θυμουμένων ἐξενεγκεῖν θαυ-
τὰ τῆς μάχης ἀρετεῖα, καὶ ὁ λόγῳ σπουδαζόντων μό-
νον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ φιλοτιμίας ἀποδεικνυμένων· ὥστε
χαλεπὸν ἦν εὑρεῖν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν τὸν τῶν ἐπιτη-
δειοτάτων ἀφαίρεσιν. εἰ γὰρ τις ἐν ἢ πατέρων ἐπι-
φανεία λαμπρὸς, ἢ σώματος ῥώμῃ ἀναστρεπτὸς, ἢ
τοξείᾳ τῇ κατὰ χεῖρα ἐπιτυχὴς, ἢ κατ' ἀνδρεῖον τινὰ τύ-
χον ἢ πόλεμον ἐπίσημος, αὐτῶν ἠξίου τάττειν τοῦτον ἐν
τοῖς τεσσαρεσί. ταύτῃ δὲ πολὺ χρεοῦς ἐν ἀμφοτέροις
τοῖς στρατεύμασι τὴν φιλοτιμίαν ὁ τῶν Ἀλβανῶν ἔπαυσε
στρατηγὸς, ἐνθυμηθεὶς ὅτι θεία τοῦ νοῦ ἐκ πολλοῦ
προορωμένη τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τῇ πόλει τῶν ἀ-
γῶνα, τὰς τοῦ κινδυνεύσοντας αὐτῶν καλέσας εἰς
ἐνὸς οἴκων τε ἐκ ἀφανῶν, καὶ τὰ πολέμια ἀγα-
θοὺς, ὀφθείσας τε καλλίστους, καὶ οὔτε ἐνέστεως τοῖς πολ-
λοῖς μεθληφότας, ἀλλὰ ἀσθενεῖς καὶ θαυμαστῆς ἀφ' ὧν
ἐνδόξους. Ὀρατίῳ γὰρ τινι Ῥωμαίῳ, καὶ Κουριατίῳ
ὁ ἑνὸς Ἀλβανῷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐνεγένησε δυνα-
τέρας διδύμους Σεκουίνιος Ἀλβανός. τούτοις ἀμφο-
τέροις αἱ γυναῖκες ἐκύμονες ἅμα ἐνόμισαν, τὰς
πρεσβυτέροις ἐκφέρουσι γονὰς ἄρρενα βρέφη, τέκνα
καὶ αὐτοὶ οἱ γενάμενοι πρὸς οἰωνῶν λαβόντες ἀ-
γαθοὺ καὶ πολὺ καὶ οἴκῳ τῷ σφετέρῳ, τέφοισιν ἄπεμψα
καὶ τελεῖσι. θεὸς δὴ αὐτοῖς, ὡς ἄρα κατ' ἀρχὰς ἔφαν,
εἶδος καὶ κάλλος τε καὶ ῥώμῃ, καὶ δὴ καὶ ψυχῆς ἐνεφύ-
τευσε μηδενὸς τῶν ἀρίστα πεφυκότων χείρους ἐνέσεσθαι.
τούτοις ἔγνω τοῖς ἀνδράσιν ὁ Φυφέτιος ἐπιτρέπειν τὸν
ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ἀγῶνα· καὶ προσκαλεσάμενος
εἰς λό-

εἰς λόγους τοῦ βασιλέα τῶν Ῥωμαίων, λέγει πρὸς αὐτόν·
" Θεός τις ἔοικεν, ὦ Τύλλε, προνοούμενος τῶν πόλεων ἑ-
" κατέρας, ἐν ἀνθρώποις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ τόνδε τὸν ἀγῶνα
" φανεραὶ τὴν δύνοιαν πεποιῆται. ὃ γὰρ δύρεθῆναι τοὺς ἀ-
" γωνιζομένους ἐκ πόλεων τῶν μηδενὸς χείρονας
" καὶ τὰ πολέμια ἀγαθοὺς, ὀφθείσας τε καλλίστους, πρὸς
" ἑ τούτοις δὲ ἑνὸς πεφυκότας πάντας, καὶ ἐκ μιᾶς γε-
" νομένους μητρὸς, καὶ θαυμασιώτατον, ἐν μιᾷ προ-
" βάσει εἰς φῶς ἡμέρᾳ, παρ' ὑμῖν μὲν Ὁρατίοις, παρ'
" ἡμῖν δὲ Κουριατίοις, θαυμαστῇ τινι καὶ θείᾳ πομπεύσαντιν
" ἔοικεν δύεργεσία. ἣν δὲ δεχόμθα τὴν τοσαύτην δαι-
" μονίαν πρόνοιαν, καὶ πρὸς καλοῦμεν ἐπὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἡ-
" γεμονίας ἀγῶνα τοὺς τεκνόμους ἀδελφοὺς ἑκατέρους;
" ταῦτα γὰρ δὴ μάλα ὅσα ἐν τοῖς ἀείστα μαχηταῖς βυλεύ-
" μθα εἶναι, καὶ τούτοις ἔνεστι τοῖς ἀνδράσι· καὶ ὃ μὴ πρεσβυ-
" πεῖν τοὺς πρεσβυτέρους κάμνοντας, τούτοις μᾶλλον ὑ-
" πάρξει, ἀδελφοῖς ὄσι, παρ' οἷς πινας ἀνθρώποις Ῥωμαίων τε
" καὶ Ἀλβανῶν· ἥ τε φιλοτιμία τῶν ἀνθρώπων νέων, χαλεπὴ λυ-
" θῆναι δὲ ἑτέρου τινὸς ἕνεκα ἐστίν, πολεμίαν ἔξει κρίσιν.
" τεκμαιρόμεθα γὰρ τινας καὶ παρ' ὑμῖν πολλοὺς εἶναι τοὺς
" αὐτοποιουμένους ἀρετῆς, ὥσπερ καὶ παρ' Ἀλβανοῖς· οὓς
" εἰ διδάσκοιμθα ὅτι θεία τις ἔφθασε τύχη τοὺς αὐθε-
" πίνας πρόνοιαν, αὐτὴ πρὸς ἀγαθοῦσα τοὺς ἀξίους ἴσα τὴν ὑπὲρ
" τῆς πόλεων ἀγῶνα ποιησομένους, καὶ χαλεπῶς πείσομθα.
" καὶ δὴ ἀρετῆ λείπεται δόξοιεν δίδυμον ἀδελφῶν, καὶ
" κατὰ φύσεως ἐκλεία καὶ τύχης ἰσορρόπου πρὸς ὃ αὐ-
" τὸ πάλαι ἐπιτηδεότατα. τοῦτο δὲ Φυφέτιος λέξαντος,
" καὶ πάντων τὴν γνώμην ἐπαινεσάντων· ἔτυχον δὲ Ῥω-
" μαίων τε καὶ Ἀλβανῶν οἱ κεφάτοι παρόντες ἀμφοτέ-
" ρωθεν· μικρὸν ἐπιχὼν ὁ Τύλλος λέγει· Τὰ μὲν δὴ ἄγα ὀρ-
" θῶς ἐπιτελεσθέντα μοι δοκεῖς, ὦ Φυφέτιε· θαυμαστὴ
" γὰρ τις ἡ τοῦ θεοῦ πόλει συμβᾶσα ὁμοιοθέντα, ἐν ἀμφο-
" τέρᾳ τῇ πόλεσιν ἐπὶ τὴν ἡμετέρας θυγατέρας ἐξενέγκαι
" τύχη· ἐν δὴ ἀγνοῦν ἔοικας, ὁ πολὺ παρέξει τοῖς νεανί-
" σκοις ἔκπυον, ἐὰν ἀξιῶμθα αὐτοὺς ἀλλήλοις χωρὶς ἀφ'
" μάχης. ἡ γὰρ Ὁρατίων μήτηρ τῆς ἡμετέρων, ἀδελφὴ τῆς
" Κουριατίων μήτρος ἐστὶ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ τε θραπεία τοῦ
" μειρακία ἐν τοῖς ἀμφοτέρων τῶν γειτόνων κόλποις,
" ἀσπάζονταί τ' ἀλλήλους καὶ φιλοῦσιν οὐχ ἧττον ἢ τοὺς ἐ-
" αυτῶν ἀδελφοὺς. ὅρα δὴ μὴ πολὺ καὶ ὅσιον ἢ τοῖς ἀ-
" ναδιδόναι τὰ ὅπλα, καὶ κελεύειν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν κατ' ἀλ-
" λήλων φόνον, ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς ὄντας. ὃ δὲ ἐμ-
" φύλιον ἄγος, ἐὰν ἀναγκασθῶσιν ἀλλήλοις μιαφονῆσαι,
" εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναγκάζοντας δικαίως ἐλθοῦσ'). λέγει
" πρὸς αὐτὸν ὁ Φυφέτιος· Οὐδὲ ἐμὲ λέληθεν, ὦ Τύλ-
" λε, ὃ συγγενὲς τῶν μειρακίων, ἀλλ' ὡς ἀναγκάζον αὐτοὺς
mus. Ad hæc Fufetius: Nec me later, Tulle, hæc adoleſcentũ cognatio, nec cogere illos ad

in colloquiũ accitũ ſic alloquitur: Videtur mihi, Tulle, deus aliq; cũ aliis in reb. multis curã noſtrarũ ciuitatũ agere; tũ vero quod ad præſens certamen attinet, manifeſtum fauorem oſtendere. inuentos .n. qui pro rei ſumma decernãt, iuuenes, nemini genere ſecundos, bellica virtute præſtãtes, inſignes ſpecie; adhæc vno patre eadẽq; matre genitos, & (quod mirificẽtiſſimum eſt) eadem die in lucẽ editos; apud vos, Horatios; apud nos, Curatios, præclarũ nimirũ eſt deorũ beneficiũ. Quin igitur amplectimur hanc tantã numinis prouidentiã, & inuitamus ad depugnandum de principatu ſuos vterq; trigeminos? nã & cetera quæ in ſtrenuis pugnatorib. deſiderari poſſunt, etiã in his inſunt; &, cũ fratres ſint, laborãtes in certamine, ꝓpugnatores minus deſerent quã Romanorum & Albanorũ quiuis alii; & reliquę iuuentutis ambitioſa æmulatio, cũ alia ratione difficulter ſedari poſſit, facile hac prærogatiua pacabitur. Coniicio enim, vt apud nos, ita & apud vos eſſe multos qui virtutẽ oſtẽtare cupiãt. quos ſi doceamus, diuina quadã fortuna præuẽta eſſe hominũ ſtudia, vt quæ æquales pro ciuitatib. dimicaturos ipſa obtulerit, haud ægre illis perſuadebimus. putabunt .n. ſibi non virtute prælatos trigeminos, ſed quadã ſorte naturæ, & fortunæ in vtranq; partẽ æquali momento inclinantis ſtudio ſingulari. Hac Fufetii ſententia ab vtriuſq; partis optimatibus, qui tũ aderãt, collaudata, Tullus inhibita paulũ reſpõſione, Cetera, inquit, Fufeti, recte mihi videris perpẽdiſſe. mirifica .n. eſt hæc & nulla hominum memoria viſa ortus ſimilitudo, quã noſtro ſeculo fortuna in ambabus ciuitatib. protulit. vnũ te latere videtur, quod min' alacres ad pugnã reddet iuuenes, ſi eos in certamẽ cõmittamus. Horatiorũ enim noſtrorũ mater, Curatiorũ veſtrorũ eſt matertera; & in ambarũ enutriti ſunt iuuenes ſinibus; ſeq; inuicem non minore quam fratres ſuos amore complectuntur. videndum igitur ne forte nefas ſit his arma dare, & ad mutuam eos cædem vocare, cum cognati ſint & vna educati. domeſticũ enim piaculũ merito in nos redundabit, ſi eos ſe mutuo ſanguine polluere coegerimus. Ad hæc Fufetius: Nec me later, Tulle, hæc adoleſcentũ cognatio, nec cogere illos ad

certamen cũ consobrinis ineundũ, si ipsi suscipere illud nolint, instituì: sed cum primũ mihi hoc consiliũ in mẽtem venit, accitis Curatiis nostris, ipse meopte impulsu priuatim apud me pertentaui illorum animos num abhorrerent a certamine. cumq; viderem eos meam orationẽ mira quadam & incredibili alacritate admittere, tum demum ausus sum mentem meã patefacere & in medium afferre. idem vt & ipse facias suadeo, & accersitis vestris trigeminis explores quæ sit voluntas iuuenũ. qui si & ipsi sua corpora ,p patria discrimini offerre velint, accipias grato animo. quod si detrectẽt, noli cogere. quãuis eadẽ de illis quç de nostris auguror. si enim tales sunt quales audimus, animi generositate ac bellica virtute inter paucos eximii, (nã & ad nos eorũ virtutis fama ,puenit) prõptissimis animis, nemine cogẽte, in certamẽ ,p patria descendẽt. Nõ aspernatus hãc admonitionẽ Tullus, factis in decẽ dies induciis, per quos re ad senatũ relata, & Horatiorũ volũtate cognita, certi⁹ respõdere posset, in vrbẽ reuertitur. Sequẽtibus dieb. consultatione cũ optimatib. habita cũ plerisq; videretur accipiẽda esse Fufetii monita, euocatos trigeminos fratres sic alloquitur: Scire vos velim, Horatii, me in proximo colloquio a Fufetio monitum, diuina ,puidẽtia factũ vt ciuitas vtraq; ternos ,ppugnatores habeat, viros quib. nec generosiores nec magis idoneos alios inuenire liceat; vos Romæ, Albæ Curatios. Quo animaduerso primum se exploraſſe vellẽnt ne consobrini vestri corpora sua commodare patriæ. cumq; illos de summa rerũ decernere paratissimos cõperisset, magna id confidentia in mediũ protulit, ac postulauit vt ego quoq; pertẽtarem vestros animos velletis ne pro patria cõgredi cum Curatiis, an malletis hoc decus aliis eo aspirantibus cedere. Ibi ego æquo animo respondi, vos, quorum virtus & strenuæ manus iã perspectæ sint, præ ceteris hoc de primatu certamen suscepturos: sed cũ vererer ne cognatio qua iuncti estis Albanis trigeminis, alacritati vestræ obstaret, deliberandi spatium petii, factis decem dierum induciis. mox huc reuersus, senatu coacto, retuli super

τοῖς ἀνεψιοῖς ἀγὼ μάχης χωρῆν, εἰ μὴ βυληθεῖεν αὐτοὶ « τὴ ἀγῶνα ἀποιεῖσθαι, παρεσκευασάμην· ἀλλ' ὅθεν « ἀκήκοα ὅτι νοῦν ἦλθέ μοι τόδε τὸ βούλευμα, τοὺς Ἀλ- « βανοὺς Κορυλίους μεταπεμψάμενος, αὐτὸς ἐν ἐ- « μαυτῷ διάπειραν ἔλαβον εἰ βουλομένοις αὐτοῖς ἐστιν « ὁ ἀγών· δεξαμένων δὲ αὐτῶν τὸν λόγον ἀπίστω τινὶ καὶ « θαυμαστῇ προθυμίᾳ, πότε ἀνακαλύψαιμι ἔγνων τὸ « βούλημα· καὶ φέρων εἰς μέσον τί τε αὐτὸ τοῦτο ἀπο- « λίθεμαι ποιῶν, καλέσαιμι τοὺς παρ' ὑμῖν τριδύμους, « πεῖραν αὐτῶν τῆς γνώμης ποιούμενος. ἐὰν μὲν οὖν ἐκέν- « τες συνεπιδιδῶσι κἀκεῖνοι τὰ σώματα προκινδυ- « νεύσαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, δέχου τοῦ χάριν· ἐὰν δὲ « ἀναδύωνται, μηδεμίαν αὐτοὺς προσφέρε ἀνάγκην. « μαθόμενος δὲ καὶ περὶ ἐκείνων οἷα καὶ περὶ τῆς ἡμε- « τέρων. εἰ οὖν εἰσιν οἵοις ἀκούομεν, ὀλίγοις τοῖς ἀεὶ κα « πεφυκόσιν ὅμοιοι, καὶ τὰ πολέμια ἀγαθοί· κλέος γὰρ « αὐτῶν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθε τῆς ἀρετῆς· προθυ- « μότατα δὴ δέξοιντο τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος ἀγῶνα καὶ « μηδενὸς ἀναγκάσαντος. δέχεται τοῦ παραινέσαι ὁ Τύλλος, καὶ δεκαημέροις ποιησάμενος ἀνοχάς, ἐν αἷς βουλευσεταί τε καὶ μαθὼν τοῦ Ἀλβάνου τὸν Ὁρατίου ἀποκρίσεται, [παρεῖναι] εἰς τὴν πόλιν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέραις βουλευσάμενος ἅμα τοῖς ἀείκοις, ὅθεν τοῖς πλείοσι ἔδοξε δέχεσθαι τὰς Φουφετίου προκλήσεις, μεταπέμπει τοὺς τριδύμους ἀδελφοὺς, καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες Ὁράτιοι, Φουφέτιος εἰς λόγους ἐλθὼν « ἐμοὶ τὴ τελευταίαν ὅτι τραπέζου σύνοδον, ἔφη τοὺς « προκινδυνεύσας ἀγῶνας ἑκατέρας πόλεως τῆς « ἀνδρὰς ἀγαθοὺς τῇ θείᾳ γεγυμνάσθαι προθύμοις, ὧν « οὐκ ἂν δύο ἕτεροι ἑτέροις ἄτε γενναιοτέροις, ἄτε ὑπε- « ταθυμοτέροις· Ἀλβανῶν μὲν, Κορυλίοις· Ῥωμαίων δὲ, « ὑμᾶς. τοῦτό τε καταμαθὼν, αὐτὸς ἐξηπατήκεναι προ- « τον εἰ βουλομένοις ἐστὶ τοῖς ἀνεψιοῖς ὑμῶν ὑπεδοιῶναι « τὰ σώματα τῇ πατρίδι· μαθὼν δ' αὐτοὺς ἀναδεχομέ- « νους τὸν ἀγῶνα κτὶ πολλοῦ προθυ- « μίαν, θαρρῶν εἰς μέσον ἐκφέρω ἤδη τὴ λόγον, ἀξιῶν τε « καὶ ἐμὲ πεῖραν ὑμῶν λαβεῖν, πότερον βούλεσθε προ- « κινδυνεῦσαι τῆς πατρίδος ὁμόσε χωρήσαντες Κορυ- « λίοις· ἢ τοῦδε χωρεῖτε τῆς φιλοτιμίας τούτης ἑτέρους. « ἐγὼ δὲ ἀρετῆς μὲν ἕνεκα καὶ τὴ κτὶ χεῖρα γυναικό- « τος, εἰ δ' ἀκριβέστερον ἐρεῖ, πόθων μάλιστα δεξομέ- « νους ὑμᾶς τὴ ἀγῶνα τῆς ἀριστείων κίνδυνον ἀρεσθαι, « ὅπερ κοῦν ἐπέλαβον· δεδοικὼς δὲ μὴ τὸ πρὸς Ἀλ- « βανοὺς τριδύμους συγγενὲς ἐμπόδιον ὑμῖν γένηται τῆς « προθυμίας, χρόνον ἠτησάμην εἰς βουλὴν, δυνακω- « χὰς δεκαημέρους ποιησάμενος· ὡς δὲ ἀφικόμην δεῦ- « ρο, τὴν βουλὴν συνεκάλεσα, καὶ προὔθηκα περὶ τοῦ « πράγμα-

« πράγματος οὐ κοινῇ σκοπεῖν· δόξαν δὲ πᾶς πλείοσι « γνώμης, εἰ μὴ ἐκόντες ἀναδέχεσθε τὴ ἀγῶνα καλὸν « ὄντα καὶ προσήκοντα ὑμῖν, οὐ ἐγὼ πρόθυμος ἤμην μό- « νος ὑπὲρ ἀπάντων ἀγωνίσασθαι, ἐπαινῶ τε καὶ δέ- « χεσθαι τὴ χάριν ὑμῶν· εἰ δὲ οἱ συγγενὲς ἀνιεπόμενοι « μίασμα, [ἐγὼ δὲ δὴ κακῶν ψυχῇ ὁμολογοῦντες εἶ], « τοὺς ἔξω τῆ γένους ἀξιώσετε καλῆν] μηδεμίαν ὑμῖν ἀ- « νάγκην προσφέρων· ταῦτα τὴ βουλῆς ψηφισαμένης, « καὶ ὅτε πρὸς ὀργὴν δεξομένης εἰ δὴ ὅκνος τὸ ἔργον κά- « θοιτο, ὅτε μικρὰν χάριν εἰσομένης ὑμῖν εἰ τιμωτέ- 10
114 « ραν ἡγήσασθε τὴ συγγενείας τὴ πατρίδα, τυχόντες δὴ βουλευσάμενοι. ὡς δὴ ταῦτ' ἤκουσ οἱ νεανίαι, μετεμαστάντες ἑτέρωσε καὶ ἀναλεγέντες ὀλίγα πρὸς ἀλλήλους, πρὸς ἔρχον) πάλιν ἀποκρινόμενοι, καὶ λέγει « ὑπὲρ ἀπάντων ὁ πρεσβύτατος τοιάδε· Εἰ μὲν ἐλευθέροις ἡμῖν ἦσαν καὶ μόνοις κυρίοις τὴ ἰδίας γνώμης ἐξου- « σίαν παρῆν, ὦ Τύλλε, βουλεύσασθαι περὶ τοῦ πρὸς « τοὺς ἀνεψιοὺς ἀγῶνος, ἀθεν ἔτι μελλήσαντες ἀπεκρινά- « μεθα δὴ σοι τοῖς ἑαυτῶν ἀναλογισμοῖς· ὅθεν δὲ πε- « ρίεστιν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ὃ χωρεῖς τάδε τὰ λόγια λέγων ἢ 20
« πρεσβύτην ἀξιοῦμεν, αἱ τοῦμεθά σε ὀλίγον ἀναδέξασθαι « χρόνον τὴ ἀποκρισιν ἡμῶν, ἕως τῷ πατρὶ ἀναλεγεθῶ- « μεν. ἐπαινέσαντος ὁ τοῦ Τύλλου τὴ εὐσέβειαν αὐ- « τῶν, καὶ κελεύσαντος οὕτω ποιῆν, ἀπῄεσ ὡς τὸν πατέ- « ρα. δηλώσαντες ὁ αὐτὰ τοῖς προσκλήσεις ὅ Φουφέτιος, « καὶ οὗς ὁ Τύλλος διήρθη λόγοις, καὶ τελευταίαν τῶν ἑ- « αυτῶν ἀπόκρισιν, ἠξίουν εἰπεῖν ὥστινα γνώμην αὐ- « τὸς ἔχοι. ὁ δὲ ὑπολαβὼν, Ἀλλ' εὐσεβὲς μὲν, ἔφη, « πρᾶγμα ποιῆτε, ὦ παῖδες, τὰ πατρὶ ζῶντες, καὶ « οὐδὲν αὐτὸ τὴ ἐμῆς γνώμης ἀναπρασσόμενοι· καὶ ἐγὼ 30
« ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἤδη πρὸ ὑμῶν τὰ γε τηλικαῦτα φαί- « νεται φρονοῦντας. ὑπολαβόντες οὖν τὴ ἐμοὶ ἤδη τέ- « λος ἔχειν βίου, φανερὸν ποιήσατέ μοι, τί δὴ ποτ' αὐ αὐ- « τοὶ πρεσείλεσθε πρᾶξαι, ἀνὸ τὸ πᾶς πρὸς τὴν ἰδίων βουλευσάμενοι; ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν ὁ « πρεσβύτατος τοιάδε· Ἐδυξάμεθα, ὦ πάτερ, τὴ ὑπὲρ τὴ « ἡγεμονίας ἀγῶνα, καὶ πάσχειν ὑπεμείναμεν ὅ τι δὴ δοκῇ « ὦ δαιμονίῳ. τεθνάναι γὰρ δὴ βουλόμεθα μᾶλλον ἢ ζῶ- « ντες ἀναξιοι γενόμενοι σοῦ τε καὶ τῶν προγόνων. ὃ ὁ πρὸς « τοὺς ἀνεψιοὺς συγγενὲς οὐχ ἡμεῖς πρότεροι λύσομεν, 40
« ἀλλ' ὡς ὑπὸ τὴ τύχης ἀναγκαζόμενοι φέρεσθαι. εἰ γὰρ « Κορυλίοις ἔλαττον κρίνοι τοῦ καλοῦ ὁ συγγενὲς, οὐδὲ « Ὁρατίοις ἡμιστέρον φανήσεται ὁ γένους τῆς ἀρε- « τῆς. ὁ δὲ πατὴρ ὡς ἔμαθε τὴ ἀριστείαν αὐτῶν, πε- « ριχαρὴς γενόμενος καὶ τὰς χεῖρας ἀναχὼν εἰς τὴ οὐρανὸν, « πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔ- « δωκεν αὐτῷ γενναίους καὶ τοὺς καὶ ἀγαθοὺς· ἔπειτα φθα-

hoc negotio, plurium sententia fuit, si sponte suscipiatis præclarum istud & decorum vobis certamen, quo ego paratus eram solus pro omnibus decernere, laudandam gratisq; animis accipiendam esse alacritatẽ vestram. quodsi cognationis vos teneat religio, (nec enim ex animi ignauia, alieni generis *propugnatores* vocãdos censueritis) nullam vobis afferendam esse necessitatem. cũ igitur hoc sit S. C. qui nec moleste feret si hoc facere vereamini; nec exiguam vobis gratiam habiturus est si cognationi prætuleritis patriam, vestrum est deliberare quid factu censeatis optimum. His auditis iuuenes secesserunt, paucisq; inter se collocuti redierunt. Ibi maximus natu pro ceteris in hęc verba respondit: Si liberi & in nostra potestate essemus, & pro arbitrio nostro de certamine cum cõsobrinis ineundo statuere possemus, Tulle: sine omni cunctatione mentẽ tibi nostram aperiremus. nunc quoniam nobis superstes est pater, sine quo ne minimũ quidem dicere faceréve fas nobis ducimus, rogamus vt paulisper responsum nostrum exspectes, donec rem patri significauerimus. Annuente rege & pietatem laudante, ad patrem abeunt. qui postquam ex ipsis cognouit quid ,pposuisset Fufetius, & quid Tullo percontanti respondissent iuuenes, rogatus sententiam, Pie, inquit, facitis filii, quod patris arbitratu viuentes, nihil absque mea voluntate agitis: sed iam tempus est vt vosmetipsi declaretis vestram in tali negotio prudentiam. Fingite igitur iam me defunctũ fato, & dicite, quid statueretis, si vobis sine patre de rebus vestris capiendum esset cõsilium? Tum maximus natu: Susciperemus, mi pater, certamẽ pro principatu patriæ, parati ferre quicquid diuino numini videretur. mori .n. mallemus q̃ te nostrisq; maiorib. indignam vitam viuere. cognationis autẽ vinculũ non soluemus priores; sed vt a fortuna diremptum est, æquo animo feremus. Si enim Curatiis honestas est cognatione potior, nec Horatii virtutẽ posthabebũt propinquitati generis. Ibi pater cognita eorum mente, gauisus, sublatis ad cælum manibus, gratias egit diis immortalibus, quod tã egregios sibi dedissent liberos. deinde sin-

gulos benignissime cõplexus & suauissime exosculatus, Accipite, inquit, meam quoque sententiam optimi filii: ite, & pulchrum hoc piumque responsum Tullo referte. Illi læti parentis hortatu, regem adeunt, certamenque suscipiunt. Rex conuocato senatu, prolixeque laudatis iuuenibus, per legatos Albanis denuntiat, accipere conditionem Romanos, & Horatios in certamẽ de imperio prodituros. Nunc quia præsens argumentum exactam eius pugnæ descriptionem postulat, diligentemq; narrationem casuum qui subsecuti sunt tragicis similium, de his quoque singulis pro mea virili conabor dicere. Vbi tempus aduẽnit quo finem erant habitura pacta, vniuersus Romanorum exercitus prodiit: prodierunt etiam postea iuuenes, comprecati prius deos patrios, deducente rege & toto per vrbem populo faustis ominibus prosequente, ac floribus eorum capita conspergente. iamque & Albanorum copiæ prodierant. Tum positis castris non longe ab inuicem, medius campus in Romani & Albani agri finibus pugnæ destinatus est, vbi etiam antea castra vtriq; metati fuerant. ac primum mactatis victimis, super ardentes *focos* iuratum est, vtranq; ciuitatem eam fortunam boni cõsulturam, quam trigeminorum pugna esset allatura, fœdusque firmiter ac sine dolo malo seruaturam, tam ipsam quam omnes ipsius posteros. Peracta re diuina, positis armis processerunt extra vallum vtrinque spectatores futuri certaminis, relicto ad id trium quatuorue stadiorũ spatio intermedio. Paulo post Albanus imperator ꝓduxit Curatios, Romanus rex Horatios, præter egregiam armaturam ornatos sicut qui morti destinati sunt. Vt vero congressi sunt propius, gladios tradiderunt armigeris, ipsi ruebant in cõplexus mutuos, flentes suauissimisque se appellationibus cõsalutantes, vt nemini nõ cierẽt lacrymas, vulgo tam suam quam ducum immanitatem incusantibus, quod cum potuissent per alia corpora pugnam eam decernere, impio duello commisissent inter se consanguineos. Postquam satis indultum est salutationibus, iuuenes resumptis

Trigeminorum pugna.

λαβὼν ἕκαστον αὐτῶν, καὶ τὰς ἡδίστας ἀποδοὺς ἀσπασμῶν τε καὶ φιλημάτων φιλοφροσύνας, Ἔχετε, ἔφη, καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην, ὦ παῖδες ἀγαθοί· καὶ πορευθέντες ἀποκρίνασθε Τύλλῳ τῷ τ' εὐσεβῆ καὶ καλὴν ἀπόκρισιν. οἱ μὲν δὴ χαίροντες ὅτι τῇ τοιαύτῃ κελεύσει τοῦ πατρὸς ἀπήντων, καὶ προσελθόντες τῷ βασιλεῖ, ἀναδέχονται τὸν ἀγῶνα. κἀκεῖνος συγκαλέσας τὸν βουλευτὴν, καὶ πολλοὺς ἐπαίνους τῶν νεανίσκων διαθέμενος, ἀποστέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλβανὸν, τοὺς δηλώσοντας ὅτι δέχεται Ῥωμαῖοι τὴν αἵρεσιν, καὶ παρέχουσι τοὺς Ὁρατίους διαγωνιουμένους ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. ἀπαιτούσης δὲ τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸν τόπον διεξιέναι τῆς μάχης ἀκριβῶς, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα γενόμενα πάθη θεατρικῆς ἐοικότα παθεῖν τε καὶ ποιεῖν, πειρασόμεθα καὶ περὶ τούτων ἑκάστων, ὡς ἐμὴ δυνάμις, εἰπεῖν. ὅθεν γὰρ ὁ χρόνος ἦκεν εἰς τὸ τέλος ἔδει λαβεῖν τὰς ὁμολογίας, ὀξεῖαι μὲν αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις πανστρατιᾷ, ἐξήεσαν δὲ μετὰ ταῦτα οἱ νεανίσκοι τοῖς πατρῴοις θεοῖς ἐξάρχοντες, καὶ προεπῆγον ἅμα τοῦ βασιλέως, καὶ περιφημούμενοί τε ὑπὸ παντὸς τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλου, καὶ παστόμενοι τὰς κεφαλὰς ἀνθεσιν· ἤδη δὲ καὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐξεληλύθει φάλαγξ. ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο πλησίον ἀλλήλων, μεταίχμιον ποιησάμενοι τὸν διείργοντα τὴν Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς Ἀλβανῶν ὅρον, ἔνθα καὶ πρότερον εἶχον ἑκάτεροι τοῖς χάρακας, πρῶτον μὲν ἱερὰ θύσαντες ὅμοσαν ὅτι τοῦ ἐμπύρου, στέρξειν τὴν τύχην ἣν δὴ ἂν τῆς μάχης τοῦ ἀνεψιοῦ ἑκατέρα πόλις ἐξενέγκῃται, καὶ φυλάξειν τὰς ὁμολογίας βεβαίους, μηδένα προσαγαγόντες αὐτῇς δόλον αὐτοί τε καὶ γένος ὃ ἐξ αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς διεπεπράξαντο ὅσια, θέμενοι τὰ ὅπλα προῆσαν ἐκ τῶν χαράκων ἀμφότεροι θεατὰ τῆς μάχης ἐσόμενοι, πεζῶν τε καὶ τετραρωσαδίων ὃ μεταξὺ χωρίον τοῖς ἀγωνισομένοις καταλιπόντες· καὶ μετ' ὀλίγον παρῆν τοὺς Κορατίους ὁ τῶν Ἀλβανῶν στρατηγὸς ἄγων, καὶ τοὺς Ὁρατίους ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς, ὡπλισμένους τε κάλλιστα καὶ τὴν ἀγὸν ἔχοντας κόσμον οἷς αἱ θεσποι λαμβάνουσιν ὅτι θανάτῳ. θυόμενοι δὲ σπονδεῖς ἀλλήλων, τὰ μὲν ξίφη τοῖς ὑποπτάσαις παρέδωκαν, προσδραμόντες δὲ περιέβαλον ἀλλήλους κλαίοντες, καὶ τοῖς ἡδίστοις ὀνόμασιν αἰνακαλοῦντες, ὥστε εἰς δάκρυα προσπεσεῖν ἄπαντας, καὶ πολλὴν ἀσπορίαν κατηγορῆσαι σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων, ὅτι παρὸν θεοῖς θυσι [καὶ] σώμασι κρῖναι τὸν μάχιμον, εἰς ἐμφύλιον αἷμα καὶ συγγενικὸν ἄγρε τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεων ἀγῶνα κατέκλασαν. παυσάμενοι δὲ τῶν ἀσπασμῶν οἱ νεανίσκοι, καὶ τὰ ξίφη πρὸς τὸν ὑπασπιστῶν λαβόν-

λαβόντες, ἀναχωρησάντων τῶν πέλας, ἐπάξαντό τε καθ' ἡλικίαν, καὶ σιωπῇ ὁμόσε. τέως μὲν ἦν ἡσυχία καὶ σιγὴ καθ' ἑκατέρας τὰς δυνάμεις· ἔπεσα δὲ ἀναβοήσας τε ἀθρόα παρ' ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐγένοντο, καὶ προσκελεύσεις τοῖς μαχομένοις ἐνδηλοῦσαι, δύναί τε καὶ οἰμωγαί, καὶ πάντος δηλοῦ πάθους ἐναλλὰξ φωναὶ συνεχεῖς, αἱ μὲν πρὸς τὰ δρώμενά τε καὶ ὁρώμενα ὑφ' ἑκατέρων, αἱ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντά τε καὶ ἐπιπτόμενα· καὶ ἐπὶ πλείω τὰ εἰκαζόμενά τε καὶ δρώμενα τῶν γινομένων. ἦ τε γὰρ ὄψις οὐκ πολλῶν διεκρίνετο γινομένη πολὺ δὲ ἀφεστὼς εἶχε, καὶ ὁ πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγωνιστὰς ἑκάστοις συμπαθὲς ὅτι δὲ βεβλημένον ἐλάμβανε τὰ πρεσσόμενα· αἵτε ξυνεχεῖς τῶν μαχομένων ἐπεμβάσεις καὶ ὑποχωρήσεις, καὶ εἰς τὰ ἀντίπαλον αὖθις ἀντιμεταστάσεις πολλαὶ καὶ ἀντίστροφοι γενόμεναι, τὸ ἀκριβὲς τῆς γνώμης ἀφηρεῖτο, καὶ ἐπὶ τούτοις ὅτι πολὺ ἐγένετο χρόνου. ῥώμῃ τε γὰρ σώματος ἔτυχον ὁμοίαν ἔχοντες ἑκάτεροι, καὶ ὁ γενναῖος τῆς ψυχῆς ἰσόρροπον, ὅπλοις τε καλλίστοις ἐσκευασμένοι τὰ σώματα, καὶ γυμνὸν οὐδὲν ἀπολιπόντες μέρος ὅ τι κατὰ γῆν ὀξῆναι ἔμελλεν οἰστῆν τελευτῶν. ὥστε πολλοὶ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀλβανῶν οὐκ ἐφιλοσοφεῖν τε καὶ συμπαθεῖν τοῖς σφετέροις, ἔλαθον αὐτοὶ ἐν τῷ κινδυνευόντων μεταλαμβανόντες πάθους, ἀγωνιστά τε μᾶλλον ἐδόκουν ἢ θεατὰ τῶν δρωμένων γεγονέναι. ὀλίγῳ δὲ ἐν πόλει ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἀλβανῶν ὃν τρεῖς αὐτῷ ἀπεπεπαγμένῳ συμπλέκει παίων τε καὶ παιόμενος ἀνδρείας ἐπ' ἀνδρείας πληγὰς, καὶ πως τυχόντι τῶν Ῥωμαίων δεξιὸν ἐνέγκας ὀξὺ ξίφος. ὁ δὲ τοῖς τε ἀνδρείοις θαύμασι κεκαρωμένος ἤδη, καὶ τὴν τελευταίαν πληγὴν θανατηφόρον ἔχων, ὑπολυθέντων τῶν μυῶν καὶ καταρρυεὶς ἀποθνήσκει. ὡς δὲ τὰ τ' εἶδον οἱ θεατὰ τῆς μάχης, ἅμα πάντες ἀνεβόησαν, Ἀλβανοὶ μὲν, ὡς νικῶντες ἤδη· Ῥωμαῖοι δὲ, ὡς κεκλεμένοι. τὸν γὰρ δὴ σφέτερος δύο τριῶν Ἀλβανοῖς διακεραστοῖς ὑπεκάμβανον γενήσεσθαι. ἐν ᾧ δὲ ἐγένετο ταῦτα, ὁ θαυμαστὸν ὡς πεσόντι Ῥωμαῖος, ὁρῶν ἐπὶ τῷ κεκορθωμένῳ τρεῖς ἀνδρῶν Ἀλβανὸν, ὠθεῖται ταχὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ πολλὰ μὲν θαύματα δυοῖν, πολλὰ δὲ αὐτὸς λαβὼν, τυχάνει πως κατὰ τὸν σφαγῆς αὐτῷ βάλας ὀξὺ ξίφος καὶ δέκα πάσας τὸν πόνον. μεταβολῆς δὲ τύχης ἐν ὀλίγῳ τάτε τῶν

116 ἀγωνιζομένων ἔρα, καὶ τὰ τῶν θεωμένων πάθη· καὶ Ῥωμαίων μὲν ἀναθαρρησάντων ἐκ τοῦ πρότερον κακοπραγίας, Ἀλβανῶν δὲ ἀφηρημένων ὃ χαίρειν, ἑτέρα πάλιν ἀνιπτόμενα τοῖς τῶν Ῥωμαίων κατορθώμασι τύχη, τέλων μὲν ἐπαπείνωσε τὰς ἐλπίδας, τὰ δὲ τῶν πολεμίων φρονήματα ἐπῆρε. τοῦ γὰρ Ἀλβανοῦ πεσόντος, ὁ τῶν πλησίον ἀυτῷ ἔχων θάσιν ἀδελφὸς συμπλέκει τῷ καταβαλόντι· καὶ τυχόντων ἀμφότεροι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον

gladiis, & digressis iis qui aderant, instructa secundũ ætates acie, sunt congressi. Hactenus quies & silentiũ fuerat in vtroq; exercitu: tum vero frequentes vtrinq; exclamationes exortæ sunt, alternæque ad pugnantes exhortationes; tum vota & eiulatus, ceterorumq; affectuum, quos varii certantium casus ciere solent, voces crebræ, aliæ ad ea quæ vtrinq; agebantur & cernebantur, aliæ ad suspectos futurorum exitus accõmodatæ: ac plura coniectabantur quam gerebantur. nã & longior prospectus fallebat spectantium oculos, & suus cuique erga propugnatores affectus, e suo consilio rem geri interpretabatur: tum crebri dimicantium assultus ac recessus, & reciprocatæ aliquoties in aduersariũ incursiones, ancipites animis sententias afferebãt. Sic æquo marte diu certatum est; quod robore animisq; pares, armatura quoq; muniti essent eximia, nec vlla corporis pars non satis tegeretur, quæ icta celerare posset exitium. quo factum est vt multi Romani pariter & Albani suorũ studio atq; affectu incensi, paulatim se periculorum & casuum participes facerẽt, & in hoc actu certatorum quam spectatorum partes obire mallẽt. tandem Albanorum maximus cum suo aduersario confertis manibus, plagisque identidem nũc illatis nunc acceptis, nõ irrito ictu per inguen Romanum traiicit: qui iam ante aliis vulneribus quodãmodo soporatus, ad extremũ letali hoc ictu perculsus, resolutis mẽbris occumbit. Quo viso exclamant vtrinq; spectatores; Romani, vt victi; Albani, vt victoriæ compotes: quod impares tribus viderentur duo superstites. interim Romanus, qui collapso fratri veluti succenturiatus aderat, Albanum re bene gesta exsultantem ocius aggressus, multis inflictis & acceptis vulneribus, tandem illi non fallente dextra ensem in iugulum defigit: mutatoque breui cum fortuna pugnæ affectu spectantium, Romanis ex pristino mærore se recolligentibus, Albanisque minus iam gaudentibus, alius rursum aduersus casus illorum spes deiecit, & horum animos erexit. cæso enim Albano, germanus qui proximam illi stationem tenuerat, victorem adortus est: acciditque vt continuatis ictibus eodem tempore

vterque alterum grauissime vulnerauerit, & Albanus Romano per interscapulũ vsq; ad viscera traiecerit ensem; Romanus vero, ictu subter muniminen ingesto, alterã Albano suffraginem præciderit. Ille igitur letali plaga confectus, in vestigio cecidit: alter vero qui vulnus in suffragine acceperat, licet firmus stare non posset, sed claudicaret ac scuto identidẽ gressus fulciret, renitebatur tamen adhuc, & cum superstite fratre in sustinentem Romanum tendebat: eumq; alter ex aduerso, alter a tergo adoriebatur. ille veritus ne a duob. aduersariis duobus ex locis impeteretur, & circumuẽtus facile conficeretur, cum adhuc integer esset, consilium capit de distrahendis hostibus, & pugna cũ vtroq; seorsim ineunda. ac facile se ipsos disparaturũ sperat, si fugam simulet. non enim ambos fratres insecuturos, sed alterũ, qui fratrẽ minus valere pedibus animaduerteret. His animo agitatis, fugam quãta cõtentione potuit, arripuit; nec spe sua falsus est. alter enim Albanus, qui nullo graui vulnere affectus erat, e vestigio ipsum insecutus est: alter, qui incedere nõ poterat, iusto lentius festinauit. ibi Albanis suos inhortantibus, iubilantibusq;, & tantumnon coronas vt re bene gesta poscentibus; Romanis contra suum pugnatorẽ ignauiæ arguentib. & *præsentem statum* deplorãtibus, quasi fortuna nõ esset ad ipsos reuersura, Romanus obseruata occasione, vertit se celeriter, & Albano priusquã ille caueret, ense in brachiũ inflicto, cubitũ diffindit: cũq; humi iaceret eius vna cũense manus, vno adhuc letali vulnere illato, iuuenẽ conficit: tũ in vltimũ verso impetu, seminecem iã & lãguidum iugulat. lectis deinde consobrinorũ spoliis in vrbẽ, pperat, primus patri suã ipsius victoriã nuntiaturus. Sed fortuna, nemini perpetuo blãda, inuidit homini; & quẽ momento tẽporis ad inopinatũ ac mirificũ splendorẽ extulerat, eadẽ die illepido sororicidii facinore in funestissimã calamitatẽ cõiecit. iã enim portæ propinquus inter ceterã cuiusuis generis turbam, quæ se *caternatim* ex vrbe effundebat, sororẽ etiã currentẽ vidit: turbatusque primo aspectu q; matre domusq; custodia deserta, virgo nubilis dedisset se in turbã ignoram: tandem discussis suspicionibus sinistris, æquiores & humaniores arripuit cogitationes, eã complectẽdi

πληγὰς ἀξαγίοις ἀξενέγκαντες κατ' ἀλλήλων· ὁ μὲν Ἀλβανὸς, τῷ Ῥωμαίῳ κατὰ τὸ μεταφρένων, καὶ μέχρι τοῦ πλαγίου βάλας ὀξίφος· ὁ δὲ Ῥωμαῖος, ὑπαγαγὼν τὸν προβολὶν τοῦ πολεμίου, καὶ τὸν ἰγνὺν τοῦ ἑτέραν ἀποδεμών. ὁ μὲν δὴ καίριον βαῦμα λαβὼν αὐτὸς ἐτεθνήκει, ὁ δὲ τοῦ ἰγνοῦ τεβωμένος οὐκέτι βέβαιος ἐῶν ἐστάναι, σαλεύων δὲ καὶ πολλὰ ὥσπερ θυρεῶν διερεῖδόμενος αὐτεῖχεν ὅμως ἔτι, καὶ μὴ τοῦ πεσεῖν πολεμίου τὸ ἀδελφῶν, ὅπῃ τὸν ἀποτεμνόντα Ῥωμαῖον ἐχώρει· πεσεῖσθαί τε αὐτὸ ὁ μὲν δὲ ἐν ἀνάγκαις προσιὼν, ὁ δὲ καὶ νώτων. ὥστε ὁ Ῥωμαῖος δείσαντι μὴ κυκλωθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀμφοτέρωσε θλίβοιτο, ἐῶν τὸν ἀκραιφνὴς ἔτι, λογισμὸς εἰσέρχεται διελεῖν τοὺς πολεμίους ἀπ' ἀλλήλων, καὶ χωρὶς ἑκατέρῳ μαχεσάμενος. ἐπεὶ δὲ ἐφεξῆς ἀνῴκτο ὑπελείμβανεν, εἰ δύεσαν τὸ θάρσος φυγῆς. καὶ γὰρ ἀν' ὑπὸ ἀμφοτέρων διώξεσθαι τὸ ἀδελφῶν, ἀλλ' ἐφ' ἑνὸς ὁρῶντος τὸ ἀδελφὸν καὶ ἔτι καρτερὸν τὸ πόδα. ταῦτα ἐγνωκὼς ὡς εἶεν ἐφεύξεσθαι χρὴ, καὶ σωέπεσεν αὐτῷ μὴ ἐγκρυβῆναι τὸ ἐλπίδος. ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τοῦ Ἀλβανῶν μηδεμιᾶς ἔχων πληγὴν καίριον, ἐδίωκεν αὐτὸ ὑποδὸς· ὁ δὲ, ὑπεβαίνεν ἀδυνάτως ὤν, πολὺ τοῦ δέοντος ὑστέρει. ἔνθα δὴ τοῦ Ἀλβανῶν τοῖς σφετέροις ἐλκελυομένων, τοῦ δὲ Ῥωμαίων τὸ αὐτῶν ἀγωνιῶν καὶ κλίζοντων, καὶ τὸ μὲν δὴ παιανίζοντάς τε καὶ στεφανουμένων, ὡς ὑπὲρ καλῶς θυμῷ ὥσπερ ἀγῶνι· τοῦ δὲ ὀδυρομένων, ὡς ἐκ δὲ ὑπὲρ σφᾶς τὸ τύχης ἐγκαταστενομένης, παμβυσάμενος τὸ χωρὶς ὁ Ῥωμαῖος ὑποστρέφει τὸ ὀξέως, καὶ πρὶν ἢ φυλάξαι τὸ Ἀλβανὸν, φθάνει ὥσπερ ξίφει τοῦ βραχίονος πληγὴν ἐνέγκας, καὶ διῄων τὸ αἰκῶνα. πεσόντος δὲ τοῦ χρεὼς ἅμα ὥσπερ ξίφει, μίαν ἐπὶ πληγὴν καίριον ἐξενέγκας, κτείνει τὸ Ἀλβανόν· καὶ μετὰ τοῦτον ὑπὸ τὸ γελοιοτάτου ὠσάμενος, ἡμιθνῆτα καὶ παραμένον ὑπικαθασφάττει. σκυλεύσας δὲ τοὺς τοῦ ἀνεμίου νεκροὺς, εἰς τὸ πόλιν ἠπείγετο, ὥστε θῶτος ἀπαγγεῖλαι θέλων τὸ ἑαυτοῦ νίκην ὥσπερ πατρί. ἐδόκει δὲ ἄρα καὶ τὸν ἄνθρωπον ὀνίαι μὴ πάντα διδλυχεῖν, ἀλλ' ἀπολαῦσαί τι τοῦ φθονερῶ δαίμονος, ὃς αὐτὸ οὐκ μικρῶ μέγαν ἐν ὀλίγῳ θεὶς χρόνῳ, καὶ εἰς ὑπεφάνδλου θαυμαστὴν καὶ ὑπερδόξον δόξαν, κατέβαλε φέρων αὐθημερὸν εἰς ἄχθος συμφορᾶς ἀδελφοκτόνον. ὡς γὰρ ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ πυλῶν, ἀνῆρ τὸ ὄχλον ὁρᾶ πανοδαπὸν ἐκχεόμενον τοῦ πόλεως, καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀδελφὴν δέχεται· ἀγανακτήσας δὲ καὶ τὸ ὥσπερ τὸν ὥσπερ ὁρῶν, ὅτι καταλιπεῖν τὸ μητρὸς οἰκείαν παρθένος ὑπέλαμπε, εἰς ὄχλον αὐτὸ ἐδώκεν ἀγνῶτα, καὶ πολλὰς λαμβάνων λοιμοὺς ἀτόπους, τελευτῶν ὑπὸ τὸν ὑπεφαχεῖς καὶ φιλανθρώπους ἀπέκλινεν, ὡς ἀπαλλαγεῖεν τε τὸ πρῶτον τὸ ἀφθέντα ἀδελφὸν ποθοῦσα, καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ τεθνηκότων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν βουλομένη, ἀναμνήσεων ὑπόθεσιν, γυναικεῖόν τι παθοῦσα. ἡ δὲ ἀρχὴ τὸν ἀδελφοῦς ποθοῦσα τὰς ἀστικῆς ἐτόλμησεν ἀξελθεῖν ὁδοῦς, ἀλλ' ἔρωτι κατεκουμένη τοῦ ἀνεμίου ἑνὸς, ᾧ καθωμολόγητο ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὅτι γάμῳ, καὶ κρυπτοῦσα τὸ πάθος ἀπόρρητον· ὅτῳ δὲ τοῦ ἀπὸ τοῦ σταυροπέδου

117 ἑνὸς ἤκουσεν ἀπαγγέλλοντος τὰ περὶ τὸν μάχην, οὐκ ἔτι κατέμενεν, ἀλλ' ἐκλιποῦσα τὸν οἰκίαν, ὥσπερ αἱ μαινάδες, ἐφέρετο πρὸς τὰς πύλας, οὐδὲν ὑπεισερχομένη τῆς ἀνακαλούσης τε καὶ μεταδιωκούσης τροφοῦ. ἔξω δὲ γενομένη τῆς πόλεως, ὡς τὸν ἀδελφὸν εἶδε περιχαρῆ τοὺς ὑπενικίους ὑπικείμενον στεφάνοις, οἷς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἀνέδησε, καὶ τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ φέρουσας τὰ τοῦ πεφονευμένων σκῦλα, ἐν οἷς καὶ πέπλος ποικίλος, ὃν αὐτὴ μετὰ τὸ μνήστρος ἐξυφάνα ὡς μνησῆναι δῶρον εἰς τὸν μέλλοντα γάμον ἀπεστάλκει· ποικίλοις γὰρ ἔθος ἐστὶν ἀμφιέννυσθαι πέπλοις Λατίνων τοῖς μελλούσαις τὰς νύμφας· τοῦτον δὴ τὸν πέπλον θεασαμένη πεφυρμένον αἵματι, τόν τε χιτῶνα κατερρήξατο, καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις παίουσα τὸ σῆθος, ἐθρήνει καὶ ἀνεκαλεῖτο τὸν ἀνεμίον· ὥστε πολλὰ καὶ ἀπόκλησιν εἰσελθεῖν ἅπασι ὅσοι κατὰ τὸν τόπον. ἀνακλαυσαμένη δὲ τὸν μόρον τοῦ μνήστρος, ἀτενέσι τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς τὸν ἀδελφὸν ὁρᾷ καὶ λέγει· Μιαρώτατε αὐθέντα, χαίρεις ἀποκτείνας τοὺς ἀνεμίους, κἀμὲ τὴν πολυαθλίαν ἀδελφὴν ἀποστερήσας γάμου, ὦ δύστηνε; ἀλλ' οὐδὲ ἔλεος εἰσέρχεταί σε τοῦ ἀπολωλότων συγγενῶν, οὓς ἀδελφοὺς ἐκάλεις· ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸν τι δεσπόσας ξιφήρης ἀνῆρ ὅσους κατὰ τὸν ἠθῶν τόπον. ἀνακλαυσαμένη δὲ τὸν μόρον τοῦ μνήστρος, ἀτενέσι τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς τὸν ἀδελφὸν ὁρᾷ καὶ λέγει· Μιαρώτατε αὐθέντα, χαίρεις ἀποκτείνας τοὺς ἀνεμίους, κἀμὲ τὴν πολυαθλίαν ἀδελφὴν ἀποστερήσας γάμου, ὦ δύστηνε; ἀλλ' οὐδὲ ἔλεος εἰσέρχεταί σε τοῦ ἀπολωλότων συγγενῶν, οὓς ἀδελφοὺς ἐκάλεις· ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθό

mum habes apud mortuũ, abi ad illũ quem inuocas, & patri ac frattrib. dedecori esse desine. His dictis, modum in improbitatis detestatione seruare nesciit, sed, vt erat ira cõcitus, ensem per costas eius adigit: atq; ita sorore interempta pergit ad patrẽ. Tantũ vero tunc apud Romanos erat improbitatis odiũ, tantaq; animorum ac morũ seueritas, & si ad nostram hanc vitam nostraq; facta cõferatur, durities, ac parũ a ferina immanitate differens crudelitas, vt pater audito tam atroci facinore, non solũ non iniquo animo id tulerit, verũ etiam recte & conuenienter factum existimauerit: quippe qui nec domum filiæ cadauer referri, nec maiorũ monumentis inferri permisit, nec exsequiis, funebriue ornatu, aut ceteris dignatus est solennibus: sed proiectã vbi confossa erat, prętereuntes lapidibus & terra ingesta obruerunt, vt propinquorũ cura destitutũ cadauer. quæ quidẽ insignẽ eius viri rigiditatẽ indicant, atq; etiã magis id quod iã dicturus sum. ea ipsa die, quasi ob rẽ præclare ac feliciter gestam, mactauit diis patriis quas vouerat victimas, epulumq; cognatis vt in maximo festo exhibuit splendidũ, minore propriæ calamitatis quã publicæ prosperitatis habita ratione. id quod non solus Horatius, sed & alii multi viri illustres fecisse dicuntur postea, sacrificasse scilicet, coronas gestasse, ac triumphũ egisse post recentem liberũm amissionẽ, quoties ipsorum opera felicitas quæpiã cõtigisset reipublicæ: de quib. suo dicetur tempore. Ceterum post trigeminorum pugnã, Romani qui in castris aderãt, magnifice sepultis iuuenibus, quo q; sque loco ceciderat, mactatisq; p victoria hostiis, epulabãtur genialiter. Albani cõtra infausto casu mæsti, ducemq; suũ, vt qui reb. male præfuisset incusantes, pleriq; a cibo abstinuerũt, & corpora eo vespere curare noluerunt. Postera die Romanus rex eos in concionẽ vocatos prolixe solatus est: nihil se illis indecorũ nec difficile, nihil præter iura cognationis imperaturũ, sed pariter consultuũ vtriusq; ciuitatis cõmodis: Fuseuũ quoq; se in codẽ magistratu relinquere, nec q̃quã mutare in præsenti statu reipublicæ: atq; ita dimissa concione reduxit domum copias. Cum vero ex senatus-

ὁ ψυχὴν τοῦδε τοῦ νεκροῦ, ἀπιδὼν πρὸς ἐκεῖνον ὃν ἀνα-
καλῶν, καὶ μήτε τὸν πατέρα μήτε τοὺς ἀδελφοὺς καταί-
σχυνε. Ταῦτα εἰπὼν, οὐκ ἐφύλαξεν ἐν τῷ μιαρῷ
πονηρῷ ὁ μέτεστιν, ἀλλ' ὡς εἶχεν ὀργῆς, ὠθεῖ διὰ τῶν
πλευρῶν αὐτῆς τὸ ξίφος· ἀποκτείνας δὲ τὴν ἀδελ-
φὴν, παρῆν ὡς τὸν πατέρα. οὕτω δὲ ἄγρια μιαρόπο-
νηρα καὶ ἀωδάδη τῶν τότε Ῥωμαίων ἤθη καὶ φρονή-
ματα ἦν, καὶ εἴ τις αὐτὰ βούλοιτο τοῦδε τὰ νῦν ἔργα
καὶ τοὺς ἐφ' ἡμῶν ἐξετάζειν βίους, ὠμὰ καὶ σκληρὰ, καὶ
τῆς θηριώδους καὶ πολὺ ἀπέχοντα φύσεως· ὥστε πά-
θος οὔτω δεινὸν ὁ πατὴρ ἀκούσας, οὐχ ὅπως ἠγανάκτη-
σεν, ἀλλὰ καλῶς καὶ προσηκόντως ὑπέλαβε τὸ πραχ-
θὲν ἔχειν· ὅσον οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν εἴασεν εἰσενεχθῆναι
τὸν νεκρὸν τῆς θυγατρὸς, οὔτ' ἐν τοῖς πατρῴοις τεθῆναι
μνήμασιν ἐπέτρεψεν, οὔτε κηδείας καὶ προπομπῆς καὶ
τῶν ἄλλων νομίμων μεταλαβεῖν· ἀλλ' οἱ παριόντες
αὐτὸν ἐρριμμένον ἐν ᾧ διεχρήσθη χωρίῳ, λίθοις ἐ-
πιφορτιοῦντες καὶ γῇ, ἐκηδεύσαν ὡς πᾶσμα ἔρημον
κηδεμόνων. Ταῦτά τε δὴ τὰ περὶ τὸν ἀνδρὸς, καὶ ἐπὶ
πρὸς τοῖς ἃ μέλλω λέγειν· ὡς γὰρ ὅτι καλοῖς
τε καὶ δυτυχέσιν ἔρρωσις, ἀθήμερον ἔθυε τοῖς πατρῴοις
θεοῖς ἃς ἠύξατο θυσίας, καὶ τοῖς συγγενεσι ἑστίασε λαμ-
πρῶς τε καὶ καθαρῶς ἐν ταῖς μεγίσταις ἑορταῖς ὑπε-
δέχετο, ἐλάττοις ἠρόμενος τὰς ἰδίας συμφορὰς τῶν
κοινῶν τῆς πατρίδος ἀγαθῶν. τοῦτο δὲ οὐ μόνον ὁ Ο-
ρατιος, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐκεῖνον πολλοὶ συχνοὶ Ῥωμαίων
μνημονεύονται ποιήσαντες δῶρα θεοῖς ὅτι φανεῖς· λέγω
δὲ δὴ καὶ στεφηφορεῖν, καὶ θριάμβοις καταγω-
τέκνων αὐτοῖς ἀπολωλότων ἔναγχος, ὅταν δυτυχή-
σῃ δὲ αὐτοὶ τὸ κοινόν· ἐπὶ ὧν κτὶ τοὺς οἰκείους ἐρω-
κηθεντάς. μετὰ δὲ τὸν μάχιμον τῶν τριδύμων, Ῥω-
μαίων μὲν οἱ τότε ὄντες ὅτι τοῦ στρατοπέδου, τραφὰς
ποιησάμενοι λαμπρὰς τῶν ἀποθανόντων ἐν οἷς ἔπε-
σον χωρίοις, καὶ θυσάντες τὰ ὁπτήρια τοῖς θεοῖς,
ἐν δυπαθείαις ἦσαν· Ἀλβανοὶ δὲ ἀχθόμενοι ὅτι τοῖς
συμβεβηκόσι, καὶ τὸν ἡγεμόνα δι' αἰτίας ἔχοντες, ὡς
κακῶς ἐστρατηγηκότα, ἄσιτοί τε οἱ πολλοὶ καὶ ἀθε-
ράπευτοι τὰ ἑαυτῶν ἐκείνῳ διετέλεσαν. τῇ δὲ ἑ-
ξῆς ἡμέρᾳ καλέσας αὐτοὺς ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς
εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰ παραμυθησάμενος, ὡς
οὔτε ἄζημον ὅτι ἔπραξεν αὐτοῖς οὐδὲν οὔτε χαλεπὸν,
οὔτε οὐ μὴ τὸ συγγενὲς ὅτι βέπει, τῇ δὲ αὐτῇ γνώμῃ
τοῦ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων τὰ κρείττοσα καὶ συμφο-
ρώτατα συμβουλεύσων, καὶ τὸν ἀρχοντά γε αὐτῶν Φυφέ-
τιον ὅτι τὴν ἀρχῆς καταγαγὼν αὐτῆς, ἀλλ' ὅτε οὐδὲν
πολιτικὸν μεθαρμοσάμενος ὅτε κινήσας, ἀπῆλθ' ἐπ'
οἴκου τὴν δυνάμιν. καταγαγόντα δὲ αὐτὸν τὴν φυφι-
δέντα

δέντα ὑπὸ τῆς βουλῆς θριαμβεύειν, καὶ τὰ πολιτικὰ
πράττειν ἀξιούμενον, πρεσβεύοντα τῶν πολιτικῶν
ἀνδρῶν οὐκ ἀφανῆς τὸν Ὁράτιον ἀγωνίζεσθαι ὑπὸ δίκῃ,
ὡς [ὑ] καθαρὸν αἵματος ἐμφυλίου, διὰ τὸν τὴν ἀδελ-
φῆς φόνον· καὶ καταγνόντες, μαχεῖν διεξῆλθον δημηγο-
ρίαν, τοὺς νόμους παρεχόμενοι τοὺς οὐκ ἐῶντας ἀκρι-
βῶν ἀποκτείνειν οὐδένα, καὶ τὰ τοῦδε τῶν θεῶν ἀπρόπ-
των μιαίνεσθαι τὴν μὴ κολαζούσας πόλεσι τοὺς ἀναγ-
κεῖς διεξιόντες. ὁ δὲ πατὴρ ἀπελογεῖτο τοῦδε τὸν μειρα-
κίου, κατηγορῶν τὴν θυγατέρος, καὶ ἀμφοτέραν ὑ φόνον εἶ-
ναι τοῦ πραχθὲν λέγων· δικαίαν τε αὐτὸν ἀξιῶν εἶ τῶν
ἰδίων κακῶν, ἀμφοτέρων ἡμόμενον πατέρα. συχνῶν
δὲ λόγων ῥηθέντων ὑφ' ἑκατέρων, πολλὴ τὸν βασιλέα
κατεῖχεν ἀμηχανία, τί τέλος ἐξενέγκαι τοῦδε τῆς δί-
κης. ὅτε γὰρ ἀπολῦσαι τὸν φόνον τὸν ὁμολογοῦντα τοῦ
ἀδελφοῦ ἀνῃρηκέναι τοῦ δίκης, καὶ ταῦτα ἐφ' οἷς ὑ
σωεχόρων ἀποκτείνειν οἱ νόμοι, καλῶς ἔχειν ὑπε-
λάμβανεν, ἵνα μὴ τοῦ ἀρᾶν καὶ ὁ ἄγος τὸν δεδρα-
κότος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον εἰσενέγκηται· οὔτε ὡς ἀνδροφό-
νον ἀποκτεῖναι τὸν ὑπὸ τῆς πατρίδος ἐλόμενον προ-
κινδυνεύσαι, καὶ τοσαύτης αὐτῷ δυναστείας γενόμε-
νον αἴτιον, ἀνῶς τε καὶ τὸν παῖδα αὐτὸν ἀπολύοντος τῆς
αἰτίας, ᾧ τὸν τοῦδε τὴν θυγατέρος ὀργὴν ἡ τε φύσις ἀπεδί-
δου πρῶτον, καὶ ὁ νόμος. ἀποστύμενος δὲ τί χρήσεται
τοῖς πράγμασι, τελευτῶν κρείττον ἔδοξε τὴν
δῆμον τὸν Ἀθήνησιν ὑπτρέπειν. γενόμενος δὲ θα-
νατηφόρου κρίσεως τότε πρῶτον ὁ Ῥωμαίων δῆμος
κύριος, τῇ γνώμῃ τοῦ παιδὸς πρεσσέθετο, καὶ ἀπολύει τὸν
φόνου τὸν ἀνδρα· ὁ μὲν ὅγε βασιλεὺς ἀποχρεῶν ὑπ-
πέλαβε τοῖς βουλομένοις τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια
φυλάττειν, τὸν ὑπὸ αἰθέρων σωλεληθεῖς ὑπὸ
αὐτοῦ κρίσιν, ἀλλὰ μεταπεμψάμενος τοὺς ἱεροφάν-
τας, ἐκέλευσεν ἐξιλάσασθαι θεοὺς τε καὶ δαίμονας, καὶ
καθαραὶ τὸν ἀνδρα οἷς νόμος τοὺς ἀκρεσίοις φόνοις ἁ-
γνίζεσθαι καθαρμοῖς. κελεῦσαι βωμοὺς ἱδρύσαν δύο, τὸν
μὲν, Ἥρας, ἣ λέλογχεν ὅτι σκοπεῖν ἀδελφάς· τὸν δὲ
ἕτερον, ὅτι χρείαν θεοῦ τινος ἢ δαίμονος, Ἰανὸν λεγο-
μένου κατὰ τὸν ὅτι χρείαν γλῶτταν, ἐπωνύμου δὲ Κορα-
λίων τῶν αἰαιρεθέντων ἀνεψιῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· καὶ
θυσίας ἰναὶ ἐπ' αὐτοῖς ποιήσαντες, τοῖς τε ἀνῶσι καθ-
αρμοῖς ἐχρήσαντο, καὶ τελευτῶντες ὑπήγαγον τὸν
Ὁράτιον ὑπὸ ζυγόν. ἔστι δὲ Ῥωμαίοις νόμιμον, ὅταν
πολεμίων παραδιδόντων τὰ ὅπλα γένωνται κύριοι,
δύο καταπήξαν ξύλα ὀρθὰ, καὶ τρίτον ἐφαρμόσαν αὐ-
τοῖς ἄνωθεν πλάγιον, ἔπειτ' ὑπάγειν τοὺς αἰχμαλώ-
τους ὑπὸ ταῦτα, καὶ δεδεμένους ἀπολύειν ἐλευθέρους ἐ-
πὶ τὰ σφέτερα. τοῦτο καλεῖται παρ' αὐτοῖς ζυγόν· ᾧ καὶ

consulto triumphasset, iamq; ad ciuiles caussas cognoscendas se vertisset, quidã non mediocris in rep. auctoritatis viri cœperunt accusare Horatiũ, vt qui se per fororis cædẽ cognati sanguinis reum fecisset. Hi longa oratione allegabant leges quæ nemini quẽquam indemnatũ occidere permittunt: recensebantque exempla deorum iræ in ciuitates quæ impunita fuissent scelera. Pater cõtra patrocinabatur filio, accusans filiã, & negans eã dicẽdam cædem, sed pœnam verius: postulabatq; sibi de suis malis permitti iudicium, vt qui amborum esset pater. cumq; multa ab vtraq; parte dicta fuissent, hærebat rex incertus quonã modo finienda esset ea lis. neq; enim confessum fororis occisorem, homicidio ante litis cognitionem & sine legitimis caussis perpetrato absoluere sibi licere putabat, ne piaculũ scelerisque vltrices diras a facinoris patratore in suam familiã conuerteret: neque vt homicidam necãdum censebat eũ qui pro patria vitæ periculum adisset, eiq; tantam imperii accessionẽ peperisset; præsertim patre quoq; ipsum absoluente, quem potissimum filię vltorẽ ius & natura fecerat. Tandem post lõgam hæsitationem visum est factu optimum, eã cognitionem referre ad populum. Populus autem Romanus tum primum capitalis iudicii potestatem nactus, comprobauit patris sententiam, iuuenemq; absoluit a cædis crimine. Rex tamen non contentus hominum suffragiis, & de religione sollicitus, accitis pontificibus deos & genios placari iussit, iuuenemque iis lustrationibus quas inuoluntariæ cædi præscripserunt leges, expiari. illi positis duabus aris, altera, Iunoni sororum inspectrici; altera, patrio cuidam seu deo seu genio, quẽ vernacula lingua Ianum appellant, & ab interemptis homicidæ cõsobrinis Curatium cognominant; sacrisq; quibusdam super eas factis, inter cetera piamina quib. tum vsi sunt, postremo sub iugum miserunt Horatium. est autem Romanis mos, quoties hostes traditis armis deditionem faciunt, duo tigna recta humi defigere, hisq; tertium transuersum superimponere, captiuosque sub ista tigna ductos trãsmittere, atq; liberos ad sua dimittere. Hoc ipsi iugũ vocãt: quod

tunc quoque expiatores inter ſolennia piamina poſtremum adhibuerũt iuueni. locum vero vrbis in quo tunc expiatio ſacta eſt, omnes Romani ſacrum exiſtimant. eſt autem in angiportu qui a Catinis deducit ad vicum Cypritium, vbi & aræ manent tũc poſitæ, & lignum ſuper eas tranſuerſum duobus inter ſe aduerſis parietibus infixum: quod capiti exeuntium imminet, vocaturque a Romanis Tigillum ſororium. Eo igitur loco huius caſus monumentum conſeruatur, & annuis ſacrificiis a Romanis honoratur. Exſtat & alterum virtutis quã in pugna declarauit teſtimonium, angularis columella, a qua altera fori porticus incipit; cui Albanorum trigeminorũ ſpolia ſuperimpoſita fuerant. ſed arma illa vetuſtate abolita ſunt; columella priſcam appellationem retinens, Pila vocatur Horatia. Quin & lex ob illum caſum ſancita durat hodieque ad perpetuam illorum iuuenum gloriã, iubens vt quoties naſcantur trigemini, alimenta ex publico vſque ad pubertatem accipiant. Hunc igitur finem habuere caſus quos Horatia familia experta eſt miros & inopinatos. At Romanus rex per integrum annum apparatu facto bellum Fidenatibus inferre ſtatuit; quod citati ad dicendam cauſſam de inſidiis quas cum ſua factione Romanis & Albanis ſtruxerant, comparere noluiſſent, ſed mox ſumptis armis, portisque clauſis, & aſcitis Veientium auxiliis, aperte defeciſſent. Legatis quoq; Romanorum cauſſam defectionis ſciſcitantibus reſponderãt, nullum ſibi eſſe cum Romanis publicum negotium iam inde ex quo Romulus fato functus ſit; cũ quo amicitiam iureiurãdo firmarint. Ea de cauſſa rex & ſuas armabat copias, & auxiliares corrogabat a ſociis: inter quos plures ceteris & fortiores ab Alba ducebat Fufetius. Hũc Tullus vt promptum & fidum ad res gerendas ſociũ laudauit, omniumq; cõſiliorum fecit cõſcium. ille vero cum male apud ſuos ciues audiret, quaſi proximo bello non bene adminiſtrato prodidiſſet rempublicam, iamque tertium annum Tullo ita volẽte

Fidenate bellum.

οἱ τότε καθαιρεθῆνες τὴν αὐδρα, τελευταίῳ τῶν θεῖοις καθαρμοὶς νομίμων ἐξηνάσανδο. ὃν ᾧ δὴ τῆς πόλεως χωρίῳ τὴν ἁγνισμὸν ἐποιήσανδο, ἀπαθῆνες Ῥωμαῖοι νομίζοισιν ἱερόν. ἔνδι δὴ ὃν ταῖς γενωπῷ ταῖς φέρουδι ἀπὸ Καείμης κάτω τοῖς ὀπὶ τὴν Κύπριον ἐρχομένοις γενωπὸν, ἔνθα οἵ τε βωμοὶ μένοισιν οἱ τότε ἱδρυθέντες, καὶ ξύλον ὑπὲρ αὐτῶν τέταται δυσὶ τοῖς μέτωπῳ ἀλλήλων τοίχοις ἐνηρμοσμένον, ὃ δὴ τοῖς ἀξιόσιν ὑπὲρ κεφαλῆς, καλούμενον τῇ Ῥωμαϊκῇ Σιγιλλέκτῳ ξύλον ἀδελφῆς. τούτῳ μὲν δὴ ταῖς χωείῳ τὴν συμφορᾶς τῶν ἀνδρὸς μνημεῖον ἐν τῇ πόλει φυλάττε), θυσίαις θεραπεύμενον ὑπὸ Ῥωμαίων καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν· ἕτερον δὴ τὴν ἀρετῆς ἐν ἐπεδείξατο κατὰ μάχην μάρτυρειον ἡ γωνιαία στυλίς, ἡ τῆς ἑτέρας παστάδος ἀρχουσα ἐν ἀγορᾷ, ἐφ' ἧς ἔκειτο τὰ σκῦλα τῶν Ἀλβανῶν τεθύμενα. τὰ μὲν δὴ ὅπλα ἠφανίσθη διὰ μῆκος χρόνου, πλὴν δὴ ὀπτήλησιν ἡ στυλὶς φυλάττει τὴν αὐτήν, Ὁρατία καλουμένη πίλα. ἔστι δὲ καὶ νόμος παρ' αὐτοῖς δι' ἐκεῖνο κυρωθεὶς ὃ πάθος, ᾧ καὶ εἰς ἐμὲ χρῶν), θρεμμὶν καὶ δόξαν ἀθάνατον τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις παρεσπεῖς, ὁ κελεύων οἷς θρέψωνται τέκνα τρίδυμοι παῖδες, ἐκ τῶν δημοσίων τὰς τροφὰς τῶν παίδων χορηγεῖσθαι μέχρις ἥβης. τὰ μὲν δὴ παρὰ τὴν Ὁρατίων οἰκίαν θρυόμενα, θαυμαστὰ καὶ παραδόξοις παρεπετείας λαβόντα, τοιούτου τέλους ἔτυχε. ὁ δὲ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐπαύσιον δέκα λιπὼν χρόνον, ἐν ᾧ πάντα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο ὀπτιτήδεια, γράτον ἐξάγειν ὀπὶ τὴν Φιδηναίων πόλιν ἔγνω, παραφάσεις τοῦ πολέμου ποιησάμενος, ὅτι κληθέντες εἰς ἀπολογίαν παρὰ τὴν ὀπιβουλῆς τῶν σωεσήσανδο κατὰ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀλβανῶν, οὐκ ὑπήκουσαν, ἀλλ' αὐτοὺς ἀνηρεβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰς πύλας κλείσαντες, διειτήσαν τε συμμαχίαν ἐπαγόμενοι, ἐκ τοῦ φανερῶς ἀφεστήκεσαν· καὶ τοῖς παραγενομένοις ἐκ Ῥώμης πρεσβείαις πυνθανομένοις τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστάσεως ἀπεκρίναντο μηδὲν αὐτοῖς ἐπὶ πρᾶγμα πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν εἶν κοινὸν, οἷς δὲ Ῥωμύλος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐτελεύτησε, πρὸς ὃν ἐποιήσαντο τὰ τῆς φιλίας ὅρκια. τοιούτας δὴ τὰς πρεσβείας λαβὼν, πλήν τε οἰκείαν καθώπλιζε δυνάμιν, καὶ πολλὰ τῶν συμμάχων μέλεπέμπετο. πλῆσον δὲ καὶ κρείττον ὀπικουρικὴν ἐκ τῶν Ἀλβανῶν πόλεως Μέτιος Φυφέτιος ἦκεν ἄγων, ὑπερβαλλόντως τὰς συμμαχικὰς δυνάμεις. ὁ μὲν δὴ Τύλλος ὡς ἐκ προθυμίας τε καὶ πιστοῦ τῶν βεβαίου κοινωνὸν ἐγνωκότα τὸν πολέμου τὸν Μέτιον ἐπαίνῃ τε καὶ πολλῶν ἐποιεῖτο βουλ-

μὴ σωίσεσα· ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ἐν αἰτίαις οὕτω πολλὰ τοῖς πολίταις ὑπαρχων, ὡς κακῶς ἐστρατηγηκὼς τοῦ πολέμου, καὶ εἰς προδοσίαν ἀναβεβηκὼς, ὀπτὼ τέτον ἔτος ὀπὶ τῆς ἀδοκήτοις

ἀρχῆς διέμενε Τύλλου κελεύσαντος, ἐκ ἀξιῶν ἀρχὴν ἔχειν ἑτέρας ἀρχῆς ὑπήκοον, οὐδὲ ὑποπτότερος μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἡγεῖσθαι, πρᾶγμά τι ἐπεβούλευσεν δύσσιον. ἀναφρεσβυτάρμενος γὰρ κρύφα πρὸς τοὺς Ῥωμαίων πολεμίους ἐνδιαστῶς ἐπὶ πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντας, ἐπῆρεν αὐτοὺς μὴ καθυφῆναι, ὡς αὐτὸς συνεπιθησόμενος Ῥωμαίοις ἐν ᾧ ἀγῶνι· καὶ ταῦτα πράττων τε καὶ διαγνούμενος ἀπέφυγεν ἐλεύθανε. Τύλλος δὴ ὅπῃ παρεσκευάζετο τήν τε οἰκείαν καὶ τὴν συμμαχικὴν δυνάμιν, ἔξηνῆν ὅτι τοὺς πολεμίους· καὶ ἀναβὰς τὴν Ἀνίηνον ποταμὸν, ὃ μαχεῖν τὴν Φιδηνὴν καὶ ἐστρατοπέδευεν. ἀρὼν δὴ πρὸς τὴν πόλεως τραπὰν ἐκλεπαγμένῳ πολλῷ αὐτῶν τε Φιδηναίων καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς, ἐκείνῳ μὲν τὴν ἡμέραν ἡσυχίαν ἔαγε· τῇ δὴ ἑξῆς Φυφέτιόν τε μεταπεμψάμενος τὴν Ἀλβανὸν καὶ τῶν ἄλλων φίλων τοὺς ἀναδεκαδάρχους, ἐσκόπε μετ' ἐκείνων ὅνα χρηστέον εἴη τὰ πολέμῳ τρόπον. καὶ ὅπῃ πᾶσιν ἔδοξε μάχην πίθεσθαι ἀναπαχέων, καὶ μὴ τείβειν τὴν χρόνον, χώραν καὶ τάξιν ἐν ἐμελλον ἕκαστος ἕξειν πρεσβύτων, ἡμέραν τε ὁρίσας τὴν μάχης τῷ κατόπιν, διέλυσε τὴν σύλλογον. ὁ δὲ Ἀλβανὸς Φυφέτιος· ἐν τῷ δὲ ἐπὶ ἄδηλος καὶ τὴν ἑαυτῷ φίλων πολλοῖς πρεσβεύσαν μηχανώμενος· συνηκλέσας τὴν ὀπιφανεστάτων Ἀλβανῶν λοχαγοὺς καὶ ταξιάρχας, λέγει πρὸς αὐτοὺς τοιάδε·

" Ἄνδρες ταξίαρχοι καὶ λοχαγοὶ, πρᾶγμα μέλλω ἐς
" ὑμᾶς μεγάλα καὶ ἀπροσδόκητα ἐκφέρειν, ἃ τέως ἐ-
" κρυπτόν. ἰκετεύω δὲ ὑμᾶς ἀπόρρητα ποιήσασθαι, εἰ μὴ
" με διεργάσεσθε· [καὶ] ἐὰν δόξῃ σωιόσιν ὀπιτελῆν γε-
" νόμενα, συλλάβεσθέ μοι αὐτῷ. πολλὰ μὲν δὴ λέγειν ὁ
" καιρὸς ἐκ ὀπιτρέπει βραχὺς ὤν, αὐτὰ δὲ τὰ ἀναγκαῖο-
" τατα ἐρῶ. ἐγὼ πάντα τὴν μέταξὺ χρόνον ἐξ ὃ Ῥωμαί-
" οις ὑπετάχθημεν, ἐς τήνδε τὴν ἡμέραν αἰσχύνης μεστὸν
" καὶ ὀδυνῶν ἔχων τὴν βίον διετελέλεκα, καίτοι ἡμηθεὶς
" ὑπὸ βασιλέως αὐτῶν τῇ αὐδικαστόρει ἀρχῇ, ἐν
" τρίτον ἔτος ἤδη τοῦτο ἔχω, καὶ εἰ βουλοίμην, μέχρι πάν-
" τος ἔξω. ἀλλὰ πάντων ἡγούμενος εἶν κακὸν ἔκατον
" ἐν τῷ τὸ δυτυχοῦσι τοῖς κοινοῖς μόνος δυτυχεῖν, ἀθυ-
" μούμενος δὲ ὅτι πρὸ πάντα τὰ νενομισμένα αἰθρώ-
" ποις ὅσια τὴν ἡγεμονίαν ὑπ' αὐτῶν ἀφηρέθημεν, ἐ-
" σκόπουν ὅπως δὴ αὐτὴν ἀναχωρισώμεθα, μηδεμιᾶς
" περιεσθέλλεις μεγάλης συμφορᾶς· πολλοὶ δὲ καὶ πάν-
" τα δὰ ποὶς λογισμοὶς λαμβάνων, μίαν διείσκω ὁδὸν
" ἀγουσάν με ὀπὶ τὰ πρᾶγμα, ῥᾴστην τε καὶ ἀκιν-
" δυνοτάτην, εἴ τις αὐτοῖς δύνασθαι πόλεμος ἐκ τῶν
" πλησιοχώρων πόλεων. εἰς γὰρ τοῦτον ὑπελάμβανον αὐ-
" τοῖς καθεσταμένοις συμμάχων δεήσεσθαι, καὶ πρὸς τόν γε
" ἡμῶν. ὃ δὴ μὲν τοῦτο ὁ πολλῆς ὑπελάμβανον ἡμῖν

Fufetii proditio.

retineret dictaturam, pertesus *precariam* aliique obnoxiam poteſtatem, & ipſe imperare quam alii parere malẽs, rem commentus eſt nefariam. Legatis enim clam miſſis ad Romanorum hoſtes, qui adhuc dubiis in defectione animis erant, impulit vt impigre pergerent, pollicitus ſe quoque Romanos in *medio* prœlio aggreſſurum: easque machinationes tam occultas habuit, vt a nemine deprehenderetur. Tullus interim ſuis ſimul & auxiliaribus copiis inſtructus, contra hoſtem profectus eſt: hisq; vltra Anienem traductis, caſtra non longe a Fidenis poſuit. cumque validum Fidenatium & ſociorum exercitum ante mœnia inſtructum inueniſſet, ea die nihil molitus eſt. poſtera vero Fufetio cum ceteris primatiis amicis accito, cõſiderabat cum illis quæ belli eſſet ineunda ratio: & omnibus cẽſentibus nõ eſſe differendum prœlium, nec tempus terendum, aſſignata ſua cuiq; ſtatione ac loco, & poſtero die pugnæ præfinito, dimiſit concilium. At Fufetius, qui amicorũ etiã multis proditionem nõdum aperuerat, præcipuos Albanorum cẽturiones & tribunos conuocatos ſic alloquitur: Eſt tribuni & centuriones quod de rebus magnis & inexſpectatis vobiſcum agam; quas hactenus occultas habui: eas oro ſilentio tegite, ſi me vultis incolumem. quarum exſecutio ſi vobis quoque profutura videatur, quæſorem mecum capeſſite. temporis anguſtię non ſinunt me multa verba facere: ideo rem in pauca duntaxat neceſſaria conferam. Ego toto illo tempore, ex quo ſub Romanorũ imperiũ venimus, in maximo pudore ac mærore vitam traduxi, tametſi ab eorum rege dictaturæ titulo honoratus, tertium iam annum munus gero, & perpetuo, ſi velim, retinebo. Sed quia ſummam infelicitatem duco ſolus eſſe felix in calamitate publica, ac mecum reputo illos nobis contra omne ius ac fas ademiſſe imperiũ, cœpi cogitare quomodo id ſine graui periculo poſſimus recuperare: multisque ac variis vltro citroq; agitatis, nulla mihi ratio viſa eſt vel tutior vel expeditior, quam ſi aliquod bellum exoriretur finitimum. tunc enim illis opus fore ſociorum & noſtra in primis opera: eaq; occaſione facile nos

intellecturos, tum honestius esse tum iustius pro nostra potius libertate quã pro Romanorum imperio dimicare. quapropter per occultos veluti cuniculos bellum eis a subditis conflaui, Veientesq; ac Fidenates ad arma cõciraui, vt belli eis futurus socius. Et hucusque conatus mei latuerunt Romanos, dum opportunũ insidiis tempus mihi seruo. vbi cõsiderate quam non negligenda se *nunc* offerãt commoda. primum non aperte agitur defectio; quæ alioqui anceps habitura esset periculum; ne vel imparati vrgeremur, domesticisque tantum viribus freti de summa rei aleam iacere cogeremur; vel inter apparandũ, auxiliaque sollicitanda, a paratis præoccuparemur. nunc neutram istarum difficultatum experti, ex vtraq; percipiemus cõmodum. deinde aduersarios bello fortunatos, & pene inuictos si viribus cõtendendum sit, non violentis rationibus cõuellere conabimur, sed dolo & artibus, quibus superba capi solent, & quidquid vi labefactari facile nequit: nec id primi faciemus aut soli. Ad hæc quia nostra potentia vniuersis Romanorum atq; sociorum copiis pares non sumus, aucti sumus Fidenatium atque Veientium quantas videtis viribus: quibus vt tuto possimus fidere, sic a me puisum est. nõ enim in nostro agro Fidenates, sed in suo & pro suo pugnaturi sunt; & interim nostrũ quoq; tuebuntur. ac quod iucundissimum est, sed paucis hactenus & raro contigit, beneficium accipiendo conferre in illos videbimur: & si nobis, sicut fore credimus, res successerit, Fidenates ac Veientes non modo graui nos dominio liberabunt, verum etiam gratias nobis habebunt, perinde ac si nos hoc ipsis præstitissemus beneficium. Atque hæc sunt quæ multiplici cura a me comparata, sufficere mihi videtur ad defectionem alacriter & confidenter moliendã. Nunc audite quomodo negotium id aggredi cogitem. Tullus mihi eum aciei locũ assignauit qui sub monte est, atque alteri me cornui præesse iussit. cum ergo in hostes tendendum erit, ego soluto ordine montem petere incipiam: vosque seruatis ordinibus me sequemini. cumque in summum euasero, iam tutus, audite quid deinceps facturus

διδαχῆς δεήσῃ, ὅτι κάλλιόν τε καὶ δικαιότερον τοῖς ἡ-
μῖν αὐτῶν ἐλευθερίας μᾶλλον ἢ τοῖς Ῥωμαίων
ἡγεμονίας ποιήσασθαι τὴν ἀγῶνα. Ταῦτα διανοηθεὶς, ὑ-
πενόμευε Ῥωμαίοις πόλεμον οὐκ ἐν ὑπηκόων, ἀλλ' ἐν-
τομοῖς καὶ Φιδηναίοις πείσας ὅπῃ τὰ ὅπλα χωρῆσι, ὡς
συλληψόμενος αὐτοῖς τὸν πόλεμον. καὶ μέχρι τούτου λέ-
ληθα Ῥωμαίους ταῦτα περάτων, τὰ μεμυθόμενος ἐ-
μαυτῷ τὴν ὑπηθέσεως καιρόν· οὐ γὰρ σκέψασθαι ὅτι ὠ-
φελησόμεθα. πρῶτον μὲν, οὐκ ἐν φανερῷ βουλεύσαν-
τες ἀπόστασιν, ἐν ᾧ κίνδυνος ἦν καθ' ἑκάτερον, ἢ ἀπα-
γαγεῖν ἐπειθένταις, καὶ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει μόνῃ πι-
στεύσαντας τὴν ἀπόστασιν ἀναρρίψαι κύβον, ἢ πα-
γαγεῖν αὐξομένοις καὶ βοηθείας ἐγείρεν τας, ἀπὸ τοῦ ἐν
πολεμικῇ ὄντων πρὸς καταφθῆναι, εἰ δὲ ἑτέρου
τῶν χαλεπῶν τούτων πειραθέντες ὀξὺ ἀμφοτέρων
ἀνήσιμον ἔξομεν. ἔπειτα πολλοὶ καὶ δυσπολέμητον εἶ-
ναι τὸν τῶν ἀντιπάλων ἰσμὸ καὶ τύχῃ οὐκ ἐν τῷ
βιαίῳ τόπου πειρασόμεθα καθαιρεῖν, ἀλλ' οἷς δόλῳ τε
πολύτα ὑπέρωχα καὶ μὴ ῥᾴδια τοῦ βιαίου καθαιρε-
θῆναι, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ, ὅτοι πρῶτοι δρῶσαι τε αὐ-
τῶν οὐδὲ μόνοι. πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ ἀξιομάχου ὄσῃ
τῇ οἰκείᾳ δυνάμει πρὸς ἅπαν τὸν Ῥωμαίων τε καὶ
τῶν συμμάχων ἰσμὸν ἀντιτάττεσθαι, τόν τε Φιδηναίων τὲ
καὶ Οὐιεντανῶν τοσαύτην ἔχον ὅσην ὁρᾶτε, πρὸς ἱκα-
νὴν τε, καὶ ὡς δὴ μάλιστα θάρσος τινὶ συμμαχίας
βεβαίᾳ δ' ὑπικουεικὸν πρὸς ἄλλοι πρὸς γενόμενον, ἢ-
τῶν παρεσκευάσαι μοι. οὐ γὰρ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ
Φιδηναῖοι τὲ ἀγῶνα δεράμενοι, τὸ ὀ αὐτῶν πρὸς κιν-
δυνεύοντες, ἐν ᾧ αὐτοῖ καὶ τὸν ἡμετέραν φυλάξω-
σιν. ὁ δὲ πόλιν μὴ ὅστιν ἥδιστον δὴ θεοῖς, πολυίως
δέ ποιν ἐκ τῶν παρῃθόντος αἰῶνος ἐξεῤῥύετο, καὶ τῶν
ἡμῖν ἀπὸ ἀρξῇ, πάντες ἀπὸ τῶν συμμάχων ἐ-
κείνοις αὐτοὶ δόξομεν. καὶ ἐὰν ἡμῖν κτὶ νοῦν χωρήσῃ ὃ
ἔργον, ὡς ἄρ' ὃ εἰκὸς ἔχῃ, Φιδηναῖοί τε καὶ Οὐιεντανοὶ
βαρείας ἀπαλλάξαντες ἡμᾶς ἀποταγῆς, ὡς ὑφ' ἡ-
μῶν τοῦτο πεπονθότες, αὐτοὶ χάριν εἴσονται ἡμῖν. Ταῦ-
τα μὲν ὅστιν ἃ Δρᾷ πολλῆς φρονίδος πρᾶσκευα-
σέντα ἰκανὰ εἶ) δοκεῖ μοι θάρσος τὲ καὶ προθυμίαν
τῆς ἀποστάσεως ὑμῖν παρέχειν. ὃν δὲ τόπον ὑπιχω-
ρῶν ὃ ἔργον βεβούλημαι, ταῦτα ἀκούετέ μου· Τάξιν
μὲν ἀποδέδωκέ μοι Τύλλος τὴν ὑπὸ τοῦ ὄρους, καὶ κε-
λεύει με θατέρου τῶν κεράτων ἡγεῖν· ὅταν ὁ μέλλω-
μὲν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις χωρῆν, ἡγέομαι μὲν ἐγὼ λύσας
τὴν τάξιν ὅπῃ ὃ ὄρος ἄγει, ἀκολουθήσεῖε δέ μοι ὑμεῖς
συνιεταγμένοις ἀγοῖς τοὺς λόχους. ἀριθμὸς δὲ
τῶν ἄκρων, καὶ ἐν τοῦ ἀσφαγῆ θυόμενος, ἵνα χρή-
σωμαι ὅπου τοῖς μὴ ταῦτα πρόγμασιν, ἀκούετέ
μου·

μου· ἐὰν μὲν ὁρᾶ κατὰ γνώμην ἀναλογίζομαι κω-
λύσαντά μοι, καὶ δρασεῖς μὲν γενόντας τοὺς πολεμίους,
ὡς ἡμῖν αὐτοῖς συλλαμβανόντων, ἀπεινοεῖς ὃ καὶ πε-
ιφόβοις τοὺς Ῥωμαίους, ὡς πεδεδεδιότας ὑφ' ἡ-
μῶν, φυγῆς τε μᾶλλον ἢ δυνῆς πεποιημένους, ὅπῃ
εἰκὸς, ὅπῃ ἡσόμεθα αὐτοῖς, καὶ μεσὸν ποιήσω νεκρῶν ὃ
πεδίον, ὀξὺ ἀπερδεξίᾳ τὲ καλῶν ὅπῃ ὃ πρεμνὲς,
θαῤῥήσῃ τὲ καὶ συνιεταγμένῃ δυνάμει πρὸς ἐπιστο-
μῶντας πρὸς φερόμενος καὶ ἀπορήσας. δεῖνα δὲ ἐν τοῖς
πολέμοις καὶ ἡ δεξὰ κενῆς ἐμπίπλασθαι πρεσδοσίας συμ-
μάχων ἢ πολεμίων δωῶν ἐφόδου δόκησις, καὶ πολλὰ
ἤδη τραλδύματα μεγάλα ἀπ' ὀδένος οὕτως ἐτέ-
ου φοδερὸν παθήματος, ὡς ἀπὸ δόξης κενῆς ἴσμεν
πεπωνάληθα θαρρέντα. ὃ δὲ ἡμέτερον οὐ λόγος
ἔσται κενὸς, οὐδὲ ἀφανὲς δεῖμα, ἀλλ' ἔργον ἀπάσης
ὄψεως καὶ πείρας φοδερώτατον. δὺ δὲ ἄρα τὴν ἀλίαν
τῶν λελογισμένων γνόμενα ὁρᾶ· λεγέσθω γὰρ καὶ
τὰ πρὸς τὰς δὺ θεσπίνας δόξας εἰωθότα ἀπεντᾶν,
ὀλίγῳ πολλὰ καὶ τὰ μὴ εἰκότα οἱ βίοι φέρεσι· καὶ
τὴν ἀλίαν καὶ αὐτὸς ὧν πρεσύτεμον ὅπῃ θρήσω ποιῆν.
ἀξῶ γὰρ ὑμᾶς ὅπῃ τοὺς πολεμίους ἅμα Ῥωμαίοις,
καὶ συλλήψομαι αὐτοῖς τῆς νίκης, τόν τε καταλήψιν τῶν
ὑψηλῶν πε ποιήσεσθαι σκήψομαι, τῆς κυκλώσεως τῶν
ἀντιπεταγμένων ἕνεκα. θρύψοσε) δέ μου πιστὸς ὁ λόγος,
ἔργα ὁμολογούμενα τῇ σκήψει παρεχόμενα· ὥστ' ἀ-
μᾶς τῶν μὴ δύνων μηδὲ ἑτέρεις κοινωνῆσαι, τῆς δὲ
ἀμείνονος τύχης παρ' ἀμφοτέρων μεταλαβεῖν. ἐγὼ
μὲν οὖν ταῦτα ἔγνωκά τε καὶ θράσω σὺν θεοῖς, κεφά-
λαια ὄντα ἀ μόνον Ἀλβανοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις Λαλί-
νοις. ὑμᾶς δὲ χρὴ σιγὴν μὲν πρῶτον φυλάττοντας,
ἔπειτα κόσμον τὲ σώζοντας, καὶ τοῖς πρὸς ἀγγελλομένοις
ὀξέως ὑπηρετοῦντας, πρόθυμοις ἀγωνιεῖς γίνεσθαι,
καὶ τοὺς ὑφ' αὐτοῖς πρόθυμοις παρέχειν, ἐνθυμουμέ-
νοις ὅτι οὐχ ὅμοιός ὅστιν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρω-
ποις ὁ πόλεμος τῆς ἐλευθερίας ἀγών, οἷσπιν ἐν ἔθη κα-
θέστηκεν ἄρχεσθαι ὑφ' ἑτέρων, καὶ ὅσοις διαύτην πολι-
τείαν οἱ πατέρες παρέδοσαν. ἐλευθεροῖ γὰρ ἐξ ἐλευ-
θέρων ἔφυμεν, καὶ ἀρχὴν τῶν πρεσοίκων ἀπέδοσ' ἡ-
μῖν οἱ πατέρες, ὁμοῦ πεντακόσια ἔτη τοῦτο ὃ ἀῆμα
διαφυλάξαντες, ὃ μὴ ἀποστερήσωμεν ἡμῶν τοὺς ἐκ-
γόνους. πρᾶξῃ δὲ μηδενὶ ὑμῶν δέος, ἀλλ' ταῦτα ἐθέλῃ
πρεάτῃν, μὴ σιωθήκας τὲ λύσῃ καὶ ὅρκους τοὺς ἐπ'
αὐτῆς θυομένοις πρᾶξῃ, ἀλλ' ἐννοείσθω ὅτι τὰς
ἀπὸ Ῥωμαίων λελυμένας εἰς ὃ ἄρχῆς ἀποκα-
ταστήσῃ· καὶ ὁ τὰς γε ἐλαχίστου ἀξίας, ἀλλ' ἃς ἥ τε φύ-
σις ἡ αὐθεντεία κατέστησεν, καὶ ὁ πάντων κοινὸς Ἑλ-
λήνων τε καὶ βαρβάρων βεβαιοῖ νόμος, ἄρχειν καὶ τὰ δί-

sim. Si videro propositũ mihi ex sententia succedere, hostesq; audaciores fieri, quasi nostra ope adiutos; Romanos autem, velut a nobis proditos, animis concidere, metuq; consternatos (vt futurum auguror) de fuga magis quam de forti pugna cogitare, ego ipsos aggrediar, camposq; cadauerib. replebo, vtpote ex superiore loco in procliuem descensurus, attonitosque ac dispersos fidenti & cõposito agmine inuasurus. plurimum autẽ in bello valet vel vana de sociorum proditione aut de nouorum hostium aduẽtu opinio; multosq; iã ac magnos exercitus nõ tam vllo casu aduerso quam inani metu funditus deletos nouimus. nostrum vero *machinamentum* non erit vanus rumor, aut obscurum terriculamẽtum, sed facinus quo nemo nec vidit nec expertus est terribilius. Sin autem contra quã cogito ceciderit, (dicam enim id quoq; quandoquidem hominib. multa sæpe præter opinionẽ offerunt vitæ casus) tum etiam ipse mutabo propositũ. ducam enim vos contra hostes, Romanis futurus victoriæ socius: simulaboq; me ideo superiora loca occupasse, vt hostes circumuenirem. quod eo facilius credetur, quia verbis facta cõgruent. ita fiet vt cladis neutris, felicis vero euentus vtrislibet simus participes. Equidem hęc vt decreui, ita diis fauentibus conficiã, maximo cum Albanorum, tum ceterorũ Latinorum commodo. vestrũ est ante omnia seruare silentiũ; tum decenti ordine obseruato, mandata celeriter exsequi, & tum vosmetipsos fortes viros præstare, tũ vestrorũ animos ad idem accendere; cogitãtes quod aliter nos pro libertate certare decet quã ceteros homines qui aliorũ imperio assueuerunt, & tale reip. genus a maiorib. acceperunt. nã liberi ex liberis nati sum⁹, & patres tradiderunt nobis imperium in finitimos; quod ferme quingentorũ annorũ tẽpore constabilitũ, posteris etiam nostris relinquẽdum est. Nec quenquã vestrũ ab hoc consilio deterreat religio iurisiurandi & fœderis, sed cogitet fœdus iã ante per Romanos violatum, nunc in integrum restituit: idq; nõ exigui momenti, sed cũm a natura institutum, tum omniũ & Græcarum & barbararum gentium communi legę stabilitũ, quod iubet patres na-

tis imperare ac iura reddere, itidemq; conditores suis coloniis: hoc fœdus nunquam e rerũ humanarum natura tollendũ, non nos, qui perpetuo ratũ manere cupimus, violamus; nec nobis, tamquã nefaria moliẽtibus, deorum aut geniorũ aliquis succẽsuerit, si stirpi nostræ seruire grauemur; sed illi *violati fœderis rei sunt*, qui fœdus istud ab initio fregerũt, ausuq; nefario diuinã legem humanæ subiicere sunt conati: iraq; numinis nõ nobis, sed illis, (vt credere par est) aduersabitur: & hominũ indignatio in illos, nõ in nos se conuertet. Si igitur hæc vobis probantur omnibus, faciamus ita, inuocato deorum simul & dæmonum auxilio. quodsi vestrũ aliquis dissentit, & aut nunquam nostræ ciuitati aspirandum censet ad dignitatem pristinam, aut differendum id in tẽpus opportunius, eum sententiam suam in medium proferre ne pigeat. Sequemur enim consilium quod vobis vniuersis videbitur optimum. Hanc sententiam cũ *omnes* qui aderant laudassent, seq; omnia facturos promisissent, accepto a singulis iuramento, cœtum dimisit. Postera die Fidenatium atq; sociorum copiæ, simulatq; sol exortus esset, extra vallũ progressę, aciem, velut ad prœlium, instruxerunt: ex aduerso item Romani *e suis* egressi *castris*, ordines disposuere. Sinistrum cornu Tullus cum Romanis tenebat, Veientibus oppositus; qui erant in dextro hostium cornu. in Romanorũ dextro cornu Metius Fuferius cũ Albanis suis oppositus erat Fidenatib. ad latus mõtis. Iamq; sibi inuicẽ propinquantibus, priusquã intra teli iactũ veniretur, Albani a reliquo exercitu diuisi, montẽ petebant integris ordinib⁹. quo viso, Fidenates cõfirmati in opinione ,pditionis ab Albano ,pmissæ, audacius se iam in Romanos inferebant. ita dextrũ Romanorũ latus discessũ sociorũ nudatum, turbabatur, & laborabat grauiter: interim sinistrum egregie pugnabat, in quo & ipse Tullus cũ selectis equitũ dimicabat. Ibi eques præcipiti cursu aduectus ad agmẽ cũ rege decertans, Laborat, inquit, dextrũ nostrũ cornu, Tulle: Albani deserta acie festinãt ad loca edita; Fidenates, quibus illi erant oppositi, quũ nudato cornu superiores sint, nos circũuenire parabunt.

καὶ τοῦ πάππου τοὺς πολέμους τοῖς ἐκγόνοις, καὶ τὰς μη-
τροπόλεις τοῖς ἀποικίαις. ταῦτας δὴ τὰς συνθήκας ἀ-
δέποτε διαιρεθησομένας ἐκ τῆς αὐθεφτείας φύσεως
οὐκ ἡμεῖς οἱ κυρίας ἀξιοῦντες ἀεὶ διαμένειν, τοῦδε-
τοι νοῦν δοῦμεν, εἰ δ' αὖ τις ἡμῖν θεῶν ἢ δαιμόνων νεμεση-
σεῖεν ὡς δύσια τοῦ φύσιν, εἰ δουλεύειν τοῖς ἰδίοις
ἐκγόνοις διεπαναγκάζομεν· ἀλλ' οἱ καταλύσαντες αὐ-
τὰς ἀρχῆθεν, καὶ ἔργῳ ὑπεχρήσαντες ἀθεμίτῳ κρείτ-
τονα ποιῆσαι τοῦ θείου νόμου τὴν αὐθεφτινον· ὅ τε δαι-
μόνιος χόλος οὐκ ἡμῖν ἀλλὰ τούτοις ἐναντιώσεται, καὶ
ὁ εἰκὼς, καὶ ἡ παρ' αὐθεφτων νέμεσις τούτοις αὐτοῖς ἐ-
μοῦ καταστήσει. εἰ μὲν οὖν ταῦτα κρίνετε πᾶσιν ὑ-
μῖν ἔσεσθαι δοκεῖ, τοῦτο πάντες αὐτὰ, θεοὺς καὶ δαίμο-
νας ἀρωγοὺς ὑπικαλεσάμενοι· εἰ δέ τις ὑμῶν τοιαν-
τία ἔγνωκε· δυοῖν θατέρων, ἢ μηδέπολε δυνασθῆναι
τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα τῆς πόλεως οἴεται δεῖν· ἢ καιρὸν ἕ-
τερόν τινα τοῦ παρόντος ὑπιτηδειότερον δυναμένων, ἀ-
ναβαλέσθαι τὴν παρόντα· μὴ κατοκνοίη φέρειν εἰς μέσον
ἃ φρονεῖ· ὅ τι γὰρ ἂν ἅπασι φαίνῃ ὑμῖν κρείττον βού-
λευμα, τούτῳ χρησόμεθα. ἐπαινεσάντων δὲ τὴν
γνώμην τῶν παρόντων, καὶ πολύτα ὑποσχομένων ποιή-
σειν, ὅρκοις ἕκαστον αὐτῶν καταλαβών, διέλυσε τὴν σύλ-
λογον. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ προῆγεν μὲν ὑπὸ τοῦ χάρακος αἱ Φιδηναῖαί τε καὶ συμμάχων δυνάμεις, ἅμα τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, καὶ παρετάσσοντο ὡς εἰς μάχην· ἀντεπεξῆγε δ' οἱ Ῥωμαῖοι καὶ καθίσαντο εἰς τάξιν. ὁ μὲν οὖν ἀριστερὸν κέρας αὐτὸς ὁ Τύλλος καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κατεῖχον ἐναντίον διειταμένοις· ἔτυχε γὰρ ὁ δεξιὸν τῶν πολεμίων κατεῖχον κέρας· ὅπὶ τοῦ δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος ὁ Μέτιος Φυφέτιος καὶ οἱ Ἀλβανοὶ κατ' Φιδηναίους τοῦτο τὸν λαγόνα τοῦ ὄρους ἐτάξαντο. ἐπεὶ δὲ συνέκλεισαν ἀλλήλων ἐγγύονται, πρὶν ἐντὸς βέλους γενέσθαι, οἱ Ἀλβανοὶ φοβηθέντες ἀπὸ τοῦ δήμου τρατῶ, συνλεταγμένοις ἦγον τὰς λόχους ὅπὶ τὸ ὄρος. οἱ μὲν οὖν Φιδηναῖοι τοῦτο μαθόντες, καὶ πιστεύσαντες δεηθεῖσιν σφίσι τοῖς περὶ τῆς προδοσίας ὑποχέσθαι τὰ Ἀλβανῷ, θρασύτερον ἤδη τοῖς Ῥωμαίοις προσεφέροντο· καὶ ὁ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Ῥωμαίων ἐφιλοτιμοῦτο τῆς συμμαχίας παρερρήγνυτό τε, καὶ σφόδρα ἐπόνει· ὁ δ' εὐώνυμον ἀκρατῶς ἠγωνίζετο, ἔνθα καὶ αὐτὸς ὁ Τύλλος σὺν τοῖς ὅπιλέκτοις τῶν ἱππέων μαχόμενος. σὺν δὲ τούτοις προσελάσας τὶς ἱππεὺς τοῖς ἅμα τοῦ Βασιλεῖ μαχομένοις, Κάμνει ὁ δεξιὸν ἡμῶν κέρας, ἔφησεν, ὦ Τύλλε. Ἀλβανοί τε γὰρ ἐκλιπόντες τὴν τάξιν ὅπὶ τὰ μετέωρα ἐπείγονται, Φιδηναῖοί τε καθ' ὃς ἐκεῖνοι ἐτάχθησαν, ὑπὸ κέρατος ὄντες τῷ ἐφιλοτιμοῦντο, κυκλῶσαι μέλλοισιν ἡμᾶς.

ταῦτα

ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἰδόντας τὸν ὁρμὴν τῶν Ἀλβανῶν τὴν ὅπὶ τὸ ὄρος, δεῖμα, ὡς κυκλωθήσοιτο ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατέλαμβανεν· ὥστε οὔτε μάχεσθαι, οὔτε μένειν αὐτοῖς ἐπῄει. ἔνθα δὴ σοφία λέγεται χρήσασθαι ὁ Τύλλος, οὐδὲν ὅπιπαρεκθεὶς τὴν ἀθυμίαν ὑπὸ τοσούτου τε καὶ οὕτως ἀπροσδοκήτου κακοῦ φανέντος· δι' ὃν οὐ μόνον εἴθισε τὴν Ῥωμαίων φαλαγγα, εἰς πρόσωπον καταπεκλημένων ὅλεθρον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πολεμίων πρόσταγματα σωτήρια καὶ διέφθειρεν. ὡς γὰρ ἤκουσε τοῦ αὐλητοῦ, μεγάλῃ φωνῇ χρώμενος, ὥστε καὶ τοῖς πολεμίοις ἀκούειν, Κρατοῦμεν, εἶπεν, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τὴν ἐκθρῶν. Ἀλβανοὶ μὲν γὰρ ἡμῖν ὃ πλησίον ὄρος τοῦτο κατειλήφασιν, ὡς πρὸς ὄρατε, καὶ τὰς ἐμὰς σύνταξις· ἵνα καὶ νῶτον λημόμενοι τῶν πολεμίων, ὑπίασιν αὐτοῖς. σύθυμηθέντες οὖν ὅτι σὺν κακῷ τοὺς ἐκθίστους ἡμῶν ἔχομεν, οἱ μὲν ἀντικρὺς ὑπιόντες, οἱ δ' κατόπιν, εἶθα ὅτε πρόσω χωρεῖν, ὅτ' ὀπίσω ὑπιστρέφειν δυνάμενοι, πολεμῶ τε καὶ ὁρᾷ σὺν τῶν πλαγίων ἀποκλείοντες· ἀλλ' ἴτε σὺν πολλῇ καταφρονήσει ἐπ' αὐτούς. ταῦτα πρὸς τὰς τάξεις ἁπάσας διεξιὼν ἔλεγε· καὶ εὐθὺς μὲν Φιδηναίους θέος εἰσέρχεται παλινπροδοσίας, ὡς κατεστρατηγημένους ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἐπεὶ ὅτε ἀντιμετάξαντον αὐτὸν εἶδον, ὅτε ὅπὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐτοὺς ἐλαύνοντα, ὡς πρὸς ὑπέρχεται αὐτοῖς· καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐπῆρεν εἰς θυτολμίαν, καὶ θάρσους σύνεπλησεν ὁ λόγος· καὶ μέλα ἐμβοήσαντες ὁρμῶσιν ὅπὶ τοὺς πολεμίους αὐθεόοι. ὅπου δὴ καὶ τοῦτο τῶν Φιδηναίων καὶ φυγὴ πρὸς τὴν πόλιν ἄκοσμος. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς, ὑπαρράξας αὐτοῖς τὴν ἵππον πρὸς φόβοις οὖσι καὶ πεταραγμένοις, καὶ μέχρι νύκτος διώξας, ὡς ἔμαθεν ἐσκεδασμένους ἀπ' ἀλλήλων, καὶ οὔτε λογισμὸν ἔτι τοῦ συστῆναι λημφομένους, οὔτε δυνάμενον ἔχειν τάξιν, ἀφεὶς τοὺς φεύγοντας, ὅπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπὶ καὶ Δαμῶνον τῶν πολεμίων ἐχώρει μέρος. καὶ γὰρ καλὸς μὲν καὶ ὁ τῶν πεζῶν ἀγὼν, ἔτι δὲ κάλλιον καὶ ὁ τῶν ἱππέων. καὶ γὰρ ἐκλιναν οἱ τῇδε τεταγμένοι διειταμοὶ τὴν ἔφεδον ὑπὸ Ῥωμαϊκῆς ἵππου καταπλαγέντες, ἀλλ' ἀντεῖχον ἄχρι πολλοῦ. ἔπειτα μαθόντες ὅτι τὸ εὐώνυμον σφῶν ἥττηται, καὶ πᾶσα ἡ Φιδηναίων τε καὶ συμμάχων φαλὰ φεύγει πρόσεστι πάδιν, δείσαντες μὴ κυκλωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀναστρεφόντων ἐκ τοῦ διωγμοῦ, τρέπονται καὶ αὖθις λύσαντες τὰς τάξεις, καὶ Δαμῶ τοῦ πολεμοῦ σώζειν ἑαυτοῖς ἐπειρῶντο. ὅσοι μὲν οὖν ἐρρωμένεσαν τε αὐτῶν ἦσαν καὶ ἤκισα ὑπὸ θαυμῶν βαρυόμενοι, ἰσχύ τε ἔτι ἀδυνατοι, δίχα τῶν ὅπλων τὸ ῥᾶθεν διεκπεραῶντες ἐσώζοντο· ὅσοι δὲ τούτων νῦν ἐνέλιπον, ἐν πᾶσι δίναις ἀπέθνησκον· ὀξὺ γὰρ τοῦ Τιβέρεος πρὸς τὴν Φιδηνίαν καὶ σκολιὸν τὸ ῥεῦμα. ὁ δὲ Τύλλος μοί-

Ad hunc nuntium, conspectumque Albanorum in montem properantium, Romanos quasi circumueniendos ab hostibus timor occupat, vt neque pugnare, neque loco consistere animum inducerent. Ibi prudens cõsilium Tullus adhibuisse dicitur; qui nil turbatus tanto & tam inopinato periculo, nõ modo Romanum exercitum e præsenti pernicie seruauit, verum etiam hostium res subuertit & pessum dedit. audito enim nũtio, vocem attollens vt exaudiretur etiam ab hostibus, exclamat: Vicimus hostẽ, Quirites. Albani meo iussũ proximum montem occuparunt, vt cernitis, inde impetum facturi in terga hostium. nacti igitur opportuno loco inimicissimos homines, a fronte pariter & a tergo telis nostris expositos, vt nec progredi nec retro ferre pedem valeant, a lateribus hinc mõte clausos, inde flumine, magnis animis inuadite. Hæc cunctos obequitans ordines ingeminabat: statimque Fidenates metus subiit reciprocatæ proditionis, quasi stratagemate deceptos a Fufetio, quando nec pro se stantem videbant, nec Romanos inuadentem, vt pollicitus fuerat. Romani cõtra illis verbis audaciores & confidentiores redditi, sublato clamore conferti hostem impetunt. Sequitur fuga Fidenatium, nullo ordine vrbem suam petentium. Rex immisso in turbatos equitatu, aliquamdiu persecutus pauidos, vbi vidit sic dissipatos vt nec cogitarent nec possent instaurare ordines, omissis fugientibus in reliquam hostium partem etiamnum consistentem tendit; vbi fortiter pugnabant pedites, fortius etiam equites. tuebãtur enim suum locum Veientes, nihil Romano equitatu territi; diuque nolebant cedere. Tandem cognito, profligatos esse in sinistro cornu socios, Fidenatesque cum reliquis sociorum copiis effuse fugere, veriti ne circumuenirentur, conuersis in se qui illos profligauerãt, & ipsi soluta acie terga verterunt, ac per flumen euadere sunt conati. horum qui corporib. & viribus integris natare valebant, armorum iactura salutem redimebant, committentes se fluuio. ceteri qui his adminiculis destituebantur, peribant in vorticibus. cõcitatus enim & flexuosus circa Fidenas fluit Tiberis. Porro Tullus im-

missa parte equitũ qui ruentes in flumen trucidarent, ipse cum ceteris copiis Veientium castra petens, ea primo cepit impetu. atque ita Romanis insperata salus cõtigit. Tum demum Albanus conspicatus splendidã Tulli victoriam, suis in campum deductis, fugientes Fidenates & ipse persecutus est, vt Romanis videretur socialem præstare operam: multosque in fuga dispersos oppressit. Tullus autem iteratam hominis proditionem odoratus ac detestatus, tamen in pręsens dissimulandam ratus, donec hominem in suam potestatem redegisset, palam approbauit secessum illum ad loca edita, vt optimo consilio factum: & missa ei parte equitum, iussit supremam victorię manum imponere indagandis cædendisque Fidenatibus; qui mœnibus prohibiti magno adhuc numero per agros palabantur. Lætus ille, quod alterum eorum quæ sperauerat, assecutus esset, ac Tullum latuisset, diu per campos obequitãs interficiebat quotquot venirent in manus: post occasum demum solis, a persecutione reuertens, in castra Romana reduxit equites, & ibi cum ceteris noctem eam exegit in hilaritatibus *quæ ob victoriam celebrari solent*. Tullus intra Veientium vallum mansit vsque ad primam vigiliam: habitaque inquisitione in captiuorum nobilissimos de defectionis auctoribus, vt inter coniuratos nominari audiuit etiam Albanum Metium Fufetium, cum videretur factum eius non discrepare a captiuorum indicio, conscenso equo, assumptisque amicorum fidissimis, in vrbem properat: & ante mediam noctẽ euocatis domo senatoribus, proditionem Albanorum denarrat, captiuis attestantibus: vtque ipse stratagemate Fidenates ac ceteros hostes eluserit, edocet: postremo ad eos refert quid bello feliciter confecto faciendum censeant, quóve modo sumendum de proditoribus supplicium, & Albanorum ciuitas modestior reddenda in posterum. Omnibus visum est & æquum & necessarium, vt in auctores impii facinoris animaduerteretur. sed quæ facillima & tutissima eius negotii esset ratio, magnopere dubitatu est. occulte præcipuos

ϛα πινὶ τῶ ἱππέων κελεύϛας τοὺς ὅπῃ τῶ πολεμίου ὠθουμένοις κτείνειν, αὐτὸς ὅπῃ ὁ ϛρατόπεδον τῶ Διεντωμῶν πλὴν ἀνῄει δυνάμιν ἄγων, ἐξ ἐφόδου ϛῆϛ κύκλου αὐτῶ. καὶ τὰ μὲν Ῥωμαίων πρεσγμάτα τῶν δαδόξω τυχόντα ϛρατηγείας ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ Ἀλβανὸς ὅπῃ λαμπρῶς ἤδη νικῶντας ἐθεάϛατο τοὺς ἀμφὶ τὸν Τύλλον, καταβιβάϛας καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶ ὑψηλῶν τὴν οἰκείαν δυνάμιν, ὅπῃ τοὺς φεύγοντας τῶ Φιδηναίων ἐχώρει, ἵνα δὴ τοῖς Ῥωμαίοις πᾶσι γένοιτο φανερὸς ἔργον τὶ ποιῶν συμμάχου, καὶ συγγενοῖς τῶ διεσκεδασμένων ἐν τῇ φυγῇ διέφθρε. Ἰδόντες δὲ τὴν Δρήνοιαν αὐτοῦ καὶ μισήϛας τὴν παλινπρεσδοίαν ὁ Τύλλος, πόθεν δεξελέγχῃ ὥετο δεῖν κὴ ὃ πα ρὸν, ἕως ἀν ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσηται τὴν αἴδρα· ἀλλὰ ἐπαινῆν τε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τὰ μετέωρα πρὸς πολλοὺς τῶν παρόντων, ὡς ἀπὸ πάντος βήματος γνωριμῶν, ἐσκήπτετο· καὶ τῶ ἱππέων μοῖραν ἵνα πέμψας ὡς αὐτὸν, ἠξίου κελεύειν ἀποδεξάσθαι τὴν πρεσθυμίαν, τοὺς μὴ δυνηθέντας εἰς τὰ τείχη τῶ Φιδηναίων καταφθύγειν, ἀλλ' ἐσκεδασμένους ἀνὰ τὴν χώραν, συγγενοῖς οἴοις, κελεύων διεξιόντας ἀποκτείνειν. καὶ κεῖνος ὡς θάτερον ὧν ἤλπισε δράσας πρεσγμένος καὶ ληθὼς τὸν Τύλλον, ἐχαίρετο, καὶ μέχρι πολλῶ καθιππεύων τὰ πεδία, τοὺς καταλαμβανομένους διέφθρεν· ἤδη δὲ δεδυκότος ἡλίου, τοὺς ἱππέας ἦκεν ἄγων· ὅπῃ ὁ ϛρατόπεδον ὁ Ῥωμαίων· ἐκ τῶ διωγμοῦ, καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα ἐν ὑπαϊθρίαις ἅμα τοῖς ἑτέροις ἐῶν. ὁ δὲ Τύλλος ἐν τῷ διεντωμῶν χθράκι μείνας ἄχρι πρωΐας φυλακῆς, καὶ τοὺς ὅπῃ φανεράτους τῶ αἰχμαλώτων δυνάκρίας, ἕνεκεν τῆς ἀποϛάσεως ἠγωνίσαντο. ὡς ἔμαθε καὶ τὴν Ἀλβανὸν Μέτιον Φυφέτιον ἐν τοῖς συνωμοσαμένοις ὑπάρχοντα, δόξας ἀναδιδάσκεσθαι παρ' αὐτῶ τοῖς μεμυημένοις ὑπὸ τῶ αἰχμαλώτων. αὐτοῦς ὅπῃ τὴν ἵππον, καὶ τοὺς πιϛοτάτους τῶν ἑταίρων τῶν δαλαθῶν, πρὸς τὴν πόλιν ἀφιππεύει. καὶ πρὸς μέσων νυκτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν τοὺς βουλευτὰς συγκαλέσας, τήν τε πρεσδοίαν αὐτοῖς λέγει τῶν Ἀλβανῶν, μάρτυρας τοὺς αἰχμαλώτους παρασχόμενος, καὶ οὐ ἔγνον αὐτὸς κατεστρατήγησε τοὺς τε πολεμίους καὶ τοὺς Φιδηναίους διεγείναι. τέλος δὲ κρείττον εἰληφότος τῶ πολέμου, τὰ λοιπὰ ἤδη σκοπεῖν αὐτοῖς ἠξίου, ἵνα μὴ ἔγνον πμωρήσασθαι μὲν τοὺς πρεσδύτας, σωφρονεστέραν δὲ τὴν Ἀλβανῶν πόλιν ἀποδοῦναι εἰς ὅ λοιπόν. ὃ μὲν οὖν ἡμωρήσας τοὺς ὅπῃ χρήσαντας ἔργοις δυσσίοις, πᾶσιν ἐδόκει δίκαιόν τε καὶ ἀναγκαῖον εἶναι· ὃν δὲ ἔγνον γένοιτ' ἀνῆρᾶσα καὶ ἀσφαλέσταται, πολλὴν αὐτοῖς παρῆγεν ἀπορίαν. ἀδήλω μὲν γὰρ καὶ λεληθότι μόρῳ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς Ἀλβανῶν ἀνδρας ἐκ μέσου ἀφαιρεῖσθαι, τῶν ἀδυνάτων αὐτοῖς ἐφαίνετο εἶναι· εἰ δὲ φανερῶς συλλαμβάνειν καὶ ἀμφρᾶν τοὺς αἰτίους τῶν αἰτίας ὑπάρχοιεν, καὶ τὸν ἀφεστῶτα τοὺς Ἀλβανοὺς ἐπανελάμβανον, ἀλλ' ὅπῃ τὰ ὅπλα χωρήσειν. ἄμα δὲ πολεμεῖν Φιδηναίοις τε καὶ Τυρρηνοῖς καὶ τοῖς ὅπῃ τὴν συμμαχίαν σφῶν ἐλπιζόσιν Ἀλβανῶν οὐκ ἐθέλοντο. ἀπορουμένων δὲ αὐτῶν, τελευταῖος ἀπεδείκνυ γνώμην ὁ Τύλλος, ἵν' ἀπῶλες ἐπήνεσε, ὑπὲρ ἧς μικρὸν ἐρῶ. τετταράκοντα δὲ ὄντων ϛαδίων τῶ μεταξὺ Φιδήνης τε καὶ Ῥώμης, ἐλάϛας τὸν ἵππον διὰ κράτος παρῶν ὅπῃ τὸν χάρακα, καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, καλέσας Μάρκον Ὁράτιον τὸν ἀδελφόνπα ἐκ τῶν τειδύμων, καὶ δύο αὐτῷ τῶν ἱππέων καὶ τὸν πεζῶν τοὺς ἀκμαιοτάτους, ἐκέλευσεν ὅπῃ τὴν Ἀλβανῶν πόλιν ἄγειν· παρῆν δὲ καὶ οὗτος τείχους ὡς φίλου ὄντα, ὅταν ἐπαχθείσης λάβῃ τὸν ἔνδον, καθελεῖν τὴν πόλιν ἄχρι θεμελίων, μηδενὸς μήτε ἰδίου μήτε κοινοῦ καταϛαθυάσματος φεύγειν, ἔξω τῶν ἱερῶν· ἀνθρώπων δὲ μηδένα μήτε κτείνειν, μήτε ἀδικεῖν, ἀλλὰ πόλεως ἐᾶν ἔχειν τὰ ἑαυτῶν. ἐκπέμψας δὲ τοῦτον ἐκάλεσε τοὺς ταξιάρχους καὶ τοὺς λοχαγοὺς, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ δηλώσας, φυλακὴν ἐκ τούτων καθίσταται περὶ ὃ σῶμα· καὶ μετ' ὀλίγον παρῶν ὁ Ἀλβανὸς ὡς ὅπῃ νικήσαι κοινῇ γεγηθὼς καὶ ταῦ Τύλλῳ συνῆδόμενος. ὁ δὲ Τύλλος, ἀπόρρητον τὴν γνώμην ἔτι φυλάσσων, ἐπῄνει τε αὐτὸν καὶ μεγάλων ἄξιον ἀπέφαινε δωρεῶν, παρεκάλει τε γράψαντα καὶ τὴν Ἀλβανῶν ὀνόματα τῶν ὅπῃ φανέν τι κὴ τὴν μάχην δηλωσεσαξαμένων, φέρειν εἰς αὐτὸν, ἵνα καὶ κεῖνοι τὴν ὅπῃ νικίων ἀπενέγκωνται μοῖρεν. ὁ μὲν δὴ πρεσκρὴς γνόμενος, τοὺς πιϛοτάτους τῶ Ἀλβανῶν καὶ φίλων αὐτῷ, οἷς ἐχρήσατο τῶ ἀπορρήτων βουλευμάτων συνεργοῖς, γράψας εἰς δέλτον ὅπῃ δίδωσιν. ὁ δὲ τῶ Ῥωμαίων βασιλεὺς εἰς ἐκκλησίαν ἀπαντήσας ἀποθεμένους τὰ ὅπλα ἐκάλεσε· συνιόντων δὲ αὐτῶν, τὸν μὲν ἡγεμόνα τῶ Ἀλβανῶν ἅμα τοῖς ταξιάρχοις τε καὶ λοχαγοῖς παρ' αὐτῷ ὁ βῆμα ἐκέλευσεν ἑστάναι, ἐχομένους δὲ τούτων τοὺς ἀνῆϛας Ἀλβανοὺς παρθένϛας ἐκκλησιάζειν μὲν δὲ τοὺς Ἀλβανοὺς, ὁ λοιπὸν τῶ συμμάχων πλῆθος· ἔξωθεν δὲ τούτων πανταχῶν πρεσέσησε Ῥωμαίοις, ἐν οἷς ἦν οἱ γυναικάδες ξίφη κρύπτοντες ὑπὸ τῶ πρεσβολάς. ὡς δὲ ἐν κενῷ τοὺς ἐχθροὺς ἔχων

» ὑπέλαβεν, δύας ἐλέξε τοιάδε· Ἄνδρες Ῥωμαῖοί τε,
» καὶ ἀνῆϛοι φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοὺς μὲν ἐκ τῶ φανεροῦ
124 » τολμήσαντας εἰς πόλεμον ἡμῖν κατασῆναι, Φιδηναίους
» καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῖς, ἐτιμωρησάμθα σὺν θεοῖς· καὶ
» δυοῖν θάτερον, ἢ παύσονται ὁ λοιπὸν ἀνοχλοῦντες ἡμῖν, ἢ δίκας τίσουσιν ἐπὶ τούτων χείρονας.

Albanorum tollere videbatur impossibile, quia multi essent. quodsi palam fontes ad pœnam conarentur corripere, non passuros id Albanos, sed rebellaturos potius. nec placebat eodẽ tempore cum Fidenatibus Etruscisq; & Albanis, qui se ipsis socios addiderant, bellum gerere. Tãdem reliquis nihil explicantibus, in Tulli sententiam itum est ab omnibus, quam referemus paulo post. Ipse equo summa vi concitato, quadraginta stadia emensus, (tãtum enim inter Fidenas & Romam interest spatium) in castra reuertitur: accitumq; ante lucem M. Horatium, qui e trigeminis superfuerat, cum equitum peditumq; lectissimis mittit Albam, iussum, cum primum amice receptus esset intra mœnia, ciuibus in potestatẽ redactis, vrbẽ funditus euertere, nec vlli vel priuato vel publico ædificio parcere, fanis exceptis; abstinere tantum a cæde omnique iniuria hominum, & res suas cuique sinere. quo dimisso tribunos ac centuriones conuocat: expositoque senatusconsulto, eorum se stipat satellitio. Paulo post adfuit Albanus, veluti communi victoria lætus, & Tullo gratulaturus. Tullus nondũ secreta mentis proferens, laudabat eum, donis amplissimis dignum pronuntians: rogabatque vt Albanorum conscriberet nomina, quorũ eo prœlio eminentior exstitisset opera, vt & ipsi pro parte sua meritum victoriæ fructum perciperent. Ille gauisus, Albanorum & amicorum suorum fidissimos, totiusq; secreti conscios ac socios, in tabella notatos obtulit. tũ rex edixit vt omnes positis armis in concionem venirent. quo facto, ducem Albanum cum tribunis & cẽturionibus proxime tribunal iussit cõsistere; post hos, Albanorũ & ceterorum sociorũ vulgus. in extimo circulo Romanos statuit; quorum fortissimus quisq; sub amictu tegebat *brenem* gladiũ. Cumq; iã inimicos haberet obnoxios, assurgens in hanc sententiam verba fecit: Gratia dis Quirites, vosq; ceteri amici & socii, quod de Fidenatibus eorumque sociis, aperto bello nos infestare ausis, pœnas sumpsimus: & aut desinent molesti esse in posterũ, aut grauiores hisce pœnas luent.

nunc tempus postulat, vt quãdo primus conatus cessit prospere, reliquos hostes pergamus persequi, qui amicorum præferentes nomen, & in hoc bellũ ad cõmunes hostes male multãdos a nobis asciti, fracta fide, & occulto cum hostib. inito fœdere, moliti sunt nobis omnib. perniciem. multo enim hi peiores sunt apertis hostibus, & grauiore digni supplicio. nã illorum & insidias cauere est facile, & hostiliter congressos propulsare licet: amicos vero hostilia molientes, nec facile caueas; nec, si præueniaris, repellere queas. Hi sunt quos Albana ciuitas dolo malo ad nos misit socios, nullo a nobis detrimẽto, immo multis magnisq; affecti beneficiis. coloni enim ipsorum, nihil eorum dominio detraximus, sed nostro marte propriam nobis parauimus potentiam. deinde contra maximas ac bellicosissimas gentes vrbe nostra munita & opposita, tutos eos ab Etruscis & Sabinis bellis reddidimus: cuius felicitate maxime gaudere debuerant, & periculo angi nõ minus quã proprio. at illi perpetuo non solũ nobis *nostra* bona, sed etiam sibimetipsis felicitatẽ qua per nos fruebantur, inuiderũt: ac postremo nõ valentes occultum liuoris pus premere, bellum nobis indixerũt. cognito autem satis nos ad id esse paratos, quum non possent nocere, inuitarunt ad reconciliationem & amicitiam, censentes de principatu decernendum ternorum vtrinq; virorum periculo. accepimus conditionem; & victores ea pugna, potiti sumus eius ciuitatis dominio. agedum quid fecimus postea? cũ liceret nobis obsides accipere, præsidium in vrbe relinquere, præcipuos concordiæ turbatores partim securi percutere, partim eiicere; ciuitatem ipsam, mutato ad nostrum cõmodum reipublicæ statu, vel agris mulctare vel pecuniis, &, quod omnium erat facillimum, arma adimere, quo firmiorem dominationem haberemus: horum nihil facere instituimus, sed maiorẽ pii quam securi principatus rationẽ habuimus: ac Metio Fufetio, quem ipsi vt Albanorum præstantissimum magistratu honorarant maximo, administrationem reipublicæ vsque ad hanc diem permisimus. Pro quibus *beneficiis* audite quã nobis, cum ma-

ἀπαιτεῖ δὲ ὁ καιρὸς, ἐπεὶ τὰ παρόντα ἡμῖν κατ' ἀρχὴν κεχώρηκε, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἀμφηρίκαμεν πολεμίους, ὅσοι φίλων μὲν ἔχουσιν ὀνόματα, καὶ παρῃλήφθησαν εἰς τόνδε τὸν πόλεμον ὡς κακῶς τοῖς κοινοῖς ἐχθροῖς μὲν ἡμῖν ποιησόντες, εἴκατέλιπον δ' ὅ παρὸν ἡμᾶς πιστὸν, καὶ μετὰ τῶν πολεμίων ἀπορρήτους ποιησάμενοι συνθήκας, ἀξιοῦντες πάντας ἡμᾶς ἐπιβουλεύειν. πολὺ γὰρ ὅτι κακίοις τῶν ὀκ τῶν φανερῶν πολεμίων εἰσὶ, καὶ μείζονος ἀμφείας ἄξιοι· τοὺς μὲν γὰρ καὶ φυλάξασθαι ῥᾴδιον τοῖς ἐπιβουλευομένοις, καὶ συμπλακέντας ὡς ἐχθροὺς, ἀμυνάσθαι δυνατόν· φίλους δ' ἐχθρῶν ἔργα ποιοῦντας οὔτε φυλάξασθαι ῥᾴδιον, οὔτε ἀμυνάσθαι τοῖς παρεκβαλεῖν δυνατόν. ὅτοι δ' εἰσὶν οἱ πεμφθέντες ἡμῖν ὑπὸ τῆς Ἀλβανῶν πόλεως ἐπὶ δόλῳ σύμμαχοι, κακὸν μὲν ὀδὲν ὑφ' ἡμῶν παθόντες, ἀγαθὰ δ' πολλὰ καὶ μεγάλα. ἄποικοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὄντες, ὀδὲν τῆς τούτων ἀρχῆς παραπασάντες, ἰδίαν ἰσχὺν καὶ δυναμιν ἀπὸ τῶν ἰδίων πολέμων κτησάμενα· ἐδόνησι δὲ μεγίστοις καὶ πολεμικωτάτοις ἐπιτειχίσαντες τὴν ἡμῶν αὐτῶν πόλιν, πολλὴν ἀσφάλειαν τούτοις τοῦ τε ἀπὸ Τυρρήνων καὶ ἀπὸ Σαβίνων πολέμου παρεχόμενα· ἧς δὴ πόλεως αὐτε παρεπτόησις, πάντων μάλιστα χαίρειν αὐτοῖς ἔδει· καὶ σφαλομένης μηδὲν ἐλαττοῦσθαι τῶν ἐκείνου φθονοῦντες ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀφεθεῖναι. οἱ δὲ ἀεὶ φθονοῦντες οὐχ ἡμῖν μόνον τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς τὰ δι' ἡμᾶς ἀτυχίας διετέλουν, καὶ τελευτῶντες ὡς ὀκ ἔτι κατέχειν τὸν ὕπουλον ἔχθραν ἐδύναντο, πόλεμον ἡμῖν παρεσκεύασαν. μαθόντες δὲ ἡμᾶς αὐ παρεὸς τὸν ἀγῶνα παρεσκευασμένους, ὡς οὐδὲν οἷόν τ' ἦν ἡμᾶς βλάπτειν κακὸν, εἰς Ἑλλάδας ἐκάλουν καὶ φιλίας, καὶ αὐτὸ τῆς ἡγεμονίας κύριος ὢν τοῦ ἑκατέρας πόλεως σώμασιν ἀξίοις κρίνειν. ἐδεξάμεθα καὶ ταύτας τὰς παρακλήσεις, καὶ νικήσαντες τῇ μάχῃ, τὴν πόλιν αὐτῶν ἔχομεν ὑποχείριον. φέρε δὴ τί μὴ ταῦτα ἐποιήσαμεν; δεῖν ἡμῖν ὅμηρά τε αὐτῶν λαβεῖν, καὶ φρουρὰν ὀν τῇ πόλει καταλιπεῖν, καὶ τοὺς κορυφαιοτάτους τῶν διαφησάντων τὰς πόλεις τοὺς μὲν ἀνεῖλεν, τοὺς δὲ ἐκβαλεῖν, πολιτείας τε αὐτῶν κόσμον μεταθῆσαι πρὸς τὸ ἡμῖν συμφέρον, καὶ χώρας καὶ χρημάτων ἀποδασμῷ ζημιῶσαι, καὶ, ὁ πάντων ῥᾷστον, λῦσαι, ἀφελέσθαι τὰ ὅπλα αὐτοῖς, ἃς ὧν εἴκαστερον τὴν ἀρχὴν κατεστησάμεθα· τούτων μὲν ὀδὲν ἠξιώσαμεν ποιῆσαι, τῷ δ' εὐσεβεῖ μᾶλλον ἢ τῷ ἀσφαλεῖ τὴν ἀρχῆς ἐπεδέξαμεν· Μέτιον τὸν Φυφέτιον, ὃν αὐτοὶ τῇ μεγίστῃ ἀρχῇ ἐκόσμησαν, ὡς δὴ κράτιστον Ἀλβανῶν, διοικεῖν τὰ κοινὰ μέχρι τοῦ παρόντος εἰάσαμεν. αὐτὸ ὧν χάριν ἡμῖν χάριτας ἀπέδωκεν, νίκης μάλ-

λον φί-

λον φίλων τὲ καὶ συμμάχων δυνοίας ἔδει, ἀκούσατε· ἀπορρήτους ποιησάμενοι συνθήκας, τοὺς τῶν κοινοῖς πολεμίοις, ὡς ἐν τῷ ἀγῶνι συνεπιθησόμενοι ἡμῖν μετ' αὐτῶν, ὅθεν πλησίον ἀλλήλων ἐγινόμεθα, κελαλιπόντες τὴν πάξιν ἐφ' ὧν ἐπάχθησαν, ᾤχοντο τοὺς τὰ πλησίον ὄρη δρόμῳ, τοῦ καταλαβέσθαι σπεύδοντες τὰ ὀχυρά. εἰ μὲν δὴν κατὰ νοῦν ἡ πεῖρα αὐτοῖς ἐχώρει, ὀδὲν ἂν ὁ κωλῦον ἐν ἀπωλείᾳ ἡμᾶς ἀπολωλέναι, κυκλωθέντας ὑπό τε πολεμίων καὶ φίλων, καὶ τοῖς πολλοὶς τὴν πόλεως ἡμῖν ἀγῶνας, οἷς ὑπὲρ τὴν ἡγεμονίας ἀγωνισάμεθα, ἐν ἡμέρᾳ ἀφθαρῆναι μιᾷ. ἀλλ' ὁ διέπεσεν αὐτῶν ὁ βούλημα, θεῶν μὲν ἀνοίας τοῦ γνῶμεν· ἁπάντας γὰρ ἔγωγε τὰς καλὰς καὶ ἀγαθὰς τοῦ πάξης ἐκείνοις δυνατίθημι ἔπειτα καὶ τὴν ἐμῆς γραῖνας ὀκ ἐλαχίστην μοῖραν εἴς τε ὁ θεὸς τῶν πολεμίων καὶ εἰς ὁ θάρσος ὁ ἡμέτερον τοῦ θαρρουμένης· ἀ γὰρ ἐγὼ ἐν ᾧ ἀγῶνι ἔφην, ὡς ὑπὲρ ἐμοῦ κελευσθέντες ἀπὸ τὰ ὄρη κυκλώσεως τὴν πολεμίων ἕνεκα, πλάσμαται καὶ στρατηγήματα ἐμά· κεχρηκότων δὲ ἡμῖν τὴν τοιαμάτων ὡς ἡμῖν συνέφερεν, ὀκ ἂν εἴημεν ἄνδρες οἵοις ἡμᾶς τοιοῦτοι εἶ), εἰ μὴ ἀμφησαίμεθα τὰς τοιαύτας, οἵ γε χρεὼν τὴν ἀνάγκης ἀναγκαιότητος, ἐν ᾧ δὲ ὁ συγγενὲς ἐχθροῖς αὐτοῖς φυλάσσῃν, σπονδὰς καὶ ὅρκια ποιησάμενοι τοὺς ἡμᾶς ἔναγχος, οὔτε θεοὶ δείσαντες, οὓς τὸ ὁμολογίαν ἐποιήσαντο μάρτυρας, οὔτε ὁ δίκαιον αὐτὸ, καὶ τὴν ἀνθεστήκειν νέμεσιν ὑπαστέντες, οὔτε ὁ τὴν κινδυνῶν μέγεθος, εἰ μὴ κατὰ νοῦν ἡ πεῖρα αὐτοῖς ἐχώρει, ἐν ᾧ δὲ

impositam. Porro etiamsi horũ nihil
esset, & omnes Albanos, tam vos qui
hîc præsentes estis, quã eos qui in vr-
be sunt relicti, nocẽdi nobis incessis-
set cupiditas, idq; nõ nunc primũ sed
iamdudum apud vos ratũ fuisset: ta-
mẽ cognationis caussã necesse hab ẽt
Romani etiã hæc vobis delicta igno-
scere. Ne aũt *in posterum* quicquã cõ-
tra nos iniuste moliamini, siue com-
pulsi a vestris magistratib. siue decep-
ti, vnica est cautio & puisio, si vnius
vrbis ciues facti, vniuersi eandem ha-
beamus patriã, cuius tum aduersæ tũ
prosperæ fortunæ pro sua quisq; por-
tione sit particeps. donec aũt diffidẽ-
tibus animis, vt nũc, de potiori ac de-
terioti *iure* vtriq; cogitabimus, non e-
rit firma inter nos amicitia: præsertim
si illos qui priores alteris insidiati fue-
rint, vel re bene gesta, principatus; vel
spe frustratos, venia propter cognati-
onem maneat: rursum eorũ quib. in-
sidiæ structæ sint, ea sit cõditio, vt aut
oppressi, extrema quæq; subire: aut e-
lapsi, omnẽ hostilis iniuriæ memoriã
deponere cogãtur: id quod hoc tem-
pore cõtigit. Scitote igitur, cum pro-
xima nocte conuocato senatu totius
consessus sentẽtias colligerẽ, Roma-
nis visum esse vt vrbs vestra diruatur,
nec vllum, exceptis fanis, relinqua-
tur vel priuatum vel publicum ædi-
ficium. ciues vero vniuersos, saluis bo-
nis suis, mancipiis, pecudibus, aliisq;
opibus, Romæ posthac domicilium
habere volunt: & quotquot rusticis
prædiis carẽt, his agros ex publico di-
uidi, exceptis sacris possessionibus, ex
quorũ reditib. *hactenus* diis facta sunt
sacrificia. domus aũt qua parte vrbis
ædificẽtur ad habitationẽ cõmigran-
tium, meæ curæ cõmiserunt, egenos-
que ad absoluẽda opera sumptibus a
me iuuari volũt: ac plebẽ quidem ve-
stram cũ nostris plebeiis in trib. & cu-
rias se cõtribuere; in senatum vero &
ad magistratus gerendos admitti fa-
milias has, Iulios, Seruilios, Gega-
nios, Metilios, Curatios, Quintili-
os, Cloelios: at Metium, & proditi-
onis socios, pœnas luere, quas nos,
qui ad singulorum reorum caussas
cognoscendas constituti sumus iu-
dices, pro cuiusque merito statue-
mus. nemini enim ius nec caussæ di-
ctionẽ negabimus. His dictis quot-
quot Albanorum erant pauperes,

ἀφίησαν. εἰ δὲ τούτων δεηθεὶς ἐῶ μηδέν, ἀλλὰ πολύ-
τας εἰσῆλθεν Ἀλβανοὺς καὶ οὓς οὐδὲ οἴκας ὑμᾶς,
καὶ οὓς οὐ τῇ πόλει καταλιπομένους ἡ τῶν κακῶν ποιεῖν
ἡμᾶς ἐπιθυμία, καὶ τοῦτο οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλ' ἐκ
πολλοῦ πάνυ χρόνου δεδιδαγμένον ὑμῖν ἐῶ, τό γε συν-
ηλικίας ἕνεκα πολλὴ Ῥωμαίοις ἀνάγκη καὶ ταῦθ' ὑ-
μῖν τὰ ἀδικήματα φέρειν. ἵνα δὲ μηθὲν βαλλόμεν-
αθε καθ' ἡμῶν ἄδικον, μήτε δὴ βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν
ἡγουμένων τῆς πόλεως, μήτε πρὸς ἀπατεύοντες, μία
φυλακὴ καὶ πρόνοιά ἐστιν, εἰ τοῦ αὐτῆς πόλεως πο-
λῖται γενόμενοι ἀπάντες καὶ μίαν ἡγούμεθα πατρί-
δα, ἧς οὗ τε καὶ χεῖρον φερομένης, ὁ ἐπιβαινόμε-
νον μέρος ἕκαστος οἴσεται τῆς τύχης· ἕως δὴ μὲν ἐκ
διαφόρου γνώμης, ὥσπερ καὶ νῦν ἔχει, ὁ πλεῖον
καὶ ὁ ἔλαττον ἐπικρίνωμεν ἑκάτεροι, οὐκ ἔστι βέ-
βαιος ἡμῖν ἡ πρὸς ἀλλήλους φιλία, δίκης τε καὶ εἰ
μέλλοιεν οἱ μὲν πρότεροι ἐπιβουλεύσαντες τοῖς ἑ-
τέροις, ἢ κατορθώσαντες πλεῖον ἔξειν, ἢ σφαλέντες ἐν
μηδενὶ δεινῷ ἔσεσθαι διὰ ὁ συγγενές· καθ' ὧν δὴ αὖ
αἱ ἐπιχειρήσεις γένωνται, ὑποχείριοι καταστάντες
τὰ ἔσχατα παθεῖν, καὶ διαφυγόντες, μηδὲν ὥσπερ ἐ-
πιθροῖς μνησικακεῖν, ὅσπερ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν γέγονεν.
ἵνα δὴ τοῦτο δεδιδαγμένα Ῥωμαίοις τῇ παρεληλυθούσῃ
νυκτὶ συναγαγόντος ἐμοῦ τὴν βουλήν, καὶ τὰ δό-
ξαντα τοῖς συνεδρίοις γραφαμένου, τὴν μὲν πόλιν
ὑμῶν καθαιρεθῆναι, καὶ μήτε δημοσίων μήτε ἰδιω-
τικῶν κατασκευασμάτων ὀρθόν τι ἐᾶσαι διαμένειν
μηθὲν ἔξω τῶν ἱερῶν· οἷς δὲ ἐν αὐτῇ πολιτεύεσθαι
οἴς καὶ νῦν ἔχουσι κλήσεις, ἀνδραπόδων τε καὶ βο-
σκημάτων καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων μηθὲν ἀφαιρε-
θέντας, ἐν Ῥώμῃ τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον οἰκεῖν· ὅσον τε
ὁ κοινὸν ἡμῖν ἐκέκτητο χθών, τοῖς μηδένα κλῆρον ἔ-
χουσιν Ἀλβανῶν διαμερισθῆναι, χωρὶς τῶν ἱερῶν
κτημάτων ἐξ ὧν αἱ θυσίαι τοῖς θεοῖς ἐγίνοντο. οἰκιῶν δὲ
καταστάσεις, ἐν αἷς τοὺς βίους ἱδρύσεσθε οἱ μετοικιζό-
μενοι, καθ' οὓς ἔσονται τῆς πόλεως τόπους, ἐμὲ ποιήσα-
σθαι τοιούσδε, συλλαμβάνοντα τοῖς ἀπορωτάτοις
ὑμῶν τῆς εἰς τὰ ἔργα δαπάνης. καὶ ὁ μὲν δῆμος πλῆ-
θος ὑμῶν μετὰ τῶν παρ' ἡμῖν δημοτικῶν συνελεῖν εἰς
φυλὰς καὶ φράτρας καταμεμιγάδην, βουλῆς δὲ μετέ-
χειν καὶ ἀρχὰς λαμβάνειν τοὺσδε τοὺς οἴκους, Ἰουλίους,
Σερουιλίους, Γεγανίους, Μετιλίους, Κουριατίους, Κοϊντι-
λίους, Κλοιλίους· Μέτιον δὲ καὶ τοὺς σὺν τούτῳ βουλευ-
σαντας τὴν τοιαύτην, δίκας ὑποτείνειν αἷς ἡμεῖς πα-
ξόμεθα δίκας αἰεὶ ἑκάστου τὴν ὑπαιτίαν καθεζόμενοι·
οὐδένα γὰρ ἀποστερήσομεν κρίσεως οὐδὲ λόγου. ὡς
δὲ ταῦτα εἶπεν, ὅσοι μὲν ἦσαν Ἀλβανῶν πένητες,
ἠγά-

ἠγάπων εἰ Ῥώμην τε οἰκήσειεν καὶ γῆς κλῆρον ἕξου-
σι, καὶ ἐπήνουν μεγάλῃ τῇ βοῇ τὰ λεχθέντα· οἱ δὲ
λαμπροτέροις τοῖς ἀξιώμασι καὶ ταῖς τύχαις χρείττο-
σι ἡδονὴ, εἰ δεινὸς πόλιν τε τὴν πατρῴαν ἀνῶν
ἐκλιπεῖν, καὶ παρόντας ἐστὰς ἐρημῶσαι, καὶ ὁ λοι-
πὸν οἰκεῖν ἐν τῇ ξένῃ· οἷς οὐδὲν ἐπῄει λέγειν εἰς τὸ ἐγκά-
τιν καταστρεφομένοις ἀνάγκῃ. ὁ δὲ Τύλλος ὅπῃ τὴν
διάνοιαν εἶδε τῶν πολλῶν, ἀπολογεῖσθαι τὸ Μέτιον
ἐκέλευσεν, εἴ τι πρὸς ταῦτα λέγειν βούλεται. οὐκ ἔ-
χων δὴ ὁ Μέτιος ὅ τι χρὴ λέγειν πρὸς τοὺς κατηγορῶν-
τας καὶ καταμαρτυρούντας, τὸ Ἀλβανῶν βουλὴ ἔφη-
σεν αὐτὰ ταῦτα ὑποθέσθαι ποιεῖν δι' ἀπορρήτων, ὅτε
δεῖσθαι τὴν δύναμιν ὅπῃ τὸ πόλεμον· ἠδίκει τε τοὺς Ἀλ-
βανοὺς, οἷς αἰακτήσαντας τὸ ἡγεμονίαν ἐπεχείρει, βοη-
θεῖν αὐτῷ, καὶ μήτε τὴν πατρίδα καταστρεφομένην
προεῖδον, μήτε τοὺς ὅπῃ φανεσάτους τῶν πολιτῶν ἐ-
πὶ ὑμφείαις συναρπαζομένους. ταραχῆς δὲ γε-
νομένης κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τινων φεύγειν ὅπῃ τὰ
ὅπλα ὠρμηκότων, οἱ προεστεφανωκότες τὸ ὄχλον,
ἀρθέντος σημείου λινοῦ ἀνέσειον τὰ ξίφη. προεφόβων δὲ
θορυβούμενον ἀπάντων, πάλιν ἀνασὰς ὁ Τύλλος εἶπεν·
„ Οὐδὲν ἔξεστιν ὑμῖν νεωτερίζειν, οὐδὲ ἀδαμαστάνειν,
„ ἄνδρες Ἀλβανοί. εἰ γὰρ ἀνεκινήσαν τὴν πολεμήσο-
„ τε, πάντες ἀπολεῖσθε ὑπὸ τούτων· δείξας τοὺς ἔχον-
„ τας τὰ ξίφη. δέχεσθε οὖν τὰ διδόμενα, καὶ γίνεσθε ἀπὸ
„ τοῦ χρόνου τοῦδε Ῥωμαῖοι. δυοῖν γὰρ ἀνάγκη θάτερον
„ ὑμᾶς ποιεῖν, ἢ Ῥώμην κατοικεῖν, ἢ μηδεμίαν ἑτέραν
„ χθὼ ἔχειν πατρίδα. οἴχεται γὰρ ἔωθεν ἐκπεμφθεὶς ὑπ'
„ ἐμοῦ Μάρκος Ὁρατίος ἀναιρήσων τὴν πόλιν ὑμῶν
„ ἐκ θεμελίων, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαντᾶν εἰς Ῥώ-
„ μην μετάξων. ταῦτα οὖν εἰδότες ὅσον οὔπω ἐλπισό-
„ μενα, παύσασθε θανατοῦντες, καὶ ποιεῖτε τὰ κελευό-
„ μενα. Μέτιον δὲ Φυφέτιον ἀφανῶς τε ἡμῖν ὑπεβου-
„ λεύσαντα, καὶ οὐδὲ νῦν ἐκκήσαντα ὑπὸ τὰ ὅπλα τοὺς
„ ταραχοδεῖς καὶ στασιαστὰς καλεῖν, ἀμφοτέρωθεν τὴ κα-
κῆς καὶ δολίου ψυχῆς ἀξίως. ταῦτα λέξαντος αὐ-
τοῦ, ὁ μὲν ἐρεθιζόμενον τὸ ἐκκλησίας μέρος ἔπηξεν,
οἷα δὴ κεκαυμένον ἀνάγκῃ ἀφυλάκτῳ. τὸν δὲ Φυφέ-
τιον ἀγανακτοῦντα ἔτι καὶ κεκραγότα μόνον, τάς τε
συνθήκας ἀνακαλούμενον, ἃς αὐτὸς ἐξηλέγχθη παρα-
νοῶν, καὶ ὑπὸ τὰ ὅπλα τὰ θράσους καταρρήξαν-
τα, ἔξαινον ὁ σῶμα μάστιξι πάνυ πολλαῖς. ἐπεὶ δὲ
ταύτης δίκης εἶχε τῆς ὑμφείας, προσελάσαντες δύο
συνωρίδας, τὴν μὲν ἑτέραν τοῖς ἵπποις τοὺς βραχίο-
νας αὐτοῦ, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοὺς πόδας, ῥυτῆρσι μακροῖς· ἐ-
λαυνόντων δὲ τῶν ἡνιόχων τὰς συνωρίδας ἀπ' ἀλλήλων,
ξαινόμενός τε πρὸς τῇ γῇ καὶ ἀπελαυνόμενος ὑφ' ἑκα-

contenti erãt Romæ habitare, agriq;
portionẽ accipere, & orationem re-
gis approbabant magnis acclamatio-
nibus. aliis dignitate ac fortuna emi-
nentibus molestũ erat relicta patria,
desertisq; maiorum laribus, externũ
solũ incolere; nec tamen mussare au-
debãt cõtra extremam necessitatem.
Tullus perspecto maioris partis ani-
mo, Metiũ iussit, siquid haberet de-
fensionis, afferre in medium. qui cũ
nihil posset respondere ad obiectum
crimen & testimonia, ait id sibi cum
copiis in bellum proficiscenti, occul-
te a senatu Albano mandatũ: opem-
que Albanorũ inuocat, ne se, qui co-
natus sit ipsis imperium restituere, in
periculo destituant, neve patiãtur pa-
triam suã diruí, & nobilissimũ quem-
que ciuem ad supplicium rapi. Itaq;
tumultu in concione orto, & nõnul-
lis ad arma recurrere parantibus, hi
qui turbam in modũ coronæ cinxe-
rant, dato signo gladios exserunt: &
perterritis omnib. rursum assurgens
Tullus, Non est, inquit, Albani, quod
res nouas moliamini, aut facinus ali-
quod meditemini. si.n. aliquid mo-
uere ausi fueritis, omnes ab istis in-
terficiemini. (simulq; ostẽdit strictos
gladios) accipite igitur quæ offerun-
tur, & Romani estote in posterũ. al-
teruterũ.n. necesse est vos facere, aut
Romã habitare, aut nullam aliam ha-
bere patriã. iam enim summo mane
profectus est M. Horatius, a me missus,
vt vrbẽ vestram a fundamẽtis diruat,
& Romã traducat quantũ illic est ho-
minũ. quod cum iamiam futurũ scia-
tis, definite in mortẽ ruere, & im-
perata facite. Metius vero Fufetius, qui
& *ante* nobis occultas struxit insidias,
& ne nunc quidẽ turbulẽtos ac sedi-
tiosos homines ad arma concitare est
veritus, suppliciũ dabit quo dignũ est
homo malus & dolosus. Quæ cum
porasset, irritata cõcionis pars demi-
sit animos, vt ineuitabili cõstricta ne-
cessitate. At Fufetius, qui solus adhuc
cũ indignatione ac vociferatione fœ-
dus, quod violasse conuictus erat, in-
clamitabat, nec in *hisce* malis audaciã
deponebat, flagris fœde laceratus est,
quib. cũ satis castigatus esset, bigis ad-
motis, ad alteras ex brachiis, ad alte-
ras ex pedibus, loris longis reuinctus
est. deinde autigis in diuersa eas agẽ-
tibus, humi raptatus, moxq; a nitẽti-

bus in contraria discerptus est. Hic fuit Metii Fufetii exitus, fœdus simul & miserabilis. amici eius, ac proditionis conscii, a rege in iudicium vocati, qui caussa cecidissent, ex lege de proditoribus & desertoribus, sunt occisi. Interea præmissus cum delectis ad diruendam Albam M. Horatius, properato itinere portas patentes & incustodita mœnia occupat, facileq; vrbe potitur. aduocata inde concione, quicquid gestum in prœlio fuerat denarrat, & S.C. recitat. Vbi cum ciues dilationem ad mittendos Romam legatos suppliciter peterent, sine mora domos & mœnia, & siquod aliud vel priuatum vel publicum esset ædificium, diruit: ciuesque opes suas agentes ac ferentes, magna cura *& diligentia* Romã deducit. eos Tullus e castris in vrbem reuersus, per tribus & curias distribuit, & in construendis qua vrbis parte vellent ædibus adiuuit: agri etiam publici quantum sat esset, diuisit inter eos qui ante mercenaria opera victitauerant; aliisque humanitatis officiis nouellos ciues refouebat. Sic Alba, quam olim Ascanius ex Ænea Anchisæ filio, & Creusa Priami filia natus, condiderat, cum per quingentos post ædificationem annos, tredecim demptis, stetisset, eoque temporis spatio populi frequentia opibusque & cetera felicitate multum aucta esset, triginta oppidorum Latinorum mater, & gẽtis eius toto illo tempore princeps, a nouissima sua colonia solo æquata, hodieque deserta permanet. Ceterum Tullus rex intermisso per insequentem hiemem bello, ineunte vere iterum contra Fidenates ducit exercitum. His nulla publice auxilia ab vila sociarum ciuitatũ summissa fuerant, sed mercede conducti quidam ex multis locis eo confluxerant: quibus freti vrbem egredi ausi sunt. verum collatis signis, multisque in pugna interemptis, rursus intra mœnia sunt compulsi. Vt vero a Tullo fossa & vallo cincti ad extremam redacti sunt inopiam, necesse habuerunt ei se dedere quibus ipse vellet conditionibus. Is ad hunc modum vrbe potitus, occisis defectionis auctoribus, reliquis & veniam dedit, & omnium suorum bonorũ vsum ac fructũ permisit; redditoq; ipsis pristinæ

Alba diruta.

Fidenates ca-

τέρας ὅτι τὸ ἀνάλιμα, ἐν ὀλίγῳ δεικνύντες χρόνῳ.
Μέτιος μὲν δὴ Φυφέτιος οὕτως οἰκτρὰς καὶ ἀσημόνους τε-
λευτῆς ἔτυχε. τοῖς δ' ἐπαίρεσις αὐτὸν καὶ σύνοιδοσι τῶν 128
πεπραγμένων ἀνῴ δικαστήρια ὁ βασιλεὺς καθίσας, τοὺς
μὲν ἀγόντας δὲ αὐτῶν καὶ τὰ λῃστικῶν τε καὶ πεπρα-
γμένων νόμον ἀπέκτεινεν. ἐν ᾧ δὴ ταῦτα ἐγένετο χρόνῳ,
Μάρκος Ὁρατίος ὁ πεπαιτεραλεμένος μετὰ τῶν ἐπι-
λέκτων ἐπὶ τὴν καθαίρεσιν τῆς Ἄλβας, παχέως δεικνύντας
τὴν ὁδὸν, καὶ καταλαβὼν πύλας τε ἀκλείστους καὶ τεῖχος
ἀφύλακτον, εἰς ἐπετῶς γῆς τῆς πόλεως κύριος. συναγα-
γὼν δὲ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, τά τε πεπραγμένα
καὶ τὴν μάχην ἀπῄλα. ἐδήλωσεν αὐτοῖς, καὶ τὸ ψήφισμα
τῆς Ῥωμαίων βουλῆς διεξῆλθεν. ἀντιβολούντων δὲ τῶν αἰ-
δεσίμων καὶ χρόνον εἰς πρεσβείαν αἰτουμένων, ἐπὶ δε-
μίαν ἀναβολὴν ποιησάμενος, τὰς μὲν οἰκίας καὶ τὰ τεί-
χη, καὶ εἴ τι δημόσιον καταστεύασμα ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον
ἦν, κατέσκαψε, τοὺς δ' ἀνθρώπους μετὰ πολλῆς φρον-
τίδος παρέπεμπεν εἰς Ῥώμην, ἄγοντας τε τὰ ἑαυτῶν
χρήματα καὶ φέροντας· οἷς ὁ Τύλλος ἀφικόμενος ἀπὸ
τῆς πεδίου τῶν Ῥωμαίων φυλαῖς καὶ φρατρίαις διε-
δίδαξεν, οἰκήσεις τε συνεκατεσκεύασεν ἐν οἷς αὐτοὶ πρε-
σβεύοντο τὴν πόλεως τόποις, καὶ τὴν δημοσίας γῆς τῶν ἀρ-
χαίων τοῖς ἀπόροις αὐτῶν ἀπεμέριζε, τῆς τε ἀνθρω-
πίνης φιλανθρωπίας ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος. ἡ μὲν δὴ τῶν
Ἀλβανῶν πόλις, οὕτω ἐκλίσθη· Ἀσκάνιος ὁ δὲ Αἰνείου τοῦ
Ἀγχίσου καὶ Κρεούσης τῆς Πριάμου θυγατρὸς, ἔτη πεντα-
μείναντα μετὰ τὴν οἰκισμὸν πεντακόσια τελῶν ὅτι τοῖς
δέκα δέοντα, ἐν οἷς πολλὰ ἔχει ὅτι δίδοσιν εἰς ἀνα-
δρίαν τε καὶ πλοῦτον, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀπασῃ εὐδαιμονίᾳ, ἡ
τοῦ τριάκοντα Λαβίνων ἀποικίσαντα πόλις, καὶ πόντα
τὴν χρόνον ἠγησαμένη τῶν ἐθνῶν, ἐπὶ τὸ ἐκάτης ἀποι-
κίσεως καθαιρεθεῖσα, ἔρημος εἰς τόνδε χρόνον διαμέ-
νει. βασιλεὺς δὲ Τύλλος τὸ ὁπτιόντα χίμωνα διαλι-
πὼν, ἔαρος ἀρχομένου στρατὸν ὅτι Φιδηνάτοις πάλιν
ἐξάγει. τοῖς δὲ Φιδηνάτοις κοινῇ μὲν οὐδὲ ἡτιῶν βοήθεια
ἐξ συνθεμιᾶς τῶν πόλεων τῶν συμμάχων ἀφίκετο, μισθο-
φόροι δέ τινες ἐκ πολλῶν σωερρύησαν τόπων, οἷς πιστεύ-
σαντες ἐκ τῆς πόλεως πρεσβεῖν ἐτόλμησαν. πολλαχάμ-
μοι δὲ καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες ἐν τῇ μάχῃ, κατε-
κλείσθησαν πάλιν εἰς τὸ αὖθις. ὡς δὲ πρεσβεύσας αὐ-
τῶν τὴν πόλιν ὁ Τύλλος καὶ πρεσβεύσας εἰς τὴν ἐκάλ-
λιν κατέκλεισε τοὺς ἔνδον ἀπορίαν, ἀναγκάσθησαν τὰ
βασιλεῖ πολλοῦνται σφᾶς αὐτοὺς ἐφ' οἷς αὐτὸς ἐβούλε-
το. θυμοῦ δὲ τοῦτον τὸν Τύλλον ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως κύ-
ριος, τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἀποκτείνας, τοὺς δὲ λοι-
ποὺς ἀπῄλας ἀπολύσας, καὶ τὰ σφέτερα πάντα κερ-
δαίνει τὴν αὐτὴν ἐάσας ἔχειν, λίαν τε πολιτείαν, ἣν εἶχον
πρότε-

πρότερον, ἀποδοὺς αὐτοῖς, διέλυσε τὴν στρατιὰν καὶ πα-
ρεσκευάσμενος εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν θριαμβοφόρον ἀπεδί-
δου τοῖς θεοῖς πομπήν τε καὶ θυσίαν, δεύτερον ἐκεῖνον κα-
τάγων θρίαμβον. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν πόλεμον, ἕτερος
ἀνέστη Ῥωμαίοις ἐκ τῶν Σαβίνων ἔθνους· ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ
καὶ πρόφασις ἐγένετο τοιάδε· ἱερόν ἐστι κοινῇ θαυμάσιον
τῶν Σαβίνων τε καὶ Λατίνων, ἄλσος ἐν τοῖς πέμπτῳ, θεᾶς
Φερωνείας ὀνομαζομένης, ἣν οἱ μὲν μεταφέρουσιν εἰς
τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν οἱ μὲν Ἀνθηφόρον, οἱ δὲ Φιλο-
στέφανον, οἱ δὲ Φερσεφόνην καλοῦσιν· εἰς ὃ ἱερὸν τοῦτο
συνῄεσαν ἐκ τῶν περιοίκων πόλεων κατὰ ἀποδεδη-
μένας ἑορτὰς, πολλοὶ μὲν θυσίας ἀποδιδόντες καὶ θυ-
σίας τῇ θεῷ, πολλοὶ δὲ χρηματιζόμενοι δεῖ τὴν πανήγυ-
ριν ἔμποροί τε καὶ κάπηλοι καὶ γεωργοὶ, ἀγοραί τε αὐ-
τόθι λαμπρόταται τῶν ἐν ἀνθρώποις νῦν τόποις τῆς Ἰταλίας
ἀγομένων ἐγίνοντο. εἰς ταύτην δὴ τὴν πανήγυριν ἐλθον-
τας ποτὲ Ῥωμαίων ἄνδρας ἐκ ἀφανοῦς Σαβῖνοί τινες 129
ἄνδρες συναρπάσαντες ἐδήσαν, καὶ τὰ χρήματα ἀφεί-
λοντο. πρεσβείας τε ἀφικομένης παρ' αὐτῶν, οὐδὲν ἐ-
βούλοντο τῶν δικαίων ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ
χρήματα τῶν συλληφθέντων κατέχειν, ἐγκαλοῦντες καὶ
αὐτοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι τοὺς Σαβίνων φυγάδας ὑπεδέ-
χοντο καταστασιάσαντες ἄσυλον ἱερὸν, ὑπὲρ οὗ ἐν τῷ
πρότερῳ λόγῳ δεδήλωται μοι. ἐκ τούτων δὴ τῶν ἐγ-
κλημάτων εἰς πόλεμον καταστάντες, ἐξήεσαν εἰς ὑπαιθρον
δυνάμεσι πολλαῖς, γίνεται τε αὐτῶν ἐκ παρατάξεως
ἀγὼν· διέλυον δὲ ἀκρωμάλως ἀγωνιζόμενοι· καὶ διε-
λύθησαν ὑπὸ νυκτὸς, ἀμφίλογον καταλιπόντες τὸ
νίκημα. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες ἀμφότεροι τὴν
τε ἀπολωλότων καὶ τὴν θαυμαστὴν τῶν πλῆθος, οὐκ ἐ- 30
πι πεῖραν ἐβούλοντο ἑτέρου λαβεῖν ἀγῶνος, ἀλλ' ἐκλι-
πόντες τὰς χάρακας ἀπῄεσαν· καὶ ἀναλιπόντες τὴν ἐνι-
αυτὸν ἐκεῖνον, πάλιν ἐξῄεσαν ἐπ' ἀλλήλων, μείζονας
παρασκευασάμενοι δυνάμεις· γίνεται τε αὐτῶν πε-
ὶ πόλιν Ἡριτὸν ἀπὸ σταδίων ἑπτὰ καὶ ἑκατὸν τῆς Ῥώ-
μης ἀγὼν, ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων συνέβη πε-
σεῖν· ἰσορρόπου δὲ καὶ κείνης τῆς μάχης· ὅτι πολὺ χρό-
νον διαμενούσης, ἀναλείνας εἰς τὴν ὑστεραίαν τὰς νεκρὰς ὁ
Τύλλος ἐξάγει τοῖς θεοῖς, ἐὰν νικήσῃ τῇ τοῦ ἡμέρᾳ
Σαβίνοις, Κρόνῳ τε καὶ Ῥέας καταστησάμενος δημοτελῆς 40
ἑορτὰς, ἃς ἄγουσι Ῥωμαῖοι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ὅτε μὴ
ἀπόμαχα ἐν γῆς συνκομίζωσι τὰς καρπούς· καὶ τὸν τῶν
Σαλίων καλουμένων διπλασιάσας ἀριθμόν· οἵτοι δ'
εἰσὶ πατέρων ἀνῆμῶν, ἐνοπλίοις ὀρχήσεσι κινούμε-
νοι πρὸς αὐλὸν ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις, καὶ ὕμνους
ἀνὰ ἄδοντες πατρίους, ὡς ἐν ᾧ πρότερῳ δεδήλω-
κα λόγῳ. μετὰ δὲ τὸν θυσίαν ταύτην θάρσος τὴ κα-

reip. iure, dimisit exercitum: ac secũdo illo triumpho vrbem inuectus, victricem diis pompam & sacrificia peregit. Post hoc bellum, aliud a Sabinis exortum est, cuius hæc fertur caussa. Fanum est quod Sabinis eque ac Latinis summa religione colitur, sacrum deæ Feroniæ; quã Græci in suam linguam modo ἀνθηφόρον vertunt, modo φιλοστέφανον, modo Φερσεφόνην. (*id est floriferam, fertis gaudentem, Proserpinam*) eo statis diebus conueniebant e circumuicinis vrbibus, alii votiua deæ reddituri sacrificia, alii negotiaturi propter celebritatem, mercatores opificesque & agricolæ: quod forum ibi esset totius Italiæ splendidissimum. ad eam celebritatem profectos aliquãdo Romanos ciues non obscuros Sabini quidam correptos & pecuniis spoliatos in vincula coniecerant: legatisq; eo missis nihil æqui impetrari poterat; sed tam viros retinebant quam pecunias, obiicientes vicissim Romanis, quod aperto asylo profugos Sabinos excepissent, vt præcedente libro expositum est. Ex his *mutuis* criminationibus bello nato, eductisque magnis vtrinq; copiis, collatis signis dimicatum est, dubioque marte decertatum, donec noctis interuentu diremptum est prœlium, neutro inclinante victoria. Sequentibus diebus considerata vtrinque occisorum & sauciorum multitudine, non libuit armis experiri denuo, sed relictis castris discessum est: nec amplius quidquam eo anno tentatum. Anno insequente instauratum est bellum, & maioribus concursum copiis. pugnatum est ad Eretum, centesimo septimo ab vrbe stadio, multis vtrinque cæsis. cumque tum quoque diu æquo marte certaretur, Tullus protensis ad cælum manibus, votum diis fecit, si eo die Sabinos vinceret, Saturno & Opi solennes se instituturum ferias; quas Romani quotannis post comportatas terræ fruges celebrare solent publice: duplicaturumque Saliorum numerum. hi sunt genere nobiles, statisq; temporibus armati ad tibiæ modulos saltant, patrios quosdam hymnos concinentes, vt superiore libro exposui. Peracto isto voto alacrior Ro-

2 bellum Sabinum.

manos animus subiit; & quasi redintegratis viribus in fessos facto impetu, vergente iam die turbauerunt hostium ordines, proceresque fugæ initium facere coactos vsque ad castra persecuti sunt: & oppressis circa fossas longe plurimis, non retulerũt pedem, sed noctem ibi permanserunt, & repulsis qui e præsidio erumperẽt, castris *tandem* sunt potiti. Quo facto, agrum Sabinum longe lateque pro libito populati, cum nullus eis amplius ad regionem propugnandam occurreret, præda onusti domũ reuersi sunt: tertioque tum a rege triumphatum est. nec ita multo post Sabinis per legatos petentibus pax data, receptis transfugis & captiuis qui inter prædandum intercepti fuerant; & pro abactis pecoribus ac iumentis, ceteraq; præda quam agrestibus ademerant, mulcta pecuniaria ex senatus arbitrio imposita. His conditionibus Sabini cum deposuissent bellum, & columnas pacta inscriptas in templis erexissent, postquam Romanis *gr.ωε ac* diuturnum bellum cum cõiuratis Latini nominis ciuitatibus, ex caussis quæ paulo post dicẽtur, exortum est, occasione ista lætis animis arrepta, iuramenti illius & fœderis ita sunt obliti, ac si nunquã id fecissent: ratique se nactos opportunitatem pecuniæ, quam Romanis persoluerant, recipiendæ multo cum fœnore, pauci primum & clam prædas e finitimis agris agebãt: deinde successũ addente audaciã, cateruatim & propalam: cumque neminem ad arcendas iniurias agrestibus succurrere viderent, contempto hoste, decreuerũt ipsam Romam petere, contractis oppidatim copiis, atque etiam Latinis ad eius belli societatem, sed frustra, sollicitatis. nam Tullus eorum mente cognita, cum Latinis fecit inducias: & imminenti hosti decreuit totas vires opponere, accessione Albanorũ iam duplicatas; corrogatis etiã e ceterorum sociorũ numero auxiliis quam fieri poterat maximis. Iã & Sabini in vnum conuenerant. cumq; alteri alteris propinquassent, ad syluã maleficorũ quam vocãt, castra metati sunt, modico relicto interstitio. postera die

ταλαμβανὴ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὥσπερ ἀκμῆντες εἰς κάμνοντας ὠσάμενοι, διαφανῶσι τὰς τάξεις αὐτῶν πρὸς δείλαιαν ἤδη, καὶ αἰσχύνοντες τοὺς πρεσβύτας ἀρξαι φυγῆς· ἀκολουθήσαντές τε αὐτοῖς φθάνουσιν ἐπὶ τὸν χάρακα, καὶ πρὸς τὰς τάφρους πολλῷ πλείους καταβεβόλες, οὐδὲ οὕτως ἀπεδέποντο, ἀλλὰ παρεμείναντες τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα, καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ ἐρύματος μαχομένους ἀνείρξαντες, ἐκράτησαν τῆς παρεμβολῆς. μετὰ δὲ τοῦτο ὀ ἔαρον, ὅσην ἐβούλοντο χώραν τῶν Σαβίνων λεηλατήσαντες, ὡς οὐδεὶς αὐτοῖς οὐκ ἔτι πρὸς τῆς χώρας ὁ μαχόμενος ἦν, ἀπῆεσαν ἐπ' οἴκου. ἀπὸ ταύτης τῆς μάχης τὴν τέλεον κατήγαγε θρίαμβον ὁ βασιλεύς· καὶ μετ' οὐ πολὺ πρεσβευσαμένοις τοῖς Σαβίνοις καταλύεται τὸν πόλεμον, αἰχμαλώτοις τε παρ' αὐτῶν κομισάμενος οὓς ἐτύγχανον εἰληφότες ἐν ταῖς πρεσγομαῖς, καὶ αὐτομόλοις· βοσκημάτων τε καὶ ὑποζυγίων, καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων ὅσα τοὺς γεωργοὺς ἀφείλοντο, ἐπέταξεν ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων ζημίαν, ἀμησαμένη τὰς βλάβας πρὸς ἀργύριον, ἀναπρεσάξας· ὅτε τούτοις καταλυσάμενοι τὸν πόλεμον οἱ Σαβῖνοι, καὶ τῶν ὁμολογιῶν στήλας ἀντιγράφους θέντες ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὅπῃ σεμνότερα Ῥωμαίοις πρὸς τὰς Λατίνων πόλεις κοινῇ συνηραγμένας πόλεμος ὑ ῥᾴδιος ἐν ὀλίγῳ καθαιρεθεῖσα χρόνῳ· δι' ἃς δὲ αἰτίας, ὀλίγῳ ὕστερον ἐρῶ· δεξάμενοι δ' συμβεῶν ἀγαπητῶς, ὅρκων μὴν ἐκείνων καὶ συνθηκῶν, ὥσπερ σοφὲ γεγυμνασμένων, ἐπελάθοντο· καιρὸν δ' νομίσαντες ἐπιτηδεῖον ὧν χρημᾶν δεξάμενοι Ῥωμαίοις πολλαπλάσια παρ' αὐτῶν ἀπολαβεῖν, ὀλίγοι μὲν δ' πρῶτον καὶ ἀφανῶς δεξιόντες ἐλπίζοντο τὴν ὅμορον· ἔπειτα δ' πολλοὶ συνιόντες, καὶ σκ τῆς φανερᾶς, ἐπεὶ πάντα κατ' ἀμέλειαν αὐτοῖς ἐχώρει, μηδεμιᾶς ἐπὶ τὴν φυλακὴν τῶν γεωργῶν ἀφικομένης βοηθείας, καταφρονήσαντες τῶν πολεμίων, ἐπ' αὐτὴν διενοοῦντο τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν, καὶ συνῆγον δὲ ἀπάσης πόλεως στρατόν. διελέγοντο δὲ καὶ ταῖς Λατίνων πόλεσι περὶ συμμαχίας. οὐ μὴν δεξιόνητό γε αὐτοῖς φιλίαν τε καὶ ὁμαιχμίαν ποιήσασθαι πρὸς τὸ ἔθνος. μαθὼν γὰρ τὴν ἀφόνοιαν αὐτῶν ὁ Τύλλος, δυσχαίνει μὲν τῶν Λατίνων ποιησάμενος, ἐπὶ τούτοις ἔγνω στρατὸν δεξάμενος· τὴν τε Ῥωμαίων ἅπασαν δυνάμιν καθοπλίσας διπλασίαν δὲ ἤδη τὸ πρότερον, δεξ δὲ τὸ Λαβεινῶν πόλιν πρὸς ἔλαβε, καὶ ἀπὸ τῶν ἀγῶν συμμάχων ὅσον ἐπιτηδειοτάτην πλῆσον ἐδύνατο μεταπεμψάμενος. συνῆκτο δὲ καὶ τοῖς Σαβίνοις ἤδη τὰ στρατόμαστα· καὶ ἐπὶ πλησίον ἐγένοντο πρὸς τὴν καλουμένην ὕλιν κακοῦργον, ὀλίγον δ' μεταξὺ χωρίον ἀφέντες καὶ στρατοπεδούσαντο. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συμπεσόντες

πεσόντες ἐμάχοντο, καὶ ἦσαν ἰσόρροποι μέχρι πολλοῦ. ἤδη δ' πρὸς δείλαιον ὀψίαν ἐκλίνοντο οἱ Σαβῖνοι, βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἱππικοῦ, καὶ πολὺς αὐτῶν ἐγένετο φόνος ἐν τῇ φυγῇ. Ῥωμαῖοι δὲ νεκροὺς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες, καὶ λείας ὅσας εἶχον ἐν ταῖς χάραξι διαρπάσαντες, τῆς τε χώρας τὴν κρείττην λεηλατήσαντες, ἀπῆεσαν ἐπ' οἴκου. τοῦτο δ' τέλος ἔλαβεν ὁ συμβὰς Ῥωμαίοις πρὸς Σαβίνους πόλεμος ὑπὸ τῶν Τύλλου ἀρχῆς. αἱ δὲ τῶν Λατίνων πόλεις Ῥωμαίοις ἐνήνοντο τότε πρῶτον διαφορεῖν, οὐκ ἀξιοῦσαι καλεσαμένης τῶν Ἀλβανῶν πόλεως τοῖς ἀνηρηκόσιν αὐτὴν Ῥωμαίοις τὴν ἡγεμονίαν παραδιδόναι. ἐτῶν γὰρ διαγενομένων πεντεκαίδεκα μετὰ τὴν ἀφανισμὸν τῆς Ἀλβας, πρέσβεις ἀποστείλας ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς εἰς τὰς ἀποίκους τε καὶ ὑπηκόους αὐτῆς διάκοντα πόλεις, ἠξίου πείθειν τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ὑπατεπομένοις, ὡς παραληφόντων αὐτῶν ἅμα τοῖς ἀγαθοῖς οἷς εἶχον Ἀλβανοὶ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Λατίνων ἔθνους· δύο μὲν ἀποφαίνων τρόπος κτήσεων, καθ' οὓς ἀνθρωποι γίνονται τῶν ἀλλοτρίων κύριοι, τόν τε ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἑκούσιον· Ῥωμαίους γὰρ λέγων καθ' ἑκάτερον τὸν τρόπον παραληφέναι τὴν ἡγεμονίαν ὧν εἶχον Ἀλβανοὶ πόλεων. πολεμίων τε γὰρ αὐτῶν γενομένων τοῖς ὅπλοις κεκρατηκέναι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἑαυτῶν ἀπολωλεκότα τῆς ἰδίας αὐτοῖς μεταδεδωκέναι· ὥστε καὶ ἄκουσιν Ἀλβανοῖς καὶ ἑκοῦσι πρεσβεύειν, δέξασθαι Ῥωμαίους τὴν τῶν ὑπηκόων ἀρχῆς. αἱ δὲ τῶν Λατίνων πόλεις ἰδίᾳ μὲν οὐδὲν ἀπεκρίναντο πρὸς τὰς πρέσβεις, κοινῇ δὲ τῶν ἐθνοῦς ἀρρεῶν ἐν Φερετρίῳ ποιησάμενοι, ψηφίζονται μὴ παραχωρεῖν Ῥωμαίοις τὴν ἀρχῆς. καὶ αὐτίκα αἱρεθῶσι δύο στρατηγοὺς αὐτοκράτορας εἰρήνης τε καὶ πολέμου, Ἄγκον Γαβίλιον ἐκ πόλεως Κόρας, καὶ Σπούριον Βεχίλιον ἐκ Λαουινίου. διὰ ταύτας δὴ τὰς αἰτίας συνέβη Ῥωμαίοις ὁ πρὸς τοὺς ὁμοεθνῆς πόλεμος, πρεσβύτερος μὲν πενταετοῖς χρόνῳ, πολιτικός τις γενόμενος καὶ ἀρχαϊκός. ὅτε γὰρ οὐ παρατάξεως ὅλοις τοῖς στρατεύμασι πρὸς ὅλα συμβαλόντα μεγάλη συμφορὰ καὶ φόνος ὁλοσχερὴς συνέβη, ὅτε πόλις αὐτῶν οὐδεμία πολέμῳ κρατηθεῖσα, καταστροφῆς, ἢ ἀνδραποδισμοῦ, ἢ ἄλλης τινὸς δυσκέρου συμφορᾶς ἐπεφέρετο· ἀλλ' ἐμεταβάλλοντες εἰς τὴν ἀλλήλων χῶρον ἐκ τοῦ ἀκμὴν τοῦ σίτου, καὶ πρεσγομεύσαντες, ἀπῆεσαν ἐπ' οἴκων τὰς δυνάμεις, φθαμεισόμενοι τὸν ἀκμαιότατον. μίαν δὲ πόλιν οὐκ τὸ Λατίνων ἔθνους Μεδύλλαν παλαιότερον ἐπ' ἀποικίαν γενομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμύλου ἀρχῆς, ὡς ἐν τοῖς πρὸ τούτου δεδήλωται λόγῳ, μεταβαλόμενον αὖθις ὡς τὸν ὁμοεθνῆς,

collatis signis diu æquo marte pugnatum est. sub vesperam tandem inclinarũt Sabini, equitatui Romano impares: magnaque fugientium strages est edita. Romani spoliatis hostium cadaueribus, direptisque quotquot in castris erant opibus, agri quoque partem optimam depopulati, domũ reuerterunt. atque hic finis fuit eius belli quod Romanis sub Tullo cum Sabinis intercessit. Latinæ quoq; vrbes tum primũ a Romanis dissidere cœperãt, quod Alba diruta euersoribus eius Romanis imperium tradere recusarent. anno enim post illius excidium quintodecimo, rex Romanus dimissis per triginta eius colonias legatis, postulabat vt imperata facerent; quod ad victores cum ceteris Albanorum rebus, transisset etiam Latinæ gentis imperium. Cum enim duo sint acquisitionis modi, quibus in aliena paratur dominium, alter coactus, alter voluntarius: Romanos vtroq; modo earum vrbium quæ Albanis paruerint, accepisse imperium. nam illos & hostes ex amicis factos, armis deuicisse; & vrbis iacturam passos, in suæ ciuitatis consortium recepisse. itaque par esse vt Albani Romanis nolentes volentes imperio in subditos cedant. Legatis a nulla ciuitate priuatim quidquã responsum est; sed indicto Ferentinum publico gentis concilio, decernunt imperio Romanis haud cedendum esse: moxq; duos imperatores eligunt, penes quos sit belli pacisq; arbitrium, Ancum Publiciũ Coranum, & Spusium Vecilium Lauinienſem. Hæc caussa Romanos exciuit ad bellum contra cognatos populos; quod vsq; ad quinquenniũ processit, ciuili quodam & vetusto more gestum. nam neque totis exercitibus in certamen cõmissis internecina strages aut magna clades secuta est; neque vlla captarum vrbium, excidium, seruitutem, aliamve grauem calamitatem est experta: sed alteri alterorum agros sub frugum maturitatem inuadentes, cum præda domum reducebant copias, & captiuos permutabãt. Vnum Latini nominis oppidum Medulliam, quo iamdudum regnante Romulo coloniam a Romanis deductã fuisse supra diximus, rex quia rursus ad gentem suam transierat,

Bellum Latinum.

Medullia capta, & pax cũ Latinis facta.

obsidione captum, a nouandis in posterum reb. absterruit. ceterorũ belli malorum neutris quidquam toto illo tempore cõtigit. quo facilius pax cõfecta est, cum neutrorum animis altior insedisset ira, & Romani nõ alienum a pacificatione animum ostendissent. Hæc sunt quæ Tullus Hostilius regni sui tempore gessit, vir inter paucos eximiam laudem meritus bellica fortitudine, promptoq; in periculis consilio; maiorẽ etiam, quod neq; cito bellum susciperet; & semel suscepto, *fortiter ac* cõstanter pertenderet ad victoriam. Periit autem incendio triginta duob. annis in regno exactis, abiumptus flammis vna cum vxore & cetera tota domesticorum turba. Quidam aiunt domum eius de cælo tactam cõflagrasse, irato deo ob neglectam quorũdam sacrorum curam. nã sub eius imperio patria quædã sacrificia fuisse intermissa, & pro his alia peregrina introducta. Plures humanis insidiis exstinctũ existimãt, & facinus hoc ad Marciũ, qui ei successit in imperio, referunt. Hunc Numæ Pompilii ex filia nepotem, tulisse iniquo animo priuatam vitam in regio genere, maxime cũ videret problem subnatam Tullo successuram in regnum, siquid ipsi *humanitus* accidisset. Hac de caussa eum regi iamdudum insidias esse meditatum, quod multi Romanorum conarẽtur illi regnum adstruere, & ipse inter *intimos ac* fidissimos Tulli amicos ascitus, omnium maxime crederetur obseruare siquod se insidiis opportunum offerret tempus. itaque regem parantem domesticum quoddam sacrificium, adhibuisse solos necessarios: cumque in eum diem incidisset tempestas procellosa & turbida, eximente lucem vi imbrium, deserto ab excubitoribus aditu regiæ, insidiatorem ratum id tempus esse peropportunũ, se cum sociis gladios sub amictu gestantibus per *patentes* fores insinuasse; occisoque rege cum liberis & aliis quotquot aderant, ignem aliquot locis subiecisse ædibus; & post id facinus sparsisse rumorem de fulmine. quod equidem non credo, nec fit mihi verisimile. malim priorem opinionem sequi, diuinitus ei hunc vitæ finem obtigisse. neq; enim verisimile est, facinus a numerosa conspiratione

Tulli obit, & laus.

πολιορκίᾳ καθεσηκάμενος ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεύς, ἔπεισε μηδὲν ἔτι νεωτερίζειν· ἀλλὰ δὲ οὐδὲν ὧν οἱ πόλεμοι φέρουσι δεινὸν οὐδὲ ἑτέροις ἐν ταῖς τότε συνέβη χρόνῳ. οὐ γὰρ τοι ῥᾳδίαι τε καὶ σόδρα εἴκοσιν ἔτεσιν 131
εὐθυμίαν τῶν Ῥωμαίων αἱ δεινότητες ἐπετελέσθησαν. ταῦτα δεικνυμένου ὅτι τὸ ἰδίας ἀρχῆς ὁ βασιλεὺς Τύλλος Ὁστίλιος, ἀνὴρ ἐν ὀλίγοις ἄξιος διὰ λογείας τε καὶ εὐπολεμίας ἕνεκα τῶν τοῦ πολέμου, καὶ τῆς φρονήσεως τῶν περὶ τὰ δεινά· ἐπὶ ἄμφω δὲ ταῦτα, ὅτι ὑ ταχὺς ὢν εἰς πόλεμον ἱέναι, βέβαιος ἐῶν καθιστὰς εἰς αὐτὸν ἐν ἅπασι τῶν ἀνιπάλων τοῦ ἔτη δὲ καταλαχὼν τῶν ἀρχῶν δύο καὶ τεσσαράκοντα, τελευτᾷ τὸν βίον, ἐμπρησθείσης τῆς οἰκίας· καὶ σὺν αὐτῷ γυνή τε ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἀνὴρ οἰκεῖος ἅπας ὄχλος, καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πυρός. καταφρηνθῆναι δὲ τῶν οἰκίαν οἱ μὲν ὑπὸ κεραυνοῦ λέγουσι, μυήσαντος τοῦ θεοῦ δι' ὀλιγωρίαν νινῶν ἱερῶν· ἐκλιπεῖν γὰρ ὅτι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκείνου πατρίοις νηὰς θυσίας, ἑτέρας δ' οὐκ ἐπαγαγόντας ὑπηκόοις Ῥωμαίοις τοῦ θεραπεύειν· οἱ δὲ πλείοις δὲ ἀνθρωπίνης φασὶν ὑπεβυλῆς ὁ πάθος γενέσθαι, ἀναλιθέντες ὁ ἔργον Μαρκίῳ τῷ μετ' ἐκεῖνον ἀρξάντι τῆς πόλεως. τοῦτον γὰρ ἐκ τῆς Νομᾶ τοῦ Πομπιλίου θυγατρὸς γεγονόμενον ἀληθεσταί τε ὅτι ἐκ βασιλείου γένοις πεφυκὼς αὐτὸς ἰδιώτης ἐῶν, καὶ γένος ὑπουργαφόμενον ὁρῶντα τῷ Τύλλῳ, πάντος μάλιστα ὑποπτεύειν, εἴ τι πάθοι Τύλλος, εἰς τοὺς ἐκείνου παῖδας ἥξειν τὴν ἀρχήν. ταῦτα δεδιὼς ἐκ πολλοῦ ἐπιβουλεύειν τοῦ βασιλέως ὑπεβυλεύετο, πολλοὺς ἔχοντα Ῥωμαίων τοὺς συνεκβιάζοντας αὐτῷ τὴν βασιλείαν· φίλον τε ὄντα τοῦ Τύλλου, καὶ ὃν τοῖς μάλιστα πιστευόμενον, φυλάττειν ὅτε καιρὸς ὑπεπίδοξος φανείη τῶν ὑπεθέσεων. μέλλοντος δὲ Τύλλου θυσίαν τινὰ κατ' οἶκον ὑπιέναι, αὐτοὺς μόνον ἐβούλετο τοὺς ἀναγκαίους εἰδέναι, καὶ τύχῃ τῆς ἡμέρας ἐκείνης χειμερία σφόδρα γενομένης, καὶ τε ὄμβρον καὶ ζάλην καὶ σκότον, ὥστε ἔρημον ἀπολαφθῆναι τὸν τοῦ τῆς οἰκίας τόπον τῶν φυλαττόντων, ὑπεπίδοξον ὑπολαμβάνοντα τὸν καιρόν, ἅμα τοῖς ἑταίροις ἔχοντι ὑπὸ ταῖς τοῦ βολαῖς τὰ ξίφη παρρήδειν εἴσω τῶν θυρῶν· ἀποκλείσαντας δὲ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνδρῶν ὅσοις ἔτυχεν ἔνι, πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν ἐμβαλεῖν καὶ πολλοὺς τόποις. ταῦτα δὲ τοῦ ἔξαντα τὸν ὑπὸ τῆς κεραυνώσεως ἀφανεῖραι λόγον. ἐγὼ δὲ τοῦτον μὴ δέχομαι τὸν λόγον, ὅτι ἀληθῆ νομίζω ὅτε πιθανόν. ᾧ δὲ τοιούτῳ μᾶλλον τοιοῦδε θέλω, καὶ δαίμονα νομίζω τὸν ἄνδρα ταύτης τῆς τελευτῆς τυχεῖν. οὔτε γὰρ ἀπόρρητον φυλαχθῆναι τὴν τοιαύτ-

ὑπὸ

ὑπὸ πολλῶν συνεκβιαζομένου· εἰκὸς δὲ, οὔτε τοῦ συνεπιστάντι αὐτὸν βέβαιον ὅτι μὴ τὸν τελευτὴν Ὀστιλίου Τύλλου, ἐκεῖνον ἀποδείξοντι Ῥωμαῖοι βασιλέα τῆς πόλεως· οὔτε εἰ τὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων αὐτῷ πιστὰ καὶ βέβαια ἐῶ, τὰ γέ τοι τοῦ τῶν θεῶν ὅμοια ἔμελλε τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίας ἔσεσθαι. μὴ γὰρ τὸν ὑπὸ τῶν φυλῶν γενομένου ψηφοφορίαν τοῖς θεοῖς ἔδει τὸν βασιλείαν αὐτῷ δι' οἰωνῶν αἰσιῶν ἀποδεικνύναι· ἀνδρὰ δὲ μιαρὸν καὶ συνεστῶτα ἠμαρτημένον φόνοις ἀδίκοις οὓς ἔμελλε θεῶν ἢ δαιμόνων παρήσειν βωμοῖς τε τοιοῦτα, καὶ θυμάτων καταρχόμενον, καὶ τὰς ἀρὰς ὑπιτελοῦντα θεραπείας; ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα οὐκ εἰς ἀνθρώπινον ὑπεβουλεύω, ἀλλ' εἰς θεοῦ βούλησιν ὁ ἔργον ἀναφέρω. κρινέτω δ' ἕκαστος ὡς βούλεται. μὴ δὲ τὸν Ὀστιλίου Τύλλου τελευτὴν, ἡ μεσοβασίλεος ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀποδειχθεῖσα ἀρχὴ, κατ' πατρίοις ἐθισμοῖς, αἱρεῖται βασιλέα τῆς πόλεως Μάρκιον ὑπικλησιν Ἄγκον· ὑπικυρώσαντος δὲ τῶ δήμου τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ, καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καλῶς νομιζόμενον, ἀπελέσας τὰ κατ' νόμον ἀπόνοια, πολεμεῖν 132
τὸν ἀρχὴν ὁ Μάρκιος, ἐνιαυτῷ δευτέρῳ τῆς τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτης ὀλυμπιάδος, ἐν ἐνίκα Σφαῖρος ὁ Λακεδαιμόνιος, καθ' ὃν χρόνον Ἀθήνησι τὸν ἐνιαύσιον ἀρχὸν εἶχε Δαμασίας. ὅτι ὁ βασιλεὺς πολλοὺς τῶν ἱερουργιῶν ἀμελουμένους καταμαθὼν, ἃς ὁ μητροπάτωρ αὐτοῦ Πομπίλιος Νομᾶς κατεστήσατο, πολεμεῖν τε καὶ πλεονεκτεῖν τοῖς πλείοις τῶν Ῥωμαίων γεγονότας ὁρῶν, καὶ οὐκ ἐπ' ὡς τοιοῦτον τὸν νῶν ἐργαζομένοις, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν ὁ πλῆθος, τά τε θεῖα σέβειν αὐτοὺς ἠξίου πάλιν, ὥσπερ ὑπὸ Νομᾶ διετέλουν σέβοντες, διεξιὼν ὅτι τοῦ τὸν θεῶν ὀλιγωρίαν νόσοι τε καὶ λοιμοὶ καὶ βλάβαι πολλαὶ κατέσκηψαν εἰς τὴν πόλιν, ὑφ' ὧν ἐφθάρη μοῖρα τοῦ πλήθους οὐκ ὀλίγη· καὶ Βασιλεὺς Ὀστίλιος ὁ μὴ ποιήσας αὐτῶν φυλακὴν ἐῶν ἔδοξε, κάμνων ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ὁ σῶμα πάθεσι πολυδαποῖς, καὶ τοῦδε τῆς νόμης ἐπὶ τοῦ αὐτῷ καρτεροῦς ἀφαμαρτῶν, ἀλλὰ σωδιαφθαρεὶς τοῦ σώματος τὰς φρένας, οἰκτρᾶς καταστροφῆς ἔτυχεν αὐτός τε καὶ ὁ ὅς αὐτοῦ. πολιτείας τε ἀγωνῶν τὴν ὑπὸ Νομᾶ καταστᾶσαν Ῥωμαίοις ἐπαινῶν ὡς καλὴν καὶ σώφρονα, ἀπὸ τῶν δικαιοτάτων ἔργων τὰς καθ' ἡμέραν ἡδέως παρέχουσαν εὐποιΐας, ἀνθυπεσόντα πάλιν αὐτὴν παρεκάλει, γεωργίας τε καὶ κτηνοτροφίας, καὶ τὰς ἀναγκαίας ἐργασίας ὅσας μηδὲν ἀδίκημα τοιοῦτον ἀρπαγῆς τε καὶ βίας, καὶ τοῦ ἐκ τοῦ πολέμου γενομένων ὠφελεῖν

perpetratum mansisse occultũ: neq; auctori eius certo cõstare poterat defuncto Tullo Hostilio Romanos ad se delaturos vrbis imperiũ: & si maxime ab hominib. fidũ & constantẽ sibi fauorẽ polliceri potuisset, non tamen deorum item voluntas cũ hominum iudiciis erat cõsensura. siquidem post tribuũ suffragia oportebat deos quoque faustis auspiciis ei regnũ addicere. hominẽ autẽ sceleratum & tot iniustis cruentatũ cædib. quis deorum dæmonum ve passus esset ad aras accedere, victimas immolare, ceterasq; peragere cultus ceremonias? quamobrem ego hoc deorũ numini libentius q̃ hominũ insidiis ascripsero: suũ tamen cuiq; liberũ sit iudiciũ. Post Tulli Hostilii obitũ, interregum magistratᵒ a senatu more patrio designatus, regem vrbi legit Marciũ, cognomento Ancum. cumq; senatusconsultũ approbasset populus, & fausta Deus *signa* ostẽdisset, Marcius omnibus *quæ ad ineundum principatum pertinent*, rite peractis, capessit imperiũ, anno secũdo trigesimęquintę Olympiadis, qua vicit Sphęrus Lacedęmonius, quo tẽpore Athenis annuũ principatũ gerebat Damasias. Hic rex cũ animaduertisset negligi multa sacrificia quæ auus suus maternus Numa Pompilius instituisset, & plerosq; Romanos, animis ad bella & lucri studium cõuersis, pristinam agricolationis curã abiecisse, aduocato in concionem populo, hortabatur vt, sicut Numæ temporibus factitassent, deorum numina rursum colerent; docens, a contemptis numinibus morbos, pestilentias, aliasque calamitates innumeras vrbi immissas, quibus magna populi pars absumpta sit; & ipse Hostilius, quum non ageret eorum quã decebat curã, diu multumque cum variis morbis conflictatus, postremo ne in mẽtis quidem recto statu permanens, mente vna cũ corpore labefactata, miserabili exitio cũ tota familia perierit. Laudatis deinde Numæ institutis vt pulchris & tẽperatis, quib. ex iustissimo quęstu quotidie victus abunde pararetur, hortabatur vt ad ea reuerterẽtur, studerentq; agriculturæ ac pecuariæ, ceterisq; operibus, in quib. nulla rapinę aut violentiæ est iniuria; posthabitis militiæ

Ancus Marcius, Roman. rex IIII.

Religionis & agriculturæ studiũ instaurat.

commodis. Cumque his ac similibus verbis omniũ animos a bellis ad magnum quietis sobriæq; industriæ studium perduxisset, conuocatis deinde pontificibus, sumptos ab eis cõmentarios quos Numa de sacris conscriptos reliquerat, trãscripsit in tabulas, & in foro proposuit legendas quibuslibet; quæ tandem vetustate sunt abolitæ. nondum enim in vsu erant columnæ æreæ: sed in quernis tabulis incidebantur tam leges, quam sacrorum ritus: quæ tabulæ post exactos reges rursum in publicum vsum reuocatæ sunt per summum põtificem C. Papirium. Porro cum sacra neglecta reuocasset, vulgus otiosum ad sua quemq; opera ablegabat; ac diligentes quidem colonos laudabat, malos vero suorum prædiorũ curatores obiurgabat, vt ciues nequaquam stabiles. Ita ordinata republica, sperans se, quemadmodum ante maternus auus, perpetuas habiturum a bello & molestiis ferias, fortunã expertus est aduersam suo proposito, & præter animi sententiam, bellator fieri coactus est, nec vllum vitæ tempus sine periculis & turbis degere. Vix enim regnare cœperat & trãquillam instituere rempublicam, cum Latini eum contemnentes & ob ignauiam bello administrando ineptum esse iudicantes, latronum globos in finitimũ quique agrum dimiserunt, multosq; Romanorum læserunt. Ad quos cũ missi a rege legati, Romanis res suas ex fœdere repeterent, fingebant se neque latrones vllos scire de quibus fierent querimoniæ, neque consentu quicquam factum publico, neque Romanis se vlla in re obnoxios. cum Tullo enim se, non cum illis, fœdus fecisse: post cuius obitum nullo se amplius teneri pacis fœdere. Ob huiusmodi [Latinorum] responsionem coactus est Marcius exercitum contra eos educere: obsessumque Politorium, prius quam e ceteris Latinorum oppidis auxilia succurrerent, ex pacto cepit: ciuesq; vniuersos, nullo affectos incommodo, nec bonis suis mulctatos, cũ reb. suis Romã traductos p curias distribuit. Anno insequẽti cũ Latini missis Politoriũ colonis, detertos Politoriorũ agros colere instituerẽt, Marcio resumptis armis

Bellũ gerit cũ Latinis.

ἐπιδιδεῖν. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια διαλεγόμενος, καὶ εἰς πολλὴν ἐπιθυμίαν καθίσας ἀπράξιας ἀπολέμου, καὶ φιλεργίας σώφρονος, καὶ μετὰ τοῦτο συγκαλέσας τοὺς ἱεροφάντας, καὶ τὰς περὶ τῶν ἱερῶν συγγραφὰς, ἃς Πομπίλιος συνεγράψατο, παρ' αὐτῶν λαβὼν, ἀνέγραψεν εἰς δέλτους, καὶ προεθήκεν ἐν ἀγορᾷ πᾶσι τοῖς βουλομένοις σκοπεῖν, ἃς ἀφανισθῆναι συμέβη τὰ χρόνῳ. χάλκειαι γὰρ ἔπλαι οὔπω τότε ἦσαν, ἀλλ' ἐν δρυΐναις ἐγράφοντο σανίσιν οἵ τε νόμοι καὶ αἱ περὶ τῶν ἱερῶν ἀναγραφαί. μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων εἰς ἀναστροφὴν δημοσίαν αὖθις ἤγαγεν ἀνὴρ ἱεροφάντου Γαΐου Παπιρίου, τὴν ἀπόντων τῶν ἱερῶν ἡγεμονίαν ἔχοντος. ἀνακτησάμενος δὲ τὰ καταγραφομενα τῶν ἱερῶν, καὶ τὸν ὄρχον ὅλον ὅτι τὰς ἰδίας ἐργασίας ἀπεφείλατο, ἐπῄνει μὲν τοὺς ἐπιμελῆς γεωργοὺς, ἐμέμφετο δὲ τοῖς κακῶς προεστηκόσι τῶν ἰδίων κτημάτων, ὡς οὐ βεβαίοις πολίταις. ταῦτα καθιστάμενος τὰ πολιτεύματα, καὶ μετὰ πάντος μάλιστα ἐλπίδας ἀνὰ πολέμου καὶ κακῶν ἀπαλλαγὴν βίον διαγελέσειν, ὥσπερ ὁ μηδεμιᾷ πάτῳ, οὐκ ἔφερεν ὁμοίαν τῇ προαιρέσει τὴν τύχην. ἀλλὰ τοῦδε τὸν ἑαυτῷ γνώμῃ πολεμιστὴς ἐναλισκόμενος ἠναγκάσθη, καὶ μηδένα χρόνον ἀνὰ κινδύνου καὶ ταραχῆς βιῶσαι. οὐδὲ γὰρ ἅμα τῷ παρελθεῖν αὐτὸν ὅλον τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὴν ἀπραγμονα καθίσασθαι πολιτείαν, καταφρονήσαντες αὐτοῦ Λατῖνοι, καὶ νομίσαντες δι' ἀνανδρίαν οὐκ ἰσχύειν εἰς πολέμου στρατηγεῖν, ληστήρια διέπεμπον εἰς τὴν ὁμορροῦσαν αὐτοῖς ἕκαστοι χώραν, ὑφ' ὧν πολλοὶ Ῥωμαίων ἐβλάπτοντο. ἀφικομένων δὲ τοῦδε τῶν βασιλέως πρεσβευτῶν, καὶ τὰ δίκαια Ῥωμαίοις ἀξιούντων ἀπαίτειν, κατὰ τὰς συνθήκας, ὅτε μνώσκοιν ἐσκήπτοντο τῶν περὶ τὰ λῃστήρια κατηγορουμένων οὐδὲν, ὡς οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης γεγενότων, οὔτε ὑπόδικοι Ῥωμαίοις περὶ οὐδενὸς πράγματος· οὐδὲ γὰρ πρὸς ἐκείνους ποιήσασθαι τὰς συνθήκας, ἀλλὰ πρὸς Τύλλον· τελευτήσαντος δὲ τοῦ Τύλλου λελύσθαι σφίσι τὰς περὶ τὴν εἰρήνης ὁμολογίας. ἀναγκασθεὶς δὴ ὑπὲρ τούτων τὰς αἰτίας καὶ ἀποκρίσεις [τῶν Λατίνων] ὁ Μάρκιος ἐξάγει στρατιὰν ἐπ' αὐτοὺς· καὶ προσκαθεζόμενος τῇ πόλει, πρὶν ἐπικουρίαν παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις ἐκ τῶν ἄλλων ἀφικέσθαι Λατίνων, προσλαμβάνει τὴν πόλιν κατ' ὁμολογίας· ἀβλαβῆ μέντοι διέθηκε τοὺς ἀνθρώπους δι' ἀφὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐξαίρετα τὰ σφέτερα πάντα μετὰ κατήγαγεν εἰς Ῥώμην, καὶ κατένειμεν εἰς φυλάς. ἐπὶ δὲ ἑξῆς σπανίζων Λατίνων εἰς ἔρημον τὸ Πολιτώριον ἀποίκους ἀπεστέλλειν, καὶ τὴν τῶν Πολιτωρίων χώραν ἐπεργαζομένων, ἀνάγκαζον τὸν δυνάμιν ὁ Μάρκιος

ἦλθε

ἦλθε ἐπ' αὐτοὺς. προσβαλὼν δὲ τοῖς τῶν Λατίνων καὶ παρατάξαμενος, νικήσας αὐτοὺς προσλαμβάνει τὴν πόλιν δευτέρον. ἐμπρήσας δὲ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ τεῖχος καθασκάψας, ἵνα μηδὲν αὖθις ὁρμητήριον ἔχοιεν οἱ πολέμιοι, μηδὲ ἐργάζοιντο τὴν γῆν, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. ἐν δὲ ἑξῆς ἔτει Λατῖνοι μὴν ὅτι Μεδύλλαν πόλιν στρατεύσαντες, ἐν ᾗ Ῥωμαίων ἦσαν ἄποικοι προκατασκευαζόμενοι, καὶ τὸν τεῖχος πόνῳ ποιησάμενοι τὰς προσβολὰς, αἱρεῖσιν αὐτὴν κατὰ κράτος. Μάρκιος δὲ Τελλήνην πόλιν τῶν Λατίνων ὑπεφαίνη κατὰ τὸν αὐτὸν αἰρεῖ χρόνον, ἐκ προσβαπάξεώς τε νικήσας, καὶ δεῖγμα τῆς ὁρμαχίας προσβαστάμενος· τοὺς τε οἰκήτας ἀδὲν ὧν εἶχον ἀφελόμενος, εἰς Ῥώμην μετῴκισεν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ εἰς κατασκευὴν οἰκιῶν τόπον ἀπεμέρισε· Μεδύλλαν τε μετὰ τριετῆ χρόνον ὑπὸ τοῖς Λατίνοις γενομένην δὲ τετάρτῳ καὶ μιᾷ πάλιν ἐνιαυτῷ πολλαῖς καὶ μεγάλαις προσβαστάμενος μάχαις. καὶ μετ' ὀλίγον τὴν Φιδηναῖων αἱρεῖ πόλιν, τὸν δίτερον πρότερον ἐνιαυτὸν λαβὼν κατὰ ὁμολογίας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ Ῥώμην μεταγαγὼν, ἀνῴκισε δὲ τῆς πόλεως ἐκεῖθεν κακώσας, ὅτι φανερὸν ἔστερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον ἔδοξε βουλεύσασθαι. ἀπιστήσας γὰρ ἀποστείλαντες εἰς αὐτὸν οἱ Λατῖνοι, καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ δῃκαλέγοντες, αὐτοὶ τὴν Φιδηναῖων ἐκάρπουν· ὥστε ἠναγκάσθη πάλιν ὁ Μάρκιος ἐπὶ τὴν πόλιν στρατεύσαι, καὶ μετὰ πολλῆς προσβαλείας κύριος αὐτῆς καταστὰς, ἐμπρήσαί τε τὰς οἰκίας καὶ τὰ τείχη καθασκάψαι. μετὰ τοῦτο γίνονται Λατίνων τε καὶ Ῥωμαίων μάχαι δίταί· τῇ μὲν ἓν προσέρα μέρει πολλῷ διαφερόντως, καὶ δόξαντες ἰσόρροποι γενέσθαι διεκρίθησαν· καὶ ὅτι τὸν ἰδίοις ἑκάτεροι χαράκας ἀπηλαύνθησαν· τῇ δὲ ὑστέρᾳ Ῥωμαῖοι νικῶσι τοὺς Λατίνους, καὶ μέχρι τῶν στρατοπέδων διώκουσι. μετὰ τὰς τοιαύτας τὰς μάχας, ἀγῶν μὲν ἐκ παρατάξεως οὐδεὶς αὐτοῖς ἔτι πρὸς ἀλλήλους συνέστη, καθαδρομαὶ δὲ τὴν ὁμόρους χώρας ὑπ' ἀμφοτέρων ἐγίνοντο συνεχεῖς, καὶ συμπλοκαὶ τῶν πεζῶν τε καὶ ἱππέων τε καὶ ψιλῶν, ἐν αἷς ἐπεκράτουν ὡς τὰ πολλὰ Ῥωμαῖοι, δυνάμιν ὑπάρχοντες ἐχόντες ἐν τοῖς ὀπτικοῖς φρουρίοις ὀπτικαθηνθῆναι, ἧς ὁ Τυρρηνὸς Ταρκύνιος ἡγεῖτο. ἀπέστησε δὲ καὶ Φιδηνᾶται Ῥωμαίων τὸν αὐτοῖς χρόνοις, οὐκ ἐκ δὲ φανερῶν τὸν πόλεμον ἀναδείξαντες, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον καὶ κρύφα τὴν χώραν αὐτῶν καταδρομαῖς κακουργοῦντες· ἐφ' οἷς ὁ Μάρκιος αὐξάνων στρατιᾶς ἐλάσας, τὰ πρὸς πόλεμον παρεσκεύαστο, καὶ ἐπὶ τὴν πόλεως πέμπει τὴν χώραν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀγνοῦν ἐσκήπτοντο δυτὶ ποιῶν ἀδικημάτων στρατὸς ἐπ' αὐτοὺς Ῥωμαῖων ἀφίκετο· τὸ δὲ βασιλεὺς εἰπόντος ὅτι δίκης παρ' αὐτῶν ἥκει ληψόμενος ὧν

in eos tetendit: ausosq; in aciem prodire vicit prœlio, iterumq; cepit oppidum. incensis deinde domibus, & muris dirutis, ne esset hosti aut agrũ colere volentibus receptaculum, copias domũ reportauit. Sequenti anno Latini exercitum admouent ad Medulliam, in qua se Romanorum coloni futuro bello parabãt; & facto vndequaque in muros impetu, oppidum vi capiunt. Eodem tẽpore Marcius Tellenas nobile Latinorum oppidum vi cepit, acie primũ, mox oppugnatione victor: oppidanos nulla bonorum portione mulctatos Romã transtulit, & locum in quo domicilia struerẽt assignauit. Medulliam quoque per triennium a Latinis detẽtam quarto demum anno multis & acribus expugnatã prœliis recepit. Nec multo post Ficanã expugnauit: quam cum ante triennium per deditionem cepisset, & cũctis oppidanis Romam trãslatis, nullo alio detrimẽto affecisset, mitius quã prudentius consilium secutus videbatur. Latini enim colonis eo missis, & agris illorum occupatis, ipsi fructus inde percipiebãt. quãobrem Marcius eam bello repetere coactus est, magnoque negotio subactę domos incendere, ac mœnia diruere. Post hæc Latini & Romani duobus cõcurrerunt prœliis. In priori cum diu æquo marte pugnassent, neutro inclinante victoria, diremptio prœlio, in sua vtrique castra digressi sunt. posteriore Latinos Romani vicerunt *egregie*, & vsq; castra sunt persecuti. Post has pugnas nusquam acie certatum est: excursiones tantum vltro citroque in finitimos agros factæ: equitesque ac velites agrum obeuntes, crebro conseruerunt manus, plerunq; superante Romano, q; opportunis locis disposita haberet præsidia, quib. Tarquini[9] genere Etruscus præerat. Eodem tẽpore Fidenates a Romanis defecerunt, non aperte se hostes pfessi, sed paulatim & occultis excursionibus agrum eorum infestantes. contra quos Marcius cũ expeditis profectus, comparatis ad bellum necessariis, prope oppidum castra posuit. illi primum nescire se simulantes, quærebant ob quam suam iniuriã venisset Romanus exercitus. rege respondente, vt rapinarũ dãniq;

ſuis illati pœnas de ipſis ſumeret, afferebant pro ſe, nihil horum factum conſilio publico; tempus poſcentes ad cognoſcendam eam cauſſam, & perquirendos noxios. *quo impetrato*, multos dies conſumpſerunt, non in iis quæ officium poſtulabat negotiis, ſed in armorũ apparatu, & clam aduocandis auxiliis. Tum Marcius cognito eorum animo, cuniculos fodere a caſtris vſque ad mœnia hoſtium. Quo opere perfecto, comparatisque ſcalis & machinis cũ reliquo inſtrumento ad muralem pugnam neceſſario, excitum militem admouit ad auerſam partem mœnium, non qua cuniculus actus fuerat. Quo Fidenatibus vniuerſis concurrentibus, & aſſultus hoſtium ſtrenue reiicientibus, Romani, quibus id commiſſum erat, aperto cuniculi ore inſinuauerunt ſe intra mœnia; & obuium quemque ſternentes, per effractam portã ſuos intromiſerunt: multisque primo impetu cæſis, reliquos Fidenates arma tradere iuſſos, rex per præconem in vnum eundemque vrbis locum conuocauit; & aliquot ex eis, defectionis auctores, virgis cæſos affecit ſupplicio: cunctisque ædibus ipſius permiſſu a milite direptis, & relicto in vrbe quantum ſatis erat præſidii, cõtra Sabinos duxit exercitũ. nam ne hi quidem fœderis cum Tullo initi conditionibus ſtabãt, ſed finitimos Romanorum agros vexabant latrociniis. Marcius per ſpeculatores & transfugas temporis opportunitate cognita, palantib. per agros Sabinis & in prædam intentis, ipſe cum peditatu caſtra eorum modico præſidio munita primo impetu occupat: Tarquinius interim cum equitibus, vt erat iuſſus, in diſperſos prædatores citato curſu properat. Sabini vt cognouerunt Romanum equitatum contra ſe tendere, miſſa præda & quas agebant ac ferebant opibus, in caſtra cœperunt refugere. quæ vbi a peditibus teneri didicerunt, incerti quo ſe verterent, cõtendebant in ſiluas & montes *ſe recipere*. ſed perſequente eos leui armatura cum equitibus, pauci euaſerunt incolumes, ceteri magna ex parte cæſi ſunt. Poſt quam cladem legatis denuo Romam miſſis pacẽ impetrauerunt quib. voluere conditionibus. nã bellum quod Romanis adhuc cũ La-

Sabinis.

διήρπασάν τε καὶ κατέβλαψαν αὐτοῦ τῶν χλῶ, ἀπελογοῦντο πρὸς ταῦτα, ὡς οὐ δι' κοινὸν ἐῶ αἴτιον τῶ ἀδικημῶ, καὶ χρόνον ἠτοῦντο εἰς ἀφίγνωσίν τε καὶ ζήτησιν τῶν αἰτίων τῆς αἰτίας· καὶ πολλὰς κατέτειψαν ἡμέρας πρεσβεύοντες μὴ οὐδὲν τῶν δεόντων, ὑπικαλούμενοι δὲ κρύφα τοὺς συμμάχους, καὶ πρὸς κατασκευὴν ὅπλων γινόμενοι. μαθὼν δ' τὴν ἀφίνοιαν αὐτῶν ὁ 134
Μάρκιος, ὑπονόμοις ὤρυττεν, ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἀρξάμενος, ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως. καὶ ὅλῳ
10 τέλος εἶχεν ἤδη τὸ ἔργον, ἀναστήσας τὴν φαλαγγῆ ἐπὶ τὴν πόλιν, κλίμακάς τε πολλὰς καὶ μηχανὰς καὶ πάντα τὰ πρὸς τειχομαχίαν κατασκευασμένα ἐπαγόμενος, ἃ καθ' ὃν αἱ διώρυγες τοῦ τείχους εἰνόνου τόπον, ἀλλὰ καθ' ἕτερον. τῶν δὲ Φιδηναίων ὅτι τὰ πολιορκούμενα μέρη τῆς πόλεως συνδραμόντων ἀθρόως, καὶ τὰς προσβολὰς ῥωμαίως ἀποτεμνομένων, ἀποκρουσάμενοι τὰ πρῶτα τῆς ὑπονόμων οἱ παῖδες ἐπὶ τούτῳ Ῥωμαῖοι, οὗτοι ἐκχεόντες τοὺς πρὸ ἐκείνου· καὶ τοὺς ὁμόσε χωρήσαντας ἀφαφείραντες, ἀνοίγουσι
20 τοῖς πολιορκοῦσι τὰς πύλας. πολλῶν δ' ἐν τῇ καταλήψει τῆς πόλεως ἀπολομένων, τοὺς λοιποὺς τῶν Φιδηναίων ὅπλα τε παραδοῦναι κελεύσας ὁ Μάρκιος, καὶ εἰς ἕνα τόπον τῆς πόλεως συγκηρύξας ἅπαντας σωθῆναι, ὀλίγους δὲ αὐτῶν τοὺς αἰτίους ἀποτάσεως μάστιξιν ἀκισάμενος ἀπέκτεινεν· οἰκίας δὲ ἀπάντων ἀφαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ὅπερ ἔνεστι, καὶ φεῦγεν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν ἀξιόχρεων, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ὅπι Σαβίνοις. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι διέμειναν ἐν τοῖς ὁμολογίαις αἷς ἐποιήσαντο πρὸς βασιλέα Τύλλον, ἀλλ'
30 ἐμβαλόντες εἰς τὴν Ῥωμαίων χλῶ ἐδῄουν· αὐτοῖς τὴν ὅμορον. μαθὼν δ' ὁ Μάρκιος πολλά τε καταστόπων καὶ ἀδόμαλον τὴν χωρὸν τῆς ὑπιχθρήσεως, ἐσκεδασμένων τῶν Σαβίνων καὶ λεηλαβιώντων τὰς ἀγρούς, αὐτὸς μὲν ἅμα τοῖς πεζοῖς ὅπι τὴν χάρακα τῶν πολεμίων ἀφικόμενος ὀλίγῳ ἔχοντα φυλακῇ, καταλαμβάνει δ' ἔρημα δι' ἐφόδου· Ταρκύνιον δ' τὰς ἵππους ἄγοντα, ἐπὶ τὰς ἐν προνομαῖς ἐσκεδασμένοις ἐπείγεσθαι κελεύει, μαθόντες δὲ οἱ Σαβῖνοι τὴν ἵππον τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ σφᾶς ἐλαυνόμενον, ἀφέντες τὴν λείαν, καὶ τὰς ἀγὰς
40 ὠφελείας ὅσας ἐφέρον καὶ ἤγον, ἔφευγον ὅπι τὴν χάρακα. ὡς δ' κἀκεῖνον ἔγνωσαν καλεχόμενον ὑπὸ τῶν πεζῶν, ἀπορούντες ὅπῃ φάπτοιτο, συνέτεινον εἰς ὕλας τε καὶ ὄρη. διωκόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν φιλῶν καὶ τῶν ἱππέων, ὀλίγοι μὲν τινες ἐσώθησαν, οἱ πλείοις δ' διεφθάρησαν. καὶ μὴ τὴν συμφορὰν ταύτην προσβυσάμενοι πάλιν εἰς Ῥώμην, εἰρήνης τυγχάνουσιν οἵας ἐβούλοντο. *ἐπὶ γὰρ ὁ πρὸς τοὺς Λατίνων πόλεις πρε-

γηκὼς τοῖς Ῥωμαίοις πόλεμος, ἀναγκάσας ἐποίει τοὺς τῶν ἀλλοις ἐχθροὺς ἀδόχας τε καὶ ἀλλυσίας. Ἐπὶ τάρτῳ δὲ μάλιστα μὴ τόνδε τὸν πόλεμον σύναπτε, Μάρκιος ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τῶν τε πολιτικῶν δυνάμων ἄγων, καὶ τὴν συμμαχικὴν μεταπεμψάμενος ὅσην ἐδυνάτο πλείστην, ἐστράτευσεν ὅπι Οἰεντήνοις, καὶ πολλῶν τῆς χώρας αὐτῶν ἐδῄωσεν. ἐκεῖνοι δ' ἤρξαντο σύναπτε πρότερον εἰς τὴν Ῥωμαίων χλῶ ἐμβαλόντες, καὶ πολλὰς ἀστραγὰς λεηλῶ, πολὺν ὁ ὅλεθρον ἀνθρώπων ποιήσαντες. στραγὰς δὲ πολλῆς τῶν Οἰεντηνῶν ἀξιοῦσης, καὶ πρὸς τὸν Τιβέριος πόταμοῦ πρὸς τῇ Φιδηναίων πόλει χάρακα θεμένης, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ὡς εἶχε τάχους ὁ Μάρκιος, πρῶτον μὲν τὰς ὅπι τὴν χώραν ἀξόδους αὐτῶν ἀπέκλεισεν ἱππικῇ ἀτῶν, ἔπειτ' εἰς πρόπαξιν ἐλθεῖν αὐτοῖς ἀναγκάσας ἐνίκησε, καὶ τὸν χάρακος αὐτῶν ἐκράτησε. χωρήσαντος δὲ αὐτῷ καὶ τούτου κατὰ γνώμην τὸν πολέμου, τὴν ὀπινίκιον πομπὴν καὶ τὴν εἰωθότα θρίαμβον τοῖς θεοῖς κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν ἀφικόμενος.

Veientibus.

Δεύτερον δ' ὕστερον ἔτι πάλιν τῶν Οἰεντηνῶν καταλυσάντων ἃς ἐποιήσαντο πρὸς αὐτὸν ἀδόχας, καὶ τὰς ἀνῆας ἀξιούντων ἀπολαβεῖν πόλεις, ὧν ὅπι Ῥωμύλου βασιλέως καθ' ὁμολογίας ἀπέστησαν, ἐτέρου πό-
135 λεμον πρὸς αὐτοὺς μάχην πρὸς τῆς Ἄλας μείζονα τῶν προτέρας, ὧν ὑπετῶς ἐνίκησε· καὶ τὰς ἀνῆας πόλεις δὲ ἐκείνου κάλεσεν ἀναμφιλόγως. τὰ δὲ ἀρίστεῖα ἐν τούτῃς ἔλαβε τῶν μάχης ὁ τῶν ἱππέων ἡγεμὼν Ταρκύνιος· καὶ αὐτὸν ὁ Μάρκιος ἀνδρα πάντων κρείττονα ἡγησάμενος, τά τε ἄλλα σημείων διετέλει, καὶ εἰς τὴν τῶν πατρικίων τε καὶ βουλευτῶν ἀριθμὸν ἐπέγραψεν. ἐθνῶτο δὲ καὶ τοῦς Ὀλούσκων ἔθνος τῶν Μαρκίῳ πόλεμος, λῃστείων κἀκεῖθεν δεξιόντων ὅπι τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀγρούς. καὶ τραλεύσας ἐπ' αὐτοὺς μεγάλῃ δυνάμει, πολλὴν τοῦ ἐδῄωσε λείαν· πόλεί τε αὐτῶν ὀξυρίοις πρὸς κατεζόμενος, ἀπεφάρδε καὶ πρὸς τειχεσφόνου, καὶ τειχομαχίαν συνίστατο τῆς ὑπαθρου λαβών. δεξιόντων δὲ σὺν ἱκετηρίας τῶν πρεσβευτῶν, καὶ τὰς τε βλάβας ἀφαλοῦσιν ὑποσχομένων ὡς δὴ ὁ βασιλεὺς δικαιώσῃ, καὶ τοῖς ὁμόροις αὐτῶν ὅπι δίκῃ παρέξῃ ὁμολογουμένων, ἀνοχὰς πρὸς αὐτοὺς ποιησάμενος, καὶ τὰ δίκαια παρ' ἑκόντων λαβὼν, εἰρήνην καὶ φιλίαν συνέθεντο. ἐν δὲ τῶν Σαβίνων ἔθνος αὖθις ἕτεροί τινες τῆς Ῥωμαίων ἔπω πεπειραμένοι δυνάμεως, πόλιν οἰκοῦντες εὐδαίμονα καὶ μεγάλῃ, ἐπικαλῆν μὲν Ῥωμαίοις οὐδὲν ἐχόντες, φθονῆν δὲ τῶν εὐτυχίας ἀναγκαζόμενοι μείζοσιν ἢ κατ' λόγον γινομένας, ἄνθρωποι δυνοὶ τὰ πολέμια, ὃ μὲν πρῶτον ἀπὸ

tinis ciuitatib. intercedebat, cogebat eos vel pacem vel inducias habere cũ ceteris aduerſariis. Deinde quarto fere poſt hoc bellum anno Marcius rex præter vrbanas legiones excito a ſociis quãto fieri poterat maximo auxiliorum numero, Veiẽtes aggreſſus, agrum eorum lõge lateq; populatus eſt. ipſi enim ſuperiore anno irruptione in Romanum agrũ facta magnas prædas abegerant, multasque cædes perpetrauerãt. Veientibus deinde cũ magno exercitu profectis obuiam, & trans Tiberim caſtra prope Fidenas metatis, Marcius ſumptis quanta celeritate potuit copiis, primũ vias eis in regionem intercluſit, quod eſſet equitatu ſuperior; deinde in aciẽ prodire coactos vicit *egregie*, ita vt caſtris etiam eorum potitus ſit: confectoq; hoc etiam bello ex animi ſententia, diis victricem pompam & ſolennem triumphum in vrbẽ reuerſus egit.

Altero poſt hæc anno Veiẽtibus rurſum violantibus inducias, & repetentibus caſtella quibus ſub Romulo ex pacto exceſſerant, maiore quam ante prœlio cum eis ad Salinas confligit; & victoriam facili negotio adeptus, cetera exinde oppida ſine controuerſia retinuit. Ex ea pugna primas ſtrenuitatis partes cepit equitum ductor Tarquinius: idemque vir fortiſſimus a Marcio iudicatus, tum aliis identidem honorib. eſt affectus, tum patriciorum & ſenatorum numero aſcriptus.

Volſcis.

Nec a Volſcis pacata fuerunt omnia, prædonibus etiam inde Romanum agrũ infeſtantibus. quos rex cum exercitu alacriter adortus, magnam reportauit prædam: & vrbe illorum Velitris obſeſſa, foſſisque ac vallo cincta, occupatis ſub dio cãpis, ſe ad murorum oppugnationem accingit. Sed cum grandæui ex oppido ſupplices progreſſi, pollicerentur ſe iuxta regis æſtimationem illata damna perſoluturos, & fontes deditu-ros ad ſupplicium, rebus per inducias recuperatis, in fœdus eos & amicitiã recepit.

Sabinis iterum.

Nouum inde bellũ exortũ eſt ab iis Sabinorum populis, qui nõdum Romanorum virtutem experti, nec vllis iniuriis laceſſiti, cum inuidia impulſi non poſſent ferre ſucceſſus eorum vix credibiles, viri alioqui bellicoſi, magnamq; & opulentam incolentes vrbem, pauci primũ e

harronũ receptaculis in agros excursiones fecerunt: deinde lucris illecti, apertã in eos expeditionem suscipiũt, magnamq; finitimę regionis partem prædationib. & aliis incõmodis grauiter affligunt. Sed nõ licuit eis has opes asportare, nec sine noxa domum reuerti: nã Romanus magna festinatione ad opẽ ferẽdam effusus, castris prope hostes positis, ad pugnã eos ꝓdire coegit: habitoq; cõflictu valido, & multis vtrinq; cæsis, tandẽ Romani strenuitate & laborũ tolerãtia, quibus longo vsu assueuerãt, vicerunt, & Sabinos longe superarunt; eosq; sparsim & sine ordine in castra fugiẽtes e vestigio insecuti, multis cædib. male mulctarunt. ipsis etiã castris varia opulentia refertis potiti, receptis itẽ captiuis quos prædones interceperant, *victores* domũ reuertẽtũ. Res igitur bellicæ quas ab hoc rege gestas Romani literarũ monumentis & sermone celebrarũt, hæ fere memorantur: nũc quas in reip. administratione res gesserit, dicere aggrediar. primum vrbẽ non exiguo additamento auxit, Auentinum complexus eisdem mœnibus: est is collis mediocriter altus, XVIII ferme stadiorũ ambitu, siluis tunc obsitus varii generis, præcipue copiosa & pulchra lauro, vnde Lauretũ pars eius a Romanis dicitur; nũc totus refertus est ædificiis; vbi inter alia multa & Dianæ templũ visitur. dirimebatur is ab alteris duobus, vrbis ambitu cõprehensis collibus, *Cælio, et* eo qui nominatur Palatinus, (circum quẽ prima vrbis primordia fundata fuere) ꝓfunda quadã & angusta valle; sed ꝓcedente tẽpore tota collium intercapedo terra aggesta cõplanata est. Hunc igitur collẽ cum Ancus in vrbis exitiũ muniti posse cerneret, siquis eã exercitus inuaderet, muro & fossã circũdedit: traductosq; e Tellena & Politorio ceterisq; deuictis oppidis *inquilinos* ibi collocauit. Hoc vnũ eius factũ ad remp. pertinẽs narratur, præclarũ & industriũ; quippe quo vrbs, tanquã alterius vrbis accessione, aucta sit, & siquando validus hostis ingrueret, minus expugnabilis reddita. Est & alterũ priore isto præstãtius, quod vrbẽ non modo cunctis vitę cõmodis locupletauit, sed etiã ad maiora capessenda incendit. cũ enim Tiberis amnis ex Apennino præteriplam vrbẽ defluens, & in importuosa

In republ. quę gesserit.

λησηείων καταδρομῆς ἀγεῶν ὀλίγοι συμβάντες ἤρξαντο, ἔπειτα δελεαζόμενοι τῆς ὠφελείας, φανερὰν ποιοῦνται ″ φραλιὰν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ τῆς ὁμόρου πολλὴν λεηλατοῦντες ἐκάκωσαν ἰσχυρῶς. οὐ μὴν ἐξεφέρετό γε αὐτοῖς οὔτε τὰς ὠφελείας ἁπάσας, οὔτ' ἀβλαβεῖς ἀπελθεῖν· ἀλλ' ἀνδρισάμενοι κατὰ κράτος τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς, καὶ πλησίον τῆς ἐκείνων παρεμβολῆς θέμενος τὴν χάρακα, τοσοῦτον αὐτοὺς ἀνάγκασεν εἰς μάχην. ἐλθόντος μὴν οὖν μέγας ἀγὼν, καὶ πολλοὶ παρ' ἀμφοτέρων ἔπεσον· [ἐκ δὲ τῆς Ῥωμαίων καὶ ὅ ἔμπορόν τε καὶ φερέπονον,] ὧν ἐνάδες ἢ ἀν πλείους, καὶ τοσεγένοντο τοῦδε πολὺ τῶν Σαβίνων, τοῖς τε φύγοισιν αὐτῶν ὀπὶ ″ χάρακα τοτρέσι καὶ ἀστοῦ ἀκριτοις ἀκοποῦς ἑπόμενοι, πολὺν ἐποίουν φόνον. κρατήσαντες δὲ καὶ τῆς παρεμβολῆς αὐτῆς πανοδαπῶν χρημάτων γεμούσης, καὶ τὰς αἰχμαλώτους οὓς ἔλαβον οἱ Σαβῖνοι καὶ τὰς τοσφομὰς ἀπολαβόντες, ἀπῆεν ἐπ' οἴκου. αἱ μὴν δὴ πολεμικαὶ τοεᾶξις τῶδε τῶ βασιλέως αἱ μνήμης καὶ λόγου τοῦδε Ῥωμαίοις τυγχάνουσαι, διαὶ δὲ τινες λέγον ″ θρυέαν πολιτικὴ ″, αἳ ἔρχομαι λέξων. τοῦτον μὴν τῇ πόλει ἀμεγὰν μοῖραν τοσέθηκεν, ἀλλὰ χάσας ″ λεγόμενον ″ Αὐεντῖνον ″ ἔστι δὲ λόφος ὑψηλὸς ὀπτὰ κῶς, ″ ὀλιγοκαίδεκά που σταδίων τὸν τοέμεβον, ὃς τότε μὴν ὕλης ποικίλοδαπῆς μεστὸς ἦν, πλείστης δὲ καὶ καλῆς δάφνης, ἐφ' ἧς ″ Λαυρῆτον ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται τόπος τῆς δὲ αὐτοῦ· νῦν δὲ οἰκιῶν ὄβι πλήρης ἅπας· ἔνθα σὺν πολλοῖς ″ ἄλλοις καὶ ὁ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἵδρυται. ″ ἔῤῥετο ″ ἀμφοτέρων τῶ συμπεριεχομένων τῇ Ῥώμῃ, λόφω ἑῶ καλουμένω Παλατίνου, τοῦ ἡ τοεῶτη κατασκευασθεῖσα πόλις ἱδρύθη, βαθεῖα καὶ γενῆ φάσκοντι. ὑπὸ δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐκάθη πᾶς ὁ μεταξὺ τῶν λόφων αὐλὼς. τοῦτον δὴ τὸν λόφον ὀπτεῖχισμα κύκλῳ τῆς πόλεως ὁρᾶν ἐσάμενον, εἴ τις αὐτῇ ὀπῇ γρατὸς, τείχει καὶ τάφρῳ τοεῖβαλε, καὶ τοὺς μεταξὺ τῶν κατοικίας ἐκ Τελλήνης τε καὶ Πολιτωρίου, καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ὅσων ἐκράτησεν, ἐν τοῦτῳ τῷ χωρίῳ κατῴκισεν. ἓν μὴν δὴ τοῦτο τὸ πολίτευμα τοῦ βασιλέως τῶδε δίδοται, καλὸν ἅμα καὶ τοεαγματικὸν, δεῖ δὲ μείζονά τε θρυέαν τῶν πόλιν, ἑτέρας τοεοῤῥόφ πόλεως, καὶ πολλῇ χρεὶ πολεμίων ὀπιτραλεῦσαίνων ἧττον ἀλωπότεραν. ἕτερον δέ τι τοεοφρονέν πολίτευμα χρῆσιν, ὃ καὶ τοῖς κατὰ τὸν βίον ἅπασιν ὠφέλιμον ἐστὶ μάλιστα· ἐπὶ τῆς

maiorem successoribus tradidit; & imperio per viginti quatuor annos administrato decessit, superstitibus duobus filiis, altero etiamnum puero, altero iã pubescente. Post cuius mortem senatus, cum permissum ipsi a populo esset constituendæ reip. arbitriũ, præsenti statu contentus, creauit interreges: qui coacto in comitia populo regem elegerunt L. Tarquinium. Is, cum signa diuinitus ostensa populi suffragium approbassent, regnum auspicatus est anno circiter secundo quadragesimæ primæ Olympiadis, qua in stadio vicit Thebanus Cleonidas, principatum Athenis obtinente Heniochide. Huius Tarquinii parentes, patriam, & quibus de caussis *relicta patria* Romam venerit, quaque industria ad regnum peruenerit, dicam ita vt in Romanis commentariis reperi. Demaratus Corinthius ex Bacchiadarum genere, animo ad negotiationes applicato, nauigauit in Italiam, priuato sumptu instructa & mercib. onerata naui. quas cum in Etruscis vrbibus, totius tunc Italiæ florentissimis, distraxisset, magnumque lucrum inde fecisset, noluit posthac alios portus petere; sed idem perpetuo mare tractans, Græcanicas merces in Etruriam importauit, & *vicissim* Etruscas in Græciam reuexit: vnde magnis opibus auctus est. orta deinde seditione inter Corinthios, oppressis Cypseli tyrannide Bacchiadis, homo prædiues & alioqui principe familia natus, parum tutum se ratus sub tyranni imperio, cõuasatis (quantum potuit) rebus, & *in naues impositis*, Corintho abiit. cũque ob continua commercia multos bonos amicos haberet in Etruria, præsertim Tarquiniis, magna & florente olim vrbe, domicilium in ea statuit, & nobilem genere vxorem ducit. ex qua duobus susceptis filiis, Etrusca nomina indidit; alteri, Aruntis; alteri, Lucumonis. Vtrunque *liberaliter* instituit Græcis atque Etruscis disciplinis; & postquam virilem ætatem attigerũt, vxores eis summo loco natas coniunxit. Nec ita multo post alter filiorũ natu maior moritur, nullis (quod tunc sciretur) relictis liberis; & paucis diebus post sequitur ipse Demaratus, præluctu mortuus, hereditate Lucumoni superstiti ex

L. TARQVINIVS, Rom. rex V.

ἡ αὐτὸς παρέλαβεν, ὅτι τέταρα τοῖς εἴκοσιν ἔτη τὴν βασιλείαν κατασχὼν ἀποθνήσκει, δύο καταλιπὼν υἱοὺς, τὸν μὲν, ἔτι παῖδα τῇ ἡλικίᾳ· τὸν δὲ πρεσβύτερον, ἀρτίως ἡψῳωντα. μετὰ δὲ τὸν Ἄγκου Μαρκίου θάνατον, ἡ βουλὴ πάλιν, ὅπως βέβαντος αὐτῇ τοῦ δήμου πολιτείαν ἐῶ ἐβούλετο κατασήσασθαι, μόνον ὅτι τῆς αὐτῆς ἔγνω, καὶ ἀποδείκνυσι μεσοβασιλῆς. οἱ δὲ, συναγαγόντες εἰς ἀρχαιρεσίας ὁ πλῆθος, αἱρεῖται βασιλέα Λούκιον Ταρκύνιον. βεβαιωσάντων δὲ καὶ τῶν θεῶν δαιμονίου σημείων τὰ κριθέντα ὑπὸ τοῦ πλήθους, παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν ὀκταετῆ δὲ τέρας μάλιστα τῆς μιᾶς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος ὁ Ταρκύνιος, ἐν ᾧ νίκα στάδιον Κλεωνίδας ὁ Θηβαῖος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἡνιοχίδου. γονέων δ' ὁποίων λινῶν εἶτ' ὁ Ταρκύνιος ἐῶ, καὶ πατείδος ἧς ἦφυ, καὶ ἀφ' τίνας αἰτίας εἰς Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ δι' οἵων ἐπιτηδευμάτων εἰς τὴν βασιλείαν παρῆλθεν, ὡς ἂν τῆς ὑπηρεσίας γραφῆς δεῖσθαι ἐρῶ· Κορίνθιός τις ἀνὴρ, ὄνομα Δημάρατος, ἐκ τῶν Βακχιαδῶν συγγενείας, ἐμπορίας ἀναγελόμενος ἔπλευσεν εἰς Ἰταλίαν, ὁλκάδα τε οἰκείαν φορτίων καὶ φόρτον ἴδιον. ἐξεμπολήσας δὲ τὸν φόρτον ἐν τῇ τῶν Τυρρηνῶν πόλει ἐνδαιμονήσας μάλιστα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ τότε, καὶ μεγάλα κέρδη περιβαλόμενος ἐκεῖθεν, οὐκ ἔτι εἰς ἄλλοις ἐβούλετο καταγεῖν λιμένας, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν εἰρήνην ἐποιεῖτο συνεχῶς θαλάσσαν, Ἑλληνικὸν τε φόρτον εἰς Τυρρηνοὺς κομίζων, καὶ τὸ Τυρρηνικὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρων· καὶ τῶν πάνυ πολλῶν χρημάτων κύριος. ὑπὸ καταλαβούσης αὐτὸν στάσεως τὴν Κορίνθου, καὶ τὸν Κυψέλου τυραννίδος ἐπαυσαμένης τοῖς Βακχιάδαις, οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι δοκῶν ἐν τυραννίδι ζῆν πολλὰ κεκτημένος, ἀναχωρεῖ καὶ τὸν ὀλίγον χρόνον οἰκίας ἐπιτάξας, συνεσκευασμένος τὴν οὐσίαν ὅσην οἷός τ' ἦν, ᾤχετο πλέων ἐκ τῆς Κορίνθου. ἔχων δὲ φίλους πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς Τυρρηνῶν, διὰ τὰς συνεχεῖς ὑπομνήσεις, μάλιστα δὲ ἐν Ταρκυνίοις, πόλει μεγάλῃ καὶ εὐδαίμονι οὔσῃ, οἴκοθέν τε αὐτοῖς κατασκευάζεται, καὶ γυναῖκα ὑπέφαινε τῷ γένει. γενομένων δὲ αὐτῷ δυοῖν παίδων, Τυρρηνικὰ θέμενος αὐτοῖς ὀνόματα, τὸν μὲν, Ἄρουντα· τὸν δὲ, Λυκόμωνα· καὶ παιδεύσας ἀμφοτέρους Ἑλληνικοῖς τε καὶ Τυρρηνικοῖς παιδείαν, εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσιν αὐτοῖς γυναῖκας ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἴκων λαμβάνει. καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν τῶν παίδων, γένος οὐδὲν καταλιπὼν ἐμφανὲς ἀποθνήσκει. καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας αὐτὸς ὁ Δημάρατος ὑπὸ λύπης τελευτᾷ, κληρονόμον ἁπάσης τῆς οὐσίας τὸν νεώτερον τῶν παίδων Λυκόμωνα

μωνα καταλιπών· ὃς τοῦ παλαιοῦ τὸν πατρικὸν πλοῦτον μέγαν ὄντα, πολυπραγμονεῖν τε καὶ κοινὰ πράττειν, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἀστῶν εἶναι πρόθυμος. ἀπελαυνόμενος δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὁμοιοτρόπων, καὶ οὐχ ὅπως ἐν τοῖς πρώτοις ἀριθμούμενος, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς μέσοις, ἀνιαρῶς ἔφερε τὴν ἀτιμίαν. ἀκούων δὲ τὰς τῆς Ῥωμαίων πόλεως, ὅτι πάντας ἀσμένως ὑποδεχομένη τοὺς ξένους, καὶ ἀστοὺς ποιεῖται καὶ τιμᾷ κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον, ἐκεῖ μελετήσασθαι τὴν οἴκησιν ἔγνω, ἅτε χρήματα πάντα συσκευασάμενος, καὶ τὴν γυναῖκα ἐπαγόμενος, καὶ τῶν οἰκείων τοὺς βουλομένους. ἐθέλοντο δὲ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπαίρειν πρόθυμηθέντες συχνοί. ὡς δὲ εἰς ὃ καλούμενον Ἰανίκολον ἦλθεν, ὅθεν ἡ Ῥώμη τοῖς ἀπὸ Τυρρηνίας ἐρχομένοις πρῶτον ἀφορᾶται, καταστὰς ἀετὸς ἄφνω, καὶ τὸν πῖλον αὐτοῦ τοῦ ὀπὴ τῆς κεφαλῆς κείμενον ἁρπάσας, αὖθις πάλιν ἀνέστη, καὶ τὸν εἰκύκλιον αἰώρᾳ φερόμενος, καὶ εἰς ὃ βάθος οὐ πρόσεχον τοῦ ἀέρος ἀπέκρυψεν· ἔπειτ' ἐξαίφνης ὀπτήσῃ τοῦ Λυκόμωνι τὸν πῖλον ὀπὴ τῆς κεφαλῆς ἁρμόσας ὃν τόπον πρότερον ἤρμοσε. θαυμαστοῦ δὲ καὶ παραδόξου πᾶσι τοῦ σημείου φανέντος, ἡ γυνὴ τοῦ Λυκόμωνος, ὄνομα Τανακύλα, ἐμπειρίαν ἰκανὴν ὑπὸ τῶν πατέρων Τυρρηνικῆς οἰωνοσκοπίας λαβοῦσα, μόνον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ συμβάντων ἠπόρησε τό τε καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐνέπλησεν, ὡς δὴ ἰδιωτικῆς τύχης εἰς ἐξουσίαν βασιλικὴν ἐλθησόμενον. σκοπεῖν μὴ τοι συνεβάλλετο ὅπως παρ' ἑκόντων λήψεται τὴν ἡγεμονίαν Ῥωμαίων, ἄξιον τὴν τιμῆς ταύτης ἑαυτὸν παραχών. ὁ δὲ, πρὸς ἐρρῆς τοῦ σημείου, ὀπτῆ τὴν πύλας ἤδη συνήπτιζεν, ἀξάμενος τοῖς θεοῖς ὅπε-
138 τελῆ ῥηθέντα μαντεύματα, καὶ σὺν ἀγαθῇ εἰσελθεῖν τύχῃ, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ μετὰ τοῦτο συνελθὼν εἰς λόγους Μαρκίῳ τοῦ βασιλέως, πρῶτον μὲν ἐδήλωσεν ὅστις ἐῶ, ἔπειθ' ὅτι καταοικεῖν ἐν τῇ πόλει βουλόμενος παρήκει πᾶσαν τὴν πατρικὴν οὐσίαν ἐπαγόμενος, καὶ εἰς ὃ κοινὸν ἔφη τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἥξειν, μείζονα εὔνοιαν ἢ κατ' ἰδιώτην ἀνδρα κεκτῆσθαι. ἀσμένως δὲ τοῦ βασιλέως αὐτὸν ὑποδεξαμένου, καὶ καταχωρίσαντος ἅμα τοῖς συμπαροῦσιν αὐτῷ Τυρρηνῶν εἰς φυλήν τε καὶ φρατρίαν, οἰκίαν τε κατασκευάσας, τόπον ἐξελαχὼν τῆς πόλεως τὴν ἀρχαιοτάτην, καὶ γῆς λαμβάνει κλῆρον. ὀπτῆ δὲ ταῦτα διοικήσαντο, καὶ τῶν ἀστῶν εἷς ἐγένετο, μαθὼν ὅτι Ῥωμαίων ἑκάστῳ κοινὸν ὄνομα κείται, καὶ μὴ ὃ κοινὸν ἕτερον, ὃ δὴ συγγενικὸν αὐτοῖς ἐστι καὶ πατρωνυμικὸν, ἀξιούμενοι καὶ τοῦτο αὐτοῖς βουλόμενος, Λούκιον μὲν ἀντὶ Λυκόμωνος πάθεται ὃ κοινὸν ὄνομα, Ταρκύνιον δ', ὃ συγγενικὸν,

asse relicta. qui tam luculẽtum patrimonium adeptus, cogitabat tractare rempublicã, & inter primarios haberi ciues. Sed cum vndiq; protrusus, ne inter mediocres quidẽ locũ obtinere posset, nedũ inter primarios, moleste ferebat eam ignominiam: auditoq; Romã omnes exteros libenter excipere, ciuitateq; donatos pro suo quẽque merito honorare, migrare illo decreuit cum re familiari, vxore, &, quotquot sequi vellent, amicis atque domesticis; quorum magnus fuit numerus. vt vero ad Ianiculũ peruenere, vnde Roma ex Etruria venientib. primũ conspicua est, aquila repente demissa, pileum ei de capite rapuit; ac sublime reuersa, cum pensile vehiculum, *cui Tarquinius insidebat*, volatu obiisset, & deinde se in altissima aeris regione abscondisset, mox subito rursum delapsa, capiti pileum apte reposuit. Ibi omnibus inopinato prodigii miraculo stupẽtibus, vxor ipsius Tanaquil, a parẽtib. Etruscam auspiciorum disciplinã docta mulier, seorsum abductũ virum cõplexa, bene sperare iussit, euasurũ a priuata fortuna ad potestatem regiã. moruit tamen, daret operã vt volẽtibus Romanis principatum acciperet, dignumq; se præberet honore tã eximio. Ille *cælesti* prodigio lætus, cũ portæ iã propinquasset, vocatis in vota diis, precatus est ratũ auspicium facerẽt, aduentum q; suũ fortunarent: atq; ita vrbem inuectus est. Post hæc admissus ad Marcii regis colloquium, primum quis esset indicauit: deinde, se habitãdi animo in vrbem venisse, cum toto patrimonio; quod, vt maius quam pro priuati hominis facultatibus, libẽter se depositurum in vsum regis & reipublicæ. Cumque rex libenter eum suscepisset, & cum toto Etruscorum comitatu in tribum & curiam cooptasset, fortitus in vrbe spatium, quantum sat esset exstruendis ædibus, domum ædificauit, & agri portionem accepit. His ita dispositis ciuis iam factus, postquam didicit Romanorum cuique præter commune nomen, esse nomen alterum, gentilitium scilicet, & a paterna stirpe acceptum, vt hac etiam re ceteris fieret similis, pro Lucumone, Lucii commune nomẽ cepit; & Tarquinii nomẽ gentilitium,

ab vrbe in qua natus & educatus fuerat. Regis etiam amicitiam breui sibi parauit, datis muneribus quibus eum maxime indigere sentiret, & suppeditatis ad bellicos vsus, quantis opus esset pecuniis. In expeditionibus etiam omnium & peditũ & equitũ fortissime dimicauit; ac si bono consilio esset opus, inter prudentissimos consiliarios est habitus. Cumque *hoc nomine* apud regem esset in pretio, ceterorum etiã Romanorum beneuolẽtiam est adeptus, deuinctis sibi pletisque patriciis, tum plebeiæ multitudinis fauore conciliato, benigna salutatione, comi alloquio, iucũda familiaritate, pecuniarum suppeditatione, aliisque humanitatis officiis. Talis igitur fuit Tarquinius; hasque ob caussas & viuo adhuc Marcio Romanorum omniũ clarissimus fuit; & defuncto illo, vnanimi omnium cõsensu dignus regno iudicatus est. Inito imperio bellum primum cum Apiolis gessit, non obscura Latinæ gentis ciuitate. nam Apiolani & ceteri Latini omnes, Anci obitu solutas esse fœderis conditiones arbitrati, latrociniis & excursionibus Romanum agrum infestabant. quam iniuriam vlcisci volẽs Tarquinius, magno exercitu educto, optimam agri eorũ partem deuastauit. quo cũ e propinquis Latinorũ oppidis magna conflux: fsent auxilia, duplici prœlio cũ eis cõgressus, vtroq; victor, tandem obsedit oppidum, & copias per vices ad muros oppugnandos admouit. oppidani contra, pauci resistentes pluribus, nullo ad interquiescendum relicto tempore, mature expugnati sunt. oppido vi capto maior pars in pugna confossa est: pauci traditis armis *sub hasta* cum reliqua præda sunt vẽditi; pueri & mulieres Romã in seruitutẽ abducti; oppidũ ipsum direptũ *prius, mox* concrematũ est. His gestis, mœnibusq; funditus dirutis, rex domum reduxit exercitũ. Secundã expeditionem suscepit aduersus Crustuminos. Hæc Latina *quondam* colonia, in Romanorum dicionẽ venit regnãte Romulo: Tarquinio vero principatũ adepto, rursus Latinis fauere cœperat. nõ tamẽ oppugnatione *alio* ve *magno* negotio retrahenda fuit ad officium. Crustumini enim cognito quam ingẽs aduẽtaret exercitus, cõsideran-

Debellat Latinos.

ὅτι τῆς πόλεως ἐν ᾗ γενέσεώς τε καὶ τροφῆς ἔτυχε· βασιλέως τὲ φίλος ἐν ὀλίγῳ πολὺ χρόνῳ γενόμενος, δῶρα δοὺς ὧν ἐν χρείᾳ μάλιστα αὐτὸν γινόμενον ἠπίστατο, καὶ χρήματα παρέχων εἰς τὰς πολεμικὰς χρείας ὅσων ἐδεῖτο. ἐν δὲ ταῖς στρατείαις πολλῶν κρείττονα τε ὄντα καὶ ἱππεύων ἀγωνιζόμενος, γνώμῃ τε ὅπου δεήσειεν ἀγαθῇ, ἐν τοῖς πολὺ φρονίμοις τῶν συμβούλων ἐριθμούμενος. γινόμενος δὲ τοῦδε τοῦ βασιλέως τίμιος, οὐδὲ τῆς ἀνῆς διανοίας Ῥωμαίων διημάρτανεν, ἀλλὰ καὶ τῶν πατρικίων πολλοὺς ταῖς διεργεσίαις ἐπωιήσατο, καὶ ὁ δημοτικὸν πλῆθος οἰκείως ἔχειν αὐτοῦ παρεσκεύασεν, διοικοδομήσεις τε ἀστασμοῖς καὶ κεκοσμημέναις ὁμιλίαις, καὶ χρημάτων μεταδόσει, καὶ ταῖς ἄλλαις φιλοφρονήσεσι. οἷός τος μὲν δή τις ὁ Ταρκύνιος ἦν, καὶ δὴ καὶ τούτας τὰς αἰτίας ζῶντός τε Μαρκίου πολλῶν ἐγένετο Ῥωμαίων κοινοφανέστατος, καὶ τελευτήσαντος ἐκείνου, τῆς βασιλείας ὑπὸ πολλῶν ἄξιος ἐκρίθη. ὅθεν ὁ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐπολέμησε τοῖς καλουμένοις Ἀπιολάνοις, πολὺ δὲ Λατίνων ἔθνος ἐκ ἀφανοῦς. οἱ δὲ Ἀπιολάνοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμπολεῖς Λατῖνοι, μετὰ τὴν Ἄγκου Μαρκίου θάνατον λελῦσθαι τὰς κοινὰς τῆς εἰρήνης ὁμολογίας οἰόμενοι, λῃστείας τὲ καὶ κοινομαχίας τῶν Ῥωμαίων μὲν ἐπόρθουν· αὐτὸν δὲ ὧν ἐμπρήσασθαι βουλόμενος αὐτοῖς ὁ Ταρκύνιος ἐξεστράτευσε πολλῇ δυνάμει, καὶ τῆς γῆς αὐτῶν τὴν κεφαλίσιν ἐδῄωσεν· ἀφικομένης δὲ ἐκ τῶν πλησίον χώρων καὶ Ἀτίνων ἐπικουρίας μεγάλης τοῖς Ἀπιολάνοις, διτὰς τίθεται κοινὰς αὐτοῖς μάχας· κρατήσας δὲ ἐν ἀμφοτέραις, κοινὴ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἐγίνετο, καὶ κοινῇ τοῖς τείχεσι τὰς δυνάμεις ἐκ διαδοχῆς· οἱ δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὀλίγοι τὲ κοινὰς τοὺς πολλοὺς μαχόμενοι, καὶ κατ' οὐδένα χρόνον ἀναπαύσεως τυγχάνοντες, ἐξηρέθησαν σὺν χρόνῳ. ἡττώμενοι δὲ οἱ κατὰ τῆς πόλεως, οἱ μὲν πλείοις τῶν Ἀπιολάνων μαχόμενοι κατεσφάγησαν· ὀλίγοι δὲ τὰ ὅπλα παραδόντες, ἅμα τοῖς ἀνῆροις λαφύροις ἐκομίσθησαν, παῖδές τε αὐτῶν καὶ γυναῖκες ἀνδραποδιζόμενοι ὑπὸ Ῥωμαίων ἀπήχθησαν, καὶ ἡ πόλις ἁρπαθεῖσα ἀνεκαύθη. ταῦτα ἀκροσχεδάσας ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ τεῖχος ἐκ θεμελίων καθαιρήσας, ἀπῆγε τὴν δυνάμιν ἐπ' οἴκου. καὶ μετὰ τοῦθ' ἑτέραν στρατιὰν ἀπῆγε διὰ τὴν Κρουστομεριανῶν. αὕτη ἀποικία μὲν τῶν Λατίνων, κοινὴ κατῴκησε δὲ Ῥωμαίοις διὰ τὴν Ῥωμύλου βασιλείας· Ταρκυνίου δὲ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντος, τὰ Λατίνων αὖθις ἤρξατο φρονεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ εἰσῆγε καὶ ταύτην πολιορκίας τε κοινήσασθαι, καὶ πόνῳ· μαθόντες δὲ οἱ Κρουστομεριανοὶ τό τε πλῆθος τῆς ἡκούσης ἐπ' αὐτοῖς δυνάμεως καὶ

139 μεως καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀδυνασίαν, οὐδεμίας αὐτοῖς ὑπικουρίας παρεσομένης τῶν ἄλλων Λατίνων ἀφικομένης, ἀνέῳξαν τὰς πύλας· καὶ παρεκάλουν οἱ πρεσβύταροι τῶν πολιτῶν καὶ ἡμιόπαροι, παραδιδόναι αὐτῷ τὴν πόλιν, ἀξιοῦντες ὑπὲρ αὐτοῖς χρήσασθαι καὶ μετρίως. τῷ δὲ κατ' ἀρχὴν ὁ πρᾶγμα ἐφαίνετο· καὶ παρελθὼν εἰς τὸ τεῖχος ἀπέκλαιε μὴ οὐδένα Κρουστομεριανῶν, ὀλίγοις τοῖς πολὺ τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως φυγαῖς ἰδίαις ἐζημίωσε· τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασι τὰ σφέτερα συνεχώρησεν ἔχειν, καὶ τὴν Ῥωμαίων πολιτείας, ὡς πρότερον, μετέχειν. ἓν δὲ μηδὲν ἐπὶ τοῦδε χαλεπῶς χρῆσθαι, ἐποίκους αὐτοῖς κατέλιπε Ῥωμαίους. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ Νωμεντανοῖς δεχομένοις, τῶν αὐτῶν τυχεῖν ἠξιώθη. καὶ γὰρ ἔτι λησμονεῖν πέμπουσιν ὅτι τοὺς Ῥωμαίων ἀγρεοὺς, πολέμοι κατέσχον αὐτοῖς οὐκ ἐν φανεροῖς, τῶν Λατίνων πεποιθότες συμμαχίαις· στρατεύσαντος δὲ ἐν αὐτοῖς Ταρκυνίου, καὶ τῶν Λατίνων ἐπικουρίας ὑστερεῖζούσης, ἐκ οἷοί τε ὄντες αὐτοῖς τοῖς τοσαύτῃ δυνάμιν ἀντέχειν, ἱκετηρίας αἰδεσθέντες ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ παρέδοσαν ἑαυτοῖς. οἱ δὲ τὴν καλουμένην Κολατίαν κατοικοῦντες, ἐπειδὴ μὲν ἔλθειν ἐξὸν μάχης τοῖς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις, καὶ τοῖς ἔλθον ἔξω τῆς πόλεως· ἐν ἁπάσαις δὲ τοῖς συμπλοκαῖς ἐλαττούμενοι, καὶ πληγὰς πολλὰς λαμβάνοντες, ἐκαταστάθησαν πάλιν εἰς τὸ τεῖχος καταφυγεῖν, καὶ διεπέμποντο τοῖς τῶν Λατίνων πόλεις αὐτοῦμενοι συμμαχίαν. ὡς δὲ βραδύτερα τὰ παρ' ἐκείνων ἦν, καὶ κατὰ πολλὰ μέρη τὸ τείχος τῶν τοῖς τοξεύοντες ἐποιοῦντο, τοῦδε δεδοῦσαν τὴν πόλιν ἐκάστοτε σὺν χρόνῳ. ὁ μὴν τῆς αὐτῆς μετριότητος ἔτυχον οἱ Νωμεντανοί τε καὶ Κρουστομεριανοί· ἀλλ' ὅπλα τὲ ὁ βασιλεὺς ἀφείλετο, καὶ εἰς χρήματα ἐζημίωσε, καὶ φρουρὰν κατέλιπεν ἐν τῇ πόλει τῶν ἐκείνων, ἡγεμόνα τε αὐτῶν ἔπαξε τὸν ὑπατικὸν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ βίου, Ταρκύνιον Ἄρροντα τὸν ἴδιον ἀδελφιδοῦν, ὃν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς Ἄρροντος καὶ τοῦ πάππου Δημαράτου γενόμενος, οὔτε τῶν παρόντων οὔτε τῶν τοῦ πάππου χρημάτων ἐκοινωνεῖν ἐκλογιζόμενος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὴν αἰτίαν Ἠγέριος ἐπωνομάσθη. τοὺς γὰρ ἀπόρους καὶ πένητας οὕτως ὀνομάζουσι Ῥωμαῖοι. ἐξ οὗ δὲ παρέλαβε τὴν ἐκείνης τῆς πόλεως ὑπὸ τιμέλειαν, αὐτός τε Κολατῖνος ἐπεκλήθη, καὶ πολῖται οἱ ἀπ' ἐκείνου γενόμενοι. μετὰ δὲ τὴν Κολατίας τοῦδε δοθεῖσιν, ὅτι τὴν καλουμένην Κορνίκλαν ὁ βασιλεὺς ἐστράτευσεν· ἐν ᾗ κατοικεῖν τοὺς Λατίνων ἔθνος ἡ πόλις. λεηλατήσας δὲ τὴν χώραν αὐτῶν κατὰ πολλὰ ἀδικίαν, οὐδενὸς ὑπὸ αὐτῆς ἀμυνομένου, τοῖς αὐτὴν στρατεύσεται τὴν πόλιν, τοῖς καλούμενος τοὺς ἄνδρας εἰς φι-

tes quam parũ sibi esset vitium, cum nullæ a ceteris Latinis mitterentur suppetiæ, portas aperuerũt: progressiq; seniores & honoratissimus quisque, vrbem regi dediderunt, orantes vt clementia erga se ac moderatione vteretur. Cui cum ex voto hæc res offerri videretur, ingressus mœnia neminem Crustuminorum necauit; perpaucos tãtum, defectionis auctores, mulctauit exsilio perpetuo. ceteris sua bona reliquit, & ius Romanæ ciuitatis, vt ante habuerant: ac nequid nouarent amplius, Romanos ibi colonos reliquit. Horum cõsilium secuti Nomentani, eandem experti sunt fortunam. hi quoque Latinorum societate freti, apertis aduersus Romanos susceptis inimicitiis, latrones in eorum agrum emiserant. quã ob rem bello petiti a Tarquinio, tardantibus Latinorum auxiliis, impares ipsi tanto exercitui, cum ramis oliuæ obuiam egressi, se *ac sua* dediderũt. At Collatini repugnare conati, eduxerunt militem extra mœnia: sed cum ex omnibus conflictibus inferiores discederent, & crebras acciperẽt clades, compulsi sunt intra oppidum refugere: moxque dimissis nuntiis sollicitabant Latinorum auxilia. quibus cunctantibus, Romanis vero non vno loco muros impetentibus, tandem coacti sunt sese dedere. Verum non æque clementer ac Nomentani Crustuminique tractati sunt, sed post arma adempta mulctati pecuniis, impositoque etiam iusto præsidio. quin & dictatorem eis Aruntem Tarquiniũ ex fratre nepotem, præfecit, quoad is viueret: qui patre Arunte & auo Demarato defunctis natus postumus, nec patrimonium vllum nec auitorum bonorum hereditariam partem consecutus erat; ob id cognominatus Egerius; quod pauperes & inopes ita Romani nominent. ex quo autem eius oppidi præfecturam adeptus est, tum ipse Collatini cognomen inuenit, tum eius posteritas. Post deditam Collatiã rex aduersus Corniculum expeditionem suscepit. id quoq; Latini nominis oppidũ. quorũ agrũ impune depopulatus, cum nemo illũ propugnaret, copias ipsi oppido admouet, & ciues ad amicitiam inui-

tat. illis vero pacificationē aspernantibus munitionū fiducia, & spe vndique(vt putabāt) affuturi auxilii, corona cinctos ab omni parte oppugnauit. Corniculani diu resistebant; fortiterq; repugnantes, multis ictib. irruentes hostes male mulctabant: tandē continuo labore fessi, ac ne cōcordes quidē satis, (quando alii deditionem, alii cōstanter resistendum suadebāt) ob eam ipsam dissensionē facilius expugnati sunt. potior pars in captæ vrbis propugnatione occisi sunt: ignaui autē, & hoc ipso *ignauiæ* nomine seruati, *sub hasta* pro mancipiis venierūt, cum vxorib. & liberis. oppidū post direptionē a victore incensum est. Qua clade Latini exacerbati, decreuerunt collatis in vnum virib. Romanos aggredi: ac mox valido exercitu præcipuam hostilis agri partē inuaserunt: vnde captiuis multis abductis, præda quoq; magna potiti sunt. contra hos Tarquinius cū expeditis qui tum ad manū erant profectus, non inuentis hostib. qui cōmodum abierant, in agrum ipsorū irrumpens, talionem eis reddidit. hoc modo mutuis in finitimos agros excursionib. nūc accipiebant damna, nunc inferebant. Semel tantū ad Fidenas in acie certatum est totis viribus: in quo conflictu multis vtrinq; desideratis, penes Romanos fuit victoria: quæ clades Latinos desertis noctu castris in oppida sua discedere coegit. Post hoc prœliū Tarquinius cū instructo suorum exercitu Latinam regionē obiens, iā hoc iam illud oppidū sollicitabat ad amicitiā. Illi, q; nec cōmunem exercitum collectū esse scirent, nec propriis viribus satis fiderēt, inuitanti obsequebantur; & nōnulli deditionē faciebant, cum vidissent ciuitates quæ vi captæ essent, dirutas & in seruitutē abductas esse: quæ vero se certis conditionibus dederēt, imperiū tantum victoris recipere, aliud nihil pati durius. Primi ergo Fidenates, haud aspernāda ciuitas, certis quibusdam conditionib. se Romanis adiunxerūt: deinde Camerini hos secuta sunt aliquot oppidula & castella munita. Terruit hoc Latinos, veretes ne vniuersam gētem suæ dicioni subiceret Tarquinius. Ergo in oppidum Ferentinū conuentu indicto, decretum est delectus oppidatim habēdos esse, ciendas ad arma fortis-

λίαν· ὑ βυλομένων ὑ αὐτῆς εἰς διαλλαγὰς ἐλθεῖν, ἀλλὰ
καὶ τῆς τειχίσεις τῇ ὀχυρότητι πεποιθότων, καὶ συμμαχίας
πολυπαχόθεν ἐξῆν οἰομένων, πολὺ πολύπα τὴν κύκλον τῆς
πόλεως τὴν δύναμιν παρεσκευάζετο· οἱ δὲ Κορ
νικόλανοι πολὺ μὲν χρόνον ἀντέχον, ἀνδρείως ἀπο-
μαχόμενοι, καὶ πολλὰς τοῖς πολεμίοις πληγὰς ἔδω-
κεν. κάμνοντες δὲ τῇ συνεχείᾳ τῆς πόνων, καὶ ὑδὲ τὴν αὐτὴν
ἔτι γνώμην ἄπαντες φυλάττοντες· τοῖς μὲν γὰρ ἐδόκει
παραδιδόναι τὴν πόλιν, τοῖς δὲ μέχρι παντὸς ἀντέχειν·
οἱ αὖθ' ὁ κατάζιν μᾶλλον καταπονούμενοι τὴν κρά-
τος ἐδίωκε. ὁ μὲν ὧν κράτιστον αὐτῶ μέρος ὢν τῇ καθ-
ειλήφει τὴν πόλεως μαχόμενον διεφθάρη, ὁ δὲ ἀλλοῖς, καὶ
ἔχει τὸ σῶμα, ὢν ἀνδραπόδων ἐπεκράτη λόγῳ, γυναι-
κὶν ὁμῶς καὶ τέκνοις· ἡ δὲ πόλις αὐτὴ διήρπασθεῖσα ὑπὸ
τῶν κεκρατηκότων ὠνεπρήσθη. ἐφ' οἷς οἱ Λατῖνοι χαλε-
πῶς φέροντες ἐψηφίσαντο κοινῇ γράμμα· ὅτι Ῥωμαί-
οις ἐξαγαγεῖν· καὶ παρασκευασάμενοι πολλὴν δύνα-
μιν, εἰς τὴν κεκλίκην χώραν αὐτῶν ἐνέβαλον, ἐξ ἧς αἰ-
χμαλώτοις πολλοῖς ἀπήγαγον, καὶ λείας ἐκράτουν με-
γάλης κύριοι. βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος ἐξελθὼν μὲν ἐπ'
αὐτοὺς τὴν δύζωνόν τε καὶ ἐν ἑτοίμῳ δύναμιν ἐπαγόμενος·
οὐκ ἐπὶ δὲ καταλαβεῖν αὐτοὺς φθάσας, εἰς τὴν ἐκ-
είνων χώραν ἐνέβαλε, καὶ τὰ ὅμοια διέθηκε. τοιαῦτα
συνέβαινε πολλὰ παραλλὰξ ἑκατέροις· ὅτι τὰς ὁ-
μόρους χώρας οὐκ γραβομένοις ἐλαττώματά τε καὶ
πλεονεκτήματα. μία δὲ αὐτῶν οὐ παρατάξεως ἐ-
γένετο μάχη, Φιδηνῶν πόλεως πλησίον, ἁπάσας
συμβαλόντων τὴν δυνάμεσιν· ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον
ἀμφοτέρων, ἐνίκησαν δὲ Ῥωμαῖοι, καὶ Λατῖνοις ἠνάγ-
κασαν λιπεῖν τὰς τῶν χώρας νύκτωρ εἰς τὰς ἑαυτῶν πό-
λεις ἀπελθεῖν. μετὰ δὲ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἔχων ἐπιλεπ-
τομένου τὴν Ῥωμαίων δύναμιν ὁ Ταρκύνιος, ὅτι τὰς
πόλεις αὐτοῦ ἐχώρει λόγοις παρεφέρων παρὰ φιλίας.
οἱ δ' οὔτ' ἐν τοῦ χρόνῳ ὧν συνεστῶσαν ἔχοντες δύναμιν,
ὅτε τὴν ἰδίαις παρασκευαῖς πεποιθότες, ἐδέχοντο τὰς
παρακλήσεις, καὶ παρεδίδοσαν αὐτῶν ἅνες τὰς πόλεις,
ὁρῶντες ὅτι πᾶς μὲν ἀλούσας καὶ αἰχμάτος αἰδραπο-
δισμοί τε ἠκολούθουν καὶ καταστοφαί· τὴν δὲ παρεσχη-
κυίας καθ' ὁμολογίας, ὃ πειθαρχεῖν τοῖς κεκρατη-
κόσι μόνον, ἄλλο δὲ μὴ κέρδος ὠφέλει. πρῶτον μὲν ὧν Φι-
δηνᾶοι παρεσκεύαντο πόλεις ἀξιολόγοις ὅτι συνοικι-
σμοὺς τοῖς δικαίοις, ἔπειτα οἱ Καμαρῖνοι· αἷς ἠκολού-
θησαν μικραὶ τινὲς πολίχναι μικραὶ, καὶ φρούρια ἐχυρά·
ἐφ' οἷς παρεκρίνετο οἱ λοιποὶ Λατῖνοι, καὶ δείσαντες
μὴ πρὸς ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσεται ἔθνος, εἰς τὴν ἐν Φερετίνῃ
συνεδρίοις ἀγορὰν, ἐψηφίσαντο τὴν τε οἰκείαν δύ-
ναμιν ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως ἀξιάζειν, καὶ τὴν πλησιο-
χώρων

χώρων ἐθνῶν τὰ κράτιστα παρασκευάζειν, καὶ διεπρεσβεύοντο
πρὸς Τυρρηνοὺς τε καὶ Σαβίνους, αἰτούμενοι συμ-
μαχίαν. Σαβῖνοι μὲν δὴ ὧν ὑπέσχοντο ἀδόλῳ,
ἐπεδείξαν ἐκείνους ἐκβεβληκότας εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἀκού-
σαντες, ἀνδραποδίζοντας αὐτοὶ τὰ ὅπλα τὴν πλησίον αὐτῶν
χώραν λεηλατήσειν· Τυρρηνοὶ δὲ συμμαχίαν ἀπο-
τελεῖν ὡμολόγησαν, ἧς δὴ αὐτοὶ δεηθῶσιν· οὐχ ἅπαντες
ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης γνώμης, ἀλλὰ πέντε πόλεις
μόναι, Κλουσινοί τε καὶ Ἀρρητῖνοι, καὶ Ὀλουετέρναι,
οἱ Ῥουσαλῖνοί τε, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις Οὐετυλωνιάται.
Τούτοις ἐπαρθέντες ταῖς ἐλπίσιν οἱ Λατῖνοι, παρα-
σκευασάμενοι δυνάμιν οἰκείαν συχνὴν, καὶ παρὰ
Τυρρηνῶν λαβόντες, εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐνέβαλον·
καὶ κατὰ τὸν χρόνον οὐκ τοῦ Σαβίνων ἔθνους αἱ δὲ πο-
λέμου κοινωνήσειν αὐτοῖς ὑπισχνούμεναι πόλεις τὴν παρο-
μορούσαν αὐτοῖς χώραν ἐδῄουν. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων βασι-
λεὺς παρασκευασάμενος καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μεταξὺ
χρόνῳ, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν δύναμιν ἐξήει· ὅτι τοῖς
πολεμίοις ἀμὰ τάχεων. Σαβίνοις μὲν δὴ ὧν ἅμα καὶ
Λατῖνοις πολεμεῖν, καὶ διαιρεῖν εἰς μέρη δύο τὴν δύναμιν
οὐκ ἀσφαλὲς ἐνόμιζεν εἶναι· ἅπαν δὲ τὴν γραμμὴ ὅτι Λατῖνοις ἀγὼν ἐβούλετο. καὶ τίθεται πλη-
σίον αὐτῶν χάρακα. καταρχὰς μὲν δὴ ὧν ὀκνηρῶς εἶχον
ἑκάτεροι πάσας ἀποκινδυνεύειν ταῖς δυνάμεσι,
δεδιότες τὰς ἀλλήλων παρασκευάς. ἀκροβολισμοὶ
δὲ καθ' ὁλίγους οὐκ τοῦ ἐρυμνοῦ οἱ φιλοπαρ' ἑκατέρων
συνεχεῖς ἐποιοῦντο, καὶ ἦν ὡς τὰ πολλὰ ἰσόμαχοι·
χρόνῳ δὴ ὕστερον ἐμπεσούσης ἀμφοτέρας οὐκ τοῦ
τοιούτων ἀγωνιζομένου φιλονεικίας, ὅτι βοηθοῦντες ἑ-
κάτεροι τοῖς σφετέροις, ὀλίγοι μὲν πρῶτον, ἔπειτα
συμπεσόντες ἰσοπαλεῖν οὐκ τῶν γραβοπέδων παρῆ-
γεῖν. καὶ καταστάντες εἰς μάχην ἀνδρες οὔτε πολεμι-
κῶν ἀγώνων ἀτεχνοῖς, οὔτε πλήθει πολὺ ἀποδεόντες
ἀλλήλων πεζοί τε καὶ ἱππεῖς, παρεθυμία τὰ ὥρμη-
μένοι πρὸς τὸν πόλεμον ὁμοίᾳ, καὶ κινδυνεύειν τὸν ἔ-
γκατον ἀναρρίπτειν νομίσαντες, ἠγωνίσαντο μὲν ἀμ-
φότεροι λόγου ἀξίως· διεκρίθησαν δὲ ἀπ' ἀλλήλων
ἰσόμαχοι, νυκτὸς ὅτι λαβούσης. ἡ μὲν τοι μετὰ τὸν ἀγῶνα
ἀθυμία ἑκατέρων οὐχ ὁμοία γενομένη φανερὰ ἐ-
ποίησε τοῖς κρύφιον ἀγωνιζομένοις τοῦ ἑτέρων· τῇ
γὰρ ἑξῆς ἡμέρᾳ Λατῖνοι μὲν οὐκ ἔτι παρέμειναν οὐκ
τὸν χάρακος· ὁ δὲ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐξαγαγὼν τὰς
δυνάμεις εἰς πεδίον, ἕτοιμος ἦν ἑτέρας ποιεῖσθαι
μάχην, καὶ μέχρι πολλοῦ κατέμενεν ἐν τάξει τὴν φάλ-
αγγα. ὡς δὴ οὐκ ἀντεπεξιέναι οἱ πολέμιοι, συλ-
λέξας αὐτῶν τοῖς νεκροῖς καὶ τοῖς ἰδίοις ἀνελόμε-
νος, σὺν πολλῷ τῷ αὐχήματι ἀπῆγε τὴν γραμμὴν

fimas propinquarum gentiū: moxq; legati ad Etruscos & Sabinos impetrandæ societatis caussa dimissi sunt. Sabini polliciti sunt simulatq; audierint ipsos in Romanum agrum irrupisse, se quoque sumptis armis populaturos agrum illorum finitimum: Etrusci, summissuros se auxiliorū quātum opus fuerit. non tamen responsum est hoc de communi omnium sententia, sed a quinque tantum ciuitatibus. hi fuere Clusini, Aretini, Volaterrani, Rusellani, Vetulonienses. Hac spe Latini erecti parabāt domi magnum exercitum; & assumptis quos Etrusci miserant, in Romanum agrum inuaserunt. eodemque tempore Sabinæ ciuitates, quæ belli eis societatem promiserant, adiacentes sibi agros populabantur. Ibi Romanus rex, qui & ipse interea se instruxerat, cum numeroso & valido exercitu in hostes properat; sed periculosum esse ratus, diuisis copiis, cum vtrisque simul bellum gerere, maluit omnes vires in Latinos vertere, & castra metari castris illorum proxima. ac primum neutris libuit rem totam aleæ committere, quod vtrinq; non ignotus esset alterorum apparatus alteris: sed leuia *tantum* prœlia commissa sunt identidem, descēdente vtrinque e munitionibus velitum manu: in quibus plerunque æquo marte pugnatum est. tandem cum ex huiuscemodi rixis vtrosque depugnandi cupiditas incessisset, pauci primum suis opitulatum ierunt; mox vniuersi coacti sunt e castris procurrere: coortoque prœlio inter milites bello exercitatissimos, & propemodum pares tam pedestrib. quam equestribus copiis, ad hæc pariter animosos, vt in extremo discrimine, vtrinque pugnatum est vt dignum erat vitis fortibus. contendentes ex æquo *vix* nocte superueniente dirempti sunt. postera demum luce diuersus vtriusque partis animus ostendit vtri pridiana pugna superiores fuissent. Latinis enim intra vallum se continentibus, Romanus rex suos in apertum campum produxit, paratus iterum confligere; diuque militem in acie continuit: deinde non prodeuntibus ex aduerso hostibus, spoliatis eorū cadaueribus, suorumque sublatis, gloriabundus in castra

reduxit exercitum. Sequentibus diebus Latini nouis Etruſcorum auxiliis
auĉti, depugnarũt multo quam ante
acrius; ſed clariſſimã Tarquinius re-
portauit victoriam, cuius ipſe omni-
um cõfeſſione auctor perhibebatur.
nam laborante iam Romana acie, ſi-
niſtro cornu non ſatis ſeruante ordi-
nes, intellecto ſuorum periculo, dum
ipſe in dextro pugnans verſatur, aſ-
ſumptas fortiſſimas equitum alas &
vigentiſſimam partem peditũ, duxit
præter ſuorum terga: præteritoq; ſi-
niſtro cornu vltra aciem euectus, ad
dextram ſe reflexit: equiſq; concita-
tis in obliquas hoſtiũ cohortes irruit:
nam hæ dextrũ hoſtilis agminis cor-
nu tenentes, vrgebant oppoſitos. his
tum ex improuiſo inuectus, metum
ac trepidationem iniecit non exiguã.
interea & pedites Romani recolle-
cto animo in aduerſos impreſſionem
faciunt. Fit magna Etruſcorum ſtra-
ges, ac mox dextrum cornu totum in
fugam vertitur. Ibi Tarquinius iuſſis
tribunis cum peditibus militari gra-
du & inconfuſis ordinibus ſubſequi,
ipſe cum equitatu citato curſu ad ho-
ſtium caſtra properat. quæ cum ante
fugientes hoſtes attigiſſet, primo
impetu capit. nam relicti præſidio,
necdum cladem ſuorum reſciuerãt;
& quia irructem tanto impetu equi-
tatum non ſatis dignoſcebant, admi-
ſerunt pro ſuo. capta Latinorum mu-
nitione, qui eam velut tutum refugi-
um petebant, ab equitibus intercep-
ti, cædebantur: & qui e caſtris in
campum cupiebant euadere, in Ro-
manas legiones incidebant cum cer-
ta ſui pernicie. bona pars ſe mutuo
trudentes & conculcantes, circa val-
los aut foſſas ignauo & miſerãdo exi-
tio perierunt. reliqui, quando aliter
incolumes eſſe non poterant, coacti
ſunt ſeſe dedere victoribus. Tarqui-
nius opulentis caſtris potitus & ma-
gno captiuorum numero, hos ſub ha-
ſta vendidit, caſtra militibus in præ-
dam conceſſit. His geſtis ad oppida
Latina admouebat exercitum, expu-
gnaturus ſiqua ſe nollent vltro dede-
re. Sed oppugnandi labore non fuit
opus. nam cunĉti ad preces verſi, pu-
blice legatos mittebant, deditionem

ὅπῃ τ' ἑαυτῷ χαράκα. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ ἀφικομένης
τοῖς Λατίνοις ἑτέρας τῶν τῶν Τυρρηνῶν συμμαχίας,
δεύτερος ἀγὼν ἦν πολὺ μείζων ἢ τὸ πρότερον, οὐδὲ ἧττον
ἐνίκων δυνάμει βασιλεὺς Ταρκύνιος ὅπῃ φανεράτατον, ἧς
αὐτὸς αὐτὸς ὡμολογεῖτο τῶν πάντων ἡγεμὼν εἶναι. καὶ
μηνύσας δὴ ἤδη τὸν Ῥωμαϊκὸν φάλαγγος καὶ τὸν δεξιὸν κέρατος τὰς κεφαλὰς τῶν ἱππέων ἵλας ὅπῃ τρέ-
ψας, καὶ τὸν πεζὸν τοὺς ἀκμαιοτάτους ἀνδραγαθὸν ἦγε κατὰ
νώτου τῶν ἑαυτῷ φαλαγγῶν, καὶ τὸν ἀλλάξας ὁ ἀριστερὸν
κέρας ἤλαυνεν ὅπῃ πρὸς ἑωθινὸν τὸν φάλαγγος. ἔπειτα ἐπι-
στρέψας ὅπῃ δόρυ, καὶ τὰ κενὰ πρὸς ὁδηγὸν τοῖς ἵππο-
ις εἰς πλαγίους ἐμβάλῃ τῶν Τυρρηνῶν λόχους· ἔτοι
γὰρ ὅπῃ τὴν ἀδικίαν τῶν πολεμίων μαχόμενοι κέρδος ἐν-
θέμενοι τοὺς καθ' ἑαυτοὺς· ὅπῃ φανεὶς δὴ αὐτοῖς ἀπρο-
σδοκήτως πολλὴν ἔκπληξιν καὶ ταραχὴν παρέσχε. ἐν τούτῳ καὶ ἡ πεζὴ τῶν Ῥωμαίων δυνάμις ἀνέλαβε
ἑαυτὸν· τῶν πρὸς τὴν φόνος τε πολεῖ τῶν Τυρρηνῶν ἐλύετο,
καὶ ἕωθεν τῶν δεξιὸν κέρας πόλεμος. Ταρκύνιος δὲ
τοῖς ἡγεμόσι τῶν πεζῶν ἀκολουθεῖν κελεύσας ἐν κόσμῳ, καὶ βάδιν, αὐτὸς ὅπῃ τὸ στρατόπεδον ἐχώρει τῶν πολεμίων, ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀνὰ κράτος. φθάσας δὲ
τοὺς ἐν τῇ ἕωθεν ἀπασωζομένους, εἷκε τοῖς γὰρ οὐ χάρακος ὕψος ἐξ ἐφόδου. οἱ γὰρ ἐν ἀπῃκαλαφῆσαι
ἔτι τῇ καταχούσῃ συμφορᾷ τοὺς σφετέρους πρεσβυτέρους, ὅτε τοὺς πρεσβυτέρους ἱππεῖς γνωείσας δίκῃ
τὸ ἀφνίδιον τῇ ἐφόδου δυνηθέντες, εἰσέλαν αὐτοὺς παρ-
θεῖν. δίκης δὲ τῇ βασιλεῖ τῶν Λατίνων, οἱ μὲν
ἀναχωρῶντες ἐν τῇ ἕωθεν εἰς ἀσφαλῆ καταφυ-
γόν, ὑπὸ τῶν καταλαβόντων αὐτὸν ἱππέων ἀπώλοντο· οἱ δὲ ἐν τῷ τραπέδου φύγῃ ὁρμήσαν-
τες εἰς τὸ πεδίον, ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος ἐμέ-
σον χωρῶντες ἀπέθνησκον· οἱ δὲ πλείστοι αὐτῶν ἀθύ-
μοί τε ὑπ' ἀλλήλων καὶ καταπαλούμενοι, πρὸς
τοῖς σκόλοψιν καὶ τὰς τάφρους τῇ οἰκείῳ τε καὶ ἀ-
θρόῳ τόπῳ διεφθάρησαν. ὥστ' ἐκαθήρησαν
οἱ πολεμοῦντες, τῆς σωτηρίας οὐδένα πόρον ἐνρῶν
δυνάμενοι, παρεδόθησαν τοῖς κεκρατηκόσιν ἑαυτοῖς.
θυόμενος δὲ ὁ Ταρκύνιος πολλῶν σωμάτων καὶ χρη-
μάτων ἐκράτει, τὰς μὲν αἰχμαλώτοις ἀπέδοτο,
τὰ δ' ἐν ταῖς χάραξι καταληφθέντα τοῖς στρατιώ-
ταις ἐχαρίσατο. τῶν τε λφ πρεσβεύμενος, ὅπῃ τὰς
πόλεις τῶν Λατίνων ἦγε τὴν δυνάμιν, ὡς μάχῃ
τὰς μὴ προσχωρούσας αὐτῷ βασιπόμενος· οὐ μὴν ἐδέησέ γε αὐτῷ τειχομαχίας. ἅπαντες
γὰρ εἰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ἐτράποντο, καὶ πρέσβεις ἀπὸ τῶν κοινῶν πέμψαντες, καταλλάξαι τὸν πο-

faciẽtes ſuppliciter, accepturi pacem
quibus ipſi libẽret cõditionibus. Rex
his fœderis cõditionibus *tot* ciuitatũ
dominio potitus, ſumma in cunctas
clemẽtia & moderatione vſus eſt. ne-
minẽ Latinũ nec occidit, nec in exſi-
liũ egit, nec mulctauit pecunia. agros
etiã ſuos ipſis fruendos reliquit, & ci-
uitates ſuo quamq; iure vti permiſit.
trãsfugas Romanis reddi iuſſit, & ca-
ptiuos abſq; pretio: famulos quoque
reſtitui propriis dominis quotquot a
prædatorib. intercepti fuerant, & re-
rum ereptarũ agreſtibus perſolui pre-
tium, & rependi ſiquod aliud in eru-
ptionibus damnũ exitiumve illatum
eſſet. atq; his conditionib. in amicitiã
ac ſocietatẽ Romanorũ recepti ſunt,
facturi eorum imperata in poſterũ.
Hic fuit Latini belli finis; & Tar-
quinius triumphans in vrbem rediit.
Sequẽti anno in Sabinos duxit exer- Sabinos.
citum, qui iã ante voluntatem eius &
apparatũ cognouerant. quamobrem
ne bellũ intra ſuos fines reciperẽt, cõ-
parato ſatis magno exercitu regi pro-
ceſſerunt obuiam. congreſſiq; circa
cõfinia, acerrime vſq; ad noctem pu-
gnauerunt, neutro inclinante victo-
ria. per aliquot deinde dies neq; Sabi-
norum imperator e caſtris eduxit co-
pias, neq; Romanorum rex: ſed mo-
tis retro caſtris, intacto hoſtico, do-
mum vtriq; reuerſi ſunt, eo propoſi-
to, vt ineunte vere vtriq; bellũ redin-
tegrarent maioribus copiis, interim
appararent neceſſaria. priores Sabini
ſe mouerunt, cum non contemnen-
dis Etruſcorum auxiliis, & caſtra po-
ſuerunt prope Fidenas circa Anienis
& Tiberis confluentes. ibi geminum
excitarunt vallum, quorum alterum
alteri & oppoſitũ erat, & contiguum.
nam communi fluminum aluco, qui
interfluebat, ſuperſtructus erat pons
ligneus, ſcaphis & ratibus fultus; qui
efficiebat vt cito ex altero in alterum
transiri poſſet, & vnum idemque val-
lum eſſe videretur. quo cognito Tar-
quinius & ipſe legionib. eductis locũ
caſtris cepit propter Anienẽ, paulum
ſupra hoſtium caſtra, occupato colle
quodam natura munitiſſimo. cumq;
vtriq; eſſent pugnandi auidi, nullũ ta-
men in acie cõmiſſum eſt vel magnũ
vel paruũ prœliũ. Tarquinius enim

τὸν πόλεμον ἠξίουν ἐφ' οἷς αὐτὸς βούλοιτο), καὶ τὰς πόλεις
παρέδοσαν. θυόμενος δὲ τὸν πόλεων τὰς δὲ τὰς ὁμο-
λογίας ὁ βασιλεὺς κύριος, ὅπῃ κέρδος πάσας προσ-
ωνόμασε καὶ μετεποιήσατο. ὅτε γὰρ ἀπέκλεισεν ὅτε φόβ-
ον ἀνάγκασεν, ὅτε χρήμασιν ἐξημίωσε Λατίνων οὐ-
δένα· μόνῳ τε αὐτοῖς καρπῶσθαι τὴν ἑαυτῶν ἐπέτρε-
ψε, καὶ πολιτεύεσθαι χρῆσθαι τοῖς πατρίοις ἐφῆκε·
ἀποδοῦναι δὲ ἐκέλευσε Ῥωμαίοις τοὺς τε αὐτομόλους
καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀνεῦ λύτρων, ἀπεστέρησέ τε
ἀποκαταστῆσαι τοῖς δεσπόταις ὅσων ἐθέμοντο τὰς
ἀποστερήσεις κύριοι, καὶ χρήματα ὅσα ἀφείλοντο τοῖς
γεωργοῖς ἀφελοῦσαι, καὶ εἴ τι δῄο κατέβλαψαν ἢ διέ-
φθειραν ἐν ταῖς εἰσβολαῖς ἐπανορθῶσαι. τοῦτα δὲ ποι-
ήσαντας εἰς φίλοις Ῥωμαίων καὶ συμμάχοις, ἀπαλ-
λαγὰ πρεσβεύσαντας ὅσα δὲ ἐκείνοι κελεύωσιν. ὁ μὲν δὴ
πρὸς Λατίνους Ῥωμαίοις πόλεμος εἰς τοῦτο τὸ τέλος
κατέσκηψε· καὶ βασιλεὺς Ταρκύνιος τὸν ἐπινίκιον ἐκ
τοῦ πολέμου τούτου κατήγαγε θριάμβον. τῷ δὲ ἑξῆς
ἔτει τῶν ἀναλαβὼν τὴν δυνάμιν, ὅτι Σαβῖνοις ἦλθε, οὐκ
πολλοῦ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ καὶ τὴν ἀναστροφὴν τῶν ἐφ'
ἑαυτοῖς πρεσγνωκότας. οὐκ ὑπομείναντες δὲ εἰς τὴν
ἑαυτῶν χώραν παρεῖναι τὸν πόλεμον, ἀλλ' αὐτὸν ἀνα-
σκευασάμενοι δυνάμιν ἰκανὴν, ἐχώρουν ὁμόσε. γενομένης δὲ αὐτοῖς μάχης περὶ τὰ μεσόγεια τῆς χώρας
ἄχρι νυκτὸς, οὐνίκων μὴν οὐδετέροι, πολὺ δ' ἰσχυρῶς
ἐπολέμουν ἀμφότεροι. τῇ γοῦν ἑξῆς ἡμέρᾳ οὔτε ὁ
τῶν Σαβίνων ἡγεμὼν πρεσῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς
χάρακος, οὔτε ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεύς· ἀλλ' ἀνα-
στραπεδεύσαντες ἀμφότεροι, καὶ τῆς ἀλλήλων γῆς
οὐδὲν δηώσαντες, ἀπῆσαν ἐπ' οἴκου. γνώμη δ' ἀμφο-
τέρων οὐ ὁμοία, μείζονα δυνάμιν ἑτέραν ὅτι τὴν ἀλ-
λήλων χώραν δῄσαν ἔαρος ἀρχομένου. ἐπεὶ δὲ παρε-
σκευάσατο αὐτοῖς, πρότερον μὲν ἔξῆλθον οἱ Σαβῖνοι,
Τυρρηνῶν ἔχοντες δυνάμιν ἱκανὴν πρὸς συμμα-
χίαν· καὶ καταστρατοπεδεύον) Φιδηνῶν πλησίον, πρὸς
τοῖς συμβολαῖς τῶν τε Ἀνίνου καὶ τοῦ Τιβέρεος ποτα-
μοῦ, διπλοῦς βαλόμενοι τοῖς χάρακας ἀναλίοις τε καὶ
συνεχεῖς ἀλλήλοις, μέσον ἔχοντες τὸ κοινὸν ὄζ ἀμφο-
τέρων τῶν ποταμῶν ῥεῦσον, ἐφ' οὗ κατεσκεύασο γέ-
φυρα ξυλόφορκτος, σκάφαις ἀνεγειμένη καὶ γεδίαις,
ἡ ποιοῦσα ταχείας τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀφίξεις, καὶ
τὸν χάρακα ἕνα. τυθόμενος δὲ τὴν εἰσβολὴν αὐτῶν
ὁ Ταρκύνιος, ὁδήγει καὶ αὐτὸς τὸν Ῥωμαίων· κατέ-
δρυτά τε μικρὸν ἀνωτέρω τῆς ἐκείνων στρατοπεδείας
πρὸς τὴν Ἀνίνου ποταμόν, ὅπῃ λόφος τινὸς κατεῖχε. ἀ-
πάσῃ δὲ προθυμίᾳ πρὸς τὸν πόλεμον ὡρμημένων
ἀμφοτέρων, οὐδεὶς ἀγὼν ἐν πρὸς πάξεως ὅτε μείζων ὅτε ἐλάττων αὐτοῖς συνέστη. ἔφασε γὰρ ὁ

Sabinos ſtratagemate præuentos, vtriſque caſtris eorum ſublatis, grauí clade attriuit: quod quidem cõmentum ita ſe habuit. ſcaphas fluuiales & rates aridis lignis ſarmentisq; refertas, ſulfure quoque ac pice additis, præparauit in altero amne, ad quem caſtra habebat: obſeruato deinde vẽto ſecundo, circa quartam vigiliam igne in eam materiam immiſſo, ſcaphas & rates ſiuit deferri prono flumine. hę breui tempore per intermedium delapſæ ſpatium, hæſerunt in ponte, eumque pluribus locis incenderunt. Ibi Sabinis ad emicantẽ flammam concurrentibus, & modis omnibus reſtinguere conãtibus, Tarquinius ſub diluculum cum inſtructo exercitu veniens, altera caſtra inuaſit, maxima ex parte deſerta a cuſtodiis, quæ ad incendium ſe propiuerant: & cum pauci reſiſterent, caſtris illis facili negotio potitur. Interea altera quoque Sabinorum caſtra trans amnem ſita, alia Romanorum manus aggreſſa occupat; quæ intempeſta nocte a Tarquinio præmiſſa, amnes iam vno fluentes alueo, ſcaphis & ratibus traiecerat, qua parte id Sabini non erant ſenſuri. hæc alteris Sabinorum caſtris appropinquarat, cum pontis incendium conſpiceretur: quod eis irruptionis datum erat ſignum. occupatis ergo caſtris, ſi qui Romanis obſiſterent, in conflictu ſunt occiſi: qui vero ſe in confluentes præcipitarunt, cum vortices ſuperare non poſſent, *ab aquis* ſunt abſorpti. bona pars, dum ponti ſuccurrit, abſumpta eſt incendio. Ita vtriſque caſtris potitus Tarquinius, reliquam prædam militibus diuidẽdam conceſſit; captiuos tam Sabini quam Etruſci generis Romam abductos in arcta cuſtodia habuit; quorum magnus fuit numerus. Hac clade fractos Sabinos facti cepit pœnitentia: miſſisque legatis inducias impetrauerũt in ſexennium. Etruſci iniquo animo ferentes ſe toties a Romanis victos, ac tum irritati quod Tarquinius captiuos legatis non reddiderat, ſed obſidum loco retinuerat, decreuerunt vt omnes Etruſci nominis populi Romanis communibus auſpiciis bellum inferrent: ac ſiqua ciuitas ſe huic expeditioni ſubduceret, ea e

Etruſcos.

Ταρκύνιος δὲ ἡμερινὸν στρατηγικὴν πόνον ἐπιτελέσας τὰ τῶν Σαβίνων τρόπαια, καὶ τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν ἀμφοτέρας ἐπάθλου. ὃ δ' στρατήγημα τοῦ ἀνδρὸς τοιόνδε ἦν· σκάφας πολεμικοὺς, καὶ ἁμάξας ξύλων αὔων καὶ φρυγάνων γεμούσας, ἔπι τε θείου τε καὶ πίσσης παρασκευασάμενος ὀπὶ θατέρῳ τῶν ποταμῶν παρ' ὃν αὐτὸς ἐστρατοπεδεύκει, ἔπειτα φυλάξας ἄπεμον ὕδιον, περὶ τὴν ἑωθινὴν φυλακὴν πῦρ ἐνῆναι τῇ ὕλαις ἐκέλευσε, καὶ μεθεῖναι τὰς σκάφας καὶ τὰς ἁμάξας φέρεσθαι κατὰ ῥοῦν. αἱ δὲ ἐν ὀλίγῳ πάνυ χρόνῳ διήθουσαν τὴν μεταξὺ πόρον, ἐμπίπτουσι τῇ γεφύρᾳ, καὶ ἀνάπτουσιν αὐτὴν πολλαχόθεν. τῶν δὲ Σαβίνων, ὡς εἶδον ἄφνω πολλὴν φλόγα φερομένην, συνδραμόντων ὀπὶ τὴν βοήθειαν, καὶ πάντα μηχανωμένων ὅσα σβεστήρια τοῦ πυρὸς ἦν, ἧκεν ὁ Ταρκύνιος περὶ τὴν ὄρθρον σὺν παρεσκευασμένῳ ἄγων τὴν Ῥωμαίων δύναμιν. καὶ παρεσκευασμένων θατέρῳ χάρακι, τὴν μὲν πλείστων ἐκλελοιπότων τὰς φυλακὰς, ἀπὸ τὴν ὀπὶ τὰ κατόπιν ὁρμῶν, ὀλίγων δὲ νέων περὶ τὴν ἀκμὴν βαπτομένων, ἐκρατήσας αὐτῶν ἀμαχεὶ πόνων. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο κατὰ τὴν ἕτερον τῶν Σαβίνων χάρακα τὴν ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ κείμενον ἑτέρα δύναμις Ῥωμαίων ἐπελθοῦσα ἄφνω, ἣν παρεπέσταλτο μὲν ὑπὸ Ταρκυίου περὶ τὴν ὕπνον, διῃλύθη τὴν ἐκ τῶν δυοῖν ποταμῶν ἕνα γιγνόμενον ἐν σκάφαις καὶ ἁμάξαις, καθ' ὃ μέρος παραμυθίαν λήψεσθαι ἔμελλε τοὺς Σαβίνους· πλησίον τε ἑτέρας ἐνεργὴς παρεμβολῆς ἅμα ᾧ θέασθαι τὴν γέφυραν καιομένην· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῇ σύνθημα τῆς ἐφόδου. τῶν δὲ ἐν τοῖς χάραξι καταληφθέντων οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων μαχόμενοι κατέκοπτον, οἱ δὲ εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν ῥίψαντες ἑαυτοὺς, καὶ δινηθέντες ὑπερενεχθῆναι τὰς δίνας, κατεποντίζοντο. ἐφθάρη δέ τις αὐτῶν μοῖρα οὐκ ὀλίγη καὶ κατὰ τὴν βοήθειαν τῆς γεφύρας ὑπὸ τῆς πυρός. λαβὼν δὲ ὁ Ταρκύνιος ἀμφότερα τὰ στρατόπεδα, τὰ μὲν ἐν αὐλῖσι καταληφθέντα χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεψε διανεῖμασθαι, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους πολλοὺς ὄντας, πάνυ Σαβίνων τε αὐτῶν καὶ Τυρρηνῶν, εἰς Ῥώμην ἀγαγὼν δεσμῶν πολλῆς εἶχε φυλακῆς. Σαβῖνοι μὲν ὧν ἐν ἐγκαταστάσει πρὸς τὴν τοτε συμφορᾶς βιαθέντες, καὶ τρεσθεῖσαι ἀποστείλαντες, δώρα ἐποίησαντο τοῦ πολέμου, σπονδὰς ἐξαιτεῖς Τυρρηνοί δ', ὀργῇ φέροντες ὅτι ἠτιῶντό τε ὑπὸ Ῥωμαίων πολλάκις, καὶ ὅτι τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν ὁ Ταρκύνιος οὐκ ἀπεδίδου καταδεσαμένοις, ἀλλ' ἐν ὁμήρων κατέσχε λόγῳ, ψήφισμα κοινὸν πάσας Τυρρηνῶν πόλεις κοινῇ τῇ κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον οἰκεῖν· τῷ δὲ μὴ μετέχουσαν τῆς γραικῆς,

ἐκκαιδεκαετῆ).

ἐκκαιδεκαετῆ). ταῦτ' ὀπικυρώσαντες ἔζηγον τὰς δυνάμεις· καὶ ἀφικόμενοι τὴν Τίβεριν, ἀπὸ Φιδήνης ἔθεντο τὰ ὅπλα. θορυβοῦντοι δὲ τὴν πόλεως ταύτης ἐξαίφνης ἀπὸ προδοσίας, κατασταντῶν τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ πολλὰ μὲν σώματα λαβόντες, πολλὴν δὲ λείαν ἐκ τῆς Ῥωμαίων χώρας ἐλαύνοντες, ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου, φρουρὰν ἐν τῇ Φιδήνῃ καταλιπόντες ἀπογραφῆ. αὕτη γὰρ ἡ πόλις ὁρμητήριον αὐτοῖς ἐδόκει κατέτισον ἔσεσθαι τῷ κατὰ Ῥωμαίων πολέμῳ. βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος εἰς τὸν πρῶτον ἔτος Ῥωμαίοις τε σύμπασι καὶ δοπλίσας, καὶ τοῖς τῶν συμμάχων ὅσοις ἐδύνατο πλείστοις τοῦ λαβεῖν, ἐξῆλθε τὴν πολεμίοις ἔαρος ἀρχομένου, πρὶν ἐκείνους συναθροίσαι ἐξ ἁπασῶν πόλεων ἐπ' αὐτὸν, ὡς πρότερον, ἐλθεῖν. καὶ διελὼν εἰς δύο μέρας ἅπαν τὸν δύναμιν, τὴν μὲν Ῥωμαϊκῆς γραικᾶς αὐτὸς ἡγούμενος, τὴν δὲ συμμαχικῆς, ἐν ᾗ ὁ πλεῖστον μέρος ἦν τῶν Λατίνων, Ἠγήριον τὸν ἑαυτοῦ συγγενῆ στρατηγὸν ἀποδείξας, ὀπὶ τοὺς ἐν Φιδήνῃ πολεμίοις ἐκέλευσε χωρεῖν. ἡ μὲν οὖν συμμαχικὴ πλησίον τὴν Φιδήνης οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ χωρίῳ θεμένη τὴν χάρακα, λαθὼν καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ὀλίγα πινὸς ἐδέησεν ἅπαν ἀφανισθῆναι. οἱ γὰρ ἐν τῇ πόλει φρουροὶ βοήθειαν ἑτέραν πρὸς Τυρρηνῶν κρύφα ἀπεπεμπάμενοι, καὶ φυλάξαντες καιρὸν ὀπτήδιον, ἐξῆλθόν τε ἐκ τῆς πόλεως, τόν τε χάρακα τῶν πολεμίων ἔλαβον ἐξ ἐφόδου φαύλως φυλαττόμενον, καὶ τῶν ἐξιόντων ὀπὶ τὰς τροφὰς πολὺν εἰργάσαντο φόνον. ἡ δὲ Ῥωμαίων δύναμις, ἣς Ταρκύνιος ἡγεῖτο, τὴν διενεγκοῦν κείρυσα καὶ λεηλατοῦσα χώραν, καὶ πολλὰς ὠφελείας ἐξενεγκαμένη, συνεβοήθησε ἐξ ἁπασῶν τῶν

144 Τυρρηνίδων πόλεων μεγάλης τοῖς διενεγκοῖς ὀπικυρείας, εἰς μάχην καταστᾶσα, νίκην δυναμφίβολον αἱρεῖ· καὶ μὴ τοῦτο διεξιοῦσα τὴν χώραν τῶν πόλεων ἀδεῶς ἐπόρθει. θορυβεῖν τε πολλῶν σωμάτων ἐκράτησε, πολλῶν δὲ χρημάτων, οἷα ἐξ εὐδαίμονος, τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους οἰκαδε ἀπῄει. διεντεμοὶ μὲν ἐξ ἐκείνης τὴν μάχης μεγάλως κακωθέντες, οὐκ ἔτι πρεσβεῖαν ἐκ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀνείρηνο κειρομένῳ τὴν χώραν ὁρῶντες. βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος τρεῖν εἰσβολαῖς χρησάμενος, καὶ τρεῖς τῇ χρόνον ἀποστερήσας τοὺς διεντεμοὺς τῶν ἐκ τῆς σφετέρας γῆς ὀπικαρπιῶν, ὡς ἔρημον ἐποίησε τὴν πλείστην· καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἔτι βλάπτειν εἶχεν, ὀπὶ τὴν Καιρητεμῶν πόλιν ἦγε τὴν δύναμιν, ἣ πρότερον μὲν Ἀγυλλα ἐκαλεῖτο, Πελασγῶν αὐτῷ κατοικησάντων, ὑπὸ δὲ Τυρρηνοῖς θορυβοῦν Καίρητα μετονομάθη· δύδαιμον δὲ ὧν, εἰ καί τις ἄλλη τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ πόλεων, καὶ πολυανθρωπος. ἐξ ἧς γραῖα μεγάλη μαχεσαμένη πρὸς τὴν χώρας ἐξῆλθε· καὶ πολλοὺς

fœdere excluderetur. Quo decreto confirmato eduxerunt copias, & traiecto Tiberi prope Fidenas caſtra poſuerunt: ac diffidẽtibus Fidenatibus, oppido per proditionem potiti, cum multis captiuis & præda e Romano agro abacta, domum ſe receperunt, relicto Fidenis quantũ ſat eſſet præſidio. hæc enim belli aduerſus Romanos optima illis ſedes fore videbatur. At rex Tarquinius armatis in ſequẽtem annum legionariis omnibus, & ſociorum quantis potuit auxiliis, incunte vere in hoſtes mouit, priuſquã illi ex omnibus coacti ciuitatibus, ipſum vt ante impeterent: diuiſisque in duas partes vniuerſis copiis, ipſe Romanos ducebat; ſociis, quorum maxima pars Latini erant, præfecit cognatum ſuum Egerium, iuſſum Fidenas petere. hic ſocialis exercitus quũ non lõge ab eo oppido caſtra loco parum tuto poſuiſſet, propter contemptũ hoſtium, pene totus deletus eſt. qui enim in præſidio erant, clam accitis nouis ex Etruria auxiliis, obſeruatoq; ſuo tẽpore, oppido egreſſi primo impetu ceperunt male cuſtodita hoſtium caſtra; & eorũ qui prædatum exierant, paſſim palantiũ magnam edidere ſtragem. Romani vero Tarquinii ductu vaſtato & populato agro Veienti, magnis onuſti prędis, poſtquam Veiis ab omnibus Etruſcorum populis multum auxiliorum ſubmiſſum eſt, commiſſo cum hoſtibus prœlio, indubitata potiuntur victoria. deinde opulentos Etruſcorum agros impune populati, & ingenti præda potiti, cũ magno captiuorum numero, vergente iam æſtate, domum redierunt. Veientes tanta clade accepta nõ audentes vrbem egredi, patiebantur in conſpectu ſuo regionem deuaſtari: ac Tarquinius tribus irruptionib. effecit vt toto triennio nihil fructuum Veientes ex agris ſuis perciperent, deſertis iam ex parte maxima. Quibus cum nullum damnũ dare poſſet amplius, ad Cære duxit exercitum; quæ olim, dum a Pelaſgis teneretur, Agylla dicta eſt; poſt ſub Etruſcis Cæretis nomen accepit. vrbs erat viris & opib. florens, ſiqua alia Etruſci nominis: vnde magna multitudo procurrit ad arcendam ab agro vim hoſtium: multisq;

hostium occisis, sed plurib. suorum amissis, coacta est in vrbem refugere. Romani agro in potestatẽ suã redacto, multis dieb. ibi morati sunt propter vberem rerũ copiam: & postquã abeundi tẽpus visum est, cum præda quantam auehere poterant, domum sunt reuersi. Veienti bello defunctus ex animi sententia Tarquinius, cõtra hostem Fidenis hærẽtem eduxit copias, vt præsidium inde eiiceret, & de oppidi proditoribus sumeret supplicium. primo contra hostem in aciem progressum pugnatũ est acriter; secuta deinde æque acris oppugnatio mœnium. tandẽ vi captis Fidenis, præsidiarii in vincula cõiecti, cũ ceteris Etruscis captiuis detenti sunt in custodia. E Fidenatib. qui defectionis auctores fuisse videbantur, pars cęsi virgis publice securi sunt percussi; pars missi in perpetuũ exsiliũ. quorũ bona sortiti sunt Romani, quos rex ibi colonos aut præsidiarios reliquit. Vltimus cũ Etruscis cõflictus in agro Sabino ad Eretũ fuit. per Sabinos enim aduersus Romanos proficiscebantur Etrusci, quod eis quidam ibi *Romani nominis* hostes persuaserant, fore vt Sabini se expeditioni adderẽt socios. nam exactum erat sexẽnalium induciarum tempus, & multi e Sabinis superiores clades resarcire cupiebant, cum satis magnus iuuentutis numerus per ciuitates succreuisset. nec tamẽ is conatus successum habuit. nam priusquam ab vlla ciuitate publica Etruscis auxilia mitterentur, superuenit Romanus exercitus: pauci tantum magna mercede conducti, in castra eorum voluntarii se contulerant. Ex hoc prœlio superiorum omnium quæ inter se commiserunt, lõge maximo, cum pręclaram victoriam Romani reportassent, res illorum admiranda ceperunt incrementa. quare a senatu populoq; decretum est vt triumphalis a rege pompa deduceretur. Etruscis contra collapsi sunt animi, quod, cum omnes ex omnibus oppidis in eam expeditionem emisissent copias, paucos e tanto numero receperãt incolumes. nã alii ceciderant in acie; alii, in inuiis locorũ difficultatib. a victore deprehẽsi, deditionẽ fecerãt. itaq; tãta sua clade *Romanã virtutem* experti populorũ principes,

μὴ ἀμφισβητήσασα τῶν πολεμίων, πολλῷ δ' ἔτι πλείους ἀποδειξᾶσα τῶν σφετέρων, εἰς τὴν πόλιν κατέφυγε. τῆς δὲ χώρας αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι κραδιωῦτες, ἄφθονα πάντα παρεχομένης, συχνὰς διέτριψαν ἡμέρας· καὶ ὅπερ κομιδὴς ἀπάρσεως ἕνεκα, ἀγανῖς ὅσας οἷοί τε ἦσαν ὠφελείας, ἀπηνέγκαν ἐπ' οἴκου. Ταρκύνιος δ' ἐπεὶ τὰ πρὸς διενεγκμοὶς ἐχώρησεν αὐτῷ κατὰ νοῦν, ὅτι τὸν ἐν Φιδήνῃ πολεμίοις ἐξάγει τὴν στρατιὰν, ἐκκλησίᾳ τε βουλόμενος τὴν ἐν αὐτῇ φεύγειν, καὶ τοὺς προδιδόντας τοῖς Τυρρηνοῖς τὰ τείχη διαφθείραι προθυμούμενος. ἐμάχετο μὲν οὖν καὶ ἐκ παρατάξεως μάχῃ Ῥωμαίοις πρὸς τὸν ἐξελθόντας ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐν ταῖς τειχομαχίαις ἀγὼν κατεστός. ἑάλω δ' οὖν ἡ πόλις κατ' κράτος. καὶ οἱ μὲν φεύγειν δεδέντες ἅμα τοῖς ἄλλοις τῶν Τυρρηνῶν αἰχμαλώτοις ἦσαν ἐν φυλακῇ· Φιδηνατῶν δὲ οἱ δοκοῦντες αἴτιοι γεγενέναι τῆς ἀποστάσεως, οἱ μὲν, ὑπὸ μαστίγων αἰκιαθέντες, ἐν τῷ φανερῷ τὸν αὐχένα ἀπεκόπησαν· οἱ δ', φυγᾶς ἐζημιώθησαν αἰδίους. τὰς δὲ οὐσίας αὐτῶν ἔλαχον οἱ κληρουχθέντες Ῥωμαίων ἔποικοί τε καὶ φεύγειν τῆς πόλεως. τελευταία δ' ἡ Ῥωμαίων μάχη καὶ Τυρρηνῶν ἐνέμετο πόλεως Ἠρήτου πλησίον ἐν τῇ Σαβίνων γῇ. δι' ἐκείνης γὰρ ἐποιήσαντο τὴν ὅτι Ῥωμαίοις ἔλθοιν οἱ Τυρρηνοὶ, πειθέντες ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διεμθῶν, ὡς συμμαχόμενοι σφίσι τῶν Σαβίνων. αἱ γὰρ ἐξαετεῖς ἀνοχαὶ τῶν εἰρήνης πρὸς Ταρκύνιον ἀνωχαὶ διῃνεύθεν ἤδη, καὶ πολλοῖς τῶν Σαβίνων πόθος ἦν ἐπανορθώσασθαι τὰς προτέρας ἥτας, ὅπλεθραμμένης ἐν ταῖς πόλεσι νεότητος ἱκανῆς. οὐ μὴν ἐχώρησέ γε αὐτοῖς ἡ πεῖρα κατ' νοῦν, θᾶττον ὅτι φανείσης τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, οὐδὲ ἐξεμύετο παρ' οὐδεμιᾶς τῶν πόλεων κοινῇ ἀποσταλῆναι τοῖς Τυρρηνοῖς συμμαχίαν, ἀλλὰ ἐθελονταὶ τινες ἐπεκούρησαν αὐτοῖς ὀλίγοι μισθοῖς μεγάλοις ὑπαρθέντες. ἐν τούτῃ τῇ μάχῃ μεγίστῃ τῶν προτέρων γενομένῃ, ὅσας πρὸς ἀλλήλοις ἐπολέμησαν, τὰ μὲν Ῥωμαίων προάγματα θαυμαστὴν ὅσην ὅτι δοσιν ἔλαβε, νίκαι δεκαετεκαμένων κατὰ κλίσιν, καὶ βασιλεῖ Ταρκυνίῳ τὸν θριαμβοφόρον πομπὴν καθάπερ ἦν τε βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐψηφίσαντο· τὰ δὲ τῶν Τυρρηνῶν ἔπεσε φρονήματα, πάντας μὲν ἐξαποφθαέντων εἰς τὰ ἀγῶνα τὰς ἐξ ἑκάστης πόλεως δυνάμεις, ὀλίγους δὲ τινὰς τοὺς διασωθέντας ἐν πολλῶν ὑποδεξαμένων. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ παρατάξει μαχόμενοι κατεκόπησ, οἱ δ' ἐν τῇ τροπῇ διεσωθείας ἐκκυρήσαντες ἀνεξόδοις, παρέδοσαν τοῖς κεκρατηκόσιν ἑαυτούς. τοιαύτης μὲν τοι συμφορᾶς πειρασθέντες οἱ δυνατώτατοι τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν,

ἔργον

ἔργον ἐποίησαν ἀνθρώπων φρονίμων. ἑτέραν γὰρ στρατιὰν ἐξαγαγόντος ἐπ' αὐτοὺς βασιλέως Ταρκυνίου, συναθροισθέντες εἰς μίαν ἀγορὰν, κατὰ καταλύσεως τοῦ πολέμου διελέσθαι τοὺς αὐτὸν ἐνηφίσαντο· καὶ πέμποιεν τοὺς πρεσβυτάτους ἀνδρας καὶ ἡμωτάτους ἐξ ἑκάστης πόλεως, αὐτοκράτορας ἀποδειξάντες τοῦ εἰρήνης ὁμολογῆσαι. ὁ δ' βασιλεὺς ἀκούσας αὐτῶν πολλὰ διελεχθέντων ἐπαινῶν τὰ πρὸς ὀπτείκειαν καὶ μεδιότητα, καὶ τὴν συγγενείας ἧς εἶχε πρὸς τὸ ἔθνος ὑπομνησάντων, ἐν τοῦτο μόνον ἔφη βούλεσθαι παρ' αὐτῶν μαθεῖν, πότερον ἔτι διαφέρει (κατὰ τὴν ἴσων, καὶ ὅπερ ῥητοῖς ὡσι τὰς κατὰ τὴν εἰρήνης ὁμολογίας πάρεσι ποιησόμενοι, ἢ συγγινώσκουσιν ἑαυτοῖς κεκρατημένοις, καὶ τὰς πόλεις ὅπερ δέποιεν αὐτῷ. ἀποκριναμένων δ' αὐτῶν ὅτι καὶ τὰς πόλεις ὅπερ δέποιεν αὐτῷ, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν ἐφ' οἷς δὴ πόλε δικαίοις αὐτῆς τύχωσι, κατὰ μόρης "ὅπερ τοῦτοις γνώμενος, Ἀκούσαιε νῦν, ἔφησεν, ἐφ' οἷς "δὴ πόλε δικαίοις καταλύσομεν τὸν πόλεμον, καὶ ἵνας ὑ- "μῖν δίδωμι χάριτας· ἐγὼ Τυρρηνῶν ἄτε ἀποκτείναι "ἵνα προθύμος εἰμι, ἄτε φυγάδα ποιῆσαι τὸν πατρί- "δος, ἄτε ἀφαιρέσει τὸν ὑπαρχόντων ζημιῶσαι· τάς τε "πόλεις ἀφίημι πάσας ἀφεμυρήτους καὶ ἀφορολογήτους "καὶ αὐτονόμους, πολιτείας τε κόσμον ἐκάστῃ φυλάττειν "συγχωρῶ τὸν ἀρχαῖον. δίδοις τοῦθ' ὑμῖν ἐν οἴομαι δεῖν "αὐθ' ὧν δίδωμι πάντων ὑπαρξαι μοι παρ' ὑμῶν, τὴν "ἡγεμονίαν τῶν πόλεων, ἧς κύριος μὲν ἔσομαι καὶ μὴ βα- "λομένων ὑμῶν, ἕως δὴ κρατῶ τοῖς ὅπλοις· παρ' ἑκόν- "των δ' μᾶλλον ἢ παρ' ἀκόντων τυχεῖν αὐτῆς βούλομαι. "Ταῦτ' ἐπαγγέλλετε τὴν πόλεσιν, ἐγὼ δ' ὑμῖν ἐκεχειρίαν, "ἕως δὴ ἀφίκησθε, παρέξειν ὑπισχνοῦμαι. Τούτας λα- βόντες οἱ πρέσβεις τὰς ἀποκρίσεις ὠχοντο, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρῆσ καὶ λόγοις αὐτῷ μόνον φέροντες φιλοτιμίας, ἀλλὰ καὶ σύμβολα τὴν ἡγεμονίας, οἷς ἐκόσμουν αὐτοὶ τοὺς σφετέρους βασιλῆς, κομίζοντες, στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ θεῖον ἐλεφαντίνον, καὶ σκῆπτρον ἀετὸν ἔχον ὅπερ τὴν κεφαλῆς, χιτῶνά τε πορφυροῦν χρυσόσημον, καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ Περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλῆς, πλὴν τετράγωνόν γε τὸ σχῆμα, καθάπερ ἐκεῖνα τοῦ, ἀλλ' ἡμικύκλιον. τὰ δ' τοιαῦτα τῶν ἀμφιασμάτων Ῥωμαῖοι μὲν τόγας, Ἕλλῃνες δ' τήβεννον καλοῦσιν, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν μαθόντες· Ἑλλήνικὸν γὰρ τὸ φαίνεται μοι τοὔνομα εἶ). ὡς δέ τινες ἱστοροῦσι, καὶ τὰς δώδεκα πελέκεις ἐκόμιζον αὐτῷ, λαβόντες ἐξ ἑκάστης πόλεως ἕνα. Τυρρηνῶν γὰρ ἔθος ἐδόκει, ἑκάστου τῶν κατ' πόλιν βασιλέων ἕνα προπομπεῖσθαι ῥαβδοφόρον, ἅμα τῇ δέσμῃ τῶν ῥάβδων πέλεκυν φέρονται· εἰ δὲ κοινὴ γένοιτο τῶν δώδεκα πόλεων στρατιὰ,

fecerunt quod viros prudentes decuit. cum enim nouas copias in eos eduxisset Tarquinius, in communi gentis concilio decreuerunt de pace cum eo agere: ac *mox* e singulis ciuitatibus viros ætate & honore præcellentes cum libera cõditionum potestate legatos mittunt. Hi cum multis regem hortarentur ad clemẽtiam & moderationem, memorantes etiam cognationẽ quæ ei cum sua gente intercederet, ait se vnum hoc ex ipsis scisciturum: vtrum adhuc de æqualitate secum disceptent, & ad pacem certis conditionib. faciendam venerint; an se victos agnoscant, & vrbes suæ potestati permittãt. Quibus respondentibus, se & ciuitates suas in ipsius potestatẽ permittere, & pacem accipere quibuscũq; cõditionibus, lætitia perfusus; Audite nũc, inquit, cõditiones, & quam vobis *pro ista vestra voluntate* repono gratiã. Ego neminẽ Etruscũ occidere cupio, aut exsilio bonisve mulctare: ciuitates ipsas sine præsidiis, sine exactionibus, permitto suis legib. viuere, singulasq; pristinã reip. formã retinere sino. Pro his omnibus quæ vobis cõceduntur, vnum mihi a vobis deberi cẽseo, vt me vestrarum ciuitatũ principem agnoscatis; quod etiã nolentib. vobis futurus sum, quãdiu ero armis superior: malo tamẽ id a volentibus quã ab inuitis consequi. hęc referte vestris ciuitatibus: ego interim dũ *huc* reuertimini, vobis inducias polliceor. Cũ hoc responso legati dimissi post paucos dies redeunt, nõ nuda verba tantũ afferẽtes, sed & principatus insignia quib. suos reges ornare cõsueuerant, coronã auream, & sellã eburneã, sceptrumq; in summitate habẽs aquilam, & purpuream tunicã auro dictinctã, purpureumq; amiculũ variũ, qualia Lydorũ atq; Persarum reges gestarunt; nisi quod nõ quadrata, vt illa; sed figura erat semicirculi. hoc vestimenti genus Romani togã, Græci τήβεννον appellant, nescio vnde sumpto vocabulo. nõ enim videtur Græcæ originis. Sũt qui prodant allatas ei etiam XII secures, singulas a singulis populis missas. Etruscorum enim mos fuisse videtur, quamq; ciuitatem suo regi lictorẽ vnum addere, qui cũ virgarũ fasce securim illi præferret: quoties vero cõmunis XII populorũ esset expeditio,

XII secures ei traderentur, cuius esset imperium in exercitum. non tamen omnes scriptores his assentiuntur; quandoquidem *nonnulli* aiũt ante Tarquinii regnum duodecim secures regibus præferri solitas: fuisseque hoc institutum Romuli mox ex quo principatũ adeptus sit. Nihil tamen vetat Etruscorum id esse inuentum, primumque ab illis mutuatum Romulum: attamen Tarquinio quoque inter cetera insignia regia allatas etiam secures XII; quemadmodum & nũc Romani sceptra & diademata dono mittunt regibus, quando eis confirmant potestatem regiam; quibus vtuntur etiamsi ab illis non accipiant. Hos honores nõ statim admisit Tarquinius, si plerisque scriptoribus Romanis credimus: sed cum ad S. P. Q. R. retulisset iuberẽt ne vt ista sumeret, volentibus & consentientibus omnibus, tum demum illis vsus est: totoq; deinceps vitæ tempore amictus toga picta purpurea, gestabat coronam auream, & cum sceptro eburneo sella *item* sedebat eburnea, duodecim lictoribus cum securib. & virgis iura reddenti astantibus, & per vias eum præcedentibus. Idem ornatus mansit & ipsius successoribus, & post pulsos reges annuis consulibus, excepta corona togaque picta: nam hæc sola eis adempta sunt, quod inuidiosa videretur & *libertati* grauia. attamen si quando victoria e bello reportata triumphus eis a senatu decernitur, tũc & aurea gestant ornamẽta, & picta amiciuntur purpura. Bellũ ergo quod Tarquinio cũ Etruscis fuit nouennale, hũc habuit exitũ. Sabini soli supererãt qui cum Romanis de principatu contenderent, viri pugnaces, regionẽ colentes amplam & fertilem, nec longe a Roma dissitam. hos etiã subigere maximopere cupiẽs Tarquini", bellũ eis indixit, incusans quod deposcenti sibi ad supplicium noluissent dedere *suos populares* qui Etruscos *ad bellum excituerant*, polliciti si cum exercitu in regionẽ venirẽt, se patrias suas in eius belli societatẽ pertracturos, & in Romanos cõcitaturos. Gratũ id fuit Sabinis, iniquũ existimantib. si *tot* præpotentes ciues sibi adimerẽtur: & nõ exspectato Romanorũ aduentu, ipsi in illorũ agrum cum exercitu irruperunt. quos vbi

Sabinos iterum.

τὺς δώδεκα πελέκεις ἐνὶ τῷ δεδίδοσθαι τοῦ λαβόντι τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν. ἐν μὲν ἀποφυτέον γε συμφέροντα τοῖς ἔθνεσι λέγουσιν, ἀλλὰ παλαίτερον ἔτι τῆς Ταρκυνίου βασιλείας πελέκεις δώδεκα τοῖς τῶν βασιλέων φέρεσθαί φασι· καταστήσασθαι δὲ ὃ ἔθος τοῦτο Ῥωμύλον εὐθὺς ἅμα τοῦ δεδιέναι τὴν ἀρχήν. οὐδὲν ἂν κωλύοι δὲ μὴν εὕρημα Τυρρηνῶν εἶναι, χρήσασθαι δ' αὐτοῦ πρῶτον Ῥωμύλον παρ' ἐκείνων λαβόντα, κοσμήσαντα δὲ καὶ Ταρκύνιον σὺν τοῖς ἄλλοις κόσμοις βασιλικοῖς καὶ τοῖς δώδεκα πελέκεις, ὥσπερ γε καὶ νῦν Ῥωμαῖοι τὰ σκῆπτρα καὶ τὰ διαδήματα δωρούμενοι τοῖς βασιλεῦσι, βεβαιοῦντες αὐτοῖς τὰς ἐξουσίας· ἐπεὶ καὶ μὴ λαβόντες παρ' ἐκείνων, ἔχουσιν αὐτά. τούτοις μὲν τιμῶν ὁ Ταρκύνιος οὐκ εὐθὺς ἐχρήσατο λαβὼν, ὡς οἱ πλεῖστοι γράφουσι τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων· ἀλλ' ἀποδοὺς τῇ βουλῇ καὶ τοῦ δήμου τὴν διάγνωσιν, εἰ λῃπτέον αὐτὰ, ὅπερ πᾶσι βουλομένοις ἦν, τότε τοσεσέξατο, καὶ πρῶτα τὲ ἐξ ἐκείνου χρόνον ἕως εἰς ὃ χρεὼν μετέσχη, στέφανόν τε χρύσεον ἐφόρει καὶ πορφυρᾶν ἐνδῦτα ποικίλων ἀμπεχόμενος, καὶ σκῆπτρον ἐλεφάντινον ἔχων ὅτι θρόνου ἐκαθέζετο ἐλεφαντίνου, καὶ οἱ δώδεκα ῥαβδοῦχοι τὺς πελέκεις φέροντες ἅμα τοῖς ῥάβδοις δικάζοντί τε αὐτῷ παρείσαντο, καὶ πορευομένου τοσεσηκοῦντο. οὗτος ὁ κόσμος καὶ τοῖς μετ' ἐκεῖνον τὸν βασιλικὸν ἀρχὴν ἔχουσι παρέμενε, καὶ μετὰ τὸν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων τοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὑπάτοις, ἐξὸν τὸν στεφάνου καὶ τῆς ποικίλης ἐνδύτου· ταῦτα δὲ αὐτῶν ἀφηρέθη μόνα, φορικὰ δόξαντα εἶναι καὶ ὀπίφθονα. πολλοῦ ὅταν ἐκ πολέμου νίκην καλέσαντες, θριάμβου τοῦδε τῆς βυλῆς ἀξιωθῶσι, τότε καὶ χρυσοφοροῦσι, καὶ ποικίλοις ἀλουργίσιν ἀμφιέννυνται). ὁ μὲν οὖν τοσὸς Τυρρηνοὶ συσὰς Ταρκυνίῳ πόλεμος ἔτη καταξῶν ἐννέα, τοιούτῳ ἔλαβε συντέλειαν. ἑνὸς δὲ καταλειπομένου τῶν Σαβίνων ἔθνους ἀντιπάλου Ῥωμαίοις ὑπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀνδρας τὲ μαχητὰς ἔχοντος καὶ χώραν νεμομένου πολλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς Ῥώμης οὐ πόρρω κειμένου, πολλοῦ ἔδεον ὁ Ταρκύνιος τοσθυμίαν καὶ τούτοις ὑπαγαγέσθαι, καὶ τοσόφτεν αὐτοῖς τὸν πόλεμον, ἐγκαλῶν τοῖς πόλεσιν ὅτι τὺς ὑποφορμοῦντας Τυρρηνοῖς, ἐὰν ἀφίκωνται) γρατὸν ἄγοντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἐκείνοις μὲν φίλους, Ῥωμαίοις δὲ ἐχθρὰς ποιήσαν τὰς ἰδίας πατρίδας, ἀπαγορεύοντες οὐκ ἐβούλοντο σὺν δικαιοῦσθαι. οἱ δὲ ἄσμενοί τε ὑποδεξάμενοι τὸν πόλεμον, οὐκ ἀξιοῦντες τὺς δυνατωτάτους τῶν ἀστῶν ἀφαιρεθῆναι· καὶ πρὶν ἀφικέσθαι Ῥωμαίων δυνάμιν ἐπὶ σφᾶς, αὐτοὶ γρατὸν ἐξάγουσιν ἐπὶ τὸν ἐκείνων. βασιλεὺς δὲ Ταρκύ-

Ταρκύνιος ὡς ἤκουσε δεδιεβεβηκότας τὺς Σαβίνους Ἀνίπτα ποταμὸν, καὶ λεηλατοῦντα ὑπ' αὐτῷ τὰ πρὸς τῇ παρεμβολῇ ἄπαντα, ἀνδραβὼν τῶν δυζωνοτάτων Ῥωμαίων νεότητα, ὡς εἴχε τάχους ἐξῆλθε· ὅπῃ τὺς διεσπαρμένους ὅπῃ τοῖς νομαῖς ἀποκτείνας ὀλλυς αὐτῶν, καὶ τὴν λείαν ὅσην ἦν ἀφθόνως, ἐγγὺς τὴν ἐκείνων παρεμβολῆς ἴδεται τὴν χράκα· καὶ διαλιπὼν ὀλίγας ἡνὰς ἡμέρας, ἕως ἔτι λοιπὴ δυνάμις σὺν τῇ πόλεως τοσὸς αὐτὸν ἀφίκετο, καὶ αἱ τοῦδε τῇ συμμάχων ὑπηκοοείαι σεσώθησαν, κατέβαινεν εἰς ὃ πεδίον ὡς μαχησόμενος. ἰδόντες δὲ τὺς Ῥωμαίους οἱ Σαβῖνοι τοσθύμως ὅτι τὴν ἀγῶνα χωρεῖν, ἔδεισαν καὶ αὐτοὶ τὰς δυνάμεις, ὅτε πλήθει λαμπόμενοι τὴν πολεμίων, ὅτε ἀρετῇ. καὶ συμπεσόντες ἐμάχοντο πᾶσαν ὑπὸ δεκύμενοι τόλμαν, ἕως ἦν αὐτοῖς μόνος εἷς ὁ τοσὸς τὺς αὐτιπεταγμένους ἀγών. ἔπειτα μαθόντες ὅτι τὸν σφίσι κατὰ νότου γρατὸν πολεμίων ἕτερον σὺν τάξει καὶ κόσμῳ χωρεῖν, καταλιπόντες τὰ σημεῖα βέπονται εἰς φυγήν. ἦσαν δὲ Ῥωμαίων ἄνδρες ὑπίλεκτοι πεζοί τε καὶ ἱππεῖς οἱ κατόπιν ὑπεφανέντες τοῖς Σαβίνοις, οἷς ὁ Ταρκύνιος ὑπιτηδείοις χωρίοις ἐλόχησε δεῖγε νυκτός. τότοις δὴ τὺς ἄνδρας οἱ Σαβῖνοι δείσαντες σὺν τὴν ἀδοκήτου σφίσιν ὑπεδεδρομηκότας, οὐδὲν ἔτι θρυναῖον ἔργον ἀπεδείξαντο, ἀλλ' ὡς καταστρατηγηθέντες ὑπὸ τῶν ἐναντίων, καὶ συμφορᾷ πεπληγότες ἀμάχῳ, σώζειν ἑαυτοὺς ἀνὰ κρατ' ἀνὰ ὁδοὺς ἐπειρῶντο· κἀν τούτῳ μάλιστα πολὺς αὐτῶν φόνος διωκομένων ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἵππου, καὶ πολλαχόθεν ἀποκλειομένων· ὡς τὸ ὀλίγους ἡνὰς δὲ αὐτῶν θυέας κομιδῇ τὺς ἀφικομένους εἰς τὰς ἔγγισα πόλεις, ὃ δὴ πλεῖστον μέρος, ὅσον μὴ κατὰ τὴν μάχῳ ἔπεπεν, ὑποχείριον τοῖς Ῥωμαίοις θυέας. οἱ δὲ καταλειφθέντες [ἐν ὃ χωρίῳ] τὴν ἔφοδον ἀποκρύσταθαι τῇ ὑπτίοντων σφίσιν ἐπαίρειν, οὐδὲ εἰς πεῖραν ἦλθον μάχης, ἀλλ' ὑπεσεχωρεῖν ὑπὸ τὴν παρ' ἐλπίδα χαρὰ, παρέδοσαν ἅμα χηπὶ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ ὃ ἔρυμα. οἱ μὲν δὴ τῇ Σαβίνων πόλις ὡς καταστρατηγήθησαν, καὶ οὐκ ἀρετῇ τὴν νίκῳ ἀφηρημένοι τοσὸς τὴν πολεμίων, ἀλλὰ δόλῳ, μείζονας αὖθις ἀποστέλλειν δυνάμις παρεσκευάζοντο, καὶ γρατηγὸν ἐμπειρότατον. ὁ δὲ Ταρκύνιος μαθὼν τὴν γνώμην αὐτῶν σπεύδε τὴν γραθιαν Ῥωμαῖοις, καὶ πρὶν ἐκείνοις ἄπαντας δὴ συλλεγῆναι, φθάνει διαβὰς τὴν Ἀνίπτα ποταμόν. ταῦτα μαθὼν ὁ τῇ Σαβίνων γρατηγὸς, δεῖνα μὲν ὡς εἴγε τάχους τὴν νεωστὶ δυνάμιν συνηγμένην ἀνὰ κρατῶν, καὶ γραθοπεδεύειν πλησίον τῇ Ῥωμαίων, ὅπῃ λόφῳ ἡνὸς ὑψηλῇ καὶ ἀπότομον· μάχης δὲ ἀρξὴν οὐκ ἐδοκίμαζεν ἕως αἱ λοιπαὶ τῇ Σαβίνων δυνάμις συνέλθωσιν,

Tarquinius cognouit superato Aniene populari vicina castris omnia, assumptis Romanæ iuuentutis expeditissimis, quantum potuit properauit, vt palantes prædatores opprimeret. cæsisque plurimis & recepta omni præda, prope hostem castra posuit. ibi paucis aliquot diebus exspectato reliquarum ex vrbe copiarum & a sociis auxiliorum aduẽtu, postquam his auctus est, in campum progressus pugnandi fecit copiam. Sabini vt viderunt Romanos alacriter ad certamen prodire, & ipsi copias eduxerunt, nec numero cedentes hostibus, nec virtute: & congressi, varia virtutis edidere specimina, tantisper dum res erat cum solis a fronte oppositis. deinde vt animaduerterũt aliam hostium manum a tergo in se decenti ordine tendere, desertis signis in fugam versi sunt. Tarquinius enim noctu delectos e Romanis equites simul & pedites opportunis locis in insidiis collocauerat, qui tum a tergo in Sabinos coorti sunt: ad quorum nec opinatum conspectum attoniti Sabini, nihil amplius fecerunt fortiter, sed velut arte ab hostibus superati, & ineluctabili clade icti, alii alia via salutem quæsiuerunt. tum vero ingens eorum strages est edita, persequente equite Romano, & obstante vndique; ita vt admodum pauci euaserint in propinqua oppida, & maior pars eorum qui non occubuerant in acie, in Romanorum manus venerit. nam qui [in vallo] erant reliqui, irruentium in se hostium impetum propulsare, aut pugnam experiri non sunt ausi; sed insperato euentu perculsi, sine pugna & se & munitionem dediderunt. Sabinæ ergo ciuitates hoc stratagemate superatæ, dolo sibi, non virtute victoriam ademptã censentes, maiorẽ rursus parabãt exercitũ sub imperatore *veterano & artiũ belli* peritissimo. Quorũ volũtate cognita rex celeriter comparatis & in vnũ collectis copiis, priusquam illi cõuenirent vniuersi, Anienẽ transiit. Id vbi Sabinorum imperator audiit, cum iis qui ex recenti delectu ad manum erant profectus, castra non longe a Romanis metatus est in excelso quodã & prærupto tumulo: & abstinendum a prœlio ratus donec ad se venirent ceteræ Sabinorum copiæ,

tantum emissis subinde equitibus, & insidiis per siluas & nemora dispositis defendebat agrum a prædatorum excursionibus. dumq; ita bellũ a Sabino ducitur, crebro cõsertæ manus, procursantibus paucis velitib. simul & equitibus; at totis viribus pugnatum est nunquam. tandem Tarquinius morarum ac iræ impatiens, oppugnanda hostium castra ratus, aliquoties in ea fecit impetum: deinde sentiens se nihil vi proficere, quod locus munitior esset quam vt expugnari posset facile, decreuit hostes inopia commeatus debellare. itaque custodiis per omnes vias eo ferentes dispositis, prohibens ne pabulum equis, sibique ligna & alia vitæ subsidia ex agro congererent, *breui* ad tantam rerum omnium redegit inopiã, vt coacti fuerint obseruata nocte imbribus & procellis turbida, turpiter castra deserere, relictis *per trepidationem* iumẽtis & tentoriis, simulque sauciis, & omni apparatu bellico. Postero die Romani discessu eorũ cognito, sine pugna castris potiti, direptis tentoriis, iumentis, & pecuniis; captiuisq; abductis, in vrbem se receperũt. Id bellum quinque annos continuos durauit: in quo agri vtrinque vastati sunt mutuis excursionibus, & multa identidem commissa maiora minoraq; prœlia, in quibus Sabini rarius, Romani sæpius prospera fortuna sunt vsi: sed vltimum prœlium supremã bello manum imposuit. Sabini enim nõ vt ante per vices, verum vniuersi quãtum militaris ætatis fuit, in expeditionem sunt profecti: Romanæ quoque legiones omnes, accitis etiam Latinorum, Etruscorum, aliorumque sociorum auxiliis, obuiam iuerunt hostibus. Sabinus imperator in bina castra partitus est suas copias. Romanus rex tres exercitus in ternis castris habuit, non longe a se inuicem dissitis. ipse Romanis legionibus præerat, Aruntem fratris filiũ præfecit Etruscis auxiliis: Latinis & ceteris sociis præposuit virum bellica fortitudine ac debita reb. prudentia satis instructũ, sed peregrinum, necdum ciuitate donatũ, appellatiuo nomine Seruiũ, gentilitio Tulliũ: cui Romani post obitum Tarquinii, nulla superstite, ple masculla, regnũ detulerunt, admirati virtutẽ hominis tũ belli tũ rep. negotiis ad-

ἀλλ' ὅπῃ τοὺς παρεγινομένους τῇ χώρᾳ οὐκ πέμπων
ἀεί τινας τῶν ἱππέων, καὶ λόχους εἱκαθίζων ὕλαις ἢ νάπαις, εἶρξε τοὺς Ῥωμαίους τῶν ὅπῃ τῆς χώρας ὀξόδων. τῶν τοῦ τόπου αὐτῷ χειρωθέντων πολέμῳ, πολλαὶ μὲν συμπλοκαὶ καὶ κατ' ὀλίγους φιλῶν τε καὶ ἱππέων ἐγένοντο, μάχη δ' ὁλοσχερὴς ἀπεφύτων οὐδεμία. ἐλκομένου δ' τοῦ χρόνου δι' ὀργῆς φέρων τὸ δυσβίβιον ὁ Ταρκύνιος, ὅπῃ τὸ παρεμβολεῖν τοῖς πολεμίοις τὰς δυνάμεις ἔκρινεν ἄγαν, καὶ πολλὰς ἐποιήσατο προσβολάς. ἐπειτα μαθὼν ὡς βιαίῳ τόπῳ ὁ ῥᾳδίαν δὴ αὐτῷ δηῶναι δι' ἰσχυότητα, τῇ ἀποφύῃ τῶν ὅπῃ τηδείων πολεμεῖν τοὺς ἐν αὐτῇ διέγνω. καὶ πᾶσι πάσας τὰς φερούσας ἐπ' αὐτῷ ὁδοὺς φρουρὰς καθισταμένου, ξυλίζεσθαί τε αὐτοὺς καὶ χιλὸν ἵππωνις σιτάλλειν καὶ πολλὰ ὅπῃ τηδεῖα λαμβάνειν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν οὐκ ἐάων, εἰς πολλὰ καὶ λέσπησεν ἀπεφύτων ἀπορίαν· ὥστε καὶ νυκτὸς φυλάξαντες νύκτα χειμέριον ὕδασι καὶ ἀνέμῳ, φυγεῖν αἰσχρῶς ἐκ τῶν χαράκων, καταλιπόντες αὐτῷ πάντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰς σκηνὰς, καὶ τοὺς σαυμαλίας, καὶ τὰ εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰ πάσαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἄπαντα αὐτῶν, καὶ γνόμενοι τῶν χαράκων ἀμαχητὶ κύριοι, σκηνὰς μὲν καὶ ὑποζύγια καὶ χρήματα διήρπασαν, τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀγόντες εἰς τὰ Ῥώμαν ἀνέστρεφαν. οὗτος ὁ πόλεμος ἔτη πέντε διέμενε συνεχῶς πολεμούμενος, ἐν ᾧ γῆν ἀμφότεροι τὴν ἀλλήλων πορθοῦντες, καὶ μάχας πολλὰς ἐλάττους τε καὶ μείζους μαχόμενοι διετέλεσ, ὀλίγα μὲν πινα καὶ τῶν Σαβίνων διαδυτυχούντων ἐν τοῖς ἀγῶσι, τὰ δ' πλεῖστα Ῥωμαίων. ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ μάχῃ τέλος ἔλαβεν ὁλοσχερές. Σαβῖνοι γὰρ ὡς πρεσβύτερον οὐκ ἀσθενοῦς, ἀλλ' ἅμα πάντες οἱ σφαλεύσιμον ἔχοντες ἡλικίαν, ἐξῆλθον ὅπῃ τὸ πόλεμον· Ῥωμαῖοί τε σύμπαντες τὰς Λατίνων καὶ Τυρρηνῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων δυνάμεις παραλαβόντες, ἐχώρουν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις. ὁ μὲν οὖν τῶν Σαβίνων στρατηγὸς μείζας τὰς δυνάμεις, δύο ποιήσας στρατόπεδα· ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τρία ποιήσας πάγματα, καὶ ἕνα παρεμβολὰς ἐν μαχεῖν ἀπ' ἀλλήλων ἑκάτερος, αὐτὸς μὲν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεῖτο δυνάμεως· Ἀρόντα δὲ τὸν ἀδελφιδοῦν τῶν Τυρρηνικῆς συμμαχίας ἀπεδείξε στρατηγὸν· Λατίνων δὲ καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἔταξεν ἄρχειν ἄνδρα γνωρίμον μὲν τὰ πολέμια, καὶ φρονεῖν τὰ δέοντα ἱκανώτατον, ξένον δὲ καὶ ἄπολιν· Σερούιος αὐτῷ τοῦνομα ἦν, τὸ δὲ συγγενικὸν ᾧ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν Ταρκυνίου τελευτὴν βασιλεύειν τῶν πόλεως ἐπέτρεψαν, οὐκ ὄντος Ταρκυνίου γνήσιος ἄρρενος, ἀγάμενοι τὸν ἄνδρα τῶν περὶ τὰ πολέμια καὶ τῶν περὶ τὰ πολιτικὰ

148 λιτικὰ ἀρετῆς. γένος δὲ ἀνδρὸς τοῦδε καὶ τοιαῦτα καὶ τύχας, καὶ τὸν οὐκ θεῖα γενομένου τοῦτο φανέντα, ὅτῳ τοῦτο γένωμαι θέμεσι λόγου, διηγήσομαι. τότε δὴ οὖν ὅπῃ παρεσκευάσατο ἀμφοτέρων τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ὅπῃ τῆνδε, συμπεσεῖν εἰς μάχην· εἶχον μὲν δὴ μὲν δυνάμιν μέσος οἱ Ῥωμαῖοι, δὲ δὲ δεξιὸν οἱ Τυρρηνοί, κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα Λατῖνοι ἐπάγθησαν. γενομένου δὲ ἀγῶνος κρατερὸς δι' ὅλης ἡμέρας, ἐνίκων οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πολύ· καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων γενομένους ἀνδρας ἀγαθοὺς, πολλῷ δὲ ἔτι πλείους αἰχμαλώτους λαβόντες ἐν τῇ φυγῇ, τῶν δὲ παρεμβολῶν ἀμφοτέρας εἱκρατεῖς γενόμενοι, καὶ χρημάτων μέγαν πεποιηκότες πλοῦτον, ἀδεῶς ἤδη τὸ ὑπάρχον πάσης ἐκρέπτοιν· ἐν πυκνὴ σιδήρῳ καὶ πᾶσι λωβησάμενοι κακοῖς, ὅπῃ δὲ θεὸς ἐτελεύτα, λύσαντες τὰς παρεμβολὰς ἀπῆσαν ἐπ' οἴκου. καὶ ὁ βασιλεὺς Ταρκύνιος τέτον ὅπῃ τὸν ἰδίας ἀρχῆς τὸν κατὰ μάχης κατήγαγε θρίαμβον. ὃν δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ πολιορκούμενον πάλιν γραῦν τῶν βασιλέως ὅπῃ τὰς πόλεις τῶν Σαβίνων ἐξάγαν, καὶ πολιορκίας αὐτὰς πρεσβύτερος διεγνωκότος, γυναῖον μὲν οὐδὲν ἔτι βάλαμα καὶ νεανικὸν οὐδεμιᾶς ἐγένετο, κοινῇ δὲ γνώμῃ χρησάμενοι, πρὶν εἰς κίνδυνον ἐλθεῖν αἱρεσιμοῦ καὶ καθαρᾶς, καταλύσαντες τὸν πόλεμον ἔγνωσαν. καὶ παρῆσαν ἐξ ἐκείνης πόλεως οἱ κρατεῖν τῶν Σαβίνων πρὸς βασιλέα Ταρκύνιον ἐξεληλυθότα μετὰ πάσης ἤδη δυνάμεως, παραδιδόντες αὐτῷ τὰ τείχη, καὶ δεόμενοι μεταβίας ποιήσασθαι συμβάσεως. ὁ δὲ ἀσπασῶς δεξάμενος τὸν δῶρον κινδυνεύειν ὑποσταλεῖν τὸν ἔθνους, πονδάς τε ποιεῖται πρὸς αὐτοὺς ὑπὲρ εἰρήνης τε καὶ φιλίας, ὅπῃ τὰ αὐτὰς ὁμολογίαις αἷς Τυρρηνοὺς παρέλεγον ὑπηγάγετο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἀνὰ λύτρων. αὖθις πολεμικὰ πρεσβεύσας βασιλέως Ταρκυνίου μνημονεύω). εἰρηνικὰ δὲ καὶ πολιτικὰ τοιάδε τινες. ὅδε γὰρ αὐτὰς βούλομαι παρῆγεῖν ἀμνημονεύτους. εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, τὸν δημοτικὸν ὄχλον οἰκεῖον ἑαυτῷ ποιῆσαι πρεσθυμηθεὶς, ὡς καὶ οἱ πρότερον βασιλεῖς ἐποίουν, διὰ τοιαύτης εὐεργεσίας ὑπηγάγετο· ὅπῃ λέξας ἀνδρας ἑκατὸν ἐκ πάντων τῶν δημοτικῶν, οἷς ἀρέσκει τινὰ πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν φρόνησιν ἀπαντῶν ἐμπρέπουσιν, πατρικίους ἐποίησε, καὶ κατέταξεν εἰς τὸν τῶν βουλευτῶν ἀριθμόν. καὶ τότε πρῶτον ἐγένοντο Ῥωμαίοις τριακόσιοι βουλευταὶ, τέως ὄντες ἑκατόσιοι. ἔπειτα τῆς ἱερᾶς παρθένοις, ὑφ' ὧν ὁ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσης, δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας· πλείονων δὲ ἤδη συνελεγομένων τὸ τῆς πόλεως ἱεροργιῶν, αἷς ἐδεῖ

ministrandis idoneã. huiùs genus, educationẽ, fortunã, & quod circa eũ diuinitùs apparuit prodigium, exponam cum ad illum historiæ iocũ peruenero. Ergo vtrinque ad decernendum parati, signa conferunt. lætuum cornũ Romani, dextrũ Etrusci, mediam aciem Latini occupãt. toto die pugnatum est acriter: tãdem Romani vicerunt egregie, stratisque in pugna multis viris fortibus, in fuga multo maiorem ceperunt numerum: & vtrisque castris potiti, ingentique opum vi ditati, sine metu iã agris quã late patebant ferro flammaque & omni cladis genere peruastatis, cum exiret æstas, solutis castris domũ redierunt: & Tarquinius tertium imperii sui tempore triumphũ e pugna reportauit. Sequenti anno rege rursus expeditionem parante, & obsidione Sabinas vrbes capere cogitante, nulla se amplius generoso & iuuenili animo ciuitas opposuit; sed vno consensu priusquam subuersionis & seruitutis adirent periculũ, de bello dirimendo agere decreuerunt. itaque venerunt singularum ciuitatum optimates ad Tarquinium aduẽtantem iam cum omni exercitu: dediderunt q; *tam se quam* sua oppida, orantes vt æquas pacis cõditiones proponeret. Lætus ille sine periculo sibi oblatum gentis imperium, pace data in societatem & amicitiam eos recipit, eisdem legibus quibus Etruscos *aliquanto* ante receperat: captiuosque sine pretio restituit. Hæc sunt quæ rex Tarquinius bello gessisse memoratur: nunc exponemus quæ pacis tẽpore in reip. administratione peregit; quando nec ipsa libet præterire silentio. Mox vt principatum accepit, ad conciliandum sibi plebis fauorem, sicut a prioribus regibus factum erat, hac beneficentia vsus dicitur. selectos ex omni plebeiorũ numero viros centum, quibus belliqæ virtutis aut ciuilis prudentię testimonium ab omnibus perhiberetur, patricios fecit, & in senatorum numerum cooptauit: ac tum primum Roma trecẽtos habuit senatores, qui ducenti ante fuerant. Deinde sacris virginibus, a quib. inextinctus seruatur ignis, cũ quatuor essent, duas adlegit alias. cũ enim plura iam a ciuitate peragerentur sacrificia, quib. opus

In reipub. quæ gesserit.

erat interesse Vestales virgines, nō videbantur quatuor *sole* sufficere. hoc institutū Tarquinii secuti sunt reges ceteri, & vsq; ad hanc nostrā ætatem sex designantur ministræ Vestales. quin & supplicium quo in eas stupri cōuictas animaduertūt pōtifices, ipse videtur inuenisse primus: siue id *certo* consilio, siue (vt quidā opinantur) insomniis monitus instituit: quæ post illius obitū inter Sibyllina oracula reperta dicunt sacrorū enarratores. deprehensa .n. est eo regnante sacerdos quædam Pinaria Publii filia, corpore nō casto ad rem diuinā accedere. modus aūt supplicii quo vitiatæ puniuntur, superiore libro a nobis indicatus est. Forū etiā vbi ius redditur, concionesq; fiunt, & cetera ciuilia negotia peraguntur, ab illo *rege* ornatū est, officinis circumdatū, & ceteris ornamētis *publicis*. Vrbis quoq; mœnia quæ ante extēporali ac friuolo opere cōdita fuerant, primus sectis ad regulā lapidib *prægrandibus*, quorū singuli iustū plaustri onus cōficerent, exstruere instituit. Cœpit & cloacas fodere, fossas scilicet quib. in Tiberim corriuatur quicquid aquarum e viis confluit: dici vix potest q̄ admiranda opera. Ego sane in trib. magnificētissimis vrbis Romæ structuris, ex quib. maxime apparet amplitudo imperii, pono aquæductus, viarū straturā, & cloacarum fabricā: reputans non solum vtilitatē operum, de qua suo dicetur tēpore, verumetiam impensarū magnitudinē: quam vel ex hoc vno licet cōiicere, q̄, vt affirmat C. Aquilius, neglectas aliquādo cloacas, nec amplius transmittentes aquā, censores mille talentis purgandas & reparandas locauerint. Idē Tarquinius circū maximum inter Auēntinum & Palatinum montes situm adornauit, structis primū opertis circūquaq; sedilibus. nā ante super tabulatis stātes spectabāt, ligneis fulcris tabulas sustinentibus. Locos *spectaculorū* in triginta curias distribuit, sua cuiq; curiæ assignata portione; vt *curialiū* quisq; suo loco spectaturus sideret: quod op° & ipsum, pcedēte tēpore vnā e pulchris & admirandis vrbis operib. futurū erat. lōgitudo .n. eius circi, est triū stadiorū cū dimidio: latitudo, quatuor iugerū. a duob maiorib. lateribus, & vno minore, curip° circūcirca fossus

Τὰς δ' Ἑστίας παρθένους θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν. Ταρκυνίου δ' ἀξίωσαντος, ἠκολούθουν οἱ λοιποὶ βασιλῆς, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου ἀποδείκνυται δὲ τὰς Ἑστίας ἀμφίπολοι. δοκεῖ δ' καὶ τὰς παρθενίας, αἷς κολάζονται παρὰ τοῖς ἱεροφαντῶν αἱ μὴ φυλάττουσαι παρθενίαν, ἐκεῖνος εἰσθεῖν πρῶτος, εἴ τε κατ' λογισμόν, εἴτε, ὡς οἴονται τινες, ὀνείροις πειθόμενος, ἃ μετ' τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐν τοῖς Σιβυλλείοις εὑρεθῆναι χρησμοῖς οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ λέγουσιν. ἐφωράθη γάρ τις ὅτι τῶν ἐκείνου βασιλείας ἱέρεια Γοναία Ποπλίου θυγάτηρ, οὐχ ἁγνὴ παρθενεύουσα τοῖς ἱεροῖς. τρόπος δὲ τιμωρίας ὅς τίν ὃν κολάζουσι τὰς ἀλιγαφθαρείσας, ἐν τῇ πρὸ τούτου δεδήλωται μοι γραφῇ. πλήν τε ἀγορᾶς ἐν ᾗ δικάζουσι καὶ ἐκκλησιάζουσι, καὶ τὰς ὁδοὺς ὅσαι τελοῦσι πολλαχοῦ παρέξεις, ἐκεῖνος ἐκόσμησεν, ἐργαστηρίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις πείλαβών. καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἀσφαλέστερα, καὶ φαῦλα τῇ ἐργασίᾳ ὄντα, παρῆτος ἐδόκιμασε λίθοις ἀμαξιαίοις εἰργασμένοις πρὸς κρίκωνα ταῦτα καθασκευάζειν. ἤρξατο δὲ καὶ τῶν ὑπονόμων ὀρύττειν, τάφρεσι δι' ὧν ὅσα τὴν Τίβεριν ὀχεύει πᾶν τὸ συρρέον ἐν τῇ γενομένῃ ὕδωρ, ἔρρα θαυμαστὰ καὶ κρείττω λόγου καθασκευασάμενος. ἔγωγ' οἶμαι ἐν τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις καθασκευάσμασι τῆς Ῥώμης, ἐξ ὧν μάλιστα τὴν ἡγεμονίας ἐμφαίνεται μέγεθος, τάς τε τῶν ὑδάτων ἀγωγὰς τίθεμαι, καὶ τὰς τῶν ὁδῶν στρώσεις, καὶ τὰς τῶν ὑπονόμων ἐργασίας, ὃ μόνον εἰς τὸ χρήσιμον τῶν καθασκευῶν τῶν ἀναλισκόμενον φέρων· ὑπὲρ ὃ τὴν τῶν οἰκείων καμεῖν ἐρᾷ· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τῶν ἀναλωμάτων πολυτέλειαν, ὧν ἐνὸς ἔργου τεκμήραιτ' ἄν τις, Γαΐου Ἀκύλιον ποιησάμενος τῶν μέλλοντος λέγεσθαι βεβαιωτήν, ὅς φησιν ἀμεληθεῖσαν πολὺν τῶν πάντων καὶ μηκέτι ἀναῤῥεόμενον, τὸν τιμῆσαι τὴν αἰσχάθαρσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὀπισθεν χιλίων μυριάδας ἀργυρίου. κατεσκεύασε δὲ καὶ τὴν μέγιστον τῶν ἱπποδρόμων Ταρκύνιος τὴν μεταξὺ τῶν τε Αὐεντίνου καὶ τῆς Παλατίνου κείμενον, πρῶτον ἱππόδρομον τοῖς θεαταῖς πᾶσι καθέδρας. τέως γὰρ ἑστῶτες ἐθεώρουν ἐπὶ ἰκρίων, διεράτων ξυλίναις σκηναῖς ὀπτικειμένων. καὶ διελὼν τοὺς τόπους εἰς τριάκοντα φυλάς, ἑκάστῃ φυλάττειν μοῖραν ἀπέδωκε μίαν· ὥστε ἐν τῇ πρόσκοιτο τὴν χώρᾳ καθεζόμενον ἕκαστον θεωρεῖν. ἔμελλε δὲ ἄρα σὺν χρόνῳ καὶ τοῦτο ἔργον ἐν τοῖς πολυκαλοῖς καὶ θαυμασιοῖς καθασκεύασμασι τῆς πόλεως θησεσθαι. μῆκος μὲν γὰρ ὀπὶ τὸ ἱπποδρόμου, τριῶν καὶ ἡμίσεος ὀστὶ σταδίων· εὖρος δὲ, τεσσάρων πλέθρων· πέριξ δὲ αὐτὸ καθ' τε μείζοις πλευρᾶς, καὶ κατ' μίαν τῶν ἐλαττόνων, εὖρος εἰς

ὑποδεχομένου ὕδατος ὀρώρυκται, βάθος τε καὶ πλάτος δεκάπους. μετ' δὲ τὴν εὖρος ὑπερδόμενται σταὶ τέσσαρες. τούτων δὲ αἱ μὲν ὀκτὼ πεδοὶ, λιθίνας ἔχουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς θεάτροις, ὀλίγον ὑπεραναστήσας καθέδρας· αἱ δ' ὑπέρθοι, ξυλίνας. σωναρμόζονται δ' εἰς ἄλλο καὶ σωάπτουσιν ἀλλήλαις αἱ μείζους ὑπὸ τῆς ἐλάττονος, μιμοφδὲς ἔχουσαι ἅρμα συγκλόμενον· ὥστε μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων θυέας σταὶ ἀμφιθέατρον ὀκτὼ σταδίων, ἐκφυμὶ ὑποδέξασθαι πεντεκαίδεκα μυριάδας ἀνθρώπων. ἡ δὲ λοιπὴ τῶν ἐλαττόνων πλῶρῶν ἀνάθρισις ἀνάμιξις, ψαλιδωτὰς ἱστοπαφέσεις ἔχει, ἀρὰ μιᾶς ὕπαιθρος ἅμα πάσας ἀνοιγομένας. ἔστι δ' καὶ τοῦ τῆς ἱππόδρομον ἔξωθεν ἑτέρα σταὶ μονόστεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ, καὶ οἰκήσεις ὑπὸ αὐτὰ· δι' ἧς εἰσιν εἴσοδοί τε καὶ ἀναβάσεις τοῖς ὀπὶ τὴν θέαν ἀφικνουμένοις παρ' ἕκαστον ἐργαστήριον· ὥστε μηδὲν ἐνοχλεῖσθαι τὰς ὁσάκις μυριάδας εἰσιούσας τε καὶ ἀπολυομένας. ἐνεχείρησε δ' καὶ τὴν νεὼν καθασκευάζειν τῶν τε Διὸς καὶ τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἀνάμιξ ἀποδιδοὺς ἀῶρ ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς Σαβίνοις μάχῃ. τὴν μὲν οὖν λόφον ἐφ' ὃ τὸ ἱερὸν ἔμελλεν ἱδρῦσθαι, πολλῆς δεόμενον πρεσγματείας· οὔτε γὰρ ἀνεσόδος ἦν οὔτε ὁμαλὸς, ἀλλ' ἀπότομος καὶ εἰς κορυφὴν σωαγόμενος ὀξεῖαν· ἀνάγημμασιν ὑψηλοῖς πολλαχόθεν περιλαβών, καὶ πολὺν χοῦν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν τε ἀναγημμάτων καὶ τῆς κορυφῆς τόπον ἐμφορήσας, ὁμαλὸν θυέσθαι παρεσκεύασε, καὶ πρὸς ὑποδεχομένῃ ἱερᾷ ἐπιτηδόταον. τοῦς δ' θεμελίοις οὐκ ἔφθασε θεῖναι τοῦ νεὼ, χρόνον ὀπτεκιόσας μετ' τὴν καταλύσιν τοῦ πολέμου τέλεσεν. πολλοῖς δ' ὕστερον ἔτεσιν ὁ τέτος βασιλεύσας ἀπ' ἐκείνου Ταρκύνιος ὁ τῆς ἀρχῆς σύμπεσών, τοῦς τε θεμελίοις καθεδήλετο, καὶ τῆς οἰκοδομῆς πολλὰ εἰργάζετο. ὁ μὲν ἐτελείωσε ὃ ἔργον οὐδ' αὐτὸς, ἀλλ' ὀπὶ τῶν οἰκείων ἀρχόντων τῶν τετάρτου τὸν τέτον οἰκεῖον ὑπαίθρωσάντων, τὴν συντέλειαν ἔλαβεν ὁ νεώς. ἄξιον δ' καὶ τὰ περὶ τῆς καθασκευῆς αὐτοῦ γενόμενα δηλῶσαι, ἃ παραδεδώκασιν ἀπόρρητοι οἱ τὰς ἐπιχωρίους συναγαγόντες ἱστορίας. ὀπεῖ γὰρ ἔμελλε καθασκευάζειν ὁ Ταρκύνιος τὴν νεὼν, συγκαλέσας τοὺς οἰωνομαντεις, ἐκέλευσε τοῖς ἀνδράσι τοῦ αὐτοῦ πρῶτον ἀφαιρεθῆναι τόπου, τὸ ὀπιτηδόταατος ὀστὶ τῆς πόλεως χῶρος ἱερὸς ἀνθῆναι, καὶ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς μάλιστα κεχαρισμένος. ἀποδεξάντων δ' αὐτῶν τὴν ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς λόφον, ὃς τότε μὲν ἐκαλεῖτο Ταρπήιος, νῦν δ' Καπιτωλῖνος, αὖθις ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀναμφιβόλοις αἰπεῖν ἐν ὁποίῳ δ' λόφῳ χρείῳ

est qui aquas recipiat, decempedali profunditate simul & latitudine. post euripum exstructæ sunt triplici recto porticus. earū imę habēt lapidea, patulum scandentia (sicut in theatris) sedilia; sublimiores vero, *sedilia habent* lignea. *duas* maiores *porticus tertia* minor coniungit, & formā, qua concluduntur, habent lunarē: ita vt ex tribus vna conficiatur porticus amphitheatralis octo stadiorū *amplitudine*, quæ centū quinquaginta hominum milia possit capere. reliquū e duob. minoribus latus, quod subdiuale est, habet fornicatos carceres vnde equi emittuntur, qui omnes vno *clauduntur* & aperiūtur repagulo. externe circum ambit alia simplici recto porticus, habēs officinas & superne cellas; p quā spectatores intrant & ascendunt per singulas officinas, vt nulla turba exoriatur inter tot milia tū intrantia tum abeūtia. Aggressus etiā est ædificare templū Iouis & Iunonis ac Mineruæ, vt votū persolueret quod in postremo cōtra Sabinos prœlio diis fecerat. Tumulū quidē, in quo exstructurus erat tēplum, quū multa & laboriosa egeret opera, quippe qui difficili erat aditu, nec *in summo* planus, sed præruptus & acuto vertice fastigiatus, multis ex partib. amplexus est celsis substructionibus: inter quas & verticē cōgesto aggere, planā effecit areā ad excipiēdas sacras ædes aptissimā. fundamenta tamen *eius* ædis iacere fato præuentus non potuit, cum quadriennio *tantum* post eius belli finē superuixerit. Post multos deinde annos tertius ab hoc rex Tarquinius, is qui regno pulsus est, fundamēta iecit, & bonā partem cōfecit eius ædificii. ac ne is quidē absoluit hoc opus, sed sub annuis magistratibus, iis qui tertio *post* anno consulatū gesserunt, templū id absolutū est. Memorabile est & quod ante illius ædificationem accidit, *constanter* ab omnibus Romanis scriptoribus proditum. ædificaturus Tarquinius, conuocatis auguribus, iussit primum *deos* consuli de loco, quisnam vrbis locus fano ædificando esset aptissimus, diisque ipsis gratissimus. cumq; ostendissent imminentem foro tumulū, qui tum Tarpeius dictus, nunc Capitolinus vocatur, iussit iterum consultis auspiciis respondere qua tumuli parte

deberet fundamẽta iacere. nã id erat
nõ admodũ facile; quod multæ in eo
essent deorũ geniorũq; aræ, modico
a se inuicẽ disiunctæ interuallo, quas
oportebat alio transmoueri, totamq;
areã ædificando diis fano tribui. placuit augurib. de singulis aris ibi sitis *aues* cõsulere, & si dii cõcederent, tunc
eas *loco* mouere. ibi ceteri dii & genii
pmiserunt eis aras in alia loca trãsferre: Terminus tantũ & Iuuentus nullis
(quãlibet crebris) augurũ precibus &
supplicationib. flecti potuerũt vt sustinerẽt locis suis cedere. quo factum
est vt eorum aræ contineantur templi ambitu; atq; altera nunc in vestibulo Mineruæ sita est, altera in ipsa
æde prope puluinarium. hinc coniiciebant vates, nec mouẽdos vnquam
vrbis terminos, nec *iuuenilem* vigorem ei defore. quorum neutrum vsque ad hæc nostra tẽpora per ætates
iam XXIIII vanũ fuit. Illustrissimus
autem augurum, qui aras dicauit, fanumq; Iouis designauit, & cetera per
diuinationẽ populo prædixit, cõmuni & appellatiuo nomine dictus est
Neuius, gentilitio Attius: qui omniũ
eius artis sectatorum diis fuisse fertur
carissimus, clarissimumq; inde nomẽ
cõsecutus, quod vix credẽda eius artis specimina dedit. quorũ vnũ, quod
maxime sum miratus, in mediũ proferam, qua fortuna quaq; occasione
a diis oblata ad tantam nominis celebritatẽ peruenerit, vt ceteri eius secuti augures ad illũ collati, in nullo pene
honore fuerint. paupere hic patre natus exigui rusculi colono, puer etiãtum iuuabat eũ & aliis operis quas ætas ea fert, & pastũ agendis suibus. accidit aliquãdo vt cũ *ruri* obdormisset,
a somno experrectus desideraret sues
aliquot, nec inueniẽs fleret, metuens
ne plagas a patre acciperet. profectus
deinde ad casulã in eo rure sacratam
heroibus, rogabat eos vt se in reperiẽdis suib. iuuarent. quod si fieret, pollicebatur se oblaturũ illis vuã eius ruris
maximã. paulo post inuentis porcis,
cũ vellet votum heroibus persoluere,
non videbat viam qua vuam eam inuenire posset. quamobrẽ anxius animi, deos comprecatus est vt quod
quæreret indicarent sibi auspicio. cũque diuinitus in mentem ei venisset
vincam in duas partes diuidere, dextram & sinistram, obseruabat vtri-

θεάσαι δεήσας τοὺς ἡμιθέους. τοῦτο δὲ ὁ πολὺ ῥᾴδιον ἐῶν
πολλοὶ γὰρ ἐν αὐτῷ βωμοὶ θεῶν τε καὶ δαιμόνων ὀ-
λίγον ἀπέχοντες ἀλλήλων, οὓς ἔδει μεταθεῖναι ἑτέρωσε
πῃ, καὶ πολὺ ἀποδιῶσαι τοῦ μέλλοντι τοῖς θεοῖς τεμεῖν
ἱδρύσεσθαι δ' ἀπέδον. ἔδοξε δὲ τοῖς οἰωνοπόλοις ἐπὶ
ἑκάστου βωμοῦ τὰ καθιδρυμένα ἀγάλματα θεμένοις,
ἐὰν ἀναχωρῶσιν οἱ θεοί, τότε κινεῖν αὐτούς. οἱ μὲν δὴ
δῆλοι θεοί τε καὶ δαίμονες ἐπέτρεψαν αὐτοῖς εἰς ἕτερα
χωρία τοὺς βωμοὺς μεταφέρειν· οἱ δὲ τοῦ Τέρμονος καὶ τῆ-
Νεότητος πολλὰ παραιτουμένοις τοῖς μάντεσι καὶ λι-
παρεῖν οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλ' ἀνέκραγον ἀναχωρῆσαι
τῶν τόπων. οἱ μὲν δὴ συμπαρεμένοι αὐτῶν οἱ βωμοὶ
τῆ καθάσει τῆς ἱερῶν· καὶ νῦν ὁ μὲν ἕτερός ἐστιν ἐν τοῖ
πρασνάῳ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ δ' ἕτερος ἐν αὐτοῖ τοῖ σηκῷ
πλησίον τοῦ ἕλους. οὐκ ἐξ οὗ τούτου συνέβαινον οἱ μάντεις
ὅτι τὴν Ῥωμαίων πόλεως οὔτε τοὺς ὅρους μεταχωνοῦ
κατὰ τὸν χρόνον ἀγνοῆς ἐστιν αὐτῶν ἑκάτερον, εἰκο-
σὴν ἤδη καὶ τετάρτην ἐνιαυτόν. ὁ δὲ τῶν οἰωνοσκόπων ἐπι-
φανέστατος τοὺς βωμοὺς καθιδρυσάμενος, καὶ θυσίας ἱερεῖον τῆ
Διὸς τεμνόμενος, καὶ τἄλλα πρεσβεύων τοῦ δήμου δι'
μαντικῆς, αὐτὸς μὲν ἐκαλεῖτο κοινὸν ὄνομα καὶ προση-
γορικόν, Νέβιος, ὃ δὲ συγγενικόν, Ἄττιος, ὃς ἀπιστῶν
θεοφιλέστατος ὁμολογεῖται γενέσθαι τῆ ἀκριβοιώτατον τῆ
τέχνῃ, καὶ μεγίστου τυχεῖν δι' αὐτῆς ὀνόματος, ἀπίστοις
μὲν τοῖς ἀνθρώποις τῆ οἰωνομαντικῆς ἐπιδείξαμένος ἐπι-
στήμης· ὧν ἐγὼ μίαν, ἣν μάλιστα τεθαύμακα, προ-
χειρισάμενος ἐρῶ, δι' οἷας ὁρμηθεὶς συμβουλίας, καὶ μίνας
ἀφορμὰς παρὰ τοῦ δαιμονίου λαβὼν τοσαύτην ἔχειν
ἐπιφάνειαν, ὡς τε πολλοῖς ἀζήλοις ἐπιδεῖξαι τοὺς κατ'
αὐτὸν ἀμείναντας ἡλικίαν. πένης αὐτῷ πατὴρ ἐγέ-
νετο, γεωργὸς ὑπελὲς γεωργῶν, ᾧ πάτε ἀμφὶ Σωφρά-
ζετο παῖς ὢν ὁ Νέβιος, ὅσα τοῖς τηλικούτοις δυνάμις
ἦν, καὶ τὰς ἐξ ἐλαύνων ἔβοσκεν. ἀποκοιμηθεὶς δὲ πότε
καὶ μετ' αὐτὸν ἐξεύρειν οὐχ εὑρίσκων μίνας τῶν ὑῶν, τέως μὲν
ἔκλαιε, τὰς πληγὰς ὀρρωδῶν τὰς παρὰ τοῦ πατρός· ἔπει-
τ' ἐλθὼν ὅπι τὴν καλιάδα τῆ ἐν τῆ χωρίῳ καθι-
δρυμένῳ ἡρώων, ἠξίει τοὺς ἥρωας συνεξευρεῖν αὐτῆ
τὰς ἐξ· ἠνωμένῳ δὲ τόπου εὑρεῖν αὐτοῖς τὴν μέγιστον ὑπέ-
χεν τῆν ἐν τοῖ χωρίῳ βοῦν. εὑρὼν δὲ μετ' ὀλίγον
τὰς ἐξ, ἐβούλετο μὲν ἀποδοῦναι τοῖς ἥρωσι τὴν εὐχήν,
ἐν ἀπορίᾳ δὲ ἦν πολλῇ, τὴν μέγιστον οὐ δυνάμενος
εὑρεῖν βοῦν. ἀδημονῶν δὲ ὅπι τῆ πράγματι,
τοὺς θεοὺς ἠξίει δι' οἰωνῶν φανερὸν αὐτῆ ποιῆσαι ὃ ζη-
τούμενον. ἔπειτ' ἐπῆλθον αὐτῆ κατὰ δαίμονα διὰ τῆς νέμφ-
τὴν ἀμπελῶνα, θάτερα μὲν αὐτὸ λαμβάνων οὐκ ἀρ-
ξιᾶς, θάτερα δὲ δεξιᾶς, ἔπειτ' ἐπὶ ἑκάτερον
τῆς

τῆ μερῶν τοὺς παρακειμένους οἰωνοὺς ἐσκόπει. φανέντων
151 δ' ὅπι θατέρου μέρους ὀρνίθων, [οἵων αὐτὸς ἐβούλετο,
πάλιν ἐκεῖνο ἐνθυμηθῆ ὃ χρεῖον, καὶ τοὺς ὄρνιθας διέκρινε
τοὺς παρεμένομένους ὅπι ὃ αὐτό. ταύτη χρώμενος τῆ
διαιρέσει τῆ τόπων, καὶ τῆ ἐφάτου τῶν τῆ ὀρνίθων] ἀπο-
δειχθεῖς ἄμπελον τῆ θῶν, διείσει βότρυος ἄπι-
τον τι χρῆμα, καὶ αὐτὸν φέρων ὅπι τὴ καλιαὶ τῆ ἡρώων
ὁρᾶται πρὸς τῆ πατρός. θαυμάσαντα δὲ ὃ μέγεθος τῆ
σταφυλῆς, καὶ πόθεν εἰλήφει πιθανομένῳ, διηγεῖται
πάντα ἐξ ἀρχῆς. ὁ δὲ ἀπολαβὼν, ὅθεν ἦν, ἐμφύ-
τοις εἰ) λινὰς ἀρχὰς μαντικῆς ἐν τῷ παιδὶ, κομίσας
αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, γραμμάτων διδασκάλοις σπεύ-
δησιν. ὅπῃ δὲ τῆ κοινῆς παιδείας ἀπεχρώντως μετέ-
λαβε, Τυρρίνων αὐτὸν παρεδίδωσι τοῦ λογιωτάτῳ,
" τὴν οἰωνοσκοπικὴν τέχνην διδαχθησόμενον. ἔχων δὲ
" τῆ ἐμφυτον ὁ Νέβιος μαντικὴν, καὶ τὴν ὅπικτηθὲν πα-
" ρὰ τοῦ Τυρρίνων λαβὼν, μακρῷ δή που τοὺς ἄλλους οἰω-
" νοσκόπους ἀπολιπὼν, ὡς ἔφην, ἐπαρεβάλετο. εἰς ἀπά-
σας δὲ τὰς δημοσίας ὑπεσκέψατο οἱ τῆ πόλεως οἰωνο-
μαντεῖς οὐκ ὀκπα οὐκ ἄν τοῦ συσήματος παρεκάλεν αὐ-
τὸν ἀφ' τῆ ὑπὲρ τῆ μαντικῆς, καὶ οὐδὲν ὅ τι
μὴ δόξειν ἐκείνῳ πρεσβεύειν. οὕτῶ ὁ Νέβιος βουλο-
μένῳ ποτὲ ὑπὸ Ταρκυνίου τῆς Φυλὰς ἑτέρας ἀποδεῖ-
ξαι νέας οὐκ τῆ ἐπ' αὐτοῦ πρεσβύτερον καλλεγμένων
ἱππέων, καὶ ποιῆσαι τὰς ὑπιθέτους φυλὰς ἑαυτῆ τε καὶ
τῆ ἰδίων ἑταίρων ἐπωνύμους, μόνος ἀντεῖπε κατ' ὃ κερ-
δεῖον, οὐκ ἐῶν κινεῖν τῆ ἐπὶ Ῥωμύλου καθεσταθέν-
των οὐδέν. ἀχθόμενος δ' ὅπι τῆ κωλύσει, καὶ δι' ὀργῆς
ἔχων τὴν Νέβιον ὁ βασιλεὺς, καθεδεῖν αὐτῆ τὴν ὑπι-
τιμῶν εἰς ὃ μηδὲν ἐπεχείρησεν, ὡς ἀγανακτοῦντος
καὶ μηδὲν ἀνθῆς λέγοντος. ταῦτα διανοηθεὶς ἐκάλεσε τὴν
Νέβιον ὅπι ὃ βῆμα, πολλοῦ παρόντος ὄχλου κατ' τὴν
ἀγορᾶν· πρεσθιδιερεθεὶς δὴ τοῖς πρὸς αὐτὸν δι' οὗ ἔφου
ψευδόμαντιν ἀποδείξαν τὴν οἰωνοσκόπον ἐπελάμ-
βανεν, ὅπῃ παρεθύετο, φιλαν δεσπόσις αὐτὸν ἀσπα-
" σμοῖς δυνάμενοι, Νῦν, ἔφη, χαιρὸς ὅπιδείξασθαί σε
" τὴν ἀκρίβειαν τῆ μαντικῆς ὑπιτήμης, ὦ Νέβιε. πρᾶξιν
" δὲ ὑπιχρεῖν μεγάλῳ ἀμανοήθυμος, εἰ ὃ δυνατὸν
" αὐτῆ πρὸς σεσι μαθεῖν βούλομαι· ἀλλ' ἄπιθι καὶ ἀμα-
" μαθησόμενος ἧκε ταχέως· ἐγὼ δ' ἐνθάδε καθήμε-
νος δυναμθυσ. ἐποίᾳ τὰ κελευόμενα ὁ μάντις, καὶ μετ'
ὀ πολὺ παρῶν αἰσίοις εἰληφέναι λέγων οἰωνοὺς, καὶ
"δυνατὸν εἶ) τὴν πρᾶξιν ἀναφανῶν. χαίρας δ' ὁ
Ταρκύνιος ὅπι ὃ λόγῳ, καὶ πρεσθενέγκας ἐκ τῆ κόλπου
" ξυρὸν καὶ ἀκόνιν, λέγει πρὸς αὐτὸν, Ἐλθοῦσας, ὦ Νέ-
" βιε, φεναχίζων ἡμᾶς, καὶ καταψευδόμενος τῆ δαιμονίου
" καὶ φανῶς, ὁπότε καὶ τὰς ἀδυνάτοις πράξεις τελόλ-

usque partis auspicia: conspectisq; in
altera auibus [quales ipse vellet, rursus eum quoque locum diuidebat, & aues eodem delatas discernebat. qua
locorum diuisione vsus, demum vitem vltimo ab auibus] oftensam subiens, inuenit vuam miræ magnitudinis; quam ad heroum casulam deferens, a patre visus est. cui admiranti
botryonis molem, & vnde nactus esset sciscitanti, rem omnem denarrauit ordine. pater suspicatus id quod
erat, ingenio pueri quædam artis diuinatoriæ semina innata esse, adductum in vrbem commendauit literatoribus. deinde vbi triuiales istas disciplinas perdidicit, tradidit eum Etruscorum doctissimo, vt auguralem
artem disceret. ita Neuius ad innata
diuinationis principia, Etruscæ disciplinæ præceptis additis, omnes diuinos ceteros, vt dixi, longo post se reliquit spatio. & quamuis nõ esset vnus
e collegio, tamen ab vrbanis auguribus in omnibus auspiciis publicis adhibebatur propter prædictionũ eius
certitudinem; nec pnuntiabãt quidquam nisi ex illius sententia. Idẽ Neuius, cum aliquando Tarquinius ad
veteres tribus e delectis a se recens equitib. tres nouas addere vellet, easque tribus addititias a se atq; ab amicis suis denominare, solus fortiter cõtradixit, non sinens *hic* quidquam eorum quæ a Romulo instituta essent
mutari. ob eam prohibitionẽ rex iratus Neuio, conatus est scientiam eius
conuellere, vt hominis arrogãtis nec
veri quidquam dicentis. His animo
agitatis, frequenti foro Neuiũ ad tribunal accersit. Ibi præmonitis circũstantibus qua ratione augurem vanitatis conuincere cogitaret, postquam
is aduenit, comiter hominẽ salutans,
Nũc, inquit, tempus est Neui, quam
artis tuæ peritus sis ostendere. concepi mente negotium arduum; id fieri
ne possit, scire cupio. I, consultisque
auibus responsum refer celeriter: ego
in hac sede præstolabor *interim*. Fecit vates quod iussus erat, ac mox reuersus ait faustum sibi oblatũ auspicium esse, remq; fieri posse. Risit ad hęc
Tarquini⁹; simulq; ,pmens e sinu cotẽ & nouaculã, Deprehẽsus es, inqt,
Neui, falsissimo prætextu numinis
nobis imponere, quãdo polliceri au-

des impossibilia. ego certe rescire ex augurio volui, possemne hanc cotem inficta nouacula mediã diffindere. Tum risu exorto circumstantiũ, Neuius nil turbatus ludibrio & strepitu, exclamat: Confidenter cotem feri, Tarquinii, vt animum induxisti: diuidetur enim, aut ego quiduis pati paratus sum. Miratus rex vatis confidẽtiam, nouaculã in cotem adigit, ferrique acies & cotem totam peruadens diuidit, & tenentis eam manus partem incidit. Ibi ceteri omnes, vt adtuitandum ilium & incredibilem euentum conspexerunt, miraculo attoniti exclamarunt: at rex artis experimento confusus, & indecoram opprobrationem corrigere volens, primum ab augendis tribubus abstitit: deinde vt Neuio debitum honorem referret, velut diis præ cunctis mortalibus carissimo, tum aliis eũ humanitatis officiis demulsit, tum ærea statua hominem dignatus est, quæ memoriam eius sempiternam prorogaret ad posteros: eaque in foro a rege posita, vsq; ad mea tẽpora etiamnum ante curiam prope sacram ficum spectatur, mediocris staturę viro minor, & veste amictum caput habens. cotem quoque ac nouaculam non longe ab ista statua sub ara quadã in terram defossa fuisse perhibent: qui locus Romanis Puteal dicitur. atq; hæc sunt quæ de augure isto memorantur.

Tarquinii obitus.

Porro Tarquinius rex iam annis grauis & octogenarius, ob idque a bellicis laboribus feriatus, per insidias ab Anci Marcii filiis oppressus interiit: qui iã antea de principatu eum deturbare cogitauerant, idque sępius machinati fuerant, sperantes illo ejecto principatum ad se deuolutum iri, ob paternã memoriam gratã etiamtum viris bellatorib. Verũ ea spe frustrati insidias illi struxerunt ineuitabiles: quod facinus nõ impunitũ fuere numina. Libet & insidiarũ modũ narrare. Neuius ille quẽ regi tribuum numerum augere volenti intercessisse diximus, cum maxime cõmendatione artis & auctoritate floreret in vrbe, vt q̃ eximius esset augur: is siue æmulatione sui ordinis, siue inimicorum dolo, siue alio quocũq; casu, derepente sublatus nusquã cõparuit: & neq; mortẽ eius cõiectare potuerunt ipsius necessarii, neq; cadauer vsquã

μηκας λέγων δεωαζής. ἔγωγ' οὖν διεμηλόμιν εἰ ταῦ ξυρῷ τῷδε τὶν ἀκόνιν πλήξας, μέσην δεωήσομαι διελῶν. ἡσθεὶς δὴ ἐξ ἀπόντων ἠνορμένου τοῦ βῆμα, οὐδὲν ὑπιαρεφθεὶς ὁ Νέβιος ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ τε καὶ τοῦ θορύβου, Γαῖε θαρρῶν, ἔφη, Ταρκύνιε τὶν ἀκόνιν ὡς τοῦταρῆ· διαιρεθήσεται γὰρ, ἢ πάσχν ὁποιῶν ἕτοιμος ἐγώ. θαυμάσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὃ θράσος τοῦ μάντεως, φέρει ὃ ξυρὸν κατὰ τῆς ἀκόνης. ἡ δὲ ἀκμὴ τοῦ σιδήρου δι' ὅλου κατελθοῦσα τὴν λίθου, τίν τε ἀκόνιν διαιρεῖ, καὶ τῆς καλεχούσης αὐτὶν χερὸς ὑπιτέμνει ὃ μέρος. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ὡς ὃ θαυμαστὸν τοῦτο καὶ ἄπιστον ἔργον ἐθεάσανθο, καταπλαγέντες ἀνεβόησαν· ὁ δὲ Ταρκύνιος, αἰδεσθεὶς ὑπὶ τῇ ἀμαθείᾳ τῆς τέχνης, καὶ ὃ ἀπορεπὲς τοῦ ἀνθρίσμαν ἐπιδιορθώσαθαι βουλόμενος, τοῦτον μὲν τοῦ τοῦ τοῦ Διὸς φυλὰς ἐξιδρημάτων ἀπέφη, ἔπειτα δ' αὐτὸν τὸν Νέβιον ἀποθεραπεύσας ἀξιώσεις, ὡς ἀπόντων δὴ θεόπων ἠοφιλέσταθον, ἀνίσης τὲ φιλανθρωπίας ὑπηνάγκε, καὶ ἵνα μνήμης αἰωνίν τυγχάνοι τοῦδε τοῦ ὑπιμνημόνων, εἰκόνα κατασκευάσας αὐτὸν χαλκῆν, θέσιν ὑπὶ τῆς ἀγορᾶς· ἣ καὶ εἰς ἐμὲ ἔν ἔτι τοῦ τὸ βουλευτηρίν κειμένν, πλησίον τῆς ἱερᾶς συκῆς, ἐλάσιον ἀνδρὸς μετρίν, τὶν τοῦ θορυβοῦν ἔχουσα κὲ τῆς κεφαλῆς. ὀλίγον δὲ ἄποθεν αὐτῆς ἥτε ἀκόνη γεγράφθαι λέγε) καὶ ὁ ξυρὸς κὲ γῆς ὑπὸ βωμῷ τιν· καλεῖται δὲ Φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. καὶ τὰ μὲν τοῦ τῶν μαντέων τὸ τοῦ μνημονευόμενα τοιαῦτά ἐστι. βασιλεὺς ὁ Ταρκύνιος ἀναπεπαυμένος ἤδη τῶν πολεμίων ἀφὶ γῆρας· ἐν γὰρ ὀγδοηκονταέτης· δολοφονηθεὶς ὑ ὑπὸ τῶν Ἄγκυ Μαρκίν παίδων, ἀποθνήσκει, ὑπὶ χρησάντων μὲν τοῦ πρεσβυτέρον οὐκ ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀρχῆς, καὶ πολλάκις τοῦτο ἀναβαλλόμενον, κατ' ἐλπίδα τοῦ πείσειν εἰς αὐτοὺς ἐκπεσόντος ἐκείνν τὶν δυναστείαν, ὡς δὴ πατρῴαν σφίσιν ὑπαρχοῦσαν, καὶ οὐκ τοῦ ῥάστου τοῦ τοῦ πολεμικῶν δεδιηθρεμένν. ἐπεὶ ὑ δὴ μᾶλλον τῆς ἐλπίδος, ὑπὶ βουλὶν ἄφυκτον κατ' αὐτοῦ ἐμηχανήσαντο, ἐν οὐκ εἴασεν ἀπιμώρητον γενέσθαι ὃ δαιμόνιον. διηγήσομαι δὲ καὶ τὸν τῆς ὑπὶ βουλῆς τρόπον. ὁ Νέβιος ἐκεῖνος ὃν ἔφεν ἀναθιωθῆναι πόλε τοῦ βασιλεῦ πλείονας ἐξ ἐλαττόνων ποιῆσαι τὰς φυλὰς βουλόμενόν, ὅτε μάλιστα ἐνῆν τοῦ τὸ τέχνεν, καὶ πλῆσον ἠδυνάτο Ῥωμαίων ἀπόντων, δ' φνὸς ὢν οἰωνόμαντις, εἴτε φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιτέχνων τινος, εἴτ' ἐπιβουλευθεὶς ὑπ' ἐχθρῶν, εἴτε ὅ τι δὴ πόλε δηλῶ παθὼν, ἀφανὴς ἄφνω γέγονε, καὶ οὔτε τὸ μόρον αὐτοῦ τις ἠδυνάτο τῶν τοῦ τεθνηκότων συμβῆναι, οὔτε ὃ σῶμα ἐφευρεῖν. ἀνθρωπίνν δὴ τοῦ δήμου καὶ ὁ φνὸς φέρων ὃ πάθος, ὑποψίας τε πολλὰς καὶ κατὰ πολλῶν λαμβάνων, κατεμνήσαντες τὸ ὁρμὶν οἱ τοῦ Μαρκίν παῖδες, ὅτι τὸ βασιλέα Ταρκύνιον τὸ ἀβουλίν τοῦ ἄγοις ἀνέφεσαν, ἀλλὰ μὲν ὀδὲν ἔγκλες φέρειν τὸ Δαβολῆς οὔτε τεκμήριον οὔτε σημεῖον, δυσὶ δὲ τούτοις τοῖς εἰκόσι κατιῶνθαι, ὅτι πολλὰ καὶ κενὰ τοῦ τὸ πολιτείαν διεγνωκὼς τοῦ νομεῖν, τὸ ἀναλιωσόμενον, ὥσπερ ὅτι τοῦ τοῦ τέρων, οὐκ ποδῶν ἐβούλεθο ποιήσαθαι· ἔπεφα ὅτι δεῦρο πάθος γεγενότος οὐδεμίαν ἐποιήσαθο τοῦ δεδρακότων ζήτησιν, ἀλλ' ἀμελεία παρέδωκε ὃ τοῦ τοῦ· ὥσπερ οὐκ αὐ ποιῆσαί τινα τοῦ ἔξω τὸ αἰτίας ὑπαρχόντων. τοῦ θασκαθασάμενοι δὲ μεγάλας ἐπιρείας τοῦ αὐτοὺς πατρικίων τὲ καὶ δημοτικῶν, οἷς τὰς ἑαυτῶν οὐσίας καλεχρήσιον, πολλὰ ἐποιοῦντο τὸ Ταρκυνίν κατηγορείαν, καὶ τὰ δήμου παρήνουν μὴ παρεῖν αὐδρα μιαρὸν ἱερῶν τε τοῦ τοῦ φέρειν τὰς χεῖρας καὶ τὸ ὅζοισιν μιαίνοντα, καὶ τοῦτ' οὐκ ὑπεχώρειον ἀλλ' ἐπήλυτον ἔνα ὄντα καὶ ἄπολιν. τοιαῦτα κὲ τὸ ἀγραὶ δημηγορεῦντες δύδρες ἰκμοὶ καὶ λέγν οὐκ ἀδυνάτοι, πολλοὺς μὲν ἠρέθιζε τοῦ δημοτικῶν, οἱ τοῦ θαυμάζομον αὐτὸν εἰς τὸ ἀγραὶ ἐλαύνν ἐπεχείρηζε, ὡς ὁ καθαρόν· ὁ μὲν καταγωνίσαθαί γε τὸ ἀνήθεαν ἴσχυεν, οὐδὲ πεῖσαι τὸ δῆμον ἠδυνήθηζε οὐκ ἐθέλειν αὐτὸν οὐκ τὸ ἀρχῆς. ἐπεὶ δὲ αὐτός τε ἀπολογηθεὶς κατέπεσε τοῦ αὐτὸ τὸ Δαβολῆς ἀπελύθετο, καὶ ὁ κνδεῖς αὐτοῦ Τύλλιος, ᾧ τὸ ἑτέραν δεδωκὼς ἐν θυγατέρα, μέγιστον ἐν τῷ δήμῳ δυνάμενος, εἰς ἔλεον τοὺς Ῥωμαίοις ὑπηγάγε, συκοφαντῶν καὶ ποιεῖν δόξαντες ἔξ), καὶ πολλὰ ὀφείλοντες αἰσχίστα ἀπῆλθον οὐκ τῆς ἀγορᾶς. ταύτης δὲ τὸ πείσας ἀποτυχόντες, καὶ διδαγὰς τὸ ἔχθρας δεῖ φίλων διεφθαρμένοι, μετείως τὸ ἀγνωμοσύνν αὐτῶν ἐνέκαλον Ταρκυνίν, ἀφὶ τὰς οὐκ τοῦ παθὸς διεργασίας, καὶ τὰν μετάνοιαν ἐκείνν ὑπολαμβάνοντος ἔξ) τῆς τοῦ πετείας διόρθωσιν, ἔμειναν μὲν ἔτη τεία ἐν τῇ τοῦ ποιήσαι τὸ φιλίας· ὅπῃ δὲ καιὸν ὑπέλαβον ὅπιτηδὲ ἔχν, δόλον ἐπ' αὐτοῦ ῥάπλοισι τοιόνδε· νεανίσκοις δύο τῶν ἀπὸ τὸ σκωμμοσίας τοὺς τολμηροτάτους ποιμενικῶς ἐνδυσάντες στολῆς, καὶ δρεπανίοις καθοπλίσαντες ὑλουργοῖς, πέμποσιν ὅπὶ τὰν οἰκίαν τοῦ βασιλέως ἡμέρας μεσούσης, διδάξαντες ἃ χρὴ λέγν, καὶ τὸ τόπον τὸ ὅπιθέσεως αὐτοῖς ὑφηγησάμενοι. οὗτοι πλησίον τῶν βασιλείων ἠνόμενοι, κακῶς τε ἀλλήλους ἔλεγον ὡς ἀδικούμενοι, καὶ οὐδὲ τὰ χεῖρε τῶν θυμῶ ἀπείχοντο, βοῇ τε μεγάλῃ χρώμενοι τὰν τοῦ τὸ βασιλέως βοήθειαν ἐκάλουν ἀμφότεροι, παρόντων αὐτοῖς συχῶν ὀκ τῆς σκωμ-

repertum est. Quem casum cum populus ferret iniquissime, ac multa de multis suspicaretur, Anci liberi videntes commotam multitudinẽ, per calumniam impingebant id scelus regi Tarquinio, nulla alia coniectura criminis, sed duobus his verisimilibus signis subnixi, quod quũ multa in rep. cõtra leges immutare statuisset, hũc, ne sibi aduersaretur, vt antea, e medio tollere voluerit: deinde, quod in tam graui casu non inquisiuisset auctores facinoris, sed factum neglexisset; quod neminem facturum fuisse, qui extra culpam esset. ita comparata factiosorum manu e plebeiis simul & patriciis, quos adiutabant de suis facultatibus, magnã regi faciebãt inuidiam: hortabanturq; populũ, ne paterentur virũ manus impuras admouentem sacris, & polluẽtem potestatem regiam, præsertim qui ne ciuis quidẽ esset, sed peregrini generis aduena. Talia in foro & concionib. declamitantes homines diserti, irritabant bonam partem popularium, & veniẽtem in forum conati sunt velut impurum pellere: non tamen veritati præualere potuerũt, nec persuadere populo *reliquo* vt eum regno eiicerent. vt vero & ipse causam pro se dicere exorsus, calumnias omnes egregie diluit, & gener eius Tullius, cui alterã filiarum nuptum dederat, multũ apud populum pollẽs, Romanos flexit ad misericordiam; improborum calumniatorum opinionem lucrati, e foro magno cum dedecore coacti sunt discedere. Is conatus vbi parum successit, reconciliatione per amicos quæsita regem inuenerũt facilem ad veniam; qui ob paternorum beneficiorum memoriam, contẽtus fuit temere cœptorum pœnitentia: atque ita integro triennio manserunt in ficta amicitia. deinde occasionem nacti, tali dolo eum aggressi sunt. iuuenes duos coniuratorum audacissimos, pastorali habitu & falcib. lignatoriis instructos, meridie miserunt in regiam, præmonitos quid eos dicere oporteret, quoq; modo rem gerere. qui vt regiæ propinquarunt, maledictis se mutuis, velut ob illatã iniuriã, incessebant, & ne manib. quidẽ tẽperabãt; amboq; magna voce regis opẽ implorabant, præsentib. multis cõiu-

ratis eque rusticano habitu, vtrinque paratis huic illive adesse ac testari de iniuriis. vocati intro ad regem, iussique litem proponere, prætexebant se contendere de capris, vociferando, agrestesque affectus exprimendo, & nihil ad rem dicendo, sic vt magnum risum mouerent omnibus. Inter hæc ludibria rati se idoneũ aggrediendę rei tempus esse nactos, falcibus regis caput impetunt: eoq; facinore perpetrato, per ianuam se propripiunt. sed cõclamatione facta multis accurrentibus a fuga retracti, tormentisque admoti, coacti sunt auctores insidiarũ prodere, ac mox meritum dederunt supplicium. Ita rex Tarquinius fato concessit, cum per triginta octo annos, quibus regnauit, multa & magna in rempublicã contulisset beneficia.

μοσίας ἀγρείκων δὴ ὦ λόγῳ, ζωωγαναχλίνων ἀμφοτέροις καὶ συμμερμηρικότων. ὡς δ' εἰσκαλέσας αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς λέγειν ἐκέλευσε περὶ ὧν διεφέροντο· αὐτῶν δ' ἕνεκα διεμφισβητεῖν ἐσκήπτοντο· κεκραγότες τε ἅμα καὶ παθαιρόμενοι τὸ ἄγριον βόπον, καὶ μηδὲν εἰς ὃ πρᾶγμα λέγοντες, πολὺν ἐκίνησ' δι' ἀπιστίαν γέλωτα. ὡς δὴ ἐκ τοῦ καταφρονεῖν καιρὸν ἔδοξαν εἰληφέναι τὸ ἐπιθέσεως τὸ ἐπιτήδειον, φέρεσι κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως πληγὰς τοῖς δρεπανίοις, καὶ τοῦτο πεφάξαντες ἔφευγον ἔξω θυρῶν. κραυγῆς δὲ γενομένης ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ σωδραμούσης πολλῆς βοηθείας, οἱ διωκηθέντες διαφυγεῖν, συλλαμβανόμενοι πρὸς τοῦ ὑπεδιωξάντων· καὶ μετὰ τοῦτο βασάνοις κατακοπέντες, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπιβουλῆς ἀναλαθόντες εἰπεῖν, τῆς προσηκούσης ἀμφείας ἔτυχον σὺν χρόνῳ. βασιλεὺς μὲν δὴ Ταρκύνιος ὁ μικρῶν οὐδὲ ὀλίγων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος, ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν κατάγων, οὕτω τελευτᾷ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS, *Antiquitatum Romanarum liber quartus.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον τέταρτον.

TARQVINIVS cum annos triginta & octo imperiũ tenuisset, multorumq; ac magnorũ Romanis bonorũ auctor fuisset, talẽ fortitus est vitæ finẽ, relictis duob. nepotib. infantibus, & duab. filiab. in matrimonio *iam* locatis. Ei successit in principatum gener eius Tullius, anno quarto quinquagesimæ Olympiadis, qua in stadii cursu vicit Epitelides Lacon, principe Athenis Archestratide: de quo iã prosequẽda est narratio quã supra distulimus, de parentibus eius, quidq; priuatus ante acceptã regiam potestatẽ gesserit. Quæ igitur de genere ipsius dicũtur, mihiq; maxime verisimilia videtur, hæc sunt. Corniculanus qdã in Latio, vir regii sanguinis, nomine Tullius, vxorẽ habuit Ocrisiã pstanti forma & pudicitia inter Corniculanas fœminã. Is Tullius, cũ Corniculum a Romanis caperetur, in pugna interiit. Ocrisiã vero *iamtum* prægnantem Tarquinii sibi extra fortẽ e præda capit, vxoriq; suæ dono dat. quæ, omni

SERVTVS TVLLIVS quib. natalibus ortus, & qua ratione ad imperiũ euectus.

ΒΑσιλεὺς δὲ Ταρκύνιος οὐ μικρῶν οὐδὲ ὀλίγων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος, ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν κατάγων, οὕτω τελευτᾷ, υἱοὺς τε δύο καταλιπὼν νηπίους, καὶ δύο θυγατέρας ἀνδράσιν [ἤδη] συνοικούσας. διάδοχος δὲ τῆς ἡγεμονίας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ γίνεται Τύλλιος, ὀνιαυτῷ τετάρτῳ τῆς πεντηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἐπὶ οὗ ἐνίκα στάδιον Ἐπιτελίδης Λάκων, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχεστρατίδου· περὶ οὗ καιρὸς ἤδη λέγειν ἀπ' ἀρχῆς παρελίπομεν, ὅς ὧν τε γονέων ἔφυ, καὶ τίνας ἀπεδείξατο πρόγονος ἰδιώτης ὢν ἔτι, καὶ πρὶν ὑπὸ τὴν δυναστείαν παρελθεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ γένους αὐτοῦ λεγόμενα, οἷς μάλιστα ἔοικε συγκατάθεμαι, τοιαῦτ' ἐστίν. ἐν Κορνικόλῳ πόλει τῶν Λατίνων ἔθνους ἀνήρ τις ἐκ τοῦ βασιλείου γένους Τύλλιος ὄνομα, γυναικὶ συνῴκει Ὀκρισίᾳ κατὰ λίχνειαν καὶ σωφροσύνην τῶν ἐν Κορνικόλῳ γυναικῶν. αὐτὸς μὲν ὁ Τύλλιος, ὅθ' ἡ πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων καταλαμβάνεται, μαχόμενος ἀποθνήσκει· τὴν δ' Ὀκρισίαν ἐγκυμονοῦσαν ἐκ τῶν λαφύρων Ταρκύνιος βασιλεὺς λαμβάνει, καὶ δίδωσι δωρεὰν τῇ ἑαυτοῦ γυναικί. μαθοῦσα δ' ἐκείνη πρὸ τοῦ τὸν τοῦ παιδὸς τὸν πατέρα, καὶ πολλοῖς χρόνοις ὕστερον ἐλευθέραν ἀφίησι, καὶ πασῶν μάλιστα γυναικῶν ἀσπαζομένη τε καὶ τιμῶσα διετέλεσεν. οὐκ

154 τοιούτης τυγχάνει τῆς Ὀκρισίας ἐπὶ δουλεύοντος παιδίου, ᾧ τίθεται φαφέυλι ἡ μήτηρ ὃ μὲν ἴδιόν τε καὶ συγγενικὸν ὄνομα, Τύλλιον, ὅτι δὲ πατέος προσηγορικόν, Σερβίον, ὅτι δ' ἰδίας τύχης, ὅτι δουλεύοντα ἔτεκεν αὐτόν. εἴη δ' μὴ ὁ Σερβίος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον μεταβιβαζόμενος, Δούλιος. φέρεται δέ τις καὶ τῶν ὑπηχείοις ἀναγραφαῖς ἕτερος λόγος τῆς τοῦ γενέσεως αὐτοῦ· ὃν ἐν πολλαῖς Ῥωμαϊκαῖς ἱστορίαις διεγνῶν, εἰ θεοῖς τε καὶ δαίμοσι λέγεται φίλος, οἰκεῖός τις· ἀπὸ τῆς ἑστίας τῶν βασιλέων, ἐφ' ἧς ἀνάγας τε συλλεγοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἀνίζουσιν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς αἰναχεῖν λέγουσιν ἀόδιον ὑδρός. τοῦτο θεασάσθαι τὴν Ὀκρισίαν περιστῶν φέρουσαν τοὺς εἰωθότας πελάνους· ὅτι δὲ πῦρ, καὶ αὐλίκα περὶ τοὺς βασιλεῖς ἐλθοῦσαν εἰπεῖν. τὴν μὲν οὖν Ταρκύνιον ἀκούσαντά τε καὶ μετὰ τοῦτο ἰδόντα ὃ τέρας, ἐν θαύματι γενέσθαι· τὴν δ' Τανακυλίδα τά τε ἀνῆα σοφίᾳ σοφίᾳ ὄντα, καὶ δὴ καὶ τὰ μαντικὰ σοφὴν γείτονα Τυρρηνῶν ὑπεσταλθέναι, εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ὅτι γένος ἀπὸ τῆς ἑστίας τῶν βασιλείου πέπρωται γενέσθαι ἡλίου κρείττον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἐκ τῶν μιχθείσης ὡς φάσμαθι γυναικός. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ τῶν ἀνῴων τεραστοσκόπων ἀποφηναμένων, δόξαι τοῦ βασιλέως, ἢ πρέπον εἶναι ὃ τέρας, εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ συνελθεῖν· καὶ μετὰ τοῦτο τὴν γυναῖκα κοσμηθεῖσαν οἷς ἔθος ἐστὶ κοσμεῖσθαι τὰς γαμουμένας, κατακλιθῆναι μόνην εἰς τὸ οἶκον ἐν ᾧ ὃ τέρας ὤφθη· μιχθέντος δέ τινος αὐτῇ θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν μίξιν ἀφανισθέντος, εἴτε Ἡφαίστου, καθάπερ οἴονται, εἴτε τῶν κατ' οἰκίαν ἥρωος, ἐξικόμενα ἡλέου, καὶ τεκεῖν τὸν Τύλλιον ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις. τοῦτο δὲ μύθευμα ὁ πολύς πιστὸν εἶ) δοκοῦν, ἑτέρα τις ὑπεφάνη ἡμῖν θαυμαστὴ καὶ παράδοξος, ἢ πιστὸν ἀπιστεῖσθαι ποιεῖ. καθηκόντως γὰρ πόλεσι αὐτοῦ μεσούσης μάλιστα ἡμέρας ἐν τῇ παστάδι τῶν βασιλέων, καὶ κατενεχθέντος ἐφ' ὕπνῳ, πῦρ ἀπέλαμψεν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἥτε μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γυνὴ πορθούμεναι μεθ' παστάδος ἐθεάσαντο, καὶ πολῖται ὅσοι σὺν ταῖς γυναιξὶν ἐτύγχανον τότε παρόντες· καὶ μέχρι τότε διέμενεν ἡ φλὸξ ὅλον αὐτοῦ καταλάμπουσα τὴν κεφαλήν, ἕως ἡ μήτηρ προσδραμοῦσα μανίσιν αὐτόν, καὶ ἡ φλὸξ ἅμα τοῦ ὕπνου διεσκεδασθεῖσα ἠφανίσθη. τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν. ἃ δὲ περὶ τοῦ βασιλεύσαντος

cius fortuna cognita, paulo post eam manumisit, eiq; præ cunctis mulieribus maximã semper beneuolentiam & honorem exhibuit. Ex hac Ocrisia etiamtum ancilla natus est puer, cui mater enutrito propriũ & gẽtilitium nomen imponit Tullium, a patre: appellatiuũ vero, Seruium, de præsenti conditione sumptum, quod in seruitute eum peperisset. quod nomen si transferre in Græcũ sermonem velis, Seruius fuerit Δούλιος. Circumfertur & alia de natalibus eius narratio, quæ ortum eius fabulosius effert. ea (si diis & geniis tales placent fabulę) in hanc sententiã apud multos Romanæ historiæ scriptores exstat. e foco regio, vbi a Romanis cũ alia sacra solent fieri, tum cœnarũ litari primitiæ, supra flammas exstitisse virilis membri speciem. id primã conspicatam Ocrisiã, quę ex more liba eo tulerat, statim regibus indicasse. Ibi cum Tarquinius audito primũ, deinde etiam viso prodigio in admirationẽ venisset, Tanaquilem vxorem, & alioqui sapiẽtem, & diuinandi scientia nulli Etruscorũ secundam, dixisse *solam soli*, fatale esse vt e foco regio maior homine proles nasceretur, ex ea fœmina quæ cum spectro illo concumberet. id cũ confirmassent alii quoq; prodigiorũ interpretes, placuisse regi, eã cum spectro coire, cui primæ apparuisset: ac mox mulierẽ nuptiali ornatu excultam in ędem illam in qua portentum apparuerat, inclusam fuisse solã: congressamq; cum quopiam deo vel genio: siue is Vulcanus fuit, vt *vulgaris* est opinio, siue familiaris Lar: postquam is disparuit, grauidam factam, legitimis mensibus exactis peperisse hunc Tullium. Hanc fabulã, cum parũ fidei habere videatur, aliud in eodem visum, mirabile & inopinabile, minus incredibilẽ efficit. cũ enim aliquando circa meridiẽ in regio thalamo cõsedisset, somnoq; oppressus esset, flãma e capite ipsius emicuit: idq; non tantũ mater eius, & regina, quæ per thalamũ inambulabant, inspectarunt, sed etiã omnes qui cũ mulieribus fortẽ aderãt: nec prius totũ eius caput flãma collucere desiit, q̃ a matre accurrẽte excitaretur. quo facto, flãma simul cũ somno dispersa euanuit. Atq; hæc sunt quæ ferũtur de eius origine. Quæ vero ante imperium

gessit memorabilia, ob quæ & rex illiũ admiratus est, & populus ei secundũ a rege honorẽ tribuit, sunt huiusmodi. *Pene* puer adhuc primo bello Etrusco, quod auspiciis Tarquinii gestum est, in equestrib. pugnis tã insignem præbuit operã, vt statim exinde celebraretur, & primus omnium fortitudinis præmia cõsequeretur. altera deinde in eandẽ gentẽ expeditione, cũ acre prœliũ cõmissum esset ad Eretũ oppidũ, fortissimus omniũ iudicatus, rursus a rege fortitudinis corona decoratus est. anno aũt ætatis ad summũ vigesimo, præfectus auxiliis quæ socii Latini nominis miserãt, in subigendis Etruscis multũ adiuuit Tarquiniũ. Primo bello Sabino magister equitũ profligauit equitatum hostiũ: & vsq; Antemnam vrbẽ protectus, ex eo quoq; prœlio fortitudinis palmam reportauit. In aliis etiam multis cũ hac ipsa gente conflictibus, nũc equitũ nunc peditũ dux, semper declarauit eximiã animi generositatem, & præ ceteris coronas assecutus est. ac demum perdomito hoc hoste, deditisq; Sabinorũ oppidis, visus Tarquinio fuisse potissima caussa huius quoq; ad imperiũ accessionis, victricibus coronis ab eo redimitus est. In ciuilib. quoq; negotiis intelligẽtia & prudentia fuit singulari: & concepta mente cõsilia oratione vt quiuis alius efferre poterat: nec minus sese cuiuis fortunæ & quibuslibet morib. accõmodare. ac ,pterea suffragiis populi Romani e plebeio ascitus est in patriciorũ ordinẽ, sicut ante Tarquinius, atq; ante hũc ipsum Numa Põpilius. Rex *ipse* generũ sibi asciuit, iuncta ei filiarũ altera: & siquid per se morbo senectutis impeditus obire non posset, huius opera vtebatur, non in domesticis tantum, verumetiam in publicis negotiis: in quibus omnibus fidem suam ac iustitiæ studium probauit: nec referre putabant ciues Tarquiniũs ne rempublicam curaret an Tullius. adeo deuincti erant eius beneficiis. Ergo cum & ingeniũ eius ad imperii gubernacula satis esset comparatũ, & fortuna multas ei atq; amplas occasiones obtulisset, simulatq; Tarquinius (vt superiore libro exposui) per insidias occisus est ab Anci Marcii filiis, paternum principatum recipere conantibus, visus est sibi ad

διεπραξατο λογου ἀξια, ἐξ ὧν Ταρκυνιος τε αὐτον ἠγαθη, καὶ ὁ Ῥωμαιων δημος τῆς μετ' Βασιλεα ἀξιας ἡμῆς, τοιαδε. παις μὲν οὖν ἐπι τῇ προτερᾳ στρατειᾳ, ἡνικ' ὅτι Τυρρηνοις ὁ Ταρκυνιος ἐστρατευσεν, ἐν τοις ἱππευσι τεταγμενος, οὕτως ἔδοξεν ἀγωνισαμενος καλως, ὥστε παρευθυς ἀριστευειν δοκων· ἔπειτ' ἑτερας γενομενης ὅτι ὦ αὐτος ἔθνη στρατιας καὶ μαχης καρτερας περὶ πολιν Ἤρηζον, ἀνδροφοναις ἀπειρων φανεις, στεφανοις αὖθις ἀριστειας ὑπὸ τοῦ βασιλεως ἐκοσμηθη. ἔτι δὲ νεανικωτερος εἰκοσι μαλιστα, τῆς συμμαχικῆς στρατιᾶς ἀπεδειχθη δυναμεως ἐν Λατινοι ἐπεμψαν, καὶ συγκαλεκτησαι βασιλεῖ Ταρκυνιῳ τὸν τῶν Τυρρηνῶν ἀγχιμον· ἔν τε τοῖς προς Σαβινους πολεμῳ τοῖς προτερῳ συστασιν, τῶν ἱππεων ἀποδειχθεις ἡγεμων, ἐπρεσβευετο τοὺς τῶν πολεμιων ἱππεις· καὶ μεχρι πολεως Ἀντεμνης ἐλασας, τὰ ἀριστεια καὶ ἐν ταυτῃ τῇ μαχῃ ἔλαβεν· ἑτερας τε πολλας προς ὁ αὐτὸ ἔθνος ἀγωνισαμενος μαχας, ὁτε μὲν ἱππεων ἡγουμενος, ὁτε δὲ πεζων, ἐν ἁπασαις ἐφαινη ψυχὴν ἄριστος, καὶ προτος ἐστεφανουτο τῶν ἀγων. καὶ ὅθεν ἤδη πυρεξη Ῥωμαιοις εἰς ὑποτασιν τε καὶ κοσμησιν τῶν πολεων ὁ ἔθνος, ἀπιωτατος εἶναι δοξας Ταρκυνιῳ καὶ ταυτης τῆς δυναστειας, τοῖς ὀλιγιστοις στεφανοις ἀνεδειτο ὑπ' αὐτου. ἐν δὲ καὶ φεγιησαι τὰ πολιτικὰ σωφρονεστατος, καὶ λογῳ τὰ βουληθεντα ἐξενεγκειν οὐδενος χειρων, ἁπασαις τε ἁρμοσαι τῇ τυχαις καὶ πανταχοῦ ἐπιτηδειωσαι τρόπῳ δυνατωτατος. καὶ ἀφ' ταυτα Ῥωμαιοι μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ δημου μεταγαγειν ἠξιωσαν εἰς τοὺς πατρικιους ψηφοις ἐπενεγκαμενες, ὥσπερ Ταρκυνιόν τε προτερον, καὶ ἐπι προτερου τοῦ Νομᾶν Πομπιλιον· ὁ δὲ βασιλεὺς κηδεσην ἐποιησατο, τὴν ἑτεραν τῶν θυγατερων ἐπιδοὺς· καὶ πολυν χρονον ἀφ' νοσοις ἢ γηρας ἀδυνατος ὢν ὅπως τελευτησῃ διέσωσε, τοσουτον προσετιθει, οὐ μονον τὴν οἰκειαν ὅπως βεπων, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ τῆς πολεως διοικεῖν αὐξιων. ἐφ' οἷς ἅπασιν ἐζηλωθη πιστος καὶ δικαιος. καὶ οὐδὲν ὤοντο ἀφ' φερειν οἱ δημοται Ταρκυνιον ὑπαμελεσθαι τῶν κοινῶν ἢ Τυλλιον· οὕτως ἐξεπαθησαν ὑπ' αὐτου ταις διεργεσιαις. φυσεως τε δὴ μεγαληφοῦς ἀπορρεοντος προς ἡγεμονιαν καὶ τεκμαιρομενης οὖν ὁ ἀνηρ, καὶ τοῖς προς τῆς τυχης ἐρρηκοσι πολλας καὶ μεγαλας ἀφορμας, ὅπως τελευτησαι σωεβη Ταρκυνιον ὑπο βαλομενα ὑπὸ τῶν Ἄγκου Μαρκίου παιδων, ἀνασωσασθαι τὴν τοῦ πατρος ἀρχὴν βουλομενων, ὡς ἐν ταυ προ τοῦ τοῦ δεδηλωκα λογῳ, δοξας ὑπὸ τῶν προγονων αὐτων ὅτι τῶ βασι-

βασιλεον καλεσας ἀρχειν, δραστηριος ὢν ἀνηρ, οὐκ ἀφῆκεν ἐκ τῶν χερῶν τὴν ἡγεμονιαν· ἢ συγκαταστησαμενος τὴν ἡγεμονιαν αὐτῳ, καὶ πολυν χρονον αἰτια γενομενη τῶν ἀγαθῶν, ἢ δὲ τελευτησαντος βασιλεως ἐν γαμῃ, γαμβρῷ τε συλλαμβανουσα ἰδιῳ, καὶ ἐκ πολλῶν συνειδυια γνῶμα θεσφατων ὅτι βασιλευσει Ῥωμαιων τὴν ἀνδρα ἐκεῖνον εἱμαρτο. ἔτυχε δὲ αὐτῇ νεανιας μὲν υἱος προ πολλου τελευτησας χρονῳ, παιδια δὲ δυο ἐκεινου δυο νηπια καταλιπομενα. ἐνθυμουμενη δὲ τὴν περὶ τὴν οἰκειαν ἐρημιαν, καὶ φοβουμενη μὴ κατα φονες οἱ Μαρκιοι τὴν ἀρχὴν ἀφαιρωνται τὰ παιδια, καὶ παρ' τὸν βασιλικὸν συνθηκαν ἀφανισωσι, πρῶτον μὲν τους τῶν βασιλειων θυρας ἐκλεισε, καὶ φυλακας ἐπ' αὐτοις ἐπεστησε, διακελευσαμενη μηδενα παριεναι μητε ἔσω μητε ἔξω. ἔπειτ' ἐκ τῶν δωματιων πολυας ἐξιεναι κελευσας τοὺς ἀνδρας, ἐν ᾧ τὴν Ταρκυνιον ἠμυδιηπτα ἔθεσαν, τὴν δὲ Ὀκρισιαν καὶ τὴν Τυλλιον καὶ τὴν θυγατερα συνοικουσαν ᾧ Τυλλιῳ καταβοῦσα, καὶ τὰ παιδια ὑπὸ τὴν στεφανὴν ἐνεθυμουμενη κελευσας, λεγει προς αὐτους· " Ταρκυνιος μὲν ἡμιν, ὦ Τυλλιε, ὁ βασιλευς, παρ' ᾧ " στεφανης καὶ παιδειας ἔτυχες, ἀπιωτων μαλιστα φιλων " σε καὶ συγενων τιμησας, ἀνοσια παθων ἐκ πεπληρωκε " τὴν ἐαυτου μοιραν, ὅτε προς τὴν ἰδιων προγαμματων δυσ- " θεμενος οὐδεν, ὅτε προς τὴν τοινων καὶ πολιτικων ὑπο- " σημανας, ἀλλ' οὐδε ἀπαλλαγεντα τινα ἡμῶν οὐδε προσ- " αγορευσας τοὺς ἐρατους ἀπασμους δυνηθεις. ἔρημα " καὶ ὀρφανὰ τὰ δυστηνα τουτι παιδια καταλειπεται, " κινδυνον οὐ τὴν ἐλαχιστον ὑπὲρ τὴν ψυχην φερεται· εἰ " γὰρ ὅτι Μαρκιοις τοῖς ἀνελουσι τὴν πατρωον αὐτων, " τὰ τὴν πολεως ἔσται προσιμεσθα, τὴν οἰκειον ἀπολεσω- " ται τὴν ὑπὸ αὐτων· ἔσται τε οὐδ' ὑμιν ἀσφαλης ὁ " βιος οἷς συνεβουλευσατο Ταρκυνιος τας ἑαυτῆς θυγατερας, " ἐκεινοις ὑπαρξουσιν, ἐαν οἱ φονευσαντες αὐτου τὴν ἀρ- " χὴν καταλαβωσιν, οὐδὲ τοῖς ἀνδρασι αὐτου φιλοις καὶ συν- " ηθεσιν, οὐδ' ἡμιν ταῖς ἀθλιαις γυναιξιν· ἀλλὰ πανταχοῦ " ἡμας φανερως τε καὶ κρυφα πειρασονται διολεσαι.

156 " Ταυτα οὖν ἐνθυμουμενοις ἡμας δει μὴ περιορᾶν τοὺς " ἐκεῖνον ἀποκτειναντας ἀνδρας ἀνοσια, καὶ πασιν ἡμιν " ἐχθροὺς τοσουτῳ ἀρχὴν κτησαμενους, ἀλλ' ἐναν- " τιουσθαι καὶ κωλυειν νυν μὲν ἀπατῃ καὶ δολῳ χρησα- " μενοις· τουτων γὰρ ἐν τῷ παρεοντι δει· ὅταν δὲ τὰ " προτερα ἡμιν χωρησῃ κατ' νουν, τοτε καὶ ἐκ τοῦ φανερου " πασῃ δυναμει καὶ μετ' ὅπλων αὐτοις ὁμοσε χωρησω- " μεν, ἐαν γε καὶ τουτων δεησῃ, βουληθεντων ἡμῶν " προσηκειν νυν ἃ δει. ἵνα δὲ ταυτ' ὦσι, προτερον μὲν " κρυπτωμεθα τὸ βασιλεως θανατον, καὶ προς ἁ- " πανταχοῦ ἀξενεχθειν προσκοπουμεν ὅτι πληγὴ

regnum ab ipsa republica vocari; & vt vir industrius non emisit hanc occasionem e manibus. Porro in asserendo imperio affuit ei, atque adeo omnium ei bonorum auctor fuit defuncti regis vxor, quæ genero fauebat, & e multis portentis cognouerat in fatis esse vt is vir ad regnũ Romanum peruenireret. erat autem iamdudum orbata filio iuuene; ac duo ex illo superstites erãt infantuli. quare desolatam familiam cogitans, & verita ne Marcii regno potiti pueros tollerent, omnemque cognationem regis exstinguerent, primum regia clausa custodes adhibuit necui vel aditus pateret vel exitus. deinde iussis reliquis omnibus excedere cubiculo in quo Tarquinium feminecem deposuerant, Ocrisia *tantum* cum Tullio coniugeque ipsius sua filia retentis, & accitis cum pueris nutricibus, sic eos affata est: Vides Tulli regem nostrum Tarquinium, qui te alumnum suũ præ omnib. amicis & cognatis in honore habuit, impiorum manibus adductum ad fatalem terminum, prius quam vel domesticas res disponere, vel ,pipicere publicis, vel nostrum cuiquam extremum vale dicere potuerit. supersunt hi miseri pueri, orbi & destituti: quorum incolumitas in maximo nunc versatur discrimine. nam si ad Marcios aui eorum interfectores peruenerint reip. gubernacula, miseris modis eis peiundum est: ac ne vobis quidem vita in tuto erit, quib. Tarquinius maluit quam illis locare filias, si paricidas regno potiri patiemini; omnesq; cognatos & amicos idẽ inuoluet periculum: ne nobis quidem parcetur miseris mulieribus, sed omnes nos clamque palamque conabuntur illi perdere. Hæc consideranda sunt nobis, nec negligendi qui & illum nefarie interemerunt, & nobis omnibus, si tanto potientur imperio, infensissimi futuri sunt hostes; sed obsistendũ, & impediendum astu primũ, quãdo præsens rerũ status ita postulat: deinde postquam primus conatus nobis successerit, aperte iã & armis eos pro viribus adoriemur: si tamen his opus erit; modo ne pigeat nunc quæ facienda sunt facere. Quanã hæc? Ante omnia regis mortem occultemus, spargẽdo famam nullum acceptum

esse vulnus letale: medici quoq; promittãt se intra paucos dies illũ pristinæ sanitati restituturos: quo facto ego, pgressa, ad populũ quasi regis nomine mãdata referam: cõmittere eũ curam & custodiã tam pprię domus quã reipublicæ, interim dũ ipse e vulneribus conualescat, alteri generorũ: tuumq; nomẽ edam, Tullia: ac populus nõ grauate, sed lubẽter feret, tuæ curæ vrbẽ cõmitti, cuius fidei & antesæpenumero cõmissa fuit. ita præsenti discusso periculo, (nihil .n. amplius pollebunt inimicorum vires, si diuulgetur regẽ viuere) tu accepta cũ fascibus etiã armorum potestate, voca insidiatores Tarquinii vitę in populi iudiciũ, primosq; omniũ Marcii filios, & ius in eos stringe. qui si comparuerint, plectito eos capite: sin, quod potius facturos arbitror, caussam deseruerint, perpetuo exsilio & bonorum proscriptione mulctato. ac tũ deniq; ad res imperii componendas versus, comitate atq; *omnib.* humanitatis officiis cõciliabis tibi fauorẽ multitudinis. præcipue vero cura nequid delicti cõmittatur; egenosq; ciues beneficiis & largitionibus demerere. post hæc vbi vilum fuerit tẽpestiuum, dicemus regẽ defunctum, & palam funus ei faciemus. *Postremũ est quod* mihi abs te licet meo iure petere, vt quãdo a nobis enutritus & institutus es, omniaq; a nobis accepisti bona quæ filii solẽt a parentibus, & vitam degis cũ nostra filia, si ad regnũ quoq; peruenire tibi dabitur, mea gratia, quę te hac in re iuui, pueris istis paternã exhibeas beneuolentiã: & cũ ad virilem ætatẽ venerint, administrandæq; reipublicæ pares fuerint, maiorem natu Romanis pręficias. His dictis, puerisq; altero post alterũ in generi ac filiæ vlnas impositis, & concitata ex vtrisq; magna cõmiseratione, mature cubiculo egressa, domesticos iussit parare curationi necessaria, simulque cõuocare medicos. cumq; per noctẽ superuenientem interquieuisset, mane, cum frequens ad regiã multitudo cõflueret, prodiit in cõspectum fenestris adstans quæ in viã fores præteruntẽ spectabãt: ac primũ circumstãtib. indicauit capitaliũ in regẽ insidiarũ auctores, submissosq; ab eis facinoris ministros vinctos pduxit. atq; vt vidit multos eũ casum lamentari, & ὡδε μιᾶδ ἔχει κακίστου· οἵτε ἰατροὶ λεγόμενοι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐτὸν ἀποδείξειν ὑγιῆ· ἔπειτ' ἐγὼ παρελθοῦσα εἰς τὸ μέσον τοῖς τε ὄχλοις ἐρῶ τοῖς τε Ταρκυνίοις μὴ τὸν τοῦτο ἐπιστήσαντος, ὅτι πολίτων ἐπιδείκνυσιν ὁ πατὴρ ἐπιμελητὴν καὶ φύλακα τῆς ἰδίων καὶ τῆς κοινῶν, ἕως μὲν αὐτὸς ὑγιὴς ὢν τῆς βαρυῆ νόσου), τὴν δ' ἄλλην ὄνομα, ὦ Τυλλιε· ἔξεστι δὲ οὐκ ἄκοινοι Ῥωμαίοις, ἀλλὰ βουλομένοις ὑπὸ σου τὴν πόλιν ὑπεξεπτύεσθαι, ὑφ' ὃ πολλάκις ἤδη καὶ πρότερον ἐπεξεπτύθη. ὅτου δὲ τὸν παρόντα κίνδυνον ἀφικόμεθα σώσομεν· οὐδὲν γὰρ ἔτι τῆς ἐπιφανοῦς ἔξεστι ἰσχυρὸν, ζῶν τῶν βασιλέως ἀγγελομένου· πολλαχοῦ τοῦ τε ῥάβδους καὶ τὴν τῶν ὅπλων δόξαν, κἀλῆ τὸν βουλόμενον ἀποκτεῖναι Ταρκύνιον ὑπὲρ τῆς δήμου, ἀπὸ τῆς Μαρκίου παίδων ἀρξάμενος, καὶ πρόσθεν αὐτοῖς δίκας. ἀμφησταμένους δὲ τούτοις ἀπωλίας, ἐὰν μὲν ὑπομείνωσι τὰς κρίσεις, θανάτοις· ἐὰν δὲ ἐρήμοις ἀφῶσιν, ὁ μᾶλλον αὐτοῖς οἶμαι ποιήσειν, ἀφυγίαν καὶ δημεύσας τῆς ὑπαρχόντων, καθίσασι ἤδη τὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὁμιλίας τε φιλανθρώποις ἀναλαμβάνων ὁ πλῆθος, καὶ τὸν μηδὲν ἀδίκημα φυέας πολλὰ ἔχων φροντίδα, καὶ τοὺς ἀπόρους τῆς πολιτῶν εὐεργεσίαις ποιῶν καὶ δωρεαῖς ἐπαγόμενος· ἐπειθ' ὅτου καιρὸς ἡμῖν εἶναι δοκῇ, τότε λέγωμεν τὸν ἀπολεθηκέναι Ταρκύνιον, καὶ καταφανῆ αὐτὸν ποιῶμεν ἀπὸ τῶν φανερῶν, δίκαιος δ' εἶ, Τύλλιε, καταφεῖς τε ὑφ' ἡμῶν καὶ παιδευθεὶς, καὶ πόνων μετεχομένων αἰτᾶθαι ὅσων τοῖς μήτε τοῖς τε καὶ παῖσι ἡμῖν μεταλαμβάνουσι, καὶ συγκατεῖ σωσοικῶν ἡμετέρᾳ, ἐὰν δὴ καὶ βασιλὰς ἐπὶ γῆν Ῥωμαίων, ἐμοῦ γε ἕνεκα τῆς εἰς τοῦτό σοι συναγωνιζομένης, παῖς εὔνοιαν τοῖς παιδίοις τοῖσδε παραδόσθαι· ὅτου δὲ εἰς ἄνδρας ἔλθωσι καὶ τὰ κοινὰ πρᾶξαι ἱκανοὶ γένωνται, τὴν πρεσβύτερον αὐτῶν ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων ἡγεμόνα. ταῦτ' εἰποῦσα καὶ τῆς παιδίων ἑκάτερον εἰς τὰς ἀγκάλας ἐμβαλοῦσα τοῦ τε γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατρὸς, καὶ πολὺ δὲ ἀμφοτέρων κινήσασα οἴκτον, ὅλῃ καιρὸς ἦν, ὀξὺ ἦλθε τοῦ δωμαΐου, καὶ παρήγγειλε τοῖς εἴδον ὑβρεπῆ τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν ἰατρικήν ποιῆσαι, καὶ τοὺς ἰατροὺς συγκαλῆσαι. ἀμφιποῦσα δὲ τὴν μεταξὺ νύκτα, τῆς κατόπιν ἡμέρας πολλοὶ πρὸς τὰ βασίλεια συνδραμόντος ὄχλου, προῆλθεν εἰς τὸ μέσον τοῖς θυείσιν ἐπισταῖσα τοῖς φερούσαις εἰς τὸ πρὸ τῶν θυρῶν γενόμενον, καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσε τοῖς παροῦσι τὸν βουλόμενον τὴν βασιλῆ τὸ φόνον, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἔργου ἀποσταλέντας ὑπ' αὐτῶν δεδεμένους παρήγαγε· ἔπειθ' ὡς οἱ δὲ πολλοὶ ὀλοφυρόμενοι τὸ πάθος, καὶ τοῖς δεδραχότων ἀπεφαίνετο μόνοις, τελευτῶσα εἶπεν ὑδὲν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀναγκαίων ὑπεβαλόμην γενόμενα, οὐ δεινοῖς ἀποκτείναι Ταρκύνιον. ἀταπεινῶς δ' ἀπαγόντων τὸν λόγον δεξαμένων, τότε τὸν Τύλλιον αὐτοῖς ἐκόσμησαν, ὡς ὑπὸ βασιλέως ἐπίτροπον ἀπαγόντων τὲ τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀποδεικνύμενον, ἕως μὲν αὐτὸς ῥάσῃ. ὁ μὲν οὖν δῆμος ἀπηλλάττετο γηθόμενος εἰ μηδὲν πέπονθεν κακὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ μέχρι πολλοῦ τὴν δόξαν ἔχων ταύτην διετέλει. ὁ δὲ Τύλλιος ἐκομᾶτο χείρα περὶ αὐτὸν ἔχων, καὶ τοὺς ῥαβδούχους ἐπαγόμενος τοὺς βασιλικοὺς, παρῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ τοὺς Μαρκίους ἐκήρυττεν ἥκειν ὑφέξοντας δίκην· ὡς δ' οὐκ ὑπήκουον, ὑπεκηρύξας αὐτοῖς αἰδίοις φυγὰς, καὶ τὰς οὐσίας ἀνῆγε εἰς τὸ δημόσιον, ἀσφαλῶς ἤδη καλέσας τὴν Ταρκυνίου ἀρχήν. βούλομαι δ' ὑπισχόμενος τὴν ἐξῆς λόγον, ἀποδιδόναι τὰς αἰτίας δι' ἃς οὔτε φαβίῳ συγκατεθέμην, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἱστορικοῖς ὅσοι γράφουσιν ἑτέροις τοὺς καταλελοιπότας παῖδας ὑπὸ Ταρκυνίου ἵνα μὴ ζῶντες τὴν ἐκείνας ἐλυμαίνοντο τὴν ἰσοτίμειαν ἀμεδιάζειν ὑπολαβόντες, οὐχ ἑτέροις ἀλλ' ἑαυτοῖς γράφοντα τοὺς παῖδας. πολλαπασῶν δ' ἀπεικότως καὶ ῥαθύμως οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν ταύτην ἀξιοῦσι τὴν ἰσοτίμειαν, οὐδὲν ἀξιοῦντες τῶν αἱρεθέντων αὐτῶν ἀδυνάτων τὲ καὶ ἀτόπων· ὧν ἕνεκεν ἐγὼ πειρήσομαι ποιῆσαι φανερὸν δι' ὀλίγων. Ταρκύνιος οὐκ Τυρρηνίας μετοικίσας τὴν οἰκίαν μεταπεμψάμενος ὅλον, ἐν τῇ κεφαλῇ δ' φερομένῃ ὑπάρχων ἡλικία. πολλὴ δὲ καὶ δὴ ἤδη καὶ ἀρχὴν καὶ τὰ κοινὰ πρᾶξαι ἀξιῶν, παραδιδοὺς καὶ τὴν ἄπαρσιν ἐκεῖθεν πεποιημένος, οὐχὶ δ' μηδεμιᾶς ἐν τῇ πόλει ὑμῖν μεταλαμβάνῃν. ἕτερος μὲν οὖν ἂν τις αὐτὸν ὑπέθετο καὶ τελευτῶν ἔχοντα τοῦ λαπτὸν ἔτος, ὅτε ἀπῆρεν οὐκ Τυρρηνίας· ἀπὸ ταύτης δ' οἱ νόμοι καλοῦσι τὴν ἡλικίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς ἀρχὰς τὲ καὶ πρᾶξαι βουλομένοις τὰ κοινά· ἐγὼ δ' ἐπὶ νεώτερον αὐτὴν ὑποτίθημι πεῖσε ὅλοις ἔτεσι, καὶ ποιῶ χρὴ εἰκοσὸν καὶ πέμπτον ἔτος ἀπαιτήσαντα. καὶ μὴν ὅτι γνώμην Τυρρηνίδα ἐπηγάγετο, ἐὼ ζῶντος ἐπὶ τῶν παῖδας ἔγημεν, ἀπόδοσις ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἰσοτίμειας. παραγενεῖ δ' εἰς Ῥώμην Ἄγκου Μαρκίου βασιλεύοντος, ὡς μὲν Γέλλιος ἱστορεῖ, χρὸν τὴν πρόπαν ὀνόματον τὴν βασιλείας· ὡς δ' Λικίννιος γράφει, χρὸν τὴν ὄδδον. ἔστω δ' χρὸν τὴν ἐλευθεῖς τὴν ὀνόματον καθ' ὃν γράφει Λικίννιος, καὶ μὴ πρότερον. ἐν ὑστέρῳ μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἴη λεγόμενον παραγενόμενος, εἴγε δὴ χρὸν τὴν ἔνναδον ὀνόματον τὴν Ἄγκου δυναστείας ἱππέων ἡγούμενος ἐπὶ τὴν πρὸς Λαβίνοις πόλεμον ὑπὸ τὴν βασιλέως πέμπεται, ὡς ἀμφότεροι λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς. εἰ δὴ παρεγένετο

in facinoris auctores concitari, tandem ait eos nihil infestis consiliis profecisse, quãdo *destinatam animo* Tarquinii cædem perpetrare nequiuerint. Ad hæc verba exhilaratis omnibus, commendat eis Tullium, quasi declaratum a rege omnium tum priuatorum tum publicorum negotiorum curatorem, tantisper dum ipse habeat melius. Itaque populus lætus abiit, ratus regi nihil accidisse mali; in qua opinione diu perstitit. Tũ vero Tullius valida manu stipatus cum regiis lictoribus in comitium progressus, Marcios per præconem citauit in iudicium; cumque non parerent, damnauit exsilio perpetuo, bonis etiam eorum in fiscum relatis; atq; ita iam tuto regnabat pro Tarquinio. Nũc priusquam ad vlteriora narratio trãseat, caussa mihi reddenda est cur a Fabio ceterisque historicis, qui hos Tarquinio superstites pueros, filios eius fuisse tradunt, dissentiam; nequis tumultuario stylo scribere, qui nõ filios sed nepotes fuisse dixerim. Omnino enim inconsiderate ac negligenter historiam hanc prodiderunt scriptores Latini, non excussis absurdis & impossibilib. quibus fides ipsorum eleuetur; quæ ego paucis conabor ostendere. Tarquinius ex Etruria cum tota familia migrauit ætate iam matura prudentiæ. cũ enim iam ad imperium & reip. administrationem accedere cuperet, nec ad vllos in vrbe honores admitteretur, emigrasse illinc traditur. Alius igitur aliquis eum diceret tum fuisse vt minimum trigenarium, cum ex Etruria emigrauit; quod hanc ætatem leges magistratib. & negotiis publicis idoneam censeant: ego quinquennium integrum detrahens, xxv anno eum discessisse statuam. Venisse autẽ eum cum Etrusca vxore, quã viuo adhuc patre duxerit, omnes Romani scriptores consentiunt: quorum Gellius, aduentum eius refert in annum Anci Marcii iam regnantis primũ; Licinius, in octauũ. Sit ita vt scribit Licinius. nã si nõ prius, certe posterius nõ venit: quandoquidẽ nono Anci anno ad bellum Latinum magister equitum ab ipso rege missus est, si vtrique scriptori credimus. Quodsi xxv

Tarquinius an filios superstites reliquerit.

annos natus Romam venit, & in Anci amicitiam circa octauum regni eius annum receptus, XVII reliquos cum eodẽ exegit, qui *in totum* regnauit annos XXIIII, ipse vero *successor* XXXVIII, vt omnes cõsentiunt; sequitur vt octogenarius sit mortuus. is enim numerus ex hac supputatione colligitur. Habuisse autem eum vxorem quinquẽnio seiuniorem probabile est, hoc est, cum ipse moreretur, natam annos LXXV. quæ si nouissimum filiorũ peperit anno ætatis suæ quinquagesimo, (vlterius enim non fert vterũ fœmina, sed hic eis est partuum terminus, vt scribunt quib. curæ fuit perscrutari talia) oportet eum filium minimum vigintiquinque annorum fuisse quando patre orbatus est: Lucium vero nõ minus XXVII, qui natu erat grãdior. Ergo Tarquinius nullos infantes reliquit filios ex hac muliere susceptos. Ad hæc si virilem ætatem habuissent filii, nec pater fuisset occisus, nec mater adeo misera & mẽte capta, vt liberis relictũ a patre imperiũ ademisset, & homini alieno e serua nato tradidisset; nec ipsi se filii fraudari paterno regno p ignauiã & socordiã fuissent in ipso ætatis flore, qui vel ad exserẽdam eloquentiã, vel ad rẽ manu gerendã est aptissimus. nec enim illos vel generis nobilitate præcellebat, vel ætatis prerogatiua multum superabat Tullius, quippe qui triennio tantum eorum alterum antecederet. nequaquam ergo sponte regni iure cessuri fuissent. Quin & alia quędam insunt in hac opinione inconuenientia; quæ omnes historiæ Romanæ conditores parum animaduertisse videntur, vno excepto quem paulo post nominabimus. in cõfesso enim est Tullium in occupato post Tarquinii mortem regno attigisse annũ XL. igitur si, quãdo successione fraudatus est grandior Tarquinius, XXVII annorũ fuit, septuagenario maior fuit quãdo interfecit Tulliũ. at scriptores tradũt eum tunc fuisse ætate vigẽtissima: adduntq; arreptũ ab eo Tulliũ *medium*, elatumq; e curia & per gradus deturbatũ: post quod facinus vigesimoquinto demũ anno regno pulsus est: atq; illo ipso anno, suscepto in Ardeates bello, expeditioni dicitur interfuisse, omniaque *imperatoria* munia per se obiisse. quod

μὴν εἰς Ῥώμην οὐ πλείω τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γενομένων ἐτῶν, Ἄγκῳ δὲ βασιλεῦσι κατὰ τὸν ὅλον τῆς ἀρχῆς σύμπαντον φίλος γενόμενος, ἐπτὰ καὶ δέκα διέτελεν ἔτη παρ' αὐτῷ τὰ λοιπά, τέτταρα δὲ τοῖς εἴκοσιν ἐβασίλευσεν Ἄγκος· ἔτη δὲ ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα τὸν βασιλείαν κατέχων, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσιν· ὀγδοηκοντάετης δὴ εἴη ὅτε τελευτᾷ. οὐκ τοῦ συλλογισμοῦ γὰρ τῶν ἐτῶν τοῦτο σημαίνεται ὁ πλῆθος. ἡ γυνὴ δὲ πέντε ἔτεσιν ἐλάττων αὐτοῦ νεωτέρα, καθάπερ εἰκός· ἑβδομηκοστὸν δὴ δήπου καὶ πέμπτον εἶχεν ἔτος, ὅτε ἀπέθανεν Ταρκύνιος. εἰ δὴ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν ἔχαλον ἐκύησεν ἔτος ἕκτον καὶ πεντηκοστόν· τοσοῦτον γὰρ οὐκ ἔτι κυίσκεται τοῦτο τοῦ χρόνου γυνή, ἀλλ' ἔστιν οὗτοι αὐτῶν τῶν ὠδίνων ὅροι, ὡς οἱ τοῦτ' ἐξητακότες γράφουσιν· οὗτοι μὲν οὖν οὐκ ἂν ἐλάττων γενόμενος ἐτῶν πέντε καὶ εἴκοσι τὸν υἱὸν ἔφαλον· ὁ δὲ Λεύκιος ὁ πρεσβύτερος οὐ μείων ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. οὐκ ἄρα νηπίους κατέλιπεν υἱοὺς ὁ Ταρκύνιος οὐκ τοῦτο γενομένας τῆς γυναικός. ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀνδρῶν ἡλικίαν εἶχον οἱ παῖδες, οὔτ' αὐτὸς ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθανεν, οὔτ' αὖ ἡ μήτηρ αὐτῶν οὕτως ἀθλία καὶ θεοβλαβής, ὥστ' ἀφαιρεθεῖσα μὲν τῶν ἑαυτῆς τέκνων οὐ κατέλιπεν ὁ πατὴρ αὐτοῖς ἀρχεῖν, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ καὶ οὐκ δούλῳ γενόμενα 158
νόμῳ χρῆσθαι· οὔτ' αὖ αὐτοὶ παρεῖδον ἀρχῆς ἀποστερούμενοι φαύλως καὶ ῥαθύμως τὸ ἀδίκημα ἔφερον, καὶ ταῦτα ἐν τῇ κραίσῃ τῶν λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανοὶ ἄκμῃ· οὔτε γὰρ δυνάμει προσῆκεν αὐτῶν ὁ Τύλλιος, οὔτε ἡλικίᾳ ἐξιώμαλοι τοῖς πολὺ διήλαθεν, ἀλλὰ τεσσαρσὶ μόνον ἔτεσι θατέρου πρεσβύτερος ὤν· ὥστε οὐκ ἂν γε παρεχώρησαν αὐτοὶ τῆς βασιλείας ἑκόντες. ἔχει δὲ καὶ ἄλλας λύσεις τὸ πρᾶγμα ἀτοπίας, ἃς ἅπαντες ἠγνόησαν οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ συγγραψάμενοι, πλὴν ἑνὸς οὗ μικρὸν ἐρῶ τὄνομα. ὁμολογεῖται γὰρ ὅτι μετὰ τὸν Ταρκυνίου τελευτὴν τοῦ Δαλεβῶν τὸν βασιλεῖαν Τύλλιος ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα κατέχων. ὥστε εἰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπαυξηθείς ἐστιν, ὅτε ἀπεστερεῖτο τῆς ἀρχῆς ὁ πρεσβύτερος τῶν Ταρκυνίων, ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη γενόμενος δὴ ἐν ὅτε τὸν Τύλλιον ἀπέκτεινεν. οὐ κραίσῃ δέ γε αὐτὸν ἡλικία τότε ὄντα τοῦ δεδεδώκασιν οἱ συγγραφεῖς, καί φασιν ὅτι Τύλλιον αὐτὸς ἀράμενος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ φέρων ἔξω κατὰ κρηπίδων ἔξεχεν· ἔνθε ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐκπτώσεις γίνεται πέμπτῳ καὶ εἰκοστῷ μετὰ ταῦτα ἔτει. καὶ τόπῳ τοῦ ἑτέρου πολεμούμενος ἐν τοῦ τοῦς Ἀρδεάτας εἰσάγεται πολέμῳ, καὶ πάντα τὰ ἔργα δι' ἑαυτοῦ τελῶν. οὐκ ἔχει

ἔχει δὲ λόγον ἐν πολέμοις ἐξετάζεσθαι σῶμα ἀνδρὸς ἓξ καὶ ἑπτὰ καὶ βεβιωκότος ἔτη. ἐκπεσόντα τε τῆς ἀρχῆς ἐπὶ πολεμεῖ Ῥωμαίοις, οὐκ ἔλαττον τεσσάρων καὶ δέκα ἐτῶν, αὐτὸς ἐν τοῖς τροπαίοις ἐξεταζόμενος, ὡς φασιν, τοῦδε τὰς κοινὰς τῶν ἀπόντων δόξας, καὶ ὁ τοῦ βίου χρόνος αὐτοῦ πλείων ἀναφαίνεται τῶν ἑκατὸν καὶ δέκα γενομένος ἐτῶν· τοῦτο δὲ τὸ μῆκος τῶν βίων οἱ φέρουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς τόποι. τοῦτο δὴ τὰ ἄτοπα συνιδόντες τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων τινὲς, ἑτέραις αὐτὰ λύειν ἐπειράθησαν ἀτοπίαις, τὰ Τανακυλίδα ποιοῦντες μητέρα τῶν παιδίων, ἀλλά γε μαίαν τινὰ, τοῦ ἧς τοσαύτην παρελήφαμεν ἱστορίαν· ἄνευς δὴ τοῦ πάλιν ὁ γάμος τοῦ Ταρκυνίου μικρὸν ἀπολείπων τῶν ἐτῶν ὀγδοήκοντα· καὶ ἡ τῶν τέκνων γένεσις τοῖς τοῦτον ἔχουσι τὴν ἡλικίαν ἄπιστος. τοῦδε γὰρ ἅπαντες ἴσασι, ὥστε οὐκ πάντως ὀπτιθυμῆσαι τέκνων· ἀλλὰ δυνατέρες εἶεν αὐτοῦ δύο, καὶ αὗται γε ἤδη γεγαμημέναι. τούτων δὴ τῶν ἀδυνάτων τε καὶ ἀπόντων ἕκαστα ὀπτιλογιζόμενος, οὐχ ἡγοῦμαι εἶναι Ταρκυνίου γράφω τοὺς παῖδας, ἀλλ' ἡγούμενος, Λεύκιῳ Γίσωνι τῷ Φρυγὶ συγκαταπεθέμενος. ἐκεῖνος γὰρ οὐ τῶν σπανίων τοῦ γραμματείας τοῦθ' ἱστόρηκε μόνος· εἰ μὴ γε ἄρα γένοιμ' ἂν ἡγούμενος τοῦ βασιλέως οἱ παῖδες, ποιήσῃ δὲ ἡγοῦ· καὶ τοῦτ' ἐῶ αἴτιον τῆς ἀπάτης τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς συγγράφασι τὰς Ῥωμαϊκὰς ἱστορίας. τοιαῦτα μὲν οὖν τούτων, καὶ ἄνευς ἐπιμάθοι ὅτι τῶν ἀπολαπομένων διήγησιν. ὅτῳ δ' ἂν τοῦδε λαβὼν τὸν ὀπτιστὸν τῆς ἡγεμονίας ὁ Τύλλιος, καὶ τὸν ἐπαυρεῖαν τῶν Μαρκίων ἐξελάσας βεβαίως ἤδη τῶν ἀρχῆς ἐνόμιζε κεκρίθαι, τὸν γε βασιλέα Ταρκύνιον ὡς οὐκ τῶν θαυμαστῶν τελευτήσαντα ἔναγχος οὐκκομιδῇ τε πολυτελεῖ καὶ μνήμασι ὀπτισήμοις κατασκευῇ, καὶ ταῖς ἀναγκαίαις τιμαῖς εὐσεβείᾳ, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου γένος, ὡς ὀπτίστοπος ὢν τῶν οὐκ τῶν βασιλείων ἡγοῦς παιδῶν, τὸν τε ἴδιον αὐτῶν βίον καὶ τὰ κοινὰ πράγματα τῶν πόλεως ἀσφαλῶς φυλακῆς τε καὶ φειδοῦς ἐποιήσατο. τοῖς δ' πατρικίοις οὐκ ἐῶν τὰ γινόμενα καθ' ἡδονὰς, ἀλλ' ἠρμάκεσιν καὶ χαλεπῶς ἔφερον, οὐκ ἀξιοῦντες αὐτὸν ἑαυτῷ τινα μηχανήσασθαι βασιλικὴν ἐξουσίαν, μήτε βυάλης ψηφισαμένης, μήτε τῶν δήμων τῶν νόμον ὀπτελεσθέντων. ζωιόντες τε πολλάκις οἱ πλείστον δὲ αὐτῶν δυνάμενοι, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν καταλύσεως τῶν δεδομένου ἀρχῆς· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς, ἐπειδὴ πρῶτον εἰς οἰκέδριον ἀπὸ τῶν Τυλλίου δυναθῶσιν, δυαιτήσαντα τὴν ἄνδρα τὰς ῥάβδους ἀποθέσθαι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀρχῆς σύμβολα. ὅτῳ δ' τοῦτο γένοιτο), τοὺς καλεῖν μεσοβασιλῆς ἀποδεῖξαι, καὶ δι' ἐκείνων ἐλέσθαι τοὺς ἀρξοῦσιν τῶν πόλεως κατὰ νόμον. ταῦτα δεδογμένων αὐτῶν, ὀπτιγνοῖς ὁ Τύλλιος, ὀπτὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ πρεσπολεῖν τοὺς ἀπόρους

incredibile est de eo qui nonagenario sex annis sit grandior. Exactus etiam regno bellũ cum populo Romano gessit annis nõ minus quatuordecim, ipseq; (vt perhibent) res administrauit: quod cõmuni omnium opinioni repugnat, ac vitæ spatiũ ei centum & decem excedit annos: quam vitæ longitudinem hæ nostræ regiones nõ ferunt. Has absurditates cum quidã Romani historici animaduertissent, aliis eas absurditatibus diluere sunt conati, pro Tanaquile matrem liberorum substituentes quandã Geganiam, nusquam nominatã in historiis. Certe hoc cõiugium Tarquinio non conuenit pene octogenario; nec ea ætate liberorũ procreatio est credibilis. neq; enim prole carebat, vt ardẽti eius desiderio teneretur; sed duę illi erant filiæ, eæq; iam nuptæ. Quare tot simul absurda & impossibilia reputans, pueros istos non filios sed nepotes Tarquinii fuisse scribo, L. Pisonem Frugi secutus, qui solus hoc in Annalib. memoriæ prodidit. nisi forte natura nepotes, adoptione filii regis facti sunt: quod fallere potuit rerum Romanarum scriptores ceteros. Nunc a diuerticulo repetamus institutum narrationis ordinem. Tullius vicaria reip. administratione suscepta, pulsa factione Marcia, firmatas iam imperii habenas ratus, regẽ Tarquinium quasi recens tum ex vulneribus mortuũ magnifico funere extulit, insigniq; monumẽto condidit, & aliis ornauit honoribus: ac deinceps regiorum puerorum tutor habitus, simul patrimoniũ eorum & negotia reipublicæ curabat. id molestũ fuit patriciis, indignãtibus quod ipse sibi callidis machinis asseruisset potestatem regiam, non a senatu decretam, nec acceptã ritu legitimo. quãobrem sæpe potentiores eius ordinis *occultis* cœtibus agitauerunt de abrogando illi principatu vt illegitimo: placuitq; vt cum primum Tullius senatũ indiceret, cogerent eum fasces & reliqua imperii insignia deponere; ac mox creatis interregibus, per illos legitimum regem eligerent. Quo cognito Tullius ad promerendũ plebis fauorem & subleuandos inopes

Tullius e vicario vt rex factus.

adiecit animũ, ſperans ſe illorum ope
retenturum imperiũ. Conuocato igi-
tur populo, & productis in ſuggeſtũ
pueris, talẽ orationẽ habuit. Magna
mihi neceſſitas incũbit, Quirites, cu-
randi pueros hos teneros. Nam auus
eorum Tarquinius orbum me lariſ-
que egenũ exceptũ educauit, nec mi-
nus curauit quam ſuos ipſius liberos,
& matrimonio etiã iunxit mihi filia-
rum alterã; totoq; vitæ ſuæ tempore
me, vt ſcitis, non ſecus ac filiũ amauit
& honorauit. tandẽ poſt *infelicem* il-
lum inſidiarũ caſum, ſiquid humanũ
ſibi accideret, mihi curã nepotũ cre-
didit. quis ergo me religionis erga
deos & iuſtitiæ erga homines oblitũ
non diceret, ſi deſererẽ & proderem
pupillos quibus tam ingentes debeo
gratias? verum nec meæ fidei deero,
nec horum deſeram ſolitudinem;
quantum equidem potero. Æquum
autẽ eſt vos quoq; meminiſſe benefi-
ciorum ab horum auo collatorum in
rempublicam: qui tot Latinorum vr-
bes imperium ſibi vindicantes veſtrę
ſubiecit dicioni; Etruſcos quoq; vni-
uerſos vicinarum gentium potentiſ-
ſimos ſubiugauit, & Sabinos impera-
ta facere coegit: atq; hæc omnia con-
fecit nõ ſine multis magnisq; pericu-
lis. Quapropter quãdiu ipſe vixit, illi
vos decuit pro beneficiis habere gra-
tiam: nunc vero poſtquã fato functus
eſt, illa poſteris eius referenda eſt, ne
cum benefactorũ corporibũs, ſimul
beneficiorũ memoriam defodere vi-
deamini. Sic igitur cogitate, quaſi v-
niuerſi curatores relicti ſitis his pue-
ris; & cõfirmate eis relictum ab auo
imperiũ. non enim æque illis prodeſſe
poteſt mea vnius tutela, atq; cõmune
totius ciuitatis auxilium. Hæc dicere
coactus ſum, quia ſenſi quoſdã in eos
cõſpirare, aliisq; imperiũ tradere co-
nari. Meorũ quoq; vos laborũ me-
miniſſe velim, Quirites, quos pro rep.
ſuſtinui nec paucos nec exiguos: quos
apud ſcientes vos recenſere, neceſſe
non habeo. pro his gratiam quę mihi
debetur, iſtis reponi cupio. non enim
mihi regnum aſtruo, quo tamen non
indignus videor: ſed Tarquinii po-
ſteris opẽ ferẽs, accepi rerum guber-
nacula. quamobrem vos ſupplex oro
ne deſtituatis pupillos qui nunc de
principatu periclitantur; & mox, ſi
primus conatus inimicis ſucceſſerit,

τῶν πολιτῶν ἐβέβαιτο, δι' ἐκείνων ἐλπίζας τὴν ἀρ-
χὴν καθέξειν. καὶ συγκαλέσας ὁ πλῆθος εἰς ἐκκλη-
σίαν, τά τε παιδία προσήγαγον ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ λόγον
ἐδεξήλθε τοιόνδε· Πολλή με ἀνάγκη καλεῖ λέγειν, ἄν-
δρες πολῖται, κηδεσθαι τῶν παιδίων τούτων τῶν νηπίων.
Ταρκύνιος γὰρ ὁ πάππος αὐτῶν ἀπάτορα καὶ ἄπολιν
ὄντα με μεταλαβὼν ἐξέθρεψεν, οὐδὲν ἐν δεέστερον ἀγῶν
τῶν αὐτοῦ τέκνων, καὶ τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων ἔδωκέ
μοι γυναῖκα· καὶ πρὸς τὸν τοῦ βίου χρόνον ὡς ἐξ αὐτοῦ
γεγονότα υἱὸν καὶ φίλον, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε, διετέλε-
σε. καὶ ὅπερ τὰ πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ συνέπεσεν,
εἴ τι πάθοι τῶν ἀνθρωπίνων, ἐμοὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν
παίδων ἐπίστευσε. τίς οὖν πρὸς θεοὺς ὅσιον, ἢ πρὸς
ἀνθρώπους δίκαιον ἐπολιτεύετό με, ἐὰν ἐγκαλί-
πω καὶ προδῶ τοὺς ὀρφανοὺς, οἷς τοσαύτας ὀφείλω χά-
ριτας; ἀλλ' οὔτε τὴν ἐμαυτοῦ προδώσω πίστιν, οὔτε
τὴν τῶν παίδων ἐρημίαν ἐγκαλείψω, τοσοῦτον δύναμιν τῶν
ἐμῶν. δίκαιοι δ' ἐστὲ καὶ ὑμεῖς ἀναμεμνῆσθαι τὰς
εὐεργεσίας ἃς ὁ πάππος αὐτῶν ὁ κοινὸν εὐηργέτη-
σεν, ἐπολίσας μὲν ὑμῖν τὰς Λατίνων τοσούτας πό-
λεις εὐπροσηγόρους τῆς ἀρχῆς, ὑπηκόοις δὲ ποιήσας
Τυρρηνοὺς ἁπάσας μέγιστα τῶν πρὸς οἰκοῦντα δυνα-
μένους, ἀναγκάσας δὲ καὶ Σαβίνων ἔθνος ὑποχείριον
ὑμῖν γενέσθαι, πολλὰ καὶ πάμπολλα ἄπορα ταῦτα καὶ μεγά-
λων κινδύνων κατεργασάμενος. ὅν μὲν οὖν αὐτὸς
ἔζη χρόνον, ἐκείνῳ προσῆκεν ὑμᾶς ὑπὲρ τῶν εὐεργε-
σιῶν χάριτας εἰδέναι· ἐπεὶ δὲ τελευτήκε τὸν βίον, τοῖς
ἐγγόνοις αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδίδωμεν, καὶ μὴ καθορύτ-
τωμεν ἅμα τοῖς σώμασι τῶν εὐεργετῶν καὶ τὴν μνήμην
τῶν ἔργων. δόξαιτε οὖν καινῇ πρώτοις ἐπιδοῦναι κατα-
λελειφθαι τῶν παιδίων, καὶ βεβαιοῦτε αὐτοῖς οὐ ὁ πάπ-
πος κατέλιπεν ἀρχή. οὐδὲν γὰρ τοσοῦτον ἀπολαύ-
σειαν οὐκ τῆς ἐμῆς εἷς ὄντος προστασίας, ὅσον οὐκ τῆς
κοινῆς ἁπάντων βοηθείας. ταῦτα δ' εἰπεῖν ἀνάγκα-
σμαι συνεισαμένοις μοι τὸν ἐπ' αὐτοῖς ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ
τὴν ἀρχὴν ἑτέροις παραδοῦναι βουλομένοις. ἀξιῶ
δὲ ὑμᾶς, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν ἐμῶν μεμνημένους
ἀγώνων, οὓς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ἠγωνισάμην, οὔτε
μικροὺς ὄντων, οὔτ' ὀλίγους, οὓς οὐδὲν δέομαι πρὸς
εἰδότας ὑμᾶς λέγειν, τὰς ἀντὶ τούτων ὀφειλομένας ἐ-
μοὶ χάριτας τοῖς παιδίοις ἀποδοῦναι τούτοις. οὐ γὰρ δι-
δίαν ἀρχὴν ἐμαυτῷ καταστυαζόμενος, οὗς οὐδὲν
ἧττον ἄξιος ὢν βασιλεὺς τυγχάνειν, ἀλλὰ τοῦ Ταρ-
κυνίου γνώμῃ βοηθῶν, τὰ κοινὰ παρέλαβον παρήρημαι. δι-
κέτης δὲ ὑμῶν γίγνομαι μήτε τοὺς ὀρφανοὺς καταλι-
πεῖν, νῦν μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς κινδυνεύοντας· εἰ δ'
ἡ πρότερον πεῖρα τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν χωρήσῃ κατ' νοῦν,

καὶ

καὶ οὐκ τῆς πόλεως ἐξελαθήσομεθα. ἀλλ' ὑπὲρ
μὲν τούτων ὡς ἐγνωκότων ὑμῖν τὰ δέοντα, καὶ ποιήσειν
ὅσα προσήκει, οὐδὲν δέομαι πλείω λέγειν· ἃ δὲ πα-
ρεσκευάσαμαι ποιῆν ὑμᾶς ἀγαθὰ, καὶ ὧν χάριν τὴν ἐκ-
κλησίαν συνεκάλεσα, ἀκούσατέ μου. ὅσοι μὲν ὑμῶν
ὀφείλοντες ἤδη χρέα, διὰ πενίαν ἀδυνατοί εἰσιν ἀ-
ποδοῦναι, τούτοις βοηθεῖν προθυμούμενος, ὅπῃ πο-
λῖται εἰσι καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιλή-
κασι πόνους, ἵνα μὴ τὴν ἰδίαν ἀφαιρεθῶσιν ἐλευθε-
ρίαν οἱ τὴν κοινὴν βεβαιώσαντες, οὐκ τῶν ἐμαυτοῦ χρη-
μάτων δίδωμι διαλύσασθαι τὰ χρέα. ὅσοι δ' αὖ
μὴ ταῦτα δανείσαντες, τούτοις οὐκ ἐάσω πρὸς τὰ
χρέα ἀπάγεσθαι, ἀλλὰ νόμον θήσω, μηδένα δανεί-
ζειν ὑπὲρ σώματος ἐλευθέρας, ἐκκαλούμενος τοῖς
δανείσαις τὰς οὐσίας τῶν συμβαλόντων κρατεῖν. ἵνα δὲ
καὶ τὰς εἰς τὸ δημόσιον γινομένας εἰσφορὰς, δι' ἃς οἱ πέ-
νητες ὑπεβαρυνῶντό τε καὶ ἀναγκάζοντο δανείσματα
ποιεῖν, κουφοτέρους εἰς τὸν λοιπὸν φέρωσι, διμοιρίας τὰς
οὐσίας ἀπόνωμαι κελεύω, καὶ ἀπὸ τοῦ τιμήματος ἑκά-
στου φέρειν τὸν ὑπεύθυνον, ὡς οὐ τῆς μείζονος καὶ δίνο-
μοῦντας πόλεσι πιστεύομεν γενόμενον· δίκαιόν τε
καὶ συμφέρον τῷ κοινῷ τὸν αὐτὸν ἡγούμεθα, τοὺς μὲν πολ-
λὰ κεκτημένους πολλὰ εἰσφέρειν, τοὺς δ' ὀλίγα ἔχον-
τας, ὀλίγα. δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ δημοσίας γῆς ἐν Δρῷ
τῶν ὅπλων κτησάμενοι κατέχειν, μὴ τοὺς ἀναδεστά-
τους, ὡσπερ νῦν, κρείττον, ὅτε χαλεπὸν λαβόντας, ὅτε ὠ-
νῆ κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς μηδένα κτῆσιν ἔχοντας ὑ-
μῶν, ἵνα μὴ θηλύντες ὄντες ἐλεύθεροι, μήτε τὰς ἀγ-
χοτείας κτήσεις, ἀλλὰ τὰς ἰδίας γεωργῆτε. οὐ γὰρ ἀν-
ήνοιτο φθόνημα εὐγενὲς ἐν ἀνδράσιν ἀπορουμένοις
τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων. ὑπὲρ ἁπάντων δὲ ταῦτα
ἔγνων ἴσην καὶ κοινὴν ποιῆν πολιτείαν, καὶ τὰ δίκαια
πᾶσι πρὸς ἁπάντων ὅμοια. εἰς τοῦτο γὰρ ἥκουσί τινες
αὐθαδείας, ὥστε ὑβρίζειν εἰς τὸ δημοτικὸν ἀξιοῦσι, καὶ
μήτε ἐλευθέροις ἠξιῶσθαι τοὺς πένητας ὑμᾶς. ἵνα δὲ
καὶ λαμβάνωσι τὰ δίκαια καὶ ὑπέχωσιν οἱ μείζονες
τοῖς ἐλαττόσιν, ἐξ ἴσου νόμοις θήσομεν κωλύσαι μὲν
τῆς βίας, φύλακας δὲ τῆς δικαιοσύνης, καὶ αὐτὸς οὐ-
δένα χρόνον λύσω τῆς ἀπάντων προνοούμενος ἰσο-
γορείας. τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ, πολὺς ἔπαινος οὐκ
τῆς ἐκκλησίας ἐγένετο, τῶν μὲν, ὅτι πιστὸς εἴη καὶ δί-
καιος περὶ τοὺς δεομένους, ἐπαινούντων· τῶν δ', ὅτι
φιλάνθρωπος καὶ μεγαλόψυχος εἰς τοὺς ἀνιέρους· τῶν
δ', ὡς μέτριος καὶ δημοτικὸς πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους·
ἐπαινούντων δ', ὅτι νόμιμος καὶ δίκαιος ἄρχων, ἀγαπών-
των τε καὶ θαυμαζόντων. ἐξελυθείσης δὲ τῆς ἐκ-
κλησίας, πᾶς ἑξῆς ἡμέρας ἀπογράφεσθαι κελεύσας

ex vrbe quoq; propellentur. Verum
de his, cũ faciẽda & ſciatis ipſi, & pro
veſtro officio facturi ſitis, nihil addã
amplius. Supereſt vt audiatis quid
excogitauerim in veſtrũ cõmodum,
& cuius rei cauſſa vos in concionem
aduocauerim. Quotquot veſtrũ ære
alieno grauati, nõ ſunt ſoluendo
propter inopiã, his ego ſuccurrere para-
tus, quoniã ciues ſunt & multos labo-
res exantlarunt pro patria, ne liberta-
tem amittãt propriam qui publicam
ſtabilierunt, de meo pecuniam dabo
qua ſatis fiat creditoribus. Siqui autẽ
in poſterum a fœneratorib. mutuum
acceperint, eos ob æs *in nexum* duci
non ſinam: caueboq; lege ne fœnera-
torib. ius ſit in libera corpora, ſed cõ-
tenti ſint debitoris facultatibus. Et vt
tributorum in ærariũ collationẽ, qui-
bus pauperes grauati æs alienum fa-
cere coguntur, leuius in poſterũ fera-
tis, volo cenſeri bona omnium, & pro
ſuo quenque cenſu conferre, ſicut in
magnis & bene inſtitutis ciuitatibus
fieri audio. Iuſtũ enim exiſtimo & rei-
pub. vtile, vt qui multũ poſſidẽt, mul-
tum conferant; parũ vero, qui ſunt in
re tenui. Placet etiã mihi agrũ publi-
cum, armis veſtris quæſitum, non ab
impudẽtiſſimo quoq;, vt nunc fit, oc-
cupari, nec gratis acceptum, nec cõ-
paratum pretio; ſed ab iis teneri qui
adhuc inter vos exſortes ſunt; ne mer-
cede ſeruiatis cũ ſitis liberi, vtq; nõ a-
lienos fundos colatis, ſed pprios. ni-
hil enim generoſum poteſt ſapere qui
quotidiani victus penuria premitur.
Præter hæc omnia decreui æquabilẽ
& cõmunem efficere rempublicã, &
cunctorũ ciuium ius æquare. quoſdã
enim tantũ ſibi arrogare audio, vt nõ
vereãtur plebeios cõtumeliis affice-
re, & vos pauperes pro ſeruis habere.
itaq; vt tenuiorib. quoq; cõtra poten-
tiores iure agere liceat, leges ferã quę
pariter omnib. cõueniant, phibentes
violentiã, & tutãtes iuſtitiã: neq; ipſe
vnquã huic æqualitati proſpicere de-
ſinã. Hęc oratio vehemẽter cõcio-
ni placuit, aliis fidẽ ei & gratitudinẽ
erga bene meritos laudantibus, aliis
benignitatẽ & liberalitatẽ in paupe-
res, aliis moderationẽ & popularem hu
miliorũ ſtudiũ; omnib. vero iuſtitiam
& æquitatem viri complectentib. at-
que admirantibus. Dimiſſa concio-
ne, ſequentibus dieb. obęratos iuſſit

dare nomina, qui fidem ſuam apud creditores liberare nequirẽt, ſimulq; aſſcribi quãtum quiſq; deberet: quibus recognitis menſas in foro poſuit, & in omnium conſpectu debitã creditoribus pecuniã dinumerauit. His peractis edictum regium propoſuit, vt omnes qui publicum agrũ priuatim vſurpaſſent, intra certã diem eo decederent; & ciuium qui nulla ſortiti eſſent prædia, deferrẽtur ad ſe nomina: legesq; Romuli & Numæ Põpilii vetuſtate neglectas in vſum reuocauit, & nouas ipſe tulit alias.

Hãc eius adminiſtrationem moleſte ferebant patricii, videtes diminui ſenatus potentiã; *ſtatim*q; mutauerunt conſilium. qui enim prius principatũ vt illegitimũ abrogare illi voluerant, creatisq; interregibus per illos declarare *alium* regem legitimum, iã contenti præſenti ſtatu nil ſatagendũ putabãt amplius. Subibat enim eos cogitatio, ſi ſenatus aliquẽ a ſe electum admoueret regni gubernaculis, fore vt plebs in ferendo ſuffragio aduerſaretur: ſi vero plebi permitteretur libera regis electio, Tullium habiturum omnium ſuffragia, iamque futurum regem legitimũ. Viſum eſt igitur cõſultius, ſinere eũ in principatu ſurreptitio, quem deceptis magis quã perſuaſis ciuibus nõ aperte datum obtineret. Sed nihil profecerũt huiuſmodi rationibus. adeo callidis artib. occurrit eis Tullius, vt vel inuitis eis regnare pergeret. Sparſis enim iam ante rumorib. de patriciorũ cõtra ſe inſidiis, mæſtus & ſordidatus in forum prodiit, comitantibus matre Ocriſia & ſocru Tanaquile, totaq; cognatione regia. ad quod inopinatum ſpectaculũ multis confluentibus, aduocata concione, cõſcenſo tribunali talẽ orationem habuit. Non de Tarquiniorũ puerorum ſecuritate modo agitur, Quirites; ſed iam meæ ipſius ſaluti timere cogor, ne triſte aliquod iuſtitiæ ferã præmium. Appetor enim patriciorũ inſidiis, & indicatũ eſt mihi cõiuraſſe aliquot eorũ in meam perniciem, nulla vel magna vel parua læſos iniuria; ſed quia in plebem fui & eſſe porro volo beneficus, id vero eos male habet, quaſi indignum facinus: fœneratores, qa vos pauperes libertate

τὺς ὑποχρέους, ὅσοι τ῾ πίστιν ἀδυνάτοι ἦσ᾽ φυλάττειν τοῖς ὀφείλουσι, καὶ πόσον ἕκαστος, ὁπόσ᾽ ἂν ἀπογραφὰς ἔλαβε, βαπτέζας θεὶς ἐν ἀγορᾷ, πρώτων ὁρώντων ἀπηλθμεν τοῖς δημοσίᾳς τὰ χρέα. Ταῦτα δηλοποιήσας διέθηκεν ἐν φανερῷ διάταγμα βασιλικὸν, ἐκχωρῆν τ῾ δημοσίας γῆς τὺς καρπουμένους τε καὶ ἰδία καὶ ἔχοντας αὐτὶ ὑπὸ ὠεισμένῳ μνὶ χρόνῳ, καὶ τὺς ὀνόματα κλῆσιν ἔχοντας τῶ πολιτῶν ποιὸς ἑαυτὸν ἀπογράφεσθαι· νόμους τὲ συνέγραφεν ἐν τῶ᾽ ἀρχαίων καὶ παρημελημένων ἀνανεούμενος, οὓς Ῥωμύλος τὲ εἰσηγήσατο καὶ Νομᾶς Πομπίλιος, οὓς δὲ αὐτὸς καθιστάμενος. Ταῦτα δ᾽ αὐτὸ πολλὰ μὴ χαλεπῶς ἔφερον οἱ πατρίκιοι, καταλυομένῳ τ῾ δυναστείαν τ῾ βουλῆς ὁρῶντες, καὶ λογισμοὺς οὐκ ἐπὶ τὺς αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἐναντίους τοῖς ποτέρους ἐλάμβανον. ἐν ἀρχῆς μὲν ὥρμησαν ἀφελέσθ᾽ τ῾ ποιὸ νόμον αὐτὸ᾽ δυναστείαν, ἀποδείξασθ᾽ δ᾽ μεσοβασιλῆς, καὶ δι᾽ ἐκείνων ἐλέσθ᾽ τ῾ κατ᾽ νόμους ἄρχοντα τ῾ ἀρχεῖν· τότε δὲ τέρψιν ὅτι τοῖς παρῶν ὤοντο δεῖν, καὶ μὴ πολυποιήσειν. εἰς πίπτει δ᾽ αὐτοῖς λογισμὸς, ὅτι τ῾ μὲν βουλῆς ὂν αὐτὴ ποιήσοιτο τὸν δημοτικὸν ὅτι τὰ ποιήματα, ὁ δῆμος ἐναντιώσε) τ῾ ψῆφον δώσει· ἐὰν δὲ ὅτι ὁ δῆμος ποιήσοι τ῾ ποιήσεσιν τῶ βασιλέως, ἅπασαν τ῾ Τύλλιον ψηφοφορήσοι, καὶ ποιήσεσθαι τὸν ἀνδρὶ ὃ δικαῖν κατ᾽ νόμους ἀρχεῖν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἄμφω εἶ) κλέπτοντα τ῾ ἀρχεῖν τ῾ ἀνδρα, καὶ τὸν δακρυόμενον τοὺς πολίτας μᾶλλον ἢ πείσαντα καὶ φανερὸς λαβόντα κατέχειν. ἀλλ᾽ οὐδὲν αὐτοῖς ἐγένετο πρὸς τοῦ τῶ λελογισμένων· ὅτα καλεστρατήσησεν αὐτῶν ὁ Τύλλιος, καὶ κατέχε τὶν βασιλείαν ἀκόντων ἐκείνων. καταστάσεις γὰρ ἐν πολλοῦ φήμας λέγεσθαι κατ᾽ τὶν πόλιν, ὡς ὑπὸ βουλόντων αὐτὸ᾽ τῶ πατρικίων, ποιῆλθεν εἰς τὶν ἀγορὰν ἐσθῆτα πεπαραὶ πεπεβεβλημένος, καὶ κατηφὴς, συνοίσης αὐτὸ᾽ καὶ τ῾ μητρὸς Ὀκρισίας, καὶ τ῾ Ταρκυνίου γαμετῆς Τανακυλίδος, καὶ τῆς συγγενείας τ῾ βασιλικῆς ὅλης. ὀχλου δ᾽ συνδραμόντος πολλοῦ ποιὸς δ᾽ ποδόξον τῆς ὄψεως, σκηνήσας συγκαλέσας ποιήλθεν ὅτι δ᾽ βῆμα, καὶ διεξῆλθε τοιοῦτόν τινα λόγον· Οὐκ ἔτι περὶ τῶ Ταρκυνίου παίδων μόνον ὁ κίνδυνος ἐστιν, ἵνα μηδὲν ὑπὸ τ῾ ἐχθρῶν δεινὸν πάθωσιν, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ περὶ τ῾ ἐμῆς δέος ἐπεισέρχεται, μὴ πικρὰς ἀμοιβὰς τ῾ δικαιοσύνης ἀπολάβω. ὑπεβουλεύομαι γὰρ ὑπὸ τῶ πατρικίων, καὶ μεμίσωται μοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀποκτεῖναί με συνωμοσάμενοι, ἀδίκημα μὲν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον εἰργασμένον, ὧν ὑπ᾽ τ῾ δῆμον δι᾽ πεποίηκα καὶ παρεσκευάσαμαι ποιῶν ἀγαθὸ-

» ἀφαιρεθῶσι, ὑπ᾽ αὐτῶν ἀγρεύεσθαι· οἱ δὲ καταν-
» νοσφιζόμενοι τὰ δημόσια, καὶ κατέχοντες ἐν ὑμεῖς
» δι᾽ αἵματος σκήψασθε γένει, ἐκλιπεῖν ἀναγκαζόμε-
» νοι, ὥσπερ τὰ πατρῷα ἀποστερούμενοι· καὶ οἱ τὰ δη-
» λότερα ἀποδιδόντες οἶδε, ἀνάγκῃ τῶ᾽ συμφορῶν
» τῶ᾽ εἰς τὺς πολεμίους, ὅτι εἰσιμήσασθαι τὺς βίους
» ἀναγκασθήσονται, καὶ ἀπὸ τῶ᾽ τιμημάτων τὰς σεω-
» φορὰς (συφορὰν· κοινῇ δὲ σύμπονοι, ὅτι κατὰ
» νόμους γεγραμμένους ἐπιθήσονται ζῆν, τὰ δίκαια δίξ
» ἴσου διδόντες ὑμῖν καὶ λαμβάνοντες, ἀλλ᾽ οὐχ ὥσ-
» περ ἀργυρωνήτοις ποιοῦσι δουλεύειν) τοῖς πένησιν, ὁ ποι-
» ῦσι. καὶ ταῦτα δὴ τὰ ἐγκλήματα συνενέγκαντες εἰς
» ὃ κοινὸν, βεβουλεύκασι καὶ συνωμοσάμενοι κατά-
» γειν τὺς φυγάδας, καὶ τοῖς Μαρκίου παισὶ τὴν βα-
» σιλείαν ἀποδιδόναι, οὓς ὑμεῖς Ταρκύνιον ἀποκτεί-
» ναντες τὸν βασιλέα ὑμῶν, ἀνδρα χρηστὸν καὶ φιλόπο-
» λιν, καὶ τηλικοῦτο δόξαν ἀφαρεσάμενοι ἄρχος, τάς τε
» δίκας ἐρήμους ἐκλιποντες, καὶ φυγὴν ἑαυτοῖς παμβου-
» λόμενοι, πυρὸς καὶ ὕδατος εἴργειν ἐψηφίσασθε· ἔ-
» μελλόν τε, εἰ μὴ δᾶπον ἐμοὶ περὶ τούτων ἐβούλετο μή-
» νυσις, ξενικὴν τινα δυνάμιν ἐπαγόμενοι, νυκτὸς ἔπι
» πολλῆς εἰς τὴν πόλιν καταγεῖν τὺς φυγάδας. τὰ με-
» τὰ ταῦτα πρῶτες ἴσε δήπου, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω, ὅτι
» Μάρκιοι, συλλαμβανόντων αὐτοῖς τῶ᾽ πατρικίων,
» καταγόντες τὰ πράγματα δίχα πόνου, πρῶτον μὲν
» ἐμὲ τ῾ φύλακα τῶ᾽ βασιλέων καὶ τὰς κατ᾽ αὐτῶν ἐ-
» πιβεβεσάμενον δίκας ἔμελλον ἁρπάζεσθαι, ἔπειτα
» τὰ ταυτὶ τὰ παιδία καὶ τὺς ἀνῆρας συγγενῆς τε καὶ φί-
» λους Ταρκυνίου πρῶτας ἀναιρήσεσθαι· γυναῖκας δ᾽ ἐ-
» μῶ᾽ καὶ μητέρας καὶ θυγατέρας καὶ πῶῦ ὃ θῆλυ γέ-
» νος ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ, πολὺ ὃ θη-
» λυδες ἐγένετες ἐν τῇ φύσει καὶ τυραννικόν. εἰ μὲν οὖν ὑ-
» μῖν ταῦτα βουλομένοις ἐστὶν, ὦ δημόται, τὺς μὲν ἀν-
» δροφόνους καθαγὴν καὶ βασιλῆς ἀποδεικνύναι, τὺς δ᾽
» τῶ᾽ ἀνεγετῶν παῖδας ἀξελαύνειν, καὶ τὴν ὑποτ᾽
» πάππου καταλειφθεῖσαν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι, φέρ-
» ε ὁρμὴν τὴν τύχην. ἀλλὰ πρὸς ἀπάντων τε καὶ θεῶν
» καὶ δαιμόνων, ὅσοι τὸν ἀνθρώπινον ἐπιβλέπουσι βίον,
» ἱκέται πάντες ὑμῶν γινόμενοι σὺν γυναιξί τε καὶ
» τέκνοις, αὐτὴ πολλῶν μὲν ὧν ὁ Ταρκύνιος ὁ τ῾ παν-
» δίων πάππος ὃ ποιῶν ὑμᾶς διετέλεσεν, αὐτὴ πολ-
» λῶν δὲ ὧν ἐγὼ αὐτὸς κ᾽ τὴν ἐμαυτῶ δύναμιν ἐγε-
» νόμην ὑμῖν χρήσιμος, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς μίαν ἡμῖν
162 » ταύτην δοῦναι δωρεὰν, φανερὰν ποιῆσαι τ῾ ὑμῶ᾽ αὐτ῾
» γνώμην. εἰ γὰρ ἀξιονικοτέρους ἑτέρους ἑτέρους ὑπειλή-
» φαίτε ἡμῶ᾽ ταύτης τ῾ τιμῆς τυγχάνειν, τὰ μὲν παν-
» δία οἰχήσεται τ῾ πόλιν ὑμῶ᾽ καταλιπόντα, καὶ ἡ ἀνῆ-

priuari & ab eis *in nerium* duci non ſum paſſus; alios, quod cũ publica ſibi vſurparint, & agrum veſtro ſanguine partũ occuparint, ea nũc relinquere coacti, veluti paternis bonis exui videntur. hi dũ aliena iam reddere coguntur, ægertime ferunt quod, cum *prius* a bellicis cõtributionib. fuerint immunes, iam cenſum ſubire, & pro ſuis quiſq; tributib. contribuere tenebuntur. cõmunis autem omnium dolor eſt quod iuxta leges ſcriptas aſſuefient æquo iure vobiſcum viuere, nec tanquã emptitiis aburentur pauperibus, vt *nunc* faciũt. His de cauſſis cõmunicato conſilio coniurauerunt reductis prius exſulibus, *mox* ad Marcii filios regnũ deferre: quibus vos ob necatũ regem veſtrum Tarquinium, virum bonũ & amatorẽ reipublicæ, vt qui cõſcientia tanti ſceleris deſerta cauſſa vltroneo ſeſe damnarint exſilio, igni & aqua interdicendũ iudicaſtis. reduxiſſentq; intẽpeſta nocte ſtipatos cæteris externorũ militũ exſules, niſi mature fuiſſent indicio proditi. cetera ipſi vel me ſilẽte intelligitis, quod Marcii, ſi patriciorum auxilio tam facile rerũ potiti fuiſſent, primũ me tutorem regiorũ puerorum, qui *debitis* eos pœnis ſum perſecutus, arripuiſſent; deinde hoſce pueros & ceteros cognatos atq; amicos Tarquinii cunctos interfeciſſent: vxores autem & matres ac filias noſtras, reliquasq; fœminas, habuiſſent in mancipiorum numero, homines belluini & tyrãnico ſpiritu. Igitur ſi etiam vobis Quirites placet homicidas illos reductos regno præfici, benefactorũ vero veſtrorum poſteros auito principatu fraudatos eiici, feremus fortunam quamlibet. oramus tamen per quicquid vſquam eſt deorum atque geniorum, qui res mortalium inſpectãt, ſupplices vobis vna cum vxorib. & liberis, vt pro plurimis Tarquinii puerorum iſtorum aui officiis, quibus vos demereri perpetuo ſtuduit; proque non paucis quibus ego ipſe, quantum mihi fuit viriũ, prodeſſe laboraui veſtris commodis, reponatis nobis vnicam hanc gratiam, videlicet patefaciatis veſtram ſentẽtiam. Si enim alios quoſpiã digniores quibus hic honor deferatur quam nos ducitis, pueri quidem iſti & reliqua Tarquiniorum cognatio, relicta patria

proficiscentur in exsiliũ; ceterum ego mihi ipsi aliter cõsulam. iã enim satis & ad virtutẽ & ad gloriam vixi: neq; sustinuerim, frustratus vestra beneuolẽtia, qua nihil habeo carius, turpiter apud alios quoscunq; viuere. Accipite igitur hos fasces; &, si ita videtur, date patriciis. ego vobis *amplius* molestus non ero mea præsentia.

Hæc dicentẽ & de tribunali descẽdere parantẽ clamor vndiq; ingẽs excipit, mixteq; lacrymis preces, maneret rerũq; habenas retineret timore posito. deinde subornati quidã, passim turbæ inserti, vociferabãtur creandũ eum regẽ, postulantes vocari ad suffragia curias. a quib. initio facto, mox plebs vniuersa in eandem inclinauit sententiã. Id animaduertens Tullius, occasionẽ oblatam nõ dimisit; se vero gratias illis maximas habere professus, quod beneficiorũ essent memores; maiora insuper pollicendo si rex ab eis declararetur; simulq; diem indicit comitiis, quib. agrestiũ quoq; multitudinẽ vniuersam interesse voluit. Coit curiatim populus, & distribuuntur per singulas curias calculi. Itaq; omniũ curiarũ consensu dignus regno iudicatus, valere iussis patribus cõscriptis, qui nolebãt ratam habere plebis voluntatẽ, vt eis mos erat, principatum obtinuit. Ad hunc modũ regno assumpto, præter alia multa quæ domi *praclare* instituit, bellũ etiam cũ Etruscis gessit magnũ & memorabile. Sed prius acta eius dicẽtur quæ ad reip. ordinationem attinent. Mox vt regnũ adeptus est, agrum publicum diuisit ciuibus qui ob egestatẽ mercede seruire cogebantur. deinde curiatis comitiis leges sanxit de contractibus & iniuriis. erant autem illæ L, quas nunc non est necesse vt enumerem. Vrbi duos colles Viminalem & Esquilinum addidit, singulos iusta oppidi magnitudine: atque ibi loca ciuibus late carentibus ad ædificandum distribuit. ipse quoq; Esquiliis domicilium statuit, loco regionis eius cõmodissimo. Hic regũ vltimus vrbis pomœria protulit, duobus ad quinque colles additis, consultis auspiciis ceterisq; deorum ceremoniis ex legum præscripto peractis. Vlterius non processit vrbis exædificatio, religionib. (vt fertur) non permittentibus. Suburbia quam late vrbi circumfusa sunt, multa illa & magna,

Tullius in republ. quæ gesserit.

Agri publici diuisio.

Vrbis ampliatio.

Ταρκυνίου συνῆψα· ἐγὼ δὲ ἕτερόν τι βουλεύσομαι· ἐπεὶ ἐμαυτῷ βεβίωται γὰρ ἤδη μοι καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδοξίαν ἀπαρεώντως, καὶ οὐκ ἂν ἀξιώσαιμι τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας φθονεῖν, ἣν αὐτὴ πάντων εἰλόμην ἀγαθῶν, ζῆν ἀφρεώς σὺν ἀνθρώποις τισί. προσκαλεῖσθε δὴ τοὺς ῥάβδους, καὶ δότε, εἰ βούλεσθε, τοῖς πατρικίοις· ἐγὼ δ' ὑμῖν οὐκ ἐνοχλήσω πάρων. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ καὶ προσχωρεῖν οἵου τε ὄντος ἀπὸ τοῦ βήματος, κραυγή τε παρὰ πάντων ἐξαίφνης ἐγένετο, καὶ δέησις μεμιγμένη δάκρυσιν, ἵνα μένῃ τε καὶ ἀφανατέχνη τὰ πράγματα, μηδένα δεδικώς. ἔπειτ' ἐξεκέλευστοί τινες διαληφόντες τὴν ἀρετὴν, βασιλέα ποιεῖν αὐτὸν ἀνεβόων, καὶ συναλεῖν τοὺς φεράβας ἠξίουν, ψῆφόν τε ἤτουν. ἀρξαμένων δὲ τούτων, εὐθὺς ὁ δῆμος ἅπας ὅτι τὴν αὐτῆς προαιρέσεως ἐγεγόνει. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Τύλλιος οὐκ ἔτι παρῆκε τὸν καιρὸν, ἀλλὰ πολλὰς αὐτοῖς εἰδέναι φήσας χάριτας ὅτι μέμνησθε τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ ἔτι πλείονα ὑποσχόμενος ἀγαθὰ, ἐὰν αὐτὸν ἀποδείξωσι βασιλέα, προσέφατεν ἡμέραν ἀρχαιρεσιῶν, εἰς ἣν ἐκέλευσε καὶ τοὺς τῶν ἀγρῶν ἀπαντᾶν παρεῖναι. συνεῤῥόντος δὲ τοῦ δήμου κατὰ φυλὰς, ἐδίδου κατὰ μίαν τὰς ψήφους. ἁπάσας δὲ ταῖς φυλαῖς, ἐδίδου τὰς ψήφους. ἁπάσας δὲ ταῖς φυλαῖς κριθεὶς τὴν βασιλείας ἄξιος, χαίρειν τῇ βουλῇ φυλῆς, ἣ οὐκ ἠξίωσεν ἀπικρῶσαι τὰ τῆς δημοτικοῦ πλήθους, ὥσπερ αὐτῇ ποιεῖν ἔθος ἦν, κατέχει τὴν ἀρχήν. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ὅτι τὴν βασιλείαν παρῆλθον, πολλὰν μὲν καὶ δικῶν πολιτευμάτων εἰσηγήσης ἐγένετο, μέγαν δὲ καὶ λόγου ἄξιον πρὸς Τυρρηνοὺς ἐπολέμησε πόλεμον. ποιήσομαι δὲ περὶ τῶν πολιτευμάτων αὐτῶν πρότερον τοὺς λόγους. εὐθὺς ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, διένειμε τὴν δημοσίαν χώραν τοῖς ἀπηλλοίοις Ῥωμαίων· ἔπειτα τοὺς νόμους τούς τε Σωνωμαλικοὺς καὶ τοὺς περὶ τῶν ἀδικημάτων ἐπεκύρωσε ταῖς φεράβαις· ἦσαν δὲ πεντήκοντα τὰ ἀριθμὸν, ὧν οὐδὲν δέομαι μεμνῆσθαι νῦν τὸ παρόν. τῇ τε πόλει προσέθηκε δύο λόφους, τόν τε Διμινάλιον καλούμενον καὶ τὸν Ἰσκυλῖνον, ὧν ἑκάτερος ἀξιολόγου πόλεως ἔχει μέγεθος, καὶ διένειμεν αὐτοῖς τοῖς ἀνεστίοις Ῥωμαίων οἰκίας κατασκευάζεσθαι, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἐποιήσατο τὴν οἴκησιν, ἐν τῷ κεφαλίῳ τῆς Ἰσκυλίας πόπῳ. ὅπερ ὁ βασιλεὺς τελευταῖος ηὔξησε τὴν πόλεον τῆς πόλεως, τοὺς δύο τοῖς πέντε προσθεὶς λόφοις, ὀρνιθευσάμενός τε, ὡς νόμος ἦν, καὶ πολλὰ τῷ πρὸς θεοὺς ὅσια ἀφαρπαξάμενος. προσωτέρω δὲ οὐκ ἔτι προσῆλθεν ἡ κατασκευὴ τῆς πόλεως, οὐκ ἐῶντος, ὡς φασι, τοῦ δαιμονίου· ἀλλ' ἔστιν ἄπορα τὰ περὶ τὴν πόλιν οἰκούμενα χωρία, πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα,

γυμνὰ καὶ ἀτείχιστα, καὶ ῥᾴστα πολεμίοις ἐλθοῦσιν ὑποχείρια γενέσθαι. καὶ εἰ μὴ εἰς ταῦτά τις ὁρῶν, ὃ μέγεθος ἀξιοπιστίαν βεβαιήσεται τῆς Ῥώμης, πλανᾶσθαί τε ἀναγκασθήσεται, καὶ οὐκ ἔξεστι βέβαιον σημεῖον οὐδὲν ᾧ ἀφανωσεται μέγεθος ἡ πόλις ὅστι καὶ πόθεν ἀρξεται μηκέτι εἶναι πόλις. οὕτω συνυφανται τοῖς ἄστεσι ἡ χώρα, καὶ εἰς ἄπειρον σκιμπουμένη πόλεως ὑποδεῖκνυται τοῖς θεωμένοις παρέχεται. εἰ δὲ τοῖς τείχεσι τοῖς διεσπαρμένοις μὴ ὅλοις ἀφ' τῶν τοῖς περιλειμμένοις αὐτῶν πολλαχόθεν οἰκήσεις, ἴχνη δέ τινα φυλάττοντι κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς ἀρχαίας καταστάσεως, βουληθείη μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὸν Ἀθηναῖον κύκλον τὴν περίοδον ἄγειν, οὐ πολλῷ ἔνι μείζων ὁ τῆς Ῥώμης φανείη κύκλος. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ μεγέθους τε καὶ κάλλους τῆς πόλεως, ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν εἶχεν ἡλικίαν, ἕτερος ἔσται τῇ διηγήσει καιρὸς ὀψιτηδότερος. ὁ δὲ Τύλλιος ὅπερ τοὺς ἑπτὰ λόφους ἐνὶ τείχει περιέλαβεν, εἰς τέσσαρα μέρη διῄρει τὴν πόλιν, καὶ θέμενος ὅπερ τὴν λόφων τὴν μοῖραν τοῖς ὀπτικήσεσι, τῇ μὲν, Παλατίνῳ, τῇ δὲ, Βαβωσανίῳ, τῇ τείτῃ δ', Κολλαλίνῳ, τῇ τεταρτῇ τῶν μερῶν, Ἰσκυλίνῳ, τεσσαφυλον ἐποίησε τὴν πόλιν εἶναι, τεσσαφυλον δ' ἐν τέσσι, καὶ τοὺς δυνατοῖς ἔταξε τοὺς ἐν ἑκάστῃ μοῖρα τῶν τεσσάρων οἰκησοῦντας, ὡς ἂν κωμήτας, μήτε λαμβάνειν ἑτέρου οἴκησιν, μήτε ἀλλοῖ που σπουδὴν τοῖς τε καταγραφὰς τῶν τραπεζῶν καὶ τοῖς εἰς τοσαῦτα τοῖς γινομένοις τῶν χρημάτων εἰς τὰ τραπεζικὰ, καὶ τοῖς ἀναλώσεις χρείας, ἃς ἕκαστον ἔδει τῷ κοινῷ παρέχειν· καὶ οὐκ ἔτι κατὰ τοῖς τῆς φυλῆς τοῖς ἡνιοχεῖ τραπεζικὰ, ὡς πρότερον, ἀλλὰ κατὰ τοῖς τέσσαρας τοῖς ὀπτικοῖς, καὶ τοῖς ὑφ' ἑαυτῷ ἀναγραφεῖσι ἐποιεῖτο, ἡγεμόνας ἐφ' ἑκάστῃ ἀποδείξας συμμορείας ὥσπερ φυλάρχους ἢ κωμάρχας, οἷς προσέταξεν εἰδέναι ποίαν οἰκίαν ἕκαστος οἰκεῖ. ἔπειτα κατὰ πόλεις ἐκέλευσε τοὺς γενοποιοὺς ἱερεῖς καταστῆσαι καλιάδας ὑπὸ τῶν γειτόνων ἥρωσι πρὸς γενοπίοις, καὶ θυσίας αὐτοῖς νομοθέτησεν ἐπιτελεῖσθαι κατὰ ἕκαστον ἐνιαυτὸν, πελάνους εἰς φερούσης ἑκάστης οἰκίας. τοῖς δὲ πὰ περὶ τῶν γειτόνων ἱερὰ συνελεῦσιν ἐν τοῖς γενοπίοις οὐ τοὺς ἐλευθέρους ἀλλὰ τοὺς δούλους ἔταξε παρεῖναί τε καὶ συνιερουργεῖν, ὡς χαριζομένης τοῖς ἥρωσι τῆς θεραπόντων ὑπηρεσίας· ἔτι καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν, ὀλίγας ὕστερον ἡμέρας τῶν Κρονίων, σαμνίῳ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ πολυτελῆ, Κομπιτάλια προσαγορεύοντες αὐτὴν ὅτι τῶν γενοπῶν· κομπίτους γὰρ τοὺς γενοποὺς καλοῦσι· καὶ φυλάττουσι τὸν ἀρχαῖον ἔθισμὸν ὅτι τοῖς ἱεροῖς, ἀφ' τῶν θεραπόντων τοὺς ἥρωας ἱλασκό-

immunita sunt & hostium incursib. valde obnoxia. *Quæ adeo vrbi coniuncta sunt, vt* si qui oculis in ea cõuersis, Romę exquirere magnitudinem velint, longe fallantur, nec certo dignoscere queant quousq; se vrbs extendat, & vbi vrbs esse desinat. ita vrbanis ædificia suburbana perpetuo nexu cohærent, in infinitam longitudinem porrectæ vrbis existimationem spectantibus præbentia. quodsi quis mœnibus, inuentu quidem difficilib. propter vndiq; coniunctas ædes, vestigia tamen veteris structuræ multis in locis seruantibus, metiri ambitum eius voluerit, & cõferre cum eo quo Athenienſis vrbs cõtinetur, nõ multo capacior apparebit Romæ ambitus. Verum describendę eius magnitudini ac pulchritudini, quæ mea est ætate, alius locus erit commodior.

Vrbis partes, & tribus.

Ceterum Tullius postquam septem colles vno muro cõplexus est, vrbem in quatuor partes diuisit a collib. cognominatas, Palatinã, Suburanam, Collinam, Esquilinã; & quatuor vrbis tribus esse fecit quæ ad id temporis tres fuerant; constituitq; vt qui in quatuor istarum tribuum vna qualibet habitarent, ceu vicani, nec alium habitandi locum caperent, nec alibi nomina in delectu militum darent, nec tributa in res bellicas *alibi* cõferrent, aliave munia quæ singuli reip. impendere tenebantur, *alibi obirent.* nec iam iuxta tres illas tribus per gentes, vt antea, sed iuxta has quatuor per locos a se digestas, ordinabat militiam, tribunis in singulas præpositis, ceu φυλάρχοις aut κωμάρχαις: quos scire iussit quam ciuium quisque domũ incoleret. Deinde per omnia compita mandauit vt viciniæ sacella lignea dedicarent geniis cõpitalibus, & quotannis eis sacra facerent, conferentibus liba singulis domibus. Sacrificis qui compitalium tẽpore pro vicinis sacra facerent, non ingenuos sed seruos adesse ac ministrare voluit; quasi geniis illis gratum esset seruorum ministerium. quod festũ nostra quoq; ætate Romani agitãt paucis diebus post Saturnalia, summa cũ veneratione ac magnificẽtia. cõpitalia ipsi a cõpitis appellãt. (cõpita nos γενοποὺς; & cõpitalia, γενοπόπια diceremus) duratq; mos ille prisc° in sacris placandi genios per seruorum mini-

ſteria; qui omni ſeruitutis nexu p eos dies liberãtur, vt humanitate iſta, cui magnum quid & venerandum ineſt, mãſuetiores redditi, dominos cariores habeant, & leuius ferant ſuæ fortunæ inclementiam. Diuiſit etiam vniuerſum agrum (vt Fabius auctor eſt) in partes XXVI; quas & ipſe tribus nominat, & quatuor vrbanis ad illas additis, triginta ex vtriſq; tribus *conflat*. Cato certe tot eas fuiſſe dicit iam tum regnante Tullio. Ego libentius acceſſerim Venonio, qui triginta & vnam tribus numerat, non limitato *agri* partium numero. Ceterum Tullius, agro in quotcunq; portiones diuiſo, in montanis & *natura* munitis tumulis tuta agreſtibus parauit refugia, quæ pagos dixit Græco vocabulo. eo ſe omnes ex agris recipiebant ſub aduentum hoſtiũ, & ibidem plerunq; pernoctabãt. his quoq; ſui magiſtratus præerant; ad quorum curam pertinebat ſcire agreſtiũ, qui in vnum eundemq; pagum cõtributi eſſent, nomina; & ex quibus ſe alerẽt prædiis: tum quoties opus eſſet ruſticos ad arma vocare, aut tributa vtritim exigere, hi milites contrahebant, & colligebant pecunias. Vt autem etiam ruſticanæ multitudinis facilius initi poſſet numerus, per ſingulos pagos aras iuſſit dedicari diis tutelaribus, quos frequenti cœtu & communibus ſacrificiis quotannis coli voluit, inſtituto cum primis religioſo feſto; quæ vocant paganalia; ſimulque ſacrorum iſtorum leges, quæ nunc quoque ſeruantur, conſcripſit. ad id ſacrificium eumque conuentum omnes paganos iuſſit in ſingula capita conferre certum numiſmatis genus; ſed aliud viros, aliud mulieres, aliud impuberes. quib. nummis per ſacrorum præſides connumeratis, apparebat hominum numerus per ſexus ac ætates diſtinctus. Tradit L. Piſo in primo Annalium, voluiſſe eũ & vrbanæ multitudinis ſcire numerum, tum naſcentium, tum morientium, tum eorum qui virilem togam ſumerent: ſtatuiſſeque quanti pretii nummos pro ſingulis inferre deberẽt cognati; in ærarium Ilithyiæ, (Romani Iunonem Lucinam vocant) pro naſcentibus: in Veneris *ærarium* in luco ſitum, quam Libitinam appellãt, pro defunctis: in Iuuentutis, pro togã viri-

Pagi.

μθυοι, καὶ ἄπαν τὸ δοῦλον αὐτῶν ἀφαιρεθέντες ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· ἵνα τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ ἥδισθαι δόμενοι, μέγα τι καὶ σεμνὸν ἐχούσῃ, χαρμόσυνοι γένωνται πρὸς τὰς δεσπότας, καὶ τὰ λυπηρὰ τῆς τύχης ἧττον βαρυῴνται). διῆλε δὲ καὶ τὴν χώραν ἅπασαν, ὡς μὲν Φάβιός φησιν, εἰς μοίρας ἓξ καὶ εἴκοσιν, ἃς καὶ αὐτὸς καλεῖ φυλάς, καὶ τὰς ἀστικὰς τρεῖς διελὼν αὐταῖς τέτταρας, καὶ διακοσιοστὰς φυλὰς ἀμφοτέρων. Κάτων μὲν τοι τούτων ὀλίγῳ Τυλλίου τὰς πάσας φυλὰς λέγει. ὡς δὲ Βενώνιος ἱστόρηκεν, εἰς μίαν καὶ τριάκοντα φυλάς, ἀξιοπιστότερος ὤν, οὐκ ἀείζῃ τῆς μοίρας τὸν ἀριθμόν. διῃρῶν δὲ οὖν ὁ Τύλλιος εἰς ὁποσαοῦν πόλεμίας τὴν χώραν, κατὰ τοὺς ὁρίους, καὶ πολὺ τὸ ἀστικὸν τοῖς γεωργοῖς παρέχει δωδεκαμήνοις ὁρίοις, κρησφύγετα καλεσκεύασεν, Ἑλληνικῇ ὀνόμασιν αὐτὰ καλῶν Πάγους. ἔνθα συνέφευγον ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντες ὁπότε πολεμίων ἔφοδος γένοιτο, καὶ τὰ πολλὰ διενυκτέρευον ἐκεῖσε. ἄρχοντες δὲ καὶ τούτων ἦσαν, οἷς ἐπιμελὲς ἐγίνετο τά τε ὀνόματα τῆς γεωργῶν εἰδέναι τῶν συλλεγομένων εἰς τὸν αὐτὸν πάγον, καὶ τὰς κτήσεις ἐν αἷς ὁ βίος αὐτῶν ἦν· καὶ ὁπότε χρεία γένοιτο ἐπὶ τὰ ὅπλα τοῖς χωρίοις καλεῖν, ἢ χρημάτων εἰσφορὰς κατ' ἀνδρα ἐκλέγειν, οὗτοι τά τε σώματα συνῆγον, καὶ τὰ χρήματα εἰσέπρασσον. ἵνα δὲ καὶ τούτων πλῆθος μὴ δυσεύρετος ἀλλ' εὐλόγιστος ᾖ καὶ φανερὰ, βωμοὺς ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόπων τε καὶ φυλάκων τοῦ πάγου, οὓς ἔπαξε θυσίαις κοιναῖς θεραπεύειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἅμα συνερχομένους, ἑορτὴν ἅγια, καὶ ταύτην ἐν τῇ πόλει τιμίαν, καθαρσιάσιμος, τὰ καλούμενα Παγανάλια· καὶ νόμοις ἐπὶ τῷ ἱερῶν τούτων, οὓς ἔπι δὲ φυλακῆς ἔχουσι Ῥωμαῖοι, (Νέμεσις ἐν. 164 εἰς τὴν θυσίαν ταύτην καὶ τὴν σεμνοδον ἀπάντας ἐκέλευσε τοὺς ὁμοπάγους κεφαλὴν ἑκάστου ἐνεσμένον νόμισμα κομίζειν φέρειν, ἕτερόν τι τοὺς ἄνδρας, ἕτερον δὲ τὰς γυναῖκας, ἄλλο δὲ τοὺς ἀνήβους. ἐξ οὗ σεναριθμηθέντος ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων τοῖς ἱεροῖς, φανερὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς ἐγένετο κατὰ τήν τε καὶ καθ' ἡλικίας. ὡς δὲ Γείσιος Λούκιος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐνιαυσίων ἀναγραφῇ ἱστορεῖ, βουλόμενος καὶ τῶν ἐν ἄστει γεγενημένων τὸ πλῆθος εἰδέναι τῶν τε γενομένων καὶ ἀπογενομένων, καὶ τῶν εἰς ἄνδρας ἐπιγραφομένων, ἔταξεν ὅσον ἑκάστῳ νομίσματος καταφέρειν ὑπὲρ ἑκάστου τὸν προσήκοντας, εἰς μὲν τὴν Εἰλειθυίας θησαυρὸν, ὃν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥρας φωσφόρον, ὑπὲρ τῶν γενομένων εἰς δὲ τὴν Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει καθιδρυμένον, ὃν προσαγορεύουσι Λιβιτίνην, ὑπὲρ τῶν ἀπογενομένων· εἰς δὲ τὴν Νεότητος, ὑπὲρ τῶν εἰς ἄνδρας ἐρχομένων

μένων συλλεγεν· ἐξ ὧν ἤμελλε γιγνώσκεσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὅσοι τε οἱ σύμπολιτες ἦσαν, καὶ τίνες ἐξ αὐτῶν τῶν στρατεύσιμον ἡλικίαν εἴχον. ταῦτα καταστησάμενος ἐκέλευσεν ἅπαντας Ῥωμαίους ἀπογράφεσθαί τε καὶ μανθάνειν τὰς οὐσίας τοῖς γραμματεῖσι, ὀμόσαντας τὸν νόμιμον ὅρκον, ἢ μὲν πάλαι καὶ ἀπὸ πάντων τῶν βίου τέλειον τελεῖν, πατέρων τε ὧν εἰσι γράφοντας, καὶ ἡλικίαν ἐν ἔχουσι δηλοῦντας, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὀνομάζοντας, καὶ ἐν οἵοις κατοικοῦσιν ἕκαστοι τῆς πόλεως τόπῳ ἢ πάσῃ τῇ χώρᾳ τοῖς μὴ ἐμπεσοῦσι· τοῦ δὲ μὴ ἐμπεσοῦσι ἐπιφορὰν τε οὐσίας τέρας καὶ αὐτὸν μαστιγωθέντα τραυματίσαι· καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενε τοῦτο Ῥωμαίοις ὁ νόμος. ἐμπεσοῦσι δὲ πάντων ἀναλαβὼν τὰ γράμματα, καὶ ἐγνωκὼς τό τε πλῆθος αὐτῶν, καὶ τὰ μεγέθη τῶν βίων, ἐφώτατον πάντων πολίτευμα εἰσηνέγκατο, καὶ μεγίστων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιον, ὡς τὰ ἔργα ἐδήλωσε. τὸ δὲ πολίτευμα τοιόνδε ἦν· μίαν ἀφῆλεν ἐξ ἁπάντων μοῖραν ἧς ὁ μέγιστος ἐμέμνητο ἐν τῇ οὐσίᾳ, οὐκ ἔλαττον ἑκατὸν μνῶν. τούτοις δὲ συνετάξας εἰς ὁλοκληρίας λόγοις, ὅπλα φέρειν ἐπέταξεν, ἀσπίδας Ἀργολικὰς καὶ δόρατα, καὶ κράνη χάλκεα, καὶ θώρακας καὶ κνημῖδας καὶ ξίφη. διῃρῶν δὲ αὐτοὺς καὶ τέλη, τὰ μὲν ἐποίησε νεωτέρων λόγοις, οἷς ἔδει τὸν νεότητος εἰς πόλεμον ἐξιούσης ἐξέρχεσθαι, τοὺς δὲ ἑνὸς τέλη τὰ πρεσβυτέρων· ὑποπολιτευομένας ἐν τῇ πόλει τὰ ἐντὸς τοῦ τείχους φυλάττειν. αὕτη πρώτη συνταξις ἦν· χώραν δὲ καθῆκεν ἡ νεότης ἐν τοῖς πολέμοις τῶν πρεσβυτέρων ἀνιζανόντων τὸν φόβον τῆς πόλεως. ἕτερα δὲ τῶν ὑποπολεμούντων ἑτέραν ἀφῆρει μοῖραν, ἧς ἦν ἐντὸς μὲν μυρίων δραχμῶν, ἐλάττων δὲ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα μνῶν ὁ ἄμμος. συνετάξας δὲ αὖθις εἰς εἴκοσι λόγους, τὰ μὲν ἄλλα ὅπλα φορεῖν πρεσσέταξεν ὅσα τοῖς πρεσβύτεροις, τοὺς δὲ θώρακας αὐτῶν ἀφῆλε, καὶ ἀντὶ τῶν ἀσπίδων ἀνέδωκε θυρεοὺς. διῃρῶν δὲ καὶ τούτων τοὺς ὑπὲρ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη γεγονότας ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν, δέκα μὲν ἐποίησε λόγους νεωτέρους, οἷς ἔδει πρεσβεύειν τὴν πόλεως· δέκα δὲ πρεσβυτέρους, οἷς ἀπέδωκε τειχοφυλακεῖν. αὕτη δευτέρα συνταξις ἦν· ἐκοσμεῖτο δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ τοὺς πρεσβύτερος. τῷ δὲ τείτῳ ἐποίει συνταξιν ἐκ τῶν ὑποπολιτευομένων ὅσοι τίμησιν εἶχον ἐλάττονα μὲν τῶν ἑπτακισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν, ἐλάττονα δὲ μνῶν πεντήκοντα. τούτων δὲ ἐμείωσε τὸ ὁπλισμὸν ἐλάττονα μόνον τοῖς θώραξιν, ὡς πρὸς τὸ δευτέρων, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρεσκνημίσι. συνέταξε δὲ καὶ τούτοις εἴκοσι λόγοις, καὶ διῆλε τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς πρεσβυτέροις καθ' 165 ἡλικίαν, δέκα λόγοις ἀποδοὺς τοῖς νεωτέροις, καὶ δέκα

lem ſumentibus: vnde poterat noſſe annis ſingulis quãtus eſſet in vniuerſum numerus ciuium, tum quã multi ex his eſſent per ætatem idonei militiæ. His *ita* inſtitutis iuſſit omnes ciues dare nomina, ſuaq; bona cenſere, addito iuramẽto legitimo, ſe vere illa & bona fide æſtimaſſe; adſcriptis etiam ætatis annis, & parentum nominibus, atq; adeo coniugum etiam ac liberorum; adhæc quã quiſq; vrbis regionem quemve agri Romani pagum incoleret: ei qui cẽſum neglexiſſet, pœna propoſita, vt bonis in fiſcum redactis, virgis cæſus, *ſub haſta* veniret: diuq; lex ea Romanis ſeruata eſt. Peracto cẽſu cum ex ſcripto & numerum ipſorũ & opes cognouiſſet, commentus eſt inſtitutũ longe prudentiſſimum, & reipublicæ ſaluberrimum, vt res docuit. id fuit tale, vnam ſelectã ex omni numero partẽ, cuius cenſus erat maximus, nec minor centum minis, in octuaginta centurias digeſtam, arma habere imperauit, clypeum Argiuum, loricam & galeam ex ære, & ocreas; *tela*, haſtam & gladiũ. ex his bipertito diuiſis, quadraginta centurias fecit iuniorũ, qui foris bella gererent; totidem ſeniorum, qui manerent ad vrbis cuſtodiam. hæc prima claſſis fuit: cuius iuuentus primum ſemper locum tenebat in acie, totumque agmen propugnabat. E reliquis deinde aliã exemit claſſem, cuius cẽſus erat intra decem milia drachmarum vſq; ad minas ſeptuaginta quinque. ex his conſcriptæ viginti centuriæ: eadem arma geſtare iuſſi, niſi quod loricæ illis ademptæ, & ſcuta pro clypeis data. hic quoque nati ſupra quadrageſimum quintum annum, a militari ætate diuiſi; centuriæ decem iuniorum, qui pro rep. pugnarent; totidem ſeniorum, ad ſeruanda mœnia. huic ſecũdæ claſſi poſt ppugnatores locus dabatur in acie. Tertiam claſſem cõflauit e reliquis, quorum cenſus vt ad ſepties mille & quingẽtas drachmas nõ peruenieb at, ita L minis haud erat inferior. horũ armaturam non modo thorace minuit, vt ſecũdæ claſſis; ſed etiã ocreis. In hac etiam claſſe viginti cõſtituit centurias, & facto eodẽ quo in ſuperiori, ætatis diſcrimine, decem cẽturias iunioribus, totidẽ aſſignauit

Cenſus.

Classes pro cenſu.

ſenioribus. ii locũ & ſtationẽ in acie tuebãtur poſt, pximam propugnatoribus claſſem. Ex reliquis rurſus cũ detraxiſſet qui minus quinq; milibus drachmarũ in bonis poſſiderent, vſq; ad viginti minas, quartã claſſem fecit, æque viginti conſtantẽ centuriis; decem, ætate vigentiũ; totidem, maturitatem iã egreſſorũ; quemadmodum & priores diſtinxerat. arma his imperata, ſcuta, haſtæ, & gladii; locus aſſignatus in poſtrema acie. In qntam claſſem reiecti ſunt quorũ facultates cenſerentur inter vigintiquinq; minas & duodecim cum dimidia. In hac triginta erant centuriẽ pro ætatis ratione diuiſæ pariter; x v, ſeniorum; iuuenũ, totidem. his imperatũ vt cum iaculis & fundis militarent extra ordines. Iuſſẽ etiam armatos ſequi quatuor inermes centuriæ; duæ ad armorum & machinarũ, aliarumq; bellicis vſibus inſeruientiũ rerum fabricationem: totidẽ tubicinum & tympaniſtarum, quiq; aliis inſtrumẽtis accendendi belli ſigna canerẽt. opifices, ſecundi cenſus ordini addebantur; factoq; ætatis diſcrimine, ſenior illorũ centuria ſeniores *ſecundæ claſsis centuriæ* ſequebatur; iunior, iuniores. tubicines & tympaniſtæ, quartæ claſſis pars erant; quorũ itidem vna centuria, ſeniorum erat; altera, iuniorum. Cẽturiones e ſingulis delecti, vt quiſque erat virtutis in bello ſpectatiſſimæ; qui ſuas quiq; centurias imperatis peragendis aſſuefaciebant. His ordinib. explebatur pedeſter exercitus legionariorum pariter & leuis armaturæ militũ. ceterum equitũ delectum habuit e maximi cenſus ciuib. & genere nobilibus. quos in octodecim digeſſit centurias, easq; primis illis legionariorum LXXX cẽturiis attribuit. his quoq; illuſtriſſimi centuriones præerant. Reliquos ciues quorum cẽſus minor fuit duodecim minis eũ dimidia, ſed numerus quã ſuperiorum maior, omnes in vnum ordinem congeſtos immunes fecit a tributis ſimul & militia. Ita ſex fuerunt συμμορείαι, quas Romani claſſes vocant, nomine ad Græcas appellationes alludente. nam quod verbum nos imperatiua forma κάλει, ipſi cala proferunt: & καλέσεις olim vocabant κλήσεις. Hæ claſſes continebant CXCIII centurias. prima enim claſ-

τοῖς πρεσβυτέροις. χώρα δ' καὶ τάσις ἐν τούτων τῶν λόχων ἐν ταῖς μάχαις, καὶ μὴ τοὺς ἐφεστῶτας τοῖς πρεσμάχοις. ἀφῆν δὲ πάλιν ἐν τῶν ἱππολοφούντων τοὺς ἐλάττω πενταχισχιλίων δραχμῶν ἔχοντας οὐσίαν, ἄγει καὶ εἴκοσι μνᾶς, τετάρτην ἐποιήσατο μοῖραν· διέταξε δὲ καὶ ταύτην εἰς εἴκοσι λόχους· καὶ δέκα μὲν ἐποίησε τῶν ἐν ἀκμῇ, δέκα δὲ τῶν ἐπιφηλίκων, καὶ ταύτα τοῖς πρεσβυτέροις. ὅπλα δὲ φέρειν ἔταξεν αὐτοῖς, θυρεοὺς τε καὶ ξίφη καὶ δόρατα, καὶ τάσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὴν ὑστάτην. τὴν δὲ πέμπτην μοῖραν, οἷς ἐντὸς εἴκοσι καὶ πέντε μνᾶς ἄγει δώδεκα καὶ ἥμισυς μνᾶς ὁ βίος ἦν, εἰς τετάκοντα συνέταξε λόχους. διήρητο δὲ καὶ οὗτοι κατ' ἡλικίαν. πεντεκαίδεκα γὰρ αὐτῶν λόχοι τοὺς πρεσβυτέρους εἶχον, πεντεκαίδεκα δὲ τοὺς νεωτέρους. τούτοις ἔταξε σαυνία καὶ σφενδόνας ἔχοντας ἔξω τάξεως βάλλεσθαι. τέσσαρας δὲ λόχους οὐδὲν ἔχοντας ὅπλον ἀκολουθεῖν ἐκέλευσε τοῖς ἐν ὅπλοις. ἦσαν δὲ τῶν τεσσάρων τούτων δύο μὲν, ὁπλοποιῶν τε καὶ τεκτόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν καταστησόντων τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀναγκαῖα· δύο δὲ, σαλπιγῶν τε καὶ τυμπανιστῶν, καὶ τῶν ἄλλοις ποιεῖν ὀργάνοις ἐπισημαινόντων τὰ παραγγελλόμενα τοῖς πολέμοις. πρεσσέχειντο δ' οἱ μὲν ἀκροτέχναι τοῖς δεύτεροι ἔχουσι τίμημα, διηρημένοι κατ' ἡλικίαν, ὁ μὲν τοῖς πρεσβυτέροις, ὁ δὲ τοῖς νεωτέροις ἀκολουθῶν λόχοις. οἱ σαλπιγαὶ καὶ οἱ τυμπανισταὶ τῇ τετάρτῃ συνεπάπτοντο μοίρᾳ. ἐν δὲ καὶ τούτοις εἷς μὲν τῶν πρεσβυτέρων λόχος, εἷς δ' τῶν νεωτέρων· λοχαγοὶ δ' οὐκ ἀπόντων ἐπιλεγόντες οἱ ἡγεμονεύοντες τὰ πολεμικά. τοὺς δ' ἰδίους ἕκαστοι λόχοις ὑπηρετεῖν τοῖς παραγγελλομένοις παρείχοντο. αὕτη μὲν ἡ διακόσμησις ἐν ἐπληρῶσα τῶν τε φαλαγγιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν στρατόπεδα· ὁ δ' τῶν ἱππέων πλῆθος ἐπέλεξεν οὐκ τῶν ἐχόντων ὃ μέγιστον τίμημα καὶ κτ' ἦθος ἐπιφανῶν· συνέταξε δ' εἰς ὀκτωκαίδεκα λόχους, καὶ πρεσένειμεν αὐτοῖς τοῖς πρεσβύτοις τῶν φαλαγγιτῶν ὀλιγόκοντα λόχοις. εἶχον δ' καὶ οὗτοι τοὺς ἐπιφανεστάτους λοχαγούς. τοὺς δὲ λοιποὺς πολίτας, οἱ τίμησιν εἶχον ἐλάττονα δώδεκα καὶ ἡμίσους μνᾶς, πλείους ἀριθμῷ ὄντας τῶν πρεσβύτερον, ἀπέφηνας εἰς ἕνα συντάξας λόχον, στρατείας τε ἀπέλυσε, καὶ πάσης εἰσφορᾶς ἐποίησεν ἀτελῆς. ἐκλήθοντο δ' συμμορείαι μὲν ἓξ, ἃς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κλήσεις, κατ' τὰς Ἑλληνικὰς ἐπικλήσεις παρονομάσαντες. ὃ γὰρ ἡμεῖς ῥῆμα πρεσταλικῶς σημαίνοντες οὐκ φέρομεν, κάλε, τοῦτ' ἐκεῖνοι λέγουσι κάλα. καὶ τὰς καλέσεις ἀρχαῖον ἐκάλουν κλήσεις. λόχοι δ' οὓς αἱ συμμορείαι παρελάμβανον, ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα τῶν τε μὲν πρεσ-

βυτέρων συμμορείαν ὀκτὼ καὶ ὀγδοήκοντα λόχοι σὺν τοῖς ἱππεῦσι· τῶν δὲ δευτέραν, εἴκοσι καὶ δύο σὺν τοῖς χειροτέχναις· τῶν δὲ τρίτων, εἴκοσι· [τῶν δ' τετάρτων, πάλιν εἴκοσι] καὶ δύο σὺν τοῖς σαλπιγαῖς καὶ βυκανιστῶν· τῶν δὲ πέμπτων, τεσσαράκοντα· τῶν δὲ ἐπὶ πάσαις τεταγμένων, εἷς λόχος ὁ τῶν ἀπόρων.

Τούτῳ τῷ διακοσμήσει χρησάμενος, τὰς μὲν τῶν στρατιωτῶν καταγραφὰς κατ' τὸν διαίρεσιν ἐποιήσατο τῶν λόχων, τὰς δὲ τῶν εἰσφορῶν ἐπιτάγας, κατ' τὰ τίμήματα τῶν βίων. ὁπότε γὰρ αὐτοῖς δεήσοιε μυρίων ἢ δισμυρίων, εἰ τύχοι, στρατιωτῶν, καταδιαιρῶν ὁ πλῆθος εἰς τοὺς ἑκατὸν ὀνομαζομένους λόχους, ὃ ἐπιβαλλόν ἑκάστῳ λόχῳ ἐκέλευε παρέχειν ἕκαστον λόγον. τὸν δὲ δαπανώμενον τὸν εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χορηγίας τὰς πολεμικὰς ἐπιτελεσθησομένων συμμεδησάμενος ὁπόσον τὶς ἀρχοῦσα ἔσται, διαιρεῖ τὸν αὐτὸν τόπον εἰς τοὺς ἑκατὸν ὀνομαζομένους λόχους, ὃ ὀν τῆς τιμήσεως ἐπι-
166 βαλλόν ἑκάστῳ διαφόρου ἀπαιτῶν ἐκέλευσεν εἰσφέρειν. συνέβαινεν οὖν τοῖς τὰς μεγίστας ἔχουσιν οὐσίας, ἐλάττοσι μὲν οὖσιν, εἰς πλείονας δὲ λόχους μεμερισμένοις, βαλλόμενοί τε πλείοις στρατείας ὁσονδήποτε ἀναπωμένοις, καὶ χρήματα πλείω τῶν ἄλλων εἰσφέρειν· τοῖς δὲ τὰ μικρὰ καὶ μέτρια κεκτημένοις, εἴκοσιν ἐλάττοσι λόχοις, βάλλεσθαί τε ὀλιγάκις οὐκ διαφθοχῆς, καὶ βαρυχείας συμβεβηκέναι εἰσφορᾶς· τοῖς δ' ἐλάττω τῶν ἑκατὸν τιμωμένοις, ἀφεθῆναι πάντων τῶν ὀχλήρων. ἐπεὶ δ' τούτων ἕκαστον
" οὐκ ἄτερ αἰτίας, ἀλλὰ πεπεισμένος ὅτι πᾶσιν ἀνθρώ-
" ποις ἆθλα τῶν πολέμων ἐστὶ τὰ χρήματα, καὶ πε-
" εὶ τῆς τούτων φυλακῆς ἀπαλλῆς κακοπαθοῦσιν, ὀρ-
" θῶς ἔχειν ᾤετο τοὺς μὲν περὶ μειζόνων κινδυνεύον-
" τας ἆθλον, μείζονας ὑποτιθεὶς κακοπαθείας τοῖς τε
" σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι· τοὺς δὲ περὶ ἐλαττόνων,
" ἧττον ὀχλεῖσθαι κατ' ἀμφότερα· τοὺς δ' περὶ μη-
" δενὸς δεδοικότας, μηδὲν κακοπαθεῖν, τῶν μὲν εἰσφο-
" ρῶν ἀπολυομένους ἀπὸ τοῦ ἀποείδου· οὐ γὰρ ἐλάμ-
" βανον οὐκ τῶν δημοσίᾳ τότε Ῥωμαῖοι στρατιωτικοὺς μι-
" σθοὺς, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις τέλεσιν ἐστρατεύοντο. οὔτε δὲ
" χρήματα συνεισφέρειν τοὺς οὐκ ἔχοντας ὁπόθεν συν-
" εισοίσουσιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἡμέραν ἀναλισκόντων ἀπο-
" δυομένους ᾤετο δεῖν, ὅτε μηδὲν συμβαλλομένους στρα-
" τεύεσθαί τινας οὐκ τῶν ἀλλοτρίων ὀφωνιαζομένους χρη-
" μάτων, ὥσπερ τοὺς μισθοφόρους. τοῦτον δ' τὸν τρόπον
" ἀπὸ τῶν ἐπιθεὶς τὸ βάρος τοῖς πλουσίοις τῶν τε κινδύ-
" νων καὶ τῶν δαπανημάτων, ὡς εἶδεν ἀγανακτοῦντας αὐτοὺς,
" δι' ἑτέρου τρόπου τινὰ τὴν ἀθυμίαν αὐτῶν παρεμυθη-

sis centurias cõtinebat XCVIII, annumeratis equitibus: ſecunda, XXII, cum opificibus: tertia, XX: quarta, rurſum XXII, cũ tubicinib. & bucinatoribus: quinta, XXX. vltima, p vna cenſebatur, egenorum centuria.

His ita ordinatis delectus militũ faciebat pro centuriarum diſcrimine; tributa imperabat pro fortunarũ cenſu. quoties enim opus haberet decem aut (ſi ita fors ferret) viginti milib. militũ, diuiſa multitudine in cẽtum nonaginta tres centurias, earum quamque competentem ſibi numerũ præbere iubebat. pecuniis vero quantæ ad commeatus militares ceterosque bello impendẽdos ſumptus ſuffecturæ eſſent ponderatis, diuiſo itidem in CXCIII centurias populo, pro ſuo cuique cenſu tributũ imperabat. quo fiebat vt opulẽtiſſimi, cum pauciores eſſent, ſed in plures diuiſi centurias, & ſæpius militarent, (nunquam ſcilicet interquieſcentes) & plus pecuniæ contribuerent quam ceteri: qui vero exiguas aut mediocres facultates poſſiderent, cum viginti centuriis ab illis ſuperarentur, & rarius (*idq;* per vices) militarent, & parũ tributorum cõferent; ceterum quib. non ſatis facultatum in cenſu eſſet, immunes haberẽtur ab omnibus oneribus. Nec ſine cauſſa hæc ita digeſſit ſingula; ſed q a perſuaſum habebat omnib. hominibus bellorũ præmium eſſe pecunias, & pro his cõſeruandis omnes fatigari, æquũ putauit vt qui de maioribus periclitarentur præmiis, hi plus ærumnarum ſuſtinerẽt & corporibus & opibus: qui vero de minoribus *ſubirent aleam*, minus in vtroq; grauarentur: ceterum quib. nullũ imminеret iacturæ periculũ, prorſus a bellicis ærumnis immunes eſſent, vt qui a tributis liberarẽtur ob inopiã. nec enim tũc ſtipendia Romani accipiebant ex ærario, ſed ſuo ſumptu militabãt. itaque nec tributi nomine aliquid extorquẽdum putabat ab his qui vnde id cõferrent, nõ habebãt, & vix quotidianum ſibi victum comparare poterant: neque militandum eis qui nihil contribuerent; ne tanquam mercenarii alieno ſumptu in caſtris viuerent. Porro cum ſic toto periculorũ ſimul & impẽdiorum onere diuitibus impoſito, videret eos ęgre ferre, alio modo triſtitiam eorum ſolatus

est & iram leniit, prærogatiua quadã totius reipublicæ potestate illis data, summotisq; a rerum administratione pauperibus; quod tamen eius factum *tum* a plebe animaduersum nõ fuit. Ea prærogatiua sita erat in comitiis, vbi de maximis negotiis decernit populus. Dixi vero & antea, quod trium rerum, maximarum illarum & summe necessariarũ, penes populum ex prisco instituto arbitrium fuerit, creandi magistratus tam domi quam militiæ, leges confirmandi vel abrogandi, bellum pacemve decernendi. de his reb. a populo disceptabatur & decernebatur latis curiatim suffragiis; & tantundem valebat pauperrimi quantum ditissimi calculus: cumque (vt par est) pauci essent diuites, pauperes in ferendis suffragiis illos numero longe superabant. Quo animaduerso Tullius ad diuites vim suffragiorũ transtulit. quando enim magistratus creare, aut de lege cognoscere, aut bellum inferre volebat, pro curiatis centuriata indicebat comitia. primæ ad suffragia vocabantur maximi census centuriæ, in quib. præter XVIII equitum, octuaginta erant centuriæ peditum. hæ quia tribus *centuriis* plures erant quã reliquæ, si consentirent, vincebant, & definiebatur sententia: sin minus, XXII centuriæ e secundi census ciuibus conscriptæ, vocabantur ad suffragia. quodsi ne tum quidem conuenirent calculi, tertia classis vocabatur, ac deinceps quarta: idque tamdiu fiebat donec nonagintaseptem centuriarum cõsentirent suffragia. id si ne post quintam quidem vocationem cõtingeret, centum nonagintaduabus centuriis pari vtrinque numero diuisis in duas sententias, tum demum vltima vocabatur centuria, in qua inopum, ideoque a militia & tributis immunium ciuium erat turba: & vtricunque parti hæc accederet, eam reddebat potiorem: quod perrarum erat & pene impossibile. plerunque enim prima vocatione absoluebantur comitia, raro ad quartam perueniebatur: quinta & sexta erant superuacaneæ Hoc institutum tanto potiores diuitum partes efficiens, fefellit plebem, vt diximus, deceptamque amouit a tractatione reipublicæ. omnes enim putabant se in rep. æquari, dũ virium suffragia ferebant in sua quisq; centuria. sed in hoc decipiebantur quod *non animaduerterent* vnum esse totius cẽturiæ suffragiũ, siue ea paucos ciues cõtineret, siue plurimos; & quod prima suffragia ferrent quæ essent maximi census, plures quidem ceteris, sed minorem habẽtes hominum numerum: maxime vero quod pauperes, licet multi essent, vnicum haberent suffragium, & vltimi vocarẽtur. Hoc pacto diuites, qui multa insumerent, & in continuis bellorum periculis versarentur, æquiore animo id onus ferebant, cum maximam auctoritatem nacti essent, omnemque potestatem ab immunib. in se transtulissent: & pauperes, qui multesimã haberent publicæ administrationis partem, moderate ac leniter se hac re minutos ferebant, cum a militiæ ac tributorum oneribus essent liberati. quin & reipub. *satis hac ratione prospectum est*, cum penes eosdem essent & consilia publica, & consiliorum sua potissimum opera atque periculo exsecutio. Is ordo reip. multis seruatus est ætatibus. nostra vero tẽpestate per quorundam violẽtiam redactus est in magis plebeiam speciem, non quod centuriæ nõ maneant, sed quod a prisca illa sinceritate nõnihil discesserint; quod mihi, cum sæpe comitiis interfuerim, perspectũ est & cognitum. verum de his rebus differere nõ est præsentis tẽporis. Peracto censu iussit ciues omnes in campo qui omnium ante vrbẽ est maximus, cum armis adesse. ibi equitibus turmatim dispositis, & peditibus in aciem directis, velitibusque per suos item ordines digestis, lustrauit eos tauro, ariete, & hirco. Eas hostias ter circum castra duci iussas mactauit tenẽti campum Marti. Hoc modo vsq; ad meã ætatem post censum lustrantur Romani ab iis qui sanctissimum magistratum gerunt: quod lustrum *sua voce* nominant. Fuerunt autem vniuersorum ciuium Romanorũ quorum fortunæ *tunc* cẽsæ sunt, LXXXV milia, minus trecentis, vt in cẽsoriis tabulis legitur. Quin & augẽdo ciuiũ numero nõ mediocriter profecit, cõmentus rẽ a nullo regũ animaduersam antea. illi. n. quosuis exteros sine natalium cõditionisve discrimine in ius ciuitatis recipientes, augebant po-

Comitia cẽturiata.

Lustratio.

Ἐγένετο, καὶ τὴν ὀργὴν ἐπραΰνε, πλεονέκτημα δωρησάμενος ὃ οὐ πάσης ἔμελλον τῆς πολιτείας ἔσεσθαι κύριοι, τοὺς πένητας ἀπελασάντες ἀπὸ τῶν κοινῶν. καὶ τοῦτο Ἀμφιπραξάμενος ἔλαθε τοὺς δημοτικούς. ἐν ᾧ δὲ πλεονέκτημα περὶ τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς τὰ μέγιστα ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τοῦ δήμου. εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον ὅτι τελῶν πραγμάτων ὁ δῆμος ἐκ τῶν παλαιῶν νόμων κύριος ἦν, τῶν μεγίστων τε καὶ ἀναγκαιοτάτων, ἀρχὰς ἀποδεικνύναι τὰς τε κατὰ πόλιν καὶ τὰς ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ νόμους τοὺς μὲν ἐπικυρῶσαι, τοὺς δὲ ἀνελεῖν, καὶ περὶ πολέμου στήσαι μέν τε καὶ καταλῦσαι καὶ πρεσβείας. τὰ δὲ περὶ τούτων διάσκεψιν καὶ κρίσιν ἐποιεῖτο κατὰ τὰς φυλάς ψηφοφορῶν· καὶ ἦσαν οἱ τὰ ἐλάττονα κεκτημένοι τοῖς τὰς μείζονας ἔχουσιν οὐσίας ἰσόψηφοι· ὀλίγων ὄντων, ὡς ἂν εἰκός, τῶν πλουσίων, οἱ πένητες ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ ἐπεκράτουν, μακρῷ πλείους ὄντες ἐκείνων. τοῦτο Κικερὼν ὁ Τύλλιος ὅτι τοὺς πλουσίους μετέθηκε ὁ τῶν ψήφων κράτος. ὁπότε γὰρ ἀρχὰς ἀποδεικνύοιεν, ἢ περὶ νόμου διαγινώσκοιεν, ἢ πόλεμον ἐνεφέρειν δοξάζοιεν αὐτοί, τὴν λοχῖτιν αὐτὴ τῶν φυλετικῶν συνῆγεν ἐκκλησίαν. ἐκάλει δὲ εἰς ἀπόφασιν γνώμης πρότερον μὲν λόγοις τοὺς ἀπὸ τῶν μεγίστου τιμήματος, ἐν οἷς ἦσαν οἵτε τῶν ἱππέων ὀκτωκαίδεκα, καὶ οἱ τῶν πεζῶν ὀλιγάνθρωπα. ἤτοι πλείους τῶν ὑπολειπομένων εἰ ὁ αὐτὸς φοιτήσειαν, ἐκράτουν τῶν ἑτέρων, καὶ τέλος εἶχεν ἡ γνώμη· εἰ δὲ μὴ ἠθροίντο ὅτι τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἄπαντες ἦσαν, τότε τοὺς ἀπὸ τῶν δευτέρου τιμήματος ἐκάλει· καὶ τελευταίοις, τοὺς ἀπὸ τῶν τετάρτου τιμήματος. καὶ τοῦτ' ἐποίει μέχρι τοῦ τὴν ἡμέραν λόγοις ἐπιὰ καὶ συνεπίκοινα ἰσόψηφοις. εἰ δὲ μέχρι τῆς πέμπτης κλήσεως μὴ τύχοι τοῦτο γενόμενον, ἀλλ' εἰς ἴσα μέρη διαθεῖεν αἱ τῶν ἑκατὸν συνεπίκοινα δύο λόχων γνῶμαι, τότε τὴν ἕβδομον ἐκάλει λόχον, ἐν ᾧ τοῦ τῶν ἀπόρων, καὶ ἀμὰ τοῦτ' ἀφιμένων ἀπάσης γραφῆς τε καὶ εἰσφορᾶς πολιτῶν πλῆθος ἦν· ὁπότερα δὴ πρεσβεῖτο μεείδων ὁ λόχος οὗτος, αὐτὴ τὸ κράτος ἐλάμβανε. τοῦτο δὴ ἦν πρόβιον καὶ οὐ μακρὰν ἀπέχον ἀδυνάτου. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πρώτης κλήσεως τέλος ἐλάμβανεν, ὀλίγα δὲ μέχρι τῆς τετάρτης προέβαινεν· ἡ δὲ πέμπτη κλῆσις καὶ ἡ τελευταία παρείληχεν. τοῦτο δὲ πολίτευμα κατασησάμενος καὶ πλεονέκτημα τοῖς πλουσίοις τηλικοῦτον δὴ, ἐλάνθανε τὸν δῆμον, ὡς ἂν ἔφην, καταστρατηγήσας, καὶ τοὺς πένητας ἀπελάσας τῶν κοινῶν. ὑπελάμβανον μὲν γὰρ ἅπαντες ἴσον ἔχειν τῆς πολιτείας μέρος, κατ' ἄνδρα διερωτώμενοι τὰς γνώμας ἐν τοῖς ἰδίοις ἕκαστοι λόγοις. ἐξηπατῶντο δὴ τοῦ τε μίαν εἶναι ψῆφον ὅλου τοῦ λόγου, τοῦ τε ὀλίγοις ἔχοντας ἐν αὐτοῖς πολίτας καὶ ἐν πολλοῖς πολλοὺς· καὶ τοῖς πρότερον ὑπεφέρετο ψῆφος τοὺς ὁ μέγιστον ἔχοντας ἄμμα λόγοις, πλείους μὲν ὄντας τῶν ὑπολειπομένων, ἐλάττονα δὲ ἀριθμὸν αὐθεφόντων ἔχοντας· μάλιστα δὲ τοῖς τοῦ πόρους μίαν ψῆφον ἔχειν πολλοὺς ὄντας, καὶ τελευταίοις κεκλῆσθαι. ἠνωμένου δὲ τούτου, τοῖς μὲν πλουσίοις τοῖς πολλὰ δαπανωμένοις, καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν τῶν πολεμικῶν κινδύνων λαμβάνοιεν, ἧττον ἐπόνει βαρυύεσθαι, κυείοις τε γενόσι τῶν μείζοσι, καὶ πρὸς ὃ κράτος ἀφιερημένοις τῶν μὴ τὰ αὐτὰ ποιούντων· τοῖς δὲ πένησι, τοῖς πολλοῖς ἦν ἔχειν τὴν πολιτικῶν μοῖραν, ἀλογίστως καὶ παράνους φέρειν τὴν ἐν τούτοις ἐλάττωσιν, ἀφειμένοις τὴν εἰσφορὰν καὶ τῶν στρατειῶν· τῇ δὲ πόλει, τοὺς αὐτοὺς ἔχειν τοὺς βουλευομένους τε ὑπὲρ αὐτῆς ἀεὶ καὶ τοὺς κινδυνεύοντας πλεῖστον τῶν ἀγῶν μεταλαχόντας καὶ πρόξοντας ὅσα δεῖ. οὕτω ὁ κόσμος ἦν πολιτεύμαλος ὅτι πολλὰς διέμενε χρείας φυλαττόμενος ὑπὸ Ῥωμαίων. ἐν ᾧ τοῖς καθ' ἡμᾶς κεκίνηται χρόνοις, καὶ μεταβέβληται εἰς τὸ δημοκρατικώτερον, αἰτίας τινὶ βιασθεὶς ἰδιωτικῆς, καὶ τῶν λόγων καταλυθέντων, ἀλλὰ τὴν κρίσεως αὐτῶν οὐκ ἔτι τὴν ἀρχαίαν ἀκριβείαν φυλαττούσης, ὡς ἔγωγε τὴν ἀρχαιρεσίας αὐτῶν πολλάκις παρών. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οὐχ ὁ παρὼν καιρὸς ἀρμόττει τοῖς λόγοις. τότε δὴ οὖν ὁ Τύλλιος ὅτι διεδέξατο περὶ τὰς ἀμίξεις, κατὰ τὰς πολίτας ἀπορίας σωζεῖν εἰς τὸ μέγιστον τὴν τοῦ τὴν πόλεως πεδίων ἔχοντας τὰ ὅπλα, καὶ τάξας τοὺς τε ἱππεῖς τῶν τέλη, καὶ τοὺς πεζοὺς ἐν φάλαγγι, καὶ τοὺς ἐξωμμένους τὴν φιλικὸν ὁπλισμόν, ἐν τοῖς ἰδίοις ἑκάστοις, καθαρμὸν αὐτῶν ἐποιήσατο, ταῦρῳ καὶ κριῷ καὶ τράγῳ. τὰ δὲ ἱερεῖα ταῦτα τρὶς περιαγιζόμενα περὶ τὸ στρατόπεδον κατὰ τὰς κατέχουσι τὸ πεδίον Ἄρεα. τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τοῦ νῦν κατ' ἐμὲ γεγόνων Ῥωμαῖοι καθαίρονται μετὰ τὴν ἀντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸν ἱεροφάντην ἀρχὸν, Λούστρον ὀνομάζοντες. ἐγένετο δὲ ὁ σύμπας τῶν τιμηθέντων τοῖς βίοις Ῥωμαίων ἀριθμὸς, ὡς ἐν τοῖς ἀμητικοῖς φέρεται γράμμασιν, ἐπὶ μυριάσιν ὀκτὼ χιλιάδες πέντε, τετρακοσίων ἀποδέουσαι. ἐποιήσατο δὲ καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος ὀλίγον μικρὰν προσθήκην ὅτι ὁ βασιλεὺς, πρόσταγμα σωτῆρον ὁ παρέλιπον ἄπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενοι, καὶ μεταδιδόντες τῆς ἰσοπολιτείας, φύσιν τε ἢ τύχῃ εὐδεμίᾳ ἀπαξιοῦντες, εἰς πολυανθρωπίαν προ-

puli frequentiam: Tullius etiam seruis manumissis, nisi mallent redire in patriam, communicauit ius ciuium. iussos enim cũ ingenuis bona in censum referre, in quatuor vrbanas tribus distribuit; in quas & nostro tempore mos est referri quidquid est libertini generis: eosque omnium munium, quorum & ceteros plebeios, fecit participes. Id suum factum cum videret improbari patriciis, aduocata concione mirari se dixit, primum si natura, non fortuna, putarent seruos differre a liberis: deinde, si honesto loco dignos metirentur conditione potius quam moribus, præsertim cum viderent quam instabilis & versatilis res sit felicitas; ac ne beatissimorum quidem vllus facile possit dicere quamdiu talis sit futurus. *exemplis* deinde *propositis* considerare eos iussit quam multæ Græcæ barbaræque ciuitates e seruitute in libertatem vindicatæ, ac *rursum* e libertate in seruitutem sint redactæ. addebat stultissimum esse, quibus libertatem concessissent, eis inuidere ciuitatis ius. aut enim non manumittẽdos, si mali videantur: aut si sint boni, non habendos pro exteris. Absurde vero & imperite eos facere, cum quoslibet exteros admittant ad ius ciuium, nil inquirendo in eorum fortunam, nec curiose scrutando sintne e seruis facti liberi; si eos qui apud se seruierunt, non eadem dignentur gratia. & qui sapientia sibi ceteros superare videntur, ne illa quidem quæ vulgo passim obuia sunt, & hebetissimi cuiusque oculis plana, perspicere, fore *scilicet hac ratione*, vt & heri facile aliquem manumittere, maximumq; inter homines beneficium temere conferre caueant, & serui esse frugi herisque placere magis studeant, si sciant se ipsorum iudicio libertatem meritos, mox in amplæ florentisque ciuitatis ius ascitum iri, & vtrumq; bonorum genus herorum suorũ beneficio consecuturos esse. postremo aiebat id ciuitati esse vile, scientes admonens, ignarosq; docẽs, vrbi ad imperium & res magnas gerendas aspiranti nulla reæque opus esse ac numerosa ciuiũ multitudine, quo possit ad omnia bella domesticis armis sufficere, nec conducto externo milite se vna cum

Libertorum ad ius ciuiti admissio.

ἡγαγον τ̃ πόλιν. ὁ δὲ Τύλλιος ἐν τοῖς ἐλθεθερωθεῖσι τ̃ θεραπόντων, ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τ̃ ἰσοπολιτείας ἐκέλευεν. ὁπτῆρας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλθεθερίαν καὶ τούτοις τιμήσας τὰς οὐσίας, εἰς φυλὰς κατέταξεν αὐτοῖς τὰς κατ' πόλιν τέτταρας ὑπαρχούσας, ἐν αἷς ἐν μέρει τ̃ καθ' ἡμᾶς χρόνων πεπτωκότες διετέλουν ὄντ̃ ἐξελθεθερικῶν φῦλον ὄν ἀνῆ· καὶ πολίτων ἀπέδωκε τ̃ κοινῶν αὐτοῖς μετέχειν, ὧν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. ἀξιοῦν τε τ̃ πατρικίων ὅπως τὰ τ̃ πρεσβυτέρων καὶ δυσανασχετούντων, συγκαλέσας ὁ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, πρῶτον μὲν θαυμάζειν ἔφη τ̃ ἀγνωμονούντων, εἰ τῇ φύσει ὁ ἐλθεθερον οἷον τ̃ δούλου διαφέρειν, ἀλλ' ἀ τῇ τύχῃ· ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς ἔθεσι ἐξετάζοιτο τοὺς ἀξίους τ̃ καλῶν, ἀλλὰ ταῖς συντυχίαις, ὁρῶντες ὡς ἀσάθμητόν ἐστιν ἡ τυχία πρῆγμα καὶ ἀλήστροφον, καὶ οὐδὲ ῥᾴδιον εἰπεῖν οὐδὲ τ̃ πάνυ μακαρίων μέχρι τίνος αὐτῇ παρέσται χρόνου. ἔξεστιν τε αὐτοῖς σκοπεῖν ὅσην μὴ ἤδη πόλις ἐκ δουλείας μετέβαλον εἰς ἐλθεθερίαν, βάρβαροί τε καὶ Ἑλληνίδες, ὅσην δ' εἰς δουλείαν ἐξ ἐλθεθερίας· ἐπήθεσάν τε αὐτῶν πολλοὶ καὶ ἐγνώσκειν, εἰ τ̃ ἐλθεθερίας τοῖς ἀξίοις τ̃ θεραπόντων μεταδιδοῖεν, τ̃ πολιτείας φθονοῖεν. εὐσεβοῖεν τε αὐτοῖς, εἰ μὴ πονηροὺς νομίζοιεν, μὴ ποιοῖεν ἐλθεθερίους· εἰ δ' χρηστοὺς, μὴ τεκμαίροιεν ὄντας ἀλλοφύλους· ἄτοπόν τε τ̃ πρᾶγμα ποιοῖεν αὐτοῖς ἔφη καὶ ἀμαθές, ἅπασι τοῖς ξένοις ὅτι βέπονταις τ̃ πόλεως μετέχειν, μὴ διακρίνοντας αὐτῶν τὰς τύχας, μηδ' εἴ τινες ἐν δούλων ἐλθόντες ἐλθεθεροι πολυπραγμονοῦσας· τοὺς δὲ τ̃ σοφίσι δεδουλευκότας αὐταξίους ἡγεῖσθαι τοῦ τῆς τ̃ χάριτος· φέρειν τε τ̃ διαφέρειν οἰομένους τ̃ δούλων, οὐδὲ τὰ ἐν ποσὶ καὶ κοινότητι ὁρᾶν ἔφασκεν, ἃ καὶ τοῖς φαυλοτάτοις εἰ τ̃ πρόδηλα, ὅτι τοῖς μὲν δεσπότας πολλὴ φέροντες ἔστι τὰ μὴ πρόχειρος πηδᾶ ἐλθεθεροῦν, ὡς τὰ μέγιστα τ̃ ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν οἷς ἔτυχε δωρησαμένοις· τοῖς δὲ δούλοις ὅτι μείζων ὑπάρξει προθυμία χρηστοῖς εἶ τὸ τὰς δεσπότας, ἐὰν μάθωσιν ὅτι τ̃ ἐλθεθερίας ἄξιοι κριθέντες, εὐδαίμονος εὐθέως ἔσονται καὶ μεγάλης πόλεως πολῖται, καὶ τοῦτ' ἔξεσιν ἀμφότερα τοῦδε τ̃ δεσποτῶν ἀγαθά· τελεσιῶν δ' τ̃ τοῦτ' συμφέροντος εἰσηγήσατο λόγον, τοὺς μὲν ὑπισχνουμένους τὸν τοιμιμνήσκων, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας διδάσκων ὅτι πόλει δυναστείας ἐφιεμένῃ, καὶ μεγάλων πραγμάτων ἑαυτ̃ ἀξιούσῃ, οὐδενὸς ὄντων δεῖ πρᾴγματος ὡς πολυανθρωπίας, ἵνα δύναιτο πρὸς τ̃ πόλεμον οἰκείοις ὅπλοις χρωμένῃ, καὶ μὴ ξενικοῖς φαλάμασι κεκαμιαυθρωεῦσα συν-

ἐξαιδωῆ

εξαιδωῆ τοῖς χρήμασι· καὶ δυνὰ τοῦτο ἔφη τοὺς πρεσβυτέροις βασιλεῖς ἅπασι μεταδεδωκέναι τῆς πολιτείας τοῖς ξένοις. εἰ δ' καὶ τοῦτον καταφήσουσι τ̃ νόμον, πολλοὶ αὐτοῖς ἔλεγον ἐλθεθερωμένων ὁπτηρα φήσεαι νεότητα, καὶ οὐδὲ πόλις ἐπορήσαν τῶν πόλιν οἰκείων ὅπλων, ἀλλ' ἔξεν δυνάμεις ἄλλαν δυναρεῖς καὶ πρὸς πολέμους αἰθεφοῖς ἀναγκαθῆ πολεμεῖν. χωεὶς δὲ τοῦ κοινῇ χρησίμου, καὶ ἰδίᾳ πολλὰ ὠφεληθήσεαι τοὺς ὑπορωτοῖς Ῥωμαίων, ἐὰν τοὺς ἀπελθεθέρους ἐῶσι τ̃ συκλησίας μετέχειν, ἐν ἐκκλησίαις τε καὶ ψηφοφοίαις καὶ τ̃ δικαίας πολιτικαῖς χρείαις τὰς χάριτας ἐν οἷς μάλιστα δεῖν) πρᾴγμασι κομιζομένους, καὶ τοὺς ἀπελθεθέρους γνωμένους πελάτας τοῖς ἐκγόνοις αὐτῶν καταλιπόντας. τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ συνεχώρησε οἱ πατρίκιοι ὁ ἔθος εἰς τ̃ πολιτείαν παρελθεῖν, καὶ μέρει τ̃ καθ' ἡμᾶς χρόνων ὡς ἓν ἁ τ̃ ἱερῶν καὶ ἀκινήτων νομίμων διαλελῦ τοῦτ' ἐν πόλει φυλαττόμενον. ὅθεν ἐν τ̃ τὸ γένος ὁ μέρος δ' διηνήματος, ἀναγκαῖον εἶναί μοι δοκεῖ διελθεῖν ὡς εἴχε τότε Ῥωμαίοις τὰ περὶ τοὺς δούλους ἔθη, ἵνα μήτε τ̃ βασιλέα τ̃ πρεσβεῖρον ὁπτηχρήσειέν ὁ τοὺς δεδουλευκότας αὐτοῖς ποιεῖν, μήτε τοὺς πεδαδεξαμένους τ̃ νόμον, ἐν αἰτίαις ἀχθῆναι, ὡς ῥιπλοῦντας εἰκῇ τὰ καλά. ἐτύγχανον δὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἱ τ̃ θεραπόντων κτήσεις κατ' τοὺς δικαιοτάτοις νόμοις τεθεῖσαι. ἢ γὰρ ὠνούμενοι πεδὲ δ' δημοσίᾳ τοὺς ἐκ δόρυ πωλουμένους ἐκ τ̃ λαφύρων, ἢ δ' πρατῆρες συγχωρήσαντος ἅμα τ̃ δήμου ἀφθονίας καὶ δορυφορήτοις τοῖς λαβεῖν ἔχειν, ἢ πριάμενοι παρ' ἑτέρων κατ' τοὺς αὐτοῖς τεθεῖσι κυείαν γνωμένων, ἐκέκλεπτο τοὺς δούλους. οὐδὲ δὴ πρᾶγμα ποιεῖν αἰσχύνης ἢ βλάβης κοινῆς ἄξιον ἔστε ὁ Τύλλιος ὁ καταπεσάμενος ὁ ἔθος, ὅτε οἱ πεδαδεξάμενοι καὶ διαφυλάξαντες ὀρθῶς, εἰ τοῖς ἀφαιρεθεῖσιν ἐν πολέμῳ τινὶ τε πατρίδα καὶ τ̃ ἐλθεθερίαν, ἢ πεδὲ τ̃ πρᾶγον αὐτοῖς καταδουλωθέντων, ἢ πεδὲ τ̃ ἀπ' ἐκείνων αὐτοὺς πριαμένων, ἀμφότερα. ταῦτα παρ' αὐτ̃ χρὴ ὑπάρξειν αὐτοῖς τ̃ κτησαμένων αὐτοῖς εἰς δουλείαν. ἐτύγχανον δ' τ̃ ἐλθεθερίας οἱ μὲν πλέοι πρῆγα, διὰ καλοκἀγαθίαν καὶ κέρδεσος ἀπαλλαγῆς δεσποτῶν ἔθος τοῦτ' ὠ ὀλίγοι δὲ τινες λύσα καταθέντες ἐξ ὁσίων καὶ δικαίων ἔργασιῶν σωαξθέντα. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὅτω ταῦτ' ἔχει, ἀλλ' εἰς τοσαύτην σύγχυσιν ἧκει τὰ πρᾴματα, καὶ τὰ καλὰ τ̃ Ῥωμαίων πόλεως ὅτως ἄπιμα καὶ ῥυπαδὰ γέγονεν, ὥσθ' οἱ μὲν ἀπὸ ληστείας, καὶ δικωρυχίας, καὶ πορνείας, καὶ πανδοκεῖ δὴ πονηρῷ χρηματισάμενοι, τούτων ἀνοιῶτας τὴν χρηματ̃ τ̃ ἐλθεθερίαν, καὶ δυθύς εἰσι Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ, σωίσορες καὶ

ærario exhauriat: & hãc esse caussam cur priores reges nemini extero ciuitatis ius negauerint. Sique hãc etiam legẽ sanxerint, fore vt *in tribus* ascribantur multi manumissi iuuenes; nec vnquam ciuitati domestica arma defore, sed habituram sufficientes copias etiam si bellum suscipere cogeretur cum vniuerso hominum genere. Nec publice tãtum id vtile futurum, verum etiam priuatim opulentis ciuibus, si liberti admittantur ad comitia. nam in comitiis, in ferẽdis suffragiis, ceterisq; ciuilibus negotiis, gratiam, vbi maxime opus sit, reportaturos, nepotibusq; suis libertorum clientelas relicturos. Talia disserente rege, permisertũt patricii vt is mos reciperetur in rempublicam; seruatusque est vsque ad nostram ætatem æque ac vlla e sacrosanctis & immotis legibus. Et quia in seruorum mentionem incidimus, necessarium mihi videtur *hoc loco* dicere quænam circa seruitia tunc temporis Romanorum fuerint instituta, ne vel rex ipse qui primus aggressus est e libertis ciues facere, vel qui hanc legem receperunt, reprehensionem cuiuspiam incurrant, quasi bona temere profundant. Parabantur ergo serui modis iustissimis, aut sub hasta empti e præda publica; aut ab ipsis dominis bello capti, & imperatoris permissu detenti cum ceteris militiæ commodis; aut empti ab his qui talibus modis eos sibi comparassent. Non inhonestum igitur aut inutile ciuitati putauit Tullius, & qui eius institutum sunt secuti, si, qui belli iure patriam & libertatem amisissent, ab heris suis, vel iis qui primi eos mancipassent, vel iis qui ab aliis eos emissent, vtrunque *istud bonum* recuperarent. Assequebãtur autem libertatem plurimi gratis, honestatis ac probitatis merito: (atque hęc manumissionis optima erat ratio) pauci autẽ numerato pretio quod labore per ius & fas cõquisissent. At nõ ita nostro tempore; sed talis est rerum confusio, & sic ad sordes & ignominiam degeneratuit Romanorũ probitas, vt nõnulli e latrociniis, parietum perfossionibus, prostitutionibus, omnibusque aliis sceleribus pecunia collecta libertatem redimãt, statimque se Romanos faciant: alii conscii

dominis & ſocii veneficiorũ, homicidiorũ, facinorumq; tũ contra deos tũ contra rempublicã *ſuſceptorum*, eam ab illis gratiam recipiãt. quidam *ideo manumittuntur*, vt acceptum e publico frumentũ menſtruum, & ſiquæ aliæ liberalitates in egenos ciues conferũtur a principibus, dent his a quibus facti ſunt liberi: alii per herorum leuitatem, gloriã inde captantiũ. ſcio qui tota ſeruitia *teſtamento* libera eſſe iuſſerũt, vt benignitatis laudẽ ferrent poſt obitũ. & in funeris elatione lecticam eorũ magna pileatorũ ,pſequeretur frequẽtia: in qua pompa quidã erãt, vt a ſcientib. audiui, recẽs dimiſſi e carcere malefici mille ſupplicia cõmeriti. Iſtos impuros vrbis pileos pleriq; cũ ſtomacho aſpectant, & reſpuunt eorũ conſuetudinem, indignum facinus clamitantes, populũ rerũ dominum, & vſurpantẽ ſibi orbis imperium, talib. cõtaminati ciuibus. Sunt & alia multa reprehenſione digna, quibus, licet recte inſtituta ſint a maioribus, hæc ætas nunc abutitur. Ego tamẽ hanc legẽ non tollendã cenſeo, nequod grauius malũ reipublicæ inde ,pueniat: ſed corrigenda, quæ poſſunt corrigi, nõ negauerim; nec diſſimulandum tantũ dedecorum & macularum ineluibilium in ciuitatẽ inuehi. quæ cura maxime ad cẽſores attinet, aut certe ad cõſules. opus enim eſt magiſtratu magna poteſtate prædito; vt eos qui ſingulis annis manumittuntur examinet, qui ſint, qua de cauſſa & quo modo libertatẽ aſſequti ſint; quemadmodũ in equitũ & ſenatorũ mores inquiritur. deinde qui digni ciuitate cõperti fuerint, in trib. adcriptos ſinãt vrbem incolere; ſceleſtã vero & impuram multitudinem honeſta ſpecie ablegent aliquo in coloniam. Hæc ſunt quæ poſtulante argumento iuſtũ & neceſſariũ exiſtimaui apud eos dicere q Romanorũ mores carpunt. Ceterũ Tullius in cõſtituenda republica nõ eo tantum ad plebem fouendã viſus eſt procliuior, q ſenatus ac patriciorũ potentiã moderatus eſt, verum etiã quod de regia poteſtate detraxit dimidium. cum enim priores reges ad ſe reuocarẽt iudicia omnium litium, & de omnibus criminibus tam ad priuatas iniurias quam ad rem publicam pertinentib. ſuo more decernerent, ille ſeparauit

Litiũ cognitio.

συνεργοὶ τοῖς δεσπόταις γινόμενοι φαρμακείων καὶ
δωροφονιῶν, καὶ τῶν εἰς τοὺς θεοὺς ἢ ὃ κοινὸν ἀδικη-
μάτων, ταύτας φέρειν παρ' αὐτῶν τὰς χάριτας· οἱ
δ' ἵνα τὴν δημοσίως διδόμενον σῖτον λαμβάνοντες καθα-
μίαν, καὶ εἴ τις ἀνὴρ τῶν τῇ ἡγουμένων γίγνοιτο τοῖς
ἀπόγοις τῶν πολιτῶν φιλανθρωπία, φέρωσι τοῖς δε-
δωκόσι τὴν ἐλευθερίαν· οἱ δέ, ἀφ' κουφότητα τῶν δε-
σποτῶν καὶ κενὴν δοξοκοπίαν. ἔγωγ' οὖν ὑπέλαμβα-
νον ἅπασι τοῖς δούλοις συγχωρηκότας εἰς ἐλευθε-
ρίας, μὴ τὰς ἑαυτῶν τελευτάς, ἵνα χρηστοὶ καλῶνται
νεκροὶ, καὶ πολλοὶ τῆς κλίνης αὐτῶν σὺν κομιζομένης
ὠδαχαλουθῶσι τοὺς πίλους ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχον-
τες· ὧν οἷς ἐπόμπευόν τινες, ὡς ἐν ὠδῇ τῶν ὑπεριαμέ-
νων ἀκούειν, σὺν τῶν δεσμωτηρίων ἐξεληλυθότες κα-
κοῦργοι ἀρτίως, μυρίων ἄξια ἀφ' ὧν πεπραγμένοι
θανάτων. εἰς τοῦτος μὴν τοὺς δυσκαθάρτους πίλους
σὺν ἡ πόλεως ἀποβλέπουσι οἱ πολλοὶ δυσχεραίνουσι,
καὶ προβέβληται ὁ ἔθος, ὡς ἐν ὀφέπον ἡγεμονικὴν πό-
λει, καὶ πάντας ἀξίους ἀξιώσῃ τόπου, τοιούτους πολίτας
ποιεῖσθαι. ἔγοι δ' ἂν τις πολλὰ καὶ ἄλλα ἀφεδωκὼς ἐπ-
ῃνεῖν, καλῶς μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὑπεινοηθέντα, κα-
κῶς δ' ὑπὸ τῶν νῦν ὑπιτελούμενα. ἐγὼ δ' τὸν νόμον
οὐκ οἴομαι τὸν δεῖν ἀναιρεῖν, μήτι μεῖζον σκεδαγῆ ὧν
κοι: ὧ δὲ αὐτὸ καλόν· ἐπανορθοῦσθαι μέντοι φημὶ δεῖν
τὰς δωρεὰς, καὶ μὴ πρεσβεῖν ὀνείδη μεγάλα καὶ ῥύ-
ποις δυσκαθάρτοις εἰς τὴν πολιτείαν εἰσαγομένοις. καὶ
μάλιστα μὲν τοὺς ἡμετέρους ἀξιώσαιμι ἂν τούτου τοῦ
μέρους προνοεῖν· εἰ δὲ μὴ, τοὺς ὑπατίους· δεῖ γὰρ
ἀρχῆς τινος μεγάλης· οἱ τοὺς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν
ἐλευθέροις γινομένοις ἀξετάσοισι, τίνες ὄντες, καὶ ἀφ'
τί, καὶ πῶς ἠλευθερώθησαν· ὥσπερ τοὺς τῶν ἱππέων
καὶ τοὺς τῶν βουλευτῶν βίους ἐξετάζοισιν· ἔπειθ' ὃς
μὲν ἂν εὕρωσιν ἀξίους τῆς πόλεως ὄντας, εἰς φυλὰς
καταγράψωσι, καὶ μόνον ἀφήσωσιν ἐν τῇ πόλει· ὃ
δὲ μιαρὸν καὶ ἀκάθαρτον φῦλον ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς
πόλεως, ἀπωτερεπὲς ὄνομα τῶν πεπραγμένων θέντες, ἀ-
ποικίαν. ταῦτα μὲν οὖν τὴν ὑποθέσεως ἀπαιτούσης, ἀναγκαῖόν τε καὶ δίκαιον ἔδοξεν εἶναί μοι πρὸς τοὺς
ὑπειλημμένας τοῖς Ῥωμαίων ἔθεσιν εἰπεῖν. ὁ δὲ Τύλλιος
οὐκ ἐν μόνοις τούτοις τοῖς πολιτεύμασι δημοτικὸς ὢν
ἐδηλώσατο, ἐν οἷς ἐδόκει τῶν τε τῆς βουλῆς ἐξουσίαν καὶ
τὴν τῶν πατρικίων δυναστείαν ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ
ἐν οἷς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐμείωσε, τὴν ἡμίσειαν
τῆς ἐξουσίας αὐτὸς ἀφελόμενος. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ
βασιλέων ἁπάσας ἀξιούντων ἐφ' ἑαυτοῖς αὐτὴν τὰς
δίκας, καὶ πολλὰ τὰ ἐγκλήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ κοι-
νὰ πρὸς τὸν ἑαυτῶν ἕκαστον δικαζόντων, ἐκεῖνος διελὼν
ἀπὸ

ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν τὰ δημόσια, τῶν μὲν εἰς ὃ κοι-
νὸν φερόντων ἀδικημάτων αὐτὸς ἐποιεῖτο τὰς ἀναγνώσεις, τῶν δὲ ἰδιωτικῶν ἰδιώτας ἔπαξεν εἰς δικα-
στὰς, ὅρους αὐτοῖς καὶ κανόνας τάξας οὓς αὐτὸς ἔγραψε
νόμοις. ἐπεὶ δὲ αὖθις τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα
τὸν κράτιστον εἰλήφει κόσμον, εἰς ὑπιθυμίαν ἦλθε δόξα-
φανές τι ἀναθεραπεύσας, αἰώνιον αὐτῷ μνήμιον
τοῖς ὑπιθυμοῦσι καταλιπεῖν. ἐφιστὰς δὲ τὴν διάνοιαν ὑπὲρ τὰ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τε καὶ πολιτι-
κῶν μνημεῖα, ἐξ ὧν εἰς ὀνόματα καὶ δόξαν πρόσηλ- 10
θον, οὔτε τὸν Βαβυλωνίων τεῖχος ἐμακάρισε τὴν Ἀσ-
συρίαν ἐκείνην γυναῖκα, οὔτε τῶν ἐν Μέμφει πυ-
ραμίδων τὸν Αἰγύπτιον βασιλῆς, οὔτε εἴ τις ἄλλη
πλούτου καὶ πολυχρείας ὑπέρβολις ἐν ἀνδρὸς ἡγεμό-
νος· ἀλλὰ ταῦτα πάντα μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ
οὐκ ἄξια ἀποδῆς ἠνισάμενος, ὄψεώς τε ἀπάτας,
οὐκ εἰς βίους καὶ πραγμάτων ὠφελείας, ἐξ ὧν μα-
καρισμοὶ τοῖς κατασκευαζομένοις ἠκολούθουν μό-
νον· ἐπαίνου δὲ καὶ ζήλου ἄξια τὰ τῆς γνώμης ἔργα
ἀπολαβὼν, ἧς πλεῖστοί τε ἀπολαύοισι καὶ ὑπὲρ μή- 20
κιστον χρόνον καρποῦνται τὰς ὠφελείας, πάντων μά-
λιστα τῶν τοιούτων ἔργων τῶν Ἀμφικτύονες τῶν Ἑλ-
λήνων ὑπίνοιαν ἠγάσθη, ὃς ἀθενὲς ὁρῶν καὶ ῥᾴδιον
ὑπὸ τῶν πλησιοικούντων βαρβάρων ἐξαναλωθῆ-
ναι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς τὴν ἀπ' ἐκείνου κληθεῖ-
σαν Ἀμφικτυονικὴν συνόδον καὶ πυνθάνεται αὐτὸς
συνήγαγε, νόμοις καταστησάμενος ἔξω τῶν ἰδίων,
οὓς ἑκάστη πόλις εἶχε, τοὺς κοινοὺς ἅπασιν, οὓς καλοῦ-
σιν Ἀμφικτυονικοὺς, ἐξ ὧν φίλοι μὲν ὄντες ἀλλήλοις
διετέλουν, καὶ τὸ συγγενὲς φυλάττοντες ἔργοις μᾶλλον 30
ἢ λόγοις, λυπηροὶ δὲ τοῖς βαρβάροις καὶ φοβεροί.
παρ' οὗ τὸ πρῶτον λαβόντες Ἴωνές τε οἱ μετα-
θέμενοι τὴν οἴκησιν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ πρὸς θα-
λάττια μέρη τῆς Καρίας, καὶ Δωριῆς οἱ περὶ τοὺς
αὐτοὺς τόπους τὰς πόλεις κτισθυσάμενοι, ἱερὰ κατε-
σκεύασαν ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων· Ἴωνες μὲν, ἐν
Ἐφέσῳ, τὸ τῆς Ἀρτέμιδος· Δωριῆς δ', ἐν Τριοπίῳ,
τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔνθα συνιόντες γυναῖξιν ὁμοῦ καὶ
τέκνοις τοὺς τῶν ἀποδειχθέντας χρόνους, συνέδυόν τε
καὶ συνεπανηγύριζον, καὶ ἀγῶνας ἐπετέλουν ἱππι- 40
κοὺς καὶ γυμνικοὺς, καὶ τὰ περὶ μουσικὴν ἀκουσμάτων,
καὶ τοὺς θεοὺς κοινοῖς ἀναθήμασιν ἐδωροῦντο. θεωρή-
σαντες δὲ καὶ πανηγυρίσαντες, καὶ τὰς ἀνὰς φιλοφρο-
σύνας παρ' ἀλλήλων λαβόντες, εἴ τι πρόσκρουσμα
πρὸς πόλιν ἐγεγένη, δικαστὰς καθεζόμενοι δίκην, καὶ
περὶ τῶν πρὸς βαρβάρους πολέμου καὶ περὶ τῶν πρὸς
ἀλλήλους ὁμοφροσύνης κοινὰς ἐποιοῦντο βουλάς. ταῦτα

hæc, læſæq; reip. criminũ ſe fecit iudicem, priuatarũ perſonarum querelas ad alios relegauit iudices, quib. leges a ſe conditas ceu limites ac regulas præſcripſit, *quas ſequerẽtur in iudiciis.* Ordinatis quamoptime reb. vrbanis, cupido eũ cepit illuſtri quopiã opere ſempiternã ſui memoriã tranſmittere ad poſteros. Id animo agitãs, & cõſiderans priſcorũ regum & clarorũ in rebusp. virorũ monumenta, quib. nomẽ ſuum & gloriã illuſtrarũt, nec Aſſyriã illã mulierem mactã putauit muris Babylõnis, nec Ægyptios reges pyramidibus Memphitidis, aut ſiquis alius princeps *inſigni quopiã opere* diuitias ſuas & operarũ multitudinẽ oſtẽtauit; parua hæc omnia, tẽporaria, nec æmulatione digna exiſtimãs, nõ ad vitæ vtilitates inuẽta, ſed tantũ ad cõditorum felicitatis prædicationẽ, & oculorum illecebras. Ille vero laude ac æmulatione digna credens mentis opera, quorũ vtilitas ad plurimos manat & lõgiſſimo tẽpore, præ ceteris Amphictyonis Hellenis filii talib. in reb. admiratus eſt induſtriã; qui cũ animaduerteret gentẽ Græcã infirmã eſſe, ideoq; a finitimis barbaris exhauriri facile poſſe, coegit eos in conciliũ quod Amphictyonicũ ab ipſo denominatũ eſt; legesq; tulit, quę præter illas quas quæq; ciuitas haberet ,pprias, cõmunes eſſent omnibus, quas vocãt Amphictyonicas; vt earũ vinculo mutuã amicitiam conſeruarent, cognationẽq; colentes non tam verbis quã factis, barbaris eſſent graues & formidabiles. quorũ exemplũ imitati & Iones, qui ex Europa in maritimam orã Cariæ demigrauerãt, & Dorienſes his cõtigui, tẽpla conſtruxerunt impẽſis communibus; Iones, Dianæ fanum Epheſi; Dorienſes, Apollinis, Triopii: quo ſtatis temporibus cum vxoribus & liberis conuenientes, vna ſacris dabant operam & mercimoniis: inſtitutisque equeſtribus, gymnicis, & muſicis certaminib. variis, deos quoq; communibus donariis honorabãt. peractis ſpectaculis ac negotiationibus, ceterisq; humanitatis officiis vltro citroq; exhibitis, ſiqua inter ciuitates interceſſiſſet offenſio, conſidebant iudices qui litem cõponerent: tũ de bello cõtra barbaros gerẽdo, deq; mutua gentis cõcordia cõſulebatur in medium. Horum

& his ſimiliũ exẽpla ſecutus Tullius, animum & ipſe adiecit ad cõſtituendum velut vnũ corpus ex Latinorum populis, ne inteſtinis bellis & diſſidiis debilitati ſubiugarẽtur à finitimis barbaris. Id poſtquã apud ſe ſtatuit, optimates conuocauit e ſingulis vrbibus, denuntiãs ſe conſultaturũ cum eis de magnis reb. & ad cõmunem vtilitatẽ pertinentibus. Qui cũ aduenireſſent, cõuocatis Romanis ſenatorib. & his Latinarum vrbiũ legatis, verba fecit de cõcordia, docẽs quantopere ciuitates cõſenſus deceat, quãq; fœdũ viſu ſit cognatorũ inter ſe diſſidium. oſtendebat etiã, infirmas res cõcordia potẽtes fieri; ceterũ vel potẽtiſſimas, peſſũ ire vbi laboratur inuidia mutua. atq; ita docebat eos, oportere Latinos finitimis imperare iuraq; reddere, nimirum Græcos barbaris: Romanorũ aũt principatum eſſe in reliquo Latio; vt qui habeãt vrbem magnitudine ac rerũ geſtarũ gloria præcipuã, & a diis magis ꝓpitiis ad tantũ claritatis faſtigium ſint euecti. In hãc ſententiã longa oratione ſuaſit eis, vt tẽplum cũ inuiolabili refugio cõmunib. impẽſis Romæ cõſtruerent, quo ciuitates quotãnis conuenientes priuatim ſimul & publice ſacra facerẽt, forumq; rerũ venalium exercerent, quib. id decerneretur tẽporibus: & ſi qua offenſa populis incideret, inter iſta deorũ ſacra cõciliarentur ex aliorum populorum arbitrio. Hęc & alia multa cõmoda, ꝓponens quæ conſequerentur ſi cõmunem curiã Romæ ſtatuerẽt, omnib. perſuaſit qui tum in cõſeſſu aderãt. Collatis deinde oppidatim pecuniis, Dianæ tẽplum ædificauit in Auẽtino eminẽtiſſimo vrbis tumulo, & fœderis leges cõſcripſit ciuitatibus, ritusq; celebrãdi feſti & fori cõſtituit. Et ne vlla iniuria tẽporum aboleretur, in ærea columna incidit decreta concilii, & ciuitates eius conuentus participes. Ea colũna permãſit vſq; noſtrã ætatẽ in Dianæ templo dedicata, inſcripta literarũ characteribus Græcanicis, qualib. olim vtebatur Græcia. quod & ipſum nõ leue argumẽtum eſt, Romã nõ eſſe conditã a barbaris. nunquã enim vſi fuiſſent Græcis literis, ſi fuiſſent barbari.

Panegyris Latina.

Hæc ſunt quæ hic rex domi in cõſtituenda republica maxima & clariſſima geſſiſſe memoratur: præter quę &

δὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις παραδείγματα λαβών, πρεσ-
θυμίαν ἔχε καὶ αὐτὸς ἐκ πόλεως τῶν Λατίνων ἡγεμόνας συ-
λλέξας καὶ συναγαγεῖν, ἵνα μὴ ταπεινώσας καὶ πολε-
μοῦσας πρὸς ἀλλήλους, ὑπὸ τῶν περιοικούντων
βαρβάρων τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῶσι. γνοὺς δὲ ταῦτα,
τοὺς κεφαλίσας ἀνδρας ἐξ ἑκάστης πόλεως συνεκάλε,
φράζων μεγάλων καὶ κοινῶν φήσας παραμυθίας συμβούλους
αὐτοῖς συγκαλεῖν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, συναγαγὼν τοὺς τε
Ῥωμαϊκοὺς βουλεύτας, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων ἥκοντας,
10 λόγον διεξῆλθε παρακλητικὸν ὁμονοίας, διδάσκων ὡς 171
καλὸν μὲν χρῆμα, πολλαὶ πόλεις μιᾷ χρώμεναι
γνώμῃ· αἰσχρὸν δέ, ὄψις συγχυθῶν ἀλλήλοις διαφερο-
μένων. αἴτιόν τε ἰσχύος μὲν τοῖς ἀσθενέσιν ἀποφαίνων
ὁμοφροσύνη, ἀσθενείας δὲ καὶ ἀσθενείας καὶ τῆς ἰσ-
χυροτάτας ἀλληλοφθορίαν. ταῦτ' ἐδίδασκεν αὐτοὺς,
ὡς χρὴ Λατίνους μὲν τῶν πρὸς τοίκων κρατεῖν, καὶ τὰ
δίκαια πρᾶττειν Ἕλλησι ὄντας βαρβάροις· Ῥω-
μαίοις δὲ τῶν ἁπάντων Λατίνων ἄρχειν πρεσβείας, με-
γέθει τε πόλεως προσόντας καὶ πραγμάτων ὄγκοις,
20 καὶ τῇ προνοίᾳ τοῦ δαιμονίου κρείττοις κεχρημένοις ἐκ-
κείνων, δι' οὗ εἰς τοσοῦτον ἐπιφάνειαν προῆλθε. τοι-
αῦτα διεξελθών, συνεβούλευεν αὐτοῖς ἱερὸν ἄσυλον
ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων ἐν Ῥώμῃ κατασκευάσα-
θαι, ἐν ᾧ αἱ πόλεις συνερχόμεναι καθ' ἕκαστον ἐνι-
αυτὸν ἰδίας τε καὶ κοινὰς θυσίας καὶ πανηγύρεις ἄξου-
σιν, ἐν οἷς δὴ δέοιτο χρόνοις· καὶ εἴ τι θροοῖτο αὐτῆς
πρόσκρουσμα πρὸς ἀλλήλους, ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων
διαλύσουσιν, ταῖς δικαίαις πόλεσιν ἐπιτρέψασαι διαλύσαι
τὰ ἐγκλήματα. ταῦτα διεξιών τε καὶ οἷα δικαι-
30 ἔξοισιν ἀγαθὰ βουλευτήριον ἐκκαταστησάμενοι, πολύ-
τας ἔπεισε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντας· καὶ μετ'
τοῦτο καλεσκεύασεν ἐξ ὧν ἅπασαν συνήνεγκεν αἱ πό-
λεις χρημάτων, τὴν τῆς Ἀρτέμιδος ναὸν, τὸν ὀπίσω τοῦ
μεγίστου τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λόφων ἱδρυμένον, Αὐεν-
τίνου· καὶ τοὺς νόμους συνέγραψε τοῖς πόλεσι πρὸς
ἀλλήλας, καὶ τἄλλα πάντα τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγυ-
ρεῖν ὃν ὀπίτελεθήσεται χρόνον ἔταξεν. ἵνα δὲ μηδεὶς
χρόνος αὐτοῖς ἀφανίσῃ, στήλιν καταστησάμενος χαλ-
κῆν, ἔγραψεν ἐν ταύτῃ τά τε δόξαντα τοῖς συνεδρί-
40 οις, καὶ τὰς μεταχούσας τῆς συνόδου πόλεις. αὕτη διε-
μένει ἡ στήλη μέχρι τῆς ἐμῆς ἡλικίας ἐν ᾧ τῆς Ἀρ-
τέμιδος ἱερῷ κειμένη, γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆ-
ρας Ἑλληνικῶν, οἷς δὴ παλαιὸν ἡ Ἑλλὰς ἐχρᾶτο. οὐ γὰρ
αὐτὸ ποιήσαντ' ἄν τις ἐμικρὸν τεκμήριον τῆς μὴ βαρ-
βάροις εἶναι τοὺς οἰκίσαντας τὴν Ῥώμην. οὐδὲ γὰρ Ἑλ-
ληνικοῖς ἐχρῶντο γράμμασιν, οἵτινες βαρβαρικοὶ
πολιτικὴ μὲν δὴ παράξης τοῦ βασιλέως τούτου σὺν δυ-

λαις

λαις πολλαῖς ἐλαττοῦσί τε καὶ ἀμαυροτέραις, αἱ μέγι-
σταί καὶ λαμπρότατοι τοιαῦταί μνημονεύονται· πολεμι-
κὴ δὲ πρὸς ἓν ὃ τῶν Τυρρηνῶν ἔθνος ἡνώθη, περὶ
ὧν μέλλω νῦν διεξιέναι. μετὰ τὸν Ταρκυνίου τελευτὴν
αἱ παραδοῦσαι τὴν ἡγεμονίαν ἐκείνῳ πόλεις οὐκ ἔτι φυ-
λάττειν ἐβούλοντο τὰς ὁμολογίας, Τυλλίῳ τε οὐκ ἀ-
ξιοῦσαι παπεινῷ τὴν ἡλίου ὑπακοήν, καὶ τὴν ἀμφο-
ραν τῶν πατρικίων τῶν πρὸς τὴν ἡγεμόνα ἠνωμένων με-
γάλῳ σφίσιν ὠφέλειαν παρέξειν νομίζουσαι. ἤρξαντο
δὲ τῆς ἀποστάσεως οἱ καλούμενοι Οὐιεντανοὶ, καὶ τοῖς ἐλ- 10
θοῦσι παρὰ τὸν Τυλλίου πρεσβευταῖς ἀπεκρίναντο μη-
δεμίαν εἶναι σφίσι πρὸς ἐκεῖνον μηθ' ὑπὲρ ἡγεμονίας
παραχώρησιν, μήτε περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας συν-
θήκας. ἀρξάντων δὲ τούτων, Καρητανοί τε ἠκολού-
θησαν, καὶ Ταρκυνίται, καὶ τελευτῶσα ἐν ὅπλοις ὑπὲρ ἅ-
παση ἡ Τυρρηνία. οὗτος ὁ πόλεμος εἴκοσι διέμεινεν ἔτη
συνεχῶς πολεμούμενος, εἰσβολάς τε πολλὰς ἀμφο-
τέρων μεγάλοις τραύμασι ποιουμένων εἰς τὴν ἀλ-
λήλων, καὶ παραξάς ἀνδρας ἐπ' ἀνδρασι συνιστάμενων.
ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς μάχαις κατορθῶν ὁ Τύλλιος, ὅσαι 20
κατὰ πόλιν τε καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος αὐτῷ συνέστησε, καὶ
τελευτῶν ὑπὸ φανεραῖς κοσμηθεὶς θριάμβοις, τελευ-
τῶν ἠνάγκασε τοὺς οὐκ ἀξιοῦντας χρῆναι, τὸν χαλι-
νὸν ἑκόντας λαβεῖν. εἰκοστῷ δὲ αὖ ἔτει συνελθοῦσα πά-
λιν αἱ δώδεκα πόλεις, ἐξαπολωλυίας τῶν πολέμῳ τά
172 τε σώματα καὶ τὰ χρήματα, γνώμῃ ἔχον παραδοῦ-
ναι Ῥωμαίοις τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ' οἷς πρότερον ἐψηφί-
σαντο. καὶ παρῆσαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οἱ πρεσβευ-
θέντες, σὺν ἱκετηρίαις, ὑπὲρ δεόμενοι Τυλλίῳ τὰς πό-
λεις, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον βουλεύσαιεν πρὸς αὐτῶν ἀ- 30
ξιοῦντες. Τύλλιος δὲ τῆς μὲν ἀφροσύνης ἕνεκα, καὶ
τῶν εἰς θεοὺς ἀθετημάτων, οἷς ἐξουθενῶν ποιησάμενοι
τῶν ὁμολογιῶν, παρέβησαν τὰ συγκείμενα, πολλῶν αὐ-
τοῖς ἔφη ἡμφεσβήτει ἀξίους εἶναι καὶ μεγάλων· τὸ δὲ Ῥω-
μαίων ὑπεικείας καὶ μετριότητος, ὅθεν συγγνόντες ἀ-
δικεῖν, τέμμασι καὶ λιτανείαις παρηιτοῦντο τὸν ὀρ-
γὴν, τοῦδεν ἐν τῷ παρόντι ἀτυχήσειν. ταῦτα εἰπὼν,
καταλύεται τὸν πρὸς αὐτοῖς πόλεμον, ταῖς μὲν δικαίαις
πόλεσιν ἄπονος καὶ δίχα ὀργῆς μνησικάκου πολι-
τεύεσθαί τε ἀποδοὺς, ὡς πρότερον, καὶ τὰ ἴδια καρ-
πούσθαι, μνησθεὶς τῶν ἐν ταῖς χειροήσαις πρὸς αὐτὰς
συνθήκαις ὑπὸ βασιλέως Ταρκυνίου. βοῆς δὲ δὴ αὐ-
τῶν πόλις, αἱ πρεσβεύσαιέν τε καὶ τὰς δίκας ὑπὲρ ἀ-
γωνίζοντο τῷ Ῥωμαίων δεξενεγκεῖν τὸν πόλεμον, Καρηταιῶν
καὶ Ταρκυνιτῶν καὶ Οὐιεντανῶν, τούτας ἀφαιρέσει χώ-
ρας ἠμφισβητούμενος, ἐπὶ πολεκηφόρου τοῖς Ῥωμαίων
τοῖς νεωστὶ πρεσβευθεῖσι πρὸς πολιτείαν. ταῦτα

alia multa, minora illa & obſcuriora, celebrãtur. Bello autem cum vna Etruſcorum gente conflictatus eſt, de quo nunc narraturus ſum. Defuncto Tarquinio ciuitates quæ ſe illius imperio ſubmiſerant, nolebant amplius ſtare fœderis cõditionibus, dedignatæ parere Tullio homini obſcuris orto natalibus, & ſublatæ ad nouas ſpes patriciorum cum rege diſſidio. Initium defectionis a Veientibus ortum eſt. hi legatis a Tullio miſſis reſponderunt, ſe nec vllum ei principatum conceſſiſſe, nec amicitiæ ſocietatisq; fœdus cum eo pepigiſſe. Hos auctores ſecuti ſunt Cæretani & Tarquinienſes; poſtremo in armis fuit vniuerſa Etruria. Hoc bellum continuatum eſt annis xx: & alteri alterorum agros non ſemel cum magno exercitu inuaſerunt, collatisque ſignis alia ſuper aliis iniere prœlia. e quibus omnib. victoriam reportauit Tullius, quotieſcunque vel cum ſingulis ciuitatibus, vel cum tota gente dimicatum eſt. ac tandem tribus clariſſimis triumphis decoratus, coegit eos vel inuitos imperii frenum accipere. Vigeſimo demum anno coactæ rurſus in concilium duodecim *gentis* vrbes, conſumptis bello tum viris tum pecuniis, decreuerunt Romanis principatum tradere, eiſdem quibus antea conditionibus: *mox*que ab omnibus populis legati venerunt ſupplices, cõmittentes ſe & ſua in fidem Tullii, deprecantesque ne ſæuius in ſe conſuleret. Reſpondit rex, illos quidem ob veſaniam & contemptum deorum, quos teſtes nil veriti violarint fœdera, multas & magnas pœnas cõmeritos: verum Romanorum æquitatem ac clementiam, quandoquidem agnita culpa cũ ſupplicum inſigniis iram deprecatum venerint, ipſis in præſens non defuturam. His dictis pacem eis dat, ceteris quidem impunc (poſita ira & omnium iniuriarum memoria) permiſſis ſuo iure viuere & bonis ſuis frui, ſaluis Tarquinii regis conditionibus; ſed tribus populis qui primi defecerant, ceterosque ad bellum Romanum cõcitauerant, Cæretanis ſcilicet, Tarquiniis, & Veiẽtibus, parte agri mulctatis; quem his diuiſit qui recẽs tum Romæ ciuitatẽ adepti fuerant. His

Bello quæ geſſerit Tullius.

pace belloq; gestis, & duobus fortunæ, ob perpetuũ eius fauorẽ, templis institutis; altero, *Bonæ fortunæ*, in foro boario; altero, Fortunæ virilis, (sicut hodieq; cognominatur) in ripa Tiberis; prouectus iam ætate propinquusq; naturæ termino, insidiis Tarquinii generi filiæq; suæ periit: quas narraturus, rẽ paulo altius repetam. Erant Tullio duæ filiæ ex vxore Tarquinia, quã ei rex Tarquinius in matrimonium collocauerat. Has puellas iam nuptiis maturas iunxit consobrinis earũ, Tarquinii nepotibus, maiorem maiori, iuniorem iuniori; bene ita comparatos existimans: sed forte fortuna vterque gener moribus suis dissimilem nactus est. Lucio enim natu maiori, audaci, arroganti, naturaque tyrannico, proba, modesta, & erga patrem pia vxor contigit: *contra* Arunti iuniori, miti & moderato ingenio prædito, scelesta, infensa patri, nihil non ausura fœmina. vterque maritus, cum innatos sequeretur mores, ab vxore traducebatur in contrarios. alter, improbus, socerum regno pellere cupiens, & cuncta huc conducentia moliens, flectebatur vxoris precibus & lacrymis. alter, moderatus, nunquam læsurus socerum, sed exspectaturus eius e vita exitum, fratris quoque scelestos impetus cohibens, a nefaria vxore in contraria sollicitabatur, hortante vt vir esset, *quotidiano*que iurgio exprobrante ignauiam. cumque nec modestæ illius preces quicquam proficerent ad honesta consilia reuocantis iniustum mariti animum; nec alterius scelestæ hortatus, ad sceleratum facinus virum natura non malum exhortantis; sed vterque obsequeretur suo genio, molesteque ferret diuersum coniugis animum, illa quidem doleter ferebat suum infortunium; ceterum altera ferox indignabatur, & quærebat quomodo se liberaret a *molesto* coniuge. tandem naturæ peruersitate ad desperatam audaciam prouecta, & putans sororis virum maxime conuenire suis moribus, accersit eum in colloquium quasi de rebus necessariis. qui vbi venit, semotis arbitris, vt sola cum solo colloqueretur: Ecquid, inquit, Tarquini, libere mihi licet tu-

Exagitatur a Tarquinio genero.

ὑφ' ὧν ἐξάπαντος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ τῷ πολέμοις, καὶ νικοῦς δύο καλασκευασάμενος Τύχης, ἣ πρῶτα πάντα τὸν βίον ἔδοξεν ἀγαθῇ κεχρῆσθαι, τὴν μὲν ἐν ἀγορᾷ τῇ καλουμένῃ Βοαρίᾳ, τὴν δ' ἕτερον ὀπὶ τὸν ἠιόσι τοῦ Τιβέρεως, ἐπὶ ἀνδρείᾳ πρεσηγόρευσεν, ὡς καὶ νεῶν ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖσθαι· ἡλικίας τε προβεβηκὼς ὀπὶ πολὺ, καὶ τὸν φύσιν τελευτῆς ἀμαχραὶ ἀπέχων, ὀπισθευθεὶς ὑπὸ Ταρκυνίου τε τοῦ γαμβροῦ καὶ τὸν ἑαυτοῦ θυγατρὸς ἀποθνήσκει. δι' ἣν ἡσυμεν καὶ τὸν ὀπισθευλῆς τὸν ἔπον, μικρὰ τὸν ἔμπροσθεν ἠνομένων ἀνάγκας. ἣν δὴ Τυλλίᾳ δύο θυγατέρες ἐκ γυναικὸς ἠνόμεναι Ταρκυνίας, ἐπὶ συνεζύγησεν αὐτῷ βασιλεῖ Ταρκύνιος. ταύτας τὰς κόρας ὀπὶ γάμοις ἠνομένας ἐκ δίδου) τοῖς ἀδελφιδοῖς τὸν μητρὸς αὐτῶν, ἡνιοῖς τε Ταρκυνίῳ, τῷ πρεσβυτέρῳ τὸν πρεσβυτέραν ἀρμόσας, καὶ τῷ νεωτέρῳ τὸν νεωτέραν· ὅτως οἱόμενος αὐτὰς μᾶλλον συνοίσεσθαι τοῖς λαβοῦσιν. ἔτυχε δὲ τὸν γαμβρὸν ἑκάτερος ἀναξίας ἀναφθεὶς τύχης, κατὰ τὸν ἀκόμοτρόπιον. λαβυκίῳ μὲν γὰρ τῷ πρεσβυτέρῳ, βλημπρῷ καὶ αὐθάδεϊ καὶ τυραννικῷ τὸν φύσιν ὄντι, χρηστὴ καὶ σώφρων καὶ φιλοπάτωρ συνῴκει γυνή· Ἀρούντᾳ δὲ τῷ νεωτέρῳ, πολὺ δὲ πρᾷον ἔχοντι καὶ βελτίονι, δυσσία καὶ μισοπάτωρ καὶ πανοῦπολμος ἐπὶ γαμετή. συνέβαινε δὲ τοῦ ἀνδρῶν ἑκάτερον φέρεσθαι μὲν ὀπὶ τὸν ἑαυτοῦ φύσιν, μετάγεσθαι δὲ ὑπὸ τὸν γυναικὸς ὀπὶ τἀναντία. ὁ μὲν γε πονηρὸς, ἐπιθυμῶν τὸν βασιλείας τὸν κηδεστὴν πρεσθυμούμενος, καὶ πάντα μηχανώμενος εἰς τοῦτο, ὑπὸ τῆς γυναικὸς μελέπειθετο αἰπβολούσης τε καὶ ὀδυρομένης· ὁ δὲ ὀπιφκὴς, οὐδὲν οἰόμενος δεῖν δεξαμβρίαν εἰς τὸν πενθερὸν, ἀλλὰ πρεμνῦν ἕως ἡ φύσις αὐτὸν ἐκ τοῦ ζῆν ἀξαλάρι, καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἐῶν πρᾴπειν τὰ μὴ δίκαια, ὑπὸ τὸν δυσσίας γυναικὸς εἰς τἀναντία μετήγετο, νεθετούσης τε καὶ λοιδορουμένης, καὶ τὸν ἀνδρίαν κακιζούσης. ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέραινον ὅτε αἱ τῆς σώφρονος λιτανεῖαι, τὰ κράτιστα τὸν οὐ δίκαιον ἄνδρα πειθούσης, ὅτε αἱ τῆς μιαρᾶς παραινέσεις, ὀπὶ τὰς δυσσίους πρᾴξεις τὸν ὀπονοεῖν πεφυκότα παρεκαλούσης, ἀλλ' ἑκάτερος ὀπὶ τὸν ἑαυτοῦ φύσιν ἐφέρετο, καὶ λυπηραὶ ἠγείτο τὸν μὴ τὰ ὅμοια βουλομένῳ, τῇ μὲν, ὀδυρεσθαί τε καὶ φέρειν τὸν ἐαυτῆς δαίμονα πρεσιῶν τῇ πανοῦπολμῳ, χαλεπαίνειν καὶ ἀπαλλαγῆναι ζητεῖν ἀπὸ τοῦ συνοικεσίου. ἔπειτα δὲ ἡ κακὴ φύσιν ἀπονοηθεῖσα, καὶ νομίσασα τοῖς ἑαυτῆς ἐποις ἐρεμόπειν μάλιστα τὸν τὸν ἀδελφῆς ἄνδρα, μεταπέμπεται τὸν αὐτὸν, ὡς ὑπὲρ ἀναγκαίας πράγματος ἀφανεξομένη· καὶ ὀλίγον παρεμένει, μεταναστῆναι κελεύσασα τοὺς ἔνδον, ἵνα μόνη ἀφανεσθεὶν πρὸς μόνον, ἄρ', ἔφη, ὦ Ταρκύνιε, μετὰ παρρησίας ἔξεστί μοι καὶ "

toque proloqui omnia quæ sentio de communibus *nostris* commodis? & continebisne audita; an tacere præstat, nec in medium proferre silenda consilia? Illo iubente quicquid vellet eloqui, & in ipsius verba iurato de fide silentii, mulier ad eum posito iam pudore, Quousque Tarquini fraudatum te regno ferre cogitas? an quia humilibus & obscuris natus es parentibus, ideo non vis de teipso sentire magnifice? atqui omnibus notũ est, priscos progenitores vestros Græci generis, & a florẽtissimo illo Hercule oriundi, dominatos Corinthiis aliquot (vt audio) seculis. auus vero tuus Tarquinius, translato ex Etruscis in hanc vrbem domicilio, regnum hîc virtute quæsiit; cuius non bonorum tãtum, verum etiam regni tibi debetur hereditas, cum sis nepotum *alter* natu grandior. An forte inualidum te & deformem corpus parum felix destituit obeundis muniis regiis? atqui & robur tibi sat firmum superest, & forma regiis digna natalibus. An forte horum neutrũ, sed iuuentas imbecilla & immatura consiliis te retrahit ab administratione reipublicæ? cum sis quadragenario maior; quæ ætas in hominib. maxime pollet consiliis. At forte iste qui *nunc* regno potitur, homo nobilis, & apud primarios ciues gratiosus, a nouandis rebus te absterret vtroq; nomine? atqui horũ vtroq; destituitur; quod nec ipsum fugit. Sed & audacia periculorumq; cõtemptus inest tuis moribus; regnaturo cũ primis necessaria: & diuitiarum atq; amicorũ tibi satis est, aliæq; occasiones multæ ac magnæ, quæ te inuitent ad aggrediendũ negotium. Quid igitur adhuc cunctaris, & tempus exspectas fortuitũ, quod tibi otioso regnũ in manus afferat? post obitũ Tullii scilicet. quasi vero fortuna exspectare soleat procrastinationes hominum, aut obitus cõtingant naturæ ac ætatis ordine, & nõ in incerto sint omnemque coniecturam effugiant cunctæ res mortalium. Dicam libere (etiam si temeritatis nota incurrenda sit) quid mihi videatur omnem tibi ambitionem & gloriẽ cupiditatem eximere. vxor tecũ degit prorsus moribus tuis dissimilis, quæ te suis illecebris & incantamentis emolliuit; teq; imprudentem ex viro redder homi-

" ἀκινδυνίως ἄπορα εἰπεῖν ὅλα φεγγῶ πρὸς τὸν κοινῶν
" συμφερόντων; καὶ καθέξῃς οὐδὲν ἀκούσῃς λόγοις; ἢ
" σιωπᾶν ἄμεινόν ἐστί μοι, καὶ μὴ φέρειν εἰς μέσον βουλὰς ἀπορρήτους; κελεύσαντος δὲ τοῦ Ταρκυνίου λέγειν ὃ βούλοι, καὶ πρὸς τοῦ καθέξειν ἐν ἑαυτῇ τοὺς λόγοις πίστις ὀπιθέντος δὶ ὅρκων οὐδὲν ἐκείνη προσηρέτο, οὐδὲν ἔτι
" ἀναμνησθεῖσα λέγει πρὸς αὐτὸν, Μέχρι τίνος, ὦ Ταρκύνιε, τὴν βασιλείας ἀποστερούμενος ἀνέχεσθαι δύγενοῦς; πότερον ἐκ πατρῴων καὶ ἀπὸ μὲν ἔθνους προγόνων, καὶ δόξαν
" τοῦτο οὐκ ἀξιοῖς ὀπὶ σαυτῷ μέγα φρονεῖν; ἀλλὰ πάντες ἴσασιν ὅτι τοῖς μὲν ἀρχαίοις προγόνοις ὑμῶν
" Ἕλληνιν εἰσὶ, καὶ ἀφ' Ἡρακλέους γεγονόσι τοῦ δυδαίμονος, ἄρξαι Κορίνθου τὸν ἀυτοκράτορα ὑπῆρξεν ἀρχὴν ἐπὶ πολλὰς, ὡς ἀκούω, γενεάς. πατὴρ δὲ πάππου σου
" Ταρκυνίου μεταθεμένου τὸν οἴκησιν ἐκ Τυρρηνῶν, τοῦ τῆς τὸ πόλεως βασιλεύσας ἀξιεμνύετο δὶ ἀρετὴν· οὗ συγκληρονομεῖν καὶ μόνον τὸν χρημάτων· ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ὀφείλοις, πρεσβύτερος γενὸς ὤν. ἢ σώματος οὐκ
" ἔτυχες ἐκφυοῦ πρᾴτην ὅλα βασιλεῖ πρέπει, δὶ ἀ-
" δένειαν τε καὶ ἀμορφίαν; ἀλλὰ σοί γε καὶ ῥώμη πάρεστιν ἐκφυῖα, οἷα τοῖς κρείττοσι πεφυκόσι, καὶ μορφὴ τὸν βασιλείου γένους ἀξία. ἢ τούτων μὲν οὐδὲν ἕτερον, ἢ δὲ ἀδενὴς ἐπὶ καὶ πολὺ ἀπέχουσα τοῦ φρονεῖν τὰ πρεσήκοντα νέοτης μεθέλκει σε, δὶ ἣν οὐκ ἀξιοῖς τὰ πολιτικὰ πρᾴγματα νεότης μεθέλκει σε, δὶ ἣν οὐκ ἀξιοῖς τὰ πολιτικὰ πρᾴγματα
" ἐπὶ καὶ πολὺ ἀπέχουσα τοῦ φρονεῖν τὰ πρεσήκοντα νέοτης μεθέλκει σε, δὶ ἣν οὐκ ἀξιοῖς τὰ πολιτικὰ πρᾴγματα
" ἐστί; κράτιστα δὲ αὐθεφοποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ πεοὶ τούτῳ μάλιστα ἡλικίαν. ἀλλ' ἢ τὸν κατέχοντος τὰ πρᾴγματα δυσμενῆ, καὶ ἢ πρὸς τοῦς κρείσσοις τῶν πολιτῶν ὀπιτηδεότης, δὶ ἣν οὐκ ὀπιχρηστός ἐστιν, ἀνέχεσθαι δυναμένοις; ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀμφότερα κακῶς ἔχοντα αὐτῷ τυγχάνει· καὶ οὐδὲ αὐτὸς αὐτὸς αἴτιος γε αἰτιος· καὶ μὴν ἢ τε τόλμα καὶ ὁ φιλοκίνδυνον ἔνεστί σοι τοῖς ἔθνεσι, ὧν μάλιστα τῷ βασιλεῖ μέλλουσι δεῖ. ὑπάρχει δέ σοι καὶ πλοῦτος ἱκανὸς, καὶ φίλοι πολλοὶ, καὶ ἀνῆκα ἀφορμὴ πρὸς τὰ πρᾴγματα πολλὰ καὶ μεγάλα. τί δὴν ἐπὶ μέλλεις, καὶ τὸν αὐτόματον ὃν οὐδέκω καιρὸν, ὃς ἥξει σοι φέρων τὸν βασιλείαν μὴ δὲν εἰς τοῦτο πρᾴγμαλύσαμένῳ; μετὰ τὸν τοῦ Τυλλίου δήπου τελευτῶν; ὥσπερ ἀναμένεις τὸν τύχης ἀνθεφοπίνας μελλήσεις, ἢ τὸν φύσεως ἡμῶν τὰς καθ' ἡλικίαν τελευτὰς φερούσης, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀδήλῳ καὶ δυσλεκτῷ κρυπτῷ τέλει πάντων τὸν ἀνθεφοπίνων κειμένων. ἐρῶ δὲ μετὰ παρρησίας, καὶ εἰ με φήσεις θρασεῖαν, ὃ δοκεῖν αὐτὸν εἶναί μοι τὸν μηδεμιᾶς ὀρέγεσθαί σε μήτε φιλοτιμίας, μήτε δόξης. γνήσιοι σιωνεστὶ μὴ δὲν ἐοικυῖα τοῖς σοῖς ἔθνεσι, ἢ σε κηλοῦσα καὶ καταδουσα μαλθακὸν ἀπεδέδωκε, καὶ λήσεις ἐξ αὐτῆς γεγονὸς ἐξ αὐ-

toque proloqui omnia quæ sentio de communibus *nostris* commodis? & continebisne audita; an tacere præstat, nec in medium proferre silenda consilia? Illo iubente quicquid vellet eloqui, & in ipsius verba iurato de fide silentii, mulier ad eum posito iam pudore, Quousque Tarquini fraudatum te regno ferre cogitas? an quia humilibus & obscuris natus es parentibus, ideo non vis de teipso sentire magnifice? atqui omnibus notũ est, priscos progenitores vestros Græci generis, & a florẽtissimo illo Hercule oriundi, dominatos Corinthiis aliquot (vt audio) seculis. auus vero tuus Tarquinius, translato ex Etruscis in hanc vrbem domicilio, regnum hîc virtute quæsiit; cuius non bonorum tãtum, verum etiam regni tibi debetur hereditas, cum sis nepotum *alter* natu grandior. An forte inualidum te & deformem corpus parum felix destituit obeundis muniis regiis? atqui & robur tibi sat firmum superest, & forma regiis digna natalibus. An forte horum neutrũ, sed iuuentas imbecilla & immatura consiliis te retrahit ab administratione reipublicæ? cum sis quadragenario maior; quæ ætas in hominib. maxime pollet consiliis. At forte iste qui *nunc* regno potitur, homo nobilis, & apud primarios ciues gratiosus, a nouandis rebus te absterret vtroq; nomine? atqui horũ vtroq; destituitur; quod nec ipsum fugit. Sed & audacia periculorumq; cõtemptus inest tuis moribus; regnaturo cũ primis necessaria: & diuitiarum atq; amicorũ tibi satis est, aliæq; occasiones multæ ac magnæ, quæ te inuitent ad aggrediendũ negotium. Quid igitur adhuc cunctaris, & tempus exspectas fortuitũ, quod tibi otioso regnũ in manus afferat? post obitũ Tullii scilicet. quasi vero fortuna exspectare soleat procrastinationes hominum, aut obitus cõtingant naturæ ac ætatis ordine, & nõ in incerto sint omnemque coniecturam effugiant cunctæ res mortalium. Dicam libere (etiam si temeritatis nota incurrenda sit) quid mihi videatur omnem tibi ambitionem & gloriẽ cupiditatem eximere. vxor tecũ degit prorsus moribus tuis dissimilis, quæ te suis illecebris & incantamentis emolliuit; teq; imprudentem ex viro redder homi-

nem nihili: quemadmodũ mihi quoque vir est meticulosus & nihil virile habens, qui me deprimit ampla fortuna dignissimam, & tabefacit pulchritudine alioqui florentem. quodsi tibi licuisset me vxorẽ ducere, mihique te habere maritum, non tam diu vixissemus vitam priuatorum hominum. Quin igitur nosmetipsi erratum fortunæ corrigimus permutato coniugio, & tu vitam vxori adimis? ego vero *mox* pari modo maritũ meum tractauero. quibus exstinctis cõiuncti, secure conficiemus quod superest, e medio sublatis tam molestis obstaculis. etenim, etiamsi ceteris in rebus iniuste agere verearis, certe regni caussa audenda sunt omnia.

His auditis libenter conditionem accepit Tarquinius, moxq; data & accepta fide, ac delibato incestarũ nuptiarum fructu, abiit. Nec ita multo post, eodẽ fato maior Tullia minorque Tarquinius absumpti sunt. Hic rursum mihi Fabii facienda est mentio, & eius in temporum exquisitione redarguenda indiligentia. deductus enim *narrationis ordine* ad Aruntis interitum, nõ in vno tantum lapsus est, de quo ante monui, quod Aruntem Tarquinii fuisse filium prodidit; sed & alterum *erratum addidit*, sepultum a matre Tanaquile: quam consentaneum non est superfuisse illo tempore. ostendimus enim a principio, exactum ei annũ septuagesimum quintum, quando fato concessit rex Tarquinius. quodsi ad LXXV addas XL alios, (quandoquidem in annalibus inuenimus anno regis Tullii quadragesimo defunctum Arũtem) erit Tanaquil annorum CXV. adeo parum laboris hic scriptor impendit perquirendæ veritati historicæ. Tarquinius deinde sine mora duxit Tulliam, ipsius tantum voluntate, nec patre nec matre connubium probantibus. Vt vero coniuncta sunt ingenia duo nefaria nataq; paricidiis, regno pellere Tullium, si sponte nollet cedere, machinati sunt, pertracta in partes suas ea patriciorum factione quã popularis administratio a rege alienauerat; & pecuniis coempto fauore plebeiorũ, qui in extrema inopia nulla iuris cura tangebantur: atque hæc omnia fecere propalã. Quæ vt vidit

δρὸς ὅ μηδὲν· ὥσπερ κἀμοὶ φοφοδεὴς καὶ οὐδὲν ἔχων ἀνδρὸς αἰνήρ, ὅς με ταπεινῶ ποιεῖ μεγάλων οὖσαν ἀξίαν, καὶ καλῶ ὃ σῶμα, μαραινεῖσαν δὲ ἐπ' αὐτό. εἰ δ' ἐξεγένετό σοι λαβεῖν με γυναῖκα, κἀμέ σου τυχεῖν ἀνδρὸς, οὐκ ἂν ἐν ἰδιώτῃ βίῳ τοσοῦτον διεζήσαμεν χρόνον. τί οὖν οὐκ ἐπανορθοῦμεν ὃ τῆς τύχης ἐλάττωμα ἡμεῖς μεταθέμενοι τὰς γάμους, καὶ σὺ μὲν ἀπαλλάττῃς τῶ βίῳ τῶ σαυτῆς γυναῖκα; ἐγὼ δὲ ὃ αὖθ' ἁγνίσομαι τ' ἐμὸν ἄνδρα. ὅταν δ' τούτων ἀφανισθέντων συνέλθωμεν εἰς ὃ αὖθ', ἀσφαλῶς ἤδη τὰ λοιπὰ βουλεύσομεν, οὐκ ποδὼν πεποιημένοι τὰ λυποῦντα ἡμᾶς. καὶ γὰρ ἐὰν πάντα τις ἀδικεῖν ὀκνῇ, βασιλείας γε χάριν ἄπαντα τολμᾶν. τοιαῦτα τ' Τυλλίας λεγούσης, ἀσμένως δέχε) ται αἱρέσεις ὁ Ταρκύνιος, καὶ αὐλίκα δοὺς αὐτῇ πίστις, καὶ λαβὼν τὰ τερατόλεκτα τῆς ἀνοσίων γάμων, καὶ ἀναπραξάμενος, ἀπῆλθε. διεξιόντος δὲ ὁ πολλοὶ μετ' τοῦτα χρόνον, τοῖς αὐτοῖς παθεσιν ἀποθνήσκουσιν ἥτε πρεσβυτέρα τῆς Τυλλίου θυγατέρων καὶ ὁ νεώτερος τῆς Ταρκυνίων. οὐτοῦ πάλιν ἀναγκάζομεν μεμνῆσθαι Φαβίου, καὶ ὃ ῥάθυμον αὐτοῦ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς χρόνων ἐλέγχει. ὅτι γὰρ ὁ Ἀρουντα τελευτῆς γνόμενος, καθ' ἓν ἀριθμῶν μόνον, ὃ καὶ πρότερον ἔφη, ὅτι γέγραφεν ὑὸν εἶ) Ταρκυνίου τῆς Ἀρουντῶν· ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον, ὅτι φησὶν ἀποθανόντα ὑπὸ τῆς μητρὸς Τανακυλίδος τεθάφθαι, ὧν ἀμήχανον ἐπὶ κατ' ἐκείνους πρεσβεῦσαι τοὺς χρόνους. ἐδείχθη γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἑβδομηκοστὸν ἔχουσα καὶ πέμπτον ἔτος ἡ Τανακυλὶς, ὅτε βασιλεὺς Ταρκύνιος ἐτελεύτα. προσλεθέντων δὴ τοῖς ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔτεσιν ἑτέρων τετταράκοντα ἐτῶν· ἐν γὰρ πᾶσι σιωπαίαις ἀναγραφαῖς κεῖται τεσσαρακοστὸν σιωπῶν τῆς Τυλλίου ἀρχῆς τῆ Ἀρουντῶν τέλευτικότα παρελήφαμεν· ἐπῶν ἡ Τανακυλὶς ἑξῆν πεντεκαίδεκα προσὸς τοῖς ἑκατόν. οὕτως ὀλίγον ἐστὶν ὃ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ὃ πρὸς τῆ ἀκριβείας τῆ ἀληθείας ἀπαλαίπωρον. μετ' ὃ τοῦ ἔργον οὐδὲν ἔτι ἀναμελήσας ὁ Ταρκύνιος, ἀπάγε) γυναῖκα τῆ Τυλλίαν, οὔτε τῆ πατρὸς αὐτῆς βεβαιοῦντος τῆ γάμον, οὔτε τῆ μητρὸς συνευδοκούσης, ἀλλ' αὐτὴν παρ' ἑαυτῆς λαβών. ὡς δὲ συνεκεφάνησαν ἀνόσιοι καὶ ἀνδροφόνοι φύσας, οὐκ ἐκβαλὼν ἐκ τῆς βασιλείας τῆ Τύλλιον, εἰ μὴ βούλοιτο ἑκὼν παραδιδοῦναι τῆ ἀρχὴν, ἐμηχανῶντο, ἑταιρείας τε συνάγοντες, καὶ τῆ πατρικίων τοὺς ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς τῆ βασιλέα καὶ τὰ δημοτικὰ πολιτεύματα παραλυσῶντες, ἔκ τε τῆ δημοτικοῦ πλήθους τοὺς ἀπορωτάτους, οἷς οὐδενὸς τῆ δικαίων φροντὶς ἦν, χρήμασιν ὀζωνύμενοι, καὶ οὐδὲν ἀφανῶς ἔκαστα τούτων πρεσπόντες. ταῦτα ὁρῶν ὁ

Τύλλιος

Τύλλιος ἤχθετο μὲν, καὶ περὶ ἑαυτῆς δεδιὼς εἴ τι πείσεται πρὸς καταλυφθείς· ἠναμάχλη δὲ οὐχ ἥκιστα, εἰ θυγατεὶ καὶ γαμβρῷ πολεμεῖν ἀναγκασθήσεται, καὶ βιαιοφείας, ὡς παρ' ἐχθρῶν, λαμβανῶν· καὶ πολλάκις μετ' τῶν φίλων προσκαλούμενος εἰς λόγους τῆ Ταρκύνιον, καὶ τὰ μὲν ἐγκαλῶν, τὰ δὲ νουθετῶν, τὰ δὲ πείθων μηδὲν εἰς αὐτὸν ἐξαμαρτανῶν, ὡς οὐ προσῆκεν αὐτῆ τῶ Δαρείοιο, ἀλλ' ὅτι τῆς βασιλῆς ἔφη τὰ δίκαια πρὸς αὐτὸν ἐρῶν, συγκαλέσας ὃ συνέδριον, Ἄνδρες, ἔφη, βουλευταί, Ταρκύνιος ἑταιρείας ἐπ' ἐμὲ συναγαγὼν, καὶ προθυμούμενος ἀκδικῆν με τῆ ἐρχῆς καταφανὴς γέγονεν ἐμοί. βούλομαι δὲ, πάντων ὑμῶν παρόντων, μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τί πεπονθὼς ἰδίᾳ κακὸν, ἢ τί τῶ πόλιν ὁρῶν ἀδικουμένῳ ἐπ' ἐμοῦ, ταῦτ' ἐμοὶ μηχανᾶται. ἀπόκριναι δὴ, Ταρκύνιε, μηδὲν ἀποκρυπτόμενος, τί μου κατηγορῶν ἐλέγχῃς; ὅπῃ τούτοις ἠξίοις ἀκούσαι. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ταρκύνιος, Βραχύς ἐστιν ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος, ὦ Τύλλιε, καὶ δίκαιος· καὶ Δαὶ τοῦτο προσλόμενος αὐτὸν εἰς τούτοις ἀκροᾶσθαι Ταρκύνιος ἐμὸς ὢν πάππος ἀκτὴ σοῦ τῶ Ῥωμαίων ἀρχῶ, καὶ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι ὑπὲρ αὐτῆς ἀγάμενος· ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, ἐγὼ Δαόδοχός εἰμι, κτῆ τοὺς ἀπόντων κοινοὺς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων νόμους. καὶ προσήκει μοι, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς Δαοδεχομένοις τὰ πατρῶα, μὴ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ κληρονόμον γενέσθαι. σὺ δὲ τὰ μὲν χρήματα κατεκαλέφθεντα ὑπ' αὐτοῦ παραδέδωκάς μοι, τῶ δὲ βασιλείαν ἀποστερῆς με, καὶ τοσοῦτον ἤδη κατέχῃς χρόνον, οὐκ ὢν τοῦ δικαίου λαβών· ὅτε γὰρ με σβεσῆς σε ἀπεδέξαν, οὔτε βουλὴ ψῆφον ὑπὲρ σου εἴκεν, οὔτ' ἀρχαιρεσίαις νομίμοις τῆς ἀξουσίας ταύτης ἔτυχες, ὡς ὁ πάππος οὗμος, καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτοῦ γενόμενοι βασιλῆς· ἀλλὰ ὃ ἀνέστιον καὶ ἄπορον, καὶ πρὸς κατάδικας ἡ χρεία τῶ ὀπτιμίου ἀπολωλεκὸς φῦλον, ᾧ τῶν κοινῶν οὐδενὸς ἔμελε, καταμιαδοδοτήσας καὶ πάντα τόπον Δαφθείρας, καὶ οὐδὲ τότε μόνοι σαυτῆ πρόσθεν τῶ δυναστείαν λέγων, ἀλλ' ἡμῖν φυλάξῃ σκηπτόμενος ὀρφανοῖς οὖσι καὶ νηπίοις, ὅπῃ τὰ πρόγματα παρῆλθες, καὶ πάντων ἀκουόντων ὠμολόγῃς, ὅταν ἀνδρωθῶμεν ἡμεῖς, ἐμοὶ παραδώσῃν ὄντι πρεσβυτέρῳ τῶ ἀρχῶ. ἐχρῆν μὲν οὖν σε, εἰ τὰ δίκαια ποιῆν ἤθελες, ὅτε μοι τὴν οἴκον παρεδίδως τῆ πάππου, ἅμα τοῖς χρήμασι καὶ τῶ βασιλείαν ἀποδεδωκέναι, παραδείγματι χρώμενον τοῖς τῆ καλῆν καὶ ἀγαθῶν ὅπῃ ἔπτων ἔργοις, ὅσοι βασιλικοὶ παῖδας ὀρφανοὶ πατέρων

Tullius, molestè quidẽ tulit, etiã sibi timens ne imparatus opprimeretur: ceterũ vehementer indignũ videbatur cũ genero & filia bellũ suscipere, & pœnas quasi de inimicis sumere. Itaq; sæpe corã amicis accitũ in colloquiũ Tarquiniũ incusando & monẽdo ab inferenda sibi iniuria dehortatus est. cumq; ille animũ non attẽderet, sed se corã senatu ei respondere & caussam suã agere velle diceret; conuocato senatu, Patres, inquit, cõscripti, Tarquiniũ factionem sibi contra me asciuisse, & regno me pellere conari, compertum mihi est. volo igitur omnib. vobis præsentibus ex ipso cognoscere, ob quã meam iniuriam, vel in se priuatim admissam, vel in rẽ publicã, moliatur in me talia. Respondeto Tarquinio iã, nihil dissimulans; quid habes quod me incuses? quandoquidem ab his te audiri postulasti. Ad hæc Tarquinio: Pauca, Tulli, & iusta sunt quæ habeo dicere. ideo corã his eloqui volui. Tarquinius auus meus Romæ regnum adeptus est multis & magnis, p̃ republica exhaustis laboribus. eius defuncti ego successor sum iure cõmuni omniũ tam Græcarum q̃ barbararũ gẽtium. & vt ceteros qui in auita bona succedũt, ita me quoq; nõ modo fortunarũ, sed etiam regni eius heredẽ esse cõuenit. Tu vero bona quidẽ ab illo relicta mihi tradidisti; sed regno me fraudas, idq; iniuste occupatũ tam longo iã tempore detines. nã neq; interreges te regem declararunt; neq; vel senatus suffragiis creatus es, vel legitimis comitiis potestatem hanc consecutus, sicut auus meus, & omnes reges q̃ cũ præcesserunt tẽpore: sed mercede conducta, modisq; omnib. corrupta, vagorum, inopũ, & ob crimina vel æs alienum honore mulctatorũ turba, nihil rempublicam curantiũ; ac professus tunc te nõ tibi ipsi potestatẽ quẽrere, sed te nobis pupillis & paruulis seruaturum fingens, ad gubernacula rerũ admissus es, *prius* omnib. audientibus pollicitus, quum primũ virilem ætatẽ attigissemus, traditurum te principatum mihi *ætatis merito*, vt qui fratre essem natu grãdior. Debueras igitur, si voluisses iusti viri fungi officio, cum aui domũ mihi traderes, vna cũ facultatib. etiã regnũ reddere, proborũ tutorũ exẽplo, qui regiis pupillis suæ fidei

commendatis *mox* adulta ætate relictos a patribus ac progenitorib. principat᾽ recte ac iuste tradiderũt. quodsi nondũ tibi per ætatẽ satis sapere videbar, nec ob iuuenilem ætatem par esse tantæ vrbis regimini, saltẽ quando peruenì ad corporis robur & vim animi, te iã trigenario cum filia nupta etiã vrbis administrationem cõmitere oportebat. ea certe ætate ipse cũ domus nostræ procurationẽ, tum regni gubernationẽ suscepisti. quod si fecisses, primũ pii iustiq; viri laudem tulisses: deinde omniũ cõsiliorum & honorũ mihi particeps, benefactoris, parẽtis, seruatoris, aliasq; honestissimas, quę pro egregiis meritis retribui solẽt, appellationes audisses; nõ fraudatoris, qui me iã quadragesimumquartum annũ a mea hereditate arceat, nec mẽte vitiosum nec corpore. Et postea rogare audes, cur te accusem, quave lacessitus iniuria pro inimico habeã? Immo tu mihi respõde Tulli, qua de caussa nõ vis me in auitos honores heredem succedere? aut quam decentẽ fraudationis caussam potes vel fingere? an me germanam illius prolẽ nõ putas, sed adulterinam & suppositiciã? cur igitur procurabas res alieni a familia, & adulto domum *cum facultatib.* reddidisti? an tibi etiam nunc pupillus & puer reipublicæ curandę parũ idoneus videor, iam pene quinquagenarius? Mitte igitur simulatarum istarũ interrogationũ impudentiam, & iam tandẽ improbus esse desine: & siquod ius habes cõtra hæc quæ diximus, paratus sum rẽ cõmittere horũ iudicio, quib. nõ potes alios meliores viros in hac vrbe ostẽdere. alioqui si hos fugiẽs, vt tibi perpetuus mos est, ad obnoxiã tibi turbã voles cõfugere, nõ patiar. paratus .n. sum & dicere quod iustũ est, &, si persuaderi nolis, facere. Eius orationẽ sic excepit Tullius: Apparet P. C. omnia expectãda esse homini, quantũuis inopinata; nihilq; absurdũ putandũ, quãdo & me Tarquini᾽ iste regno parat pellere: quẽ ego paruulũ *in tutelã* receptũ, & insidiis inimicorũ appetitũ seruaui, & alui; educatũq; a me, postquã virilem ętatẽ attigit, affinitate dignatus optaui generũ: & siquid *humanitus* mihi accideret, successorẽ destinauerã. Nũc quoniã præter opinionẽ euenerunt omnia, & iniuriarum po-

λαβόντες εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσιν ὀρθῶς καὶ δικαίως τὰς
πατρῴας καὶ προγονικὰς παρέδωκεν ἀρχάς. εἰ δὲ
μήπω σοὶ φανερὰ τὰ κατηκοντα ἐφαινόμην, ἀλλ'
ἔτι ἀφῆ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶ πόλιν
τηλικαύτην διοικεῖν, ὅτε εἰς τὴν κεφάλαιον παρεγε-
νόμην τοῦ σώματος καὶ τὴν φρονήσεως ἀκμὴν, πεντά-
κοντα γεγονὼς ἐτῶν, μετὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς ἔ-
δει καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρῆσαι πράγματα. τοσού-
τον γε τὴν ἡλικίαν ἔχων καὶ σὺ τὸν τε οἶκον τὸν ἡμέτε-
ρον ὀπτεύειν ἠρξω, καὶ τῆς βασιλείας ἐπιμελεῖ-
σθαι. πρεσβῦν γὰρ σοι πρέπειν πρῶτον μὲν δίκαι-
ός καὶ δικαίῳ λέγεσθαι, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐμοὶ
καὶ πάσης μετέχειν ἡμῆς, εὐεργέτειν τε καὶ πατέ-
ρα, καὶ σωτῆρα, καὶ πάντα ὅσα ἡμιόπατρα ὀνόματα
ὑπὸ δυθεόντων ὀπτὶ καλοῖς κεῖται πράγμασιν, ἀ-
κούειν, καὶ μὴ τέταρτον ἤδη καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀ-
ποστερεῖν με τῶν ἐμῶν, οὔτε σώματος ἀνάπηρον τυ-
χόντα, οὔτε ἡλικίου. ἔπειτα ἐρωτᾶν με τολμᾷς, εἰ
παθὼν δεινὰ ἐχθρὸν ἡγοῦμαί σε, καὶ ἀφ' τί κατη-
γορεῖ. σὺ μὲν οὖν ἀποκρίναί μοι, Τύλλιε, οἵνος αἰτίας
χάριν οὐκ ἀξιοῖς με τῶν τοῦ πάππου ἡμῶν κληρο-
νομεῖν, καὶ ἵνα πρόφασιν εὑρεῖν εὐπρεπῆ τὸ ἀπο-
στερήσεως σκηπτόμενος; πότερον οὐχ ἡγούμενος εἶ
ἐκείνου γνήσιος εἶ με γνήσιον, ἀλλ' ὑποβολιμαῖον
ἵνα καὶ νόθον; τί οὖν ἐπεξεπτεύες τὸν ἀλλότριον τοῦ
γένους, καὶ τὸν οἶκον ἀνεφωνεῖτο ἀπεδίδως; ἀλλὰ τί;
νομίζων με ὀρφανὸν εἶ παῖδα, καὶ τὰ κοινὰ πράτ-
τειν ἀδύνατον, ὃς οὐ πολὺ ἀπέχω πεντηκονταετίας;
καπάδοχε οὖν τὸν εἰρωνείαν τῶν ἀναιδῶν ἐρω-
τημάτων, καὶ παῦσαι πολὺ ἤδη πονηρὸς ὤν· καὶ εἴ
τι δίκαιον ἔχεις πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, ἕτοιμος εἰμι τοῦ-
τοις ὀπτρέπειν δικαστᾶς, ὧν σὺ μὲν ἔχοις ἑτέρους
εἰπεῖν ἀνδρας ἐν τῇ πόλει κρείττους· ἐὰν δὲ ὀνίδειν
ἀποδιδράσκων, ὅπερ ἐστὶν ἀεὶ ποιεῖν σοι σύνηθες, ἐ-
πὶ τὸν ὀκδημαγωγούμενον ὑπὸ σου καταφύγῃς ὄ-
χλον, οὐκ ὀπτρέψω σοι· παρεσκεύασμαι γὰρ καὶ
τὰ δίκαια ἐρεῖν, καὶ εἰ μὴ πείθοιο, τὰ δίκαια πρά-
ξων. παυσάμενος δὲ αὐτοῦ, πρὸς τὰ λεχθὲν τὸν λόγον,
ὁ Τύλλιος ἔλεξεν ὧδε· Ἀπορία μὲν, ὡς ἔοικεν, ἀν-
θρώπου ὄντα δεῖ προσδοκᾶν, ὦ βουλὴ, τὰ παράδο-
ξα, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄτοπον, ὅπου γε καὶ με Ταρκύ-
νιος οὗτος τὸν ἀρχῆς παῦσαι πρόθυμός ἐστιν· ὃν ἐγὼ
νήπιον παραλαβὼν, καὶ ὀπτβουλεύομενον ὑπὸ τῶν
ἐχθρῶν ἔσωσα καὶ ἔθρεψα, καὶ εἰς ἄνδρας ἐλθόντα,
κηδεστὴν ἠξίωσα λαβεῖν· καὶ εἴ τι πάθοιμι, ἀφάδοχον ἐ-
μελλον καταλείψειν τὴν ἐμῶν. ὀπτὶ ὃ παρὰ γνώμην
ἀπόλωλα ἀπήλθε μοι, καὶ ὥσπερ ἀδικῶν αὐτὸς ἔλεγε-

λεύμεθα,

" λεύμεθα, τὸν ἐμὸν τύχῃ ὕστερον ἀνακλαύσομαι·
176 " τὰ δὲ δίκαια νῦν πρὸς αὐτὸν ἐρῶ. ἐγὼ τὸν ὀπτρέ-
" πειαν ὑμῶν ἔλαβον, ὦ Ταρκύνιε, νηπίων καταλε-
" φθέντων, οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων
" ἀναγκασθείς· ὀπτὶ τὸν μὲν πάππον ὑμῶν οἱ τῆς βα-
" σιλείας ἀντιποιούμενοι φονεραῖς ἀπέκτειναν· ὑμῖν δὲ
" καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν συγγενέσιν ὀπτβουλεύειν ἐλέγοντο
" ἀφανῶς· καὶ πολλοὶ τοῦτο οἱ πρόσηκοντες ὑμῖν ὡμο-
" λόγουν, ὅτι κρατήσαντες ἐκεῖνοι τὴν ἀρχῆς οὐδὲν ἀπέρ-
" μα καταλείψοιεν τοῦ Ταρκυνίου γένους. κηδεμὼν δὲ
" καὶ φύλαξ οὐδεὶς ὑμῶν ἕτερος ἦν, ὅτι μὴ γυνὴ,
" παῖς μήτηρ, καὶ αὐτὴ ἀφὰ γῆρας ἑτέρων δεομέ-
" νη κηδεμόνων· ἀλλ' ἐν ἐμοὶ καλεῖφθαι μόνῳ φύ-
" λακα τῆς ἐρημίας, ὃν νῦν ἀλλότριον καὶ οὐδὲν πρός-
" ήκοντα ἀποκαλῇς. τούτοις μόνοις τοῖς πράγμασιν ἐ-
" γὼ τούς τε ἀποκτείναντας τὸν πάππον ὑμῶν ἐτιμωρη-
" σάμην, καὶ ὑμᾶς εἰς ἄνδρας ἤγαγον, καὶ γηρεᾶς ἀρ-
" ρένος οὐχ ὑπαρχούσης, τὴν ἐμαυτοῦ κυρίοις πρόσ-
" λαμβον ποιῆσαι. ἔλῃς τὸν τῆς ὀπτβουλῆς λόγον, ὦ
" Ταρκύνιε, καὶ οὐκ ἀν' ὀπτιχρήσῃς εἰπεῖν ὡς ψεύ-
" δομαί τι τούτων. πρὶν δὲ τῆς βασιλείας, ὀπτῶν τοῦτ' ἔ-
" στιν ὁ κληρονόμος μου, ἄκουσον ὅπως τε αὐτῆς ἔτυχον, καὶ
" δι' ἃς αἰτίας οὔθ' ὑμῖν οὔτ' ἀνῷῳ τινὶ μεθέμεθα. ὅτε τὸν
" ὀπτμέλεαν τῆς πόλεως παρέλαβον, ἀφάδομαι ὀπτι-
" βουλαί τινας κατ' ἐμαυτοῦ γινομένας, πρόφασιν
" τὰ πράγματα τοῦ δήμου ἐβουλήθην· καὶ σπαρ-
" γανῶν ἀπόνοιας εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεδίδουν αὐτῶν τὴν
" ἀρχὴν, αὐτὴ τῆς ὀπτφόνου ταύτης καὶ πλείω τὰ
" λυπηρὰ τῶν ἡδέων ἔχούσης ἡγεμονίας τὸν ἀκίνδυ-
" νον αὐτὴ καταλλαττόμενος ἡσυχάζειν. οὐκ ἀνέχοντο δὲ
" Ῥωμῆοι ταῦτά μου πράττοντος βουλομένου, οὐδὲ ἡ-
" ξίουν ἕτερόν τινα τῆς κοινῆς ἀποδεῖξαι κύριον, ἀλλ'
" ἐμὲ κατέχειν, καὶ τὴν βασιλείαν ἔδωκάν μοι, ψῆφον
" ἐπενέγκαντες, τὸν ἑαυτῶν, Ταρκύνιε, λῆσιν, οὐ τῆς
" ὑμετέρας· ὥστε γε καὶ τὸν πάππον ὑμῶν παρήγα-
" γον ὀπτὶ τὰ πράγματα, ξένον ὄντα καὶ οὐδὲν πρόσ-
" ήκοντα τοῦ πρότερον βασιλεῦ· καὶ τοι παῖδάς τε ἄρ-
" ρενας Ἄγκος Μάρκιος ὁ βασιλεὺς κατέλιπεν ἀκμά-
" ζοντας, οὐχ ὑγιαινοῦς καὶ νηπίους, ὥσπερ ὑμᾶς Ταρκύνιος.
" εἰ δὲ κοινὸς ἀπόντων ἦν νόμος, τοὺς ἀφαδεγομένους
" τὸν τε φύσιν καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐκλιπόντων βα-
" σιλέων, σὺν τούτοις καὶ τὰς βασιλείας αὐτῶν πρόσ-
" λαμβάνειν, οὐκ ἀν' Ταρκύνιος ὁ πάππος ἐμῶν τὴν ἡγε-
" μονίαν παρέλαβεν Ἄγκου τελευτήσαντος, ἀλλ' ὁ πρε-
" σβύτερος τῶν ἐκείνου παίδων· ἀλλ' ὁ δῆμος Ῥωμῆων οὐ
" τὴν ἀφάδοχον τῶν παίδων, ἀλλὰ τὴν ἄξιον τῆς ἀρχῆς ὀπτὶ
" τὰ πράγματα ἐκάλει· ἠνεῖτο γὰρ τὰ μὲν χρήματα

stulor, aliâs tempus erit deplorandi meũ infortunium: nunc de iure contendendum est. Ego tutelã vestrum, Tarquini, ætate pupillari patre orbatorũ, suscepi, nõ sponte, sed me rebus me cogentibus. auum enim vestrũ affectatores regni propalã occiderãt: vobis vero & ceteris eius cognatis dicebantur clam insidias struere: confessumq; erat apud omnes propinquos vestros, si illi rerũ potirentur, ne scintillam quidẽ Tarquiniorum generis relictũ iri. Qui vos curaret ac seruaret nemo alius erat nisi vna mulier, paterna auia vestra; quæ propter seniũ ipsa potius opus habebat curatoribus. supererã ego solus destitutorũ custos, quẽ nunc alienũ vocas nulla vobis coniunctũ necessitudine: cum tamẽ eo rerũ statu & de aui vestri interfectorib. sumpserim suppliciũ, & vos ad virilẽ ætatem eduxerim; ac cũ masculà prole careã, rerũ mearũ dominos facere decreuerim. Habes tutelæ rationem, Tarquini; nec dicere queas me *hic* quidquã fingere. ceterũ de regno, quando id criminaris, audi quomodo eo potitus sim, curve nec vobis nec cuiquã velim cedere. Quo tẽpore suscepi curã reipublicæ, cum sensissem parari mihi insidias, volebã administrationẽ populo reddere; & aduocatis in concionẽ vniuersis, reddebã eis imperiũ, inuidiosam hanc & plus molestiæ q̃ voluptatis habentẽ potestatẽ secura quiete permutaturus. Nõ tuleruntid Romani, nec voluerũt aliũ reipublicæ creare principẽ; sed me retinuerunt, suisq; suffragiis regnũ mihi dederunt, in quod ipsis ius est, nõ vobis, Tarquini: quemadmodũ & auo vestro commiserant rerũ habenas, extero & prorsus alieno a cognatione regis cui successor ipse datus est: quamuis liberos mares Ancus Marcius rex reliquerit ætate florẽtes, nõ nepotes & paruulos, sicut vos Tarquinius. Quodsi communis omnium lex esset, eos qui defunctis regibus in familia & bonis succedunt, simul etiam regnum accipere, non accepisset id Tarquinius auus vester post Anci obitum, sed eius filiorum alter natu grandior. verum populus Romanus non patris heredem, sed virum principatu dignum reipublicæ moderandæ præposuit; sic existimans, pecuniam

deberi propriis dominis, regnũ vero nõ nisi ꝓbatis ſuo iudicio: & illas, vbi quid earũ dominis *humanitus* acciderit, ad propinquos aut *alios* teſtamẽto inſtitutos heredes migrare; regni vero ius poſt defuncti obitũ ad eos redire qui regnũ olim dederunt. niſi forte huiuſmodi rationẽ afferre potes, auũ veſtrum accepiſſe regnũ certis cõditionibus, vt & ipſe nunquã eo priuari poſſet, & integrũ ei eſſet vobis poſteris id relinquere, nec populo liberum fuiſſe id vobis ablatum mihi tradere. Quodſi tale quid habes, quin profers eas cõditiones in medium? ſed nõ facies. Quodſi non bono modo id aſſecutus ſum, nec ab interregib. electus, nec a ſenatu rerum adminiſtrationi præfectus, neq; ceteris legitimis ritib. creatus, his fit iniuria, non tibi; & horũ eſt a me principatũ repoſcere, non tuum. ſed nec his, nec aliis a me fit iniuria. Quod vero iuſte & tunc acceperim hanc poteſtatẽ, & nunc habeã, teſtãtur anni quadraginta: quo temporis ſpatio nemo Romanus de me queſtus eſt: nec vnquã vel plebs vel ſenatus me regno pellere cogitauit. Verum vt his omiſſis ad tua verba reſpondeã, ſi te auito depoſito fraudaui, & præter omne humanum ius regnum tuũ occupaui, debueras adire eos qui mihi hanc poteſtatẽ dederũt, & indignabundus accuſare, tum me, qui aliena detineam; tum largitores ipſos, qui non de ſuo liberales in me fuerint. facile enim eis perſuaſiſſes, ſiqd iuris ꝓ te afferre potuiſſes. Quodſi in tali ratione non habebas fiduciam, attamen exiſtimabas me nõ regnare legitime, teq; adminiſtrãdæ reip. magis idoneum, debueras potius propoſitis & examinatis meis erratis, enumeratisq; tuis *præclaris* facinoribus, iudicio mecum cõtendere: quorum neutrum feciſti, ſed tanto poſt tempore, quaſi e diuturna crapula expergefactus, nunc demum accuſatum me venis, ac ne nunc quidem vbi oportuit. nõ. n. hoc loco te iſta dicere cõuenit: (quod dico P.C. quæſo ne graue feratis: nõ. n. vobis cognitionem hãc adimo; verũ huius refello calũniam) ſed aduocato in cõcionem meo iuſſu populo, ibi me accuſare. Quod cũ tu reformides, ego ꝓ te faciã, & aduocato populo, iudicẽ ubi dabo crimi nũ quæ obiectare mihi volueris, eius-

τῶν κληραμένων εἶ), τὴν βασιλείαν δὲ τῶν δοκεῖν-
τῶν· καὶ τὰ μὲν, ὅταν τι πάθωσιν οἱ κύριοι, τοῖς κα-
τὰ γένος ἢ κατὰ διαθήκην διαδόχοις παρίεσιν καὶ
λαμβάνειν· τὴν δ', ὅταν ἐκλείπωσιν οἱ λαβόντες,
τοῖς δεδωκόσιν ἔχειν· εἰ μή τι τοιοῦτον δικαίωμα ἔ-
χεις φέρειν, ὅτι τὴν βασιλείαν ὁ πάππος ὑμῶν ὅτι
ῥητοῖς ὅροις παρέλαβεν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἔχειν ἀναφαί-
ρετον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐγγόνοις καταλιπεῖν, καὶ ὁ δῆμος
οὐ κύριος ὢν ἀφελόμενος αὐτὴν ὑμῶν ἐμοὶ δοῦναι.
εἰ γὰρ τι τοιοῦτον εἰπεῖν ἔχεις, οἷ οὐ φέρεις τὰς ἐνν-
θήκας εἰς μέσον; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις. εἰ δὲ οὐ κεῖ τὸν
βέλτιστον ἔτυχον αὐτῆς ἐγὼ τρόπον, ὡς λέγεις, μὴ
ἐπὶ τῶν μεσοβασιλέων αἱρεθεὶς, μήτε τῆς βου-
λῆς μοι τῶν διδούσης τὰ παράγραφα, μήτε τῶν ἄλ-
λων ἡνιμένων τῶν κεῖ τὸν νόμον, τούτοις ἀδικῶ δή-
που, καὶ οὐχί σε· καὶ ἐπὶ τούτων πεπαῦσθαι δίκαιός
εἰμι τῆς ἀρχῆς, οὐχ ἑπόν σου· ἀλλ' οὔτε τούτοις,
οὔτε ἄλλον ἀδικῶ. μάρτυς δὲ τῆς ἐκ δικαίου μοι καὶ τό-
τε δοθείσης καὶ νῦν ἐπαρχούσης ἐξουσίας ὁ χρόνος,
ὃν ἐγὼ τετταρακονταετεῖ χρονοῦμαι, Ῥωμαίων οὐδεὶς 177
ἠνίαται μοι πώποτε ἀδικεῖν· οὐδὲ ἐκβαλεῖν με τῆς ἀρ-
χῆς ἐπεχείρησεν οὔτε ὁ δῆμος, οὔτε ἡ βουλή. ἀλλ'
ἵνα ταῦτα ἀφῶ, καὶ ὁμόσε χωρήσω τοῖς σοῖς λόγοις,
εἴ σε τῶν διαλαθήκης παπαῖς ἀπεστέρεσιν, καὶ πα-
ρὰ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις δίκαια τὴν σὴν βασι-
λείαν κατεῖχον, ἐξελῶν σε τῶν ἀληθινῶν ὅτι τοὺς
δεδωκότας μοι τὴν ἐξουσίαν, ἀγανακτεῖν καὶ κατηγο-
ρεῖν ἐμοῦ τε, ὅτι μὴ τὰ παρεσκευάζα κατέχω, καὶ τῶν
δεδωκότων, ὅτι ἀλλότρια ἐχειρίσαντό μοι. ῥᾴδιος
γὰρ ἂν ἔπειτας αὐτοὺς, εἴ τι δίκαιον εἶχες λέγειν. εἰ
δὲ τούτῳ μὲν οὐκ ἐπίστευες τῷ λόγῳ, οὐ δικαίως ἐ-
χρῆσθαι τὴν πόλιν νομίζεις ἐπ' ἐμοῦ, καὶ σε-
αὐτὸν ἐπιτιμῶντα ἔτι τὴν ἀτιμίαν τῶν κοι-
νῶν ἐκλαβεῖν, ἐκεῖνα ποιῶν σε παρεσκεύ, ἀξιόπι-
στον τὸν ἐμοῦ ποιησάμενον ἀμαρτημάτων, καὶ τὰς σαυ-
τοῦ παρεξῆς ἀριθμησάμενον, καλῶν με εἰς ἀμφι-
σβήτησιν· ὧν οὐδέτερον ἐποίησας, ἀλλὰ τοσούτοις χρό-
νοις ὕστερον, ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀναπαύσεως μέθης,
νῦν ἥκεις μου καθηγούμενος, καὶ οὐδὲ νῦν ὅπου δεῖ. οὐ
γὰρ ἐνταῦθα σοι ταῦτα παρεσκεύαστο λέγειν· καὶ μηδὲν
ἀληθεῖ μοι ταῦτα λέγοιτο, ὦ βουλή· οὐ γὰρ ὑμῶν
ἀφαιρούμενος τὴν ἀμφισβήτησιν, ἀλλὰ τὴν τούτου συ-
κοφαντίαν ἐπιδιῴκομαι, λέγω ταῦτα· ἐπεὶ τοῦ-
τος δέ μοι τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, ἐ-
κεῖ μου καθηγεῖται. πλὴν ἐπεὶ σὺ τοῦτο πέφυγας, ἐ-
γὼ πρός σου ποιήσω, καὶ συγκαλέσας τὸν δῆμον, παρέ-
ξομαί σοι δικαστὴν ὧν αἰ μου καθηγεῖσθαι, καὶ ἀποδώσω
πάλιν

πάλιν ἀπῶν ἀγωνίαν, πότερος ἡμῶν ἐπιτηδότε-
ρός ἐστιν ἀρχειν τὴν ἀρχήν· καὶ ὅ τι ἂν ἀποφήνῃς ἔτοι
γνῶσί με πεπρᾶξθαι, ποιήσω. καὶ πρὸς μὲν ταῦτ' ἱκανά·
ἐν ἴσῳ γὰρ ἐστὶ τά τε πολλὰ δίκαια πρὸς τοὺς ἀγνώ-
μονας αὐτοδίκαιος λέγειν, καὶ τὰ ὀλίγα· ὃ δὲ πεῖσαι αὐτοὺς
εἰ χρηστοὶ δὲ πεφύκασι φέρειν. ὑμῶν δὲ πεθαύμα-
κα, ὦ βυλή, εἴ τινές εἰσι τὴν ἀρχῆς με ἀπαλλάξαι βυ-
λόμενοι, καὶ μετὰ τούτου συνεστηκότες ἐπ' ἐμέ· ἡδέως δ'
ἂν πυθοίμην παρ' αὐτῶν τίνος ἀδικήματος ἕνεκα
πολεμοῦσί μοι, καὶ ὅτι τίνι τὴν ἐμῶν ἔργων ἀχθόμενοι· 10
πότερον ὅτι πολλοὺς ἴσασιν ὅτι τὴν ἐμῆς ἀρχῆς ἀκρί-
τους ἀπολωλεκότας, ἢ δῆμόν τινι συμφορᾷ κεχρημέ-
νους ἀδίκως; ἢ τούτων μὲν τὴν τυραννικῶν ἀδικημάτων
οὐδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν ἐπ' ἐμοῦ γεγονός, ὕβρεις δέ μοι
λυμαίνεσθαι εἰς γυναῖκας γαμετὰς, ἢ παρθε-
νικισμοὺς εἰς θυγατέρας παρθένους, ἢ δῆλον λυμαίνε-
ται σῶμα ἐλεύθερον ἀκολασίαν; δίκαιον μὲν τ' ἄν, εἴ
τι μοι τοιοῦτον ἡμάρτηται, τὴν ἀρχῆς τε ἅμα καὶ τῆς ψυ-
χῆς ἀποστερηθῆναι. φέρε εἰπεῖν, ἀλλ' ἐπιφανὴς
εἰμι, καὶ μεγαλοβαρυτῆτα ἐπαγθὴς, καὶ τὴν αὐθάδειαν ἣ 20
κεχρημαι πεῖν τὴν ἀρχῆν, οὐδεὶς φέρειν δυνατή μοι.
οὐ μόνοι τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλέων ἔτι μέτριος ἐν
ἐξουσίᾳ διετέλεσε, καὶ φιλάνθρωπος πᾶσι τοῖς πολί-
ταις, ὡς πατὴρ παῖδας ὑοῖς αὐτοῦ χρώμενος: ὃς γε καὶ
τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὑμεῖς ἐδώκατέ μοι, πατέρων φυλάτ-
τοντες παραδοχαῖς, οὐχ ἅπαξ ἀν ἐβουλόμην ἔχειν, δη-
λῶν νόμοις τε τὴν κυριωτάτων καταστήσαμενος, οἷς ἅ-
πασιν ἐπεκυρώσαλε, κεῖ τούτοις ὑμῖν ἀπέδωκα δίδο-
ναι τὰ δίκαια καὶ λαμβάνειν, καὶ αὐτὸς ἐξηπαζόμην
παρόντος, οἷς ὤειμι κεῖ τὴν δήμων δικαίοις, ὡς πρὸς ἰδιώ- 30
της, πεφόβημαι· τὴν τε ἀδικημεῖν οὐχ ἁπάντων ἐλυό-
μην δικαστὴς αὐτὸς, ἀλλὰ τὰ ἰδιωτικὰ ὑμῖν ἀπέδω-
κα· ἀμφισβητήσαι, ὁ τῶν ἔμπροσθεν οὐδεὶς ἐποίησε
βασιλέων. ἀλλ' ἔοικεν ἀδίκημα οὐδὲν εἶ), εἰ ὁ δεσ-
χεράνοτοί μοί τινες· αἱ δ' εἰς τὸ δημοτικὸν πλῆθος
ἐνεργεσίαν λυποῦσιν ὑμᾶς ἀδίκως, πεῖ ὧν πολλά-
κις ἀπολογήσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἀλλ' οὐδὲν δεῖ τό-
178 πων νεωὶ τῶν λόγων. εἰ δοκεῖ κρεῖττον ὅτι μελήσεται τῶ
κοινῶν Ταρκύνιος ἔτοσι τὰ πράγματα τῶν κα-
λῶν, καὶ φίλονα τὴν πόλιν βελτίονος ἡγεμόνος· ἀποδοτὶ ὁ 40
πλὴν ἀρχῆν τῶν δεδωκότι μοι δῆμον, καὶ ἡμόμενος ἐ-
διώτης, πεφεάσομαι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἀρχῆν ἐ-
πίσαμαι καλῶς, καὶ ἀρχεῖν θεφόνως δυνάμαι.
Τοιαῦτα ἀναλεχθεὶς, καὶ εἰς πολλὴν αἰδῶ καταστὰς
τοῖς συνιστάμενοις ἐπ' αὐτῶν, διέλυσε τὴν σύλλογον. καὶ
μετὰ τοῦτο τοῖς κήρυκας ἀνακαλεσάμενος ἐκέλευσε
καὶ πόνων τῶν γενομένων διεξιόντας τὸν δῆμον εἰς ἐκ-

que cognitioni denuo permittam vter noſtrum *hoc* regno ſit dignior: & quod omnes hi de me ſtatuerint, id facturus ſum. atque hæc dixiſſe ſufficiat. quoties enim res eſt cum iniquis aduerſariis, perinde eſt vel multa vel pauca dicere; quandoquidem non patiuntur ſe corrigi. Veſtrum autem P. C. demiror ſiqui ſunt, qui me imperio priuatum cupiant, & cum illo contra me conſpirent. ac libenter audiuero quanam iniuria læſi me impugnent, quidve illis in me diſpliceat. Suntne conſcii multos me regnante indemnatos perditos, aut alia quapiam iniqua calamitate oppreſſos? an nihil tam tyrãnicum poſſunt obiicere, ſed illuſam matronarum pudicitiam aut conſtupratas filias virgines, aliave flagitia non tolerranda ingenuis? Siquid tale perpetraui, non deprecor vitam cum regno perdere. At ſuperbus ſum & moroſus, neminique ferendus ob inſignem in imperio arrogãtiam? Immo quis regum ante me tam moderate vſus eſt potentia? quis tam comiter verſatus in populo? non ſecus quam pater inter filios. quippe qui ne eam quidem poteſtatem quam vos ſeruato more maiorum mihi tradidiſtis, integram retinere volui: ſed latis præcipuarum rerum legibus, quas cuncti ratas feciſtis, ex earum præſcripto reddi iura inſtitui; primusque vitæ meæ rationes ſic comparaui, vt quæ aliis præſcripſi iura, ipſe, quaſi vnus e priuatis, obſeruarẽ. Criminum quoque non omnium vſurpaui mihi iudicium, ſed priuatas cauſſas ad veſtram cognitionem relegaui; quod nemo regum ante me fecit. At fortaſſe nullum quidem crimen male quoſdam habet, ſed erga plebem beneficentia; licet immerito; cuius rei non ſemel vobis a me reddita eſt ratio. Sed quid opus eſt nunc his verbis? Si Tarquinius videtur melius ꝓſpecturus reipublicæ, nõ inuideo populo Romano potiorem principem. Imperio in populi manꝰ, a quo accepi, reddito, in priuatorũ ordinẽ redactꝰ, conabor declarare, ſcire me & bene regere, & modeſte ferre imperiũ. Hæc locutus, iniecto conſpiratis magno pudore, ſenatũ dimiſit. deinde ꝓ pręcones iuſſit tota vrbe vocari in cõ-

cionem populum. cumque in comitium factus esset concursus multitudinis, progressus in tribunal, longam & plenam affectibus orationē ad populum habuit, enumerās *egregia* sua facinora, quæ vel viuo Tarquinio vel mortuo diuersis bellis edidisset: simulque instituta sua singula, e quib. multæ magnæque ad remp. vtilitates redundasse viderentur. cumque ad singula *ferme* plauderetur affatim, omnibus scire cupiētibus quorsum ea tenderent, tandem ait a Tarquinio se accusari, quod regnum iniuste obtineret illi magis debitum. auum enim morientem ei reliquisse principatum vna cum *priuatis* opibus, nec populo ius esse aliena donare alteri. Ad quæ coorto cum indignatione vniuersi populi clamore, postquam silentium eis imperauit, postulabat ne his commouerentur nec tumultuarentur: sed siquod ius pro se haberet Tarquinius, vocato eo causaque cognita, siue affectus iniuria, siue principatu dignior videretur, regimē vrbis illi traderent. se enim regnum deponere; ipsorumq; potestati, a quib. acceperit, reddere. Post hæc verba descendere a tribunali paranti acclamatū est vndiq; cum precib. & lacrymis ne cui principatu cederet: nec deerant qui clamarent, Feri Tarquiniū. Ille igitur metuēs ne versis in se turbę manib. impeteretur, domū refugit cū sociis: Tulliū vero plebs vniuersa gaudens ac plaudēs domū deduxit cum faustis acclamationibus. Postquā hic quoq; conatus parū successit Tarquinio, anxius se plane destitutū a senatu, in quo plurimum habuerat fiduciæ, aliquantisper domi se continuit, amicos tantum admittens: deinde consulente vxore non esse molliter nec segniter agendum amplius, sed omissis verbis aggrediendum ad opera, conciliato prius per amicos Tullio, quo minus vt amicum iam caueret, probauit eius monita: simulque pœnitentiam, multis precibus per amicos a Tullio petebat delictorum veniam. Itaq; reconciliatus viro natura facili, & abhorrēti ab infidis cum filia & genero simultatibus, obseruato suo tempore, cū plebs passim per agros intenta esset colligendis frugibus, prodiit cum amicis gladios sub veste occultantibus; mini-

κλησίαν συγκαλῆν. Συνθραμόντος δ' εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν χυτὴ τὴν πόλιν ὄχλου, προῆλθεν ὅπῃ ὁ βῆμα μακρὰν καὶ συμπαρῆν διεξῆλθε δημηγορίαν, ἃς τε πολεμικὰς ἑαυτῷ πεφάνεις ἐξαριθμούμενος, ἃς Ταρκυνίου τε ζῶντος διεπράξαλο, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, καὶ τὴν πολιτικὴν καθ' ἕν ἕκαστον ὅπλεγόμενος, ἐξ ὧν πολλὰς καὶ μεγάλας ἔδοξεν ἐαρκέναι ὁ κοινὸν ὠφελείας. πολλῶν δὴ ἐφ' ἑκάστου τῶν λεγομένων ἀπαντῶντος ἐπαίνου, καὶ πάντων ἀσυδλῶν ἐρόνιον μαθεῖν τίνων ἕνεκα ταῦτα λέγοι, τελευτῶν ἔφησε, Ταρκύνιος αὐτὸς αἰτιᾶται τὴν βασιλείαν καὶ δικαίως κατέχειν ἑαυτῷ προσήκουσ. καταλιπεῖν δ' αὐτὸν τὴν πάππον ἀποθνήσκοντα σὺν τοῖς χρήμασι καὶ τὴν ἀρχὴν, τὴν δῆμον οὐκ εἰκόμον τὰ ἄλλοδια ἑτέρῳ διδόναι. κραυγῆς δὲ καὶ ἀναβοήσεως ἐξ ἁπάντων ὅπῃ τοῦτο γενομένης, σιωπῆσαι κελεύσας αὐτοὺς ἠξίου μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ ἀναβοῆν πρὸς τὴν λόγον· ἀλλ' εἴ τι δίκαιον εἴπειν Ταρκύνιος, κελεῦν αὐτὸν, καὶ διδαχθέντας. ἐάν τε ἀδικούμενον ἀδῶσιν, ἐάν τε ὁπτιμοδότερον ἀρχῆν, ἐκείνῳ παραδοῦναι τὴν τῆς πόλεως πρεσβεῖαν· αὐτὸς δὲ τὴν ἀρχῆς ἔφησεν ἀφίσταθαι, καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις, ἀφ' ὧν αὐτοῦ ἔλαβε. Ταῦτα λέξαντος αὐτοῦ, καταβαίνειν τε ἀπὸ τοῦ βήματος βουλομένου, κραυγή τε ἐξ ἁπάντων ἐγένετο, καὶ δέησις πολλὰ σὺν οἰμωγαῖς, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ παραχωρῆν τὴν ἀρχῆς. δακρύων δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ βοῆν τὸν Ταρκύνιον ἐδόων. ἐκεῖνος μὲν οὖν δείσας τὸν ὀχλικὸν ὁρμὴν ἤδη γινομένην τῶν ὄχλων ἐπ' αὐτὸν, ᾤχετο φεύγων ἅμα τοῖς ἑταίροις. τὸν δὲ Τύλλιον ἡ πληθὺς ἅπασα μετὰ χαρᾶς καὶ κρότου καὶ εὐφημίας πρεπέμπουσα, μέχρι τῆς οἰκίας αὐτῆς κατέστησεν. ὡς δὲ καὶ ταύτης διήμαρτε τῆς πείρας ὁ Ταρκύνιος, ἀδημονῶν ὅπῃ τὴν μηδεμίαν αὐτῷ βοήθειαν πρὸς τὴν βελῆς, ἢ μάλιστα ἐπεποίθει, γένεσθαι, χρόνον μὲν τινα διέτριβε κατ' οἰκίαν, τοῖς ἑταίροις μόνοις διαλεγόμενος· ἔπειτα γνώμῃ ἀποδεξαμένης τῆς γυναικὸς, μηδὲν ἔτι μαλακίζεσθαι, μηδὲ καθεύδειν, ἀλλὰ καταβοῶντα τοὺς λόγους ὅπῃ τὰ ἔργα χωρῆν, διαλλαγὰς πρὸς τὸν δεσπότην δι' φίλων πρὸς τὸν Τύλλιον, ἵνα πιστεύσας ὡς φίλῳ γεγονότι, ἧττον αὐτὸν φυλάττοιτο· δόξας δὲ αὐτῷ κρίσιν ὑποθέσθαι, μετέπεμψέν τε πρὸς τὴν γεγονότων ἐσκήπτετο, καὶ πολλὰ διὰ φίλων λιταρῶν τὴν Τύλλιον, ἠξίου συγγνώμονα γενέσθαι· ῥᾷστα δὲ πείσας τὸν ἄνδρα φύσει τ' διαλλακτικὸν ὄντα, πόλεμον ἄπιστον δυστυχεῖ καὶ χαμβρῷ πολεμεῖν· ὅπῃ τὸν οἰκεῖον κηδεὺν ἔλαβε, διεκεδασμένην τῶν δήμου κατὰ τὰς ἀγρεῖς ὅπῃ τὴν τῶν καρπῶν συλλογὴν, ὁρῶντας μετὰ τῶν ἑταίρων ἐχόντων ὑπὸ ταῖς πρεβολαῖς ξίφη, τούς τε πε-

λέκεις

λέκεις ὑπηρέτας ἔχοντας αἰναδοὺς, καὶ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἐνδῆπα ἀναλαβὼν, καὶ τἄλλα πρόσφορα τῆς ἀρχῆς ἐπαγόμενος. ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πρὸς τοῦ βουλευτὴς τὰς, ἐκέλευσε τὰν κήρυκι τοὺς βουλευτὰς καλῆν εἰς ὁ Συνέδριον. ἦν δ' ὁ ἀν πρόσθεν ἕτοιμοι πρὸς τὴν ἀγορὰν οἱ συνῳδοῦντες αὐτῷ τὴν πρεσ-
179 βύν, καὶ παρορμῶντες ὁ ἀν τῶν πατρικίων συχνοί. οἱ μὲν δὴ συνίεσαν· τῷ δὲ Τυλλίῳ λέγῃ τὶς εἰσελθὼν ὄντι κατ' οἰκίαν, ὅτι Ταρκύνιος ἐν ἐνδῆπι βασιλικῇ πρεσελήλυθε, καὶ καλῇ τοὺς βουλευτὰς εἰς ὁ συνέδριον. ὁ δὲ, θαυμάσας τὴν τόλμαν αὐτοῦ, τάχιον ἢ φρονιμώτερον πρεσῆλθεν ἐν τῆς οἰκίας, καὶ πολλοὺς πρὸ αὐτὸν ἔχων. ἐλθὼν δὲ εἰς ὁ συνέδριον, καὶ τὴν Ταρκύνιον ἰδὼν ὅπῃ τῆς βασιλικῆς καθήμενον καθέδρας, καὶ τὸν δίφρον βα-
" σιλικὸν ἔχοντα κόσμον, Τίς, εἶπεν, ὦ μιαρώτατε αὐ-
" θεφόπων, τοῦτό σοι ὁ χῆμα συνεχώρησε λαβῆν; καὶ ὅς,
" ὑπολαβών, Ἡ σὴ τόλμα καὶ αἰσχύνη, ὦ Τύλλιε, ὃς
" οὐδὲ ἐλεύθερος ὤν, ἀλλὰ δοῦλος ἐν δούλης ἐῶ οὐσμὸς
" ἐκτήσαλο πάππος ἐν τῶ αἰχμαλώτων, ἐπόμηνας
" βασιλέα Ῥωμαίων σεαυτῷ αἰναδεῖξαι. ὡς δὲ ταῦτ' ἀκ-
ἤκουσεν ὁ Τύλλιος, ἐκπικρανθεὶς ὅπῃ τῷ λόγῳ παρὰ ὁ συμφέρον, ὥρμησε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐξαναστήσων τῆς ἕδρας. καὶ ὁ Ταρκύνιος ἄσμενος τοῦτο ἰδὼν, ἀναπηδᾷ τε ἀπὸ τοῦ δίφρου, καὶ συναρπάσας τὸν γέροντα κεκραγότα καὶ τοὺς ὑπηρέτας ὅπικελεύμενον ἔφερε. γηρόμενος δ' ἔξω τοῦ βουλευτηρίου, μελέωρον ἁρπάσας αὐτὸν, ἀκμάζον ὁ σῶμα καὶ ῥωμαλέος, ἀναρρίπτῃ κατ' τῶν κρηπίδων τοῦ βουλευτηρίου τῆ εἰς ὁ ἐκκλησιαστήριον φερουσῶν. μόγις δ' ἐν τοῦ πτώματος ἀναστὰς ὁ πρεσβύτης, ὡς εἶδε μεσὰ τὰ πτερὶ ἐξ ἀπόμπα-
30 τῆς πρὸ τὸν Ταρκύνιον βοηθείας, τῶν δὲ αὐτῷ φίλων πολλὴν ἐρημίαν, ἀπῄ γένων, κεκλοιώτων καὶ πρεμπόντων αὐτὸν ὀλίγων, αἱμαῖ πολλῷ περῤῥεόμενος, καὶ κακῶς ὅλον ἑαυτὸν ἐν ὑ πτώματος ἔχων. τὰ μὲ ταῦτα δυνὰ μὲν ἀκουαθῆναι τὴν ἀνοσίας αὐτοῦ θυγάτρος ἔργα πρὸ δίδοται. πεπυσμένη γὰρ τὴν εἰς ὁ βουλευτήριον τοῦ πατρὸς εἴσοδον, καὶ ἀσυδλῶν ἔχουσα μαθεῖν οἷον ἡ λήψεται τὰ πράγματα τέλος, ὅπῃ τῆς ἀπήνης καθεζομένη παρὰν εἰς τὴν ἀγορὰν. μαθοῦσα δὲ τὰ γενόμενα, καὶ τὸν Ταρκύνιον ὅπῃ τὴν κρηπί-
40 δος ἑστῶτα βουλευτηρίου θεαταμένη, βασιλέα τε αὐτὸν ἀπεκάλεσε πρὸς τὴν μεγάλην τῇ φωνῇ, καὶ τοῖς θεοῖς δόξαν ὅπῃ τὴν συμφέρειν τὴν Ῥωμαίων πόλεως τὴν ἀρχὴν αὐτὸν καταχεῖν. ἀσπαζομένων δὲ καὶ τῶν ὄχλων αὐτὸν ὡς βασιλέα, τῶν συναλαλαγμὸν ἀσάντων " τὴν ἀρχὴν, λαβοῦσα μόνον αὐτὸν ἔφη, Τὰ μὲν πρὸς θε-
" πα, ὦ Ταρκύνιε, πάτερ ἀν, καὶ ὁ δέον· βεβαίως ὁ τὴν

stris quibusdam secures capere iussis, ipse regio amictu sumpto, ceterisque principatus insigniis. vt vētum est in comitium, fixo ante curiā gressu, iussit patres in senatum vocari a præconibus. & iam ante præparati aderant in foro cōscii patrandi facinoris, nōnulliq; e patriciis adhortantes *ad rem gerendam intrepide*. dum hi conueniebant *in curiam*, Tullio domi tū agenti quispiam renuntiat, Tarquiniū progressum cum veste regia senatum cogere. Ille admiratus eius audaciam, procurrit ex ędibus celerius quā prudentius, paucis aliquot comitatus. Ingressus in senatum, ac Tarquinium in regio solio cum reliquis ornamentis regiis sedentem conspicatus, Quis, inquit, sceleratissime hominum, hunc habitum te permisit sumere? Ille cōtra, Tua Tulli audacia & impudentia; qui cum ne ingenuus quidem sis, sed seruus e serua natus, quam meus auus e captiuorum turba nactus est, ausus es te Romanorum regem facere. His verbis Tullius exacerbatus plus quam expediret, impetū in eum fecit velut deturbaturus solio. Tarquinius occasione lætus, e sede prosilit, senemque corripit, & vociferantem ac frustra opem ministrorum inuocantem effert: ac *mox* e curia protractum, ætate viribusque validior, *medium* arripit, & sublimē per curiæ gradus in comitium ferentes deiicit. Senex cum e casu ægre se collegisset, vt vidit circumquaque plena omnia Tarquinii fautoribus, & circa se magnam amicorum solitudinem, abiit gemens, cum multo cruore circumquaque manantem & toto corpore grauiter afflictum sustinentibus ac deducentibus. Post hæc graue auditu impiæ filiæ facinus traditur. cognito enim patrē iuisse in curiam, rescire cupiens quē res habitura esset exitum, carpento in forū inuecta est. ibi rem totā edocta, cōspicataq; stantē in *summis* curiæ gradib. Tarquiniū, prima regem magna voce salutauit, deos precata vt regnū eius faustū ac felix esse vellēt reipublicæ. consalutatum deinde etiā a ceteris, quorum opera in asserenda regia dignitate vtebatur, seorsum abducens, Primus, inquit, Tarquini, conatus successit sicut debuit: ceterum firmiter retinere

X

principatum non poteris, ſi ſuperſtes maneat Tullius. concitabit enim denuo ſuis concionibus in te populum, ſi quantulacunque vltra hodiernum diem protracta fuerit mora. & ſcis quam apud totam plebem gratioſus ſit. At tu prius quam domum ſe recipiat, tolle ipſum immiſſis percuſſoribus. His dictis rurſum conſcenſo carpento abiit. Tarquinius autem, ratus hoc quoque recte monere ſceleſtiſſimam coniugem, quoſdam e miniſtris cum gladiis in eum mittit: qui magna celeritate præuentum in via
Occiditur. non procul regia iugulant. Recēti cadaueri & adhuc palpitanti ſuperuenit filia: cumq; admodum anguſtus eſſet vicus qua carpentum agendum erat, mulisque ad cadaueris conſpectum territis, ipſe quoq; auriga commotus eſſet; & inhibito ad *tam* miſerabile ſpectaculum progreſſu, oculos in dominam reflexiſſet; illaq; ſciſcitante quin pergeret, reſpōdiſſet, Non vides Tullia patrem tuum iacentem mortuum, nec aliū niſi per cadauer patere tranſitum? mulier exacerbata, ſcabello pedū arrepto petit aurigam, inclamans, Non ages ſceleſte *iumenta* vel per mortuum? Ille ad ſpectaculum magis quam ad ictum ingemiſcens, vi mulos per cadauer agit. is vicus Cyprius ante dictus, ex atroci iſto & abominabili caſu Sceleratus Romana voce dictus eſt. Hunc finem ſortitus eſt Tullius poſt exactum in regno annum *quartum ſupra* quadrageſimum. Romani hunc regē aiunt primum contra mores & ritus patrios imperium accepiſſe, non ex conſenſu ſenatus populiq;, vt ante illū reges ceteri; ſed fauore ſolius plebis, delinita largitionibus & aliis blanditiis inopū turba. nec falſum id *crimen* eſt. nā ſuperiori tempore populus defuncto rege ſenatui deferebat poteſtatē conſtituendæ ad quam placeret formam reipublicæ. ſenatus interreges creabat. illi virū eligebant optimum, quem, ſiue ex indigenis eſſet, ſiue ex ciuibus, ſiue ex peregrinis, regē conſtituerent. Si ergo electum ab eis regem ſenatus probaſſet, populusque approbaſſet, & auſpicia cōfirmaſſent, aſſumebat is imperiū. quodſi horum *trium* aliquid deeſſet, alter nominabatur; & *poſt hunc* tertius, niſi in ſecundum liquide hominū pariter &

βασιλείαν ἔχῃ Τυλλίῳ πειθόντος οὐκ ἔνεστι σε. οὐκ- «
δημαγωγήσει γὰρ αὖθις ὅτι σοι τὸν ὄχλον, ἐὰν καὶ ὀ- «
λίγον τοῦτον τὴν ἡμέρας πεποιήσῃς χρόνον· ἐ- «
πίσασαι δὴ ὡς ἄνοιαν ἔστιν αὐτῷ ὁ δημοτικὸν ἄπορον. «
ἀλλὰ πρὶν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὸν εἰσελθεῖν, ἀποστείλας «
τοὺς ἀφαιρησομένους, σκοπὸν ποίησον. Ταῦτα «
εἰποῦσα, καὶ καθεζομένη πάλιν ὅτι τῆς ἀπήνης, ᾤχε-
το. Ταρκύνιος δὲ καὶ ταῦτα ὀρθῶς δόξας τὴν ἀνοσιω-
τάτην γυναῖκα ἐπολίσθαι, πέμπει τινὰς τῶν θερα-
10 πόντων ἐπ' αὐτὸν ἔχοντας ξίφη· οἱ πάλαι πολλῷ τῷ με-
ταξὺ ἀφανυσταίνες ὁδὸν, ἐνίοις ὄντα τῆς οἰκίας ἤδη τὸν
Τύλλιον καταλαβόντες, καὶ ἐσφάξαν. ἔτι δὲ νεο-
σφαγοῦς ἐρριμμένου τοῦ σώματος καὶ παρεγίνετο, ἡ θυ-
γάτηρ παρῆν. γενὲ δὲ ὄντος πολλοῦ τοῦ γεωποῦ, δι' οὗ
τὴν ἀπήνην ἔδει διελθεῖν, αἱ ἡμίονοι τὸ σῶμα ἰδοῦσαι
διεταράχθησαν, καὶ ὁ ἡνιοχεύμενος αὐτῶν ὀρεωκό-
μος παθόν τι ὅτι τὸ τῆς ὄψεως ἐλεεινὸν ἐπέσχε, καὶ τοὺς
τὴν δέσποιναν ἐπέβλεψε. πιθανομένης δὴ ἐκείνης,
ἡ παθὼν οὐκ ἀλλὰ τὸ ζῶον, Οὐχ ὁρᾶς, εἶπεν, ὦ «
20 Τυλλία, τὴν πατέρα σου νεκρὸν κείμενον, καὶ πάροδον «
οὐκ ἔχον διελθεῖν, εἰ μὴ ἀφὶ τοῦ σώματος; ἡ δὲ οὐκ- «
πικραινθεῖσα, καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τὸ βάθρον ἀρπά-
σασα, βαλοῦσά τε ὀρεωκόμον, καὶ φησιν, Οὐκ ἄξεις, δυ- «
τήσει, καὶ ἀφὶ τοῦ νεκροῦ; κἀκεῖνος ὅτι τῶν πάθῃ μᾶλ- «
λον ἢ τῇ πληγῇ γεναξας, ἀλλὰ βίᾳ τοὺς ἡμιόνους κατὰ 180
τοῦ σώματος. οὗτος ὁ γεωπὸς, ὄλβιος καλούμενος
πρότερον, ἐξ ἐκείνου τοῦ δεινοῦ καὶ μυσαροῦ πάθους
ἀσεβὴς ἀπὸ Ρωμαίων, κατὰ τὴν πάτριον γλῶτταν
καλεῖται. Διαύτης τελευτῆς ἔτυχε Τύλλιος, ἔτη
30 τετταρακοντα τὴν βασιλείαν κατασχών. τοῦτον τὸν ἀν-
δρα λέγουσι Ρωμαῖοι πρῶτον τὰ πάτρια ἔθη καὶ νόμιμα κινῆσαι, τὴν ἀρχὴν λαβόντα οὐ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, καθάπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ πάντες, ἀλλὰ παρὰ μόνου τοῦ δήμου, δεκασμοῖς καὶ δωροδοκίαις, καὶ ἀνάγκαις πολλαῖς κολακείαις ἀκθεραπεύσαντα τοὺς ἀπόρους· καὶ ἔχει τὰληθὲς οὕτως. ἐν γὰρ τοῖς πρότερον χρόνοις, ὁπότε βασιλεὺς ἀποθάνοι, τὴν μὲν ἐξουσίαν ἐδίδου ὁ δῆμος τῷ συνεδρίῳ τῆς βουλῆς, οἵαν προῄρητο καταστήσασθαι πολιτείαν· ἡ δὲ
40 βουλὴ μεσοβασιλεῖς ἀπεδείκνυον· ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἄριστον ἀνδρα, εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιχωρίων, εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν, εἴτ' ἐκ τῶν ξένων, βασιλέα καθίσταν. εἰ μὲν οὖν ἥ τε βουλὴ τὸν αἱρεθέντα ἐπ' αὐτῶν ἐδοκίμασε, καὶ ὁ δῆμος ἐπεψήφισε, καὶ τὰ μαντεύματα ἐπεκύρωσε, παρελάμβανεν οὗτος τὴν ἀρχὴν· ἐλλείποντος δὲ τινος τούτων, ἕτερον ὠνόμαζε, καὶ τρίτον, εἰ μὴ συμβάλοι τῷ δευτέρῳ τά τε τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τοῦ

τοῦ

τῶν θεῶν ἀνεπίληπτα. ὁ δὲ Τύλλιος ὅτι τοῦ πρώτου βασιλικοῦ ἀξίωμα κατ' ἀρχὰς λαβὼν, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον, ἔπειτα φιλανθρωπίαις τοῖς τὸν δῆμον οἰκειωσάμενος, ἐπ' ἐκείνου βασιλεὺς ἀπεδείχθη μόνου. ὅπερ καὶ μέτριος αὐτὸς γενόμενος, ἔλυσε τοὺς ὅτι τῷ μὴ πάντα κατὰ τοὺς νόμους πρᾶξαι ἀφαιρεθολαῖς, τοῖς μὴ τοῦτο ἔργοις, παρέρχε τε πολλοῖς ἐπόλημον ὡς, εἰ μὴ ἄτοπον ἀνηρέθη, μεταθήσων τὸ ἀξίωμα τῆς πολιτείας εἰς δημοκρατίαν. καὶ ὅτι τοῦτῃ μάλιστα λέγεται τῇ αἰτίᾳ τὸν πατρικίων αὐτῷ τινας συνεπιβουλεῦσαι· ἀδυνάτοις δὲ ὄντας δι' ἑτέρου τόπου τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καταλῦσαι, καὶ Ταρκύνιον ὅτι τὰ πρᾶγματα πρὸς αὐτὸν, καὶ συνκαταστῆσαι τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, κακῶσαί τε βουλομένους τὸ δημοτικὸν, ἰσχύος γε οὐ μικρᾶς ἐπιλαμβάνον τῆς Τυλλίου πολιτείας, καὶ τὴν ἰδίαν ἀξίωσιν ἢν εἶχον πρότερον αὐξήσαι. θορύβου δὲ γενομένου πολλοῦ ὅτι τὴν πόλιν ὅλην, καὶ οἰμωγῆς ὅτι τοῦ Τυλλίου θανάτῳ, δείσας ὁ Ταρκύνιος εἰ ἀφὰ τῆς ἀγορᾶς ὁ νεκρὸς φέροιτο, ὡς ἔστι Ρωμαίοις ἔθος, τόν τε βασιλικὸν κόσμον ἔχων, καὶ τὰλλα ὅσα νόμος ὅτι ταῖς ταφαῖς, μή τις εἰς αὐτὸν ὁρμὴν γένηται τοῦ δημοτικοῦ, πρὶν ἢ βεβαίως κρατήσαι τὴν ἀρχὴν, οὐκ εἴασε τοῦ νομίμου ἕνεκεν αὐτοῦ γενέσθαι· ἀλλ' ἡ γυνὴ τοῦ Τυλλίου σὺν ὀλίγοις τισὶ τῶν φίλων, Ταρκυνίου θυγάτηρ οὖσα τοῦ πρότου βασιλέως, νυκτὸς ἐκκομίζει τὸ σῶμα τῆς πόλεως, ὡς τὸ ὑπιτυχόντων τινός· καὶ πολλὰ μὲν τὸν ἑαυτῆς κακεῖνον δαίμονα καταδυομένη, μυείας δὲ καταφρᾶς τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατεὶ καταφρονοῦσα, κρύπτει γῇ 30 τὸ σῶμα. ἀπελθοῦσα δὲ ἀπὸ τοῦ σήματος οἴκαδε, καὶ μίαν ἡμέραν ὑπιδιώσασα μετὰ τὴν ταφὴν, τῇ κατόπιν νυκτὶ ἀποθνήσκει. τοῦ θανάτου δὲ ὁ τόπος ὅσος ἐν ἠνοίγετο τοῖς πολλοῖς. ἔλεγον δὲ οἱ μὲν, ὑπὸ λύπης ἀθυμίας τὸ ζῆν πεπαυμένου αὐτὸν ἀποθανεῖν· οἱ δὲ, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατρὸς δυσαρεστήσαι, συμπαθείας τε καὶ εὐνοίας ἕνεκα. ταφῆς μὲν οὖν βασιλικῆς καὶ μνήματος ὑπιφανοῦς ἀφὰ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἐξεγένετο τυχεῖν τοῦ Τυλλίου σώματι, μνήμης δὲ αἰωνίου τοῖς ἔργοις αὐτοῦ πρὸς 40 πάντα τὸν χρόνον ὑπαρχῆ τυγχάνει. ἐδήλωσε δέ τι καὶ δεῖνο δαιμόνιον ἔργον, ὅτι θεοφιλὴς ἐν ὁ ἀνὴρ, ὃς οὐ καὶ ἡ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μυθικὴ καὶ ἄπιστος
181 ὑπόληψις, ὡς πρὸ εἴρηταί μοι πρότερον, ἀληθὴς εἶ) ὑπὸ πολλῶν ὑπιστεύθη. ἐν γὰρ τοῦ ναοῦ τῆς Τύχης ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν, εἰκὼν αὐτοῦ χειρουργὴ ξυλίνη κατάχρυσος, ἐμπορήσεως γενομένης, τοῦ δήμου πάντων

deorum ſuffragia conſenſiſſent. Tullius vero primum regii tutoris aſſumpta perſona, vt iā ante diximus, deinde conciliato ſibi omnib. humanitatis officiis populo, ab eo ſolo rex creatus eſt. ceterum cū eſſet vir æquus atque modeſtus, crimen illud quo non omnia e legum præſcripto peregiſſe arguebatur, aboleuit actis poſterioribus; hancq; in multorum animis opinionem excitauit, ni prætuentus fuiſſet *inteſtino* ſcelere, voluiſſe regiū imperium in popularem reip. formam transmutare: & hanc præcipue ob cauſſam patricios quoſdā inſidiarum in eum comparatarum fuiſſe participes; cumq; alia ratione potentiā eius labefactare non poſſent, aſſumpſiſſe in conſiliorū ſocietatem Tarquiniū, eumq; in acquirendo principatu iuuiſſe, vt premeretur plebs, cuius vires ſub Tullio nō mediocriter creuerant; ipſique dignitatem priſtinam reciperent. Porro cum ob regis cædem magnus tumultus vrbem haberet, omnibus fere mortem eius lamentantibus, veritus Tarquinius ne ſi per forum funus duceretur, vt mos Romanis eſt, cum regiis ornamentis aliisq; funebrib. ceremoniis, plebs forte impetum in ſe faceret, nondū ſatis confirmato imperio, cōſuetos ſepulturæ ritus adhiberi non eſt paſſus: ſed defunctum vxor, Tarquinii Priſci filia, vt vulgaris hominis cadauer, noctu ex vrbe paucis amicorū proſequentibus extulit: multisq; lamētis ſuum & illius fatum proſecuta, innumeras genero & filiæ diras imprecata, corpus humo condidit. a monumento domum reuerſa, vnā non amplius diem ſuperſtes funeri, ſequēti nocte obiit; incertum quo leti genere, quibuſdā dicentib. illā abiecto præ mœrore vitę deſiderio, manus ſibi intuliſſe; aliis, exſtinctā a genero & filia, quod cari mariti obitu vehemētius afficeretur. Etſi autem regali funere ac ſplendido monumēto has ob cauſſas fraudatus eſt Tullius, operib. tamen ſuis ſempiternam conſecutus eſt memoriam. Quin & alio quodā prodigio carum ſuperis fuiſſe apparuit; quod etiam fabuloſæ & incredibili de natalibus eius opinioni, de qua ſupra diximus, fidem apud multos fecit. In templo Fortunæ ab ipſo condito dedicata eius effigies e ligno inaurato, ſola incē-

dio ſuperfuit integra, omnibus ceteris igni abſumptis: & hodieque templum & quidquid in eo poſt incendium ad veteris ornatus normam reparatum eſt, apparet eſſe noui artificii; ſtatua, qualis prius, antiqui eſt operis. durat enim adhuc, & *magnam* apud Romanos venerationẽ habet. Atque hæc de Tullio produntur ab auctoribus. Poſt hunc imperium Romanum capeſſit L. Tarquinius, non legitime, ſed armis partum, anno quarto ſexageſimæ primæ Olympiadis, qua in ſtadio vicit Agatharchus, principe Athenis Heraclio. Hic contempta plebe, contemptis etiam patriciis per quos ad regnum prouectus fuerat, confuſisque legib. ac moribus patriis, & omni decoro corrupto quo ciuitas ſub prioribus regibus floruerat, principatũ in manifeſtam vertit tyrannidem. ac primum ſatellitio ſe ſtipauit audaciſſimorum hominum, gladios & lanceas geſtantium, exterorum & ciuium: qui noctu excubantes circa regiam, & interdiu prodeuntem, quocunq; iret, comitantes, tutum reddebant ab inſidiis. deinde progrediebatur non ſæpe nec ſtatis temporibus, ſed raro & ex improuiſo: tum negotia publica domi plerunq; tractabat, & quidem cũ amicis intimis: pauca vero in foro: nec admittebãtur qui vellent, niſi ab ipſo vocati eſſent. ac ne his quidem benignum ac mitem ſe præbuit, ſed tyrannico more iracundũ & grauem, vultu ad terrorem magis quam hilaritatem compoſito. cõtrouerſias quoq; litium non ex iure dirimebat, ſed ex ſuis moribus: vnde Superbus vulgo cognominatus eſt; quod noſtra lingua ſonat ὑπερήφανος. auus vero eius Priſcus vocatus eſt: noſtro ſermone diceretur πρεσβύτερος. nam vtrumque nomen cum iuniore commune habuit. Porro cum iam firmatas imperii habenas exiſtimaret, nequiſſimo quoque ſodalium ſubornato, eorũ opera multos illuſtres viros inuoluit criminibus capitalibus, primum eos qui alienum ab illo gerebant animum, & Tullii caſum ægre ferebant: poſt etiam alios quibus putabat moleſtã mutationem *ſtatus publici*, præcipue diuites. at delatores arripiendo alium poſt alium falſis

L. TARQVINIVS SVPERBVS, ſeptimus Romanorum rex, in rep. quæ geſſerit.

ἀφθαρέλλων, μόνη διέμενεν οὐδὲν λωβηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρός. καὶ ἔτι καὶ νῦν ὁ μὲν νεὼς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ὅσα μετὰ τοῦ ἐμπρησμὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον κόσμον ἀπεκατεστάθη, φανερά εἰσι τοῖς κριταῖς τῆς τέχνης· ἡ δὲ εἰκὼν, οἵα πρότερον ἦν, ἀρχαϊκὴ τε καὶ ἀσκευής. δεῖται γὰρ ἔτι σεβασμοῦ τυχούσα ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ πρὶν μὲν ἢ Τυλλίου τοσαῦτα παρελάβομεν. μετὰ τοῦτον παραλαμβάνει Λούκιος Ταρκύνιος τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ δι' ὅπλων καταχών, κατὰ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν τῆς ἑξηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Ἀγάθαρχος, ἀρχόντος Ἀθήνησιν Ἡρακλέους. οὗτος ὑπερίδων μὲν οὐδὲν πλήθους τὴν δημοτικοῦ, ὑπερίδων δὲ τῶν πατρικίων, ὑφ' ὧν ὅθεν τὴν δυναστείαν προσήγθη, ἔθη τε καὶ νόμους καὶ πάντα τὸν πατρῴον κόσμον, ᾧ τὴν πόλιν ἐκόσμουν οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλῆς, συγχέας καὶ διαφθείρας, εἰς ὁμολογουμένην τυραννίδα μετέστησε τὴν ἀρχήν. καὶ πρῶτον μὲν φυλακὴν καθεστήσατο περὶ ἑαυτὸν αὐθεντῶν θρασυτάτων, ξίφη τε καὶ λόγχας φερόντων, ὅπτιχωρίων καὶ ἀλλοδαπῶν, οἱ νυκτὸς περὶ τὴν βασίλειον αὐλιζόμενοι αὐλὴν, καὶ μεθ' ἡμέραν δεξιοῦν τοὺς ἀκολουθοῦντες ὅποι πορεύοιτο, πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν ὅπτιχωρίων ἀσφάλειαν παρεῖχοντο. ἔπειτα τὰς ἐξόδους οὔτε συνεχεῖς, οὐδὲ τεταγμένας, ἀλλὰ ἀσυμμέτρους καὶ ἀπροσδοκήτους ἐποιεῖτο. χρηματίζειν τε περὶ τῶν κοινῶν, κατ' οἶκον μὲν τὰ πολλὰ, καὶ αὐτῶν τῶν δυναστευόντων συμπαρόντων· ὀλίγα δ' ἐν ἀγορᾷ. προσιέναι δ' οὐδενὶ τῶν βουλομένων προσέπεπον, εἰ μή τινα καλέσειν αὐτός· οὔτε τοῖς προσιοῦσιν εὐμένειαν, οὔτε πρᾶος ἦν, ἀλλ' οἷα δὴ τύραννος, βαρὺς, καὶ χαλεπὸς ὀργὴν, καὶ φοβερὸς μᾶλλον ἢ φαιδρὸς ὀφθῆναι· καὶ τὰς περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων συμβολαίων δικαιοῦν οὐκ ἐπὶ τὰ δίκαια καὶ τοὺς νόμους, ἀλλ' ἐπὶ τὰς ἑαυτοῦ τρόπους ἀναφέρων ἐποιεῖτο. διὰ ταῦτα ἐπωνυμίαν τίθεν αὐτῷ Ῥωμαῖοι, τὸ Σούπερβον. τὸν δὲ πάππον βούλεται καὶ τὴν μητέραν γλῶτταν, τὸ ὑπερήφανον. τὸ δὲ πάντων αὐτῷ Πείσκον ἐκάλουν· ὡς ἡμεῖς δὴ εἰποιμεν, πρεσβύτερον. ὁμώνυμος γὰρ ἦν τοῦ νεωτέρου κατ' ἄμφω τὰ ὀνόματα. ἐπεὶ δ' ἐκκαθῆραι ἤδη κατέχειν ὑπελάμβανε τὸν ἀρχὴν, ὡς βιοβοῦσας ἐκ τῶν ἑταιρῶν τοὺς πονηροτάτους, δι' ἐκείνων ἤλω εἰς ἐγκλήματα καὶ θανάτου δίκας πολλοὺς τῶν ὅπτιφανῶν· πρότερος μὲν τοὺς ἐμφανῶς δυσκολαίνοντας πρὸς αὐτὸν, οἷς οὐκ ἦν βουλομένοις Τύλλιον οὐκ πεσεῖν τὴν ἀρχήν· ἔπειτα καὶ τοὺς ἀνῶν οἷς ὑπελάμβανε βαρέως φέρειν τὴν μεταβολὴν, καὶ οἷς πολὺς πλοῦτος ἦν. οἱ δὲ ὑπάγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς δίκας ἀνῶν ἐπ' ἀνῶν ἔλυον

αἰτίας,

αἰτίας, μάλιστα δ' ὑπεβάλλοντο αἰτιώμενοι τὴν βασιλῆ, καὶ πρὸς αὐτὸν δικαστήν. ὁ δὲ τοὺς μὲν θάνατον καθεδίκαζε· τοὺς δὲ, φυγὴν, καὶ τὰ χρήματα τοῖς τε αἰτιωμένοις καὶ ἀπελαυνομένοις ἀφαιρούμενος, τοῖς μὲν κατηγόροις μικρὰν τινα μοῖραν ἀπένεμεν, αὐτὸς δὲ τὰ πλείω κατέχων. ἐμέλλον δ' ἄρα τῶν δυνατῶν πολλοὶ, πρὶν δηλῶναι τὰς ἐπαγομένας σφίσι δίκας, εἰδότες ὧν ἕνεκα ἐπεβουλεύοντο, καταλείψειν τὴν τυραννοῦσαν ἐκείνοις τὴν πόλιν, καὶ πολλῷ πλείονες ἐθέλοντο τῶν ἑτέρων. ἦσαν δὲ τινες οἱ καὶ κρύφα διεφθάρησαν ὑπ' αὐτοῦ, κατ' οἰκίας τε καὶ ἀπ' ἀγρῶν ἀρπαζόμενοι, λόγου ἄξιοι ἀνδρες, ὧν οὐδὲ τὰ σώματα ἐφανη. ἐπεὶ δὲ διέφθειρε τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς μέρος, θανάτοις τε καὶ ἀποδημίαις, ἑτέραν βουλὴν αὐτὸς καθεστήσατο, πολλαχῶν εἰς τὰς τῶν ἀναιρεθέντων τὰς ἰδίους ἑταίρους. καὶ οὐδὲ τούτοις μὲν τοῖς ἀνδράσιν οὔτε πρόσταγμα ἐπέτρεπεν οὐδὲν, οὔτε λέγειν, ὅ τι μὴ κελεύσειεν αὐτός. ὥστε ὁπόσοι καθειλείθησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ βουλευταὶ τῶν ὑπὸ Τυλλίου καταλεγθέντων, διαφόρους τοῖς δημοτικοῖς τέως ὄντας, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας ὑπὸ τῶν σφετέρων νομίζοντας ἀγαθῶν γενέσθαι· τοιαύτας γὰρ αὐτοῖς ἐπέτεινεν ὁ Ταρκύνιος τὰς ἐπαγωγὰς, ἐξαπατῶν καὶ φενακίζων· τότε μαθόντες ὅτι τῶν κοινῶν οὐδὲν ἔτι μέλοιτο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν παρρησίαν ἅμα τοῖς δημοτικοῖς ἀφηρέθησαν, ὠδύρετο μὲν, καὶ τὰ μέλλοντα τῶν παρόντων δεινότερα ἐπῴπτον, φέρειν δ' οὐ τὰ παρόντα ἠναγκάζοντο, δυνάμιν οὐκ ἔχοντες κωλύειν τὰ περαπόμενα. ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δημοτικοὶ, δίκαια πάθειν αὐτοῖς ἐπελάμβανον, καὶ ἐπέχαιρον ὑπὸ ἡδονῆς, ὡς ἐκείνοις μόνοις τῆς τυραννίδος βαρείας ἐσομένης, σφίσι δὲ αὐτοῖς ἀκινδυνοῦν. ἦκε δὲ καὶ κείνοις οὐ μετὰ πολὺ χρόνον ἔτι πλείω τὰ χαλεπά. τούς τε γὰρ νόμους τοὺς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, καθ' οὓς ἐξ ἴσου τὰ δίκαια παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον, καὶ οὐδὲν ὑπὸ τῶν πατρικίων, ὡς πρότερον, ἐβλάπτοντο περὶ τὰ σύμβολα, πρὸς ἃς ἀνῆλε· καὶ οὐδὲ τὰς σανίδας, ἐν αἷς ἦσαν γεγραμμένοι, κατέλιπεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀναιρεθῆναι κελεύσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς, διέφθειρεν. ἔπειτα καλέλυσε τὰς ἀπὸ τῶν τιμημάτων εἰσφορὰς, καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς τρόπον ἀποκαλέσας· καὶ ὁπότε δέησιν ἀπὸ χρημάτων, ὅ ἴσον διαφέρον ὁ πένεσθαι τῷ πλουσίῳ καλέφερε. τοῦτο δὲ πολίτευμα πολὺ τῷ δημοτικῷ πλήθει ἀπεμάλωσεν, ὅτι πρότερον ἑκάστου δυοῖν εἰσφορὰς δυδεκαζομένου καὶ κεφαλῆς ἑκάστου δραχμὰς δέκα εἰσφέρειν. σπουδὴν τε συμπάσας ὅσαι

criminibus, maxime inſidiarũ in caput regiũ, accuſabãt eos apud ipſum iudicem. ille alios morte damnabat, alios exſilio; tam occiſorum quã pulſorum bona occupans; vnde paruam quandam portionẽ decidebat accuſatoribus, maiorẽ ſibi retinebat. quapropter multi potẽtiores, priuſquam calumniis opprimerentur, nõ ignari cur appeterentur inſidiis, ſponte vrbem tyranno relinquebant; quorum maior quã reliquorũ fuit numerus. Fuerunt & qui clam ab eo interficerentur, ex ædibus & villis abrepti, viri non contemnendi, quorũ ne cadauera quidem vſquã reperta ſunt. Ita ſublata per mortes exſiliaq; parte ſenatus potiſſima, ſenatum alium ipſe conſtituit, amicis ſuis in vacua loca ſuppoſitis. ac ne his quidem permiſit quidquã iniuſſu ſuo vel facere vel dicere. Ergo quotquot ſupererãt ex allectis ſub Tullio ſenatoribus, cum prius ſimultatem exercuiſſent cũ plebe, ſperantes mutationem reipublicę futuram ſuo cõmodo, (nam talibus eos Tarquinius pollicitationibus lactauerat) tum *demum* ſentientes nullã ſibi publicæ adminiſtrationis partem ſupereſſe amplius, ſeq; ipſos etiã vna cum plebeiis loquendi libertate exutos, dolebant quidem & grauiora etiam ſuſpicabãtur in poſterum; cogebantur tamen præſentem ſtatũ boni conſulere, quod vires ad impediendaquæ agebantur nõ ſuppeterent. Id videntes plebeii, exiſtimabant hęc eos pati merito, & ſtulte gaudebant alieno infortunio, quaſi illis ſolis tyrannide preſſis ipſi futuri extra periculum. Superuenerunt tamẽ & ipſis paulopoſt mala grauiora etiam. nam leges a Tullio ſcriptas, quæ ius æquũ faciebant vtrique ordini, nec ſinebant a patriciis (vt ante) plebeios circumueniri in contractibus, omnes ſuſtulit: ac ne tabulas quidem, quibus erãt inſcriptæ, reliquit; ſed & has foro ſummoueri iuſſas aboleuit. deinde antiquata tributorũ pro cuiusq; cẽſu conferendorũ lege, priſtinũ eorum morẽ reſtituit: & quoties ei opus eſſet pecuniis, tantundẽ conferebant diues & paupertrimus. id inſtitutũ vehemẽter exhauſit plebeiam multitudinẽ, cũ prima ſtatim exactione denas drachmas in ſingula capita pẽdere cogerẽtur. præterea cœtus omnes

paganorum, curialium, vicinorum, vel in agris vel in vrbe antea sacrorum caussa fieri solitos, vno edicto in posterum vetuit; ne multis in vnum locũ conuenientibus arcana de conuellenda tyrannide inirentur consilia. habebat autem passim speculatores & inquisitores tam dictorũ quam factorum; qui vulgo ignoti, confabulantibus se immiscentes, & interdum tyranno male loquẽtes, pertentabant singulorum ciuium animos: deinde quos sensissent præsentem rerum statũ molestè ferre, deferebant ad principem. cõuicti autem pœnas dabant acerbas & ineuitabiles. Nec his contentus plebem vexare, selectis ex tota multitudine fidis & idoneis militiæ, reliquos cogebat ad opera publica; ratus nihil esse monarcharum potentiæ periculosius, quam si praua & egena ciuium turba sineretur in otio viuere: cupiẽs etiam opera semiperfecta ab auo relicta, in principatu suo absoluere; cloacas nimirum, quas egerendæ colluuiei fodere ille cœperat, vsque ad fluuium perducere; & circum amphitheatralem, qui nihil præter gradus habebat, circumdare tectis porticibus. His omnibus adhibebantur pauperes, quib. exigua dabat cibaria. eorumque pars cædebant materiem, pars onera subuehebant humeris, pars subterraneos rimabantur cuniculos, & fingebant in eis fornices; pars excitabant porticus, aut opificibus in opere versantibus subministrabant. ærarii quoque, *ferrarii*, materiarii, cæmentarii, abstracti a priuatis operibus, detinebantur in opere publico. His laborib. attrito vulgo nulla concedebatur requies; ita vt patricii has illorum ceu alienas calamitates intuentes, vicissim gauderẽt, & propriorum malorum obliuiscerentur: neutri tamen impedire quæ fiebant conabãtur. Ceterum Tarquinius cogitans, vi, non iure partam potentiam, opus habere non solum domestico, verum etiam externo præsidio, illustrissimum Latinorum & potentissimum sibi iunxit amicitia, data in matrimonium filia. is vocabatur Octauius Mamilius; genusq; referebat ad Telegonum Vlixis & Circes filiũ; Tusculum incolebat, reiq; militaris inter paucos habe-

πολύτερον ἐγένοντο κωμητῶν ἢ φεστιαστῶν ἢ γλυκύτερον ἐν τῇ πόλει καὶ ὅπῃ τοῖς ἀρχῶν, ἐφ' ἱερεῖ καὶ θυσίας, πάσας κοινῇ πορεύεσθαι μηκέτι συνιέναι, ἵνα μὴ συνιόντες εἰς ὃ αὐτὸ πολλοὶ βουλὰς ἀπορρήτους μετ' ἀλλήλων ποιῶνται περὶ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς. ἦσαν δ' αὐτοῖς πολλαχῇ διεσπαρμένοι κατόπται λυκοὶ καὶ διερευνηταὶ τῶν λεγομένων τε καὶ πραττομένων, λεληθότες τοὺς πολλοὺς, οἱ συνιόντες εἰς ὁμιλίαν τοῖς πέλας, καὶ ἔστιν ὅτε κατὰ τὸ συφάνυσ λέγοντες αὐτοὶ, πεῖραν τῆς ἑκάστου γνώμης ἐλάμβανον· ἔπειτα οἷς ἥδιστο τοῖς καθεστηκόσι πράγμασιν ἀχθομένοις, καταμιαίνοντες πρὸς τὸν τύραννον. αἱ δὲ μηνύσεις κατὰ τῶν ἐλεγχθέντων ἐγένοντο πικραὶ καὶ ἀπαραίτητοι. καὶ οὐκ ἀπέχρη ταῦτα μόνον εἰς τοὺς δημοτικοὺς πολυανομεῖν, ἀλλ' ἐπιλέξας ἐκ τῶν πλήθους ὅσον οἴω πιστὸν ἐν αὐτοῖς, καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς χρείας ἐπιτήδειον, ὃ λοιπὸν ἠνάγκαζεν ἐργάζεσθαι τὰς κατὰ πόλιν ἐργασίας, μέγιστον οἰόμενος εἶναι κίνδυνον τοῖς μοναρχοῖς, ὅτῳ οἱ πονηρότατοι τῶν πολιτῶν καὶ ἀπορώτατοι σχολὴν ἄγωσι· καὶ ἅμα προθυμίαν ἔχων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τὰ καταλειφθέντα ἡμιέργα ὑπὸ τοῦ πάππου τελειῶσαι, τὰς μὲν ἐξαγωγίμους τῶν ὑδάτων τάφρους, ἃς ἐκεῖνος ὀρύττειν ἤρξατο, μέχρι τοῦ ποταμοῦ καταγαγεῖν· τὸν δὲ ἀμφιθέατρον ἱππόδρομον, οὐδὲν ἔξω τῶν κρηπίδων ἔχοντα, πασάσιν ὑποστέγοις περιβαλεῖν. εἰς ταῦτα δὴ πάντα οἱ πένητες εἰργάζοντο, εἶτα παρ' αὐτῶν μέτρια λαμβάνοντες· οἱ μὲν, ὑλοτομοῦντες, οἱ δ' ὅπῃ τῶν ὤμων αὐτοῖς τὰ ἄρθρα φέρουσι, μεταλλεύοντές τε ὑπονόμους καὶ σπήλαιας ἔστεγον, καὶ πλάθοντες τὰς ἐν αὐταῖς καμάρας, καὶ πασάδας ἐγείροντες, καὶ τοῖς ταῦτα πρᾶττοσι χρεωστέχρεως ὑπηρετοῦντες. χαλκοτύποι τε καὶ τέκτονες καὶ λιθουργοὶ, τῶν ἰδιωτικῶν ἔργων ἀφεστῶτες, ὅπῃ τὸ δημοσίᾳ καλεῖτο χρείας. πρὸς ταῦτα δὴ τὰ ἔργα τεταγμένος ὁ λεὼς, οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν ἐλάμβανεν. ὥστε οἱ πατρίκιοι τὰ τῶν κακῶν καὶ τὰ ἀλλότρια ὁρῶντες, ἐχαίρον τε ἐν μέρει, καὶ τῶν ἰδίων ἀπελανθάνοντο ἀγαθῶν· κωλύειν μὲν οὐδέτεροι τὰ γινόμενα ἐπεχείρουν. λογιζόμενος δὲ ὁ Ταρκύνιος, ὅτι τοῖς μὴ κατὰ νόμον λαβοῦσι τὰς δυναστείας, ἀλλὰ βίᾳ τῶν ὅπλων κτησαμένοις, οὐ μόνον ἐπιχωρίου δεῖ φυλακῆς, ἀλλὰ καὶ ξενικῆς, τὸν ἐπιφανέστατον ἐκ τῶν Λατίνων ἔθνους, καὶ πλούσιον ἀπόρων δυνάμενον, ἐπιτουδάσε φίλον ποιήσασθαι, τῷ γάμῳ συζεύξας τῆς θυγατρὸς, ὃς ἐκαλεῖτο Ὀκτάβιος Μαμίλιος. ἀνέφερε δὲ οὗτος εἰς Τηλέγονον τὸν Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης, κατῴκει δὲ ἐν πόλει Τύσκλῳ. ἐδόκει δὲ τὰ πολεμικὰ συνετὸς καὶ

τὸς καὶ ὀλίγῳ τοῦ, καὶ πολέμου γραμηκεῖν ἱκανός. τοῦτον τὸν ἀνδρα φίλον ἔχων, καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀρίστους καὶ ἐκάστῃ πόλει τῶν τὰ κοινὰ πραττόντων προσλαβών, τότε δὴ τῶν ὑπαιθείων ἐπεχείρει πειρᾶσθαι πολέμων, καὶ γραμείαν ὅπῃ Σαβίνοις ἀξάνοι, καὶ βουλομένοις ὑπηκόοις εἶναι τοῖς ὑπτάγμασιν, ἀλλ' ἀπηλλάχθαι τῆς ὁμολογιῶν οἰομένοις, ἐξ οὗ Τύλλιος ἐτελεύτησε, πρὸς οὓς ἐποιήσαντο τὰς ὁμολογίας. γνοὺς δὲ ταῦτα, πρόσπτε δὶ ἀγῶνα ἥκειν εἰς τὸν Φερετίνα πλουμένου ἀγορᾶν τοὺς εἰωθότας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν Λατίνων συνεδρεύειν· ἡμέραν τινὰ δείσας, ὡς περὶ κοινῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων βουλευσόμενος. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ Ταρκύνιος ὁ καλέσας αὐτοὺς ὕστερος. ὡς δὴ πολὺς ἐγένετο καθημένοις χρόνος, καὶ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν ὕβρεις εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀνὴρ ὢν ἐν πόλει οἰκῶν Κοιλλῆν, δυνατὸς δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις, καὶ τὰ πολεμικὰ δεινός, πολιτικόν τε λόγον εἰπεῖν οὐκ ἀδυνάτος, Τύρνος Ἑρδόνιος ὄνομα, Μαμιλίῳ τε ἀμφίφορος ὢν ἀμφὶ τὸν πρὸς τὰ κοινὰ φιλοτιμίᾳ, καὶ Ταρκυνίῳ ἀμφὶ τὸν Μαμίλιον ἀπεχθόμενος, ὅτι κηδεστὴν ἐκεῖνον ἠξίωσε λαβεῖν αὐτοῦ ἑαυτῷ, πολλὰ ἐποιήσατο τὴν Ταρκυνίου καθηγεμονίαν, τά τε δεινὰ διεξιὼν ἔργα τοῦ ἀνδρὸς, οἷς αὐθαδέστατά τις ἐδόκει πρᾶξαι καὶ βαρύτης, καὶ ὁ μὴ παρεῖναι πρὸς τὴν σύλλογον αὐτὸν κεκλικότα, τῶν δεινῶν ἀπόρρητον πεφυκότων. ἀπολογουμένου τοῦ Μαμιλίου, καὶ εἰς ἀναλογίας λιναὶ ἀναφέροντος αἰτίας τὴν τοῦ Ταρκυνίου χρονισμὸν, ἀναβαλεῖσθαί τε ἀξιοῦντος τὸν σύλλογον εἰς τὸν ὑπτοῦ ἡμέραν, πεισθέντες οἱ πρόεδροι τῶν Λατίνων ἀνεβάλοντο τὸν βουλόν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Ταρκύνιος, καὶ ἀναβεντος τοῦ συλλόγου, μικρά τε ὑπὲρ τοῦ χρονισμοῦ πρεσβύτων, ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς ἐποιήσατο τοὺς λόγους, ὡς κατὰ δίκαιον αὐτῷ πρεσηκούσης, ὅπῃ Ταρκύνιος αὐτὸν κατέχειν ὁ πάππος αὐτοῦ, πολέμῳ κτησάμενος αὐτὸν· καὶ τὰς συνθήκας παρείχετο τὰς ἡγουμένας τῆς πόλεως πρὸς ἐκεῖνον. πολὺν δὲ λόγον ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ὁμολογιῶν διεξελθὼν, καὶ μεγάλα τὰς πόλεις ἀνεγείσας ὑπεροχόμενος, ἐὰν ἐν τῇ φιλίᾳ διαμείνωσι, τελευτῶν ἔπεφεν αὐτοῖς, ὅπῃ ὁ Σαβίνων ἔθνος συγραμμένον. ὡς δὴ ἐπαύσατο λέγων, παρελθὼν ὁ Τύρνος καὶ τὸν ὁμόσμον αὐτοῦ διαβαίνων, σὺν εἴα τοὺς συνέδρους πρεσβεύειν τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχῆς, ὡς οὔτε κατὰ δίκαιον αὐτῷ πρεσηκούσης, οὔτ' ὅπῃ τῶν συμφέρειν τῶν Λατίνων δυνησομένων· καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀμφοτέρων διεξῆλθε λόγους· τὰς μὲν συνθήκας αἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν πάππον αὐτοῦ, πρὸς διδόντες τὸν ἡγε-

batur peritissimus, & bellis gerendis imperator idoneus. per hunc conciliatis oppidatim procerum res publicas tractantium animis, tum demum foris bellare aggressus est, & copias in Sabinos educere, detrectantes imperium, & Tullii morte liberatos se putantes ab icto cum eo fœdere. Hisq; animo decretis, per nuntios indixit vt qui Latinæ reip. nomine in Ferentinum concilium solerent conuenire, die quem ipse præfiniuerat adessent; quasi de communibus & arduis tractaturus esset negotiis. Conuenere ceteri; *solus* Tarquinius, qui eos conuocarat, non adfuit in tempore: cumque diu a consessu exspectatus esset, plerisque factum hoc in suam contumeliam interpretantibus, Coriolanus quidam, vir opibus pollens & amicitiis, strenuus in bellis, & ciuili facundia præditus, nomine Turnus Herdonius, Mamilio per ambitionẽ *semper* æmulus, eoque infensus Tarquinio, quod in affinitate alteri esset posthabitus, prolixe in Tarquinium inuectus est, enumeratis cum aliis eius factis quibus arrogantia & superbia inesse videretur; tum quod cõuocator eius concilii, ceteris præsentibus, *solus* nõ comparuisset. Ceterum excusante Mamilio, & moras imputante necessariis quibusdam caussis, postulanteq; in crastinum diem differri concilium, persuaderi sibi passi sunt Latinorum præsides. Postera die Tarquinius affuit; coactoque concilio pauca de sua tardatione præfatus, verba fecit de prorogando sibi imperio: quippe quod iure ad se pertineret, cũ id Tarquinius auus suus bello partum tenuerit: protulitque fœderis ab auo cum *Latinis* ciuitatibus initi conditiones. cumq; multa disseruisset de suo iure ac fœderis conditionibus, & magna ciuitatibus beneficia promisisset, si permanerent in fœdere, tandem eos in belli contra Sabinos gerendi societatem pertrahere conatus est. Cumq; peroraſſet, progressus in medium Turnus, multisque serum eius aduentum calumniatus, non sinebat consessum principatu illi cedere, qui nec vllo ei iure competeret, nec esset in rem Latinorũ publicam; vtrumque confirmans multis rationibus. nam fœdus quod post traditum principatum eum auo eius ice-

rint, iam cessare, irritũ post illius obitum; quandoquidẽ non adscriptum sit conditionibus, eandem gratiã deberi etiã Tarquinii posteris. atq; adeo eũ qui auitas gratias postulet esse hereditarias, esse omnium hominũ iniquissimum & improbissimum. commemoratisq; facinoribus quę ad obtinendum Romæ imperiũ perpetrarat, multisq; & atrocibus in eum criminibus cõgestis, tandem docuit ne regnum quidem legitime accepisse a volentibus, sicut reges ante eum ceteri; sed extortum armis & violentia: eoque in tyrannicam monarchiam verso, ciues ab illo partim interfici, partim pelli patria, partim exui facultatibus: omnibus ita libertatem ademptam, vt ne mutire quidem audeant. nec quenquam nisi extreme fatuum, menteq; mulctatum a superis, sperare posse quidquam benignitatis aut humanitatis ab improbo & nefario ingenio; nec fore vt alienis parcat, qui ne coniunctissimis quidẽ necessitudinibus pepercerit. monebatque vt cum seruitutis frenũ nondum receptum esset, in eo admittendo repugnarent; quid ipsis immineat coniicientes ex aliorũ calamitatibus. Ad hanc inuectionem Turni vehementer cõmotis multorum animis, Tarquinius postulata & impetrata in sequentem diẽ respondendi copia, post dimissum consistoriũ accitis amicorũ intimis, vna cõsultabat quid facto opus foret. Illi rationes quib. se cõtra criminationem defenderet suggerebant, & modos excogitabant quibus conciliaret sibi Latinorũ beneuolentiam. ipse vero nihil istis opus esse aiebat, suã præferens sententiã, qua non diluerentur crimina, sed ipse accusator interimeretur. Omnibus consilium probantibus, rem ex composito sic aggressus est, vt nulla humana prẹcaueri posset prouidentia. nam e seruis Turni qui iumenta eius & impedimenta vehebãt, improbissimos exquisiuit, auroque corruptos adduxit vt sub noctem acceptorum a se gladiorum magnam vim inferrent in eius diuersoriũ, & inter impedimentorũ sarcinas abderent. Sequẽti deinde luce in conciliũ pgressus, ait se ad obiecta crimina breui vsurum defensione, nec se vel ipsum accusatorẽ refugere iudicẽ. Nam Turnus, inquit,

μονίαν, λελῦσθαι λέγων μὴ τὸν ἐκείνου θάνατον, δῆλον ὅ-
τι μὴ τοσοῦτον ἐφθαρῆναι τῆς ὁμολογίας, τὴν αὐτὴν
εἰ δωρεὰν καὶ τοῖς Ταρκυνίοις ἐξῆν οἷς· τὸν δὲ ἀξι-
ούσθαι τοῦ τοῦ πάππου δωρεᾶν κληρονομεῖν, ἀπολύ-
των δὲ θεῶν τοῦ δανομώτατον ἀποφαίνων καὶ πο-
νηρότατον· καὶ ἃς τοσαύτας αὐτοῦ διεξιὼν, ἃς ὅπῃ ᾤ-
κατάγειν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀπελελέσθαι, διεξ-
ελθὼν δὲ πολλὰς καὶ δεινὰς αὐτοῦ καλῃρεσίας, τε-
λευτῶν ἐδίδασκεν ὡς οὐδὲ τὴν βασιλείαν εἴληφε τοῦ
Ῥωμαίων κατὰ νόμους παρ' ἑκόντων, ὥσπερ οἱ πρὸ αὐ-
τοῦ βασιλῆς· ὅπλοις δὲ καὶ βίᾳ καθικόμενος, τυραννι-
κὴν τε μοναρχίαν καταστησάμενος, τοὺς μὲν ἀπο-
κτείνοι τῶν πολιτῶν, τοὺς δὲ ἐξελαύνοι τῆς πατρίδος,
τοῦ δὲ πρεκόπτοι τὰς οὐσίας, ἀπεστέρων δὲ ἅμα τὴν
παῤῥησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεῖτο· πολλῆς τε
μωρίας ἔφη καὶ θεοβλαβείας εἶναι, τοῦ δὲ πονηροῦ καὶ
ἀνοσίου τοῦ τοιούτου ζῆν καὶ φιλάνθρωπον ἐλπίζειν,
καὶ νομίζειν ὡς ὁ τῶν συγγενεστάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων
μὴ φείσαιτο, τῶν ἀλλοτρίων φείσεται· παρήνει τε
ἕως οὔπω τὸν χαλινὸν εἰλήφασι τῆς δουλείας, πρὸς τὸ
μὴ λαβεῖν αὐτὸν ἀγωνιᾶσθαι, ὃς ὧν ἕτερός τε πόν-
θασι δεινῶν τεκμηριωθεῖσι ἀ συμβήσεται παθεῖν αὐ-
τοῖς. τοιαύτῃ καταδρομῇ τοῦ Τύρνου χρησαμένου,
καὶ τῶν πολλῶν σφόδρα κινηθέντων ὑπὸ τῶν λό-
γων, αἰτησάμενος εἰς ἀπολογίαν ὁ Ταρκύνιος τὴν
ὑπιοῦσαν ἡμέραν, καὶ λαβὼν, ὡς ὁ σύλλογος διελύ-
θη, παρεκαλέσας τοὺς αἰαγκαιοτάτους, ἐσκόπει μετ'
ἐκείνων ἵνα χρήσεται τοῖς πρᾶγμασι τρόπον. οἱ μὲν
οὖν ἄνδρες τοὺς λόγους οὓς αὐτῷ λεκτέον ὅπῃ τῆς ἀπο-
λογίας ὑπωτείθεντο, καὶ τοὺς τρόπους οὓς ἔδει ὁ πλῆ-
θος ἀποθεραπεύειν ἐπελογίζοντο. αὐτὸς δ' ὁ Ταρκύ-
νιος τούτων μὲν οὐδὲν ἔφη δεῖν τοῖς πράγμασιν, ἰδίαν
δ' γνώμην ἀπεδείκνυ, τὸ μὴ τὰ καλῃρηθέντα λύειν,
ἀλλ' αὐτὸν τὸν καλῃρήσαντα αἰρεῖν. ἐπαινεσάντων
δὲ τὴν γνώμην ἁπάντων, συνταξάμενος μετ' αὐ-
τῶν, τῷ κατ' τὴν ὑπόθεσιν πρᾶγμαι ἐπεχείρησεν,
ἥκιστα δυναμένῳ πεσεῖν εἰς πρόνοιαν αἰ θεραπείαι
καὶ φυλακεῖν. τῶν γὰρ θαυμαζόντων τὰ τεύ-
ποζυγα καὶ τὴν ἀποσκευὴν τοῦ Τύρνου θεραπόν-
των τοὺς πονηροτάτους ἔξωθεν καὶ ἀφανθείρας χρή-
σασιν, ἐπειδὴ ὑπὸ νύκτα ἔλαβε πολλὰ λαβόντας εἰς-
ενεγκεῖν εἰς τὴν καλάμισιν τοῦ δεσπότου, καὶ ἀποθέ-
σθαι κρύφαντας ἐν τοῖς σκευοφόροις. τῇ δ' ἑξῆς ἡ-
μέρᾳ συναθείσης ἐκκλησίας παρελθὼν, ὑπὲρ
μὲν τῶν καλῃρηθέντων βραχεῖαν εἶ τὴν ἀπολο-
γίαν ἔλεγε, καὶ δικαίαν ἀπεφήνατο τῶν ἐγκλημάτων ἐ-
ποιεῖτο αὐτὸν τὸ καλῃρεῖν. ὑπόσοι γὰρ Τύρνος, ἔφη, ὦ

" στώεδροι, τούτων ὧν νυνί μου καλῃρεῖ πεφύκασι δικα-
" ζῆς φυόμενος αὐτὸς, ἀπέλυσέ με ὅτε τὴν θυγατέρα
" τὴν ἐμὴν ἐβούλετο λαβεῖν γυναῖκα· ἐπεὶ δὲ ἀπηξιώ-
" θη τοῦ γάμου κατ' ὀλίγος τὸν δὲ νῦν τοῦ νοῦν ἐχόντων Μα-
" μίλιον τὸν δυνατόν τε καὶ κράτιστον Λατίνων ἀπω-
" σαίτο, τοῦτον ὄντα οὗ νῦν αἰτιᾶται, μὴ προσθυμεῖσθαι λα-
" βεῖν τότε πειθεῖν· εἰ γὰρ ἐκείνου ὀμόσειν ὅτε τὴν θυγα-
" τέρα με ἠτεῖτο, μηδὲ νῦν ὡς πονηρὸν καλῃρεῖν. καὶ
" πρὸς μὲν ἐμαυτοῦ ταῦτα λέγω. ὑμῖν δὲ, ὦ στώεδροι,
" κινδυνεύων τὸν μέγιστον κέχρισιν οὐ πρὸς ἐμοὶ σκεπτέον
" ὅστις νυνί, πότερον χρηστὸς ἢ πονηρός εἰμι· ζυτὶ γὰρ
" δέξασθαι καὶ μετ' ταῦτ' ὑμῖν σκοπεῖν· ἀλλὰ πρὸς τῆς ὑ-
" μῶν αὐτῶν ἀσφαλείας, καὶ πρὸς τῆς τῶν πατρίδων
" ἐλευθερίας. ὅπτι βουλεύονται γὰρ οἱ κορυφαιότατοι τῶ
" ὀν πάσῃ πόλεσι καὶ τὰ κοινὰ πρεσβεύουσι τοῦ τῶ κα-
" λοῦ τούτου δημαγωγοῦ· παρεσκευάσασθαί τε τοὺς ὅπι-
" φανεστάτους ὑμῶν ἀποκτείνας, ὅπτι θέσθαι τὴν τῶ Λα-
" τίνων ἀρχὴν· καὶ ὅπτι τοῦ ἥκει. ταῦτα δ' οὐκ εἰκά-
" ζων, ἀλλ' ἀκριβῶς ὅπτιστάμενος λέγω, μνημονεύσατε μοι
" φυομένης ὀν τῇ παρεστούσῃ νυκτὶ, ὑπὸ τινος τῶ συμ-
" μετεχομένων τῶ συνωμοσίας. τεκμήριον δ' ὑμῖν παρέ-
" ξομαι τῶ λόγων ἔργον ἀναμφίλεκτον, ἐὰν θελήσητε ἐλ-
" θεῖν ὅπτι τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ, τὰ κεκρυμμένα ὀν αὐτῇ
" δείξας ὅπλα. ὡς δ' ταῦτα εἶπεν, ἀνεβόησάν τε πολλοί-
" τες, καὶ πρὸς ἑαυτοῖς δεδιότες, ἐλέχθη τὸ πρᾶγμα καὶ
" μὴ φενακίζειν ἠξίουν. καὶ ὁ Τύρνος οἷα τὴν βυλὴν οὐ
" προσεγνωκὼς, αἰσμενος τὴν ἐξέτασιν ἔφη δέχεσθαι, καὶ
" τοὺς πρεσέδρους ὅπτι τὴν ἔρευναν τῶ καλαλύσεως ἐκάλει,
" καὶ δυοῖν θατέρου θάτερον ἔφη δεῖν, ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν,
" ἐὰν εὑρεθῇ παρεσκευασμένος ὅπλα ἔξω τῶ ὀνοδίων, ἢ
" τὸν καταψευσάμενον αὐτοῦ δίκην ὑποσχεῖν. ἐδόκει
" ταῦτα. καὶ οἱ πορευθέντες ὅπτι τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ, κα-
" ταλαμβάνοισιν ὀν τοῖς σκευοφόροις τὰ καλακρυφθέν-
" τα ὑπὸ τῶ θεραπόντων ξίφη. μετὰ τοῦτο τὸν μὲν Τύρνον
" οὐκ ἔτι λόγου τυχεῖν ἐάσαντες, εἰς βάθος θέρον τι κα-
" τεθῴοισι, καὶ ὅπτι σκάψαντες ἔτι ζῶντα εἰς τὴν γῆν θέρ-
" φθείρεισι πρᾶγμα. τὸν δ' Ταρκύνιον ἐπαγέσαντες
" ὅπτι τὴν ὀκκλησίας, ὡς κοινὸν θυεργέτην τῶ πόλεων, ὅπτι
" τοῦ σεσωκέναι τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἡμέρα ποιοῦσαν
" τὸ ἔθνος, ὅπτι τοῖς αὐτοῖς δικαίοις ἐφ' οἷς Γαρκύνιόν τε
" τὸν πάππον αὐτοῦ ἐποιήσαντο, καὶ μετ' ταῦτα Τύλ-
" λιον· συνθήκας τε γράψαντες ὀν στήλαις, καὶ πρὸς φυ-
" λακῆς τῶ συθκειμένων ὅρκια τελέσαντες, διέλυσαν τὸν
" σύλλογον. τυχὼν δ' τῶ Λατίνων ἡγεμονίας ὁ Ταρκύνιος

184

185

omnibus istis criminibus, quæ mihi nunc impingit, me suo iudicio liberauit, cum filiam meam ambiuit cõiugem. qua non impetrata, vt par erat, (quis enim sanus Mamilio Latinorũ nobilissimo fortissimoq; repulso istũ asciuisset generum, qui ne tritauum quidem nominare potest) nunc præ indignatione accusatũ me aduenit. Atqui si talem me sciebat, qualẽ nũc haberi vult, debuerat tunc meam affinitatem nõ expetere. sin virum bonum me tum iudicabat cum filiam a me petebat, ne nunc quidem vt improbum accusare debebat. atq; hæc pro me dicta sint. Vobis vero, proceres, in summo vestro discrimine non de me nunc dispiciendum est, bonus an malus sim: (id enim etiam postea licebit facere) sed de vestra incolumitate, deque ciuitatum vestrarum libertate. nam egregius iste cõcionator molitur insidias principib. ciuitatum & rectoribus, paratus occiso nobilissimo quoque inuadere Latinorum imperium: & in hoc aduẽnit. Nec cõiectura est quod dico; sed exacte rem tenco, hac nocte compertam indicio coniuratorum vnius. argumentũ veritatis repræsentabo vobis indubium, modo sequi velitis ad eius diuersorium; occultata inde arma proferens. Ad hęc verba exclamant omnes; sibique metuentes, argui rem poscunt, nõ verbis ludi. Turnus, ignarus doli, se vero libenter inquisitionem ait admittere, vltro proceres ad perscrutãdum diuersorium prouocans, & e duob. alterum postulans, vt aut ipse necaretur, si aliis se quã viatoriis armis instruxisse comperiretur; aut in falsorũ delatoris caput *ea* pœna conuerteretur. Placuit hoc omnibus: *confestim*q; missi ad diuersoriũ, deprehendũt inter sarcinas abditos a seruis illis gladios: ac mox Turnus non permissus amplius pro se dicere, in voraginem quandã proiectus, viuus terra est obrutus. Tarquinium collaudatum in concilio, quasi ob seruatos tot optimates de cunctis populis bene meritũ, Latinorũ principẽ faciunt, iisdem cõditionibus quib. *quondam* auũ ipsius Tarquiniũ fecerant, ac deinde Tulliũ. incisoq; in colũnas fœdere, & iureiurãdo addito, solutũ est conciliũ. Tarquinius Latinæ gentis imperio potitus,

legatos misit ad Volscos & Hernicos; eorum quoq; amicitiã & societatem expetens. Volscorum duo tãtum populi assenserunt, Ecetrani & Antiates: Hernici vniuersi societatem decreuerunt. Vt autem sempiternum maneret id fœdus, Tarquinius proposuit designare cõmune fanum Romanorum, Latinorũ, Hernicorum, & Volscorum qui sociorum numero adscripti essent; vt quotãnis ibi solẽnem cœtum agitãtes, vna epularentur, & communia sacra participarẽt. Quod cum æquis animis acceptarẽt omnes, locus conuentui præstitutus est in meditullio ferme harum gentium, mons altus Albæ imminẽs, vbi singulis annis feriæ celebrarentur, & *eo temporis spatio* propter *loci religionẽ* legem*que* de hoc latam ab omni vi temperarent omnes: sacraque communiter Ioui Latiari facerent & vacarent epulis, constituto *prius* quid quisque populus in ea sacra præbere, quamq; portionẽ recipere deberet. Earum feriarum eiusq; sacrificii participes fuerunt tribus minus I populi; quas nostra quoque ætate Romani agitant, Latinas vocatas: conferuntq; in eas populi sacrorum participes, quidam agnos, quidam casEos, quidam lactis certum modum, quidam cõsimile liborum genus. Communis omnium victima est taurus vnus, de quo cuique populo sua *certa* portio tribuitur. Sacrificant autem pro omnibus, & sacrificio præsunt Romani. Postquam his quoq; societatibus constabiliuit regnum, decreuit in Sabinos exercitum ducere, delectis e Romana gente iis quos, si arma nacti essent, minus libertatem asserturos suspicabatur. his longe maiores sociales copias cum adiunxisset, peruastato hostico & profligatis qui ausi essent acie congredi, contra Pometinos duxit, qui Suessam incolebant, omnium vicinorũ populorum florentissimi, eoque molesti ceteris. belli caussa fuit, quod legatis rapinarum & latrociniorum nomine pœnas repetentibus superbe respondérant, & erant parati hostem armis excipere. Quos cũ inito in cõfiniis prœlio magna ex parte strauisset, ceterosque in fugã versos & *intra mœnia* cõclusos, nõ amplius pdire videret, ob-

Feriæ Latinæ.

Bello quæ gesserit Tarquinius.

ἐπορεσβύσαΣο πορὸς Σοὺς Ἑρνίκων πόλις, καὶ πορὸς Σοὺς Ὀλούσκων, πορεκαλούμενος κἀκείνας εἰς φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν. ὁ μὲν ὑπὲρ Ὀλούσκων ἔθνους δύο πόλις ἐδέξαντο μόναι Σοὺς πορεκλήσεις, Ἐκετρανοί τε καὶ Ἀνθιάται· Ἑρνικες δὲ ἅπαντες ἐψηφίσαντο ποιεῖν τὴν συμμαχίαν. τοῦ δὲ μεθ' ἡμῶν εἰς ἄπαντα τὸν χρόνον τὰ συγκείμενα τῇ πόλει πορένοιαν ὁ Ταρκύνιος λαμβάνων, ἱερὸν ἔγνω κοινὸν ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ Ἑρνίκων, καὶ Ὀλούσκων τῶν ἐγγραφαμένων εἰς τὴν συμμαχίαν, ἵνα συνερχόμενοι καθ' ἕκασον ἐνιαυτὸν εἰς τὴν ἀποδειχθέντα τόπον, πανηγυρίζωσι καὶ συνεστιῶν), καὶ κοινῶν ἱερῶν μεταλαμβάνωσιν. ἀγαπητῶς δὲ πάντων ὁ πορᾶγμα δεξαμένων, τόπον μὲν ἀπέδειξεν ἔνθα ποιήσουν) τὴν σύνοδον, ἐν μέσῳ μάλιστα τῶν ἐθνῶν κείμενον, ὄρος ὑψηλόν, ὃ τῆς Ἀλβανῶν ὑπορχει) πόλεως, ἐν ᾧ πανηγύρεις τε δυὰ πᾶν ἔτος ἄγεται, καὶ ἐκεχειρίας εἰ) πᾶσι πορεῖς πάντας ἐνομοθέτησε, θυσίας τε συντελεῖσθαι κοινὰς παντὶ καλουμένῳ Λατιαρίῳ Διὶ καὶ συνεστάσεις, τάξας ἀεὶ παρέχειν ἑκάστην πόλιν εἰς τὰ ἱερεῖα, καὶ μοῖραν ἣν ἑκάστην δεῖσθαι λαμβάνειν. αἱ δὲ μεταδοῦσαι τῆς ἑορτῆς τε καὶ τῆς θυσίας πόλεις, τεῶν δέουσαι, πεντήκοντα ἐγένοντο. ταύτας τὰς ἑορτάς τε καὶ τὰς θυσίας μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνων τελοῦσι Ῥωμαῖοι, Λατίνας καλοῦντες· καὶ φέρουσιν εἰς ταύτας αἱ μετέχουσαι τῶν ἱερῶν πόλεις, αἱ μὲν, ἀρνας· αἱ δὲ, τυρεοὺς· αἱ δὲ, γάλακτός τι μέρος· αἱ δὲ, ὁμοιόν τι τούτοις πελάνῳ εἶδος· ἑνὸς δὲ ταύρου κοινοῦ πασῶν θυομένου, μέρος ἑκάστη ὃ πεταγμένον λαμβάνει. θύουσι δὲ ὑπὲρ πάντων, καὶ τὴν ἱερωσύνην τῶν ἱερῶν ἔχουσι Ῥωμαῖοι. ὡς δὲ καὶ ταύταις ἐκρατιώσατο τὴν ἀρχὴν τῆς συμμαχίας, γραπὸν ἐξάγειν ὅτι Σαβῖνοις ἔγνω. Ῥωμαίων δὲ αὐτῶν ὅπλα ἐξαιρεῖς οἷς ἤνεσα ὑπωπλεν, εἰ κύριοι τῶν ὅπλων γένοιντο, ἐλευθερίας μεταποιήσεσθαι, καὶ τὴν πρὸς τῆς συμμάχων ἀφιγμένων δύναμιν πορεσλαβὼν πολλῷ πλείονα τῆς πολιτικῆς ὑπάρχουσαν, δηώσας τε αὐτῶν τοὺς ἀγρεῖς, καὶ τοὺς ὁμόσε χωρήσαντας μάχῃ νικήσας, ὅτι τοὺς καλουμένους Πομετίνους ἦγε τῶν δυνάμων, οἱ πόλιν μὲν Σαεανῶν ᾤκουν, εὐδαιμονέσταΣοι δὲ ἀπάντων ἐδόκουν εἰ) τῶν πλησιοχώρων, καὶ λαμπρὰ τῶν πολλῶν ἐτυχίαν ἅπασι λυπηροὶ καὶ βαρεῖς· ἐπαλῶν αὐτοῖς πρᾶγας καὶ ληστείας λινας, ὑπὲρ ὧν αἰτούμενοι δίκας, αὐθάδεις ἔδωκαν ἀποκρίσεις· καὶ ἦσαν ἕτοιμοι, πορεσδεχόμενοι τὸν πόλεμον, καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις. συνάψας δὲ αὐτοῖς μάχῃ πρὶ τὰ μέθοια, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείνας, τοὺς δὲ λοιποὺς φεύγοντας καὶ καταλαβὼν, ὡς οὐκ ἔπι πορεῖεν οὐκ ἐ πόλεως, πολιορκεῖν

ὑπεδοῦσας αὐτοῖς ἀπεπάφρυε τε καὶ πορεῖεχαρακώσε, καὶ πορεσβολὰς ἐποιῆτο τοῖς τείχεσι συνεχεῖς. οἱ δὲ ἔνδον τέως μὲν ἀπεμάχοντο, καὶ πολὺν ἀντέχον τῇ ταλαιπωρείᾳ χρόνον· ὡς δὲ ὑπέλιπεν αὐτοὺς τὰ ὀπτήδεια, ἐξαυανθοῦντες τὰ σώματα, καὶ οὔτ' ὀπτικουείαν εὐδεμίαν πορεσλαβόντες, οὔτ' ἀναπαύσεως τυχόντες, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ αὐτοὶ ταλαιπωρεῖν τες, ἀδύνατοι κατεκράτουν. πλυόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐκρατῆς, τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις διέφθειρε, γυναῖκας δὲ αὐτῶν καὶ τέκνα, καὶ τοὺς ὑπομείναντας αἰχμαλώτους ἠνέαντο, καὶ ὃ τῶν πρεσπόντων πλῆθος οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥᾴδιον, τοῖς σραλιώταις ἐπέτρεψεν ἀπάγεσθαι· τὴν τε ἀγλῶν τῆς κλήσεως ἄγλν καὶ φέρειν, ἥπερ ὀπτοῦχοι, τὴν τε ἐντὸς τοῦ τείχους καὶ τὴν ὀπὶ τῶν ἀγρῶν, ἀφῆκεν· ἀργυρον δὲ καὶ χρυσὸν ὅσος ἀρέθη συναγαγὼν εἰς ἓν χωνεῖον, καὶ τὴν δεκάτην ἐξελόμενος εἰς κατασκευὴν ἱερῶν, τὰ λοιπὰ χρήματα τοῖς σραλιώταις δίδωσιν. οὕτω δὲ ἄρα πολις ὁ καταληφθεὶς ἀργυρος τοῦ τε καὶ χρυσὸς, ὥστε τῶν μὲν σραλιωτῶν ἕκασον πέντε μναῖς ἀργυρίου λαβεῖν, ὃ δὲ τοῖς θεοῖς δεκαπλάσιον ἀργύριον τετρακοσίων ἐ μεῖον γενέσθαι παλάντων. ἔπι δὲ ὁ τῇ Σουέσσῃ ἀγωνιζόμενος αὐτῷ, παρὼν τις ἀγγέλων, ὅτι Σαβῖνοι ἡ κρείττη νεότης ἐξελήλυθε, καὶ δυσὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων σραλιβύμασιν ἐμβαλοῦσα λεηλαῖς τοὺς ἀγρεῖς, ἡ μὲν, Ἡρήτου πλησίον θεμένη τὸν χάρακα, ἡ δὲ πρὸς Φιδηνῶν· καὶ εἰ μή τις αὐτοῖς δυνάμις ἀναθεωρήσεται, πάντα οἰχήσεται τάχεῖ. ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν, ἐν μὲν τῇ Σουέσσῃ βραχύ τι καταλείπει μέρος τῆς σραλιᾶς, τά τε λάφυρα καὶ τὴν ἀποσκευὴν φυλάττειν πρόθυμος· τὴν δὲ ἡλίου δυνάμιν ὀλίζωνον ἀνάγαιον, ἵνα τοὺς πρὸς Ἡρήτῳ καταστρατοπεδευκότας, καὶ τίνεται χάρακα μετέωρον, ὀλίγον δὲ μεταξὺ χωρίον καταλιπών. δόξαν τε τοῖς ἡγεμόσι τῶν Σαβίνων μάχην ἔνδον τίθεσθαι, μεταπεμψαμένοις δὲ ἐν Φιδηνῇ στρατόπεδον, μαθὼν τὴν ἀφόνοιαν αὐτῶν ὁ Ταρκύνιος· ἐδίδου γὰρ ὁ τὰ γράμματα κομίζων πρὸς τῶν αὐτόθεν ἡγεμόνων πρὸς τοὺς ἐκεῖ· σφίσι πρὸς δὲ συμβαὶν ἀπὸ τύχης ἐχρήσατο τοιάδε· νείμας τὴν δυνάμιν διχῇ, τὸ μὲν ἕτερον ὑπὸ νύκτα πέμπει λαθὼν τοὺς πολεμίους, ὅτι τὴν φέρουσαν ἀπὸ Φιδηνῶν ὁδόν· τὴν δ' ἕτεραν, ἅμα τῷ λαμπρὸν ἡμέραν θέσθαι σπουδάζας, πρὸς ἠλίου ἐν τοῖς χάρακος ὡς εἰς μάχην· καὶ οἱ Σαβῖνοι τεταρραγκότες αὐτεπεξήεσαν, τοὺς τε πολεμίους ὁ πολλοὺς ὁρῶντες, καὶ τὴν ἑαυτῶν δυνάμιν τὸ ἀπὸ Φιδηνῶν ὅσον ὅπω νομίζοντες παρέσεσθαι. ὅτοι μὲν δὴ καταφάντες ἐμάχοντο, καὶ ἐν ἰσόρροπος αὐτοῖς ὅτι πολὺν χρόνον ὁ ἀγών· οἱ δὲ πρεσαποσαλέντες ὑπὸ Ταρκυνίου νύκτωρ, ὑποσρέ-

sessos fossa & vallo cingebat; crebris interim assultibus tentãs mœnia, oppidanis aliquãdiu fortiter oppugnationis ærumnas sustinentibus. sed cõmeatu deficiente, viribus quoq; destituti, cum nec auxilia subuenirent, nec requies daretur, fracti nocturnis pariter & diurnis laboribus, *tãdem* vi expugnati sunt. Potitus vrbe armatos occidit, vxores eorum cum liberis, & eos qui se maluerunt dedere, mancipiorumque ingentem numerum, in prædam permisit militi: cetera quoque bona, quantum cuiq; obtingeret, vel ex vrbe vel ex agris ferre & agere: argentum etiam aurumque, quod inueniri potuit, vnum in locum collatum, decimis in templi fabricam sepositis, reliquum diuisit victoribus. Tantum autẽ argenti aurique repertum est, vt quinæ argenti minæ obuenerint singulis militibus; sacratæ vero argenti decimæ explerint quadringentorum talentorum numerum. Nõdum Suessa discesserat cum ei nuntiatum est Sabinorum lectam iuuentutem fines egressam duobus agminibus in agrum irrupisse, & prædas inde abigere; atq; alteram manũ ad Eretum castra metatam, ad Fidenas alteram: actum esse de illa regione, ni *mature* eatur obuiam. His auditis reliquit Suessæ modicam partẽ exercitus ad prædæ impedimentorumque custodiam: ceteras copias expeditas raptim duxit in hostes ad Eretum castra metatos; relictoq; modico interuallo castra loco edito muniit. cumque Sabinis ducibus visum esset accitis suis a Fidenis *sequenti* mane decernere prœlio, Tarquinius hoc cognito ex interceptis litteris quibus illi accersebantur, ex re nata consilium sumpsit huiusmodi. Bifariam diuiso exercitu, alteram partem sub noctem clam hoste misit in eam viam quæ Fidenas fert; alteram diluculo instructam e castris produxit in aciem. Sabini audenter processerunt, cum & hostium viderent paucitatem, & suos iamiam a Fidenis affuturos putarẽt. collatis signis æquo marte diu pugnatum est, donec manus noctu a Tarquinio emissa, cõ-

uerso itinere Sabinis a tergo se ostenderet. quibus visis & ex armis signisque agnitis, amentes *metu* abiectis armis conabantur fuga salutem quærere: sed pletisque ab hoste circumuentis nullum patebat effugiũ: nam Romanus equitatus vndique imminebat & *elabendi vias* præcludebat. quo factum est vt perpauci ex ea clade incolumes euaserint, maiorque pars ab hoste interempti sint, vel in deditionem recepti. ac ne castris quidem tutandis relicta manus obsistere potuit; sed primo impetu capta est munitio: vbi præter Sabinorum bona, captiui etiam Romani cũ cetera præda recepti sunt adhuc integra.

Hoc primo successu Tarquinius alacris, militẽ ducit in eam Sabinorum manum quæ ad Fidenas castra habebat, etiamtum cladis suorum inscios. & forte fortuna illi quoq; iam e vallo progressi, erant in itinere. vt vero appropinquarunt, ducumq; suorum capita hastis præfixa viderunt, quæ Romani præferebant ad terrorẽ hostium, cognita internecione alterius exercitus, nullum moliti generosum facinus, sed ad supplices deprecationes versi, deditionem fecerunt. Itaque segniter ac turpiter amisso vtroque exercitu Sabini ad angustas spes redacti, & timentes expugnationem vrbium, legatos de pace miserunt, qui se ac sua Tarquinio dederent, tributaque in posterum pendenda promitterent. Pace his data, receptisque in fidem qua dixi conditione populis, Suessam reuersus est: inde assumpto præsidio quod reliquerat, prædaque cum impedimentis ceteris, Romam ditatum exercitum reduxit.

Fecit etiam postea multas in Volscos expeditiones, nunc totis viribus, nũc parte copiarum educta: prædaq; potitus est numerosa. Tandem plurimis successibus aucto bellum natum est finitimum: quod cum septem annis continuis gestum sit, diuturnis eum laboribus, difficilibusque & inopinatis casibus inuoluit. Id quibus ex caussis cœptum sit, & quemnam habuerit exitum, (vaframẽto enim, militariq; ducis arte, præter opinionem confectum est) dicemus breuiter. Vrbs erat Latini nominis, Albanorũ colonia, Gabii, via Prænestina ad centesimũ a Roma stadium. nunc ea

φανῆς ὢν τῆς ὁδοῦ, καὶ θορυβούμενοι κατὰ νώτου τῶν Σαβίνων ἐπήεσαν. τοῦτοις ἰδοῦσες οἱ Σαβῖνοι, καὶ γνωρίσαντες ἀπὸ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σημείων, ἀξέστησαν τοῦ λοιπομοῦ, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψαντες ἐπτοῆντο σώζειν ἑαυτοὺς. ἐν ᾧ ἄπορος ἡ σωτηρία τοῖς πολλοῖς παρεγεγένετο κύκλῳ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν Ῥωμαίων ἡ ἵππος ὀπτικρυμὴν πόρρωθεν 187
αὐτοῖς ἀπέκλεισεν· ὥστε ὀλίγοι μὲν τινες ἐσώθησαν, τὰ δυνατὰ ὑπεκδυόντες· οἱ δὲ πλείστοι καὶ ἐκ τῶν πολεμίων, ἢ παρέδοσαν ἑαυτοὺς. αὐτίκα δὲ οἱ καταφθαρέντες ὅτι τῶν χαρακωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρυμα ἐλήφθη τῇ παρόδῳ· ἔνθα σὺν τοῖς ἰδίοις τῶν Σαβίνων λείαισι, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἄποβα σὺν πολλοῖς αἰχμαλώτοις ἔτι ἀκέραια ὄντα τοῖς ἀπολωλεκόσιν ἀνεσώθη. ὡς δὲ ἡ παρόδος πεῖρα τῷ Ταρκυνίῳ κατὰ νῶν ἐχώρησεν, αὐταλαβὼν τὴν δύναμιν, ἦκεν ὅτι τὸν ἐν Φιδήνῃ ἐστρατοπεδευκότας τῶν Σαβίνων, οἷς ὅπω δῆλος ἦν ὁ τῶν σφετέρων ὄλεθρος. ἔτυχον δὲ κἀκεῖνοι παρεληλυθότες ἐκ τῶν χάρακος, καὶ ἤδη ὄντες ἐν ὁδῷ. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, καὶ εἶδον ὅτι δορατίων αἰχμὰς
20 τὰς κεφαλὰς τῶν σφετέρων ἡγεμόνων· παρεύτειναι γὰρ αὐτὰς καταπλήξεως τῶν πολεμίων ἕνεκα οἱ Ῥωμαῖοι· μαθόντες ὅτι διέφθαρται αὐτῶν τὸ ἕτερον στράτευμα, οὐδὲν ἔτι ἀπεδείξαντο γενναῖον ἔργον, ἀλλ' εἰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις βαπόμενοι, παρέδοσαν ἑαυτοὺς. ὅτω δὲ ἀμφοτέρων καὶ κακῶν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων ἠρπασθέντων, εἰς γενναῖς ἐλπίδας οἱ Σαβῖνοι καταπεκλασμένοι, καὶ παρὰ τὴν πόλεων μὴ ἐξ ἐφόδου καταληφθῶσι δεδιότες, ὑπὲρ εἰρήνης διεπρεσβεύσαντο, παραδιδόντες σφᾶς αὐτοὺς ὑπηκόους εἶναι Ταρκυνίῳ, καὶ φόρων
30 τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖς. ἀποσάμενος δὲ παρὰ τοῖς αὐτοῖς τὸν πόλεμον, καὶ ὅτι τὴν αὐτῶν σεσωκὼς παρελαβὼν τὰς πόλεις, ὅτι Σύεσσαν ἤγετο. ἐκεῖθεν δὲ τά τε καταλειφθεῖσαν δυνάμιν, καὶ τὰ λάφυρα, καὶ τὸν δῆμον ἀποσκευὴν ἀνάγαβὼν, εἰς Ῥώμην ἀπῆλθε, πλουτοῦντα τὸ στρατιὰν ἀπάγων. ἐποιήσατο δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πολλὰς ἐξόδους ὅτι τὸν τῶν Βολούσκων χώραν, [τοτὲ μὲν, ἁπάσῃ τῇ δυνάμει,] τοτὲ δὲ μέρει τινί· καὶ λείας πολλῆς ἐγένετο κύριος. ἤδη τῶν πλείστων αὐτῷ κατὰ νοῦν χωρησάντων, πόλεμος ἐκ τῶν ὁμόρων ἀνέκη-
40 νεν τε μακρῷ· ἔτη γὰρ ἑπτὰ συνεχῶς ἐπολεμήθη· καὶ παθήμασι χαλεποῖς καὶ ἀπροσδοκήτοις περιέπεσεν. ἀφ' ὧν δὲ αἰτιῶν ἤρξατο, καὶ τελευτῆς ὁποίας ἔτυχεν, ὅπῃ δολίᾳ τε ἀπάτῃ καὶ στρατηγήματι παραδόξῳ καθηρπάσθη, δι' ὀλίγων ἐρῶ. πόλις ἦν τῶν Λατίνων γένους, Ἀλβανῶν ἀπόκοινος, ἀπέχουσα τῆς Ῥώμης σταδίοις ἑκατὸν, ὅτι τῆς εἰς Πραίνεστον φερούσης ὁδοῦ κατὰ μὴν· Γαβίοις ταύτην ἐκάλουν· νῦν μὲν οὐκέτι συνοικουμένη

οἰκουμένη πᾶσα, πλὴν ὅσα μέρη πανδοκεύεται κατὰ τὴν ὁδόν· τότε δὲ πολυανθρωπος, καὶ εἴ τις ἄλλη, μεγάλη. τεκμήραιτο δ' ἄν τις αὐτῆς ὁ μέγεθος καὶ τὴν ἀξίωσιν, ἐρείπια θεασάμενος οἰκιῶν πολλαχῆ, καὶ τείχεος κύκλον. ἔτι γὰρ ἔστηκεν αὐτοῦ τὰ πλάγια. εἰς ταύτην συνερρύησαν Πομπουτίνων τε τῶν ἐκ Σουέσσης Δραφυγόντων λίνες, ὅτε τὴν πόλιν αὐτὸς Ταρκύνιος κατεβάλετο, καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων συχνοί· οὗτοι δεόμενοι καὶ λιπαροῦντες ἐμφρήσαι σφίσι τοῖς Γαβίοις, καὶ πολλὰς ὑπισχνούμενοι δω-
10 ρεὰς, εἰ κατέλθοιεν ὅτι τὰ σφέτερα, τήν τε κατάλυσιν τοῦ τυραννικοῦ δυνατὴν ἀποφαίνοντες καὶ ῥᾳδίαν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει συλλογιμωτάτων, ἐπεισαν αὐτοὺς, συμπαρθυμηθέντων καὶ Βολούσκων· ἐπρεσβεύσαντο γὰρ κἀκεῖνοι δεόμενοι συμμαχίας· τὸν κατὰ τοῦ Ταρκυνίου πόλεμον ἀναλαβεῖν. ἐπιόντο δὲ μετὰ πολλοῖς στρατεύμασιν εἰς τὴν ἀλλήλων γῆν εἰσδρομὴ καὶ καταβολαὶ, ὥσπερ εἰκὸς, ποτὲ μὲν ὀλίγοις, ποτὲ δὲ πᾶσι παρὰ πόλεις, ἐν αἷς πολλάκις μὲν οἱ Γάβιοι τοῖς Ῥωμαίοις βεβαίμενοι μέχρι τῶν πυλῶν, καὶ πολλοὺς καταλαβόντες, ἀδεεῖς τὴν χώραν ἐπόρθουν· πολλάκις δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Γαβίοις
188 ὠσάμενοι καὶ καταλείαντες εἰς τὴν πόλιν, ἀνδράποδα καὶ λείαν αὐτῶν πολλὴν ἀπήγαγον. συνεχῶς δὲ τούτων γινομένων, ἠναγκάζοντο ἀμφότεροι τῆς χώρας ὅσα οἷόν τε ἐρυμνὰ τειχίζοντες, φεύγειν ἐν αὐτοῖς καθιστάναι, καταφυγῆς τῶν γεωργῶν ἕνεκα· ὅθεν ὁρμώμενοι τά τε λῃστήρια, καὶ εἴ τι ἀποσπασθεν ἴδοιεν μέρος ὀλίγον ἀπὸ πολλοῦ στρατοῦ, καὶ, οἷα εἰκὸς ἐν τοιούτοις, ἀσύντακτον ἀφ' κα-
30 ταφέρωσιν, κατιόντες ἀθρόοι διέφθειρον· καὶ τῶν πόλεων ὅσα οἷόν τε ἐπίμαχα καὶ ῥᾴστα ληφθῆναι ἀφ' κλιμάκων, ἐξοικοδομεῖν τε καὶ ἀποταφρεύειν, δεδοικότες τὰς ἀφνιδίους ἀλλήλων ἐφόδους. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Ταρκύνιος ἐνεργὸς οὖν, καὶ τῆς πόλεως τὰ τοῖς Γαβίοις φέροντα τῶν τοιούτων, ἀφ' πολυχρείας ἐξωχύρου, τάφρον ὀρυξάμενος βαθυτέραν, καὶ τεῖχος ἀνεγείρας ὑψηλότερον, καὶ πύργοις ἀφαλεοῖς ὁ χωρίον πυκνοτέροις· κατὰ τοῦτο γὰρ ἐδόκει μάλιστα ὁ μέρος ἡ πόλις ἀνίσχυρος εἶναι, πόρρω τῶν ἄλλων τοιούτων ἀσφαλὴς οὖσα ὅτι φύσει, καὶ δυσπρόσιτος. ἔμελλε δὲ, ὁ πάντας φιλῶν τοῖς πόλεσι συμβαίνειν ἐν τοῖς μακροῖς πολέμοις, ἡ πολυμηχανία ἀφ' συνεχεῖς τῶν πολεμίων εἰσβολὰς, καὶ μηκέτι τῆς γῆς τοῖς καρποῖς ἐνφερούσης, ἀσυμμετρία ἀπάσης εὐφῆς ἐν ἀμφοτέραις ἔσεσθαι, καὶ δεινὴ τοῦ μέλλοντος

tantũ parte habitatur quę ad *publicam* viã obuersa frequentatur diuersoriis; tũc populosa, nulliq; amplitudine aut splẽdore inferior, sicut coniecturã sumere licet e ruinis ædiũ passim exstãtibus & mœniũ ambitu, quæ hodieq; supersunt parte sui maxima. Eo cõfluxerãt Pometinorũ pars, q. e Suessa, cũ dirueret eã Tarquinius, profugerant; præterq; hos multi Romani exsules. Hi Gabinos orãdo obtestãdoq; vt vlciscerẽtur suas iniurias, multaq; dona pollicẽdo si *ope ipsorũ* restituerentur in patriã, facileq; opprimi tyrannũ posse ostendẽdo, vrbanis quoq; *libẽter* cõsociaturis secũ operã, *rãdem* persuaserunt vt arma contra Tarquiniũ sumerẽt; *præsertim* cũ Volsci quoq; prõptis *ad id* essent animis, qui & ipsi p legatos inuitarant eos ad societatem, *bellumq; tyranno inferendũ*. Post hęc igitur magnis copiis in hosticũ vtrinq; irruptiones factę sunt & strages: atq; vt credere par est, nũc exigua manu, nunc totis viribus est cõcursum: *fortuna sæpe variãte*, dũ modo Gabini profligatos Romanos vsq; ad portas pęsequuntur, multisq; captis agros populãtur intrepide: modo *vice versa* Gabini propulsati & in vrbẽ suã cõclusi, captiuos & prædas ex agris suis abactas spectare cogũtur e mœnibus. Quod cum sine intermissione fieret, necesse habuerunt vtriq; cõmunitis per agros locis opportunis p̃sidia disponere ad agrestium refugia: vnde siquos prædones obseruassent, aut paruã manũ a magno exercitu auulsam (vt fit in populationib.) sine ordine per cõtemptum hostiũ *palantes* cõspexissent, facta cateruatim eruptione *oppressos* cõtrucidabant. Cũq; repẽtinos hostiũ incursus vtriq; metuerẽt, *si quæ* vrbis partes facile oppugnari scalisq; admotis capi posse viderẽtur, eas exędificabãt & fossis muniebant. occupatior tamẽ in hoc negotio fuit Tarquinius; contractaq; operarũ multitudine, partẽ vrbis q̃ ad Gabios vergit, emuniuit, fossa dilatata, murisq; altius eductis, & crebriorib. per eã partẽ structis turrib. q. vrbs ea parte videretur infirmior, reliquo ambitu satis tuta, neq; accessu facilis. Itaq;, qd' in diuturnis bellis solet, tũ quoq; accidit, vt dum cõtinuis hostiũ irruptionib. agri vastãtur, nec vllos fructus ferũt, ambo populi laborarent annonę penuria, nec in futurũ

ſpes eſſet melior. maior tamen caritas Romæ fuit quam Gabiis; & pauperes ea maxime preſſi, clamitabant componendam eſſe cum Gabinis pacem, & bellum quibuſcunque finiendum conditionibus. Quamobrem cum anxius Tarquinius, & neque ignominioſam pacem admittere, neque longiores belli moras ſuſtinere valens, multa cõmenta tẽtaret, doloſq; varios necteret, Sextus natorum eius maximus cõmunicato cum ſolo patre cõſilio, quamuis videretur conatus audax & valde periculoſus, ſed qui tamen poſſet ſuccedere, ſi pater eum quę vellet facere fineret, fingit ſe offendiſſe patrem quod bellum finiendũ contẽderit: virgiſq; in foro a patre cæſus, & aliis affectus contumeliis, quo latius ſe fama ſpargeret, primũ fidiſſimos amicorũ ſub tranſfugarũ ſpecie ad Gabinos miſit, qui clã indicarent, velle eũ ad ipſos tranſire, & cõtra patrẽ bellum gerere, ſi fidẽ ab illis acciperet ſicut ceteri Romani exſules, eos nunquã in Tarquinii poteſtatẽ ipſum traditurus, ſpe cõſequendæ pacis & vtilitatis propriæ. Quæ cũ Gabini libenter audirent, ac promitterent ſe nihil in eũ contra *hoſpitum & ſuppliciũ* iura delicturos, venit magnum amicorũ & clientũ trãſfugarum poſt ſe trahẽs numerũ, quo facilius crederetur vere a patre defeciſſe; & inſuper multũ argenti auriq; afferens: confluebantq; ad illũ poſtea multi ex vrbe, ſimulãtes ſe fugere tyrãnidem; ita vt breui circa ſe haberet manum validam. Tum vero Gabini crediderunt magnã ſuis rebus acceſſionẽ contigiſſe *tam* multis ad ſe conuenientibus; breuiq; Romam in ſua poteſtate futuram ſperabant; quam ſpem magis ac magis alebat ille patris deſertor, cum continuas in agros excurſiones faceret, & multa inde reportaret emolumenta. nã pater cum præſciret in quæ loca ille irrupturus eſſet, efficiebat vt ea & prẽſidiis nuda eſſent, & prẽdæ copioſam præberent materiã: identidẽ etiam eo mittebat quos occidi ab illo vellet. ſelectis e ciuium numero iis quos haberet ſuſpectos. Atque ita *ab omnibus* amicus fidus & dux egregius habitus, redemptis etiam nonnullorum fauoribus, imperator Gabinorum eligitur. Ea poteſtate per dolos & præſtigias po-

ἀθυμία. κάκιον δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέτρεψεν ἡ τοῖς Γαβίοις· ἡ τῶν ἀναξαίων ἔνδεια, καὶ οἱ πένεσθαι αὐτῶν μάλιστα κάμνοντες ὁμολογίας ᾤοντο δεῖν ποιήσασθαι πρὸς τοὺς Γαβίους, καὶ τὸν πόλεμον ἐφ᾽ οἷς αὐτὸς ἐκεῖνοι θέλωσι διαλύσασθαι. ἀδημονοῦντος δὴ ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι Ταρκυνίου, καὶ οὔτε ἀφαιρούσασθαι τὸν πόλεμον αἱρεθεὶς ἐπιστρεφόντος, οὔτε αὐτὸς ἔχων ἐπὶ δυναμένου, πάσας δὲ πείρας ἐπιτεχνωμένου, καὶ δόλοις πολυτρόποις σωτηρίας, ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν υἱῶν κοινωσάμενος τὴν γνώμην τῶν πατρὶ μόνῳ, Σέξτος ὄνομα, καὶ δόξας βλαβερῶς μὲν ὑπὸ πατρὸς πρὸς πρᾶγματι, καὶ μέγαν ἔχοντι κίνδυνον, οὐ μὴν ἀδυνάτῳ γε, συγχωρήσαντος τοῦ πατρὸς ποιῆσαι ὅσα βούλεται, σκήπτεται φραφοὰν πρὸς τὸν πατέρα περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου· μαστιγωθεὶς δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ ῥάβδοις ἐν ἀγορᾷ, καὶ πολλὰ πρὸς εὐβουλοθεὶς, ὥστε πρὸς βόντον φυέσθαι ὃ πρᾶγμα, πρὸς τὸν μὲν ἐκ τῶν ἑταίρων τοῖς πιστοτάτοις ἔπεμπεν ὡς αὐτομόλοις φράσοντας τοῖς Γαβίοις δι᾽ ὑπορρήτων, ὅτι πολεμεῖν τῷ πατρὶ διέγνωκεν, ὡς αὐτοῖς ἀφικόμενος, εἰ λάβοι πίστιν ὅτι φυλάξουσιν αὐτὸν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ Ῥωμαίων φυγάδας, καὶ σὺν ἐκείνοις πρὸς τὸν πατέρα, τὰς ἰδίας ἔχθρας ἐλπίσαντες ὑπὲρ τῶν σφετέρῳ συμφέροντι διαλύσασθαι. ἀσμένως δὲ τῶν Γαβίων τὸν λόγον ἀκουσάντων, καὶ μηδὲν εἰς αὐτὸν τῶν δεινομήνων ὁμολογηθέντων, παρῶν ἑταίρους τε πολλοὺς καὶ πελάτας ἐπαγόμενος ὡς αὐτομόλοις, ἵνα δὴ μᾶλλον αὐτῷ πιστεύσαι ἀληθεύειν τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὑπόσασιν, ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον πολὺ κομίζων. ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ πολλοὶ μὲν τῶν ἐκ τῆς πόλεως, φεύγειν τὴν τυραννίδα σκηπτομένων· καὶ χεῖρ ἐπὶ πλεῖστον αὐτὸν καρτερεῖν. δόξαντες δὴ οἱ Γάβιοι μέγα πρὸς ῥώσθαι σφίσι πλεονέκτημα, πολλῶν ὡς αὐτοῖς ἀφικομένων, καὶ οὐ μακρὸν τὴν Ῥώμην ὑπηκόοον ἔχειν ἐλπίσαντες, καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐξαπατηθέντες ὑφ᾽ ὧν ἔπραττεν ὁ τοῦ πατρὸς ἀποστάτης, συνεχῶς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξιών, καὶ πολλὰς κερδαλλόμενος ὠφελείας· παρεσκεύασεν γὰρ αὐτῷ ὁ πατὴρ, πρόφασιν εἰς οἷς παρέσται τόποις, τήν τε λείαν ἄφθονον καὶ τὰ χωρία ἀφύλακτα, καὶ τοῖς ἀπλουστέροις ὑπ᾽ αὐτῷ σωτηρίας ἔπεμπεν, ὑπολειπόμενος ἐκ τῶν πολιτῶν οἷς ἐν ὑποψίαις εἶχεν. οἷς ἀπόρων δὲ τούτων 189
δόξαντες εἶ) φίλον πιστὸν σφίσι τὸν ἄνδρα, καὶ πατηλάτην ἀγαθὸν, πολλοὶ δὲ καὶ χρήμασι δωροδοκηθέντες, ὑπὲ τὴν αὐτοκράτορα αἵρεσιν ἀρχῶν. τοσαύτης δὲ γενομένης ἐξουσίας ὁ Σέξτος κύριος, δι᾽ ἀπάτης καὶ φε-

καὶ φενακισμῶ, τῶν δεσπόντων πινὰ, λαθὼν τοὺς Γαβίους, πέμπει πρὸς τὸν πατέρα, τίνα τε ἐξουσίαν εἰληφὼς εἰῶ δηλοῦντα, καὶ πυνθανόμενον τί χρὴ ποιῆν. ὁ δὲ Ταρκύνιος, οὐδὲν τὸν δεσπότου γνώσιν βουλόμενος ἀ τὸν υἱὸν ἐκέλευσε ποιῆν, ἄγων τὸν ἄγγελον παρῆλθεν εἰς τὸν παρκείμενον τοῖς βασιλείοις κῆπον· ἔτυχον δὲ μήκωνες ἐν αὐτῷ πεφυκυῖαι, πλήρεις ἤδη τοῦ καρποῦ, καὶ συγκομιδῆς ὥραν ἔχουσαι· διεξιὼν δὴ μεθ᾽ αὐτῶν, τῆς ὑπαρχούσης ἀεὶ μήκωνος τῷ σκήπτωνι πάλλων τὴν κεφαλὴν ἀπήρατο. τοῦτα ποιήσας ἀπέστελε τὸν ἄγγελον, οὐδὲν ἀποκρινόμενος πολλάκις ἐπερωτῶντι· τὴν Θερσυβούλου τοῦ Μιλησίου μέμνοιαν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, μιμησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνος Περιάνδρῳ ποτὲ τῷ Κορινθίῳ τυράννῳ μεθ᾽ τοῦ πεμφθέντος ἀγγέλου, πῶς δὴ ἐκκρατέστατα τὴν ἀρχὴν κατάοι, λόγον μὲν οὐδένα ἀπέστελεν, ἀκολουθεῖν δὲ τὸν ἥκοντα παρ᾽ αὐτὸν κελεύσας, ἦγε δι᾽ ἀρούρας σιτοπόρου, καὶ τοὺς ὑπέροχας τῶν καλῶν [ἀποθραύων, ἐρρίπτει χαμαί· διδάσκων ὅτι δεῖ τὰς ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους] κολούειν καὶ μεθιέναι. ὁ δὲ πυθόμενος δὴ καὶ τοῦ Ταρκυνίου τότε ποιήσαντος, σωνεὶς τὴν μεθίεσαν τοῦ πᾶσιν ὁ Σέξτος, ὅτι κελεύει τοὺς ὑπέροχας τῶν Γαβίων ἀναιρεῖν, συνεκάλεσεν εἰς ἐκκλησίαν ὃ πλῆθος, καὶ πολὺ ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον μεμνήμενος, ὅτι καταφεύγων εἰς τὴν ἐκείνων πίστιν ἅμα τοῖς ἑταίροις, κινδυνεύει συλληφθεὶς ὑπό τινων τῶν πατρὶ παραδοθῆναι, τήν τε ἀρχὴν ἕτοιμος εἶν ἀποθέσθαι, καὶ πρὶν ἢ παθεῖν τι δεινὸν, ἀπαίρειν ἐκ τῆς πόλεως ἐβούλετο, δακρύων ἅμα καὶ τὴν ἑαυτοῦ τύχην καταλοφυρόμενος, ὡς πρὸς οἱ κατ᾽ ἀλήθειαν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγωνιῶντες. πρεπισμένου δὲ τοῦ πλήθους, καὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας πιθανομένου τίνες εἰσὶν οἱ μέλλοντες αὐτὸν παραδιδόναι, τὸν ὑπεφανέστατον τῶν Γαβίων Ἀντίστιον Πέτρωνα ὠνόμασεν, ὃς ἐν εἰρήνῃ τε πολλὰ καὶ σπουδαῖα πολιτευσάμενος, καὶ χρατηγίας τε πολλὰς τελεκεῶς, ὑπεφανέστατος ἀπάντων ἐγένετο. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ μεθ᾽ ὅ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι, πᾶσαν ἐξέτασιν ὑποπτεύοντος, ἔφη βούλεσθαι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διερευνήσασθαι πέμψας ἑτέροις, αὐτὸς δὴ ὑπὲ τῆς ἐκκλησίας σὺν ἐκείνῳ, ἕως δὴ οἱ πεμφθέντες ἔλθωσι, μένει· ἔτυχε δὲ διεφθαρκὼς τῶν δεσπόντων ἕνας αὐτοῦ ἀργυρίῳ, ἐς ὑπὲρ τὸν ὄλεθρον Πέτρωνος κατασκευασθείς ὑπεσολὰς σεσημειωμένας τῇ τοῦ πᾶσιν σφραγίδι λαβόντας ἔνδον τῆς οἰκίας ἀποθέσθαι. ὡς δὴ οἱ πεμφθέντες ὑπὲ τὴν ἔρευναν· οὐδὲ γὰρ αὐτεῖπεν ὁ Πέτρων, ἀλλ᾽ ἀφῆκε τὴν οἰκίαν ἐρευνᾶν· αὐ-

titus, vnũ e famulis occulte ad patrem miſit, qui & ſignificaret quam nactus eſſet poteſtatẽ, & rogaret quid fieri a ſe vellet. Hunc famulũ quia rex nolebat ſcire quę filio faciẽda p̃ciperet, ex ædibus ſecũ duxit in hortũ ante regiã ſitum. in eo cũ forte ſata eſſent papauera fructu iam plena & collectioni matura, inambulans inter hæc papauera, eminẽtiſſimi cuiuſq; papaueris caput baculo decutiebat. quo facto, quamuis ſæpius interrogatus, ſine reſponſo remiſit nuntium; Thraſybulũ Mileſium, vt mihi videtur, imitatus. nam & ille olim a Periandro Corinthiorum tyranno per nuntiũ rogatus, quomodo firmiſſimum tenere poſſet imperiũ, nihil voce reſpondit; tãtum hominem qui ab eo venerat ſequi ſe iuſſit per aruum frumento conſitum; & ſpicas quæ ſupra ceteras eminerẽt defringens, humi abiecit; innuens *ſic* eum ſpectatiſſimos quoſq; ciuitatis truncare atq; exſtinguere deberẽ. Ex ſimili Tarquinii facto Sextus mẽte patris tum intellecta, iuberi ſe eminentiores Gabinorum tollere, cõcionem aduocat. vbi cum prolixe expoſuiſſet, ſe, qui cum ſociis in fidem ipſorum confugiſſet, in periculo eſſe ne a quibuſdam comprehenſus patri dederetur; ait ſe paratum deponere imperium, & abire priuſquam patiatur aliquid grauius: ſimulque lacrymabatur, ſortem ſuam deplorãs, non aliter quam qui vere in extremo capitis verſantur diſcrimine. Ita concitata multitudine, ac ſtudioſe ſciſcitãte quinam eſſent illi proditores, illuſtriſſimum Gabinorum Antiſtiũ Petronem nominat, qui, quod & pacis tempore multa in republica præclare geſſiſſet, & in aliquot bellis ducis munere functus eſſet, gloriæ claritate cunctis anteibat. Initiante illo, & (vt erat pura conſcientia) ad omnem inquiſitionem ſeſe offerente, ait ſe miſſis arbitris ædes eius perſcrutari velle, atque interim cum illo in concione manere, donec perſcrutatores reuerterẽtur. & iam ſubornauerat pecunia corruptos quoſdam eius ſeruos, qui patris ſigillo obſignatas literas, quibus Petroni parabatur exitium, domi deponerent. Qui miſſi ad perſcrutandum erant, (nec enim Petro reclamabat, ſed perquiri domum facile patiebatur) rẽ-

pertas vbi depositæ erant epistolas in concionem attulerunt, cum alias multas obsignatas, tum eam quę Antistio erat inscripta. quam cum Sextus e patris signaculo se agnoscere dictitans aperuisset, scribæ *publico* recitandam tradidit. continebantur in ea mandata, vt viuum omnino, si posset, filium sibi traderet: sin minus, saltem caput eius abscisum mitteret. id si perfectum sibi redderet, tum vero daturum se ipsi eiusque adiutoribus præter ceteras mercedes iam ante promissas, ciuitatem Romanam; ascripturumque omnes ordini patricio; additurum domos, agros, aliaque multa & magna munera. His lectis irritati Gabini Antistium inopinato casu attonitum, ac ne vocem quidem præ infortunio rumpere valentem, immissis lapidibus obruunt: in ceteros consilii socios inquisitionem & animaduersionem Sexto committunt. Ille amicis tradita portarum custodia, nequi reorum possent effugere, missis ad illustriorum domos satellitibus, multos bonos viros de medio sustulit. Interim tumultu Gabiis (vt in tantis malis par erat) exorto, Tarquinius per literas monitus iter ingressus est cum exercitu; & cum intempesta nocte peruenisset ad mœnia, paratos inuenit qui apertis portis se admitterent; atq; ita ingressus, vt be sine labore potitus est. Id vbi cognitum est, omnibus vicem suam deplorantibus, cædesque & captiuitates, atque reliqua mala quæ captis a tyranno imminent, expectantibus; vel, si optime res caderet, seruitutem, bonorum direptionem similiaq; animo præcipientibus, Tarquinius nihil horum quę metuebant fecit; improbus alioqui & in puniendis inimicis implacabilis. neminem enim Gabinum interfecit, aut expulit patria: neminē pecuniis multauit, aut hortoribus: sed vocato in concionem popalo, regioq; pro tyrannico ingenio sumpto, ait se & ciuitatem eis reddere, & omnia bona habenda permittere. quod eo fecit, vt horum opera imperiū Romæ firmius teneret: optimam sui suorumq; liberorum custodiam fore ratus eorum fidem quibus & vita præter spem seruata esset, & omnia sua bo-

ἐόντες ἔνθα τῶν ἀποκεκρυμμένα τὰ γράμματα, παρῆσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄλλας τε πολλὰς φέροντες ἐπιστολὰς ἐπισημασμένας, καὶ τὴν πρὸς Ἀντίστιον γραφήσαν, ἐπιγνώσκειν φήσας τῇ σφραγῖδι ἣ πατὴρ ὁ Σέξτος ἔλυσε, καὶ τὰ γράμματα δοὺς ἐκέλευσεν ἀναγινώσκειν. ἐγέγραπτο δὴ ἐν αὐτῇ, μάλιστα μὲν ζῶντα παραδιδόναι τὸν υἱὸν αὐτῷ· ἐὰν δὲ ἀδυνάτως ᾖ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντα πέμψαι αὐτῷ. ταῦτα δὲ ποιήσαντι αὐτῷ τε καὶ τοῖς συλλαβομένοις τοῦ ἔργου, χωρὶς τῶν ἄλλων μισθῶν οἷς πρότερον ὑπέσχητο, πολιτείαν τὴν ἐν Ῥώμῃ δώσειν ἔφη, καὶ τὰ πατρικίων ἀριθμῷ ἀπογραφὰς ἐγγράψειν, οἰκίας τε καὶ κλήρους καὶ ἄλλας δωρεὰς πολλὰς ἐπιθήσειν καὶ μεγάλας. ἐφ' οἷς ἐρεθισθέντες οἱ Γάβιοι τὸν μὲν Ἀντίστιον ἐκπεπληγμένον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ συμφορᾷ, καὶ οὐδὲ φωνὴν ἀπὸ τοῦ παχεῖ ῥῆξαι δυνάμενον ἀποκτείνουσι, βάλλοντες λίθοις. τὴν δὲ κατὰ τῶν ἄλλων ζήτησίν τε καὶ ἐπιμελείαν τῶν τοιούτων τῷ Γέτῳ βουλευσαμένων ἐπέτρεψαν τῷ Σέξτῳ ποιήσασθαι. ὁ δὲ τοῖς ἰδίοις ἑταίροις τὴν φυλακὴν ἐπιτρέψας τῶν πυλῶν, ἵνα μὴ διαφύγοιεν αὐτὸν οἱ ἐν ταῖς αἰτίαις, πέμπων ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, ἀπέκτεινε πολλοὺς τῶν Γαβίων καὶ ἀγαθούς. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, θορύβου κατὰ τὴν πόλιν ὄντος, ὡς ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ, μαθὼν τὰ γενόμενα ὁ Ταρκύνιος παρῆγγειλε τοῖς στρατιώταις, παρὰ τὴν ἄγων τὴν δύναμιν, καὶ περὶ μέσας νυκτὸς εἰσῆγε γενόμενος τῆς πόλεως, φυλαττόντων τῶν πυλῶν ἐπὶ τῷ ὅπως οὐτῳ παρεσκευασμένων, εἰσελθὼν δίχα πόνου κύριος ἐγένετο τῆς πόλεως. ὡς δὲ ἐγνώσθη ὁ πόνος, ἀπιστοῦντα καὶ δυσφορούντων ἑαυτοῖς, εἴας τε πάντων σφαγὰς καὶ ἀνδραποδισμοὺς, καὶ πάντα ὅσα καταλαμβάνει δεινὰ τοὺς ὑπὸ τυράννων ἁλίσκεσθαι, προσδοκώντων· εἰ δὲ τὰ κάλλιστα προσέοιεν, δουλείας τε καὶ χρημάτων ἀφαιρέσεις, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις κατεψηφισμένων, οὐδὲν ὁ Ταρκύνιος ὧν προσεδέκων τε καὶ ἐδεδίεσαν, καίτοι πονηρὸς ὢν καὶ πρὸς τὰς ἡμερείας τῶν ἐχθρῶν ἀπαραίτητος, ἔδρασεν. οὔτε γὰρ ἀπέκτεινεν οὐδεὶς Γαβίων, οὔτε ἐξήλασε τῆς πόλεως, οὔτε εἰς ἀτιμίαν ἢ χρημάτων ζημίαν ἐνέβαλε· συγκαλέσας δὲ εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, καὶ βασιλικὸν ἐκ τυραννικοῦ τρόπον μεταλαβὼν, τήν τε πόλιν αὖθις ἔφη τὴν ἰδίαν ἀποδιδόναι, καὶ τὰς οὐσίας ἃς ἔχουσι συγχωρῶ· ἵνα σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐκκρατέστερον κατέχοι, ταῦτα πράττων· κρείττων ἡγούμενος ἑστάναι φυλακὴν ἑαυτῷ τε καὶ τῶν παίδων, τὴν ἐκ τῶν παρ' ἐλπίδα σεσωσμένων καὶ τὰ ἴδια πάντα κεκομισμένων

νων πίστιν. καὶ ἵνα μηδὲν αὖθις δεῖμα περὶ τῶν μέλλοντος ὑπαρχῇ χρόνου, μηδὲ ἐνδιαίζωσι, βέβαια δὲ ταῦτα σφίσι διαμένῃ, γράψας ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι, τὰ περὶ τούτων ὅρκια συνετέλεσεν· ὅπερ τῆς ἐκκλησίας τὸ δικαιῶμα, καὶ διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων. τούτων δὲ τὸ ὅρκιον μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκλον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περιέτονος τοῦ σφαγιασθέντος ὅπερ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὖθις ὁμολογίας. ταῦτα πραξάς, καὶ βασιλέα τῶν Γαβίων τὸν υἱὸν Σέξτον ἀποδείξας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν. ὁ μὲν δὴ πρὸς Γαβίους πόλεμος οὗτοι τοῦ τέλους ἔτυχε τέλοις. Ταρκύνιος δὲ μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον διαπαύσας τὸν λεὼν τῶν στρατιῶν καὶ πολέμων, περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱερῶν ἐγίνετο, τὰς τοῦ πάππου προθυμούμενος ὑπὲρ τὰς ἐπιτελέσαι. ἐκείνος γὰρ ὢν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ μαχόμενος πρὸς Σαβίνους, εὔξατο τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ, καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, ἐὰν νικήσῃ τῇ μάχῃ, ναοὺς αὖθις κατασκευάσειν· καὶ τὸν μὲν σκόπελον ἔνθα ἱδρύσεσθαι ἔμελλε τοὺς θεοὺς, ἀνδριάσι τε καὶ χώμασι μεγάλοις ἐξεργάσατο, καθάπερ ἔφην ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ· τὴν δὲ τῶν ναῶν κατασκευὴν οὐκ ἔφθη τελέσαι. τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ὁ Ταρκύνιος ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν ἐν Σουέσσῃ λαφύρων ἐπιτελέσαι προῃρούμενος, ἀπόντας τοὺς τεχνίτας ἐπέστησε τῇσδε τῇ ἐργασίᾳ. ἔνθα δὴ λέγεται τέρας τὴν θαυμαστὸν ὑπόλογον, ὀρυττομένων τῶν θεμελίων, καὶ τῆς ὀρυγῆς εἰς πολὺ βάθος ἤδη παρούσης, δρεπανηφόρα κεφαλὴν νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου, τό τε πρόσωπον ἔχουσα τοῖς ἐμψύχοις ὅμοιον, καὶ τὸ καταφερόμενον ἐκ τῆς κεφαλῆς αἷμα θερμὸν ἔτι καὶ νεαρόν. τοῦτο τὸ τέρας ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, τοῦ μὲν ὀρύγματος ἐπιχεῖν ἐκέλευσε τοὺς ἐργαζομένους· συγκαλέσας δὲ τοὺς ἐπιχωρίους μάντεις, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, τί βούλεται σημαίνειν τὸ τέρας. οὐδὲν δὲ αὐτῶν ἀποφαινομένων, ἀλλὰ Τυρρηνοῖς ἀποδιδόντων, τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἐπιστήμην, ἐξεπάσας παρ' αὐτῶν καὶ μαθὼν τὸν ἐπιφανέστατον Τυρρηνῶν ἱερατοσκόπον ὅστις ἦν, πέμπει τῶν ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους πρέσβεις πρὸς αὐτόν. τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ἀφικομένοις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερατοσκόπου περιτυχόντι τι μειράκιον ἐξίον· ὦ φέρε σαυτὸν ὅτι Ῥωμαίων εἶ πρέσβεις τῶν μάντει βουλόμενοι συντυχεῖν, παρεκάλουν ἀπαγαγεῖν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ νεανίας, Πατήρ ἐστιν ἐμὸς, ἔφησεν, ὦ βούλεσθε συντυχεῖν· ἀγρόλαβε δὲ τοῦ παρόν· ἔσται δὲ ὑμῖν ὀλίγου χρόνου παρελθεῖν

na restituta. Ac nequis eos de futuris metus aut dubitatio incesseret, sed hæc eis certa manerent, scriptis legibus quibus in fidem & amicitiam reciperentur, fœdus id statim pro concione iureiurando super *ardentes in aris* victimas sanciit. estque huius fœderis monumentum Romæ dedicatum in templo Iouis Pistii, (*id est Fidii:* quem Sancum Romani nominant) clypeus ligneus inductus eius bouis corio qui tum in cõfirmationem fœderis mactatus est, in eoq; antiquis literis inscriptæ sunt fœderis inter ipsos initi leges. His *ita* gestis, Sextoq; rege Gabinis imposito, reduxit exercitum. atq; hũc finem habuit bellum Gabinũ. Post hæc Tarquinius data populo bellorũ & expeditionum requie, vertit se ad templorum fabricam, vt aui sui vota persolueret. nam ille vltimo bello cũ Sabinis dimicans, si pugna illa vinceret, Ioui, Iunoni, Mineruæq; tẽpla vouerat; & rupem quidem sacro ędificio destinatam ingenti sumptu aggeribus *in aræ formã* complanauerat, vt superiore libro dictũ est: ceterũ templorum structurã morte præuẽtus nõ potuit absoluere. Hocigitur opus Tarquinius ex decimis Suessanæ p̃dę perficere cogitans, omnes artifices ad operãdũ adhibuit. quo tẽpore fertur mirũ quoddã sub terra exstitisse prodigiũ: fundamentis opera fossorũ ad magnã profunditatem perductis, inuẽtum recens occisi hominis caput, quod & facie viuo erat simile, & calido etiamtum recentique sanguine manabat. Hoc viso Tarquinius operas iussit fossionẽ intermittere; accitisq; regionis eius vatibus, scitabatur quid sibi vellet hoc prodigiũ. Quibus nihil explicãtibus, & ad Etruscos eius scientiæ professores regẽ relegantib. percontatus ex eis quisnã apud Etruscos clarissimus esset ostentorum interpres, vbi id didicit, legatos ad eum mittit ciuium lectissimos. Hi cum ad coniectoris domum venissent, forte fortuna incidunt in adolescentẽ quendam egredientem: cui cũ exposuissent se Romanos esse legatos q; vatẽ conuenire cupiant; rogassentq; vt se ad illũ deduceret: respondit adolescẽs, Pater, inquit, meus est quem conuenire cupitis: nunc occupatus est nonnihil: sed licebit vobis post modicam dilationẽ eum

Templa ædificat.

accedere. interim mihi qua de causa veniatis dicite. ita fiet vt a me præmoniti caueatis, ne quid in rogando peccetis per imperitiam. est enim non minima diuinationum pars recta interrogatio. Placuit id legatis; & indicauerunt prodigium. ille interposito breui silentio; Audite, inquit, Romani. Prodigium hoc pater vobis interpretabitur, nihil mentiens. id enim vati nefas est. ceterum quæ dicenda vobis sint, & quæ ad interrogationes respondenda, ne quid peccetis aut fallatis, (id enim vestra interest prænosse) ex me discite. Post denarratum prodigium dicet se non *satis* exacte percipere quid dicatis, & circumscribet certum terræ spatium baculo: deinde dicet, Hic est Tarpeius tumulus; & pars eius hæc orientalis est, hæc occidentalis; hæc septemtrionalis, hæc opposita. Quibus baculo demonstratis scitabitur ex vobis, in quanam harum partium caput inuentum sit. Quid igitur vos respondere moneo? In nullo eorum locorum, quos ille interrogans indicarit baculo, inuentum prodigium; sed Romæ visum apud vos in Tarpeio tumulo. Hanc responsionem si obseruaueritis, nec ab illo seducti fueritis, intelligens fata transferri non posse, quid sibi velit prodigium interpretabitur vobis, nihil dissimulans. Hæc edocti legati, postquam a sene otium nacto accersiti sunt, introgressi exposuerũt vati prodigium. Quo argutante, & circulares *primum*, deinde rursus alias rectas lineas in terra describente, & per singulas regiones de inuentione rogante, nihil perturbati legati eandem obseruabant responsionem, vt erant a vatis filio præmoniti; semper nominantes Romam & Tarpeium tumulum, & postulantes ne interpres sibi vsurparet id signum, sed quam rectissime atq; iustissime *rem* edisseret. Tum vates non valẽs signũ interuertere, nec sibi vsurpare auguriũ, *sic* eis locutus est: Referte Romani vestris ciuibus, esse in fatis vt locus in quo id caput inuenistis, fiat caput totius Italiæ. (ex illo tẽpore locus is vocatur Capitoliũ, ab inuento ibi capite: caput vero nostra lingua dicimus κεφαλίν.) His ex legatis cognitis,

ὡς ἐς αὐτόν. ἐν ᾧ δὲ ἐκεῖνον οὐκ δέχεσθε, ὡς ἐμὲ δη- «
λώσατε ὡδὶ τίνος ἥκετε. ὡδί ἐς αἰ γὰ ὑμῖν, εἴ τι μέλ- «
λετε ἀφ' τὴν ἀπφείαν σφάλλεσθαι, ἢ τ' ἐρώτη- «
σιν ὑπ' ἐμοῦ διδαχθεῖσαν μηδὲν ἐξαμαρτεῖν· μοίρα «
δὲ οὐκ ἐλαχίστη τῶν ἐν μαντικῇ θεωρημάτων ἐρώτησις «
ὀρθή. ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν οὕτω ποιῶν· καὶ λέγουσιν αὐ-
τῶν ὁ τέρας. ὁ δ' ὡς ἤκουσε, μικρὸν ἐπιχὼν χρόνον, Ἀ- «
κούσατε, ἔφη, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι· ὁ μὲν τέρας ὑμῖν ὁ «
πατὴρ διελέσθαι, καὶ οὐδὲν ψεύσεται· μαίνει γὰρ οὐ «
θέμις. ἃ δὲ λέγοντες ὑμεῖς καὶ ἀποκρινόμενοι ὡς «
ἂν ἐρωτήσῃς, ἀναμάρτητοι καὶ ἀβλαβεῖς ἔσεσθε· ἐγὼ «
φέρω γὰρ ὑμῖν ὡς γεγνωκέναι· ταῦτα παρ' ἐμοῦ μά- «
θετε. ὅταν ἀφηγήσησθε αὐτῷ ὁ τέρας, οὐκ ἀκριβῶς «
μανθάνειν φήσας ὅ τι λέγετε, ὡς γράψῃ τῶν σκη- «
πτῶν τῆς γῆς μέρος ὅσον δή τι. ἔπειθ' ὑμῖν ἐρεῖ, ζυτὶ «
μὲν ἐστιν ὁ Ταρπήιος λόφος, μέρος δὲ αὐτοῦ ζυτὶ μὲν «
ὡς ἀνατολὰς βλέπον, ζυτὶ δὲ ὡς δύσεις, «
βόρειον δὲ αὐτοῦ τόδε, καὶ ἰσημαντίον. ταῦτα τῶν σκη- «
πτῶν δείκνυε, πύθεσθαι παρ' ὑμῶν, ὅπῃ ποῖόν τῶν «
μερῶν ζύτων εὑρέθη ἡ κεφαλή. εἰ οὖν ὑμᾶς ἀποκρί- «
νασθαι παραινῶ; μὴ συγχωρῶν ἐν μηδενὶ τῶν τόπων «
οἷς ἂν ἐκεῖνος τῶν σκήπτων δείκνυς πυνθάνηται, ὅ τέ- «
ρας εὑρεθῆναι, ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ φανῆναι παρ' ὑμῖν «
ἐν Ταρπηίῳ λόφῳ. ταύτας ἐὰν φυλάττητε τὰς ἀπο- «
κρίσεις, καὶ μηδὲν παθόντες ὑπ' αὐτοῦ, συγγνοῦς «
ὅτι ὁ θεὸς οὐκ ἔνεστι μετατεθῆναι, διελέσθαι ὁ τέ- «
ρας ὑμῖν ὅ τι βούλεται σημῆναι, καὶ οὐκ ἀποκρύψε- «
ται. ταῦτα μαθόντες οἱ πρέσβεις, ὅπῃ βουλεύοι ὁ
πρεσβύτης εἶχε, καὶ πρὸς ἡδέως μὲν ἐξιόν-
τες φεύγουσι ὁ τέρας τοῦ μάντεως. Σφιζομένου
δὲ αὐτοῦ καὶ ἀναγράφοντος ὅπῃ τῆς γῆς πεφερῆς τε
γραμμαὶ, καὶ ἑτέρας αὖθις εὐθείας, καὶ καθ' ἓν ἕκα-
στον χωρίον ποιουμένου τὰς ὑπὸ τῆς εὑρέσεως ἐρω-
τήσεις, οὐδὲν ὀπτοπεφοβημένοι τὸν νόμιμον οἱ πρέ-
σβεις, τὸ αὐτὸν ἐφύλαττον ἀπόκρισιν, ὡς παρ' αὐτοῖς ὁ τῶν
μάντεως ὑπετέθετο υἱός, τὸν Ῥώμιν καὶ τὸ Ταρ-
πήιον ὀνομάζοντες ἀεὶ λόφον, καὶ τὸν ἐξηγητὴν ἀξι-
οῦντες μὴ σφετερίζεσθαι τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἀπὸ τῶν
κρατίστου καὶ δικαιοτάτου λέγειν. ὁ δωνηθεὶς δὲ πρῶτα-
κρύσασθαι ὁ μάντις τὸ σημεῖον, οὐδὲ σφετερίσα-
σθαι τὸν οἰωνόν, λέγει πρὸς αὐτοὺς, Ἄνδρες Ῥω- «
μαῖοι, λέγετε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν πολίτας, ὅτι κε- «
φαλὴν εἴμβρυον γενέσθαι συμπάσης Ἰταλίας τὸν «
τόπον οὗτον ἐν ᾧ τὴν κεφαλὴν εὕρετε. ἐξ ἐκείνου «
κληθήσεται Καπιτωλῖνος ὁ τόπος, ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης
ἐν αὐτῷ κεφαλῆς. καπίτα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὰς
κεφαλάς. ταῦτα πρὸς τὸν πρεσβευσάντων ἀκούσας ὁ

Ταρκύνιος, ἐπέρασε τοῖς ἔργοις τὸν τεχνίτας· καὶ
τὰ μὲν πολλὰ ἐξηρτάσατο τοῦ ναοῦ, τελέσαι δ' οὐ
δύνατο ἔφθασεν ἀπὸν ὁ ἔργον, οὐκ πεσὼν τάχυ οὐκ τῆς
δυναστείας· ἀλλ' ὅπῃ τῆς τύχης ὑπατείας ἡ Ῥω-
192 μαίων πόλις αὐτὸν εἰς σωτέλειαν ἐξηρτάσατο. ἐποι-
ήθη δ' ὅπῃ κρηπίδος ὑψηλῆς βεβηκὼς, ὀκτάπλεθρος
τὴν περίοδον, ἑξακοσίων ποδῶν ἔγιστα τὴν πλευρὰν
ἔχων ἑκάστην. ὀλίγον δ' ἔτι ὁ ἑξαλλάπτον εἴη τὶς
ἀν τῆς ὑποροχῆς τοῦ μήκους τοῦδε ὁ πλάτος, οὐδὲ
ὅλων πεντεκαίδεκα ποδῶν. ὅπῃ γὰρ τοῖς αὐτοῖς θεμε-
λίοις ὁ μετὰ τὴν ἐμπρησιν οἰκοδομηθεὶς καὶ τοὺς πα-
τέρας ἡμῶν, εὑρέθη, τῇ τε πολυτελείᾳ τῆς ὕλης μό-
νον ἑξαλλάττων τοῦ παλαιοῦ, οὐκ μὴν τοῦ καὶ πρόσ-
ωπον μέρους πρὸς μεσημβρίαν βλέποντος, τε-
τταρῶν πρόπυλα μεμιμημένος τέσσαρα κίονων, ἐν δὲ τῷ
πλαγίων, διπλῶν· ἐν δὲ αὐτῷ, ἑξῆς ἔνδοθεν σηκὸν πρόσκει-
μενοι, κοινὰς ἔχοντες πλευράς. μέσος μὲν, ὁ τοῦ Διός·
παρ' ἑκάτερον δὲ ὁ μέρος, ὅ τε τῆς Ἥρας καὶ ὁ τῆς
Ἀθηνᾶς, ὑφ' ἑνὸς ἀετοῦ καὶ μιᾶς στέγης καλυπτό-
μενοι. λέγεται δέ τι καὶ ἕτερον ὅπῃ τῆς Ταρκυνίου
βασιλείας πολὺ θαυμαστὸν εὐτύχημα τῇ Ῥωμαίων
ὑπαρξάσῃ πόλει, εἴτε θεῶν τινος εἴτε δαιμόνων εὐνοίᾳ
δωρηθὲν· ὅπερ οὐ πρὸς ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' εἰς ἄπαυστα
τὸν βίον πολλάκις αὐτῷ ἔσωσεν οὐκ μεγάλων κακῶν.
γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸ τύραννον, οὐκ ἀδόξου, βί-
βλους ἐννέα μεγάλας Σιβυλλείων χρησμῶν ἀπεμπολῆ-
σαι θέλουσα. οὐκ ἀξιοῦντος δὲ τοῦ Ταρκυνίου τὸν ἀτιμ-
ασίας ἕνεκα τῆς βίβλους, ἀπελθοῦσα τρεῖς
ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε. καὶ μετ' οὐ πολὺ χρόνον τὰς
λοιπὰς ἐνέγκαι, τῆς αὐτῆς ἐπόλεμῆς. δοξάσα δὲ
ἄφρων τὶς εἶ), καὶ γνοῦσα ὅπῃ τῶν τὸν αὐτὸν ἀ-
μὴ αἰτεῖν πρὸς τῶν ἐλαττόνων, ἢ οὐδὲ πρὸς τῶν
πλείονων ἠδυνήθη λαβεῖν, ἀπελθοῦσα πάλιν τὰς ἡ-
μισείας τῶν ἀπολεμωμένων κατέκαυσε, καὶ τὰς λοι-
πὰς τρεῖς ἐνέγκαι ὃ ἴσον ἠτεῖ χρυσίον. θαυμάσας δὲ
ὁ βούλημα τῆς γυναικὸς ὁ Ταρκύνιος, τοὺς οἰωνο-
σκόπους μετεπέμψατο, καὶ διηγησάμενος αὐτοῖς ὁ
πρᾶγμα, τί χρὴ πρᾶξαι ἠρετο. καὶ κεῖνοι ἀφ' σ-
μείων ἐνδὲ μαθόντες ὅτι θεοπεμπτον ἀγαθὸν ἀπε-
τράφη, καὶ μεγάλῳ συμφορὰν ἀποφαίνοντες, ὃ μὴ
πάσας αὐτὸν τὰς βίβλους πρίασθαι, ἐκέλευσαν ἀπα-
ριθμεῖσθαι τῇ γυναικὶ ὁ χρυσίον ὅσον ἠτεῖ, καὶ τοὺς
πρεσβύτας τῶν χρησμῶν λαβεῖν. ἡ μὲν οὖν γυνὴ τὰς
βίβλους δοῦσα, καὶ φείσασα τηρῶν ὀπτμελῶς, ἐξ
ἀνθρώπων ἠφανίσθη. ὁ δὲ Ταρκύνιος τῶν ἀστῶν ἀν-
δρας ὀπτφανεῖς δύο πρεσβεισάμενος, καὶ δημοσίους
αὐτοῖς δύο θεράποντας παραζεύξας, ἐκείνοις ἀπέδωκε

Tarquinius structuræ adhibuit opifices, magnamq; templi partem fecit: sed totum opus absoluere nõ potuit, quod ante regno pelleretur. tertio demum consulatu *libera iam* ciuitas operi supremam manũ imposuit. Fundatum est in alta crepidine octo iugerum ambitu, ducentis ferme pedibus patẽs per latera singula, exigua longitudinis & latitudinis differẽtia: *quas si exacte metiaris*, latitudinẽ a longitudine non totis quindecim pedib. superari comperies. nam quod post incendium, patrum nostrorum memoria instauratum est, super iisdem repertum est fundamẽtis, & materiæ solum magnificentia differt a vetere. ex ea parte qua frons eius meridiem spectat, triplici columnarum ordine circumcingitur: a lateribus, duplici. intus tria sunt fana, quæ æquali distãtia, communibus continentur lateribus: medium, Iouis: a lateribus, alterum, Iunonis: alterum, Mineruæ: sub eodem laqueari, eodemque tecto.

Quin & alia Tarquinio regnante miranda felicitas vrbi contigisse dicitur, siue deorum alicuius siue dæmonum munere, quæ non ad breue aliquod tempus, sed in omne æuũ multoties eam e grauissimis periculis seruauit. Venit ad tyrannũ externa quędã mulier, nouem libros Sibyllinorum oraculorũ venales offerens: cumq; Tarquinius nollet eos tanti emere quanti illa indicauerat, abiit & tres exussit ex eo numero: nec multo post reliquos referens, tantidem obtulit: derisaque pro delira, quod tantum pro pauciorib. peteret, quantũ pro plurib. obtinere non potuisset, rursum discedẽs reliquorum cremauit dimidium: relatisq; tribus qui supererant, auri quãtũ antea petiit. Tum rex miratus mulieris consilium, accersiuit augures: req; denarrata quæsiuit quid facto opus esset. illi signis quibusdam edocti, auersatum eum rem missam diuinitus; magnamque noxam admissam esse quod non omnes libros emisset, iusserunt numerari mulieri quantum auri peteret, & reliquum oraculorum redimi. mulier datis libris diligenter eos seruari monuit; & mox ex hominibus disparuit. Tarquinius duos e ciuibus viros illustres elegit, additis duobus ministris publicis; quibus istorum librorum

Sibyllinos libros emit, & custodibus tradit.

custodiam tradidit. horum duumuirorum alterũ M. Attilium, visum nõ bona fide rem gerere, & ab vno ministrorum delatũ paricidii, in bubulum culeũ insutũ proiecit in mare. Expulsis *postea* regib. ciuitas suscepta Sibyllinorum cura, clarissimos viros custodes eorum creat; qui per totum vitæ tempus funguntur eo munere; liberi ab omnibus militaribus atq; ciuilibus muniis: & publice illis addit *alios* sine quib. Sibyllinos libros ab illis inspici non sinit. & vt cõpendio dicam, nihil Romani seu religiosum seu sacrũ tam diligẽter custodiunt quam Sibyllina oracula. Vtũtur autem eis ex senatusconsulto, siquando seditionibus turbetur status reipublicæ, aut in bello insignis aliqua clades accepta sit; aut prodigia & ostenta, quæ difficili coniectura magnum aliquid portendãt, apparuerint: qualia multa contigere. Hi libri manserũt incolumes vsq; ad bellum Marsicum, in templi Capitolini cella subterranea, inclusi arcæ lapideæ, asseruati a decẽ viris. post exactam vero tertiam supra centesimam & septuagesimam Olympiadẽ, cremato Capitolio, siue per insidias, vt quidã autumant, siue fortuito incendio, cũ aliis donariis Iouis, hi quoque igne absumpti sunt. nã qui nunc extãt, e multis locis cõportati sunt, partim allati ex Italicis vrbibus, partim ex Erythris Asiæ, ex S.C. legatis illuc ad transcribendum missis; partim ex aliis vrbibus, & a priuatis hominibus descriptis; in quibus inueniuntur quędã supposititia, quæ deprehenduntur acrostichidũ quas vocãt discrimine. Sequor aũt hic Terentii Varronis auctoritatẽ, qui ista prodidit in cõmentariis theologicis, *seu libris Rerum diuinarũ*. His pace belloq; gestis, deductisq; duab. coloniis, (e quibus alterã, Signiã nomine, non de industria, sed casu fortuito deduxit, cũ in eo campo milites hibernantes castra ita cõmunissent vt nihil ab vrbe differrẽt: Circeios vero data opera, qd in Pometino cãpo totius Latii maximo, locus is opportune ad mare situs esset. est aũt terrenus tumulus mediocri altitudine, infero mari imminens; vbi Circe habitasse fertur, Solis filia) & vtriq; cõdẽdæ duob. e filiorũ suorum numero ꝓfectis, Circeiis Arunte, Signiæ Tito, cũ nihil amplius imperio metueret,

Colonias deducit.

τῶν τῶν βιβλίων φυλακῶν, ὧν τὸν ἕτερον Μάρκον Ἀτύλιον, ἀδικεῖν δόξαντα περὶ τὴν πίστιν, καὶ μιανθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων ὡς παζηκόνον, εἰς ἀσκὸν ἐρράψας βόδρον, ἔρριψεν εἰς τὸ πέλαγος. μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων ἡ πόλις ἀνάγκασθεῖσα τῶν τῶν χρησμῶν παρασχεῖν, ἀνδρας τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἀποδείκνυσιν αὐτῶν φύλακας, οἳ μέχρι βίου τούτῳ ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, στρατειῶν ἀφειμένοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν πόλιν παραγραφῶν· καὶ δημόσια αὐτοῖς παρεδωκέναι σιν, ὧν χωρὶς οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἐπισκέψασθαι τῶν χρησμῶν τοῖς ἀνδράσι ποιεῖσθαι. σιωπῶντι δ' εἰπεῖν, οὐδὲν οὕτω Ῥωμαῖοι φυλάττουσιν οὔτε ὅσιον κτῆμα οὔτε ἱερόν, ὡς τὰ Σιβύλλεια θέσπεσα. χρῆνται δὲ αὐτοῖς ὅταν ἡ βουλὴ ψηφίσηται, στάσεως καταλαβούσης τὴν πόλιν, ἢ δυστυχίας τινὸς μεγάλης συμπεσούσης κατὰ πόλεμον, ἢ τεράτων καὶ φασμάτων μεγάλων καὶ διεφορέτων αὐτοῖς φανέντων, οἷα πολλὰ σιωέβη. οὗτοι διέμειναν οἱ χρησμοὶ μέχρι τοῦ Μαρσικοῦ κληθέντος πολέμου, κείμενοι κατὰ γῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καπιτωλίνου Διὸς, ἐν λιθίνῃ λάρνακι, ὑπὸ ἀνδρῶν δέκα φυλαττόμενοι. μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν ὅτι τῆς ἑβδομηκοστὸν καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδιον ἐμπρησθέντος τοῦ ναοῦ, εἴτ' ἐξ βουλῆς, ὡς οἴονταί τινες, εἴτε ἀπὸ αὐτομάτου, 193 σιὺν τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι τοῦ θεοῦ καὶ οὗτοι διεφθάρησαν ὑπὸ τοῦ πυρός. οἱ δὲ νῦν ὄντες, οὐκ πολλῶν εἰσι σύμφορεῖ τῶν τόπων· οἱ μὲν, οὐκ ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων κομισθέντες· οἱ δὲ, ἐξ Ἐρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βουλῆς ἀποσταλέντων παρεσβευτῶν ὅτι τὴν ἀνιγραφὴν· οἱ δὲ, ἐξ ἄλλων πόλεων, καὶ παρ' ἀνδρῶν ἰδιωτῶν μεταγραφέντες· ἐν οἷς εἰσίσκοντάί τινες ἐμπεποιημένοι τοῖς Σιβυλλείοις, ἐλέγχονται δὲ πᾶς καλουμένας ἀκροστιχίσι· λέγω δὲ ἃ Τερέντιος Βάρρων ἱστόρηκεν ἐν τῇ θεολογικῇ παραγραφείᾳ. ταῦτα διαπαξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ πολέμοις ὁ Ταρκύνιος, καὶ δύο πόλεις ἀποικίσας, τὴν μὲν, καλουμένην Σιγναίαν, κατὰ παίρεσιν, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκασμα, χαμασάντων ἐν ᾧ πεδίῳ τὴν γραπιῶν, καὶ κατασκευασαμένων τὸ γραπόπεδον, ὡς μὴ δεῖν φέρειν πόλεως· Κιρκαίαν δὲ κατὰ λογισμὸν, ὅτι τὸ Πωμητίνων πεδίον μεγίστον τῶν περὶ τὴν Λατίνην, καὶ τὸ σιωαπτόμενον αὐτῇ θαλάσσης, ἔκειτο ἐν καλῷ· ἔστι δὲ χερσόνησος σκόπελος ὑψηλὸς ὅτι μάλιστα ὅτι τὸ Τυρρίνικον πελάγους κείμενος, ἔνθα λόγος ἔχει Κίρκην τὴν Ἡλίου θυγατέρα κατοικῆσαι· καὶ τὰς ἀποικίας ἀμφοτέρας δυοῖν τῶν παίδων οἰκιζομένας δυαδικῶς, Κιρκαίαν μὲν Ἄρεντι, Σιγναίαν δὲ Τίτῳ, δέος οὐδὲν ἔτι περὶ τῆς ἀρχῆς ἔχων, μετὰ γυναικὸς

γυναικὸς ὕβριν, ἣν ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν παίδων Σέξτος διέφθειρεν, ἐξελαυνόμενος τῆς τε ἀρχῆς καὶ τῆς πόλεως, πρεσβευσάμενος αὐτὰ τὰ δαιμόνιον τὴν μέλλουσαν γενήσεσθαι περὶ τὴν οἴκον συμφορὰν, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις οἰωνοῖς, τελευταίῳ δὲ τῷδε. ἀετοὶ σιωιόντες εἰς τὴν πρωκείμενον τοῖς βασιλείοις τόπον ἔαρος ὥρᾳ, νεοσιὰς ἔπλαττον ὅτι κορυφῇ φοίνικος ὑψηλοῦ. τούτων δὲ τὰ ἀετῶν ἀπολιῶσας ἐπὶ τοὺς νεοττοὺς ἐρχόντων, γῦπες ἀθρόοι πρεσπεσόντες, τὴν νεοσσιὰν διέφθειραν, καὶ τοὺς νεοσσοὺς ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς ἀετοὺς πρεσβυτέρους ἀπὸ τῆς νομῆς νυττόντες τε καὶ πατάσσοντες τοῖς ῥάμφεσι, ἀπὸ τοῦ φοίνικος ἀπήλασαν. τούτους τοὺς οἰωνοὺς ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, καὶ φυλακτικὸς ὢν εἴ πως δυνατὸ ἀμφικρύσασθαι τὴν μοῖραν, οὐκ ἴσχυσε νικῆσαι τὸ χρεών, ἀλλ' ὑπεκλυόμενον αὐτοῦ τῶν πατρικίων, καὶ τοῦ δήμου συμφρονήσαντος, ἐξέπεσε τῆς δυναστείας. οἵ τινες ἦσαν οἱ τῆς ἐπαναστάσεως ἀρξάντες, καὶ δι' οἵων τρόπων ἦλθον ὅτι τὰ πράγματα, διὰ ὀλίγων πταράγματα διελθεῖν. Ἀρδεᾶτ πόλιν ὁ Ταρκύνιος ἐπολέμει, πρόφασιν μὲν ποιούμενος, ὅτι τοὺς οὐκ Ῥωμῆς φυγάδας ὑπεδέχετο, καὶ σιωέπρεπεν αὐτοῖς περὶ καθόδου· ὡς δὲ ἀληθὲς εἶχεν, ὑπὸ βουλόμενον αὐτῇ ἀμφὶ τὸν πλοῦτον, εὐδαιμονούσῃ μάλιστα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων. γενομένου δὲ τῶν Ἀρδεατῶν ἀπομαχομένων, καὶ πολυχρονίου τῆς πολιορκίας γενομένης, οἵ τε ὅτι τῇ τελευτῇ τοῦ πολέμου ὅτι τοῦ γραπόπεδου κάμνοντες, καὶ οἱ κατὰ πόλιν ἀπειρηκότες ταῖς εἰσφοραῖς, ἕτοιμοι πρὸς ἀποστασίαν ἦσαν, εἴ τις ἀρχὴν γένοιτο. ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ Σέξτος ὁ πρεσβύτατος τῶν Ταρκυνίου παίδων ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς πόλιν ἡ ἐκαλεῖτο Κολλάτεια, χρείας ἕνεκα ὑπηρετήσων γραπιωτικοῖς, παρ' ἀνδρὶ κατοικοῦντι συγγενεῖ Λουκίῳ Ταρκυνίῳ τῷ Κολλατίνῳ πρεσβυτέρῳ. τοῦτον τὸν ἄνδρα φασὶν οἱ μὲν υἱὸν φῆναι Ἠγερίου, περὶ οὗ δεδήλωκα πρότερον, ὅτι Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου βασιλεύσαντος Ῥωμαίων ἀδελφοῦ παῖς ὤν, καὶ Κολλατείας ἡμῶν ἀπεδειχθεὶς, ἀπὸ τῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἀρχιερεύσας αὐτός τε Κολλατῖνος ἐκλήθη, καὶ τοῖς ἐγγόνοις ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν αὐτὴν κατέλιπεν ὅτι κλῆσιν· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτον ὑγιὸν εἶναι τοῦ Ἠγερίου πείθομαί γε, τὴν αὐτὴν τοῖς Ταρκυνίου παισὶν ἡλικίαν, ὡς Φάβιός τε καὶ οἱ πολλοὶ συγγραφεῖς παραδεδώκασιν. ὁ γὰρ χρόνος τούτῳ μοι τὴν ἀπόληψιν βεβαιοῖ. ὁ μὲν οὖν Κολλατῖνος ὅτι γραπόπεδον ὧν ἐτύγχανεν ἡ ὑπὸ σιωοικοῦσα αὐτῷ γυνὴ Ῥωμαία, Λουκρητίου θυγάτηρ ἀνδρὸς ὅτι φανοῦς, ἐξένιζεν αὐτὸν ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς, πολλῇ πρεπούσῃ τε καὶ φιλοφρονούμενη. τούτῳ

ob violatam a Sexto natorum maximo matronæ pudicitiam, vrbe simul & regno pulsus est, diuinitus de domestico infortunio præmonitus, cũ aliis prodigiis, tum vltimo hoc. par aquilarum non longe a regia verno tempore nidum construxerãt in procera palmæ cacumine. hunc nidum vultures magno agmine aduolantes disturbauerunt, pulloſq; adhuc implumes enecauerunt: ipsas aquilas a pastu redeuntes rostris & *crebro* alarum verbere de palma depulerunt. Hoc auspicio animaduerso Tarquinius, tametsi magnopere sibi caueret, sortemq; *fatalem* auertere conaretur; fatum tamen vincere non potuit: sed coortis in eum patriciis, & conspirante plebe, imperio excidit. Qui autem fuerint eius tumultus auctores, & quomodo ad summũ magistratum euaserint, dicam quantum potero breuiter. Cum Ardeatib. bellum gerebat Tarquinius, causam prętexens quod Romanos exsules excepissent, eosq; in obtinendo reditu adiuuarent: sed re vera inhiabat eorum diuitiis, quod essent omnium Italorum fortunatissimi. cumq; hostis fortiter resisteret, & diu duraret obsidio, pariter & in castris milites lentum bellum fatigauit, & ciues in urbe continua tributa penitus exhauserũt: spectabatq; res ad defectionem, si modo quis præberet initiũ. Interea Sex. Tarquinius, fratrum natu maximus, Collatiam a patre missus ad exsequẽda quædam negotia militaria, diuertit ad cognatũ suum L. Tarquinium cognomine Collatinum. Hunc Fabius filium prodit Egerii, *eius scilicet* quem supra dixi fuisse Tarquinii Prisci e fratre nepotem; ab eoque præfectum Collatiæ, Collatini cognomen a loco in quo commorabatur, accepisse, idemque in posteros suos propagasse. Ego vero hũc quoque nepotem Egerii credidẽrim, quando æqualis fuit Tarquinii liberis, vt idem Fabius & plerique scriptores tradiderũt. nam hanc coniecturam meam confirmat ratio temporum. Aberat tum domo Collatinus, agens in castris *ad Ardeam*. Vxor eius, Lucretii nobilis Romani filia, hominem, vt viri cognatum, excepit benignissime. Eam

Prodigiis imperii amissionem monetur.

matronam, eximiæ inter Romanas formæ ac pudicitiæ, Sextus vitiare animum induxit: cuius facinoris & ante libido eum ceperat, cum apud cognatum diuersaretur: sed tũc percommoda videbatur oblata occasio. Post cœnã deductus cubitũ, magnã noctis partem *in lecto* se cõtinuit: vbi vero cũctos sopitos existimauit, surrexit, & in cubiculũ in quo Lucretiã dormire norat, nõ sentiẽtibus iis qui ad cubiculi fores excubabant, cũ gladio penetrauit. Ad lectũ vt peruenit, cum mulier ad primum strepitum experrecta scitaretur quisnam esset, edito suo nomine, tacere illam & in cubiculo manere iussit: cædem minitans si aufugere aut vocem tollere conaretur. Sic perterritæ fœminæ optionem proposuit, vtrum mallet, mortem cum turpitudine, an vitam cum felicitate coniunctam. nam si sustinueris, inquit, tui corporis copiam mihi facere, in legitimum thalamum recepta mecum regnabis, nunc quidem in vrbe quam patris munere teneo: vbi vero ille obierit, imperabis mecum Romanis, Latinis, Etruscis, & quotquot aliorum ille nunc tenet imperiũ. scio.n.me in paternũ regnum successurum ætatis priuilegio. quanta autem sit regum felicitas, quæ tibi mecum communis erit, quid opus est apud non ignaram dicere? Quodsi amore castitatis reluctari volueris, *primum* te interficiã; deinde iugulato insuper *vno* e famulis, componam vestra corpora, & fingam vos in stupro deprehensos pœnas mihi dedisse, non ferenti gentilis iniuriam: vt præter probrosum interitum, etiam sepultura ceterisq; solenibus caritura sis. Cum itaq; diu multumq; minis pariter & precibus institisset, addito iureiurando, serio a se dici omnia, effecit vt Lucretia metu ignominioseq; mortis territa, coacta fuerit cedere perferreq; quæ illi patrare libuisset. Vbi dies illuxit, iuuenis exsatiata improba & perniciosa cupidine, ad exercitũ abiit. at Lucretia casum hunc moleste ferens, confestim carpento conscenso Romam properabat amictu atro, & cultro sub vestẽ abdito: obiter nec alloquẽs appellantes, nec respondens quidquam de casu aduerso scitantibus; cogitabũda interim, & vultu demisso lacrymis

τὴν γυναῖκα καλλίστην τῶν ἐν Ῥώμῃ γυναικῶν καὶ
σωφρονεστάτην ἐπεχείρησεν ὁ Σέξτος διαφθεῖραι,
παλαίτερον μὲν ἐπιθυμήσας, ὁπότε καταγινοίατο παρ'
αὐτῷ συγγενής, τότε δὲ καιρὸν εὐπρόσδοκον εὗρε. τῶν
γὰρ συγγενῶν, τότε δὲ καιρὸν εὐπρόσδοκον εὗρε. τῶν
ὡς δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀπῆλθε κοιμησόμενος, ὅπερ χὼν
τῆς νυκτὸς πολὺ μέρος, ὅπερ καθεύδειν ἀπειλεῖν ἐ-
νόμιζεν, ἀναστὰς ἦκεν ὅθι δωμάτιον, ἐν ᾧ τὴν Λου-
κρητίαν ἤδη καθεύδειν, καὶ λαθὼν τὰς παρὰ ταῖς
θύραις τῶν δωματίων κοιμωμένοις, εἰσέρχεται ξίφος
ἔχων. ὅπερ ἀς δὲ τῇ κλίνῃ, διεγρθείσης ἅμα τὸν σωι-
ένα τὸν φόφον τῆς γυναικὸς, καὶ πυθανομένης ὅσ-
τις εἴη, φεύσας τὸ ὄνομα, σιωπῇ ἐκέλευσε καὶ μηδὲν
ἐν τῷ δωματίῳ, σφάξειν αὐτὴν ἀπειλήσας, ἐὰν
ὅπιχρήσῃ φθέγγεσθαι ἢ βοᾶν. ταῦτα καταπληξάμενος
τῷ τέρατι τὴν δέσποιναν, αἱρεῖται αὐτῇ δύο πρεσβύ-
τειν· ὧν ἢ πότερον αὐτὴ πρεσηρεῖτο λαβεῖν ἢ ξίφος, θά-
νατον μετ' αἰσχύνης, ἢ βίον μετ' εὐδαιμονίας. εἰ μὲν «
γὰρ ὑπομείνεις, ἔφη, γαμεῖσθαί μοι, γυναῖκά σε «
ποιήσομαι, καὶ βασιλεύσεις σὺν ἐμοὶ, νῦν μὲν ἧς ὁ «
πατὴρ ἔδωκέ μοι πόλεως, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου τελευ- «
τὴν, Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ Τυρρηνῶν, καὶ τῶν «
ἄλλων ὅσων ἐκεῖνος ἄρχει. ἐγὼ γὰρ οἶδ', ὅτι πολλα- «
λήψομαι τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν, ὡς περ ἐστὶ δίκαιον, «
τῶν ἐμῶν αὐτοῦ πρεσβύτατος ὤν. ὅσα δὲ ὑπάρχει «
τοῖς βασιλεῦσιν ἀγαθὰ, ὧν ἀπάντων ἔσῃ σὺν ἐ- «
μοὶ κυρία, οἷ δεῖ σε καλῶς ὁπτιαμένῳ διδάσκειν; «
εἰ δ' αὐτοπρεπῆ ὁπτιχρήσῃ, σώζειν βουλόμενος «
ὁ σῶφρον, ἀποκτενοῦ σε, καὶ τῶν πρεσβύτων ὁπτι- «
κατασφάξας ἕνα, θήσω τὰ σώματα ὑμῶν ἅμα, «
καὶ φήσω κατειληφὼς ἀγωνιοῦσαν σε μετὰ τοῦ «
δούλου τελευτῆσαι, τὴν τοῦ συγγενοῦς ὕβριν μετερ- «
χόμενος· ὥστε αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιστον σου γενέσθαι τὴν «
τελευτὴν, καὶ μηδὲ ταφῆς ὁ σῶμά σου τυχεῖν, μη- «
δὲ ἄλλων νομίμων μηδείς. ὡς δὲ πολὺς ἐν ἀπε- «
λαῖν τε ἅμα καὶ ἀντιβολαῖν καὶ διαμυθούμενος ἀληθῆ
τῶν λεγομένων ἔκαστον, εἰς ἀνάγκην ἦλθεν ἡ Λου-
κρητία φοβηθεῖσα τὴν περὶ τὸν θάνατον αἰσχυνοστοίαν,
εἴξαί τε καὶ πείθειν αὐτὸν ἃ πεσήρητο πραττεσθαι.
ἡμέρας δὲ γενομένης, ὁ μὲν ὅπτι ὁ στρατόπε-
δον ἀπῆλθ, πονηρὰν καὶ ὀλέθριον ὁπτιθυμίαν σὺν πε πλη-
ρωκώς· ἡ δ' Λουκρήτια, δυνατὸς φέρουσα ὁ συμβεβη-
κὼς, ὡς εἶχε τάχους ὁπτιβᾶσα τῆς αὐτοῦ, εἰς Ῥώ-
μην ᾤχετο, μέλαιναν ἐνδῆσα πρεβεβλημένη, καὶ ξιφί-
διόν τι κρυπτουσα ὑπὸ τῇ στολῇ, οὔτε προσαγορεύ-
ουσα τὰς συναντήσας οὐδένα τῶν προσαπορουμέ-
νων, οὔτε ἀποκρινομένη τοῖς μαθεῖν βουλομένοις ὅ τι πέ-
πονθεν, ἀλλὰ συνοῦσα καὶ κλῆθρῃ, καὶ μεστοῦσα τοὺς
ὀφθαλ-

ὀφθαλμοὺς δακρύων. ὡς δ' ἦλθε τὴν οἰκίαν εἰσῆλθε τῶν πατέρων·
ἔτυχον δ' συγγενεῖς ὄντες τινὲς παρ' αὐτῷ τῶν γονάτων
αὐτοῦ λαβομένη καὶ προσπεσοῦσα, τέως μὲν ἔκλαιε φω-
νὴν οὐδεμίαν προιεμένη· ἔπειτ' ἀνιστάντος αὐτὴν τοῦ
» πατρὸς, καὶ τί πέπονθεν ἀξιοῦντος λέγειν, Ἱκέτις, ἔφη, γί-
» νομαί σου, πάτερ, δεινὸν καὶ ἀνήκεστον ὑπομείνασα
» ὕβριν· βιμώρησαί μοι, καὶ μὴ προίδῃς τὴν σαυτοῦ θυγα-
» τέρα θανάτου χείρονα παθοῦσαν. θαυμάσαντος δ' αὐ-
» τοῦ καὶ τῶν ἀκόντων ἀπόντων, καὶ τίς ὕβριν εἴη αὐτῷ, καὶ πο-
» ταπὴν ὕβριν ἀξιοῦντος λέγειν, Ἀκούσῃ τὰς ἐμὰς
» συμφορὰς, ὦ πάτερ, σὺν εἰς μαχαίρᾳ χάρισαί μοι
» ταύτῃν, πάτερ, πρῶτον αἰτουμένη τὴν χάριν· κάλεσον
» ὅσοις δυνάσαι φίλοις τε καὶ συγγενεῖς, ἵνα παρ' ἐμοὶ τὴν
» τὰ δεινὰ παθοῦσης ἀκούσωσι, καὶ μὴ παρ' ἑτέρων. ὅταν
» δ' ἡμᾶς τὰς καταρούσας ἀρχὰς καὶ δεινὰς ἀνάγκας,
» βαλεῖν μετ' αὐτῶν ὄντινα τιμωρήσῃς ἐμοί τε καὶ σαυτῷ
» ἔπειτα. καὶ μὴ πολὺν χρόνον τὰ δεῖ μέσον. ταχεῖα δ' καὶ
κατεπουδασμένη πρὸς τὰ κλήσεις τῶν ὁπιφανεστάτων ἀν-
δρῶν εἰς τὴν οἰκίαν συνῆγον, ὥσπερ ἠξίου, πρὸς αὐ-
τὸς λέγειν ἅπαν ὅ πρᾶγμα, ὅθεν ἄρχης ἀνάγκασα.
καὶ μετὰ τοῦτο ἀπασαμένη τὴν πατέρα, καὶ πολλὰς λιτα-
νείας ἐκείνα τε καὶ τὴν συν αὐτῷ παρόντων ποιησαμένη,
θεοῖς τε καὶ δαίμοσιν ἐξαρμένη παρεῖναι αὐτῇ δοιῶαι τὴν
ἀπαγαλὼ τοῦ βίου, πάσας ὁ ξιφίδιον ὁ κατέκρυ-
πεν ὑπὸ τοῖς πέπλοις, καὶ μίαν ἀνέβησα δεξὶ τὴν στέρ-
νων πληγὴν, ἕως τὴν καρδίας ὠθεῖ ὁ ξίφος. κραυγῆς δὲ
καὶ θρῆνος καὶ τυπετὸν γυναικείαν τὴν οἰκίαν ὅλην κατα-
χόντος, ὁ μὲν πατὴρ πρεκυθεὶς παρ' σώματι πρεέβα-
λε καὶ ἀνεκαλεῖτο, καὶ ὡς ἀνοίσειν σὺν τὴν θάματος ἐπι-
μελεῖτο. ἡ δ' σὺν τὴν ἀγκάλαις αὐτοῦ παίρουσα καὶ ψυ-
χορραγοῦντα ἀποθνήσκει. τοῖς δ' παρεῖσι Ῥωμαίων οὕτω
δεινὸν ἔδοξεν εἶ καὶ ἐλεεινὸν τὸ πάθος, ὥστε μίαν ἀπόν-
των θρέασθαι φωνὴν, ὡς μυριάκις αὐτοῖς κρεῖττον εἴη
τεθνᾶναι πρὶ τὴν ἐλευθερίας, ἢ τοιαύτας ὕβρεις ὑπὸ τὴν
τυράννων γινομένας πρεσβεῖν. τοῦ δὲ τις σὺν αὐτοῖς Γού-
πλιος Οὐαλέριος, ἑνὸς τὴν ἅμα τῷ Τατίῳ πρεσβευομέ-
νων εἰς Ῥώμην Σαβίνου ἀπόγονος, δραστήριος ἀνὴρ καὶ
φρόνιμος. οὗτος ὅπτι ὁ στρατόπεδον πέμπε ὑπ' αὐτῆς,
ὡ τε ἀνδρὶ τὴν Λουκρητίας τὰ συμβεβηκότα φράσων, καὶ
σὺν ἐκείνῳ πρέξων ἀπόσασιν τοῦ στρατιωτικοῦ πλή-
θους ἀπὸ τὴν τυράννων. ἅτι δ' αὐτοῦ τὰς πύλας ἐξελη-
λυθότι συναντᾶ κατὰ δαίμονα πρεπιπόμενος εἰς τὴν πό-
λιν ὁ Κολλατῖνος ἀπὸ τὸν στρατοπέδου, τὴν καλεσκότων
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κακῶν ἀδὲν εἰδώς· καὶ σὺν αὐτῷ Λούκιος
Ἰούνιος, ὡ Βροῦτος ἐπώνυμον τοῦ· εἴη δ' ὁ ἐξερμυθο-
ύμενος ὁ Βροῦτος εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἐξέλεκτον, ἠλί-
θιος. ὑπὸ οὐ μικρὰ πρεσφπεῖν ἀναγκῶν, ὅπερ τοῦτον

suffusa oculos. vt vero in paternas ædes ventum est, (& forte aderant cognati aliquot) genua patris complexa diu fleuit tacita: tandem ab ipso subleuata, quærente quid accidisset: Supplex, inquit, venio pater, indignis modis tractata; vt vlciscaris illatam mihi contumeliam, neque despicias morte grauiora passam filiam. Mirante illo & ceteris omnibus, & quodnam esset iniuriæ genus, quisve auctor, percontante: Audies, inquit, meas calamitates pater in tempore. primum mi pater, concede mihi hanc gratiam; conuoca quotquot potes amicos & cognatos, vt ex me ipsa, cui facta est iniuria, audiant, non ex aliis. vbi vero didiceris ad quam turpem atrocemque necessitatem adacta sim, deliberabis cum eis quonam modo vindicãda sit mea tuaque iniuria. nec longa interposita mora. simulatque nobilissimi viri cito properequeconuocati, in ædes (vt postulauerat) cõfluxere, denarrat eis rem omnem ordine: deinde cõplexa prius patrem, multisque tum ipsum obtestata tum ceteros, comprecataque deos & dæmonas vt se cito e vita eximerent, stricto cultro, quẽ sub veste absconderat, & præcordiis vno ictu perfossis, cor sauciat. coorto deinde clamore ac eiulatu planctuque muliebri totis ædibus, pater moribũdam cõplexus vocabat nomine, curamq; vt recollecturæ se ex vulnere, impẽdebat. illa vero in vlnis eius palpitans, luctantem emisit animam. Id omnibus qui aderant tã graue ac miserandum visum est, vt vno ore vociferarentur, satius esse pro libertate vel millies emori, quam tales a tyrannis dissimulanter perferre iniurias. in his erat P. Valerius, ab vno Sabinorũ qui cum Tatio Romã venerant oriũdus, vir prudens & industrius. Is ad exercitum ab eis mittitur, indicaturus viro casum Lucretiæ, & cum illo ad defectionẽ a tyrannis sollicitaturus militarem multitudinem. vix portam egressus erat Valerius cũ ei Collatinus forte fortuna e castris in vrbem tendẽs fit obuius, domesticæ calamitatis inscius; & cum eo L. Iunius, cognomine Brutus; quod in Græcam linguã versum sonat ἠλίθιον: de quo paucis, priusquam *reliquum narrationis attexamus*, dicendũ est, quando ad hũc

potissimum auctorem tyrannorũ expulsio refertur a Romanis; quis fuerit, a quibus *ortũ duxerit*, & quomodo appellationẽ ab ingenio suo tã alienã nactus sit. Pater ei fuit M. Iunius, ab vno Æneę sociorũ oriũdus, inter nobilissimos Romanorũ ob virtutẽ habitus: mater vero Tarquinia, Tarquinii Prisci filia. ipse cũ more patrio ad omnis generis honestas disciplinas institueretur, ingenii prõptitudine facile honestissima quæque arripiebat. Verum postq̃ occiso Tullio Tarquinius inter alios multos & bonos ciues patrẽ quoq; illius occulte de medio sustulit, non ob delictũ vllum, sed diuitiarũ cupidine, quas antiquæ ac opulentæ familiæ heres, a maiorib. cõgestas sibiq; relictas acceperat; cum eoq; filiũ natu grandiorẽ, q. generosam præferret indolẽ, patrisq; interitũ non inultũ laturus videretur; Brutus etiãtum adolescẽs, planeq; cognatorũ auxilio destitutus, rem aggressus est lõge prudentissimã, fatui speciem fictitiã assumere; eamq; ex illo tẽpore constãter retinuit, donec opportuna videretur oblata occasio; fatuũ interim agens; ex quo cognomẽ adeptus est. Idq; vnicũ ei tutamen fuit contra tyranni sęuitiã debacchãtis in multos ciues optimos. Tarquinius. n. vere, nõ ficte stultũ existimans, contẽpsit hominẽ: adẽptoq; toto patrimonio, exiguis tantũ ad victum quotidianũ suppeditatis sumptibus, vt parẽtibus orbatũ & curatoribus egentẽ, in sua custodia retinebat, versariq; inter liberos suos patiebatur, nõ honoris causa, vt videri voluit, quasi cognatũ: sed vt ridiculis dictis factisq; oblectamento esset adolescẽtibus, quemadmodum solent veri fatui. Eo etiã tempore quo insolitum pestilentiæ genus sub eius imperio grassabatur, quod nõ modo puerorum & virginũ magnam tollebat multitudinem, sed etiã prægnantibus infestissimũ, matres vna cũ ipso fœtu passim per vias sternebat; cũ Aruns & Titus a Tarquinio patre Delphos ad oraculũ super hac peste mittẽrẽtur, vt morbi caussãm & remediũ ex deo cognoscerẽt, Tarquinius illũ rogantibus adolescẽtibus addidit comitem, vt haberent cui petulanter dictis & factis illuderent. Qui cum ad oraculum peruenissent, acceptoq; cuius caussa missi erãt respõso, dona-

ἀποφαίνοισι Ῥωμαῖοι τῆς καταλύσεως τῆς τυραννίδος ἡγεῖσθαι αἰτιώτατον, τίς τε ὢν καὶ ἀπὸ τίνων, καὶ ἀφ' τί τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἔτυχεν οὐδὲν ἀπῴκειον τῆς ἀνδρὸς τούτου πατὴρ μὲν ἦν Μάρκος Ἰούνιος ἐνὸς τῶν σὺν Αἰνείᾳ ἐφλαύτων ἀπόγονος, ἐν οἷς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ῥωμαίων ἀριθμούμενος δι' ἀρετήν· μήτηρ δὲ Ταρκυνία, τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως Ταρκυνίου θυγάτηρ. αὐτὸς ἐν εὐφῆς τε καὶ παιδείας πάσης τῆς ἐπιχωρίου μετέλαβε, καὶ φύσιν εἶχε πρὸς οὐδὲν τῶν καλῶν ἀνιπερβάλλουσαν. ἐπεὶ δὲ Τύλλιον ἀποκτείνας Ταρκύνιος, σὺν ἄλλοις ἀνδράσι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ τὸν ἐκείνου πατέρα διεχρήσατο ἀφανῆ θανάτῳ, δι' οὐδὲν μὲν ἀδίκημα, τοῦ δὲ πλούτου περιαθρεῖς εἰς ἐπιθυμίαν, ὃν οὐκ παλαιᾶς τε καὶ προγονικῆς· ἀνδραλφῶν ἀτυχίας ἐκέκτητο· καὶ σὺν αὐτῷ τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἀνῄρει τῶν φένημα ἀφαφάνοντα, καὶ ὃ μὴ τιμωρῆσαι τῷ θανάτῳ τοῦ πάθους οὐκ ἀνυπομείναντα, νέος ὢν ὁ Βροῦτος ἐπὶ καὶ κομιδῇ βοηθείας συγγενικῆς ἔρημος, ἔργον ἐπεχείρησε ποιῆσαι πολύτων φρονιμώτατον, ἐπίδετον ἑαυτὸν καταψευσάσθαι μωρίαν καὶ διέμεινεν ἀπόνυτα τὸν ἐξ ἐκείνου χρόνον, ἕως οὗ τὸν ἐπιτήδειον ἔδοξε καιρὸν ἔχειν, φυλάττων ὃ προσποίημα τῆς ἀνοίας· ἐξ οὗ ταύτης ἔτυχε τῆς ἐπωνυμίας. οὗτ' αὐτὸν ἐρρύσατο μηδὲν ὑπὸ τοῦ τυράννου παθεῖν, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπολλυμένων. καταφρονήσας γὰρ ὁ Ταρκύνιος τὴν δοκούσης εἶναι περὶ αὐτόν, ἀλλ' ὡς κατ' ἀλήθειαν ὑπαρχούσης μωρίας, ἀφελόμενος ἀπῴκιζε τὰ παρῶα, μικρὰ δὴ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἐπιχορηγῶν, ὡς παῖδα ὀρφανὸν ἐπιτρόπων δεόμενον 196 ἐφύλαττεν ὑφ' ἑαυτῷ, διαπαίζειν τε μετὰ τῶν οἰκείων παίδων ἐπέτρεπεν, οὐ δι' ἀγάπην, ὡς ἐσκήπτετο πρὸς τοὺς πέλας, οἷα δὴ συγγενῆς, ἀλλ' ἵνα γέλωτα παρέχῃ τοῖς μειρακίοις, λέγων τε ἀνόητα πολλὰ, καὶ πράττων ὅμοια τοῖς κατ' ἀλήθειαν ἠλιθίοις. καὶ δὴ καὶ ὅτε τοῦ Δελφικῶν μαντείου χρησμοὺς ἀπέστελλε τῶν παίδων τοὺς δύο, Ἄρροντα καὶ Τίτον, ὑπὸ τῶν λοιμοῦ κατέσκηψε γὰρ τις ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασιλείας οὐκ εἰωθυῖα νόσος εἰς παρθένους τε καὶ παῖδας, ὑφ' ἧς πολλὰ διεφθαρη σώματα, χαλεπωτάτη τε καὶ δυσίατος εἰς τὰς κυούσας γυναῖκας, αὐτοῖς βρέφεσιν ἀποκτείνουσα τὰς μητέρας ἐν ταῖς ἀγοραῖς· τήν τε αἰτίαν τῆς νόσου γνῶναι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν λύσιν βουλόμενος, συνέπεμψε κἀκεῖνον ἅμα τοῖς μειρακίοις δεηθεῖσιν, ἵνα καταστοχάσθαν τε καὶ παρεύρεσιν ἔχοιεν. ὡς δὴ παρεγένοντο εἰς Δελφοὺς οἱ νεανίσκοι, καὶ τὸν χρησμὸν ἔλαβον ὑπὲρ ὧν ἐπέμφθησαν, ἀνα-

μασι δωρησάμενοι τὸν θεὸν, καὶ τὸν Βροῦτον πολλὰ καταγελάσαντες, ὅτι βακτηρίαν ξυλίνην ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι· ὁ δὲ ἀγαθήσας ὅλην ὡσπερ αὐλὸν, χρυσοῦν ῥάβδον ἀνέθηκεν οὐδενὸς ἐπιστάμενου· καὶ μὴν τοῦτ' ἠρώτων τὸν θεὸν, ἵνα πέρασιν τῷ Ῥωμαίων ἀρχὴν ὑπολάβοιεν· ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς ἀνῆλε, τῷ πρεσβυτῷ τῶν μητέρα φιλήσαντι· οἱ μὲν οὖν νεανίσκοι τοῦ χρησμοῦ τὴν ἀφάνειαν ἀγνοήσαντες, σπουδάζοντο πρὸς ἀλλήλους ἅμα φιλῆσαι τὴν μητέρα, βουλόμενοι κοινῇ τὴν βασιλείαν καταλύειν. ὁ δ' Βροῦτος σπουδὴ ὁ βούλεται δηλοῦν ὁ θεὸς, ὅπῃ τάχιστα τῆς Ἰταλίας γῆς ἐπέβη, προσκύψας κατεφίλησε τὴν γῆν, ταύτην οἰόμενος ἀπόντων εἶ) μητέρα. τὰ μὲν οὖν παρεγεγενημένα τῷ ἀνδρὶ τούτῳ τοιαῦτα ἦν. τότε δὴ ὡς ἤκουσε τοῦ Δαλεείου τὰ συμβαίνοντα τῇ Λυκρητίᾳ καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῆς διηγουμένου, τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν

" εἶπεν· ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, ὅσοι τὸν ἀνθρώπινον
" βίον τρέφετε, ἆρά γε ὁ κακὸς ἐκεῖνος ἥκει νῦν ὃν
" ἐγὼ πεπόνθαμεν τοῦτο τοῦ βίου ποιήσειν ἐφύ-
" λαττον; ἆρα πάσχομεν Ῥωμαῖοι ὑπ' ἐμοῦ καὶ δι' 20
" ἐμὲ τὴν ἀπόρρητον τυραννίδος ἀπαλλαγήσαι; ταῦτα
" εἰπὼν ἐχώρει κατεπείγων ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἅμα τῷ Κολ-
" λατίνῳ τε καὶ Δαλεείῳ. ὡς δ' εἰσῆλθον, ὁ μὲν Κολλα-
" τῖνος ἰδὼν τὴν Λουκρητίαν ἐν τῷ μέσῳ κειμένην, καὶ
" τὸν πατέρα παρακείμενον αὐτῇ, μέγα ἀνοιμώξας καὶ
" περιλαβὼν τὴν γυναῖκα κεφαλῆς, καὶ ἀνεκάλυπτο, καὶ διε-
" λέγετο ὡς πρὸς ζῶσαν, ἔξω τῆς φρενῶν γεγονὼς ὑπὸ
" τῶν κακῶν. πολλὰ δὲ αὐτῶν κατολοφυρομένου, καὶ τῶν πα-
" ρόντων ἐν μέρει, καὶ τὴν οἰκίας ὅλης κλαυθμῷ καὶ θρήνῳ
" κατεχομένης, βλέψας εἰς αὐτοὺς ὁ Βροῦτος λέγει· Μυ-
" είοις ἔξετε καιροὺς, ὦ Λουκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ ἄ-
" πολλες ὑμεῖς οἱ τῇ γυναικὶ πρεσκήκοντες, ἐν οἷς αὐτὴν
" κλαύσετε. νυνὶ δὲ ὡς ἡμφρήσομεν αὐτῇ μελετῶμεν·
" τοῦτο γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς ἀπαιτεῖ. ἐδόκει ταῦτα εἰ-
" κότα λέγειν· καὶ καθεζόμενοι κατ' ἐαυτοὺς, τόν τε οἰκε-
" πικὸν ὄχλον ἐκ ποδῶν μεταστήσαντες, ἐβουλεύοντο τί
" χρὴ πράττειν. πρῶτος δὲ ὁ Βροῦτος ἀρξάμενος
" ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγειν, ὅτι τὴν δοκούσαν τοῖς πολλοῖς
" μωρίαν οὐκ εἶχεν ἀληθινὴν ἀλλ' ὑπίδετον, καὶ τὰς αἰτίας
" εἶπεν, δι' ἃς τὸ προσποίημα τοῦτο ὑπεμείνεν, καὶ
" δόξας ἀπόντων αἰνιγμάτων εἶ) φρονιμώτατος, μετὰ
" τοῦτ' ἐπειδὴ αὐτοῖς τὴν αὐτὴν γνώμην ἀποφαίνε-
" λαβόντας, ἐξελάσας Ταρκύνιόν τε καὶ τοὺς παῖ-
" δας ἐκ τῆς πόλεως, πολλὰ καὶ ἐπαγωγὰ εἰς τοῦ-
" το παρεκάλει. ἐπεὶ δὲ πάντας εἶδεν ὑπὸ τῆς αὐ-
" τῆς γνώμης ὄντας, οὐ λόγων ἔφη δεῖν, οὐχ ὑποφορ-
" σεων, ἀλλ' ἔργων, εἴ τι τῶν δεόντων μέλλει γενήσεσθαι· ἀρξὰν

riis deum honorassent, multũ riserũt Brutum, q. baculum ligneũ Apollini obtulisset. at ille aureã *deo* virgam obtulerat, quã nemine conscio in perforatũ fistulæ more baculũ inseruerat. *priuatim* deinde rogauerũt deũ, quẽnam fata destinarent Romanis futurũ principẽ. responsum est, eũ qui primus matrẽ osculatus esset. adolescentes nõn percipientes sensum oraculi, pacti sunt inter se vt simul matrẽ oscularẽtur; cõmunib. auspiciis regnũ administraturi. at Brutus intelligens quid deus vellet significare, cum primũ Italiã contigit, prolapsus terrã osculatus est; q. hęc sit *communis* mater omniũ. Et ad id quidẽ temporis talis fuerat. Tunc vero vt ex Valerio cognouit casum & necẽ Lucretiæ, ptẽsis ad cælũ manibus: Iupiter, inquit, diiq; omnes quib. cordi sunt res mortalium; venitne nũc tẽpus illud quod ego in hoc simulato vitę statu tam diu exspectaui? estne in fatis vt Roma per me & propter me ab infanda tyrãnide liberetur? His dictis cũ Collatino & Valerio ad ædes properat. Quas vt intrauerunt, Collatinus conspicatus Lucretiam in medio iacentẽ, patrẽq; illi circumfusum, ingenti cũ gemitu defunctam complectens & osculans, nomine ciebat *mortuam*, nec aliter q̃ viuã alloquebatur, mente captus præ dolore nimio. Qui dũ ita cũ patre totaq; familia fletu ac lamẽtis occupatus est, Brutus, oculis in eos versis, Alias, inquit, Lucreti, tuq; Collatine, & vos ceteri mulieris necessarii, satis habebitis tẽporis quo illã defleatis: nunc de vindicanda eius iniuria meditemur. nã id præsens tẽpus postulat.

Visus est recte monere; ac mox soli cõsidentes, semota famulorũ & mercenariorũ turba, consultabãt quid agendũ esset. Ibi primus Brutus præfatus de seipso, stultitiã illã, qua plerisq; visus sit laborare, non verã in se, sed affectatã fuisse: expositis etiam caussis cur fatuitatem tãdiu simulasset, postq̃ ostẽdit se hominẽ esse longe prudentissimũ, prosequens orationẽ, hortatus est vt vnanimes consociata opera Tarquinium & filios vrbe pellerent; multa locutus in eam sententiam ad persuadendũ efficacia. animaduertẽs deinde neminẽ diuersum sentire, nõ verbis ait, nec pollicitis, sed factis opẽ esse, siq. d ex officio velint exsequi: seq;

dixit facturum initium. Hęc fatus, arrepto gladiolo quo illa se confoderat, accessit ad cadauer, quod etiãtum propalam iacebat, spectaculum miserabile; & imposito ei cultro, iurauit Martem deosq; ceteros, se, quidquid posset, ad subuertendũ Tarquinii dominatum moliturum esse: & nec se cũ tyrannis in gratiã rediturum, nec aliis recõciliandæ gratiæ copiã facturũ, diuersumq; sentiẽtes pro inimicis habiturũ, & cũ tyrannide tyrãnidisq; sociis perpetuas vsq; ad vitæ finem simultates exerciturũ. quodsi iusiurãdum violaret, talem sibi suisq; liberis exitũ vitæ imprecabatur, qualis *miseræ* illi cõtigisset. Hæc fatus ceteros omnes ad idẽ iusiurandũ vocauit. qui nihil amplius cunctantes surrexerũt, & accepto alii ab aliis cultro deierarunt. moxq; iurati iã quærebant quo modo negotium aggrederẽtur. Bruti hęc fuit sententia: Ante omnia custodias portis adhibeamus, nequid eorũ quæ in vrbe dicuntur agũturve cõtra tyrannidẽ, Tarquinius sentiat, priusq; res nostræ paratæ sint. deinde prolato inforũ corpore mulieris, vt est cruore fœdatũ, Lucretius atq; Collatinus progressi in medium, deplorẽt suum infortuniũ, & rem omnem exponant ordine. reliqui deinde, alius post aliũ accedẽs, accusent tyrannidẽ, ciuesq; ad libertatẽ vocent. erit hoc ciuib. exoptatissimũ, si a nobis patriciis libertatis initium fieri videant. multa. n. & grauia a Tarquinio passi sunt; & satis illis erit vel modica occasio. Vbi vero multitudinẽ aduersus tyrannos concitatam habuerimus, calculum eis de abrogando Tarquinio imperio permittamus, & plebiscitum super hoc quantocius transmittamus ad exercitũ. etenim si, qui in armis sunt, cognouerint totã vrbẽ a tyrãnis alienatã, studebunt libertati patriq, nec amplius se largitionib. retineri patiẽtur. Post hunc Valerius sumptis dicendi partib. Reliqua, inquit, recte monere videris, Iuni; ceterum de comitiis scire velim; Quis indicet ea legitime, & calculũ permittet curiis? magistratus n. est hoc officiũ; & nostrũ nemo vllũ magistratum gerit. Ad hęc ille, Ego, inquit, Valeri. Sũ enim tribunus celerũ: liceatq; mihi per leges quandocũq; in comitium vocare populum. hunc enim honorẽ, maximũ *alioqui*, Tar-

δὲ τούτων αὐτὸς ἔφη. ταῦτα εἰπὼν, καὶ λαβὼν τὸ ξιφί- 197
διον ᾧ διεχρήσατο ἑαυτὸν ἡ γυνὴ, καὶ τοῦ σώματος
παρελθὼν αὐτῆς, ἔθηκεν· ἔτι γὰρ ἔκειτο ἐν τοῖς φανε-
ροῖς, θέαμα οἰκτιστον· ὤμοσέ τε Ἄρεα καὶ τοὺς ἄλλους
θεοὺς, πρᾶγμα ὅσον δυνατὸν παρασκευάσειν ὅπῃ καταλύσει
τῆς Ταρκυνίου δυναστείας· καὶ οὔτε αὐτὸς ἀλλαγήσε-
σθαι πρὸς τοὺς τυράννους, οὔτε τοῖς ἀλλαττομένοις
ὁπῃοῦν, ἀλλ' ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι τε μὴ τοῦτο βου-
λόμενον, καὶ μέχρι θανάτου τῇ τυραννίδι καὶ τοῖς συ-
αγωνιζομένοις αὐτῇ διεφθαρμένῳ. εἰ δὲ παραβαίη τὸν
ὅρκον, τοιαύτην αὐτῷ τελευτὴν ἠράσατο τοῦ βίου γε-
νέσθαι καὶ τοῖς αὐτοῦ παισὶν, οἵας ἔτυχεν ἡ γυνή. Ταῦτ'
εἰπὼν ἐκαλεῖ καὶ τοὺς ἄλλους ἀποφαίνων ὅπῃ τὸν αὐτὸν
ὅρκον. οἱ δὲ, οὐδὲν ἔτι ἐνδιαστάντες, ὠύλαντο, καὶ δεξίφος
δεχόμενοι παρ' ἀλλήλων, ὤμνυον. ἡνωμένων δὲ τῶν
ὅρκων, μετὰ τοῦτ' ἐζήτουν τίς αὐτοῖς ὁ τῆς ὁπλιτάρχησεως
ἔσται τόπος. καὶ ὁ Βρουτος αὐτοῖς ἀποστίλεται τοιαῦτα·
Πρῶτον μὲν ἀφὶ φυλακῆς τὰς πύλας ἔχωμεν, ἵνα «
μηδὲν τῶν ἐν τῇ πόλει λεγομένων τε καὶ πραττομέ- «
νων κατὰ τῆς τυραννίδος ἀθῆται Ταρκύνιος, πρὶν ἢ τὰ «
παρ' ἡμῶν βούλεσθαι γνῶναι. ἔπειτα κομίσαντες «
τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς, ὡς ἔστιν αἵματι πεφυρμένον, «
εἰς τὴν ἀγορὰν, προελθὼν Λουκρήτιός τε καὶ Κολ- «
λατῖνος, ἀποδυρόμενοι τὰς ἑαυτῶν τύχας, ἀπερ- «
τὰ γὰρ μόνα φερόμενοι. ἔπειτα τῶν ἄλλων ἕκαστος «
παιὼν κατηγορείτω τῆς τυραννίδος, καὶ τοὺς πολίτας «
ὅτι τὴν ἐλευθερίαν προδεκαλείτο. ἔστι δὲ πᾶσι «
Ῥωμαίοις κατ' ὀλίγον, ἐὰν ἴδωσιν ἡμᾶς τοῖς πατρι- «
κίοις ἐχθροὺς τῆς ἐλευθερίας· πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ πε- «
πόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου, καὶ μικρᾶς ἀφορμῆς «
δέονται. ὅταν δὲ λάβωμεν τὸ πλῆθος ὡρμημένον κα- «
τὰ βασιλέως τὴν μοναρχίαν, ψῆφόν τε αὐτοῖς ἀναδῶμεν «
ὑπὲρ τοῦ μηκέτι Ῥωμαίων Ταρκύνιον ἄρξαι, καὶ ὃ «
περὶ τούτου δόγμα πρὸς τὸν ὁπὶ γραμματέα ἀπο- «
πεμψώμεθα ἐν τάχει. καὶ γὰρ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, εἰ «
μάθοιεν ὅτι τὰ ἐν τῇ πόλει πράττα τοῖς τυραννοῦσιν ὀξύ- «
λοτα, προθυμοῖεν πρὸς τὴν τοιαύτης ἐλευθερί- «
αν ἡμῖν, ὅτε δωρεᾶς ἔτι κατεχόμενοι. Ταῦτα «
λέξαντος αὐτοῦ, παραλαβὼν τὸν λόγον Δεύκιος, Τάλ-
λαμεν, ἔφη, ὀρθῶς ὁπιλογίζεσθαί μοι δοκεῖς, Ἰούνιε· «
περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ βούλομαι μαθεῖν, τίς ὁ καλέ- «
σων ἔσται αὐτὴν κατὰ νόμους, καὶ τὸν ψῆφον ἀναδώσων ταῖς «
φυλαῖς. ἔχοντι γὰρ ἀποδέδοται τοῦτο πρᾶγμα· «
ἡμῶν δὲ οὐδεὶς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔχει. ὁ δὴ ὑπολα- «
βὼν ἔφη, Ἐγὼ, φησὶν, Δεύκιε. τὸν δὲ κελεύειν ἄρχον «
εἰμὶ· καὶ ἀποδέδοτέ μοι κατὰ νόμους ἐκκλησίαν, ὅτε βου- «
λοίμην, συγκαλεῖν. ἔδωκέ μοι τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Ταρ- «
κύνιος

» κύνιος μεγίστην ὅσαν, ὡς ἠλίθιον, καὶ οὔτ' ἀληθεύοντα δ
» δυνάμενος αὐτὸ, ὅτ' εἰ γνοίη, χρήσοιτο αὐτῷ. καὶ τὴν κατ' τῆς
» τυραννίδος λόγον πρῶτος ἐγὼ ἐξενεγκάμην. ὡς δ' ὅτ'
» ἤκουσαν, ἀπῴλλες ἐπηνεσάν τε καὶ ὡς ἀπὸ καλῆς ὑποθέσεως
» ἀρξάμενον καὶ νομίμως, καὶ τἄλλα λέγειν αὐτὸν ἠξί-
» ου. κἀκεῖνος εἶπεν, Ἐπειδὴ τοῦτο πρᾶγμα ἡμῖν
» ἐδόκει, σκοπώμεθα πάλιν τίς τὴν πόλιν ὁπῃοῦν ἐν
» ἀρχῇ γενήσεται μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλέως, καὶ ὑπὸ
» τίνος ἀποδειχθεῖσα δύδρος, καὶ ἔτι πρότερον ὅστις ἔσται
» πολιτείας λόγος, ὃν ἀπαλλαττόμενοι τυραννικὰ κατα- 10
» σκόπτεσθα. βεβουλεύσαι γὰρ ἀπόντα βέλτιον πρὶν ὁπῃοῦν
» ῥῆν ἔργῳ τηλικῷδε, καὶ μηδὲν ἀνεξέταστον ἀφεῖναι μηδὲ
» ἀπροβούλευτον. ἀποφαινέσθω δὲ τοῦτων ἕκαστος ὑ-
» μῶν ἀφεῖς. μετὰ δὲ ἐλέχθη πολλοὶ καὶ πολ-
» λῶν λόγοι. ἐδόκει δὲ τοῖς πᾶσι, βασιλικὸν αὐτὸν κατα-
» στήσαι πολιτείαν, ἀξιοθαυμάστοις ὅσα εἰς τὴν πόλιν
» ἐποίησε ἀγαθὰ πάντες οἱ πρότερον βασιλῆς· τοῖς δ',
198 μηκέτι ποιῶν ἐφ' ἑνὶ δυνάστῃ τὰ κοινὰ, τὰς τυραννικὰς
διεξιοῦσι παρανομίας, αἷς ἀνδρὸς τε πολλοὶ καὶ τῶν ἰδίων
πολιτῶν ἐζημίωσαντο, καὶ Ταρκύνιος τελευτῶν· ἀλλὰ δὸ συν- 20
έδριον τῆς βουλῆς ἀπάντων ἀποδείξαι κύριον, ὡς ἐν
πολλαῖς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. οἱ δ', τούτων μὲν ἀδετέ-
ραν πρόνοιαν τῶν πολιτειῶν, δημοκρατίαν δ' συνεβού-
λευον, ὡς παρ' Ἀθηναίοις, καὶ ἀρεσκόντων, τὰς ὕβρεις καὶ τὰς
πλεονεξίας τῶν ὀλίγων προφερόμενοι, καὶ τὰς πάσας τὰς
γενομένας τοῖς πολλοῖς κρίσεις τοῦ τὰς ὑπερέχοντας· ἐλευ-
θέραν τε πολιτείαν τὴν ἰσονομίαν ἀποφαίνοντες, ἀσφα-
λεστάτην οὖσαν καὶ πρεπωδεστάτην τῶν πολιτειῶν. χα-
λεπῆς δὲ καὶ δυσκρίτου τῆς αἱρέσεως ἅπασι φαινομένης
διὰ τὰς παραλογιζομένας ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν κα- 30
κίας, τελευταῖος παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Βρουτος εἶ-
» πεν· Ἐγὼ δ', ὦ Λουκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ πάντες οἱ
» παρόντες ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ δεῖ ἀγαθοὶ, κἀγὼ μὲν
» οὐδεμίαν ἡμᾶς οἰόμεθα δεῖν καθίστασθαι πολιτείαν τοῦ
» παρόν. ὅ τε γὰρ κρεὸς εἰς ὃν σπεύγομεθα ὑπὸ τῶν
» πρεσβυτῶν, βραχὺς, ἐν ᾧ μεθαρμόσασθαι πόλεως κό-
» σμον οὐ ῥᾴδιον ἡ τε πρᾶξις τῶν μεταβολῆς, καὶ τὰ κρά-
» τιστα τύχωμεν πρὸς αὐτῆς βουλευσάμενοι, σφαλερὰ
» καὶ οὐκ ἀκίνδυνος. ἀξέστω δὲ ἡμῖν ὕστερον ὅταν ἀπαλ-
» λαγῶμεν τῆς τυραννίδος, μετὰ πλείονος ἐξουσίας καὶ 40
» μετὰ βολῆς βουλευσαμένοις τὴν κρείττονα πολιτείαν αὐτὶ
» τῆς χείρονος ἑλέσθαι· εἰ δή τις ἄρα ὀξὺ κρείττων τῆς Ῥω-
» μύλος τε καὶ Πομπίλιος, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνους βα-
» σιλῆς καταστησάμενοι παρέδοσαν ἡμῖν, ἐξ ἧς μεγάλη
» καὶ εὐδαίμων καὶ πολλῶν ἄρχουσα ἀνθρώπων ἡ πόλις

quinius mihi dedit ceu fatuo, vt qui nec potestatẽ eius sim animaduersurus; nec, si vel maxime intelligã, ea vsurus. quin & contra tyrannũ primus perorare paratus sum. Hoc eius cõsilium placuit vniuersis: cũq; ab honesto & legitimo principio rẽ auspicatus videretur, iussus cetera dicẽdo persequi; Quãdo, inquit, hęc ita videtur, dispiciamus itẽ quis magistratus rẽp. post expulsos reges curaturus sit, & a quo creatus: imo prius etiã qualis sit futura reip. forma quã in tyrãnidis locũ inducere paramus. Præstat. n. omnia consulta habere priusq; aggrediamur tantũ facinus; & præconsideratis omnib. nihil inexcussum relinquere. quibus de reb. vnusquisq; vestrũ suam dicat sententiã. Post hæc diuersæ a diuersis dictæ sunt sentẽtiæ. quibusdã placebat regiũ imperiũ instaurare, enumerantib. quot & quãta in rẽp. beneficia superiores reges cõtulissent. alii negabãt vnius potestati amplius concredendã rẽ Romanam; permoti tyrãnorũ iniuriis, quib. cum alii multi ciues suos affecerint, tũ postremo Tarquinius: malebãtq; penes senatũ summã potestatẽ esse, sicut in plerisq; Græcis ciuitatibus. A liis neutra reip. forma probabatur: sed popularẽ administrationẽ, vt Athenis, præferebant; cõmemorãtes quã petulanter & auare pleraq; in paucorũ dominatu administrẽtur, & quã graues inde tenuiorũ aduersus potẽtes oriãtur seditiones: p̃dicantesq; libertatẽ reip. consistere in æquato iure ciuiũ, eã administrationis formã dicebãt & tutissimã esse, & decentissimã. cũq; difficilis electio videretur omnib. q. null' ex his status careret suis vitiis, ad extremũ Brutus sumptis dicẽdi partib. sic locutus est: At ego Lucreti, tuque Collatine, & ceteri quotquot adestis boni viri bonisq; pgnati, nullã nobis in p̃sens nouã reip. formam instituẽdã censeo. nã & tẽpus hoc angustũ est p̃ negotiis, nec ad mutãdũ rerũ ordinẽ sufficiens: & vt optimã excogitemus mutationis rationẽ, conatus non carebit periculo. post, vbi a tyrannide liberati fuerimus, maiori libertate maioriq; otio consultare & optimam reip. formam deligere poterimus: si modo melior status est eo, quem Romulus, Pompilius, aliique póst reges a se institutum nobis tradiderunt; in quo vrbs nostra, diis perpetuo fauentibus, amplitudine, opibus & multorum populorum imperio au-

Consiliũ de instituenda rep.

cta est. Incõmoda vero propter quæ regnum facile in sæuitiã tyrannicam degenerat, & quę regiam potestatem inuisam omnibus faciunt, ea & nunc corrigenda, & in posterũ cauẽda moneo. ecquænam illa? primum quoniã multi spectant rerũ nomina, & ex his *æstimatione facta*, sępe vel noxiũ quidpiã admittunt, vel vtile aliquid refugiũt; in quo genere & regnũ est; ideo nomen ei in rep. mutãdum arbitror: vt quorum curæ posthac cõmittetur ciuitatis incolumitas, non reges amplius neq; monarchæ vocentur, sed alio quopiã modestiore & humaniore vocabulo. deinde nõ vnius arbitrio cõmittenda rerum summa; sed duobus viris permittendum regium imperium, sicut Lacedæmonios audio facere iam multis ętatibus, & propter hanc formã reip. inter omnes Grękos maxime florere legibus & opib. minus enim iniuriosi erũt & molesti diuisa potestate bifariam, ambobus eãdem vim obtinentibus: & alter alterũ reuerebitur, ac vicissim reuocabit a licentia: æmulatio quoq; ad virtutis opinionẽ ex æquata potestate maxime nasci videtur. Prętereа e tã multis regiis insigniis siqua sunt inuidiosa & molesta populo, partim minuenda, partim plane tollenda iudico; sceptra ista dico, & coronas aureas, & purpureas auro intertextas trabeas; nisi statis festis & in pompis triumphalibus, assumantur honoris deorum gratia. rarus enim horũ vsus, inuidiosus non erit. ceterum sella eburnea in qua sedẽtes ius reddant populo, relinquenda est vnã cum prætexta candida & lictoribus duodecim secures per vias præferentibus. Superest vnum quod omnium quæ dixi vtilissimũ fore arbitror, & ad magistratus a delictis abstrahendos efficacissimũ, ne imperium iisdem per totum vitæ spatium progetur; prægrauis enim est omnibus magistratus qui *certo temporis* spatio limitatus non est, nec vllas administrationis rationes reddere cogitur; vnde tyrannis nascitur. contrahenda igitur potestas exẽplo Athenienſium intra tempus annuum. imperandi. n. parẽdiq; vicissitudo; & potestatis, antequã corrumpat animũ, depositio, cohibet ingenia cõtumacia, nec sinit mores inebriari nimia licentia. In hunc modũ constitutis rebus poteritis non modo regiæ gubernationis cõmoda percipere, sed etiã comitantia illã mala declinare. Sed vt nomen quoque

βασιλι-

ἡμῖν διετέλεσεν. ἃ ὃ τῷ δικαίῳ τοῦθ' εἵωθε τὴ μοναρχί-
ας δίψα, ἐξ ὧν εἰς τυραννικὴν ὠμότητα τρέπεται, καὶ
δι' ἃ δι' ἐχθρᾶς νοεῖται ἀπόλεις τοῖς αὐτοῖς, ταῦθ' ὑμῖν
ἐπανορθώσασθαί τε καὶ νεῦν, καὶ ἵνα μηδ' ἐξ ὑστέρας λύπαι
πόλει, φυλάξασθαι παραινῶ. ἵνα δέ ὅστι ταῦτα, πρῶτον
μὲν ὅπῃ τὰ ὀνόματα τὴ τοιαῦτα οἱ πολλοὶ σκοπῶ-
σι, καὶ ἀπὸ τούτων ἢ προσίενται ἵνα τὴ βλαβερὰν, ἢ φύ-
σει τί τὴ ὠφελίμων, ἐν οἷς καὶ τὴ μοναρχίαν εἶ) συμ-
βέβηκε, μεταθεῖναι τοῦνομα τὴ πολιτείας ὑμῖν παραι-
νῶ, καὶ τοὺς μέλλοντας ἕξειν τὴ ἀπόντων σωτηρίαν, μήτε
βασιλῆς ἐπὶ μήτε μοναρχοὺς καλῶν, ἀλλὰ μεῖζιν τέραν
τινὰ καὶ φιλανθρωπότεραν αὐτοῖς θεοὺς προσηγορίαν.
ἔπειτα μὴ ποιῶν νόμιμον ἑνὸς ἀπόντων κυρίαν, ἀλ-
λὰ δυοῖν ὅπῃ τρέπῃν αὐθράσι τὴ βασιλικὴν ἀρχήν,
ὡς Λακεδαιμονίοις πιθανόν μοι ποιῶν ὅπῃ πολλοὺς ἢ-
δη ἤδεας, καὶ ἐξ ἃ ἔτο ὃ σχῆμα τοῦ πολιτεύματος ἀπόν-
των μάλιστα τῶν Ἑλλήνων αὐνομάσθαί τε καὶ αὐδαιμονῶν.
ἦπον γὰρ οὐδεὶς ἀν καὶ βαρῆς ἔσοιν), διαιρεθείσης τὴ ἐξου-
σίας διχῇ, καὶ τὴ αὐτὴν ἰσχὺν ἐχόντων ἑκατέρων· αἰδώς
τε ἀλλήλων καὶ κώλυσις ἀπ' ἀλλήλων ἔχει, φιλοτιμία
τὲ πρὸς ἀρετὴν δόκησιν, ἐν ταύτῃ γίνοιτ' ἀν τὴ ἰσοτή-
μου δυναστείας μάλιστα. τῶν τε πρὸς ἡμῶν ἃ τοῖς βα-
σιλεῦσι πρὸς δέδοται, πολλὰ ὄντων, εἴ τινα λυπηρὰ
ὄψῃς καὶ ἐπιφθόνοις τοῖς πολλοῖς παρέχει), τὰ μὲν μή-
σασθαι, τὰ ὃ ἀφελεῖν οἴομαι δεῖν· τὰ σκῆπτρα τοῦτ' λέ-
γω, καὶ τοὺς χρυσοῦς στεφάνους, καὶ τὰς ἀλουργεῖς καὶ χρυσο-
σήμους ἀμπεχόνας, πλὴν εἰ μὴ κατ' καιροὺς τινας ἑορ-
τάσοις, καὶ ἐν πομπαῖς θειάμβων, ὅτε αὐτὰ τιμῆς θεῶν
ἕνεκα λήψοῦ). λυπήσει γὰρ οὐδὲν, ἐὰν ἠλιῶν) ἀσπάνια·
θρόνον δ' τοῖς ἀνδράσιν ἐλεφάντινον, ἐν ᾧ καθεζόμενοι
δικάζοιτο, καὶ λευκὴν ἐσθῆτα περιπόρφυρον, καὶ τοὺς
προηγουμένους ἐν τὴ ἐξόδοις δώδεκα πελέκεις κατα-
λιπῶν. ἔτι πρὸς τούτοις ὁ πάντων οἴομαι τὴ εἰρημένων
χρησιμώτατον ἔσεται, καὶ τοῦ μὴ πολλὰ ἐξαμαρτάνειν
τοὺς τῶν ἡγεμονεύοντας τὴ ἀρχὴν ἀπιώτατον, ὃ μὴ ἀφ'
βίου τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ ἀρχὴν· χαλεπὴ γὰρ ἅπασιν ἀέριος
ἀρχὴ, καὶ μηδεμίαν ἐξέτασιν διδοῦσα τὴ πεπραγμέ-
νων, ἐξ ἧς φύε) τυραννὶς· ἀλλ' εἰς ἐνιαύσιον χρόνον, ὡς
παρ' Ἀθηναίοις γίγνεται, ὃ κρατὸς τὴ ἀρχῆς σωάγειν. ὃ
γὰρ ἐν μέρει τὴ αὐτὸν ἀρχὴν τε καὶ ἀρχεσθαι, καὶ παρὸ τὴ ἀφε-
φθαρτῶσι τὴ ἀφάνειαν, ἀφίσασθαι τὴ ἐξουσίας, συγκλή
σας αὐθάδης φύσης, καὶ ἐκ ἐᾶ μεθυσκεσθαι τὴ ἐξουσίας
τὰ ἡδη. ταῦθ' ἡμῖν καλασησαμένοις ὑπάρξει τὰ μὲν ἀ-
γαθὰ καρπῶσθαι τὴ βασιλικῆς πολιτείας, τὴ ὃ τῶν δικαιο-
λαθόντων αὐτῇ κακῶν ἀπηλλάχθαι. ἵνα δὲ καὶ τὸνομα τὴ

βασιλικῆς ἐξουσίας πάτριον ἐπαίρον ἡμῖν, καὶ σὺν
οἰωνοῖς αἰσίοις θεῶν ὀπτικῶν σαίτων παρεληλυθὸς εἰς
τὴ πόλιν, αὐτῆς ἕνεκα τὴ ὁσίας φυλάττηται ἱερὸν, ἀπο-
δεικνύσθω τὶς ἀεὶ βασιλεὺς, ὁ τὴ ἡμῖν ταύτῃ ἔχων
ἀρχὴ βίου, πάσης ἀπολυόμενος πολεμικῆς ἀγορίας,
τοῦτο μόνον ἔχων ἔργον, ὥσπερ ὁ βασιλεὺς, τῶν θυσιῶν
λιῶν, ἀνὸ ὃ ἔστιν. ὃν ἐξεῖν ἔστι τοῦθ' ἕκαστον, ἀκύ-
ματά μου σωαίζω μὲν ἐγὼ τὴν ἐκκλησίαν, ὥσπερ ἐ-
φίω, ὅπῃ συγχωρῆται μοι κατὰ νόμον, καὶ γνώμην
εἰσηγήσομαι φέρειν Ταρκύνιον ἅμα τοῖς παισὶ καὶ τῇ
γυναικὶ, πόλεώς τε καὶ χώρας τῶν Ῥωμαίων εἰργομέ-
νοις τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ γένος ὃ ἐξ αὐτὰ· ὅταν δὲ ὅπτι-
φανίσωσι τὴν γνώμην οἱ πολῖται, δηλώσας αὐτοῖς
τὴν ἀμφισβήτησιν πολιτείαν καταστήσασθαι, μεσοβα-
σιλέα ἑλέσθαι τὴ ἀποδείξοντα τοῖς τῶν ἀλληλουϊάδων
τὰ κοινὰ, καὶ αὐτὸς ἀποθήσομαι τὴν τῶν κελεείων
ἀρχήν. ὁ δὲ καταστεθεὶς ἐπ' ἐμοῦ μεσοβασιλεὺς
ἀγαγὼν τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ὀνομάσάτω τὲ τοῖς
μέλλοντας ἕξειν τὴν μέλλουσαν βασιλείαν, καὶ ψηφον
ἐπὶ αὐτῶν τοῖς πολίταις δότω· ἐὰν ἢ τοῖς πλείοσι δό-
ξῃ λόχοις κυρία εἶ) τὴ τὴ αὐθρῶν αἵρεσιν, καὶ τὰ μαν-
τεύματα γένηται θεῖ αὐτῶν καλὰ, τοὺς πελέκας οὗ-
τοι θαλαβόντες καὶ τὰ λοιπὰ τὴ βασιλικῆς ἐξουσίας
σύμβολα, πρεσβεύσωσαν ὅπως ἐλευθέραν οἰκήσω-
μεν τὴ πατρίδα, καὶ μηκέτι κάθοδον ἔξωσιν εἰς αὐτὴν
Ταρκύνιοι. πειρασόνται γὰρ, οἶδ' ἴσε, καὶ πρῶτοι καὶ βίᾳ καὶ
δόλῳ, καὶ πρωτὶ ἄλλῳ ὅπῳ παρελθεῖν πάλιν ὅτι τὴν
δυναστείαν, ἐὰν μὴ φυλαττώμεθα αὐτοί. ταῦτ' μὲν
οὖν ὅτι τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὧν ὑμῖν ἐν τῷ πα-
ρόντι λέγειν ἔχω καὶ παραινῶ· τὰ δὲ κατ' μέρος, πολλὰ
ὄντα καὶ οὐ ῥάδιά γε νῦν δι' ἀκριβείας ἐξεπαθῶαι· ζη-
τήσομεθα γὰρ εἰς ὀξὺ καιρόν· ἐπ' αὐτοῖς οἴομαι δεῖν
ποιῆσαι τοῖς τῶν ἀλληλουϊάδων τὴν ἀρχήν. σκοπῶν
μὲν τοι φημὶ χρῆναι τοῖς ἀνδρὰς ἅπαντα μετ' τὴ
συνεδρίου τὴ βουλῆς, ὥσπερ οἱ βασιλῆς ἐποίουν, καὶ μη-
δὲν πρᾶττειν δίχα ἡμῶν, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ φέ-
ρειν εἰς τὸ δῆμον, ὡς τοῖς πρόσθεν ἡμῶν ἔθος ἦν, μη-
δενὸς ἀφαιρούμενοι αὐτὸν ὧν ἐν τοῖς πρότερον χρη-
ρῆς κύριος ἦν. οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἀσφαλέστατα καὶ κάλ-
λιστα ἕξει τὰ τὴ ἀρχῆς. ταύτῃ ἀποδεξάμενοι τὴν
γνώμην Ἰουνίου Βρούτου, πάντες ἐπήνεσαν, καὶ αὐτί-
κα θεὶ τὴ τῶν ἀλληλουϊάδων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν βου-
λευόμενοι, μεσοβασιλέα μὲν ἔκριναν ἀποδειχθῆναι
Σπόριον Λουκρήτιον, τὴ πατέρα τὴ ἀγχεστοπαμένης ἑ-
αυτῶν· ὑπ' ἐκείνου τὸν τοὺς ἕξοντας τὴ τῆς βασιλέων ἡγεμο-
νίαν ἐξεπαθῶαι, Λούκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Λούκιον
Ταρκύνιον Κολλατῖνον. τοὺς ὃ ἄρχοντας τούτοις ἔταξαν

regiæ potestatis, quod patrium nobis est, diisq; per faustas aues approbantibus in vrbem receptum, religionis caussa seruetur sacrosanctum, creetur semper rex cui honor hic sit perpetuus, & immunitas a militia; vnumque illi, vt regi *hactenus*, incumbat negotium, sacrorum cura: *præter hoc* nullo alio *regiæ administrationis* munere fungatur. Nũc audite quomodo singula confecturi simus. Ego indicam comitia; quãdo, vt ostendi, hoc mihi legibus est cõcessum: rogaboq; populum iubeantne exsulare Tarquinium cum vxore ac liberis; arceriq; vrbe ac dicione Romana in perpetuũ, cum omni posterorũ progenie. Quæ rogatio vbi approbata fuerit ciuiũ suffragiis, indicata prius forma reip. quam cogitamus instituere, interregẽ creabo a quo designentur qui res capessant; & ipse deponam præfecturã celerũ. tum creatus a me interrex cẽturiatis comitiis nominet *magistratus* q. futurum regnum administrent; & ciuiũ de his colligat suffragia. ac si pluribus centuriis placuerit ratam esse electionem, & fausta super his fuerint auspicia, tunc assumptis fascibus cum reliquis regiæ potestatis insigniis, dẽt operam vt liberã habeamus patriam, & ne vnquã reditus in eam Tarquiniis pateat. tentabunt enim, sat scio, vel persuaso populo, vel vi, vel dolo, vel quauis arte alia, dominationẽ recipere, nisi ab eis nobis cauerimus. Hæc sunt præcipua quæ in rẽ præsentẽ admonẽdos vos duxi. Cetera quæ ad *diuersas administrationis* partes attinent, cũ multa sint, & ob tẽporis angustias accurate a nobis in præsentia examinari nequeant, existimo committenda esse futuris magistratibus. Sed hos oportet omnia ex senatus cõsulto decernere, vt reges factitarunt; nec quidq̃ sine nobis agere; & senatus placita referre ad populũ, sicut maiores nostri solebãt; nec vllũ populo ius quod superioribus tẽporib. obtinuerit, adimere. Sic. n. pulcherrime ac tutissime procedent res imperii. Hãc Iunii Bruti sententiã laudarũt omnes: moxq; de futuris magistratibus inito cõsilio decreuerũt interregem dicere Sp. Lucretiũ, patrẽ eius q̃ se interfecerat; & ab eo decerni magistratus cum potestate regia L. Iuniũ Brutũ, L. Tarquiniũ Collatinum. eos magistratus

placuit ipsorũ lingua nominari CONSVLES: quod vocabulum si Græce interpretari velimus, significat συμβούλους siue προβούλους. nam consilia Romani vocant, quas nostrates συμβουλαί. ὕπατοι tamen procedente tẽpore a Græcis dicti sunt, a potestatis præcellẽtia, quoniam omnibus præsunt, & summum locum obtinẽt. nã quod præcellens & summũ est, prisci *Græci* vocabãt ὕπατον. His ita statutis, diisq; in vota vocatis vt iusta piaq; cœpta secũdarent, in forũ prodeũt sequẽtib. famulis in atrata lectica ferẽtibus Lucretiæ cadauer inexcultũ & sanguine fœdatũ. qua ante curiã in loco sublimi & conspicuo posita, cõuocabatur populus. cũq; turba confluxisset non modo q̃ in foro tunc aderat, sed etiãq; p̃ pręcones vicatim dimissos tota vrbe fuerat excita, Brutus conscenso loco vnde cõcionari mos erat, assistere iussis patriciis, in hũc modũ locutus est: De necessariis & præclaris rebus verba facturus apud vos Quirites, de meipso primũ paucis præfabor. Fortassis enim quibusdam vestrũ, immo (sat scio) multis insanire videbor, q̃ vir mentis non integræ, de maximis rebus dicere aggrediar, cui, vt male sano, curatore sit opus. Volo igitur vos scire, falsam fuisse opinionem de me publicam; cuius tamẽ auctor nemo fuit prẽter me. Vt aũt neq; pro ingenio meo neq; pro decoro viuerem, sed prout Tarquinio libuit, & mihi visum est vtile, in caussa fuit metus & vitę periculũ. Regem. n. qui principatus initio patrem meum occiderat, vt opes eius luculẽtas inuaderet; & maiorẽ fratrem, vltorem paternæ necis futurũ, si licuisset, cæde clãcularia de medio sustulerat: satis apparebat non parciturũ nec mihi, destituto carissimis necessitudinib. nisi egissem morionem fictitiũ. hoc me figmẽtũ, creditũ a tyrãno, & e familiari clade eripuit, & huic incolumẽ seruauit tẽpori: quod postq̃ exoptatum mihi aduenit, nunc demũ personã a me vigintiquinq; annos caute gestatã libet deponere. Et hæc quidem de me dixisse sufficiat. Quæ vero ad rẽp. attinent, & quorũ gratia huc a me cõuocati estis, hęc sunt: Tarquinium, qui neque iuxta ritus & leges patrias principatum obtinuit; neque, posteaquam eum quibuscumque artibus adeptus est,

καλεῖ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκκλησίας δημηγορεῖν ἐν-
θεῖ τοῖς συνάγουσι τὰς ἐκκλησίας δημηγορῶν ἐν-
δος ἐῶν, καὶ τοὺς πατρικίους προσαγορεύων ἐλέξε τοι-
άδε· Ὑπὲρ ἀναγκαίων καὶ καλῶν πρόσειμι τοὺς λόγους
μέλλων πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι, ἄνδρες πολῖται, πεῖ ἐ-
μαυτὸν προεῖπον ὀλίγα βούλομαι προειπεῖν. ἴσως γὰρ λο-
γίσεται ὑμῶν, μανῆναι με ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πολλοῖς λεπτεά-
ζειν δόξω τὴν διάνοιαν, ἀνὴρ οὐ φρενήρης, πεῖ τῶν μεγί-
στων ὀπτιχειρεῖν λέγειν, ὧν κηδεμόνων, οὐχ ὑγιαίνοντι, δεῖ.
ἵνα δὴ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, ἀπὸ πεῖ ἐμοῦ πρώτου εἴχετε
ὡς ἠλίθιον, ψευδῆ λογισθῶ, καὶ οὐχ ὑπ' ἀνάγκης τινὸς κα-
τασκευασθείς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ. ὁ δ' ἀναγκάσας με μηθ'
ὡς φύσις ἠξίου, μηθ' ὡς ἥρμοττέ μοι ζῆν, ἀλλ' ὡς Ταρ-
κυνίῳ τε ἐῶν βουλομένῳ, καὶ μοι συνοίσειν ἔδοξεν, ὁ πεῖ
τὴν ψυχῆς φόβος ἐπὶ πατέρα γὰρ μοι Ταρκύνιος ἀπο-
κτείνας, ἅμα τῷ πρεσβυτέρῳ τὴν ἀρχὴν, ἵνα τὴν οὐσίαν
αὐτῶν κατάσχῃ πολλὴν σφόδρα οὖσαν· καὶ ἀδελφὸν πρε-
σβύτερον, ὃς ἐμέλλε τιμωρήσειν ὡς θανάτῳ τῷ παθόντι, εἰ
μὴ ἠθύετο ἐκ ποδῶν, ἀφανεῖ θανάτῳ διαχρησάμενος,
οὐδὲ ἐμοὶ δῆλος ἐῶν φεύγοντος ἐρήμου τὴν ἀναγκαιοτάτων
γενομένου, εἰ μὴ τὴν ὀπίθεν ἐσκηψάμην μωρίαν. τοῦ-
τό με δὴ πλάσμα πιστεῦσαι τοῦ τυράννου, μὴ τῶν-
τὰ παθὼν ἐκείνοις ἐρρύσατο, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διαι-
σέσωκε χρόνου· νῦν δ' αὖθις πρόσωπον ἧκε χρόνος οὗ ἀν
ἀνχόμην τε καὶ προσεδεχόμην· πέμπτον ἤδη καὶ τοῦτο καὶ
εἰκοστὸν ἔτος φυλάξας, ἀπολίδεμαι. καὶ γὰρ μὴ πρεῖ ἐμὲ
τοσαῦτα. τὰ δ' κοινὰ ἐπὶ ὧν ὑμᾶς εἰς ἐκκλησίαν
συνεκάλεσα, ταῦτ' ἐστὶν. Ταρκύνιον οὔτε κατὰ τοὺς πα-
τρίους καὶ ἐθισμοὺς καὶ νόμους τὴν δυναστείαν κατα-
λύοντα, οὔτ' ὀπῇ κατέχει ὅπως δὴ ποτε λαβών,

καλῶς

καλῶς αὐτῇ καὶ βασιλικῶς χρώμενον, ἀλλ' ἐπῃρε-
θεὶς πολλάκις τὰς ὕβρεις τε καὶ παρανομίας τοὺς ὅπου δὴ
ποτε γνωρίμους τυράννους, ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσί-
αν βεβουλεύμεθα νῦν συνελθόντες οἱ πατρίκιοι·
πάλαι μὲν δέον, νῦν δὴ ἐν καιρῷ τοῦτο ποιοῦντες ὀπτι-
τυδείᾳ, ὑμᾶς τε, ὦ δημόται, συνεκαλέσαμεν, ἵνα
τὴν προαίρεσιν ἀποδεξάμενοι τὴν ἑαυτῶν, συνα-
γωνιστὰς ἀξιώσωμεν ἡμῖν γενέσθαι, προσήκοντας ἐ-
λευθερίαν τῇ πατρίδι, ἧς οὔτε πρότερον ἡμῖν ἐξε-
γένετο μεταλαβεῖν, ἐξ οὗ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν
κατέλαβεν, οὔθ' ὕστερον, ἐὰν νῦν μαλακιωθῶμεν, ἐξέ-
σται. εἰ μὲν οὖν χρόνον ὅσον ἐβουλόμην, εἶχον, ἢ πρὸς
ἀγνοοῦντας ἔμελλον λέγειν, ἁπάσας διεξῆλθον ἂν τὰς
τοῦ τυράννου παρανομίας, ἐφ' αἷς οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ
πολλάκις εἴη ἅπασι δίκαιος ἀπολωλέναι. ὅπῃ δὲ ὁ
καιρὸς ὀλίγα τὰ πράγματα δίδωσί μοι, βραχυς, ἐν ᾧ
λέγειν μὲν ὀλίγα δεῖ, πράττειν δὲ πολλὰ, καὶ πρὸς
εἰδότας τὸν λόγον ποιούμεθα, ὀλίγα τὰ μέγιστα καὶ φα-
νερώτατα τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἀπολογίας μηδεμιᾶς
δεόμενα τυχεῖν, τοῦτ' ὑμᾶς ὑπομνήσω. οὗτός ἐστιν,
ἄνδρες πολῖται, Ταρκύνιος ὁ πρὸς τοῦ λαβεῖν τὴν
ἀρχὴν, Ἀρρώτου τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, ὅτι πονηρὸς
οὐκ ἐβούλετο γενέσθαι, φαρμάκοις παρασκευά-
μενος, συνεργὸν εἰς τοῦτο ὁ μῦσος λαβὼν τὴν ἐκείνου
γυναῖκα, τῆς ἰδίας συνοικούσης ἀδελφὴν, τῷ ἐμοί-
γε ὁ θεοῖς ἐχθρὸς ἐπὶ καὶ πάλαι. οὗτος ὁ τὴν γαμε-
τὴν, γυναῖκα σώφρονα καὶ τέκνων κοινωνὸν γενομένην,
ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις καὶ παρὰ τῶν αὐτῶν φαρμά-
κων ἀποκτείνας· ὃς οὐδὲ ἀφοσιώσασθαι τῶν φαρμα-
κειῶν ἀμφοτέρων τὰς παραβολὰς, ὡς ὑφ' ἑαυτοῦ γενο-
μένων, ἠξίωσεν, ἐλεεινῶν χρησάμενος σχήματι, καὶ μι-
κρὰ πρὸς ποιησὶ πένθους· ἀλλ' αὐθὶς ἅμα τοῦ αὐτὰ
παραπαίξασθαι τὰ θαυμαστὰ ἔργα, πρὶν ἢ μόραν-
θῶσι τὰς ὑποδεξαμένας τὰ δύστηνα σώματα
πυρὰς, φίλοις εἰσία, καὶ γάμοις ἐπετέλει, καὶ τὴν αὐ-
δροφόνον νύμφιον ὅπῃ τὸν τῆς ἀδελφῆς θάλαμον ἤ-
γετο, τὰς ἀπορρήτοις πρὸς αὐτὴν ἐμπεδῶν ὁμολογί-
ας· αὐσία καὶ ἐξάγιστα, καὶ οὔτε Ἑλλάδος οὔτε βαρ-
βάρων γῆς οὐδαμόθι γινόμενα, πρῶτος εἰς τὴν Ῥω-
μαίων πόλιν εἰσαγαγὼν, καὶ μόνος. οἷα ἐξεργάσαιο,
ὦ δημόται, τὰ πεῖ εἰδότα καὶ δεινὰ πεῖ τοῖς κηδεστάς;
Σερουίον μὲν Τύλλιον τὸν ὀπτιμάτεστον τῶν βασιλέ-
ων, καὶ πλείστα ὑμᾶς εὖ ποιήσαντα, φανερὰς ἀπο-
σφάξας, καὶ οὔτε κομιδῆς, οὔτε ταφῆς νομίμου τοῦ σῶ-
μα ἐάσας τυχεῖν· Ταρκυνίαν τε ἐκείνου γυναῖκα, ἣ
πρὸς ἦκεν αὐτῶν ἡμᾶς ὡς πρὸ μητέρα, παῖδας ἀδελ-
φὴ οὖσαν, καὶ παρουσίαν πεῖ αὐτὸν γενομένῳ, πρὶν ἢ

honeste gessit aut regie, sed insolentia & iniquitate omnes qui vspiam fuerunt tyrannos superauit: *eum inquam* de communi sentẽtia nos patricii imperio priuare decreuimus: quẽ cũ iam dudum factum oportuerit, nunc oblata occasione idonea facimus: vosq; Quirites conuocauimus, vt indicata voluntate nostra, vestram opem precibus expetamus in asserenda libertate patriæ; cuius rei nec ante nobis occasio contigit ex quo principatum occupauit Tarquinius; nec posthac, nisi nũc fortes viri fuerimus, vnquam dabitur. Quodsi temporis quantum vellem haberem, aut apud ignaros verba facturus essem, omnia tyranni enumerarem scelera, quibus non vnum sed multa supplicia omnium iudicio commeruit. Verum quia temporis quod res concedunt, breuitas, pauca dicta, multa facta postulat, & ad gnaros verba facio, pauca tantum cõmemorabo, præcipua scilicet eius facinora, adeo manifestaria, vt nullius quãtumuis diserti verbis excusari queant. Hic est ille Tarquinius, Quirites, qui nondum princeps Arũtem fratrem germanum, quia malus esse nolebat, veneno sustulit, assumpta in eius sceleris societatẽ illius vxore, suæ coniugis germana, quam diis inuisus adulterio iam ante corruperat. Hic vxorem, pudicam matronam & communium liberorũ parentem, eodem veneno eodem tẽpore necauit; ac ne exigua quidẽ luctus specie, habituq; ad mœrorẽ cõposito, vtriusq; veneficii, velut a se nõ patrati, crimẽ diluere voluit: sed cõfestim post perpetrata egregia hęc facinora, nondũ exstinctis rogis q̃ misera illa corpora exceperãt, ipse amicos excepit nuptiali epulo, p̃actisq; nuptiis viricidã spõsam in sororis thalamũ ex pacto nefario duxit: atq; ita primus & solus in hãc vrbẽ inuexit impia & exsecrãda *scelera*, quorũ nec apud Græcos nec apud barbaros vlla vspiã reperiũtur exẽpla. Quale porro fuit illud facinus, Quirites, quã dirũ & infame, quod perpetrauit in soceros? iugulato. n. propalam Seruio Tullio regũ omniũ æquissimo, optimeq; de vobis merito; ac ne exsequiis quidẽ aut sepulturę solẽnib. defuncto cõcessis, Tarquiniã eius coniugẽ, quã vt amitã, & bene de se meritam, matris loco colere debebat, ante

persoluta marito luctus & inferiarum *extrema* officia, necauit laqueo miserã: atq; *ita tractauit eos* a quib. ipse seruatus & educatus fuerat, heres etiam atq; successor futurus, si paulũ exspectasset naturalem eorũ obitum. Sed quid his obiurgandis immoror, cum præter *domestica* in cognatos & affines facinora, tot iniquitates accusandas habeã, admissas in nos omnes *cõmunemq;* patriam? si tamẽ iniquitates dicendæ sunt, ac nõ potius piacula & abominationes omnium nationum & gẽtium. primo regnum, vt hinc incipiã, quomodo adeptus est? nũ ita vt ante reges alii? minime. immo plurimum interest. nam illi omnes a nobis ad principatũ prouecti sunt ritu moreq; patrio: primũ ex senatus cõsulto, cuius primæ partes sunt in omnibus publicis consiliis: deinde per electos *a senatu* interreges, quorũ iudicio permittitur dispicere quis e viris imperio dignis sit omnium maxime idoneus: postremo, suffragante in comitiis populo, cuius suffragio cõfirmari maxima quæq; leges volũt. accesserunt insuper auspicia, litationes, ceteraq; signa felicia; sine quibus nihil humana consilia studiave proficiũt. Agedum quis vestrum scit obseruatũ horũ aliquid, quando Tarquinius assumpsit imperiũ? quod senatus cõsultũ? quod interregum iudiciũ? quæ populi suffragia? quæ auspicia fausta? non dico hæc omnia, tametsi in recta creatione nihil prętermitti debuisset solenne ac legitimum: sed siquis vnum dunxat horũ *tunc* obseruatũ potest ostendere, cetera quæ omissa sunt calũniari nolo. Quomodo igitur principatũ assecutus est? armis & vi, malorumq; hominũ conspirationib. vt tyrannis mos est, nobis inuitis & indigne ferẽtibus. Sed forte regnũ quomodocũq; partũ administrauit regie, ad superiorũ regum exemplũ, qui cũ in dictis tũ in factis id ꝓpetuo spectarũt vt fortunatiorẽ & ampliorẽ hãc ciuitatẽ successorib. traderent, q̃ ipsi accepissent a suis maiorib. Ecqs fanus hoc dixerit; qui modo videat q̃ miseris & indignis modis oẽs ab eo accepti simus. Taceo calamitates nostri ordinis patricii, quas ne hostis quidẽ audiret absq; lacrymis: quando pauci e multis supersumus, e magnis facti humiles, & e maxima plurimorũ bonorum copia

πεν. ἆρα γὰρ νομίζομεν ἐκ τῆς ἀνδρὶ ποιῆσαι, τὴν
ἀθλίαν αἰσχύνην ἀναχωρήσαντος, ὑφ' ὧν ἐσώθη, καὶ
παρ' οἷς ἐτράφη, καὶ οἷς ἀναδιδάξαντα μετὰ τελευ-
τὴν ἔμελλεν, ὀλίγον δυναμένας, ἕως ὁ κατὰ φύσιν αὐτοῖς
παρακλήσῃ θάνατος. ἀλλὰ τί τούτοις ὀπτιμῶ, τοσαύ-
τας ἔχων αὐτὸν παρανομίας καὶ πηγορρῆν, ἔξω τῶν εἰς τοὺς
συγγενῆς καὶ κηδεστὰς ἠνομημένων, τὰς εἰς τὴν πατρίδα καὶ
πάντας ἡμᾶς ὀπτιτελεσθείσας παρανομίας; εἰ δὲ καὶ
παρανομίας αὐτὰς καλῶ, ἀλλ' οὐκ ἀποβεβαὰς καὶ
ἀφανισμοὺς ἀπόντων τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν ἠμῶν. αὐ-
τίκα τὴν ἡγεμονίαν, ἵν' ἀπὸ ταύτης ἄρξωμαι, πῶς
παρέλαβεν; ἆρά γε ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἠνόμηνται βα-
σιλῆς; πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἐκεῖνοι μὴ τοι ἅπαν-
τες ὑφ' ἡμῶν ὀπὶ τὰς δυναστείας παρήγοντο κατὰ τοὺς
πατρίους ἐθισμοὺς καὶ νόμους· πρῶτον μὲν ψηφί-
σμασιν ὑπὸ τῆς βουλῆς γραφέντος, ἢ πρὸς πάν-
των ἀποδέδοται τῶν κοινῶν πρεσβυτέρων· ἔπειτα
μεσοβασιλέων αἱρεθέντων, οἷς ὀπτίστῳ ὃ στυπέδριον
ἐκ τῶν ἀξίων τῆς ἀρχῆς ἀναγναῖον τὸν ὀπτιτη-
δότατον· κατὰ ταῦτα ψῆφον ἐπενέγκαντος ἐν ἀρχαι-
ρεσίαις τῶν δήμου, καθ' ἧς ἅπαντα ὀπεκρίνοντο βού-
λεται τὰ μέγιστα ὁ νόμος· ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, οἰωνοῖς,
σφαγίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων καλῶν γενομένων·
ὧν χωρὶς οὐδὲν ἀν γένοιτο τῆς ἀνθρωπίνης παρουσίας
καὶ προνοίας ὄφελος. φέρε δὴ τίς ὑμῶν τι τούτων οἶδε
γενόμενον, ὅτε τὴν ἀρχὴν Ταρκύνιος ἐλάμβανε;
ποῖον πρόβουλεύμα στυπεδρίου; τίνα μεσοβασι-
λέων ἀναγνώσιν; ποίαν δήμου ψηφοφορίαν; ποίους
οἰωνοὺς αἰσίους; οὐ λέγω ταῦτα πάντα, καίτοι δέον, εἰ
γοῦν ἔμελλεν ἔξειν καλῶς, μηδὲν τῶν ἐν ἔθει κατὰ τοὺς
νόμοις παραλειφθῆναι· ἀλλ' ἐάν τις ἓν μόνον ἔχῃ τού-
των ὀπιδεῖξαι γεγενός, ὅτι οὐκ ἀξιῶ τὰ παραλεφθέν-
τα συκοφαντεῖν. πῶς οὖν παρῆλθεν ὀπὶ τὴν δυνα-
στείαν; ὅπλοις, καὶ βίᾳ. καὶ ποιηρὰν ἀνδρῶπων συνω-
μοσίας, κατὰ τυραννικὸν ἔθος, ἀκόντων ἡμῶν, καὶ δεχο-
μένων. φέρε, ἀλλ' ὅπῃ κατέχει τὴν δυναστείαν
ὅπως ποτὲ λαβὼν, ἆρα βασιλικῶς κέχρηται ταύτῃ,
ζηλῶν τοῖς παρεστῶσι ἡγεμόνας, οἱ λέγοιτές τε καὶ
πράττοντες τοιαῦτα διετέλουν ἐξ ὧν ἐνδαιμονεστέ-
ρων τε καὶ μείζω τὴν πόλιν τοῖς ὀπεκινομένοις παρέ-
δοσαν, ἧς αὐτοὶ παρέλαβον; καὶ τίς ἀν ὑγιαίνων ταῦ- 201
τα φράσειεν, ὁρῶν ὡς οἰκτρῶς καὶ κακῶς ἅπαν-
τες ὑπ' αὐτοῦ διατεθείμεθα; τὰς μὲν δὴ ἡμε-
τέρας τῶν πατρικίων συμφορὰς, ἃς ἀν τῶν πολεμίων
ἀν τις μαθὼν δακρύσειεν, σιωπῶ, εἰ γε ὀλίγοι μὲν ἐκ
πολλῶν λελείμμεθα, τοιαῦτοι δ' ἐκ μεγάλων γεγε-
νημένοι, εἰς πενίαν δὲ καὶ μεγάλῃ ἀπορίαν ἤκομεν ἐκ
πολλῶν

πολλῶν καὶ μυρίων ἐκπεσόντες ἀγαθῶν. οἱ λαμπροὶ
δὴ ἐκεῖνοι καὶ δυνατοὶ καὶ μεγάλοι, δι' οὓς ὀπιφανὴς ἡ πό-
λις ἡμῶν ποτε ἦν, οἱ μὲν ἀπολώλασιν, οἱ δὲ φεύγουσι
τὴν πατρίδα. ἀλλὰ τὰ ὑμέτερα πρόγματα, ὦ
δημόται, πῶς ἔχει; οὐκ ἀφῄρηται ὑμῶν τοὺς νόμους;
οὐκ ἀφῄρηται δὲ τὰς ἐφ' ἱερᾶ καὶ θυσίας συνόδους,
πέπαυκε τοὺς ἀρχαιρεσιάζοντας καὶ ψηφοφορου-
μένους, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἐκκλησιάζοντας; ἀναλισκάζει
δὲ ὅσα δούλοις ἀγυρωνήτοις ἄξια τὰ λαγπτῆρες,
λατομοῦντας, ὑλοτομοῦντας, ἀγθοφοροῦντας, ἐν ταρτά-
ροις καὶ βαθέσι θεοῖς δαπανωμένοις, ἀνάπαυσιν τῶν κα-
κῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λαμβάνοντας. οἷς οὖν ὅρος ἔστα
τῶν συμφορῶν; καὶ μέχρι τίνος χρόνου τοῦτα πά-
σχοντες ὑπομενοῦμεν; καὶ ποτὲ τὴν πάτριον ἐλευ-
θερίαν ἀναλαβησόμεθα; ὅταν ἀποθάνῃ Ταρκύνιος;
νὴ Δία. καὶ τί πλέον ἡμῖν ἔσται τότε; τί δὴ οὐ χείρων;
τίς γὰρ ἐξ ἑνὸς Ταρκυνίου ἐξόμεθα μιαρωτέρους
τὸν πάντας. ὅπου γὰρ ὁ γενόμενος ἐξ ἰδιώτου τύραν-
νος, καὶ ὀλίγον ἄρξαμενος πονηρὸς εἶναι, πᾶσαν ἀκρι-
βῶς διεξῆλθεν τὴν τυραννικὴν κακίαν, πολλοὺς χρὴ
νομίζειν ἔσεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου φυσῶντας, οἷς πονηρὸν μὲν
γένος, πονηραὶ δὲ τοῦ φύσει, πολιτικὸν δὲ καὶ μέτριον οὐδὲν ἔστ'
ἰδεῖν ἐξεγένετο πώποτε πρόπομον, οὔτε μαθεῖν;
ἵνα δὲ μὴ μανθάνωμεν τοὺς κακοφυεῖς αὐτῶν φύ-
σεις, ἀλλ' ἀκριβῶς μάθωμεν οἵους σύλακας ἡμῖν
ἡ Ταρκυνίου τυραννὶς ὑποβέβληκε, θεάσασθε ἔρ-
γον ἑνὸς αὐτῶν τὸ πρεσβυτάτου. αὕτη Σπορείου μὲν
ἐστι τοῦ Λουκρητίου θυγάτηρ, ὃν ἀπέδειξε τῆς πόλεως
ἔπαρχον τύραννος ἐξιὼν ὀπὶ τὸν πόλεμον· Ταρ-
κυνίου δὲ Κολλατίνου γυνὴ τοῦ συγγενοῦς τῶν τυράν-
νων, καὶ πολλὰ ὑπὲρ αὐτῶν κακοπαθήσαντος. αὕτη
μὲν τοι σφεγγὺς βεβλημένη, καὶ τὸν ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς φι-
λοῦσα, ὡς ἀγαθὴ γυνὴ πρὸς γυναῖκα, ξενιζομέ-
νου παρ' αὐτῇ Σέξτου, ἀφικομένου συγγένειαν, τῇ πα-
ρελθούσῃ νυκτὶ, Κολλατίνου δὲ τότ' ἀποδημοῦντος
ὀπὶ στρατοπέδου, τὴν ἀκόλαστον ὕβριν τῆς τυραννί-
δος οὐκ ἠδυνήθη ἀναφυγεῖν· ἀλλ' ὡς ἂν αἰχμά-
λωτος ὑπὸ ἀνάγκης κατηθεῖσα, ὑπέμενεν ὅσα μὴ
θέμις ἐλευθέρᾳ γυναικὶ παθεῖν· ἐφ' οἷς ἀναμακτᾶ-
σα, καὶ ἀφόρητον ἠγουμένη τὴν ὕβριν, ὀπὲρ πρὸς τὸν
πατέρα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς τὰς κατεφρόνησας
αὐτὴν διεξῆλθε τύχας, πολλὰς ποιησαμένη δεήσεις
καὶ ἀρὰς, ἵνα ἀμφοτέροις τοῖς κακοῖς αὐτῆς γένοιντο, ὃ
κεκρυμμένον ὑπὸ τοῖς κόλποις ξίφος ἀπασαμένη,
τὸν πάντων ὁρῶντος, ὦ δημόται, σχῆμα τῶν ἑαυτῆς σπλά-
γχνων ἔβαλε τὸν σίδηρον. ὦ θαυμασὴ σὺ καὶ πολλῶν
ἐπαίνων ἀξία τῆς δυνατοῖς πρεσβυτέρας. ὤχηκας,

ad paupertatẽ summamq; inopiã redacti. at illi p̃clari viri, graues & magnifici, per quos olim inclyta fuit hęc nostra ciuitas, partim perierunt, partim exsulant. Quid res vestrę, plebeii, quomodo se habent? an nõ leges vobis abstulit? an non interdixit solẽnibus ad sacra cõuentib? an nõ comitia creandis magistratibus, suffragiaq;, & cõciones de reb. publicis sustulit? qn & corporib. vestris haud secus ac mãcipiorũ emptitiorũ ad varios labores aburitur, cogens lapides & materiem cædere, onera hũmeris subuchere, in tartareis barathris cõteri, ne minima quidẽ concessa malorũ requie. quis igitur erit harũ calamitatũ finis? quousq; hæc pati sustinebimus? quãdo recuperabimus libertatẽ patriam? Post obitũ Tarquinii. Ita per louẽ. nũquid tum nobis erit melius? immo an non deterius? tres. n. ex vno habebimus Tarquinios, patre ipso sceleratiores. nam quando *iste* ex priuato factus tyrannus, & fero improbitatis curriculũ ingressus, in omnibus tyrãnicis vitiis se gnauiter exercuit, qualẽ existimabimus euasuram eius sobolem, malo genere natã, maleq; educatam, quib. nũquam vllum *eius* moderatum aut ciuile factum videre vel audire licuit? & ne diuinare vobis opus sit de exsecrãdo ipsorum ingenio, sed exquisite pernoscatis quales nobis catuli subolescant in Tarquinii tyrannide, en factum vnius eorũ natu maximi. Hæc est filia Sp. Lucretii, quem tyrãnus ad bellum proficiscens vrbi præfectum reliquit; vxor Tarquinii Collatini, tyrannorum gentilis, multisq; laboribus præclare de ipsis meriti: quæ pudica amansque mariti mulier, vt probam matronam addecet, cũ Sextus apud eam cognationis iure diuersaretur, præterita nocte absente Collatino & in castris agente, indomitam tyranni libidinem effugere non potuit; sed quasi bello capta, ꝑ vim passa est quæ nefas est ferre matronã liberã. quam iniuriã indigne ferens, vt intolerabilem, postq̃ patri ceterisq; cognatis suũ denarrauit infortuniũ, multũ precata & obsecrata vt illata sibi mala vlciscerentur, stricto cultro quẽ sub veste celauerat, patre inspectãte, Quirites, ferrum demersit in viscera. o admiranda & summe prædicanda ob tam generosum animũ fœmina! Abiisti,

periisti, non ferens tyrannicam insolentiam, contẽptis omnibus vitæ voluptatib. nequid tale tibi posthac accideret. Et postea cum tu Lucretia in sexu fœmineo generosi viri mentem habueris, nos quos natura viros esse voluit, virtute vincemur a fœminis? Et tu quidẽ, quod vnius noctis tyrannidem passa es, impollutaq; pudicitia per vim spoliata, mortẽ vita existimasti beatiorẽ: nos vero non idẽ cogitabimus? quibus Tarquinius non vna die, sed per continuos iã viginti quinq; annos oppressis, adẽpta libertate simul spes omnes abstulit. Hæc vita nobis Quirites vitalis non est, vt talibus inuoluamur malis, cũ illorum virorum nepotes simus qui aliis iura & leges imponere voluerunt, totque pro imperio & gloria subierunt pericula. Alterutrum eligendum est, aut mors gloriosa, aut vita libera. Venit tempus quod optauimus: abest Tarquinius, duces ad audendũ sunt patricii: nihil nobis deerit si rem alacriter aggrediamur; non viri, non pecuniæ, non arma, non duces, nõ ceterus apparatus bellicus. referta est vrbs *his* rebus omnibus: & turpe est nos, cum Volscos ac Sabinos, aliosque multos imperiũ affectantes, perpetuo vicerimus, ipsos *nunc* aliis seruire: gestisque tot bellis pro ambitione Tarquinii, nullũ pro libertate ꝓpria suscipere.

At quibus instinctibus rẽ aggrediemur? & quib. freti auxiliis? hoc. n. dicendũ superest. In primis deorũ immortaliũ fiducia; quorũ sacra, fana, arasq; Tarquinius cruentis omniq; ciuili piaculo conscleratis manib. polluit, dũ sacrificiis ac libationib. præit. deinde nostramet ipsorũ ope, q nec pauci sumus, nec bellorũ imperiti. tũ sociorum ẽt auxiliis; qui dum a nobis non vocãtur, nil curiosius moliendũ cẽsent: at si nos virtutis esse memores viderint, libenter in huius belli societatẽ venient. Tyrannis. n. inuisa est omnib. libertatẽ amantibus. Quod si aliqui vestrũ ciues timent qui cũ Tarquinio militãt, ne forte ꝓ illo stẽt contra nos, timor eorũ vanus est. nã & illi tyrãnidis onere grauãtur; & in natũ est omnib. hominib. libertatis desideriũ; & q coacti ærũnas sustinẽt, iis quẽlibet ad res nouãdas occasio videtur idonea. quos si vestro decreto ad opẽ patriæ ferendã vocaueritis, nõ metu,

ἀπόλωλας, οὐχ ὑπομείνασα τὴν τυραννικὴν ὕβριν, « ἁπάσας ὑφηιδοῦσα τὰς ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ ἡδονάς, ἵνα σοι μη- « δὲν ἔτι τοιοῦτον συμβῇ παθεῖν. ἔπεφτα σὺ μὲν, ὦ Λυκρη- « τία, γυναικείας τυχοῦσα φύσεως, ἀνδρὸς δ' ἡμῖν τοῖς « φέρημα ἔχεις· ἡμεῖς δ' ἄνδρες γινόμενοι, γυναικῶν « χείρους ἀρετῇ γενησόμεθα; καὶ τοῦτο μὲν, ὅτι μίαν ἐτυραν- « νήθη νύκτα τὴν ἀμίαντον ἀφαιρεθεῖσα αἰδῶ μετὰ βί- « ας, ἡδίων καὶ μακαριώτερος ἔδοξεν ὁ θάνατος εἶναι τοῦ « βίου· ἡμῖν δὲ ἄρα οὐ τοιαῦτα ἔσεται τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑπο- « λαβεῖν, ὧν Ταρκύνιος οὐ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ πέντε καὶ « εἰκοσιν ἔτος ἤδη τυραννεῖν, πάσας τὰς ἐλπίδας « ἀφῄρηται, ἐλευθερίαν ἀφελόμενος; οὐκ ἔστιν ἡμῖν, « ὦ δημόται, βιωτὸν ἐν τοιούτοις καλινδουμένοις κα- « κοῖς, ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν οὖσιν ἀπογόνοις, οἳ τὰ δί- « καια πάντων ἠξίουν τοῖς ἄλλοις, καὶ πολλοὶ ὑπὲρ ἀρ- « χῆς καὶ δόξης ἤραντο κινδύνοις· ἀλλὰ δυοῖν θάτε- « ρον ἄπασιν αἱρετέον, ἢ βίον ἐλεύθερον, ἢ θάνατον « ἔνδοξον. ἥκει δὲ καιρὸς οἷς ἐλπίζομεν, μεθεστηκότος μὲν « οὐκ τῆς πόλεως Ταρκυνίου, ἡγουμένων δ' τῶν ἐπιφανῶ- « σεως τῶν πατρικίων, οὐδενὸς ἡμῖν ἐλλείψοντος, ἐὰν « οὐκ προθυμίας χαρήσωμεν ὀλίγα τὰ ἔργα, οὐ σωμάτων, « οὐ χρημάτων, οὐχ ὅπλων, οὐ στρατηγῶν, οὐ τῆς ἄλλης « τῆς εἰς τὰ πολεμικὰ παρασκευῆς· μετὰ γὰρ ἀπόρω- « των ἡ πόλις. ἄριστόν τε εἰ δουλεύσοιμεν, καὶ Σαβίνων, « καὶ ἄλλων μυρίων ἀρχὴν ἀξιούντων, ἀεὶ δὲ δου- « λεύοντας ἑτέροις ὑπομένοντα· καὶ πρὸς μὲν τῆς Ταρ- « κυνίου πλεονεξίας πολλοὶ ἀναρπάσαι πολέμους, « πρὸς δὲ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας οὐδένα. ἵσιν οὖν ἀ- « φορμῶς εἰς τὰ πρόσταγμα χρησόμεθα, καὶ ποίας « συμμαχίας; τοῦτο γὰρ λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν « ταῖς πρὸς τῶν θεῶν ἐλπίσιν, ὧν ἱερὰ καὶ τεμένη καὶ « βωμοὶ μιαίνῃ Ταρκύνιος ταῖς αἱμοφόρτοις χερσὶ καὶ « πάντος ἐμφυλίου ἐκμούσαις ἁγνείας, θυσιῶν καὶ σπον- « δῶν καταρχόμενος· ἔπεφτα ταῖς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, οὔτε « ὀλίγων ὄντων οὔτε ἀπείρων πολέμου· πρὸς δ' τούτοις, « ταῖς πρὸς τῶν συμμάχων ὑπικουείαις, οἳ μὴ κα- « λούντων μὲν ἡμῶν, οὐκ ἀξιοῦσι πολυπραγμονῶν· « ἐὰν δὲ ἀρετῆς ὁρῶσι μετεποιουμένους, ἀσμενοι συν- « αγωνῶνται τὸν πόλεμον. τυραννὶς γὰρ πᾶσιν ἐχθρὰ τοῖς « βουλομένοις ἐλευθέροις εἶναι. εἰ δέ τινες ὑμῶν τοῖς ὑπὲ « τραπεδου συνόντας ἅμα Ταρκυνίῳ πολίτας δε- « δοίκασιν, ὡς ἐκείνῳ μὲν συναγωνιουμένους, ἡμῖν « δ' πολεμήσοντας, οὐκ ὀρθῶς δεδοίκασι. βαρεῖα γὰρ « καὶ κοινὴ τυραννὶς· καὶ ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρω- « ποις ὁ τῆς ἐλευθερίας πόθος· καὶ πᾶσα μεταβο- « λῆς πρόφασις τοῖς δι' ἀνάγκην ἀλλαττομένοις ἐπι- « νή. οὓς εἰ ψηφίσασθε τῇ πατρίδι βοηθεῖν, οὐ φόβος « ὁ κα-

« ὁ καθεξῶν ἔσται τοῦδε τυράννοις, οὐ χάρις, οὐχ ἕτερόν τι « τῶν βιαζόντων ἢ πειθόντων δι' ἀθεσφάτους τὰ μὴ δίκαια, « πρὸς ἅπαν. εἰ δέ τισιν αὐτῶν ἄρα δι' ἀγαθὴν κακίαν φύσιν ἢ « πονηρὰς τροφὰς ὁ φιλοτύραννον ἐμπέφυκεν, οὐ πολ- « λοῖς οὖσι μὰ Δία, μεγάλαις καὶ τούτοις δυνάταις ἐβό- « ξομεν, ὥστ' οὐκ πονηρῶν γενέσθαι χρηστοί. ὅμηρα γὰρ « αὐτῶν ἔχομεν ἐν τῇ πόλει τέκνα, καὶ γυναῖκας, καὶ γο- « νεῖς· ἃ ἡμιώτερα τῆς ἰδίας ἐστὶν ἑκάστῳ ψυχῆς. ταῦτά « τε οὖν αὐτοῖς ἀποδώσομεν, ἐὰν ἀποστῶσι τῶν τυράννων, « ὑπισχνούμενοι, καὶ ἀδειαν ὧν ἡμάρτον ψηφιζόμενοι, ῥᾳδί- « ως πείσομεν. ὥστε θαρροῦντες, ὦ δημόται, καὶ ἀγαθὰς « ἔχοντες ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐλπίδας, χωρεῖτε πρὸς τὸν « ἀγῶνα, κάλλιστον ὧν πώποτε ἤρασθε πόλεμον τόνδε « ὑποστησόμενοι. ὑμεῖς μὲν θεοί, ὦ θεοὶ πατρῷοι, φύλα- « κες ἀγαθοὶ τῆσδε τῆς γῆς, καὶ δαίμονες οἱ τὰς πατέρας ἡ- « μῶν ἐλεόλγατε, καὶ πόλις θεοφιλεστάτη πόλεων, σὺν ἧ « γενέσεώς τε καὶ τροφῆς ἐτύχομεν, ἀμείνοσι μὲν ὑμῖν καὶ « καὶ γνώμῃ, καὶ λόγοις, καὶ χεροὶ, καὶ ψυχαῖς, καὶ πάσαν ἕτοι- « μοι πρὸ ὅ τι δὴ ὁ δαίμων καὶ τὸ χρεὼν φέρῃ. μαρτύρο- « μαι δὲ καλοῖς ἐγχειρήμασιν δυτυχὲς ἀκολουθήσειν τέ- « λος. εἴη δὲ τούτοις ἅπασι τὸ αὐτὸ λαβεῖν θάρσος, καὶ μιᾶς « γνώμης χρησαμένοις, σώζειν τε ἡμᾶς, καὶ σώζεσθαι ὑφ' « ὑμῶν. τοιαῦτα Βρούτου δημηγορεῖν τοῦτος, ἀναβοήσας τε συνεχεῖς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λεγομένων οὐκ τοῦ πλήθους ἐθόρυβοι, ἀφασιμαίνουσαν τὸ βουλόμενόν τε καὶ ὑπικε- λεύομενον· τοῖς δὲ πλείοσιν αὐτῶν καὶ δάκρυα ὑφ' ἡδονῆς ἔρρει, θαυμαστῶν καὶ ἀπροσδοκήτων ἀκούοντες λόγων· πάθη τε ποικίλα τῶν ἑκάστου ψυχὰς κατελάμβανεν

204 οὐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· λύπαις τε γὰρ καὶ ἡδοναῖς ἐκέ- κραντο· αἱ μὲν, ὅτι τοῖς προγεγενῆσι δεινοῖς· αἱ δ', ὅτι τοῖς προσδοκωμένοις ἀγαθοῖς· καὶ θυμοὶ συνεξέπιπτον φόβοις, οἱ μὲν ὅτι τῶν κακῶν δράσαντι τὰ μισούμενα, τὴν ἀσφαλείας ὑπόρραν ἐπαίρεσθαι· οἱ δ' κατ' λογισμὸν, μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καθαίρεσιν τῆς τυραννίδος, ὀκνοῦν- τῆς ὑπιβουλαῖς ὑπιφέρεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐπαύσατο λέγων, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνέκραγον, ἀγὼν σφᾶς ὑπὲρ τὰ ὅπλα. καὶ ὁ « Βρούτος ἡσθεὶς, Ἐὰν γε πρόθυμοι ἦτε, ἔφη, τὰ δόξαντα ὦ- « σιν ἐδρίαμαθόνλες, ὑπικυρώσητε δ' ἐξαυτίκα. δέδοκται « γὰρ ἡμῖν φεύγειν Ταρκυνίους πόλιν τε τὴν Ῥω- « μαίων, καὶ χώραν ὅσης ἄρχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ γένος ὃ « ἐξ αὐτῶν ἅπαν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι καθόλου πρὸς « Ταρκυνίων μήτε πρόσπαν μηδὲν, μήτε λέγειν. ἐὰν « δέ τις τοῦδε τοῦτα ποιῶν διείσκηται, τεθνάναι. τοῦ- « τον τὸν βουλομένοις ὑμῖν ὑπὲρ τὴν γνώμην ἐξεῖναι, « ἀμφάλλεις τε φέρας ψῆφον ἐπενέγκατε. τοῦτο γὰρ « ὑμῖν πρῶτον ἀρξάτω τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας.

non gratia retineri apud tyrãnos poterunt, nec vllis rebus aliis quibus coacti aut persuasi homines iuris limites transiliunt. Et vt sint aliquot qui vel peruersitate ingenii vel mala educatione trahantur in factionem tyrãnicam, eos quoq; cum pauci sint mediusfidius, iniecta dura necessitate, ad bonorum virorum officium cõpellemus. obsides enim habemus in vrbe cõiuges eorum & liberos atq; parentes; vita ipsa cariora pignora. Si horum illis restitutionem polliceamur, & delictorum impunitatem decreto sanciamus, facile illos a tyrannis auocabimus. Ergo in tam ampla spe fidenter Quirites adite certamen, & bellũ suscipite omnium quę vnquam iniistis honestissimũ. Dii patrii, terræ huius benigni prędes; vosque genii, qui patrum nostrorum curam sortiti estis; tuque carissima diis vrbs, in qua nati sumus & educati, tuebimur vos mente, lingua, manibus; parati etiam animas impendere, patiq; quidquid fors fatumq; tulerit. Auguror ego conatus honestos felicẽ habituros exitum. Obtingat his omnib. vt sumpto eodẽ animo, eademq; mente induta, & nos seruent, & a nobis seruentur.

In hac Bruti concione frequenter a populo ad singula acclamatũ est, hisque *& aliis* signis declaratum velle illos ac iubere. Plerisq; vero ad tã mirificam & inexspectatam orationẽ prælætitia oboriebantur lacrymę: variiq; ac dissimiles affectus incesłebant omnium animos. mixtum enim erat mærori gaudium, cõsideratione prętteritorum malorum, futurorumque bonorum spe; & audacia metuq; alternantibus, nunc tedio malorũ contemnebatur securitas; nunc difficultatis in tollenda tyrannide reputatio retardabat impetus. Vt vero dicere desiit, velut vno ore omnes exclamauerunt, arma sibi traderet. Tũ Brutus lętus, Ita, inquit, si prius cognito senatuscõsulto, vestris id suffragiis ratum feceritis. Placet enim nobis exsulare Tarquinios vrbe Romana, totiusque imperii finibus cũ tota progenie: nec vlli prorsus licere ꝓ Tarquiniis quidquam vel dicere vel facere: esseq; capitalem siquis contra fecerit. Hanc sententiam si ratam esse vultis, curiatim ferte suffragia. id enim ius, sit primum vestræ libertatis initium.

Factum eſt ita; omniumq; curiarum ſuffragiis decretum tyrannorũ exſilium. Tum Brutus iterum progreſſus, Poſteaquam, inquit, quod erat primum omnium, ratum inter nos eſt, vt decuit, audite & reliqua quæ in rempublicam conſuluimus. Nobis conſiderantibus cuinam magiſtratui committatur rerum ſumma, non placet regẽ amplius inſtitui, ſed duobus viris magiſtratum committi annuum cum poteſtate regia, quoſcũq; vos centuriatis comitiis veſtris ſuffragiis deſignaueritis. Id quoque ſi vobis videtur, ferte ſuffragia. Cõprobata eſt & hæc ſententia omnib. ad vnum calculis. Quo facto Brutus *iterũ* progreſſus, interregẽ ad peragenda more patrio comitia dixit Sp. Lucretiũ. Ille, concione dimiſſa, iuſſit omnes mox cũ armis adeſſe in campũ *Martium*, vbi mos erat *legitimis comitiis* magiſtratus eligi. Eo poſtquam vẽtum eſt, duos viros nominauit qui regia obirent munia, Brutum & Collatinum. his populus eum honorẽ ratum fecit collectis centuriatim ſuffragiis. Dũ hęc in vrbe geruntur, Tarquinius rex vbi ex primis nuntiis, qui per vrbis portas priuſquam clauderentur euaſerant, hoc ſolum cognouit, Brutum concionibus ſollicitare populum, ciuesque ad libertatem vocare, re nemini communicata, filiis *tantum* & amicorum fidiſſimo quoque comitatus, effuſis in curſum equis properat, *immaturam* defectionem præuenire cupiens. Cumque portas clauſas reperiſſet, refertaque armatis propugnacula, quantocius repetebat caſtra gemens ſeq; afflictans *obiter*. Sed illic quoq; ſuperuenit reb. iã perditis. Conſules enim celerem eius aduentum *animo* præuidentes, diuerſis itineribus litteras ad milites in caſtra miſerant, expoſitoque vrbanæ multitudinis decreto, hortati eos erant vt a tyranno deficerent. Quas cum accepiſſent qui a tyranno in caſtris relicti erant, T. Herminius & M. Horatius, pro concione legerunt: perquiſitaq; per ſingulas centurias militum ſententia quid facto opus eſſet, cum vniuerſi cenſerent approbanda decreta vrbanorum ciuium, noluerunt amplius Tarquiniũ redeuntem admittere. atq; ita hac quoq; ſpe fruſtratus rex fugit cum paucis Gabios,

Tarquinii vrbe simul & castris excluduntur.

ἐγένετο ταῦτα· καὶ ὅπῃ πᾶσαν τὴν φυλὴν τῶν τυραννικῶν αἱ φεράδες κατεψηφίσαντο, παρελθὼν πάλιν ὁ Βροῦτος λέγει· Ἐπειδὴ τὰ πρῶτα ἡμῖν κεκύρω- «
κτ' δέον, ἀκούσατε καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα βεβουλεύ- «
μεθα περὶ τῆς πολιτείας. ἡμῖν σκοπουμένοις τίς ἀρ- «
χὴ διοικήσεται τῶν κοινῶν κυρία, βασιλείαν μὲν οὐκέ- «
τι καταστήσαθαι δοκεῖ, ἄρχοντας δὲ δύο καθ' ἕκα- «
στον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι βασιλικὴν ἐξουσίαν ἔχον- «
τας, οὓς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐν ἀρχαιρεσίαις ἀποδείξητε, ψη- «
φον θεὶς φέροντες κτ' λόχους. εἰ δὲ καὶ ταῦτα βουλο- «
μένοις ἐστί, ψηφίσατε. ἐπῃνεῖ καὶ ταύτῃ τῇ γνώ- «
μῃ ὁ δῆμος, καὶ ψῆφος οὐδεμία ἐγένετο ἐναντία.
μετὰ τοῦτο παρελθὼν ὁ Βροῦτος, ἀποδείκνυσι μεσοβασιλέα τὸν θεσμελησόμενον τῶν ἀρχαιρεσιῶν κτ' τοὺς πατρίους νόμους, Σπόριον Λυκρήτιον. κἀκεῖνος ἀπολύσας τὴν ἐκκλησίαν, ἐκέλευσεν ἅπασας ἥκειν εἰς τὸ πεδίον, ἔνθα σκηνὴς ἐῶ αὐτοῖς ἀρχαιρεσιάζειν, ἔχοντας τὰ ὅπλα ἐν τάχει. ἀφικομένων δ' αὐτῶν, ἀνδρας αἱρεῖται δύο τοῖς πρεσβύτερας ὅσα τοῖς βασιλεῦσιν ἐξῆν, Βροῦτόν τε καὶ Κολλατῖνον. καὶ ὁ δῆμος καλούμενος κτ' λόχους ἐπεκύρωσε τοῖς ἀνδράσι τὴν ἀρχήν. καὶ τὰ μὲν κτ' πόλιν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πραχθέντα τοιαῦτα ἦν. βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος ὡς ἤκουσε πρὸς τῶν τῆς πόλεως ἀγγέλων οἷς ἐξεγένετο πρότοις, πρὶν ἢ κλεισθῆναι τὰς πύλας, ἀναδραμεῖν, τοσοῦτον μόνον ἀπαγγείλαντων, ὅτι Βροῦτος κατέχει τὴν ἐκκλησίαν δημαγωγῶν, καὶ τοῖς πολλοὺς ὅτι τὴν ἐλευθερίαν προσκαλεῖται, οὐδενὶ τῶν ἄλλων φράσας ἠπείγετο, τοῖς υἱοῖς αὐταῖς καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς πιστοτάτους, ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀπορρυτῆρος, ὡς φθάσων τὴν ἀπόστασιν. βύρσαν δὲ κεκλισμένας τὰς πύλας, καὶ μεταξὺ τῶν ὅπλων τὰς ἐπάλξεις, ὤχετο πάλιν ὅτι ὁ γραπόπεδον ὡς εἶχε τάχους, οἰμώζων καὶ δυσπαθῶν. ἔτυχε δὲ κἀκεῖ τὰ πράγματα ἤδη διεφθαρμένα. οἱ γὰρ ὕπατοι τάχειαν αὐτῶν τῆς παρουσίας ὅτι τὴν πόλιν προσορώμενοι, πέμπουσι γράμματα καθ' ἑτέρας ὁδοὺς πρὸς τοὺς ὅτι γραπόπεδον, παρακαλοῦντες αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν τυράννου, καὶ τὰ δόξαντα οἷς ἐν ἄστει ποιοῦντες φανερά. ταῦτα τὰ γράμματα λαβόντες οἱ κατεπεφθέντες ἀπὸ τῶν τυράννου εἰς τὸ γραπόπεδον, Τίτος Ἑρμήνιος καὶ Μάρκος Ὁράτιος, ἀνέγνωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ γνώμας διερωτήσαντες κτ' λόχους ὅ τι χρὴ ποιεῖν, ὅπῃ πᾶσιν ἐφάνη κύρια ἠρεῖσθαι τὰ κριθέντα ἀπὸ τῆς πόλεως, οὐκέτι προσδέχονται παραδηνεῖν τὸν Ταρκύνιον. ἀπωσθεὶς δὲ καὶ ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς ἐλπίδος, φεύγει σὺν ὀλίγοις εἰς Γαβίων πόλιν,

πόλιν, ἧς βασιλέα τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ἀπέδειξε Σέξτον, ὡς καὶ πρότερον ἔφην· ἡλικίαν μὲν ἤδη πολιός, ἔτη ὀκτὼ πέντε καὶ εἴκοσι τὴν βασιλείαν κατασχών. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἑρμίνιόν τε καὶ Ὁράτιον ἀνοχὰς ἐποιοῦντο τοῦ πολέμου κατασησάμενοι πρὸς τοὺς Ἀρδεάτας πενταεκαιδεκαέτεις, ἀπήγαγον ἔσω οἶκον τὰς δυνάμεις. ἡ μὲν δὴ βασιλικὴ πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τεσσάρων καὶ τεσσαρακόντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ὅπῃ ὀκτὼ τελευταῖος βασιλεὺς τυραννὶς ἡνιόχει, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις, καὶ ἐπὸ τούτων καθῃρέθη τῶν ἀνδρῶν.

quibus filiorum maximum Sextum regem impoſuerat, vt ante dictum eſt: iam canus ipſe, vigeſimoquinto imperii anno. Herminius & Horatius in quindecim annos inducias cũ Ardeatibus pacti, domum reduxerunt copias. Regium ergo imperium cum annos ab vrbe condita CCXLIIII perduraſſet, & ſub poſtremo rege in tyrannidem degeneraſſet, his de cauſſis & ab his viris eſt euerſum.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον πέμπτον.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARnaſſenſis, *Antiquitatum Romanarum liber quintus.*

Μὲν δὴ βασιλικὴ Ῥωμαίων πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τεσσάρων καὶ τεσσαρακόντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ὅπῃ δὲ τῶν τελευταῖος βασιλεὺς τυραννὶς ἡνιόχει, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις ὑπὸ τούτων καθῃρέθη τῶν ἀνδρῶν, ὀλυμπιάδος μὲν ὀγδόης καὶ ἑξηκοστῆς ἀνεστώσης, κατὰ τὸν ἀνίκα στάδιον Ἰσόμαχος Κροτωνιάτης· Ἀθήνησι δὲ τὸν ἐνιαύσιον ἄρχειν [ἔχοντος Ἰσαγόρου. ἀνεισοκρατίας δ' ἡνιοχούσης οἱ πρῶτοι τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν] πρὸς ἀλαβόντες ὑπάτοι, τετταράων [τινῶν μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ἐπολιφηνιόντων,] Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Λεύκιος Ταρκύνιος Κολλατῖνος, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κτ' τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ὡς πρὸ ἔφην, πρεσβύτους, ἑτέροις πρὸς ἀλαβόντες πολλοὺς ἐλθόντων εἰς τὴν πόλιν τῶν ὅπῃ γραπόπεδου, μετὰ τὰς σπονδὰς τὰς ἡνιοχούσας αὐτοῖς πρὸς Ἀρδεάτας, ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον τῆς ἐκβολῆς τοῦ τυράννου, συγκαλέσαντές τε δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πολλοὺς ἐπὶ ὁμονοίας λόγους ποιησάμενοι, ψήφισμά τι πάλιν ἐπεκύρωσαν ἕτερον, περὶ ὧν οἱ κτ' πόλιν ὄντες πρότερον ἐψηφίσαντο, φυγὴν Ταρκυνίοις ὅπῃ θεμιτὸν εἶδον. καὶ μετὰ τοῦτο καθαρμοὺς τῆς πόλεως ποιησάμενοι, καὶ ὅρκια τεμόντες, αὐτοί τε πρῶτοι τάντες ὅπῃ τὸ θεμιτὸν, ὤμοσαν μὴ καθεῖξιν ἀπὸ τῆς φυγῆς βασιλεῦσι Ταρκυνίοις, μήτε τοὺς παῖδας αὐτῶν, μήτε ἐξ ἐκείνων ἡνιοχοῦντας· βασιλέα τε τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι καταστήσαν μηδένα, μήτε τοῖς καθιστάνν βουλομένοις ὅπῃ βέψαν. ταῦτα μὲν πρὸς

Rvm ergo apud Romanos imperium, cum annos ab vrbe cõdita ducentos quadraginta quatuor perduraſſet, & ſub vltimo rege in tyrannidẽ verſum eſſet, his de cauſſis ab his viris eſt euerſum, initio ſexageſimæ octauæ Olympiadis, qua in ſtadio vicit Iſchomachus Crotonienſis, gerente Athenis annuum principatũ Iſagora. Introducto igitur optimatum imperio, cum quatuor circiter menſes anno illi explendo deeſſent, cõſules qui primi regiam poteſtatem ſumpſerũt, L. Iunius Brutus, L. Tarquinius Collatinus, (quem magiſtratum lingua ipſorum a conſulendo nominatum, πρεσβύτους a nobis appellari poſſe diximus) reuerſis in vrbem *ciuibus* qui in caſtris fuerant, paucis diebus poſt quam pulſus eſſet tyrannus, & induciæ cum Ardeatibus factæ, aſſumpſerunt multos alios; vocatoque in concionem populo, cum prolixe pro concordia diſſeruiſſent, nouo decreto confirmarunt ea quæ prius in vrbe ſancita fuerant, perpetuoque Tarquinios exſilio mulctarunt. Poſt hæc luſtrata vrbe, cæſisque victimis, primi ipſi ſuper extis ſtantes iurarunt nunquam ſe reducturos ab exſilio regem Tarquinium, neque eius filios, neque illorum poſteros: regem Romæ poſthac creaturos neminem, neque creari paſſuros. atque hæc pro

Olymp. 68, anno Vrbis cõd. 245. primi cõſul. creati L. Iunius Brutus, L. Tarquinius Collatinus.

se proq; suis liberis ac posteris iurauerunt. Sed quoniã reges multorũ magnorũq; bonorũ reip. auctores exstitisse videbãtur, *propterea*, vt quãtisper vrbs staret, regii imperii nomen conseruaretur, iusserunt vt pontifices & augures designarent vnũ e senioribus quã maxime idoneũ, qui præter cultus diuini curã nulli alii præesset muneri. is ab omnib. militaribus *& ciuilibus* muneribus immunis, vocabatur Rex sacrorũ. primusq; hunc honorẽ Romæ accepit Manius Papirius vir patricius, quietis amãtissimus. His ita cõstitutis, veriti (vt mihi quidẽ videtur) ne falsam vulgus de innouata rep. cõciperet opinionẽ, quasi ꝓ vno duos vrbi reges præfecissent, quia vtrique consuli, vt ante regibus, duodecim secures preferebãtur, decreuerũt ciuib. terrorem eximere, & potestatis inuidiã minuere. itaq; instituerunt vt alterum cõsulum duodecim secures præcederent, alterũ duodecim lictores cũ solis fascibus; atq; etiã cum furcis, vt a quibusdam est ꝓditum: collegæq; singulis mensib. secures sibi vicissim traderent. Hoc institutum, & quædã alia huius generis non pauca, effecerunt vt humilis plebs libẽter in *pr.senti* rerum statu acquiesceret. Leges enim Tullii de contractibus, humanas admodũ & populares, quas in vniuersum Tarquinius sustulerat, reuocauerũt in vsum: & sacrificia quæ tã in vrbe quam in agris cõmuni cœtu ab vrbanis & paganis fieri solebãt, rursus ea diligẽtia qua sub Tullio iusserunt peragi. reddiderunt eis etiam ius comitiorum & suffragiorum de rebus maximis; ceteraque omnia iuxta priscas consuetudines facere permiserunt. Plerisque igitur grata erant hæc patriciorum instituta, quippe qui e diuturna seruitute ad insperatam libertatem redierant: reperti tamen inter eos quidam, qui stulta maiorum commodorum spe, adhuc tyrãnicorum malorum desiderio tenerentur, viri non ignobiles: qui coniuratione facta polliciti sunt vrbe ꝓdita Tarquinium ab exsilio reducere, consulesque interficere. Horum quinam duces fuerint, & quam insperato casu indicati sint, cum se putarent fallere omnium cõscientiam, dicã vbi pauca quæ prius cõtigerunt

ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων καὶ τοῦ μετ' ἐαυτοὺς δήμου ὤμοσαν. ὅτῳ δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι τοῖς κοινοῖς τοσάγμασιν ἔδοξαν οἱ βασιλῆς, φυλάττειν τοὔνομα τῆς ἀρχῆς, ὅσον αὐτὴ πόλις ἀφαιρεθεὶς χρόνον, βουλόμενοι, τοὺς ἱεροφαντάς τε καὶ οἰωνομαντεις ἐκέλευσαν ἀποδεῖξαι τὸν ὁποτηδεῖοπαῖον τῶν προεσβυτέρων, ὃς οὐδενὸς ἤμελλεν ἔξειν ἑτέρου, πλὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβασμάτων, τὴν προεδρίαν, ἀπάσης λειτουργίας πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. καὶ καθίστατο πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς Μάνιος Παπίριος, ὁν τῶν πατρικίων ἀνὴρ ἡσυχίας φίλος. ὡς δὲ καλεσήσαντο ταῦτα, δείσαντες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ δόξα τοῖς πολλοῖς εἰσέλθοιτο περὶ τῆς καινῆς πολιτείας ὁν ἀληθῆς, ὅτι δύο βασιλεῖς κύριοι γενέσθαι τῆς πόλεως αὐτὸ ἕνος, ἑκατέρου τῶν ὑπάτων τοὺς δώδεκα πελέκεις ἔχοντος, ὥσπερ εἶχον οἱ βασιλεῖς, ἐκρίναντό τε δεῖν ἀφελέσθαι τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς ἐξουσίας μειώσαι τὸ φόβον, τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν ὑπάτων τοὺς δώδεκα καταπάξαντες ἠγεῖσθαι πελέκεις, τοῦ δ' ἑτέρου, δώδεκα ὑπηρέτας ῥάβδους ἔχοντας μόνον· ὡς δὲ ἔνιοι ἱστοροῦσι, καὶ κορώνας· γίνεσθαι δὲ τῶν πελέκεων τὴν ἀφαίρεσιν ὁν τοσαῦτης, ἕνα μόνα κατέχοντος αὐτοὺς τῶν ἑκατέρου. τοῦτο δὴ τὸ πολίτευμα καταστησάμενοι, τοσοῦτον ἐποίησαν εἰς τὸ ἀφαιρεῖν τῶν τοσαγμάτων τὸν δημότην καὶ ταπεινὸν ὄχλον, καὶ δὴ καὶ τούτοις τῶν πλησίον ὁν ὀλίγα. καὶ γὰρ τοὺς νόμους οἷς περὶ τῶν συμβολαίων τοὺς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, φίλανθρώποις καὶ δημοτικοῖς δοκοῦσι, οὐ ἀπωλέσας κατέλυσε Ταρκύνιος, ἀνενεώσαντο· καὶ τὰς θυσίας τάς τε κατὰ πόλιν καὶ τὰς ὅπῃ τῶν ἀγρῶν, ἃς ἐποιοῦντο κοινῇ συνιόντες οἱ δημόται καὶ οἱ φυλέται, πάλιν τοσοῦτον ἔταξαν ὅπῃ μελήσαι, ὡς ὅπῃ Τυλλίου συνέλεγον· ἐκκλησίαν τε καὶ αὐτοῖς ἀπέδοσαν ὑπὲρ τῶν μεγίστων, καὶ ψῆφον ὅπῃ φέρειν, καὶ τἄλλα πρᾶξαι ὅσα καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἐξῆν ἐξ ἀρχαίου. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς καθ' ἡδονὴν τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν ἦν, ὁν πολυχρονίου δουλείας εἰς ἀνέλπιστον ἀφιγμένοις ἐλευθερίαν· ἀνρέθησαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ὄμως, οἷς πόθος ἦν δι' ἀνήκεστον τῶν ὁν τυραννίδι κακῶν καὶ πλεονεξίαν, ἄνδρες ὁν ἀφανεῖς, οἱ συνώμοσαν ὅπῃ προδοσία τῆς πόλεως, Ταρκύνιόν τε καταγεσθαι συνθέμενοι, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀποκτεῖναι. ἡ μόνες δὲ αὐτῶν οἵτινες ἐγνώοντο, καὶ δι' αὐ ἐξηλέγθησαν ἀνελπίστοις συντυχίαις, καίτοι πολλὰς ἀνθρώποις λεληθέναι δοκοῦντες, μικρὸν τῶν ἔμπροσθεν χρονιζόντων ἀνάκλαβόν, λέξω.

λέξω. Ταρκύνιος ὅτῳ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε, χρόνον μὲν τινα οὐ πολὺν ὁν πόλει Γαβίων διέτριβε, τοὺς τε συνιόντας ὁν τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν ὑποδεχόμενος, οἷς ἦν ἡ τυραννὶς ἀσπαστότερον χρῆμα ἐλευθερίας, καὶ ταῖς Λαβίνων ἐλπίσιν ἐπέρχων, ὡς δι' ἐκείνων καταστησόμενος ὅπῃ τὴν ἀρχήν. ὡς δὲ οὐ προσέχον αὐτῷ τὸν νοῦν αἱ πόλεις, οὐδὲ ἐβούλοντο πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν Ρωμαίων πόλιν ὁν φέρειν, ἀπογνοὺς τὰς πρὸς τοῦτον ὁπτικευείας, εἰς Τυρρηνικὴν καταφεύγει πόλιν, ὅς ἦν ὁ πρὸς μέγας λαός ἰῶν. πείσας γὰρ λαὸς ὁ Ταρκυνιτῶν δωρεαῖς, καὶ δι' ἐκείνων ὅπῃ τὴν ὁν κλησίαν πρόσαγαγεῖς, τήν τε συνλήψαν ἀνανεώσασθαι τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ τὰς ἐπιβουλείας διεξῆλθεν, ἃς ὁ πάππος αὐτοῦ πάσας ἐκφεύγεσθαι ταῖς ὁν Τυρρηνίᾳ πόλεσι, καὶ τὰς συνθήκας ὑπεμίμνησκεν ἃς ἦν πεποιημένοι πρὸς αὐτόν. ὅπῃ δὲ τούτοις ἅπασι, τὰς καθλληφίας αὐτὸν ὠδύρετο τύχας, ὡς ὁν μεγάλης ὁν πεσὼν εὐδαιμονίας ὁν ἡμέρᾳ μιᾷ, πλαίης καὶ τῶν αἰσχίστων ὁνδὲς συνὼ γοῖς τεῖσιν, ὅπῃ τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ποτε γενομένους ἰκέσθαι καταφυγεῖν. διεξῆθὼν δὲ τοσαῦτα μετὰ πολλῶν οἰκτῶν τε καὶ δακρύων, ἔπεισε τὸν δῆμον πρέσβεις ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν εἰς Ρώμην, συμβατηρίοις φέρουσας ὑπὲρ αὐτοῦ λόγοις, ὡς δὴ συμπρασσόντων αὐτῷ τῶν δυνατῶν ἐκεῖθεν, καὶ συλληψομένων τὴν καθόδου. ἀποδειχθέντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν οὓς αὐτὸς προεῖλετο, καὶ διδάξας ἃ χρὴ λέγειν τε καὶ πράττειν τοὺς ἄνδρας, καὶ πρὸς τῶν συν αὐτῷ φυγάδων γράμματα δοὺς δεησόμενα ἔχοντα πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν καὶ φίλους, ἀπέστειλε φέρουσάς τι καὶ χρήσιμον. οὗτοι οἱ ἄνδρες εἰς τὴν Ρώμην ἐλθόντες, ἔλεγον ὅπῃ τὴν βυ-
" λῆς ὅτι Ταρκύνιος ἀξιοῖ λαβὼν ἄδειαν ἐλθεῖν συν
" ὀλίγοις, κρατῆσαι μὲν ὅπῃ τὸ συνέδριον, ὥσπερ ὅστι δί-
" καιον· ἔπειτα δὲ λάβῃ πρὸς τὴν βυλῆς τὸ συγχώρημα,
" πότε καὶ ὅπῃ τὴν ὁν κλησίαν ἐλθεῖν, λόγον ὑφέξων ὑ-
" περ ἀπεδύτων ὧν ἔπραξεν, ἀφ' ὧν τὴν πρὸς ἐλα-
" βε, καὶ δικας ἃς χρησόμενος, ἐάν τις αὐτῷ κατηγο-
" ρήσῃ, πᾶσι Ρωμαίοις. ἀπολογηθεὶς δὲ, καὶ πείσας ἀ-
" πολῦσαι ὡς οὐδὲν ἄξιον εἰργασταῖ φυγῆς, ἐὰν μὲν
" ἀποδῶσιν αὐτῷ τὴν βασιλείαν, αὖθις πρὸς ἐφ' οἷς
" μὴ ὀείσωσιν οἱ πολῖται δικαίοις· ἐὰν δὲ μηκέτι βασι-
" λεύεσθαι προαιρῶνται, καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλ'
" ἑτέραν καταστήσασθαι πολιτείαν, μένων ὁν τῇ πόλει
" πατρίδι οὔσῃ, καὶ τὴν ἴδιον οἶκον ἔχων, πολιτεύεσθαι
" μετὰ πάντων ἐξ ἴσου, φυγῆς δὲ ἀπηλλάχθαι καὶ πλά-
" νης. ταῦτα διεξιόντες, ἐδέοντο τῆς βουλῆς, μάλιστα
μὲν μὴ δίκαιον ὁ πᾶσιν ἀνθρώποις καθέστηκε, μη-

Tarquinii machinamenta.

exposuero. Pulsus regno Tarquinius aliquamdiu Gabiis subsitit, cõfluentes ex vrbe colligens quotquot libertati præferrent tyrannidem, seq; Latinæ gẽtis ope imperio restitutum iri sperans. Sed cũ preces eius negligerent hi populi, nec ipsius caussã Romanos bello impetere vellent, desperato auxilio in Etruscam vrbẽ se recepit, vnde materno genere ducebat originem. conciliatisq; sibi per munificentiam Tarquiniensium nobilium animis, in concionẽ ab eis ꝓductus, renouauit cognationẽ quæ sibi cũ eo populo intercederet: enumeratisque beneficiis quæ auus ipsius in vniuersam Etruriam cõtulisset, fœderis etiã mentionem fecit, quod inter eos & illum ictum esset. postremo questus est de suo infortunio, qui vna die magna felicitate orbatus, erro & inops cũ tribus filiis coactus sit ad suos olim subditos cõfugere. Quæ cum admodũ miserabiliter, addiis etiam lacrymis, peroraſset, persuasit populo vt legatos Romã mitterent qui ei cõgredienti *cum Romanis* copiam peterẽt: præsertim cum potentiores illic *ciues* in impetrãdo reditu eum adituri viderentur. His legatis ipsius electis arbitrio, præter mãdata quid dicere facereve deberent, litteras etiam dedit scriptas ab exsilii sociis ad amicos & domesticos; addidit & auri nonnihil. Qui postquam Romam peruenerũt, admissi a patrib. aiunt postulare Tarquinium, vt ipsi cum paucis tuto venire liceat, primũ in senatum, vt parsit: deinde, si patres permiserint, etiam in concionem prodire, ibique omnium quæ toto regni tempore gesserit, rationem reddere; ac si forte accusetur, subire iudicium totius populi Romani. quodsi dicta caussã ꝓbauerit omnibus se nihil exsilio dignum perpetrasse, regnum se denuo, si reddatur, quibuscunq; ciues voluerint cõditionibus, administraturum: sin regibus, vt antehac, parere amplius nolint, sed aliam reip. formam instituere, mãsurum in vrbe, patria sua, contentũ domesticis facultatibus; & æquo cũ ceteris ciuibus iure vsurum; exsilium tantum deprecari vitamq; vagam diuersis errorib. His *mandatis* expositis orant senatum, primum per commune ius omniũ gentium, quod

defensionem & iudiciũ negat nemini, vt illi quoq; caussam suã dicere liceat, cui° ipsi futuri sint iudices. quodsi ipsum hac gratia nõ dignentur, saltem ciuitati pro eo deprecanti gratificentur, iraque moderata condonent quod ipsis nihil incõmodi, & petentibus multũ honoris conciliaturũ videatur: vtq;, homines cũ sint, non supra humanã conditionem sapiãt, nec immortales iras gerant in corporibus mortalibus: sed vel præter animi sententiã ad æquitatẽ se demittant in deprecatorum gratiam; cogitantes prudentum virorũ officium esse, amicorum caussa inimicis offensas remittere; cõtra insipientium & barbarorũ, cum inimicis ipsos etiã amicos repellere. Ad hæc Brutus assurgẽs ita respondit: Quod ad Tarquiniorum in hanc vrbem reditum attinet, definite Etrusci plura verba facere. Iam enim decretũ est perpetuum eorũ exsiliũ; omnesq; per sacra deorũ iurauimus, nec reducturos nos tyrannos, nec reduci passuros. Siquid vero aliud non iniquum petiris, quod nec iuramẽto nec legibus vetemur facere, dicite.

Tum, pgressi legati: Præter omnẽ exspectationẽ, inquiunt, prima nobis euenere. Agentes.n. pro supplice rationẽ vobis reddere parato, ius cõmune omniũ gentiũ ad priuatam gratiã impetrare nõ valuimus. Sed quoniã ita vobis videtur, de reditu Tarquiniorũ amplius molesti nõ erimus: aliud qddam nõ iniustũ petimus ex mandato patriæ; quod lex nulla, nullũ iusiurãdum vos vetat facere: vt restituatis regi bona, quæ ante auus ipsi° possedit, nõ vi doloue vlli vestrũ ademptа, sed hereditario iure a patre accepta, & in hãc vrbẽ importata. Satis.n. erit ei suis reb. receptis aliubi beate viuere, nullo vestrę quietis periculo. His dictis legati *curiã* egressi sunt. Consulũ alter Brutus bona retinenda censuit, tum mulctæ nomine, q; tyrãni rempublicã multis & grauibus affecissent iniuriis: tum vtilitatis *publicæ* gratia, ne haberẽt belli ansam; docens nõ fore cõtentos receptis bonis Tarquinios, nec in priuata vita permansuros, sed ascitis externis populis bellum Romanis illaturos, reditumq; ad imperiũ armis molituros. Collatinus suadebat contrariũ, dicens nõ opes tyrannorũ, sed personas lęsisse rempublicã: cauẽdaq;

δένα λόγου καὶ κρίσεως φερῆν, συγχωρῆσαι τοῦ ἀνδρὶ τοῦ « ἀπολογίαν ἧς αὐτοὶ ἠμήσονται δικαιοῦ· εἰ δὲ ἐκείνῳ « τοῦτο τῶν ἀβούλονται δοῦναι χάριν, τῆς δεομένης « ἕνεκα πόλεως ἱκετεύσαντι, μετελάσαι, δωρεὰν αὐτῇ « διδόντας ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτοὶ βλαπτόμενοι μεγάλῳ δό- « ξουσι ὑμῖν καταπίεσθαι τῇ λαμβανούσῃ· ἀνθρώ- « ποις δὲ ὄντας, μηδὲν ἐκεῖνοι τῶν ἀνθρωπίνων φύσιν « φερόντων, μηδὲ ἀθανάτοις ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς « σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῦδε γνώμην τὴν τοιαύτην ὑπολα- « κεῖν ἐπομεῖναι, τοῦ δεομένου χάριν· ἀνθυμηθέν- « τας ὅτι φερόμεθα μὲν ἀνθρώπων ἔργον ὑπὲρ τῆς φι- « λίας χαρίζεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, ἀνόητον δὲ καὶ βαρ- « βάρων, τοῖς ἐχθροῖς συναναιρεῖν τοὺς φίλους. τοιαῦ- « τα λέξαντων αὐτῶν, αἰασᾶς ὁ Βροῦτος ἔφη· Περὶ μὲν εἰσόδου Ταρκυνίων εἰς τήνδε τὴν πόλιν παύσασθε, ἄν- « δρες Τυρρηνοί, τὰ πλείω λέγοντες· ἐπεὶ γὰρ ἤδη « ψῆφος ἀΐδιον κατ' αὐτῶν ὀρίζουσα φυγήν, καὶ θεοὺς « ὀμωμόκαμεν ἀπωλίας μήτε αὐτοὶ καθέξειν τοὺς τυ- « ράννους, μήτε τοῖς καθιστᾶσιν ὑπηρέτειν· εἰ δέ τινος « ἀγνοεῖτε δεῖσθαι μετείων ἃ μήτε ὅρκοις μήτε νόμοις « κεκωλύμεθα δρᾶν, λέγετε. μετὰ τοῦτο παρῆγον οἱ πρέσβεις, Παρέδοξα μὲν ἡμῖν ἀπαντᾶ) τὰ πρᾶ- « γματα πρεσβευσάμενοι γὰρ ἱκέτου λόγον ὑ- « μῖν ἐποιούμεθα, ἀξιοῦντος, καὶ ὃ κοινὸν ἀπολωλότων δίκαιον « εἰς ἰδίαν αὐτοῦ μόνου χάριν, οὐδὲ δεδιωκήμεθα τοῦτο « τυχεῖν. ἐπεὶ δὲ οὕτως ὑμῖν δοκεῖ, πάλιν μὲν εἰς ὁδὸν « Ταρκυνίων οὐδὲν ἔτι λιπαρεῖν· πρεσκαλούμε- « θα δ' ὑμᾶς εἰς ἕτερόν τι δίκαιον, ἐπεὶ οὐ τὰς ἐπο- « λὰς ἡμῖν ἔδωκεν ἡ πατρὶς, καὶ ὅτε νόμος ὁ κωλύσων « αὐτὸ ποιεῖν ὑμᾶς ἐστιν, ὅτε ὅρκος, ἀποδιδόναι τὸν βασι- « λεῖ τὴν οὐσίαν ἣν ὁ πάππος αὐτοῦ πρότερον ἐκέκτητο, « οὐδὲν τῶν ὑμετέρων ὅτε βίᾳ καθαιρῶν, ὅτε λάθρᾳ, πα- « ρὰ τὸν παῖδα δεξαμένου, καὶ πρὸς ὑμᾶς με- « τενέγκας. ἀπόχρη δὲ αὐτῷ τὰ ἑαυτοῦ κομιζομένῳ ζῆν « ἑτέρωθί που μακαρίως, μηδὲν ἐνοχλοῦντι ὑμῖν. « τοιαῦτα μὲν οἱ πρέσβεις διαλεχθέντες, ἀπῆλθον. τῶν δ' ὑπάτων Βροῦτος μὲν καλέσας τὰ χρήματα συνε- βούλευσε, λιμοῦ τε χάριν αὐτῶν οἱ τύραννοι τὸ κοινὸν ἠδίκησαν πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, καὶ τὸ συμφέροντος ἕνεκεν, ἵνα μὴ δίκαιοι αὐτοῖς ἀφορμὴ πρὸς τὸν πόλεμον, διδάσκων ὡς οὐκ ἂν ἀπήσουσι Ταρκύνιοι τὰς οὐσίας ἀπολαβόντες, οὐδ' ἐπιμεῖσιν ἰδιώτιν βίον ζῆν, ἀλλὰ πόλεμον ἐπάξουσι Ῥωμαίοις ἀλλοεθνῆ, καὶ βίᾳ πειρᾶσθαι καθιέναι ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον. Κολλατῖνος δὲ ἐναντία παρῄει, λέγων ὡς οὐδὲν τὰ χρήματα τῶν τυράννων ἠδίκει τὸν πόλιν, ἀλλὰ τὰ σώματα, φυλάττεσθαι αὐτοὺς ἀξιῶν ἀμφό-

ἀμφότερα, μὴ δόξῃς τὲ πονηρᾶς τοῦδε πράττων τύ- χωσιν, ὡς ἀφὰ τ' πλῆτον ἐξελαθόντες οὐκ τ' ἀρ- χῆς Ταρκυνίοις, καὶ τοιοῦφασιν πολέμου δικαίαν πα- 208 εάχωσιν αὐτοῖς, ὡς ἀποστερουμένοις τῶν ἰδίων· ἄδη- λον μὲν εἰ φάσκων εἰ κομισάμενοι τὰ χρήματα πολεμεῖν ὑπαρχήσοισιν ἔτι τοῖς αὐτοῖς αὖθις τ' καθόδου· τοῦδ' ἥλον δὲ θάτερον, ὡς οὐκ ἀξιώσοισιν εἰ- ρήνην ἄλλην τὰς ὑσίας ἀφαιρεθέντες. ταῦτα τ' ὑ- πάτων καὶ πολλῶν συναγορευόντων ἀμφοῖν ἑροις, ἀπο- εῦσα ὅ τι χρὴ πρᾶξαι ἡ βουλὴ, καὶ ἐφ' ἡμέρας συ- 10 νάς σκοπεῖν, ἐπεὶ συμφορώτερα μὲν ὁ Βροῦτος ἐδόκει λέγειν, δικαιότερα δ' ὁ Κολλατῖνος παρῄει, τε- λευτῶσα δίεγνω τ' δῆμον εἰ τ' τε συμφέροντος καὶ δ' δικαίου κριτεῖν. πολλῶν δ' λεχθέντων ὑφ' ἑκατέρων τῶν ὑπάτων, ἀναλαβόντα ψῆφον αἱ φεράδες πεπάκοντα ὄντα τ' ἀριθμὸν, ὅτω μικρὸν ἐποιήσαντο τ' ὅπὶ θα- τέρα ροπῆ, ὥστε μιᾷ ψήφῳ πλείους γενέσθαι τῶν κατέχειν τὰ χρήματα βουλευομένων τὰς ἀποδιδό- ναι κελευούσας. λαβόντες δ' τοῦδε τῶν ὑπάτων τὰς ἀποκρίσεις οἱ Τυρρηνοὶ, καὶ πολλὰ τὴν πόλιν ἐ- 20 παινέσαντες, ὅτι τὰ δίκαια τοῦ τῶν συμφερόντων εἵλοντο, Ταρκυνίῳ μὲν ἐπέστειλαν τὸν ἀπληφομένοις τὰ χρήματα, αὐτοὶ δὲ ἐπέμειναν ἐν τῇ πόλει, ἐναγωγῆ τε τ' ὅπίπλων, καὶ ἀφάθεσιν τῶν μὴ δυνα- μένων ἀγεσθαί τε καὶ φέρεσθαι σκηπτόμενοι· ὡς δ' πάλη- θες εἶχε, τοιαῦτα τε καὶ σκευούμενοι τὰ κατ' τ' πόλιν, ὡς ὁ τύραννος αὐτοῖς παρῄγγελεν. τάς τε γὰρ ὑπισχνάς τὰς τοῦδε τῶν φυγάδων τοῖς ὑπηρετείοις αὐτῶν ἀπεδίδοσαν, καὶ παρ' ἐκείνων ἑτέρας τοὺς τοὺς φυγάδας ἐλάμβανον. συνιόντες δ' πολλοῖς εἰς ὁμι- 30 λίαν, καὶ ἀφάπειραν αὐτῶν τῆς τοιαιρέσεως λαμβά- νοντες, οὐς' δ' εἰσέκαν δυσγνώτοις δι' ἀσθένειαν γνώμης, ἢ βίου ἀπορίαν, ἢ πόθον τ' ἐν τῇ τυραννίδι πλεονεξιῶν, ἐλπίδας τὲ χρηστὰς ὑποτείνοντες αὐτοῖς, καὶ χρήματα διδόντες, ἐπειρείσαν ἀφαφτίρειν. ἐμέλλον δὲ, ὥσ- περ εἰκὸς, ἐν πόλει μεγάλῃ καὶ πολυοχλούσῃ φανή- σεσθαί τινες οἱ τὴν χείρω πολιτείαν αἱρησόμενοι τοῦ τῆς κρείττονος, ἀ τῶν ἀσήμων μόνον, ἀλλὰ καὶ τ' ὅπι- φανῶν, ἐν οἷς ἦσαν Ἰούνιοί τε δύο, Τίτος καὶ Τιβέριος Βρούτου παῖδες, τούτου ὑπαλθόντος ἀρτίως ἀρχό- 40 μενοι γενέσθαι· καὶ αὐτοῖς Γέλλιοί τε δύο, Μάρκος καὶ Μάνιος, ἀδελφοὶ τ' Βρούτου γυναικὸς, ἱκανοὶ τὰ κοι- νὰ πράττειν· καὶ Κολλαῖνοι θατέρα τ' ὑπάτων ἀδελ- φῆς υἱοὶ δύο, Λούκιος καὶ Μάρκος Ἀκυίλιοι, τ' αὐτὴν ἔχοντες τοῖς Βρούτου παισὶν ἡλικίαν, παρ' οἷς αἱ συνό- δοι τὰ πολλὰ ἐγίνοντο, πάθος τε οὐκέτι πρεσβύτερος αὐ- τοῖς, καὶ τὰ περὶ τ' καθόδου τῶν τυραννῶν βουλόμενα

duo *crimina*, ne incurrant infamiam publicam, quasi propter diuitias expulsis Tarquiniis; neve videantur iustam belli caussam eis præbuisse, nimirum exutis propriis facultatibus. incertum enim esse an receptis bonis bello tentaturi sint reditum: manifestum vero, nõ quieturos si rebus suis spolientur. Hæc cum perorassent consules, & in vtramque sententiam multi patrum irent, ambiguus consilii senatus, post aliquot dierum deliberationẽ, quia Brutus vtiliora, Collatinus iustiora suadere videbatur, tãdem rem totam cõmisit iudicio populi. Deinde vbi post longam vtriusque consulis orationẽ ad triginta curiarum suffragia ventum est, adeo leui momento præponderarunt altera, vt hi qui retinenda bona censebant, ab alteris qui reddi iubebãt, vno tantum calculo victi sint. Etrusci post acceptum a consulibus responsum, multum laudata ciuitate quod maiorem iustitiæ quã vtilitatis respectum habuisset, Tarquiniũ per litteras certiorem fecerũt, recepturum esse bona: ipsi in vrbe restiterunt, simulantes se occupari in componenda portatili supellectile, & distrahendis quæ agi ferrique non possent: sed re vera excutientes & molientes in vrbe quę mandarat Tarquinius. nam & litteras ab exsulibus reddiderunt eorum necessariis, & alias ab eis acceperunt *remittendas* ad exsules: crebrisq; colloquiis nunc horum nũc illorum explorabant animos: & quotquot inuenirent faciles corrumpi ob inconstantiam animi, victusve inopiã, aut desiderium explendæ sub tyrannide libidinis, partim spe ostentata, partim præsenti pecunia conabantur in partes suas pertrahere. Ac facile fieri poterat vt in vrbe ampla & populosa reperirentur quibus magis placeret status reipublicæ deterior, nõ solum inter obscuros, verumetiam inter nobiles; in quibus erant duo Iunii, Titus & Tiberius, filii Bruti consulis, vix tum puberes; & duo Gellii, Marcus & Manius, fratres vxoris Bruti, iam maturi tractandę reipublicæ; & Collatini alterius consulis duo ex sorore nepotes, Luci° & Marcus Aquilii, æquales Bruti filiis; apud quos plerũq; conueniebatur, patre nõ amplius superstite, cõsultabaturq; de tyrannorũ

Coniuratio vrbana.

reditu. Itaque cum aliis multis argumẽtis colligere licet res Romanas diuina prouidentia prouectas ad tantam felicitatẽ, tum hoc præsenti non minimo. Tam dira enim amentia inuasit illos miseros, vt sustinuerint litteras propriis manibus ad tyrannum scribere, continentes coniuratorum multitudinẽ, & tempus destinatum opprimendis per insidias consulibus: persuasi tyranni ad se missis litteris, velle eum præscire, quibus Romanorum restitutus in regnum gratiam *pro meritis* referre deberet. Hæ litterę tali casu peruenerunt in manus consulum. Ad Aquilios Collatini sororis filios conuenerãt coniuratorum capita, inuitati velut ad peragendum sacrificium. Post cœnã iussis ministris e cõuiuio extra virilis œci fores secedere, conferebant inter se de reducendis tyrannis: quæque *cætui* visa erant, manu propria referebant in litteras, quas Aquilii *vna cum aliis epistolis* legatis Etruscis darent, & hi Tarquinio redderent. Interea Cæninensis quidam nomine Vindex, qui bello captus & seruus pinçernam tum agebat, ex ablegatione illa suspicatus eos aliquid mali tractare, solus foris ad ianuam restitit; vbi & verba eorum audiuit, & litteras ab omnibus scribi vidit, ad quandam ostii commissuram perspicuam admoto oculo. Is intempesta nocte egressus, quasi ob aliquod negotium missus a dominis, ad consules quidem ire nõ ausus est, metuens ne propter affectum erga cognatos, rem celare volentes, indicem coniurationis tollerent. ceterum adito P. Valerio, qui vnus erat e quatuor primis libertatis publicę assertoribus, data dextra, fideq; cũ iureiurando ab eo accepta, fraudi sibi id nõ fore, indicauit quæ audisset & vidisset. Ille re cognita, confestim cum magna cliẽtum & amicorũ manu ad ædes Aquiliorum aduolat appetente iam die: & ingressus quasi aliud quidpiam acturus, nondum digressis adolescentibus nemine prohibente potitus est litteris; ipsosq; comprehensos apud consules statuit. Quæ vero iam hinc dicturus sum facta alterius cõsulum Bruti magna & mira, quæ maxime a Romanis iactãtur, vereor ne apud ceteros Græcos vt nimis dura fidem nõ inueniant: quandoquidẽ na-

στωελίθεντο. οὐκ πολλῶν μὴν ὧν καὶ ἀνῶν ἐδοξέμοι τὰ
Ῥωμαίων πεφάγματα πεφυσία θεῶν εἰς τοσαύτην «
παρῆλθεν ἀδιαμονίαν, καὶ οὐκ ἤκουσα ὃ οὐκ τότε γνωμέ- «
νων. τοιαύτη γὰρ μανία καὶ θεοβλάβεια τοὺς δυστήνους ἐ-
κείνους κατέχει, ὥστε ὑπέμεναν ἐπιστολὰς γράψαι
πρὸς τὸν τύραννον αὐτογράφοις, δηλοῦντες αὐτῷ τὸ
πλῆθος τῶν μετεχόντων τῆς συνωμοσίας, καὶ χρόνον ἐν ᾧ τὴν
κατὰ τῶν ὑπάτων ἔμελλον ποιήσεσθαι ἐπίθεσιν, πειθένλες
ὑπὸ τῶν ἀφικομένων εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸν τυραννικὸν
γραμματέα, ὅτι βούλεται πρεσβεύειν τινὰς αὐτῷ Ῥω- 10
μαίων πρεσβεύειν δὲ ποιῶν καταγόνιν τὴν ἀρχαίν. τούτων
δὲ ἐλθόντων τῶν ἐπιστολῶν εἰκαθῆς οἱ ὕπαυοι καὶ τοιάνδε
τινὰ συντυχίαν. παρ' Ἀκυλίοις τοῖς ἐν τῇ Κολλατί-
νου γενόσιν ἀδελφῆς οἱ κορυφαιόταυοι τῶν ἐν τῇ συνω-
μοσίᾳ κατήγοντο, πρὸς ἀκληθένλες ὡς ἐφ' ἱερεῖα καὶ θυ-
σίαν. μετὰ δὲ τὴν ἑστίασιν ἐξέλθειν ἐκέλευν, καὶ τοὺς
σκεύνας τοὺς ἀκόλουθον, καὶ πρὸς τὸν θυρῶν ἕνα ἀνδρῶνος ἀ-
πελθεῖν, διεφέρεντο πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῆς καθα-
γωγῆς τῶν τυραννικῶν, καὶ τὰ δόξαντα εἰς ἐπιστολὰς κατε-
γράφειζον αὐτογράφοις, ἃς ἔδει τοὺς Ἀκυλίοις λαβόνλας 209
ἀποδοῦναι τοῖς ἐν Τυρρηνίᾳ πρέσβεσιν, ἐκείνοις δὲ
Ταρκυνίῳ. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ τῶν θεραπόνλων τὶς
οἰνοχόος, ἐν πόλεως Καινίνης αἰχμάλωτος, ὄνομα
Οὐινδίκης, ὑποπτεύσας τι τοὺς ἄνδρας βουλεύειν πονη-
ρὸν τῇ μεταστάσει τῶν δεσποτῶν, ἔμενε μόνος ἔξω πρὸς
τῇ θύρᾳ, καὶ τοὺς τε λόγοις παρ' αὐτῶν ἠκροάσατο, καὶ
τὰς ἐπιστολὰς εἶδεν ὑπὸ πολλῶν γεγραμμένας, πρό-
μῶ τινι τὴν θύρας διαφανῆ τὴν ὄψιν ποιησάμενος. ἐξελ-
θὼν δὲ πολλῆς ἔτι νυκτὸς ὄντος, ὡς ἀπεσταλμένος ὑπὸ
τῶν δεσποτῶν ὅτι χρείαν τινά, πρὸς μὲν τοὺς ὑπάτους 30
οὐκ ἐτόλμησεν ἐλθεῖν, δεδιὼς μὴ δόλος πρᾶγμα συκρύψαι
βουλόμενοι διὰ τὴν εὔνοιαν τῆς συγγενῶν, τὴν μεμυσαντα
τὴν συνωμοσίαν ἀφανίσωσιν· ἀφικόμενος δὲ εἰς Πό-
πλιον Οὐαλέριον, ὃς ἐν τοῖς πρώτοις τέταρσιν ἐν τῇ
τῆς τυραννίδα καταλυσάντων, δεξιὰν δίδωσι, καὶ δι'
ὅρκων δὲ πιστὸν παρ' αὐτὸν λαβὼν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῆς
ἑαυτοῦ, μεμυυτής τε ὢν ἤκουσε καὶ ὧν εἶδε γνοῦς. ὁ δὲ ὡς
ἔμαθεν, σπουδαίαν ἀναβολὴν ποιησάμενος, ὅλτι τὴν
οἰκίαν τῶν Ἀκυλίων σὺν χρεῖ πολλῶν πελατῶν τε καὶ
φίλων πολυανθρωπίας πρὸς τὸν ὄρθρον. καὶ παρελθὼν 40
εἴσω τῆς θυρῶν ὡς ἐπ' ἀνῆλω τινὰ χρείαν παρὼν, ἀ-
κωλύτως, κατ' οἶκον ἔτι τῶν μαγειρείων ὄντων, ἐκρατῆς
γίνετο τῶν ἐπιστολῶν, καὶ τὰς νεανίσκοις συλλαβὼν κελεύσι-
ν ὅλτι τοὺς ὑπάτους. ταῦτ' δὲ μετὰ ταῦτα ἔργα πατέρου
τῶν ὑπάτων Βρούτου μεγάλα καὶ θαυμαστὰ λέγειν ἔχων,
ἐφ' οἷς μέγιστα φρονοῦσι Ῥωμαῖοι, δέδοικα μὴ σκληρὰ
καὶ ἄπιστα τοῖς ἀνῶσι Ἕλλησι δόξω λέγειν· ὅλτ' πεφυ-

κασιν

« κασιν ἀπόλυες ἀπὸ τῶν οἰκείων τὰ πρὸς τῶν ἀνῶν λεγόμε-
« να κρίνειν, καὶ ὃ πιστὸν ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς ποιεῖν· ἐρῶ δὲ
οὖν ὅμως. ὅπτ' γὰρ ἡμέρα τάχιστα ἐγένετο, καὶ κα-
θίσας ὅπὶ τὸ βῆμα, καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐν τῇ συνωμοσίᾳ
ἐξεσκεπτόλυνος, ὡς εὗρε τὰς ὑπὸ τῶν γεγραφείσας
τῶν σφραγίσιν ἑκατέρων, καὶ μετὰ τὸ λῦσαι τὰ σημεῖα τοῖς
γεγράφοις, ἀναγνωσθῆναι πρῶτον ἐκέλευσεν ἀμ-
φοτέρας ὑπὸ γραμματέως, εἰς τὴν ἀπόντων τῶν
πατρίων ἀκοῆ· ἔπεται λέγειν ἐκέλευσε τοῖς παισὶν
εἴ τι βούλοιν). ὡς δὲ οὐκ ἐτόλμησεν αὐτῶν ὁτέρος 10
πρὸς ἀρνησιν δυνάσθαι βαπέας, πάλαι κατεψηφι-
κότες ἑαυτῶν, ἔκλαιον ἀμφότεροι. ὀλίγον δὲ ἐπιχὼν
χρόνον δυίσα), καὶ σιωπὴν πρεσκρύξας, οὐκ δεχομέ-
νων ἀπόντων τί ὁ τέλος ἐξοίσει, θάνατον ἔφη κατα-
δικάζειν τῶν τέκνων· ἐφ' ᾧ πάντες ἀνέκραγον, οὐκ ἀξι-
οῦντες τοιοῦτον ἀνδρα ζημιοῦν τῶν τέκνων θανάτῳ, καὶ
παρεξέλκειν τὰς ψυχὰς τῶν μαγείρων ἐβούλοντο τῶν πα-
τρί. ὁ δὲ ὅτε τὰς φωνὰς αὐτῶν ὅτε τὰς οἰμωγὰς ἀντε-
χόμενος, ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις ἀπάγειν τοὺς νεανί-
σκους ὀλοφυρομένους καὶ δυσβολούντας καὶ τὴν φιλτάτας 20
αὐτῶν ἀναγκαλυομένους πρεσκυνείας. θαυμαστὸν μὲν
καὶ τοῦτο ἅπασιν ἐφάνη, ὃ μηδὲν ἀνδυσῶν τῶν δύδρα-
μήτε πρὸς τὰς δεήσεις τῶν πολλῶν, μήτε πρὸς τοὺς
οἰκτοις τῶν τέκνων. πολλῷ δὲ ἔτι τούτου θαυμασιώτερον
ὃ πρὸς τὰς ἀμφείας αὐτῶν ἀμείλικτον. ὅτε γὰρ ἀνῆοδί
που συνεχώρησεν ἀπαλλάττεσθαι τοὺς υἱοὺς ἔξω τῶν ἀπόν-
των ὄψεως ἀπαγαγών, ὅτε αὐτὸς οὐκ τῶν ἀγορᾶς παρε-
χώρησεν ἕως ἐκεῖνοι κολασθῶσι, τὴν δεινὴν θέαν οὐκ ἐπε-
πόμενος, ὅτ' αὖθ' πρεσπηλακισμὸν ἀφῆκεν αὐτοῖς τὴν
ἐνφισμένων οὐκ πληρῶσαι μοῖραν· ἀλλὰ πάντα τὰ 30
πρὸς τὴν ἀμφείαν ἔθη καὶ νόμμα φυλάττων, ὅσα τοῖς
κακούργοις ἀπόκειται παθεῖν, οὐ ἀγορᾷ πάντων ὁρών-
των, αἰκιαθέντας τὰ σώματα πληγαῖς αὐτοῖς, ἅπασι
τοῖς νομμοῖς παρὼν, τότε συνεχώρησε τὸν αὐχένας
τοῖς πελέκεσιν ἀποκοπῆναι. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ τὰ πα-
ράδοξα καὶ θαυμαστὰ τῶν ἀνδρὸς, ὃ ἀτενὲς τῆς ὄψεως καὶ ὃ 210
ἀτρεκτον ἐν ὅσῳ τῶν ἀνῶν ἀπόντων ὅσοι τῶν πάντ
παρεγίνοντο κλαίοντων, μόνος ὅτε αἰακλαυσάμενος
ὤφθη τὴν μόρον τῶν παίδων, ὅτε ἀποιμώξας ἑαυτὸν τῆς
καθεζύσης τὴν οἴκον ἐρημίας, ὅτε ἀνῶ μαλακὸν οὐδὲν 40
ἐνδοὺς, ἀλλ' ἀδακρύ τε καὶ ἀστένακτος καὶ ἀτενὴς ἐκε-
μένων, ἀνεκρδίως ἐνέκεν τοῦ συμφοραῖ. ὅτως ἰσχυ-
ρὸς ἐν καὶ βέβαιος τοῦ νόμμου, τὰ κριθέντα ἀφετη-
ρίᾳ, καὶ τῶν ἐπιτραπόντων τοῖς λογισμοὶς πα-
θῶν καρτερός. ἀποκτείνας δὲ τὸν υἱοὺς, οὐδὲν ἐκά-
λυψε τὸν ἀδελφιδοῦς τῶν συναρίθμοντος Ἀκυλίοις, παρ'
οἷς αἱ συνόδοι τῶν κατ' τῆς πόλεως νομοθετούντων

tura sic comparati sunt omnes, vt de iis quæ de ceteris *gentibus* narrantur, iudicium faciant e domesticis *exemplis*; & quæ *alioqui* sunt credibilia, apud se faciant incredibilia. dicentur tamen *nihilominus*. Simulatque dies illuxit, cum ascenso tribunali epistolas coniuratorum perlustraret, vbi filiorum litteras *primum* ex vtriusque sigillo, *deinde* post auulsa signacula *etiam* e manu agnouit, iussit primum vtramque a scriba recitari, audientibus omnibus qui aderant: deinde filiis dicendi, si vellent, dedit copiam. cumque neuter auderet impudenter negare, actum iamdudũ de sua caussa iudicantes, flebant vterq;. Ille paulum cunctatus surrexit, indictoque per præconem silentio, omnibus exitum rei exspectãtibus, capitalem sententiam in filios protulit. Cui voci reclamatũ est ab omnibus: indignum quippe iudicabãt, talem virum mulctari filiis, & vitam adolescẽtulorum donare patri volebant. Sed nec clamore motus nec eiulatibus, abduci eos a lictoribus iussit plorãtes supplicantesq; & blandissimis se appellantes vocibus. Id quoque mirum visum est, nihil eum flecti nec ciuium precibus nec miseratione filiorum: sed lõge adhuc mirabilior immota in filiorum supplicio seueritas. nam neque e conspectu populi alio necandos abduci permisit; neque ipse priusquam in eos animaduersum esset, e foro abiit quo vitaret id spectaculum; neque sine probris passus est irrogatas dare pœnas; sed obseruatis omnibus consuetudinibus & legibus quæ de maleficorum suppliciis sunt receptæ, in foro inspectantibus omnib. virgis eos primum fœde lacerari, tũ securib. decollari iuit: iisq; omnibus, dũ fierent, ipse interfuit. Sed nihil æque miraculo fuit atq; vultus intẽtus nullisq; cõmotus affectib⁹; cũ ceteris omnib. casum illũ flẽtibus, solus ipse nec fatũ liberorũ defleuit, nec orbitatẽ domus suæ lamẽtatus est, nec vllũ aliud mollis animi signũ edidit; sed sine lacrymis, sine gemitu, immotis oculis, forti animo cal amitatẽ pertulit. tã firmũ animi robur viro ad exsequẽda decreta suppetebat; tãtæq; ad cõprimendas affectuũ turbas vires. Necatis filiis mox vocauit collegæ sororis filios Aquilios, apud quos cõiurati cõuenire

soliti; iussoque scriba horum *quoque* litteras recitare, vt a tota circumstantium corona exaudirentur, ait se illis caussæ dicendę potestatem facere. Illi producti ad tribunal, siue monitu amici cuiuspiã, siue ipsis hoc in mentem venerat, acciderunt ad auunculi genua, quasi ipsius ope seruãdi. cumque Brutus lictores iuberet, abstractos eos ducere ad suppliciũ, si caussam nollent dicere, Collatinus innuens ministris vt abstinerent paulisper dum cum collega colloqueretur, seductum eum prolixis pro adolescentum salute precibus adortus est: excusataque ætatis ignorantia, quę malorum sodalium cõsuetudine in eam pertracta esset amentiam, petebat vnam sibi hanc cõcedi gratiam, vitam cognatorum; nihil obturbaturo postea. addebatque periculum esse ne tota vrbs concitaretur, si omnes qui exsules in impetrando reditu iuuisse viderẽtur, capite vellent plectere: multos enim esse, & quosdam nõ obscuris familiis natos. Quod cum persuadere homini nõ posset, postremo nõ capitalem sed mitiorem in eos pœnam statui postulabat: absurdum esse dicens, tyrannos exsilio mulctari, tyrannorum amicos morte. Cumq; etiam pœnæ moderationem recusasset Brutus, nec in aliud tempus differri reorum iudicium vellet, (quod vltimum Collatini postulatum fuerat) immo eadẽ die se omnes interfecturum deieraret, ægre ferẽs Collatinus se nihil eorum quę petierat impetrasse, Ergo, inquit, quando tu durus & austerus es, ego adolescentes absoluo, eadem qua tu potestate præditus. Tũ Brutus exacerbatus, Certe me viuo Collatine nunquã patrię proditores eripere *supplicio* valebis; immo tu quoq; breui pœnas quas par est lues. His dictis & custodia reis addita, conuocauit in cõcionem populum: plenoq; foro (iam enim rumor casum filiorum eius per totã vrbem vulgauerat) progressus in mediũ cum senatorum honoratissimis, ita populum affatus est: Vellem equidem Quirites Collatinum hunc, collegã mihi additum, consentire mecũ per omnia, & nõ verbis solũ, verum etiã factis declarare infensum se ac hostẽ tyrãnidi. nunc quoniam eum cõtra sentire video, coniunctum non tantum co-

ἐγίνοντο· καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν ἀναγνῶναι τὰ γράμματα κελεύσας, ὥστε πολίτας ἀκούειν τοὺς παρόντας, ἀπολογίαν ἔφησεν αὐτοῖς διδόναι. ὡς δὲ προσήκοντες οἱ νεανίσκοι πρὸς βῆμα, εἴτε ὑποθεμένου τινὸς τῶν φίλων, εἴτε αὐτοὶ συμφρονήσαντες, τοῖς γόνασι τῶν θείων προσπίπτουσιν, ὡς δι' αὐτῶν σωθησόμενοι. κελεύσαντος δὲ τοῦ Βρούτου τοῖς ῥαβδούχοις ἀπαπαλλάττειν αὐτοὺς καὶ ἀπάγειν ὑπὲρ τὸν θάνατον, εἰ μὴ βούλοιντο ἀπολογεῖσθαι, μικρὸν ὑπισχνεῖν τοῖς ὑπηρέταις ὁ Κολλατῖνος εἰπὼν, ἕως τοῦ συνάρχοντος ἀφαιρεθῆναι λαβὼν τὸν ἄνδρα κατ' μόνας, πολλὰς ἐξείδνεν ὑπὲρ τῶν μειραχίων δεήσεις, τὰ μὲν, ἀπολογούμενος, ὡς ἀφ' νεότητος ἄγνοιαν καὶ πονηρὰς φίλων ὁμιλίας εἰς τοιοῦτον ἐμπεσόντων τοῦ φρενοβλάβειαν· τὰ δ', παρακαλῶν ἅπαν χαρίσασθαι τῶν συγγενῶν τὰς ψυχὰς, μίαν ἀπουμένῳ τοιοῦτον δωρεὰν, καὶ πρὸς οὐδένος ἑτέρου διενοχλήσοντα· τὰ δὲ, διδάσκων ὅτι συνάγεις χρῆναι κίνδυνος ὅλῳ τοῦ πόλιν, ἐὰν ἀπαλλάξας ὁπτιχρῶσι θανάτῳ ζημιοῦν τὰς δόξαντάς τι συμπρᾶξαι τοῖς φυγάσιν ὑπὲρ τῆς καθόδου· πολλοὺς γὰρ εἶ) καὶ οὐκ ἀσήμους οἰκιῶν εἰνίους. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τελευτῶν ἠξίει μὴ θάνατον, ἀλλὰ μετοίαν κατ' αὐτῶν ὀείσαι κόλασιν· ἄπορον εἶ) λέγων, τοὺς μὲν τυραννοῦντας φυγᾶς ἐζημιῶσθαι, τοὺς δὲ τῶν τυραννικῶν φίλους θανάτῳ. δυσπαρέγοντος δὲ καὶ πρὸς τοῦ ὑπτείκειαν τῆς κολάσεως τῶν ἀνδρὸς, καὶ οὐκ εἰς ἑτέρους ἀναβαλεῖσθαι χρόνους τὰς κρίσεις τῶν ἐν ταῖς αἰτίαις βουλομένων· τελευταία γὰρ αὕτη τῶν συναρχοντος δέησις ἦν· ἀλλ' αὐθημερὸν ἀποκτείνειν ἀπειλοῦντος καὶ ὀμνυμένου, ἀδημονῶν ὁ Κολλατῖνος ὀλίγα τοῦ μηδενὸς ὧν ἠξίου τυγχάνων, Τοιγαροῦν, ἔφησεν, ἐπεὶ ἀκαιρός εἶ καὶ πικρὸς, ἐγὼ τὰ μειράκια καὶ ἀφαιρήσομαι, τῆς αὐτῆς ἐξουσίας ἧς σὺ κύριος ὤν. καὶ ὁ Βροῦτος ἐκπικραινθεὶς, Οὐκ ἐμοί γε, ἔφη, ζῶντος, ὦ Κολλατῖνε, τοὺς προδόντας τῆς πατρίδος ἰχνύσας ἐξελέσθαι· ἀλλὰ καὶ σὺ δώσεις δίκας ἃς σοὶ προσήκει οὐκ εἰς μακρόν. Ταῦτα εἰπὼν καὶ φυλακὴν τοῖς μειραχίοις ὑπεῖλας, ἐκάλεσε τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. πληρωθείσης δ' τῆς ἀγορᾶς ὄχλου· προελθόντων δὲ καὶ τὴν πόλιν ὅλην ὁ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ πάθος ἐγνωκότος· προελθὼν τε καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ παρακαλεσάμενος, ἔλεξε τοιάδε· Ἐβουλόμην μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες πολῖται, Κολλατῖνον τουτονὶ τὸν ἄνδρα συνάρχοντα ὄντα, πρὸς ἀπάντων μοὶ τὰ αὐτὰ φρονεῖν, καὶ μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις μιμεῖν τοὺς τυράννους καὶ πολεμεῖν· ὅτῳ δὲ τοιαῦτα νῦν φρονεῖν μοι καταφανὴς, καὶ ἔστιν οὐ μόνον τῇ φύσει Ταρ-

σὴ Ταρκυνίου συγγενὴς, ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει, διαλαγαί τε πράττων πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτὴ τὴν κοινὴν συμφερόντων ὃ ἐαυτῷ σκοπῶν λυσιτελὲς, αὐτός τε κωλύειν αὐτὸν παρεσκευάσομαι· πρὸς ἃ τὴν νοῦν ἔχει, πρὸς 211 νηφαλίου ὄντα, καὶ ὑμᾶς ὅπῃ τοῦτο πράττειν. φέρε δὴ ὑμῖν πρῶτον ἐν οἷς ἐκινδυνεύετο κινδυνεύοις τὰ πράγματα τῆς πόλεως, ἔπειτα πῶς αὐτοῖς ἑκάτερος ἡμῶν κέχρηται. τῶν πολιτῶν τινές τε συνῳδοῖς εἰς τὴν Ἀκυλίων οἰκίαν τῶν ἐκ Κολλατίας γεγενόντων ἀδελφῆς, ἐν οἷς ἦσαν οἵ τ' ἐμοὶ παῖδες ἀμφότεροι, καὶ οἱ τῆς γυναικὸς ἀδελφοὶ τῆς ἐμῆς, καὶ ἅμα τινὲς δῆλοι σὺν τούτοις οὐκ ἀφανῆς, συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ συνώμοσαν, ἀποκτείναντες [ἐμὲ, Ταρκύνιον ὅπῃ τὴν ἐρημὸν καταγαγεῖν· ὑπιστολάς τε περὶ τούτου γράψαντες] αὐτογράφους, καὶ τῇ ἑαυτῶν σφραγῖσι καταστιλβώσαντες, πέμπειν πρὸς τὰς φυγάδας ἐμελλον. Ταῦθ' ἡμῖν θεῶν τινος δύνοια καταφανῆ γέγονεν ὑπὸ τῶνδε μυνθέντα τῶν ἀνδρῶν· ἔστι δ' Ἀκυλίων δοῦλος, παρ' οἷς καταγόμενοι τῇ παρῳθούσῃ νυκτὶ τὰς ὑπιστολὰς ἔγραψαν καὶ τῇ γραμμῇ αὐτῶν γεγράμμεθα ἐκκρίσεις. Τίτον μὲν οὖν ἐγὼ καὶ Τιβέριον τοὺς ἐμοὺς παῖδας τελιμώρημαι· καὶ οὐδὲν καταλέλυται παρὰ τὸν ἐμὸν ὑπτείκειαν, οὔτε νόμος, οὔτε ὅρκος· Ἀκυλίοις δ' Κολλατῖνος ἀφαιρεῖταί μου, καὶ φησιν οὐκ ἐάσειν ὅμοια τοῖς ἐμοῖς παθεῖν βουλόμενος τῶν ὁμοίων ἐκείνοις τυχεῖν. εἰ δ' οὔτοι μηδεμίαν ὑφέξουσι δίκην, οὐδὲ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἐμῆς γυναικὸς, οὐδὲ τοὺς ἀνδρὸς πατρίδος ἐξίστασί μοι κωλύσαι. τί γὰρ δὴ δικαιότερον πρὸς αὐτοὺς ἔξω λέγειν, ἢ τούτοις ἀφαιρεῖν; ἵνος οὖν ταῦτα μιμούμεθα ἡνίκδε; πότερα τῆς πρὸς τὴν πόλιν εὐνοίας, ἢ τῶν πρὸς τοὺς τυράννους διαλλαγῶν; καὶ πότερα τῆς ἐμπεδώσεως τῶν ὁρκων, οὓς ἀφ' ἡμῶν ἀρξάμενοι πρότερον ὠμόσαμε, ἢ τὸ συλλύσεώς τε καὶ ὑπορκίας; καὶ εἰ μὲν ἔλαθεν ἡμᾶς, τῆς ἀρᾶς ἔνοχος αὐτῶν, καὶ θεοῖς ὑπέρκειται οὓς ὑπορκεῖ, δίκας ὅπῃ ὁ καθαρὰς γέγονεν, ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν πρεσβύτερος ἡκῃ κολασθῆναι· ὃς γε ὀλίγας μὲν ἡμέρας πρὸ τετταρεσκαίδεκα τὰ χρήματα τοῖς τυράννοις ὑμᾶς ἔπεισε παραδοῦναι, ἵνα μὴ τῶν ἐχθρῶν ἡ πόλις αὐτοῖς ἔχῃ χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ τῆς πόλεως οἱ ἐθροί. νῦν δὲ τὰς ὑπὲρ καθόδου τοῖς τυράννοις συνωμοσιαῖς ἀφαιρῶν τῆς ὑμετέρας οἴεται δεῖν, ἐκείνοις αὐτοῖς δηλονότι χαριζόμενος, ἵν' ἐὰν ἄρα καθέλθωσιν εἴτ' οὐκ προδόσας, εἴτε πολέμῳ, ταύτας προσφέρειν ἀμύνος τὰς χάριτας, ἀπάντων, ὡς φίλος, ὅσων αἰτῆται, παρ' αὐτῶν τυχόμενος. ἐπεὶ ἐγὼ τῶν ἐμῶν ὑφ' ἁπάντων σάμμος τέκνων, σοὶ φείσομαι Κολλατῖνε, ὃς ὁ μὲν

gnatione sed & voluntate Tarquiniis; agentemque de reconcilianda cum illis gratia, propria magis quam publica spectare commoda, & ipse prauos eius conatus cohibere paro, & vos ad idem faciendum exhortor. Dicam porro primum in quibus periculis versata sit respublica: deinde quomodo in iis nostrum vterque se gesserit. Aliquot ciues clam congressi in ædibus Aquiliorum, Collatini sororis filiorum: (inter quos & ambo mei filii, & vxoris meæ fratres, & alii quidam non ignobiles fuere) pacti inter se erant, & coniurati, me interfecto Tarquinium in regnum reducere; atque etiam epistolas manu sua scriptas, suisque sigillis obsignatas, missuri erãt exsulibus. Ea *consilia* deus aliquis nobis propitius indicauit per hũc hominem, seruum Aquiliorum; in quorum ædibus coniurati præterita nocte scripserunt litteras quę nũc in nostris sunt manibus. Quamobrem ego de Tito & Tiberio filiis meis supplicium sumpsi; nec mea clementia vel legem vel iusiurandũ fregi. Ceterum Aquilios Collatinus mihi eripit, negans se passurum vt qui filiis meis fuerunt consiliorum socii, fiant iisdem etiam socii pœnarum. Qui si hoc impune ferẽt, nec in vxoris meæ fratres nec in ceteros patriæ proditores licebit mihi animaduertere. quod enim maius ius in illos vsurpare mihi potero, si hos dimisero? Cuius hoc rei signum vobis videtur? vtrum amoris erga patriam, an tyrannis reconciliati animi? vtrum ad confirmationem iurisiurãdi pertinet quod nobis præeuntibus iurastis vniuersi, an ad violationem & periurium? Qui si nos fefellisset, diris obnoxius pœnas diis dedisset quos peierat: nunc a nobis deprehensus, ad nostram animaduersionem pertinet: *quippe* qui nuper vobis persuasit bona tyrannis reddere, vt non reipublicæ contra inimicos, sed inimicis contra rempublicam essent vsui: nunc vero coniuratis in tyrannorum reditum, dandam censet veniam; nimirum vt illos ipsos demereatur: vt, siue proditione siue armis reditum sibi parent, hac inita ab ipsis gratia, velut amicus, omnia quæ poposcerit, impetret. Ergo ego qui meis non peperci liberis, tibi parcam Collatine; qui

corpore nobiſcum verſaris, apud hoſtes habes animum: & proditores patriæ ſeruas, me pro ea decertãtem interficis. Quo pacto? Multũ abeſt. At ne amplius tale quidpiam perpetres, magiſtratũ tibi abrogo, & alio te migrare iubeo. Vobis Quirites, conuocatis e veſtigio centuriis, calculũ permitto, vt decernatis an hæc rata eſſe debeant. Interim hoc ſcitote, vos alterum e duobus, vel Collatinum habituros cõſulem, vel Brutum. Hęc loquenti Collatinus indignabundus reclamabat, inſidiatorẽ proditoremque amicorum identidem appellãs; & nunc obiecta ſibi crimina diluens, nunc pro nepotib. deprecãs, & calculum ciuibus contra ſe permittere detrectans, populum exacerbabat, cunctisq; dictis ſuis graues tumultus excitabat. Itaq; exaſperatis in eum ciuibus, & neq; defenſionem eius neque preces admittẽtibus, ſed calculos poſcẽtibus, ſocer eius Sp. Lucretius, gratioſus apud populum, timens illi ne cum contumelia magiſtratu & vrbe pelleretur, petiit ab vtroque conſule dicendi veniam: primusq; omnium hoc impetrauit, vt tradunt Romanæ hiſtoriæ; cum eo tempore nondum mos eſſet pro concione loqui priuatum hominẽ. Is cõmuni ad vtrumq; conſulem directa petitione, Collatinũ monebat ne cũ iratis cõtenderet, neve magiſtratũ retineret inuitis ciuibus, quẽ accepiſſet a volẽtibus; ſed ſi illis traditũ repoſcere libẽret, ſpõte deponeret, criminaq; re potius quam verbis refelleret: tũ domicilium alio quocunq; terratũ loco ſibi quæreret, deportatis ſecũ omnib. facultatibus, tantisper dũ in tuto eſſet reſpublica; quãdo id populo expedire videretur: cogitaretq;, ceteris delictis *tũ demum* cũ perpetrata ſunt, iraſci ſolere homines; ſiqua vero ,ditionis incidat ſuſpicio, prudentius eſſe vel vano metu cã præcauere, q̃ ea per ſecordiam cõtempta opprimi. Rurſum Bruto ſuadebat ne turpiter & ,probroſe collegam vrbe pelleret, cũ quo optima pro rep. cepterit conſilia: ſed ſi ille imperiũ deponere vellet, & ſponte e patria excedere, cũcta cũ bona ſua per otiũ trãſportare ſineret, & donũ aliquod e publico adderet, vt ſe in ſua calamitate populi munificentia cõſolari poſſit. Hæc viri ad vtrũq; *conſulẽ* monita cũ

σῶμα παρ' ἡμῖν ἔχῃς, τὴν ὃ ψυχὴν τοῖς πολε-
μίοις· καὶ τὰς μὲν τοιαύτας τῶν πατρίδος σώζῃς, ἐμὲ
ὃ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον ἀποκτείνῃς; πόθεν;
πολλοῦ γε [καὶ] δεῖ· ἀλλ' ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτον ἐξεργά-
σῃ, τὴν μὲν ἐχθρὰν ἀφαιρεῦμαί σε, καὶ πόλιν ἑτέραν κε-
λεύω μέλλαχε θεῖν. ὑμῖν δὲ, ὦ πολῖται, ψῆφον διαδώ-
σω, καλέσας αὐθήμερα μάλα τὰς λόγχας, ἵνα δεχαγνῶτε
εἰ χρὴ ταῦτ' εἶναι κύρια. οἶδ' δ' ἴσε ὅτι δυοῖν θάτερον,
ἢ Κολλατῖνον ἑξοῦλες ὑπατον, ἢ Βροῦτον. τοιαῦτα δὲ
λέγοντος αὐτοῦ, βοῶν καὶ δυσωπούμενος ὁ Κολλατῖνος, ὁπό-
τερόν τε καὶ παρεδότου τῶν φίλων αὐτὸν παρ' ἕκαστα ἀπο-
καλῶν, καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ δυστυχῶν ἀπολο-
γούμενος, τὰ δ' ὑπὲρ τῶν ἀδελφιδῶν δεόμενος, ψῆφόν
τε καθ' ἑαυτὸν τοῦς πολίτας οὐκ ἐῶν ἀναδοῦναι, χαλε-
πώτερον ἐποίει τὸν δῆμον, καὶ δυσνοῦς ἤγαρεν ὑπὸ πᾶσι τοῖς
λεγομένοις θορύβοις. ἠγειρομένων δὲ τῶν πολιτῶν πρὸς
αὐτὸν, καὶ οὔτε ἀπολογίαν ὑπομενόντων, οὔτε δέησιν
προσιεμένων, ἀλλὰ ταῖς ψήφοις διαδοῦναι σφίσι
κελευσάντων, δι' βιαιοτέρας ὁ πρᾶγμα ὁ κηδεστὴς
αὐτοῦ λαβὼν Σπόριος Λυκρήτιος, ἀνὴρ τῶν δημοτικῶ-
μιος, μὴ μὲν ὕβρεως τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πατρίδος οὐκ-
πέσῃ, λόγον αἰτησάμενος παρ' ἀμφοτέρων τῶν ὑπά-
των, καὶ τυχὼν τῆς ἐξουσίας ταύτης πρῶτος, ὡς φασιν οἱ 212
Ῥωμαίων συγγραφεῖς, ἐν πόλει Ῥωμαίοις ὄντος οὐκέ-
τι δημηγορεῖν ἰδιώτου οὐ σύγκλητον, κοινὴν ἐποιή-
σατο δέησιν ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων, Κολλατῖνον μὲν
παραινῶν μὴ θυμομαχεῖν, μηδὲ ἀκόντων κατέχειν τὴν
πολιτῶν τὴν ἀρχὴν, εἰ παρ' ἑκόντων ἔλαβεν, ἀλλ'
εἰ δοκεῖ τοῖς δοῦσιν αὐτὴν ἀπολαβεῖν, ἑκόντα καταθέ-
σθαι, καὶ μὴ τοῖς λόγοις ἀπολύεσθαι τὰς καθ' ἑαυτὸν
αἰτίας, καὶ μὴ τοῖς πράγμασι· μεταθέσθαι δ' τὴν
οἴκησιν ἑτέρωθί γέ ποι ποτὲ γῆς πόνα τὰ ἑαυτοῦ λα-
βόντα, ἕως ἂν οὐ ἀσφαλεία θῇ τὰ κοινά· ἐπεὶ τοῦτο
δοκεῖ εἶναι δήμῳ συμφέρειν· ἀθυμούμενον ὅτι τοῖς μὲν
ἀνδρὸς ἀδικήμασι θυμοῦσθαι ὀργίζεσθαι πεφύκασιν
ἀπεμίας, προδοσίας δ' ὑποπτεύομένης, σωφρονέ-
στερον ἠνεσχῆσθαι καὶ μὴ κεῖνος φοβηθέντας αὐτὸν φυ-
λάξασθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονήσας ὑπερβέβαιος
ἀναδεῖξαι. Βροῦτον δὲ πείθων μὴ μετ' αἰχμῆς
καὶ προπηλακισμοῦ τὸν στρατηγὸν τῆς πόλεως
ἐκβαλεῖν, μὴ οὗ τὰ κράτιστα τῆς πατρίδος ἐβούλε-
σεν· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸς ὑπομείνῃ τὴν ἀρχὴν ἀποθέ-
σθαι, καὶ πρόθυμος ἦ τῆς πατρίδος ἕκων, τήν τε οὐσίαν
αὐτοῦ πᾶσαν ὑπερβέβαιος τῷ δρόμῳ μεταστῆσαι,
καὶ οὐκ τοῦ δημοσίου προσδεῖσθαι ἵνα δωρεαὶ, ἵνα
πρόθυμον ἔχῃ τῆς συμφορᾶς τὸν ἀπὸ τοῦ δήμου χά-
ριν. Ταῦτα δ' ἀνδρὸς ἀμφοτέρου παραινοῦντος, καὶ
τῶν

τῶν πολιτῶν ἐπαινεσάντων τὸν λόγον, ὁ μὲν Κολλα-
τῖνος πολλὰ καταλοφυρόμενος ἑαυτὸν, εἰ ἀφ' συγγε-
νῶν ἔλεος ἐκλιπεῖν ἀναγκασθήσεται τὴν πατρίδα
μηδὲν ἀδικῶν, ἀποθήσεται τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Βροῦτος
ἐπαινέσας αὐτὸν ὡς τὰ κράτιστα καὶ συμφέροντα ἑαυ-
τῷ τε καὶ τῇ πόλει βεβουλευμένον, παρεκάλει μήτε
αὐτῷ, μήτε τῇ πατρίδι μνησικακεῖν· ἑτέραν δὲ
καταλαβόντα οἴκησιν, τὴν καταλειπομένην πατρί-
δα ἡγεῖσθαι, μηδενὸς μήτε λόγου μήτε ἔργου κοι-
νωνοῦντα τοῖς ἐναντίοις κατ' αὐτῆς· ὃ δ' ὅλον ἀποδη-
μίαν ὑποτοπεύοντα τὴν μετοίκησιν, οὐκ ἐξοικι-
σμὸν, οὐδὲ φυγὴν, ὃ μὲν σῶμα τοῦδε τοῖς ὑποδε-
δεγμένοις ἔχῃ, τὴν δὲ ψυχὴν τοῦδε τοῖς προπέμ-
πουσι. Ταῦτα δὲ ὑποθήσας τῷ ἀνδρὶ, πείθει τὸν δῆ-
μον εἴκοσι τάλαντον δοῦναι αὐτῷ δωρεὰν, καὶ αὐτὸς
πένητα τάλαντα προσθήσειν οὐκ τῶν ἰδίων. Ταρ-
κύνιος μὲν δὴ Κολλατῖνος τοιαύτῃ τύχῃ προεπεσὼν,
εἰς Λαβίνιον ᾤχετο τὴν μητρόπολιν τῶν Λατίνων γέ-
νους, ἐν ᾗ γηραιὸς ἐτελεύτα. ὁ δὲ Βροῦτος οὐκ ἀξιῶν
μόνος ἄρχειν, οὐδ' εἰς ὑποψίαν ἐλθεῖν τοῖς πολίταις
ὅτι μοναρχίας ὑπαθεὶς πόθῳ τὸν συνύπατον ἐξήλασεν
οὐκ τῆς πατρίδος, καλέσας τὸν δῆμον διὰ τοῦ εἰς τὸ
πεδίον, ἔνθα συνήθες ἦν αὐτοῖς τοὺς τε βασιλεῖς καὶ
τὰς ἄλλας ἀρχὰς καθίστανται, στρατηγοῦντα αἱρεῖται
Πόπλιον Οὐαλέριον Συνυπατεύοντα, ἀπόγονον, ὡς καὶ
πρότερον εἶπον, τοῦ Σαβίνων γένους, ἄνδρα καὶ πολ-
λῶν μὲν ἄλλων ὀνομάτων χάριν ἐπαινεῖσθαί τε καὶ
θαυμάζεσθαι ἄξιον, μάλιστα δ' τῆς αὐταρκείας τοῦ
βίου. φιλοσοφία γὰρ τις αὐτοδίδακτος ἐνῆν περὶ
αὐτὸν, ἣν ἐν πολλοῖς ἀπεδείξατο πράγμασιν, ὑ-
πὲρ ὧν ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ. μετ' τοῦτο δὴ μιᾷ γνώμῃ
πρὸς πάντων χρώμενος, τοῦς μὲν ὀρθῇ τῇ κατόδῳ τῶν
φυλάδων στωμυλόμενος ἀπῳκίας ἀπεκλῆναι παρε-
κελεύετο, καὶ τὸν μιαρὸν σύνταξα στωμυλίαν δοῦλον ἐλ-
ευθερίας τε καὶ πολιτείας μεταδοσῇ ἐτίμησαν, καὶ
πολλοῖς χρήμασιν. ἔπειτα τεῖα πολιτεύματα κάλ-
λιστα καὶ συμφορώτατα τῷ κοινῷ καταστησάμενοι,
τοῦς τ' ἐν τῇ πόλει πρᾶξας ὁμονοῦν παρεσκεύασαν, καὶ
τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς ἐμείωσαν. οἷ δὲ τὰ πολι-
τεύματα τῶν ἀνδρῶν τοιάδε. πρῶτον μὲν ἐκ τῶν δη-
μοτικῶν τοῦς κρείττοσι ὑπεκλέξαντες, πατρικίοις ἐποίη-
σαν, καὶ συνεπλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τὸν βουλὴν εἰς τετρα-
κοσίους. ἔπειτα τὰς οὐσίας τῶν τυράννων εἰς τὸ κοινὸν
πᾶσι τοῖς πολίταις φέρουσες ἔθεσαν, συχωρήσαντες ὅ-
σον δὴ λάβοι τὶς ἐξ αὐτῶν ἔχειν· καὶ τὴν αὐτῶν γῆν ὅ-
σην ἐκέκτηντο, τοῖς μηδένα κλῆρον ἔχουσι διένειμαν,
ἓν μόνον ἐξελόμενοι πεδίον ὃ κεῖται μεταξὺ τῆς τε

ciues approbaſſent, Collatinus multis vicem ſuam deplorans, quod cognatorum commiſeratione, nulla ſua culpa, deſerere patriã cogeretur, magiſtratu ſe abdicauit. Brutus laudata eius prudentia, quod tũ ſibi tum reipubl. conſuluiſſet optime, rogabat ne ea de cauſſa vel ſibi vel patriæ fieret infenſior; vtque etiam poſt mutatum domicilium *nihilominus vrbẽ* quam relinqueret, patriæ loco haberet, ſeque eius hoſtibus nec dictorum nec factorum ſocium adiungeret; atque in ſumma migrationem iſtam peregrinationem potius crederet quã fugam aut exſilium; & corpus alio trãsferens, animum apud dimittentes ſe relinqueret. His Collatinũ exhortatus, perſuaſit populo vt illi vigintí talenta donarent *ex ærario*; quibus ipſe quinque de propria pecunia addidit. Tarquinius ergo Collatinus fortuna ſic ferente profectus eſt Lauinium Latinæ gentis metropolim; vbi ſenex fato functus eſt. At Brutus nolens ſolus imperare, ne ciues ſuſpicarentur eum regni cupidine collegam expuliſſe patria, mox conuocato populo in campum *Martium*, vbi mos erat reges & ceteros magiſtratus creari, collegã aſſumpſit P. Valerium, a Sabinis oriundum vt diximus, virum tum aliis multis nominibus laude admirationeq; dignũ, tum in primis ob frugalitatẽ. inerat enim huic innatum quoddã ſapientiæ ſtudium, vt in multis eius factis apparuit, de quibus dicetur paulopoſt. Cum hoc igitur per omnia conſentiens, continuo ſupplicium ſumpſit de omnibus quotquot ſuper reducẽdis exſulibus cõiurauerant. Seruũ vero qui coniuratos indicauerat, nõ modo libertate multisq; pecuniis donarũt, ſed etiam iure ciuitatis honorarũt. Deinde trib. egregiis & reipublicę vtiliſſimis inſtitutis aluerunt pariter concordiã ciuium, & diminuerunt factionẽ regiam. fuerunt autem hæc. Primum præcipuos ex plebe allegerunt in patricioorum ordinẽ, & ex his ſenatum ſuppleuerunt ad trecentorum numerum. Deinde bona tyrãnorum in medium protulerunt; ciuibusq; quantũ quisq; vellet inde auferre permiſerunt: agrũ vero quẽ illi *priuatim* poſſederant, diuiſerunt ciuibus agro carentibus: vno tantum campo excepto, qui ſitus eſt

Collatinus magiſtratu ſe abdicat.

P. Valerius in Collatini locũ ſubrogatus.

Res vrb.

inter vrbem & fluuium. quem, cum iam olim Marti sacer esset, superior ætas *nono* decreto eidē deo consecrauerat, aptissimum & equis *pascendis* pratū, & iuuentuti in armis exercendæ gymnasium: Tarquinius vero in suos vsus versum conserere instituerat; vt satis arguit decretū quod cōsules tunc de istius campi frugibus promulgarunt. cū enim omnia tyrannorum bona agēda ferendaq; permisissent populo, quidquid frumenti erat in eius cāpi arcis vel in stipula vel tritum iam, nulli permiserunt asportare, sed vt exsecratū nec in horrea inferri licitum, in profluentem abiici iusserunt: & nunc quoque manet euidens eius facti monumentum, insula satis magna, quæ Æsculapio sacra est, & flumine cingitur, concreta (vt fertur) e frumenti aceruis putrefactis, & paulatim aggestis a flumine *quisquiliis* facta auctior. Postremo ciuibus qui cum tyranno profugerant, reditum in patriam cum impunitate *præteritarum*q; offensarū omniū oblitione concesserunt, præstituto viginti dierum spatio; intra quod siquis nō redisset, perpetuo exsilio mulctaretur, & bona eius in *ærarium* publicū referrētur. His institutis effectum est vt qui e bonis regiis quātulumcumq; adepti erant, ne oblatis sibi cōmodis rursum priuarentur, alacres essent ad subeunda quæuis pericula: qui vero conscii sibi alicuius facinoris sub tyrānis perpetrati, metu iudicii *sponta*no se damnauerāt *exsilio*, timore hoc liberati, desertis tyrānis in patriæ partes cōcederent. Post hæc consf. cōparatis reb. ad bellū necessariis, copias prope vrbē in campis continebant sub signis & ducibus, vacātes interim militarib. exercitiis: quod audiuissent exsules ex omnibus Etruscorū oppidis exercitū contra se colligere, duosque populos ex professo illos in obtinendo reditu adiutare, Veientes & Tarquinios, missa vtrinq; nō contemnenda militū manu: ex reliquis adesse eis volūtarios, vel ab amicis missos vel cōductitios. Vbi vero hostes iā *ad bellū* egressos cognouerunt, occurrendū esse rati, priores traiecerūt fluuiū; atq; inde pgressi, non procul ab Etruscis castra metati sunt in pratis Iunis ad siluā sacratam heroi Arsio. & forte acciderat vt pares vtrinq; essent

Res bell.

πόλεως καὶ ὕδωρ πολεμοῦ. τοῦτο δ' Ἄρεος ἱερὸν οἱ πρότερον ἐψηφίσαντο, ἵππους τε λειμῶνα, καὶ νέοις ἀσκοῦσι τὰς ἐνοπλίους μελέτας γυμνάσιον ὁπηνίκα δόκαζον· ἔτι δὲ καὶ πρὸς τούτοις ἱερὸν τῷ θεοῦ τῷδε· Ταρκύνιος δὲ σφετεροποιήσαμενος ἔσπειρεν αὐτό. μέγιστον δὴ ἡγούμενος τοῦτο τεκμήριον εἶναι δ' ὅ πρόσθεν ἐπὶ τῶν ὑπάτων τότε μὲν τοὺς ἐν αὐτῷ καρποὺς. ἅπαντα γὰρ ὁπόσ' ἐθέρισαν τῷ δήμῳ τὰ τῶν τυράννων ἀγρῶν τε καὶ φέρῃν, τὸν ἐν τούτῳ γενόμενον τῷ πεδίῳ σῖτον ὁπόσ' πᾶς ἀγῶσιν ἐπὶ κείμενον, τόν τ' ἐπὶ τοῖς καλάμοις καὶ τὸν ἤδη καθηρασμένον, οὐκ ἐπέτρεψαν οὐδενὶ φέρειν, ἀλλ' ὡς ἀζήλωτόν τε καὶ οὐχ ὡς ὁπωσοῦν εἰς οἰκίας εἰσενεγκεῖν, εἰς τὸν ποταμὸν καταβαλεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ ἔστι νῦν μνημεῖον ἐμφανὲς τοῦ τότε ἔργου, νῆσος ἐμμεγέθης Ἀσκληπιοῦ ἱερά, περίκλυστος ὑπὸ ποταμοῦ, ἣν φασιν ὑπὸ τοῦ σωροῦ τῆς καλάμης σαπείσης, καὶ ἔτι καὶ τοῦ ποταμοῦ προσλιπαίνοντος αὐτὸν, νῆσον γενέσθαι. καὶ τοῖς μὲν τῶν τυράννων πεφευγόσι Ῥωμαίων κάθοδον εἰς τὸν πάλιν ἐπὶ ἀδεία τε καὶ ἀμνηστία πάντος ἁμαρτήματος ἔδωκεν, χρόνον ὁρίσαντες ἡμερῶν εἴκοσιν· εἰ δὲ μὴ κατέλθοιεν ὑπὸ ταύτῃ τῇ προθεσμίᾳ, ἀμφορείας αὐτοῖς ὤφειλεν ἀϊδίους φυγὰς, καὶ κληρῶν ὧν ἐκέκτηντο δημεύσας. ταῦτα τῶν ἀνδρῶν τὰ πολιτεύματα τοὺς μὲν ἀπολαύσαντας ὑπὸ τῆς οὐσίας τῶν τυράννων ὅτου δὴ ἕνος, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀφαιρεθῆναι πάλιν αὖ ἕτερον ὠφελείας, πάντα κίνδυνον ἐποίησεν ὑπομένειν τοὺς δ' κτ' δέος ὧν παρεπόμενον ὑπὸ τῶν τυραννίδος, μὴ ἀναγκασθεῖεν ὑποφεύγειν ἀμφὶ, ἑαυτοὺς ἀμνησαμένους, ἀπαλλαγέντας δ' φόβου, μηκέτι τὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ τὰ τῆς πόλεως φρονεῖν. ἀναπεπαυμένοι δ' ταῦτα, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐξήσαντες, πέρας ὑπὸ τῇ πόλει τὰς δυνάμεις συνῆγον ἐν τοῖς πεδίοις ὑπὸ σημείοις τε καὶ ἡμέροις τεταγμένας, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἀσκούντες· πυνθανόμενοι δ' τοὺς φυγάδας δὲ ἁπασῶν τῶν πόλεων τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ ἀγείρειν ὅτι σφᾶς στρατὸν, καὶ δύο μὲν πόλεις οὐκ ἀφανεῖς συλλαμβάνειν αὐτοῖς τὴν κάθοδον, Ταρκυνίας τε καὶ Οὐηΐους, ἀξιοχρέους δυνάμεσιν ἀμφοτέρας, οὐκ ὀλίγων τῶν ἐθελοντὰς πέμπειν, οὓς μὲν ὑπὸ φίλων τῶν δεσποτικῶν ἀδείας, οὓς δ' μισθοφόρους· ἐπεὶ δὴ ἔμαθον δεξαμενοὶ τὰς ἤδη τοὺς πολεμίους, ἀπέμπτᾶν αὐτοῖς ἔγνωσαν, καὶ πρὶν ἐκείνους διαβαίνειν τὸν ποταμὸν, αὐτοὶ τὰς δυνάμεις διαβιβάσαντες, ἐχώρησαν πρόσω, καὶ καταστρατοπεδεύσαντες πλησίον Τυρρηνῶν ἐν λειμῶνι καλουμένῳ Οὐηΐῳ, πρὸς δρυμὸν ἱερὸν ἥρωος Ὀρσόου. ἐτύγχανον δὲ πλήθεσί τε ἀγχιμάλοι μάλιστα

copiæ, sicut numero, ita & pugnandi cupidine. Vt in conspectum ventum est, primi equites, antequam castra fixissent pedites, cōgressi inter se, virtutis fecerunt periculum; & post breuem velitationem vtrique se receperunt ad suos, nullo insigni accepto vel illato incommodo. Deinde vtrinque in aciem prodierunt pedites simul & equites, eodem modo instructi; positis in medio peditibus, & collocatis in vtroq; cornu equitibus. In dextro cornu Romanorum, Valerius consul præerat, oppositus Veientibus: in sinistro, Brutus, ex aduerso Tarquiniensium, quos ductabāt regis Tarquinii filii. Cōgressuris iamiam aciebus, prouectus ex Etrusca acie Arunsi Tarquinius, animi ac corporis robore fratrum præstantissimus, cum equum eo adegisset vnde facies eius agnosci & vox exaudiri a Romanis posset, incessebat Brutum conuitiis, bestiam immanem appellitans cōtaminatam filiorum sanguine; exprobrataq; interim ignauia & timiditate, postremo eum ad singulare certamen prouocabat, solus cum solo de rerū summa dimicaturus. Tum dux Romanus, probrorum impatiens, concitato equo *procurrit & ipse* extra ordines, contemptis amicorum dehortationibus ad fatalem mortem fortiter properans. Pari vterque ira concitati, tanto impetu equos ex aduerso cōmittunt, vt dum neuter quid passurus, sed quid acturus sit cogitat, sarissis per clypeos & thoraces adactis, certo vterq; ictu sit confossus, cuspide alter in costas, alter in ilia impacta. equi etiam collisis impetus vehemētia pectoribus, in posteriores pedes eriguntur; sublataque ceruice sessores excutiunt. Quibus ita iacentibus & luctantes animas multo cum sanguine effundentibus, reliquæ copiæ vt duces prostratos videre, magno clamore ac strepitu cōcurrunt; summaque virium contentione dimicatur vtrinq; tam ab equitibus quam a peditibus; fortuna quoque non dissimili. Dextrum cornu Romanū, cui consulū alter Valerius præerat, profligatos Veientes vsq; ad castra persecutū, *medium* campū repleuit cadaueribus. Dextrū item Etruscorum, ductu

μάλιστα αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἦσαν, καὶ προθυμίᾳ ὁμοίᾳ χωροῦσαν πρὸς τὰ ἀγῶνα ἀμφότεραι. πρῶτον μὲν οὖν ἐλθόντα τῶν ἱππέων μάχη βραχεῖά τις, οὐδὲ ἅμα τῷ συνιδεῖν ἀλλήλοις, πρὶν ἢ τοὺς πεζοὺς καταστρατοπεδεύσαι· ἐν ᾗ διάπειραν ἀλλήλων λαβόντες, καὶ οὔτε νικήσαντες οὔτε λαφθέντες, πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἑκάτεροι χάρακας ἀνεχώρησαν. ἔπειτα οἵ τε ὁπλῖται καὶ οἱ ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρων συνήγαγον παρατάξαμενοι τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις τρόπον, μέσην μὲν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ποιήσαντες, ὀπτὰ δὲ τῶν κεράτων ἀμφοτέρων ἡγεῖτο τῶν ἱππέων ἡγεῖτο. ἡγεῖτο δ' τοῦ μὲν δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος Οὐαλέριος ὁ προαιρεθεὶς ὕπατος, εὐανδρίαν φάσιν ἔχων διεντῳοῖς· τῶν δ' εὐωνύμου Βροῦτος, καθ' ὃ μέρος ἡ Ταρκυνιτῶν δύναμις ἦν· ἡγεμόνες δ' αὐτῶν ἐκόσμουν οἱ Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως παῖδες. μελλόντων δ' αὐτῶν εἰς χεῖρας ἴεναι, προελθὼν ἐκ τῆς τάξεως τῶν Τυρρηνῶν ὁ εἷς τῶν Ταρκυνίου παίδων, Ἀρούντας τὄνομα, ῥώμῃ τε κάλλιστος, καὶ ψυχῇ λαμπρότατος τῶν ἀδελφῶν, ἐλέγετο τῶν Ῥωμαίων ἐλάσας τὸν ἵππον, ὅθεν μορφῇ καὶ φωνῇ πάντες ἔμελλον αὐτὸν σωπήσειν, λόγους ὑβρεισὰς εἰς τὸν Ῥωμαίων ἡγεμόνα Βροῦτον ἀπερρίπτει, θηρίον ἄγριον ἀποκαλῶν καὶ τέκνων αἵματι μιαρὸν, ἀνανδρίαν τε ἐν τούτῳ καὶ δειλίαν ὀνειδίζων, καὶ τελευτῶν εἰς τὸν ἐπὶ ἀπόντων ἀγῶνα προκαλεῖται μόνος αὐτῷ συνοισόμενος. κἀκεῖνος οὐκ ἀξιῶν τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομένειν, ἤλαυνε τὸν ἵππον ἐκ τῆς τάξεως, ὑπεριδὼν τὸν ἀποβεβηκότων φίλων, καὶ ὅτι τὸν καλεσθέντα ὑπὸ τῆς μοίρας θάνατον καρτερῶς ἐπειγόμενος. ὁμοίως δὲ ἀμφότεροι θυμῷ φερόμενοι, καὶ λογισμὸν οὐκ ὢν πείσοντ' λαβόντες, ἀλλ' ὧν ἐβούλοντο δράσαι, συναράττουσι τοὺς ἵππους δόξῃ ἀναιδείας ἐλαύνοντες, καὶ φέρουσι ταῖς σαρίσαις κατ' ἀλλήλων ἀμφότεροι πληγὰς ἀφύκτοις δι' ἀσπίδων τε καὶ θωράκων, ὁ μὲν εἰς τὰς πλευρὰς βάψας τὴν αἰχμὴν, ὁ δὲ εἰς τὰς λαπάρας· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν ἐμπλήξαντες τὰ στήθη τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, ὀπτὰ τοῖς ὀπισθίοις αἴρεσθαι ποσὶν, καὶ τοὺς ὀπτεβάσας ἀναχαλίσαντες ἀποστίονται. οὕτω μὲν δὴ πεσόντες ἐκεῖνοι, πολὺ δὲ τῶν θαυμαστῶς ἀκοδομόντες αἷμα καὶ ψυχορραγοῦντες. αἱ δ' ἀνῆγαν δυνάμεις ὡς τοὺς ἡγεμόνας εἶδον πεσόντας, ὠθοῦνται σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ πατάγῳ, καὶ τῷ μέγιστος ἀπόντων ἀγὼν πεζῶν τε καὶ ἱππέων· καὶ τύχη περὶ ἀμφοτέρους ὁμοία. Ῥωμαίων τε γὰρ οἱ δεξιὸν κέρας ἔχοντες, ἐφ' οὗ τεταγμένος ἦν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Οὐαλέριος, νικῶν τοὺς διεντῳοῖς, καὶ μέχρι τῶν γραβατέδου διώξαντες, ἐπλήρωσαν νεκρῶν πεδίον· Τυρρηνῶν δ' οἱ τὴν ὀπτὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἔχοντες φάσιν, ὧν ἡγεῖτο

Sexti & Titi Tarquinii regis filiorũ, vicit *egregie* Romanos in sinistro cornu sibi oppositos: cumq; ad hostium castra peruenissent, conati sunt munitionem illo impetu capere: sed repulsi a præsidio, acceptis multis vulneribus recedere sunt coacti. constabat autem præsidium istud ex triariis quos vocant, veterano multisq; bellis exercitato milite; cuius opera in maximis vti solent periculis, cum rebus plane desperatis extrema subeũda est alea. Sub solis occasum *demum* in sua vtrique castra reuersi sunt, non tam læti victoria, quam mæsti occisorum multitudine; quod vix suffecturi viderentur instaurando si opus esset prœlio: tam multi erant inter superstites saucii. sed maior apud Romanos mæstitia & desperatio fuit, ꝓpter ducis interitum; adeo vt multi castra ante lucem deserenda iudicarent. Inter huiusmodi cogitationes & colloquia, circa primam ferme vigiliam, e silua ad quam castra habebant vox quædam ad vtriusque partis aures appulsa est, vt ab omnibus exaudiretur; siue ea herois fuit, cuius istud fanum est; siue Fauni quem vocant. ad hunc enim auctorem Romani solent referre panicos terrores, omnisque generis spectra. nam siquãdo insolitæ species oculos hominum exterrent, vocesve diuinæ aures eorum percellũt, numini huic opus illud tribuunt. Ista igitur dæmonis vox Romanos bono esse animo iussit, vt victores; vnoque plures ex hostiũ parte cecidisse dixit. Qua voce animatus Valerius fertur profunda adhuc nocte in Etruscorum irruisse vallũ; multisque cæsis, reliquis fugatis, ipsa cepisse castra. Hoc fine terminata pugna, Romani postridie spoliatis hostium cadaueribus, suis humatis, *dumum* abierunt. Bruti corpus corona fortitudinis decoratum fortissimi exercitus equites cum multis laudibus & lacrymis in vrbem retulerunt. Venientibus obuiam iuit senatus, ducemque triumphali pompa decorari iussit: populus vniuersus crateris & mensis *plenis* excepit exercitum. Vt ventum est in vrbem, consul, vt post victorias soliti erant reges, deducta pompa triumphali, factaque re diuina, & dedicatis spoliis, diem illum sacrum duxit, nobilissimosque ci-

Τῖτος καὶ Σέξτος οἱ Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως παῖδες, ἐρρέψαντο τοὺς ὀπτὴ τῶν λαγῶ ὄντας Ῥωμαίων κέρατος· καὶ πλησίον τοῦ χάρακος αὐτῶν γιγόμενοι, πεῖρας μὲν οὐκ ἀπέσης εἰ δυναίντο ἑλεῖν ὀξὺ ἔρυμα ἐξ ἐφόδου· πολλοὺς δὲ πληγὰς λαβόντες, ὑποχώρουν αὐτοὺς τῶν ἔνδον, ἀνεῤῥέποντο. ἦσ δὲ αὐτοῦ φύλακες οἱ τελειότατοι λεγόμενοι, παλαιοί τε καὶ πολλῶν ἔμπειροι πολέμων, οἷς ἐγκάτοις, ὅτου ἀπογνωσθῇ πᾶσα ἐλπὶς, εἰς τοὺς περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνας καταχρῶν). ἤδη δὲ περὶ καταφορὰν ὄντος ἡλίου, τοὺς τοὺς ἑαυτῶν ἀνέστρεφαν ἑκάτεροι χάρακας, ὀλίγον τοῦτο τῇ νίκῃ χαίροντες, ὅτι τὸν πλήθει τῶν ἀπολωλότων ἀχθόμενοι, καὶ εἰ δεήσειεν αὐτοῖς ἑτέρας μάχης, οὐκ ἴσχυον ἡγούμενοι τὸν ἀγῶνα ἀναλαβεῖν τοὺς πεζεταιρικοὺς σφῶν γραμμαῖς τοὺς πολλοὺς ὄντας. πλείων δὲ μὴν περὶ τοὺς Ῥωμαίους ἀθυμία καὶ ἀπόγνωσις τῶν παραγγμάτων διὰ τὸν ἡγεμόνος θάνατον· καὶ λογισμὸς εἰσῄει πολλοῖς, ὡς ἄμφνον εἴη σφίσιν ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα πρὶν ἡμέραν γενέσθαι. τοιαῦτα δὲ αὐτῶν διανοουμένων καὶ διαλεγομένων περὶ τὴν ἀλλήλοις, περὶ τὸν πρώτην ὅπου μάλιστα φυλακὴν, ἐκ τοῦ δρυμοῦ παρ' ὃν ἐστρατοπεδεύσαντο, φωνή τις ἠκούσθη τοῦ δυνάμεσιν ἀμφοτέραις γενομένη, ὥστε ἀπόδυλις αὐτῆς ἀκούειν, εἴτε τῶν καλέγοντος τοῦ τεμένους ἥρωος, εἴτε τοῦ καλουμένου Φαύνου. τοῦτο γὰρ ἀπατήσασι τὰ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ Πανικὰ καὶ ὅλα φάσματα, ἃ ὅτε ἀλλοίας ἔχοντα μορφὰς εἰς ὄψιν αὐθρώπων ἔρχονται, δείματα φέροντα, ἢ φωναὶ δαιμόνιαι τεκπλήσσουσι τὰς ἀκοὰς, τοῦτον φασὶν εἶναι τὸν θεὸν τοῦ δαίμονος φωνὴν θαῤῥοῦν παρεκελεύεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ὡς νενικηκόσιν, ἑνὸς πλείους εἶναι τοὺς τῶν πολεμίων ἀποφαίνεσθαι νεκροὺς. ταύτῃ λέγεται τῇ φωνῇ τοῦ θαρρεῖν ἐπαρθέντα, νυκτὸς ἔτι πολλῆς ὄντος τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν ὥσασθαι, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντα αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκβαλόντα, κρατῆσαι τοῦ στρατοῦ στρατοπέδου. τοιοῦτο μὲν ἡ μάχη τέλος ἔλαβεν· τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ σκυλεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς, καὶ τοὺς ἑαυτῶν θανάτους, ἀπῄεσαν. ὁ δὲ Βρούτου σῶμα ἀράμενοι μετὰ πολλῶν ἐπαίνων τε καὶ δακρύων, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπεκόμιζον οἱ κράτιστοι τῶν ἱππέων, στεφάνοις κεκοσμημένον Ἀρισταίοις. ὑπήντα δὲ αὐτοῖς ἥ τε βουλὴ, θριάμβου καταγαγῇ ἠφισαμένη κοσμῆσαι τὴν ἡγεμόνα, καὶ ὁ δῆμος ἅπας κρατῆρι καὶ τραπέζῃς ὑποδεχόμενος τὴν στρατιάν. ὡς δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀφίκοντο, πομπεύσας ὁ ὕπατος, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος ἦν, ὅτε τὰς ἐπαγωγὰς πομπάς τε καὶ θυσίας ὀπτελεῖεν, καὶ τὰ σκῦλα τοῖς θεοῖς ἀναθεὶς, ἐκείνῃ μὲν τὴν ἡμέραν ἱερὰν ἦγε, καὶ τοὺς ὀπτανεσάτους τῶν πολιτῶν

ues epulo excepit. Postera die pullatus ipse Bruti corpus in foro proposuit in lectica ornatissima: aduocatoque in concionem populo, & conscẽso tribunali, funebrem orationem habuit. Qui mos tumne primum institutus sit a Valerio, an a regibus Romanis traditus, certo affirmare non possum. Sed quod Romanorum vetus inuẽtum sit in clarorum virorum funere virtutes illorum laudare, nec a Græcis hoc primũ institutum esse, e communi historia compertum habeo, quam poetæ antiquissimi & scriptores nobilissimi ad nos transmiserunt. nam certamina quidem tum gymnica tum equestria in illustrium virorum funeribus ab amicis instituta narrãt, vt ab Achille in Patrocli funere, & ante ab Hercule in funere Pelopis. at laudes eis dictas fuisse, nemo prodidit præter Athenienſiũ tragicos, qui adulãtes vrbi suæ, sepelienti *OEdipodem* Theseo id quoque affinxerunt. Sero enim Athenienses funerum legibus laudationem addiderũt; siue id in iis primũ fecere qui ad Artemisium, ad Salaminem, & ad Platæas pro patria pugnantes occubuerunt; siue in *iis qui* Marathonico prœlio *periere*. & vt demus morem hunc cœpisse a Marathonensi pugna, hæc quoque sedecim annis funere Bruti est posterior. Quod siquis omissa hac disquisitione, quinã primi funebres laudationes instituerint, ritum ipsum harum laudationum examinet apud vtros se melius habeat, videbit hîc tãto meliorem quam illic, quod Athenienses iis tantum qui in bellis periissent, funebres laudationes instituisse videntur; ex vna obitus virtute, etiamsi in ceteris forte nihili fuisset, fortem virum censendum esse iudicantes: Romani vero omnibus claris viris, siue illi bello administrando præfuissent, siue rempubl. in magistratu prudentib. consiliis & factis egregiis adiuuissent, eum honorem habuerunt, non tantum in bello defunctis fato, sed quemcumque vitæ sortitis exitum: rati bonis laudem deberi ob quaslibet vitæ virtutes, non solum ob gloriosum obitũ. Hic finis fuit Iunii Bruti, qui post expulsos reges primus consul creatus, sero inclaruit: & quamuis exiguo temporis spatio floruerit, habitus est *nihilominus*

Bruti funus & laudes.

λιτῶν ἐτίμασιν τοιοῦτοι ὑπεδέχετο. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ φαιὰν ἐνδυσάμενος, καὶ τὸ Βρούτου σῶμα τοιοῦτοι ἐν ἀγορᾷ κεκοσμημένον ὅτι τρωμῆς δύστρεποῖς, συνεκάλεσε τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τοιοῦτοι ὅτι τὸ βῆμα, τὸν ὀπτεῖον ἔλεξεν ἐπ' αὐτοῦ λόγον. εἰ μὲν οὖν ὁ ἡγεμὼν τοιοῦτος καλεσήσατο τὸν νόμον τόνδε Ῥωμαίοις, ἢ κείμενον ὑπὸ τῶν βασιλέων παρέλαβεν, οὐκ ἔχω τὸ σαφὲς εἰπεῖν. ὅτι δὲ Ῥωμαίων ἐστὶν ἀρχαῖον θύρεμα, τὸ τοῦ τὰς πάφας τῶν ὀπισήμων ἀνδρῶν ἐπαίνους τῶν ἀρετῆς αὐτῶν λέγεσθαι, καὶ οὐχ Ἕλλῃνες αὐτὸ καλέσηκαν τὸ τοιοῦτον, τοῦτο τῶν κοινῆς ἰσοτείας οἶδα μαθὼν, ὡς ποιητῶν τε οἱ παλαιότατοι καὶ συγγραφέων οἱ λογιώτατοι τοῦτο δεδεδώκασιν. ἀγῶνας μὲν γὰρ ὀπτεῖα φίοις πτέμενοι ὀπτὶ τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσι γυμνικοὺς τε καὶ ἱππικοὺς ὑπὸ τῶν τοιοῦτοι ἱστορήκασιν, ὡς τόν τε Ἀχιλλέως ὀπτὶ Πατρόκλῳ, καὶ ἔτι τοιοῦτον ὑφ' Ἡρακλέους ὀπτὶ Πέλοπι· ἐπαίνους δὲ λεγομένους ἐπ' αὐτοῖς οὐ γράφουσιν ἔξω τῶν Ἀθήνησι τραγῳδοποιῶν, οἱ κολακεύοντες τὴν πόλιν ὀπτὶ τοῖς ὑπὸ Θησέως θαπτομένοις, καὶ τοῦτο ἐμύθευσαν. ὀψὲ γὰρ πόλεῖ Ἀθηναῖοι τοιοῦτοι ἐνέθεσαν τὸν ὀπτεῖον ἔπαινον τῷ νόμῳ, εἴτ' ἀπὸ τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ τοῖς Σαλαμῖνι, καὶ ἐν Πλατειαῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανόντων ἀρξάμενοι, εἴτ' ἀπὸ τῶν τοῖς Μαραθῶνα ἔργων. ὥστερ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια καὶ τὸν Βρούτου τάφης, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων τοιοῦτον ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀποθνῃσκόμενοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν. εἰ δέ τις ἐάσας σκοπεῖν οἵτινες ἦσ οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὀπτεῖοις ἐπαίνους καταστήσαμενοι, τὸν νόμον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ βλεπέτω καὶ μαθεῖν παρ' ὁπόλεσις ἄμφνον ἔχει, τοσούτῳ φρονιμώτερον διρήσει τοῖσδε κείμενον αὐτὸν ἢ παρ' ἐκείνοις, ὅσῳ γὰρ Ἀθηναῖοι μὲν ὀπὶ τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον θαπτομένοις καταστήσαθαι τοὺς ὀπτεῖοις ἀγῳνιζέσθαι λόγοις δοκοῦσιν, οὐκ μιᾶς τοῦ τοῦ θανάτου ἀρετῆς, καὶ τἄλλα φαῦλος ἠνιπαί τις, ὀξέτάζειν οἰόμενοι δεῖν τοὺς ἀγαθοὺς· Ῥωμαῖοι δὲ ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσιν, ἐάν τε πολέμῳ ἡγεμονίαν λαβόντες, ἐάν τε πολιτικῶν ἔργων τοιοῦτοι ἀσίας, συνεσῷ βουλεύμασι καὶ τοιαῦτης ἀποδείξεων) καλάς, τοῦτοις ἔπαξαν εἶναι τὴν τιμὴν, οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ πόλεμον ἀποθανοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁποίᾳ δὴ πόλεσι γενομένοις τοῦ βίου τελευτῇ· δὲ ἁπάσης τοῦ τοῦ βίου ἀρετῆς οἰόμενοι δεῖν ἐπαινεῖν τοὺς ἀγαθοὺς, οὐκ ἐν μιᾶς τῆς τοῦ θανάτου εὐκλείας. Ἰούνιος μὲν δὴ

216 Βροῦτος ὁ τῶν βασιλείαν ἐκβαλών, καὶ τοιοῦτος ἀποδειχθεὶς ὕπατος, ὀψὲ μὲν εἰς ὀπτιφάνειαν προῆλθεν, ἀκμῆ δὲ χρόνου αὐξήσας ἐν αὐτῇ, Ῥωμαίων ἀποφήνων κεφ-

omnium Romanorũ præſtãtiſſimus. Liberos nullos reliqt ſuperſtites, nec mares nec fœminas, ſicut proditũ eſt a Romanorum diligẽtiſſimis; præter alia multa hoc *inſigni* argumento, cui non facile eſt contradicere, quod ille patricii generis fuerit. qui vero ſe dicunt eius familiæ poſteros, Iunii & Bruti, omnes fuere plebeii, & magiſtratus geſſerunt quos a plebeiis geri leges permittũt, ædilitates & tribunatus videlicet: cõſulatus vero ſolis dabantur patriciis. ſero tãdem ad hunc quoq; magiſtratũ admiſſi ſunt, cũ ſcilicet etiam plebeiis ad hũc honorem datus eſt aditus. Verũ hæc aliis accuratius diſcutienda relinquimus, quorum id intereſt, vel qui curant talia. Porro poſt Bruti obitum collega eius Valerius in ſuſpicionẽ venit apud populum, quaſi regnum affectaret: primum, quod ſolus teneret imperium; cum ſtatim ſibi collegã aſciſcere debuiſſet, vt eiecto Collatino fecerat Brutus. deinde, quia in loco inuidioſo ædificabat. is eſt tumulus foro imminens, altus ſatis & præruptus: Romani Veliam vocãt. Admonitus autem a familiaribus, hęc moleſte ferre populum, indicto comitiis die cõſulem legit Sp. Lucretiũ. quo poſt paucos dies defuncto, in eius locũ ſubrogauit M. Horatium. Domicilium e ſummo tumulo in imum *clium* trãſtulit, vt ciues eum (ſicut ipſe pro concione dixit) e ſuperiore loco lapidare poſſent, ſi in aliquo delicto deprehẽderent. Et vt firmius populo perſuaderet ſe publicæ libertatis ſtudioſum eſſe, ademit ſecures faſcibus: morẽq; poſt ſe reliquit conſulibus, qui vſq; ad mea tẽpora perdurauit, vt tantum extra vrbẽ ſecuribus vtantur, intra mœnia cõtenti ſolis faſciũ inſigniis. Leges quoq; humaniſſimas tulit ad tutandã plebem: vnã, in qua diſerte cauit nequis Romæ magiſtratum gereret iniuſſu populi; mortis pœna propoſita ſiquis cõtra faceret; & impunitate cõceſſa, ſiquis talẽ occideret. alteram, in qua ſtatutũ eſt, ſiquis magiſtratũ vnũ aliquẽ ciuẽ capite plectere, aut flagris cędere, aut pecuniis mulctare velit, licere priuato, puocare ad populi iudiciũ: nec interim magiſtratui licere in eũ animaduertere, donec populũ ſuffragiis ſuis de eo ſtatuerit. Ob hęc inſtituta gratioſus apud plebẽ, inuenit

Valerius adſcitis ſibi collegis quę inſtituerit republ.

ὢν φανεὶς, τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχεν, ᾠήθη δ' οὐτε ἄρρενα καταλιπὼν οὐτε θήλειαν, ὡς οἱ τῶν Ῥωμαίων γραφέαται ἀξιόλογότατοι γράφουσιν, τεκμήρια μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ τόνου φέρουσιν, ὑπὲρ ἃ πάντα δὲ, ὁ δυσαντίλεκτόν ἐστιν, ὅτι τῶν πατρικίων γένους ἐκεῖνος ὢν· οἱ δὲ ἀπ' ἐκείνης ἑαυτοὺς λέγοντες τῆς οἰκίας εἶναι, Ἰούνιοί τε καὶ Βροῦτοι, πολῖται ἦσαν πλήθειοι, καὶ τὰς ἀρχὰς μετῆσαν ἃς τοῖς δημοτικοῖς μεθιέναι νόμος εἶα, ἀγορανομίας τε καὶ δημαρχίας· ὑπατείας δὲ οὐδενὶ πλὴν ἢ τοῖς πατρικίοις μετῆν. ὀψὲ δὲ πόλε καὶ τούτης ἔτυχον τῆς ἀρχῆς, ὅτε συνεχωρήθη καὶ τοῖς δημοτικοῖς αὐτῆς λαβεῖν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οἷς μέλει τε καὶ ἀναφέρει, πανείκμι σκοπεῖν ὃ γραφὲς εἰδέναι. μετὰ δὲ τὸν Βροῦτον τελευτῆσαν, ὁ συνύπατος αὐτοῦ Οὐαλέριος ὕποπτος ἦν τοῖς δημοτικοῖς, ὡς βασιλείαν κατασκευαζόμενος· πρῶτον μὲν, ὅτι μόνος κατέχειν τὴν ἀρχὴν, δέον δυοῖν ἑλέσθαι τὸν συνύπατον, ὡς πρὸ Βροῦτος ἐποίησε, Κολλατῖνον ἐκβαλών· ἔπειθ' ὅτι τὴν οἰκίαν ἐν ὀπτιφθόνῳ τόπῳ κατεσκεύαζετο, λόφον ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς ὑψηλὸν ὀπτικῶς καὶ πρέπον, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι Ἐλίαν, ὀνομαζόμενος. πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ὀπτικῶν, ὅτι ταῦτα λυπεῖ τὸν δῆμον, ἀγανακτήσας πρωθὶς ἡμέραν, ὑπάτου αἱρεθέντα τὸν Σπόριον Λουκρήτιον, ὃς ὀ πολλὰς ἡμέρας καταμείνας τὴν ἀρχὴν ἀποθνήσκει. εἰς δὲ τὸν ἐκείνου τόπον καθίστησι Μάρκον Ὁράτιον, καὶ τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ λόφου μεταθέμενος κάτω, ἵνα δεῖξῃ Ῥωμαίοις, ὡς αὐτὸς ἀνακαλούμενος ἔφη, βαδίζων αὐτὸν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ μείζονος τοῖς λίθοις, εἴ τι λάβωσιν ἀδικεῖν πάντα. βεβαίαν τε πίστιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ δημοτικοῖς λαβεῖν βουλόμενος, ἀφῆλεν ἀπὸ τῶν ῥάβδων τοὺς πελέκεις, καὶ καλεσθέντα τοῖς μετ' αὐτὸν ὑπάτοις ἔθος, ὃ καὶ μέχρι τῆς ἐμῆς διέμενεν ἡλικίας, ὅταν ἔξωθεν τῆς πόλεως γένωνται, κρεμᾶσθαι τοῖς πελέκεσιν, ἔνδον δὲ τοῖς ῥάβδοις κοσμεῖσθαι μόναις· νόμοις τε φίλαν, θεσπεσίοις ἔθετο, βοηθείας νέμοντας τοῖς δημοτικοῖς· ἕνα μὲν, ἐν ᾧ ἀπαγορεύει μὴ ἀπεῖπεν, πρόχειρον μηδένα εἶναι Ῥωμαίων, ὃς ἂν μὴ πρὸς τὸν δήμου λάβῃ τὴν ἀρχὴν, θάνατον ὀπτιθεὶς ζημίαν ἐάν τις πρὸς ταῦτα ποιῇ, καὶ τὸν ἀποκτείναντα τινὰ ποιῶν ἀθῶον· ἕτερον δὲ, ἐν ᾧ γέγραπται, ἐάν τις ἄρχων Ῥωμαίων τινὰ ἀποκτείνῃ, ἢ μαστιγοῦν, ἢ ζημιοῦν εἰς χρήματα θέλῃ, ἐξεῖναι τοῦ ἰδιώτου πρεσβεύσαντα τὴν ἀρχὴν ὀπτὶ τὸν τοῦ δήμου κρίσιν, πάσχειν δὲ ἐν τοῦ μεταξὺ χρόνῳ μηδὲν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως ἂν ὁ δῆμος ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίσηται. ἐκ τούτων δὲ τῶν πολιτευμάτων ἄριστος τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τίθεται αὐτοῦ ἐπώνυμον Ποπλικόλαν· τοῦτο δὲ τὸ Ἑλληνικὸν σχεδὸν βούλεται δηλοῦν δημοκηδῆ. καὶ τὰ μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ (συλλεσθέντα ὑπὸ τῶν ὑπάτων διάδεξῶ. ὃ δ' ἑξῆς αὐτός τε πάλιν ἀποδείκνυ) ὀδυρέστερος ὁ δεύτερον ὕπατος, καὶ σὺν αὐτῷ Λυκρήτιος, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀξιόλογον ἐπράχθη λόγου· ἀμνησθεὶς ὁ ἐλίνοιος τὸν βίον, καὶ τὰξῆς τὸ εἰς τοὺς πολέμους εἰσφορῶν, ὡς Τύλλιος βασιλεὺς νομοθέτησεν, πεύστε τὸ ὅπτι τὸ Ταρκυνίου δυναστείας χρόνον ἀφῃρέθη, τότε ὃ πρῶτον ὑπὸ τούτων ἀνανεωθεῖσα· ἐξ ὧν εὑρέθη τὸν ἐν ἥδη Ῥωμαίων πρὸς Τυσκηνοὺς δέκα μυριάδας. καὶ εἰς χωρίον Συγκήριον καλούμενον, Ῥωμαίων ἀπεστάλη φρουρὰ, ὀχυρὰ φυλακῆς ἕνεκα· ὃ φρούριον ὅπτι τὸ Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων πόλεσι κείμενον, ὅθεν τὸ πόλεμον προσεδέχοντο.

Ποπλίου δὲ ἀρχείου τοῦ προσαγορευθέντος Ποπλικόλα, ὃ γίνεται ὅπτι τὸ αὐτῷ ἀποδειχθέντος ἀρχῶν, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκου Ὁρατίου δεύτερον, βασιλεὺς Κλουσιανῶν τὸν ἐν Τυρρηνίᾳ, Λάρος ὄνομα, Πορσῖνος ὀπτικλήσιν, καταφυγόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Ταρκυνίων, ὑποδεξάμενος αὐτοῖς δυοῖν θατέρου, ἢ ἀμφοτέρᾳ ἀξίᾳ αὐτοῖς πρὸς τὸν πολίτας ὅπτι καθόδῳ καὶ ἀποδόσει τὴν ἀρχῆς, ἢ τὰς οὐσίας ἀνακομισάμενος ἃς ἀφῃρέθησαν, ἀποδώσῃ, ὅπερ πρέσβεις ἀποστείλας εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τῷ παρεγόντι ἐνιαυτῷ, μεμιγμένας ἀπειλαῖς ὀπτικλήσεις κομίζοντας, ὅτε διαμαχεῖ τοῖς ἀνδράσι καὶ κάθοδον, ἀπιωμένης τὴν βουλῆς τὰς ἀρὰς καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς ὀμωμοσμένοις κατ' αὐτῶν, ὅτε οὐσίας ἀνεπράξατο αὐτοῖς, τὴν ἐγκαταμαθόντων καὶ καταλυσεῖν χωσάντων αὐτὰς ἐκ ἀξιούντων ἀποδιδόναι· ὑβείζεσθαι φήσας ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ δεινὰ πάθοιν, ὅτι τὴν ἀξιωμένων ἐκείνων παρ' αὐτῶν ἔτυχεν, δυνὴρ αὐθάδης καὶ διεφθαρμένος τὸν γνώμῃ ὑπὸ τε πλούτου καὶ ἀρχῆς μεγίστης καὶ χρημάτων, ἀφορμὰς ὑπέλαβεν ἔχειν καλὰς καταλῦσαι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, παλαίτερον ἔπι τοῦτο βουλόμενος· καὶ πρόφασιν αὐτοῖς τὸν πόλεμον. συνήεσαν δ' αὐτῷ τὸν πολέμου πᾶσι προθυμίαν ἀποδεῖξαι βουλόμενος ὁ Ταρκυνίου γαμβρὸς, Ὀκτάβιος Μαμίλιος, ἐκ πόλεως ὁρμώμενος Τουσκλου, Καμερινοὺς μὲν καὶ Ἀντεμνάτας, οἱ τὸν Λατίνων μέγιστον γένους, ἀπόντας ἐπαγόμενος, ἀφεστηκότας ἤδη Ῥωμαίων ἐκ τοῦ φανερῶς· παρὰ τὸν ὀμνῶν ὁμοεθνῶν, οἷς οὐκ ἐῶν βουλόμενοις πολεμεῖν ἀναφανδὸν ἐνστόνδων καὶ μεγάλῳ ἐχούσῃ ἰσχὺν τῇ πόλει, ἀφ' ὧν πρόφασιν οὐκ ἀνάγκας, ἐθελοντὰς συχνοὺς ἀθρόοι πρὸς χάριν. ταῦτα μαθόντες οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι, πρῶτον μὲν τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν χρήματα, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα μετάγειν τοῖς γεωργοῖς ἐκέλευσε εἰς τὰ πλησίον ὄρη, φρούρια κατα-

cognomen Poplicolæ; quod Græcis δημοκηδῆ ſignificat. atque hæc ſunt geſta illius anni cõſulum. Sequenti vero conſſ. creantur is ipſe Valerius iterum, & cum eo Lucretius: nec aliud eo conſulatu memorabile actũ eſt præter cenſum & bellicorum tributorum ordinationem ex inſtituto regis Tullii: quæ toto Tarquinii regno intermiſſa, tunc primum ab his conſſ. in vſum reuocata ſunt. reperta eo cenſu ciuium Rom. qui pubertatem attigiſſent, CXXXM. Et Sinquirium milites miſſi, eius loci præſidio; quod *opportune* Latinorum Hernicorumq; oppidis immineret, vnde bellum exſpectabatur eo tempore. Valerio Poplicola tertium, M. Horatio iterum conſſ. Lars Porſena Cluſinorum rex in Etruria, qui Tarquinios ad ſe cõfugientes exceperat hoſpitio, pollicitus effecturum ſe duorum alterum, vt aut reconciliati ſuis ciuibus reſtituerentur in patriam & imperium, aut ſaltem ademptą bona reciperẽt: quoniam ſuperiore anno miſſis Romam legatis mixtas minis preces afferentibus, neque reconciliationem eis & reditum impetrauerat, ſenatu deuotionem & iusiurandum cauſſante; neque bonorum reſtitutionem, iis quibus ea rapto ſortitove obtigerãt reſtituere detrectantibus, grauem ſibi iniuriam *hacrepulſa* illatam interpretans, qui neutrum e poſtulatis obtinere valuiſſet, homo arrogans & inflatus diuitiis ampliſſimoque imperio & pecuniarum vi, ratus ſe nactum præclaram occaſionem ſubuertendi Romanorum imperii, quod iam ante *in animo* deſtinauerat, bellũ eis indixit. in eius belli ſocietatem ſe maxima ſtudii ſignificatione obtulit Octauius Mamilius Tarquinii gener, e Tuſculo eductis copiis; aſſumptis Camerinis & Antemnatibus Latini generis populis; qui omnes aperte iam a Romanis defecerant. quin & e reliquis Latinis qui cum vrbe fœderata & præpotente bellum ex profeſſo ſine cauſſa neceſſaria gerere nolebant, multos (vt valebat gratia) voluntarios ad ſe pellexerat *idem Mamilius*. His cognitis conſſ. primũ agreſtiũ vulgus res ſuas, pecora, & mãcipia transferre in proximos mõtes iuſſerũt, caſtellis per lo-

A.V.C.246, conſſ. P. Valerius II, & T. Lucretiũ.

P. A.V.C.247, conſſ. P. Valerio III, & M. Horatio II, bellũ Etruſcum.

ca munita dispositis ad quæ tuto possent confugi. Deinde Ianiculum (qui excelsus mons est, non procul vrbe trans Tiberim fluuium situs) firmioribus munitionibus & præsidiis emunierunt, modis omnibus dantes operam ne *tam* opportunus ad vrbis oppugnationem locus in hostium potestatem veniret; bellique apparatus ibidem reposuerunt. Vrbana quoque magis ad populi gratiam composuerunt, multisq; perhumanis institutis diluuiuerũt pauperes, ne propriis commodis illecti, prodita reip. transirent ad tyrannos. namque immunitatem eis decreuerũt ab omnibus muniis publicis quæ sub regibus obibantur, simulque a tributis in milites & bella impendendis: amplum reip. emolumẽtum esse rati, si pauperes corpora tantum ad defensionem patriæ offerrent. cumque paratum iam & diu exercitatum haberent militem, in campo ante vrbem castra metati sunt. At Porsena cum exercitu veniens, Ianiculum primo impetu capit, exterritis loci præsidiariis; suumque ibi præsidium collocat. Ad vrbem deinde pergens, quasi & hãc sine labore occupaturus, vbi propius pontẽ venit, & Romanos in ripa procubantes vidit, expediebat se ad pugnã, quasi obtriturus eos *suorum* multitudine, contemptimque admouebat copias. Sinistrum cornu ductabãt Titus & Sextus Tarquinii, habentes circa se manum exsulum & florem Gabinæ iuuentutis, præter externi ac mercenarii militis non exiguum numerum. Dextrum tenebat Tarquinii gener Mamilius, cũ Latinis qui a Romanis defecerant: Porsena versabatur in acie media. In Romanorum dextro cornu Sp. Largiũ & T. Herminius Tarquiniis erãt oppositi: sinistrũ tuebãtur M. Valerius Poplicolę cõsulis frater, & T. Lucretius superioris anni consul, conflicturi cũ Latinis & Mamilio: mediã aciẽ tenebant ambo consl. Vbi ad manus ventũ, diu acriter vtrinq; pugnatum est, neutris cedẽtibus, quod Romani Latinis Etruscisq; præstarent animi robore reiq; militaris peritia; Etrusci vero & Latini Romanis lõge superiores essent numero. tandẽ post multã vtrinq; cædẽ editã Romanos timor subiit, in sinistro cornu primũ, quod vidissent du-

σκυλάσαντες ὑπὸ τοῖς ἐρυμνοῖς, ἰσχυρὰ σώζειν τοὺς εἰς αὐτὸ καταφευγόντας. ἔπεφτα τε καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰανίκολον ὄρθιον ἔστι δὲ τὸ τοῦ ὄρους ὑψηλόν, ἀζηλοῦ τε Ῥώμης τῆς πρὸς τῷ Τιβέρεος ποταμοῦ κείμενον· ὀχυρωτέραις ἐκκατεύναυν καταστασιάσεσί τε καὶ φυλακαῖς, πρὸς τὸ μὴ τοῦτο ποιούμενοι μὴ λυσιτελῆσαι τοῖς πολεμίοις ὑπόκειμενον χωρίον ἐπιτείχισμα κατὰ τὴν πόλεως, καὶ τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς ἐν αὐτῷ ἐπέθεντο. τά τε ἐντὸς τείχους ὑπὸ δημοτικώτερον καθίστασαν πολλὰ πολιτικόμενοι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς πένητας, ἵνα μὴ μεταβαίνοιντο πρὸς τοὺς τυράννους, ὑπὸ τοῖς ἰδίοις κέρδεσι παθόντες προδοσίαν τὸ κοινόν. καὶ γὰρ ἀτελῆς αὐτοῖς ἀπάντων ἐψηφίσαντο εἶναι τῶν κοινῶν τελῶν, ὅσα βασιλευομένης τῆς πόλεως ἐτέλουν, καὶ ἀνεφόρουν εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τοὺς πολέμους ἀνδρισαμένων ἐπίνοιαν· μέγα κέρδος ἡγούμενοι τὸ κοινῷ, εἰ τὰ σώματα μόνον αὐτῶν ἔξοιεν προκινδυνεύοντα τῇ πατρίδος. τήν τε δύναμιν ἀσκημένην οὐκ πολλῷ καὶ παρεσκευασμένῳ ἔχοντες, οὐ τῷ πρὸς τῷ πόλεως ἐστρατοπεδεύοντο πεδίῳ. βασιλεὺς δὲ Πορσῖνος ἄγων τὴν στρατιὰν, τὴν μὲν Ἰανίκολον εὐξ ἐφόδου καταλαμβάνει, καταπηξάμενος τοὺς φυλάττοντας αὐτὸν, καὶ φρουρὰν Τυρρηνῶν ἐν αὐτῷ καθίστησιν. ὑπὸ δὲ τὴν πόλιν ἐλαύνων, ὡς καὶ αὐτὸν δίκαιον ποιεῖν πρασσόμενος, ὅθεν πλησίον τὴν νεφύρας ἐγένετο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐκκαστέλλοντας προκαθημένους τοῦ ποταμοῦ, παρεσκευάζετό τε πρὸς μάχην, ὡς ἀναρπασόμενος αὐτοὺς πλήθει. καὶ ἐπήγαγε σὺν πολλῇ καταφρονήσει τὴν δυνάμιν. εἶχον δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῶν μὲν δεξιοῦ κέρως οἱ Ταρκυνίου παῖδες, Τίτος καὶ Σέξτος, Ῥωμαίων τε τοὺς φυγάδας ἀγχίστους, καὶ ὀλίγον τῶν Γαβίων πόλεως τὸ ἀκμαιότατον, ξένων τε καὶ μισθοφόρων χεῖρα οὐκ ὀλίγην· τῶν δὲ δεξιῶν Μαμίλιος ὁ Ταρκυνίου κηδεστής, ἐφ' οἷς Λατίνων οἱ ἀποστάντες Ῥωμαίων ἐτάξαντο· βασιλεὺς δὲ Πορσῖνος κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα ἐτετάκει· Ῥωμαίων δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Σπόριος Λάρκιος καὶ Τίτος Ἑρμήνιος κατεῖχον, ἀναστίοι Ταρκυνίοις· τὸ δὲ ἀριστερὸν, Μάρκος Οὐαλέριος ἀδελφὸς θατέρου τῶν ὑπάτων Ποπλικόλα, καὶ Τίτος Λυκρήτιος, ὁ τοῦ πρότερον ὑπατεύσας ἔτους, Μαμιλίῳ καὶ Λατίνοις συνιόσμενοι· τὰ δὲ μέσα τῶν κεράτων οἱ ὕπατοι κατεῖχον ἀμφότεροι. ὡς δὲ συνῆλθον εἰς χεῖρας, ἐμάχοντο θυμαίως ἀμφότεροι, καὶ πολὺν ἀντεῖχον χρόνον· ἐμπειρίᾳ δὲ καὶ καρτερίᾳ κρείττους ὄντες οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Λατίνων καὶ Τυρρηνῶν, πλήθει δὲ κρείττω ὄντες τῶν Ῥωμαίων οἱ Τυρρηνοὶ καὶ Λατῖνοι μακρῷ. πολλῶν δὲ πεσόντων ἀφ' ἑκατέρων, δέος εἰσέρχεται Ῥωμαίοις, πρῶτον μὲν τοὺς κατέχοντας τὸ δεξιὸν κέρας, ὅθεν τοὺς ἡγεμόνας ἐθάσανιζο

σαντο δυσέρωτον τε καὶ Λυκρήτιον θαυμαστὸν ἀποκομισθέντας ἐκ τῆς μάχης· ἔπεφτα καὶ τοὺς ὑπὲρ τὸ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένους, νικῶντας ἤδη τὸν σὺν Ταρκυνίοις δυνάμιν, τὸ αὐτὸ καταλαμβάνει πάθος, ὁρῶντας τὸν τῶν ἑταίρων. φευγόντων δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀπόντων, καὶ ἀφ' μιᾶς νεφύρας βιαζομένων ἀθρόον, ὁρμὴ γὰρ τῶν πολεμίων ἐπ' αὐτοὺς μεγάλη· ὀλίγου τε πάλιν ἐδέησεν ἡ πόλις ἁλῶναι κατὰ κράτος, ἀτείχιστος οὖσα ἐκ τῶν πρὸς ποταμὸν μερῶν, εἰ συνεστέπετον εἰς αὐτὸν ἅμα τοῖς φεύγουσιν οἱ διώκοντες. οἱ δὲ τὸν ὁρμὸν τῶν πολεμίων ὑπεχόντες καὶ ἀφαστάσαντες ὅλον τὸν στρατιὰν, τρεῖς ἀνδρες ἐγένοντο, Σπόριος Λάρκιος καὶ Τίτος Ἑρμήνιος, οἱ δὲ δεξιὸν ἔχοντες κέρας ἐκ τῶν πρεσβυτέρων· Πόπλιος καὶ Ὀράτιος, ὁ καλούμενος Κόκλης, ἐκ τῆς κατὰ τὸν ὄμμα ἐλκωθέντος, ἐκκοπεὶς ἐν μάχῃ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκ τῶν νεωτέρων, μορφῇ τε κάλλιστος ἀνθρώπων καὶ ψυχὴν ἄριστος· οὗτος ἀδελφιδοῦς ἦν τοῦ Ὀρατίου Μάρκου θατέρου τῶν ὑπάτων, ὃ δὴ δύο μὲν κατῆγε ἀφ' ἑνὸς τῶν τριδύμων Ὀρατίου Μάρκου, τῶν νικησάντων τοὺς Ἀλβανοὺς τριδύμους, ὅτε περὶ τῆς ἡγεμονίας αἱ πόλεις εἰς πόλεμον καταστᾶσαι, συνέβησαν μὴ πάσας ἀποκινδυνεύσειν ταῖς δυνάμεσιν, ἀλλὰ τρισὶν ἀνδράσιν ἀφ' ἑκατέρας, ὡς ἐν τοῖς πρότερον δεδήλωται λόγοις. οὗτοι δὴ μόνοι κατὰ νότου λαβόντες τὴν νέφυραν, εἶργον τοὺς πολεμίους τῆς διαβάσεως μέχρι πολλοῦ, καὶ διέμενον ὅθεν τῆς αὐτῆς βάσεως, βαθυμόμενοί τε ὑπὸ πολλῶν πηγοδαποῖς βέλεσι, καὶ ἐκ χαλεπῶς παρόμενοι τοῖς ξίφεσιν, ἕως ἅπασα ἡ στρατιὰ διῆλθε τὸν ποταμόν. ὡς δὲ ἐν ἀσφαλεῖ τοῖς σφετέροις ἔδοξαν γεγενέναι, δύο μὲν δὲ αὐτῶν Ἑρμήνιός τε καὶ Λάρκιος, διεφθαρμένων αὐτοῖς ἤδη τῶν σκεπαστηρίων διὰ τὰς συνεχεῖς πληγὰς, ἐχώρουν ὑπὸ πόδα. Ὀρατίος δὲ μόνος, ἀνακαλουμένων αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν τε ὑπάτων καὶ τῶν ἀνῶν πολιτῶν, καὶ τοῦ πάντος ποιουμένων σωθῆναι τοιοῦτον ἄνδρα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς γονεῦσι, οὐκ ἐπείθη, ἀλλ' ἔμενεν ἔνθα καὶ πρότερον ἔστη, κελεύσας τοῖς τοῦ Ἑρμηνίου λέγουσι πρὸς τοὺς ὑπάτους, ὡς αὐτὸ φεύγοντος, ἀποκόψειν τὴν νέφυραν ἀπὸ τῆς πόλεως οὐκ ἐάσω· εἰ δὲ μία κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ξυλόφορκτος, αὐτὸ σιδήρου δεδεμένη τῇ σανίσιν αὐτῆς, εἰ καὶ μέχρις ἐμοῦ τοιαύτῃ φυλάττοιτο Ῥωμαῖοι· διτρεῖλαι δὲ τοῖς ἀνδράσιν, ὅτου τὰ πλείω τῆς νεφύρας λυθῇ, καὶ βεβαιοῦ τὸ λεχθὲν μὴ μέρος, φέρεσθαι πρὸς αὐτὸν σημείοις πίσι, ἢ φωνῇ γεγονοτέρᾳ· τὰ λοιπὰ λέγων ἑαυτῷ μελήσειν. ταῦτ' ὑπεκελεύσαμεν τοῖς δυσὶν, ἐπ' αὐτῆς ἱστᾶν τῆς νεφύρας. καὶ τὸν ὁμόσε χωρησόντων οἷς μὲν τὰς ξίφεσι παίων, οἷς δὲ τὰς θυρεῶν

ces Valerium & Lucretiũ ex acie referri saucios. quibus fugientibus, dextrum quoq; cornu iam vincẽs Tarquinios, idem metus corripit ita cunctis in vrbem refugientibus, & cõfertim per vnum pontem irrumpentibus, hostes a tergo magno instãt impetu: parumque abfuit quin vrbs *eo die* vi capta sit, im munita qua flumine alluitur, *& hosti obnoxia* si irruisset vna cum fugientibus. tres *tantum* viri sustinuerũt hostis impetum & seruauerunt totum exercitum, Sp. Largius & T. Herminius, dextri cornus duces, e senioribus; e iunioribus, P. Horatius Cocles cognomine, quod illi ex oculi vitio in pugna effossi est inditum, vir egregia forma, & singulari animi virtute præditus. hic consulum alterius M. Horatii fratris fuit filius, nobili genere oriundus ab vno trigeminorum M. Horatio, illo qui *olim* Albanos trigeminos vicerat, cum orta inter ciuitates de imperio controuersia, ex pacto nõ totis copiis, sed tribus *tantum* vtrinq; viris, certamen de rerum summa commissum est, vt in superioribus libris exposui. Hi soli ante pontem stantes, transitum hostibus diu præcludebant, & licet variis vndique telis impeterentur, gladiisque comminus incesserentur, in eodem tamen perstabant gradu, donec totus exercitus trãsisset fluuium. At cum in tuto iam esse miles videretur, Herminius & Largius, armis iam ictuum multitudine vitiatis, paulatim retulerunt pedem. Solus Horatius cõsulibus & ceteris oppidanis reuocantibus, talemque virum patriæ & parentibus seruari summe cupientibus, non obediit, sed seruata prima statione, Herminium consulibus ex se renuntiare iussit vt pontem ab vrbe quam celerrime reciderent: (erat is illo tẽpore vnicus, e ligno factus, & sine ferro solis cõpactus tabulis; qualis huc vsq; conseruatur a Romanis) atque vbi soluta maiori parte, exigua põtis superesset cõpages, sublata voce aut alio modo signũ sibi darent; tũ sibi curæ fore cetera. Hæc cũ duob. illis dedisset mandata, fixo in ponte gradu, irruẽtium alios gladio, alios scuti

Horatii Cocletis virtus.

vmbone repulit; & quotquot in pontem irrumperent, tam fortiter repressit, vt nemo amplius cũ eo ceu furente & mortem appetente cõgredi auderet. ac ne accessus quidem iam erat facilis, quod eum a dextris & sinistris tueretur fluuius; a fronte, armorum & cadauerũ congeries. eminus tantum a densa hostium caterua impetebatur lãceis, fudibus, & saxis manualibus; aut, si hæc deerãt, cæsorum clypeis & gladiis. at ille se tuebatur retortis in eos telis suis: semperque scopum aliquem attingebat, vt fit in cõfertis aduersariis. iamq; *armis vndiq;* confixis, & membris magna ex parte vulneratis, cum ex vno lanceæ ictu, quæ aduerso supra caput femoris coxam alteram perfoderat, tam graues dolores pateretur, vt vix insisteret, audit a tergo clamantes solutã esse maximam pontis partem. Ibi se *mox* sic vt erat armatus in amnem deiicit: & ægre quidẽ, (quod cursus amnis circa iugorum fulcra scissus, citatior esset, & magnos efficeret vortices) tamen ad suos saluis etiam armis omnibus per flumen enatauit. quæ res immortalem ei gloriã peperit. nam statim eum ciues coronarũt & cum virtutum præconio velut vnum ex heroibus in vrbem intulerunt. effusa etiam ex ædibus multitudo ad extremum viri conspectum certatim properabat; quippe quem putabant propter vulnera nõ diu fore superstitem. Vbi vero euasit mortis periculũ, populus ei armatam ex ære statuam in præcipuo fori loco posuit: agriq; tantum dono dedit ex publico, quãtum ipse vno die vno boum iugo circumararet. Adhæc præter ea quæ dabantur e publico, quisq; pro suo capite, tã mulieres quam viri, cum summa rerum penuria laborarent omnes, tantũ contulere quantũ in vnius diei alimenta sufficeret, cum essent supra CCCM. capitũ. Hoc virtutis specimen Horatiũ tunc, si vllum aliũ, admirabilẽ fecit ciuibus, sed ad reliqua reip. munera inhabilẽ. nã ob claudicatem nec consulatũ, nec vllam aliã præfecturã militarẽ nactus est. Cũ igitur tã admirandã eo bello Romanis operã nauasset, laudẽ, siqs alius fortitudinis nomine celebris, meruit: & ẽ hũc C. Mucio Cordus, illustri loco natus, & ipse magnũ quiddã ausus,

πρεσβέπων, πολύας ἀνέσχλε τὰς ὁρμῶνας ὅπῃ τὴν
γέφυραν· οὐκέτι γὰρ εἰς χεῖρας αὐτῷ χωρῆν ἐτόλμων 219
οἱ διώκοντες, ὡς μεμιμνότι καὶ θανατῶντι· καὶ ἅμα
οὔτε ῥᾴδιον αὐτῷ προσελθεῖν ὑπαρχον, ἐξ δυνο-
νύμων μὲν καὶ δυξιῶν ἔχοντι πρόβλημα τὸ ποταμοῦ,
οὐ γὰρ τῷ κατ' πρόσωπον, ὅπλων τε καὶ νεκρῶν σρῶν·
ἀλλ' ἄπωθεν ἀληθοῖ ἑστῶτες, λόγχαις τε καὶ βελοῖσι καὶ
λίθοις χρῶμενοι πλήθοιν ἔβαλλον· οἷς μὴ παρεῖν τοῦ-
τα, τοῖς ξίφεσι καὶ ταῖς ἀσπίσι τῶν νεκρῶν. ὁ δ' ἡμυνέ-
το, τοῖς ἐκείνων χρώμενος ὅπλοις κατ' αὐτῶν· καὶ ἐ-
μελλεν, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς ἀληθοῖς βαίνων, ἀεί τινος
τυγχάνειν ἀκοντος. ἤδη δ' καταβελὴς ὢν, καὶ βαυμά-
των πλῆθος ἐν πολλοῖς μέρεσι τοῦ σώματος ἔχων, μίαν
δ' πληγὴν λόγχης, ἣ διὰ θατέρου τῶν γλουτῶν ὑ-
πὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ διὰτα ἐνεβεῖσα, ἐκάκω-
σεν αὐτὸν ὀδυνᾶς, καὶ τὴν βάσιν ἔβλαψεν. ἐπεὶ δ' τῶν
κατόπιν ἤκουσεν ἐμβοησάντων λελῦσθαι τὴν γεφύρας
ὁ πλῶν μέρος, καθέλκεται σὺν τοῖς ὅπλοις εἰς τὸ
ποταμὸν· καὶ ἀγκυνξάμενος ὁ ῥεῦμα χαλεπῶς πάνυ·
20 πεῖ γὰρ τοῖς ὑπορείσμασι τῶν σανίδων κυλόμενος ὁ
ῥοῖς ὀξεῖς ἦν, καὶ δίνας ἐποιῆ μεγάλας· ἐξεκολύμβησεν
εἰς τὴν γῆν, οὐδὲν τῶν ὅπλων ἐν τῷ ἦν ἀποβαλών. τοῦ-
το δ' ἔργον ἀθάνατον αὐτῷ δόξαν εἰρράσατο. πρῶτα χρῆ-
μά τε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι στεφανώσαντες αὐτὸν, ἀπέφερον
εἰς τὴν πόλιν ὑμνοιῶντες, ὡς τῶν ἡρώων ἕνα· καὶ πᾶς
ὁ καθοικίδιος ὄχλος ἐξεχεῖτο, ποθῶν αὐτὸν, ἕως ἔτι πε-
ειῶν, θεάσασθαι τὴν τελευταίαν πρόσοψιν· ἐδόκει
γὰρ ὑπὸ τῶν τραυμῶν οὐκ εἰς μακραὶ ἀφαφθαρη-
σεσθαι. καὶ ὅπῃ διέφυγε τὸν θάνατον, εἰκόνα χαλκῆν ἔν-
30 οπλον ὁ δῆμος ἔστησεν αὐτὸν, τὸν ἀγρὸς ἐν τῷ κρείτ-
τω· καὶ χώραν ἐκ τῆς δημοσίας ἔδωκεν, ὅσην αὐτὸς ἐν
ἡμέρᾳ μιᾷ ζεύγλβοῦν πρεσεύσῃ. χωρὶς δ' τῶν δη-
μοσίᾳ δοθέντων, καθ' κεφαλὴν ἕκαστος ἀνδρῶν τε καὶ
γυναικῶν, ὅτε μάλιστα δῆμι ἀπορία τῶν ἀναγκαίων ὑπῆρ-
χεν, μοῖρας ἀφθόνους ἐχαρίσαντο, μυριάδες αἱ θεόπων αἱ σύμπασαι πλείους
ἢ τριάκοντα. Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἀποδε-
ξάμενος ἀρετὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ζηλωτὸς μὲν, εἰ
καὶ τις ἄλλος Ῥωμαίων, ἐγένετο, ἀγένητος δ' εἰς τὰ λοι-
40 πὰ πράγματα τῆς πόλεως, διὰ τὴν πήρωσιν τῆς βά-
σεως· καὶ διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην ὅτε ὑπαλείας, οὔτε
ἄλλης ἡγεμονίας τραπιωλικῆς τάξεμιας ἔτυχεν. ὅτως
μὲν δὴ θαυμαστὸν ἔργον ἀποδεξάμενος ἐν τῷ τότε
ἀγῶνι Ῥωμαίοις, ἄξιος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐπ' ἀνδρείᾳ
δόξης ὀνόματα θένλων, ἐπαινεῖσθαι· καὶ ἐπ' πρῶτος τύπῳ, Γαΐος
Μούκιος ὢν Κόρδος ἐπώνυμον ἦν, ἀνὴρ ὑπιφανῶν πα-
τρῴων, καὶ αὐτὸς ἐγχρήματι ὑπιβαλόμενος μεγάλῳ,
πρὸ

πρὸ οὐ μικρὸν ὕστερον ἐρᾶν, διηγησάμενος πρῶτον ἐν
οἷς ἡ πόλις τότε δυνοῖς ἦν. μετὰ γὰρ τὴν μάχην ἐκεί-
νην ὁ μὲν Τυρρηνῶν βασιλεὺς ἐν τῷ πλησίον ὄρει
καταστρατοπεδευσάμενος, ὅθεν τὴν Ῥωμαίων φρου-
ρὰν ἐξέβαλεν, τὸ ἐπέκεινα τοῦ Τιβέρεος ποταμοῦ χώ-
ρας ἁπάσης ἐκράτει. οἱ δὲ Ταρκυνίου παῖδες καὶ ὁ κη-
δεστὴς αὐτοῦ Μαμίλιος, κλεδίαις τε καὶ σκάφαις διαβι-
βάσαντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ὅπῃ πάντεσι μέρη
τοῦ ποταμοῦ, τὰ πρὸς Ῥώμην φέροντα, ἐν ὀχυρῷ
θέμενοι χωρίῳ τὴν χάρακα· ὅθεν ὁρμώμενοι τε Ῥω- 10
μαίων ἐδῄουν τὴν χώραν, καὶ αὐλῶν καλέσκαπτον, καὶ τοῖς
ὅπῃ νομαὶ ὄξιοῖν ἐν τοῖς ἐρυμάτων βοσκήμασιν ἐ-
πεβίθεντο. κεκωλυμένης δὲ τῆς ὑπαθείας πάσης ὑ-
πὸ τῶν πολεμίων, καὶ οὔτε ἐκ γῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσ-
κομιζομένων τῶν ἀγορῶν, οὔτε μὴν διὰ τοῦ πο-
ταμοῦ καταγομένων ὅτι μὴ σπανίως, παχεῖα τῶν ἀ-
ναγκαίων σπανὶς ἐγένετο μυριάσι πολλαῖς τὰ πρῶτα
θεμενθέντα καὶ πολλὰ ὄντα δαπανώσας. καὶ μετὰ τοῦ
220 οἱ θεσπόλεις πολλοὶ καταλιπόλεις τὰς δεσπότας, πύ-
νομόλοιν ὁσημέραι, καὶ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους οἱ 20
πονηρόταροι πρὸς τὰς τυραννοις ἀφίσαντο. Ταῦτ' ὁ-
ρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἔδοξε, Λατίνων μὲν δεῖσθαι τὴν ἐπι αὐ-
δυναμίαν ὁ συγγενὲς, καὶ μάλιστα δοκιμώτων ἐν τῇ φι-
λίᾳ, συμμαχίας σφίσι πέμψαι δεῖν ταχέων· εἰς δὲ τὴν
Καμπανίδα Κύμῃ καὶ τὰς ἐν τῷ Πομπηΐνῳ πε-
δίῳ πόλις ἀποστεῖλαι πρέσβεις, ἀξιώσοντας αὐτὰς
σφίσι σίτου ἐξαγωγὴν ὑπισχέσθαι. Λατῖνοι μὲν δὴ
διεκρούσαντο τὴν ὑπικουρίαν, ὡς οὐ χρῆσιν αὐτοῖς ὂν οὔτε
Ταρκυνίῳ πολεμεῖν οὔτε Ῥωμαίοις, ὑπὲρ κοινῆ συν-
έθεντο πρὸς ἀμφοτέρους τὰ τῆς φιλίας ὅρκια. ἐκ δὲ τοῦ 30
Γαμπανίου πεδίου Λαρκιός τε καὶ Ἑρμίνιος οἱ πρεσ-
πεμφθέντες ὅπῃ τὴν κομιδὴν τοῦ σίτου πρέσβεις, πολ-
λὰς γεμίσαντες σκάφας πανσίας ἐξῆς, ἀπὸ θα-
λάσσης διὰ τοῦ ποταμοῦ, ἐν νυκτὶ ἀσελήνῳ λαθόντες
τοὺς πολεμίους, διεκόμισαν. ταχὺ δὲ καὶ ταύτης ἐξα-
νηλωθείσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς αὐτῆς καταφούσης τοὺς
δυθεσπίοις ἀποείας, μαθὼν πρὸς τῶν αὐτομόλων
ὁ Τυρρηνὸς ὅτι κάμνοιεν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ οἱ ἔνδον, ἐ-
πεκηρυκεύσατο πρὸς αὐτοὺς, ὑπιτάττων δέχεσθαι τὴν
Ταρκύνιον, εἰ βούλοιντο πολέμου καὶ λιμοῦ ἀπαλλά- 40
γθαι. ἐκ δυεγθμένων δὲ Ῥωμαίων τὰς ὑπιταγὰς,
ἀλλὰ πάντα δυνὰ ὑπομένειν βουλομένων, καλαμα-
θὼν ὁ Μούκιος ὅτι δυοῖν θάτερον αὐτοῖς συμβήσεται,
ἢ μὴ διαμεῖν η πολιὼ ἐν τοῖς λεληισμένοις χρό-
νον ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων ἐκβιασθεῖσιν, ἢ φυ-
λάττοισι βεβαίας τὰς κρίσεις, τὴν οἴκλισιν ἀπολέσθαι
μόνον, δεηθεὶς τῶν ὑπάτων τὴν βουλὴν αὐτῷ συναγαγεῖν, ὡς μέγα τι ἀναγκαῖον ἐξοίσων πρὸς

vt dicemus paulopost, vbi prius exposuerimus difficultates in quib. tum erat resp. Nã post illud prœlium rex Etruscorum in proximo monte vnde præsidium Rom. eiecerat castris positis, in potestate habebat quidquid agri erat vltra Tiberim. & Tarquinii iuuenes cum affine suo Mamilio impositas ratibus & scaphis suas copias in ripam Romanam traiccerant, & loco munito castra fixerant: vnde excurrendo agros vastabant, villas diruebant, pecora pastum e castellis, progressa intercipiebãt per insidias. cumque quidquid extra muros esset teneretur ab hostibus, & nec ex agris nec per fluuium commeatus nisi raro importarentur, breui fuit ingens inopia, cum tot milia, quidquid comparatum esset, quod tamen erat exiguum, absumerent. tum multa quotidie mancipia desertis heris transfugiebant: & e plebe nequissimus quisque ad tyrãnos deficiebat. Hæc considerantibus consf. placuit ad eos Latinos, apud quos videretur superesse aliqua cognationis reuerentia & amicitiæ respectus, legatos mittere ad impetranda celeriter auxilia: & alios Cumas in Campaniam, & ad Pometini campi oppida, qui frumenti exportandi copiam sibi dari peterent. Latini recusarunt auxilia, quod religione vetarentur tam cõtra Tarquinios quam contra Romanos bellum gerere, quandoquidem commune cum vtrisque societatis fœdus pepigissent. E Pometino campo Largius & Herminius frumentatũ missi multas scaphas vario commeatu oneratas e mari per fluuium noctu silente luna clam hostibus subuexerunt. Sed hoc quoque intra paucos dies absumpto, cum iterum inopia premerentur ciues, Porsena, vbi ex trãsfugis didicit *vrbanos* fame laborare, per caduceatorem postulauit vt Tarquinium reciperent, si bello & fame liberari vellent. Id cũ Romani grauarẽtur facere, malẽtes pati extrema omnia, Mucius videns duorũ alterũ euenturum, vt aut inopia coacti tandem decederent de proposito, aut in sententia perstãtes miserrimo mortis genere perirẽt, impetrata a cõsf. adeũdi senatus potestate, quasi allaturus

C. Mucii Cordi cordatum facinus.

aliquid necessarium, ita locutus est: Patres conscripti, audax facinus cogitans, quo præsentibus malis liberetur respublica, fidenti ad rem gerendam sum animo, meque facile confecturum puto. ceterum superfuturum me post perpetratum facinus in vita, nõ magna spes est; vel, si verum fatendum est, nulla potius. In tãtum periculum me ipse conjecturus, rogo vt, cum de magnis rebus aleam sim iacturus, si forte frustrati fuerint conatus mei, ne lateam omnes; sed ob præclarũ facinus debitas laudes promercar; e quibus pro mortali corpore gloriam immortalem recipiam. apud populum effari quid facere cogitem, non est tutum, nequis proprii commodi caussa rem ad hostes deferat, cum ea non secus atque arcanum mysterium silentio sit tegenda. vobis vero, quos arcana cõtinere posse credo, primis & solis ea proditurus sum; vt per vos suo tempore ceteri cognoscant cives. Facinus porro quod aggredi cogito, hoc est: sumpta transfugæ specie, castra Etruscorũ accedam. vbi si suspectum me occiderint, vnus tantum ciuis decedet vestro numero. quodsi intromitti contigerit, regem hostium interficere vobis polliceor. Cæso Porsena vobis belli erit finis, mihi vero accidet quod Deo visum fuerit. Hęc sunt quorum vos volui esse conscios, & testes *olim* apud populum. nũc abeo duce fortuna patriæ. Senatus collaudatum *iuuenem* ire iussit bonis auibus. Ille transmisso fluuio vbi ad castra Etruscorum peruenit, introgreditur, simulata Tusci specie deceptis portarum custodiis: *quod eo fuit facilius, quia* nec telũ vllum gestabat propalã, & lingua vtebatur Tuscanica, quã puer a nutrice Etrusca didicerat. Vbi in forum & ad prætorium venit, conspicit hominẽ corporis proceritate ac robore insignẽ, purpura indutum, & pro tribunali sedentẽ, circumstante magno armatorum numero: falsusq; opinione, vt qui nũquam Etruscorũ regem viderat, hũc esse Porsenam suspicatus est. sed erat scriba regius; & tũ pro tribunali recẽsens milites diuidebat eis stipendia. Ad eum scribã per circumfusam multitudinẽ accessit; & nemine vt inermẽ prohibente, cõscenso tribunali, stricto qd sub veste texerat ferro,

ἀλλὰ, ὅπῃ σιωπήσῃ, λέγει τοιάδε· Ἄνδρες πατέρες, « ἐγχείρημα τολμῶν ἀγενοῦς μύθους, ὑφ' ὃ τῶ παρόντων ἀ- « πολλαγήσε) καὶ κῶν ἡ πόλις, ᾧ μὴ ἔργῳ πόνου παρ- « ρῶ, καὶ ῥᾳδίως αὐτὸ κρατήσειν οἰόμαι· τοῦτο δ' ἐμαυ- « τῶ ψυχῆς, εἰ τοῦτο πράξαι μοι μὴ δ' ἔργον, καὶ πολλὰς ἐλ- « πίδας ἔχω, μᾶλλον δ', εἰ χρὴ παλαιοὺς λέγειν, οὐδὲ- « μίαν. εἰς τοσοῦτον κίνδυνον ἐμαυτὸν καθιέναι μέλλων, « οὐκ ἀξιῶ λαθεῖν ἀπιστῶν, ἀμφωτέρους ὑπὲρ μεγά- « λων, ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι ἀγαθοῦ τυχεῖν τῆς πείρας, ἀλλ' ἐ- « πὶ καλοῖς ἔργοις μεγάλων ἐπαίνων τυγχάνειν, δέξ ὧν « αὐτὴ δυνατῶ σώματος ἀθάνατον ὑπαρξῆναί μοι κλέος. δυ- « νάμενον φεύγειν ἃ ἀγνοῦμεν τοιούτοις, οὐκ ἀσφα- « λές, μή τις ἴδια κέρδη τοῦ βουλομένου, τοῖς τῶν πο- « λεμίοις αὐτὰ δεξένεγκη, δέον αὐτοῖς ὡς περ μυστηρίῳ ἀ- « πορρήτου φυλακῆς· ὑμῖν δ' οἷς καθήξειν αὐτὰ πεπί- « στευκα ἐκφανῶς, τοῖς τε καὶ μόνοις οὐκ φέρω παρ- « ὑμῶν δ' οἱ δηλοι πολῖται σὺν ταῖς τοῖς ἡκιστα κωφῷ μα- « θήσουν). ὃ δ' ἐγχείρημά μου τοιόνδε ἐστίν· αὐτομόλω ἀπ- « μα λαβὼν, ὅπῃ τὴν χάρακα τῶν Τυρρηνῶν παρελεύσο- « ἐὰν μὲν οὖν ἀπιστηθεὶς πρὸς αὐτῶν ἀποθάνω, ἑνὶ πο- « λίτῃ μόνῳ ἐλάττους οἱ λοιποὶ γενήσεσθε· ἐὰν δ' παρῃ- « θεῖν εἴσω δ' χάρακος σκηνήσαί μοι, τὴν βασιλέα τῶν πο- « λεμίων ἀποκτείνειν ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι· ἀποθανόντος δὲ « Πορσίνα, καταλυθήσε) μὲν ὑμῖν ὁ πόλεμος· ἐγὼ δ' εἰ, « ὅ τι δὲ ᾧ δαιμονίῳ δόξῃ, τοῦτο πείσομαι, τοῦτων (υμί- « φορας ὑμᾶς ἔξων καὶ μάρτυρας τοῖς τῆς δήμου, ἄπειμι « τὴν χρείαν τύχῃ τῆς πατρίδος ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ ποιη- « σάμενος. ἐπαινεθεὶς δὴ οὖν ὑπὸ τῶν σὺν ταῖς συνε- δρίᾳ, καὶ λαβὼν οἰωνοὺς αἰσίους τῆς πράξεως, διαβαί- νει τὴν πόταμόν. καὶ παραδραμὼν ὅπῃ τὴν χάρακα τῶν Τυρρηνῶν, εἰσέρχε), παραδεκρυσάμενος τοὺς φυλάττο- ντας τὰς πύλας, ὡς τῶν ὁμοεθνῶν τις, ὅπλων τε οὐδὲν φανερὸν ἔχων, καὶ γλώττῃ Τυρρηνικῇ διαλεγόμενος, ἐν ὃ δέκαθεν ἐπ πᾶς ὤν, ὑπὸ ᾧ φοῦ Τυρρηνίδος 221 ὁ δῆμος οὐκ ἐδιδαχθεὶς. ὡς δὴ ὅπῃ τὴν ἀγορὰν καὶ ὁ στρατηγὸν ἀφίκετο, αὐδρα ὁρᾷ μεγέθει σώματος καὶ ῥώ- μῃ διαφέροντα, ἐσθῆτα πορφυρᾶν ἐνδεδυκότα, κα- θήμενον ὅπῃ τοῦ στρατηγοῦ βήματος, καὶ περὶ αὐ- τὸν ἑστῶτας ὁπόπλους συχνούς. ἀγαμῶν πὼν δ' τὴν δόξης, οἷα δὴ μηδέπολε τὸν βασιλέα τῶν Τυρρηνῶν θεα- σάμενος, τοῦτον τὴν αὐδρα ὑπέλαβε Πορσίνον εἶ). ὁ δὴ ἐν ἄρα γραμματεὺς τῆς βασιλέως, ἐκάθητο δὴ ὅπῃ τοῦ βήματος διαριθμῶν τὰς στρατιώτας, καὶ ἀναγράφων αὐτοῖς τὰς ὀνομασμούς. ὅπῃ τοῦτον δὴ τὴν γραμματέα χωρήσας ἀφ' τοῦ περιεστῶτος ὄχλου, καὶ ἀναβάς, ὡς αὐοπλος ὑπὸ τοσούτος κωλυόμενος, ὅπῃ ὃ βῆμα, παῖαι ὃ ξιφίδιον ὁ ἐντὸς τῆς περιβολῆς ἔκρυπτεν, καὶ

καὶ παίει τὸν αὐδρα κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἀποθανόντος δὲ τοῦ γραμματέως πληγῇ μιᾷ, συλληφθεὶς αὐθὺς ὑ- πὸ τῶν περὶ τὸ βῆμα, πρὸς τὴν βασιλέα πεπυσμένον ἤδη τὴν τοῦ γραμματέως ἀναίρεσιν, ἀπάγεται. ὁ δὴ ὡς » εἶδεν αὐτὸν, Ὦ μιαρώταλε πόντων, εἶπεν, ἀνθρώπων, » καὶ δίκας ὑφέξων οὐκ εἰς μακρὰν ὢν ἄξιος εἶ· λέγε » τίς εἶ, καὶ πόθεν ἀφιγμένος· καὶ τίνι βοηθείᾳ πεποιθὼς, » ἐπεχείρησας ἔργῳ τηλικῷδε· καὶ πότερον τὴν γραμ- » ματέα τὸν ἐμὸν ἀποκτεῖναί σοι προσῆκεν μόνον, ἢ καὶ- » μέ· καὶ τίνας ἔχεις κοινωνοὺς τῆς ὀπτοῦλῆς; ἀπόκρυ- » ψαι δὲ μηδὲν τῶν ἀληθῶν, ἵνα μὴ βασανιζόμενος ἀ- » ναγκαθείης λέγειν. καὶ ὁ Μύκιος οὔτε μεταβολῇ χρώματος, οὔτε σιωπῇ προσώπου τὸν ὀρρωδιῶντα ἀφασιμαίας, οὔτε ἄλλο παθὼν οὐδὲν ὧν φιλοῦσι πάσχειν οἱ μέλλοντες ἀποθνήσκειν, λέγει πρὸς αὐτόν· » Ἐγὼ μὲν Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ τῶν ὀπτυχόντων ἕνεκ' » αὐτοῦ, ἐλευθερῶσαι δὲ τὴν πατρίδα βουληθεὶς τοῦ » πολέμου, ἦλθον ὅπῃ ὁ στρατόπεδον ὑμῶν, ὡς τῶν αὐ- » τομόλων εἷς, ἀποκτεῖναί σε, βουλόμενος· οὐκ ἀγνοῶν » μὲν ὅτι καταρθώσαντι καὶ ἀναμαρτήτῳ τῆς ἐλπίδος, » ἀποθανεῖν ὑπάρχει μοι, χαρίσασθαι δὲ τῇ γενομένῃ » τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν προαιρούμενος, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀλυ- » ντοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν καταλιπεῖν· ψευσθεὶς » τῆς ἐλπίδος, αὐτί σοι τὴν γραμματέα οὐ οὐδὲ εἰδόμην » ἀνήρηκα, τῇ τε πορφύρᾳ καὶ ταῖς δίφρῳ, καὶ τοῖς ἀγ- » λοις τῆς ἀξιοτίας συμβόλοις πλανηθείς. τὸν μὲν οὖν » θάνατον ὃν αὐτὸς ἐμαυτοῦ καταψηφισάμην, ὅτ' ὀπὶ » τὴν πρᾶξιν ἐμέλλον ὁρμῶν, οὐ παραιτοῦμαι· βα- » σάνους δὲ καὶ τὰς ἀλγας ὕβρεις εἴ μοι παρείης, πίστις » δοὺς ὅπῃ θεῶν, ὑπισχνοῦμαί σοι μέγα πρᾶγμα δηλώ- » σειν, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν αἴτηκόν σοι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγεν, στρατηγῆσαι τὸν αὐδρα χρηνοῦμενος. ὁ δὲ ἔξω ἐφρενῶν γεγενὼς, καὶ ἅμα κινδυνοῦς σὺν πολ- λῶν μεγαλυνόμενος αὐθεώπων οὐκ ἀληθεῖς, δίδωσιν ἀπτῶν δ' ὅρκων ὃ πιστόν. μὴ δ' τοῦτο, κομιώτατον σὺν θυ- μηθεὶς ὁ Μύκιος ἀπάτης ἔθνον, ὃς αὐ ἀφαῖν τὴν ἔλεγ- » χον εἶχε, λέγει πρὸς αὐτόν· Ὦ βασιλεῦ, Ῥωμαίων » αὐδρες τελαχόσιοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἡλικίαν, σὺν τῶν γε- » νοῦς τῶν πατρικίων ἀπόλλες, ἐβουλευσάμεθα σωμα- » τοῦλες ἀποκτεῖναί σε, καὶ ὃ πιστὸν ὅρκοις παρ' ἀλλήλων » ἐλάβομεν. ἔδοξε δὴ ἡμῖν βουλευσαμένοις ὅσις ἐν ὁ » τῆς ὀπτοῦλῆς ἔθνος, μήτε ἀπόστασις ἅμα χωρῆν » ὅπῃ ὃ ἔργον, ἀλλὰ καθ' ἕνα, μήτε φεύγειν ἕτερον ἑ- » τέρῳ, πότε καὶ ποῦ καὶ πῶς, καὶ ἵσιν ἀφορμῆς χρησά- » μενος ὅπῃ ἡσεται σοι· ἵνα ῥᾶον ἡμῖν ὑπάρχῃ ὃ λαθεῖν. » ταῦτα ἀμφιδηθέντες, ἐκλησάμεθα, καὶ πρὸς τοῦτος ἀγ- » ξαι τὴν πίστεως ἔλαχον ἐγώ. πρεσβεύω δὲ ὅτι πολλοὶ καὶ

in caput hominem ferit: quem cum vno ictu interemisset, comprehensus mox a circumstãtibus, ad regem, qui de scribæ cæde iam cognouerat, perducitur. Tum rex, vt hominem vidit, Sceleratissime, inquit, omnium mortaliũ, & mox dignas dature pœnas, quis es? vnde venis? quo auxilio fretus ausus es tale facinus? solumne scribam meum, an me quoque interficere decreueras? quos habes insidiarum socios? caue quidquã mentiaris, nisi mauis per tormenta veritatem exprimi. Ad hæc Mucius, nec colore mutato, nec vultu cogitabundo, nec vllo alio signo qualia solent in mortis periculo accidere, metum præferens; Romanus sum, inquit, nec leui de caussa, sed vt patriam ab hoc bello liberarem, in vestra me castra contuli, sub transfugæ specie te volens interficere; non ignorans moriendum mihi siue succederet conatus, siue non; donaturus tamen vitam meam ei quæ me protulit, & pro mortali corpore immortalem recepturus gloriam. nunc spe frustratus pro te scribam, quem non noueram, occidi; deceptus purpura & sella ceterisque potestatis insigniis. Mortem igitur, quam facinus aggressurus ipse mihi destinaui, non deprecor. Quodsi tormenta ceterasq; vexationes mihi te remissurum fidem cum iureiurando dederis, polliceor me tibi rem magnam indicaturum quæ ad incolumitatem tuam pertineat. Hæc ille; parans vaframento militari circumuenire hominẽ. Rex mente consternatus, & periculum sibi a tot hominibus imminere vane augurãs, fidem iureiurando confirmat. Ibi Mucius nouam doli rationem commentus, quam difficile esset deprehendere: Trecenti, inquit, Romani iuuenes, e patriciis orti omnes, de te interimendo consilium cepimus, datamq; & acceptam fidem iureiurando firmauimus. cumq; de modo insidiarum consultaremus, placuit non omnes simul rem aggredi, sed alium post alium; nec aliũ alii de tempore, loco, modo, aut occasionib. aggrediendi facinoris quidq̃ cõmunicare: vt eo facilius latere possimus. His ita decretis sorti cõmisimus q̃s nostrũ primus faceret rei periculũ; ea fors mihi obtigit. Ergo præmonitus tã multos

fortes iuuenes eandē mentem habere eandemq; gloriæ cupidinem; quorum aliquos esse me feliciores necesse est; cōsidera quibus te cōtra omnes munire queas custodiis. His auditis rex iussit satellites abducere illū in vincula, asseruādum magna diligentia: ipse assumptis fidissimis amicis, cumque his Arunte filio, dispiciebat quomodo declinare posset cōiuratorum insidias. Ibi cū ceteri stulta securitatis consilia protulissent, nec quisquam illorū quid facto opus esset satis intelligere videretur, tādem filius ipsius seniorem ætate sua sententiam dixit: spectandū censens non quibus custodiis se cōtra insidias illas muniret; sed quo pacto cautione illa nō indigeret. Admirantibus hāc sententiā omnibus, & percontante *patre* quonam modo id posset fieri: Si, inquit, istos viros amicos ex hostib. feceris; & tuam vitam exsulum restitutione cariorem habueris. Rex optimū esse consilium dixit; *vnam* tamen superesse deliberationem, quomodo honestis conditionibus pax fieret: quod turpe videretur, hostibus prœlio victis & intra mœnia compulsis, obsidionem relinquere, nullo eorū quæ Tarquinius exspectarit cōfecto, quasi a victis vinceretur, & eos fugeret qui ne portis quidem prodire auderent. nec alium esse honestum deponendæ simultatis modum, nisi ipse prius per legatos prouocaretur ad amicitiam. Hęc tū amicis & filio respondit: post aliquot tamen dies ipse prior coactus est pacis mentionem facere, ob caussam huiusmodi. dum hostis palabundus per agros, operam quotidianā daret intercipiēdis commeatibus, conss. Romani dispositis per opportunos locos insidiis interfecerunt multos, plures captos *in vrbem secum* abduxerunt. Quem casum molestè ferentes Etrusci, regem ducesque ceteros in conuenticulis incusabant, quod bellum tam diu traherent; & redire ad suos cupiebant. Ratus ergo pacem omnibus gratam fore, in legationē mittit amicorū intimos. his quidā Mucium dicunt additū, fide regi de reditu cum iuramento data: alii detentū in castris, p obside, donec cōuenisset inter partes de pace: quod est verisimilius. Mandata porro legatis a rege data, erant hæc: de

ἀγαθοὶ τ αὐτῷ δόξαν ἔξοισιν ὑπὸ θυμίᾳ δόξης, ὧν εἰ κή τις ἀμείνονι τύχῃ χρήσῃ τ ἐμῆς, σκόπῃ τίς ἐστ ἀμοι τοῖς πολίταις φυλακή. ὡς ὁ ταῦτ ἤκουσεν ὁ βασιλεύς, ἐκεῖνον μὲν ἀπαγαγόντας τοὺς δορυφόρους ἐκέλευσε δῆσαι, καὶ φυλάττειν ὑπὸ μελῶς· αὐτὸς δὲ τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων παρεκαλεῖν, καὶ τὸν υἱὸν Ἄρουντα παραδιαπορούμενος, μετ' ἐκείνων ἐσκόπει τί ποιῶν τὰς ὑπεβουλὰς αὐτῶν διαφεύγοι. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἕκαστος ἀνήθης ἀσφαλείας λέγων, ἐδόκει τῶν δεινῶν φεύγειν οὐδέν. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ τελευταίαν ἀπεφαίνατο γνώμην πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας, ἀξιῶν αὐτὸν μὴ σκοπεῖν [ὅπως φυλακῆς χρώμενος οὐδὲν πείσεται δεινόν, ἀλλὰ τί ποιῶν κ δεινοῖ] φυλακῆς.] θαυμασάντων δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πάντων, καὶ πῶς ἂν γένοιτο μαθεῖν βουλομένων, Εἰ φίλοις αὐτὸ πολεμίοις, ἔφη, ποιήσαιο τοὺς ἄνδρας, ἡμιωτέραν ἡγησάμενος τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τῆς κατὰ τὴν πρὸς Ταρκυνίους φυγάδων. καὶ ὁ βασιλεὺς τὰ κεφάλαια μὲν ἔφησεν αὐτὸν λέγειν, βουλῆς δ' εἶναι ἄξιον τὸ πρᾶγμα, πῶς ἂν εὐπρεπῶς γένοιτο πρὸς αὐτοὺς αἱ διαλλαγαί· μεγάλων ἀγαθῶν φάσκων εἶναι, εἰ κρατήσας αὐτῶν μάχῃ, καὶ τειχήρης ἔχων, ἀπελθοντας μηδὲν ὧν Ταρκύνιος ἀπεδέχετο διαπραξάμενος, ὥσπερ ἡττημένους ὑπὸ τῶν νενικημένων, καὶ πεφευγότας τοὺς μηδ' ἐκ τῶν πυλῶν ὑπομένοντας ἔτι προσιέναι· μίαν δὲ μόνην ἔσεσθαι ὑποφαίνων καλὴν τὴν ἔχθρας λύσιν, εἰ παρὰ τῶν πολεμίων ὑπομένοιτο ἕνεκα τῶν πρὸς αὐτὸν πρὶν φιλίας διαλεξόμενοι. Ταῦτα μὲν τότε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς παρόντας εἶπεν· ὀλίγας δ' ὕστερον ἡμέρας αὐτὸς ἀναγκάσθη πρότερος ἄρξαι λόγων διαμακρηείων, διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἐσκεδασμένων δυὰ τὴν χώραν τῶν γραδιωτῶν, καὶ τὰς ἀγορὰς εἰς τὴν πόλιν ἀγούσας ἀφαιρουμένων, καὶ τοῦτο ποιούντων συνεχῶς, οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπαροι λοχίσαντες αὐτοὺς ἐν καλῷ χωρίῳ, διὰ φυλακίδιοί τε συχνοὶ, καὶ ἔτι πλείους τῶν ἀναρρεθέντων αἰχμαλώτους λαμβάνοιεν. ἐφ' ᾧ χαλεπαίνοντες οἱ Τυρρηνοὶ, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ γροφὰς, δι' αἰτίας τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἔχοντες ὅτι τῇ τελευτῇ τοῦ πολέμου, καὶ ἀπαλλάττεσθαι ποθοῦντες ὅτι τὰ οἰκεῖα. δόξας οὖν ἅπασι κεχαρισμένας φανήσεσθαι τὰς διαλλαγὰς, ἀποστέλλει πρεσβευτὰς ἐκ τῶν οἰκείων φίλων τοὺς αἰτησομένους. οἱ μὲν οὖν φασι καὶ τὸν Μούκιον ἅμα τούτοις ἀποσταλῆναι, δόντα πίστιν τοῦ βασιλεῦσι δι' ὅρκων ὑπὲρ τῆς πόλιν ἐλεύσεσθαι· οἱ δ' λέγουσιν ὅμηρον, ἕως ἂν διαλλαγαὶ γένωνται, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐν ᾧ γραδιοπέδῳ φυλάττεσθαι· καὶ τοῦτο μᾶλλον εἶναι τοῦτ' ἀληθέστερον. οὐτοι δὴ ἦσαν οὓς ἔδωκε τοῖς πρεσβευταῖς ὁ βασιλεὺς, τοιάδε· πρὸς μὲν

μὲν εἰς ὁδὸν Ταρκυνίων μηδένα ποιεῖσθαι λόγον, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῖς ἀξιοῦν ἀποδοθῆναι, μάλιστα μὲν ἄπαντα ὅσα Ταρκύνιός τε ὁ πρεσβύτατος κατέλιπεν, καὶ αὐτοὶ σὺν τῷ δικαίῳ κλησάμενοι κατέχουσι· εἰ δὲ μή γε, ὅσα δυνατὰ, ἀγρεῖα τε καὶ οἰκιῶν καὶ βοσκημάτων, καὶ ὧν ἐκ γῆς ἀνήρτου) καρπῶν τὰς ἀξίας, ὁποτέρως μὲν αὐτοῖς δοξῇ συμφέρειν, ἐάν τε τοῖς κατέχουσας αὐτὰ καὶ καρπουμένοις εἰσφέρειν, ἐάν τε ἐκ δημοσίου λαμβάνειν. ταῦτα μὲν ὑπὲρ ἐκείνων· ἐαυτῷ δ' αἰτεῖται λαμβανομένῳ τῇ ἔχθρᾳ, τοὺς καλουμένους Ἑπτὰ πάγους· αὕτη Τυρρηνῶν ἡ χώρα ἐστὶ τὸ ἀρχαῖον τῶν Ῥωμαίων δὲ αὐτοῖς κατέχον πολέμῳ, τοῖς ἔχουσας ἀφελόμενοι· καὶ ἵνα μόνοι Ῥωμαῖοι Τυρρηνοῖς βέβαιοι φίλοι, παῖδας ἐκ τῶν ὑπεφανεστάτων οἰκιῶν τοὺς ὁμηρεύσουσας, ὑπὲρ τῆς πόλεως αἰτεῖν παρ' αὐτῶν. ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων εἰς Ῥώμην, ἡ βουλὴ μὲν ἐψηφίσατο, Ποπλικόλα θατέρῳ τῶν ὑπάτων πειθεῖσα, πάντα συγχωρῆν ὅσα ὁ Τυρρηνὸς ἠξίου, κάμνων τὸν δῆμον καὶ ἄπορον ὄχλον οἰομένον τῇ πατρίδι τῶν ὑπηνδεῖον, καὶ ἀγαπητῶς δέξεσθαι τὸ τοῦ πολέμου λύσιν, ἐφ' οἷς μὲν ἠξίουν διοίσοις. ὁ δὲ δῆμος τὰ μὲν ἄλλα τῶν βουλευμάτων ἐψηφίσατο κύρια εἶναι, τὸν δὲ ἀποδοσιν τῶν χρημάτων οὐκ ἐδέξατο, ἀλλὰ ἐναντία ἔγνω, μήτ' ἐκ τῶν κοινῶν μήτ' ἐκ τῶν ἰδίων τοῖς Ταρκυνίοις μηδὲν ἀποδιδόναι, πρεσβευτὰς δὲ τούτων πρὸς βασιλέα Πορσῆνον ἀποστεῖλαι, οἵτινες ἀξιώσουσιν αὐτὸν τὰ μὲν ὅμηρα καὶ τὴν χώραν παραλαβεῖν· περὶ δὲ τῶν χρημάτων αὐτὸν δικαστὴν γενόμενον Ταρκυνίῳ τε καὶ Ῥωμαίοις, ὅτῳ ἀμφοτέρων ἀκούσῃ, κρῖναι τὰ δίκαια δικαιῶν, μήτε χάριν, μήτε ἔχθρα παραλείπων. ἀπῆεσαν οἱ Τυρρηνοὶ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας κομίζοντες πρὸς βασιλέα, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ καταστάντες ὑπὸ τοῦ δήμου πρέσβεις, ἄγοντες ἐκ τῶν πρώτων οἰκιῶν εἴκοσι παῖδας οὓς ἔδει πρὸς τῆς πατρίδος ὁμηρεῦσαι, τῶν ὑπάτων πρῶτον τὰ τέκνα ὑπεδόντων, Μάρκου μὲν Ὁρατίου τὸν υἱὸν, Ποπλίου δ' Οὐαλερίου τὴν θυγατέρα γάμων ἔχουσαν ὥραν. ἀφικομένων δ' τούτων ὑπὲρ τὸ στρατόπεδον, ἡσθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐπαινέσας, δυοῖν ἀπένειμε πρὸς αὐτοὺς εἰς ὡρισμένον ὑπὲρ ἡμερῶν ἀριθμὸν, καὶ τὴν δίκην ἀναδέχεται δικάσειν. Ταρκύνιοι δ' ἠθύμουν μὲν ἀπὸ μείζονος ἐκπεσόντες ἐλπίδος, ἀεὶ ἔλεγον ὅτι τῷ βασιλεῖ, καταλυθῆναι δόξαντες ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐκείνου· τέρμιν δ' ὅμως τὰ παρόντα ἠσπάζοντο, καὶ τὰ δεδομένα δέχεσθαι. ἀφικομένων δ' εἰς τὸν ὡρισμένον χρόνον ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἀπολογησομένων τὴν δίκην, καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν πρεσβυτάτων, κελεύσας ὅτι τῶν

Tarquiniorum reditu nullam mentionem facerent, sed eis bona tantum sua repeterent, præsertim ea quæ & a Tarquinio Prisco eis relicta, & ab ipsis legitime parta essent. id si obtineri nequiret, saltem agrorum, ædium, pecorum, ac terræ frugū pretia quantum fieri posset integra restitui; siue mallent a possessoribus ea conferri, siue ex ærario persolui. atque hæc pro Tarquiniis. ceterum sibi pro pace reddi Septem pagos quos vocant; quem agrum olim pop. Romanus Etruscis belli iure ademerat: & vt Romani in Etruscorum amicitia firmiter permanerēt, liberos sibi e clarissimis familiis pro republ. dari obsides. Hæc legātio postquam in vrbem aduenit, senatusconsultum factum est ex Poplicolæ consulis sententia, omnia concedi quæ Etruscus postulet, quod plebs egena non amplius latura videatur inopiam, & pacem libentissime amplexura, quibuscumque tandem conditionibus. Populus cetera quidem senatusconsulti *capita* rata habuit: at bonorum restitutionem adeo non admisit, vt contra nec ex ærario nec a priuatis hominibus quidquam Tarquiniis reddi voluerit: legationemque ad Porsenam decreuit, quæ agrum offerret cum obsidibus: ceterum quod ad restitutionem bonorum attineret, rem totam iudicio regis committeret, vt auditis partibus *& causa bene cognita*, quod iustum videretur pronuntiaret, semotis odio & gratia. Cum hoc responso legati remissi, & cum his profecti legati populi, ducentes ex primariis familiis viginti pueros futuros obsides, & in primis consulū liberos, M. Horatii filium, P. Valerii filiam iam nubilem. Hos, cum in castra peruenissent, rex lætus excepit; laudatisque Romanis inducias dedit ad certum dierum numerum, & in se recepit iudicium. Tarquinii, quamuis ægre ferrent se maxima parte spei suæ quam in rege posuerant, frustratos esse, quippe qui se illius ope imperio restitutum iri putarāt; tamen quia sic erat necesse, præsenti fortuna contenti, & ipsi has conditiones admiserunt. cumq; ad præstitutam diem ex vrbe venissent ad dicēdā caussam *oratores*, & e senatoribus natu maximi, rex pro

tribunali cũ amicis ſedẽs, adhibito ad id conſiſtorium etiã filio, fẽcit eis dicendi copiã. Dum hæc cauſſa agitur, ſuperuenit quidã nuntiãs de fuga obſidũ virginum. nam hę cũ a cuſtodib. lauandi in amne licentiã petiiſſent & impetraſſent, iuſſis viris tãtiſper a flumine ſecedere dũ ſe abluiſſent & veſtimenta recepiſſent, ne illi nudas cõſpicerent, cũ hoc quoq; feciſſent cuſtodes, hortante ac præeunte Cloelia, natatu ſuperato flumine, in vrbem ſe receperãt. ibi Tarquinius vehemẽter in Romanos inuectus, perfidiam eis obiiciebat & periurium, conatus exaſperare Porſenã, ne dictis eorũ, quippe a quibus fraudulẽter deceptus eſſet, attẽderet. Verum cũ conſul factũ excuſans, ab ipſis virginibus id profectum diceret, iniuſſu parentũ, atq; aſſeueraret ſe breui fidem facturũ, nihil hic doli admiſſum publice, perſuaſus rex permiſit eum ire ad reducendas vt pollicebatur virgines. Valerius igitur ad reducẽdas virgines abiit. Tarquinius eiusq; gener, ſpreto iure auſi rem impiam, turmam equitum in *eam* viam ſummiſerunt, vt raptis quæ adducebantur virginibus, captoque conſule & ceteris qui *cum eo* in caſtra reuertebãtur, ea corpora ceu pignora detinerẽtur pro ademptis Tarquinio bonis, non exſpectato fine iudicii Sed Deus noluit has illis inſidias ſuccedere. dum enim inſidiatores e caſtris Latinis prodibant, conſul maturato itinere puellas iam proxime portam Etruſci valli adduxerat: coactus tamen eſt pugnare cum illis qui ex alteris caſtris procurrentes aſſecuti eum fuerant. ſed Etruſci conflictum illum mox ſenſerunt: regisque filius aſſumpta equitum ala feſtinanter opem tulit, peditibus quoque qui ſtationem pro caſtris habebant, ſuccurrentibus. quamobrem indignatus Porſena, Etruſcorum concione aduocata diſſeruit, quemadmodum delato ſibi a Romanis iudicio & cognitione criminum de quibus a Tarquinio accuſarentur, nondum definita cauſſa, contemptaque induciarum religione, ſacroſancta obſidum & legatorum corpora violare conati ſint ii, quos populus Romanus iure in exſilium egerit. Sic Etruſcorum ſuffragiis abſoluuntur Romani: Tarquiniis & Mamilio

Cloeliæ audax conſilium.

βήματος ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν φίλων, καὶ τὸν μὲν σιωπῆσαι κάλλιον κελεύσας, ἐπέδωκεν αὐτοῖς λόγον. ἐπὶ τῇ δικαιολογίᾳ γινομένῃ, ἥκέ τις ἀπαγγέλλων τὸν φυλακὴν τῶν ὁμηρευσάντων παρθένων. δεηθεῖσαι γὰρ τῶν φυλαττόντων, ἵνα συγχωρήσωσιν αὐταῖς λουσαμένοις παραγενομένας εἰς τὸν ποταμόν, ὅπῃ τὸ συγχώρημα ἔλαβον, ἀποστῆναι μικρὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῖς ἀνδράσιν εἰποῦσαι, ἕως ἂν ἀπολούσωνται, καὶ ταῖς ἐσθῆσι ἀπολάβωσιν, ἵνα μὴ γυμνὰς ὁρῶσιν αὐτάς· ποιησάντων καὶ τοῦτο τῶν ἀνδρῶν, παραχελευσαμένης αὐταῖς τὴν Κλοιλίας, καὶ παρούσης καταρχούσης, διανηξάμεναι τὸν ποταμὸν, εἰς τὴν πόλιν ἀπῆλθον· ἔνθα δὴ πολὺς ὁ Ταρκύνιος τὴν ὑπορρίαν καὶ ἀπιστίαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγκαλῶν, καὶ τὸν βασιλέα παρεξιών, ὡς ἐξαπατώμενον ὑπ' ἀνθρώπων δολίων, μηδὲν προσέχειν αὐτοῖς. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ πάππου, καὶ τὸ ἔργον ἐξ αὐτῶν λέγοντος εἶναι τῶν παρθένων, δίκαιον τὸν ὑπόλογον τῶν πατέρων, καὶ τὸν πιστὸν οὐκ εἰς μάχην παρέξεσθαι λέγοντος, ἀφ' τοῦ μηδὲν ἐξ ὑπουργίας ὑφ' ἑαυτῶν πεπρᾶχθαι, πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς, συνεχώρησεν αὐτῷ πορεύσεσθαι τὰς παρθένους ἀγαγεῖν ὡς ὑπεσχήτο. ὀδυρόμενος μὴν δὴ τὰς παρθένους ἄλλων ὤχετο· Ταρκύνιος δὲ καὶ κνδεστὴς αὐτῷ τῶν δικαίων ἀναδιδόντες, πρᾶγμά τι ἐπεβούλευσαν δύσιον, λόχον ἀποστήσαντες εἰς τὴν ὁδὸν ἱππέων, τάς τε παρθένους ἁρπάσαι τὰς ἀγομένας, καὶ τὸν ὕπατον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὅτι τὸ γραπόπεδον συλλαβόντες, ῥύσια καθέξοντες ἀνθ' ὧν Ταρκύνιον ἀφείλοντο Ῥωμαῖοι χρημάτων, τὰ σώματα τῶν τῶν, καὶ τὸ τέλος τῆς δίκης οὐκέτι πρεμνοῦντες. οὐκ εἴασε δὲ κατὰ νοῦν αὐτοῖς χωρῆσαι τὴν ὑπὸ βουλὴν τὸ δαιμόνιον. οὐ γὰρ ὅσον οὐκ τοῦ Λατίνων στρατοῦ ἐξιέναι οἱ μέλλοντες τοῖς πρωθημένοις ὑπὸ θεᾶς, φθάσας ὁ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος, ἦκεν ἄγων τὰς κόρας· καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη πάλαι τοῦ Τυρρήνου στρατοῦ ὤν, ὑπὸ τῶν ὑπὸ διωξάντων οὐκ τῆς ἑτέρας γραπόπεδείας καταλαμβάνεται. ἔνθα τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν γενομένης, τὰ χείρω τοῖς Τυρρήνοις ἀγωνίσεις ἐγένετο· καὶ τὸν ὕπατον ἀποσβεσθὼ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Ἄλλιος ἱππεῖς λαβὼν, ἐβοήθει, καὶ οὐκ τῶν πεζῶν οἱ πρεσκαθήμενοι τοῦ στρατοπέδου. 224 ἐφ' οἷς ἀγωνιῶν ὁ Πορσῖνος, εἰς ἐκκλησίαν τοῖς Τυρρήνοις συνεκάλει· καὶ διεξελθὼν, ὡς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δίκας Ῥωμαίων δικάσαι πρὸς ὧν ἐνεκαλοῦντο ὑπὸ Ταρκυνίου, πρὶν ὑπὸ τελευτῆσαι τὸν δίκαιον, εἰς ἱερὰ σώματα παρέδρεσίν τε καὶ ὁμήρων παρανομῆν οὐ πονδᾶς ἐπεχείρησαν οἱ δικαίως ὑπ' αὐτῶν ἐξελαθέντες· ὅθεν Τυρρήνοι μὲν Ῥωμαίοις ἀπολύουσι τῶν ἐκλημμάτων, Ταρκυνίων δὲ καὶ Μαμιλίου

διαλύονται τὴν ξενίαν, καὶ παρεῖπον ἀθημερὸν οὐκ τῶν χάρακος ἀπιέναι. Ταρκύνιοι μὲν οὖν ἐλπίσι χρησάμενοι κατ' ἀρχὰς, ὡς ἢ πυθόμενοι ἢ τὰ χρήματα κομούμενοι, καὶ τὴν εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ τὰ ὅμηρα παρανομίαν, ἀμφοτέρων διαμαρτόντες, ἀπῆλθον οὐκ τῶν γραπόπεδου σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ μίσει. ὁ δὲ τῶν Τυρρήνων βασιλεὺς τὰ ὅμηρα τῶν Ῥωμαίων ὅτι τὸ βῆμα παρεδίδοσα κελεύσας, ἀποδίδωσι τοῖς ὑπάτῳ, εἰπὼν ὅτι πάσης ὁμηρείας κρείττονα ἡγεῖται τὴν πίστιν τῆς πόλεως· μίαν δὲ παρθένον, ὑφ' ἧς ἐπείθησαν αἱ λοιπὰ διανήξασθαι τὸν ποταμὸν, ἐπαινέσας ὡς χρηστὸν ἔχουσαν φρόνημα τῆς τε φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τὴν πόλιν μακαρίσας ὅτι τῷ μὴ μόνον ἀνδρας ἀγαθοὺς οὐκ τρέφει, ἀλλὰ καὶ παρθένοις ἀνδράσιν ὁμοίας, δωρεῖται τὴν κόρην ἵππῳ πολεμικῇ φαλάρισι κεκοσμημένῳ. διαπορευόμενος δὲ τὴν οὐκ κλησίαν, τὰς περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας ὅρκια πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ποιησάμενος, καὶ ξενίσας αὐτοὺς, δῶρα τῇ πόλει φέρεσθαι δίδωσι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπαντᾶς ἀνὰ λύτρων, συχνοὺς πάνυ ὄντας· καὶ ὁ χωρίον ἐν ᾧ γραπόπεδον κοὐκ ἦν, οὐχ ὡς γραπόπεδον ἐν ξένῃ γῇ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' ὡς πόλιν ἰδίως τε καὶ δημοσίως ἀποχρῶντως κοσμήσας, οὐκ ὄντος τοῖς Τυρρήνοις ἔθους, ὁπότε ἀναγραπόπεδόν οὐκ πολεμίας, ὀρθὰς καταλείπειν καταστάσας, ἀλλὰ καίειν, οὐκ ἔκαυσεν, ἀλλ' ἀφῆκεν οὕτω μένειν· ἀμικρὸν τῇ πόλει χαρισάμενος εἰς χρημάτων λόγον δωρεάν. ἐδήλωσε δὲ ἡ πρᾶξις ἣν ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βασιλέως οἱ τριάκοντα.

ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὁ συστὰς Ῥωμαίοις πρὸς Τυρρηνοὺς τε καὶ βασιλέα Κλουσινοῦν Λάρον Πορσῖνον, εἰς κινδύνοις μεγάλοις ἀγαγὼν τὴν πόλιν, τοιούτου τέλους ἔτυχεν. ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυρρήνων συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο Πορσίνῳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφαντίνον, καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ' ἧς οἱ βασιλῆς ἐκοσμοῦντο· Μουκίῳ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς πατρίδος ἀποδοθῆναι, αἰτιωτάτῳ δόξαντι γενέσθαι τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου, χαρίσασθαι χώραν οὐκ τῆς δημοσίας, πρᾶν τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ, τὸν αὐτὸν τόπον ὃν πρὸς Ὁρατίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ γεφύσας ἀγωνισαμένῳ πρότερον, ὅσον ἀνὰ ἀρόσιμον πρὸς ἑλεῖν οὐ ἡμέρας μιᾶς δυνήσεται. οὗτος ὁ χῶρος, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων Μέκιοι λεμώνες καλοῦνται. τοῦτα μὲν τοῖς ἀνδράσι· Κλοιλίᾳ δὲ τῇ παρθένῳ τάσιν εἰκόνος χαλκῆς ἔδοσαν, ἣν ἀνέθεσαν ὅτι τὸ ἱερᾶς

renuntiatum eſt hoſpitium; iuſſique eadem die caſtris excedere. Itaque Tarquinii, qui antea bonã ſpem habuerant Etruſcorum auxilio recepturos ſe tyrannidem, aut certe amiſſa bona, vtroque fruſtrati diſceſſerunt e caſtris cum odio & ignominia. Rex obſidibus Romanis ad tribunal adduci iuſſis, conſuli eos reſtituit, dicens pluris ſe facere fidem populi Romani quam vllos obſides. vna deinde virgine, quæ reliquis tranandi fluuium auctor fuerat, laudata ob præſtantiorem quam pro ſexu atque ætate indolem; admiratus inſuper felicitatem ciuitatis, quæ non ſolum fortes viros, ſed virgines quoque viris ſimiles produceret; donauit puellam equo bellatore ornato inſignibus faleris. Poſt concionem icto cum legatis Romanis fœdere pacis & amicitiæ, ipſisque acceptis hoſpitaliter, dono per eos remiſit ciuitati vniuerſos captiuos abſque pretio, quorum magnus erat numerus. locum quoque in quo metatus erat, non vt caſtra in hoſtico temporaria, ſed inſtar oppidi priuatim ac publice ſatis ornatum, quamuis non eſſet moris Etruſcis finito bello domum repetentibus integra caſtra ſinere, ſed exurere, non exuſſit, verum ita vt erat reliquit; haud mediocri erga populum Romanum, ſi pecuniarium pretium ſpectes, munificentia: id quod apparuit ex venditione quam fecerunt quæſtores poſt regis abitum. Hic finis fuit belli quod ex Etruſcis Cluſinorumque rege Larte Porſena coortum populo Romano, rempublicam in maxima coniecit pericula. Porro ſenatus poſt diſceſſum regi mittendam decreuit ſellam eburneam cum ſceptro, coronamque auream, & triumphalem veſtem quali reges ornari ſolebant. Mucio vero, qui paratus fuerat pro patria mortem oppetere, quod viſus eſſet fuiſſe finiendi belli cauſſa præcipua, donatũt ex publico agrum trans Tiberim, quemadmodum ante Horatio pontis defenſori, quãtum poſſet circumarare vno die: qui noſtro quoque tempore vocatur Prata Mucia. atque hæc virorum *fuere præmia*. Cloelię virgini ius æneę ſtatuæ dederunt; quam in ſacra via quæ

Porſena repudiatis Tarquiniis, magnifice cum Rom. agit.

in forum ducit, virginum patres ſtatuerunt. eam nos non inuenimus: ſed iam olim incendio propinquarum ædium abolita dicebatur.

Hoc *demum* anno templum Capitolini Iouis abſolutum eſt, de quo ſpeciatim ſuperiore libro diximus. eius dedicationem atque inſcriptionem abſente collega occupauit alter conſul M. Horatius, cum ille ad tuendum agrum profectus eſſet cum exercitu. cum enim agreſtes relictis caſtellis in villas ſuas ſe recipere cœpiſſent, Mamilius immiſſis prædatoriis globis magna inferebat agricolis detrimenta. Hæc tertio conſulatu geſta ſunt. Quartus annus quietus a bellis, conſules habuit Sp. Largium, T. Herminium. Horum conſulatu Aruns Porſenæ Etruſcorum regis filius, ſecundo anno poſtquam cum Aricinis cœpit bellum gerere, fato ſuo functus eſt. mox enim poſt pacem Romanis datam, dimidium exercitus a patre acceptum duxit ad Ariciam, volens ſibi proprium principatum acquirere: cumque vrbi fere captæ auxilia ab Antio & Tuſculo Cumisque Campaniæ ſuccurrerent, impari numero aduerſus maiores hoſtium copias in aciem educto, ceteros quidem profligauit, & vſque ad mœnia inſecutus eſt: ſed a Cumanis ductu Ariſtodemi cognomento Mollis, victus interiit: atque exercitus Etruſcus amiſſo duce non ſuſtinens hoſtium vim, in fugam ſe conuertit. ex eo multi in fuga Cumanis perſequentibus interempti: maior pars diſperſi, in propinquos Romanorum agros refugere nudi armis, nec præ vulneribus vlterius progredi valentes. quos Romani ex agris in vrbem plauſtris carpentisque & ceteris iumentis comportatos, feminiſque nonnullos, in ædes ſuas intulerunt, cibisque, medicamentis, & ceteris humanitatis officiis magno cum affectu refouerunt; adeo vt multi his beneficiis deuincti, abiecto patriæ deſiderio, apud benefactores ſuos commanere mallent. his ſenatus locum in vrbe ad ædificandum dedit, vallem inter Palatinum & Capitolinum colles quattuor

A.V.C. 248, cõſ. Sp. Largius & T. Herminius.

ὁδοῦ τῆς εἰς τὴν ἀγορὰν φερούσης, οἱ τῶν παρθένων πατέρες. τοῦτον ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐπιμνήσθημεν· ἐλέγετο δὲ ὅτι ἐμπρήσεως τοῦ τῶν πλησίον οἰκιῶν ἡμιμορίου ἠφανίσθη. καὶ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὁ νεὼς τοῦ Καπιτωλίου Διὸς εἰς συντέλειαν ἐξειργάσατο, τοῦ οὗ καὶ μέρος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τόποις δεδήλωκα λόγῳ. τῶν δὲ ἀνιερώσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ὀνομαζομένων ἔλαβεν μὲν Μάρκος Ὁράτιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, φράσας τὴν παρουσίαν τοῦ συναρχοντος. ἐτύγχανε δὲ καὶ τὸν
10 κομεῖον τοῦτον ὁ δημόσιος τῆς πόλεως τοῦ ἐξεληλυθὼς 225
μὲν τῆς δυνάμεως ὅτι τὴν βοήθειαν τῇ χώρᾳ. ἅτε γὰρ τῶν ἀνθρώπων καταλιπόντων τὰ ἐρύματα, καὶ συνιόντων εἰς τοὺς ἀγρούς, λῃστήρια πέμπων Μαμίλιος μεγάλα τοῖς γεωργοῖς ἔβλαπτε. τοῦτο μὲν οὖν τῇ τείτῃ ὑπατείᾳ ἐπράχθη. οἱ δὲ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν ἄρξαντες ὕπατοι, Σπόριος Λαρκιος, καὶ Τίτος Ἑρμίνιος, ἀνὴρ πολέμου τὴν ἀρχὴν διετέλεσε. ὅτι τούτων Ἄρρος ὁ Πορσίνου τοῦ Τυρρηνῶν βασιλέως υἱός, τὴν Ἀρικινῶν πόλιν δεύτερον ἔτος ἤδη πολεμῶν ἐτελεύτησεν. οὗτος γὰρ ἅμα τῷ γενέσθαι τοῦ Ῥωμαίων ἀποστάσεως, τὴν ἡμίσειαν τῶν στρατιωτῶν μοῖραν τῶν τοῦ πατρὸς λαβών, ἐστρατοπέδευσεν ὅπου τοῖς Ἀρικινοῖς, ἰδίαν κατασκευάζομενος ἀρχήν· μικροῦ δεήσας τὴν πόλιν ἑλεῖν, ἐλθούσης τοῖς Ἀρικινοῖς ὑπηκοΐας ἔκ τε Ἀντίας καὶ Τούσκλου, καὶ τῶν Καμπανίδος Κύμης, τῶν ἀναξάμενος ἐλάττονι δυνάμει τοῦ μείζονος, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρρέπετο, καὶ μέχρι τῶν πόλεως ἤλασεν· ὑπὸ δὲ Κυμαίων οἷς ἦν ἡγεμὼν Ἀριστόδημος, ὁ Μολγακὸς ὑπικαλούμενος, νικηθεὶς ἀποθνήσκει· καὶ ἡ στρατιὰ τῶν Τυρρηνῶν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν οὐκέτι ὑπομείνασα, τρέπεται τοῦ φυγεῖν. πολλοὶ μὲν δὴ αὐτῶν διωχθέντες ὑπὸ Κυμαίων διεφθάρησαν· οἱ δὲ πλείοις σπεδασθέντες εἰς τοὺς ἀγροὺς τῶν Ῥωμαίων οὐ πολὺ ἀπέχοντας κατέφυγον, ὅπλα τε ἀπολωλεκότες, καὶ ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἀδυνάτοι ὄντες ὅτι τὰ τοιαῦτα χωρία. οἷς οὐκ τῶν ἀγρῶν οἱ Ῥωμαῖοι καταχαμίζοντες εἰς τὴν πόλιν ἀμάξαις τε καὶ ἀπτοίαις καὶ τοῖς ἀνδρείοις ὑποζυγίοις ἠμιθνῆσι οὖσι, καὶ φέροντες εἰς τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν, θεραπείαις καὶ ταῖς ἀνδρικαῖς φιλανθρωπίαις πολὺ δὴ συμπαθῆς ἐχούσαις ἀνελάμβανον· ὥστε πολλοὶ αὐτῶν τῇ χάριτι ταύταις ὑπαγόμενοι, μηκέτι τῆς οἰκείας ἀφίξεως πόθον ἔχειν, ἀλλὰ τοῦ τοῖς εὐεργέταις σφῶν βέλτιστα καταθύειν· οἷς ἔδωκεν ἡ βουλὴ χώραν τῆς πόλεως, ἔνθα οἰκίας ἔμελλον κατασκευάσεσθαι, τὴν μεταξὺ τοῦ τε Παλατίου καὶ τοῦ Καπιτωλίου, τέτταρσι

μάλιστα

μάλιστα μικνυόμενον τοῖς ἀστοῖς ὠνόμασται· ὃς καὶ μέχρις ἐμοῦ Τυρρηνὸν οἴκησις ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται κατὰ τὴν ὑπερκείμενον Παλάτιον, ἡ φέρουσα εἰς ὁδὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἀνθ' ὧν ἔδοντο τοῦδε τοῦ βασιλέως αὐτῶν δωρεὰν οὐ τὴν ἐλαχίστου ἀξίαν, ἀλλ' ἐφ' ἣ μάλιστα ἥδησαν, τὴν τῶν τοῦ πατρὸς χώραν ἧς ἀπέστησεν, ὅτε διελύοντο τὸν πόλεμον· καὶ θυσίας ἀπέδωσαν θεοῖς ἀπὸ χρημάτων πολλῶν, ἃς ἔθυσαν ἡνιόχοι πάλιν τῶν Ἑστιάδι πάντων κύριοι, συντελέσαντες. ἐνιαυτῷ δὲ πέμπτῳ μετὰ τὴν ἀνοικοδομὴν τῶν βασιλέων, ὀλυμπιὰς μὲν ἐν ᾗ ἐνάτη καὶ ἑξηκοστή, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Ἰσόμαχος Κροτωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ ὁ δεύτερον ἄρχων Ἀκεσορείδης, ὕπατοι δὲ Ῥωμαίων Μάρκος Ὁαλέριος ἀδελφὸς Ὁορατίου Ποπλικόλας, καὶ Πόπλιος Ποστούμιος Τοῦβερτος καλούμενος· ὅτι τούτων ἕτερος εἷς ἐδεδέξατο Ῥωμαίοις πόλεμος οὐκ τῶν ἔτι οἰκείων, ὃς ἤρξατο μὲν ἀπὸ ληστηρίων, προέβη δὲ εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας· ἐχώρησε μὲν τελευτῶν εἰς δόξαν καὶ εὐπραγίας, ὅτι τῆς τετάρτης μετὰ τούτους τοὺς ἄνδρας ὑπατείας, πόλεμον τὸν μεταξὺ χρόνον πολεμηθείς. Σαβῖνοι γὰρ τινες κατοικοῦντες τῆς πόλεως ἀπέστησαν οὐκ ἐπὶ Τυρρηνικοῦ πολέμου, ὡς οὐκέτι τὴν ἀρχαίαν ἀξίωσιν ἀναλογίζοντες, ἐπεθέοντο τοῖς εἰς τὴν χώραν κατιοῦσιν οὐκ τῶν ἐρυμάτων ληστήρια καταστησάμενοι, καὶ πολλὰ τοῖς γεωργοῖς ἔβλαπτον. ὑπὸ τῶν ἀποστειλάντες οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβείαν, πρὶν ὅτι τὰ ὅπλα χωρῆσαι, δίκας ἤτουν, καὶ διδόναι λόγον ἠξίουν, καὶ μηδὲν εἰς τοὺς ἔργαζομένους τὴν γῆν τοῦ νομεῖν· αὐθάδης τε λαβόντες ἀποκρίσεις, πρεσβύτερον αὖθις τὸν πόλεμον. καὶ γὴν μὲν πρώτην ἔξοδος ἑνὸς τῶν ὑπάτων Ὁαλερίου, σὺν ἱππεῦσι καὶ φιλῶν τοῖς ἀκμαιοτάτοις αἰφνίδιος ὅτι τοῖς ληστήριοις τὰ χωρία, καὶ φόνος τῶν καταληφθέντων ἐν ταῖς πρεσβυμαῖς συχνῶν ὄντων πολιτῶν, οἷα εἰκὸς ἦν, ἀνθρώπων ἀσυντάκτων τε, καὶ οὐ προηθημένων τὴν ἔφοδον. ἔπειτα τῶν Σαβίνων πολλῶν ἀποσφαγέντων ἐπ' αὐτοῖς τραῦμα ὑφ' ἡγεμόνι τεταγμένῳ ἐμπείρῳ πολέμου, ἑτέρα γῆν ἐπ' αὐτοῖς ἔξοδος Ῥωμαίων, σὺν πάσαις τῇ δυνάμεσιν, ἀμφοτέρων ἀγόντων τῶν ὑπάτων. Ποστούμιος μὲν οὖν πλησίον τῆς Ῥώμης ἐν ὀρφνοῖς τόποις κατεστρατοπέδευσε, δεδιὼς μή τις ἔφοδος οὐκ τῶν φυγάδων γένηται ἐπ' αὐτὸν ἀφνίδιος· Ὁαλέριος δὲ ἐλθὼν τῶν πολεμίων, τοῦ δὲ ποταμὸν Ἀνίηνα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν Τιβύρων κατὰ ὑψηλοῦ πολὺς ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος, ὀλίζων τὴν

ferme ſtadiis proteniſam; qui vſq; ad noſtrã ætatẽ vicus Tuſcus Romana lingua vocatur, qua trãſitur a foro in circum maximũ. Eam benignitatem rependit rex munificentia populo lõge gratiſſima, largitus trãſtiberinum agrum, quo ceſſerant cum pacẽ cum rege facerent: diisq; magno impẽdio perſoluta ſunt ſacrificia quæ vouerãt ſi Septem pagos reciperent. Anno deinde poſt eiectos reges quinto Olympias erat nona ſupra ſexageſimã; qua vicit in ſtadio Iſchomachus Crotonienſis; Athenisque *anno* imperio iterũ functus eſt Aceſtorides, & conſulatum Romę geſſerunt M. Valerius Valerii Poplicolæ frater, & P. Poſtumius cognomẽto Tubertus. Horum conſulatu aliud bellum Romanis exortũ eſt a finitimis; quod a latrociniis exorſum, & ad multa magnaq; prœlia progreſſum, tandem honeſta pacificatione finitũ eſt ſub quarto poſt hos viros cõſulatu: ad quorum tempora ſine intermiſſione bellatum eſt. nam quidam Sabinorum *populi*, exiſtimantes debilitatam Etruſca clade rempublicam, nec priſtinam dignitatem vnquam recepturam, emiſſis latronum globis agreſtes e caſtellis in prędia ſua reuertentes infeſtabant, multisque afficiebant incommodis. propter quas iniurias Romani prius quam arma ſumerent, legationem ad illos miſerunt quæ ius pœnasque depoſceret, & poſtularet nequa *in poſterum* agricolis inferretur iniuria. Qui cum ſuperbe reſpondiſſent, bellum eis indictum eſt. ac primum cõtra hos prædones profectus eſt alter conſul; qui cum equitibus & velitum robore, palantibus derepente ſuperueniens, magnam illorum ſtragem edidit; quippe qui ſe incompoſitis *manipulis* in prædas effuderant, nec hoſtium aduẽtum præſenferant. Deinde cum Sabini magnum in eos exercitum emiſiſſent cum perito belli duce, Romani rurſum exiuerunt obuiã cum omnibus copiis; quibus præerãt ambo cõſules. Poſtumius prope vrbẽ in montanis locis caſtra metatus eſt, veritus ne forte exſules *interim* ſubitas molirẽtur irruptiones: Valerius propius hoſtes ad Anienem; q fluuius ad Tibur ex alto ſcopulo magna mole prœcipitans, per Sabinorum & Romanorũ cãpos labitur, & amborum

A.V.C. 249, Olymp. 69, conſ. M. Valerius & P. Poſtumius.

Bellum Sabinum.

fines terminat; amœnus aspectu, & paru non ingratus, donec in Tiberim influat. Trans Anienem castra Sabina erant, non procul a flumine, sita in quodam leuiter decliui nec admodum munito tumulo. ac primum metu mutuo neutri audebant transmisso milite pugnam incipere: postea non ratione consilioque, sed per contentionem irritati, commiserunt prœlium. nonnulli enim dum aquarentur, & equos in flumen agerent, longius per alueum prouecti, cum amnis nondum hibernis aquis auctus, modico tumore flueret, ita vt vix genua superaret, traiecerunt. ibi pauci cum paucis congressi, effecerunt vt ex vtrisque castris procurreretur in suorum auxilium: ac rursum hos alii secuti, qui suos hosti cedentes adiuuarent. Ita alteri alteros a fluuio reiiciebant, nunc Romani Sabinos, nunc vicissim Sabini Romanos: cumque multi occiderentur aut vulnerarentur, *ceterique* omnes dimicandi ardore incenderentur, (vt in rixis & conflictibus intempestiuis accidere solet) *tandem ipsos* etiam duces par transeundi fluminis cupiditas cepit. prior consul Romanus transmisit, & Sabinos etiamtum se armantes aggressus est prius quam explicarent aciem. nec illi detrectauerunt pugnam, contempto hoste, quod nec consules ambo, nec omnes Romanorum adessent copiæ: congressique tam pugnarunt acriter, vt omnes audaciæ alacritatisque explerent partes. Feruente prœlio cum dextrum cornu, cui præerat Postumius, hostem premeret, magisque ac magis retrocedere cogeret; sinistrum vero iam laborans, ab hostibus ad fluuium repelleretur: consul qui alteris castris præerat, re cognita, eductoque exercitu, ipse peditatum militari gradu ducebat, præmisso seniore Spurio Largio superioris anni consule: qui cum equitatu effusis habenis prouectus celeriter, nemine prohibente, superato facile fluuio, præteruectus dextrum cornu hostium, in transversum equitatus Sabini latus fecit impetum: diuque ibi inter vtriusque partis equites comminus magna

ἑκατέρων χώραν· συνάπτῃ δ' ὁ ῥεῦμα ὁ Τιβέρις πο-
ταμῷ, καλὸς μὲν ἐφορᾶν, γλυκὺς δ' πίνεσθαι. ἐκ δ'
τῶν ἑτέρων τοῦ ποταμοῦ μερῶν ἡ τῶν Σαβίνων ἔκειτο
παρεμβολή, τοῦ ῥεύματος οὐδὲ αὐτὴ πολὺ ἀπέχου-
σα τόπον, ὑπό γε λόφου τινὸς ἠρέμα κατακλίνοντος, οὐ
σφόδρα ἐχυρῶ. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν δι' ἀλαζονείας
εἶχον ἀλλήλοις ἑκάτεροι, καὶ μάχης ἄρξαι δεδεμένοι
τὸν πόλεμον ὤκνουν. χρόνῳ δὲ ὕστερον ὑπ' λογισ-
μοῦ καὶ προνοίας τοῦ συμφέροντος, ἀλλ' ὑπ' ὀργῆς
καὶ φιλονεικίας ἐξαφθέντες, συνάπτουσι μάχῃ. ὑ-
δρευόμενοί τε γὰρ καὶ τοὺς ἵππους ἀγόντες ἐπὶ τὸν ποτα-
μόν, ἀνέβαινον ἐπὶ πολὺ τοῦ ποταμοῦ. βραχὺς δὲ ἔρρει
τηνικαῦτα, ἔτι τοῖς χειμερινοῖς ὕδασι πληθύων· ὥστε
ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ γόνατος ἔχοντες αὐτὸν ἐπεραιοῦντο.
συμπλοκῆς δέ τινος προῆκτον ὀλίγοις πρὸς οὐ πολλοὺς
ἠναγκασμένοις, ἐξέδραμόν τινες ὑπεκτρεψοῦντες τοῖς σφετέ-
ροις ἐξ ἑκατέρου χάρακος· ἔπειτ' ἕτεροι πάλιν ἀμυνόντες
τοῖς καταγωνιζομένοις οὐκ ἀπ' ἄλλων. καὶ ποτὲ
μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σαβίνους ἀνέστελλον ἀπὸ τοῦ νάμ-
ματος· ποτὲ δ' οἱ Σαβῖνοι τοὺς Ῥωμαίους ἐξέφερον τοῦ
πολέμου. πολλῶν δ' φόνων καὶ τραυμάτων γινομένων, καὶ
φιλονεικίας ἅπασιν ἐμπεσούσης, οἵα πρὸς τοὺς ἀγωνι-
ζομένους ἀκμαίους ἐμπεσοῦσα γίνεσθαι φιλεῖ, προθυ-
μία τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατοπέδων ὁμοία παρέστη δεδε-
μένῳ τὸν πόλεμον. ἔφθασε δὲ πρῶτον ὁ τῶν Ῥωμαί-
ων ὕπατος, καὶ ἀναβιβάσας τὸν στρατὸν, ἐπὶ τῶν Σα-
βίνων ὁπλίζομένων τε καὶ εἰς τάξιν καθισταμένων, ἐν
χερσὶν ἐκινδύνευε μὲν ἐμέλλησέν γε οὐδὲ ἐκεῖνοι δεδιέναι
μάχην, καταφρονήσαντες πολλῷ ἔσταθέντες, ὅτι οὔτε
πρὸς ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις, οὔτε πρὸς ἅπα-
σαν τὴν Ῥωμαίων δυνάμιν ἔμελλον ἀγωνίζεσθαι, καὶ
συρράξαντες ἐμάχοντο, πᾶσαν δυπολμίαν καὶ προθυ-
μίαν ἐνδεικνύμενοι. ἀγῶνος δὲ καρτεροῦ γενομένου, καὶ
τοῦ δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος, ἔνθα ἦν ὁ ὕπατος
Ποστούμιος, θλιβομένου τοῖς ἐναντίοις, καὶ προσω-
τέρω χωροῦντος, τοῦ δ' εὐωνύμου κάμνοντος ἤδη, καὶ
πρὸς τῶν πολεμίων ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξωθουμένου,
μαθὼν ὁ γενόμενον ὁ τὴν ἑτέραν τῶν Ῥωμαίων πα-
ρεμβολὴν κατέχων ὕπατος, ἐξῆγε τὴν φαλαγγα. αὐτὸς
μὲν οὖν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος, βάδιν
ἠγεμόνευε· τὸν δὲ πρεσβύτερον Σπόριον Λάργιον τὸν
ὑπαίθρισαντα τῶν παρελθόντι ἐνιαυτῷ, τοῖς ἵππεῖς ἄ-
γοντα πέμπει κατὰ κοῦφον, ὡς ὑπὸ ῥυθμοῦ τοὺς ἵπ-
πους ἐλαύνων, τόν τε πόλεμον ἀναβαίνοντα κωλύ-
οντος οὐδενὸς ἐπιπεσῶν, καὶ κατὰ δεξιὸν τῶν πολεμί-
ων κέρας προσπεσὼν, ἐνστὰς πλαγίοις τοῖς ἵππεῦσι
τῶν Σαβίνων καὶ γένεσθαι μέγας αὐτοῖς τῶν ἵππεων ἑκατέρων

227

συρράξαι

virium contentione dimicatum est. Interea & Postumius cum peditum legionibus appropinquauit, & conserta cum peditibus manu multos in prœlio interemit, ceteros ex acie diiecit. ac nisi nox superuenisset, fuissent ibi omnes Sabinorum copiæ a Romanis equitatu superioribus circumclusæ, & internecione deletæ. sed per tenebras aliquot e prœlio elapsi, non multi illi, & inermes, nocti beneficio ad suos reuerterunt incolumes. castris eorum consules sine certamine potiti sunt: quippe quæ præsidium, simulatque suos in fugam versos vidisset, deseruerat. In iis copiosa inuenta est præda: quam cum militi agendam ac ferendam permisissent, copias domum reduxerunt. Tunc primum respublica ex Etrusca clade se recollegit, resumptisque pristinis animi viribus, imperium sibi in finitimos vt ante vindicare ausa est, ac decreuit vt simul triumpharent ambo consules: priuatim etiam alteri consuli Valerio aream ad ædificandum donauit in præcipua parte Palatii, sumptusque in ædificium præbuit ex ærario. huius domus, ad quam stat taurus æreus, valuæ solæ inter omnes vrbis & publicas & priuatas ædes, dum aperitur ianua, reuoluuntur in viam publicam. Post hos in consulare imperium succedunt P. Valerius Poplicola quartum, T. Lucretius iterum consules. horum consulatu Sabinorum gens vniuersa de communi ciuitatum consilio bellum decreuit cum Romanis gerere, quasi soluta fœdere post eiectum ex imperio Tarquinium, cum quo fœdus ictum fuerat. quod factum est sollicitante Sexto, altero filiorum Tarquinii; qui priuatis officiis & precibus proceres cuiusque ciuitatis flectendo, ad bellum concitauit vniuersos: duasque insuper ciuitates, Fidenas & Cameriam, a Romanorum societate in Sabinorum partes pertraxit. pro qua opera imperator ab omnibus electus est, data facultate habendi delectus ex omnibus populis; quasi proximo prœlio clades accepta esset ob copiarum imbecillitatem & ducis stultitiam. His ita apparando bello occupatis fortuna quædam, vt incõmodis Romanorum æquaret cõmoda,

A.V.C. 250, conss. P. Valerio Poplicola IIII, & T. Lucretio II. belli Sabinum recrudescit.

συρράξαι μαχομένων ἐπὶ χρόνον πολὺ ἀγών. ἐν
δὲ τούτῳ καὶ ὁ Ποστούμιος τοῖς πεζοῖς ἄγων, πλη-
σίον αὐτῶν ἐφέρετο· καὶ συρράξας τοῖς πεζοῖς, ἀπο-
κτείνει τε πολλοὺς μαχόμενος, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξω-
θεῖ τῆς τάξεως. εἰ δὲ μὴ νὺξ ἐπέλαβεν, ἄπαντες
ἂν οἱ Σαβῖνοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαί-
ων ἵππῳ κραταιοῦντων, ἤδη παντελῶς διεφθάρη-
σαν. νῦν δὲ ὁ σκότος τοὺς ἀμφοτέρους ἐκ τῆς
μάχης, ὀλίγας ἀνόπλοις καὶ οὐ πολλοὺς, ἐρρύσατο
καὶ διέσωσεν εἰς τὰ οἰκεῖα. τῆς δὲ παρεμβολῆς αὐ-
τῶν οἱ ὕπατοι χωρὶς ἀγῶνος ἐκράτησαν, ἐκλι-
φθείσης ὑπὸ τῶν εἴδον ἅμα τὰ θαύματα τὴν
θεωρίαν τῶν σφετέρων· ἐξ ἧς πολλὰς ὠφελείας
λαβόντες, ἃς τοῖς στρατιώταις ἄγειν τε καὶ φέρειν
ἐπέτρεψαν, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τοὺς δυνάμεις.
τότε πρῶτον ἡ πόλις ἀνελαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τῶν
Τυρρηνικῶν τῶν ἡμάτων, εἰς ὃ ἐξ ἀρχῆς ἀπο-
κατέστη φρόνημα, καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν πλησί-
ων ὡς πρότερον, ἐπαύρησεν αὐτοπιστεῖσθαι, καὶ ἀνα-
φίζεσθαι κοινῇ μὲν ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις θεα-
μάτων καταγωγὴν, ἰδίᾳ δὲ Οὐαλερίῳ τῷ ἀνδρῶν
ἀγαθῷ δωρεὰν, τόπον εἰς οἴκησιν ἐν τῇ κατέσῃ
τῶν Παλατίου τόπῳ δοθῆναι, καὶ τοῖς εἰς τὴν κα-
ταασκευὴν δαπάνας ἐκ τῶν δημοσίου χορηγεῖσθαι.
τούτης τῆς οἰκίας, παρ' ᾗ ὁ χαλκοῦς ἕστηκε ταῦ-
ρος, αἱ κλησιάδες θύραι μόναι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ
δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν οἰκιῶν εἰς τὸ ἔξω μέρος
ἀνοίγονται. πρὸς δὲ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐκ-
δέχονται τὸν ὕπατον ἀρχὴν Πόπλιος Οὐαλέριος
ὁ κληθεὶς Ποπλικόλας, τὸ τέταρτον ἀρχὴν αἱρεθεὶς,
καὶ Τίτος Λουκρήτιος τὸ δεύτερον τῷ Οὐαλερίῳ
συνάρχων. ἐφ' ὧν ἅπαντες οἱ Σαβῖνοι, κοινῇ ποιη-
σάμενοι τῶν πόλεων ἀγορὰν, ἐψηφίζαντο Ῥωμαίοις
πολεμεῖν, ὡς λελυμένων σφίσι τῶν συνθῶν, ὅτῳ
βασιλεὺς Ταρκύνιος ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς, πρὸς
ὃν ἐποιήσαντο τοὺς ὅρκους· πειθόντες ὑπὸ Σέξτου
θατέρου τῶν Ταρκυνίου παίδων, ὃς αὐτὸς ἰδίᾳ
θεραπεύων καὶ λιταραῖς τοὺς δυνατοὺς ἐξ ἑκά-
στης πόλεως, ἐξεπολέμωσε κοινῇ πρὸς πόλεις,
καὶ προσήγαγε δύο πόλεις, Φιδήνας καὶ Καμε-
ρίαν, Ῥωμαίων μὲν ἀποστήσας, ἐκείνοις δὲ συμ-
μαχεῖν πείσας· δοὺς ὧν αὐτὸν αἱρεθῆναι στρατηγὸν αὐ-
τοκράτορα, καὶ δυνάμεις ἐπιτέροισιν ἐξ ἁπάσης
πόλεως καταγράφειν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ δι'
ἀδεΐαν δυνάμεως καὶ στρατηγοῦ μωρίαν σφαλέν-
τες. οἱ μὲν δὴ περὶ ταῦτα ἦσαν. τύχη δέ τις ἐξισοῦσα
βουλομένη τὰς βλάβας τῶν Ῥωμαίων ταῖς ὠφελείαις,

pro desertoribus sociis aliud Romanis insperatum auxilium ex ipsis hostibus addidit. Vir quidam Sabinæ gentis, qui Regilli habitabat, genere nobilis, & opibus pollens, Appius Claudius, transfugit ad eos cum magno cognatorum numero; quibus se multi eius amici & clientes cum totis familiis addiderant: inter quos erant circiter quinque milia armis ferendis idonei. caussa migrationis fuisse dicitur hæc. principes nobiliorum populorũ offensi ambitioso eius erga rempublicam studio, reum fecerãt obiecto proditionis crimine, quod ad bellum Romanum parum propẽsus, etiam in concilio solus contradiceret turbãdæ pacis auctoribus, & suos ciues non sineret approbare ceterorum placita. Quæ lis cum a ceteris ciuitatibus cognoscenda esset, metu illius iudicii, cum rebus suis atque amicis adiunxit se Romano populo; tantumque momenti hæc accessio attulit, vt e cunctis hæc præcipua rei tunc bene gestæ caussa fuerit habita. Quamobrem S. P. Q. R. adscripsit eum in patriciorum ordinem, concessa ad ædificandum vrbis parte quantam petiit. agrum etiam ex publico dederunt inter Fidenas & Piculiam, quem viritim inter suos diuideret: e quibus & tribus quædam progressu temporis facta est, nomine Claudia, quæ hucusque appellationem istam retinet. Vbi parata vtrinque erant omnia, Sabini priores eductis copiis bina castra metati sunt, altera sub diuo, non longe a Fidenis, altera, in ipsis Fidenis, vt essent oppidanis præsidio; & siquid vicinis castris accideret, haberent paratum refugium. Deinde consl. Romani cognito Sabinorum aduentu, ipsi quoque cum omnibus militaris ætatis *ciuibus* egressi, diuersis locis castra posuere; Valerius, prope subdialia Sabinorum castra; Lucretius non longe inde in quodam tumulo, vnde collegæ castra erant conspicua. Romani, vt in manifestario bello, cupiebant celeriter armis decernere: Sabinorum imperator, metuens aperte signa conferre cum hoste, cuius audacia & tolerantia nulla reformidaret pericula, statuit noctu rem aggredi. & compa-

ἀντὶ τῶν καταλιπόντων αὐτοῖς συμμάχων ἑτέραν οὐκ ἠλπισμένην οὐκ τῶν πολεμίων βοήθειαν παρεσκεύηκε τοιαύτδε. ἀνήρ τις οὐκ τῶ Σαβίνων ἔθνους πόλιν οἰκῶν Ῥήγιλλον, εὐγενὴς καὶ χρήμασι δυνατὸς, Ἄππος Κλαύδιος, αὐτομολῶν παρὰ αὐτοῖς, συγγένειάν τε μεγάλην ἐπαγόμενος, καὶ φίλοις καὶ πελάταις συχνοῖς αὐτῶν μεταναστάντας ἐφεστίοις, οὐκ ἐλάττοις πεντακισχιλίοις τοῖς ὅπλα φέρειν δυναμένοις. ἡ δὲ καταλαβοῦσα αὐτὸν ἀνάγκη μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν εἰς Ῥώμην, τοιαύτη λέγεται γενέσθαι. οἱ δυνατοὶ τῶν πολιτῶν τὴν ὑπεραφανεστάτην πόλεσιν ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα, τῆς εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίας, εἰς δίκην αὐτὸν ἐπῆγον αἰτιασάμενοι προδοσίαν, ὅτι τὸν κατ' Ῥωμαίων πόλεμον οὐκ ἔφερεν οὐκ ἐν τῷ θυμῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κοινῷ μόνος ἀντέλεγε τοῖς ἀξιοῦσι τὰς σπονδὰς λελῦσθαι, καὶ τοῖς ἑαυτῶ πολίταις οὐκ εἴα κύρια εἶναι δόξαντα τοῖς ἄλλοις ἠνεῖσθαι. τοιούτων ὀρρωδῶν τὴν δίκην· ἔδει γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τῶν δικῶν 228
δικασθῆναι πόλεων· ἀναλαβὼν τὰ χρήματα καὶ τοὺς φίλους, τοῖς Ῥωμαίων προσλίξας πολίταις, ῥοπὴν τε οὐ μικρὰν εἰς τὰ πράγματα παρέσχεν, καὶ τῶ κατορθωθῆναι τόνδε τὸν πόλεμον ἀπιστούντων ἔδοξεν αἰτιώτατος γενέσθαι· διὸ ὧν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εἰς τε τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἐνέγραψε, καὶ τῆς πόλεως μοῖραν εἴασεν ὅσην ἐβούλετο εἰς κατοικίαν οἰκιῶν χώρον τε αὐτῶ προσέθηκεν ἐκ τῆς δημοσίας τῆς μεταξὺ Φιδηνῶν καὶ Πικενίας, ὡς ἔνιοι λέγουσι κλήρους ἅπασι τοῖς περὶ αὐτὸν, ἀφ' ὧν καὶ φυλή τις ἐγένετο σὺν χρόνῳ, Κλαυδία καλουμένη, καὶ μέχρις ἐμοῦ διέμεινε τὸ αὐτὸ φυλάττουσα ὄνομα. ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ἅπαντα ἀμφοτέροις, πρῶτον μὲν ἐξῆγον οἱ Σαβῖνοι τὰς δυνάμεις, καὶ ποιοῦσι δύο παρεμβολὰς, μίαν μὲν ὕπαιθρον, οὐ πρόσω Φιδηνῶν, ἑτέραν δὲ ἐν αὐτῇ Φιδηνῇ, φυλακῆς τε τῶν ἐνδον ἕνεκα, καὶ καταφυγῆς τῶν ἐπιστρατοπεδευόντων, εἴ τι γένοιτο πταῖσμα παρὰ αὐτούς. ἔπεσθαι δὲ τῶν Ῥωμαίων ὑπατοι, μαθόντες τὴν τῶν Σαβίνων ἐπὶ σφᾶς ἔλασιν, καὶ αὐτοὶ πολλὰς ἀγόντες τὰς ἐν ἀκμῇ, στρατοπεδεύοντα χωρὶς ἀλλήλων, θαλάττιος μὲν ἀπὸ τῶν ἐναντίων τῶν Σαβίνων παρεμβολῆς, Λουκρήτιος δὲ ὀλίγον ἄποθεν, ἐπ' ὀχθου τινὸς, ὅθεν ἦν ὁ ἕτερος στρατὸς καταφανής. ἡ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐπόλησις ἦν, ὡς ἐν ἀγῶνι φανερῷ τῶ πολέμου τάχιστα ἔξοντος κρίσιν, συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις αἰδήκα· ὁ δὲ τῶν Σαβίνων στρατηγὸς, ὀρρωδῶν ἐκ τοῦ φανερῶ συμφέρειν πρὸς δὶ πολεμίαν τε καὶ καρτερίαν ἀνδρῶν ἀπόνοιαν τὰ δυνατὰ ὑπομένειν ἑτοίμων, νύκτωρ ὅπτι χρεὼν αὐτοῖς ἔγνω· καὶ παρασκευα-

σκευασάμενος τάφρου τε πρὸς τῶ χώματι καὶ γεφύρας ὅπτι βασίμα ἃ προσφορὰ εἶ) ἔμελλεν, ἐπεὶ πάντα ἐγένετο τὰ πρὸς τὴν ἀγῶνα διέρρηξεν, μετὰ τὸν ὕπνον ἀναστήσας ὃ κράτιστον τῶ στρατῶ μέρος, ἀξιῶν ὅπτι ὁ τῶν Ῥωμαίων ἔμελλεν ἔρυμα. τοῖς δὲ ἐν Φιδηνῇ κατεστρατοπεδευκόσι παρήγγελεν, ἐπὰν δὲ ἐξηλυθότας ἀγάθωνται τὰς σφετέρας, ἐξιέναι καὶ αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, κούφῃ ἐσαλμένους ὁπλίσει. ἔπεσθαι λοχήσαντας ἐν χωρίοις ὅπτι πανδεινοῖς ἐκέλευσεν, εἴ τινες ὅπτι κουφοῖς τοῖς πρὸς τὸ δυνατὸν ἐκ τῆς ἑτέρας στρατιᾶς ὅπτι οἴοιεν, ἀναστάντας καὶ κτύπου θορυβούμενοι, σὺν βοῆ τε καὶ πατάγῳ πολλῷ χωρῶν ἐπ' αὐτούς. ὁ μὲν οὖν Σέξτος ταῦτα βουλευόμενος καὶ τοῖς λοχαγοῖς φράσας, ὅπῃ καὶ κεῖνοι ἐν βουλευόμενος, παρέμενε τὸ κατρόν. αὐτόμολος δέ τις ἐλθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, μεμνύει τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὸ ὕπατον. καὶ μετ' ὀλίγον τῶν ἱππέων τινὲς ἦκον ἀγόντες αἰχμαλώτους τῶν Σαβίνων, οὓς ὅπτι ξυλισμὸν ἐξεληλυθότας συνέλαβον. ὅποι χωρεῖς ἀλλήλων ἀνακρινόμενοι, τί πρασκευάζεται πράττειν σφῶν αὐτῶν ὁ στρατηγὸς, λέγουσιν ὅτι κλίμακας τεκταίνει) καὶ γεφύρας· ὅπῃ ὀ αὐτῶν καὶ ὁπότε μέλλοι χρῆσθαι, οὐκ ἔφασαν εἰδέναι. τοῦτα μαθὼν ὁ Οὐαλέριος, ἀποστέλλει τὸν πρεσβύτην Μάρκον εἰς τὸν ἕτερον στρατόπεδον, τὴν τε διάνοιαν τῶν πολεμίων ἐπαγγελοῦντα τῶ κατέχοντι τὴν παρεμβολὴν ἐκείνῳ Λουκρητίῳ, καὶ τίνα χρὴ τρόπον ὅπτι χρῆν τοῖς πολεμίοις ἀποδησόμενον. αὐτὸς δὲ τοὺς ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς καλέσας, καὶ φράσας ὅσα τῶν τε αὐτομόλου καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἤκουσε, καὶ παρακαλέσας ἀνδρας ἀγαθοὺς εἶ), κελεύει εἰληφέναι νομίσαντας δύχης ἄξιον, ἐν ᾧ δίκας λήψονται) πρὸς τὸν ἐρῶν καλὰς· ἄλλε δέοι πρόσταξιν ἀποδέμενος, καὶ τὸ σύνθημα δοὺς, ἀπέλυσεν ὅπτι τὰς ταξεῖς. ὅπω μέσαι νύκτες ἦσαν, καὶ ὁ τῶν Σαβίνων ἡγεμὼν ἀναστήσας τοὺς στρατιώτας, ἤδη εἶχε αὐτῶν τὸ κράτιστον μέρος ὅπτι τὸν κατέκαιε, σιωπῇ ἅπασι παραγγείλας, καὶ μὴ ποιῆν τὸ ὅπλων φόβον, ἵνα μὴ γνοῖεν ἥκοντας αὐτοὺς οἱ πολέμιοι, πρὶν ὅπτι τὰ ἐρύματι γένωνται. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῶν χάρακος οἱ πρῶτοι πορευόμενοι, καὶ ὅτε φέγγη λαμπήρων ἑώρων, ὅτε φωνὰς φυλάκων κατήκουον, πολλὴν μορφὴν τῶν Ῥωμαίων καταγνόντες, ὡς ἀφικόμενοι τὰς φυλακὰς, καὶ ἐντὸς τοῦ χάρακος καθεύδοντας, ἐνεπίμπλασαν ὕλης τὰς τάφρους πολλὰ μέρη, καὶ διέβαινον οὐδενὸς σφίσιν ἐμποδὼν γενομένου. πρὸς ἐκάθιστο δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ τῶν προσταυρωμάτων οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς ἀφανῆς ἀφ' ὃ σκότος, καὶ τοὺς ἀφικνουμένους αὐτοὺς, ὅτε γένοιντο ἐν χερσὶν αὐτῶν, ἐφόνευον. μέχρι οὗ τινος ἐλάν-

ratis rebus ad complendas fossas vallumque transcendendum necessariis, cum *iam* sibi ad certamen instructus videretur, post primũ somnum excito copiarum suarum robore, iter ad Romanorum munimenta instituit: simulque *ceteris* intra Fidenas castra habentibus denuntiat, vbi suos egressos senserint, & ipsi oppidum exeant armati leuiter; dispositisque per opportuna loca insidiis, siqui Valerio ex alteris castris succurrant, eos a tergo cum magno clamore ac strepitu inuadant. Hoc consilium cum cepisset Sextus, & centuriones ex ipso auditum approbassent, exspectabat opportunitatem temporis. Interea transfuga quidam in castris Romanis consuli Sexti mentem indicat: nec multo post adducuntur ab equitibus captiui Sabini, quos illi lignatum egressos interceperant. hi seorsim interrogati quid paret ipsorum imperator facere, responderunt scalas & pontes fabricare; sed vbi & quando illis vti cogitet, id sibi non constare. Hoc cognito Valerius Marcum seniorem mittit in alteram castra, significaturum eorum præsidi Lucretio quid hostes in animo habeant, & quomodo sit occurrendum illorum conatibus. ipse conuocatis tribunis & centurionibus exponit quæ ex transfuga & captiuis audierat, adhortans vt fortes se viros præstent, cum optatam occasionem nacti sint qua egregias de hostibus pœnas sumant; simulque submonitos quid opus facto sit, data tessera, dimittit ad suos ordines. Nondum media nox erat, cum Sabinorum dux excitis militibus ad castra cum exercitus robore contendit, silere iussis omnibus, nec vllum armis excitare strepitum, ne aduentum ipsorum cognosceret hostis antequam ad vallum accessissent. vbi vallo appropinquarunt ii qui primi incedebant, cum nec ignes viderent, nec voces vigilum audirent, damnantes Romanorum stultitiam qui desertis custodiis intra castra sterterent, multis locis complebant fossas materia, transcẽdebantq; nemine prohibente. inter fossam autem & vallum cohortes Romanæ latebant in tenebris; quæ transcendentes hostes, cum ad manus venirent, trucidabãt. quo factum vt qui seque-

bantur, præcedentium perniciem aliquamdiu non sentirent. oriente deinde luna proximi fossæ, videntes accumulata secus eam cadauera, & *ex aduerso* inuadentem *se* validum globum hostium, abiectis armis terga dant: ac Romani sublato ingenti clamore, ita vt cum altero consule compositum fuerat, vna omnes e castris in eos procurrunt. Tum Lucretius, vt clamorem audiuit, præmissis equitibus qui explorarent num quæ laterent insidiæ, modico interuallo sequebatur cum lectissimis peditum. ita eodem tempore & equites egressos Fidenis insidiatores verterunt in fugam: & peditum manus eos qui castra sua repetebant cædebat, insectabaturque semiermes & fugientes nullo ordine. in his *nocturnis* pugnis perierunt Sabinorum atque sociorum circiter XIII milia, capta quatuor milia & ducenti insuper. castra quoque eadem luce capta. Fidenæ vero post paucorum dierum oppugnationem, qua vt minus expugnabiles a paucis custodiebantur, ea parte captæ sunt. nec tamen in prædam cessere *ciuium* corpora, nec vrbs ipsa est diruta; & pauci occisi postquam vrbs capta est. Satis pœnæ visum est consulibus, ciuitatis gentilis peccatum mulctari bonorum direptione mancipiorumque, & amissis in pugna ciuibus: ut ne capti facile arma resumerẽt, visum est moderatam & consuetam Romanis cautionem adhibere, auctorum defectionis supplicium. itaque conuocatis in forum Fidenatibus, multis verbis inuecti in eorum amẽtiam, dignos esse qui omnes internecione delerentur vna cum pueris, vt qui nec beneficiis gratiam haberent, nec corrigerẽtur castigationibus; virgis cæsos nobiliores in conspectu omnium securi percusserunt: reliquos permiserunt habitare vt antea, nisi quod præsidiarios ibi quos senatus decreuerat, inter eos habitare iusserunt, & partem agri ademptam, præsidiariis istis assignarunt. His gestis copias ex hostico reduxerunt, & ex S.C. triumpharunt. atque hæc sub his consulibus acta sunt. Consules deinde P. Postumius Tubertus iterum, & Agrippa Menenius Lanatus. quo anno Sabini instaurato

Sabinis cæsis Fidenæ captæ.

A.V.C. 251, consul. P. Postumius Tubertus II, & Agr. Menenius Lanatus.

θανε τὸς ὑστέρους τοσοῦτοι ὄντας ὁ τῆς σημαίας ὀλέθρος· ἐπεὶ δὲ φῶς ἐλθόντος σελήνης ἀνισούσης, οἱ πλησιάζοντες τῇ τάφρῳ, σωρούς τε ὁρῶντες τῶν νεκρῶν παρ' αὐτῇ, καὶ τίφη πολεμίων καρτερὰ ὁμόσε χωρῶντα, ῥίψαντες τὰ ὅπλα, τρέπονται τοὺς φυγάς. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μέγα ἀναβοήσαντες· ἐῶ δὲ τοῦτο τὸ σύνθημα τοῖς ὀπὶ τῆς ἑτέρας παρεμβολῆς· ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτοὺς ἄπαντες ἀθρόοι· καὶ ὁ Λουκρήτιος ὡς ἤκουσε τῆς κραυγῆς, τὸς ἱππεῖς τοσαποστείλας διερευνησομένους μή τις ἐνεδρεύοντα πολεμίων λόχος, ὀλίγον ὕστερον ἠκολούθει, τὸς ἀκμαιοτάτους τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἵ τε ἱππεῖς τοῖς ἐκ τῆς Φιδήνης λοχῶσι τυγχάντες, τρέποισιν εἰς φυγὴν, καὶ οἱ πεζοὶ τὸς ὀπὶ τὴν παρεμβολὴν σφῶν ἀφικομένους κλείοντες ἐδίωκον, οὔτε ὅπλα, οὔτε κόσμον σώζοντας. ἐν ταύταις ταῖς μάχαις Σαβίνων τε καὶ τῶν συμμάχων ἀπέθανόν τε ἀμφὶ τὸς μυρίους καὶ τετρακισχίλιοι, αἰχμάλωτοι δὲ ἐλήφθησαν τετρακισχίλιοι καὶ δισχίλιοι· καὶ ὁ μὲν χαρὰς ἀθημερὸν ἔαλω· ἡ δὲ Φιδήνη πολιορκηθεῖσα οὐ πολλαῖς ἡμέραις, καθ' ὃ μάλιστα δυσφύλακτος εἶ μέρος ἐδόκει, καὶ ὑπὸ ὀλίγων ἐφυλάττετο, κατ' τοῦτο ἑλήφθη. οὐ μὴν ἀνδραποδισμός γε ἡ κατασκαφῆς ἐπειράθη, φόνος τε ἀνθρώπων οὐ πολὺς ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν· ἀποχρήσασα γὰρ ἐφαίνετο ζημία τοῖς ὑπατοις πόλεως ὁμοεθνοῦς ἀμύητοι σῶσαι χρήματα τε καὶ ἀνδραπόδων, καὶ ὁ κατὰ τὴν μάχην ἀπολωλὼς ὀλέθρος· τὸ δὲ μὴ τοσχείρως ἐπὶ τὸς ἐνοικοῦντας ὀπὶ τὰ ὅπλα χωρῆσαι, φυλακὴ γενήσεσθαι μετεία, καὶ ἡ σωφρόνη Ῥωμαίοις, ἡ τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως κόλασις. συγκαλέσαντες δὲ Φιδηναίων τὸς ἀρίστους εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πολλὰ τῆς ἀνοίας αὐτῶν κατηγορήσαντες, αἰτίους τε εἶναι φήσαντες ἀπάντων ἡδονὴν ἀπολωλέναι, μήτε ταῖς ἀνεργεσίαις χάριν εἰδότας, μήτε τοῖς κακοῖς σωφρονιζομένους, ῥάβδοις αἰκισάμενοι τὸς ὀπιφανεστάτους, πάντων ὁρώντων ἀπέκτειναν· τὸς δὲ λοιπὸς εἴασαν οἰκεῖν ὡς τοτέρον ᾤκουν, φρουρὸς συγκατοικίσαντες αὐτοῖς ὃς ἔκρινεν ἡ βουλή· καὶ τῆς χώρας ἀφελόμενοί τινα μοῖραν, τοῖς φρουροῖς ἔδωκαν. ταῦτα πραττόμενοι, τὴν δυνάμιν ἀπῆγον σὺν τῷ πολεμίων, καὶ τὸν ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα θρίαμβον κατήγαγον. ταῦτα μὲν ὀπὶ τῆς τούτων ὑπατείας ἐπράχθη.

Γοπλίου δὲ Ποστουμίου, τοῦ καλουμένου Τουβέρτου, ὃ δεύτερον ἄρχειν αἱρεθέντος, καὶ Ἀγρίππα Μενηνίου Λανάτου, τρίτη γίνεται Σαβίνων εἰσβολὴ μείζονι

prius quam Romani sentirent maiore quam ante exercitu, tertio Romanum agrum peruaserunt vsq; ad vrbis mœnia. magna tum cædes edita, non agrestium modo quos ex improuiso malum id occupauit priusquam in proxima castella refugerẽt, sed etiam vrbanorum. Nam Postumius alter consulum, non ferendam ducens hanc insolentiam, arreptis festinãter obuiis quibusq;, promptius quã prudẽtius hosti occurrit. quos cũ Sabini cõtemptim nulloq; ordine dissipatos in se ferri viderent, quo magis eum contemptum augerent, simulata fuga, citatiore gradu retrocesserunt, donec venirent ad siluam spatiosam, vbi reliquus ipsorum exercitus subsederat. Ibi conuersi pedem in persequentes referunt; simulq; magno clamore sublato e silua in eos prorumpunt ceteri. qui cum in homines incompositos perturbatosq; & ex cursu anhelos magna manu & decenti ordine se inferrent, proftratis quotquot auderẽt congredi, reliquos in fugam versos intercepto in vrbem refugio concluserunt in quodam inculto & aspero montis dorso: & quia nox superuenit, positis in propinquo armis excubias per totam noctem egerunt, ne clam aufugerent. qua clade in vrbem renuntiata, magna fuit trepidatio & concursus in mœnia, omnibus timentibus ne hostis elatus ista victoria noctu vrbem inuaderet: subiit etiam miseratio tum cæsorum tum superstitum, quippe qui breui ob victus inopiam interituri essent, ni succurreretur celeriter. illa igitur nocte deiectis animis peruigilatum est. postero die consulum alter Menenius oẽs iuniores armatos ad soluẽdam montis obsidionem eduxit, seruatis decẽter ordinibus. quos Sabini aduentantes non expectauerunt, sed reuocato a monte imperatore suo abduxerunt copias, præsenti felicitate contenti: nec longa interposita mora, in sua se gloriabundi receperunt, ditati magna præda ex direptis pecoribus & mancipiis rebusque domesticis hostium. At Romani ægre ferentes cladem, & caussam eius referentes in Postumium, decreuerunt quamprimum totis virib. expeditionem in agrum Sabinum facere, non solũ vt insperatæ cladis ignominiam

φρατίᾳ, ἀρὶν ἀναθέσθαι Ῥωμαίοις αὐτῶν τὴν ἔξοδον, καὶ μέχρι τῆς τείχους τῆς Ῥώμης ἔλασσις· ἐν ᾗ πολὺς ἐγένετο Ῥωμαίων φόνος, οὐ μόνον τῶν γεωργῶν, οἷς οὐδὲν προσδεχομένοις αἰφνιδίως ἐπέστη ὁ δεινὸν, πρὶν εἰς τὰ φρούρια καὶ πλησίον ἐκείνοις τοτε φυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' πόλιν τῶν ἀστικῶν τοτε δεχομένων. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γοσούμιος, οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι τὴν ὕβριν τῶν πολεμίων ἡγησάμενος, ἐξεβοήθει κατ' ἀστυνόμον, τὸς ὀπιτυχόντας ἄγων τοτεχαίτερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον. οὓς ἰδόντες οἱ Σαβῖνοι σὺν πολλῇ καταφρονήσει χωρῶντας ὀπὶ σφᾶς, ἀστατάκτοις τε καὶ διεσπεδασμένοις ἀλλήλων, ἔτι μᾶλλον αὐξῆται ὁ καταφρονοῦν αὐτῶν βουλόμενοι, θᾶττον ἢ βάδιν ἀνεχώρουν, ὡς δὴ φεύγοντες ὀπίσω, ἕως εἰς δρυμοὺς ἀφίκοντο βαθεῖς, ἔνθα ὁ λοιπὸς στρατὸς αὐτῶν ὑπεκάθητο· ἔπειθ' ὑποστρέψαντες, ἐχώρουν τοῖς διώκουσιν ὁμόσε, καὶ οἱ σὺν τῷ δρυμοῦ μέγα ἀναλάξαντες, ἔιεντο ἐπ' αὐτοὺς. ἀστατάκτοις καὶ ἀνθεώποις καὶ τεταραγμένοις καὶ ὑπὸ τοῦ δρόμου συγκεχυμένοις τὰ πνεύματα, πολλοὶ καὶ πολλῷ σὺν κόσμῳ ἐπελθόντες, καταβάλλουσί τε τοὺς ὁμόσε χωρῶντας, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν ὁρμήσαντας, ὑποστρεμόμενοι τὰς εἰς τὴν πόλιν φερούσας ὁδοὺς, εἰς ὀρεινὴν τινα καὶ κατακλείοντες ῥάχιν ἔρημον. ἡλωκότες δὲ πλησίον αὐτῶν τὰ ὅπλα· νὺξ γὰρ ἤδη κατέλαβε· φυλακὰς ἐποιοῦντο δι' ὅλης νυκτὸς, ἵνα μὴ λάθοιεν σφᾶς ἀποδραντες. ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ πάθος ἀπηγγέλθη, ταραχή τε ἦν πολλὴ καὶ δρόμος ὀπὶ τὰ τείχη, καὶ δέος ἀπόντων, μὴ ἅμα νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν ἔλθοιεν οἱ πολέμιοι τῷ κατορθώματι ἐπαρθέντες, τῶν τε ἀπολωλότων οἶκτος καὶ τῶν τραυματιφορούντων ἔλεος, ὡς ἀναρπαδησομένων αὐτίκα μάλα δι' ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, εἰ μή τις αὐτοῖς ὀπικουρία ἔλθοι ταχεῖα. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα πονηρὰς ἔχοντες τὰς ψυχὰς, ἀγρυπνοι διῆγον· τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μενήνιος πρώτας τοῖς ἐν ἀκμῇ καθοπλίσας, ἦγε ὀπικούρους τῶν ἐν ὄρει ὄρη, κόσμον καὶ τάξιν φυλάττοντας. ἰδόντες δ' αὐτοὺς οἱ Σαβῖνοι τρεσσίοντας, οὐκέτι παρέμειναν, ἀλλ' ἀναχωρήσαντες τῶν αὐτῶν στρατηγὸν ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἀπῆγον, ἀπολαύοντες οἱόμενοι σφίσι τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν. καὶ οὐ πολὺν ἐπιδιατρίψαντες χρόνον, ἀπῆεσαν ὀπὶ τὰ σφέτερα σὺν αὐχήματι μεγάλῳ, βοσκημάτων τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ χρημάτων ἀφθόνους ἀγόντες ὠφελείας. Ῥωμαῖοι δ' ἀγανακτοῦντες ὀπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Γοσούμιον ἐν αἰτίαις ἔχοντες, ἐγνωσαν ἁπάσαις δυνάμεσι στρατεύειν κατ' πάντας ὀπὶ τὴν Σαβίνων γῆν, τήν τε ἥττην αἰσχρὰν καὶ ἀνέλπιστον γενομένην ἐπανορθώσασθαι

abolerent, verum etiam quia contumaci & iniuriosa hostium legatione recens grauissime offensi erant. nam vt rerum iam potientes, & Romam sine labore capturi si nollet imperata facere, iubebant vt reciperent Tarquinios, & imperio sibi cederent, legesque ac constitutionem reipublicæ ex victorum præscripto acciperent. Responsum est legatis, irent sueque reipublicæ renuntiarent, imperare Sabinis Romanos vt armis depositis oppida sua populo Romano dedant, & imperium eius vt ante agnoscant: ac tum demum veniant ad petendam iniuriarum damnorumq; superioribus irruptionibus datorum veniam, si amicitiam eius & pacem expetant. quæ iussa ni fecerint, exspectandum eis domi bellum primo quoque tempore. Talibus vtrinque mandatis acceptis & redditis, cum iam satis ad bellum instructi viderentur, eduxerunt copias: Sabini, delectis oppidatim florentissimis iuuenibus eleganti armatura exornatis; Romani, contracto quidquid esset virium vel in vrbe vel in castellorum præsidiis; rati eos qui militarem ætatem excessissent, cum seruitiorum turba, sufficere ad vrbem & castella regionis defendenda. castra collata sunt ad Eretum Sabinorum oppidum, modico interuallo a se inuicem distantia. vt vero ex *propinquo* vtrique cognouerunt res hostium, tam ex castrorum spatio quam ex relatione captiuorum, Sabinis confidentia creuit ex contemptu paucitatis hostium; Romanis contra multitudo aduersariorum incussit formidinem. sumpserunt tamen animos & aliquam victoriæ spem conceperunt tum ex aliis signis diuinitus oblatis, tum *in primis* ex hoc vltimo viso, quod præcessit diem prœlii. Ex pilis defixis ante tentoria: tela sunt hæc Romanorum, quæ primo congressu eiaculantur; oblonga hastilia, crassamento quod manum compleat, tripedaneis veruculis ferreis vtrinq; in rectum præfixa, mediocribus iaculis cum ferro suo paria: ex his inquam pilis circa summa verucula emicabant flammæ, totisque castris fulgorem, non aliter ac faculæ, ad multam noctem reddebant. ex hoc ostento colligebant, (vt &

πρεσθυμούμθοι, καὶ ὀλὶ τῇ νεωςὶ ἀφικομθίῃ πρὸς τὴ πολεμίων πρεσθεία πολλὰ ὕθεν ἐχούσῃ καὶ αὐθάδφαν, ἐκπόπως ἀχθόμθοι. ὡς γὰρ δὴ κρείττοντες [αὐτῶν ἤδη, καὶ δίχα πόνου τὰν Ῥώμαν αἱρήσοντες,] μὴ βθλομθίων τὰ κελθόμθνα ποιεῖν, Ταρκυνίοις τε διδόναι τὰν κάθοδον ἐκέλθον, καὶ τῆς ἡγεμονίας σφίσι παραχωρεῖν, πολιτείαν τε καταςήσαθαι καὶ νόμοις, ὃς ἂν οἱ κεκρατηκότες τάξωσιν. ἀποκρινάμθνοι δὴ τοῖς πρέσθεσιν ἀπαγγεῖλαι πρὸς τὸ κοινὸν, ὅτι Ῥωμαῖοι κελθύοισι Σαβίνοις, ὅπλα τε ἀποθέσθαι καὶ πάθαδιδόναι σφίσι τὰς πόλεις, ὑπηκόοις τε εἶ πάλιν, ὥςπερ πρότερον ἦσαν, τάττειν ἀφ' ποιήσαντας αὐτοὺς ἥκειν τότε πρὸς ὧν ἠδίκησαν ἢ κατέθλαψαν αὐτοὺς ἐν τῷ πρότερον εἰςθολαῖς δεησομθίοις, εἰ βούλοιντο τυχεῖν εἰρήνης καὶ φιλίας· ἐὰν δὲ μὴ ποιῶσι τὰ κελθόμθνα, πρεσδέχεσθαι τὸν πόλεμον ἥκοντα ὀλὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐκ εἰς μακρὰν. τοιαῦτα ὀλιταχθέντες καὶ ὀλιτάξαντες ἀλλήλοις, ὀλίγῳ ἅπασιν ἐξηρτύσαντο τοῖς εἰς τὸν ἀγῶνα ὀλιτηδείοις, ἐξῆγον τὰς δυνάμεις, Σαβῖνοί τε τὴν κρατίςην ἐκ ἁπάσης πόλεως νεότητα ὅπλοις καὶ παρεπέσι κεκοσμημθίην ἐπαγόμθνοι· Ῥωμαῖοί τε πᾶσαν τὴν δυνάμιν τήν τε κατ' πόλιν, καὶ τὴν ἐν τοῖς φρουρίοις ἀναλαθόντες, ἱκανοὺς οἰόμθνοι τοὺς ὑπὲρ τὴν τριάκοντα ἡλικίαν γεγονότας, καὶ τὸν οἰκετικὸν ὄχλον, τήν τε πόλιν καὶ τὰ ὀλὶ τῆς χώρας ἐρύματα φυλάττειν. καὶ συνελθόντες ὁμόσε, ἵδενται τὰς χάρακας ἀμφότεροι μικρὸν ἀπέχοντας ἀλλήλων, Ἠρέτου πόλεως, ἢ τῶν Σαβίνων ὄντι ἔθνοις, οὐ πρόσω. ὡς δὲ συνῆδον ἀμφότεροι τὰ τῶν πολεμίων πράγματα, τῶν τε μεγέθη τῶν τραπεδῶν εἰκάσαντες, καὶ παρ' αἰχμαλώτων ἀκούσαντες, τοῖς μὲν Σαβίνοις θάρσος παρέςη, καὶ καταφρόνησις τῆς τῶν πολεμίων ὀλιγότητος, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δέος, πρὸς τὸ τῶν ἀντιπολεμιούντων πλῆθος· ἐθάρρησαν δὲ, καὶ μικρὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῆς νίκης ἔλαθον, ἄλλων τε σημείων θροθίων σφίσι θεοπεμπτῶν, καὶ δὴ καὶ τελθυταίου φάσματος, ὅτι τὰ θραπέσθαι ἔμελλον, τοιοῦδε· ἐκ τῶν καταπεπηγμένων πρὸς τοῖς σκηναῖς ὑσσῶν ἐστι δὲ τοῦτο βέλη Ῥωμαίων, ἀστιόντες εἰς χεῖρας ἐξακοντίζουσι, ξύλα πρεμνῆκη τὰ καὶ χαμόπλη, θῆ, τριάδν οὐχ ἧττον ποδῶν σιδηρᾶς ὀθελίσκοις ἔχοντα πρεσηρμόζας κατ' ἀθεῖαν ἑκατέρου τῶν ἄκρων, μετρίοις ἀκοντίοις ἴσα. τοῦ τῶν σιδήρου· ἐκ τούτων δὴ τῶν ὑσσῶν πρὸς τοῖς ἄκροις τῶν ὀθελίσκων φλόγες ἀνήκαθοιτο, καὶ δι' ὅλου τᾶ τραπεδόσελας ἦν, ὥςπερ ἀπὸ λαμπάδων, καὶ κατέχε τῆς νυκτὸς ὀλὶ πολύ. ἐκ τούτου κατέλαθον τὰ φάσματος, ὥςπερ

ὥςπερ οἱ τεραποσκόποι ἀπέφαινον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις συμθαίνειν οὐ χαλεπὸν ἦν, ὅτι νίκιν αὐτοῖς τοιαῦταν καὶ λαμπρὰν σημαίνει ὁ δαιμόνιον· ἐπειδὴ πᾶν πῦρ εἴκει πυρί, καὶ θὲν ὅ τι οὐχ ὑπὸ τᾶ πυρὸς ἀφανίζεται. τοῦτο δὲ ὅτε ἐκ τῶν ἀμιώτηείων αὐτοῖς ὅπλων ἀνήφθη, μετὰ πολλᾶ θαύρσους πρεσήεσαν ἐκ τᾶ χάρακος, καὶ συρράξαντες τοῖς Σαβίνοις ἐμάχοντο πολλαπλασίοις ἐλάττοις, ἐν τῷ θαρρεῖν ὁ πιστὸν ἔχοντες· καὶ ἡ ἐμπειρία δὲ σὺν τῷ φιλοπόνῳ πολλὴ αὐτοῖς παροῦσα, πάντος ἐπήγετο δέος καταφρονεῖν. πρῶτος μὲν δὴ ὁ Ποστούμιος ὁ ὀνόνυμον ἔχων κέρας, ἀναρρύσαθαι τὴν πρότερον ἥτταν πρεθυμούμθνος, ὁ δεξιὸν τῶν πολεμίων ἐξωθεῖ κέρας, πρόνοιαν θεμίαν τᾶς ἑαυτᾶ ψυχᾶς πρὸ ὁ νικᾶν ποιούμθνος, ἀλλ' ὥςπερ οἱ μεμαίνοντες καὶ θανατῶντες, εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ῥίπτων ἑαυτόν· ἔπειτα καὶ οἱ σὺν τῷ Μενενίῳ θάτερον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ ἐξωθούμθνοι τᾶς τάσεως, ὡς ἔμαθον ὅτι νικῶσι τοὺς κατ' σφᾶς οἱ τᾶ Ποστουμίου, θαρρήσαντες εἰς ἀντίπαλα χωρεῖν καὶ γίνεται τῶν κεράτων ἀμφοτέρων τῶν Σαβίνων ἐκκλινάντων τροπὴ πανωλεθρία. θὲν γὰρ οἱ ἐν μέσῃ τῇ φάλαγγι τα θέντες ἐφιλονθμῶν ἐπὶ τῶν ἄκρων παρέμειναν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἵππου τῆς Ῥωμαϊκᾶς ἐξελαυνούσης κατ' τέλη βιαθέντες ἀνεσάλησαν. φυγᾶς δὲ πάντων γενομθνᾶς ὀλὶ τοὺς χάρακας, ἀκρόλυθησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ συνεκπεσόντες, ἀμφότερα λαμθάνοισιν αὐτῶν τὰ ἐρύματα. τᾶ δὲ μὴ πασυδεὶ τὸν τῶν πολεμίων ἀναφθαρῆναι κρατὸν ἥ τε νὺξ αἰτία ἐγένετο, καὶ ὁ ἐν οἰκείᾳ γῇ ὁ πάθος αὐτοῖς συμθῆναι. ῥᾶον γὰρ οἱ φθόνοντες ὀλὶ τὰ σφέτερα ἐσώζοντο δι' ἐμπειρίαν τῶν τόπων, ἢ οἱ διώκοντες κατελάμθανον δι' ἀπειρίαν τῶν διεξόδων. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ καύσαντες τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς οἱ ὕπατοι, τὰ σκῦλα συλλέξαντες· ἔαλω δέ τινα καὶ ἀπὸ τῶν ζώντων ῥιπτούντων ἐν τῇ φυγῇ τὰ ὅπλα· ἀνδράς τε αἰχμαλώτους ἀγόντες ἐκ ὀλίγους, ἔλαθον καὶ χρήματα, χωρεῖς ὧν οἱ τραπῶται διήρπασαν. τούτων δὲ πρεαθέντων δημοσία, τὰς κατ' ἀνδρα θυρομθίας εἰς φορὰς, αἷς ἔςφλαν τὰς τραπώτας, ἀπάντες ἐκομίσαντο· καὶ ἀπήεσαν ἐπ' οἴκου λαμπρεστάτῳ ἀνηρημθίοι νίκιν· καὶ θριάμθοις ὑπὸ τᾶς βουλᾶς ἐκοσμοῦντο ἀμφότεροι· Μενένιος μὲν, τῷ μείζονι καὶ θιμωτέρῳ, παρεμθεθηκὼς ἐφ' ἁρματίου δίφρου βασιλικοῦ· Ποστούμιος δὲ, ἐν τῷ ἐλάσσονι καὶ ὑποδεεστέρῳ, ὃν καλοῦσιν εὐάσιν, παρεκκλίναντες τοῦνομα Ἑλληνικὸν ὑπάρχον εἰς ὀ ἀσαφές. ὀ γὰρ πρῶτον εὐάσιν

talium portẽtorum interpretes affirmabant, & facile quiuis coniicere poterat) citam sibi & splendidam a Deo portendi victoriam: quandoquidem igni cedunt omnia, & nihil est quod non ignis vi absumatur. Is postquam ex ipsorum telis effulsit, magna eos cõfidẽtia impleuit: qua freti, simulq; lõgo rerum vsu & militariũ laborum assuetudine ad cõtemnendum quãtumlibet periculũ durati, prodierunt e vallo, collatisq; signis conflixerunt cũ longe maioribus Sabinorũ copiis. Ac primũ Postumius in sinistro cornu, abolendę ignominiæ cupidus, dextrum hostiũ cornu impulit; nulloq; vitæ respectu, dum modo vinceret, velut insanus & mortẽ appetens, se in medios coniiciebat hostes. quo factũ est vt qui cũ Menenio alterum cornu tenebãt, fracti iam & de statu suo exturbati, cognita Postumianorũ victoria, receptis animis impressionem in aduersos facerent. ita vtroque Sabinorum cornu inclinante, fuga fit omnium. neque enim media acies, vtroq; latere nudata, substitit amplius; sed vi Romani equitatus turmatim irruentis reiecta cessit. tum vero effuse in castra refugientibus omnibus, Romani tergo herentes & simul irruentes, vtraque illorum munitione potiti sunt. ne autẽ internecione deletus sit hostiũ exercitus, nox in caussa fuit, & quod in suo territorio cladem accepere. fugientibus enim, ob locorum peritiã, facilius erat se in sua recipere, quam persequentibus per ignotos tramites prehẽdere. Sequenti die consules crematis suorum cadaueribus, collectisque spoliis, (inter quæ fuerunt & viuorum arma nonnulla, inter fugiendum abiecta) captiuis quoq; multis potiti sunt & pecuniis rebusque aliis, præter eas quæ in prędam cesserant militibus. quę cum publice venderentur, tantum recuperarunt singuli, quãtum ad armandos milites contribuerant. atq; ita domũ cum splendidissima victoria sunt reuersi. triũphus vtriq; consuli honoris gratia decretus a senatu: Menenio maior & honoratior, vt regia sella curuli in vrbem inueheretur: Postumio autem, minor & inferior, quam ouationem nominant, Græco εὐάσεως vocabulo in obscuriorẽ formam detorto. primum enim εὐάσης θριάμθος

De Sabinis triumphus duplex.

(*i.triumphus euator*) ex re dicebatur, vt & ipse coniicio, & in multis historiæ Romanę commentariis scriptum reperio. quod triumphi genus tunc primum a senatu inuentũ Licinius prodidit. differt autem ab altero, quod in ouatione dux non curru, vt ille, sed pedibus in vrbem præcedit pompam militum. deinde pro picta auroq; intertexta trabea induitur toga prætexta; quod vsitatum consulum & imperatorũ gestamen est. nec sceptrum gestat vt triumphãtes, sed tantum coronam laureã; in ceteris nullo discrimine. ne autem honore Menenio æquaretur Postumius, quamuis in pugna præclarissimã nauasset operam, in caussa fuit clades quam paulo ante in excursione magnam & probrosam acceperat, in qua & multos e suis amiserat, & fere ipse cũ reliquis e fuga militibus in hostium potestatem venerat. His consulibus P. Valerius Poplicola morbo periit, vir suo seculo præstantissimus Romanorum habitus in omni virtutum genere: cuius ceteras res gestas, quæ admiratione ac memoria dignæ sunt, nõ opus habeo dicere, quãdo in huius libri principio pleræq; dictæ sunt. quæ vero inter omnes eius laudes admiratu est dignissima, cum nondum a me sit exposita, prætereunda mihi non est: siquidem censeo maxime decere historicos, non solum res bellicas illustrium virorum mandare litteris, aut siquod præclarum & salutare in rep. institutum reliquerunt; verum etiam eorum vitę rationẽ, si moderati, temperãtes, patriorumq; morum ac studiorum obseruantes fuere, ostẽdere. Ergo *tãtus* ille vir qui cum tribus primis patriciis reges expulit, eorumque bona concessit populo, quater cõsul, & victor duob. bellis maximis, vtroq; triumphum meritus, primo de Etruscis, deinde de Sabinis, cũ tot habuisset parãdæ pecuniæ occasiones, quas nemo vt turpes & iniquas reprehenderit, non est captus ab ea quæ cũctos ad seruitutem & indecentes actiones impellit, auaritia; sed contẽtus paruo patrimonio, temperãtem, frugalem, nullisq; cupiditatibus obnoxiam vitam exegit; & in tam exigua re familiari liberos educauit dignos tali genere: fatisque declarauit omnibus,

P. Valerii Poplicolæ obitus, funus, laudes.

"οὕτως ἀπὸ τῆς συμβεβηκότος ἐλέγετο, ὡς αὐτός τε εἰκάζω, καὶ ἐν πολλαῖς διείσπω γραφαῖς ὑπηρχείας φερόμενον· τότε πρῶτον, ὡς Λικίννιος ἱστορῆ, τῆς τῶν ἐξ Ἀργούσης τὸν θρίαμβον τῆς βουλῆς. ἀμφιφερὴς δὲ ἦν τέρου, πρῶτον μὲν, ὅτι πεζὸς εἰσέρχεται μετὰ τῆς στρατιᾶς πρωηγούμενος ὁ τὸν δυάστ-ιν καταγων θρίαμβον, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἁρμάτος, ὥσπερ ἐκεῖνος· ἔπειθ' ὅτι οὐ τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, "κοσμῆται "τὴν βεννον ὃ ὑπηχόριον τῶν ἱππάτων τε καὶ στρατηγῶν" φόρημα, στέφανον δ' ὑπέκειται δάφνης, μεμειῶ) δὲ καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ τῇ φορήσῃ παρὰ τὸν ἕτερον, ᾧ δ' ἀνὴρ πόνα τοιὰ ἔχ. αἴτιον δὲ ᾧ" ἀνδρὶ Γοσουμίῳ τῆς ἐλάττονος ἡμῆς ἐγένετο, καίτοι λαμπροτάτῳ πόνων γενομένῳ κατ' τὴν μάχην, ὃ πρότερον παῖσμα ἐν τῇ ὑπεροχῇ μέγα καὶ ζῶν αἰχμὴν γενόμενον, ἐξ οὗ τῆς τε δυνάμεως "πολλοὺς ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου ἐδέησε συν τοῖς πολεμιοφθεῖσιν ἐκ τῆς τροπῆς αἰχμάλωτος γένεσθαι. ὑπὸ δ' τῆς τούτων ἀρχῆς Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας ὑπηκαλούμενος, νοσήσας ἐτελεύτα, κρείττονος τῶν τότε Ῥωμαίων κατ' πᾶσαν ἀρετὴν νομισθεὶς. τὰ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἔργα, δι' ἃ θαυμάζεσθαί τε καὶ μνήμης τυγχάνειν ἄξιός ἐστιν, οὐδὲν δέομαι λέγειν· ἐν ἀρχῇ γὰρ τῆς λόγου τῆσδε τὰ πολλὰ εἴρηται· ὃ δὲ ἁπάντων ἐστὶν τῶν τῆς ἀνδρὸς ἐπαινομένων θαυμασιώτατον, καὶ οὔπω τέτευχε λόγου, τοῦτ' οἴομαι δεῖν μὴ παρελθεῖν, πάντως μάλιστα τοῦτο νομίζων πρέπειν τοῖς γράφοσιν ἱστορίας, μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις τῶν ὑπατικῶν ἡμῖν ἐμόνων διεξιέναι, μηδ' εἴ τι πολίτευμα καλὸν καὶ σωτήριον τῇ πόλει ἀπεδείξαντο ἐξευρόντες, ἀλλὰ καὶ τοῖς βίοις αὐτῶν εἰ μέτριοι καὶ σώφρονες, καὶ μνήσθεντες ὅτι τοῖς πατρίοις ἔθεσι καὶ ὑπομνήμασι διετέλεσαν, ὅτι δείκνυται. ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ συνκαταλύσας μὲν τοὺς βασιλεῖς ἐν τοῖς πρότοις τέσσαρσι πατρικίοις, καὶ δημόσας αὐτῶν τὰς ὑπαρξεῖς, τέτρακις δὲ τῆς ὑπαλικῆς ἐξουσίας γενόμενος κύριος, μετ' ἴσοις δὲ δύο νικήσας πολέμοις, καὶ θριάμβοις καταγαγὼν ἀπ' ἀμφοτέρων, τὸν μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν Τυρρίνων ἔθνοις, τὸν δὲ δεύτερον ἀπὸ Σαβίνων, τοιαύτας ἀφορμὰς χρηματισμοῦ λαβὼν αἷς οὐδεὶς ὡς αἰχμὰς μὴ καὶ ἀδίκοις διέβλεψεν, οὐχ ἑαλω τῇ πενίᾳ καταδουλουμένῃ καὶ ἀκρατοῖ ἀναγκαζούσῃ φιλοχρηματίᾳ· ἀλλ' ὅτι τῇ μικρᾷ καὶ παλαιᾷ δόξῃ διέμεινεν ἀρκεῖ, σώφρονα καὶ αὐτάρκη καὶ πάντῃ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας κρείττονα βίον "ζητῶν, καὶ παῖδας ὅτι τοῖς ὀλίγοις χρήμασιν ἐθρέψατο, τῶν ἡμῖν ἀξίους· καὶ δῆλον ἐποίησε πᾶσιν, ὅτι

ὅτι πλούσιος οὐχ ὁ πολλὰ κεκτημένος ἐστὶν, ἀλλὰ ὁ "μικρῶν δεησόμενος. πίστις δ' ἀκριβὴς καὶ ἀναμφίλεκτος τῆς αὐταρκείας ὃ ἀνδρὸς, ὧν ἀπεδείξατο πρῶτα πόνα τῆς βίου χρόνου, ἡ μετ' θάνατον αὐτοῦ φανεῖσα ἀπορία. οὐδὲ γὰρ αὐτὰ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ σώματος καὶ ταφὴν, ὧν ἀνδρὶ πρεσβύτῃ τηλικούτῳ τυγχάνειν, ἀρκοῦντα ἐν τοῖς ὑπάρχοισι κατέλιπεν· ἀλλ' ἐμόνης αὐτὸν οἱ συγγενεῖς φαύλως πως, καὶ ὡς ἕνα τῶν ὑπὸ τυχόντων κηδεμόνας ἔχοντες
233 ἐκ τῆς πόλεως κηδεύ τε καὶ θάπτειν ἡ μόνοι βελὴ μαθοῦσα ὡς εἶχεν αὐτοῦ τὰ πεπραγμένα ἀπόρως, ἐκ τῶν δημοσίων ἐψηφίσατο χρημάτων ὑπηρετηθῆναι τὰς εἰς τὴν ταφὴν δαπάνας, καὶ χωρίον ἔνθα ἐκαύθη καὶ ἐτάφη, μόνῳ τῶν μέχρις ἐμοῦ γενομένων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐν τῇ πόλει συνεχῶς τῶν ἀγορᾶς ἀπέδοξεν ἐπὶ τοῦ ἐλέοις· καὶ ἔστιν ὥσπερ ἱερὸν ὄντο τοῖς ἐξ ἐκείνου γένοις ἐνθαπτέσθαι ἀνδρῶν, πάντων τοῦ γένους, καὶ βασιλείας κρεῖττον ἀγαθὸν, εἴ τις μὴ τὴν ἡδονὰς μεγάλ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ τῶν καλῶν. ὁ δὲ μέγιστος μὲν δὴ Γοπλικόλας οὐδὲν ἔξω τῆς εἰς τὰ ἀναλισκόμενα δαπάνης κλήσαντος πρεσβεύμενος, ὡς τὴν πολυχρηματίστ τὶς βασιλέων, λαμπρᾶς ἐπὶ τὴ πόλεως ἐκομίσθη ταφῆς· καὶ αὐτὴ Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἅπασαι στυφάμενοι τὴν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ Ἰούνιον Βροῦτον, ἀποθέσθαι τε χρυσοῦ καὶ πορφύρας. ἐνιαύσιον ἐπένθησε χρόνον, ὡς ἔθος ἐστὶν αὐτῇ πενθεῖν ὅτι τοῖς ἀναλωμένοις τῶν συγγενῶν κήδεσι. μετ' ὀλίγον τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὑπατοι κατέστησαν) Σπόριος Κάσσιος, "ὃς κελῖνος ὑπηκαλούμενος, καὶ Ὀπίτωρ Βεργίνιος, ὁ "Τρικόστος· ἐφ' ὧν ὁ πρὸς Σαβίνους πόλεμος ὑπὸ πατέρου τῶν ὑπάτων Σπορίου καὶ ἐλύθη, μάχης ὀλίγης γενομένης πλησίον τῶν Κυείων πόλεως· ἐξ ἧς ἀπέθανον μὲν ἀμφὶ τοὺς
30 μυρίους καὶ τετρακοσίους Σαβίνων, αἰχμάλωτοι δ' ἐλήφθησ ὀλίγον ἀποδεόντες τεσσαρακοσίων. ταύτῃ τῇ συμφορᾷ τελευταίᾳ πληγέντες οἱ Σαβῖνοι, πρέσβεις ἀπέστελλον ὡς τὸν ὑπατον, ἀξιοῦντες περὶ φιλίας. "ἀναβαλόμενοι δ' αὐτοὺς ὅτι τὴν βουλὴν τῶν Καισαρ, πεσεμνηθέντες εἰς Ῥώμην, σὺν πολλῇ δεήσει μόλις εἴασαν διαλαγὰς καὶ καταλύσιν τῶν πολέμου, σῖτόν τε τῇ στρατιᾷ δόντες ὅσον ἐπέταξεν ὁ Κάσσιος, καὶ ἀργύριόν τι πάντ' κατ' ἀνδρα, καὶ γῆς πεφυτευμένης πλέθρα μύρια. Σπόριος μὲν δὴ Κάσσιος θριαμβον ἐκ τῶν πολέμου κατήγαγε τῶδε. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων Βεργίνιος ὑπὲρ τὴν "Καμαριναίων πόλιν ἐστράτευσεν, ἀφεστῶς μὲν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων συμμαχίας κατ' τὸ πόλεμον, ἄγων τὴν ἡμίσειαν τῶν στρατιᾶς, φέρας δ' οὐδενὶ πῶς μηδὲ πορεύεσθαι, καὶ ἐξ νυκτὸς ἀνύσας τὴν ὁδὸν, ἵνα ἀπροσδοκήτοις καὶ μὴ προσδόσι τὴν ἔφοδον τοῖς ἔνδον ὑπέλθῃ· ὥσπερ καὶ Σωέβη. γενομένος δὲ πλησίον τῶν τείχους ἀπόνας ἔλαθεν

diuitem esse non qui possideat plurima, sed qui paucissimis opus habeat. cuius frugalitatis, quã toto vitæ tempore coluit, certum & indubitatum argumentũ fuit inopia quæ post eius obitum apparuit: quando ne tantum quidem in bonis reliquit, quantũm talis viri funeri & sepulturę sufficeret; ac fuisset a cognatis misere velut vnus e vulgo extra vrbem crematus & inhumatus, nisi senatus re cognita, miseratus eius egestatem, decreuisset in sepulturam impensas ex ærario, locumq; rogo & sepulcro intra vrbem prope forum assignasset; solum illum ex omnibus vsq; ad meam ætatem ilustribus viris, honore isto dignatus. id quasi sacrarium gentis patet ad sepulturam eius posteris; res omnib. opibus & regnis potior, siquis honestate felicitatem meriatur, non voluptatibus. Ita Valerius Poplicola, qui nihil præter sumptus necessarios possidere voluit, vt opulentus aliquis rex, splendide a rep. sepultus est: matronę quoque vniuersæ cõmuni consensu eum sicut *prius* Iunium Brutum, deposito auro & purpura per integrum annum luxerunt, vt scilicet solent in coniunctissimarum necessitudinum luctu.

A.V.C. 252, cõsl. Spurio Cassio, & Op. Virginio, cum Sabinis debellatum.

Sequenti anno consules facti sunt Sp. Cassius Vscelinus, Opiter Virginius Tricostus: quorum consulatu, Spurio duce, cũ Sabinis debellatũ est, commisso ad Cures magno prœlio; in quo cæsa sunt hostium circiter decem milia, & trecenti; capta ferme quatuor milia. Hac vltima clade perculsi Sabini, legatos miserunt ad consulem, acturos de amicitia. qui ad senatum a Cassio relegati, postquam in vrbem venerunt, multis precibus ægre pacem impetrauerunt, dato exercitui frumento quantum postulauit Cassius; mulctati etiam in singula capita certo argenti pondere, & agri culti decies mille iugeribus. Ex hoc bello Sp. Cassius triumphans rediit. Alter consul Virginius cõtra Camerinos, qui belli tempore a societate defecerant, duxit dimidiam partem exercitus: & nemine sciente quonam iter faceret, noctu emensus est viam, vt imparatos suique aduentus ignaros oppidanos offenderet. quod & factum est. prius enim quam sentiretur, iam ad

mœnia erat diluculo; & nondum positis castris, arietes scalasq; muris admouebat; modis omnibus oppugnãs oppidum. Camerinis autem repentino eius aduentu attonitis, & aliis portas consuli aperiendas censentibus, aliis omni vi repugnandum hostesq; introitu arcendos contendentibus, ipse interea dum turbulẽti & seditiosi ciues obtinent, excisis portis, & mœnibus qua humiliora erant per scalas superatis, oppidum vi cepit. Ea die, & nocte insequenti, res oppidanorum agendas & ferendas permisit militi. Die insequenti captiuis in vnum locum adduci iussis, auctores defectionis oẽs ad vnum interfecit: reliquam turbam *sub hasta* vendidit; oppidum ipsum dituit. Septuagesima deinde Olympiade, qua in stadio vicit Nicæas Locrus ex Opunte, cum Myrus Athenis archon esset, consulatum inierunt, Postumus Cominius, T. Largius. Hoc anno Latini populi a societate Romanorũ desciuerũt, Octauio Mamilio Tarquinii genero vniuscuiusq; oppidi proceres, partim pollicitationibus partim precibus impellẽte ad iuuandos in obtinendo reditu exsules Romanos: coieruntq; in commune concilium Ferentinum *omnes Latii vrbes* præter vnam Romam: (hæc enim sola non erat more solito vocata) vt bellum communi consilio decerneretur, ducesq; crearentur, & de cetero apparatu cõsultaretur. Forte fortuna tunc M. Valerius vir consularis, legatus populi Rom. obibat finitimas ciuitates, rogans ne quas molirentur res nouas. iam enim latrones quidam a potentiorib. emissi conterminos agros infestarant, & agricolas multis incommodis afficerant. is vbi cognouit decernẽdi belli causſa conuentum celebrari, adiit consessum procerum, postulataque dicendi copia, missum se ait legatum ad eos populos vnde latrones excurrerent, rogatum vt fontes perquisitos dederent sibi ad supplicium, iuxta leges fœderis quibus firmata sit amicitia: vtque in posterum cauerent a talibus iniuriis, quæ amicitiæ & cognationis vincula dirimerent. Cumque videret ciuitates omnes propter bellum Romanum conuenisse, (quod præter alias coniecturas maxime inde colligebat, quia soli Romani

Cameria capta.

A.V.C. 253. Olymp. 70. consſ. Post. Cominio & T. Largio, Latini rebellant, & serui conspirant.

ἐπὶ τὴν ἡμέρας διαυγάσης· καὶ πρὶν ἢ καταστρατοπεδεύειν, κριοὺς προσέφερε, καὶ κλίμακας προσῆνε, καὶ πάσης πολιορκίας ἐχρῆτο ἰδέαις. τῶν δ' Καμερινάων καταπλαγέντων ὃ αἰφνίδιον τὴν παρουσίας αὐτοῦ, καὶ τῶν μὲν ἀνοίγειν τὰς πύλας, καὶ δέχεσθαι τὸ ὕπατον ἀξιούντων, τῶν δ' ἀμύνεσθαι πάσῃ δυνάμει, καὶ μὴ ἐᾶν παρεῖναι τοῖς πολεμίοις εἴσω, ἐν ᾧ ὁ τοιαῦτα πόλεμόν τε καὶ στάσιν αὐτῶν ἐπεκράτει, τὰς πύλας ἔκκοψας καὶ τὰ βραχύτατα τῶν ἐρυμάτων κλίμακι καταβαίνει, κατὰ κράτος εἰλήφει τὴν πόλιν. ἐκείνῃ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὑπνοῦσαν νύκτα φέρειν τε καὶ ἄγειν τὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε· τῇ δ' ἑξῆς, συναγαγὼν τοὺς αἰχμαλώτους εἰς ἓν χωρίον κελεύσας, τοὺς μὲν βαλόμενος τοὺς πόσους ἀπέκτεινε, τὸν ἄλλον ὄχλον ἀπέδοτο, τὴν πόλιν κατέσκαψεν. ὅτι δὲ τῆς ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Νικαίας ὁ Λοκρὸς ἐξ Ὀπούντων, ἄρχοντος Ἀθήνησι Μύρου, παρελαμβάνοντο τὸ ὕπατον ἀρχεῖα Πόστουμος Κομίνιος, καὶ Τίτος Λάργιος· ἐφ' ὧν ἀπέστησαν οἱ Λατῖνων πόλεις ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Ὀκταουίου Μαμιλίου, τοῦ κηδεστοῦ Ταρκυνίου, τοὺς ὅπῃ φανεράτους ἐξ ἑκάστης πόλεως, τοὺς μὲν ὑποσχέσεσι δώρων, τοὺς δὲ 234
δεήσεσι πείσαντες συμπροθυμεῖσθαι τοῖς φυγάσι τὴν κάθοδον. καὶ γνόντες κοινὴν τῶν συναγομένων εἰς Φερεντῖνον ἀγορὰ, πλὴν μιᾶς τῆς Ῥωμαίων πόλεως· ταύτῃ γὰρ οὐκ ἐπέστελλον μόνῃ, καθάπερ εἰώθεσαν, παρεῖναι· ἐν ᾗ ἦν φόβος συνέβη τοῖς τὰς πόλεις τοῖς τῶν πολεμίων, καὶ στρατηγοὺς ἀποδεῖξαι, καὶ τοῖς τῶν δημόσιον βουλεύσασθαι πράγμασιν. ἐτύγχανε δὴ τὸν χρόνον τοῦτον ἀπεσταλμένος ὑπὸ Ῥωμαίων Μάρκος Οὐαλέριος πρεσβευτὴς, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰς τὰς ὁμόρους πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν μηδὲν νεωτεριζειν. ἐλπίς δυοῖν γὰρ ἐξ αὐτῶν τινες τοὺς ὁμοτέρμονας ἀγροὺς, ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποστελλόμενοι, καὶ πολλὰ τοὺς γεωργοὺς τῶν ἀγρῶν ἐβλαπτον. ὃς ὅπερ τὴν κοινὴν συνοδον ἔγνω τῶν πόλεων θορυβοῦσαν, ὅτι τοῦ διενεγκεῖν ἁπάσας τὸν πρὸς τὸν πολέμου φόβον, ἐλθὼν ὅτι τὸν σύλλογον, καὶ λόγον αἰτησάμενος παρὰ τῶν πρεσβέων, ἔλεξεν ὅτι πεμφθεὶς μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως πρεσβεύτης πρὸς τὰς ἀποστελλούσας τὰ λῃστήρια πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν, τοὺς ἀνόχους τοῖς ἐκ δικημάσιν ἐξευρούσας ἐκδοῦναι σφίσι θεμιτείας ὑφέξοντας, καὶ τὸν νόμον ὃν ἐν τῇ συνθήκαις εἴρηται, ὅτε συνεβίβαζοντο τὴν φιλίαν· καὶ τὸ λοιπὸν ἀξιώσων φυλάττειν, ἵνα μηδὲν ἁμάρτημα γένῃ) κοινὸν, ὁ Σραιφόσε τὴν φιλίαν αὐτῶν καὶ τὴν συγγένειαν. ὁρῶν δ' ἁπάσας συνελθούσας τὰς πόλεις ὅτι τῷ καὶ Ῥωμαίων πολέμῳ, καὶ τῶν τ' ἐκ πολλῶν μὲν καὶ δεινὰ κακοπαθούντων, μαθὼν δ' ὅτι Ῥωμαίοις μόνοις

ἐπαρήγειλαν ὅτι τὴν ἀγορὰν παρεῖναι, γεγραμμένον ὅτι τῷ σύνθηκας, ἁπάσας παρεῖναι τὰς πόλεις τῷ κοινῇ ἀγορᾷ, ὅσαι τῶν Λατίνων εἰσὶ μόνοις, τοῦ δεξιλαβόντων αὐτὰς τῶν πρεσβέων, θαυμάζειν οὐ δὴ πόλεις παθόντες, ἢ τί κατηγορῶν ἔχοντες τῶν πόλεως οἱ συνέδροι, μόνῳ ἐκείνῳ δὲ παρέλαβον ὅτι τὸν σύλλογον, ἵν' πρέσβυν ἁπασῶν εἶδε παρεῖναι, καὶ πρέσβυν ἐρωτᾶν, γνώμην, μνεμονίαν ἔχουσι τῶν ἔθνοις, ἧς ἔτυχε παρ' αὐτῶν ἐκόντων δὴ πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν. μετὰ δὲ τὸν Αἰκανοί τε λόγον αἰτησάμενοι, κατηγόρουν τῶν Ῥωμαίων, ὅτι τὸν Τυρρηνικὸν πόλεμον ἐπήγαγον σφίσιν ὄντες συγγενεῖς, καὶ παρέχον ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἁπάσας τὰς Λατίνων πόλεις ὑπὸ Τυρρηνῶν ἀφαιρεθῆναι τὴν ἐλευθερίαν· καὶ Ταρκύνιος ὁ βασιλεὺς ἀναστήσας τὰς δημοκρατίας αὐτῶν πρὸς ὃ κοινὸν τῶν πόλεων συνθήκας πρὸς φιλίας τε καὶ συμμαχίας, ἠξίου τὰς πόλεις ἐμπεδοῦν τοὺς ὅρκοις, κατάγειν δ' αὐτὸν ὅτι τὴν ἀρχήν. Καμβρηναίων τε καὶ Φιδηναίων φυγάδες, οἱ μὲν τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν φυγὴν τῆς πατρίδος, οἱ δὲ τὸν ἀνδραποδισμὸν καὶ τὴν καταστροφὴν ὀδυρόμενοι, παρεκάλουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον. τελευταῖος δὲ πάντων ὁ Ταρκυνίου κηδεστὴς Μαμίλιος, μέγιστον ἐν τοῖς τότε χρόνοις τοῖς Λατίνοις δυνάμενος, ἀναστὰς, μακρὸν τῆς πόλεως διεξῆλθε δημηγορίαν. ἀπολογούμενος δὲ πρὸς ἅπαντα τὸν ὀδυρμὸν, καὶ δικαίοις πρεσβεῖαι τοῖς δικαίοις, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν εἰς τὰ κατηγορήματα καὶ τὰς ἀπολογίας ἀναλώσαντες, οὐδὲν ἐπέθηκαν τῇ βουλῇ τέλος· τῇ δὲ κατόπιν ἡκέτι τὰς πρεσβείας τῶν Ῥωμαίων οἱ πρέσβεις πρεσβευόντες ὅτι τὸν σύλλογον, ἀνὰ Ταρκυνίου καὶ Μαμιλίου καὶ Αἰκανοῖς καὶ τοῖς ἀνδρὶ βουλομένοις τὴν πόλεως κατηγορῶν, ἀποδόντες τὸν λόγον, ὅπῃ πάντων δίκαιον, ψηφίζον) λεῦσαι τὰς σπονδὰς ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τοῖς πρὸς δημόσιον πρέσβεσιν ἀπόκρισιν ἔδωκαν, ὅτι οὐ συγγενεῖς ἐκείνων τοῖς ἀδικήμασι λελυκότων, βουλοῖεν) κατὰ χρόνον ὄντινα τόπον ἀμύνεσθαι 235
χρή. ἐν ᾧ δὴ τοῦτ' ἐπράττετο χρόνῳ, Σαβινομοσία κατὰ τὴν πόλεως ἐλθόντες, δούλων συγγενῶν σωφρονούντων τοὺς τε ἄκρας καταλαβέσθαι, καὶ κατὰ πολλοὺς τόπους ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν. μιᾶς δὲ θυμοῦ ὑπὸ τῶν Σαβίνων, πύλας τὸν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐκλείοντο, καὶ πάντα τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἱππέων κατειλήφει· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν ἐξ οἰκιῶν συλληφθέντες, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀφθέντες, ἀνεσκολοπίσθησαν ἅπαντες. ταῦτα δὴ τοῦτον ἐπράχθη τῇ ὑπάτων. Σερβίου δὲ Σουλπικίου Καμερινοῦ καὶ Μανίου Τυλλίου Λόνγου τὴν ἀρχὴν παραλαβόντων, Φιδηναίων τινὲς παρὰ Ταρκυνίων γραπτὰς μεταπεμψάμενοι,

ad eum conuentum vocati non erãt; cum *diserte* ascriptum esset conditionibus, communibus conciliis omnes Latini generis ciuitates interesse debere, euocatas a præsidibus) aiebat se demirari quanam re offensi, aut quo populi Rom. crimine, proceres concilii solam eam ciuitatem nõ assumpsissent, quæ debuisset prima omniũ adesse, & prima rogari sententiam, vt quæ gentis principatum a Latinis vltro pro multis magnisque beneficiis oblatum teneret. Tum Aricini impetrata dicendi copia, Romanos accusabant bellum Etruscum cõtra se neglecto cognationis iure induxisse; & quantum in ipsis fuerit, omnium Latinorum libertatem Etruscis prodidisse. Rex quoq; Tarquinius renouãs quæ cum vniuersæ gentis vrbibus societatis & amicitiæ iniisset fœdera, postulabat vt istud iuramentum firmarent, seq; in regnum reducerent. Camerinorum item & Fidenatium exsules, hi, captam patriam suumque exsilium; illi, ciues sub hasta venditos vrbemq; dirutã querentes, ad bellum hortabantur. Postremus omniũ Tarquinii gener Mamilius, qui tunc plurimũ apud Latinos poterat, assurgẽs, longa concione inuectus est in pop. Rom. Verum cũ Valerius ad omnia respõderet, & iustiorem habere caussam videretur, illa die per criminationes defensionesque absumpta, finis consultationi non est impositus. Sequenti vero die nõ amplius introductis in cõsessum Romanis legatis, audito tantum Tarquinio Mamilioque & Aricinis ceterisq; qui vellent accusare pop. Rom. cum peroraſſent oẽs, decreuerunt violatũ esse a Romanis fœdus: ac Valerio responderunt, cognationis nexus illorũ iniuriis solutos esse; & deliberaturos se per otiũ quomodo *eas* vlciſci oporteat. Interea dum hæc agũtur, coniuratũ est a non paucis seruis de occupãdis arcibus, & vrbe aliquot locis incẽdenda. qd cõsiliũ vbi a cõsciis detectũ est, cõfestim portis clausis omnia munitiora loca cõsulũ iussu occupata sunt ab equitib. ac mox fontes partim in *priuatis* ędibus comprehensi, partim e foris adducti, oẽs *ad vnũ* in cruces acti sunt. Consſ. deinde Ser. Sulpicio Camerino, Manio Tullio Longo, aliquot Fidenates adscitis a Tarquinio militib.

A.V.C. 254. consſ. Ser. Sulpicio, & M. Tullio, Fidenæ obsessæ.

arceque occupata, & aduersæ factionis ciuibus partim interemptis partim expulsis, effecerunt vt ea ciuitas rursus a pop. Rom. deficeret: cumq; legati Romani eo venissent, hostilem in modum eos tractare decreuerant. quod cum vetarent seniores, ex vrbe legatos eiecerunt, nulla eis nec audiendæ nec dicendæ caussæ facta copia. His cognitis senatus vniuersæ Latinorum genti nondum bellum inferre volebat, quod intellexisset non omnibus Latinis probari decretum cõcilii, sed plebeios per omnes vrbes bellum detrectare, ac plures esse qui ratum quam qui irritum fœdus vellent; ceterum contra Fidenates alterum consulem Manium cum valido exercitu mittendum decreuerũt. qui primo agrum eorum impune vastauit, prohibente nemine: deinde castris prope mœnia positis, intercluſit aditum commeatibus, armisque, & aliis auxiliis. Fidenates obsessi, per legatos a Latinis petebant, vt sibi quam celerrime succurrerent. Tum proceres Latinæ gentis indicto ciuitatibus concilio, auditis rursum Tarquiniis & obsessorum legatis, rogarunt consessum quo pacto bellum Romanis inferendum iudicarent; initio a senioribus & nobilioribus facto. cumque diu diceptaretur, & primum an bellum esset decernẽdum, turbulentiores e consessoribus aiebant reducendum esse regem, & succurrẽdum Fidenatibus hoc agentes, vt ipsi præfecturas bellicas cum potestate consequerentur, & res magnas capesserent: præcipue qui dominatum & tyrannidem in patriis suis affectabant; persuasum habentes, non defore sibi Tarquiniorũ operã, si restituti essent in imperium. Diuites contra & æqui amantes, censebant manendũ in fœdere, nec armis temere sumẽda: atq; hi magis a multitudine probabantur. tandẽ belli hortatores, cũ a pacis suasoribus reprimerentur, hoc tamen concioni persuaserunt vt legati Romam mitterentur, qui rogarent simulq; consulerent vt Romani Tarquinios ceterosque exsules promissa impunitate ac præteritorum oblitione, in vrbem reciperent, datoque super his iuramento, patriam reipublicæ formam instauratũ, & exercitum a Fidenis reducerent: alioqui se

τὴν ἄκραν καταλαμβάνοντας, καὶ τὴν μὴ τὰ αὐτὰ πρᾶττουσῶν οὐδὲ μὴν ἀμφοτέρας, οὐδὲ ἀξιώσαντες, ἀφίεσαν αὖθις ἀπὸ Ῥωμαίων τὴν πόλιν· πρεσβείας τε Ῥωμαϊκῆς ἀφικομένης, ὡς πολεμίοις χρήσαιντο τοῖς ἀνδράσι. κωλυθέντες δὲ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως, οὔτε δικαίαν λόγον ἀξιοῦντες, οὔτε λαβόν. Ταῦτα ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων μαθοῦσα, τοὲς μὲν ὁ κοινὸν τῶν Λατίνων οὔπω τὸν πόλεμον ἐκφέρειν τοέθυμος ἦν, πιθανομένη ὑπὸ πᾶσιν εἶναι τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τῶν τοεσβύλων κατὰ νοῦν· ἐν δὲ ἑκάστῃ πόλει τοὺς δημοτικοὺς ἀναδύεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ πλείους εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας μὴ φέρειν τὰς σπονδὰς τῶν Ῥωμαλεῦσθαι λεγόντων· ὅτι δὲ οἷς ἐν Φιδένῃ τὸν ἕτερον ἐψηφίσαντο τῶν ὑπάτων Μάνιον ἀποστεῖλαι, τραπεὶς ἄγοντα πολλοὺς· ὃς ὅπερ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε κατὰ πολλοὺς ἄδικα, μηδενὸς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνομένου, πλησίον τοῦ τείχους τραπεσθαι κελεύσαντος, ἐφύλαττε μήτε ἀγορὰς εἰσάγεσθαι τοῖς ἔνδον, μήτε ὅπλα, μήτε ἄλλην βοήθειαν μηδεμίαν. Φιδηνᾶται μὲν δὴ τειχήρεις ἐγίνοντο, καὶ τοὲς τοὺς Λατίνων ἐπρεσβεύοντο πόλεις. δεόμενοι ταχείας συμμαχίας. οἱ δὲ τοεσεπκότες τῶν Λατίνων. ἀγορὰν ποιησάμενοι τῶν πόλεων, Ταρκυνίοις τε αὖθις ἀποδόντες λόγον, καὶ τοῖς τῶν τῶν πολιορκουμένων ἥκουσιν, ἐκάλουν τοὺς συνέδρους εἰς ἀπόφασιν γνώμης, τίνα χρὴ πολεμεῖν Ῥωμαίοις ζῆτοι, ἀπὸ τῶν πρεσβυτάτων. τε καὶ ὁπόφανεσάντων ἀρξάμενοι. πολλῶν δὲ ῥηθέντων λόγων, καὶ τοεὶ αὐξήσεως τοῦ πολέμου τοεσέτου, εἰ δέοι αὐτὸν ὑπακουσῶσαι, οἱ μὲν τὰ τοεκρωδέστεροι τῶν συνέδρων τὸν βασιλέα καταγεῖν· ὅπερ τὸν ἀρχὴν κέλευον, καὶ φιδιωμένοις βοηθεῖν παρήνουν· ἐν δὲ τῇ δημοτικῇ βουλῇ· οἱ γηραιοὶ γραμματικαῖς κύριοι, καὶ τοεγμάτων ἐφάπτεσθαι μεγάλων· μάλιστα δὲ οἱ δυνατείας καὶ τυραννίδος ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσιν ἐρῶντες, τὸν κατασκευάσφ αὐτοῖς Ταρκυνίοις ἐπεῖδοντο τὸν Ῥωμαίων ἀρχὸν ἀνακτησαμένοις. οἱ δὲ ὑπορώτατοί τε καὶ ὑπεκέσθαι μὴν ἐν ταῖς σπονδαῖς κέλευον τὰς πόλεις, καὶ μὴ τοοχείρως ὑπὲρ τὰ ὅπλα χωρεῖν· καὶ ἦσαν οὗτοι τῶν πλήθει πιθανώτατοι. ἐξωθούμενοι δὲ τοὲς τῶν παραινούντων τὸν εἰρήνην ἄγειν οἱ τὸν πόλεμον ὑπεστεύδοντες, τοῦτό γε πείθουσι τὸν ἐκκλησίαν ποιῆσαι τελευτῶντες, τοεσβεύσας εἰς Ῥώμην ἀποστεῖλαι τοὺς τε παρακαλέσοντας ἅμα καὶ συμβουλεύσοντας τῇ πόλει δέχεσθαι Ταρκυνίους καὶ τοὺς ἄλλους φυγάδας ἐπ' ἀδείᾳ καὶ ἀμνηστίᾳ, καὶ τοὲὶ τούτων ὅρκια τεμόντας τῇ πατρίῳ κοσμεῖσθαι πολιτείᾳ, καὶ τῆς Φιδιωμένων πόλεως ἀπαλλάσσειν τὸν στρατόν, ὡς σφᾶν οὐχ

ὑποφομένων συνθήκας καὶ φίλοις ἀφαιρεθέντας τὴν πατρίδα· ἐὰν δὲ μηδέτερον τούτων ὑπομένωσι τοεσάτῃν, τότε βουλεύσεσθαι τοὲὶ τοῦ πολέμου· οὐκ ἀγνοοῦντες μὲν, ὅτι τούτων οὐδέτερον ὑπομένοι Ῥωμαῖοι τοεσάτῃν, τοεσφάσας δὲ τῆς ἕδρας βουλόμενοι λαβεῖν εὐπρεπεῖς, καὶ τοὺς ἀναπτυμένους σφίσι θεραπείας ἐν τοῖς μεταξὺ χρόνῳ καὶ χάριν ἐπάξεσθαι νομίζοντες. Ταῦτα ψηφισάμενοι, καὶ χρόνον ὁρίσαντες ὑπάτιον, Ῥωμαίοις μὲν βουλῆς, ἑαυτοῖς δὲ τοθεσιδῆς, καὶ τοεσβεύσας ἀποδείξαντες οὓς Ταρκύνιος ἐβούλετο, διέλυσαν τὸν σύλλογον. Ἀμαθεσθέντων δὲ τῶν Λατίνων κατὰ πόλεις, ὁρῶντες οἱ τοὲὶ Μαμίλιόν τε καὶ Ταρκύνιον, ὅτι τοῖς σπονδαῖς ἀναπεπλώκασιν οἱ πολλοὶ, τὰς μὲν ὑπόρροιος ἐλπίδας, ὡς ἐπὶ πολὺ βεβαίας, ἀφίεσαν· μεταθέμενοι δὲ τὰς γνώμας, τὸν πολιτικόν τε καὶ ἀφύλακτον ἐμηχανῶντο πόλεμον ἐξ αὐτῆς ἀναιρήσαντες τῆς Ῥώμης, πάσιν εἰσάγοντες τοῖς πένησι τοεὸς τοὺς δύπορους. ἤδη δὲ ὑπεκινεῖτο ὁ πολὺ τῶν δημοτικῶν μέρος, καὶ ἐνοῦ, μάλιστα δὲ ὁ ἄπορον μέρος καὶ ὑπὸ δανείων ἐπιεζόμενον, μηκέτι τὰ κεφάτιστα τῶν κοινῶν φερεπίζειν. οὐ γὰρ ἐμετεῖζον ἐν ταῖς ἐξουσίαις οἱ δανείζοντες, ἀλλ' εἰς δεσμοὺς τὰ τῶν ὑπαγρέων ἀπῆν σώματα, καὶ ὡσεὶ ἀργυρωνήτοις οὕτως ἐχρῶντο. Ταῦτα δὴ μαθὼν, ἔπεμψεν ὁ Ταρκύνιος εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Λατίνων δυνατοὺς ἄνας ἄνδρας, φέρειν τὰς χρεοῖον οἷ σκόλες εἰς λόγους τοῖς ἀπόροις καὶ θρασυτάτοις, καὶ τὰ μὲν ἤδη διδόντες αὐτοῖς, τὰ δ', εἰ κατέλθοιεν ὁ βασιλεὺς, ἐπαγγελλόμενοι, πολλοὺς πόνους τῶν πολιτῶν διέφθειραν· καὶ γίνεται Εὐνομοσία κατὰ τῆς ἀεισοκρατίας ἐν μόνον ἐλευθέρων ἀπόρων, ἀλλὰ καὶ δούλων πονηρῶν ἐλευθερίας ἐλπίσιν ὑπαγθέντων, οἳ δὲ καὶ τοὺς κεκλαθέντας ὁμοδούλους ἐν τῷ παρεστῶτι ἐνιαυτῷ, δυσμενεῖς καὶ ἐπιβούλους ἀναχείμενοι τοεὸς τοὺς δεσπότας, ἀπιστούμενοί τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντες, ὡς καὶ αὐτοὶ σφίσιν ἐπιθησόμενοί ποτε, εἰ καιρὸν λάβοιεν, ἀσμενοι τοῖς τοῦρκαλῶσι τοεὸς τὸν ἐπίθεσιν ὑπανήκουσαν. ὁ δὲ τῆς Εὐνομοσίας αὐτῶν τοιόσδε ἦν λογισμός· τοὺς μὲν ἡγεμόνας τῆς ἐπιχειρήσεως ἔδει φυλάξαντας νύκτα ἀσέλινον, τὰς ἄκρας καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τόπους τῆς πόλεως καταλαβέσθαι· τοὺς δὲ θεραπόντας, ὅτεν αἰσθωνται κεκοιμῶντας ἐκείνους τῶν ἐπικαίρων χωρίων· ἀναλαγμῷ δὲ τοῦτο ἔμελλεν αὐτοῖς γενήσεσθαι φανερόν· ἀποκτεῖναι τοὺς δεσπότας κατευδόντας· ταῦτα δὲ πραξαμένους, τάς τε οἰκίας διαρπάσαι τῶν ὑπόρων, καὶ τὰς πύλας τοῖς τυραννίοις ἀνοῖξαι. ἡ δὲ ἐν πόνῳ καιρῷ σώζουσα non passuros vt amici cognatique sui exuerẽtur patria. quodsi neutrũ vellent facere, tum se belli cõsilium inituros. Non ignorabant illi neutrum horum facturos Romanos; sed honestos belli prætextus quærebant; simul sperantes posse interim aduersarios suos deleniri officiis atque beneficiis. His decretis, datoque anno integro, Romanis, ad deliberandum; sibi vero, ad bellum apparandum, & legatis ex arbitrio Tarquinii designatis, dimissum est concilium. Reuersis ad suos Latinis, Mamilius & Tarquinius videntes multitudinem pronam ad seruandum fœdus, spem (vt dubiam) nolebant collocare in exteris: mutataque sententia conabantur ciuile & inexspectatum bellum in ipsa vrbe conciere, irritatis contra diuites pauperibus iam enim magna pars plebis, præsertim egeni & oppressi fœnore, aliquantum commoti erant, ac perniciosas reipub. cogitationes alebant. impotenter enim & immoderate se gerebant fœneratores, & in neruum abducebant obæratorum corpora; quibus non aliter vtebantur quã emptitiis. His cognitis Tarquinius cum legatis Latinorũ in vrbem misit quosdam deferentes *secum* aurum, de quibus non facilis esset suspicio. hi collocuti cum egenorum audacissimis, largiendo nonnihil in præsens, sed plura pollicendo si reges in vrbem redissent, valde multos ciues corruperunt: coniuratumque est contra optimatum administrationem non solum ab ingenuis inopibus, sed etiam a seruis nequam, spe libertatis inductis: qui propter conseruos superiori anno supplicio traditos male affecti erga dominos, & ipsi vicissim suspecti quasi per occasionem ausuri similia, promptas insidiarum hortatoribus aures præbuerunt. coniurationis vero consilium fuit tale: Duces facinoris obseruata nocte per lunæ silentium obscura, arces & loca vrbis munitiora occupare: seruos vero, cum primum illos opportunis locis potitos sensissent, (quod illi sublato clamore significaturi erãt) necare oppressos somno dominos. quo facto, direptisq; diuitum ædibus, portas tyrannis aperire. Sed affuit vrbi, quæ cum alias semper eam periculis

Legatio Latinorum; & conspir. vrb.

eripuit, tum vſq; ad hæc noſtra tempora incolumem tuetur, diuina prouidentia, detectis inſidiis apud alterũ conſulem Sulpicium, indicio duorũ fratrum Tarquiniorum Publii & Marci Laurentinorum, diuina quadam vi expreſſo, cum eſſent præcipua coniurationis capita. in ſomnis enim obuerſabãtur eis horribiles quædam ſpecies, intentantes pœnas atroces niſi cœpto deſiſterent: videbanturq; ſibi exagitari a quibuſdam furiis & verberari, tandem etiam oculis orbari, multisque aliis ſuppliciis miſerum in modum affici, ita vt terrore ac tremore excitarẽtur, ac ne ſomnum quidẽ præ huiuſmodi terriculamentis poſſent capere. hi primum auerruncatoriis quibuſdam & piacularibus ſacris conabantur infeſtantes ſe dæmonas auertere: cumq; nihil proficerent, vatem conſulebant, celantes arcanum inſidiarum conſilium, & hoc tantum ſcitantes, adeſſet ne tempus perficiendi quæ cuperent. vate vero reſpondente malam eos viam inſiſtere; ac ni mutarent conſilium, fœdiſſimo perituros exitio, veriti ne præuenirentur ab aliis, prodiderunt ſecretum ei conſuli qui tum in vrbe aderat. qui laudatis eorum dictis, multaq; pollicitus beneficia, ſi dictis illorũ facta quoq; reſponderẽt, eos apud ſe domi retinuit, re nulli communicata. Latinorum vero legatis, quibus hactenus reſponſum dare diſtulerat, in curiam introductis, ita ex ſenatus ſententia reſpondit: Amici noſtri & cognati, ite ac renuntiate Latinorum reipublicæ, populum Rom. neque prius in Tarquinienſium gratiam conceſſiſſe tyrannis reditum; neque poſt ab vniuerſis Etruſcis eadem poſtulãtibus, & Porſenæ ductu grauiſſimum bellum inferentibus, flecti potuiſſe: maluiſſeque poſt vaſtatos in conſpectu ſuo agros villasque incenſas, obſidionem pro libertate ſuſtinere, quam imperata quæ non placerent facere. Ac miramur vos Latinos, cum hæc ſciatis, nihilo minus huc venire atque imperare vt tyrannos recipiamus & Fidenarũ obſidionẽ ſoluamus, minarique bellũ niſi pareamus. Deſinite frigidas iſtas nec plauſibiles inimicitiæ cauſſas prætexere. Sin, ppter hæc, cognationis vincula ſoluere cogitatis,

τὴν πόλιν, καὶ μέχρι τοῦ κατ' ἐμὲ χρόνων διαμένουσα θεία προνοία, διεκάλυψεν αὐτῶν τὰ βουλεύματα, μηνύσεως δι' ἑτέρου τοῦ ὑπάτων γενομένης Σουλπικίου, ὑπὸ ἐποίνῃ ἀδελφοὶ δύο Ταρκύνιοι, Γαΐου τε καὶ Μάρκος οἱ Λαυρέντου πόλεως, κορυφαιότατοι τῶν μεταχόντων τῆς συνωμοσίας, ὑπὸ θείας δυνάμεως βιαζόμενοι. ἐφίσταντο γὰρ αὐτοῖς ὅτε κοιμηθεῖεν, ὄψεις ὀνείρων φοβεραὶ, πυρφόρους ἀναπειλοῦσαι μεγάλας, εἰ μὴ παύσαιντο καὶ ἀποστάειν τῆς ἐπιβουλῆς· διώκεσθαί τε ὑπὸ δαιμόνων λυσσῶν, καὶ παίεσθαι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεσθαι, καὶ δηλα πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχειν τελευτῶντες ἐδόκουν· ὑφ' ὧν τοσοῦτοι φόβοι καὶ θόρυβος παλλόμενοι διηνείεντο, καὶ οὐδὲ καθεύδειν ἀφῆ τοῦτα τὰ δείματα ἐδύναντο. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἀποθυπαίοις τοῖ καὶ ἐξακεσηείοις θυσίαις ἐπειρῶντο παραιτεῖσθαι τοὺς σκιαμόνους σφίσι δαίμονας· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ὅτι μαντείας ἐρέποντο, τὸν μὲν Δία νοῦν τῆς ὅτι χρήσεως ἀπόρρητον φυλάττοντες, τοῦτο δὲ μόνον μαθεῖν ἀξιοῦντες, εἰ χαρεὸς ἤδη τοσάτην ἁ βούλευσαν. ἀποκρινάμενοῦ δὲ τοῦ μάντεως, ὅτι πονηρὰν καὶ ὀλέθριον βαδίζοιεν ὁδὸν, καὶ εἰ μὴ μεταθήσοιεν τὰ 237
βουλεύματα, τὸν αἴσχιστον ἀπολοῦνται θάνατον, δείσαντες μὴ φθάσωσιν αὖθις ἕτεροι τὰ κρυπτὰ εἰς φῶς ἐξενεγκόντες, αὐτοὶ γένοντο μηνυταὶ τοῦ τὸν σύνδημοῦντα τῶν ὑπάτων. ὁ δὲ ὕπατος ἐπαινέσας αὐτοὺς, καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος οὗ ποιῆσαι, ἐὰν καὶ τὰ ἔργα ὅμοια τοῖς λόγοις ὅτι δείξωνται, τούτους μὲν ἔνδον παρ' ἑαυτῷ κατεῖχεν μηδενὶ φράσας· τοὺς δὲ Λατίνων πρέσβεις, ἀναβαινόμενος τέως καὶ παρέλκων τὴν ἀπόκρισιν, τότε εἰσαγαγὼν εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς συνέδροις ἀποκρίνεται πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες φίλοι τε καὶ συγγενεῖς, ἀπαγγείλατε Λατίνων τῇ πολιτείᾳ, ὅτι Ῥωμαίων δῆμος οὔτε πρότερον Ταρκυνίταις ἀξιοῦσιν ἐγχωρῆσαι τὴν τῶν τυράννων κάθοδον, οὔθ' ὕστερον ἅπασι Τυρρηνοῖς, οὓς ἡ βασιλεὺς Πορσῖνος, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν δεομένοις, καὶ πόλεμον ἐπάγοισιν ἀπόντων πολέμων βαρύτατον, οὐκέκλινεν, ἀλλ' ἀνέχετο χλῶν τε χειρωθείσας ὁρῶν, καὶ αὐλὰς ἐμπεπρησμένας, ἡγούμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοῦ μηδὲν ὢν μὴ βούλεσθαι πρᾶξαι κελευόμενος. ὑμῶν τε, ὦ Λατῖνοι, ἐπιστάμεθα, εἰ ταῦτα εἰδότες, οὐδὲν ἥττον ἀνέχεσθε τὸν τυραννικὸν, καὶ τὴν Φιδηνῶν πολιορκίαν λύσαι, ὑπιπάτους ἥκετε, καὶ μὴ πειθομένοις πόλεμον ἀπειλεῖτε. παύσασθε δὴ ψυχρὰς καὶ ἀπιθάνους προβαλλόμενοι πρόφασις τῆς ἔχθρας· καὶ εἰ ἀφ' ταῦτα μέλλετε ἀφαιρεῖν ὃ συγγενὲς, καὶ τὸν πόλεμον ἐπικυρῶν,

[μηδὲν]

[μηδὲν] ἔτι ἀναβαίνεσθε. ταῦτα τοῖς πρέσβεσιν ἀποκρινάμενος, καὶ πρεσπέμψας ἐκ τῆς πόλεως, μετὰ τοῦτο φράζει τὴν βουλὴν περὶ τῆς ἀπορρήτου συνωμοσίας, ἀ πρὸς τὴν μήνυσιν ἔμαθε· καὶ λαβὼν ἐξουσίαν παρ' αὐτῶν αὐτοκράτορα τὸ διερευνᾶσθαι τοὺς μεταχόντας τῶν ἀπορρήτων βουλευμάτων, καὶ κολάσαι τοὺς εὑρεθέντας, οὐ τὴν αὐθάδη καὶ τυραννικὴν ἦλθεν ὁδὸν, ὡς ἕτερος ἂν τις ἐποίησεν, εἰς τοσαύτην καταχλαθεὶς ἀνάγκην· ἀλλ' ὅτι τὴν εὐλογόν τε καὶ ἀσφαλῆ, καὶ τῷ ἁρμαρτῇ τῆς καθεστώσης τότε πολιτείας πρέπουσαν, ἀκολουθῶν ἐβάδιζε. οὔτε γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων συλλαμβανομένοις ἄγεσθαι τοὺς πολίτας ὅτι τὸν θάνατον, ἀποστερομένοις γυναικῶν τε καὶ παίδων καὶ πατέρων, ἐβουλήθη, τόν τε οἶκτον ἐνθυμούμενος οἷος ἔσται τῶν προσηκόντων ἐκείνοις περὶ τὸν ἀποσπασμὸν τῶν ἀναγκαιοτάτων, καὶ δεδοικὼς μὴ ἀπονοηθέντες ὅτι τὰ ὅπλα τὴν ὁρμὴν λάβωσι, καὶ δι' αἵματος ἐμφυλίου χωρήσῃ ἡ ἀναγκαθῶσα πρᾶγμα ποιεῖν· οὔτε δικαστήρια καθίζειν αὐτοῖς ᾤετο δεῖν, λογιζόμενος ὅτι πολῖται ἔρεῖν σονται, καὶ οὐδὲν ἔσται βέβαιον τοῖς δικαστᾶς τεκμήριον οὐδὲ ἀναμφίλεκτον ἔξω τῆς μηνύσεως, ἢ πιστεύοντες θάνατον τῶν πολιτῶν καταψηφιεῖται· καιρὸν δέ τινα ἔτι ἀπάτης ἐξεύρε τῶν νεωτερίζοντων, δι' οὗ πρῶτον μὲν αὐτοὶ μηδενὸς ἀναγκάζοντος, εἰς ἐν χωρίον ἥξοιεν οἱ τῶν ἀπορρήτων βουλευμάτων ἠγεμόνες· ἔπειτα ἀναμφιλέκτοις ἁλώσοιεν τεκμηρίοις, ὥστε μηδεμίαν αὐτοῖς ἀπολογίαν καταλείπεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις οὐκ εἰς ἔρημον συναγθέντες τόπον, οὐδ' ἐν ὀλίγοις μάρτυσιν ἐξελεγθέντες, ἀλλ' ἐν ἀγορᾷ, πολλῶν ὁρώντων καὶ ἀκούοντων, πολλοὶ μηδενὸς ἀναγκάζοντος, εἰς ἐν χωρίον ἥξοιεν οἱ τῶν ἀπορρήτων βουλευμάτων ἡ

ribus subtrahi) ac rem publicam tractantibus pernecessariam esse cognitionem talium, vt in *similibus* casibus exempla in promptu habeãt. Modus autem comprehendẽdi excogitatus a consule fuit talis. delectis e senatorum numero qui ætate & viribus valerẽt maxime, iussit eos cum primum signum *a se datum* accepissent, cum fidissimis amicorum & cognatorum occupare munita vrbis loca domiciliis suis proxima. equites quoque premonuit vt in foro circa ædes opportunissimas præsto essent cum gladiis, & iussa quæ daturus esset peragerent. ac ne in fontium comprehensione, familiares eorum aliive ciues aliquid auderent, neve rebus turbatis cædes inter ciues patrarentur: per litteras obsidenti Fidenas collegæ significauit, vt initio noctis e castris ad vrbem cum meliori exercitus parte profectus, in montano loco mœnibus proximo armatus consisteret. His *ita* præparatis indices iussit coniurationis ducibus *edicere*, vt circa medium noctis in forum venirent cum sociorum fidissimis, accepturi illic ordinem, locum, & tesseram *rei gerendæ*; & quid cuiq; faciendum esset, audituri. Factum est ita: & postquam socii cum suis omnibus in forum confluxere, signo illis ignoto statim arces & loca vrbis editiora armis pro defensione patriæ implentur, foroque circumfusæ equitum custodiæ impediunt, nequis inde possit elabi: eodemque tempore alter consul Manius a Fidenis in campum cum copiis aduentat. cum primum autem illuxit, consules cum armatis pro tribunali aderant: dimissisque per omnes vicos præconibus qui in concionem vocarent populum, collecta mox vniuersa vrbana multitudine, exposuerunt ei coniurationem de reducendo tyranno initam, productis *coniurationis* indicibus. deinde facta potestate dicendi siquis fidem indicum in dubium vellet adducere, nemine ad infitiationem refugiente, digressi e comitio in curiam, in senatu rogabant sententias: cumque senatusconsultum in tabulas retulissent, reuersi in concionem, populo id recitauerunt. fuit autem huiusmodi: Tarquiniis conspirationis

γμασι παρακολουθεῖν· τοῖς δ' πολιτικοῖς καὶ πολύ ἀναλαβόμενον ὑπαρχουσαν τὴν τάξιν μάθησιν, ἵνα παραδείγμασιν ἔχοιεν πρὸς τὰ συμβαίνοντα χρῆσθαι. ὧν δ' ὁ τόπος ἡ συλλήψεως τῶν συνωμοτῶν ὃν ἐξεῦρεν ὁ ὕπατος, τοιόσδε· τῶν μετεχόντων τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος, ἐκέλευσεν αὐτοῖς, ὅταν λάβωσι σημα, μετὰ τῶν πιστοτάτων φίλων τε καὶ συγγενῶν τοῖς ἐρυμνοῖς τῆς πόλεως καταλαβέσθαι τόπους, ἐν οἷς ἐτύγχανον ἕκαστοι τὰς οἰκήσεις ἔχοντες· τοῖς θ' ἱππεῦσι παρῆγγειλεν τῶν ἐπιτηδειοτάτων τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν οἰκιῶν παρεμβύειν, ἔχειν ξίφη, καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν αὐτοῖς κελεύῃ. ἵνα δὲ μηδὲν ἐν τῇ συλλήψει τῶν πολιτῶν νεωτερίσωσιν οἱ παρεστήκοντες αὐτοῖς, ἢ τῶν ἀγνῶν τινὲς πολιτῶν, μηδ' ἐμφύλιοι λάβωσι τὴν παρεσχισμένην ῥύωνται φόνοι, γράμματα πέμψας πρὸς τὸν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φιδηνῶν τεταγμένον ὕπατον, ἐκέλευσεν ἀναχωρήσας τῆς νυκτὸς ἀφίστασθαι τῆς χώρας, ἵνα φθῇ ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ πλησίον ἐν τείχει ἐν ὀρεινῷ τόπῳ θέμενος τὰ ὅπλα. παρῆσαν δὲ σάμβυος δὲ ταῦτα, τοῖς μεμυσασι τὴν πρᾶξιν εἶπε, πρὸς τὰς Ῥωμαίων τῶν ἡγεμόνας ἥκειν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀφ' ἑσπέρας μέσας νύκτας, ἄγοντας οἷς μάλιστα πιστεύοιεν τῶν ἑταίρων, ὡς ἐκεῖ πάλιν τε καὶ λάβοιεν καὶ σύσημα ληψομένους, καὶ ἃ δεῖ πρᾶξαι ἑκάστους ἀκούσοντας. ἐπράχθη ταῦτα· καὶ ὅπερ ἐπιστήσαν οἱ πρεσβεῖς τῶν ἑταίρων ἀπόρρητοι εἰς τὴν ἀγορὰν, φῶς ἐκ σημάτων ἀφ' ἡλίου ἐκείνοις, εὐθὺς αἵ τε ἄκραι πλήρεις ἐγίνοντο τῶν ὑπαίθρων τῆς πόλεως φυλακτικῶν τὰ ὅπλα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀγορὰν ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τῶν ἱππέων κύκλῳ, δεδεμένα τε κατελείπετο τοῖς ἀπέναι βουλομένοις ἔξοδος. καὶ κατ' αὐτὸν χρόνον ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάνιος ἀπὸ τῆς Φιδηνῶν δυνάμεως, παρίων εἰς τὸ πεδίον ἄγων τὴν δυνάμιν. ὡς δὲ ἡμέρα τάχιστα διέλαμψεν, ὁπλίτας εὐθὺς αὐτοὺς ἔχοντες οἱ ὕπατοι, παρῆλθον ἐπὶ τὸ βῆμα· καὶ ἅμα πρωΐ τῶν γειτόνων τοῖς κήρυξι παρεκάλουν καλέσαι κελεύσαντες ἥκειν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πάντος τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλου συνδραμόντος, δηλοῦσί τε αὐτοῖς τὴν γενομένην ἐπὶ τὴν καθόδου τοῦ τυράννου συνωμοσίαν, καὶ τοὺς μεμυκότας ἀναβιβάζονται. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπολογεῖσθαι συγχωρήσαντες, ἐάν τινες ἀμφισβητῶσι πρὸς τὴν μήνυσιν, ἐπειδὴ πρὸς ἀρίστην ἐπεχείρησε βασιλεῖ, μεταστάντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ Καπιτώλιον, γνώμην ἐπὶ αὐτῷ διπρότησε τοὺς συνέδρους, καὶ γραψάμενοι τὰ δόξαντα αὐτοῖς, ἦρον αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ παρεβούλευμα ἀνέγνωσαν. ἐν δὲ τοιόνδε· Ταρκυνίοις μὲν τοῖς μεμυσασι τὴν

τὴν ἐπίθεσιν πολιτείαν δεδόσθαι, καὶ ἀργυρίου μυριάς ἑκατέρας δραχμὰς, καὶ πλέθρα γῆς δημοσίας εἴκοσι· τοῖς δὲ μεταγόντας τῆς συνωμοσίας συλληφθέντας ἀποθανεῖν, ἐὰν τῷ δήμῳ τοῦτο δοκῇ. τοῦ δὲ συνελθόντος ὄχλου κύκλα ποιήσαντος τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ, μεταφανῆναι κελεύσαντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοὺς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συνελθόντας, ἔπειτα καλέσαντες τοὺς ὑπηρέτας ἔχοντας ξίφη,
239 ἐκέλευσαν τοῖς συνωμόταις ἀπόλλας κτεῖναι· οἱ πολλοὶ τοῖς ἐνόχοις τῆς αἰτίας, ἐν ᾧ συνεκλείσθησαν χωρίῳ, περιστάντες κατεφόνευσαν. χρησαμένοι δὲ τούτοις, οὐκέτι παρεδέξαντο μίαν τοσαύτην κατ' οὐδενὸς τῶν τοῦτο βουλευσαμένων, ἀλλὰ πολλὰς ἀφῆκαν τῶν ἐγκλημάτων τοῖς ἀναφυγόντας τὴν ἐκ χειρὸς κόλασιν, ἵνα ἀπαν ἀξαιρεθῇ τὸ τῆς πόλεως ταραχῶδες. οἱ μὲν δὴ συγκήσαντες τὴν συνωμοσίαν, τοιούτῳ τρόπῳ διεφθάρησαν. ἡ δὲ βουλὴ καθαρθεῖσαν ψηφισαμένη τοῖς πολίταις ἀπαν, ὅτι πολιτικοῦ φόνου γνώμας ἐκυρώθησαν ἀποδείξαι· ὡς οὐθεμιτὸν αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ θυσιῶν καθάρχειν, πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα, καὶ τὴν συμφορὰν λῦσαι τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς· ὅθεν πολὺ ὅσον ἐν ὅσιον ἐπὶ τῶν ἐξηγουμένων τὰ ἱερὰ κατ' τὴν ἐπιχώριον νόμον ἐπράθη, θυσίας μὲν μετὰ τοῦτο χαριστήριος καὶ ἀγῶνας ἔκρινεν ἐπιτελεσθῆναι, καὶ τῆς ἡμέρας ἔθηκεν εἰς τοῦτο ἱερός. Μανίου δὲ Τυλλίου θατέρου τῶν ὑπάτων, ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἐπωνύμοις τῆς πόλεως ἀγῶσιν, κατὰ τὴν πομπὴν, ἐν τῷ ἱερῷ πεσόντος ἁρματος κατ' αὐτὸν τὸν ἱππόδρομον, καὶ τέτῃ μετὰ τὴν πομπὴν ταύτην ἡμέρᾳ τελευτήσαντος, τὸν λοιπὸν χρόνον, βραχὺ ὄντα, τὴν ἀρχὴν μόνος ὁ Σουλπίκιος κατέχει. ὕπατοι δὲ εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀπεδείχθησαν Πόπλιος Οὐετούριος, καὶ Πόπλιος Αἰβούτιος Ἐλβοῦβας. τούτων ὁ μὲν Αἰβούτιος ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐτάχθη πραγμάτων φυλακῆς οὐ μικρᾶς δεῖσθαι δοκούντων, μή τις ἑτέρως νεωτερισθῇ πρᾶξις ἐκ τῶν πενήτων. Οὐετούριος δὲ τὴν ἡμίσειαν τῆς χώρας ἐπαγόμενος, τὴν Φιδηνῶν λῃστὴς ἐδῄου μηδενὸς κωλύοντος· καὶ πρὸς καθεζόμενος τῇ πόλει, πρὸς βολὰς ἐποιεῖτο συνεχεῖς. οὐ δυνάμενος δὲ πολιορκίᾳ τὸ τεῖχος ἑλεῖν, ἀπεχαράκου τὰ περίξ καὶ ἀπετάφρευεν, ὡς λιμῷ τοὺς ἐνθένδε πόρους πρὸς ἀναχωρήσας ἐποιήσατο. ἤδη δὲ κάμνουσι τοῖς Φιδηναίοις ἧκεν ἐπικουρία Λατίνων, ἣν ἔπεμψε Σέξτος Ταρκύνιος, καὶ σῖτον, καὶ ὅπλα, καὶ τἄλλα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια. οἷς πιστεύσαντες, ἐθάρρησε πρὸς ἐλθεῖν ἐκ τῆς πόλεως δυνάμεις ἐν μικρᾷ, ποιήσασα πρα-

indicibus dari ius ciuitatis, & vtriusq; argenti decies millenas drachmas, & agri ex publico vicena iugera: socios autem coniurationis comprehendi & necari, si idem videretur populo. cumq; collecta multitudo ratum faceret senatus decretum, iusserunt *primum* e foro secedere qui ad concionem conuenerant; deinde ministros cum gladiis accersiuerunt, totamque coniuratorum turbam trucidare iusserunt. qui fontes, quo loco circũclusi erãt, vndiq; cinctos omnes ad vnum confecerunt. Quo facto consl. contra neminem amplius admiserunt indicium; sed quotquot e conspiratis præsentem pœnã effugissent, omnes *vna sententia* absoluerunt a crimine; vt omnis turbarũ materia in vrbe aboleretur. Coniuratis hoc pacto deletis, senatusconsultum factum est vt tota lustraretur ciuitas, quod necessitate coacta esset ciuilis cædis auctor fieri: cum nefas esset ad sacra accedere, & victimas immolare, antequã facinus expiatum esset, luesq; solitis lustrationibus abolita. cũq; vniuersas religionis ceremonias patrio ritu peregissẽt diuini cultus antistites, senatus tũ demum sacra ad agendas *diis* gratias, & ludos celebrari iussit, tresque huic rei dies festos instituit. Cumq; alter consul Manius Tullius in sacris his & ab vrbe denominatis ludis, dum pompa deduceretur, e sacro curru in ipso circo prolapsus, & tertio post põpam die defunctus esset, reliquum *anni* spatium, quia perparuum fuit, Sulpicius solus magistratum obtinuit.

Lustratio publica.

A.V.C. 255, consl. P. Veturio & T. Æbutio, Fidenæ obsessæ, Signia defensa.

Sequenti anno consules facti, P. Veturius, & T. Æbutius Elua. Æbutio res vrbanæ commissæ, quod diligenti opus habere viderentur custodia, nequid aliud rerum nouarum molirentur pauperes. Veturius cum dimidio copiarum Fidenatem agrum vastauit obstante nemine; & obsessum oppidum assiduis tentauit oppugnationibus: cumque mœnia expugnare nõ posset, vallo ac fossa circumquaque cinxit, fame ad deditionem coacturus. Sed Fidenatibus iam *magna difficultate* laborantibus *commodum* venit Latinorum auxilium, vna cum frumento armisq; & aliis rebus bello necessariis, submissum a Sex. Tarquinio. quo freti, ausi sunt ex vrbe progredi, & in aperto castra me-

tari non mediocrib. *auctis* copiis. Tum Romani, cum nihil amplius circumuallatione viderent profici, parabant se ad prœlium. pugnatumq; est prope muros aliquamdiu æquo Marte. vicit postremo Romanorum duritia multis laboribus confirmata: Fidenatesq;, licet numero plures, a minore manu pulsi, terga vertêre. cædes tamen non magna fuit ob propinquum refugium, cum insequentes telis repellerẽtur e mœnibus. quo facto, auxiliarii diuersi abierũt oppidanis nihil adiutis: & obsessi, denuo ad easdem redacti difficultates, inopia laboratũt. Eodem tẽpore Sex. Tarquinius duxit Latinorum exercitum ad Signiam Romanorum coloniam, sperãs se primo impetu oppressurum præsidiarios. qui cum strenue depugnarent, diu ibi moratus, nihil tamen egit memorabile: sed *tandem* hac etiã spe frustratus, cum *nonum* prœsidium, commeatusq;, & auxilia mitterentur a cõsulibus, soluta obsidione reduxit copias. Sequẽti anno cõsules creati T. Largius Flauus, Q. Cloelius Siculus. Cloelius *domi* remp curare a senatu iussus est cum dimidio exercitus, retento ad cauendas res nouas; quia miti esse ingenio videbatur, & popularis. Largius ad debellandos Fidenates instructũ duxit exercitum, cõparatis rebus ad obsidionem necessariis. quos diuturnitate belli rerumq; omnium *victui* necessariarum inopia fessos, infestabat *insuper* fodiẽdis subter mœnia *cuniculis* excitãdisq; aggeribus; machinas etiam admouens, & noctesq; diesq; oppugnationem sine intermissione continuãs: quod sperabat se breui oppidũ vi capturum. nec enim Latinorũ populi, quibus maxime freti Fidenates bellũ tolerabant, eos tunc seruare poterant: quia nulla ciuitas per se valebat obsidionem soluere: necdum e tota gente in commune contractæ erant copiæ: sed aliquoties per legatos appellati ciuitatum proceres, *semper* idem responsum dabant, auxilia breui affore: res autem nõ respondebat pollicitis; sed verbis tantũ suppetiatũ spes fulciebatur. nec tamen, prũs de Latinorũ ope desperabant Fidenates, sed spe ab illis facta obstinate nitebantur, & omnia perferebãt mala: quãtis super alia fames intolerabilis premeret, multosq;

A.V.C. 256, consl. T. Largio & Q. Cloelio, Fidenę deditę.

τόπεδον ἐν ὑπαίθρῳ. ὁ μὲν δὴ πρεσβυτεροῖς χρόνοις τοῖς Ῥωμαίοις χρήσιμος ἦν, ἐδόκει δ' ἀγῶνος δεῖν· καὶ γίνεται πλησίον τῆς πόλεως μάχη μέχρι νυκτὸς ἀμφίμαλλος. ἔπειτα ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῆς Ῥωμαίων, ὁ δὲ πλὴν πολλῶν ἄσκησιν αὐτοῖς παρεῖχεν, ἐκβιαζόμενοι οἱ Φιδηνᾶται, πλείοσι ὄντες ὑπὸ ἐλαττόνων εἰς φυγὴν κατέστησαν. φόνος δὲ οὐ πολὺς αὐτῶν ἐγένετο, τῆς ὑποχωρήσεως οὐ διὰ μακροῦ γινομένης, καὶ τῶν ὅπῃ τοῖς τείχεσι τοὺς διώκοντας ἀποκρουομένων. μετὰ τοῦτο δ' ἔργον, οἱ μὲν ὅπλιτευσι Δαμασκηνοὶ ἀπῆεσαν, οὐδὲν τὸν ἔνδον ὠφελήσαντες· ἡ δὲ πόλις ἐν τῇ αὐταῖς πάλιν ἐλεεινῇ συμφορᾷς, καὶ τῇ ποθεινῇ τῶν ἀναλωμάτων ἐπόνει. καὶ οἱ τοῦ χρόνου, Σέξτος Ταρκύνιος ἄγων στρατιὰν Λατίνων ὅπῃ Σίγνιαν κατεχομένην ὑπὸ Ῥωμαίων ἐστράτευσεν, ὡς ἐξ ἐφόδου δ' θεμένου· παραληφόμενος. ἀμυναίως δὲ τῶν ἔνδον μαχησαμένων, πολὺν αὐτόθι χρόνον οὐδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι διετέλει. ἀποτυχὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, ἀφικομένης τῆς φυγεᾶς, ἀγρεᾶς τε καὶ βοηθείας ἀπὸ τῶν ὑπατάων, λύσας τὴν πολιορκίαν ἀπῆγε τὰς δυνάμεις. τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Ῥωμαῖοι καθιστῶσιν ὑπάτους Τίτον Λάρκιον Φλάβον, καὶ Κόϊντον Κλοίλιον Σικελόν. τούτων ὁ μὲν Κλοίλιος τὰ πολιτικὰ πρᾶξαι ἐπάγθη ὑπὸ τῆς βουλῆς, τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς ἔχων, φυλακῆς ἕνεκα τῶν νεωτερίζοντων, ὀπτικὸς τὴν φύσιν εἶ δοκῶν καὶ δημοτικός. ὁ δὲ Λάρκιος ὅπῃ τὸν κατὰ Φιδηναίων πόλεμον ἐξηρτυμένον στρατιὰν ἄγων, καὶ εἰς πολιορκίαν ὅπῃ τὴν δ' φα παρασκευασάμενος, ᾤχετο. πονουμένοις τε τῶν μηκέτι τὸν πολέμου τοῖς Φιδηναίοις, καὶ πολύτων αὐθυμίζοντο τῶν ἀναλωμάτων, χαλεπὸς ἦν, ὑπορύττων τε τοὺς θεμελίους τῶν τειχῶν, καὶ χώματα ἐγείρων, καὶ μηχανὰς παρεγφέρων, καὶ οὔθ' ἡμέρας οὔτε νυκτὸς τὴν πολιορκίας ἀφισάμενος, ὀλίγου τε χρόνου κατὰ κράτος αἱρήσειν τὴν πόλιν ὑπολαμβάνων. οὐδὲ γὰρ οἱ Λατίνων πόλεις, αἷς οἱ Φιδηναῖοι μόλις πιστεύοντες ἀνείρυντο τὸν πόλεμον, ἱκανὰ σώζειν αὐτοὺς τότε ἦσαν. οὐδεμία γὰρ πόλις αὐξήσεως ἔτι ἀπαλλάξαι τὴν πολιορκίας αὐτούς· κοινὴ δὲ ἐξ ὅλου τοῦ ἔθνους ὅπου συνιόντες δυνάμις, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοῖς παρεσθυομένοις τὰς αὐτὰς ἐδίδουν οἱ παρεσκευάζοντες τῶν πόλεων ἀποκρίσεις, ὡς ἀφιξομένης σφίσιν ὀπτικυείας ἐν τάχει· ἔργον δ' οὐδὲν ἐγίνετο τοῦ ὑποχέσεσιν ἕτοιμον, ἀλλὰ μέχρι λόγων αἱ πρὸς τῆς συμμαχίας ἐλπίδες ἐχώρουν. καὶ μὲν πολυτάπαισί γε τὰ παρὰ τῶν Λατίνων ἀπεγνώκεσαν οἱ Φιδηναῖοι, μηδὲ διεκαρτέρουν ὅπῃ τὴν ἐκεῖθεν ἐλπίσι πολύτα δ φιὰ ὑπομένοντες. ἐπὶ δ' ὑπὲρ πολύτα ὁ λιμὸς ἄμαχον παρῆμεν, καὶ πολλοὺς

τοῦ ἐποίησεν αὐθεφόνων φθορά. ὡς δ' ἀπῴκησεν ἤδη τοῖς κακοῖς, πρεσβεύοντο ὡς τὸν ὕπατον, αἰτοῦντες εἰς τεταγμένον τινὰ ἡμερῶν ἀριθμὸν, ὡς ἐν τούτῳ βουλευόμενοι περὶ χρόνῳ πρὸς τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας, ἐφ' οἷς αὐτὸν ποιήσοντο διχαίοις. ὧν δὲ ὁ βουλῆς χάριν αἰτούμενος παρ' αὐτῶν ὁ χρόνος, μηλαὶ πρεσβευτῶν συμμάχων, ὡς ἐδήλωσαν τὰ αὐτομόλων γνῶς ἔναγχος ἀφιγμένοι. τῇ γὰρ ἔμπροσθεν νυκτὶ τοὺς ὅπῃ φανεράτοις τῶν πολιτῶν, καὶ πλῆσον ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσι δυναμένοις, ἀπεστάλκεσαν πρέσβεις πρὸς τὸ κοινὸν ἱκετηρίας φέροντας. ταῦτα δὴ πρεσγωκὼς ὁ Λάρκιος, τοῖς μὲν αἰτοῦσι τὰς ἀναχὰς ἐκέλευσε τὰ ὅπλα ἀποθεμένοις, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξασι, τότε ἀμφιλέγεσθαι πρὸς αὐτόν· μήτως τὸ ὅτε ἀμφιλαγαγὰς, ὅτε ἀνῶ φιλάνθρωπον ἢ μέτριον οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρξειν ἔφη πρὸς τῆς Ῥωμαίων πόλεως. τὸν δ' ἀποκαλεῖται ὅπῃ τὸ Λατίνων ἔθνος πρεσβεύτας ἐφύλαττε μηκέτι παρεῖναι ἐντὸς τείχους, ἀπάγας τὰς εἰς τὴν πόλιν ἀγούσας ὁδοὺς φρουραῖς ὅπῃ μελετέρεις ἀμφαλεῶν. ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ πολιορκούμενοι, τὰς συμμαχικὰς ἀπογνόντες ἐλπίδας, ὅπῃ τὰς τῶν πολεμίων δεήσεις καταφυγεῖν. καὶ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἔκρινον ὑπομεῖναι τὰς ἀμφαλλαγὰς, ἐφ' οἷς ὁ κρατῶν ἠξίει. ὅτω δ' ἄρα πολιτικὰ ἐν τὰ τοῦ τότε ἡγεμόνων ἤθη, καὶ πλῆσον ἀπέχοντα τυραννικῆς αὐθαδείας· ἐν αὐθυμοί τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνων ἴσμεν, ἀξιοστάσις ἐπαρθέντες μεγάλῃ, ἀμαφυγεῖν· ὥστε πρὸς τὴν πόλιν ὁ ὕπατος, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ γνώμης ἔπρασσεν, ἀλλ' ἀποθέσθαι τὰς αὐθεφόνοις κελεύσας τὰ ὅπλα, καὶ φρουρὰν ὅπῃ τὴν ἀκρᾶν καταλιπὼν, αὐτὸς ὅπῃ τὴν Ῥώμην ἀπῄει, καὶ συναγαγὼν ὁ συνέδριον, ἀπέδωκεν αὐτοῖς σκεψεῖν, πῶς, ἢ ἵνα χρηστέον τοῖς πεδοδοῦσιν ἑαυτοῖς ἔθνον. ἐφ' οἷς ἀγαθέλιες τῆς πρὸς αὐτοὺς ὑμῆς τὸν ἄνδρα οἱ συνέδροι, τὰς μὲν ὅπῃ φανεράτοις Φιδηναίων, καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀξιώσαντας, ἐδικάσαν οὐδὲν ὁ ὕπατος ἀπεφύσαν, ῥάβδοις μαστιγωθέντας, ἀποκεφαλίσαντας κεφαλὰς· πρὸς δὲ τῶν ἀνῶν ἐκεῖνον τὴν ἐξουσίαν ἐποίησαν, ἄπρακτα ὄντα πρὸς τὴν πρεσβεύσεις. ἠμύνατο δὲ ὁ Λάρκιος ἀποθύτων κύριος, ὀλίγοις μὲν ἵνας τῶν Φιδηναίων κατηγορηθέντας ὑπὸ τῶν τὰ ἀναλία φρονούντων, ἐν τοῖς ἀποθύτων ὀφθαλμοῖς ἀπέκτεινε, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσε· τοῖς δὲ ἀνῶσι ἅπασιν ἀπέδωκε τὴν τε πόλιν ἐλθὼν καὶ τὰ χρήματα· γῆν τε αὐτῶν ἀπεταμέτο τὴν ἡμίσειαν, ἵν' ἐκληρουχήσαν οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ πόλει Ῥωμαῖοι φρουροὶ τῆς ἄκρας. ταῦτα

mortales conficeret. Tandẽ prægrauati calamitatibus, legatione ad consulem missa, inducias petebãt ad certum dierum numerum, deliberaturi interim quibus conditionibus amicitiam cum Romanis inirent. *reuera* tamen non consultationis caussa quærebatur mora, sed comparandi auxilii, sicut compertum est ex recentibus transfugis. proxima enim nocte spectatissimos ciuium & gratiosissimos apud Latinorum ciuitates, ad totam gentem supplicum ritu legauerant. Quo cognito, Largius petentibus inducias respondit, deponenda esse arma portasque aperiendas; atq; tum *demum* impetraturos colloquium: alioqui nec pacem nec inducias, nec aliud quidquam humanum moderatum ve sperandum eis a pop. Rom. Ceterum legatos ad Latinum nomẽ missos accurate obseruabat ne redirent intra mœnia, interclusis omnibus viis ad oppidum ferentibus. quo factum est vt obsessi desperatis sociorum auxiliis, coacti sint ad hostium exorationem confugere: decretumque pro concione, pacem admittere quibus victor vellet conditionibus. Et adeo ciuiles erant eius seculi ducum mores, tamque abhorrentes ab omni arrogantia tyrannica, (quam ætatis nostræ duces pauci euadere potuerunt, elati potestatis magnitudine) vt deditione potitus oppido consul, nihil egerit de sua sententia: sed ademptis armis, & relicto in arce præsidio, ipse Romam abiit: coactoque senatu, dispiciendum patribus proposuit quo modo tractandi essent dediticii. Qui læti tãtum honoris a consule sibi habitum, pronuntiauerunt nobilissimos Fidenatum a quibus defectionis initium ortũ esset, quoscumque consul pœna dignos iudicasset, virgis *prius* cæsos plectendos capite: de ceteris in ipsius potestate reliquerunt quidnam vellet statuere. Ille totius negotii factus arbiter, paucos aliquot Fidenatium accusatos ab aduersæ factionis ciuibus, in omnium conspectu supplicio affecit, bonis eorum addictis ærario: reliquos omnes permisit frui bonis suis & patria. agri dimidium ademit: quem forte *inter se* diuiserunt qui ad arcis custodiã ibi relinquebantur præsidiarii Romani.

his rebus gestis domum reduxit exercitũ. Huius deditionis fama vt perlata est ad Latinos, turbatæ ac territæ sunt vrbes vniuersę, omnesq; succensuerunt rerum publicarum administratoribus, quasi prodidissent socios: coactisq; rursum apud Ferentinum concilii præsidibus, belli hortatores in armorum dissuasores multis verbis inuecti, (præcipue Tarquinius & gener eius Mamilius, Aricinorumq; proceres) effecerunt suis concionibus vt omnes Latini nominis populi cõmune bellum cõtra pop. Rom. susciperent. & nequis populus societatem proderet, neve sine communi consensu pacem priuatim faceret, iureiurando se mutuo deuinxerũt: ac decreuerunt vt qui conditionibus his non starent, a fœdere exclusi, pro exsecratis & publicis hostibus haberentur. In hoc fœdus nomina & iusiurandum dedere proceres, Ardeatæ, Aricini, Bouillani, Bubetani, Corani, Cornetani, Gabini, Laurentini, Lanuuini, Lauiniẽses, Labicani, Nomentani, Norbani, Prænestini, Pedani, Querquetulani, Satricani, Scaptini, Setini, Tellini, Tiburtini, Tusculani, Trebani, Veliterni. ex his omnibus populis delectu iuniorũ habito, tantum copiarum contractum iri, quantum Octauio Mamilio & Sex. Tarquinio satis videretur. hos enim crearant imperatores. Et vt honestam belli caussam habere viderẽtur, legatos Romam miserunt nobilissimos viros ex vnoquoque populo. Qui introducti in curiam, aiebant populum Romanum accusari a populo Aricino, non solum iter tutum præbuisse Etruscis bellum inferentibus Ariciæ, verum etiam adiuuisse eos rebus ad bellum necessariis: deinde eos qui ex prœlio effugissent, excepisse, inermes & saucios, omnesque seruauisse, cum non ignorarent eos commune bellum inferre vniuerso Latino nomini; ac si Aricia potiti fuissent, eos sine vllo impedimento cetera etiam *oppida* fuisse subiugaturos vniuersa. Si igitur velint iure cum Aricinis experiri in communi Latinorum iudicio, & stare iudicatis, bello opus non fore. quodsi solita cõtumacia nihil iustum æquumve cognatis concederent, minaban-

Latinorum conspiratio.

δίκαιος ἐξάμηνος, ἀπῆλθε ἐπ' οἴκου τὴν γραλιάν. ὡς δ' ἀπηγγέλθη τοῖς Λαβίνοις ἡ τῶν Φιδηνῶν ἅλωσις, ὀργὴ καὶ πρὸθυμία πᾶσα πόλις ἐλῶ, καὶ τοῖς πρεσβευταῖς τῶν κοινῶν ἄνδρες ἐκαλέσαντο, ὡς πρεσβευσάντων τὰς συμμάχους. συναγθείσης δ' ἀγορᾶς ἐν Φερετίνῳ, πολλὰ ἐποιοῦντο τὸν Ἀποστευδίλιον τὸν πόλεμον κατηγορίαν οἱ τὰ ὅπλα πείθοντες ἀναλαβεῖν· μάλιστα δ' Ταρκύνιος, καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ Μαμίλιος, καὶ οἱ πρεσβευτὰς τῆς Ἀρικίων πόλεως. ὑφ' ὧν ἐκδημαγωγηθέντες ὅσοι τῶν Λαβίνων μετεῖχον γένους, κοινῇ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀναιρεθῆναι πόλεμον· καὶ ἵνα πόλις μηδεμία πρεσβῶ ὁ κινδυνος, μήτε πρεσβεύσαι λύσῃ) πλὴν ἔγραψαν λύθ τὰ ἀπόρρητα γνώμης, ὅρκοις ἔδοσαν ἀλλήλοις, καὶ τοῦς μὴ φυλάττοντας τὰς ὁμολογίας, ἀκατόνδοτος εἶ) καὶ κατάρατοις ἐπιφέρειν, καὶ πολεμίοις ἀπόρρητον. οἱ δ' ἐπιγεγραμμένοι τὰς συνθήκας τάδε τὰ πρεσβεῖοι, καὶ τοῦς ὅρκοις ὁμόσαντες, ἀπὸ τῶν τῶν πόλεων ἦσαν ἄνδρες, Ἀρδεατῶν, Ἀρικίνων, Βοϊαλανῶν, Βουβεντανῶν, Κόρνων, Κορυεντανῶν, Γαβίων, Λαρεντίνων, Λανυίνων, Λαβινιατῶν, Λαβικανῶν, Νωμεντανῶν, Μωρεανῶν, Πραινεστινῶν, Παιδανῶν, Κορκυλανῶν, Σατεικανῶν, Σκαπτίνων, Σητίνων, Τελλίνων, Τιβερτίνων, Τουσκλανῶν, Τρεβίνων, Βελιτρανῶν· ἐκ τούτων πασῶν τῶν πόλεων τοὺς ἐν ἀκμῇ γραλεύειν, ὅσων δύ δέη τοῖς ἡγεμόσιν, Ὀκταβίῳ Μαμιλίῳ, καὶ Σέξτῳ Ταρκυνίῳ. τούτοις δ' ἀπέδειξαν στρατηγοὺς αὐτοκράτορας. ἵνα δὲ εὐπρεπεῖς δόξωσι ποιεῖσθαι τὰς τοῦ πολέμου προφάσεις, πρεσβείας δὲ ἑκάστης πόλεως τοὺς ἐπιφανεστάτους εἰς Ῥώμην ἀπέστειλαν· οἱ καταστάντες ὅτι τὴν βουλὴν, ἔλεγον κατηγορεῖσθαι τὴν πόλιν αὐτῶν ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀρικίνων, ὅτι πόλεμον ἐπιφερόντων Τυρρηνῶν Ἀρικίνοις, οὐ μόνον ἀσφαλῆς παρεῖχον αὐτοῖς τὰς ὁδοὺς διὰ τῆς ἑαυτῶν χώρας, ἀλλὰ καὶ συνέπραξαν ὅσων αὐτοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἐδεῖτο, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκ τῆς Ἑστίας ὑποδεξάμενοι, φιλανθρωπίας μὲν καὶ ἀόπλοις οὔσας ἀπεῖχον ἔσωσαν· οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι κοινὸν ἐπῆγον ἅπασι τοῖς ὁμοεθνέσι πόλεμον· καὶ εἰ τὴν Ἀρικίνων πόλιν ὑποχείριον ἔλαβον, οὐδὲν ἂν ἐῶ ὃ κωλῦσον αὐτοῖς καὶ τὰς ἄλλας καταδουλώσασθαι ἁπάσας. εἰ μὲν οὖν βουλήσονται αὐτοῖς δίκας Ἀρικίνοις ὑπόσχῃν, ὅτι ὃ κοινὸν τῶν Λαβίνων ἀφικόμενοι δικαστήριον, καὶ εἴξοιεν τοῖς ὑπὸ πάντων δικασθησομένοις, οὐδὲν αὐτοῖς ἔφασαν δεήσειν πολέμου· εἰ δ' τὴν συνθήκην φυλάξαντες αὐθαδίσαιεν, οὐδὲν ἀξιώσοιεν συγχωρήσειν τοῖς συγγενέσι τῶν δικαίων καὶ μετρίων, ἠπείλουν πολεμήσειν αὐτοῖς

τοῖς Λαβίνοις ἄπαντας διὰ κράτος. ταῦτα πρεσβευομένων τῶν πρεσβευτῶν, οὐκ ἀξιοῦσα δίκαιον ὑποφέρειν τοῖς Ἀρικίνοις ἡ βουλὴ, πρὸς ὧν οἱ κατηγορεῖν ἔμελλον γίνεσθαι κριταὶ, καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων κρίσας ἔσεσθαι ὑποτιμωρουμένους τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ πρεσβεύσαι ἔτι τούτων βαρύτερα ἐπιτάγματα, δέχεσθαι τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο. τῆς μὲν οὖν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν ἀγώνων οὐδεμίαν ὑπωπτεύκασιν καταλήψεσθαι τὴν πόλιν συμφορὰν· ὁ δὲ πλῆθος ὀρρωδεῖ τῶν πολεμίων· καὶ πολλαχῇ δεῖν πέμπουσι πρεσβείας, παρεκάλει τὰς πλησιοχώρους πόλεις ὅτι συμμαχίαν, ἀντιπορευομένων εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις τῶν Λαβίνων, καὶ πολλὰ τὴν Ῥώμης κατηγορούντων. Ἕρνικες μὲν οὖν κοινῇ Σενελλῆνες, ὑπόπτως καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἀμφοτέρας ταῖς πρεσβείαις ἀπεκρίναντο, συμμαχήσειν μὲν οὐδετέροις λέγοντες κατὰ τὸ παρὸν, βουλεύσεσθαι δὲ ὁπότεροι δικαιότερα ἀξιοῦσι, κατὰ σχολή· τῇ δὲ βουλῇ χρόνον ἀνιαύσιον ἀποδώσειν. Ῥόπολοι δὲ Λαβίνοις μὲν ἐπικουρίαν πέμπειν ἀνέτοιμοι ὑπέγορτο· Ῥωμαίοις δὲ, ἐὰν βουληθῶσι καταλύσασθαι τὴν ἔχθραν, μετὰ σφῶν μετειωτέρους παρέξειν Λαβίνοις ἔφασαν, καὶ τὰς συμβάσεις αὐτοῖς διαιτήσειν. ὀλοῦσκοι δὲ καὶ θαυμάζειν ἔλεγον τὴν Ῥωμαίων ἀναισχυντίαν, ὅτι συνειδότες ἑαυτοῖς ὅτι πάντα τε ἠδικηκότες ἦσαν αὐτοῖς, καὶ τὰ τελευταῖα, ὡς τῆς χώρας τὴν κρείττην αὐτοῖς ἀφελόμενοι κατεῖχον, οὐδὲν ἧττον ἐτόλμησαν ὅτι συμμαχίαν ἐχθροὶ ὄντας σφᾶς παρακαλεῖν· συνεβούλευόν τε αὐτοῖς ἀποδοῦσι τὴν χώραν, τότε παρὰ τῶν φίλων ἀπαιτεῖν τὰ δίκαια. Τυρρηνοὶ δὲ ἀμφοτέροις ἐμποδὼν ἐγίνοντο, Ῥωμαίοις μὲν σπονδὰς γεγενέναι λέγοντες οὐ πρὸ πολλοῦ, πρὸς δὲ Ταρκυνίους συλλύσαι σφίσι καὶ φιλίαν. διαῦτα τούτων ἀποκριναμένων, οὐδὲν οἱ Ῥωμαῖοι ταπεινωθέντες, ὁ παθεῖν εἰκὸς τὸν μέγιστον τὲ πόλεμον συναιρόμενος, καὶ πάντας ἀπεγνωκότας συμμαχικὰς ἐλπίδας· ἀλλὰ τὴν οἰκείαις δυνάμεσι πιστεύοντες μόναις, πολλῷ πρόθυμότεροι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐγίνοντο, ὡς διὰ τὴν αὐάδειαν ἀνδρες ἀγαθοὶ πρὸς τοὺς κινδύνους ἐσόμενοι, καὶ ἐὰν χρὴ νοῦν προσέχωσι, τὰς ἰδίας ἀρετὰς καταρθώσαντες τὸν πόλεμον, οὐδενὶ κοινωσόμενοι τῆς δόξης. τοσοῦτον αὐτοῖς φρόνημα καὶ τόλμης ἐκ τῶν πολλῶν ἀγώνων πρόσειν. πρασκευαζόμενοι δὲ τὰ εἰς τὸν πόλεμον ὑπεστήσαν, καὶ τὰς δυνάμεις ἀρξάμενοι γράφειν, εἰς πολλὴν ἐνέπιπτον ἀμηχανίαν, οὐ τὴν αὐτὴν ἀπόρων προθυμίαν εἰς τὰ ἔργα παρεχομένων. οἱ γὰρ ἐνδεᾶς βίου, καὶ μάλιστα οἱ τὰ

tur Latinos vniuersos cum eis bellum gesturos totis viribus. Senatus, cõfiderata hac legatorũ prouocatione, Aricinos in ius sequi noluit, quod in ea lite iidem & accusatores futuri essent, & iudices: præsertim cũ suspicaretur, hostiũ iudicium nõ mansurum intra hos fines, sed grauiora insuper mãdata iniuncturum. ideoq; bellum accipere maluit. ac tametsi, quantum ad fortitudinẽ reiq; militaris peritiã attinet, nullã vrbi cladem metuebat, timebat tamen nõnihil *tam* numerosam hostiũ multitudinem: dimissisq; legatis circũ finitimos populos, ambiebat eorũ societatem; Latinis contrarias ad eosdẽ legationes mittentibus, & multa crimina in populũ Romanum cõgerentibus. Hernici neutris legatis quidquã sani responderũt, sed vtrosq; cũ suspecto responso e cõcilio suo dimiserunt. aiebãt enim neutris se in præsens missuros auxilia deliberaturos *prius* per otium vtrorum postulatio fit iustior; & ad eã deliberationem opus sibi esse anno integro. Rutuli Latinis auxiliũ diferre polliciti, Romanis tamẽ promittebant, si ponere inimicitias vellent, se sua intercessione Latinos ipsis reddituros æquiores, pacemq; conciliaturos. Volsci demirari se dicebãt Romanorum impudentiã, qui & aliarum offensarũ sibi conscii, & nouissime ablatæ agri partis optimæ, nihilominus auderent ab inimicis auxilia petere. irẽt & agrũ prius restituerent; ac tũ demum ab amicis quod æquũ esset peterẽt. Etrusci vtrosq; frustrabãtur, cum Romanis dicentes recẽs sibi fœdus intercedere, cum Tarquiniis cognationẽ & amicitiam. Talibus responsis acceptis Romani nõ abiecerunt animos, licet magno bello instante nulla spes auxilii se ostenderet: sed freti solis domesticis viribus, multo alacriores ad certamen reddebantur, quasi necessario fortes in periculis futuri: & si res prospere succederent, propria virtute paraturi victoriam, nemini communicata gloria. tantus eis animus tantaque audentia e tot certaminibus supererat. Ceterum dum res ad bellum necessarias comparant, & copias conscribere incipiunt, difficultatis fuit nonnihil, non omnibus pari alacritate operam suam offerentibus. nam egeni, præsertim qui debi-

Finitimorũ pop. tergiuersatio.

Turbæ Inte-
ſtinæ ex inopi plebe.

ta creditorib. exſoluere non poterãt, quorũ ingens erat numerus, ad arma vocati non parebant: nihil ſibi cũ patriciis eſſe dictitãtes, niſi ſenatuſconſulto remitterẽtur debita. immo non deerãt qui deſerturos ſe vrbem dicerent: ſeq; inuicẽ hortabantur ne in ea vrbe ſedẽ habere vellent in qua nullius boni eſſent participes. hos aliquãdiu patricii lenire conabantur, & ad meliorem mentẽ traducere: ſed cum hac ratione nihilo modeſtiores eos redderent, in ſenatu conſultatum eſt quonã honeſto modo ciuitas vacare a turbis poſſet. mediocris cenſus & æquioris ingenii patres ſuadebãt remittenda inopib. debita, redimendamq; paruo diſpendio beneuolentiã ciuiti; e qua maximũ emolumentum tã priuatim quã publice percepturi eſſent.

Valerii de
remittendis
plebi debitis
ſuaſio.

Huius ſentẽtiæ princeps erat M. Valerius Marci filius, vnius eorũ qui tyrannidem ſuſtulerunt, Publii, ob populi ſtudiũ Poplicolæ cognominati, frater. hic docebat, eos qui pro paribus decertarẽt cõmodis, pari ad rem ſtrenue gerendã ſtudio accẽdi ſolere: iis vero ad quos nihil inde fructus rediret, nullos ſuboriri ſpiritus generoſos. addebat irritatos eſſe omnes inopes, obambulantesq; per forũ dictitare, Quid nobis, pderit viciſſe foris hoſtẽ, ſi *domi* fœneratoribus licet nos ob debita in neruũ abducere? & aſſerto vrbi imperio, ipſi ne corporũ quidem libertatẽ retinebimus? Nec id ſolũ periculũ oſtẽdebat, ne plebs, ſi aduerſus ſenatũ exaſperetur, remp. in periculis deferat; (quod omnib. publicæ ſalutis amatorib. extimeſcendũ ſit) ſed aliud etiã hoc grauius, ne tyrannorũ blandimẽtis decepta, arma cõtra patricios ſumat, & Tarquinios in recuperando imperio adiuuet. dũ igitur adhuc intra verba & minas cõſiſtar, nec adhuc vllum improbum facinus perpetret, prœuertendum eſſe periculum, & demerendam hac ope plebeculam. nec ipſos vel primos huius inſtituti auctores eſſe, vel magnam inde contracturos turpitudinem. nam multos oſtendi poſſe qui & hoc & alia longe difficiliora ſuſtinuerint, cum non daretur aliud remedium. Neceſſitati enim impares eſſe humani ingenii vires: omnesq; homines tum demum de decoro diſpicere, cum iam verſantur in tuto. Enumeratis deinde multis

χρέα τοῖς συμβαλοῦσι δραχυῦσαι οὐ δυνάμενοι, πολλοὶ πρόδραι ὄντες, οὐχ ὑπακούειν ὅτι τὰ ὅπλα καλούμενοι, οὐδ' ἐβούλοντο κοινωνῆν οὐδενὸς ἔργου τοῖς πατρικίοις, εἰ μὴ ψηφίσαιντο αὐτοῖς χρεῶν ἄφεσιν· ἀλλὰ καὶ καταλείψειν τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν ἔλεγον, καὶ παρεκελεύοντο ἀλλήλοις μὴ φιλοχωρῆν ἐν πόλει μηδενὸς αὐτοῖς ἀγαθοῦ μεταδιδούσης. τέως μὲν οὖν ταῦτα καλῆν αὐτοὺς οἱ πατρίκιοι καὶ μεταπείθειν ἐπειρῶντο· ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐλίνυον μετριώτεροι πρὸς τὰς
10 ταῦτα λήσεις, ὅπῃ δὴ Οὐαλερίου εἰς ὁ βουλευτήριον, ἐσκόπουν τίς ἀναρπὴς πρόφασις λύσει τὴν πόλιν τῆς ταραχῆς. ὅσοι μὲν οὖν ἐπιφανεῖς τὴν φύσιν, καὶ μέτριοι τοῖς ἡμέτεροι τῆς βίου ἦσαν, παρῄνουν ἀφεῖναι τὰ χρέα τοῖς πένησιν, καὶ παρίασιν πολιτικὴν ἀνοιαν ὀλίγου δραχμοῦ, μεγάλων μέλλοντας ἐκ αὐτῆς κερδαίνειν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ. ἐν ᾧ ὁ ταύτης ἡγούμενος τῆς γνώμης Μάρκος Οὐαλέριος, ὁ υἱὸς Μάρκου Οὐαλερίου, ἑνὸς τῶν καταλυσάντων τὴν τυραννίδα,
[Ποπλίου τοῦ κληθέντος διὰ τὴν εἰς ὁ δημοτικὸν εὔ-
20 νοιαν Ποπλικόλα, [ἀδελφὸς,] διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι « τοῖς μὲν ὑπὲρ τῶν ἴσων ἀγωνιζομένοις ἴσην φιλοῦσι « ἐμφύεται τοῖς τὰ ἔργα φιλοτιμίαν, τοῖς δ' μηδενὸς « ἀπολαύειν μέλλουσιν ἀγαθοῦ, οὐδὲν ἐπέρχεται φέρειν « θυμὸν ἡ μηδὲν ἔχῃ παράπλησιν ἕτερον· τὰς γὰρ ἀναγ- « κας χρείττους εἶναι τῆς αὐθεφύτου φύσεως· καὶ τότε « ὁ δυστυχὴς αἰτιοῦν ἀποθνῄσκειν, ὅταν ἔχωσιν « ἤδη δ' ἀσφαλές. ἐξαριθμησάμενος δὲ πολλὰ καὶ ἐκ « πολλῶν

« πολλῶν πόλεων παραδείγματα, τελευταίαν παρέ- « χετο τὴν Ἀθηναίων πόλιν μεγίστου τότε τυγχάνουσαν « ὀνόματος ὅτι σοφίᾳ, οὐ παρὰ πολλὰ χρόνον, ἀλλὰ « καὶ τοὺς παλαιοὺς αὐτῶν ἄφεσιν χρεῶν ψηφισαμένου « τοῖς ἀπόροις, Σόλωνος παρεκελεύσαντος, καὶ οὐ- « δένα τῇ πόλει τοῦ πολιτεύματος τοῦδε ἐπιλιμᾶν, οὐδὲ « τὸν ἠνησάμενον αὐτὸ δημοκόπον καὶ πονηρὸν καλῆν, « ἀλλὰ καὶ τοῖς πειθεῖσιν πολλὴν φέρουσιν ἀπόδοσιν « μαρτυρῆν, καὶ τὸν πείσαντα μεγάλην σοφίαν. Ῥωμαίοις « δ', οἷς οὐ περὶ μικρὰν τὸν κίνδυνον εἶναι φέρειν, ἀλλὰ 10 « ὑπὲρ τοῦ μὴ παλαιὰν ὠμὸν καὶ πανοῦ « χείρονι δηείν τυραννίδι, τίς τῶν νοῦν ἔχόντων ἐπιλιμᾶν « σφεν λύ, τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ συμμάχοις αὐτὶ « πολεμίων τῇ πόλει τοὺς πένητας καταστοχάσαντας « ψυχῆς; διεξελθὼν δὲ τὰ ξενικὰ παραδείγματα, τε- « λευταῖον τὸν τῶν ἐπιχωρίων ἔργων παρεσκεύασμε- « νον λόγον, ὑπομιμνήσκων τὰς ἔνδειας αὐτοὺς καλα- « ούσας ἀνάγκας, ὅτι κατειλημμένης σφῶν τὴν χώρας ὑ- « πὸ Τυρρηνῶν τειχήρης γενόμενοι, καὶ εἰς πολλὴν τῶν « ἀναγκαίων καταστάντες ἀπορίαν, οὐκ ἔχον ἀν θεράπων 20 « μεμιμουότων καὶ θανατώντων λογισμοὺς, ἀλλ' εἰ ἔλαυνες « τοῖς καλέουσι κομῆς, καὶ τὴν ἀνάγκην διδάσκειν τὸν « συμφεύγειν λαβόντες, ὅμηρά τε δοῦναι τῷ βασιλῆ « Πορσίνῃ τοὺς ὀπτιμανεστάτους ὑπέμεναν παῖδας, ὅπω « τε τὸν τοῦτο ἀπομείναντες, καὶ μέρη τῆς χώρας « ζημιωθῶσαι, τὸν Ἐπὶ πάγων Τυρρηνοῖς ἀποστάντες, « καὶ δικαιῆν χρήσασθαι τῷ πολεμίῳ, πεῖ ὧν αὐτοῖς ὁ « τύραννος ἀνεκάλη, δίδοντες καὶ ἀρετὰν καὶ ὅπλα, καὶ « πάλλα ὅσων ἐδέοντο Τυρρηνοὶ παραχεῖν ὅπὶ τῇ κα- « ταλύσει τοῦ πολέμου. τοῦτοις δὴ τοῖς παραδείγμασι 30 « χρησάμενος, οὐ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ἔργον ἀπέφαι- « νεν εἶ), τοῖς μὲν πολεμίοις πεῖ μηδενὸς ὧν ἠξίωσαν « αὐτειπεῖν, τοῖς δὲ ἑαυτῶν πολίταις πεῖ μικρὸν πολε- « μεῖν ἀφαφόρου, οἱ πολέμοις μὲν ἠγωνίσαντο πολ- « λοὶς καὶ καλοὶς πεῖ τὴν ἡγεμονίας, ὅτε καλῆν οἱ βα- « σιλῆς τὰ κοινὰ, μεγάλῳ δὲ πεῖ θυμίαν εἰς ὁ σω- « ελθεῖν πρὸς τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν τυραννῶν παρέχον- « ο, ἐπὶ δὲ πλείονα παρέξεσθαι σπουδὴν ἔμελλον εἰς « τὰ λοιπὰ ἔργα παραχωρήσαντες, βίων μὲν ἀσφαλίζοντες, « τὰ δὲ σώματα καὶ ψυχὰς, ἃ μόνα πεῖ ἐμῶν αὐτῆς, ἀφ- 40 « δῶς εἰς τὸν πεῖ αὐτῆς κινδυνοῦς ὅπιδιδόντες. ἔφη τε « λέγων, ὡς καὶ εἰ μηδὲν ἐπεχείρουν ἐκεῖνοι τοιοῦτον τὸ « ἀφαλῶς κεκαυμένοι λέγειν, μηδὲ ἀπαγορεύειν, τοῖς « πατρικίοις ἐγρεῖν τὸν πρεσβύτατον λογισμὸν πεῖ αὐ- « τῶν λαβόντας, ὧν ἡδεῖ δεομένοις καὶ χωρὶς καὶ καθ' ἕκα- « στον, ταῦτα δὲ ἑτοίμου χρεῖζεσθαι, εὐθυμουμένοις ὅ- « τι πρεσβῆμα ἀπόρρητον ποιήσουσιν, αὐτοῖς τε μὲν

multarum ciuitatum exemplis, poſtremum adduxit Athenienſium, ciuitatis omnium confeſſione ſapientiſſimæ; quæ non ante multas ætates, ſed patrum memoria, egenis remiſſionem debitorum ſuaſu Solonis decreuerit: quod vrbis inſtitutum a nemine reprehendi, nec cõſilii eius auctorem a quoquam populi adulatorem aut maleficum appellari; ſed omnes & illis qui paruerint, prudẽtiæ; & huic qui ſuaſerit, ſapientiæ ſingularis teſtimonium perhibere. Romanis vero, qui non de paruis quibuſdam commodis periclitentur, ſed ne rurſum tradantur immani omnique beſtia ferociori tyranno, neminem ſanæ mentis vitio daturum, ſi eadem humanitate ciues egenos pro inimicis reddant ſibi belli ſocios. Mox ab externis exẽplis tranſitu facto ad domeſtica, commemorauit neceſſitates ſuperioris temporis: quando agro ab Etruſcis occupato mœnibus incluſi, extremaque victus inopia preſſi, non ſumpſere animos infantorum mortemq; appetentium hominum; ſed tempori cedentes, neceſſitate in conſilium adhibita, ſuſtinuerunt obſides dare Porſenæ virorum nobiliſſimorum liberos, (quod nunquã ante fecerant) & agri parte mulctari, cõceſſis Etruſco Septem pagis; & in tyrannorum lite hoſti de ſe iudiciũ permittere; dato inſuper commeatu, armis & quidquid Etruſci pro belli depoſitione poſtulaſſent. His exemplis vſus, negabat eiuſdem eſſe prudentiæ, hoſtibus nihil quod poſcerent denegare, & cum ciuibus de re parua contendere; præſertim qui & ſub regibus multa ac præclara pro imperio ſubierint certamina, & gnauos ſe in vindicanda ab tyrannis rep. exhibuerint, & maiori etiã ad ceteras res ſtudio acceſſiſſent, ſi opera illorum fuiſſet expetita: opibus quidem deſtituti, ſed animas & corpora, quæ ſola illis ſupererant, liberaliter pro patriæ ſalute periculis impendentes. aiebatque, etiam ſi illi præ pudore nihil tale auderent dicere aut per alios indicare, patriciorum eſſe decenter eis proſpicere, & quibuſcumque rebus opus habere ſcirent vel priuatim vel publice, eas prompte largiri; reputando contumelioſum eſſe, quorum

vtantur corporibus, eis non gratificari in re nummaria: & iactare apud omnes, bella se pro publica libertate gerere; atq; *interim* candē illis eripere quorum auxilio parta sit; nō quod improbitatem eis exprobrare possint, sed tantum inopiam; quæ miseratione potius quam odio digna sit. His dictis cum multi assentirent non sine laude Valerii, Appius Claudius Sabinus suo loco rogatus sentētiam, suasit contrarium, negās debitorum remissione seditionem ex vrbe excisum iri, immo eā periculosius ad diuites migraturā ab inopibus. omnibus enim liquere, grauiter laturos eos qui pecuniis fraudabuntur, cū sint ciues, & in *publicis* versentur honorib⁹, omnibusq; expeditionib. interfuerint: nec passuros bona relicta sibi a maioribus, auctaq; sua industria & parsimonia, publicari nequissimis & ignauissimis ciuiū. magnæq; fatuitatis esse, dū deterioti parti ciuitatis gratificari volunt, potiorū despicere; opesq; alienas iniustissimis ciuibus publicando, eos qui legitime illas conquisiuerunt defraudare. Cogitandum præterea, nō ab inopibus, in quibus nihil sit virium, perdi respublicas, quādo hi necessitate contineantur in officio; sed a diuitibus & gerendæ reip. idoneis, si a deterioribus afficiantur iniuria, & ius suum obtinere nequeant. Ac si maxime ii qui creditis fraudatur, nihil plane indignentur, sed leniter & indulgenter damna sua perferant, ne sic quidem honestū fore aut tutum patribus, ita gratificari inopibus, vt e vita tollantur contractus & commercia, pro quib. succedat inhumanitas & rerum necessariarū, sine quib. incoli vrbes nequeunt, penuria, dum nec coloni in agris serunt & plantant, nec *nauta* mare nauigant, aut negotiatores transmarinos cōmeatus subuehunt, nec aliis iustis laboribus vacant pauperes. in omnia enim hæc, quoties opus fuerit, neminem diuitum impensurum suas pecunias. ita futurum vt opibus inuideatur, & laborum studium tollatur, potiorq; sit conditio perditorum quam frugi hominū, iniustorū quā iustorū, alicna vsurpantiū q̄ sua tuētium. eas vero esse veras seditionum caussas in vrbibus, mutuarumq; cædium & omniū malorum per quæ fortunatissimę ciuita-

App. Claudii dissuasio.

παρ' ἐκείνων τὰ σώματα, μὴ χρεμζόμενοι τῶν αὐτῶν τὰ « χρήματα, καὶ λέγοντες μὴ πρὸς ἀπόνοιαν, ὅτι τὴν κοι- « 244
νὴν ἐλευθερίας ἕνεκα πολεμοῦσι, τῶν δὲ συνηκα- « κησαμένων αὐτῶν ἀφαιρούμενοι, καὶ πονηρίαν ἔχοντες « αὐτῶν οὐκ δίζην, ἀλλ' ἀπορίαν, ὧν οἰκτείρεσθαι μᾶλ- « λον, ἢ μισεῖσθαι προσῆκε. τοιαῦτα τῶν δημοτικῶν « λέγοντος, καὶ πολλῶν τὴν γνώμην ἐπαινούντων, Ἄπ- πιος Κλαύδιος Σαβῖνος ὢν τῶν προσήκοντι κληθεὶς τόπῳ, παρῄνει διδάσκων τὰναντία, ὅτι δ' φασιάζον οὐκ « ἐξαιρεθήσεται τῆς πόλεως, αὐ ψηφίσωνται χρεῶν ἀ- « ποκοπὰς, ἀλλ' ἔτι πονηρότερον ἔσται μεταβαλὲν ἀπὸ τῶν « πενήτων εἰς τοὺς εὐπόρους. δῆλον γὰρ ἦν παῖν ὑ- « πάρχειν, ὅτι χαλεπῶς οἴσουσιν οἱ μέλλοντες ἀποστερῆ- « σθαι τῶν χρημάτων, πολῖται τε ὄντες, καὶ ἐπίτιμοι, καὶ « πάντας ἐγκαλύπτοντες τοὺς ἐπιβουλεύοντας τῇ πόλει γρα- « ΐδια, οὐκ ἀξιοῦντες ἀκατέλιπτον αὐτοῖς οἱ πατέρες, « καὶ αὐτοὶ φιλεργοῦντες καὶ σωφρόνως ζῶντες ἐκτήσαν- « το, δημεύεσθαι τοῖς πονηροτάτοις καὶ ἀργοτάτοις τῶν « πολιτῶν. [πολλῆς δ' εἶ] μωρίας ἔργον, τῶν χείρων « μέρει τῶν πολιτευμάτων χαρίζεσθαι βουλομένους, τῶν « χρείττονος ὑποροῦντας· καὶ τοῖς ἀδικωτάτοις τῶν πολι- « τῶν τοὺς ἀλλοτρίας δημεύοντας οὐσίας, τῶν δικαίως « αὐτοὺς κτησαμένων ἀφαιροῦντες. εὐθυμεῖσθαί τε αὐτοὺς « ἠξίει, ὅτι οὐκ ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ σοδεμίαν ἰσχὺν « ἐχόντων αἱ πόλεις ἀπόλλυνται, τὰ δίκαια ποιοῦν αἰσ- « χυνομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν εὐπόρων καὶ τὰ πολιτικὰ « πρᾶττειν δυναμένων, ὅταν ὑπὸ τῶν χρεῶν ὑβρί- « ζωνται, καὶ τῶν δικαίων μὴ ὀπτυχόντων. εἰ δ' μηδὲν « ἀναγκαῖον μέλλοιεν οἱ τῶν συμβολαίων ἀπρε- « σύμβολοι, πρᾴως δέ πως καὶ ῥαθύμως οἴσοιν τὰς βλά- « βας, οὐδ' ὅπως καλῶς ἔφη ἔξειν σφίσιν αὐτοῖς, οὐδ' ἀσφαλῶς, « δωρεὰν χαρίζεσθαι τοῖς πένησι τοιαύτην, δι' ὧν ἀ- « συνάγωγος ὁ κοινὸς ἔσται βίος καὶ μισάλληλος, καὶ τῶν « ἀναγκαίων, ὧν χρεὶς οὐκ ἔστιν οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις, ἐν- « δεὴς, ὅτε τὴν χώραν αὐτεγόνων ἐπὶ καὶ φυλλοίων τῶν « γεωργῶν, ὅτε τὴν θάλασσαν πλεόντων καὶ ἐμβαλλο- « μένων τὰς ἐμπορίοις ἀγορὰς τῶν ἐμπόρων, οὔτε « ἀγῶν δικαίαν ἐργασίαν σοδεμίαν ποιουμένων τῶν πεν- « των. εἰς ἄπαντα γὰρ ταῦτα, τὴν δεομένης ἀφορμῆς, ὑ- « δένα τῶν ἀπόρων τὰ ἑαυτῶν χρήματα κτήσεσθαι· « οὐκ ἂν τούτων φθονηθήσεσθαι μὴν ἀποείη, καὶ ἀλαλυ- « θήσεσθαι ἂν φιλεργίαν· χρεῖττον ἂν μοῖραν ἔχῃ τὰς ἀκο- « λάστοις τῶν σωφρόνων, τὰς δ' ἀδίκοις τῶν δικαίων, καὶ « τὰς σπελεσμένοις τὰ ἀλλότρια, τῶν φυλαττόντων « τὰ ἴδια. ταῦτα δ' εἰ τὰ ποιοῦντα διχοστασίαν ἐν ταῖς « πόλεσι, καὶ ἀλληλοφθορίας ἀπαύστους, καὶ πᾶσαν ἀγ- « λίαν κακῶν ἰδέαν, ὑφ' ὧν αἱ μὲν ἀτυχέστατα πρᾶ- « ξασιν,

» ξασιν, τὴν ἐλευθερίαν ἀφηρέθησαν, αἱ δ' τὴν χείρονος μοί- » ρας τυγοῦσιν, πόνοι ἀλέθρον διεφθάρησαν. πόνοι τὸν μά- » λιστα σκοπεῖν αὐτοὺς ἠξίει κοινῇ καθιστάμενοις πολι- » τείαν, ὅπως μηδὲν εἰς αὐτὴν ποιεῖν εἰσελθοῦσ' ἔθος· » πολλῇ δυνάμει εἴ) λέγων, ὁποῖα ἅπαντα ἢ τὰ κοινὰ τῶν » πόλεων ὀπτηδεύματα, τοιοῦτοις γίνεσθαι τοὺς τῶν ἰδιω- » τῶν βίους. ἔθος δ' εἴ) σοδὲν κάκιον οὔτε πόλεσιν, οὔτε » οἴκοις, τῶν καθ' ἡδονὰς ζῆν ἕκαστον ἀεὶ, καὶ τοῦ πόνου συν- » χωρεῖσθαι τοῖς ἥδοσιν ὑπὸ τῶν κρείττονων, εἴτε πρὸς » χάριν, εἴτε πρὸς ἀνάγκην. ὁ γὰρ ἀποπληρῶν τὰς 10
» ὀπιθυμίας τῶν ἀφόνων, τυγχανόντας ὧν αὐ δεηθῶσιν, » ἀλλ' ἑτέρων ὀλίγου ὀρέγεσθαι μείζονων, καὶ εἰς ἄπειρον » προβαίνει· μάλιστα δ' τοῦτο πάσχει τοὺς ὄχλους. ἀ γὰρ » καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἀγνοεῖ) παράπτειν, ἢ δέδιεν ὑπὸ » τοῦ κρείττονος καθηγούμενος, τοῦτα ἐν κοινῷ γινομένους » ἐπιμότερον τολμωμεῖν, προσφλεγόντας ἰσχὺν ταῖς » ἑαυτῶν γνώμαις ἐκ τῶν ὁμοια βουλομένων. ἀπλη- » ρότοις δ' καὶ ἀοείστοις ὑπαρχούσας τοῖς τῶν ἀνόητων ὄ- » χλων ὀπιθυμίας, ἀεργμένας ἔφη δεῖν κωλύειν, ἕως » εἰσὶν ἀσθενεῖς, καὶ ὅτ' ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας μὴ δυνῶν) 20
» καθαιρεῖν. χαλεπώτερον γὰρ ὀργὴν ἀπόνοιαν ἔχειν τῶν
245 » συγχωρηθέντων πρεσμένοις, ἢ τῶν ἐλπιζομένων μὴ τυγ- » χάνοντας. πολλοὶ δίκαιοί τε πολλοῖς εἰς τοῦτο ἐκπε- » σόντες πόλεων Ἑλληνίδων ἔργα διέξιον, ὅσα μαλακι- » θεῖσαν δι' ἀκαίρους λυσὰς ἀφορμὰς, καὶ πονηρῶν ὀπτλη- » σάμενοι ἀρχὰς ἀφεῖσαν παρεῖναι, οὐκέτι πᾶσαν καὶ » αὐελεῖν αὐτὰ δυνάμενοι ἔχον· δὲ ὧν εἰς αἰκρᾶς καὶ αἰν- » κέσεις ἰωὰ γκάθηνα ἐλθεῖν συμφορὰς. ἐοικέναι τε ἑνὶ » καθ' ἕνα τὸ κοινὸν ἔφη· ψυχῆς μὲν γὰρ ἀνδρὸς ἀνάλο- » γον ἐρρύσης τὸ βυλῆς, σώματος δ', τὸ τοῦ δήμου. ἐὰν 30
» μὲν οὖν βυλῆς τὴν ἄφρονα δῆμον κρεῖττον ἔῶσιν, ὅμοια » πείσεσθαι αὐτοῖς ἔφη τοῖς ὑποπάσοισι τὴν ψυχὴν » τοῦ σώματος, καὶ μὴ κτῆ λογισμὸν, ἀλλὰ κτῆ πάθη ζῶ- » σιν· ἐὰν δ' κρεῖττον τε καὶ ἄγεσθαι τὴν δῆμον σωφρό- » ζωσιν ὑπὸ τὸ βυλῆς, τοῦτο ποιήσουσι τοῖς ὑποπάτ- » τοισι τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ μὴ » πρὸς τὸ ἥδιστον τὸν βίον ἄγοισι. βλαβεῖν δ' μεγάλην » σοδεμίαν ἀπέφαινε συμβήσεσθαι τῇ πόλει, ἐὰν οἱ πέ- » νητες ἀγανακτοῦντες ὅτι τῷ μὴ συγχωρηθῆναι σφίσι » τὴν γεωοχρεοκοπίαν, μὴ θελήσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ ὅπλα 40
» ἀνάγκαθεν, ὀλίγοις λυσὰς λέγων εἴ) πανταχόθεν τὰς· » μηδὲν ὑπολιπομένους ἑαυτοῖς ἔξω τοῦ σώματος, οὗς » ὅτ' ὠφέλεια ἄν τινα παρέξεσθαι τῷ κοινῷ θαυμαστὴν ὅσην, » παρόντας τὴν ἀναιδίας, ὅτε βλάβην, ἀπόλλας ὑπομι- » μνήσκων αὐτοῖς, ὅτι τὴν ἐκάτιν ὑπελαμβανον ἐν τοῖς » πολέμοις χώραν οἱ δ' ἐλάχισον ἔχοντες βίον ἡμῶν, » καὶ ὅτι πρὸς θήκης μοῖραν ἐπέχον ὅτοι τοῖς ἐν φάλαγγι

tes libertate excidunt; quæ vero inferioris conditionis sunt, etiam funditus intereunt. Sed maxime considerandum ipsis, qui nouam reip. formam inducant, nequis malus in eam mos surrepat; quod necessario, qualiacumque sunt publica studia, talis etiam fiat vita priuatorū hominum. nullum autem esse morem peiorem in vrbibus domibusve, quam vnumquemque pro libidine semper viuere, & potiores omnia indulgere deterioribus, siue id sponte siue coacti faciant. nec enim expleri amentium cupidines, si potiantur quibus libet; sed mox alia maiora cōcupiscere, atque ita in infinitum progredi: idque maxime vulgi esse ingenium. quæ enim quisque aut pudore proprio, aut ab alio præstantiore cohibitus veretur facere, ea si vulgo fiant, delinquit facilius, in sua voluntate confirmatus aliorum libidine simili. inexplebiles porro & infinitas esse insensati vulgi cupiditates: quarum principiis resistēdum esse, dum adhuc sunt inualidę; non quum magnis & validis *adminiculis* cōuelli nequeunt. nam grauius irasci cunctos, si *semel* concessis priuentur, quam si speratis frustrentur. Exempla deinde aliquot Græcarum vrbium commemorauit, quæ intempestiua lenitate admissis malorum morum principiis, non amplius eos potuerint tollere; eoque in fœdas & insanabiles calamitates inciderint. ciuitatem enim similem esse vni homini; in quo senatum animus, plebem corpus referat. itaque si dementem plebem senatui imperare siuerint, perinde fore acsi animum corpori subiicerent, vitamq; non ratione sed affectibus regerēt. quodsi plebem senatui parere & obsequi assuefecerint, sic facturos vt illi qui corpus animo subdunt, & in omni vita honestatem, non voluptatem respiciunt. Post hæc aiebat vrbi nihil magnopere obfuturū etiamsi egeni negata sibi debitorū remissione detrectent militiam; dicens omnino paucos esse quosdā qui præter corpus nihil sibi reliquerint: quorum neq; præsentia in expeditionib. magnam vtilitatem afferat reip. neq; absentia multum incōmodet: quod qui minimū habent censum, vltimum in bello locum teneāt, & legionū additamentū

sint ad pauorem incutiendum hostibus; vt qui præter fundas nihil telorum gestent, quarum minimus vsus sit in prœliis. Eos vero qui paupertatem ciuiũ miseratione dignam censent, & iis qui soluendo non sint subueniendum existimant, considerare iubebat vndenam illa egestas acciderit, cum agri portiones a maioribus relictas acceperint, & in militia multa lucrati sint, ac postremo e publicatis tyrannorum bonis iustam *quisque* portionem adepti: vt quos ventri turpibusq; voluptatibus impendisse fortunas videant, eos propudia & noxas vrbis existiment; magnumque reip. commodum, si vltro in malam rem abeant: quos vero iniquitate fortunę excidisse facultatibus senserint, eis de propriis bonis bene faciant. id autem optime & nosse & facturos esse illorum creditores: illosque ipsos infortuniis eorum subuenturos, nõ coactos ab aliis, sed sponte *inductos*; vt ipsis pro pecuniis reponatur pulchrũ gratiæ debitum. communem autem opem ferre malis pariter ac probis; & de alieno, non de proprio benefacere; tum, quibus adimitur pecunia, eis ne gratiam quidem pro beneficio *debitam* relinquere: id vero alienũ esse a Romanis virtutibus. Supra hæc omnia rem esse longe grauissimã, nec ferẽdam Romanis qui in alios imperium sibi vindicent, si, quæ maiores magno labore parta prognatis ex se reliquerunt, ea non animi sponte, neque persuasi, neq; suo tempore, quãdo reip. quam optime consulendum est; sed quasi capta vrbe, aut breui in hostis potestatẽ ventura, præter suam voluntatẽ ita collocent, vt inde nihil aut perparũ cõmodi percipiant, & insuper tetra sibi accersant mala. Longe enim satius esse Latinorum imperata vt minus iniqua facere, extra omne belli periculum, quam nullius bonæ frugi hominibus concedendo quæ postulant, fidem a maioribus templo & anniuersariis sacrificiis honoratam, ex vrbe tollere, vt funditorum ad bellum societas acquiratur. Summa autem sententiæ hæc erat: Ciues qui cõmunem belli fortunam experiri vellent, iisdem quib. ceterorum quemlibet conditionibus ad res gerendas assumendos esse: eos vero qui quomodocumq; paciscerentur

τελαγμένους, καὶ ἀπολήξεως ἕνεκα τῶν πολεμίων στωόλλες, οἷα δὴ μηδὲν φέρουλες ὅπλον, ὅτι μὴ σφενδόνας, ὧν ἐλάχιςον ἐν ταῖς μάχαις ἐῶ ὄφελος. τὸς ᾗ οἰκλείρων τὴ πενίαν τῶν πολιτῶν ἀξιοῦσθαι, καὶ βοηθεῖν τοῖς μὴ δυναμένοις ἀναλῦσαι τὰ χρέα παραγνοῦσθαι, ἔφη δεῖν ἐξετάζειν, τί πόλε ὁ πεποιηκὸς ἐῶ αὐτοὺς ἀπόρους, κλήρους τε ἀφαιρεθέντας οὓς οἱ πατέρες αὐτῶν καλέλιπον, καὶ ἀπὸ τῆ γραῦῶν πολλὰ ὠφελησθέντας, καὶ τελευταῖον ἐκ τῆ δημοσιεύσης τῆ τυραννικῶν οὐσίας τὴ ἐπιδοσιγαῖαν μοῖραν λαβόντας· ἔπειθ' οὓς μὲν αὖ ὁρῶσι τῇ χαρᾷ καὶ ταῖς αἰκίσεσι ἐζηκότας ἡδοναῖς, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἐκπεπλωκότας ἐκ τῶν βίων, αἰσχύνας τὴ πόλεως νομίζειν καὶ βλάβας, καὶ μέγα ὁ κοινὸν κέρδος ἐπολαμβάνειν, ἐὰν ἐκόντες ἀπὸ τῆ πόλεως ἀποφθαρῶσιν· οὓς δ' αὖ ἀγαθῶν ἀφ' πονηρὰν τύχην ἀπολωλεκότας τὸς βίους, ἐκ τῶ ἰδίων τούτοις δοῦ ποιῆν. ἄειςα ᾗ καὶ τοῦτο καὶ γνώσκειν καὶ ποιῆν ἔφησε τὸς συμβεβληκότας αὐτοῖς, καὶ βοηθήσειν αὐτῶν τῶ τύχας αὐτοὺς ἐκείνους, οὐκ ἀναγκαζόμενος ὑφ' ἑτέρων, ἀλλ' ἐκόντας, ἵν' αὐτοῖς ἡ χάρις αὐτὶ τῶ χρεμῶ καλὸν ὀφείλημα θεῖη. κοινὼ δὲ ποιῆν τὴν βοήθειαν ἅπασιν, ἧς ὀξ ἴσου μεθέξοισιν οἱ πονηροὶ τοῖς χρηστοῖς, καὶ μὴ ἐκ τῶ ἰδίων, ἀλλ' ἐκ τῶ ἀλλοτρίων ἔνας δοῦ ποιῆν· καὶ ὧν τὰ χρήματα ἀφαιρεῶνται, τούτοις μηδὲ χὰ ὑπὸ τῶ δυέργεσιῶν καταλιπεῖν χάριτας, ἥκιςα τῇ Ῥωμαίων ἀρετῇ πρεπόκειν. ὑπὸ ἀπόνοια ᾗ ταῦτα καὶ τὰ δηλα, δ' ἑνὸν ἢ καὶ οὐκ ἀνεκτὸν εἶ) Ῥωμαίοις τὸ ἡγεμονίας αὐτοποιουμένοις ἐῶ, ἃ πολλῶν πόνων οἱ πατέρες αὐτῶν κτησάμενοι τοῖς ἐκγόνοις καλέλιπον, μὴ κῦ προαίρεσιν, μηδὲ πεῖθοῦς, μηδ' ἐν ᾧ πρέπε ἦκε χωρῶ τὰ βέλτιςα πράττειν καὶ τῶ κοινῶ συμφέροντα, ἀλλ' ὥςπερ ἑαλωκυίας τῆς πόλεως ἢ μέλλοσης δοκώσης τοῦτο πείσεσθαι, πρὸς ὃ δοκοῦσι ἑαυτοῖς πρᾶξιν, ἐξ ὧν ὠφέλειαν μὴ ὁδεμίαν, ἢ μικρὰν ἢ καὶ μεδὲ ἢ λήψον), κακῶν ᾗ κινδυνεύοισι τὰ αἰσχρὰ παθεῖν. μακρῷ γὰ αὐτοῖς εἶ) κρείττονα ἀ κελεύσι Λατῖνοι πράττειν ὡς μετριώτερα ὄντα, καὶ μηδὲ εἰς πεῖραν ἐλθεῖν πολέμε, ἢ τοῖς μηδαμῇ μηδὲν χρησίμοις συγχωρήσαντας ἀ πρὸς καλοῦσιν, ἀνελεῖν τὴν πίστιν ἐκ τῆς πόλεως, ἱερὸ καθοσιοῦν, καὶ θυσίας δὴ καὶ τὰ ἐτησίοις οἱ πατέρες αὐτῶν ἔταξαν γεραίρεσθ, μέλλοντας σφενδονητῶν συμμαχίαν ἐπὶ τὸν πόλεμον πρεσβεύειν. κεφάλαιον ᾗ τὰ γνώμης ἐῶ αὐτὸ τόδε· τὰς μὲν θέλοντας τῶ πολιτῶν κοινωνεῖν τὰ ἐκ τῶ πολέμου τύχης, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις, οἷοις καὶ τῶ ἄλλων ἕκαςον, πρὸς λαμβάνειν ἐπὶ τὰ πράγματα· τοὺς δὲ κᾗ σωθῆκας ὁποιας δ' ἡ πόλε ἀξιοῦσθαι δύναλαμβά-

„ λαμβάνειν τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς οὐδὲν, „ εἰ λάβοιεν, ὠφελήσουσας, χαίρειν ἐᾶν. εἰ γὰρ τοῦτο „ μάθοιεν, ἥξειν αὐτοὺς ἔφη, καὶ παρέξειν σφᾶς αὐ„ τοὺς κράτιςα πρὸς τὸ κοινοῦ βουλεύοισιν εὐπειθεῖς. „ εἴωθε γὰρ ἀεὶ ὁ φόβος ἅπαν, ὅταν μὴ ἢς αὐτὸ „ κολακεύῃ, μεγάλα φρονεῖν· ὅταν δὲ δεδίῃται, ταπε„ινοῦν. αὗται μὲν αἱ πλάσεον ἀλλήλων ἀφαφέρουσαι γνῶμαι ἐλέχθησαν· ἕτεραι δέ τινες αἱ τὸν μεταξὺ τούτων ἔχουσαι χώραν, συνῆγον. οἱ μὲν γὰ αὐτοὺς μόνον ἀφεῖναι τῶν χρεῶν τοὺς μηδὲν κεκτημένους ἠξίουν, τὰ χρήματα πο.οῦντες ἀγώνιμα τοῖς δανειστᾶς, ὅ τὰ σώματα· οἱ δὲ ὁ δημόσιον ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων ἀναλῦσαι τὰ σύμβολαια συνεβάλλον, ἵνα ἥ τε πίστις τῶν πενήτων ἐπὶ τὸ δημοσίας φυλαχθῇ χάριτος, καὶ οἱ συμβεβληκότες αὐτοῖς μηδὲν ἀδικηθῶσι. ἐδόκει δὲ ἔνιοι καὶ τὰ ἤδη καλεχομένων τοῖς τὰ χρέα, καὶ τῶν μελλόντων ἀφαιρεθήσεσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ῥύσασθαι τὰ σώματα ἐκ τῆ αἰχμαλώτων, ἕτερα τοῖς δανειστᾶς ἀναμειναμένοις ὑπὲρ αὐτῆ σώματα. τούτων δὲ ἐνῶν λεχθέντων, ἡ νικῶσα ἐῶ γνώμη, μηδὲν ἐν τῷ παρόντι χρέσθαι τοῖς αὐτῶν τοιούτοις· ὅταν ᾗ ὁ κράτιςον τέλος οἱ πόλεμοι λάβωσι, τότε τοιεῖν τὰς ὑπάτοις, λόγον, καὶ ψῆφον ἀποδοῦναι τοῖς Συνέδροις· τέως δὲ μηδεμίαν εἰς τοῖς ἔξω εἶ), μήτε συμβολαίῳ μηδενὸς, μήτε καταδίκης μηδεμιᾶς· μήτε τοῖς ἀρχαῖς δίκας νοσκῆν τοῖς μηδενὸς, ἔξω τῶν εἰς τὸ πόλεμον δυνηκόντων. τοῦτο ὁ τοιούτο μα εἰς τὸ δῆμον ἐξενεχθὲν ἐμείωσε μὲν τι τὸ πολιτικῆς τάραχης, ὅ μὲν ἅπαν γὰ ὁ ταπαίζον ἐξῆλθεν ἐκ τὸ πόλεως. ἦσαν γὰ τινες ἐκ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, οἷς οὐκ ἐφαίνετο ἀπορεῶτα εἶ) βοήθεια ἡ τοῦ τῆς βυλῆς ἐλπὶς, φανεῶν οὐδὲν βέβαιον ἔχουσα οὐδέν· ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἠξίουν αὐτὸ ποιῆν, ἢ διδόναι σφίσι τὸ ἄφεσιν τῶ χρεῶν, εἰ βούλε) κοινωνοὺς τῶ κινδυνῶν ἔξειν, ἢ μὴ φενακίζειν εἰς ἑτέρας ἀνάβασιν τῆς αὐθεφτῶν δεομένων τὲ καὶ ἀποπληρωθέντων ὅτου δὴ δεηθῶσιν. ἐν τοιαύτῃ ᾗ καταστάσει τῶ ὑπαρχόντων, σκεπτοῦσα ἡ βυλὴ δι' οὗ μάλιςα ἀναπράξεται τοῦτο, μηδὲν ἔτι νεωτεῖσαι τὰς δημοτικοῖς, ἔκρινεν τὸν μὲν ὑπατικὸν ἀξιοῦσθαι ἀνελεῖν τὸ παρόν, ἑτέραν δὲ ἵνα ἀρχὴν ἀποδεῖξαι πολέμου τε καὶ εἰρήνης, καὶ πάντας ἀνῆκε τοῦ πράγματος κυρίαν, ἀναβεβαιοῦσα καὶ αὐτοπολίτευτον ὧν αὐ βυλῇ) καὶ τοῦ ἔξω. χρόνον δὲ εἶ) μέγιςον, τὴν μὲν νέα ἀρχὴν μιᾶς ἔξ, μετὰ τὸ ἐξαμήνου, αὖθις ἀρξεῖν τὰς ὑπάτους. τὰ δὲ ἀναλαβόντα αὐτὸν ἐπὶ τὸν καταλῦσαι τὴ τυραννικὴν

de armis pro patria sumendis, valere sinendos; vt qui, etiamsi assumantur, nihil sint profuturi. Si enim hãc *senatus volũtatem esse* didicerint, vltro vẽturos & bene reip. cõsulentib. prompte obsecuturos. nam stultorũ semper id esse ingeniũ, vt siquis eos adulatur, magnos sumant spiritus; & cõtra si terreat, moderatiores sese præbeant. Ita *ibi* duæ aduersissimæ sententiæ dictæ sunt; & præter eas aliquot aliæ mediã inter illas viam tenentes. nam quidã censebant his tantum remittenda debita qui nihil possiderẽt; & fœneratoribus abducendi ius permittendũ in bona, non etiã in corpora. quidã debita eorum qui soluendo nõ essent, ex ærario persoluenda iudicabant: vt & pauperum fides publica gratia seruaretur, & creditorib. ab iniuria caueretur. quidã eos qui ob debita vel nexi iã essent, vel *breui* libertatẽ amissuri, e mãcipiorum numero eximendos aiebãt, & p his alia fœneratorib. reddẽda mancipia. Has omnes vna sententia vicit; nullũ in præsens senatusconsultum fieri; sed bello bene finito consules super ea re ad senatũ referre debere, & calculum patribus permittere; suspensis interim omnib. tum creditarum pecuniarum tum iudicatorũ exactionibus; vt magistratus a reliquis negotiis vacui, tantum de rebus ad bellum attinentibus dispicerent. Hoc S.C. vbi in populum exiit, turbationem ciuium aliquantulum minuit; nec tamen in totum cessauit seditio. quidam enim e mercenariorum vulgo, non multum spei ponentes in senatus auxilio, nec liquido satis, nec certo, postulabant duorum alterum; aut remissionẽ debitorum cõcederent, si se vellent periculorũ socios; aut p dilationes nullũ fucum facerent. aliam enim mẽtem esse indigẽtibus, aliã affectis ea quibus egerunt. In hoc rerũ statu senatus dispiciens quo pacto effici posset ne quas amplio res nouas moliretur populus, decreuit consulari potestate in præsens sublata, aliũ magistratum creare, penes quẽ belli pacisq; & omnium aliarum rerũ plena potestas esset, & a quo consiliorũ factorũq; rationẽ reposcere nõ liceret. ei semestre tempus præstitutum; quo exacto cõsules reip. gubernacula reciperent. Vt autem ad depellendum tyrannorum

S.C. de suspẽdendis exactionib. inualidum.

πόλεμον, αὐθαίρετον ὑπομενεῖναι τυραννίδα, πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ ἰδὼν, ὑπὸ ἀπάντων δ', ὁ κυρωθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν ὑπάτων, Ποπλίου Βαλερίου, καὶ κληθέντος Ποπλικόλα, νόμος, τοῦτο καὶ τὰς ἀρχὰς ἔφω, ὅπερ τοῖς τῶν ὑπάτων γνώμαις ἀκύρους ἐποίησε, μὴ ἀμφισβητεῖν ἵνα τοῦ δίκης, ὅπερ ἔφας τοῖς ἀγεμόνοις ὅπερ τοῖς κολάσεις ὑπ' αὐτῶν, τοῦ κολάζειν ὅπερ τὸ δεῖγνυσιν τὸ δῆμου, καὶ ἕως αὐτὸ ἡ πλῆθος ἀνέβη φηφίζεται ὑπὸ αὐτῶν, σώματα καὶ βίοις ὃ ἀσφαλὲς ἔχειν τὸ ὃ τοῦ δὲ τοῦ-
10 τα τὸ ποιεῖν ὅπερ ἀδικεῖν τὰ νηποινὶ τεθνᾶναι κελεύων. 247 ἐλογίζετο δὲ μόνος μὲν κυρίου τοῦδε τοῦ νόμου, μηδὲν ὑπηρετήσειν ἀναγκαζομένοις τὸ ἀρχαῖς τοῖς πένησι, καταφεύγειν, ὡς εἰκὸς, τοῦ ἀμφεῖναι, ἃς δὲ τοῦ δικαίου ὑφέξειν ἔμελλον, ἀλλ' ὅτιμον ὁ δῆμος αὐτὸ καταψηφίσῃ· αἱρεθέντος δ' αὐτοῦ, τὸ πολλὰ μὲν ἀνάγκαι τὰ κελεύόμενα ποιήσειν ἀποδοῦναι, ἵνα δὲ μηδὲν ἀναιωθεῖεν οἱ πένητες, εἴ τις αὐτῶν καταλυοῖ τὸ νόμον ἐκ τοῦ φανεροῦ, τὸ ἰσοτύραννον ἔκρινεν ὅπερ τὰ τοιαῦτα τοῦ δικαιοῦν, ἢ πόλεως ἔμελλεν ἔξειν ὑφ' ἑαυτῇ τὸς
20 νόμους. καὶ δεδιὼς τὸ κοινὸν μὲν, εἰ τοῦ δικαιοῦν μὴ τὸς πένησι, καὶ τὸ βεβαιοῦντα τὸ ἐλευθερίαν αὐτοῖς νόμον ἀνελοῦν ἔλαθεν. τοῦ δὲ τοιοῦτο μὲν τοιοῦνδε· Λαρκίου μὲν καὶ Κλοίλιον τὸς τότε ὑπαίθρους ἀποθέσθαι τὸ ἐξουσίαν, καὶ εἴ τις δῆμος ἀρχεῖν τινα εἴχεν, ἢ τοιαμάτων κοινῶν ὅπερ μέλεν· ἕνα δὲ αὐτὸν ἀνδρα ὃν αὐτὸ ἡ βουλὴ τοῦ ἑλῇ), καὶ ὁ δῆμος ὅπερ ψηφίσῃ), τὸ ἀπάντων ἐξουσίαν τοῦ δεχόμενα ἀρχὴν μὴ πλείονα χρόνον ἑξαμήνου, κρείττονα ἐξουσίαν ἔχοντα τὸ ὑπάτων. τοῦτο ἀγνοήσαντες τοῦ ἔχει δυνάμιν οἱ δημοτικοὶ, ψη-
30 φίζονται κύρια εἶ) τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ· τοῦ δ' ἄρα κρείττων ἀρχὴ τὸ νόμοις τυραννίδος· τοῦ τε αἱρεῖν ὃ μέλλοντος ἄρχειν, τοῖς ἐκ τοῦ στωεδρίου (ἀνεχώρησ αὐτοῖς ἐφ' ἑαυτῶν βουλευόμενοις ποιήσαι). μὲν τοῦ πολὺ ζήτησις ἐνέπιπτε τοῖς τοῦ εἰσηκόσι τὸ βουλῆς, καὶ τοῦ νοια τοῦ τὸ δαπανόμενα τὸ ἡγεμονίαν. ἐδόκει δὲ αὐτοῖς δραστέον τι δύδρος εἰς τὰ πράγματα δεῖν, καὶ πολλοῦ τὸ πολεμικῶν ἀγώνων ἐμπειρίαν ἔχοντος, τοῦ τούτοις, φειδίμου τε καὶ σώφρονος, καὶ μηδὲν ὑπὸ τὸ μεγέθους τῆς ἐξουσίας ὅπερ ὃ αὐτοῦ τοῦ
40 ἀθησαυρίστου· ὑπὸ ἀπάντα τοῦτα, καὶ τὰ λαβεῖν δεῖ τοῦ εἰσφίαν πρατταλάτας ἀγαθοῖς, ἀρχὴν ἐξαπῶς εἰδότος, καὶ μηδὲν μαλακὸν ἀνδάσοιτος τοῖς ἀπιδοῦσιν· οὐ μάλισα ἐν τοῦ παρόντι ἐδέοντο. ἀπόντα δὲ ὁρῶντες ὄντα ἀξίον, τοῦ τὸ ἕτερον ὑπάρχοντα τὸ ὑπάτων Τίτου Λαρκίου· ὁ δὲ Κλοίλιος ἐν τὸ πολιτικῆς ἀρετῆς διάφορος ὤν, ὃ δραστήριον καὶ φιλοπόλεμον οὐκ εἶχεν, οὐδὲ ὃ ἀρχικὸν καὶ φοβερόν· ἀλλ' ὅπερ ἀκὼ ἀμφοῖν τοῦ ἀπειθούντων· ἢ ὃ βουλὴ δι' αἰχμώνας ἐλάμβανε, καὶ μὴ ἀφελέσθαι τὸ ἀρχὴν, ἵνα τὸς νόμοις εἶχε, τοῦ δὲ ἀφείσαι τὸ ἀμφοτέραν ἐξουσίαν, μείζονα βασιλικοῦ ἀήματος γινομένου· κρίνει καὶ δέος αὐτὸν ὑπῄει, μὴ βαρέαν ὁ Κλοίλιος λαμπάνοιτο τὸ ἀπαλλοιώσειν τὸ ἀρχῆς, ὡς ἠτιμασμένος ὑπὸ τὸ βουλῆς, ἔπειτα μεταθήσεται τοῦ αἱρεσιν, τὸ δῆμου θυμούμενος τοῦ σάτης, καὶ πόνα αἰαθέφη τὰ κοινά· αἰδουμένων δὲ ἀπόντων, ἀφεστῶτες ἐτύγχανον, εἰς μέσον ἀνέφερεν, καὶ μέχρι πολλοῦ τοῦτο ποιούντων, ὁ πρεσβύτατος καὶ ἡμιώτατος τοῦ ὑπαίθρων, γνώμην ἀπεδείξατο δι' ἧς ἀμφοτέρους ἂν ἴσῃ ἡμῇ τὸς ὑπάτους φυλάξαι, παρ' αὐτῶν ἐκείνων τὸ ὅπερ τοῦ δόξειν ἀρχὴν δίκαιον· ἔφη δ' αὐτοῦ δοκεῖν, ὅπερ ὃ μὲν τὸ ἀρχῆς κράτος ἢ τε βουλὴ διέγνωκε, καὶ ὁ δῆμος ἐψηφίσατο, εἰ δοθεῖεν· δύο δὲ καταλείπεται βουλῆς καὶ φορεῖδος δέομενα οὐ μικρᾶς, ἧς ὁ τοῦ δαιμονίου πλὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν ἔχει, καὶ ὑπὸ ἔνος ἀποδειχθεὶς ἐξουσίας νομίμου, ἐκ τὸ τότε ὑπάτων ὄντων ἕτερον, εἴτε τοῦ χωρήσαντος τὸ στωάρχοντος, εἴτε κλήρῳ λαχόντος, ἑλέσθαι Ῥωμαίων ὃν ὑπολαμβάνῃ κράτιστα καὶ συμφέρειν τὸ πόλεως ὅπερ δύειν. μεσοβασιλέων ὃ αὐτοῖς μηδὲν ἐν τοῦ παρόντι δεῖν, οἷς ἐν τὸ μοναρχίας ὅπερ δεῖκνυσθαι μονογνώμονας τὸ μελλόντων ἀρξεῖν ἔθος ἔω, ἐχούσης τὸ πόλεως τὸ ὅσιον
248 ἀρχεῖν. ἐπαινεσάντων δὲ τὸ γνώμαν ἀπόντων, μετὰ τοῦτον αἰνάσας ἕτερος, εἶπεν· Ἐμοὶ δέ, ὦ βουλὴ, δοκεῖ καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ θεῖναι τῇ γνώμῃ, δυοῖν ἀνδρῶν κρείττων εἰς τόδε χρόνου τὰ κοινὰ διοικούντων, ὧν οὐκ ἀν δύειε ἀμείνους, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν κύριον ἀποδεικνῦσθαι τῆς ἀναρρήσεως, τὸν δὲ ἕτερον ὑπὸ τοῦ στωάρχοντα αἱρεῖσθαι, δυναμένων αὐτῶν ἐν ἀλλήλοις τοῦ ὅπερ δύειν ἀμφοτέρους ἐν ἴσῃ ἡμῇ τὸς ὑπάτους φυλάξαι, παρ' αὐτῶν ἐκείνων τὸ ὅπερ δύειν· ἵνα αὐτοῖς τοῦ ἡμίω καὶ ὃ χάρεν ἴσον, τοῦ μὲν, ὅτι τὸ στωάρχοντα κράτιστον ἀπέφηνε, τοῦ δὲ, ὅτι τοῦς ὃ στωάρχοντος ἄριστος ἐκρίθη· ἡδὺ γὰρ καὶ καλὸν ἑκάτερον. οἶδα μὲν ὅτι καὶ μὴ τοῦ εἰρεθέντος τῇ γνώμῃ τοῦδε τὸ μέρους, αὐτοῖς αὖ ἐφαίνη τοῖς ἀνδράσιν ὅτω ποιεῖν· κρεῖττον δὲ ὃ μηδὲ ὑμῶν ἕτερόν τι βουλεύειν. ἐδόκει τοῦτο κοινοῦ ἅπασιν εἰρῆσθαι· καὶ οὐδενὸς ἐπὶ τῇ γνώμῃ τοῦ εἰθέντος, ὅπερ κυρεῦται ὃ δόγμα. ὡς δὲ παρέλαβον τὸ ἐξουσίαν οἱ ὕπατοι τοῦ δεγνῶναι πότερος ἐξ αὐτῶν ἀρχὴν ἐστὶν ὅπερ δόξειν, θαυμαστόν τι καὶ παρὰ πάσας τὰς ἀνθρωπίνας ὑπολήψεις τοῦ ἄγμα ἐποίουν. καὶ δ' ἑαυτὸν ἑκάτερος ἄξιον ἀπέφενε τὸ ἡγεμονίας, ἀλλὰ τὸ ἕτερον· καὶ κατέβιναν ὅλην τὸ ἡμέραν ἐκείνην, τὰς ἀλλήλων ἀρετὰς ἐξαριθμούμενοι, καὶ

immorigeris erat clementior) senatus pudore quodam retinebatur, ne abrogato alteri magistratu legitimo, amborum potestatem alteri largiretur maiorē regia: simulq; subuerebatur ne Cloelius prælatum sibi collegā ægre ferēs, id senatus factum interpretaretur in suā cōtumeliam: mutataq; voluntate, plebis patrocinium sumeret, & statum reip. subuerteret. In eo omnium pudore cum diu nullus sentētiam in medium proferre ausus esset, *tandem* is qui ætate & honore cōsulares anteibat, *talem* dixit sentētiam qua amborum pari honore seruato, ex illis ipsis magistratui magis idoneum acciperēt. Ait enim, quandoquidem senatus decreuerit, & populus approbarit, vt summa imperii potestas vni cōmittatur; ac duo superfint quę cōsilium & curam non exiguam requirant, cuinā dandus magistratus par tyrannidi, & a quo magistratu legitimo creandus; videri sibi, alterum consulū, siue cedēte collega, siue sorte missa, e Romanis eligere quem optime rempubl. administraturū existimet. interregibus enim nunc opus non esse, penes quos regni temporibus designandi regis arbitrium fuerit; quando respublica legitimū magistratum habeat. Eam sententiam laudantib. omnibus, assurgens alius: Mihi, inquit, patres cōscripti, hoc videtur addendū: Quoniā hoc tēpore duo præstantissimi viri administrant rempublicā, quib. meliores vix inueneritis, alteri dari nominādi potestatem, alterū a collega eligi; vbi inter ipsos cōparatum fuerit vter sit magis idoneus: vt honore æquati, parē quoque lætitiā percipiant: alter, ob ornatum collegā suo testimonio; alter, ob collegę de se iudicium. nam vtrumq; & iucundū & honestum est. Equidē scio, etiamsi hoc non fuisset additum sententiæ, ipsos nihilominus facturos fuisse; sed rectius tamē fiet, si vos quoque id velle sentiāt. Placuit omnib. hæc sententia: nec addito vllo *verbo* senatusconsultum factum est. Tum cōsules accepta potestate diiudicandi vter ipsorū aptior esset ad imperiū, mirandum quiddam fecerunt & vix vlli credibile. neuter enim se imperio digniorem censuit, sed collegam: & totus ille dies consumptus est in mutua virtutum enumeratione, &

beilum sponte subirent tyrannidem, inter alias præcipua caussa fuit lex Valeria, quam ante diximus latam a Poplicola consule: quæ nō permittebat consulibus vt ante caussæ dictionem pro suo arbitratu supplicium de quoquam sumerent; facta reis potestate vt antequam ad supplicium ducerētur, ad populi iudiciū prouocare liceret; & tantisper dum populus de ipsis suffragia tulisset, tā bona eorum quā corpora in tuto essent: eū vero qui cōtra hanc legē fecisset, impune liceret occidere. Itaq; videbatur manēte hac lege ad nulla munia per magistratus cogi posse inopes: nimirū sublato metu supplicii, quod non ex re nata sumi poterat, nisi populus suo calculo reū condemnasset: cessante vero lege, necessario iussa facturos. & ne obsisterēt pauperes siquis legē propalam violaret, decreuit senatus in remp. introducere potestatē tyrannicę parem, omnibusq; legib. superiorem. atq; ita cōscripsit eiusmodi senatusconsultū quo latenter & inopes circumuenirentur; & lex *Valeria*, quæ libertatem eorū tuebatur, eneruaretur. fuit autē tale: Largium & Cloelium cōss. & siquis alius magistratu aliquo aut publico munere fungeretur, potestatē deponere: vnum autem virum a senatu electum, populiq; suffragiis approbatum, habere semestrem potestatem rerum omnium, ampliorem quam sit cōsulum. Hoc quid sibi vellet nō satis intelligentes plebeii, senatusconsultum ratum fecerūt: quamuis maior esset huius magistratus potestas quam legitimæ tyrannidis: simulq; senatui permiserunt vt priuato consilio magistratum illum legeret. Mox sollicite agitatum in senatu de viro ad hoc idoneo. videbatur enim resp. opus habere gnauo aliquo viro reique militaris peritissimo; ad hæc prudēte ac tēperato, qui se potestatis amplitudine a sapiētiæ præscripto abduci non sineret: quiq; præter has & ceteras boni imperatoris virtutes, habenas imperii stringere nosset, nec se in castigādis immorigeris mollē præberet: quod tū quærebatur maxime. Cūq; hæc omnia quæ requirebāt, adesse viderēt alteri consulū T. Largio, (nā Cloelius, excellēs ciuilib. artibus, industria militari carebat, nec cū terrore imperitare norat, & in puniēdis

S.C. de creādo dictatore.

honoris deprecatione: perplexo & anxio senatu in ista contentione consulum. dimisso deinde senatu, cognati vtriusq;, & reliquorũ senatorũ honoratissimus quisq;, Largium conuenientes, vsq; ad noctem obtundebãt precibus; docẽtes in illo sitam totam senatus spẽ, & istum honoris cõtemptum esse damnosum reipublicæ. ille vicissim eos constanter ingeminatis precibus atq; obtestationib. pergebat repellere. Sequenti vero die coacto rursum senatu, detrectantẽ tũc etiam & cõtra omnium monita non decedentẽ de proposito assurgẽs Clœlius pronuntiat; (vt interreges facere cõsueuerant) ipseq; consulatum eiurat. Hic primus omnium Romę monarcha designatus est, cum plenaria belli ac pacis omniumq; aliarũ rerũ potestate; & Dictator appellat⁹, siue a potestate imperandi & edicendi quidlibet, tũ aliis æqua & iusta pro suo arbitrio præscribẽdi; (mãdata enim, iustique & iniusti præscriptiones, Edicta Romani vocant) siue (vt quidam malũt) q. a collega dictus (hoc est nominatus) sit: nõ enim a populo magistratum accepit more patrio, sed ab vno viro designatus est. *simulq;* cauebatur ne inuidiosum & molestũ nomẽ imponeretur magistratui ciuitatẽ liberã gubernaturo; tũ subditorũ caussã, ne odiosis vocabulis offenderentur; tum etiam ipsorum qui id imperiũ assumunt respectu, nequod forte delictum per imprudentiã vel ab aliis in ipsos, vel ab ipsis in alios cõmitteretur; qualia istiusmodi potestates ferunt. Potestatis sane quã dictator habet, magnitudo, ipso vocabulo haud quaquã declaratur. nã electitia quędã tyrãnis est dictatoria potestas. Videntur aũt mihi Romani & hãc administrationis publicæ speciem mutuati a Græcis. nam qui αἰσυμνήτην apud priscos Græcos vocabãtur, (sicut in *commentario* De regno Theophrast⁹ narrat) tyranni quidã erãt electitii. eligebãtur aũt a ciuitatib. pro ratione temporum; nõ infinitũ nec continuum, sed certũ *præfuturi* temporis spatium, quãdo & quantisper postularet reip. vtilitas: sicut Mitylenæi olim elegerũt Pittacũ contra Alcæum poetã cũ sociis exsilio mulctatũ. Eum *magistratum* primi *repertores* amplexi sunt cum *rei* vtilitatem experimento didicissent. A principio enim omnibus Græciæ ciuitatibus sui erant reges; nisi quod illi non barbarica licentia domi-

Dictator primus T. Largius.

λιπαρεῖν μὴ λαβεῖν αὐτοὺς τὴν ἀρχήν· ὥστε ἐν πολλῇ διαφορᾷ τοῦ σύνεδρίου παρούσας ἀμηχανία. διαλυθείσης δὲ τῆς βουλῆς, οἱ πρεσβύτατοι τε καὶ δῆμος ἑκατέρων, καὶ τῶν ἀνδρῶν βουλευτῶν οἱ εὐδοκιμότατοι, πρὸς τὸν Λάρκιον ἀφικόμενοι, πολλὰς ἐποιοῦντο τοῦ ἀνδρὸς ἄχρι νυκτὸς δεήσεις, διδάσκοντες ὡς οὐ ἐκείνῳ μόνον ἐλπίδας ἡ βουλὴ τέθεται πάσας, καὶ ὁ ἀσπούδαστον αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρχὴν πόνον ἔδοξε τῷ κοινῷ λέγοντες. ὁ δὲ ἐκείνῃ ἀτενὴς, καὶ πολλὰ οὐ μέρει δεόμενός τε καὶ ἀντιβολῶν ἔκαστον διετέλει. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ πάλιν τὸ συνεδρίου συναθροίσαντος, ὅθεν καὶ τότε διεμάχετο, καὶ πειθόμενος ὑπὸ πάντων οὐκ ἀφίσταιτο τῆς γνώμης, ἀναστὰς ὁ Κλοίλιος, ἀναγορεύει τε αὐτὸν, ὥσπερ εἰώθεσαν ποιεῖν οἱ μεσοβασιλεῖς, καὶ τὴν ὑπαλείαν αὐτὸς ἐξόμνυται. οὗτος πρῶτος οὐ Ῥωμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη, πολέμου τε καὶ εἰρήνης, καὶ πάντων ἁπλῶς πρᾶγμαλος αὐτοκράτωρ. ὄνομα δ' αὐτῷ τίθεν) δικτάτορα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τὴν κελεύειν καὶ διαπράττειν ὅ τι θέλοι, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς αὐ αὐτῷ δοκῇ· τὰ δ' ὑπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, ἐδίκτα οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· εἴτε, ὡς τινες γράφουσι, διὰ τὴν τότε γιγνομένην ἀνάρρησιν· ὅθεν καὶ τὸν δῆμον τὴν ἀρχὴν αἱρούμενος, καὶ τοὺς πατρικίους ἐπιστάτας, ἐμέλλεν ἔσεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνδρὸς ἀποδειχθεὶς ἑνός. διὸ δὴ ὤοντο δεῖν ὑπιφθόνου ὄνομα καὶ βαρὺ θέσθαι τῇ ἀρχῇ πόλιν ἐλευθέραν ὑπιδεξαμένῃ, τῶν τε ἀρχομένων ἕνεκα, ἵνα μηδὲν ὑπὸ τῶν μισουμένων πρεσπηρεάζοιεν ἐπιφερόντων), καὶ τῶν προλαμβανόντων τὰς ἀρχὰς πρόνοια, μὴ λάθωσί τι ἢ παθόντες ὑφ' ἑτέρων πλημμελὲς, ἢ δράσαντες αὐτοὶ τοῖς πέλας, ὧν φέρουσιν αἱ ἰδιώται δυναστείαι· ἐπεὶ τό γε τῆς ἐξουσίας μέγεθος ἦς ὁ δικτάτωρ ἔχει, [ἡνίκα δὴ λοῦται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος· ἔστι δὲ αἱρετὴ τυραννὶς ἡ δικτατωρία.] δοκοῦσι δέ μοι καὶ τοῦτο παρ' Ἑλλήνων οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πολίτευμα λαβεῖν. οἱ γὰρ αἰσυμνῆται καλούμενοι παρ' Ἕλληνι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἱρετοί τινες ἦσαν τύραννοι γιγνόμενοι αὐτοῖς καὶ χωρὶς αἱ πόλεις, ὅτε εἰς ἀόριστον χρόνον, ὅτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρείας, ὁπότε δόξειε συμφέρειν, καὶ εἰς πόσον χρόνον· ὥσπερ καὶ Μιτυλήναιοι πολέμου τὸ Πιτακὸν πρὸς τὰς φυγάδας τὰς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητὴν. ἦλθον γὰρ ὅτι τοῦτο οἱ παρῶν τοι διδαχθέντες τῇ πείρᾳ τὸ χρήσιμον. καὶ ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπασα πόλις Ἑλλὰς ἐβασιλεύετο, πλὴν οὐχ ὥσπερ τὰ βάρβαρα ἔθνη δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τε καὶ ἐθισμοὺς πατρίους· καὶ κράτιστος ἦν βασιλεὺς ὁ δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος, καὶ μηδὲν ἐκδιαιτώμενος τῶν πατρίων. δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, δικασπόλοις τε καλῶν τοὺς βασιλῆς, καὶ δημοσπόλους. καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενεν ὅτι ῥητοῖς ἔσιν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι, καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων· ἀρξαμένων δέ τινων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ πλημμελεῖν, καὶ νόμοις μὲν ὀλίγα χρωμένων, τῆς δ' αὐτῶν γνώμης τὰ πολλὰ διοικούντων, δυσχεραίνοντες. ὅλον δὲ πρᾶγμα οἱ πολλοὶ, κατέλυσαν μὲν τὰς βασιλείας καὶ τὸ πολίτευμα, νόμοις δὲ καταστησάμενοι, καὶ ἀρχὰς ἀποδείξαντες, τούτοις ἐρρῶντο τῆς πόλεως φυλακτῆς. ἐπεὶ δὲ οὐκ αὐτάρκεις ἦσαν οὔτε οἱ τεθέντες ὑπ' αὐτῶν νόμοι βεβαιοῦν τὸ δίκαιον, οὔτε οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐπιμελείας αὐτῶν λαμβάνοντες, βοηθεῖν τοῖς νόμοις, οὔτε οἱ χρεῖοι πολλὰ νεοχμοῦντες, οὐ τὰ κράτιστα τῆς πολιτείας, ἀλλὰ τὰ παρεπιδέξαντα τοῖς καταλαμβανούσαις αὐτοὺς συντυχίαις ἐπιχειρεῖν αἱρεῖσθαι, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀβεβαίοις συμφοραῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπερβαλούσαις τὸ μέτριον εὐτυχίαις, ἀναφυομένων δ' αὐτοῖς τῆς πολιτικῶν κόσμων, οἷς ἐπανορθώσεως τυχεῖν καὶ αὐξανόμενος ἔδει, ἐπιχειρεῖν πάλιν τοῖς βασιλικοῖς καὶ τυραννικοῖς ἐξουσίας εἰς μέσον, ὀνόμασι καλυπτόμενοι αὐτοῖς εὐπρεπεστέροις· Θεσσαλοὶ μὲν γὰρ ἀρχεῖς, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἁρμοστὰς καλοῦντες, φοβούμενοι τυράννους ἢ βασιλῆς αὐτοῖς καλεῖν· ὡς οὐδ' ὅσον σφίσιν ὑπάρχον, αἷς καλέλυσαν ἐξουσίας ὅρκοις καὶ ἀραῖς ὑπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπεδοῦν. ἐμοὶ μὲν δὴ παρ' αὐτῶν Ἑλλήνων δοκοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ παράδειγμα λαβεῖν, ὥσπερ ἔφην· Λικίννιος γὰρ παρ' Ἀλβανῶν οἴεται τὴν δικτάτορα Ῥωμαίοις εἰληφέναι, τοῖς λέγων πρώτοις μετὰ τὴν Ἀμουλίου καὶ Νομίτορος θάνατον, ἐκλιπούσης τῆς βασιλικῆς συγγενείας, ἐνιαυσιαίους ἀρχὰς ἀποδείξαι, τιμὴν αὐτὴν ἔχουσαν ἐξουσίαν τοῖς βασιλεῦσι, καλεῖν δὲ αὐτοὺς δικτάτορας. ἐγὼ δὲ τὄνομα ζητεῖν οὐκ ἀξίωσα, πόθεν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἔλαβεν, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίας τὴν παραλαμβανομένης τῷ ὀνόματι πρᾶγμα. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου σοφὸν εἴη τάχα πρεσβύτερον τὰ πλείω γράφειν. ὃν δὲ τρόπον ὁ Λάρκιος ἐρήσαιτο τοῖς πρέσβεσι, δικτάτωρ πρῶτος ἀποδειχθεὶς, καὶ κόσμον οἷ παρέθηκε τῇ ἀρχῇ, συντόμως πειρασόμεθα διεξιέναι, τοῦτα κρινόμενος εἰς χρησιμότατα τοῖς ἀναγνωσομένοις, ἀπὸ πολλῶν ἐν ποιείᾳ παρεξῇ καλῶν καὶ συμφερόντων πρᾶγμα νομοθέταις τε καὶ παιδαγωγοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἅπασι

nabantur, sed iuxta leges & mores patrios regnũ exercebãt: optimusq; rex habebatur q. esset iustissimus & legũ seruantissimus, nusquã discedens ab *institutis* patriis: id quod ex Homero etiã liquet, dũ reges vocat δικασπόλους siue δημοσπόλους, hoc est iuris tractatores: diuq; regnatũ est certis conditionibus, sicut apud Lacedæmonios. Sed postquã aliquot eorũ inceperunt abuti potestate, & in reb. administrãdis rarius leges q̃ suam libidinem sequi, pleriq; *Græci* rei tedio affecti, regiam reip. formam aboleuerunt; legibusq; & magistratibus institutis, illis præsidiis respublicas tueri ceperunt. Quoties aũt nec leges satis tuerentur iustitiã, nec magistratus & rerũ curatores ad legũ tutelam sufficerẽt, & tẽpus, qd̃ multa innouat, amplecti cogeret instituta nõ tam optima quã ad præsentẽ rerum statũ accõmodatissima, non solũ in *improuisis* casuum aduersitatibus, verum *nonnunquam* & in immodicis prosperitatibus, quæ bonã constitutionẽ reip. corrumperent, celeremq; ex vnius arbitrio correctionem postulatẽt, necesse erat regias ac tyrãnicas potestates rursus in mediũ proferre, conuelatas honestiorib. vocabulis. Sic Thessali ἀρχεῖς, (*id est imperatores*) sic Lacedæmonii ἁρμοστὰς (*id est moderatores*) eos appellabãt. nã reges & tyrannos nominare verebãtur, q. religio esset restituere potestates quas cũ iureiurãdo & deuotione diis *ipsis* approbantib. abrogassent. Ego igitur (vt dixi) a Græcis desumptum hoc exemplũ opinor: sed Licinius ab Albanis mutuatum mauult, qui primi post Amulii Numitorisq; obitũ deficiẽte stirpe regia magistratus annuos creauerint, cõcessaq; potestate regia Dictatores nominauerint. ego non tã de nomine inquirendum putaui, vnde profectũ Romam peruenerit; quam de exemplo ipsius potestatis quam in se cõtinet hæc appellatio. Verum de hoc plura scribere non videtur præsentis operis.

Tyrãnis extemporalis & certo huiusmodi tempori tata spatio.

Quomodo autẽ Largius primus dictator remp. administrarit, quemque huic magistratui ornatum addiderit, cõpendio conabor dicere; rat⁹ lectori hæc vtilissima, quę magnam copiam præbebũt pulchrorũ ac conducibiliũ exemplorũ legislatoribus & iuuentutis informatoribus, ceterisq; omnib.

qui ad res publicas tractandas animũ adiiciunt. Non enim illaudatæ humilisve ciuitatis instituta & vitæ rationes, neq; ignobilium negligẽdorumve virorum consilia resq; gestas narrabimus, vrstudiũ nostrum partuis & friuolis rebus impensum, tediosa nugacitas videri possit: sed de ea vrbe *dicemus*, quæ omnibus quid iustum & pulchrum sit præscribit; & de ducib. qui eam ad hoc dignitatis fastigium perduxerunt: quorum cognoscendorum studiosus, facile sapiens & ciuilibus negotiis aptus euaserit. Ergo mox vt magistratum iniit, equitũ magistrum creauit Sp. Cassium, qui cõsulatum gesserat circa Olympiadem septuagesimã. qui mos vsq; ad nostrã ętatem seruatur a Romanis; nec vllus hucusq; dictator imperiũ absq; magistro equitũ gessit. Deinde potestatis vim ostendere volẽs quanta sit, ad terrorem magis quam ad vsum, lictores iussit cum fascibus secures sibi per vrbem præferre; renouato more qui regibus quidem vsitatus, sed a consulibus intermissus fuit, dum Poplicola primus cons. *nomi* magistratus inuidiam minuere voluit. his ceterisque regii principatus insigniis vbi turbulentos & nouarum rerum studiosos animos perterruit, ante omnia Romanis vniuersis imperauit qđ a Seruio Tullio populariſſimo rege quam optime institutum fuerat, vt tributim fortunarum suarum cẽsum offerrent *singuli* adscriptis vxorũ & liberorum nominibus, suisq; & liberorũ ætatib. Peracto intra breue tẽpus cẽsu omnium, (grauis enim pœna detrectantibus erat proposita, bonorum pariter & ciuitatis amissio) reperta sunt CL milia eorum qui pubertatem attigissent, & septingẽti insuper. Deinde militari ætate separata a senioribus, digestaq; per cẽturias, tã pedites quam equites quadrifariam distribuit; & e quatuor præcipuam partem circa se habuit; e reliquis Clœlio in consulatu collegæ optionem fecit quã vellet accipere: tertiã Sp. Cassio magistro equitũ attribuit: ei quæ supererat, fratrem præfecit Sp. Largium. hæc vrbi præsidio fuit, manens vna cum senioribus intra mœnia. Bello satis apparato, productisque sub diuum copiis, terna castra metatus est, qua maxime venturos Latinos suspicabatur.

Dictator primus quæ & quomodo gesserit.

τοῖς πολιτεύεσθαί τε καὶ τὰ κοινὰ πρᾶττειν βουλομένοις. οὐ γὰρ ἀξίνου καὶ ταπεινῆς πόλεως πολιτεύματα καὶ βίους, οὐδὲ δυνάμεων καὶ ἀποστερημεείμνων ἀνθεστῶν βουλεύματα καὶ πράξεις μέλλω διηγεῖσθαι, ὥστε ὀχλοιῶ ἐν ὀλίγῳ καὶ φλυαρίαν φανεῖσαι, τὴν περὶ τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα ἡμῖν σπουδάζω· ἀλλ' ὑπὲρ ἁπασι τὰ δίκαια καὶ καλὰ ὁρίζοντος πόλεως, καὶ περὶ τῶν ἐν τούτῳ καταγιγνομένων αὐτῷ τῷ ἀξιώματι ἡγεμόνων· ἃ τις αὐ σπουδάσῃ μὴ ἀγνοῶν φιλόσοφος, καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ἀποδεχθήσεται. οὗτος μὲν οὖν ἅμα τῷ πρῶτον τὴν ἐξουσίαν, ἱππαρχίαν ἀποδείκνυσι Σπόριον Κάσσιον, τὴν ἱππαλεύσασίαν κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα. τοῦτο δ' ἔθος ἕως τῆς κατ' ἐμὲ γενεᾶς ἐφυλάττετο ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ οὐδεὶς εἰς πόδε χρόνον δικτάτωρ αἱρεθεὶς, χωρὶς ἱππάρχου τὴν ἀρχὴν διέλεσεν. ἔπεστα δ' ἐξουσίας ὁ κράτος ὁπτιδεῖξαι βουλόμενος ὅσον ἐστὶ, καταπλήξεως μᾶλλον ἢ χρήσεως ἕνεκα, τοῖς ῥαβδούχοις ἐκέλευσεν ἅμα ταῖς δέσμαις τῶν ῥάβδων, τοὺς πελέκεις ἐξιέναι τῆς πόλεως φέρειν· ἔθος ὁπτικόν μὲν τοῖς βασιλεῦσιν, ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὃς οὐ δεύτερος Ποπλικόλας ὁ πρῶτος ὑπαλλάσας ἐμείωσε δι' τὸν φθόνον τῆς ἀρχῆς, αὐτὸς αὐξανεσάμενος. καὶ καταπληξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς ἀλλοις συμβόλοις τὴν βασιλικὴν ἡγεμονίας τοὺς ταρακλιχοὺς καὶ νεωτεριστὰς, ὃ κράτιστον τῶν ὑπὸ Σερουίου Τυλλίου τοῦ δημοτικωτάτου βασιλέως καταστάντων νομίμων, πρῶτος ἐπέπραξε Ῥωμαίοις ἅπασι ποιῆσαι, μιμήσασθαι τὴν φυλὰς τῶν βίων ἀνεῖχειν, πρεσβυτάτοις γυναικῶν καὶ παίδων ὀνόματα, καὶ ἡλικίας ἑαυτῶν τε καὶ τέκνων. οὐ ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ πολύτων μιμησαμένων, ἀφ' ὃ μέγεθος τῆς ὠφελείας· τοῦ τε γὰρ ὑσίαν ἀπολέσαι τοὺς ἀπειθήσαντας ἐδεῖ, καὶ τὴν πολιτείαν· ἐπὶ πλείστοις πλείοις ἀιρεθήσαν οἱ ἐν ἥδη Ῥωμαίων πεντεκαιδεκα μυριάδων. μετὰ τοῦτο δι' ἀκρίνας τοὺς ἔχοντας τοῦ τριβύσιμον ἡλικίαν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ καταχωρίσας εἰς λόχους, διένειμε πεζοὺς τε καὶ ἱππεῖς εἰς τέτταρας μοίρας· ὧν μίαν μὲν τοῦ κρείττον πρὸς αὐτὸν εἶχεν, ἐν ᾗ τῶν ὑπολειπομένων Κλοίλιον ἐκέλευσε τὸν συνύπατον ἐν αὐτὸς ἐβούλετο λαβεῖν, τοῦ δ' τέτταρα Σπόριον Κάσσιον τὸν ἱππαρχίαν τὸν καταλειπομένου, τὸν ἀδελφὸν Σπόριον Λάρκιον· αὐτὴ φρουρεῖν τὴν πόλιν ἐπέτρεψε συν τοῖς πρεσβυτέροις ἐντὸς τείχους μένειν. ὡς δ' ἐν ἀπῷ πόλεμον τὰ εἰς τὸν πόλεμον ὁπτιτήδεια ἐτοίμεπῆ, πρεσήγαγε τὰς δυνάμεις εἰς ὕπαιθρον· καὶ πρεσθέτεται γρατόπεδα τέσσαρα, καθ' οὐ μάλιστα ὑπελάμβανε τόποις ποιήσεσθαι τοὺς Λατίνους τοῦ ἔφοδον.

ἀνθυ-

„ ἀνθυμούμενος ὅτι φεύγειν μὲν γραπτῶν ἐστιν, ἐν μόνον
„ τὰ ἑαυτῶν πρᾶγματα ποιεῖν ἰσχυρὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν
„ πολεμίων ἀσθενῆ, καὶ μάλιστα μὲν ἀνεν μάχης καὶ πό-
„ νου καταλύεσθαι τοὺς πολέμους, εἰ δὲ μή γε, σὺν ἐλα-
„ χίστῳ γε πρατιωτικοῦ πλήθους δαπανῇ, πολέμων τε ἀ-
„ πάντων κακίστοις ἠρεμοῦντος, καὶ πλεῖστα λυπηρὰ ἔχον-
„ τας, οἷς πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους ἀναγκαζόμενοί τινες
ἀναγεσιῶται, ὁπτιχεστέρων μᾶλλον ἢ δικαιοτέρων ᾤετο
δεῖν ἀνεῖσθαι δικαλύσεων. κρύφα τε δὴ πέμπων πρὸς ἐ-
πιφανεστάτους Λατίνων ἀνυπόπτους νυνὶ, ἔπεισε φιλίαν
πρᾶξαι τῆς πόλεσιν· καὶ οὐκ τὸ φανερὸν προσβαλόμενος τῷ πόλει τε καὶ πρὸς ὃ κοινὸν, καὶ χαλεπῶς ἐξφαράσαι μηκέτι τὴν αὐτὴν ἀπωλείας ὁρμὴν ἔχειν πρὸς τὸν πόλεμον· μάλιστα δ' αὐτοὺς ἐξεθεράπευσε, καὶ δι' τοιαύτης εὐεργεσίας δικαιῆναι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐποίησεν. οἱ δ' τῶν αὐτοκράτορα παρελθόντες Λατίνων φαλαγγίαν, Μαμίλιός τε καὶ Σέξτος, ἐν Τουσκλῳ πόλει τὰς δυνάμεις συνέλοντες, παρεσκευάζοντο μὲν ὡς ἐλάσσοντες ὅπτι τὴν Ῥώμην, ἐδαπανῶν δ' πολὺν εἰς ὃ μέλλειν χρόνον, εἴτε τὰς ὑστερούσας ἀναμενοντες πόλεις, εἴτε τῶν ἱερῶν αὐτοῖς ἐγγινομένων καλῶν. ἐν τούτῳ δὴ τῶν χρόνῳ νυνὶ ἀποσκιδνάμενοι τὴν τραπέδου, τὴν χώραν τὴν Ῥωμαίων ἐπόρθουν. τὸ μαθὼν ὁ Λάρκιος, ἀποστέλλει τὴν Κλοίλιον ἐπ' αὐτοὺς, ἀγοντα τὴν ἱππέων τε καὶ φιλῶν τοὺς αὐδραποδοτάτους. ὃς ὁπτιφανεῖς αὐτοῖς ἀπροσδόκητος, ὀλίγους μὲν νυνὶ ἀποκτείνει μαχόμενος, τοὺς δ' λοιποὺς αἰχμαλώτους λαμβάνει. τούτοις ὁ Λάρκιος ἐκ τῶν Ῥωμῶν ἀναλαβὼν, καὶ ταῖς ἀνάγκαις ἐκθεραπεύσας φιλανθρωπίαις, ἀπέστελεν εἰς Τοῦσκλον ἀδεῶς αὐτὸν λύσων, πρεσβεύσας σὺν αὐτοῖς πέμπας Ῥωμαίων τοὺς ὁπτιφανεστάτους. ὅτοι διεπράξαντο καταλυθῆναι τὸ πρᾶγμα τῶν Λατίνων, καὶ φιλίας ταῖς πόλεσιν ἐκπαυσαίας ἀνοχαί. ταῦτα δι' πραξάμενος ὁ ἀνὴρ, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ὑπαίθρου, καὶ πρὶν ἢ πόνα τὴν τῆς ἐξουσίας ἐκπληρῶσαι χρόνον, ὑπάτους ἀποδείξας, ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν, οὔτε ἀποκλείνας τοῦ ἔνα Ῥωμαίων, οὔτε δεξιλαβὰς τῆς πατείδος, οὔτε δμὴν συμφορᾶς βαρεῖα πρεβαλὼν τοῦ δημᾶ. τοῦτ' ὁ ζῆλος ἀπ' ἐκείνου τὴν ἀνδρὸς ἀρξάμενος, ἅπασι παρέμενε τοῖς λαμβάνοισι τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ἄχρι τῆς τείτης πρὸ ἡμῶν γενεᾶς. τοῦ ἕνα γοῦν ἐκ τῆς ἰσοτείας παρελήφαμεν, ὃς οὐ μετείως αὐτῇ καὶ πολιτικῶς ἐχρήσατο, πολλάκις ἀναλαθείσης τὴν πόλεως καταλύσαι τὰς νομίμοις ἀρχὰς, καὶ πάντα ποιῆσαι τὰ πράγματα ὑφ' ἑνί. καὶ εἰ μὲν ἐν τοῖς ὀθνείοις πολέμοις μόνον ἦσαν οἱ λαμβάνοντες τὴν δικταιωσίαν, ἀγαθοὶ πρεστάται τὴν

Cogitans autem prudẽtis imperatoris esse, non tantum suas partes roborare, verum etiam hostiles debilitare; & in primis sine pugna laboreq; bella conficere, aut certe quam minimo detrimẽto militaris multitudinis; eaque pessima esse bella & molestissima quę quis contra cognatos & amicos suscipere cogitur, existimabat ea magis ex æquo quã ex iure dirimenda. quapropter *certis* hominibus, de quibus nulla erat suspicio, dimissis clam ad Latinorũ nobilissimos, suadebat eis vt de pace agerent: palam quoque legationibus tum singulatim populos, tum in commune totã gentem sollicitãs, facile effecit ne omnes æque procliues essent ad id bellum. in primis autem variis eos officiis demerens, ista beneficentia permouit vt a ducibus dissiderent. At Latinorum imperatores, Sextus & Mamilius, intra Tusculum continendo copias, parabant se quasi Romam versus moturi; diu tamen tempus terebant, siue quod exspectarent eos populos qui nondum aderãt, siue quod exta nihil fausti promitterẽt. interim pars quædam a reliquo exercitu diuulsa Romanũ agrum populabatur. Ea re cognita Largius immittit in eos Clœlium cum fortissima equitum & velitum manu. qui nec opinantibus superueniens, paucos aliquot repugnantes interficit; viuos capit reliquos. hos dictator curatos ex vulneribus, ceterisque humanitatis officiis deuinctos, vniuersos Tusculũ remisit sine pretio; & cum his legatos misit Romanorũ nobilissimos: per quos effectum est vt dimisso Latinorum exercitu induciæ in annum fierent. His gestis domũ reduxit exercitum; & antequam totum imperii tempus expleuisset, designatis *prius* consulibus, dictaturam deposuit, nemine ciuium a se occiso, nec pulso in exsilium, nec aliis gratuib. malis inuoluto. Id exemplũ omnes postea dictatores pari æmulatione secuti sunt vsque ad ætatẽ ab hac nostra tertiã. Nusquã enim in omni historia proditũ reperimus, aliquẽ in hoc magistratu se gessisse immodeste vel inciuiliter; quãuis sæpe resp. solennibus magistratib. abrogatis, omnia vnius potestati permittere sit coacta. qui si in externis tantũ bellis dictaturã adepti, bene patriam

defendissent, nil corrupti magnitudine imperii, minus mirum esset: nunc etiam in ciuilib. seditionibus, multis illis ac magnis, dum vel regni tyrānidisq; affectatæ suspicio, vel aliæ innumeræ calamitates amoliēdæ erant, omnes, quotquot tantam potestatem acceperunt, inculpatos sese primique dictatoris similes præstiterunt: vt hæc omnium esset opinio, dictaturā esse vnicum cuiusuis insanabilis mali remedium; & extremam hanc salutis spem reliquam esse, vbi ceteras iniuria tēporis præcidisset vniuersas. Sed patrum ætate, elapsis a dictatura T. Largii annis circiter quadringentis, odiosa res visa est omniū mortalium iudicio, quādo L. Cornelius Sylla primus & solus acerbe crudeliterque ea vsus est; vt tum primum sentirēt Romani quod superioribus temporibus ignorauerant, dictaturam esse tyrannidem. nam & senatum ex qualibuscumq; constituit, & tribunitiam potestatem quā arctissime contraxit, & vrbes desolauit integras, & regna alia sustulit, alia instituit; aliaq; multa superbe gessit, de quib. longum esset dicere. ciuium quoque, præter eos qui prælis absumpti sunt, dedititiorū interfecit non minus quatuor milia, & ex his aliquot tormentis prius excruciatos. An autē necessario & ex reip. commodo omnia illa fecerit, inquirere non est præsentis temporis: tantum ostendere volui ob hæc *facinora* graue & inuisum redditū esse dictatoris vocabulum. id quod non solis potestatibus, sed ceteris etiam vulgo mirandis expetendisq; rebus interdum euenit. Omnia enim, honesta & vtilia videtur *tantisper* dum vsus eorum rectus est: quo per eos qui illis præsunt depranato, eadem turpia habentur & inutilia. Eius autem rei caussa est natura, quæ cum omnib. bonis fatales pestes suboleſcere voluit. Verū de his alio tempore disputari potest commodius. Sequens annus consules habuit A. Sempronium Atratinum, M. Minucium, olympiade septuagesima prima, qua in stadio vicit Tisicrates Crotoniata, principatum Athenis obtinente Hipparcho.

Dictaturæ odiū conflauit Sylla.

πατείδος, μηδὲν ὑπὸ τῦ μεγέθους τ ἀρχῆς δεδιφθεσμένοι, ἀλλ' ἡᾶττον θαυμαστόν· νῦν δὲ καὶ ἐν τ ἐμφυλίοις διχοστασίαις πολλαῖς καὶ μεγάλαις γιγνομέναις, καὶ ὑπὸ κατεπλυσμῦ βασιλικῶν καὶ τυραννίδων ὑποστηθομένων, καὶ ἐπ' ἀλλῶν συμφορῶν κωλύσει μυείων, ὅσοι τηλικαῦτης ἔτυχον ἐξουσίας, ἄπαθοι εἰνεπιλήπτοις καὶ τῷ τοιῦτῳ λοιδόρῃ τ ἀρχικῷ ὁμοίους ἑαυτοὺς παρέχοντο· ὥστ' ἅπασι τοῦ δικαιῦσθαι τ αὐτικὰ δόξαν, ὅτι μία βοήθεια πρῶτος ἐστιν ἀνιάτου κακοῦ, καὶ τελευταία σωτηρίας ἐλπίς, ὅταν ἀπορραγῶσιν ἅπασαι αἱ κοινοὶ λυαι, ἢ τῦ δικαίτωρος ἀρχή. ἐπὶ δὲ τῆς κτ' τῦς πατέρας ἡμῶν ἡλικίας ὁμοῦ τεσσαρακοσίων αἰφ γιγνομένων ἐτῶν ἀπὸ τῆς Τίτου Λαρκίου δικταιωρείας, διεβλήθη καὶ μισητὸν ἅπασιν αὐθέφπος διεφάνη τ τοῦ τοῦ ὄνομα, Λεύκιος Κορνηλίος Σύλλα τοῦτον καὶ μόνος πικρῶς καὶ ὠμῶς αὐτῇ χρησάμενος· ὥστε τότε τοῦτον ἀληθεύειν Ῥωμαίοις τ ὄνομα ἄπαντα χρόνον ἡ νόσος, ὅτι τυραννίς ἐστιν ἡ τ δικτάτωρος ἀρχή. βουλεύσαί τε γὰρ οὐκ τῶν ἐπιτυχόντων αὐθέφπων ἐνέησε, καὶ τ τῆς δημοκρατίας κράτος εἰς ἐλάχιστον συνέστησε, καὶ πόλεις ὅλας ἐξῴκισε, καὶ βασιλείας τὰς μὲν ἀνῆλε, τὰς δὲ αὐτὸς ἀπέδειξεν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἀθάδη διεπράξατο, τοῦ ὧν πολυέργου δεῖν λέγειν· πολίτας τε χωρὶς τῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀπολομένων, τοὺς τῶν δεδοίτας αὐτῶν στρατιᾶς αὐτοῖς, οὐκ ἐλάττους τετρακισχιλίους ἀπέκτεινεν, ὧν ἔνιας καὶ βασάνοις τοιῦτον ἠκίσατο. εἰ μὲν δεῖν ἀναγκαίως ἢ συμφερόντως τῶν κοινῷ τοιαῦτα πεφυτα ἔπραξεν, οὐχ ὁ παρὼν καιρὸς ἐξετάζει. ὅτι δ' ἀφ' τοιαῦτα ἐμισήθη, καὶ δεινὸν ἐφανη τ τῦ δικτάτωρος ὄνομα, τοῦτό μοι τοῦ κεφτο δεῖξαι. πέφυκε δ' ἐν τ δικαιοσύνῃ τοῦτο μόνῃ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις συμβαίνει τοῖς τοιουτοτρόποις καὶ θαυμαζομένοις ὑπὸ τῦ κοινοῦ βίου πρᾶγμασι. καλὰ μὲν γὰρ ἄπαντα καὶ συμφέροντα φαίνεται τοῖς χρωμένοις, ὅταν τὶς αὐτοῖς χρήσηται καλῶς· ἀιχρά δ' καὶ ἀσύμφορα, ὅταν πονηροῖς λάβῃ πρεσταῖς. τοῦτο δ' ἡ φύσις αἰτία, πρεσβεῦσα τοῖς ἀγαθοῖς ἅπασι καὶ κῆρας συμφύτοις. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἕτερος ἀν εἴη τοῖς λόγοις καιρὸς ὀπτιλεύτερος.

οἱ δ' ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τ ὕπατον ἀρχῶν Ἁλεξάνδρου, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος, καὶ Μάρκος Μινύκιος, ὀπτὶ τ ἑβδομηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ᾧ ἐνίκα στάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἱππάρχου.

SEQVENS annus consules habuit A. Sempronium Atratinū, M. Minuciū, Olympiade septuagesima prima, qua in stadio vicit Tisicrates Crotoniata, principe Athenis Hipparcho. Hi cōsulatus sui tempore nihil aliud memorabile vel in bello vel *domi* in rep. gesserunt: (nam & induciæ cū Latinis dabant ab externis bellis otiū; & suspensa ex S.C. fœnorū exactio, donec imminens bellum ad tutum peruenisset exitum, cohibebat in vrbe motus inopum publicā debitorum remissionem flagitantium) sed *tantum* effecerunt vt ratum fieret S.C. *quo permittebatur* vt siquæ Latinæ mulieres viris Romanis æquitate & prudentia conspicuis nuptę essent, aut Romanę Latinis, penes ipsas esset arbitrium, vellentne manere apud cōiuges, an patrias repetere: e liberis, mares apud patres suos manerent; fœminæ innuptæ proficiscerentur cum suis matribus. erat autē frequens inter vtrumq; populum cōnubium propter cognationem & amicitiam. Hæ tum acceptæ ex hoc decreto licentia, satis indicarunt quanto tenerentur vrbis desiderio. nam & Romanę, Latinis oppidis maritisq; relictis, pene omnes ad parentes reuersæ sunt: & Latinæ in vrbe nuptæ, duabus exceptis, maritos prætulerūt patriæ; felici vrbis bello superaturæ augurio. His consf. ferunt templum Saturno dedicatum in cliuo quo e foro in Capitolium ascenditur; & ferias publicas cū sacrificio decretas in annos singulos. Arā vero quæ antea ibi fuerat, ab Hercule erectam perhibēt; super qua sacerdotes ab eo instituti, primitias & sacra igni adolenda Græco ritu offerebant. Eius templi fundationē quidam inscriptam tradūt T. Largio superioris anni cōsuli; quidā Tarquinio Superbo e regno expulso: dedicationē vero ex S.C. accepisse Postumum Cominiū. Horū igitur cōsulatu, vt di-

A. V.C. 257, Olymp. 71, A. Sempronio, M. Minucio consf. quies a belgis.

Οἱ δ' ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τ ὕπατον ἀρχῶν Ἁλεξάνδρου, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος, καὶ Μάρκος Μινύκιος, ὀπτὶ τ ἑβδομηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἱππάρχου, ἀφ' ὧν μὲν οὐδὲν οὔτε πολεμικὸν, οὔτε πολιτικὸν ἱστορείας ἄξιον ὀπτὶ τ ἑαυτῶν ἀρχῆς ἔπραξαν· αἱ τε γὰρ πρὸς Λατίνους ἀνοχαὶ πολλῶν αὐτοῖς ἀπὸ τῦ ἔξωθεν πολέμων παρέχον εἰρήνην, ἥ τε τ ἀναπραξέως τ δημοσίων κώλυσις, ἕως ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ, ἕως ἀν ὁ προσδοκώμενος πόλεμος εἰς ἀσφαλὲς ἔλθῃ τέλος, ἔπαυσε τοὺς ἐντὸς τείχους νεωτερισμοὺς οἷς ἐποιοῦντο οἱ πένητες, ἀφεθαι τ χρεῶν ἀξιοῦντες δημοσίᾳ· δόγμα ᾗ βουλῆς ἐκύρωσε, ὀπτὶ ἐκεκράτει τοῖς Ῥωμαίων καὶ λογίοις ἀνδράσιν εἴ τινες ἔτυχον ὄντες Λατίνων ἔθνους γεγαμηκόσιν, ἐάντε μὲν ἐν τοῖς γεγαμηκόσιν, ἐάντε μὴ, εἰς τὰς πατρίδας ἀναφέρειν τ ἐγγόνων τὰ μὲν ἄρρενα τοῖς πατράσι μένειν, τὰς δ' θηλείας καὶ ἔτι ἀγάμους τ μητράσιν ἕπεσθαι· ἐτύγχανον δ' πολλαὶ πάνυ γυναῖκες εἰς τὰς ἀλλήλων πόλεις ἐκδεδομέναι, καὶ ἀφ' τ συγγενεῖς καὶ ἀφ' φιλίαν καὶ τυχοῦσαι τ ἐκ τ ψηφίσματος ἀδείας, ἐδήλωσε ὅσην εἶχον ὀπτιθυμίαν τ ἐν Ῥώμῃ διάτης. αἵ τε γὰρ ἐν τ Λατίνων πόλεσι Ῥωμαῖαι μικροῦ δεῖν πᾶσαι καταλιποῦσαι τοὺς ἄνδρας, εἰς πατέρας ἀνέστρεφαν· αἵ τε Ῥωμαίοις ἐκδεδομέναι Λατίνων, πλὴν δυοῖν, αἱ λοιπαὶ τ πατρίδων ὑποστρεψαῦσαι, τοῖς γεγαμηκόσιν ἔμειναν· οἰωνὸς δὲ τυχὴς τ μελλούσης πόλεως ὀπτικρατήσειν τῷ πολέμῳ. ὀπτὶ τούτων φασὶ τ ὑπάτων τ νεὼν καθιερωθῆναι τοῦ Κρόνου, κτ τ ἀποδοῦναι τ εἰς τ Καπιτώλιον φέρειν ἐκ τ ἀγορᾶς, καὶ δημοτελῆς ἀναδεχθῆναι τῷ θεῷ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτ ἑορτάς τε καὶ θυσίας. τ ᾗ τοῦ βωμὸν αὐτόθι καθιδρύσαι λέγουσι τ ὑφ' Ἡρακλέους καλουμένου, ὑφ' τῶν ἐμπόρων ἀπαρχὰς ἔθυον Ἑλληνικοῖς ἔθεσιν οἱ τὰ ἱερὰ παρ' ἐκείνῳ τοῦ Ἡρακλέους. τ δὲ γραφὴν τ ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ, ἣν μὲν ἱστοροῦσι λέγειν Τίτον Λαρκίον τ ὑπαλλήλου τῷ τοῦ πρόσθεν ἐνιαυτῷ· οἱ δ', βασιλέα Ταρκύνιον τ ἐκπεσόντα τ ἀρχῆς τ δ' καθιέρωσιν τοῦ ναοῦ λέγειν Γόσουμον Κομίνιον, κτ' ψήφισμα βουλῆς. τούτοις μὲν δὴ τοῖς ὑπάτοις εἰρήνης, ὡς-

ximus, alta pax fuit. Post eos facti
A.V.C. 258, A.Postumio & T. Virginio cõsſ. ſunt cõſſ. A. Poſtumius, T. Virginius;
ſub quibus finitæ ſunt annuæ cũ La-
tinis induciæ, & bellum vtrinq; magno apparatu inſtauratum. Romana
multitudo tota erat ad decernẽdum integratũ bellum Latinum.
alacris: Latini cõtra maxima ex parte inuiti cogebantur, proceribus populorũ præter paucos corruptis Tarquinii Mamiliiq; muneribus & pollicitis: plebeiis vero, quibus bellum non placeret, ſemotis a cura reip. nec enim vlli amplius fandi dabatur copia. quamobrem multi moleſte ferentes indignitatem rei, neceſſe habebant relictis ſuis ciuitatibus ad Romanos transfugere: non enim vetabantur a potentioribus; quibus pergratum erat diſſentientes vltro a ſe profugere. hos Romani excipientes, quotquot cum vxorib. & liberis venirent, domeſticæ aſcribebant militiæ, intermixtos vrbanis centuriis; reliquos circa vrbem per caſtella & colonias diuiſos obſeruabãt nequid noui molirentur. cumque rurſum omnes vno conſenſu iudicarent reip. iterum opus eſſe vnius hominis imperio, quod pro ſuo arbitratu adminiſtraret omnia, nec vlli rationẽ reddere teneretur, iunior conſ. A. Poſtumius a collega Virginio dictator dictus eſt: isq; vt ſuperior dictator, magiſtrum equitum aſſumpſit T. Æbutium Eluam: properatoq; iuniorum delectu, & diuiſis quadrifariam copiis, vnam partem ſibi, alteram Virginio cõſulatus collegæ attribuit, tertiam Æbutio magiſtro equitũ; quartam A. Sempronio, quem vrbi tuendæ præfecit. Iamque omnibus rebus ad bellũ inſtructo ſpeculatores nuntiant Latinos iter ingreſſos cum toto exercitu: ac mox alii, primo eos impetu occupaſſe munimentum quod Corbionem nominant, a paucis cuſtoditum præſidiariis; quos illi ad vnum occiderunt, & cum locum fecerunt belli receptaculum. mancipiis tamen & pecorib. non multis in agro potiti ſunt, præter ea quæ Corbione ceperãt; eo quod agreſtes cum rebus ſuis quæ agi ferrique poſſent, in proxima munimẽta ſe quam potuerant

τῷ ἔφῳ, βαθείας ὀξεληλυθότα ἀπολαῦσαι. μετὰ δὲ τούτους τῷ δημαγωγοῦντι τὴν ἀρχὴν Αὔλος Ποστούμιος, καὶ Τίτος Οὐιργίνιος· ἐφ' ὧν αἱ μὲν σπουδαῖοι ἀνοχαὶ πρὸς Λατίνους διελέλυτο· πολυανθρωπία δὲ πρὸς τὴν πόλεμον ὑφ' ἑκατέρων ἐγίνετο μεγάλη. τῶν δὲ ὅ μὲν Ῥωμαίων πλῆθος ἅπαν ἐκούσιον καὶ σὺν πολλῇ προθυμίᾳ χωρεῖν ὅτι τὸν ἀγῶνα· ὁ δ' Λατίνων ὁ πλέον ἀπρόθυμον καὶ ὑπὸ ἀνάγκης καὶ βιαζόμενον, τῶν μὲν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγου δεῖν πάντων, δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσιν ὑπὸ Ταρκυνίου καὶ Μαμιλίου διεφθαρμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν, ὅσοις οὐκ ἐν βουλομένοις ὁ πόλεμος, ἀπελαυνομένων ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος· οὐδὲ γὰρ 253
λόγος ἐπὶ τοῖς βουλομένοις ἀπεδίδοτο. ἐνοικοῦντο δὴ χαλεπαίνοντες ὅτι τούτῳ συνοῖ καταλιπεῖν τὰς πόλεις, καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀυτομολοῦν. κωλύειν γὰρ οὐκ ἠξίουν οἱ ὑφ' ἑαυτῶν πεποιημένοι τὰς πόλεις, ἀλλὰ πολλοὺς τοῖς Ῥωμαφόροις τῆς ἐκείσε φυγῆς χάριν ἠδέων. ὑποδεχόμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς μὲν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφικνουμένους, εἰς τὰς ἐντὸς τείχους καλέσαντες γραπτείας, τοῖς πολιτικοῖς ἐγκαταμιγνύντες λόγοις· τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὰ πρὸς τὴν πόλιν ἀποστέλλοντες φρούρια, καὶ ταῖς ἀποικίαις ἀπομερίζοντες, ἵνα μή τι νεωτερίσωσιν, εἶχον ἐν φυλακῇ. ἀπόντων δὲ τῶν αὐτῶν γνώμην λαβόντων, ὅτι μιᾶς δεῖ πάλιν τοῖς πράγμασιν ἀφθονίας ἄπορον διοικεῖν κατὰ τὸν αὐτῆς λογισμὸν ἀνυπεύθυνον ἀρχῆς, διεκάτωρ ἀποδείκνυται τῶν ὑπάτων ὁ νεώτερος Αὔλος Ποστούμιος, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Θαρκυνίου· ἱππαρχῶν δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ προσείλετο κατὰ τὸν αὐτὸν ἔθνον τῷ πρεσβυτέρῳ διεκάτωρ, Τίτον Αἰβούτιον Ἕλβαν· καὶ καταγράψας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς ἐν ἡβῇ Ῥωμαίους ἅπαντας, καὶ διελὼν εἰς τέτταρα μέρη τὴν δύναμιν, μιᾶς μὲν αὐτὸς ἡγεῖτο μοίρας, ἑτέρας δὲ τῷ συνύπατον Θορκίνιον ἔταξεν ἀρχῆν, τῆς δὲ τρίτης Αἰβούτιον τὸν ἱππαρχῶν· ὅπῃ δὲ τὴν τεταρτῆς κατέλιπεν ἔπαρχον Αὔλον Σεμπρώνιον, ᾧ τὴν πόλιν φυλάττειν ἐπέτρεψεν. παρεσκευασμένῳ δὲ τούτῳ πάντα τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὸν πόλεμον, ἧκον ἀγγέλλοντες οἱ σκοποὶ πανστρατιᾷ Λατίνους ἐξεληλυθότας· καὶ αὖθις ἕτεροι, διηλεγμένοι δὲ ἐφόδου τὴν καταληψόμενοι πρὸς αὐτῶν χωρίον ἐκείνον, Κορβιῶνα καλούμενον, ἐν ᾧ φρουρά τις τῶν Ῥωμαίων ἐνοικουροῦσα ὀλίγη· τὸν ἅπαντα δὲ κατεφθείραν-

τες, καὶ ὀλίγον αὐτῶν καταχόντες, ὁρμητήριον ἐποιοῦντο τῶν πολέμου· αὐδράποδα δὲ καὶ βοσκήματα ὅσα ἴσα καὶ ἐλάμβανον ἐν τοῖς ἀγροῖς χωρὶς τῶν ἐν τοῖς Κορβιῶνι ἑκαταληφθέντων, προσκαθεσπευασμένων πρὸς πολλῷ τῶν γεωργῶν εἰς τὰ πρόσεδρα τῶν ἐρυμάτων, ὅσῃ δυνάμει τῶν ἐκά-

τῶν ἑκάστοις, φέρειν τε καὶ ἄγειν· οἰκίας τε αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν ἐρήμους ἀφθονίας, καὶ χλῶν ἐδῄουν. ἀφίκετο δ' αὐτοῖς ὀξεταλθυμένοις ἤδη, ὀξ' Ἀντίας, πόλεως ἐπιφανεστάτης τῶν Οὐολούσκων ἔθνους, σταθμά τε καὶ ἀνὴ καὶ ὅπλα καὶ σῖτος, καὶ ὅσων δεῖ εἰς τὸν πόλεμον ἐδέοντο· ἐφ' οἷς πάνυ θαρρήσαντες, ἐν ἐλπίσι χρῆς αὐτῶν ἦσαν, ὡς καὶ τῶν δεῖν Οὐολούσκων σωτηρουμένων σφίσι τὸν πολέμου, τῶν Ἀντιατῶν πόλεως ἀρξαμένης. ταῦτα μαθὼν ὁ Ποστούμιος ὀξεβοήθει ὀξὰ τάχεων, πρὶν ἢ συνελθεῖν τοὺς πολεμίους ἅπαντας. ἀναγκὼν δ' ἐν νυκτὶ τὴν σὺν αὐτῷ σταθμὰν πορείᾳ σπουδαίῳ, τῷ δὲ πλησίον τῆς τῶν Λατίνων ἐστρατοπεδευκότων τῷ δὲ λίμνῃ Ῥηγίλλῃ καλουμένῃ, ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ· καὶ λίθε τὴν τράπεζα κεφαλῆς τῶν πολεμίων ἐν ὑψηλῷ λόφῳ καὶ δυσβάτῳ· ἐν ᾧ ὑπομένων, πολλὰ πλεονεκλήσειν ἔμελλεν. οἱ δὲ τῶν Λατίνων ἡγεμόνες, Ὀκτάβιός τε ὁ Τουσκλανὸς, Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως γαμβρὸς, ὡς δέ τινες γράφουσιν, υἱὸς δ' γαμβρὸς, καὶ Σέξτος Ταρκύνιος· ἐτύχαμον γὰρ ἤδη πλησιαῦτα χωρεῖς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευκότες· εἰς ἓν συνάγουσι τὰς δυνάμεις χωρίον· καὶ τοὺς λαβόντες τοὺς χιλιάρχοις καὶ λοχαγοῖς, ἐσκόπουν ὅστις ἐστὶ τρόπος τοῦ πολέμου· καὶ πολλὰ γνώμας ἐλέγοντες. οἱ μὲν γὰρ, ὀξ' ἐφόδου χωρεῖν ἠξίουν ὅπῃ τὸν ἅμα τῶν διεκάτωρ καταλαμβανομένου ὄχος, ἕως τινὲς ἦσαν αὐτοῖς φοβεροί· οὐκ ἀσφαλείας σημεῖον εἶ νομίζοντες τὸν τῶν ἐχυρῶν καταλῆψιν, ἀλλὰ δειλίας· οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀπαφρύσαντας ὀλίγῃ τινὶ καθείργειν φυ-
254 λακῇ· τῷ δ' ἄλλῳ δυνάμιν αὐξαβόντας, ὅπῃ τὴν Ῥώμην ἀγεῖν ὡς ῥᾳδίαν ἀγῶνα, τῆς κεφαλῆς νεότητος ὀξεληλυθείας· οἱ δὲ, τοὺς Οὐολούσκων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων βοηθείας αὐαμένειν σωεβέλλοντο, τὰ ἀ-
» σφαλέστερα τοῦ τῶν θρασυτέρων αἱρουμένους· Ῥω-
» μαίους μὲν γὰρ ἐθὲν ἀπολαύσειν ἐν τῷ τεθῆς τοῦ χρόνου, ἑαυτοῖς δ' βραδυνόμενα κρείττω γενέσθαι τὰ πράγματα. ἐπὶ δ' αὐτῶν βουλευομένων, ἧκεν ἐν Ῥώμης ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Τίτος Οὐιργίνιος ἔχων τὴν σὺν αὐτῷ δυνάμιν, ἀφνιδίως ἐν τῇ κατόπιν νυκτὶ τὴν ὁδὸν θαρρύνας· καὶ στρατοπεδεύεται δίχα τῶν διεκάτωρος ἐφ' ἑτέρας ῥάχεως ὀρφνῆς πάνυ καὶ ἐχυρᾶς· ὥστε ἀμφοτέρων ἀποκεκλεῖσθαι τοὺς Λατίνους τῷ· ὅπῃ τὴν πολεμίαν ὀξόδων· τοῦ μὲν ὑπάτου τῷ ἀριστερὰν πρεσκαθημένου μέρῶν, τοῦ δ' διεκάτωρος τῶν δεξιῶν. ἐπὶ δ' πλείονος παρεχῆς καταγούσης τοὺς οὐδὲν πλέον τῷ ἀσφαλῶν προσελομένους ἡγεμόνας, καὶ δέοις, μὴ τὰ οἰκεῖα πολλὰ ὄντα δαπανᾶν ἀναγκάζωνται βεβαιούοντες, μαθὼν ὁ Ποστούμιος ὅσον ἐν ἀυτοῖς ὀ ἄπειρον στρατηγίας, πέμπει τῶν ἱππαρχῶν

maturrime contulerant. quapropter villas deſertas incẽderunt, & terram vaſtauerunt. acceperant autem in ea expeditione ab Antio Volſcorum vrbe nobiliſſima, & recentes copias, & arma, & frumentum, aliaque bello neceſſaria. qua acceſſione multum animati, bonam ſpem habebant ceteros quoq; Volſcos in ſocietatẽ venturos, facto ab Antiatibus initio. His cognitis, Poſtumius celeriter occurrit hoſtibus, prius quam *in vnum* cõuenirent omnes: properatoque per noctem itinere, cum ſuis copiis venit prope caſtra Latinorum ad lacũ Regillum loco munito poſita. ipſe caſtra metatus eſt in tumulo alto & arduo, imminente hoſtibus; loco multo quã illi opportuniore. At Latinorum duces, Octauius Tuſculanus Tarquinii regis gener, vel (vt quidam ſcribunt) generi filius, & Sex. Tarquinius, qui tum forte ſeorſum caſtra habebant, in vnum locum ea cõtulerunt: & adhibitis in conſilium tribunis atq; centurionibus, conſultarunt quonã modo bellum gerere oporteret: variatumque eſt ſententiis. quidam enim cenſebant impetum faciẽdum in occupatum a dictatore tumulum, donec ipſi eſſent terrori hoſtibus; exiſtimantes, non ſecuritatis, ſed timoris indicium eſſe quod illi *tam* munitum locum occupaſſent. alii, circumuallandos eos & obſidendos parte exercitus: reliquum ad vrbem ducẽdum, vt expugnatu facilem abſente iuuentutis robore. alii ſuadebãt exſpectanda a Volſcis ceterisque ſociis auxilia, & præferenda tutiora conſilia audacioribus. Romanis enim moram nihil profore: ſibi vero, quo tardius res gererẽtur, eo fore melius. His ita deliberantibus ſuperuenit cum ſuis copiis alter conſul, T. Virginius, repente viam emenſus nocte præterita: ſeorſumq; a dictatore in alterius montis dorſo aſpero & *natura* munito caſtra poſuit; vt vtrinque Latinis clauderetur in hoſticum exitus, a dextris dictatore aſſidente, a ſiniſtris conſule. Ita magis etiam turbatis *hoſtium* ducibus tuta ſolummodo conſectatis, & verentibus ne ducendo bellum ſua potiſſimum abſumere cogerentur, Poſtumius animaduerſa eorum imperitia, mittit magiſtrum equitum

T. Æbutium cum equitũ & leuis armaturę lectissimis, qui occupẽt montem quendam imminentem viæ qua Latinis domo commeatus subuehebantur. is noctu cum sua manu præteruectus, peruasa silua nullis callibus trita, prius quã hostis sentiret, occupat eum tumulũ. Duces vero hostiũ vt cognouere a tergo etiã insessa loca munita, ac ne domestici quidẽ commeatus spẽ sibi relictã, quod non posset tuto aduehi, deturbare inde Romanos decreuerũt, priusquam vallo tumulũ munirent. tum Sextus ducũ alter assumptis equitibus, cursu quã potuit citatissimo in illos inuectus est, quasi suorum impetũ minime excepturos. sed fortiter a Romanis exceptus, repulsusq; iterum atq; iterum, cũ loci etiã natura aduersaretur, quæ e supernis pugnantes adiuuans, subeuntib. in montẽ nihil afferebat præter vulnera & labores irritos, re infecta retro in castra cũ suis abiit, territus insuper nouo aduentu militum, quos selectos e legionariis Postumius præcedẽtium vestigia sequi iusserat: Romaniq; iam firmiter locum tenentes, palam cõmuniuerunt ibi præsidium. Post hęc Mamilio & Sexto visum nõ diu differre prœliũ, sed quam primũ armis decernere. Ceterum dictator cũ a principio animũ induxisset bellum absq; prœlio conficere, idq; sibi per aduersariorũ inopiam facile futurum speraret, graui de caussa mutauit propositum. intercepti enim erant ab equitibus vias obseruantib. nuntii cũ litteris a Volscis ad Latinorũ duces, significãtes magnas sociorum copias adfore circa diem tertiũ; & alias item ab Hernicis. quo factũ est vt necessario præter propositum acceleraretur a Romanis ducibus prœlium. cuius signum posteaquam vtrinq; datũ est, in medium castrorum spatium vtrique progressi, acies in hunc modum instruxerũt. Sex. Tarquinius præerat sinistro Latinorum cornui, dextro Octauius Mamilius: mediam aciem tuebatur alter filius Tarquinii Titus, & circa eum Romani transfugæ atq; exsules: equitatu quoq; trifariam diuiso, in cornu vtrumq;, & mediã aciem, Octauius Mamilius dextro, Titus sinistro. Tarquinius & Mamilius mediã aciem tuebantur, & circa eos Romani transfugæ & exsules. equitatus quoq; trifariam diuisus, in cornu vtrumq; & mediã aciem, Octauius Mamilius dextro, Titus sinistro. Tarquinius & Mamilius mediã aciem tuebantur, & circa eos Romani transfugæ & exsules. equitatus quoq; trifariam diuisus, in cornu vtrumq; & mediã aciem,

Τῖτον Αἰβύτιον, ἄγοντα τὸν ἀκμαιοτάτοις ἱππεῖς τε καὶ ψιλοῖς, καταλαβέσθαι κελεύσας ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς τῶν δικαιομαχούντων Λατίνοις ἀγοραῖς οἴκοθεν· καὶ φθάνει πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς πολεμίους ἢ σὺν τῇ ἱππαρχῇ πεμφθεῖσα δυνάμεις, νύκτωρ παρενεχθεῖσα, καὶ δι' ὕλης ἀτελεύτοις διελθοῦσα, καὶ θυμοῦν ἐξεστὴς τὸν λόφον. μαθόντες δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν πολεμίων καταλαμβανόμενα καὶ τὰ κατ' νότου σφῶν ἐρυμνὰ, καὶ οὐδὲ τοῦ τῆς οἴκοθεν ἀγορᾶς χρη-
10 σὰς ἔτι ἐλπίδας ἔχοντες, ὡς ἀσφαλῶς σφίσι τῶν δικαιομαθησομένων, ἀπορράξαι τοὺς Ῥωμαίους ἔγνωσαν ἀπὸ τοῦ λόφου, πρὶν ἢ χάσκειν καὶ λόφῳ κρατεῖσθαι. ἀνήλαυνον δὴ τὶν ἵππον ἄτερος αὐτῶν Σέξτος ἤλαυνεν ἀνὰ κράτος αὐτοῖς, ὡς ἀξιόμαχος αὐτοῖς τῶν Ῥωμαϊκῆς ἵππου. θυναίως δὴ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων τοὺς ὀπίσω ὑπομένοντων, μέχρι μὴ λίνος αὐτεῖχεν ὑποστρέφων τε καὶ αὖθις ἐπάγων· ἐπεὶ δὲ ἥ τε φύσις τοῦ χωρίου τοῖς μὴ ἤδη κεκαμοῦσι τῶν ἄκρων μεγάλα πλεονεκτήματα παρῆχε, τοῖς δὲ κάτωθεν ὀπιθοῦσιν οὐ-
20 δὲν ὅτι μὴ πολλὰς πόνου πληγὰς καὶ πόνους ἀνίατους ἔφερεν, καὶ αὖθις ἑτέρα παρῆν δυνάμεις τοῖς Ῥωμαίοις ὀπιλεκίλων ἀνδρῶν ἐκ τῆς πεζικῆς φυλαγῆς ὀπίκουρος, ὧν ὁ Ποστούμιος κατὰ πόδας ἀπέστελεν, οὐδὲν ἔτι τοσαῦτ' δυνάμενος, ἀπῆγε τὸν ἵππον ὀπὶ τὸν χάρακα· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως κρατοῦντες τοῦ χωρίου, τοσφαῖρος κρατοῦν) φυλακὴν. κατὰ τοῦτο δ' ἔργον, ὃς τοῦ Μαμίλιον καὶ Σέξτον ἐδόκει μὴ πολὺν ἀλλὰ μέσου ποιῆν χρόνον, ἀλλ' ὀξεῖα κρίναι τὰ τοσάμαλα μάχῃ. τοῦ δὲ δικτάτωρ τῶν Ῥωμαίων
30 καταρχὰς οὔτως ἔχοντα τοσαιρέσεως, ὡς ἀμαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, καὶ πάντων μάλιστα δεῖ τὸν ἀποείαν τῶν ἀντιστρατήγων τοῦτο ποιήσειν ἐλπίσαντα, τοῦτο ἐφαίνη αἴτιον χωρεῖν ὀπὶ τὸν ἀγῶνα. ἐδόκουν γὰρ λίνες ὑπὸ τῶν φευγόντων τὰς ὁδοὺς ἱππέων ἄπελοι γράμματα φέροντες τῶν δὲ Βολούσκων τοὺς τῶν στρατηγοὺς τῶν Λατίνων, δηλοῦντες ὅτι πολλὰ δυνάμεις αὖθις ὀπὶ συμμαχίαν ἥξουσιν εἰς ἡμέραν τεῖτον μάλιστα, καὶ αὖθις ἑτέρα τῶν δὲ Ἑρνίκων. τὰ μὴ δὴ τῶν δεομένα τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν τα-
40 χεῖαν τῶν παύσεως δυάλκιον τέως οὐ τοσαιρουμένοις, τοῦτα εὖ. ὀπῶν δὲ τὰ σημεῖα ἤρθη παρ' ἑκατέρων τῶν μάχης, τοσπέρα εἰς τὸ μέλαξυ χωρεῖν ἀμφότεροι, καὶ ὀξέταιον τὰς δυνάμεις κατὰ τάδε· Σέξτος μὲν Ταρκύνιος ὀπὶ τὸν λαιὸν τῶν Λατίνων ἐπάξη κέρας, Ὀκταούιος δὲ Μαμίλιος ὀπὶ τὸν δεξιόν. τὸν δὲ κατὰ μέσον τάσιν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν Ταρκυνίου παῖδων, Τῖτος, ἔνθα καὶ Ῥωμαῖοι τε αὐτόμολοι καὶ οἱ φυγάδες ἐπάχθησαν. ἡ δὲ ἵππος ἅπασα τεταγμένη διαρρηθεῖσα, τοῖς κέρασιν ἀμφοτέροις τοσεκεκλήθη, καὶ τοῖς κατὰ μέσον τεταγμένοις τῶν φυγαδ-

γα. τῶν

γα. τῶν δὲ Ῥωμαίων φαλαγγῶν δὲ μὴν δεξιτερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τῖτος Αἰβύτιος. εὐανδίως Σέξτῳ Ταρκυνίῳ δὲ δεξιόν, Τῖτος δὲ ἀρίνιος ὁ ὕπατος, Ὀκταυίῳ Μαμιλίῳ φάσιν ἐναντίαν ἐπέχων· τὰ δὲ μέγα φθάσας αὐτὸς ὁ δικτάτωρ Ποστούμιος δεξεπλήσσου, Τίτῳ Ταρκυνίῳ καὶ τοῖς τοῦ αὐτοῦ φυγάσι χωρήσων ὁμόσε. πλῆθος δὲ τῶν συμβούσης δυνάμεως εἰς τὸ παράταξιν ἀφ' ἑκαλέσου φαλάμματος εὖ, Ῥωμαῖον μὲν, ὅτι δισμυρίοις τε καὶ τετρακισχιλίοις πεζοῖς καὶ τεισχίλιοι ἱππεῖς· Λατίνων δὲ, ὅτι τετρακισμυρίοις πεζοῖς καὶ βισχίλιοι ἱππεῖς. ὡς δὲ εἰς χεῖρας ἤξειν ἔμελλον, οἵ τε τῶν Λατίνων στρατηγοὶ συγκαλέσαντες τὰς σφέτερας, πολλὰ εἰς τὸ ἀνδρεῖον ἐπαγωγὰ, καὶ δείσας τῶν φαλαγγῶν μακρὰς διεξῆλθον, ὅ τε Ῥωμῶν ὀρρωδοῦντας ὁρῶν τὰς σφέτερας, ὅτι πλήθει συνοίσουσιν μακρῷ τοσύχοιν τὸ σφέτερα, ἐξελέσθαι τὸ δέος αὐτῶν ἐκ τῶν ἀγενείας βαλόμενος, συνεκάλει εἰς ἐκκλησίαν· καὶ τῶν δεησάμενος τὰς τοσεσβυτάτοις τῶν ἐκ τοῦ βου-
» λευτικοῦ συνεδρίου καὶ ἡμιοῦντα, ἔλεξε τοιάδε· Θεοὶ
» μὲν ἡμῖν ὑπισχνοῦνται δὶ οἰωνῶν τε καὶ σφαγίων καὶ τῶν
» ἀνῆς μαντικῆς ἐλευθερίαν τῇ πόλει παρέξειν καὶ νίκιν
» εὐτυχῆ, ἀμοιβὰς ἡμῖν ἀποδιδόντες ἀγαθὰς ἀνθ' ὧν
» αὐτοῖς σέβοντες καὶ τὰ δίκαια ἀκοιοῦντες ἐν πάντι τῷ
» βίῳ ἡμῶν διεγελέσαμεν· καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν νεμε-
» σῶντες κατὰ ἐικὸς, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα πεπονθότες
» ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὰ, συγγενῆς τε ὄντες καὶ φίλοι, καὶ τοὺς
» αὐτοῖς ὁμοφυλετοῦντες ἐχθροῖς καὶ φίλοις, ἀπαντῶν
» ὑποδεδόντες τούτων, πόλεμον ὀπιφέρουσιν ἡμῖν ἀδι-
» κοῦν, ἀν ὑπὸ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, ὑπολέσεις ἡμῶν
» μᾶλλον αὐτὸν ἔχειν τοσεσῆκεν· ἥπιον γὰρ αὐτοῦ δουλεύειν. 30
» ἀλλ' ὑπὲρ τῆς Ταρκυνίων τυραννίδος, ἵνα δουλεύω-
» αὐτ' ἐλευθέρας τὴν πόλιν αὐτοῖς ποιήσουσι. χρὴ δὲ καὶ ὑ-
» μᾶς, ἄνδρες λοχαγοί τε καὶ φαλαγγῶται, μαθόντας ὅτι
» συμμάχους ἔχετε τοὺς θεοὺς, οἵπερ αἰεὶ τὴν πόλιν σώζου-
» σιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι τοῦ τόνδε τὸν ἀγῶνα· ὅτι-
» σταμένους ὅτι τῶν τοῦ θεῶν βοηθείας ὑπάρχει τυχόντες
» τοῖς θυναίως ἀγωνιζομένοις, καὶ πάντα τὰ παρ' ἑαυτοῖς
» εἰς τὸ νικᾶν τοσεθυμία παρεχομένοις, καὶ τοῖς φεύγου-
» σιν ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ τοῖς βεβαλομένοις ὑπὲρ αὐ-
» τῶν ταλαιπωρεῖν. ὑπάρχει δὲ ὑμῖν πολλὰ μὲν καὶ δι-
» λα πλεονεκτήματα τοσὸς τὸ νικᾶν ὑπὸ τῆς τύχης
» παρεσκευασμένα, τεία δὲ πάντων μάλιστα καὶ φανε-
» ρώτατα· τοσῶτον μὲν, τὸ παρ' ἀλλήλων πιστὸν, καὶ μά-
» λιστα ἀεὶ τοῖς μέλλουσι τῶν ἐχθρῶν κεκλήσειν. καὶ γὰρ ἐπ-
» ξαμένους ὑμᾶς τὴν μεγὴν ἀλλήλοις εἰ βεβαίους φί-
» λους δεῖ καὶ πιστοὺς συμμάχους, ἀλλ' ἢ πατρὶς ἐκ πολ-
» λῶν τῶν ἅπασι παρεσκευάκαι πάγαθόν. καὶ γὰρ ἐφάνη τε

em. Romanorum vero dextrũ cornu tenebat magister equitum T. Æbutius, oppositus Sex. Tarquinio; sinistrum T. Virginius consul, ex aduerso Octauii Mamilii; mediam aciem explebat ipse dictator Postumius, congressurus cum T. Tarquinio & exsulibus. Stabant autem in vtraq; acie, in Romana, XXIIII peditum milia, & mille equites; in Latina, quadraginta peditum, equitũ tria milia. Sed prius quã ad manus veniretur, & Latinorũ duces suos longa oratione multisque precibus ad fortitudinẽ cohortabantur; & dictator videns suos milites territos aduersariorum tanto maiore multitudine, ad eximendum eum timorem, progressus in concionẽ, adstantib. senatorum natu maximis & honoratissimis, sic *milites* allocutus est: Dii nobis *adsunt*, milites, & tam extis quam auspiciis ceterisq; vaticiniis pollicentur ciuitati nostræ libertatem felicemq; victoriam, benigne nos pro perpetua erga ipsos pietate & assiduo iustitiæ studio remunerantes; & inimicis nostris merito infensi, q multis magnisque beneficiis a nobis affecti, & tam cognatione nobis deuincti quam amicitię fœdere, quo iurarunt se eosdem nobiscũ habituros amicos & inimicos, omnib. his contemptis, iniustum nobis bellum inferant, nõ de imperio & principatu cõtendentes, vtris ea magis conueniant: id enim minus esset graue: sed de Tarquiniorum tyrãnide, vt ex libera seruam nostram ciuitatem faciãt. Opus est ergo vt & vos centuriones atque milites, cum sciatis deos vobis, qui vrbem perpetuo tuentur, pugnæ futuros socios, fortes vos in hoc certamine præstetis viros; quippe qui noueritis, eos opẽ a diis impetrare qui fortiter dimicant, suaq; promptitudine quidquid possunt ad victoriam conferunt, nõ eos qui pericula defugiũt, nec labores pro se exantlare sustinẽt. Et habetis fortunæ beneficio cum alia multa quæ pro victoria vestra faciant, tum in primis tria manifestissima. primũ, mutuam fidẽ, qua maxime ad vincendos hostes opus est. nõ enim ex hodierno primũ die firmi inter vos amici fidiq; socii esse debetis; sed *cõmunis* patria iamdudũ vobis hoc commodum peperit. simul estis edu-

cati, eisdemq; instituti disciplinis, super eisdem aris sacra diis fecistis, multaq; simul tum bona tũ mala experti estis; ex quib. firmæ & indissolubiles inter homines amicitię coalescere solent, quoties coniunctis viribus de rerum summa decertandum est. Deinde si in hostium manus veneritis, non alii quidem malorum expertes eritis, alii contra extremas calamitates subibitis: sed ex æquo omnes amittemus dignitatem, imperium, & libertatem; nec vxoribus, liberis, facultatibus, aliis ve quæ *nunc* habetis bonis frui dabitur: proceres autem ciuitatis & magistratus reipublicæ cum fœdis tormentis miserrimo tradentur exitio. nam si nulla nostra noxa nec magna nec parua læsi, ipsi nullum a nobis omnibus abstinuerunt iniuriæ genus, quid exspectandum est a victoribus, alta mente repositam habentibus distractionem ab vrbe, bonorum suorum amissionem negarumq; hactenus etiam soli natalis aditum? Postremum est neutro iam dictorũ leuius, si recte consideretis; *nimirum* non tales nobis occurrisse res hostium quales suspicabamur, sed multo opinione deteriores. nã præter Antiates neminem alium eis adesse videtis belli socium: nos vero putabamus omnes Volscos in eorum auxilium vẽturos, multos etiam e Sabinis & Hernicis; aliaq; innumera terricula vano metu nobis ipsi fingebamus. At ista omnia Latinorũ erant somnia, irrita spe vanisq; pollicitationibus subnixa. alii enim deseruerunt eorũ societatem, dedignati *tam imperitorum* ducũ imperia. alii cunctantur magis quam opitulantur, spe tempus terẽtes *inaniter*. qui vero nunc in apparatu sunt, post prœliũ *fero* veniẽtes, nihil amplius eis vtiles erũt. Quodsiqui vestrum recte quidẽ hęc a me dicta credunt, sed hostium multitudinẽ metuunt, eos rem leuẽ metuere paucis doceb o, vel potius reuocabo in memoriã: primum, si consideretis maiorẽ illorũ partẽ coactam cõtra nos arma sumpsisse, sicut ex multis ipsorum dictis factisq; satis apparuit: reliquorum qui vltro & alacriter pro tyrannis certaturi sunt, paruum admodum esse numerum, vel potius multesimã nostri exercitus partẽ. Præterea in bellis non numero sed virtute potiores obtinere victoriã.

ὁμοῦ, καὶ παιδείας ἐτύχετε κοινῆς, καὶ θεοῖς ὀθνεῖοι τῶν αὐτῶν βωμῶν ἐθύσαστε, καὶ πολλῶν μὲν ἀγαθῶν ἀπολελαύκαστε, πολλῶν δὲ κακῶν πεπείρασθε κοινῇ, ὧν ἰσχυραὶ καὶ ἀδιάλυτοι πεφύκασι συγκεραίνουσαι πᾶσιν μὲν θεοῖς φιλίαν, ἐπιδιδοῦ ὁ πόλεμος τῶν μεγίστων κακὸς ἅπασιν ὑπάρχῃ ἀγών. εἰ γὰρ ὑποχείριοι γενήσεσθε τοῖς ἐχθροῖς, οὐχὶ τοῖς μὲν ὑμῶν ὑπαρξῇ μηδενὸς πειρασθῆναι δικαίου, τοῖς δὲ τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἀλλὰ δὲ μὲν ἀξίωμα καὶ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἐλευθεριαν ἅπασιν ὁμοίως ἀπολωλεκέναι, καὶ μήτε γυναικῶν, μήτε παίδων, μήτε οὐσίας, μήτε ἄλλου τινὸς ὧν ἔχετε ἀπολαύσῃ ἀγαθῶν· τοῖς δὲ ἡγουμένοις τῆς πόλεως καὶ τὰ κοινὰ διοικοῦσι, τὸν οἰκεῖον μόρον ἀποθανεῖν σὺν αἰκίαις καὶ βασάνοις. ὅπου γὰρ οὐδὲν πεπονθότες ὑφ' ἡμῶν κακὸν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον, πολλὰ καὶ παντοδαπὰ δεδυσβεβιασμένοι εἰς ἡμᾶς ἀπαντᾶς, τί χρὴ προσδοκῶν ποιήσῃ αὐτοῖς, ἐν νῷ κρατήσωσι τοῖς ὅπλοις, μνησικακοῦντας ὅτι τῆς πόλεως μὲν αὐτοῖς ἀπεστάσατε, καὶ τὰς οὐσίας ἀφείλεσθε, καὶ οὐδὲ ὀπτεύειν τῆς πατρῴας γῆς ἐᾶτε; τελευταῖον δ' τῶν εἰρημένων οὐδενὸς ἑτέρου φήσετε ἂν εἰ πλεονεκτημάτων ἔλασσον, ἐὰν ὀρθῶς σκεπτῆτε, ὃ μὴ τοιαῦτα ὑμῖν ἀπειλῆσθαι παρὰ τῶν πολεμίων, οἷα ὑπετελαβόμεν, ἀλλὰ πολλῷ τῆς δόξης ἐνδεέστερα. ἔξω γὰρ τῆς Ἀνιατῶν ὀτυχυείας, οὐδένας ἄλλους ὁρᾶτε κοινωνοὺς παρόντας αὐτοῖς τὸν πόλεμον· ἡμεῖς δ' ἀπολιπόντας δολοῦσκοις ἤξειν αὐτοῖς ὑπελαμβανόμεθα συμμάχους, καὶ Σαβίνων τε καὶ Ἑρνίκων συχνοί· καὶ μυρίοις ἄλλοις ἀπὸ χειῆς ἀνεπλάττομεν ἡμῖν αὐτοῖς φόβοις. πολλὰ δὲ ἐν ἄρα τοῦτα Λατίνων ὀνείρατα, ὑποτρέσας ἔχοντα κενὰς καὶ ἐλπίδας ἀπελής. οἱ μὲν γε ἐκαταλελοίπασιν αὐτῶν τὴν ὀτυχυείαν, καταφρονήσαντες τῶν στρατηγῶν τῆς στρατηγίας· οἱ δὲ μελλήσουσι μᾶλλον ἢ βοηθήσουσι, πέλονται ἐν πᾶσι ἐλπίσι τὸν χρόνον· οἱ δὲ νῦν ὄντες ἐν παρασκευαῖς, ὑστερήσαντες τῆς μάχης, οὐδὲν ἔτι αὐτοῖς χρήσιμοι γενήσονται. εἰ δὲ ἔστιν ὑμῖν ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἰρῆσθαι νομίζοιτον, ὀρρωδοῦσι δὲ τὸ τῶν δυνατοπολεμίων πλῆθος, βεβαιεῖα διδαχῇ μαθέτωσαν τὰ μὴ δεινὰ δεδιότες, μᾶλλον δὲ δυναμένοι· πρῶτον μὲν, ἐνθυμηθέντες ὅτι πλῆθός ἐστιν ἐν αὐτοῖς ὃ ἠναγκασμένον τὰ ὅπλα κατ' ἡμῶν αἰνιγμαθῆν, ὡς ἐκ πολλῶν ἡμῖν ἔργων τε καὶ λόγων ἐδήλωσεν· ὃ δ' ἑκουσίον τε καὶ ἐν προθυμίας ὑπὲρ τῶν τυράννων ἀγωνιζόμενον, παῦρον ὀλίγον, μᾶλλον δ' πολλοστὸν μέρος ἢ τῶν ἡμετέρων. ἔπειτα, ὅτι τοὺς πολέμους ἀπειρίας οὐχ οἱ πλείοις τοῖς ἀριθμοῖς κατορθοῦσιν, ἀλλ' οἱ κρείττοις ἀρετῇ. πολὺ

πολὺ ἔργον δὴ εἴη τοῦ δείγματα φέρειν, ὅσα βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων στρατεύματα ὑπερβεβήκοντα πλήθει μικραὶ πόλεις κατηγωνίσαντο δυνάμεις, ὥστε ὡς τε μηδὲ πιστοὺς εἶναι τοῖς πολλοῖς τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους. ἐῶ τἄλλα· ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ πόσους κατωρθώκατε πολέμους μετ' ἐλαττόνος ἢ ὅσης νῦν ἔχετε δυνάμεως, μείζοσιν ἢ τοσαύταις τοῦ δεικθῆναι πολεμίων αὐτίκα θέλετε; φέρε, ἀλλὰ τοῖς μὲν δήποτε φοβεροὶ διελέλυστε ὄντες, ὧν ἐκεκλήστε μαχόμενοι· Λατίνοις δὲ δὴ τούτοις καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν δολουσκοῖς ὀλιγαστοφόροι, ἀφ' ὃ πειρασθῆναι πόλε αὐτοῖς τῆς ὑμετέρας μάχης; ἀλλὰ πάντες ἴστε ὅτι ταῦτα ἀμφότερα τὰ ἔθνη πολλᾷς νίκων μάχαις οἱ πατέρες ἡμῶν. δῆλα οὖν λόγον ἔχει, τὰ μὲν τῶν κρατηθέντων παραδείγματα ὅτι τοῖς τοιαύταις συμφοραῖς κρείττονα εἶ, τὰ δὲ τῶν κεκρατηκότων ὅτι τοῖς τηλικαύταις ὑπεραγίαις χείρονα; καὶ τίς αὐ τοῦτο φήσει νοῦν ἔχων; θαυμάσαιμι δ' ἂν εἴ τις ὑμῶν ὃ μὲν τῶν πολεμίων πλῆθος, ἐν ᾧ βραχὺ ὃ δυνατὸν ἐστιν, ὀρρωδεῖ, τῆς δὲ οἰκείας δυνάμεως ὅτῳ πολλῆς καὶ ἀναθῆς οὔσης καὶ καταφρονῇ, ἧς οὔτε ἀρετῇ κρείττων οὔτε ἀριθμῷ πλείων σωμήσθη ποτὲ ἡμῖν ἢ οὐδενὶ τῶν πρὸ τοῦ πολέμων δυνάμις. καὶ τόδε, ὦ πολῖται, τὸ μήτε ὀρρωδεῖν μήτε ἀκροβρέπεσθαι τὰ δυνατὰ μέγιστον τοῦ βαλλόμενα, ὅτι πάντες οἱ προθυμούντες τὸ βελτιστοῦ στωεδρίᾳ παρῆσαν, ὥσπερ ὁρᾶτε, κοινὰς ὑμῖν ποιησάμενοι τὰς τοῦ πολέμου τύχας, οἷς ἀφεῖται τραλείας ὅ τε χρόνος ὁ τῆς ἡλικίας ἀποδέδωκε καὶ ὁ νόμος. ὁρκοῦν ἀγαθὸν μὲν ὑμᾶς τοὺς ἐν ἀκμῇ φθάνειν τὰ δυνατὰ, τούτοις δὲ τοὺς ὑπὲρ ἡλικίαν διώκειν· καὶ ὃ μὲν τῶν γεροντων προθυμον, ἐπεὶ ὅτι ἀποκτεῖναί τινα δύνατα τῶν πολεμίων, ἀποθνήσκειν γὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθέλειν· ὃ δ' ὑμέτερον ἀκμάζον, οἷς ἔξεστιν αὐτυχήσασι μὲν ἀμφότερα, σῶσαι καὶ νικᾶν ἀσφαλῶς· εἰ δὲ καὶ μὴ τοῦ δρᾶσαι τι καὶ παθεῖν θνητὸν· μήτε τῆς τύχης πεῖραν λαβεῖν, μήτε τῆς ἀρετῆς δόξαν καταλιπεῖν; οὐ προὐμῶν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν πολλὰ ὑπάρχει καὶ θαυμαστὰ ἔργα παρ' ἑτέροις, οἷς ὑμνήσει λόγος ἀξίως· πολλὰς δὲ καὶ πρεσβυτέροις προσέξεις οἰκείας ὃ δὲ ὑμῶν καρπώσεται θνητὸς, εἰ τοῦτον ὀπικαθορθώσητε τὸν πόλεμον; ἵνα δὲ καὶ τοῖς τὰ κρείττα ὑμῶν ἐγνωκόσι ὃ θνητὸν μὴ ἀκεραῖς θνήσκει, καὶ τοῖς πέρα δ' δέοντος τὰ δυνατὰ πεφοβημένοις μὴ ἀζήμιον ᾖ, πρὶν εἰς ταῦτα ἐλθεῖν, οἷον ἐκαλέρεις συμβῆσε τυχεῖν, ἀκούσατέ μου. ὦ μὲν δὴ ἂν καλὸν ἢ θνητὸν ἐν τῇ μάχῃ θαυμαζαμένῳ μαρτυρήσουσιν οἱ τὰ ἔργα σωφδοῦντες, τὰ

Longum esset cõmemorare Græcorũ barbarorumq; exẽpla, quoties ingentes exercitus superati sint a modicis; adeo vt quibusdã videatur incredibile. Omitto cetera. vos ipsi quoties debellastis prospere, cũ minores quam nunc haberetis copias, oppositi maiori quam nunc est hostium apparatui? At forte ceteris quidẽ fuistis terribiles, assueti eos vincere: a Latinis vero istis & Volscis eorum sociis merito contemnimini, vt qui in præteritis cõflictib. experti sint qualesnã sitis. immo omnes vos scitis ambas has gentes multis prœliis a maioribus nostris victas esse. quænã igitur ratio est, istorũ post tot clades cõditionem videri meliorẽ, nostrã vero deteriorem qui eos toties tam feliciter vicimus? aut quis sanæ mentis hoc diceret? ac demiror siquis vestrum horret hostium multitudinem, in qua pauci sunt strenui; nostrũ vero contemnit tam magnũ & validum exercitum, quo nullus vnquã vel numero vel viribus præstantior a nobis est contractus in omnibus quæ hactenus gesta sunt bellis. Hoc etiã, Quirites, ad deponẽdum metũ & subeunda pericula maximũ est incitamẽtum, præsentes adesse omnes senatus primates, vt cernitis, cõmunem vobiscum subituros belli aleam; quãuis cum ætatis tũ priuilegii iure immunitatẽ militię habeant. Annon igitur turpe, vos virib. valẽtes tergiuersari; hos vero iam annis graues offerre se ad *labores atq;* pericula? & cũ senes parati sint si nõ hostem perdere, saltẽ perire pro patria; vestrũ robur, quibus, si bene cesserit, vtrumq; licet, & vitã tueri, & tutam reportare victoriã: sin secus, & facere & pati fortiter; nec fortunã experiri, nec virtutis gloriam *post se* relinquere? Nonne ante vestrum seculũ Quirites multa egregia facinora apud alios edita sunt, decantari dignissima? & vestri etiam posteri domesticę gloriæ amplos percipient fructus, si huius belli bene gesti laudem ad pristinas adieceritis? Et ne vel fortes inter vos generosæ mentis præmia desperent, vel iusto timidiores impunitatem sibi promittant, audite quid vtrisque vestrum, antequam eo deueniatur, exspectandum sit. Qui egregii alicuius & generosi facinoris in pugna editi conscios testes habuerit, ei

præter ſolēnes iſtos honores quos patriæ conſuetudo tribuit, agrum ex publico adiiciam, efficiamque ne *in poſterum* neceſſariis ad vitam indigeat. cui vero improba & dira mens turpis fugæ cupiditatem iniecerit, ei repræſentabo mortem quam vitat: (talem enim ciuem mori, tum ipſi tum patriæ vtilius fuerit) & ſic peremptis nec ſepultura nec cetera iuſta funebria concedentur; ſed neglecti atq; indeplorati, ab alitib. & feris dilaniabuntur. Hęc igitur cum præſciatis, ite alacres omnes ad prœlium, ſpemq; bonam fortiū facinorum ducē ſumite; quippe qui hoc vno periculo fortiter & ex animi ſentētia exantlato, maxima conſecuturi eſtis bona; vos ipſos tyrannidis metu liberaturi, patrię repoſcenti nataliū & educationis gratiam relaturi, teneram liberorum ætatem & vxores a nefaria inimicorū libidine defenſuri, ſenibusq; patribus præſtituri vt quod pauxillum vitæ ſupereſt, cū voluptate exigant. o felices quib. licebit huius belli triumphū deducere, excipientib. vos liberis, vxoribus, & patribus. o mactos virtute, qui corpora impendent patriæ. Mors certe fatalis eſt omnib. ignauis æque ac fortibus: ſed pulchra & glorioſa ſolis bonis *obtingit*. Adhuc extrema ad fortitudinē inhortantis verba erāt in auribus, cum diuina quædam confidentia inuaſit exercitū, & quaſi vno ore conclamarunt, bono animo eſſet & *ſeſe in hoſtem* duceret. Tum Poſtumius laudata eorum alacritate, votisq; factis, ſi felix pugnā ſequatur exitus, ſacra ſe diis facturū magnifice, ludosq; inſtituturū ſplendidos quos Romani quotannis agitēt, dimiſit militē ad ſuos ordines. Accepta deinde a ducibus teſſera, tubis ad prœliū incendentibus, cū clamore hoſtē inuadunt, leui primū armatura & equitib. vtrinq;, peditibus; deinde legionū agmine, ſimilib. armis ſimilibusq; ordinib. inſtructo: omnesq; promiſcue acre certamē cōmittunt, nuſquā ceſſante manu. vt vero vtroſq; ſua fefellit opinio: nā vtriq; animo præceperant pugna ſibi opus non fore, ſed ne primū quidem impetum hoſtes laturos: Latini, freti equitatus multitudine, quam Romanos equites primo incurſu perculſurā exiſtimabant: Romani, rati ſe tertituros hoſtē audacia

τε ἀνῆας ἀποδώσω ὡδαχεῖμα ὑμᾶς, ἃς ἂν τῆ πα-
τρίδι ἐκείνων ἐθισμῶν ὑπάρχῃ φέρεσθαι, καὶ γῆς ὁπο-
σον ἡνῶσω κλῆρον, οἷς ἡς κέκτηται ὁ δημόσιον, καὶ ἐκα-
νὸν ποιήσαι ὡς μηδενὸς τῆ ἀναγκαίων δεηθῶσι· ᾧ δ' αὖ
ἡ κακὴ καὶ θεοβλαβὴς ἀφρόνια ψυχῆς ἀζήμιονος ὁπο-
θυμίαν ἐμβάλῃ, τούτῳ τῆ φυγόμενον αἶσχος ὡδαιτη-
σω θάνατον· κρείττων γὰρ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀνῆοις γίνοιτο ὁ
βίοτος πολίτης ἀποθανών· καὶ ὡδεύσαι τοῖς οὔτως ἀ-
ποθανοῦσι μήτε ταφῆς μήτε τῆ ἀνῆων νομίμων μέλα-
λαβεῖν, ἀλλὰ ἀζήλοις, ἀκλαύστοις, ὑπὸ οἰωνῶν τε καὶ
θηείων διαφθαρῆναι. ταῦτα δὴ ὡδεγνωκότες, ἴτε
ὡδεθύμως ἀπαντῆσε· ὅπῃ τῆ ἀγῶνα, λαβόντες καλὰς
ἐλπίδας, ἔργων καλῶν ἡγεμόνας, ὡς ἐν τῷ κινδυνῷ
ὁ κράτιστον καὶ κατ' ἰσχὺν ἅπασι τέλος λαβόντι, τὰ
μέγιστα ἔξοντες ἀγαθά, φόβε τυράννων ὑμᾶς ἀνῆοις
ἐλευθεῶσοντες, πολλῆ τῆ χάριτι εὐφείων δικαίας
ἀπαιτούσῃ χάριτας ἀποδώσοντες, παῖδας ὅσοις εἰσὶν
ὑμῶν ἔτι νήπιοι, καὶ γαμετὰς γυναῖκας ἃ πεφυλάξομε-
νοι παθεῖν ὡδὸς ἐφθαν αἰκήσεα, γηραιοῖς τε πατέρας
τῆ ὀλίγον ἔτι χρόνον ἥδιον βιῶναι ὡδασκευάσοντες.
ὦ μακάριοι μὲν, οἷς δὴ εὐδόκιμον τῆ τῶν τῶδε τῆ πολέμου
θρίαμβον καταγαγεῖν, ὑποδεχομένων ὑμᾶς τέ-
κνων καὶ γυναικῶν καὶ πατέρων· οὐκ ἐνδεῆς δὲ καὶ ζηλωτοὶ τῆ
ἀρετῆς, οἱ τὰ σώματα χαριεῖσθαι τῆ πατρίδι. ἀπο-
θανεῖν μὲν γὰρ πᾶσιν αἰνιγθῆναι ὀφείλε, κακοῖς τε καὶ
ἀγαθοῖς· καλῶς δὲ καὶ ἐνδόξως, μόνοις τοῖς ἀγαθοῖς.
ἔτι δ' αὐτῶ λέγοντος τὰ εἰς θυμῶν ἐπαγωγὰ, θάρ-
σος τι δαιμόνιον ἐμπίπτει τῆ φαλάγγι, καὶ ὡς ἀφ' ἑνὸς μιᾶς
ψυχῆς ἀπασῶν ἀνεβόησαν ἅμα, Θαρρεῖ τε καὶ ἄγε. καὶ
ὁ Ποσθούμιος ἐπαινέσας θ' ὡδεθυμον αὐτῶν, καὶ τοῖς
θεοῖς εὐξάμενος, εἰ εὐτυχὲς καὶ καλὸν τέλος ἀνελη-
φοῖ τῆ μάχῃ, θυσίας τε μεγάλας ἀπὸ πολλῶν ὁπο-
λεόσῃ χρημάτων, καὶ ἀγῶ ας καθιεῖσθαι πολυτε-
λεῖς, οἷς αὖξει ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἀπέ-
λυσεν ὅπῃ ἔχοι τάξις. ὡς δ' ἔσω σύνθημα ὡδὰ τῆ ἡγε-
μόνων παρέλαβον, καὶ τὰ ὡδακλητικὰ τῆ μάχης σά-
λπιγγες ἀνεκελεύσαντο, ἐκφέρων ἀμαλαξαίνες ὁ-
μόσε, ὡδῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρων, ἔ-
πεῖτα αἱ πεζαὶ φάλαγγες, ὡ πλισμένας τε καὶ τάξις ὁ-
μοίας ἔχουσαι· καὶ δὴ πανταχῆ δυναμὶς μαχομένων
καρτερὸς ἀγῶν, καὶ ἐν χερσὶ πᾶσι ἡ μάχη. ὡς δ' πολὺ τῆ
παρῆλθον ἀμφοτέρων τῆ δόξης· ἀνῆ ἔτερον γὰρ ἐλπί-
σαντες μάχης δεήσῃ σφίσιν, ἀλλὰ τῆ ὡδῶτῃ ἐφόδῳ
τῆς πολεμίοις ὑπολαβόντες φοβήσῃ· Λατῖνοι μὲν
ὦ πλήθει τῆ σφετέρας ἵππου πιστεύσαντες, ἧς ἀνῆ τῆ
ῥόμου ὤοντο τῆς Ῥωμαίων ἱππεῖς αὐξήσεσθαι· Ῥω-
μαῖοι δ' τῆ τολμηρῶ καὶ ἀπεριοκόπτῳ ὅπῃ τὰ δόξαντα 258

χωρεῖν-

χωρῆσαι, καταπλήξεσθαι τῆς πολεμίους· ταῦτα γὰρ
ἀλλήλων καταδοξάσαντες ἐν ἀρχαῖς, τὰ ἐναντία ἐώ-
ρων γινόμενα. οὐκέτι δ' τῆ ἀντιπολεμίων δέος, ἀλλὰ
τῆ ἴδιον θάρσος ἑκάτεροι τῆ τε σωθήσεσθαι καὶ τῆ νικήσειν
αἴτιον σφίσι νομίσαντες, ἀγαθοὶ μαχηταὶ καὶ ὑπὲρ
δυνάμιν ἐφαίνοῦ. ἐγένοντο δ' ποικίλαι καὶ ἀλλόστροφοι
ὡδὶ αὖθις αἱ τῆ ἀγῶνος τύχαι. ὡδῶτον μὲν οὖν οἱ κατ'
μέσην τῆ φάλαγγα τεταγμένοι Ῥωμαίων, ἔνθα ὁ δικτά-
τωρ Γοσθύμιος ἐν λόγχαις ἔχων ὡδὶ αὐτὸς ἱππεῖς, καὶ
αὐτὸς ἐν πρώτοις μαχόμενος, ὁ καὶ ἑαυτῆς ἐξωθῆσαι
κέρας, βωθέντος ἑαυτῆ τῆ δεξιὸν ὤμον θατέρου τῆ Ταρ-
κυνίου παῖδων Τίτου, καὶ μηκέτι δυναμένου τῆ χεῖ-
ρῆς. Λικίννιος μὲν γὰρ καὶ οἱ ὡδὶ Γέλλιον οὐδὲν ἐξη-
πακότες ὅτε τῆ εἰκότων ὅτε τῆ δυνατῶν, αὐτὸν εἰς ἄθλοισι
τῆ βασιλέα Ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ' ἵππου καὶ λι-
βωσκόμενον, ἀνδρα ἐνενήκοντα ἔτεσι προσάντα. πε-
σόντος δ' Τίτου, μικρὸν ἀγωνισάμενοι χρόνον οἱ ὡδὶ
αὐτὸν, καὶ ὁ σῶμα ἐμψυχον ἀράμενοι, θηναῖον οὐδὲν
ἔτι ἐπράξαν, ἀλλ' ἐχώρουν ὅπῃ σὺν τοῖς Ῥωμαίοις ὅπῃ
πόδα· ἔπεφτα αὖθις ἐξῆσαί τε καὶ εἰς ἀντίπαλα ἐχώρουν,
θατέρου τῆ Ταρκυνίου παῖδων Σέξτου μετ' τῆ ἐν Ῥώ-
μης φυλάδων τὲ καὶ τῆ ἀνῆων ὅπῃ λέκτων ἱππέων ὅπῃ-
βοηθησάντων αὖθις. ἧτοι μὲν οὖν πάλιν ἀναλαβόντες
αὐτοὺς, ἐμάχοντο· οἱ δ' φάλαγγος ἑκατέρας ἡγεμόνες,
Τίτος Αἰβούτιος καὶ Μαμίλιος Ὀκταούιος, λαμπρῶ-
τατα πάντων ἀγωνιζόμενοι, καὶ βέπονλες μὲν τοὺς ὑφι-
σταμένους καθ' ὁ χωρήσαν μέρος, ἀντικαθιστάνλες δ' τῆ
σφετέρων τοὺς βουβηθέντας, χωρῆσιν ἐν ὡδὶ κλήσεως
ὁμόσε· καὶ συρράξαντες πληγὰς κατ' ἀλλήλων φέρου-
σιν ἰσχυρὰς, καὶ μὲν χαλεποὺς, ὁ μὲν ἱππάρχης εἰς τὰ στέρ-
να τοῦ Μαμιλίου δεξιὰ θώρακος ἐλάσας τῆ αἰχμὴν, ὁ δ'
Μαμίλιος μέσον φρονήσας τῆ δεξιὸν ἐκείνου βραχίο-
να· καὶ πίπτουσιν ἀπὸ τῆ ἵππων. ἀποκρημνθέντων δ' ἀμ-
φοτέρων ἐν τῆ μάχης, ὁ τεταγμένος αὖθις καὶ πρεσβύ-
τερος πρεσβυτὴς Μάρκος Βαλέριος τῆ ἱππαρχῶ
παρελθὼν ἥμονίαν, ὅπισθεν ἐν ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῦ-
σιν ὅπῃ τοὺς κατ' ὡδὶ πρόσωπον, καὶ μικρὸν ὑπιόν χρόνον,
ἐξωθῆται τῆ τάξεως ὅπῃ πολύ· ἧκεν δ' καὶ τούτοις ἐν τῆ
φυλάδων τῆ ἐν Ῥώμης ἱππεῖς τὲ καὶ φιλῶν βοήθεια· καὶ
ὁ Μαμίλιος ἀνῆλθῶς ἐν τῆ πληγῆς ἑαυτῆ, ἠδὴ παρ-
ῥῶ αὖθις, ἄγων πλῆθος ἱππέων τὲ καὶ φιλῶν πεζῶν
καρτερόν. ἐν τούτῳ δ' ἀγῶνι ὁ πρεσβυτὴς Μάρκος
Βαλέριος ὁ τῆ κατ' Σαβίνων πρῶτος εἰσαγαγὼν θέαμ-
βον, καὶ ὁ φρόνημα τῆ πόλεως ἐπαπφωνθμὸν ἐν τῆ
Τυρρηνικῆ πόλεμος ἐξεναστήσας, δόρατι πληγεὶς,
πίπτει, καὶ ὡδὶ αὖτῆ ἀνῆοι πολλοὶ Ῥωμαίων καλοί τε καὶ
ἀγαθοί. ὡδὶ δ' ὁ σῶμα αὐτῆ ἀνῆ καρτερὸς αὖῶν,

contemptuque periculi: hac inquam opinione vtriq; fruſtrati, nec iam in aduerſariorum formidine, ſed in ſua fortitudine ſalutis & victoriæ ſpē collocantes, ſupra vires egregios pugnatores ſe præſtiterunt. fuitque varia & reciproca fortuna certaminis. Ante omnes dictator in acie media ſelectiſſimis ſtipatus equitibus, ipſe cum primis pugnam ciet, oppoſitumque ſibi cornu exturbat, cum Titus Tarquinii filiorum alter, impacto in dextrū humerum pilo grauiter ſaucius, manu non poſſet vti amplius: quamquam Licinius & Gellius, nullo veriſimiliū & poſſibilium examine inſtituto, ipſum regem Tarquinium faciunt ex equo pugnantem & ſaucium; virum pene nonagenarium. Proſtrato autem Tito, eius milites poſt non longum certamen relato viuo ducis corpore, nihil poſtea geſſerunt fortiter; ſed pedem referentes, cedebāt dictatoris militibus. at mox in fratris locū ſuccurrente Sexto cum Romanis exſulibus equitumq; lectiſſimis, non reſtiterunt modo, ſed reſumptis animis impreſſionem in aduerſos fecerunt. *Ita ibi pugna æquata*, parte alia T. Æbutius & Octauius Mamilius *inter ſe oppoſiti*, egregie pugnādo, quacumq; ſe verterent, vel hoſtem profligabāt, vel ſuos titubantes reſtituebant; poſtremo ex prouocatione inter ſe concurrentes, grauiter, non tamen letaliter, alter alterum vulnerāt; equitum magiſter, in pectus Mamilium, haſta per thoracem adacta; Mamilius contra, trāſfixo illius dextro brachio medio: amboq; ex equis defluūt. Vtroq; ex acie relato, Marcus Valerius, qui tunc iterum, & quidem ſenior legatus erat, ſumpto equitum ducatu, in oppoſitos eis hoſtes prēit: ſed cum aliquamdiu reſtitiſſet, ab hoſtibus lōge ex acie exturbatur; quibus exſulum equitatus & leuis armatura ſubuenerat; ac *poſtremo* Mamilius iam ex vulnere recollectus, cum valida equitum velitumq; manu iterum aderat. In eo conflictu legatus M. Valerius, qui primus de Sabinis triumphauit, & animos populi Rōmani Etruſca clade deiectos iterum erexit, haſta ictus cecidit, & circa eum egregiorum ciuium magnus numerus. de cuius cadauere magna fuit cōtentio,

Publio & Marco Poplicolæ filiis patruũ protegentibus: qui cũ illũ inſpoliatũ &adhuc ſpirãtem armigeris tradidiſſent & in caſtra remiſiſſent, ſeq; ipſos præ animi alacritate in medios hoſtes intruſiſſent, a circumfuſa exſulum caterua multis confecti vulneribus vna occubuerunt. poſt quorum caſum acies Romana in ſiniſtro cornu laborans vſq; ad *Poſtumianos* medium locum tenentes, ægre ſeruabat ordines: cum dictator inclinatos iam in fugam ſentiens, celeriter cum eis quos circa ſe habebat equitibus ſuccurrit: iuſſoq; altero legato T. Herminio cum equitũ ala legiones circumuehi, & a tergo ſuorum fugam ſiſtere, ac niſi parerent, fugientes occidere, ipſe cũ fortiſſimo quoq; *equite* in conſtipatum hoſtium globum facit impetum. iamq; propinquus, primus equum in aduerſos laxatis frenis concitat. tantaq; dentitate ac truculentia incurrerunt, vt e Latinis multi, efferatum furorem non ſuſtinẽtes, in fugam verſi occumberẽt. Interea legatus Herminius ſuos ex fuga receptos in Mamilii agmen duxit: cõgreſſusq; cũ eo viro, ſtatura ac robore omniũ ætatis ſuæ præſtãtiſſimo, & illũ interfecit: & ipſe, dũ cadauer ſpoliat, gladio in ilia a quodam ictus interiit. At Sex. Tarquinius ſiniſtrũ Latinorũ cornu regẽs, reſiſtebat etiamtũ fortiter, tandemq; dextrũ Romanorũ cornu loco ſummouet. ſed vt Poſtumiũ cum delectis equitibus ſuperuenientem vidit, deſperata ſalute coniecit ſe in medios: vbi circũuẽtus a Rom. equitib. ſimul & peditib. telis vndiq; feræ in modu impetitus, *non inultus tamen* periit, interfectis aliquot qui cõminus eũ laceſſere auſi fuerant. Cęſis ducib. mox oẽs Latini confertim fugã arripiũt, & caſtra a cuſtodib. deſerta capiunt Romani; vbi luculẽta ſpda inuẽta ceſſit militi. Ea Latinorum clades fuit maxima, corporumq; ſtrages quanta nunq̃ antea: qd malũ grauiſſime illos & diutiſſime vexauit. nã e quadraginta milib. peditũ, tribus equitũ, quæ diximus, vix decies mille domũ rediere incolumes. In eo prœlio ferũtur Poſtumio & ſtipantib. eũ *militibus* apparuiſſe duo eqtes, ſtatura & forma lõge q̃ noſtra natura fert, pſtãtiores, primæ lanuginis iuuenes, præcedentes Romanum equitatum, hoſtemque

Cum Latinis debellatum.

Γοπλίου καὶ Μάρκου τῶν Γοπλικόλα παίδων τὸν θεῖον ὑπασπισάντων. ἐκεῖνον μὲν οὖν ἀσύλητόν τε καὶ μικρὸν ἔτι ἐμπνέοντα τοῖς ὑπασπισαῖς ἀνῃρεθέντες, ἀπέσφαλαν ὅθεν τὸν χάρακα, ἑαυτοὺς δ' εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ὑπὸ λήματός τε καὶ προθυμίας ὠσάμενοι, καὶ πολλὰ τραύματα λαβόντες, ἄθρόον προεκχυθέντων σφίσι τῶν φυγάδων, ἀποθνήσκουσιν ἅμα. ὀξωθεῖται δ' μὴν τῶτο ὁ πάθος ἡ Ρωμαίων φάλαγξ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ὅθεν πολὺ καὶ μέχρι τῶν μέσων παρερρήγνυτο. ἔπεσε μαθὼν ὁ δικτάτωρ τὴν φυγὴν τῆς ῥοπῆς τῶν σφετέρων, ἐβοήθει καταβάλλος, ἄγων τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς. κελεύσας δὲ τὸν ἕτερον προσβυτὴν Τίτον Ἑρμίνιον, ἵλην ἱππέων ἄγοντα κατ' νώτου χωρῆν τῆς σφετέρας φάλαγγος, καὶ τοὺς φεύγοντας ὅπι- 259
στρέφειν, εἰ δὲ μὴ πείθοιντο, ἀποκτίνειν, αὐτὸς ἅμα τοῖς κρατίστοις ὅθεν ὁ κίνδυνος ὠθεῖται. κἀπειδὴ πλησίον τῶν πολεμίων ἐλθόντο, προῆστος εἰσελαύνει τὸν ἵππον ἀφεμένων τῶν χαλινῶν. ἄθρόας δ' ἠλωμένης καὶ καταπληκτικῆς τῶν ἐλάσεως, ὁ δὲ ξάμενος ὁ μανικὸν αὐτῶν καὶ τεθηπεωμένον οἱ πολέμοι, τρέπον) καὶ πίπτοισι συχνοί. ἐν δ' τούτῳ καὶ ὁ προσβυτὴς Ἑρμίνιος ἀνέληφεν τοὺς φοβηθέντας ἐκ τῶν ἔσπης τῶν σφετέρων, ἦγεν ὅθι τοῖς Μαμίλιον Σωεστῶτας· καὶ συμπεσὼν αὐτῷ, μεγίστῳ τε ὄντι καὶ ῥώμης ἀρίστῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν τότε ἀνθρώπων, ἐκεῖνόν τε ἀποκτείνει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ συνεβάλετο νεκρὸν πληγεὶς ὑπό τινος ξίφει λαβὼν τὸν λαιόνος, ἀποθνήσκει. Σέξτος δ' Ταρκύνιος τὸν λαιοῦ τῶν Λατίνων κέρας ἡγούμενος, ἀντεῖχεν ἔτι τοῖς δεξιοῖς, καὶ τοὺς ὅθι τὸν δεξιὸν τῶν Ρωμαίων κέρας ἐξωθεῖ τὸν σάστεως. ὡς δὲ τὸν Ποσθύμιον ἐθεάσατο σὺν τοῖς ὅθι τὰ κλοῖς ἱππεῦσιν ὅθι φανόμενον, ἀπογνοὺς ἅπασης ἐλπίδος, εἰς μέσοις αὐτοῖς ἵεται· ἔνθα δὴ κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἱππέων τε καὶ πεζῶν, καὶ Βαλόμενος πάμπαχρόθεν, ὥσπερ ἤνεμον, σὺν αὐτῷ τῶν πολλοὺς ἀποκτείνει τῶν ὁμόσε χωρησάντων, ἀποθνήσκει. πεσόντων δ' τῶν ἡγεμόνων, ἀθρόα δὴ πάντων αὐτίκα τῶν Λατίνων φυγὴ, καὶ τῶν χάρακος αὐτῶν ἐρήμου καταλαφθέντος ὑπὸ τῶν φυλάκων ἀλωσις· ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι πολλὰς καὶ καλὰς ἔλαβον ὠφελείας. συμφορὰ τε αὕτη μεγίστη Λατίνοις ἐγένετο, δι' ὧν ὅθι πλεῖστον ἐκακώθη, καὶ φθόρος ὁμῶς ὅσος ὕπω πρότερον. ἀπὸ δὲ τετρακισμυρίων πεζῶν, καὶ δισχιλίων ἱππέων, ὥσπερ ἔφαμεν, οἱ λαφθέντες ἐλάττοις μυρίων, ἐσώθησαν ὅθι τὰ σφέτερα. ἐν τούτῃ τῇ μάχῃ Ποσθυμίῳ τε τῷ δικτάτωρι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν τεθαλλυμένοις ἱππεῖς δύο φανεῖσαι καλὰ τε καὶ μεγέθει μακρῷ κρείττοις ὧν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις ἐκφέρει, ἐναρχόμενοι δυνάμει, ἡλικίαι τε τῶν Ρωμαϊκῆς ἱππου, καὶ τοὺς ὁμόσε

ὁμόσε χωρησάντας τῶν Λατίνων παίοντες τοῖς δόρασι, καὶ προσεστῶτας ἐλαύνοντες. καὶ μὴν τὴν ἔσπην τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἀγῶνιν τῶν χάρακος αὐτῶν πρὸς δείλιν ὀψίαν, ὅ τέλος λαβούσης μάχης, ἐν τῇ Ρωμαίων ἀγορᾷ τὸν αὐτὸν τόπον ὀφθῆναι δύο νεανίσκοι λέγονται πολεμικοὶ ἐνδεδυκότες στολὰς, μήκιστοι καὶ κάλλιστοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντες, αὐτοί τε φυλάττοντες ὅθι τῶν προσώπων ὡς ἐκ μάχης ἠκόντων, ὅ ἐν ἀγῶνι σῆμα, καὶ τοῖς ἵπποις ἱδρῶτι δεδροσόεσι ἐπαγόμενοι. πράττες δ' τῶν ἵππων ἑκάτεροι, καὶ ἀπονίψαντες ἀπὸ τῶν λιβάδος ἡ πρὸς ὁ ἱερὸν τῶν Ἑστίας ἀναδίδωσι, λίμνῃ ποιοῦσα ἐμβύθιον ὀλίγῳ, πολλῶν αὐτοῖς προσιόντων, καὶ εἴ τι φέροιεν ἔτι κρηνὸν ἀπὸ γραπτοῦ μαθεῖν ἀξιούντων, τί τε μάχῃ αὐτοῖς φέρεται ὡς ἐγένετο, καὶ ὅτι νικῶσιν. ὃς μεταχωρήσαντας ἐκ τῶν ἀγορᾶς ὑπ' ἀδήλου ἔτι λέγεται ὀφθῆναι, πολλὴν ζήτησιν αὐτῶν ποιησάμενος τοῦ καταλαφθέντος τῆς πόλεως ἡγεμόνος· ὡς δ' τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ δικαστήρια ὅθι τὰς ἐλάβον οἱ τῶν κοινῶν πρεσβευτῶν, καὶ σὺν τοῖς δημοσίοις ἅπασι τοῖς ἐν τῇ μάχῃ ἠνωμένοις καὶ τὰ περὶ ὅθι φανείας τῶν δαιμόνων ἔμαθον, νομίσαντες τῶν αὐτῶν θεῶν εἶναι) ἄμφω τὰ φάσματα, ὡς περ εἰκὼς, Διοσκούρων ἐπειδὴ εἶναι τὰ εἴδωλα. Τούτης ὅτι τῶν θαυμαζομένων καὶ θαυμαστῆς τῶν δαιμόνων ὅθι φανείας ἐν Ρώμῃ πολλὰ σημεῖα, ὅ τε νεὼς ὁ τῶν Διοσκούρων, ὃν ὅθι τῶν ἀγορᾶς κατεσκεύασεν ἡ πόλις, ἔνθα ἀφθῆ τὰ εἴδωλα, καὶ ἡ παρ' αὐτῷ κρήνη καλουμένη τε τῶν θεῶν τούτων ἱερὰ, καὶ εἰς τόδε χρόνου νομιζομένη, θεσίαν τὲ πολυτελῆς ἀς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὁ 260
δῆμος ὅθι τελεῖ ἀγῶν τῶν μεγίστων ἱππέων ἐν μηνὶ Κουιντιλίῳ λεγομένῳ, τῶν καλουμένας εἰδοῦς, ἐν ᾗ κατόρθωσε ἡμέρᾳ τόνδε τὸν πόλεμον· ὑπὲρ ἄπαντα ὀ τῶν, ἡ μὴν τὴν θεσίαν ὅθι τελουμένη πομπὴ τῶν ἐχόντων τὸν δημόσιον ἵππον, οἱ κατ' φυλὰς τὲ καὶ λόχους κεκοσμημένοι, σοι χνδὸν ὅθι τῶν ἵππων ὀχούμενοι πορεύονται πάντες, ὡς ἐκ μάχης ἥκοντες, ἐστεφανωμένοι θαλλοῖς ἐλαίας, καὶ πορφύρας φοινικοπαρύφους ἀμπεχόμενοι τηβέννας, τὰς καλουμένας τραβέας, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ ἱεροῦ Ἄρεως ἔξω τῆς πόλεως ἱδρυμένου, διεξιόντες δ' τὴν τε ἀγὲν πόλιν ὅθι τὰ ἀγορᾶς, καὶ τῶν τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν παρερχόμενοι ἄνδρες, ἔστιν ὅτε καὶ πεντακισχίλιοι, φέροντες ὅσα τῶν τὴν ἡγεμόνων ἀριστεῖα ἔλαβον ἐν τῇ μάχαις, καλὴ καὶ ἀξία τὸ μεγέθους τὰ ἡγεμονίας ὄψις. Τοῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς θυμένης ὅθι φανείας τῶν Διοσκούρων λεγόμενά τε καὶ πραττόμενα ὑπὸ Ρωμαίων ἔμαθον· ἐξ ὧν τεκμήραιτο ἄν τις, ὡς θεοφιλεῖς ἦσαν οἱ τότε ἄνθρωποι, τοῖς θεοῖς πολλοῖς καὶ μεγάλοις. ὁ δ' Ποσθύμιος ἐκείνῳ μὲν τὴν νύκτα κατεστρατοπεδεύσεν

comminus congredientem haſtis ferientes, fundentesque ac fugantes. Sed & poſt fugam Latinorum, cum & caſtra eſſent capta, & prœlium finitum, Romæ in foro ſub veſperam viſi itidem duo adoleſcentes militari cultu, proceriſſimi & pulcherrimi, pari ætate, vultu adhuc retinente quã in pugna habuerant ſpeciem, & equis ſudore madentibus. cumq; de equis deſcendiſſent ambo, lauiſſentq; fontana, quæ ad ædem Veſtæ profluens paruam ſed profundam facit lacunam, multis eos circumſiſtentibus, rogantibusque ecquid ab exercitu noui afferrẽt, pugnam expoſuiſſe dicuntur & victoriam: digreſſiq; e foro nuſquam comparuiſſe poſtea, quãuis diligenter a præfecto vrbis quæſiti. Poſtero die cum reip. præſides ex dictatoris litteris inter cetera eius prœlii memorabilia, de numinum quoq; viſione cognouiſſent, rati eorundem deorum fuiſſe vtrumq; ſpectrũ, veriſimili coniectura crediderunt Caſtorum eas fuiſſe imagines. Eius mirificæ apparitionis numinum in vrbe multa exſtant monumenta: in foro templum Caſtorum publice cõſtructum vbi viſæ ſunt *eorum* imagines; vicinusque fons numinibus his ſacer dictus, & vſq; ad noſtra tempora creditus: tũ ſacrificium ſplẽdidum, quod populus Romanus quotãnis per proceros equeſtris ordinis viros Idibus Quintilibus peragit; qua die hæc illi victoria contigit. Præter omnia vero poſt ſacrificium tranſuectio eorum qui equos habent ex publico; qui per tribus & centurias diſtincti, ordine in equis vehuntur omnes quaſi e pugna redeant, coronati fronde oleagina, & palmatis e purpura togis amicti, quas vocant trabeas; initio pompæ facto ab æde Martis quæ extra vrbem ſita eſt; & tum ceteras vrbis partes per forum tranſeuntes, tum ędem Caſtorum prętereũtes, nonnunquã quinq; virorum milia, gerentes quæcumque fortitudinis pręmia in prœliis acceperunt a ducibus: egregium ſane ſpectaculum, dignumq; imperii magnitudine. Hæc ſunt quę ob *gemellorũ* Iouis filiorum apparitionem dicta factaq; a Romanis cognouimus: ex quib. præter alia multa & magna cõiicere poſſis q̃ cari diis fuerint eius ſeculi homines. At Poſtumius illa nocte in ca-

Caſtores.

ſtris acta, ſequenti luce coronauit eos qui præclaram in prœlio nauaſſent operam: & captiuis cuſtodiæ traditis, ſacra diis pro victoria fecit. Cui coronato etiamtum & primitias aris adolendas imponenti, ſpeculatores quidam ab editioribus locis curſu in caſtra delati, nuntiant aduentare hoſtilem exercitũ. erat autem Volſcorum ſelectũ robur, Latinis ante peractam pugnam miſſum auxilio. Quo cognito iuſſit omnes arma ſumere, & intra caſtra ad ſua quemq; ſigna præſto eſſe, ſeruatoq; ordine & diligẽtibus excubiis imperata exſpectare. Volſcorum vero duces, caſtris in conſpicuo Romanis loco poſitis, vt campum cadaueribus oppletum videre, & ſtantibus vtriſq; caſtris, neminem e munimentis prodire nec amicum nec hoſtem, aliquamdiu ſtupentes, non poterant coniicere quęnam eſſet fortuna partium. deinde vbi ex quibuſdam fuga ſeruatis de toto prœlio cognouere, conſultabant inter ſe quid facto opus foret. Ibi audaciſſimus quiſq; cenſebat optimum eſſe ex itinere vallum Romanorum inuadere, donec multi laborarent ex vulneribus, omnes labore feſſi eſſent, armis etiam maxima ex parte inutilibus, obtuſis aut fractis, necdum ab vrbe recens ſubueniſſet auxilium: contra ſibi adeſſe magnum validumq; & bene armatum exercitum, bellorum peritum, & improuiſo aduentu vel animoſiſſimis terribilem. Prudentioribus aũt non videbatur tutum abſq; ſociorum auxiliis laceſſere viros fortes ac bellicoſos, elatosq; recenti de Latinis victoria: præſertim cum in alieno territorio de maximis rebus ſubeunda ſit alea; vbi ſiquid cladis accipiant, nullum habituri ſint tutum refugium. proſpiciẽdum potius quo pacto incolumes in patriam quamprimũ redeant; & pro lucro reputandũ ſi nullũ ex ea militia percipiãt detrimentũ. Alii neutrũ horũ probabãt; *nimis* iuuenilẽ dicentes eorũ audaciã qui ex itinere vellẽt in hoſtẽ irruere; & contra, turpe eſſe, præter rationem domũ refugere: vtrumuis horũ facerent, hoſti rem gratã facturos. horum ſententia erat, munirẽt tunc caſtra, & pararent ſe futuro prœlio. interim per nuntios a ceteris Volſcis peterent, aut mitti alias copias Romanorum

ὁ δὲ πεδίῳ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλάττεσθαι κελεύσας, ἔθυε τὰ νικητήρια τοῖς θεοῖς. ἐπὶ δ' αὐτῷ τῷ στέφανον ὁπτικῇ μιᾷ, καὶ τὰς ὑπαρπύρους ἀπαρχὰς τοῖς βωμοῖς ὀπτιθέντι, σκοποί τινες ἀπὸ τῶν μετεώρων καταδραμόντες, ἀγγέλλουσι πολέμιον ὅτι σφᾶς ἐλαύνει στρατόν. τοῦ δὲ ἐκ τῶν Οὐολούσκων ἔθνους ὁ τῶν ἐκλεκτῶν ἀκμὴ σύμμαχος ἀπεσταλμένη Λατίνοις, πρὶν ἢ τὴν μάχην αὐτὸν ὁπτὶ ἐλεαθῆναι. ὡς δὴ ταῦτα εἴνω, χωρὶς ἀπαθμῶς ἐκέλευσεν ὁπτὶ τὰ ὅπλα, καὶ μιᾷ ἐν τοῦ χάρακι τοῦδε τῇ ἰδίαις ἕκαστον σημείαις, φυλακεῖν καὶ κόσμον φυλάττοντας, ἕως αὖ αὐτοῖς ἀ χρὴ πρᾶξαι τῆν τοῦδε μάχην. οἱ δὲ τῶν Οὐολούσκων ἡγεμόνες ἐξ ἀπόπτου τοῖς Ῥωμαίοις παρεμβεβηκόσι, ὡς εἶδον μεσὸν μὲν τὸ πεδίον νεκρῶν, ὀρθοὶς δὲ τοὺς χάρακας ἀμφοτέρους, πρεσίοντα δὲ ἐν τῷ ἐρυμνῷ ἔτε πολέμιον ἔτε φίλον σοβεῖα, τέως μὲν ἐθαύμαζον, καὶ τίς ἡ καθληφῦα τύχη τὰ πράγματα, ἀπόρως εἶχον συμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ τοῦδε τῶν δυασωζομένων ἐν τῷ ὄψεσι ἄπεμπτα τὰ κεῖ τῶν ἀγῶνα ἔμαθον, ἐσκόπουν μετὰ τῶν ἡγεμόνων τί χρὴ πράττειν. τοῖς μὲν ἓν θρασυτάτοις αὐτῶν ἐδόκει κρατίστον εἶναι, χωρὶς ὅτι τὰ χάρακα τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐφόδου, ἕως πολλοὶ μὲν ἔκαμον ὑπὸ βαρυτῆτος, ἀπῃρήκεσαί τε ἄπαντες ὑπὸ κόπου, ὅπλα τε ἄχρηστα τοῖς πλείστοις ἦν, τὰ μὲν ἀπεσυμμμένα τὰς ἄκμας, τὰ δὲ κεκλασμένα, καὶ βοήθεια τοῦδε τῶν οἴκοθεν ἀκραιφνὴς ἔτι παρεῖν σοβεμία αὐτοῖς· ἡ δὲ σφῶν αὐτῶν δυνάμις, πολλή τε οὖσα καὶ ἀγαθὴ καὶ ὡπλισμένη καλῶς, ἐμπειροπόλεμός τε καὶ τοῖς δεχομένοις ἐξαπιναίως παρεῖναι, φοβερὰ τοῖς ὑπολμοπάτοις φαίνοιτο καὶ ἐμέλλε. τοῖς δὲ ἐπιφερεστάτοις οὐκ ἀσφαλὲς τὸ κινδυνεύειν ἔφαίνετο, ἀνδράσιν ἀλαθοῖς τε τὰ πολέμια καὶ νεωστὶ τῶν Λατίνων τοσαυτῷ δυνάμιν ἐρραμένοις, αὐτῷ συμμάχων ὁμόσε χωρῆν, μέλλοντας τῶν ὑπὲρ τῶν μεγίστων κίνδυνον ἐν ἀγωνίᾳ ποιεῖσθαι γῆ, ἔνθα εἴ τι συμβαίη πάθημα, ἀδεμίαν ἔξοισι καταφυγὴν ἀσφαλῆ· τὸ δὲ οἰκαδε σωτηρίας πρεπόσθαι μόνον ἠξίουν ἤτοι ἀφαιρεῖν χέων, καὶ μέγα κέρδος ὑπολαμβάνειν, εἰ μηδὲν ἀπολοῦσιν ἐν τῷ ἀταλείας κακόν. ἑτέροις δὲ τῶν μὲν σοβεῖτερον ἐδόκει χρεῶν ποιεῖν, νεανικὸν μὲν ἀποφαίνοιτο δὲ πρόχειρον τῷ ὅπτι τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς, αἱρεῖν δὲ τοῦδε λόγον τῷ ὅπτι τὰ οἰκεῖα φυγῆς, ὡς κατ' ὀλίγον ληφθεῖν τῶν πολεμίων ὁπότερον αὐτῶν ποιήσοι. γνώμη δὲ τούτων ἐῶ, ἐν μὲν τῷ παρόντι κρατοῦσαθαι τὸν χάρακα, καὶ τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ὑπερεπίζεσθαι· πέμπουσας δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις Οὐολούσκοις, δυοῖν θάτερον αἰτιοῦν, ἢ δυνάμιν ἑτέραν πέμπειν αἰτιόμενον ὅπτι

ὅπτι Ῥωμαίοις, ἢ καὶ τὴν ἀπεσταλμένην μετακαλεῖν. ἡ δὲ πιθανωτατη τοῖς πλείστοις φαινόμενα, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τέλει κυρωθεῖσα γνώμη, τοιῶτα παρῄνει, πέμψαι γυναῖκας εἰς τὴν χάρακα τῶν Ῥωμαίων κατασκόπους, ὀνόματι πρεσβευτῶν ἐξόν τας δ' ἀσφαλὲς, οἱ δεξιώσονται τὴν ἡγεμόνα, καὶ φράσουσιν ὅτι σύμμαχοι Ῥωμαίων ἥκοντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Οὐολούσκων, ἀρξόν μὲν ὑστερήσαντες τῆς μάχης, ὡς σοβεμίαν ἢ μικραί τινα τῆς προθυμίας χάριν οἰσόμενοι, τῇ δὲ ἐξ ἐκείνων τύχῃ μέγα ἀγῶνα δίκα συμμάχων καταρθωκότων στεφανοῦν). ἐξαπατήσαντες δὲ αὐτοὺς τῇ φίλων θεραπείᾳ τῶν λόγων, καὶ πιστεύειν, ὡς φίλοις, σφίσι καταστεβασάντες, ἄπαντα καταστέφον), καὶ δηλώσουσιν ἀφικόμενοι πλῆθός τε αὐτῶν καὶ ὁπλισμοὺς καὶ τοῦδε σκευάς, καὶ εἴ τι κτῆνοῦν ἔχουσι πρὸς ἄπαν. ὅταν δὲ ταῦτα ἀκριβῶς σφίσι γνῶσι) φανεῖεν, τότε πρεσθεῖναι βουλεύειν, εἴτε ὅπτι χρὴν αὐτοῖς ἄμαχον εἶναι, πρεσμεταπεμψαμένοις δυνάμιν ἑτέραν, εἴτε καὶ τὸν παρόντα ἀπάγειν. ὡς δὲ ταύτῃ πρεσέθεντο τῇ γνώμῃ, καὶ οἱ πρεσχειροτόνηθεν ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἀφικόμενοι πρὸς τὴν ὑπατῶσαν, τοῦδε φάσκοντες ὅπτι τὴν ἐκκλησίαν, ἐξηγεῖτο τὸν ἐξαπατήσαντας λόγοις. ὀλίγον δεῦρο ὁ Ποστούμιος ὑπεχὼν χρόνον, πρὸς αὐτοὺς

" εἶπεν· Πονηρὰ βουλεύματα, ὦ δολοῦχοι, χρηστοῖς
" ἀμφιέσαντες λόγοις ἥκετε καὶ πολεμίων ἔργα πρᾶτ-
" τοντες, φίλων ἐξενέγκαντες βύλεσθε δόξαν. ὑμεῖς γὰρ
" ἀπέσταλθε ὑπὸ τοῦ κοινοῦ Λατίνοις συμμαχήσοντες
" καθ' ἡμῶν· ἐπεὶ δὲ ὕστεροι τῆς μάχης ἥκετε καὶ κρατουμέ-
" νοις αὐτοὺς ὁρᾶτε, τοῦδε χρήσασθαι βύλεσθε ἡμᾶς, τὰ-
" ναντία ὧν ἐμέλλετε πράττειν λέγοντες. καὶ οὐδὲ ἡ φιλαν-
" θρωπία τῶν λόγων εἰῶ πλάττεσθαι πρὸς τὴν παρόντα
" χαρὰν, οὐδὲ τὸ πρεσποίημα ὑμῶν τὴν δι' ὀρθῶν ἀφίξεως
" ὑγιές ἐστιν, ἀλλὰ μεσὸν δόλου καὶ ἀπάτης. καὶ γὰρ σπου-
" δασόμενοι τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἡμετέροις ἐξαπέσταλθε,
" ἀλλὰ κατασκευάζοντες πῶς ἡμῖν ἀσθενείας ἢ δυνά-
" μεως τὰ πρεσκόματα ἔχῃ· καὶ ἔστε πρεσθυτὰ μὲν
" λόγῳ, κατάσκοποι δὲ ἔργῳ. ἀριθμούντων δὲ πρὸς ἄπαν-
τας τὸν δυνάμιν, καὶ δὴ μάκρος τὴν πίστιν ἔφησεν αὐτοῖς παρέξεσθαι καὶ αὐτίκα τὰς ὁπτιστολὰς αὐτῶν, ἃς ἔλαβέ τε πρὸς τὴν μάχης τοῖς ἡγεμόσι τῶν Λατίνων φερομένας, ἐν αἷς ὑπεσχνοῦντο αὐτοῖς πέμπειν ὁπτικεῖαν, πρεσήνεγκε, καὶ τὰς φέρουσας αὐτὰς πρεσήγαγε. διαγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμῶν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἃς ἔλαβον ὑπολαβὰς δεινησαμένων, ὁ μὲν πλῆθος ὥρμησε βαλεῖν τοῖς δολοῦσκοις ὡς ἐδωροκόπας ἐπ' αὐτοφώρῳ καταστάντας·
" ὁ δὲ Ποστούμιος οὐκ ἄνετο δεῖν ὁμοίοις γίνεσθαι τοῖς κακοῖς
" τὰς ἀγαθοὺς κρεῖττον ἐόν) λέγων καὶ μεγαλοψυχότερον
" εἰς τὰς ἀποστείλαντας φυλάττειν τὴν ὀργὴν, ἢ εἰς τὰς ἀ-

viribus pares, aut iam miſſas reuocari. Quæ vero plerisq; probata, & a proceribus approbata eſt, ſuadebat mittendos exploratores in Romanorum caſtra, protectos legatorum nomine: qui data duci dextra dicerẽt ſe ſocios venire a Volſcorum gente: dolereq; ſibi quod ſerius aduenerint, nullam aut exiguam relaturi promptæ voluntatis gratiã; ceterum ipſorum fortunę gratulari, qui e tanto prœlio abſque auxiliis victores euaſerint. Ita fore vt illos verborum blanditiis decipiant, conciliataq; ſibi vt amicis fide, omnia explorent, & renuntiare poſſint quãtus illorum ſit numerus, quæ armatura, qui apparatus; quidue animi habeant. quibus probe cognitis tunc demum conſultaturos ſeſe, vtrũ ſatius ſit aggredi illos accitis aliis copiis, an domũ ſe recipere. Ergo cum approbata hac ſententia expediti legati ad dictatorem veniſſent, productiq; in concionẽ expoſuiſſent mandata ad decipiendũ cõpoſita, Poſtumius ſuſpenſo aliquantulũ reſponſo; Mala cõſilia, inquit, Volſci, bonis verbis tegitis; & cũ faciatis hoſtilia, vultis reportare opinionem amicitiæ. miſſi eſtis a gente veſtra contra nos in Latinorum auxilium. nũc quia poſt pugnam veniſtis, & illos victos videtis, vultis nos decipere, fingentes eorum quæ facturi eratis contraria: & neque beneuolẽtia quam verbis in præſens ſimulatis, neq; aduentus veſtri prętextus quidquam ſani habet; ſed omnia fucata doloq; plena ſunt. nõ. n. noſtrę felicitati congratulatum emiſſi eſtis, ſed exploratũ quã firmæ aut imbecillæ ſint res noſtræ: & cum re vera ſitis ſpeculatores, verbis legatos agitis.

Tum illis palam infitiantibus, ait ſe breui facturum *dictis* fidem: moxque litteras ipſorum, quas Latinorũ ducibus ſcriptas & auxilium pollicentes ante prœlium interceperat, protulit, ſimulque latores earum produxit. quibus perlectis, & captiuis auditis quænam mandata acceperint *a ſuis, militaris* multitudo ad feriendum Volſcos concitata eſt, vt deprehenſos *& confeſſos* ſpeculatores. Poſtumius vero negabat bonis viris imitandam malorum improbitatem; ſatius eſſe dicens & magnanimis viris dignius, iram in eos qui miſerint ſeruare, quam in miſſos *effunde-*

re:& ob nomen legationis, quam palam præ se ferant, dimittẽdos eos potius, q̃ sæuiendum propter tectũ speculationis facinus: ne Volscis detur honesta belli occasio, simulaturis legatos esse cęsos contra ius gentiũ; nec aliis inimicis occasio præbeatur spargendi, quamq̃ falsi, non tamen ratione nec fide carẽtis rumoris. Ita cohibito vulgi impetu, reditũ illis dari iussit, sed ita vt ne *respicerẽt quidẽ, nedum* reuerterentur amplius: simulq; equites addidit, qui eos vsq; ad Volscorũ castra deducerent. *mox*q; speculatoribus eiectis, militem se pugnæ parare iussit, quasi cõflicturus in crastinum. sed nõ opus fuit prœlio. nam Volscorum duces profunda adhuc nocte excitato milite, domum sese receperant. *Ita* omnibus rebus ex voto cedentibus, humatis suorum cadaueribus, lustratoque exercitu, cum decenti triumpho in vrbem rediit: in qua põpa transuecti sunt multis plaustris armorum cumuli, illatusq; magnus militaris supellectilis apparatus, traducta captiuorũ quinq; milia, & insuper. De spoliorũ decimis ludos & sacra diis fecit x L. talentorum impendio; ædemque Cereri, Libero, & Liberæ faciendam locauit ex voto. nam initio belli laboratum est victus inopia, & magnus erat metus ne in totum deficeret, terra fructus negante, & bello ne commeatus aliunde subueherentur vetante. in quo metu cum Sibyllinos libros a suis custodibus inspici iussisset, & ex oraculorum monitis cognouisset placãda esse hęc numina, votum fecit prius quam exercitum educeret, si imperii sui tempore benigna vrbi esset annona, vt antea, templa se illis constructurum, & instituturũ in singulos annos sacrificia. exaudiuerunt dii, & effecerunt vt terra non modo satiarum sed etiam arborearum frugum vberẽ suppeditaret copiam, & vrbs omnis generis commeatibus magis quam ante affluere. Quibus consideratis Postumius sanxit vt illa templa tunc exstruerẽtur. Ita Romani depulso deorum beneuolentia bello tyrannico, sacris vacabant & feriis. Post aliquot dies legati totius Latini nominis, ex ea factione quę bello reclamauerat oppidatim delecti, supplicum ritu cũ oleæ ramis & infulis Romam

De Latinis triumphus.

Latini pacẽ petunt.

ποσαλέν Ϛας· καὶ ἀφ' ὃ φανερὸν ὄνομα τῆς προσδοκίας ἀφῆναι τοὺς ἄνδρας μᾶλλον, ἢ ἀφ' ὃ ἀφανὲς τῆς κατασκοπῆς ἔργον ἀποδόσθαι· ἵνα μήτε δολούσκοις ἀφορμὴν παρέχωσιν ἀπρεπῆ τοῦ πολέμου, προσδευτῶν ἀμπρῆσθαι σώματα σκηνωμένοις παρὰ τὸν ἀπόντων νόμον, μήτε τοῖς ἀμίοις ἐχθροῖς προσφασιν εἰ εἰ καὶ ψεύδοις, ἀλλ' οὐκ ἀλόγῳ γε οὐδὲ ἀπίστου. ὀπιγὼν δὲ τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, ἀφῆναι τοὺς ἄνδρας ἐκέλευσεν ἀνασρέφειν ἀμεταστρεπτὶ, φυλακῇ παραδοὺς 262
ἱππέων, οἳ προέπεμψαν αὐτοὺς ὀπτὶ τὸν δολούσκων χάρακα. σκυβαλῶν δ' τοῖς καπασκόποις, ἀγρεπίζεαθ τὰ εἰς μάχην παρήγγειλε τοῖς γραπιώταις, ὡς ἐν τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παρασκευόμενος· ἐδέησε δὲ οὐδενὸς αὐτῶν μάχης. οἱ γὰρ ἡγεμόνες τῶν δολούσκων πολλῆς ἔτι νυκτὸς οὔσης ἀνασήσαντες τὴν γραπιὰν, ἄχοντο ὀπτὶ τὰ σφέτερα. ἀπόντων δὲ χωρησάντων ἀπὸ κατ' ἀγχὺ, πάφας τὰς οἰκείοις νεκροὶς, ἢ τὴν γραπιὰν καὶ θήρας, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν ἀπρεπῶς θεάμενος κοσμούμενος, ὅπλων τε ὄρεον ἐφ' ἁμάξαις πολλαῖς κομίζων, καὶ χρημάτων γραπιωτικῶν παρασκευὰς ἀφθόνους εἰσφέρων, καὶ τοὺς ἁλόντας ἐν τῇ μάχῃ πεντακοσίους ἀποδέοντας ἑξακισχιλίους ἐπαγόμενος. ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἀξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἀπὸ τετταράκοντα ταλάντων ἐποιῆ, καὶ ναοὺ κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' ἀγχὺ. ἐπαυσαν γὰρ αἱ τύφαὶ τοῦ πολέμου καθαρσὰς, καὶ πολιὰ αὐτοῖς παρέσον φόβον ὡς ὀπιλείψουσαι, τῆς τε γῆς ἀκάρπου γενομένης, καὶ τῆς ἔξωθεν ἀγορᾶς σκέπ παραδεχομένης ἀπὸ τὸν πόλεμον. ἀφ' τοῦ ὃ δέος ἀνασκεύασαθαι τὰ Σιβύλλεα τοὺς φύλακας αὐτῶν κελεύσας, ὡς ἔμαθεν ὅτι τούτοις ἐξιλάσασθαι τοῖς θεοῖς οἱ χρησμοὶ κελεύουσιν, ἀγὰς ἐποιήσατο, μέλλων ἐξάγειν τὸν στρατὸν, ἐὰν εὐετηρία γένηται κ' τὴν πόλιν ὀπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, οἵα πρότερον ἦν, ναοὺς τε αὐτοῖς καθιδρύσεσθαι, καὶ θυσίας καταστήσεσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ὑπακούσαντες, τὴν τε γῆν παρεσκευάσαν ἀνίεναι πλουσίοις καρποῖς, ἀ μόνον τὴν αὐτόεμον, ἀλλὰ καὶ τὴν δενδροφόρον, καὶ τὰς ἐπετείαν ἀκίοις ἀγορὰς πάσας ὀπεκλύσαι μᾶλλον ἢ πρότερον. ἄρα ὁρῶν αὐτὸς ὁ Ποστούμιος ἐψηφίσατο τὰς τῶν ναῶν τότε κατασκευὰς. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τὸν τυραννικὸν ἀπωσάμενοι πόλεμον εὐνοίᾳ θεῶν, ἐν ἑορταῖς τε καὶ θυσίαις ἦσαν. ὀλίγας ὕστερον ἡμέρας πρέσβεις ἀπὸ κοινῶ τῶν Λατίνων ἦκον ὡς αὐτοὺς ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων ὀπιλεγέντες, οἱ τὴν ἐναντίαν ἐχούσης τοῖς τὸ πόλεμον γνώμην, ἱκετηρίας ἐν ταῖς

παρε-

παρεχόμενοι. οὗτοι τοῦ δεδιότες ὀπὶ τὴν βουλὴν, τὴν μὲν ἀρχὴν, τὸ πολέμου τὸς δεινὰς ἐνίους ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπέφαινον αἰτίοις· ὃ δὲ πλῆθος ἓν μόνον τοῦτο ἀμφιτεῖν ἔλεγον, ὅτι πονηροῖς ἐπείθη δημαγωγοῖς ἰδίᾳ κέρδη παρεσκευασμένοις. ταύτης δὲ τῆς ἀπάτης, ἐν ᾗ ὃ πλεῖον ἀνάγκης μέρος ἐῶ οὐ μεμπτῆς, τελικέναι δίκας ἐκάστων πόλιν ἔλεγον, τὴ κεατίστης νεότητος ἀναιρεθείσης, ὡς ἐν μὴ ῥᾴδιον εἶ) πένθος καθαραὶ ἀνδρῶν οἰκίαν. ἠξίουν τε αὐτοὺς τοῦ λοιποῦ φόβου σφᾶς ἐκόντας, οὔτε περὶ τῆς ἀρχῆς ἔτι ἀμφεσβητοῦντας, οὔτε περὶ τῶν ἴσων φιλονεικοῦντας, συμμάχους τε καὶ ἰσοτίμοις ἀπόντα τὸν λοιπὸν χρόνον ἐσομένους, καὶ πολῦ ὅσον ὁ δαίμων ἀφείλετο τὸ Λατίνων ἀξιώματος, τοῦτο τῇ Ῥωμαίων προσθήσοντας δυνάμει. τελευτῶντος δὲ τοῦ λόγου, συνῆψαν ἐπεκαλοῦντο, καὶ συμμαχίαν ἀπροφασίστων ποτὲ γινομένων ἀνεμίμνησκον, καὶ συμφορὰς ἀνέκλαιον τὰς καταληφαμένας τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, οἱ μακρῷ πλείους ἦσαν τῶν ἡμαρτηκότων, ὀδυρόμενοι παρ' ἕκαστα, καὶ τῶν γονάτων ἁπτόμενοι πάσης τῆς χρείας, καὶ τὰς ἱκετηρίας παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ Ποστουμίου ἱδρύοντες· ὥστε παθεῖν τι πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὰς δεήσεις αὐτῶν ὁ στρατηγὸς ἄπαν. ὡς δὲ μετέστησαν ἐν τοῦ βουλευτηρίου, καὶ λόγος ἀπεδόθη τοῖς εἰωθόσιν ἀποφαίνεσθαι γνώμας, Τίτος μὲν Λαρκιος ὁ πρῶτος ἀποδφρθεὶς δικτάτωρ ἐν τοῦ παρελθόντι ἐνι-
263 αυτῷ, τεθαμιδῦσθαι τὴν τύχην αὐτοῖς συνεβού-
λευε, μέγιστον εἶ) λέγων ἐγκώμιον ὥσπερ ἑνὸς ἀν-
δρὸς, οὕτω καὶ πόλεως ὅλης, εἰ μὴ ἀμφιβαρήσεται
ταῖς ὑπερβολαῖς, ἀλλ' ἐμμελῶς καὶ μετρίως φέ-
ρει τὰ παθήματα. πάσας μὲν γὰρ τὰς ἀτυχίας φθονεῖ-
σθαι, μάλιστα ὅσαις πρόσεστιν εἰς τὰς ταπεινωθέν-
τας καὶ ἐπὶ χεῖρα γενομένους ὕβρεις καὶ βαρύτης·
τῇ τύχῃ δὲ οὐ δεῖν πίστιν ἔχειν, πολλάκις αὐτῆς πεῖραν
εἰληφότας ἐπ' οἰκείοις κακοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς, ὡς ἀ-
βέβαιός ἐστι καὶ ἀστάθμητος· οὐδὲ ἀνάγκαι πρεσβύτην
τοῖς ἀμφόρεσι τὴν τῶν ἐχάτων κινδυνῶν, δι'
ἣν καὶ πρὸς γνώμην ὀλιγοπαθῆ γίνονταί τινες καὶ
ἐπὶ δυνάμιν μαχηταί· θεὸς δὲ σφίσιν εἶ) λέγων,
μὴ κοινὸν μῖσος ὀπιπαύσωνται πρὸς πάντων ὅσων
ἀξιοῦσιν ἀρχὴν, ἐὰν πικρὰς καὶ ἀπαραιτήτους ἀπὸ
τῶν ἁμαρτόντων ἀναπράττωνται δίκας, ὡς ἐνδε-
νηκότες ἐν τῶν σωνήθων ὀπιτηδευμάτων, ἀφ' ὧν
εἰς ὀπιφάνειαν παρῆλθον ὀπιλαθόμενοι, καὶ πεποιηκό-
τες τυραννίδα τὴ ἀρχὴν, ἀλλ' ἐκ ἡγεμονίαν, ὡς πρό-
τερον ἦν, καὶ προσασίαν. τά τε ἁμαρτήματα μέτρια καὶ
νεμεσητὰ λέγων εἶ), εἴ τινες ἐλπίδος παρεχόμενοι

aduenerunt. qui ad senatum adducti, culpam *illati* belli referebant in ciuitatum proceres: vulgus hoc tantum peccasse dictitantes, quod malis ductoribus propria lucra quærentibus obsecuti essent. Huius erroris, coacti magna ex parte, ideoq; minus accusandi, vnamquamque ciuitatem *satis graues* luisse pœnas, deleto iuuentutis robore; ita vt vix domus inueniatur quæ luctu careat. petebantq; vt se vltro deditionem facientes reciperent, non amplius de imperio nec de æquo iure contendentes, sed posthac semper futuros socios subditosq;; & quidquid fortuna Latinorũ dignitati ademptum voluerit, addituros ad felicem Romanorum fortitudinem. In fine orationis per cognationem obtestabantur; & ferendis auxiliis promptam quondam societatem reuocabant in memoriam: dumq; narrabãt quãtis calamitatib. infontes oppressi essent, quorum longe maior quã fortiũ esset numerus, singulis recẽsendis lamenta & fletus addebant, totiq; senatui genua procidebãt, positis ad Postumii pedes supplicũ insigniis: ita vt totus patrum cõfessus ad lacrymas eorũ & preces emolliretur. Vbi vero e senatu excesserũt, & facta est more solito dicẽdę sentẽtiæ copia, T. Largi qui primus omniũ dictator superiori anno fuerat, moderate fortuna vtendũ censuit; præcipuam laudẽ dicẽs, vt singulorũ hominum, ita & ciuitatum, non corrũpi felicitatibus, & bona sua ferre æquo modestoq; animo. omnes n. prosperitates inuidiosas esse, præsertim quæ a prostratis & obnoxiis insolentiam & fastum non abstineant. nec fortunæ credendum; cuius versatilem inconstantiam suo malo bonoque toties experti sint. nec cogendos aduersarios ad extremum periculum; quod eiusmodi necessitate multi præter animi sententiam audaces, & supra vires pugnaces fiant. verendum etiã ne publicũ odiũ sibi cõtrahant omnium in quos affectẽt imperium, si peccãtibus acerbos se præstent & implacabiles; quasi a cõsuetis studiis degenerarint, & obliti sint quibus rationibus ad *tantam* claritatem euaserint; & imperium quod ante principatus & præcellentia fuerit, in tyrannidem verterint. mediocria esse delicta: nec indignandum si affluenti

libertati atq; imperio populi veterem dignitatē retinere cupiant. quodsi optimarũ rerũ affectatores ſpe ſua fruſtratos inſanabilis mulcta maneat, nihil prohibiturum quo minus omnes homines mutuis excidiis pereant. omnibus.n.innatum eſſe libertatis deſideriũ. Addebat optimũ & firmiſſimum eſſe imperium, quod ſubditos beneficiis magis q̃ ſuppliciis in officio contineat.illi.n.beneuolentiam,huic metum eſſe comitē.quidquid autem timeatur,id neceſſitate naturali exoſum eſſe omnib. Poſtremo hortatus vt exempla ſibi proponerent egregia maiorum facinora,quibus illi laudes ſuas illuſtrarint,recēſebat quot illi vrbes vi captas non diruerint,non cęſis puberibus deſolauerint,non in ſeruitutē redegerint; ſed colonias populi Romani fecerint, & victis quotquot ad ſe migrare vellēt ciuitate data, vrbem ex parua magnam reddiderint. Summa ſententiæ fuit, renouari priſtinum cum Latino nomine fœdus, nec vllius ciuitatis delictum memori mente reponi. *Poſt eum rogatus* Ser. Sulpicius, de pace renouandoq; fœdere nihil contradixit. verum cum Latini non tum primum violarint fœdera, vt deceptos ſe & coactos excuſantes mereantur veniam, ſed antea quoque ſæpius, ita vt caſtigatione opus habeant; ſatius eſſe conceſſa omnibus venia & libertate ob cognationis reſpectũ, dimidio agri eos mulctari, miſſisq; colonis Romanis partē illam diuidi; qui eo beneficio fructēs, caueant nequis inter eos poſthac res nouas moliri audeat. At Sp. Caſſius diruenda eorũ oppida conſuluit, mirati ſe dicens ſimplicitatem eorum qui peccata eis impune remittenda ſuadeant; quod non intelligant eos propter inſitam & inexſtirpabilem inuidiam qua proſequantur creſcentem populum Romanũ, alia poſt alia bella ſerere; nec vnquam ſpōte quieturos ab inſidiandi propoſito, donec miſerum hunc affectũ gerant in præcordiis; quandoquidem poſtremo nō veriti ſint immaniſſimæ omnium beſtiæ tyrannidem in cognatam ſibi ciuitatem aſſerere, calcatis fœderum pactis, contemptiſque diis eorum teſtibus; non alia ſpe freti quam *noſtræ clementiæ*, quod, ſi bellum ex voto non ſuccederet, nullas aut certe

πόλις καὶ ἀρχὴν ποτὲ μαθοῦσαν, τῆς παλαιᾶς ἀξιώ- "
σεως οὐ μεθίεντα. εἰ δὲ διάπτως οἱ τῶν κρατίστων ὀρε- "
γόμενοι, ἐὰν ἀναμίρτωσι τῆς ἐλπίδος, ζημιωθήσον- "
ται, οὐδὲν ἔσται αὐτοῖς κωλύον πόλεις διαθέσθαι ἀλ- "
λήλων ἀπολωλέναι· πᾶσι γὰρ εἰς τὸν τῆς ἐλευ- "
θερίας πόθον ἔμφυτον· πολλῷ τε κρείττονα καὶ βεβαι- "
οτέραν ἀποφαίνων ἀρχὴν, ἥτις οὐ κατεργασίαις, ἀλλὰ "
μὴ λυμεσίαις κρατεῖν βούλεται τῶν ὑπηκόων· τῇ "
μὲν γὰρ εὔνοιαν ἀκολουθεῖν, τῇ δὲ φόβον· ἀνάγκῃ "
10 δὲ εἰ φύσεως, μάλιστα μισεῖσθαι τὰ φοβερὰ πάν- "
τα. τελευτῶν δὲ τοῦ λόγου, τοιαδεί γμασιν αὐτοῖς "
ἠξίου χρῆσθαι τοῖς κρατίστοις τῶν τοιούτων ἔργοις, "
ἐφ' οἷς ἐπαίνων ἐτύγχανον ἐκεῖνοι, ὅπ' ἐλευθέρους ἀ- "
λούσας ὅσας κατ' κρατος πόλις οὐ κατασκάπτουσι, "
οὐδὲ ἡνδραποδίζομε- "
νοι, ἀλλ' ἀποικίας τῆς Ῥώμης ποιοῦντες, καὶ τοῖς βου- "
λομένοις τῶν κρατηθέντων τοῦδε σφίσι καθίστασθαι "
πολιτείας μεταδιδόντες, μεγάλην σὺν μικρᾷ ἐποι- "
οῦντο τὴν πόλιν. κεφάλαιον δὲ αὐτοῦ τῆς γνώμης ἦν, "
20 ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς τοῖς ὁ κοινὸν τῶν Λα- "
τίνων, οἳ ἦσαν πεποιημένοι τοῖς τέρων, καὶ μηδεὶς "
τῶν ἁμαρτημάτων μηδεμιᾷ πόλει μνησικακῆν. "
Σερούιος δ' Σουλπίκιος περὶ μὲν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς "
ἀνανεώσεως τῶν σπονδῶν οὐδὲν ἀντέλεγεν· ὅπῃ δὲ "
τοῖς τέρων τὰς σπονδὰς ἔλυσαν Λατῖνοι, καὶ οὐκ ἔστι "
τοῖς τον, ὥστε συγγνώμης τινὸς αὐτοῖς δῆν, ἀνάγκῃ καὶ "
ἀπάτῃ τοῖς βαλλομένοις, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ "
τέρων· ὥστε καὶ διορθώσεως σφίσι δεῖν· τὴν μὲν "
ἄδειαν ἅπασι συγχωρῆσαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν δίκῃ "
30 δ' συγγενὲς, τῆς δὲ γῆς τὴν ἡμίσειαν αὐτοῖς ἀφαιρε- "
θῆναι, καὶ κληρούχοις ἀποταλῆναι Ῥωμαίων εἰς "
αὐτὴν, οἵτινες ἐκείνῃ καρπώσονται, καὶ τοῖς ἀνδρᾶς "
μηδὲν ἔτι νεωτερίσαι φυλάξοντι. Σπόριος δ' Κάσ- "
σιος ἀνελεῖν τὰς πόλεις αὐτῶν συνεβούλευε, θαυμά- "
ζειν λέγων ὅπῃ τῆς ἀνηθείας τῶν παραινούντων "
ἀφεῖναι τὰς ἁμαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους, εἰ μὴ δυνατ- "
ται καταμαθεῖν ὅτι θερμὰ τὸν φθόνον τὸν ἔμφυτόν τε "
καὶ ἀναφαίρετον ὂν ἔχουσι τοῖς τὴν πόλιν αὐτῶν "
αὐξομένην, ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις ἐπιτεχνῶνται πο- "
40 λέμοις, καὶ οὐδέποτε παύσονται τῆς ἐπιβούλου τοῦ- "
αιρέσεως ἐχόμενοι, ἕως αὐτῶν τάχιστα ἐν ταῖς ψυχαῖς ὁ "
δύσηνον ἐνοικεῖ πάθος· οἵ γε τελευτῶντες ἐπὶ τυ- "
εάννῳ ποιήσασθαι θηείων ἀπόνων ἀγεωπάτῳ "
συγχῶν σφῶν τὴν πόλιν ἐπεχείρησαν, ἀπάσας ἀνα- "
βέβαιοῦσας τὰς ἐπὶ θεῶν ὁμολογίας, οὐκ ἄλλας ἐπὶ- "
ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀλλ' ὅτι, εἰ μὴ αὐτοῖς κατ' γνώμην "
χωρήσῃ τὰ τῶν πολέμου, δίκῃ οὐδεμίαν ὑφέξοιεν, ἢ "

264

ἵνα

" ἵνα μικρὰν κομιδῆ. τοῦδε δείγμασί τε καὶ αὐτὸς ἠξίε
" χρῆσθαι τοῖς τῶν τοιούτων ἔργοις, οἳ τὴν Ἀλβανῶν
" πόλιν, ἐξ ἧς αὐτοὶ ἀπῳκίσθησαν, καὶ Λατίνων πᾶσαν
" πόλις, ὅπῃ φθονοῦσαν ἔγνωσαν τοῖς αὐτῶν ἀγαθοῖς,
" καὶ τὴν ἄδειαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἁμαρτήμασιν δῦ-
" ρε, μείζονος ἐπιβουλῆς ἀφορμὴν ποιησαμένῳ, ἐν
" ἡμέρᾳ καθελεῖν ἔγνωσαν μιᾷ· ἐν ἴσῳ δέξαιτο εἰ τὸ
" μηδένα οἰκτείρειν τῶν τὰ μέτεια ἁμαρτανόντων, τῷ
" μηδένα ἐμφρίσσειν τῶν τὰ μέγιστα καὶ ἀδίορθωτα
" ἀδικουμένων. πολλῆς δὲ εἰ μωρίας καὶ ἀνάγκης
" ἔργον· οὐ γὰρ δὴ φιλανθρωπίας οὐδὲ μετεύτης·
" τὸν τῶν ἀποικισάντων σφᾶς φόνον, ἐπεὶ πέρα τῶ δέ-
" ονος ἔδοξεν εἰ βαρὺ καὶ ἀφόρητος, οὐκ ἀναγκαιό-
" νος, τόνδε τῶν ὁμοιωνῶν ὑπομένειν· καὶ τοῖς ἐν ἐλάτ-
" τοσι πείραις ἐλεγχθέντας πολεμίοις ἀφαιρεῖσθαι πό-
" λεως ἐκμισήσαντας, τοῦδε τῶν πολλάκις ὁ μῖσος
" ἀδιάλλακτον ἀποδεξαμένων μηδεμίαν εἰς τοιαύ-
" ταν δίκην. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν
" Λατίνων ἁπάσας ἐξαριθμησάμενος, τῶν ἀπολω-
" μένων ἐν τοῖς τοῖς αὐτοῖς πολέμοις Ῥωμαίων τότε
" πλῆθος ὅσον ἐν ἀμυνήσας, ἠξίου τὸν αὐτὸν τρόπον
" χρήσασθαι, ὃν ἐχρήσαντο Ἀλβανοῖς τοῖς τέρων· τὰς
" μὲν πόλεις αὐτῶν ἀνελεῖν, καὶ τὴ χῶραν αὐτῶν τῇ Ῥωμαίων
" τοῖς θεῖναι· τῶν δὲ ἀνθρώπων τοῖς μὲν δίκαιον ἀ-
" ναστοῖς αὐτοῖς ἀποδεξαμένοις, ἔχοντας τὰ σφέτε-
" ρα πολίτας ποιήσασθαι, τοῖς δὲ αἰτίοις τῆς ἀποστά-
" σεως, ὑφ' ὧν αἱ σπονδαὶ διελύθησαν, ἀποκτεῖναι, ὡς
" τοῖς δίκας· ὅσον δὲ τῶ δήμου πλῆθος καὶ ἀργὸν καὶ
" ἄχρηστον, ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ.
ταῦτα μὲν οὖν τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῶν τοιούτων
τῆς βουλῆς. τῶ δὲ δικτάτορος τὴν Λαρκίου γνώμην
τοιαῦτα μόνου, καὶ οὐδενὸς ἔτι λέξαντος τὰ ἐναντία,
παρῆσαν εἰσκληθέντες εἰς ὃ συνέδριον οἱ πρέσβεις,
τὰς ἀποκρίσεις ληψόμενοι· καὶ ὁ Ποσθούμιος, ἀνιδίσας
αὐτοῖς τοῖς οὐδέποτε ὀφθεῖσιν δυναμένοις κα-
" κίας, Δίκαιον μὲν οὖν, ἔφη, τὰ ἔργα παθεῖν, ἅ τε δὴ
" καὶ αὐτὰ τοιαῦτα ἐμέλλετε, εἰ κατορθώσετε αὖ
" πολλάκις ἐμάθετε ἐπ' αὐτοῖς ὁδοῖς· οὐ μὴν τοι Ῥω-
" μαίων τὰ δίκαια τοῖς ὑπηκόοις τοιεῖσθαι, λο-
" γιζομένοις ὅτι συγγενεῖς εἰσι, καὶ ὅπῃ τὸν ἔλεον τῶν ἀδι-
" κουμένων κατατρέφουσιν· ἀλλὰ καὶ ταύτας τὰς ἁ-
" μαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους ἀφίεναι, θεῶν τε ὁμογνίων ἕ-
" νεκα, καὶ τύχης ἀτεκμάρτου, παρ' ἧς ὁ κρατος ἔχον-
" νῦν μὲν οὖν, ἔφη, πάντος ἠλεθερωμένοι, πορεύεσθε·
" ἐὰν δ' τοῖς αἰχμαλώτοις ἀπολύσῃτε, καὶ τοὺς αὐτομόλους
" δεδώτε ἡμῖν, καὶ τοὺς φυγάδας ἐξιάσῃτε, τότε τοὺς
" τοῖς φιλίας τε καὶ συμμαχίας ἀναλεξομένους τρέσβεις

quam minimas daturi eſſent pœnas. Adducebatq; & ipſe maiorũ exẽpla, qui Albam vnde ipſi omnesq; Latini populi deducti, quod videretur inuidere ipſorum felicitati, & prima venia ad nouas inſidias abuti, vna die delendam decreuerint; exiſtimãtes perinde eſſe, nullũ mediocre peccatum dignari venia, & in nullum enorme atq; incorrigibile animaduertere. eſſeq; ſtultæ cuiuſdam indolentiæ, non humanitatis & modeſtiæ, inuidiam, quam in *ſui generis* ſuæq; colonia: auctoribus, cum vltra modum grauis & intolerabilis videretur, paſſi non ſint, eam ferre in cognatis: & iis qui ſe leuioribus conatib. hoſtes declararint, vrbe mulctatis, nullas ab iis pœnas exigere qui ſæpe multa irreconciliabilis odii dederunt documenta. His dictis enumeratiſque omnibus Latinorum defectionibus, & reducta in memoriam multitudine ciuium qui *ſuperioribus* bellis Latinis cecidiſſent, ſuadebat eodem modo quo ante Albanos eſſe tractandos, vt dirutis oppidis ager Latinus Romano adderetur: ac Latinos, quotquot aliquã beneuolentiam declaraſſent erga populum Romanum, retentis ſuis facultatibus in ciuitatem adſcribẽdos; defectionis vero auctores & fœderis violatores ſecuri (vt proditores) percutiendos: reliquum vulgus egenorum, otioſum & inutile, habendum in mancipiorum numero. Hę fuere primariorum ſenatorum ſententiæ; e quibus Largii maxime dictatori placuit: & nemine poſt contradicẽte, legati in ſenatum reuocati ſunt, vt reſponſum acciperent. Tum Poſtumius exprobrata eis incaſtigabili malitia, Iuſtum quidem eſſet, inquit, vos extremis affici malis, quippe qui & ipſi, ſi res ea qua toties cogitaſtis via ſucceſſiſſet, nos nihilo tractaſſetis mitius: ſed non eſt Romanum iuri æquitatem poſtponere, cognationis reſpectu, & quod confugiſtis ad offenſorum miſericordiam. ideo hoc quoq; peccatum impune vobis erit, in gratiam deorum quibus cognationis iura curæ ſunt; & fortunæ incertæ, cuius beneficio populus Rom. ſuperauit. Nunc igitur ite omni *metu* liberi. vbi vero captiuos dimiſeritis, perfugas dedideritis, exſules eieceritis, tũ de amicitia ſocietateq; legatos

ad nos mittite, impetraturos quid-
quid æquum est. Cum hoc responso
dimissi legati, post paucos dies reuer-
si sunt captiuis remissis, adducentes
quotquot capere potuerant transfu-
gas, exsulibus etiam cum Tarquinio
pulsis. pro quibus *meritis* a senatu in
pristinam amicitiam societatemque
recepti sunt, renouato iureiurando
quo hęc olim a fetialibus sancita fue-
rant. Hic finis fuit belli quod cum
tyrannis post eorum eiectionem per
quatuordecim annos gestũ est. Tar-
quinius rex solus suo generi super-
stes, nonagesimo ferme ætatis anno,
liberis orbatus & affinibus, senectãq;
vel inimicis miserabilem tolerans,
nec Latinis cum amplius intra oppi-
da recipientibus, nec Etruscis, nec
Sabinis, neque vllo alio propinquo
& libero populo, in Campaniam Cu-
mas se contulit ad Aristodemum co-
gnomine Mollem, Cumanorum ty-
rannum: apud quem cum dies non
ita multos superuixisset, mortuus &
ab ipso sepultus est. Exsulum vero
qui cum eo erant, pars Cumis man-
sit; pars per alias ciuitates dispersi, in
exsilio vitam finierunt. At Romæ
post finita bella externa, intestina re-
cruduit seditio, restitutis per senatum
iudiciis: & controuersiis quæ propter
bellum dilatæ fuerant, ad iudices re-
uocatis vt dirimerentur legibus. nam
contractuum lites eo absurditatis &
impudentiæ processerunt, vt maxi-
mas & grauissimas excitarint tempe-
states, dum plebeii se non esse solu-
endo fingunt, caussantes se agris ob
bellorum diuturnitatem tot annis
exclusos fuisse, pecora periisse, man-
cipia partim transfugisse, partim ho-
stium excursionibus adempta esse,
bonaq; vrbana militiæ impensis ab-
sumpta: fœneratores contra referũt,
communes omnium fuisse has cala-
mitates, non solis incubuisse ob æra-
tis: negantque se ferre posse, si præter
illa quibus in bello ab hostibus spo-
liati sint, insuper ea quoq; cogantur
perdere, quæ pacis tempore petenti-
bus ciuibus mutuum dederint. itaq;
dum fœneratores nihil æqui admit-
tunt, neq; creditores quidquam iusti
promittunt, & illi ne vsuras quidem
remittere, hi ne credita quidem per-
soluere sustinent; iam cœtus & cir-
culi fiebant eorum quos similitudo

Cum Latinis fœdus renouatur.

Intestinæ turbæ recrudescunt.

πέμπετε πρὸς ἡμᾶς, ὡς ταδενὸς ἀτυχήσοντας τῶν
μετείων. ἀπήεσαν οἱ πρέσβεις τοῦτας τὰς ἀπο-
κρίσεις λαβόντες, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἧκον τοὺς τε
αἰχμαλώτους ἀφιέντες, καὶ τοὺς ἀλόντας τῶν αὐτο-
μόλων δεσμίους ἀγόντες, καὶ τοὺς ἅμα Ταρκυνίῳ φυ-
γάδας ἐξελαυνόντες τῆς πόλεως· διὸ ὧν δεῖόν τε
πρὸς τῆς βουλῆς τὴν πρεσβυτέραν φιλίαν καὶ συμμα-
χίαν, καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς ὑπὲρ τούτων ποτὲ γενομένους
μετὰ τῶν εἰρηνοδικῶν ἀνενεώσαντο. ὁ μὲν δὴ πρὸς
τοὺς τυραννοῦντας ἐνεστὼς πόλεμος τεσσαρακοντάετης
ἀπὸ τῆς ἐκπτώσεως αὐτῶν γενόμενος, τοιαύτης ἐτυ-
χε τελευτῆς. Ταρκύνιος δὲ ὁ βασιλεύς, εὖτε γὰρ ἔτι
λοιπὸς ἐκ τοῦ γένους ἦν, ὁμοῦ τι γεγονὼς ἐννενήκοντα
ἔτη, καὶ τὸν γεγονότα τοῦτον ἀπολωλεκὼς τὰ τέκνα, καὶ
τὸν τῶν κηδεστῶν οἶκον, καὶ γῆρας ἐλεεινὸν καὶ παρ' ἐχ-
θροῖς μεμπτὸν, ὅτε Λατίνων ὑποδεχομένων αὐ-
τὸν ἔτι ταῖς πόλεσιν, οὔτε Τυρρηνοῖν, οὔτε Σαβίνων, 265
οὔτε ἄλλης πλησιοχώρου πόλεως ἐλευθέρας τοσοῦτο-
ς, εἰς τὴν Καμπανίδα Κύμην ᾤχετο πρὸς Ἀριστό-
δημον, τὸν ὀνομαζόμενον Μαλακὸν, τυραννοῦντα τότε
Κυμαίων· παρ' ᾧ βραχύ τινα ἡμερῶν ἀριθμὸν ὀπτι-
νοῦς ἀποθνήσκει, καὶ θάπτεται ὑπ' αὐτοῦ. τῶν δὲ
σὺν ἐκείνῳ φυγάδων οἱ μὲν ἐν τῇ Κύμῃ κατέμειναν,
οἱ δὲ εἰς ἄλλας τινὰς πόλεις σκεδασθέντες, ὀλίγον τὸν
βίον κατέτριψαν. Ῥωμαίοις δὲ καταλυσαμένοις
τοὺς ὑπαίθρους πολέμους καὶ πολιτικὴν στάσιν αὖθις ἐ-
πανήγαγον, τῆς μὲν βουλῆς ψηφιζομένης κελεύειν τὰ
δικαστήρια, καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις, ἃς εἶχον τὸν πόλε-
μον ἀνεβάλοντο, κρίνεσθαι κατὰ τοὺς νόμους· τῶν δὲ πρὸς
τὰς συνδιαγραφὰς ἀμφισβητημάτων εἰς μεγάλους
κλύδωνας καὶ δίνας προβεβηκότων ἀπορίας τε καὶ ἀ-
ναγκαιοτάτας, τῶν μὲν δημοτῶν καὶ ἀδυνάτως ἔχειν σκυ-
βαλομένων ἁλοῦν τὰ γένεα, χώρας τε αὐτοῖς κεκω-
λυμένης ἐν τοῖς πολυετεῖ πολέμοις, καὶ βοσκημάτων διε-
φθαρμένων, καὶ ἀνδραποδῶν αὐξομολίας καὶ κατα-
δρομῆς ἀπωμοσμένων, τῆς τε κατὰ πόλιν κίνησεως ἐξα-
πλωμένης τοῖς εἰς τὴν γραῖαν δαπανήμασι· τῶν δὲ
δανειστῶν τοῦτας μὲν τὰς συμφορὰς ὁμοίας ἅπασι γε-
γενέσθαι λεγόντων, καὶ οὐ μόνον τοῖς χρεωφειλέταις, οὐκ
ἀνεκτὸν δὲ ἡγουμένων σφίσι μὴ μόνον ἃ ἔχουσι τὸν πο-
λεμον ἀφηρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ ἃ
δεομένοις παρὰ τῶν πολιτῶν ἐν εἰρήνῃ συνήλλαξαν,
ἀπολωλεκέναι αὐξιούντων δὲ οὐδὲ τῶν δανειστῶν οὐ-
δὲν μέτριον ὑπομένειν, οὔτε τὰ χρεωφειλετῶν οὐδὲν
ποιεῖν δίκαιον, ἀλλὰ τὰ μὲν, οὐδὲ τὸς τόκους ἀφιέναι, τὰ δὲ,
μηδὲ αὐτὰ τὰ συνδιαγράμματα ἀναλύειν· ἐξ ὧν συνο-
δοὶ μὲν ἤδη καὶ συστροφαὶ τῶν ἐν ταῖς ὁμοίαις οὖσαν
τύχαις

τύχαις ἐγίνοντο, καὶ ἀνὴρ πρωτεύειν ἀξιῶν καὶ τῶν ἀγορᾶ,
ἔστι δ' ὅτε καὶ χεῖρας συμμαχίας καὶ συνεστήκει πᾶς ὁ πολιτικὸς κόσμος. Τοῦτα ὁρῶν ὁ Ποστούμιος, ᾧ
ἔτι ὁ ὑμώνυμον εἶχε πρὸς πάντων ὅμοιον, καλὸν
ὑπεκδυῶν πολέμῳ βαρεῖ τοῖς πολιτικοῖς χειμῶ-
νας ἔγνω· καὶ πρὶν ἐκπληρῶσαι τὸν ἔσχατον τῆς αὐτο-
κράτορος ἀρχῆς χρόνον, τῶν τε δικτατωρείαν ἐξω-
μόσατο, καὶ προθεὶς ἀρχαιρεσίαν ἡμέρᾳ, μετὰ τὸ
συνυπάτου τοῦ πατρίου κατέστησεν ἀρχάς.
πρὸς λαμβάνοισι δ' ὕπατοι πάλιν τὸν ἐπιτάσιόν τε
καὶ νόμιμον ἀρχῶν Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, καὶ
Πόπλιος Σερουίλιος Πρίσκος· οἱ δὲ μὲν ἀνωλάτω σύμ-
φορον εἶδον ὀρθῶς, ὅτι δεῖ πρὸς τὸν ἐντὸς τείχους
θόρυβον ὀπτὶ τοῖς ἔξω πολέμοις· καὶ παρεσκευάζοντο
μετὰ τῶν Βολούσκων ἔθνους τὸν ἕτερον σφῶν ἐξάγειν
γραῖαν, ὑμφηφισθαί τε αὐτοῖς προθυμούμενοι
τῆς ἀποστάσεως μετὰ τοῦ Ῥωμαίων Λατίνοις συμμα-
χίας, καὶ πρὸς καταλαβεῖν τὰς πρόσοδοὺς αὐτῶν ἐ-
πὶ σύνεσταλμένας. ἠγνόουν γὰρ κἀκεῖνοι δυνάμεις
ἤδη καταγράφειν ἁπάσῃ σπουδῇ, καὶ εἰς τὰ πλησίον
ἔθνη πρεσβεύεσθαι, παρακαλοῦντες ὀπτὶ τὸν συμ-
μαχίαν, πιστωσόμενοι τοῖς δημοτικοὺς ἀφεῖκέναι
τῶν πατρικίων, καὶ νομίσαντες οὐ χαλεπὸν ἐν πόλιν
οἰκείᾳ πολέμῳ νοσοῦσαν ἀρκεῖσθαι. ὀπτὶ τούτοις δὴ
γραῖαν ἐξάγειν βουλευσάμενοι, καὶ δόξαντες ἅ-
πασι τοῖς συνέδροις ὀρθῶς βεβουλεῦσθαι, πρόφασιν
ἥκειν ἅπασι τοῖς ἐν ἀκμῇ, χρόνον ὁρίσαντες ἐν ᾧ τὸν
καταγραφὴν τῶν γραιωτῶν ἔμελλον ποιεῖσθαι. ὡς
δὲ οὐχ ὑπήκουον αὐτοῖς οἱ δημοτικοὶ καλούμενοι
πολλάκις ὀπτὶ τὸν γραιωτικὸν ὅρκον, ὁτέτι τὸν αὐ-
τὸν ἑκάτερος εἶχε γνώμην· ἀλλ' ἔνθεν ἀρξάμενοι,
διεσήκεσαν τε καὶ τὰ ἐναντία πράττοντες ἀλλήλοις
πρὸς πόνα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διετέλεσαν. Σερ-
ουίλιος μὲν γὰρ ἐδόκει τὸν ὀπτάκεξέραν τῶν ὁδῶν πο-
266 ρεύεσθαι, τῇ Μανίου δημοσίου γνώμῃ τὸ δημοτικω-
τάτου πρεσβευμένῳ, ὃς ἠξίου τὸν ἀρχαῖα σασθαι
τῆς στάσεως, μάλιστα μὲν ἀφέσιν ἢ μείωσιν τῶν χρεῶν
ψηφισαμένοις. εἰ δὲ μήγε, κώλυσιν τῆς ἀπαγωγῆς
τῶν ὑπερημέρων καὶ ὃ παρὸν, πρόσκλησό τε
μᾶλλον ἢ ἀνάγκη τοὺς πένητας ὀπτὶ τὸν γραιωτι-
κὸν ὅρκον ἄγειν, καὶ τὰς ὑμωσίας καὶ τῶν ἀπειθούντων
μὴ χαλεπὰς ποιεῖσθαι καὶ ἀπαραιτήτους, ὡς ἐν ὁμονο-
ούσῃ πόλει, μετείους δὲ λύνας καὶ ὀπτάκεξ· κίνδυνον γὰρ
ἀν εἶ) μὴ πρὸς ἀπόνοιαν βάπτωνται συνελθόντες εἰς
τοῦτον ἀνθρωποι τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς, ἀναγκαζό-
μενοι γραιβεῦσθαι τέλεσιν οἰκείοις. Ἀππίου δὲ μὴν γνώ-
μη τὸ κορυφαιοτάτου τῶν πρεσβευτικότων τῆς ἀριστο-

quærelarum contrahefet; & in foro
conglobati ex aduersо stabãt, nonnun-
quam etiã manus conserebant: ita vt
omnis ordo ciuilis conturbatus esset.
Hæc videẽs Postumius, cui etiamtum
honor ex æquo ab omnibus habeba-
tur, graui bello ciuiles tẽpestates de-
clinandas esse censuit: & priusquã ex-
tremum liberi imperii tempus exple-
uisset, eiurata dictatura, & indicto co-
mitiorum die, vna cum collega con-
sule solennes magistratus cõstituit.
Ita denuo consules annuũ legitimũq;
magistratum assumũt, Ap. Claudius
Sabinus, & P. Seruilius Priscus. q̃ pro-
be animaduertentes nihil esse magis
e rep. quam vrbanas turbas in exter-
na bella abstrahi, expeditionẽ in Vol-
scos, cuius alter ipsorũ dux esset, ap-
parabant; vlturi q; cõtra se Latinis au-
xilia misissent, & nondum satis para-
tos præoccupaturi. nuntiabatur. n. &
illos exercitum iam magna cura cõ-
scribere, & propinquas gẽtes ad belli
societatem per legatos sollicitare; co-
gnito q; plebs dissideret a patriciis,
& spe concepta facile exscindi posse
vrbem domestica seditione laboran-
tem. Hoc expeditionis cõsilium cum
senatus quoq; approbasset vniuersus,
edixerũt vt ad tempus quod militum
conscriptioni prefinierãt, omnes mi-
litaris ætatis ciues adessent. at cum
plebeii sæpius ad militare sacramen-
tum citati non obtemperarent, non
idem amplius senserunt vterq;, & ex
eo dissidii principio per totum impe-
rii tempus constanter alter alteri ad-
uersatus est. Nam Seruilio placebat
mitiorem viam ingredi, iuxta M' Va-
lerii popularissimi *senatoris* sententi-
am: qui censebat medendum seditio-
nis principiis, decreta remissione aut
diminutione debitorum, *si fieri posset*;
sin minus, non permittẽdo vt qui præ-
stituũ solutioni diem excessissent, *in
nexum* tunc abducerẽtur: ac persua-
dendos potius quam necessitate adi-
gendos ad sacramentum inopes: pœ-
nas quoque iussa detrectantibus non
graues & immites infligendas, quasi
in ciuitate vnanima, sed moderatas
& æquitati conuenientes. periculum
enim esse ne cœtu facto ad desperat-
am audaciam se verterent homines
quotidiani victus indigi, si cogerẽtur
militare sumptu proprio. Appii ve-
ro, qui præcipuus erat factionis opti-

A.V.C. 259, conss. Ap. Claudio & P. Seruilio, turbæ domi, & foris bellũ cum Volscis.

matium, sententia fuit austera & rigida: non indulgendum plebi molliter, sed permittēdam fœneratoribus debitorum quocūq; iure exactionem, & consistoria iudicum more patrio per vrbanum consulem ordinanda; ac pœnas, quas vadimonium deserentibus leges proponerent, exigendas: nihilq; nisi iustum plebeiis concedendum, nec astruendam eis malam potentiā. Nunc enim, inquit, immodica libertate lasciuiunt, sublatis tributis quæ antea pendebāt regibus, & pœnis quas illis luebant corpore, nisi iussa celeriter facerent. quodsi *eo* prouehātur *audaciæ*, vt aliquid turbarum mouere aggrediantur, coerceamus eos per sobriam & sanam ciuitatis partem, quam vitiosa maiorem futuram videbitis. nec. n. paruæ nobis eā ad rē vires sunt, & patricia iuuētus ad iussa faciēda est promptissima. sed validissimum telum ad conficiēdam plebeiorum insolentiam est senatus potētias; qua si pro legibus stemus, facile illos terrebimus. quodsi nos postulatis eorum submiserimus, primo dedecus incurremus, qui plebi remp. permiserimus, cū eam optimatibus liceret capessere. deinde magnū periculū est ne siquis ingenii tyrānici vir, eius fauorem eblanditus, legibus superiorem potētiam sibi cōparauerit, rursum libertas nobis pereat. Ad hunc modum disceptantibus inter se consulibus, multisq; in senatorū consessu vtriq; adherentibus, cum per altercationum mutuorumq; conuitiorum incōditos strepitus nihil salutare decerni posset, senatus re infecta dimissus est. In has contētiones insumpto multo tempore, alter consulum Seruilius, cui expeditio sorte obtigerat, plebe multis precib. & obsequiis ad belli societatē adducta, conscriptis non inuitis sed voluntariis copiis, vt tempus postulabat, ad bellum exiit Volscis etiamtum in apparatu occupatis, opinātibus Romanos nec cum exercitu venturos, vt qui domesticis seditionibus mutuisq; inimicitiis adeo grauiter laborarent; nec, siquis *vltro* lacessēret, ausuros congredi; sibi vero integrum esse bellum eis inferre quando libēret. at cum bellare incepissent ii qui ipsi debellandi erant, perculsis hac Romanorum celeritate omnibus, senes honoratissimi ex

κεφαλίας αὐξηθεῖσι καὶ αὐθάδης, μηδὲν ἐνδιδόναι δεῖν δημῳ μαλακὸν, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνθηματμάτων τοῖς δυνα- « τοῖς ἀξιοῦν ὅπερ ἔπραττον τοῖς δεδωκόσιν, ἐφ' οἷς ἔμελλον « δικαίοις ποιεῖσθαι, καὶ τὰ δικαστήρια καθίζειν τὸν ἐν τῇ « πόλει μόνοντα τῶν ὑπάτων κατ' τοῖς πατρίοις ἐθι- « σμοῖς, καὶ τὰς ἡμιφορίας ἃς κατ' τὴν ἐκλιπόντων τοῦ- « τῶν νόμοι δεδώκασιν, δυναστεύεσθαι, εἴκειν δὲ τοῖς « δημοτικοῖς μηδὲν ὅ τι μὴ δίκαιον, μηδὲ δυνάμειν αὐ- « τοῖς συγκαταβιβάζειν πονηρά. καὶ γὰρ νῦν, ἔφη, τῶν « τῶν μετείναι ξυφῶσι, τελῶν ἀφειμένοι ὧν ἐτέλουν βα- 10 σιλεῦσι πρότερον, καὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα ἡμιφορίαν, αἷς « ἐκολάζοντο ὑπ' αὐτῶν, ὁπότε μὴ ταχέως ὑπηρε- « τήσειέν τι τῶν ὑπατικῶν, ἐλεύθεροι γεγενότες. « ἐὰν δέ τι κινῶν ἢ μετεωρίζειν προσενεχθέντες ὑπιβά- « λωνται, κατεργασόμεθα αὐτοῖς τὰ σωφρονοῦντι μέρει τῆς « πόλεως καὶ ὑπομένοντι, πλείονι τοῦ νοσοῦντος φαινομε- « νόμενα. ὑπάρχει μὲν γὰρ ἡμῖν οὐ μικρὰ ἰσχὺς πρὸς τὰ « πράγματα, καὶ ἡ τῶν πατρικίων νεότης ἑτοίμη τὰ « κελευόμενα ποιεῖν· μέγιστον δὲ πάντων ὅπλον καὶ δυ- « 20 κατανίκητον, ὦ χρεώμενοι ῥαδίως ὑπὸ κρατήσομεν τῶν « δημοτικῶν, ὃ τῆς βουλῆς κράτος, ᾧ δεδιότες αὐτοῖς « μὴ τῶν νόμων ἰσάμενοι. ἐὰν δὲ ὑπονοκαταβιβάζωμεθα « αὐτῶν τὴν ἀξίωσιν, πρῶτον αἰσχύνη ὀφλήσομεν, εἰ πα- « ρὸν ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτευόμενοι, δήμῳ τὰ κοινὰ ὑπι- « βέβαμεν· ἔπειτα δὴ εἰς κίνδυνον οὐ τὸν ἐλάχιστον ἥξο- « μεν, εἴ τις ἐπιθεραπεύσας αὐτὸν, ἐξουσίαν κρείττονα « τῶν νόμων κατασκευάσαιτο τυραννικὸς ἀνὴρ, τὴν ἐ- « λευθερίαν αὖθις ἀφαιρεθεῖμεν. οὕτω δὲ ἀμφε- « σβητοῦντων τῶν ὑπάτων κατ' σφᾶς αὐτοὺς, καὶ ὁπότε « συναχθεῖν συνέδριον, καὶ συλλαμβανόντων πολλῶν « ἑκατέρῳ, ἡ μὲν βουλὴ φιλονεικίας καὶ θορύβου καὶ λόγων ἀκόσμων, οἷς ἀλλήλοις προσεπλάκιζον, ἀκούσαι, βραχὺ δὲ βάλευμα οὐδὲν καθισταμένη, διελύετο. ἀγω- νιζομένων δὲ εἰς ταῦτα πολλὴν χρόνου, ὁ ἕτερος τῶν ὑπά- των Σερουίλιος· ὧν γὰρ ἡ στρατεία κατ' κλῆρον ἐκείνῳ προσῆκεν, πολλῇ δεισιδαιμονίᾳ καὶ θεραπείᾳ τῶν θεασάμενος δημοτικὸν συνάγειν τὸν πολέμου, δυνάμει ἔχων οὐκ ἀκαταλόγου προσεκναισμένῃ, ἀλλ' ἑκούσιον, ὡς οἱ κομεῖ παρεκάλει, ἐξῆλθεν ὑπὲρ τὸν 40 πόλεμον, ἐπὶ τῶν Βολούσκων τῶν ἀσκευαζομένων, καὶ Ῥω- μαίοις μὴ ὅτε προσδεχομένων μετ' δυνάμεως ἥξειν ὑπὲ σφᾶς, ὅτως ἀσιωτικῶς πολιτευομένους, καὶ ἐρῶντας ἔριδος πρὸς ἀλλήλους, ὅτε εἰς χεῖρας ἥξειν τοῖς ὑπτίοσιν οἰομένων· σφίσι δὲ πολλὴν ἐξουσίαν ὑπαρχεῖν, ὁπότε βούλοιντο τὸν πολέμου ἀρχεῖν. ὅπῃ δὲ ἤρχοντο πολεμεῖν, δέον αὐτοὶ πολεμούμενοι, τότε δὴ καταπεπληγότες τὸν τῶν Ῥωμαίων θόρυβον, ἱκετηρίας δυναμένας τῶν τῶν

πόλεων

πόλεων οἱ πρεσβευταὶ, προσήεσαν ὑπὲρ τῶν πόλεις τῶν Σερ- ουιλίῳ χρῆναι σφίσιν, ὡς ἠμυνήσοιν, ὅ τι βούλοιτο. ὁ δὲ θυφὰς τῷ στρατεύματι λαβὼν παρ' αὐτῶν, ἐαθῆναι τὰς 267 τε, καὶ τελευτοῦσιν εἰς ὁμηρείαν ἐκ τῶν ὑπιφανεστά- των οἴκων ὑπιλεξάμενος, ᾤχετο, λελυκὼς τὸν πόλεμον ἐπολεμοῦν. ἐπὶ δὲ τοῦτο ἐλύσις, ἀναβολὴ δέ τις καὶ προσκαιρῆς ἀφορμὴ τοῖς φυαδεῖσι τῶν παρ' ἐλπί- δα τῆς ἐφόδου. ἀπελθόντος δὲ τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρα- τεύματος, ἐξήπτοντο πάλιν βουλεύσαι τοῦ πολέμου, τάς τε πόλεις φεξάμενοι, καὶ εἴ τι ἄλλο χρεῖον ὑπι- τήδειον εἶν ἀσφαλῆσαν σφίσι προσκτᾶν, πρὸς φυλα- κῆς κρείττονος εἶχον. ἐπήπτοντο δὲ αὖθις τοῦ κινδύνου φανερῶς μὲν Ἕρνικες καὶ Σαβῖνοι, κρύφα δὲ καὶ τῶν ἀγῶν συχνοί. Λατῖνοι δὲ, πρεσβείας πρὸς αὖθις ὑπὲ συμμαχίας αἴτησιν ἀφικομένης, δήσαντες τοὺς ἄν- δρας, εἰς Ῥώμην ἤγαγον. οἷς ἡ βουλὴ τῆς βεβαίου πίστεως χάριν ἀποδιδοῦσα, καὶ ἐπὶ μισθῷ τὸ εἰς τὸν ἀ- γῶνα προθυμίας ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν ἐκούσιοι συμπολε- μεῖν· ὁ μάλιστα βουλεύεσθαι μὲν αὖθις ᾤετο, δι' αἰσχύ- νης δ' ἐλθὼν αἰτήσασθαι, δύτοις ἐχρήσατο, τοῖς ἐν τοῖς πολέμοις αὐτῶν ἀλόντας, ἑξακισχιλίων ὀλίγῳ ἀπο- δεόντας, προσῆκε δωρησαμένη, καὶ, ὡς μὲν μάλιστα κό- σμον ἡ δωρεὰ προσήκοντα τῇ συγγενείᾳ λάβοι, πεμψάς αὖθις ἐαθῆσιν ἀμφιέσασα ἐλευθέρεις σώμασι περι- πούσας. τοῦ δὲ συμμαχίας οὐδὲν αὐτῇ ἔφη δεῖν τὸ Λα- τίνων, ἰκανὰς λέγουσα εἶ) τὰς οἰκείας τῇ Ῥώμῃ δυ- νάμεις, ἀμυνάσθαι τοὺς ἀφισαμένους. ταῦτα ἐκείνοις ἀποκρινάμενη, ψηφίζεται τὸν κατ' Βολούσκων πόλε- μον. ἐπὶ δὲ αὐτῆς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καθεζομένης, καὶ ἵνας εἶ) δυνάμεις τὰς ἐξελεσομένας σκοπούσης, εἰς πλὴν ἀγοραὶ δήμου προσεβούτερος ἐφαίνη, ῥάκος ἠμφιε- σμένος, πώγωνα βαθὺ καθικνούμενον, βοῶν καὶ ὑπικαλούμενος τὴν ἐξ δυνάμεσιν ὑπικουείαν. ἐπιδραμόντος δὲ τοῦ πλησίον οὐχ λου, τὰς ὅθεν ἔμελλε πολ- λοῖς καταφανήσεσθαι, ἔφη γνωθεὶς ἐλεύθερος, ἐστρα- τευμένος τὰς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας πάσας, καὶ δυσὶν δεού- σας τελέσαντα μάχας ἀγωνισάμενος, καὶ πρίσεῖα πολλάκις εἰληφὼς ὑπὸ τῶν πολέμων, ὅπῃ κατέχον οἱ τὴν πόλιν εἰς τὰς ἐστάσας ἀγνίας γενομένας καιροί, χρέος δυσαπαλλαθεὶς λαβεῖν ἕνεκα τοῦ ἀπαλλῦσαι τὰς εἰς- πεσπομένας εἰς φόρας· ὡς δὲ μὲν χρεῖον οἱ πολέμοι κατέδραμον, τὰ ὑπὸ κατ' πόλιν αὐ σιτοδοσίαν κατεφάλωσε. ὅθεν ἀπαλλῦσαί μου δὲ χρέος οὐκ ἔχων, ἀπήγθην δοῦλος ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ σὺν ὑοῖς δυσὶν· ὑπιτάττοντος δὲ τοῦ δεσπότου τοῦ ὑ ῥαδίων ἔργων τι, δυτεῖ πονεῖν αὐτῷ, πληγὰς λαβὼν μάστιγι πολὺ πολλάς. ταῦτα εἰπὼν, ἐρρίπτει δὲ ῥάκιον, καὶ ἐδείκνυε δὲ σῆθος μεσὸν βαμβῦ, τὰ δὲ νῶτα

oppidis supplicum ritu cum *insulatis* ramis progressi, fassiq; peccatū, committebant se in *fidem & arbitriū* Seruilii. qui acceptis in vsum exercitus cibariis ac vestibus, trecentisq; obsidibus delectis ex nobilissima quaque familia, *retro* abiit, finem belli credēs, quę *verius* erat dilatio, & insperata celeritate præuentis ad instruendum se occasio. cum primū enim Romanus exercitus abiit, denuo Volsci bellum incenderunt, communitis oppidis, ac ceteris locis quæ aliquid securitatis promitterēt, firmiore præsidio septis. Ad cuius belli societatem propalam se addiderūt Hernici & Sabini, clam vero & alii nonnulli. at Latini legatos eorum societatis petendę caussa ad se missos vinxerunt, Romamq; perduxerunt. quibus vt senatus pro firma fide & prompto iuuandi studio (vltro enim offerebant ad id bellum suam operā) gratiā referret, concessit quod eos putabat maxime cupere, sed præ verecundia nō audere petere, captorum proximo bello ferme sex milia, idq; sine pretio; & vt debita cognatis munificentia plus haberet ornamēti, omnes vestitu ingenuis digno excoluit. ceterum auxilio Latinorum negauit se opus habere. sufficere Romæ suas vires ad sumendas de imperii desertoribus pœnas. cum hoc responso dimissis Latinis, bellum contra Volscos decreuit. Interim patribus in curia consultantib. quas contra hostem educerent copias, magno natu quidam se in forum proiecit, pannosus, promissaque barba & capillitio squalidus, magno clamore hominum opem implorans. factoque concursu ex proximo, stans conspicuo loco, ait se ingenuum ciuem, post expleta omnia militaris ætatis stipendia, post duo detriginta prœlia, post reportata aliquoties fortitudinis præmia, cum difficilia tempora remp. ad extremas angustias redegissent, coactum æs alienum fecisse, vt tributum imperatū cōferret: *deinde* agello ab hostibus populato, bonisq; vrbanis p annonæ caritatē absumptis, cū soluendo non esset, ductū se a fœneratore vna cum duob. filiis in seruitiū: & quia domino grauius quiddā imperanti respōsarit, cęsum flagris affatim. His dictis, pannisq; abiectis, ostēdebat pectus vulnerib. *olim in bello acceptis* plenū, tergūq;

verberibus *ab hero recens inflictis* cruentum. Vbi coorto circumſtantium clamore ac lamentis, ſenatus ſolutus eſt: totaq; vrbe diſcurrebant inopes, deplorãtes ſuũ infortunium, opemq; a vicinis poſtulãtes. ſimulq; e *priuatis* ædibus nexi ob æs alienum *proripiebant ſe in publicum* ſqualido capillitio, catenis & pedicis vincti plerique, nemine retinere audẽte: quos ſiquis vel attingeret, ſtatim res agebatur manibus: tanta rabies plebem id temporis corripuit: moxq; forum erat plenum profugis *a creditoribus*. Ibi Appius veritus ne in ſe multitudo impetum faceret, quippe qui malorum iſtorum auctor eſſet, & hoc tumultu peti videretur, trepide fugit e comitio. At Seruilius abiecta prætexta procumbens cum lacrymis ante ſingulos popularium, ægre perſuaſit eis vt illo die ſe continerent, & redirent poſtero: *promittens* cauſſam eorum curæ fore ſenatui. His dictis præconem iuſſit proclamare, nemini creditorum licere ciuium corpora in priuatũ vſum abducere, donec ſenatus ſuper ea re ſtatuiſſet: & præſentes poſſe abire ſecure quocumq; liberet. atque ita tumultus ſedatus eſt, diſcedente e foro populo. Sequenti die confluebat non vrbana tantum, ſed agreſtis etiã e vicinia plebes: forumq; a mane plenum *turbis* erat. coacto ſenatu ad conſultandum quid in tali negotio facto opus eſſet, Appius collegam vocabat aſſentatorem populi, & ducem iſtius inopum inſolentiæ: contra Seruilius illum auſterum & contumacẽ, cauſſamq; malorum præſentiũ. nec finem faciebãt altercandi, donec Latini equites citatiſſimo curſu in forũ aduolantes nuntiarẽt Volſcos magno exercitu exiſtẽ, iamq; Latii fines attigiſſe. Ad quem nuntiũ ordo patriciorũ equitumq;, & quotquot diuitiis aut maiorũ gloria emineret, vt in ſummo periculo, arma capiebant celeriter. egeni vero, p̃ſertim obærati, nec arma capeſſebant, nec vllã reip. operam nauabãt; ſed cũ gaudio & deſiderio bellũ externum accipiebant, quaſi per id præſentium malorum finẽ inuenturi. & ſiquis eos hortaretur ad defendendam *patriam*, caternas oſtentãtes ac compedes cum iurgio rogitabant, ecquid ad tutanda iſta bona belligerare par eſſet. nec deerant qui auderent dicere, ſatius

αἵματος ἐκ τῶν πληγῶν ἀνάπλεω. κραυγῆς δὲ καὶ οἰμωγῆς ἐκ τῶν παρόντων ἠνομένης, ἥ τε βουλὴ διελύθη, καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὅλην δρόμος ἦν τῶν ἀπόρων ἰδίαν τύχην ἀνακλαιομένων, καὶ βοηθεῖν τοῖς πέλας ἀξιούντων· ἔκλε τῶν οἰκιῶν οἱ τὰ πρὸς τὰ χρέα δουλωθέντες, κομῶντες, ἀλύσεις ἔχοντες οἱ πλεῖστοι καὶ πέδας, οὐδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τολμῶντος αὐτῶν εἰ μὴ ἅψαιτο μόνον, ἐν χρεὼν νόμῳ ἀφαιρεῖσθαι πομένου. τοσαύτη λύσσα τὸν δῆμον ἐν ταῖς τότε κατέσχε καιρῷ κα-
10 τεῖχεν, καὶ οὐ μετὰ πολὺ μετὰ τῶν ἐκφυγόντων ἐκεῖ ἡ ἀγορά. ὁ μὲν οὖν Ἄππιος, δείσας τὴν ἐφ' ἑαυτὸν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, ὀπίσω τῶν κακῶν εἰς ἄπιος, καὶ δι' ἐκεῖνον ἐδόκει τοῦτο γεγονέναι, φεύγων ἐκ τῆς ἀγορᾶς ᾤχετο. ὁ δὲ Σερβίλιος ῥίψας τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, καὶ περικυλιόμενος τῶν δημοτικῶν ἐκέκραυ μετὰ δακρύων, μόλις αὐτοὺς ἔπεισεν ἐκείνῳ μὲν τὴν ἡμέραν ὑπιχεῖν, εἰς δὲ τὴν ὑπιοῦσαν ἥκειν, ὡς τῆς βουλῆς ὑπιμέλεσθαί τινα περὶ αὐτῶν ποιησομένης. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὸν κήρυκα ἀνεῖπεῖν κελεύσας, μη-
20 δένα τῶν δεδεμένων ἀξεῖναι σῶμα πολιτικὸν περὸς ἰ- 268
δίαν χρέος ἄγειν, ἕως ἂν ἡ βουλὴ περὶ αὐτῶν ἀφανοίη, τοῖς δὲ παρούσι ἔφη ὅποι βούλοιντο ἀδεῶς ἀπεῖναι, λέλυσε τὸν ὅχλον. τότε μὲν οὖν ᾤχοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς· τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πάρεσαν οὐ μόνον ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σκέψεις ἀγρῶν ὅ δημοτικὸν πλῆθος, καὶ ἐν ὀλίγῳ πλήρης ἡ ἀγορά. τῆς δὲ βουλῆς συναθροισθείσης, ἵνα περὶ τούτων βουλεύσωνται ὁ μὲν Ἄππιος δημοκόπον ἐκάλεσε τὸν συνάρχοντα, καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν ἀπόρων
30 ἡγεμόνα· ὁ δὲ Σερβίλιος ἐκεῖνον αὐστηρὸν καὶ αὐθάδη, καὶ τῶν παρόντων τῇ πόλει κακῶν αἴτιον· τέλος δὲ οὐδὲν ἐνέμετο τῶν λόγων. ἐν δὲ τούτῳ, Λατίνων ἱππεῖς κατὰ πρυδὶν ἐλαύνοντες τοῖς ἵπποις, παρῆσαν εἰς τὴν ἀγοράν, ἐξεληλυθότες ἀγγέλοντες τοῖς πολεμίοις μεγάλη φαλάγγι, καὶ ὅτι τοῖς ἑαυτῶν ὁρίοις ἤδη. καὶ οἱ μὲν ταῦτα· οἱ δὲ πατρίκιοι, καὶ τῶν ἱππέων πλῆθος, τῶν τε ἄλλων ὅσοι ἢ πλούτου ἢ δόξας περονικαὶ εἶχον, οἷα δὴ περὶ μεγάλων κινδυνεύοντες, ὡπλίζοντο ἀφθονίας. ὅσοι δὲ ἧσαν αὐτῶν ἄποροι,
40 μάλιστα δὲ οἱ τοῖς δημοτικοῖς πενέσι μιγνύμενοι, οὔτε ὅπλων ἥπτοντο, οὔτε ἄλλως παρεῖχοντο τοῖς κοινοῖς πεφόβασιν ὑπὲρ τοῦ ἐμπεδίαν ἠνδρωμένοι καὶ κατ' ἀνάγκην δεχόμενοι τὸν ἔξωθεν πόλεμον, ὡς τῶν παρόντων σφῶν κακῶν ἐλευθερώσοντα· τοῖς δεομένοις ἀμύνειν ὑπὸ φαινόμενοι τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέδας, ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἄξιον εἶη σφίσι πολεμεῖν. πολλοὶ καὶ λέγειν ἐτόλμων, ὡς ἄμεινον

εἴη Βολούσκοις δουλεύειν μᾶλλον ἢ τοῖς ὕβρεσι τῶν πατρικίων ὑποκεῖσθαι. ἥ τε πόλις οἰμωγῆς καὶ θορύβου καὶ πανοικείων ὀδυρμῶν ἐπίμπλαιτο. ταῦτα ὁρῶντες οἱ βουλευταὶ, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Σερβίλιον, ὃς ἐν τοῖς παρόντι πιθανώτερος ἦν τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, βοηθεῖν ἐδέοντο τῇ πατρίδι. ὁ δὲ συγκαλέσας εἰς τὴν ἀγορὰν, τὸ παρόν τε καὶ τὸ μὲλλον ἐπεδείκνυεν οὐκέτι περὶ δεχομένου πολιτικὴν φιλονεικίας, καὶ ἀξίου νῦν μὴν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, κοινὴν γνώμην ἀγωνιζομένοις, καὶ μὴ περιιδεῖν ἀνάγκατον τὴν πατρίδα θορυβούμενον, ἐν ᾗ θεοὶ πατῷοι, καὶ θῆκαι προγόνων ἑκάστοις ἦσαν, ἀλιμιώτατον ὄντα ἅπασιν ἀνθρώποις γονέων τε αἰδῶ λαβεῖν οὐχ ἱκανῶν ἐσομένων ἑαυτοῖς ἀφ' ἡβῶν ἀμείνων, καὶ γυναικῶν ἔλεον τῶν αὐτίκα μάλα δεινὰς καὶ ἀπορρήτους ὕβρεις ἀνασκαθησομένων ὑπομενόντων· μάλιστα δὲ παιδίων ἔτι νηπίων, οὐκ ὀπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἀνατραφέντων, οἰκτίρας λάβοις καὶ προπηλακισμοὺς ἀνήλεεις· ὅτανν ὁ τε παρόν-
τα κίνδυνον ἀπεῖλες ὁμοίας προθυμίας χρησάμενοι ἀναλύσωνται, τότε δὴ σκοπεῖν ἵνα τὸν τρόπον ἴσιν καὶ θορύβου καὶ θήμεον ἅπασι τὴν πολιτείαν καταστήσωνται, μήτε τῶν πενήτων ὑπιβουλευόντων τοῖς τῶν πλουσίων κτήσεσι, μήτε ἐκείνων περιπηλακιζόντων τοὺς τῶν τύχαις ταπεινοτέροις· ἥκιστα γὰρ εἶ) ταῦτα πολιτικὰ· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπόροις ὑπικουρεῖα τῆς ἐξεσίας πολιτικὴ, καὶ τοῖς συμβαλοῦσι τὰ χρέα βοήθεια μετεῖα. τοῖς γὰρ ἀδικουμένοις καὶ ὃ κρείττον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, καὶ πάσας φυλάττον ἐν ὁμονοίᾳ τὰς πόλεις, πίστις ὑπὲρ συνθήκας οὐχ ἁπαξ καὶ ἅπαξ πεπυτὸς ἐν μόνῃ δυνατεθήσεται τῇ Ῥωμαίων πόλει. ταῦτα καὶ ὅσα ἀνὰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ λεχθῆναι προσῆκε, διεξελθὼν, ἐλεύτων ὑπὲρ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἐν ἔχων διετέλει πρὸς τὸν δῆμον, ἀπελογεῖτο, καὶ ἠξίου συνάρχειν τῇ γραλείας ἀπὰ ταύτης ἀνὴρ ὢν πρόθυμος εἰς αὐτοὺς ἐν, τῆς μὲν τὴν πόλιν ὑπιμελείας τῶν συνάρχοντι προστασίας, ἑαυτὰ δὲ τῆς ἡγεμονίας τῶν πολέμων ἀποδεδεμένος· ταύτας γὰρ αὐτοῖς βεβαιοῦ-
269 σαι τὰς τύχας τὸν κλῆρον. ὑπεσχῆσθαι δ' αὐτὰ ἔφη τῇ βουλῇ ἐμπεδώσειν, ὅ τι μὴ ὁμολογήσει) τὰ πλήθη· αὐτὸν δ' ἐκείνοις, πείσειν τοὺς δημότας μὴ προδώσειν τοῖς πολεμίοις τὴν πατρίδα. ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσε τὴν κήρυκα ἀνεῖπεῖν, ὅσοι μὴ Ῥωμαίων ὑπὸ τὴν χεῖρα Βολούσκων πόλεμον κατ' αὐτὴν ἐκστρατεύσωσι, τὰς τούτων οἰκίας μηδένα ἐξεῖναι μήτε καθέξειν, μήτε πωλεῖν, μήτε ἐνεχυράζειν, μήτε θῆρας αὐτὴν ἀπάγειν πρὸς μηδὲν συμβόλαιον, μήτε κωλύειν τὴν βεβαιούμενον τὴν γραλείας κοινωνεῖν. ὅσοι δ' ἂν ἀπολείφθῶσι τὴν γραλείας, τὰς κατ'

esſe Volſcis ſeruire, quam perferre patriciorum iniurias. toraque vrbs eiulatu, tumultu, & lamentis muliebribus implebatur. Id videntes patres alterum conſulum Seruilium, qui in præſens gratioſior apud vulgus eſſe videbatur, obſecrabant vt patriæ ſuccurreret. Is aduocata in concionem *plebe*, oſtendit præſentem neceſſitatem non iam ciuiles contentiones ferre; orans vt nunc in hoſtem eant vnanimes, nec patiantur euerti patriam, in qua deos patrios maiorumque monumenta ſinguli habeant, quæ hominibus ſint cariſſima: parentes reuereantur, qui ſe per ætatem defendere nequeant: miſereanturque mulierum, quibus iamiam ferendæ ſint atroces atque infandæ libidines; ſed maxime ætatis teneræ, non in has educatæ iniurias & immites contumelias. ceterum poſtquam præſens periculum pari omnium alacritate depulſum fuerit, tũ demum deliberatum iri quomodo conſtituta æquabili & ſalubri omnibus rep. nec diuitibus inſidiæ ſtruantur per pauperes, nec illi inſultent fortunis humilium. hæc. n. non eſſe ciuilia: ſed fore vt & pauperibus non deſit ciuile auxilium, & creditorum conueniens habeatur ratio. nam quod inter homines optimum contra iniurias ſit remedium, & concordiam inter omnes ciuitates tueatur, contractuum fidem, nõ omnino nec in perpetuum e ſola Romana rep. ſublatũ iri, *præter morem ceterarum omnium*. Hæc & alia quæ tempus poſtulabat diſſerens, poſtremo adiecit nonnihil de ſua erga plebem conſtanti beneuolẽtia; proq; ſuo erga ipſos ſtudio rogabat vt ſecũ expeditionẽ ſuſciperent, quando penes collegã vrbis cura ſit, penes ſe vero bellicũ imperiũ, fortibus ita volentibus. aiebatque pollicitos ſibi patres, ratum fore quidquid ipſe plebi promiſſurus eſſet: ſeque illis *vicißim*, perſuaſurum plebeiis ne patriã proderẽt hoſtib. His dictis iuſſit præconem proclamare: quotquot Romanorum contra Volſcos ductu conſulis profecturi eſsẽt, horũ domos nemini licere neq; retinere, neq; vẽdere, neq; oppignerare, neq; familias eorũ ob vllũ cõtractũ abducere, neq;, phibere ſiqs in hãc militiã nomẽ dare vellet. quotquot vero deſererent militiã, contra

hos pro contractus cuiusq; conditionibus, actione esse creditoribus. Hæc audita flexerũt inopes; moxq; omnes magna alacritate ad bellum properabãt, pars spe lucri excitati, pars imperatoris gratia; sed plurimi vt effugerẽt Appium & insultationes quæ manẽtibus in vrbe essent exspectandæ. At Seruilius assumpto exercitu, magna celeritate continuisq; itinerib. properat, vt hosti, antequam in agrum Romanum irruat, obuiam fiat. quẽ cum in Pometino campo tendentem offendisset, prædantemque agros Latinorum, quod noluissent esse belli socii, sub vesperam circa quendam tumulum, viginti ferme stadiis a Volscorum castris distantẽ, & ipse castra metatus est. Hos Volsci noctu aggressi sunt, rati paucos esse, eosq; fessos de longo itinere, nec satis promptos & alacres propter seditiones inopum; quæ quam maxime vigere videbantur. Seruilius quamdiu nox fuit vallo defenso, vbi prima luce animaduertit hostes sine ordine in prędam effusos, apertis multis e vallo portis occultis, ad vnum signum *totum* in eos immisit exercitũ. quib. repentino nec opinato casu territis, pauci resistere conati, ad vallum pugnantes contrucidati sunt; reliqui effusissime fugientes, multis suorum amissis, plerique saucii & inermes, intra suum vallum se receperunt. sed a Romanis e vestigio sequẽnbus circumdati, post non longam defensionem castra dediderunt, mancipiis & pecoribus armisq; ac cetero apparatu bellico refertissima. captus est etiam liberorum corporũ magnus numerus, partim Volscorum, partim sociarum gentium; & pecuniarum, auri, argenti, vestium plurimũ, haud secus quam expugnata vrbe opulẽtissima. quæ *omnia* Seruilius militi concessit, vt *pro se* quisq; lucrarentur, nec quidquam in publicũ referrẽt. Præda diuisa & castris incẽsis, exercitũ ad proximã vrbẽ Suessam Pometiã duxit. nã hæc amplitudine habitatorũq; frequẽtia, prętercq; diuitiis & gloria longe ceteras pręcellebat, eratq; velut gẽtis caput. hãc obsessam noctesq; diesq; sine intermissione oppugnauit, nequid otii hosti daretur ad interquiescendũ somnũve capiendũ, aut corpora e bello reficiẽda: qua cõtẽtione effecit, vt fame,

τύπων προάξας ὑπάρχειν τοῖς δεομένοις, ἐφ' οἷς ἔνιοι συνέβαλον. ὡς δ' ταῦτα ἤκουσεν οἱ πένητες, αὐτίκα συνέγνωσαν τε, καὶ πολλὴ προθυμία πρῶτες εἰς τὸν πόλεμον ὥρμων, οἱ μὲν ὠφελῶν ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, οἱ δὲ τὴν γραικηλάτου χάριν, οἱ δὲ πλῆθοι τὸν Ἄππιον καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει κατ' τῶν ὑπομενόντων προπηλακισμοὺς φθόνῳ τῶν. θαλαττῶν δὲ ὁ Σερουίλιος τὸ στράτευμα, σὺν πολλῇ σπουδῇ ἐλαύνων, ἀγκλιπὼν οὐδένα χρόνον, ἵνα συμμίξῃ τοῖς πολεμίοις, πρὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν αὐτοὺς εἰσδεῖν· καὶ καταλαβὼν περὶ τὸ Γωμυτίνων χωρίον ἐστρατοπεδευκότας, καὶ τὴν Λατίνων χώραν προνομεύοντας, ὅτι θαρραλέοι αὐτοῖς ἐν Σωίραντο τὸν πόλεμον, περὶ δείλην ὀψίαν, περὶ λόφον τινὰ ὡς εἴκοσι στάδια τῆς στρατοπεδείας αὐτῶν ἀφεστῶτα, πίπτει τὴν χάρακα· καὶ αὐτοῖς νυκτὸς ὑπιόντων ὁλοῦσι, ὀλίγοις τε καταδόξαντες εἶναι, καὶ ὡς ἐξ ὁδοῦ μακρᾶς καταχθέντας, προθυμίας τε σπανίως ἔχοντας, ἀγανοῖς τε καὶ πενήτων περὶ τὰ χρέα νεωτερισμοῖς, σὺν ἀκμῇ μάλιστα δοκιμάζοντας εἶναι. ὁ δὲ Σερουίλιος ἐπὶ νυκτὸς ἀπὸ τοῦ χάρακος ἀγωνισάμενος, ὑπὸ φῶς τε ἤδη ἐγένετο, καὶ τοῖς πολεμίοις ἔμαθεν ἀπάντων τρυπωμένοις, ἀνοίξας κελεύσας πυλίδας σὺν τῷ χάρακος ἀδήλως συχνάς, ἀφ' ἑνὸς θορύβου σημείου ἐφῆκεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ στράτευμα. ἐξαπιναίως δὲ τοῦ φόβου καὶ δόξαν τοῖς ὁλοῦσι τρεσπεσόντος, ὀλίγοι μὲν τινες ὑποστάντες τοὺς ἐν χάρακι μαχόμενοι καλεσάμενοι· οἱ δὲ ἄλλοι φεύγοντες τρεῖς πάλιν, καὶ πολλοὶ τῶν σφετέρων ἀπολέσαντες, θαυμαστὴν τε οἱ πλῆθοι καὶ τὰ ὅπλα ἀπολωλεκότες, εἰς τὸν χάρακα διεσώζοντο. ἐπομένων δὲ αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων σὺν ποδὸς, καὶ τὰς εἰκόντων τὸ στρατόπεδον, βεβαιοῦν ἵνα χρόνον ἀμυνόμενοι, παρέδοσαν τὸν χάρακα πολλῶν ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων, καὶ ὅπλων καὶ τὰ εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς ἐμοιπα. ἐδίδου δὲ καὶ σώματα ἐλεύθερα συχνά, τὰ μὲν αὐτῶν ὁλοῦσι, τὰ δὲ τῶν αὐτοῖς Σωαγωνιζομένων ἐθνῶν· χρήματά τε, καὶ ὅσα, χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ἐσθῆς, ὡς ἂν ἀν πόλεως τὸν κατάσης ἁλώσης, πάνυ πολλὰ τοῖς στρατιώταις. ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερουίλιος, ὡς ἕκαστος ὠφεληθείη, μηδὲν δὲ εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρωσι, δαγείμαλα κελεύσας, καὶ τὸν χάρακα πυρὶ δοὺς, ἀνάγαβὼν τὰς δυνάμεις, ἤλθε τὴν ἐπὶ τὴν ὑπαίθρα Σωέσσης Γωμυτιανῶν. μεγέθει τε γὰρ ἐβόλου, καὶ πλήθεσιν οἰκητόρων, ἐπὶ δὲ δόξῃ καὶ πλούτῳ πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχον ἐδόκει, καὶ τοῦ ὡς ἂν ἡμῶν τῶν ἔθνους. τρεῖς παρὰ ὁπεδόσας δὲ αὐτῶν, καὶ ὅτε ἡμέρας ὅτε νυκτὸς ἀνακαλῶν τὸν στρατὸν, ἵνα μηδένα χρόνον οἱ πολέμιοι θεραπαύσωνται μήτε ὕπνον αἱρούμενοι, μήτε πολέμου παῦλαν δεχόμενοι, λιμῷ

καὶ ἀμηχανίᾳ καὶ ἀσθενεῖ συμμάχων πολλὰ τείνας, εἶλεν αὐτοῖς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ, καὶ τὰς ἐν ἥβῃ πόλεις κατέσφαξεν. ὅπτρέψας δὲ καὶ ὅσα ἐν ταῖς ἀνθρώποις χρήματα τοῖς στρατιώταις φέρειν τε καὶ ἄγειν, ὅπτι τὰς ἀνὰ πόλις ἐπῆγε τὴν δυνάμιν, οὐδένος οὐκέτι τῶν ὁλοῦσκων ἀμυνόμενοι τὴν δυναμένου. ὡς δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τεταπεινωμένα ἐν τὰ τῶν ὁλοῦσκων πράγματα, πρεσάγων τὰς ὁμήρους αὐτῶν εἰς τὸν ἀγορὰν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Ἄππιος Κλαύδιος, ἀνδρας τελαχοσίους, ἵνα δὶ ἀλαθείας ἔχοιεν οἱ πρεσθύτεροι σφίσι πίστις ὁμηρῶν μὴ θαρσαποῦν, μάστιξί τε ἠκίσατο, πάντων ὁρώντων, καὶ τὰς αὐχένας αὐτῶν ἐκέλευσεν ἀποκόψαι. ἀφικομένου δὲ ἀπὸ τῆς στρατείας οὐ πολλὰς ὕστερον ἡμέρας τὸν συνυπάτου, καὶ τὸν εἰωθότα δίδοσθαι θρίαμβον ἀπὸ τῆς βουλῆς τοῖς ἀγῶνα λαμπρὸν ἀγωνισαμένοις στρατηγοῖς ἀξιοῦντος λαβεῖν, ἐμποδὼν ἐγένετο, στασιάσας τὸν ἀποκαλῶν, καὶ πολιτείας πονηρὰς ἐπιφέρων μάλιστα ὁ αὐτὸ καταγορῶν, ὅτι οὐκ τῶν τῶν πολέμου λαφύρων ὀδεδεμένον μοῖραν εἰς τὸ δημόσιον ἀνήγαγον, ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἐβούλετο κατεχρήσατο· καὶ ἐπέφασε τὸν βουλὸν μὴ δοῦναι τῷ ἀνδρὶ τὸν θρίαμβον. ὁ δὲ Σερουίλιος ὑβρίσθαι δοκῶν ὑπὸ τῶν συνεδρίου, εἰς ἀθυμίαν οὐκ εἰωθυῖαν Ῥωμαίοις ἐξάπετο. καλέσας γὰρ εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ, καὶ διεξελθὼν τὰ πραχθέντα κατ' τὸν πόλεμον, καὶ τὸν Σωαγρίου τὸν φθόνον, καὶ τῆς βουλῆς τὸν παρασκευὴν διηγησάμενος, ἔφη θαρρεῖν τῶν ἑαυτῶν πράξεων καὶ τὸν Σωαγωνιζομένου γραμμάτος ἔλεγεν τὸν πομπεύειν ὅτι καλοῖς τε καὶ δυτυχέσιν ἔργοις ἐξουσίαν. ταῦτα εἰπὼν, στεφανωσάμενος τὰς ῥάβδους ἐκέλευσεν, καὶ αὐτὸς στεφανωσάμενος, ἔχων τὸν θριαμβικὸν ἐσθῆτα, πορεύθη εἰς τὸν πόλιν ὑπὸ δὲ δήμου πάντος προπεμπόμενος, ἕως εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ τὰς δύας ἀπέδωκε, καὶ τὰ σκῦλα ἀνέθηκεν. οὐκ τὸ τότε φθόνον μὲν ἐπὶ μείζονα θαρρεῖν τὸν πατρικίων ἐπεσπάσατο, οἰκεῖον τὸ αὐτῷ παρεσκευάσατο τὸ δημοτικόν. ἐν τοιούτοις τὸ ἀκαταστασίας τὴν πόλεως ὕστερον, ἐκεχειρία τὶς ἐν τῷ μέσῳ θυομένων θυσιῶν πατρίων ἔνεκα, καὶ πανηγύρεις ὅτι λαβοῦσαν λαμπρὰ τὸν δαπάνας, ἐπέγον ἐν τῷ παρόντι τὸν πλήθος δυσχεραίνειν. ἑορτάζουσι τὸ αὐτοῖς ὅτι πάλαι πολλῇ δυνάμει Σαβῖνοι, τὸν τὸν πολλὸν φυλάξαντες τὸν χρόνον, ἀρχομένης ἐπὶ νυκτὸς ποιησάμενοι τὸν ὅπτισιν, ἵνα πρὶν ἀναθέσθαι τὰς ἔνδον, ὅπτι τῇ πόλει θύωσι· καὶ ῥᾶστα ἂν ἐκρατήσαν αὐτῶν, εἰ μὴ τὸν φιλῶν τινες ἀπομαθέντες τὸν φθάνοντος, αὐλαῖς ὅπτι θορυβοῦντες ἁρπαγῆς ἔνεκεν, δόρυβον εἰργάζοντο. βοὴ τε γὰρ αὐθὺς ἐγένετο, καὶ δρόμος τὸν γεωργῶν εἰς τὸ τεῖχος, πρὶν ἢ τὸν πύλαις

anxietate, ac suppetiarum defectu pressi, expugnati sint intra non longum temporis spatium. Capto oppido & interfectis omnibus qui pubertatis annos attigissent; hîc etiam militibus agere ac ferre permisit quidquid inuenirent opum. Inde ad alias vrbes exercitum duxit, nemine Volscorum resistere amplius valente.

Domitis Volscis, alter consul Appius Claudius productos in forum CCC eorum obsides, nequis post hac fidẽ datis obsidibus confirmatam temere violaret, virgis cæsos in conspectu omnium decollari iussit. Reuerso deinde post paucos dies collegæ, & triumphum, qui ducibus re præclare gesta concedi a senatu solebat, postulanti, obstitit, seditiosum appellans & prauæ reip. amatorem. in primis vero incusabat q, nihil ex eius belli præda retulisset in publicum *ærarium*, sed *omnia* quibus ipse voluisset, dilargitus esset: persuasitq; senatui ne triumphũ decerneret. Tum Seruilius iniuriam sibi a senatu factam existimans, conuertit se ad insolitam Romanis contumaciam. aduocato enim in præiacẽtem vrbi campum populo, denarratisq; pro concione rebus a se eo bello gestis, & collegæ inuidia, repulsaq; quã a senatu passus esset, ait se ex suis factis, & a socio certaminis exercitu, habere ob res pręclare ac feliciter gestas *triumphalis* pompæ potestatem. His dictis, fasces coronari iussit, coronatusq; & ipse, sumpta veste triumphali, procedebat in vrbem, prosequente toto populo vsque in Capitolium: vbi votis redditis dedicauit spolia. quo facto plebis fauorem sibi conciliauit, patriciorum vero maiorem incurrit inuidiam. In ista reipublicę perturbatione intercesserunt quædã *velut* induciæ patriorũ sacrorũ caussa: & feriæ quæ splendida magnificentia celebrari solebãt, plebis in præsens seditionem cohibebãt. Dum hoc festum agitant, Sabini, qui iamdudum hoc tempus obseruarãt, magnis copiis in eos tendũt, initio noctis iter ingressi, vt adessent priusquã sentiretur in vrbe: fuissentque voti compotes, nisi velites aliquot a reliquo peditatu diuulsi, prædæ cupidine villas adorti, tumultum excitassent. nam agrestes mox cum clamore ad mœnia concurrerunt, priusquam hostes

Seruilius iussu patrũ de Volscis triumphat.

ad portas accederẽt. quorum aduentum vt cognouit populus, coronatus interim & ſpectaculis intẽtus, relictis ludis ad arma diſcurſum eſt; maturequead Seruilium volũtariorum manus ſatis magna confluxit. qua inſtructa, hoſtem inuaſit feſſum nocturno itinere & vigilia, nec exſpectantẽ Romanorum impetum. vt vero intra teli iactum ventum eſt, pugna præ feſtinatione ſine vllis ordinibus inita eſt. nã vt forte fortuna legioni legio, centurię cẽturia, viro vir occurrit, pugnabant promiſcue pedites & equites: & ſubueniebant vtriſq; e propinquo ſuppetię, quę laborantibus animos & vires adderent. quo factũ vt diu magna contentione vtrimq; ſit decertatum. tãdem Romani equitatu ſibi affluente Sabinos fundũt denuo: multisq; cæſis cum magno captiuorũ numero in vrbem reuerſi, ceteros etiam intra mœnia Sabinos, qui ſpectandi prætextu venerant, occupaturi (vt inter ipſos cõpoſitum erat) in ſuorum aduentum loca vrbis munita, perquiſitos in vincula coniecerunt. Sacra vero per bellũ interrupta duplo maiori quam ante ſumptu ex ſenatuſconſulto inſtaurata ſunt; atq; ita rurſum populus fuit in epulis & hilaritatibus. Nondum finito feſto legati ab Auruncorum gente veniunt; quæ Campanæ regionis præcipuos tenebat cãpos. hi in ſenatum introducti, repoſcebant Volſcorum Echetranorum agrum, quem populus Romanus de Echetranis captum, diuiſerat eius loci præſidiariis: deducique inde præſidium poſtulabant. quod ni fieret, denuntiabant Auruncos breui venturos in agrum Romanum, & ſumpturos pœnas pro illatis in finitimos iniuriis. Quibus ita reſponſum eſt: Renuntiate legati Auruncis, iuſtum videri Romanis, vt quæ quis virtute acquiſiuit ex hoſtibus, ea poſteris vt res proprias tradat: neque timere nos bellum ab Auruncis, nec primum futurum, nec grauiſſimum; nimirũ aſſuetos cũ quibuſuis de virtute atq; imperio dimicare. quod ſi in procinctu videbimus, excipiemus intrepide. Poſt hæc Auruncis cũ validio exercitu veniẽtib. Romani cum domeſticis copiis Seruilio duce occurrerũt ad Ariciã, quæ ab vrbe diſtat cẽteſimo & vigeſimo ſtadio. vtriq; ca-

Sabinos feriarum tempore irruentes fundit & fugat idem Seruilius.

Auruncos deuincit idẽ Seruilius.

τοῖς πολεμίοις προσελθεῖν. ὡς δὲ ἔγνωσαν αὐτοῦ τὴν ἔφοδον οἱ κατ' πόλιν, θεωρῶντες μεταξὺ καὶ τοῖς θεαταῖς ἐπιτιθείμενοι, καὶ παλιμπόλεις τοῖς ἀγῶσι, ὅτι τὰ ὅπλα ὥρμησαν· καὶ φθάνει τοῦ Σερουίλιου συναθροισθεῖσα δυνάμις αὐτοκέλευστος ἱκανή· ὡν ἐκεῖνος ἔχων συντεταγμένων, προσπίπτει τοῖς πολεμίοις ὑπό τε ἀγρυπνίας καὶ κόπου τεταλαιπωρηκόσι, καὶ οὐ προσδεχομένοις τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον. ὡς δὲ συνέτεινεν εἰς χεῖρας, ἐγίνετο μάχη, ὃ μὲν σὺν τάξει καὶ κόσμῳ ἀμφὶ τὴν ἀπουδὴν ἑκατέρων ἀφιγμένων· οἱ δὲ ὡς ἀπὸ τύχης ἑνὸς ἢ φάλαγξ φάλαγγι, ἢ λόχος λόχῳ, ἢ ἀνὴρ ἀνδρὶ συνέπεσον, ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ πεφυρμένοι ἐμάχοντο. ἀρωγοὶ δὲ αὐτοῖς ἑκατέρωθεν ἐπῆεσαν, οὐ πολὺ μακρὰν τῶν πόλεων οὐσῶν· οἱ δὲ κάμνον ἀναθαρρύνοντες, ὅτι πολὺν χρόνον ἀντέχειν ταῖς ταλαιπωρίαις ἐποίουν. ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι προσχωρούμενοι σφίσι τῆς ἵππου, πάλιν νικῶσι τοὺς Σαβίνους· καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες, ἀνέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ἄνδρας αἰχμαλώτους πολλοὺς συνοικοῦντας τε κατ' τὴν πόλιν ὄντας Σαβίνων, οἱ κατ' θέας προσφάσιν ἀφιγμένοι, 271 προσκαταλήψεσθαι τοῖς ἐπιοῦσι τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ἔμελλον, ὥσπερ αὐτοῖς συντέτακτο, ἀναζητοῦντες εἰς τὰ δεσμωτήρια κατετίθεντο. τὰς δὲ θυσίας αἷς ὁ πόλεμος ἐμποδὼν ἐγένετο, διπλασίας τῶν προτέρων ψηφισάμενοι, αὖθις σὺν ἀνάπαυσις ἦσαν. ἔτι δὲ πανηγυρίζουσιν αὐτοῖς πρεσβυταὶ παρῆσαν ἐξ ἔθνους Ἀρουίκων, οἱ τῆς Καμπανῶν χώρας τὰ κάλλιστα πεδία κατεῖχον. οὗτοι καταστάντες ὅτι τὴν βουλὴν, ἠξίουν τὴν Οὐολουσκῶν, τῶν καλουμένων Ἐχετρανῶν, χώραν, ὡν ἀφελόμενοι τοὺς Ἐχετρανοὺς Ῥωμαῖοι, κληρούχοις εἰς φυλακὴν τῶν ἔθνους ἐκπεμφθεῖσι διένεμον, ἀποδιδόναι σφίσι, καὶ τὴν φρουρὰν ἀπαγαγεῖν ἐξ αὐτῆς· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσιν, Ἀρουίκοις ἠξίουν, ὅτι τὴν Ῥωμαίων ὀλίγον χρόνον, καὶ δίκας ληψομένους ὅσων διέθεντο τοὺς ὁμόρους κακῶν. Ῥωμαῖοι δ' αὐτοῖς τάδε ἀπεκρίναντο· Ἀπαγγέλετε, ὦ πρέσβεις, Ἀρουίκοις, « ὅτι ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δικαιοῦμεν ὅσα κατά τις πρε- « τῆ πολεμίους ἀφελόμενος, ταῦτα τοῖς ἐγχωρίοις ὡς οἰ- « κεῖα παραδιδόναι· πόλεμον δ' οὐ δείδοιμεν τῶν Ἀρουί- « κων, οὔτε πρῶτον, οὔτε δυσποτάτον ἐσόμενον· ἀλλ' ἐν « ἔθνη ἡμῖν ἐπαρκεῖ πᾶσι μάχεσθαι τοῖς τῆς ἡγεμο- « νίας καὶ ἀρετῆς· ἐν ἀγωνισμῷ τε ἐσόμενον ὁρῶντες αὐ- « τὸν, ἀκαταπλήκτως δεξόμεθα. μετ' ταῦτα Ἀρουίκοι « τε πολλῇ γραλιᾷ ὁρμηθέντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν, καὶ Ῥωμαῖοι τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐγείραντες, ἡγεμόνι Σερουιλίῳ, συντυγχάνουσιν ἀλλήλοις ἀπὸ πόλεως Ἀρικείας, ἢ διέχει σταδίοις ἑκατὸν εἴκοσι τῆς Ῥώμης· καὶ γραβοπεδοῦν ἑκάτεροι

ἑκάτεροι ἐν ὄρεσιν ὀχυροῖς, ὀλίγον ἀλλήλων διεστῶτες. ἐπεὶ δὲ τὸν χάρακας ἐκατέρωθεν, προσῆλθον εἰς ὃ πεδίον ἀγωνιούμενοι· καὶ συμπεσόντες ἀπὸ ἑωθινοῦ μέχρι μεθύσης ἡμέρας διετείχον· ὥστε πολὺ ἀμφοτέρων ῥυέσθαι φόνον. φιλοπόλεμον γὰρ δὴ τὸ τῶν Αὐρουίκων ἔθνος ἦν, καὶ τῶν μεγάλῳ τε καὶ ῥώμῃ, καὶ ὄψεως δυνότητι πολὺ δὲ θηριώδες ἔχουσι φοβερώτατον. ἐν τούτῳ λέγεται τῷ πολέμῳ τοῖς ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων κρατίστοις ῥυέσθαι, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν, Αὖλον Ποστούμιον Ἄλβαν, ὃς ἦγε τὸν δικτάτωρος ἀρχὴν ἐν τῷ προτέρῳ ἐνιαυτῷ. ὃ μὲν γὰρ χωρίον ἐν ᾧ ἡ μάχη ἐγίνετο, ἤκιστ' ἱππάσιμον ἦν, κολωνοῖς τε περῴκοδομῆς καὶ φάραγγας βαθείας εἶχεν, ὥστε μηδὲν ἑκατέροις τῶν ἵππων οἷαν ποτὲ εἶ) προσωφελῆν. ὁ δὲ Ποστούμιος παρακελευσάμενος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἵππων καταβῆναι, καὶ ποιήσας σίφος ἀνδρῶν ἑξακοσίων, ἐν οἷς μάλιστα ἐκαμνεν ὠδυνῶν χωρίοις καὶ φάλαγξ, ἐν τούτῳ συνάπτει τοῖς πολεμίοις, καὶ αὐτίκα νίκησιν αὐτοῖς. ὡς δὲ ἅπαξ ἀνεκόπησαν οἱ βάρβαροι, πάρος ἐνέπεσε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλονεικία τοῖς πεζοῖς πρὸς τοὺς ἱππεῖς· καὶ καθ' ἑν ἀμφότεροι πυργηδὸν ἐξωθοῦσι τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἕως τοῦ λόφου· καὶ οἱ μὲν τοῖς ἅμα τὸν χάρακα φεύγουσιν ἐπόμενοι, πολλοὺς ἀπέκτειναν· οἱ δὲ τοῖς ἐπὶ μαχομένοις κατ' νώτου ἐπῆγον. φευγόμενοι δὲ καὶ κείνοις εἰς φυγὴν, ὅπῃ πονόν τε καὶ βραδεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιουμένοις, πρὸς ὀξυῤῥόπῃ χωρία ἐδίωκον, τένοντάς τε ὑποκόπτοντες ποδῶν, καὶ ταῖς ἰγνύαις πλαγίοις τοῖς ξίφεσι διαιρούντες, ἕως ὅτι τὸν χάρακα αὐτῶν ἀφίκοντο. βιασάμενοι δὲ καὶ τούτου τοὺς φύλακας οὐ πολλοὺς ὄντας, ἐκρούσησαν τὸ στρατόπεδον, καὶ διήρπασαν· ὠφελείας μυρίας οὐ πολλὰς δοῦναι, ὅτι μὴ ὅπλα καὶ ἵππους, καὶ εἴ τι ἄλλο πολεμικὴ ἐλον χρῆμα ἦν. ταῦτα οἱ πρὸς Σερουίλιον καὶ Ἄπιον ὕπατοι ἔπραξαν. μετ' ταῦτα παραλαμβάνουσι τὴν ὑπαυλιὰν ἀρχὴν Αὖλος Δερκίνιος Μόντανος, καὶ Τίτος Ὀεβούιος Γέμινος, ἄρχοντος Ἀθήνῃσι Θεμιστοκλέους, ἕξηκοστῷ καὶ διακοσιοστῷ μετ' τὴν κίσιν ἔτει, μελλούσης εἰς τοὐπίσω τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος, ἡν ἐνίκα δεύτερον Στησικράτης Κροτωνιάτης. ὅτι τούτων Σαβῖνοι πάλιν ὅτι Ῥωμαίους τραλείαν ἐξάλλῳ μείζονα παρεσκευάζοντο· καὶ Μεδυλλῖνοι Ῥωμαίων ἀποστάντες, πρὸς δὲ Σαβίνων ἔθνος ὅρκους ἐποιήσαντο θεῶν συμμαχίας. πυθανόμενοι δ' αὐτοὶ οἱ πατρίκιοι, παρεσκευάζοντο δυναμένων ἐξιέναι πανστρατιᾷ· ὁ δ' δημοτικὸν οὐκ ὑπήκουον αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμνησικάκων τῶν ψευδεῖσης αὐτοῖς

stra poſuerũt in *natura* munitis montibus, non multum inter ſe diſtantia; valloque communito, in planitiem pugnatum proceſſerunt: collatisque ſignis a mane vſq; ad meridiem tam acriter dimicarunt, vt multi vtrimq; caderẽt. bellicoſa enim Auruncorum gens erat, ſtatura & robore trucique oris aſpectu præ ſe ferens ferum quiddam & terribile. In hoc prœlio laudatur equitum Romanorum virtus, & *in primis* ducis cotũ A. Poſtumii Albi, qui dictator ſuperiori anno fuerat. locus enim in quo pugnabatur, non erat equitabilis, ſed cõfragoſus ſaxeis tumulis, & interruptus profundis anguſtisque vallibus, vt neutri parti equitatus poſſet eſſe vſui. Ibi Poſtumius equitibus iuſſis deſcendere, & facto ſexcentorum globo, qua maxime parte legiones laborabant, ea hoſtes inuaſit, confeſtimq; repreſſit illorum impetum. tum reiectis ſemel barbaris Romanos audacia ſubiit, accenſis equitum æmulatione peditibus: factoque ex vtriſque cuneo dextrum hoſtium cornu impulſum eſt vſq; ad tumulum. quo factum eſt vt pars in caſtra fugiẽtes magna cæde inſequeretur, pars pugnantes adhuc a tergo vrgeret. Sed his quoq; in fugam verſis, lenteq; ac magno labore recedentibus per accliuia inſtabant, neruos pedum & ſuffrages obliquis gladiis ſuccidentes, donec ad vallum peruenirent. cuius propugnatoribus per vim ſubmotis *facile*, (neque enim multi erant) caſtra quoque ceperunt & diripuerunt; non magno lucro militum. nihil enim ibi præter arma equoſque & alia inſtrumenta belli repertum eſt. Hæc ſunt quæ geſſere in ſuo cõſulatu Claudius & Seruilius.

A.V.C. 260, conſſ. A. Virginio & T. Veturio, bella intus & foris.

Poſt hos creati ſunt conſſ. A. Virginius Cælimõtanus, & T. Veturius Geminus, principe Athenis Themiſtocle, anno ab V.C. ducenteſimo ſexageſimo; inſtante in ſequẽtem *annum* ſeptuageſima ſecunda Olympiade, qua Tiſicrates Crotonienſis vicit iterum. His conſſ. Sabini rurſus contra pop. Rom. maiorem *quam ante* parabant exercitum; & Medullini defecerũt, icto cũ Sabinis ſocietatis fœdere. quorum mente cognita patricii maturabant eos totis adoriri viribus; at plebs nolebat obſequi, memor ſe

toties falsam illorum de subleuanda pauperum egestate pollicitationibus, decretis omnibus irritis. itaque cœtus paulatim facientes coniurabant nullo amplius bello iuuare patricios, & vnicuique inopum coniunctis viribus contra cuiuscumq; violentiam succurrere. apparuitq; *statim* ea conspiratio tum in aliis passim contentionibus & rixis, tum maxime consulibus *delectum habentibus*. cum enim citati ad danda nomina venire nollẽt, & iussus esset lictor vnũ quendam arripere, *mox* conglobati inopes eripuerunt hominem, lictoribus qui captum dimittere nollẽt, male mulctatis ac repullis. quodsiquis eques aut patricius se interponeret, ne ab his quidem manus abstinebant: paulatimque tota ciuitas confusione ac tumultu repleta est. Et interim dum intus gliscit seditio, foris quoq; bellum maiorib. indies viribus parabatur ab hostibus, Volscis rursus ad defectionem spectantibus, & *item* Æquis; & crebris sociorum legationibus senatum sollicitãtibus ne se desereret obiectos in via hostibus *vrbi bellum inferentibus*. Latini enim aiebant Æquos facta in agrum suum irruptione prædas agere, & diripuisse iam aliquot oppida. Crustumeriæ quoque præsidiarii significabant Sabinos prope esse, præsidii oppugnandi percupidos: alii aliud malum nuntiabant iam factum aut futurum, poscentes opem celerem. Iamq; & Volscorum legati aderãt, a senatu postulantes vt ademptus sibi ager restitueretur antequam bellum inciperent. Ergo coacto super his senatu, primus sententiam rogatus T. Largius, dignitate *tunc* præcellens & prudentia, sic locutus est: Mihi P.C. quæ ceteri timenda existimant & celeri habere opus remedio, nec timenda videtur nec admodum vrgentia, quæ scilicet ad opem sociis ferendam & arcendos hostes attinẽt. quæ autem illi nec maxima mala putant, nec curam necessariam nũc postulare, negligentes tamquã nihil damni datura, ea vero mihi horrẽda videntur; & nisi reprimantur celeriter, extremã confusionem & subuersionẽ reip. allatura; *videlicet* plebeiorum inobedientia detrectans iussa consulum, & nostra ipsorum erga refractarios & liberius se gerentes morositas.

πολλάκις ὑποχόρεως περὶ τῆς ἀπειθείας δεομένων ἀπόρων, ἀνιδιεπαγόντων τῶν ἐκείνοις ψηφιζομένων. κατ' ὀλίγους δὲ συλλεγόμενοι, ὅρκοις ἀλλήλοις κατελάμβανον μηδὲν μηκέτι σπουδάζειν τοῖς πατρικίοις πόλεμον μηδενὸς, καθ' ἕνα τε τῶν ἀπόρων καλιζόμενοι κοινῇ [καὶ] περὶ τὰς συντυχόντας βοηθοῦντες. καὶ ἐγένετο πολλαχῇ μὲν καὶ δεινὴ ὁ τῶν σπονδῶν ἀνάμιξις λόγων τε καὶ ἔργων ἐμφανές, μάλιστα δὲ ἐδηλοῦτο τοῖς ὑπάτοις, ὅτῳ δὲ περὶσπεσοι καλούμενοι περὶ τὴν ἀπολογίαν, σπουδαρπάσαι τινὰ τῶν ἐν τῷ δήμου κελευσάντων, οἱ πένητες ἀθρόοι συγκραφέντες, τόν τε φερόμενον ἀφηρεῖτο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῶν ὑπάτων καὶ μεθιεμένους αὐτοὶ παόντες ἀπήλαυνον, καὶ οὔτε ἱππέων οὔτε πατρικίων ὅσοι παρόντες τὰ γινόμενα κωλύειν ἠξίουν, ἀπείχοντο μὴ οὐ παίειν. καὶ δι' ὀλίγου πᾶσα ἡ πόλις εἰς ἀκοσμίας πλήρης καὶ θορύβου. ἅμα δὲ τῇ σάσει τῇ κατὰ τὴν πόλιν αὐξομένῃ, καὶ τὰ τῶν πολεμίων περὶς καθεστῶν παρασκευάζοντα, μείζω τὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανεν. βουλόμενοι δὲ πάλιν ἀπόστασιν βουλευσαμένων καὶ τῶν καλουμένων Αἰκανῶν, πρεσβεία ἀπὸ πόλεων τῶν Ῥωμαίων ὑπηκόων παρεῖν, ἀξιούντων σφίσι συμμαχεῖν ἐν τείχει τοῦ πολέμου κειμένου. Λατῖνοι μὲν γὰρ ἔφασκον Αἰκανοὺς ἐμβεβηκότας εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, λεηλασίαν τῆς ἀγροῦ αὐτῶν, καὶ πόλεις τινὰς ἤδη διηρπακέναι· οἱ δὲ ἐν Κρουστομερίᾳ φρουροὶ πλησίον εἶεν Σαβῖνοι ἀποφαίνοντες, καὶ πολλὴν χρῆσιν σπουδὴν τὸ φρούριον πολεμεῖν· ἄλλοι δέ τι ἄλλο κακὸν ἀπαγγέλλοντες γενόμενον, ἢ γενησόμενον, καὶ βοήθειαν παραχρῆμα αἰτησόμενοι. παρεγένετο δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ τῶν βολούσκων πρέσβεις, ἀξιοῦντες ἀπολαβεῖν τὸν ἀφηρέθησαν ἐπ' αὐτῶν χώραν, πρὶν ἄρξασθαι πολέμου. Ταραχθείσης δὲ τοῦ τῶν βουλῆς, καὶ κληθεὶς πρῶτος ἐπὸ τῶν ὑπάτων Τῖτος Λαρκιος, ἀξιώσας τε περὶ ὧν δοκῶν καὶ φρονήσας τὰ δέοντα ἐκφωνήσας, περὶς ἔλεξεν· Ἐμοὶ, ὦ βουλὴ, ἃ μὲν οἱ ἄλλοι δοκοῦσιν εἶναι φοβερὰ καὶ ταχείας δεόμενα βοηθείας, ὅτε φοβερὰ εἶναι δοκεῖ, οὔτε πάνυ κατεπείγοντα, ὡς χρὴ τοῖς συμμάχοις ὀπτικοῦρῆσαι, ἢ καθ' ὅντινα τρόπον τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι· ἃ δ' ὅτε μέγιστα τῶν κακῶν νομίζουσιν, οὔτε ἀναγκαῖα ὅπτι τῷ παρόντι, ἀμελείᾳ τε αὐτὰ ὡς οὐδὲν ἡμᾶς βλάψοντα παρεῖναι φέρουσι, ταῦτα φοβερώτατά μοι φαίνεται, καὶ εἰ μὴ ταχέως αὐτὰ ὀπτιμήσομεν, ἐρεῖτε ἀνάζητῆς καὶ συγχύσεως τῶν κοινῶν αἰτία, ἢ τε τῶν δημοτικῶν ἀπειθία τῶν οὐκ ἀξιούντων τὰ ὀπτιπαθόμενα ὑπὸ τῶν ὑπάτων περὶ ἀπῆν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἡ περὶς τὸ ἀνήκεστον αὐτῶν καὶ τὸ ἐλευθεριάζειν χαλεπότης.

„ οἶμαι δὲ μηδὲν ὑμᾶς δεῖν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν, εἰ μὴ
„ ὅπως ἐξαιρεθήσεται ταῦτα ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μιᾷ
„ ἀπόλλεσι γνώμῃ τὰ κοινὰ περὶ τῶν ἰδίων ἀμεσύμενοι
„ πολιτεύματα. ὁμονοοῦντα μὲν γὰρ ἡ τῆς πόλεως διοικη-
„ μις, ἱκανὴ ἔσται καὶ φίλοις ἀσφαλῆ παρέχειν, καὶ
„ ἐχθροῖς δέος· στασιάζουσα δὲ, ὥσπερ νῦν, τούτων οὐδὲ
273 „ ἕτερον δύναιτο παρασχεῖν. θαυμάσαιμι
„ δ' δὲ εἰ μὴ καὶ αὐτὸν διεξεταστὰ καὶ τοῦ φόβου τοῖς
„ ἐχθροῖς δίκα πόνου τὸ κράτος· ὃ, μὰ τὸν Δία καὶ τοῖς
„ ἄλλοις θεοὺς, οὐκ εἰς μάχας ἂν οἴομαι διαῦτα πολιτευ-
„ ομένων ἡμῶν θυήσεσθαι. διοικίσμεθα γὰρ, ὡς ὁρᾶ-
„ τε, καὶ δύο πόλεις ἔχομεν, τὴν μὲν μίαν ὑπὸ πενίας
„ τε καὶ ἀνάγκης ἀναχωρεῖν, τὴν δὲ ὑπὸ κόρου καὶ
„ ὕβρεως. αἰδὼς δὲ καὶ κόσμος καὶ δίκη, οἷς ἐν ἡ πᾶσα
„ πολιτικὴ κοινωνία σώζεται, παρ' ἀμφοτέρας μέσας τῶν
„ πόλεων. διὰ γὰρ τοῦ χρεὶ ὁ δίκαιον ἢ δὴ παρ' ἀλλήλων
„ λαμβάνομεν, καὶ τὰς βιαιοτέρω ἀφαιρεῖν ὁ δικαιότα-
„ τον, ὥσπερ ἀληθείᾳ, ὁ ἀντίπαλον ἐξολέσαι μὴ τῶν
„ σφετέρου κακοῦ βουλομένες, ἢ ὁ ἐν αὐτοῖς ἀσφα-
„ λὲς φυλάττοντες, μὴ τῶν ἀναφόρου κοινῇ σεσῶσθαι.
„ ὧν ἐγὼ ὑμᾶς ἀξιῶ πολλὴν περὶνοιαν ποιήσασθαι,
„ βουλὴν ἐπὶ αὐτῶν τούτων καθιστάς, ἐπειδὰν ἀ-
„ πολύσητε τὰς περὶεβείας. ἃ δὲ τῆς περὶεβείας ἀπο-
„ κρίνασθαι ἐν τῷ παρόντι παραινῶ ἔχω, ταῦτα ἐστιν·
„ ὅτῳ γὰρ ὀλούσοι μὲν ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ἀόπλοις
„ κεκτήσαντες ἔχομεν, καὶ πόλεμον ἀπειλοῦσι μὴ πα-
„ θομεν, ταῦτα λέγωμεν, ὅτι Ῥωμαῖοι καλλίστας ὑ-
„ πολαμβάνομεν κτήσεις εἶναι καὶ δικαιοτάτας, ἃς κα-
„ τέχομεν πολέμῳ λαβόντες καὶ νόμῳ, καὶ οὐκ ἂν ὑ-
„ πομείναιμεν μωρία τὴν ἀρετὴν ἀφανίσαι, τοῦ φα-
„ δόντες αὐτὰ τοῖς ἀπολωλεκόσι κοινωνητέον [τε] πᾶ-
„ σι καὶ τοῖς οὐκ τούτων ἡμομένοις καταλιπεῖν ἀγωνιού-
„ μεθα νῦν δὲ ὑπαρχόντων ἤδη τερπόμεθα, καὶ
„ ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. Λατίνων δὲ ὁ ὑ-
„ νοιν ἐπαγέσαντες, ἀναθαρσύνομεν ὁ δεδιὸς, ὡς
„ οὐκ ἐγκαταλείψομεν αὐτοὺς, ἕως ἂν ὁ πιστὸν φυλάσ-
„ σωσιν, οὐ οὐδενὶ δίκῃ ἡμομένοις δ' ἡμᾶς, ἀλλὰ δύ-
„ ναμιν ἱκανὴν ἀμύνειν αὐτοῖς πέμψομεν οὐ ἀφ' ἁμα-
„ κρόν. ταύτας ἡ ὁμόμη κρατήσας τε καὶ δικαιοτάτας ἐ-
„ σεσθαι ἀποκρίσεις. ἀπαλλαγῶν ὁ τῶν πρεσβέων,
„ πρότιμον φημὶ χρῆναι βουλὴν τοῖς κατὰ τὴν πόλιν θο-
„ ρύβοις ἡμᾶς ἀποδοῦναι, καὶ ταύτην οὐκ εἰς μακρὰν,
„ ἀλλὰ τῇ ὀπτούσῃ ἡμέρᾳ. ταύτην ἀποφηναμένου
τὴν γνώμην Λαρκίου, καὶ πάντων ἐπαινεσάντων, τότε μὲν αἱ πρεσβεῖαι, λαβοῦσαι τὰς εἰρημένας ἀποκρίσεις, ἀπηλλάγησαν· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συναγαγόντες τὴν βουλὴν οἱ ὕπατοι, περὶ τὴν ἐπανορθώσεως τῶν πολιτικῶν

ego certe nunc nihil *aliud* magis prospiciendum censeo, quam quomodo sublatis ex vrbe his *vitiis*, vnanimes maiore publicæ quam priuatæ vtilitatis respectu ciuitatẽ gubernemus. quæ si concors sit, sufficiet tam tuendis amicis, quam terrendis hostibus: seditionib. vero iactata, vt nunc, neutrum horum præstare poterit: mirum ni seipsam confectura, & hostibus sine labore traditura victoriam. quod per Iouem deosq; ceteros breui fore opinor, si ista reip. forma continuetur. diducti enim sumus, vt videtis, in duas ciuitates: quarum alteram paupertas & necessitas regunt, alteram satietas & insolentia. pudor autem & decorum & ius, quibus conseruatur omnis ciuilis societas, ab vtraq; exsulant. itaq; manu iam iura reddimus, & summum ius ponimus in summa violentia, sicut bestiæ; malentes aduersarios nostro malo perdere, quam nostræ securitati consulẽdo vna cum illis manere incolumes. Huic ego rei diligenter prospiciendum, & super ea consultãdum censeo cum primum legatos absolueritis: quibus ita nunc respondẽdum arbitror. Volscis repetentibus a nobis quæ victores armis parauimus, & ni reddamus, bellum minantibus, dicemus Romanis honestissime acquisita videri quæ legitimi belli iure parta sint; nec posse nos stulta facilitate virtutis decus offuscare, redditis *scilicet* iis quæ illi amissa queritantur; sed coniunctis viribus enixuros vt parta & retineamus ipsi, & ad posteros trãsmittamus. *aliaqui* si ipsi ea nobis adimeremus, nos ipsos tractaremus hostiliter. Latinorum vero laudata beneuolẽtia timorem animemus; pollicentes nũquam eis opem nostram defuturam, donec in fide populi Romani mãserint: nec passuros quidquam propter nos; sed mature affuturas eis copias quantæ ad defensionem sufficiant. Hæc responsa puto fore optima & iustissima: post discessum autẽ legatorum, aio primum senatum dandum vrbanis tumultibus; eumque non diutius quam in crastinum differendum.

Hac Largii sententia collaudata a patribus, legati cum iam dictis responsis dimissi sunt. Sequenti vero die consules coacto senatu dispiciẽdum proposuere *patribus* quo pacto vrbani

tumultus possent corrigi. ac primus sententiã rogatus P. Virginius vir popularis, mediam viam ingressus dixit: Quoniã plebs superiori anno in bellis pro rep. maximã declarauit prõptitudinẽ, Volscorum & Auruncorũ validis exercitib. nos inuadẽtib. opposita, cẽseo iis qui bella ista nobiscũ susceperunt & confecerũt, concedendam remissionẽ, vt creditorib. nec in corpora eorũ ius sit, nec in bona. & idem ius esse parentib. eorum vsq; ad auos; natis quoq; vsq; ad nepotes; in ceteros ius esse creditoribus iuxta obligationes contractuum. Post hunc Γ. Largius dixit: Mihi P. C. videtur optimũ, non hos solos qui fortes in bellis fuerũt, verũ etiam reliquã plebẽ vniuersam a cõtractibus liberam facere. hac. n. sola ratione totã ciuitatem in concordiam redegerimus. Tertius deinde Ap. Claudius superioris anni cõs. dixit: Quoties P. C. de hoc negotio ꝓponitur quæstio, semper eãdem obtineo sententiã, plebi nihil eorum quæ postulat permittẽdũ, nisi iustum & honestũ; neq; summittendos *ei* generosos ciuitatis animos. nec de pristina sententia nũc quidq̃ muto: alioquin essem omniũ mortaliũ amẽtissimus, si, cũ præterito anno collegę aduersanti & plebẽ *in me* concitãti restiterim, & in sentẽtia permãserim, nec terrore deiectus, nec precib. aut gratia flexus, nunc priuatus meipsum deiicerẽ, & libertatẽ loquendi proderẽ. vtcũq; cuiq; vestrum appellare libet hãc animi mei libertatẽ, siue generositatẽ siue arrogantiã, numq̃, dũ vixero, [ab hac recta sentẽtia discedã, nec vmq̃] debitorũ remissionẽ in improborũ hominum gratiã introducam: immo etiam eius sententiæ auctores totis viribus oppugnabo: reputans q; omnia vitia & dissensiones, & (vt cõpendio dicam) subuersio ciuitatis ex interuersõ ære mutuatitio nascitur. & siue quis prudẽter, siue insane, (quod non priuatam sed publicam incolumitatem spectandã censeo) siue quomodocumque hæc a me dicta opinabitur, fruatur sua opinione per me licet; *modo* mihi *vicissim liceat* semper aduersari *noua* instituta præter patriæ morem inducentibus. Quoniam autem tempus *nunc* non æs alienum, sed præsentaneam opem postulat, dicam quod mihi vnicum in præsens seditionis videatur remedium: dictatorem quam primum dicendum censeo, qui pro imperio & senatum

ϑορύβων πρεσϑύτερος σκοπῶν. πρῶτος οὖν ἐρωτηϑεὶς Γνώμην Γόμπλιος Οὐεργίνιος, ἀνὴρ δημοτικὸς, τὴν ἀρχὴν μέσην πορευόμενος ὁδὸν, ἔλεξεν· Ἐπειδὴ τὸ δημοτικὸν πλῆϑος ἐν τῷ παρῳχηκότι ἐνιαυτῷ πρεσϑυμίαν πλείστην εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶνας ἐπεδείξατο, ὁλοϑούσκοις καὶ Αὐρούγκοις πολλῇ τραπείσιν ἀντιπαξάμενον ἐφ' ὑμῶν, οἴομαι δεῖν τοὺς Ῥωμαίοις ἡμῖν τότε, καὶ τῶνδε τῶν πολέμων μεταλαβόντας, ἀφεῖναι, καὶ μηδενὸς αὐτῶν μήτε τὸ σῶμα, μήτε τὴν οὐσίαν ὑπὸ τῶν δανειστῶν κεαλεῖν· τὸ δὲ δίκαιον εἶναι καὶ γενέσϑαι τοῖς τότων, ἀεὶ καὶ πάντων, καὶ παρὰ πᾶσιν ἔως ἐλευϑέρων τοὺς μὴ ἀγωνιζομένους τοῖς δεδεδωκόσιν, ὡς ἕκαστοι συνέβαλον. μετὰ τοῦτο Τίτος Λάρκιος εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν, ὦ βουλὴ, δοκεῖ κρεῖττον, μὴ μόνον τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀγαϑοὺς ἡγεμονεύοις, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνῆον ἅπαντα δῆμον ἐλεύϑερον τῶν συμβολαίων ἀφεῖναι, μόνους γὰρ οὕτως ὅλῳ τῷ πόλει ὁμονοεῖν ἐργασαίμεϑα. τρίτος δὲ παρῳχηκὼς Ἄππιος Κλαύδιος τὸν ὕπατον ἀρχὴν τῶν παρῳχηκότι ἔτει ἔλεξεν· Ἀεὶ μὲν, ὦ βουλὴ, ὁσάκις ὑπὲρ τούτων λόγος, ὅπερ τὸ αὐτὸ εἰμι γνώμης, μὴ ὑπεριδεῖν τῶν δήμῳ μηδὲν τῶν ἀξιουμένων, ὅτι μὴ νόμιμον μήτε καλὸν, μήτε τὸ φέρον τῇ πόλει ἐλαττοῦν· καὶ οὐδὲν νῦν μεταγνώσκω τῶν ἐξ ἀρχῆς μοι φανέντων οὐδὲν· ἢ πάντων μὲν εἶναι μνήϑεσπον ἀφεϑνέσαιτο, εἰ παρίστι μὲν, ὕπατος ὤν, ἀντιπροσφέροντός μοι τῶν συνυπάτου, καὶ τὴν δῆμον ὑπεισιόντος, ἀντέχον, καὶ διέμενα ὑπὲρ τῶν ἐγνωσμένων, οὔτε φόβῳ ἀποδαπεὶς, οὔτε δεήσει, οὔτε χάρισιν εἴξας· νῦν δ', ἰδιώτης ὤν, ῥίψαιμι ἐμαυτὸν, καὶ τὴν παῤῥησίαν καταπροδίδω· εἴτε μου τὸ ἐλεύϑερον τῆς ψυχῆς ὑμῶν ἕκαστος εὐλεῖ) ἀπεκαλῆν δύηνεῖς, εἴτε αὐϑαδες, ὅσον δὴ ζῶ χρόνον, [οὐκ ἀποστήσομαι τῆς ἤδη καλῶς δεδημένης,] καὶ οὐδὲ πόϊε εἰσάξω χρεμζόμενος τοῖς κακοῖς χρεῶν ἀποκοπὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εἰσάγοντας αὐτὰς ἁπάσῃ προϑυμίᾳ χρώμενος, ὁμόσε χωρήσω· λογιζόμενος ὅτι πᾶσα κακία καὶ διαφορὰ, καὶ συλλήϑδην δυάδεσπὴ πόλεως, ἀπὸ χρεοκοπίας ἀρχεῖ). καὶ εἴτέ τις ἀπὸ τῶν φεγνίμου λυνος, εἴτε δόξαι μανίας, ὅπερ οὐ τὸ ἴδιον ἀσφαλὲς, ἀλλὰ τὸ τῆς πόλεως ἀξιῶ σκοπεῖν, εἴτε ὅπως δὴ πόϊε οἰήσεται πάδε λέγεαζ, συχωρῶ αὐτῷ νομίζειν ὅπως βούλεῖ· μέχρι πάντος ἐναντιώσομαι τοῖς μὴ τὰ πάτρια πολιτεύματα εἰσηγησαμένοις. ὅπερ τὸ τὰ χρέα ἀπαιτοῦσιν οἱ κομεῖ, μεγάλῳ δὲ βοήϑειαν, ἃ μόνα ἐστὶν τῆς δυχοστασίας φάρμακα ἐν τῷ παρόντι φέρω, δικαίωσε ἐλεάζ κτῆνος, ὃς ἀνϑρωπίνῳ χρόνῳ ἐξοστὰ καὶ βουλεῖ

274

275

καὶ δῆμον ἀναπαύσαι τὰ κρίσεις τῷ κοινῷ φεγνῆν ἀλλὴ γὰρ οὐκ ἔσται τηλικοῦτον κακοῦ λύσις. τοιαῦτα εἰπόντος Ἀππίου, καὶ τῶν νέων ὑπεστορυβησάντων ὡς τὰ δέοντα εἰσηγουμένου, Σερουίλιός τε ἀντιλέξων ἀνέστη καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρεσβυτέρων· [ἠπιῶντο δ' ὑπὸ τῶν νεωτέρων] οὐκ ἀδικοῦντες τε ἀφικνουμένων, καὶ βίᾳ πολλῇ χρωμένων· καὶ πρᾶγμα ἐνίκησεν ἡ Ἀππίου γνώμη. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ὕπατοι κοινῇ γνώμῃ χρησάμενοι, τῶν πλείστων οἰομένων Ἄππιον ἀποδιδράσεσθαι δικαιότατα, ὡς μόνον ὑπεκφεύξῃ τῆς πρεσϑείας δυνησόμενον, ἐκεῖνον μὲν ἀπήλασαν, Μάνιον δ' Οὐαλέριον ἀδελφὸν Γοπλίου τοῦ πρεσϑευτοῦ ὑπαλλάξαντες, καὶ δημοτικώτατον δοκοῦντα εἶναι, καὶ ἀνδρα γηραιὸν, ἀπεδέξαν, αὐτὸ τὸ φοβερὸν οἰόμενοι τῆς ἐξουσίας ἀποχρῆσαι· ἀνδρὸς δὲ τὰ πάντα ὑπεικοῦς τοῖς πράγμασι δεῖν, ἵνα μηδὲν ἐξεργάσηται νεώτερον. πρεσβεύσας δὲ τὸν ἀρχὴν Οὐαλέριος, καὶ πρεσβεύσας τὸν παρῳχηκὼς Κόϊντον Σερουίλιον, ἀδελφὸν τοῦ συνυπαλλάξαντος Ἀππίου Σερουίλιον, παρήγαγε τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν παρόντα. σύνελϑόντος δὲ ὄχλου συχνοῦ τότε πρῶτον ἐξ οὗ τὸν ἀρχὴν ὁ Σερουίλιος ἀπέϑετο, καὶ ὁ δῆμος ἀγόμενος ὑπὸ τὰς φραλιὰς εἰς φανερὰν ἀπόνοιαν ἐξάπετο, ἐλϑὼν ὑπὸ τὸ βῆμα ἔλεξεν· Ὦ πολῖται, οἴομεν ὅτι ἐκεῖνοι ὑμῖν ἐστιν ἀεὶ λυπεῖν τὸν ὀδεείων ἡμῶν ἀρχὴν ὑμῶν, ὑφ' ὧν ἐλεύϑεροι τυραννίδος χαλεπῆς γεγόνατε, καὶ οὐδένος τῶν μετείων ἠτυχήσατε, ὑμᾶς αὐτοὺς ὑπεῤῥέψαντες τοῖς ἀπόντων δημοτικωτάτοις δοκοῦσιν. ὥστε οὐ διδαχῆς ὑμῖν δεομένοις, ὅτι βεβαιώσομεν τῷ δήμῳ τὸ ἐλεύϑεροι, ὅπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπαῦ ἐδώκαμεν, οἱ λόγοι ἔσονται, ἀλλὰ παραλήψεως μετείας, ἵνα πιστεύοντες ἡμῖν ὅ τι δυνατόν ἐστι ποιήσωμεν ἐμπεδώσομεν. ἡλικίας γὰρ, ἡ τὸ φενακίζειν ἥκιστα ὑπεδέχεται, ὑπὸ τὸ τέλεον ἥκομεν, καὶ ἀξιώσεως, ἥτις τῶν ῥαδιουργεῖν ἐλάχιστον φέρεται μέρος, ἀρχαιότατος ἔχομεν, χρέον τε οὐχ ἑτέρωϑί που τὸν λεπόμενον βιοτεύειν μέλλομεν, ἀλλὰ σὺν ὑμῖν, δίκας ὧν δυνατὸν ἐξαπατῆσαι δοκοῦμεν ὑφέξοντες. ταῦτα μὲν οὖν, ὥσπερ ἔφϑν, ὡς οὐ μακρὰν δέομενα λόγων, πρὸς εἰδότας ἐάσω. ὃ δέ μοι δοκεῖτε πάντες ὑφ' ἑτέρων, εἰκότως ὅτι πάντων ὑποπτεύετε, ὁρῶντες αἰεὶ τινα τῶν παρακαλούντων ὑμᾶς ὅτι τοὺς πολεμίους ὑπάτων ὑπαγομένων, ὧν δὲ δεῖ τῆς βουλῆς ἀφαιρεῖσθαι, μηδὲν ὅ ὅτι τέλος ἀρόντων τῶν ὁμολογηϑέντων· τοῦτο ὡς ἐν δικαίως δὲ ὑποπτεύοντε καὶ πρὸς ἐμοὶ, δυσὶν δὲ τοῖσδε μάλιστα πιστεύομεν, ὅ τε μὲν δὲ ἐμοὶ τὴν βουλὴν εἰς τοῦτο ὁ λαβεῖν πρᾶγμα, ἑτέρων ὄντων τῶν ὑπατικωτέρων,

& plebem cogat ad consilia reip. vtilissima. alias nullus erit horum malorum finis. Hanc Appii orationem iunioribus cũ fremitu approbãtibus, Seruilius contradicturus assurrexit, & aliquot alii seniores: sed victi sunt a iunioribus, qui & parati *ad hoc* venerãt, & caussam magna vi agebant: atq; *ita* vicit tandẽ Appii sententia. Deinde consules vnanimi cõsilio, præter plurimorũ opinionem qui Appio dictaturã destinabãt vt soli ad hoc idoneo, repulso illo M' Valeriũ fratrẽ Publii primi cõsulis, cũ popularissimus fore videretur, iã senẽ creauerunt dictatorem; rati ipsum potestatis terrorem suffecturum esse: ceterum miti viro esse opus in tali negotio, ne quid forte *rebus exasperatis* moliretur noui. Is inito magistratu, & electo magistro eq. Q. Seruilio, fratre eius qui cum Appio fuerat consul, in concionẽ vocauit populum. qui cum frequens adesset tũc primum ex quo Seruilius magistratum deposuerat, & plebs dum ad militiam cogeretur, ad manifestariam insolentiam se verterat; pro tribunali sic locutus est: Sat scio Quirites, semper vos aliquos e gente Valeria magistratus cupere, per quos a grauissima tyrannide liberati estis, nec vlla æquitatis parte frustrati; permittentes vos iis qui omnium viderentur popularissimi. quare nõ opus est vt vos doceam nos populo libertatem, quam ei iam inde ab initio dedimus, conseruaturos esse; sed vt paucis horter, fidem iis quæ præstare pollicebimur, firmam tribuatis. ea enim ætate sumus, in quã haud quaq̃ dolus cadit; ea dignitate, quæ impostura rũ quã maxime expers est; & quod vitæ superest, non alibi agetur quam inter vos; vt decepti possitis pœnas de me sumere. verum hæc (vt dixi) apud vos totius rei non ignaros tacebo, vt quæ multis verbis nõ egeant. Ceterũ quia quod ab aliis vobis accidit, nõ immerito de omnib. suspicari videmini, dũ semper videtis aliquẽ e consulibus ad bella vos cohortãtib. polliceri, se, quibus indigeatis, a senatu impetraturũ, nec tamẽ vllã promissorũ partem implere: hoc *ipsum* & de me suspicati vos iure non posse, duobus potissimũ argumẽtis fidem faciam: tum quod senatus me plebis amãtissimo non abuteretur ad tale ministerium, cum nõ

3 Dictator M' Valerius.

desint alii magis idonei: tũ quod non *in aliud* me ornasset hoc summo imperio, in quo quæ mihi viderentur optima, etiam sine illis ad iuuandam remp. adhibere possem. certe non est cur puteris me prudentẽ & doli conscium velle vobis inferre iniuriam. quodsi me putatis adeo hominum omnium nocentissimum, facite de me quod libet; tantum meis monitis freti, animos vestros ista suspicione liberate: iras porro ab amicis transferte in hostes, qui patria vos & libertate spoliare cogitant, ceterisque hominum iudicio grauib. malis afficere: & nuntiantur iam non lõge abesse a nostris finibus. expedite igitur vos alacriter, & ostẽdite illis, Romanorum vel dissentientes inter se vires cõcorde aliorum potẽtia validiores esse. aut enim non exspectabunt nos si contra eamus vnanimes, aut meritas audaciæ pœnas dabunt. Sic enim putate, Volscos esse Sabinosque qui bellum nobis inferũt, multis a vobis victos præliis; & neq; maiora nunc afferre corpora, neq; fortiores animos; sed tantum vos ob mutuas discordias contemnere. Vbi vero de hostibus vindictã sumpseritis, spondeo vobis senatũ & has de ære alieno contentiones, & alias petitiones æquas, ,p bellicæ virtutis merito concessurũ. interim libera sunto omnia corpora, omnia bona; nec ciuis Romani honos pigneratione, ęre alieno, aut vllius cõtractus nexu teneatur. ,q vero fortiter certauerint, iis ,p honestissima corona erit integer patriæ status; nec minus honesta cõtinget laus a sociis. nos quoq; talibus eũ honestabimus ,pmiis, quæ & rẽ familiarẽ possint restituere, & honore familiã illustrare. Exemplũ prõpti ad audendũ animi a me sumite. ,p vobis. n. periculis me obiiciã, nõ secus ,q si essem vestrũ validissimus. Hęc dicentẽ tota plebs & libẽter audiit, vt nullo amplius dolo eludenda; & mox pollicita est ad id bellũ sũã operã. decẽ legiones conscriptæ sunt, singulæ quaternorũ miliũ. e quib. ternæ vtriq; cõsuli attributę sunt, & equitum quãtũ cuiq; tribueret partitio: *alteræ* quatuor *legiones* cũ reliquo equitum numero, dictatoris sequebãtur auspicia. cõfestimq; instructi maturauerunt iter: in Æquos, T. Veturius; in Volscos, A. Virginius; ipse dictator Valerius,

τῷ φιλοδημοτάτῳ δοκοιῶτι εἶ) καταχρήσασθαι καὶ τὰ μὴ δὺ αὐθεκρέοτερα κοσμῆσαι ἀρχῇ, δι' ὧν τὰ δόξαιτό μοι χρήτιστα εἶ), καὶ δίκα ἐκείνης ὅπτικουρδὴν δυνήσομαι. οὐ γὰρ δή που σωεξαπατῶν ὑμᾶς ὅπτασάμενον τὸν ἀπάτων, καὶ βουλευσάμενον μὴ τοῦτης συγκακουργεῖν ὑπολαμβάνετε. εἰ γὰρ τοῦτα ὑμῖν εἰσέρχεται περὶ ἐμοῦ ὡς ἀπόντων δὺ ἀθεσπων κακουργοτέρου, ὅ τι βούλεσθε χρώμενοί μοι, τοῦτης μὲν τῆς ὑποψίας, ἐμοὶ πειθόμενοι, τὰς ψυχὰς ἐλευθερώσατε· ὅπτὶ δὲ τοὺς πολεμίους τὸν ὀργὸν μετάθετε ἀπὸ τῶν φίλων, οἳ πόλιν τὲ ὑμᾶς ἀφελούμενοι ἥκεισι, καὶ δὺτ' ἐλευθέρων δούλοις ποιήσοντες, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα δφνὰ ὀν δὺθεσποις νενόμιστα, ἀφαθεῖναι πεύδοντες, οὐ πόρρω τῆς χώρας εἶ) ἀγλῴονται. πρεθύμως οὖν ἀποδύσασθε, καὶ δείξατε αὐτοῖς ὅτι καὶ σασάζεται ἡ Ῥωμαίων δυνάμις κρείττων ἑτέρας ὅστν ὁμονοούσης. ἢ γὰρ οὐχ ὑπομενοῦσιν ἡμᾶς ὅπτὶ τοῖς ὁμοθυμαδὸν, ἢ δίκας ὑφέξοισι τῆς τόλμης ἀξίας. ἐνθυμήθητε γὰρ, ὅτι Βολούσκοι καὶ Σαβῖνοί εἰσιν, ὧν πολλάκις ἐκρατήσαλε μαχομένων, οἱ τὸν πόλεμον ἐπάγοντες ἡμῖν, οὔτε σώματα νῦν μείζονα λαβόντες, οὔτε ψυχὰς τῶν πρότερον ἀλκιμωτέρας κλησάμενοι, ἀλλ' ὡς πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, καταφρονήσαντες ὑμῶν. ὅταν δὲ τὰς πολεμίους ὑμφρήσησθε, ἐκτυῶμη ὑμῖν τὸν βουλὸν ἐγὼ τάς τε ὑπὲρ τῶν χρεῶν φιλονεικίας, καὶ ὅ τι δὺ ἄλλο παρ' αὐτῆς αὐτῆσθε μέτειον, ἀξίως τῆς ἀρετῆς ἐὸν αὐ πρόσθεσθε ὀν τῷ πολέμῳ, βεβαιόσθν. τέως δὲ ἀφείσθω πᾶσα, μὲν οὐσία, πεῦ δὲ σῶμα, πᾶσα ὁ ὅπτιμία πολίτου Ῥωμαίων ἀρρεσίασος, ἀπό τε δημοσίου καὶ ἄλλου πεμτὸς συμβολαίου. τοῖς δὲ πρεθύμως ἀγωνισαμένοις κάλλιστος μὲν στέφανος, πόλις ἥδε γεναμένη πᾶσα ὀρθὴ, καλὸς δὲ καὶ ὁ πρὸς τῶν στωόντων ἔπαινος ὑπαρξέ· καὶ ὁ παρ' ἡμῶν κόσμος ἱκανὸς οἷκόν τε ἐπανορθῶσαι χρήμασιν, καὶ δῆμος ὅπτιλαμπρῦναι τιμῆς. πρόσθεσμά τε ὑμῖν ἀξιῶ δμύεσθαι ὅ ἐμὸν εἰς τὸς κινδυνοις πρεθυμον. ὑφαγανοῦμεν γὰρ ὡς ὁ κρατήσα ἐρρωμένος ὑμῶν. τοῦτα εἰπόντος αὐτῶ, πᾶς ὁ δῆμος ἀσμένως ἀκούσας, ὡς οὐδὲν ἔτι φενακιζόμενος, ὑπέσχετο σωάσεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ ἐν δέκα στρατιωτικὰ τάγματα, ἐξ ἀνδρῶν τεσσακισχιλίων ἕκαστον. τούτων δία μὲν ἕκαστος τῶν ὑπάτων ἔλαβεν, καὶ τὸ ἱππικὸν ὅσον ἑκάστῳ πρεσσεμεείαθη τὰ ὀ τέτταρα, καὶ τὰς λοιπὰς ἱππεῖς, ὁ δικτάτωρ. καὶ αὐτίκα πρόσκλασάμενοι, ὤχοντο δρόμῳ τάχους, ὅπτὶ μὲν Αἰχμὰς Τίτος Δετύριος, ὅπτὶ ὀ Βολούσκους Αὖλος Δερτίνιος, αὐτὸς ὀ ὁ δικτάτωρ Δολέριος ὅπτὶ

ὅπτὶ Σαβῖνους. τὸν δὲ πόλιν ἅμα τοῖς γεραιτέρεσι καὶ ὀλίγῳ νὶ στρατόμματι ἀκμάζων Τίτος Λάρκιος ἐφύλαττεν. ὁ μὲν δὲ ὧν Βολούσκων πόλεμος τάχειαν τὴν κρίσιν ἔλαβεν· πλήθει γὰρ ὑπεραίρων πολὺ νομίσαντες, τῶν πρότερον κακῶν ἀναμνησθέντες, ἀγωνιστικοῖς ἢ φρονιμώτεροι ἀναγκασθέντες χρέσθαι, θᾶττον πρεσθοτοι ὥρμησαν· ὅπτὶ τοῖς Ῥωμαίοις, ὠίκει ἀφθησαν ὀν σπουδῇ στρατοπεδούσαντες. χρονιμῆς ὀ μάχης καρτερᾶς, πολλὰ μὲν δράσαντες καὶ παθόντες, πλείω ὀ τὰ δυνὰ ὑπομείναντες, εἰς φυγὸν τρέπον) · καὶ ὅ τε χάρακος αὐτῶν ἐάσω, καὶ πόλις ὅπτφαίνς ὀν πολιορκίας παρέστη· ἐλίσσαι δὲ ὄνομα αὐτῇ. ὁμοίως ὀ καὶ ὁ Σαβίνων φρόνημα ὀν ὀλίγῳ πεῦ ὑπαπεινώθη χρόνῳ, μιᾷ πρόσταξι ἐξ ἀμφοτέρων βουληθέντων. ἔπειτα ἥ τε χώρα πρεσενομεύθη, καὶ πολίχναι τινὲς ἐάσωσαν, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ σώματα καὶ χρήματα οἱ στρατιῶται ἔλαβον. Αἰχμοὶ ὀ τὰ τ' ἀθενείας αὐτῶν ὑφορῶντες, ἐπεὶ τὰ τ' συμμάχων τέλος ἔχοντα ἐπύθοντο, χρείοις τὲ ἐχρεῖς ὑπεκάθιστο, καὶ εἰς μάχας οὐ πρεσήεσαν, τάς τε ἀποχωρήσας, ὅπῃ ἐδυάντο, δι' ὀρῶν ἢ δρυμῶν κορυφῶν ἐποιοῦτο, καὶ διέτεμψαν μὲν ἄχρι τινὸς διαφέροντες τὸν πόλεμον· οὐ μὲν τοιγε διαπόσασθαι ἀθῶον τὸν στρατιὰν ἐδυνήθησαν, ὅπτιθεμένων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ὀν χρείοις κρημνώδεσι τολμηρῶς, καὶ λαβόντων ὃ στρατόπεδον κρᾶτος. ἔπειτα φυγή τε αὐτῶν ὀκ τῆς Λατίνων γῆς ἐγένετο, καὶ πρὸς δόδς πόλεων ἃς ἔτυχον αὐτῶν τῇ πρότῃ ἐφόδῳ καταλαβόμενοι, εἰσὶ δὲ ὧν καὶ ὀκ φιλονεικίας ὀκ ἐκλιπόντων τὰς ἄκρας, ἀλλ' ὠσις. Δικτάτορος ὀ κρᾶτος νοῦν χωρήσαντος αὐτῶν τὸ πολέμου, τὸν εἰωθότα θρίαμβον ἀπὸ τῆς νίκης καταγαγὼν, ἀπέλυσε τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς στρατείας, οὔπω τῆς βουλῆς καιρὸν ἔτι) νομιζούσης, ἵνα μὴ τὰς ὑποχρέσς ἀπαιτοῖεν οἱ ἄποροι· εἰς δὲ τὸν δοείκτητον ὧν Βολούσκοις ἀφείλοντο, κληρούχοις ἀπέστελεν, ὅπτὶ λέξας ἀνδρας ὀκ τῶν ἀπόρων, οἳ τὸν τε πολεμίαν φρουρήσῃ ἔμελλον, καὶ ὅ ὀκ τῇ πόλῃ σασάζον ἔλαβον ἀπολείψν. Ταῦτα διοικησάμενος, ἠξίου τὸν βουλὸν τὰς ὑποχρέσς αὐτῶν βεβαιῶσαι, κεκομισμένον ὅ τὸ πλήθος πρεθυμον ὀν τοῖς ἀγῶσιν. ὡς δὲ οὐ πρεσεῖχεν αὐτῶν τὸν νοῦν, ἀλλ' ὥσπερ πρότερον, ἰωανιοῦτο τῇ γνώμῃ, συστρέψαντες ἐπ' αὐτοὺς νέοι καὶ βίαιοι, καὶ πλήθει τῶν ἑτέρων ὑπικεφαλοιῶτες, καὶ τότε ἀντέπρεσαν, καὶ πολλῇ καταβοῇ ἐχρῶντο, τὸν οἰκίαν αὐτῶν δημοκόλακα ἀποφαίνοντες, καὶ νόμων πονηρῶν ἀρχηγόν. ὡς δὲ μάλιστα ἠγήνοντο οἱ ἄνδρες ὅπτὶ τὸ ὀκκλησίας τὸ δικαστηείων, πολλῷ δρόμῳ τοῦτῳ πᾶς ἠφανικέναι τὸν τῶν

in Sabinos: ad vrbis custodiam cum senioribus & pauca iuniorum manu relictus est T. Largius. Cum Volscis cito debellatum est. fidẽtes enim maioribus copiis, superiorum cladium memoria citius quam cautius ad certamen impellente, primi Romanos ocius adorti sunt, simulatque illos castra metatos conspexere. inito prœlio cum acriter aliquãdiu ac strenue pugnassent, maiorem tamẽ ipsi accepissent quam intulissent cladem, *tandem* in fugam se verterũt: *simulq;* castra *vi* capta, & Velitræ obsidione domitæ, nobile gentis eius oppidũ. Pari modo & Sabinorũ spiritus intra breue temporis spatium sunt compressi, decretumq; vno tantum prœlio: deinde actæ ex agris prædæ, & expugnata aliquot oppidula; vnde magna tum corporum tum opũ copia miles potitus est. Æqui autẽ diffisi suis viribus, postquam audiuere debellatum cum sociis, cõtinebant se locis munitioribus, non ausi in aciem procedere; & qua poterant, recedebant per montium aut saltuum iuga, elusis aliquamdiu hostibus. non potuerunt tamen incolumem exercitum reducere, cũ Romani per ardua rupium eos audenter consectati, castra vi cepissent. quo facto fuga se proripuerunt ex agro Latinorum; ac *mox* secutæ *crebræ* deditiones oppidorum quæ primo impetu ceperãt; aut expugnationes etiam, siqui obstinate arces retinere cõtenderent. Valerius confecto ex animi sententia bello, triumphoq; solenni ritu deducto, militia liberauit populum, cum nõdum senatui tempus esse videretur, ne *tam cito* inopes promissa repeterẽt. In agrũ de Volscis captũ colonos misit, delectos ex egena multitudine; qui & cõtra hostẽ essent præsidio, & seditiosam in vrbe turbã minuerẽt. His ita ordinatis petit a senatu, vt cũ promptã plebis in prœliis experti sint operã, ipsi quoq; promissis stẽt. qui cum ista negligerent, & vt antea sententiæ ipsius reclamarẽt, iuniorum factio quæ & numero & vi præpollebat alteri, aduersabatur viro, magnoq; clamore in eũ debacchabatur, *totam* eius familiã infamans vt adulatricẽ plebis & malarũ legum auctorẽ. *tãdem* cũ nuntiaretur homines istos in iudicialib. consistoriis vociferari, hoc eius instituto torã patriciorũ

Volsci prò fligati.

Sabini deuicti.

Æqui domiti.

Domesticæ turbę recrudescunt.

potentiam esse abolitam, indignatus Valerius, & iniuste se ad populũ traduci questus, cum deploratione infelicis talium consiliorum exitus; & (vt fieri solet in talib. aduersitatibus) partim ex affectu, partim præcellenti mentis acumine, *multa* vaticinatus, e curia se protipuit. aduocata deinde concione sic populum allocutus est: Magnam vobis gratiam Quirites habeo, ob promptam operã quam mihi vltro in hoc bello præstitistis; maiorẽ etiam, ob spectatam in prœliis virtutem. Sed & referre vobis gratias maximopere studui, tũ aliis rationibus, tum præstando quæ senatus nomine vobis sum pollicitus, & reconciliãdo exasperatos seditionibus animos, veluti consiliarius & arbiter vtriusq; partis. Sed huic meæ voluntati obstant qui salutaribus reip. consiliis sua præferunt placita; numero ac viribus ceteris superiores, & pro iuuenili ætate feruidiores quam præsens rerũ status postulat. Ego contra senex, vt videtis, alios quoq; mei similes habeo socios, consiliis quidem pollentes, sed ad ea exsequẽda destitutos viribus: & quod reliquum *nobis* est, hęc quę penes nos esse videtur reip. procuratio, priuata est cum vtraq; parte simultas. nam senatus me criminatur vt *plus satis* studiosum vestrę multitudinis: apud vos traducor quasi patres cõscriptos maiore prosequar beneuolẽtia. Si igitur plebs prior affecta beneficio promissum senatui per me factum fefellisset, respondendum mihi fuisset, vestrum id mendacium esse, nec vllam in me culpam residere. nunc quoniam senatus pollicita sunt irrita, necesse habeo apud plebem caussam meam agere, non factum id meo cõsensu, sed fucum factum ambobus, immo mihi magis quam vobis: cui non eo solum fit iniuria quod cum ceteris sum deceptus, sed quod priuatim etiam male audio, quasi prędã de hoste captam egenis plebeiis non ex communi senatus sententia dederim, captãs propria commoda; & *nunc* cõtra senatus voluntatem bona ciuiũ publicare cupiã; vosq; prẽter disciplinę rationẽ inuito senatu absoluerim a militia, quos in hostico castrensib. laborib. & vagis itineribus *diutius* distinere debuerim. Obiicitur mihi & colonorũ in Volscos deductio, q̃ agrum magnum &

πατρικίων δωροδοκίαν, αἰτιώμενοι, ἐπιλεύσας δὲ Ἀλέριος πολλὰ, καὶ ὅτι μὴ δίκαια πάσχοι, ἀναβεβλημένος ἐπ' αὐτῶν πρὸς τὸν δῆμον ὀνειδίσας, τί τε μέλλουσαν καταλήψεσθαι σφᾶς τύχην τοιαῦτα βουλευομένους ἀνακλαυσάμενος, καὶ οἷα εἰκὸς ἐν τοιούτῳ κακῷ, τὰ μὲν ἐκ πάθους, τὰ δ' ἀπὸ τοῦ πλέον τι τῶν πολλῶν νοῦν ἀποθραύσας, ὤχετο ἀπιὼν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου· καὶ συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεξεν· Πολλὴν χάριν ὑμῖν εἰδὼς, ὦ πολῖται, τῆς τε προθυμίας ἣν παρέσχεσθέ μοι, ἑκούσιοι στασιάζοντες τοῖς πολέμοις, καὶ ἐπὶ μᾶλλον τῆς ἀρετῆς ἣν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀπεδείξασθε, μεγάλην μὲν ἐποιούμην ἀπουδὴν ἀμείψασθαι ὑμᾶς τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τῷ μὴ ψύσασθαι τὰς ὑποψίας ἃς ὑπὲρ τῆς βουλῆς ἐποιούμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ εἰς ὁμόνοιαν ἤδη ποτὲ καταστῆσαι τὴν πάσιν ὑμῶν, σύμβουλος καὶ διαιτητὴς ἀμφοῖν γενόμενος· κωλύομαι δ' πρὸς ἀπὰ ἐν αὐτὰ, πρὸς τοῖς οὐ τὰ βέλτιστα τῷ κοινῷ φρονοῦσι, τοῖς δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι κεχαρισμένα πρασσουσιν, οἱ πλήθει τε ὑπερβεβιῶκασι τῶν ἑτέρων, καὶ δυνάμει, καὶ τὸ νέον αὐτοῖς παρέχεται μᾶλλον ἢ τὸ πρέσβυν. ἐγὼ δὲ γέρων τε ὁρῶ, ὡς ὁρᾶτε, καὶ ἑτέροις τοιούτοις ἔχω συμμάχοις, ὧν ἡ ἐν τῇ γνώμῃ οὖσα ἰσχὺς, ἀδύνατός τε ἐστὶν ἔργῳ ἐπεξελθεῖν, καὶ παρεῖκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τῶν κοινῶν πρόνοια, ἰδίᾳ πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθεια φερομένη. τῇ τε γὰρ βουλῇ δι' αἰτίας εἰμὶ ὡς ὑμέτερον πλῆθος θεραπεύων, καὶ πρὸς ὑμᾶς διαβέβλημαι ὡς ἐκείνῃ μᾶλλον τὴν εὔνοιαν ἀποδεικνύμενος. εἰ μὲν οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ πρεσπαθῶν ἐξέλιπε τὰς δι' ἐμοῦ τῇ βουλῇ γενομένας ὑποσχέσεις, ἐκεῖνα μοι ἀπολογητέα ἦν, ὅτι ἔφασθε ὑμεῖς, οὐ ἐμοὶ δὲ οὐδὲν κακούργημα ἦν. ὅπερ τὰ πρὸς τῆς βουλῆς ὁμολογηθέντα οὐ γέγονεν ὑμῖν ὅπως τελῇ, πρὸς τὸν δῆμον ὁ λόγος ἀναγκαῖος γίγνεταί μοι, ὅτι οὐκ ἐμοὶ συνδοκιῶτα πεπόνθαλε, ἀλλ' ὁμοίως πεφενακίσμεθα καὶ παραλελογίσμεθα ἀμφότεροι, καὶ μᾶλλον ὑμῖν ἐγὼ, ὅς γε οὐχ ἁπλῶς καὶ μὴ πάτημα μετὰ πολλῶν, μόνον ἀδικοῦμαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἰδίᾳ κακῶς ἀκήκοα, ὡς δὴ τὰ παρὰ τῶν πολεμίων ἀλόντα, οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης τοῦ συνεδρίου, τοῖς ἀπόροις ὑμῶν, βουλόμενος ἰδίαν ὠφέλειαν ποιήσασθαι, παρανόμων, καὶ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας δημεύειν ἀξιῶν, ἥς γε κωλυούσης, ἢ μὴ, παρανομεῖν τε καὶ βίας, ἀναπτομένων τῶν βουλευτῶν, ἀφικνοῦμαι δέον ὑπὸ ταῖς ἀγραυλίαις καὶ πλανᾶσθαι ἐν τῇ πολεμίᾳ κατέχων ὑμᾶς. ὠνείδισαι δέ μοι καὶ τὴν κληρουχον εἰς Βολούσκους ἐκπομπὴν, ὅτι γῆν πολλὴν καὶ

ἀγαθὴν

ἀγαθὴν οὐ τοῖς πατρικίοις οὐδὲ τοῖς ἱππεῦσιν ἐχαρισάμην, ἀλλὰ τοῖς ἀπόροις ὑμῶν διένειμα· καὶ ὁ μάλιστά μοι τὴν πλείστην ἀγανάκτησιν παρέσχεν, ὅτι πλείοσι ἢ τετρακόσιοι ἄνδρες ἐκ τοῦ δήμου τοῖς ἱππεῦσι προσκαλεσάμενοι, ὑπὲρ γραπτολογίας, βίων ἀποῤῥησάσθαι. εἰ μὲν οὖν ἀκμάζοντί μοι τὸ σῶμα τοῦτο παρέπεσεν, δῆλον ἂν ἔργῳ ἐποίουν τοῖς ἐχθροῖς, οἵ ὅντα με ἄνδρα προσυπηλάκισαν· ὅπερ δὲ ἀπὸ ἑβδομήκοντα ἔτη γέγονα, καὶ οὐ δυνατὸς ἔτι ἀμύνειν ἑαυτῷ εἰμι, ὅρων τε ὅτι οὐκ ἂν ἔτι ἐπ' ἐμοῦ παύσαιτο ἡ φάσις ὑμῶν, ἀποθέμενος τὴν ἀρχὴν, καὶ ὅπερ τοῖς βουλομένοις ὃ σῶμα ἐμφωτοῦ ποιῶ, εἴ τι οἴονται ἐπ' ἐμοῦ ἐξηπατῆσθαι, χρήσασθαί μοι ὅτι δικαίως. Ταῦτα εἰπὼν, ὃ μὲν δημοτικὸν ἅπαν εἰς συμπάθειαν ἀπήγετο, καὶ προὔπεμψαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπόντα· τὴν δὲ βουλὴν ἔτι χαλεπωτέραν αὐτῷ γενέσθαι ἐποίησεν. διὸ καὶ μετὰ τοῦτο τάδε ἐγένετο· οἱ μὲν πένητες οὐκέτι κρύφα οὐδὲ νύκτωρ, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἤδη σπουδάζοντες, ἐβουλεύοντο ἀποστασιν ἐκ τῶν πατρικίων. ἡ δὲ βουλὴ κωλύειν ἀναγκαζομένη, τοῖς ὑπατικοῖς ἐπέταξε μήπω λύειν τὰ στρατεύματα. τῶν γὰρ ἱερῶν ἐστρατευμένων ἔτι κύριος ἦν, τοῖς στρατιωτικοῖς ὅρκοις κατειργομένων, καὶ οὐδεὶς ἀπολείπεσθαι τῶν σημείων ἠξίου· τοσοῦτον ἴσχυεν ὁ τῶν ὅρκων ἐν ἑκάστῳ φόβος. πρόφασις δὲ κατεσκευάσθη τῆς στρατείας, ὡς Αἰκανοὶ καὶ Σαβῖνοι συνελθόντων εἰς ἓν ὅπῃ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πολέμου. ὡς δὲ προῆλθον ἔξω τῆς πόλεως οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμεις ἔχοντες, καὶ τὰς παρεμβολὰς οὐ πρόσω ἀπ' ἀλλήλων ἔθεντο, συνελθόντες οἱ στρατιῶται εἰς ἓν πεσόντες, ὅπλων τε καὶ σημείων ὄντες κύριοι, Σικιννίου τινὸς Βέλλου παροξύναντος αὐτοὺς, ἀφίστανται τῶν ὑπάτων, ἁρπάσαντες τὰ σημεῖα· ἡμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις τοῦτο ὅπῃ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται· λοχαγούς τε ἑτέρους, καὶ πρὸ ἀπόντων ἄρχοντα τὸν Σικίννιον ἀποδείξαντες, ὄρος τι καταλαμβάνονται πλησίον Ἀνίητος ποταμοῦ κείμενον, οὐ πρόσω τῆς Ῥώμης, ὃ νῦν ἔτι ἐκείνου Ἱερὸν ὄρος καλεῖται. τῶν δὲ ὑπάτων καὶ λοχαγῶν μεταπαλαιούντων αὐτοὺς ἅμα δεήσει καὶ οἰμωγῇ, καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένων, ἀπεκρίνατο ὁ Σικίννιος· Τίνα γνώμην ἔχοντες, ὦ πατρίκιοι, οὓς ἀπηλάσαλε ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ αὖτ' ἐλευθέρων δούλοις ἐποιήσαλε, νῦν μεταπαλεῖτε; ποίᾳ δ' πίστει τὰς ὑποσχέσεις ἡμῖν ἐμπεδώσετε, ἃς πολλάκις ἤδη ψευσάμενοι ἐλέγχεσθε; ἀλλ' ὅπῃ μόνοι τὴν πόλιν ἀξιοῦτε καλέχειν, ἄπιτε μηδὲν ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ ταπεινῶν ἐνοχλούμενοι· ἡμῖν δὲ

bonum non patriciis aut equitibus largitus sim, sed egenis ex vestro numero diuiserim; &, quod maximam eis indignationem mouit, quadringenti & amplius e plebe ciues fortunis aucti, *superiori* delectu in equestrem ordinem allecti sint. Hæc si mihi corpore vigenti accidissent, declarassem inimicis quali viro facta sit contumelia. nunc quia sum maior septuagenario, nec possum me ipse vlcisci aut defendere, nec vestras seditiones per me compesci posse video, magistratum depono; & siqui se a me deceptos putant, eis mei corporis potestatem facio, tractent me vt iustum videbitur. His auditis tota plebs ad miserationem flexa, e foro discedẽtem *domum* deduxit; id quod magis etiam senatum exasperauit. ac mox hi motus secuti sunt. inopes non amplius clam neque noctu, vt antea; sed propalam cœtus facientes, consultabant de secessione a patriciis. senatus vero vetare cogitãs, iussit consules nondum exercitus dimittere. habebat enim sacras legiones adhuc in potestate; quod sacramento tenerentur, nec quisquam deserere signa vellet. tantum pollebat apud vnumquemque iurisiurandi religio. prætexebatur autem militiæ caussa, quasi Æqui & Sabini ad bellum Romanis inferendum conspirassent. Deinde cum consules cum copiis egressi, castra non lõge a se inuicem posuissent, milites armis & signis potiti, in vnum omnes congressi, instigante quodam Sicinio Belluto, raptis signis defecerunt a consulibus. nihil enim in Romana militia signis habetur venerabilius; nec minus sacra iudicantur quam deorum simulacra. creatisque nouis centurionibus, & rei summa delata ad Sicinium, montem quendam prope Anienem fluuium occupant, non longe ab vrbe, qui nunc inde vocatur Mons sacer. cumq; a consulibus & centurionibus reuocarẽtur cum precibus & lacrymis, multa *interim* pollicentibus, respondit Sicinius: Quid vobis vultis patricii, dũ eos nunc reuocatis, quos ipsi expulistis patria, & e liberis fecistis seruos? aut qua fide nobis, pmissa firmabitis, quę, vt cõstat, iam toties fefellistis? Quãdo soli vrbẽ tenere vultis, abite. non erũt vobis molesti pauperes & tenues. nos

Secessio in montem sacrum.

contenti erimus quacumq; terra, vbi libertatem tueri liceat; eãq; vbicũq; fuerit, patriam nobis putabimus.
His in vrbem renuntiatis, magnus tumultus fuit & cõploratio, discursusq; per vias, plebeiis vrbẽ deserere parantibus, patriciis eos *apropósito* diuertere, ac per vim inuitos retinere conantibus: eratque clamor circa portas & fletus; nec dictis factisq; tẽperabatur hostilibus, nulla ætatis, sodalitatis, dignitatis, virtutis ve reuerẽtia. Reiectis deinde custodibus exituum, qui ob paucitatem non valebant subsistere cõtra impetũ multitudinis, tum vero magna pars plebis se effundebat; ac velut vrbe capta, qui remanebant, lamentabantur, seq; inuicẽ incusabant, dum vrbẽ desolari videbant. secutæ sunt consultationes crebrę, & accusationes eorum qui caussam secessioni præbuerant. Per idem tẽpus & hostes prædabundi excurrebãt vsq; ad mœnia. Sed qui defecerant milites, contenti necessarios cõmeatus e propinquis agris petere, cetera temperabãt a maleficiis, sub diuo manentes & receptantes confluentem ad se tam ex vrbe quã e finitimis castellis plebem, crescente *in horas* numero. refugiebant enim eo non hi soli qui æs alienum, iudicia, miseriasq; inde secuturas vitabant; verum & cetera turba otiosorum ac segnium, nec habentium vnde satisfacerent suis cupiditatibus: tum eorum qui malis artibus studebant, aut inuidebant felicioribus, vel alia quapiã de caussa iniquo animo ferebant præsentem statum reipublicæ. At patricii his turbis perculsi, metuebãt primum ne illi prima quaq; occasione cum externo hoste coniuncti, facerent in vrbem impetum: ac velut signo dato correptis armis cũ familiaribus & clientelis, pars vias seruabant qua timerent aduentũ hostium, pars castella *proxima* occupabant præsidiis, pars pro mœnibus in campis castra metabantur. qui vero propter senium nihil horũ facere poterant, in mœnib. sunt dispositi. Postquam autem cognouere, secessores nec hosti se adiungere, nec agros vastare, nec quidquã damni dare quod alicuius momenti esset, desierũt metuere: & mutata sententia deliberarunt quibus reconciliari possent conditionibus: dictæque sunt a senatus

ἀρχέσῃ πᾶσα γῆ ἐν ᾗ ἂν ὦ ἐλεύθερον ἔχωμεν, ὅποι ἂν
ποτ' ἂν ᾖ, νομίζεσθαι πατρίς. ὡς δ' ἤδη τῶν ταῦτα λε-
γόντων ἐν τῇ πόλει, πολὺς θόρυβος καὶ οἰμωγὴ ἦν, καὶ ἀφ'
τῶν γενομένων δρόμος, τῶν μὲν δήμου καταλιπόντων τὴν 278
πόλιν τῶν ἀσκεύαζομένου, τῶν δ' πατρικίων ἀπο-
τρέπειν ἀξιούντων, καὶ βίαν τοῖς μὴ βουλομένοις προς-
φέρειν· βοή τε πᾶσι τὰς πύλας καὶ πολὺς ἀνακλασμὸς
ἦν, λόγοι τε κατ' ἀλλήλων ἐγίνοντο, καὶ ἔργα πολεμίων
ἐλίνοντο, οὐκέτι ἀφανίνοντος οὐδενὸς οὔτε ἡλικίαν,
οὔτε ἑταιρείαν, οὔτε ἀξίωσιν ἀρετῆς. ὅπου δὲ οἱ τα-
θέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς φεύγειν τὰς ἐξόδους· ἦσαν
γὰρ δὴ ὀλίγοι· οὐκ ἰσχυοὶ ἔτι ἀντέχειν, σκεδασθέντες
ὑπὸ τοῦ δήμου, κατέλιπον τὴν φυλακήν, τότε ἤδη
ὁ δημοτικὸν πολὺ ἐξεχεῖτο, καὶ ὁ πάντος ἦν ἁλῶσαι
πόλεως ἐμφερές, οἰμωγή τε τῶν ὑποπτόντων, καὶ
κατάμεμψις ἀλλήλων ἐγίνετο ἐρημουμένην τὴν πό-
λιν ὁρώντων. μετὰ τοῦτο βουλαί τε συχναὶ καὶ κατηγορίαι
τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως ἐγένοντο. ἐν δὲ τοῦ αὐτοῦ
καιρῷ, καὶ τὰ πολέμια ἐπεδίδοντο αὐτοῖς, τῶν γεωμεύον-
των τὴν γῆν ἄχρι τῆς πόλεως. οἱ μὲν τοι ἀποστάντες, τὸν
ἀναγκαῖον ἐπισιτισμὸν ἐκ τῶν πλησίον ἀγρῶν λαμ-
βάνοντες, ἄλλο δ' οὐδὲν τὴν χώραν κακουργοῦντες, ἔ-
μενον ὑπαίθριοι, καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἐκ τῆς πόλεως
καὶ τῶν ἀπὸ φρουρίων ὑπεκφεύγουσιν, συχνοὶ ἤδη γι-
νομένοι. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰ χρέα καὶ τὰς δίκας καὶ τὰς
προσδοκωμένας ἀνάγκας ἀφαφυγεῖν προαιρού-
μενοι σπεύδεον ὡς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ὁ
βίος ἦν ἀργὸς ἢ ῥάθυμος, ἢ ταῖς ἐπιθυμίαις χορηγεῖν
οὐκ ἰσχυος, ἢ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλωτὴς, ἢ
φθονεροὶ ταῖς ἑτέρων εὐτυχίαις, ἢ δι' ἄλλην τινὰ
συμφορὰν ἢ αἰτίαν ἀλλοτρίως διακείμενος τῇ κα-
θεστώσῃ πολιτείᾳ. τοῖς δὲ πατρικίοις ἐν μὲν τῷ παρ-
όντι παραχὴ ἐνέπεσε πολλὴ καὶ ἔκπληξις, καὶ ὡς
αὐτίκα δὴ μάλα τῶν ἀποστατῶν ἅμα τοῖς ἀλλοεθνέ-
σι πολεμίοις ἐπὶ τὴν πόλιν ἥξοντων δέος. ἔπειτα ὡς
ἐξ ἑνὸς παραχελεύματος ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα,
σὺν τοῖς οἰκείοις ἕκαστοι πελάταις, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς ὁ-
δοὺς, ἃς ἤδει ἐνόμιζον τοῖς πολεμίοις, παρεβοήθουν· οἱ
δ' ἐπὶ τὰ φρούρια, φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἐρυμάτων, ἐξήει.
οἱ δ' ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς πόλεως πεδίοις ἐστρατοπε-
δεύοντο· ὅσοι δ' ἐκ γήρας ἀδυνατοι τῶν τι δρᾶν ἦσαν,
ἐπὶ τοῖς τείχεσιν ἐτάξαντο. ἐπεὶ δ' τοῖς ἀποστάσι κατέ-
μαθον οὔτε τοῖς πολεμίοις προσιδεμένοις, οὔτε τὴν
χώραν δηοῦσι, οὔτε ἄλλο βλαβεροῖς οὐδὲν ὅ τι
καὶ λόγου ἄξιον, τῶν δέος ἐπαύσαντο· καὶ μεταθέ-
μενοι τὰς γνώμας, ἐφ' οἷς ἀφαλλαγήσονται πρὸς
αὐτοὺς ἐσκόπουν, καὶ ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τῶν
συνεδρίου

primoribus variæ longeq; discrepantes sententiæ; maximis natu modeste differentibus & pro ratione pręsentis tẽporis: nõ malitia secessisse plebem, sed partim cõpulsam calamitatibus, partim inductam a *malis* consiliariis; & iræ magis obsecutã quam sano iudicio, vt fieri ab imperitis solet. adhęc plerosque mali consilii sibi conscios, correctionẽ delictorũ *iam* requirere, modo detur honesta occasio. cũ igitur iam factis testentur pœnitentiã, si bona spe in futurum facta, impunitas eis a senatu decernatur, & honestæ pacificationis cõditiones proponantur, fore vt contẽti sint in proprias sedes se recipere. Simul monebant ne præcellentes cetero, deteriores essent quantum ad irã; neue in id tempus reconciliationem differrent, quo pars demens aut sapere necessitate cogeretur, aut maiore malo minori mederi, traditisq; armis, & deditis corporibus, ipsam se libertate priuare; id qđ videatur pene impossibile. Quodsi moderationi studeãt *patres*, initiũ ab eis fore cõsiliorũ vtiliũ; ipsoq; priores reconciliationem quæsituros, reputãtes q; imperium & reip. cura magis ad patricios pertineat, & bonos viros deceat pacis & amicitiæ principium quærere. Maiestatẽ porro senatus nõ eo detrimentum accepturam, quod necessarios casus fortiter ferens, tuta sequatur cõsilia; sed si per morosam iracũdiam cladem reip. afferat. amẽtium. n. esse, decorum consectando, incolumitatem negligere. Optãdum quidem vtrũq;, si possint simul contingere: quodsi alterutrum negetur, salutem decoro pręferendam esse, vt magis necessariam. Huc deniq; tendebat horũ admonitio, vt legati mitterentur qui cum secessoribus de amicitia agerent; quando erratum eorũ non esset immedicabile. Placuit id senatui: moxq; electi *ad eam legationem* maxime idonei, missi sunt in castra cum mandatis, vt quærerent ab eis, quanam re opus haberent, & quibus legibus in vrbẽ redire postularẽt. si enim æqua peterẽt & possibilia, non aduersaturum senatum. nunc si positis armis in vrbẽ reuerterentur, concessum iri & delictorũ impunitatẽ, & offensarum in posterum obliuionẽ. quodsi strenuam operam reip. præstiterint, & periculis pro patria alacriter

συνεδρίου λόγοι πολυδαποὶ, καὶ πλῆθον ἀλλήλων
ἀφέροντες, μετεωρίζοντο· καὶ τοῦ πρεσβύτατοι τῶν πα-
ρεστώτων τύχαις, οἷς οἱ πρεσβύτατοι αὐτῶν ἔλεξαν, δι-
δάσκοντες ὡς οὐδεμιᾷ κακίᾳ πεποίηται τὴν ἀπόστα-
σιν ἀπ' αὐτῶν ὁ δῆμος, ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑπὸ τῶν ἀ-
ναγκαίων συμφορῶν βιαθεὶς, τὰ δ', ὑπὸ τῶν συμ-
βούλων ἐξηπατημένος, ὀργῇ δ' μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰ
συμφέροντα κρίνων· οἷα ἐν ἁμαρτίᾳ γίγνεσθαι φιλεῖ.
ἔπειτα ὅτι σωφρόνοι εἰσὶν αὐτοῖς κακῶς βεβουλευμένοις
οἱ πλείοις, καὶ ζητοῦσιν ἀναλύσασθαι τὰς ἁμαρτίας, 10
δικαίους ἀφορμὰς λαμβάνοντες· τὰ γοῦν ἔργα
δρῶσιν ἤδη μετεγνωκότων, καὶ εἰ λάβοιεν ἐλπίδα
χρηστὴν περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου, ψηφισαμένης αὐτοῖς
ἄδειαν τῆς βουλῆς καὶ ἀφαλλαγὰς ποιησαμένης δι-
καιοτέρας, ἀγαπητὸς τὰ σφέτερα δέξονται. ἠξίουν τε
ταῦτα παραινοῦντες, μὴ χείρους ὀργῇ εἰ) τῶν κα-
κιόνων τοῖς κρείττονας, μηδ' εἰς ἐκεῖνον ἀναβαίνεσθαι τ'
χρόνον τὰς ἀφαλλαγὰς, ὅτε ἢ νοῦν ἔχειν ἀναγκασθή-
σεται τὸ ἀνόητον, ἢ τῷ μείζονι κακῷ τοὐλάττον ἰᾶσθαι,
ὅπλων παραδόσει, καὶ σωμάτων ὑπείσοπῇ τὴν ἐλευ- 20
θερίαν ἀφαιρεῖν αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ· ταῦτα γὰρ ἐγγὺς
279 εἰ) τοῦ ἀδυνάτου· μετείοις δὲ χρησαμένοις, ἀρχη-
γοὺς τῶν συμφερόντων βουλευμάτων ἡγεῖσθαι, καὶ
πρεσβύτερος ἐκείνων ὑπὲρ τὰς ἀφαλλαγὰς χωρῆν, ἐνθυ-
μουμένοις ὅτι τὸ μὲν ἀρχὴν καὶ ὑπεύθυνον τοῖς πα-
τρικίοις ὑπάρχει, φιλότης δ' καὶ εἰρήνη τοῖς ἀγα-
θοῖς. τὸ δ' ἀξίωμα τῆς βουλῆς οὐκ ἐν τῷδε μά-
λιστα ἐλαττώσεσθαι ἀπέφαινον, ἐν ᾧ μάλιστα τὰς ἀ-
ναγκαίας συμφορὰς ἡνιαίως φέροντες, ἀσφαλῶς πο-
λιτεύσοιεν, ἀλλ' ἐν ᾧ δεινοργήτους τὰς ψυχὰς ὀμι- 30
λοῦντες ἀναστρέψοιεν τὴ κοινόν. ἀνοίας δὲ ἔργον εἰ),
τοὺς εὐπρεπείας ὀρεγομένους, τῆς ἀσφαλείας ὑποφε-
ρῶν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ, ἀμφοῖν τυγχάνειν· εἰ δὲ ἐξεί-
γοιτο εἴς θατέρου, τὰ σωτήρια τῶν εὐπρεπεστέρων νο-
μιστέα ἀναγκαιότερα. τέλος δὲ ἐπὶ τῶν ταῦτα παραι-
νούντων, πρέσβεις ἀποστέλλειν τοῖς ἀφαλεξομένοις
τοῖς ἀφεστηκόσι περὶ φιλίας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἡμάρτη-
κεν. ἐδόκει ταῦτα τῇ βουλῇ· καὶ μετὰ ταῦτα
πρεσβευσαμένη τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις, διεπέμψατο
πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ χάρακος, σύντειναμένη πυθάνε- 40
σθαι παρ' αὐτῶν, τίνος δέονται, καὶ ἐπὶ ποῖσι δικαίοις ἀ-
ξιοῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέφειν· εἰ γὰρ εἴη τὶ μέτριον
καὶ δυνατὸν τῶν αἰτημάτων, οὐκ ἀναβιώσεσθαι σφίσι
τὴν ἐκεχειρίαν. νῦν μὲν οὖν αὐτοῖς ἀποθεμένοις τὰ ὅπλα,
καὶ καταβῆναι εἰς τὴν πόλιν, ἀδεῶς ὑπαρξεῖν τῶν ἡμαρτη-
μένων, καὶ εἰς τὸν ἀπὸ δεῦρο χρόνον ἀμνησίαν· ἐὰν δὲ κρά-
τιστα δουλεύωσι τῷ κοινῷ, καὶ προθύμως κινδυνεύωσι

primoribus variæ longeq; discrepantes sententiæ; maximis natu modeste differentibus & pro ratione pręsentis tẽporis: nõ malitia secessisse plebem, sed partim cõpulsam calamitatibus, partim inductam a *malis* consiliariis; & iræ magis obsecutã quam sano iudicio, vt fieri ab imperitis solet. adhęc plerosque mali consilii sibi conscios, correctionẽ delictorũ *iam* requirere, modo detur honesta occasio. cũ igitur iam factis testentur pœnitentiã, si bona spe in futurum facta, impunitas eis a senatu decernatur, & honestæ pacificationis cõditiones proponantur, fore vt contẽti sint in proprias sedes se recipere. Simul monebant ne præcellentes cetero, deteriores essent quantum ad irã; neue in id tempus reconciliationem differrent, quo pars demens aut sapere necessitate cogeretur, aut maiore malo minori mederi, traditisq; armis, & deditis corporibus, ipsam se libertate priuare; id qđ videatur pene impossibile. Quodsi moderationi studeãt *patres*, initiũ ab eis fore cõsiliorũ vtiliũ; ipsoq; priores reconciliationem quæsituros, reputãtes q; imperium & reip. cura magis ad patricios pertineat, & bonos viros deceat pacis & amicitiæ principium quærere. Maiestatẽ porro senatus nõ eo detrimentum accepturam, quod necessarios casus fortiter ferens, tuta sequatur cõsilia; sed si per morosam iracũdiam cladem reip. afferat. amẽtium. n. esse, decorum consectando, incolumitatem negligere. Optãdum quidem vtrũq;, si possint simul contingere: quodsi alterutrum negetur, salutem decoro pręferendam esse, vt magis necessariam. Huc deniq; tendebat horũ admonitio, vt legati mitterentur qui cum secessoribus de amicitia agerent; quando erratum eorũ non esset immedicabile. Placuit id senatui: moxq; electi *ad eam legationem* maxime idonei, missi sunt in castra cum mandatis, vt quærerent ab eis, quanam re opus haberent, & quibus legibus in vrbẽ redire postularẽt. si enim æqua peterẽt & possibilia, non aduersaturum senatum. nunc si positis armis in vrbẽ reuerterentur, concessum iri & delictorũ impunitatẽ, & offensarum in posterum obliuionẽ. quodsi strenuam operam reip. præstiterint, & periculis pro patria alacriter

se obiecerint, nõ defutura honesta & commoda præmia. His mandatis apud exercitũ expositis, legati & alia quæ res postularent addidere verba. Sed respuerunt eam inuitationem secessores, senatuiq; superbiã, morositatem, & perpetuã simulationẽ exprobrarunt: quasi vero ignorarẽt quibus rebus plebs opus haberet, aut qua necessitate coacta esset secedere. Iargiri eos sibi secessionis impunitatẽ, quasi *eius* penes illos adhuc esset potestas: cũ ipsi egeant ciuiũ auxilio contra externum hostem iamiã cum totis viribus affuturũ: contra quos ne *vultum* quidem possint attollere, qui *nũc ipsorum* salutem putent non tã sibi fore bono, quam ferentibus opẽ commodo. Postremo sic orationẽ clauserunt: satis iã ipsos scire in qua necessitate cõstituta sit ciuitas, & *breui* intellecturos quales habituri sint aduersarios: multasq; insuper & graues addidere minas. Ad hæc nihil contradixerunt legati, sed reuersi patriciis exposuerunt secessorum responsum. Quo cognito, multo magis in vrbe tumultuatũ & trepidatum q̃ prius: & neq; senatus his malis exitum aliquẽ aut dilationẽ inuenire poterat, cum principes patrũ multos dies mutuis altercationib. & criminationib. contererẽt, & cõsessus obtusis auribus *re infecta* dimitteretur; neq; plebs vrbana, quę adhuc detinebatur patriciorũ fauore aut patriæ desiderio, sui perstabat similis: sed hi quoq; clãve palamve magna ex parte diffugiebant; & nihil firmi videbatur reliquũ. Interea cõsules, cũ breue superesset imperii tẽpus, diẽ indixerũt comitiis. Populus, vbi tẽpus aduenit quo magistratus in cãpo *Martio suffragiis* erãt cõfirmãdi, nemine consulatũ ambiẽte, ac ne *vltro* quidẽ oblatũ admittẽte, ipse designauit cõsules q̃ eũ magistratũ iã *ante* gesserant, viros *ex æquo* gratiosos apud optimates ac plebem, Postumũ Cominiũ & Sp. Cassiũ; quorum auspiciis Sabini debellati principatu cesserãt. *Horũ consulatus incidit in* septuagesimã secundã Olympiadẽ, qua vicit stadio Tisicrates Crotoniẽsis, principe Athenis Diogneto. Hi cũ maturius solito magistratum inissent Calend. Septembribus, ante omnia senatu conuocato ad patres de plebis reditu retulerunt: primũq; sententiam rogauerũt Agrippã Menenium,

A.V.C. 261, Olymp. 72, consl. Postumus Cominius, & Sp. Cassius.

ὡδὶ τῆς πατρίδος, ἀμοιβὰς καλὰς καὶ λειτουργίας.
ταύτας οἱ πρέσβεις ἀπολαβόντες κομιζόμενοι, ἀπέδοσαν τοῖς ἐπὶ τῷ πραττομένῳ, καὶ τὰ ἀκόλουθα διελέχθησαν. οὐ δοξαμένων δὲ τῶν ἀποστατῶν τὰς μετοικήσεις, ἀλλ' ὑπεροψίαν καὶ βαρύτητα καὶ πολλὴν εἰρωνείαν τοῖς πατρικίοις ἐνδεικνυμένων, εἰ μεταποιοῖντο μὴν ἀγνοεῖν ὧν ὁ δῆμος δεῖται, καὶ δι' ἃς ἀνάγκας ἀπ' αὐτῶν ἀπέστη· παρεκάλουν δὲ αὐτοὺς πλὴν ἀδικίαν τῶν μηδεμίαν ὑποφέειν τῆς ἀποστάσεως δίκην, ὥς περ ἐπὶ κύριοι, τῆς βοηθείας τε αὐτοῖ δεόμενοι τῆς πολιτικῆς, ἐπὶ τοὺς ἐθνικοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μαχαὶ ἐλθοῦσομένους πανστρατιᾷ, μεθ' οὓς οὐδὲ ἀνύπαρα δυνήσονται, οἱ οὐ σφέτερον ἡγεῖται ὃ βοηθῶν ἀγαθὸν, ἀλλὰ τῶν συναγωνιουμένων ἀτύχημα· τέλος τοῦτο μεθέντων τοῦ λόγου, ὡς ἄμεινον ἤδη αὐτοὶ μαθόντες ἀπὸ κατεγνόσας τὴν πόλιν ἀποδίας, γνώσονται μεθ' οἵοις ἀντιπάλοις αὐτοῖς ἔσται ὁ ἀγών, καὶ πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἀπειλὰς ἐπηνάλειναν, μόνον, οἱ μὴν πρέσβεις οὐδὲν ἔτι μεθ' ἑαυτῶν ἀντειπόντες, ἀπηλλάττοντο, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀποστατῶν τοῖς πατρικίοις ἐδήλωσαν. ἡ δὲ πόλις ἐπεὶ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας ἔλαβεν, ἐν ταραχαῖς καὶ δείμασι πολλοῖς χαλεπώτερον ἢ πρόσθεν ἐγένετο, καὶ οὔτε ἡ βουλὴ πόρον οὐρὲν οἷά τε ἦν, οὔτε ἀναβολὰς, διεφημίζον δὲ καὶ κατηγορίαν, ἃς οἱ μεθεστηκότες αὐτῆς ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων, ἐπὶ πολλὰς ἀκούουσα ἡμέρας, διελύετο· οὔτε ὁ δημοτικὸν πλῆθος, ὅσον ἔτι παρέμενεν οὐνοία τῶν πατρικίων, ἢ πόθῳ τῆς πατρίδος ἰωαγκασμένον, ὅμοιον ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῦ φανεροῦ τε καὶ κρύφα πολὺ μέρος διέρρει, βέβαιον δὲ οὐδὲν τῶ καταλειπομένων ἐδόκει εἶ. τούτων δὲ ἡμομένων, οἱ μὴν ὕπατοι· καὶ γὰρ ἦν βραχὺς ὁ λοιπόμενος αὐτοῖς ἔτι τῆς ἀρχῆς χρόνος· ἡμέραν ἔκπεσαν ἀρχαιρεσιῶν. ὁ δὲ δῆμος, ἐπὶ παρῶν ὁ χρόνος ἐν ᾧ τὰς ἀρχὰς ἐπικυρῶν ἔδει συναθροίζας εἰς ὃ πεδίον, οὐδενὸς οὔτε μελλόντος τὴν ὑπατείαν, οὔτε διδομένου ὑπομένοντος λαβεῖν, αὐτὸς ἀποδείκνυσιν ὑπάτους ἐκ τῶν εἰληφότων ἤδη τὴν ἀρχὴν ταύτην, δήμῳ κεχρισμένους ἀνδρας καὶ ἀριστοκρατίας, Πόσθουμον Κομίνιον, καὶ Σπόριον Κάσσιον, ὑφ' ὧν Σαβῖνοι καταπολεμηθέντες, τῆς ἡγεμονίας ἀπέστησαν, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησι Διογνήτου. οὗτοι παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν καλάνδας Σεπτεμβρίας, πρὸ τοῦ τῶν τοῖς πρότερος ἔτος ἐν, πρὶν ἢ τὴν ἀγῶν τὰ ἀγωνιστικὰ, βουλὴν συγκαλέσαντες περὶ τὴν καθόδου τὴν δημοτικῶν, λέγειν ἠξίουν ἥντινα γνώμην ἔχοι, πρῶτον ἀποφήνασθαι πρῶτα-

virum stata ætate insigniq; prudẽtia: sed maxime laudatũ q; sapiẽter se gereret in rep. medius inter partes, neq; superbiã fouẽs optimatiũ, neq; plebi oẽm permittẽs licentiã: qui senatum ad pacẽ in hæc verba exhortatus est: Si oẽs quotquot hic adestis P. C. eandẽ mentẽ haberetis, nec esset qui obstaret paci cum plebe quocũq; modo componendę, siue iustis conditionibus, siue secus, & de his tantũ proposita esset deliberatio, paucis vos edocerem quę mea sit sententia. nunc quoniam quidam de hoc ipso adhuc disquirendũ censent, vtrum satius sit reconciliari plebi, an bellum cum ea gerere, nõ videtur mihi facile in pauca verba conferre meam sententiam: sed necesse habeo prolixiore vti oratione, vt doceã, eos qui a pacificatione abhorrent, contrarium vobis suadere, ac dum leuibus & sanatu facilibus incõmodis vos *iam ante* pauidos terrẽt, *interim* maxima & curatu difficillima satis incõsiderate negligere. quod non aliam ob caussam faciunt, nisi quia magis iræ furorem quam rationem in consilium adhibent. Quis enim dicat istos animo præuidere q̃d vtile sit aut possibile, qui putant ciuitatem tantam tantisq; rebus potitam, vt inuidiosa iã & grauis sit finitimis, vel sine plebis adminiculo *subditas imperio* gẽtes facile *in officio* cõtinere ac cõseruare incolumes posse; vel pro *hac* pessima, aliã meliorẽ introducere, quæ tum pugnet pro imperio, tum in cõmuni reip. administratione quietissimam se præbeat, nec vel in pace vel in bellis discedat a modestia? quid n. aliud possunt dicere, quo freti nos a pace dehortẽtur? Quã aũt vtrũq; hoc stultũ sit, vobis ex ipsa rerũ facie considerandũ relinquo, reputãtibus post motus & secessionẽ infimæ plebeculæ, quæ quosdã inciuiliter & immodeste calamitatib. suis abutẽtes nõ ferens, ꝓter discessum ex vrbe nihil vobis mali nec facit nec cogitat, tantum honestam pacificationem exspectãs; multos ex his qui male vobis volunt, fortuitũ hunc casum cupide arripere, erectisq; animis putare hoc esse illud tẽpus optatissimum, quo imperiũ vestrum euertere queant. Nam Æqui, Volsci, Sabini, Hernici, hostes nostri perpetui, & nũc recentibus exasperati cladibus, agros nostros sibi diuidũt.

Menenii consilium.

ἀνδρὰ ἡλικίας ἐν τῇ κεφαλῇ τότε ὄντα, καὶ Σωέσος δικαίου τῶν ἀνῶν ἀρχὴν φέρειν, μάλιστα ὃ ἐπὶ τῇ προαιρέσει τῆς πολιτείας ἐπαινούμενον, ὅτι τὴν μέσης τάξεως ἐῶν, οὔτε τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀειστοκρατικῶν αὔξων, οὔτε τὸν δήμου ὅσα βελτίστη προσήκειν ἐπιβρέπων, Ἀγρίππην Μενήνιον· ὃς ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὸν βελτίω παρεκάλει, τάδε λέγων· Εἰ μὲν ἅπασιν, ὦ βελτίστοι, τοῖς παροῦσι τὸν αὐτὸν γνώμην Σωέσαγνεν ἔχειν, καὶ μηδεὶς ἐμοῦ τὸν πρὸς δῆμον διαλλαγὴν ἐμποδὼν ἔσεσθαι, ἐφ' οἷς ἀγανακτοῦμεν πρὸς αὐτοὺς, εἴτε δικαίοις οὖσιν, εἴτε μὴ, ὁμόσε τὰ ταῦτα προσῆκε μόνον σκοπεῖν, δι' ὀλίγων ἂν ὑμῖν ἐδήλωσα λόγων, ἃ φρονῶ. ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦτο πάνυ βελτῆς ἐστι νόν· βελτῆς ἐστι δεῖν, πότερον ὑμῖν ἀμφισβητοῦσι συμβαίνει πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας ἢ πολεμεῖν, οὐχ ἡδέως ἀκούσαι μοι δι' ὀλίγης διηλώσεως ὅ τι χρὴ πράττειν παραινέσαι, ἀλλ' ἀνάγκη δεῖται πλείονος διδασκαλίας λόγων τοῖς πρὸς τὰς διαλλαγὰς ἀμφοτέρως ἔχουσι ὑμῖν, ὅθεν ἀναγκαῖα συμπείθουσιν, ἢ καὶ δεδιότες μὴ οὐκ ὑμᾶς τὰ φαυλότατα τῶν χαλεπῶν καὶ ῥᾴδιας ἔχοντα τὰς ἐπανορθώσεις ὀρρωδοῦντας, τῶν μεγίστων τε καὶ ἀνιάτων ἐχθρῶς ἀφρισπέπλως ἔχουσι. καὶ τοῦτο πεπόνθασι παρ' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ὥσπερ λογισμῷ μὴ κρίνειν τὸ συμφέρον, ἀλλὰ θυμῷ καὶ μανίᾳ. πῶς γὰρ ἂν τοῖ φασίν τοῦ ἕνεκα τὴν ἀγνοίαν τῶν δυνατῶν, οἵ τινες ὑπολαμβάνουσι τηλικαύτην πόλιν καὶ τοσούτων πρεσβυτέρων κυρίαν, ἢ δὴ ἢ ἐπιφανὴς ἐστὶ καὶ λυπηρὰν τοῖς πρὸς τοιοῖκοις γινομένοις, ἢ δίκαιον τὸν δημοτικὸν κατέχειν τε καὶ σώζειν δυνήσεσθαι πάντα ἔθνη ῥᾳδίως, ἢ ἕτερον ἐπάξεσθαι δῆμον αὐτῇ τῶν πονηροτάτου κρείττονα, ὃς ἀνοῖς πρὸς πολεμήσει τε καὶ ἀρχῆς, καὶ κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν συμπολιτεύσει), παρεχων καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν μέτριον; οὐδὲν γὰρ ἂν ἕτερον ἔχοιεν εἰπεῖν, ὦ πιστεύοντες ἀξιώσουσιν ἡμᾶς μὴ δέχεσθαι τὰς διαλλαγάς. ὧν ἑκάτερον ὅσης ἐστὶ μεγὰν ἀνηθείας, εἰ αὐτῶν ὑμᾶς ἀξιώσαιμι ἀν ἔγωγε τῶν ἔργων σκοπεῖν, ἐνθυμηθέντας ὅτι ἀγανακτήσασαν τῶν πρὸς ὑμᾶς τῶν ἀπόνοτέρων ἀγὰ τοῖς οὔτε πολιτικῶς οὔτε μετρίως τὴν ἀτυχίαις χρησαμένοις, καὶ παραχωρήσαντας μὲν ἐκ τῆς πόλεως, ἀνῶν εἰ μηδὲν ὑμᾶς ἀδικοῦν μήτε ἐργαζομένων μήτε ἀδικουμένων, ἀλλ' ὡς διαλλαγὴν ἐν χρεὶς αἰχμῆς σκοπούντων, ἀσπαστῶς δεξάμενοι ὃ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης πολλοὶ τῶν εὖ ἀδικουμένων πρὸς ὑμᾶς, ἀναπηρεῖν) τῆς γνώμης, καὶ τοῦτον οἶον) σφίσι παρεῖναι τὴν ὑπόπτον χαρὰν, ἐν ᾗ καταλύσουσιν ὑμῶν τὴν ἀρχήν. Αἰκανοὶ μὲν γὰρ καὶ δουλούσοι, Σαβῖνοί τε καὶ ὁ Ἑρνίκων ἔθνος, πρὸς τοῦ μηδένα χρόνον ἐξάρετον πεποιῆσθαι πρὸς ἡμᾶς πολέμου, καὶ τοῖς ἔναγχος κακοῖς δυσανακτοῦντες, δημεύουσιν ἡμῶν τοὺς ἀγρούς.

Campaniæ verò Etruriæq; quidquid dubia fide reliquimus, aut aperte desciscunt, aut occulte *defectionem* parant. Quin & Latinorũ cognata gens videtur parum constans in officio & fide amicitiæ; verum eius quoq; magna pars nũtiatur laborare nouarum rerum cupidine; quarum *plerique* omnes *natura* sunt auidi. Et nos q̃ hactenus alios oppugnauimus, nunc ipsi obsidemur, aruis sine semente relictis; prospectamusque villas diripi, prędas abigi, seruitia transfugere; nec videmus quo modo his occurrendum sit malis. & hæc patimur quia speramus plebem nobiscum redituram in gratiã, & in nobis positum esse scimus vno senatusconsulto seditionem componere. Ac dum foris adeo malus est rerum status, non minor intra mœnia terror est. nam neq; sociorum auxiliis iamdudum nos instruximus ad tolerandã obsidionem, neq; ipsi *oppidanorum* multitudine sufficimus ad *excipiendas* tot gentes hostiũ. atque in hoc ipso modico & imbelli numero maior pars plebeii sunt, mercenarii, cliẽtes nostri, & opifices; non admodũ firmi custodes turbati optimatium regiminis. Adhæc crebra illorum ad secessores transfugia, etiam reliquos oẽs suspectos faciunt. Super omnia commeatus, qui territorio ab hostib. occupato subuehi non potest, fame nos iã territat: quodsi accesserit inopia, magis etiã terrebit. præter ea, quod nunq̃ animos nostros conquiescere finit bellum, oẽm malorũ atrocitatem superat; mulierculę secessorũ paruuliq; pueri & parẽtes senio confecti, miserabili ac lugubri habitu oberrãt per forũ & cõpita, plorãtes, supplicãtes, dextrã cuiusq; ac genua prẽsantes, lamentantes suã cum præsentem, tum magis etiã futuram desolationẽ, miserabili & intolerabili specie. nemo. n. tam immani est ingenio, vt ad horũ aspectũ non turbetur animo, & afficiatur hominũ infortunio. quapropter si plebeiis fidere nolimus, tollenda sunt e medio & hæc corpora, partim obsidioni ferẽdæ inutilia, partim incõstantis in amicitia fidei. quib. expulsis quid viriũ reliquũ erit ad vrbis custodiam? aut quib. auxiliis freti audebimus *tot* mala subire? nam propriũ nostrum refugiũ & vnica firma spes, robur patriciorũ, paruum est, vt

Καμπανίας δὲ καὶ Τυῤῥηνίας ὅσα ἀνδδιάστως ἡμῖν ἀφῆμμα ἀφεστηκὼς, τὰ μὲν ἐκ τῆς φανερᾶς ἀπίστα-
ται, τὰ δὲ ἀφανῶς ἀποσκευάζεται. δοκεῖ τε οὐδὲ Λατίνων συγγενὲς ἔτι βέβαιον ἡμῖν ἀφεμμένον φί-
λιον εἰς πίστιν ἐλθὸν, ἀλλὰ καὶ τούτου πολὺ μέρος ἀφεσ-
τηκέναι νοσεῖν, ἔρωτι κεκινούμενον ἧς ἄπαντες νλίγον- 281
ται μεταβολῆς. οἱ δὲ τέως ὑπεγραποδδύοντες ἑτέ-
ρωις, νῦν αὐτοὶ τειχήρες ἔνδον καθήμεθα, γλῶ τε ἄ-
σσοον ἀφικότες, καὶ αὐλὰς ἀφαρπαζομένας ὁρῶν-
τες, λείαν τε ἀπελαυνομένην, καὶ θεράποντας αὐτο-
μολοῦντας, οὐκ ἔχοντες ὅ τι χρησόμεθα τοῖς κακοῖς.
καὶ ταῦτα πάσχομεν, ἔτι ἀφελλαγήσεσθαι τοὺς ἡ-
μᾶς ἐλπίζοντες ὁ δημοτικὸν, καὶ ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχον
εἰδότες, εἰ καταλύσασθαι φηφίσματι τὴν στάσιν. οὕ-
τως ὑ κακῶς ἐχόντων ἡμῖν τῶν ὑπαρχόντων, οὐδὲ
τὰ ἐντὸς τείχους δεινὰ ἧττον ἐστὶ φοβερά. οὔτε γὰρ ὡς
πολιορκησόμενοι παρεσκευάσμεθα ἐκ πολλοῦ τὰ
συμμαχικὰ, οὔτε πλήθει αὐτοὶ ἀπογεώντως ἐσμεν,
ὡς τοὺς τοσαῦτα πολεμίων ἔθνη. τὸ δὲ ὀλίγου καὶ
οὐκ ἀξιομάχου πληρώμαλος ὁ πλεῖστον ἐστὶ δημοτι-
κὸν, θῆτες καὶ πελάται καὶ χειροτέχναι, οὐ πάνυ βέ-
βαιοι τεταγμένης ἀριστοκρατίας φύλακες. εἴ τε
νῦν αὐτομολίαι συνεχεῖς αὐτῶν τοὺς ἀφεστηκό-
τας γνόμεναι, ὁ σύμπαν ὕποπτον εἶ) παρεσκευά-
κασιν. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ τῶν ἐπιτηδείων
συγκομιδὴ, κεκινούμενης ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς
γῆς, ἀδυνάτος οὖσα, φοβεῖται ἤδη λιμόν· ἐπεὶ δὲ δὴ
ἐν ταῖς ἀπόρῳ γενώμεθα, ἔτι μᾶλλον φοβήσει χωρὶς
δὲ τούτων, ὁ μηδένα χρόνον ἡμᾶς ἐνεῖναι τῶν ἀφα-
νοίας ἐῶν πόλεμος, ἄπανλα ὑπερβαίνει τὰ δεινά,
γυναῖκα τῶν ἀποσατῶν καὶ παιδία νήπια καὶ γηραιοὶ
γονεῖς, ἐν ἐσθῆσιν ἐλεεινᾶς καὶ σχήμασι πενθίμοις πει-
φερόμενοι κατ' ἀγοραὶ καὶ τοῖς γενωποῖς κλαίοντες,
ἱκετεύοντες, ἀπτόμενοι δεξιᾶς ἑκάστου καὶ γονάτων, ἀ-
πολοφυρόμενοι τὴ κατέχουσαν αὐτοὺς, καὶ ἔτι μᾶλλον
καθέξουσαν ἐρημίαν, δεινὸν καὶ ἀνυπομόνητον ὄψιν.
οὐδεὶς γοῦν οὕτως ὠμὸς ὢν τὸν τρόπον, ὃς οὐκ ἀνα-
βέπεται τὸν ψυχὸν, ὁρῶν ταῦτα, καὶ πάσχοντα τοὺς
ἀνθρώπων τύχας. ὥστε εἰ μέλλομεν ἀπίστως
τοὺς δημοτικὸν ἔχειν, ἀπαλλακτέον ἡμῖν καὶ τῶν-
τα τὰ σώματα ἐκποδὼν, τὰ μὲν, ὡς ἄχρηστα εἰς
πολιορκίαν ἐσόμενα, τὰ δὲ, ὡς οὐ δυναμένοις βε-
βαίως φίλα. ἀπελαυνομένων δὴ καὶ τούτων, τίς ἡ φυ-
λάξουσα τὸν πόλιν ἔτι λείψεται δυνάμις; ἢ τίνι
πιστεύσαντες ὑπεκουεία τὰ δεινὰ τολμήσομεν ὑπο-
μένειν; ἢ μόνη ἡ παρεκεῖνα καταφυγὴ ἡμῖν καὶ μόνη βεβαία
ἐλπὶς, ἡ τῶν πατρικίων ἀκμὴ, βραχεῖά ἐστιν, ὥστε

ὁρᾶτε,

» ὁρᾶτε, καὶ οὐκ ἄξιον ὑπὲρ τούτῃ τὴ μέγα φρονεῖν. εἰ δὲ
» οἱ τὸν πόλεμον ὑποπτεύειν εἰσηγούμενοι λανθάνουσιν, καὶ
» φενακίζουσιν ἡμᾶς, ἀλλ' οὐκ φανερῶς παραγνοῦσιν
» ἀναμφιτὶ καὶ δίκα πόνου τοῦ διδόναι τοῖς ἐχθροῖς ἤ-
» δη τὴν πόλιν; ἀλλ' ἴσως ἔγωγε τετύφωμαι τοῦτα λέ-
» γων, καὶ τὰ μὴ δεινὰ ἀξιῶ δεδιέναι· τῇ πόλει δὲ οὐδὲν
» ἕτερον ἤδη που κινδυνεύεται, ἢ μεταβολὴ, τοῦ σχήματος
» οὐ χαλεπόν· καὶ πολλοί τε δὴ ἡμῖν ὑπέτειαν ἐκ
» πάντος ἔθνους καὶ τόπου θῆτα τε καὶ πελάτας ὄχλον
» εἰς δέξασθαι γίνοιτο. ἐνεὶ γὰρ ἐστιν ὁ πολλοὶ θρυλλου-
» σι τῶν ἀναλισκομένων τῶν δημοτικῶν, καὶ μὰ Δί' ὡς
» οὐχὶ φαυλότατα. εἰς τοῦτο γὰρ ἤδη τινὲς ἥκουσιν ἀνη-
» θείας, ὥστε μὴ γνώμας εἰσηγεῖσθαι σωτηρίους, ἀλλ'
» ἀγαθὰς λέγειν ἀδυνάτους. οὐδὲ ἤδεως ἂν ἐρείμιν, ποία
» μὴν ἡμῖν χρόνου δοθήσεται τοιαῦτα τοῦτα τὰ
» τοιαύματα γνομένοις, οὕτως ἐγγὺς ὄντων τῆς πόλεως
» τῶν ἐχθρῶν· ποία ὑ συγγνώμη τῶν χρονισμῶν καὶ τῆς
» μελλήσεως τῶν ἐλευσομένων συμμάχων, ἐν οὐ χρονί-
» ζουσιν οὐδὲ μέλλουσι δεινοῖς· ἵνα ὑ ὁ παρέξων ὁ ἀσφα-
» λὲς ἀνὴρ ἢ θεὸς, καὶ κατ' πολλὴν ἡσυχίαν σκεψάζων ἐκ 20
» πάντος τόπου, καὶ τοῦ πέμψαν δεῦρο τὴν ὑπε-
» κουείαν· ἔτι ὑ δὴ, οἱ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐκλεί-
» φοντες, καὶ τοὺς ἡμᾶς μετοικησόμενοι, ἵνες ἔσον-
282 » ται· πότερα οἰκήσεις τε καὶ ἐφέδια καὶ βίος, καὶ ἡμᾶ-
» σθαι τοῖς πολίταις ἀφ' πατέρων ὑπὲρ φανέν,
» ἢ δόξαν οἰκείας ἀρετῆς ἔχοντες; καὶ τίς δὴ ὑπομείνῃ,
» τὰ οἰκεῖα τοῦ ἀπολιπὼν ἀγαθὰ, τῶν ἀλλοτρίων αἱρεῖσθαι
» μεταλαβεῖν κακῶν; οὐ γὰρ εἰρήνης καὶ τρυφῆς μετα-
» λήψόμενοι δεῦρο ἥξουσιν, ἀλλὰ κινδυνῶν καὶ πολέμου,
» ἀξῶν ἀδήλων εἰ κατορθωθήσεται ὁ τέλος. ἢ ὁ δημο- 30
» τικὸν καὶ αὐτέστιον ἐπαξόμεθα πλῆθος, οἷ καὶ ὁ ἀνθέν-
» δε ἀπελαθὲν ἰῶν, δηλονότι καὶ χρέα, καὶ παιδίκας,
» καὶ τὰς ὁμοιοδόποις τοῦταις συμφορὰς ἀγαπητῶς
» ὅπου τύχῃ μεθιδρυσόμενον; ὁ καὶ τὰ ἄλλα χρηστὸν ἢ καὶ
» μέτριον, ἵνα καὶ τοῦτο αὐτοῖς χαρισώμεθα, ἀφ' τοῦτο
» γέτοι ὁ μηδὲ οἰκεῖον εἶ), μήτε ὁμοδίαιτον, μήτε ἐθι-
» σμῶν καὶ νόμων καὶ παιδείας ἔσεσθαι τῆς παρ' ἡ-
» μῶν ἔμπειρον, μακρῷ δή που καὶ τῷ πάντι κάκιον
» ἀν εἴη τοῦ παρ' ἡμῖν. τῶν μὲν ὑπηκοείῳ καὶ τέκνων
» καὶ γυναικῶν καὶ γονέων, καὶ πολλῶν ἄλλων σωμά- 40
» των οἰκείων ὅμηρα ἐστὶν ἐνθάδε, καὶ αὐτοῦ νὴ Δία τοῦ
» θρέψαντος αὐτοὺς ἐδάφους ὁ πόδος, ἀναλκῆς ὢν ἄ-
» πασι καὶ οὐκ ἐξαίρετος· ὁ δὲ ὑπόκλητός γε οὗτος καὶ
» ὑπόσκιος ὄχλος, εἰ ἤθοιτο ἡμῖν συνοίκης, οὐδένος
» αὐτῶν τούτων ἐνθάδε ὄντος, ὑπὲρ νίνος ἀξιώσῃ κιν-
» δυνεύειν ἀγαθοῦ, εἰ μή τις αὐτῶν γῆς τε ὑπάρχοιτο
» μέρη δώσειν, καὶ πόλεως μοῖραν ὅσον δὴ νίνα, τοῖς νεῦ-

videtis, nec dignum ob quod *de nobis* sentiam magnifice. Quid igitur belli ferendi auctores *& ipsi* delirãt, & nos decipiunt, ac nõ potius aperte suadẽt, sine sanguine ac labore vrbẽ inimicis iã nũc dedere? At fortasse ipse vaniloquus non timẽda timeo; cũ vrbi nullũ aliud iã imminear periculũ q̃ mutatio, res nõ admodũ difficilis; ac perfacile sit ex quibusuis gentib. & locis mercenarios *colonos* & clientelarum vulgus recipere. hoc. n. est quod plerique iactant plebis aduersarii; per Iouẽ non omnino (*vt ipsis videtur*) stolide. nã eo stultitię iam ventũ est, vt pro salutarib. sententiis afferantur vota inania. Quos ego libenter rogauerim, quantũ temporis spatiũ nobis ad ista exsequenda cõcedatur, cũ hostis tam ppe immineat vrbi. aut quã veniam meretur cunctatio in exspectãdis auxiliis, aduersitatib. nostris nihil cunctantibus? aut quis mortaliũ immortaliũve interim nos tuebitur, dũ per otium vndecũq; contrahũtur & huc adducũtur auxilia? Tũ isti qui relicta sua quisq; patria cõmigrabũt ad nos, qui tandẽ erunt? Vtrũ ẽdes, familiam, opes, & honores apud ciues suos habebunt, vel ob maiorũ nobilitatẽ, vel ob ppriæ virtutis gloriã? Et quis sustineat relictis domesticis bonis alienorũ malorum turpiter fieri particeps? Non. n. vt pace ac deliciis vna nobiscũ fruantur huc venient, sed ad bellũ & pericula; quorũ incertum est an felix futurus sit exitus. An plebeiã & lare carentẽ introducemus multitudinẽ, expulsę hinc similẽ; videlicet ob ęs alienũ & mulctationes ac huiusmodi mala libenter quocũq; sedes translaturã? quam vt demus alioqui frugi & modestã fore, certe vel hoc ipso plebe nostra lõge, atq; adeo omni ex parte, deterior erit, quod nec familiaris nobis est, aut eidem vitæ rationi assueta; nec consuetudinũ nostrarũ, legum, & disciplinę peritiã est habitura. Et indigenæ plebis liberi, vxores, parentes, aliiq; domestici, hîc sunt obsides; atq; adeo natalis soli desiderium; quod omnibus inest necessario, nec potest eximi. At accersitũ istud & inquilinũ vulgus, si nobiscũ cohabitet, cum nihil horum apud nos habeat, pro quibusnam bonis se periculis exponere volet; nisi quis eis promittat agros & quantamcumque vrbis partem,

ſpoliatis horum poſſeſſoribus; quæ ne ciuibus quidẽ poſt multa pro rep. certamina concedere dignamur. ac fortaſſe ne his quidem ſolis contenti fuerint, affectaturi etiam honores & magiſtratus, ceterorumq; bonorum communionem ex æquo cum patriciis. Ita fiet vt ſi non conceſſerimus quidq̃d poſtulauerint, inimicos eos habeamus: ſi vero permiſerimus, pereat reſpublica, a nobiſipſis peſſumdata. Taceo quod bello aptatis corporibus nunc opus habemus, non agricolis, nec mercenariis, nec negotiatoribus, nec opificibus ſellulariis, qui bellando diſcant bella gerere: durum enim eſt non aſſueto periculum facere: quales vtique erunt conuenæ iſti ex omnibus nationibus collecti. nam militare auxilium neq; in promptu nobis video, neq; ſi ſe ex improuiſo offerret, ſuaderem temere intra mœnia recipiendum; cum conſtet multas vrbes oppreſſas ab introductitiis præſidiis. Hęc ſane atq; alia iam expoſita conſiderantes, ſimulq; inuitantium vos ad pacificationem memores, quodq; non apud nos ſolos & primos paupes diſſideãt a diuitibus, tenues ab illuſtribus, ſed in omnibus (vt *breuiter* dicam) partiſq; magnisq; ciuitatibus plerumque inter plus & minus ſimultas intercedat: in quibus reip. præſides moderatione ſeruauerunt patrias; ſuperbia vero, & cetera ſua bona & ſeipſos perdiderunt: & q̃, quidquid ex multis partib. eſt compoſitum, aliqua ſui parte vitioſum eſſe ſolet: pręterea neq; in humano corpore ſemper reſecandũ membrũ vitiatũ, ne ſœdetur reliqui corporis ſpecies, & natura breui deficiat: neque a ciuili ſocietate morbidã partem excludendam *continuo*; q̃ alioquin partibus paulatim depereuntibus vniuerſitas ipſa tandem interitura ſit: *poſtremo*, cogitantes neceſſitatis vim, cui ſoli & dii cedunt: ne ferte iniquo animo fortunæ viciſſitudines, nec quaſi ſemper futuri votorũ cõpotes, tumete arrogantia & inſcitia; ſed flectimini & cedite, exẽplo feliciũ conſiliorũ non aliũde quam a vobiſmetipſis ſumpto. Oportet. n. tũm ſingulos homines rũ ciuitates pręclaris facinoribus cũ ſeipſis contendere, operãq; dare vt poſteriores eorum actiones a

κωείοις αὐτῶν ἀφελόμενος, ὧν οὐκ ἀξιοῦμεν τοῖς πολλάκις ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ αὐτῶν πολίταις μεταδιδόναι. καὶ ἴσως μὲν οὐδὲ τούτοις ἀρκεθείη δοθεῖσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, καὶ ἀρχῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐξ ἴσου τοῖς πατρικίοις ἀξιώσαιμεν μεταλαμβάνειν. οὐκοῦν εἰ μὲν οὐκ ἐπιτρέψομεν ἕκαστα τῶν αἰτουμένων, ἐχθροῖς αὐτοῖς μὴ τυχόντοις γενησόμεθα· εἰ δὲ συγχωρήσομεν, ἡ πατρὶς ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἡ πολιτεία, παρὸ ἡμῶν αὐτῶν καταλυομένη. καὶ ὅ παρεσ-
10 τήκαμεν ἐν τούτῳ, ὅτι πολεμικῶν ἐπιτηδείων ὁρμᾶτον ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι δεῖ, οὐ γεωργῶν, οὐδὲ ἠτῶν, οὐδὲ ἐμπόρων, οὐδὲ τῶν περὶ τὰς βαναύσους τέχνας ἀχρεωμένων, οἷς ἅμα δεῖσθαι μανθάνειν τὰ πολεμικὰ, καὶ πράττειν αὐτῶν διδόναι· χαλεπὴ δὲ πεῖρα τοῦ μὴ ἐν ἔθει· ἀνάγκη δὲ τοιούτοις εἶναι τοῖς σύγκλυδας καὶ ἐκ πολυτὸς ἔθνους μεταθεμένοις. πρᾶγμα γὰρ οὔτε ὁρᾶν συμμαχίαν ἡμῖν ὑπάρχουσαν, οὔτε, εἰ φανείη τις ἐκ τοῦ ἀδοκήτου, παραινέσαιμι δὴ ὑμῖν τοῦτο δέχεσθαι αὐτὸν τοῖς τείχεσι παρεγχείρως, πολλὰς ἡμᾶς ὑπεσαμένοις πόλεις τοῖς εἰσαγθείσαις ὑπὸ φυλακῇ πραδίαις δεδουλωμένας. ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα, καὶ ὅσα δὴ ἕτερα ἡμῖν εἴρηται πρότερον, ἔτι δὲ τῶν παρὸ ἀλλοτρίων ὑπὸ τοῖς ἀφέλλαις ἀναμιμνησκόμενοι, ὅτι οὐ παρ' ἡμῖν μόνοις ἡ πρόνοια πένια πρὸς πλοῦτον ἐφάσιασεν, καὶ ταπεινότης πρὸς ὑπεροφάνειαν, ἀλλ' ἐν ἁπάσαις, ὡς εἰπεῖν, καὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις πόλεσι πολέμιον ὡς τὰ πολλὰ τὸ πλεῖστον κατέστηκεν· ἐν αἷς οἱ πρεσβεύοντες τὸ κοινοῦ, μετειλήφασιν μὲν, ἔσωσαν τοῖς πατρίδας, αὐθαδείᾳ δὲ χρησάμενοι, μὴ τῶν ἀλλων ἀγαθῶν καὶ σφᾶς αὐτοῖς διώλεσαν· καὶ ὅτι πᾶν χρῆμα ὁ μὲν οὐκ πολλῶν σπουδετον ἦ, νοσεῖν πέφυκε κατά τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ὡς οὔτε μὲν θεραπείου σώματος ἀεὶ ὃ κάμνον ἀπολεμεῖν χρὴ μέρος· αἱρεά τε γὰρ ἡ ὄψις μὲν ἡμοῖτο τῷ λιπομένου, καὶ ἡ φύσις οὐκ ἐπιπολὺ ἀρκεῖ· οὔτε πολιτικῆς κοινωνίας τῶν νοσοῦσαν ἐξελαύνειν μέρεν· ἐν γὰρ μὲν φθάνοι ἀφ' τῶν ἰδίων μεραῖν ὃ σύμπαν ἀπολόμενον σὺν χρόνῳ· τῆς γε ἀνάγκης ἐνθυμηθέντες ὅσον κράτος, ἢ καὶ θεοὶ εἴκουσι μόνῃ, μὴ χαλεπαίνετε πρὸς τὰς τύχας, μηδὲ ὡς ἀπρόπτων ἡμῖν κατ' ἀξίαν ἐσομένων, αὐθαδείας ἐμπίπλασθε καὶ ἀμαθίας, ἀλλ' ὑπακούσθητε καὶ εἴξατε, τῷ αὐθαδείγματι χρησάμενοι τῆς ἀβουλίας, μὴ τοῖς οἰκείοις, ἀλλὰ τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ἔργοις. καὶ γὰρ ἀνδρα ἕνα καὶ πόλιν ὅλην ὑπὸ τῆς κακίας τῶν ἰδίων πράξεων φθαρῆναι χρὴ, καὶ τὰς λοιπὰς ὅπως ὁμολογήσαι τοῦτο

τοῦτο ἔσονται, σκοπεῖν. ὑμεῖς τίνων ἤδη πολλοὺς πολεμίους ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα ἠδικήθητε, ὑποχείριοι λαβόντες, οὔτε ἀνδρῶν οὔτε χωρῶν τῶν ἰδίων ἐβουλήθητε, ἀλλὰ καὶ οἴκοις καὶ κληρῳ αὐτοῖς ἀπέδοτε, καὶ πατρίδας οἰκεῖν ἐξ ὧν ἔφυσαν εἰάσατε· ἰσοψήφοις τε καὶ πολίταις ὑμετέροις, ἤδη δοῖν ἐξ αὐτῶν ἐγκρίσαντες. τούτου δ' ὃ θαυμασιώτερον ἔργον ὑμῶν ἔχω λέγειν, ὅτι καὶ τῶν ὑμετέρων πολιτῶν πολλοὺς μεγάλα εἰς ὑμᾶς ἐξαμαρτήσαντας ἀφήκατε τῆς ὑμφεριῶν, εἰς αὐτοὺς μόνους ἀποσκηψάντες τοῖς αἰτίοις τῶν ὀργῶν, ὧν ἦσαν οἵ τε Ἀντέμνας κληρουχήσαντες, καὶ Κρυστομερίαν καὶ Μεδυλλίαν καὶ Φιδηνᾶς, καὶ ἄλλοι συχνοί. οὐ γὰρ δεῖ πάντας ἐξαριθμεῖσθαι νυνὶ, οὓς ὑμεῖς καὶ οὐκ πολιορκίας κρατήσαντες μετείσω σωφρονήσατε καὶ πολιτικῶς· καὶ οὐκ εἰαθ' ὅπως ἡ κίνδυνος ἀφ' ταῦτα κατέλαβε τὴν πόλιν, ἢ φόβος, ἀλλ' ἐπαγωγή τε ὑμῶν ὁ ἐπιφυές, καὶ οὐδὲν ἠλαττωται τῆς ἀσφαλοῦς. ἔπειτα οἱ τῶν πολεμίων φιδόμενοι, τοῖς φίλοις πολεμήσετε; καὶ οἱ τὰ ὑποχείρια λυόμενα μεθέντες ἀζήμια, τοὺς συκαταστησαμένους ὑμῖν τὴν ἀρχὴν ζημιώσετε; πόλιν τε τὴν ἑαυτῶν ὑμῶν παρέχοντες ἅπασι τοῖς δεομένοις ἀσφαλῆ καταφυγὴν, ταύτης ἀπελαύνετε ὑποπτεύοντες τοῖς αὐτόχθοσι, οἷς καὶ σωεβάφητε, καὶ σωεπαιδεύθητε, καὶ πολλῶν ἐκοινωνήσατε κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐν εἰρήνῃ τε καὶ πολέμοις; οὐκ, ἐὰν τά γε δίκαια καὶ τὰ πρεσήκοντα τοῖς ὑμετέροις ἤθεσι βουλήθητε πρᾶξαι, καὶ χωρὶς ὀργῆς κρίνητε ὃ συμφέρον. ἀλλ' ὅτι μὲν δεῖ καταλυσαθαι τὴν ταῦτα, εἴ ποι τις δύ, οὐχ ἥττον ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, καὶ πολλὴν παρεχήμεθα πρεσθυμίαν· πῶς δ' δὴ καταλυσαίμεθα αὐτὴν, τοῦτο πειρᾶ λέγειν. ὁρᾷς γὰρ ὅσον πρὸς τὸν δῆμον ἐστὶν αὐθάδεια, ὃς οὔτε πέμπει πρὸς ἡμᾶς περὶ λύσεων αὐτὸς ἀδικῶν, οὔτε τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἀποσταλεῖσιν ἀποκρίνεται πολιτικὰ καὶ φιλανθρώπως ἀποκρίσεις, ἀλλ' ὑπερφανὴς καὶ ἀπειλεῖ, καὶ εἰκάσαι ῥᾴδιον οὐκ ἔστιν ὅ τι βούλεται. πρὸς ὃ ταῦτα τί παραινῶ; ἐκεῖνο πρᾶξαι, ἀκούετέ μου. ἐγὼ τὸν δῆμον οὔτε ἀδελφὰ κτῶμαι πρὸς ἡμᾶς ἔχειν, οὔτε δράσειν τι ὧν ἀπειλεῖ· ἡγούμενος ὅτι οὐκ ἔστιν ὅμοια τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὰ ἔργα· πολὺ δ' μᾶλλον ἡμῖν ἐπιτουδαικέναι πρὸς τὰς ἀδελφὰς οἴομαι. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ τὴν πατρίδα τὴν πιμωτάτην κατοικοῦμεν, καὶ βίους, καὶ οἴκους, καὶ γονέας, καὶ πάντα τὰ πλείστου ἄξια ἐν ταῖς ἰδίαις ἐξουσίαις ἔχομεν· ὁ δ', ἀπολις καὶ ἀνέστιος ὤν, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν στερῆται σφόδρα, βίου τε τοῦ καθ' ἡμέραν οὐκ ἀπορεῖν οἶμαι χάριν, εἰ τις ἔφοιτο με, τὰς πρεσκλήσεις ἃ δέχεται τὰς ἡμετέρας

prioribus non degenerent. Ergo vos ipſi iã multos hoſtes poſt grauiſſimas iniurias ſub iugum redactos neq; occiditis, neq; expulſtis e ſua patria, ſed domibus & agris redditis, ſiuiſtis eos retinere ſedes priſtinas; nonnullis etiam ciuitatem largiti & ius ſuffragii. quodq; magis mirandum eſt, veſtrorum ciuium multis, poſt grauia peccata in vos admiſſa, pœnam remiſiſtis, contenti in auctores irã effudiſſe; ex quo numero fuerunt coloni quos miſiſtis Antemnas, Cruſtumeriam, Medulliã, Fidenas, aliiq; multi. quorſum. n. attinet omnes nunc enumerare, quos vi captos moderate caſtigaſtis & ciuiliter? nec vllum inde ciuitati aut periculum aut dedecus accidit; ſed & veſtra clemẽtia laudatur, & vrbis incolumitati nihil deceſſit. Et qui hoſtibus pepercíſtis, cum amicis belligerabitis? qui perdomitis mulctã remiſiſtis, veſtros in aſſerendo imperio ſocios male mulctabitis? qui vrbẽ veſtram præbetis omnibus eo refugientibus tutum receptaculum, ſuſtinebitis indigenas ex ea pellere, quibuſcũ educati & inſtituti eſtis, multaq; bello & pace proſpera & aduerſa habuiſtis communia? Non, ſi, quod iuſtũ eſt & mores veſtros decet, voluieritis facere, & ſine ira quid vtile ſit iudicaueritis. Sed dixerit aliquis: Nobis quoq; placet ſedari diſſidium; & vehementer id cupimus. at quonam modo pacandum ſit, oſtẽde ſi potes. vides quanta ſit in plebe contumacia: quæ, cum *prior nos* læſerit, tamen non dignatur legatos ad nos de pace mittere; ac ne noſtris quidem reſpondet humane & ciuiliter, ſed ſuperbit & minitatur; nec quid ſibi velit, coniectura eſt facilis. Audite igitur meum conſilium. Ego plebem neq; tam infenſam nobis exiſtimo vt recõciliari nõ cupiat, neq; facturam quæ minatur; *hoc inde* coniiciẽs, q̃ dictis eius facta non reſpõdere videã: immo puto eam pacificationis magis q̃ nos cupidam. nos. n. & cariſſimam patriã habitamus; & rem familiarẽ, domos, parentes, ac cetera quæ plurimi faciunt homines, in poteſtate noſtra habemus: illa exſul vrbe focisq; caret, orbata propinquis neceſſitudinibus, ac ne quotidiano quidem victu affluẽs. Quodſiquis roget, cur igitur in iſtis ęrumnis neque noſtras inuitationes

admittit, neq; p legatos nobiscũ agit? ei hoc tantũ referã: quia per Iouẽ verba tantũ hactenus a senatu audit, nec vllum inde humanũ & moderatũ factum consequi videt; seq; multoties a nobis deceptã existimat, dũ semper pollicemur nos ei prospecturos, nec tamen vllã eius rationẽ habemus. nec potest animum inducere vt legatos mittat, verita ne propter istos accusatores suos quotidianos repulsam patiatur. Forsan ẽt aliquod vesanæ contẽtionis subest vitiũ. Nec mirũ: quãdo & nostri ordinis al quot occupauit hoc pertinacx cõtentionũ studium; & vulgato vitio nolunt aduersę parti cedere, sed semper quocũq; modo vincere, nec prius largiri beneficiũ, quã accepturos obnoxios sibi fecerint. Hæc sane reputans censeo legatos ad plebẽ mittẽdos, ex his quib. facillime fidẽ habitura sit; dandãq; eis potestatẽ res cõponendi quibuscũq; ipsis æquũ visum fuerit conditionibus, nihil ad senatum referendo amplius. Ipsi. n. id perspicient, q nunc superbi & turgidi videntur, vbi senserint serio vos studere concordiæ; & ad æquiores condescendent cõditiones; nihilq; inhonestũ postulabunt nec impossibile nam irritati animi, etiã si humiles alioqui sint, superbia exasperati solẽt, & cõtra obsequiis deleniri. Hæc Menenii dicta magnũ confessus murmur excepit, patribus per partes capita cõferentibus. nã qui plebi ęquiores erant, sese inuicem cohortabantur vt omni studio vrgerẽt plebis in patriã reditũ, quandoquidem eius consilii ducem nacti essent virum ex optimatium factione nobilissimum: contra optimatium factio, quæ nihil omnino volebat mutari de pristino statu reip. cum nullum inueniret præsentaneum cõsilium, animum quidem mutare nolebat, nec tamen in sententia persistere poterat: integri porro & neutri factioni dediti, pacem cupiebant colere, & dispiciendum censebant quomodo præcaueri posset obsidio. Postquam autem oẽs conticuerũt, senior consul laudata ingenuitate Menenii, cereros etiam ad similem reip. curam capessendam hortatus, libereq; promẽdum quidquid sentirent, & impigre exsequendũ quę approbarentur, antũ itidẽ nomine ad sententiã dicendã citauit, M' Valeriũ, fratrẽ eius qui

ὁ μὲν κακοπαθῶν, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ὑπομένοι «
πρὸς ἡμᾶς; ὅτι, νὴ Δία φαίη ἂν, ἄρχει οὗδε, λόγου «
ἀκούειν τοῦδε τῆς βουλῆς, ἔργον δὲ οὐδὲν ὁρᾷν γινό- «
μενον. ἐξ αὐτῶν, οὔτε φιλόν, θεῖον οὔτε μέτριον, «
ἐξηπατῆσθαί τε οἴεται πολλάκις ὑφ' ἡμῶν ὑπο- «
χρουομένων ἀεί τινα πρόφασιν αὐτῷ ποιήσασθαι, μη- «
δὲν ὑπ' προνοουμένων. πρεσβείας ὑπ' πέμπειν οὐχ ὑπο- «
μένει ἀφ' οἷς ἐνταῦθα κατηγορῶν εἰωθότας αὐτῷ, δε- «
δικώς τε μὴ ὢν ὢν ἀξιοῖ ἀφ' μάρτυρι. ταῦτα δὲ νῦν «
ὑπὸ φιλοτιμίας νοούμενον πρὸς αὐτὸν εἴη πάθος· οὐδὲν «
γε θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσί τινες, οἷς ὁ δύς- «
εστος τοῦτο καὶ φιλόνεικον οἰκεῖον, καὶ κοινῇ οὐκ ἀξιοῦ- «
σιν ἡττᾶσθαι τῷ ἀντιπάλου, ἀλλ' ἀεὶ ζη- « 284
τοῦσι πρόφασίν τινα ἐξεύρου, καὶ μὴ πρότερον χρεία ἀφ' «
τι, νὴ λαβεῖν ὃ μέλλον ὑπ' πάσχειν. ἐνοοῦ «
μενος δὴ ταῦτα, οἰόμεθα δεῖν πρεσβείας ἀπαλλάττειν «
πρὸς τοὺς δημοτικοὺς ἐκ τῶν μάλιστα πιστευομένων. «
τοὺς δὲ ἀποσταλησομένους ἀνδρας αὐτοκράτορας εἶ- «
παιμεν, ἀφαιρεθησόμενοι αὐτὸν τὸν φόβον ἐφ' οἷς «
ἀν αὐτοὶ δικαιῶσι, καὶ μηδὲν ἔτι τῇ βουλῇ πρεσβευ- «
φέρειν ἀξίωσιν, καὶ βαρύς, μαθόντες ὅτι ἀληθῶς σπου- «
δάζετε πρὸς τὴν ὁμόνοιαν, καὶ εἰς ὑπεξαιρεσεις συν- «
καθίστασιν αἱρέσεις, οὐδὲν ἀξιοῦντες οὔτε τῶν ἀ- «
ρχαιῶν, οὔτε τῶν ἀδυνάτων. ὃ γὰρ ἠρεθισμένον ἄπαν, «
ἄλλως τε καὶ ὑπεινὸν ᾖ, πρὸς μὲν τοὺς ὑπερηφα- «
νοῦντας ἀγελαίνεσθαι φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς θεραπεύ- «
οντας ἡμερεῦσθαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Μενηνίου,
θορυβὸς πολὺς ἐνέπεσε τῇ βουλῇ, καὶ διελάλουν ἕκα-
στοι κατ' συμμορείας, οἱ μὲν οἰκείως ἀφικνούμενοι πρὸς
τοὺς δημοτικοὺς, παρακαλοῦντες ἀλλήλους πᾶσαν
εἰσφέρεσθαι προθυμίαν, ὅπως καταξῶσι τὸν δῆμον
εἰς τὴν πατρίδα, ὅθεν πρόφασιν εἶχον ἡγεμόνα τῆς
τότε γνώμης ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν· ὅθεν φανέντα τον·
οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ καὶ πρὸς πάντος θέλοντες μὴ κινη-
σθῆναι ἐκ τῆς πατρίδος κόσμον τὴν πολιτείαν, ἀπρεπῶ-
νες ὅ τι χρήσοιντο τοῖς παρόδοσι. μεταθέσθαι μὲν οὐκ ἀξι-
οῦντες τὰς προαιρέσεις, μένειν δ' ὅθεν τῶν ἐγνωσμένων ἀ-
δυνάμενοι· ἄνδρες [δὴ] ἀκέραιοί τε, καὶ τῇ γνώσεων ἀνε-
δετέραις συμφιλονεικοῦντες, εἰρήνην ἀγαπᾶν βουλόμε-
νοι, καὶ ὅπως τειχήρης θῆνται σκοπεῖν ἀξιοῦντες. σιω-
πῆς δ' θορυβῆς, ὁ πρεσβύτερος τῶν ὑπάτων ἐπαινέσας
τὸν Μενήνιον τὴν γενναιότητος, καὶ τοὺς λοιπὸς ἀξιώσας ὁ-
μοίως ἐκείνῳ θεραπεύειν κηδεμόνας, λέγει τάδε τε ἔστα φρο-
νοῦσι μετὰ παρρησίας. καὶ πρόθυμος ἐστι τὰ δόξαντα, ἕτερον ἐκάλει τὸν αὐτὸν ἔθνον τε ὀνόματος, ἀξιῶν γνώμην ἀποφήνασθαι, Μάνιον Οὐαλέριον ἀδελφὸν τοῦ μὲν καταστήσαντος τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων, ἄνδρα παρ' οἷς ἀνάστατον τῶν ἀριστοκρατικῶν τῶν δήμῳ κεχαρισμένον. ὃς ἀνάστατος, πρῶτον ὑπεμίμνησκε τὴν βουλὴν τῶν ἰδίων πολιτῶν μνήμῃ, καὶ ὅτι πολλάκις αὐτῷ προελέγοντος τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι δεινὰ, δι' ὀλιγωρείας ἐποιήσαντο τοὺς λόγους· ἔπειτα ἀξίου τοὺς ἀναλισκομένους τῶν δημοσίων μὴ πρὸς τὸ μέρος νῦν ζῆν, ἀλλ' ἐπεὶ τῶν φασιν οὐκ εἰᾶν ἐξαιρεθῆναι, νίκα μικρὰ ἐν ἐπὶ τῇ πόλει ἀφαφέρουσα, νῦν γέ τοι σκοπεῖν ὅπως ἀφ' παγέων παύσει), μὴ πρόβδοῦσα ἔτι πορρωτέρω λήσῃ 10
τάχα μὲν ἀνίατος, εἰ δὲ μὴ, δυσίατος, καὶ πολλῶν αἰτία
σφίσι θορυβῶν κακῶν· τὴν τε ἀξίωσιν τῶν δημοτι-
κῶν οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἀπέφαινεν ἐσομένην τῇ πρό-
τερα, οὐδὲ ὅτι τοῖς αὐτοῖς εἰκάζει συμβήσεσθαι τὸν δῆ-
μον, ἀπαλλαγὴν τῶν χρεῶν αἰτούμενον μόνον, ἀλλὰ
καὶ βοηθείας δεήσεσθαι τινος ἴσως, ἀφ' ἧς εἰς τὸν λοιπὸν
χρόνον ἀσφαλῆς ἀφαλεῖ καταλελῦσθαι μὲν γὰ,
ἀφ' ἧς παρῆλθεν ἡ τοῦ δικτάτορος ἀρχὴ, τὸν φυλα-
κὴ τῆς ἐλευθερίας αὐτῷ νόμον, ὃς ἡνίκα ἀποκλείνῃ πο-
λίτην ἄκριτον οὐδένα σωνεχῶς τοῖς τοιούτοις, οὐδὲ γε 20
τῶν δὲ τῇ κρίσει ἑλκτῆρμένους ὑπὸ τῶν πατρικίων
δημοτικοὺς τοῦδε δίδοσθαι τοῖς καταδικασθεῖσι, φέ-
σιν δὲ τοῖς βουλευόμενοι ἐδίδου μεταφέρειν τὰς κρί-
σεις ἀπὸ τῶν πατρικίων ὅτι τὸν δῆμον· καὶ ὅ τι δὴ ὁ
δῆμος γνῷ, τοῦτο εἶ) κύριον· ἀφῃρῆσθαι δὲ καὶ τὴν
δυνῶν ἐξουσίαν τῶν δημοτικῶν ὀλίγου δεῖν πᾶσαν, ἧς
ἐν τοῖς πρεσβέσεις χρόνοις ἦσαν κύριοι, ὅπου γε καὶ τὸ
ἐκ τῶν πολέμων θρίαμβον οὐκ ἐξεγίνετο αὐτοῖς ἀ-
γεσθαι πρὸς τῆς βυλῆς, αὐδρὶ παρ' ὀνίναιοῦν δῆμον
285 ὑπὸ ἐπιδείᾳ ταύτης τυχεῖν τῆς τιμῆς, Ποπλίῳ Σερ- 30
βιλίῳ Γείσκῳ· ἐφ' οἷς εἰκὸς τὰ πάθοντας τοὺς πολλοὺς
ἀθυμεῖν, καὶ πονηρὰς ἔχειν ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας ἐλ-
πίδας· ὅθεν ὅτε ὑπάτῳ ὅτε δικτάτωρι κήδεσθαι
αὐτῶν βουλευόμενοι ἐξεγίνετο, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύσαι
τὸν αὐτῶν ὕβρεως καὶ ἀτιμίας, ἀφ' τὸν τῶν πολ-
λῶν ἀπουδῶν καὶ πρόθυμοι. ταῦτα δὲ ἀπειρά-
θαι συκαλύψαντες τὸν τῶν πατρικίων, ὑβρεστὰς δὲ τινας καὶ πλεονέκτας πρὸς χρηματι-
σμὸν ἄδικον δικῶν ἀπουδαζόντας, οἱ πρὸς πολὺ δυσ-
φορεῖν καὶ ὅτι μεγάλοις δαψιλεῖς τόκοις, πολλὰ κα- 40
ταδουλωσάμενοι πολιτῶν σώματα, τούτοις τὲ ὠμὰς
καὶ ὑπερηφάνους ἀνάγκας προσφέρουσι, ἀλλότριον
ἐποίησαν γενέσθαι τὸν ἀριστοκρατίας ἄπαν τὸ δημοτικὸν,
ἐπαμείαν τὲ συνεσάμενοι, καὶ ταύτης ἀναδείξαντες
Ἄππιον Κλαύδιον ἡγεμόνα, μισόδημον ἄνδρα, καὶ ὀλι-
γαρχικὸν, δι' ἐκείνου φέρεσι πάντα τὰ πράγματα
τῆς πόλεως. οἷς εἰ μὴ τὸ σωφρονοῦν μέρος τῆς βυλῆς

cum *Bruto & ceteris* patriã regio dominatu liberauerat, virũ nemini optimatiũ populari gratia secũdum. Qui cũ afflurrexisset, patres primũ de suis in rep. institutis cõmonefecit, & cum sepe has calamitates vẽturas prędixerit, verba tamen sua nihili fuisse facta. Deinde rogabat paci reclamantes, vt non de moderatione iam essent solliciti; sed quandoquidẽ seditionem nõ passi essent eximi ex vrbe priusquam gliseeret, nunc saltẽ dispicerent quomodo quãtocius tolli posset; ne forte longius serpens, fieret insanabilis, aut certe curatu perdifficilis, & multis malis occasionẽ præberet. plebis postulata nõ eadem quæ ante futura esse, nec easdem cõuentionis conditiones propositum iri, solam scilicet debitorum remissionem: sed forsan illam etiã auxilium quodpiam postulaturam, quo tuta permaneat in posterum. Dictatura enim introducta in remp. antiquatã esse legem per quam libertas eius antea sarta tecta fuerit; quæ nõ sinebat ciuem indemnatum a quoquã interfici, nec plebeios a patriciis iudicio victos, *patriciis* condemnãdos tradi; sed, quib. libẽret, iudicium a patriciis ad populũ transferre concedebat; & quod populus *de illis* statuisset, id ratum esse *iubebat*. Reliquam etiam potestatem plebi pene in totum ademptam, quæ penes eam superioribus seculis fuerit; quando nec triumphum bello partum a senatu impetrare potuerit viro eo honore dignissimo P. Seruilio Prisco. quibus reb. cõmotum vulgus non immerito animis cõcidere, & male de sua securitate sperare, cum nec consul nec dictator, qui curam plebeiorũ susceperãt, proficere quidquã potuerint, sed ob plebis studiũ & curã, eãdem cum plebe reportarint iniuriã & ignominiã. quæ *omnia* occultis machinis effecta non a gratiosissimo quoq; ordinis patricii, sed a cõtumeliosis quibusdã & iniustorũ lucrorũ auidissimis: q ciuib. multas pecunias sub grandibus vsuris fœnerati, multos *oppressos* abduxerint in seruitium, & crudeliter iis ac superbe dominãdo vniuersam plebẽ ab optimatib. alienauerint; & factione cõflata, ascitoq; sibi duce Ap. Claudio, viro paucorũ potẽtiæ studioso & plebeiis infenso, illius opa subuertant totam remp. quib. nisi tanior senatus

pars obstiterit, periculum esse vrbi ne diruatur & in seruitutem redigatur. Postremo probari sibi dixit sententiã Menenii, & vt propere mittatur legatio. legatos vero tentare an possint arbitratu suo seditionem comprimere: quodsi plebs postulata negauerit, acceptanda esse quæ illa concesserit.

Appii Claudii oratio.

Post hũc vocatus assurrexit Ap. Claudius, aduersæ plebi factionis, vir magnifice de se ipso sentiens; nec *omnino* immerito. nam & quotidiana eius vita sobria erat ac grauis, & generosus in administrandis rebus animus, dignitatis optimatium cõseruandæ studiosissimus. Is occasione arrepta ex concione Valerii, verba fecit in hũc modum: Minorem Valerius incurrisset culpam, si contentus suam dicere sententiam, diuersum sentientes non incusasset. sic enim non opus ei fuisset de suis ipsius audire vitiis. Nunc quoniam ei non fuit satis id cõsulere vnde nihil aliud quam pessimorum ciuium iugum reportemus, verum etiam in sibi aduersantes inuectus, etiã in me velitatus est, valde mihi quoq; necesse est de his disserere, & primũ effusas in me calumnias diluere. Exprobrauit enim mihi nec ciuile nec liberale studiũ, quod lucra consecter modis omnibus, multosq; pauperes libertate spoliauerim; quodq; plebeiorũ secessionis nõ minima sim caussa. quorum nihil verum esse neq; sanum, facile perspexeritis. Dic mihi Valeri, scin' aliquos a me ob debita in seruitutẽ actos? quos *vmquam* ciues in neruo habui, aut nũc habeo? quis e secessorib. propter meã crudelitatem aut auaritiã caret patria? certe proferes neminẽ. Tantũ enim abest vt aliquẽ ob debitum in seruitutẽ abduxerim, vt etiam multis mea cõcesserim, nec vlli eorum qui me defraudarũt, nexum aut infamiã cõciliauerim; sed omnes *per me* sunt liberi, omnes gratiã habent vt clientes & amici, atq; in maxime necessariis cẽseri volũt. Nec hoc dico in accusationẽ eorũ qui nõ idẽ fecerũt, nec siqui cõcesso legib. *iure* sunt vsi, iniuste fecisse arbitror; sed obiecta mihi crimina diluo. Quod au tẽ me difficilẽ appellauit & malorum hominũ antesignanũ, infensumq; plebi & paucorum potentiæ studiosum, quod optimatum regimen tuear, cõmunia hæc mihi vobiscum sunt cri-

ἐμποδὼν σήσεται, κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐδραποδισμοῦ λινος καὶ καθαιρεθῆς τὴν πόλιν. τελευτῶν δὲ ἀπεφαίνετο, συνδοκεῖν τῇ Μενενίου ξενῆσθαι γνώμῃ, καὶ τὴν πρεσβείαν ἠξίει πέμπειν ἀφ' ταχέων· τοὺς δ' ἄνδρας ἀφικομένοις πειρᾶσθαι μὴ, ὡς βούλονται καταλύσασθαι τὴν στάσιν· εἰ δὲ μὴ διδοίη τις αὐτοῖς ἃ βούλονται), δέχεσθαι τὰ δεδομένα. μετὰ τοῦτον ἀνέστη κληθεὶς Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ τὴν συναυξηθείσης ταῖς δημαγωγίαις, αὐτὸς μέγα φρονῶν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο οὐκ αἴδω δικαίας πάσχων αἰτίας· ὅ τε γὰρ ἴδιος αὐτοῦ βίος ὁ καθ' ἡμέραν σώφρων καὶ σεμνὸς ἦν, ἥ τε προαίρεσις τῶν πολιτευομένων ἀνῆλυσις, καὶ ὁ ἀξίωμα σώζουσα τῆς ἀριστοκρατίας· ὃς ἀφορμὴν λαβὼν τὴν τοῦ δημοτικοῦ δημηγορίαν, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις· Ἐν ἐλάττονι μὲν αἰτίᾳ δημοτικὸς ἦν, εἰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο μόνον, τῶν δὲ τὰ συναυξήσαντων μὴ καταγορεῖ· πρεπῶν γὰρ αὐτῷ μηδὲν ἀκούσαι τῶν προσόντων αὐτῷ κακῶν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀπέχρησεν αὐτῷ τοιαῦτα συμβουλεύειν, ἐξ ὧν οὐδὲν ἄλλ' ἢ τοῖς κακίστοις τῶν πολιτῶν δουλεύσομεν, ἀλλὰ καὶ τῶν συναυξησόντων αὐτῷ καθήψατο, κἀμοῦ ἀψιμάχως ἐμνήσθη, πολλὴν δυσκολίαν ὁρῶν κἀμοὶ πρὸς τούτων εἰπεῖν, καὶ πρῶτον ἀπολύσασθαι τὰς κατ' ἐμαυτὸν ἀφορολάς· ὠνείδισε γὰρ μοι πρὸς αὐτὸν ὅτι πτηνὸν μα ἔτε πολιτικὸν, ἔτε ἐλευθερεπὲς, ὡς ἀπὸ πάντος χρημαλίζεσθαι προσήρημαι ἔγπυ, καὶ πολλοὺς τῶν πενήτων ἀφήρημαι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὡς ἡ ἀπόσασις τοῦ δήμου δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα γέγονεν. ὧν οὐδὲν ὅτι δῆλοί ἐστιν οὐδὲ ὑγιὲς, ῥᾴδιον ὑμῖν μαθεῖν. ἴοδι γὰ, εἰπὲ ὦ Οὐαλέριε, τίνες εἰσὶν οὓς καταδουλωσάμην ἐγὼ πρὸς τὰ χρέα; τίνας σὺν δεσμοῖς πολίτας ἔχον, ἢ νῦν ἔχω; τίς τῶν ἀφεστηκότων ἀφ' τὴν ἐμὴν ὠμότητα ἢ φιλοχρημαλίαν τρέφεται τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος; ἀλλ' οὐκ ἀν ἔχοις εἰπεῖν. τοιούτου γὰρ δέω τινὰ πολιτῶν δεδουλῶσθαι ἀφ' χρέος, ὥστε πολλοῖς πολύ τὰ ἐμαυτοῦ πρεσέμενος, οὐδένα τῶν ἀπαστρησάντων με πρόσθετον ἐποιησάμην οὐδὲ ἄπιμον, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν ἐλεύθεροι, καὶ πάντες οἴδασί μοι χάριν φίλων τε καὶ πελατῶν, καὶ σὺν τοῖς αὐταξηγοῦσι τοῖς ἀξιοῦσιν. καὶ οὐ λέγω ταῦτα κατηγορῶν τῶν μὴ τὰ τοιαῦτα πλησιά μοι πεποιηκότων, οὐδ' εἴ τινες νόμῳ συγχωρούμενοί τι ἔδραν, ἀδικεῖν αὐδεὶς οἴομαι, ἀλλὰ τὰς ἐμαυτοῦ ἀφορολὰς ἀπολύομαι. ἃ δὲ εἰς χαλεπότητα καὶ πονηρῶν αἰτιῶν προσασίαν ὠνείδισέ μοι, μισόδημόν τε καὶ ὀλιγαρχικὸν ἀποκαλῶν, ὅτι τῆς ἀρίστοκρατίας προεῖμαι, κοινὰ πάντων ὑμῶν ὄντι καλῶν ρήματα,

286 ρήματα, ὅσοι οὐκ ἀξιοῦτε χρείττονες ὄντες ὑπὸ χείρονων ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἐῶ παρελάβετε ὑπὸ τῶν πρεσβύτων πολιτείαν, ὑπὸ τῆς κακίστης τῶν ἐν αἰθέρι πολιτῶν δημοκρατίας ἀφαιρεθῆναι. οὐ γὰρ δὴ οὗτος ὀλιγαρχίας ὄνομα θήσει τῇ τῶν χρείττων ἡγεμονίᾳ· καὶ δὴ τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ ὀνόματος ἀφανισθήσεται· ἡμεῖς δὲ πολλῷ δὴ δικαιότερον ἐπενέγκαιμεν ὄνειδος καὶ δυσμενέστερον, δημοκοπίαν καὶ τυραννικῶν ἔργων ἐπιθυμίαν. δεινὴ γὰ δὴ ἀδηλον ὅτι πᾶς τύραννος οὐκ δημοκόλαξ καὶ φύεται· καὶ ταχεῖα ὁδὸς ἐστὶ τοῖς καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις βουλομένοις, ἡ ἀφ' τῶν κακίστων ἄγουσα πολιτῶν ἐστὶ τὰς δυναστείας, οὓς πρεσπεύων αὐτὸς ἀπέλεκε, καὶ οὐδὲ μέχρι τοῦ παρόντος παύεται. οὐ γὰρ ἴστε, ὅτι οὐκ αἰ ἐπιμηθεῖν οἱ φαῦλοι καὶ ταπεινοὶ τοιαῦτα ἐξαμῴρθν, εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ φιλοπόλιδος τούτου ἐξηφθη θη, ὡς δὴ ἀκίνδυνον ἀῦτοῖς ὂ ἔργον ἐσόμενον, καὶ πρὸς τὰς μηδεμίαν ὑποχεῖν δίκιν, κρείττονα μοίεσον τῆς πρεσβύτερας ἔξοντας. μάθοιτε δ' ἀν ὡς ἀληθῆ ταῦτα ἐγὼ λέγω, μνηθείνες ὅτι δεδιπόμενος ὑπὸ πολέμου, καὶ ἀφαλαγὰς δυσαίκαίας ἀποφαίνων, ἅμα ἔφη καὶ ὡς οὐκ ἀγαπήσειν οἱ πένητες ἀφεθέντες τῶν χρεῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθείας δεήσονται τινὸς, καὶ οὐκ ἀνέξονται ἔτι ἐφ' ὑμῶν ὡς καὶ πρότερον ἀχρόμενοι. τελευτῶν δὲ ὑμᾶς ἠξίου τέρψιν" τὸν παρόντας, καὶ συγχωρῆν ὅπως δὴ ὁ δῆμος ἐστὶ τῇ καθόδῳ δικαιώσῃ λαβεῖν, μὴ δεχρίναντας μήτε ἀπὸ καλῶν αἰρεσιῶν, μήτε ἀπὸ δικαίων ἄδικα. τοσαύτης ἀρὰ αὐθαδείας ὁ ἀνόητον ἔστος ἐμπεπλήκει τῆς πόλεως, αἰνῆρ πρεσβύτερος καὶ πολλὰς κεκαρπωμένος τὰς παρ' ἡμῶν τιμάς. ἆρα ἐῶ σοι ἄξιον, δημέλε, καθ' ἑτέρων τὰ μὴ πρεσόντα ὀνείδη λέγειν, τοιαύταις οὖν κατηγορίαις ἀνόχω; καὶ πρὸς μὴ τὰς ὑπὸ τούτου ῥηθείσας ἀφορολὰς ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα· ὑπὲρ δὲ ὧν βουλευόμενοι σωφρηλύθατε, δοκεῖ μοι δικαά τε εἶ) καὶ τῆς πόλεως ἄξια καὶ συμφέροντα ἡμῖν, οὐ μόνον ἃ ἀν ἀρχαῖς ἀπεφαίνομεν, ἀλλὰ καὶ νῦν ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης ὄντες ἀποφαίνομεν, μὴ συγχεῖν τὸν κόσμον τῆς πολιτείας, μηδὲ κινῆν ἔθη πατέρων ἀκίνητα, μηδὲ ἀναιρῆν δὲ αἰδεσίμων πίστιν, ἱερὸν χρῆμα, μθ' ἧς πᾶσα πόλις οἰκεῖται ἀσφαλῶς, δήμῳ τε μὴ εἴκειν ἀγώμονι ἀδίκων ἔργων καὶ ἀθεμίτων χρήζοντι· ἢ οὐχ ὅπως ὑποκατακλίνομεν ἢ τῆς γνώμης φόβῳ δεφόρων, οὐ δ' ἐν τῇ πόλει δημοτικὸν ἐστ' ἐμοὶ σωιτάλιες δεδίπονταί με, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ἔρρωμαι τῷ ὀργῷ, καὶ ἀγανακτῶ τοῖς αἰτήμασι τοῦ

mina, quotquot, cũ sitis *ipsi* meliores, detrectatis deteriorum imperium; & quã a maiorib. accepistis remp. nõ finitis degenerare in deterrimã omniũ speciẽ, popularis regiminis. non enim iste optimatũ regimẽ, paucorum dominatum nominauerit; atq; effecerit vt res calumnioso nomine infamata aboleatur. nos multo iustius & verius exprobrauerimus ipsi sollicitationem populi & affectationẽ tyrãnidis. constat enim *ferme* omnes tyrãnos ex plebis adulatoribus fieri; & expedita via est ad opprimendã ciuitatis libertatẽ, quæ per fauorẽ pessimorum ciuium ducit ad potentiam; quos iste semper coluit, ac ne nunc quidem colere desinit. Scitis vos ipsi nunquam hæc ausuros fuisse viles & abiectos homines, nisi a venerando isto patriæ amatore cõcitatos, proposita spe nõ modo incolumitatis & impunitatis, verum etiam potioris cõditionis quam antea. Et hæc vere a me dici, *ex ipsius verbis* potestis colligere, si reçordamini, dũ vos bello terreret, & pacificationem esse necessariã vellet ostẽdere, addidisse, nõ contentos fore pauperes ęris alieni remissione, sed etiã postulaturos aliquod auxiliũ, nec imperiũ nostrum vt antea laturos: postremo suasisse vt præsentia boni consuleremus, & permitteremus plebi quascumque conditiones reditus, nullo honesti & inhonesti, iustique & iniusti discrimine. Tanta arrogãtia repleuit vesanum vulgus vir senex & nostro fauore omnib. defunctus honoribus. Id vero te dignũ erat Valeri, aliis falsa probra obiicere, cũ ipse talib. sis obnoxius criminib⁹? Sed hæc cõtra istius calũnias suffecerint. Quod vero ad præsentem consultationem attinet, videtur mihi iustum & pop. Rom. dignum nobisq; vtile, si, quemadmodũ a principio dixi, & nunc quoq; cõstanter asseuero, non cõfundamus bene constitutum reip. statũ, nec moueamus non moueãdas maiorũ cõsuetudines, nec tollamus ex hominũ societate fidẽ, rẽ sacrã, quæ tutas ciuitatib. præstat sedes; nec cedamus ingratæ plebi res iniustas ac nefarias cõcupiscenti. Tantũq; abest vt aduersariorũ metu de sententia decedã, qui concitatis in me vrbanæ plebis animis, terrere me conãtur; vt multo magis inualescat ira mea, plebiq; talia postulãti duplo magis q̃

ante succenſeam. Veſtrã quoq; P.C. abſurdam mentẽ demiror, qui quod ei negaſtis prius quã ex pfeſſo hoſtis fieret, æris alieni & iudicatorũ remiſſionem petenti, nũc armatæ & hoſtiliter agenti cõcedere vultis, & quidquid illi præterea collibuerit. libebit aũt ante omnia poſtulare ius æquum *gerendorum* honorũ, & vt earundẽ rerum quarũ & nos ſint participes. Ergo ad plebis adminiſtrationem patiemini res recidere? quæ forma reip. (vt dixi) eſt omnium craſſiſſima, & vobis minime digna, qui affectatis in alios imperiũ. Non; ſi ſapueritis. alias fueritis omniũ amentiſſimi, ſi, dedignati vnius viti tyrannicũ dominium, nũc plebis (belluæ multorũ capitũ) vos ipſi ſubieceritis tyrannidi; idq; nõ gratiis inducti, ſed neceſſitate adacti. quaſi vero nihil nũc ſuperſit aliud, niſi præter animi ſententiã illi cedere. Quodſi *ſemel* inſenſatæ multitudini pro debita peccato pœna inſuper honorari cõtigerit, quam atrogantẽ & ſuperbã putatis fore? nõ eſt enim quod ſperetis eam in poſtulationib. moderatam futuram, ſi vos omnes ſic decreuiſſe cognouerit. Ac lõge hic opinione ſua fallitur Menenius, vir integer, & ex ſuis moribus bene de aliis æſtimans. præ ſuperbia enim, quæ victoriã comitari ſolet; & inſipientia, cui maxime vulgus eſt obnoxium; vos iuſto grauius premet: & ſi nõ *ſtatim* ab initio, certe aliquãto poſt ob vnãquamque repulſam correptis armis eadem inſolentia vobis inſultabit. Itaq; ſi prima ei *poſtulata* conceſſeritis, quod ſic expedire videatur, mox accerſetis vobis aliq̃d deterius, ac *mox* rurſus aliud illo ipſo moleſtius; quaſi & prima illa terrore vobis ſint expreſſa; donec poſtremo vrbe pellamini; ſicut in aliis multis *ciuitatibus accidit*, & nouiſſime Syracuſis, vbi geomori (*id eſt agri poſſeſſores*) a *colonis* ſuis clientib. pulſi ſunt. Sin aũt perteſi tandẽ *improba* eius poſtulata conceſſuros vos negabitis, cur nõ ex hoc ipſo tẽpore liberos exſerere animos incipitis? præſtat. n. leuiori momento impulſos, antequam vllum detrimentum accipiamus, generoſum animum promere, quam poſt multas ærũnas indignari errori præterito, & nihil tale permittere ampliꝰ, ſeroq; tandẽ ſapere. Nec eſt quod aut

δήμου διπλασίως. ὑμῶν τε, ὦ βυλή, ὃ τῶν δράλλοτρον τῶ-
γνώμης τεθαύμακα, ὅτι οὐκ ὀπτῤέψαντες αὐτῷ, ὅτε
ὅτῳ φανερὸς ὢν πολέμιος, χρεῶν ἀποκτάς καὶ κα-
θαιρεῖν ἀφέσῃς αὐτουμένῳ, νῦν ἐπεὶ σὺν τοῖς ὅπλοις
ὄντι καὶ τὰ πολεμίων δρᾷ, θαῦμα συγχωρήσαν βύλεαθε,
ὅτι καὶν ἄλλο τι αὐτῷ δοκεῖ. δόξῃ γὰρ δήπου, καὶ τοῦτον
ποιήσει τῶν ἀξιωμάτων ἰσότιμον εἶ), καὶ τῶν αὐτῶν ἡμῖν
μελέσθαι. οὐκοῦν εἰς δημοκρατίαν τοῦ εἰσήσει τὸ ἅμα-
θεσάτω, ὡς τῶν ἔφω, τῶν σὺν αὐθεσπίοις πολιτῶν, καὶ ὑ-
μῖν ἀσύμφορον τοῖς ἀξιῶσιν ἀρχὴν ἑτέρων; οὐκ, ἐαν
γε σωφρονῆτε ὑμεῖς. ἢ πολλῶν ἀν εἴπῃ ἀφεστήκασι, ὅ-
εἰ οἱ τοῦ ἑνὸς ἀρχεσθαι ἀνδρὸς τυραννικοῦ οὐκ ἀ-
ναγκαῖον ἡγησάμενοι, δήμῳ τυραννίδι πολυκεφάλῳ, ὃ-
νῦν ὑμᾶς αὐτοὺς τῶν δεδώσει, καὶ θαῦμα μὴ χρεῖον
αὐτῷ πείθονται συγχωρήσει, ἀπὸ δὲ αἰτήσης κρείττονε-
τες, καὶ ὡς οὐκ ἀξιον ἄλλο τι δρᾶν νῦν, εἰ μὴ τῶν δὲ γνώ-
μην εἴξαντες. ὅταν δὲ ἀνόητον αὐτὸ κολάζεσθαι, 287
ἐφ' οἷς ἀν πλημμελήσῃ, καὶ ὃ ὑμᾶς δὲ αὐτὰ τοῦς-
λάβῃ, πῶς, δοκεῖτε, αὐθαδεῖς ἔσται, καὶ ὑφρήφανοι; μὴ
γὰ δὴ ἐκείνῃ τῇ ἐλπίδι ἐπαίρεσθε, ὡς μετειάσῃ τοῦ-
θαῖς αἰξιώσῃς ὁ δῆμος, ἐαν φανερὸν αὐτῷ ᾖ), ὅτι ὑ-
μεῖς ἄπαντες ἐψηφίσασθε ὅτως· ἀλλὰ πλῆσον δὴ σὺν
τούτῳ Μενήνιος ἐνθυμεῖθη τῶ δίκης, ἀνὴρ σώφρων, ὡς καὶ
οὐκ τῶ ἑαυτῷ ὄντων τεκμηριούμενος χρηστὰ ὑπὸ τῶν ἑ-
τέρων. ἐκείσε γὰ ὑμῖν πέρα τῶ δέοντος βαρεῖ ὑπὸ
τε αὐθαδείας, καὶ φιλῆ τοῦ κρείττω αἰεὶ γίνεσθαι, καὶ
ἀφεστώνης, ἧς πλῆσον ὄχλος μελέσθαι μέρος· καὶν εἰ
μὴ σὺν ἀρχαῖς, χρόνῳ γοῦν ὕστερον ἐφ' ἑκάστῳ χρή-
μαθι, ὧν δὴ δεηθεῖς μὴ τύχῃ, τὰ ὅπλα λαβὼν, τῶ αὐ-
τὸν τοῦ πόνου ἡμῖν σοβαρῶς ὀπτήσει). ὥστε εἰ τὰ τοῦτα
συγχωρήσετε, συμφέρον τα εἶ) νομίσαντες, ἕτερόν τι
χεῖρον αὖθις ἐπαθήσεσθε· καὶ αὖθις δήλο τοῦτο χαλε-
πώτερον, ὡς φόβῳ ὑπακούσαντες καὶ τὰ τοῦτα, ἕως
σκεδάσωσιν ὑμᾶς τελευτῶντες τῶ πόλεως, ὡς σὺν πολ-
λαῖς δήλαις, καὶ τὰ τελευταῖα σὺν Συρακουσαῖς, αἷς οἱ
γεωμόροι τοῦς τῶ πελατῶν δῆλοι ἐθήλασαν. εἰ δὴ ἐπ'
ἐκείνων ἀγανακτήσαντες, σκαλιω θήσεσθε τοῖς αὐτή-
μασι, τί δὴ πόλε οὐκ αὐτόθεν χρῆναθε ἐλεύθερα φρο-
νήματα ἔχειν; κρεῖττον γὰ ἀπ' ἐλάττονος αἰτίας ὁρμη-
θέντας, πρὶν βαθεῖαν τι, ἀποδείξασθαι τὸ γνωσθὲν, ἢ
πολλὰ ὑπομείναντας, τότε ἀγανακτῆν τοῦ τῶ γεγε-
νότων, καὶ μὴ ὀπτῤέπειν τὰ λοιπὰ, καὶ ὀνῆ χρῆσα-
θαι νοῦν ἔχειν. φοβείτω δὲ ὑμῶν μηδένα μήτε ὁ τῶν
ἀποστατῶν αἰασθμὸς, μήτε ὁ τῶ ἀλλοφύλων πόλε-
μος· μήτε καταγνώσκεῖε τῶ οἰκείας δυνάμεως ὡς οὐκ
ἰκανῆς

» ἰκανῆς οὔσης σῶσαι τὴν πόλιν. ἢ μὴν γὰρ τῶν
» φυγάδων βεβαιοῖ ὅτι ἰσχὺς, καὶ οὔτε πολιὰ αὐθέ-
» ξῃ γενόνου σωθῆναι, ὡς ἐν νῦν ὑπαθεῖος μέ-
» νῃ, ὑπὸ καλύβης ὥρα ἔτοις χειμεείῳ, ποιέζε-
» θαι δὲ τὰ ὀπτῤήθα οὐχ ὅπως δι' ἀρπαγῆς ἔτι δυ-
» νησόμθῃ, ἐπῤδθὴ τὰ ὄντα αὐθηώσῃ, ἀλλ' ὐδὲ αὐ ἀγ-
» λοθεν ὠνητὰ ἐπεισάγεσθαι σῶ πενίαν, οἷς ὅτε ἰδία
» οὔτε σὺν κοινῷ χρήματα ἐστιν· οἱ δὲ πόλεμοι τῆς πε-
» ριουσίας τῶν χρημάτων ὡς τὰ πολλὰ αὐτέχουσιν. ἀ-
» ναρχία τε αὖθις, ὡς εἰκὸς, καὶ στάσις οὐκ τῆς αὐαρ- 10
» χίας ἐμπεθοῦσα, θαχὺ σῶσαι, καὶ σῶσαι καὶ σῶ πὰ βυ-
» λεύματα. οὐ γὰρ δὴ ἀξιώσουσιν οὔτε Σαβίνοις, οὔ-
» τε Τυῤῥηνοῖς, οὔτε δήλοις ὅσοι τῶ ἄλλοφύλων τῶν δε-
» δόντες σφᾶς αὖθις, ἐκείνοις δουλεύειν, ὧν καὶ αὖθι πόλε
» ἀφείλοντο τὴν ἐλευθερίαν σὺν ἡμῖν· καὶ μάλιστα ὑ-
» δὲν πιστευθήσονται τοῦς αὐτῶν οἱ κακῶς αὐτῶν τὴν
» πατρίδα καὶ ἀγρῶς ἀπολέσαι τοῦς θυμηθέντες, μὴ
» οὐχὶ ὅμοια δράσειν τὴν ὑποδεξόμενοι. ἀριστοκρα-
» τεῖται δὲ καὶ τὰ ἔθνη πέρεξ ἡμῶν ἄπαντα, καὶ ὃ δη-
» μοκρατία πολὺ μεταποιεῖται τῶν ἴσων. ὡς- 20
» τε οὐ δή που οἱ τοῦ χόντες σὺν ἐκάστῃ πολὺ τὸν οἰ-
» κεῖον οὐκ ἐῶντες τῶν δικαιῶν ὄχλον, τοῦτον εἰς δέξον-
» ται τὸν ἔπηλυν καὶ σασιαστὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρί-
» δα· μὴ μεταδόντες δὲ αὖθις τῶν ὁμοίων, σὺν χρό-
» νῳ τρήσουσιν τῶν ἴσων. εἰ δὲ ἄρα γνώμης ἀμῤῥοτι-
» μι, καὶ τῶν δεδέξαιτο ἧς αὖθις πόλις, σὺν ὧν ἤδη
» ἀφανισθεῖν ὡς αὐ πολέμιοί τε ὄντες, καὶ τὰ πο-
» λεμίων πεισόμθοι. ἔχομθ δὲ αὐτῶν ὁμηρεῖα καὶ γα-
» μετὰς καὶ παῖδας καὶ τὴν ἀνῆῤῥω συγγένειαν· ὧν οὐδὲ
» αὐ ἀχρόμθοι κρείττονα τῶν θεῶν ἡγησόμεθα· οἷς 30
» σὺν ὅλῳ τῶν συγγενῶν σπασάντες ἀπολοῦμθ, εἰ βλα-
» μήσαιεν ὁμόσε χωρῆν, ὡς ταῖς ἐχάταις λώβαις ἀφα-
» χρησόμθοι· καὶ αὖθις, εἰ τῶτο μάθοιεν, δῦ ἴστε ὅτι
» λήψεσθε αὐτιβολοῦντας, ὁλοφυρόμθοις, τῶν δεδι-
» δόντας σφᾶς αὖθις ὑμῖν δίχα τῶν ὅπλων, ἄπαντα
» ὑπομθόντας. δῆναι γὰρ αἱ τοιαῖδε ἀνάγκαι καὶ πολύ-
» τας τὸς αὐθάδῆς λογισμοὺς κλᾶσαι, καὶ καταβαλεῖν εἰς
288 » ὃ μηδέν. ὧν μὴν δὴ χάριν τὸν οὐκ τῶν φυγάδων πό-
» λεμον οὐκ ἀξιῶ δεδιέναι, τοῦτό ἐστι. τοῦ οὐκ τῶν
» ἀλλοεθνῶν φοβερὸ οὐ νῦν τοῦτον δέξεσθαι μέ- 40
» χρι λόγου τοιοῦτα, ἀλλὰ καὶ τοῦτερον, ὁσάκις ἡμῖν
» πεῖραν ἑαυτῶν ἔδωκαν, ἐλάττω δόξης διεφαίν. ὅσοι
» δὴ οὐχ ἱκανὼ οἴονται εἶ) δυνάμιν τὴν τῆς πόλεως
» οἰκείαν, καὶ τῆδε μάλιστα ὀῤῥωδοῦσι τὸν πόλεμον, μα-
» θεῖν οὐχ ἱκανῶς αὐτῆς ἠσθημθοι. τοῦς μὴν γε
» τὸς ἀφεστηκότας τῶν πολιτῶν αὐτίπαλον χεῖρα ἔζο-
» μθν, εἰ βουλόμεθα τῶν θεραπόντων ὀπτλεξάμθοι

vrbis tutelam nõ ſufficiant. nam profugorũ *iſtorum* vis exigua eſt, nec ſicut nunc *æſtate, ita* per hiemem diu ſub diuo in tuguriis durare poterunt, aut rapto viuere conſumptis commeatibus, ac ne aliunde quidem comparata aduehere propter inopiam; vt qui nec priuatam pecuniam habeãt, nec publicam. nam bella plerumq; ſuſtẽtantur pecuniarum copia. Præterea cum nullus eis imperii ſit ordo, & credibile ſit confuſionem iſtam ſecutura diſſidia, breui conſilia ipſorũ diſſipabuntur. neq; enim dignabũtur Sabinis aut Etruſcis aliisve exteris in ſeruitutem ſeſe dedere, quibus & ipſi olim libertatem nobiſcũ adempſerũt: immo ne fides quidem improbis iſtis & fœdis patriæ deſertoribus habebitur; *ſed metuetur* ne idẽ facturi ſint his a quibus recepti fuerint. reguntur autem & finitimæ gẽtes ab optimatibus, nec apud vllam earum plebi æquũ cum proceribus ius conceditur. haudquaquam ciuitatũ illarum primores, cũ ne ſuam quidẽ plebem mouere quidpiam ſinant, externam iſtã & ſeditioſam turbam in ſuas recipient patrias; ac ni æquum illis ius impertiãt, ipſi ſe tandem æquo iure priuari patientur. At ſi me fallat opinio, & excipiantur ab aliquo populo, ibi tandem hoſtes eſſe pernoſcentur, & vt hoſtes tractabũtur. Habemus etiã obſides eorum vxores & parentes ceteramq; cognationem. quo quid potius a diis optauerimus? hos in cõſpectu cognatorũ trucidabimus, ſi nos aggredi auſi fuerint; velut extremis *eos* enecaturi cruciatibus. Qui ſi audirent *vos* hoc *velle facere*, credite mihi mox venirẽt ſupplices, & cum lacrymis inermes ſe vobis dederent quibuscumq; conditionibus. vehementes enim ſunt neceſſitates huiuſmodi, & validę ad quamlibet contumaciam frangendam atque in nihilum redigendam. Iam *ſatis* dictũ *puto* cur ex iſtis profugis bellum timendũ nõ putẽ. Externos vero terrores non nunc primũ cõperimus intra minas cõſiſtere; aut ſiquid *vlterius* hoſtis in nos audeat, res verbis nõ reſpõdere. Quod aũt aliqui verentur ne nobis domeſticæ vires non ſufficiant, & ideo maxime bellum timent, ſciant ſe nõ ſatis illas perſenſiſſe. certe quos deſertoribus opponamus habebimus, ſi delectu ex ſeruitiis habito,

valentissimum quemq; libertate donare voluerimus. satius enim est hos libertate donare, quã imperio ab illis exui. sunt satis periti rei militaris; vt qui toties interfuere nostris expeditionibus. ceterũ externo hosti nos ipsi quanta possumus alacritate occurremus, assumptis omnib. cliẽtelis, & reliqua plebe *quæ manet in officio*. quã vt alacriorẽ reddamus ad subeunda pericula, æris alieni remissionẽ eis largiemur, nõ in commune, sed viritim. nã si tẽpori cedendum, & moderatio adhibẽda est, nõ erga inimicos ciues ea vtendũ est, sed erga amicos; quibus nõ coacti sed persuasi gratificari videbimur. Quodsi his copiis nõ sufficiẽtibus aliunde indigebimus auxilio, e castellis præsidiarios euocabimus, & in colonias dimissos reuocabimus. quorũ quanta multitudo sit, e proximo cẽsu licet cognoscere. censa sunt Romanorum ciuiũ qui pubertatẽ attigerint, CXXXM. quorũ ne septimã quidem partẽ æquarit profugorũ numerus. *Quid* dicã Latinorũ XXX populos, quib. propter cognationẽ nihil optabilius possit contingere quã vt pugnẽt pro nobis; si modo decernatur eis æquum ciuitatis ius, quod petere nõ desinunt. Finẽ faciam si vnum adhuc addidero; quod, quãuis in bello maximi sit momẽti, nec vos animaduertistis hactenus, nec cõsultorum quisquã monuit. Nulla re ad victoriam ęque opus est ac bonis ducibus. his nos abũdamus; apud aduersarios rari *aut nulli* sunt. Numerosa porro turba, si imperitos duces habeat, nihil agit vt decet, sed sua se labefacit multitudine; tantoq; magis cõflictatur, quanto maioribus augetur copiis. boni vero imperatores, etiãsi paruas acceperint copias, breui eas adaugent. proinde quantisper idoneos ductores habuerimus, non deerunt qui eorũ ductum sequi velint. Hæc igitur cogitantes, & gestorum populi Romani memores, nihil humile, ignobile, & vobis ipsis indignum decreueritis. Rogare posset *vestrum* aliquis: Quid igitur nobis faciendum censes? hoc enim forte iamdudum audire cupitis. Nullam ad desertores legationem mittẽdam, nec æs alienum remittẽdum, nec faciendum aliud quidquã quod vllam timoris ac trepidationis speciem præ se ferat. Quodsi positis armis in vrbem reuersi vobis potestatem de se per otium deliberandi

τὺς ἀκμαιοτάτοις ἐλευθερῶσαι. κρεῖττον γὰρ τὴν ἐλευθε-
ρίαν χαρίσασθαι τούτοις, ἢ τὴν ἡγεμονίαν ὑπὲρ ἐκείνων
ἀφαιρεθῆναι. ἔχουσι γὰρ πολεμικῶν ἐμπειρίαν ἱκα-
νῶς, πολλάκις ἡμῖν ″ παραγινόμενοι καὶ τὰς ″ στρατιάς.
πρὸς γὰρ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους αὐτοί τε χωρῶμεν ἀπά-
σῃ προθυμίᾳ, καὶ τοὺς πελάτας ἀπαλλάττωμεν ἐπαγόμενα,
καὶ τὴν δημοτικὴν ὀχλοῦν. ″ ἵνα [ὦ] πρόθυμον ᾖ πρὸς
τοὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαρισόμεθα τῶν χρεῶν, μὴ
κοινῶς, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα. εἰ γὰρ ἢ δεῖ τοῖς κρείττοσι εἴ-
ξαντας μεταδιάσαι, μὴ πρὸς τοὺς πολεμίους τὴν πολι-
τῶν τοῦτο ἔστω ὀφέτειον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς φίλους, οἷς
οὐκ ἀναγκαζόμενοι τὰς χάριτας δόξομεν διδόναι, ἀλ-
λὰ πειθόμενοι. ἐὰν γὰρ ὦμεν ὅτι δεῖ βοηθεῖας, ὡς τοῦ-
τοις οὐκ ἄσης ἰσχύος, τούς τε οὐκ τὴν φρουρίων μετα-
πεμπώμεθα, καὶ τὰς οὐ τὴν ἀποικίας ἀνακαλῶμεν. τοῦ-
τὸ δὲ ὅσον ἐστὶ πλῆθος, οὐκ ἔστιν ἐγγυμνάσῃς ἡμῖν-
σεως μαθεῖν ῥᾴδιον αὐ εἴη. τεισκαίδεκα μυριάδες εἰσὶ
Ῥωμαίων τὴν οὐσίαν τιμωμένων· ὧν οὐκ αὐ εἴη μέ-
ρος ἕβδομον ὀφυλαδικόν. λέγω δὲ τὰς Λατίνων φυ-
λὰς πόλεις, αἳ μετὰ πολλῆς ἀνάγκης δέξαιντο αὐ τοὺς
ὑπὲρ ἡμῶν ἀγῶνας. ἀφ' ὀ συγγενεῖς, ἐὰν ψηφίσησθε
αὐτοῖς ἰσοπολιτείαν μόνον, ἧς αἰεὶ ἀφαιρεῖσθαι δεόμε-
θα. ὃ ὦ πάντων ἐστὶ κράτιστον οὐ τοῖς πολέμοις, καὶ ὅτε
ὑμεῖς ″ αὐτὸ ἐνεθυμήθητέ πω, ὅτε τῶν συμβάλλων οὐ-
δεὶς λέγει, τοῦτο πρεσβεῖς παύσομεν. ὁ δὲ νοῦς οὕτως
δεῖ τοῖς μέλλουσιν ἀτυχεῖς ἔξειν ὀφ' ἀγώνων τέλος,
ὡς φαίνεται ἀγαθῶν. τούτων ἡ ἡμελέσα πλυτεῖ πό-
λις· αἱ δὲ τῶν αὐτιπάλων ταραττίζουσιν. αἱ μὲν ὀλίγω πο-
λυοχλοῦσαι δυνάμεις, ὅταν λάβωσιν ἡγεμόνας οὐκ
εἰδότας ἄρχειν, ἀφημονῶσι, καὶ ″ πρὸς αὐτῆς σφάλλονται
τὰ πλῆσα, καὶ ὁσοῦτῳ μᾶλλον κακοπαθοῦσιν, ὅσῳπερ
αὐ μείζονα ἔχουσι πόρον· οἱ δὲ ἀγαθοὶ στρατηλάται, κἂν
μικρὰς λάβωσι δυνάμεις, ταχέως ποιοῦσιν αὐτὰς με-
γάλας. ὥστε ἄρχεις αὐ ἡγεῖσθαι δυναμένους ἀνδρας
ἔχωμεν, οὐκ ἀπορήσομεν τῶν ἄρχεσθαι βουλομένων.
ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα καὶ τῶν ἔργων τὴν πόλεως με-
μνημένοι, μηδὲν ταπεινὸν, μηδὲ ἀνῳνὲς, μηδὲ ἀνά-
ξιον ὑμῶν αὐτῶν ψηφίσασθε. εἴ ὅτω, εἴ τις ἔρωτο με, τί
πρακτέον ὑμῖν παραινῶ; ″ ταυτὶ γὰρ ἴσως πάλαι γνῶ-
νοι παρεύδεις. μηδένα μήτε πρεσβείαν πέμπειν πρὸς
τοὺς ἀφεστηκότας, μήτε ἄφεσιν ψηφίσασθαι τῶν χρεῶν,
μήτε ἄλλο ποιεῖν μηδὲν, ὃ ἢ δόξειν αὐ φόβου τε-
κμήριον εἶναι καὶ ἀμηχανίας· ἐὰν δὲ καταθέμενοι τὰ
ὅπλα κατέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παραδέχωσιν ὑ-
μῖν βουλεύσασθαι πρὸς σφῶν αὐτῶν καθ' ἡσυχίαν ″
ἐξετά-

″ ἐξετάσαντας, χρῆσθαι μεθιστῆναι πρὸς αὐτοὺς, εἰδό-
″ τας ὅτι πολὺ ὁ αἴσχιον, ἀλλὸς τε καὶ ὄχλος ᾖ, πρὸς
″ μὲν τοὺς ταπεινοὺς αὐθάδες γλυκὺς φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς
″ αὐθάδεις ταπεινοῦς. παυσαμένου δὲ τοῦ Κλαυδίου,
μεγάλη φωνὴ καὶ θόρυβος ἐξαίσιος ἄρχει πολλοῦ χρό-
νου καθεῖχε τὸ συνέδριον. οἱ μὲν γὰρ ἀριστοκρατικοὶ δο-
κοῦντες εἶναι, καὶ τὰ δικαιότερα πρὸς τὸν ἀδίκων οἰόμε-
νοι δεῖν ἀκοπτεῖν, τῇ Κλαυδίου γνώμῃ προσετίθεντο, καὶ
289 τοὺς ὑπάτους ἀξιοῦν μάλιστα μὲν τῇ κρείττονι προσ-
χωρῆσαι μεταδιδόντας, ὀφειλομένους ὅτι βασιλικὴν ἔχου-
σι τὴν ἀρχῆς κράτος, καὶ δημοτικόν. εἰ δὲ μή γε, φυ-
λάττειν αὐτοὺς ἴσους, καὶ μὴ καταμένειν μηδετέραν τῶν πά-
σεων, ὀφειλομένους τὰς γνώμας τῶν συνέδρων,
ταῖς πλείοσι γνώμαις ″ ἕπεσθαι. εἰ δὲ τούτων ἀμφοτέρων
ἀποστερήσειν αὐτοκράτορας αὐτοὺς ποιήσουν τῶν ὀφει-
λόντων, οὐκ ὅπτρεπεν αὐτῶς ἔλεγον, ἀλλ' ἀναβιώ-
σεσθαι πάσῃ προθυμίᾳ, λόγοις τε, ἄρχεις καὶ ἐξῆς,
χρώμενοι, καὶ ὅπλοις, ὅταν ἀνάγκη γένηται· ἐὰν δὲ τοῦτο
τέλος κατλεῖον, καὶ κρεῖττον ἅπασι τῶν πατρικίων ἡ νέό-
της ταύτης εἴχε τὸν προαιρέσεως. οἱ δὲ τῆς εἰρήνης
ἐπιθυμοῦντες, τῇ Μενενίου τε καὶ Οὐαλερίου γνώμῃ
προσείθεντο, καὶ μάλιστα οἱ προβεβηκότες τῆς ἡλι-
κίας, ἐνθυμούμενοι τὰς συμφορὰς ὅσας κατλαμβά-
νουσι τὰς πόλεις οὐκ τὴν ἐμφυλίων πολέμων. ἀξιοῦμε-
νοι ὁ τὴν χρωνῆς τῶν νέων καὶ τῆς ἀκοσμίας, τό τε φι-
λότιμον αὐτῶν ὑφορώμενοι καὶ τὴν ὅτι πολασμὸν ὃν ἐ-
ποιοῦντο κατὰ τῶν ὑπάτων, δεδιότες ὡς ὑ προσω χρε-
ωκοπίας ἐλθόμενον, εἰ μή τις αὐτοῖς εἴξειν, εἰς
δάκρυα καὶ δεήσεις τῶν ἀναβιβαζόντων τελευτῶντες ἐ-
τράποντο. λωφήσαντος ὁ τὸν θορύβου καὶ σιωπῆς γενομέ-
νης στὺ χρόνῳ, ἀφαλεστέρας ἐπὶ πρὸς αὐτοὺς οἱ ὑ-
πατοι, τέλος ὀξιώσεχθν τῆς ἑαυτῶν γνώμης τοιόνδε·
″ Ἡμεῖς, ὦ βυλὴ, μάλιστα μὲν ἠξιοῦμεν ἀπαλλάττειν ὑμᾶς
″ ὁμογνωμονοῦν, καὶ τὰ τὴν ″ ταῦτα πρὸς κοινῆς φυτι-
″ ίας βυλευομένους· εἰ δὲ μὴ, τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν
″ εἴκειν τοῖς νεωτέροις, καὶ μὴ φιλονεικεῖν, ἐνθυμουμένους
″ ὅτι κἀκείνοις εἰς ταύτην ἐλθοῦσι τὴν ἡλικίαν τῆς ἴσης
″ ἐπαρξέν τυχόντων ὑμῖν τῶν ἐγγόνων. ἐπεὶ
″ δὲ ὁρῶμεν εἰς ἔριν ὑμᾶς ἐκπεπτωκότας ὀλεθρια-
″ τάτην τῶν ἀνθρωπείων νόσων, καὶ πολλὴν τὴν αὐ-
″ τὰ δαίμονα ὑμῖν ὁμιλοῦσαν τῶν νέων, νῦν μὲν ἐπεὶ βρα-
″ χὺ ὁ λοιπόμενον ἐστὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οὐκ ἀν δυνα-
″ το τέλος ἐν τούτῳ λαβεῖν τὰ δόξαντα ὑμῖν, ἀπιτε οἴκ
″ τὸν συνεδρίου· εἰς ὁ τὸν ὑπτόντα σύλλογον ἥξεις με-
″ τειωτέρου γνόμενοι, καὶ γνώμας ἔχοντες ἀμείνους. εἰ
″ ὁ τὰ δεόμενοι ὁ φιλονεικεῖν ὑμῖν, νέοις μὲν οὔτε δικα-
″ ιοῖς οὔτε συμβούλοις ἐπὶ τῶν συμφερόντων χρησόμεθα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁ λοιπὸν ἀνείρξομεν αὐτῶν

fecerint, moderate de eis statuẽdum: quando scitis omnes stultos, præsertim vulgus, in humiles superbire, erga superbos se demisse gerere. Vbi Claudius desiit, vociferationes & ingens strepitus in senatu diu fuit. nam qui optimatium factionis videbãtur, nec iusta iniustis postponẽda iudicabant, Claudio assentiebantur, hortabanturque *ambos* consules vt meliori parti accederẽt, memores regiam se potestatem habere, nõ plebeiam: sin minus, saltem æquos se præberent vtriq; factioni, nec alteram supprimerent, donec dinumeratis sentẽtiis appareret maior numerus. Quodsi neutrum horum facere volentes ad se arbitrium rerum traherent, negabãt se id permissuros, sed pro viribus restituros; verbis, donec liceret; & armis, si opus foret. erat autem is globus validus, & pene tota patriciorũ iuuentus huic adhærebat cõsilio. Pacis studiosis sententia Menenii Valeriique magis placebat, præcipue senioribus, reputantibus quantæ calamitates solerent ciuilia bella consequi. sed superante clamore atque immodestia iuuenum, contentionem eorum veriti & contumaciã erga consules, ne forte, nisi eis cederetur, nõ vlterius temperarent manibus, tandem ad preces & lacrymas versi, obtestabantur aduersarios. Sedato tumultu, factoque tandem silentio, consl. prius inter se collocuti, tandem sic suam protulere sententiam. Nos P. C. inprimis vellemus vt omnes consentiretis, eum alias, tum maxime quotiescunque de publica salute incidit consultatio: sin minus, *saltem* senioribus vestrum cedere iuniores, & non contendere; cogitantes sibi quoque, vbi ad id ætatis ventum fuerit, eundem honorem habẽdum a natu minoribus. Sed quoniam videmus vos ad rixam prolapsos, nocẽtissimum inter homines morbum; & iunioribus vestrũ multũ inesse arrogantiæ, nunc, quia parũ diei superest, nec consultationi tã cito finis imponi potest, abite, & proximo senatu cum meliorib. mentibus & maiori modestia redite. Quodsi a contentionibus non destiteritis, iuuenib. posthac nec iudicibus vtemur nec consultoribus, sed in posterum illorũ immodestiam

lege coercebimus, præscripto annorum numero, quem senatores habere oporteat: seniores vero si denuo rogati sententiis discreparint, cõtentionem eorum dirimemus ratione compendiaria, quam vos nunc audire operæpretium ducimus. Scitis sane legem nobis esse iam inde ab vrbe condita, quæ omnia in senatus potestate ponit, præter magistratuũ creationem, legum lationem, & belli inferendi deponendiq; arbitriũ. horum trium potestatem esse penes populi suffragia. Nunc non de alio consultatur, quam de bello & pace. Quare necesse est vt permissis populo calculis, nostræ ab illo sententiæ confirmentur. Itaque indictis ex hac lege comitiis, sententias a vobis dictas committemus populi suffragiis; quod hac potissimum ratione vestra contẽtio tolli posse videatur: & quod plurium calculis probatum fuerit, id ratum habebimus. Digni sane sunt hoc honore qui permanserunt in fide reipublicæ, nobiscum bonorum malorumq; futuri participes. His dictis senatum dimiserunt. Sequentibus dehinc diebus cũ per nuntios iussissent omnem ex agris & castellis multitudinẽ præsto esse, senatumq; in eandem diem indixissent, postquam cognouere vrbem plenam esse turbis *adnẽtitiis*, patriciosq; a secessorum parentibus & paruulis liberis partim precibus, partim fletu & lamẽtis victos esse, ad præstitutam diem progressi sunt in forũ, quod iam summo mane omnis generis vulgo *differtum &* coarctatũ erat: & pro æde Vulcani, vbi concionari mos erat, primũ laudauerũt plebem quod tanto studio tantaq; frequentia cõuenisset; deinde rogauerũt vt quieti exspectarẽt donec senatusconsultũ fieret. domesticos aũt secessorũ bono animo esse iusserunt; recepturos breui affectus suos carissimos. tũ ingressi curiã & ipsi leniter ac modeste locuti sunt, & ceteros orauerũt vt benignas atq; humanas proferrent sententias: primumq; rogauerũt Menenium. Is cum assurrexisset, eadẽ dixit quæ antea, hortans senatum ad reconciliationem; eandem quoq; sententiam, propere mittendos ad profugam plebem legatos cum plena pacificandi potestate. Post hunc ceteri cõsulares secundum ætatis ordinem rogati, o-

τὴν ἀκρομίαν νόμῳ, πάξαιλες ἀριθμὸν ἐτῶν ὃν δεήσει τὸς βουλομένους ἔχειν· τοῖς δ' πρεσβυτέροις ἀποδόντες λόγον αὖθις, ἐὰν μηδὲν συμφέρων ᾖ γνώμης, τὰ χείρα τῆ φιλονεικίαν αὐτῶν λύσομεν ὁδῷ, ὡν ἀμφότερον ἔστιν ὑμῖν πρεσαχοῦσαι καὶ μαθεῖν. ἴσε δ' ἡ που νόμον ἡμῖν τὰ ἀρχαῖα δὲ οὗ τὴν δε οἰκοῦμεν τὴ πόλιν, πολλῶν ἐξ κυείαν τὴν βουλὴν, πλὴν ἀρχαῖς ἀποδεῖξαι, καὶ νόμοις ψηφίσαι, καὶ πόλεμον ἀξενεγκεῖν, ἢ τὸν σπεσῶτα καταλύσαι. τούτων δ' τῶν τειῶν τὴ δῆμον παρόντι οὐκ ἔτέρου ἔνος ἡ πολέμου καὶ εἰρήνης βουλόμεθα. ὥστε πολλὴ ἀνάγκη τὸν δῆμον ὅπι κυρῶσαι τὰς ἡμεέτερας γνώμας, ψήφῳ χρώμενον κύριον. πρὸς τοῖς ἐλαίες δὴ τὰς πλήθη παρέχει τὸν δὲ τὴ νόμον εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐπιδεῖν ὑμεῖς ἀποδείξηαδε τὰς γνώμας, ἀποδώσομεν αὐτῷ τὴ ψῆφον, οὕτως μὴ μάλιστα νομίσαντες ἀρθῆναι τὴν ἔριν ὑμῶν· ὅ τι δ' μὴ οἱ πλείοις ψηφίσωσι, τοῦθ' ἡγησόμεθα κύριον. ἄξιοι δὲ δή που τούτης εἰσὶ τὴ ὑμῆς τυχόντες οἱ χρεμένοι καὶ τῶν τε καὶ ἀγαθῶν. τοῦτα εἰπόντες, διέλυσαν τὸν σύλλογον. τῇς δὲ ἑξῆς ἡμέραις πρὸς τὰς κελεύσαντες ἅπασι τοῖς κτὶ τὸς ἀγρεῖς καὶ τὰ φρούρια, παρῆναι, καὶ τῇ βουλῇ πρεσαγορεύσαντες ἥκειν εἰς τὴ αὐτὴν ἡμέραν, ὅθεν κατέμαθον ὄχλου μεῖζον ἢ τὴν πόλιν, καὶ τὰς γνώμας τῶν πατρικίων ἐξηπορεῖτο τῶν δεήσεων αἷς ἐποιοῦτο σὺν οἴμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πατέρες τε καὶ νήπια τέκνα τῶν ἀποσατῶν, τῇ κυείᾳ τῶν ἡμερῶν ἐξήνεγκεν ὅτι τὴν ἀγρεῖν γενοχωρουμένων ἐκ πολλῆς ἐπὶ νυκτὸς ἅπαν ὄχλῳ πανδοδαπῶ. καὶ παρῆν τὸν ἱερὸν τὸ Ἡφαίστου, ἔνθα ἐῶ ἔθος αὐτοῖς τὰς ἐκκλησίας ὅπι ἔλεγον, πρεσῶτον μὲν ἐπῄνεσαν τὸ δῆμον ὅτι τῇ παρουσῇ καὶ πρεθυμίᾳ τὸ κτὶ πλῆθος ἀφίξεως· ἔπειτα παρεκάλεσαν ἐκδέχεσθαι μὲ' ἡσυχίας, ἕως ἀν γένηται τὸ πρεσβεύμα τῆς βουλῆς· τοῖς δ' οἰκείοις τῶν ἀποσατῶν ἀγαθὰς παρήνουν ἐλπίδας ἔχειν, ὡς τὸ δεῖν μακροῦ κομιεμένοις τὰ φίλτατα. μετὰ τοῦτο παρῆλθόντες εἰς τὸ συνέδριον, αὐτοί τε διελέχθησαν ὅπιφκεῖς καὶ μετεῖοις λόγοις, καὶ τὸς ἄλλοις πολίταις χρησὰς καὶ φιλανθρόπος ἀποδείκνυσι γνώμας. πρῶτον δ' τῶν ἄλλων ἐκάλουν τὸν Μενήνιον· ὃς ἀναστὰς, τοῖς αὐτοῖς ἐχρήσατο λόγοις οἷς καὶ πρότερον, ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς παρακαλῶν τὴν βουλὴ· καὶ γνώμην ἀπεφαίνατο τὴν αὐτὴν, ἀξιῶν πρεσβείαν ἀποστέλλειν πρὸς τὸς ἀφεστηκότας ἀγὰ πολέων, ἀνδρας τὸν Δραμναῖων. μετὰ τοῦτον ἀνίσαν καθ' ἡλικίαν καλούμενοι οἱ τὴν ὑπαλικὴν ἐχηκότες ἀρχὴν· οἷς

ἅπασιν

ἅπασιν ἐδόκει τῇ Μενηνίου χρῆσθαι γνώμῃ, ἕως ἀν » καθῆκεν ὁ λόγος εἰς τὴ Ἄππιον. ὁ δ' ἀναστὰς, Ὁρᾶν μὲν, » ἔφησεν, ὅτι καὶ τοῖς ὑπάτοις ὅδε κεχρεισμένον, ὦ βουλὴ, » καὶ τοῖς ἄλλοις ὑμῖν ὀλίγου δεῖν πᾶσι, καταγνῶν τὴ δῆμον » ἐφ' οἷς ἀν αὐτὸς ἀξιοῖ· καὶ μόνος δὲ ἀπολύτων ἐγὼ λεί» πομαι τὴ συναλιωθέντων πρὸς τὰς διαλύσεις, ἐκείνοις » τὲ ἀπεχθὴς διαμένων, καὶ ὑμῖν οὐδὲν ἔτι χρήσιμος ὤν. » ἀ μὲν δὴ ταῦτά γε ἀποκήσομαι τὴ δὲ ἀρχῆς ἐγνω» σμένων, οὐδὲ καταλείψομαι τὴ γνώμην τὴ πολιτείας » ἑκών. ὅσῳ δ' ἀν ἐρημότερος γένωμαι τῶν τὰ αὐτά μοι » προσελομένων, τοσούτῳ θαμιώτερος ὑμῖν ἔσομαι πολε » ὢν χρόνῳ, καὶ πρεσέτι μοι ζῶντι μὲν ἔπαινος, τελευ» τήσαντι δὲ ἡ πρὸς τῶν ὅπι γενομένων μνήμη. εἴη μὲν » οὖν ὦ Καπιτώλιε Ζεῦ, καὶ θεοὶ πόλεως ὅπόσοι τῆς » ἡμετέρας, ἥρωές τε καὶ δαίμονες ὅσοι γῆν τὴ Ῥωμαίων » ἐφορᾶτε, καλὴ καὶ συμφέρουσα πᾶσιν ἡ τῶν φυγάδων » κάθοδος, καὶ ψευδείαν ἐγὼ τῶν ἐλπίδων, ἃς ὑπὲρ τὴ » μέλλοντος ἔχω χρόνου. ἐὰν δέ τι δεινὸν ἐκ τούτων κατα» λάβοι τὴ βουλὴ μὴ τὴν πόλιν· ἔστι δ' τοῦτο φανερὸν » ὅτι εἰς μαχεῖαν· τούτοις μὲν παρεῖναι ἐπανόρθωσιν αὐ» τοῖ δοίη, καὶ θρασεῖαν τοῖς πρεσβύταις ἀσφαλῆ· ἐμοὶ » δ', ὃς ἔτ' ἐν δεύτερῳ χρόνῳ πόλεσι τὰ ἥδιστα εἰλόμην λέ» γειν αὐτὰ τῶν ὠφελιμοτάτων, ἔτε νῦν πρεσδίδωμι δ' » κοινὸν, ἰδίαν καταπρεσπόμενος ἀσφάλειαν, δίκαιος » εἶναι καὶ μειλίχοι. θεοῖς μὲν δὴ ταῦτα εὔχομαι· λόγων » γὰρ οὐδὲν ἔτι δεῖ· γνώμην δ' ἐν τῇ πρεσέτερον ἀπο» φαίνομαι, τὸς μὲν ἐν τῇ πόλει διαμένοντας τὴ δημο» κρατῶν ἀφεσθαι χρεῶν, τοῖς δ' ἀποσάταις πολεμεῖν ἀ» πάσῃ πρεθυμίᾳ, ἕως ἀν ἐπὶ δικαιώσωσιν ἐν τοῖς ὅ» πλοις. ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐπεὶ δ' αἱ τὴ πρε- 30
σβυτέρων γνῶμαι τῇ Μενηνίου πρεσέδεντο, καὶ καθῆκεν ὁ λόγος ὅπι τὸς νεωτέρους, ὀρθῆς ἁπάσης τὴ βουλῆς ὄσης, αὐξάσαι Σπόριος Ναύτιος, οἰκίας ἐν τοῖς πόλε λαμ πρεσάταις δραδόχος· ὁ γὰρ ἡγεμὼν αὐτῶν τῶ δήμου Ναύτιος, ἀπὸ τὴ σὺν Αἰνείᾳ στρατόντων τὴν ἀ» ποικίαν, ὃς ἔτ' Ἀθηνᾶς ἱερὰς Πολιάδος, καὶ τὸ ξόανον ἀπενέγκασθαι τῆς θεᾶς μετανιστάμενος, ὁ διεφύλαττον ἄνδρες παρ' ἀνδρὸς μεταλαμβάνοντες οἱ τῶ δήμου ὄντες τὴ Ναυτίων· ὃς ἐδόκει καὶ δραδὴ τὴ οἰκείαν ἀρετὴν λαμ- 40
291 πρεσάτος εἶ) τῶν νέων, καὶ σὺν εἰς μαχεῖαν τὴ ἀναλικῆς δεξιοτάτας τυγχάνειν. ἀρξάμενος δ' ἀπολογεῖσθαι κοινὴν ἀπολογίαν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν νέων, ὡς ὅτε φιλονεικία τῇ πρεσὸς τὸς πατέρας, ὅτε αὐθαδείᾳ χρησαμένων, ὅτε τὴν ἀναλίσκον ἔχον ἐν τῇ πρεσέρᾳ βουλῇ πρεσαίρεσιν, ἀλλ' εἰ ἄρα ἡμάρτανον, δραδὴ τὴ ἡλικίαν γνώμῃ σφαλέντων, τελευτῶν ἔφη δὲ πιστὸν πάντου παρέξειν τὴ μεταβολήν. συγχωρεῖν γοῦν αὐτοῖς,

mnes accedebãt Menenii sententiæ, donec veniretur ad Appium. qui surgens, Video, inquit, P. C. & cõsulibus & vobis ferme omnibus placere plebem reduci quibus ipsi libet cõditionibus: meq; ex omnibus qui *ante* reclamabant, solũ superesse, & illis iam exosum, nec vobis amplius vtilẽ. non tamen propterea desistã a pristino, proposito, nec reip. caussam volens deseram. & quo magis nũc a ceteris meæ sententiæ fautorib. destituar, eo maiore in pretio aliquãdo apud vos ero; & viuus laudẽ, defunctus memoriã merebor apud posteros. Faxis Capitoline Iupiter & dii vrbis huius præsides, semonesq; & genii quotquot Romanum territorium aspicitis, vt bono commodoq; reip. profugi redeant, & ego fallar opinione quã de futuro cõcepi. quodsi qd mali propter ista cõsilia ciuitati acciderit, id qd breui apparebit, vos celerẽ opem tutamq; salutẽ rebus labantib. attuleritis: mihi vero, qui nec alias vnquam iucunda malui quã vtilia dicere, nec nũc prodo rempubl. meæ securitati consulens, benigni critis ac propitii. Hæc sunt vota mea: verbis enim non opus est amplius. ceterũ sentẽtiam eandem *nunc* dico quam ante; plebeios qui in vrbe permanserunt, liberãdos esse debitis: cum desertorib. vero bellum tota virium contentione gerendum, quamdiu in armis perstiterint. His dictis obticuit. Porro cũ seniores Menenii sententiã approbassent, vbi ad iuniores *secundum ordinem* rogandi vẽtum est, omnibus patrib. exspectatione arrectis, surrexit Sp. Nautius familia natus clarissima. nã auctor eius generis, vnus ex Æneę in deducenda colonia sociis fuerat; qui Mineruæ Vrbicæ *apud Ilienses* sacerdos, Palladiũ in emigratione secũ trãstulerat; cuius custodia *postea* mansit penes successionem gẽtis Nautiæ. is etiã suis virtutibus inter iuniores cõspicuus, videbatur breui consulatũ assecuturus: *& tũc* exorsus a cõmuni defensione iuuenũ, negauit eos per contendendi studiũ aut arrogantiam dissensisse a maioribus natu, cum diuersam superiore senatu tuerentur sentẽtiam; sed *siquid* in dicenda sententia deliquerint, per ætatem lapsos esse: ac tandem ait se fidem suis verbis facturum mutatione *sententiæ*. Itaque permittere se eis,

vt prudentioribus, decernant quidquid videatur e republica: se nihil cõtradicturos, sed obsecuturos senioribus. Similia deinde ceteris iuuenibus promittentibus, præter paucos propinqua cognatione iunctos Appio, consules laudata illorum modestia, iussisque vt semper in publicis *consiliis* ita se gererent, decem legatos elegerũt nobilissimos seniorum, omnes vno excepto consulares. fuerunt autem hi: T. Largius Flauus, Agrippa Menenius C F, M' Valerius M F, P. Seruilius P F, P. Postumius Q F Tubertus, T. Æbutius T F Flauus, Ser. Sulpicius P F Camerinus, A. Postumius P F Albus, A. Virginius A F Cælimontanus, & Sp. Nautius. Dimisso deinde senatu consl. in comitium progressi S C legerunt, & legatos produxerunt. Omnibus vero cupientibus mandata eis data cognoscere, aperte responderunt: Vt plebem quocumque modo patriciis reconcilient, sine dolo malo; profugosque in sua primo quoq; tempore reducant. Cum his mandatis legati eadem die profecti sunt. præuenit tamen eorum aduentum fama omnium quæ in vrbe acta fuerant: moxq; totis castris effusa plebs legatis iuit obuiam. Sed erat in castris vir quidã admodum turbulentus & seditiosus, qui & mentis acumine futura longe ante præuidere, & (vt erat loquax ac blãdus) animi sensa satis feliciter proferre poterat; nomine L. Iuni[9]; quod illi cõmune erat cum regum expulsore: cognomen Bruti vsurpauit ipse, vt expleret appellationis similitudinem. quæ affectatio plerisque fuit ridiculo; vt per iocum Brutus vocitaretur. Hic cum præfectum castrorum Sicinium docuisset, consultius esse plebi si se postulatis præberet difficilem, ne flagitatis exiguis, probrosiorem consequeretur reditum; sique aliquantisper aduersaretur, & tragicam rebus laruam affingeret: pollicitus se acturum caussam plebis, commonstratoq; quid dicendum esset ac faciendum, persuasit homini. Mox plebe in concionẽ aduocata, Sicinius legatos aducẽtus sui caussam iussit exponere. Tum progressus M' Valerius, legatorum maximus natu & popularis maxime, (quod eius erga se

Legati ex SC ad secessores missi.

Valerii legati oratio.

ὡς ἄμφνον φθονοῦσιν, ὅπῃ φιλίζεται πρὸς ὁ τι δύνηται τὴν κοινῇ συμφέρον, ὡς οὐδὲν σφῶν γε πρὸς τοῦτο ἐναντιωσομένων, ἀλλὰ πρεσβευόντων τοῖς πρεσβυτέροις. ὅμοια δὲ τούτῳ καὶ τῶν νέων ἀποφαινομένων, ἑκτὸς ὀλίγων μιῶν πρὸς τῶν Ἀππίου συγγενῶν, ἐπαινέσαντες τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν οἱ ὕπατοι, καὶ παρακαλέσαντες εἰς πρόπτα τὰ κοινὰ διὰ τοιούτοις εἴ), πρεσβευτὰς εἵλοντο δέκα τοὺς ὅπῃ φανεράτοις τῶν πρεσβυτέρων, ἐκτὸς ἑνὸς ἁπάντας ὑπαλικοτί. οἱ δ' ἀποδειχθέντες ἦσαν οἵδε· Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱός, Πόπλιος Σερουίλιος Ποπλίου υἱός, Ποστούμιος Κοΐντου υἱὸς Τουβέρτος, Τίτος Αἰβούτιος Τίτου υἱὸς Φλαουίος, Σέρβιος Σουλπίκιος Ποπλίου υἱὸς Καμερῖνος, Αὖλος Ποστούμιος Ποπλίου υἱὸς Βάλβος, Αὖλος Οὐεργίνιος Αὔλου υἱὸς καὶ νομοφύλακος. μετὰ ταῦτα τὴν βουλῆς διαλυθείσης, οἱ μὲν ὕπατοι προῆγον εἰς ἐκκλησίαν, ὃ δόγμα τῆς βουλῆς ἀνέγνωσαν, καὶ τοὺς πρεσβευτὰς προσήγαγον. ἁπάντων δ' ἀξιούντων τὰς ἐντολὰς αἷς ἔδωκαν αὐτοῖς, μαθεῖν, εἶπον οὐ τῷ φανερῷ, πρόθυμον ὅτῳ δύνασθαι δωσόντι, φιλίαν τῷ δήμῳ συνθεῖναι πρὸς τοὺς πατρικίους, ἄτερ δόλου καὶ ἀπάτης, καὶ καταγαγεῖν τοὺς φεύγοντας, ὅπῃ τὰ σφέτερα ἐν τάχει. ταῦτας οἱ πρέσβεις αὐτῶν λαβόντες τὰς ἐντολὰς, αὐθημερὸν ἐξῆλθον. φθάσας δ' τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἡ φήμη, διήγγελε τοῖς ὅπῃ γραβοπέδου πρόπτα τὰ ἐν τῇ πόλει γιγνόμενα· καὶ αὐλίκα πρόπτες ἐκλιπόντες ὃ ἔρυμα, ὑπήντων ἔπι κατ' ὁδὸν ὅσοι τοῖς πρεσβευταῖς. ἦν δέ τις ἐν τοῖς γραβοπέδῳ πρόπτα παρακῶδης καὶ γασιαστὴς ἀνὴρ, ὀξὺς τὴν γνώμην προιδεῖν τι τῶν ἐσομένων ἐκ πολλοῦ, καὶ προφπεῖν ὅ τι νοήσοι, ὡς λόγος καὶ κωτίλος, οὐκ ἀδυνάτος, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν Λούκιος Ἰούνιος, ὀνόματι δὲ καταλυσαντι τὸν βασιλῆς· ἐκπληρῶσαι δὲ τὴν ὀνομασίαν βουλόμενος, κίβδηλον καὶ Βροῦτος ὅπῃ καλεῖσθαι· τοῖς γὰρ πολλοῖς γέλως ὅπῃ τῇ κενοπρεπείᾳ τοῦ ἀνδρὸς εἰσήρχετο, καὶ ὅτε βουληθεῖεν ὅπῃ σκώπτειν αὐτὸν, Βροῦτον ἐπεκάλουν. οὗτος ὁ ἀνὴρ τὴν ἡγεμόνα τῶν γραβοπέδου Σικίννιον διδάξας, ὡς οὐκ ἄμφνον εἴη τοῖς δήμῳ ῥᾳδίως ἑαυτὸν ὅπῃ τρέπειν τοῖς πρεσβευομένοις, ἵνα μὴ ἀπ' ἐλάττονος ἀξιώσεως ἀπεμοτέραν τύχῃ τῶν κατόδου, ἀλλ' ἐναντιοῦσθαι μέχρι πολλοῦ, καὶ τραγῳδίαν τινὰ ὅπῃ θεῖναι τοῖς πράγμασι πρὸς ποιητῶν· ἐπορεύετο τε αὐτὸς ἀνάγκῃ τὴν τῶν δήμου λόγων, τά τε ἀγῶν ἐπόμενος ἃ χρὴ πρᾶξαι ἢ λέγειν, ἔπεισε τὸν Σικίννιον. καὶ μετὰ τοῦ ὁ μὲν Σικίννιος συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐκέλευσε τοὺς πρεσβεύτας ἐπὶ ὧν ἥκοιεν λέγειν. παρῆν δὲ ὁ Μάνιος Οὐαλέριος, ὃς πρὸς ἐμὲ αὐτὸν πρεσβύτατός τε καὶ δημοτικώτατος, ὅπῃ μὴ θορυβήσαιτο αὐτὸν τῶν πλή-

τῶν πλήθους τῷ πρεσθυμίᾳ διαμενεστάτας φωνὰς καὶ πρεσηνοείας, ὅπῃ σιωπῆς ἔτυχε, τοιούτοις ἐλέγετο λόγοις· Οὐδὲν ὑμᾶς ἔτι κωλύον ἐστὶν, ὦ δημόται, κατιέναι πάλιν ὅπῃ τὰ ὑμέτερα, καὶ διαλλάττεσθαι πρὸς τοὺς πατέρας. ἐψήφισται γὰρ ἡ βουλὴ καλῶς καὶ συμφέρουσαν ὑμῖν κάθοδον, καὶ γνώμῃ ποιήσαι μηδενὸς τῶν γεγενότων μνησικακεῖν ἡμᾶς τε οὓς ἐγίνωσκε φιλοδημοτάτους ὄντας, καὶ πρὸς ὑμῶν τὰ δίκαια διωμολόγει, πρεσβευτὰς ἀπέστελλεν, αὐτοκράτορας ἀποδείξασα τῶν διαλύσεων, ἵνα μὴ 10 292 δόξας μηδὲ εἰκασμοῖς χρώμενοι περὶ τῶν ὑμετέρας γνώμης, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ὑμῶν ἀκούσαντες ἐφ' οἷς ἀξιοῦτε καταλύσασθαι τὰς διχοστασίας, μὴ ἢ μέτεστόν τι τῶν αἰτημάτων, καὶ μήτε τοῦ ἀδυνάτου, μήτε τοῦ δίκης ἀξιοῦν αἰτεῖν κωλύπτειν, συγχωρῶμεν ὑμῖν, μηκέτι τῷ τῶν στυεδρίου γνώμῃ σκοπεῖν χρόνῳ, μηδὲ εἰς χρόνους μακροὺς καὶ φθόνους ἀντιπάλων ἀναβαλόντες τὰ πρᾶγματα. ταῦτα δ' τῆς βουλῆς ἐπεψηφισμένης, δεχθεῖτε ἄσμενοι τὰς χάριτας αὐτῶν, ὦ δημόται, μετὰ πάσης προθυμίας καὶ 20 σπουδῆς, ἐν μεγάλῳ διέρχοντες τῷ τοσούτῳ δυτυχίαν, καὶ πολλῷ τοῖς θεοῖς χάριν εἰδότες αὐτῆς, εἰ πόλις ἡ Ῥωμαίων, ἡ τοσούτων ἀρχουσα ἀνθρώπων, καὶ στυέδριον ὃ τῷ ἡγεμονίαν ἔχει πάντων τῶν ἐν ταύτῃ κατῶν, οὐκ ὂν αὐτοῖς πάτριον ὅδεν τῶν ἀνιπάλων εἴκειν, ὑμῖν μόνοις ὑποκαταβλίνοντα τῆς ἀξιώσεως ἐκόντες, καὶ οὔτε ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν καθηκόντων ἑκατέροις ἠξίωσαν, ὡς ὑποδεεστέροις κρείττονες, ἀλλ' αὐτοὶ πρεσθυτεροι περὶ διαλύσεως ἐπρεσβεύσαντο, οὔτε τὰς αὐθαδίας ὑμῶν ἀποκρίσεις, 30 ἃς ἐποιήσαθε πρὸς τοὺς πρεσθυτέρους πρέσβεις, πρὸς ὀργὴν ἐδέξαντο, ἀλλὰ ὑπέμειναν ὑμῶν ὁ βαθὺ ἐν τοῦτο καὶ μειρακιῶδες τῆς αὐθαδείας βάρος, ὥσπερ αὐ παίδων ἀφρόνων χρηστοὶ πατέρες· καὶ πάλιν ἑτέραν πρεσβείαν ἀπεστέλλον ᾤοντο δεῖν, καὶ τῶν δικαίων μειονεκτεῖν, καὶ πολλὰ ὑπομένειν, ὦ πόλιται, τὰ μέτεια. ὅπῃ δὴ τοσαύτης βεβηκότες δυτυχίας, μὴ μέλλετε λέγειν, ὦ δημόται, λίνων χρήζετε, μηδὲ σκυθρωπάτε ἡμῖν· καταλυσάμενοι δὲ τὸν πάσιν, ἄπιτε χαίροντες εἰς τὸν γναμπτὸν τε καὶ θρεφαμπτὸν ὑμᾶς πόλιν, ἣ τοφθά τε καὶ χάριτας οὐ χρηστὰς ἀποδίδοτε, καταλιπόντες αὐτὸν, ὃ γοῦν ἐφ' ὑμῖν, ἔρημον ἔῃ) καὶ μηλόβοτον. εἰ δὲ παρήσετε τὸν καιρὸν τοῦτον, θέξαιτε αὖ πολλάκις ὅμοιον θόρυβον ἔτερον. παυσαμένου δὲ τοῦ θορυβείου, παρελθὼν ὁ Σικίννιος, οὐκ ἐξ ἑνὸς ἔφη δεῖν λόγου τὸ συμφέρον ἐξετάζειν τοῖς βουλευομένοις, ἀλλ' ὑποδιη-

studium plebs faustis acclamationib. atq; appellationib. testabatur) dato silentio, verba fecit in hunc modum: Nihil amplius vetat vos Quirites reuerti ad vestra, & in gratiã redire cum patribus. Decreuit enim vobis senatus honestũ atq; vtilem reditũ, cum omnium præteritatũ offensarum obliuione: nosq;, quos nouit esse vestri amantissimos, & a vobis *vicissim* merito honorari, legatos misit cum libera potestate componẽdi huius negotii: ne nobis opus sit coniecturis vti de vestris voluntatibus, sed audita ex vobis *postulatione*, quibus legib. cupiatis finiri discordiam, si vestra postulata modesta sint & possibilia, & salua Romani nominis dignitate concedi queant, impetretis a nobis, nõ exspectata senatus deliberatione amplius, non procrastinando nec alendo vlterius inuidiam hostium. Quæ cum senatus decreuerit, libẽti animo promptoq; studio beneficium illud accipite Quirites, & gratiã istam in magna felicitate ponite: magnasque diis eo nomine gratias agite, quod pop. Romanus, cuius tã late patet imperium; & senatus, qui primas in reip. moderatione obtinet, non soliti aduersariis quidquã cedere, de sua dignitate remittant, seq; vobis solis vltro submittant, nec, vt potiores apud inferiores, exacte rimari voluerint qd̃ sit vtriusq; partis officiũ, sed ipsi priores de pacificatione legatos miserint; ne superbo quidẽ responso quod pxime legationi dedistis offensi, sed cõdonantes vobis puerilẽ istum fastum & contumaciã, non aliter quã indulgentes parentes pueris nondũ *per ætatem* recte sapientibus; decreta rursum noua legatione, parati nõnihil de iure suo decedere, & omnes cõditiones æquas admittere. Tantam ergo felicitatẽ nacti ne cunctemini indicare quanam re opus habeatis ciues; & nolite nobis illudere. Missam facite seditionẽ, ite læti in vrbem quę vos genuit & aluit, cui malam educationis gratiam redditis, desolatæ quantum ad vos attinet, & relictæ pecorũ pascuis. Quodsi hanc occasionem amiseritis, *frustra* sæpe aliam optaueritis similem.

Cum finem *dicendi* fecisset Valerius, progressus *in medium* Sicinius ait, non ex vna oratione quid in rem sit æstimare consultos homines, sed ex-

pendere etiã contrariæ orationis momenta, præsertim vbi de tantis rebus disquiritur. simulq; iubebat vt respõderet qui vellet, pudore atq; timore posito. res enim ipsis tanta necessitate circumuentis pudorẽ & cunctationẽ nõ permittere. Silentio deinde facto cũ alius in aliũ oculos iactãtes, requirerent aliquẽ qui pro vniuersis diceret, nemo exsistebat, Sicinio sæpius eadẽ verba repetente. Tandem, vt erat pollicitus, prodiit L. Iunius, qui Brutus cognominari volebat, datisq; crebris a multitudine signis, talẽ concionem habuit: Metus patriciorum, qui animis vestris insedit, Quirites, nunc quoq; vos attonitos habere videtur: eoq; deiecti nõ audetis in mediũ proferre quæ *quotidianis* sermonib. inter vos iactatis. ac fortasse quisque vestrũ putat proximum pro cunctis locuturũ: & siquid sit periculi, fore vt omnes facilius sustineant, ipseq; *interim* in tuto positus, secure, p parte sua fruatur bonis aliena audacia conquisitis: iniquo sane consilio. Si enim is omnibus esset animus, singulorũ timiditas vnâ omnes læderet: & dũ vnusquisq; suæ securitati prospicit, periret respublica. Ergo si antea nesciebatis finẽ adesse vestro timori, vosq; vna cũ armis libertatem tenere firmiter, nunc saltẽ discite his vos docentibus. Superbi enim & imperiosi homines non iam vt antea cum iussis & minis ad nos veniunt, sed rogant & inuitant vt redeamus ad propria, & vt pari libertate præditos alloqui incipiunt. Cur igitur etiamnunc metu attoniti siletis? quin mentem liberam sumitis, & frenis abruptis, quas ab eis acceperitis iniurias, profertis coram omnibus? o miseri, quid timetis? me libere loquẽdi ducem sequimini. vestrum enim ius apud eos persequar ore libero, nullo respectu periculi, nihilq; dissimulans. & quoniã Valerius negat quidquam vetare quin redeatis ad propria, postquam senatus concessit reditũ, decretumq; addidit de abolenda omnium offensarum memoria: respõdebo quod veritas dictat & necessitas postulat. Nos, Valeri, cũ aliæ multæ caussæ vetãt positis armis vestræ fidei nosipsos cõmittere, tum potissimæ atq; apertissimæ tres. Primum, quia nos accusatis quasi peccauerimus, & pro beneficio imputa-

L. Iunii Bruti responsio.

ϛαι τὸν ἐναντίον αὐτοῖς λόγον, ἀνῄρω τε καὶ πρὸς τὴν λι-
κούτων παρασκευὴν ἀπαντῶντας· ἡσύχῳ τε λέγειν πρὸς
ταῦτα τοὺς βουλομένους, ἅπαντας αὐδῶ καὶ βούλομαι
ἀποδεικνύμενος· ὁ γὰρ ὑπὲρ ἑκάστου τὰ πράγματα σφί-
σιν εἰς διαύγειαν καὶ καθαρὰ κεκλισμένοις, οὔτε ὀ-
κνῶ οὔτε αἰσχύνη εἴκειν. σιωπῆς δ' ἡνικαῦτα, ὅπῃ
πρὸς τοὺς εἰς ἀλλήλους ἀπέβλεπον, ὅπῃ ζητοῦντες τὸ ὑ-
πὲρ τοῦ κοινοῦ λέξοντα, ἐφαίνετο δὲ οὐδείς· ὁ γὰρ Σι-
κίννιος τοῖς αὐτοῖς πολλάκις ἐχρῆτο λόγοις· παρεσέρ-
χεται κατ' ἀλλὰ ὑποχέσεις Λούκιος Ἰούνιος ἐκεῖνος, ὁ
βουλόμενος ὀνομάζεσθαι Βροῦτος· καὶ τυχὼν ὀνομα-
σίας τοῦδε τοῦ πλήθους ἀνθρώπους, διαύτῳ διέθετο
δημηγορίαν· Τὸ δέος ὑμᾶς, ὦ δημόται, ὃ τῶν πα-
τρικίων, κατέπτηκεν ὀπὶ ταῖς ψυχαῖς, οὐκ πλησταὶ ἔοι-
κεν· καὶ διὰ τοῦτο τεταπεινωμένοι, φέρετε τοὺς λόγους
εἰς μέσον, οἷς εἰώθατε χρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὀ-
κνεῖτε. οἴεται δὲ ἴσως ἕκαστος ὑμῶν τὸν πλησίον ὑπὲρ
τοῦ κοινοῦ λέξειν, καὶ πολὺς μᾶλλον, εἴ τι κινδυνώδε-
μά ἐστιν, ὑποπτεύων· αὐτὸς δὲ ὢν τοῦ ἀσφαλοῦς βε-
βηκώς, ὅ τι αὐτὸν τοῦ τολμηροῦ χρηστὸν ἀπειργάσται,
τούτου ὁ μέρος ἕξειν ἀδεῶς· κακῶς εἰδώς. εἰ γὰρ ἅ-
παντες τοῦτο ὑπολάβοιμεν, ἡ καθ' ἕνα ἡμῶν ἕκαστος
ἀτολμία, κοινὴ πᾶσιν ἔσται βλάβη, καὶ εἰ ᾧ ὁ ἴδιον
ἕκαστος ἀποσκοπεῖ ἀσφαλές, ὁ μὴ πολλῶν κοινὸν ἀπο-
λεῖ. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον ἔγνωτε ὅτι λέλυται ὁ
δέος ὑμῖν, καὶ ὁ ἐλεύθερον ἅμα τοῖς ὅπλοις βε-
βαίως ἔχετε, νῦν γε ἤδη μάθετε, διδασκάλοις χρη-
σάμενοι τούτοις. οἱ γὰρ ὑπερήφανοι καὶ βαρεῖς, οὐκ
ὀπίσω πρὸς ἡμῖν, ὡς πρότερον, ἥκουσιν, οὐδ' ἀπει-
λοῦντες, ἀλλὰ δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες ὀπὶ τὰ
ἡμέτερα ἡμᾶς κάλῃσι, καὶ ὡς ἐλευθέρους ὄζ ἴσου
ἤδη ἀξίους ὁμιλῆν. τί οὖν ἔτι καταπεπλήγατε αὐ-
τούς, καὶ σιωπᾶτε, ἀλλ' οὐκ ἐλεύθερα φέρετε, καὶ
παρρησιαζόμενοι πρὸς ἡδὺ τοὺς γαλιοὺς, λέγετε εἰς ὃ
κοινὸν ἃ πεποίηκαν πρὸς αὐτῶν; ὦ γαλιοὶ, τί δεδοί-
κατε μὴ τι πάθητε, ἠνεμοῖ τῆς ἐλευθεροστομίας ἐ-
μοὶ χρώμενοι; κινδυνεύσω γὰρ ὑμῖν εἰπεῖν τὰ
δίκαια μετὰ παῤῥησίας ἐγὼ πρὸς αὐτοὺς, καὶ οὐδὲν
ἀποκρύψομαι. καὶ ὅπῃ ὀδηγεῖς οὐδὲν ἔφησεν εἶ-
ναι ὃ κωλύον αἱρεῖσθαι ὑμᾶς ὀπὶ τὰ οἰκεῖα, τῆς βου-
λῆς διδούσης τὴν ὁδὸν, καὶ πρεσβευσαμένης ὃ
μὴ μνησικακεῖν, ταῦτα ἀποκρινόμενος πρὸς αὐτὸν,
ἀπορ ἐστὶν δῆλον καὶ αἰσχρὰ εἰρῆσθαι. ἡμᾶς, ὦ ὀδηγέ-
τε, πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ τὰ κωλύοντα ἐστὶν ἀποθε-
μένοις τὰ ὅπλα, ἐφ' ὑμῖν θρέψασθαι· τρία δὲ τὰ μέ-
γιστα καὶ φανερώτατα. πρῶτον μὲν, ὅτι ἐγκαλοῦντες
ἡμῖν ὡς ἠμαρτηκόσιν ἥκετε, καὶ οὐ διεργασίας οἴεσθε

μέρος, διδόναι τὴν κάθοδον· ἔπειθ', ὅτι οὐδὲν ὑποδη-
λοῦτε τοῦδε καταλοιπόντες ὀπὶ τὰς ἀμφιλλαγὰς, ἐφ' οἷς
αὐτὰς δικαίοις ἢ φιλανθρώποις ποιησόμεθα· ὃ δὲ
τελευταῖον, ὅτι βέβαιον ἡμῖν ὧν ἂν ὑπόσχησθε, οὐδέν
ἐστιν, ἀλλὰ πολλάκις ἀξιαπατῶντές τε καὶ φενακί-
ζοντες ἡμᾶς διαλελυτελέκασι. ἐραῦ δὲ ὑπὲρ ἑκάστου χω-
εὶς, ἀπὸ τοῦ δικαίου ἀρξάμενος. καὶ γὰρ ἰδίᾳ καὶ ἐν
κοινῷ λέγοντας, ἀπὸ τοῦ δικαίου χρὴ ἀρχεσθαι. ἡμεῖς
οὖν εἰ μὲν ἀδικοῦμεν ὑμᾶς, οὐδὲν δεόμεθα ὅτε ἀ-
δείας ὅτε ἀμνηστίας. καίτοιγε οὐκ ἀξιοῦμεν οὐδὲ κοι-
νωνεῖν ἐπὶ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὀπιμνυόμεν ὅποι ποτ'
αὐ ἡμᾶς ἄγῃ ὁ χρεών, τύχῃ γὰρ δαίμοσιν ὀπιτρέψαν-
τες ἡγεμόσιν. εἰ δὲ ἀδικούμενοι πρὸς ὑμῶν, ταύτης
τυγχάσομεθα τῆς τύχης πειρασθεῖσαι οὐ ἢ ἐσμεν, τί
ἀχ ὁμολογεῖτε, καὶ οἱ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὶ ἠδικημένοι, συγ-
γνώμης δεῖσθαι ἢ ἀμνηστίας; νῦν δὲ τοῦ αἰτεῖσθε, ταύ-
τὴν διδόναι λέγετε· καὶ ἧς ἀφεσθαι ζητεῖτε ὀργῆς,
ταύτης ὡς ἀφιέντες μεγαλοπρεπεῖτε, συγχέοντες τὴν τῆ
ἀληθείας φύσιν, καὶ τῆς τῶν δικαίων ἀξίωσιν ἀναστρέφον-
τες. ὅτι δὲ οὐκ ἀδικεῖσθε, ἀλλ' ἀδικεῖτε, καὶ πολλὰ καὶ
μεγάλα διεργασθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, τὰ μὲν εἰς
τὴν ἐλευθερίαν, τὰ δὲ εἰς τὴν ἠγεμονίαν, οὐ κατα-
ἀποδεδώκατε αὐταῖς ἀμοιβάς, μάθετε. ποιήσομαι
δὲ ἀφ' ὧν ἴσε καὶ αὐτοὶ πρεσβευμάτων τοὺς λόγους, καὶ,
πρὸς θεῶν, ἐὰν τι ψεῦδος εἴπω, μὴ ἀνάσχεσθε, ἀλλ'
ἐλέγχετε. ἡμῖν ὁ ἀρχαῖον πολίτευμα τοῦ μο-
ναρχία, καὶ μέχρι τριακοσίας ἐνιαυτὸς ἐδόμης ταύτῃ χρώμε-
νοι διέλελεγν τῇ πολιτείᾳ· καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἡγε-
μονίας ταύτας οὐδὲν ὁ δῆμος ἠλεκτρώθη πώποτε ὑπὸ
τῶν βασιλέων, καὶ πολύτων ἤκισα ὑπὸ τῶν τελευ-
τώντων. ἐοῦ γὰρ λέγειν ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ οὐκ
τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐκαρπώσατο. χωεὶς γὰρ τῆς δικῆς
θεραπείας, ἣ κολακεύοντες αὐτὸν, οἰκεῖον μὲν σφίσιν,
ἐχθρὸν δὲ ὑμῖν ἐβούλοντο εἶ· ὃ ποιοῦσιν ἄπαντες οἱ
τυραννικῶς ἀξιάζοντες τὰς δυναστείας· κρατήσαντες
πολέμῳ μακρῷ Συέσσης πόλεως πολὺ διάφορο-
νος, ἀξὸν αὐτοῖς μηδενὶ κοινωνεῖν τῶν λαφύρων, ἀλλ'
αὐτοὶ καταχεῖν, καὶ πολὺς ὑπερβολέας πλούτῳ βα-
σιλέων, οὐκ ἠξίωσαν, ἀλλὰ φέροντες εἰς μέσον ἔθη-
καν ἅπαντα τὴν ὠφέλειαν· ὥστ' ἡμᾶς χωεὶς ἀνδρα-
πόδων καὶ βοσκημάτων, καὶ τῆς δικῆς κτήσεως, πολλῆς οὖ-
σης καὶ καλῆς, ἀργυρίου πέντε μνᾶς κατ' ἄνδρα ἐλαμ-
βάνομεν. ὧν ἡμεῖς ἀμελήσαντες, ὅπῃ τυραννικώ-
τερον ἐχρῶντο τῇ ἐξουσίᾳ, οὐκ εἰς τὸν δῆμον πλημ-
μελοῦντες, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, διαταραχοῦντες ὀπὶ τοῖς
νομοθέταις, τῆς μὲν τῶν βασιλέων διανοίας ἀπέχη-
μεν, ὑμῖν δὲ πρεσβεύομεθα· καὶ συνεπιμαχάνες αὐ-

tis concessionem reditus. deinde quia inuitatis ad pacem, nec indicatis quã æquis aut humanis cõditionibus. postremo quia toties a vobis decepti & elusi, nihil certi nobis de vestris pollicitis promittere possumus. Dicam seorsim de singulis, & a iure incipiam; cuius in omnibus vel priuatis vel publicis disceptationib. prima debet esse ratio. Ergo si nos vobis iniuriam fecimus, nihil opus habemus nec impunitate nec offensarum obliuione. immo ne ciuitatis quidẽ consortium desideramus amplius; sed cõmanebimus quocumque nos fata duxerint fortunã deosq; duces secutos. Quod si vestris iniuriis exagitati, cõpulti sumus hanc fortunam experiri, cur nõ agnitis vestris in nos malefactis, vobis *potius* venia & offensarũ obliuione opus esse fatemini? Nũc vero quã petitis, eam vos dare fingitis: & iram quam vobis remitti cupitis, eam vos remittere iactatis; confundentes veritatis naturam, & iuris rationem inuertentes. Quod autem iniuria nõ afficiamini, sed afficiatis; quodque plebi pro multis ac magnis beneficiis, tũ in tuenda libertate, tum in asserendo imperio, malam retuleritis gratiam, audite. loquar quæ ipsi scitis: & siquid mentiar, sine mora me arguite obsecro. Nostra resp. olim vnius imperio paruit; durauitque is status ferme septem ætatibus: totoque illius imperii tempore nihil detrimenti plebs accepit a regibus, præsertim nouissimis: vt interim taceam multa & magna commoda quæ ex illorum principatu percepit. nam præter alia blandimenta, quibus eam sibi amicam, vobis infensam studebant reddere, (qd̃ faciunt omnes qui legitimam potestatem in tyrannicam vertere cupiunt) cum Suessam vrbem florentissimam longo bello expugnassent, potuissentq; prędam, nemine in partem eius admisso, retinere sibi, & regũ fieri ditissimi, noluerunt, malentes eam cedere vulgo militũ; ita vt nobis præter mãcipia & pecora, opesq; ceteras multas & luculentas, viritim quinq; minæ argenti tribuerentur. Quibus nos neglectis, quod potestatem tyrannice exercerent, non in plebem, sed in vos; facta eorũ pertesi, a beneuolis regibus desciuimus, vestrasque partes secuti sumus: & vna vobiscum

294

in eos tam in vrbe quam in castris coorti, illis expulsis, vobis principatum eorum detulimus. cumque sæpius licuisset nobis transire ad exsules magnis largitionib. nos sollicitantes, non sustinuimus id facere, ne vestram fidem desereremus: sed multa magna & continua bellorũ pericula propter vos exantlauimus; quibus iam decimumseptimum annũ atterimur, pro communi libertate pugnantes cum omnibus hominibus. vix dum enim constituta republ. (vt fieri solet post repentinas mutationes) duobus nobilissimis Etruscorũ populis, Tarquiniensibus & Veientibus, cum magno exercitu reges reducentibus obuiam profecti, pauci cum multis dimicauimus; & alacritate maxima deuictis pulsisque hostibus, superstiti consuli principatum conseruauimus. nec ita multo post, cũ & Porsena rex Etruriæ, tum suis copiis ex vniuersa Etruria conscriptis, tum profugorum regum auxiliis lõgo tempore collectis, reducere expulsos vellet, ac nos, qui pares illis nõ essemus, obsidione, inopia, variisque angustiis premeremur, tãdem inuicta malorum istorum tolerãtia coegimus regem *ex hoste* amicum factum discedere. Tertio dein & vltimo regibus reditum molientibus, ascitis sibi triginta Latini nominis ciuitatibus, vos supplices opem nostram implorantes, &, vt in quemque incideretis, sodalitates communemque vel educationem vel militiam commemorantes, deserere non sustinuimus: ratique nihil honestius aut magnificentius quam pro vobis pugnare, iecimus periculosam aleã; & cum hoste congressi, multis acceptis vulneribus, desideratis multis cognatis amicisq; ac contubernalibus, vicimus, cæsisque ducibus exstinximus totum genus regium. Hæc sunt quæ vobis pro libertate contra tyrannos pugnantibus præstitimus, maiore quam pro viribus alacritate: idque non magis necessitate coacti, quam virtutis *ostentiãdæ* ardore *inducti*. Nũc quam egregiam operã nauauerimus honorem & imperium asserentibus, maioremque existimationem ac potentiam quærentibus, audite, & siquid a veritate discessero, quẽadmodum a principio dixi, reclamate. Post-

τοῖς μθ' ὑμῶν, οἵ τε ἐν τῇ πόλει καὶ οἱ ὀπὶ ϛραϛοπέδου, τοὺς μὲν ἐξηλάσαμεν, ὑμῖν δὲ φέρομεν ἀνεθήκαμεν τῶν ἐκείνων ἀρχῶν. πολλάκις τε ἠθελήσαμεν ἐφ' ἡμῖν μεταθέσθαι πρὸς τοὺς ἐξελαθέντας μεγάλαις δωρεαῖς αὐ ὑπέτεινον ἡμῖν, ἵνα μὴ ὁ πρὸς ὑμᾶς πιϛὸν ἐγκαταλίπωμεν, οὐχ ὑπεμείναμεν, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ μεγάλοις καὶ συνεχεῖς κινδυνοις καὶ πολέμοις δι' ὑμᾶς ἐωθλήσαμεν· καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἔτους ἑπτακαιδέκατον ἤδη ϛρίβομεθα, πᾶσιν αὐθεϊπτοις μαχόμενοι πρὸς τὴν κοινῆς ἐλευθερίας. ἀκαταϛάτου μὲν γὰρ ἔτι τῆς πολιτείας οὔσης, οἷα γίνεται φιλεῖ πρὸς τὰς μεταβολὰς τὰς αἰφνιδίως γινομένας, δυσὶ πᾶσι ὀπαφανεϛάταις πόλεσι Τυῤῥηνῶν, Ταρκυνίταις τε καὶ Οὐιεντανοῖς καταγὼν βασιλευόντων τοὺς βασιλῆς, μεγάλῃ φαλαγγὶ βαδιζόντων ἀπαντήσαντες, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἠνδρωνίσμεθα, καὶ μεγίστην ἀποδιξάμενοι προθυμίαν, τοὺς τε αὐτοκαταθέντας μάχῃ νικήσαντες, ἀπωσάμεθα, καὶ ταῖς πρεσβείαις τῶν ὑπατόων διεσώσαμεν τὴν πόλιν. οὐ πολλοῖς δὲ χρόνοις ὕϛερον, Πορσῆνον Τυῤῥηνὸν βασιλέα, καταγὼν καὶ αὐτὸν ἀξιοῦντα τοὺς φυγάδας, τῇ τε ἐξ ἁπάσης Τυῤῥηνίας ἐὼν αὐτὸς ἐπήγετο δυνάμει, καὶ ταῖς ὑπ' ἐκείνων ἐν πολλοῖ στενοχωρίαις, οὐκ ἐγκλείσας ἀξιόμαχον χεῖρα, καὶ σφᾶς τοῦτο κατακλιθέντες εἰς πολιορκίαν τε καὶ ἀμηχανίαν, καὶ πρὸς τὸ πρόγμαϛος ἀπορίαν, τῇ πόλει ὑπομένειν τὰ δεινὰ, φίλον ἐωαγκάσαμεν ἀπελθεῖν. τὰ δ' τελευταῖα, τείτην καθοδον τῶν βασιλέων πειρασθεντων ἀμφὶ τοῦ Λατίνων ἔθνους, καὶ τεσσαρακοντα πόλεις ἐπαγομένων, ἀντιβολοῦντας ὑμᾶς ὁρῶντες, καὶ ὀλοφυρομένους, καὶ ἕνα ἕκαϛον ὀνομαϛὸν ἐπιβοωμένου, ἑταιρείας τε καὶ συσϛοφίας καὶ ὁμοιοτραπείας ἀναμιμνήσκοντας, οὐχ ὑπεμείναμεν ἐγκαταλιπεῖν· ἡγησάμενοι δὲ κάλλιϛον εἶναι καὶ λαμπρότατον ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ ὑμῶν, ὁμόσε τοῖς δεινοῖς ἐχωρήσαμεν, μέγιϛον ἤδη κίνδυνον ἀναρρίψαντες ἐκεῖνον, ἐν ᾧ πολλὰ μὲν θαύμαϛα λαβόντες, πολλά τε σώματα συγγενῶν τε καὶ ἑταίρων καὶ ὁμοσκήνων ἀποβαλόντες, ἐνικήσαμεν τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ἀπεκτείναμεν, καὶ τὸν βασιλικὸν συγκλυϛὰν ἅπαντα διεφθείραμεν. ἃ μὲν δὴ εἰς ὃ σωνελθεῖν ἐωαγκάσαν ὑμᾶς ἀπὸ τῶν τυραννων παρεχόμθα, ὑπὲρ δυνάμιν ὃ ἑαυτῶν πρόθυμον, οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου μᾶλλον εἰς αὐτὸ καταϛάντες, ἢ ὑπὲρ ἀρετῆς, ταῦτά ἐϛιν. ἃ δὲ εἰς ὃ τιμᾶσθαί τε καὶ ἀρχὴν ἑτέρων, δυναϛείαν τε βελτίωσθαι μείζω ἢ κατὰ τὸν ἀρχῆς δοκησιν, ἀκούϛαιε, καὶ ὅπως, ἐάν τι παραβέλω τὸν λόγον ἔξω τοῦ ὀρθοῦ, ὡς ἀρχὴν καὶ ἀρχόμενος εἶπον, ἐναντιώσασθέ μοι. ὑμῖν γὰρ ἔπει-

δὴ δὲ

δὴ δὲ ἀσφαλὲς τὴν ἐλευθερίας ἔδοξεν εἶναι βέβαιον, οὐκ ἀπέχρησεν ὀπὶ τούτῳ μόνῳ, ἀλλ' ὀπὶ ὁ θαυμᾶν καὶ νεωτεροποιεῖν ὁρμήσαντες, ἐλπίδας ὡς ἄπαν ἠρυόμενοι ὃ παρεχόμενον ἐλευθερίας, καὶ μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας αὐθέϛοις πόλεμον ἀναδεξάντες, εἰς ταῦτα τὰ κινδυνεύματα, καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν πλεονεξίας ταύτης ἀγῶνας τοῖς ἡμετέροις ὤμοις δεῖν καταχρῆσθαι σώμασιν. ὅτας μὲν δὴ πόλεις τὴν μίαν καὶ δύο πολεμούσας ὑμῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τὰς μὲν ἐκ παραϛάξεως χειρωσάμενοι, τὰς δὲ τειχομαχίαις ἑλόντες, ὑπηκόους ἐποιήσαμεν, ἐᾶν. τί γὰρ δεῖ τὴν μικρὸν λέγειν τὰς πράξεις, τοσαύτην ἔχοντας λόγων ἀφθονίαν; ἀλλὰ Τυῤῥηνίαν ἅπασαν εἰς δώδεκα νενεμημένην ἡγεμονίας, καὶ πολλῇ μὲν τῇ τῶν χιλιῶν, πολλῇ δ' τῇ τῶν θαλάττων δυναϛείᾳ πεποιησάμενοι, οἵνες ἦσαν οἱ συγκαταλήσαντες καὶ ποιήσαντες αὐτὴν ὑμῖν ὑπήκοον; Σαβῖνοι δὲ τουτοισί, ἔθνος τηλικοῦτον, οἷς ἔχει πόνητος ὁ πρὸς τὴν πρωτείων πρὸς ὑμᾶς ἐὼν ἀγών, ποία παρέχει ὑμῖν βοήθεια μηκέτι ἀφαμιλλᾶσθαι πρὸς τὴν ἴσων; ἢ δὲ αὖ τὴν Λατίνων τεσσάκοντα πόλεις, ἀ μόνον μεγέθει ἐπαιρόμενοι δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ὅτι τῶν δικαιότερα ἀξιοῦν μεγαλοφρονοῦσαι; οἵνες ἦσαν οἱ καταδουλωσάμενοι, καὶ πρεσβεύοντες ὑπὲρ αὐθαιρετοδιϛμοῦ καὶ καταϛασκαφῆς τῶν πόλεων δεομένας ὑμᾶς ἀφεμένοις, ἐν ᾗ τούτῳ, καὶ τὰ ὑπήκοα ὀλίγου δεῖν πάντα ἐπεμείγα), ἀρξάντων μὲν ἀποϛάσεως δολούσκων, ἀκολουθησάντων δὲ αὐτοῖς Αἰκανῶν, Ἑρνίκων, Σαβίνων, πολλῶν συμμάχων, ἐδόκει τὸ οἶος οὐχ ἕτερος εἶναι καιρὸς, εἰ βουλομένοις ἡμῖν τοῦ, δυοῖν ἀξερχάσασθαι θάτερον, ἢ καταλύσασθαι τὴν ἀρχὴν ὑμῶν, ἢ τοῖς ὅ λοιπὸν ἀποδεῖξαι μετεωτέρους, ἀρὰ μέμνησθε εἰς οἵαν ἀπόγνωσιν τῆς ἀρχῆς ἤλθετε, καὶ ὡς ἐν πόνῳ δι' ἀθυμίας ἐγένεσθε, εἴτε μὴ ϛαυρούμεθα τῶν ἀγώνων ὑμῖν, εἴτε μὴ ὀργῇ ἐφέρεϛε, ὡς τοὺς πολεμίους ϛενόμεθα, καὶ ὅτας δεήσεις καὶ ἱκετηρίας ἐποιήσασθε; τί δῶν οἱ ταπεινοὶ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὑβρισμένοι τότε ἐποιήσαμεν, ἢ πηθένϛες τῶν δεήσεων, καὶ πειθένϛες τῶν ἱκετηρέσιν, αἷς ὁ βέλτιϛος οὗτος Σερϛίλιος ἐπαλαίων τότε πρὸς τὴν δῆμον ἐποιήσατο; ὅθεν μὲν ἐμνησικακήσαμεν ὑμῖν τῶν πάλαι, χρηϛὰ δὲ πρὸς ὃ μέλλοντος ἐλπίσαντες χρόνου,

quam in tuto visa est libertas, non hac contenti, ausi estis res nouas moliri, habentes pro hostibus quicumq; liberi esse cuperent, & bellum pene omnibus hominibus intentantes; rati ad hæc pericula & cupiditatũ vestrarum propugnationem abutendũ nostris corporibus. *ex eo tempore* quoties singulas binasve ciuitates pro libertate vobiscum deçertantes, partim acie victas, partim expugnatas, sub imperiũ coegerimus, taceo. quorsum enim attinet minutatim recensere gesta, quæ tantam verborũ præbent materiam? *malo vti compendio.* Vniuersam Etruriam in duodecim diuisam ducatus, terra marique præpotentem, quis vobiscum edomuit, vestroque subiecit imperio? Sabini isti, gens tanta, tamque pertinax imperii æmula, ne amplius de æquo iure vobiscum cõtendat, quorumnam ope factum est? Quid? triginta Latini nominis populos, non potentia solum elatos, verumetiam potiora iura iactitantes, quis perdomuit, effecitque vt deditione facta deprecaren tur direptiones & dirutiones suarum vrbium? Omitto alia quæ nondum a vobis dissidentes, & ipsi quoq; nonnihil commodorum ex imperio sperantes, vna vobiscum pericula subiuimus. Ceterum posteaquam aperte iam tyrannicam dominationem vsurpantes, deprehẽsi estis nostra velut mancipiorum abuti opera, & nostros animos a vobis alienastis, descisçentibus interim subditis pene omnibus, initio defectionis a Volscis orto, ac mox eorum exemplum secutis Æquis, Hernicis, Sabinis, multisq; aliis: cum potuissent, si per nos licuisset, alterutrũ facere, aut excutere vestrum imperium, aut in posterũ moderatius reddere: meministisne in quantam desperationem de imperio veneritis; & quam solliciti fueritis ne vel desereremus vos in istis bellis, vel iræ indulgentes ad hostes transiremus; tum quã multas preces ac pollicitationes effuderitis? Quid igitur nos humiles vestrisque oppressi iniuriis tunc fecimus, victi precibus & inducti pollicitis quæ Seruilius hic, vir optimus, eo tempore consul, plebi obtulit? obliti præteritarũ iniuriarum, in futurum sperantes melius,

nos vobis præbuimus; debellatisque breui tempore cunctis hostibus, cum multis captiuis rediimus prædaque egregia. Pro ea opera quã nobis reddidistis gratiam? iustam scilicet dignamque talibus periculis. immo nihil minus. quin etiam nos frustrati estis omnibus quę consulem iusseratis reip. nomine promittere. ipsumque hunc virum optimũ, quo abusi fueratis ad impostura faciendam, priuastis triumpho, quem magis quam vllus hominum meruerat: hacque ignominia non ob aliud eum mulctastis, nisi quia postulabat vt pollicita ex æquo & bono præstaretis, nec dissimulabat se fucum *suo nomine* factum ægre ferre. Nuper autem (hoc enim adhuc addam, & caput de iure finiã) cum in vos Æqui, Sabini, Volsci, de communi sententia & ipsi consurrexissent, & ceteros concitassent, nonne ad nos coacti estis refugere, venerandi & graues viri ad humile & vile vulgus, nihil non pollicentes præsentis salutis gratia? & ne nos rursum, vt sæpe ante, decipere velle videremini, prætexuistis fraudi hunc M' Valerium, virum plebi gratissimum: cuius fide inducti, quasi nullo modo a dictatore, præsertim erga nos benigno, decipiendi, socii vobis & huius belli fuimus, hostemque multis magnisq; ac luculentis prœliis vicimus. cumque spe citius debellatum fuisset egregie. tãtum abfuit vt *eonomine* lætaremini & debitam plebi gratiã redderetis, vt nos inuitos in armis & sub signis diutius retinere volueritis, quo promissa possetis euitare, sicut decreueratis a principio. Dictatore vero elusionem istam & rei turpitudinem indignante, relatisq; in vrbem signis milites ad sua dimittente, vos arrepta fallendi occasione, & ipsum affecistis iniuria, nec nobis quidq̃ e pactis præstitistis; sed vno eodẽq; facto tria grauissima delicta cõmisistis. nã & senatus maiestatẽ diminuistis, & viri istius fidem violastis, & benefactores laborum præmio fraudastis. Hæc aliaque huiusmodi multa cum possemus vobis patriciis obiicere, non dignabamur vobis fieri supplices, nec velut post graue aliquod delictũ, impunitatis & obliuionis iniuriarũ conditionibus reditũ impetrare. Non tamẽ hæc accuratius nũc excutiẽda iudicamus,

παρέχομεν ὑμῖν ἑαυτοὺς, καὶ πόλεμα πολέμια ἐν ὀ-
λίγῳ κατεργασάμενοι χρόνῳ, παρῆμεν ἀγῶνες ἀ-
χμαλώτους πολλοὺς καὶ λείας καλάς. ἀνθ' ὧν ἵνας
ἡμῖν χάριτας ἀπεδώκατε; ἆρά γε δικαίας καὶ τῶν κιν-
δυνεύων ἀξίας; πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. καὶ διέφευγε-
μέν γε καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐκελεύσατε τὸν ὕπατον
ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ποιήσασθαι. αὐτὸν ὃ τοῦτον τὸν βέλτι-
στον, ᾧ κατεχρήσασθε πρὸς τὸν φενακισμὸν, ἀμοιρον
ἐποιήσατε τῶν θριάμβων, πάντων μάλιστα ἀνθρώ-
10 πων ἄξιον ὄντα τῆς ὑμῆς τούτης τυχεῖν· οὐκ ἀνόη-
τος ὑπὸ τοῦ πρᾶξαι τοῦτο· ἀλλ' ὅτι τὰ δίκαια
ποιῶν ὑμᾶς, ὡς ὑπέρεσθε, ἠξίου, καὶ ἀγωνιῶν ὅτι τῷ
φενακισμῷ δῆλος ἦν. ἔνεκα δὲ δὴ τοῦ χρόνου· τοῦτο
γὰρ ἔτι πρὸς τοῖς πρὶν τοῦ δικαίου λόγῳ, πάσσο-
μαι· ὅθ' ἡμῖν Αἰκανοί τε καὶ Σαβῖνοι καὶ Οὐολούσκοι, μιᾷ
γνώμῃ χρησάμενοι, αὐτοί τε ἐπανέστησαν, καὶ τοὺς ἀγ-
λοῖς παρεκάλουν, οὐκ ἐφ' ἡμᾶς ἐπιστρατεύσαντες κα-
τεφυγεῖν τοὺς ταπεινοὺς καὶ φαύλους οἱ σμικροὶ καὶ βα-
ρεῖς, πάντα ὑπισχνούμενοι τῆς τότε σωτηρίας; καὶ ἵνα
20 μὴ ἔξαπατᾶν ἡμᾶς αὖθις δόξητε, ὁ πολλάκις ἐποιή-
σαλε, πρόφασιν τῆς ἀπάτης Μάνιον Οὐαλέριον
τοῦτον, τὸν φιλοδήμοτατον ἄνδρα, εὑρεσθε· ᾧ πιστεύ-
σαντες ἡμεῖς, ὡς οὐκ ἂν ὑπὸ δικτάτωρός τε, καὶ
ταῦτα χρηστοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνδρὸς, φενακισθησόμε-
νοι, συνηρόμεθα ὑμῖν καὶ τῶνδε τοῦ πολέμου, καὶ τοὺς
ἐχθροὺς ἐνικῶμεν, οὐ μικροὺς, οὐδὲ ὀλίγους, οὐδ' ἀ-
φανῆς ὑπομείναντες ἀγῶνας. θαῦμα δὲ ἡ κτῆσις τῶν ἀ-
πάντων ἐλπίδα τέλος εἰληφότος κάλλιστον τοῦ πολέ-
μου, τοσοῦτον ἀπέχεσθε τοῦ χαίρειν, καὶ πολλῷ εἰ-
30 δέναι τοῦ δήμου χάριν, ὥστε κατέχειν ἡμᾶς ἐπὶ πλεῖσ-
τε ἀκινήτους ὑπὸ ταῖς σημείαις σὺν τοῖς ὅπλοις, ἵνα
παρέλθητε τὰς ὑποσχέσεις, ὥς ποθ' εἷς ἀρχῆς διέγνω-
τε. οὐχ ὑπομένοντος ὃ τοῦ ἀνδρὸς τὸν φενακισμὸν, οὐδὲ
τῷ ἀγῶνι τοῦ ἔργου, ἀλλ' εἰσενέγκαντος εἰς τὸν πό-
λιν τὰ σημεῖα, καὶ ἅμα φένος ὅτι τὰ οἰκεῖα τὰς δυ-
νάμεις, πρόφασιν ποιησάμενοι τοῦτον τοῦ μὴ τὰ
δίκαια ποιῶν, τοῦτον ὑβρίσαλε, τῶν δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ-
μολογιῶν οὐδεμίαν ἐφυλάξαλε, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ
τεία τὰ μέγιστα παρενομήσαλε, ὃ ἀξίωμα τῆς βου-
40 λῆς καταλύσαντες, καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς ἀχρεῖο-
εαντες, καὶ τοῖς εὐεργέταις ἀνόητον ποιήσαντες τὴν
χάριν τῶν πόνων. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις ὅμοια
πολλὰ ἐγκλήματα λέγειν πρὸς ὑμᾶς, οὐκ ἠξιοῦμεν, ὦ
πατρίκιοι, πρὸς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ὑμῶν βαπτεσθαι,
οὐδ' ὥσπερ οἱ τὰ δεινὰ δεδρακότες, ἐπὶ ἀδείᾳ καὶ ἀ-
μνηστίᾳ κάθοδον λαμβάνειν. οὐ μὴν ἀκριβολογεῖ-
σθαί γε πρὸς τούτων ἐν τῷ παρόντι. οἰόμεθα χρῆναι
ὅπῃ

» ὅπῃ πρὸς ὁμονοίας ἀφικλεξόμενοι συνῆλθομεν·
» ἀλλ' ἀμελεία καὶ λήθῃ τῶν δεδόνλες αὐτὰ φέρομεν.
» ἐφ' οἷς δὲ παρεσκεύασε, καὶ ἵνων δεόμενοι ἥκετε, τί οὐ
» λέγετε φανερῶς; ὅθι ποίαις ἡμᾶς ἐλπίσιν εἰς τὴν πό-
» λιν κατελθεῖν ἀξιοῦτε; ποίαν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ λα-
» βόνλες τύχῃ; ἵνος ὑποδεξομένης εὐθυμίας ἢ χα-
» ρᾶς; οὐδὲν γὰρ ἄγει τοῦδε φιλάνθρωπον ὑμῶν ἢ
» χρηστὸν παρεληλυθυῖαν ἀκούομεν, ὑ ὑμᾶς, οὐκ ἀρ-
» χὰς, οὐκ ἐπανορθώσιν ἀπορίας, οὐκ ἀνῆρ ἁπλῶς ὑδὲ
» ὁτιοῦν. καίτοι οὐ λέγεν ὑμᾶς ἐρρῶν ἃ μέλλετε ποιεῖν, 10
» ἀλλὰ ποιήσαντας λέγεν, ἵνα πρόσθεν φιλοφότες ἤδη τὸ
» ἔργον ἀπ' εὐνοίας θυόμενον, καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἐ-
» σεσθε εἰκάσωμεν. οἴομαι τοίνυν πρὸς ταῦτα ἐρεῖν αὐ-
» τοὺς, ὅτι πρὸς πάντων ἥκοιεν αὐτοκράτορες, ὥστ' ὅ τι
» ἂν πείσωμεν ἀλλήλους, τοῦτ' ἐς αὐ κύριον. ἔστω ταῦτα
» δμηθῆ· γιγνέσθω τὰ ἀκόλουθα τούτοις· οὐδὲν δυτιλέ-
» γω· βούλομαι δὲ τὰ μετ' ταῦτα ἐσόμενα παρ' αὐτῶν
» μαθεῖν, ἐπειδὴ εἰπωμεν ἡμεῖς, ἐφ' οἷς ἀξιοῦμεν
» ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον, καὶ συνχωρηθῇ ταῦτα, τούτων
» τίς ἐγγυητὴς ἐς αὐ τῶν ὁμολογιῶν ἡμῖν; ἵνι πιστεύσαν- 20
» τες ἀσφαλεία τὰ ὅπλα θήσομεν οὐκ τῶν χρῶν, καὶ
» κατασήσομεν αὖθις εἰς τὴν τούτων ἐξουσίαν τὰ σώμα-
» τα; πότερον τοῖς ψηφίσμασι τῶ βυλῆς τοῖς ὑπὲρ τού-
» των γραφησομένοις; ἢ γὰρ δὴ γεγραμμένοις. καὶ τί
» πάλιν κωλύσει ἑτέρεις ἀκυρωθῆναι ταῦτα ψηφί-
» σμασιν, ὅτεν Ἀππίῳ καὶ τοῖς ὅμοια φρονοῦσιν ἐκείνῳ
» φανῇ; ἢ τοῖς ἀξιώμασι τῶν πρεσβυτῶν, οἱ τὰς ἐκου-
» τῶν παρέχον πίστις; ἀλλὰ ἀφὸ τῶ ἀνδρῶν τούτων καὶ
» πρεσβυτέρων ἡμᾶς ἐξηπάτηται. ἢ ταῖς τῶ θεῶν ὁμολο-
» γίαις, δι' ὅρκων τὰ πιστὰ παρωσάμενοι παρ' αὐτῶν; 30
» ἀλλ' ἔγωγε ὑπὸ ἁπάντων πίστιν αὐθεντίνω ταύ-
» τῳ δέδικα, ὡ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ὄντων
» καταφρονουμένω ὁρᾶν· καὶ τὰς ἀκυρίοις συμβάσεις
» τοῖς ἀρχῇν ἀξιοῦσι πρὸς τοὺς ἐλευθερίας μεταποιου-
» μένοις, ὃ νῦν πρῶτον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἤδη κατα-
» μαθὼν, ὅτι ἴσαμεν τοσοῦτον ἰσχύσας χρόνον, ὅσον δὴ
» αὐτῶν αἱ ἀνάγκαι κρατοῦσι. ἵς οὖν ἡ τοιαύτη φιλία καὶ
» πίστις, ἐν ᾗ πρὸς γνώμῃ ἀλλήλους θεραπεύεν ἀ-
» ναγκαθησόμθα, φυλάττοντες τὰς οἰκείοις ἑκάτεροι
» κινεῖς; ὑποψία ὃ δὴ πόλε μὴ τοῦτο, καὶ ἀφιβολαὶ 40
» συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων, φθόνοι τε καὶ μίσοι, καὶ πᾶσα
» ἀνῆρ κακῶν ἰδέα, καὶ πολὺς ὁ πρὸς τὸ φθάσαι διαλέ-
» γεσθαι ὁ αὐτίπαλον ἀγών, ὡς ἐν ταῖς μέλλεν κειμένοις
» τὸ παθεῖν. πολέμου δὲ πολίκνοῦ, ὡς ἄπαντες ἴσασιν,
» κάκιον χρῆμα οὐδὲν, ἐν ᾧ τὰ μὴν κρείττονα ἀτυχεῖ,
» τὰ δὲ κρατήσαντα ἀδικεῖ, καὶ πρέπει τοῖς μὴν ὑπὸ
» τῶν φιλτάτων ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ τὰ φίλτατα διο-

quando de cõcordia acturi conuenimus, sed obliuioni tradenda potius. Quin igitur aperte dicitis, qua de caussa *huc* legati veneritis, quid ve *ipsi* petatis? quanam spe vultis nos vrbem repetere? quam fortunam sequi? quo gaudio, quibus excipiendos gratulationibus? nihil enim humanitatis aut benignitatis nobis offerri hactenus audiuimus, non honores, non magistratus, non leuamen inopiæ, non aliud quidquam. quamquã non quid facturi sitis, sed quid feceritis, dicere oportebat: vt consideratis aliquibus beneuoli animi factis, cetera quoque talia futura possemus coniicere. Respondebunt, opinor, venire se cum libera totius negotii potestate; ac ratum fore quidquid inter nos conuenerit. Sit ita; & fiat quod est consequens; nihil contradico. Sed cupio ex ipsis discere, quid sit futurũ postea. vbi nos conditiones proposuerimus quib. recipi velimus in vrbem, easq; impetrauerimus, quis erit sponsor pacta non fore irrita? quis erit fideiussor, positis armis tuto nos posse in horum potestatem concedere? vtrum credemus futuro senatusconsulto? nam nondum vllum super hoc negotio factum est. & quid vetabit id rursus antiquari decretis aliis, quãdo Appio & eius factioni visum fuerit? an dignitati legatorum suam fidem interponentium? atqui per hos & antea nos deceperunt. an diis testibus, iureiurando firmata fide? at hęc mihi magis quam humana suspecta est, quando eam a potestatibus contemni video. & societates quæ inter imperandi auidos & inter libertatis tenaces non sponte coeunt, sæpe iam didici tantisper durare, quamdiu eas continet necessitas. Quænam igitur hic intercedet amicitia & fides, vbi coacti, non ex animo, alteri colemus alteros, vtrisque suas temporum opportunitates obseruãtibus? Suspiciones vtiq; ac mutuæ calumniæ numquam aberunt, nec odium atque inuidia, ceteraque malorum genera; vtrisque alteros dolo præuenire contendentibus, & in mora periculum intelligentibus. Nihil autem est omnium confessione ciuili bello peius; in quo victos sequitur miseria, victores impietas; & alteri a carissimis perimuntur, alteri perdunt carif-

ſimos. Ad tales fortunas & calamitates abominandas nec vos vocate patricii, nec nos plebeii obſequamur vocantibus; ſed quando nos fortuna diuiſit, contenti ſimus eius beneficio. habeant ſibi vrbem totam, & ſine nobis ea ceterisque bonis omnibus fruantur ſoli, humili & ingloria plebe e patria expulſa. eamus & nos quocũque fortuna duxerit; exiſtimãtes nos alienum locum, non vrbem noſtram deſerere: quando noſtrum nemo illic relinquit agellum aut patrium domicilium, aut ſacra cõmunia, aut dignitatem velut in patria; vt inuiti retineamur eorum deſiderio: immo ne libertas quidem ſupereſt armis parta & laboribus. omnia vel bellum peſſumdedit, vel quotidiana abſumpſit inopia; & *ſiquid relictum eſt*, ceſſit ſuperbis illis fœneratoribus. ad vltimũ *eo miſeriæ ventum eſt, vt* noſtros agros illis cogamur colere, fodiendo, plantando, arando, pecora paſcendo; noſtrorum mancipiorum cõſerui; pars catenis nexi, pars pedicis, nonnulli (velut truculentiſſimæ beſtiæ) boiis, aut maſſis orbicularibus. taceo tormenta & contumelias, flagraque & labores e nocte in noctem, ceteramque violentiæ crudelitatem & iniurioſam ſuperbiam, quã ſuſtinuimus. Tot ergo tantisque malis Dei beneficio liberati, læto animo & quanta quiſque virium contentione poſſumus, fugiamus, fortuna & Deo duce, qui nos *e periculis* ſeruant; habituri libertatem pro patria, virtutem pro *domeſticis* facultatibus. quæuis enim terra nos in conſortium recipiet, hoſpitibus nec moleſtos futuros, nec inutiles. Exẽplo nobis ſint multi Græci, plurimi barbari; præcipue vero horum ſimul & noſtri auctores generis: quorum pars Æneæ ductu in Europam profecti ex Aſia, vrbem in Latio condiderunt; pars aliquanto poſt ex Alba ſecuti Romulum, coloniam deduxerunt in loca quæ nunc relinquimus. ſuntq; nobis vires non ſolum paulo, ſed etiam triplo quam illis maiores; & cauſſa migrandi iuſtior. illi enim ex Ilio emigrarunt pulſi ab hoſtibus; nos vero hinc a ciuibus. minus autem miſerabile ab alienis pelli quam a domeſticis. Tum qui ſecuti ſunt auſpicia Romuli, meliorẽ terrã conſectati, deſpexerũt patriam:

λέσαι. ὅπῃ τοιαύταις δὴ τύχαις καὶ συμφοραῖς οὐκ ἀν-
κταίαις, μήτε ὑμεῖς, ὦ πατρίκιοι, καλεῖτε ἡμᾶς, μήτε
ἡμεῖς αὐτοῖς ὑπακούωμεν, ὦ δημόται, ἀλλ' ὡς διήρη-
κεν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἡ τύχη, φέρωμεν. ἐχέτω γὰρ 297
μὴν ὅ τοι τὴν πόλιν ὅλην, καὶ καρπούσθω γε ἡμῶν δίχα,
καὶ τῶν ἀγῶν ἀγαθῶν ἀπολαυέτω γε μόνοι,
τοὺς πατρικοὺς καὶ ἀδίκους δημόται οὐκοῦντες οὐκ ἔ-
πατρίδος. ἀπαλλαττώμεθα καὶ ἡμεῖς ὅποι ποτ' ἂν
ἡμᾶς ὁ δαίμων ἄγῃ, τόπον ἀλλότριον οἰκεῖν νομί-
σαντες, οὐ πόλιν οἰκίαν. ὅτε γὰρ ἡμῶν τινι οἰκία δὲ ὑ-
πολείπεται κλῆρος γῆς, ὅτε παρῴκουν ἐφέστιον, οὔτε ἱερὰ
κοινὰ, ὅτε ἀξίωμα ὡς ἐν πατρίδι, ὧν ἀφικόμε-
νοι φιλοχωροῦμεν αὐ καὶ ἀφικνούμεθα μόνον, ἀλλ'
οὐδὲ ἡ μετὰ τῶν ὅπλων τοῖς σώμασι μετὰ πολλῶν πό-
νων ἐλευθερία· ἐπεὶ τὰ μὲν οἱ πόλεμοι διέφθειραν, τὰ
δὲ ἡ τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων ἔξαναλώσασα,
τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων δημοτῶν τούτων ἀφῃρέ-
θημεν· οἷς τελοῦντες ἀναγκαζόμεθα τοὺς ἑαυτῶν
κλήρους οἱ δείλαιοι γεωργεῖν, σκαπανοῦντες, φυτεύοντες,
ἀροῦντες, ποιμαίνοντες, ὁμόδουλοι τοῖς ἑαυτῶν
δοριαλώτοις ἀνδραποδοις ὄντες, οἱ μὲν ἀγύιαι δεδεμένοι,
οἱ δὲ πέδαις, οἱ δὲ ὥσπερ τὰ χαλεπώτατα τῶν θηρίων,
κλοιοῖς καὶ μάστιγοι. αἰκίας δὲ δὴ καὶ παρεσπλακι-
σμοὺς, καὶ μάστιγας, καὶ πόνους οὐκ νυκτὸς εἰς νύκτα, καὶ
πᾶν ἀνάγκης ὠμότητα, καὶ ὕβριν καὶ ὑπερηφα-
νίαν, οὐ ὑπεμείναμεν, ἐὰν τοσούτων ὄντων καὶ τηλικούτων
ἀπηλλαγμένοι κακῶν ὑπὸ τῶν δαίμονος, ὅσῃ παρουσῇ
καὶ δυνάμει ἐκάστῳ παρεστι, φεύγωμεν ἀπ' αὐτῶν ἀ-
σμενοι, τύχῃ καὶ θεῷ, οἵπερ ἡμᾶς σώζουσιν, ἡγεμόνας
τῆς ὁδοῦ ποιησάμενοι, πατρίδα νομίζοντες τὴν ἐλευθε-
ίαν, καὶ πλοῦτον τὴν ἀρετήν. πᾶσα γὰρ ἡμᾶς ὑποδέ-
ξεται γῆ κοινωνοὺς, τὰ μὲν ἀγύιοις ἐσομένους τοῖς ὑ-
ποδεξομένοις, τὰ δὲ ὠφελίμους. τοιαδεῖγμαλα δὲ τῶ-
των γενέσθαι ἡμῖν πολλοί τε Ἕλληνες, πλῆθοί τε
βάρβαροι, μάλιστα δὲ οἱ τούτων τε καὶ ἡμῶν πρόγονοι·
ὧν οἱ μὲν, μετ' Αἰνείου συναναστάντες οὐκ τὴν Ἀσίας εἰς
τὴν Εὐρώπην, ἐν τῇ Λατίνων γῇ πόλιν ᾤκισαν· οἱ δὲ, ὕστε-
ρον ἐξ Ἰλίου ἀναστάντες, Ῥωμύλου τὴν ἀποικίαν ἄγον-
τος, ἐν τοῖς δὲ τοῖς τόποις ἱδρύσαντο τὴν ἐφ' ἡμῶν οὖσ-
λφπολιν. ὑπάρχει τε ἡμῖν δυνάμεις οὐκ ὀλίγῳ
πλείων μόνον τῆς ἐκείνης γενομένης, ἀλλὰ καὶ διπλα-
σία, καὶ πρόφασις δικαιοτέρα τῆς μεταναστάσεως.
οἱ μὲν γὰρ ἐξ Ἰλίου μεταναστάντες, ὑπὸ πολεμίων
ἐξηλαύνοντο· ἡμεῖς δὲ, αὐτόθεν ὑπὸ φίλων ἐλεεῖν
δὲ δή που πρὸς τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων ἐλαύνε-
σθαι. οἱ δὲ Ῥωμύλῳ συναναστάντες τὰς γραίας, ὅτι
τὰς κτήσας ἀγρεῖπονα γένη, ὑπῆρξον τῆς πατρίδος·
ἡμεῖς

ἡμεῖς δὲ τὴν ἀπολιν καὶ ἀνέστιον οὐκ εἰπόντες βίον, ὅτε θε-
οῖς ὁπόφθονον, ὅτε δὲ θεοῖς λύπην, ὅτε γῇ μὴ
βαρεῖαν φέρομεν ἀποικίαν. ἀλλ' ὅ δὲ αἵματος καὶ φό-
νων ἐμφυλίων ἐλθόντες πρὸς τοὺς ἀπελαύνοντας ἡ-
μᾶς, οὐδὲ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κακώσαντες τὴν οὐκ ἀφ' ἡμῶν
νῦν γῆν, ὅδε δὴ ἀγὼ μνημόσυνον οὐδὲν αἰωνίου καταλι-
πόντες ἐξῆρας, ὡς ταῖς παρεσπονδημένοις φυλαῖς καὶ
εἰς ἀδουλήτους ἀνάγκας καταχθείσαις ἔθος ἐστὶ
δρᾶν· θεοὺς δὲ ὀπιμάρτυρα ἐμοὶ καὶ δαίμονας, οἱ τὰ
θνητὰ πάντα κατὰ δίκην ἄρχουσι, καὶ καταλιπόντες ἐκεῖ-
νοις ἀναπαύσασθαι τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν δίκας, ἐκεῖνο
μόνον αἰτιοῦμεν, οἷς ἐστὶν ἡμῶν ἐν τῇ πόλει τέκνα νή-
πια καὶ γονεῖς, καὶ εἴ τινες ἄρα γυναῖκες ἡμῖν ἐθελήσου-
σι κοινωνῆσαι τῆς τύχης, τὰ σώματα ἀπολαβεῖν. ταῦτα
ἡμῖν ἀπόδοσθαι, καὶ οὐκέτι οὐδενὸς ἀγῶν δεόμεθα
τῶν ἐκ τῆς πατρίδος. ἀλλ' ἀτυχεῖτε καὶ ζῆτε βίον
ὃν ἀν προαιρῆσθε, ὅτως ἀπολίτευτα καὶ ἀκοινώνητα
πρὸς τοὺς πατρικοὺς ἔθεσι φρονοῦντες. ὁ μὲν δὴ
Βροῦτος τοιούτοις εἰπὼν λόγοις, ἐπαύσατο· τοῖς δὲ παρε-
298 σιν ὅσα τε πρὸς τὴν δικαίαν εἶπεν, ἀληθῆ εἶ) ἐδόκει, καὶ
ὅσα τὴν ὑπερηφανίας ἐστοχάσατο, μάλιστα δὲ
ἐν οἷς ὁ ἀσφαλὲς τῶν ὁμολογιῶν, δόλου μεστὸν ἀπε-
δείκνυε καὶ ἀπάτης. ἐπεὶ δὲ τὰς ὕβρεις τελοῦντων δῆλο-
ν, ἃς ἔχων ὑβρισμένοι ὑπὸ τῶν δημοτῶν, καὶ τῶν
οἰκείων ἕκαστος ἀπέμνησε κακῶν, οὐδεὶς οὐ τοιοῦτος ἦ-
τοι τὸν δεινοῖν, ὃς οὐκ ἐδέχετο τοῖς δάκρυσι, καὶ ἀνε-
κάλυπτο τὰς κοινὰς συμφοράς. καὶ τοῦτο οὐκ αὐτοῖς
μόνοις συνέβαινε παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρεσβευταῖς τῆς βουλῆς
ἥκουσιν. οὐδὲ γὰρ οἱ πρέσβεις τὰ δάκρυα κατασχεῖν ἴ-
σχυον, ἀνθυμούμενοι τὰς οὐκ τοῦ διοικισμοῦ τῆς πό-
λεως ἀτυχίας. καὶ πολὺς ὁ χρόνος ἐν ᾧ κατηφὴς καὶ
δεδακρυμένοι, καὶ τί χρὴ λέγειν ἀπορούντες, εἱστήκεσ-
ὅπῃ δὴ ὁ τε πολὺς θρῆνος ἐπαύετο, καὶ σιωπὴ κατέ-
χε τὴν ἐκκλησίαν, παρῆλθεν ἀπολογησόμενος τοῦτο
ὃς πρὸς ἐδόκει τῶν ἀγῶν πολιτῶν ἡλικίᾳ τε πρεσβύτ-
καὶ ἀξιώσει, Τίτος Λάρκιος, ὃς δὶς ἀποδειχθεὶς ὑπα-
τος, δικαστείας τε καὶ ἐπιμελητείας, ἣ κεφά-
λαια πολιτῶν αὐθεντῶν γενόμενος, ἱεραὶ καὶ σεβα-
σμοῦ μεστὴν ἐποίησε νομοθεσίαν τοῦ ὁπόφθονον ἀρ-
χοῦ. ὁπιβαλόμενος δὲ τὸν περὶ τῆς δικαίας ποιεῖσθαι
λόγοις, καὶ τὰ μὲν, τοῖς δημοτικοῖς ἐκκαλῶν, ὡς ὠμὰ καὶ
ἀπρόθεστα δεχομένοις· τὰ δ', τῶν πενη-
των καθαπτόμενος, ὡς ἀδίκημα ἀξιούντων, βίᾳ μᾶλ-
λον ἀφαιρεῖσθαι τῶν ὀφειλομένων, ἢ χρέα, καὶ ὡς τοῦ
βουλοῦ οὐκ ὀρθῶς δι' ὀργῆς ἐχόντων ὅτι τῶν μηδενὸς
τῶν μετείων παρ' αὐτῆς τυγχάνοντα, μᾶλλον ἢ καὶ τοὺς
αἰτίους· πειρώμενος τε ἀποφαίνειν βραχὺ μὲν ὑπάρ-

nos autem qui hactenus ſine vrbe ac lare viximus, nec diis inuiſam, nec hominibus moleſtam, nec terræ cuiquam grauẽ deducimus coloniam: non cruore nec inteſtinis cædib. conflictati cum expulſoribus, nec igni ferroque vaſtata terra quam deſerimus, nec vllo alio ſempiternæ inimicitiæ monumento relicto: (vt facere ſolent nationes quę cõtra fœderis leges violatæ, & ad duras neceſſitates redactæ fuerint) ſed deos geniosq; teſtati, qui iuſte moderantur res mortalium, illisque committentes vindictam. Illud vnum poſtulamus qui habemus in vrbe paruos liberos & parentes, & ſiquæ nobis vxores fortunæ comites eſſe voluerint, vt illorũ corpora nobis recipere liceat. hoc nobis ſufficit, nec aliud quidquã petimus e patria. Sed valete felices, & viuite vt libet; quãdo tam inciuilibus animis humiliores a communione excluditis.

Sic Brutus dixit: viſusque eſt tum de iure tum de ſenatus ſuperbia vera diXiſſe; præſertim cum pactorũ fidem plenam doli ac fraudis fuiſſe argueret. Ad vltimam autem iniuriarum commemorationem quas a fœneratoribus pertulerant, renouata ſingulis miſeriarum ſuarum memoria, nemo erat animo tam rigido vt cõtineret lacrymas, aut abſtineret a lamentationibus. idq; non plebeiis tantum accidit, ſed iis etiam qui a ſenatu venerant. nam nec legati temperare a lacrymis poterant, cogitãtes quæ vrbis diſtractionem cõſequerentur miſeriæ: diuque mæſti & lacrymantes ſtabant, & quidnam *ad hæc* dicerent dubitabant. Vt vero ſedatis lamentis ſilentium cõcioni redditum, prodiit ad reſpondendum is qui ceteros ciues ætate ac dignitate videbatur antecedere, T. Largius bis conſul, qui dictaturæ ſumma cum laude geſtæ plurimum ſacræ cuiuſdã ac venerandæ maieſtatis addiderat, cum ea poteſtas alias inuidioſa ſit. aggreſſusque de iure diſſerere, & nunc fœneratores incuſans, qui ſe tam crudeles & immanes geſſiſſent: nunc inopes taxans, qui iniqua poſtularent, ęrisq; alieni remiſſionẽ vi extorquere q̃ gratia obtinere mallent, & immerito ſenatui, a quo nihil æquũ impetrarent, iraſcerentur, potius q̃ his qui in culpa eſſent: conansq; oſtendere mini-

T. Largii oratio.

mam plebis partem contra voluntatem peccare, coactamque longa inopia remissionem petere; sed plerosq; luxui & lasciuiæ deditos pro libidine velle viuere, ac per rapinas cupiditatibus suis de alieno satisfacere: discernendosq; cẽsens improbos a miserabilibus, & odio dignos a benignitate indigentibus: aliaque in hanc sententiam locutus, vera quidem, ceterum non perinde grata cunctis auditoribus, nihil proficiebat, obmurmurante ad singula multitudine, aliis indignantibus refricari dolorem, aliis aperte vera eum dicere fatentibus. sed hi longe pauciores erãt alteris, vt obscurarentur in turba, prepollente clamore indignantium. Cumq; præterea Largius adiecisset pauca in temeritatem eorum & rebellionẽ: excipiẽs eius verba dux plebeiorum Sicinius, magis etiam exasperabat eorum animos, dicẽs eos vel ex his verbis posse discere, qui honores, quæ gratiæ reuersos in patriam maneant. Quibus enim nunc in ipso periculorum feruore plebis opem sollicitantibus nulla humanitatis ac modestiæ verba in mentem veniunt, quales induent animos si res ex voto successerint; & quos nunc cõtumeliosis verbis lacerant, potestati suæ habuerint obnoxios? a qua insolentia temperabunt, quibus tormentis, quibus immanitatibus tyrannicis? Si vobis placet seruitutem seruire toto vitæ tempore, & vinculis, verberibus, igni, ferro, fame, ceterisque cruciatibus enecari, quid cunctamini proiectis armis & manibus *post terga* reflexis *in vrbem* eos sequi? quodsi libertatis aliquo tangimini desiderio, nolite eos ferre *amplius*. Et vos legati aut dicite quibus nos conditionibus reuocetis; aut si hoc non vultis, e concione discedite. non enim vos audierimus postea. Finita oratione, admurmurauit tota multitudo, verba eius vt præsentaneum cõsilium approbans. Orto dein silentio, Agrippa Menenius, qui in senatu quoque pro plebe verba fecerat, & vt legatio cũ plena potestate mitteretur, præcipuus auctor fuerat, significauit se quoq; velle dicere. Id vero pergratum fuit plebi, speranti se nunc demum veraces conditiones & rationes vtrique parti salutares auditurum. ac primũ ma-

Siciniire sponsio.

χον τȣ̃ δήμȣ ὃ μὴ κτ᾽ νώμȣ ἀδικȣῶ, ὑπὸ δὲ « μήκȣς ἀποείας ἰωλȣκȣσμένον αὐτεῖαζ τȣὶ ἄφεσιν, « ὃ δὲ πλȣ̃ον, ἀκολασία καὶ ὕβρȣ, καὶ τȣ̃ καθ᾽ ἡδονὰς « ζῆν ἐφιȣ̃σ, καὶ δι᾽ ἁρπαγῆς ὑπερβάλλειν ἐκ τȣ̃ ἄλλο- « τείων τȣῖς ἐπιθυμίαις παρεσκευασμένον, ἀμφισβή- « νεσθαί τε οἰόμενος δεῖν ἀπὸ τȣ̃ ἐλευθέρων τὰ πονηρά, « καὶ ἀπὸ τȣ̃ φιλανθρωπίας δεομένων τὰ μίσȣς ἄξια, « καὶ τȣιȣ́τȣς ἀνὰ δήμȣς καθιστάμενος λόγȣς, ἀληθεῖς « μὲν, ȣὐχ ἅπασι δὲ τȣῖς ἀκȣόȣσι κεχαρισμένȣς, ȣὐκ « ἔπεισθεν, ἀλλὰ θορυβȣῖ μὲν ἐφ᾽ ἑκάστῳ πολύς, καὶ τȣ̃ μὲν « ἀναμακτήσας, ὡς ἀξιωμάτȣντος τȣ̃ λύπας, τȣ̃ δὲ « ἐξομολογήσας, ὡς ȣὐδὲν τȣ̃ ἀληθȣ̃ ἀποκρυπτομέ- « νȣ. ἔλαττον ἢ πολλῷ τȣ̃τ᾽ ἐῶ θατέρȣ ὃ μέρȣς· ὥς- « τε ἠφανίζοντο ὑπὸ πολλȣ̃, καὶ τȣ̃ ἐιλῶ ἡ τȣ̃ ἀναμακτȣῖν- « τȣς βοή. ὀλίγα ἢ τȣ̃τȣις ἔτι τȣ̃ σθένȣς τȣ̃ Λαρ- « κίȣ, καὶ τȣ̃ ἐπανορθώσεως αὐτȣ̃ν καὶ τȣ̃ περιπέλειας τȣ̃ « βȣλȣμένȣ καθαναλȣ́ȣ, τȣ̃δε λαβὼν τȣ̃ λόγȣν ὁ τȣ̃ « δήμȣ τȣ̃σεσηκὼς τότε Σικίννιȣς, ἔτι μᾶλλον ἐξά- « χνȣε τὰς ὀργὰς αὐτȣ̃ν, λέγων, ὡς ȣὐκ τȣ̃των μὴ μά- « λιστα δυνάμενȣ τȣ̃ λόγων καταμανθάνειν, οἷαι ἡμῖν καὶ « χάριτες αὐτοῖς ὑποδέξȣται καὶ ἐλπίδες εἰς τὴν πα- « τρίδα. οἷς γὰρ ȣὐκ ἀκμὴ τȣ̃ δράνȣν ἔȣσι καὶ δεομένȣις « τȣ̃ τȣ̃δε τȣ̃ δήμȣ βȣηθείας, καὶ ὅπῃ τȣ̃τȣ ἥκȣσιν, ἐ- « δὲ νῦν ἐπαρχεται μετείȣις καὶ φιλανθρώπȣις πρά- « ξαι λόγȣις, ἵνα χρὴ δοκεῖν τȣ̃δε χρήσεσθαι ἀμφι- « νȣίαν, ὅταν αὐτȣῖς κατ᾽ ἐλπίδα χωρήσῃ τὰ πράγμα- « τα, καὶ ἡμῖν τὰ νῦν ὑβριζόμενα τȣῖς λόγȣις ὑπογρά- « ψεια τȣῖς ἔργȣις; ποίας ὑπερηφανίας αὐτȣὶς ἀφέξεται, « ποίας αἰκίας, ποίας ὠμότητȣς τυραννικῆς; ἀλλ᾽ εἰ μὲν « ὑμῖν ἀπόχρη δȣλȣύειν πȣνήματα τȣ̃ βίȣ χρόνȣν δεδε- « μένȣις καὶ μαστιγȣμένȣις, καὶ πυρὶ, καὶ σιδήρῳ, καὶ λιμῷ, καὶ « πάσῃ λώβῃ ἀπολλυμένȣις, μὴ τείβεσθε τȣ̃ χρόνȣν, ἀλ- « λὰ τὰ ὅπλα ῥίψαντες καὶ τὼ χεῖρε πρȣσαγαγόντες, ἀ- « κολȣθεῖτε αὐτοῖς. εἰ δὲ τȣ̃ ἐλευθερίας ἔνεστιν ὑμῖν τις « πόθος, μὴ ἀνάχεσθε αὐτȣ̃ν. ὑμεῖς τε, ὦ πρέσβεις, ἢ « λέγετε ἐφ᾽ οἷς καλεῖτε ἡμᾶς δικαίȣις, ἢ μὴ λέγοντες, « ἐκ τȣ̃ ἐκκλησίας ἄπιτε. ȣὐ γὰρ ἀκȣ́ȣμεν ἔτι μεταδίδȣμεν « ὑμῖν λόγων. ὡς δ᾽ ἐπαύσαντο, πάντες οἱ παρόντες « ἐπεθορύβησαν, ὡς τὰ δέȣντα λελογισμένῳ συγκαταθε- « μένȣι. καὶ μετ᾽ τȣ̃τȣ, ἡσυχίας γενομένης, Μενήνιȣς Ἀ- « γρίππας, ὅσπερ καὶ τȣ̃ς ἐν τῇ βȣλῇ λόγȣις ὑπὲρ τȣ̃ « δήμȣ διέθετο, καὶ τȣ̃ πεμφθῆναι τȣὶ ἀȣτȣκράτο- « ρα πρεσβείαν γνώμην ἀποφηνάμενȣς, αἰτιώτατȣς « ἦν, διεσήμαινεν ὅτι βȣύλεται καὶ αὐτὸς εἰπεῖν. τȣῖς δὲ « κατ᾽ ἀγχὼ ὃ πρᾶγμα ἐφαίνετȣ, καὶ ἰσά γέ τοι λόγων « ὑπέλαβȣν ἀκȣόντων συμβάσεις ἀληθινάς, καὶ γνώμας « ὑγιείας ἀμφοῖν ἐχόντων· καὶ ὃ μὲν πρῶτον ἐπερρο-

θησαν ἄπειροι βοῇ μεγάλῃ, λέγειν κελȣόντες· ἔπειτα ἐπέσχον, καὶ σιγὴ τοσαύτη κατέλαβε τȣ̃ ἐκκλησίαν, ὥστε μηδένα ἀγχαλάσαι τȣ̃ τόπȣν ἐρημίας. ὁ δὲ τά τε ἄλλα, ὡς οἷόν τε ἦν, πιθανȣτάτȣις ἔδȣξε χρήσασθαι λόγȣις, καὶ ὅ βȣλȣμένȣς τȣ̃ ἀκȣόντων ἐκτεταμένȣις· τελȣτῶν δὲ τȣ̃ δημηγορίας, λέγει μȣῦνȣν ἀνὰ εἰπεῖν εἰς τὸν Αἰσώπειον τȣ́πον συμπλάσας, πολλὰ ὁμοιότητα πρὸς τὰ πρόσφατα ἔχοντα, καὶ τȣ́τῳ μάλιστα ἀνȣῖς ἐλεῖν· ὅθεν καὶ μνήμης ἀξιȣ̃σθαι ὁ λόγȣς, καὶ φέρει ἐν ἁπάσαις τȣ̃ παλαιάις ἱστορίαις. ἐῶ δὲ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τȣ̃ τȣ̃ ὑπάτȣ τοιάδε· Ἡμεῖς ἀπεσταλημένȣι ἐκ τȣ̃ βȣλȣ̃ς, ὦ δημότα, πρὸς ὑμᾶς, ὅτε ἀπολογησόμενοι ἐκεῖνης, οὔτε ὑμῶν κατηγορȣ́σοντες· ὃ γὰρ ἐδόκει πάσχειν ἔχομεν ἔχειν, ȣὐδὲ εἶναι τȣ̃ καλεχȣσάσης ὁ κοινὸν τύχαις πρὸς φορά· ἀλλὰ διαλȣσόντες ἁπάσῃ πρȣθυμίᾳ καὶ μηχανῇ τὴν στάσιν, καὶ καταστήσαντες εἰς τὴν ἀρχὴν κόσμον τȣ̃ πολιτείαν· ἔχοντες δὲ τȣ́τȣ τȣ̃ ἀξιȣστάσεα. ὥστε πρὸς μὲν τȣ̃ν διαφόρων ȣὐδὲν δεῖν, ὅσῳ Ἰȣνίȣς ἐποίησεν ὀλίγȣ, εἰς μακρὸν ἐκμηκȣ́νειν χρόνον· ἐφ᾽ οἷς δὲ φιλανθρώποις οἰόμεθα δεῖν λȣ́σαι τὴν στάσιν, καὶ τίς ἡ βεβαιώσȣσα τὰς ὁμολογίας ἡμῖν ἔσται πίστις, πρὸς τȣ́των ἀκȣέτε· γνώσεσθε ἐσȣμένȣι πρὸς ὑμᾶς. ἡμῖν ἐνθυμȣμένȣις ὅτι πᾶσα θεραπεύεται στάσις ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὅταν ἐξαιρεθῶσιν αἱ πρȣξȣσαι τὴν ἀναφȣρὰν ἀπάσας, καὶ τȣ̃ ἐξαιρεθῶσιν αἱ πρȣξȣσαι τὴν ἀναφȣρὰν ἀνάλωμα ἔδȣξεν εἶναι τὰς ἀρχαιȣτάτας τῆς διχȣστασίας πρεσφάσεις γνῶναί τε καὶ παῦσαι. ἀνεγνȣκȣ́τες δὲ τὰς ἀποτόμȣις τȣ̃ δανείων ἀναπρεσβείας τȣ̃ παρόντων κακῶν αἰτίας γεγενήσας, οὕτως αὐτὰς διορθȣμεθα. τȣ̀ς ὀφείλοντας χρέα καὶ μὴ δυναμένȣις ἀναλȣσαθαι, πȣνήματα καθιστάντες ἀφεῖναι τȣ̃ ὀφλημάτȣ δικαιȣ̃μεν. καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα ὑπὲρ ἡμέρων ὄντων τȣ̃ νομίμοις πρȣθεσμίαις κατέχει, καὶ ταῦτα ἐλȣθέτω εἰ κρίνομεν. ὅσοι τε δίκας ἀνȣόντες, ἴδια παρεδόθησαν τοῖς καταδικασαμένȣις, καὶ τȣ́τοις ἐλȣθέτω εἰ βȣλόμεθα, καὶ τὰς καταγνώσεις αὐτȣ̃ν ἀκύρȣς ποιȣ̃μεν. πρὸς μὲν δὴ τȣ̃ ἐκ τȣ̃ παρεληλȣθότȣς χρόνȣ συμβολαίων, ἃ τȣῖς ἀπόσταση ὑμῖν ἔδȣξε ποιῆσαι, τȣ́τον ἐπανορθȣμεθα τὸν τȣ́πον. πρὸς δὲ τȣ̃ ὕστερον ἐσομένων, ὡς ἀν ὑμῖν τε, καὶ δήμῳ, καὶ τοῖς ἐκ τȣ̃ στασιȣ́ȣ κοινῇ βȣλȣσαμένȣις φαίνῃ, νόμȣ κυρȣθέντȣς, οὕτως ἐχέτω. ἐκ τȣ̃τα μȣνȣτοι τὰ ἀγκήσαντα τὰ ὑμᾶς ἐῶ ἀπὸ τȣ̃ πατεικίȣν, ὦ δήμοτα, καὶ τȣ́των εἰ τȣ̀ λοῖε, ἀπαχθεῖν ὑμῖν φέεσθε, καὶ ȣὐδενὸς ἀνȣ ὠφέλεσθε; δίδοται νῦν ὑμῖν. ἄπιτε ἤδη χαίρȣντες εἰς τȣ̃ πατείδα. αἱ δὲ βεβαιώσȣσαι τὰς ὁμολογίας ταύτας καὶ ὃ ἀσφαλὲς ὑμῖν παρέξȣσαι πίστις, ἔσται

gno murmure acclamatum est vt diceret: mox tantum silentiũ tota concio præbuit, vt locus is nihil differret a solitudine. Ille post cetera ad persuadendum quam fieri poterat appositissima, & ad auditorum sensus *velut* collineantia, postremo cõcionem clausisse dicitur fabula ad Æsopearũ formulam confecta: quæ, quoniam ad rem præsentem accommodatissima, visa est maxime flexisse plebem, celebratur omnibus priscis historiis. Locutus est autẽ in hanc sententiam. Nos a senatu missi sumus ad vos Quirites, nec pro illo responsuri, nec vos accusaturi: (hæc enim nec tẽpus habere, nec quidquam ad præsentem reip. fortunam conferre visa sunt) sed modis omnib. daturi operã vt compositis dissidiis in pristinum ordinem restituatur resp. Cumque in hoc potestatem acceperimus liberam, non opus videtur de iure differere; quod prolixa oratione fecit Iunius. Quibus vero conditionibus dissidium humane possit dirimi, & qua fide pacta nostra confirmari, de his quid ipsi censeamus audite. Nos animaduertentes quamlibet seditionem in quauis ciuitate recte curari, si tollantur eius caussæ, necessarium duximus præcipuas huius dissidii caussas cognoscere atque abolere. compertoq; quod inclementes æris alieni exactiones præsentium malorum caussa fuerint, sic eas corrigimus. Qui soluẽdo non sunt, iis omnibus æs alienum remitti æquum censemus. Et siquorum corpora, quod præstitutũ *solutioni* diem excesserint, ex lege iam tenẽtur, hæc quoque placet esse libera. Siqui etiam per iudices addicti sunt creditoribus, & hos liberos esse volumus, eorumque cõdemnationes irritas facimus. Et de præteritis quidem cõtractibus, propter quos hæc secessio videtur facta, ita statuim⁹. de futuris vero, quidquid vos, populus, & senatorum consessus communi consilio statueritis, sancita lege ratum fiet. Nonne hæc sunt quæ vos plebeios alienatũt a patriciis; & his impetratis cõtentos vos fore putabatis, nec quidquam præterea desiderabatis? dantur nunc vobis. *quare* ite iam læti in patriam. Ad confirmanda vero hæc pacta & præstãdam vobis securitatẽ, fides dabitur

Agrippę Menenii oratio.

299

iis rationib. quę legitimæ ac ſolennes habentur in omnibus inimicitiarum diremptionibus. Senatuſcõſulto hæc ſancientur, & inter leges adſcribentur: vel potĩ nos hic ſcribamus quod videbitur, & ſenatus aſſentiet. Hæc autem quæ nunc conceduntur firma fore, nec ſenatũ poſt quidquam contra moliturũ, primum nos legati vobis ſpondemus, oppignerantes vobis corpora & animas & familias noſtras; deinde alii ſenatores *idẽ facient*, quorũ in S. C. aſſcribentur nomina. nõ enim nobis inuitis quidquam ſcribetur quod plebi officiat: quia nos ſumus ſenatus proceres, & primi ſententias dicimus. Vltima fides eſt *communis* omnib. Græcis ac barbaris gentibus, quã *ex earum vſu* nullũ tempus eximet; cũ ſcilicet interpoſito iureiurando fœdus icitur, diisq; teſtibus ineuntur pacta; quæ multas priuatorũ ſimultates, multaq; populorum bella finiit. hæc quoq; dabitur, ſiue paucos principes pro toto ſenatu iusiurandũ interponere permittitis, ſiue mauultis omnes ſenatores, quorũ nomina S.C. aſſcribentur, iurate per *omnia* ſacra, vtiq; ſe cõditiones fœderis ſeruaturos firmiter. *Huiuſmodi* aũt fœdera, dextrasq; ac fidẽ diis teſtib. acceptam & datã, calumniari Brute deſine, nec e vita tolle pulcherrimũ inſtitutum: neq; vos ceteri auſcultate memorãti hominum impiorũ & tyrannicorum ſcelera; a quib. Romana virtus abeſt plurimũ. Vnam adhuc dicã nemini vel ignotã vel dubiam; nec addã amplius. Quænam iſta eſt? Ea quæ communem vtilitatem inuehit, & alteros per alteros ſeruat. hæc nos prima & ſola contraxit in vnum, nec vnquã ſinet ſeparari ab inuicẽ. eget enim ſemper, nec vnquã deſinet egere imperita multitudo prudentib. ducibus: itidẽ qui præeſſe poſſunt & reb. cõſulere, opus habent vulgo qđ parẽre velit. idq; nõ opinione tantũ coniectamus, verũ etiã *quotidianis* experimẽtis diſcimus. Quid igitur terremus & terremur inuicẽ, alteriq; alteris faceſſimus negotia? qd malis dictis vtimur, cum bona facta ſint præ manibus? cur non *obuiis* brachiis cõplexi nos inuicẽ, abimus in patriã, fruiturі priſtina carotũ cõſuetudine iucũdiſſima, & ſuauiſſimũ expleturi deſiderium; ſed requirimus ſecuritates parum ſecuras, & fides infidas, quaſi hoſtes infenſiſſimi ſuſpicantes omnia in

πᾶσι νόμιμοί τε καὶ ἐν ἔθῃ τοῖς Δραλυομένοις ἐξ ἕ-
ξεως. ὅπερ ἡ πίστις μόνη τῶν τοιούτων, καὶ νόμου πά-
ξιν ἀποδώσει τοῖς γραφησομένοις· μᾶλλον δὲ ὑφ' ἡμῶν
ἐνθάδε γραφέσθω τὰ δίκαια, καὶ ἡ βουλὴ τούτοις πεί-
σεται. τὸ μὲν οὖν βέβαια τὰ συγκεκυρημένα νῦν, καὶ μηδὲν
ὕστερον ἐναντίον αὐτοῖς ἀπὸ τῆς βουλῆς ἀξενεχθήσεται, 301
πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ πρέσβεις ἀνάδοχοι, διδόντες ὑμῖν
σώματα καὶ ψυχὰς καὶ γενεὰς τὰς ἑαυτῶν, ἐνέχυρα· ἔ-
πειτα οἱ ἄλλοι βουλευταί, ὅσοι τὰς ψηφίσμασι συγε-
γραφήσονται. ἐὰν δὲ ἡ πόλις ἀκύρων ἡμῶν γραφήσεται
καὶ τὸ δῆμον. οἱ γὰρ ἡγούμενοι τοῦ συνεδρίου, καὶ πρῶ-
τοι τὰς αὐτῶν γνώμας ἀποφαινόμενοι τῶν ἄλλων, ἡμεῖς
ἐσμεν. τελευταία δὲ πίστις ἁπασῶν ἐστιν αὐτοῖς θεοῖς
Ἕλληνά τε καὶ βαρβάρους, ἐφ' οὐδεὶς πώποτε ἀναιρήσει
χρόνος, ἡ δὶ ὅρκων καὶ σπονδῶν ἐγγυηταὶ θεοὶ ποιοῦμεν
τῶν συμβάσεων, ὑφ' ἧς πολλαὶ μὲν ἰδιωτῶν ἔχθραι μι-
κραὶ, πολλοὶ δὲ πόλεμοι πόλεσι πρὸς πόλεις συεστά-
λες, διηλλάγησαν. καὶ ταύτην εἴτε λαμβάνετε [τὴν] πίστιν,
εἴτε ὀλίγοις ἐπιβάλλετε τοῖς ἡγεμόσι τοῦ συνεδρίου πρὸς
ὅλης ὑμῶν δοῦναι τὴν βουλῆς τοὺς ὅρκους, εἴτε πολλὰς ἀ-
ξιοῦτε τοὺς ἐπιγραφομένους τοῖς δόγμασιν ὀμνύειν, ἢ
μετὰ καθ' ἱερῶν βέβαια τὰ συγκείμενα φυλάξειν. δε-
ξιὰς δὲ καὶ σπονδὰς καὶ πίστεις ἐπὶ θεῶν γενομένας μή-
τε σὺ ἀγάπησον, Βροῦτε, μήτε ἀναίρει τὸ κάλλιστον ἐπι-
τηδευμάτων ἀνθρωπίνων, μηδὲ ὑμεῖς ἀνάσχεσθε αὐ-
τοῦ λέγοντος ἀνοσίων καὶ τυραννικῶν ἀνθρώπων πονη-
ρεύματα, ἃ τῆς Ῥωμαίων ἀρετῆς πολὺ ἀπέχει. μέμνη-
σθε εἰπὼν ἔτι τοῦ ὅτε ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ ἐλευθερίας
πάντων, ὅτε ἀμφισβητούμεθα, παύσομαι. τίς δέ ἐστιν
αὕτη; ἡ τὸ κοινὸν συμφέρον εἰς ἀγορὰν, καὶ δὶ ἀλλήλων
ἀμφότερα ποιεῖν σώζεσθαι τὰ μέρη. αὕτη μόνη
πρώτη καὶ μόνη συνῆγε τε ἡμᾶς εἰς τὸ ἄστυ, καὶ οὐκ
ἐάσει πόλει δίχα ἀλλήλων γενέσθαι. δεήσει δὲ ἀεὶ, καὶ ἐ-
δεήσει πάντες. ἐγκεκυφῶς, τὸ μὲν ἀμαθὲς πλῆθος ἐμ-
φρονος ἡγεμονίας. τὸ δὲ ἡγεῖσθαι δυνάμενον βουλευ-
τήριον, τῆς ἀρχεσθαι βουλομένων ὄχλων. καὶ οὐ δόξῃ
τοῦτο μόνον εἰκάσαντες, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ πειρασθέντες ἴ-
σμεν. εἰ οὖν δεδιτόμθα πρᾶγμα παρέχοντες ἀγ-
λήλοις; εἰ δὲ λόγοις πονηροῖς λέγομεν χρηστὰ πρᾶ-
γματα ἔχοντες οὐ χρεών; ἀλλ' οὐκ ἀναπτύξαντες ἀ-
θοῖς, καὶ τὸ χεῖρε πρὸς ἀλλήλοις, ἀπιμεν εἰς
τὴν πατρίδα, παλαιὰν τέρψιν τῆς ἡδίστων, καὶ πόθον
ἀπολύτων γλυκύτατον ἀπολαμβάνομεν· ἀλλ' ἐπιζη-
τοῦμεν ἀσφαλείας ἀγνοήτοις, καὶ πίστεις ἀπίστοις, ὥσ-
περ οἱ πολεμιώτατοι καὶ πολὺ ὑποπτεύοντες ἐπὶ τὸ

χεῖρον;

» χεῖρον; ἡμῖν μὲν, ὦ δημόται, τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου
» μία πίστις ἀπόχρη, πρὸς τὸ μὴ δεῖν πόλει ὑμᾶς ἐλυέ-
» σθαι πρὸς ἡμᾶς, εἰ κατέλθοιτε, κακοῦς, ἔφασ τε ὑ-
» μῶν ἀγαθοὺς εἰδέναι, καὶ ἐπιτηδεύματα νόμιμα, τόν
» τε ἀγῶνα ἀρετῶν, ὧν πολλάκις ἐπεδείξασθε καὶ ἐν εἰ-
» ρήνῃ καὶ κατὰ πολέμους. καὶ εἴ τε δὶ ἀνάγκην τῆς πί-
» στεως καὶ ἐλπίδος τὰ συμβόλαια κοινῆς ἐπανορθώσεως
» τύχοι, τὰ γὰρ ἀνῶ ἀγαθὰ πιστεύομεν ὑμῖν ἔσεσθαι ἀγαθά,
» καὶ οὐδὲν δεόμεθα οὔτε ὅρκων, οὔτε ὁμήρων, οὔτε ἀγ-
» λης πίστεως πρὸς τὴν πλήθους οὐδεμιᾶς· ὑμῖν μὲν-
» τοιγε πρὸς οὐδὲν τῶν ἀξιουμένων ἐναντιωσόμεθα.
» καὶ πρὸς μὲν τῆς πίστεως ἐφ' ἧ Δραβωνῶν ἡμᾶς Βρῦ-
» τος ἐπεχείρει, ταῦτα ἱκανά. εἰ δὲ τις ὑμῖν φθόνος οὐ
» δίκαιος ἐπιπάθηται πονηρὰ πρὸς τῆς βουλῆς Δρανοῦ-
» σθαι πείθων, βούλομαί τινα καὶ πρὸς τοῦτον εἰπεῖν
» λόγον, ὦ δημόται· καί μου πρὸς θεῶν μὴ ἡσυχίας
» καὶ προσοχῆς ἀκούσαιτε. ἔοικέ πως ἀνθρωπείῳ σώ-
» ματι πόλις· συῶστον γὰρ καὶ οὐ πολλῶν μερῶν ἐ-
» γνν ἑκάτερον· καὶ οὔτε δυνάμιν ἔχει ἕκαστον τῶν αὐ-
» τῶν τῶν ἐν ἀλλοῖς μεροῖν, οὔτε χρείας παρέχεται
» τὰς ἴσας. εἰ δὴ λάβοι τὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπείου σώμα-
» τος ἰδίαν αἴσθησιν καθ' αὑτὰ καὶ φωνὴν, ἔπειτα φά-
» σις ἐν ἀλλοῖς ἐμπέσοι καθ' ἓν γνωμένοις τοῖς ἄλλοις ἅ-
» πασι πρὸς τὴν χρείαν μένειν, καὶ λέγοιεν οἱ μὲν
» πόδες, ὅτι πολὺ ἐπ' ἀλλοῖς τὸ σῶμα βαστάζει· αἱ δὲ χεῖ-
» ρες, ὅτι τὰς τέχνας ἐργάζονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια κα-
» ποιοῦσι, καὶ μάχονται πολεμίοις, καὶ ἄλλα πολλὰ
» ὠφελήματα παρέχουσιν εἰς τὸ κοινόν· οἱ δὲ ὦμοι, ὅ-
» τι τὰ ἄχθη πολλὰ ἐπ' ἀλλοῖς κομίζεται· ἡ δὲ κεφαλὴ,
» ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει· τὸ δὲ στόμα, ὅτι φθέγγεται, καὶ τὰς ἀγ-
» λας αἰσθήσεις πολλαχοῦ ἀπάσας ἔχει, δι' ὧν σώζε-
» ται τὸ πρᾶγμα· ἔπειτα φαῖεν πρὸς τὴν χάριν,
» Σὺ δὲ, ὦ χρηστὴ, τί τούτων ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν ἡ σὴ χάρις ἡ-
» μῖν καὶ ὠφέλεια; ἀλλὰ σύ γε τοσοῦτον ἀπέχεις τοῦ πράτ-
» τειν καὶ συνεπιδιορθοῦν ἡμῖν τῆς κοινῆς χρησίμων, ὥστε καὶ
» ἀνιπρεσβεύεις καὶ ὀνοχλεῖς, καὶ πρᾶγμα ἀφό-
» ρητον ὑπηρετεῖν δυσκολαίνουσα, καὶ φέρειν ἀπόνοια χό-
» ρτον εἰς τὴν ὀκπλήρωσιν τῆς σαυτῆς ἐπιθυμίας. φέ-
» ρε, τί οὖν μεταποιούμεθα τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὴν πολ-
» λῶν ἀφιέμεθα πραγματείαν, ἃς ἕνεκα ταύτης ὑ-
» πομένομεν; εἰ δὴ ταῦτα δοξεῖν ἀνοῖς, καὶ μηδὲν ἔτι
» δρᾷν τὸ ἑαυτῶν ἔργον, ἐὰν ὅπως δὴ ἐπὶ πολὺ δυσκρα-
» σίαν δυνηθεῖν τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐκ αὐ αὐτὸς ὀλίγον ἡ-
» μερῶν τῶν κακίστῳ τῶν μόρων ἀνδυνωθεῖν λιμῷ; οὐκ δὴ
» ἔχοι δικαίως τις εἰπεῖν. τὸ αὐτὸ δὴ τόπον ὑπολάβετε
» καὶ περὶ τὴν πόλεως. πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ταῦτα τὰ συμ-
» πληρῶντα ἔθνη, καὶ οὐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· ὧν ἕκαστον

deterius? Nobis quidem ſenatoribus vna fides ſufficit, vos plebeios poſt reditum haudquaquã malos erga nos fore; quod ſcimus vos, pbe educatos eſſe ac legitimis ſtudiis imbutos, ceterarumq; virtutũ bello & pace ſepe *illuſtria* dediſſe ſpecimina. Quodſi videtur fides ad cõponendas res & cõfirmãdam meliorũ ſpem neceſſaria, nos certe vobis bene fidimus, nec requirimus a plebe vel iusiurãdum, vel obſides, vel alia fidei pignora: vobis tamẽ nihil eorũ quæ poſcitis denegabimus. atq; hęc de fide ſuffecerint, ob q̃ nos Brutus conatus eſt traducere. Siqua vero in vobis reſidet haud æqua inuidia, malasq; vobis de ſenatu cogitationes perſuadet, libet nonnihil hac quoq; de re dicere; quod vos Quirites per deos oro vt quieti & attẽti audiatis. Videtur ciuitas humano corpori ſimilis. vtrumq; enim compoſitũ eſt, & multis cõſtat partibus; quarũ ſingulæ nec eandẽ vim habẽt, nec vſus pares exhibẽt. Iam ſi per ſe quæq; humani corporis pars proprium ſenſum itemq; vocẽ accipiat; deinde ſeditione inter eas orta, reliquæ omnes cõtra vnum ventrẽ conſpirẽt, dicãtq; pedes, totũ ſibi corpus incumbere; tũ manus, opificia ſe exercere, victũ cõparare, cum hoſtibus pugnare, aliasq; multas vtilitates in cõmune cõferre; itẽ humeri, onera ſe baiulare omnia; os, loqui ſe; caput, videre ſe & audire, cõplexuq; ſuo cõtinere reliquos ſenſus omnes, per quos *corpus & res ceteræ* cõſeruentur; deinde ventri dicant, Tu vero bone *venter*, quid horum facis? aut quam nobis refers gratiam, quod emolumentum? immo tantum abeſt vt aliquid agas & nobiſcum expedias in communes vſus, vt etiam officias & interturbes, nec ferendus ſis nobis, cogens miniſtrare tibi & vndecumq; conquirere quæ tuas cupiditates expleant. age aſſeramus nos in libertatem, & excutiamus tot occupationes quas ſuſtinemus huius gratia. Si ſic viſum eis ſit, & nulla poſthac faciat ſuum officium, fierine vllo modo poterit vt corpus diu duret, ac non intra paucos dies fame conſumatur, genere mortis peſſimo? nemo negare poteſt. Eodem ſane modo & de ciuitate cogitate. nam & hãc conficiunt multa hominum genera inter ſe diſſimilia; quorum quodque

proprium aliquem vſum in commune confert, ſicut membra ſuo corpori. quidam agros colunt; alii pro his contra hoſtes pugnant; alii mercaturam exercentes, per mare important multa commoda; ſunt qui neceſſaria tractant opificia. quodſi hæc omnia ciuium genera contra ſenatum ex optimatibus conſtantem inſurgendo dicerent, Tu vero quid nobis boni facis? cur aliis imperare poſtulas? nõ enim vllã cauſſam afferre potes: numquamne nos vindicabimus ab hac tua tyrannide, ac ſine principe degemus? hæc inquam ſi animum inducerent, & a conſuetis ſtudiis deſiſterent, quid vetabit hãc ciuitatem malam male perire fame, bello, aliisque omnibus calamitatibus? Diſcite igitur Quirites, ſicut in noſtris corporibus venter iſte vulgo male audiens, alit corpus dum alitur, & ſeruat dum ſeruatur, eſtque velut commune penuarium, ſuum cuiq; tribuens, conſeruansque pacem omnium: ita in ciuitatibus diſpenſantem publica ſenatum & quid cuique conueniat prouidentem, omnia ſeruare, tueri, corrigere: & deſinite inuidioſas in eum voces iactare, expulſos vos patria per eum, vt errones & mendicos vagari. nihil enim mali vobis fecit, nec faciet: immo vocat & orat, pandensq; vna cum portis vlnas vos exceptat.

Talia dicente Menenio, multæ variæque per totam concionem ab auditoribus iactabantur voces. poſtremo cum in fine orationis verſus ad lamenta, proponeret calamitates vtriſque imminentes, tam manentibus in vrbe quam expulſis, deploraretque amborũ miſerias, effuſi in lacrymas omnes vna voce conclamarunt, duceret ſe in vrbem, nec tẽpus tereret. Nec multum aberat quin celeriter e concione abirent re tota legatis commiſſa, nihil amplius de ſecuritate laborantes; ni Brutus *in medium* progreſſus eum impetum cohibuiſſet, dicens recte habere cetera quæ ſenatus plebi offerret, magnamq; pro his habendam ei gratiam. vereri ſe tamen futurum tempus & homines tyrãnicos, ne arrepta olim occaſione, plebem rurſus inuaderent, memoresq; in eam iras effunderẽt. Vnã porro ſecuritatem eſſe omnibus qui *ſe* potentiores timeãt, ſi certũ ſit, etiamſi lęde-

Bruti poſtulata.

ἰδίαν ἕνεκα τοῦ κοινῇ χρεῖαν, ὥσπερ τὰ μέλη τοῦ σώ- “
ματος, παρέχε). οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἀγροὺς γεωργοῦσιν, οἱ “
δ' μάχον) περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δ' ἔμ- “
πορον πολλὰς διὰ θαλάσσης ὠφελείας, οἱ δὲ “
τὰς δυναστείας ἐργάζονται τέχνας. εἰ δὲ ταῦτα πάντα “
τὰ ἔθνη πρὸς τὴν βουλὴν τὴν ἐκ τῶν ἀρίστων συν- “
κειμένην ἀγανακτάσαντε, καὶ λέγοι, Σὺ δὲ ἡμῖν, ὦ βου- “
λή, τί ποιῆς ἀγαθόν; καὶ αὐτὴ ποίας αἰτίας ἀξιοῖς τὴν ἀρ- “
χὴν ἀξιοῖς; τί δὲ γὰρ δὴ εἰπεῖν ἔχοις· ἔπειτα οὐκ “
ἀπαλλαγησόμεθά σου τὴν τυραννίδος ταύτης ἤδη πο- “
τὲ, καὶ δίχα ἡγεμόνος οἰκήσομεν; εἰ δὴ ταῦτα ἀγενο- “
θέντες, τῶν σωμάτων ἀπεστερημένων ἀπαγαγεν, τί κω- “
λύσει ταύτην κακῶν κακῶς ἀπολέσθαι τὴν πόλιν, “
ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ πολέμου, καὶ πάντας ἄλλα κακά; “
μαθόντες οὖν, ὦ δημόται, ὅτι καθάπερ ἐν τοῖς σώμα- “
σιν ἡμῶν ἡ λοιδορουμένη κακῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν γέ- “
φει τὸ σῶμα, τρεφομένη, καὶ σώζει τρεφομένη, καὶ ἔστιν “
ὡσεί τις ἑστίασις κοινὴ, τὸ πρόσφορον ἀπάντων καὶ τῆς “
ἀγελαγῆς αἴτιον ἀποδιδοῦσα· ἕτως ἐν ταῖς πόλεσιν “
ἡ διοικοῦσα τὰ κοινὰ, καὶ τῶν πρεσβύτερος ἑκάστω πρε- “
νουμένη βουλὴ, πάντα σώζει καὶ φυλάττει καὶ ἐπανορ- “
θοῖ· παύσασθε τοίνυν τοὺς ὀπιφθόνους κατ' αὐτῆς φωνὰς λέ- “
γοντες, ὡς ἐξεβλήθητε τῆς πατρίδος, ὡς ἀλῆται καὶ “
πλανοὶ περιέρχεσθε δι' αὐτό. οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς εἴρ- “
γασται κακὸν, οὐδὲ μὴν ἐργάσαιτο· ἀλλ' αὐτὴ κελεύει καὶ “
αὐτίκα, καὶ τὰς χεῖρας ὑμῖν ἅμα ταῖς πύλαις ἀνα- “
πετάσαι, ὑποδέχε). Τοιαῦτα λέγοντος τοῦ Με- “
νηνίου, πολλαὶ καὶ ποικίλαι παρ' ὅλην τὴν δημηγο- “
ρίαν ἐμίνοντο οὐκ ἐν τοῖς παρόντων φωναί. ὅθεν ὁ τελευ- “
τῶν ἐν λόγοις, πρὸς ὀλοφυρμοὺς ἐξάπεσε, καὶ τὰς μελ- “
λούσας κακοῦ συμφορὰς, τούς τε ὑπομένοντας ἐν “
τῇ πόλει καὶ τοὺς ἀπελαυνομένους, καὶ τὰς ἀμφοῖν ἀ- “
πεκλαύσαλο τύχας, δάκρυά τε ἀπάντων ἐξεχεῖτο, “
καὶ μιᾷ βοῇ συμφωνήσαντες ἀνεβόησαν ἀπάγειν σφᾶς “
εἰς τὴν πόλιν, καὶ μὴ τρίβειν τὸν χρόνον· ὀλίγου τε “
πάνυ ἐδέησαν ἀπεῖναι διὰ τάχους ἐκ τῆς ἐκκλη- “
σίας, ἄπαντα τὰ πρόσταγματα τοῖς πρεσβευταῖς ἐ- “
πιτρέψαντες, καὶ μηδὲν ἀνῆκε τῶν εἰς ἀσφάλειαν πρα- “
γματευσάμενοι, εἰ μὴ παρελθὼν ὁ Βρουτος ἐπέ- “
σχε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν, τὰ μὲν ἀνῆκε καλῶς ἔχειν ὡς δη- “
μῳ λέγων, ὅσα ἡ βουλὴ ὑπεσχέτο, καὶ πολλὴν αὐτῇ “
τῶν συγχωρηθέντων χάριν ἔχειν ἀξιῶν· δεδοικέναι μὲν- “
τοι τὸν ἄπαντα χρόνον φάσκων, καὶ τοὺς αὖθις πολε- “
τευσομένους ἀνδρας ὀπιχαιρήσοντας, εἰ τύχοι τοῦ “
τῶν γεγενόντων τῷ δήμῳ μνησικακεῖν· μίαν δὲ εἶ- “
μόνην ἀσφάλειαν πᾶσι τοῖς δεδοικόσι τοὺς κρείττονας “
ταύτην, εἰ ἐνοιτο αὐτοῖς φανερὸν, ὅτι τοῖς βουλομέ- “

νοις αὐ-

νοις αὐτοῖς ἀδικεῖν, οὐχ ὑπάρξει δυνάμις· ἕως δ' ἂν δύ- “
νηται ὃ δυνάσθαι ποιεῖν πράττειν, οὐκ ἐλλείψει τοῖς “
ποιεῖν ὃ βούλεσθαι. ταύτης οὖν εἰ τύχοιεν τῆς ἀ- “
σφαλείας, οὐδὲν αὐτοῖς ἔτι δεήσει. ὑποτυχόντος δὲ τοῦ “
Μενηνίου, καὶ κελεύσαντος λέγειν τὴν ἀσφάλειαν ἣν ἔτι “
τὸ δῆμον οἴε) δεῖσθαι, Συγχωρήσαιτε, φησὶν, ἡμῖν ἀρ- “
χοντας ἀποδεικνύναι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐξ ἡμῶν “
ὅσοις δὴ ἔνας, οἵτινες ἀνῆκου μὲν οὐδενὸς ἔσονται κύ- “
ριοι, τοῖς δὲ ἀδικουμένοις ἢ κακουμένοις τῶν δη- “
μοτῶν βοηθήσουσι, καὶ οὐ περιόψονται τῶν δικαίων ἀ- “
ποστερούμενον οὐδένα. τοῦτο ὑμᾶς αἰτιοῦμεθα καὶ “
δεόμεθα πρὸς τοῖς ἀνῆκοις οἷς δεδώκατε, εἰ μὴ λόγος “
ἀλλ' ἔργον εἰσὶν αἱ διαλλαγαί, δοῦναι καὶ χαρίσα- “
σθαι. ὁ μὲν οὖν δῆμος ὡς τοῦτων ἤκουσε, μεγάλη “
βοῇ καὶ μέγει πολλοῦ κατέχων, τόν τε ἄνδρα ἐπῄνει, καὶ “
τοὺς πρεσβευτὰς παρεκάλει συγχωρῆσαι σφίσι καὶ τοῦ- “
το. οἱ δὲ πρέσβεις μεταξὺ ἀλλήλων οὐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ “
ἀγανακτοῦντες ὀλίγα πρὸς ἀλλήλους, παρῆσαν οὐ “
διὰ μακροῦ. σιωπῆς δὲ γενομένης, παρῆλθεν ὁ Με- “
νήνιος, εἶπεν· Τὸ μὲν πρᾶγμα, ὦ δημόται, μέγα καὶ “
πολλῶν μεστὸν ὑποψιῶν ἀπόπτων· δέος τε καὶ φροντὶς “
ἡμᾶς εἰσέρχεται, μή πόλε δύο πόλεις ποιήσωμεν ἐν “
μιᾷ πόλει, τὸ γε ἐφ' ἡμῖν εἶ) μέρος, οὐδὲ πρὸς τοῦ- “
τῳ ἀναλίσκομεθα τὴν δέησιν ὑμῶν. τοῦτο μὲν τοι χα- “
ίσασθε ἡμῖν, ὃ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν· ὀπιστρέψατε “
τῶν πρεσβευτῶν τοῖς εἰς τὴν πόλιν ἀφικομένοις δη- “
λῶσαι τῇ βουλῇ ταῦτα. καὶ γὰρ εἰ τὴν ἐξουσίαν παρ' “
αὐτῆς ἔχομεν, ὅπως δὴ βουλώμεθα, ποιήσασθαι τὰς “
διαλλαγὰς, αὐτοκράτορες ὄντες τῶν ὑποχέσεων, οὐ- “
τοί γέ τοι οὐ δικαιούμεθα τοῦτο λαβεῖν· ἀλλ' ὅπερ πρὸς τὴν “
δόξαν ἡμῖν ἀπήντη) πρᾶγμα κοινὸν, οἷα ἀφελόμε- “
νοι τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, ᾧ στασιαστῶν φέρεσθαι δύνασθησο- “
μεν· πεπείσμεθα μέντοι καὶ ἐκείνῳ ταῦτα δόξειν ἄριστα “
ἡμῖν. ἐγὼ μὲν οὖν αὐτάδε μόνα, καὶ σὺν ἐμοί τι μέ- “
ρος τῆς πρεσβείας· ὁ δὲ λοιπὸς δὲ πορεύσε), καὶ οἱ λοιποὶ “
σὺν αὐτῷ. ἐδόκει ταῦτα· καὶ κατὰ τάχος ἀναβαί- “
ντες ὅτι τοὺς ἵππους, ἤλαυνον εἰς τὴν πόλιν οἱ μέλλον- “
τες δηλώσειν τῇ βουλῇ τὰ ἠρμένα. πρεσβευόντων δὲ “
τῶν ὑπάτων λόγον τοῖς συνέδροις, ὁ δεῖνα μὲν ἐν- “
νώμη, δίδοναι καὶ ταύτῃ ᾧ δήμῳ τὴν χάριν· Ἄπ- “
πιος δὲ, ὅσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐναντιοῦτο πᾶσι διαλλα- “
γαῖς, καὶ τότε οὐκ τῶν φανερῶν αὐτέλεγε, βοῶν καὶ θεοὺς “
ὀπιμαρτυρόμενος, καὶ ὅσον μέλλοι σπέρμα κακῶν βα- “
λεῖν τῇ πολιτείᾳ πρεσβεύων. ἀλλ' οὐκ ἔπεισε τοὺς πολ- “
λοὺς, ὡρμηκότας, ὡς ἔπος εἰπεῖν, δεδιέναι τὴν πάσιν. γὰρ δὴ ψήφισμα τῶν βουλῆς, πάντα ὅσα οἱ πρέ- “
σβεις ὑπέχοντο τῷ δήμῳ, εἶ) κύρια, καὶ τὴν ἀσφά-

re illi velint, nocendi poteſtatẽ eis defore, quamdiu enim malis ſit poteſtas malefaciendi, nõ defore nec voluntatem. Hãc igitur ſecuritatem ſi plebs aſſequatur, nihil opus fore præterea. Cumq; Menenius iuberet eũ dicere, quænã eſſet illa ſecuritas quã a plebe adhuc requiri exiſtimaret: Cõcedite, inquit, nobis aliquot annuos ex noſtro ordine creare magiſtratus, qui nullam aliã poteſtatem habeant, niſi vt plebeiis iniuriã & vim patientibus ſuccurrãt, nec patiantur quemquam iure ſuo fraudari. hoc a vobis precib. cõtendimus præter illa quæ *vltro* dediſtis; ſi nõ verbis, ſed re vera de pace agitur. His auditis, plebs virum diu magnis acclamationibus laudauit, ac legatos rogauit vt hoc quoq; ſibi cõcederent. Tum legati e concione digreſſi, poſt breue colloquiũ redeunt: factoq; ſilentio progreſſus Menenius, ita locutus eſt: Magna Quirites res eſt, & multis plena ſuſpicionibus abſurdis: timor etiã & cura quædã nos ſubit, ne forte duas in vna faciamus ciuitates: tamen, quantũ in nobis eſt, ne has quidem preces veſtras repellimus. hoc tamẽ nobis cõcedite, quod & in rem veſtrã eſt: permittite legatos in vrbẽ reuerti, & ſenatui hęc proponere. quamuis enim ab eo poteſtatem acceperimus pacem noſtro arbitratu cõponendi, & quod viſum fuerit promittẽdi; ipſi tamen nõ æquum cenſemus tantum nobis ſumere: ſed quia præter opinionem occurrit nobis res noua, poteſtate noſtra quodammodo priuati, ad ſenatũ rem totam referimus. confidimus tamen ei quoq; probatum iri eadem quæ nobis probantur. Ego igitur hic manebo, & mecum legatorum pars: Valerius ibit cum reliquis. Placuit hoc: propereque cõſcenſis equis, aduolarunt in vrbẽ qui ſignificarent ſenatui quid ageretur. & conſl. ad ſenatũ referentibus, Valerius cenſebat concedendam plebi & hanc gratiã. Appius vero, qui ab initio pacificationi cõtradixerat, tũc quoq; palã ſe opponebat, vociferãs, deos atteſtans, prædicensque quãtorum reipublicæ malorum ſemen iacerent. ſed nihil proficiebat, quod maxima pars (vt dixi) ad pacem eſſet procliuior. factumque eſt S.C. quod & cetera legatorum pollicita plebi confirmabat, & hanc ſecu-

ritatem quam peterẽt permittebat. His ordinatis legati ſequẽti die in caſtra reuerſi, ſenatus placita indicauerunt. Deinde plebs, monente Menenio vt mitteret ad ſenatum qui ab eo fidem acciperent, miſit L. Iuniũ Brutum, de quo iam dixi; & cum eo M. Decium & Sp. Icilium. ex ſenatus autem legatis dimidia pars cum Bruto in vrbem profecta eſt: Agrippa cum reliquis manſit in caſtris, rogatus a plebe vt legem præſcriberet qua magiſtratus crearent. Sequenti die Brutus vna cũ collegis aderat, pace cum ſenatu per fetiales quos vocant (εἰρηνοδίκας nos dixerimus) cõpoſita. Plebs in eas quæ tunc erant, tributa curias, (quas ſeu φρατρίας mecum, ſeu alio appellare velis nomine, per me licebit) annuos magiſtratus creauit L. Iunium Brutum, C. Siciniũ Bellutum, quos & antea dues habuerat; & præter hos C. & P. Licinios, & Sp. Icilium Rugam. Hi quinque primi tribunitiã poteſtatem acceperũt, quarto die ante Idus Decembres; quemadmodum fit & noſtro tẽpore. Poſt peracta comitia legatis ſenatus videbãtur bene ſe habere omnia quorum cauſſa miſſi fuerant. Brutus vero concione aduocata ſuaſit plebi vt eum magiſtratum ſacroſanctum & inuiolabilem eſſe decerneret, lege *in hoc lata* & iureiurando addito quo confirmaretur hæc ſecuritas. Placuit hoc omnibus, lexq; ab eo & collegis ſcripta eſt, hæc: Tribunum inuitum nemo, vt vnum e vulgo, quidquam facere cogito; nec verberato, nec alium verberare iubeto: nec occidito, nec occidere iubeto. Siquis cõtra fecerit, ſacer eſto; & bona eius Cereri dicata ſunto. & qui eũ occiderit, purus a cæde eſto. Et ne in poſterum plebi poteſtas eſſet abrogare hanc legem, ſed perpetuo maneret immobilis, adacti ſunt omnes ciues iurare per ſacra *omnia*, vtique hac lege in ſempiternum vſuros & ſe & poſteros: additaq; imprecatio, vt eius obſeruatorib. ſuperi & inferi eſſent propitii: trãsgreſſorib. vero, a diis & ſemonib. accideret contrariũ, tamq; grauiſſimo obſtrictis piaculo. Indeq; mos apud Romanos obtinuit, vt tribunorum corpora

Tribuni plebis.

λφαν τῷ ἡγεῖτο ἐπιβρέπειν. ταῦτα οἱ πρέσβεις διοικησάμενοι, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ διεσάφησαν. μετὰ τοῦτο Μενηνίου παραινέσαντος τοῖς δημόταις ἀποστεῖλαί τινας εἰς τὴν βουλὴν, οἷς τὰ πρὸς ἀλλήλους, πέμπεται Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ὑφ' οὗ πρότερον εἴρηκα, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκος Δέκιος, καὶ Σπόριος Ἰκίλιος. τῶν δὲ πρεσβῶν τῆς βουλῆς ἀφιγμένων, οἱ μὲν ἡμίσεις ἅμα τοῖς πρεσβευταῖς Βροῦτον εἰς τὴν πόλιν ἀπεστάλησαν. Ἀγρίππας δ' μετὰ τῶν λοιπῶν καλέμενον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐξεκρέμασε πρεσβευτὰς τὸν νόμον τοῖς δημοτικοῖς, καθ' ὃν ἀποδείξουσι τὰς ἀρχάς. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ, παρῆσαν μὲν οἱ πρεσβευταὶ Βροῦτον, πεποιημένοι τὰς πρὸς τὴν βουλὴν συνθήκας ἐκ τῶν εἰρηνοδικῶν, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι Φιτιάλεις. νεμηθεὶς δὲ ὁ δῆμος εἰς τὰς τότε οὔσας φρατρίας, ἢ ὅπως βούλεται τις αὐτὰς προσαγορεύειν, αἷς ἐκεῖνοι καλοῦσι κουρίας, ἀρχὰς ἐνιαυσίους ἀποδεικνύουσι τοὺς πρὸς τὴν Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Γάϊον Σικίννιον Βελλοῦτον, οὓς καὶ τέως εἶχον ἡγεμόνας· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, Γάϊον καὶ Πόπλιον Λικιννίους, καὶ Γάϊον Ἰουσίλλιον Ῥοῦγαν. οὗτοι δημάρχικὴν ἐξουσίαν παρέλαβον οἱ πέντε ἄνδρες, ἡμέρᾳ τετάρτῃ πρὸ τῶν εἰδῶν δεκεμβρίων, ὥσπερ καὶ μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς χρόνου γίνεται. τελεσθέντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων, τοῖς μὲν πρὸς τῆς βουλῆς ἤκουσι καλῶς ἔχειν ἐδόκει πάντα πρὸς ὧν ἀπεστάλησαν· ὁ δὲ Βροῦτος σκληρὸν ἡγούμενος, συνεβούλευε τοῖς δημόταις ἱερὸν καὶ ἄσυλον ἀποδεῖξαι τὸν ἄρχοντα, καὶ νόμῳ τε καὶ ὅρκῳ βεβαιώσαντας αὐτῇ ὃ ἀσφαλές. ἐδόκει ταῦτα πᾶσι, καὶ γράφεται πρὸς αὐτὸ καὶ τῶν συναρχόντων· "ὅδε ὁ νόμος ἐστί· Δήμαρχον ἄρχοντα, ὥσπερ ἕνα πολλῶν, μηδεὶς μηδὲν ἀναγκαζέτω δρᾶν, μηδὲ μαστιγούτω, μηδὲ ἐπιβαπτέτω μαστιγοῦν ἑτέρῳ, μηδὲ ἀποκτεινύτω, μηδὲ ἀποκτείνας κελευέτω. ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευμένων τι ποιήσῃ, ἐξάγιος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ Δήμητρος ἱερά· καὶ ὁ κτείνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰρασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω. καὶ ἵνα μὴ εἰς ὃ λοιπὸν τοῦ δήμου ἐξουσία γένηται καταπαῦσαι τόνδε τὸν νόμον, ἀλλ' εἰς πάντα τὸν χρόνον ἀκίνητος διαμείνῃ, πάντας ἐπάγει Ῥωμαίοις ὀμόσαι καθ' ἱερῶν, ἢ μὴ χρήσεσθαι τοῦ νόμου καὶ αὐτοῖς καὶ ἐγγόνοις τὸν ἀεὶ χρόνον· ἀρά τε τοῦ ὅρκου προσείθη, τοῖς μὲν ἐμπεδοῦσι τοὺς θεοὺς τοὺς οὐρανίους ἵλεως εἶναι, καὶ δαίμονας τοὺς καταχθονίους· τοῖς δὲ παραβαίνουσιν, συναυλία καὶ τὰ παρὰ θεῶν γίνεσθαι, καὶ τὰ παρὰ δαιμόνων, ὡς ἀλλ' τοῦ μεγίστου κακοῦ. εἰς τούτων κατέστη τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, τὰ τοῦ δήμου σώματα ἱερὰ

ἱερὰ εἶναι) καὶ πόμπαγῆ, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου διαμένει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, εἰς ἣ κατεφεύγοντες τὸ πάλαι ἀνθρωποθυσίαις, ὃν ἐπὶ τοῦ καταφεύγοντος αὐτοῖς δείματος τόπον ὠνόμασαν, ὡς ὁ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶσσα, Διὸς Δειματίου. ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες, καὶ τὸν ἱκετευθέντα δεξάμενον αὐτοῖς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσιν. ἀποδόντες δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θεοῖς χαριστήρια, καὶ τοῖς πατρικίοις πείσαντες ἐπικυρῶσαι τὴν ἀρχὴν, ψῆφον ἐπενέγκαντας, ἐπεί καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν ἔτυχον, ἐδεήθησαν ἐπὶ τῆς βουλῆς ἐπιτρέψαι σφίσιν αὐτοὺς δημοτικῶν δύο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι, τοὺς ὑπηρετήσοντας τοῖς δημάρχοις ὅσον δεῖ δέοντα, καὶ δίκας αἷς ἂν ἐπιτρέψωνται ἐκεῖνοι, κρινοῦντας, ἱερῶν τε καὶ δημοσίων τόπων καὶ τῆς τῶν ἀγορανομικῶν ἐπιμελησομένους. λαβόντες δὲ καὶ τοῦτο ὃ συνεχώρησε τοῖς βουλῆς, ἀποδεικνύουσιν αὐτοὺς, οὓς ὑπηρέτας τῶν δημάρχων καὶ συναρχόντων καὶ δικαστὰς ἐκάλουν. νῦν μὲν τοῖς τῶν ἐπιχωρίων γλῶτταν ἀφ' ἑνὸς ὧν πράττουσιν ἔργων, ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταὶ καλοῦνται, τὴν τῶν ἐξουσίαν ὑπηρετικὴν ἑτέρων ἔχουσιν, ὡς πρότερον. ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν οἱονεί πως καὶ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. ἐπεὶ δὲ κατέστη τὰ πράγματα, καὶ τὸν ἀπ' ἀρχῆς κόσμον ἐκομίσατο ἡ πόλις, ἐπὶ τοὺς ἔξω πολέμους ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τραπὰ καλεῖτο, πολλὴν εἰσενεγκαμένου προθυμίαν τοῦ δήμου, καὶ δι' ὀλίγου χρόνου πάντα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια δίχα δαπάνης ποιησάντος. τῶν 30 304 δὲ ὑπάτων διαπληρωθέντων πρὸς τῆς ἐξουσίας, ὡς ἔστιν αὐτοῖς ἔθος, Σπόριος μὲν Κάσσιος, ὃς ἔλαχε τὴν τὴν πόλιν ἐπιμέλειαν, ἔπεμψε μέρος τῆς κατειλεγμένης δυνάμεως, λαβὼν ὃ ἀρκεῖν. Πόστουμος δὲ Κομίνιος ἐξῆγε τὴν λοιπὴν τραπὰν, Ῥωμαίων τε αὐτῶν ἀξιόχρεων ἄγων μοῖραν, καὶ Λατίνων ὃ συμμαχικὸν ὄν. κρίνας δὲ ὀλοόσχοις ἐπιχειρεῖν πρότοις, πόλιν αὐτῶν Λογγόλαν ἐξ ἐφόδου καταλαμβάνεται, ἐπιβοηθούντων μὲν τῶν ἐν αὐτῇ μεταποιεῖσθαί τινος ἀρετῆς, καὶ πολλὰ τραπὰ ὑπαθρόον ἀποσφαλέντων, ἢ τοὺς ἐπιόντας ἀνείρξειν ἐπίστευον, ἀμφοῖν δὲ αὐταῖς καθεστώτων φυγεῖν, πρὶν ἢ λαμπρόν τι ἔργον ἀποδείξασθαι, καὶ οὐδὲν ἐν τῇ τειχομαχίᾳ γενναῖον ἀποδειξάμενον. μιᾷ γοῦν ἡμέρᾳ τῆς τε γῆς αὐτῶν Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν ἀκοντὶ, καὶ τὴν πόλιν οὐ πολλὰ πρεσβευσάμενοι κρατοῦντες κράτος ἔλαβον. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρα-

sacroſancta ſint; qui manet vſque ad noſtrum ſeculum. His ita decretis aram poſuerunt in vertice mõtis eius in quo caſtra habebant; quam a *Panico* terrore quo tunc correpti fuerant, patria lingua nominarunt Iouis Fauni, quẑ ſignificat Διὸς Δειματίου. Quo ſacrificiis placato, & conſecrato *ipſo etiam* loco in quo conſederant, cum legatis in vrbem reuerterunt. Vbi vero & vrbanis diis gratias ac ſacra perſoluerunt, impetrata ſui magiſtratus cõfirmatione a patriciis, petunt inſuper a ſenatu permitti ſibi vt quotãnis duos e plebe viros deſignent, qui tribunis ſubminiſtrent quidquid opus ſit; & lites, quas tribuni eis commiſerint, iudicent: ædiumq; ſacrarum, locorum publicorum, atq; annonæ curam habeãt. Hoc quoq; per ſenatum conceſſo, creauerunt quos *tunc* miniſtros & collegas ac iudices tribunorũ appellabant: nũc vero ab officiorum vno vernacula lingua *Aediles* (*id eſt*, ſacrarum ædium curatores) vocant, poteſtatem habentes alterius magiſtratus miniſtram, vt antea. Cõmiſſæ vero eis ſunt multæ ac magnæ res; ſuntq; maxima ex parte Græcorum ἀγορανόμοις (*id eſt, fori & rerum venalium arbitris*) ſimiles. Porro pacatis iam rebus, & reſtituta in priſtinũ ordinem republica, externorum bellorũ cauſſa delectus ſunt habiti magna plebis alacritate, ita vt intra breue tẽporis ſpatium ad bellum parata fuerint omnia: ac mox conſulib. ex more ſortitis munia, Sputio Caſſio cura rerum vrbanarum obtigit, relictumque militum quantum *ad præſidium vrbis* ſufficere videretur. reliquum exercitum eduxit Poſtumus Cominius, in quo nõ modo Romanorum erat iuſtus numerus, ſed & Latinorũ non contemnenda auxilia: primosq; Volſcos adoriendos ratus, ex itinere cepit oppidum eorum Lõgulam. etſi enim oppidani animos ſumerent, & cum exercitu proditẽt ad arcendum hoſtis incurſum, turpiter tamẽ intra mœnia ſunt cõpulſi, priusq; præclarũ aliquod edidiſſent facinus: atque adeo ne in mœnium quidẽ defenſione fortitudinis vllũ dedere documentũ. Vno igitur die tũ ager eorũ ſine puluere (*vt vulgus loquitur*) in poteſtatem redactus eſt, tũ oppidũ ipſum expugnatũ nõ magno negotio. Conſul

Æediles pl.

Volſci debellati.

præda militibus concessa, & relicto ibi præsidio, cum exercitu ad aliud Volscorum oppidum contendit, nomine Poluscam, non procul a Longula diffitam: nemineque occurrere auso, facile agrum emensus, admouit exercitum ad mœnia. Ibi milites, pars valuis portarũ excisis, pars muro per scalas superato, primo oppugnationis die potiti sunt eo etiam oppido. Quo capto, in paucos quosdam, qui defectionis auctores fuerant, animaduertit; reliquos pecuniis & armis mulctatos populi Romani iussa facere coegit in posterum. Hic quoque relicta modica præsidiariorum manu, sequenti die cum exercitu Coriolos petiit, vrbem nobilem & Volscorum quasi caput; in qua & validæ erant copiæ, & firma mœnia, resque ad bellum necessariæ iam dudum ab oppidanis comparatæ. hanc cum vsque ad vesperam oppugnasset, amissis suorum compluribus, repulsus est. Postero die cõparatis arietibus, cratibus, & scalis, instauraturus erat oppugnationem totis copiis: sed vt cognouit Antiates Coriolanis ob cognationem magna manu succurrere, diuiso exercitu, dimidium ad oppugnationem reliquit cũ legato Tito Largio; reliquo hostem arcere statuit. eodemque die res vtrobique gesta est feliciter; omnium egregia opera, sed vnius viri virtute incredibili; cuius facinora, nulla exæquarit oratio. is genere patricius erat, non obscuris natus parentibus, nomine C. Marcius; homo frugi, & perliberali *ac generoso* animo. Pugnatum est autem vtrobique in hunc modum. Largius prima luce admoto exercitu ad Coriolana mœnia, multis locis tentabat aditum. oppidani vero, erecti Antiatium auxilio, quod credebant breui affore, omnibus portis apertis confertim in hostem fecerunt impetum. Romani primam impressionem exceperunt *fortiter*, irruentibus inferentes multa vulnera: deinde pluribus superuenientibus, impulsi per decliuia, recesserunt. Quo viso, Marcius, de quo ante dixi, cum paucis restitit, excipiens in-

τηγὸς πά τε ἐκαλαλφθέντα χρήματα, ἁρπάσας τοῖς τραλιώταις ἐφεῖς, καὶ φευγόντων ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐφ' ἑτέραν πόλιν τῶν Οὐολούσκων, ἣ καλεῖται μὴν Πόλοις, καὶ ἀφέστηκε δὲ οὐ πολὺ τῆς Λονγούλας ἀπέχει. Οὐδενὸς δ' αὐτῷ τολμήσαντος ὑπαντῆσαι, ἀφανοῦς τὴν χώραν καὶ πολλὴν ἀνάπτειαν, προσέβαλε τοῖς τείχεσι. τῶν δ' τραλιωτῶν οἱ μὲν, τὰς πύλας ἀφανίσαντες, οἱ δὲ, ἀφὰ κλιμάκων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβαίνοντες, ἀνθηκμενὸν γίνον) καὶ ταύτης τῆς πόλεως κύριοι. ὡς δ' παρέλαβε τὴν πόλιν, ὀλίγους μὲν ἕνας ἐπιλέξας, τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως, ἀπέκτεινε, τοὺς δ' λοιποὺς χρημάτων ἀφαιρέσει ζημιώσας, καὶ ὅπλα ἀφελόμενος, Ρωμαίων εἶ) τὸ λοιπὸν ἐπείθησαν ὑπήκοοι. καταλιπὼν δὲ καὶ ταύτην βεβαιείαν τῆς τραλιᾶς μοῖραν ἔνεκα φυλακῆς, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ τὴν δύναμιν ἀνάγαγεν, πρὸς ἣν ἐπὶ Κορίολαν, πόλιν ἐπιφανῆ σφόδρα, καὶ ὡς ἂν μητρόπολιν τῶν Οὐολούσκων· ἔνθα καὶ δύναμις ἱκανὴ συνεγκεκλεισμένη καρτερεῖ, καὶ τὸ τεῖχος ἐρᾴδιον ἀγῶνα, πάντες πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιτηδεία παρεσκευασμένα τοῖς ἔνδον ἐκ πολλοῦ. ἐπιχειρήσας δὲ τῇ τειχομαχίᾳ μέχρι δείλης ὀψίας, ἀποκρούεται πρὸς τῶν ἐναντίων, πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀπολέσας. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ κριοὺς τε καὶ γέφυρα καὶ κλίμακας ἀνεπιστάμενος, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς πάσῃ τῇ δυνάμει περιεστώμενος τῆς πόλεως· ἀκούσας δὲ ὅτι πολλῇ χρεὶ μέλλοιεν Ἀνιάται βοηθεῖν τοῖς Κορεολάνοις καὶ τὸ συγγενὲς, καὶ εἰσιν οἱ πεμφθέντες ἐν ὁδῷ ἤδη, μερίσας τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν, τῷ μὲν ἡμίσει τειχομαχεῖν ἔγνω, Τίτον Λαρκιον ἐπ' αὐτοῖς καταλιπὼν, ᾧ δ' λοιπῷ κωλύειν τοὺς ἐπιόντας διενοήθη. καὶ γίνον) δύο τὰ αὐτῆς ἡμέρας ἀγῶνες· Ρωμαῖοι δ' ἐτίκων, πόνων μὲν προθύμως ἀγωνιζομένων, ἑνὸς δ' ἀνδρὸς ἄπιστον ἀρετὴν καὶ πόνου λόγου κρείττονας ἀποδειξαμένου πρὸς ἔργα· ὃς ἐν μὲν ἐκ τῶν ἡνίων τὰ πατεικίων, καὶ ὅτε ἀσήμων πάλεων· ἐκαλεῖτο δὲ Γάιος Μάρκιος· σώφρων δ' τ' καθ' ἡμέραν βίον ὁ ἀνὴρ, καὶ φρονήματος ἐλευθέρου μεστός. ἐνίκετο δὲ ὁ τόπος τῆς ἑκατέρας μάχης τοιόσδε· ὁ μὲν Λαρκιος ἐξαγαγὼν τὴν τραλιὰν ἅμα ἡμέρᾳ, πρὸς τῇ τείχεσι τὰ Κορεόλας, καὶ τ' πολλοὶ τόποις ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς. οἱ δὲ Κορεολάνοι, μεγαλοφρονοῦντες ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ τῶν Ἀνιατῶν βοηθείᾳ, ἐν ᾗ ἐκ μακροῦ σφίσι παρέσεσθαι ἐπίστευον, ἀνοίξαντες πάσας τὰς πύλας, ὥρμηταν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀθρόοι. Ρωμαῖοι δ' τ' μὲν πρόπτλω ἔφοδον αὐτῶν ἐδέξαντο, καὶ πολλὰς πληγὰς τοῖς ὁμόσε χωροῦσιν ἔδοσαν. ἔπειτα πλείονων ἐπιόντων, ὠθούμενοι τ' πρὸς κοῦφον χωρίον, ἐνεκλιναν. τοῦτο καταιδὼν ὁ Μάρκιος, ὑπὲρ ὃ πρότερον ἔφευγε, ἴσα) σὺν ὀλίγοις, καὶ δέχεται ὁ ἐπι-

φερόμενον τῶν πολεμίων εἶφος· καταβαλὼν δ' συχνοὺς αὐτῶν, ὡς ἐνέκλιναν οἱ λοιποὶ, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον, ἀκολουθῶν, κλείνων ἀεὶ τοὺς ἐν χερσὶ, καὶ ἐπικελευόμενος τοῖς φεύγουσιν ἀεὶ τὸ σφετέρων, ἀναστρέφειν τε καὶ θαρρεῖν, καὶ αὐτῷ ἕπεσθαι. οἱ δ' ἀιδεσθέντες ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ἀνέστρεφον αὖθις, καὶ τοῖς κατ' ἑαυτοὺς ἐπέκειντο πάνοντες καὶ διώκοντες· καὶ δι' ὀλίγου χρόνου τοὺς συμπλακέντας ἔκασοι βεβάμενοι, πρὸς ἐκείνοις τοῖς τείχεσιν· καὶ ὁ Μάρκιος θρασύτερον ἤδη κινδυνεύων, προσωτέρω μᾶλλον ἐχώρει· καὶ πρὸς αὐτῷ θυόμενος τῷ πύλαις, συνεξέπιπτε τοῖς φεύγουσιν εἰς τὸ τεῖχος. συνεκπεσόντων δ' αὐτῷ καὶ ἄλλων συχνῶν κ' πολλὰ μέρη τῆς πόλεως, φόνος ἐγένετο ἐξ ἀμφοῖν πολεῖ· τῶν μὲν ἀνὰ τὰς γενοπτοὶ, τῶν δὲ πρὸς τοῖς ἀγκυλίαις οἰκίαις μαχομένων. συνεκάμνανον δ' τὰ ἔργου τοῖς ἔνδον καὶ γυναῖκες, ἀπὸ τῶν γεγῶν βαλλούσαι τὰς πολεμίους τοῖς καλυπτῆρσι· καὶ καθ' ὅσον ἑκάστῃ τὴς ἰσχὺς καὶ δύναμις ἦν, προθύμως ἐβοήθουν τῇ πατρίδι. ἀ μὴν τοι ἐπὶ πολὺ χρόνον τοῖς ἀφνοῖς αὐτεῖχον, ἀλλ' ἐκαταγκάσθησ, πολλαχοῦ πᾶσας αὐτοῖς ὁῖς κεκρατηκόσι. τὸ δ' τ' τόπον ἀγάσης τὴ πόλεως, οἱ μὲν ἀγοῖ Ρωμαῖοι πρὸς ἁρπαγὴν τῶν ἐκαταλφθέντων ἐβάδοντο, καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλεον πρεσκείμενοι τῆς ὠφελείας, χρημ' πολλῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀνδραπόδων· ὁ δὲ Μάρκιος ὁ πρῶτος καὶ πρεσβύτατος ἀπόντων θυμὸς Ρωμαίων ἔν τε τῇ τειχομαχίᾳ καὶ τοῖς ἐντὸς τείχοις ἀγῶσι, λαμπρότερος ἐν ᾧ δεύτερῳ ἀγῶνι συνάπτει πρὸς τοὺς Ἀνιάτας ἐφαίν. οὐδὲ γὰρ ταύτης ἐδεήθησεν ἀπολαφθῆναι τῆς μάχης· ἀλλ' ἅμα τῷ καταληφθῆναι τὴν πόλιν, ὀλίγους τοὺς ἀκολουθήσαντα δυναμένους ἐπαγόμενος, ἐχώρει δρόμῳ, καὶ καταλαβὼν τοὺς τεταγμένας ἤδη τὰς δυνάμεις, καὶ μελλήσας εἰς χεῖρας ἰέναι, τὴν τε ὀγῶσιν τῆς πόλεως πρῶτος ἀνεδήμη τοῖς σφετέροις, τεκμήριον ἀποδείκνυς τὸν καιρὸν, ὃς ἀπὸ τῶν ἐμπρησθεισῶν οἰκιῶν πολὺς ἐφέρετο, καὶ δεηθεὶς τοῦ ὑπατου, κ' ὁ καρτερώτατον τῶν πολεμίων ἐλίπτη. καὶ ὅπῃ τὰ σημεῖα ἤρθη τῆς μάχης, πρῶτος ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἐχώρει, καὶ πολλοὺς τ' εἰς χεῖρας ἐλθόντων ἀποκτείνας, εἰς μέσην αὐτῶν τὴν φάλαγγα ὠθεῖται. οἱ δὲ Ἀντιάται συτάδιν μὲν οὐκέτι μάχεσθαι πρὸς αὐτὸν ὑπέμενον, ἀλλ' ἐξέλιπον τὰς τάξις καθ' οὓς ἠγοίτο ἑπτιὼν, κύκλῳ δὲ πρείσαντες ἀθρόοι, καὶ ἔδουν ὑποχωρεῖν τοῖς ἐπιόντα καὶ ἐπόμενον. ὁ δὲ Ποστούμιος ὡς ἔγνω τοῦτο, δείσας μή τι μονωθεὶς ὁ ἀνὴρ πάθῃ, τοὺς κατίσχοις τῶν νέων ἐρωτᾷ αὐτῷ πέμπτῃ. καὶ ἐκεῖνοι ποιήσαντες πυκνοὺς τὸν λόχους, ἐμβοῶσι τοῖς πολεμίοις. ἀ δ' ἐξαμύνων ὁ αὐτοῖς τῶν κ' μέτωπον, ἀλλ'

currentem hostium cateruam. prostratisque multis, reliquos inclinantes & in vrbem fugientes insequitur, cædens interim quotquot assequeretur, & suos ex fuga reuocans, seq; fidenti animo sequi iubens. Quo feruore illi pudefacti, pedem referunt, hostemque prementes cædunt ac fugant: breuique tempore obuiis quibusque fusis, aduolant ad muros. ac Marcius audacius iã periclitans, magis ac magis progreditur: ipsasque assecutus portas, vna cum fugientibus intra mœnia irrumpit. cumque & alii cum eo multi multis partibus in vrbem irrumperent, magna vtrimque strages edebatur, dum alii per vicos, alii in ædium expugnationibus dimicatẽt. In eo certamine mulieres quoque iuuabant oppidanos, e tectis hostẽ tegulis impetentes: & pro se quisque quanta poterat alacritate opem ferebat patriæ. non tamen diu restiterunt, coacti se dedere victoribus. capta in hunc modum vrbe, ceteri Romani ad direptionem vrbis versi, diu prædis incubbãt, quod magnam offenderent opum & mancipiorum copiam. At Marcius qui primus impetum hostium retuderat, & præ ceteris tum extra tum intra mœnia insigniter pugnauerat, in secunda pugna contra Antiates maiorem etiam virtutem præstitit. nec enim æquum putabat huic deesse prœlio; sed mox post deditionẽ Coriolanorum, cum paucis qui consequi poterant, accurrit: cumq; offendisset instructas iam acies moxq; congressuras, & vrbem captã primus suis nuntiauit, fumum ostendens ex incensis ædibus erumpentẽ; & exorato consule, se hostium robori obiecit. Sublatis dein pugnæ signis, primus oppositos aggressus, multis cæsis in mediam perrupit aciem. nam Antiates non sustinentes eum comminus, qua se inferret, locõ cedebant; densaque corona circumstantes, iaculis impetebant, cedentes *interim* incurrẽti & insequenti. Quo cognito, Postumus veritus ne desolato grauius aliquid accideret, auxilio submisit validissimam iuuenum manum. qui densatis ordinibus irruunt in hostes; versisque in fugam aduer-

sariis, *prouecti* vlterius, inuenerunt Marcium consauciatum vndique, & circa eum magnam stragẽ, alios occisos, alios semineces. Post Marcio duce coniunctis viribus inuaserũt ceteros qui etiamtum seruabant ordines; cædentes quotquot resisterent, haud aliter quam vilissima mãcipia. Memorabilem operam in eo prœlio nauarunt Romani milites, cum alii, tum prœcipue qui Marcium protexerunt: sed omnes superauit ipse Marcius; cui citra controuersiam imputabatur victoria. Cum vero iam contenebrasceret, Romani se in castra receperunt, elati eo successu; multis Antiatium cæsis, multos etiam captiuos secum ducentes. Sequenti vero die Postumus aduocato in concionẽ exercitu, prolixe laudauit Marcium, coronisque redimitum ob præclare vtroque prœlio nauatam operam, remunerauit aliis etiam præmiis, donato equo bellatore, imperatoriis insigniis exornato, decemque captiuis corporibus, ipsius optioni permissis; argentique quantum ipse ferre posset, & ex reliqua præda eximiis primitiis. Militibus vero frequẽti acclamatione laudantibus & gratulantibus, progressus *in mediũ* Marcius, ait se consuli ceterisq; omnibus, ob præmia quibus se dignati sint, agere gratias: non tamen se vsurum iis donis, sed equo contentum fore, ob insignium splendorem; & vno captiuo, qui hospes sibi sit. Tum milites, qui prius venerabantur viri fortitudinem, magis etiam diuitiarum cõtemptum admirati sunt, & in tanta felicitate tantam modestiam: estque ex illo facinore Coriolanus cognominatus, & omniũ ea ætate clarissimus exstitit.

Posteaquam vero cum Antiatibus sic depugnatum est, reliqui Volscorum populi simultates aduersus Romanos deposuerunt, & siqui alii hostiles gerebant animos: & quotquot vel in armis iam erant, vel se ad bellum instruebant, conquieuerunt. Quibus omnibus clementer habitis, Postumus domum reuersus dimisit exercitum. Alter consul Cassius in vrbe relictus, interea ædem Cereris & Liberi Liberæq; dedicauit; in fine circi maximi super ipsos carceres sitam; quam A. Postumius dictator prœliũ

Domestica.

εἰς φυγὴν ϛαπέντων, τοῦ δὲ ἑτέρου ὑποχωρησάντες, διείσκοντο τὸν Μάρκιον ϛαυμαστὸν μεσον, καὶ τοὺς αὐτὸν ὁρῶντας νεκροὺς τε κειμένους πολλοὺς καὶ ἡμιθανεῖς. μετὰ τοῦτο ἤδη κοινῇ ἐχώρουν, ἡγεμόνα τὸν Μάρκιον ἔχοντες, ὅτι τοὺς ἐπὶ Δραμμύοις ἐν τάξει, κτείνοντες τοὺς ὑφισταμένους καὶ ὥσπερ ἀνδραποδίζοι τοῦ χωρίου. ἄξιοι μὲν δὴ λόγου καὶ ἀνῆροι Ῥωμαῖοι ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐγένοντο· κεφάτιστοι δ' αὐτῶν οἱ τοῦ ἀποσαντος τὸν Μάρκιον· ὑπὲρ ἀπάντων δὲ αὐτὸς ὁ Μάρκιος, ὃς καὶ τῆς νίκης ἀναμφιλόγως αἰτιώτατος ἦν. ἐπεὶ δὲ σκοτόταζεν ἤδη, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἀνεχώρουν, ὅτι δ' τρατόπεδον, μέγα ὅτι τῇ νίκῃ φρονοῦντες, καὶ πολλοὺς μὲν αἰχμαλώτους τῶν Ἀντιατῶν, πολλοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἄγοντες. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συγκαλέσας ὁ Ποστούμιος εἰς ἐκκλησίαν τὸν τρατὸν, ἔπαινον τοῦ Μαρκίου διεξῆλθε πολύν, καὶ τεφάνοις 306 αὐτὸν ἀριστείοις ἀνέδησεν, ἀμφοτέρων χαρισάμενος τῶν ἀγώνων ἀποδιδοὺς. ἐδωρήσατο δ' αὐτὸν ἵππῳ πολεμικῇ, τρατηγικοῖς ὅπλοις κεκοσμημένῳ, καὶ δέκα σώμασιν αἰχμαλώτοις, ἐπ' ἐκείνῳ ποιήσας οὓς βούλοιτο λαβεῖν, ἀργυρίου δὲ ὅσον αὐ ἀξενέγκαιτο δυνάμενος αὐτὸς, καὶ ἀπὸ τῆς δημοσίας λείας καλαῖς ἀπαρχαῖς. βοῶν δὲ γεμομένων ὀξὺ ἀποδόντων μεγάλης, ὡς δὴ ἐπαινούντων τε καὶ τεφανούντων, παρῆλθον ὁ Μάρκιος, τοῦ τε ὑπατικοῦ χάριν εἰδέναι ἔφη, καὶ τοῖς δημοσίοις ἅπασιν, ὅτι τοῖς ἴσοις ὧν αὐτὸν ἠξίουν· ὁ μὲν τοι καταχρήσεσθαί γε αὐτοῖς, ἀρκεσθήσεσθαι δ' τοῦ τε ἵππου, τῆς λαμπρότητος τοῦ σημείου ἕνεκεν, καὶ ἑνὶ αἰχμαλώτῳ, ὃς ἔτυχεν αὐτοῦ ξένος ὤν. οἱ δ' τεφανωθέντα καὶ πρεσβύτερον ἀγάμενοι τὸν ἄνδρα τῆς γενναιότητος, ἔτι μᾶλλον ἐθαύμαζον τῆς ὑπεροψίας τοῦ πλούτου, καὶ ὅτι μετείων εὐνεγκε τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν. ἐκ τούτου Κοριολανὸς ἐπεκλήθη τοῦ ἔργου, καὶ παντῶν ἐγκρίνει τοῦ κατ' τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὀπφανέστατος. τῆς δὲ πρὸς τοὺς Ἀντιάτας μάχης τοῦτο λαβούσης τὸ τέλος, αἱ λοιπαὶ τοῦ διαλυόντων πόλεις διελύοντο τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἔχθραν, καὶ ὅσα τὰ ὅμοια ἐκείνοις ἐφρόνουν· οἵ τε ἐν τοῖς ὅπλοις ἤδη ὄντες, καὶ οἱ παρασκευαζόμενοι τὸν πόλεμον, ἐπέπαυντο. οἷς ἅπασιν ὁ Ποστούμιος ὀπφαιρῶς χρησάμενος, ἀνέστρεφεν ὅτι τὰ οἰκεῖα, καὶ ἀφῆκε τὴν τρατιάν. Κάσσιος δ' ὁ ἕτερος τοῦ ὑπάτου, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ κατεπέρωσεν, ὅς ὅστιν ὅτι τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτοὺς ἱδρυμένος τοὺς ἀφέσεις, ἀξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτορος ὑπὲρ τῆς πό-

τῆς πόλεως ἀναθήσειν τοῖς θεοῖς, καθ' ὃν χρόνον ἔμελλεν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς Λατίνων τρατιάν, τῆς τε βουλῆς μετὰ τὸ νίκημα τοῦ κατασκευοῦ αὐτοῦ ψηφισαμένης ἐκ τῶν λαφύρων ποιήσασθαι πᾶσαν, τότε δ' τοῦ ἔργου λαβόντος τὸν συντέλειαν. ἐθύοντο δ' ἐν ᾧ αὖτοι ἐνόνῳ, καὶ πρὸς τοὺς τῶν Λατίνων πόλεις ἁπάσας συνθήκας, καινὰς μὲν ὅρκων, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας· ὅτι τῶν ἀδικησάντων τε οὐδὲν ἐπεχείρησ ἐν τῇ τάσει, καὶ συνδόμενοι τῇ καθόδου τοῦ δήμου φανεροὶ ἦσαν, τοῦ τε πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς ἀποστάτας ἑτοίμως ἐ- 10
δόκουν συνάσεσθαι. ἐν δ' τὰ γεγραμμένα τοιάδε ἐν
" ταῖς συνθήκαις· Ῥωμαίοις καὶ ταῖς Λατίνων πόλεσιν
" ἁπάσαις εἰρήνη πρὸς ἀλλήλους ἔστω, μέχρις αὖ οὐ-
" ρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν τάσιν ἔχωσι· καὶ μήτε αὐτοὶ
" πολεμείτωσαν πρὸς ἀλλήλους, μηδ' ἄλλοθεν πολε-
" μίοις ἐπαγέτωσαν, μήτε τοῖς ὅτι φέρουσι πόλεμον ὁ-
" δοὺς παρεχέτωσαν ἀσφαλῆς· βοηθείτωσάν τε τοῖς πο-
" λεμουμένοις ἁπάσῃ δυνάμει, λαφύρων τε καὶ λείας
" τῆς ἐκ τοῦ πολέμου κοινὸν ὁ ἴσον λαγχανέτωσαν μέ-
" σος ἀμφότεροι· τῶν τε ἰδιωτικῶν συμβολαίων αἱ 20
" κρίσεις ἐν ἡμέραις γινέσθωσαν δέκα, παρ' οἷς αὖ γέ-
" νηται ὁ συμβόλαιον· ταῖς δὲ συνθήκαις ταύταις μη-
" δὲν ἀξέτω προσθεῖναι, μήτε ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅ τι
" αὖ μὴ Ῥωμαίοις τε καὶ Λατίνοις ἅπασι δοκῇ. ταῦ-
τα μὲν δὴ Ῥωμαῖοί τε καὶ Λατῖνοι συνέθηκαν πρὸς
ἀλλήλους, ὀμόσαντες καθ' ἱερῶν. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ θυ-
σίας ἀποδοῦναι τοῖς θεοῖς ἡ βουλὴ χρησμῳδοῦντος ὅτι τοῦ
πρὸς τὸ δῆμον Δραλλαγῆς, πρεσβεῖσα μίαν ἡμέ-
ραν ταῖς καλουμέναις Λατίναις ἑορταῖς, δυσὶν οὔσαις·
τὴν μὲν πρώτην ἀνιερώσαντος βασιλέως Ταρκυ- 30
νίου, καθ' ὃν χρόνον ἐνίκησαν Τυρρηνοὺς· τὴν δὲ ἑτέραν τοῦ δήμου πρεσβεύσαντος, ὅτε τοὺς βασιλῆς ἐκβαλόντες,
307 ἐλθεῖν τὴν πόλιν ἐποίησεν· αἷς ἡ τρίτη προσγενομένη τῆς καθόδου τοῦ ἀποστατῶν ἕνεκα. τὴν δ' πρεσβείαν καὶ τὴν ὀπτμέλειαν τῶν ἐν αὐταῖς γινομένων θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων, οἱ τῶν δημάρχων ὑπηρέται παρέλαβον, οἱ τοῦ νεῶ ἀγορανομικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν, ὥσπερ ἔφην, χρυσοῦν φοροῦντες ὑπὸ τὴν βυλῆς πορφύρᾳ καὶ θρόνῳ ἐλεφαντίνῳ, καὶ τοῖς δημοσίοις ὀπτεσήμοις οἷς εἶχον οἱ βασιλῆς. καὶ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ τῆς ἑορτῆς, τοῦ ὑπατικῶν εἷς, Μενήνιος Ἀγρίππας, ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὁ νικήσας Σαβίνους, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῶν θρίαμβον ὀπφανέστατον ἀγαγών, ᾧ πειθεῖσα ἡ βυλὴ τὴν κάθοδον ἐπέτρεψε τοῖς φυγάσι, καὶ ὁ δῆμος πιστεύσας, ἀπέστη τοῦ ὅπλων· καὶ αὐτὸν ἔθαψεν ἡ πόλις δημοσίᾳ καὶ καλλίστῃ πάντων αἰθεόπων καὶ λαμπροτάτῃ ταφῇ. οὐσία γὰρ οὐκ ἦν τοῦ ἀνδρὸς εἰς μεγαλοπρέπειαν σκηνῆς καὶ ταφῆς ἀπαρκεῖσα·

cum Latinis iniurtus, diis pro rep. vouerat, & senatus post victoriam e manubiis faciendam decreuerat, operęque tum demum absoluerant. Eodem tempore cũ Latinorum populis omnibus fœdus renouatum est, & instaurata amicitia: quoniam seditionis tempore nullos tentarant motus; & publice gratulati plebis reditũ, in bello contra defectores promptam nauarant operam. Continebantur autem hæc in eo fœdere: Romanis & Latinorum populis omnibus mutua pax esto dum cælum & terra stationem eandem obtinent: & neutri alteris bellum inferunto; nec aliunde hostes inducunto, aut bellum inferẽtibus iter tutum præbento: & bello infestatis opem ferunto totis viribus, belliq; prædam ac spolia ex æquo diuidunto. De priuatis contractibus lites iudicio dirimuntor intra decem dies, in foro eius populi vbi cõtractus is factus fuerit. His fœderis conditionibus nihil addere aut demere liceto, nisi ex consensu Romanorum & Latinorum omnium. In has conditiones fœdus inter vtrosque ictum est, iuratumque per sacra *omnia*. Sacrificia etiam ex S.C. instituta sunt, & actæ diis gratiæ pro recõciliatione plebis: feriisque Latinis dies tertius additus; cum prius duo tantum essent; primus, consecratus a rege Tarquinio, quo tempore deuicit Etruriam; alter, a populo additus, quando pulsis regib. libertatem adeptus est. *tunc* vero tertius accessit ob plebis quæ fecesserat reditum. Harum feriarũ sacrificiis & ludis præfecit senatus tribunorum administros, qui (vt dixi) *AEdiles a Latinis appellati*, similem ἀγορανόμοις *nostris* potestatem habent: ornatuitque prętexta & sella eburnea, ceterisq; regiis insignibus. Nec ita multo post consularium vnus Agrippa Menenius diem suum obiit, is qui deuictis Sabinis clarissimũ ex eis triumphum retulerat: cuius suasu senatus profugis concesserat reditum; & cuius fidem secuta plebs ab armis discesserat: elatusq; est impensis publicis, honestissimaq; & splendidissima ornatus sepultura. cũ enim priuatæ facultates hominis nõ sufficerent ad magnificum funus & sepulcrum;

ideoque liberorum tutores decreuiſſent vt vnum e vulgo vilibus impenſis efferre & humo condere: non permiſit hoc plebs; ſed tribuni aduocata concione, geſtis eius tã bellicis quam ciuilibus prolixe prædicatis, temperantiaque & frugalitate, atque in primis pecuniarum abſtinentia ſummis euecta laudibus, indecorum aiebant tantum virum ignobiliter & humiliter funerari ob inopiam: auctoresq; plebi fuerunt vt in funeris ſumptum cõferrent quantũ ipſi cõſuiſſent. Gratum hoc plebi fuit; moxque ſingulis imperatum cõferentibus, magna vis pecuniæ collecta eſt. Quo cognito puduit ſenatum permittere vt Romanorum nobiliſſimus collata viritim ſtipe ſepeliretur; decreuitque ſumptum ex æratio, commiſſa hac cura quæſtoribus. Hi funere maxima pecunia locato, corpore ſplendidiſſime ornato, ceterisq; ſumptibus magnifice ſuppeditatis, defunctum pro virtutum dignitate ſepelierunt. Quam ſenatus munificentiã æmulata plebs, nec ipſa contributum illud æs a quæſtoribus recipere voluit; ſed largita eſt ipſius liberis, miſerata inopiam, ne quod indignũ paternis virtutib. ſtudium capeſſerent. Eodem tempore & cenſus a cõſulibus actus eſt, cenſaque capitum centum & decem milia, eoque amplius. Atque hęc ſunt geſta his conſulibus.

ὥστε καὶ τοῖς ὀπίσθοις αὐτοῦ τῶν παίδων βαλλομένοις ἔδοξεν ὡς ἕνα τῶν πολλῶν, ἀτελῶς σκηψάμενα τε καὶ δάπανα. οὐ μὴν ἔτυχε ὁ δῆμος εἴασεν, ἀλλὰ συναγαγόντες οἱ δημαρχοι τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰ διελθόντες ἐγκώμια τῶν τε κατὰ πόλεμον ἔργων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν πολιτικῶν, τήν τε σωφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, μάλιστα δὲ τὴν εἰς χρημαλισμὸν ἐγκράτειαν ὅτι μήκιστον ἔφασκον τοῖς ἐπαίνοις, ἄξιον ἔφη εἶναι τῶν πραγμάτων, ἀνδρα τηλικοῦτον ἀσήμου καὶ ταπεινῆς κηδείας τυχεῖν ἀφ' πενίαν. παρῄνεσάν τε τῷ δήμῳ τὴν δαπάνην ἀναδέξασθαι, καὶ συνενεγκεῖν καθ' ὅσον ἂν αὐτοὶ πάξωσι. τοῖς δὲ ἀκούσασιν ἄσμενον ἐγένετο. καὶ αὐτίκα φέρειν ἐκάστου τὸ ταχὺ, πολύ τε χρῆμα συνήθη. μαθοῦσα δὲ ἡ βουλὴ τοῦτο, δι' ἀμφιμίας τὸ πρᾶγμα ἔλαβε, καὶ ἔκρινε μὴ κατ' αὐτὸν ἄνδρα ἐρανισμῷ τὴν ὀπιφανέστατον Ῥωμαίων πρεπῶδεῖν θαπτόμενον, ἀλλ' ἐκ τῶν δημοσίων ἐδικαίωσε τὸ ἀνάλωμα γενέσθαι, τοῖς ταμίαις ὀπτιβέφαται τὴν ὀπτιμέλεσθαι. οἱ δὲ πολλῶν πολὺ μεθιστάντες χρημάτων τὰς παροχὰς, κόσμῳ τε πολυτελεστάτῳ κοσμήσαντες αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ πολύτα τὰ λοιπὰ ὀπιχορηγήσαντες εἰς μεγαλοπρέπειαν, ἔθαψαν αὐτὸν ἀξίως τῆς ἀρετῆς. ἀντιφιλοτιμούμενος δὲ ὁ δῆμος πρὸς τὴν βουλὴν, οὐδὲ αὐτὸς ἠξίωσε τὸ συνεφσενεγκεῖν ἀφαίρεσιν, ἀποδιδόντων τῶν ταμιῶν, ἀπολαβεῖν, ἀλλ' ἐχαρίσαντο τοῖς παισὶ τοῦ ἀνδρὸς, οἰκτείρων τὴν ἀπορίαν, ἵνα μηδὲν ἀνάξιον ὀπιτηδεύσωσι τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς. ἐγένετο δὲ καὶ ἀγῶνος ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀφ' τῶν ἱππάτων· ἐξ ἧς ἀρέσθη ἐν ἔτει ἕνδεκα πρώτων μυριάδες αἱ ἀγωνοθέτας. καὶ τὰ μὲν ὀπὶ τῆς τούτων ἱππαλείας πεπραγμένα Ῥωμαίοις, ταῦτα ἦν.

ΔΙΟ-

ΤΙτου δὲ Γεγανίου Μακεείνα καὶ Πομπλίου Μινυκίου τῶν ὑπάτων ὀξυοσίαν παραλαβόντων, σίτου τοῦ πόλις ἰσχυρὰ τῶν Ῥωμῶν καλέσαν, ἐκ τῆς ἀποστασίας λαβοῦσα τῶν ἀρχῶν. ὁ μὲν γὰρ δῆμος ἀπέστη τῶν πατρικίων μετὰ τῶν μεθιστωεντῶν ἰσημεείαν, ἐπ' αὐτῶν μάλιστα τῶν ἀρχῶν τῶν πόρρω· ἐξέλιπον δὲ τῶν χώραν οἱ γεωργοῦντες ἅμα τῇ κινήσει, καὶ μελέσηταν οἱ μὲν ἀγχαρέστεροι πρὸς τοὺς πατρικίους, ὁ δὲ δημοτικὸν μέρος ὡς τοὺς δημοτικούς· καὶ διέμειναν ἐξ ἐκείνου χωρὶς ἀλλήλων ὄντες, ἕως ἐκαλέσθη καὶ συνῆλθεν ἡ πόλις εἰς ἑαυτῶν, ἐν πολλῷ πρότερον ἐξαλλαγεῖσα τῆς χθμεεινῆς ἐσπῆς. τὸν δὲ μεταξὺ χρόνον ἐν ᾧ ὁ πᾶς ὀπιτελεῖται πόρος ὡραῖος, ἔρημος ἡ χώρα τῶν ὀπιμελησομένων ἐῶν, καὶ ὀπὶ πολὺ χρόνον διετέλεσεν, ὡς μηδὲ καλεῖσθαι τοῖς γεωργοῖς ἀναλαβεῖν αὐτῶν ἔτι ῥάδιον εἶναι), δούλων τε ἀποστάσει καὶ κλεωῶν ὀλέθρῳ, μὴ ὧν αὐτῶν ἔμελλον ἐργάζεσθαι, κακοκαρπίᾳ, ἀφορμῆς τε καὶ πολλῆς εἰς τὸ ὀπίσω σπαστὸν ἐπ' ἀρχούσης, ἔτε σπερμῆς, ἔτε σφῆς. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, πρέσβεις διεπέμπετο πρὸς Τυρρηνοὺς καὶ Καμπανοὺς, καὶ τὸ καλούμενον Γαλατῖνον πεδίον, ὅπου ὅσον ἂν δύναιντο πλεῖστον ἀνησαμένοις. Ἐπόπλιος τε Βαλέριος, καὶ Λεύκιος Γεγάνιος, εἰς Σικελίαν ἀπεστάλησαν· Βαλέριος μὲν υἱὸς Ποπλικόλα, Γεγάνιος δὲ θαλέρου τοῦ ὑπάτων ἀδελφός. τύραννοι δὲ τότε κατὰ πόλεις μὲν ἦσαν, ἐπιφανέστατος δὲ Γέλων ὁ Δεινομένους, νεωστὶ τοῦ Ἱπποκράτους τοῦ ἀδελφοῦ τυραννίδα παραλήφως, καὶ Διονύσιος ὁ Συρακούσιος, ὡς Λικίννιος γέγραφε, καὶ Γέλλιος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, οὐδὲν ἐξετάσαντες τοῦ τοῦ τὰς χρόνους ἀκριβῶν, ὡς αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ, ἀλλ' εἰκῇ τὸ πρεσβύτερον ἀποφαινόμενοι. ἡ μὲν γὰρ εἰς Σικελίαν ἀποδειχθεῖσα πρεσβεία, κατὰ τὸν δεύτερον σύναυτον τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ δευτέρας ολυμπιάδος ἐξέπλευσεν, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ὑβριλίδου, ἑπτακαιδεκαετῶν μετὰ τὸν σκυθολεῶν τῶν βασιλέων, ὡς αὐτοί τε καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἀπαντῶν συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι· Διονύσιος δὲ ὁ πρεσβύτερος ὀλδοηκοστῷ καὶ πέμπτῳ μετὰ ταῦτα σύναυτον Συρακουσίοις ἐπαυξάσας, καλέσας τὸν τυραννίδα κατὰ τὸν τέτον σύναυτον τῆς ἐνενηκοστῆς καὶ τρίτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος

TIto Geganio Maceri- A.V.C.262; T. Geganio & P. Minucio cõſſ. annonæ caritas.
no, P. Minucio conſſ. magna annonæ caritas vrbem inuaſit, ex ſeceſſione orta. plebs enim a patriciis ſeceſſerat poſt æquinoctium auctumnale, ſub ipſum ſementis initium: agerque per hos motus a colonis deſertus eſt, dum ditiores *ſenatum* & patricios, at mercenarium vulgus plebis partes ſequitur: manſeruntq; ita ſeparatim donec pacata ciuitas rurſus in vnũ coiret; quod paulo ante brumam contigit. medio temporis ſpatio, quo tempeſtiua ſatio conficitur omnis, rura colonis erat vacua: atq; etiam poſt agricolarum reditum aliquamdiu cultura ægre poterat reparari, vt quæ ſeruitiorum fuga, & iumentorum interitu, quorum opera colendi erat agri, afflicta eſſet; nec magnum vel ſeminum vel alimentorum in ſequentem annum comparatum erat ſubſidium. Quo cognito, ſenatus legationes dimiſit in Etruriam & in Campanos atque Pometinos cãpos, ad coemenda frumenta quanta poſſent maxima. In Siciliam miſſi ſunt P. Valerius & L. Geganius; alter, Poplicolę filius; alter, Geganii cõſulis frater. *In eâ* tum oppidatim tyranni regnabãt; & inter hos eminentiſſimus Gelo Dinomenis filius, qui recens *tum* in Hippocratis fratris ſui dominationem ſucceſſerat; nõ Dionyſius Syracuſanus, vt Licinius ſcripſit & Gellius, aliique aliquot Romani hiſtorici; nulla temporum ratione habita, vt res ipſa indicat; ſed temere quod in mentem venerat, affirmato. nam hæc legatio in Siciliam cnauigauit ſecundo anno ſeptuageſimæ ſecundę Olympiadis, principe Athenis Hybrilide, elapſis poſt pulſos reges annis XVII, vt & hi & alii fere omnes ſcriptores vno conſenſu produnt: at Dionyſius ſenior anno poſt hæc quinto & octuageſimo Syracuſis inuaſit tyrannidẽ, Olympiadis nonageſimætertiæ anno tertio, principe

Athenis Callia, qui ſucceſſit Antigeni. Ferendum erat ſiquis paucis annis falleretur in ſupputatione tẽporum, *præſertim* in priſca & multorum annorum hiſtoria; ſed totis duabus aut tribus ætatibus a vero aberrare non permittitur. Videtur autem qui primus hoc in temporũ tabulas retulit, (cuius veſtigia ſecuti ſunt ceteri) hoc tantum in priſcis commẽtariis inueniſſe, his conſſ. legatos miſſos in Siciliam frumenti comparandi gratia, & inde cum tyranni munere rediiſſe; nec amplius ſcrutatus Græcorum hiſtorias quis tum fuerit Siciliæ tyrannus, ſine vllo examine, Dionyſii nomen, quod forte occurrebat, poſuiſſe. Illi igitur Siciliam petentes, aduerſas in mari tempeſtates habuerũt; & circumnauigare inſulã coacti, ſero ad tyrannum peruenerunt; exactaq; ibi hieme, in Italiã æſtate demum reuerſi, aduexerunt multum commeatuum. Qui vero in Pometinum campum miſſi ſunt, parum abfuit quin a Volſcis interficerẽtur pro exploratoribus, falſo delati ab exſulibus Romanis: egregq; hoſpitum ſuorũ ſtudio ſeruatis corporibus, amiſſa pecunia req; infecta, in vrbẽ reuerſi ſunt. Idem accidit his qui Cumas venere. cũ enim in hac vrbe multi Romani exſules degerẽt, qui cũ Tarquinio rege euaſerant ex vltimo prœlio, primo ad capitis ſuppliciũ hos viros a tyranno depoſcebant. quo nõ impetrato poſtulabãt vt ſibi liceret ea detinere pignora, donec ipſi bona ſua reciperẽt, quæ aiebãt iniuſte publicata a populo Romano; & eius litis tyrannum faciebãt iudicem. Dominabatur tunc Cumis Ariſtodemus Ariſtocratis filius, vir non obſcuri generis; qui a ciuibus appellabatur Malacus; (*id eſt Mollis*) eaque appellatione progreſſu temporis *longe* quã *proprio* nomine fuit notior; ſiue quod in pueritia fœmina fuiſſet, & quę mulieribus conueniunt paſſus eſſet, vt quidam produnt: ſiue, vt alii malunt, quod miti eſſet ingenio, & in ira mollis. Qui cuiuſmodi tyrannidis occaſiones habuerit, quibus ad eam viis peruenerit, quomodo imperium adminiſtrauerit, & quem habuerit vitæ exitum, non intempeſtiuum videtur ſuſpenſa pauliſper Romanarum rerum narratione compendio dicere. Olympiade ſexageſimaquar-

Ἀθήνησι Καλλίου, μετ' Ἀντιγένη. ὀλίγοις μὲν οὖν ἔτεσι διαμαρτεῖν τῶν χρόνων δοίη τις αὐ ἰσοειδεῖς ἀνδράσιν ἀρχαίας καὶ πολυείδεις συνταπομένοις πραγμαλείας· ἡμεῖς δ' οὐκ ἂν τελεῖν ὅλας ἀποπλανηθεῖμεν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἀν' ὀπτρέψειν. ἀλλ' ἔοικεν ὁ πρῶτος ἐν ταῖς χρονογραφίαις τοῦτο καταχωρίσας, ᾧ πάντες ἠκολούθησαν οἱ λοιποὶ, τοῦτον μόνον ἐν τῇ ἀρχαίας ἀνιχνεύσας, ὅτι πρέσβεις ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν τῶν ὑπάτων εἰς Σικελίαν, σῖτον ὠνησόμενοι, καὶ παρῆσαν ἐκεῖθεν ἄγοντες ἐν ὁ τύραννος ἔδωκε δωρεαί· οὐκέτι μὲν πρὸς τῶν Ἑλληνικῶν ἐξετάσαι συγγραφέων, ὅστις ἐν τύραννος τότε Σικελίας, ἀβασανίστως δέ πως καὶ κατ' ὀνομαστὶ θεῖναι τὴν Διονύσιον. οἱ μὲν οὖν ὑπὸ Σικελίαν πλέοντες πρέσβεις, χειμῶνι χρησάμενοι κατ' θάλασσαν, καὶ κύκλῳ τὴν νῆσον πεῖσθαι ἀναγκαζόμενοι, χρόνοι τε κατήθησαν πρὸς τὸν τύραννον, καὶ τὴν χειμερινὴν ἐκεῖ διατρίψαντες ὥραν, μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθον εἰς Ἰταλίαν, πολλὰς κομίζοντες ἀγοράς. οἱ δὲ εἰς τὸ Πομεντῖνον ἀποσταλέντες πεδίον, ὀλίγου μὲν ἐδέησαν ὡς κατάσκοποι πρὸς τῶν Βολούσκων ἀναιρεθῶσι, διαβληθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων· χαλεπῶς δ' πάνυ διὰ τὴν πρόθυμίαν τῶν ἰδίων ξένων, αὐτὰ διασῶσαι τὰ σώματα δυνηθέντες, δίχα τῶν χρημάτων ἀνέστρεψαν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπρακτοι. ὅμοια δὲ τούτοις συνέβη παθεῖν καὶ τοῖς εἰς τὴν Ἰταλιῶτιν ἀφικομένοις Κύμην. καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλοὶ Ῥωμαίων διαβιβόντες, οἱ σὺν τοῖς βασιλεῖ Ταρκυνίῳ διαφθαρέντες ἐκ τῆς τελευταίας μάχης φυγάδες, δεινὸν μὲν πρῶτον ἀξιοῦν ταῦτα τὸν τύραννον τοὺς ἄνδρας ἐπεχείρησε, ὑπὲρ θανάτου· ἀποτυγχάνοντες δ' τούτου, ῥύσια καταιτεῖν αὐτὰ τὰ σώματα τοῦδε τὸν ἀπεστάλκασι πόλεως ἠξίουν, ἕως ἀπολάβωσι τὰς ἑαυτῶν οὐσίας, ἃς ἔφασαν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀδίκως δεδημεῦσθαι, καὶ ταύτης ἀφοντο δεῖν τὴν δίκης τὸν τύραννον αὐτοῖς διαιτᾶν κριτήν. ὁ δ' τυραννεῖν τότε τὴν Κύμης Ἀριστόδημος ὁ Ἀριστοκράτους, ἀνὴρ οὐ τῶν ὑπὲρ τυχόντων ἕνεκα γένους, ὃς ἐκαλεῖτο Μαλακὸς ὑπὸ τῶν ἀστῶν, καὶ σὺν χρόνῳ γνωριμωτέρων ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τὴν κλῆσιν, εἴθ' ὅτι δειλυρίας ἐνῆν τῇ πάνυ ὤν, καὶ τὰ γυναικεῖα πρόπονα ἔπαθεν, ὡς ἱστοροῦσί τινες· εἴθ' ὅτι πρᾶος ὢν φύσει καὶ μαλακὸς εἰς ὀργὴν, ὡς ἕτεροι γράφουσιν. ἀφορμῆς δ' τυραννίδος ὁποίας ἐγένετο, καὶ τίνας ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν ὁδοὺς, καὶ πῶς διῴκησε τὰ κατ' τὴν ἀρχὴν, καταστροφῆς τε ὁποίας ἔτυχεν, οὐκ ἄκαιρον εἶναι δοκῶ, μικρὸν ὑπεισήσας τὴν Ῥωμαϊκὴν διήγησιν, κεφαλαιωδῶς διεξιέναι. ὀλὴ δ' ἐξήκοντῆς καὶ τετάρτης ὀλυμ-

πιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Μιλτιάδου, Κύμην τὴν ἐν Ὀπικοῖς Ἑλληνίδα πόλιν, ἣν Ἐρετρίας τε καὶ Χαλκιδεῖς ἔκτισαν, Τυρρηνῶν δὲ οἱ τὸν Ἰόνιον κόλπον κατοικοῦντες, ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐξελαθέντες σὺν χρόνῳ, καὶ σὺν αὐτοῖς Ὀμβικοί τε καὶ Δαύνιοι καὶ συχνοὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ἐπεχείρησαν ἀνελεῖν, οὐδεμίαν ἔχοντες εἰκότως δικαίαν πρόφασιν τοῦ μίσους, ὅτι μὴ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως. εὖ γὰρ ἡ Κύμη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους πρεσβύτατος αὐξὰ τὴν ὅλην Ἰταλίαν, πλούτου τε καὶ δυνάμεως ἕνεκα, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, γλῶττε καλέσουσα τῆς Καμπανῶν πεδιάδος τὴν πολυκαρποτάτην, καὶ λιμένων κρατοῦσα τῶν πρὸς Μισηνὸν ὑπηκοοτάτων. τούτοις ὑπεβάλλοντες τοῖς ἀγαθοῖς οἱ βάρβαροι, γραλεύοντες ἐπ' αὐτὴν, πεζοὶ μὲν οὐκ ἐλάττους πεντήκοντα μυριάδων, ἱππεῖς δὲ δυῶν χιλιάδων ἀποδέοντες εἴκοσι. διεμύοντο. ἐστρατοπεδεύσασι δὲ αὐτοῖς οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως, τέρας τῶν θαυμαστὸν, οἷον ἐν οὐδενὶ χρόνῳ μνημονεύεται γενόμενον, ὅτε Ἑλλάδος, ὅτε βαρβάρων γῆς ἐδαμόθη. οἱ πρὸς τὰ στρατόπεδα ῥέοντες αὐτῶν ποταμοὶ, δολοῦριος ὄνομα θατέρῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ Γλάνις, ἀφέντες τὰς κατὰ φύσιν ὁδοὺς, ἀνέστρεψαν τὰ ῥεύματα, καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλεσαν ἀπὸ τῶν στομίων ἀναχωρεῖν ὑπὸ τὰς πηγάς. τοῦτο καταμαθόντες οἱ Κυμαῖοι, τότε ἐθάρρησαν ὁμόσε τοῖς βαρβάροις χωρεῖν, ὡς δὲ δαιμονίου τοσαυτὰ μὲν τὰ ἐκείνων μετέωρα θήσοντος, ὑψηλὰ δὲ τὰ δοκοῦντα εἶναι σφᾶν ταπεινά. νέμαντες δὲ τὴν ἐν ἀκμῇ δυνάμιν ἅπασαν τειχῇ, μιᾷ μὲν τὴν πόλιν ἐφεύρεσιν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὰς ναῦς εἶχον ἐν φυλακῇ· τῇ δὲ τείτῃ, πρὸ τοῦ τείχους παρῆμεν, τοὺς ὑπὸ νῶτα ἐδέχοντο. τούτων ἱππεῖς μὲν ἦσαν ἑξακόσιοι, πεζοὶ δὲ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· καὶ ὅπως ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὀλίγοι, τοσαύτας ὑπέστησαν μυριάδας. ὡς δὲ κατέμαθον αὐτοὺς οἱ βάρβαροι μάχεσθαι παρεσκευασμένους, ἀναλαβόντες ἐχώρουν ὁμόσε τὸν βάρβαρον τόπον, ἀνὰ κόσμον, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς ἀναμίξ, ὡς ἀπώλειας πρόπαρόμενοι. ἦν δὲ τὸ πρὸς τὴν πόλεως χωρίον, ἐν ᾧ συνέμισγον ἀλλήλοις, αὐλὼν γενὸς, ὄρεσι καὶ λίμναις πρὸς κλῆρόμενος, τῇ μὲν ἀρετῇ τῶν Κυμαίων σύμμαχος, τῷ δὲ πλήθει τῶν βαρβάρων πολέμιος. ἀναστρεπόμενοι δὲ ὑπ' ἀλλήλων καὶ συμπαλαίομενοι, πολλαχῇ μὲν καὶ ἀνῇ, μάλιστα δὲ περὶ τὰ τέλματα τῆς λίμνης, οὐδὲ εἰς χεῖρας ἐλθόντες τῇ φάλαγγι τῶν Ἑλλήνων, αὐτοὶ δὶ αὐτῶν οἱ πλείστοις διεφθάρησαν· καὶ ὁ μὲν πεζὸς αὐτῶν πρατὸς ὁ πολὺς, πρὸς ἑαυτῷ σφαγεὶς, ἔργον δὲν ἀνῆν ἀποδεξάμενος, ὁ δὲ ἀνῆρ ἀγαπεδαθεὶς ἔφυγον. οἱ δ' ἱππεῖς συνῆλ-

ta, principe Athenis Miltiade, Cumas Græcam vrbem in Opicis ab Eretriensibus & Chalcidensibus conditam, Etruſci qui Ionium ſinum accoluerant, atq; inde poſt a Gallis expulſi fuerant; cumque his Vmbri & Daunii aliique nonnulli barbari, conati ſunt exſcindere; non ob iuſtam aliquam cauſſam, ſed tantum ob felicitatem. erãt enim eo tempore Cumę per totam Italiam diuitiarum, potentiæ, ceterorumque bonorum nomine celebres, quod agrum haberent Campani campi fertiliſſimum, & portus circa Miſenũ opportuniſſimos. quibus bonis inſidiantes barbari, expeditionem contra vrbem eam fecerunt; peditum quingenta milia, non minus; equitum duodeuiginti milia. His non procul ab vrbe caſtra habentib. mirum accidit prodigium, quale nullum vmquam exſtitiſſe memoratur, nec apud Græcos nec apud barbaros. qui præter eorũ caſtra fluebant amnes, Vulturnus & Glanis, omiſſo naturali meatu verterunt curſus, aliquamdiu ab oſtiis retrocedentes ad fontes ſuos. quod vbi Cumani audiuerunt, tum demum auſi ſunt cum hoſte cõgredi; interpretati Deum depreſſurum elatas res hoſtium, ſuasque humiles elaturum: diuiſaq; trifariam tota iuuentute, parte vna ad vrbis præſidium, altera ad nauium cuſtodiam relicta, tertiam in aciem produxerũt, excepturi impetum hoſtium. erant autem ſexcenti equites, peditum quatuor milia, & quingenti *inſuper*. tam paruo numero ſuſtinuerũt tam multa milia. Quos vt pugnare paratos animaduerterunt barbari, magno vlulatu more barbarico eos inuaſerunt, nullo ordine, permixti peditib. equites; quaſi omnes deleturi. erat autem ante vrbẽ vbi confligebatur, vallis anguſta, montibus & paludib. clauſa, pro virtute Cumanorum faciens, iniqua barbarorũ multitudini. protrudẽtes enim & proculcantes ſe inuicem, cum alibi, tum circa cœnoſas paludis voragines, priuſquam ad manus cũ Græcis venirent, ipſi ſe inuicem obterebant. ita ingens ille pedeſtris exercitus mutua colliſione afflictus, nullo facinore memorabili edito, aliis alio diſpalatis, in fugã ſe dedit. equites autẽ congredie-

bantur quidem, & multum negotii facessebant Græcis: sed quia propter loci angustias circumuenire hostem non poterant, ipso etiam Deo Græcos fulminibus, tonitribus & imbribus adiuuante, territi & ἰρῷ, fugæ se mandarunt. In hac pugna præclaram nauarunt operam Cumani equites, fueruntq; omnium confessione potissima caussa victoriæ: sed inter omnes Aristodemus Malacus enituit. etenim ducem hostium singulari certamine interemit, aliosq; multos viros fortes. Finito bello, persolutisque numini victimis & gratiis, sepultisq; honorifice qui in pugna ceciderãt ciuibus, magna contentione disceptatum est cuinam deberetur prima corona ob rem gestam fortiter. nã sinceri iudices, Aristodemũ hoc honore dignabantur, plebe quoque fauente: potentes ciues & senatus vniuersus, propensiores erant in Hippomedontem magistrum equitum. erat autem tunc penes optimates Cumana resp. plebs vero non multum poterat. Ex hoc ambitu orta seditione, veriti natu maiores ne in arma & cædes exiret contentio, persuaserunt vtriq; factioni, vt ambos viros æqualib. honorari præmiis sinerent. Ea occasione plebis patrociniũ suscepit Aristodemus; seque in ciuili facundia exercens, concionibus eam ductabat, gratisq; institutis sibi conciliabat; proceresq; nonnullos publica interuertere arguens, priuata pecunia multos ciuium adiuuabat. quapropter optimatium proceribus molestus, erat & formidabilis. Vigesimo deinde anno post pugnam illam barbaricam, supplicum ritu ad Cumanos venerunt Aricinorũ legati, opẽ orantes cõtra Etruscos. namq; post pacẽ cum Romanis initã, rex Etruscorũ Porsena filiũ suum Aruntem, qui propriã sibi dicionem parare cupiebat, cum dimidia copiarum parte miserat, vt supra dictũ est. is tum Aricinos oppugnabat cõpulsos intra mœnia, sperans se breui eos fame in suam potestatem redacturum. Hac legatione admissa, proceres optimatium Aristodemo infensi, & timẽtes ne ille in aliquam calamitatem cõiiceret rempublicam, videbantur sibi egregiam occasionem nacti tollendi hominis sub prętextu honestissimo: persuasoq; populo vt Ari-

θον μὲν ὁμόσε, καὶ πολὺ τοῖς Ἕλλησιν οὗτοι παρέσχον πόνον· ἀδυνάτοι γὰρ ὄντες κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους διὰ στενοχωρίαν, καίτοι καὶ τῆς δαιμονίας κεραυνοῖς καὶ ὕδασι καὶ βροντῆς (ναταγνιζομένου τοῖς Ἕλλησι, δείσαντες, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν). ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πολύτες μὲν οἱ τῶν Κυμαίων ἱππεῖς λαμπρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ τῆς νίκης οὗτοι μάλιστα ὡμολογήθησαν αἴτιοι γενέσθαι· ὑπὲρ ἁπάντων δὲ τοὺς ἡγεμόνας Ἀριστόδημος ὁ Μαλακὸς ἐπικαλούμενος· καὶ γὰρ τὸν ἡγεμόνα τῶν πολεμίων αὐτὸς ἀπέκτεινε μόνος ὑποστάς, καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἀγαθούς. λυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, τὰς νομιζομένας θυσίας ἀποδοῦντες οἱ Κυμαῖοι τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἐν τῇ μάχῃ λαμπρῶς ποιησάμενοι, τοὺς τῶν ἀριστείων, ὅτῳ χρὴ τὸν πρῶτον ἀποδοῦναι στέφανον, εἰς πολλὴν κατέστησαν ἔριν. οἱ μὲν γὰρ ἀκέραιοι κριταὶ τὸν Ἀριστόδημον ἐβούλοντο τιμῆσαι, καὶ ἐκεῖνος μετ' ἐκείνου· οἱ δὲ δυνατοί, τὸν ἱππαρχὸν Ἱππομέδοντα, καὶ ἡ βουλὴ πᾶσα τούτῳ συνελάμβανεν· ἐκεῖ δὲ ἀριστοκρατικὴ τότε τοῦ δῆμου τοῖς Κυμαίοις ἡ πολιτεία, καὶ ὁ δῆμος οὐ πολλῶν εἶναι κύριος. τάσεως δὲ διὰ ταύτην τὴν ἔριν ἀνιστάμενος, δείσαντες οἱ πρεσβύτεροι μὴ πρὸς ὅπλα καὶ φόνους χωρήσῃ ὁ φιλότιμος, ἔπεισαν ἀμφοτέρους τοὺς τάξεις συγχωρῆσαι, τοὺς ἴσους τιμαῖς λαβεῖν ἑκάτερον τῶν ἀνδρῶν. ἀπὸ ταύτης δὴ τῆς ἀρχῆς δήμου προστάτης ὁ Μαλακὸς Ἀριστόδημος, καὶ λόγου πολιτικοῦ δύναμιν ἀσκήσας, ἀξεδημαγώγει ὁ πλῆθος, πολιτεύμασί τε κεχαρισμένοις ἀναλαβών, καὶ τοὺς σφέτερον τοῖς τὰ κοινὰ τῶν δυνατῶν ἀξελέγχων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐαυτοῦ χρημάτων πολλοὺς τῶν πολιτῶν εὖ ποιῶν. καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τῆς ἀριστοκρατίας ἀπὸ ταύτης ἐπαχθὴς καὶ φοβερός. εἰκοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης, ἦλθον ὡς τοὺς Κυμαίους Ἀρικινῶν πρέσβεις σὺν ἱκετηρίαις, ἀξιοῦντες αὐτοὺς βοηθῆσαι σφίσιν ὑπὸ Τυρρηνῶν πολεμουμένοις. μετ' γὰρ τὰς ἀμφιλογίας ἃς ἐποιήσατο πρὸς τὸν Ῥωμαίων πόλιν ὁ βασιλεὺς τῶν Τυρρηνῶν Πορσῖνος, τὸν υἱὸν Ἄρρον, δοὺς τὴν ἡμίσειαν τῆς τραπέζης, ἔπεμψεν, ἰδίαν ἀρχὴν κτήσασθαι βουλόμενον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ τούτου δεδηλώκαμεν λόγοις. ὃς ἐπολιόρκει τότε τοὺς Ἀρικινοὺς καταπεφευγότας εἰς τὸ τεῖχος, καὶ οὐ διὰ μακροῦ χρόνου τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζε. ταύτης τῆς πρεσβείας ἀφικομένης, οἱ πρεσβύτατοι τῆς ἀριστοκρατίας μισοῦντες τὸν Ἀριστόδημον, καὶ δεδιότες μὴ τὰ κακὸν ἐργάσῃ) πρὸς τὴν πολιτείαν, κάλλιστον ὑπέλαβον εἰληφέναι καιρόν, ἐκποδὼν αὐτὸν ποιήσασθαι σὺν δυσχήμονι προφάσει. πείσαντες δὴ τὸν δῆμον ἀπο-

φεῖλαι Ἀρικινοῖς διχιλίους δύδρας ὅπῃ συμμαχίαν, καὶ στρατηγὸν ἀποδείξαντες τὸν Ἀριστόδημον, ὡς δὴ τὰ πολέμια λαμπρότατον, τὰ μὲν τῶν τοῦ ἔστρατηγον ὄντα ὧν ἡ καταστοπήσεως μαχόμενον ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν αὐτὸν ὑπεκάμβανον, ἢ κτείνοντες ἀφαιρήσεσθαι. ἡνόμενοι γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς κύριοι καταλέξαι τοὺς ὅπῃ τὴν συμμαχίαν ἐξελθοῦσομένους, τῶν μὲν ὀλιγοστῶν καὶ λόγου ἀξίων οὐδένα κατέγραψαν· ὅπῃ λέξαντες ὁ τοὺς ἀπορωτάτους τε καὶ πονηροτάτους τῶν δημοτικῶν, ἐξ ὧν ἀεί τινας ὑπώπτευον νεωτερισμοὺς, ἐκ τούτων στρατεύσαντες τὸν ἀπόστολον. καὶ ναῦς δέκα παλαιὰς κακίστας πλεούσας καθελκύσαντες, ὧν ἐτεκτηνάρχουν οἱ πενέστατοι Κυμαίων, εἰς ταύτας αὐτοὺς ἀνεβίβασαν, θάνατον ἀπειλήσαντες, ἐάν τις ἀπολιφθῇ τῆς γραμμῆς. ὁ δὲ Ἀριστόδημος τοσοῦτον εἰπὼν μόνον, ὡς οὐ λέληθεν αὐτὸν ἡ ἀφανοία τῶν ἐχθρῶν, ὅτι λόγῳ μὲν ὅπῃ συμμαχίαν αὐτὸν ἀποστέλλουσιν, ἔργῳ δὲ εἰς πρόδηλον ὄλεθρον, δέχεται μὲν τὴν στρατηγίαν, ἀναθεὶς δὲ ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Ἀρικινῶν ἀφὶ ταχέων, καὶ ὁ μεταξὺ πέλαγος ὅπῃ πόνως καὶ κινδυνωδῶς διανύσας, ὁρμίζεται κατὰ τοὺς ἔλιγας Ἀρικείας αἰγιαλοὺς· καὶ καταλιπὼν ἐν ταῖς ναυσὶ φυλακὴν ἀπολειφθῶσαν, ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὁδὸν οὐ πολλὴν οὖσαν ἀφανύσας, ὅπῃ φαίνεται τοῖς Ἀρικινοῖς πρὸς τὸν ὄρθρον ἀπροσδόκητος. θέμενος δὲ πλησίον αὐτῶν τὸν χάρακα, καὶ τοὺς καταπεφευγότας εἰς τὰ τείχη πείσας προσελθεῖν εἰς ὑπαίθρου, προσεκαλεῖτο τοὺς Τυρρηνοὺς αὐθὶς εἰς μάχην. θυομένης δὲ πρωΐας ἕξεως καὶ ἀγῶνος κρατεροῦ, οἱ μὲν Ἀρικινοὶ βραχὺ πάνυ ἀφαμείναντες χρόνον, ἐνέκλιναν ἀθρόοι, καὶ δὴ πάλιν εἰς τὸ τεῖχος αὐτῶν φυγή. ὁ δὲ Ἀριστόδημος σὺν τοῖς πρὸς αὐτὸν λοχάσι Κυμαίων ὀλίγοις οὖσι, πολὺ τὸ τῶν πολέμου βάρος ὑποστάς, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν Τυρρηνῶν αὐθχθείσας κλείνας, τρέπει τοὺς ἀλλοφύλους εἰς φυγὴν, καὶ νίκην ἀναρρήγνυσι πασῶν λαμπροτάτην. ἀφαιρεξάμενος δὲ ταῦτα, καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρικινῶν πολλαῖς δωρεαῖς, ἀπέπλει ἀφὶ ταχέων, αὐτὸς ἄγγελος τοῖς Κυμαίοις τὴν αὐτῶν νίκης βουλόμενος θυέσθαι. εἴποντο δ' αὐτῷ πολλαὶ πάνυ τῶν Ἀρικινῶν ὁλκάδες, τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Τυρρηνῶν ἄγουσαι. ὡς δὲ πλησίον ἐθύοντο τῆς Κύμης, ὁρμίσας τὰς ναῦς, ἐκκλησίαν τῶν στρατῶν ποιήσας, καὶ πολλὰ μὲν τῶν προσηκόντων τῇ πόλεως καθηγορήσας, πολλοὺς δ' τῶν ἀνδραγαθησάντων κατὰ τὴν μάχην ἐπαίνους διέθεν, χρυσίον τε διδοὺς αὐτοῖς κατ' ἀνδρα, καὶ τὰς πρὸς τῶν Ἀρικινῶν δω-

cinis duo milia virorum auxilio submitteret ductu Aristodemi, quod esset bellator præclarus, postea machinabantur vt vel ab Etruscis in pugna interimeretur, vel inter nauigandum periret. cum enim delectus habendi potestatem a senatu accepissent, ex nobilibus aut alicuius pretii hominibus nullius nomen retulerunt in matriculam: sed cõscriptis ex plebe pauperrimis ac nequissimis, quos semper vt nouandarum rerum cupidos habuerant suspectos, ex his classem confecerunt, deductis decem vetustis & nauigationi parum idoneis triremibus, quibus præerant Cumanorum egentissimi; & proposita pœna capitali siquis se expeditioni subduceret. Aristodemus hoc tantum præfatus, non latere se inimicorum mentem, qui auxiliorum ferẽdorum specie se in manifestam mitterent perniciem, suscepit earũ copiarum imperium: moxq; cum Aricinorũ legatis soluens, mare quod inter Cumas & Ariciã est, magno labore magnoq; periculo emensus, ad proximum Ariciæ litus appulit: relictoque tuendis nauibus idoneo præsidio, confecto prima nocte terrestri itinere, quod a mari non est longum, diluculo se Aricinis nec opinantibus ostẽtat. cumque prope vrbem castra posuisset, persuasit obsessis vt in campum prodirent; confestimque hostem ad certamen prouocauit. ac mox collatis signis commissum est acre prœlium; non tamen Aricini diu locum suum tenuerunt; sed *semel* impulsi, confertim rursus intra mœnia refugerunt. Aristodemus stipatus lectissimo quoque, quorum exiguus erat numerus, totam eius pugnæ molem sustinuit: & sua manu cæso duce hostium, fugatisque barbaris, pulcherrimam acquisiuit victoriam. His gestis, honoratus ab Aricinis perquam munifice, abnauigauit quantocius; vt ipse Cumanis suæ victoriæ afferret nuntium. sequebantur eum permultæ Aricinorum onerariæ, vehentes captiuos Etruscos & spolia. Iamque propinquus Cumis, naues ad litus appulit: & aduocata concione militum, multis verbis inuectus in ciuitatis proceres, prolixeq; laudatis qui se fortes in pugna præstiterant, diuisa viritim pecunia, & muneribus Ari-

cinorum in medium propositis, rogabat vt beneficiorum memores, post quam in patriã restituti essent, siquod sibi periculum ab optimatibus imminet, opem ferrent pro viribus. Omnib. autẽ vno ore gratias agentibus, q; ipsius ope præter spẽ & salui redissent, & plenis manibus; seque suas citius animas quam illius salutem inimicis proditurõs pollicentibus, laudata eorum voluntate concionem dimisit. Deinde vocato in suum tentorium scelestissimo quoq; & manu promptissimo, largitionibus, comitate, speq; *meliorum* (qua decipi omnes solent) eos corrupit, vt paratos haberet ad tollendum præsentem statum reipubl. His assumptis operis ac periculi sociis, monitis prius quid agendum cuique, & captiuis quos secum portabat, sine pretio libertate donatis, vt eorum quoq; vteretur beneuolentia, ornatis nauibus in portus Cumanos delatus est, effusis ad litus cognationibus militum, ac parentibus, liberis, & coniugibus, suos lacrymis, osculis, amplexu excipientibus, suauissimisq; appellationibus cõsalutantibus. necnon & cetera multitudo vrbana cum gratulatione plausuque ducem deducebat ad ipsius domicilium. Quam rem moleste ferentes proceres, præsertim qui copiarũ imperium ei dederant, & alia in perniciem ipsius machinati fuerant, male de futuris cogitare cœperũt. Ille post paucos dies, quos votis exsoluendis insumpsit, & recipiendis tardioribus onerariis; ratus iam adesse tempus, ait se velle apud senatum de rebus eo bello gestis disserere, & spolia inde parta ostendere. cumque primores frequentes in senatum conuenissent, affuit *& ipse*, omniaq; concionabundus denarrauit ordine. interim parati iam ante facinoris socii, sicas habentes sub veste, magna caterua in curiam irrumpentes, interemerũt totam optimatium factionem. ac mox omnes e foro diffugere, domum quidam, extra vrbem alii, exceptis consciis; qui arcem & naualia, locaq; vrbis munitiora occupãt. Sequẽti vero nocte solutis vinctis & reis capitis, quorũ magnus erat numerus, armatisq; vna cum ceteris amicis, in quib. erãt etiam captiui Etrusci, satellitium

ρεὰς εἰς κοινὸν πᾶσι προθεὶς, ἠξίου μεμνῆσθαι τῶν εὐεργεσιῶν, ὅτῳ καθαπλοῦσιν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ εἴ τις αὐτῷ ποτε συμβαίη κίνδυνος ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας, ὡς δυνάμις ἐκάστῳ, βοηθεῖν. ἀποφήνων δὲ πολλὰς ὁμολογουμένων αὐτῷ χάριτας εἰδέναι, τῆς τε εὐελπίσου σωτηρίας, ἣν δι' ἐκεῖνον ἔχοι, καὶ τὸ ὅτι τὰ οἰκεῖα οὐ σὺν κενᾷς χερσὶν ἀφίξεως, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς θᾶττον ἢ τὴν ἐκείνου προήσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς ἐπαγγελλομένων, ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. καὶ μετὰ τοῦτο καλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ σκηνὴν τοὺς πονηροτάτους ἐξ αὐτῶν, καὶ χειρὶ χειρὶ λυμαντοτάτοις, δωρεῶν τε δόσει καὶ λόγων φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς ἀποδόσεσι ἐξαπατήσας ἐλπίσι δολοφθείρας, ἑτοίμους ἔχε συγκαταλῦσαι τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν. οὓς σὺν ἐργοις καὶ συναγωνισάς λαβὼν, καὶ ἃ δεήσει προειπὼν ἑκάστοις ἐπορεύετο, τοῖς τε αἰχμαλώτοις οἷς ἐπηγάγετο πρῶτα δοὺς τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων εὔνοιαν προσλάβῃ, κατέπλει κεκοσμημένος ταῖς ιζ ναυσὶν εἰς τοὺς τῶν Κυμαίων λιμένας. οἱ δὲ τῶν γραμμένων πατέρες τε καὶ μητέρες, καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη συγγένεια, παῖδά τε καὶ γαμετὰς γυναῖκες, ἐπὶ τούτων δεξιοῦσιν αὐτοῖς, μετὰ δακρύων προσπλεκόμενοι καὶ καταφιλοῦντες, καὶ ταῖς ἡδίσταις ἔκαστον ἀνακαλούμενοι προσηγορίαις. καὶ ἡ ἄλλη δὲ πληθὺς ἡ κατὰ τὴν πόλιν ἅπασα, χαρᾷ καὶ κρότῳ δεξιουμένη τὸν ἡγεμόνα, προὔπεμπεν εἰς τὸν οἶκον ἀπιόντα. ἐφ' οἷς οἱ προεστηκότες τῆς πόλεως ἀνιώμενοι, μάλιστα δὲ οἱ τὴν γραμματικὴν αὐτῷ προδιδόντες, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸ ὅλεθρον μηχανησάμενοι, πονηροὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἶχον ἀλογισμοί. ὁ δὲ ἐλιπὼν ὀλίγας ἡμέρας, ὡς αὐτὰς ἀνάδοσιν τοῖς θεοῖς, καὶ τὰς ὑστερούσας ὁλκάδας ἐδέχετο, ὅτε καὶ καιρὸς ἦν, ἔφη βουλεύσασθαι τὰ πραχθέντα καὶ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν βουλὴν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου λάφυρα ἐπιδεῖξαι. συνιόντων δὲ τῶν ἐν τέλει πλῆθος εἰς τὸ βουλευτήριον, ὁ μὲν ἐδημηγόρει παρελθὼν, καὶ πάντα τὰ πεπραγμένα καὶ τὸν μόχθον διεξῆλθε· οἱ δὲ προσκαθεζόμενοι ἐπὶ αὐτῷ συνεργοὶ τὸ ὑπὸ θέσεως, ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἱματίοις ξίφη, καὶ πλῆθος εἰσδραμόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀποστρατοπεδεύσουσιν ἀπολλύντες τοὺς ἀριστοκρατικούς. φυγὴ δὲ μετὰ τοῦτο τῶν ἀγοραῖοι, καὶ δρόμος, τῶν μὲν, ὅτι τὰς οἰκίας, τῶν δὲ, ἔξω τῆς πόλεως, πλὴν τῶν συνεφόδων τὴν ὑπόθεσιν· οὗτοι δὲ τὰ ἄκρα καὶ τὰ νεώρια, καὶ τοῖς ἐρυμνοῖς τόποις τῆς πόλεως κατελάμβανον. τῇ δὲ ὑπούσῃ νυκτὶ λύσας ἐκ τῶν δεσμωτηρίων τοὺς ὑπὲρ θανάτου πολλοὺς ὄντας, καὶ καθοπλίσας ἅμα τοῖς ἀνδρείοις φίλοις, οἷς ἦσαν καὶ οἱ τῶν Τυρρηνῶν αἰχμάλωτοι, φυλακὴν ἐκ

τούτων καθίσταται περὶ τὸ σῶμα. ἡμέρας δὲ γενομένης, συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὴν κατηγορίαν ἀφαιρεθέντων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν, ἐκείνους μὲν ἔφη τελεμωρῆσθαι σὺν δίκῃ, πολλάκις ὑπεβουλευθεὶς ὑπ' αὐτῶν, τοῖς δὲ ἄλλοις πολίταις ἐλευθερίαν φέρων παρεῖναι, καὶ ἰσηγορίαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ θαυμαστῶν ἐμπλήσας ἐλπίδων τοὺς δημοτικοὺς ἀπόνοιας, δύο τὰ κάλλιστα καθίσταται τῶν ἐν δυθεσποις πολιτευμάτων, οἷς πᾶσα χρῆται τοιμιμοις τυραννὶς, γῆς ἀνασασμὸν, καὶ χρεῶν ἄφεσιν· τούτων δὲ τὸν ὑπεμέλεαν αὐτὸς ἀμφοτέρων ὑπεισήει ποιήσεσθαι, κρατηθὲς ἀποδοθεὶς αὐτοκράτωρ, ἕως ἂν ἀσφαλῆ τὰ κοινὰ θῆται, καὶ δημοκρατικὴν καταστήσειν πολιτείαν. ἀσμένως δὲ τὸ δημοτικὸν καὶ πενικὸν πλῆθος τὴν ἁρπαγὴν τῶν ἀλλοτρίων δεξαμένου, λαβὼν τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν αὐτὸς παρ' ἑαυτῷ, ἕτερον ὑπεφέρε βουλεύμα, δι' οὗ τὸν θορυβούμενος αὐτοὺς, ἀπόντων ἀφείλετο τὴν ἐλευθερίαν. σκηπτόμενος γὰρ ὑποπτεύειν τὰς κρίσεις καὶ ἐπιμαστάσεις ἐκ τῶν πλουσίων εἰς τοὺς δημοτικοὺς, ἀφῃρεῖ τὸν ἀνασασμὸν τῆς γῆς, καὶ τὰς τῶν δημείων ἀφέσεις, ἵνα μὴ γένοιτο πόλεμος ἐμφύλιος, μηδὲ φόνοι πολιτικοὶ, μίαν εἰσήκειν ἔφη, πρὶν εἰς τὰ δεινὰ ἐλθεῖν, φυλακὴν, εἰ τὰ ὅπλα τοῦ γενεσιάζοντες ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀπόντες, τοῖς θεοῖς καθιερώσειαν, ἵνα κατὰ τῶν ἔξωθεν ὑπιόντων πολέμων ἔχοιεν αὐτοῖς, ὅτῳ ἀνάγκη τις καταλάβοι, χρῆσθαι, καὶ μὴ καθ' ἑαυτῶν, κεῖσθαι δὲ αὐτὰ τέως παρὰ τοῖς θεοῖς ἐν καλῷ. ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἐπείσθησαν, αὐθημερὸν ἀπόντων παρελθόντος Κυμαίων τὰ ὅπλα, καὶ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἔρημον ἐποίησε τῶν οἰκιῶν· ἐν αἷς πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἀπωλείνας τῶν πολιτῶν, ὡς οὐχ ἅπαντας τοῖς θεοῖς ἀποδείξαντας τὰ ὅπλα, μετὰ τοῦτα φυλακῆς τεμὶ κρατεῖ) τὴν τυραννίδα· ὧν ἡ μία μὴ, ἐκ τῶν ῥυπαρωτάτων καὶ πενεστάτων πολιτῶν, μὴ ὧν κατέλυσε τὴν ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν· ἑτέρα δ', ἐκ τῶν δυσεωτάτων δούλων, οὓς αὐτὸς ἠλευθέρωσεν, ἀποκλείναντας τοὺς αὐτῶν δεσπότας· τρίτη δ', μιαιφόνος, ἐκ τῶν ἀγειωτάτων βαρβάρων. ὅτοι δισχιλίων οὐκ ἐλάττους ἦσαν, καὶ τὰ πολέμια μαχῷ πολλῷ τῶν ἀνδρῶν ἀμείνους. ὧν δὲ ἀπεκλῆρωσεν ἀνδρῶν τὰς εἰκόνας ἀνελὼν ἐκ πάντων ἱερῶν, καὶ εἰς βεβήλους τόπους φέρων, εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους τὰς ἰδίας ἀνέστησεν· οἰκίας δὲ αὐτῶν καὶ κλήρους καὶ τὴν λοιπὴν ὕπαρξιν ἀναλεσὼν, ἐξελόμενος χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ εἴ τι ἀνὴρ τυραννίδος ἕνεκα ἄξιον κλῆμα, τὰ λοιπὰ τοῖς συνκατασκευάσασι τὴν ἀρχὴν ἐχαρίσατο· πλείστας δὲ καὶ μεγίστας

ex his circa se constituit: & postquam illuxit dies, conuocato in concionem populo, multum in occisos a se ciues inuectus, pronuntiauit se meritas de illis pœnas sumpsisse, qui toties illorũ insidiis esset appetitus: ceteris ciuibus afferre se libertatem & ius æquum, aliaq; bona plurima. His dictis, repletisq; mirifica spe plebeiis omnibus, a duob. egregiis institutis administrationem reip. orsus est, (quæ solent esse cuiuslibet tyrannidis exordia) agrorũ diuisione, & alieni ęris remissione: seque vtrumq; illis procuraturum est pollicitus, si absolutũ sibi daretur imperium, donec pacatis rebus popularem reip. formã instituisset. Cumque improbum vulgus alienorum bonorum direptionem libenter acciperet, sumpta sibi plenaria potestate, aliud intulit consiliũ; per quod deceptos ciues pariter libertate oẽs exuit. Fingẽs enim vereri se nequis tumultus a diuitibus in plebem cooriretur, propter agrorum diuisionem & æris alieni remissionem, neve bellum ciuile cædesq; intestinæ exsisterent, ait se vnicum modum inuenire quo caueri hoc possit; si omnes arma ex ædibus prolata diis dedicent; vt queãt eis vti contra externum hostem, siquando opus fuerit; non contra seipsos. interim rectissime deponi penes deos. Quod vbi persuasit, arma Cumanis omnibus eadem die ademit: deinde sequentibus scrutatus *priuatas* ædes, multos bonos viros in eis occidit, quasi non omnia diis arma repræsentassent. Quo facto, tribus custodiis tyrannidem suam communiit: quarum vna constabat ex sordidissimis & nequissimis ciuibus, quorum ope reipublicæ gubernacula optimatibus ademerat: altera, ex impiis seruis, quos ipse ob heros interfectos manumiserat: tertia, ex conductitiis barbaris immanissimis. hi non pauciores erant duobus milibus, in re militari longe præstantiores ceteris. Interemptorum effigies ex omnibus templis in profanos locos transtulit, suis in locos earum substitutis. domos eorũ & prædia bonaq; cetera inuadens, exportato inde auro argẽtoq;, & siquid aliud inerat dignũ possessione tyrãnica, reliqua largiebatur suię dominationis assertorib. sed plurima & maxima

dona dabat iis qui heros ſuos occiderant. at illi petebant etiam vxores eorum & filias in coniugium. Ceterum maſculam occiſorum progeniem quam principio nihili fecerat, poſtea ſeu ex oraculo, ſeu veriſimili coniectura, magno ſuo periculo educari cogitans, conatus eſt omnem vna die perdere. ſed deprecãtibus id matrum maritis apud quos alebantur pueri, obnixæ omnium petitioni hoc etiam munere gratificari volens, vitam quidem eis præter animi ſententiã conceſſit: ſed ita tamen vt caueret nequando cõſpiratione facta molirentur aliquid contra tyrannidem: iuſſitque omnes ex vrbe abire alium alio, & per rura ſparſos degere procul omnibus liberalibus diſciplinis ac ſtudiis, *pecora* paſcentes, & alia huius generis ruſtica opera facientes; mortem interminatus ſiquis eorum deprehenderetur intra mœnia. Illi relictis paternis laribus ruri alebantur quaſi mancipia, ſeruientes patrum ſuorum interfectoribus. Et ne in ceterorum quoque ciuium vllo animus exſiſteret generoſius ac maſculus, dedit operam vt effœminaretur tota vrbanę iuuentutis educatio, ſublatis gymnaſiis & armorum meditationibus, & mutata victus ratione qua prius vtebantur pueri. iuſſit enim eos more virginum comam alere, flores & cincinnos gerere, reticuliſque crinium nodos religare; indui pictis tunicis talaribus, tenuibusque & mollibus amiciti lænulis, & in vmbra degere. in ludum ſaltatorium, & ad tibicines, aliosque muſicarum illecebrarum artifices, comitabantur eos pædagogæ mulieres cum vmbellis & flabellis; ipſæque lauabant eos, pectines in balnea deferentes, & alabaſtros vnguentarias ac ſpecula. huiuſmodi educatione corruptos vſque ad annum ætatis vigeſimum, tum demum inter viros cenſeri paſſus eſt. Cumque his aliisque multis modis illuſiſſet & inſultaſſet Cumanis ciuibus, a nullo libidinum crudelitatum ve genere temperãs, iam in tuto eſſe ratus ſuam tyrannidem, ſenecta ætate ſtirpitus exciſus, meritas deorũ & hominum iudicio pœnas dedit. Inſurrexerunt enim in eum, & ciuitatem priſtinæ libertati reddiderũt filii

δωρεὰς τοῖς ἀποκτείναι τοὺς ἑαυτῶν δεσπότας ἐδίδου· οἱ δὲ ἠξίουν ἔτι καὶ γυναῖκας τῶν δεσποτῶν καὶ θυγατέρας σφίσι συνοικεῖν. λύσας δ' τῶν πεφονευμένων τοὺς ἄρρενα κατ' ἀρχὰς ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος, ὕστερον εἴτε ἐν θεοπροπίου λυσιτελοῦς, εἴτε καὶ κατ' τὸν εἰκότα λογισμόν, οὐ μικρὸν αὐτῷ δέος ἐπιβέφεσθαι νομίσας, ἐπεχείρησε μὲν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πᾶσαν ἀπολέσαι· δεισάσῃ δὲ πολλῇ χρησαμένων ἀπόντων, παρ' οἷς ἔτυχον αἵ τε μητέρες αὐτῶν οὖσαι, καὶ οἱ παῖδες βέφορμοι. χρείσασθαι αὐτοῖς βουλόμενος καὶ ταύτῃ τοῦ δωρεᾶ, θανάτου μὲν ἀπολύσῃ τοὺς γόμους, φυλακὴν δὲ ποιούμενος αὐτῶν, μή τι συστάντες μετ' ἀλλήλων βουλεύσωνται κατ' τῆς τυραννίδος, ἀπεῖναι πόλεως ἐκέλευσεν ἐν τῆς πόλεως, ἄλλον ἄλλῃ, καὶ διαιτᾶν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηδενὸς τῶν παρεσηκότων ἐλευθέρως παῖδα μὴτε μαθήματος, μήτε ἐπιτηδεύματος μεταλαμβάνοι τοῦ, ἀλλὰ ποιμαίνοντάς τε, καὶ τἄλλα τὰ κατ' τοὺς ἀγροῖς ἔργα πονοῦντας· θάνατον ἀπειλήσας, εἴ τις ὁ αὐτῶν ἀφεθείη παρελθὼν εἰς τοῦ πόλιν. οἱ δὲ, καταλιπόντες τοὺς πατρῴους ἑστίας, ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὡς περ δοῦλοι, διέτρεφοντο, τοῖς ἀποκτείναι τοὺς πατέρας αὐτῶν λαβόντες. ἵνα δὲ μηδὲ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἐν μηδεὶ θήπαι μήτε θηλυναῖον μήτε ἀνδρῶδες φέρημα, πᾶσαν ἐκθηλύναι τοῖς ἀγωγαῖς τοῦ ἐπιβεφορμένου νεότητα τῆς πόλεως ἐπεβάλετο, ἀφῄων μὲν τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ὁπλίσεις μελέτας, ἀναλύσας δ' τοῦ διαιτᾶν, ἣ πρότερον οἱ παῖδες ἐχρῶντο. κόμαν τε γὰ τὰς ἄρρενας, ὥσπερ τὰς παρθένους, ἐκέλευεν, ἐξαπτόμενους καὶ βοστρυχόμενους, καὶ κεκρυφάλοις τὰς πλοκαμίδας ἀναδεῖσθαί τε ποικίλοις καὶ ποδήρεσι χιτωνίσκοις, καὶ χλανίδιοις ἀμπέχεσθαι λεπτοῖς καὶ μαλακοῖς, καὶ διαιτᾶν ἔχειν ὑπὸ σκιᾶς· ἠκολούθουν τὲ αὐτοῖς εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν ὀρχηστῶν καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν ἀνδραποδίων τούτοις μουσικολαίκων, τῶν δὲ παρεδρόμευαι παιδαγωγοὶ γυναῖκες σκιάδας καὶ ῥιπίδας κομίζουσαι, καὶ ἔλουον αὐτοῖς αὐταὶ, κτένας εἰς τὰ βαλανεῖα φέρουσαι, καὶ μύρων ἀγαθάστρους καὶ κάτοπτρα. τοιαύτῃ ἀγωγῇ διαφθείρων τοὺς παῖδας ἕως ἐκπληρώσουσιν εἰκοσὸν ἔτος, τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον εἰς ἄνδρας εἰσαγέλειν. πολλὰ δ' καὶ ἄλλα τοῖς Κυμαίοις ἐνυβρίσας καὶ λωβησάμενος, καὶ οὔτε ἀσελγείας οὔτε ὠμότητος ὁδεμιᾶς ἀπορόμενος, ὅτε ἀσφαλῶς κατέχειν ἐπελάμβανε τοῦ τυραννίδα, γηραιὸς ὢν ἤδη, δίκας ἔτισεν οὐ μεμεταῖας θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, περίρριζος ἀπολόμενος. οἱ δὲ ἐπανασάντες αὐτῷ, καὶ τὴν πόλιν ἐλευθερώσαντες ἀπὸ τῆς τυραννίδος, οἱ παῖδες τῶν

τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν ἦσαν, οὓς κατ' ἀρχὰς πόλεως ἀποκτεῖναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προελόμενος, ἐπέρρευν, ὥσπερ ἔφην, ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων οἷς ἔδωκε τοὺς μητέρας αὐτῶν, ἐκλιπαρη-
314 θεὶς, καὶ κατ' ἀγροὺς κελεύσας διαφθείρειν. ὀλίγοις δὲ ἔτεσιν ὕστερον, ὅπῃ τοὺς κώμας διεξιὼν, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν εἶδε νεότητα, δείσας μὴ συμφρονήσαντες ἐπαναστῶσιν αὐτῷ, φράσαι δεξιαμένους ἀπόντας ἐβουλεύετο, πρὶν ἀγαθέσθαι γνώμας. καὶ τοῦδε λαβὼν τοὺς φίλοις, ἐσκόπει μετ' αὐτῶν δι' οὗ τρόπου ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα λάθοιεν ἀναιρούμενοι. τοῦτο καταμαθόντες οἱ παῖδες, εἴτε μεμυθευκότες ὑπὸ τῶν σκυφιδόπων τινὸς, εἴτε αὐτοὶ κατ' τὸν ἑαυτῶν εἰκότα λογισμὸν ὑποτοπήσαντες, φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, τὸν γεωργικὸν ἀφέντες πάντες σίδηρον. ἦκον δὲ αὐτοῖς ὁπίκουροι κατ' πάχος ἐνδιατρίβοντες ἐν Καπύῃ Κυμαίων φυγάδες, ὧν ἦσαν ὁπιφανέστατοί τε καὶ πλείστοις Καμπανῶν ἔχοντες ξένοις, οἱ Ἱππομέδοντος παῖδες, τοῦ κατ' τὸν Τυρρηνικὸν ἱππαρχήσαντος πόλεμον, αὐτοί τε ὡπλισμένοι, κἀκείνοις κομίζοντες ὅπλα, Καμπανῶν τε μισθοφόρων καὶ φίλων χεῖρα συνεστήσαντες ἐκ ὀλίγου. ὅπῃ δὲ καθ' ἓν ἄπαντες ἐρρύοντο, τοῖς ἀγροῖς τῶν ἐνῳκῶν καταθέοντες ἐφόδοις ληστρικαῖς, ἐλεηλάτουν, καὶ τοὺς δούλους ἀφίσασαν ἐκ τῶν δεσποτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν δεσμωτηρίων λύοντες καθώπλιζον, καὶ ὅσα μὴ δύναντο φέρειν τὲ καὶ ἄγειν χρήματα καὶ βοσκήματα, τὰ μὲν ἐπίμπρασαν, τὰ δὲ κατέσφαττον. ἀπορουμένῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἵνα χρὴ ὅπου αὐτοῖς πολεμεῖν, ἀφ' ὅ μήτε ἐκ τοῦ φανεροῦ τοὺς ὅπιχρήσῃς αὐτοὺς ποιεῖσθαι, μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς χρονίζῃν τόποις, ἀλλὰ νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμέρεσθαι τοὺς ἐφόδους, καὶ πολλάκις ἀποστείλαντι τοὺς γραικοὺς ὅπῃ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας ἀφ' κεῖνῃς, τοῦδε γίνεται τις ὀξὺ αὐτῶν ἠκισμένος ὁ σῶμα μάστιξιν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν φυγάδων ὡς αὐτόμολος· ὃς αἰδέσθαν αἰτησάμενος, ὑπέσχετο τῷ τυράννῳ, τοῦδε λαβὼν τὴν ἀποσταλησομένῳ στὺ αὐτῷ δυνάμιν, ἀξίν ὅπῃ τὸν τόπον ἐν ᾧ τὴν ὅπιοῦσαν ἐμελλον αὐλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. ᾧ πιστεῦσαι τοῦδε δεῖσ ὁ τύραννος αὐτοῦτι οὐδὲν, καὶ ὁ ἑαυτοῦ σῶμα ὅμηρον παρεχόμενῳ, πέμπει τοῖς πιστοτάτοις τῶν ἡγεμόνων, ἀγήνας ἱππεῖς τε πολλοὺς καὶ τὴν μισθοφόρον δυνάμιν. οἷς ἐνετείλατο, μάλιστα μὲν ἀπαντᾶν τοῖς φυγάδας, εἰ δὲ μή γε, ὡς πλείστους ἐξ αὐτῶ δήσαντας πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ὁ μὲν οὖν καταστρεψάσας τῶν πα αὐτόμολος, κατά τε ἀτελοῦς ὁδοὺς, καὶ ἀφ' δρυμῶν ἐρήμων ἦγε τὴ γραικὴν καταπρεσδεύσαν

πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν ἦσαν, οὓς κατ' ἀρχὰς πόλεως ἀποκτεῖναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προελόμενος, ἐπέρρευν, ὥσπερ ἔφην, ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων οἷς ἔδωκε τοὺς μητέρας αὐτῶν, ἐκλιπαρηθεὶς, καὶ κατ' ἀγροὺς κελεύσας διαφθείρειν. ὀλίγοις δὲ ἔτεσιν ὕστερον, ὅπῃ τοὺς κώμας διεξιὼν, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν εἶδε νεότητα, δείσας μὴ συμφρονήσαντες ἐπαναστῶσιν αὐτῷ, φράσαι δεξιαμένους ἀπόντας ἐβουλεύετο, πρὶν ἀγαθέσθαι γνώμας. καὶ τοῦδε λαβὼν τοὺς φίλοις, ἐσκόπει μετ' αὐτῶν δι' οὗ τρόπου ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα λάθοιεν ἀναιρούμενοι. τοῦτο καταμαθόντες οἱ παῖδες, εἴτε μεμυθευκότες ὑπὸ τῶν σκυφιδόπων τινὸς, εἴτε αὐτοὶ κατ' τὸν ἑαυτῶν εἰκότα λογισμὸν ὑποτοπήσαντες, φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, τὸν γεωργικὸν ἀφέντες πάντες σίδηρον. ἦκον δὲ αὐτοῖς ὁπίκουροι κατ' πάχος ἐνδιατρίβοντες ἐν Καπύῃ Κυμαίων φυγάδες, ὧν ἦσαν ὁπιφανέστατοί τε καὶ πλείστοις Καμπανῶν ἔχοντες ξένοις, οἱ Ἱππομέδοντος παῖδες, τοῦ κατ' τὸν Τυρρηνικὸν ἱππαρχήσαντος πόλεμον, αὐτοί τε ὡπλισμένοι, κἀκείνοις κομίζοντες ὅπλα, Καμπανῶν τε μισθοφόρων καὶ φίλων χεῖρα συνεστήσαντες ἐκ ὀλίγου. ὅπῃ δὲ καθ' ἓν ἄπαντες ἐρρύοντο, τοῖς ἀγροῖς τῶν ἐνῳκῶν καταθέοντες ἐφόδοις ληστρικαῖς, ἐλεηλάτουν, καὶ τοὺς δούλους ἀφίσασαν ἐκ τῶν δεσποτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν δεσμωτηρίων λύοντες καθώπλιζον, καὶ ὅσα μὴ δύναντο φέρειν τὲ καὶ ἄγειν χρήματα καὶ βοσκήματα, τὰ μὲν ἐπίμπρασαν, τὰ δὲ κατέσφαττον. ἀπορουμένῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἵνα χρὴ ὅπου αὐτοῖς πολεμεῖν, ἀφ' ὅ μήτε ἐκ τοῦ φανεροῦ τοὺς ὅπιχρήσῃς αὐτοὺς ποιεῖσθαι, μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς χρονίζῃν τόποις, ἀλλὰ νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμέρεσθαι τοὺς ἐφόδους, καὶ πολλάκις ἀποστείλαντι τοὺς γραικοὺς ὅπῃ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας ἀφ' κεῖνῃς, τοῦδε γίνεται τις ὀξὺ αὐτῶν ἠκισμένος ὁ σῶμα μάστιξιν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν φυγάδων ὡς αὐτόμολος· ὃς αἰδέσθαν αἰτησάμενος, ὑπέσχετο τῷ τυράννῳ, τοῦδε λαβὼν τὴν ἀποσταλησομένῳ στὺ αὐτῷ δυνάμιν, ἀξίν ὅπῃ τὸν τόπον ἐν ᾧ τὴν ὅπιοῦσαν ἐμελλον αὐλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. ᾧ πιστεῦσαι τοῦδε δεῖσ ὁ τύραννος αὐτοῦτι οὐδὲν, καὶ ὁ ἑαυτοῦ σῶμα ὅμηρον παρεχόμενῳ, πέμπει τοῖς πιστοτάτοις τῶν ἡγεμόνων, ἀγήνας ἱππεῖς τε πολλοὺς καὶ τὴν μισθοφόρον δυνάμιν. οἷς ἐνετείλατο, μάλιστα μὲν ἀπαντᾶν τοῖς φυγάδας, εἰ δὲ μή γε, ὡς πλείστους ἐξ αὐτῶ δήσαντας πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ὁ μὲν οὖν καταστρεψάσας τῶν πα αὐτόμολος, κατά τε ἀτελοῦς ὁδοὺς, καὶ ἀφ' δρυμῶν ἐρήμων ἦγε τὴ γραικὴν καταπρεσδεύσαν

cæſorum ab ipſo ciuium; quos cum olim omnes vna die occidere ſtatuiſſet, flexus (vt dixi) precibus ſatellitum, quibus puerorum matres *vxores* dederat, *ex vrbe ſummotos* ruri degere iuſſerat. nam cum aliquot annis poſt, per pagos iter faciens, animaduertiſſet in eis multum iuuentutis validæ, timens eorum conſpirationẽ, & præuenire volẽs, cogitauit omnes ex improuiſo interficere: adhibitisq; amicis conſultabat quomodo incautos cito & facile opprimeret. hoc vbi cognouere iuuenes, ſiue alicuius conſciorum indicio, ſiue ſuſpicione moti veriſimili, fugerunt in montes arreptis ferramentis ruſticis: moxque adfuit eis auxilium Cumanorum exſulum qui agebant Capuæ: inter quos nobiliſſimi erant, & plurimos Campanorum habebant hoſpites, Hippomedontis filii, eius qui Etruſco bello fuerat magiſter equitũ: qui non modo ipſi armati erant, ſed etiam illis *alteris* arma afferebant, validamque mercenariorum & amicorũ manum e Campania contraxerant. Hi omnes cõiunctis viribus agros inimicorum infeſtabant latrociniis, prædas abigentes, & ſeruos abducentes a dominis; exemptosque e cuſtodiis ſontes armabant: & ſiquid rerum pecorumve ferre aut agere non poſſent, exurebant vel iugulabant. Ibi tyranno hæſitanti qua ratione inimicis occurreret, quod nec aperte rem gereret, nec eodem loco ſubſiſterent diutius, ſed pro nocturni diurnive itineris ſpatio, nunc hic mane, nunc illic veſperi graſſarentur, eluderentque militem præſidio miſſum agreſtibus; quidam e numero exſulum ſe obtulit, quem illi fœdato verberibus corpore, tranſfugæ ſpecie miſerant. Is ſecuritatem a tyranno ſtipulatus, promiſit ſe, ſi copię ſecum mitterentur, perducturum illas eo loci, vbi ſequentem noctem acturi eſſent exſules. & habita eſt fides homini, quod nihil *præmii* poſcens, ſeipſum præberet obſidem. moxq; miſſi ducum fidiſſimi addito equitatu & mercenariis copiis, cum mãdatis vt exſules omnes ſi poſſent, aut certe plurimos, vinctos in vrbẽ pertraherent. Quib. fabricatis *ſictus* ille trãsfuga exercitũ per vias cæcas & deſertos ſaltus ituere laborioſo

tota nocte continuato, abduxit ab vrbe quam longissime. Interea fugitiui exsulesq; in monte prope Auernum nõ procul vrbe positis insidiis, vbi signo (vt conuenerat) a speculatoribus dato cognouerunt egressas tyranni copias, miserunt ex suis circiter LX audacissimos, pellib. incinctos & fasces sarmentorũ gerentes: qui crepusculo alii per alias portas velut operarii se clam in vrbẽ insinuauerunt: depromptisq; quos in fascib. celauerant gladiis, in vnum conuenere; factoq; agmine, confertim portam quę ad Auernum ducit, inuaserũt; ac cæsis custodib. somno oppressis, suos iã mœnibus propinquos admiserunt portis patẽtibus, nemine sentiẽte. erat. n. illa nocte festum quoddam publicum, & totum vulgus vacabat potationib. ceterisq; hilaritatibus; ita vt sine periculo cunctas ad tyranni regiam vias peruaderent. ac ne circa ianuam quidẽ multi vigilabant custodes: sed hic quoq; alios iã sopitos, alios ebrios cõfoderunt non magno negotio: & irruentes in ædes vno agmine, ceteros oẽs nec corporis iam nec mentis præ vino compotes, iugulauerunt more pecorũ: Aristodemum vero cũ liberis & cognatis cõprehensum, & in multam noctẽ fœdis verberib. ac tortura, & (vt *vno verbo* dicã) omni cruciatus genere afflictum, interfecerunt. atq; *ita* radicitus exstirpata tyranni familia, vt nec paruulos liberos, nec mulieres, nec vllum ex eorum vniuersa cognatione reliquum sinerent; scrutati etiam per totam noctem cunctos tyrannidis adiutores, diluculo in forum processerunt: aduocatoq; in cõcionem populo, arma ponunt, & pristinam reip. formam restituunt. Ad hunc igitur Aristodemũ, anno tyrannidis eius circiter quartodecimo, exsules Tarquiniani venerunt, poscẽtes sibi ius reddi contra patriam. Legati primũ restiterunt, vt qui nec ob hanc litem venissent, nec caussę pro rep. dicẽdę potestatẽ haberent, quã a senatu non accepissent; deinde cũ nihil proficerẽt, viderentq; tyrannũ ob studia & preces exsulũ in aduersam partem inclinare, petito ad defensionẽ spatio, & vadati pecuniis, nemine amplius obseruante, interim dum caussa pendet, clam dederunt se in viam. famulitium eorum & iumenta, allatasque

δι' ὅλης νυκτὸς, ὅθεν τὰ πλῆθον ἀπέχοντα τῆς πόλεως μέρη. οἱ δ' ἀποσταθέντες καὶ φυγάδες ἐν ᾧ τῷ τοῦ Ἄορνον ὄρει πλησίον ὄντι τῆς πόλεως λοχῶντες, ὡς ἔμαθον ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῆς πόλεως τὴν τῶν τυραννικῶν φαλάγγων, ζωγήμασι μηνυθέντες ὑπὸ τῶν σκοπῶν, πέμπουσιν ἐξ αὐτῶν τοὺς ἐξήκοντα μάλιστα τοὺς εὐτολμοτάτους, διφθέρας ἔχοντας, καὶ σφακέλλοις φρυγάνων κομίζοντας. ὅτοι τοὺς λύχνων ἀφαὶ, δηλοῖ κατ' ἀγλὰς πύλας, ὡς χερνῆται, παρεισπεσόντες ἔλαθον. ὡς δ' ἔνδον ἐγένοντο τοῦ τείχους, ἐξεκώσαντες ἐκ τῶν σφακέλλων ἃ καλέχρυπτον ξίφη, καὶ ζωγρήσαντες εἰς τὴν αὐτὴν ἄπαντες τόπον, ἔπεισι ἐκεῖθεν ὁρμήσαντες ἀθρόοι τοὺς τοῦ τὴν Ἄορνον φεύγοντας πύλας, οἷς τε φύλακας αὐτῶν ἀποκλείνοντι καὶ μεμεθύκασι, καὶ οἷς σφέτερος ἄπαντας ἤδη ὁ τεῖχος πλησίον ὄντας ἀναπεπταμένας τῶν πύλαις ὑποδέχεται, καὶ τὸ παράλογον ἔλαθον. ἔτυχε γὰρ ἐκείνη τῇ νυκτὶ ἑορτή τις οὖσα δημοτικὴ, καὶ δι' αὐτὸ ἅπας ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος ἐν πότοις ὢν καὶ ταῖς ἀναγκαίαις ἡδυπαθείαις, τοῦτο παρέφερεν αὐτοῖς κατὰ πολλὴν ἀδεῖαν ἀπάσας διεκθεῖν τὰς ὅτι τὴν τυραννικὴν ἀνεστίαν φερούσας ὁδοὺς· καὶ οὐδὲ τοὺς τῶν ἀγρῶν πολλὴν ἔνα καὶ ἐγκαταλειφθεῖσαν ἀνεῦρον φυλακὴν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῖς μεθ' ἡδονῆς καθεύδοντας, οἷς ἐν μεθύοντας ἀποσφάξαντες ἅπαντας πόνῳ, καὶ κατὰ πλῆθος εἰς τὴν οἰκίαν ὠσάμενοι, οἷς μὲν ἀναῖρουν σύμπαντας ὅτε τοῦ Ἑρμοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τὰς φρένας, ἀφὰ τὴν οἶνον, τραυματίαν δίκην καλέσαντες τὴν Ἀριστόδημον καὶ τοῖς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀνδρῶν συγγένειαν συλλαβόντες, ἄχρι πολλῆς νυκτὸς αἰκιζόμενοί τε καὶ βασανίζοντες, καὶ πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, λυμαινόμενοι κακοῖς, ἀπέκτειναν. ἀνελόντες δὲ τὴν τυραννικὴν οἰκίαν παρόριζον, ὡς μήτε παιδία, μήτε γυναῖκας, μήτε συγγένειαν μηδενὸς αὐτῶν καταλιπεῖν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ἀπαντᾶς ἐξεριθμησάμενοι τοὺς συνεργοὺς τῆς τυραννίδος, ἡμέρας γενομένης πρωΐ ἦλθον εἰς τὴν ἀγοράν. ἔπειτα συγκαλέσαντες τὸ δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἀποδίδοσι τὰ ὅπλα, καὶ τὴν πάτριον καθίσαν πολιτείαν. ὅθεν τὸν δὴ τὸν Ἀριστόδημον ἔτος ὅμως τεσσαρεσκαιδέκατον ἤδη τυραννοῦντα Κύμης, οἱ ὑπὸ Ταρκυνίῳ φυγάδες καθισάμενοι, τὴν κατ' τῆς πατρίδος ἐβούλοντο ζωγρήσασθαι δίκην. οἱ πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων τέως μὲν ἀντέλεγον, ὡς ὅτε ὅθεν ἥκοιεν τὴν ἀγῶνα, ὅτε ἐξουσίαν ἔχοιεν, ἢν ἐκ ἐπέδοσαν αὐτοῖς ἡ βουλὴ, περὶ τῆς πόλεως ἀποφήσασθαι δίκην. ὡς δ' ἐκεῖνοι ἐπέραινον, ἀλλ' ἐκεκλικότα τὴν τύραννον ἐώρων ὅθεν θαλέρα μέρη, δεῖσαι τὰς ἀποστάσεις καὶ παρακλήσεις τῶν φυλάκων, αἰτησάμενοι χρόνον εἰς ἀπολογίαν, καὶ διεκρινήσαντες τὰ σώματα χρημάτων, ἐν ᾧ δεῖσαι μέσῳ τῆς δίκης, ἀθενὸς ἔτι φυλάττοντος αὐτοῖς, ἀποδρᾶσαντες ᾤχοντο. θεραπόντας δ' αὐτῶν καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ ὅθεν τῇ

σιτωνίᾳ κομιδέντα χρήματα ὁ τύραννος κατέχει. τούτους μὲν οὖν τὰς πρεσβείας οἰκεῖα πάθοντας, ἀπρακτοῖς ἀναστρέφαι σὺν ἔβη. ἐν δὲ τῇ ἐν Τυρρηνίᾳ πόλεων οἱ πεμφθέντες κέρδεσι τε καὶ ζέας σωωπησάμενοι, τὰς πολαμηδῶς σκάφας συγκατεκόμισαν εἰς τὴν πόλιν. αὐτὴ βραχὺ ἀνα χρόνον ἡ ἀρετὰ Ῥωμαίοις δεύτερον ἔπεφυν· ἔπειτα δ' ἐξαιφνιδιῶσα, εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας κατέστησεν αὖθις. ἐν δὲ οὐθὲν εἶδος ἀναγκαίας τροφῆς, ὃ οὐκ ἐπείρασον ἔτι. ζωέβαινέ τε οὐκ ὀλίγοις αὐτῶν, τὰ μὲν ἀφ' τῶν ἀσθενῶν, τὰ δὲ ἀφ' τῶν ἀπορίαν τῆς οὐκ εἰωθυίας ἐδωδῆς, οἷς μὲν, ἀῤῥώστως ἀφακεῖσθαι τὰ σώματα, οἷς δὲ, παρημελημένως ἀφ' πενίαν, καὶ πανταχόθεν ἀδυνάτως. ὡς δ' τὸ ἔγνωσαν οἱ νεωστὶ κεκρατημένοι τοῦ πολέμου Οὐολοῦσκοι, πρεσβεῖαν ἀπορρήτων ἀφαποστολὰς σπῆρον ἀλλήλοις εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὡς ἀδυνάτων ἐσομένων, εἴ τις αὐτοῖς ὅθεν ἐπίδοιτο κεκακωμένοις πολέμῳ τε καὶ λιμῷ, ἀντέχειν. δεῖν δὲ ἁς ἔννοια, οἷς φεύγοντες ἐν μὴ τοῦ ἰδεῖν ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς Ῥωμαίοις γενομένοις, σκφανέστατα καὶ τότε τὴν ἑαυτῆς δυνάμιν ἀπεδείξατο. τοσοῦτος γὰρ ἁς ἄφνω εἰς τὰς πόλεις τῶν Οὐολούσκων φθόρος [σκέσκηφεν,] ὅσος σὐ οὐδενὶ ἀνῷ τόπῳ μνημονεύεται γενόμενος, οὔτε βαρβάρου γῆς, [οὔθ' Ἑλλάδος,] πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τύχην καὶ φύσιν ἐρρωμένων [τε] καὶ ἀσθενῶν τοῦ ὁμοίως διεργαζόμενος. ἐδήλωσε δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς ἡ πόλις ὅθεν φανὴς τῶν Οὐολούσκων, Οὐέλιτρα ὄνομα αὐτῇ, μεγάλη τε καὶ πολυανθρωπος οὖσα τέως· ἧς ὁ λοιμὸς μίαν ὑπελείπετο μοῖραν ἐκ τῶν δέκα, τὰς δὲ ἀγὰς ὑπολαβὼν, ἀπώλεσε. καὶ τελευτῶντες δὴ οὗτοι ὅσοι πρεσβῆσαν ἐκ τῆς συμφορᾶς, πρεσβευσάμενοι, Ῥωμαίοις ἔφεσαν τὴν ἐρημίαν, καὶ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ πρότερον ἐποίκοις ἐκ τῆς Ῥώμης εἰληφότες· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ δεύτερον τοῖς κληρούχοις παρ' αὐτῶν ἠτοῦν. τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις μαθοῦσι τῆς μὲν συμφορᾶς οἶκτος εἰσῆλθ· καὶ οὐ δεῖν ᾤοντο τοῖς ἐχθροῖς ὅθεν τοιαύταις τύχαις μνησικακεῖν, ὡς ἰκανὰς δεδωκόσι τοῖς θεοῖς ὑπὲρ σφῶν δίκας αὐτῶν ἐμέλλον δράσειν. θελήσαντες δὲ πολλαμβάνειν ἐδόκει κληρούχων ἀποστολὴν οὐκ ὀλίγων, πολλὰ τὰ συμφέοντα οὐκ ἐν τῷ παρόντος ὅθεν λογιζομένοις. τό τε γὰρ χωρίον ἰκανὸν εἶν ἐφαίνετο, φυλακὴν ἀξιοχρέω καταλαμβάνειν, οἷς ἂν νεωτερίζειν ἢ πρᾶκινδυνεύειν τι βουλομένοις ἦ, μέγα κώλυμα καὶ ἐμπόδιον εἶν· ἡ τε ἀπορία τῆς τροφῆς ἡ καλέχουσα τὴν πόλιν, ἐν παρ' ὀλίγον μεταβιωλέσα ἐλυήσεσθαι ὑπωπτεύετο, εἰ μετασταθὴ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῶν πλήθους μοῖρα ἀξιόλογος.

frumentationis gratia pecunias, tyrannus detinuit. Ob hos igitur casus hæ legationes re infecta reuersæ sunt. Ceterum qui missi fuerãt in Etruriam, milium. & far ab eius regionis populis coemptum, in vrbẽ comportauerunt nauibus secundo flumine. Quo commeatu breui absumpto, laborabatur inopia sicut antea; ita vt nullum cibi genus, ad quod necessitas adigere solet, intentatum relinquerent. quo factum est vt multi vel præ inopia, vel præ insuetis alimentis, affectis essent corporibus; pauperes vero, quod curare se non possent, prorsus inualidis. Quod vbi Volscis nuper deuictis est cognitum, occultis legationibus se inuicem ad bellum sollicitabant; rati populum Romanum nequaquam parem fore fami simul & hostibus. Sed deũm benignitas, cui erat curæ ne populus Romanus inimicis succumberet, tum quoq; manifestissime vim suam exseruit. tanta enim pestilentia repente Volscos inuasit, quanta nullibi nec apud Græcos nec apud barbaros fuisse memoratur, nulli ętati parcens, nec vlli conditioni vel sexui, siue in debiles incideret, siue in validos. cuius cladis magnitudo satis liquere potest ex nobili eius gentis vrbe, Velitris; quæ magna prius & populosa, sic tum exhausta est, vt decima tantum pars incolarum reliqua manserit, ceteris omnibus exstinctis. Quare tãdem qui huic calamitati superfuere *incolumes*, legatis *in hoc* missis, desolationem patriæ conquesti, se & sua dediderunt in fidẽ populi Romani. nam & antea colonos ex vrbe acceperant: ideoque tunc iterum nouos in *vacantem* agri partem submitti postulabant. Quo cognito, Romanos calamitatis miseratio subiit; nec putarunt in eo infortunio reminiscendas & *persequendas* hostium iniurias; rati satis pœnæ diis luisse inimicos pro cogitato scelere. Velitras vero non paruum colonorum numerum mitti placuit, reputantibus multa inde prouẽtura commoda. nam & locus ipse, si occuparetur valido præsidio, satis magno impedimento futurus esse videbatur iis qui res nouas moliri vellẽt: & coniectura erat, nõ parum in vrbe remissuram alimentorum inopiam, si emigraret nõ contemnẽda plebis portio.

Colonie missi.

Sed nihil æque ad decernendam coloniam impulit atq; seditio, quę prior nōdum probe restincta, denuo exardescebat. rursus enim vt ante plebs concitabatur, & patriciis succēsebat: multaq; in eos & grauia iactabantur conuitia: aliis iniuriā *eorum* & socordiā incusantibus, qui non multo ante præuidissent futuram annonę caritatem, maloq; matura quæ fiuissent remedia: aliis data opera caritatem ab illis inductā asseuerantibus, vt qui secessionis recordatione inflammati, plebem *nunc ista ratione* affligere cuperent. Has igitur ob caussas maturabatur coloniæ missio; designatis a senatu ad eam deducēdam triumuiris. Plebi principio gratum erat mitti aliquos in coloniam; vt qui & famem effugituri essent, & regionem habituri fortunatam. deinde considerantes pestem quæ destinatam ipsis vrbem vacuefecerat absumptis habitatoribus, & aduenas metu similis tractationis terrebat, paulatim mutabant animos: vt multo pauciores darēt nomina, quā quot senatus decreuerat. atq; hos ipsos iam consilii pœnitebat, & tergiuersabātur exitum. relicta est tamen *domi* hęc pars, & quotquot nō sponte proficisci cuperēt: senatusconsulto facto vt ex omni ciuiū numero sorte coloni ducerētur, grauissima & indeprecabili mulcta, ꝓposita iis qui ex sorte migrare detrectassent. Ita bene magna manus necesse habuit Velitras migrare: nec multis dieb. post, alia Norbam, Latini nominis vrbem non ignobilem. Fefellit tamen sua spes patricios, nec seditio, vt cogitauerāt, quidquam remisit: quinimmo reliqua plebs magis etiam exasperabatur animis, vehementer in patres vociferās, per cœtus & sodalitia, paucis primum cocuntibus, mox gregatim, grauius iam premente inopia: factoque in forum concursu, tribunos inclamabant. Per quos coacta concione, progressus *in medium* Sp. Icilius, qui tunc collegii princeps erat, & ipse vehementer in senatum inuectus est, inuidia eum quantum poterat grauans; & ceteros quoq; iubebat suas in commune conferre sententias; inprimis Sicinium & Brutum tunc ædiles nominatim citans, qui & primæ secessionis plebi auctores fuerant, & introducto in rempublicam

Intestina seditio recrudescit.

μάλιστα ὃ ἡ στάσις ἀναῤῥιπιζομένη, πρὶν ἢ πεπαῦθαι καλῶς ἐπὶ τὴν πρότερον, εἰσῆλθ' αὐτοὺς ψηφίζεσθαι τὸν ἀποστολον. πάλιν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον, ὁ δῆμος ἠρεθίζετο, καὶ δι' ὀργῆς εἶχε τοὺς πατρικίους· πολλοί τε καὶ χαλεποὶ κατ' αὐτῶν ἐγίνοντο λόγοι, τὴν μὲν ὀλιγωρίαν ἐγκαλούντων καὶ ῥαθυμίαν, ὅτι οὐκ ἐν πολλῷ προεῖδοντο τὴν ἐσομένην τοῦ σίτου σπάνιν, καὶ προεμηχανήσαντο τὰ πρὸς τὴν συμφορὰν ἀλεξήματα· τῶν δ' ἐξ ἐπιβουλῆς τινὰ αὐτῶν γεγενέναι σιτοδείαν ἀποφαινόντων, δι' ὀργήν τε καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ κακῶσαι ὃ δημοτικὸν, ἀναμνήσαι τῆς ἀποστασίας. ἀφ' ὧν τοιούτων μὲν δὴ τὰς αἰτίας, τῶν κλεψύχων ἀποσλὴ ταχεῖα ἐγίνετο, τεταῦν ἀποδιαθέντων ἀνδραῦν ὑπὸ τ' βουλῆς ἡγεμόνων. τῷ δ' ἡμῳ ὃ κατ' ἀρχὰς μὲν ἄσμενον ὃ τοῖς κλεψύχοις ἀφ' ἑαυτῶν ἀνῆψ, ὡς λιμοῦ τε ἀπαλλαθησομένῳ καὶ χώραν οἰκήσοντι εὐδαίμονα· ἔπειτα σὺν θυμουμένῳ τὸν λοιμὸν, ὃς ἐν τῇ μελλούσῃ αὐτὸν ὑποδέχεσθαι πόλει ἠνύετο, τοὺς τε οἰκήτορας διεφθάρκει, καὶ δέος παρῆγε μὴ καὶ τοῖς ἐπείοις ὃ αὐτὸ ἐργάσηται, μεθίστατο κατ' μικρὸν εἰς τὐναντία ἡ γνώμη. ὥστε οὐ πολλοί τινες ἐφάνησαν οἱ μετέχειν βουλόμενοι τῆς ἀποικίας, ἀλλὰ πολὺ ἐλάττους ὧν ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο. καὶ οὗτοι δὲ ἤδη σφῶν αὐτῶν καταγνώκεσαν, ὡς κακῶς βεβουλευμένων, καὶ ὑπανεδύοντο τὴν ἔξοδον. καταλειφθὴν μὲν οὖν τοῦτο ὃ μέρος, καὶ ὃ ἄλλο ὃ μὴ ἐκοῦσιν στρατεύσαιμον τῆς ἐξόδου, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐξ ἀπάντων ἠνέσθαι Ῥωμαίων κληρῳ τὴν ἔξοδον, κατ' δὲ τῶν λαχόντων, εἰ μὴ ἐξίοιεν, χαλεπὰς καὶ ἀπαραιτήτους θεμένης ζημίας. οὕτ' τε δὴ ὁ στόλος ἀνωρεπὴς ἀνάγκῃ εἰς ὀλίγας καταληφθεὶς ἀπεστάλη· καὶ ἕτερος αὖθις οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον εἰς Νώρβαν πόλιν, ἣ ἐστι τῶν Λατίνων ἔθνους οὐκ ἀφαιής. ἐλήφετο δὲ οὐδὲν τῶν ἐκ λογισμοῦ τοῖς πατρικίοις, κατ' γοῦν τὴν ἐλπίδα τῶν λωφήσειν τὴν στάσιν· ἀλλ' οἱ πρεσβύτεροι ἐπὶ χείρους τὰς ὀργὰς ἦσαν, καὶ πολλῇ τῇ καταβοῇ τῶν βουλευτῶν ἐχρῶντο, κατά τε συστροφὰς καὶ ἑταιρείας, ὀλίγοι μὲν συνιόντες ὃ πρῶτον, ἔπειτα ἀθρόοι, συνοικειοτέρας ἤδη γινομένης τῆς ἀπορίας. καὶ συναθροιζόμενοι εἰς τὴν ἀγορὰν, τοῖς δημάρχοις ἐβόων. συναγαγόντος δ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, παρελθὼν Σπόριος Σικίννιος, ὃς τῶν ἀρχείων τότε ἡγεμὼν, αὐτός τε πολὺς ἔρρει κατ' ῥ βυλῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα σὺν, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, καὶ τοὺς ἀνδρας ἡξίου λέγειν ἃ φρονοῦσιν εἰς ὃ κοινὸν, μεταξὺ δ' τὸν Σικίννιον καὶ τὸν Βροῦτον, ἀγραιόμενος τότε ὄντας, ἀναπελῶν ἑκάτερον ἐξ ὀνόματος, οἱ καὶ τῶν πρώτης ἀποστάσεως ὡς δημῳ ἦρξαν, καὶ τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν εἰσηγησάμενοι, πρῶτοι αὐτὴ ἔτυχον. παρῆγον δ' οὗτοι, τοὺς κακοηθεστάτοις τῶν λόγων σὺν πολλῇ παρεσκευασμένοι, διεξήεσαν ἀεὶ τοῖς πολλοῖς ἀκούειν τοῦ βουλομένοις, ὡς σὺν προνοίας τε καὶ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν πλουσίων γεγένοιτο ἡ σῖτου ἀπορία, ὅθεν τ' ἐλευθερίαν ἀκόντων ἐκείνων ὁ δῆμος σὺν τ' ἀποστάσεως ἀνέρετο. ἰσομοιρῶν τε οὐδὲν κατ' μικρὸν ἀπέφαινον τ' συμφορᾶς τοῖς πένησι τοὺς ἀπόρους· ἐκείνοις μὲν γὰρ δὴ καὶ ἐξ ὑγιοῦς ἀφανῆς ἐδοκει μόνας, καὶ χρήματα, οἷς ὠνούμενοι τὰς ἐπεισάκτοις ἀγορὰς, σὺν πολλῇ ὑπεροψίᾳ ἦσαν τῶν κακῶν· τοῖς δ' δημότοις ἀμφότερα ταῦτα ἀπόρως ἔχειν· τοῦ τε ἀποστολοῦ τ' κληρούχων, οὗ ἐποιήσαντο εἰς νοστερὰ χωρία, σὺν δυνῶν ἀποφαίνοντες εἰς περιφῆ καὶ μακρῶν χείρονα ὀλεθρον, αὔξοντες, ὡς μάλιστα δυναῖεν ἤδη, ὧν λόγῳ τὰ δεινὰ, καὶ τί πρᾶξαι ἔσται τῶν κακῶν αὔξοντες μαθόν, ὑπομιμνήσκοντές τε τῶν παλαιῶν αὖθις αἰκισμῶν, οἷς ὑπὸ τῶν πλουσίων ἔτυχον αἰκιζόμενοι, καὶ τὰ δεινὰ τὰ ὅμοια τούτοις κατ' πολλοῦ ἄδειαν διεξιόντες. τελευτῶν δ' ὁ Βροῦτος, εἰς ἀπόκλυνα τοιαῦτα καταλέκλαφε τ' λόγον, ὡς εἰ βεβληθεν αὐτῷ πείθεται, ὀξὺ ταχέων προσαναγκάσων τοὺς ἐκκαύσαι τὰς ὃ δεινὸν καταστέσαι. ἡ μὲν δὴ σύκκλησία διελύετο. οἱ δ' ὕπατοι τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλεσαν τ' βουλὴν, πεφοβοῦντες ὅπῃ τοῖς χαλεπωτέροις, καὶ τ' Βροῦτ δημοκοπίαν εἰς μέγα τι κακὸν ἀποσκήψειν οἰόμενοι. πολλοὶ μὲν δὴ καὶ πολυτοδαποὶ ὑπό τε αὐτῶν ἐκείνων ἐρρήθη ὡς συνεδρίῳ λόγοι, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν πρεσβυτέρων, τῶν μὲν, οἰομένων δεῖν θεραπεύειν τ' δῆμον ἁπάσῃ προθυμίᾳ λόγῳ, καὶ ὑπουργεῖν ἔργῳ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν μεγαλοπρεπῶς πολυποιεῖν ἀξίᾳ, πόνους εἰς μέσον τὰ πράγματα, καὶ μὴ σφῶν ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφέρειν τ' δῆμον πολυαλλοῦντας σκοπεῖν· τῶν δ', μηδὲν ὑπεικεῖν καὶ μαλακίζεσθαι συμβουλευόντων πρὸς ὄχλον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ, θρασεῖαν τε καὶ δύσποιον δημοκόπων δυθεφόπων μανίαν, ἀλλ' ἀπολογεῖσθαι μὲν, ὡς οὐδὲν εἴη τῶν πολλῶν τῶν πατρικίων γεγενότων αἴτιον, καὶ ὑπισχνεῖσθαι πρόθυμοι ἔξειν τῶν κακῶν τ' δυνατὼ· τοῖς δ' ταραττοῦσι τ' δῆμον θεραπεύειν, καὶ παραινεῖν ὡς εἰ μὴ παύσοιν τ' πάσιν ἀναῤῥιπίζοντες, αἰτίας πίσοιεν δίκας. ταύτης ἡγεῖτο ἡ γνώμης Ἄππιος, καὶ τοῦ ἡ νικῶσα αὕτη, πολλῆς ἐμπεσούσης πάνυ τοῖς σωέδροις φιλονεικίας· ὥστε καὶ τὸν δῆμον ὑπὸ τ βοῆς αὐτῶ ἐξακουομένης ὅτι πολὺ παραρρέοντα, σωνεδραμεῖν ὅτι τὸ βεβλίπεμον, καὶ πᾶς ὀρθῶ ὅτι τῇ προσδοκία ἠνέσθαι τὴν πόλιν. μετ' τοῦτο οἱ μὲν ὕπατοι παρελθόντες, συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν· τοῦ δὲ οὐ πολὺ τ ἡμέρας ἐπὶ τὸ λεφπόμενον· καὶ παρελθόντες, ἐπειρῶντο τὰ δόξαντα

tribunatu primi eum magistratum affecuti erant. Hi iamdudū malignissimas conciones meditati, progressi *in medium*, declamitarunt quæ plebi audire gratum erat, quasi data opera & insidiis diuitū exorta esset præsens annonæ caritas, quia libertatem illis inuitis plebs per secessionem inuenisset. plurimum enim abesse vt parem in hac calamitate difficultatē sentiāt locupletes atq; inopes. nam illis esse tum alimenta in occultis penuariis, tum pecunias ad emendos cōmeatus aduectitios; quibus freti hoc malum plane contemnāt: plebeios autem carere vtroque. addebant, coloniam in morbosos locos emissam, manifesto & lōge atrociori obiectam periculo; difficultatem verbis quantū poterant exaggerantes, & rogantes quis tandē malorum finis; refricantesq; memoriam prioris diuitum sæuitiæ, qua *in nexos* vsi fuerant, & alia similia declamātes magna licētia. Postremo Brutus sermonem suum comminatione clausit: si vellēt sibi parere, breui se effecturum vt qui malum hoc accēdissent, ipsi restinguerēt. ita tum concio dimissa est. Postera die consules senatum conuocarunt, nouationem timentes, verentesq; ne Brutus sollicitatione populi magnum aliquod malum inueheret. multa ibi & varia dicta sunt tum ab ipsis consulibus, tum a natu maioribus; nōnullis censentib. deliniēdam plebem omni verborum comitate, & pollicitatione operę; mitigandosq; duces eius, proposita rerū difficultate; & cōmunicato cū plebe consilio dispiciēdum quid esset e rep. aliis contra suadentibus nihil indulgendum vulgo imperito & refractario, nec alendam audacem & intolerabilem eius adulatorum insaniā: sed respondendum, nullam huius mali culpā esse in patriciis, & senatui rem curæ fore pro viribus. ceterum turbatores plebis obiurgandos cum interminatione, daturos meritas pœnas ni seditiones fouere desinerēt. Hui⁹ sentētiæ princeps fuit Appius; quæ & vicit, maxima patrum contentione; ita vt & populus clamoribus eorum territus *e comitio* ad curiam concurreret, & in exspectationem erecta esset tota ciuitas. Post hęc die iam vergente, consl. vocato in concionem populo progressi *in medii*, conabātur senatus

voluntatem ostendere: sed obstabat tribunus, & nec alternis, nec decenti ordine verba vtrimq; fiebant; sed vna clamitabant, & alter obstrepebat alteri: ita vt auditorib. difficile esset quid sibi vellent intelligere. Consules, vt potiori potestate præditi, imperio suo subiectum volebãt quidquid in vrbe esset: e diuerso tribuni contendebant suum locũ esse concionem, sicut illorum senatũ: & quidquid a plebe iudicari ac decerni soleret, id omne in sua esse potestate. pro his plebs stabat, acclamatione *addens animos*, & parata congredi cum obstãtibus, si opus foret: pro consulibus, patriciorum globus. eratq; ingens certamẽ, nec alteri cedendum putabãt alteris, quasi hac vna cessione pars victa in posterum alteri suo iure cessura esset. iamq; sol circa occasum erat, & concurrebat e domib. in forum cetera quoq; multitudo: videbãturq; ni nox litem oppressisset, a manibus & lapidum iactu non temperaturi. quod ne fieret, progressus *in medium* Brutus, a cõsulibus dicendi potestatem sibi petiit, seditionem se compositurum pollicens. Illi cessum sibi rati, quod præsentibus tribunis concionator plebeius *a se*, non ab illis dicendi copiam petiisset, permiserunt ei dicere. qui, silentio facto, nihil aliud locutus, sic interrogauit consules: Meministisne, inquit, nobis, cum diffidium componeremus, hoc concessum a vobis ius, vt quoties tribuni concionem quacumq; de re aduocauerint, ei se patricii nõ misceant, neq; interturbent? Meminimus, inquit Geganius. Tum Brutus: Cur igitur impeditis nos, & non finitis tribunos quæ volunt dicere? Respondit Geganius: Quia non ipsi connocauerunt plebem in cõcionem, sed nos consl. quam si ipsi vocassent, non impedituri essemus, nec curiosius obrepturi. nunc quia nos concionem aduocauimus, non hos concionari prohibemus, sed nos ab illis prohiberi iniquũ ducimus. Tum Brutus, Vicimus, Quirites; cõcesserunt nobis aduersarii quidquid volebamus. Abite nunc, & definite contendere: cras vobis ostẽsurum me polliceor, quantam habeatis vim. Vos quoq; tribuni in præsens foro eis cedite; ad extremum tamen non cedetis, vbi didiceritis quantam magistratus vester ha-

σφίσιν ἐν τῇ βουλῇ λέγειν. εἰρίατο δὲ αὐτοῖς ὁ δήμαρχος, καὶ οὐκ ἐν μέρει οὐδὲ ἐν κόσμῳ κινούμενος παρ' ἀμφοῖν ὁ λόγος. ἐθόων γὰρ ἅμα, καὶ ἐξέκλυον ἀλλήλους· ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι τοῖς παροῦσι τὰς διανοίας αὐτῶν, ὅ τι βούλονται, σωιδεῖν. ἐδικαίουν δὲ οἱ μὲν ὑπατοι, τὸν κρείττονα ἔχοντες ἐξουσίαν, ἀπειρύτων ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ πόλει· οἱ δὲ δήμαρχοι, τὸν ἐκκλησίαν ἑαυτῶν εἶναι χρεών, ὥσπερ ἐκείνων τὸν βουλεύειν· καὶ ὁπόσα ὅτι τοῖς δημόταις ἐῶν κρίνειν τε καὶ ψηφίζεσθαι, τούτων αὐτοὶ πάντ' ἔχειν ὃ κράτος. συνηγωνίζοντο δὲ τοῖς μὲν ἡ πληθὺς ὀπιθοῦσα, καὶ ὁμόσε χωροῦν, εἰ δέοι, τοῖς κωλύουσι παρεσκευασμένη· τοῖς δὲ ὑπάτοις, οἱ πατρίκιοι συγρέψαντες αὐτοί. ἐγίνετο δὲ πολὺς ἀγὼν περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἑκατέροις, ὡς ἐν μιᾷ τῇ τότε ἡμέρᾳ παραχωρουμένης τῆς εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατέρων δικαιώσεως. ἥλιός τε περὶ καταφορὰν ἦν ἤδη, καὶ συνέρρεον ἐκ τῶν οἰκιῶν ὃ ἄλλο πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἔμελλον, εἰ μὴ νὺξ ὀπιλαμβάνοι τὴν ἔριν, εἰς πληγάς τε καὶ λίθων βολὰς χωρήσειν. ἵνα δὴ μὴ τοῦτο γένοιτο, προελθὼν ὁ Βροῦτος, τοῖς ὑπάτοις ἐξίου δοθῆναι λόγον αὐτῷ, παύσειν ὑπισχνούμενος τὴν στάσιν. καὶ κεῖνοι δόξαντες σφίσι παρεκεχωρῆσθαι, ὅτι τῶν δημάρχων παρόντων, οὐ παρ' ἐκείνων ὁ δημαγωγὸς ἠτήσατο τὴν χάριν, ὅτι τρέποιεν αὐτῷ λέγειν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἄλλο μὲν οὐδὲν ὁ Βροῦτος εἶπεν, ἠρώτησε δὲ τοῖς ὑπάτοις τοιάνδε τινὰ ἐρώτησιν· Ἆρά γε, ἔφη, μέμνησθε ὅτι ἀμφοτέροις ἡμῖν τὴν στάσιν τοῦτο συνεχωρήθη ὃ δίκαιον ὑφ' ὑμῶν, ὅτε μὴ οἱ δήμαρχοι συναγάγοιεν τὸν δῆμον ὑπὲρ ὅτου δεήσει, μήτε ὑμῶν, μήτε ἡμῶν; Μεμνήμεθα, ἔφησεν ὁ Γεγάνιος. καὶ ὁ Βροῦτος ὑπιφέρει· Τί οὖν πάσχοντες ἐμποδὼν ἴστε ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐᾶτε τοῖς δημάρχοις ἃ βούλονται λέγειν; ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Γεγάνιος· Ὅτι οὐκ αὐτοὶ συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὕπατοι. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τούτων ἡ σύνοδος ἐγένετο, οὐδὲν ἂν ἠξιοῦμεν οὔτε κωλύειν, οὔτε πολυπραγμονεῖν· ὅθεν δὲ ἡμεῖς συνηγάγομεν τὴν ἐκκλησίαν, οὐχὶ τούτοις ἀγορεύειν κωλύομεν, ἀλλ' ὑπὸ τούτων αὐτοὶ κωλύεσθαι οὐ δικαιοῦμεν. καὶ ὁ Βροῦτος ὑποτυχών, Νικῶμεν, ἔφησεν, ὦ δημόται, καὶ παραχεχώρηται ἡμῖν ὑπὸ τῶν διαφόρων ὅσα ἠξιοῦμεν. νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καὶ παύσασθε φιλονεικοῦντες· αὔριον δὲ ὑμῖν ὑπισχνούμεθ' φανεραὶ ποιήσειν ὅσην ἔχετε ἰσχύν. καὶ ὑμεῖς γε, ὦ δήμαρχοι, παραχωρήσατε αὐτοῖς τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ παρόντι. οὐ γὰρ εἰς τέλος παραχωρήσετε, μαθόντες ὅσον κράτος ὑμῶν ἡ ἀρ-

χὴ ἔχει. γνώσεσθε δὲ οὐκ εἰς μακρά. ἐγὼ τοῦτο ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι ποιήσειν φανερόν, μετείωτέραν αὐτῶν ἀποδώσειν τὴν ὑπόφασιν. ἐὰν δ' φεναχίζωσιν ὑμᾶς διαρεθῶ, χρήσασθε ὅ τι βούλεσθε μοι. οὐδενὸς δ' τοῦ τοῦτα διαπλέξαντος, ἀπήεσαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, οὐ τὰς ὁμοίας ὑπολήψεις ἔχοντες ἑκάτεροι· ἀλλ' οἱ μὲν ἄποροι, δοκοῦντές τι καινὸν εὑρεῖν δεξιωτέρᾳ τὸν Βροῦτον, καὶ οὐκ εἰκῆ ὑποστήσεσθαι τοσόνδε πρᾶγμα τηλικοῦτον· οἱ δὲ πατρίκιοι, καταφρονοῦντες τὴν κουφότητα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν ὑποστάσεων τὴν τόλμαν ἔως λόγου χωρήσειν οἰόμενοι. μηδὲν γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς συγκεχωρῆσθαι τοῖς δημάρχοις, ἔξω τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τῶν δημοτικῶν. οὐ μὴν ἅπασί γε εἰρήκει, καὶ μάλιστα τοῖς πρεσβυτέροις, ὀλιγωρία τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τοσοῦτον μή τι δύνηκεν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεργάσηται μανία. τῇ δ' ἑξῆς νυκτὶ κοινωσάμενος τοῖς δημάρχοις ὁ Βροῦτος τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καὶ παρασκευασάμενος γείσα οὐκ ὀλίγῳ δημοτῶν, κατέβαινε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν· καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι καταλαβόμενοι τὸ Ἡφαιστεῖον, ἔνθα ἦν ἔθος αὐτοῖς ἐκκλησιάζειν, ἐκάλουν μὲν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον· πληρωθείσης δὲ τῆς ἀγορᾶς· ὄχλος γὰρ ὅσος οὐδέπω ἐδόκει, συνῆλθεν· παρελθὼν Σικίννιος ὁ δήμαρχος, πολὺν μὲν ἐποιήσατο χρόνον τῶν πατρικίων λόγον, ἀπειλῶν ὑπομιμνήσκων ὅσα κατὰ τῶν δημοτικῶν αὐτοῖς ἐπράχθη· ἔπειτα ὑπὲρ τῆς παρελθούσης ἡμέρας ἐδίδασκεν, ὡς κεκωλυμένος ὑπ' αὐτῶν εἴη λόγου τυχεῖν, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς ἀφῃρημένος. τίνος γὰρ δὴ ἔτι γε νοίμεθα κύριοι τῶν ἄλλων, εἰ μηδὲ τοῦ λέγειν ἐσόμεθα; πῶς δ' ἂν νῦν ὑμῶν ἀδικουμένῳ πρὸς αὐτῶν βοηθεῖν δυνάμεθα, εἰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συνάγειν ὑμᾶς ἀφαιρεθείημεν; ἀρχοῖσι γὰρ δήπου πάντες ἔργου λόγοι, καὶ οὐκ ἄδηλον ὅτι οἷς εἰπεῖν ἃ φρονοῦσιν οὐκ ἔξεστιν, οὐδὲ πρᾶξαι δὴ ἐξῆ ἃ βούλονται. ἢ κομίζεσθε οὖν, ἔφη, τὴν ἐξουσίαν ἣν δεδώκατε ἡμῖν, εἰ μὴ μέλλετε βεβαιοῦν αὐτήν, ὅπως ἢ ὁ ἀσφαγὲς, ἢ νόμῳ γραφέντι τοῖς ἐμποδὼν ἡμῖν ὁ λοιπὸν ἐσομένοις κωλύσαιτε. τοιαῦτα διαλεχθεὶς, ἐπικελεύσαντος αὐτῷ τοῦ δήμου μεγάλῃ βοῇ τὸν νόμον εἰσφέρειν, ἔχων αὐτὸν ἤδη γεγραμμένον, ἀνεγίνωσκε, καὶ ψῆφον ἀναδίδωσι τῷ πλήθει περὶ αὐτοῦ τοῦ χρήματος ἐπενεγκεῖν. ἐὰν γὰρ ἐδόκει ὁ πρᾶγμα ἀναβολῆς δεῖσθαι, οὐδὲ μελλησμοῦ, μή τι δυσὶ κώλυμα γένηται πρὸς τῶν ὑπάτων. ἦν δὲ τοιόσδε ὁ νόμος· Δημάρχου γνώμῃ ἀγορεύοντος ἐν δήμῳ, μηδεὶς λεγέτω μηδὲν ἐναντίον, μηδὲ μεταλαβείτω τὸν λόγον. ἐὰν δέ τις τοῦτο

beat potestatem. intelligetis autẽ breui. Hoc vobis polliceor, me & istud vobis declaraturũ, & superbiam illorum redituru modestiorem. Quodsi vos elusisse comperiar, tractate me vt libet. His verbis cum nemo cõtradiceret, soluta est concio, variante exspectatione partiũ. nam inopes putabant egregium aliquid excogitasse Brutum, nec temere tam ingẽtia pollicitum: patricii vero contemnebant leuitatem hominis, audacia promissa rati non vltra verba processura. nihil enim a senatu cõcessum tribunis, nisi vt opem ferant plebeiis iniuriam patientibus. Non tamen omnes, præsertim natu grandiores, negligebãt hoc negotium; sed animaduertendũ censebãt ne graue aliquod malum crearet hominis insania. Sequenti vero nocte Brutus communicato cum tribunis consilio, & cõparata manu plebeiorum non modica, descẽdit cum eis in forum; & prius quam clara dies illuxisset, occupata æde Vulcani, vbi conciones haberi solebant, vocarunt plebem in comitium. ac *mox* referto foro (neq; enim vmquam antea tanta turba conuenerat) progressus *in mediũ* Icilius tribunus, multis verbis accusauit patricios, memorans omnia quæ *vmquam* contra plebeios egerãt. deinde aiebat se hesterna die per eos a dicẽdo prohibitum, & potestate sui magistratus exutum. Quod enim nobis (inquit) relinquetur ius, si ne loqui quidem permittimur? quomodo vestrum alicui per illos oppresso poterimus succurrere, si nobis potestas cõuocandi vos adimitur? Verba enim initium sunt omnium operum: nec obscurum est, quibus dicere quę sentiunt non licet, iis nec faciendi quæ volunt fore potestatem. aut igitur recipite potestatem quam nobis dedistis, si eam confirmare vt tuta sit non vultis; aut lege lata vetate nequis nobis posthac impedimento sit. Hæc locutus, cum plebs eum magno clamore iuberet ferre legem, scriptam iam habens, recitauit; permisiloque plebi calculo iussit statim ferre suffragia, quod res dilationem aut cunctationem non ferret, ne forte impediretur interuentu consulum. erat autem lex hæc: Concionanti apud populũ tribuno nemo contradicito, nec dicentem interpellato. Siquis contra

fecerit, vades dato tribunis solutu-
rum se mulctam quam imposuerint.
qui vades nō dederit, morte mulcta-
tor, & bona eius sacra sunto. Siquid
controuersiæ mulctarum huiusmodi
causta inciderit, iudicium penes po-
pulum esto. Hac lege confirmata
suffragiis *populi*, tribuni concionem
dimiserunt. Plebs bono animo abiit,
magnam Bruto habēs gratiam, cuius
inuentum esse hanc legem existima-
bat. Secutæ sunt deinde multæ
multis de reb. altercationes tribuno-
rum & consulū; & neq; plebs senatus-
cōsulta rata habere voluit, neq; sena-
tus approbare plebiscita. ita per con-
tentionem vtriq; suspecti erāt alteris.
non tamen odium hoc processit ad
facinus aliquod grauius, vt fieri solet
in huiusmodi perturbationibus. nam
neq; pauperes impetum fecerunt in
ædes diuitum, vbi putarent inuentu-
ros se alimenta recōdita, aut prostan-
tem commeatum aggressi sunt diri-
pere; sed perferebant res paruas eme-
re magno pretio, & cum argētum de-
ficeret, contenti erant radicibus &
herbis: neq; diuites freti suis ac clien-
telarum viribus, licet magnis, vrbem
soli tenere voluerunt, per vim pulsis
aut cæsis inopibus; sed, vt patres qui se
moderatissime gerunt erga filios, ita
peccatis illorum irascebātur, vt simul
beneuolam eorum curam agerent.
In hoc rerum vrbanarum statu, pro-
pinqui populi inuitabant siqui vellēt
ad se migrare, offerentes vltro ius ci-
uitatis & alia humanitatis officia; qui-
dam, beneuolo animo, calamitatem
vrbis miserati; sed pleriq; ob pristinæ
felicitatis inuidiam. multiq; cū totis
familiis emigrarunt, & sedes alibi po-
fuerunt: quorum alii remigrarunt pa-
catis in vrbe rebus; quidam in totum
emanserunt. Hæc videntib. consl.
placuit ex S.C. delectu habito exercu-
tum educere. nacti aūt erant honestā
occasionem, quod hostes crebris in-
cursionib &rapinis grauia intulissent
damna; reputantes interim & alia hu-
ius expeditionis cōmoda; *videlicet* e-
ducto extra fines exercitu, reliquis in
vrbe, numero imminutis, leuiorē fo-
re annonā; & armatos maiorem ali-
mētorū copiā habituros missis in hos-
licū frumētatoribus; seditionemq;,
quoad militia duraret, interquieturā.
Videbatur ēt plurimū ad cōfirmandā

ταῦτα ποιήσῃ, διδότω τοῖς δημάρχοις ἐγγυητὰς αἱ πληθεῖς
εἰς ἔκτισιν ἧς ἂν αὐτοῦ ὀφείλωσι ζημίας. ὁ μὴ διδοὺς
ἐγγυητὴ, θανάτῳ ζημιούσθω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ἱερὰ
ἔστω. τῶν ἀμφισβητούντων πρὸς ταύτας τὰς ζημίας, αἱ
κρίσεις ἔστωσ' ὅτι τοῦ δήμου. ὅτου τὸν νόμον ὑπεψηφί-
σαντες οἱ δήμαρχοι, διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὁ δῆμος
ἀπὸ πολλῆς γενομένος μετὰ θυμίας, τῷ Βρούτῳ
μεγάλῳ χάριν εἰδὼς, ἐκείνῳ δοκῶν εἶ ὁ ἐνθύμημα
τοῦ νόμου. μετ' ὀλίγον πολλαὶ καὶ πρὸς πολλῶν ἐγίνοντο τοῖς
δημάρχοις πρὸς τοὺς ὑπάτους ἀντιλογίαι, καὶ οὔτε ὁ
δῆμος ὁπόσα ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, κύρια ἡγεῖτο, οὔτε ὧν
ὁ δῆμος γνοίη, τῇ βουλῇ φίλιόν τι ἦν. ἀντιπαραλεπο-
μένοι δὲ καὶ ὑποψίας ἔχοντες ἀλλήλοις διετέλουν.
ὁ μὲν τόνδε μῖσος αὐτῶν εἰς ἔργον τὸ δυσμενὲς ἐχώρησεν,
οἷα ἐν τοιαύταις φιλονεικίαις τοιαῦτα χαλεπῶς. ὅτε γὰρ οἱ
πένητες ὅτι τὰς οἰκίας ὤρμησαν τῶν πλουσίων, εἴθ' ὑπε-
λάμβανόν τινας ἀνῃρῆσθαι ἀποκρυψάμενοι θησαυ-
φανερῷ ἀγρᾷ ἁρπάζειν ἐπεβάλλοντο, ἀλλ' ὑπομένοντ-
ωφελεῖν πολλὰ δεῖν φόβου μικροῦ, καὶ ὁπότε ἐξαπορη-
θεν ἀργυρίου, τὰς ἐκ γῆς ῥίζας τε καὶ βοτάνας σιτούμε-
νοι, ἀνεῖχοντο· ὅτε οἱ πλούσιοι βιασάμενοι τὰς ἀθενε-
γένεσις, τῇ τε οἰκείᾳ δυνάμει, καὶ τῇ πολλῇ τῶν πελατῶν
πολλῇ ὄσῃ, κατεχειν αὐτὸ τὴν πόλιν ἠξίουν, τὰς μὲν
ἐξελασάντες ἐξ αὐτῆς, τὰς δ' ἀποκτείναντες· ἀνῃρέθη μὲν
μον, ὥσπερ οἱ θρεψόμενοι πολιτευόμενοι πρὸς
τοὺς υἱοὺς πατέρες, ἀνοίσῃ καὶ κηδομένῃ τῇ ὀργῇ πρὸς
ἁμαρτάδας αὐτῶν χρώμενοι. τοιαύτης δὲ κατα-
στάσεως ὄσης περὶ τὴν Ρώμην, αἱ πλησιόχωροι πόλεις
ἐκάλουν τοὺς βουλομένους οἴκαδε πρὸς σφίσι Ρωμαί-
ων, πολιτείας τε μεταδοσι, καὶ δήμων φιλαν θρώπων
ἐλπίσιν ὑπαγόμενοι, αἱ μὲν, ἀπὸ τοῦ Γελτίσου, δι' ἀνοιαν
τε καὶ ἔλεον τῶν συμφορᾶς, αἱ δὲ πλείοις, δόξαν φθόνον τῶν πά-
λαι ποτὲ ἀτυχίας. καὶ ἦσαν οἱ ἀπῳκασάντες πολλοι-
κεσία, καὶ μεταθέμενοι τὰς οἰκήσεις ἑτέρωσε, πολλοὶ πά-
νυ· ὧν οἱ μὲν ἀνέστησαν αὖθις, ὅπῃ κατέστη τὰ πρά-
γματα τῶν πόλεως, οἱ δὲ καὶ διέμειναν. ταῦτα δὲ ὁρῶντ-
τοῖς ὑπάτοις ἐδόκει τῶν βουλῆς ὅτι βεπούσης, γραπτεδου
ποιήσαι καταγραφὴν, καὶ ἐξάγειν ἔξω τὴν δυνάμιν. εἰλή-
φει δὲ ἀφορμὴν ὧν εἰ χρήματα πρέπει, ὅπτι δρομεῖς
τε καὶ λεηλασίας κακοῦθυς τῶν χώρας ὑπὸ τοῦ πολε-
μίων θαυμαν, τά τε δηΐα ὅσα οὐκ ἂν πράγματος χρεία
ἦν, ὅπτι λοιζόμενοις, ὑπεροείν γραπαῖς ἐκπεμφθεῖσης,
ὡς ἀπορώτατα μὲν ἔξεσι τῇ ἀγορᾷ χρῆται οἱ ὑπο-
λαφθέντες ἐλάττους· θυόμενοι, ἐν ἀφθονωτέροις δ' δόξ-
ξεσι τοῖς ὅπτι ἐνδεῖοις οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, οὐκ τῶν πολε-
μίων ὅπτισιτίζόμενοι, λωφήσῃ δ' ἡ σάσις ὅσον ἀν ἡ γρα-
πὰ καλέχοι χρόνον· μόνῃσα δ' ἐφαίνετο ἔργῳ βεβαιώσῃ
αὐτῶν

αὐτῶ τὰς δεξιαγαγὰς, συστραβιόντων ἀλλήλοις πατρι-
κίων καὶ δημοτῶν, ἢ ἠλησμόνη πολλὰ τὸν κινδυνοῦς κα-
κῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἰσομοιρία. ἀλλ' οὐκ ἦν ὁ πλῆθος
ὑπήκοον αὐτοῖς, οὐδὲ, ὥσπερ πρότερον, ἐκούσιον ὑπήν-
τα πρὸς τὴν καταγραφήν. ἀνάγκαν δ' προσφέρειν τοῖς
μὴ βουλομένοις οὐκ ἐδικαίων τὴν οὐ τῶν νόμων οἱ ὕπατοι·
ἀλλ' οὐ τῶν πατρικίων ἐθελονταί τινες καὶ γραφήσαν
ἅμα τοῖς πελάταις· καὶ αὐτοῖς ἐξιοῦσιν ὀλίγον ἀπὸ τῶν δή-
μου μέρος συνεστράτευεν. ἡγεμὼν δ' τῶν ἐξιόντων ἦν
Γάιος Μάρκιος, ὁ τὴν Κοριολαίων πόλιν ἑλὼν, καὶ τῇ πρὸς
τὸς Ἀντιάτας ἀριστεύσας μάχῃ. καὶ οἱ πλῆστοι τῶν
συναναμιγνύν τὰ ὅπλα δημοτῶν, ὅτον ἐξιόντα ὁρῶντες,
ἐπῳρώθησαν, οἱ μὲν δι' εὔνοιαν, οἱ δ' τὸ κατορθώσειν ἐλ-
πίδι· πρὸς ὀλίγοις γὰρ ἦν δὴ ὁ ἀνὴρ, καὶ θέος αὐτῷ μέγα
πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγεγένει. αὕτη προῆθεν ἡ γρα-
φὴ μέχρι πόλεως Ἀντίου, δίχα σίτου πολλοῦ καταλη-
φθέντος ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων
συχνῶν εἴκατης ἐγένετο, καὶ ὁ μετ' ὀλίγον παρὼν εὐ-
πορωτέρα γενομένα τοῖς κατὰ τὴν βίον· ὥστε τοῖς ὑπομέ-
νασι πολλὰ κατηφεῖν καὶ καταμεμφεῖν τὸν δημαγω-
γῶν ἐμπεσόν, δι' ὃς ἀποστερεῖς ἐδόκουν τὴν ὁμοίας ἀτυ-
χίας. ὁ μὲν δὴ Γεγάνιος καὶ Μινύκιος οἱ ὅτον τὴν ἐνιαυτὴν
ὑπαλλάττοντες, ἐν μεγάλοις καὶ πανοπλοδαποῖς χειμῶσι
θυόμενοι, καὶ πολλάκις ἀναστρέφαι κινδυνεύσαντες τὴν
πόλιν, ὅθεν δεῖνον εἰργάσαντο, ἀναδιέσωσαν τὰ κοινὰ,
φρονιμώτερον μᾶλλον ἢ ἀτυχέστερον τοῖς συμβαίνοσι
χρησάμενοι. οἱ δὲ μετὰ τούτοις ἀποδεδειγμένοι ὕπατοι
Μάρκος Μινύκιος Αὐγουρῖνος, καὶ Αὖλος Σεμπρώνιος
Ἀτρατῖνος, δεύτερον καταστάντες ὅτι τὴν ἀρχὴν, ἄνδρες
ὅτε ὅπλων ὅτε λόγων ἀπῳκεῖν, πρόνοιαν μὲν ἐχρήσαν-
το πολλῇ, σίτου τε καὶ τὴν ἀγορᾶς ἐμπλήσαι τὴν πόλιν,
ὡς ἐν τῇ κατ' αὐτὴν ἀστικείᾳ τὴν ὁμονοίας πλήθοις κε-
μένης· ὁ μὲν δὲ ἐξεμφέτο γε αὐτοῖς ἀμφοτέρων ἅμα τύ-
των τυχεῖν, ἀναδὰ σωφρῆλθεν ἅμα τῷ κέρῳ τῶν ἀγαθῶν
ἢ τῶν χρησομένων αὐτοῖς ὕβρεις. καὶ τότε δὴ μέγιστος καλέ-
λαβε τὴν Ρώμην κίνδυνος ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ἤκισα ἐδόκει. οἵ τε γὰρ ὅτι τὴν σιτωνίαν ἀποταλέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἐκ τῶν πολεμαλεπίων τε καὶ μεσογείων ἐμπορείων σῖτον ὠνησάμενοι κατήγαγον δημοσίᾳ· οἵ τε Σικελιῶται τὰς ἀγορὰς εἰωθότες, οὐκ πόνου τὸ πόλ-
λον παρ' ὧν ἡ πόλις ὠνησαμένη τὸν φόρτον οὐκ τῶν κοινῶν χρημῶν, εἶχεν ἐν φυλακῇ. ἦλθον δ' καὶ οἱ πρότερον ἀπεσταλέντες ἐν Σικελίᾳ πρέσβεις, Γεγάνιος καὶ Βαλέριος, πολλὰς ἄγοντες ὁλκάδας· ἐν αἷς ἐκομίζοντο πυρῶν πέντε μυριάδες μεδίμνων Σικελικῶν, ὧν ὁ μὲν ἥμισυ μέρος ὠνητὸν ὑπὸ βασιλείας πρὸς ὑμῶν, ὁ δ' λοιπὸν ὁ τύραννος ἀπεστάλκει πρεσβῖκα δοὺς, καὶ τέλεσι

reconciliationem facere communis
patriciorum ac plebeiorū militia, in-
terq; pericula prosperæ ex æquo ad-
uersæq; fortunæ societas. Verū plebs
non obediebat, nec, vt ante, spōte of-
ferebat nomina. cogere vero eam le-
gib. nolebant consules; sed voluntarij
quidam e patriciis cōscripti sunt vna
cum suis cliētibus: quibus se pauci ex
plebe addiderūt socios. Ductabat aūt
eos C. Marcius, qui Coriolos ceperat,
& ex conflictu cum Antiatibus forti-
tudinis palmā retulerat: cuius ductus
plerisq; ex plebe militib. animum ad-
debat, vel q; ei bene vellent, vel quod
rem bene gesturum sperarent. iam. n.
fama celebrabatur, & magno terrori
erat hostibus. Is exercitus vsq; Anti-
um progressus, præter magnam frumenti vim in agris repertam, mancipiis quoq; pecoribusq; multis potitus est; breuiq; domum rediit locupletatus opibus: ita vt qui manserant in vrbe, mæsti obloquerentur tribunis, quorum culpa videbantur simili felicitate fraudati. Atq; ita Geganius & Minucius huius anni cōsules magnis ac variis iactati tempestatibus, cum sæpe vrbem subuertisse viderentur, sine iactura tamen euaserunt, & seruarunt remp. maiore prudētia quam felicitate. Hos secuti M. Minucius Augurinus, & A. Sempronius Atratinus, iterum eundem magistratum adepti, viri armis & cōsilio clari, multam curā habuerunt importandi frumēti aliorumq; commeatuum; velut in annonæ vilitate concordia populi consisteret. non tamen eis vtrumque contigit, faturitatem comitante petulantia: & quando minime putabatur, denuo maximum populo Romano exortum est periculum. nam & legati frumentatum missi, e mediterraneis & maritimis emporiis fruges coemptas deuexerunt in horrea publica: & negotiatores frumentarii vndique confluxerunt; quos ciuitas exonerauit, emptasque ex ærario merces publice asseruauit. Venerunt & legati superiore anno in Siciliam missi, Geganius & Valerius, cum multis onerariis, quæ afferebant tritici quinquaginta milia medimnûm Siculorum: quorum dimidium emerant admodum vili pretio, reliquum tyrannus dono miserat, suoque sum-

Excursio in Antiates.

A.V.C. 263, M. Minucio & A. Sempronio cōss. turbæ domesticæ recrudescunt.

ſuis cõmodis. Quod aũt non nos, ſed plebs prior fœdus & pacta violet, hinc ſatis liquet, quia non eſt contẽta iis quæ in reditu obtinuit. petiit. n. tribunitiã poteſtatẽ, ne a ſenatu læderetur ipſa, non vt ſenatũ *vltro* læderet. vtitur aũt ea non ad quę vti debet, aut ad quæ inuẽta eſt; ſed ad corruptelam ac confuſionẽ huius reip. Meminiſtis ſane concionis nuper habitę, tũ quam arrogãtia & immodeſta verba tribuni in ea effuderint, quamque ſe nunc iactẽt inſani homines, vbi vidẽt in *populi* ſuffragiis cõſiſtere totã vim reip. cumq; nos numero vincant, eã penes ſe fore. Quid igitur nobis faciendum reſtat, quando ipſi leges & fœdera cœperunt tranſgredi, niſi vt trãſgreſſores iſtos perſequamur, & quæ hactenus iniuſte vſurpant, iuſte ab eis extorqueamus, cohibeamusq; cupiditates eorum in poſterum: gratiamq; diis habeamus, qui non eam mentem eis dederint, vt conuerſa in ſuũ emolumentum rep. modeſte ſe in ceteris gerant; ſed tantam eis impudẽtiam & fraudulentiam immiſerint, quæ vos cogat & recuperare iam perdita, & reliqua tueri eo quo par eſt ſtudio. Nec alia melior occaſio exſpectanda eſt, ſi quidem ſapere incipitis: quãdo maxima pars fame afflicti ſunt; & reliqui non poterunt diu reſiſtere præ inopia, ſi rari & cari cõmeatus præbeantur. cogẽturq; improbiſſimi quiq;, & quos optimatium regimen ſemper offendit, vrbem deſerere; qui vero æquiores ſunt, ſe modeſte in rep. gerere, nec quidquã obturbare amplius. Quapropter commeatus aſſeruãdos cenſeo, nec remittendũ quidq̃ de venaliũ pretio; ſed quanti vmq̃ in ſumma caritate venierunt, tantidẽ & nũc vendenda eſſe: cũ iuſtas habeatis occaſiones & rationes conſentaneas; q̃a *ſcilicet* ingrata plebs hanc caritatẽ, quę propter ipſorũ ſeceſſionẽ accidit, vos machinatos clamitat; quodq; agros, agendo ac ferendo, non ſecus atque hoſtiles vaſtauerũt; & ærarium ſumptibus in externas frumentationes erogandis eſt exhauſtum. quamquam non his ſolis, ſed multis aliis vos affecerunt iniuriis. vt intelligamus tandem qua nos affecturi ſint clade, niſi omnia pro libidine plebis fecerimus, ſicut concionatores eorum nos territantes minati ſunt. quodſi

δίκαια τοιεῖν ἐξοῖσι. μέγα δὲ ὑμῖν ἡγέεσθω τὸ μνήμονον, ὅτι τὰς λύειν τὰς ὁμολογίας καὶ τοῦ διαπονδεῖν οὐχ ὑμεῖς, ἀλλὰ ὁ δημοτικὸν τοῦ μέρος, οὐκ ἀξιοῦν ἐμμένειν ἐφ' οἷς ὅρκοιτο τὴν καθοδον. οὐ γὰρ ὅτι τοὺς κακῶς δράσαι τὴν βουλὴν, ἀλλ' ὅτι τοὺς μὴ ὑπ' ἐκείνης κακῶς παθεῖν, τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν ἠτήσαντο· χρῆται δὲ αὐτῇ οὐκέτι εἰς ἃ δεῖ, οὐδὲ ἐφ' οἷς ὅρκοιτο, ἀλλ' ὅτι ἀφαιρεθῇ καὶ συγχυσθῇ τῆς πατρίου πολιτείας. μέμνησθε γὰρ δή που τὴν νεωστὶ γενομένην ἐκκλησίαν, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ῥηθέντας ἐν αὐτῇ λόγοις, ὅσην ἐπεδείξαντο αὐθάδειάν τε καὶ ἀκοσμίαν, καὶ νῦν ἐφ' οἵου εἰσὶν αὐχήματος οἱ μηδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες, ὅτῳ ἔγνωσαν ὡς ἐν τῇ ψήφῳ ὅσον ἀπὸν ὁ τῆς πόλεως κράτος, ἧς αὐτοὶ κρατήσουσι πλείους ἡμῶν ὄντες. εἰ οὖν καταλείπεται ποιεῖν ἡμῖν, ἀρξάντων ἐκείνων τοῦ διαπονδεῖν καὶ τοῦ νομεῖν, εἰ μὴ ὁ ἀμύνεσθαι τοῖς ἄρξασι, καὶ ἃ τέως ἀδίκως ἔχουσιν, ἀφελέσθαι σὺν δίκῃ, καὶ εἰς ὁ λοιπὸν παῦσαι πλόνων ἐφιεμένοις· χάριν εἰδότας τοῖς θεοῖς, ὅτι οὐκ εἴασαν αὐτοὺς τὰ παρόντα πλεονεκτήσαντας, εἰς τὰ λοιπὰ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τούτῳ σνέβαλον αὐτοῖς τὴν ἀναισχυντίαν τε καὶ πολυπραγμοσύνην, ὑφ' ἧς ὑμεῖς ἀναγκασθέντες τά τε ἀπολωλότα περιέσεσθαι ἀνάλαβεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ δι' ἧς πρόσηκε φυλακῆς λαβεῖν. καὶ ἐὰν ὁ παρὼν οἶος οὐχ ἕτερος, εἴ γε ἔχεσθαι μέλλετε σωφρονεῖν, ἐν ᾧ κεκάκωται αὐτῶν ὁ πλεῖστον μέρος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ ὁ λοιπὸν οὐκ ἀν' ἔτι δυνάιτο πολὺν ἀντιχεῖν χρόνον ὑπ' ἀχρηματίας, εἰ ἀσφαλίας τε καὶ ἀμίας ἔχοι τὰς ἀγορὰς· ἀναγκασθήσονται δὲ οἱ μὴ κάκιστοι, καὶ οὐδὲ πότε ταῖς ἀριστοκρατίαις χαίροντες, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν, οἱ δὲ ὀπιφκέστεροι, πολιτεύεσθαι κοσμίως, μηδὲν ἔτι ἐνοχλοῦντες ὑμῖν. τάς τε οὖν ἀγορὰς ἀφὰ φυλακῆς ἔχετε, καὶ τῆς ὑμῆς τῶν ὠνίων μηδὲν ἀνίετε, ἀλλ' ὅσου πλείστου ἐὰν ποτε τὰ ὠνία, τοσούτου καὶ νῦν πωλῶν αὐτὰ ψηφίσασθε, δικαίας ἀφορμὰς ἔχοντες καὶ τοσαφάσεις ἀλλόγους, τήν τε ἀχάριστον τοῦ δήμου καταβοὴν, ὡς ὑφ' ὑμῶν καταστραθείσης τῆς σιτοδείας, ἢ ἀφὰ τὴν ἀπόστασιν τὴν ἐκείνων ἐγένετο, καὶ τὴν καταφθορὰν ἐὰν ἐποιήσαντο τῆς γῆς, ἄγοντες αὐτὴν καὶ φέροντες ὡσπερ πολεμίαν, καὶ τὰς ἐξαιρεθείσας ἐκ τοῦ δημοσίου δαπάνας εἰς τοὺς ἀποσταλέντας ὀπὶ τὴν σιτωνίαν ἀνδρας· καὶ ἄλλα πολλὰ ἠδίκηνται ὑπ' αὐτῶν· ἵνα καὶ γνῶμεν ἤδη ἃ ποτέ ἐστιν ἐκεῖνο ὃ δῆνον, ὦ ἀφαθήσεσιν ἡμᾶς, ἀν μὴ ποιῶμεν ἄπαντα τῷ δήμῳ τὰ καθ' ἡδονάς, ὡς οἱ δημαγωγοὶ αὐτῶν δεδιπόρηνται ἔλεγον. εἰ δὲ ἀφήσετε

„ ἀφήσετε καὶ τὸν τῶν χρεῶν τὸν κοινὸν, πολλάκις „ δ' ἔξεστε τοιοῦτον τυχεῖν ἕτερον. καὶ εἰ γνοίη τοῦτο ὁ δῆ„ μος, ὅτι βουληθέντες καταλύειν αὐτὸν τὴν ἰσχὺν ἀπε„ τράπεσθε, πολὺ μᾶλλον ὑμῖν βαρὺς ἐγκείσεται, πολέ„ μιον μὲν ὁ βουλόμενον ὑμῶν ἡγούμενος, δῆλον δὲ ὁ μὴ δυνάμενον. τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Μαρκίου, διέστασαν αἱ γνῶμαι τοῦ συνεδρίου, καὶ θόρυβος ἐν αὐτοῖς ἐγένετο πολύς. οἱ μὲν γὰρ δὴ ἀρχῆς ἐναντίοι τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τὰς ἀλλαγὰς τοῦ νόμου ἐπιμεινάντες, ἐν οἷς ἡ τε νεότης ὀλίγου δεῖν πᾶσα ἦν, καὶ τῶν πρεσβυτέρων οἱ πλουσιώτατοί τε καὶ φιλοτιμότατοι, βαρέως φέροντες [τὰς ἐν τῷ δήμου ἀναισχυντίας,] ἐπῄνουν τὸν ἄνδρα, ὡς ἡγνωκότα καὶ φιλόπολιν, καὶ τὰ κράτιστα τῇ κοινῇ λέγοντα· οἱ δ' δημοτικοὶ ἔγγιστα τὰς προαιρέσεις, τόν τε τόπον καὶ τὸν πλοῦτον οὐ πρᾶον τοῦ δέοντος ἐντετιμηκότες, τῆς τε εἰρήνης οὐδὲν ἀναγκαιότερον ὑπολαμβάνοντες, ἠδέοντο τοῖς λεχθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν γνώμην οὐ προσίεντο· ἠξίουν τε μὴ τοῖς βιαίοις, ἀλλὰ τοῖς δυνάμει προεστῶσι τῶν πατρικίων, μηδὲ ἀπρεπῶς, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἡγεῖσθαι ὁ ὀπιφκὲς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τοὺς συμπολιτευομένους ἐπ' ἀνοίᾳ γνόμενον· μανίαν τε ἀπέφαινον αὐτοῦ τὴν συμβουλὴν, οὐ παῤῥησίαν, οὐδὲ ἐλευθερίαν. βραχὺ μὲν οὖν ὅτι ὁ μέρος καὶ ἀσθενὲς ὄν, πειθοῦς ὑπὸ τοῦ βιαιοτέρου. Ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δημάρχοι· παῤῥησία γὰρ τοῦ συνεδρίου, προσκληθέντες ὑπὸ τῶν ὑπάτων· ἐβόων τε καὶ ἤπαιον, καὶ τὸν Μαρκίον λυμεῶνα καὶ ὄλεθρον τῆς πόλεως ἀπεκάλουν, πονηρὸς διεξιόντα τοῖς τοῦ δήμου λόγοις· καὶ εἰ μὴ κωλύσειαν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, πόλεμον ἐμφύλιον εἰς τὴν πόλιν εἰσάγοντα, θανάτῳ ζημιώσοντες ἢ φυγῇ, ἀνοῖ ποιήσειν τοῦτο ἔλεγον. θορύβου δὲ ἔτι πλείονος ὀπὶ τοῖς λόγοις τῶν δημάρχων γενομένου, καὶ μάλιστα ἐν τῷ νεωτέρων τοῖς ἀπειλὰς δεισαναγεωτῶν, ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Μαρκίος, ἀθαδέστερον „ ἤδη καθήπτετο τῶν δημάρχων καὶ θρασύτερον· Εἰ „ μὴ παύσεσθε μόνοι, λέγων, ὑμεῖς ταραττοντες τὴν „ πόλιν καὶ ἐκδημαγωγοῦντες τοὺς ἀπόρους, οὐκέτι „ λόγῳ διοίσομεν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἔργῳ. ἠγειωμένης δὲ τῆς βουλῆς, ὡς ἔμαθον οἱ δήμαρχοι πλείους ὄντας τοῖς βουλομένοις ἀφελέσθαι τὴν δοθεῖσαν ἐξουσίαν τοῦ δήμου, τῶν ἐμμένειν ταῖς ὁμολογίαις αἰτιώντων, ἐξέδραμον ἐκ τοῦ βουλευτηρίου κεκραγότες, καὶ θεοὺς τοὺς ὁρκίους ἐκκαλούμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο συναγαγόντες εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐδήλωσαν αὐτοῖς τοῖς ἐν τῇ βουλῇ ῥηθέντας λόγοις ὑπὸ τοῦ Μαρκίου, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀπολογίαν ἐκάλουν. ὡς δ' ὁ

praesentem occasionem emiseritis e manibus, posthac frustra similem optabitis. & si cognouerit plebs voluisse vos vires eius conuellere, ac *metu* destitisse, instabit vobis multo grauius; vosq; hostes iudicabit, qui volueritis; ac timidos, qui non potueritis.

Ad hãc orationem Marcii variatum est in senatu sententiis, & grauiter etiã tumultuatũ. Nã qui iam inde a principio plebi obstiterant, & pacificationem contra voluntatem admiserant, in quibus erat iuuẽtus pene tota, & e senioribus quisq; ditissimus atq; ambitiosissimus, moleste ferentes plebis impudentiam, laudabãt virum vt generosum & amantẽ patriæ, optimeq; consulentem reip. At quorum animi propensiores erant in plebẽ, opesq; & honores non iusto pluris estimabant, nec quidq̃ pace magis putabant necessariũ, oratione eius offendebãtur, nec probabant sententiã; censebãtq; non vi, sed prudentia & moderatione superandos inferioris ordinis homines; & æquitatẽ non aspernandam vt indecorã, sed amplectendã vt necessariã, cum alias, tũ in conciliãda ciuiũ benuolentia: aiebantq; consiliũ eius furorẽ esse, nõ animi in dictis & factis libertatẽ. Sed pars hęc, vt parua & debilis, cogebatur cedere vi *numeroque* potioribus. Hæc videntes tribuni (aderant. n. in senatu, vocati a conss.) clamitabant & *ira* palpitabant, Marciũq; pestem ac perniciẽ reip. nominabant: quẽ plebi male loquentem & ciuile bellũ in vrbẽ importantem nisi cohiberẽt patres, & capite mulctarẽt aut exsilio, ipsi se id facturos minabãtur. Ad quorum verba ẽt maiore tumultu exorto, pręsertim iuniorib. minas illas indigne ferentibus, Marcius audacior factus, acrius & obstinatius in tribunos inuehebatur: Immo vos, inquit, perturbatis remp. cõcionibus vestris seducẽtes turbã inopẽ. quod ni desieritis, non verbis posthac vobiscũ disceptabo, sed manib. Exacerbato aũt senatu, tribuni cognito plures esse qui vellent potestatẽ plebi semel concessam adimere, q̃ qui cuperent stare conditionibus, proripuerunt se curia, vociferãtes & inuocantes deos testes fœderũ. Deinde coacta in cõcionem plebe, indicauerũt q̃d in senatu locutus esset Marcius; eũq; ad causã apud populũ dicendã arcessiuerũt. quos cũ

Marcius arripitur.

ille contemneret, atq; etiam viatores eorum a quibus arcessebatur, cũ contumelia verborum reiiceret, magis exasperati tribuni, assumptis ędilibus & aliquot aliis ciuibus, properanter in eum tendunt. is forte fortuna hęrebat adhuc pro curia, multosq; patricios ad se pertrahebat, stipatus etiam ceteris suis sodalibus. Quo viso, tribuni ædilibus imperauerunt vt eũ comprehenderẽt, & nisi sponte sequi vellet, vi ducerent. erãt autem tunc ædiles L. Iunius Brutus, & Sp. Icilius Ruga. qui vt accesserunt quasi arrepturi hominem, patricii, quod atrox esse videretur aliquem sui ordinis a tribunis ante caussam cognitam vi duci, obiecerunt se pro Marcio, & pugnis abegerunt eos qui propius *illum* accederent. Quod factum cum rumor tota vrbe diuulgasset, profiluerunt ex ędibus omnes; honorati & diuites, ad protegẽdum vna cum patriciis Marcium, & recuperandum pristinum reip. statum: at inferioris conditionis homines & egeni, ad defendendos tribunos, & faciendum quidquid illi iuberent; sublata omni reuerẽtia qua ab mutuis iniuriis cohibiti fuerant hactenus. nihil tamẽ atrox ea die perpetrarũt; sed distulerũt in crastinum, monitis & precibus cõsulum flexi.

Sequenti die primi tribuni in forum progressi, vocato in concionem populo, vnus post aliũ grauiter patricios accusabant, quod pacta fefellissent, fœdusq; & iusiurandum plebi de superiorũ offensarum obliuione datum violassent: afferebantq; argumẽtum parum sincere plebeiis reconciliatorum, frumenti penuriã cuius ipsi machinatores fuissent, missionemque vtriusq; coloniæ, & quidquid prętereа moliti essent ad minuendam plebis multitudinem. Multis etiam in Marcium inuecti sunt, referentes verba eius quæ in senatu dixerat; vtq; a populo ad caussam dicẽdam arcessitus, nõ modo venire detrectarit, verumetiam ædiles ad se venientes verberibus reiecerit. citabantq; testes in senatu dictorum honoratissimũ quẽq; eius ordinis: factæ vero ædilibus iniuriæ, totũ qui tunc in foro adfuerat populum. His dictis dabant patriciis, si vellent, pro se dicendi copiam; detinẽtes in comitio populũ, donec senatus dimitteretur. nã forte de hoc ipso

πρεσεῖχεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπηρέταις ὑφ' ὧν ἐκαλεῖτο, πρεσπταίειν τοῖς λόγοις ἀνῆρξεν, ἀγανακτήσαντες ἔτι μᾶλλον οἱ δημάρχοι, πολλαχόθεν τε ἀγερομένους καὶ τῶν ἀστῶν πολιτῶν συχνοὺς, ὥρμησε ἐπ' αὐτόν· ὁ δ' ἔτυχεν ἔτι διατείβων περὶ τὴν βουλευτικὴν, τῶν πατρικίων πολλοὺς ἐπαγόμενος, καὶ τῷ ἀστῷ ἑταιρείαν τῷ πρὸς αὐτὸν ἔχων. ὡς δὲ σπουδὴν αὐτὸν οἱ δήμαρχοι, πρεσέταξαν τοῖς ἀγορανόμοις ὑπολαβέσθαι τοῦ σώματος, καὶ μὴ ἑκὼν βούλοι) ἀκολουθῆν, βίᾳ ἄγειν. εἶχον δ' τότε τὴν ἀγορανομικὴν ἐξουσίαν Τῖτος Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Σπόριος Ἰκίλλιος Ῥοῦγας. οἱ μὴν δὴ πρεσήεσαν ὡς ὑπολημψόμενοι τὸν ἀνδρὸς· οἱ δ' πατρίκιοι δεινὸν ἡγούμενοι τοῦργον, ὑπὸ τῶν δημάρχων περὶ δίκης ἀγεσθαί τινας σφῶν βίᾳ, πρεσύτησαν τοῦ Μαρκίου, καὶ τύπτοντες τοῖς ὁμόσε χωροῦσι ἀπήλασαν. ἀμβοηθέντος δ' τοῦ πάντας ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην, ἐξεπήδων ἅπαντες ἐκ τῶν οἰκιῶν· οἱ μὴν ὑπὸ τοῖς ἀξιώμασιν ὄντες, καὶ ἐκ μηδενὸς ἐρρωμένοι δὴ, τὸν Μάρκιον ὑπεραπιοῦντες ἅμα τοῖς πατρικίοις, καὶ τὴν ἐρχαίαν διανεστηκότες πολιτείαν· οἱ δὲ ταπεινοὶ τῆς τύχης, καὶ βίου ἀπεστέρουν τες, ἀμυνοῦν παρεσκευασμένοι τοῖς δημάρχοις, καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι κελεύωσιν· ἥ τε ἀιδὼς, ὑφ' ἧς κατούμενοι τέως οὐδὲν ἐτόλμων εἰς ἀλλήλους πραττόμενοι, 324
τότε διήρητο ὑπ' αὐτῶν. οὐ μὴν ἔδρασαί γε οὐδὲν διήκεσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' εἰς τὴν ὑποῦσαν ἀνεβάλοντο, γνώμη τε καὶ παρακλήσει τῶν ὑπάτων εἴξαντες. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πρῶτοι καταβαντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ δήμαρχοι, σύνεκάλουν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ παιόντες ἐκ διαδοχῆς, πολλὰ μὲν τῶν πατρικίων κατηγόρουν ὡς ἐψευσμένων τὰς συνθήκας, καὶ παραβεβηκότων τοὺς ὅρκους οὓς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν δῆμον ὑπὲρ ἀμνηστίας τῶν πάλαι, πίστεις παραφέροντες τοῦ μὴ βεβαίως αὐτοῖς διηλλάχθαι πρὸς τὸ δημοτικὸν, τήν τε τοῦ σίτου ἀπορίαν, ὧν αὐτοὶ κατεσκεύασαν, καὶ τὰς ἀποστολὰς τῶν κληρούχων ἀμφοτέρων, καὶ τὰ δίκαια ὅσα ἐμηχανήσαντο μειώσεως τοῦ πλήθους ἕνεκα. πολλὰ δὲ τοῦ Μαρκίου κατηγόρουν, τοῖς ῥηθεῖσι τὸν αὐτοῦ ἐν τῇ βουλῇ λόγοις διεξιόντες, καὶ ὅτι καλούμενος εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τοῦ δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἠξίωσεν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀφικομένους ἐπ' αὐτὸν ἀγερομένοις τύπτων ἀπήλασεν. ἐκάλουν δὲ καὶ μάρτυρας τοὺς ἐν τῇ βουλῇ γνωρίμους, τοῖς ἐνδοξοτάτοις τοῦ ἔθνους· τοὺς δὲ τοῖς ἀγερομένοις ὕβρεως, ἀπαντᾶν τοῖς τότε παρόντας τοῦ ἀγορᾶν δημοτικοῖς. τοῦτα δ' εἰπόντες, ἐδίδοσαν, εἰ βουλομένοις εἴη, τοῖς πατρικίοις ἀπολογίαν, κατέχοντες ὅπῃ τῆς ἐκκλησίας τὸν δῆμον, ἕως ἡ βουλὴ ἀναλυθείη. ἔτυχον γὰρ ὑπὸ αὐτῶν τούτων σύνε-

σύνεδρεύοντες οἱ πατρίκιοι, ἀναπορεσῶντες εἴτε ἀπολογητέον αὐτοῖς εἴη πρὸς τὸν δῆμον ὑφ' ὧν διεβλήθησαν, εἴτε μνητέον ἐφ' ἡσυχίας. ἐπεὶ δὲ αἱ πλείοις γνώμαι τὰ φιλαίνθρωπα τῶν αὐθαδεστέρων προείλοντο, ἀναλύσαντες οἱ ὕπατοι τὸν σύλλογον, προῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν, τάς τε χεῖνας ἀπολυσόμενοι ἀναβολὰς, καὶ περὶ τοῦ Μαρκίου τὸν δῆμον αἰτιώσοντες, μηδὲν βουλεύσασθαι δυνήκεσον. καὶ παρελθὼν ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Μινύκιος, ἔλεξε τοιάδε· Η
» μὲν ὑπὲρ τῆς σπουδείας ἀπολογία βραχεῖά ἐστι πάν-
» νυ, ὦ δημόται, καὶ οὐκ ἄλλους λιναὶ παρεξόμεθα ὧν
» αὐτὸ λέγωμεν, ἢ ὑμᾶς, μάρτυρας. τήν τε γὰρ ἀφορίαν
» τῶν σιτικῶν καρπῶν ἐπίστασθε δήπου καὶ αὐτοὶ ἀφ'
» τὸν σκληφθέντα χρόνον ἡγουμένου· τήν τε ἄλλην
» καταφθορὰν τῆς χώρας οὐ παρ' ἑτέρων ὑμᾶς δεῖ μα-
» θεῖν ἀφ' ἧς αἰτίας συνέβη, καὶ ὡς τελευτῶσα ἡ
» πλείστη γε καὶ ἀρίστη γῆ, πάντων ἐκαθήκε καρπῶν
» τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, τὰ μὲν ὑπὸ
» τῶν πολεμίων ἀναρπαζομένη, τὰ δὲ ὑμῖν μὴ ἐπι-
» χορηγοῦσα τοσούτοις οὖσι, καὶ μηδεμίαν ἄλλην ἀπο-
» τροφὴν ἔχοντιν. ὥστε οὐκ ἐξ ὧν οἱ δημαγωγοὶ ἀμ-
» βάλλουσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ ἴστε, λιμὸν ἡγούμενοι γε-
» νήσεσθαι, παύσασθε πρεσάπτοντες ἐπιβουλὴν ἡμε-
» τέραν τοῦ πάθους, καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντες ἡμᾶς οὐθὲν ἀ-
» δικοῦντας. αἱ δὲ ἀποστολαὶ τῶν κληρούχων αὐτ' αὐαλ-
» κοῦ ἐγένοντο, κοινὴν δόξαν ὑμῖν ἅπασιν ἀφ' φυλα-
» κῆς ἔχειν χρεία εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια· καὶ μεγάλα
» ὠνησαν, ὃν καιρῷ σφόδρα ἀναγκαίῳ χρήσθαι, τοῖς
» τε ἐξιοῦσας καὶ τοὺς ὑπολειπομένους ὑμῶν. οἱ μὲν
» γὰρ, ἀφθονωτέρων ὑπαρχόντων ἐκεῖ τῶν ἐπιτηδείων·
» οἱ δὲ αὐθαδέστερον ὑπομείναντες, ἧττον ἀπαντᾶν τῆς ἀ-
» γορᾶς. ἥ τε ἰσομοιρία τῆς τύχης, ἧς μετέχομεν ὑμῖν
» τοῖς δημοτικοῖς οἱ πατρίκιοι, κλήρῳ ποιησάμενοι τὴν
» ἔξοδον, οὐ φέρεται. τί δῆτα πάθοντες οἱ δημαγωγοὶ
» ἀεὶ τούτων ἡμῖν ἐγκαλοῦσιν, ὧν χεῖνας ἔχομεν τὰς
» γνώμας καὶ τὰς τύχας, εἴτε δίκαιον ὄντων, ὡς οὗτοί φα-
» σιν, εἴτε ὠφελίμων, ὡς ἡμεῖς οἰόμεθα; ἃ μὲν γὰρ
» ὑπὲρ τῆς νεωστὶ βουλῇ ἡγουμένῃ ἀναβεβλήμεθα ὑπ'
» αὐτῶν, ὡς οὐκ ἀξιοῦντες μετιέναι πρὸς τὰς ἡ-
» μᾶς τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπιβουλεύοντες ἀφελέσθαι 40
325 » τὴν ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, ὡς μνησικακοῦντες ὑμῖν
» τῆς ἀποστάσεως, καὶ πρωτὶ ὅπῃ πρεθυμούμενοι
» κακῶσαι τὸ δημοτικὸν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐγκλή-
» ματα, ἔργοις ἀπολυσόμεθα οὐκ εἰς μακρὰν, οὔτε
» κακὸν ὑμᾶς οὐθὲν ἐργασάμενοι, τήν τε ἐξουσίαν τῶν
» δημάρχων ἐφ' οἷς τότε συνεχωρήσαμεν ὑμῖν ἔχειν, καὶ
» νῦν βεβαιοῦντες· τὸ δὲ σίτου τὴν ἀφόρεσιν,

consultabatur in curia, vtrum respõdere apud populum ad obiectas calumnias esset satius, an eas dissimulare silẽtio. & quia pluriũ sententiæ magis humana quã superba consilia amplectebantur, consules, dimisso senatu, processerũt in comitiũ, tum publicas *pro senatu* diluituri calũnias, tum pro Marcio intercessuri apud populũ, nequid in eum grauius statuerent. progressusq; senior illorum Minucius, in hãc sententiã verba fecit: Qd̃ ad frumẽti penuriã attinet, Quirites, paucis verbis opus est, nec aliis quã vobis testibus. Scitis certe ipsi fruges nõ prouenisse propter sationẽ intermissam; nec est quod ex aliis quæratis vnde cetera regionis vastitas sit profecta, quove tandẽ modo acciderit vt amplissimus & optimus ager vacuus fuerit frugibus, mãcipiis, pecoribus; cum partim ab hostib. direptus sit, partim vobis nõ sufficiat, qui in tãta multitudine nulla aliunde habetis alimenta. Est igitur famis caussa non quã vestri concionatores per calumniã afferũt, sed quã ipsi scitis. Quod cũ ita esse vos non lateat, desinite calamitatem hãc imputare nostris insidiis, & irasci nobis immeritis. Ceterũ colonos necessitas coegit deduci ex cõmuni omniũ vestrũ sentẽtia, vt essent prędsidio locis ad bellũ opportunis: profuitq; id tam iniquo tẽpore, tum ipsis qui profecti sunt, tum vobis reliquis. nam & illi vberiorẽ istic rerum habent copiam; & qui hic remanserunt, minori *quam antea* laborãt commeatus inopia. nec factũ improbari potest, quũ colonis sorte ductis, nos patricii eandem vobiscũ fortunã subierimus. Quid igitur in mentẽ venit istis concionatoribus criminari nos, qui vt eandẽ vobiscum habuimus sententiã, ita & fortunam subiuimus eandẽ; siue malã, vt isti aiũt; siue, vt nobis videtur, cõmodam? Nã calũnias quib. appetierunt senatũ proximũ, nolle nos moderari rerum venalium pretia, conari per insidias tollere potestatẽ tribunitiam, seruare memores secessionis iras, omnibus modis plebẽ afflictã cupere, & cetera huius generis crimina, breui factis ipsis diluemus; qui nec malo vos vllo affecimus, & tribunitiã potestatẽ quibus conditionib. tunc vobis concessimus, eisdẽ nunc quoq; cõfirmamus. frumentum etiam ita diuendetur,

ſicut vobis omnibus placuerit. Exſpectate igitur, & ſiquid horum non præſtabitur, tum demum nos accuſate. Quodſi velletis accurate examinare hanc controuerſiam, iuſtius nos patricii plebem accuſaremus, quam vos ſenatum. Iniuriã enim nobis facitis Quirites; (quod quæſo bona venia audiatis) dum nõ exſpectato conſilii noſtri exitu, iã illud incuſare vultis. Atqui nemo neſcit quam facile ſit cuiuis res turbare & concordiam e ciuitate tollere, ea criminãti quorum fides incerta pendeat, & non tam nos tueri poſſit ab incommodis, quam cõtinere in officio. Nec ſoli duces veſtri reprehẽſionem merentur qui calumniis ſenatum impetunt; ſed non minus vos, qui eis *temere* creditis, & nõdum experti *fidem patrum*, *iam illis* indignamini: quos oportebat, ſiquas in futurum timeretis iniurias, iam quoque in illa ſeruare tempora. nunc certe præpropere magis quam prudenter agitis, dum ſecuritatem *veſtrã* in maleficentia collocatis. Hæc pro toto ſenatu contra calumnias tribunorũ puto ſufficere. Quoniam aũt & ſingulos noſtrũ falſo criminantur, quaſi ſententiis in ſenatu dictis ciuitatis concordiã diſtrahamus; & nunc C. Marcium amatorem patriæ, quod libere locutus ſit de republica, necare aut in exſilium agere cupiũt, volo de hoc quoq; quod iuſtũ eſt dicere: vos conſiderate quam modeſte ac vere locuturus ſim. Vos plebeii cũ in gratiam cũ ſenatu rediretis, ſatis putabatis æs alienũ remitti vobis; & in auxilium pauperũ, ne vi opprimerentur, magiſtratus petiiſtis creari ex veſtro corpore: & impetrato vtroq;, magnas nobis egiſtis gratias. magiſtratum aũt conſulum abrogare, aut ſenatui regimen rerum adimere, patriumve reip. ordinẽ peruertere, nec petiiſtis, nec vmquã petetis. Quid igitur vobis nũc accidit, vt velitis hæc omnia confundere? & quo iure honores noſtros tollere cupitis? Si ſenatores a ſententiis ex animo libereque dicendis deterrere volueritis, quasnam rationes æquas veſtri magiſtratus afferent? aut quibus legib. patricios aliquos morte vel exſilio mulctare poterunt? nam nec veteres leges hanc vobis poteſtatẽ dant, nec nouæ conditiones initi cum ſenatu fœderis. legum porro

ὡς ἀν ὑμῖν ἅπασι δόξῃ, ποιησόμενοι. παρεμείναντες
ὅσον, ἐάν τι μὴ ἡμῖν τούτων, τότε κατηγορεῖτε ἡμῶν.
εἰ δὲ βουληθείητε ἀκριβῶς ἐξετάσαι τὰ πράγματα,
δικαιότερον ἂν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τοῦ δήμου κατηγο-
ροίημεν, ἢ τοῦ βουλεύειν ὑμεῖς ἔχοιτε δι' αἰτίας. ἀδικεῖ-
τε γὰρ ὑμεῖς, ὦ δημόται, καὶ μηδὲν ἀληθεῖς ἀκού-
οντες· εἴγε οὐκ ἀναμείναντες τῆς γνώμης ἡμῶν μα-
θεῖν τὸ τέλος, κατηγορεῖν αὐτῆς ἤδη ἀξιοῦτε. καίτοι οἶς
οὐκ οἶδεν ὅτι πρὸς τὰ βουλευόμενα ῥᾴστον ἔργον ἀν-
θρώποις, συνελόντι καὶ ἀνελεῖν ὁμόνοιαν ἐν πόλει, τοι-
αῦτα ἐγκαλοῦσι, ὧν ἡ πίστις μέλλουσα καὶ ἐν ἀδή-
λῳ ἔτι οὖσα, οὐ φυλακή ἐστι τοῦ μὴ παθεῖν τι κακόν,
ἀλλὰ προφάσεις τοῦ μὴ ἀδικεῖν; καὶ οὐ τοῖς πρεσβη-
κόσιν ὑμῶν μόνον ὧν ἁμαρτάνοιτο τοῦ βουλεύειν καὶ
συκοφαντοῦσιν, ὅπερ ἀμῶν ἄξιον, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν οὐχ
ἧττον ὧν πίστις φύεται ἀνοίας, καὶ πρὶν πειρασθῆναι ἀγα-
νακτεῖτε. ἐγὼ μὲν γὰρ ὑμᾶς, εἰ τὰ μέλλοντα ἐφοβεῖσθε
ἀδικήματα, καὶ τοὺς ἐπ' ἀνοίας ὀργὰς μελλούσας ἔ-
χειν νῦν δὲ φαίνεσθε τολμηρότερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτε-
ρον ἐγνωκέναι, καὶ τὸ ἀσφαλέστερον ἐν τοῖς κακουργο-
τέροις θέναι. πρὸς μὲν δὴ τῶν κοινῶν ἀδικημά-
των, ἐφ' οἷς τοῦ βουλεύειν οἱ δημόται διέβαλον, ἀπο-
λογεῖσθαι οἴομαι τοσαῦτα εἰρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ καθ' ἕνα ἕ-
καστον ἡμῶν, πρὸς ὧν ἀν εἴπωμεν ἐν τῇ βουλῇ, συκο-
φαντοῦσι, καὶ διῃτάνται τὴν πόλιν αἰτιῶνται, καὶ νῦν
Γάϊον Μάρκιον ἄνδρα φιλόπολιν, ἐλθόντα φωνὴν ἀ-
φεικάμενον ὑπὲρ τῶν κοινῶν, ἀποκτεῖναι ζητοῦσιν, ἢ
φυγάδα ποιῆσαι τῆς πατρίδος, βούλομαι καὶ περὶ
τούτου τὰ δίκαια εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς· καὶ σκοπεῖτε εἰ
μετρίοις καὶ ἀληθεῖς ἐρῶ τοῖς λόγοις. ὑμεῖς, ὦ δημόται,
διαλλαττόμενοι πρὸς τὴν βουλὴν, ἀπηλλάγητε ὑμῖν
αὐτοῖς τῶν δημοτικῶν ἀφῆσθαι, καὶ βοηθείας ἕνεκα τῶν
καθιεμένων πενήτων, ἀρχὴν τῆς αὐτῶν ἠτήσα-
σθε ἀποδεικνύναι· καὶ ταῦτα ἀμφότερα, πολλὴν εἰ-
δότες ἡμῖν χάριν, ἐλάβετε· καταλῦσαι δ' τὴν ἀρ-
χὴν τῶν ὑπάτων, ἢ βουλὴν ἄνευν ποιῆσαι τῆς
ὑπὲρ τῶν κοινῶν πρεσβείας, ἢ τὴν ταξιν ἀναιρέ-
θαι τῆς πατρίου πολιτείας, οὔτε ἠτήσασθε, οὔτε μέλ-
λετε. εἰ δὲ τῶν παθόντες, ὅτι χαίρετε πάντα συγχέον-
τες ταῦτα νυνί; καὶ εἴνι δικαίῳ τις ἐνόντες, τὰς ἡμᾶς ἡμῶν ζηλεῖ-
τε ἀφαιρεῖσθαι; εἰ γὰρ ἐν τοῖς μετέχουσι τῆς βουλῆς
φόβερον ποιήσετε, ὃ μὴ μετὰ παῤῥησίας ἀ φρονοῦσι λέ-
γειν, τί σε δὴ εἴποιεν οἱ προεστηκότες ὑμῶν ὅτι φεύγετε;
ἢ ποίῳ χρησάμενοι νόμῳ, θανάτῳ ζημιοῦν ἢ φυγῇ τῶν
πατρικίων νιὰς ἀξιώσουσιν; οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ νόμοι
ταῦτα διδόασιν ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, οὔτε αἱ νεωστὶ γενο-
μεναι πρὸς τὴν βουλὴν ὁμολογίαι. ὃ γὰρ ἐκβαίνει

τοῖς

τοῖς νομίμοις ὄρεσι, καὶ τὴν βίαν κρείττονα ποιεῖν τῆς
δίκης, οὐκέτι δημοτικὸν ἐστιν, ἀλλ' εἰ τυραννικὸν βούλε-
σθε ἀκούειν. ἐγὼ δὲ παραινέσαιμι ἂν ὑμῖν,
ὧν μὴ τύχετε πρὸς τῆς βουλῆς φιλανθρώπων,
μηδενὸς ἀφίεσθαι· ὧν δὲ οὐκ ἠξιώσατε ἀφαιρεῖσ-
θαι τοῦ τυχεῖν, μηδὲ νῦν ἀντιποιεῖσθαι.
ἵνα δὲ μᾶλλον ὑμῖν ἡμῖν φανερὸν, ὅτι οὐδὲν οὔτε
μέτριον οὔτε δίκαιον ἀξιοῦσιν οἱ δημαγωγοὶ, ἀλ-
λὰ παρανόμων τε καὶ ἀδυνάτων ἐφίενται, μετε-
νεγκόντες δ' πρᾶγμα ἐφ' ἑαυτοῖς, οὔτω σκοπεῖτε,
326 καὶ ὑπολάβετε τοῖς μετέχουσι τοῦ συνεδρίου τοῖς
ἐν ὑμῖν πολιτευομένοις ἐγκαλεῖν, ὅτι πονηροῖς κτ
τῆς βουλῆς ἀναπείθεται λόγοις ἐν ὑμῖν, καὶ κατα-
λύοντι τὴν πατρίον ἀριστοκρατίαν, καὶ ἀναστατοῦ-
σι τὴν πόλιν· ἄπορα ταῦτα λέγοντες ἀληθῆ.
ποιοῦσι γὰρ ταῦτα· καὶ ὁ πάντων χαλεπώτατον,
ὅτι δυναστείαν περιβάλλονται μείζονα τῆς συγκε-
χωρημένης αὐτοῖς, ἄκριτον ἀποκτείνειν ὀπτανόμενοι
ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἐξ ἡμῶν· καὶ ὅτι δεῖ τοῖς ταῦτα ποιοῦ-
σι, τεθνάναι νηποινί· πῶς ἂν ὑμεῖς ἐνέγκοιτε τὴν αὐ-
θάδειαν τοῦ συνεδρίου; καὶ τί ἂν εἴποιτε; ἆρα οὐκ ἀ-
γανακτήσετε, καὶ δεινὰ φανεῖτε πάσχειν, εἰ τὴν παῤῥη-
σίαν ἀφαιρήσεταί τις ὑμᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν
ὑπὲρ τῶν ἐναντίων κίνδυνον ὀπτανεῖς τοῖς ἐλευθέ-
ροις φωνὴν ὑπὲρ τοῦ δήμου φυγγανόντων; οὐκ ἔν-
ες' ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτα ἀπαθεῖν οὐκ ἂν ὑπεμεί-
νατε οὐδὲ, ὦτοι, ἑτέροις πάσχοντας ἀνέχεσθαι δικαι-
ον τε; πολιτικά γε, ὦ δημόται, καὶ μέτεστι ὑμῶν τὰ
βουλεύματα; τοιαῦτα ἀξιοῦτε, οὐκ ἀνοῖ βεβαι-
ον τε τὰς καθ' ἑαυτῶν ἀναβολὰς ἀληθεῖς εἶ), [καὶ]
τοῖς συμβουλεύοντας τὴν ἀνόμον ὑμῶν δυνα-
τείαν [μὴ] περιορᾶν αὐξομένην, τὰ δίκαια τοῦ κοινῶ
φρονοῦντας ἀποδεικνύτε; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ. ἀλλ'
εἴ γε τὰ ἐναντία βούλεσθε ὧν ἀναβέβληκατε ποιεῖν,
ἐμοὶ συμβούλῳ χρησάμενοι, μετείασθε, καὶ τοῖς
λόγοις ἐφ' οἷς ἄρτεσθε, πολιτικῶς καὶ μὴ δυσοργήτως
ἐνέγκετε. πρεσβεύσαι γὰρ ὑμῖν μὲν, εἰ τοῦτο ποιήσετε, ἀ-
γαθοῖς εἶ) δοκεῖν, τοῖς δὲ ἀπεναντίοις ἀναχειμένοις πρὸς
ὑμᾶς, μετάμοσον. δίκαια μὲν δὴ ταῦτα παρεχόμενοι
πρὸς ὑμᾶς μεγάλα, ὥς γε οὖν οἰόμεθα, πείθομεν ὑ-
μᾶς μηδὲν ἐξαμαρτάνειν. χρηστὰ γὰρ καὶ φιλανθρωπα
ἔργα, οἷς χρησόμεθα, οὐκ ἀνεδείσαι βουλόμενοι ὑμᾶς,
ἀλλ' ὀπτανεύσεις ποιῆσαι, χωρὶς τῶν παλαιῶν, τὰ
νεωστὶ γενόμενα πρὸς τὴν κάθοδον ὑμῶν, ὧν ἡμεῖς μὲν
ὀπτελεῖσθαι βουλόμεθα, ὑμεῖς δὲ δίκαιοί ἐστε ὑπο-
μεμνῆσθαι, ἀναγκαζόμενοι δὲ αὐτὰ τοῦ φέρειν
νυνὶ, χρήζοντες ἀνὰ πολλῶν καὶ μεγάλων, ὧν ὑμῖν

præſcripta tranſgredi, & vim iure potiorem facere, non plebeium eſt, ſed tyrannicum; ſi verũ audire vultis. Ego ſuaſerim vobis, vt quæ a ſenatus benignitate impetraſtis, retineatis: quæ vero cum rediretis in gratiam, non poſtulaſtis, ne nunc quidem vſurpẽtis. Vt autem liquidius perſpiciatis nihil moderatum iuſtumve concionatores veſtros petere, ſed iniqua & impoſſibilia cupere, rem conſiderate perinde acſi veſtrum eſſet negotium: & fingite a ſenatoribus veſtros magiſtratus accuſari, quod male de ſenatu loquantur apud vos, & conuellere cupiant patrium optimatium regimen, ſeditionesq; in ciuitate concitent: (quæ ſane vera ſunt crimina; faciunt enim hæc omnia) deniq; (quod omnium eſt grauiſſimum) quod poteſtatem conceſſa maiorem ſibi vſurpent, dum conantur quemlibet noſtrum indemnatum occidere: ac *deinde poſtulari* vt talia facientes liceat impune interficere: quomodo ferretis hanc ſenatus arrogantiam? quid diceretis? an nõ indignaremini, atrociq; vos iniuria diceretis affici, ſiquis vobis dicẽdi & faciendi libertatẽ adimeret, & extremum periculũ intẽtaret iis qui liberam pro plebe vocem emitterent? negare non poteſtis. Et poſtea quæ ipſi non ferretis, æquum putatis ferre alios? ciuiliane & modeſta ſunt hæc veſtra conſilia? annõ hac ratione ipſi criminatoribus veſtris fidem aſtruitis? annõ declaratis, iuſtum & vtile reip. cõſilium eorum eſſe, qui ſuadent ne ſinamus iniquam hanc veſtram potentiã creſcere? mihi certe ita videtur. quodſi contra quam inſimulamini vultis facere, me ſuaſore modeſti eſtote; & ſiquibus verbis offendimini, ea non iracunde ferte, ſed ciuiliter. hoc enim modo conſequemini vt & ipſi boni eſſe videamini, & inimicos veſtros *inſtituti ſui* pœniteat. Ergo cum ratio vobis reddita ſit iuſtiſſima, vt nobis quidem videtur, ſuademus, ne quid faciatis præter officiũ. Benignitatis porro & humanitatis officia quæ *vobis* ꝓſtitimus, nõ vt exprobremus, ſed vt vos reddamus ęquiores, tũ vetera, tũ nouiſſime redit veſtri tẽpore ꝓſtita, quæ nos obliuiſci volumus, at vos meminiſſe par eſt, ea *inquam* proferre nunc cogimur, & pro multis ac magnis quæ petentibus

vobis indulsimus, hanc *vnam* a vobis gratiam reposcimus, ne occidatis neve pellatis virum amantem patriæ, & in re militari omnium excellentissimum. magnam enim iacturam faceremus Quirites, si ciuitas tanta virtute priuaretur. Iustissimum est igitur vt ipsius caussa remittatis iram hanc, & memores quot vestrum bello seruati salutem ei debeant, futiliũ verborum memoriam egregiorum facinorum recordatione supprimatis. nam verba viri, nihil vos læserunt: gesta, adiuuerunt plurimum. Quodsi eum indignum iudicatis vestra gratia, saltem nostris atq; senatus eum donate precibus, & tandem firmiter *nobiscum* in gratiam redite, ac ciuitati pristinam vnitatem reddite. Id si vobis persuaderi non sinitis, scitote nec nos cessuros vestræ violentiæ; sed hoc plebis experimentum omnibus vel sinceræ amicitiæ & beneficiorum multo maiorum occasionem præbebit, vel noua intestini belli & grauissimarũ calamitatum primordia iaciet. Hęc differente Minucio, tribuni videtes tum oratione modesta tum benignis pollicitis flecti multitudinem, ægre ferebant; præsertim vero C. Sicinius Bellutus, qui egenis secessionis auctor fuerat, & dux armorum tempore, infensissimus optimatibus, & hac vna re inter ciues clarus, tribunatu tunc iterũ fungens, omniũ collegarũ maxime auersabatur ciuitatis concordiã & statum pristinũ, vt minime sibi vtilem. tantum.n. aberat vt pares honores & potentiã speraret in administrata per optimates repub. homo natura malus, & ignobiliter educatus, nec belli artib. spectatus nec pacis; vt etiã capitis periculũ metueret, quippe qui seditionis multorũq; malorum ciuitati auctor esset. Is perpẽsis animo quę dicenda essent & facienda, cõmunicatoq; cũ collegis consilio, cũ idem & illi sentirent, surrexit, paucisq; deplorata p̃sente plebis miseria, & laudatis conss. q, dignati essent plebi rationẽ reddere, nec humilitatem eius despexissent, patribus quoq; aiebat se habere gratiã, q, tandẽ inciperẽt agere curã inopum: & adiecit, testẽ se futurum vna cum ceteris, si dictis facta responderent. His dictis, cũ *iã* videretur mitior & ad recõciliationẽ, prior, versus ad Marciũ astantẽ consulibus,

δεομένοις ἐπιδειξάμεθα, τοῦτο μὲν παρ' ὑμῶν αὐτὸν παρα-
κλῆσαι, μήτε ἀποκτεῖναι, μήτε ἐκβαλεῖν τῆς πό-
λεως ἀνδρὰ φιλόπολιν, καὶ τὰ πολέμια πολῖτον κρά-
τιστον. ζημιωσόμεθα γὰρ οὐ μικρὰ, οἱ ἴστε ὦ δημόται,
τοιαύτης ἀποστερησάντες ἀρετῆς τὴν πόλιν. μάλιστα
μὲν οὖν δι' αὐτὸν ἐκεῖνον ὑφεῖναι τῆς ὀργῆς δίκαιοι ἐστε,
μνημονεύοντες ὅσους ὑμῶν ἔσωσεν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ μὴ
λόγων μνησικακεῖν φαύλων, ἀλλ' ἔργων μεμνῆσθαι
καλῶν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ὑμᾶς τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν ἔβλα-
βεν, αἱ δὲ πραξεῖς αὐτοῦ μεγάλα ὠφέλησαν. εἰ δὲ
πρὸς τοῦτον ἀδιαλλάκτως ἔχετε, ἡμῖν γέ τοι καὶ τῇ
βουλῇ χαρίσασθε αὐτὸν δεομένοις, καὶ διαλλάγητε
ἤδη ποτὲ βεβαίως, τήν τε πόλιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς
εἶχε, μίαν εἶναι ποιήσαντες. εἰ δὲ πείθοισιν ἡμῖν οὐ συγχωρη-
σεῖτε, οἶδ' ἴστε ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς βιαζομένοις ὑμῖν εἴξομεν,
ἀλλ' εἴτε φιλότητος ἀδόλου καὶ χαρίτων ἕνεκα μείζονων
ἥδε ἡ πρᾶξις τοῦ δήμου πᾶσιν αἰτία ἔσται, ἢ πολέμου ἐμ-
φυλίου αὕτη ἀρξεῖ, καὶ κακῶν ἀνηκέστων. τοιαῦτα
τοῦ Μινυκίου διεξελθόντος, ὁρῶντες οἱ δημοῦχοι τήν τε
μετεμότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν
ὑποχρέσεων ὑπαγόμενον τὸ πλῆθος, ἠχθοντο καὶ χα-
λεπῶς ἔφερον, μάλιστα δὲ Γάιος Σικίννιος Βελλοῦτος, ὁ
πείσας τοὺς πένητας ἀποστῆναι τῶν πατρικίων, καὶ στρα-
τηγὸς ἀποδειχθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἕως ἦσαν ἐν τοῖς ὅ-
πλοις, ἔμφυτος ἀνὴρ ἀριστοκρατία, καὶ διὰ τοῦτο πρε-
σβευόμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν εἰς ὀπιφάνειαν, τήν τε δη-
μοτικὴν ἐξουσίαν δεύτερον ἤδη παρειληφὼς, πολύ-
των ἤκιστα τῶν δημαγωγῶν ἑαυτῷ συμφέρειν ὁμονοη-
σαι οἰόμενος τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν κό-
σμον. οὐ γὰρ ὅσον τὰς ἡμᾶς καὶ δυνάμεις ἔξειν ἐπὶ τὰς αὐ-
τὰς ὑπελάμβανεν, ἀριστοκρατίας πολιτευομένης, γε-
νναῖός τε κακὸς, καὶ τεθραμμένος ἀδόξως, καὶ λαμ-
πρὸν οὐδὲν ἀποδειξάμενος οὔτε κατὰ πολέμους οὔτε
ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐρατῶν κινδυνευόντων,
ὡς ἐστασιακὼς τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν αὐτῇ κακῶν γε-
νναῖος αἴτιος. ἐνθυμηθεὶς ὅ ὅσα χρὴ λέγειν τε καὶ πράτ-
τειν, καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων βουλευσάμενος, ἐπῆλ-
θε καὶ κείνοις ἔφη ὁμογνώμονας, ἀνέστη, καὶ μικρὰ πρὸς τῆς
καλεχούσης τὸ δῆμον ἀτυχίας ἀποδυρσάμενος, τοῖς τε
ὑπάτοις ἐπήνεσεν, ὅτι λόγον ἠξίουν ἀποδοῦναι τοῖς δη-
μόταις, καὶ οὐ καταδιδόντες αὐτῶν τὸ ἀπρόσοπτον τῆς, καὶ τοῖς
πατρικίοις εἰδέναι χάριν ἔφησεν, ὅτι αὐτοῖς ἤδη φεγγὶς
πόλε εἰς ἔρχε) τὸ θρασὺ τῆς πενήτων· καὶ ἔπι μᾶλλον ἔφη
μετὰ πολλῶν ἐκμαρτυρήσειν, ἐὰν ὅμοια πρᾶξαντα
τοῖς λόγοις τὰ ἔργα. εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ δόξας μέ-
τριος ὀργὴν εἶ) καὶ διαλλακτικὸς, ἐπιστρέφει πρὸς
τὸν Μάρκιον παρεστηκότα τοῖς ὑπάτοις, καὶ λέγει·
Σὺ δὲ

» Σὺ δὲ τί οὐκ ἀπολογῇ πρὸς τοὺς αὐτῶν πολίτας, ὦ
» ἀνάγαθε, περὶ ὧν εἶπας ἐν τῇ βουλῇ; μᾶλλον δὲ τί οὐκ
» ἀντιβολεῖς καὶ παραιτῇ τοὺς ὀργὰς αὐτῶν, ἵνα μετειω-
» τέραν ὑπαθῶσί σοι ζημίαν; ἀρνεῖσθαι μὲν γὰρ οὐκ ἀν-
» αξιώσαιμί σε, τοσούτων ἀνδρῶν εἰδότων, οὐδὲ εἰς ἀγα-
» νακτούντας καταφεύγειν ἀπολογίας, Μάρκιον ὄντα, καὶ
» φρόνημα μεῖζον ἢ κατ' ἰδιώτην ἔχοντα· εἰ μὴ πρὸς τοὺς
» ὑπάτους καὶ τοῖς πατρικίοις καλῶς ἔχει πειθόν-
» τας σε τὸν δῆμον, σὲ δὲ οὐκ ἄρα καλῶς ἔξεστι τὸ
» αὐτὸ τοῦτο πρὸς σαυτὸν ποιήσαντι. Τοῦτο μὲν ἔλεγεν, ὡς
οὐκ ἀγνοοῦν, ὅτι μεγαλόφρων ἀνὴρ οὐχ ὑπομένει
κατηγορεῖν ἑαυτοῦ ἠνάγκασμένος, ὡς ἠμφῃσβήτηκώς, ἀφεσιν
αἰτεῖσθαι τῆς ἁμαρτίας, οὐδὲ εἰς ὀλοφυρμοὺς καὶ δέη-
σεις καταφεύξεται πρὸς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ἀλλ' ἤτοι
καὶ τὸ παράπαν οὐκ ἀξιώσει τὴν ἀπολογίαν, ἢ τὴν
ἐμφυτον αὐθάδειαν φυλάττων, οὐδὲν ὑποθωπεύ-
σει τὸν δῆμον, μετειάσας πρὸς τοὺς λόγους· ὅπερ καὶ
συνέβη. ἡνιόχει γὰρ ἡσυχία, καὶ πολλῆς ἐμπε-
τούσης ὀλίγου δεῖν πᾶσι τοῖς δημοτικοῖς πρὸς εὐμένειαν
ἀπολύσειν αὐτὸν, εἰ τὸν παρόντα θεραπεύσειε καιρὸν,
τοιαύτην αὐθάδειαν ἐπεδείξατο λόγων, καὶ τοσοῦτον
αὐτῶν κατεφρόνησεν, ὥστε παρελθὼν, ἔξαρνος μὲν
ὑπὲρ οὐδενὸς ὧν τῶν πρὸς τὴν βουλὴν εἰρημέ-
νων κατ' τὸ πλῆθος, οὐδ' ὡς μετανοήσειν ἐπ'
αὐτοῖς, εἰς οἴκτους καὶ παραιτήσεις ἐτρέπετο· ἀρχὴν
δὲ οὐδὲ δικαιοῦν αὐτοῖς ἠξίου χρῆσθαι περὶ οὐδε-
νὸς πρόγματος, ὡς οὐδεμίαν ἔχοιεν νόμιμον ἐξ-
ουσίαν· εἰ δὲ βουλήσεται τις ὀπὶ τῶν ὑπάτων αὐτὸ
κατηγορῆν, εἴτε ἔργων δίθεως ἀπαιτεῖν, εἴτε λό-
γων, ἔνθα νόμος ἐστὶν, ἕτοιμος εἶ) δίκην ὑπέχειν. παρε-
λθόντα δὲ πρὸς τοὺς δημότας ἔλεγεν, ὅπερ
καλοῦσιν αὐτοί, τὰ μὲν, ὑπιδόμενος τὰς πρὸς νομίμο-
μίας αὐτῶν καὶ πλεονεξίας, αἷς ἐχρήσαντο πρός
τε τὴν ἀπόστασιν, καὶ μετὰ τὴν κάθοδον· τὰ δὲ, συμ-
βουλεύων ὑπιέναι ἤδη ποτὲ καὶ συνεῖναι τοῖς ἀ-
δίκοις ὑπιθυμίας. καὶ μετὰ τοῦτο ὑπιστρεφῶς πολύ
καὶ δρασέως αὐτῶν ἀπόντων κατηγόρει, καὶ μάλι-
στα τῶν δημάρχων. πρὸς τοῦ δὲ αὐτοῦ τοῖς λόγοις,
οὐχ ὡς πολίτου δῆμον ἀναδιδάσκοντος, ἀλόγι-
στος αὐθὼς, οὐδ' ὡς ἰδιώτου πολλοῖς ἀπεχθομένου,
σώφρων ἀλάθεια πρὸς τὰς τοῦ κρείττονος ὀργὰς,
ἀλλ' ὡς ἐναντιοῦ πρεσπλακίζοντος ἀδεῶς τοὺς ὑπὸ
χεῖρας, ἀκρατός τις γλῶττα, καὶ βαρεῖα τοῦ κακῶς
πάσχοντος ὑπερφία. τοιγαρτοι λέγοντός τε αὐτοῦ με-
τὰ πολὺ θόρυβος ἐγένετο, τῇδε καὶ τῇδε θαμ-
νὰ μεθελκομένοις, ὡς ἐν διαφόροις πλήθεσι,
καὶ οὐ τὰ αὐτὰ βουλομένοις, τῶν μὲν ἡδομένων

At tu bone vir, inquit, cur non defendis *hic* apud ciues tuos quæ in senatu dixisti? immo non supplex deprecaris eorum iram vt te mulctent clementius? nam infitiari non suadeo coram tot consciis, aut ad impudentem defensionem confugere; cum sis Marcius, & maiore quam qui priuatum hominem deceat animo. nisi forte conss. & patriciis decorum est pro te cum plebe agere, te vero idem pro teipso facere dedecet. Hæc autem dicebat non ignorans virum esse magnanimum, nec posse animum inducere vt ipse se delicti accusaret, pœnãq; sibi remitti peteret, & ad preces eiulatusq; præter ingenium suum refugeret; sed aut omnino caussam non dicturum, aut pro insita arrogantia sine modestia blanditiisque plebem allocuturum: id quod factum est. præbito enim silentio, & pene omnibus inclinatis ad absoluendum hominem, si se accommodasset tempori, tam arrogãter & contemptim eos affatus est, vt nihil infitiaretur eorum quæ in senatu contra plebem dixerat, nec vllam præ se ferret pœnitentiam, aut miserationem veniamve peteret. immo ne iudicio quidem eorum se vlla in re volebat submittere, vt qui nullam haberent potestatem legitimam. quodsi quis apud conss. se accusare vellet, dictorũq; aut factorũ rationẽ poscere, vbi leges iubent, paratum se aiebat caussam dicere. nũc vero se, pdiisse ad plebeios ipsis vocantibus, partim vt obiurgaret ipsorum iniquas cupiditates, in quas erupissent & secessionis tempore, & post reditum; partim vt suaderet tandem aliquando cupiditates illas cohiberent. Post hæc magna tum sollertia tum audacia inuectus est in omnes; sed in tribunos maxime. inerat autem verbis eius non considerata reuerentia, vt in ciue qui consentaneis rationibus edocet populum; nec sobria cautela, vt in homine priuato, qui multis exosus, potentiorum iras declinat; sed bilis immodica, vt in hoste qui obnoxiis insultat intrepide, grauisq; afflictorum contemptus. Quapropter & loquente adhuc magnus tumultus erat, vt quidq; placeret aut offenderet, in tã diuersis multitudinis voluntatib. aliis

garunt; cunctisque laudantibus, ratum fecerunt. erat autem tale: Pretia rerum ad quotidianum victum venalium esse, quæ ante intestinam seditionem *in annonæ copia* fuissent minima. A tribunis deinde multis precibus, cum solidam remissionem nõ possent, dilationem impetrarunt *iudicii* quantam petierant: eamq; mox ipsi longius prorogarunt hac occasione. Legatos Siculos qui post donum tyrãni Romam peruectum, reperebant patriam, Antiates subornato nauigio piratico, interceperant, cum non longe ab eorum portu in salo iecissent ancoras; direptisque rebus eorum hostiliter, ipsos quoque coniecerant in carcerem. His cognitis, consl. expeditionem decreuerunt in Antiates, quod legati ob hoc missi nihil iusti potuissent impetrare: habitoque iuniorum delectu, vterq; *ad bellum* exierunt, decreta *interim* omnium tam publicarum quam priuatarum caussarum suspensione, tantisper dum in armis esset populus Romanus: quod tempus opinione citius exiit. nam Antiates vbi cognouerunt se peti totis viribus, ne tantillum quidem restiterunt; sed *mox* ad preces versi, & res Siculorum reddiderunt, & corpora; vt necesse habuerint Romani vrbem repetere. Dimisso exercitu Sicinius vocato in cõcionem populo, diem dixit Marcio, in qua lis decideretur; iussitque non vrbanos modo frequentes adesse ad eius caussæ cognitionẽ; sed agrestem quoq; multitudinem intermissis operibus ad eam diẽ præsto esse, quasi ferenda essent suffragia pro libertate saluteque totius populi: monito etiam Marcio, vt ad caussam dicendam adesset: quippe nulla legitimi iudicii parte frustrãdus. Consules cõmunicato cum senatu cõsilio, existimarunt non permittendum vt populus tantam sibi potestatẽ astrueret: videbantur enim sibi rationẽ vetandi legitimã inuenisse, qua dissoluerent aduersariorũ omnia cõsilia. Post hæc vocatis in colloquium magistratib. plebis vna cũ suis necessariis, sic locutus est Minucius: Nobis tribuni videtur ex vrbe seditio tollenda omnibus viribus, nec vlla de re contendendum cum plebe; præsertim cum videamus vos omissa vi iure ac verbis agere. Quam

ἀξιώσεις ἡμῶν, καὶ πολύτων ἐπαινεσάντων, ἐκύρωσαν. ἐπὶ δὲ τοιόνδε· τοὺς ὑμᾶς εἶναι τῶν ὠνίων τῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον, οἵτινες ἐφαίνοντο ἐλάχιστα μὲν πρὸ τῆς ἐμφυλίου στάσεως. τοῦδε δ' τῶν δημάρχων πολλὰ λιταρήσαντες, τὸν μὲν ὁλοσχερῆ παρέσιν οὐχ ὑπέμειναν, τὸν δ' εἰς χρόνον ὅσον ἠξίουν, ἀναβολὴν ἔλαβον. αὐτοί τε πρεσβευσαμένων ἀνθ' ἑτέρων, ἀφορμὴν τοιᾶδε χρησάμενοι. τοὺς γὰρ Σικελίας ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ τυράννου πρέσβεις, καὶ τὴν δωρεὰν ἀποδεξαμένους τῷ δήμῳ τῶν σίτου δωρεὰν, ἀποπλέοντας οἴκαδε, Ἀνιάται πειρατήριον εἰλαῖοι, κατήγαγον, ἀποβαλόντας τε πρὸς τῶν λιμένων, καὶ τὰ τε χρήματα αὐτῶν, ὡς πολεμίων, δι' ὠφελείας ἔθεντο, καὶ τὰ σώματα καταβαλόντες εἶχον ἐν φυλακῇ. ταῦτα μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἐξόδου ἐψηφίσαντο, ὅπῃ τοὺς Ἀνιάτας, ὅπῃ πρεσβευομένοις αὐτοῖς οὐδὲν ἠξίουν τῶν δικαίων ποιῆν. καὶ ποιησάμενοι τῶν ἐν ἀκμῇ ἐν αὐτῇ καταλογὸν, ἐξήεσαν ἀμφότεροι, ψήφισμα κυρώσαντες ἐπὶ ἀναβολῇ τῶν τε ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων δικῶν, ὅσον αὐ χρόνον ὦσιν ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐνήνετο δ' οὗτος, οὐχ ὅσον ὑπέλαβον, ἀλλὰ πολὺ ἐλάττων. οἱ γὰρ Ἀνιάται μαθόντες ἐξεστρατευμένους πανδημεὶ Ῥωμαίους, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον αὐτέχον χρόνον· δεόμενοι δὲ καὶ λιπαρεῦντες, τά τε σώματα τῶν δεόντων Σικελιωτῶν ἀπέδοσαν, καὶ τὰ χρήματα. ὥστε ἀναγκασθῆναι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν ἀναχωρῆσαι.

Ἀφαλυθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὁ μὲν Σικίννιος ὁ δήμαρχος συναγαγὼν τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, εἶπεν ἡμέρᾳ ἐν ᾗ συμβαλεῖν ἤμελλε τὴν περὶ τοῦ Μαρκίου κρίσιν· καὶ παρεκάλει τούς τε κατὰ πόλιν ὑπάρχοντας ἀθρόους ἥκειν ὅπῃ τὴν ἀφίγνωσιν τῆς δίκης, καὶ τοὺς ὅπῃ τῶν ἀγρῶν ἀγωνιεῖσθαι, ἀφεμένους τῶν ἔργων, εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπόντων, ὡς ἐπὶ ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ὅλης τῆς πόλεως τὴν ψῆφον ἀναλησομένοις. παρῆν δὲ καὶ τῷ Μαρκίῳ παρεῖναι πρὸς τὴν ἀπολογίαν, ὡς οὐδενὸς ἀτυχήσοντι τῶν πρὸς τὰς κρίσεις νομίμων. τοῖς δ' ὑπάτοις ἐδόκει βουλευομένοις μὴ τοῦ συνεδρίου, μὴ προιεμένων τὴν δημοσίαν τηλικαύτης κύριον γενόμενον. εὕρετο δ' αὐτοῖς τὸ κωλύσεως ἀφορμὴ δίκαια καὶ νόμιμος, ἢ χρώμενοι πάντα ἀφανῆ ἔφευγον τὰ τῶν ἀντιδίκων βουλεύματα. καὶ μετὰ τοῦτο παρεκάλεσαν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ δήμου, ἅπαντας αὐτοῖς τὴν ὅπῃ τὴν δείσιν. καὶ ἔλεξε Μινούκιος τοιάδε· Ἡμῖν, ὦ δήμαρχοι, δοκεῖ χρεῖναι τὴν στάσιν ἐξελαύνειν ἐκ τῆς πόλεως ἁπάσῃ δυνάμει, καὶ μὴ φιλονεικεῖν ἐναντίοις ἐπὶ δήμῳ πρὸς μηδενὸς χρήματος· μάλιστα δ' ὅταν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπὸ τῶν βιαίων ὅπῃ τὰ δίκαια καὶ τοὺς λόγους ἥκοντας. ταύτης μὲν τοιγὰρ τῆς

γνώμης

γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, τὴν βουλὴν οἰόμεθα δεῖν ἀξίαν πρεσβευτὴν ποιεῖσθαι, ὥσπερ ἐστὶν ἡμῖν πάτριον. δυνάσθε δ' αὐτὸ μαρτυρῆν, ὅτι ἐξ οὗ τὴν πόλιν ἔκτισαν ὑμῶν οἱ πρόγονοι, τοῦτο τὸ τῆς ἔχουσα ἡ βουλὴ ἀφαιρεθέτελεκεν, καὶ οὐδὲν πόλει ὁ δῆμος, ὅ τι μὴ πρεσβεύσῃ ἡ βουλὴ, οὔτε ἐπεκρίνεν, οὔτε ἐπεψήφισεν, οὐχ ὅτι νῦν, ἀλλ' οὐδὲ ὅπῃ τῶν βασιλέων· τὰ δὲ δόξαντα ὅσα τῷ συνεδρίῳ δόξῃ, ταῦτα οἱ βασιλῆς εἰς τὸν δῆμον εἰσφέρουσι, ἐπεκύρουν. μὴ δὴ τοῦτο ἀφαιρεῖσθε τὸ δίκαιον ἡμῶν, μηδὲ ἀρχαῖον καλὸν ἔθος ἀφανίζετε· διδάξαντες δὲ τὸ συνέδριον, ὅτι δικαίᾳ δεῖσθε καὶ μετείᾳ πράγματος, ὁ δὲ ἐκείνῳ δοκῇ, τούτου τὸν δῆμον ἀποδείξατε κύριον. ταῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων, ὁ μὲν Σικίννιος οὐκ ἐπείχετο τῶν λόγων, οὐδὲ ἠξίου τὴν βουλὴν οὐδενὸς ποιεῖν κυρίαν. οἱ δ' αὐτὴν ἔχοντες ἐξουσίαν ἐκείνῳ, Λουκίου γνώμῃ χρησάμενοι, συνεχώρουν γενέσθαι τὸ πρεσβεύσαι, δικαίαν οὖσαν καὶ αὐτοὶ ποιησάμενοι πρόκλησιν, ὡ οὐχ οἷόν τε μὴ δέξασθαι τοῖς ὑπάτοις. ἠξίουν γὰρ τοὺς βουλευτὰς λόγον ἀποδόντας αὐτοῖς τε τοῖς ὑπὲρ τοῦ δήμου πρεσβεύοισι, καὶ τοῖς συναγορεύοισιν, ἢ τὴν ἀναίδεια λέγειν βουλομένοις, ἐπεὶ δὴ ἀκούσωσι πάντων τῶν βουλομένων, ὅ τι αὐ αὐτοῖς φαίη δίκαιόν τε καὶ τὰ κοινῇ συμφέρον, ἀποφήνασθαι. φέρειν δ' τὴν γνώμην ἀπόντας ὡς περ ἐν δικαστηρίῳ, τὸν νόμιμον ὅρκον ὀμόσαντας· ὅ τι δ' αὐ αἱ πλείοις γνῶμαι καθαρῶσι, τοῦτο εἶναι κύριον. συγχωρησάντων δ' τῶν ὑπάτων, ὡς περ ἠξίουν οἱ δήμαρχοι, ὁ πρεσβεύλευμα γενέσθαι, τότε μὲν διελύθησαν· τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ, παρῆν μὲν εἰς ὁ συνέδριον ἡ βουλή· οἱ δὲ ὕπατοι δηλώσαντες αὐτῇ τὰ συγκείμενα, τοὺς δημάρχους ἐκάλουν, καὶ πρὸς ὧν ἥκουσιν ἐκέλευον λέγειν. παρῆν δὲ Λούκιος ὁ συγχωρήσας ὁ πρεσβεύλευμα γενέσθαι, τοιάδε· Οὐ λανθάνει μὲν ὑμᾶς, ὦ βουλὴ, ὁ συμβησόμενον, ὅτι δι' αἰτίας ἃς οἰόμεθα, τοῦδε παρ' δήμου, τῆς εἰς ὑμᾶς ἀφίξεως ἕνεκα, κατήγαγον ἐξόμενον τῶν πρεσβεύλευμα τος ἄνδρα τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχοντα ἡμῖν· ὃς οὐκ ἔφετο δεῖν ἃ δίδωσιν ἡμῖν ὁ νόμος, ταῦτα παρ' ὑμῶν αἰτεῖν, οὐδὲ ἐν ἀνεγκλησίας μέρει ὁ δίκαιον λαμβάνειν. κίνδυνον δὲ οὐ τὸν ἐλάχιστον ἀναρρίψομεν εἰς δίκην ἐπαγόμενοι, ἀλλ' ὡς αὐτόμολοι καὶ πρεσβύται καταγνωσθέντες, τὰ αἰσχιστα πεισόμεθα. ἀλλὰ καὶ περ ὅπισθόμενοι ταῦτα, ὅμως ὑπεμείναμεν εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν, ὧ τε δικαίῳ πεποιότες, καὶ τοῖς ὅρκοις ὅπῃ τρέψαντες, οἷς ὀμόσαντες οἴσετε τὰς γνώμας. φαῦλοι μὲν οὖν ἡμεῖς γε, ὡς πρὸς τηλικούτων καὶ λέγοντες, καὶ πολὺ δ' πρεσβύτερος ἐνδεέστεροι· τὰ δ' πρεσ-

voluntatem vestram laudãtes, æquũ censemus senatusconsulta *reipublicæ* præire more patrio. potestis autẽ vos ipsi testes esse, semper ex quo vrbs hæc a maioribus nostris est condita, honorem hunc senatui habitum; nec vmquam quidquã absq; S C decretum aut approbatum suffragiis populi, nõ modo nunc, sed ne sub regibus quidẽ. illi enim quod senatui placuisset, ad populum referebãt, atq; ita ratum faciebant. Hoc igitur ius nolite nobis auferre, nec inueteratũ bonum morẽ tollite: sed siquid iustum & moderatum petitis, apud senatũ re proposita, quod patribus placuerit, referte ad populum. Hæc conss. verba ægre ferebat Sicinius, nolens quidquam in senatus potestatem cõmittere. collegæ vero illius ex Decii sententia concesserunt S C fieri, cum prius & ipsi ius quoddã postulassent, quod eis consules negare non poterant: videlicet vt patres data dicendi copia plebeiis magistratibus, aliisque vel eadem vel contraria suadentibus auditis, tum demum quod iustum & e rep. videretur pronuntiarent; & omnes, vt in iudicium cõsessu, præmisso iuramento legitimo, sententiam ferrent; & quod plures sententiæ deciderent, id esset ratum. Porro cum concessissent tribuni S C fieri vt postularant cõsules, solutum est colloquium. Postera vero die frequenti senatu, postquam consules indicauerunt patribus quid *inter se ac tribunos* conuenisset, tribunos vocatos in senatum iusserunt petitiones suas exponere. Tum progressus Decius, is qui senatusc̃ũsultum fieri permiserat, in hunc modum locutus est: Non latet vos patres conscripti, futurum ob certas caussas vt hic noster ad vos accessus senatusconsulti gratia, accusatorẽ apud plebẽ habeat vnũ e nostro collegio; qui negat opus esse vt quod leges nobis dant, id a vobis petamus; nec ius *nostrũ* imputandũ ꝓ accepto beneficio. ita vt si vocemur in iudicium, non leuẽ subituri simus aleã; sed pro trãsfugis & proditorib. damnati, passuri fœdissima. Huius nõ nescii, tamen ad vos venire sustinuimus, freti iure, & nixi iuramento, quo obligati feretis sententias. Nos quidẽ viles sumus & lõge inferiores quam quos de tantis rebus disserere cõueniat: ea ta-

men de quibus verba faciemus, non
ſunt leuia. Iis igitur animum attendi-
te; ac ſi iuſta vobis videbuntur, & vtilia reipublicæ; addam etiam neceſſaria; vltro nobis ea cõcedite. Dicam autem primum de iure. Vos P C pulſis noſtra ope regibus, & conſtituta hac reipublicæ forma, quam non reprehendimus, videntes plebeios in iudiciis opprimi quoties litigarent cũ patriciis, (id quod non raro fiebat) legem tuliſtis auctore P. Valerio conſulum altero, licere homini plebeio a patriciis oppreſſo prouocare ad populum. qua lege nihil fuit efficacius ad tuendam ciuitatis concordiam, & repellendos reges *ſubinde* tentãtes reditum. Hac igitur lege, Marcio huic, a quo *nobis* omnibus iniuriam & vim factam affirmamus, diem ad populum dicimus, & ibi cauſſam iubemus dicere. nec ſenatuſconſulto hic eſt opus. vbi enim legibus deſtituimur, ibi veſtris conſultis locus eſt & populi ſuffragiis. vbi vero præſto eſt lex inuiolabilis, ei obſequẽdum eſt, etiamſi conſulta veſtra non præiuerint. nemo ſane dixerit, priuatis hominibus iudicio oppreſſis concedi prouocationem ad populum; nobis vero tribunis non eſſe idem ius. Huius igitur legis fiducia ne veſtrum quidem iudicium refugimus. Quod autem ad naturæ non ſcriptas nec promulgatas leges attinet, poſtulamus P C, vt plebi non plus nec minus iuris ſit quã vobis, quæ multa & magna bella vobiſcum confecit, egregiamque operam ad debellandũ nauauit, nec minima cauſſa fuit vt non aliorum imperata faciatis, ſed ipſi aliis iura præſcribatis. Sic autem effeceritis vt non deteriore iuris cõditione ſimus, P C, ſi eos qui corporibus noſtris & libertati conantur iniuriam facere, propoſito iudicii metu cohibeatis. Magiſtratus ſane, principatus, honoresque, virtute ac fortuna inter vos potioribus deberi fatemur: ceterum ab iniuriis eſſe liberum, & ſiquis intulerit, in eum iure vindicari, omnib. in eadẽ rep. verſantibus ex æquo cõmune ducimus: & ſicut ſplendida illa & magnifica vobis cedimus, ita quæ *nobis* ex æquo vobiſcum ſunt cõmunia, nolumus amittere. atque hæc de iure

γμαῖα δ' φαῦλα ὑπὲρ ὧν λέξομεν. τούτοις δὴν παρος-
έχετε τὸν νοῦν, καὶ ἐὰν ὑμῖν δόξῃ δίκαιά τε καὶ συμ- 331
φέροντα τῇ κοινῇ· πρόσθεν δὲ ὅτι καὶ αἰτήσομα-
συγχωρήσαιτε ἡμῖν αὐτῶν τυχεῖν ἐκόντες. ἐρῶ δὲ περὶ
τοῦ δικαίου πρῶτον. ὑμεῖς δή, ὦ βουλή, ὅτε τοὺς βα-
σιλεῖς ἀπηλλάξαιτε συμμάχοις ἐχόντες ἡμᾶς, καὶ τὴν
πολιτείαν ἣν νῦν ἐσμεν κατεστήσαιτε, τοῦ οὐ φθόνη-
σαν, μειονεκτουντας ἐν ταῖς δίκαις τοὺς δημοτικοὺς ὁ-
ρῶντες, ὁπότε συμβαίη τι διάφορον αὐτοῖς πρὸς τοὺς
πατρικίους· πολλὰ δὲ τοῦτο· νόμον ἐκυρώσαιτε,
Ποπλίου Οὐαλερίου πατέρου τοῦ ὑπάτων γνώ-
μῃ χρησάμενοι, ἐξεῖναι τοῖς καλουμένοις ὑπὸ τοῦ
πατρικίων δημότοις, προσκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐ-
πὶ τὸν δῆμον· καὶ παρ' οὐδὲν οὕτως ἕτερον, ὡς τῷ
νόμῳ τῷδε τήν τε πόλιν ἐν ὁμονοίᾳ διεφυλάξατε,
καὶ τοὺς βασιλεῖς ὑπτόντας ἀπώσασθε. τοῦτον δὴ προ-
φερόμενοι τὸν νόμον, ὑπὲρ ὧν ἀπόντας ἀδικεῖσθαί τε
καὶ καταγνῶσθαι λέγομεν ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου Ῥουτιλίου,
καλοῦμεν αὐτὸν ὅπως τὸν δῆμον, καὶ τὰ δίκαια πρᾶγ-
γέλλομεν ἐκεῖ λέγειν. καὶ προσβαλλόμενος ἐν τούτῳ
οὐκέτι δεῖ. περὶ ὧν γὰρ οὐκ εἰσὶ νόμοι, περὶ τούτων ὑ-
μεῖς τοῦ προσβαλλόεσθαι κύριοι, καὶ ὁ δῆμος ὅπτιμη-
φίσῃ. νόμου δὲ ὄντος ἀκινήτου, κἂν μηδὲν ὑμεῖς προ-
βουλεύσητε, τούτῳ δή που χρηστέον. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό
γ' ἂν εἴποι τις, ὅτι τῶν μὲν ἰδιωτῶν ὄντων, ὃ μειον-
εκτῆν συμβαίνοι οἷς περὶ τὰς κρίσεις κυρία εἶ) δεῖ
τοῦ ὅτι τὸν δῆμον προσκλησιν, ἡμῖν δὲ τοῖς δημο-
χρησι ἄκυρον. νόμου μὲν δὴ συγχωρήσαι τῷδε ἱκα-
νοῖς ὄντες, καὶ ἀφ' τοῦτο πολλὰ κινδυνεύσαντες ἐφ'
ὑμῖν θυέσθαι δικαστῶν, ἤκομεν. ἀγράφῳ δὲ καὶ ἀ-
νομοθετήτῳ φύσεως δικαίῳ τῷδε ἀξιοῦμεν, ὦ βουλή,
μὴ πλεῖον ἔχειν ὑμῶν τὸ δῆμον, μήτε μεῖον, εἴ γε τῷ
δικαίῳ, οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοις συνδιενεγκόντες ὑμῖν
πολέμοις, καὶ περὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολέμων
πλείστην ὑπεδεξάμεθα προθυμίαν, καὶ τῷ μηδε-
νὶ τὸ κελευόμενον ποιεῖν τῇ πόλει, ἀλλ' αὐτοὶ ἑτέ-
οις ὑπετάττομεν τὰ δίκαια, οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν πα-
ρεχόμενοι. οὕτω δὴ αὐ ἡμῖν τὸ μὴ μεῖον ἔχειν τῶν δι-
καίων ἀποδοίητε, ὦ πατέρες, εἰ τοὺς ὑπεναντιουμένους
εἰς τὰ σώματα ἡμῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν προσιόντας,
κωλύοιτε, τὸ μὴ δίκης ὑφιστάντες αὐτοῖς φόβον. ἀρ-
χὰς μὲν δὴ καὶ προεδρίας καὶ τιμὰς καὶ τοῖς ἀρετῇ
τύχῃ πρεσβεύοντας ὑμῶν, οἰόμεθα δεῖν ἀπονέμειν·
τὸ δὲ μηδὲν ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ δίκας ὧν ἂν τις πάθῃ
προσκαλούμενος λαμβάνειν, ἴσα καὶ κοινὰ τοῖς ἅμα πο-
λιτευομένοις εἶ) δικαιοῦμεν. ὥσπερ οὖν τὸ λαμπρὸν
καὶ μεγάλων ἀφιστάμεθα ὑμῖν, οὕτω τῶν ἴσων καὶ κοινῶν οὐ μεθιέμεθα. ἱκανὰ ταῦτα εἰρήσθω περὶ
τοῦ δι-

» τοῦ δικαίου, πολλῶν ἐνόντων καὶ ἄλλων λέγεσθαι. ὡς ὁ
» καὶ συνοίσει τῇ κοινῇ ταῦτα, ὡς ὁ δῆμος ἀξιοῖ γι-
» νόμενα, μικρὰ διεξιόντων ἀνέχεσθε. φέρε γὰρ, εἴ τις
» ὑμᾶς ἔροιτο, τί μέγιστον οἴεσθε εἶ) τῶν καταλαμβα-
» νόντων κακῶν τὰς πόλεις, καὶ τοῦ ταχίστου τῶν ὀλέθρων
» αἴτιον; ἆρα οὐχὶ τὴν διχοστασίαν εἴποιτε ἄν; ἔμοι γε
» δοκεῖ. τίς ὑμῶν οὕτως ἀλίθιός ἐστιν ἢ σκαιός, ἢ
» πέρα τοῦ μέτρου μισῶν τὴν ἰσηγορίαν, ὃς οὐκ οἶδεν ὅ-
» τι δυθείσης ἐξουσίας τῷ δήμῳ, κρίνειν ἃς ἔξεστιν αὐτῷ
» δίκας κατὰ τὸν νόμον, ἐν ὁμονοίᾳ πολιτευόμεθα; εἰ δὲ
» παρανομία γνοίητε, καὶ ἀφελοῖσθε ἡμῶν τὴν ἐλευθε-
» ίαν· ἐλευθερίαν γὰρ ἀφαιρήσεσθε, δίκην καὶ νόμον
» ἀφαιρούμενοι· στασιάζειν ἡμᾶς αὖθις ἀναγκάσετε καὶ
» πολεμεῖν ὑμῖν; ὅς γε ἂν ἀνέλῃ πόλεως δίκη
» καὶ νόμος, εἰς ταύτην στάσις εἰσπορεύεσθαι φιλεῖ καὶ
» πόλεμος. καὶ ὅσοι μὲν οὐκ ἦλθον εἰς πεῖραν ἐμφυ-
» λίων συμφορῶν, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ δι' ἀπειρίαν τῶν
» κακῶν, μήτε ἄχθονται τοῖς γεγενῆσι δεινοῖς, μήτε
» κωλύουσιν οὐκ πολλοὶ τὰ μέλλοντα. ὅσοι δὲ, ὥσπερ ὑ-
332 » μεῖς, εἰς τὰς ἐλαχίστας κινδυνώδεις καταστάντες, ἀγα-
» πητῶς ἀπηλλάγησαν, αὐ ὁ καιρὸς ἀπήντει, ποιησάμε-
» νοι τῶν κακῶν λύσιν, ἣς ἀπορεπὴς ἢ μετεία πρέ-
» φασις ἀπολείπεται τούτοις, ἐὰν ἔτι ταῖς αὐταῖς συμ-
» φέρωνται τύχαις; ἃς δὲ οὐκ ἀν' ὑμῶν καταγνοίη πολ-
» λὴν ἀνοιαν καὶ μανίαν, ἀνθυμουμένων, ὅτι μικροῦ
» μὴ ἐμπρεσθεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ στασιάζειν τοὺς δημό-
» τας, πολλὰ πρὸς γνώμην ὑπεμείναιτε, ὧν ἔνια ἄ-
» τε κάλλιστα ἴσως, ἄτε λειτελέστατα· νῦν δ' ἄτε εἰς
» χρήματα βλάπτεσθαι μέλλοντες, οὔτε εἰς ἀνδρο-
» ξίαν, οὔτε εἰς δήλο τῶν κοινῶν ἀνοῖ ὁποῖ, ἵνα χα-
» ίζητε τοῖς μισοδημόταις, ὃ δημοτικὸν αὖθις ἐκ-
» πολεμώσετε; ἄκ, ἐάν γε σωφρονῆτε. πόθεν δ' ἀν ὑ-
» μᾶς ἐρείμεν, ἵνα γνώμην λαβόντες τότε, τὴν κά-
» ρδον ἡμῖν συνεχωρήσατε ἐφ' οἷς ἠξιοῦμεν· πότερα λο-
» γισμῷ πρεσφόρμενοι ὃ κρατίστον, ἢ τῇ ἀνάγκῃ εἴξαν-
» τες. εἰ γὰρ γὰρ ταῦτα ὑπελαμβάνετε ὠφελιμώτατα
» εἶ) τῇ πόλει, τί ἀ μαθόντες καὶ νῦν [ἐν] αὐτοῖς; εἴτε ἀ-
» ναγκαῖα καὶ οὐκ ἐνδεχόμενα ἄλλως γενέσθαι, [εἴτε κατ'
» λογισμὸν γέγονε ταῦτα ὀρθὸν καὶ ὃ συμφέρον σκο-
» ποῦντα τὴν πόλεως,] τί χαλεπαίνετε γνωμόμενοι; τὴν
» ἀρχὴν γὰρ ἔδει μὴ συγχωρήσαν ἴσως, εἰ δυνάμεις ἦν
» ὑμῖν· συγχωρήσαντας δὲ, μηκέτι τοῖς πεπρεσγμένοις
» ἐγκαλεῖν. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖτε, ὦ βουλή, περὶ μὲν τὰς
» ἀναλύσεις γνώμη τῇ βελτίστῃ κεχρῆσθαι· οἷς αἀπα-
» κεῖν, τὸ βέβαια τηρεῖν τὰ συνκείμενα. θεοὶ γὰρ
» ἡμῖν ἐγγυητὰς ἐδώκατε τῶν ὁμολογιῶν, πολλὰ καὶ
» δεινὰ ἐπωμοσάμενοι τοῖς παραβαῖσι τὰς συνθήκας,

sufficiant; licet & alia multa afferre poſſim. Quod autem & reipublicæ profutura ſint plebis poſtulata, paucis accipite. Age ſiquis vos interroget, quæ ſit maxima ciuitatũ calamitas & perniciem afferẽs celerrimam, nonne reſponderetis Diſcordia? mihi certe ſic videtur. Quis igitur adeo ſtultus eſt, aut moroſus, aut æquabilitatis tam iniquus, vt nõ videat, data populo poteſtate iudicãdi cauſſas quas leges ei permittũt, concordẽ fore rempublicam? ſin contrarium vobis placeat, & adimatis nobis libertatem, (libertas enim aufertur ablato iure ac legibus) confeſtim nobis diffidendi & rebellandi neceſſitatem vos impoſituros. nã ex quacumq; ciuitate ius legesq; exſulant, in eam ſeditio bellumq; ſolẽt ingruere. & qui nunquã experti ſunt calamitates bellorum ciuilium, non mirum ſi nõ offendũtur præſentibus incommodis, nec futura mala mature prohibent. qui vero, vt vos, leuibus periculis tentati, ſe cupide illis exſoluerũt, adhibitis pro tempore remediis, hi quid honeſte cauſſari poterũt, ſi rurſum in eadem mala inciderint? Quis non magnæ vos amentiæ atq; inſaniæ damnet, ſi cogitet, vos, cũ nuper tollendæ ſeditionis cauſſa plebi quædam inuiti conceſſeritis, nec vtilia vobis fortaſſe nec admodum honeſta; nunc, vbi nec fortunæ veſtræ, nec honos, nec vlla reip. pars attentatur, ipſam rurſus, tantum in eius inimicorum gratiam, exacerbare? Non *facietis*, ſi ſapitis. Equidem libenter vos rogarem, quid cogitantes tunc nobis dederitis reditum quibus voluimus conditionibus; vtrum mente prouidentes *id eſſe factu* optimum, an neceſſitate coacti. Si enim credidiſtis id eſſe e republica, quin manetis in eadẽ etiamnum ſententia? Quodſi neceſſitas ita poſtulabat, nec licebat aliter facere; [aut ſi recto cõſilio hæc facta ſunt, quod ex vſu reip. futura viderentur,] quin æquo fertis animo? nam principio fortaſſis expediebat non concedere, ſi negare poteratis: poſtquam vero ſemel cõceſſum eſt, boni conſulere decet. Mea certe opinione recte proſpexiſtis P C paci publicæ; & nunc ſtare debetis eius conditionibus. Deos enim nobis dediſtis ſponſores fœderis, multa & dira imprecati eius tranſgreſſoribus,

tum ipsis, tum in sempiternũ eorum posteris. Itaq; iusta & vtilia nos petere, quæq; etiam necesse sit vos facere, si quidem publici iuramenti memores esse velitis, non video cur pluribus verbis inculcandum sit. Quod vero nostra quoque plurimum interfit ab hoc incepto nec vi depelli, nec dolo deduci, & quod coacti in hoc certamen descenderimus, grauiter & plus quã grauiter offensi ab hoc viro, audite P C, vel potius in memoriã vobis reuocate. nihil enim dicturus sum, quod non omnes *probe* noueritis. simulque verba mea sic accipite, ac si vestrum esset negotium. cogitate enim, siquis e nobis plebeiis ausus fuisset apud populum talia dicere ac facere contra vos, qualia Marcius *apud vos* hic dixit, quomodo in eum affecti essetis. Conditiones pacis firmissimas & tantum non adamãtinis astrictas vinculis, quas nec vobis qui eas iureiurãdo firmastis, nec posteris vestris violare fas est, quamdiu hęc vrbs habitabitur, primus vestrum ausus est violare hic Marcius, nondum quadriennio exacto ex quo factæ sunt; non clam, aut in obscuro quopiam angulo, sed palam in hoc loco vobis omnib. præsentibus, sententia lata de abolẽda tribunitia potestate: cuius vt primarię atq; vnicæ libertatis nostræ custodis fidẽ secuti, rediimus vobiscũ in gratiã. quin eo arrogantiæ prouectus est, vt libertatẽ hanc pauperum nominarit petulantiã, & iuris æqualitatem tyrannidẽ; eaq; nobis adimenda cẽsuerit. & quod erat omniũ eius postulatorũ maxime impiũ, meministis P C eũ dixisse, *nunc* esse opportunum tẽpus promendi iras omnib. superioribus plebis erratis debitas: suasisseq;, quãdo plebs exhausta sit pecuniis, diutinaq; rerũ victui necessariarũ inopia laboret, *nũc* sibi permitti vt retineat annonam in eisdem difficultatibus. non enim duraturos nos longo tempore, paucos cibos emptitantes magna pecunia, *vt pote* inopes: sed partim relicta vrbe *alio* abituros; partim, q remanerem⁹, interituros genere mortis infelicissimo. & in his suadendis adeo insaniebat agitatus intẽperiis, vt prẽter alia incõmoda quę sequerẽtur hoc violandi per senatũ fœderis consiliũ, ne illud quidẽ animaduerteret, pauperes necessariis alimẽ-

αὐτοῖς τε καὶ ἐγγόνοις εἰς τὸ ἀεὶ χρόνον. ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ «
τά τε δίκαια ἀξιοῦμεν καὶ τὰ συμφέροντα, ἃ καὶ πολ- «
λὴ ἀνάγκη ποιεῖν ὑμᾶς ᾗ ταῦτά ἐστι, μεμνημένοις τῆς «
ὅρκων, ὡς τοῖς εἰδότας ἀπόνοιας, ᾗ οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ «
πλείω λέγοντα ἐνοχλεῖν. ὡς δὲ οὐ μικρὰ τὰ διαφέ- «
οντα ἡμῖν ἐστι, τόνδε μὴ ἐκκλιπεῖν τὸν ἀγῶνα, μή- «
τε βίᾳ εἴξαντας, μήτε ἀπάτῃ τοῦ φθονοῦντος, ἀλλὰ «
καὶ πολλοὺς ἀνάγκαι εἰς αὐτὸν ἀφίγμεθα, δεινὰ καὶ «
πέρα δεινῶν πεποιηκότες ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνδρός, μά- «
10 θετε, ὦ πατέρες, μᾶλλον δὲ ἀναμνήσθητε· οὐδὲν γὰρ «
ὅ τι οὐ τοῖς εἰδόσι ὑμᾶς ἀπόνοιας ἐρῶ· καὶ ἅμα γνω- «
μη χρήσασθε οἰκείᾳ τοῖς τὰ λεγόμενα, ἐνθυμη- «
θέντες, εἰ τῶν δημοτῶν ἡμῶν ἐπεχείρησέ τις ἐν τῷ «
πλήθει τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν κατ' ὑμῶν, οἷα Μάρ- «
κιος ἐτόλμησεν ἐνθάδε εἰπεῖν, ποῖόν τι τὸ μὲν ὑμῖν πα- «
ρέξει τοῖς αὐτὸν πάθος. τὰ γὰρ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας τῆς «
βουλῆς ἀκινήτους ὁμολογίας, καὶ μόνον οὐκ ἀδαμαν- «
τίνοις δεσμοῖς ἠσφαλισμένας, ἃς οὔτε ὑμῖν τοῖς ὀμω- «
μοκόσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ὑμῶν ἐσομένοις καταλύειν θέ- «
20 μις, ἕως ἂν ἡ πόλις ἥδε οἰκῆται, θεῖτος ἐπεχείρη- «
σε λύειν ἐξ ὑμῶν οὗτος Μάρκιος, οὔπω τέταρτον ἔτος «
ἐξ οὗ γεγονυῖαν, οὐ σιγῇ θεάσαντα τὴν κατάλυσιν, «
οὐδὲ εἰς ἀφανές που καταδυὲς χωρίον, ἀλλ' ἀναφα- «
δὸν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, πολλῶν παρόντων ὑμῶν, γνώ- «
μην ἀποφηνάμενος, ὡς χρὴ τὴν δημοτικὴν ἐξου- «
σίαν μηκέτι συγχωρεῖν ἡμῖν, ἀλλ' ἀνελεῖν, ἢ θεάσεται καὶ «
μόνη τῆς ἐλευθερίας φυλακὴν πιστεύσαντες, ἐποιησά- «
μεθα τὰς ἀφαιρέσεις. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθ' ἔστι τῆς ἀγαζο- «
νείας, ἀλλ' ὕβριν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πενήτων, καὶ τυ- «
30 ραννίδα τὴν ἰσηγορίαν ὀνομάζων, ἀφελέσθαι παρή- «
νει ταύτην ἡμῖν. ὁ δὲ πόνων ἀποσιώπησον τῶν τοῦ τότε «
ὑπὸ τούτου ἀξιωθέντων, ἀναμνήσθητε, ὦ πατέρες, ὅ- «
τε ἀπέφαινε χαρὰν εἶναι καλὸν ἀπομνημονεύουσα χρὸς «
ὁ δημοτικὸν ἀπάτας τὰς ἐν τοῖς πολεμίοις ἐγκλή- «
μασιν ὀργάς· καὶ παρήνει νῦν, ὡς τεθύκωτάί τε ὑπὸ «
ἀγορᾶς, καὶ πολὺν ἤδη χρόνον τῆς αἰκίας ἀπα- «
νίζεται θεφῆς, ὥστε ἀπόνω αὐτῷ ὀπτρέψαι, δέχεται- «
χαρόντας ὅτι τῆς αὐτῆς ἀποδείας τῶν ὀπτιτηδείων τὴ «
ἀγορᾶν. οὐ γὰρ αὐθέξειν ἡμᾶς ὅτι πολὺν χρόνον, ὀ- «
40 λίγα σῖτα πολλοῦ ὠνουμένους ἀργυρίου πένητας « 333
αὐθεφποις, ἀλλὰ τὸν μὲν οἰχήσεσθαι, τὴν πόλιν «
ἐκλιπόντας, ὅσοι δ' ἂν ὑπομείνωσι, θῷ κακοδαιμο- «
νεστάτῳ διαφθαρήσεσθαι τῶν μόρων. οὕτως ὁ θεὰ «
παρεφέρνε καὶ θεοβλαβὴς ἐν τοῦτοις πείθων ὑμᾶς, «
ὥστε οὐδὲ ἐκείνου ἠδυνήθη καταμαθεῖν χωεὶς τῶν ἀγ- «
λων, ὧν τοῦ σετέλεστο, τὰς τῆς βυλῆς ἀσυνδάς λύειν «
ἀξιῶν, ὅτι πένητες αὐθεφποι τὴ αἰκίας θεφῆς ἀπο- «

κλιθόμενοι,

» κλιθόμενοι, τοσοῦτοι ὁ πλῆθος ὄντες, ὁμόσε χωρεῖν αὐτα-
» καθήσονται τοῖς αἰτίοις τῆ συμφορᾶς, οὐδὲν ἔτι φίλιον
» ἠγούμενοι. ὥστε εἰ μανεῖτες ὑμεῖς ἐπεκυρώσαιτε τὰς
» γνώμας αὐτῷ, μηδὲν δὴ λυέσθαι ὁ Δία μέσου, ἀλλ'
» ἤτοι ὁ δημοτικὸν ἀπολωλέναι πλῆθος ἄπαν, ἢ ὁ τῆ
» πατρικίων τοῦ ἐλελεφθαι γένος. ἐ γὰρ ὅτως αὐδρα-
» ποδωδῶς παρέχομεν ἑαυτοὺς, οἱ μὲν ὀκ πεσεῖν, οἱ δὲ
» ἀποθανεῖν, ἀλλὰ θεοὺς μάρτυρας καὶ δαίμονας ὧν πά-
» χομεν ὑπικελεσάμενοι, πολλῶν αὖ δεῖ πληρώσομεν
» τὰς ἀγορὰς, δῦ ἴστε, καὶ τοὺς γενωποὺς νεκροὺς, καὶ μέγαν
» αἷμα τος κατῆγε πολιτικοῦ στήσαντες, ὅτως αὖ ἐδε-
» ξάμεθα τὴν ὀφειλομένην μοῖραν. τοιούτων ἡμῖν δεῖ-
» σεθαι, ὦ πατέρες, εἰσηγητὴς ἐλύετο, καὶ τοιαῦτα δη-
» μηγορεῖν ᾤετο δεῖν. καὶ οὐκ λέγειν μὲν ὁ Μάρκιος δεῖ
» ὧν Δία πήσειν τὴν πόλιν ἐπεχείρησεν, θεάσαντα ὁ ὀκ
» οἷα ἔλεγεν ἐπεβούλευε, ἀλλὰ καὶ σῖτος αὐθεφπων εἰς
» ἅπαν ὑπηρεσίαν ἑτοίμων παρ' ἑαυτὸν ἔχων, κατελού-
» μενος ὅτι τὴν ἀρχὴν, ὀκ ἀπόνυτα, καὶ τοῖς ὑπη-
» ρέταις τοῖς ἡμετέροις, ὁπότε κελεύοιεν ἄγειν αὐτὸν
» ὀπτοδωήσοιντο, πληγὰς ἐντείνεται, καὶ οὐδὲ τῶν ἡμε- 20
» τέρων σωμῶν τὸ χεῖρε τελευτῶν ἀπέχε). ὥστε πε-
» ειεσιν ἡμῖν, τό γε ὅτι τῶτον εἶ) μέρος, ὄνομα δὲ θεῶ-
» πεὸς ἀσυλαρχης ὅτι χλευασμῶ κείμενον ἔχειν, ἔρ-
» γον ὁ τῆ ἀποδιδομένων τῆ ἀρχῆ μηδὲ ὁτιοῦν θεάτ-
» ηεν. πῶς δ' αὖ ἑτεροις ἀδικεῖσθαι λέγοισι βοηθήσαι-
» μεν, οἷς γε μηδὲ αὐτοῖς ὑπαρχεῖ ὁ ἀσφαλές; Θαύ-
» τας μὲν τοὺς ὕβρεις οἱ πένητες ὑβριζόμενοι θεὸς ἐ-
» νὸς ἀνδρὸς ὅτω τυραννοῦντος, ἀλλ' ἔτι μέλλοντος, καὶ
» τὰ μὲν ἤδη πεποιηκότες δεινὰ, ὦ βυλὴ, τὰ ὁ, εἰ μὴ ὁ
» πλεῖον ὑμῶν μέρος ἐμποδὼν ἐγένετο, θεῶν δὲ ἀεδὸν ἐλ- 30
» θοντες παθεῖν, ἄρα εἰκότως ἀγανακτῶμεν, καὶ βοηθεῖας
» τινὸς οἰόμεθα δεῖν ὀκ ἀνὸ τῆς ὑμετέρας σωαγα-
» νακτήσεως τυχεῖν, ὅτι δίκαιον αὐτὸν ἴσην καὶ νόμιμον, ὦ
» βυλὴ, θεοκαλούμενοι, θεὶ τοῦ ἄπαντα ἡ πληθὺς
» μεμαθεῖσα χρὴ φυλάσ, λόγου δοθέντος τοῖς δεομένοις,
» ἔνοχον ἐποίησε τῆ ψήφου; ἵνα τι ἐκεῖ, ὦ Μάρκιε, καὶ ταῦ-
» τα ἃ μέλλεις λέγειν ἐνθάδε, θεὸς ἀπόνυτας τὰς πο-
» λίτας ἀθέους ἀπολωλοῦ, εἴτε ὡς ἀπὸ τῆ βήματος τὰ
» κεφήσα σωεβύλλευες τούτοις, εἴτε καὶ σωιδὼ εἶχεν
» αὐτῇ πόλει ταῦτα γιγνόμενα, εἴτε ὡς ὀκ ἔστι δίκαιον 40
» λόγων δυθωίας ὑπέχειν τὰς ἀποφαινομένους ἐνθάδε
» τὰς γνώμας, εἴτε ἐχ ὡς ὀκ εὐνοίας οὐδὲ ὀπτιβο-
» λῆς, ἀλλ' ὀργῇ ὀπτρέψας, τὰ μιαρὰ ταῦτα παρανῆν
» θεόηθης, εἴθ' ὅ τι δὴ πόλε ἀνῶ ἀπολόγημα ἔχεις,
» καταβὰς ἀπὸ τῆ ὑπορηφάνων καὶ τυραννικῶν αὐχη-
» μῶν ἐκείνων σεαυτὸν ὅτι ὁ δημοτικὸν, ὦ ποιμὲ, καὶ
» ποίησον ἤδη πολὲ τοῖς ἀνῶοις αὐθρώποις ὅμοιον, ἡμῶν ἐλη-

tis exclusos, cum tãtus eorum sit numerus, necessitate compulsos, in mali eius auctores, tamquã hostes ex amicis factos, irruituros. quodsi vos pari insania consilium eius approbassetis, nihil erat medium; sed aut vniuersa plebs deleta fuisset, aut nihil ex patriciis gentib. superfuisset reliquũ. non enim adeo seruiliter nos prębuissemus pellendos necandos ve; sed diis geniisque calamitatis nostræ testibus inuocatis, oppeluissemus (mihi credite) fora & vias cadaueribus; statutoque magno ciuilis sanguinis cratere, ita demum accepissemus portionem debitam. Ad tam impia facinora P C tendebat huius concio; talia vobis suadenda existimabat. Nec dictis tantum seditionem moliebatur Marcius, a factis abstinens; sed habens ad nutum suum paratam cateruam hominum, vocatus ad magistratum non paruit; & cum ministri nostro iussu apprehensum vellent ducere, pulsatos repulit; deniq; ne nostris quidẽ pepercit corporibus. Quapropter quod ad hunc attinet, tantummodo speciosio *sacrosanctí &* inuiolabilis magistratus nomine nobis illuditur; nec vllis quæ magistratui competunt muneribus fungi conceditur. & quomodo aliis de iniuria querentibus opitulabimur, qui ne ipsi quidem in tuto sumus? His igitur contumeliis affecti nos pauperes ab vno viro nondum tyranno, sed huc aspirante; iniuriasq; vel perpessi iam, vel iamiam perpessuri, nisi vestrum P C maior pars obstitisset, an nõ merito indignamur, rogamusq; vt nobis cũ indignari ac nobis auxiliari velitis, vocantibus eum ad æquum & legitimum iudicium, in quo totus populus per tribus diuisus, caussa cognita iuratus laturus est suffragia? I Marci illo, & quæ hic paras dicere, apud vniuersos tuos ciues congregatos defende, siue bono animo hisce dabas optimum consilium, siue suadebas e republica, siue iniustum est sententiarum hic dictarum rationem reposci, siue non insidiose nec præmeditatus, sed per iram effudisti scelerata hæc consilia, siue aliam quamcumq; defensionem habes; descende ab illa superba, tyrannicaq; iactãtia ad ciuilem modestiam improbe, & tandem fac te aliis hominibus similem; sume

rei deprecantis habitum humilem ac miserabilem, qualē casus *tuus* postulat; & non vim parans cōtra læsos, sed eis te submittēs, pete salutem. Exemplum æquanimitatis, qua te vti erga ciues tuos decet, ab his *saltem* bonis viris sume; qui cum tot sint numero quot nunc vides, tantis virtutib. spectati tam militaribus quam ciuilibus, quibus ne longū quidem tempus recensendis sufficeret, nihil sæuum aut superbū statuerunt in nos viles & humiles ipsi magni & venerandi; sed priores mentionē pacis fecerūt inuitantes ad concordiā, quando nos ab illis fortuna separauerat; & conditiones nō quas sibi putarent commodissimas, sed quales nos poscebamus, cōcesserunt; ac postremo suspiciones de frumenti diuisione nuper exortas, dignati sunt accurate diluere. Omitto alia; pro te ipso tuisq; furiis quas nō preces adhibuerunt, tum publice apud totum populum, tum priuatim prehēsando plebeios singulos, & pœnam tibi deprecando? Ergo consules & senatum tantæ vrbis præsidem decebat subire iudicium populi, seq; illi de obiectis criminibus purgare; te vero Marci nō decet? nec turpe sibi putant hi omnes pro te absoluendo plebem sollicitare precibus; te vero pudet idē facere? Nec hoc tibi satis est, vir egregie; sed quasi re bene gesta, elata ceruice obambulas iactans verba magnifica, nec quidquam sustines remittere de *pristina* superbia. omitto quod præter conuitia & criminationes, etiā minas plebi intētas. Et postea non tedet vos P C *tantæ* hominis superbiæ, qui maiora sibi vnus, quā vos vobis vniuersi, vsurpat: cū deberet, etiamsi omnes pro eo pugnare decreuissetis, vestra prompta voluntate cōtentus, recusare beneficiū sibi priuatim contra remp. oblatum, potiusq; caussam dicere, nec vllius mulctę periculum refugere. hoc erat boni ciuis officium, reuera virtutē colentis, nō *ostentantis* verbis *inanibus*. At quę ille nūc per vim agitat, cuius instituti, cuius animi signa sunt? fœdera violare, dextræ datę fidē temerare, pacis conditiones tollere, bellū cū plebe gerere, nō abstinere vim a magistratibus, nec se ad reddendas vllius facti rationes velle sistere; sed contemptis iudiciis, defensionibus, deprecationibus,

κότος λάβοι καὶ παραιτουμένου σῆμα, ταπεινὸν, ἐ-
λεεινὸν, οἷ ἀπαιτοῦσιν αἱ συμφοραὶ, μὴ βιαζόμενος
τοὺς κακῶς πεποιηκότας, ἀλλ' ἱκετηρεύων, ἀξίου
σώζεσθαι. δηλόω σοι παράδειγμα τῆς ὀπτικείας, ἣ
χρώμενος ἀν εἴης πρὸς τοὺς ἅμα πολιτευομένους ἀ-
νεπίληπτος, τὰ τῶν ἀγαθῶν τούτων ἔργα, οἳ τοσοῦτοι
μὲν ὄντες ὁ πλῆθος, ὅσους νῦν ὁρᾶς, τοσαῦτας δὲ ἀ-
ρετὰς ἀποδεδειγμένοι καὶ πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς,
ἃς οὐδὲ ἐν πολλῷ πάνυ χρόνῳ διελθεῖν ῥᾴδιον, οὐ-
δὲν ὡμὸν οὐδὲ ἱπερήφανον ἐξιώσεις τέλος καθ'
ἡμῶν τῶν φαύλων καὶ ταπεινῶν οἱ σεμνοὶ καὶ μεγά- 334
λοι, ἀλλὰ καὶ λόγων ἦρξαν συμβατικείων αὐτοὶ, πρό-
τερον προσλείποντες ἀλλήλας, ὅτε διέλεν ἡμᾶς ἀπ'
ἀλλήλων ἡ τύχη, καὶ τὰς συμβάσεις, οὐχ ὡς ἔαυ-
τοῖς ἱπερέλαβανον ἀρίστα ἔξειν, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἠξιοῦ-
μεν, ἀνεχώρησαν δηλέσθαι, καὶ τὰ τελευταῖα πα-
τὶ τὰ περὶ τὴν σιτοδοσίαν ἔναγχος τοῦ χρόνου προσ-
κρούσματα, ἐφ' οἷς δι' αἰτίας εἴχομεν αὐτοὶ, πρὶ
πολλοῦ ἐποιήσαντο ἀπολύσασθαι. ἐοῦ τάλλα. ἀλλ'
ἱπὲρ αὐτοῦ σου καὶ τῆς σῆς θεοβλαβείας ἵνας οὐκ ἐ-
ποιήσαν λο δεήσεις ἀπόντων κοινῇ τε καὶ καθ' ἕκαστον τῶν
δημοτικῶν, παραιτούμενοί σε τῆς ὑμφείας; ἔπει-
τα τοῖς μὲν ἱπάτοις καὶ τῇ βουλῇ τοσαύτην πόλιν
ὀπτεσπούσοισι καλῶς εἶχεν, ὦ Μάρκιε, δικαστὴν τὸν
δῆμον ἱπὲρ ὧν ἀνεκαλοῦντο ἱποιμούσιν, σοὶ δὲ ἄ-
ρα οὐχὶ καλῶς ἔχει; καὶ δεῖσθαί γε τῶν δημοτῶν ὑ-
πὲρ ἀφέσεως τῆς σῆς ὅτοί γε ἄπορλες οὐδὲν αἰσχρὸν
εἶ) νομίζοισι· σὺ δὲ δι' αἰσχύνης λαμβάνῃς ὃ αὐτὸ
τοῦτο; καὶ οὐκ ἀπόχρη σοι ταῦτα, ὦ γυναῖε, ἀλλ' ὥς-
περ ἢ καλὸν ἐξεργασμένος, ὑφαυχενῶν καὶ μεγαλη-
γορῶν περιέρχῃ, καὶ μηδὲν ὑφεῖναι τοῦ φρονήματος
ἀπομαχόμενος· ἐοῦ γὰρ ὅτι καὶ λοιδορούμενος τῷ
δήμῳ, καὶ προσεγκαλῶν καὶ ἀπειλῶν. ἔπειτα οὐ νεμε-
σᾶτε αὐτοῦ τῆς ἱπερηφανίας, ὦ πολῖται, εἰ τηλικού-
των αὐτὸν ἀξιοῖ μόνος, ἡλίκων οὐδὲ ὑμεῖς ἄπορλες
ἑαυτοί; ὃν χρὴ, εἰ καὶ πάντες ὑμεῖς ἀναδέχεσθε τὸν
ἱπὲρ αὐτοῦ πόλεμον ὑπαρίσασθαι, ὃ μὲν οὖνοιν καὶ
προθυμον ὑμῶν ἀγαπᾶν, μὴ δέχεσθαι δὲ χάριν τι-
νὰ ὅτι κοινῇ βλάβῃ, ἀλλ' ἱπομνύειν ἀπολογού-
μενον, καὶ δίκιν ἱπόχοντα, εἰ δέοι, καὶ πάντα πά-
σχοντα. ταῦτα γὰρ οὐ ἔργα ἀγαθοῦ πολίτου, καὶ ὃ κα-
λὸν ἔργοις ἀσκοῦντος, οὐ λόγοις. ἃ δὲ νῦν οὗτοι βιάζε-
ται, τίνος ἐστὶ σημεῖα βίου, ποίων μεμιμήματα πρᾶγ-
μάτων; ὅρκοις πεποιθαίνει, δεξιὰς πεπιστοῦται, ὁμο-
λογίας ἀναιρεῖ, δήμῳ πολεμεῖ, εἰς ἀρχόντων σώματα
ὑβρίζει, καὶ μηδὲ ἐφ' ἑνὶ τούτων ὃ σῶμα ὑπόθυνον
ποιεῖν, ἀλλ' ἄκριτον, ἀναπολόγητον, μηδενὸς δεηθέντα,

μηδε-

μηδενὶ τῶν τοσούτων πολιτῶν ἴσον γνώμονα, ἀδεῶς
πρεσβεύειν· ἆρα οὐ τυραννικοῦ τρόπου τοῦτό ἐστιν;
ἔμοιγε δοκεῖ. καὶ τοῦτον ὅμως εἰσὶ τινες οἱ παρηγορο-
ῦντες καὶ παροξυνόντες ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, οἷς ἐντέτηκε
τὸ πρὸς τοὺς δημοτικοὺς μῖσος ἀδιάλακτον, καὶ οὐ
δυνάμενοι) συνιδεῖν, ὅτι οὐδὲν μᾶλλον κατὰ τὰ παρεινοτέ-
ρου μέρους τῶν ἐν τῇ πόλει φύεται τοῦτο τὸ κακὸν, ὡς
καὶ κατὰ τὸ σεμνοτέρου· ἀλλ' οἴονται τῷ ἀγαφόρου
φύσει καταδουλωθέντος, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἕξιν ἀ-
σφαλῶς. οὐχ οὕτως ἔχει τὸ δηλῆδες, ὦ γνώμης ἁμαρ-
τήνοντες τῆς ἀρίστης· διδάσκομαι δὲ τῶν πεῖραν τῶν
ὁ Μάρκιος παρέχει), καὶ χρόνον λαβόντες, ὀθνείοις τὲ
ἅμα καὶ οἰκείοις σφεωνατείνες πρὸς δείγμασι, γνοίη-
τε αὖ, ὅτι μοναρχουμένη κατὰ τὸ δήμου τυραννὶς, καθ'
ὅλης τῆς πόλεως μοναρχεῖται· καὶ νῦν μὲν ἀφ' ἡμῶν ἀρ-
χεται, κατάληψεται δὲ οὐδὲ ὑμῶν φείσεται. Τοιαῦτα
διεξιόντος τοῦ Δεκίου, καὶ τῶν ἀγῶν δηλοῦντος, ἀ πα-
ραλιπεῖν αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐδόκει, σωαγορεύσαντων, ἐ-
πειδὴ γνώμην ἔδοξε τοῖς συνέδροις ἀποφαίνεσθαι,
πρῶτοι μὲν οἱ πρεσβύταροι τῶν ὑπατικῶν, καλού-
μενοι κατὰ τὸ εἰωθότα κόσμον ἱπὸ τῶν ὑπάτων, αἰτίαν-
το· ἔπειτα οἱ τούτων ἱποδεέστεροι κατ' ἄμφω τῶν-
τα· τελευταῖοι δὲ οἱ νεώτατοι, λόγον μὲν οὐδένα λέγον-
τες· ἐπὶ γὰ τῶν δὶ αἰσχύνης τότε Ῥωμαίοις τοῦτο, καὶ νέος
οὐδεὶς ἑαυτὸν σοφώτερον εἶ) ἡξίει πρεσβύτου ἐπεκύ-
ρουν δ' τὰς χειρὰς ἱπὸ τῶν ὑπατικῶν γνώμας.
ἅπασι δ' πρεσεστάθετο παρῆσι, καθάπερ ἐν δικαστη-
ρίῳ, μὴ ὅρκου τὴν ψῆφον ὀπτιφέρων. Ἄππιος οὖν
Κλαύδιος, ἱπὲρ οὗ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι μισοδη-
μόταλος τῶν πατρικίων, καὶ οὐδὲ πόλε τῆς πρὸς ὃ κακὸν, ὡς 335
δημοτικὸν πρέσκεται ἑλλαγάς, οὐκ εἴα γνέσθαι ὃ
πρεσβύλαυμα, τοιούτοις χρώμενος λόγοις· Εὐβαλό-
μην αὖ ἔγωγε, καὶ τοῖς θεοῖς ὀξαίμην πολλάκις, ἐ-
μαυτὸν μὲν ἀμαρτήσειν γνώμης, τῶν εἶχον ἱπὲρ τῆς πρὸς
τὸν δῆμον διαλύσεων, ὡς ὅτε καλῶν καὶ δικαίων, οὔτε
συμφέρουσ' ἡμῖν ἔσεσθ' τὸν τῶν φυγάδων κάθοδον· καὶ
ἀφ' πάντος, ὁσάκις δὴ πρὸς τούτου πρεσετέθη σκο-
πεῖν, πρῶτός τε τῶν ἀγῶν καὶ τελευτῶν μόνος, ὅπῃ οἱ
λοιποὶ ἀπέφηναν, ἰωαλιόμην· ὑμᾶς τε, ὦ βουλὴ, τοὺς
ὅτι τὰ κρείττω τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντας, καὶ πάντα τὰ
δήμῳ δίκαιά τε καὶ ἄδικα πρεσθύμως χαριζομένους,
ἀμείνονα ἐμοῦ δόξαν φρονῆν· ὅπῃ οὐχ ὡς ἐβουλό-
μην τε καὶ τοῖς θεοῖς εὐχόμην, τὰ πρᾴγματα ὑ-
μῖν κεχώρηκεν, ἀλλ' ὡς ᾤμην, καὶ πεπείρασιν αἱ
χάριτες ὑμῖν εἰς φθόνους καὶ μίση, ὃ μὲν ὀπτιμᾶν τοῖς
ἠμφτημένοις ἡμῖν, καὶ λυπεῖν ὑμᾶς ἀφ' κεῖνης, ὃ
ῥᾷστόν ἐστι καὶ πᾶσιν ὡς τὰ πολλὰ ποιῆν σπουδῆς, οὐκ

quasi nemine ciuiū non sit superior, obambulare impauide: annon hæc ingenii sunt tyrānici? mihi sane videtur. Et tamē sunt quidā vestri ordinis qui tali suffundant frigidā & applaudant strenue; qui obstinato & implacabili plebis odio *excæcati*, haud intelligunt malū hoc in ciuitate succrescere nō magis in humilioris quā in honoratioris ciuiū partis exitiū; sed putāt oppressis iis quos natura dedit aduersarios, res suas fore in tuto. Nō ita se res habet, o lōge a sano iudicio aberrantes homines; sed Marcii experimentū, & tempus, vos docebit, tum alieno tū vestro ipsorū periculo castigatos, agnoscere quod pullulās cōtra plebē tyrannis, pullulet contra totam rempublicā: quæ nunc quidē a nobis incipit; ceterum postquā inualuerit, ne vobis quidem parcet. Hæc vbi locutus est Decius, ceterique trib. pl. addiderunt siquid ab illo prætermissum videretur, cū *iam* a cōsessu dicendæ essent sententiæ, primi assurgebant qui ætate & honore inter consulares antecellerent, ordine citati a consulibus: deinde his ætate dignitateq; proximi; postremi iuniores, nō vt diceret aliquid, (id enim adhuc pudori apud Romanos erat; nec vllus iuuenis sene sapientiorē se ducebat) sed vt discederent in consulariū sententias. iubebātur autē quotquot aderant, quemadmodū solēt in iudiciis, iurati ferre sententiam. Tunc App. Claudius, quem supra patriciorū omnium infensissimū plebi fuisse diximus, nec vm quā pacē ei datā probasse, fieri S C nō sinebat, locutus in hūc modū. Vellem equidē, id quod sæpe a diis precatus sum, vt falsus essem opinione, quam, dū de recōciliatione plebis agebatur, habui; censens nec honestū nec iustū nec vobis vtilē fore profugorū reditū: (*quem* etiā *propterea*, quotiescumq; super hoc cōsultaretur, primus omnium, ac postremo sol°, cū a ceteris destituerer, dissuasi) vtq; vos P C, q meliora sperātes, nihil nō plebi prompte cōcedebatis, siue iustū esset siue iniustū, intelligentiores me haberemini. nunc quoniā nō vt volui atq; a diis optaui, sed vt *tūc* metui, res cecidit, gratiæq; vobis in odiū atq; inuidiā abierūt, delictū reprehēdere, vosq; in cassum cōtristare (quod & facillimū est, & fieri a plerisq; solet) omittam, cum

intempestiuum esse videatur. tantum quomodo præterita corrigi possint, (quę scilicet non sunt plane incurabilia) & præsentibus rebus melius consulatur, conabor dicere. quãuis non sum nescius fore vt multis insanire & in mortem ruere videar, si liberam de his sentẽtiam proferam; cogitãs quã periculosa sit dicendi libertas, casumque Marcii reputans, qui nunc non ob aliam caussam currit (*vt sic loquar*) pro capite. Sed nõ arbitror securitatis propriæ maiorem habendam rationem quam vtilitatis publicæ. iamdudum enim periculis obieci corpus meum pro vobis P C, deuotum certaminibus pro republ. itaq; quidquid fors tulerit, cum omnibus vel cum paucis, aut etiam solus, si necesse fuerit, generose perferam. ceterũ quoad vixero, nihil me deterrebit quominus proferã quod sentio. Ac primum hoc vos certo scire volo, plebem iniquo & hostili animo ferre præsentem statũ reipublicæ; & quæ illi nimis indulgenter cõcessa sunt, periisse, vosq; iã contemni eo nomine, quasi necessitate cogente largiti ea sitis, non ex animi beneuolentia iudiciove. Videte quomodo post defectionem plebis & arma contra vos aperte sumpta, cũ nihil aliud quererentur nisi soluendo se non esse; vosq; æris alieni remissionem, & per secessionem commissorum impunitatẽ decreuisletis, quod se nihil præterea postulare dicerent: quamuis plerique vestrum (non enim omnes ab istis consultoribus decepti erant) negarent infringendas leges quæ ad fidem cõtractuum pertinent, aut temere deponendam iniuriarum illarum memoriam: non cõtenti hac impetrata gratia, cuius vnius desiderio se aiebãt secessisse, cõfestim aliam maiorẽ magisq; iniquam cõcedi sibi petierint, & permitti vt tribunos ex suo corpore crearent annis singulis; prætexentes nostrã potentiã, vt scilicet iniuria oppressis pauperib. auxiliũ esset ac refugium; sed reuera insidiantes huic formæ reipublicæ, eamq; in plebeium regimen trãsmutare cupientes. Hoc quoq; persuaserunt nobis cõsultores, vt collegium *tribunorum* admitteretur in senatũ, publico reip. malo, præsertim ad augendã senatus inuidiam, me (sicut procul dubio meministis) multũ reclamãte, testanteq;

ὀν χαιρῷ νυνὶ θηυσόμενον ὁρῶν ἐάσω. ἐξ ὧν δὲ τά τε
προσελθόντα ἐπανορθωσόμεθα, ὅσα μὴ παντάπασιν
ἀνιάτως ἔχει, καὶ περὶ τῶν παρόντων ἀμείνονα φρονή-
σομεν, τοῦτο πειρασόμεθα λέγειν. καίτοι μὲ οὐ λέ-
ληθεν ὅτι μαίνεσθαι καὶ θανατᾶν δόξω νῦν ὑμῖν, γνώ-
μην περὶ τούτων ἐλευθέραν ἀποφαινόμενος, οὐθυ-
μούμενος ἡλίκους ἔχει κινδυνεύσεις ὁ μὴ παῤῥησίας λό-
γος, καὶ τοῦ Μαρκίου συμφορᾶς, ὃς οὐ δι' ἕτερόν τι νυνὶ
τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς ἀγῶνα ῥέχει, λογιζόμενος. ἀλλ'
οὐκ οἰόμεθ' δεῖν τῆς οἰκείας ἀσφαλείας πλείω ποιεῖ-
σθαι προνοιαν, ἢ τῆς κοινῆς ὠφελείας. δέδοται γὰρ
ἤδη τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύοις τὸ σῶμα τοὐμόν, ὦ
βουλή, καθαστῶτα τοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶσιν.
ὥστε ὅ τι αὐτῷ δαίμονι δοκῇ, μετὰ πολλῶν τε καὶ σύν
ὀλίγοις, εἰ δὲ ἀνάγκη, καὶ μόνος δι' ἡμῶν πείσομαι. ἕως
δ' αὐ ἔχω τὸν ψυχικὸν, οὐδεὶς με ἀφέξει φόβος μὴ
οὐχ ἃ φρονῶ λέγειν. πρῶτον μὲν τοῦθ' ὑμᾶς ἤδη πο-
τὲ ἀξιῶ βεβαίως μαθεῖν, ὅτι δυσμενῆ καὶ πολέμιον
ἔχετε τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν τὸν δημοτικὸν ὄχλον, καὶ
πάντα ὅσα μαλακιζόμενοι αὐτῷ συνεχωρήσατε, μά-
τιον τε ὑμῖν ἀνάλωται καὶ καταφρονήσεως αἰτία γέ-
γονεν, ὡς ἀφ' τοῦ ἀνάγκῃ συγχωρηθέντα ὑφ' ὑμῶν,
ἀλλ' οὐκ ἀπ' διανοίας, οὐδὲ κατ' κρίσιν. σκοπεῖτε γὰρ
ὅπως ὅτε ἀπέστη λαβὼν τὰ ὅπλα ὁ δῆμος ἀφ' ὑμῶν,
καὶ πολέμιος ἐτόλμησεν οὐκ τοῦ φανεροῦ θυεσθαι, ἀ-
δικεῖσθαι μὲν οὐθὲν, δι' μὴ δυνάσθαι τὰ χρέα τοῖς
συμβεβληκόσι διαλύσασθαι, σκηπτόμενος· καὶ ἐ-
νηφίσασθε ὑμεῖς χρεῶν τε ἀποκοπὰς, καὶ ἀδειαν ὧν
ἤμαρτε καταπτῶν ἀπόσασιν, οὐθενὸς δὲ ἔτι δεήσεσθαι
ἔφη· ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν· οὐ γὰρ δὴ πάντες πα-
ρεκρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων· ὡς μὴ πολε
ῶφελον ἀπικυρῶσαι τοὺς ἀπὸ τῆ πίστει τεθέντας νό-
μους, καὶ μηδενὸς τῶν τότε γεγενημένων μνησικακεῖν
ἀδικημάτων· οὐκ ἠνάγκασε τούτης τυχὼν τῆς χάρι-
τος, ἧς μόνης μεμνημένος ἔφη πεποιῆσθαι τὸν ἀπο-
στασιν, ἀλλ' οὐθὲς ἑτέραν ἔτι τούτης ἤτει μείζω καὶ
τῶν νομοφτέραν δωρεαν, ἐξουσίαν αὐτῷ δοθῆναι δη-
μάρχους ἐξ αὐτοῦ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποδεικνύναι, φρό-
φασιν μὲν ποιούμενος τὸν ἡμετέραν ἰσχὺν, ἵνα δὴ
τοῖς ἀδικουμένοις καὶ καταφρονουμένοις τῶν πενήτων ὑπα-
κουεία τῆς ὑπαρχῆ καὶ καταφυγή· ὡς ἐξ ὃ ἀληθὲς
εἶχεν, ὑπεβαλλόν τῷ κόσμῳ τῆς πολιτείας, καὶ εἰς
δημοκρατίαν τρεψῆσαι τὰ πράγματα βουλόμε-
νος. καὶ τοῦτο ἐπεισαν ἡμᾶς οἱ σύμβουλοι ὁ ἀρχεῖον ἐά-
σαι παρελθεῖν εἰς τὴ βουλὴν, ὅτι ὦ κοινῷ τῶν πραγμάτων
νον κακῷ, καὶ μάλιστα ὅτι ὦ βουλῆς φθόνῳ, πολλὰ, εἰ δὲ
ἄρα μέμνησθε, κεκραγότος ἐμοῦ, καὶ μαρτυρομένου

336 θεοὺς τε καὶ ἀνθρώπους, ὅτι πόλεμον ἐμφύλιον ἀπαν-
τον εἰς τὴ πόλιν εἰσαξεῖε, καὶ πολλὰ ὅσα ὑμῖν προσβέβη-
κε, λέγοντος. Οἱ οὖν ἐποίησεν ὁ χρηστὸς ἡμῖν δῆμος, ὅτῳ
καὶ τούτῳ αὐτῷ συνεχωρήσαῖε τὴ ἀρχῇ; οὐκ ἐπα-
μυνσαῖο τὴ τοσαύτῃ χάριν, οὐδὲ ἔλαβεν αἰσχυνο-
μένως αὐτὸ καὶ κεκοσμημένως, ἀλλ' ὡς δεδικαίωται τὴ ἰσχὺ
αὐτῷ καὶ κεκοσμηκῶς ἡμῖν. ἐπῇτα ἱεραὶ καὶ ἄσυλον ἀ-
ποδειχθῆναι δεῖν ἔφη τὴ ἀρχῇ, ὅρκοις ἐμπεδωθεῖσῃ,
κρείττω ὑμῶν αὐτόνομος ἢς δεδώκαῖε ὑμῖν τοῖς ὑπα-
τοις. ὑπεμείναῖε καὶ τοῦτο, καὶ φάντες ὅτι τὴ τοιῶν κατ' 10
ὀξωλείας ἑαυτῶν τε καὶ τῶν πρεσβύτων ὠμόσαῖε. Οἱ οὖν
ἐποίησε καὶ τούτου τυχών; ἀντὶ δὲ χάριτος ὑμῖν εἰ δέναι,
καὶ σώζειν τὴ πάτριον κόσμον τῆ πολιτείας, ἀρξάμενος
ἀπὸ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, καὶ ταύταις τῆ παρανομίαις
ἀφορμῆς τῶ ὕστερον χρησάμενος, νόμους τὲ ἀπρεσβυ-
τοις εἰσφέρῃ, καὶ τοὺς ὅτι ψηφίζῃ τῆ ὑμετέρας
γνώμης δίχα· καὶ οἷς αὐ ὑμεῖς σκῆφρῆῖε δόγμασιν οὐ
πρεσέχῃ τὴ νοῦ, καὶ τῶν ἀπάντων ὡς οὐκ ὀρθῶς
τῶν πόλιν ὑπεῖσπτλόντων κατηγορῇ, καὶ τοῖς σκεβαί-
νοισι τοῦδε τὰ ὑμετέρας ἀνεῖσθηκας· πολλὰ δέ ἐστιν 20
ὧν οὐ δυνάσθαι σχάσθαι λογισμὸς ἀνθρώπινος· ἃ
τῶν τύχῳ, ὥσπῳ ἔφῳν, ἀλλὰ τῶν ἡμετέρων ὑπε-
χεάφῃ ἀφόνοιαν. ὑπεβαλλόμεθαί τε ὑφ' ὑμῶν σκη-
πτόμενος, καὶ δεδίεναι μὴ τῶν ἐλευθεῖαν ἀφέλη-
ῶτε, ἢ τῆς πατρίδος σκεδόνῆῖε, αὐτὸς ἐφ' ὑμῖν τοῦ-
τα μηχανώμενος ἀφανεῖς. καὶ ὃ μὴ παθεῖν, ὃ δεδι-
κέναι φησὶν, οὐκ ἀνῷῳ νῦν φυλαττόμενος δῆλός ἐστιν, ἢ
τῶν δρᾶσαι φθάσας. ἐδῆλωσε δὲ τοῦτο πολλάκις μὲν
καὶ πρεσέτερον, καὶ ὅτι πολλῶν ὧν ἐξείργασται, μέ-
μνησθε ἔτι ὃ παρόν· μάλιστα ὑ Μαρκίου τουτονὶ τὸν 30
φιλοπόλεμον ἀνδρα, οὔτε πρεσγόνων ἀφανῶν ὄντα,
οὔτε αὐτὸν χρεῖν λφπόμενον οὐδενὸς ἡμῶν, αἰτιασά-
μενος ὅτι βουλεύῳν αὐτῶν, καὶ ποτε ἀς οὐδὲ γνώ-
μας λέγῳν, ἄκριτον ἐπεχείρησεν ἀποκτῆναι. καὶ εἰ μὴ
δυνὸν ἠνησάμενοι ὃ πρᾶγμα οἱ τε ὕπατοι, καὶ ὑμῖν
οἱ τὰ κρείττω φρονοῦντες συνεστράφῆῖε, καὶ τῶν πα-
νομίαν ἐπέχῃῖε αὐτῶν, ἐν μιᾷ τῇ τότε ἡμέρᾳ πάν-
τα ἀφηρέθητε, ὅσα πατέρες τὲ ὑμῖν συν πολλοῖς κτη-
σάμενοι πόνοις κατέλιπον, καὶ αὐτοὶ ὑμεῖς οὐκ ἐλάτ-
τους ἀγῶνας ὑποστάντες ἐκείνων, ἔχῃῖε, ὃ ἀξίωμα, 40
τῶν ἡγεμονίαν, τῶν ἐλευθεῖαν· οἱ δὲ νῦν αὐτοὶ τέρι καὶ
οὐκ ἀγαπήσαντες αὐτὸ ὃ ζῶν, εἰ μὴ μετὰ τούτων ἐ-
μέλλῃῖε τῶν ἀγαθῶν βιώσεσθαι, τὰς ψυχὰς αὐ πρεσ-
τερον ἢ ταῦτα ἀφηρέθῆῖε, οἱ μὲν αὐτοὺς, οἱ δὲ οὐκ εἰς
μαχεῖν. Οἱ γὰρ αὐ ὃ κωλῦσον ἰῶν, ὅτως ἀγρεῶς καὶ κα-
κῶς Μαρκίῳ τοῦδε ἀναφαθέντος ὥσπῳ ἐν ἐρημίᾳ,
καὶ μετὰ τοῦτον ἀπολωλέναι δραπαθέντα ὑπὸ τῶ

deos simul & homines, bellum ciuile perpetuum vos in vrbem introducere, & prædicente quæ vobis iam acciderunt omnia. Quid igitur fecit bona ista plebs postquam hunc quoq; magistratum obtinuit? non est modeste vsa hac gratia, nec reuerẽter eam accepit, sed velut metu expressam a cõterritis. Moxq; sacrosanctũ & inuiolabilem eum magistratũ fieri voluit, & iureiurando securitati eius caueri; maiorem honorem postulans quam vos dedistis cõsulibus. Sustinuistis & hoc, stantesq; super extis, iurastis in vestram & nepotum vestrorum perniciem. Quid tũ fecit potita hoc quoque? Pro gratia & officio reip. debito exorta ab istis fraudibus & iniquitatibus per quas ad maiora sibi gradum faciat, inconsulto senatu leges fert, easq; sine vestro consensu firmat suffragiis. Vestra decreta nihil moratur, cõsules incusat male tractatæ reip. & siquid *præter nostram expectationem* accidit secus quam vellemus, (vt non semper datur cõsiliis humanis quidquid assequi) non fortunæ (vt dixi) sed malitiæ nostræ imputat: fingensque sibi per vos insidias strui, & periculũ esse ne libertate a vobis aut patria exuatur, ipsa in vos has machinas fabricare non desinit; ac satis aperte indicat, se non aliud insidiarum remedium scire, quam si prior quæ timet ipsa nobis inferat. quod cum sæpe alias multis facinoribus declarauit, vt meministis, tum vero nunc maxime, dum Marcium hunc virum bellicosum, nec nobilitate nec virtute secundum vlli nostri ordinis, obiecto crimine quod insidietur sibi & inimicas hîc contra se dicat sententias, indicta caussa conata est occidere. & nisi cõss. indignitatem rei non ferentes, vestrumque pars sincerior, conglobati cohibuissetis conatus iniquissimos, vno illo die perdidissetis omnia quæ maiores tantis laboribus quæsita vobis reliquerunt, quæq; vos nõ minori studio tuemini, dignitatem, imperium, libertatem: & qui vestrum generosiores sunt, non ferentes sine his bonis viuere, priusquã se his spoliari passi essent, amisissent animam, aut mox, aut paulo post. qd enim vetare poterat, tã fœde abrepto hoc Marcio tamquam in solitudine, quin & ego post eũ perissem discerpt° inimicorũ

manibus, & quotquot vmquam aduersati erant aut in posterum aduersaturi videbantur iniquis plebis cupiditatibus? non enim contenta fuisset nos duos tantum sustulisse de medio, nec intra hos constitisset facinorum limites, si licet futurorũ ex præteritis coniecturã sumere; sed a nobis facto initio, quidquid aduersariorum sibi obstitisset, rapuisset violenti torrentis more, inuoluisset q; *vno agmine*, non nobilitati parcens, nõ virtuti, nõ ætati. Hanc vobis P C plebs egregiam gratiam pro tot maximis beneficiis, vel reddidit iam, vel redditura erat, si non fuisset per vos cohibita. Age nũc & illud rursum considerate, quod fecit post vestrum hoc præclarum facinus & prudentissimum; vt discatis quonam modo agendum cum ea sit. Ille igitur vt animaduertit vos non amplius laturos suam insolẽtiam, sed paratos congredi, territus cõquieuit: ac mox seipsum recolligens velut e crapula aut insania, a vi ad ius trãsiit: diemq; viro dixit quasi ad iudicium, ipse futurus & accusator, & testis, & iudex, & pœnæ arbiter. cumque hic quoque resistereris, rati non ad iudicium vocari hominem, sed ad supplicium: vides se nullius rei plenam habere potestatem, sed dumtaxat post vestra consulta sibi decernendi ius esse, posita nunc superbia quam tunc spirabat ingentem, venit ad vos oratum *vnam* etiam hanc gratiam. His sane consideratis sapite tandem, & sentite quidquid hactenus ei simplicius quam prudẽtius gratificati estis, totum id cessisse in vestra damna & incommoda: quoties vero generose restitistis iniquitati eius & violentiæ, secutum esse faustum exitum. Quid igitur vobis hæc scientib. suadeo? quę est mea de præsenti negotio sentẽtia? Quæ plebi quomodocumque largiti estis & pacis caussa concessistis, rata seruate, nihil eorũ quę tunc concessistis mouentes; nõ vt honesta & ex dignitate reipublicę; (quî enim esse possunt?) sed vt necessaria & incorrigibilia. Ceterũ quæ extra hæc per vim & præter ius inuitis extorquere nititur, nec concedite, nec permittite; sed dictis factisq; repugnate, tam vniuersi quam singuli. non enim si quis semel errauit vel precibus flexus vel vi coactus, in reliquis etiã idẽ facere conue-

ἐξῃρῶν, καὶ πολλοὺς ὅσοι πώποτε ἐκινδύνευσαν, καὶ ὃ λοιπὸν ἔμελλον κινδυνεύσεσθαι τοῖς τοιούτοις ὑπὲρ θυμίας τοῦ δήμου; ὃ γὰρ δὴ ἠπειλήθη τοὺς δύο μόνους ἡμᾶς ὑποποδὼν ποιησάμενος, οὐδὲ μέχρι δύο ἐλθὼν, ἀπέσχη τῆς τοιαύτης ἀνομίας, εἰ δεῖ τὰ μέλλοντα τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσιν, ἀλλ' ἀφ' ἡμῶν ἀρξάμενος, ἅπαν ὃ αὐτίπαλον καὶ μὴ εἶχεν, ὡς εἰπεῖν χλιαίροις πολεῖ ἐμπεσὼν, παρέσυρεν ἀνὴ καὶ κατήνεγκεν, οὔτε δυνάμεως φιλόδικος, οὔτε ἀρετῆς, οὔτε ἡλικίας. τοιούτος ὑμῖν ὁ δῆμος, ὦ βουλὴ, τοῖς κακοῖς ἀμοιβὰς, αὐτὸ ὧν ἔπαθε πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, τοῖς μὲν ἀπέδωκεν ἤδη, τοῖς δ' ἀποδώσειν ἔμελλεν, εἰ μὴ ὁ κωλύσων παρ' ὑμᾶς ἐφοίτα. ἄγε δὴ νῦν κἀκεῖνο ἀνάμνησθητε πάλιν, ὃ μετὰ τοῦτο ὃ φυναῖον καὶ σῶφρον ὑμῶν ἔργον ἔδρασεν, ἵνα γνῶτε ὅλιγα χρὴ τοῦτον αὐτοῦ τοσοῦτον φέρεσθαι. ἐκεῖνος οἶμαι ὡς ἔμαθεν ὑμᾶς οὐκέτι φέροντας αὐτοῦ τὴν ὕβριν, ἀλλ' ὁμόσε χωρῶν παρεσκευασμένους, ἔπηξε, καὶ μικρὸν ἀνανηψάμενος ἑαυτὸν, ὥσπερ οὐκ μέθης ἢ μανίας, ἀπὸ μὲν τοῦ βιάζεσθαι κατέβη, ὀπὶ δὲ δικάζεσθαι ἐτράπετο. καὶ τοσοῦτον ἡμέραν ῥητὸν, εἰς αὐτὸν ἐκάλεσε τὴν αὐδρα, ὡς δίκην ὑφέξοντα, ἧς αὐτὸς ἔμελλε κατήγορός τε καὶ μάρτυς καὶ δικαστὴς ἔσεσθαι, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ζημίας κύριος. ὅπερ οὐ καὶ τοσοῦτο οὐκ ἐφείσατο, κρίνας οὐκ ὀπὶ δίκην, ἀλλ' ὀπὶ ζημίαν καὶ θάνατον τὴν αὐδρα, ὁρῶν ὡς οὐδενός ἐστιν αὐτοκράτωρ τοσούτου πράγματος, ἀλλ' ὅταν ὑμεῖς τοσοῦτον ἀναβιβάσητε, τοῦτο ἀπιφήσει κύριος, τοῦ τε αὐθαδείας ἧς πολὺς ἐπῄει πότε, ὑφεῖται νυνὶ, καὶ δεησόμενος ὑμῶν ἥκει συγχωρῆσαι καὶ τοῦτο τὰ αὐτὰ τοῦ χάριν. ἐνθυμούμενοι δὴ τοῦτο, ἀνάθεσθε ἤδη πολὺ, καὶ μάθετε ὅτι πάντα ὅσα μὲν ὑπηθέστερα βαλλόμενοι μᾶλλον ἢ φρονιμώτερα ἐχαείσαθε αὐτῷ, καὶ συμφορὰς ὑμῖν ἐνίοτε καὶ βλάβας ὅσας ὅσα μὲν ἡ γυναῖκα τοῖς τοιούτοις αὐτὸ καὶ βιαίοις ἐκινδύνευσθε, τοῦτο ἡμῖν εἰς δέον ἐβέβηκε. εἰ δὲ ὑμῖν ὀπισαμένοις τοῦτο παραινῶ τοσοῦτον; καὶ ἵνα γνώμην ἐπὶ τοῦ παρόντων ἀποφαίνομαι; ὅσα μὲν ἐχαρίσασθε καὶ συνεχωρήσατε τοῦ δήμου, τοῦ ἕνεκα Δαλλαπόμενοι, ὅπως δὴ πόλε, φυλάττῃν κύεια, καὶ μὴ λύειν τοῦ τότε συγχωρηθέντων μηδὲν, οὐχὶ ὡς καλῶν καὶ τῆς πόλεως ἀξίων ὄντων· πόθεν γὰρ; ἀλλ' ὡς ἀναγκαίων καὶ μηκέτι δεχομένων διόρθωσιν· ὅσα δ' ἀν' ἔξω τούτου βιαζόμενος καὶ τοσοῦτον ἀκόντων ὑμῶν ὀπιχειρῇ λαμβάνειν, μήτε συγχωρεῖν αὐτῷ, μήτε τοσοῦτον, ἀλλ' ἀντικρατεῖσθαι λόγοις τε καὶ ἔργοις, καὶ ὁμοῦ πάντας, καὶ ἕνα ἕκαστον ἰδίᾳ. καὶ γὰρ, ἂν ἅπαξ ἁμάρτοι τις, εἴτε ἀπαγτηθεὶς, εἴτε ἀναγκασθεὶς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια διοπτρᾶτ-

ειν, ἀλλ' ἐκείνου μεμνημένοις, τἄλλα ὅπως μὴ τοιαῦτα γνώσεσθαι σκοπεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶν ἃ χρὴ πάντας ὑμᾶς οἴομαι δεῖν ἐγνωκότας εἶναι, καὶ παρεσκευάσθαι τοὺς τὰς ἀδικίας τοῦ δήμου πλεονεξίας παραινῶ. ὡς ὃ καὶ τοῦτο τοῦ νῦν τοῦ σκέπτεσθαι, ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἀγῶσι διαγράμμασιν αὐτοῦ τοῖς ἀδίκοις καὶ τοῦ νομοῖς, καὶ οὐχ οἷός ὁ δήμος ἐξαπατῶν ὑμᾶς ἐπιχειρεῖ φαίνεσθαι, δίκαιον καὶ μέτριον, μάθετε οἱ μήπω τοῦ φῶς εἰδότες. ὁ μὲν οὖν νόμος ὁ τοῦ τῶν δικαστηρίων τῶν δημοτικῶν, ὃν Δέκιος ἐκφανεστάτου μάλιστα, καθ' ὑμῶν ἐγράφη τῶν πατρικίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν καθιστάντων δημοτικῶν, ὡς αὐτός γε δηλοῖ, γράφας ἔχων οὐκ ἀμφιβόλους· καὶ ὑμᾶς ἀπόντας ἀεὶ τοῦτο λέγετε καλῶς ὀπισάμενοι. μέγα δὲ τοῦτο σημεῖόν ἐστιν, ὃ καὶ πάντὸς ἀμφισβητουμένου δικαίου κριτήριον εἶναι δοκεῖ κεφάτιστον, ὁ χρόνος οὐνεακαιδεκάτης ἤδη γεγονώς, ἐξ ὃ ὁ νόμος οὗτος ἐτέθη· οὐ δὲ πάντὶ δεῖξαι Δέκιος ἐκ μὲν ἔχοι δίκην οὐδεμίαν, οὔτε δημοσίαν κατ' οὐδενὸς τῶν πατρικίων οὐ δὲ νόμῳ δεδοκιμασμένῳ, οὔτε ἰδίαν· εἰ δὲ φήσει, δέξαιτο, καὶ μηδὲν ἔτι δεόμενα λόγου. αἱ δὲ ὁμολογίαι καθ' ἃς δίδοσθε πρὸς τοὺς δημοτικοὺς, αἱ νεωστὶ λυόμεναι· χρὴ δὲ καὶ τοῦ νῦν τούτων ὑμᾶς μαθεῖν, ὅπερ πονηρὸς ἐξηπάτησε ὁ δήμαρχος αὐτὸ ἐφοίτα· δύο ταῦτα συγχωρήματα τοῦ ἐτέρου· ἀφεῖναι τοὺς δημοτικοὺς τῶν χρεῶν, καὶ τὸν ἀρχὴν τοῦδε ἀποδείκνυναι καθ' ἕκαστον ὀνειαυτὸν ὀπιχουείας ἕνεκα τῶν καθιστάντων· καὶ κατὰ λύσεως, ἀμφὸ δὲ τοῦ ταῦτα οὐδέν. μέγιστον δὲ ὑμῖν φανέω τεκμήριον ὅτι οὔτε νόμος, οὔτε αἱ συνθῆκαι κατ' ἀνδρὸς πατρικίου δικάζειν τοῦ δήμου δεδώκασιν ἐξουσίαν, ὁ ποιῶν αὐτὸς ὁ δῆμος. αἰτεῖται γὰρ ἀπὸ παρ' ὑμῶν, τοσοῦτόν γε οὐκ ἔχων. οὐδεὶς δὲ ἂν ἀξιώσειέ τι παρ' ἄλλων λαμβάνειν, ὃν ὄντα νόμῳ κύριος. δίκαιον δὲ φύσεως ἀνομοθέτητον, ὦ βουλὴ, πῶς ἂν εἴη τοῦτο· καὶ γὰρ τοῦτο Δέκιος ἡμᾶς ᾤετο δεῖν σκοπεῖν· τοῖς μὲν δημόταις, αἷς γε αὐ φύγωσι δίκας ὑπὸ τῶν πατρικίων, καὶ αἷς αὖ ἐκείνοις διώκωσι, τῷ δῆμον δικάζειν· τοῖς δὲ πατρικίοις, μήτε ὅτῳ ἐπάγωσί νυνὶ τοῦ δημοτικῶν δίκαι, μήτε ὅτῳ κινδυνεύωσι, τοὺς πατρικίους τὰ νείκη διαιτᾶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀμφότερα ἔξεστι πλέον ἔχειν, ἡμῖν δὲ οὐδετέρου τοῦ δικαίου μετέχειν; εἰ δέ τι Μάρκιος ἀδικεῖ τὸν δῆμον, ἢ καὶ ἀλλος τῶν πατρικίων ὁσιοῖτο, καὶ δίκαιός ἐστιν ἀποθανεῖν, ἢ τὸν πόλεως ἐκπεσεῖν, μὴ παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐνθάδε κρίθεις, διδόσθω αὐτοῦ δίκας, ὡς ἐστὶ νόμιμον. εἰ μὴ ἄρα, ὦ Δέκιε, ὁ μὲν δῆμος ἴσος ἐστὶ καὶ δικαστὴς, καὶ οὐδὲν γε εἰσαγέτω αὐτοῦ, τοῦ ἀνδρὸς ἐνθρόου ὀπιφέρων τὴν ψῆφον· οὗτοι δὲ εἰ γνοίντο τὴν ψῆφον κύριοι, τὴν ἀδικουμένου

nit: sed prioris *offendiculi* memorem cauere oportet ne in posterũ impingat similiter. atque hoc in commune vos omnes monitos volo, hortorque vt parati sitis iniquis plebis cupiditatibus resistere. Quod vero etiam id de quo nunc agitur, ceteris eius iniustis conatibus sit simile, non iustum aut æquum, vt tribunus nos decipiẽs vult euincere, discite qui nondum clare perspicitis. Lex de iudiciis populi, qua Decius maxime nititur, nõ cõtra nos patricios scripta est, sed pro plebeiis vim patientibus; vt liquet ex ipsius legis verbis ambigui nihil habentibus, & confessum est apud vos omnes qui rem tenetis optime: & afferam argumentum quo omnes iuris controuersiæ probe decernuntur, tempus XIX annorũ ex quo lex hæc perlata est: quo toto spatio Decius nõ potest vllã actionem ex hac lege contra vllum patricium ostendere, vel publicam vel priuatam: aut si ait *se posse*, ostendat, & non erit opus verbis amplius. Ceterum conditiones quibus nuper plebs recepta est in gratiam (nam de his quoque oportet vos edoceri, quando eas tribunus male interpretatur) duo hæc ei concedunt, æris alieni remissionem & magistratus huius annuam designationem ad defensionem vim patientium; præterea nihil. Maximo autem argumẽto colligere potestis nec ex lege nec ex pacto ius esse plebi iudicandi hominem patricium, ex hoc ipso quod nunc plebs facit. petit enim a vobis hoc quod non habet hactenus. nemo vero quidquam ab aliis petierit, quod ipsi legibus est licitum. Iuri porro naturæ non scripto, ad quod nos Decius reuocat, quî consentaneum est, siue accusentur a patriciis plebeii, siue ipsi patricios accusent, iudicium esse populi; patriciorũ vero lites, siue plebeios agant reos, siue ipsi rei sint, non dirimi a patriciis: & istorum cõditionem vtroque modo potiorem esse, nostram neutro? Quodsi Marcius aut alius quicumq; patricius læsit plebem, & reus est mortis aut exsilii, non apud ipsos sed hic iudicatus, pœnas ei det, vt leges postulant. nisi forte Deci vulgus æquus erit iudex, & nihil sibi ipsi gratificabitur cõtra inimicum ferens suffragia; hi vero, si committãtur ipsis calculi, reum

pluris faciẽt quàm læsam ab eo rempublicam, e litis eius iudicatione periurium & exsecrationes, & tũ hominum odia, tum deorũ iram relaturi, ac mala cum spe vitam acturi. non est æquũ vt *de* senatu vos plebeii sic existimetis, cui honorib⁹, magistratibus, & quidquid est in vrbe præstantius, cessisse vos propter virtutẽ *eius* fatemini, & gratias agitis ob prompte nauatam vobis in vrbẽ restituendis operam. pugnant enim hæc inter se; nec consistit, vt quos laudatis, eos timeatis; & quibus maiora committitis, eis non credatis cetera. quin potius constanter eis aut omnia creditis, aut de omnibus diffiditis? nunc quos iustis consiliis capiendis idoneos existimatis, eos nõ satis de his ipsis cõsultis suis iudicare posse ducitis. Poterã P C & alia multa de iure dicere; sed vel hæc sufficiant. Quoniam autẽ de vtilitate conatus est dicere Decius, bonã esse concordiam, malã seditionem: & si obsecundemus plebi, concordẽ fore ciuitatẽ: sin vetemus quos vult patriciorũ pellere occidereq;, inducturos nos bella ciuilia: cũ multa possim *ad hæc* dicere, paucis contentus ero. Ac primũ demiror dissimulationẽ Decii, (non enim dicam stoliditatẽ) si putat vtilitatẽ reipublicæ melius intelligi a se qui nuper accessit ad tractanda negotia ciuilia, quã a nobis qui in eis consenuimus, & ciuitatẽ e parua magnam fecimus: deinde si persuasurũ se credit, vt aliquem inimicis dedatis ad supplicium, præsertim ciuem vestrum nõ obscuro nec vili natum genere, quem ipsi præstãtissimum in re militari ducitis, frugiq; hominem, & in rebus ciuilibus tractandis nulli secundum. Atq; hæc ausus est dicere, cum sciat vos *semper* maximũ habere respectum supplicum, ac ne hostibus quidem huc confugientib. hanc humanitatem claudere. Quodsi cõtrariam de nobis opinionem habuisses Deci, esse nos impios in deos, iniustos erga homines, quod aliud facinus consulere potuisses grauius, quod nos diis hominibusque exosos radicitus perderet? Non opus est nobis te cõsultore Deci, nec de ciuib. dedendis, nec de aliis rebus per nos agẽdis: nec putamus externa prudẽtia hominis iuuenis decernendum nobis quid sit in rem nostram; qui vsque ad hoc

τα τοῖς πλείονος ποιήσονται τῆς ἀδικουμένης ὑπὸ αὐτοῦ πόλεως, μέλλοντες ἀρᾶς καὶ ἐπιορκίαν, καὶ μίσος μὲν παρ' ἀνθρώπων, χόλον δὲ παρὰ θεῶν οὐκ ἀδίκως ἀποίσεσθαι, καὶ μετὰ πονηρᾶν ἐλπίδων ζῆν. οὐκ ἀξιῶ τοῦτα τοῖς τῆς βουλῆς, ὦ δημόται, σκοπεῖν, ἢ ὑμᾶς καὶ ἀρχὰς, καὶ τὰ κράτιστα τῶν ἐν τῇ πόλει παραχωρῆν ὁμολογεῖτε δι' ἀρετὴν, καὶ πολλὰς χάριτας εἰδέναι φατὲ τῆς προθυμίας, ἣν ἐπεδείξατο πρὸς τὴν κάθοδον ὑμῖν. μάχεται τοῦτα ἀλλήλοις· καὶ οὐκ ἔχει λόγον, οὗς ἐπαινεῖτε, τούτοις φοβεῖσθαι, καὶ ἅμα τοῖς αὐτοῖς πρὸς τῶν μειζόνων μὴ ἀπιστεῖν, πρὸς δὲ τῶν ἀγῶνα ἀπιστεῖν. ἃ δὲ οὐχὶ μιᾷ χρῶμενοι γνώμῃ, ἢ πάντα πιστεύετε αὐτοῖς, ἢ πρὸς πάντων ἀπιστεῖτε, ἀλλὰ προβουλεύσαι μὴ αὐτοὺς τὰ δίκαια ἰκανοὺς εἶ νομίζετε, δικάσαι δὲ περὶ αὐτῶν τούτων ὧν προβουλεύουσιν, οὐχ ἱκανοί; πολλὰ καὶ ἀγῶνα περὶ τῶν δικαίων εἶναι, ὦ βουλὴ, λέγειν, ἀλλὰ καὶ τοῦτα ἱκανά. ὅθεν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος ἐπειρᾶτο λέγειν Δέκιος, ὡς ἀγαθὸν μὲν ὁμόνοια, δεινὸν δὲ στάσις· καὶ πρεσβεύοντες μὲν τὸ δῆμον, ὀνομοιόα ποιλιθισόμεθα, κωλύσαντες δὲ οὓς βούλοιτο τῶν πατρικίων ἀνδρηλατεῖν ἢ μιαιφονεῖν, εἰς πόλεμον ἐμφύλιον καταστήσομεν, πολλὰ λέγειν ἔχων, ὀλίγοις πάνυ χρήσομαι. πρῶτον μὲν οὖν θαυμάσαι ἔχω Δέκιον τῆς εἰρωνείας· οὐ γὰρ ἠλιθιότητός γε· εἰ κρεῖττον οἴεται τὰ συμφέροντα τοῖς κοινῷ φέρειν ἑαυτὸν, ὃς ἀρτιπαρελήλυθεν εἰς τὰς πρεσβείας τὰς πολιτικὰς, ἡμῶν τῶν γεγηρακότων ἐν αὐταῖς, καὶ μεγάλαι οὐκ μικρᾶς πεποιηκότων τὴν πόλιν· ἔπειτα εἰ πείσειν ὑπέλαβεν ὑμᾶς, ὡς χρὴ προδιδοῦναί τινα ἔκδοτον ὅτι τιμωρίαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοῦτα πολίτην ὑμέτερον, καὶ οὐχὶ τῶν ἀφανῶν τινα πολιτῶν ἢ φαύλων, ἀλλὰ οὗ αὐτοὶ καὶ τὰ πολέμια λαμπρότατον ἡγεῖσθε εἶναι, καὶ τὸν βίον ἀφελεστάτου, τά τε πολιτικὰ πρᾴου ὄντος χρέος. καὶ τοῦτα ἐτόλμησεν εἰπεῖν, εἰδὼς ὑμᾶς πλείστην αἰδῶ ποιουμένους ἱκετῶν, καὶ μηδὲ πολεμίων τὸς καταφύγοντας οἰκέτας τῆς ἀποκλείοντας τῆς φιλανθρωπίας. εἰ δὲ τὰναντία ἡμᾶς ἐγίγνωσκες ἐπιτηδεύοντας, ὦ Δέκιε, δυόσια μὲν φρονοῦντας πρὸς θεοὺς, ἄδικα δὲ πράττοντας πρὸς ἀνθρώπους, τί δὴ ἡμῖν τοῦτο συνεβούλευες ἔργον ὑπομείναι δεινότερον, ἀφ' οὗ πρόρριζοι καὶ παντελῶς, μισηθέντες θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, ἀναφθαρησόμεθα; οὐ δεόμεθά σου συμβούλου, Δέκιε, οὔτε περὶ πολιτικῶν οἰκοδόσεως, οὔτε περὶ ἀλλοτρίου χρήματος ὧν ἡμῖν πρακτέον οὐδενός· οὐδὲ ὀρθότητα φρονήσει νέος ἀνδρὸς τὰ οἰκεῖα συμφέροντα κρίνειν οἰόμεθα δεῖν, οἳ μέχρι τῆς ἡλικίας

τῆς ἡλικίας δι' πολλῆς πείρας καὶ κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐλθόντες πολέμων, οὐδὲ ἀπράκτους, οἷς χρώμεθοι φοβεῖτε ἡμᾶς, ἐν νῷ προῆστον ἐπανορθώσας ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπανασταθείσας, τῇ σωφροσύνῃ προσότητι δεδοικότες, ἀκλαπλήκτως οἴσομεν. καὶ εἰ δὴ πρᾶξαι τὰ ὅμοια οἷς λέγετε, ἀμυνεῖτε, θεοί τε σωφρονιστὰς ἔχοντες, οἱ νεμεσῶσι τοῖς ἀρχοῦσι πολέμου ἀδίκου, καὶ ἀνθρώπων ἔχοντες χεῖρας οὐκ ὀλίγῳ συμμάχων. Λατῖνοί τε δὲ ἄπαντες, οἷς νεωστὶ τὴν ἰσοπολιτείαν δεδώκαμεν, σὺν ἡμῖν φήσουσι τῷ, ὡς πρὸς παρίδος ἤδη τῆς πόλεως τῆσδε ἀγωνιζόμενοι, αἵ τε ἐνθένδε ἀποικιαθεῖσαι πόλεις πολλαὶ καὶ ἀγαθαὶ, πρὸς πάντος ποιήσαιμεν σώζεσθαι μηδεπόλιν, ἀμείψασιν αὐτῆ. εἰ δ' εἰς αἰκίαν ἡμᾶς καλεῖσθε τῆς πάντα χόθεν ὀπτικευείας μὴ πρεσβεύεσθαι, ἀπομνήσομεν, ὦ Δέκιε, καὶ θεράποντας εἰς ἐλευθερίαν προκαλούμενοι, καὶ πολεμίους εἰς φιλίαν, καὶ πάντας ἀνθρώποις εἰς κοινωνίαν τῆς νίκης ἐλπίδων, ὁμόσε χωρῆν ὑμῖν. μηδενὸς δ' τούτων δεήσεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες οἱ πόλιν τὴν Ῥωμαίων κατέχοντες, ἀλλ' ἢ μέχρι λόγων τὰ φοβερὰ ταῦτα ἐλθεῖν, ἔργον δ' μηδὲν ἐξ αὐτῶν γένοιτο ἀγαθόν. Ταῦτα μὲν Ἄππιος εἶπεν.

Μάνιος δ' Οὐαλέριος ὁ δημοτικώτατος τῶν τοῦ συνεδρίου, καὶ πρὸς τὰς διαλλαγὰς πλείστην ἀποδεξάμενος προθυμίαν, φανερῶς καὶ τότε τῷ δήμῳ συνεπαιμβανε, καὶ λόγον διεξῆλθε μετὰ πολλῆς συγκεκιμένου φρονήσεως, ὑπειλημμένος μὲν τοῖς οὐκ ἐῶσι μίαν εἶναι τὴν πόλιν, διαιρεῖσι δὲ δημοτικὴν ἀπὸ τῶν πατρικίων, καὶ ἀφ' μικρᾶς αἰτίας πολέμου προφάσεις δυναζωπυροῦσιν ἐμφυλίου· ἐπαινῶν δ' τοὺς συμφέρειν καὶ κοινὸν ἡγουμένους, διδάσκων ὡς εἰ γένοιτο τὸ δίκης, ὡς ἂν ὁ δῆμος ἀξιοῖ, κύριος, καὶ τοῦτο τῷ δὲ τοῦ συνεδρίου τῷ χαίειν ἐκόντος λάβοι, τάχα μὲν οὐδὲ ἐπέξεισιν ἄχρι τέλους, ἀλλ' ἀρκεθεὶς αὐτῷ κεκραιπνῷ τοῦ σώματος, ὅπερ κέρδος ἔσον μᾶλλον ἢ χαλεπώτερον αὐτῷ γένοιτο. εἰ δὲ ἄρα οὐκ πάντος οἰόμενον τοῦ δημοῦ τὸν τέλος ὀπτεύειν νομίμων τῇ δίκῃ, τὸ φήσει γένοιτο κύριος, ἀπολύσει τὸν αἰτίας τὸν ἄνδρα, ἀδόμενος μὲν αὐτὸ τὸ κινδυνεύον σῶμα, τοῦ πολλὰ καὶ κακὰ ἔργα ἔχει μεμνῆσθαι, αἰταποδιδοὺς δ' τὸν αὖθις χάριν τῇ πρὸς δεύσῃ τῶν ἐξουσίαν αὐτῷ βουλῇ, καὶ πρὸς μηδὲν ἀναιδωθείσῃ τῶν μεδίων. παρεῖναι μὲν τοι τῇ δίκῃ συνεβούλευε, καὶ συναπολογεῖται τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὸν δῆμον αἰτιοῦν μηδὲν γνῶναι χαλεπὸν περὶ αὐτοῦ, τούς τε ὑπάτους καὶ τοὺς οὐκ τοῦ συνεδρίου πρόσθεν, καὶ τοὺς δήμους παρειχίους

339

ætatis multa experti bella, tũ prospera tum aduersa, etiã minas istas quibus non nunc primum a vobis territamur, sed & ante sæpe *cum a vobis tum* a multis *aliis* appetiti sumus, intrepide, *sed* nõ consueta *fortasse* lenitate, feremus. & si dictis addideritis facta similia, defendemus nos diis iuuantibus, qui in belli iniusti auctores vindicant; nec deerunt nobis auxilia hominum a sociis. nam & Latini omnes, quibus nuper æquale ciuitatis ius dedimus, pro nobis stabũt, ac pro hac vrbe vt communi iam patria decertabunt; & tam multæ bonæq; coloniæ ex hac vrbe deductæ, modis omnibus annitentur vt incolumis maneat vetus patria, defensa ipsorũ quoque viribus. Quodsi necessitatem nobis imposueritis opem vndecumque corrogãdi, sustinebimus Deci & seruos ad libertatem, & hostes ad amicitiam vocare; omnibus deniq; hominibus ad communia victoriæ pręmia inuitatis, vobiscum cõgredi. Quibus *subsidiis* ne opus sit, faxit Iupiter diiq; ceteri qui vrbem Romam tenent; vtque intra verba tantum hic rerũ horror consistat, nec quidquam inde sequatur durius. Hæc Appius. At M' Valerius senatorum popularis maxime, cuius studium in reconciliandis partibus plurimum *semper* enituit, aperte plebi tunc quoq; patrocinatus est, meditata oratione castigatis iis q̃ ciuitatem *scindendo* vnam non esse finerent, sed plebem a patriciis diuiderent, leuibusq; de caussis ciuilia bella rursus excitarent. laudabatq; eos qui vtilitatis publicæ respectu omnia cõcordiæ posthaberẽt: docens si iudiciũ plebi, vt postulat, permittatur, & hæc gratia ei a senatu volente detur, forte nõ processurã ad exitũ, sed cõtentam deditione, æquitas q̃ durius consulturã de dedititio. Quodsi tribuni litẽ legitimo iudicio decidi omnino velint, plebẽ, si calculus ei permittatur, absoluturã reũ virtutis eius reuerentia, quando recens etiamnũ sit memoria multorũ ac pręclarorũ ipsi⁹ facinorũ; relaturãq; senatui ꝓ concessa sibi potestate hanc gratiã, proq; facilitate in concedendis quibuslibet postulatis, modo nõ sint iniqua. Suadebat tamẽ senatum aduocatorũ fungi officio, & adesse caussam dicẽti homini; simulque consules, totum senatum, patriciosq; ceteros, frequenti cœtu plebem deprecari nequid in

reũ ſtatuat ſeuerius: id non parui momenti fore ad ſalutẽ periclitantis. nec per ſe rãtum reo fauendũ, ſed per clientes etiã & amicos, ac deuinctos beneficiis plebeios homines: gratiamq; dudum debitã hoc ſufftragiorũ tẽpore ab eis repoſcendã. Futurum etiam *hic* magnũ vſum amantiũ reipubl. im probitatiq; infenſorũ ciuium, quorũ non exiguus in plebe ſit numerus: ac maiorem etiã eorum qui indoleſcũt humanis miſeriis, & miſerari norunt viros honoratos ſiquando labaſcant eorum fortunæ. Sed maxima eius orationis pars ad Marciũ verſa eſt, miſcens monitis preces, & neceſſitatem precibus. Rogabat enim, quandoquidem ipſe haberetur cauſſa diſſidii ſenatum inter & plebem, & tyrannici animi opinione grauaretur propter ingenium arrogantius, omnesq; metuerent ne propter ipſum orta ſeditione ciuile bellũ ſequeretur, & calamitates quas id ſecum ſolet trahere: ne fidem calumniatorib. ſuis aſtrueret, dum de priſtina vitæ ratione ciuibus inuiſa nihil mutat; ſed vt ſumpto reorum habitu, eorum ſeſe permitteret poteſtati, quos læſiſſe diceretur, & iniuſte obiectum crimen iuſta defenſione diluueret. id & ad ſalutẽ eius eſſe tutiſſimum, & ad gloriã cuius amore teneatur ſplendidiſſimum, & ſuperioribus ipſius geſtis conſequens. ſin autem ferociam modeſtiæ præferat, & periculum ſuum totũ in ſenatum reiiciat, fore vt ex hac cõtentione victi diſcedant cũ iniuria, victores cum ignominia. Hic vero multus erat in mouendis affectibus, recenſens calamitates maximas & fama celebratas, quæ vrbibus per ſeditiones accidiſſent. Hæc diſſerẽs cũ multis lacrymis, nõ ſimulatis ſed veris, vir ætate ac virtutis dignitate in primis venerandus, vt vidit ſenatũ oratione flecti, audacius iã locutus eſt. Quodſi *hoc*, inquit, aliqui veſtrũ terrentur, P C, putantq; malũ in vrbẽ introduci morẽ, ſi plebi cõtra patricios calculum permittatis, ac verentur ne tribunorum potentia magno *reip.* malo creſcat, diſcant ſe falli opinione, & cõtra quam cõuenit credere. Vix n. aliud eſt vtilius ad ſalutẽ huius reipublicæ, tuendamq; libertatem eius & potentiam, atque concordiam conſeruandam, quã aſſumi plebẽ ad *publica* negotia;

κῆ πλῆθος ἀφικομένους· σωιόισθαι γὰρ ὀ μικρὰ τῶν κινδυνευόντων καὶ τόποις, Ἕωτηείας ῥοπὴν· καὶ μὴ μόνον αὐτοῖς ὅπως ἔχοιεν τὴν γνώμης, ἀλλὰ καὶ πειθόμενοι ἔκαστον τοὺς αὐτῶν θεραπεύειν, καὶ φίλοις σωιάγειν, καὶ εἴ τινας οἰκείοις ἔχοιεν τῶν δημοτικῶν δι' εὐεργεσίας, ὑποτιθεμένοις, καὶ τόποις νυνὶ τὴν τῶν σφετέραν ὀφειλομένην χάριν ἀποδοῦναι τῆς ψηφοφορείας ἀπαιτεῖν· τό τε φιλόπολι καὶ μισόπονον, ἔφη, ὑπὸ τῶν δημοτικῶν μέρους ἐσόμενον· καὶ ἔτι πλεῖον τούτου, ὁ τοὺς τοιούτοις τύχαις πάσχειν τοῖς αὐτοῖς δεσπίνας, καὶ ἐλεῖν οἷδε τοὺς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ὅταν εἰς ταπεινὰ πέσωσιν αὐτῶν αἱ τύχαι. ὁ δὲ πλείων λόγος ἐγίνετο αὐτοῖς πρὸς τὴν Μάρκιον, τοιαῦτα κινῶν ἔχων νοητήσει μεμιγμένῳ, καὶ δέησιν ἀνάγκην. ἠξίει γὰρ αὐτὸν, ὅπερ διὰ τὴν δῆμον ἀπὸ τῆς βυλῆς αἰτίαν ἔχει, καὶ τυραννικὸς εἶναι δοκεῖν δόξαν τῆς αὐθαδείας τῆς τόπου, δέος τε παρέσχηκεν ἅπασι, μὴ δι' αὐτὸν ἀρχὴ γένηται στάσεως καὶ κακῶν ἀνήκεστων ἀφέρεσιν ἐμφύλιοι πόλεμοι, μηδὲ ποιῶν ἀληθεῖς καὶ κυείας τοὺς κατ' αὐτῶν δοκεῖν, μένοντα ἐν τῷ φρονήματι τῆς βίᾳ, ἀλλὰ σῆμα τοιοῦτον μεταλαβεῖν, καὶ τοῖς ἀδικεῖσθαι λέγουσι τὴν ἐξουσίαν τῆς σώματος τοῦ χρεῖν, καὶ μὴ φθόνῳ ἀδίκου ἔγκλημα λόγῳ μὴ δίκης ἀπολυόμενον. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τε ἐπιτείαν ἀσφαλέστατα ἔχει, καὶ πρὸς δόξαν ἧς ὀρέγεται λαμπρότατα, καὶ τοῖς προϋπηργμένοις ἔργοις ἀκόλουθα. εἰ δὲ αὐθαδέστερος ἔσται μᾶλλον ἢ μετειώτερος, καὶ τῷ βυλῇ ἀξιώσει πόνον κίνδυνον ἑαυτῷ ὑποτιθέμενον, κακῷ μὲν ἀτιμίαν, αἰσχρὰν δὲ νίκῃ τοῖς πειθεῖσι τοῖς πρεσβύταις αὐτὸν ὑπέφαινεν. ὧν τε ἐνταῦθα πολὺς ὀλοφυρόμενος, καὶ τῶν καταλαμβανόντων κακῶν τὰς πόλεις ὑπὸ τῆς δυνασταίας τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα ὀπτλεγόμενος. διεξιὼν δὲ ταῦτα μὴ πολλῶν δακρύων οὐ προσποιητῶν καὶ πεπλασμένων, ἀλλὰ ἀληθινῶν, ἀνὴρ ἡλικίας τε καὶ ἀρετῆς ἀξιώσει πρεσβύτερος, ὡς ἔμαθεν κινήσας ὀπτὶ τοῖς λεγομένοις ὁ συνέδριον, ἐκ τῆς τεθαρρηκότος ἤδη ἐξέφαινε τὴν λόγον· εἰ δέ τινες ὑμῶν, ὦ βουλευταὶ, λέγων, παράπτον, δοκοῦντες ἔξω εἰσάγειν ποιεῖν εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν τὴν δήμων συνχωρήσῃ φῆφον ὀπτιφέρειν τὴν τῶν πατρικίων, καὶ ἐπὶ σοφεῖν ἀγαθῷ νομίζοιτο τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν πολλὴν ἐμὴν λαβοῦσαν γενήσεσθαι, μαθέτωσαν ἀμφοτέρους δόξης, καὶ τεμαυλίαν πρεσήκοντα ὑποφλεφότες. εἰ γὰρ τι καὶ ἀνῷ Ἕωτηείας αἴτιον ἔσται τῇ πόλει τῇδε, καὶ ὅ μηδὲ πόλε τὴν ἐλευθερίαν μήτε τὴν ἐμὴν ἀφαιρεθῶσι, ὁμονοεῖν ἀεὶ καὶ μιᾷ γνώμῃ πρὸς τῶν τοιούτων χρωμένῳ ἀμφοτέρῳ, καὶ ὁ δῆμος αἰτιώτατος ἔσται συμπαραληφθεὶς ὀπὶ τὰ πράγματα· καὶ ὅ μὴ

καὶ ὅ μὴ μίαν εἶναι τὴν διοικοῦσι τὰ κοινὰ πολιτείαν ἄκρατον, μήτε ὀλιγαρχίαν, μήτε δημοκρατίαν, ἀλλὰ τὴν μικτὴν ἐξ ἁπασῶν τούτων κατάστασιν, τοῦτο τῶν πόνων ἡμᾶς ὠφελήσει. ῥᾶστα γὰρ εἰς ὕβρεις ἀποσκήπτει καὶ παρανομίας, τούτων ἕκαστον τῆς πολιτείας αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γνώριμον. ὅταν δ' ἀνακεραθῇ πόνων μέτεσιν, ὁ παρακινοῦν μέρος ἀεὶ καὶ ἀνβάλλον τὸν στυγνοῖς κόσμοις, ὑπὸ τοῦ φρονοῦντος καὶ νοῦντος ἐν τοῖς ἰδίοις ἔθεσι καλείται. μοναρχία μὲν οὖν ὠμὴ καὶ αὐθάδης γενηθεῖσα, καὶ τυραννικὰ διώκειν ἀρξαμένη μὴν ζηλώματα, ὑπὸ ἀνδρῶν ὀλίγων καὶ ἀγαθῶν καλεῖται. ὀλιγαρχία δ', ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν συνεστηκυῖα, ἢ χρῆσθε καὶ ὑμεῖς νυνὶ, ὅταν πλάτῳ καὶ ἐπαίειας ἐπαρθεῖσα, δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς μηδένα ποιῆται λόγον, ὑπὸ δήμου φθονήσου καταλύεται. δῆμος δ' Ἕωφρονῶν καὶ τοῖς νόμοις πολιτευόμενος, ὁ τὴν ἀκόσμησιν ἀρξῆ καὶ ὑβριζόμενος, ὑπὸ τῶν κεφαλῶν τοῦ αὐθαδοῦς βίᾳ καταληφθεὶς δικαιοῦται. ὑμῖν δ', ὦ βυλὴ, μοναρχοῦ μὲν ἐξουσίας, ἵνα μὴ τυραννὶς γένηται, τὰ δυνατὰ δόρῃ βοηθήματα. δύο γὰρ αὐτὼ ἑνὸς ἀποδείξαντες τῆς πόλεως κυρίους, καὶ τούτοις οὐκ ἀόριστον χρόνον ὅπερ τέταχαντες ἔχειν τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐνιαύσιον, ὥστε ἥπιον ἀποδείκνυσθε φύλακας αὐτῶν τοιαυτίοις αὐτοῖς ἄνδρας οὐ τοῖς πατρικίοις τὰς κεφάλαιος τὸ καὶ πρεσβυτάτοις, ἐξ ὧν ἤδη βυλὴ συνέσηκεν. ὑμῶν δ' αὐτῶν, ἵνα μόνῃ ἐν τοῖς πρεσήκοντι κόσμῳ, φυλακὴν ὠδεμίαν ἄχει. τῶδε φαίνεσθε πεποιημένοι. καὶ τοῖς μὴν ὑμῶν οὔπω ἔδοξε μὴ ἀφαφαρῆτε τὰς ἀφανοίας ὑπὸ τε μεγέθους καὶ πλήθους ἀγαθῶν, οἳ τυραννίδος τὲ πολυχρονίου ἠλθεραπεύκαστε τὴν πόλιν ἔναρχος, καὶ οὔπω χολὴν ἐφήκαστε ὑβρείζειν καὶ φυφᾶν, ἀφὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ μακροὺς πολέμους· τοῖς δ' τῶν μὴ ὑμᾶς ἐσομένων ἀνθυμούμενος, ὅτας ὁ μακρὸς αἰὼν φέρει μεταβολάς, δέδοικα μή τι τοιαυτισαντες οἱ δυνατὸν ἐκ τοῦ συνεδρίου, λάθωσιν εἰς μοναρχίαν ὀλίγον πολίτευμα τρεψήσαντες τυραννικόν. ἐὰν δὲ τῶν καινοτομήσῃτε καὶ τῆς δήμω τῆς πολιτευμῆς, ἀθὲν ἀθάδε φύσει κακὸν, ἀλλ' ὁ πλέον ἔχων τῆς δόξαν ἀξιοῖ, καὶ τῆς βυλῆς πρεσβείαι εἰσάγεσθαι τὴν βυλόμενον συναγεῖν καὶ συναδικεῖν· πολὺ γὰρ τὰ εἰκότα χρὴ τοῦ πόλεως βυλευομένοις τρεπόμενοι κληθεὶς ὑπὸ τῆς δημάρχων εἰς τὴν δῆμον ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ σεμνὸς, ἀποδώσει τῆς δήμῳ τῷ φαύλῳ καὶ παπῳῷ λόγον ὧν πρεσάπτει τε καὶ ἀγανοῦσι· καὶν ἀδικῶν φαίνηται, καὶ δίκης ἧς αὐ ἄξιος ἢ ἀδύξεται. αὐτὸν δὲ τὸν δῆμον, ἵνα μὴ τυφᾶ τηλικαύτης

& adminiſtrationem rerũ ita temperari, vt nec penes paucos *quoſdã optimates*, nec penes *ſolam* plebẽ ſit imperium, ſed miſtũ ex his inſtituatur regimen, id vero ſumme nobis proderit. Nã facillime ad iniurias & iniquitates prolabitur vnaquæq; ex prædictis reip. formis, ſi per ſe ſola ſit. quodſi mediocriter miſceantur, pars quæ conſuetũ ac decẽtem modũ excedere videbitur, in ordinẽ cogetur ab altera magis ſobria retinenteq; mores priſtinos. nã regia poteſtas ad ſæuitiã inclinata & ſuperbiam, paulatimq; in tyrannidẽ degenerãs, a paucis & optimatibus cõuellitur. Ceterum paucorũ potẽtia penes optimates ſita, ſicut nũc penes vos, vbi diuitiis & factionibus elata, iuſtitiẽ ceteratumq; virtutũ nullam rationẽ habuerit, plebis prudentia corrigitur. Plebs ipſa vbi a modeſto & legitimo regimine ad immodeſtam & iniquã dominationem deflectere cœperit, ab *vno quopiam* optimo viro compeſcitur, & vi retrahitur ad officiũ. Vos aũt P C ſatis prouidiſtis ne regia poteſtas vertatur in tyrannidem. ꝓ vno enim, duobus cõmiſiſtis reipub. gubernacula: neq; his infinitũ ſed annuũ imperii tẽpus præſcripſiſtis: & nihilo minus addidiſtis eis cuſtodes trecentos viros, ætate & virtute inter patricios eminẽtes; ex quibus ſenatus iam conſtat. vobis autem ipſis, ne ab officii limitibus diſcedatis, nullam hactenus (vt videtur) adhibuiſtis cuſtodiam. Ac quamquã vobis nõ timeo ne nimia felicitate corrumpamini, qui nuper ciuitatẽ liberaſtis a diutina tyrãnide, & nondum nacti eſtis otium ad inſultãdum illudendumve aliis propter cõtinuatam bellorum ſeriem: attamen dũ poſteritatem veſtrã cogitatione præcipio, quantasq; mutationes lõgum æuum afferat, vereor nequando potentiores ſenatores nouatis rebus imprudẽti ciuitati tyrãnicam dominationem ingerant. Ergo ſi & plebem ad rempubl. admiſeritis, nihil hinc naſcetur mali: ſed ſiquis exſtiterit qui velit plus poſſe quam alii, & in ſenatu aliquam factionẽ in hoc ſibi parauerit, (oportet enim proſpicere omnia quæ ciuitati accidere eſt veriſimile) die per tribunos dicta cogetur magnus ille vir & venerabilis rationem factorum & cogitatorum reddere vili ac humili plebeculæ: & ſi conuictus fuerit maleficii, pœnas dabit meritas. Ipſa porro plebs ne petulanter laſciuiat tantam

nacta potestatē, neve improbissimorum hominū instinctu infestet optimates, (solet enim in vulgo tyrannis suboleſcere) cauebit id & licentiā nimiam comprimet vir aliquis prudēs dictator a vobis dictus: qui pro poteſtate libera vitioſam partē e ciuitate tollendo, incorruptum ſeruabit reliquum: & correctis morib. ac vitæ legibus, creatisq; magiſtratib. qui prudentiſſime regant rempublicam, expletis intra ſemeſtre imperii partibus, priuatus erit denuo, nihil præter honorem ex ea lucratus. Conſiderantes igitur huiuſcemodi formā reip. optimam eſſe, nolite arcere plebem: ſed ſicut quotannis magiſtratus vrbanos creat, legumq; tum ſanciendarū tum abrogandarū, & pacis belliq; decernendi poteſtatē a vobis accepit, & nihil horū penes ſolū ſenatum eſt, cum nulla maiora nec potiora ſint ciuitatis negotia: ſic eā ad iudicia quoq; admittite, præſertim in cauſſis quæ ad rempublicā attinent, vbi quis motæ ſeditionis, aut tyrānidis affectatæ, aut proditionis cum hoſte tractatæ, aut ſimilium criminū reus agitur. Quanto enim maiorē terrorem propoſueritis legum tranſgreſſorib. & morum corruptoribus, adhibēdo iniuſtis cupiditatibus multos oculos & obſeruatores, tanto melius cōſtitutam habebitis rempublicā. Hæc & alia quædam in hanc ſententiam locutus deſiit. quæ quotquot poſt eum rogati ſunt, paucis exceptis, approbauerunt. Cumque iam ſcribendum eſſet S C, Marcius impetrata dicendi copia, ſic exorſus eſt: Quomodo me P C geſſerim in hac republica, & quod propter meā erga vos beneuolentiam in hoc periculū deuenerim, quāq; *maligne* præter ſpē fauor veſter ei reſpondeat, ſcitis omnes, & ſcietis melius vbi negotiū meū ad exitū peruenerit. Sed quoniam vincit Valerii ſentētia, fauſta ſint ea vobis, meaq; de futuris vana ſit coniectatio. Ceterū vt & vos qui S C ſcribitis, ſciatis quibus conditionibus plebi dedendus ſim; & ego norim qua de re pericliter, iubete tribunos corā dicere quodnā ſit maleficium cuius me accuſare parant, & quodnam accuſationi nomen inſcribant. Hæc ille: ratus ſe ob ea verba quæ in ſenatu dixerat, accuſatū iri; & volēs tribunos, pſiteri ſe hac de cauſſa

ἀξιοῦσίας ἠλόμθυος κύειος, μηδὲ ἐπὶ τῶν κακίστων
ἐκδιωκόμενος τοῖς κεφάλαιοις πολεμῆ· καὶ γὰρ ἂν
ὀχλῳ φιλεῖ γίνεσθαι ἡ τυραννὶς· φυλάξει τε καὶ σβέσει
ἐάσας πολιτευομένῃ ὁ δεξιόφερον φρονήσας αὐτὴρ, δικτά-
τωρ ὑφ' ὑμῶν αἱρεθεὶς, ὃς ἀδικεῖν τε καὶ ἀνυπεύθυ-
νον κρείττονος ἀξιοῖ, τό τε νοῦν ἀξελεῖν τῆς πόλεως
μέρος, καὶ ὃ μήπω διεφθαρμένον οὐκ ἐάσας κακωθῆ-
ναι, εἴθη τε καὶ νόμιμα βίων τὰ κείμενα μεταρμοσάμε-
νος, κρείττω τε ἀποδείξας αὐτὸν ἢ νῦν ἤνεται φρονέσεται
τῶν κοινῶν ὅπερ εἰσπεσόντ'. καὶ ταῦτα οὐτὸς ἐξ μηνῶν διοι-
κησάμενος, ἰδιώτης αὖθις ἔσται, ὃ δὲ μισθὸν ἔσται μόνον οὐκ
τούτων λαβών, ἀπὸ οὐδένος. ταῦτα οὖν οὐνθυμηθέντες,
καὶ ὃ σῆμα τῆς πολιτείας τοῦτο ἡγησάμενοι κείμενον
εἶ), μηδενὸς ἀπελαύνετε τὸ δῆμον, ἀλλ' ὥσπερ ἀρ-
χὰς ἀποδείκνυται τοῖς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἡγεμό-
νας τῆς πόλεως, καὶ νόμοις τοὺς μὲν ὁπικυρεῖν, τοὺς δὲ
ἀναιρεῖν, καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβουλεύειν, οὕ-
μέγιστα καὶ κυριώτατα ὄντι τῶν τῇ πόλει δεόντων πρα-
τομένων, μεταδεδώκασι αὐτοῖς, καὶ οὐδενὸς τούτων αὐ-
τοκρατόρεσι πεποιήκασι τὸν βουλεύοντα καὶ τὸν δικαστη-
ρίων μεταδίδοτε, καὶ μάλιστα ἐπὶ ὧν αἰτίας ἔ-
χει τὴν πόλιν ἀδικεῖν, φάσιν εἰσάγων, ἢ τυραννίδα
σκιαζόμενος, ἢ προδοσίας τοῖς πολεμίοις δεο-
λεγόμενος, ἢ ὁτιοῦν κακὸν ὑπεύθυνον πρᾶξαι. ὅσῳ
γὰρ μὴ φοβερώτερον κατασκευάσετε τοῖς νόμοις, καὶ τὰ ἔθη κινῆν, τοῖς ὑβρεῖς αἷς καὶ πλεονέ-
κταις πολλοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ φύλακας αὐτῶν ἀποδεί-
ξαντες, τοσούτῳ κρεῖττον ὑμῖν ἕξει τὰ κοινά. ταῦτα καὶ
τὰ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, ἐπαύετο. τῶν δὲ βου-
λευτῶν οἱ μετ' αὐτὸν ἀνιστάμενοι, πλεῖστοι ὀλίγων, οἱ
λοιποὶ ταύτῃ τῇ γνώμῃ. καὶ ὅπερ ὁ προ-
βούλευμα ἔδει γράφειν, λόγον αἰτησάμενος ὁ Μαρ-
κιος εἶπεν· Οἷος μὲν, ὦ βουλὴ, πρὸς τὰ κοινὰ ἐγὼ γε-
γενα, καὶ ὡς ἀφ' ἧς πρὸς ὑμᾶς εὔνοιαν εἰς τοῦτον κίν-
δυνον ἐλήλυθα, καὶ ὅτι παρὰ γνώμην ἀπήντηταί μοι
τὰ παρ' ὑμῶν, ἀπόδηλοι ἴστε, καὶ ἔτι μᾶλλον εἴσεσθε ὅταν
τὰ κατ' ἐμὲ λῇ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἡ δόξεσίν γνώμη νι-
κᾷ, καὶ συνενέκη μὲν ταῦτα ὑμῖν, καὶ δοκεῖ μοι ἐγὼ
κακὸς εἰκαστὴς τῶν ἐσομένων. ἵνα τὲ ὑμεῖς οἱ πρε-
βύλευμα γράφοντες εἰδῆτε ἐφ' οἷς πρᾶγμα διδόναι μὲ-
τοι δήμῳ μέλλετε, καὶ ἐγὼ μὴ ἀγνοῶ πρὸς ἵνος ἀγω-
νιεῖμαι, κελεύσατε δὴ τοὺς δημόρχους εἰπεῖν σαφῶς
ὑμῶν, τί δὲ ἀδίκημά ἐστιν ἐφ' οὗ μέλλοσί μου κατη-
γορεῖν, καὶ δὲ ποταπὸν ὄνομα ὑπιγράφουσι τῇ δίκῃ.
ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγεν, δοκῶν ὅτι τοῖς λόγοις οἷς εἶ-
πεν ἐν τῇ βουλῇ, τῷ δίκῳ ὑφέξειν. καὶ βουλόμενος ὁ-
μολογῆσαι τοὺς δημόρχους, ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας

μέλλοσιν

μέλλοσιν αὐτὸν κατηγορεῖν. οἱ δὲ δήμοχοι, βουλευσά-
μενοι κατ' σφᾶς, τυραννίδι ὑπεβουλεύκει αὐτὸν ἠπά-
τηκε, καὶ πρὸς ταύτῃ ἐκέλευον τὴν αἰτίαν ἔχειν ἀπο-
λογησόμενον· ἐὰν βουλόμενοι τὸ ἔγκλημα εἰς μίαν αἰτίαν
342 καταστήσαι, καὶ ταύτῃ μόνῃ τε ἐγκρατεῖ, μήτε τῇ βουλῇ κε-
χρημένοι, ἀλλ' ἐαυτοῖς τε πρὸς πολίτας ἀξιοῦσιν ὀ-
ρθῶς βουλεύσαι ἐξεῖναι, καὶ βοήθειαν ἀφαιρήσεσθαι τὸν
Μαρκίου τῶν ἐν τῷ συνέδρῳ οἰόμενοι. καὶ ὁ Μάρκιος
εἶπεν· Ἀλλ' εἴ τοι ὅπερ ταύτῃ γε κρίνησιμι τῇ δόξαβο-
λῇ, δίδωμι ἐμαυτὸν ὑπόδικον τοῖς δημόταις, καὶ μηδὲν
ἔφω δὲ κωλύον γράφειν τὸ πρεσβύτερον. ἐγέ-
νετο δὲ τοῖς πλείοσι τῷ συνέδρῳ ἀσμένοις ὅπερ τούτῳ
φθέγξαι τὰ ἐγκλήματα τῷ δίκῳ, κατ' ἀμφότερα,
καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δὲ λέγειν ἀφορμὴ τις ἐν τοῖς συνέ-
δροις ὑπάρχειν, καὶ ὅτι ῥᾴδιος ἀπολύσει τὸν δόξαβολῶν
ὁ ἀνὴρ, βίον ἐξηλωκὼς σώφρονα καὶ ἀνεπίληπτον.
γράφει δὲ πρεσβύτερον μὲν ταῦτα ὑπὲρ τῆς δί-
κης, καὶ χρόνος εἰς προσκαιρίαν τὸν ἀπολογίας ὁρίζει
τὰ δύο μέρη τὸ τέτρης ἀγορᾶς. αἱ δὲ ἀγοραὶ Ῥω-
μαίοις ἐγίνοντο, ὡς καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, δὶ
ἡμέρας ἑνάτης. ἐν δὲ ταύταις συνιόντες οὐκ ἐν ἀγρῷ
οἱ δημοῦχοι εἰς τὴν πόλιν, τάς τε ἀμείψεις ἐποιοῦν-
το τῶν ὠνίων, καὶ τὰς δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβα-
νον, τά τε κοινὰ ὅσον ἦν κύειοι κατὰ τοὺς νόμους, καὶ ὅ-
σα ἡ βουλὴ ὑπέβαλλεν αὐτοῖς, ἤνεον ἀναλαμβάνοντες
ἐπεκύρουν· τὰς δὲ μεταξὺ τῶν ἀγορῶν ἑπτὰ ἡμέρας,
ἀγρονόμοι τε ὄντες οἱ πολλοὶ καὶ πένητες, ἐν τοῖς ἀγροῖς
διέτριβον. ὅπερ δὲ ὁ πρεσβύτερον ἔλαβον οἱ
δημόχοι, πρεσβεύοντες εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλε-
σαν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον· καὶ πολλὰ ἐγκώμια τῆς
βουλῆς διεθέοντες, καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ἀναγνόντες,
πρῶτον ἡμέρας ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλον ὑπέλεγον·
εἰς ἐὼ ἀπόδοσιν ἠξίουν ἥκειν τοὺς πολίτας, ὡς ὑπὲρ
τῶν μεγίστων διαγωνιούσης. ὡς δὲ διεθοήθη ταῦ-
τα, πολλὴ σπουδὴ καὶ πρόθυμος ἐγένετο τῶν τε δημο-
τικῶν καὶ τῶν πατρικίων· τῶν μὲν, ὡς τιμωρησομένων
τὸν αὐθαδέστατον· τῶν δὲ, ἵνα μὴ θύῃ) ὑπουργείας τοῖς
ἐχθροῖς, ὡς ὑπὲρ τὸν ἀριστοκρατίας ἀγωνιζόμενος. ἐ-
δόκει δὲ πᾶσι κινδυνεύεσθαι τὸν βίον καὶ τῆς ἐλευ-
θερίας δικαίωσις ἐν τῷ τότε ἀγῶνι ἀμφοτέρεις.
ὑπιστάσης δὲ τῆς τέτης ἀγορᾶς, ὁ μὲν ἐν τῷ ἀ-
γρῶν ὄχλος, ὅσος ὅπω πρότερον, συνεληλυθὼς εἰς
τὴν πόλιν, ἔσθεν ἔτι καθίζε τὴν ἀγορᾶι. οἱ δὲ δήμο-
χοι συνεκάλεσαν πλῆθος ὑπὲρ τὴν φυλέτην ἐκκλη-
σίαν, χωρία τῆς ἀγορᾶς πρεῖς ὁρισάντες, ἐν οἷς ἔμελ-
λον αἱ φυλαὶ ψήφεσθαι κατ' αὐτά. καὶ τότε πρῶτον ἐ-
θέτο Ῥωμαίοις ἐκκλησία κατ' ἀνδρὸς ψηφοφόρος

illum accuſaturos. At tribuni cōmunicato inter ſe conſilio, crimen tyrannidis affectatæ obiecerūt, iuſſeruntq; vt ad id reſponſurus veniret in iudicium; nolentes crimen in ſimplicem cauſſam includere, eamque nec validam, nec gratam ſenatui; ſed aſtruentes ſibi licētiam accuſandi pro libito, ſimulq; ſenatum, quo minus Marcio patrocinaretur, deterrituros ſe putātes *atrocitate criminis & inuidia*. Tum Marcius: Si ad hanc calumniam reſpondendū eſt, permitto me iudicio populi, nec in mora ſum quin S C ſcribatur. Eius criminis reum agi gratum fuit pleriſq; ſenatorū, duobus nominibus: tū quia non poſtulabatur vt ſenator ſentētiæ a ſe in conſeſſu dictæ rationē redderet; *id quod alias non caruiſſet inuidia*: tum quia facile ſperabatur diluiturus hāc calumniam, vir in omni vita frugi & irreprehenſibilis. Poſt hæc S C fit de hac lite, & ſpatiū reo ad defenſionē meditādam prorogatur in trinundinū. Nundinæ autē Romæ nono quoq; die celebrabātur, vt nunc etiā. Iis nundinis plebs agreſtis in vrbē confluebat, venaliaq; permutabat, & iure inter ſe agebat, & ſuffragia ferebat de negotiis publicis, de quib. vel leges ei permitterēt arbitrium, vel ſenatus ad eā referret: *reliquis* ſeptē diebus intermediis ruri degebāt, quod magna pars ob paupertatē operarentur ſuis manibus. Ceterum tribuni accepto S C progreſſi in forū, populū in concionē aduocarūt; prolixeq; laudato ſenatu, lectoq; eius decreto, diē dixerunt qua lis decidenda eſſet; ad eamq; iuſſerunt omnes ciues adeſſe, cognituros de rebus maximis. His diuulgatis vtrique ſe magno ſtudio ad id negotium inſtruebant: plebeii, vt vindicaturi in hominem arrogantiſſimum; patricii, *annitentes* ne optimatium propugnator in inimicorum manus veniret: vtriſque omne vitæ libertatisque ſuæ ius ex huius iudicii euētu pendere arbitrantibus. Vbi vero affuerūt tertiæ nundinæ, agreſtium turba, quanta numquam antea in vrbem confluxerat, ſummo mane forum occupauit. tribuni multitudine conuocata ad tributa comitia, loca fori funiculis diſtincta cuique aſſignauerunt tribui: ac tunc primum populus Romanus tributis comitiis viritim tulit

ſuffragia, multum reclamantibus patriciis ne id fieret, & cẽturiata ex more fieri poſtulantibus. ſuperioribus enim temporibus, quoties populus ex permiſſu ſenatus quacumq; de re laturus eſſet ſuffragia, per conſſ. vocari ſolebat ad cẽturiata comitia, peractis prius ſolennib. quibuſdam ex lege ſacris; quorũ nonnulla etiam noſtro fiunt tempore. conueniebatq; multitudo ante vrbem in campum Martium ſub ſignis cum ſuis centurionibus, nõ ſecus ac in militia. calculos autem ferebant non *vna* omnes, ſed per ſuas quiq; centurias, nec niſi vocati a cõſſ. Cumq; in vniuerſum eſſent centum nonagintatres centuriæ, in ſex claſſes diuiſæ, prima vocabatur ad ferenda ſuffragia cuius cenſus erat maximus, quæque primum obtinebat in bellis ordinem: in qua cenſebantur equitum octodecim centuriæ, octuaginta peditum. Poſt hanc ſuffragia ferebat claſſis cenſu minor, ſecundum in acie locum occupare ſolita, nec perinde armata vt prima acies, ſed *aliquanto* leuius: conſtabatque hæc multitudo viginti centuriis: quibus attribuebantur duę fabrorum lignariorum & ærariorum, aliorumq; bello vtilium opificum. Tertia claſſis *& ipſa* viginti centuriatũ, vt ſecunda; ſed cenſu minor, armaturaq; leuior, locũ poſt illã tenebat ordine proximũ. Quarti deinceps vocabantur, qui vt cenſu *proximis* inferiores erant, ita tutiorẽ in acie locũ obtinebant, & expeditiorem gerebãt armaturam. hi quoq; viginti centurias explebant, & attributas habebant duas centurias bucinatorum tubicinumq;. Quinto loco vocabatur claſſis minimi cenſus, quæ fundis armabatur & iaculis. hi nullũ in acie locũ habebãt, ſed *velut* expedita manus & velitationibus tantum apta, ſequebãtur legionarios, in triginta diuiſi cẽturias. Egentiſſimi autẽ ciuium, non pauciores reliquis omnibus, vltimum habebant ſuffragiũ, in vnam *omnes* reiecti centuriam. hi & a collatione tributorum, quæ pro cuiusque cenſu ſolebat fieri, & a delectibus immunes, militiam nõ ſequebantur niſi voluntarii; iis de cauſſis auctoritatis in ſuffragãdo minimæ. Ergo ſi primæ claſſis nonagintaocto centuriæ conſentirẽt, hoc eſt equites & maximi cenſus pedites, finis erat ſuffragio-

ἡ φυλετικὴ· πολλὰ δ' ἀναλισκομένων τῶν παρικίων, ἵνα μὴ τοῦτο γένοιτο), καὶ τὴν λοχῖτιν αἰξιούντων σπουδὴν ἐκκλησίαν, ὡς πρὸς αὐτοῖς πάτριον ἦν. ἐν γὰρ τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις, ὅτε μέλλοι ψῆφον ἐξενεγκεῖν ὁ δῆμος, ὑπὸ κήρυκος ὧν ἐπιτρέψειν ἡ βουλὴ, ἐκάλουν μὲν οἱ ὕπατοι τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ἱερὰ παλαιότερον ἐπιτελέσαντες, ἃ νόμος αὐτοῖς ἦν, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου ἔνια ἐξ αὐτῶν ἐπὶ γῆς. συνῄει δὲ ὁ πλῆθος εἰς τὸ πεδὸν τῆς πόλεως Ἄρειον πεδίον, ὑπό τε λοχαγοῖς καὶ σημείοις τεταγμένον, ὡς πρὸς ἐν πολέμῳ. ἐπέφερον δὲ τὴν ψῆφον οὐχ ἅπαντες ἀνωνυμοβόλοι, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδίους ἕκαστοι λόχους, ὁπότε κληθεῖεν ὑπὸ τῶν ὑπάτων. ὄντων δὲ τῶν συμπάντων τεττάρων καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, καὶ τούτων εἰς ἓξ διῃρημένων συμμορείας, πρώτη μὲν ἐκαλεῖτο συμμορεία, καὶ τὴν ψῆφον ἐπέφερεν ἡ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα τῆς οὐσίας, καὶ τὴν πρώτην λαμβανόντων τάξιν ἐν πολέμοις· ἐν οἷς ἦσαν ἱππεῖς μὲν ὀκτωκαίδεκα λόχοι, πεζῶν δὲ ὀγδοήκοντα. δευτέρα δὲ ἐψηφοφόρει συμμορεία τῶν ὑποδεεστέρων τοῖς βίοις, καὶ τὴν ὑποδεδεκάταν τάξιν ἐν τῇ μάχῃ μαχομένων, καὶ ὁπλισμὸν οὐ τὴν αὐτὸν ἐχόντων τοῖς πρεσβυτάταις, ἀλλ' ἐλαττονα· τοῦτο δὲ ὁ πλῆθος εἰς εἴκοσι λόχους στιλεταγμένον ἐπρεσβεύετο δὲ αὐτοῖς δύο φυλαὶ τεκτόνων καὶ χαλκοτύπων, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολεμικῶν ἔργων ἦσαν χειροτέχναι. οἱ δὲ ἐν τῇ τείτῃ συμμορείᾳ καλούμενοι, λόχοις μὲν ἑξεπλήσσοντο εἴκοσι, τίμημα δὲ εἶχον ἔλαττον τῶν δευτέρων, καὶ τάξιν τὴν ἐπ' ἐκείνοις ἐλαττονα, καὶ ὅπλα οὐχ οἷα τοῖς πρὸ αὐτῶν ἔφερον. οἱ δὲ μετὰ τούτοις καλούμενοι, τίμημά τε οὐσίας ἔλαττον εἶχον, καὶ τάξιν ἐν πολέμῳ τῆς ἀσφαλεστέραν ἐλάμβανον, καὶ ὁπλισμὸν ὀξυτάλεστερον εἶχον· διῃρεῖτο δὲ εἰς εἴκοσι καὶ οὗτοι λόχους· συνετάττοντο δὲ καὶ τούτοις δύο λόχοι βυκανιστῶν καὶ σαλπιγκτῶν. πέμπτη δὲ ἐκαλεῖτο συμμορεία τῶν ὀλίγου πάνυ τιμωμένων ἀργυρίου· ὅπλα δὲ εἶχον αὐτῶν σφενδόνας καὶ σφενδόνας· οὗτοι τάξιν οὐκ εἶχον ἐν φάλαγγι, ἀλλὰ ψιλοὶ καὶ κοῦφοι συνεστρέφοντο τοῖς ὁπλίταις, εἰς τριάκοντα λόχους διῃρημένοι. οἱ δὲ ἀπορώτατοι τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατὸν ἀπόντων ὄντες, ἕκαστοι τὴν ψῆφον ἀνεφέρεσαν, ἕνα μόνον ἔχοντες λόχον. οὗτοι γραμματικῶν ἦσαν ἐλευθεροι τοῖς οὐκ κελεύσαντος, καὶ εἰσφορῶν τῶν κατ' τιμήματα γινομένων ἀτελεῖς, καὶ δὴ ἄμφω ταῦτα ἐν ταῖς ψηφοφορίαις ἀτιμάζοντες. εἰ μὲν οὖν ὅπῃ τῶν πρώτων λόχων, οἷς οἵ τε ἱππεῖς ἐξεπλήσσοντο, καὶ τῶν πεζῶν οἱ τὴν πρώτην τάξιν ἐν τῷ πολέμῳ λαμβανόντες, ὁ αὐτὸς φρονήσειεν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι, τέλος εἶχεν ἡ ψηφοφορία, καὶ

εἰ δὲ οὐκέτι τοῖς λοιποῖς ἓξ καὶ ἐνενήκοντα λόχοις ἀνεδίδοτο ἡ ψῆφος· εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένοιτο, ἡ δευτέρα συμμορεία τῶν δύο καὶ εἴκοσι λόχων ἐκαλεῖτο, καὶ ἡ τείτη· καὶ τοῦτο συνέβαινεν ἕως ἓ ὁ αὐτὸς φρονήσοιεν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι. καὶ τὰ μὲν πολλὰ τῶν ἀγωνισμάτων ὅπῃ τῶν πρώτων κλήσεως τέλος ἐλάμβανεν, ὡς μηδὲν ἔτι δεῖν τῶν ἑξάτων· παρωίνως δὲ που πρᾶγμα οὕτως ἀνδιαζόμενον ἐνέπιπτεν, ὥστε μέχρι τῶν ἑξάτης ψήφου τῶν ἀπορωτάτων προῆλθεν· καὶ ἵν' ὡς πρὸς πέρας τοῦτο γένοιτο τῶν πρωτέρων δύο καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, τὴν τελευταίαν ψῆφον ἐπενεγθεῖσαν ἐκείναις, αἰτίαν γενέσθαι τῶν ὅπῃ πάτερα ῥοπῆς. οἱ μὲν οὖν στασιωνιζόμενοι Μαρκίῳ, ταύτην ἠξίουν καλεῖν τὴν ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἐκκλησίαν, ὑπολαμβάνοντες τάχα μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης κλήσεως ὑπὸ τῶν ὀκτὼ καὶ ἐνενήκοντα λόχων ἀπολυθήσεσθαι τὴν αὐδρα· εἰ δὲ μή γε, ὑπὸ τὴν δευτέρας, ἢ τείτης. οἱ δὲ δημοῦχοι ταῦτα ὑφορώμενοι, καὶ αὐτοὶ τὴν φυλετικὴν ἐκκλησίαν ᾤοντο δεῖν συνάγειν, καὶ τὴν ἀγῶνος ἐκείνην ποιῆσαι κυρίαν· ἵνα μήτε οἱ πένητες τῶν πλουσίων μεφονεκτῶσι, μήτε οἱ φυλετικοὶ τῶν ὁπλιτῶν ἀτιμοτέραν ἔχωσι χώρον, μήτε ἀπερρίμμενον εἰς τὰς ἑξάτας κλήσεις ὁ δημοτικὸν πλῆθος ἀποκλείῃ τῶν ἴσων ψήφων· ἰσόψηφοι δὲ καὶ ὁμότιμοι πρῶτες ἀλλήλοις γενόμενοι, μιᾷ κλήσει τὴν ψῆφον ἐπενέγκωσι κατὰ φυλάς. καὶ ἐδόκουν δικαιότερα αὐτοὶ τῶν ἑτέρων ἀξιοῦν· δημοτικὸν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλ' οὐκ ὀλιγαρχικὸν εἶναι τὸ τοῦ δήμου δικαστήριον, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἀδικουμένων τὸ κοινὸν ἀφέγγωσιν ἀπόντων εἶναι κοινῶν. συγχωρηθέντος δὲ αὐτοῖς καὶ τούτου μόνοις ὑπὸ τῶν πατρικίων, ὅπῃ τὴν δίκην ἐγκαλοῦν λέγεσθαι, πρῶτος αὐτὸς Μινύκιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, καὶ ἔλεξεν οἷς ἐπέστελλεν αὐτῷ λόγοις ἡ βουλή· πρῶτον μὲν ἁπάσας τὰς δυσχερείας ὑπομνήσας, ὅσας τοῖς εἰληφὼς ὁ δῆμος παρὰ τῶν πατρικίων· ἔπειτα αὐξῶν αὐτὴ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργων μίαν ἀποδοθεῖσαν παρὰ τοῦ δήμου δεομένοις σφίσιν αἰσχίστην χρείαν, ὅπῃ τοῦ κοινῷ τῆς πόλεως ἀγαθῷ πρὸς τὸ τοῦτο, ἐπαινῶν μὲν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην, καὶ ὅσης δυσδαιμονίας ἑκάτερον τούτων αἴτιον ἔστι τῇ πόλεσιν ὑπολειφθέντος· κατηγορῶν δὲ δυχοστασίας καὶ πολέμων ἐμφυλίων, ἐξ ὧν πόλις αὐτοῦ φθορὰς ἀπέφαινεν ἀνῃρῆσθαι, καὶ ἔθνη ὅλα διολωλέναι· πρὸς καλὰ δὲ μὴ τὰ χείρω αἱρεῖσθαι πρὸς τῶν κρείττονων ὀργῇ ὑπιδόντας, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ σώφρονος τὰ μέλλοντα ὁρᾶν, μηδὲ τοῖς κακίστοις τῶν πολιτῶν χρῆσθαι συμβούλοις πρὸς τῶν μεγίστων βουλευομένοις, ἀλλὰ τοῖς κρείττοσι σφίσι δοκοῦσιν, ὑφ' ὧν ἤδεσαν ἐν εἰρήνῃ

rum, nec vocabantur re. quæ nonagintaquinq;. quod ni fieret, ſecunda claſſis vigintiduarum centuriarũ vocabatur; poſt tertia, & reliquæ deinceps, donec conſentirent nonagintaſex centuriæ. ac pleræque controuerſiæ primarum claſſium ſuffragiis decidebãtur; ita vt non amplius eſſet opus vltimis: ſed rariſſime incidebat tanta ambiguitas, vt deueniretur ad vltimam inopum centuriam; quæ diuiſis *biſariam* priorib. CXCII centuriis, alterutri parti accedẽs, eam ſuo momento pręponderare faceret, ſuoque ſuffragio cõtrouerſiæ finem imponeret. Itaq; Marcii fautores poſcebant *centuriata* comitia, in quibus pro cenſu ferebantur ſuffragia; ſperãtes fore vt a primæ claſſis nonagintaocto centuriis abſolueretur; vel ſaltem a ſecundæ tertiæve claſſis centuriis. Tribuni vero idem ſuſpicantes, tributa comitia maluerũt cogere, eisque iudicium committere, ne vel opulenti egenos prerogatiua vincerẽt, vel claſſici proletarios; neve plebs in extremã reiecta claſſem excluderetur a ſuffragiis; ſed omnes calculi & honoris iure inter ſe æquarẽtur, atq; vnâ tributim ad ſuffragia vocarẽtur. Videbanturq; æquũ poſtulare, quod populi iudiciũ penes plebẽ potius eſſe debeat quã penes factionẽ optimatũ, & læſæ reip. crimen ad omniũ cognitionem pertineat. Id cũ ægre obtinuiſſent a patriciis, iamq; cauſſam dici oporteret, primus Minucius cõſul aſcenſo *ſuggeſtu* expoſuit quę a ſenatu in mandatis habebat: exorſusq; a cõmemoratione beneficiorũ quæ plebs a patriciis accepiſſet, pro tam multis & egregiis meritis, *ſenatus nomine* vnam a plebe gratiam, ipſis *tunc* neceſſariam, & reipublicę bonam *atq; commodam*, repopoſcit. poſt hæc adiicit multa in laudem pacis & concordiæ, recenſens quantas felicitates ambæ ciuitatibus afferant; econtra diſcordiam damnans bellaque ciuilia, quibus & vrbes exciſæ ſint vna cum ſuis ciuibus, & nationes integræ internecione deletæ. oratq; ne iræ indulgentes deteriora ſequantur, neglectis potioribus; ſed ſobria cogitatione in futurum proſpiciant: & cũ agatur de re maxima, non nequiſſimi cuiusquę ciuis conſilium ſequantur, ſed virorum optimorum, a quib. ſciant pacis

belliq; temp̃ p̃rib. plurimum adiutam patriã; de quorũ fide, quasi mutarint ingeniũ, dubitare nõ deceat. Summa orationis eo tẽdebat ne suffragia ferrent contra Marciũ; sed, si fieri posset, *propter ipsius virtutẽ* virũ absoluerent, memores quomodo sit meritus de republica, quotq; egregia & præclara facinora in bellis ꝓ libertate atq; imperio populi Romani ediderit. nec esse bonorũ virorũ officiũ, vt contra ius ac fas, plus apud se valere sinant verba eius inania quã tot benefactorum gratiam. honestam etiam absoluendi occasionem eis obtigisse; quando ille se vltro aduersariis præbeat, acquieturus in illorum de se iudicio. sin autem cum illo in gratiam redire nequeant, sed implacabile in eũ gerant odium, respiciant *saltem* deprecãtem pro eo senatum, trecẽtos viros totius ciuitatis optimos, flectanturq; ac moueantur animis, nec ꝓpter vnius inimici pœnã tot amicorum preces repellãt, sed in tot bonorũ virorum gratiam vnius viri caussam negligãt. Hęc & his similia locutus, postremo hanc orationi adiecit clausulam: si suffragiis suis eũ absoluerint, fore vt reum ꝓpter innocentiã absoluisse æstimẽtur: sin iudicium ei remiserint, fore vt deprecatorib. cũ donasse videãtur.

Vbi Minuci⁹ desiit, Sicinius tribunus ꝓdit *in medium*, aitq; nec se proditurũ libertatẽ populi, nec sponte passurum vt ꝓdatur ab aliis: sed si patricii hominẽ serio ad populi iudiciũ sistant, daturũ se populo calculos, nec aliud facturum præterea. Tum Minucius: Quandoquidẽ, tribune, suffragiis hominẽ submittere omnino vultis, intra criminis limites stet accusatio: & quãdo eũ tyrãnidem affectare insimulastis, hoc *crimen* edocete, eiusq; afferte argumẽta. Verba aũt illius quæ ad senatũ contra plebẽ fecit, vt dicitis, nec memorate nec accusate. nã quod ad hoc attinet, ex senatus decreto absolutus est, & de certo crimine caussam apud populũ dicet. His finitis S C legit, atq; ita protestatus descendit.

Tũ primus tribunorũ Sicinius accusationẽ meditata atq; accurata oratione pertexuit, quidquid vmquã reus contra plebem fecerat aut dixerat, ad tyrannidis affectationẽ referens. Post eum peroratunt qui plurimum inter tribunos poterant. Deinde vbi

ἢ κτ̃ πολέμοις πολλὰ ὠφεληκὼς τὴν πατρίδα, οἷς οὐκ αὐ δίκαιώσουσιν, ὡς μεταβεβληκὼς τὴν φύσιν, ἀπιστεῖν. εἰ δ̃ κεφάλαιον ἐν τῶν λόγων, μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπενεγκεῖν κτ̃ τοῦ Μαρκίου ψῆφον, ἀλλὰ μάλιστα μὲν δὴ αὐτὸν ἀφεῖναι τ̃ ἀνδρα, δυναμιμνησκομένους οἷος εἰς τὰ κοινὰ ἐγένετο, καὶ ὅσους κατώρθωσεν ὑπὲρ τ̃ κοινῆς ἐλευθερίας τε καὶ ἡγεμονίας πολέμους, καὶ ὡς ὅτε ὅσια, οὔτε δίκαια, οὔτε προσήκοντα στρίσι ποιήσοιεν, λόγων μὲν αὐτῷ μνησικακοῦντες φαύλων, ἔργων δ̃ ἀχαριστοῦντες καλῶν· εἰ δ̃ καὶ τ̃ κοινῇ τ̃ ἀφέσεως καλὸν, ὅτε γε αὐτὸς ἥκει παρέχων τὸ σῶμα τοῖς ἀμφοτέροις, καὶ τέρεων ὅ τι αὐ ἐκεῖνοι περὶ αὐτοῦ ἀμφιγνῶσιν. εἰ δ̃ οὐχ οἷοί τέ εἰσι ἀμφιλύσασθαι πρὸς ἐκεῖνον, ἀλλὰ χαλεπῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἔχοισιν, ἀνθυμηθέντας ὅτι ἡ βουλὴ δεησομένη περὶ αὐτοῦ παρέσται, ἀνδρες οἱ κράτιστοι τῆς πόλεως πεπαιδευμένοι, παθεῖν τι καὶ ὑπικλασθῆναι τὰς γνώμας, καὶ μὴ δι' ἑνὸς ἐχθροῦ τιμωρίαν, τοσούτων δέησιν ἀπώσασθαι φίλων, ἀλλὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν χάριν δίκτω ἑνὸς ἀνδρὸς ὑπαρίδειν. Τ αῦτα καὶ πολλαπλήσια τούτοις εἰπὼν, τελευταῖον ἐκεῖνον ὑπ' ἔθηκε τ̃ λόγον, ὅτι ψῆφον μὲν ἐπαθεῖσις, ἐὰν ἀπολύσωσι τ̃ ἄνδρα, ἀμφὶ ὃ μηδὲν ἀδικεῖσθαι τὸν δῆμον ὑπ' αὐτοῦ, δόξοιεν ἀφικέναι· ἐὰν δὲ κωλύσωσιν ὑπολελεῖφθαι δίκτω, τοῖς δεομένοις ὑπὲρ αὐτοῦ φανήσονται κεχαρισμένοι. παυσαμένου δ̃ τ̃ Μινυκίου, παρῆλθεν ὁ δημάρχος Σικίννιος, ὅτε αὐτὸς ἔφη πρεσβεύσειν τ̃ ἐλευθερίαν τῶν δημοτῶν, οὔτε τοῖς πρεσβεύουσιν ὑπεβέψειν ἑκών· ἀλλ' εἰ δῶ ὅλα παρέχοιεν οἱ πατρίκιοι τ̃ ἀνδρα ὑπὲρ δίκτω τοῖς δημοτικοῖς, αἰαδώσειν πρὸς αὐτοῦ ψῆφον, ἀνδ̃ ὁ δ̃ ποιήσειν πρὸς ταῦτα σαφῆ. μετ̃ ταῦτα παρῆλθεν ὁ Μινύκιος εἶπεν· Ἐπειδὴ πολῖται, ὦ δήμαρχε, ψῆφον ἐπενεγθῆναι πρὸς τοῦ ἀνδρὸς πρεσβυμέναι, μηδὲν ἔξω τ̃ ἐκκλήματος κατηγορεῖτε· ἀλλ' ὅπερ τυραννίδι αὐτὸν ὑπιχρεῖν εἰσηγείλασθε, τοῦτο διδάσκετε, καὶ πρὸς τούτου τὰς πίστεις φέρετε. λόγων δὲ αὐτῶν ὧν αἰτιᾶσθε κτ̃ τοῦ δήμου πρὸς τ̃ βουλὴν εἰπεῖν, μήτε μέμνησθε, μήτε κατηγορεῖτε. ἀφεῖσθαι γὰρ αὐτὸν ἐψηφίσαντο ταύτης τῆς αἰτίας ὁ συνέδριον, καὶ ὑπὲρ ῥητοῖς ἥκειν εἰς τὸν δῆμον ὑπεδικαιῶσαι. καὶ μετ̃ τοῦτο ἀνέγνω ὁ πρεσβεύτης βουλεύμα. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν τε καὶ ὑπεμάρτυρεν μένος, κατέβη. τῶν δὲ δημάρχων πρῶτος μὲν διέθετο τὴν κατηγορίαν Σικίννιος οὐ πολλῆς ὑπιμελείας καὶ παρασκευῆς, πολὺ τὰ ὅσα πρόσθεν ἢ λέγων ὁ αὐτὴρ κτ̃ τοῦ δήμου διεέλεσεν, εἰς καταστασιῶν τυραννίδος ἀναφέρων. ἔπεσε μετ' ἐκεῖνον οἱ δυνατώτατοι τ̃ δημάρχων εἶπον. ὡς δ̃ παρέλαβεν

λαβεν ὁ Μάρκιος τ̃ λόγον, ἀρξάμενος ἀνῶθεν ἀπὸ τ̃ πρεσβύτης ἡλικίας, διῆλθεν ὅσας ἐστρατεύσατο ὑπὲρ τῆς πόλεως στρατείας, καὶ ὅσοις εἰληφὼς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν στεφάνους, πολεμίων τε τοὺς ληφθέντας αἰχμαλώτους ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πολιτῶν τοὺς σωθέντας ἐν τοῖς ἀγῶσι· καὶ παρ' ἕκαστον τῶν λεγομένων τὰ τε ἀριστεῖα ἐπεδείκνυτο, καὶ τοὺς στρατηγοὺς μάρτυρας παρείχετο, καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς σωθέντας ἐξ ὀνόματος ἐκάλει. οἱ δὲ παρῆσαν ὀλοφυρόμενοι, καὶ δεόμενοι τῶν πολιτῶν, μὴ τ̃ αἴτιον σφίσι τῆς σωτηρίας, ὡς πολέμιον ἀπολέσαι καὶ κλῆναι, μίαν τε αὐτὶ πολλῶν ψυχὴν ἀπόμενοι, καὶ παραδιδόντες ἑαυτοὺς αὐτ' ἐκείνῳ χρῆσθαι ὅ τι βούλοιντο. ἦσαν δ̃ οἱ πλείοις αὐτῶν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ γένους, καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν χρήσιμοι· ὧν τὰς τε ὄψις καὶ τὰς δεήσεις δι' αἰσχύνης ὁ δῆμος λαμβάνων, εἰς οἴκτους καὶ δάκρυα ἐτράπετο. ὡς δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα ὁ Μάρκιος περιρρηξάμενος, ἐπεδείξατο τὰ τέρατα τῶν τραυμ̃ μετὰ, καὶ πολὺ ὁ ἀγὼ μέρος τοῦ σώματος ἀνάπλεων τῶν πληγῶν, "εἰ τῶν αὐτῶν αἰσθήσεων ἔργα εἶ νομίζοισι, σώζειν μὲν" ἐκ τῶν πολεμίων τοὺς πολλοὺς, ἀπολλύναι δὲ τοὺς σωθέντας ἐν εἰρήνῃ· καὶ εἰ τυραννίδα καταστασιάζομενος τις ὁ δημοτικὸν ἐλαύνει μέρος ἐκ πόλεως, ὑφ' οὗ μάλιστα αὔξεται τε καὶ τρέφεται τυραννίς· ἐπὶ δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ὅσον μὲν ἐν τοῦ δημοτικοῦ μέρους ὑπῆχεν καὶ φιλόχρηστον, ἀπολύειν ἐδόα τ̃ ἄνδρα, καὶ δι' αἰσχύνης ἐλάμβανεν, εἰ καὶ δίκτω ὑπεῖχε τὴν ἀρχὴν περὶ τοιαύτης αἰτίας, αἵνερ τοσαυτάκις ὑπαρίδων τῆς ἑαυτ̃ ψυχῆς ἕνεκα τῆς ἀπόμενον φυλακῆς. ὅσοι δὲ ἦσαν φύσει βάσκανοι καὶ μισόχρηστοι καὶ πρὸς πᾶσαν δυκίνητοι τάσιν, ἠρέθοντο μὲν ἀπολύειν τ̃ ἄνδρα μέλλοντες, οὐκ εἶχον δέ ὅ τι αὐ ἀνῶ ποιῶσι, ἀμφὶ ὃ μηδεμίαν διείσκειν ἀφορμὴν τυραννίδος ἢ ὑπιτέσεως φαινομένην, ὑπὲρ ἧς τὰς ψήφοις ἀνῃλήφεσαν. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Δέκιος ἐκεῖνος, ὁ καὶ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ ποιησάμενος λόγους, καὶ ὃ πρεσβεύμενα περὶ τ̃ δίκης γραφῆναι πρὸς τοῦ σκυλάκας, ἀνέγνω, καὶ σιωπὴν γενέσθαι κελεύσας, ἔλεξεν· Ἐπειδὴ, ὦ δημόται, τῶν ἐν τῇ βουλῇ λεχθέντων ὑπὸ Μαρκίου λόγων, καὶ τῶν ἀμφὶ τούτων ἀκολουθησάντων ἔργων βιαίων τε καὶ ὑπερφαίων ἀπολύοισιν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, καὶ οὐδὲν ἡμῖν ὑπιτρέποισι κατηγορεῖν, ἀκούσαλε οἷς ὑμῖν ἔργον ἔξω τῶν λόγων ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ τυγχάνει ἀμφιπεπεσγμένος, ὡς αὐθάδες καὶ τυραννικὸν, καὶ οἷς ὑμῶν κατέλυσε νόμον αὐτὸς ἰδιώτης ὤν, μάθετε. ἴστε δή που πολῖται, ὅτι τὰ ὀκτ̃ τῶν πολεμίων λάφυρα, ὅσον αὐ ἡμῖν ὑπάρχῃ τυχεῖν δι' ἀρετ̃, δημόσια εἶ κε-

vices dicendi venerunt ad Marcium, exorsus inde ab adolescẽtia sua, recẽsuit quoties militauerit pro republica, quot victrices ab imperatorib. coronas acceperit, quot hostes viuos ceperit, quot ciues in prœliis seruauerit; & ad singula dicta ostẽdebat fortitudinis præmia, imperatores testes citabat, & ciues seruatos vocabat suo quemq; nomine. qui *vocati*, aderant, lamentãtes, rogantesq; suos ciues, ne auctorem suæ salutis vt hostem perderent, vnamq; pro multis animã reposcentes, & seipsos dedentes pro eo mulctandos quo modo libẽret. horum pleriq; plebeii erant, bene de republica meriti; quorum aspectum & preces reuerita plebs, mouebatur ad miserationẽ & lacrymas. Vt vero etiam Marcius scissa veste pectus cicatricibus oppletũ ostendit, & pari modo affectas ceteras partes corporis, *rogitans* num putẽt eiusdem esse populum in bello seruare, & seruatũ in pace perdere; & *qui consistat vt idem aliquis dicatur* tyrannidem affectare, & plebẽ ex vrbe pellere, per quam præcipue solet tyrãnis coalescere & foueri: nondũ loqui desierat, cum mitior & bonorum virorũ amantior plebis pars acclamabat absoluẽdum hominem; pudendũ existimans vel hoc ipsum, quod huiusmodi criminis reus ageretur vir qui toties vitam suã contempsisset pro salute omnium. Ceterum qui erant ingenio inuido probisque infenso, & ad quaslibet seditiones facillime impellebantur, egre adduci poterant vt virum absoluerent: nihil tamen aliud facere poterant, cũ nihil in eo inuenirent quod in tyrannum vel insidiatorem competeret; de quo crimine *tunc* ferẽdus erat calculus. Quod vbi animaduertit Decius ille qui apud senatũ verba fecerat, atq; effecerat vt S C de hoc iudicio scriberetur, surrexit, & indicto silẽtio *sic* locutus est: Quoniam Marcii verba Quirites in senatu dicta, quæq; inde facta violẽta & superba cõsecuta sunt, absoluũt patricii, ac ne nos quidẽ accusare permittũt, audite quodnã facinus egregius hic vir ꝓter verba illa perpetrarit, quã arrogans & tyrãnicum; & qualẽ vestram legẽ homo priuatus violare ausus sit, discite. Scitis nimirũ omnes, prædã ex hostibus nostra virtute partam legibus addi-

ci populo; & ne ducem quidē exercitus in eam ius habere, nedum priuatum aliquem; sed quæstori eam tradi, vendique, & pecuniam referri in ærarium. Hanc legem nullus ab V C non dicam violauit, sed ne reprehendit quidem, excepto vno hoc Marcio: qui contempta eius auctoritate solus nos Quirites publicis fraudare spoliis ausus est, nō pridem, sed superiori anno *proximo*. Cum enim excursionem fecissetis in agrum Antiatem, & multum mancipiorum, pecorum, frumenti, aliarumque rerum acquisiuissetis, ille nec quæstori hæc obtulit, nec ipse vendidit & pretium in ærarium retulit; sed totam prędam suis amicis dilargitus est. Hoc equidē facinus argumentū aio tyrannidis. quid ni? cum adulatores suos & satellites futuræq; tyrannidis assertores publica demeritus sit pecunia. eoq; facto aperte violatam esse legem assero. Alterutrū igitur demōstret Marcius, aut prædam ex hostib. captam se non diuisisse amicis suis; aut factū quidem, sed saluis legibus: quorum neutrum apud vos dicere poterit. nā vtrumq; ipsi scitis, & legem & factum; nec potestis nisi cōtra leges & iusiurandum *hunc* absoluere. Omissis igitur coronis, præmiis fortitudinis, cicatricibus, ceterisq; præstigiis, ad hæc responde Marci. iā enim tibi de his dicendi locum facio. Hęc accusatio magnam inclinationem fecit in partē alteram. nam qui prius æquiores ei fuerant, cumq; absoluere gestierant, his auditis fauebant remissius. at maligna turba, quæ plebis erat pars maxima, hominem modis omnib. perditum cupiens, tanta tamq; luculenta occasione arrepta, magis etiā ad id faciēdum incitabatur. Verum enim erat de prēda diuisa; licet nō malo animo factū esset, nec ad struendam tyrannidē, vt calumniabatur Decius; sed optimo animo, vt publicis malis *ea re* afferretur remediū. cum enim plebs adhuc dissideret a patriciis, hostes audaciores ob eam rē facti, crebras in agrum Romanum faciebant excursiones, multasque inde prædas abigebant: & quoties senatus vellet copias emittere quæ arcerent, nullus plebeiorum exibat, sed alienis malis gaudebāt, clademq; negligebant: nec patriciorum manus ad repugnandum per se satis

λεύς ὁ νόμος, καὶ τούτων οὐχ ὅπως τὴς ἰδιώτης τῆς κύ-
ριος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς δυνάμεως ἡγεμών· ὁ δὲ Πα-
μίας αὐτὰ ταῦτα λαβὼν, ἀπεμπολᾷ, καὶ εἰς ὃ δημό-
σιον ἀναφέρει τὰ χρήματα. καὶ τοῦτον τὸν νόμον οὔτε οὗ-
τοι τῶνδε οἰκοῦντες τὴν πόλιν, οὐχ ὅπως κατέλυσέ τις, ἀλλ'
οὐδὲ ἠπάτησε μὴ οὐχὶ καλῶς ἔχειν· ἀλλ' οὗτος μόνος
Μάρκιος ὑπερίδων αὐτοῦ κειμένου καὶ κυρίου ὄντος,
μόνος ἐξίωσεν ἀφαιρήσεσθαι τὰ κοινὰ ἡμῶν, ὦ δημό-
ται, λάφυρα, πρίσι καὶ οὐ πάλαι. ποιησάμενος γὰρ
ὑμῶν καταδρομὴν τῆς Ἀντιατῶν γῆς, καὶ πολλὰ μὲν
σώματα, πολλὰ δὲ βοσκήματα, πολὺν δὲ σῖτον, πολλὰ
δὲ ἄλλα χρήματα πρὸς βαλόμενον, ὅτε τοῦ ταμίου
ταῦτα ἀπεδέξατο, ὅτε αὐτὸς ἀποδόμενος εἰς ὃ δημό-
σιον ἀνέγκειν ὃ ἀργύριον, ἀλλὰ διένειμε καὶ κατεχα-
ίσατο τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ἅπασαν τὴν λείαν. τοῦτο δὴ τὴ-
τυραννίδος τεκμήριον εἶναι φημὶ ὃ ἔργον. πῶς γὰρ οὐ; ὃς
τοὺς ἑαυτοῦ κόλακας τε καὶ σωματοφύλακας, καὶ τῆς
μελλούσης συνεργοὺς τυραννίδος τῶν δημοτικῶν ἀπερ-
γάτας χρημάτων· καὶ νόμου καταλύσιν εἶναι φανερὰν
ταύτην λέγω. δυοῖν δὴ θατέρου ἀποφυάτω πα-
ρελθὼν Μάρκιος, ἢ ὡς οὐ διένειμε τὰ λάφυρα τοῖς ἑ-
αυτοῦ φίλοις ἀέλαθεν ὢν τῆς πολεμίας, ἢ ὡς ταῦτα
ποιῶν οὐ καταλύοι τοὺς νόμους. ὧν οὐδέτερον εἴξαι πρὸς
ὑμᾶς εἰπεῖν. ἀμφοῖν γὰρ ἀμφότερα ἴστε, καὶ τὸν νόμον,
καὶ ὃ ἔργον, καὶ οὐκ ἔνεστιν ὑμῖν ἀποψηφιζομένοις αὐ-
τοῦ τὰ δίκαια καὶ τὰ δίορκα δικεῖν ἐγνωκέναι. ἐάσας
δὴ τοὺς στεφάνους, καὶ τὰ ἀριστεῖα, καὶ τὰ θαύματα,
καὶ τὴν δηλῶ περαίαν, πρὸς ταῦτα λέγε, ὦ Μάρ-
κιε· παραδίδωμι γὰρ ἤδη σοὶ τὸν λόγον τοῦτον. τοῦ-
το δὲ κατηγόρημα πολλοῦ ἐποίησε τὴν ὀπὶ θατέρου
μεταβολήν. οἱ μὲν γὰρ ὀπιφκέστεροί τε καὶ σπουδά-
ζοντες ὑπὲρ ἀφέσεως τοῦ ὑδρὸς, μαλακώτεροι τύ-
των ἀκούσαντες ἐθρύοντο· ὃ δὲ κακόηθες ἅπαν, ὃ τοῦ δή-
μου πλεῖστον μέρος ὤν, οὐκ πάντως ἀπολέσαι τὸν ἄν-
δρα δήπου προθυμούμενον, ἔτι μᾶλλον εἰς ταῦτα ἐ-
περρώσθη, μεγάλης ἀφορμῆς καὶ φανερᾶς λαβόμενον.
ὧν γὰρ δὴ θὴς ἡ τῶν λαφύρων διάδοσις· οὐ μὲν οὐκ
προαιρέσεώς γε πονηρᾶς, καὶ ὀπὶ καταστάσει τυραν-
νίδος, ὡς ὁ Δέκιος ἠπάτο, θυμούμενη, ἀλλ' ἀπὸ πάντος
τοῦ βελτίστου, καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν κατεχόντων
τὰ κοινὰ κακῶν. στασιάζοντος γὰρ ἔτι καὶ διεστηκότος
ἀπὸ τῶν πατρικίων τοῦ πλήθους τότε, καταφρονη-
σαντες οἱ πολέμιοι, καταδρομὰς τῆς χώρας ἐποιοῦ-
το, καὶ λεηλασίας συνεχεῖς· καὶ ὁπότε δόξῃ τῇ βουλῇ
τὸ κωλύσουσαν ταῦτα δυνάμιν ἐξελθεῖν, οὐδεὶς ἐξῄει
τῶν δημοτῶν, ἀλλ' ἐπιτέχαιρόν τε καὶ προσεώρων τὰ κα-
κόμενα· ἡ δὲ τῶν πατρικίων χεὶρ οὐκ ἐῶν καθ' αὑτὸν
ἀξιόμα-

ἀξιόμαχος. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, ὑπέσχε-
το τοῖς ὑπάτοις, ἐὰν ὀπτρέψωσιν αὐτῷ τὴν ἡγε-
μονίαν, φαλίαν ἄξειν ἐκούσιον ὀπὶ τοὺς πολεμίους,
καὶ δίκην λήψεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν τάχει. λαβὼν
δὲ τὴν ἐξουσίαν ὁ Μάρκιος, συνεκάλεσε τοὺς τε πε-
λάτας καὶ τοὺς φίλους, καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν οἷς
ἐῶν βουλομένοις ἀπολαῦσαί τε τῆς τοῦ στρατηγοῦ τύ-
χης καὶ τὰ πολέμια, καὶ ἀρετῆς. ὡς δὲ αὐτῷ χεὶρ
ἀξιόμαχος ἐδόκει συνελθεῖν, πρὸς ὀπὶ τοὺς
πολεμίους οὐδέν πω προσεφέρετο. ἐμβαλὼν δὲ εἰς χώ-
ραν πολλῶν ἀγαθῶν μεστὴν, καὶ θορύβου λέ-
ας κύριος, ἐφῆκε τοῖς φαλίταις ἅπαντα τὰ ληφθέν-
τα φανείμασθαι, ἵνα οἱ μὲν συναιρόμενοι τοῦ ἔρ-
γου, τὸν τῶν πόνων καρπὸν κομισάμενοι, προθύμως
ὀπὶ τὰς ἄλλας φαπὰς ἀπάντωσιν· οἱ δὲ ἀποκτή-
σαντες, ἀνθυμηθέντες ὅσων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἄξιον με-
ταλαβεῖν, ἀφ' ὃ σασιάζον ἀπεκωλύθησαν, εἰς τὰς
λοιπὰς ἀξιόδοξοι γένωνται φρονιμώτεροι. φρόνοια
μὲν τοῦ ὑδρὸς ἥδε ἐγένετο πρὸς ὃ ἔργον. ὄχλῳ δὲ
ὑπούλῳ καὶ φθονερῷ διεμένω ἀυτὴ καθ' αὑτὴν
ἡ πρᾶξις ἀξεπαζομένη, δημαγωγία τὶς ἐφαίνετο
εἶναι, καὶ δεκασμὸς τυραννικός. ὥστε βοῆς καὶ θορύβου
πᾶσα ἐν ὑπάπλεως ἡ ἀγορὰ, καὶ οὔτε ὁ Μά-
κιος πρὸς ταῦτα εἶχεν ὅ τι ἀπολογήσαιτο, οὔτε ὁ ὕ-
πατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς, οἷα δὴ παραδόξου καὶ ἀ-
προσδοκήτου φανείσης ὀπὶ σφίσι τῆς αἰτίας.
ὀπῶν δὲ οὐδεὶς οὐκέτι ἀπελογεῖτο, δεδεδωκεν οἱ δή-
μαρχοι τὴν ψῆφον ταῖς φυλαῖς, ἅμμα ὀπιγράψαν-
τες τῇ δίκῃ φυγὴν ἀίδιον, καὶ θέος, οἶμαι, τοῦ μὴ
δὲ ἁλῶναι τὸν ἄνδρα, θανάτῳ αὐτὸν τιμήσαντες.
ὡς ὃ ἐπεψήφισαν ἅπαντες, ἀφαιρεθουμένων τῶν
ψήφων, οὐ μέγα ὃ ἀφάλλαγμα ἐφάνη. μιᾶς γὰρ
καὶ εἴκοσι τότε φυλῶν οὐσῶν, αἷς ἡ ψῆφος ἀνεδόθη,
ἃς ἀπολυούσας ἔχεν ὁ Μάρκιος ἑννέα. ὥστε εἰ δύο
προσῆλθον αὐτοῦ φυλαὶ, ἀφ' τὴν ἰσοψηφίαν ἀπε-
λύετο δὴ, ὡς πρὶν ὁ νόμος εἴξιον. αὕτη πρώτη κατ'
ἀνδρὸς πατρικίου πρόκλησις εἰς τὸν δῆμον ἐλθεῖν
ὀπὶ δίκῃ. ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τοῖς ὕστερον λαμ-
βάνοσι τὴν τοῦ δήμου προσασίαν, ἔθος κατέστη, κα-
λῶν οὐς δόξῃ τῶν πολιτῶν δίκην ὑφέξοντας ὑπὸ
τοῦ δήμου. καὶ ἐνθένδε ἀρξάμενος ὁ δῆμος ἤρθη μέ-
γας· ἡ δ' ἀριστοκρατία πολλὰ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώ-
ματος ἀπέβαλε, βουλῆς τε μετέχειν ὀπτρέπουσα
347 τοῖς δημοτικοῖς, καὶ ἀρχὰς μετέπειτα συγχωροῦσα,
ἱερῶν τε προσασίας λαμβάνειν οὐ κωλύουσα, καὶ
ὅσα ἄλλα ὁμιλοῦσα ἐῶν καὶ ἰσχὺς τῶν πατρικίων μό-
νων, ἅπασι κοινωσαμένη, τὰ μὲν ὑπ' ἀνάγκης τε

erat valida. quo animaduerso Marcius promisit consulibus, si se ducem facerent, exercitu voluntariorum educto breui se pœnas sumpturum de hostibus. qua potestate impetrata, conuocauit cliētes & amicos, & siqui alii ciues e bellica ducis virtute ac felicitate sperarent aliquid emolumenti. cumque iam videretur habere circa se manum satis validam, ex improuiso hostes inuasit. factaque irruptione in agrum refertum magna bonarum rerum copia, numerosa præda potitus, permisit milites inter se totam partiri; vt qui se operi addiderant socios, percepto laborū fructu, promptiores ad alias expeditiones fierent; contra qui per pigritiam domi manserant, videntes quantis commodis seipsos propter seditionem priuauissent, in posteras expeditiones sibi cauerent prudentius. Atque hæc tum fuit mēs hominis. Vulgus autem subdolum & inuidū maligne interpretabatur factum hoc, vt largitionem tyrannicam, qua sibi conciliaret multitudinem. Quapropter clamoribus ac tumultu totum forum perstrepebat, nec Marcio ad hæc respondere valente, nec consule, nec vllo alio; vt inopinato & inexspectato sibi crimine obiecto. Porro cum nemo amplius responderet, tribuni inscripta liti perpetui exsilii mulcta, permittebant tribubus calculum; veriti opinor, ne, si capitalem ei pœnam irrogassent, non damnaretur a populo. Perlatis deinde suffragiis, & dinumeratis calculis, non magna exstitit differentia. cum enim vna & viginti tunc tribus essent quibus datus erat calculus, a nouem absoluebatur Marcius: quibus si accessissent duæ, æquatis suffragiis, absolutus fuisset legitime. Hæc fuit prima patricii hominis ad caussam apud populum dicendam citatio: & ex illo tempore morem sibi fecerunt tribuni quibuscumque liberet ciuibus diem ad populum dicere: vnde maximum incrementum potestas plebis habuit; & contra optimatum factio maximum pristinæ dignitatis accepit detrimentum, admissis plebeiis hominibus in senatum, ad magistratus & sacerdotia, aliosque primarios honores, qui *ante* solis patriciis peculiares fuerant: quos plebi communicarunt, partim inuiti &

Marcius damnatus, & iudiciū plebi cōcessum in patricios.

necessitate coacti, partim sapiẽti consilio inducti, vt dicetur suo tempore. Ceterum mos iste vocandi potentiores in iudicium populi, multam præbere materiã potest eum vel laudare vel vituperare volentibus. nam multi boni & honesti viri haudquaq; pro virtutum meritis improbe ac nefarie a tribunis vita spoliati sunt: econtra multi qui superbo ac tyrãnico essent ingenio, coacti vitæ ac studiorum rationem reddere, pœnas luerunt meritas. quod quoties recto iudicio fieret, legitimeque supprimerentur elati magnatũ spiritus, magna & mirifica res visa est, & laudata est ab omnibus. quoties aũt virtus in reip. administratione spectata, per inuidiã iniuste tolleretur, reliquis id graue videbatur, morisq; auctores incusabantur. acciditq; iam sæpenumero, vt *senatus* Romanus deliberans satiusne esset eum abrogare, an sinere vt erat relictus a maioribus, nullũ consilio finẽ imposuerit. Quodsi & mihi de tantis rebus mea interponẽda est sentẽtia, videtur mihi mos ipse, si per se examinetur, vtilis, & reip. Romanæ summe necessarius; sed qui magis minusve cõmodus fuerit pro tribunorũ ingeniis. nã quoties hæc potestas incidit in viros iustos & moderatos, amantioresque patrię quam vtilitatis propriæ, supplicio perniciosis reip. ciuibus pro meritis irrogato, ceteri a similib. conatibus deterriti sunt: boni autẽ viri, & optimo animo ad remp. accedentes, tuti fuerunt a probroso iudicio & alienis ab instituto suo criminationib⁹. quoties vero nequam & intemperantes auarique homines adepti sunt istam potestatem, fecerunt his contraria. Quapropter non opus fuit morẽ corrigere vt vitiosum, sed in creãdis plebis præsidibus delectum bonorum virorum habere, & nõ temere cuiuis rem tanti momenti committere. Atque hic fuit seditionis exitus, quæ prima post pulsos reges ex caussis iam dictis Romę exstitit. Prolixior autem in hac narratione fui, nequis miretur quomodo patricii tãtam potestatem plebi permiserint, cum neq; cæsi neq; pulsi fuerint optimates, vt in aliis sæpe ciuitatibus accidit. Nam vnusquisque, dum aliquid præter opinionẽ audit, cupit caussam eius discere; nec alias fidem habet narrationibus.

καὶ ἄκουσα, τὰ δὲ ἐκ προνοίας τε καὶ σοφίας, ὑπὲρ ὧν τὴν οἰκεῖον κομεῖν ἐρᾷ. τοῦτο μὴν ὅ ἔθος, ὃ καλεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει δυναστεύουσι δῆτ' δίκαιον, ἧς ὁ δῆμος ἐγίνετο κύριος, πολλὰς δὴ τοῦδε χάριν λόγων ἀφορμὰς τοῖς ἐπαινεῖν βουλομένοις ἢ ψέγειν. πολλοὶ μὴν γὰρ ἤδη καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐκ ἀξίως τῆς ἀρετῆς ἔπαθον, αἰσχρῶς καὶ κακῶς ὑπὸ τῶν δημάρχων τὰς ψυχὰς ἀφαιρεθέντες· πολλοὶ δὲ αὐθάδης καὶ πονηρικοὶ τοῖς ἤθεσι, λόγον ἀναγκασθέντες ὑποσχεῖν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δίκας τὰς προσηκούσας ἔδοσαν. ὁπότε μὴν οὖν ἀπὸ κρείττου θυμοῦντο αἱ ἀφαιρούσης, καὶ καθαιρεθεῖν τὰ τῶν μεγάλων ἀγκήματα συνὴ δίκη, μέγα τι θαυμαστὸν ἐφαίνετο εἶναι χρῆμα, καὶ ὑπὸ πάντων ἐπαινεῖσθαι· ὁπότε δὲ ἀρετὴ φθονηθεῖσα ἀνδρὸς τὰ κοινὰ εὖ διοικοῦντος, ἀδίκως ἀναιρεθείη, δῆνόν τι τοῖς ἄλλοις κατεφαίνετο, καὶ οἱ τοῦ ἔθους ἀρξάντες κατηγορεῖτο. πολλάκις τε βουλευσάμενοι Ῥωμαῖοι, πότερα χρὴ καταλῦσαι αὐτὸ ἢ φυλάττειν οἷ τοῦδε τῶν πρόσθεν παρέλαβον, οὐδὲν ἐπέθηκαν τῇ βουλῇ πρᾶγμα. εἰ δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν ἐμὲ ἀποφήνασθαι περὶ τηλικούτων πραγμάτων γνώμην, ἐμοὶ δοκεῖ, ὃ μὴν ἔθος καθ' ἑαυτὸ ἀξιαπόβλητον χρήσιμον εἶ), καὶ πόλει τῇ Ῥωμαίων ἀναγκαιότατον, κράτιστον δὲ καὶ χεῖρον γίνεσθαι τοῦδε τοῖς τῶν δημάρχων τρόποις. ὅταν μὴν γὰρ τύχωσι τῆς ἐξουσίας ταύτης ἄνδρες δίκαιοι καὶ σώφρονες, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα τιθέμενοι, ὁ μὴν ἀδικῶν τὰ κοινὰ λιμφείαν δοὺς εὖ πρεσῆκεν, πολὺ δέος τοῖς ὅμοια παρεσκευασμένοις δρᾶν ἐνδρᾶσατο· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ ἀπὸ τοῦ κρείττου πρὸς τὰ κοινὰ πρεσιὼν, οὔτε δίκαιον ἀκίμονα ὑπέχειν, οὔτε εἰς αἰτίας ἀλλοτρίοις τῶν ἐπιτηδευμάτων κατέστη. ὅταν δὲ πονηροὶ, καὶ ἀκόλαστοι, καὶ φιλοκερδεῖς ἀνθρωποι τηλικαύτης ἐξουσίας τύχωσι, τἀναντία τούτων γίνεται. ὥστε οὐ τὸ ἔθος ἐπανορθοῦσθαι πρεσῆκεν ὡς ἡμάρτημένον, ἀλλὰ σκοπεῖν ὅπως ἄνδρες καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἡρήσονται τοῦ δήμου πρεσάται, καὶ μὴ τοῖς τυχοῦσι τὰ μέγιστα εἰκῇ ἐπιτραπήσεται. ἡ μὴν δὴ πρεσῆκεν Ῥωμαίοις ἐμπεσοῦσα μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων πάσις, ἔχει τοιαύτας αἰτίας, καὶ εἰς τοῦτο κατέσκηψε τὸ τέλος. ἐμήκυνα δὲ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον, τοῦ μή τινα θαυμάσειν πῶς ὑπέμειναν οἱ πατρίκιοι τηλικαύτης ἐξουσίας ποιῆσαι τὸν δῆμον κύριον, οὔτε σφαγῆς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν θορυβῆσαι, οὔτε φυγῆς, οἷον ἐν ἄλλαις πολλαῖς ἐθρύετο πόλεσι. πᾶσι γὰρ ἕκαστος ὅπερ τοῖς τοῦδε δόξοις ἀκούσασι τὴν αἰτίαν μαθεῖν, καὶ ὃ πιστὸν ἐν τούτῳ τῷδε) μόνῳ.

ἐλογι-

ἐλογιζόμην οὖν ὅτι μοὶ πολλοῦ καὶ τοῦ πάντως δεήσει πιστὸς εἶ) ὁ λόγος, εἰ τοσοῦτον ἔφην μόνον, ὅτι παρῆκεν οἱ πατρίκιοι τοῖς δημοτικοῖς τὴν ἑαυτῶν δυναστείαν, καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι, τὸν δῆμον ἐποίησεν τῶν μεγίστων κύριον, δι' ἃς δὲ σύνεχωρήθη ταῦτα αἰτίας, παρέλιπον· ἀφ' ὧν τοῦτο ἐπεξῆλθον ἁπάσας· καὶ ὅπῃ οὐχ ὅπλοις ἀλλήλοις βιασάμενοι καὶ πρεσαναγκάσαντες, ἀλλὰ λόγοις πείσαντες μεθήρμοσαν, πάντος μάλιστα ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶ), τοῖς λόγοις αὐτῶν διεξελθεῖν, οἷς τότε οἱ δυναστεύοντες ἐν ἑκατέροις ἐχρήσαντο. θαυμάσαιμι δ' ἂν εἴ τινες τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πρᾶξις ἀκριβεῖς οἴονται δεῖν ἀναγράφειν, καὶ πρὸς μίαν ἔστιν ὅτε μάχην πολλοὺς ἀναλίσκουσι λόγους, τόπων τε φύσεις, καὶ ὁπλισμῶν ἰδιότητας, καὶ τάξεων τρόπους, καὶ στρατηγῶν τοῦδε κινήσεις, καὶ τἄλλα διεξιόντες ὅσα τῆς νίκης αἴτια τοῖς ἑτέροις ἐθρύετο· πολλάκις δ' κινήσεις καὶ στάσεις ἀναγράφοντες, οὐκ οἴονται δεῖν ἐπαγγεῖλαι τοὺς λόγους, δι' ὧν αἱ τοῦδε δόξαι καὶ θαυμασταὶ πρᾶξεις ἐπετελέσθησαν. εἰ γὰρ τι καὶ ἄλλο τῆς Ῥωμαίων πολιτείας μέγα ἐγκωμιόεστι, καὶ ζηλοῦσθαι ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἄξιον, κἀκεῖνο ἐθρύετο κατ' ἐμὴν δόξαν ὃ ἔργον, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ἅπαντα καὶ θαυμαστὰ ὄντα λαμπρότατον, ὃ μήτε τοῖς δημοτικοῖς καταφρονήσασιν τῶν πατρικίων, ὅπῃ ἀρπάσαι αὐτοῖς, καὶ πολὺ ἐρασαμένοις τῶν κρείττων φόνον, ἅπαντα τἀκείνων τοῦδε λαβεῖν, μήτε τοῖς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ἢ ἀφ' σφῶν αὐτῶν, ἢ ξενικαῖς ὑπηκοείαις χρησαμένοις, ἀφαιρεῖται ὃ δημοτικὸν ἅπαν, καὶ ὃ λοιπὸν οἰκεῖν ἀδεῶς τὴν πόλιν· ἀλλ' ὥσπερ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς, ἢ παῖδας γονεῦσιν ἐν οἰκίᾳ σώφρονι πρὸς τῶν ἴσων δικαίων ἀφαιρεῖσθαι, πειθοῖ καὶ λόγῳ ἀφαιρεῖσθαι τὰ νείκη, δυήκεστον δὲ ἢ δυόσιον ἔργον μηδὲν ὑπομεῖναι δρᾶσαι κατ' ἀλλήλων· οἷα Κερκυραῖοί τε κατὰ τὴν στάσιν εἰργάσαντο, καὶ Ἀργεῖοι, καὶ Μιλήσιοι, καὶ Σικελία πᾶσα, καὶ συχναὶ ἄλλαι πόλεις. ἐγὼ μὴν οὖν ἀφ' τούτων προσλόμην ἀκριβεστέραν μᾶλλον ἢ βραχυτέραν ποιήσασθαι τὴν δήγησιν· κεκύνεται δὲ ἕκαστος ὡς βούλεται. τότε δ' οὖν τῆς δίκης τοῦτο λαβούσης τὸ τέλος, ὁ μὴν δῆμος ἀπελύετο πρεσφληφὼς ὄνειδος ἀνόητον ἄχημα, καὶ καθηρημένα τὴν ἀριστοκρατίαν νομίσας· οἱ δὲ πατρίκιοι, κατηφεῖς τε καὶ ταπεινοὶ, δι' αἰτίας ἔχοντες τὸν θαλέσιον, ὑφ' οὗ πειθέντες ἐπέβεψαν τοῦ δήμου τὴν δίκην· ἐν τε οἰμωγῇ καὶ δάκρυα τῶν οἰκτιρόντων τε καὶ

Cogitabam igitur parum me aut nihil impetraturum fidei, si hoc tantum dixissem, patricios plebi suam permisisse potentiam; & cum possent per optimates rempubl. gubernare, plebi commisisse maximarum rerum arbitrium; caussas porro cur id cõcesserint, omisissem. eapropter omnes recensui. Et quoniam ea mutatio non vi & armis expressa est, sed verbis impetrata & rationibus, necessariũ duxi ante omnia ponere ipsas orationes, quibus tum vsi sunt vtriusq; factionis principes. Ac miror siqui res bello gestas accuratissime describendas existimant, & nonnumquam vno prœlio plurimum verborum impẽdunt, locorum naturas, armorum proprietates, modum quo acies instructæ fuerint, ducum adhortationes, ceteraque denarrantes quæ alterutris victoriam pepererint: dum vero seditiones & ciuiles motus produnt, non opus putant orationes commemorare, quarum in admirabilibus negotiis conficiendis tam inopinata fuerit efficacia. Vix enim aliud est in tota Romanæ reipubl. ratione æque dignum laude atq; adeo imitatione omnium hominum, mea quidem opinione, ac mira illa & prœclara ciuilitas; vt neque plebs contemptis patriciis, editaque maxima optimatium cæde, omnem eorum potentiam sibi vsurpauerit; neq; viri dignitate pręminentes plebẽ vniuersam vel suis opibus, vel externis auxiliis oppresserint, vt vrbẽ in posterum sine metu tenerent; sed non aliter ac fratres cum fratribus aut liberi cum parentibus in bene instituta familia, de ęquo iure disceptãtes, verbis & rationibus controuersias diremerint, nũquam progressi ad immania facinora cladesq; immedicabiles; qualibus se *alii populi* per seditiones confecisse memorãtur, *vt* Corcyræi, Argiui, Milesii, totaq; Sicilia, & aliæ ciuitates multæ. Hæc est caussa cur diligentius quam cõpendio narrare ista maluerim: iudiciũ esto cuiq; liberum. Ergo vbi lis hunc exitum habuit, plebs dimissa dementes sumpsit spiritus, existimans se iam conuulsisse optimatiũ potentiam: patricii vero, deiectis vultibus & animis, incusabant Valerium, cuius suasu plebi iudicium permiserant. Marcius cum multorum lacrymis & gemitibus do-

mum deductus est; ipse ad eũ casum nec gemitum edidit, nec aliud quidquam magnanimitate sua indignum vel dixit vel fecit. sed maiorem etiam animi generositatem & constantiam præ se tulit ingressus ædes, cum videret vxorem matremq; scissis vestibus plangentes pectora, & (vt fieri solet cum coniuges a carissimis necessitudinibus auelluntur morte vel exsilio, aliisve similibus calamitatibus) vociferantes: nihil motus lamentis ac lacrymis mulierum, tantum vale dixit eis, & forti animo infortunium ferre iussis commendauit filiolos: quorum grandior expleuerat decennium, minor in vlnis etiamtum gestabatur. alias nihil immoratus affectibus, nec sumptis vllis exsilio necessariis, properauit ad portam, nemine sciente quo tenderet. Paucis deinde diebus post, comitiorum tempus rediit, & consl. a populo facti, Q. Sulpicius Camerinus, & Sp. Largius Flauus iterum. *Eo anno* vrbs multis diuinitus territa est ostẽtis. nam & spectrorum insolitæ facies multis obuersatæ sunt, & exauditæ voces nemine apparente qui loqueretur; hominumque ac pecudum fœtus e naturali *forma* in plane monstrosam atque incredibilem *speciem* degenerabant; multisque locis edebantur oracula, & mulieres afflatu diuino instinctæ, terribilem ac miserabilem vrbi fortunam prædicebant. sed & morbus quidam pestilens vulgus tentabat, magno pecorum interitu. hominum tamen mortes crebræ non erant; nec vltra morbos procedebat calamitas: aliis deorum hanc indignationem esse interpretãtibus, quod virum optimum eiecissent e patria: aliis nihil horum ad deos referentibus, sed fortunæ & hos & ceteros hominum casus omnes imputantibus. Tandem venit ad senatum quidam T. Latinus, ægrotus, lectica delatus; vir senior, & satis amplarum facultatum dominus; ceterum ruri plerumque degere & manibus opus facere solitus. Is introductus in senatum aiebat visum sibi per somnum adstitisse Iouem Capitolinum, ac dixisse, I Latine, dic tuis ciuibus, eos mihi proxima *ludorum* pompa haud bellum dedisse præsultatorem: vt ludos illos instaurent, & denuo celebrent *rectius*. eos enim nõ acceptaui. Se ex-

A.V.C. 264. cõss. Q. Sulpicio & Sp. Largio varia prodigia.

Præsultator haud bellus.

ωσπεμπόντων τὸν Μάρκιον. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος οὔτε ἀνακλαυσάμενος ὤφθη τοῖς αὐτοῦ τύχαις, οὔτε ἀποιμώξας, οὔτε ἄλλο εἰπὼν ἢ δράσας ἀνάξιον τῆς αὐτοῦ μεγαλοφροσύνης οὐδὲ ὁποιῶν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδήλωσε τὴν γενναότητα καὶ καρτερίαν τῆς γνώμης, ὅθεν οἰκαδε ἀφικόμενος γυναῖκά τε εἶδε καὶ μητέρα κατεῤῥηγνυμένας τοῖς πέπλοις, καὶ τὰ τέκνα τυπτούσας, καὶ, οἷα εἰκὸς ἐστιν ὅτι τοιαύταις συμφοραῖς λέγειν τοὺς ἀποζευγνυμένους ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτάτων σφίσι, θανάτοις ἢ φυγαῖς, ἀναβοώσας, ὅθεν πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τοῖς θρήνοις τῶν γυναικῶν ἔπαθεν· ἀσπασάμενος δὲ αὐτοὺς μόνον, καὶ παρακαλέσας γενναίως φέρειν τὰς συμφοράς, τοῖς τε παῖδας αὐτῶν παρεκάλεσε· ἀγαθὸς πρεσβύτερος τῶν παίδων τὸν δέκα γεγονὼς ἔτη, ὁ δὲ νεώτερος ἐνιαύσιος ἔτι· ἄλλο δὲ οὐδὲν οὔτε φιλοφρονησάμενος, οἷς εἰς τὴν φυγὴν χρήσεσθαι ἔμελλεν, ἐξῄει τὴν ἀποδημίαν ὅτι τὰς πύλας, ὅθεν ἐνδηλώσας ὅπου τὴν ἀπαλλαγὴν ποιήσοιτο. ὀλίγας δὲ ὕστερον ἡμέρας καθῆκε μὴν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρός, ὕπατοι δὲ ἀπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου Κόϊντος Σουλπίκιος Καμερῖνος, καὶ Σέργιος Λαρκιος Φλαῦιος ὁ δεύτερον. παρεκαλοῦν δὲ τινες συνέπιπτον εἰς τὴν ἀφανῶν δαιμονίων τῇ πόλει συχναί. ὄψεις τε γὰρ εἶναι εἰωθυῖαι ἐφαίνοντο πολλοῖς, καὶ φωναὶ ἠκούοντο οὐδενὸς ὄντος τοῦ φθεγξομένου, γυναί τε μὴ θεόπνοι ἢ βοσκημάτων πολὺ εἰς τοῦ κατὰ φύσιν εἰκοβεβηκυῖαι, εἰς ὃ ἄπιστόν τε καὶ τερατῶδες ἐφέροντο, χρησμοί τε ἤδοντο εἰς πολλοῖς χωρίοις, καὶ θασμοῖς κάτοχοι γυναῖκες οἴκαδε ἐμαίνοντο καὶ ἀνὰς τῇ πόλει τύχας. ἤλατο δέ τις καὶ νόσος τοῦ πλήθους λοιμική, καὶ πολλὰ ἐποίησε βοσκημάτων φθοραί· ἀνθρώπων μὴν τοὶ θανάτοι οὐ πολεῖς ἐγένετο, ἀλλ' ἄχρι τόσων ὃ δεινὸν ἐχώρησεν. τοῖς μὴν ταῦτα κατὰ θεοῦ νομίζειν, νεμεσῶντος ὅτι τὸν ἄριστον τῶν πολιτῶν ἐξήλασαν τῆς πατρίδος, τοῖς δὲ, οὐδὲν τῶν μνημονευομένων θεοῦ ἔργον, ἀλλὰ τυχηρὰ καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα ἅπαντα ἀνθρώπεια εἰς πάθη. ἔπειτα ἧκέ τις ὅτι ὁ συνέδριον τῆς βουλῆς, ἄῤῥωστος, ὅτι κλινιδίου κομιζόμενος, Τίτος Λατῖνος ὄνομα, πρεσβύτερός τε ἀνὴρ, καὶ οὐσίας ἱκανῆς κύριος, αὐθυπαίθρου δὲ καὶ τὸν πλείω χρόνον τοῦ βίου ζῶν ἐν ἀγρῷ. οὗτος εἰς τὴν βουλὴν εἰσελθεῖς, ἔφη δόξαι καθ' ὕπνον ὁπτῆσαι τὸν Καπιτώλιον Δία λέγειν αὐτῷ, Ἴθι Λατῖνε, καὶ λέγε τοῖς πολίταις, ὅτι μοὶ τῇ νεωστὶ πομπῇ τὸν ἡγούμενον ὀρχηστὴν οὐ καλὸν ἔδωκαν· ἵνα ἀνάθωνται τὰς ἑορτὰς, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἑτέρας ὁπιτελέσωσιν· οὐ γὰρ δεδεγμαι ταύτας. αὐτὸς δὲ οὐκ τῶν

ὕπνων ἔφη ἀνὰς ἀς παρ' αὐτὸν ἠγήσαιτο ὁ ὄναρ, ἀλλ' ἐν τῷ πολλῶν καὶ ἀπατηλῶν ὑπολαβεῖν. ἔπειτα αὐτῷ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους ὀπτανεῖν ὁ αὐτὸ εἴδωλον τοῦ θεοῦ χαλεπαίνειν τε καὶ ἀγανακτεῖν, ὅτι οὐκ ἀπήγγελε τοῖς τὴν βουλὴν τὰ κελευσθέντα, καὶ ἀπειλεῖν, εἰ μὴ τοῦτο δράσοι ἀφ' ἑαυτοῦ ταχέων, ὅτι σὺν μεγάλῳ μαθήσεται κακῷ μὴ ὀλιγωρεῖν τῶν δαιμονίων. ἰδὼν δὲ ὁ δεύτερον ὄναρ, τὴν αὐτὴν ἔφη ποιήσαιτο περὶ αὐτοῦ δόξαν, καὶ ἅμα δι' αἰσχύνης ἔφη ὁ πρῶγμα λαθεῖν, ἀνὴρ ἀγροῖκος καὶ χρῶν ἀνείρατα πρὸς τὴν βουλὴν εἰσφέρειν, ὀπτείας καὶ δεμάτων μεστὰ, μὴ καὶ γέλωτα ὄφλῃ. ὀλίγας δὲ ὕστερον ἡμέρας τὸν υἱὸν αὐτοῦ νέον καὶ καλὸν, οὔτε ὑπὸ νόσου, οὔτε ὑπ' ἄλλης τινὸς αἰτίας φανερᾶς σωματα θέντα αἰφνιδίως ἀποθανεῖν· καὶ αὖθις τὴν τοῦ θεοῦ ὄψιν φανεῖσαν ἐν τοῖς ὕπνοις δηλοῖν, ὅτι τῆς ὑποφίας καὶ τῆς καταφρονήσεως τῶν αὐτοῦ λόγων τὴν μὴν ἤδη δέδωκε δίκην, τὸν υἱὸν ἀφαιρεθεὶς, τὰς δὲ ὀλίγον ὕστερον δώσει. ταῦτα δὲ ἀκούσας, ἔφη καθ' ἡδονὴν δέξασθαι τὸν λόγον, εἰ μέλλοι θάνατος ἐλεύσεσθαι αὐτῷ παρημελημένῳ τοῦ βίου· τὸν δὲ θεὸν οὐ ταύτην αὐτῷ προσθεῖναι τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς ἄπαντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀφορήτους καὶ δεινὰς ἐμβαλεῖν ἀλγηδόνας, ὥστε μηδὲν ἀρξάσθαι αὐτὸν καταστάσεως τῆς ἐρρωμένης δυνάσθαι κινεῖν. τότε δὴ τοῖς φίλοις κοινωσάμενος τὰ συμβεβηκότα, κελευσθεὶς ἐπ' ἐκείνων, ἧκεν ὅτι τὴν βουλήν. διεξιὼν δὲ ταῦτα, κατὰ μικρὸν ἐδόκει τῶν ἀλγηδόνων ἀπαλλάττεσθαι· καὶ ὅθεν πρῶτα διεξῆλθεν, ἀνὰς ἀς ἐκ τοῦ κλινιδίου, καὶ τὸν θεὸν ἀναβοήσας, ἀπῄει τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ ἀφ' τῆς πόλεως οἴκαδε ὑγιής. ἡ δὲ βουλὴ δέος ἀνάπλεως ἐγένετο, καὶ ἀχθομένη ἐπὶ ἕκαστος, οὐκ ἔχων συμβουλὴν ὅ τι ὁ δηλούμενον ἐπὶ τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ποτε ὁ τῆς πομπῆς ὀρχηστὴς παραγόμενος οὐ καλὸς αὐτῷ ἐφαίνη. ἔπειτα λέγεί τὶς ἐξ αὐτῶν ἀναμνησθεὶς ὁ γενόμενον, καὶ πρότερον ἐμαρτύρησαν. ἐπὶ δὲ τοιόνδε. ἀνὴρ Ῥωμαῖος οὐκ ἀφανὴς θεράπαντα ἴδοιν ὅτι τιμωρία θανάτου πρὸς δεῖ τοῖς ὁμοδούλοις ἄγειν, ἵνα δὴ φανὴς ἡ τιμωρία τοῦ δεσπότου γένηται, δι' ἀγορᾶς αὐτὸν μαστιγούμενον ἐκέλευσεν ἕλκειν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐπὶ τῆς πόλεως τόπος ὀπτανῆς, ἠγούμενον τῆς πομπῆς ἐπὶ ἑστῶτα τῷ θεῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡ πόλις. οἱ δὲ ἄγοντες τὸν θεράποντα ὅτι τὴν τιμωρίαν, τὰς χεῖρας ἀποτείναντες ἀμφοτέρας, καὶ ξύλῳ πρεσδήσαντες περὶ τὰ τέκνα τε καὶ τοῖς ὤμοις, καὶ μέχρι τῶν καρπῶν δήκοντι, παρηκολούθουν ξαίνοντες μάστιξι γυμνὸν ὄντα. ὁ δὲ οὐ διὰ δὲ ἀνάγκη κρατούμενος,

perrectum nihili fecisse somnium, vt vnum e vulgaribus atque inanibus. sed denuo sibi dormiẽti obuersatam eandem dei speciẽ, indignantis quod iussa non retulisset ad senatum, minantisque, ni cito id faceret, fore vt magno suo malo dediscere numina contemnere. De hoc secũdo somnii viso se eandem habuisse opinionem, simulque visam sibi rem pudendam vt homo rusticus & senex apud senatum denarraret superstitiosa somniorum terricula, & risum forte moueret. nec multis diebus post, repente amisisse filium iuuenem & elegãtem, nec morbo vllo, nec alia quapiam *interitus* caussa manifesta raptum. deique speciem sibi rursus in somnis oblatam indicasse, neglectum contemptumq; monitorum diuinorum partim iam luitum esse amissione filii, partim breui post *aliis pœnis* luendum esse. Quib. auditis, se gauisum si mors instaret iam vitæ saturo. At deum nõ hanc sibi pœnam inflixisse, sed in omnia corporis membra dolores immisisse intolerabiles, vt nullos artus mouere possit absque cruciatu grauissimo. ac tum demum se amicos in consilium adhibuisse, eorumque iussu *nunc* in senatum venisse. Dum hęc narraret, videbantur dolores paulatim se remittere. vbi vero narrationẽ absoluit, surgens e lecticula, inuocato deo, pedibus suis per vrbem domum sanus rediit. At senatum metus inuasit, attonitis omnibus, nec valentibus coniicere quidnam sibi deus vellet, quisve esset ille pompæ præsultator, qui haud bellus deo visus esset. Tandem quidam ex illis factum recordatus edisserit, attestantibus ceteris. id erat huiusmodi. ciuis quidam non obscurus seruum *damnatum* conseruis tradiderat ducendum ad supplicium: & quo magis conspicua pœna esset, per forum ceteraque insignia vrbis loca trahi eum flagrisque cædi iusserat, ante *ludorum* pompam quam ciuitas tunc deo traducebat. porro qui seruum illum ad supplicium abduxerant, expãsis ambabus manibus, lignoque ad pectus eius & humeros alligato, quod vsque ad iuncturas vtriusque manus pertingeret, vinctum sequentes, flagris nudum incesserant. Is in tali necessitate cõstitutus,

diras voces & clamores emiserat, quos dolor expresserat, & gestus ad flagra ediderat indecoros. Hunc igitur omnes accipiebant a deo significari saltatorē haud bellum. Quoniam aūt ad hanc narrationis partem ventum est, non opinor silentio prætereundū quomodo hi ludi fiāt; non vt ad theatricam venustioremq; appēdicem & ad floridius orationis genus exspatietur narratio, sed vt seriæ cuiusdā rei fidē faciā; videlicet gentes quæ primæ domicilia Romæ cōiunxerunt, Græcanicas fuisse, illustrissimorumq; populorū colonias, non (vt quidam opinātur) vagas & barbaras. Pollicitus sum. n. in fine primi libri, quē scripsi de huius gētis originibus, confirmaturū me hoc argumētis innumeris, in mediū productis eorum priscis moribus, legib. & studiis, quæ retinent vsq; ad nostra tēpora, sic vt *per manus* acceperūt a maioribus: existimans scribentib. antiquitates regionis alicuius, non satis esse si in eis percensendis sequantur fidē indigenarū, sed opus ēt esse multis & irrefragabilib. testimoniis, si fidē mereri velint: inter quæ primū & præcipuū locum tribuo ceremoniis quę cuiq; populo in colendis diis & geniis sunt patriæ. has. n. iam diutissime seruat tum Græca tum barbara natio, nec quidquam in eis censet immutandum iræ diuinæ metu: potissimum vero barbari; idq; multas ob caussas, quas nūc referre tēpus non finit; nec lōga temporum serie adduci potuerunt hactenus vt cultū deorum, quorū orgia patrio ritu celebrant, dediscere aut aliqua ex parte immutare voluerint vel Ægyptii, vel Afri, vel Galli, vel Scythę, vel Indi, aliave vlla gens barbara; nisi forte in alienā potestatē redacta, & coacta victoris ritus recipere. Ceterū populus Romanus nūq̄ eā fortunæ iniquitatē expertus est, sed ipse semper aliis iura reddidit. Ergo si barbarici fuissent generis, tātum abfuisset vt mutassent prima sacra ritusque vernaculos, ob quæ ad tantam felicitatem peruenissent, vt ea potius in omnes gentes subditas inuexissent, illisque sui cultus leges præscribendas censuissent: nec vetuisset quidquam quin per Romanos, si fuissent barbari, tota Græcia in barbariem esset versa, quæ iam septimam ætatem illorum imperio tenetur. Alius forte contentus fuisset ex

Ludi; e quibus & ipsis liquet Romanorum progenitores nō fuisse barbaros.

ἐβόα τε, καὶ φωνὰς δεινὰς ἱεμένους, ἃς ἡ ἀγωνιῶν ἐβούλετο, καὶ κινήσεις ἀφ' ὧν τὴν αἰτίαν ἀνεμίμνησκε ἐποιεῖτο. Τοῦτον δὴ πάντες ὀνομάζομεν εἶναι τὸν ὑπὸ θεοῦ μηνυόμενον ὀρχηστὴν οὐ καλόν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο γένος τῆς ἱστορίας ὃ μέρος, οὐκ οἴομαι δεῖν τὰ παρὲξ τῶν ἑορτῶν τελούμενα ὑπ' αὐτῶν παρελθεῖν, οὐχ ἵνα μοι πρὸς ἑρμηνεύτερος ἡμῖν πρὸς διήγησις, ἀλλ' ἵνα τῶν ἀναλεγόμενόν τι πιστώσηται πρὸς τοῦτο, ὅτι τὰ συνοικίσαντα ἔθνη τῶν Ῥωμαίων πόλιν, Ἑλληνικὰ ἦν, οὐκ τῶν ὀπιφανεστάτων ἀποικιαθέντα τόπων, ἀλλ' οὐχ, ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι, βάρβαρα καὶ ἀνέστια. ὑπερβάλλω γὰρ ὀπὶ τὰς τέλας τῆς πρότης γραφῆς, ἵν' πρὸς τὸν λόγους αὐτῶν ἐξέδωκα συνταξάμενος, μυείοις βεβαιώσων τεκμηρίοις τὴν πρόθεσιν, ἔθη καὶ νόμιμα καὶ ὀπιτηδεύματα παλαιὰ παρεγόμενος αὐτῶν, ἃ μέχρι τῆς κατ' ἐμὲ φυλάττουσι χρόνου, οἷα πρὸς τῶν πρεσβύτερον ἐδέξαντο· οὐχ ἡδύμενος ἀπαγγέλλειν τοῖς ἀναγράφουσι τὰς ἀρχαίας καὶ ὀπικὰς ἱστορίας, ὡς πρὸς τῶν ὀπιχωρίων αὐτὰς παρέλαβον ἀξιοπίστως διελθεῖν, ἀλλὰ καὶ μαρτυριῶν οἰόμενος αὐταῖς δεῖν πολλῶν καὶ διεξαπτλέκτων, εἰ μέλλοισι πιστὰ φανήσεσθαι· ὧν ἃς πρῶτα καὶ κυριώτατα πόντων εἶναι πείθομαι, τοῖς γινομένοις καθ' ἑκάστην πόλιν ἀεὶ θεῶν καὶ δαιμόνων πατρίοις σεβασμοί. Τοῦτα γὰρ ὀπὶ μήκιστον χρόνον ἀφ' φυλακῆς ἔχει Ἕλλας τε καὶ βάρβαρος χωρὶς, καὶ οὐδὲν ἀξιοῖ κινοῦμεν εἰς αὐτὰ, ὑπὸ δείματος κεκαλυμμένη μυριᾶς δαιμονίων. μάλιστα δ' ὅτο πεποίθασιν οἱ βάρβαροι διὰ πολλὰς αἰτίας, ἃς οὐ καιρὸς ὢν τῶν παρόντι λέγειν, καὶ χρόνος οὐδεὶς μέχρι οὗ παρόντος ἀπομαθεῖν ἢ τοιαυτομῆσαί τι περὶ τὰς ὠργασμένους τῶν θεῶν ἔπεσεν, οὔτε Αἰγυπτίοις, οὔτε Λίβυας, οὔτε Κελτοὺς, οὔτε Σκύθας, οὔτε Ἰνδοὺς, οὔτε ἄλλο βάρβαρον ἔθνος οὐδὲν ἁπλῶς· εἰ μή τινες ὑφ' ἑτέρων ἐξουσίᾳ πολὲ γενόμενοι, τὰ τῶ κεκτημένων ἠναγκάσθησ' ὀπιτηδεύματα μεταλαβεῖν. τῇ δ' Ῥωμαίων πόλει διαύτης οὐδὲ πόλε πέφεται θῦαι σωέβη τύχης, ἀλλ' αὐτὴ τὰ δίκαια πρὸς πάντας πρὸς πολυτὸς ἑτέρους. εἰ δὴ βάρβαρον αὐτῶ ὁ γένος ἦν, τοσούτου αὖ ἐδέησαν αὐτοὶ τὰ πρῶτα ἱερὰ καὶ τοὺς ὀπιχωρίους ἐθισμοὺς ἀπομαθεῖν, δι' οὗς εἰς τοσαύτην πρῶτον ἦλθον εὐδαιμονίαν, ὥστε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὧν ἦρχον, σὺν καλῷ κατέστησαν τοὺς θεοὺς τοῖς σφετέροις ὑμᾶς νομίμοις· καὶ οὐδὲν δὴ ἐκώλυσεν ἅπαν σκεβεβαρβαρῶσθ' Ἑλληνικὸν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἑβδόμην ἤδη κατόμενον ὑπ' αὐτῶν γενεὰν, εἰ μὴ ἦσαν βάρβαροι. ἕτερος μὲν οὖν ἀπαγγέλλω δὴ ὑπέλαβεν, καὶ αὐτὰ τὰ νῦν πρὸς πόλεμον ἀπὸ τῆ πόλε μεμυήματα οὐ μικρὰ τῶν παλαιῶν ὀπιτηδευμάτων ὑπολαβεῖν· ἐγὼ δ', ἵνα μή τις ἀθετῇ τὴν πίστιν εἶναι τοῦτον ὑπολάβῃ, "εἴ τε κατ' ἐκείνου τὸν ἀπίθανον ὑπόληψιν, ὅτι πάντος τῶν Ἑλληνικῶν κρατήσαντες, ἀσμένως δὴ τὰ κρείττω μετέμαθον ἔθη, τῶ ὀπιχωρίων ὑφιδόντες, ἐξ ἐκείνου ποιήσομεν τὸν χρόνον τὸν τεκμήρσιν, ὅτε ὅπω τὴν τῶν Ἑλλάδος εἶχον ἡγεμονίαν, οὐδὲ δήλω δυνάμενον οὐδεμίαν ἀρχήν, Κοΐντῳ Φαβίῳ βεβαιωτῇ χρώμενος, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπὶ δεόμενος πίστεως ἑτέρας· παλαιότατος γὰρ μὴν τῶν τὰ Ῥωμαϊκὰ συνταξαμένων, καὶ πίστιν οὐκ ἐξ ὧν ἤκουσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγνω, παρεχόμενος. Τούτῳ δὴ τὴν ἑορτὴν ἐψηφίσατο μὴν ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων ἄγειν, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, κατὰ τὰς ἡνορμένας δίκας ὑπὸ τῶ δικτάτορος Αὔλου Ποστουμίου, ὅτε ἐμάχετο ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὰς ἀποστάσας Λατίνων πόλεις, καταγὼν ὀπιχθεούσας Ταρκυνίον ὀπὶ τὴν ἀρχήν· ἀναλύσας δ' ἔπαξε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τε τὰς θυσίας καὶ τοῖς ἀγῶνας, ἀργυρίου πενταχοσίας μνᾶς· καὶ μέχρι τῶ Φοινικικοῦ πολέμου τὸ ἐδαπανῶν εἰς τὴν ἑορτήν. ἐν δὲ τῇ ἱεραῖς ἡμέραις ταύταις πολλὰ μὴν καὶ ἄλλα ἐγίνετο νόμοις Ἑλληνικοῖς, καθά τε πανηγυρισμοὶς, καὶ ξένων ὑποδοχὰς καὶ ἐκεχειρίας, ἃ πολὺ ἔργον δὴν εἴη λέγειν· τὰ δ' πρὸς πομπήν τε καὶ θυσίαν, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀπόχρη δὲ οὐκ τούτων καὶ τὰ μὴ λεχθέντα ἐξεπάλιν διάδε. πρῶτον ἄρξασθαι τῶ ἀγῶνα, πομπὴν ἔμελλον τοῖς θεοῖς οἱ τὴν μεγίστην ἔχοντες ἐξουσίαν, ἀπὸ τῶ Καπιτωλίου τε καὶ δι' ἀγορᾶς ἀγόντες ὀπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἦσαν δὲ πομπῆς, πρῶτον μὲν οἱ παῖδες αὐτῶν πρεσβύτεροί τε καὶ πομπεύειν ἔχοντες ἡλικίαν, ἱππεῖς μὲν, ὧν οἱ πατέρες ἅμματα ἱππέων εἶχον, πεζοὶ δ', οἱ μέλλοντες σὺν τοῖς πεζοῖς γραλεύειν· οἱ μὲν, κατ' ἴλας τε καὶ λόχους, οἱ δ', κατὰ συμμορείας τε καὶ τάξεις, ὡς εἰς διδασκαλεῖον πορευόμενοι· ἵνα φανεραὶ γένοιτο τοῖς ξένοις ἡ μεγοῦσα ἀνδρῶν τὴν πόλεως ἀκμὴ, πλῆθός τε καὶ κάλλος οἷά τις ἦν. τούτοις ἠκολούθων ἱππόχοι τέθειτο πάντα τε καὶ στεφανίδας καὶ τοῖς ἀζύκτοις ἵπποις ἐλαύνοντες· μεθ' οὓς οἱ τῶν ἀθλητῶν ἀγωνιστὰ τῶν τε κυφῶν καὶ τῶν βαρέων, ὃ μὲν ἀπὸ σῶμα γυμνοὶ, ὃ δ' περὶ τὰ αἰδῶ καλυπτόμενοι. ὅτο καὶ εἰς ἐμὲ ὃ ἔθος ἐν Ῥώμῃ διέμενεν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο παρ' Ἕλλησιν. ὧν δ' τῇ Ἑλλάδι καταλέλυται, Λακεδαιμονίων αὐτὸ καταλυσάντων. ὁ δ' πρῶτος ἐπιχρήσας ἀποδυθῆναι ὃ σῶμα, καὶ γυμνὸς ὀλυμπιάσι δραμὼν ὅτι τὴν πεντεκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος, Ἄκμηνος ὁ Λακεδαιμόνιος ἦν. τὰ δ'

præsentib. populi Romani exercitiis argumenta non leuia priscorum institutorum sumere. Ego vero, nequis hanc probationem putet inualidam, neve absurde suspicetur *Romanos* post deuictam Græciā vniuersam, meliores ritus vltro inde mutuatos, spretis patriis ceremoniis, coniecturas sumā ex illo tēpore, quo nec Græciam tenebant, nec alias transmarinas puincias; sēquarq; *idoneum* auctorē Q. Fabium, qui vnus pro multis mihi sufficit, vt Romanorum scriptorum antiquissimus; qui argumēta profert non solum ex iis quæ *aliūde* audierat, sed ēt ex iis quæ ipse cognouerat. Ludos igitur hos decreuit senatus Romanus, vt & supra dictum est, ex voto A. Postumii dictatoris, qđ is bello Latino fecerat, cum signa cū Latinis collaturus esset, qui *violato fœdere* descciuerāt, & Tarquinium in regnum reducere volebant: & in horum sacrificiorum ludorumq; impēsas quotannis assignauit argētī minas quingentas: quod obseruatum est vsq; ad bellum Punicū. Per eos dies festos tum alia multa more Græcanico agebantur, circa mercatus & excipiēdos hospites *communesq;* inducias, quæ operosum esset commemorare; tū pompæ, sacrificiorum, ludorumq; (ex quibus cetera vel me tacēte satis ęstimari possunt) ratio erat huiusmodi. prius q̄ ludorum inirētur certamina, viri penes quos summa erat potestas, pompam diis a Capitolio per forum deducebant in circum maximū; in qua præibāt illorum filii pubertati proximi, qui iam per ętatem pompæ interesse possent; equisq; inuehebantur ii quorum patres in equitū censu erant: ceteri, pedites incedebāt, qui *aliquādo* in pedestrem militiam accensendi essent; illi, per alas & turmas distincti; hi, per classes & ordines distributi, perinde ac si ludum litterarium peterēt; vt cernerent hospites quam insignis forma & numero pubes *breui* in virilem ætatē transitura esset. Hos sequebātur quadrigarii, bigarii, & iniugum equorū agitatores: post quos athletæ grauiorū leuiorumq; certaminū, nudi cetera, pudenda tantū tecti *subligarib. campestribus*: qui mos Romę mālit ad mea vsq; tēpora, sicut olim fuit in Græcia; in qua *nunc* antiquatus est, orto a Lacedæmoniis initio. Primus aūt nudauit *totū* corpus, nudusq; in Olympiaco stadio decurrit, Acāthus Lacedęmonio, Olympiade quintadecima; an-

tea vero turpe habebatur apud oēs Græcos totum corpus in certaminib. nudare; sicut colligere licet ex Homero testiū omniū grauissimo & antiquissimo, dū succinctos inducit heroas. certe Aiacis & Vlixis luctā ludis in Patrocli honorē funebrib. narrans, sic ait: Hi duo succincti mediū in certamen iere. atq; ēt manifestius idem indicat in Odyssea, vbi Iri & Vlixis luctā exponit, his versib. Sic ait, & cunctis laudantib. acer Vlixes Pānis pręcinxit genitalia, magna venustaq; Enudans femora, & pectus validosque lacertos Aclatos humeros. Mendicū porro metu tergiuersantem introducens sic canit: His dictis Iro deferbuit ardor: at illi Inuitū cogunt, cinguntq; pauore trementē. Hunc igitur priscorū Græcorum morē dum hodieque seruant Romani, satis apparet illos eū a nobis non posteriori tēpore desumpsisse, sed ne mutasse quidē, vt nos, progressu tēporis. Porro athletas sequebantur saltatorum chori diuisi trifariam; primo virorum, deinceps impuberum, postremo puerorum: post quos tibicines inflantes antiqui moris tibias breues, quarum hucusque permansit vsus; citharistæque pulsantes eburneas septē fidium lyras, & quæ vocantur barbita; quorū vetus apud Græcos vsus meo tēpore desiit, apud Rom. vero adhibentur omnib. antiquis sacris. Saltatorū habitus erat tunicæ puniceæ balteis æreis astrictæ, gladiis depēdentibus: gestabantq; breuiores mediocribus lanceas; viri vero etiam æreas galeas insignib. cristis & pinnis exornatas. quēque chorū præcedebat vnus vir, qui præibat ceteris saltationis formulas, repræsentans bellicos ac concitatos motus rythmis plerūq; proceleusmaticis. Id genus exercitii apud Græcos olim cum primis erat celebre, armata saltatio, quæ vocatur Pyrricha: siue id Mineruæ inuentum est, quæ post deletos Titanas in victoriali lætitia fertur prima cum armis saltauisse choreasque duxisse: siue prius etiam institutum a Curetibus, dum Iouem quem nutriebant, mulcerēt armorū sonitu rythmicoq; mēbrorum motu, vt habent fabulæ. quem ipsum quoq; morē priscis Græcis vernaculum fuisse, indicat Homerus cū alibi sæpe, tum in cælatura clypei Achilli

πρὸς τούτων δὴ αἰχμῆς εἶχον ἅπαντες Ἕλληνες, ὅλα γυμνὰ φαίνων τὰς ἀγωνίας τὰ σώματα, ὡς Ὅμηρος τεκμηριοῖ μάρτυρων ἀξιοπιστότερός τε καὶ ἀρχαιότατος ὤν, ζωννυμένους τοὺς ἥρωας ποιῶν. τῷ γοῦν Αἴαντος καὶ Ὀδυσσέως πάλιν ἐπὶ τῇ Πατρόκλου ταφῇ γινομένῳ ἀφηρημένους φησίν· Τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσον ἀγῶνα. καὶ ἔπι σαφέστερον ὁ Ὀδυσσείᾳ τοῦτο ποιῶν φανερὸν, ὅτι τῆς Ἰρου καὶ Ὀδυσσέως πυγμῆς, ὃν οἷς δὲ οἷς ἔπεσι· Ὡς ἔφαθ· οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπήνεον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς, Ζώσατο μὲν ῥάκεσιν περὶ μήδεα, φαῖνε δὲ μηροὺς Καλοί τε μεγάλοιός τε, φάνεν δέ οἱ εὐρέες ὦμοι, Στήθεά τε, στιβαροί τε βραχίονες. τὸν ῥ' ἄρα λωχὸν ὀρούσας Βουλόμενον μάχεσθαι, ἀλλ' ἀποδφλιόνα εἰσάγων, τάδε εἴρηκεν· Ὡς ἄρ' ἔφαν· Ἶρῳ δ' κακὸν ὠείνετο θυμός· Ἀλλὰ καὶ ὡς μνηστῆρες ἀγὼν ζώσαντες ἀνάλκη Δφδόατα. τοῦτο δὴ τὸ ἔθος ἀρχαῖον ὂν οἷς Ἕλλησιν ὃν οἱ φυλάττοντες μέχρι τοῦδε Ῥωμαῖοι δῆλοί εἰσιν οὐ παρεκμαθόντες παρ' ἡμῶν ὕστερον, ἀλλ' ὁδὲ μεταθέμενοι σὺν χρόνῳ, καθάπερ ἡμεῖς. ἀκολουθοῦσι δὲ τοῖς ἀγωνιστὰς ὀρχηστῶν χορὸς τειχῆ νενεμημένοι, πρῶτοι μὲν, ἀνδρῶν· δεύτεροι δ', ἀγενείων· τελευταῖοι δὲ, παίδων· οἷς παρακολουθοῦσι αὐληταὶ ἀρχαϊκοῖς ἐμφυσῶντες αὐλίσκοις βραχέσιν, ὡς καὶ εἰς τόδε χρόνου χρῆσθαι, καὶ κιθαριστὰ λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ τὰ λεγόμενα βαρβίτα κέρκοντες· ὧν τὸ μὲν Ἕλλησιν ἐκλέλοιπεν ἡ χρῆσις ἐπ' ἐμοῦ, πάτριος οὖσα· τὸ δὲ Ῥωμαίοις ἐν ἁπάσαις φυλάττεται ταῖς ἀρχαίαις θυσιαῖς. σκευαὶ δὲ τῶν ὀρχηστῶν ἦσαν χιτῶνες φοινίκεοι, ζωστῆρσι χαλκέοις ἐσφιγμένοι, καὶ ξίφη περιπεπτωκότα, καὶ λόγχαι βραχύτεραι τῶν μετείων· τοῖς δ' ἀνδράσι καὶ κράνη χάλκεα, λόφοις ἐπισήμοις κεκοσμημένα καὶ πτεροῖς. ἡγεῖτο δὲ καθ' ἕκαστον χορὸν εἷς ἀνὴρ, ὃς ἐνεδίδου τοῖς ἄλλοις τὰ τῆς ὀρχήσεως σχήματα πρῶτος, εἰδοφορῶν τὰς πολεμικὰς καὶ σκυτίνοις κινήσεσιν ἐν τοῖς πρεκελευσματικοῖς ὡς τὰ πολλὰ ῥυθμοῖς. Ἑλληνικὸν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πάνυ παλαιὸν ἐπιτήδευμα, ἐν ὁ-
352 πλοις ὄρχησις ἡ καλουμένη Πυῤῥίχη, εἴτε Ἀθηνᾶς πρότης ἐπὶ Τιτάνων ἀφανισμῷ χορεύουσα καὶ ὀρχεῖσθαι σὺν ὅπλοις τὰ νικητήρια· ἐπὶ τῆς ἀρχαῖς ἀξιαρμόστου, εἴτε παλαιότατον ἔτι Κουρήτων αὐτὸν καταστησαμένων, ὅτε τὸν Δία τιθηνούμενον ἠλεγεν βουλοντο κλύπτω τὸ ὅπλων τῇ κινήσει μελῶν, καὶ ῥυθμῷ, καθάπερ ὁ μῦθος ἔχει. δῆλοι δ' καὶ τούτου τὸν ἀρχαιότητα, ὡς ἐπιχωρεῖ τοῖς Ἕλλησιν, Ὅμηρος πολλαχῇ μὲν τῇ ἀνῇ, μάλιστα δὲ ἐν ἀσπίδος κατασκευῇ, ἧς Ἀχιλλεῦ

δωρήσαθαι φησιν Ἥφαιστον. ἐπεποίηθεν γὰρ ἐν αὐτῇ δύο πόλεις, τὸν μὲν, εἰρήνῃ κοσμουμένῳ, τὸν δὲ, πολέμῳ κακοπαθοῦσαν, ἐν ᾗ τὸν ἀμείνω καθίστη τύχῳ, ἑορτὰς ποιοῦν καὶ γάμοις καὶ θαλίαις, ὡς καὶ εἰκὸς, καὶ τοῦτο λέγει· Κοῦραι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον· ἐν δ' ἄρα τοῖσιν Αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον· αἱ δὲ γυναῖκες Ἱστάμεναι θαύμαζον, ὅτι πρὸ θυρέοισιν ἑκάστη. καὶ αὖθις ἕτερον αὐτῇ Δραχεχοσμῆσθαι Κρητικὸν ἠϊθέων τε καὶ παρθένων χορὸν, ὧδε εἴρηκεν· Ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις, Τῷ ἴκελον οἷόν ποτ' ἐν Κνωσῷ εὐρείῃ Δαίδαλος ἤσκησεν καλλιπλοκάμῳ Ἀριάδνῃ. Ἔνθα μὲν ἠίθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσίβοιαι, Ὠρχεῦντ' ἀλλήλων ὀπὴ καρπῷ χεῖρας ἔχοντες. κόσμον τὸ αὐτὸ ἀφηγούμενος, ἵνα δῆλον ἡμῖν ποιήσῃ ὅτι ἡ τῶν ἀρρένων κίνησις ἐνόπλιος ἦν, τάδε λέγει· Καὶ ῥ' αἱ μὲν καλὰς περὶ φάσαν ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας Εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων. ἡγεμόνας τε τῆς ὀρχήσεως αὐτῶν τοῖς ἐνδιδόναι τοῖς ἄλλοις καὶ περικαταρχομένους ἄγων, τοιάδε γράφει· Πολλὸς δ' ἱμερόεντα χορὸν περιείσατ' ὅμιλος Τερπόμενοι. διὸ δὲ κυβιστῆρε κατ' αὐτοὺς Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσους. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἐναγωνίου τὸ καὶ κατεσπουδασμένης ὀρχήσεως τῶν χορῶν, ἢ τῶν θεῶν τοῖς θυηπολίαις τὸ καὶ πομπὰς ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι, ὃ συνῆλθε δή τις αὐτῶν ὃ περὶ τοῖς Ἕλλησας ἴδοι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κερτόμου καὶ πωθαστικῇ. μετὰ γὰρ τοῖς ἐνοπλίοις χορεῦσι οἱ τῶν Σατυρικῶν ἐπόμπευον χορεοὶ, τὸν Ἑλληνικὸν εἰδοφορεῖν σκίννιν. σκευαὶ δὲ αὐτοῖς ἦσαν, τοῖς μὲν εἰς Σιλήνους εἰκασθεῖσι, μαλλωτοὶ χιτῶνες, οὓς ἔνιοι χορτάσιους καλοῦσι, καὶ περιβόλαια ἐκ πάντος ἄθρου· τοῖς δὲ εἰς Σατύρους, περιζώμασι καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθοτείχες ὅτι τῇς κεφαλῇς φόβαι, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. οὗτοι κατέσκιωπόν τε καὶ κατεμιμοῦντο τὰς σπουδαίας κινήσεις, ὅτι τὰ γελοιότερα μεταφέρουσι. δηλοῦσι δὲ αἱ τῶν θριάμβων εἴσοδοι παλαιαὶ καὶ ἐπιχώριον οὖσαν Ῥωμαίοις τὸν κέρτομον καὶ τραγικὸν παραλαμόν. ἐφεῖται γὰρ τοῖς καταγεῖσι τὰς νίκας, ἰαμβίζειν τε καὶ κατασκώπτειν τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀνδρας αὐτοῖς τρατηλάτας, ὡς Ἀθηνῆσι τοῖς πομπεύσαῖς τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοιούτοις ἅμα τοῖς σκώμμασι παροχρυσμένοις· νῦν δὲ ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια. εἶδον δὲ καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐπισήμων τραφῆς ἅμα ταῖς ἄλλαις πομπαῖς

a Vulcano donati. fingens enim in eo duas ciuitates, alterā pace florentem, alteram bello diuexatam, feliciorem illam describit festos dies agentem, vacantemq; nuptiis (vt fieri solet) atq; hilaritatibus. Carmē sic habet: In gyrum saltat pubes: quos flatilis inter Tibia cum cithara modulamina dulcia fundunt. Stant in vestibulis nuptæ, spectātq; choreas. Rursus alium chorum Creticum constantem ex virginib. & iuuenibus, in eodem clypeo *pari* elegantia cælatum indicans sic ait: Atq; chorū varia cælarat Mulciber arte, Formosæ qualem celsa Minois in arce Effinxisse ferunt Ariadnæ Dædalon olim. Illic florentes iuuenes nitidæq; puellæ Saltabant, alterna manu ceu vincla tenentes. Deinde ornatum chori describens, vt mares armatos saltasse intelligamus, hæc subiicit: Atque has ornabant radiātia serta; sed illos Fascia ab argentea dependēs aureus ensis. Saltationis etiā duces, qui & choreas inciperent, & saltandi modulos prēirent ceteris, his verbis introducit: Circumfusa chorum spectabat turba: duoq; In caput atque manus lepide saltare periti, Exorsi modulos, cibant medio agmine gyros. Nec tātum e meditata ista certaminibusq; apta chororum saltatione, qua in ceremoniis pompisq; Romani vtebantur, eorum cum Græcis perspicitur cognatio; verum etiam e scurrili & ludicra. Post armatos enim choros in pompa sequebantur chori satyristarum, sicinnen referentes Græcanicam. E quibus qui Silenos repræsentabant, amicti erant tunicis villosis, quas quidam appellant scorteas, amiculisque consertis ex omni florum genere: qui vero Satyrorum speciem induerāt, hircinis se pellibus incinxerant, horrentesque in capite gerebant setas, & alia his similia. hi serios illos motus ludicra imitatione magis in risum detorquebant. Sed & triumphorum deductio arguit Romanis iam olim vernaculos fuisse scurriles istos & satyricos lusus. permittitur enim victores deducentibus, iambos & dicteria iacere in clarissimos viros & ipsos imperatores, quēadmodū Athenis solebant pompā in plaustris ducētes, scōmatibus obuios impetere: nūc autem extemporalia canunt poemata. quin & in illustrium virorum funebribus pompis inter ceteros

feretrum pręcedentes vidi choros satyricos qui ſicinnen ſaltarẽt, maxime in diuitum exſequiis. Luſus aũt ſatyricos, & ſaltationes ſatyricas, nõ Ligurum, nec Vmbrorum, nec aliorum barbarorum Italiam habitãtium, ſed Græcorum eſſe inuẽtum, ſi prolixius euincere velim, vereor ne moleſtus aliquibus eſſe videar, cũ res ſit in confeſſo. Poſt hos choros tranſibat agmen citharistarũ ac tibicinum: poſt quos alii geſtantes acerras argenteas aureasq; , tum ſacras tũ publicas. Extremũ pōpæ agmen claudebant deorum ſimulacra, quæ humeris baiulabantur a viris, eamq; præferebãt formã qua finguntur apud Gręcos: eundem ẽt habitũ, eademq; inſignia: munera item, quæ ſinguli inueniſſe atq; hominibus donaſſe tradũtur: nec ſolum Iouis, Iunonis, Mineruæ, Neptuni, aliorumq; quos Græci inter XII deos numerãt; ſed antiquiorũ etiam, e quib. duodecim illos fabulãtur ortos, [vt Saturni, Opis, Themidis, Latonę, Parcarum, Mnemoſynes, & ceterorum omnium quorũ fana & areę exſtãt apud Græcos: tum eorum qui poſtea, ex quo *ſcilicet* Iupiter accepit imperium, exorti perhibentur,] Proſerpinæ, Lucinæ, Nympharũ, Muſarũ, Horarum, Gratiarũ, Liberi, ſemideorũq; quorum animæ relictis corporib. mortalibus, in cœlos aſcẽdiſſe diisq; pares honores adeptæ eſſe perhibentur, Herculis, Æſculapii, Caſtorũ, Helenæ, Panis, & aliorũ innumerorũ. Atqui ſi barbari fuiſſent Romæ conditores & feſti huius inſtitutores, quorſum attinebat Græcanicos deos geniosq; oẽs colere contẽptis patriis? aut oſtẽdat nobis aliquis præter Gręcos nationẽ aliã cui ſacra hæc ſint domeſtica; & tũ demum probationem hanc vt putidã calumnietur. Peracta pōpa, confeſtim ſacrificabãt conſules ſacerdotesq; quib. fas erat, & victimarii; idq; more noſtratiũ. Lotis. n. manibus, & luſtratis aqua pura victimis, inſperſisq; in earũ capita frugib. cerealibus, cōceptiſq; precibus, tũ demũ miniſtros eas mactare iubebant. quorũ alii ſtantẽ etiãtum hoſtiã vecte feriebant in tẽpora; alii ſuppoſitis cultris cadentẽ excipiebãt; ac mox excoriatã cōcidebãt mẽbratim, delibataſq; ex ſingulis extis aliisq; mẽbris primitias farrea farina imbuebãt & in cani-

προπεμπόμενοι τὴν κλίνης τοὺς Σατυρικοὺς χορεύς κινούμενοις τὴν σικίννιν ὄρχησιν, μιμήσασθαι ὃν ἐν τοῖς τῶν δυναμένων 353
κήδεσιν. ὅτι δὲ οὔτε Λιγύων, οὔτε Ὀμβρικῶν, οὔτε ἄλλων βαρβάρων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατοικούντων εὕρημα τὴν Σατυρικὴν παιδιὰν καὶ ὄρχησιν εἶναι, ἀλλὰ Ἑλλήνων, δέδοικα μὴ καὶ ὀχληρὸς εἶναι δοκῶ, λόγοις πλείοσι πιστοῦσθαι ὁμολογούμενον πρᾶγμα βουλόμενος. μετὰ δὲ τοὺς χορεύσαντας τούτους, κιθαρισταί τε ἀθηναῖοι καὶ αὐληταὶ πολλοὶ παρέξεισαν· καὶ μετ' αὐτοὺς οἵ τε τῶν θυματήρια κομιζόντες ἀργυρεῖον καὶ χρυσοῦν πεποιημένα, τά τε ἱερὰ καὶ τὰ δημόσια. τελευταῖαι δὲ πάντων αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες ἐπόμπευον, ὤμοις ἀνδρῶν φερόμεναι, μορφάς τε ὁμοίας παρέχουσαι ταῖς παρ' Ἕλλησι πλαστομένοις, καὶ σκευὰς καὶ σύμβολα, καὶ δωρεάς, ὧν εὑρεταὶ καὶ δοτῆρες ἀνθρώποις ἕκαστοι τοῦ δεδόσθαι, οὐ μόνον Διὸς, καὶ Ἥρας, καὶ Ἀθηνᾶς, καὶ Ποσειδῶνος, καὶ τῶν ἄλλων οὓς Ἕλληνες ἐν τοῖς δώδεκα θεοῖς ἀριθμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν προγενεστέρων, ἐξ ὧν οἱ δώδεκα θεοὶ μυθολογοῦνται γενέσθαι, [Κρόνου καὶ Ῥέας, καὶ Θέμιδος καὶ Λητοῦς, καὶ Μοιρῶν καὶ Μνημοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσων ἐστὶν ἱερὰ καὶ τελεύτη παρ' Ἕλλησι· καὶ τῶν ὕστερον, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν Ζεὺς παρέλαβε, μυθολογουμένων γενέσθαι,] Περσεφόνης, Εἰλειθυίας, Νυμφῶν, Μουσῶν, Ὡρῶν, Χαρίτων, Διονύσου, καὶ ὅσων ἡμιθέων γενομένων αἱ ψυχαὶ τὰ θνητὰ ἀπολιποῦσαι σώματα, εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν λέγονται, καὶ ἡμᾶς λαχεῖν ὁμοίας θεοῖς, Ἡρακλέους, Ἀσκληπιοῦ, Διοσκούρων, Ἑλένης, Πανός, ἄλλων μυρίων. κἄιτοι εἰ βάρβαροι ἦσαν οἱ τὴν Ῥώμην οἰκίσαντες, καὶ τὴν ἑορτὴν ταύτην καταστησάμενοι, τί προσῆκεν αὐτοῖς τοῖς μὴ Ἑλληνικοῖς πόλεσι σέβειν θεοὺς τοὺς δαίμονας, τῶν δὲ πατρίων ὑποφρονεῖν; ἢ δοξάτω τις ἡμῖν ἔξω τῶν Ἑλληνικῶν φύλου ἕτερον ᾧ πάτρια ὅσα ταῦτα τὰ ἱερά· καὶ τότε ἀμφιβαλέτω ταύτην τὴν ἀπόδοξιν, ὡς οὐχ ὑγιῆ. συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐθυηβόλουν οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον καὶ τῶν θυηπόλων. ὅπως ὁ αὐτὸς ἐῶ πάντα παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ δημητρὸς καρποὺς ὑπιρρανάντες αὐτῶν τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα κατεύξαμενοι, οὐφ' ὅτε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἐπὶ τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοῖς κροτάφοις ἔπαιον· οἱ δὲ, πιάσαντος ὑπεστήσαν τὰς σφαγίδας· καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους· ἃς ἀλφίτοις ξέας ἀναδεύσαντες, προσέφερον τοῖς

θύουσιν ὑπὲρ κεφαλῶν· οἱ δὲ, ὅτε τοῖς βωμοὺς ἐπιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσεσπένδον οἶνον χρυσῆ ἀγαζομένων.
ἔκαστον δὲ ὅτι κατὰ νόμους ἐγίνετο τοῖς ἀμφὶ θυσίαν ὑφ' Ἑλλήνων κατασταθέντας, ἐκ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως γνῶναι ῥᾴδιον. καὶ γὰρ χερνιπτομένοις εἰσάγει τοὺς ἥρωας, καὶ οὐλαῖς χρωμένους, ἐν οἷς φησιν· "Χερνίψαντο δ' ἔπειτα, καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο. τεμοντο μοῦτάς τε ἀπὸ κεφαλῆς τὰς τρίχας, καὶ ἀθέσας ὅτι ὁ πῦρ, ὧδε χράφων· "Ἀλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλεν. σκυτάλαις τε πάροιθας τὰ μέτωπα τῶν ἱερείων, καὶ τὰ πεσόντα θύοντας, "ὡς ὅτι τῆς Εὐμαίου ποιεῖ θυσίας· Κόψε δ' ἀπαρχόμενος χαίτῃ δρυὸς, ἐῶ λίπε κείων. Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή· τοὶ δ' σφάξαν τε καὶ ἔδραν. ἀπαρχάς τε ἀπὸ τῶν σπλάγχνων λαμβάνοντας, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων μελῶν, καὶ ταύτας ἀλφίτοις ἀδύοντας καὶ καταλίζοντας ὅτι τῶν βωμῶν, ὡς ὅτι τὰ αὐτῆς ποιεῖ θυσίας· ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης, Παύσθην ἀρχόμενος μελέων ἐς πίονα δῆμον·
354 Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλε παλαιὰς ἀλφίτου ἀκτῆ.
Ταῦτα δὲ Ῥωμαίοις ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ προσέπτον τας ὅτι ταῖς θυσίαις ἰδὼν ὅτι σαμεν· καὶ μιᾷ πίστει τῇδε ἀρκούμενος, καὶ βαρβάροις ἐπείαθεν εἶναι τὰς οἰκισὰς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐκ πολλῶν τόπων συμμιγνυθείσας Ἑλλήνας. ὁ λίγα μὲν γὰρ ὅτι τῆς δυνάμεθα πρὸς θυσίας τε καὶ ἑορτὰς ὁμοίως Ἕλλησι βαρβάροις καὶ ἔθνεσι ὅτι τελεῖν ἐνδέχεται· ἄπαντα δὲ ταῦτα προσῆν, ἀπίθανον. λοιπὸν δὲ ὅτι μοι καὶ πρὸς τῶν ἀγώνων οὓς μετὰ τὴν πομπὴν ἐπετέλουν, ὀλίγα διεξιέναι. πρῶτος ὁ τῶν ἱππέων τε καὶ Σωφρείδων καὶ τῶν ἀζεύκτων ἵππων ἐγένετο δρόμος, ὥσπερ Ἕλληνες ὁ ἀρχαῖος ὀλυμπιάσι τε καὶ μέχρι τοῦ παρόντος. ἐν δὲ τῇ ἱππικῇ ἁμίλλαις ὅτι τῆ δύο τῶν παλαιῶν πόλει, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετήθη, φυλαττόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων μέχρι τῆς κατ' ἐμὲ διάκειται χρόνων, τό τε πρὸς τὰ τείπωλα τῆ ἁρμῇ· ὃ παρ' Ἕλλησιν μὲν ἐκλέλοιπεν, ἀρχαῖον ὅτι τῆδε δυμα καὶ ἡρωϊκὸν, ᾧ ποιεῖ τοὺς Ἕλλησας Ὅμηρος ἐν τῇ μάχαις ἁρμαμένοις. δυσὶ γὰρ ἵππους ἐζευγμένοις, ὃν ἕνα τὸν ζεύγνυ) σωσεὶς, τρίτος παρείπετο σφαῖρος ἵππος ρυτῆρσι συνεχόμενος· ὃν ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ συνεζεῦχθαι "παρήορον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. ἕτερον δ', παρ' ὀλίγας ἔτι φυλαττόμενον πόλεσιν Ἑλλήνων ἐν ἱερουργίαις ἔστιν ἀρχαϊκῆς, ὁ τῶν παρεμβεβηκότων τοῖς ἅρμασι δρόμος. ὅταν γὰρ τέλος αἱ τῶν ἵππων ἄμιλλαι λάβωσι, ἀποπηδῶντες ἀπὸ τῶν ἁρμῶν οἱ παρεκτρεχόμενοι τοῖς ἡνιόχοις, οὓς οἱ ποιηταὶ μὲν ἀποβαθάτας, Ἀθηναῖοι δὲ

stris offerebant ſacrificantibus: qui aris impoſitas ſuccendebant, & vinum inter adolendum affundebant.
Quæ ſingula iuxta Græcas ſacrificiorum leges factitata eſſe, ex Homerica poeſi facile eſt cognoſcere. namque manus lauantes heroas inducit, molisque vtentes, vbi ſic canit: Hinc lotis manibus, ſalſa hordea porriciebant. Pilos quoque de capite *victimæ* deſectos in ignem ieciſſe ſic ait:
Iniecitque igni ſectos de vertice pilos. Vectibus etiam hoſtias in frontem feriẽtes *inducit*, & collapſas mactantes; ſicut in Eumæi ſacrificio: Atque mola ſparſum, querna ſude percutit: inde Exanimem iugulant, ſetasque iacentis oburunt. Primitias item extorum aliorumq; membrorũ deſumẽtes, eaſq; farina imbutas ſuper aris adolentes *introducit*; vt in eodem ſacrificio canit, Crudaque de cunctis delibans fruſtula membris, Pingui conueſtit: mox omnia polline puro Conſpergit, flammisq; adolenda voracibus indit. Hęc Romanos etiamnum mea ætate in ſacris obſeruare cognitum & perſpectum habeo: & vel hoc vnum argumẽtum mihi ſufficit vt credam Romæ cōditores non barbaros fuiſſe, ſed e multis Græciæ locis conuenas. Fieri enim poteſt vt & barbari quidam circa feſtorum ac ſacrorum rationem nonnullos ritus cum Græcis communes habeant: ſed impoſſibile eſt vt cōueniant omnia.
Reliquum eſt vt & de certaminibus quæ poſt pompam inibantur, paucis differam. Primus erat quadrigarum, bigarum, ſingulariumq; equorũ curſus, ſicut apud Gręcos olim in Olympia, & nunc quoq;. In *his* equeſtribus certaminibus duo antiquiſſimorum Græcorum ſtudia, vt initio inſtituta ſunt, ita hucuſque a Romanis obſeruantur: alterum, trigariorum; quod defecit in Græcia, priſcum & heroicum ſtudium, quo Grætos in pugnis vtentes facit Homerus. nam duobus equis bigarum in morem iunctis adiungebatur tertius funalis, loramentis adnexus; quem παρήορον vocabant priſci, ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ συνεζεῦχθαι, *id eſt, ex eo quod appenſus atque adiunctus eſſet*. alterũ, quod apud paucos aliquot Græciæ populos etiamnum obſeruatur in quibuſdã priſci moris ſacrificiis, vectorum curſus. finito .n. equorum certamine, viri qui aurigis in currib. aſſidebant, quos poetę ἀποβάτας, Athenienſes ἀποβάτας nominant,

desilientes e curribus, ipsi stadium inter se certatim currunt. Peractis equestribus curriculis, inducebantur qui suis ipsorũ corporibus decertarẽt, cursores, pugiles, luctatores. hæc enim tria genera certaminum apud priscos Græcos erant, vt Homerus indicat in Patrocli funere. Ceterum medio inter certamina tempore coronabant & præconiis celebrabant benefactores suos, more Græcis vsitatissimo & laudatissimo; sicut Athenis per Liberalia factitatum est: & ostentabãt spectatoribus relata ex hoste spolia. Sedenim de his nec silendum erat omnino, cum posceret argumenti ratio; nec iusto prolixius de eis differendum est; sed tempus nos a diuerticulo ad institutam narrationis seriem reuocat. Vt ergo senatus cognouit de seruo qui ante pompã heri iussu *sub furca cæsus &* ad supplicium abductus fuerat, e facti nouitate coniecit, hunc a deo innui haud bellum præsultorem, vt *supra* dixi; & requisito hero qui seruum tam fœde tractarat, & mulcta ei pro merito irrogata, aliam pompam aliosq; ludos Ioui decreuit duplo maiore sumptu quam antea. Atq; hæc sunt quę his consl. gesta produntur.

ἀποβάτας, τὸν σταδιαῖον ἀμιλλᾶνται δρόμον αὐτοὶ παρὰ ἀλλήλοις. τελεσθέντων δ' τῶν ἱππικῶν δρόμων, οἱ τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν ἀγωνιζόμενοι, τότε εἰσήεσαν, δρομεῖς τε καὶ πύκται καὶ παλαισταί· τρία γὰρ ἀθλήματα τοῦδε τοῖς ἀρχαίοις ταῦτα ἐν Ἕλλησιν, ὡς Ὅμηρος δηλοῖ τῇ Πατρόκλου δηλοῖ ταφῇ. ἐν δὲ τοῖς μέσοις τῶν ἀθλημάτων χρόνοις, Ἑλληνικώτατον καὶ κράτιστον ἀποδείκνυτο, στεφανούσης καὶ δωροῦσης ποιούμενοί τινας, οὓς ἐτίμων τοὺς ἑαυτῶν εὐεργέτας· ὡς Ἀθήνησιν ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς ἐγίνετο θυσίαις· καὶ σκύλων ὅσων λάβοιεν ἐκ πολέμων δεικνύοντες τοῖς εἰς θέαν συνεληλυθόσιν. ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ μὲν τούτων οὔτε μηδέν ποιήσασθαι λόγον, ἀπαιτούσης τῆς ὑποθέσεως, καλῶς εἶχεν, οὔτε μηκύνειν παρὰ τὸν δέοντος ἥρμοττε. καιρὸς δ' ὅδε τὴν ὑπολαμπούσαν διήγησιν ἐπιφέρειν. ὡς γὰρ δὴ τὰ περὶ τὸν ἀπαλλαγέντα δεῦρο ἀμφείαν ὑπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ παρεστηκότα τὴν πομπῆς, ἔμαθεν ἡ βουλὴ πρὸς τοῦτο παρεκαλεῖν ἀναγκασθέν, τοῦτον ὑπολαβοῦσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγεσθαι τὸ οὐκ καλὸν ἀπάρχουσα τῶν ἀρχηγετῶν, ὥσπερ ἔφην, ἀναζητήσασα τὸν τῷ θεῷ πεπονθότα λωβησάμενον, καὶ ζημίαν ὅδε τοῦδε τοῦ ἔργου ἀξίαν, ἑτέραν ἐψηφίσατο τῷ θεῷ πομπὴν ὅδε τελεσθῆναι, καὶ ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς ἑτέρους ἀπὸ διπλασίων χρημάτων ἢ πρότερον ἐγίνοντο. καὶ τὰ μὲν ὅδε τούτων σὺν τελεσθέντα τῶν ὑπάτων, τοιάδε ἦν.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNassensis, *Antiquitatum Romanarum liber octauus.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον ὄγδοον.

A.V.C. 265, consl. C. Iulio & P. Pinario, bellũ c Volscis duce Marcio Coriolano.

POST hos, Olympiade septuagesima tertia, qua vicit in stadio Astylus Crotoniensis, Anchise Athenis principe, cõsl. fuere C. Iulius Iulus, & P. Pinarius Rufus; viri minime bellicosi, & ob hãc prẹcipue caussam a populo creati: quorum cõsulatu exortum bellum Romanam rempublicam in tot & tanta coniecit pericula, vt eam pene funditus eruerit. Marcius enim ille Coriolanus, qui ob suspicionem tyrannidis exsilio perpetuo mulctatus fuerat a populo, indigne hunc casum ferens, & vlcisci inimicos cu-

Ἐν δὲ τούτοις ἀποδεδεγμένοις ὕπατοι τὴν ἑβδομηκοστὴν καὶ τετάρτην ὀλυμπιάδα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἄστυλος Κροτωνιάτης, ἀρχοντος Ἀθήνησιν Ἀγχίσου, Γάιος Ἰούλιος Ἴουλλος, καὶ Πόπλιος Πινάριος Ῥοῦφος, ἄνδρες ἥκιστα πολεμικοί, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦδε τοῦ δήμου τυχόντες, εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἐκινδύνευσαν κινδύνους καταστῆναι, πολέμου καταρραγέντος ἐκ τῶν ἐκείνων ἀρχῆς, δι' ὃν ἡ πόλις ὀλίγου δεῖν ἐδέησεν ἐκ βάθρων ἀναρρεῦναι. ὁ γὰρ Μάρκιος ἐκεῖνος ὁ Κοριολάνος, ὁ τὸν τῇ τυραννίδι αἰτίαν ἔχων, καὶ φυγῇ ἀιδίῳ ἐλαθείς, ἀδικούμενος τῇ συμφορᾷ, καὶ ἀμφείαν τοῦδε τοῦ ἐκδοῦ βουλόμενος

λόμενος λαβεῖν, δι' οὗ δὴ αὐ αὐτὴ γένοιτο τόπου, καὶ δι' οἵας δυνάμεως δυνασκεπῶν, μίαν εὕρισκε Ῥωμαίοις τότε δυτίπαλον ἐκεῖνον τῶν Οὐολούσκων, εἰ κοινῇ γνησάμενοι γνώμῃ, καὶ τυχόντες ἐμφρονος ἡγεμόνος, ἐνέσοντα τοῖς αὐτοῖς τὸν πόλεμον. ἐλογίζετο γοῦν ὡς εἰ πείσαιε τοὺς Οὐολούσκους, δέξασθαί τε αὐτὸν, καὶ τῶν ἡγεμονίαν ὑπεδέξαι τοῦ πολέμου, ῥαδίως αὐτῷ ἐπιτρέψαι τὸ ἔργον. ἐπαισθεὶς δὲ αὐτὸν ἡ συνείδησις, ὅτι πολλάκις καὶ τοῖς μάχαις δυνατὰ δεδρακὼς εἴη, καὶ πόλεις συμμαχίδας ἀφῃρημένος. οὐ μὴν ἀπέστη γε τῆς πείρας διὰ τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ δυνατὰ χωρεῖν ἐβουλεύσατο, καὶ πάσχειν ὑπ' αὐτῶν ὁτιοῦν. φυλάξας δὲ νύκτα, καὶ ταύτῃ σκοτίαν, ἧκεν εἰς Ἄντιον τὴν ὀνομαζομένην τῶν ἐν Οὐολούσκοις πόλεων, εἰκὼς τοῖς δεῖπνον ἥσθαι οἱ κατὰ τὴν πόλιν· καὶ παρελθὼν εἰς οἰκίαν ἀνδρὸς δυνατοῦ δι' εὐγένειάν τε καὶ πλοῦτον, καὶ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις μέγα ἐφ' ἑαυτῷ φρονοῦντος, καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἀγόντος ὡς τὰ πολλὰ, ᾧ Τύλλος Ἄτιος ὄνομα ἦν, ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται καθεζομένου ὀνομαζομένου τῆς ἑστίας. διηγησάμενος δὲ αὐτῷ τὰς κεκαρούσας αὐτὸν ἀνάγκας, δι' ἃς ὑπεμείνεν ὑπὸ

" τοῖς ἐχθροῖς καταφυγεῖν, μέτεια ἠξίου φρονῆσαι καὶ
" ἀνθρωπίνα περὶ ἀνδρὸς ἱκέτου, καὶ μηκέτι πολε-
" μίου ἡγεῖσθαι τὸν ὑποχείριον, μηδὲ εἰς τοὺς ἀτυ-
" χοῦντας καὶ τεταπεινωμένοις ἀποδείκνυσθαι τὴν
" ἐμὴν, ἐνθυμούμενον ὡς οὐ μένουσιν ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς
" πράγμασιν αἱ τῶν ἀνθρώπων τύχαι. δυνάμενος δὴ
" ἀνθρώπινα, ἔφη, τοῦτο ἐξ αὐτοῦ μάλιστα μαθεῖν ἐμοὶ, ὃς ἐν τῇ
" μεγίστῃ πολὺ κράτιστός ποτε εἶ τῶν ἄλλων δοκῶν,
" νῦν ἔρημος καὶ ἄπολις καὶ ταπεινὸς ἐρριμμένος, τοῦτο
" πείσομαι, ὅ τι ἀν ἐχθρῷ ὄντι σοὶ δοκῇ. ὑπισχνοῦμαι
" δέ σοι τοσαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν Οὐολούσκοις, φίλος
" τῶν ἐθνῶν γενόμενος, ὅσα κακὰ εἰργασάμην ἐχθρὸς
" ὤν. εἰ δέ τι γνώσκεις περὶ ἐμοὶ, χρῆσαι τῇ ὀργῇ τοῦδε
" χρήματα, καὶ θάνατον χάρισαί μοι τὸν τάχιστον, ἀνθρω-
" πεία τε καὶ ὁσία τῆς ἑστίας τῆς ἐμῆς καθιερώσας τὸν
" ἱκέτην. ἔτι δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐμβαλὼν τὴν
δεξιὰν ὁ Τύλλος, καὶ ἀπὸ τῆς ἑστίας ἀναστήσας, θαρρεῖν τε αὐτὸν ἐκέλευσεν, ὡς μηδὲν ἀνάξιον τῆς ἰδίας ἀρετῆς πεισόμενον· καὶ πολλὰς αὐτῷ χάριτας εἰδέναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως ἔφη, ἀμείνω τινὰ οὐ μικρὰν εἰ) καὶ ταύτην ἀποφαινόμενος· Οὐολούσκοις τε αὐτῷ πάντας ὑπισχνεῖτο ποιήσειν φίλους, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος· καὶ σύνεμίαν ἐφεύσατο τῶν ὑποθέσεων. χρόνῳ δέ τινος ἀπολλῶν παρεγένετο βουλευομένοις τοῖς αὐθράσι κατὰ σφᾶς, Μαρκίῳ τε καὶ Τύλλῳ, κινδυ-

piens, cum dispiceret quo pacto & quibus opibus id posset efficere, vnam tunc Volscorum potentiam Romanis parem inueniebat, si de communi sententia ductu prudentis imperatoris bellum eis inferrent: cogitabatque si Volscis persuadere posset vt se reciperent, bellique ducem facerent, facile se & breui rem confecturum. Sed deterrebat eum conscientia; quippe qui tot eis clades in bellis intulisset, vrbesque socias ademisset. Non tamen conatu destitit; sed spreta periculi magnitudine, rẽ tentare, ac quiduis ab illis perpeti decreuit. Obseruata igitur nocte obscura, venit Antium nobilissimam Volscorum vrbem, cœnæ tempore: ingressusque ædes viri qui ob generis nobilitatem & opes plurimum poterat, & ob res bello gestas magnos gerebat spiritus, totique genti vt plurimum præerat, nomine Attius Tullus, supplex ad focum sedenti accidit: denarrataque necessitate qua compulsus esset ad hostes confugere, orabat vt moderato & humano affectu de supplice statueret, neve subditum pro hoste haberet amplius, vel in calamitosum afflictumq; vim exsereret; considerãs humanarum fortunarum inconstantiam. Eam (inquit) sortis instabilitatem vel meo exemplo queas discere; qui modo in maxima vrbe visus præstantissimus, nunc ab *omnibus* destitutus, exsul & humilis ante te iaceo, passurus quod tibi hosti libuerit. Sed polliceor tibi, me Volscis, si in eius gentis amicitiam recipiar, tantum allaturum boni, quantum intuli mali cum essem aduersarius. Quodsi mauis in me animaduertere, confestim iram exerce, & mortem mihi largire quam citissimam; tuaq; manu & ad focũ tuum macta supplicem. Nondum hæc effatus erat cum Tullus porrecta dextera *supplicẽ* a foco subleuat, & bono esse animo iubet, vt qui nihil sua virtute passurus sit indignum: seque magnam ei gratiam habere dicit, qui ad se venerit; honoris sui caussa id factũ interpretans: pollicebaturque se omnes ei Volscos conciliaturum, facto a suis ciuibus initio: quod & præstitit. Nec ita multo post Marcius & Tullus inter se consultarunt de bello

Romanis inferendo. Tullus volebat confestim omnibus Volscorum viribus concitis vrbem inuadere, dum seditionibus agitaretur *populus*, & imbelles haberet duces. Marcius vero aiebat prius iustam piamq; belli caussam quærendam; docens omnibus negotiis adesse numina; bellicis vero rebus tanto magis, quanto & grauiores sint ceteris, & incertiores sortiri soleãt exitus. & erant tunc Romanis ac Volscis induciæ, in duos annos factæ paulo antea. Si ergo inconsiderate (inquit) & præpropere bellum intuleris, violabis inducias, nec habebis numen propitium. quodsi exspectaueris donec ipsi hoc faciant, defendere te videberis & vindicare violata fœdera. Id quomodo fieri possit, & vt illi priores fœdus frangant, nos vero iustum piumque bellum gerere videamur, ego post longam cogitationem inueni. opus est autem vt a nobis decepti iura priores temerẽt. Modum vero decipiendi, quem hactenus exspectata occasione apud me secretum continui, nũc demum proferre cogor, quando te ad bellum animatum video. is est huiusmodi. Sacra Romani peracturi sunt, ludosq; celebraturi magnificis impẽsis: confluentq; ad eos spectandos multi hospites. Hoc exspectato tempore & tu ibis, & Volscorum quantam poteris maximam frequẽtiam ad visendum id spectaculum excitabis. Vbi vero in vrbe fueris, fidissimum aliquem amicum ad conss. mitte, qui occulte moneat, cogitare Volscos vrbẽ noctu inuadere, & in hoc venisse tam multos. Certo scito, si hoc audierint, sine cunctatione vos eiecturos ex vrbe, prębituros q; iustam iræ materiã. Lætus id Tullus accepit; & dilata in aliud tẽpus expeditione, *interim* totus erat in apparandis rebus bello necessariis. Deinde vbi aduenit ludorum tẽpus, cum Iulius & Pinarius consulatũ iam inissent, præstãtissima Volscorum iuuentus ex omnibus oppidis auctore Tullo ad spectãdos ludos venit: quorum maior pars sedes fixit in sacris & publicis locis, cũ nõ haberẽt hospites ad quos priuatim diuerterẽt: & quoties per vias incederent, per sodalitia sese conglobabant, & cateruatim vrbem permeabãt: ita vt iam murmur de illis ac sinistra per totam vrbem

ἐδόκει τὸν πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Τύλλος αὐθήκα μάλα ἐβούλετο πᾶσαν τὴν Βολούσκων δυνάμιν παραλαβὼν, ὅπῃ τὴν Ῥώμην χωρῆν, ἕως ἐστασίαζε, καὶ ἡγεμόνας ἀπολέμους εἶχεν. ὁ δὲ Μάρκιος αἰτίαν προὔτεινε φάσκων δεῖν εὐσεβῆ καὶ δικαίαν ἐνεστήσασθαι τοῦ πολέμου· διδάσκων ὡς ἁπάσας μὲν προξένοι θεοὶ συλλαμβάνοιεν, μάλιστα δὲ τοῖς πολέμοις, ὅσῳ μείζοις τέ εἰσι τῶν ἄλλων, καὶ εἰς ἀδήλους φιλοῦσι καταστήσαι τύχας. ἐτύγχανον δὲ τότε Ῥωμαίοις καὶ Βολούσκοις ἐκεχειρίαν τοῦ πολέμου καὶ ἀνοχὰς πρὸς ἀλλήλους οὔσας, σπονδάς τε διετεῖς ὀλίγῳ πρότερον χρόνῳ γενομένας. Ἐὰν μὲν οὖν ἀπρεπεστέρως, ἔφη, καὶ ἀφ' τῶν πολεμον ὅπῃ φέρῃς, τοῦ λελῦσθαι τὰς σπονδὰς αἴτιος ἔσῃ, καὶ ὁ δαιμόνιον οὐχ ἕξεις ἱλεών. ἐὰν δὲ περιμείνῃς ἕως ἐκεῖνοι τοῦτο ποιήσωσιν, ἀμύνεσθαι δόξῃς, καὶ λελυμένας σπονδὰς βοηθεῖν. ὅπως δὴ καὶ τοῦτο γένοιτο, καὶ ὅπως αὐ ἐκεῖνοι μὲν δόξαιεν ποιεῖν δεινὰ, ἡμεῖς δὲ δόξαιμεν ὅσιον καὶ δίκαιον ὅπῃ φέρῃν τὸν πόλεμον, ἐγὼ σοὶ πολλῇ φρονίδι ἐξεύρηκα. δεῖ δὲ ὑφ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐξαπατηθέντας ἀρξαι τῆς πολεμίας. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐξαπάτης, ὃν ἐγὼ τέως μὲν ἀπόρρητον ἐφύλαττον, καιρῶν τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ καιρὸν, νῦν δὲ σε σπουδάζοντος ἔργου ἔχεσθαι, δῆλον σοι φέρω· ὅπῃ μέσον ἀναγκάζομαι, τοιόσδε ἐστὶν θυσίας ὅπῃ τελῇ Ῥωμαῖοι μέλλοισι, καὶ ἀγῶνας ἄγειν ἀπὸ πολλῶν χρημάτων σφόδρα λαμπροτάτους· ἀφίξονται δὲ καὶ θέαν ὅπῃ τούτοις πολλοὶ τῶν ξένων. τοῦτον δυναμένας τὸν χρόνον, ἵνα καὶ σὺ, καὶ Βολούσκων ὅσοις δυνάσαι πλείστοις πρόσκοιμον ἐλθεῖν ὅπῃ τὴν θέαν. ὅταν δὲ σὺ τῇ πόλει ἔλθῃς, τῶν δυναγκαστάτων τινά σοι φίλων κέλευσον ἐλθεῖν ὡς τοῖς ὑπάτοις, καὶ δὴ ἀπόρρητον εἰπεῖν, ὅτι μέλλοισιν ὅπῃ πόλει βολούσκοι νύκτωρ, καὶ ὅπῃ τοῦτο πάσχοισι τὸ ἔργον ἀληθές. οὐ γὰρ ἴσθι ὡς εἰ τοῦτο ἀκούσαιεν, οὐδὲν ἔτι ἀνδιάσαιλες σε βαλοῦσιν ὑμᾶς σὺν τῇ πόλεως, καὶ παρέξοισιν ἀφορμὴν δικαίας ὀργῆς. ὡς δὴ ἤκουσε ταῦτα ὁ Τύλλος, ὑπερηγάσθη τε, καὶ τὴν παρόντα καιρὸν τῆς στρατείας ἀναβαλόμενος, τοῖς τὴν παρασκευὴν ἐγίνετο τοῦ πολέμου. ἐπεὶ δὲ κατέπαυσεν ὁ τῆς ἀρχῆς καιρὸς, Ἰουλίου τε καὶ Πιναρίου τὴν ὑπατείαν ἤδη παραληφότων, ἡ κεφαλὶς τῶν Βολούσκων νεότης ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὡς ὁ Τύλλος ἠξίου, παρῆν ὅπῃ τὴν τῶν ἀγώνων θέαν· καὶ κατεσκήνουν οἱ πλείοις ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις τόποις, σὺν ἑρμαῖς καλαγωγαῖς ἐν οἰκίαις τε καὶ παρὰ ξένοις· καὶ ὁπότε ἀφ' τῶν γενοπῶν πορεύοιντο, κατὰ συστροφὰς καὶ ἑταιρείας ἀθρόοι διεξήεσαν· ὥστε καὶ λόγον ἤδη γίνεσθαι πρὸς αὐτῶν ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ

ὑπο-

ὑποψίας ἀπόροις. ἐν δὲ τούτῳ παρεσέρχεται τοῖς ὑπάτοις ὁ κατασκοπευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τύλλου μιμυτὴς, ὡς Μάρκιος ὑπέθετο· καὶ ὡς δὴ ἀπόρρητον παρέξειν κατὰ τοῦ αὐτοῦ φίλων ἐχθροῖς μηνύων ἐνεφέρετο, ὅρκοις καταλαμβάνει τοὺς ὑπάτους ὑπὲρ ἀσφαλείας τε αὐτοῦ τοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ μηδένα Βολούσκων μαθεῖν ὅσῃς ἕνεκα ὁ τοῦ μιμύσιν κατ' αὐτῶν πεποιημένος· καὶ μετὰ τοῦτο ὅπῃ φέρῃ τοῦ τῆς ὅπῃ θέσεως τῆς καλεψευσμένης μιμύσιν. ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν ἀληθὴς εἶναι ὁ λόγος, καὶ αὐτίκα ἡ βουλὴ κατ' ἄνδρα ὑπὸ τοῦ ὑπάτων κληθεῖσα συνῆκτο, καὶ παραθεὶς ὁ μιμυτὴς τοῖς αὐτοῖς εἶπε, καὶ πρὸς ἐκείνων τὰ πιστὰ λαβὼν, λόγοις. τοῖς δὲ καὶ πάλαι μὲν εἶναι δοκεῖ τὸ πρᾶγμα ἐδόκει μεσὸν ὑποψίας, τοσαυτῶν νεότητα ἐξ ἑνὸς ἔθνους ἀφεστῶσαν σφίσιν ὅπῃ τὴν θέαν παρεγένετο· πρεσβευτὴς δὲ μιμύσεως, ἧς τὴν ἀπάτην ἠγνόει, ἰσχυρὰν βεβαίαν ἡ δόξα ἔλαβεν. ἐδόκει τε ἅπασιν ἀπαλλάττειν τοὺς ἀνδρας ἐκ τοῦ πόλεως, πρὶν ἥλιον δῦναι, τοῖς δὲ μὴ πεῖσθεῖσιν ὅπῃ κηρύξαι θάνατον· ὅπῃ μελήσειν δῦναι δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, ἵνα χωρὶς ὕβρεως καὶ μετὰ ἀσφαλείας γένοιτο, τοῖς ὑπάτοις. τοῦτα τοῦ βουλῆς ψηφισαμένης, οἱ μὲν ἐκήρυττον ἀφ' τῶν γενοπῶν διεξιόντες ἀπειναι Βολούσκοις ἐκ τοῦ πόλεως αὐτίκα μάλα, κατὰ μίαν ἀπόνοιαν ἐξιόντας πύλῃ τῇ καλουμένῃ Καπυίνῃ· ἕτεροι δὲ παρέπεμπον τοῖς ἀπαλλαττομένοις ἄμα τοῖς ὑπάτοις· ἔνθα μάλιστα ὤφη ὅσον αὐτῶν ὁ πλῆθος ἦν, καὶ ὡς ἀκμαῖον ἄπαν, ὑφ' ἕνα καιρὸν καὶ κατὰ μίαν ἐξιόντων πύλῃ. πρῶτος μὲν αὐτῶν ὁ Τύλλος ἐξῆλθ' ἀφ' ἁρμάτων, καὶ καταβὰς ὀλίγον τοῦ πρόσω τῆς πόλεως τόπον ὅπῃ τὴν δῆλον, ἐν τούτῳ τοῖς ὑστεροῦσι ἀνελάμβανεν. ὅπῃ δὲ πάντες συνῆθροισμένοι, σύκλησιν ποιησάμενος, πολλῇ καταβοῇ τὴν Ῥωμαίων πόλεως ἐρρήσαι, δῆλον καὶ ἀπόρρητον ἀποφαίνων τοῦ ὕβρεν τὸν ὑβρισμένοις πρὸς αὐτῶν τῶν Βολούσκοι, μόνοι τῶν ἀνδρῶν ξένων ἐξελαθέντες ἐκ τοῦ πόλεως· καὶ λέγων ἠξίου ταῦτα πρὸς τοῦ ἑαυτοῦ πόλιν ἔκαστον, καὶ πρεσβεύειν ὅπως παύσωσι τῆς ὕβρεως Ῥωμαῖοι, δίκας πρὸς βαρβάρους τοῦ παρανομίας. ταῦτα εἰπὼν καὶ πρὸς ἀθρόους ἀνθρώποις ἀγωνιστὰς τῶν ὅπῃ τῷ πάθῃ, διέλυσε τοῦ σύκλησιν. οἱ δὲ ἀπαγαγόντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, ἐδήλωσαν τοῖς ἀνδρῶν τὸν πρεσβευτὴν, ὅπῃ μέγιστον ἐξαίρετοι τὰ ἡγούμενα, ἡ ἀναστάσις τε πᾶσα πόλις καὶ κατέχει τοῦ ὀργὴν σύκ ἠδυνάτο. ἀφ' ἁρμαρεσθυμούμενοι τὸν ἀνῆν πρὸς ἀνῆν, εἰς μίαν ἀγορὰν πάντας ἠξίουν Βολούσκοις ἰέναι, ὅπως δὴ κοινῇ χρήσαιντο γνώμῃ πρὸς τοῦ πολέμου. ἐγίνετο δὲ ταῦτα, τοῦ Τύλλου μαλιστα σπάνιος· καὶ ζωήσαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οἵ τε ἐν τοῖς τέλεσι, καὶ πολὺς ἀνῆρ ὄχλος εἰς τὴν Ἔχετραν πόλιν. αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν

suspicio exsisteret. Interea subornatus a Tullo index adit cõsules, vt Marcius suaserat: &, vt in re occulta quam de amicis apud inimicos proferret, iuramento astringit consules vt & securitatem sibi præstent, nec Volscorum cuiquam detegant cuius indicio sint proditi: ac tum demũ eis figmentum de insidiis aperit. creditumq; est facile: ac mox consulum iussu cõuocatis viritim senatoribus, index in conspectum eorũ productus, accepta etiã ab illis fide, dixit eadẽ *quæ ante apud consules dixerat*. Senatus cum iã ante rem suspectam haberet, videns tantũ iuuentutis ex vna gente male pacata ad spectacula confluxisse, accedẽte hoc indicio, cuius dolus ignorabatur, valde in opinione sua confirmatus est: placuitq; omnib. summoueri eos ex vrbe ante solis occasum, pœna capitis per præconem denuntiata iis qui contra fecissent: vt autẽ tuto & illæsi discederẽt, id curare cõsules. Hoc S C facto, præcones per omnes vias dimissi qui edicerent, Volscos euestigio ex vrbe abire omnes per vnã portam Capenam: alii vero cũ conss. deducebant abeuntes: vbi maxime apparuit quãtus eorum esset numerus, & quantum robur, omnibus eodem tẽpore per vnam portam exeuntibus. Primus Tullus exibat propere; occupatoq; non longe ab vrbe loco idoneo, colligebat ibi qui venirent serius. Vbi vero omnes conuenerunt, coacta cõcione, acriter in Romanos inuectus est, dicens Volscos grauem & infandam ab eis accepisse iniuriam, solos omnium hospitum vrbe pulsos: postulabatq; vt quisq; in suam patriam id renuntiaret, daretq; operam vt cõpesceretur Romanorũ insolentia, & violati iuris pœnæ ab illis repeterẽtur. His dictis homines facto *iam ante* commotos, *magis* exacerbauit, atque ita concionem dimisit. Ii cum in suam quisque patriam reuersi ceteris *popularibus* narrassent contumeliam, nõ sine facti exaggeratione, nulla ciuitas ab ira se cõtinuit: missisq; oppidatim legationibus, totius gentis indictum est concilium, in quo collatis consiliis de bello ageretur. Nec cessabat instigator Tullus, donec honoratiores vndiq; conuenissent Ecetrã, præterq; hos magna reliquæ turbæ multitudo. hoc enim oppidum ad

ceterorum comitia apto loco ſitum videbatur. Ibi poſt multos ſermones a cuiuſq; ciuitatis proceribus habitos, data ſunt iis qui aderant ſuffragia: obtinuitq; illorum ſententia qui bellum ſuadebãt, quãdo per Romanos priores fœdus violatũ eſſet. Cũq; iam de belli gerendi modo conſultarẽt proceres, progreſſus *in mediũ* Tullus, ſuaſit acciri Marciũ, & ex illo quæri quo modo Romanorũ vires conuelli poſſint. hũc enim omnium optime ſcire qua laborent res Romanæ, qua valeant. Placuit conſilium, moxq; acclamatum eſt ab omnibus, vocarent hominem. Tum Marcius arrepta occaſione optatiſſima, prodiit mæſtus ac lacrymabundus: & poſt modicum ſilentium, talẽ pertexuit orationem: Si exiſtimarem eandem eſſe omnium veſtrũ de mea calamitate ſentẽtiam, nõ neceſſariũ crederẽ ſuper ea re diſſerere. Sed quoniã in tanta ingeniorũ varietate probabile eſt nõ deſore qui falſo atq; immerito ſuſpicẽtur me nõ ſine iuſta cauſſa e patria pulſum a populo, arbitror mihi primũ omniũ coram vniuerſo cœtu veſtro reddẽdam exſilii mei rationẽ. Itaq; per deos oro, vt & vos qui iam ante noſtis quam indignis modis ab inimicis ſim habitus, quatenque præter ius ac fas in hoc infortuniũ inciderim, patienter me audiatis: nec prius meum de reb. gerendis deſideretis conſilium, quã me id prolaturum, qualis ſim, examinaueritis. nec. n. diu huic parti ſermonis immorabor, etiamſi repetenda ſit altius. Populus Romanus a principio rempublicã habuit mixtam e regum & optimatum poteſtate. quam cum vltimus rex Tarquinius in tyrannidẽ vertere vellet, optimatum proceres eum conſpiratione facta eiecerunt ex vrbe: ſumptisq; rerum habenis, optimam & ſapientiſſimam reip. formam, vt omnes confitentur, inſtituerunt. Nuper autem, ante triennium circiter aut quadrienniũ, egentiſſimi quiq; inertiſſimiq; ciuium, malos duces ſecuti, cum alia multa proterue fecerunt, tum poſtremo tentauerunt optimates ſubmouere a gubernaculis reipubl. quam rem vniuerſus ſenatus indigne tulit, & diſpiciendũ cẽſuit quo pacto iniurioſi iſti reip. turbatores cohiberi poſſent. ſed in tuẽdis optimatium partibus præ ceteris inter ſeniores quidem ſtrenue laborauit Appius Claudius, vir multis nominibus laudatiſſimus; inter iuniores autem, ego:

καλλίστη κεῖσθαι σιωπῶσα τὰς δίκας ἡ πόλις. ῥηθέντων δὲ πολλῶν λόγων οὓς εἶπον οἱ δυνατώτατοι τῆς πόλεως, ψῆφος ἀνεδόθη τοῖς πατρῶσι· καὶ τὸν μὲν νικῶσαν γνώμην, κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς Ῥωμαίων ἀρξάντων τῆς πρὸς τοὺς Λατίνους ἀνομίας. ἐπεὶ δὲ τοῦ μὲν πολεμεῖν αὐτοῖς ἔδοξεν προτιθέντων σκοπεῖν τῆς ἐν τοῖς τέλεσι, παρελθὼν ὁ Τύλλος, συνεβούλευσεν αὐτοῖς καλεῖν τὸν Μάρκιον, καὶ παρ' ἐκείνου πυθάνεσθαι πῶς ἂν ἡ Ῥωμαίων καταλυθείη δυνάμις. κρείττονα γὰρ ἀπόντων ἂν θεῶν εἰδέναι, πῇ τε κάμνει τὰ τῆς πόλεως πράγματα, καὶ πῇ μάλιστα ἐρρῶν. ἐδόκει ταῦτα, καὶ αὐθίκα πάντες ἐβόων καλεῖν τὸν ἄνδρα. καὶ ὁ Μάρκιος ἧς ἐβούλετο ἀφορμῆς λαβόμενος, δύνεται κατηφὴς καὶ δεδακρυμένος, καὶ μικρὸν ἐπιχρὼν χρόνον, τοιούτοις διέθετο λόγοις· Εἰ μὲν ἡδυνάμην ὑμᾶς ἀπαντᾶς ὅμοια γινώσκειν περὶ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οὐκ ἂν ὑπελάμβανον ἀναλογον εἶναι περὶ αὐτῆς ἀπολογεῖσθαι· ἐνθυμούμενος ὅτι, ὡς ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις ἤθεσιν εἰκὸς, εἶναι οἷς πανδεχήσεται δόξα ἀληθὴς, οὔτε πρεσκήκουσα, ὡς οὐκ ἄν ἄτερ αἰτίας ἀνηθοῖς καὶ δικαίας ἐξελάσαί με ὁ δῆμος ἐκ τῆς πατρίδος, πάντα μάλιστα οἴομαι δεῖν πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἐμῆς φυγῆς ἐν κοινῷ πρὸς ἁπάντας ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι. ἀλλ' ἀνάγκαιόν μοι, πρὸς θεῶν, καὶ οἱ κρείττονες ἐγνωκότες ἃ πέπονθα ὑπὸ τῆς ἐχθρᾶς, καὶ ὡς οὐ προσῆκόν μοι ταύτης πεπείραμαι τῆς τύχης, διεξιόντος, καὶ μὴ πρότερον πυθέσθαι πῆ χρὴ πρεσπεῖν ἀκούσας, πρὶν ὁποῖός τις εἰμὶ ὁ πολίτης· μικρὸν ἀποδεξόμενος, ἐξετάσας ἔστ' ἂν ὀβελὸς ὁ πρὸς αὐτῶν, καὶ πρόσωθεν ἀρξώμεθα, λόγος. Ῥωμαίοις δὲ μὲν ἐξ ἀρχῆς πολίτευμα ἐκ τε βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας· ἔπεφτα ὁ τελευταῖος βασιλεὺς Ταρκύνιος τυραννίδα τὸν ἀρχαῖον ἐξίου ποιεῖν. συστάντες οὖν ἐπ' αὐτὸν οἱ τῆς ἀριστοκρατίας ἡγεμόνες, ἐκεῖνον μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως, αὐτοὶ δὲ τὰ κοινὰ καλέσαντες ἀρίστην καὶ σοφεωνεστάτην, ὡς ἁπάντων ὁμολογοῦσι, κατεστήσαντο πολιτείαν. χρόνοις τὲ οὐ πολλοῖς τῆς νεωτέρας, ἀλλὰ τέλειον ἤ τέταρτον τοῦτο ἔτος, οἱ πενέστατοί τε καὶ ἀργότατοι τῶν πολιτῶν, πονηροῖς χρησάμενοι πρεσβύταις, ἀνήρ τε πολλὰ ἐξύβρισμεν, καὶ τελευτῶντες καταλύειν τὴν ἀριστοκρατίαν ἐπεχείρουν. ἐφ' οἷς ἁπάντων μὲν οἱ τῆς βουλῆς πρεσβύτατοι ἠθροντο, καὶ ὅπως παύσονται τῆς ὕβρεως οἱ κινοῦντες τὴν πολιτείαν, σκοπεῖν ἐξίουν. ἐπεὶ ἁπάντων ἐν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, οὐκ μὲν τῆς πρεσβυτάτου Ἄππιος, ἀνὴρ πολλῶν ἄξιος ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι, οὐκ ἐν τῆς νεωτέρων, ἐγώ· καὶ λόγοις ἐποιούμεθα ἀφ' πρώτου τῆς βουλῆς ἐλευθέροις, οὐ δημῶν πολεμοῦντες, ἀλλὰ πονηρεύεσθαί τινα Ῥωμαίων, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐλεύθερον ἅπασιν ἀξιοῦντες ἐχεῖν, τὴν δὲ πρεσβείαν τῆς κοινῶν ἀποδεδόσθαι τοῖς κρείττοσι. ταῦτα ὁρῶντες οἱ πονηρεύεται τὰ τῆς πλήθους ἐκεῖνοι πρεσβεύειν, πρὸς τοῖς ἔγνωσαν ἡμᾶς τοὺς φανερὰ πάντα ἐναντιουμένους σφίσιν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, οὐχ ἅμα ἀμφοτέρους ὅπτι χρήσαιντο, ἵνα μὴ ὅπτι φθονόν τε καὶ βαρὺ τὸ πρᾶγμα λύπῃ, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ τὰ νεωτέρου τὲ καὶ ὑμετέρου ἀρξάμενοι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον με ἄκριτον ἐπεχείρησαν ἀπολέσαι, ἔπειτα ἔκδοτον τῆς βουλῆς ἠξίουν ὅπτι θανάτῳ λαβεῖν. ἀποτυχόντες δὲ ἀμφοτέρων, πρεσβεύκαλέσαντο ὅπτι δίκαιον εἶν αὐτοὶ δικάσειν ἔμελλον, τυραννίδος ὅπτι βαλόντες αἰτίαν. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἔμαθον, ὅτι δῆμον τύραννος οὐδεὶς πολεμεῖ μετὰ τῆς ἀρίστων συστάς, ἀλλὰ τοὐναντίον μετὰ τοῦ δήμου τὸ κρατίστου τῆς πόλεως αἱρεθέν μέρος. δικαστήριόν τε οὐχ ὅπερ ἐν πάντοις ἀπέδωκέν μοι, τὴν λοιδορίαν καλέσαντες οὐκλησίαν, ἀλλ' ὁ πάντες ὁμολογοῦσι πονηρότατον εἶν δικαστήριον, καὶ ἐπ' ἐμοῦ πρώτου καὶ μόνου ἠνώλθον, ἐν ᾧ πλέον ἔμελλον ἔχειν οἱ θῆτες καὶ ἀνέστοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ὅπτι βουλεύοντες βίοις, τῆς ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τὰ κοινὰ σώζεσθαι βουλομένων. τοσοῦτον δὲ πρᾶγμα μοι πρεῖν τὸ μηδὲν ἀδικεῖν, ὥστε ἐν ὄχλῳ κρινόμενος οὐ τὸ πλέον μισόξενον ἔν, καὶ ἀφ' τοῦ τὸ ἐχθρόν μοι, δυσὶ μόνον ἑάλων ψήφοις, ἀποπεφυγὼν τὴν ἐξουσίαν τῆς δημόρχων, εἰ μὴ καταδικασθείν ἐγώ, καὶ τὰ ἔγκλα πείσεσθαι πρὸς ἐμοῦ λεγόντων, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ πρὰς τὸν ἀγῶνα κατ' ἐμοῦ χρησαμένων. τοιαῦτα δὴ πεπονθὼς ἐγὼ πρὸς τῆς ἐμαυτοῦ πολιτῶν, ἀβίωτον ἡγησάμην τὸν λοιπὸν ἔσεσθαί μοι βίον, εἰ μὴ λάβοιμι παρ' αὐτῶν δίκας. καὶ ἀφ' οὗ τοῦτο ἐξόν μοι ζῆν ἀπεκρινόμενος, εἴτε ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἠβουλόμην τὸν συγγενὲς, εἴτε ἐν ταῖς νεοκτίστοις, ἃς οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπῴκισαν, οὐκ ἠβουλήθην· ἐφ' ὑμᾶς δὲ κατέφυγον, οὓς ἠπιστάμην πλεῖστά τε ὑπὸ Ῥωμαίων ἠδικημένους, καὶ μάλιστα αὐτοῖς ἀπεχθομένους, ἵνα κοινῇ μεθ' ὑμῶν ἀμφησταίμην αὐτοῖς, ὅσα μοι δύναμις, λόγοις τε, ἔνθα δεῖ λόγων, καὶ ἔργοις, ὅτεν ἔργων δεῖ. χάριν τὲ τὴν μεγάλην οἶδα τῆς τε ὑποδοχῆς μου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς ἡμῖν ἢ με ἡμῶν τε, οὐδὲν οὔτε μνησικακήσαντες, οὔτε ὑποληψάμενοι ὧν ὑπ' ἐμοῦ ὀπτόντος ἐπάθετε τοῖς πολέμοις. φέρε δὴ, τίς δὴ εἶν ἀνὴρ, εἰ δίξης καὶ ἡμῶν, ὧν πρεσῆκέ μοι

nec deſimus in ſenatu liberis vti verbis, non plebem oppugnantes, ſed ſuſpectam habentes malorũ potẽtiam; nec vt ciuem aliquẽ ſeruitute opprimeremus, ſed vt conſeruata omnibus ſua libertate, reip. regimẽ potioribus redderemus. Hęc videtes nequiſſimi illi plebis antiſtites, ſtatuerũt primos nos qui aperte ſibi aduerſaremur, e medio tollere; non ambos ſimul aggreſſi, ad vitandã facinoris inuidiam; ſed orſi a meiuniore & oppreſſu facili. Ac primo iniudicatum me conati ſunt perdere; deinde me ſibi a ſenatu ad ſuppliciũ dedi poſtulatũt. Quorũ vtroq; fruſtrati, vocarunt me in iudicium cui ipſi erant pręfuturi, obiecto crimine affectatæ tyrannidis. vbi ne hanc quidem abſurditatem ſenſerũt, neminem tyrannum contra plebem conſpirare cũ optimatibus; ſed cõtra, plebis ope potentiſſimum quemq; e ciuitate tollere. nec iudiciũ mihi datũ more patrio centuriatis comitiis; ſed quod omnes fatentur improbatiſſimum iudiciũ, & de me primo ac ſolo factum; in quo turba mercenaria, lare carens, & alienis fortunis inhians, plus *virium* erat habitura, quam viri boni qui iuſtitiam & remp. ſaluã eſſe cupiunt. Tantum autem innocentiæ mihi ſuperfuit, vt cũ cauſſa mea diſceptaretur a turba cuius maior pars bonis viris infenſa eſt, & ob hoc mihi quoq; inimica, duobus tantum damnatus ſim calculis; tribunis poteſtatem deponentibus ni ego damnarer, ſeq; a me extrema paſſuros dictitantibus, & omni ſtudio contentioneq; aduerſum me connitẽtibus. Hæc igitur paſſus a meis ciuibus, reliquũ vitæ ſpatium nõ duxi mihi vitale, niſi pœnas de ipſis ſumerem. Quapropter cum liceret mihi viuere in otio vel in Latinis oppidis ob *gentis* cognationẽ, vel in quapiã recens a patrib. noſtris deducta colonia, nolui; ſed ad vos cõfugere malui, quos ſciebã maximis a populo Romano affectos iniuriis, eiq; infenſiſſimos; vt vna vobiſcum communes iniurias vlciſcerer pro virib', tũ verbis, vbi verbis eſt opus; tũ factis, ſi factis opus fuerit. habeoque vobis magnã gratiã q; me exceperitis: atq; ẽt maiorẽ, quod tanto me honore afficitis, traditis obliuioni omnib. malis quæ vobis belli tẽporibus intuli. Ergo qualis vir eſſem, ſi honoribus debitis

priuatus ab ingratis ciuibus, simulq; patria, domo, amicis, penatibus, maiorum sepulcris, aliisq; bonis omnibus; & hæc cuncta nactus apud vos, quos ante in illorum gratiam oppugnaui, non infestarem eos quos pro ciuibus inimicos sum expertus, nec benefacerem his quos pro hostibus amicos comperi? Equidem pro viro non habeo qui nec inimicis irascitur, nec seruatoribus suis bene vult. Patriam porro existimo, non quæ me ciuem dedignatur, sed quæ me externum ciuẽ sibi asciuit: & regionem eam amicam puto, in qua tutus maneo, non in qua iniuriis exagitatus sum: speroque, si Deus nos adiuuerit, necvestra studia, vt par est, defuerint, breui magnã mutationem futuram. Scitis enim populo Rom. tot bellis exercito nullum hostem magis formidatum quam vos; nec aliud magis curare semper, quam vt gentem vestram reddant debilem. & ideo populos vestros, alios iam oppresserunt bello, alios amicitiæ spe fefellerunt; ne coniunctis viribus commune bellum eis inferatis. qui si honorifico incensi studio vos illis opponere pergatis, & in bellum consentiatis, vt nunc facitis, potentiam eorum facile tolletis e medio. Et quoniã ex me cognoscere cupitis quæ rei aggredienda: ac belli gerendi mihi probetur ratio, siue id peritiæ siue beneuolentiæ meæ testimonium est, siue vtriusq; dicam nihil dissimulans. Ante omnia igitur moneo dispiciatis vt pium & iustum belli prætextũ habeatis. qui quomodo quærendus sit, ẽt cum vestro commodo, audite. Ager quem primũ Romani tenuere, paruus est & sterilis. qd aũt ei post accessit, ademptum finitimis, amplũ est & fertile. quodsi quisq; populus partẽ suam per vim sibi creptã velit recipere, nihil erit tã paruũ, egenum, debile, quã vrbs Romana. Ab hac re vobis censeo sumendũ exordiũ. Itaq; legatos ad eos mittite, qui oppida vestra quæ tenent repetãt, & munitionib. eos quas in territorio vestro munierunt, excedere iubeant, & siquid aliud de vestris vi ad se pertraxerunt, reddere suadeant. nec prius bellum inferte, quam illi responsum dederint. Si. n. hæc feceritis, alterutrũ eorum quæ cupitis cõsequemini: aut res vestras recipietis sine sumptu &

τοῖς ἐμῶν τοῦ πολίταις τυγχάνειν, τοῖς τῶν ἀ-
παθόντων ἀποστερηθεὶς, τοῖς τούτοις, πατείδος τε 359
καὶ οἴκου, καὶ φίλων, καὶ θεῶν πατρῴων, καὶ τάφων τῶν γενικῶν, καὶ πάντος ἄλλου ἀπελαθεὶς ἀγαθοῦ, παρ' ὑμῖν δὲ ἄπαντα τοῦτα κτῶμαι, οἷς ἐκείνων χάριν ἐπολέμουν, μὴ νομίμῳ χαλεπὸς μὴ οἷς ἀντιπολιτῶν ἐχθροῖς κέχρημαι, χρηστὸς δὲ οἷς ἀντιπολεμίων, φίλοις; ἀλλ' ἔγωγε οὐδὲ ἐν ἀνδρὸς μίσος θείτω δῆ, ὅστις μήτε τὸ πολεμοῦν δι' ὀργῆς ἔχει, μήτε τὸ σῶζον αὐτὸν δι' δυνοίας. πατείδα δὲ ἡγοῦμαι οὐ τὴν ἀπαρνησαμένην με πόλιν, ἀλλ' ἧς ἀλλότριος ὢν, πολίτης γέγονα· γῆν τε, οὐκ ἐν ᾗ ἠδίκημαι, φίλην, ἀλλ' ἐν ᾗ τὸ ἀσφαλὲς ἔχω. καὶ δὴ θεός τε συλλαμβάνει, καὶ τὰ ὑμέτερα, ὡς εἰκὸς, τοῖς θυμοῖς, μεγάλην καὶ ταχεῖαν ἐλπίζω γενήσεσθαι μεταβολήν. τὸ γὰρ ἴσε ὅτι πολλῶν ἤδη πολέμων πειραθέντες Ῥωμαῖοι, οὐδένας μᾶλλον ἔδεισαν ὑμῶν, οὐδὲ ἔστιν ἐφ' ᾧ μᾶλλον σπουδάζοντες διατελοῦσιν, ἢ ὅπως τὸ ὑμέτερον ἔθνος ἀσθενὲς ἀποδείξωσι. καὶ διὰ τοῦτο τὰς μὴν πολέμῳ λαβόντες ὑμῶν ἔχουσι πόλεις, τὰς δὲ φιλίας ἐλπίσι τοῦ δακρουσάμενοι, ἵνα μὴ καθ' ἕνα πάντες γένωνται, κοινὸν ἐξενέγκωσι κατ' αὐτῶν πόλεμον. ἐὰν οὖν τὰναντία ὑμεῖς ἀντιφιλοτιμούμενοι διατελῆτε, καὶ μίαν ἅπαντες ἔχητε τὸ πολέμου γνώμην, ὁ ποιήσετε νῦν, ῥᾳδίως αὐτῶν τὸ κράτος παύσετε. ὃν δὲ τρόπον ἀγωνίσασθε, καὶ πῶς χρήσεσθε τοῖς πράγμασιν, ὅπῃ γνώμην ἀξιοῦτέ με ἀποφήνασθαι, εἴτε ἐμπειρίαν μοι μαρτυρῶντες, εἴτε εὔνοιαν, εἴ τε καὶ ἀμφότερα, φράσω καὶ σὺν ἀποκρύψομαι. πρῶτον μὲν οὖν ὑμῖν παραινῶ σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβῆ καὶ δικαίαν ποιήσασθε τὸ πολέμου πρόφασιν. εὐσεβὴς δὲ καὶ δικαία τοῦ πολέμου πρόφασις ἥτις ἂν γένοιτο, καὶ ἅμα συμφέρουσα ὑμῖν, ἀκούσατέ μου. Ῥωμαίοις ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρξάσα γῆ βραχεῖά ἐστιν καὶ λυπηρά· ἡ δὲ ἐπίκτητος, ἐν τοῖς πρεσοίκοις ἀφελόμενοι, πολλὴ καὶ ἀγαθὴ· καὶ εἰ τῶν ἠδικημένων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἀξιοῖ λαβεῖν, οὐδὲν οὔτω μικρὸν, οὐδὲ ἀσθενὲς, οὐδὲ ἄπορον, ὡς ὁ Ῥωμαίων ἀγὼν γενήσεται. τούτου δ' οἰόμεθα δεῖν ὑμᾶς ἄρξαι. πέμπετε οὖν πρέσβεις ὡς αὐτοὺς, ἀπαιτοῦσας ἃς κατέχουσιν ὑμῶν πόλεις, καὶ ὅσα τείχη ἐν τῇ ὑμετέρᾳ γῇ ἐνετειχίσαντο, ἀξιοῦντες ἐκλιπεῖν, καὶ εἴ τι ἄλλο βίᾳ σφετερισάμενοι τῶν ὑμετέρων ἔχουσι, πείθοντες ἀποδιδόναι. πολέμου δὲ μήπω ἄρχετε, πρὶν ἢ λαβεῖν τὰς παρ' αὐτῶν ἀποκρίσεις. ἐὰν γὰρ ταῦτα ποιήσητε, δυοῖν ὧν βούλεσθε ἐπαρξῇ θάτερον ὑμῖν· ἢ τὰ ἑαυτῶν ἀπολήψεσθε δίχα κινδύνων καὶ

δαπάνης,

δαπάνης, ἢ καλῶς καὶ δικαίαν τοῦ φασιν εἰληφότες ἔσεσθε τοῦ πολέμου. ὃ γὰρ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ὀπτιθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτεῖν, καὶ μὴ τυγχάνοντας τούτου πολεμεῖν, ἀπόδειξις αὐ ὁμολογήσουσιν εἶναι καλόν. φέρε δὴ, εἰ ποιήσῃν οἴεσθε Ῥωμαίοις, τοῦτα ὑμῖν προσελθόντων; πότερον ἀποδώσῃν τὰ χωρία ὑμῖν; καὶ τί κωλύσῃ πάντων αὐτοῖς ἀποστῆναι τῶν ἀλλοτρίων; ἥξουσι γὰρ Αἰκανοί τε καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Τυρρηνοὶ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τῶν ἑαυτῶν γῆν ἀπολωλῆθμενοι. ἢ καθέξῃν τὰ χωρία, καὶ μηδὲν τῶν δικαίων ποιήσῃν; ὅσῳ ἐγὼ νομίζω. οὐκοῦν ἀδικεῖσθαι πρότερον λέγοντες ἐπ' αὐτῶν, κτῆ δὲ αἰναγκαῖον ὀπτὶ τὰ ὅπλα χωρήσετε, καὶ συμμάχοις ἕξετε, ὅσοι τὰ ἑαυτῶν ἀφαιρεθέντες, ἀπεγνώκασιν ἄλλως αὐ ἔτι αὐτὰ, ἢ πολεμοῦντες, ἀπολήψεσθαι. κρίσεως δ' ὁ καιρὸς, καὶ οἷος οὐχ ἕτερος ὀπτιθέσθαι Ῥωμαίοις, ὃν ἡ τύχη τοῖς ἀδικουμένοις οὐδὲ αὐ ἐλπιζόντα παρεσκεύασεν, ἐν ᾧ ἐπιστάζοισι, καὶ ὑποπτεύοισιν ἀλλήλοις, καὶ ἡγεμόνας ἔχουσιν ἀπείρους πολέμου. ἃ μὲν οὖν ὑποτιθέσθαι καὶ λόγοις, καὶ παραινῶν φίλοις, μετὰ πάσης δίκης νοίας καὶ πίστεως εἰρημένα ἐστὶ ἐμοῦ, τοῦτό ἐστιν. ἃ δὲ τὰ ἔργα ἐκάστοτε πρεσσέσθαί τε καὶ μηχανᾶσθαι δεήσει, τοῖς ἡγεμόσι τῆς δυνάμεως ὑπερέκειται. πρόσθεν γὰρ τοῦμον ἔστι ἐν ᾧ δὲ μέλλω τι ὑμᾶς ὠφελῆσῃν. καὶ δὴ ἴσε ὅτι ὃς πολεμῶν ὑμῖν μεγάλα βλάψαι δυνατὸς ἐῶ, καὶ σὺν ὑμῖν ἀγωνιζόμενος, μεγάλα δυνήσομαι ὠφελῆν. τοιαῦτα μὲν ὁ Μάρκιος εἶπεν. οἱ δὲ Βολσκοῦσκοι λέγοντός τε τοῦ ἀνδρὸς ἔτι, δῆλοι ἦσαν ἀγαλλόμενοι τοῖς λόγοις· καὶ ὅλῳ ἐπαύσαντο, μεγάλῃ βοῇ πάντες ἐπεσημήναν, ὡς τὰ κράτιστα ὑποτιθεμένῳ· λόγον τε οὐδενὶ πρεσθέντες, ὀπτικυρῶσι τὴν γνώμην. γραφέντος δὲ δόγματος, αὐθὶς ἐξ ἑκάστης πόλεως τοῖς ὀπτιφανεστάτοις ἀνδρὰς ἑλόμενοι, πρεσβεύσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστελλαν τὰ δὲ Μαρκίῳ ψηφίζονται βουλῆς μετουσίαν ἐν ἁπάσῃ, καὶ ἀρχὰς ἐξεῖναι πολλαχόσε μετιέναι, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ὑμιώτατα ἐν παρ' αὐτοῖς μετέχῃν. καὶ πρὶν ἢ τὰς Ῥωμαίων ἀποκρίσεις ἀναμεῖναι, πάντες ἔργου εἴχοντο, πανδημεὶ ἀζόμενοι τὰ πολέμια· ὅσοι τε αὐτῶν ἦσαν ἄθυμοι τέως, κακωθέντες ἐν ταῖς πρότεραις μάχαις, τότε πάντες ἐρρώσθησαν ὡς τὴν Ῥωμαίων καταλύσοντες ἰσχύν. οἱ δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες ἐπ' αὐτῶν πρέσβεις, καταστάντες ὀπτὶ τὴν βουλὴν, ἔλεγον ὅτι

periculo; aut honestam iustamq; belli caussam habebitis. Est enim omniũ confessione honestum, siquis alieni non appetens, contentusque res suas repetere, passus repulsam, armis ius suum persequatur. Agedum quid putatis Romanos facturos si vos hanc viam insistatis? Vtrum reddituros vobis agrum? & quid vetabit quin mox relinquant quidquid alienum est? venient enim Æqui, Albani, Etrusci, aliique multi, repetitum terras suas. An retenturos occupata, nihilq; iustum facturos? vt ego certe arbitror. Ergo protestati ab ipsis prioribus ortam iniuriam, sumetis arma necessaria, & habebitis auxiliares quotquot ab eis spoliati sunt, nec sperãt se aliter quam armata manu res suas posse recipere. Estque hoc tempus, si vllum aliud, Romanis adoriendis opportunum, quod fortuna populis iniuria læsis præter spem offert, dum illi ob seditionem suspecti sunt inuicem, & duces habẽt imperitos militiæ. Hęc sunt de quibus amicos summa fide beneuolentiaq; monendos verbis censui: quæ vero in singula momenta factis exsequenda erunt & arte prouidenda, ea copiarum imperatoribus consideranda relinquetis. Sed nec meum vobis studium deerit, quemcumque mihi locum assignaueritis: operam dabo nequo vel milite, vel cẽturione, vel tribuno sim deterior. accipite me, vtiminique & abutimini, vbicumq; vobis opera mea profutura videbitur; persuasum habentes, me, si hostis vobis multum obfui, socium etiam profuturum non mediocriter. Hæc loquentem Volsci se libenter audire significabant. vt vero dicere desiit, conclamarunt recte monere: nullaq; ampliore deliberatione addita, comprobarunt hominis sententiam. scriptoq; decreto, mox nobilissimũ quẽque oppidatim delectũ Romã in legationem miserunt. ceterum Marcio decreuerunt dignitatem senatoriam & ius gerendorũ magistratuum honorumq; omnium, in quocumq; libẽret oppido. nec exspectato Romanorum respõso, cuncti rẽ capessebant, & bello se parabant. tum siqui priorib. prœliis fracti essent, recipiebant animos, velut euersuri Romanũ imperium. At legati Romã missi, vt in senatum introducti sunt, aiebant

Volſcos magnopere cupere vt ſublatis controuerſiis deinceps amici ſint & ſocii populi Romani, ſine dolo malo: futuramq; fidam & firmam eam amicitiam, ſi agros ſuos & oppida per Romanos occupata recipiant: alias nec pacem inter eos firmã futuram, nec amicitiam: natura enim ita comparatum eſſe vt iniuria preſſi cum oppreſſorib. gerant ſimultates. orabantque ne petitione ſua inique repulſa, ſibi *iuſti* belli neceſſitatem imponerent. His dictis, & legatis excedere iuſſis, in ſenatu conſultatum eſt: nec multo poſt reuocatis, de communi patrum ſentẽtia hoc datũ eſt reſponſum. Non latet nos Volſci, non amicitiam vos, ſed honeſtam belli occaſionem quærere. nam quæ a nobis petitis, ſat ſcitis vos numquam impetraturos. poſtulatis enim iniqua & impoſſibilia. nam ſi donatos nobis agros mutato conſilio nunc repeteretis, iniuſtum eſſet eos non reſtitui *priſtinis dominis*. quorũ vero dominium iure belli prorſus amiſiſtis, eos iam alienos iniuſte petitis. nos certe optimas poſſeſſiones ducimus, quib. bello potiti ſumus: cũq; non primi hunc morem inuexerimus, ſed tam apud deos quam apud homines, & tã apud barbaros quã apud Græcos receptum eſſe nouerimus, haudquaquã vobis ceſſerimus, nec bello acquiſita per ignauiam reliquerimus. turpiſſimum enim eſſet, res virtute fortitudineque partas amittere per ſtultitiam & formidinem. Bellare autem vos nec, ſi piget, cogimus; nec, ſi lubet, deprecamur: ſed ſi inceperitis, nos defendemus. Hæc Volſcis renuntiate: ſimulque monete, illos priores arma ſumpturos, nos vero poſteriores depoſituros. Cũ hoc reſponſo legati Volſcorum ad ſuam gentem remiſſi ſunt. Rurſum igitur coactis comitiis, communi gentis conſenſu decernitur vt bellũ Romanis indicatur. tum imperatores leguntur Tullus & Marcius: factoque decreto, conſcribuntur copiæ, tributa colliguntur, & comparatur quidquid ad bellum videretur neceſſarium. cumque iam dimittendus eſſet conuentus, aſſurgens Marcius, ſic locutus eſt: Quæ decreta ſunt his comitiis, bene habẽt, & exſequenda ſunt ſuo quæque tempore. Interim vero dum exercitus cõſcribetur,

Ὀλουσκοις περὶ πολλοῦ ἐστι καταλύσασθαι τὰ πρὸς
Ῥωμαίους ἐγκλήματα, καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον εἶ) φί-
λοις καὶ συμμάχοις ἀλλὰ δόλου καὶ ἀπάτης. ἔσεσθαι
δὲ ὃ πιστὸν αὐτοῖς τῆς φιλίας βέβαιον ἀπέφαινον, εἰ κο-
μίσαιντο γῆν τε τὴν ἑαυτῶν, καὶ πόλεις ἃς ὑπὸ Ῥω-
μαίων ἀφηρέθησαν. ἄλλως δὲ οὔτε εἰρήνην, οὔτε φι-
λότητα βέβαιον ὑπαρξέιν αὐτοῖς. ὃ γὰρ ἀδικούμενον
ἀεὶ πολέμιον εἶ) τῷ πλημμελοῦντι, φύσει. ἀξίωσιν τὲ μὴ καταιῶσαι σφᾶς εἰς ἀνάγκην πολέμου
τῶν δικαίων ἀποτυγχάνοντας. ὡς δὲ ταῦτα εἶπον οἱ
πρέσβεις, ἐβουλεύοντο κατ' σφᾶς οἱ συνέδροι, μεταστησάμενοι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὅτῳ ἔκριναν ἃς χρὴ ἀπο-
κρίσεις ποιήσασθαι, καλέσαντες αὐτοὺς πάλιν ὅτι τὸν
σύλλογον, ταύτην ἔδοσαν τὴν ἀπόφασιν· Οὐ λαν-
θάνετε ἡμᾶς, ὦ Ὀλοῦσκοι, φιλίας μὲν οὐδὲν δέο-
μενοι, πρόφασιν δὲ εὐπρεπῆ λαβεῖν βουλόμενοι τοῦ
πολέμου. οὐ γὰρ ἥκετε παρ' ἡμῶν ἀπαιτοῦντες, κα-
λῶς ὁπτίσασθε οὐδὲν πολεληφόμενοι· χρήσετε γὰρ ἀ-
δίκων καὶ ἀδυνάτων. εἰ μὲν οὖν δόντες ἡμῖν τὰ χω-
εία, ἔπειτα δόξαν ὑμῖν, νῦν ἀπαιτεῖτε, ἀδικεῖσθε μὴ
κομιζόμενοι· εἰ δὲ πολέμῳ ἀφαιρεθέντες, οὐκέτι αὐ-
τῶν ὄντες κύριοι, ἀδικεῖτε τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμε-
νοι. ἡμεῖς δὲ κρείττας ἡγούμεθα κτήσεις, ἃς δι' πο-
λέμου κεκτήσαντες λαβόντες· οὔτε πρόσθεν κατεσκευάσαντο νόμον τόνδε, οὔτε αὐτὸν ἀνθρώπων ἡγούμενοι
μᾶλλον εἶ) ἢ οὐχὶ θεῶν ἀπάντων τε καὶ Ἑλλήνων καὶ
βαρβάρων εἰδότες αὐτοὺς χρωμένους, οὐκ ἀν ἐνδοι-
κήσαιμεν ὑμῖν μαλακὸν οὐδέν, οὐδ' ἂν ἀποσταίημεν ἐπὶ
τῶν δορυκτήτων. πολλὴ γὰρ ἂν εἴη κακότης, εἴ τις ἀ-
μπ' ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκτήσατο, ταῦτα ὑπὸ δει-
λίας τὲ καὶ μαλακίας ἀφαιρεθείη. πολεμεῖν δ' οὔτε μὴ
βουλομένοις ὑμᾶς ἀναγκάζομεν, οὔτε προθυμουμένοις παραιτούμεθα· ἂν δὲ ἄρξησθε, ἀμυνούμεθα. ταῦ-
τα Ὀλουσκοις ἀπαγγέλετε, καὶ λέγετε ὅτι λήψονται
μὲν τὰ ὅπλα πρότεροι ἐκεῖνοι, ἀποθησόμεθα δὲ ἡ-
μεῖς ὕστεροι. Ταῦτας οἱ πρέσβεις τὰς ἀποκρίσεις λα-
βόντες, ἀπήγγειλαν τῷ κοινῷ πλήθει τῶν Ὀλουσκων.
συναθροισθείσης οὖν αὖθις ἐκκλησίας, μετὰ τοῦτο κυρῶ- 361
σαν δόγμα κοινὸν τῷ ἔθνει πρὸς τὸν Ῥωμαίων πό-
λεμον. ἔπειτα αἱρεθέντες στρατηγοὺς αὐτοκράτορας τοῦ
πολέμου, Τύλλον τὲ καὶ Μάρκιον· δυνάμεις τὲ ψηφίζονται καταγράφειν, καὶ χρήματα εἰσφέρειν, καὶ τὰ δεῦ-
πρὸς δασκευάσασθαι ὅσων ὑπελάμβανον δεήσειν τῷ
πολέμῳ. μελλούσης δ' ἀναλύεσθαι τῆς ἐκκλησίας,
αἰνάσας ὁ Μάρκιος, ἔφη· Ἃ μὲν ἐψήφισται ὑμῖν κοινῇ,
ἐγὼ καλῶς, καὶ γινέσθω κατ' τὸν οἰκεῖον ἕκαστα καιρόν. ἐν ὅσῳ δ' γράμματα μέλλετε καταγράφειν,

καὶ

καὶ τὰ δεῦρα ὑπερεπίζειν ἔξοντάλυνας, ὥσπερ εἰκὸς, ἀρολί-
ας καὶ ἐκμετρεῖσαι, ἐγὼ καὶ Τύλλος ἐρχόμεθα. ὅσοις οὖν ὑ-
μῖν βουλομένοις ἐστὶ πρεσβευσαι τῶν πολεμίων, καὶ
πολλὰ ἀπονέμεσθαι λείαν, ἴτε σὺν ἡμῖν. ὑπισχνούμεθα δ'
ὑμῖν, ἐὰν θεὸς συλλάβῃ, πολλὰς καὶ καλὰς δώσειν ὠφε-
λείας. ἔτι γὰρ ἀπροσδόκητοί εἰσι Ῥωμαῖοι, δυνάμεν ἠ-
πεισκευασμένοι ὁρῶντες ἡμετέραν. ὥστε ἀδεῶς ἡμῖν
ὑπαρξεῖ πᾶσαν ὅσην δι' βυλόμεθα τὴν ἐκείνων χώρας
καταδραμεῖν. ἀποδεξαμένων δὲ καὶ τούτου τὴν γνώ-
μην τῶν Ὀλουσκων, ἐξῆεσαν οἱ στρατηγοὶ εἰς τὰ τάγματα, πρὶν ἔκαστα γνωσθῆναι Ῥωμαίοις τὰ βουλεύματα δῆλα, πολλοὺς ἐπαγόμενοι στρατιὰν ἐκ τούτου· ἧς μέρος μὲν ὁ Τύλλος εἶχεν, εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐνέβαλεν, ἵνα τοὺς πρὸς τῶν πολεμίων τῷ ἐκεῖθεν ὀπτικωτέραν ὁ λοιπὸν ὁ Μάρκιος ἀγων, ὅτι τὴν Ῥωμαίων ἤλασεν. οἷα δὲ ἀπροσδόκητον καὶ κατὰ τοῖς κατ' τὴν χώραν εἰσέβοησιν ὀπτιπεσόντος, πολλὰ μὲν ἑάλω σώματα Ῥωμαίων ἐλεύθερα, πολλὰ δ' ἀνδράποδα, βοῶν τε καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων χρῆμα οὐκ ὀλίγον· ὅπτός τε ὅσος ἐκατελείφθη, καὶ σίδηρος, καὶ ὅσοις ἀνθρώποις τὰ χωρία γεωργεῖται, τὰ μὲν ἡρπάσθη, τὰ δ' διεφθάρη. τελευτῶντες γὰρ καὶ πῦρ εἰς τὰς αὐλὰς φέροντες ἐνέβαλον Ὀλουσκοι· ὥστε πολλοῦ χρόνου μηδὲν ἀνθήσειν αὐτὰς δυνασθαι τοῖς ἀποβαλοῦσι. μάλιστα δ' ἔτο ἔπασχον αἱ τῶν δημοτῶν κτήσεις, αἱ δ' τῶν πατρικίων ἐμένον ἀσινεῖς· εἰ δέ τινες ἐβλάβησαν, εἰς ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα ἔδοξαν βλαβεῖναι. ἔτο γὰρ ὑπὸ τῶν Μαρκίου παρῄνουν τοῖς Ὀλουσκοις, ἵνα δι' ὑποψίας ἔτι μᾶλλον οἱ πατρίκιοι γένοιν τοῖς δημοτικοῖς, καὶ μὴ ἐξαιρεθεῖν δ' σασάζον οὐκ τὴν πόλεως. ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἠγνοήθη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ καταδρομὴ τῆς χώρας, καὶ ἔγνωσαν οὐκ ἐξ ἴσου γεγενῆσθαι ἅπασι τὴν συμφορὰν, κατεβόων μὲν τῶν πλουσίων οἱ πένητες, ὡς ἐπαγόντων σφίσι τὸν Μάρκιον· ἀπελογοῦντο δ' οἱ πατρίκιοι, καὶ κακουργίαν λυὰ τῶν στρατηγῶν τούτων ἀπέφαινον. βοηθεῖν δὲ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἢ σώζειν τὰ περιόντα, δι' ὑποψίας τὲ ἀλλήλων καὶ δέος πρὸς τὸ δόσιας, οὐδεὶς ἠξίου. ὥστε κατ' πολλὰ ἄδικα ὁ Μάρκιος ἀπῆγε τὴν στρατιὰν, καὶ κατέστησεν ἀπόνους ὀπὶ τὰ οἰκεῖα, παθόντας μὲν οὐδὲν δεινὸν, δράσαντας δὲ ὅσα ἠξίουν, καὶ πολλὰν ἀπορήσαντας χρημάτων. ἦκε δ' καὶ ὁ Τύλλος ὀλίγον ὕστερον ἐκ τῆς Λατίνων χώρας, πολλὰς ἐπαγόμενος ὠφελείας. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ δυνάμεν ἔχον ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενοι, ἀπροσδόκητοί τε ὄντες, καὶ παρ' ἐλπίδα τῶν δεινοῦ σφίσιν ὀπτιπεσόντος. ἐκ δὲ τούτου, πᾶσα πόλις ἐπῆρτο τῆς ἐλπίσι, καὶ θαῦμον ὡς ἂν τις ὑπέλαβεν, ἥ τε καταγραφὴ τῶν στρατιωτῶν ἐγίνετο,

& cetera expedientur, quæ (vt video) ſine mora & negotio nõ poſſunt confieri, ego & Tullus ibimus. quibus ergo libet prædari ex hoſtico & ampla conſequi lucra, ſequimini. Polliceor vobis, Deo iuuãte, multa & luculenta commoda. adhuc enim Romani ſunt imparati, quod videant nos nondum contraxiſſe copias. itaque ſecure nobis licebit quãtum voluerimus agrorum percurrere. Probata Volſcis hac quoque ſententia, priuſquam Romæ conatus eorum noſcerentur, ocius egreſſi ſunt cum magna voluntariorum manu: quorũ partem Tullus in Latinorum agros duxit, nequa inde hoſti ſubuenirent auxilia: cum reliquis Marcius vrbem petiit: oppreſſisque improuiſo malo agreſtibus, multi capti ſunt tum ſerui tum liberi: boum quoque, iumentorum, & ceterorum pecorum, magna vis: & frumenti quidquid erat reliquũ; ferramenta item, & ceterum inſtrumentum ruſticum, omnia vel direpta ſunt, vel corrupta. poſtremo villæ iniecto igne a Volſcis exuſtæ ſunt; vt non niſi longo tempore poſſent reparari a dominis. maxime vero in plebeiorum prędia ſæuiebatur; patriciorum latifundiis eſt parcitũ; aut ſiquid eis damni datum eſt, id intra mancipiorum ac pecorum prædam conſtitit. ſic enim Volſcis mandarat Marcius, quo magis inter patricios & plebem ſuſpiciones gliſcerent, & ſeditio maneret in vrbe diutius. quod etiam contigit. Vt enim Romam renuntiata eſt agrorum peruaſtatio, cognito non æque afflictas eſſe res omnium, pauperes vociferabantur in diuites, ab ipſis inductum cõtra ſe Marcium: patricii vero vaframentum hoc ducis eſſe aiebant. nemo tamen vel rebus pereuntibus ſuccurrere, vel reliquas ſeruare volebat, ob mutuas ſuſpiciones & proditionis metum. Itaq; Marcius tutas illæſasq; & integras domũ reportauit copias, debacchatas in hoſtem pro arbitrio, & luculenta præda ditatas. *Pari modo* & Tullus paulo poſt ex agris Latinorum cum magna præda rediit. nam & illic hoſtis non auſus erat congredi, vt imparatus & oppreſſus malo repentino. Quo factum eſt vt omnes Volſcorum populi in magnas ſpes erigerentur, & opinione citius tum miles conſcriberetur,

tum cetera quibus opus esset imperatoribus suppeditarētur. Postquam autem præsto fuit totus exercitus, cum collega Marcius consilia contulit, quo modo res gerendæ essent in posterum. Mihi, inquit, Tulle videtur optimum, diuisis inter nos bifariam copiis, alterum nostrum cum validissima & promptissima militum manu hostes petere, facereque pugnæ copiam: ac si cōgredi audeant, vno prœlio de summa rerum decernere: sin autem (quod futurum credo) militi maiore ex parte tironi & imperitis rei militaris ducibus hanc aleam committere verebuntur, tum agros eorum populari, socios abstrahere, colonias expugnare, nec vllo alio (quoad eius fieri poterit) temperare maleficio. alterum vero hic remanere, agrosque & oppida tueri, ne forte incustoditos hostis inuadat, & magnam accipiamus ignominiam, si appetētes aliena exuamur propriis. Sed eum qui hic mansurus est, oportebit instaurare sicubi collapsa sunt mœnia, fossas repurgare, castella munire, vt agricolis sit refugium: nouas insuper copias conscribere, commeatus foris militantibus suggerere, arma fabricare, & siquid aliud opus sit, celeriter expedire. Tibi optionem offero, externisne copiis præesse malis, an iis quæ hic relinquentur *ad regionis custodiam.* Vehementer hoc Tullo placuit; & quia perspectam habebat hominis felicitatem & industriam, illi permisit educendum exercitum. At Marcius non amplius cunctatus, Circeios petiit, oppidum promiscue habitatum a Romanis colonis & ciuibus indigenis: eoque obiter potitus est. Nam oppidani vbi cognouerunt hostem occupato agro iam ad mœnia sua contendere, apertis portis sine armis progressi obuiam, deditionem fecerunt. quo factum est vt nihil hostile passi sint. neminem enim ex oppidanis imperator vel occidit, vel in exsilium egit. vestes tantum in vsum militum, & cibaria in mensem vnum imperauit, & aliquātulū pecuniæ: relictoq; modico præsidio, tū ad ciues in officio continendos, tum ad hostiū iniurias propulsandas, abduxit copias. His Romā nuntiatis, maior etiam terror & tumultus exstitit, pa-

καὶ τὰ ἄλλα ὑπηρετεῖτο ὅσα τοῖς στρατηγοῖς ἔδει.
ὅλης δὲ συνῆκτο πᾶσα ἡ δυνάμις, ἐβουλεύετο μετὰ τοῦ συνάρχοντος ὁ Μάρκιος, ὅπως χρήσωνται τοῖς λοιποῖς τοῖς πράγμασιν. ἔφη δέ· Ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Τύλλε, κατὰ τύχην εἰ, νέμεσθαι τὰς δυνάμεις ἡμᾶς διχῇ· ἔπειτα τὸν μὲν ἕτερον ἡμῶν ἄγοντα τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ θυμοειδέστατοις, ὁμόσε χωρῆν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενον· καὶ εἰ μὲν ὑπομενοῦσιν ἡμῖν εἰς χεῖρας ἔναι, μιᾷ κρίναι τὸν ἀγῶνα μάχῃ· εἰ δὲ ἀποκνήσουσιν, ὡς ἐγὼ πείθομαι, γραῖα νεοσυλλέκτων, καὶ ἡγεμόσιν ἀπείροις πολέμου, τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον ὑπερβέπειν, τοῦ τε χώρου αὐτῶν ὑπτίοντα πορθεῖν, καὶ τοῖς συμμάχοις βεβαιοῦν, καὶ τὰς ἀποικίας δῃοῦν, καὶ πολὺ ἄλλο κακὸν ὅ τι δυνατὸ ποιεῖν· τὸν δὲ ἕτερον ἐνθάδε ὑπομένοντα, φυλακὴν ποιεῖσθαι τῆς τε χώρας, καὶ τῶν πόλεων, μὴ λάθωσιν ἀφυλάκτους αὐτοῖς ὑπιπεσόντες οἱ πολέμιοι, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀλίσχωσι πάθωμεν, ἐν ᾧ τῶν ἀπόντων ἐφιέμεθα, τὰ παρόντα ἀφαιρεθέντες. ἀλλὰ χρὴ τὸν ἐνθάδε ὑπομένοντα ἤδη τεῖχη ἀνορθοῦν ὅσα πέπτωκεν, καὶ τάφρους αἰακαθαίρειν, καὶ φρούρια ὀχυροῦν, ἵνα τοῖς γεωργοῦσι τὴν χώρον ὑπαρχωσι καταφυγαί· στρατείαν τε ἄλλην τοῦ στρατεύματος γράφειν, καὶ σφαῖρας τοῖς ἔξω οὖσιν ὑπιχορηγεῖν, καὶ ὅπλα χαλκεύειν, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦ πρᾶγμα, ὀξέως ὑπηρετεῖν. δίδωμι δὲ σοι τὴν αἵρεσιν, εἴτε τῆς ὑπορείου στρατιᾶς, εἴτε τῆς ἐνθάδε ὑπομενούσης ἐθέλῃς στρατηγεῖν.
ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, σφόδρα ἠγάσθη τὴν γνώμην ὁ Τύλλος· καὶ ὁ δραστήριον τὸ ἀνδρὸς εἰδὼς καὶ ὑπιτυχές, ἐπέτρεψεν ἐκείνῳ τῆς ἔξω στρατιᾶς ἡγεῖσθαι. καὶ ὁ Μάρκιος οὐδὲν ἔτι διαμελλήσας, ἦκεν ἄγων τὴν δυνάμιν ὑπὲρ Κιρκαίαν πόλιν, ἐν ᾗ κληροῦχοι Ῥωμαίων ἦσαν ἅμα τοῖς ὑπηκόοις πολίταις οἰκοῦντες, καὶ τῶν ἁλαμβάνῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου. ὡς γὰρ ἔγνωσαν οἱ Κιρκαῖοι κατὰ κορυφὴν σφῶν τὴν χώραν, καὶ προσάγουσαν τοῖς τείχεσι τὴν στρατιάν, ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐξήεσαν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις ἄνοπλοι, παραδιδόντες τὴν πόλιν ἀξιοῦντες· ὅθεν οὐδεὶς αὐτῶν τοῦ μηδὲν παθεῖν ἀπέκτεινεν ὁ στρατηγὸς οὐδένα, οὔτε ἐξήλασεν ἐκ τῆς πόλεως· ἐσθῆτα δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ τροφὰς εἰς μῆνα ἱκανὰς, καὶ ἀργύριόν τι μέτριον λαβὼν, ἀπῆγε τὴν δυνάμιν, ὀλίγῃ μοίρᾳ ἐν τῇ πόλει καταλιπών, τῆς τε ἀσφαλείας τῶν οἰκητόρων ἕνεκα, μή τι ὑπὸ Ῥωμαίων πάθωσι κακὸν, καὶ τοῦ μηδὲν ὕστερον νεωτερεῖσαι. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ὡς ἀπήγγελθη τὰ γενόμενα, πολὺ πλείων τὰ τάραχη καὶ θόρυβος ἦν· τῶν μὲν πατρικίων τὸν δῆμον ἐχόντων δι' αἰτίας, ὅτι πολεμικὸν ἀνδρα, καὶ δραστήριον, καὶ φρονήματος ἀνθρωπικοῦ μεστὸν, φανερῶς ἐκβαλόντες αἰτίᾳ, τῆς πόλεως ἀπήλασαν, καὶ παρεσκευάσαν ἡγεμόνα δολοῦσθαι γενέσθαι· τῶν δὲ τοιουτοτρόπων τοῦ δήμου, κατηγορίας τοῦ συνεδρίου ποιουμένων, καὶ ὃ πρᾶγμα ὅλον ἐξ ὑπιβουλῆς ὑπὸ ἐκείνων κατεσκευάσθαι λεγόντων, τόν τε πόλεμον οὐ κοινὸν ἅπασιν, ἀλλὰ σφίσι μόνοις ἐπάγεσθαι σκοπουμένων· καὶ ἐπὶ ὃ κακοηθέστατον τοῦ δήμου μέρος ἅμα τούτοις. γραφὰς δὲ καταγράφειν, ἢ κακῶς τοῖς συμμάχοις, ἢ καταστρεβλοῦσθαι τὰ κατεπείγοντα, ἀφ' ὧν πρὸς ἀλλήλους ἔχθη, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς συκοφαντίας κατηγορίας, οὐδὲ εἰς νοῦν ἐλθόμενον. τοῦτο καταμαθόντες οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ῥωμαίων, συγγραφέντες ἐπέιδον ἰδίᾳ τε καὶ ὑπὲρ κοινῷ τοῖς γασιωδεστάτοις τῶν δημοτικῶν παύσασθαι τῶν εἰς τοὺς πατρικίους ὑποφιλῶν τε καὶ κατηγορεῖν· διδάσκοντες ὡς εἰ δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ὑπιφανοῦς φυγὴν τοσοῦτος κίνδυνος κατέχει τὴν πόλιν, τί χρὴ προσδοκᾶν, ἐὰν ἀνάγκαθεν οἱ πολλοὶ τῶν πατρικίων προπηλακιζόμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου ὃ αὐτὸ φρονῆσαι. καὶ κατέχον οὕτοι τὴν ἀκοσμίαν τοῦ πλήθους. παυσαμένου δὲ τοῦ πολλοῦ θορύβου, συνελθοῦσα ἡ βουλὴ, τοῖς μὲν ἀπὸ κοινοῦ τῶν Λατίνων παρεῦσι πρεσβευταῖς ὑπὲρ συμμαχίας αἰτήσιν, ἀπεκρίνατο μὴ ῥᾴδιον εἶ) σφίσι, βοήθειαν ἀποστέλλειν καὶ ὅ παρόν· αὐτοῖς δὲ ἐκείνοις ὑπιδρέπειν τὴν ἑαυτῶν στρατιὰν καταγράφειν, καὶ ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως ἰδίους, ἀποπέμπειν τε ὅσῳ δὴ αὐτοὶ σκέμψωσι δύναμιν. ἐν γὰρ τῇ συνθήκῃ αἷς ἐποιήσαντο πρὸς αὐτοὺς πρὶν φιλίας, ἀπόρρητον τοῦ τούτων ἑκάτερον. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐφῆκεν στρατόν τε συναγαγεῖν ἐν καταλόγῳ, καὶ τὴν πόλιν ἀφ' φυλακῆς ἔχειν, καὶ τοῖς συμμάχοις βοηθεῖν· εἰς ὕπαιθρον δὲ μήπω τὰς δυνάμεις ἐξάγειν, ἕως δὴ ἄπωθεν ὑπρεπῆ λήψεται. καὶ ὁ δῆμος ταῦτα ἐπεκύρωσεν. τοῦ δὲ βεβαχὺς ὁ πόλεμος τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος. ὥστε οὐδὲν ἔφθασαν τῶν ἐψηφισμένων ὑπὲρ τέλος ἄγειν, ἀλλὰ παρέδοσαν ἡμιτελῆ ἄπωθεν τοῖς μετ' ἐκείνοις ὑπάτοις. οἱ δὲ περὶ τούτων τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, Σπόριος Ναύτιος καὶ Σέξτος Φούριος, στρατιάν τε ὅσῳ ἐδυνάντο πλείστην ἐν τῷ πολιτικῷ κατεστήσαντο συλλόγῳ, καὶ φρουρίοις ἐν σκοποῖς ἐν τοῖς ὑπιχωριοτάτοις φρουρίοις ἔταξαν, ἵνα μηδὲν ἀγνοήσωσι τῶν ὑπὲρ τῆς χώρας πραττομένων· χρήματά τε καὶ σῖτον καὶ ὅπλα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ ἡτοιμάσαντο. τὰ μὲν οἰκεῖα παρεσκεύασο αὐτοῖς ὡς ἐνῆν ἄριστα, καὶ οὐδὲν

πατρικίων τὸν δῆμον ἐχόντων δι' αἰτίας, ὅτι πολεμικὸν ἀνδρα, καὶ δραστήριον, καὶ φρονήματος ἀνθρωπικοῦ μεστὸν, φανερῶς ἐκβαλόντες αἰτίᾳ, τῆς πόλεως ἀπήλασαν, καὶ παρεσκευάσαν ἡγεμόνα δολοῦσθαι γενέσθαι· τῶν δὲ πρεσβευτῶν τοῦ δήμου, κατηγορίας τοῦ συνεδρίου ποιουμένων, καὶ ὃ πρᾶγμα ὅλον ἐξ ὑπιβουλῆς ὑπὸ ἐκείνων κατεσκευάσθαι λεγόντων, τόν τε πόλεμον οὐ κοινὸν ἅπασιν, ἀλλὰ σφίσι μόνοις ἐπάγεσθαι σκοπουμένων· καὶ ἐπὶ ὃ κακοηθέστατον τοῦ δήμου μέρος ἅμα τούτοις. γραφὰς δὲ καταγράφειν, ἢ κακῶς τοῖς συμμάχοις, ἢ καταστρεβλοῦσθαι τὰ κατεπείγοντα, ἀφ' ὧν πρὸς ἀλλήλους ἔχθη, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς συκοφαντίας κατηγορίας, οὐδὲ εἰς νοῦν ἐλθόμενον. τοῦτο καταμαθόντες οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ῥωμαίων, συγγραφέντες ἐπέιδον ἰδίᾳ τε καὶ ὑπὲρ κοινῷ τοῖς γασιωδεστάτοις τῶν δημοτικῶν παύσασθαι τῶν εἰς τοὺς πατρικίους ὑποφιλῶν τε καὶ κατηγορεῖν· διδάσκοντες ὡς εἰ δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ὑπιφανοῦς φυγὴν τοσοῦτος κίνδυνος κατέχει τὴν πόλιν, τί χρὴ προσδοκᾶν, ἐὰν ἀνάγκαθεν οἱ πολλοὶ τῶν πατρικίων προπηλακιζόμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου ὃ αὐτὸ φρονῆσαι. καὶ κατέχον οὕτοι τὴν ἀκοσμίαν τοῦ πλήθους. παυσαμένου δὲ τοῦ πολλοῦ θορύβου, συνελθοῦσα ἡ βουλὴ, τοῖς μὲν ἀπὸ κοινοῦ τῶν Λατίνων παρεῦσι πρεσβευταῖς ὑπὲρ συμμαχίας αἰτήσιν, ἀπεκρίνατο μὴ ῥᾴδιον εἶ) σφίσι, βοήθειαν ἀποστέλλειν καὶ ὅ παρόν· αὐτοῖς δὲ ἐκείνοις ὑπιδρέπειν τὴν ἑαυτῶν στρατιὰν καταγράφειν, καὶ ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως ἰδίους, ἀποπέμπειν τε ὅσῳ δὴ αὐτοὶ σκέμψωσι δύναμιν. ἐν γὰρ τῇ συνθήκῃ αἷς ἐποιήσαντο πρὸς αὐτοὺς πρὶν φιλίας, ἀπόρρητον τοῦ τούτων ἑκάτερον. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐφῆκεν στρατόν τε συναγαγεῖν ἐν καταλόγῳ, καὶ τὴν πόλιν ἀφ' φυλακῆς ἔχειν, καὶ τοῖς συμμάχοις βοηθεῖν· εἰς ὕπαιθρον δὲ μήπω τὰς δυνάμεις ἐξάγειν, ἕως δὴ ἄπωθεν ὑπρεπῆ λήψεται. καὶ ὁ δῆμος ταῦτα ἐπεκύρωσεν. τοῦ δὲ βεβαχὺς ὁ πόλεμος τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος. ὥστε οὐδὲν ἔφθασαν τῶν ἐψηφισμένων ὑπὲρ τέλος ἄγειν, ἀλλὰ παρέδοσαν ἡμιτελῆ ἄπωθεν τοῖς μετ' ἐκείνοις ὑπάτοις. οἱ δὲ περὶ τούτων τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, Σπόριος Ναύτιος καὶ Σέξτος Φούριος, στρατιάν τε ὅσῳ ἐδυνάντο πλείστην ἐν τῷ πολιτικῷ κατεστήσαντο συλλόγῳ, καὶ φρουρίοις ἐν σκοποῖς ἐν τοῖς ὑπιχωριοτάτοις φρουρίοις ἔταξαν, ἵνα μηδὲν ἀγνοήσωσι τῶν ὑπὲρ τῆς χώρας πραττομένων· χρήματά τε καὶ σῖτον καὶ ὅπλα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ ἡτοιμάσαντο. τὰ μὲν οἰκεῖα παρεσκεύασο αὐτοῖς ὡς ἐνῆν ἄριστα, καὶ οὐδὲν

triciis plebem incusantibus quod virum bellicosum, industrium & magnanimum, falso implicitum crimini, ex vrbe eiecissent Volscisq; ducem dedissent: & contra plebis magistratibus crimen in senatum regerentibus, quasi dolo illorum res gereretur, & bellum non impetret totum populum, sed plebem Romanam dumtaxat: cui opinioni accedebat vulgi pars improbissima. Ceterum de exercitu scribendo, euocandis sociorum auxiliis, curandis necessariis, ob mutuas simultates, & quotidianas in concionibus criminationes, ne in mentem quidē venit. Id animaduertētes natu maximi, communicato inter se consilio, aggressi sunt & priuatim & publice turbulentissimum quemque e plebe cohibere ab huiusmodi suspicionibus & criminationibus; atq; ostenderunt, si vnius viri nobilis exsiliū remp. in tantum discrimen coniecit, quid exspectandum sit si plerique patricii plebis petulantia exasperati, eundem cogantur animum induere. atq; ita coercuerunt plebis immodestiam. Sedato porro tumultus feruore, senatus in curiam conuocatus, primum Latinorum legatis qui tum petebant auxilium, respondit non facile esse in præsentia suppetias mittere. interim ipsis permitti exercitū conscribere, eique proprios duces præficere, tantumq; copiarum *in id bellum* emittere, quantum emissurus esset populus Romanus. nam horum vtrumq; vetitum erat conditionibus fœderis quo amicitiam inter se firmauerant. Deinde cōsulibus mādauit delectum habere, vrbem custódiis firmare, auxilia sociorum accersere; exercitum vero non prius educere quam probe instructa essent omnia. eadem approbauit populus. Supererat autem consulibus de *annuo* magistratu non multum temporis. quapropter nihil eorum quæ decreta erant, conficere potuerunt, sed rem semiperfectā tradiderunt successoribus. Hi fuere Sp. Nautius, Sex. Furius: qui cōscriptis ex vrbana multitudine copiis quām maximis, p castella opportuna disposuerūt speculatores, nequid ignorarent eorū q̄ per regionē fierēt; & pecuniarū, frumenti, armorūq; vim magnā exiguo compararunt tempore. atq; ita domi satis instructa erant omnia quæ psens

A.V.C.266, conss. Sp. Nautio, & Sex. Furio, Volsci duce Marcio denuo Rom. infestant.

necessitas postulare videretur. Sed
socii non omnes pari alacritate obe-
diebant; cumque sponte ad belli so-
cietatem adduci non possent, ne co-
gendos quidem senatus cēsuit, quod
timeretur proditio, & nonnulli iam
aperte ad Volscos deficerent. Primi
vero defectionis initium fecerunt
Æqui; & sub ipsum belli exordium
missis ad Volscos legatis, fœdus cum
eis & societatem iureiurando firma-
runt: miseruntque Marcio maximas
& alacerrimas copias. quorum ex-
emplo moti & alii multi, clam iuua-
bant Volscos, non publico quidem
edicto submissis auxiliis; sed siqui suo-
rum se socios expeditioni vellent ad-
dere, tantum aberat vt eos auoca-
rent, vt eos etiam instigarent. breui-
que tantum virium accreuit Volscis,
quantum nūquam ante habuerant,
ne tum quidem cum eorum ciuita-
tes maxime florerēt. His fretus Mar-
cius, rursum in agrum Romanum ir-
rupit: moratusque ibi per aliquot die-
s, deuastauit quidquid superioribus
populationibus intactum reliquerat. paucis tamen corporibus inge-
nuorum in hac expeditione potitus
est. conuasata enim pretiosiore
supellectile, multo ante confugerant,
pars in vrbem, pars in castella muni-
tissima, vt quæque erant proxima.
pecora vero quæ illi *mature* abigere
non potuerant, seruosque pastores,
& frumentum etiamtum iacens in
areis, aliasque fruges quæ vel præ
manibus *adhuc* essent, vel iam com-
portatæ, hostes abstulerunt. Sic ille
exercitus direptis & depopulatis o-
mnibus, nemine congredi auso, do-
mum reductus est; tāta onustus præ-
da, vt lente incederet. Volsci conspe-
cta prædæ magnitudine, auditaque
Romanorum timiditate, qui nuper
alienorum agrorū populatores, iam
impune suos in conspectu suo vasta-
ri sinerent, magnos sumpserunt spi-
ritus, & conceperunt spem imperii,
quasi iam minimo negotio possent
delere aduersariorum potētiam: de-
cretisq; ad agendas diis gratias sacrifi-
ciis, tēpla sua foraq; ornabant suspēsis
hostium spoliis: vacātesq; epulis atq;
hilaritatibus, celebrabant Marcium,
præferentes eum in rei militaris pe-
ritia omnibus tum Romanis tum
Græcis & barbaris ducibus: inprimis

αὐτῶν ἔπι δεῖν ἐδόκει· τὰ δὲ συμμαχικὰ οὐχ ἅπαντα ὑπήκουεν προθύμως, ἐκούσιά τε ὄντα τῷ οἷα σπάσασθαι τὸν πόλεμον· ὥστε οὐδὲ προσαναγκάζειν αὐτὰ ἀξίωσιν, φοβούμενοι προδοσίαν. ἤδη δέ τινα καὶ ἀφίστατο αὐτῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ τοῖς Οὐολούσκοις συνελάμβανεν. πρῶτοι δὲ ἦρξαν Αἰκανοὶ τῆς ἀποστάσεως ἅμα τῷ συστῆσαι τὸν πόλεμον, λύθεις ἐλθόντες ὡς τοὺς Οὐολούσκους, καὶ συμμαχίαν μεθ' ὅρκων συνθέμενοι· γραπτά τε ἀπέφηναν οὗτοι τῷ Μαρκίῳ πλείστῳ τε καὶ προθυμοτάτῳ. ἀρξαμένων δὲ τούτων, πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων κρύφα συνελάμβανον τοῖς Οὐολούσκοις, οὐκ ἀπὸ ψηφισμάτων, οὐδὲ ἀπὸ κοινοῦ δόγματος ἀποστέλλοντες αὐτοῖς τὰς συμμαχίας· εἰ δέ ποιν τῶν βουλομένοις μετέχειν τῆς στρατείας τῶν σφετέρων, οὐχ ὅπως ἀποτρέποντες, ἀλλὰ καὶ παρορμῶντες· ἐγεγένει τε οὐ πολλῷ χρόνῳ τοσαύτη δύναμις πρὸς τοὺς Οὐολούσκους, ὅσην οὐ πώποτε ἔχον, ὅτε μάλιστα ἤκμαζον ἐν ταῖς πόλεσιν. τῷ ἐπαγόμενος ὁ Μάρκιος, ἐνέβαλεν αὖθις εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν· καὶ καθεζόμενος ἡμέρας συχνὰς, ἐδῄου τὴν χώραν ὅσην ἐν τῇ πρότερον εἰσβολῇ παρέλιπεν. σωμάτων μὲν οὖν ἐλευθέρων οὐκέτι πολλῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο κατὰ τοῦτον τὸν στρατιῶν· οἱ γὰρ αὖθεφποι τὰ πλείστου ἄξια συσκευασάμενοι, πάλαι πρότερον ἔπι κατεπεφεύγεσαν, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ εἰς τὰ πλησίον φρούρια, ἅπινα οὗ ὀχυρώτατα· τὰ δὲ βοσκήματα αὐτῶν, ὅσα οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἀπελάσαι, καὶ τοῖς νέμουσας θεράποντας λαμβανέτω, τόν τε σῖτον ὅτι τῶν ἄλωσιν ἔτι κείμενον, καὶ τοῖς ἄλλοις καρποὺς, τοὺς μὲν ἐν χερσὶν, τοὺς δὲ καὶ συγκεκομισμένους ἀναρπάσας. προσνομεύσας δὲ καὶ διαπορθήσας ἅπαντα, οὐδενὸς ὁμόσε χωρῆσαι τολμήσαντος, ἐπ' οἴκου τὴν στρατιὰν ἀπῆγε, βαρεῖαν οὖσαν ἤδη τῷ πλήθει τῶν ὠφελειῶν, καὶ σχολῇ πορευομένῳ. οἱ δὲ Οὐολοῦσκοι τὸ μέγεθος τῆς κομιζομένης λείας ὁρῶντες, καὶ τὸ τῆς Ῥωμαίων ἀτολμίας ἀκούοντες, οἷα δὴ τέως τὴν ἀλλοτρίαν λεηλατοιοῦντες, ἀδεῶς τότε τὴν αὐτῶν χώραν ἐνείχοντο δηουμένην ὁρῶντες, αὐχήματός τε μεγάλου ἐνεπίμπλαντο, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν ἡγεμονίας, ὡς δὴ ῥᾴδιον καὶ ἐν ἑτοίμῳ σφίσιν ὂν καταλύσαι τὴν τῶν ἀντιπάλων ἰσχύν. θυσίας τε χαριστηρίους τοῖς θεοῖς ἐποιοῦντο, καὶ σκύλων ἀναθέσει τοῖς νεὼς καὶ τὰς ἀγορὰς ἐκόσμουν· καὶ ἦσαν ἅπαντες ἐν ἑορταῖς καὶ εὐπαθείαις, τόν τε Μάρκιον ἀγάλλοντες καὶ ὑμνοιοῦντες διετέλουν, ὡς εἴη τά τε πολέμια δεξιόπατος ἀνθεστῶν, καὶ στρατηγὸς οἷος οὔτε Ῥωμαῖος, οὔτε ἄλλος στρατηγὸς Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων οὐδεὶς. μαθὼν δὲ τὸ

364

δὲ τὸ τύχης αὐτὸν ἐμακάριζον, ἅπαντα ὅσοις ὁπτιχρήσαιτο, κατὰ γνώμην αὐτῷ προχωροῦντα ὁρῶντες δίχα πόνου. ὥστε οὐδεὶς τῶν ἐχόντων τὴν στρατιώτιμον ἡλικίαν, ὃς ἀπολείπεσθαι τοῦ ἀνδρὸς ἠξίου· ἀλλὰ πάντες ὥρμουν μετέχειν τῆς στρατείας, καὶ συνήθεσαν ὡς αὐτὸν ἐξ ἁπάσης πόλεως. ὁ δὲ στρατηγὸς ὁπόσον τὴν προθυμίαν τῶν Οὐολούσκων ἐπτέρωσε, καὶ ὅ τε πολεμίων ἀνδρεῖον εἰς ταπεινὸν καὶ ἀνανδρον κατέκλασεν ἀμηχανίαν, ὅτι τὰς συμμαχίδας αὐτῶν ὅσας ὁ πιστὸν διεφύλαττον, ἦγε τὴν δύναμιν· καὶ αὐτίκα ἑτοιμασάμενος ὅσα εἰς πολιορκίαν χρήσιμα ἦν, ὅτι Τολεῖνοις ἐλαύνει τὴν Λαβίνων ὀνόματι ἔθνεσι. οἱ δὲ Τολεῖνοι πρὸ πολλοῦ παρασκευασάμενοι τὰ εἰς πόλεμον, καὶ τὰ ἐκ τῆς χώρας εἰς τὴν πόλιν συγκεκομικότες, ἐδέχοντο αὐτὸν ὅτι ὀνόματα· καὶ χρόνον μὴν ἕνα ἀντεῖχον, ἀπὸ τῶν τειχῶν μαχόμενοι, καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων κατέβαλον· ἔπειτα ὑπὸ τῶν σφενδονητῶν ἀναστελλόμενοι, καὶ μέχρι δείλης ὀψίας παλαπωρούντες, πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἀξέλιπον. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, τοῖς μὲν ἀκμάζοις σταθεῖσι παρήγαγε κλίμακας προσφέρειν καὶ τὰ γυμνούμενα μέρη τοῦ προβόλου· αὐτὸς δὲ τοὺς κρείττοσι τῶν σταθεῖσῶν ἀνεβαίνων, ὅτι τὰς πύλας ἴεται βαδίζων ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ διαρρήξας τοὺς μοχλοὺς, παρέρχεται πρῶτος εἰς τὴν πόλιν. τῷ δὲ ὑφεστηκὸς τὴν πύλας πολὺ καὶ κάλλιστον τῶν πολεμίων· οἱ δέξαντά τε αὐτὸν ἐρρωμένως, καὶ μέχρι πολλοῦ διεκαρτέρουν ἀγωνιζόμενοι· πολλῶν δὲ ἀναιρεθέντων, τρέπονται οἱ πολλοὶ, καὶ σκεδαννύνται, ἔφευγον ἀνὰ τοὺς γειτονικοὺς. ὁ δὲ ἀκολουθήσας κτείνων τοὺς πολεμίους καταλαμβανομένους, ὅσοι μὴ τὰ ὅπλα ῥίψαντες εἰς ἱκεσίας ἔβαπτον. ἐν δὲ τούτῳ καὶ οἱ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντες ἐκράτουν τῶν τείχους. τοῦτον δὲ τὸν τόπον ἁλούσης τῆς πόλεως, ἐξελόμενος ὁ Μάρκιος ἐκ τῶν λαφύρων ὅσα θεοῖς τε ἀναθήματα, καὶ κόσμος τῶν Οὐολούσκων πόλεσιν ἔμελλε γενέσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκεν διαρπάσαι. ἐν δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι σώματα, πολλὰ δὲ χρήματα, πολὺς δὲ σῖτος· ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι μιᾷ πόλει συγκομίσαι τὸν κατήσαντας ἡμέρᾳ· ἀλλ' ἐκ διαδοχῆς ἄγοντες καὶ φέροντες τὰ μὲν αὐτοὶ, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, πολὺν χρόνον κατεσκεύαζον. ὁ δὲ στρατηγὸς, ὅπερ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα πάντα ἐξεκεκόμισο, τὴν πόλιν ἔρημον καταλιπὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ὅτι Βολανῶν ἑτέραν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ οἱ Βολανοὶ προεγνωκότες αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, καὶ παρεσκευασμένοι πάντα τὰ πρὸς τὴν ἀγῶνα ὁπωσοῦν. ὁ μὲν δὴ Μάρκιος ὡς ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἱρήσων, κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς. οἱ δὲ Βολανοὶ

vero felicitatem eius prædicabāt, cui
omnia quæ aggrederetur, sine labore
succederent ex sententia. Quapropter
nemo militaris ætatis erat qui eius au-
spicia sequi nollet; sed omnes se rebus
gerendis socios addere satagebant, &
ex omnibus oppidis *multi* ad eū con-
fluebant. At imperator vbi Volsco-
rum alacritatem confirmauit, & viri-
les hostium animos ad humiles im-
bellesque angustias redegit, cōtra
cias eorum vrbes quæ in fide perma-
nerent, duxit exercitum: paratisq; ili-
co rebus ad oppugnationem necessa-
riis, in Tolerinos Latini nominis po-
pulum fecit impetum. qui quoniā se
dudum ad bellū præparauerant, resq;
suas ex agro intra mœnia comporta-
rant, venientem exceperunt, & cum
aliquamdiu ex mœnib. acriter repug-
nassent, multosq; hostium sauciaſ-
sent, tandem a funditoribus repulsi,
sub vesperam multis locis nudarunt
mœnia. Quo cognito, Marcius ceto-
ros milites iussit admotis scalis eas
muri partes cōscendere: ipse cum le-
ctissimo quoque portam adortus est,
multis telis petitus e turribus: perfra-
ctisq; repagulis, primus vrbē ingres-
sus est. portam seruabat magna & va-
lida hostium manus: qui fortiter cum
exceperunt, & aliquātisper repugna-
runt strenue: sed multis cæsis, reliqui
terga verterūt & per vias diffugerūt.
Ille insecutus interfecit quotquot af-
sequeretur; solis parcens supplicibus,
qui arma proiecissent. interea mœnia
quoq; scalis capta sunt. In hunc mo-
dū expugnata vrbe, Marcius exem-
ptis e præda spoliis quibus tum deos
donaret, tum Volscorum oppida or-
naret, reliqua militib. diripienda con-
cessit. inerat autem multū mancipio-
rum, frumenti, pecuniarū; vt victo-
ribus ad exportandū nō sufficeret vna
dies; sed per vices agentes ferentesq;
partim ipsi, partim iumenta, multum
tēporis insumere cogebantur. Im-
perator exportatis tum opibus tū ho-
minibus vniuersis, vacuū reliquit op-
pidum, & copias Bolam duxit. Hi, cū
aduentū eius psensissent, instruxerāt
se cunctis ad pugnā necessariis. Mar-
cius, cum se putāret oppidum primo
impetu expugnaturū, non vno loco
aggressus est mœnia. oppidani vero,

Socios pop. Rom. adorint.

exſpectata opportunitate temporis, portam aperiunt; factoq; agmine, & inſtructis ordinibus, erumpũt; & aggreſſi aduerſos, multis cæſis, pluribus fauciatis, reliquis fœde fugatis, intra mœnia ſe recipiunt. At Marcius cognita Volſcorũ fuga (nam forte fortuna nõ aderat cũ acciperetur ea ignominia) cũ paucis propere aduolauit, & diſperſos e fuga recollegit; additoque trepidis animo, redintegrauit ordines: & premonitos quid facto opus eſſet, iuſſit vt qua hoſtes eruperãt, rurſus oppugnarent oppidũ. Tum Bolani facto eodẽ periculo, cæteruatim erumpunt, Volſcis (vt moniti fuerant) non excipientib. eorum impetũ, ſed per decliuia refugiẽtibus: quos oppidani, dolum nõ intelligentes, diu perſecuti ſunt. eos Marcius longe a mœnibus diſtractos inuaſit cũ lectiſſimis iuuenũ, multosq; vel repugnãtes vel fugientes occidit; & properantes in vrbẽ inſecutus, priuſquã porta clauderetur, irrupit intra mœnia. vbi vero imperator porta ſemel potitus eſt, mox & cetera Volſcorũ manus aduolauit, & Bolani deſertis mœnib. in domos refugerunt. Expugnato eo etiam oppido, militi tũ ciues mancipandos, tum opes diripiẽdas permiſit: exportataq; per otium & libere præda vniuerſa, vt ante *in Tolerienſium expugnatione*, demum oppidum incendit.

Inde Labicos cũ exercitu petiit: quæ ciuitas & ipſa tunc Latini nominis erat, & vna ex Albanorum coloniis. quos vt terreret, agros eorum *& villas* primo incurſu exurebat, qua maxime conſpicuum fore putabat clauſis incendium. Lauicani, freti firmis mœnibus, nec territi ſunt, nec verſi ad ignauiam; ſed ſtrenue repugnando ſæpius hoſtem ſcandentem reiecerunt a mœnibus. poſtremo tamen expugnati ſunt, quod non valerent pauci tam multos, & ne tantillũ quidem temporis interquieſcentes, ſuſtinere. nam Volſci ab omni parte oppugnabant, ſuccedentes feſſis recentes; ita vt oppidani dies noctesq; cõtinuato labore defatigati, cogerentur muris decedere. Marcius hoc quoque oppidum diripiendum conceſſit

πᾶσι μείναντες καιρὸν ὀπτήσασθαι, ἀνοίγουσι τὰς πύλας, καὶ φερόμενοι κατὰ πλῆθος ἐν τάξει τε καὶ κόσμῳ συρράττουσι τοῖς κατὰ μέτωπον· καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες, ἔτι δὲ πλείους τούτων καταβαλόντες, τοὺς τε λοιποὺς ἀχρεῖως ἀναγκάσαντες φυγεῖν, ἀνέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. ὡς δὲ ἔγνω τὴν ἔφοδον τῶν Οὐολούσκων ὁ Μάρκιος· ὁ γὰρ ἔτυχε παρὼν ἐν ᾧ ὁ πάθος ἐγένετο· παρὼν σὺν ὀλίγοις κατασταθεὶς, καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἔφοδου σκεδασθέντας ἀνάγαγὼν, συνέιρα τε καὶ παρεθάρρυνε· καὶ ὅπῃ κατέστησεν εἰς τάξις, ἐπιδείξας ἃ δεῖ πράττειν, ἐκέλευσε πορεύεσθαι τῇ πόλει κατὰ αὐτὰς πύλας. γενομένων δὲ πάλιν τῶν Βολανῶν τῇ αὐτῇ πείρᾳ, καὶ κατὰ πλῆθος ἐκδραμόντων, ὁ δέχομαι αὐτοὺς Οὐολοῦσκοι, ἀλλ' ἐκκλίναντες ἔφευγον κατὰ τὸ πρανοῖς, ὡς ὁ στρατηγὸς αὐτοῖς ὑπέθετο· καὶ οἱ Βολανοὶ τὴν ἀπάτην οὐκ εἰδότες, ἐδίωκον ἄχρι πολλοῦ. ἐπεὶ δὲ πρόσω τῆς πόλεως ἐγένοντο, ἔχων τοὺς ὀπτιλέκτους τῶν νέων ὁ Μάρκιος, ἐμάχετο τοῖς Βολανοῖς ἐχώρει. καὶ τῆς πολεὶς αὐτῶν ἐν τῷ φόβῳ τῶν μὲν ἀμυνομένων, τῶν δὲ φευγόντων. ὁ δὲ ἀκολουθῶν τοῖς ὀπτὶ τὴν πόλιν ὠθουμένοις, φθάνει πρὶν ὀπτιρρᾳγῆναι τὰς πύλας, ἐκβιασάμενος εἰς τὸ τεῖχος. ὡς δὲ ὁ στρατηγὸς ἅπαξ τῶν πυλῶν ἔγκρατὴς ἐγένετο, ἠκολούθει καὶ ὁ ἀγὼ τῶν Οὐολούσκων πλῆθος. οἱ δὲ Βολανοὶ τὸ τεῖχος ἐκλιπόντες, ἔφευγον ὀπὶ τὰς οἰκίας. θυόμενος δὲ καὶ τούτης κύριος τῆς πόλεως, ἐπέδωκε τοῖς στρατιώταις τά τε σώματα ἐξανδραποδίσασθαι, καὶ τὰ χρήματα διαρπάσαι. καὶ τὴν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἅπασαν ἐκκομίζας τὴν λείαν σὺν χρόνῳ τε καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν, μετὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐνέπρησεν. ἐνθένδε δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν ἤδη ὀπὶ τοὺς καλουμένους Λαβικανούς. ἐνθὰ δὲ καὶ αὐτὴ τότε Λαβίνων ἡ πόλις, Ἀλβανῶν, ὡς πρὸς καὶ ἀγὴν, ἄποικος. καταπλήξασθαι γὰρ βουλόμενος τοὺς ἔνδον, ἔκαιεν αὐτῶν τὴν χώραν ἐνθὺς ἐπιών, ὅθεν μάλιστα ἔμελλον ὄψεσθαι τὴν φλόγα. οἱ δὲ Λαβικανοὶ τὸ τεῖχος ἐκατεσκευασμένον ἔχοντες, ὅτε καλεσπλάγησαν αὐτὸν τὴν ἔφοδον, ὅτε μαλακὸν ἐνέδοσαν ὅδεν, ἀλλ' ἀντεῖχον ἀπομαχόμενοι γενναίως, καὶ πολλάκις ὀπιβαίνοντας τοῦ τείχους τοὺς πολεμίους ἀπήρραξαν. οὐ μὴν εἰς τέλος γε ἀντεῖχον, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀγωνιζόμενοι, καὶ χρόνον ὅ τι ἐλάχιστον ἀναπαυόμενοι. πολλαὶ γὰρ προσβολαὶ κατ' ὅλην τὴν πόλιν ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Οὐολούσκων ἐν ὀλιγεδοχῆς, ὑποχωρούντων μὲν ἀεὶ τῶν κεκμηκότων, ἑτέρων δὲ προσιόντων νεαρῶν· πρὸς οὓς ἀγωνιζόμενοι δι' ὅλης ἡμέρας, καὶ οὐδὲ τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενοι χρόνον, ἐκλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὸ τεῖχος ὑπὸ κόπου. πολλαχοῦ δὲ καὶ τούτου ὁ Μάρκιος τὴν πόλιν ὀξέως διαρπαδίσαι, καὶ

τοῖς

τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε μεμισθωμένος τὰς ὠφελείας. ἀναχωρήσας δὲ τὴν δύναμιν ἐκεῖθεν, ὀπὶ τὴν Γεδηνῶν πόλιν· ἣν δὲ καὶ αὐτὴ τῶν Λαβίνων ἦν οἰκία· στελεγμένην τὴν στρατιᾶν, ἀφικνεῖται, καὶ αὐτὴν ἅμα τῷ πλησιάσαι τοῖς τείχεσιν αἱρεῖ κατὰ κράτος. καὶ τὰ αὐτὰ δρᾶσαι ἐκεῖ τὰς πρότερον ἀγάγεν, ἔωθεν ἀθροίσας ἀναχωρήσας τὴν δύναμιν, ἤλθον ὀπὶ Κορβίωνα. ὀνόματι δὲ αὐτῷ πλησίον τοῦ τείχους, τὰς πύλας ἀνοίξαντες οἱ ἔνδον, ἀπαντῶσιν αὐτοπροσοτείνοντες ἱκετηρίας, καὶ παραδιδόντες ἅμα χωρὶς τὸ τεῖχος. οὗς ἐπαινέσας ὡς τὰ κράτιστα πεῖσθαι βουλευόμενοι, ἐκέλευσεν ὧν ἔδει τῇ στρατιᾷ φέρειν τὰς ἥκειν, χρήματα καὶ σῖτον. καὶ λαβὼν ὅσα προσέταξεν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ὀπὶ τὴν Κορειολανῶν πόλιν. παραδόντων δὲ καὶ εἰκείνου τῶν ἔνδον ἅμα χωρὶς, καὶ ὡς μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀγοραί τε παραδιδόντων τῇ δυνάμει, καὶ χρήματα, καὶ ὅσα δὴ ἐπετέτακτο αὐτοῖς, ἀπῆγε τὴν στρατιᾶν, ὡς δὲ φιλίας γῆς. πολὺ δὲ καὶ τοῦτο ἐπαύσαζεν, ὡς μηδὲν οἱ παραδιδόντες αὐτοῖς τὰς πόλεις πάθοιεν ὧν φιλεῖ δρᾶν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ χρῶ ἀδήωτον ἐπολαμβάνοιεν, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα ὅσα κατέλιπον ὀπὶ τὴν κλίσεων, κομίζοιντο. αὐλίζεσθαί τε οὐκ εἴα τὴν δύναμιν ἐν τῇ πόλεσιν, ἵνα μὴ ἡ ἡλικὴ δι' ἐρημίας πρὸς αὐτῶν ἡ κλοπῆς κακὸν, ἀλλὰ παρὰ τοῖς τείχεσι καλεσταθεπέδευον. ἀπὸ δὲ ταύτης ἀναχωρήσας τῆς πόλεως, ἤλαυνε τὴν στρατὸν ὀπὶ Βολάς, ὀπιφανῆ τε τότε οὖσαν, καὶ ἐν ὀλίγαις πάνυ ταῖς ἡμέραις τὴν Λαβίνων ἦν πόλεσιν ἐξεπαζομένων. οὐ προσδεξαμένων ἐν αὐτὸν τῶν ἔνδον, ἀλλὰ τῶν ἐρύμαθι πιστευόντων ἐχυρῷ τε ὄντι, καὶ τῶν πλήθει τῶν ἀπὸ αὐτὴν μαχηθέντων, παρακαλέσας τὴν δύναμιν ἀγωνίζεσθαι προθύμως, καὶ τοῖς πρόσθοις ὀπιβαίνοσι τὴν τείχοις μεγάλας δωρεὰς ὑποσχόμενος, ἔργου εἴχετο· καὶ τῶν πρὸς ταύτῃ τῇ πόλει μάχη καρτερά. ἡ γὰρ μόνον ἀπὸ τὴν τείχοις ἠμύνοντο τοὺς προσιόντας οἱ Βολανοὶ, ἀλλὰ καὶ τὰς πύλας ἐξέθεον ἀνοίγοντες ἀθρόοι, καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἐκείνοις ἐώθουν βίᾳ τοὺς ἐφισταμένους· φόνος τε πλῆθος αὐτόθι τῶν Οὐολούσκων ἐγένετο, καὶ χρόνος τῆς τειχομαχίας πολὺς, τὴν τε κρατήσαν ἡ πόλεως, ἄπορος ἅπασιν ἡ ἐλπίς· ἀλλὰ τῶν ἀπολλυμένων ἀδήλων ἐποίει ἡ ἀπειρία ὁ στρατηγὸς, αὐτικαθίστας ἑτέρους· τῶν δὲ καμνόντων παρεθάρρυνε τὴν προθυμίαν, ὀπὶ ὁ πονοῦν μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτὸς ὠθούμενος. ὧν τε οὐχ ὁ λόγος αὐτὸν μόνον ἐπαγωγὸς ὀπὶ ὁ θύψυχον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα.

militi, captiuis ſub haſta vẽditis. Inde copias ſeruatis ordinib. ad Pedum traduxit, & ipſum Latini nominis. id primo impetu cepit, & vt cetera tractauit. Poſtridie prima luce Corbionẽ duxit copias. propinquãti portæ apertæ ſunt; & oppidani ſupplicũ ritu obuiam effuſi, deditionem fecerunt. Quibus ille laudatis quod optime ſibi cõſuluiſſent, imperauit pecuniam & frumentum in vſum exercitus. acceptisq; quæ exegerat, abduxit exercitum verſus Coriolos. & cum ſe iſtius etiã oppidi ciues ſine pugna dedidiſſent, commeatusq;, pecunias, & cetera quæ imperarat, promptis animis exercitui ſuppeditaſſent, copias velut per ſocialẽ agrum *ſine noxa* abduxit. Id enim vnice operã dabat nequid hoſtile paterentur dedititi, ſed agros, villas, pecora, & relicta in prædiis mancipia, ſalua reciperent. nec ſinebat milites diuerſari in oppidis, nequid peccarent furtis rapinisve; ſed caſtra metabantur prope mœnia.

Hinc exercitũ admouit ad Bouillas, quod oppidum & illuſtre tũc erat, & vnum e primariis Latini generis ciuitatibus numero perexiguis. cumq; ab oppidanis mœniũ firmitate & propugnatorũ multitudine fretis excluderetur, milites ad fortiter pugnandum exhortatus, propoſitis maximis præmiis his q; primi euaſiſſent in mœnia, rẽ ſtrenue aggreſſus eſt: pugnatumq; eſt circa id oppidũ acriter. nã Bouillani nõ modo a mœnib. hoſtem arcebant, ſed etiã apertis portis confertim prorumpebant, aduerſosq; magna vi per decliuia ꝓpellebant. plurimi Volſcorum ibi cæſi, diuq; durauit oppugnatio, vix vlla ſpe victoriæ. Sed imperator in cadentiũ locũ alios ſufficiẽs, efficiebat ne ſentiretur detrimẽtum numeri: laborantibusq; addebat animũ, & quacumq; parte premerẽtur, ipſe labãtes fulciebat; nec verbis tantum, verũ etiã exẽplo ſuos animabat. nã omnia ſubibat pericula, nihil intẽtatum relinquẽs, donec vi mœnia caperet. tãdemq; hac etiam potitus vrbe, victos partim occidit repugnãtes, partim viuos cepit: adeptusq; clariſſimã victoriã, exercitũ abduxit, plu-

rimis & luculẽtissimis oneratum spoliis, ditatumq; pecuniis maximis. plures enim ibi quã in ceteris oppidis reperiebantur opes. Post hæc quacumq; iter facerẽt, & ager erat in potestate, nec oppidum vllum eis se opponebat præter Lauinium; quod oppidum Troiani qui cum Æneа in Italiam appulerunt, primum condiderunt, & vt supra exposui, Romani suã inde traxerunt originem. Oppidani autẽ quiduis potius pati decreuerant quã fidem erga nepotes deserere. ergo acriter ibi aliquamdiu tum in muris, tum ante mœnia pugnatum est. sed nihil profecerunt primi impetus; ita vt diuturna obsidione opus esse videretur. absistens igitur ab oppugnatione Marcius, oppidum fossa & vallo cinxit, viasq; obsedit, vt tum auxilia, tum commeatus excluderet. At Romani cum audirent socias vrbes partim captas & subuersas, partim necessitate ad defectionem adactas, obtunderentur; quotidianis legationibus eorum qui in fide permanebant, & auxilium implorabãt, territi etiam feruẽte Lauinii circumuallatione, ac veriti ne hac munitione capta bellũ recta in ipsos conuerteretur, vnũ malorum omnium remediũ credebant, si Marcio reditus in vrbẽ decerneretur; vociferante tota plebe, tribunisq; paratis de irritanda mulcta referre ad populum. Sed patricii obsistebãt, nec volebãt quidquã de re semel iudicata mutari. cumq; nullũ fieret S C, tribuni quoq; nihil amplius ad plebẽ referebant. quod sane mirandũ, cur senatus, qui superiori tempore studuerat Marcio, tunc plebi hominẽ reuocare volẽti aduersatus sit; haud facili coniectura num experiri volens eius cõstantiam; an ideo difficilẽ se præbẽs, quo magis accẽderet desiderium; an vero vt eorũ calumnias refelleret, qui patrũ instinctu & adminiculo hæc a Marcio fieri dictitabant. nã ipsi dissimulabant caussam huius consilii.

His per transfugas cognitis Marcius, vt erat iratus, mox exercitum versus vrbem mouit; & ad fossas Cluilias, quadraginta ab vrbe stadiis castra posuit; relicta copiarum parte quanta sufficeret ad continuandam obsidionem Lauinii. Ad cuius aduentum tantus in vrbe tumultus exortus est, ac si iamiam instaret oppugna-

φυσα κάλλιστα καὶ πλήσα ἄγων, χρήματά τε πα-
πολλοῖς ὧν ἐκρατὴς ἐλῄζετο· ὧν ᾗ αὐτόθι ὅσα ἐν σοδε-
νὶ τῶν ἀγόντων χωρίων· πλυθίσας τ᾽ γραμμαί. μετ᾽
τοῦτο χώρα τε ὅσην ἀμφοτερόλοιτο, ἀποχρίεμος ὧν,
καὶ πόλις σοδεμία ὠκυλιῶτο ἔξω Λαυϊνίου, ὧν τοῦ-
τῳ γὰρ πόλιν οἱ σὺν Αἰνεία κατάραντες εἰς Ἰταλίαν
Τρῶες ἔκτισαν, καὶ ἀφ᾽ ἧς ὁ Ῥωμαίων ὧν ἔθνος, ὡς καὶ
πρότερόν μοι δεδήλωται. οἱ δὲ ἐν ταύτῃ κατοικοῦν-
τες, πάντα ὅσον ἄξιον δεῖν ἀπομνύειν, ἢ ὁ πρὸς
τοὺς πρόγονος σφῶν πιστὸν ἐκκαταλιπεῖν. ἐλύοντο
μὲν οὖν καὶ τειχομαχίαι λυὲς αὐτόθι καρτεραί, καὶ πρὸ
τῶν ἐρυμάτων ὀξεῖαι μάχαι· ἀ μὲν ἀθῴω γὰρ ὁ τόχος
κατ᾽ κρότος τῇ πρότῃ ἐφόδῳ, ἀλλ᾽ ἔδοκει χρόνῳ δεῖν
ἡ πολιορκία καὶ τελεῖν. ἀποστὰς οὖν τῆς πολιορκίας ὁ
Μάρκιος, περιεπάφρωσε κύκλῳ τὴν πόλιν καὶ ἀπε-
στώσου, τὰς ὁδοὺς φυλάττων, ἵνα μήτε ἀγορά, μήτε
ὀπτικουία τὶς αὐτῶν ἔξωθεν προσγένῃ). Ῥω-
μαῖοι δ᾽ τε κεκρατημένων πόλεων ἤδη τ᾽ ὀλεθρον ἀ-
κούοντες, καὶ τ᾽ προσίεθημένων ὑπὸ Μαρκίῳ τ᾽ ἀνάγκαι,
τ᾽ τε προσδείας ἀποκλούμενοι τ᾽ ἀφικνυμένας ὡς
αὐθὶς ὁσημέραι πρὸς τ᾽ μνησῶν ἐν τῇ φιλίᾳ, καὶ δεο-
μένων βοηθείας, τ᾽ τε Λαυϊνίου τ᾽ πεπλήσμον ὀρρω-
δοῦντες ἐν χερσὶν ὄντα, καὶ εἰ τόδε ὁ φεύγειν μήσοτε),
τ᾽ πόλεμον ὅτι σφᾶς ἥξειν ἐλθὶς οἰόμενοι, μίαν ὑπέ-
λαβον ἔσεσθ᾽ ἀπηνύτων τ᾽ κακῶν λύσιν, εἰ ψηφίσαιτο
τῷ Μαρκίῳ τ᾽ κάθοδον. καὶ ὁ τε δῆμος ἅπας ἐβόα, καὶ οἱ
δημοῦχοι νόμον εἰσφέρειν ἐπὶ ἀκυρώσεως τ᾽ καταδί-
κης ἐβούλοντο· ἀλλ᾽ οἱ πατρίκιοι ἠναντιώθησ᾽ αὐτοῖς, οὐκ
ἀξιοῦντες τ᾽ δεδικασμένων λύειν ὀλίγον. μὴ θαυμάσῃς δὲ
πρὸς βουλόμενος ἐπὶ τ᾽ βουλῆς, ὁ δὲ τοῖς δημοῦχοις
ἐπὶ πρόσθεν γνώμην εἰς τ᾽ δῆμον ἐδόκει. ὁ καὶ θαυ-
μάζειν ἄξιον, ἀφ᾽ ἧς δὴ πόλε αἰτίας ἡ βουλὴ σπουδά-
ζοι τόν τε ἔμπροσθεν χρόνον ἐπὶ τῷ Μαρκίῳ, πότε
βουλομένῳ τῷ δήμῳ καλέσαι αὐτ᾽, ἠναντιώθη· πότερα
πεῖραν αὐτοῦ ποιούμενοι τ᾽ γνώμης, ἢ τῷ μὴ συζωρῶν ἑ-
κάστῳ ἑτοίμως, ὅτι ὁ μᾶλλον αὐτ᾽ σπουδάζειν παρορ-
μῶν, ἢ τὰς καθ᾽ ἑαυτῶν ἀπολύσασθαι βουλομένῳ δυσ-
βουλίας ἐπὶ τῷ μηδενὸς ὧν ἔπραττεν ὁ ἀνὴρ μήτε αἰ-
τίαν, μήτε συνεργὸς εἶ). χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀπόρρητον αὐτ᾽
ῥηθέν τῷ βουλευμα συμβουλῆν. ἀκούσας δ᾽ ταῦ-
τα παρ᾽ αὐτομόλων λινῶν ὁ Μάρκιος, ὡς εἶχεν ὀργῆς, 367
αὐθὶς ἀναστήσας τ᾽ δυνάμιν, ἦλθ᾽ ὅτι τ᾽ Ῥώμῃ, φυ-
λακὴν τῷ Λαυϊνίου τ᾽ ἀρχοῦσ᾽ καταλιπών. καὶ αὐτίκα
τ᾽ πόλεως σταδίοις τεπαράκοντα ἀπέχων, κατεστρατο-
πέδευσε πρὸς τὰς καλουμένας Κλουιλίας τάφρους, μα-
θοῦσι δ᾽ τ᾽ παρουσίαν αὐτοῦ κ᾽ τ᾽ πόλιν θορυβῶν ἐνέπε-
σε θόρυβος, ὡς αὐτίκα τοῖς τείχεσι τ᾽ πολέμου προσά-
ξοντος.

ξοντος. ὥστε οἱ μὲν, ὅτι τὰ τείχη, τὰ ὅπλα λαβόντες,
ἔθεον αὐτὸν πρὸς τὴν μάχας· οἱ δὲ, ὅτι τὰς πύλας κ᾽
πλῆθος ἐφέροντο χωρὶς ἡγεμόνος· οἱ δὲ, τοὺς δούλους
καθοπλίσαντες, ὅτι τοῖς τείχεσι τ᾽ οἰκιῶν ἔσῃ· οἱ δὲ,
τὸν τε ἄκραν καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τοὺς ἀγοῖς ἐρυμνοὺς
τόπους τ᾽ πόλεως καταλαμβανόντο· γυναῖκές τε λελου-
μένας τὰς κόμας, ὅτι τὰ τεμένη καὶ τοὺς νεὼς ἔθεον, ὀ-
λοφυρόμεναί τε καὶ δεόμεναι τῶν θεῶν, ἀποστρέψαι τ᾽
πόλεως τ᾽ ὀπτόντα φόβον. ὡς δ᾽ ἡ τε νὺξ παρῆλθεν, καὶ
τ᾽ ὀπτόσης ἡμέρας ὁ πλῆθον, καὶ ὧν ἐδεδοίκεσ᾽ οὐδὲν 10
ἐγένετο, ἀλλ᾽ ἔμενεν ὁ Μάρκιος ἐφ᾽ ἡσυχίας, σπέ-
δραμον ἄπαντες εἰς τ᾽ ἀγορὰν οἱ δημοῦχοι, καὶ τοὺς πα-
τρικίους ἐκάλουν εἰς ὁ βουλευτήριον· καὶ εἰ μὴ προσ-
βουλόσωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν κάθοδον, αὐτοὶ βουλεύεσθαι
περὶ σφῶν αὐτῶν ἔφασαν ὡς προδιδόμενοι. τότε δὴ
συνιόντες εἰς τὴν βουλὴν οἱ πατρίκιοι, ψηφίζονται
πρεσβευτὰς πρὸς τ᾽ Μάρκιον ἀποστεῖλαι πέντε ἀν-
δρας ἐκ τ᾽ πρεσβυτάτων, οὓς μάλιστα ἐκεῖνος ἠσπά-
ζετο, περὶ δικαιοσύνης τε καὶ φιλίας ἀμφιλεξομένους.
ἦσαν δ᾽ οἱ προσηρημένοι ὑπ᾽ αὐτῶν ἄνδρες οἵδε, 20
Μάρκος Μινύκιος, καὶ Πόστουμος Κομίνιος, καὶ Σπό-
ριος Λάρκιος, καὶ Πόπλιος Πινάριος, καὶ Κόϊντος Σου-
πίκιος, ἄπαντες ὑπατικοί. ὡς δ᾽ ἀφικνοῦν ὅτι ὁ στρα-
τόπεδον, καὶ ἔγνω τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὁ Μάρκιος,
καθεζόμενος ἅμα τοῖς ὀπτιφανεστάτοις Βολούσκων τε
καὶ τ᾽ δικῶν συμμάχων, ἔνθα πλῆστοι ἔμελλον ἀκούεσθαι
τ᾽ λεγομένων, ἐκέλευσε καλεῖν τοὺς ἄνδρας. εἰσελθόν-
των δ᾽ αὐτῶν, ἤρξατο τοῦ λόγου Μινύκιος, ὁ πλῆσα κ᾽
τ᾽ τ᾽ ὑπατείας χρόνον ἀποδιδάξας ἐπὶ αὐτοῦ, καὶ μά-
λιστα τοῖς δημοῦχοις ἠναντιωθεὶς, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ὅτι 30
" μὲν ἀδικεῖσθαι πέπονθας ἐπὶ τοῦ δήμου, ὦ Μάρκιε,
" μετ᾽ αἰσχρᾶς αἰτίας ἐξελαθεὶς ἐκ τ᾽ πατρίδος, ἀπόλω-
" λεν ἴσμεν· καὶ οὐδὲν οἰόμεθά σε ποιεῖν θαυμαστὸν, εἰ χα-
" λεπαίνεις καὶ ἀγανακτεῖς ὅτι ταῖς τύχαις. κοινὸς γὰρ
" δὴ τ᾽ ἀπάντων φύσεως οὗτος ὁ νόμος, ἐχθρὸν εἶ) τῷ
" δράσαντι τὸ πεπονθὸς κακῶς. ὅτι δὲ ὁ μετ᾽ λογισμοῦ
" σώφρονος ἐξεπάγεις οἷς ἀμύνεσθαί τε καὶ ὑμφορᾶ-
" σθαί σοι προσήκει, οὐδὲ μετεπάγεις περὶ τὴν ἀνά-
" παξιν τῆς δίκης, ἀλλ᾽ ἐν τῷ αὐτῷ πίθεσαι πάντα ἀ-
" ναίτια τοῖς αἰτίοις, καὶ τὰ φίλια τοῖς πολεμίοις, νόμοις 40
" τε κινῆς φύσεως ἀκινήτοις, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς σω-
" παρέπῃς ὅσια, καὶ οὐδὲ σεαυτὸν ἐξ ὧν τε καὶ ὅσης ἔφυς,
" ἐπὶ μέμνησαι, τοῦτο τεθαυμάκαμεν. ἥκομεν τε ἀπο-
" σταλέντες ὑπὸ τ᾽ κοινοῦ πρέσβεις οἱ πρεσβύτατοι ἡλι-
" κίᾳ τῶν πατρικίων, καὶ παρεί σε παρακαλοῦσι, με-
" μιμνέοντα φέροντες δικαιολογίαν παραιτήσεως, καὶ ἐφ᾽
" οἷς ἀξιοῦμεν σε δικαιοῦσθαι τ᾽ ἔχθραν πρὸς τ᾽ δῆμον, ἀπαλλάττοντες πρὸς τ᾽ τοῖς, ἃ νομίζο-

tio: ita vt correptis armis iniussu magistratuũ alii ad mœnia discurrerent, alii ad portas agminatim nullo duce properarẽt; nec deerant qui armatis seruitiis parietes domesticos pararẽt defendere; alii rursum qui arcem Capitolinam ceteraq; vrbis loca munitiora occuparent: mulieres cum vlulatu passis crinibus ad delubra & templa concurrebant, precãtes vt dii præsens ab vrbe periculũ auerterent. Per hanc trepidationem exacta nocte ac magna sequẽtis diei parte, cum nihil fieret eorum quæ timuerant, nec castra moueret Marcius, tota plebs facto in forum concursu patres in curiam vocauit; & nisi S C decerneretur homini reditus, minabantur seipsos sibi cõsulturos, vt proditos. Tum demum coacti in curiam patres decreuerunt vt quinq; seniores ex patribus, quos ille diligeret maxime, legati ad eum mitterẽtur, acturi de pace atque amicitia. ad id negotium delecti sunt hi; M. Minucius, Postumus Cominius, Sp. Largius, P. Pinarius, Q. Sulpicius, omnes consulares. Hi postquam in castra venerũt, Marcius cognito illorum aduentu, cum Volscorum ceterorumq; sociorũ nobilissimis consedit quo loco maxime possent ab omnib. exaudiri quæ dicerentur, eosq; ad se vocari iussit. qui postquam intrarũt, Minucius qui in consulatu suo plurimũ pro eo laborauerat, plebiq; se acerrime opposuerat, in hanc sententiam verba fecit: Nemo nostrũ ignorat, Marci, affectum te a plebe iniuria, & probrose expulsum e patria. nec miramur si indigne fers hoc infortuniũ. Sic enim natura cõparatum est, vt læsus ei qui læsit, infensus sit. Illud miramur, nõ perpendere te sano iudicio in quos vindicare debeas, nec in pœnis exigẽdis modũ seruare; sed eodẽ loco habere innoxios & noxios, amicos & inimicos, mouereq; naturæ leges immobiles, & pietatẽ erga deos temerare, ne tui quidẽ ipsius memorẽ, quis & e quib. natus sis. & venimus a republica legati e patriciis natu maximi, tuiq; studiosissimi, afferẽtes violati iuris expostulationẽ mixtã precibus, expositurique; quibus conditionib. censeamus tibi cum plebe redeundũ in gratiã: simulq; ad-

monituri quid in rem tuã fore putemus, quidque te facere deceat maxime. Ac primũ de iure dicetur. Cõspirarat in te plebs a tribunis irritata, conabãturq; te indemnatum occidere quibus eras formidabilis. Id ne fieret nos senatores ,phibuimus, effecimusque nequid tunc contra ius patereris. Postea cũ hic tui occidendi conatus esset impeditus, diẽ tibi *ad populum* dicere voluerũt, & accusare q, apud senatũ plebi male locutus esses. restitimus hic quoq;, vt nosti; nec passi sumus te vel sentẽtiæ dictę vel orationis habitæ pœnas luere. Hic quoq; frustrati, postremo adierunt nos, & tyrãnidem tibi obiecerũt. ad hoc crimen refellendum ipse te obtulisti, q, ab eo plurimũ abesses; permisistiq; de te iudiciũ populo. ac senatus tunc quoq; tibi affuit, & multas ,p te fudit preces. Quodnã igitur malũ tibi creauimus nos patricii? cur nos bello petis, quorum tantũ tunc fauorem in tua caussa expertus es? Immo ne plebẽ quidẽ totã te expulsum voluisse, satis compertum est, quando duob. tantũ calculis damnatus es. quapropter ne his quidẽ iure hostis esse potes, qui te vt innocentem absoluerunt. Sed fac, si libet, te totius plebis suffragiis, totiusq; senatus iudicio addictum huic infortunio, iustumq; esse tuũ in nos omnes odium; quid damni dederunt fœminæ tibi Marci, vt carũ hostis sis? quibus te calculis in exsiliũ egerunt? quibus te maledictis exagitarunt? Quid vero pueri nostri vel egerunt vel cõgitauerunt iniuste contra te? quibus nunc imminet periculum captiuitatis, aliarumq; miseriarum quæ solent euenire *vi* captis vrbibus. nõ æquum iudicas Marci, qui putas sic persequendos inimicos & noxios, vt interim ne amicis quidem parcatur & infontibus. hæc certe secus quam bonum virũ decet cogitas. Et vt omnia ista omittam, quid responderis, dic per Iouem, siquis te roget, quanã maiorum iniuria lacessitus, monumenta eorum diruas, honoresque eis ab hominibus concessos adimas? deorum item aras, delubra, templa, quonam merito ipsorum offensus spolias, exuris, subuertis, eosque cultu priuas solenni ac legitimo? quid ad hæc possis dicere? equidem nihil video. Atque hæc pro nobis Marci, proque senatu & ceteris tuis ciuibus, quos is perditum nihil ab eis læsus, proq; sepulcris & templis & patria quę te genuit & edu-

μὴν εἴ) κάλλιστα καὶ συμφορώτατά σοι, ταῦτα παρα-
νέσουσες. ἀρχέτω γὰρ ὁ πρῶτος τῶν δικαίων λόγος. σωωέστη δὲ
δημοτικὸν ὅτι σοι παροξυνθὲν ὑπὸ τῶν δημάρχων, καὶ μη-
κέτι ὡς ἀποκτεινοντές σε ἀκριτον, οἷς φοβερὸς ἦθα. τοῦτο
δ' ἔργον ἐκωλύσαμεν ἡμεῖς οἱ ἐκ τῆς συνεδρίας, καὶ παρε-
κάλουν σε μηδὲν ὁ μὴ δίκαιον ἐν τότε παθεῖν. μετὰ τοῦτο
πρεσβευκαλοῦντό σε οἱ κωλυτάντες ἀνελθ', ὅτι δίκαιον,
αἰτιασάμενοι πονηρὸς εἰπεῖν κατ' αὐτῶν ἐν τῇ βουλῇ
λόγους. ἐνέστημεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὡς οἶδα, καὶ οὐκ ἐπε-
βέλαμεν, ὅτε γνώμης ὅτε λόγων ὑποφεῖν σε δίκας. 368
ἀπολυχόντες καὶ τούτου, τελευτῶντες ἦκον ἐφ' ἡμᾶς
αἰτιώμενοι τυραννίδα. ὅτι ταύτῃ αὐτὸς ὑπέμεινας
ἀπολογήσασθαι τὴν αἰτίαν, ἐπεὶ πάμπολυ ἀπεῖχες αὐ-
τῆς, καὶ παρέφερες τοῖς δημοτικοῖς πρὸς σεαυτὸν τὴν ψῆφον
δυναμένου. ἢ βουλὴ γὰρ καὶ τότε παρῆν, καὶ πολλὰς ἐποιή-
το δεήσεις πρὸς σε. εἰνος οὖν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τῷ συμ-
βεβηκότων κακῶν γεγένημεν αἴτιοι; καὶ δὴ τί πολε-
μεῖς ἡμῖν τοσαύτην δύνοιαν ἀποδιδόμενοις πρός σε
κτὶ τὸ τότε ἀγῶνα; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δημοτικὸν ἄπαν
ἐξελαθῆναί σε βουλόμενον δυρέθη. δυσὶ γὰρ ἐδόξως ψη-
φοις μόναις. ὥστε οὐδὲ τούτοις δὴ εἴης σὺν δίκῃ πολέ-
μιος, οἵ σε ὡς ἀδὲν ἀδικοῦντα ἀπέλυσ. εἰδήμι γ', εἰ βά-
λοι, πᾶσι μὲν τοῖς δημόταις δόξαν, ὅλην γ' τῇ βουλῇ φα-
νεῖν, ταύτῃ χρήσασθαί σε τῇ συμφορᾷ, καὶ δίκαιον εἶναι
σοι τὸ πρὸς ἄπαντας ἡμᾶς μῖσος. ἀλλ' αἱ γυναῖκές σε,
ὦ Μάρκιε, εἰ δεινὸν εἰργάσαντο, αὐτὸ ὅτου πολεμεῖς αὐ-
ταῖς; ποίαν ἐπενέγκασιν τοῖς φυγῆς ψῆφον; ἢ εἶνας εἰ-
τοῦσιν πονηρὸς λόγους; τί γ' οἱ παῖδες ἡμῶν δράσαν-
τες ἢ δεινοπαθοῦντες ἀδικον τοῖς σοι, κινδυνεύουσιν ὑπὸ
αἰχμαλωσίας καὶ τῶν δεινῶν ἃ παθεῖν αὐτοὺς εἰκὸς, ἐὰν ἡ
πόλις δυῇ; καὶ τὰ δίκαια διαπᾶς, ὦ Μάρκιε, καὶ τοῦτον
οἴει δεῖν τὸν ἔσχατον τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἐλεᾶν μισεῖν, ὥστε μη-
δὲ τὸν αἰναλίων φείδεσθαι καὶ φίλων. οὐκ ἄρα προσήκοντα
ἀνδρὶ ἀγαθῷ φεύγειν. ἵνα γ' ἄπαντα ταῦτα ἀφῶ, εἰ αὖ
ἔχοις εἰπεῖν, ὦ πρὸς Διός, εἴ τις ἔρωτό σε, τοῖς δὲ δὴ
τέκνοις τὸν προγόνων τί παθὼν ὑπ' αὐτῶν δυσκάπτῃς,
καὶ ἡμᾶς αἷς κομίζοντας τοῦδε αὐθεφτῶν, ἀφαιρῇ; ἢ
θεῶν γ' βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ νεώς, εἰνος ἀδικήμαθος ὀρ-
γῇ συλᾷς καὶ καθαιρεῖς, καὶ ἀναβέπῃς, καὶ σεβασμῶν ἐκ
ἐᾶς τυγχάνειν τὸν νομίμων; τί πρὸς ταῦτα φαίης αὖ;
ἐγὼ μὲν γὰρ ἐδὲν ὁρᾶ. ταῦτά σοι πρὸς τε ἡμῶν, ὦ Μάρ-
κιε, καὶ τὸν ἐκ τῆς συνεδρίας, καὶ πρὸς δεῖν τῶν πολιτῶν, οὓς
ἀπολέσαι προθυμῇ, κακὸν ἐδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπονθώς,
τάφων τε καὶ ἱερῶν καὶ πόλεως τὸν γενεθλίου τε καὶ θρε-
φαμένης,

φαμένης, τὰ δίκαια εἰρήσθω. ἀφαιρέσῃ γὰρ δὴ πολ-
λὰς μὲν αὐθεφτοῖς καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντάς σε, συ-
γγενέσιν ὁμοῦ καὶ τέκνοις δίκας σοὶ δοῦναι προσήκεν,
πολίτας δὲ θεοὺς τε καὶ ἥρωας καὶ δαίμονας, πόλιν τὲ καὶ
χώραν ἀπολαῦσαι τῶν δημάρχων ἀνοίας, καὶ μηδὲν
ἀξαίρετον μηδὲ ἀπιμόρητον ἀφέσθαι μέρος ὑπὸ σου;
οὐχ ἱκανὰς ἤδη πρὸς πάντων εἰς πέπρεσθαι δίκας,
τοσοῦτον μὲν φόνον ἐργασάμενος, τοσαύτην δὲ χώραν
πυρὶ καὶ σιδήρῳ λωβησάμενος, τοσαύτας δὲ πόλεις ἐκ
βάθεων αἰασήσας, ἑορτὰς δὲ καὶ θυσίας καὶ σεβασμοὺς
θεῶν ἢ δαιμόνων, ὡς ἐν πολλοῖς τόποις αἰεόρτους αἰαι-
κέας ἠμέας καὶ ἀδύτοις, καὶ ἱερῶν νομίμων ἀμοίρους;
ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἀξιοῦν ἀνδρα ὅτῳ φρονεῖν ὁποσηῦν
ἀρετῆς ἔστιν, ὅτε συναρῆν τοῖς ἐχθροῖς τὰ φίλια, ὅτε
χαλεπὸν ὀργὴν εἶ) καὶ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς ἐξαμάρ-
τανόντας τὰ περὶ αὐτὸν, ἀνῶς τε καὶ δίκας παρ' αὐτῶν
εἰληφότα πολλὰς καὶ μεγάλας. ἃ μὲν οὖν ἀπολογεῖ-
σθαί τε περὶ ἡμῶν αὐτῶν εἰχόμην, καὶ παραιτεῖσθαί σε
περὶ τῶν δημοτικῶν, ταῦτά ἐστιν. ἃ δ' ὑποδίδεσθαί
σοι δὶ δύνοιαν οἱ ὁμιόπαλοι φιλονεικοῦντες καὶ ὑπι-
χνεῖσθαι δεξιὰ πρὸς τὴν πατρίδα, ταῦτ'
ἐν ᾧ δοῦναί σοι μάλιστα ὑπάρχει, καὶ ὃ θεῖον ὄν
συλλαμβάνει, μετειάσαι, καὶ ταμιεύσασθαι τὴν τύχην,
ἐνθυμηθέντα ὅτι μεταβολῆς ἔχεται πάντα τὰ πρά-
γματα, καὶ οὐδὲν ὅτι τῶν αὐτῶν φιλεῖ διαμένειν
μεσᾶτά τε ἄπαντα ὑπὸ θεῶν τὰ ὑπάρχοντα, ὅταν
εἰς ἄκρον ὅτι φανείας ἀφίκηται, καὶ βέπεται πάλιν εἰς
ὃ μηδέν. μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχει τὰ σκληρὰ καὶ με-
369 γάλαυχα φρονήματα καὶ τοὺς ὅρους ἐκβαίνοντα τῆς
αὐθεφτίνης φύσεως. ὑπαρχεῖ δέ σοι νῦν πάντων
κρείττονα καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. ἥ τε γὰρ βουλὴ
πᾶσα ὥρμηται τὴν κάθοδον ψηφίσασθαί σοι, καὶ ὁ δῆ-
μος ἕτοιμός ἐστι νόμῳ κυρωθέντι λῦσαι τὴν ἀειφυγίαν.
εἰ δὲ ἔτι κωλύει σε τὰς ἡδίστας καὶ ἱμιωτάτας ὄψεις
τῶν αἰαλκόντων σωμάτων ἀπολαβεῖν, καὶ κεκομίσθαι
τὴν πεμάχηθον πατρίδα, ἀρχήν τε, ὥσπερ σοι
προσῆκεν, ἀρχόντων, καὶ ἡγεῖσθαι ἡγεμόνων, παισί
τε καὶ ἐγγόνοις μέγιστον αὔχημα καταλιπεῖν; τούτων
μὲν τοῖς ὑποχέσεων ἡμεῖς ἐγγυηταὶ πασῶν ἐσμεν,
ὡς αὐλίκα μάλιστα ἐθυσιεμένων. νῦν μὲν γὰρ οὐχὶ
καλῶς εἴχε ψηφίσασθαί σοι τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον
ὑθὲν ὅτι τοιοῦτον μέτεστιν, ἕως ἀντιπαρεστρατοπεδεύοντας
ἡμῖν, καὶ τὰ πολεμίων ἔργα δρᾶς; εἰ δὲ ἀποστάσης τῶν
ὅπλων, ἥξει σοὶ ὁ πρὸς τὸν καθόδου ψήφισμα φερόμε-
νον ὑφ' ἡμῶν οὐκ εἰς μακρά. ἀγαθὰ μὲν δὴ ταῦτα ὑ-
πάρξει σοὶ ἀμφοτέρωθεν· μόνον δ' ὅτι τὸν ὀργῆς, καὶ
μὴ ἀμφοτέρωθεν ὁ μῖσος πρὸς ἡμᾶς, πολλὰ καὶ χα-

cauit, dicta sint. Nisi forte censes æquum omnes homines, etiam innoxios, vna cũ vxorib. & liberis pœnas tibi dare; omnesq; tũ deos tũ heroas & genios, vrbem item & agros, luere tribunorum amẽtiam, nihilq; haberi eximiũ, nihil abs te impunitũ dimitti. An non satis pœnarũ iam exegisti ab omnibus, tot editis stragibus, tot agris igni ferroq; vastatis, tot funditus euersis vrbibus, tot festorum, sacrificiorũ ceteriq; diuini cultus solennitatibus tam multis in locis plane cõticescere coactis? Equidẽ arbitror indignũ viro cui quãtulacumq; virtutis cura est, vel amicos cum inimicis cõfundere, vel eos qui aliquid in ipsum delinquunt, implacabili ira persequi, præsertim vbi multas magnasq; pœnas ei luerint. Hæc igitur sunt quib. & nostrum ordinẽ excusamus, & ,p plebe deprecamur. Restat vt subiiciã quæ tui suiq; honoris studiosi tibi pollicẽtur, si redeas in gratiã cũ patria. Tuũ est præsentẽ potentiam adiutã fauore numinũ moderate dispensare, cogitareq; quã mutationib. obnoxia sint omnia, q̃ nihil in rebus humanis stabile: & quidquid ad summum claritatis fastigium euectum eminere cœperit, indignationem deorum non effugere, vertiq; rursum in nihilum: idque potissimũ vsu venire sæuis ac superbis ingeniis, & iis qui humanitatis limites transiliunt. Licet autẽ tibi nunc honestissimis conditionibus bellum deponere. nã & senatus totus ad decernendum tibi reditum inclinat, & populus paratus est te nouo plebiscito ,ppetui exsilii mulcta liberare. quid igitur vetat te suauissimarũ & carissimarũ necessitudinum cõspectu rursum frui, & patriam toties armis defensam recipere, præesse imperantibus, & ductores ducere, liberisque ac nepotibus amplissimam *de te* gloriãdi materiam relinquere? horum certe promissorum omnium breui præstandorum nos spõsores sumus. nunc enim non decebat ex S C aut plebiscito tibi decerni æquũ aliquid, dum exercitum habes contra nos, & geris te hostiliter. quodsi ab armis discedas, breui ad te decretum de reditu a nobis perferetur. Hæc sunt quæ recõciliatus habebis commoda. quodsi in ira perstabis, & odiũ in nos deponere noles, multæ tibi obueniẽt diffi-

cultates; ex quibus duas nunc, quæ maximæ sunt & manifestissimæ, exponam. primo, quod rem difficilem vel potius impossibilem moliris, conuellere scilicet populi Romani potentiam; idq; Volscorum armis. deinde, etiamsi voti compos euadas, habeberis mortalium omnium miserrimus. Cur autē ita opinor, audi Marci, nec mihi libere loquenti succense. Ac primum considera tentare te impossibilia. Scis ipse pop. Rom. abundare multa iuuentute domestica; ex qua si eximatur seditio, (quod vt nunc fiat, extorquebit ipsa belli necessitas: nā instante cōmuni periculo, cōciliari solent dissidentium animi) nec Volsci præualebunt, nec vlla gens alia quæ Italiā incolit. Multum etiā virium est Latinis ceterisque sociis atq; colonis nostris; quos propemodū omnes breui affuturos exspecta. Duces quoque tui similes tū seniores tū iuniores tot nobis sunt, quot vix omnibus ceteris populis. Sed omniū firmissimum adiumentum, & quod spem nostram in aduersis numquā fefellit, cunctis virib. humanis potius, est deorum beneuolentia, qui per octo iā ætates nostram vrbē tuentur, non solū in libertate, sed etiā in felicitate & multarum gentiū imperio. Nec nos Pedanis aut Tolerinis aliisve paruis ciuitatib. confer, quarū occupasti oppidula: potest enim etiam te inferior imperator, & minoribus instructus copiis, infirma munimenta a paucis defensa capere: sed cōsidera vrbis magnitudinē, quæ & rebus bello gestis est clarissima, & deorū fauore fortunatissima; per quē ex parua tam magna facta est. tuasq; istas copias, quib. fretus rem tam arduam aggrederis, ne puta factas nūc alias; sed probe memineris te Volscos & Æquos ducere, quos nos ipsi q̄ adhuc sumus superstites, toties prœlio vicimus, quoties nobiscū bellare sunt ausi. Proinde scito te cū deterioribus aduersus pręstātiores certaturū, & cū toties victis aduersus semper vincere solitos. Quodsi contra se res haberet, illud tamē admiratione dignū fuerit, si tā peritus rei militaris vir ignoras in periculis nō tantū audaciæ suppetere solere aliena inuadētibus, quantū sua bona defendētibus. nam illis vt male cedat, nihil perit; his nihil reliquū fit nisi rē gerāt fortiter. & hæc præcipua

λεπὰ, ἐξ ὧν ἐγὼ δύο τὰ μέγιστα νῦν καὶ φανερώτατα «
ἐρῶ. πρῶτον μὲν, ὅτι δυσκόλου γνώσεσθαι, μᾶλλον ἢ ἀ- «
δυνάτου πράγματος ποιεῖν ἔρωσι ἔχῃς, πόλεως «
τῆς Ῥωμαίων καθελεῖν τὴν ἰσχύν, καὶ ταῦτα τῶν δορυφό- «
σκων ὅπλοις· ἔπειθ', ὅτι σοι καλῶς θωσαντί τε καὶ ἐπιτυ- «
χόντι, πολῖται ἀνθρώπων ὑπάρξει σοι δυσχυέστατον νο- «
μίζεσθαι. ἐξ ὧν ἢ ταῦτα παείσαταί μοι φρονῆν πρέ- «
σου, ἄκουσον, ὦ Μάρκιε, μηδὲν πρὸς τὴν ἀλήθειαν «
μου τῶν λόγων βαχυνόμενος. σκόπει ἢ πρῶτον ὑπὲρ «
τῆς ἀδυνάτου. Ῥωμαίοις, ὡς οἶσθα καὶ σύ, πολλὴ μὲν «
ἐστι νεότης ἐπιχώριος· ἣς εἰ τὸ στασιάζον ἀφαιρεθείη γε- «
νόμενον δὲ τοῦτο κατὰ πολλὰ ἀνάγκην νῦν, ἀφ' τόνδε τὸν «
πόλεμον· πολῖται γὰρ ὑπὸ δέους κοινοῦ συνίστασθαι φι- «
λεῖ τὰ ἀλλόφυλα· οὐχ ὅτι ὀλιγοῦσι κρατεῖν εἰσιν, ἀλλ' «
οὐδὲ ἀμύνειν τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνος οὐδὲν· πολλὴ καὶ «
ἡ Λατίνων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀποίκων τῶν πόλεως «
ἰσχύς, εἰ ὁλίγου πᾶσαν ἐπίκουρον ἥξειν πρὸς δέον· «
στρατηγοί τε οἷος σὺ, καὶ πρεσβύτεροι καὶ νέοι ὅσοιοῦτοι «
τὸ πλῆθος, ὅσοι πολλὰ πάσης οὐκ εἰσὶ ταῖς ἄλλαις πό- «
λεσι. μεγίστη ἢ πασῶν βοήθεια, καὶ ἃς οὐ τοῖς ἀφνοῖς ἐλ- «
πίδας οὐδὲ πόλεις ἡμῶν ἐθυσαμεν, συμπάσης τὲ ἀ- «
μείνων ἀνθρωπίνης ἰσχύος, ἢ πολλὰ τῶν θεῶν δύνοια, εἴ «
οἷς ἂν μόνον ἐλευθέραν εἰς τόδε χρόνου τὴν πόλιν ταύτην «
οἰκοῦμεν, ἐδίδοσαν ἢδη τὴν νῦν γενεὰν, ἀλλὰ καὶ ἀνάδαμο- «
να, καὶ πολλῶν ἐθνῶν ἄρχουσαν. μηδ' ἢ Πεδανοῖς ἢ- «
μᾶς εἰκάσῃς, μηδὲ Τολερίνοις, μηδὲ τοῖς ἄλλοις μι- «
κροπολίταις, ὧν καλέσας τὰ πολίχνια· καὶ γὰρ ἤπερ ἀν- «
τις σὺ κρείττων ὢς, καὶ αὐτὸς ἐλάττονος ἢ τοσαύτης κρείας, «
ὀλιγανθρωπίαν καὶ φαυλότητα ἐρυμάτων ἐξιάσαιο· «
ἀλλ' οὐθυμοῦ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, καὶ τὴν λαμπρότη- «
τα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις πραξέων, καὶ τὴν ἐκ τῶν «
θείων παρόντων αὐτῇ τύχην, δι' ἣν οὐκ μικρᾶς τοσαύτη «
γέγονεν. καὶ τὴν σαυτοῦ δυνάμιν, εἰ ἐπαίρων ἔργῳ το- «
σῶδε ἐπιχειρῇς, μὴ νόμιζε ἠλλάχθαι, ἀλλὰ μέμνησο «
ἀκριβῶς, ὅτι Δολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν κρείττονα ἐ- «
πάγῃ, οἷς ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ὄντες ἐν πολλαῖς νικῶ- «
μεν μάχαις, ὁσάκις ἡμῖν ἐτόλμησαν εἰς πόλεμον κα- «
θαφῆναι. ὥστε σὺ τοῖς χείρεσιν ἀγωνίζεσθαι μέλλων «
ἴσθι πρὸς τοὺς κρείττονας, καὶ σὺ τοῖς ἡττωμένοις «
ἀφ' πότου πρὸς τοὺς νικῶντας ἀεί. εἰ δὲ δὴ τύχαν- «
τα τούτων ἴσ, ἐκεῖνό γέ τοι θαυμάζειν ἄξιον, πῶς «
λέληθέ σε πολεμικῶν ὀίκα πραγμάτων ἐμπειρον, «
ὅτι τὸ πρὸς τὰ δεινὰ εὔτολμον οὐκ ἐξ ἴσου πρὸς γε- «
νεὰς φιλεῖ τοῖς τε ἐπὶ οἰκείων ἀγαθῶν ἀγωνιζομέ- «
νοις, καὶ τοῖς ἐπὶ τὰ ἀλλότρια πορευομένοις· οἱ μὲν «
γε, ἐὰν οὐδὲν κατορθώσωσιν, βλάπτοι· τοῖς δ' οὐδὲν, «
ἐὰν πλάσωσιν, καταλείπεται. καὶ τὸ σφαλέσθαι τὰς «
μεγά-

» μεγάλας δυνάμεις ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων, καὶ τὰς κρείτ- «
» τοις ἀπὸ τῶν φαυλοτέρων, τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα αἴτιον «
» εἶναι δεῖ· ἡ γὰρ ἀνάγκη, καὶ ὁ πρὸς τῶν ἐναντίων κίνδυνος ἱ- «
» κανὸς θάρσος ἐνθεῖναί τινι καὶ μὴ προϋπάρχον φύσει. «
» εἶχον ἔτι πλείω λέγειν ἀπὸ τῶν ἀδυνάτου, ἀλλὰ καὶ «
» ταῦτα ἱκανά. εἴ τι ἔτι μοι καταλείπεται λόγος, ὃν εἰ μὴ «
» μετ' ὀργῆς, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ κρίνῃς, ὀρθῶς τε εἰρῆσθαι «
» δόξῃ, καὶ πεισθήσεταί σοι μεταμέλεια τῶν πεπραγμέ- «
» νων. οἷος δέ ἐστιν οὗτος ὁ λόγος; καὶ ἐδεινὰ ἀνθρώπῳ φιλοῦντι θεοὶ «
» τῶν μελλόντων ἔσεσθαι βεβαίαν ὑπόσχεσιν ἔδωκαν ἔχειν· 10
» ἀεὶ δὲ ἄνθρωποις οὐκ τὸ πάντος αἰῶνος, ὅταν πάντα κτῶ- «
» νται νοῦν ἐχόρησε τὰ πράγματα, μηδὲν ἀναλωθείσης τῆς «
» τύχης. καὶ διὰ τοῦτο οἱ φρονήσει πρεσβύτεροι ἑτέρων, «
» εὖ ὁ μακρὸς βίος καὶ τὰ πολλὰ μαθήματα φέρει, πρὶν «
» ἐλπίσαι ὅταν δὴ πόλεμον ἔργῳ, ὃ τέλος αὐτοῦ πρῶτον οἷον) «
» δεῖν σκοπεῖν, καὶ ἡδίστερον μόνον ὁ βούλοιτο) θεωρεῖσθαι σφί- «
» σιν, ἀλλὰ καὶ ὃ πρὸς τὰ γνώμιμα ἀκόλουθον μάλιστα «
» οἱ τῶν πολεμοῦντες ἡγεμόνες, ὅσῳ μείζονων τε γίνονται «
» πραγμάτων κύριοι, καὶ ἃς αἰτίας τῆς καταρθωμένης ἢ «
» σφαλμάτων ἀπόλεις εἰς αὐτοὺς ἀναφέρουσιν. ἔπειτα 20
» δὲ μὴ δίδωσι μηδεμίαν ἀνθρώπῳ, ἢ μικρὰς καὶ ὀλίγας «
» ἐν τοῖς μὴ καταρθῶσαι βλάβας, ἄπλοιν) τῶν ἔργων· «
» ἐὰν δὲ πολλὰς καὶ μεγάλας, ἀφίσιν). τοῦτο δὴ καὶ σὺ «
» ποίησον, καὶ σκόπει πρὸ τῶν ἔργων, ἐὰν σφαλῇς κτῶ- «
» πόλεμον, καὶ μὴ πάντα ὑπάρξῃ, εἰ συμβήσεται σοι πα- «
» θεῖν. δὶ αἰτίας μὲν ἔσῃ πρὸς τοῖς ἀποδεξαμένοις «
» σαυτὸν, ὡς μείζονι ὑπεχρήσας πράγμασιν ἢ δυ- «
» ναῖοις. φαλιᾶς δὲ ἡμετέρας πάλιν ἐκεῖσε ἀφικομένης, «
» καὶ φθεγούσης τὰ ἐκείνων νῦν· ἃ γὰρ ἀνεξόμεθα μὴ αὐ- «
» τιμωρούμενοι τὰς πρὸς ἡμᾶς κακοποιῶν δυοῖν 30
» σὺν αὐτὰ ἀμφοῖν τοῖς θατέρου, ἢ πρὸς αὐτῶν ἐκείνων, οἷς «
» αἴτιος ἔσῃ συμφορῶν μεγάλων, αἱρεσῶς ἀναιρεθῆναι, «
» ἢ πρὸς ἡμῶν, οἷς ἀποκλεινῶν τε καὶ δουλωσόμενος ἦλ- «
» θες· ἆρα δὴ ἐκεῖνοι, πρὶν ἐν τοῖς παθεῖν κακὸν «
» γνώσεσθαι, ἀγαλύσῃς ποιήσαις πρὸς ἡμᾶς ὑπεχρεῶν- «
» ἦσε, ἔκδοτον αὐξιώσαν ὑπὸ ὑμφείας τε πρὸς ἀδίδοναι· «
» ὁ πολλοὶ βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες εἰς τοιαύτας κα- «
» ταστάσεις τύχας, εὐαγκάθητον ἀπομείναι. ἆρά γε «
» μικρὰ καὶ οὐκ ἄξια λόγου ταῦτα εἶναί σοι δοκεῖ; καὶ «
» δέον αὐτῶν ἀπορίδειν, ἢ κακῶν συμπεσόντων ἔργα 40
» παθεῖν; φέρε· δὴ ὃ δὴ κατορθώσῃς, τί πάλε θαυμαστὸν «
» ἔτι σοι καὶ πρεμάχηνον ἀγαθὸν ἢ ἵνας ἀξίσῃ δόξας; «
» καὶ γὰρ τοῦτο ἀξέταστον. πρῶτον μὲν τῶν φιλτάτων καὶ «
» αὐαγκαιοτάτων ὑπάρξῃ σοι τρέφεσθαι σωμάτων, μη- «
» τρὸς ἀθλίας, ἢ γνήσιος καὶ τροφῆς καὶ τῶν ἀγῶν ὧν ἔχει «
» ὅτι σοι πόνων, καὶ κακὰς ἀμοιβὰς ἀποδίδωσι· ἔπειτα «
» γαμετῆς σώφρονος, ἢ ἀφ' τὸν πόθον ἐν ἐρημίᾳ καὶ

est caussa cur interdū maiores copiæ sternātur a minoribus, & potentiores a debilioribus. Vehemēs enim res est necessitas; & extremū periculū satis est ad indendā audaciam sicui non sit innata. Sed hac de re hæc dixisse sufficiat, quāuis plura possem dicere. Vnum adhuc superest. quod si nō animo irato, sed recta ratione ppenderis, pbabitur tibi sat scio, adducetq; te ad pœnitentiā. quodnam illud? Nemini mortaliū dii dederunt certā futurorū scientiā: nec post homines natos vllū reperias cui omnia successerint ex sententia, nusquam aduersante fortuna: quamobrē qui prudētia præstant ceteris, quā vita longa & multus rerum vsus affert, priusquā rē quamcumq; aggrediātur, finē eius primū spectandum cēsent, nō eum tantū quem ipsi sibi destinauerint, sed eū etiā qui potest præter exspectationē accidere: ac potissimū *id faciunt* imperatores potestate præminentes; in quos tā boni quā mali euētus caussæ vulgo referri solēt: & si viderint ex frustratione nullum aut paruū damnum futurū, aggrediuntur rem: sin multa magnaq; desistūt. hoc tu quoq; fac, & antequā pericliteris, prospice quid futurū tibi sit si bello vincaris, nec voto potiaris. incusaberis apud tuos hospites, vt aggressus rem virib. maiorē. deinde vbi nos rursum cū exercitu agrū illorum ingressi vastabimus, (nec enim iniurias quib. lacessiti sumus, inultas relinquere poterimus) alterutrū euadere nō poteris, quin aut ab illis ipsis turpiter interficiaris, quib. magnas calamitates creaueris; aut a nobis, quos perdere atq; in seruitutē redigere conatus sis. & fortassis illi priusquā aliquid mali experiantur, pacis impetrandæ caussa dedēt te ad suppliciū: quod sæpe necessitas coegit facere multos tā Græcos quā barbaros. Hæccine tibi parua videtur, nec memoratu digna? & contemnendane sunt, an in extremis malis reputāda? Age, si succedat, quodnā inde magnificū tantaq; contentione appetendū consequēris bonū? quā reportabis gloriam? id enim expende. primo carendū tibi erit carissimis necessitudinibus, matre misera, cui p partu, educatione, ceterisq; tuo nomine deuoratis molestiis non bonam refers gratiā: deinde pudica cōiuge, quæ tui desiderio in viduitate

ſola deſidens, dies noctesq; tuum deplorat exſilium: ad hæc duobus filiis, qui cum egregiis nati ſint progenitoribus, fructus ex illorũ honorib. percipere deberent, & in patria fortunata florere gloria. quorum omniũ miſeros & calamitoſos cogẽris ſpectare interitus, ſi auſus fueris mœnibus noſtris admouere tuas copias. non enim tuis parcent qui timebunt *rebus & cognationibus* propriis, & iiſdem abs te afficiuntur incommodis; ſed fœdis in eos tormentis, immanibus inſolẽtiis, omniq; contumeliarum genere deſæuient, exaſperati ſuis calamitatibus. & horum malorum culpa nõ adſcribetur iis qui perpetrarint, ſed ei qui hãc illis neceſſitatem impoſuerit. has voluptates percipies ſi res tibi ſucceſſerit ex ſentẽtia. Laudem vero & honorem (quę bonis viris vnice ſunt expetẽda) qualem inde habiturus ſis, vide. matricida dicẽris, filiorum interfector, vxoris pernicies, patriæ malus genius: & nec ad ſacra, nec ad libamina, nec ad larem domeſticũ, quocumque peruneneris, admittet te quiſquã iuſtus ac pius. ac ne ipſis quidem carus eris in quorũ iſta facis gratiam: ſed abuſi ad ſuã vtilitatem tuis impiis facinoribus, odio ꝓſequẽtur obſtinationem ingenii. Omitto dicere, non ſolũ exoſum te fore æquiſſimo cuiq;, verum etiã obnoxium inuidiæ pariũ, & inferiorũ ſuſpicionibus; quorum vtrumq; ſolet inſidias parere: aliasq; moleſtias taceo, quæ neceſſario ſequuntur virtũ ſine amicis habitantem peregre. prætereo etiã furias quę facinoroſis & nefariis hominib. a diis & geniis immittuntur: a quib. anima & corpore diſcruciati, poſt vitã in malis transactam triſtes etiam experiuntur obitus. Hæc cõſiderans Marci, reſipiſce, & deſine meminiſſe acceptę a patria iniuriæ: ac reiecta in fortunã culpa malorum quę tu a nobis & nos a te accepimus, lætus reuertere domũ ad amplexus matris gratiſſimos, officia cõiugis ſuauiſſima, ſalutationes liberorum dulciſſimas; teq; pulcherrimũ debitum redde patriæ, quæ te genuit & tantũ virum educauit. Ad hanc Minucii orationẽ poſt paruam morulam *ſic* reſpõdit Marcius: Tibi quidem Minuci, vobisq; ceteris ſenatus legatis amicus ſum, paratus quantũ poſſum benefacere; q̃a mihi & ante, cũ ciuis eſſem veſter, ac reip. vobiscũ inſeruirem, multis ac neceſſariis temporib. cõmodaſtis, & poſt exſilii mulctam

χηρεία κοίθη), πᾶς ἡμέραν καὶ νύκτα τὰς σὰς ὀδυρομένη φυγὰς· τοῖς τούτοις, τέκνων δυοῖν, οὓς ἐγείνω ἀγαθῶν τοιούτων ὄντας ἀπογόνους, καρπώσῃ τὰς ἐκείνων τιμὰς, ἀδοξίας ἂν ἀτυχούσῃ τῇ πατρίδι. ὧν ἀπόντων οἰκτρὰς καὶ ἀτυχεῖς ἀναγκασθήσῃ θεωρεῖν καταστροφὰς, εἰ πολεμήσας τοσοῦτον τοῖς τείχεσι τῇ πόλει μόνον. καὶ γὰρ οἱ φέροντες τῶν ἔθνους οἱ τοῖς τῆς σφετέρων κινδυνεύοντες, καὶ εἰς τὰ ὅμοια κακῶν ἐπὸ σοῦ πάντες· ἀλλ' εἰς αἰκισμοὺς αὐτῶν, καὶ ὕβρεις ἀνηλεεῖς, καὶ πᾶς δηλῶν ἰδέαν τοσοῦτον ἀκισμῶν χορήσουσιν, ἐπὸ τῶν συμφορῶν διαζόμενοι· καὶ τούτων οὐχ οἱ δρῶντες, ἀλλ' ὁ τὴν ἀνάγκην αὐτοῖς ὀπτιθεὶς αἴτιος ἔσῃ. ἡδονὰς μὲν διαιτᾶσι καρπώσῃ, τὴν γνώμην χορήσαντός σοι τῆς ἔρεως· ἔπαινον δὲ καὶ ζῆλον καὶ τιμὰς, ὧν ὀρέγεται χρὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, σκόπει ποίας καὶ τίνας· μητροκτόνος κεκλήσῃ καὶ παιδοφόνος, καὶ γυναικὸς ἀδικήσεις, καὶ πατρίδος ἀναίρεσις· καὶ οὔτε θυσιῶν, οὔτε σπονδῶν, οὔτε ἑστίας, ὅπῃ ποτ' ἀν ἀφίκῃ, κοινωνήσει ἐθελήσει σοι τῶν ἀσεβῶν καὶ δικαίων οὐδείς. αὐτοῖς τε οὐκ ἔσῃ τίμιος οἷς δύνοιαν σὺν δικαίῳ μενοῦν τοῦτα δρᾶς, ἀλλὰ καρπωσάμενοί τινα ἔκαστος ἐκ τῶν σῶν ἀσεβημάτων ὠφέλειαν, μισήσουσι τὴν αὐθάδειαν τῆς ἔπειτα. ἐὰν δὲ λέγῃς ὅτι χωρὶς τῆς μίσους, ὁ τοιοῦτος τῆς ὀπτικεκεσάτων ἕξεις, καὶ φθόνος ἀπαντήσει) πολὺς οὐκ τῶν ἴσων, καὶ φόβος οὐκ τῶν ἡσόνων, καὶ δὶ ἀμφω τοῦτα ὀπτιβολαὶ, καὶ δίκαι πολλὰ καὶ χαλεπὰ ἴσα εἰκὸς συμπεσεῖν ἀνδρὶ ἐρήμῳ φίλων, καὶ σὺν ξένῃ οἴκοι γῇ. τὰς δὲ δὴ τοιοῦτοι θεῶν τε καὶ δαιμόνων ὀπτιπεμπομένας τοῖς ἀνόσια καὶ δίκαια δρῶσι κατεξαμαθόντας ἐὰν, ὑφ' ὧν αἰκιζόμενοι ψυχάς τε καὶ σώματα, κακοῖς μὲν δεινοῖς βίοις, πικρὰς δὲ ὑποπεμπόμενοι τελευτάς. τοῦτα σὺ θυμηθεὶς, ὦ Μάρκιε, μετάγνωθι, καὶ παῦσαι μισοκακῶν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδος. τύχῃ τε πολλῶν αἰτίαν ἠνεσάμεθα ὧν πέπονθας τοῦ ἡμῶν, ἢ δέδρακας ἡμᾶς κακῶν, ἀπιδὶ χαίρων ὀπτὶ τὰ οἰκεῖα, μὴ θεός τε τοσοῦτος πνεστάσας, καὶ γυναικός τε φιλοφροσύνας ἠδίστας, καὶ τέκνων ἀσπασμοὺς γλυκυτάτους· καὶ σεαυτὸν ἀπόδος ὀφείλημα κάλλιστον τῇ γλυκυτάτῃ τε καὶ τηλικοῦτον ἀνδρα πατρίδι. Τοιαῦτα διεξῆλθόν τοῦ Μινυκίου, μικρὸν ὀπτιχὼν ὁ Μάρκιος εἶπε· Σοὶ μὲν, ὦ Μινύκιε, καὶ ὑμῖν τοῖς ἄμα τούτῳ πεμφθεῖσιν ἐπὸ τῆς βουλῆς, φίλος εἰμὶ καὶ τοσοῦτος, εἴ τι δύναμαι ποιῶν ἀγαθὸν, ὅτι μοι καὶ τοσοῦτος ὅτε πολίτης ὑμέτερος ἦν, καὶ τὰ κοινὰ ἔπρασσον, σὺν πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἐνθένδε κοινοῖς χρήσιμοι, καὶ μετ' τοῦ φυλοῦ σὺν ἀ-

„ σὺν ἀπεστραφήτε με καταφρονήσετε τὸ τότε τύχης,
„ ὡς οὔτε φίλοις δυνάμενον ἐπὶ, οὔτε ἐχθροῖς
„ κακῶς, ἀλλὰ χρηστοὶ καὶ βέβαιοι διεμείνατε φίλοι, μη-
„ δός τε τὴν ἐμῆς κηδόμενοι, καὶ γυναικὸς, καὶ τέκνων, καὶ
„ τὰς συμφορὰς αὐτοῖς κουφοτέρας ποιοῦντες τὴν ἰδίας
„ ὀπιμελείας. τοῖς δὲ δημοῖς Ῥωμαίοις ἀπεχθόμεθά τε,
„ ὡς δυνάμει μάλιστα, καὶ πολεμῶ, καὶ σὺν δὲ πόλεμοῦσιν
„ αὐτοῖς παύσομαι· οἵ με δυτὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων,
„ ἐφ' οἷς τιμᾶν τοσοῦτον, ὡς τὰ μέγιστα ἀξιοῦν δοκοῦν-
„ τα τοῖς ἐν κοινῷ, αἰρεῖν ἀξιοῦν ἐκ τῆς πατρίδος, οὔτε
„ μητέρα αἰδεσθέντες ἐμὴν, οὔτε πᾶσας ἐλεήσαντες,
„ οὔτε δηλὸν πάθος ἡμέρας σοῦδεν ὅτι τῆς ἐμῆς λαβόντες
„ τύχης. μαθόντες δὲ τοῦτο, εἰ μὴ αὐτοῖ δεῖ δέ του παρ'
„ ἡμῶν, μηδὲν ὀκνοῦντες λέγετε, ὡς οὐδενὸς ἀτυχήσου-
„ σι τῶν δυνατῶν. τοῖς δὲ φιλίας καὶ ἀγαθῶν ἀς ἀ-
„ ξιοῦτε με ποιήσαντες τοσοῦτ' δῆμον ὅτι τῆς ἐλπίσι τῆς
„ καθόδου, παύσασθε ἀγανακτοῦντες· πάνυ γὰρ ἀγαπη-
„ τῶς δοξάμενον αὖ εἰς Σικελίαν κατελθεῖν πόλιν, σὺν
„ ἢ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς ἄθλα, ἡ κακία φέρει· τὰς δὲ τῶν
„ κακουργῶν ἀμφείας, οἱ μηδὲν ἠμφτηκότες ἐπο-
„ μνύουσιν; ἐπεὶ, φέρε τοῦ θεῶν, εἴπτε μοι, τίνος ἀδικη-
„ μάτος αἰτία τούτης ἐγὼ πεπείσεμαι τῆς τύχης; ἢ
„ ποῖον ὀπτὶ ἠδικοῦσας ἔργον δυνάξιον τῆς ἐμῶν τοσοῦτο-
„ νων; τοσοῦτον ἐστραβοσάμεν ἔξοδον κομιδῇ νέος ὢν,
„ ὅτε τοῦς τοῦς βασιλῆς βίᾳ καθιόντας ἠγωνιζόμεθα.
„ σὺν τούτης τῆς μάχης Ἀρισταίοις ἀνεδούμεν ἐπὸ τῆς
„ στρατηγοῦ στεφάνοις, πολίτων ἐπαρασαίσας, καὶ πο-
„ λέμιον ἀποκτείνας. ἔπεστα ὅτας δῆμας ἱππικοὺς καὶ πε-
„ ζικοὺς ἠγωνισάμεν μάχας, ὀπτὶ φανὴς σὺν ἀπάσαις ἐ-
„ γκυμεν, καὶ πάντεσσα ἐξ ἁπαντῶν ἔλαβον· καὶ ὅτε πό-
372 „ λις σὺν τειχομαχίας ἑάλω τὶς, ἧς σὺν ἐγὼ τοσοῦτος ἐ-
„ πέβαν, ἢ σὺ· ὀλίγοις· ὅτε φυγὴ πολεμίων σὺν πα-
„ ρατάξεως ἐγένετο, ἧς σὺν ἐμὲ αἰτιώτατον γενέσθαι πάν-
„ τες οἱ παρόντες ὁμολόγουσι· ὅτε δῆλο τῆς λαμπρῶν ἢ
„ γενναίων σὺν πολέμοις ἔργων ὅδεν αὐτὸ τῆς ἐμῆς εἴτε
„ δυπολμίας εἴτε δυτυχίας ἐπράχθη. καὶ ταυτὶ μὲν ἴσ-
„ σως αὖ ἔχοι τὶς καὶ ἕτερος ἐπὶ αὐτῷ γενναῖος αὐνὴρ, εἰ
„ μὴ καὶ τοσαῦτα, λέγω· ἀλλὰ πόλιν τὶς δυνατὶ αὐκαυ-
„ χήσαιτο τρατηγὸς ἢ λοχαγὸς ἑλών, ὥσπερ ἐγὼ τὸν
„ Κοριολανῶν; καὶ τῇ αὐτῆς ἡμέρας ὁ αὐτὸς αὐνὴρ τραλιαὶ
„ πολεμίων τρεψάμενος, ὥσπερ ἐγὼ τὴν Ἀνιατῶν ὀπί-
„ κουρον τοῖς πολιορκουμένοις ἀφικομένοις; ἐὰν γὰρ
„ λέγῃ, ὅτι Τοιαῦτας ἀρετὰς ὀπτιδιξάμενος, ἀξίον μοι
„ λαβεῖν σὺν τὴν λαφύρων πολὺ μὲν χρυσὸν, πολὺ δὲ
„ ἀργυρον, αἰδραποδά τε καὶ ὑποζύγια καὶ βοσκήμα-
„ τα, καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, σὺκ ἠξίωσα· ἀλλ' δύνε-

me non auerſati eſtis, nec aſpernati in ea fortuna in qua neq; amicis prodeſſe poteram, neq; inimicis obeſſe: ſed vt boni & fidi amici, cõſtanti me beneuolentia prouecti eſtis, & curam inſuper agitis matris meę, vxoris, liberorũ; quorum calamitates veſtra prouidẽtia leuiores redditis. ceteris Romanis infenſus ſum quãtum poſſum maxime, nec vmquã eos odiſſe atq; oppugnare deſinã: qui cũ me honorare deberẽt ob tam multa & præclara facinora, quaſi grauiſſime in remp. deliquiſſem, turpiter exegerunt e patria, nec matrẽ meam reueriti, nec liberos miſerati, nec vllo alio humanitatis affectu in miſeriis meis tacti. Hoc cũ ſciatis, ſiquid vobis ipſis a me impetratum cupitis, ne pigeat dicere. nihil enim vobis, quod quidem fieri poſſit, denegabitur. Ceterũ de amicitia & pace, quã me (per reditus cũ plebe redintegrare vultis, deſinite agere. *Scilicet* vnice mihi optandus eſt reditus in eã vrbẽ, in qua virtutis præmia ferũt ignauiſſimi, & maleficiorũ pœnæ infligũtur innocẽtibus. Dic enim obſecro, quã ob culpã expertus ſum hoc infortuniũ? ob quod facinus indignũ meis maioribus? prima militię rudimẽta poſui adoleſcens admodu, quando cõtra reges vi reditũ quęrentes pugnauimus. ex eo prœlio ciuicã coronã retuli, qua imperator me ornauit ob ciuẽ ſeruatũ, & hoſtẽ interemptũ. deinde & in ceteris quotquot interfui equeſtrib. ac pedeſtrib. prœliis, inſignẽ nauaui operã, & ex omnibus fortitudinis præmia reportaui: & neque vrbs vlla vi capta eſt, cuius ego mœnia nõ primus aut cũ primis conſcenderim; neq; hoſtes in acie fugati ſunt, quin mea præcipue opera, ꝓfligatos faſſi ſint omnes qui prœlio interfuiſſent: neq; vllũ aliud opus militiæ præclarum aut generoſum absq; mea vel felicitate vel audacia peractum eſt. Verũ hæc fortaſſe poſſet alius quoq; vir fortis de ſe iactare, etiãſi non tã multa. Sed quis vel miles vel centurio vrbẽ a ſe captam gloriari poterit, ſicut ego Coriolos? eodemq; die fuſum a ſe ac fugatum exercitũ hoſtium, ſicut ego Antiatiũ fugaui copias, quæ obſeſſis veniebant auxilio. taceo quod poſt talia virtutis ſpecimina, cũ liceret mihi e præda magnã vim auri atq; argenti accipere, mancipia item, iumenta, pecora, multos & bonos agros, nolui; ſed ad vi-

tandam inuidiam ex omni præda vnum tantum bellatorem equum accepi, & ex captiuis *vnum* meũ hospitem; reliquas opes in commune deposui. Ob hæc facta vtrum pœnas an honores merui; vtrũ nequissimis ciuium subiici, an reddere iura inferioribus? At non ob hæc me plebs expulit, sed quod alias in libidinibus, luxu & flagitiis vitã tererem. Et quis vmquam vel vnũ ostendere poterit, qui meis flagitiosis cupiditatib. patria sit expulsus, aut libertate priuatus, opibusve spoliatus, vel alio quopiam infortunio afflictus? immo ne inimicus quidem vllus vmquam mihi tale crimen obiecit *vel priuatim vel publice:* sed vniuersos habui testes quotidianæ frugalitatis inculpatissimæ. Dixerit aliquis ita me versatum in republica, vt exosus hoc nomine in calamitatem inciderim; quod cum potuissem meliori parti adhærere, deteriorem prætulerim, & perpetuo tum dictis tum factis id egerim, vt optimatium regimẽ a maioribus institutum conuelleretur, & imperitum atq; improbum vulgus rerũ potiretur. immo diuertissima fuerunt mea studia Minuci, vt rerũ cura perpetuo penes senatum esset, & patria reip. forma conseruaretur incolumis. ¶ his honestissimis studiis, quæ apud maiores nostros habebantur æmulatione dignissima, hanc felicem ac fortunatã gratiam patria mihi reddidit, nõ a plebe solũ eiecto, Minuci, sed multo prius a senatu; qui ab initio me, cum tribunis tyrannidẽ sibi astruentib. aduersarer, inani spe erexit, velut securitatẽ mihi præstiturus: deinde, cum suspicaretur nequid sibi ex plebe oriretur periculi, destitutum me inimicis prodidit. Tu ipse Minuci consul eras quando S C factum est de iudicio, & quando Valerius dedendum me plebi suadens, eo nomine valde laudatus est; cũ ego veritus ne senatus quoque suffragio damnarer, assensi & iudiciũ me subiturũ promisi. I nunc Minuci, respondete vtrũ & senatui pœna dignus visus sim ob bene tractatã rempublicam, an plebi tãtummodo. Si enim omnes tunc cõtra me consensistis, & omnes me expulistis, liquet vos omnes qui hoc statuistis, virtutẽ odisse, nec esse locum in vrbe qui virum honestum ac bonum capiat. quodsi senatus id

πίφθονον ὡς μάλιστα βουληθεὶς ἐμαυτὸν ὠφελῆσαι, « πολεμιστὴν ἵππον ἕνα μόνον ἐκ τῶν λαφύρων ἔλα- « βον, καὶ τὸν ἐμαυτοῦ ξένον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τὸ « δὲ ἀργὸν πλοῦτον εἰς τὸ κοινὸν ἔθηκα φέρων. πότερον « οὖν ὑμῶν ἀξιοῦτε ἄξιος εἶναι δοκεῖν τούτοις ἐπιτιμᾶν, ἢ ὑ- « μᾶς λαμβάνειν; καὶ πότερον ὑπὸ τοῖς κακίστοις γενέ- « σθαι τῶν πολιτῶν, ἢ τὰ δίκαια πάσχειν αὐτὸς τοῖς ἥττο- « σι; ἀλλ' οὐ δι' ταῦτά με ἀπήλασεν ὁ δῆμος, ἀλλ' « ὅτι τὸν ἀργὸν βίον ἀκόλαστος καὶ πολυτελὴς καὶ πα- « ρόνομος εἶναι καὶ τίς δύναται δεῖξαι τινα δι' τὰς ἐμὰς « τοιαύταις ἡδονὰς ἢ τὶν πατρίδα φθόνοντα, ἢ τὶν « ἀλήθειαν ἀπολωλεκότα, ἢ χρημάτων στερούμε- « νον, ἢ ἀνίαν τινὶ συμφορᾷ χρησάμενον; ἀλλ' οὐδὲ τὸν « ἐχθρόν με οὐδεὶς πώποτε ἠπίασται, οὐδὲ διέβαλεν « ἐπ' οὐδενὶ τούτων, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν ἐμαρτυρήθη μοι « καὶ ὁ καθ' ἡμέραν ἀνεπίληπτος εἶναι βίος. ἢ στασιάσε- « σις νὴ Δία, φαίη τις ἀν, ἢ τῶν πολιτευμάτων συμμι- « σηθεῖσα, τούτῳ ἐξεφράσατό σοι τὸν συμφορά. ἀξιῶν « γὰρ ἐλέσθαι τὸν κρείττω μερίδα, τὸν χείρονα εἵλε· « καὶ διετέλεσ ἀπολογούμενος καὶ λέγων καὶ στασιάζων ἐξ ὧν κα- « τηλυθήσεται μὴ ἡ πάτριος ἀριστοκρατία, κύριος ὁ « ἔσται τῶν κοινῶν ὁ ἀμαθὴς ὄχλος καὶ πονηρός. ἀλλ' « ἔγωγε τἀναντία ἔστασιον, ὦ Μινούκιε, καὶ ὅπως ἡ « βουλὴ τῶν κοινῶν ἀμφὶ πολυτὸς ἐπιμελήσεται, καὶ ὁ « πάτριος ἀναλυθεὶς κόσμος τῆς πολιτείας στεγνοῦ- « μαι. αὐτὰ τούτων μὲν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, « ἃ τοῖς στεγνοῖς ἡμῶν ζηλωτὰ εἶναι ἐδόκει, τοῖς ἐνα- « χεῖς ταύτας καὶ μαχαιρίας κεκόμισμαι παρὰ τῆς πα- « τρίδος ἀμοιβάς, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου μόνον ἐξελαθείς, « ὦ Μινούκιε, ἀλλὰ πολὺ στερέτερον ὑπὸ τῆς βουλῆς, « ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπαίρουσά με κενᾶς ἐλπίσιν, ἵνα τοῖς « δημάρχοις τυραννίδα στασιαζομένοις ἐναντιού- « μενος, ὡς αὐτὴ παρέξουσα ὁ ἀσφαλὲς, ὅπῃ κίνδυνόν « τινα ἐκ τῶν δημοτικῶν ὑπείδετο, ἀπέστη, καὶ παρέδω- « κέ με τοῖς ἐχθροῖς. σὺ μέντοι τότε αὐτὸς ὕπατος ἦθα, « ὦ Μινούκιε, ὅτε ὁ στασιασμὸς ὁ περὶ τῆς δίκης ἐ- « γένετο, καὶ ἐνίκα Οὐαλέριος ὁ παρακαλέσας με ὡς δη- « μῳ παραινῶν, σφόδρα ἐπὶ τοῖς λόγοις ἠδοκίμει· « κἀγὼ δεδιὼς μὴ ψήφου δοθείσης ὑπὸ τῶν συνέδρων « ἀγνῶν, συνέγνων, καὶ παρέξειν ἐμαυτὸν ὑπεχόμην ἥ- « ξοντα ἐπὶ τὴν δίκην. ἴθι δή, Μινούκιε, ἀπόκριναι· πό- « τερον καὶ τῇ βουλῇ τῆς εὐμενείας ἄξιος ἐφανεῖν εἶ, « ὅτι τὰ κράτιστα ἐπολιτευόμην καὶ ἔστασιον, ἢ τῷ « δήμῳ μόνῳ; εἰ μὲν γὰρ ἅπασι ταῦτα ἐδόκει τότε, καὶ « πάντες με ἀπηλάσαιε, φανερὸν ὅτι πάντες οἱ ταῦτα « βουληθέντες ἀρετὴν μισεῖτε, καὶ τόπος οὐδεὶς ἔστιν ἐν « τῇ πόλει δεχόμενος καλοκἀγαθίαν· εἰ δὲ βιασθεῖσα ἡ « βουλὴ

βουλὴ

« βουλὴ συνεχώρησε τῷ δήμῳ, καὶ ὃ ἔργον αὐτῆς ἀ- « νάγκης ἕνεκα, οὐ γνώμης, πονηρεσκευεῖσθαι δήπου ὁ- « μολογεῖτε, καὶ μηδενὸς εἶναι τὸν βουλεύσαντα ὧν αὐτοσέ- « λητα, κυρίαν. ἔπειτα εἰς τοιαύτην ἀξιοῦτέ με πό- « λιν καλεῖσθαι, ἐν ᾗ ὁ κρείττων μέρος ὑπὸ τῶν χείρο- « νος ἄρχεται; πολλοὺς ἄρα καλεγωνάστε μαρτύρας. φέ- « ρε, καὶ δὴ πέπεισμαι, καὶ ἀφελυσάμενος τὸν πόλεμον, « ὥσπερ ἀξιοῦτε, καὶ ἐλήλυθα, ἵνα μὴ ταῦτα ἔσται « μοι ἀφόρητα; καὶ ἵνα βίον ζήσομαι; πότερα ὁ ἀ- « σφαλὲς καὶ ἀκίνδυνον αἱρούμενος, ἀρχάς τε καὶ τι- « μὰς καὶ τὰ δόξα ἀγαθά, ὧν ἄξιον ἡγούμην ἐμαυτόν, « μελλῶν, θεραπεύειν ὑπομένειν τε ἔγκυρα τῶν τούτων « ἐξουσίαν ὄχλον; πονηρὸς ἄρα ἐξ ἀγαθοῦ γενήσομαι, « καὶ οὐδὲν ἔσται μοι τῆς στεγέρας ἀρετῆς ὄφελος· « ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι μένων, καὶ τὸν αὐτὸν στε- « αίρεσιν τῆς πολιτείας φυλάττων, ἀναλιώσομαι τοῖς « μὴ ταῦτα στεναιρουμένοις. εἶτα οὐ σαφὲς ἐστιν ὅτι « πολεμήσει μοι πάλιν ὁ δῆμος, καὶ δίκας ἑτέρας πά- « λιν ἀξιώσει λαμβάνειν, τοῦτο αὖθ' ἕστῶν ἔγκλημα « ποιούμενος, ὅτι τῆς καθόδου δι' ἐκείνον τυχὼν, οὐ τὰ « στεῖς ἡδονὰς αὐτῷ θεραπεύομαι; ὅτι ἔνεστιν δῆλος « εἰπεῖν. ἔπειτα ἀναφανήσεται τις ἕτερος Ἰκιλίῳ πα- « ραπλήσιος ἢ Δεκίῳ, θρασὺς δημαγωγὸς, ὃς ἀ- « πάσεται με διιστάναι τοὺς πολίτας ἀπ' ἀλλήλων, ἢ κατὰ « τοῦ δήμου στασιάζειν ἐπιβουλεύων, ἢ στασιδιδόναι τοῖς « πολεμίοις, ἢ τυραννίδι, ὥσπερ καὶ Δέκιος ἠπίασται, « ἐπιχειρεῖν, ἢ δηλῶ ἀδικεῖν ὅ τι δὴ ποτ' δὴ αὐτῷ φα- « νῇ· οὐ γὰρ ἀπορήσει ὁ μισοῦν αἰτίας. ἔξεστι τε στεῖς « τοῖς δήμοις ἐγκλήμασι καὶ ταῦτα φερόμενα οὐκ εἰς μα- « κρὰν, ὅσα ἐν τῷ πολέμῳ πέπρακται μοι τούτῳ, ὅ- « τι χώραν ὑμῶν τέτμηκα, καὶ λείαν ἀπελήλακα, καὶ « πολεῖς ἀφήρημαι, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνομέ- « νους τοὺς μὲν πεφόνευκα, τοὺς δὲ τοῖς πολεμίοις πα- « ραδέδωκα. ταῦτα ἐὰν οἱ κατήγοροι λέγωσι, τί φή- « σω στεῖς ἀδικεῖς ἀπολογούμενος; ἢ τίνι βοηθείᾳ χρή- « σομαι; ἄρα οὐ φανερὸν ὅτι καλλιλογεῖτε, καὶ εἰρω- « νεύεσθε, ὦ Μινούκιε, ὄνομα καλὸν ἔργῳ στεριθεῖλες « ἀνοσίῳ; ἐγὼ δὴ κάθοδόν μοι δίδοτε, ἀλλὰ σφάγιόν « με τῷ δήμῳ καταγεῖτε· ταχὺ μὲν καὶ βεβουλευμέ- « νοι τοῦτο στάσιν· ἐνδὲν γὰρ ἔτι μοι χρηστὸν ὑπὲρ ὑ- « μῶν ὑπέρχεται φρονεῖν· εἰ δὲ βούλεσθε, τί θημι γὰρ, « οὐδὲν ὧν πείσομαι στεροφούμενοι· τί οὖν ἔσται μοι « τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας ἢ μωρίας ὄφελος, κωλύειν μὲν « οὐδὲν, οὐδὲ δὴ βούλεσθε οὖν, δυνηθείσων, χαρίζε- « σθαι ὃ καὶ τοῦτο τῷ δήμῳ στοῖς δήμοις ἀναγκασθη- « θείσων; ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν ἐστοίσε μοι πρὸς ἀσφά- « λειαν ἥδε τοῦ ὑμεῖς κάθοδον κελεύετε, ἐγὼ δὲ παχεῖαν

plebi coactus dedit, & factũ eius necessitati tribuendũ est, non voluntati, fatemini vos improborũ hominũ regi imperio, nec senatũ quidquam eorũ quæ velit posse. & postea vultis vt in talẽ ciuitatẽ reuertar, vbi meliores parẽt deterioribus? ergo insanum me putatis. Sed finge hoc mihi persuasum, & pace facta me iã (vt postulatis) reuersum; quid animi posthac erit mihi? quam vitã victurus sum? Vtrũ securiora & tutiora secutus consilia, in magistratibus, honoribus, & aliis quibus me dignũ existimo, ambiẽdis, demerebor fauorẽ vulgi, penes quẽ istorum conferendorũ est potestas? malus igitur ex bono fiã, nec quidquam mihi præterita virtus prderit. an mores eosdẽ retinens, idemq; institutum in republica, aduersabor diuersum sentientibus? id quidẽ si fecero, procul dubio plebs me iterũ oppugnabit, aliasq; iterũ pœnas *ame* repetere volet; & hoc ipsum mihi primũ obiiciet crimen, q; per ipsam restitutus in patriam, non colam eam gratis officiis. non potestis id negare. Exorietur deinde aliquis Icilio similis aut Decio tribunus audax, qui criminabitur me inter ciues dissidia serere, aut insidiari plebi, aut rempublicã hostibus prdere, aut tyrannidẽ (vt Decius calũniatus est) affectare, aut aliud cõtra leges facere, quodcumq; ipsi visum fuerit; non enim inimico crimina deerunt. quib. accedẽt & hæc nõ diu dissimulata quæ per me hoc bello gesta sunt, agri ferro vastati, prædæ abactæ, vrbes *vestro imperio* ademptæ, ppugnatores earũ partim cæsi, partim hostiũ potestati traditi. Hæc obiicientib. accusatoribus quid respõsurus sum? aut quo vtar auxilio? An nõ igitur manifestũ est, Minuci, vos bella tantũ verba & figmenta afferre, ac rei nefariæ honestũ nomen prætexere? nõ enim reditum mihi datis, sed me victimam plebi reducitis; volentes fortassis ac prudentes: nil enim amplius boni de vobis suspicor. aut si ita mauultis, sit ita, nihil vos scire quod passurus sim. Sed quid mihi proderit vestra vel ignorantia vel stultitia, qui nihil vetare, etiamsi velitis, poteritis; sed hoc quoq; plebi sicut cetera largiri cogemini? Iã satis ostẽsum opinor, nihil mihi ad securitatẽ collaturũ hunc quem vos vocatis reditũ, ego vero cõpen-

diosam ad exitium viam. Quod vero nec ad gloriam, aut honorẽ, aut pietatem mihi conducat; (quãdo etiam de his monuisti Minuci, recte faciẽs) sed quod fœde atque impie facturus sim, si vestram auctoritatem sequar, audi vicissim. Ego Volscis, dũ hostis eorum erã, multa mala intuli, ad asserendũ patriæ imperium, potẽtiamq; & gloriam. An non igitur par erat honorari me ab iis quos beneficiis afficeram, a læsis haberi odio? *Ita*, si fieret quod par est. Horũ vtrumq; fortuna vertit in contrariũ. Vos enim in eorum gratiam quib. eram inimicus, exutum me bonis omnib. & in nihilum redactum abiecistis: hi vero tot malis a me affecti, me ciuitate ac lare carentem, abiectumq; & inopẽ, receperunt in sua oppida, nec cõtenti tam splendido & magnanimo facto, ciuitatẽ mihi dederunt apud omnes suos populos, simulq; magistratus & honores maximos. Omitto alia; nunc imperatorẽ me crearunt omniũ quas emiserunt copiarũ, & totam remp. in meas solius manus tradiderunt. Age igitur quo pectore possem hos pdere, a quib. tantis affectus sum honoribus, ac ne minima quidẽ læsus iniuria? nisi forte beneficiis eorum lædor, sicut vos meis. Egregiam vero laudẽ mihi afferret apud homines, si me pditionẽ iterasse cognoscerẽt. & quisnam me laudaret si audiret me amicos, a quib. fouendus erã, hostes comperisse; & hostes, a quib. eram delendus, expertũ amicos; ac postea cũ deberẽ odio respõdere odientibus, & amore amãtibus, fecisse contrariũ? Iã vero & qd ad deos attinet, considera Minuci, qualis nunc eorũ erga me sit fauor; & qualis futurus sit in posterũ, si vestrũ consiliũ secutus, fidẽ his debitã, pdidero. nunc sane ab illis adiuuor in omnib. quæ contra vos aggredior, nulloq; conatu frustror. qd quãtum argumentũ putatis pietatis meę? Si n. impiũ contra patriã suscepissem bellũ, oporteret vt plane aduersa experirer numina. nũc qa secunda mihi in bellis aspirat fortuna, & quidquid tento succedit, satis apparet me virũ essẽ pium, & institutũ meum honestũ. Quid ergo mihi exspectandum erit, si animo mutato, res vestras amplificare, & res horum atterere instituã? A non omnia vertentur in contrariũ, & vltricẽ experiar Nemesim?

ὁδὸν ὅθεν τὴν ἄλεθρον, ὑπὸ πολλῶν οἰόμενος δεῖν ἐπὶ λόγων καὶ
ὅπῃ μὴ οὐδὲ πρὸς δόξαν, οὐ μόνον, οὐ πρὸς δύσε-
βειαν, ὅπῃ καὶ τὸ τῶν, ὦ Μινύκιε, πρόσοιαι ἔχει με
ἡδίστοις δὴ ποιῶν, ἀλλ' ἀρᾶσθαι καὶ δυσσεβῆ μοι πρα-
χθήσεσθαι πειθόμενος ὑμῖν, ἀκούσας οὖν τοῦ μέρους. ἐγὼ πο-
λέμιος ἐθυμούμην τοῖς Βολούσκοις, καὶ πολλὰ ἠδίκηκα
αὐτοὺς ἐν τῷ πολέμῳ, τῇ πατρίδι πρεσβεύων ἡγεμονίαν
καὶ ἰσχὺν καὶ κλέος. ἄκων πρεσβεύοντά μοι ὑμᾶς ἀπὸ
τοῦ δὴ πεποιήκοτων, μισεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ἠδι-
κημένων; εἰ γὰρ καὶ τῶν εἰκότων ἐγένετο. ἀνέστρεψε
τοῦτο ἡ τύχη ἀμφότερα, εἰς τὴν ἀνίαν μετέθηκε
τοὺς ἀξιοῦντας. ὑμεῖς μὲν γὰρ, ὑπὲρ ὧν ἐχθρὸς ἦν, ἀ-
φείλεσθε μὲν πάντα τὰ μὲν, καὶ ὃ μηδὲν ποιήσαντες ἐρ-
ρίψατε· ἔτοι γοῦν τὰ δικαιότατα ἐμοῦ παθόντες, τὴν ἀ-
πορον καὶ ἀνέστιον καὶ πάντων καὶ ἄπολιν ὑπεδέξαντό με
τῶν ἑαυτῶν πόλεσιν. καὶ οὐκ ἀπέχρη αὐτοῖς τοῦτο ποιήσα-
σι μόνον οὕτω λαμπρὸν καὶ μεγαλόψυχον ἔργον, ἀλλὰ
καὶ πολιτείαν ἔδοσάν μοι οὐ ἀπάσας τῶν ἑαυτῶν πόλε-
σι, καὶ δεχὰς καὶ ἀρχὰς ἀμέτρητα παρ' αὐτοῖς εἰσιν. ἐῶ
πάλλα· ἀλλὰ νυνὶ γραπτὴν ἀπεδείξασί με αὐτο-
κράτορα τῆς ἱππικῆς γραμμῆς, καὶ πάντα τὰ κοινὰ ἐπ'
ἐμοὶ πεποίηκασι μόνῳ. φέρε δὴ, ἵνα λαβὼν καρδίαν
προσδοίην αὐ ἐπὶ τούτοις, ὑφ' ὧν τηλικαύταις κεκό-
σμημαι τιμαῖς, οὐδὲν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον ἀδικη-
θείς; εἰ μὴ ἄρα αἱ χάριτες αὐτῶν ἀδικοῦσί με, ὥσπερ
ὑμᾶς αἱ ἐμαί. καλῶ γε δίκαιον εἶναί μοι τοῦτο πᾶσιν
αἰθεσπίοις γνωσθεῖσα ἡ παλιμπρεσβευτία. πῶς οὖν οὐκ
αὐ ἐπαινέσαιμί μου ἀκούσας, ὅτι τοὺς μὲν φίλοις, ὑφ' ὧν
δὴ πάσχειν μοι προσῆκε, πολεμίοις οὖσιν, τοὺς δὲ ἐ-
χθροὺς, ὑφ' ὧν ἐκρεῶν με ἀπολωλέναι, φίλοις, αὐτὴ τὴν
μισεῖν με τοὺς μισοῦντας, φιλεῖν δὲ τοὺς φιλοῦντας, τὴν
εὐνοιαν γνώμην ἔχον; ἵνα δὴ, σκόπει καὶ τὰ τοῦδε θεῶν,
Μινύκιε, οἷά μοι νῦν τε ἀπέντη), καὶ ἐὰν ἄρα πειθεὶς
ὑμῖν πρεσβεύω τὴν τούτων πίστιν, οἷα τὴν λοιπὸν ὑπάρξει μοι
βίον. νῦν μὲν γε πάσης πράξεως ἧς δὴ ἄρχομαι καθ'
ὑμῶν, συλλαμβάνουσί μοι, καὶ οὐδεμιᾶς πείρας ἀπόλυ-
χαίνω. καὶ τοῦτο πηλίκον οἴεσθε τεκμήριον εἶ) δύσ-
βειας τῆς ἐμῆς; εἰ γὰρ ἀν κτὶ τὴν πατρίδος οὐχ ὅσιον ἐ-
γὼ πόλεμον ἀνεφισάμην, ἀπόντα ἐχρῶν ἀνείαν
μοι γίνεται τοῦδε θεῶν· ὁπότε δὴ ἐλεῖν πνεύσῃ κέχρη-
μαι τῇ τῶν τὸν πολέμοις τύχῃ, καὶ ὁπόσοις δὴ ὅπι-
σθόγομαι πράγμασι, κατ' ὀρθὸν ἄπαντά μοι χωρεῖ,
δῆλον ὅτι εὐσεβὴς εἰμι ἀνὴρ, καὶ πράξεις πρηρη-
μαι καλάς. ἢ οὖν ἐὰν μεταβαλόμαι, καὶ τὰ μὲν ὑ-
μέτερα αὔξειν, τὰ δὲ τούτων ταπεινὰ ποιεῖν ζητῶ, γε-
νήσεταί μοι; ἆρα οὐχὶ τὴν ἀνίαν, καὶ πονηρὰν νέμεσιν
ἔξω τοῦδε τῶν δαιμονίου τοῖς ἠδικημένοις ὑμφορῶν;

καὶ ὥσ-

καὶ ὥσπερ οὐκ ἐκ ταπεινοῦ μέγας ἀφ' τῶν θεοὺς ἐθυμό-
μην, οὕτως αὖθις οὐκ μεγάλου ταπεινὸς θυμήσομαι,
καὶ τὰ μὴ παθήματα παθόντα θυμήσῃ) τοῖς ἀνθρώποις;
ἐμοὶ μὲν τὰ τοῦτα πάντα) τοῦτο τῶν δαιμονίου φεύγειν,
καὶ πείθομαί γε τὰς ἐμνύας ἐκείνας τὰς φοβεράς καὶ
ἀπαραιτήτους τοῖς ἀνοσίοις καὶ ἀγαπεσεξαμένοις, ὧν καὶ
σὺ ἐμνήσθης, ὦ Μινύκιε, τότε μοι τοῦδε κολουθήσειν
ψυχήν τε καὶ σῶμα αἰκιζομένας, ὅταν ἐγκαταλίπω
καὶ πρεσβῶν τοὺς σώσαντάς με ἀπολωλότα ὑφ' ὑμῶν,
καὶ μὴ τῶν σῶσαι, πολλὰς καὶ καλὰς πρεσθείας ἀνέρ-
γασίας, οἷς ἐγκυήλας ἔδωκα θεοῖς, ὡς ἐπ' οὐδενὶ κακῷ
τὴν ἀφίξιν ποιησάμενος, καὶ τὸν εἰς τόδε χρόνον καθα-
ρὰν καὶ ἀμίαντον σεσῶσαν πίστιν. ὅταν δὲ φίλοις ἐπι
καλῇς, ὦ Μινύκιε, τοὺς ἐξελάσαντάς με, καὶ πατρίδα,
τὴν ἀπαρνηθέντα, φύσεώς τε νόμοις ἀνακαλῇ, καὶ
πρὸς τὸ ὅσιον ἀγαλέῃ, φάμη μοι τὰ κοινότατα καὶ ὑπὸ
μηδενὸς ἀγνοούμενα μόνος ἀγνοῶν· ὅτι ὃ φίλον ἢ πο-
λέμιον οὔτε ὄψεως ἀείζῃ χαρακτὴρ, οὔτε ὀνόματος
θέσις, ἀλλὰ ταῖς χρείαις καὶ τοῖς ἔργοις δηλοῦται τῶ-
των ἑκάτερον. φιλοῦμεν γὰρ ἀπόντας τὰ ὠφελοῦντα,
καὶ μισοῦμεν τὰ βλάπτοντα, οὐκ αἰθεσπίων ἡμῖν ν-
νων τόνδε θεμένων τὸν νόμον, οὐδὲ ἀνελόντων πόλε ἀυ-
τῶν, ἐὰν τὴν ἀνίαν αὐτῷ δοκῇ· ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινῆς
φύσεως ἐξ ἀπάντων χρόνου πᾶσι τοῖς αἰθέσεως μέλ-
ληφόσι κείμενον, καὶ εἰς ἀεὶ ἀφαμένοῦντα, τοῦδε λα-
βόντες· καὶ ἀφ' τοῦτο φίλοις τε ἀπαρνούμεθα, ὅταν ἀ-
δικήσωσι, καὶ ἐχθροὶς φιλοποιούμεθα, ὅταν τὴν ἡμῖν παρ'
αὐτῶν ὑπάρξῃ χάρις· πόλιν τε τὴν γεναμένων ἡμᾶς, ὁ-
τὴν μὲν ὠφελῇ, φέρομεν· ὅταν δὲ βλάπτῃ, καταλεί-
πομεν, καὶ ἀγὰ τὴν τόπον ἀγαπῶντες αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀφ' τὸ
ὃ συμφέρον. καὶ ἀγὰ τοῖς μὲν ἰδιώταις ἐπέρχε) καθ'
ἕνα φεύγειν, οὐχὶ δὲ καὶ πόλεσιν ὅλαις καὶ ἔθνεσιν. ὥστε ὁ
τοιούτῃ τῇ γνώμῃ χρώμενος, οὐδὲν ἔξω τῶν θείων ἀ-
ξιοῖ νομίμων, οὐδὲ τοῦδε τὸν κοινὸν ἀπόντων αὐ-
θεσπίων ποιεῖ δικαίωσιν. ἐγὼ μὲν δὴ πρεσβεύων τὰ ἐ-
μαυτοῦ, τά τε δίκαια ἠρούμην πράττειν, καὶ τὰ συμφέ-
ρόντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ ἅμα τοῦτα καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς
ὁσιώτατα· καὶ οὐ δέομαι δικαστὰς ὑπὲρ αὐτῶν λαβεῖν
τοὺς εἰκαιοτάτους καὶ δίξῃ τεκμηριωμένους τὴν δυνήθεν αὐ-
θεσπίων, ὅπῃ θεοῖς ἀρέσκοντα πράττω. οὐ γὰρ
ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν ὑπολαμβάνω πράγμασι,
θεοὺς ἔχων αὐτῶν ἡγεμόνας· εἴγε δεῖ τεκμηρεῖν τοῖς
γεγενόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα. πρὸς δὲ τὴν μετεωρότητος ἐφ'
ἑαυτοῦ τοῦδε καλεῖτέ με, καὶ τὸ μὴ πρόρριζον ἀνελεῖν τὸ
Ῥωμαίων γένος, μηδὲ ἐκ βάθεσιν ὅλαν ἀναστῆσαι τὴν
πόλιν, εἶχον ἄν, ὦ Μινύκιε, λέγειν, ὅτι οὐκ ἐγὼ τό-
του κύριος, οὐδὲ πρὸς ἐμὲ ὁ περὶ τούτων ὁ λόγος,

& sicut ex humili, deorũ ope magnus euasi, sic rursus ex magno fiã humilis; meusq; casus documento erit aliis? Mihi quidem id persuasum est de diis: & terribiles istas furias, quæ (vt tu quoq; Minuci monuisti) facinorosis sunt implacabiles, tunc credo animum meum & corpus perpetuo excruciaturas, si deseruero ac prodidero eos qui me a vobis perditum non modo seruarunt, sed insuper etiam multis & præclaris ornarunt beneficiis: quibus sponsores deos dedi, me nullo eorum malo venisse, & fidem seruaui hactenus intaminatam. Dum vero amicos adhuc vocas, Minuci, q me expulerunt, & patriã quæ me abnegauit, natureq; leges inuocas, & de pietate disseris, videris mihi cõmuni sensu carere; qui, quæ nullus alioqui nescit, solus ignores, amicũ ab hoste nõ faciei lineamẽtis aut nomine discerni, sed vsu & operibus. Omnes enim iuuantem amamus, & lędentem odimus; nõ quod vlli nobis homines hanc legem fixerint, & refigant, si diuersum videatur; sed quod eã a communi natura ex omni æuo cũctis sensu præditis insculptã, & perpetuo duraturam, acceperimus. ideoq; tum amicis renuntiamus, si nos afficiant iniuriis; tum inimicos amicos facimus, si nos demereantur gratia. patriam quoque, dum prodest, pietate prosequimur; si noceat, deserimus; non propter locum eam amãtes, sed propter commoda. nec priuati solum homines id pro se quisque intelligunt, sed & ciuitates & gentes integræ. atque ita qui hanc sententiam sequitur, nec diuinis legibus quidquam repugnat, nec cõmune hominum ius violat. & ego dum meũ ago negotium, facere me puto quod iustum sit, & vtile, & honestum; atque adeo etiam pium. nec opus est vt hic stem eorum hominum iudicio, qui coniecturis & opinionibus ad veritatem collimant; modo dii facta mea probent. nec me impossibilia moliri arbitror, cũ deos duces sequar; si licet ex præteritis argumentum de futuris sumere. Quod autẽ hortamini vt modeste fortuna vtar, nec radicitus gentẽ Romanam eruam, vrbemve subuertã funditus, possem Minuci dicere, nõ esse hoc in mea potestate, nec a me peti debere:

mihi copiarum tantũ imperium esse creditum; penes hos manere belli & pacis arbitriũ: itaq; ab his, non a me, petẽdas siue inducias, siue pacẽ. Non tamen sic respõdeo: sed cũ & ipse patrios deos venerer, maiorumq; sepulcra & natale solũ reuerear, vxoresq; vestras & liberos miserer, in quos immeritos maritorũ ac patrũ delicta recident; atq; in primis in vestram gratiam Minuci, quos legatos misit populus, hoc responsum do: Si populus Romanus redditis agris & oppidis quæ occupauit, reuocatisq; colonis, Volscos in perpetuã amicitiam & æquale ciuitatis ius sicut Latinos recipiat, interposito iureiurando, & diris in eos qui pacta violauerint, pacẽ cũ eo faciã. Hæc illis renũtiate, & quemadmodum *modo* apud me, sic apud illos de iure accurate disserite: æquum esse vt quisq; sua bona in pace possideat; magniq; æstimandũ, nec hostẽ vllum nec tẽpus metuere: turpe vero, alienarum possessionũ cupidine bellũ sustinere non necessariũ, atq; adeo cum propriarũ opũ periculo coniunctum: & ostendite illis præmia quæ alienorum agrorũ cupidos manent, si reflante fortuna rem gerant infeliciter. &, si vobis videtur, addite hoc etiam, eos qui vrbes alienas per iniuriã ad se rapere nituntur, si vincantur, suã ipsorum vrbẽ vna cũ agro amittere, & præterea in ipsorum cõspectu fœde tractari vxores, liberos ad contumelias rapi, & parentes decrepitos in seruitutẽ abduci. Simul etiã senatum docete, hæc mala nõ imputãda Marcio, sed ipsorũ stultitiæ; qui, cũ liceat eis, admissis iustis postulatis, omni se periculo expedire, malint de summa rerũ aleã iacere, & cõtinenter inhiare alienis dicionibus. Habetis responsum; nihil a me exspectate præterea: sed abite & dispicite quid vobis facto opus sit. ad deliberandum xxx dies do. Interea in vestram gratiã, Minuci, ex hoc agro abducã exercitũ. non posset .n. sine magno vestro damno hic manere. ceterum ad trigesimum diẽ exspectate me ad accipiẽdum responsum reuersurũ. His dictis surgens, dimisit consistorium. Sequenti vero nocte circa vltimã vigiliam motis castris, duxit ad reliqua Latinorũ oppida: siue quod reuera audisset ventura inde Romanis auxilia, sicut

Ἀλλ' ἐγὼ στρατηγός εἰμι τῆς δυνάμεως, πολέμου καὶ εἰ-
ρήνης ἔτοι κύριος· ὥστε τοῦδε τούτων αἰτεῖσθε εἴτε ἀ-
νοχάς, εἴτε συμμαχίας, ἀλλὰ μὴ παρ' ἐμοί· οὐ μὴν
ταύτην γε δίδωμι τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ καὶ θεοὺς σέβων
τοὺς πατρῴους, καὶ πάφους αἰδούμενος προγόνων, καὶ γλυ-
κεῖς ἧς ἔφυν, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὑμῶν ἐλεῶν, οἷς
οὐκ ὀπτιμηδείοις εἰσὶ τὰ πατέρων καὶ ἀνδρῶν ἥκειν σφαλ-
μαῖα, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ἀνῶν καὶ δι' ὑμᾶς, ὦ Μινούκιε, τοὺς
πρεσβευτὰς ἀπὸ τῆς πόλεως, τάδε ἀποκρίνομαι.
Ἐὰν ἀποδιδῶσι Ῥωμαῖοι Βολούσκοις χώραν τὴν οὖσαν
αὐτοῖς ἀφῃρημένῃ, καὶ πόλεις ὅσας καλέγουσιν, ἀνακαλε-
σάμενοι τοὺς ἐποίκους, φιλίαν τε ποιησοῦ πρὸς αὐ-
τοὺς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ ἰσοπολιτείας μεταδώσουσιν ὡς
Λατίνοις, ὅρκοις καὶ ἀραῖς κατὰ τῶν παραβαινόντων τὰ συν-
κείμενα ποιησάμενοι, σφαλούσομεν πρὸς αὐτοὺς τὸν πό-
λεμον. πρότερον μὲν ταῦτα ἀπαγγείλατε αὐτοῖς, καὶ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον οὐ πρὸς ἐμέ, καὶ πρὸς ἐκείνους πρεσβεύσαντες δικαίω
πάνυ ὀπτιστρεφῶς ταῦτα σκοπήσασθε· καλὸν τοι τὰς
ἰδίας ἕκαστον ἔχοντα κτήσεις, σὺν εἰρήνῃ ζῆν, καὶ πολλοῦ
ἄξιον τὸ μηδένα δεδοικέναι μήτε ἐχθρὸν, μήτε κοινὸν
ἀγαθὸν ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων πρεσεγομένους, ὅσα αἰσχρὸν πο-
λεμοῦν ὑπομένοντας, σὺν ᾧ δὴ καὶ πρὸς τὰ ἰδίων ἀπόντων
κινδυνεύουσιν αἰσθῶν, τά τε ἄθλα ὀπτιδείκνυται αὐ-
τοῖς, ἐὰν εἰς ἃ κατορθῶσι, καὶ μὴ λυγροῦσι νικῶμενα γῆς ἀγ-
λοτρίας γλιχομένοις. εἰ δὲ βούλεσθε, πρεσπίπτεσθε καὶ τὰς
πόλεις τὰς ἠδικημένων προσλαβεῖν βουλομένοις, ἐὰν μὴ
κρατῶσι, καὶ τὰς ἑαυτῶν γῆν τε καὶ πόλιν ἀφαιρεθῆναι, καὶ
ἔτι πρὸς τούτοις, γυναῖκας ὀπτιδεῖν αἰχμάλωτα· παραπηγάς,
καὶ παῖδας εἰς ὕβριν ἀγομένοις, καὶ γονεῖς δουλοῦσθαι τὰ-
ναντία δικαιοῦντας ὀπτιμηδείοις εἶναι τὰ πατέρων καὶ ἀνδρῶν ἥκειν σφαλ-
μαῖα, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ἀνῶν καὶ δι' ὑμᾶς, ὦ Μινούκιε, τοὺς
πρεσβευτὰς ἀπὸ τῆς πόλεως, τάδε ἀποκρίνομαι.
Ἐὰν ἀποδιδῶσι Ῥωμαῖοι Βολούσκοις χώραν τὴν οὖσαν
αὐτοῖς ἀφῃρημένῃ, καὶ πόλεις ὅσας καλέγουσιν, ἀνακαλε-
σάμενοι τοὺς ἐποίκους, φιλίαν τε ποιησοῦ πρὸς αὐ-
τοὺς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ ἰσοπολιτείας μεταδώσουσιν ὡς
Λατίνοις, ὅρκοις καὶ ἀραῖς κατὰ τῶν παραβαινόντων τὰ συν-
κείμενα ποιησάμενοι, σφαλούσομεν πρὸς αὐτοὺς τὸν πό-
λεμον. πρότερον μὲν ταῦτα ἀπαγγείλατε αὐτοῖς, καὶ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον οὐ πρὸς ἐμὲ

ret donec cesset ea necessitas. Cũ his mandatis legati profecti sunt cũ primum audierunt de aduentu Marcii. ad quem admissi, multis suasoriis verbis vsi sunt, seruata interim dignitate populi Romani. Quibus ille nihil aliud respondit; nisi vt melius sibi consulerent, & reuerterentur intra triduum. non enim se ampliores daturum inducias. Cumque illi nescio quid ad hæc vellent dicere, non permisit, sed iussit euestigio castris excedere; minatus, nisi facerent, se tractaturum vt exploratores. Ita illi silentio cõfestim se dederunt in viam. Hæc tam superba & minacia postquam legati renuntiauerũt senatui, ne tum quidem placuit emitti exercitum: siue quod parum fiderent inexperto bellorum militi; (erant enim tirones plerique) siue quod putarent, consulum timiditati (nam fere nihil in eis erat industriæ) non satis tuto committi posse tantam aleam: siue denique deorum numen expeditionem inhibuit, vel auguria, vel oracula Sibyllina, vel patria quæpiam religio: quorum ætas ea fuit obseruantior quam nostri seculi homines: sed iusserũt vrbem firmioribus muniri præsidiis, & hostes, si accederent, arceri e propugnaculis. Dum hæc aguntur & apparantur, nondũ abiecta omni spe flectendi Marcium, si maior & honoratior legatio mitteretur, decretum est vt pontifices, augures, & quicumque honorem munusve sacrum publico sumptu gererent, (sunt autem Romę sacerdotes & deorum ministri permulti; hique ipsi claritate præstant ceteris, & pro paterni generis ac suarum virtutum splendore dignitates consequuntur) præferentes deorum quos orgiis colerent, insignia, sacroque vestitu amicti, vno agmine castra hostium peterent, eadem postulaturi quæ legati proximi. Qui vt eo venerunt & mandata senatus expofuerunt, Marcius nec ipsorum postulatis annuit; sed suasit vt irẽt & imperata facerent, si pacẽ habere vellent: alias bellũ venturum exspectarent ad vrbis mœnia: edixitq; ne posthac verba ad se fierent. At Romani hoc quoq; conatu frustrati, desperata, prsus pace, parabãt se ad obsidionẽ sustinendam, dispositis circa fossas & por-

Legatio ad Marciũ tertia, e sacri ordinis hominibus.

ταῖς αἰτίαις, λύθεις δ' ἐξαλυομένων· οἱ μὲν ἀποδειξάντες ἐπ' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν παρουσίαν τοῦ Μαρκίου, πορευθέντες ὡς αὐτὸν, πολλὰ ἐπαγωγὰ διελέχθησαν, φυλάττοντες καὶ ἐν τοῖς λόγοις τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως. ὁ δ' Μάρκιος οὐδὲν μὲν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, συνεβάλετο δὲ κρεῖττόν τι βουλευομένοις ἥκειν τριῶν ἐντὸς ἡμερῶν· ταύτας γὰρ αὐτοῖς ἔσεσθαι μόνας ἀνοχὰς τοῦ πολέμου. βουλομένων δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν τοῦ ἀνδρῶν, οὐκ ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐκέλευσεν ἐν τοῦ χάρακος, ἀπειλήσας ὡς εἰ μὴ ποιήσουσιν, ὡς κακῶς ποιήσει. κἀκεῖνοι σιωπῇ ἀπιόντες, δεῦρο ᾤχοντο. μαθόντες δ' οἱ βουλευταὶ τοῦδε τοῦ προσδοκῶν τὰς αὐθάδης ἀποκρίσεις τε καὶ ἀπειλὰς τοῦ Μαρκίου, γραῦν μὲν ἱππόριον ἐξάγειν οὐδὲ τότε ἐψηφίσαντο, εἴτε δι' ἀπειροπόλεμον τῶν στρατιωτῶν· νεοσύλλεκτοι γὰρ οἱ πλείοτοι ἦσαν αὐτῶν· διλογισθέντες· εἴτε τῶν ὑπάτων τὴν ἀτολμίαν· ἥκιστα γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ δραστήριον ἐῶν· σφόδρα δὴ νενισάμενοι τηλικοῦτον ἀναιρεῖσθαι ἀγῶνα· εἴτε θεῶν καὶ τοῦ δαιμονίου σφίσιν ἐναντιωμένου πρὸς τὴν ἔξοδον, ἢ οἰωνῶν, ἢ χρησμῶν Σιβυλλείων, ἢ λινος ὀπτείας πατρίου· ὧν οὐκ ἠξίουν οἱ τότε αὐθεφποι, καθάπερ οἱ νῦν, ἱππορεῶν· φυλάττειν τὴν πόλιν· ὅτι μελεστέρα φυλακὴ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐρημίας τῶν ἐπιόντων ἀμυνεῖν δέοι γενέσθαι. ταῦτα πρεσβεύοντες καὶ πρασσόμενοι, τὴν τε ἐλπίδος ὅπω ἀφιεμένοι, ὡς δυνατὸν ὑπάρχον ἔτι μεταπειθοῦσαι τὸν Μάρκιον, εἰ μείζονι καὶ λαμπροτέρᾳ πρεσβείᾳ δεηθεῖεν αὐτοῦ, ψηφίζουσι τῶν τε ἱεροφαντῶν, καὶ τῶν οἰωνοσκόπων, καὶ τῶν δημόσιον ἄπαντας, ὅσοι τιμῆς ἕνεκα ἱερὰν ἢ λειτουργίαν περὶ τὰ θεῖα δημοτελῆ λαβόντες εἶχον· εἰσὶ δ' παρ' αὐτοῖς ἱερεῖς καὶ θεραπευταὶ θεῶν πάνυ πολλοὶ, καὶ αὐτοὶ ὅτοι τῶν δημῶν ἀφανέσταται, καθάπερ οἴκοις πατέρων καὶ ἀρετῶν οἰκείας ἀξιοῦσιν ἔχοντες· ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιαζομένων τε καὶ θεραπευομένων θεῶν τὰ σύμβολα, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχομένοις ἐσθῆτας, ἀθροῖσαι ὅτι τοὺς χάρακας τῶν πολεμίων πορευθέντας, τοῖς αὐτοῖς φέρουσας τοῖς πρεσβεύσεσι λόγοις. οὕς δ' ἀφίκοντο οἱ ἄνδρες, καὶ ἔλεξαν ὅσα ἡ βουλὴ αὐτοῖς ἐπέστειλεν, οὐδὲ τούτοις ἔδωκεν ὁ Μάρκιος ἱππῆ ὧν ἠξίουν, ἀλλ' ἢ τὰ κελευόμενα ποιῆσαι συνεβούλευσεν ἀπιόντας, εἰ θέλουσιν εἰρήνην ἄγειν, ἢ πρὸς δέκατον τὸν πόλεμον ἥξοντα πρὸς τὴν πόλιν· καὶ δὴ λοιπὸν ἀπεῖπε μὴ προσλέγειν πρὸς αὐτοῖς. οὕς δ' καὶ τούτης ἀπέτυχον τῆς πείρας οἱ Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐλπίδα προσλαγῆς. ἀπογνόντες, ὡς πολιορκησόμενοι παρεσκευάζοντο, τὰς μὲν ἀκμοποιήσεις ὑπὸ τῇ τάφρῳ καὶ πρὸς τῇ πύ-

λαις τάξαντες· τὰς δ' ἀφεστώσας ἤδη γραίας, οἷς ἐπὶ σώματα ἱκανὰ ἐῶν κακοπαθεῖν, ὅτι τοῖς τείχεσιν. αἱ δ' γυναῖκες αὐτῶν, ὡς ἐγγὺς ὄντος ἤδη τοῦ πολεμίου, κατάλιπουσαι τὰ οἴκοι μονῆς τὸ πρεπὲς, ἔθεον ὅτι τὰ τεμένη τῶν θεῶν, ὀλοφυρόμεναί τε καὶ περικυλιόμεναι τῶν ξοάνων. καὶ ἐῶν ἅπας μὲν ἱερὸς τόπος οἰμωγῆς τε καὶ ἱκετείας γυναικῶν ἀνάπλεως, μάλιστα δ' τοῦ Καπιτωλίου Διὸς ἱεροῦ. ἔνθα δή τις αὐτῶν ἠνία τε καὶ ἀξιώματι πρωτεύουσα, καὶ ἡλικίας ἐν ᾧ κεφαλῇ τότε οὖσα, καὶ φρονοῦσα τὰ δέοντα ἱκανῶς αὐτῇ, Ὀνομαστὶ μὲν ὄνομα, Ποπλικόλα δ' ὀνομασθεῖσα τοῦ πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων ἀδελφὴ, θείᾳ λύσει τῶν δεινῶν κινηθεῖσα, ὅτι τοῦ αὐτοπάτου κρηπίδος ἔσῃ τῶν νεῶ, καὶ προσκαλεσαμένη τὰς ἄλλας γυναῖκας, πρῶτον μὲν παρεμυθήσατο, καὶ παρεθάρρυνεν, ἀξιοῦσα μὴ καταπεπλῆχθαι τὸ δεινὸν· ἔπειτα ὑπέρεσε μίαν ἐλπίδα τῇ πόλει, ταύτην δ' ἐν αὐτοῖς μόναις καταλειπομένην, ἐὰν θελήσωσι πρᾶξαι ἃ δεῖ. καί τις εἶπεν ὧδε αὐτῶν· Καὶ τί πράξουσιν ἡμεῖς αἱ γυναῖκες δεδοικυῖαι δειλὴν παρθένον, τοῦ ἀνδρῶν ἀπειρηκότων; τίς ἡ σωτηρία ἡμᾶς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ταλαιπώρους ἐστὶν ἰδεῖν; Οὐχὶ ὅπλων, ἔφησεν ἡ θεραπεία, καὶ χεῖρῶν δεόμεθα· τούτων μὲν γὰρ ἀπολέλυκεν ἡμᾶς ἡ φύσις· ἀλλ' ἀνοίας καὶ λόγου. βοῆς δ' μετὰ θορυβοῦς, καὶ θορυβούσας πασῶν φανεραὶ ποιεῖν εἴ τις ἐστὶν ἡ ὀλιγοστεία, λέγει πρὸς αὐτάς· Τὰ αὐτὰ ἔχουσαι τοῦ πιναρὰν τε καὶ ἄκοσμον ἐνδῆται, καὶ τὰς ἄλλας θεραπεύουσαι γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα ἐπαγόμεναι, βαδίζωμεν ὅτι τὴν δεησείας τῶν Μαρκίου μητέρα οἰκίαν· καὶ πρὸς τῶν γονάτων αὐτῆς τὰ τέκνα θεῖσαι, δεώμεθα μετὰ δακρύων, πείθοντες τε οἰκτείρειν τὰς μηδενὸς κακοῦ αἰτίας, καὶ τὴν ἐν ἐσχάτοις κινδυνοῖς οὖσαν πατρίδα, προσελθεῖν ὅτι τῶν χάρακα τῶν πολεμίων, ἀπόδοσιν τοῦς τε ἑῴωνοῖς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς ἁπάσας· ἀκολουθῶμεν γὰρ αὐτῇ, τὰ παιδία ἐπαγόμεναι. ἔπειτα ἱκέτιν γενόμενοι τοῦ τέκνου, ἀξιοῦν καὶ δεῖσθαι μηδὲν ἀνήκεστον

378 κατὰ τῆς πατρίδος ἐξεργάσασθαι. ὀλοφυρομένης δὲ αὐτῆς καὶ ἀντιβολούσης, οἷκτος τις εἰσελθοῦσα τὰ ἀνδρα, καὶ λογισμὸς ἥμερος. οὐχ ὅπως στερεαὶ καὶ ἄρρωστον ἐκ καρδίαν, ὥστε αὐξανέσθαι μητέρα πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ γόνασι κυλιομένου. ὡς δ' ἐπῄνεσαν αἱ παρεοῦσαι τὸν λόγον, ἐξαμυθοῦν τοῖς θεοῖς πειθὼ καὶ χάριν αὐτῶν ὑπεδεῖναι τῇ δεήσει, προσῆλθον ἐν τοῦ τεμένους· αἱ δὲ ἠκολούθουν. καὶ μετὰ τοῦτο πρεσβεύουσαι τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἐπορεύοντο ὅτι τὴν οἰκίαν τοῦ Μαρκίου μητέρος ἀθέας. ἰδοῦσα δὲ αὐτὰς ἡ τοῦ Μαρκίου γυνὴ βολουμνία πλησίον καθημένη τοῦ ἐκυρᾶς, ἐθαύ-

tas iunioribus; super mœnia vero emeritis, qui labori ferendo etiamtum essent idonei. *Interea* mulieres, vt malo iam imminente, relictis penetralibus ædium, & neglecto decoro, currebant ad delubra deorũ, & cum lamentis prouoluebantur ante simulacra: omniaq; loca sacra fœminarũ supplicantium eiulatu opplebantur; sed Capitolini Iouis templum maxime. Ibi quædam genere ac dignitate præminens, annisq; matura, & alias prudens fœmina, Valeria, Poplicolæ illius qui cum primis vrbem a tyrannide liberauerat soror, diuinitus instincta, in summo templi gradu constitit: vocatasque ad se ceteras, primum consolata est, iubens bono esse animo, nec perterreri periculo. deinde pollicebatur vnicam superesse publicæ salutis spem; quæ in ipsis solis sit posita, si velint quæ facienda sunt facere. Tum vna ex earum numero, Et quomodo nos fœminę possemus seruare patriam, cum viri desponderint animum? quas tãtas ad hoc vires habemus inualidæ & miseræ? Nõ opus est, inquit Valeria, manibus & armis; a quibus vacationem habemus sexus priuilegio; sed verbis & affectibus. Acclamatum est vno ore, proferret siquid haberet auxilii. Tum illa: In hoc sordido & inculto vestitu, assumptis ceteris mulieribus, adductisque nobiscum paruis liberis, eamus ad ædes Veturiæ matris Marcii; & depositis ante ipsius genua pueris, cum lacrymis rogemus, vt & nos omnis mali insontes, & patriã in extremo periculo constitutã miserata, pgrediatur ad castra hostiũ, ducens secum nepotes, eorumq; matrẽ, & nos vniuersas: comitabimur enim eam, & ipsæ nostros nobiscũ ducentes liberos: deinde vt supplex filiũ oret, nequam calamitatem inferat patriæ. nã ad eius lamenta & preces miseratio subibit hominẽ, & humanitatis respectus. non ita ferreũ pectus habet ac impenetrabile, vt matrem ad genua sua volutari sustineat. Id consilium vt omnib. placuit, votis factis vt dii precibus suis vim persuadendi & gratiam adderẽt, e delubro egressa est, ceteris prosequentibus. ac mox assumptis ceteris matronis, simul adierunt domũ Veturiæ. quas cum vidisset vxor Marcii Volumnia prope socrũ assidens, mi-

rata, Quid, inquit, vobis vultis mulieres, quod tam multæ venistis in domum afflictã & miseram? Tum Valeria: In extremo periculo constituтę & ipsę, & pueri isti, supplices ad te cõfugiunt Veturia, te, vnũ & solum auxilium, orantes, primũ vt miserearis communis patriæ, nec patiaris eam, cũ hactenus in nullius manus venerit, *nunc* a Volscis libertate exui; si tamen parcent ei, & nõ funditus conabuntur euertere: deinde, vt pro nobis ipsis supplicare velis, & his infelicibus pueris, ne hostium insolentiam experiamur, quę infortunii vestri nullam sustinemus culpam. Siqua in te mitis & humani animi particula supereſt, Veturia, miserere mulier mulierum quas olim sacrorũ & sanctorũ habuisti participes: & assumpta tecũ bona hac Volumnia, eiusque pueris, nobisq; supplicibus ferentib. hanc tenellam progeniẽ, vade ad filium, ora, obsecra, nec precari desine; pro multis vnã hanc reposcens gratiã, vt pacẽ faciat cum suis ciuibus, & reuertatur in desiderantẽ se patriam. certo enim persuadebis; nec despiciet te ante suos pedes iacentẽ vir pius. Quem si in vrbẽ reduxeris, & ipsa immortalem habebis gloriã, vt par est, ob creptam e tã horribili periculo patriã; & nos honoratiores apud maritos facies, quæ bellum submouerimus quod ipsi nequiuerint repellere: videbimur illatũ posteræ ac pgenies, quæ sub Romulo bellũ Sabinum legatione sua diremerunt, cõciliatisq; ducibus ac populis, vrbẽ hanc ex parua magnam fecerunt. Honestum est periculũ Veturia, filium recipere, liberare patriam, seruare suas ciues, virtutis immortalem gloriã ad familiæ posteros trãsmittere. Cõcede nobis libens & alacris hãc gratiam, nec cunctare Veturia. nam imminens periculum nullas consultationes aut moras patitur. His dictis multisq; fusis lacrymis, conticuit. Lamentãtibus autem & ceteris mulieribus, ac vehementer deprecantibus, Veturia post aliquãtulam morã & lacrymas inquit: Ad infirmam & exilem spem confugistis Valeria, nostrum *scilicet* miserarum fœminarum auxilium; quibus pietas quidẽ est erga patriam, & voluntas seruãdi ciues, qualescumque sint: sed desunt vires & efficacia. alienatus est enim a nobis

μασά τε, καὶ εἶπε· Τίνος δεόμεθα, γυναῖκες, ἐληλύθα-
τε κατ' πλῆθος εἰς οἰκίαν δύσηνον καὶ πατριῶν; καὶ ἡ δα-
λεεία ἔλεξεν· Ἐν ἐσχάτοις ὄσοις κινδυνοῖς καὶ αὐταὶ, καὶ
τὰ νήπια τοῦτα, καθάπερ φύγασιν ἱκέτιδες ὀπτί σε, ὦ
δέσποινα, τὴν μόνην καὶ μίαν βοήθειαν, αἰτοῦσαί σε,
πρεσβεύειν μὴ οἰκτίρας τὴν κοινὴν πατρίδα, εἰ δὴ καὶ φεί-
σονται αὐτῆς κρατήσαντες, ἀλλ' ἀπερρίζειν ὀπτιχ-
ρήσουσιν ἀνελεῖν· ἔπειτα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἀντιβολῆ-
σαι, καὶ τὴν δυσήνων παιδίων τούτων, ἵνα μὴ πέσωμεν
εἰς ἐσχάτην ὕβριν, ἀθενοῦς ὄσαι τῶν συμβεβηκότων ὑ-
μῖν κακῶν αἰτίαι. εἴ τίς ἐστιν ἐν σοὶ ψυχῆς ἡμέρου καὶ
φιλοικτίρμου καὶ ἀλφαπεμπόμενος, ἐλέησον, ὦ δέ-
σποινα, γυνὴ γυναῖκας κοινωνησάσας ἱερῶν πόλεως καὶ
ὁσίων· καὶ τὸν ἀλαβοῦσα μετ' σεαυτῆς δολουμνίαν τε
τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς, καὶ τοὺς
ἱκέτιδας ἡμᾶς φεροῦσα τὰ νήπια καὶ τοιαυτοὶ τοὺς
θρεαὶ, ἴθι πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ πεῖθε, καὶ λιπάρει, καὶ μὴ ἀ-
νῆς δεομένη, μίαν αὐτὶ πολλῶν χάριν αἰτοῦσα παρ' αὐ-
τῶ, ἀπείσασθαι πρὸς τοὺς ἑαυτῶ πολίτας, καὶ κατελ-
θεῖν εἰς τὴν δεομένην αὐτὸν ἀπολαβεῖν πατρίδα· πεί-
σεις γὰρ, οἶδα, καὶ ὁ πρεσβύτης σε ἐρρίμμενον πρὸς
τοῖς ἑαυτῶ ποσὶν ἀνὴρ εὐσεβής. καταχαρεῖσα δὴ τὴν υἱὸν
εἰς τὴν πόλιν, αὐτή τε ἀθάνατον ἕξεις κλέος, ὥσπερ εἰ-
κὸς, οὐκ τηλικούτου κινδυνεύσα καὶ φόβου ῥυσαμένη τὴν
πατρίδα, καὶ ἡμῖν ἡμῖν αἰτία πρὸς τοῖς αἰδρᾶσιν ἔ-
σῃ, ὅτι τὸν δυνηθέντα ἀπὸ ἐκείνων δυσκεδασθῆναι
πόλεμον αὐταὶ διελύσαμεν· ἐκείνων τε ἔγονοι τῶν
γυναικῶν φανησόμεθα, αἳ τὸν συγάντα Ῥωμύλου
πρὸς Σαβίνους πόλεμον, αὗται πρεσβευσάμεναι
διελύσαντο, καὶ συναγαγοῦσαι τοὺς τε ἡγεμόνας καὶ τὰ
ἔθνη, μεγάλων οὐκ μικρῶς ἐποιήσαντο πόλιν. καλὸς
ὁ κίνδυνος, ὦ δέσποινα, τὸν κομισαμένη, ἐλευθερῶ-
σαι τὸν παῖδα, σῶσαι τοὺς ἑαυτῶν πολίτας, κλέος
ἀρετῆς ἀθάνατον ἐγγόνοις τοῖς ἐσομένοις καταλιπεῖν.
δὸς ἡμῖν ἐκοῦσα καὶ μετ' προθυμίας τὴν χάριν, καὶ ἀπεῦ-
σον, ὦ δέσποινα. βαλεῖ γὰρ ἡ χρόνον ὁ κίνδυνος ὀξὺ
ὢν οὐκ ὀπτιδέχε). ἡ μὲν δὴ ταῦτα εἰποῦσα, καὶ πολ-
λὰ προσεμένη δάκρυα, ἐσίγησεν. ὀδυρομένων δὲ καὶ
τῶν ἀνδρῶν γυναικῶν, καὶ πολλὰς δεήσεις ποιουμένων,
μικρὸν ὀπισχοῦσα ἡ δέσποινα καὶ δακρύσασα, εἶπεν·
Εἰς ἀθενῆ καὶ λεπτὸν ἐλπίδα καταπεφύγατε, ὦ
δέσποινα, τὸν ἐξ ἡμῶν τῶν ἀθλίων γυναικῶν βοήθειαν,
αἷς ἡ μὲν εὔνοια ἡ πρὸς τὴν πατρίδα πάρεστι, καὶ δὲ δύ-
λαμιν σώζεσθαι τοὺς πολίτας, οἷοί ποτέ εἰσιν· ἡ δὲ ἰσχὺς καὶ
δὲ δυνάσθαι ποιῆν, ἀπεστιν. ἀπέστραται γὰρ ἡμᾶς, ὦ
δέσ-

" ὦ δέσποινα, Μάρκιος, ὃς δὲ τὴν πικρὰν ἐκείνην ὁ δῆμος
" αὐτὸν καλέγνω δίκην, καὶ μεμίσηκε τὴν οἰκίαν ὅλην ἅμα
" τῇ πατρίδι. τοῦτο τοῖς ὑμῖν ὑπὸ ἀνὴρ ἀνὸς, ἀλλὰ παρ'
" αὐτὸν Μαρκίου λέγειν ἔχομεν. ὅτε γὰρ δὴ ἀφικοῦ τῇ δίκῃ ἥλ-
" θεν εἰς τὴν οἰκίαν, πρεσπεμπόμενος ὑπὸ τῶν ἑπά-
" ρων, καταλαβὼν ἐν πενθίμοις φύλλοις τὰ πεινὰ κρα-
" τούσας ἐν τοῖς γόνασι τὰ τέκνα αὐτοῦ, γενέτας τε, οἷα εἰ-
" κὸς, καὶ ἀνακαλουμένας τὴν καθέξουσαν ἡμᾶς τύχην,
" γεγυμνάσας ἐκείνου, στὰς μικρὸν ἀπόθεν ἡμῶν ἄδακρυς,
" ὡς περ λίθος, καὶ ἀτενίσας, Οἴχεται, φησὶν, Μάρκιος
" ὑμῖν, ὦ μῆτερ, ἅμα καὶ σὺ, ὦ δολουμνία, καὶ ἡ γυ-
" ναικῶν, ὃς ἐλαθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὅτι ἡμῶν αὐτὸς καὶ
" φιλόπολις, καὶ πολλοὺς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τὴν πατρίδος
" ἀγῶνας. ἀλλ' ὥσπερ πρέπει γυναῖκι ἀγαθῇ, οὕτω
" φέρετε τὰς συμφορὰς, μηδὲν ἄχημον ποιοῦσα, μηδὲ
" ἀθυμεῖς, καὶ τὰ παιδία τοῦτα τὸν μία τὴν ἐμῆς ἐ-
" ρημίας ἔχουσα, τρέφετε ἀξίως ἡμῶν τε καὶ τῶν ἡμέτερων·
" οἷς θεοὶ δοῖεν εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσι τύχειν μὴ κρείττονα
" τῶν πατέρων, ἀρετὴν μὴ χείρονα· καὶ χαίρετε. ἀπέρχο-
" μαι γὰρ ἤδη καταλιπὼν τὴν οὐκέτι χρεοῦσαν ἀνδρας
" ἀγαθοὺς πόλιν· καὶ ὑμεῖς, ὦ θεοὶ κτήσιοι, καὶ ἑστία πα-
" τρῴα, καὶ δαίμονες οἱ κατέχοντες τοῦτον τὸν τόπον, χαίρε-
" τε. ὡς τοῦτα εἶπεν, ἡμεῖς μὲν αἱ δεῦλυχεῖς, ἀεὶ δὲ
" πάντες ἀπήντει φωνὰς ἀναβοῶσαι, καὶ πάντα τὰ ἔθνη,
" περιεχύθημεν αὐτὸν τοῖς ἐσχάτοις ἀσπασμοῖς κομιζό-
" μεναι· τὴν παιδίων τούτων ἐγὼ μὲν τὴν πρεσβύτερον ἤ-
" γον, ἡ δὲ μήτηρ τὴν νεώτερον εἶχεν ὀπτὶ τὴν ἀγκάλης· ὁ δὲ
" ἀποτραφεὶς καὶ παρωσάμενος ἡμᾶς, εἶπεν· Οὔτε σὸς
" υἱὸς ἔτι, μῆτερ, ἔσται τὴν ἀπὸ τοῦδε χρόνον Μάρκιος,
" ἀλλ' ἀφῄρηται σε τὴν γηροβοσκὸν ἡ πατρίς· οὔτε σὸς ἀ-
" νὴρ ἀπὸ τούτης, ὦ δολουμνία, τὴν ἡμέρας, ἀλλ' ἑτέ-
" χοίης ἕτερον ἄνδρα λαβοῦσα εὐδαιμονέστερον ἐμοῦ·
" οὐθ' ὑμῶν, ὦ τέκνα φίλτατα, πατὴρ, ἀλλ' ὀρφανοὶ καὶ ἔ-
" ρημοι τοῦδε τούτου, ἕως εἰς ἄνδρας ἔλθητε, τραφήσε-
" σθε. Τοῦτα εἰπὼν, ἀνὴρ ὃ τοῦδεν οὔτε διοικησάμε-
" νος, οὔτε ὀπτιστείλας, οὐθ' ὅποι πορεύε) φεύγας, ἀπῆλ-
" θεν οὐκ τὴν οἰκίας μόνος, ὦ γυναῖκες, ἄδουλος, ἄπορος,
" οὐδὲ τὴν ἐφήμερον ὁ δύσηνος οὐκ τὴν ἑαυτῶ χρημάτων ἐφ-
" φὼ ἐπαγόμενος. καὶ τέταρτον σύνιστον ἤδη τοῦτον, ὃς
" ἐφεύγει τὴν πατρίδα, πρὸς τὰς ἡμᾶς ἀλλοτρίοις αὐτῶν
" γενόμενον, οὐ γεάφων οὐδεν, οὐκ ὀπιστέλλων, οὐ τὰ πε-
" εὶ ἡμᾶς εἰδέναι βουλόμενος. πρὸς δὴ τοιαύτην ψυ-
" χὴν οὔτω σκληρὰν καὶ ἄτρωτον, ὦ δέσποινα, ἵνα ἐγὼ ἔ-
" χοιτιν αἱ παρ' ἡμῶν δεήσεις, αἷς οὔτε ἀσπασμῶν μελέ-
" δωκεν, οὔτε φιλημάτων, οὔτε ἀλλῆς φιλοφροσύνης
" οὐδεμιᾶς, τὴν τελευταίαν πορευόμενος οὐκ τῆς οἰ-
" κίας ὁδὸν; ἀλλ' εἰ καὶ τούτου δεῖσθε ὑμεῖς, ὦ γυναῖκες, καὶ

Marcius ex quo triste illud iudicium de eo fecit populus, & totã familiam vna cũ patria exosam habet. id quod non ex alio quam ipso cognouimus. postquam enim damnatus domum rediit amicis deducentibus, cum reperisset sordidatas & in gremiis tenẽtes abiectos ipsius pueros, gementesque (vt par erat) & deplorantes fortunam quã habituræ essemus illius orbatæ præsentia, stans aliquantum sed motus siccis & immotis oculis, vt lapis: Periit, inquit, vobis Marcius, mea mater, tuq; Volumnia mulierum optima, expulsus a ciuibus quod generosus sit amansq; patriæ, quodq; pro ea multos labores pertulerit. at vos ita hũc casum ferte, vt probas, modestas, & generosas fœminas decet: hos pueros absentiæ meæ solatium, educate vt dignum est vobis vestraq; familia: quibus, vbi adoleuerint, fortunã precor meliorem mea, virtutem non deteriorem: & valete. iam enim abeo, relinquens vrbem quæ bonos viros non capit amplius. Vos quoq; dii penates, & lares patrii, geniiq; huius loci præsides, valete. Hæc vbi dixit, nos miserę edentes voces quas dolor exprimebat, plangentesque pectora, ruebamus in amplexus vltimos; ego, ex pueris his maiorem ducens; mater eorum, in vlnis gerens minorem. Ille auersus, repulsis nobis, inquit: Nec tibi mater Marcius posthac erit filius; sed abstulit tibi senectutis tuæ nutritorẽ patria: nec tibi Volumnia posthac maritus; sed sis felix alium maritum nacta fortunatiorẽ me: nec vobis filii carissimi pater ero; sed orbi & desolati apud has vsq; ad virilem ætatẽ educabimini. Hæc locutus, non dispositis rebus domesticis, nõ mandatis vllis datis, ne loco quidem indicato quem peteret, abiit miser ex ędibus solus o matronæ, sine seruo, sine pecunia, ne vnius quidẽ dici viatico assumpto: & iam quartum hunc annũ, ex quo in exsiliũ abiit, omnes nos pro alienis habet; nihil scribit, nihil mandat, nõ quid agamus scire curat. Apud tã durum & impenetrabilẽ animum, Valeria, quid efficiẽt preces nostræ? quas nec amplexu dignatus est nec osculo, nec vlla alia comitate, digrediẽs extremũ ex ędibus. Attamẽ si hoc quoque petitis vos mulieres, &

omnino vultis nos indecentes personas agere, fingite iam & me & Volumniam ad eum accedere vna cũ pueris. quibus primũ ego mater eum affabor verbis? quã filio petitionem offeram? dicite & docete me. rogabo vt parcat suis ciuibus, a quibus patria pulsus est innocẽs? vt misereatur populi, qui nec misertus est ipsius, nec condoluit? vt deferat & prodat eos qui, licet ante multis ab eo grauibusque affecti cladibus, tamẽ receperunt exsulem, & tractarunt non maligne vt hostem, sed benigne vt amicum & cognatum. quo animo rogabo filiũ, vt exitii sui auctores amet, & iniuriã faciat seruatoribus? Hæccine decet sanæ mentis matrẽ a filio petere; hæccine cordatam vxorem a marito? nõ cogite nos matronæ hæc ab eo postulare, quæ nec apud homines iusta sunt, nec apud deos pia. Sinite iacere miseras sicut afflictę sumus a fortuna; nec dedecus insuper addite. Finita oratione coortus est tãtus mulierum ploratus, tantis ædes personuerunt eiulatibus, vt longe per vrbem exaudiretur clamor, & turbis opplerẽtur vici proximi. Tum Valeria rursus alias prolixas & affectu plenas ingeminauit preces, ceterę q; matronæ, vt quæque erat alterutri amicitia cognatione ve coniunctissima; nec desinebant supplicare tangẽtes genua. Tandem Veturia obnixis earum precib. ac lamentis victa, legationem suscepit pro patria, pollicita se ituram cum vxore Marcii liberisq;, & ceteris quotquot comitari vellent coniugibus ciuium. Ita lætæ matronę, implorato deorum auxilio ne spe sua frustrarẽtur, egressæ ex eius ædibus, quid egissent cõsulibus nuntiauerunt. qui laudata illarũ voluntate, senatuq; conuocato, retulerunt de illarum profectione, & an permittẽda esset rogauerunt sententias: multaq; a multis verba super hoc facta sunt, & vsq; in vesperã protracta consultatio. quidã enim non paruum esse periculũ demonstrabãt, si mulieres vna cum liberis in castra hostium ire sinerentur. nam si illi contempto iure supplicum & legatorũ eas retinerent, fore vt vrbe potirentur sine certamine: censebantque solas Marcii cognatas sinendas proficisci vna cum

πθῶτως θελέλε ἀχημονύϛας ἡμᾶς ἰδεῖν, ὑπολάβετε
παρϛῆναι πρὸς αὐτὸν κἀμὲ καὶ δολουμνίαν, ἀγαγόντας
τὰ παιδία· ἵνας ἐγὼ πρῶτον ἡ μήτηρ ἐρῶ πρὸς αὐ-
τὸν λόγους, καὶ ἵνα δέησιν ποιήσωμαι τῶν ἱϛῶν, λέγελε καὶ δι-
δάσκελέ με. φείσαιϛο πρὸς καλοῦ τῶν ἑαυτῶν πολιτῶν,
ὑφ' ὧν οὐκ τὸν πατελίδος ἐξελήλαϛαι καὶ μηδὲν ἀδικῶν;
οἰκλίρμονα καὶ συμπαθῆ πρὸς τοὺς δημοδικοὺς ἠλυέ-
αθαι, παρ' ὧν ὅτε ἐλέους μελέχεν, ὅτε συμπαθείας; ἐπι-
καλιπεῖν καὶ ἄεϛα καὶ προδοῦναι τοὺς ὑποδεξα-
μένοις αὐτὸν τὸν φυγάδα, οἱ πολλὰ καὶ δεινὰ πεποιηκότες
ὑπ' αὐτοῦ πρότερον, ὁ πολεμίων μῖσος, ἀλλὰ φί-
λων καὶ συγενῶν εὔνοιαν ἀπεδείξαντο; ἵνα ψυχὴν
λαβοῦσα ἀξιώσῃ τὸν γὸν τὰ μὴ ἀπολέσαντα φιλῆν,
τὰ δ' σώσαντα ἀδικεῖν; οὐκ εἰσὶν ὅτοι λόγοι ὑγιαινούσης
μηδεὸς πρὸς γὸν, οὐδὲ γυναικὸς ἃ δεῖ λογιζομένης
πρὸς ἀνδρα. μηδὲ ὑμεῖς βιάζεαθε, γυναῖκες, ἃ μή-
τε πρὸς αἰδεσίμοις δίκαια ἐϛί, μήτε πρὸς θεοὺς ὅ-
σια, ταῦτα ἡμᾶς αἰτεῖαϛ τοῦδε αὐτοῦ· ἀλλ' ἀφέλεϛε
ἐλεεινὰς, ὡς πεπλώκαμεν ὑπὸ τὴς τύχης, κεῖαθαι πα-
πεινὰς, μηδὲν ἔτι πλεῖον ἀχημονύϛας. παυϛαμέ-
νης δ' αὐτῆς, τοσοῦτος ὀδυρμὸς οὐκ τὴ γυναικῶν ἐγένετο,
καὶ τηλικαύτη κλέαγξ τὴ οἶκον οἰμωγὴ, ὥϛλε ἐϛὶ πολὺ
μέρος ἐξακουσθῆναι τὴς πόλεως τῶν βοῶν, καὶ μεϛοὺς
ἠλυέαθαι τοὺς ἐγγὺς τὴς οἰκίας γενωποὺς ὄχλου. ἔπειτα
ἡ τε θυγατέρα πάλιν ἑτέρας ἐξέτεινε μακρὰς καὶ συμ-
παθεῖς δεήσεις, αἵ τε ἀνῆαι γυναῖκες αἱ κατ' φιλίαν ἢ
συγγένειαν ἐκαλέεσαν τὴ γυναικῶν πρεσήκουσαι, καὶ πα-
ρέμενον λιπαρῶσαί τε καὶ γονάτων ἁπτόμεναι. ὥϛλε
οὐκ ἔχου ϛό τι πάθη πρὸς τοὺς ὀδυρμοὺς αὐτῶν καὶ
τὰς πολλὰς δεήσεις, εἴ ξεν ἡ θετουεία, καὶ τέλος ἀπῆλ-
θεν πρεσβείαν ὑπὲρ τὴ πατέιδος ποιησομένη τῶν ὑ-
πεναντίων, τῶν τε γυναῖκα τὴ Μαρκίου θυγατέρα, καὶ
τὰ τέκνα, καὶ τοὺ ἀνῆαν πολιτίδων τὰς βουλομένας. αἱ
μὲν δὴ πρῶτον ἐχάρησ ἠλυόμεναι, καὶ τοὺς θεοὺς ὑπεκαλε-
σάμεναι συλλαβέαθαι σφίσι τὴ ἐλπίδος, ἀπῄεσαν οὐκ
τῆς οἰκίας, καὶ πρεσήγγειλαν τὰ ἠλυόμενα τοῖς ὑπάτοις. οἱ δ' τὴ προθυμίαν αὐτῶν ἐπαινέσαντες συνεκά-
λεσαν τὴ βουλὴν, καὶ περὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ γυναικῶν,
εἰ συγχωρητέον αὐτῆς, γνωμηδὸν ἐπιψηφίζοντο. πολλοὶ
μὲν οὖν καὶ πολλῶν ἐλέχθησαν λόγοι, καὶ μέ-
χρι τὴ ἑσπέρας διεέλεγον, ὅ τι χρὴ ποιῆν. οἱ μὲν γὰρ, ὡ
μικρὸν ἀπέφαινον τῇ πόλει κίνδυνον εἶ, γυναῖκας
ἀνὰ τέκνων εἰς πολεμίων στρατόπεδον πορευομένας
ἐάσαι. εἰ γὰρ αὐτοῖς ὑπαρξοῦσι τοῦ νενομισμένων ὁσίων
πρὸς τε πρεσβείας καὶ ἱκεσίας δόξῃ μηκέτι πρεσίεσθαι
τὰς γυναῖκας, ἀμαχητὶ σφῶν αὐτῶν κρατήσεσθαι τὴν πόλιν.
ἠξίουν τε αὐτὰς μόνον ἐάσαι τὰς πρεσηκούσας τοῦ Μαρκίου γυναῖκας ἅμα τοῖς τέκνοις αὐτοῦ

πορευο-

πορευομένας. ἕτεροι δ' οὐδὲν τούτοις ᾤοντο δεῖν ὀπτρέπειν τὴ ἔξοδον, ὀπιμελῶς δ' καὶ τούτας παρῆνουν φυλάττειν, ὅμηρα νομίσαντας ἔχειν τοῦδε τὴ πολεμίων ἔθνους, ὅ μηδὲν τὴν πόλιν ἀνήκεστον ὑπ' αὐτῶν παθεῖν. οἱ δ' πάσας συνεβούλευον συγχωρῆσαι τοῖς βουλομένοις γυναῖκι τὴ ἔξοδον, ἵνα σὺν μείζονι ἀξιώματι αἱ τοῦ Μαρκίου πρεσήκουσαι ποιήσωνται τὴν ὑπὲρ τὴ πατρίδος δέησιν. τοῦ δ' μηδὲν αὐτοῖς συμβήσεαθαι δεινὸν ἐγγυησάμενοι ἀπέφαινον ἐσομένους, θεοὺς μὴ πρόσω, οἷς καθοσιωθεῖσαι τὰς ἱκεσίας ποιήσονται. ἔπεφτα τὴν ἀνδρα αὐτὸν πρὸς ὃν ἔμελλον πορεύεαθαι, πάσης ἀδίκου τε καὶ ἀνοσίου πράξεως καθαρὸν καὶ ἀμίαντον ἐφανεῖν τὸν βίον. οὐκοῦν δ' ὅμως ἡ συγχωρεῖν γνώμη τὴ γυναικὶ τὴ ἔξοδον, μέγιστον ἀμφοῖν ἐκόμιζον ἔργον, τὸν μὲν βουλῆς τοῦ φρονίμου, ὅτι τὰ κρείττω καὶ δεινὰ προσδεόμενα προσείδετο, οὐδὲν ὑπὸ τὸν κινδυνεύοντα τηλικούτου ὄντος ὀπτιλαμβανόμενος· τὸν δ' Μαρκίου τὸν δυσεβείας, ὅτι πολέμιος ὤν, ὀπτιστεύετο μηδὲν ἀσεβήσειν εἰς τὸν ἀαθενὲς τὴ πόλεως μέρος, κύριος αὐτὸν καταστάς. ὡς δ' τὸ πρεσβεύειν ἐχρέφη, πρεσβεύοντες οἱ ὕπατοι εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγόντες ἐκκλησίαν, σκότους ὄντος ἤδη, τὰ δόξαντα τοῦ συνεδρίου διεσάφησ, καὶ πρεσβεύειν ἤκειν ἄπωθεν ἕωθεν ὀπτὶ τὰς πύλας, πρεσπέμψαντας ἐξιόντας τὰς γυναῖκας· ἀῤῥοῖ δ' τὴ κελεπτρόντων ἔλεγον ὀπτιμελέαθαι. ὅτε δ' ἤδη πρὸς τὴ ὄρθρον ἦν, αἱ μὲν γυναῖκες ἀΐσσουσι τὰ παιδία μετὰ λαμπάδων ἥκον ὀπτὶ τὴν οἰκίαν, καὶ τοῦδαλαβοῦσαι τὴν δεπουεία, πρεσῆπον ὀπτὶ τὰς πύλας· οἱ δ' ὕπατοι ζεύγη τε ἡμιόνων ὀειναῖ, καὶ ἁμάξας, καὶ τὰ δηλα φορεῖα ὡς πλεῖστα τοῦδε σκευασάμενοι, καθεζομένας αὐτὰς πρεσέπεμπον ἄχρι πολλοῦ. παρηκολούθουν δ' αὐτῇς οἵ τε οὐκ ὀ συνεδρίου καὶ τοῦ δήμου πολιτῶν συχνοὶ συνεχεῖς, καὶ ἐπαίνοις καὶ δεήσει τὸν ἔξοδον ὀπιφανεστέρην αὐτῇς ποιούντες. ὡς δ' ἐσεύοντο πόρρωθεν ἔτι πρεῖσσα τοῖς οὐκ τὸ χράκης αἱ γυναῖκες ἐῤῥοῦντο, πέμπει τὴ ἱππέων ἕνας ὁ Μάρκιος, κελεύσας μαθεῖν τίς ὀϛὶν ὁ πρεσιὼν ὄχλος οὐκ τὴ πόλεως, καὶ ὀπὶ τί παρεῤῥοῦντο. μαθὼν δ' παρ' αὐτῶν ὅτι

381 Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἥκοισι ἐπαῤῥόμεναι παιδία, πρεσηγεῖται δ' αὐτῶν ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, πρεσῆπον μὲν ἐθαύμασε τὴ πόλεως τὰς γυναῖκας, εἰ γνώμῃ ἔρχοι εἰς χράκας πολεμίων ἄνδρ αἰ-
δρῶν φυλακῆς ἐλθεῖν, ἄΐσσας τὰ τέκνα, ὅτε αἰδοῖς ἔτι τῆς δημοτικόσης γυναῖξιν ἐλθούσαις καὶ σώφροσι πρεσηνοήμεναι, ὃ μὴ ἐν ἀνδράσιν ἀστυνήτοσιν ὁρᾶαθαι, οὔτε κινδυνεύων λαθοῦσα δέος, οὗ δυαῤῥιστοῦν ἔμελλον, εἰ τὰ συμφέροντα πρὸς τοῦ δικαίων ἑλομένοις σφίσι δόξῃ χέρδος αὐτὰς ποιήσαθαι καὶ ὠφέλεαν. ἐπεὶ δ' αὖχρὸ ἦν, ὑπαντᾶν τῇ μητρὶ πρεσελ-

liberis. Alii ne his quidẽ permittendũ exitũ; sed diligenter asseruãdas, velut obsides & hostiũ pignora, quo minus in vrbem sæuirẽt. Rursum alii suadebant omnib. quæ vellent permittendum exitum, vt maiore cũ dignitate Marcii cognatæ perfungerentur deprecatione pro patria. quas nihil mali passuras, sponsores ostẽdebant primum deos, sub quorũ tutela supplicaturæ essent: deinde vitũ ipsum quem adirent, qui vitã nullo vmquam iniusto & impio facinore polluisset. Hæc sententia vicit, magna cũ laude tũ senatus prudentiæ, qui optime in futurum prospexisset, nihil deterritus periculi magnitudine: tũ pietatis Marcii, de quo hoste fuisset opinio nihil patraturum impiũ in imbellẽ ciuitatis partem quæ se ipsius potestati permitteret. Senatus cõsulto facto cõsules, progressi in comitiũ, concionem aduocãt cum iã cõtenebrasset: expositisque senatus placitis, edicunt vt omnes mane præsto sint ad portam, & deducãt mulieres, proficiscentes: se *interim* curaturos necessaria. Sub lucẽ matronæ pueros secũ habentes, cum facib. accesserunt ædes Veturiæ, eaq; assumpta, processerunt ad portã. Consules, q mulas iugales, plaustra, aliaq; vehicula quã plurima præparauerãt, impositas istis vehiculis, prosecuti sunt per satis longũ vię spatium. & affectabantur eas tũ e senatu tum e reliquis ciuib. continua serie multi; assiduisq; laudib. & cõprecationibus hunc ipsis exitũ reddebãt luculentiorem. Cum vero eo processissent, vt quamquam a longe, facile tamẽ e castris possent prospici, Marcius mittit aliquot equites qui cognoscãt quænã ex vrbe egressa sit turba, & ad quid veniat: cumq; renuntiaretur, Romanas matronas aduentare cũ pueris, & matrẽ ipsius vxorem q; cũ suis pueris præcedere, primum demiratus est mulierum audaciã, quæ non dubitassent adire castra hostium absq; virorum præsidio, idq; cũ pueris; nec pudore matronali retentæ, quo minus in ignotorũ virorũ conspectũ venirent; nec periculo deterritæ, quod incurrere poterant, si apud suos ius minus valeret quam lucri ac prædæ cupiditas. Deinde cum iam prope essent, occurrere matri ex-

Legatio ad Marciũ quata, mulieb ris, duce Veturia Marcii matre.

tra castra cum paucis decreuit, imperatorias secures deponere iussis lictoribus, & fasces vbi prope matrem veniretur, submittere. sic enim Romanis mos est, quoties minores magistratus obuiam fiunt maioribus: qui seruatur & hodie. ex hoc more tunc Marcius velut maiorem potestatem conuenturus, cuncta imperii sui deposuit insignia. tanta ei pietatis & reuerentiæ erga sexum cura fuit. Vbi vero conuenere, prior mater accessit ad salutandum, sordidata in morem lugentium, oculis lacrymatione tabidis, miserabilis admodum. Qua visa Marcius, immotus hactenus & rigidus, ac *velut* obfirmatus ad eluctandas quascumque molestias, non valuit amplius manere in proposito: sed abreptus humanis affectibus, amplexus est eam, salutauitque & blandissime cõpellauit; ac diu flens, *mærore* exanimatam labantemq; sustinuit & refouit. Postquã matris salutationi satis indultum est, vxorem ac liberos excipiens inquit: Bonæ mulieris officiũ fecisti Volumnia, quæ apud matrem meã manseris, nec solitudinem eius deseruerís: quo nihil mihi gratius potuisti facere. Post hæc vtrumque filium amplexus & (vt par erat) exosculatus, rursum se ad matrẽ vertit, iussitq; dicere cur aduenisset. Illa se cunctis audientibus dicturam ait: nihil enim petituram impium: rogabatq; vt quo loco multitudini ius dicere soleret, ibi consideret. Petgratum id fuit Marcio; vt qui putaret se honestius responsurum coram multitudine, nec defuturas iustas rationes quibus occurreret matris precibus. Ergo ad imperatorium tribunal progressus, primum iussit lictores inde sellam in pauimentum transferre; indignum ratus e sublimiore loco, & pro potestate, cum matre agere. Deinde nobilissimis ducum & centurionum adhibitis in consessum, & admissis quicumque adesse cuperent, matri fecit dicẽdi copiam. Tum Veturia, adstare iussis coniuge Marcii liberisq;, & Romanarum matronarum nobilissimis, primũ diu fleuit humi defixis oculis, magnamq; ipsa specie præsentibus miserationem mouit. deinde vbi ad se rediit, sic locuta est: Hæ mulieres, fili Marci, cogitantes insolentiã & ceteras calamitates quas

θὼν ὀκ τῆ χθράκης ἐγνω σὺ ὀλίγοις, τύς τε πελέκεις οὓς ποσηγεῖαζ τῶν ῥαβδῶν ἔθος ἰῶν, ἀποθέαζ κελεύζας τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ζὰς ῥάβδους, ὅτὰν ἐγεῖς γλῶν τῆ μήζῆς, καζαζείλας. ζαῦτα ὁ Ῥωμαῖοις ὀζῆ ποιῆν ἔθος, ὅτὰν ὑπαντῶσι τῆ μείζοσιν ἀρχαῖς οἱ ζὰς ἐλάττοις ἀρχὰς ἔχοῆζες, ὡς μέχρι νῦ καὶ ἡμᾶς χρόνου γῆς. ἰῶ δὴ τότε σωπῆσαι φυλάττων ὁ Μάρκιος, ὡς ἐξουσία μείζονι μέλλων εἰς ζαὐτὸ ἥξειν, πάντα ἀπέθετο τὰ τῆ ἰδίας ῥαβδήσεως ἀρχῆς. ζοσαύτη τοῖ αὐτῆ ἰῶ αἰδὼς καὶ πρόνοια τῆ ποσὸς ὁ ἥλιος εὐσεβείας. ἐπεὶ δὲ σωέκλεις ἀλλήλων ἐγένοντο, ποσέτη μὲν αὐτῶ δεξιωζομένη ποσῆλθεν ἡ μήτηρ, πένθιμά τε ἠμφιεσμένη ζύχη, καὶ ζὰς ὀφθὰς ὀκλετηκυῖα ὑπὸ τῆ δακρύων, ἐλεεινὴ σφόδρα. ἰῶ ὁ Μάρκιος ἰδὼν, ἄτεκνος τέως καὶ τέρπος, οἷος ἅπασι τοῖς αἰκιαζοῖς αὐτέχεν, εἰθὺς ἐπὶ τῆ λελογισμένων φυλάττειν ἰκανὸς ἰῶ, ἀλλ' ἄχετο φεζόμενος ὑπὸ τῆ παθῶν ὅλῃ τὸ ἀν, θεόπινον. καὶ περιλαβὼν αὐτὸν ἠσπάζετο, καὶ τῆ ἡδίζαις φωναῖς ἀνεκάλει, καὶ μέχρι πολλοῦ κλαίων τε καὶ θρηνῶν κεφὴν ὀκλελυμένῳ καὶ ῥέων ζὰν ὅλῃ τῆ γλῶ. ὡς δὲ τῆν ἀσπασμὸν τῆ μήζῆς ἀῖς εἶχε, πλὴν γυναῖκα δεξιωσάμενος ἅμα τοῖς τέκνοις, εἶπεν· Ἀγαθῆς γυναικὸς ἔργον ἐποίηζας, ὦ Βολουμνία, μείναζα ῥαβὰ τῇ μήτί μου· καὶ ὀκ ἔγκαζαλιποῦσα τῆ ἐρημίαν αὐτῆς, ἔμοιγε πασῶν ἡδίζην κεχάρισαι δωρεάν. μετὰ ζαῦτα τῆν παῖδων ἑκάτερον ποσασπασάμενος, καὶ τὺς ποσηκόνζας ἀσπασμοὺς ἀποδοὺς, ἐπέζρεψεν αὖῆς ποὸς πὶν μήτερα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τίνος θεομῆν πάρεζιν. ἡ δὲ πάντων ἀκουόντων ἔφησεν ἐρῆν, εἰθένος ἀνόσιον δεησεσθαι. παρεκάλει τε αὐτὸν ὀν ᾧ καθεζόμενος εἰώθει χωρίῳ δικάζειν τὺς ὄχλοις, ὀν τόπῳ καθίσαι. καὶ ὁ Μάρκιος ἀσμένως ὃ ῥηθὲν ἐδέξατο, ὡς δὴ ποθεοισία τὶ τῆ δικαίων ποὸς τὶ ἔντυξιν αὐτῆς χρησόμενος, καὶ ὀν καλῷ ποιήσεσθαι τοῖς ὄχλοις τὶ ἀπόκρισιν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὸ γραπτικὸν βῆμα, ποῶτον μὲν ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθελεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δίφρον, καὶ θεῖναι χαμαί· μήτης ὀκ οἰόμενος ὑψηλότερον δεῖν τόπον ἔχειν, ὀδὲ ἐξουσία χρῆσθαι κατ' ἐκείνης ὀδεμιᾶ. ἔπειτα ῥαβκαλεσάμενος τὺς ὀπιφανεζάτοις τῆ τε ἡγεμόνων καὶ λοχαγῶν, καὶ τῆν δημῶν ἐάσας παρεῖναι τὸ βουλόμενον, πὶν μήτερα ἐκέλευσε λέγειν. καὶ ἡ δεπουεία ῥαβεπιζαμένη πὶν τε γυναῖκα τῆ Μαρκίου, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ζὰς ὀπιφανεζάζας τῆν ὀν Ῥώμῃ γυναικῶν, ῥῶτον μὲν ἔκλαιεν εἰς τὸ γλῶ ὁρῶσα μέχρι πολλῆ, καὶ πολὺ ἐκίνησεν ὀκ τῆ παρόντων ἔλεον. ἔπειτα ἀναλαβοῦσα αὐτὸν, ἔλεξεν· Αἱ γυναῖκες, ὦ τέκνον Μάρκιε, ζὰς ὕβρεῆς ἐνθυμούμεναι, καὶ ζὰς ἀνῆας συμφορὰς ζὰς συμ-

» συμβησομένας αὐταῖς, ἐὰν ἡ πόλις ἡμῶν ὑπὸ τοῖς
» πολεμίοις γένηται, πᾶζαν ἀνῆκον ἀποτρέψασα βοήθειαν,
» ὅπῃ τοῖς δυνάσαι αὐτῶν ἀξιοῦσι ἀφελόσαιαθαι τὸ
» πόλεμον, αὐθάδῆς καὶ σκληρὰς ἔδωκας ἀποκρίσεῆς,
» ἄγουσαι τὰ τέκνα, καὶ τοῖς πενθίμοις τύποις ἠμφιεσμέ-
382 » ναι ζύχεσι, κατέφυγον ἐπ' ἐμὲ τὴν σὴν μητέρα, καὶ
» Βολουμνίαν τὴν σὴν γυναῖκα, δεόμεναι μὴ ποιεῖν
» δεῖν αὐζαῖς τὰ μέγιζα τῆ ὀν ἀνθρώποις κακῶν ὑπὸ
» σου παθούζας, ὀδὲν μᾶλλον οὔτε μείζον οὔτ' ἔλαζζον εἰς
» ἡμᾶς ἀξαμαρζοῦσαν, πολλὴν καὶ ὅτε εὐτυχοῦμεν, 10
» εὔνοιαν ἐπὶ ῥαθαρόμεναι, καὶ ὅτε ἐσφάλμεθα, συμ-
» πάθειαν. ἔχομεν γὰρ αὐτῆς μάρτυρῆν, ὃς οὐ σὺ ἀπῆ-
» ρας ὀκ τῆς πατρίδος, ἡμεῖς δὲ ἔρημοι καὶ ὀ μηδὲν ἔ-
» τι οὖσαι καλελιπόμεθα, σωεχῶς τε ῥαθαγινομέναις
» ποὸς ἡμᾶς, καὶ ῥαθαμυθουμέναις ζὰς συμφορὰς
» ἡμῶν, καὶ σωαλγούσας. τύτων δὴ λαμβάνουσα
» μνήμην ἐγὼ τε καὶ ἡ σὴ γυνὴ σωοικονομοῦσα μετ'
» ἐμοῦ, ζὰς ἱκεσίας αὐτῶν ὀκ ἀπεγράφημεν, ἀλλ' ὑ-
» πεμείναμεν, ὡς ἠξίουν ἡμᾶς, ἐλθεῖν ὅτί σε, καὶ ζὰς
» ὑπὲρ τῆς πατρίδος ποιήσαιαθαι δεήσεῆς. ἔτι δὲ 20
αὐτῆς λεγούσης, ὑπολαβὼν ὁ Μάρκιος εἶπεν· Ἀ-
» δυνάτων δεομένη, μῆτερ, ἐλήλυθας, αἰξιοῦσα ποι-
» δοῦναί με τοῖς ὀκβαλοῦσι τὺς ὑποδεξαμένους, καὶ
» τοῖς ἄπαυτά με ἀφελομένοις τὰ ἐμαυτοῦ, τὺς χα-
» ριζαμένους τὰ μέγιζα τῆν ὀν ἀνθρώποις ἀγαθῶν·
» οἷς ἐγὼ, τὴν ἀρχὴν τὴν δὲ ῥαθαλαμβάνων, θεοὺς τε
» καὶ δαίμονας ἐγγυηζὰς ἔδωκα, μήτε ποιήσαιν ὃ κω-
» λύον αὐτῶν, μήτε ποιηκαλύσαιαθαι τὸ πόλεμον, ἐὰν
» μὴ βολούσκοις ἅπασι δοκῇ. θεοὺς τε δὴ σεβόμενος οὓς
» ὤμοσα, ἀνθρώποις αἰδούμενος οἷς ζὰς πίσῆς ἔδω- 30
» κα, πολεμήσω Ῥωμαίοις τὸ ἄχρι τέλους· ἐὰν δὲ
» ἀποδιδῶσι τὴν χώραν βολούσκοις ὧν κατέχουσιν αὐ-
» τῶν βίᾳ, καὶ φίλοις ποιήσωνται, πάντων αὐζῶς με-
» ζαδιδόντες τῆν ἴσων, ὥσῆρ Λατίνοις, ἀφελόσομεν
» τὸν ποὸς αὐζοὺς πόλεμον· ἀνῆως δὲ οὐ. ὑμεῖς μὲν οὖν,
» ὦ γυναῖκες, ἄπιτε, καὶ λέγετε τοῖς ἀνδράσι ζαῦ-
» τα, καὶ πείθετε αὐζοὺς μὴ φιλοχωρῆν τοῖς ἀλλοτρίοις
» ἀδίκως, ἀλλ' ἀγαπᾶν ἐὰν ζὰ ἑαυτῶν ἔχῆν τὶς ἐᾶ·
» μηδ' ὅτι πολέμῳ λαβόντες ἔχωσι τὰ βολούσκων,
» ποιεῖν ἔως πολέμῳ πάλιν αὐζὰ ὑπὸ τύτων ἀ- 40
» φαιρεθῶσιν. οὐ γὰρ ἀποχρήσῆ τοῖς κεκλοῦσι, τὰ ἑ-
» αυτῶν μόνον ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆν κεκτημέν-
» των ἴδια αἰξιώσουσιν ἔχῆν. ἐὰν δὲ ποιεχόμενοι τῆν
» μηδὲν ποσηκόντων αὐτοῖς, πῶῆ ὁσιοῦν πάχῆν ὑ-
» πομένωσι, φυλάττοντες ὃ αὐθάδες, ἐκείνοις αἰτιᾶ-
» σθε τῆν καταληφομένων κακῶν, οὐ Μαρκίου, ὀδὲ
» βολούσκων, ὀδὲ ἀνῆων αὐθεῆτων ὀδένα. σὺ δὲ, ὦ

sustinere cogerentur si vrbs in hostiũ manus veniret, desperata omni ope alia, quandoquidem viris earum pacem petentibus *nimis* dure ac superbe respondisti, adductis secum suis pueris, & pannis hisce amictæ lugubribus, confugerunt ad me tuam matrem, & Volumniam tuã vxorem; rogãtes ne se in maximis & grauissimis calamitatibus, quibus abs te *ac tuis* afficerentur, negligeremus; cum nullo nos nec paruo nec magno delicto vmquam læserint; sed magnam nobis tum in prosperis beneuolentiam, tum in aduersis condolentiam exhibuerint. hoc enim testari possumus, ex quo tu e patria discessisti, nosque desolatæ & in nihilũ redactæ sumus, cas assidue ad nos ventitasse, nostrisque calamitatibus & condoluisse, & solatia præbuisse. Quorũ officiorum memores ego & vxor tua, domesticæ vitæ mihi socia, preces earum non auersatæ, sustinuimus ita vt rogarunt ad te venire, & deprecari pro patria. Hic Marcius orationẽ eius interrumpens; Rem, inquit, impossibilem petis mater, vt illis qui me expulerunt, meque meis omnibus exuerũt, prodam hos qui me exceperunt, bonisq; inter homines maximis benigne affecerunt; quib. ego; cum imperium hoc capesserem, deos geniosque sponsores dedi, me nec rempublicã eorum proditurum, nec pacem hosti daturum, nisi ex consensu Volscorum omnium. Proinde tum deorum metu quos iuraui, tum hominum reuerentia quibus fidem dedi, cum populo Rom. debellabo. Quodsi Volscis agros per vim ereptos restituerint, & in amicitiã receptis æquale omnium ius, perinde vt Latinis, impertiuerint, pax eis dabitur; aliter vero non. Vos igitur matronæ abite, & dicite hæc maritis vestris, & suadete ne delectẽtur vsurpãdis per iniuriam alienis *dicionibus*; sed contenti sint si detur frui ꝓpriis; nec exspectent dũ Volsci bello adempta eodẽ belli iure recipiãt. Victores enim nõ satis putabunt sua recepisse; sed & victorũ bona sibi vindicare volẽt. Qui si peruicacia solita retinẽtes quæ nihil ad se pertinent, malẽt quiduis perpeti, illis imputate ventura mala; nõ Marcio, nõ Volscis, nõ cuiquam aliorum mortaliũ. Te vero

tra castra cum paucis decreuit, imperatorias secures deponere iussis lictoribus, & fasces vbi prope matrem veniretur, submittere. sic enim Romanis mos est, quoties minores magistratus obuiam fiunt maioribus: qui seruatur & hodie. ex hoc more tunc Marcius velut maiorem potestatem conuenturus, cuncta imperii sui deposuit insignia. tanta ei pietatis & reuerentiæ erga sexum cura fuit. Vbi vero conuenere, prior mater accessit ad salutandum, sordidata in morem lugentium, oculis lacrymatione tabidis, miserabilis admodum. Qua visa Marcius, immotus hactenus & rigidus, ac *velut* obfirmatus ad eluctandas quascumque molestias, non valuit amplius manere in proposito: sed abreptus humanis affectibus, amplexus est eam, salutauitque & blandissime cõpellauit; ac diu flens, *merore* exanimatam labantemq; sustinuit & refouit. Postquã matris salutationi satis indultum est, vxorem ac liberos excipiens inquit: Bonæ mulieris officiũ fecisti Volumnia, quæ apud matrem meã manseris, nec solitudinem eius deseruerís: quo nihil mihi gratius potuisti facere. Post hæc vtrumque filium amplexus & (vt par erat) exosculatus, rursum se ad matrẽ vertit, iussitq; dicere cur aduenissẽt. Illa se cunctis audientibus dicturam ait: nihil enim petituram impium: rogabatq; vt quo loco multitudini ius dicere soleret, ibi consideret. Pergratum id fuit Marcio; vt qui putaret se honestius responsurum coram multitudine, nec defuturas iustas rationes quibus occurreret matris precibus. Ergo ad imperatorium tribunal progressus, primum iussit lictores inde sellam in pauimentum transferre; indignum ratus e sublimiore loco, & pro potestate, cum matre agere. Deinde nobilissimis ducum & centurionum adhibitis in consessum, & admissis quicumque adesse cuperent, matri fecit dicẽdi copiam. Tum Veturia, adstare iussis coniuge Marcii liberisq;, & Romanarum matronarum nobilissimis, primũ diu fleuit humi defixis oculis, magnamq; ipsa specie præsentibus miserationem mouit. deinde vbi ad se rediit, sic locuta est: Hæ mulieres, fili Marci, cogitantes insolentiã & ceteras calamitates quas

θὼν ὀκ τȣ̃ χράκχȣς ἔγνω σȣὶ ὀλίγȣις, τύς τε πελέκεις οὓς ȣ̓ κομηρεῖαζ τȣ̃ ȣ̓ρᾶτȣ̃ηγῶν ἔθος ἰȣ̃ν, ἀποθέαζ κελεύȣς τοῖς ὑπηρέταις, καὶ τὰς ῥάβδȣς, ὅταν ἐκεῖς ἐλθὼν ἡ μηȣ̃ς, καταφεῖναι. τȣ̃τα ὁ Ῥωμαίοις ἐθὶ ποιȣ̃ν ἔθος, ὅταν ὑπαντᾶσι τȣ̃ μείζȣσιν ἀρχαῖς οἱ τὰς ἐλάττȣις ἀρχὰς ἔχȣντες, ὡς μέχρι τȣ̃ καθ' ἡμᾶς χρόνȣ τȣ̃τȣ. ἰȣ̃ δὴ τότε σιωπῆσαν φυλάττων ὁ Μάρκιος, ὡς ἀξιοπίστȣ μείζȣνι μέλλων εἰς τȣ̃τȣ ἥξειν, πάντα ἀπέθετο τὰ τȣ̃ ἰδίας τȣ̃ δόματȣ ἀρχῆς. τοσαύτη τȣ̃ αὐτȣ̃ ἰȣ̃ν αἰδὼς καὶ φρόνησις τȣ̃ τȣ̃ τȣ̃ ὄχλȣ δυσεβείας. ἐπεὶ δὲ σιωπὴς ἀλλήλων ἐγίνοντο, τȣ̃τȣ μὲν αὐτȣ̃ δεξιωσάμενȣς τȣ̃ τȣ̃ ἦλθεν ἡ μήτηρ, πένθημά τε ἠμφιεσμένη τύχη, καὶ τὰς ὀφρύς ὀκλετηκυῖα ὑπὸ τȣ̃ δακρύȣν, ἐλεεινὴ σφόδρα. ἰȣ̃ ὁ Μάρκιȣς ἰδὼν, ἀτεκμάρτητȣς τέως καὶ σκληρὸς, οἷȣς ἅπασι τοῖς αἰκιαστοῖς αὐτέχετο, οὐδὲν ἔπι τȣ̃ λελογισμένȣν φυλάττειν ἰσχύȣς ἰȣ̃ν, ἀλλ' ὑπὸ φερόμενȣς ὑπὸ τȣ̃ παθȣ̃ν ὅλȣ τȣ̃ αὐτȣ̃ ἀνθεστήκει. καὶ περιελαβὼν αὐτὴν ἠσπάζετο, καὶ τȣ̃ τȣ̃ ἡδίστȣ φωνᾶς ἀνεκάλει, καὶ μέχρι πολλȣ̃ κλαίων τε καὶ σκιέπων κείμενον ὀκλελυμένȣν καὶ ῥέον ὅλȣν ὅλȣ τȣ̃ γάμȣ. ὡς δὲ τȣ̃ ἀσπασμȣ̃ τȣ̃ μητέρȣς ἀρκετȣ̃ γενομένȣ, ἄμα τοῖς τέκνοις, εἶπεν· Ἀγαθῆς γυναικὸς ἔργον ἐποίησας, ὦ Βολȣμνία, μείναντα τȣ̃δε τȣ̃ μετ' ἐμȣ̃· καὶ σὸν ἔργον ἐκεῖνο πȣιήσασα τȣ̃ ἐρημίαν αὐτȣ̃ς, ἐμοὶ μὲν πασῶν ἡδίστην χαρᾶναι δωρεάν. μετὰ τȣ̃τα τȣ̃ παίδων ἑκάτερον τȣ̃ τȣ̃ σπασάμενȣς, καὶ τȣ̃ς τȣ̃ σηκόντας ἀσπασμοὺς ἀποδȣ̃ς, ἐπέστρεψεν αὖθις τȣ̃ς τȣ̃ μητέρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τίνος θεομȣ̃ πάρεστιν. ἡ δὲ πȣτνῶν ἀκȣόντων ἔφησεν ἐρεῖν, εἰ θεμιτὸν ἀνοσίȣ δέησεσθαι. παρεκάλει τε αὐτȣ̃ ἐν ᾧ καθεζόμενȣς εἰώθει χωρεῖν δικάζειν τȣ̃ς ὄχλȣις, ἐν τȣ́τῳ καθίσαι. καὶ ὁ Μάρκιȣς ἀσμένως ὀ ῥηθὲν ἐδέξατο, ὡς δὴ τȣ̃ τȣ̃ βȣλευτήριȣ τȣ̃ τȣ̃ ἐντȣ̃θεν αὐτȣ̃ς ἐρησόμενȣς, καὶ ἐν καλῷ πȣιȣ́μενȣς τοῖς ὄχλȣις τȣ̃ ἀπόκρισιν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τȣ̃ στρατηγικȣ̃ βῆμα, τȣ̃τον μὲν ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθεῖναι κάτω αὐτȣ̃ τȣ̃ δίφρȣν, καὶ θεῖναι χαμαί· μηȣ̃ς ὀκ οἰόμενȣς ὑψηλότερȣν δεῖν τόπȣν ἔχειν, τȣ̃δε τȣ̃ ἀξιȣσίας χρῆσθαι κατ' ἐκείνης τȣ̃δεμιᾷ. ἔπειτα τȣ̃δε καθισάμενȣς τȣ̃ς ὅστις φανεράτȣις τȣ̃ τε πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, καὶ τȣ̃ν ἀστῶν ἐάσας παρεῖναι τȣ̃ βȣλόμενον, τȣ̃ μητέρα ἐκέλευσε λέγειν. καὶ ἡ δεȣτερεία τȣ̃δε τȣ̃ πρεσβȣτέρȣ τȣ̃ τε γυναῖκα τȣ̃ Μαρκίȣ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς ὅστις φανεράτας τȣ̃ν ἐν Ῥώμῃ γυναικῶν, τȣ̃τον μὲν ἔκλαιεν εἰς τȣ̃ γῆν ὁρῶσα μέχρι πολλȣ̃, καὶ πολὺ ἐκίνησεν ὀκ τȣ̃ παρόντȣς ἔλεȣν. ἔπεστα ἀναβλέψασα αὐτȣ̃, ἔλεξεν· Αἱ γυναῖκες, ὦ τέκνον Μάρκιε, τὰς ὕβρις ἐνθυμȣ́μεναι, καὶ τὰς δȣ́ας συμφορὰς τὰς συμ-

» συμβησομένας αὐταῖς, ἐὰν ἡ πόλις ἡμῶν ὑπὸ τοῖς
» πολεμίοις γένηται, πᾶσαν δȣ́λην ἀπȣγνȣ́σαν βοήθειαν,
» ὅπως τοῖς δυσράσιν αὐτȣ̃ν ἀξιȣ́σι φιλȣσάσθαι τȣ̃
» πόλεμον, αὐθάδȣς καὶ σκληρȣ̃ς ἔδωκας ἀποκρίσις,
» ἄγȣσαν τὰ τέκνα, καὶ τοῖς πενθίμοις τȣ́τοις ἠμφιεσμέ-
382 » ναι τύχεσι, κατέφυγον ἐπ' ἐμὲ τȣ̃ν σὴν μητέρα, καὶ
» Βολȣμνίαν τȣ̃ν σὴν γυναῖκα, δεόμεναι μὴ τȣ̃ εἰ-
» δεῖν αὐτȣ̃ς τὰ μέγιστα τȣ̃ ἐν ἀνθρώποις κακῶν ὑπὸ
» σȣ παθȣ́σας, τȣ̃δεν μὴν ȣ̓τε μεῖζȣν ȣ̓τ' ἔλαττȣν εἰς
» ἡμᾶς ἁμαρτȣ̃σαν, πολλȣ̃ καὶ ȣ̓τε ἀτυχȣ̃μεν, Βȣλȣμνίαν ἐπὶ τȣ̃δε χρόμεναι, καὶ ȣ̓τε ἐπαίσαμεν, συμπάθειαν. ἔχομεν γὰρ αὐτȣ̃ς μάρτυρας, ὅς σὺ ἀπῆκας τȣ̃ πατρίδȣς, ἡμεῖς δὲ ἔρημοι καὶ ȣ̓δὲν ἔτι ȣ̓σαι κατελιπόμεθα, σιωπȣ̃ντες τε τȣ̃δε μνομένȣς τȣ̃ς ἡμᾶς, καὶ τȣ̃δε μȣθȣμένȣς τὰς συμφορὰς ἡμῶν, καὶ σιωπαλȣ́σαντες. τȣ́των δὴ λαμβάνȣσα μνήμην ἐγώ τε καὶ ἡ σὴ γυνὴ σιωικȣ́ȣσα μετ' ἐμȣ̃, τὰς ἱκεσίας αὐτȣ̃ν ȣ̓κ ἀπεστράφημεν, ἀλλ' ὑπεμείναμεν, ὡς ἠξίȣν ἡμᾶς, ἐλθεῖν ὅτι σε, καὶ τὰς ὑπὲρ τȣ̃ς πατρίδȣς ποιήσασθαι δεήσεις. ἔτι δὲ αὐτȣ̃ς λεγȣσης, ὑπολαβὼν ὁ Μάρκιȣς εἶπεν· Ἀδȣνάτων δεομένη, μȣ̃τερ, ἐλήλυθας, ἀξιȣ́σα τȣ̃δε τȣ̃ς ἀφελȣμένȣς με τοῖς ὀκβαλȣȣσι τȣ́ς ὑποδȣξαμένȣς, καὶ τοῖς ἀπȣστά με ἀφελȣμένȣις τὰ ἐμαυτȣ̃, τȣ́ς χαριζȣμένȣις τὰ μέγιστα τȣ̃ν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν· οἷς ἐγὼ, τȣ̃ ἀρχȣ̃ τȣ̃δε τȣ̃δε λαμβάνων, θεȣ́ς τε καὶ δαίμȣνας ἐγγυητὰς ἔδωκα, μήτε τȣ̃δε τȣ̃ πȣνȣ̃ τȣ̃ κοινȣ̃ αὐτῶν, μήτε τȣ̃δε καταλȣσαι τȣ̃ πόλεμον, ἐὰν μὴ Βολȣȣσκοῖς ἅπασι δȣκῇ. θεȣ́ς τε δὴ σεβόμενȣς οἷς ὤμοσα, ἀνθρώποις ἀθȣ́μενȣς οἷς τὰς πίστις ἔδωκα, πολεμήσω Ῥωμαίοις τὲ ἄχρι τέλȣς· ἐὰν δὲ ἀποδȣ̃σι τȣ̃ χώρȣν Βολȣ́σκοις ἰȣ̃ κατέχȣσιν αὐτῶν βίᾳ, καὶ φίλοις ποιήσωνται, πάντων αὐτοῖς μεταδȣ́ντες τȣ̃ ἴσων, ὡς τȣ̃ Λατίνοις, ἀφαιȣσόμεθα τȣ̃ν τȣ̃τȣ αὐτοῖς πόλεμον· ἀνȣ̃ȣς δὲ ȣ̓ȣ. ὑμεῖς μὲν ȣ̓ȣ, ὦ γυναῖκες, ἄπιτε, καὶ λέγετε τοῖς ἀνδράσι τȣ̃τα, καὶ πείθετε αὐτȣ̃ς μὴ φιλοχωρεῖν τοῖς ἀλλȣτρίοις ἀδίκως, ἀλλ' ἀγαπᾶν ἐὰν τὰ ἑαυτȣ̃ν ἔχειν τὴς ἐᾷ· μηδ' ȣ̓τι πολέμῳ λαβόντες ἔχȣσι τὰ Βολȣ́σκων, τȣ̃τον μὲν ἕως πολέμῳ πάλιν αὐτὰ ὑπὸ τȣ́των ἀφαιρεθῶσιν. ȣ̓ γὰρ ἀποχρήσει τοῖς κεκτȣ̃σι, τὰ ἑαυτȣ̃ν μόνον ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ τȣ̃ν κεκτημένων ἴδια ἀξιȣ́σȣσιν ἔχειν. ἐὰν δὲ τȣ̃τον χρόμενȣι τȣ̃ν μηδὲν τȣ̃σηκόντων αὐτοῖς, πȣῖ ȣ̓τιȣῖν πάσχειν ȣ̓πορȣ́ȣσι, φυλάττȣντες ȣ̓ αὐθάδες, ἐκείνȣις αἰτιᾶσθε τȣ̃ν καταληφομένων κακῶν, ȣ̓ Μάρκιȣν, ȣ̓δὲ Βολȣ́σκȣις, ȣ̓δὲ δικαίȣν αἰτιȣ̃σθαι ἀνθρώπων ȣ̓δένα. σȣ̃ δὴ, ὦ

sustinere cogerentur si vrbs in hostiũ manus veniret, desperata omni opе alia, quandoquidem viris earum pacem petentibus *nimis* dure ac superbe respondisti, adductis secum suis pueris, & pannis hisce amictæ lugubribus, confugerunt ad me tuam matrem, & Volumniam tuã vxorem; rogãtes ne se in maximis & grauissimis calamitatibus, quibus abs te *ac tuis* afficerentur, negligeremus; cum nullo nos nec paruo nec magno delicto vmquam læserint; sed magnam nobis tum in prosperis beneuolentiam, tum in aduersis condolentiam exhibuerint. hoc enim testari possumus, ex quo tu e patria discessisti, nosque desolatæ & in nihilũ redactæ sumus, eas assidue ad nos ventitasse, nostrisque calamitatibus & condoluisse, & solatia præbuisse. Quorũ officiorum memores ego & vxor tua, domesticæ vitæ mihi socia, preces earum non auersatæ, sustinuimus ita vt rogarunt ad te venire, & deprecari pro patria. Hic Marcius orationẽ eius interrumpens; Rem, inquit, impossibilem petis mater, vt illis qui me expulerunt, meque meis omnibus exuerũt, prodam hos qui me exceperunt, bonisq; inter homines maximis benigne affecerunt; quib. ego, cum imperium hoc capesserem, deos geniosque sponsores dedi, me nec rempublicã eorum proditurum, nec pacem hosti daturum, nisi ex consensu Volscorum omnium. Proinde tum deorum metu quos iuraui, tum hominum reuerentia quibus fidem dedi, cum populo Rom. debellabo. Quodsi Volscis agros per vim ereptos restituerint, & in amicitiã receptis æquale omnium ius, perinde vt Latinis, impertiuerint, pax eis dabitur; aliter vero non. Vos igitur matronæ abite, & dicite hæc maritis vestris, & suadete ne delectẽtur vsurpãdis per iniuriam alienis *dicionibus*; sed contenti sint si detur frui ppriis; nec exspectent dũ Volsci bello adempta eodẽ belli iure recipiãt. Victores enim nõ satis putabunt sua recepisse; sed & victorũ bona sibi vindicare volẽt. Qui si peruicacia solita retinẽtes quæ nihil ad se pertinent, malẽt quidlibet perpeti, illis imputate ventura mala; nõ Marcio, nõ Volscis, nõ cuiquam aliorum mortaliũ. Te vero

mater vicissim filius oro, ne sis mihi
auctor facinoris iniusti iuxta atq; im-
pii, neve stes pro infensissimis vtriq;
nostrũ inimicis, & hostes ducas eos
qui maxima tibi necessitudine sunt
cõiuncti: sed mecũ mane, vt æquum
est; & eandẽ quam ego patriã incole,
& domum posside; meisq; honorib.
& mea gloria *mecum* fruere; & eosdẽ
mecum amicos habe, eosdẽ cognatos; eosdem etiã hostes. Depone iam
luctum istum, quem ob meum exsilii pertulisti misera, & habitũ istum
ceu pœnã gestare desine. mihi enim,
mea mater, cetera supra spẽ & supra
votum contigerunt deorum atq; hominũ benignitate: tui vero cura, cui
nõ refero in senectute nutricãdi gratiam, intabescens pectori, hanc mihi
vitam totq; bonorum fructum acerbũ efficit. Quodsi meas partes sequi
meorumq; omniũ particeps esse volueris, nihil mihi ad summam felicitatem deerit, quę potest homini contingere. Finita oratione Veturia
paululum morata, donec *scilicet* circumstantium acclamationes, quibus
diu multumq; laudabatur Marcius,
conquieuissent, sic locuta est: Ego vero, Marci fili, nec vt Volscos prodas
postulo, qui exsulem te receperunt,
& tum aliis ornarunt honoribus, tum
copiarum suarũ tibi crediderunt imperium: nec volo vt priuatim pacem
facias absq; cõsensu publico, cõtempta pactorũ & iuramenti fide, qua te
illis astrinxisti cũ sumeres imperium:
nec credas matri tuæ sic mẽtem deos
ademisse, vt vnico & dilecto filio turpe aliquid & impiũ suadeat: sed rogo
vt de cõmuni gentis sentẽtia bellum
deponas, auctoritate tua Volscis inductis ad æquas conditiones, & pacem
quæ vtriq; genti honesta sit. id quod
fieri poterit, si nunc abducto exercitu
in vnum annũ concedas inducias. eo
tẽporis spatio licebit legatis vltro citroque commeantibus de amicitia
vera & firma pace agere. certo enim
scito, populum Romanũ, quoad salua ipsius existimatione fieri poterit, omnia benigne cõcessurum verbis &
precibus: quodsi quis vi cogat, vt tu
nunc vis, nihil largiturum nec magnum nec paruum; vt tum ex aliis multis cognoscere potes, tum ex
iis quæ nouissime Latinis sunt concessa postquam ab armis discessere.

μῆτερ, σὺν μέρει πάλιν υἱὸς ὢν ἐγὼ δέομαι μὴ τοῦδε κακλῆν εἰς ἀνοσίους τοῦ πάντας καὶ ἀδίκους, μηδὲ μετὰ τῶν ἐχθίστων ἐμοί τε καὶ σαυτῇ τεταγμένου, πολεμίους ἑαυτῆς ἡγεῖσθαι τοὺς ἀναγκαιοτάτους· ἀλλὰ παρ' ἐμοὶ γιγνόμενος, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον, πατρίδα τε νέμῃ τῷ ἐγὼ νέμω, καὶ οἶκον ὃν ἐγὼ κέκτημαι, ἡμᾶς τε καρποῦσθαι τοὺς ἐμοὺς, καὶ δόξης ἀπολαύειν τῆς ἐμῆς, τοὺς αὐτοὺς ἡγούμενος φίλους τε καὶ συγγενεῖς, καὶ πολεμίους οὓς περ ἐγώ· ἀποθέσθαι τε ἤδη τὸ πένθος, ὃ τοῖς ἐμοὶ τοῖς ἐμοὶ ἐπέμεινας ὦ τάλαιπωρε φυγάς, καὶ παύσασθαι ἡμφεσημένῳ τῷ σχήματι τούτῳ. ἐμοὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα, ὦ μῆτερ, ἀγαθὰ, κρείττονα ἐλπίδων καὶ μείζονα εὐχῆς τοῦδε θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀπήντηται· ἡ δὲ τοῖ σου φροντὶς, ἣ τοῖς γηροβοσκοῖς ἐκ ἀπέδωκε χάρίτας, ἐντεθηκυῖα τοῖς στήθεσι χρόνοις, πικρὸν ἔποίει καὶ ἀόνητον ἀπόντων τῶν ἀγαθῶν τὸ βίον. εἰ δὲ σὺ ἐμοὶ πάξῃς σαυτὸν, καὶ τῶν ἐμῶν κοινωνὸς ἐθελήσῃς ἀπάντων, οὐθενὸς ἔτι μοι δεήσει τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν. παυσαμένου δ' ἀυτοῦ, μικρὸν ἡ δεπουεία ὑπεχοῦσα χρόνον, ἕως ὁ τῶν παρεστηκότων ἔπαινος ἐπαύσατο, πολύς τε καὶ μέχρι πολλοῦ γιγνόμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀλλ' ἔγωγέ σε, ὦ Μάρκιε τέκνον, οὔτε προδότην δοῦλοῦσκον γενέσθαι ἀξιῶ, οἵ σε φύγοντα ὑποδεξάμενοι, τοῖς τε ἄλλοις ἐτίμησαν, καὶ τῶν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν ἐπίστευσαν· οὔτε πρὸς τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς ὅρκους οὓς ἔδωκας αὐτοῖς, ὅτε τὰς δυνάμεις παραλάμβανες, αἰδοῦ κοινῆς γνώμης ἰδίᾳ καταλύσασθαι τῶν ἔξωθεν βούλομαι· μηδὲ ὑπολάβῃς τῶν σαυτοῦ μητέρα τοσαύτης ἀπαπεπλῆσθαι θεοβλαβείας, ὥστε τὸν ἀγαπητὸν καὶ μόνον υἱὸν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀνοσίους πράξεις προτρέψασθαι· ἀλλὰ μετὰ κοινῆς γνώμης ἀποφήνασί σε ἀξιῶ τὸν πόλεμον, πείσαντα τοὺς δοῦλοῦσκοις μετελάσαι πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ ποιήσασθαι τῶν εἰρήνῃν ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι καλῶν καὶ πρέποντα. τοῦτο δὲ γένοιτ' ἄν, εἰ νῦν μὲν ἀναχώρησας τῶν τραπεζῶν ἀπαγάγοις, ἐνιαυσίοις ποιησόμενος ἀνοχὰς· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ πρέσβεις ἀποστέλλων τε καὶ δεχόμενος, ἀγνῇ φιλίαν πράξοις καὶ Ἀθήνας βεβαίας. καὶ οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι μὲν ὅτε μήτε τὸ ἀδεώλαιον, μήτε ἀγὴν τὴς ἀδοξίας πρεσπεσοῦσα κωλύσῃ, πάντα ὑπομένουσιν πρὸς τῶν λόγῳ καὶ τοῦ δικαίου πειθόμενοι· ἀναγκαζόμενοι δὲ, ὥσπερ σὺ νῦν ἀξιοῖς, οὐθὲν ἄν ποτε χρήσαιντο τῶν ὑμῖν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον, ὡς δὲ ἀγὼν τε πολλῶν παρέστι σοι καταμαθεῖν, καὶ τὰ τελευταῖα, ἐξ ὧν Λατίνοις στερεχώρησε ἀποστᾶσιν ἀπὸ τῶν ὅπλων.

Βολοῦ-

» Βολοῦσκοι δὲ πολὺ τὸ αὔθαδες ἔχουσιν, ὡς συμβαί-
» νῃ τοῖς μεγάλα εὐτυχήσασιν. ἐὰν δὲ διδάσκῃς αὐτοὺς,
» ὅτι πᾶσα μὲν εἰρήνη πόντου ἐστὶ πολέμου κρείττων·
» σύμβασις δὲ φίλων, καὶ τὰ ἑκούσιον γινομένη βέβαιον,
» τῶν ὑπὸ ἀνάγκης συγχωρηθέντων βεβαιοτέρα· καὶ ὅ-
» τι φθονέρον ἐστὶν ἀνθρώπων, ὅταν μὲν οὐ πράττῃ
» δικαῖα, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας· ὅταν δὲ εἰς πατρί-
» δας καὶ φαύλοις ἔλθωσι, μηδὲν ὑπομένειν ἀληθινές·
» καὶ τὰ ἀνθρώπινα εἰς ἡμερότητα καὶ ἐπιείκειαν ἐπαγω-
» γὰ παιδεύματα εὕρηται λόγων, οἷς ὑμεῖς οἱ τὰ πολι-
» τικὰ πράττοντες μάλιστα ἴστε, τοῦ τε αὐχήματος ἐφ'
» οὗ νῦν εἰσιν, ἐκείνες ὑποδήσοντα, καὶ ποιήσουσιν ἀξιο-
» σίαν σοι τοῦ πράττειν ὅ τι αὐ αὐτοῖς ὑπολαμβάνῃς
» συμφέρειν. ἐὰν δὲ αὐτὸ πράττωσί σοι, καὶ τοὺς λόγους
» μὴ προσδέχωνται, πᾶς ἀφ' σε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τὴν
» σὴν γνωρίσας πρὸς αὐτοῖς τύχαις, ὡς ἀεὶ ἀφαιρούμενο-
» σαις ἐπαιρόμενοι, τῆς φρατρίας αὐτοῖς ἀφίσταται φα-
» νερῶς, καὶ μήτε προδότης γένου τῶν πεπιστευκότων,
» μήτε πολέμιος τῶν ἀναγκαιοτάτων· ἀσεβὲς γὰρ ἐκά-
» τερον. ταῦτα ἥκω δεομένη σου γνέσθαι μοι τῶν σῶν.
» Μάρκιε τέκνον, οὔτε ἀδικία ὡς σύ φῃς, πάσης τε
» ἀδίκου καὶ ἀνοσίου σιωπῆσεως καθαρά. φέρε, ἄλλα
» δόξαν αἰρεῖν οἴσεσθαι δέδοικας, ἐὰν ἀποκαλῶ σε
» πρέπῃς, ὡς ἀλφίστος εἰς τοὺς εὐεργέτας ἐξελεγχθη-
» σόμενος, οἵ σε πολέμιον ὄντα ὑποδεξάμενοι, πόν-
» των μετέδωκεν ὧν τοῖς φύσει πολίταις μέτεστιν ἀγα-
» θῶν. ταῦτα γὰρ ἐστὶν ἃ μεγάλα ποιεῖ τοῖς λόγοις
» ἀεί. σὺ δὲ ἀποδέδωκας οὐ αὐτοῖς πολλὰς καὶ καλὰς
» ἀμοιβὰς, καὶ νενίκηκας ἀπείρῳ δὴ ἔνι μεγέθει χρείττων
» τῶν ἐξ ἐκείνων εὐεργεσίας; οὐ δὲ ἀγαπητὸν ἡγεμονεύοις
» καὶ πόντων μέγιστον ἀγαθὸν, ἐὰν ἐλθόντας οἰκῶσι
» τὰς πατρίδας, οὐ μόνον ἑαυτῶν κυρίοις εἶ βεβαίως
» παρεσκευάσας, ἀλλὰ πεποίηκας ἤδη σκοπεῖν πότε-
» τερα καταλῦσαι τὸν Ῥωμαίων ἀρχὸν ἄμεινον, ἢ
» μείζονα αὐτῆς ἐξ ἴσου κοινὸν καταστησαμένοις πολι-
» τείαν. ἐὰν γὰρ λέγῃ ὅσοις κεκόσμηκας σὺν τῷ πολέ-
» μου λαφύροις, καὶ πηλίκοις κεχάρισται τοῖς συστρα-
» τευσαμένοις πλούτοις. τοὺς δὲ τοσούτοις ἀφ' σε γενο-
» μένοις, καὶ ὑπὸ τηλικαύτας βεβηκότας εὐτυχίας, οὐ
» δοκεῖς ἀγαπήσειν οἷς ἔχουσιν ἀγαθοῖς, ἀλλ' ὀργίζεσθαί
» σοι καὶ ἀγανακτήσειν, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ τῆς πατρίδος αἷ-
» μα ταῖς χερσὶν αὐτῶν ὑπεσπείσῃς; ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ
» οἶδα. ἔτι μοι καταλείπεται λόγος ἰσχυρὸς μὲν, ἐὰν
» λογισμῷ κρίνῃς αὐτὸν, ἀσθενὴς δ', ἐὰν μετ' ὀργῆς, πρὸς
» τὸ δικαίως μισουμένης ὑπὸ σου πατρίδος. ὅτε γὰρ
» ὑγιαίνοντα καὶ τῷ πατρίῳ κόσμῳ πολιτευομένῳ, τῷ δ'
» δικαίῳ κατὰ σὲ κρίσιν ἐξεώθεκεν, ἀλλὰ νοσοῦντα, καὶ ἐν

Volsci, vt in magna felicitate solet fieri, valde ferociũt. quos si doceas qualemcumque pacem quouis bello potiorem esse, & sponte conciliatas amicitias coactis firmiores; esseq; prudentum virorum, rebus prospere succedentib. moderate fortuna vti; contra in afflictis ad nihil inhonestum se demittere: hæc & alia ad lenitatem & æquitatẽ inducentia monita si suggeras, quæ non ignota sunt vobis rerump. administratoribus, facile ponent istam ferociam, & arbitrio tuo committent vt agas quæ in rem ipsorum fore videbuntur. Quodsi difficiles se præbeãt, nec admittant tua monita, elati rebus tuo ductu gestis, perinde ac si fortunam perpetuo sint habituri propitiã, palam depone imperium, ne vel proditor fias eorum qui fide nituntur tua, vel hostis coniunctorum arctissimis necessitudinibus. nam vtrumque est impium. Hęc precatura veni ad te Marci fili, non impossibilia, sicut tu ais; sed quæ salua pietatis ac iustitiæ conscientia possis facere. At infamiam times si locum des meis precibus; auditurus ingratus erga benemeritos, qui te hostem *hospitio* exceperint, & in consortium omnium eorum quæ natiuis ciuibus cõmunicantur, admiserint. hæc sunt enim quæ verbis tãtopere semper extollis. Ergo nõ sat multas illis & luculentas retulisti gratias, & accepta ab illis beneficia infinito meritorum numero superasti? quos, cum hactenus nil gratius nec optatius habuerint q̃ in libera patria viuere, non solum in hac facultate constabiliuisti, sed in tãtum etiã euexisti, vt ambigant vtrum imperium Romanũ delere sit satius, an constituta communi republica, æquo iure in eo viuere. Taceo quot & quãtis belli spoliis eos exornaris, quãtisq; milites opib. ditaris. Et hos tantis per te felicitatib. adauctos, putas non fore cõtentos præsentibus bonis, sed succensuros, & indignaturos nisi patriæ sanguine manus eorum perfuderis? Ego certe non puto. Superest etiam dicẽdum quiddã, si rationem in iudicium adhibeas, multum apud te valituru; sin iram, parum; de iniusto odio quo persequeris patriã: quæ neque sana erat, aut institutis patriis regebatur, quando de te iniqua tulit suffragia; sed morbo laborabat, ma-

gnacq; tempestate iactabatur; neq; totius ea tunc fuit sententia, sed peioris partis præfectos nequissimos sequentis. Immo etiamsi non a pessimis tantum, sed a ceteris etiam omnibus, vt inutilis reip. expulsus fuisses, tamẽ ne sic quidem memores in patriam iras deberes effundere. nam & aliis multis optimo animo remp. gerentibus idem vsu venit: rariq; sunt in rebus publ. quorum virtuti enitescenti non aduersetur iniqua æmulorũ inuidia. moderate tamẽ (Marci) ferũt hęc viri generosi, vt casus humanos, deliguntq; sibi domiciliũ vbi patriam nil offendãt. Fecit hoc Tarquinius Collatinus, (vt domesticũ & satis idoneũ exemplum afferam) is qui ciues cum primis a tyrannide liberauit: deinde ad populũ traductus quasi tyrãnos in reditu obtinendo iuuaret, & ob hoc pulsus e patria, non recondidit iram, nec cũ tyrannis arma ingratis ciuibus intulit, quo facto verisimiliorẽ fecisset calumniam: sed in veterẽ nostram patriam Lauinium se cõtulit, ibiq; vitæ reliquũ exegit, nihilo iniquior patriæ. Sed fac licere læsis nullo discrimine, siue ab inimicis iniuriam acceperint, siue ab amicis, pari in omnes ira debacchari: an non satis pœnarum exegisti ab iniquis iudicibus? fertilissimos eorum fundos fecisti pecorib. compascuos; vrbesque socias, multis laboribus *olim* sub imperiũ redactas, deuastasti: & iam tertium annum intra mœnia cohibitos haud leui commeatuũ inopia pressisti. nunc vrbem ipsam fera & insana ira impetis, eamque diruere & in seruitutem redigere satagis. & nec venientes a senatu legatos, absolutionem criminis reditumque in patriam offerentes, viros amicos & bonos, es reueritus; nec sacerdotes postremo ab vniuerso populo missos, viros senes & veneranda deorũ *sacra* præferẽtes, admisisti: sed hos quoq; repulisti, superbo & imperioso respõso haud secus ac victis dato. Equidẽ non possum laudare hunc tam superbum & immitem, tamque humanitatis limites excedentem rigorem iuris, cum videam omnibus hominibus in mutuis offensionibus hoc comparatum refugium, vt pars quæ læsit, ad eã quæ læsa est, humilis & supplex cũ delictorum deprecatione confugiat; ritu a diis ipsis instituto:

πολλῷ κλύδωνι σαλευομένη, ὅτε ἅπασα ποτε τῆ αὐ-
τῆ γνώμῃ ἔσχεν, ἀλλὰ δι' κακὸν ἐν αὐτῇ μέρος πο-
νηροῖς πρεσβάταις χρησάμενον. εἰ δὴ μὴ τοῖς κακί-
στοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδόκει ταῦτα, καὶ
ὡς ἐπὶ κρείττοσι πολιτευόμενος ἀπηλάθης ὑπ' αὐ-
τῶν, εἰδὴ ὅτως σοι πρεσβῆκεν μνησικακεῖν πρὸς τὴν πα-
τρίδα". πολλοῖς γὰρ δὴ καὶ ἄλλοις τῶν ἀπὸ τῆς βασιλείας πολι-
τευομένων τὰ τῆς ἀπληστίας ἐνέβη παθεῖν καὶ ἀστοῦσι
δὴ ἐνίοις εἰσὶν οἷς οὐκ ἀντέπραξε πρὸς τὴν δοκοῦσαν
10 ἐρεῖν φθόνος ἐκ τῶν συμπολιτευομένων ἀδίκως. ἀλλ'
ἀνεπίνως, ὦ Μάρκιε, φέρουσι καὶ μετρίως ἄπαντες
οἱ γενναῖοι τὰς συμφορὰς, καὶ πόλεις μεταλαμβάνουσιν
ἐν αἷς οἰκήσαντες τὸν ἐν λυπήσουσι τὰς πατρίδας· ὥς-
περ καὶ Ταρκύνιος ἐποίησεν ὁ Κολλατῖνος ὀνομαζόμε-
νος, ἰκανὸν παράδειγμα καὶ οἰκεῖον, ὁ συνελευθερώσας
ἀπὸ τῶν τυράννων τὴν πόλιν, ἔπειτα διαβληθεὶς παρὰ
αὐτοῖς, ὡς συμπρεσβεύων πάλιν τοῖς τυράννοις τὴν κά-
θοδον, καὶ διὰ ταῦτα ἐξελαθεὶς αὐτὸς οὐκ ἐν πατρίδος,
οὐκ ἐμμησικακήσας πρὸς τὴν κατοικίαν αὐτὸν, εἰδὴ ἐ-
20 πεστράτευε τῇ πόλει τῶν τυράννων ἐπαγόμενος, εἰδὴ ἐ-
ποιεῖ τεκμήρια τῶν διαβολῶν τὰ ἔργα, ἀλλ' εἰς τὴν μη-
τρόπολιν ἡμῶν Λαυίνιον ἀπελθὼν, ἐκεῖ πεφυτευκὼς λοι-
πὸν ἐβίω χρόνον, οὐδὲν ὢν τῇ πατρίδι καὶ φίλος. ἔστω δὲ
ἓν ὑμῖν, καὶ διδόσθω τὰ δίκαια τοῖς παθοῦσι μὴ ἀμφικρί-
νειν, εἴτε φίλιον εἴη τὸ κακῶς δεδρακὼς, εἴτε ἀλλόφυλον,
ἀλλ' ἴσην πρὸς ἀπάντας ὀργὴν ἔχειν· ἐπεὶ τὰ χίκα-
νας εἰς πέρας ἄγειν τῶν δικαστῶν τὰς δίκας, μη-
λόβοτον πεποιηκὼς γῆν αὐτῶν τῶν ἀρίστων, καὶ πόλεις
ἀμφιπεπορθηκὼς συμμαχίδας, ἃς πολλοῖς πόνοις
30 κλησαμένη καλέσας, καὶ τείτον ἤδη τοῦτο ἔτος εἰς πολ-
λοὺς τῶν ἀναγκαίων καταστρεκλεκὼς ἀποείαν; ἀλλὰ καὶ
περὶ αὐδραποδισμῶ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ καταστρεφῆς
τῆς ἀγεμαίνεις καὶ μαινομένῳ ὀργῶ πρεσβάτας· καὶ δὲ-
δὲ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ τῆς βουλῆς παρέσθαι φέρον-
τας σοι τῶν τε ἐγκλημάτων ἄφεσιν, καὶ κάθοδον ὅτι τὰ οἰ-
κεῖα, φίλοις καὶ ἀγαθοῖς ἀνδρὰς ἐλθόντας ἀνεβάπτης·
οὐδὲ τοὺς ἱερῆς, οὓς ὁ τελευταῖον ἔπεμψεν ἡ πόλις, ἱε-
ρὰ γέμματα θεῶν ἔχοντας, γηραιοὺς ἄνδρας [τοὺς τῶν
θεῶν σεβασμοὺς] πρεσβεύοντας, [ἐδέξω·] ἀλλὰ καὶ
40 τούτοις ἀπήλασας, ἀνθάδης καὶ δεσποτικὰς ὡς κεκρα-
τημένοις ἀποκρίσεις δοὺς. ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω πῶς ἐ-
παινέσω ταῦτα σκληρὰ καὶ ὑπέραυχα, καὶ τὸν ἀνη-
τὸν φύσιν οὐκ βεβηκότα δικαιώματα, ὁρῶσα καταφυ-
γὰς ἀμηχάνους ἅπασιν αὐθρώποις καὶ παραγτήσας ὧν
ἐζαμβρτανόντων πρὸς ἀλλήλους, ἱκετηρίας, καὶ λιτὰς,
καὶ ὃ καταφυγεῖν ὅτι τοὺς ἠδικημένους ὁ ἀδικῶν
παρῴνον, θεῶν ἡμῖν ταῦτα τὰ ἔθη κατεστηκότων·
ὑφ' ὧν

ὑφ' ὧν μαίνεται πᾶσα ὀργὴ, καὶ ἀντὶ τοῦ μισεῖν τὸ ἐ-
λεεῖν, ἐλεεῖν τοὺς δὲ αὐθαδείᾳ χρησαμένους, καὶ λι-
τὰς ἱκετῶν ὑβρίσαντας, ἀπόντας νεμεσηθέντας ὑπὸ
θεῶν, καὶ εἰς συμφορὰς καταστρέφοντας οὐκ ἀντι-
κεῖς. αὐτοὶ γὰρ δὴ πρῶτον οἱ ταῦτα παθόντες καὶ
καὶ παραδόντες ἡμῖν θεοὶ, συγγνώμονες τοῖς ἀνθρώπι-
νοις εἰσὶν ἀμφότεροι, καὶ ἀδιδακτοι, καὶ πολλοὶ ἤ-
δη μεγάλας εἰς αὐτοὺς ἁμαρτόντες, ἀνιᾶς καὶ ἀν-
σίας τὸν χρόνον ἐξιλάσαντο· εἰ μὴ σὺ, ὦ Μάρκιε, ἀ-
ξιοῖς τὰς μὲν τῶν θεῶν ὀργὰς ἀνηκέστους εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀν-
θρώπων, ἀθανάτους. δίκαια μὲν οὖν ποιήσεις καὶ σεαυ-
τῷ πρέποντα, καὶ τῇ πατρίδι αὐτῇ ἀφεὶς τὰ ἐγκλή-
μαθα μετεμοιώσῃ γε καὶ ἀμαλλαποιμένη, καὶ ὅσῳ
πρότερον ἀφείλετό σε, νῦν ἀποδιδοῦσῃ. εἰ δὲ ἄρα
πρὸς ἐκείνῳ ἀδιδακτος ἔχῃς, ἐμοὶ τούτῳ δὸς,
ὦ τέκνον, τῷ μιμεῖσθαι καὶ χάριν, παρ' ἧς οὐ τὰ ἐλαχί-
στου ἄξια ἔχῃς, οὐδὲ ὧν ἀντιποιήσεται αὐ τις καὶ ἕτε-
ρος, ἀλλὰ τὰ μέγιστα καὶ μιμώματα, καὶ οἷς ἄπεστα
τὰ λοιπὰ κέκτησαι, ὁ σῶμα καὶ τὸν ψυχῆς. δεινεῖ
σμαθα γὰρ ἔχῃς ταῦτα ἐμὰ, καὶ οὐκ ἀφαιρήσεται
με ταῦτα οὐδεὶς οὐ τόπος, οὐ καιρὸς, οὐδέ γε δολοῦ-
σκων οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων αὐθρεγεσίαι συμπεπλε-
κων καὶ χάριτες τοσοῦτον ἰσχύουσιν, οὐδὲ αὐξανομέ-
νοις ἀνίωνται, ὥστε τὰ τῆς φύσεως ἐξαφανίσαι καὶ πα-
ρελθεῖν δίκαια· ἀλλ' ἐμὸς ἀπόντα τὸν χρόνον ἔσῃ, καὶ
πρότερῃ πεφυτῶν τὰς τοῦ βίου χάριτας ὀφλήσῃς μοι,
καὶ ὧν δὲ δέομαι, δίκα πρεσφάσεως ὑπουργήσῃς.
τοῦτο γὰρ ὁ τῆς φύσεως νόμος ὥρισεν ἅπασι τοῖς ἀν-
θρώποις καὶ λόγου μετειληφόσι ὃ δίκαιον· ᾧ πι-
θόμενα, Μάρκιε τέκνον, ἐγὼ δέομαί σου μὴ ἐπα-
γαγεῖν πόλεμον τῇ πατρίδι, καὶ ἐμποδὼν ἵσταμαί σοι
βιαζομένῳ. ἢ πρότερόν σοι δοῦ ἐμὲ τῶν ἀναιρουμέ-
νων σοι μητέρα τῆς ἐεννύσι πρεσβυσάμενος ἀνα-
χαίρεια, τότε τοῦ καθ' τῆς πατρίδος ἄρχου πολέ-
μου· ἢ ὁ μητρεκτόνον ἄγρς αἰδούμενος, εἶξον τῇ σε-
αυτοῦ μητρὶ, καὶ δὸς, ὦ τέκνον, τῷ χάριν ἑκών. νό-
μον μὲν τόνδε, ὃν οὐδεὶς πώποτε αὐξῆλε χρόνος, ἡ-
μερῶν καὶ σύμμαχον ἔχουσα, οὐκ ἀξιῶ, Μάρκιε,
μόνη ἡμῶν, ἃς ἔτος μοι δίδωσιν, ἄμοιρος οὐκ σοῦ γε-
νέσθαι. ἔργων δὲ χρηστῶν ὑπομνήσῃς, ἵνα ἀφῶ τὸν
νόμον, σκόπει πάλιν ὡς πολλὰ καὶ μεγάλα, ἅτις ὀρ-
φανὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλελειμμένα παρέλαβόσα
νήπιον, διέμεινον ὅτι σοι χήρα, καὶ τοὺς ὅτι τὸν παιδο-
τροφίας ἀμήτιλα πόνους, οὐ μήτηρ μόνον, ἀλλὰ καὶ πα-
τὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ τροφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ πάντα τὰ
φίλτατά σοι γενομένη. ὅτε δὲ εἰς ἄνδρας ἦλθες, ἔζευ-
μοι τότε ἀπηλλάγθαι τῶν φροντίδων ἑτέρῳ γημαμένην,

(sic enim quæuis ira sopiri solet, & in miserationem verti odium) eos vero qui superbe supplicũ preces reiiciũt, indignationem deorum incurrere, & miseris absumi calamitatibus. nã ipsi dii, qui hæc primitus instituerunt & nobis tradiderũt, ignoscunt peccatis hominũ faciles & placabiles: & multi iam, qui grauiter in eos deliquerãt, votis ac sacrificiis iram illorum placauerunt. nisi forte tibi Marci æquum videtur, deorũ iras mortales esse, at iras hominũ immortales. Recte igitur & ex dignitate tua feceris, si patrię culpam remiseris, pœnitenti iã, & in gratiam tecũ redeunti, ac quidquid olim tibi abstulit, nunc restituenti. Quodsi erga illã es implacabilis, mihi fili hãc honoris caussa concede gratiã; a qua non minimi pretii *bona*, & quæ alius quoq; sibi vindicare possit, accepisti; sed maxima & pretiosissima, & quibus cuncta parasti cetera, *nimirum* corpus & animã. a me enim hæc mutuatus es, nullo auferẽda vel loco vel tempore: neq; Volscorũ reliquorumve hominum omnium beneficia, etiam si cælum attingãt magnitudine, tantum *apud te* valere fines, vt his naturæ ius violari & aboleri patiaris: sed meus eris omni tẽpore, mihiq; omnium primæ debebis *acceptæ* vitæ gratiã, & sine caussatione meis obsequẽris precibus. Hanc enim legẽ natura præscripsit omnib. qui sensus & rationis sunt participes. Qua freta, Marci fili, ego te oro ne bellũ inferas patriæ; & obsisto tuæ violẽtiæ. aut igitur me priorẽ, resistẽtem tibi matrẽ, tua manu furiis macta, & tunc bellũ infer patriæ: aut matricidiũ exhorrescẽs, cede tuæ matri, & vltro dona fili hanc gratiam. Ego cũ hanc legem, quam nullum vmquã tempus aboleuit, sociam & vltricẽ habeam, indignum censeo Marci, me solam honorib. ab hac mihi concessis per te spoliari. Quam legem vt transmittam, reminiscere etiam ac cõsidera quot & quantis *præterea* beneficiis a me fis affectus: quæ te tenella ætate pupillum a patre relictum assumens, mansi vidua, educationis labores pertuli; nec matris tantum, sed patris, fratris, nutricis, sororis, omnium carissimarum necessitudinum loco tibi fui. deinde vbi virilem togam sumpsisti, cum liceret mihi relictis curis alteri nubere,

aliosq; liberos educare, & plura parare senectuti meæ præsidia, nolui; sed in eisdem mansilaribus, contēta præsenti vitæ genere, in te vno collocatis omnib. meis voluptatib. & commodis; quibus me fraudasti partim inuitus, partim spōte: feciſtiq; omniū matrum miserrimā. quo enim vmquam tempore, ex quo te ad virilē ætatem perduxi, mærore aut metu caruī? aut quando hilari propter te animo fui, cum viderem te bella nectētem bellis, & prœlia continuantē prœliis, alia post alia reportare vulnera? Sed forte voluptatem mihi matri afferre cœpisti, ex quo admotus es ad curam reipubl. Immo tum maxime infelix fui, cum te in mediis ciuiū seditionib. periclitantē videre. in quibus enim maxime pollere videbaris actionibus, & plebeiis te pro optimatib. magno spiritu opponebas, hę me terrebant plurimum: dum cogitabam e quam exiguo momento dependeret humana vita: & tum auditu tum experiētia sępe cognoueram, *semper* viris illustribus aut deorum aliquam indignationem, aut hominum inuidiam aduersari. atq; ita (quod vtinam auertissent dii) vere futurorum eram vates. oppressus es ciuilis inuidiæ vi, & abreptus a patria. Quæ autem post hæc secuta est vita mea, (si licet vitam dicere, ex quo me desolatam cum hisce pueris relinquens abiisti) in his sordibus exacta est, & in his pannis lugubribus. Pro quibus omnibus hanc a te reposco gratiam, quę nec hactenus tibi molesta fui, nec futura sum in posterum, dum vixero, vt reconcilieris tuis ciuibus iam tandē, & desinas implacabiliter irasci patriæ: quod bonū vtriq; nostrum commune fuerit, non mihi soli peculiare. nam & tibi, si morem gesseris, nec grauius quidquam admiseris, pura dirisq; terrorib. libera manebit cōscientia; & mihi a cunctis ciuib°, viris pariter ac mulieribus, honos habebitur; qui mihi suo comitatu nō modo viuæ hanc vitā beatam efficiet, sed etiā defunctæ (vt credere par est) immortalē gloriam pariet. & siquis locus est, qui humanas animas a corpore solutas recipiat, meam non subterraneus caliginosusq; capiet, qd̄ miserorum esse domiciliū perhibent; nec campi quos Lethæos nominant; sed sublimis & purus æther, in quo

καὶ ἕτερα τέκνα ἔθρεψας, καὶ πολλὰς ὑπεβο-
σκοὺς ἐλπίδας ἐμαυτῇ καταλιπεῖν, οὐκ ἠβουλή-
θην, ἀλλ' ἔμεινα ἕως τῆς αὐτῆς ἑστίας, καὶ τὸν αὐ-
τὸν ἔφερξα βίον, ὃν σοὶ μόνῳ πάσας πιθεῖσα τὰς ἐ-
μαυτῆς ἡδονὰς τε καὶ ὠφελείας· ὧν ἔφθασάς με,
τὰ μὲν ἄκων, τὰ δὲ ἑκών, καὶ πασῶν ἀτυχεστάτην
ἐποίησας μητέρων. ποῖον γὰρ χρόνον, ἀφ' οὗ σε εἰς
ἀνδρας ἤγαγον, οὐδ' λύπης ἢ φόβου διετέλεσα; ἢ
πότε ἱλαρὸν ἔχον ὅτι σοι ψυχὴν, πολέμοις ὅτι
πολέμοις τελλόντα ὁρῶσά σε, καὶ μάχας ὅτι μά-
χας αἰαιρούμενον, καὶ θαύμαζα ὅτι θαύμασι λαμ-
βανόντα; ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπολιτεύου καὶ τὰ κοινὰ ἔ-
πρασσες, ἡδυνεῖν ἔνια ἐκαρπωσάμην ἡ μήτηρ ἐ-
γὼ σφά σε. τότε μὲν οὖν τὰ μάλιστα ἠτυχουν, στά-
σεως πολιτικῆς ὁρῶσά σε κείμενον. ἐν οἷς γὰρ αἰ-
θεῖν ἐδόκεις πολιτεύμασι, καὶ πολεῖ ἔπνεις ἀναιδου-
μένος ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας τοῖς δημοτικοῖς, τοῦ-
τα ἐμοὶ φόβου μεστὰ ἦν, ἐνθυμουμένῃ τὸν ἀνθρω-
πινον βίον ὡς ὀλίγας αὐωρεῖται ῥοπῆς, καὶ ὀλί-
γων ἀκουσμάτων τε καὶ παθημάτων μεταδοσι
ὅτι τοῖς ὀλιγοστοῖς δυνάσαι θεία τις ἀναιδοῦται νέ-
μεσις, ἢ φθόνος τὶς ἀνθρώπινος πολεμεῖ· καὶ ἦν ἄ-
ρα μαντὶς ἀληθῶς, ὡς μὴ παῖε ὤφελον, τῶν ἐκβη-
σομένων. κατηγωνίσατό γε οὖν σε πολὺ ὀλιγάρχας
ὁ πολιτικὸς φθόνος, καὶ ἀνήρπασεν ἐκ τῆς πατρί-
δος. ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνά μου βίος, εἰ δεῖ καὶ βίον αὐτὸν
καλεῖν, ἀφ' οὗ με καταλιπὼν ἔρημον ὅτι τοῖς παι-
δίοις τούτοις ἀπῆλθες, ἐν τούτῳ δεδαπανᾶται τῷ ῥύ-
πῳ, καὶ ἐν τοῖς πενθίμοις ῥύχεσι τούτοις. αὐθ' ὧν ἁ-
πάντων ἐκείνῳ ἀπαιτῶ σε χάριν, μηδέποτε σοι
βαρεῖα γενομένη, μηδὲ εἰς τὸν λοιπὸν ἐσομένη χρό-
νον ἕως ἂν ζῶ, διαλλαγῆναι πρὸς τοὺς σεαυτοῦ
πολίτας ἤδη ποτὲ, καὶ παύσασθαι τὴν ἀμείλικτον χό-
λον φυλάττοντα κατὰ τῆς πατρίδος· κοινὸν ἀγαθὸν
ἀμφοτέροις ἡμῖν ἀξιοῦτε λαβεῖν, καὶ οὐκ ἐμαυτῆς
ἴδιον μόνης. σοί τε γὰρ, ἐὰν πειθῆς, καὶ μηθὲν αἰη-
κεστον ἐξεργάσῃ, καθαρὰν καὶ ἀμίαντον ἔχειν συμβή-
σεται τὴν ψυχὴν ἀπὸ παντὸς χόλου καὶ παράγμα-
τος δαιμονίου· ἐμοί τε ἡ παρὰ τῶν πολιτῶν τε καὶ πο-
λιδων τιμὴ ζώσῃ τε παρακολουθοῦτα, βίον διαμ-
μονα ποιήσει, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἀποδιδομένη,
καταπαρ εἰκὸς, δόξαν ἀθάνατον οἴσει. καὶ εἴ τις ἄρα
τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀπολυθείσας τῶν σώματος
ὑποδέξεται τόπος, οὐχ ὁ καταχθόνιος καὶ ἀφεγγὴς
ὑποδέξεται τὴν ἐμὴν, ἐν ᾧ φασιν τοὺς κακοδαι-
μονας οἰκεῖν, οὐδὲ ὃ λεγόμενον τῆς Λήθης πεδίον,
ἀλλ' ὁ μετέωρος καὶ καθαρὸς αἰθὴρ, ἐν ᾧ τοὺς οὐκ

θεῶν

θεῶν φυτὰς οἰκεῖν λόγος, εὐδαίμονα καὶ μακάριον ἔ-
χοντας βίον· οἷς ἀφιγμένῃ σὺν εὐσεβεῖ καὶ τὰς σὰς
χάριτας, αἷς αὐτὴν ἐκόσμησας, ἀεί ἔνας αἰτήσεται σοι
τοῦδε θεῶν ἀμοιβὰς καλάς. ἐὰν δὲ προσπελακίσῃς
τὴν σεαυτοῦ μητέρα καὶ ἄτιμον ἀπολύσῃς, ὅ τι μὴν
αὐτῇ σοι συμβήσεται δι' ἃ ταῦτα παθεῖν, οὐκ ἔχω λέ-
γειν, μαθόμενος δὲ οὐδὲν εὐτυχές. ὅτι δὲ, ἐὰν καὶ τὰ
μὴ πάντα εὐδαιμονῇς, ἔστω καὶ, εἰ δι' ἐμὲ καὶ τὰς ἐμαὶς
συμφορὰς παρακολουθήσουσά σοι, καὶ οὐδέποτε αἰνέ-
σουσα τὴν ψυχὴν ὀδυνῶν, πάντων ἀγαθῶν σοι ἀνόητο-
τον ποιήσει τὸν βίον, οἶδα. οὐ γὰρ ἀνέξεται δετουεία
τὴν ἀφνὼ καὶ ἀνύκεστον ὕβριν σὺν τοσούτοις μάρτυσιν ὑ-
βριθεῖσα, τὸν ἐλάχιστον βιῶναι χρόνον· ἀλλ' ἐν τοῖς
ἀπαντῶν ὑμῶν φίλων τε καὶ ἐχθρῶν ὄμμασιν ἐμαυ-
τὴν ἀφανεῖσομαι, βαρεῖαν ἀρὰν, καὶ ἀφνὰς ἐεν-
νὰς αὐτ' ἐμαυτῆς καταλιποῦσά σοι ὑμφορεύς. ὧν μὴ
δεήσῃ, ὦ θεοὶ τῆς Ῥωμαίων φύλακες ἡγεμονίας·
ἀλλ' εὐσεβῆς καὶ καλοὺς δίνητε Μαρκίῳ λογισμούς·
καὶ ὥσπερ ἄρτι προσιόσῃ μοι τοὺς τε πελέκεις ἀπέθε-
το, καὶ τὰς ῥάβδους ἔκλινε, καὶ τὴν δίφρον ἀπὸ τοῦ βήμα-
τος ἔθηκε χαμαὶ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα οἷς κοσμεῖσθαι τὰς
αὐτοκράτορας ἀρχὰς νόμος, τὰ μὲν ἐμείωσε, τὰ δὲ
σκοπὸν εἰς τέλος ἐποίησε· δῆλον ἅπασι βουλόμε-
νος ποιῆσαι, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἀρχὴν αὐτῷ προσῆ-
κεν, ὑπὸ δὲ τῆς μήτρος ἀρχεσθαι· οὕτω καὶ τοῦ ἰ-
μάτιον καὶ προσέβλεπόν με ποιήσῃ, καὶ ἀναστάλμενος τὴν
κοινὴν παῖδα, αὐτὴ κακοδαιμονεστάτη εὐδαιμονε-
στάτην ἀποδείξῃ με πασῶν γυναικῶν. εἰ δὴ ἄξιόν ἐ-
στιν καὶ θεμιτὸν ὑπὸ γίνασι προσκυλίεσθαι μητέρα, καὶ τῶ-
τον καὶ πολὺ ἀλλο πατρῴον ἄγημα καὶ λαφύρημα ὑπο-
μένουσ' σωτηρίας ἕνεκα τῆς πατρίδος. Ταῦτα εἰπῶσα,
ἔρριψεν ἑαυτὴν χαμαὶ, καὶ προσπλέξασα τὴν χεροὶν ἀμ-
φοτέραις τὼ πόδας τοῦ Μαρκίου, καὶ ἐφίλησεν. πεσοῦ-
σης δ' αὐτῆς, αἱ μὲν γυναῖκες ἀνέβοησαν ἅμα πάσαι
κωκυτὸν ὀξὺν καὶ μακρόν. οἱ δ' ἐν τῷ συνεδρίῳ πα-
ρόντες ὀλολύσκων, οὐκ ἀνέχοντο τὴν ἀπῆχαν τῆς ὄ-
ψεως, ἀλλ' ἀπεστράφησαν. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος ἀκα-
λόμενος οὐκ ἔδεξατο, καὶ προσπεσὼν τῇ μητρὶ, ἀνέστη-
σεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς γῆς ὀλίγον ἐμπνέουσ'· καὶ προσιλαβών,
καὶ πολλὰ δακρύσας δάκρυα, εἶπεν· Νικᾷς, ὦ μῆτερ,
οὐκ εὐτυχῆ νικῶν οὔτε σεαυτῇ, οὔτ' ἐμοί. τὴν γὰρ
πατρίδα σέσωκας, ἐμὲ δὲ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόστοργον
υἱὸν ἀπολώλεκας. Ταῦτα εἰπὼν, ἐπὶ τὴν σκηνὴν
ἀπῆλθε, κελεύσας ἀκολουθεῖν τὴν τε γυναῖκα, καὶ
τὴν μητέρα, καὶ τὰ παιδία· ἔνθα τὸν λοιπὸν τῆς ἡμέρας
χρόνον σκυθρωπὸς μὲν οὐδὲν ἀπῆλθε, διετέλεσεν. ἐν δὲ τὰ δόξαντα αὐτοῖς διάδε· πρὶ

aiunt diis genitos fortunatam & beatam vitam degere: quibus renuntiata tua pietate cōcessaq; sibi gratia & honore habito, semper tibi præclarā aliquā a diis retributionē petet. Quodsi repuleris tuam matrem & inhonoratā dimiseris, quid tibi propterea mali venturum sit, non possum dicere; augurortamen nil *euenturum* prosperi. illud sat scio; etiā si tibi cetera omnia succedant feliciter, (fingamus enim hoc quoq;) certe dolor qui meo mearumq; calamitatū nomine te comitabitur, nec animum tuum vmquam relinquet, non sinet te vllius boni fructum in hac vita percipere. nam Veturia, si coram tot testibus contumeliosam patiatur repulsam, nō sustinebit vel minimum temporis spatium superuiuere: sed in conspectu omniū vestrum tum amicorum tum inimicorum meipsam interficiam, dirasq; & furias tibi pro me relinquam sęuas vindices. Quibus ne opus sit *faxitis* dii custodes Romani imperii: bonāq; ac piam Marcio mentem date, vt sicut modo in aduentu meo secures deposuit & fasces submisit, sellamq; de tribunali in solum transtulit, ceteraque imperatoria insignia partim minuit, partim in totum amouit; vt clare perspicerent omnes, ipsi in alios esse imperium, at matri in ipsum: ita & nunc honoratam me faciat & conspicuam donata, cōmuni patria; reddatque e miserrima mulierum omnium felicissimam. & si fas est ad filii genua matrem procumbere, nec hoc nec aliam quamuis submissionē grauabor pro salute patriæ. Hæc locuta, humi se proiecit, & ambab. manibus amplexa pedes Marcii, deosculata est: ac mox secutus est ingens & longus vniuersarum matronarum eiulatus. Volsci vero qui assidebāt, nouitatem eius spectaculi non ferentes, auerterunt oculos. ipse Marcius, prosiliens e sella, correptam matrem erexit semanimem; eamq; complexus, post multas lacrymas exclamauit; Vicisti mater: quod nec tibi bene vertet, nec mihi. nam patriā quidem seruasti; me vero piū & indulgentem filiū perdidisti. Hæc effatus, iuit in tentorium, iussis sequi vxore, matre, atque liberis; vbi reliquam diei partem cū eis consultauit quid facto opus foret. Tandem in hęc cōsensum est: De

reditu eius nec senatum certi quidquam ad populum referre, nec populum decernere, priusquam Volsci de amicitia & pace plane transegissent: ipsum vero copias *sine noxa* non secus quam per amicorum terras abducere: redditaque ratione imperii, & expositis suis beneficiis, ab iis qui copias ipsi commisissent, petere vt, quo ad eius fieri posset, amice cum hostibus transigeretur, paxque ex æquo & bono fieret, commissa sibi æquitatis cura, nequa in conditionibus fraus fieret. quod si successibus elati pacem recusarent, abdicare se imperio. aut enim idoneorum ducũ inopia neminem suffecturos; aut si temere cuipiã exercitum committerẽt, magno suo malo cognituros quid debuissent eligere. Hæc sunt quæ illis in ea deliberatione videbantur iusta & pia, nec vllam infamiã, quam is vir maxime fugiebat, vspiã allatura. Sed terrebat eos quædam suspicio, ne forte inconsideratum vulgus, quod hostem iam debellatum putaret, frustratũ sua spe, in effrenem irã rueret, & ipsum, antequam caussam diceret, suis manib. vt proditorẽ interimeret. Visum est tamẽ & id, & siquod esset grauius periculũ, virtute ac fide incolumi subire. Vergente iam sole post mutuos amplexus egressi sunt e tentorio: ac mox mulieres in vrbem sunt reuersę. At Marcius pro concione caussa reddita cur a bello desisteret, & obnixe rogatis militibus vt sibi ignoscerent, ac domũ reuersi, beneficiorum memores, sibi contra vim aliorum adessent, multa in eam sententiã locutus, iussit eos parare se in profectionem, excessuros castris nocte proxima. Romani vero, vt senserunt se periculo leuatos, (nam rumor reditum mulierum præuerterat) læti mulieribus procurrebant obuiam, ac salutationibus, iubilis, & aliis huiusmodi, quæ homines e magno periculo ad inopinatam felicitatẽ traducti, præ gaudio facere solent aut dicere, hilaritatem præ se ferebant, modo conferti, modo singuli. Illam igitur noctem exegerunt in conuiuiis & voluptatibus. Sequenti vero die coactus a consulibus senatus de honoribus Marcio decernendis agere in aliud tempus ma-

μὸν τ καθόδου, μήτε τὸν βουλὸν τέλος μηδὲν ἐνφέρῃν εἰς τ δῆμον, μήτε ἐκεῖνον ὑπονοῆζιν, πρὶν αὐ 387
τοῖς ὁλοὺσκοις ὑ ζεπῆ ῃμὴν) τὰ πρὸς φιλίας καὶ καταλύσεως τ πολέμου· αὐτὸν ὁ τὸν φραδιὰν ἀνασήσαντα, ὡς ἀφ φιλίας γῆς ἀπάγῃν· ὑποφόντα δὲ τ ἀρχῆς λόγον, καὶ τὰς ὑπερβολὰς ἀποδῃξάμενον, ἀξιοῦν τὸς ὑπιβέβαντας αὐτ τὸν φραδιὰν, μάλιστα μὸν φιλίᾳ δέχεσθαι τὸς πολεμίους, καὶ συνθήκας ποιήσασθαι δικαίας, αὐτ τὸν ἰσότητα, καὶ ὃ μὴ σφαλῆναι πρὸς τὰς ὁμολογίας, ὑπιβέβαντας. εἰ δὲ ὑπὸ τοῖς καταρθωμένοις σφίσιν ἀναδείας ἀναπιμπλάμενοι, μὴ δέχοιντο τὰς ἀφαλλαγὰς, ἀφίσταθαι τ ἀρχῆς αὐτόν. ἢ γὰρ οὐχ ὑπομενῆν αὐτοὺς ἀνῆρον ἀνὰ ἀρθαι φρατηγὸν δι' ἀπειρίαν ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, ἢ παρακινδυνεύσαντας ὅτῳ δὴ τινι πολεμεῖν τὰς δυνάμεις, σὺν μεγάλῃ διδαχῇ σταθαι βλάβῃ τὸν τ συμφέροντος αἵρεσιν. τὰ μὸν δὴ βουλθέντα αὐτοῖς, καὶ δόξαντα δίκαιά τε καὶ ὅσια εἶ), φήμης τὲ ἀληθῆς, ἐφ' ᾗ μάλιστα ὁ δῆμος ἐσπούδαζε, πρὸς πᾶσι τὸ ξόμενα, τοιάδε ἐῶ. ἐτάρασσε δέ τις αὐτοὺς ὑποψία, δέος ἔχουσα, μὴ πολὺ ὀλίγιστος ὄχλος σὺν ἐλπίδι τ καταπεπολεμηκέναι ὃ αὐτίπαλον ἤδη ὤν, δι' ὀργῆς ἀκεφάτου λάβῃ τὸν ἀποτυχίαν, κἄπειτα ὡς προδότῃν αὐτὸν, οὐδὲ λόγου μεταδοὺς, αὐθαδείᾳ φθάσῃ διολέσας. ἐδόκει δῶν αὐτοῖς καὶ τ τοῦτο, καὶ εἴ τι δεινότερον εἴη κινδυνῶδμα, σὺν ἀρετῇ σώζοιστο τὸν πίστιν ὑπομενόν. ἐπεὶ ὃ πρὸς δύσιν ἡλίου ἐῶ ἤδη, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐξήεσαν σὺν τ σκηνῆς. ἔπειτα αἱ μὸν γυναῖκες εἰς τὸν πόλιν ἀπῄεσαν· ὁ δὲ Μάρκιος σὺν ἐκκλησίᾳ τὰς αἰτίας ἀποδοὺς τοῖς παρουσι δι' ἃς ἔμελλε λύειν τ πόλεμον, καὶ πολλὰ τῶν φραθεντῶν δεηθεὶς συγγνῶναί τε αὐτοῖ, καὶ ἐπιδὸν οἴκαδε ἀφίκοιν), μεμνημένοις ὧν ἔπαθον, τ μηδὲν ὑπὸ τ ἀλλων δυήκεστον παθεῖν συναγωνιστὰς γενέσθαι· καὶ πολλὰ καὶ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς, πρὸς σκευάζεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς τῇ ὑπεύθυνῃ νυκτὶ ἀναστρεψόμενοι. Ῥωμαῖοι ὃ ὡς ἔμαθον ὅτι λέλυ) σφῶν ὁ κίνδυνος· ἔφθασε γὰρ τ γυναικῶν τὸν παρουσίαν πρεσβεῦσα ἡ φήμη· σὺν πολλῇ χαρᾷ καταλιπόντες τ πόλιν, ἔθεον ἔξω, καὶ ὑπήντων τοῖς γυναῖξιν, ἀασπασμοῖς, καὶ παιανᾶσι, καὶ πολλὰ ὅσα ἐκ μεγάλων κινδύνων εἰς ἀδόκητον δυτυχίαν ἀνθρωποι καταστάντες πρᾶπόεσί τε καὶ λέγουσιν ὑπὸ χαρᾶς, τὰ μὸν ἀθρόοι, τὰ δὲ καθ' ἕνα ἕκαστον ἀποδιηνυμένοι. ἐκείνῳ μὸν οὖν τὸν νύκτα ἐν θαλείαις τὲ καὶ ἀυπαθείαις διετέλεσαν· τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναγθεῖσα ὑπὸ τ ὑπάτων ἡ βουλὴ περὶ μὸν τ Μαρκίου γνώμην ἀπεδείξατο, εἰς ἑτέρους ἀναβαλεῖσθαι καιρὸς ὁπο-

τηνδφοτέρους τὰς δεδησομένας αὐτῇ τιμάς· τῆς δὲ γυναῖξὶν ἐπαινόν τε ἀποδεδόσθαι τῆς προθυμίας, πάλαι δημοσίᾳ γραφῇ μνήμην οἴσοντα ἐν τῷ ἐπιγενομένων αἰῶνιον, καὶ ὅρας ὅ τι αὐ αὐτῆς λαβούσαις ἥδιστόν τε καὶ ἱμιώτατον ἔσεσθαι μέλλῃ· καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρωσε ταῦτα. τῆς δὲ γυναῖξὶ βουλθεμένῃς εἰσῆλθεν, ὑπιφόνου δωρεᾶς μηδεμιᾶς δεῖσθαι, ἀξιοῦν δὲ ὑπιβέβαν σφίσι τὸν βουλὸν ὑπὲ τύχης γυναικῶν ἱδρύσασθαι ἱερὸν, ἐν ᾧ τὰς πρὸς τῆς πόλεως ἐποιήσαντο λιτὰς ἐῶ, θυσίας τὲ καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτῇ συνιούσας ὑπὲ λεῷ, ἐν ᾗ τὸν πόλεμον ἔλυσαν ἡμέρᾳ. ἡ μὸν τοι βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἀπὸ τῶν γενῶν ἐψηφίσαντο χρημάτων τέμενός τε ὠνήθεν καθιερωθῆναι τῇ θεῷ, καὶ ἐν αὐτῷ νεὼν καὶ βωμὸν, ὡς μὸ οἱ ἱερομνήμονες ἐξηγῶνται, συντελεσθῆναι, θυσίας τὲ προσάγεσθαι δημοσίᾳς, καταρχομένης τῶν ἱερῶν γυναικὸς ἐῶ ἀποδείξοισιν αὐτῶν λειτουργὸν τ ἱερῶν. ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἱέρεια μὸν ἀ-
388 πεδείχθη τότε πρῶτον ἡ τὸν γνώμην αὐτῆς εἰσηγησαμένη πρὸς τῆς προσθείας, Οὐαλερία, καὶ τὸν μητέρα τ Μαρκίου πείσαι συλλαβέσθαι σφίσι τῆς ὁδοῦ. θυσίαν δὲ πρῶτον αἱ γυναῖκες ἔθυσαν ὑπὲρ τ δήμου, καταρχομένης τῶν ἱερῶν τῆς Οὐαλερίας, ὑπὲ τ καταστεφθέντος ἐν τῷ τεμένῃ βωμοῦ, πρὶν ἢ τὸν νεὼν καὶ τ ξόανον ἀνασασθῆναι, μηνὶ Δεκεμβρίῳ τ κατόπιν ἐνιαυτοῦ, τῇ νέᾳ σελήνῃ, ἐῶ Ἑλλῆνες μὸν νουμηνίαν, Ῥωμαῖοι δὲ καλάνδας καλοῦσιν· αὕτη γὰρ ἐῶ ἡ λύσαι τ πόλεμον ἡμέρα. ἐνιαυτοῦ δὲ ὕστερον ἑτέρῳ μετ' τὸν πρῶτον θυσίαν ὁ καταστεφθεὶς ἐν τ δημοτικῶν χρημάτων νεὼς στοὰ ἐλελέθη τε καὶ καθιερώθη, Κοϊντιλίῳ μηνὸς ἑβδόμῃ μάλιστα κατ' σελήνην. αὕτη ὃ καὶ Ῥωμαίοις ἐστὶν ἡ προσηγορία Κοϊντιλίων νωνῶν ἡμέρα. ὁ δὲ καθιερώσας αὐτὸν ἐῶ Περόκλος Οὐεργίνιος ἄτερος τ ὑπάτων. εἴη δ' αὐ ἀρχὴ τῶν ἰσοτείας σήμαλι, καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν οἰομένων μήτε ὑπὲ τοῖς ἡμετέροις τοῖς παρ' αὐθεφτῶν χαίρειν τοὺς θεοὺς, μήτε ὑπὲ τ ἀνοσίοις καὶ ἀδίκοις πρεσβεῖσιν ἀγανακτεῖν, ὃ δηλῶσαι τὸν ἠνορθώνῃν ὑπὲ φανέντα τῆς θεοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, οὐχ ἅπαξ καὶ δὶς, ὡς αἱ τῶν ἱερο-
» φαντῶν πρὸς ἐχοῖσι γραφαὶ, ἵνα τοῖς μὸν εὐλαβεστέ-
» ρεσις πρὸς ὃ σὺν ἐλν αἱ πρὸς τὰ αὐθεφτῶν δόξας ὑ-
» πὲρ τ δαιμονίου παρέλαβον, ἀμεταμέλητος ἡ τοιαύ-
» τη προαίρεσις καὶ βεβαία διαμένῃ· τοῖς ὃ ὑποροῶσι
» τῶν πατρίων ἐθισμῶν, καὶ μηδενὸς ποιῶσι ὃ δαιμόνιον
» κύριον τ αὐθεφτίνων λογισμῶν, μάλιστα μὸν δύα-
» σθαι ταύτῃ τὸν δόξαν· εἰ δὲ ἀνιάτως ἔχοιεν, ἐπι

Matronis ob legationẽ feliciter peractã honores habiti.

gis opportunũ distulit. matronis vero ob prompte nauatam reipub. operam decreuit laudationem publico monumento inscriptã ad perpetuam posteritatis memoriã: præterea præmium quod ipsis foret gratissimum & honestissimum. quod senatusconsultum plebiscito cõfirmatum est. Illæ de communi cõsilio nihil inuidiosum petierunt, nec aliud quam vt sibi senatus permissũ liceret templũ Fortunę muliebri ędificare, quo loco preces pro rep. fudissent; & annuo conuentu sacrificium ibi peragere, eo die quo bellũ summouissent. verum senatus populusq; Romanus decreuit aream emi publica pecunia, deæque consecrari, & in ea templum & aram condi ex præscripto pontificũ; sumptuq; publico sacrum *anniuersarium* ibi fieri, cui præesset matrona quam ipsæ deligerẽt ad id ministerium. His a senatu decretis prima creata est sacerdos Valeria, quæ mulieribus legationis auctor fuerat, & Marcii matri persuaserat vt ei profectioni vellet interesse. qua præeunte, primum sacrificium mulieres pro populo peregerunt super ara in fano facta, priusquã ædes & deę statua erigeretur, anni sequẽtis mẽse Decembri, tempore nouilunii, quod Græci νουμηνίαν, Romani calendas vocant. nam ea die bellũ depositũ fuit. anno deinde post primum sacrificium altero, ædes quę publicis impensis locata fuerat, absoluta & dedicata est, mensis Quintilis ea die quæ secũdum lunæ cursum est circiter septima, (nã & Romanis hæc dies est pridie nonas Quintiles) dedicante Proculo Virginio, altero cõsulum. Non alienum autem fuerit a legibus historię, & cũ primis necessarium ad corrigendam persuasionem quorundam, qui deos nec honoribus per homines sibi delatis gaudere, nec scelerib. offendi opinantur, memorare manifestatã eo tempore numinis præsentiã; idq; semel atq; iterũ, sicut habetur in cõmentariis pontificũ: vt qui religiosi sunt in retinẽdis de deorum numine opinionibus per manus sibi traditis, firmiter in proposito perstent, nec sententiam mutent: at qui patrios ritus despicantur, nec vllum diis in humana cõsilia imperium tribuunt, opinionem hanc mutent, si fieri possit: si vero sint insanabiles, in

maius deorum odiũ maioraq; incurrant infortunia. Fertur igitur cum ex ſenatuſconſulto publice locatũ eſſet deæ templũ atq; ſimulacrũ, ſeorſum ex collatitia matronarũ pecunia locatam aliam effigiem: cumq; vtraq; ſimul conſecraretur, primo *nimirum* dedicationis die, eam ſtatuã quę mulierum ſumptu parata fuerat, Latinis verbis in multarum mulierũ præſentia, voce clara & diſerta dixiſſe; RITE ME MATRONÆ DEDICASTIS. quorum verborum, ſi Græce interpretari velis, hæc mens eſt: ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ δεδώκατέ με. Cumque (vt fere fit in nouis & inopinatis vel vocib. vel viſionibus) multæ valde dubitarent ne forte non ſimulacrũ eſſet quod humanam vocem edidiſſet; atq; illæ in primis, quæ tunc animis in alia intentis, non viderant a quonã hæc vox eſſet edita, eis quæ ſe vidiſſe affirmabãt, fidem non haberent: paulo poſt referto templo, cum forte fortuna maximum eſſet ſilentium, idẽ ſimulacrum eadem verba maiori voce rurſus edidit; vt nulla relinqueretur ambiguitas. His cognitis ſenatus decreuit vt alia *etiam* ſacrificia & ceremoniæ, quas ſacrorũ antiſtites præſcripturi eſſent, quotannis *ibi* peragerentur. Ceterum mulieres monitu *primæ* ſacerdotis morẽ inſtituerũt, ſimulacrum hoc nec a bis nuptis coronari, nec a viduis; ſed ſolis recens nuptis tribui hoc honoris & miniſterii. Verum de his reb. nec ſilentio prætermittenda erãt quę produntur ab eius gentis domeſticis ſcriptoribus, nec diutius immorandũ eſt talibus digreſſionibus. quapropter reuertar ad narrationis ſeriem. Poſt diſceſſum mulierũ Marcius ſub diluculũ motis caſtris copias velut per ſocialem agrũ abduxit: & poſtquã Volſcorũ fines intrauit, totam prædã quę ipſi cõtigerat largitus militibus, nihilo ſibi retento, domum rediit. Exercitus ergo, qui laborum ei ſocius fuerat, quum opibus grauis domum rediiſſet, quietem a bello haud ægre admittebat, ducique tum fauebat, tum ignoſcendum cenſebat, quod maternorum affectuum & precum reuerentia, finem bello non impoſuiſſet. at iuuentus quæ domi manſerat, inuidens tam luculentis lucris militum, & fruſtrata inſuper illis quæ domitis hoſtibus & capta vrbe ſperauerat, vehementer cõtra eum exaſperabatur: ac poſtremo potiſſimos gentis proceres odii ſui duces nacta, intantũ efferata eſt vt ad impiũ facinus progreſſa ſit. ſed maxime Tullus Attius iras illorum exacuebat; quem magna ſequebatur e cunctis oppidis factio. Is iamdudum inuidia percitus, decreuerat Marciũ, ſi ſubiugata Roma victor reuerteretur, per inſidias clã tollere: ſin fruſtratis conatib. re infecta rediret, vt proditorẽ factioni ſuæ interficiendum obiicere. quod & factũ eſt. coacta enim non mediocri manu accuſauit hominẽ, e veris falſa coniectans, & non futura e futuris colligẽs: iubebatq; vt abdicato imperio rationem adminiſtrati redderet. præerat autem (vt & ante a me dictũ eſt) præſidiariis oppidorum copiis, quę ad tuendam regionẽ domi manſerant; & pro imperio concionẽ cõuocare poterat, & diem cui vellet, dicere. Marcius horum neutrũ detrectabat; tantum de ordine contendebat; volens prius rerum bello geſtarũ rationem reddere; ac tum demũ, ſi ita Volſcis omnib. videretur, imperiũ deponere. nec de ſe iudicium committi volebat vni cuipiam populo, quod nullius nõ maiorem partẽ corrupiſſet Attius; ſed vniuerſæ gẽtis legitimis comitiis; in quæ mos erat, quoties de grauiſſimis rebus conſultandũ eſſet, conſiliarios conuenire e ſingulis populis. Id recuſabat Tullus, vt qui ſciret virum diſertum, ſi in imperatoria dignitate manens rerum egregie geſtarum rationem redderet, facile perſuaſurum multitudini; & adeo alienum fore a proditionis crimine, vt clarior etiam & honoratior factus, poteſtatem pacis pro arbitratu componẽdæ omnium conſenſu accepturus eſſet: diuq; alternis orationibus & reſponſionibus quotidie in concionibus & foro magna contentione certatũ eſt. neuter enim alteri vim inferre poterat, quod pari imperii dignitate fulti eſſent ambo. Cumque nullus contentionum finis fieret, Tullus die dicta Marcio, qua ad deponendum imperium & dicendã proditionis cauſſam cõpareret, ſubornatisq; ad impiũ facinus audaciſſimis quibuſdam, quos pollicitationibus corruperat, venit ad indicta comitia: & cõſcenſo tribunali,

μᾶλλον αὐξῆς ἀπεῤῥάνεσθαι, καὶ κακοδαιμονεστέρους εἶ). ἱστορεῖται δὲ τοῦτο ὅτι τῆς βουλῆς ψηφιζομένης τὸν δημόσιον πάντας ὀπτιχρηματιῶν τοὺς εἰς τὸν νεὼν τε καὶ ὃ ξόανον δαπανῶν, ἕτερον δὲ ἄγαλμα κατασκευαζομένων τῶν γυναικῶν, ἀφ' ὧν αὐτοῖς συνωνέκειτο χρημάτων, ἀνατεθέντων τε αὐτῶν ἀμφοτέρων ἅμα ἐν τῇ τοῦ τῆς ἀνιερώσεως ἡμέρᾳ, θάτερον τῶν ἀφιδρυμάτων, ὃ καλεσκευάζαν αἱ γυναῖκες, ἐφθέγξατο, πολλῶν παρουσῶν, γλῶτταν Λατίνην φωνὴν διασωθέντα τε καὶ γεγωνόν· ἧς ἐστι φωνῆς ἑξαρμοσθέν τὸ νοῦς εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον τοιόνδε· Ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ δεδώκατέ με. οἷα δὲ φιλῆ γίνεσθαι τοῖς παραδόξοις φωνάς τε καὶ ὄψεις, πολλὴ τοῖς παρούσαις ἐνέπιπτεν ἀπιστία, μὴ πόλεως ὃ ξόανον εἴη ὃ φθεγξάμενον αὐθεφτίνῃ τῇ φωνῇ· μάλιστα δ' ὅσαι τοῖς ἀγχοῦ μετὰ τὸν νοῦν ἔχουσαι τὴν καῦτα ἔτυχον, οὐκ ἐδοῦσαι ὃ φθεγξάμενον ὅ τι πόλει ἦν, ταύτην εἶχον τὴν τοῖς τοῖς ἰδούσαις ἀπιστίαν. ἔπειτα αὖθις πληθύοντος τοῦ νεὼ, καὶ σιωπῆς πλείστης κατὰ δαίμονα γενομένης, ἐν μείζονι φωνῇ ὃ αὖθ' ξόανον ἐφθέγξατο τὴν αὐτὴν λέξιν· ὥστε μηδὲν ἔτι εἶ ὃ ἀμφίλογον. ἡ μὲν οὖν βουλὴ ὡς ταῦτα ἔμαθεν, ἐψηφίσατο θυσίας ἁγνὰς καὶ σεβασμοὺς, οἷς αἱ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ τοῦδε δῶσι, κατ' ἔκαστον ἔτος ἐπιτελεῖν. αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ἔθει κατεστήσαντο, τῆς ἱερείας χρεσάμεναι γνώμῃ, τῷ ξοάνῳ τούτῳ· μήτε στεφάνοις ἐπιτεθεῖσαι, μήτε χήρας τοῖς φέρειν γυναῖκας, ὅστις δεύτερον ἐπιεσάθησαν γάμον, τὴν δὲ ἡμῶν καὶ θεραπείαν αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδεδόσθαι ταῖς νεογάμοις. ἀλλὰ τοῦ μὲν τούτων οὔτε παρεληλῦθε τὴν ἐπιχώριον ἰσοτιμίαν καλῶς εἶχεν, οὔτε πλείονα τοῦ αὐτῆς ποιεῖσθαι λόγον. ἐπεύχομαι δ' ὅθεν εἰς τοῦτον ἐξέβη τὸν λόγον. μετὰ τὴν ἐκ τοῦ χάρακος ἀπαλλαγὴν τῶν γυναικῶν, ὁ Μάρκιος τοῦ ὄρθρου ἀναστήσας τὴν στρατιὰν, ἀπῆλθ' ὡς διὰ φιλίας. καὶ ἐπὶ ἐν τῇ Βολούσκων ἐλθόντο, πάντα ὅσα ἐν τῷ λαφύρων ἔλαβε δωρησάμενος τοῖς στρατιώταις, ἑαυτῷ δὲ οὐδὲ ὁτιοῦν· ἐπολεμόμενος, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. ἡ μὲν οὖν κοινωνήσασα τῶν ἀγώνων αὐτῷ στρατιὰ, πλούτῳ βαρεῖα ἀφικομένη, τὴν τε ἀπάντων ἐν οὐδὲν ἐδέξατο τοῦ πολέμου, καὶ δι' δυνοίας εἶχε τὸν ἄνδρα, συγγνώμης τε ἄξιον ἡγεῖτο, εἰ μὴ τέλος ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, μηδὲς οἴκοις καὶ λιτὰς ἐν ζαπείς. ἡ δὲ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπομένη τῷ νεότης, φθονοῦσα μὲν τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου πλουμένοις τῶν πολλῶν ὠφελεῖν, δυσμαρτυρία δὲ ὧν ἤλπισεν, εἰ καθαρεθείη

θαρεθείη ὁ Ῥωμαίων φεύγημα τῆς πόλεως ἀλγύσης, ἐβαχμώετο πρὸς τὴν ἡγεμόνα, καὶ πικρὰ σφόδρα ἐῶ· καὶ τελευτῶσα, ὅτῳ ἐν μίσει ἡγεμόνας ἔλαβε τοὺς πλείστον ἐν ταῖς ἔθνεσι δυναμένοις, ἀξιοπιστοῦν τε καὶ ἔργον ἔδρασεν αἰσιον. ἐῶ ὁ Τύλλος Ἄτιος ὁ τὰς ὀργὰς αὐτῶν παρεκίνει, ἔχων πρὸς αὐτὸν ἐπαγείαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οὐκ ὀλίγῳ. τοῦτῳ ὁ ἄρα ἐδέδοκτο παλαιότερον ἔτι τὸν φόνον καὶ δυναμένῳ κατέχειν, εἰ μὴ δὲ πράξας ὁ Μάρκιος, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀγαθεῖσας, καὶ εἰς Βολούσκους ἐπαστάξας ἔλθοι, κρύφα καὶ σὺν ὀλίγῳ αὐτὸν ἀνελεῖν· εἰ δ' ἀγαμαρτὼν τὸν πείρας, ἀτελὴς τοῦ ἔργου ἀναχρέψειν, ὡς παραδόντα, παραδόντα τὸν πρὸς αὐτὸν ἐπαγείαν, ἀποκτείναι· ὅπερ ἐποίει τότε. καὶ στρατιῶν χεῖρα ὀλίγῳ, κατηγόρει τὸν ἀνδρός, τεκμαιρόμενος ἀληθεσι ψευδῆ, καὶ ἡ ἡμισόμενα εἰκάζων γενομένοις. ἐκέλευέ τε ἀποθέμενον αὐτὸν τὴν ἀρχὴν, λόγον ὑπέχειν τῆς στρατηγίας. ἐῶ δὲ τῆς ἐπομένης στρατιᾶς ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς καὶ πρότερον εἰρηταί μοι, κύειος, τοῦ τε στρατηγεῖν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν κλῆν, εἰ βούλοιτο, ὅπῃ δίκῃ. ὁ δὲ Μάρκιος ἀντιλέγειν μὲν πρὸς ὁδέτερον τούτων ἐδικαίου, πρὶν ὁ τὰξεως αὐτῶν διεφέρετο, λόγον ἀξιῶν ἀποδοῦναι πρότερον τὸ πεπραγμένον ἑαυτῷ κατὰ τὸν πόλεμον, ἔπειτα ἐὰν ἅπασι δόξῃ βουλεύσασθαι, ἀποθήσεται τὸν ἀρχεῖον. τούτων δὲ ὁδεμίαν ᾤετο πόλιν δεῖν, ἐν ᾗ ὁ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ Τύλλου διέφερετο μέρος, κρίνεσθαι κυρίαν, ἀλλὰ ὁ ἔθνος ἅπαν εἰς τὸν ἔννομον ἀγορὰν συναγθὲν, εἰς ἐῶ ἔθος ἐῶ αὐξῆς, ὅτε περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι μέλλοιεν, ἐξ ἁπάσης πόλεως παρεβούλους ἀποστέλλειν. ὁ δὲ Τύλλος αὐτέλεγε πρὸς ταῦτα, καλῶς εἰδὼς ὅτι δίνος εἰπεῖν ἀνὴρ, πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων λόγον ἀποδιδοὺς, ἐν ἡγεμονικῷ ἀξιώμαθι μένων, πείσῃ ὁ πλῆθος· καὶ τοσοῦτο δεινὸς ἡμφεῖαν προδοτῶν ἐπαγεῖν, ὡς λεμπρότερος καὶ ἡμιώτερος ἐπὶ ὑπὸ αὐτῶν ἔσται, τόν τε πόλεμον ὅπως αὐ βουλῇ καταλύσας, συγχωρησάντων ἀπόντων, θήσεται κύειος. καὶ ἐῶ μέχρι πολλοῦ λόγων τε καὶ ἀντιμαχήσεων τῶν ἐπαλλήλων γινομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν πολὺς ἀγών· ἔργῳ γὰρ ἀχ οἷόν τε ἐῶ ὁδετέρῳ βιάσασθαι τὸ ἕτερον τῆς ἰσόλιμου ἀρχῆς ἀξιοῦντ κρατυνόμενον. ὡς δὲ ὁδὲν τὸ φιλονεικίας ἐθέτο πέρας, ἡμέραν πρόφ πτὼν ὁ Τύλλος ἐν ᾗ τὸ Μάρκιον ἐκέλευεν ἥκειν τὸν ἀρχεῖον ἀποθησόμενον, καὶ δίκῃ ὑφέξοντα τῆς προδοσίας, θρασυλάτοις ὁ ἀνδρας ἱερεσιῶν ἐλπίσιν ἐπάρας ἀρχηγοὺς αἰσίᾳ ἔργου θυέσθαι, παρῶν εἰς τὸ ἀποδειχθεῖσαν ἀγορά. καὶ πρόελθὼν ἐπὶ ὁ βῆμα,

mitis hoſtibus & capta vrbe ſperauerat, vehementer cõtra eum exaſperabatur: ac poſtremo potiſſimos gentis proceres odii ſui duces nacta, intantũ efferata eſt vt ad impiũ facinus progreſſa ſit. ſed maxime Tullus Attius iras illorum exacuebat; quem magna ſequebatur e cunctis oppidis factio. Is iamdudum inuidia percitus, decreuerat Marciũ, ſi ſubiugata Roma victor reuerteretur, per inſidias clã tollere: ſin fruſtratis conatib. re infecta rediret, vt proditorẽ factioni ſuæ interficiendum obiicere. quod & factũ eſt. coacta enim non mediocri manu accuſauit hominẽ, e veris falſa coniectans, & non futura e futuris colligẽs: iubebatq; vt abdicato imperio rationem adminiſtrati redderet. præerat autem (vt & ante a me dictũ eſt) præſidiariis oppidorum copiis, quę ad tuendam regionẽ domi manſerant; & pro imperio concionẽ cõuocare poterat, & diem cui vellet, dicere. Marcius horum neutrũ detrectabat; tantum de ordine contendebat; volens prius rerum bello geſtarũ rationem reddere; ac tum demũ, ſi ita Volſcis omnib. videretur, imperiũ deponere. nec de ſe iudicium committi volebat vni cuipiam populo, quod nullius nõ maiorem partẽ corrupiſſet Attius; ſed vniuerſæ gẽtis legitimis comitiis; in quæ mos erat, quoties de grauiſſimis rebus conſultandũ eſſet, conſiliarios conuenire e ſingulis populis. Id recuſabat Tullus, vt qui ſciret virum diſertum, ſi in imperatoria dignitate manens rerum egregie geſtarum rationem redderet, facile perſuaſurum multitudini; & adeo alienum fore a proditionis crimine, vt clarior etiam & honoratior factus, poteſtatem pacis pro arbitratu componẽdæ omnium conſenſu accepturus eſſet: diuq; alternis orationibus & reſponſionibus quotidie in concionibus & foro magna contentione certatũ eſt. neuter enim alteri vim inferre poterat, quod pari imperii dignitate fulti eſſent ambo. Cumque nullus contentionum finis fieret, Tullus die dicta Marcio, qua ad deponendum imperium & dicendã proditionis cauſſam cõpareret, ſubornatisq; ad impiũ facinus audaciſſimis quibuſdam, quos pollicitationibus corruperat, venit ad indicta comitia: & cõſcenſo tribunali,

post prolixã Marcii criminationem, prouocabat multitudinem, vt nisi ille sponte deponeret imperium, totis viribus eum cõpesceret. Ibi cũ Marcius ad caussam dicendam ascendisset, Tulli factio magno clamore obstrepuit, quo minus posset dicere: deinde audacissimi quiq; feriendum & impetendum clamitantes, circumsistunt hominem, & concisum lapidibus interimunt. Eum in foro iacentẽ, & qui casum illius viderũt, & qui iam mortuo superuenerũt, lamẽtati sunt, vt qui malam recepisset gratiam; memorantes quot & quãta in remp. cõtulisset beneficia: homicidasq; illos comprehensos cupiebant, qui tã impium & reip. perniciosum exemplũ edidissent, & per vim hominem iniudicatum eumq; ducem occidissent. Sed insignis fuit eorum indignatio, qui auspiciis eius militauerãt: & quia viuo in eo casu nõ potuerant succurrere, statuerunt defuncto debitam referre gratiam, collatis in forũ omnibus quæ ad honorandos viros bonos requiruntur. iamq; paratis omnibus, ornatũ imperatorio cultu imposuerunt in lecticam instratam splendide: tum præferri iussis manubiis & spoliis, coronisque & captarum vrbium imaginibus, iuuenes bellicis facinoribus clarissimi eum in lectica suis humeris extulerũt, mæsto ac lacrymante populo funus deducẽte ad rogum constructum in præcipuo suburbio. Ibi cæsis pecoribus, ceterisque peractis *inferiis*, quæ regibus aut ducibus super rogo solẽt fieri, amicissimi quique *ardenti* astiterunt donec flamma languescens subsedisset: deinde collectas *ossium* reliquias eodem loco inhumatũt, & insuper tumulum altum certatim congesserunt, monumentũ insigne futurum *apud posteros*. Hũc exitum habuit Marcius, vir ætate sua bello maximus, & in omnibus voluptatibus quæ iuuenibus imperare solent, continentissimus; iuris obseruãs, non legum vi, pœnarumq; metu, sed sponte, indolisque bonitate; quippe qui abstinere ab iniuria ne virtutis quidẽ titulo dignũ iudicaret; nec solum ipse alienus ab omni vitio, sed alios etiã *ad vitiorum fugã* adigens; magnanimus ac munificus, & ad subleuãdam amicorũ quam nosset inopiã

Marcii cædes, funus, laudes.

πολλῇ κατηγορίᾳ ἐχρήσαντο τοῦ Μαρκίου, καὶ εἰ μὴ βούλοιτο ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἑκών, τοῦ δήμου παρεκελεύσαντο παύσειν ἁπάσῃ δυνάμει. ἀναβαίνοντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὴν ἀπολογίαν, βοή τε πολλὴ κωλύουσα τοὺς λόγους ἐκ τῆς ἐπαγείας τοῦ πρὸς τὴν Τύλλον ἐθορύβει· καὶ μετὰ ταῦτα Πάντες καὶ βαλόντες "φονεύοντες, πρὸς εἴκοσιν" αὐτὸν οἱ θρασύτατοι, καὶ σκληρότατοι τοῖς λίθοις, ἀπο- 390
κτείνουσιν. ἐρριμμένον δὲ αὐτὸν καὶ τὴν ἀγορὰν, οἵ τε παραγενόμενοι τοῦ πάθους, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἤδη νεκρὸν ὄν-
10 τος ἀφικόμενοι, τόν τε ἄνδρα τοῦ τύχης ὠδύροντο, ὡς οὐ καλὸς εἰληφότα τῶνδε σφῶν ἀμοιβὰς, ὑπολογόμενοι πόσα ὅσα ὁ κοινὸν ὠφέλησεν, καὶ τοὺς δράσαντας τὸν φόνον ἐπόθουν λαβεῖν, ὡς αὐόμου ἔργου καὶ ἀσυμφόρου τῇ πόλεσιν ἀρξάντας, ἀνδρὸς δίκης ἐν χερσὶν νόμῳ τινὰ ἀποκτείναι, καὶ ταῦτα ἡγεμόνα. μάλιστα δὲ ἠγανάκτουν οἱ τῆς "στρατιᾶς αὐτοῦ συστρατευόμενοι· καὶ ὁπόσοι ζῶντι αὐτῷ ἐκ ἱκανοὶ ἐγένοντο κωλύειν τοῦ συμφορᾶς, τὰς μετὰ θάνατον ὀφειλομένας ἔγνωσαν ἀποδιδόναι χάριτας, συμφέρουσας εἰς τὸν ἀγορὰν ὅσων
20 ἔδει τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς τὸν ἀναλαμβάνειν τιμήν. ὅπου δὲ πάντα ἠυτρέπισο, γέντες ὅπου γραμμῆς "δυωρεπεσάτῳ ἠσκημένης κόσμῳ, τὸν ἀδικεκλοῦντα ἔχοντα ἐνθάπα, καὶ πρὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ φέρεσθαι κελεύσαντες λάφυρά τε καὶ σκῦλα, καὶ στεφάνοις καὶ μνήμας ὧν εἶλε πόλεων, ἤραντο τὸν κλίνιον οἱ λαμπρότατοι τῶν νέων ἐν τοῖς κατὰ πολέμοις ἔργοις· καὶ κομίσαντες εἰς ὃ προάστιον ὁ μάλιστα ἐν ὅπι φανὲς, ἔθεσαν ὅπου τὸ παρεσκευασμένον πυρὰν, συμπροπεμπούσης ὃ σῶμα τῆς πόλεως ὅλης μετ' οἰμωγῆς τε καὶ
30 δακρύων. ἔπειτα καταστάξαντές τε αὐτοῦ βοσκήματα, καὶ τῶν δηλῶν ἀπαρξάμενοι πάντων, ὅσων αὐθέφοι βασιλεῦσιν ἡ στρατιᾶς ἡγεμόσιν ὅπου πυρᾶς ἀπαρχόντων, παρέμειναν οἱ μάλιστα τὸν ἀνδρα ἀσπαζόμενοι μέχρι τοῦ μέρους τοῦ φλόγα· καὶ ἔπειτα συναγαγόντες τὰ λείψανα, ἔθαψαν ἐν ᾧ αὐτοῦ χωρίῳ, χώμασι ὑψηλῷ σὺν πολυχρείας ἐργασθέντι, μνῆμα ὀπίσημον ἐργασάμενοι. Μαρκίος μὲν δὴ "τοιαύτης καταστροφῆς ἔτυχεν, ἀνὴρ τὰ πολεμικὰ ἄ- "ριστος τοῦ καθ' ἡλικίαν, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἡδονὰς ὀ- "
40 σον σωφρονέστατος νέων, ἐγκρατὴς, τά τε δίκαια οὐκ ἀπὸ νό- "μου μᾶλλον ἀνάγκης σὺν ἡμερείων δέος ἀκούσιος "ἀποδιδοὺς, ἀλλ' ἑκών τε καὶ πεφυκὼς πρὸς αὐτὸ "δὴ, καὶ οὐδὲ ἐν ἀρετῆς μέρει ὃ μηδὲν ἀδικεῖν δεόμε- "νος, οὐ μόνον τε αὐτὸς ἀγανάκτων ἀπὸ πάσης κακίας "προθυμούμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλοις προσαναγκά- "ζων δικαίων· μεγαλόφρων τε καὶ δωρημαλικὸς, καὶ εἰς "ἐπανόρθωσιν ὧν ἑκάστῳ δέοι τῶν φίλων, ὁπότε γνοίη, "

πρόθυμος.

πρεσβύτατος· τά τε πολεμικὰ πρὸς ἁπάντων οὐδενὸς χείρων τῶν ἀριστοκρατικῶν· καὶ εἰ μὴ ὃ τυραννίζον τῆς πόλεως ἐμποδὼν αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασιν ἐγένετο, μεγίστῳ δὴ ἡ Ῥωμαίων πόλις ἐπίδοσιν εἰς ἡγεμονίαν ἐκ τῶν ἐκείνου πολιτευμάτων ἔλαβεν. ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν δυνατοῖς ἦν πάσας τὰς ἀρετὰς ἐν ἀνθρώ-
[illegible] που γενέσθαι φύσει· οὐδὲ φύσεταί τις ἀπὸ θνητῶν καὶ ἐπικήρων σπερμάτων, πρὸς πάντα ἀγαθός. ἐκείνῳ γὰρ δῶν τούτας ὁ δαίμων τὰς ἀρετὰς ἡμισάμενος, ἑτέρας οὐκ ἀτυχεῖς κηρᾶς τε καὶ ἀλγὰς προσῆψε. ὃ γὰρ πρᾶον καὶ φαῦδρον οὐκ ἐπιτῶν αὐτοῦ τοῖς ἤθεσι, οὔτε ὃ δεξιοπόνικον τῶν πέλας ἔν τε ἀσπασμοῖς καὶ προσαγορεύσεσι, οὐδὲ δὴ ὃ διαλλακτὸν καὶ μετριοπαθὲς, ὁπότε δι' ὀργῆς τῳ γένοιτο, οὐδὲ ἡ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐπικοσμοῦσα χάρις· ἀλλ' ἀεὶ πικρὸς καὶ χαλεπὸς ἦν. ταῦτά τε δὴ αὐτὸν ἐν πολλοῖς πολέμοις ἔβλαψε, καὶ πάντων μάλιστα ἡ πρὸς τὰ δίκαια καὶ τὸν φυλακτὸν "τοῖς νόμοις ἀκριβής τε καὶ" ἀπαράσκευος, καὶ οὐδὲν τῶν ἐπιφερεῖ διδοῦσα
" ἀποδημία· ἔοικέ τε ἀληθὲς εἶ) ὃ ὑπὸ τῶν ἀρχαί- 20
" ων λεγόμενον φιλοσόφων, ὅτι μεσότητές εἰσιν, ἀλλ' οὐκ ἀκρότητες αἱ τῶν ἠθῶν ἀρεταὶ, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη. οὐ γὰρ μόνον ἐλλείπουσα τοῦ μετρίου
391 πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλουσα, "ἀοῖς τε οὐ λυσιτελὴς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε αἰτία μεγάλων συμφορῶν, καὶ εἰς θανάτους οἰκεῖοις καὶ λύμας ἀνηκέστους καταστρέφουσα. Μαρκίου δὲ οὐδὲν τοῦ ἕτερον πρᾶ ὁ τῆς πατρίδος ἐξήλασεν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀμόνητον ἐποίησεν, ἢ ὃ ἀκριβὲς καὶ ἄκρον δίκαιον. οἷς γὰρ δημότοις εἴκειν τὰ μέτρια δέον, καὶ ἀφίεναι τι τῆς ἐπι- 30
θυμίας, καὶ τὰ πρῶτα φέρεσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐβουλήθη, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τὰ μὴ δίκαια ἀντιλέγων, μῖσος ἤγερε, καὶ ἐξηλάθη πρὸς αὐτῶν· τῆς τε ὀλοφύσκων γραπτηίας ἀθὶς ἅμα τοῦ ἀναλῦσαι τὸν πόλεμον, ἀπαλλαγῆναι πρὸς, καὶ μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν ἑτέρωσέ που, ἕως ἀν ἡ κάθοδος αὐτοῦ δοθείη ὑπὸ τῆς πατρίδος, καὶ μὴ πρόσαγειν αὐτὸν ἐφ' ὁδὸν ἐπιβουλαῖς καὶ ὄχλων ἀμαθίαις, σκοπῶν οὐκ ἠξίωσεν· ἀλλ' ὑπόθυμον οἰόμενος δεῖν ὃ σῶμα προσάγειν τοῖς πεπιστευκόσι τὴν ἀρχὴν, καὶ λόγον ἀποδοὺς ὧν ἐπρᾶξε κατὰ τὴν ἡγεμονίαν, εἰ φαίνοιτο ἀδικῶν, τῇ κατὰ 40
νόμοις ὑποφεῖν δίκῃ, τῆς ἄκρας δικαιοσύνης ἀ καλοῖς ἀπέλαβε μισθοῖς. εἰ μὲν δὴ ἅμα τοῖς σώμασι φθαλυομένοις καὶ ὃ τῆς ψυχῆς ὅ τι δὴ ποτέ ἐστιν ἐκεῖνο, συνδιαλύεται, καὶ οὐδαμῇ οὐδὲν ἐστιν ἔτι, οὐκ οἶδ' ὅπως μακαρίοις ὑπολάβω τοῖς μηδὲν ἀπολαύσαντας τῆς ἀρετῆς ἀγαθὸν, δι' αὐτὴν δὲ ταύτην ἀπολο-

promptissimus; bellicaque laude nulli secundus ex optimatibus. & ni seditiones vrbanæ institutum eius in republica impedissent, maximum incrementum eius auspiciis accepisset Romanum imperium. Sed non poterat omnes virtutes humana natura capere; nec vmquam e mortali semine nascetur qui sit omnibus bonitatis numeris absolutus. Huic certe cũ tales virtutes largitus esset Deus, alia haud fausta admiscuit *vitia & veluti* fatales noxas. non inerat enim eius moribus lenitas & serenitas, nec in appellando salutandoque comitas, nec in offensis placabilis moderatio, nec illa quæ omnes actiones humanas ornat gratia; sed semper acerbus erat ac difficilis. Hæc ei sæpe in bellis obfuerunt, præcipue rigida immodicaque iuris obseruantia, & nulla æquitate temperata scueritas. Videturque verum esse illud ab antiquis dictum philosophis, mediocritates, nõ extremitates, esse morum virtutes; præsertim iustitiam. nam siue infra modum sit, seu excedat nimium, parum prodest: interdum etiam quosdam in graues calamitates, mortesque miserabiles, & insanabilia exitia coniicit. Marcio sane nihil aliud exsilium attulit, ceterarumque virtutum fructum abstulit, quam summa & exactissima iustitia. cum enim debuisset plebi nonnihil cedere, obsecundareque eius cupiditatibus, atque ita primus inter ciues haberi, noluit: sed contradicens ad iniusta omnia, concitatis in se odiis expulsus est. Volsco etiã bello deposito, cum liceret ei abdicare imperium, & migrare alio donec in patriam reuocaretur, neque se inimicorum insidiis & inconditæ multitudini obiicere, noluit; sed ratus comparendum apud eos qui contulissent imperium, redditisque rerum in imperio gestarum rationibus, si comperiretur maleficii, dandas esse legibus pœnas, summęque iustitiæ haud pulchram mercedem retulit. Si igitur soluta compage corporis, simul etiam animæ *substantia*, quæcumque tandem ea est, interit, & in nihilum redigitur, haud video quomodo beatos credere debeam, qui nullo ex virtute fructu percepto, etiam propter eam per-

eunt. quodſi animæ noſtræ in perpetuum degunt immortales, vt quidam exiſtimant, aut poſt relictum corpus aliquanto durant tempore, bonorum virorum longiſſimo, malorum contra perbreui, ſatis amplũ virtutis cultores ſequitur præmium, etiam ſi fortuna vſi ſint parum propitia; *videlicet* bene audire a viuentibus, diuturnaq; celebrari memoria. quod & illi viro cõtigit. non enim Volſci ſolum mortem eius luxerunt, & colunt vt virum olim optimum; verum etiam Romani, vbi eum caſum cognouerũt, accipientes pro magno reip. infortunio, priuatim ac publice luxerunt hominem: & eorum matronę, vt in domeſticorum & neceſſariorũ luctu moris eſt, poſito auro & purpura ornatuq; cetero, atro amictu ſunt vſæ per annũ integrum. quinetiam memoria eius poſt quingenteſimũ ab obitu annum nondum euanuit; ſed noſtro quoque tempore ab omnibus decantatur & prędicatur vt vir iuſtus & pius. Periculum itaq;, quod Volſci & Æqui duce Marcio Romanis conflauerũt, quodq; ſuperioribus omnib. grãdius, patũ abfuit quin vrbem e fundamentis euerterit, hũc fortitum eſt exitũ.

Expeditio conſulum inanis.

Poſt paucos inde dies ambo Romani cõſules educto magno exercitu, progreſſi vſq; dicionis ſuæ terminos, caſtra metati ſunt ſeorſim in duobus tumulis munitiſſimis. nihil tamen geſſerunt memorabile; ſed re infecta reuerſi ſunt; tametſi hoſtes egregiam occaſionem rei bene gerendæ præbuerant. prius enim Volſci & Æqui cum exercitu Romanum agrum inuaſerant, quod putarent non negligendam temporis opportunitatem, ſed hoſtem, dum adhuc metu conſternatus eſſet, adoriendum: quippe qui *periculi* metu deditionem vltro eſſet facturus. Ibi orto inter ipſos diſſidio, vtri darent belli ducem, *Volſci an Æqui*, ipſi inter ſe correptis armis concurrerant: in quo prœlio nec ordinibus ſeruatis, nec ſignis obſeruatis, cateruatim & promiſcue pugnauerant; ingensque ſtrages erat edita, multis vtrimque cæſis. & niſi eos ſolis occaſus præuertiſſet, vna omnes illorum copias deleſſet internecio. ſic noctis interuentu inuiti dirempti ſunt, & in ſua caſtra reuerſi. ſequẽti vero luce ambo exercitus retro

μένοις. εἰ δὲ ἄφθαρτοι μένει τῶν πάντων τυγχάνοιεν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν οὖσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνον μέν τινα τῶν ἀπαλλαγῶν τῶν σωμάτων ἐνδιαμένοιεν, μήκιστον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν κακῶν, ἀπηρεάσασαι μὴ φανεῖσ' ἀνθ' οἷς ἀρετῶν ἀσκοῦσι, καὶ εἰ ἰωαντιώθη τοῦ σὺν τῆς τύχης, ἢ παρὰ τῶν ζώντων εὐλογία, καὶ μνήμη μένει πλείστου παραμείναι χρόνου· ὃ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. οὐ γὰρ μόνον ὀλοφύρονται τὸν θάνατον ἐπένθησαν αὐτόν, καὶ ὡς τῶν ἀρίστων γενόμενον, σὺν ἡμῖν ἔχουσιν· ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, ὅθεν τὸ πάθος ἐγνώσθη, μεγάλῳ συμφορᾷ τὴν τῆς πόλεως, πένθος ἐποιήσαντο ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· καὶ γυναῖκες αὐτῶν, ἃ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ὅτι τοῖς ἰδίοις τε καὶ ἀναγκαίοις ποιῶν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν, καὶ τὸν ἄλλον ἄπαντα κόσμον, μέλαιναν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι, τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. ἐτῶν δὲ μετὰ τὸ πάθος ὁμοῦ τι πεντακοσίων ἤδη παρεληλυθότων εἰς τόνδε τὸν χρόνον, οὐ γέγονεν ἐξίτηλος ἡ τοῦ ἀνδρὸς μνήμη, ἀλλ' ἄδεται καὶ ὑμνεῖται πρὸς ἁπάντων, ὡς δίκαιος καὶ δίκαιος ἀνήρ. ὁ μὲν δὴ καταρχὼν Ῥωμαίοις κίνδυνος, σὺν τῆς Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείας Μάρκιον λαβούσης ἡγεμόνα, μέγιστος τῶν περὶ αὐτὸν γενόμενος, καὶ μικρὸν ἀπολιπὼν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀνελεῖν σὺν βάθει, οὕτω τέλοις ἔτυχεν. ἡμέρας δὲ ὕστερον ὀλίγας ἐξελθόντες εἰς τὴν ὕπαιθρον Ῥωμαῖοι πολλῇ σπουδῇ, τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων, καὶ περιελθόντες ἄχρι τῶν ὅρων τῶν σφετέρας, κατεσπεδάσαν ἐπὶ λόφοις δυσίν, ὧν ἑκάτερον τῶν ὑπάτων στρατόπεδον ἐπὶ τοῖς ἐρυμνοτάτοις. οὐ μὴν ἔδρασάν γε οὐδὲν μεῖζον, ἀλλ' ἀντεστρέψαν ἀπρακτοι, καίτοι καλὰς ἀφορμὰς δόντων αὐτοῖς τῶν πολεμίων δρᾶσαι τι ἀξιόλογον. περὶ τούτων Οὐολούσκοί τε καὶ Αἰκανοὶ στρατὸν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων χώραν ἤγαγον, γνώμῃ ποιησάμενοι μὴ ἀνεῖναι τὸν καιρόν, ἀλλ' ἕως ἔτι καταπεπλῆχθαι ὁ αὐτίπαλον ἐδόκουν, χωρεῖν ἐπ' αὐτόν, ὡς καὶ ἑκούσιον λήψεσθαι δέοντο παρασκευάζοντο. σπασάντες δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας κατ' ἀλλήλων, τὰ ὅπλα ἥρπασαν, καὶ συμπεσόντες ἐμάχοντο, οὔτε κατὰ τάξιν, οὔτε κατὰ σχῆματος, ἀλλὰ φύρδην καὶ ἀναμίξ· ὥστε πολὺ ἂν ἀμφοῖν 392 ἠνέσθαι φόνον. καὶ εἰ μὴ δὶς ὁ ἥλιος ἔφανεν, ἅπαντες ἂν αὐτῶν αἱ δυνάμεις διεφθάρησαν. τῇ δὲ νυκτὶ λυούσῃ τὸ νῆκος ἀκούσιοι εἰξάντες, διεκρίθησάν τε ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ὅθεν τοῖς ἰδίοις ἐπράχθη ἀπηλλάγησαν. ἕωθεν δὲ ἀναστήσαντες τὰς δυνάμεις, ἀπῆεσαν

ἑκάτεροι

ἑκάτεροι ὅθεν τὰ σφέτερα. οἱ δὲ ὕπατοι τάδε τε ἀνδρείως καὶ ἀγχιμαχόντων, οἱ παρ' αὐτὸ τὸ ἔργον ἀπέδρασαν, ἀκούσαντες οἷα κατέλαβε λύσσα καὶ θεοβλάβεια τὰ πολέμια, ὅτε συνεπέθεντο τοῖς κατ' ἐνιαυτὸν δεδεκτῇ χαρᾷ, πεπαίοντα τὰ δίνα καὶ ἀπέχοντες, ὅτε ἀπιόντας ἐδίωξαν, σὺν ᾗ κεκμηκότας καὶ τραυματίας, καὶ ὀλίγοις σὺν πολλῶν ἀπάντοις χαρεῖσας, ἀκραιφνῆς αὐτοὶ καὶ σὺν κόσμῳ ἐπόμενοι, ῥᾳδίως δὴ διέφθειραν πανσυδὶ· λύσαντες καὶ αὐτοὶ τοῖς τραύμασι, ἀπῆεσαν ὅθεν τὴν πόλιν· εἴτε ἀρκεσθέντες ὧν τὰ τύχης δεδεκτῇ αἰτίᾳ, εἴτε καὶ πιστεύοντες ἀνασκήτῳ τραυμάτων τῇ σφετέρᾳ, εἴτε καὶ πολλὰ ποιήσαντες ὁ μὴ δὲ ὀλίγοις τῶν σφετέρων ἀποθανόν. ἀφικόμενοι εἰς τὴν πόλιν, ἐν ἀγορᾷ πολλῇ καὶ δόξαν δόξαν ὅτι τὰ ἔργα φεσόμενοι καὶ εὐδεμίαν ἔξοδον ἐπὶ ποιησάμενοι, παρέδοσαν τοῖς μὲν ἑαυτοῖς ὑπάτοις τὴν ἀρχήν. ὧν ἑξῆς ἐνιαυτοῖ, Γάιος μὲν Ἀκύλλιος καὶ Τίτος Σίκκιος, ἄνδρες ἔμπειροι πολέμων, τὴν ὑπατείαν παραλαβόντες καὶ ὑπὸ βουλῆς πεσθέντων λόγον περὶ τὸν πολέμου τὴν ὑπάτων, παρῶν τὸν ἐψηφίσατο πρεσβείαν πέμψαι πρὸς Ἑρνίκας, αἰτήσοντες ὡς τῶν φίλων τε καὶ ἐναγόνδων δίκας νομίμους. ἠδίκητο γὰρ ἡ πόλις ὑπ' αὐτῶν τῶν Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείαν, λῃστείαις τε καὶ καταδρομαῖς τῆς ὁμορούσης αὐτοῖς γῆς ἕως δὴ αὐτὰς παρ' ἐκείνων λάβωσιν ἀποκρίσεις, στρατιὰν ὅσην δυνάσταις πλείστην καταγράφειν τοὺς ὑπάτους, καὶ τοὺς συμμάχοις πρεσβεῖς ἀποστολὰς τάδε καλεῖν, σῖτόν τε καὶ ὅπλα καὶ χρήματα, καὶ τὰ δὴ ἄσων ἔδει τῷ πολέμῳ, δεῖν πολυχρίας τάδε ἀσκευάσαι, καὶ ἐν τάχει. ὡς δὲ ἀπῆλθαν αὐτοῖς ἀναστρέψαντες οἱ πρέσβεις, ἃς τάδε τῶν Ἑρνίκων ἔλαβον ἀποκρίσεις, ὅτι σωθήκας μὲν ἀφασὶν αὐτοῖς εἶναι τοῖς πρὸς Ῥωμαίοις κοινῇ γενομένας ἀδέποτε, τὰς δὲ πρὸς βασιλέα Ταρκύνιον ὁμολογίας ἀπιδόντα λελυκέναι, τοῦ τε ἀρχῶν ἀφαιρεθέντος ἐκείνου, καὶ τεθνηκότος ὅτι τὸν ξένης· εἰ δέ τινες ἁρπαγαὶ καὶ καταδρομαὶ τῆς χώρας ἐγένοντο δεῖν λῃστείαν, οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης γεγονέναι λέγειν, ἀλλ' ἰδιωτῶν ἀδικήματα μετιόντων τὰ ἴδια· καὶ ἀδὲ τοῖς τοῦτα δράσαντας παρέχειν οἷοί τέ εἰσιν ὅτι δίκην, ἕτερα καὶ αὐτοὶ τοιαῦτα πεπονθέναι λέγοντες καὶ αὐτεγκαλοῦντες, ἀσμενοί τε εἰσὶ δέχεσθαι τὸν πόλεμον· τοῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, ἐψηφίσατο νείμασθαι τὴν καταγραφεῖσαν οὐκ νεωτέρων γραπαὶ δίχῃ· τούτων τὴν μίαν ἄγοντα Γάιον Ἀκύλλιον ὁμόσε τῇ Ἑρνίκων στρατιᾷ χωρεῖν καὶ δὴ ἐκεῖνοι ἤδη ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις· τὴν ἑτέραν Τίτον Σίκκιον ὅτι Οὐολούσκοις ἄγειν, τὴν ἕτερον τῶν ὑπάτων· τὴν λοιπὴν τείτῳ μερίδα τάδε Οὐαλέριον Λαρκίον Σπόριον, ὃς ἐπὶ ἀποδεδειγμένος ἀπὸ τῶν ὑπάτων ἔπαρχος, τὸν ἔπισα τὴν πόλεως χώραν φυ-

abierunt vnde venerant. Ceterũ conſules audito ex transfugis & captiuis qui ex ipſo euaſerant prœlio, quanta rabies & deorum ira hoſtes inuaſiſſet, nec vſi ſunt occaſione optatiſſima, triginta non amplius ſemoti ſtadiis; nec diſcedentes perſecuti ſunt, cum potuiſſent defeſſos, ſaucios, paucos e multis ſuperſtites, incompoſitum agmen, ipſi recentes ſeruatis ordinibus ſequi, & facile internecione delere; ſed motis caſtris, & ipſi reduxerunt in vrbem exercitum; ſiue cõtenti fortunæ beneficio, ſiue non ſatis fidentes tironum exercitui, ſiue quod ne paucos quidem vellẽt amittere. Reuerſos in vrbem magnum excepit probrum, & timiditatis ob hãc rem notati ſunt: nec amplius vrbem egreſſi, tradiderunt magiſtratum ſucceſſoribus. Sequenti anno conſules fuerũt viri bellicoſi, C. Aquilius, & T. Siccius. Hi cũ ad ſenatum de bello referrent, placuit patribus primum legatos mitti ad Hernicos, qui velut ab amicis & fœderatis res iure repeterent. (nam bello Volſco iniurias ab eis acceperant, excurſionibus & latrociniis in finitimos agros factis) interim vero dum reſponſum exſpectaretur, cõſules quam maximum exercitum conſcribere, & a ſociis auxilia per legatos accerſere, frumentum, arma, pecunias, aliaque bello neceſſaria certatim ac celeriter comparare. Vt vero legati renuntiarunt reſpõſum Hernicorum; eos negare fœdus ſibi vnquam interceſſiſſe cum populo Romano; quod autem cum rege Tarquinio ictum ſit, iam finitum exiſtimare, cum is imperio exutus, in exſilio ſit mortuus: quodſiquæ rapinę latrociniaue facta ſint, non totius gẽtis, ſed priuatorum hominum dicere facinora lucris propriis inſeruientium; ac ne hos ipſos quidem ſe poſſe ad ſupplicium dedere; & habere ſe quoque de quo viciſſim conquerantur, nec bellum detrectare: ſenatus his cognitis, decreuit trifariam diuidi conſcriptas ex iunioribus copias: vnam partem C. Aquilium in Hernicos ducere, qui iam in armis erant; alteram in Volſcos collegam eius T. Siccium; cum tertia Sp. Largium, qui præfectus a conſulibus creatus fuerat, cuſtodire agros vrbi pro-

A.V.C. 267, conſſ. C. Aquilio, T. Siccio, bellũ cum Hernicis & Volſcis.

ximos. eos vero qui non dediſſent nomina, quotquot adhuc eſſent ferendis armis idonei, ſub ſignis habitos tueri arces vrbis & mœnia, nequa repentina vis hoſtium ingrueret per vniuerſæ iuuentutis abſentiam. his præeſſe virum conſularem A. Sempronium Atratinũ. quæ omnia mox facta ſunt. Aquilius Hernicis in agro Præneſtino inuentis, prope caſtra illórum & ipſe ſua metatus eſt, paulo longius ab vrbe quam ducenteſimo ſtadio. Tertia vero die poſtquam caſtra contulerant, cum Hernici acie inſtructa in campum progreſſi, pugnæ ſigna extuliſſent, Romanus & ipſe ſuas in eos copias eduxit, inſtructis decenter ordinibus. moxque vt alteri propinquarunt alteris, ſublato clamore concurrerunt: ac primum velites iaculis, ſagittis, & funda emiſſis lapidibus, prœlium inierunt, multisque ſe inuicem vulneribus conſauciarunt: dein equites cum equitibus turmatim conflixerunt, & peditum item cohortes inter ſe dimicarunt. diuque pugnatum eſt acriter, neutris loco cedentibus. tandem acies Romana cepit laborare, vt quæ poſt longam belli vacationem tunc primum ad arma rediiſſet. Quo viſo Aquilius iuſſit recentes in hoc ſeruatos in locum feſſorum ſuccedere; ſaucios vero ac defatigatos transferri in vltimam aciem. At Hernici, vbi ſenſerunt moueri hoſtium ordines, rati hoc eſſe fugæ initium, cohortati ſe inuicem, denſis cuneis in hoſtes, qua parte mouebantur ordines, impreſſionem fecerunt. quos recentes Romani exceperunt fortiter; rurſusque acriter & magna animorum contentione vtrimque concertatum eſt; Hernicis quoque ducibus in locum laborantium recentes ſubmittentibus. Iamq; veſper inſtabat, cum conſul cohortatus equites vt nunc ſaltem ſeſe viros præſtarent, ipſe turmæ prœiens, in dextrum hoſtium cornu fecit impetum: quo poſt paruam moram impulſo, magna ibi cædes eſt edita. ita turbatis in hoc cornu Hernicorum ordinibus, læuum adhuc reſiſtebat, atque etiam premebat Romanos in dextro aduerſo pugnantes: breui tamen pedem retulerunt hi quoque. nam Aquilius fortiſſimorum iuuenum globo ſtipatus,

λάπηφν· οἷς ὁ ὑπὲρ τὸν γραλιωτικὸν καθάλογον, ὅσοι δυώαμιν εἶχον ἔτι βαςάζειν ὅπλα, ταξιθέντας ὑπὸ σημείαις, τάς τε ἄκρας φεσυρῆν τ πόλεως, καὶ τὰ τείχη, μή τις ἀφνίδιον πολεμίων ἠλπὴ ἔφοδος, ἐξεγραλθυμίας τῆς νεότητος ἀθεράς. ἠγεῖσθαι ὁ τ δυνάμεως ταύτης Αὔλον Σεμπρόνιον Ἀτρατῖνον ἀνδρα τῶν ὑπαλικῶν. ἐγένετο ὁ ταῦτα οὐ πολὺ μακρος. Ἀχίλλιος μὲν οὖν ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐν τῇ Γραινεςίνων χώρᾳ τὸν Ἑρνίκων ςρατὸν ὑπομένοντα καταλαβών, ἀντικαθίςη ςρατοπέδευσεν ὡς ἐδυώατο μάλιςα ἀσχολάτω, ταδίοις ἀπὸ τ Ῥώμης ἀπεχὼν σταλίγω πλείοις ἑξακοσίων· βίτη ὁ ἀφ' ἧς κατεςράτοπέδευσεν ἡμέρα, πρεσβύτων ἐν τ χάρακος τ Ἑρνίκων εἰς τὸ πεδίον ἀνάγαγε, καὶ τὰ σημεῖα πραίνων τῆς μάχης, ἀντεξῆγε καὶ αὐτὸς πᾶν δυώαμιν ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει τέλη. ἐπεὶ ὁ ἀσχολ ἐγένετο ἀλλήλων, ἔθεον ἀγαλλόμενοι ὁμόσε, πρῶτον οἱ ψιλοὶ, σαυνίοις τε βολαῖς καὶ τοξεύμασι, καὶ λίθοις ἀπὸ σφενδόνης μαχόμενοι, καὶ πολλὰ τραύματα ἔδοσαν ἀλλήλοις· ἔπειτα ἱππεῖς ἱππεῦσι συρράτοισι κατ' ἴλας ἐλαύνοντες, καὶ τὸ πεζὸν τῷ πεζῷ κατ' ἀπείρας μαχόμενον. ἔνθα δὴ καλὸς ἀγὼν ἦν, θυμῶν ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων, καὶ μέχρι. πολλοῦ διέμενον οὐδετέροι τοῖς ἑτέροις τῶν χωρίου ἐν ᾧ ἐπάγησαν, εἰκόντες. ἔπειτα ἡ Ῥωμαίων ἤρξατο κάμνειν φάλαγξ, οἷα δὴ πολλοῦ τ μεταξὺ χρόνου τότε πρῶτον ἐπαγωνισμένη ὁμιλεῖν πολέμῳ. τοῦτο σωιδὼν Ἀχίλλιος ἐκέλευσε τοῖς ἀκμῆτας ἔτι καὶ εἰς αὖθις τοῦτο φυλαττομένοις, ὑπὸ τὰ κάμνοντα τ φάλαγγος ὑπελθεῖν μέρη, τοὺς ὁ θαυματίας, καὶ τοῖς ἀπειρηκότας, ὀπίσω τ φάλαγγος ἀπιέναι. οἱ ὁ Ἑρνικες, ὡς ἔμαθον κινουμένοις αὐτῶν τοῖς λόχοις, φυγῆς τε ἀρχὴν τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέλαβον, καὶ πρῶτον ἀκελευσάμενοι ἀλλήλοις ἐμβοῆσαι πυκνοῖς τοῖς λόχοις εἰς τὰ κινούμενα τῶν πολεμίων μέρη, καὶ οἱ ἀκραφνεῖς τ Ῥωμαίων ὑπαντήσας δέχονται· καὶ πᾶν αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων μάχη κρατερά. καὶ γὰρ οἱ τ Ἑρνίκων ἐξεπλησιάσθησαν λόχοι τοῖς ἀκμῆσιν ὑποπεμπομένοις εἰς τὰ κάμνοντα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων. ὅπερ ὁ πρὸς δείλην ὀψίαν ἦν ἤδη, πρῶτον καλέσας τοὺς ἱππεῖς ὁ ὕπατος, νυνὶ ὁ ἀνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, ἐμβοήσας τοῖς πολεμίοις κατ' ὀ δεξιὸν κέρας, αὐτὸς ἡγούμενος τ ἴλης. οἱ ὁ, ὀλίγον μὲν ἀνὰ δεξάμενοι χρόνον αὐτοὺς, ἐγκλίνουσι, καὶ γίνεται φόνος ἐνταῦθα πολύς. ὁ μὲν δεξιὸν τῶν Ἑρνίκων κέρας ἐπόνει τε ἤδη, καὶ ἐξέλιπε τ τάξιν· ὁ ὁ ἀώνυμον ἔτι αὐτεῖχε, καὶ πρὸς ἐμοῦ τοῦ Ῥωμαίου δεξιοῦ· μετ' ὀλίγον μὴν τοῦτο καὶ τοῦτο ἐνέδωκεν. ὁ γὰρ Ἀχίλλιος τοῖς ἀρίστοις τῶν νέων ἐπαγόμενος, παρεβοήθει

καὶ κεῖ, πρὸς ἀναρρίψων τε καὶ ἐξ ὀνόματος ἀποκαλῶν τοῖς εἰωθότας ἐν ταῖς πρὶν ἐρεις δὴν μάχαις· τά τε σημεῖα τῶν λόχων, ὅσοι μὴ ἐρρωμένως ἐδύκουν ἀμύνεσθαι, πρὸς τῶν σημειοφόρων ἁρπάζων, εἰς μέσους ἐρρίπτετο τοῖς πολεμίοις, ἵνα ὁ δέος αὐτοῖς τῆς ἀνόμου ἡμφείας, εἰ μὴ ἀνασώσαιντο τὰς σημείας, ἀνδρας ἀγαθοὺς εἶ) ἀναγκάσῃ· ταῦ τε κάμνοντι αὐτὸς παρεβοήθει μέρε ἀεὶ, ἕως ἐξέωσε τῆς στάσεως καὶ θάτερον μέρος. φιλοτίμενον δὲ τῶν ἄκρων, οὐδὲ τὰ μέσα παρέλυε. φυγὴ δὲ τῶν Ἑρνίκων μὴ τοῦτο ἐγένετο ὅπῃ τὸν χάρακα τεταραγμένη τε καὶ ἄκοσμος· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοῖς κτείνοντες ἠκολούθουν. τοσαύτη δὲ ἄρα πρεσθυμία πρὸς τὸν τότε ἀγῶνα τῇ Ῥωμαίων ςραλιᾷ ἐνέπεσεν, ὥςε καὶ τῶν χάρακος τῶν πολεμίων πρεσῆναθαί τινας ὑπεβάλλεν, ὡς ἐξ ἐφόδου χρωσομένους· ὧν οὐκ ἀσφαλῆ πᾶν πρεσθυμίαν, οὐδὲ ἐν ταῖς συμφέρεσι γινομένοις ὁρᾶν ὁ ὕπατος, σημαίνει κελεύσας ὀ ἀνακλητικὸν, κατεβίβασε τοῖς ὁμόσε χωρεῖν τας, ἀκοῦσαι τας ὅτι τῶν ἐρυμνῶν, δείσας μὴ ἐξ ὑπερδεξίων βαλόμενοι, σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ μεγάλης βλάβης ἀναγκασθῶσιν ὑποχωρῆν, ἔπειτα καὶ τὸν ἐν τῆς πρεστέρας νίκης δόξαν ἀφανίσωσι. τότε μὲν οὖν ἤδη· καὶ γὰρ ἐν τῷ δύσιν ἡλίου· χαίροντές τε καὶ παιανίζοντες οἱ Ῥωμαῖοι κατεςραπεδεύσαν. τῇ δὲ ὑπτούσῃ νυκτὶ φόβος τε ἠκούετο πολὺς ἐν τῷ χάρακος τῶν Ἑρνίκων καὶ βοὴ, καὶ πολλὰ ἐφαίνετο σέλαπα λαμπάδων. ἀπογνόντες γὰρ ἔτι αὐθέξειν

394 ἑτέρᾳ μάχῃ, καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἔγνωσαν αὐτοὶ ἐκέλευσοι· καὶ ὁ ποιῆσαν αὐτῶν τὴν ἀπαξίαν καὶ βοὴν, ἥτο ἐν. ὡς γὰρ εἶχον ἕκαςοι δυνάμεως, καὶ κατ' πάχος ἔφευγον ὀλιβοῶντές τε καὶ ὀλιβοώμενοι, τῶν δὲ ὑπολιπομένων ἀλλὰ θαύματα ἢ νόσοις, οἰμωγαὶ καὶ λιτανείας ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθέμενοι. ἥτο ἀγνοοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, πεπυσμένοι δὲ πρὸς τῶν αἰχμαλώτων πρότερον ὅτι δυώαμις Ἑρνίκων ἑτέρα μέλλει βοηθὸς ἥξειν τοῖς σφετέροις, καὶ τὴν βοὴν καὶ τὰ σαλπίγγων ὅτι τῇ ἐκείνων ἀφίξει γεγενέναι νομίζοντες, τά τε ὅπλα ἀνέλαβον, καὶ τὸν χάρακα περιεςεφανώσαντες, μή τις ἔφοδος αὐτοῖς ἠνοιτο νύκτωρ, τοτὲ μὲν ὅπλων κτύπον ἐποίουν ἀθρόοι, τοτὲ δὲ, ὥσπερ εἰς μάχην ὁρμώμενοι, θαμινὰ ἐπηλάλαζον. τοῖς δὲ Ἑρνίξι καὶ ταῦτα δέος μέγα παρῆν, καὶ ὡς διωκόμενοι πρὸς τῶν πολεμίων, πορεσάδες ἄλλοι κατ' ἀλλᾶς ὁδοὺς. ἡμέρας ὁ ἠνοιγμένης, ὅπερ ἀπήγγελλον αὐτοῖς οἱ τε πεμφθέντες ὅτι τὴν καθαρὸν πᾶν ἱππεῖς, ὡς οὔτε δυώαμις ἑτέρα παρῆν σύμμαχος τοῖς πολεμίοις, οἵ τε τῇ πρεστέρᾳ πρὸς ταξάμενοι μάχῃ πεφεύγασιν,

& ibi ſuccurrit, accendens & nomine inclamans eos qui e ſuperioribus prœliis fortitudinis palmam reportare conſueuerant: & ſicubi ſegnius repugnantes animaduerteret, ſigniferis erepta ſigna coniiciebat in hoſtes medios; vt metu militaris pœnæ, quam daturi eſſent ni ſigna recepiſſent, cogerentur fortiter rem gerere. ſemperque ipſe, vt quæque pars laborabat, aderat, donec & alterum cornu eſtatione ſua dimouiſſet. Ita profligato vtroque cornu, ne media quidem acies locum ſuum tenuit: ſed turbatis ordinibus effuſa fuga caſtra petebant Hernici, Romanis eorum terga cædentibus: tantumque animi Romanis in eo certamine ſuperfuit, vt eorum nonnulli etiam ad vallum hoſtium penetrare auſi fuerint, ceu primo capturi impetu. quorum alacritatem nec tutam nec vtilem cernens cõſul, iuſſit receptui canere, atq; ita inuitos a valli oppugnatione reuocauit; veritus ne e ſuperiore loco telis petiti, cum ignominia & magno damno reiicerẽtur, & recentis victoriæ gloriam obſcurarent. Sole demum occidente, Romani læti & iubilantes caſtra ſua repetunt. Sequenti nocte ſtrepitus magnus & clamor exaudiebatur e caſtris Hernicis, magnusq; in eis collucebat facularum fulgor. deſperantes enim ſe poſſe nouo hoſtem prœlio ſuſtinere, deſerere caſtra decreuerunt iniuſſu ducum: atq; hæc erat clamoris & diſcurſationis cauſſa. nam pro ſua virili quiſq; properabãt, inclamãtes ſe inuicem, neglectis ciuilibus & precibus eorum qui derelinquebantur ægroti aut faucii. Id ignorantes Romani, qui ex captiuis prius acceperant alias copias Hernicis venturas auxilio, clamorem iſtum & tumultum ex illorum aduentu ortum arbitrati, reſumptis armis corona cinxerunt caſtra, nequa nocturna vis eis inferretur; interim modo collisis ſcutis denſum cientes ſtrepitum; modo, perinde ac ſi in pugnam ruerent, frequentem clamorem tollẽtes. Hernicis autem hoc quoq; timorem augebat, nec aliter quam ſi hoſtes ſe inſequerentur, diſperſi fugiebant, alius per aliam viam. Vbi vero illuxit, & exploratũ miſſi equites renũtiarũt nec auxilia noua veniſſe hoſtibus, & eos qui pridie pugnauerant fugiſſe,

Aquilius educto exercitu castra *deserta* cepit, referta iumẽtis, commeatibus, armis: & vulnerati ibi deprehensi non pauciores his qui fugerant: emissoque equitatu in eos qui per vias & siluas dispalati oberrabant, multi viui capti sunt. Inde consul impune agros Hernicorum peruagatus, prædas abegit, nemine audente congredi. Dum hæc gerit Aquilius, collega eius T. Siccius in Volscos missus cum robore copiarum, in Veliternum agrum irrupit. nam ibi erat Tullus Attius Volscorum dux cum florentissimo exercitu, volens Romanorum socios infestare primum, sicut Marcius initio belli fecerat; ratus in eodem metu Romanos etiamtum esse, nec missuros auxilium in fide sua manẽtibus. Vt vero se mutuum conspexerunt exercitus, sine mora cõgressi sunt. erat autem locus intermedius, in quo pugnandum erat, tumulus magna ex parte saxosus & confragosus; vbi equitatus neutris esset vsui. Id animaduertẽtes Romanorũ equites, & turpe sibi ducentes si spectatores tantum, non adiutores essent certaminis, frequentes adierũt consulem, ac rogarunt vt si cõsultum ipsi videretur, permitteret se omissis equis pedestrem pugnam inire. Ille collaudatos iussosque ex equis descendere circa se habuit, vt cum eis, si res poscere videretur, laborantibus succurreret: fueruntque hi tum præcipua caussa Romanorum victoriæ. nam peditum copiæ pares vtrobique erant tum armatura tum numero, simulq; ordinum ratione ac pugnandi peritia: & inferendo pedem referendoque, vitandis infligendisque ictibus, exercitati pariter. Volsci enim omnem suæ militiæ disciplinã, ex quo Marcium habuerant ducem, in Romanum morem mutauerant. Itaque ad multũ diei æquo marte certatum est: & loci natura inæqualis multa vtrisq; aduersus se inuicem præbebat commoda. Ibi equites Romani diuisi bifariam, pars ex transuerso hostes inuaserunt a dextro cornu, pars tumulo circuito in extremum hostis agmen fecerunt impetum. ac mox alii lanceas eiaculati sunt, alii equestribus gladiis longioribus ferientes brachia & poplites, multorũ manus defensantes corpora vel protegentes

ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ὁ Ἀκύλλιος, τόν τε γεγραμμένον πολεμίων αἱρεῖ μεσὸν ὄντα ὑποζυγίων καὶ ἀγορᾶς καὶ ὅπλων· καὶ τὰς βαυματίας αὐτῶν ἐκ ἐλάττους οὔσας τῶν πεφονευμένων λαμβάνει· τῶν τε ἵππων οὐκ πέμψας ὀλίγους ἐσκεδασμένους ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τε καὶ τὰς ὕλας, πολλὴν γίνεται σωμῶν ἐκκομιδῆς· καὶ ὃ λοιπὸν ἤδη τὴν Ἑρνίκων χώραν ἐπῄει, λεηλατῶν ἀδεῶς, οὐδενὸς ἐπιστρατευόμενος εἰς χεῖρας ἰέναι. ταῦτα μὲν Ἀκύλλιος ἔδρασε.

ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Τίτος Σίκκιος, ὁ πεμφθεὶς ὀλίγον Οὐολούσκους, ὅσον ἐπὶ κράτιστον τῆς δυνάμεως μέρος, εἰς τὴν Οὐελιτρανῶν χώραν εἰσέβαλεν. ἐνταῦθα γὰρ ἦν Τύλλος Ἄττιος ὁ τῶν Οὐολούσκων ἡγεμών, τὸν ἀκμῆς τότε συνεβεβασάμενος τραπεῖν, νομίζων ἔχειν τὰ συμμαχικὰ Ῥωμαίων κακῶσαι πρῶτον, ὥσπερ ὁ Μάρκιος ἔδρασεν, ὅτε ἤρχετο τῶν πολέμων, δόξας ἐν ᾧ αὐτῷ φόβῳ Ῥωμαίοις ἐπιδραμεῖν, καὶ μηδεμίαν βοήθειαν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν κινδυνεύουσι πέμψειν ὑπακοήν. ὡς δὲ ἄφθησάν τε καὶ εἶδον ἀλλήλας αἱ δυνάμεις, εὐθὺς ἔτι ἀναβαινόμεναι στενῆς εἰς ὃ αὐτό. τοῦ δὲ χάρακος ὁ μεταξὺ τῶν τραπεζῶν, ἐν ᾧ τὴν μάχην ἔδει γενέσθαι, λόφος πετρώδης πολλαχῇ τῶν κατεστεγνώς· εἶτα οὐδετέροις ἡ ἵππος ἐμέλλεν ἔσεσθαι χρησίμη. μαθόντες δὲ ὅτι οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, καὶ σὺν αἰσχύνῃ θέλοντες εἰ παρεῖεν τῶν ἀγῶνι μηδὲν παρεσκευασμένοι, ἐδέοντο τῶν ὑπάτου παρεκβάντες αὐτοί, ἐᾶσαι σφᾶς καταβαίνειν ἀπὸ τῶν ἵππων, μάχεσθαι πεζοῖς, εἰ δέ τι δικεῖ αὐτῷ κρατίστον εἶ). καὶ κρίνας πολλὰ ἐπαινέσας, καταβιβάζει τε ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ σὺν ἑαυτῷ τεταγμένους εἶχεν· ὀλιγοχρόνιοι τε καὶ ἐπιδιορθωταὶ τῶν κάμνοντος ἐσομένοι. καὶ ἐλθόντος τότε νίκης λαμπρᾶς σφόδρα ἐσομένης οὗτοι Ῥωμαίοις ἄριστοι. ὁ μὲν γὰρ πεζὸν ἀμφοτέρων, πλήθει τέως μάλιστα ἐν δυθεσπέσιν καὶ ὁπλισμοῖς ὁμοίοις ὄντων, πάξεώς τε κόσμῳ καὶ μάχης ἐμπειρίᾳ, καὶ τὰ ἐπαγωγαὶς καὶ ἀναχωρήσεσι, πλήγαί τε αὖ καὶ φυλακαὶς πανεσπλήσιον. μέλεμα δὲ Οὐολοῦσκοι πολὺ τὰ πολέμια ἐξ οὗ Μάρκιον ἔχον ἡγεμόνα, καὶ εἰς τὰ Ῥωμαίων παρεσκευάσθησαν ἔθη. διέλυον οὖν ὅτι πλεῖστον χρόνον τὴν ἡμέρας ἀγωνιζόμενοι αἱ φυγάδες ἀγωνιζόμεναι, καὶ ἡ δὲ χωρὶς φύσις δυσωμαλὸς οὖσα, ἑκατέροις πολλὰ εἰς ὃ πλεονεκτῆν κατ' ἀλλήλων παρεῖχετο. οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων διχῇ νειμάμενοι ἑαυτοὺς, οἱ μὲν, κατὰ πλάγια τῶν πολεμίων ἀπὸ τῶν δεξιοῦ κέρους ἐμβαλόντες· οἱ δὲ, παρεβάλλοντες δὲ τὸ λόφῳ, τοῖς κατόπιν ὑπεστρατόπεδοι. ἐπὶ τὰ οἱ μὲν, εἰσακοντίζουσι τὰς λόγχας· οἱ δὲ, τοῖς ὁμόσε χωροῦσι τοῖς ἱππικοῖς ξίφεσι μακροτέροις οὖσιν κατὰ βραχίονα πάγοντες, καὶ τοῦδε τὰς ἀγκύλας καταφέροντες, πολλῶν μὲν τὰς ἀμυνομένας ἢ σκεπούσας τὰ σώματα χεῖρας αὐ-

ρας αὐτοῖς σκεπάσμασί τε καὶ ἀμύνοντο ἀπέκοπον, πολλοὺς δὲ γονάτων τε καὶ ἀστραγάλων πληγαῖς βαθείαις ἀπὸ κεφαλῆς βάσεως ἐρρίπτουν ἠμφωτῆς. πεσόντες τε πανταχόθεν Οὐολούσκοις τὸ δεινὸν ἐκ μιᾶς τῶν κατὰ πρόσωπον οἱ πεζοὶ αὐτοῖς ἐνέκειντο, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων τε καὶ τῶν κατόπιν, οἱ ἱππεῖς. ὥστε ὑπὲρ δυνάμιν ἀλγοῦν θυμούμενοι, καὶ πολλὰ ἔργα τόλμης τε καὶ ἐμπειρίας ἀποδεξάμενοι, μικρῷ δεῖν πάντες οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες κατεκόπησαν. οἱ δὲ ἐν μέσῳ τε τῇ φυγάδι τεταγμένοι καὶ ὅτι τὸ ἑτέρου κέρως, ὅπερ τὸ δεξιόν τε παρερρηγμένον εἶδον, καὶ τὸν αὐτοῦ τόπον ὑπόνοιας σφίσι τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐξελίξαντες τοῖς λόχοις, βάδην ἀπεχώρουν ὅτι τὸν χάρακα, καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς τάξει ἠκολούθουν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν ἐρύματι ἦσαν, ἑτέρα γίνεται μάχη, τῶν ἱππέων ὑπιβαινόντων τοῖς πεζοεισαρώμασι κατὰ πολλὰ μέρη τὸν χάρακος, ὀξεῖα καὶ παλίντονος. πονοῦντων δὲ τῶν Ῥωμαίων, ὁ ὕπατος κελεύσας τοῖς πεζοῖς ὕλην πρὸς τὸν ἐγκαταστάσεις ἀποχῶσαι τὰς τάφρους, πρὸς τὸν ἐχάρα κατὰ τὸν ὑπίβατον, ἔχων τοὺς ἀρίστους τῶν ἱππέων, ὅπερ τὰς ἐχυρωτάτας τὸν χάρακος πύλας. δυναστείας δὲ τοῖς πρὸς αὐτῶν μαχομένοις, καὶ τοῖς καταρράκτας τῶν πυλῶν διαλύσας, ἐντὸς ἐγένετο τῶν ἐρυμάτων, καὶ τοῖς ὑπιόντας τῶν σφετέρων πεζῶν ἐδέχετο. Τύλλος δὲ Ἄττιος ἔχων τοὺς ἐρρωμενεστάτους καὶ αὐτομολοῦντας Οὐολούσκων, ὁμόσε αὐτῷ χωρεῖ καὶ πολλὰ ἔργα θυναῖα ἀποδεξάμενος· ἐν μὲν τῷ δὲ ἀγωνιστὴς μὲν πολέμων σφόδρα ἄλκιμος, φαίνηται δὲ ἀχμός· ὑπὸ κόπου τε καὶ πλήθους βαυμάτων κεκαπονηθεὶς ἀποθνήσκει. τῶν δὲ ἀγῶν Οὐολούσκων, ὅπερ ὁ χάος ἠλίσκετο, οἱ μὲν, ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν· οἱ δὲ, τὰ ὅπλα ῥίψαντες, πρὸς ἱκεσίαν τῶν κεκρατηκότων ἐδάκρυον· ὀλίγοι δέ τινες ὑπὸ τὰ οἰκεῖα φεύγοντες ἀπεσώθησαν. ἀφικομένων δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀγγέλων, οὓς ἀπέστειλαν οἱ ὕπατοι, μεγίστη χαρὰ τὸν δῆμον κατέχει, καὶ αὐλίνα μὲν τοῖς θεοῖς χαριστήρια ἐψηφίσαντο θυσίας, τοῖς δὲ ὑπάτοις τὴν τῶν θριάμβων τιμὴν παρέθεσαν· οὐ μέντοι τὴν αὐτὴν γε ἀμφοτέροις, ἀλλὰ Σικκίῳ μὲν, ὅπερ φόβου μείζονος ἐλευθεροκέναι ἐδόκει τὴν πόλιν, τὸν Οὐολούσκων ὑπεστρατῶν καθελόν· ὑπατον, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν ἀποκτείνας, τὴν μείζονα πομπὴν ἐψηφίσαντο· καὶ εἰσέλασιν ὁ ἀνὴρ ἔχων τὰ λάφυρα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις καὶ τὴν σύναγωνισαμένων δυνάμιν, ἅρματι παρεμβεβηκὼς χρυσοχαλίνων ἵππων, τὴν βασιλικὴν ἠμφιεσμένος ἐσθῆτα. ὥσπερ τοῖς μείζοσι θριάμβοις νόμος. Ἀκυλλίῳ δὲ τὸν ἐλάττονα θριάμβον ἀπέδοσαν, ὃν αὐτοὶ καλοῦσιν ὤαν. δεδήλωται μοι δὲ τῶν πρότερον

abscidebant vna cum ipsis tegumentis armisque defensoriis; multorum genua talosque consauciantes profundis vulneribus, prosternebant semineces. iamque vndique vrgebantur Volsci, a fronte a peditibus, a latere ac tergo ab equitibus. quamobrem supra vires strenue repugnantes, post multa audaciæ peritiæque specimina, in dextro cornu pene ad vnum concisi sunt. media vero acies & alterum cornu, postquam dextri cladem viderunt, & Romanos equites pari modo in se tendere, explicatis ordinibus pedetentim castra repetebant, & Romani equites seruatis ordinibus insequebantur. Ad munitionem vbi ventum est, noua oritur pugna, equitibus vallum aliquot locis conscendentibus, & hostibus acriter repugnantibus. cumque Romani iam laborarent, consul iussit pedites vt fascium coniectu fossas explerent; & qua dabatur aditus, ipse primus cum fortissimis equitum firmissimam valli portam petiit: reiectisque propugnatoribus, & dissectis portæ cataractis, intra vallum irrupit, ac sequentes se pedites excepit. Occurrit Tullus Attius cum valentissimis Volscorum & audacissimis; editisque multis ac strenuis facinoribus (erat enim pugnator fortis, & manu promptus; sed copiis ducendis minus idoneus) *tandem* labore fessus oppletusque vulneribus occumbit. Ceteri Volsci captis castris partim in conflictu cõcisi sunt, partim abiectis armis se victoribus dediderunt supplices: pauci admodum fuga seruati, domum redierunt incolumes. His Romę cognitis per missos a consulibus nũtios, ingens gaudium fuit: moxq; ad agẽdas diis gratias adornata sacrificia, & decreti consulibus honores triumphales; non tamen pares ambobus: sed Siccio, qui a maiore terrore vrbem liberasse videbatur, insolente Volscorũ exercitu deleto & duce cæso, maioris triumphi pompa concessa est: & inuectus est in vrbem *prælatis* spoliis, captiuis *præcedẽtibus*, militibus victoriæ sociis *prosequentibus*; trahentibus currũ equis aureis frenis insignibus, cultu (vt in maioribus triumphis mos est) regio. Aquilio minor triumphus contigit; quem ouationem nominãt. de qua in superiorib. a me dictum est

Triumphus de Volscis & Hernicis.

quid a triumpho differat. Ingressus est vrbem pedibus, cũ cetero pompæ ornatu. atque ita hic annus finiit.

A.V.C. 268. consul. Proculo Virginio, & Sp. Cassio III. Æqui, Volsci, & Hernici debellati.

Sequẽtes consules Proculus Virginius, Sp. Cassius tertium, cum vrbanis copiis & sociorum auxiliis in bellum profecti sunt. Virginio Æqui, Cassio Hernici & Volsci, prouincia sorte obtigit. Æqui munitis oppidis, & in ea comportatis rebus carioribus, agros vastari, villas incendi passi sunt: ita vt Virginius minimo negotio maiorem eius regionis partem peruagatus, vastitate *vinetorum arbustorumque* edita, cum nemo ad defensionem prodiret, *integras* copias domum reduxerit. Vosci & Hernici, cõtra quos duxit Cassius, primum statuerant iactura populationum contemnere, inclusi mœnibus: non tamen permanserunt in *ea* sententia: sed partim feracissimos agros miserati, qui *plantarum* excidio ita fœdarentur, vt facile repararі non possent; partim non satis fidentes munitionibus in quas confugerant: (erãt enim parum validæ) per legatos pacem petierunt a consule: primum Volsci: qui facilius impetrauerunt, pecunia consuli persoluta quanta esset imperata, præbitisque ceteris quibus exercitui opus esset, omnibus: ac promissa Romanis obedientia, nihil amplius de æquo iure contenderunt. deinde Hernici destitutos se a sociis videntes, & *ipsi* de pace atque amicitia egerunt cum cõsule. Ceterum Cassius multis verbis accusata gente apud legatos, respondit, prius illis facienda quæ victos ac subditos deceret facere: & tũc demum petendam amicitiam. Cumque legati pollicerentur quidquid æquum esset ac possibile, imperauit eis pecuniam ad persoluenda mensium stipendia, & cibariorum quantum in *vnum* mensem militibus sat esset. ad quæ paranda concessit eis aliquot dierum inducias. Quæ omnia cum Hernici magna alacritate ac celeritate subminiſtrassent, &. amicitiam per legatos rursum petiissent, Cassius collaudatos ad senatum remisit. Patribus post longam consultationem placuit in amicitiam eos recipi: ceterum leges fœderis Cassium consulem constituere suo arbitrio, & rata esse ipsius placita. Hæc

ἰῶν ἔχει ἀφορὰν ἐστὶ πρὸς τὸν μείζονα. καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀνὴρ πεζὸς, καὶ λοιπὰ τῆς πομπῆς ἐπαγόμενος. καὶ ὁ ἐνιαυτὸς οὗτος ἐτελεύτα. οἱ δὲ τούτων τὴν ὑπατείαν παραλαβόντες Πόπλιος Οὐεργίνιος, καὶ Σπόριος Κάσσιος τρίτον τότε ἀποδεικθεὶς ὕπατος, καὶ τε πολιτικὰς καὶ τὰς συμμαχικὰς ἀναλαβόντες δυνάμεις, ἐξῆγον εἰς τὴν ὕπαιθρον· Οὐεργίνιος μὲν ὅτι τὰς Αἰκανῶν πόλεις, Κάσσιος δὲ ὅτι τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Οὐολούσκων, ἀναλαμβάνοντες τὰς ὁδούς. Αἰκανοὶ μὲν οὖν ὀχυρώσαντες τὰς πόλεις, καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀνασκευασάμενοι, τὴν γῆν παρεώρων δηουμένην, καὶ τὰς αὐλὰς ἐμπιπραμένας. ὥστε κατὰ πολλὴν ἀπάτειαν Οὐεργίνιος ὅσην ἐδυνάτο πλείστην αὐτῶν γῆν χείρας τε καὶ λωβησάμενος, ἐπεὶ οὐδεὶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐξῄει μαχούμενος, ἀπῆγε τὴν γραῖαν. Οὐολοῦσκοι δὲ καὶ Ἕρνικες, ἐφ' οἷς ὁ Κάσσιος ἐστράτευσε, γνώμην μὲν ἐποιήσαντο δηουμένης τῆς χώρας παρεοραῖν, καὶ συνέφυγον εἰς τὴν πόλιν· οὐ μὴν ἔμειναί γε ἐν τοῖς ἐγνωσμένοις, χώρας τε ἀγαθῆς κειρομένης, καὶ οὐ ῥᾳδίως ἀναπτησαμένας ἔπι ἤλπισαν, οἴκτῳ ὑπαθέντες, καὶ τοῖς ἐρύμασιν ἀσφόδρα ὀχυροῖς οὖσιν, εἰς ἃ καταπεφεύγασιν, ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ παρεσβείας ἀπέστελλον πρὸς τὸν ὕπατον, ὑπὲρ καταλύσεως τοῦ πολέμου δεησόμενοι· Οὐολοῦσκοι μὲν, πρότεροι· καὶ ἀῆθον οὗτοι τὴν εἰρήνης ἔτυχον, ἀργυρίου τε δόντες ὅσον αὐτοῖς ὁ ὕπατος ἔπαξεν, καὶ τἄλλα ὅσων ἐδεῖτο τῇ γραπτῇ πόλει ὑπηρετήσαντες· καὶ ὅτι μὲν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις ἔσεσθαι ὡμολόγησαν, οὐδενὸς ἔτι μεταποιούμενοι τῆς ἴσων· Ἕρνικες δὴ, ὕστεροι, ὅτῳ μεμονωμένοις ἑαυτοῖς εἶδον, ὑπὲρ εἰρήνης τε καὶ φιλίας διελέγοντο πρὸς τὴν ὕπατον. ὁ δὴ Κάσσιος πολλὴν κατηγορίαν πρὸς τοῖς παρεσβεῖς κατ' αὐτῶν ἀναθέμενος, πρῶτον ἔφη δεῖν αὐτοὺς τὰ τῆς κεκρατημένων τε καὶ ὑπηκόων ποιήσαντας, τότε ἀναλέγεσθαι περὶ φιλίας· τὴν δὴ παρεσβυτῶν ποιήσειν τὰ δυνατὰ καὶ μέτρια λεγόντων, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀργύριόν τε, ὃ κατ' ἀνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνισμὸν ἔθος τῷ μηνὶ δεδόσθαι, καὶ ἀφ' μηνὸς ἑκάστου ἐφάς ἀποφέρειν. ἕως δ' ἂν ταῦτα διαπράσσωσι, τάξας τινὰ χρόνον ἡμέρας, δύο χὰς αὐτοῖς ἐδίδου τοῦ πολέμου. ὑπηρετησάντων δὴ αὐτοῖς ἁπάντων τῶν Ἑρνίκων ἀφ' πάχρις καὶ μετ' εὐθυμίας, καὶ τοῖς περὶ φιλίας ἀναλεξομένοις ἀπεφαίνετο αὖθις, ἐπαινέσας αὐτοὺς ὁ Κάσσιος, ἀνέπεμψεν ὅτι τὴν βουλήν. τοῖς δὴ οὐκ τῶν συνεδρίου πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξε δέχεσθαι μὲν τοὺς ἄνδρας εἰς φιλίαν· ἐφ' οἷς δὴ ἠνήσοντας δικαίοις αἱ πρὸς αὐτοὺς συνθῆκαι, Κάσσιον τὸν ὕπατον γνῶναί τε καὶ θεῖναι· ὅ τι δ' ἂν ἐκείνῳ δόξῃ, ὅ τοῦ εἶ) σφίσι κύριον. ταῦτα

τῆς

τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἀναστρέψας εἰς τὴν πόλιν ὁ Κάσσιος θρίαμβον καταγαγὼν ἀξίου μέγιστον, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν κεκρατηκώς, χαίειν μᾶλλον πράττων ὃ τίμιον, ἢ τὰ δικαίῳ λαμβάνων, ὃς οὔτε πόλεις ἑλὼν οὐκ τειχομαχίας, οὔτε ἐν ὑπαίθρῳ μάχῃ τραπεὶς πολεμίων ἡγεμόνας, οὐ χαλκωτὰ καὶ σκῦλα οἷς κοσμεῖται θρίαμβος, ἔμελλε καταγαγεῖν. εἰ γὰρ τοι δόξαν αὐθαδείας καὶ τοῦ μηδὲν ἔτι τῶν ὁμοίων τοῖς ἄλλοις φρονεῖν, τοῦτο ἔργον αὐτῷ τοσοῦτον φθόνον ἐνέγκε. ἀφαιρεθεὶς δὲ τὸν θρίαμβον αὐτῷ δοθῆναι, τὰς τῶν Ἑρνίκας ἐξιώσεις ἐνέγκεν ὁμολογίας. αὐτὰ δὲ ἦσαν αὐτὰ γεγραμμένα τῶν τοῖς Λατίνοις γενομένων. ἐφ' οἷς πάνυ ἠγάθοντο πρεσβύτατοί τε καὶ λαμπρότατοι, καὶ δι' ὑπουργίας αὐτὸν ἐλάμβανον, οὐκ ἀξιοῦντες τῆς ἴσης τιμῆς τοῖς συγγενέσι Λατίνοις τοῖς ἀλλοεθνεῖς Ἕρνικας τυγχάνειν· οὐδὲ τοῖς πολλὰ δεινοῖς ἔργα ἐπιδεδειγμένοις τοῖς μετ' ὀτιοῦν δεδρακόσι, τῶν αὐτῶν φιλανθρώπων μετέχειν· τό τε ὑπερόφιας τοῦ ἀνδρὸς ἀχθόμενοι, ὃς ὑπὸ τῆς βουλῆς τιμηθεὶς, οὐκ ἀντεβίμησεν αὐτῷ τοῖς ἴσοις, οὐδὲ μετ' κοινῆς γνώμης τῶν συνέδρων, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ἐδόκει γράψας ἐξήνεγκε τὰς ὁμολογίας. ὧν τε ἀρὰ οὐ σὺν τοῖς πολλοῖς δυτυχεῖν, σφαλερὸν ἀνθρώπῳ χρῆμα καὶ ἀσύμφορον· αὐχήματός τε γὰρ ἀνοήτου πολλοῖς αἴτιον γινόμενον, λαιθαίνει καὶ ἐπιθυμιῶν ἀρχηγὸν ἐκβαινουσῶν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. ὃ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. τεσσὶ γὰρ ὑπατείαις, καὶ δυσὶ θριάμβοις τῶν τότε ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς πόλεως τετιμημένος, σεμνότερον αὐτὸν ἦγε, καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐλάμβανε πόθον, ἀθυμούμενος ὅτι τοῖς βασιλείας καὶ τυραννίδος ἐφιεμένοις ῥᾴστη τε καὶ ἀσφαλεστάτη ὅστι πασῶν ὁδὸς ἡ τοῦ πλήθους ἀναγεσίας ἕνεκα ὑπαρχούσα, καὶ οὐκ τῶν χρημάτων τοῦ διδόντος τὰ κοινὰ σιτεῖσθαι ἐθίζουσα, ταύτην ἐβάδιζε· καὶ αὐτίκα οὐδενὶ πρεσβύτῃ· εἰ γὰρ τις χώρα δημοσία πολλὴ παρημελημένη τε καὶ ὑπὸ τῶν ἀπορωτάτων καλεχομένη, ταύτην ἔγνω τῷ δήμῳ ἀναδιδόναι. καὶ εἰ μὴ ἄρα τοῦδε ἐλθὼν ἠρκέθη, τάχα ἂν αὐτῷ κατ' νοῦν τὸ ἔργον ἐχώρησεν· νῦν δὲ πλάνων ὀρεγόμενος, φασὶν ἐμεγάλῃ ἤφρεν, ἐξ ἧς οὐκ ἀτυχὲς τὸ τέλος αὐτῷ συνέβη. Λατίνοις τε γὰρ ἡξίει τῇ καταγραφῇ τῆς χώρας συμπεριλαμβάνειν, καὶ τοῖς νεωστὶ προσληφθεῖσι εἰς τὴν πολιτείαν Ἕρνικας, οἰκεῖα ἑαυτῷ προσκτάσασθαι τὰ ἔθνη. ταῦτα ἀναπνεύσας, τῇ μετὰ τὸν θρίαμβον ἡμέρᾳ συνεκάλεσε τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παρελθὼν ὅτι τὸ βῆμα, ὡς ἔθος ὅστι ποιεῖν τοῖς τεθριαμβευκόσι, πρῶτον μὲν ἀπεδέδωκε τὸν ὑπὲρ τῶν πραχθέντων αὐτῷ λόγον· οὗ

397

vbi senatus decreuit, Cassius in vrbem reuersus, maximum sibi triumphum petiit, vt maximis subiugatis gentibus; gratia magis vsurpans eum honorem quam iure postulans; quippe qui nec vrbes vllas expugnauerat, nec hostem acie fuderat, nec triumphi ornamentum captiuos vllos habebat aut spolia quæ in pompa traduceret. qua re opinionem arrogantiæ, vt qui supra ciuilem modum se extolleret, inuidiamque lucratus est. Triumpho impetrato, pacis Hernicis datæ conditiones protulit, transcriptas ex Latinorum fœdere. quas ægerrime tulit honoratissimus quisq; senatorum & natu maximus, ipsumque suspectum habebant, quod indignum censerent cognatis suis Latinis honore æquari alienigenas; & spectatæ fidei hominibus eos, quorum nulla exstarent erga populum Romanum merita. nec placebat eius factus qui accepto a senatu honore, nõ parem ei vicissim honorem habuisset, nec communicato cum patribus consilio, pro suo vnius arbitratu scriptas cõditiones protulisset. Ita nimia felicitas ei periculosa fuit & inutilis: sicut plerisque hac occasione surrepere solet insana superbia & immoderatæ cupidines. trium enim consulatuum duorumq; triumphorum honore ciuibus ætatis suæ præminẽs, elatius se gerebat; & principalis potestatis appetens, cum animaduertisset facillimam omnium atq; tutissimam viam ad regnum tyrannidemve, si quis plebis fauorem beneficiis acquisitum, publicarum opum dilargitione foueret, eam viam ingressus est: ac mox nemine præmonito agrũ quendam publicum, qui per incuriam magistratuum a diuitib. occupatus fuerat, statuit plebi diuidere. & fortasse res illi ex sententia successisset, si his impetratis acquieuisset. sed maiorum cupiditate incensus, non paruam seditionem mouit; quæ infelicem ei peperit exitum. volebat enim & Latinos in partem agrorum assumi, & recens ciuitate donatos Hernicos; fauorem harum gentium sibi conciliare volens. His animo agitatis, altera post triumphum die vocata concione, pro tribunali, vt mos est triumphalibus, primum rerum a se gestarum rationem reddidit; cuius

Cassius ad principatũ aspirat.

capita erant hæc: se primo consulatu Sabinos de principatu *cum Romanis* contendentes, prœlio vicisse, & Romanum imperium agnoscere coegisse: secundo consulatu, pacata seditione intestina, plebem in patriam reduxisse, Latinosque Romanorum cognatos, & perpetuos imperii gloriæque æmulos, concesso æquali ciuitatis iure, in amicitiam populi Romani perduxisse; ita vt *nunc* Romam non amplius aduersariam, sed patriam appellent: hoc tertio consulatu Volscos vi ex hostibus amicos effecisse; & Hernicos gentem magnam & validam, quæ vt propinqua, magnopere vel prodesse possit vel lædere, ad deditionem vltro faciendam adduxisse. His atque similibus denarratis, plebis animos in se *vnum* intentos volebat, quasi præ ceteris omnibus reip. curam ageret, & in posterum acturus esset. Postremo sic orationem finiit, vt polliceretur plebi tot tantaque beneficia, quanta nemo ad eam diem, quantumuis ob plebis studium laudatus, præstitisset: idque fore propediem. Concione dimissa, ne momentum quidem cessans temporis, sequenti die senatum conuocauit in curiam, iam arrectum & sollicitum ob *proximam* eius orationem: & priusquam aliud quidquam ageret, quod *pridie* apud plebem celauerat, in medium protulit: quandoquidem plebs perutilis fuerit reipubl. tam in asserenda libertate quam in parando imperio, prouidendum ei diuiso agro, qui bello partus, nomine vocetur publicus, at reuera ab impudentissimo quoq; patricio, nullo iure teneatur: & frumẽti a Gelone Siciliæ tyrãno dono missi, quod cum gratis debuisset omnib. ciuibus diuidi, venditum fuerit pauperibus, pretiũ emptorib. reddendũ ex ærario. Adhuc eo loquẽte magnus *in senatu* erat fremitus, cunctis verba eius molestè ferẽtib[9]. Vbi vero desiit, & collega Virginius grauiter eũ accusauit, vt qui seditionem inueheret; & ceterorum senatorũ honoratissimus quisq; ac natu maximus; præcipue Appius Claudi[9]; ita vt inter exacerbatos p multas horas duraret altercatio, nõ sine cõuitiis amarulentissimis. Diebus qui sequuti sunt, Cassius continuatis concionibus, fauorẽ plebis sibi cõciliabat,

κεφάλαια ἐῶν ταῦτα· ὅτι τὸ μὲν πρότης ὑπατείας τυχὼν, τὸ Σαβῖνων ἔθνος ἀντιποιούμενον τῆς ἡγεμονίας μάχῃ νικήσας, ἠνάγκασεν ὑπήκοον Ῥωμαίοις γενέσθαι· ἀποδιαθεὶς δὲ τὸ δεύτερον ὕπατος, τὴν ἐμφύλιον ἔπαυσε τὸ πόλεως κάκιον, καὶ κατήγαγε τὸν δῆμον εἰς τὴν πατρίδα· Λατίνοις δὲ συγγενεῖς ὄντας τὸ Ῥωμαίων πόλεως, ἀεὶ δὲ τὸ ἡγεμονίας καὶ τῆς δόξης αὐτῇ φθονοῦντας, εἰς φιλότητα συνήγαγε, τῆς ἰσοπολιτείας μεταδοὺς, ὥστε μηκέτι ἀντίπαλον, ἀλλὰ πατρίδα τὴν Ῥώμην ὀνομάζειν· τέταρτον δὲ καταστὰς ὅτι τὸ αὐτὸ ἀρχῶν, δολούσχοις τε ἐνάγκασε φίλοις αὐτὸ πολεμίων γενέσθαι, καὶ τὸ Ἑρνίκων ἔθνος μέγα τε καὶ ἄλκιμον, καὶ πλησίον σφῶν κείμενον, βλαπτόμενόν τε καὶ ὠφελοῦν τὰ μέγιστα ἰσχυρότατον, ἐκούσιον ὑπηγάγετο. Ταῦτα δὲ δὴ καὶ ὅμοια τούτοις διεξελθὼν, ἠξίου τὸν δῆμον ἑαυτῷ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς πολλὰ πόλει τοῖς δεῦρο προθυμίαν ἔχοντι τοῦ κοινοῦ, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν ἔξοντι χρόνον. τελευτῶν δὲ τοῦ λόγου, τοσαῦτα ἔφη καὶ τηλικαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν τὸν δῆμον, ὥστε ἄπορος ἐκ παρβδόξου τοῖς ἐπαγγελθεῖσι γενόμενος, καὶ ταῦτα ἔφη ποιήσειν οὐκ εἰς μακρὰν. Διαλύσας δὲ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ χρόνον οὐδὲ ἀκριβῆ διαλιπὼν, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλει τὴν βουλὴν εἰς τὸ συνέδριον, ὀρθὴν καὶ πρόφοβον οὖσαν ὅτι τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπὸ αὐτοῦ λόγοις· καὶ πρὶν ἑτέρου τινὸς ἄρξασθαι λόγου, τὴν ἐπόρρητον ἐν τοῖς δήμῳ φυλαχθεῖσαν γνώμην εἰς μέσον ἔφερεν, ἀξιῶν τοῖς βουλευταῖς, ὅπερ πολλὰ ὁ δῆμος τῇ πόλει χρήσιμος γέγονε, τὰ μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὰ δὲ εἰς τὸ ἑτέρων ἄρχειν συλλαβόμενος, προσήκειν αὐτοῦ ποιήσασθαι τήν τε χώραν αὐτῷ νείμαντας ὅσην πολέμῳ κεκτημένοι, λόγῳ μὲν τῷ δημοσίᾳ, ἔργῳ δὲ τῶν δυναστευόντων τε καὶ οὐδενὶ δικαίῳ κατεχόντων πατρικίων· καὶ τὸ ὑπὸ Γέλωνος τοῦ Σικελίας τυραννοῦντος πεμφθείσης σφίσι δωρεᾶς σιτικῆς, ἣν προῖκα δέον πωλοῦντας διανεῖμασθαι τοῖς πολίταις, ὠνητὴν ἐλάμβανον οἱ πένητες, ἀποδοθῆναι τὰς ἡμετέρας τοῖς ὠνησαμένοις ἐξ ὧν εἶχε δὲ κοινὸν χρημάτων. Αὐτοῖς μὲν οὖν ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, θόρυβος ἦν πολὺς, ἀχθομένων πολλῶν καὶ οὐχ ὑπομενόντων τὸν λόγον. ὅλως δὲ ἐπαύσατο, ὅ τε συνάπαντος αὐτοῦ Δερβίνιος πολλὰ ἐποιήσατο κατηγορίαν, ὡς φάσιν εἰσάγων, καὶ τῶν ἀνδρῶν βαλόντων οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ μιμώτατοι, μάλιστα δὲ Ἄππιος Κλαύδιος· καὶ μέχρι πολλῆς ὥρας ἠγωνισμένοι τε καὶ τὰ ἔμπαν 398 κατ' ἀλλήλων ὀνείδη λέγοντες οὗτοι διετέλεσαν. ταῖς δὲ κατόπιν ἡμέραις ὁ μὲν Κάσσιος ἐκκλησίας συνεχεῖς ποιούμενος, ἐξεδημαγώγει τὸ πλῆθος, καὶ

καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς κληρουχίας λόγοις συνέφερεν, καὶ πολὺς ἦν ἐν ταῖς κατηγορίαις τῶν ἀντιπραττόντων. ὁ δὲ Δερβίνιος τὴν βουλὴν ὁσημέραι συναγαγὼν, μετὰ κοινῆς γνώμης τῶν πατρικίων ἀντιπαρεσκευάζετο φυλακάς τε καὶ κωλύσας νομίμους. καὶ ἦν σῖφος ἑκατέρῳ τῷ δεκαλουθούντων τε καὶ φυλακὴν τοῦ σώματι παρεχόντων πολύ· τὸ μὲν ἄπορον καὶ ῥυπαρόν τε καὶ πένητα θλμᾶν προσῆγεν, ὑπὸ τοῦ Κασσίου τεταγμένον· τὸ δὲ εὐηλιέστατόν τε καὶ καθαρὸν, ὑπὸ τοῦ Δερβινίου ἠθροίσθη. τέως μὲν οὖν τὸ χεῖρον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατεκράτει, μακρῷ δὲ τὸ ἕτερον προσέῃν· ἔπειτα δὲ ἰσόρροπον ἐλύετο, προσιεμένων ἑαυτοῖς τῶν δημοτικῶν τὴν κρείττονι μοίρᾳ· τάχα μὲν καὶ διὰ τὸ μηδὲν ἐκεῖνο ἄμεινον εἶναι τῇ πόλει, δεκασμοῖς τε ἀργυρίου καὶ διανομῆς τῶν δημοσίων διαφθειρόμενον τὸ πλῆθος, ἀργὸν καὶ πονηρὸν εἶναι· τάχα δὲ καὶ διὰ τὸν φθόνον, ὅτι τῆς φιλανθρωπίας ταύτης οὐκ αὐτοὶ ἦρξαν οἱ τοῦ δήμου προστάται, ἀλλ' ἕτεροι· οὐδὲν δὲ κωλύει διὰ τοῦτο τὸ δέος ὁ πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀνδρὸς ἐλαμβάνον, μείζονα γινομένῳ καὶ τῇ πόλει συνέφερεν. ἀντέλεγον οὖν ἤδη κρατοῦντες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὗτοι πρὸς τοῖς εἰσφερομένοις ὑπὸ τοῦ Κασσίου νόμοις· διδάσκοντες τὸν δῆμον ὡς οὐκ εἴη δίκαιον, ἃ διὰ πολλῶν ἐκτήσαντο πολέμων, ταῦτα μὴ Ῥωμαίοις νέμεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ Λατίνοις αὐτοῖς ἰσομοιρεῖν τοῖς μὴ πολεμουμένοις τοῖς πολέμοις, καὶ τοῖς νεωστὶ προσελθοῦσι πρὸς τὴν φιλίαν Ἑρνίκαις, οἷς ἀγαπητὸν εἶν πολέμῳ προσαρθεῖσι, τὸ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἀφαιρεθῆναι χώραν. ὁ δὲ δῆμος ἀκούων τοτὲ μὲν τοῖς τῶν δημάρχων προσετίθετο λόγοις, ἀνθυμούμενος ὅτι μικρόν τι καὶ οὐκ ἄξιον ἔσται λόγου τὸ ἐκ τῆς δημοσίας γῆς ἐσόμενον ἑκάστῳ λάχος, εἰ μὴ Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων αὐτὴν νεμήσονται· τοτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Κασσίου μετεπείθετο δημαγωγουμένου, ὡς προσδιδόντων αὐτὸν τοῖς πατρικίοις τῶν δημάρχων, καὶ προφάσιν ποιουμένων τῆς κωλύσεως ἀπάτην, τὴν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων ἰσομοιρίαν, ἣν αὐτὸς ἔφη νόμῳ προσιεμένους ἰσχύειν τῶν πενήτων [ἕνεκα·] καὶ εἴ τις ἀφαιρεθεῖεν ποτε αὐτοῖς αὐξήσαντα τὰ δοθέντα, κωλύσαι· κρεῖττον ἡγούμενος εἶναι καὶ ἀσφαλέστερον τοῖς πολλοῖς μικρὰ λαβοῦσιν ὁμοίως ἔχειν, ἢ πολλὰ ἐλπίσασιν ἀπόρων ἀποτυγχάνειν. Τούτοις δὲ τοῖς λόγοις τοῦ Κασσίου θαμινὰ μεταπειθόμενος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ὄχλον, παρελθὼν εἰς τῶν δημάρχων Γάϊος Ῥαβολήϊος ἀνὴρ οὐκ ἄφρων, τὴν διχοστασίαν τῶν ὑπάτων ὑποδεξάμενος παύσειν οὐκ εἰς μακρὰν, καὶ τὰ δήμῳ ποιήσειν φανερὸν ὅ τι χρὴ ποιεῖν. ὅπισθεν

de diuidendis agris differens, & in aduersarios vehementer inuehens. Virginius vero quotidie senatum cogẽs, de communi patrum sententia parabat contra eum præsidia legitimaq; obstacula. Vtrumque comitabatur afflectarum ad tutelam corporis caterua magna: inopes, sordidi, & ad quiduis audendum prompti, Cassium; nobiliores & sinceriores, Virginium. Itaque aliquamdiu deterior pars in concionibus multum superabat alteram: tandem æquatæ sunt, cum tribuni se meliori parti adiungerent; vel quod non videretur e republica, vt plebs pecuniarum largitione & publicorum *bonorum* diuisione corrupta, ad inertiam & improbitatem assuefieret; vel quod inuidia tangerentur, quia non ipsi eius beneficii auctores essent, quorum erat plebem curare, sed alius; vel etiam quod metuerent ne vir iste cum periculo ciuitatis nimiũ crescere. quamobrem pro concione totis viribus aduersabãtur legibus quas ferebat Cassius; docentes iniquum esse parta magnis populi Romani laboribus, non solis ciuibus Romanis assignari, sed Latinos quoque ex æquo participes eorum fieri, qui periculis non interfuerint; atque etiam Hernicos recens acceptos in amicitiã; quibus sufficere debeat quod bello subacti proprios agros non amiserint. At plebs nunc tribunis assentiebat, dum cogitabat, si ager iste publicus cum Latinis & Hernicis diuidendus esset, exiguam vilemq; portionem cuiq; obuenturam: nunc Cassii popularibus sermonibus persuasa mutabat sententiam, quasi per tribunos patriciis prodita, qui caussam intercedendi honestam prætexerẽt Latinos & Hernicos. aiebat enim Cassius, se illorum consortium legi inseruisse ad tuendos pauperes; atque *ita* vetuisse nequis vmquã, si *maxime* vellet, data illis *eripere* posset; satiusque ac tutius esse plebi, modicam ex æquo portionem accipere, quam multa sperando in totum frustrari. Huiusmodi concionibus cum Cassius plebẽ identidem in suas partes pertraheret, prodiit in medium vnus tribunorũ C. Rabuleius, vir minime stolidus, pollicẽs se breui cõpositurũ consulũ dissidiũ, & populo cõmõstraturũ quid facto opus esset. cũ-

Res agraria.

que magna voce acclamatum esset, & mox præbitum silentium: Nonne, inquit, Cassi, tuque Virgini, hæc legis sunt capita? vnum, oporteatne agrũ publicum viritim diuidi: alterum, oporteatne & Latinos & Hernicos partem eius accipere. Cumq; id affirmassent, Bene est, inquit. Tu Cassi horum vtrumq; permittis plebis calculo. quid tu Virgini? dic per deos, vtrum alterũ *tantum* Cassianæ sententiæ caput abrogas, quod ad socios attinet, nec æquas hic nobis Latinos & Hernicos; an etiam alterũ improbas, & ne nobis quidem diuidendũ censes quod est publicum? ad hoc mihi responde, nihil dissimulans. Cumq; Virginius dixisset, de Latinis Hernicisq; in partem æquam admittendis se contradicere; ceterum ciuibus *Romanis* passurum se assignari agros, si idẽ omnibus videretur: tribunus versus ad multitudinẽ, inquit; Ergo quoniam alterum sententiæ caput placet ambobus consulibus, alteri contradicitur a cõllegarum altero, & neuter alterum potest cogere, cum pares honore sint, accipiamus iam quod ab vtroq; conceditur; & id de quo ambigunt, in aliud tempus differamus.

Ibi acclamante populo vt rectissime monenti, & postulante tolli ex lege partem illam quę gigneret dissidium, Cassius inops consilii, vt qui nec absistere a ferenda lege vellet, nec posset pergere tribunis aduersantibus, tunc dimisit concionem. Sequentibus vero diebus infirmitatem simulans, non amplius veniebat in forum; sed domi manens hoc agebat vt per vim legem perferret: & accersebat ad suffragia ex Latinis & Hernicis quotquot poterat. Illi frequẽtes conueniebant; breuique repleta est vrbs hospitibus. Hoc cognito Virginius voce præconis edixit per compita, vt omnes quibus in vrbe non esset domicilium, excederent; præfinito *ad id* nõ magno temporis spatio. Cassius vero iussit contrarium proclamari, vt quotquot haberent ciuitatis ius, manerent donec perferretur lex. Cumq; *contentionis* nullus fieret finis, veriti patres ne ad arma & manus veniretur, & ad alia quæ in seditiosis comitiis vi geri solent, dum lex ferretur, conuenerunt in curiam, semel decreturi de toto negotio. Ibi Appius primus rogatus sententiam, negabat plebi agrum diuidendum, docens molestum & inutilem cohabitatorem

μασίας ὁ ἡγεμονεύων αὐτῶν μεγάλης, καὶ μετὰ τοῦτο σιωπῆς· Οὐχὶ ταῦτα, εἶπεν, ὦ Κάσσιε, καὶ σὺ Ἑρνίκιε, τὰ κεφάλαιά ἐστι τοῦ νόμου; εἰ μὲν, εἰ χρὴ τὴν δημοσίαν γῆν κατ' ἄνδρα διανεμηθῆναι· ἕτερον ὁ, εἰ χρὴ καὶ Λατίνοις καὶ Ἑρνίκαις μέρος αὐτῆς λαβόντας. ὁμολογησάντων δ' αὐτῶν, Εἶεν δή· σὺ μὲν, εἶπεν, ὦ Κάσσιε, ἀμφότερα ταῦτα ἀξιοῖς τὸν δῆμον ἐπιψηφίζειν· σὺ δ' ἤδη τοὺς θεοὺς, ὦ Ἑρνίκιε, λέξον ἡμῖν πότερα θατέρου τῆς Κασσίου γνώμης μέρος ὃ κατὰ τοὺς συμμάχους, οὐκ οἰόμενος δεῖν ἰσομοίρους ἡμῖν Ἑρνίκας τε καὶ Λατίνους ποιεῖν· ἢ καὶ θατέρου ἀκυρῶς, ἀξιῶν οὐδὲ ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά; Τοῦτο γὰρ ἀπόκριναί μοι μηθὲν ἀποκρυψάμενος. εἰπόντος δ' τοῦ Ἑρνικίου, τῇ Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἀντιλέγειν ἰσομοιρίᾳ, ὁ δὲ κατὰ τοὺς πολίτας, εἰ πᾶσι δοξάσε, νέμεσθαι συγχωρεῖν, ἐπιγρέψας ὁ δημάρχος εἰς τὸν ὄχλον, εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν ὁ μὲν ἕτερον τῶν γνώμης μέρος ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις συνδοκεῖ, ὁ δ' ἕτερον ἀντιλέγεται τοῖς θατέρῳ, ἰσότιμοι δ' ἀμφότεροι, καὶ οὐκ οἷόν τε βιάσασθαι θατέρῳ τὸν ἕτερον, ὁ μὲν δίδοται παρ' ἀμφοτέρων, ἤδη λαβώμεθα· ὑπὲρ ὃ δ' ἀμφισβητοῦσιν, ἀναβαλώμεθα. ἐπιστιμώντος δ' τῶν πλήθους ὡς τὰ κρείττω ἐποθεριθύφ, καὶ καταλύειν οὐκ τὸν νόμον ὃ ποιοῦν δικαιοσύνην μέρος ἀξιοῦντος, ἀπορῶν ὅ τι χρὴ πράττειν ὁ Κάσσιος, καὶ οὔτε ἀναθέσθαι τὴν γνώμην πρεσβεύμενος, οὔτε μὴ ἐπ' αὐτῆς, ἀντιπρασσόντων τῶν δημάρχων, διωκάλυνε τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ἀρρωστίαν σκηπτόμενος, οὐκέτι κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλ' ἐπομένων ἔνδον ἐπρεσβεύετο βίᾳ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κυρῶσαι τὸν νόμον· καὶ μετεπέμπετο Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ὅσοις ἐδυνάτο πλείστοις· ἐπὶ τὴν ψηφοφορίαν. οἱ δ' συνήεσαν ἀθρόοι· καὶ δι' ὀλίγου μεστὴ ξένων ἦν ἡ πόλις. Ταῦτα μαθὼν Ἑρνίκιος, κηρύττειν ἐκέλευσε κατὰ τοὺς γειτονίους, ἀπιέναι τοὺς μὴ κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει· χρόνον ὁρίσας εὐπολιτί. ὁ δ' Κάσσιος τἀναντία ἐκέλευε κηρύττειν, προσβαλόντας τοὺς μείζονας τῆς ἰσοπολιτείας, ἕως ἂν ἐπικυρωθῇ ὁ νόμος. ὡς δ' οὐδὲν ἐγίνετο πρᾶγμα, δείσαντες οἱ πατρίκιοι μὴ ξιφῶν τε ἁρπαγὴ καὶ χρῶν ἐπιβολαὶ γένωνται, καὶ δηλαδὴ ὅσα φιλεῖ βίᾳ συμβαίνειν ἐν τοῖς στασιαζούσαις ἐκκλησίαις, εἰς φέρεσθαι τοῦ νόμου, συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, ὡς ὑπὲρ ἁπάντων ἅπαξ βουλευσόμενοι. Ἄππιος μὲν οὖν πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην, οὐκ εἶα συγχωρεῖν τῷ δήμῳ τὴν διανομὴν, διδάσκων ὡς χαλεπὸς ἔσται καὶ ἀχρεῖος συνοίκος

ὄχλος ἀργὸς, ἐθισθεὶς τὰ δημόσια λιχνεύειν, καὶ οὐδὲν ἐάσῃ ποτὲ τῶν κοινῶν οὔτε κτημάτων οὔτε χρημάτων ἔτι κοινὸν νεύειν· αἰσχύνης τε ἄξιον πρᾶγμα εἶ λέγων, εἰ Κασσίου κατηγορεῖτε ὡς πονηρὰ καὶ ἀσύμφορα πολιτευομένου, καὶ τὸν δῆμον ἀναφθείροντος, ἔπειτα αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ ταῦτα ἐπικυρώσουσιν ὡς δίκαια καὶ συμφέροντα· αἰνεῖσθαί τε αὐτοῖς ἀξιοῦν, ὡς οὐδὲ ἡ χάρις ἡ παρὰ τῶν πενήτων, εἰ τὰ κοινὰ ἀνεμάγοντο, οἷς συγχωρήσαιεν καὶ ἐπιψηφισαμένοις ὑπαρχῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρεσθέντι τοῦ γνώμου Κασσίῳ, καὶ δόξαντι ἀναγκαίαν τοῦ βουλεύειν ἄκουσαν ἐπικυρῶσαι. πρεσβύτων δὲ ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἕτερα, τελευτῶν τάδε συνεβούλευσεν· ἀνδρας οὐκ τῶν ἀνημοτάτων βουλευτῶν ἑλέσθαι, οἵτινες ἐπελθόντες τὴν δημοσίαν γῆν ἀφορίσουσι, καὶ εἴ τινα ἐξ αὐτῆς κλέψαντες ἢ βιαζόμενοί τινες ἰδιῶται κατοικεῖν ἢ ἐναρτάζοντα, ἀφαιροῦντες, ἀποδώσουσι τῷ δημοσίῳ· τὴν δὲ ὁριθεῖσαν ὑπ' ἐκείνων γῆν, διαιρεθεῖσαν εἰς κλήρους ὅσους δὴ τινας, καὶ σήλας ἐνκόσμοις ἀναγραφῆσαι, τὴν μὲν ἀπεμπολησίαν παρῄνει, καὶ μάλιστα πρὸς ἧς ἀμφίλογόν τι πρὸς ἰδιώτας ἴοι, ὥστε συνωνησαμένοις εἰ) πρὸς τοὺς ἀντιποιησομένους τὴν ὑπὲρ αὐτῆς κρίσιν, καὶ πεντετῆ μισθοῦν χρόνον· ὃ δὲ πρὸς τῶν μισθώσεων ἀργύριον, εἰς τοὺς ὀφωνιασμοὺς τῶν στρατευομένων ἀναλοῦσθαι, καὶ εἰς τὰς μισθώσεις ὧν οἱ πόλεμοι χορηγοῦν δέονται· Νῦν μὲν γὰρ, ἔφη, ὁ φόνος τῶν πενήτων ὁ πρὸς τοὺς πλουσίους, ὅσοι σφετεριστάνθυοι τὰ κοινὰ ἀνακατέρουσι, δίκαιός ἐστι· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ τὰ κοινὰ μᾶλλον ἀνεύμαθαι ἀξιοῦσιν, ἢ τοὺς ἀναιδεστάτους τε καὶ ὀλίγοις κατέχειν. ἐὰν δὲ ἀφισαμένοις αὐτῆς ὁρῶσι τοὺς νῦν καρπουμένους, καὶ τὰ κοινὰ ὄντως κοινὰ γένοιτο, παύσονται φθονοιοῦντες ἡμῖν, τὴν τε ἐπιθυμίαν τῆς κατ' ἄνδρα ἀναμμῆς τῶν ἀγρῶν ἐπαμμήσεσι· μαθόντες ὅτι λιστελεστέρα τῆς μικρᾶς ἑκάστῳ μερίδος, ἡ κοινὴ μετὰ πάντων ἔσται κτῆσις. διδάσκωμεν γὰρ αὐτοὺς, ἔλεγεν, ὅσον τὸ ἀνάφορον, καὶ ὡς εἷς μὲν ἕκαστος τῶν πενήτων γήδιον οὐ μέγα λαβὼν, καὶ εἰ τύχοι γείτονας ὀχλήσεις ἔχων· οὔτε γὰρ αὐτὸς ἱκανὸς ἔσται τοῦτο γεωργεῖν δι' ἀπορίαν, οὔτε τὸν μισθωσόμενον, ὅτι μὴ γείτονα, δυσκόλως εἰ δ' μεγάλοι κλῆροι ποικίλας τε καὶ ἀξιολόγους ἔχοντες γεωργεῖς ἐργασίας ὑπὸ τῶν κοινῶν μισθοῦντο, πολλὰς οἱ σοφοὶ πρὸς ὁδοὺς καὶ ὅτι χρήσιμον αὐτοῖς ἐστιν, ὅτου μ ἐξίωσιν ὑπὲρ τοῖς πολέμοις, οὐκ τῶν δημοσίου ταμείου τὸν ὀφωνιασμὸν λαμβάνειν, ἢ οὐκ τῶν ἰδίων οἰ-

fore vulgum, si otio assueſceret & abliguriendo publico, nec reip. quidq̃ relicturum ex publicis vel prædiis vel pecuniis: aiebatque rem pudendam, cum Cassiũ incusent vt instituti pessimi auctorem, & plebis corruptorem, postea ipsos id velut iustum & vtile communi consilio approbare. cogitandum etiam, si diuidantur publica, pauperes habituros gratiam non ipsis qui hoc concesserint & decreuerint, sed auctori eius sententiæ Cassio, qui senatum inuitum ad decernendũ coegisse visus sit. Hæc præfatus & alia in eundem sensum, postremo consuluit e senatu honoratissimos quosq; eligi qui viserẽt agrum publicũ determinarentque, & siquid ex eo furtim aut per vim priuati homines depascerent aut colerent. dignoscerent ac redderent publico. determinatum porro ab illis agrum diuidi in fundos quotcumq;, & terminis decentibus distinctum, vendi suadebat; maxime quem priuati controuersum facerent; ita vt emptoribus contra vindicatores illorum esset actio; reliquum in quinquennium locari; & quidquid pecuniæ ex iis locationibus proueniret, impendi in militum stipendia, & ad elocãdos sumptus bello necessarios. Nũc enim, inquit, pauperes merito inuident diuitibus, qui sibi vsurpauerunt quod est publicum: nec mirum est si publica diuidi malunt quam a paucis hominibus impudentissimis teneri. quodsi viderint decedere inde istos qui nunc ex eis fructus percipiunt, & quę publica sunt, vere publica fieri, inuidere nobis desinent, & refrigescet illa agri viritim diuidẽdi cupiditas, vbi intellexerint vtiliorem esse communem eius cum ceteris possessionem, quam in exiguas portiũculas viritim assignandas diuisionem. Doceamus, inquit, eos quantum interfit: & quod, si vnusquisque pauperum paruulum agellum accepterit, & fortasse incommodum vicinum habuerit, nec ipse valebit eum præ paupertate colere, nec alii locare nisi vicino. sin autem latifundia varias & non contemnendas culturas habentia locentur publice, magnos inde prouẽturos reditus, & satius ipsis esse, quoties cũdum erit in militiam, ex publico frumentum atq; stipẽdium accipere, quam e suis

promptuariis in ęrariũ conferre; cum interdũ cuiusq; fortunæ afflictæ sint, & in conquirẽdis pecuniis magis aggrauentur. Hæc Appii sententia cum satis placere videretur, secundo loco rogatus A. Sẽpronius Atratinus dixit: Ante omnia laudandus est mihi Appius, vt prudentissimus in vẽtiris prospiciendis, sententiarumq; honestissimarum atq; vtilissimarũ auctor, & in *rẽte* iudicatis constantissimus, nec metu nec gratia dimoueri a proposito facilis. num quã enim eius prudentiam ac generosum in aduersis animum laudare mirariq; desino. *nunc* quoq; sententiam non aliam quã ille dicturus fum; pauca *tantum* addã quę mihi omisisse videtur. Nam Hernicis & Latinis recẽs ad ius ciuitatis admissis ne ipse quidem agros nostros diuidendos censeo. nõ enim ex quo illi in amicitiam recepti sunt, eos agros parauimus; sed multo ante, nostro marte, nullis externis auxiliis, hostib. nostris ademimus. Quamobrem eis respõdeamus, quas possessiones ante cõiunctam amicitiam vel illi vel nos habuimus, eas proprias ac perpetuas debere manere suis dominis: quidquid autem agrorũ post fœdus communi militia parauerimus, ex eo cuique *populo* suam portionem obuenturam. Sic enim neq; sociis velut affectis iniuria, iusta irascendi caussa præbebitur; nec populo Romano timendum erit ne videatur magis vtilitatis quam honestatis rationem habuisse. Ceterum electionem virorum, quos Appius finitores publici agri esse voluit, valde approbo. sic enim multo liberius cum plebe agere poterimus, quæ nũc vtroq; nomine indignatur; & quod ipsi nihil fructus referunt ex publico, & q; ex nobis aliquot nullo iure iis agris fruuntur. quos si publicatos viderint, eorũq; reditus in necessitates impendi publicas, nil putabunt sua referre vtrum agris fruãtur, an eorum prouentibus. Omitto nonnullos inopum magis gaudere alienis detrimentis quam propriis commodis. Nõ tamẽ opinor satis esse vtrumque hoc in S C scribi, sed alio quodam officio promerẽdam plebis gratiam; de quo dicam paulo post, vbi prius caussam exposuero, vel potius necessitatẽ, cur hoc quoq; faciendum nobis sit. Scitis proculdubio quid pro

κων εἰς ὃ Ῥωμαῖον, ἐκάστου τεθλιμμένων ἔς αἰ ὅτε τῶν βίων, καὶ ὅτι μᾶλλον ἐν τῷ συμποιεῖσθαι ὃ ἄρ- γυρον ἢ τὰ βαρησομένων. Τοῦτο εἰσηγησαμένου τὸν γνώμην [Ἀππίου,] καὶ σφόδρα δόξαντος εὐδο- κιμεῖν, δεύτερος ἐρωτηθεὶς Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀ- τρατῖνος ἔλεξεν· Ἄπαντον μὲν οὖν ἔχω πρῶτον ἐπαινῶ, ὡς φρονιμώτατόν τε καὶ πολλοῦ τὰ μέλλον- τα, καὶ γνώμας τὰς καλλίστας τε καὶ ὠφελιμωτάτας ἀποδεικνύμενον, βέβαιόν τε καὶ ἀμετακίνητον ὄντα ἐν τοῖς κριθεῖσι, καὶ οὔτε φόβῳ εἴκοντα, οὔτε χάρισιν ἐπα- κολουθοῦντα. ἀεὶ γὰρ ἐπαινῶν αὐτὸν καὶ θαυμάζων Ἀρατελος, ὅτε φρονίμου καὶ τῆς γνωμοτίνου ἐν τοῖς τὰ δυνατὰ ἔχῃ. γνώμην τε οὐχ ἑτέραν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Τοῦτον ἀποδείκνυμι, μικρὰ ἔτι προσθεὶς αὐτῇ, ἅ μοι παρῆλιπεῖν Ἄππιος ἔδοκει. Ἕρνικας μὲν γὰρ καὶ Λατίνοις, οἷς νεωστὶ δεδώκαμεν τὴν ἰσοπολιτείαν, οὐδὲ αὐτὸς οἴομαι δεῖν κληρουχεῖν τὰ ἡμέτερα. οὐ γὰρ ἐξ οὗ προσῆλθον εἰς τὴν φιλίαν ἡμῖν, Τοῦτον τὸν χρό- κτησάμενοι ἔχομεν, ἀλλὰ παλαίτερον ἔτι, τοῖς ἐκα- τὸν κινδυνοις, οὐδενὸς ἄλλου προσωφελήσαντος, ἀ- φελόμενοι τοὺς ἐχθροὺς. ἀποκρινώμεθά τε αὐτοῖς, ὅτι τὰς μὲν πρότερον ὑπαρχούσας ἡμῖν κτήσεις, ὅσας ἕκαστοι εἴχομεν ὅτε τὴν φιλίαν συνεπλέκομεθα, ἰδίας τε καὶ ἀναφαιρέτους ἑκάστοις δεῖν μένειν· ὅσης δὲ αὖ ἀφ' οὗ τὰς συνθήκας ἐποιησάμεθα, κοινῇ γραταθύσαντες ἐκ πολέμου κύριοι γενόμεθα, τούτων ὑπαρξῇ ὃ ὅτι τάλλον ἑκάστοις λάχος. Ταῦτα γὰρ οὔτε τοῖς συμ- μάχοις ὡς ἀδικουμένοις, ὀργῆς παρέξῃ δικαίας προσ- φάσεις, οὔτε τῷ δήμῳ δέος μὴ δόξῃ τὰ κερδαλεώ- τερα προ τῶν ἀνωφελεστάτων αἱρεῖσθαι. τῇ τε αἱ- ρέσει τῶν ἀνδρῶν, οὓς Ἄππιος ἠξίου ὁρίσας γενέσθαι τῆς δημοσίας γῆς, πάνυ ἀνδικῶ. πολλοὶ γὰρ ἡμῖν τόπο οἴσει παρρησίαν πρὸς τοὺς δημοτικοὺς· ἐπεὶ νῦν γε ἀμφοτέρα, καὶ ὅτι αὐτοὶ τῶν δημο- σίων οὐδὲν ἀπολαύουσι κτημάτων, καὶ ὅτι ἐξ ἡμῶν ἔν- νες οὐ δικαίως αὐτὰ κατέχουσιν. ἐὰν δὲ δημοσιω- θέντα ἴδωσι, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν προσόδους εἰς τὰ κοι- νὰ καὶ ἀναγκαῖα δαπανωμένας, οὐδὲν ὑπολήψον- ται σφίσι διαφέρειν, τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐξ αὐτῆς καρ- πῶν μετέχειν. ἐὰν γὰρ λέγῃ ὅτι τῶν ἀπόρων οἰκίοις μᾶλλον ἀνθρώποισιν αἱ ἀλλότριαι βλάβαι τῶν ἰ- δίων ὠφελεῖν. οὐ μὴν ἀπόχρη γε, οἴομαι, τούτων ἑκάτερον ἐν τοῖς ψηφίσμασι γεγραφέν, ἀλλὰ δι' ἄλ- λης τινὸς οἴομαι δεῖν προσπτείας τὸν δῆμον οἰκειώσα- θαί τε καὶ ἀναλαβεῖν· οὐ μικρὸν ἐρῶ, πῶς αἰτίαν πρῶτον ὑμῖν ἀποδεξάμενος, μᾶλλον δὲ πῶς ἀνάγ- κλω, δι' οὗ καὶ τὸ προσκλέον ἡμῖν. ἔτε δήπου τοὺς ἐν τῇ ἐκκλη-

» ἐκκλησίᾳ ῥηθέντας ὑπὸ τοῦ δημάρχου λόγους, ὅτι » ἤρετο τῶν ὑπάτων τὸν ἕτερον τοῦτον Δεργίνιον, εἰ- » πίνα γνώμην ἔχοι περὶ τῆς κληρουχίας, πότερα τοῖς » μὲν πολίταις συγχωρῶν διανέμειν τὰ δημόσια, τοῖς » δὲ συμμάχοις οὐκ ἐᾷ· ἢ τῶν κοινῶν τῶν ἡμετέρων » ὅσθεν ἡμῖν συγχωρῶν μέρος λαγχάνειν; καὶ εἰ δὲ ὡμο- » λόγησε ὅ καθ' ἡμᾶς μέρος οὐ κωλύειν τῆς κληρου- » χίας, ἐὰν πᾶσι τοῦτα κρίσῃ εἶναι δοκῇ· καὶ ἡ συγχώ- » ρησις ἥδε τοῖς τε δημάρχοις ἐποίησεν ἡμῖν συναγωνι- » σάς, καὶ τὸν δῆμον ὅπερ κρεῖττον. τί οὖν παθόντες ἀ τότε » συνεχωρήσαμεν, νῦν ἀνάθησόμεθα; ἢ τί πλέον ἡμῖν » ἔς αἰ τὰ θυνατὰ καὶ τὰ καλὰ πολιτεύματα καὶ ἄξια » τῆς ἡγεμονίας πολιτευομένοις, ἐὰν μὴ πείθωμεν τοῖς » χρησομένοις; οὐ πείσομεν δέ. καὶ τοῦτο οὐδὲν ὑμῶν ἀ- » γνοῶ. χαλεπώτερον γὰρ ἀν τῶν μὴ τυγχανόντων » ἀποστήσαιν οἱ ψευσθέντες τῆς ἐλπίδος, καὶ τὰ ὁ- » μολογηθέντα μὴ κομιζόμενοι. οἰκήσεται δὴ πάλιν » φέρων αὐτοῖς ὁ τὰ τοῦ ἡδονεῖν πολιτευόμενος, καὶ » οὐδὲ τῶν δημάρχων τις ἔτι μεθ' ἡμῶν σήσεται. τί οὖν ὑ- » μῖν τοιαύτην παραινῶ, καὶ τί τοιστίθημι τῇ Ἀπ- » πίου γνώμῃ, μάθετε· ἀλλὰ μὴ τοιεῖζαναστῆτε, μη- » δὲ θορυβήσητε, πρὶν πάντα ἀκούσητε ἃ λέγω. τοῖς αἱ- » ρεθεῖσιν ὅπὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς χώρας, καὶ τοῖς ο- » εισμὸν, εἴτε δέκα ἀνδράσιν, εἴτε ὅσοις δὴ ποτε, ὅπι- » θέσθατε ἀφανῶν τινα τὰ αὐτῆς δῆ, καὶ ὁπόσῳ » κοινῷ εἴ πάντων, καὶ κτ' πενταετίαν μισθουμένῳ » αὐξῶν τὰ τῶ δημοσίου τοεσόδους· ὁπόσῳ τὰ αὖ καὶ » ὥστινα τοῖς δημόταις ἡμῶν διαρεθεῖναι· ἐὰν δ' ἀν ἐ- » κεῖνοι κληρῦχον ἀποδείξωσι γῆν, ὑμᾶς ἀφανόν- » τας, εἴτε ἅπασιν, εἴτε οἷς δὴ σὺν ἔστι κλῆρος, εἴτε τοῖς » ἐλαχίστον ἔχουσι ἥμισυ, εἴτε ὅπως ἀν βούλησθε, κα- » τανέμειν· τοῖς τε ὁρίσας αὐτῆς ἀνδρας, καὶ ὃ ὑμέτε- » ρον ψήφισμα, ὃ τοῖς τῆς κληρουχίας ἐξοίσετε, καὶ τὰ » ἄλλα ὅσα δεῖ γενέσθαι, ὅπῃ βραχὺς ὁ λεπόμενος » ὅστι τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος, τοῖς εἰσιοῖσι τὰς ὑ- » πάτοις, ὡς ἀν αὐτοῖς κρίνῃ δοκῇ ἔξῃ, ὅπῃ τελέσαι. » ὅτε γὰρ ὀλίγων τηλικαῦτα τοιάμματα δῆται χρόνων, » οὔτε ἡ νεῶν σασάζουσα ἀρχὴ φρονιμώτερον ἀν κα- » τὰ μάθοι τὰ συμφέροντα τῆς μὴ τοῦτον ἀποδεῖξαι- » σομένης, ἐὰν ἐκείνη γε, ὡς καὶ ἐλπίζομεν, ὁμονοῇ. χρή- » σιμον ὃ τοῖς ἄμα ἐν πολλοῖς καὶ ἥκιστα σφόδρα ἀνα- » βολὴ καὶ πολλὰ ὁ χρόνος ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μεταθῆσαι καὶ » ὃ μὴ σασάζον τοῖς τοεσεκόσι τῶν κοινῶν, ἀπόντων » ἀγαθῶν ἐν ταῖς πόλεσιν αἴτιον. ἐγὼ μὲν δὴ τοῦτον ἀ- » ποφαίνομαι γνώμην· εἰ δέ τις ἄλλο κρεῖττον εἰσηνεῖται, » λεγέτω. παυσαμένου ὃ αὐτοῦ, πολὺς ἔπαινος ἐκ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ σὲ δὲ εἷς τῶν μετ' ἐκεῖνον

concione tribunus dixerit, quãdo rogabat alterũ e consulibus hunc Virginiũ, quid sentiret de agris diuidendis; vtrũ ciuibus *Romanis* permitteret diuidi agrũ publicũ, sociis non item; an ne nobis quidem pateretur eũ diuidi. cumq; ille dixisset, se nostros non excludere agrorũ diuisione, si idẽ placeret omnibus, hac permissione & tribunos nobis adiũctos, & plebem mitiorem redditam. cur igitur quæ tunc concessimus, nũc retractabimus? aut ad quid conferẽt ista præclara nostra statuta dignaq; imperio, si vsum eorũ non persuaserimus? non persuadebimus aũt. & hoc nemo vestrum ignorat. minus enim offenduntur qui *sua* spe frustrantur, quam qui *alienis* pollicitis eluduntur. rursusq; *hæc ipsa* illis offeret qui remp. ad gratiam illorum gerit; nec tribunorum quisquam nobiscum stabit amplius. Quid igitur faciendum censeam audite, quid ve addendũ Appii sententiæ. Sed ne quęso murmurate, nec prius cõsurgite quã cuncta audieritis. Eligendis ad inquisitionem ac definitionem agrorum siue decẽ viris, siue quotcumq;, committite vt discernant quid & quãtum agri debeat esse publicum, & quinquennalibus locationibus augere populi reditus; quid itẽ & quãtum plebi nostræ diuidi. Tum quẽ illi agrũ *plebi* diuidendum assignauerint, de eo vos cognoscite, omnibusne, an his qui nullam portionẽ habent, an his quorum census est minimus, aut quomodocumque diuidi placeat. Creationem autem finitorum, & senatusconsulti quod de diuidendis agris facietis exsecutionem, & reliqua eo pertinentia, quoniã consulibus breue magistratus tempus superest, demãdanda futuris consulibus censeo, vt agãt quod maxime videbitur e republica. Nam neq; tanta negotia breui tempore possunt conficiri; neq; hi dissidentes inter se consules, prudentius dispicere possunt quid sit vtile, quã futuri; si modo illi (vt speramus) sint concordes. Plerumq; aũt vtilis & tuta est dilatio: & multa mutãtur vel vnius diei tẽpore. præterea magistratuũ cõsensus, omnium bonorũ caussa solet esse ciuitatibus. Hæc est mea sententia: si quis meliorem habet, dicito. Huius verba magnis laudibus a *toto* consessu excepta sunt; omnesq; qui post

rogati sunt, in eandem concesserunt sententiam. Post hæc tale SC scriptum est: e consularibus creãdos decem viros natu maximos, qui finito agro publico, pronuntiarent quantum *eius* locandum esset, & quantum diuidendum populo. ceterum sociis ius ciuitatis adeptis, siquis posthac ager communi militia acquireretur, suam cuique *populo* portionem ex fœdere dandam esse. electionem autem *decem*uirorum, & agrorum distributionem, & quidquid præterea curandũ foret, curaturos esse consl. futuros. Id SC ad populum relatum & populares Cassii conciones cohibuit, & glisscentem seditionem inopũ non sinit vlterius progredi. Insequenti anno, initio septuagesimæ quartæ Olympiadis, qua vicit in stadio Astyllus Syracusanus, principe Athenis Leostrato, Q. Fabio, Seru. Cornelio consulibus, *duo* patricii iuuenes, maiorum splendore nobilissimi, suisque potentes sodalitiis atque opibus, & in ordine iuniorum nemini secundi tractandis negotiis publicis, Cæso Fabius frater consulis, & L. Valerius Poplicolæ nepos, eius qui reges expulit; quæsturam tunc gerentes, ac proinde conuocandæ concionis potestatem habentes, superioris anni consulem Sp. Cassium agrariæ legis auctorem, tyrannidis apud populum detulerunt, dicque dicta ad caussam apud populum dicendam citauerũt. Ad quam diem ingenti multitudine coacta, enarrauerunt pro concione gesta eius quæ manifeste indicarent nihil boni eum habuisse in animo: qui primum Latinis, pro magna felicitate ducentibus si contingeret eis Romana ciuitas, eoque honore contentis, non modo ciuitatis ius, quod petierant, in suo consulatu indulsisset, sed etiam tertiam prædæ partem in communi militia decreuisset: deinde Hernicos, quibus bello subactis gratum esse deberet si non aliqua sui etiam agri parte mulctarentur, amicos maluisset facere quam subditos, & ciues potius quam tributarios; iisdemque agrorum quoque ac prædæ cuiuscumque alteram tertiam decidisset: ita vt diuisa trifariam præda, subditi & aduenæ duas tertias accipiant, at indigenę & *belli* duces vnicam: monstrabantque hinc secuturum e

A.V.C. 269, olymp. 74, consl. Q. Fabio, Ser. Cornelio, Sp. Cassius in iudicium vocatus & condẽnatus tyrannidis.

ἐρωτηθέντων, ἑτέραν γνώμην ἀποφαίνεται. γράφεται δὴ μετ' ταῦτα ὃ τῆς βουλῆς δόγμα τοιόνδε· ἀνδρας οὐκ τῶν ἰταλικῶν ἀποδεικνύναι δέκα τοὺς πρεσβυτάτους, οἵτινες ὁρίσουσιν τὸν δημοσίαν χώραν, ἀποδείξουσιν ὅσον τε δεῖ μισθοῦσθαι, καὶ ὅσον τῷ δήμῳ διαρεθῆναι· τοῖς δὲ ἰσοπολίταις τε καὶ συμμάχοις, ἐάν τινα ὕστερον ὀπτικήσωνται κοινῇ στρατευσάμενοι, ὃ ἐπιβάλλον ἑκάστοις κατ' τὰς ὁμολογίας ὑπαρχὴν μέρος· τὸν δὲ αἵρεσιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸν νομὸν τῶν κλήρων, καὶ τἄλλα ὅσα δεῖ γνέσθαι, τοῖς εἰσιοῦσι ἐπιτελέσαι ὑπάτοις. τοῦτο δὲ δόγμα εἰς τὸν δῆμον εἰσενεχθὲν τόν τε Κάσσιον ἔπαυσε τῆς δημαγωγίας, καὶ τὸν ἀναρρίπτοντα ὀχλῶν τῶν πενήτων φάσιν οὐκ εἴασε πρακτέρω προελθεῖν. τῷ δὲ ἑξῆς συναπτῷ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος συνεστώσης, τῷ σύνικα φάσγον Ἄστυλλος Συρακούσιος, Ἀθήνησι δὲ ἄρχων τῷ Λεώστρατος, Κοΐντου Φαβίου καὶ Σερουίου Κορνηλίου τὸν ὑπατείαν παρελήφοτων, ἀνδρες οὐκ τῶν πατρικίων, νέοι μὲν ἐπὶ τὸν ἡλικίαν, ἐπιφανέστατοι δὲ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ τὰ ἀξιώματα προγόνων καὶ κτῆ τὰς ἐπιμελείας τὲ καὶ πλούτοις μέγα δυνάμενοι, καὶ ὡς νέοι τὰ πολιτικὰ πράγματα οὐδενὸς τῶν σὺν ἀκμῇ χείρους, Καίσων Φάβιος ἀδελφὸς τότε ὑπάτου ὄντος, καὶ Λούκιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας ἀδελφὸς τοῦ καταλύσαντος τοὺς βασιλεῖς, τὴν τριβουνικὴν ἐχόντες ἐξουσίαν κατ' τὴν αὐτὸν χρόνον, καὶ δεῦρο τὸν ἐκκλησίαν συνάγειν ὄντες κύριοι, τὴν ὑπαλλάσσαντα τῶν πρόσθεν σιταυτῷ Σπόριον Κάσσιον, καὶ τολμήσαντα τοῖς πρὸς δίκαιον μῆς εἰσηνήσαι νόμους, εἰσηγήσαν εἰς τὴν δῆμον ὅτι τυραννίδος αἰτία· καὶ πρεσβεύσεις ἡμέραν ῥητὴν, ἐκάλεσαν αὐτὴν ὡς ὅτι τὸν δῆμον τὴν δίκην ἀπολογησόμενον. ὄχλου δὲ πλείστου συναθροισθέντος εἰς τὴν ἀποδεικτικὴν ἡμέραν, συγκαλέσαντες εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, τά τε ἐμφανῆ τὴν ἀνδρὸς ἔργα ἐπ' ὀλίγον διεξεπεξῆλθον, ὅτι Λατίνοις μὲν πρῶτον, οἷς ἀπέχρη πολιτείας κοινῆς ἀξιωθῆναι, μέγα εὐτύχημα ἡγουμένοις εἰ καὶ τοῦτο τύχοιεν, καὶ μόνον τὸν ἴσον ἰσοπολιτείαν ὕπατος ὢν ἐχαρίσατο, ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν οὐκ ἐν πολέμῳ λαφύρων, ἐὰν κοινῇ θῦνῃ) γραπὰ, τὴν τείτην ἐνεφίζατο δίδοναι· ἔπειτα Ἑρνικας, οἷς πολέμῳ χθρωθέντας ἀσπάσῃν ἔχειν, εἰ μὴ καὶ τὴν αὐτῶν χώρας ἀφαιρέσειν ζημιωθῆναι, φίλοις μὲν ἀντὶ ὑπηκόων ἐποίησε, πολίτας τὲ ἀντὶ ὑποτελῶν, χῆς τὲ καὶ λείας, τὸν ἐὰν ἐκ πόνου κτήσωνται), τὴν ἑτέραν ἔπαξε λαμβάνειν μέρίδα. ὥστε μεριζομένων εἰς τρεῖς κλήρους τὴν λαφύρων, τοὺς μὲν ὑπηκόους τὲ καὶ ἐπήλυδας ἡμοιρίας λαμβάνειν, τοὺς δὲ αὐτόχθονας καὶ ἡγεμόνας τρίτον μέρίδα. οὐκ δὲ τούτοις

δυοῖν

δυοῖν τῶν ἀτοπωτάτων θάτερον ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς συμβησόμενον, ἐὰν ἕνας ἑτέρους πρὸς πολλὰς καὶ μεγάλας διεργασίας προσέλωνται τοῖς αὐταῖς ἡμῆσαι δωρεαῖς, αἷς Λατίνους τὲ ἐτίμησαν, καὶ τοὺς μηδὲν ὁμοιῶν ἀγαθὸν ἀποδεξαμένους Ἑρνικας. μιᾶς γὰρ καταλειπομένης αὐτοῖς τείτης μερίδος, ἢ οὐχ ἕξειν ὅτι δώσουσιν ἐκείνοις μέρος, ἢ τὰ ὅμοια ψηφισαμένοις, μηδὲν ἑαυτοῖς καταλείψειν. πρὸς δ' τούτοις, διεξῆεσαν ὅτι δημεῦσαι τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ὀπτιδοκιμόμενος, οὔτε τὴ βουλῆς ψηφιζομένης, οὔτε τῶν συνυπάτων δοκοῦν, βίᾳ κυρεῖν ἐμέλλησε τὸν νόμον, ὃς οὐ καθ' ἓν τοῦτο μόνον τῷ ἀσύμφορός τε καὶ ἄδικος, ὅτι προβουλεῦσαι δέον τὸ συνέδριον, καὶ εἰ δόξειεν ἐκείνῳ, κοινῷ ἀπόντων τῶν ἐν τέλει τὸν φιλανθρωπίαν, εἷς ἀνδρὸς ἐποίει τὸν χάριν· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι λόγῳ μὲν δοὺς τοῖς πολίταις τῆς δημοσίας χώρας, ἔργῳ δὲ ἀφαίρεσις, Ῥωμαίων μὲν τῶν κτησαμένων αὐτὸν, μίαν μοῖραν λησομένων, Ἑρνίκων δὲ καὶ Λατίνων, ἧς οὐδὲν αὐτοῖς μετεῖν, τὰς δύο· καὶ ὡς οὐδὲ τοῖς δημόσιοις ἐναντιωθεῖσι, καὶ τὸν ἡμισυν θάτερον οὐκ τὸ νόμου ἀξιοῦσι μέρος τὸ κατ' τὸν ἰσομοιρίαν τῶν ἐπηλύδων, ἐπείθη, ἀλλὰ καὶ δημόσιοις, καὶ συνυπάτῳ, καὶ βουλῇ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τὸ κοινοῦ τὰ κράτιστα βουλευομένοις, τὴν αἰτίαν πρόφασιν διετέλεσε. διεξελθόντες δὲ τοῦτο, καὶ μάρτυρας αὐτῶν ἀπόψεις τοῖς πολίταις ποιησάμενοι, μετὰ τοῦτο ἤδη καὶ τὰς ἀπορρήτους τῆς τυραννίδος παρείχοντο πίστεις, ὡς χρήματά τε συνενέγκαιεν αὐτῷ Λατῖνοι καὶ Ἑρνικες, καὶ ὅπλα παρασκευάσαντο, καὶ συμπορεύοιντο ὡς αὐτὸν οἱ, θρασύταροι τῶν ἐν τῇ πόλεσι νέων, ἀπορρητά τε ποιούμενοι βουλευτήρια, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα ἀπορρεοιῶντες, καὶ παρείχοντο τοῖς τούτων μάρτυρας πολλοῖς μὲν ἀστοῖς, πολλοῖς δὲ οὐκ τῶν ἄλλων συμμαχίδων πόλεων οὔτε φαύλοις, οὔτε ἀφανεῖς. οἷς ἐπιστεύσεν ὁ δῆμος, καὶ οὔτε λόγοις ἐπιστασθεῖς, οἷς ὁ ἀνὴρ οὐκ πολλῆς παρασκευῆς συγκειμένοις διέθετο, οὔτε οἴκτῳ οἰκείοις, τοσαῦν μὲν αὐτῷ πάσαν μεγάλῳ παρεχόντων εἰς ἔλεον ἐπικουρίαν, πολλῶν δὲ ἄλλων συνεξῆρέν τε καὶ ἐπαίρων συνολοφυρομένων, οὔτε τῶν κατ' πολέμοις ἔργων, δι' οἷς ἐπὶ μέγιστον ἦλθε τιμῆς, φέρων τινὰ ποιησάμενος, καταψηφίζεται τὴν δίκην. οὕτως τὸ πρᾶγμα τοῦ πικρὸς πρὸς τὸν τυραννίδος ἀνόμα, ὥστε οὐδὲ οὐ τῷ τιμήματι τὴν δίκης μετεῖχε ὀργῇ ἐπεσάλε πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ θανάτου ἐτίμησεν. εἰσῆῃ γὰρ αὐτὸν δέος μὴ φυγὰς ἐλθεῖς οὐκ τὴ πατρίδος, ἀνὴρ στρατηγῆσαι πολέμοις τὸ τότε δυνάμενος, ὅμοια δράσῃ Μαρκίῳ, τά τε φίλια

duobus absurdis alterutrũ, vt siquos alios ob multa magnaque merita honorare velint qualibus Latinos muneribus, aut qualibus Hernicos nihil de republica meritos: cum reliqua sit *tantum* vna tertia, aut non habeant quam illis dent; aut si eadem eis decernant, sibiipsis nihil reliquum faciant. Addebant, cum publicare vellet bona ciuitatis, nec ex SC, nec ex collegæ consensu, conatum vi legem perferre, quæ non eo solum iniqua fuerit & inutilis reipubl. quod cum debuerit, re in senatu deliberata, si patribus placeret, communem supremi ordinis facere hanc gratiam, in vnum hominem eam transmouerit; verum etiam (quod omnium sit grauissimum) verbis tãtummodo ostentarit populo donationem agri publici, re autem vera eum Romanis auferre voluerit, quorum partus sit laboribus: quãdoquidem vnicam portionem ciues acceputi sint: Hernici vero & Latini, ad quos ager is nihil pertineat, duas. & quod ne tribunis quidem intercedentibus, & alterum legis caput quod aduenas ex æquo participes faciebat abrogantibus, paruerit; sed omnibus bene reipublicæ consulentibus pertinaciter aduersatus sit. citabantque vniuersos ciues testes horum omnium. Post hæc etiam secretas tyrannidis probationes proferebãt, collatas ei ab Latinis & Hernicis pecunias, armaque comparata: quodque ad eum commearent audacissimi populorum illorum iuuenes, occultorum consiliorum socii, multarumque aliarum rerum ministri. Hic quoque testes adducebant multos tum ciuium tum sociorum, nec malos nec ignobiles. Quibus credens populus, & nec meditatis illius orationibus motus, nec misericordia flexus; tametsi tribus liberis, multisque aliis cognatis & amicis cum eo sordidatis reorum habitu deprecantibus; ac ne rerum quidem bello gestarum & honorum per eas promeritorum ratione habita, damnauit hominem. Adeo infensus erat tyrãnidi, vt ne pœnam quidẽ moderatus, eum capite mulctauerit. Verebatur enim ne missus in exilium vir imperatoriis artibus ætate sua præstantissimus, idem faceret quod *mu*per Marcius, sparsisque in amicos

calumniis,&contractis hostium viribus, irreconciliabile bellum inferret patriæ. Itaq; peracto iudicio, quæstores ductũ in foro imminentẽ rupem, toto populo inspectante dederũt præcipitem. hoc.n. tũc erat vulgare apud Romanos supplicium eorũ qui morti adiudicati essent. Atq; hæc e duab. illis quę de hoc viro sunt proditę narrationibus est verisimilior. Non tamen & altera omittẽda est; quæ, licet minus probabilis, tamen & vulgo fidem meruit, & in fide dignis cõmentariis inuenitur. aiũt enim etiamtum latente affectatione tyrannidis, primũ Cassii patrem suspicione motum, cum rem accuratissime perquisisset, senatum adiisse; filiumq; arcessitum indicasse & accusasse: & damnatum a senatu quoq;, domũ reduxisse, ibiq; necauisse. Quæ quidem iræ paternæ in sontem filium asperitas & inclementia, præsertim apud eius seculi Romanos, opinionem hanc nõ conuellit. nam & antea Brutus vrbis liberator, in ambos filios animaduertit, ac vt maleficos securi iussit percuti, q, viderentur agere de reducendis regibus: & postea Manlius Gallico bello imperator, filium post egregiã in pugna editam operã, coronatum prius virtutis ergô, mox inobedientiæ accusans, quod in demandata sibi statione non permãsisset, sed iniussu imperatoris e præsidio ad pugnam excessisset, vt desertorem necauit. aliiq; multi patres, quidã maiore, quidam minore de caussa, nec pepercerunt filiis, nec eos miserati sunt. Quantum igitur ad hanc seueritatem attinet, ei opinioni fidem (vt dixi) non abrogo: sed aliis non minimi momenti argumẽtis traducor in alteram: quia post eius necẽ & ædes dirutæ sunt, & area illarum ædium hucusq; sub diuo relicta, extra Telluris ædem, quã populus postmodo in areę illius parte struxit, in via quæ ad Carinas fert: & bona eius confiscata sunt, indeque tum in aliis fanis dicata donaria, tum æreæ Cereri statuæ erectæ, cum inscriptione quæ testatur e quibus pecuniis sint posita donaria. Quodsi pater eius index simul & accusator punitorque fuisset, nec domus eius esset diruta, nec bona publicata. Apud Romanos enim filiis nullæ sunt possessiones, ppriæ viuis patrib⁹; sed licet

Ἀφοβαλὼν, καὶ τὰ ἐνδρὰ σωιγάς, καὶ πόλεμον ἀσπόνδον ἐπαγάγῃ τῇ πατρίδι. τοῦτο δ' τέλος τῆς δίκης λαβούσης, ἀγαγόντες οἱ ταμίαι τὸν ἄνδρα ὀπὶ τὸν ὑπορχείμενον τῆ ἀγορᾶς κρημνὸν, ἀπαντῶντων ὁρώντων, ἔρριψαν κατ' τῆς πέτρας. αὕτη γὰρ ἐν τοῖς τότε Ῥωμαίοις ὀπιχώριος τῶν ὀπὶ θανάτῳ ἁλόντων ἡ κόλασις. ὁ μὲν οὖν πιθανώτερος τῶν παραδεδομένων ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς λόγων, τοιόσδε ἐν. δεῖ δὲ καὶ τὸν ἕτερον πιθανὸν, ὀπῶ κἀκεῖνος πεπίστευται ὑπὸ πολλῶν, καὶ ἐν γραφαῖς ἀξιοχρέοις φέρε), μὴ παρελθῆν. λέγεται δέ πισν ὡς ἀδήλου πᾶσιν οὔσης ἔτι τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ συσκιαζομένης τυραννίδος, πρῶτος ὑποπτεύσας ὁ πατὴρ τοῦ Κασσίου, καὶ ἀφικόμενος τῆς βασιλείου δ' πρᾶγμα ἐξετάσας, ἧκεν ὀπὶ τὸν βουλευτήριον. ἔπειτα κελεύσας ἐλθῆν τὸν υἱὸν, μιμυτής τε καὶ κατήγορος αὐτοῦ ἐγένετο· καταγνούσης δὲ καὶ τῆ βουλῆς, ἀγαγὼν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπέκτεινεν. ὁ μὲν οὖν πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον τῆ τῶν πατέρων ὀργῆς εἰς τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τότε Ῥωμαίοις, οὐδὲν τούτῳ ἀπωθεῖται τὴν πρόφασιν· ἐπεὶ καὶ πρότερον Βρουτος ὁ τοὺς βασιλῆς ἐκβαλὼν, ἀμφοτέροις τοῖς υἱοῖς ἐδικάσατο καὶ τῆ τῶν κακουργῶν νόμον ἀποθανεῖν, καὶ πελέκεσι τοῖς αὐχένας ἀπεκόπησαν, ὅτι συμπρᾶξαι ἦν τοῖς βασιλεῦσιν ἐδόκουν τὴν κάθοδον. καὶ μετὰ τοῦτα Μάλλιος ὁ τῶν Γαλατικῶν πολέμων στρατηγῶν, τὸν υἱὸν ἀριστεύοντα καὶ πόλεμον, τῆς μὲν ἀνδρίας ἕνεκα τοῖς ἀριστείοις στεφανοῖς ἐκόσμησεν· ἀπειθῆσαν δὲ ὀπικαλῶν, ὅτι οὐκ ἐν ᾧ ἐτάχθη φρουρίῳ ἔμεινεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ὀπιταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, εἰς ἣλθεν ἀγωνιούμενος, ὡς λεποτάκτην ἀπέκτεινε. καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέρες οἱ μὲν ὀπὶ μείζοσιν, οἱ δὲ ἐπ' ἐλάττοσιν αἰτίαις, οὔτε φείδω τῶν παίδων, οὔτε ἔλεον ἔχον. καὶ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀξιῶ, ὡς καὶ ἔφην, παραβεβλῆσθαι τὸν λόγον, ὡς οὐ πιθανόν· ἐκεῖνα δέ με μὴ θέλει τεκμήρια ὄντα οὐκ ἐλέγχειν, καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν αὖ συνκατάθεσιν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσίου ἡ τε οἰκία κατεσκάφη, καὶ μέχρι τοῦδε μένει ὁ τόπος αὐτῆς ἄθεος, ἔξω τοῦ νεὼ τῆς Γῆς, ὃν ὕστερον ἡ πόλις κατεσκεύασε χρόνοις οὐ μέρει τινὶ αὐτῆ, καὶ τὴν ὀπὶ Καείνας φέρουσαν ὁδὸν, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ὃ κοινὸν ἀπέλαβεν· ἐξ ὧν ἀπαρχὰς ἐν ἄλλοις τε ἱεροῖς ἀνέθηκε, καὶ δὴ καὶ τῇ Δήμητρι τοῖς χαλκέοις ἀνδριάσι, ὀπιγραφαῖς δηλοῦσαι ἀφ' ὧν εἰσι χρημάτων ἀπαρχαί. εἰ δέ γε ὁ πατὴρ μιμυτής τε, καὶ κατήγορος, καὶ κολαστὴς ἐλθόντος αὐτοῦ, ὅτε ἀν ἡ οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη, οὔτε ἡ οὐσία ἐδημεύθη. Ῥωμαίοις γὰρ οὐδὲν ἴδιον ὀστὶ κτῆμα ζώντων ἐπὶ τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων ὅ τι βούλονται Ἀθηναῖοι τοῖς πατράσιν ἐπιδέδοται. ὥστε οὐκ ἀν δή τι που τῶν τοῦ παιδὸς οὐσίαν τοῦ μιμυσάμενος τῶν τυραννίδα, ὀπὶ τοῖς τοῦ παιδὸς ἀδικήμασιν ἀφαιρεθαι καὶ δημεύειν ἡ πόλις ἠξίου. Ἀφ' μὲν δὴ ταῦτα τῆς πρεσβυτέρᾳ καταπίθεμαι τῶν λόγων μᾶλλον. ἔθηκα δὲ ἀμφοτέρους, ἵνα ἐξῆ τοῖς ἀναγνωσομένοις ὁποτέρᾳ βούλονται τῶν λόγων πρεσβεύειν. ὀπιβαλλομένων δέ τινων καὶ τοὺς παῖδας ἐπικλεῖναι τοῦ Κασσίου, δόγμα ὃ ἔθος ἔδοξεν ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ἀσύμφορον. καὶ συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο ἀφεθαι τὰ μειράκια τῆς αἰμφείας, καὶ ὀπὶ πάσῃ ἀδείᾳ ζῶν, μήτε φυγῇ, μήτε ἀτιμίᾳ, μήτε ἄλλῃ συμφορᾷ ζημιωθέντα. καὶ ἐξ ἐκείνου ὃ ἔθος τοῦτο Ῥωμαίοις ὀπιχώριον γέγονεν ἕως τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀθηναιούμενον ἡλικίας, ἀφεθαι τὴν αἰμφείας ἁπάσης τοὺς παῖδας ὧν ἀν οἱ πατέρες ἀδικήσωσιν, ἐάν τε τυραννοι ὄντες ὑοὶ τύχωσιν, ἐάν τε παραδοκτόνων, ἐάν τε προδοτῶν· ὁ μέγιστον ὀστὶ παρ' ἐκείνοις ἀδίκημα. οἵ τε καταλύσαι ὃ ἔθος τοῦτο ὀπιβαλόμενοι τοῖς ἡμετέροις χρόνοις, τὴν συνκλῆσαν τοῦ Μαρσικοῦ τε καὶ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ τοὺς παῖδας τῶν ὀπικηρυχθέντων ὀπὶ Σύλλα πατέρων ἀφελόμενοι ὃ μετεῖναι τὰς πατρίοις ἀρχὰς καὶ βουλῆς μετέχειν, καθ' ὃν ἐδωκάτουν αὐτοὶ χρόνον, ὀπιφθονόν τε ἀνθρώποις, καὶ νεμεσητὸν θεοῖς ἔργον ἔδοξαν ἀποδείξασθαι. οἱ γὰρ τοι δίκη μὲν ἐκείνοις συνὼ χρόνῳ ἀμφοῖς οὐ μεμαθὴ παρηκολούθησε, δι' ὃν οὐκ μεγίστου τε αὐχήματος εἰς ταπεινότατον πτῶμα ἤνεγθησαν, καὶ τοῦδε ἀμὸς ὃ ἐξ αὐτῶν, ὅτι τὴν γυναῖκας, ἐπὶ λείπεται. ὃ ὃ ἔθος εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ὁ θεοῦ τοις καθελὼν ἀνὴρ ἀποκατέστησεν. παρ' Ἑλλήνων ὃ οὐχ οὕτως ἐνίοις ὁ νόμος ἔχει, ἀλλὰ τοῖς ἐκ τυραννων γιγνομένοις οἱ μὲν συναποκτίννυσθαι τοῖς πατράσι δικαιοῦσιν, οἱ δὲ ἀφυγίᾳ κολάζοισιν· ὥσπερ οὐκ ἐνδεχομένης τῆ φύσεως χρηστοὺς παῖδας ἐκ πονηρῶν πατέρων, ἢ κακοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενέσθαι. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων, εἴτε ὁ παρ' Ἑλλήνων ἀμείνων νόμος, εἴτε ὃ Ῥωμαίων ἔθος χρεῖττον, ἀφίημι τῶν βουλομένῳ σκοπεῖν· ἐπανάγομαι ὃ ὅτι τὰ ἑξῆς. μετὰ δὲ τὸν Καείου θάνατον, οἱ μὲν αὐξανόντες τὴν ἀριστοκρατίαν, θρασύτεροί τε καὶ ὑπερηφανώτεροι τῶν δημοτικῶν ἐγεγένεσαν· οἱ ὃ, ἀφανεῖς τε δόξῃ φερόμενοι καὶ βίῳ εἰς ταπεινὰ, συνεστάλησαν, καὶ ὡς ἄριστον ἀπολωλεκότες φύλακα τῆ δημοτικῆς μερίδος, πολλὴν ἀνοιαν ἑαυτῶν ὀπὶ τῇ καταδίκῃ κατηγόρουν. τούτου ὃ αἴτιον οἶμαι, ὅτι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ πρὸς τῆ κληρουχίας οὐκ ἔπρεπον οἱ ὕπατοι, δέον αὐτοὺς ἀνδρας τε ἀποδείξαι

patribus & pecuniis filiorum & corporibus facere quod lubet. quare populus nequaquam patri, si tyrannidis crimen detulisset, ob filii delicta, fortunas suas adimere ac publicare voluisset. & hoc est cur priori opinioni accedam libentius. posui tamen vtramque; vt lectori liceat vtri libuerit assentiri. Cum vero nonnulli vrgerent tollendos etiam filios Cassii, atrox senatui & perniciosum exemplum visum est; remissaque ex senatusconsulto pœna, permissum adolescentulis in patria viuere, absque omni periculo, sine vlla infamia aliaue mulcta. & ex eo tempore vsque ad nostram ætatem mos hic Romæ inualuit, vt parentum peccata impune sint liberis, siue illi tyranni, siue parricidæ fuerint, siue proditores; quod apud Romanos crimen est grauissimum. & qui morem hunc antiquare aggressi sunt nostris temporibus circa finem Marsici & ciuilis belli, & proscriptorum a Sylla liberos curia paternisque honoribus, quamdiu rerum potiti sunt, prohibuerunt, visi sunt rem dignam hominum inuidia deorumque indignatione facere. quapropter procedente tempore non euaserunt vltionem iustissimam, ex altissimo fastigio sic deiecti, vt ne genus quidem eorum, nisi per fœminas deductum, sit reliquum. & is qui illos e medio sustulit, morem antiquum restituit. Ceterum apud Græcos nonnullos diuersa lex est. nam ex tyrannis natos, alii cum patribus necandos censent, alii perpetuo exsilio mulctant; quasi natura non ferat bonos filios nasci e malis patribus, aut malos e bonis. Vtrum autem Græcorum lex an Latinorum consuetudo sit melior, qui volet dispiciat: mihi reuertendum est ad narrationis seriem. Post Cassii mortem qui optimatum fouebant regimen, audaciores facti, plebeios magis *ac magis* despiciebant. hi vero propter nominis ac vitæ humilitatem contractiores, iudicium suum damnabant magnæ amentiæ, quod optimum propugnatorem plebis e medio sustulissent. Augebant hunc mærorem consules, non exsequendo decreta senatus, cũ deberent decẽuiros

agris finiendis creare, & ad ſenatum referre, quantum agri & quibus diuidi placeret. iamque crebri fiebant cœtus de fraude ſibi facta queritantium, & ſuperiores tribuni incuſabãtur vt proditores reipublicę. tũ continuæ ab eius anni tribunis conciones habebantur, & promiſſa poſcebantur. His conſideratis viſum eſt conſulibus belli prætextu tumultuantem populi partem ablegare, quod forte fortuna per id temporis ager Romanus excurſionibus & latrociniis finitimorum infeſtaretur. has iniurias vt vlciſcerẽtur, prolatis belli ignis conſcribebant vrbanas copias. cumque pauperes non darent nomina, non valẽtes eos legibus cogere; (nam pro plebe ſtabant tribuni, & interceſſuri erant ſiquis vel corporibus vel bonis eorũ qui militiã detrectarent, manus inferre conatus eſſet) interminati nõ permiſſuros ſe turbari plebem a quibuſdam, tacitam ſuſpicionem reliquerunt fore vt dictatorem crearent, qui ceſſantibus reliquis magiſtratibus ſolus abſolutam & tyrannicam poteſtatem gereret. Quæ opinio vbi plebis animos ſubiit, veriti ne Appium crearent, virum durum & difficilem, maluerunt quiduis pati potius.

Turbæ domi.

Ceterum conſcriptis legionibus conſules eduxerunt eas in militiam. Cornelius Veientem agrum inuaſit, & abegit inde quas reperit prędas: mox intercedentibus Veientium legatis, captiuos pretio dimiſit, & inducias in annum pepigit. Cum altero exercitu Fabius in Æquorum agrum irrupit; atque inde in Volſcorum. At Volſci cum aliquamdiu res ſuas diripi, & agros vaſtari tuliſſent, tãdem contemptis Romanis, vt qui exiguo aduenisſent numero, occurrerunt conferti ex Antiate agro, correptis armis præcipiti magis quam prudenti conſilio. qui ſi palantes Romanos oppreſſiſſent inopinato aduentu, magnam Romani accepiſſent ignominiam: nunc vero conſul de aduentu illorum a ſpeculatorib. præmonitus, diſpalatos in prædas milites celeriter reuocauit, & in ordines bello conuenientes digeſſit. Volſci vero, qui contemptim & audenter veniebant, vt præter exſpectationem cunctas hoſtium copias in acie ſtantes cõſpexerunt, non mediocriter ſunt perterriti:

Res foris geſtæ.

δέκα τοὺς ὁειὼν ἕας τὴ γλῶ, γνώμην τε εἰσηγήσαο ᾗ πόσην τε αὐτῆ, ἢ τίσι δεινοῖ νεμηθῆναι. σωιηέσαν τε πολλοὶ κᾳ συςροφὰς ωεὶ τὴ ἀπάτης ἑκάςοτε ᾳμελεόμενοι, καὶ ἐν αἰτίᾳ τοῖς ωεοῖ ἱέρυς εἶχον δημόῳ χροις, ὡς ωεοδεδωκότας ὃ κοινὸν ἐκκλησίαι τε σωεχεῖς ὑπὸ τὴ τότε δημόῳ χων ἐγίνοντο, ἢ ἀπαιτήσοῖς τὴ ὑποχέσεως. ταῦτα σωᾳδότες οἱ ὕπατοι γνώμῃ ἐποιήσαντο πολέμων ωεοφάσοῖ ὃ ωᾳδικινῆν ἐν τῇ πόλῃ μέρος ἢ ταραπόμενον· ἔτυχε γὰ ἐν ᾧ αὐῷ χρόνῳ ληςηρίοις 10 τὰ ὑπὸ τὴ πλησιοχώρων πόλεων καὶ καταδρομῆς ποιν ἡ γῆ βλαπομένη· πμωρείας δὴ τὴ ἀδικούντων ἕνεκα, ωροὔθεῦ τὰ τὴ πολέμυ σημεῖα, ἢ τὰς δυνάμῃς τὴ πόλεως καλέγραφον. ὑ ωεοιόντων ὑ τῇ καταγραφῇ τὴ ἀπόρων, ἀδυνάποι ὄντες τὴ ἐκ τὴ νόμων ἀνάγκυ τοῖς ἀπῃθῶσι ωεοφέρειν· ωροσῄκοῦ γὰ τὴ πλήθοις οἱ δημόῳ χοι, ἢ κωλύσιν ἔμελον, εἴ τις ὀπτιχρήσοῖ ἢ τὰ σώματα τὴ ἐκλιπόντων τὴ γραῦαν ἄγοι, ἢ τὰ χρήματα φέροι· ἀπῃλαῖς χρησάμενοι πολλαῖς, ὡς ὀκ ὀπτρέψοντες τοῖς ἀνασείοισι ὃ πλῆθος, λῃθῆναι ὑποτίμαν 20 κατέλιπον, ὡς δικτάτωρα ἀποδείξοντες, ὃς ἐμέλῃε καταλύσας τὰς δῆλας ἀρχὰς, τὴ τυραννικὴν ἢ ἀνυπεύθυνον μόνος ἔξοι ἐξοσίαν. ὡς ὑ τούτῳ ἔλαβον τὴν ὑπόνοιαν οἱ δημοτικοί, δείσαντες μὴ τὴ Ἄππιον ἀποδείξωσι πικρὸν ὄντα καὶ χαλεπὸν, πόνυα ωεὶ τούτου πάσχειν ὑπέμενον. ἐπεὶ ὑ καλεγράφη τὰ γραῦ ἤματα, ωᾳδαλαβόντες οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμῃς, ἐξῆγον ὀπὶ 40 τοῖς πολεμίοις. Κορνήλιος μὲν οὖν εἰς τὴν Οἰεντῶν χώραν ἐμβαλὼν, τὴ ἐκπαλῄφθῇ λείαν ἐν αὐτῇ ἀπήλασεν. ἢ μὴ ταῦτα ωροσβυσαμένων τὴ Οἰεντῶν, τοῖς τε αἰχμαλώτοις αὐτοῖς ἀπέλυσε χρημῇ, ἢ ἀνοχὰς τὴ πολέμυ σωνέθετο σὺν ωαισίοις. Φάβιος ὑ τὴ ἑτέραν δυνάμιν ἔχων, εἰς τὴ Αἰκῶν ᾳ ἐν ὧ σὺν ἐβάδιζεν ἔπῃτα σκῆθεν εἰς τὴ Οὐολύσκων. χρόνον μὲν οὖν τινα ἡ πολὺ ἀνέμον ὀλοῦσχοι, διαρπαζομένων αὐτοῖς ἢ κᾳρμένων τὴ ἀγρῶν· ἔπῃτα καταφρονήσαντες τὴ Ῥωμαίων, ὡς ἡ πολλῇ δυνάμῃ παρόντων, ἐξεβοήθοιν ὀκ τῆς Ἀνιάτῃ χώρας τὰ ὅπλα ἀρπάσαντες ἀθρόοι ταχύτερα μᾶλλον ἢ ἀσφαλέςερα βυλευσάμενοι. εἰ μὲν οὖν ἔφθασαν ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις φανέντες ὀκ τὸ ἀωροσδοκήτου, μεγάλῃν ἂν αὐτὴ εἰργάσαντο ζημίαν· νῦν ὑ ωεφαβόμενος τὴ ἔφοδον αὐτῶν ὁ ὕπατος ἐξῆ τὴ ἀποχαλέντων ὀπὶ τὰς σκηνὰς, ἀνακλήσῃ τὰ χεῖρα τοῖς ἐν τὴ ωεονομῆς ἐσκεδασμένοις ἀνάλαβὼν, τάξιν ἀπέδωκε τὴ εἰς πόλεμον ἁρμόττουσῃ. τοῖς ὑ ὀλοῦσκοις σὺν καταφρονήσῃ καὶ θάρσῃ χωροῦσιν, ὡς ωᾳδὰ δόξαν ἐφαίνῃ σωεχῶσα ἐν κόσμῳ πᾶσα ἡ τὴ πολεμίων δυνάμις, δέος ἐμπίπτῃ ωεὸς τὸν ἀδόκητον ὄψιν· καὶ τὸ μὲν κοινοῦ τῆς ἀσφαλείας ὀλέμία φεύγοντες, τῆς δὲ ἰδίας ἑκάςῳ ζωτηρίας ωρόνοια. ὑποτρέψαντες δὴ ὡς εἶχον ἕκαςοι τάχους, ἔφθανον ἄλλοι κατ' ἀγῆας ὁδοὺς· ἢ οἱ μὲν πλείοις ἀπεσώθησαν εἰς τὸν πόλιν· ὀλίγον ὑ τῖφος, ὃ μάλιςα ὦῦ σωυτεταγμένον, εἰς ὄρεις ὦνὰ κορυφὴν ἀναδραμὸν, καὶ θέμενον ἐν ταῦθα τὰ ὅπλα, τὸν ὀπτοῦσαν νύκτα διέμενε· τῇς ὑ ἑξῆς ἡμέραις φεουραὶ ωεισήσαντος τὴ ὑπάτου τῷ λόφῳ, καὶ πάσας ᾳμαλείσαντος ὅπλοις τὰς ὁδοὺς, λιμῷ βιαθὲν ὑποχείριον ᾗ, καὶ ωᾳδίδωσι τὰ ὅπλα. ὁ δὲ ὕπατος τὸν τε λείαν ὅσῃ ἐπέτυχε, καὶ τὰ λάφυρα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἀποδόθαι κελεύσας τοῖς ταμίαις, εἰς τὸν πόλιν ἀπῴκεῖκε ὃ ἀρχαῖον. ἢ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀνάσῃσας τὸν δυνάμιν ἐκ τῆς πολεμίας, ἀπῆλθ' ἐπ' οἴκου, τελευτῶντος ἤδη τὴ ἔτους. ὀπτιγάντων ὑ τῶν ἀρχαιρεσίων, ἔδοξε τοῖς πατρικίοις ἠρεθισμένον ὁρῶσι τὸν δῆμον, καὶ μεταμελόμενον ὀπὶ τῇ Κασίου καταδίκῃ, ᾳφ' φυλακῆς αὐτὸν ἔχειν, μή τι ωᾳδικινήσῃ πάλιν εἰς δεκασμὸν ἐλπίδα ἢ κλήρων ᾳφανομὶν ὑπαρθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς δημαγωγῆσαι δυνατοῦ τὴς ὑπαλείας λαβόντος ἀξίωμα. ἐφαίνετο ὑ αὐτοῖς ῥᾷςα κωλυθήσεσθαι τούτων τινὸς ὀρεχθέντος, εἰ ᾖρεῖτο ὕπατος ἀνὴρ ἥκιςα δημοτικός. βουλευσάμενοι δὴ τῦτο, κελεύοισι μετέναι τὴν ὑπατείαν τὸν ἕτερον τῶν κατηγορησάντων τὴ Κασίου, Καίσονα Φάβιον ἀδελφὸν ὄντα τὴ τότε ὑπαλθόντος Κοΐντου, καὶ ὀκ τῶν ἄλλων πατρικίων Λεύκιον Αἰμίλιον ἀνδρα ἀριςοκρατικόν. τούτων δὲ μετιόντων τὴν ἀρχὴν, οὐχ οἷοί τε ἦσαν κωλύειν οἱ δημοτικοί· καταλιπόντες ὑ τὰς ἀρχαιρεσίας, ᾤχοντο ὀκ τὴ πεδίου. ὃ γὰρ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας κῦρος ἐν τῇ ψηφοφορίᾳς, τοῖς ὀπτιφανεςάτοις ὦῦ καὶ ωᾳπαλαιμήματα ἔχουσι· καὶ ωοθεῖν ὦῦ ὁ ἐπεκύρωσαν οἱ ᾳφὶ μέσυ. ὁ δὲ τελευταῖος λόχος, ἐν ᾧ ὃ πλῆθός τε καὶ ἀπορώτατον τὴ δημοτικοῦ μέρος ἐψηφοφόρει, μιᾶς, ὡς καὶ ωρότερον εἴρηταί μοι, τὴ ἑξάτης ψήφου κύριος ὦῦ. ωᾳδαλαμβάνοισι δὴ τὸν ὑπαλείαν κῦ ὃ ἑβδομηκοστὸν καὶ ᾳφ' ἑκατοστοῦ ἔτος ἀπὸ τὴ ωτωοικισμοῦ τῆς Ῥώμης, Λεύκιος Αἰμίλιος Μαμέρκου ὑός, καὶ Καίσων Φάβιος Καίσονος ὑός, ἄρχοντος Ἀθήνησι Νικοδήμου. οἷς κατ' ἐμὲ ωτωέβη μηδὲν ὑποτῆς πολιτικῆς ὀπιταραχῆναι διχοστασίας, πολέμων τὸν πόλιν ωεῖσάντων ἀνῆρεθῆναι. ἐν ἅπασι μὲν οὖν ἔθνεσι καὶ τόποις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, φιλοῦσιν αἱ τὴ ἔξωθεν κακῶν ἀνάπαυλαι ἐμφυλίοις τε καὶ ἐνδήμοις ἐκείνῃ πολέμοις. μᾶλιςα ὑ τῦτο πάθοισιν ὅσοι πολεμικὴν καὶ κακόπαθον ἀρετῶνται βίον, ἐλευθερίας τε καὶ

neglectaq; reipublicæ cura, ſuæ quiſque ſaluti conſuluit. retro enim fugiebant quam quiſque poterat celerrime, alius per aliam viam. ac maior pars in vrbem euaſit: non magnus globus, ſed præ ceteris inſtructus, recepit ſe in mõtis cuiuſdam verticem, ibiq; in armis pernoctauit. Inſequentibus diebus cum conſul tumulum cinxiſſet cuſtodiis, interclusis omnibus exitibus, fame compulſi, ſeipſos & arma dediderunt. conſul tota præda ſpoliisque & captiuis per quæſtores venditis, in vrbem deferri iuſſit pecuniam: nec ita multo poſt mottis caſtris ex hoſtico domum reduxit copias ſub ipſum anni exitum. Inſtantibus porro comitiis, placuit patribus, cum plebem irritatam & damnationis Caſſii pœnitentem viderent, cauere nequid rerum nouarum moliretur, ſi rurſus largitionum & agri diuidendi ſpe ſeduceretur ab homine facundo & popularibus concionibus idoneo, ad conſularem maieſtatem eueto. Id facile caueri poſſe videbatur, ſi conſul crearetur vir minime popularis. Quo conſilio approbato, conſulatum ambire iuſſerunt alterum ex Caſſii accuſatoribus, Cæſonem Fabium Quinti tunc conſulis fratrem; & e cetero patriciorum corpore L. Æmilium, optimatiũ factionis ſtudioſum. His magiſtratum petentibus plebs ne eo potirentur efficere nequibat: quamuis relictis comitiis e campo diſcederet. nam cẽturiatorum comitiorum ſuffragia erãt penes nobiliſſimos, & primi cenſus homines; raroque in eis veniebatur ad mediarum claſſium ſuffragia. vltima vero claſſis, in qua maxima & egeniſſima plebis pars ferebat calculos, vnicum, (vt iã ante dictum eſt) vltimũ ſcilicet, habebat ſuffragiũ. Anno igitur ab vrbe cõdita CCLXX, cõſules facti ſunt L. Æmilius Mamerci F. & Cæſo Fabius Cæſonis F. principe Athenis Nicodemo. quib. res ex voto ſucceſſit, nulla ciuili ſeditione turbante rẽp. externis bellis populũ Romanum infeſtantibus. Ita certe in omnibus locis tam Græcarum quam barbararum gentium vſu venit, vt ceſſantibus externis periculis inteſtinæ domi ſeditiones exoriantur: ſed maxime id accidit in populis bellicæ rum noſræq; vitæ aſſuetis, partim libertatis, partim

A.V.C.270. conſ. L. Æmilio & Kæſ. Fabio, bellum Volſcum.

imperii desiderio. ægre namque continere se possunt ingenia cupiditatibus assuefacta, si prohibeantur a consuetis exercitiis: & ideo prudentes reipublicæ præsides semper alunt aliqua externorum bellorum seminaria; satius ducentes foris conflictari quam domi. Ergo (vt *iam* dixi) feliciter; tunc consulibus accidit subditorum rebellatio. Nam Volsci, siue domestico Romanorum motu freti, quippe plebe exasperata erga proceres; siue superioris cladis sine prœlio acceptæ ignominia incitati; siue magno copiarum suarum numero elati; siue his omnibus inducti, decreuerunt bellum cum populo Romano gerere: coactaque oppidatim iuuentute, partem copiarum miserunt contra Hernicos & Latinos: cum reliqua, maiore & validiore, domi exspectabant aduentum hostium.

His Romam nuntiatis, placuit bifariam diuisis copiis, alterum exercitum Latinis & Hernicis præsidio mittere, altero populari regionem Volscorum. Consl. ex more sortientibus, Cæsoni Fabio tutela sociorum obuenit: alterum exercitum Lucius duxit ad Antium. iamque propinquus *eius vrbis* montibus, conspectis hostium copiis, ex aduerso castra posuit in tumulo. Sequentibus deinde diebus, cum hostes subinde in campum prodirent & Romanos ad pugnam pronocarent, tandem vbi tempestiuum visum est, eduxit copias; & priusquã manus consererentur, suos multis exhortatus & obtestatus, iussit signa canere. Ibi milites sublato clamore solito, per cohortes & centurias conflixerunt: consumptisque lanceis, iaculis, & ceteris missilibus, strictis gladiis inuaserunt se inuicem pari alacritate atque audacia. nam (vt iam ante dixi) eundem pugnãdi modum obseruabant; & neque rei militaris peritia Romani, qua plerumque solebant vincere, neque indefessa longoque vsu confirmata laborum tolerantia superiores erant; (eisdem enim & hostes pollebant *virtutibus*, ex quo Marcium Romanorũ imperatorum clarissimum, ducem nacti fuerãt) sed vtriq; locũ quẽ primũ occupauerant, tuebãtur pertinaciter. deinde paulatim Volsci pedẽ referebãt, seruatis ordinib. excipientes *insinuãtes se* Roma-

ἡγεμονίας πόθῳ. χαλεπαὶ γὰρ αἱ μαθοῦσαι τὸ πλείονος ἐφίεσθαι φύσις, ἐξῃρημένοι τῶν συνήθων ἔργων, καρτερῶν· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φεύγοντες τῶν ἡγεμόνων ἀεί τινας ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν ἀναζωπυροῦσιν ἔνδρας, κρείττονας ἡγούμενοι τῶν ἐνεστώτων πολέμων τοῖς ἀλλοδαποῖς. τότε δ' οὖν, ὡς καὶ ἔφην, κατὰ δαίμονα τοῖς ἐναντίοις συνέπεσον αἱ τῶν ὑπηκόων ἐπαναστάσεις. δοκοῦσι γὰρ, εἴτε τῇ πολιτικῇ Ῥωμαίων κινήσει πιστεύσαντες, ὡς ἐκπολεμουμένου τοῦ δημοτικοῦ πρὸς τοὺς ἐν τέλει· εἴτε τῆς παρεστώσης ἀπορίας ἀμαχητὶ ἡνιωμένης ἀφαιρεῖν παρεσκευασμένοι· [εἴτε] ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσι πολλαῖς οὔσαις μεταλαβεῖν ἐπιχειρήσαντες· εἴτε διὰ ταῦτα πάντα, πολεμεῖν Ῥωμαίοις διέγνωσαν. καὶ συναγαγόντες ἐξ ἁπάσης πόλεως τὸν νεότητα, μέρος μὲν τινι τῶν δυνάμεως ὀπτὶ τοῖς Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων πόλεσι ἐστρατεύσε· τῇ δ' λοιπῇ, ἡ πλείστη τε ἦν καὶ κρατίστη, οἷς ὀπτὶ τοῖς πόλεσι σφῶν ἤξοι τοῖς δέχεσθαι ἤμελλον. ταῦτα μαθοῦσι Ῥωμαίοις ἔδοξε διχῇ νέμειν τὰς δυνάμεις, καὶ τῇ μὲν ἑτέρᾳ τῶν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων διὰ φυλακῆς ἔχειν, τῇ δ' ἑτέρᾳ τῶν Βολουσκῶν λεηλατεῖν. διαληρωσαμένων δ' τῶν ἐπαίτων τοῖς δυνάμεις, ὡς ὄστιν αὐτοῖς ἔθος, ὃ μὲν ὀπτικουρεῖν μέλλοι τοῖς συμμάχοις στρατόπεδα Καίσων Φάβιος παρέλαβεν· θατέρου δ' Λεύκιος ἔχων, ὀπτὶ τῶν Ἀντιατῶν ἦγε πόλιν. θεωρήσας δ' πλησίον τῶν ὀρέων, καὶ καταιδὼν τοῖς τῶν πολεμίων δυνάμεις, τότε μὲν ἀπικαλεστρατοπέδευσεν· ὀπτὶ λόφου· ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις ἐξιόντων εἰς ὃ πεδίον τῶν πολεμίων θαμινὰ, καὶ παρεκαλουμένων εἰς μάχην, ἰκανὰ τὸν οἰκεῖον ἔχειν καιρὸν ὑπελάμβανεν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις· καὶ παρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, παρεκκλήσας τε πολλῇ καὶ ὀπικελεύσας χρησάμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν ὃ πολεμικόν· καὶ οἱ στρατιῶται ὃ σκῦνθος ἀναλάβοντες, ἀθρόοι κατ' ἀπείρας τε καὶ λόχους συνέβαλον. ὡς δὲ τοῖς λόγχαις καὶ τοῖς σαυνίαις, καὶ ὅσα εἶχον ἐκηβόλα ἐξαναλωσαν, ἀπασάμενοι τοῖς ξίφη συρράττουσιν ἀλλήλοις, ἴση τόλμη τε καὶ θυμία τῶν ἀγώνος ἑκάτεροι χρώμενοι. ὥστε, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, παραπλήσιος αὐτοῖς ὁ τῶν ἀγώνος ἦν τρόπος, καὶ οὔτε ἡ τοφία καὶ ἡ ἐμπειρία Ῥωμαίων ἀεὶ τοῖς μάχαις, ἧ χρώμενοι τὰ πολλὰ ἐπεκράτουν, οὔτε ὁ καρτερικὸν καὶ ἀπαλάπωρον ἐν τοῖς πόνοις διὰ πολλῶν ἠσκημένον, ἐπεκράτει· τοῖς γὰρ αὐτοῖς καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους ἦν, ἐξ οὗ Μάρκιον ἡγεμόνα Ῥωμαίων ὀπτὶ φανέσταν στρατηλάτην ἕνα· ἀλλ' ἀντεῖχον ἑκάτεροι, τῆς χώρας, ἐν ᾗ ὁ πρόσθεν ἔπεσαν, οὐχ ὑφιέμενοι. ἔπειτα κατ' μικρὸν Βολουσκοὶ ὑπεχώρουν ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει δεχόμενοι τοὺς Ῥωμαί-

ους. στρατή-

ους. στρατήγημα δὲ τοῦτο ἦν, ἵνα διασπάσωσί τε αὐτῶν τὰς τάξις, καὶ ἐξ ὑποδεξιοῦ θώρακος χωρίου. οἱ δὲ, ὑπολαβόντες αὐτοῖς ἀρχὴν φυγῆς, ἠκολούθουν βάδιν μὲν ἀπιοῦσι καὶ αὐτοὶ σὺν κόσμῳ ἐπόμενοι· ὅπερ ὁ δρόμῳ χωρεῖν τοῖς ὀπτὶ τὸν χάρακα ἐτάσαντο, τοῖς χείρα καὶ αὐτοὶ διώξῃ καὶ ἀσυντάκτῳ χρώμενοι. οἱ δὲ δὴ τελευταῖοί τε καὶ ὀπισθοφύλακες λόχοι, νεκροί τε ἐσκύλευον, ὡς κεκρατηκότες ἤδη τῶν πολεμίων, καὶ ἐφ' ἁρπαγὴ τῆς χώρας ἐβάδιζον. μαθόντες δὲ Βολοῦσκοι τοῦτα, οἵ τε δόξαν τοῦ δρῶντες φυγῆς, ὀπτὶ τοῖς ἐρύμασι τὸ χάρακος ἐπλησίασαν, ὑποστραφέντες ἔστησαν· καὶ οἱ καταλειφθέντες ἐν τοῖς

407 στρατοπέδῳ, τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, ἐξέδραμον ἀθρόοι κατὰ πολλὰ μέρη· γίνεται τε αὐτῶν παλίνδρομος ἡ μάχη. οἱ μὲν γὰρ διώκοντες ἔφευγον, οἱ δὲ φεύγοντες ἐδίωκον. ἔνθα πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ Ῥωμαίων θνήσκουσιν, οἷα εἰκὸς, ὠθούμενοι κατ' ἀπείροις χωρίου, καὶ ὑπὸ πολλῶν ὀλίγοι κυκλωθέντες. ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἔπασχον ὅσοι ἀπεῖ σκῦλά τε καὶ ἁρπαγὰς διαπόλουν, ὃ ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει ὑποχωρῶν ἀφηρέθησαν. καὶ γὰρ οὖτοι καταληφθέντες ὑπὸ τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ἐλήφθησαν. ὅσοι δὲ τούτων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ὄρεσις ἀπαρρᾳθέντων διεσώθησαν, ὀψὲ τῆς ὥρας τῶν ἱππέων αὐτοῖς βοηθησάντων, ἀπῆλθον· ὀπτὶ τὸν χάρακα. ἐδόκει τε αὐτοῖς συλλαβέσθαι τῶ μὴ πασυδεὶ διαφθαρῆναι, χαμὼν πολὺς ἐξ οὐρανοῦ καταῤῥαγεὶς, καὶ σκότος οἷ ἐν ταῖς βαθείαις ὁμίχλαις ἦν· ὃ τοῖς πολεμίοις ὄκνον τῆς ὀπτὶ πλέον διώξεως παρέσχεν, οὐ δυναμένοις τὰ πόρρω καθορᾶν. τῇ δ' ὀπτουσῃ νυκτὶ ἀναστήσας τὸν σαλπιστὴ ὁ ὕπατος, ἀπῆγε σιγῇ καὶ ἐν κόσμῳ, λαθεῖν τοῖς πολεμίοις παρεσκευάμενος· καὶ κατεστρατοπέδευσε τοῦδε πόλιν λεγομένῳ Λογγόλαν, πρὸς δείλιον ὀψίαν, γήλοφον ἱκανὸν ἐρύκειν τοῖς ὀπτόνταις ἐκλεξάμενος. ἔνθα ὑποστάμενον, τοῖς τε ὑπὸ θαυμάτων καμνοντας ἀνεκτᾶτο θεραπείαις, καὶ τοῖς ἀδημονοῦσι τὰς ὀπτὶ τῇ παραδόξῳ τῶ πάθοις αἰχμῇ παραμυθούμενος, ἀνελάμβανε.

Ῥωμαῖοι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν· Βολοῦσκοι δ' ὀπτὶ ἡμέρᾳ ἐγένετο, καὶ ἔγνωσαν τοῖς πολεμίοις ἐκλελοιπότας τὸν χάρακα, πρόσελθόντες καὶ στρατοπέδευσαν. συλλεγέντες δὲ τοῖς τῶν πολεμίων νεκροῖς, καὶ τοῖς ἡμιθνῆσι οὐ σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν, ἀνελόμενοι, τὰ φάς τε ποιησάμενοι τῶν σφετέρων νεκρῶν, εἰς τὴν ἐγγυτάτω πόλιν Ἀντίαν ἀνέζευξαν· ἔνθα παιανίζοντες ὀπτὶ τῇ νίκῃ, καὶ θύοντες ἐν ἄπασιν ἱερεῖς, εἰς Ἀπαθείας καὶ ἡδονὰς τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἐτράποντο.

nos; vt hoc stratagemate distraherent hostium ordines, & ex editiore loco in eos pugnarent commodius. Id Romani fugæ initium esse rati, hostem sensim retrocedentem vrgebant integris & ipsi ordinibus. vbi vero cursu eos castra petere viderunt, celeriter & ipsi atque incomposite insequebantur: postremi vero agminis centuriæ spoliabant cadauera velut parta iam victoria, & discurrebant ad villas diripiendas. Quod vbi Volsci animaduerterunt, & qui fugam simulauerant, iam propinqui vallo, in hostem obuersi restiterunt; & qui in castris relicti fuerant, patefactis portis confertim aliquot locis eruperunt; ita vt mox mutaretur fortuna prœlii, fugientibus his qui *modo* persequebantur, & persequentibus iis qui *modo* fugiebant. Ibi multi fortes Romani ceciderũt impulsi per decliuia, & circumuenti pauci a pluribus. nec clementius tractati sunt qui ad spolia direptionesque se verterant, non valentes instaurare ordines & *in tutum* se recipere. nam hi quoque oppressi ab hostibus, aut cõfossi sunt, aut viui capti. quotquot autem vel horum, vel illorum qui per cliuum profligati erant, elapsi sunt, sero in castra equitum auxilio redierunt. qui ne internecione deleti sint, non parum adiuuit magna tempestas e cælo præcipitans, & caligo densissimæ nebulæ similis: quæ res hostes ab vlteriore insectatione prohibuit, cum non possent longe prospicere. Sequenti nocte consul exercitum seruatis ordinibus silentio abduxit, data opera ne sentiret hostis: & sub vesperam demum castra posuit ad oppidum Longulam in terreno quodam tumulo, ad arcendam vim idoneo: vbi subsistens & saucios remediis refouit, & mœstos ob inopinatam ignominiam oratione solatus est. In hoc rerum Romanarum statu Volsci prima luce, vt cognouerunt hostes excessisse castris, sua ipsi castra promouerunt: spoliatisq; hostium cadaueribus, & sublatis seminecibus, de quorum salute spes erat, suisque sepultis, receperunt se in propinquum Antium. vbi victoriale pæana canẽtes, & per omnia fana sacrificantes, continuos aliquot dies in epulis & voluptatibus transegerunt.

Qui si hac victoria contenti nihil amplius tẽtassent, honestum finem huic bello imposuissent: (nam Romani non fuissent ausi amplius e castris ad bellum progredi: quippe quibus optabile erat ex hostico discedere, fugamque inglotiam certæ morti præponere) nunc vero plura *æquo* appetentes, amiserunt etiam prioris victoriæ gloriam. vt enim cognouerunt ex transfugis & exploratoribus perpaucos euasisse Romanos, & in his plerosque saucios, correptis ocius armis magno contemptu in eos properauerunt: multi etiam inermes ex vrbe prosequebantur ad spectaculum certaminis; tum etiam ad rapinas & prædam. cumq; aggressi tumulum, circumfusum castris vallum vndiq; diruere conarentur, primi *omnium* in eos impetum fecerunt Romani equites tunc pedibus prouolãtes propter loci naturam: deinde post hos triarii conglobatis centuriis. hi sunt veterani spectatæ virtutis; quib. tempore pugnæ credunt castrorum custodiam; & non nisi necessitate coacti, ad horum extremum subsidium refugiunt, *vt* cum post numerosam iuuentutis strage, nulla præterea sunt auxilia. Eos Volsci excipientes, aliquamdiu restiterunt acriter: deinde propter incommoditatem loci recesserunt: ac postremo non multum læsis hostibus, ipsi afflicti grauius, receperunt se in planitiem. Ibi castra metati, diebus insequentibus explicantes aciem, Romanos ad pugnam prouocabant: at illi se intra vallum continebant. Quo viso Volsci in contemptum eorum adducti, conuocabant ex oppidis copias, & castra numerosa manu exscindere parabant: peregissentque præclarum facinus non magno negotio, consule cum exercitu aut vi aut deditione in potestatem redacto; (iam enim victus inopia ibi laborabatur) nisi superueniens Romanis auxiliũ impedisset felicitatẽ hostium honestissimum belli finem iam sperãtium. nam alter consul Cæso Fabius, audito collegæ infortunio, voluit confestim obsidentibus cum toto exercitu occurrere: sed cum exta & aues consulenti, sacra se parum læta obtulissent, diique eum exire vetarent, ipse quidem man-

εἰ μὴν οὖν ὅτι τὴν τότε νίκης διέμφαναν, καὶ μηδὲν ἐπεξεργάσαντο, καλὸν ἂν αὐτοῖς εἰλήφει τέλος ὁ ἀγών. Ῥωμαῖοι γὰρ οὐκ ἂν ὑπέμειναν ἐπὶ πρόελθεῖν οὐκ τὸ χάρακος ὅτι πολέμῳ· ἀγαπητὸν δ᾽ ἂν εἰ ἀπῆλθον οὐκ τὴν πολεμίας, κρείττονα τοῦ προσδήλου θανάτου τὴν ἄδοξον ἡησάμενοι φυγήν. νῦν δὲ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενοι, καὶ τὴν οὐκ τὴν προτέρας νίκης δόξαν ἀπέβαλον. ἀκούοντες γὰρ τῶνδέ τε καταφρόνων καὶ τοῦ χάρακος ἀποδιδρασκόντων, ὅτι κομιδῇ τέ εἰσιν οἱ φθέντες Ῥωμαίων ὀλίγοι, καὶ τούτων οἱ πλείοις τραυματίαι, πολλὴν αὐτῶν ἐποιήσαντο καταφρόνησιν, καὶ αὐτίκα ὅπλα ἁρπάσαντες, ἔθεον ἐπ᾽ αὐτοί. πολὺ δὲ καὶ ἄνοπλον αὐτοῖς οὐκ τὴν πόλεως εἵπετο κατὰ θέαν τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἅμα ἐφ᾽ ἁρπαγήν τε καὶ ὠφέλειαν. ἐπεὶ δὲ προσβαλόντες τὰ λόφῳ, τόν τε χάρακα περιέσησαν, καὶ τὰ περιταφρώματα τὰ ἀποῦ ἐπεχείρουν, πρῶτοι μὲν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς πεζοὶ μαχόμενοι ἀπὸ τῆς τοῦ χωρίου φύσιν, ἐξέδραμον ἐπ᾽ αὐτοί· ἔπεσε τούτων κατόπιν οἱ καλούμενοι τελαίοι κυκλώσαντες τοὺς λόχους· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ πρεσβύτατοι τῶν γραιδυομένων, οἷς τὰ γραπόπεδα ὅτι βέποιεν φυλάττειν, ὅταν ἐξίωσιν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐφ᾽ οἷς τελευταίοις, ὅταν ἀγεγὰ ἡνῆται τῶν ἐν ἀκμῇ φόβου, ἀσφαλίζοντες ἑτέρας ὅτι χυείας, καταφύγοισι ἀπὸ τὴν ἀνάγκην. οἱ δ᾽ ὀλοῦσκοι κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐδέξαντο τὴν ἔφοδον αὐτῶν, καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενον ἐκθύμως ἀγωνιζόμενοι· ἔπεσε δὲ τὴν τῆς χωρίου φύσιν μεονεκτοῦντες ὑπεχώρησαν, καὶ τέλος ὀλίγα μὲν τοὺς πολεμίοις καὶ οὐκ ἄξια λόγου ἐργασάμενοι, πλέω δ᾽ αὐτοὶ παθόντες καὶ, ὑπεχώρησαν εἰς ὃ πεδίον. ἔνθα καταστρατοπεδευσάμενοι τοῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐξεπάτουν τὴν δυνάμιν, καὶ 408
προσεκαλοῦντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς μάχην· οἱ δὲ οὐκ αὐτεπεξήεσαν. ὡς δ᾽ ὅτο εἶδον, καταφρονήσαντες αὐτῶν ὀλοῦσκοι, συνεκάλουν οὐκ τὴν πόλεων δυνάμις, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς ἐξελοῦντες πολυχρείᾳ ὃ φρούριον. ῥᾳδίως τε ἂν ἐξηρέασαν ὃ μέγα ἔργον, ὑπάτου τε καὶ Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἢ βίᾳ κρατήσαντες, ἢ καθ᾽ ὁμολογίας· καὶ γὰρ τὴν ὅτι τηδεῖον ἔτι δὐπορῆ ὃ χωρίον. ἔφθη δ᾽ πρότερον ὅτι κυεία Ῥωμαίοις ἐπελθοῦσα, ὑφ᾽ ἧς ἐκωλύθησαν ὀλοῦσκοι ὃ κάλλιστον ὅτι θεῖναι τὰν πολέμῳ τέλος. ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Καίσων Φάβιος, μαθὼν οὐ ἂς ἐν τύχαις ἡ ἀποδαλαξαμένη ὀλύσκοις δυνάμις, ἐβούλετο μὲν ὡς εἶχε τάχοις πᾶσαν ἄγων τὴν δυνάμιν, δεῖσι ὅτι πέναι ὅτις πολιορκοῦσι ὃ φρούριον. ὡς δ᾽ οὐκ ἐδόκει αὐτὰ θυσιῶν τε καὶ οἰωνοῖς χρωμένῳ τὰ ἱερὰ καλά, ἀλλ᾽ ἐναντιοῦτο πρὸς τὰς ἐξόδοις αὐτοῦ ὃ δαιμόνιον, αὐτὸς μὲν ἐπέμενεν,

μένειν, τὰς δ᾽ κεκρίκας ὅτι πλεξάμενος ἀπείρας ἀπέστειλε τὰν στρατιάρχοντι. αἱ δ᾽ ἀφ᾽ τε ὁδῶν ἀφανῶν καὶ νύκτωρ τὰ πολλὰ ποιησάμενοι τὰς ὁδοὺς, εἰς ἦλθον εἰς τὸν χάρακα τοῖς πολεμίοις λαθοῦσαι. ὁ μὲν οὖν Αἰμίλιος θρασύτερος ἐγεγόνει τῇ παρουσίᾳ τῶν συμμάχων. οἱ δὲ πολέμιοι τὰν τότε πλήθει τῶν σφετέρων ἐκεῖ πίσυνοι, καὶ ἀφ᾽ ὃ μὴ ἐπεξιέναι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς μάχην, ἐπαρθέντες, ἀνέβαινον ὅτι ὃ ὄρος, πυκνώσαντες τοῖς λόχοις. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι παρέντες αὐτοῖς ἀναβαίνειν καθ᾽ ἡσυχίαν, καὶ πολλὰ πονῆν περὶ τὰν χαρακωμάτων ἐασάντες, ὅτῃ τὰ σημεῖα ἦρθη τὴν μάχης, ἀναπασάντες κατὰ πολλὰ μέρη τὸν χάρακα, ἐμπίπτοισιν αὐτοῖς· καὶ οἱ μὲν εἰς χεῖρας καταστάντες, τοῖς ξίφεσιν ἐμάχοντο· οἱ δὲ, ἀπὸ τῶν ἐρυμνῶν λίθοις τὲ καὶ σαυνίοις καὶ λόγχαις τοῖς ὑπτιόντας ἔβαλλον, βέλος τὲ ὀλίγον ἄσκοπον ἐν πεπληθυῶν τὲ ὂν βεβαρεῖ χωρίῳ πολλῶν. ἀποδιδόντα δὴ τὰ λόφου πολλοῖς σφαῖν ἀποβαλόντες ὀλοῦσκοι, καὶ εἰς φυγὴν ὁρμήσαντες, μόγις εἰς τὸν ἴδιον ἀποσώζοντα χάρακα. Ῥωμαῖοί τε ὡς ὂν ἀσφαλείᾳ τέως ὄντες ἤδη, κατέβαινον ὅτι τοῖς ἀγεῖς αὐτῶν· ἐξ ὧν ὅπτισιλισμοὶ καὶ τἄλλα ὅσων ἀσφαῖς ἐν, ἐλάμβανον ὂν τὰν χάρακι. ὅθεν δὴ καὶ θῆκεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ὁ μὲν Αἰμίλιος ἔμενεν ὅτι τραποπέδου, δι᾽ αἰσχύνης ἔχων ὅτι συμφορᾶς οὐκ διήμοσιν εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν, ὃ κρότησον ἀπολωλεκὼς τῆς τραπιᾶς. ὁ δὲ συνύπατος αὐτοῦ, τοῖς ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἀρχοῦσι ὅτι τραποπέδου καταλιπὼν, εἰς τὴν πόλιν ᾤχετο. καὶ συγκαλέσας τὸν ὄχλον ὅτι τὰς ἀρχαιρεσίας, οἷς μὲν ὁ δῆμος ἐβούλετο δοθῆναι τὴν ὑπαλείαν ἀνδράσιν οὐκ τῶν ὑπαλθυκότων, οὐ προσῆκε τὴν ψηφοφορίαν, ὅθεν οὐκ αὐτοὶ μετήεσαν τὴν ἀρχὴν ἐκέλευε, ὑπὲρ δὲ τῶν μετιόντων τοῖς τε λόγοις ἐκάλεσε, καὶ τὰς ψήφοις ἀνέδωκεν. οὗτοι δὲ ἦσαν οὓς ἡ βουλὴ προείλετο, καὶ οἷς ἀποδεδώκεν τὴν ἀρχὴν ἐκέλευσεν, οὐ σφόδρα τὰν δήμῳ χεχαρισμένοι· καὶ ἀπεδείθησαν εἰς τὸν ὅτιόντα ἐνιαυτὸν ὕπατοι ὅ τε νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προθέντος τὰς ἀρχαιρεσίας ὑπάτου, Μάρκος Φάβιος Καίσωνος υἱός, καὶ Λούκιος Οὐαλέριος Μάρκου υἱός, ὁ τὲ τεὶς ὑπαλθύσαντα Κάσσιον κρίνας ὅτι τῇ τυραννίδι, καὶ ἀποκτείνας. οὗτοι τὴν ἀρχὴν ἀποδαλαβόντες, ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἐν τὰν πρὸς Αὐτιάτας πολέμῳ στρατιωτῶν ἠξίουν ἑτέροις καταγράφειν, ἵνα ὃ ἐλλιπὲς ἀναπληρωθῇ τῶν λόχων. καὶ δόγμα ποιησάμενοι βουλῆς, προσέγραψαν ἡμέραν ἐν ᾗ τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν στρατεύσιμον ἐδόφ. μὴ ὅτο θόρυβος ἐν πολεῖς κὲ τὴν πόλιν, καὶ λόγοι τῶν πενεστάτων 409
γασιώδφς, οὐκ ἀξιούντων οὔτε βουλῆς δόγμασιν ὑπηρεσίαν, οὔτε ὑπάτων ἐξουσία πεφθαρκεῖν,

sit, sed lectissimas tamen & validissimas collegæ cohortes misit. quæ occultis & plerumque nocturnis itineribus, priusquam hostis sentiret, peruenerunt in castra. Eę suppetię Æmilio addiderunt animum. At Volsci freti suorum multitudine, atque hoc ipso magis, quod Romanus non prodiret in aciem, densatis ordinibus subibant aduersum tumulum. Consul passus eos cliuum per otium ascẽdere, & circa vallum operæ multum insumere, mox dato signo multis simul locis vallo diuulso emisit in eos militem. Itaque alii comminus gladiis pugnabant, alii subeuntem hostem lanceis, iaculis, & saxis e munimentis impetebãt, nullo ictu irrito, vt in constipata angusto loco magna multitudine. Tãdem Volsci e tumulo deturbati, multis suorum amissis arrepta fuga, vix in castra sua reuerterunt incolumes. at Romani iam tuti frumẽtatum in agros eorum descenderunt, & rapuerunt quibus in castris indigerent. Instante deinde comitiorum tempore, Æmilius mansit apud exercitum, pudore cladis ignominiosæ, qua validissimam militum partem amiserat: collega eius, tribunis cura castrorum commissa, in vrbem profectus est: conuocatoque ad comitia populo, non de consularibus quibusdã quos plebs creari consl. volebat, suffragia permisit, quia ipsi sua sponte magistratum non petebãt; sed de iis qui consulatũ ambiebant, centuriis dedit calculos. hi erant quos senatus legerat & consules renuntiari iusserat, non admodum grati plebeiis hominibus. Sic designati sunt in annũ sequentem cõsules iunior frater eius qui comitiis præerat consulis, M. Fabius Cæsonis F. & L. Valerius M. F. qui Cassium ter consulem tyrannidis accusarat & damnatum necarat. Hi magistratu inito postularũt vt ad supplendos centuriarum defectus, pro iis qui Antiati bello cecidissent, conscriberentur alii: impetratoque in id S C, diem præscripserunt qua militaris ætatis homines præsto essent *ad dãda nomina*. quam ob rem tota vrbe tumultuatum est, pauperrimo quoque seditiose vociferante & detrectante tum senatus tum consulum imperia,

A.V.C.271. consl. M. Fabio, L. Valerio, tubæ domi.

quod promissa de diuidendis agris fallerentur: confluebantque caterua tim ad tribunos, proditionem eis exprobrantes, & magnis clamoribus flagitantes illorum auxilium. cumque ceteris non videretur tempestiuũ externo bello vrgente domesticas renouare inimicitias, vnus eorum C. Mænius negabat se produturũ plebẽ nec permissurum delectũ cõsulibus, nisi prius decemuiros finiendo agro publico creassent, deque illius diuisione senatusconsultum apud plebem promulgassent. & cum consules ei contradicerent, præsens bellum caussantes per quod staret quo minus promissa plebi soluerentur, negabat se verbis eorum aures præbiturum, sed omni vi delectum prohibiturum. quod & fecit: nihil tamen potuit efficere. nam conss. ex vrbe in adiacentem campum egressi, positis ibi sellis imperatoriis, delectum habebant; & qui citati non parerent, eos, quoniam ipsos ducere nequibant, mulctabant peculio; siqui agros haberent, cæsis *arboribus*, villisque diru tis: qui vero in alienis fundis *a se conductis* agricultura victum quærerent, eorum agentes ferentesque instrumentum rusticum, iuga boum, & iumenta pecoraque, tum quidquid ad agros colẽdos & fruges comportandas aptum esset. qua in re tribunus, qui delectum impediebat, obstare illis haud poterat. nihil enim potestatis extra vrbẽ tribuni habẽt: sed potestas eorum circumscripta est mœnibus: immo ne pernoctare quidem extra vrbẽ eis fas est, nisi *Latinis feriis*, quando omnes populi Rom. magistratus pro communi Latinæ gentis salute in Albano mõte Ioui sacrificãt. hodieq; manet is mos, vt tribunis extra mœnia nulla sit potestas. quin etiã ciuilis belli, qđ nostra ætate gestũ est omniũ maximum, inter alias multas hæc visa est caussa, eaq; ad dirimendã vrbis concordiam sufficiens, quod aliquot tribuni plebis, questi se ab eo imperatore qui tum tenebat Italiam, vi vrbe pulsos ne quam amplius potestatem haberent, ad eum qui in Gallia copiis præerat, quasi nusquam alias tuti, cõfugissent. qua occasione ille vsus, vt magistratui plebis sacrosancto, sua potestate cõtra maiorũ iusiurandum priuato, succurrens pio iustoq; bello,

ὅτι τὰς πρὸς τῆς κληδουχίας ἐψεύσαντο πρὸς αὐτοὺς συνθήκας. συνιόντες τε κατὰ πλῆθος ὅτι τοῖς δημόταις, ὠνείδιζον αὐτοῖς προδοσίαν, καὶ κατεβόων ὅτι καλούμενοι τὰ ὅπλα ἐκείνων συμμαχίαν. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις οὐκ ἐδόκει καιρὸς ἀδημοτίων εἶναι, πολέμου συνεστῶτος ὑποροείου, τὰς πολιτικὰς ἔριδας ἀναζωπυρεῖν· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Γάϊος Μάνιος οὐκ ἔφη προδώσειν τοῖς δημοτικοῖς, οὐδὲ ὅπλα δώσειν τοῖς ὑπάτοις πρὶν ἢ καταγράψειν, ἐὰν μὴ πρότερον ἀποδείξωσι τοῖς ὁρισθεῖσι τὴν δημοσίας γῆς, καὶ ὃ περὶ τὴν κληδουχίας ψήφισμα γράψαντες εἰς τὸν δῆμον ἐξενέγκωσιν. ἀντιλεγόντων δ' πρὸς ταῦτα τῶν ὑπάτων, καὶ πρόφασιν ποιουμένων τὸν μηδὲν ἀπαν συγχωρεῖν ὧν αἰτοῖεν, τὸν δὲ χειρὸν εἶπε πόλεμον, οὐκ ἔφη προήσεσθαι αὐτοῖς τὸν νοῦν, ἀλλὰ κωλύσειν ἁπάσῃ δυνάμει τοῦ καταγραφοῦ. καὶ ἐποίει ταῦτα· οὐ μὴν ἰσχύσε γε μέχρι τέλους. οἱ γὰρ ὕπατοι προελθόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ πρὸς Δελφοὺς πεδίῳ, τοῖς στρατηγικοῖς δίφροις ἐδήκαν ἐν τούτῳ, καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἐποίουν καταλογον, καὶ τοῖς οὐχ ὑπακούοις τοῖς τοῖς νόμοις, ὅπερ αὐτοῖς ἄλλον οὐχ οἷοί τε ἦσαν, εἰς χρήματα ἐζημίουν· ὅσοις μὲν χωρία ὑπῆρχον, ἐκκοπτόντες τούτα, καὶ τὰς αὐλὰς καθαιρούντες· ὅσων δ' γεωργικὸς ὁ βίος ἦν ἐν ἀλλοτρίοις κτήμασι, τούτων ἀγοντές τε καὶ φέροντες τὰ παρεσκευασμένα πρὸς τὴν ἐργασίαν, ζεύγη τε βοικὰ καὶ βοσκήματα καὶ ὑποζύγια ἀγθοφόρα καὶ σκεύη πάντοθεν οἷς γῆ τε ἐργάζεται, καὶ καρποὶ συλλαμβάνονται. ὁ δ' κωλύων τὴν καταγραφὴν δημόβρος οὐδὲν ἔτι ποιεῖν ἠδύνατο. οὐδενὸς γὰρ εἰσι τῶν ἔξω τῆς πόλεως οἱ τὴν δημαρχικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν κύριοι· πρὶν γὰρ ἅπαξ αὐτῶν ὁ κρατὸς τοῖς τείχεσι, καὶ οὐδὲ ἀπαυλιζεῖν τῆς πόλεως αὐτοῖς θέμις, ὅτι μὴ πρὸς ἕνα καιρὸν ἐν ᾧ πᾶσαι θύουσιν αἱ τῆς πόλεως ἀρχαὶ κοινῇ τῷ Λατίνων ἔθνει τῷ Διὶ θυσίαν· ὅτι ὁ Ἄλβανοῦ ὄρους ἀναβαίνουσι. τοῦτο ἀγεμονία μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὁ ἔθος, ὁ μηδενὸς εἶναι τῶν ἔξω τῆς πόλεως τοῖς δημάρχοις κυρίοις. καὶ δὴ καὶ τὴν ἐμφύλιον Ῥωμαίων πόλεμον ὅτι τὴν ἐμῆς ἡλικίας, ὃς μέγιστος τῶν πρὸ αὐτοῦ πολέμων ἐγένετο, κινήσαι πρόφασις ὅτι πολλαῖς ἀνάγκαις δόξασα εἶναι καὶ ἀποχρῶσα ἀφανῆσαι τὴν πόλιν, οὐδὲ ἰδεῖν, ὅτι τῶν δημάρχων τινὲς ἐξεληλάσθαι τῆς πόλεως αἰτιώμενοι βίᾳ πρὸς τὸν τότε καλέσαντος κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἡγεμόνος, ἵνα μηδενὸς εἶεν ἔτι κύριοι, ὅτι τὴν ἐν Γαλατίᾳ καὶ στρατόπεδα καλέσαντα, ὡς οὐκ ἔχοντες ὅποι φύγωσι, καλέσφυγον. ὁ δ' τῇ προφάσει ταύτῃ χρησάμενος, ὡς ἀρχὴν δήμου ἢ πόλεως ἄλλ, ὃ κρατὸς ἀφαιρεθείσῃ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ὅρκοις τῶν προγόνων, αὐτὸς ὁσίως καὶ σὺν δίκῃ βοηθῶν, αὐτός τε σὺν τοῖς ὅπλοις ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τοὺς ἄνδρας ὅθεν τὴν ἀρχὴν κατήγαγε. τότε δὴ οὖν οἱ δημόται τὴν δημαρχικῆς ἐξουσίας οὐδὲν ἀπολαύοντες, ὑφῆντο τῶν θραύσεις, καὶ προσιόντες ὅθεν τὴν καταλογίας τοῖς τεταγμένοις τὴν ἱερὸν ὅρκον ὤμνυσαν, καὶ ὑπὸ τοῖς σημείαις καλεσαίφοντο. ἐπεὶ δ' τὸ ἐλλιπὲς τῶν λόχων ἐξεπληρώθη, διεκληρώσαντο τοὺς ἡγεμονίας τῶν στρατοπέδων οἱ ὕπατοι· καὶ ὁ μὲν Φάβιος τὴν ὅθεν τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων ἀποταλῆσαν δυνάμιν παρελάμβανεν, ὁ δ' Οὐαλέριος τὴν ἐν Οὐολούσκοις στρατοπεδεύσασαν, ἄγων τοῖς νεωστὶ καταγραφέντας. μαθοῦσι δ' τὴν παρουσίαν αὐτῶν τοῖς πολεμίοις ἐδόκει σταλίαν τε ἑτέραν μεταπέμπεσθαι, καὶ ἐν ἰσχυροτέρῳ τὸ στρατόπεδον ποιήσασθαι χωρίῳ, καὶ μηδὲν ἐκ τοῦ καταφρονεῖν αὐτῶν ἔτι παρεστὼς κινδυνεύσαι, ὡς πρότερον, ὑπομένειν. ἐγένετο ταῦτα ἀμφοῖν τάχεων, ἀμφοτέροις τὲ παρεῖναι τοῖς ἡγεμόσι τῶν δυνάμεων ὁμοία πρὸς τὸ πόλεμον γνώμη, τὰ ἑαυτῶν φυλάττειν ἐρύματα, ἐὰν τις ἔπιοι, τοῖς δ' τῶν πολεμίων ὡς βίᾳ κρατήσοιεν μὴ ἔπιθρεῖν. καὶ ὁ δὲ μέσου χρόνος οὐκ ὀλίγος ἐλύετο, φόβῳ τῶν ἐπιθρήσεων τεταραγμένος· οὐ μὴν τοι καὶ εἰς τέλος γε ἀναμένειν ἐν τοῖς ἐγνωσμένοις ἐδυνήθησαν. ὁπότε γὰρ ἐπισιτισμοῦ χάριν τῶν ἀγρῶν ἐπιτηδείων τινὸς ὧν ἀμφοτέροις ἐδόκει, μοῖρά τις ἀποσταλεῖη τῆς φαλάγγος, συμβολαί τε αὐτῶν ἐγίνοντο, καὶ πληγαί, καὶ ὁ νικῶν ἀεὶ πρὸς τοῖς αὐτοῖς ἔμενε· πολλάκις τὲ συμπλεκομένων ἀλλήλοις, ἀπέθνησκόν τε οὐκ ὀλίγοι, καὶ τραυματίαι πλείστοι ἐγίνοντο. τοῖς μὲν οὖν Ῥωμαίοις ὁ ἀπαναλούμενον τὴν φαλάγγος οὐδεμία πόθεν ἐπιοῦσα ἐξεπλήρου· ὁ δὲ τῶν Οὐολούσκων στρατόπεδον, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἱκόντων, πολλὴν αὔξησιν ἐλάμβανε· καὶ τούτῳ ἐπαρθέντες οἱ ἡγεμόνες, ἐξῆγον οὐκ τὴν χάρακος τὴν δυνάμιν εἰς μάχην. ἐξελθόντων δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ παρατασσομένων, ἰσχυρὰ μάχη ἦν καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ψιλῶν, ἴση πάντων χρωμένων παρασκευῇ τὲ καὶ ἐμπειρίᾳ, καὶ ὁ νικῶν ἑκάστου παρ' ἑαυτὸν μόνῳ τιθεμένου. ὡς δὲ νεκροί τε αὐτῶν πολλοὶ ἑκατέρωθεν, ἐν ᾧ ἐτάχθησαν χωρίῳ, πεσόντες ἔκειντο, καὶ τραυματίαι ἔτι πλείστοι τῶν νεκρῶν, οἱ δὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ τὰ ὅπλα ἔτι ἀναμένοντες ὀλίγοι ἦσαν, καὶ οὐδὲ οὗτοι δρᾶν τὰ πολέμου ἔργα δυνάμενοι, βαρυνόντων μὲν αὐτοῖς τῶν σκεπασμείων τὰς δυνάμεις χεῖρας, ἀναπλήσαντος τῶν ἐμπεπηγότων βελῶν, καὶ οὐκ ἐώντων μένειν τὰς προσβολάς, τεταραγμένων δὲ τῶν ἐγχειδίων τὰς ἀκμάς, ἔστι δ' ὧν καὶ κατεαγότων ὅλων, οἷς οὐδὲν ἔτι ἦν χρῆσθαι, τὸ κέντρον, ὃς δ' ὅλης ἡμέρας ἀγωνιζομένοις αὐτοῖς πολὺ

cum armis in vrbem venit, tribunisq; potestatẽ suam restituit. Sed tunc plebeii homines, tribunitia potestate nihil adiuti, submiserunt animos, & venientes ad delectum, dato præfectis sacramento, sub *suis quique* signis profitebantur nomina. Itaque supplemento legionum conscripto consules sortiti sunt prouincias. Fabio is obuenit exercitus, qui ad tutelam sociorum missus erat; Valerio autem is qui in Volscis erat. Qui cum assumpto recente supplemento in prouinciam peruenisset, hostibus, cognito eius aduentu, visum est *consultius* alias copias accersere, castra in munitiorem locum transferre, nec amplius per hostis contemptum temerario se periculo (vt ante) offerre. quæ *omnia* perfecta sunt celeriter: fuitque ambobus copiarum ducibus idem belli gerendi propositum, fiss munitiones tueri, siquis inuaderet; alienas per vim non aggredi. quo factum est vt multum temporis contereretur hoc adoriendi *hostis* metu. nec tamen in ea mente permanere potuerunt. quoties enim ex vrisque castris frumentatum aut ad alia necessaria petenda mitteretur copiarum pars aliqua, conflictus sequebantur & vulnera, alternante victoria. Quod cum sæpius fieret, cadebant non pauci, plures sauciabantur. Sed Romanorum iactura non supplebatur: Volscorum exercitus, aliis post alios veniẽtibus, magna capiebat incrementa. Ea fiducia elati duces, copias in aciem eduxerunt: cumque Romani quoque prodiss ut, acris pugna equitum, peditum, & velitum commissa est; cum pari alacritate, parique peritia dimicarent omnes, & vnusquisque in se vno victoriæ spem collocaret. Cum vero multi vtrimque in sua quique statione occubuissent, pluresque iacerent femineces, & pauci superessent qui certamen continuarent, atque adeo ne hi quidem bellicis perfungi laboribus possent, protectoriis *armis* sinistras manus ob infixorum telorum multitudinem grauantibus, nec incursus *hostiles* sustinere sinentibus, gladiis quoque vel retusis, vel in totum confractis, ita vt nullus eorum amplius esset vsus; cõtinuato per totum diem

Bellum cum Volscis continuatum.

labore solutis neruis, & ad inferēdos ictus debilibus; sudore, siti, anhelitu (sicut æstate fit per æstū in longo certamine) vtrosq; vexātibus, nullo memorabili fine pugna clauditur; sed ambo exercitus, signo per duces dato, libentes se in castra sua receperūt. Neutri postea progressi sunt in aciē; sed ex oppositis castris obseruabāt siqui ad comparanda necessaria exirēt. In vrbe tamen multi opinabātur, atq; etiam vulgo iactabāt, exercitum Romanum, cum vincere posset, data opera nihil egregium gerere, odio cōsulis & indignatione in patres ob elusam diuidendorum agrorum spē. ipsi vero milites consulem, vt parum peritum imperatoriatū artiū, culpabant missis priuatim ad necessarios suos litteris. Interea dum hæc in castris gerūtur, in vrbe obseruata sunt multa prodigia deorum iram significantia; *exauditæ* ominosæ voces *incerto auctore*, obuersatę oculis insolitę *spectrorum* facies. quæ omnia eo tendebāt, (vt vates & sacrorum interpretes collatis obseruationibus respondebant) deos quosdā, quibus honores nō persoluerentur legitime, offensos esse qđ sacra ipsis non pure nec rite fierent. quā ob rem magna omnium inquisitione secuta, tandem indiciū ad pōtifices delatum est, vnam *Vestalium* ignis sacri custodū, Opimiā nomine, amissa virginitate, sacra polluere. Qui cum ex quæstionib. & aliis argumētis verum esse criminis indicium cognouissent, *damnatā* demptis e vertice infulis per forum traduxerunt, viuamq; *in specu subterraneo* intra mœnia defoderunt. duos vero illos quos vitiū ei intulisse compertum erat, publice verberatos confestim necauerunt. Quo facto lętiora se obtulerunt sacra, & vates responderunt placatam iam esse numinum iram. Reuerso autē comitiorum tempore, cū *ad ea* venissent consules, magna contentione inter plebē & patricios certatū est de futuris cōsulibus; dum hi e iuniorib. impigros, & minime populares, ad consulatum euehi cupiunt; eorūq; iussu magistratū ambit Appii Claudii, qui plebeiis infensissimus habebatur, filius, vir audaciæ atq; arrogantiæ plenus, clientelisq; & sodalitatibus omniū sua ætate pollētissimus: plebs contra e seniorib. & spectatæ iā æquitatis viris nominat qui curam reipublicæ capessant, eosque faciendos consules censet. Diffidebant etiam magistratus, & alteri alterorum potestatem mutilabant. quoties enim consules indicerent comitia quibus consulatus petentibus daretur, tribuni pro sua potestate comitia impediebant. rursus quoties hi populum ad comitia vocarent, consules non sinebant, contendentes penes se esse conuocandi populi & permittendi calculi potestatem. incessebantque se mutuis criminationibus; & ascitis suæ factionis hominibus, in quotidianis rixis tanta sæpe ira exarserunt, vt nonnulli etiam ad pugnos deuenirent, & minimum ab armis abesset seditio. Id videns senatus, diu consideranit quidnam agendum esset; nec vi cohibere valens plebem, nec volens cedere. Sententiarum altera, rigidior erat, dictatorem comitiorum caussa dici qui omnium videretur optimus: eum exstirpatis vitiosis & contagiosis hominibus, correctoque siquid per superiores magistratus delictum esset, & republica pro arbitratu suo constituta, magistratus creare viros optimos. altera, mitior, interreges eligi e natu maximis honoratissimisque, quibus curæ esset vt optima fieret magistratuum creatio; eodem modo quo solebat exstinctis regibus. In hanc sententiam plerisque descendentibus, interrex ab eis nominatus est A. Sempronius Atratinus, abrogatis reliquis magistratibus. qui republica sine seditione diebus quot licebat administrata, alium ex more designauit, Sp. Largium. Is indictis comitiis centuriatis, collectisque secundum classes suffragiis, cum bona vtriusque partis gratia designauit consl. C. Iulium, e plebis fautoribus; & Q. Fabium Cæsonis F. II, e factione optimatium. hunc plebs, quod priore ipsius consulatu nihil offensa esset, passa est iterum adire consulatum, odio Appii, cuius repulsa maximopere lætabatur. proceres etiam, qui requirebant cōsulem industrium, nec plebi *temere* quidquam indulsurum, probabant hunc seditionis exitum. Horum consulatu Æqui facta in Latinorū agros irruptione, abegerunt multum mancipiorum atque pecorum repentino latrocinio. Veientes quoq;, Etruscus

Portentis significatum Vestalis virginis stuprum.

Contentio de futuris consl.

A.V.C. 472, consl. C. Iulio, Q. Fabio II, nec domi nec foris quies.

ἐλεγόνῳ, τῶν δαλύοντος τὰ νῦν ἔα, καὶ τὰς πληγὰς ἀοθενῆς ποιοῦντος, ἱδρῶτος δὲ καὶ δίψης καὶ ἀάθματος, οἷα ἐν πόνῳ ὥρᾳ ἔτους τοῖς πολὺ χρόνον ἀγωνιζομένοις συμπίπτῃ φίλῃ, παρ' ἀμφοτέρους γινομένων, οὐδὲν ἔλαβεν τέλος ἀξιόλογον ἡ μάχη, ἀλλ' ἀναπηνῶς ἀμφότεροι τῶν στρατηγῶν ἀναχαλουμένων, ἀπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἑαυτῶν χάρακας· καὶ οὐκέτι ἐξῆεσαν εἰς μάχην οὐδέτεροι, ἀλλ' ἀντικαθήμενοι παρεφύλαττον τὰς ἕνεκα τῶν ὀπτηδείων γινομένας ἐξόδους. ἔδοξε μέντοι, καὶ λόγος εἰς ἐν τῇ Ῥώμῃ πολὺς, ὡς δυναμένη τότε νικᾶν ἡ Ῥωμαίων δυνάμις, ἐκοῦσα μηδὲν ἐπράσσεσθαι λαμπρὸν, διὰ μῖσός τε τῶν ὑπάτων καὶ ὀργὴν εἰς ἐκεῖνο τοὺς πατρικίους ἐπὶ τῇ φενακισμῷ τῆς κληροδοσίας. αὐτοὶ δ' οἱ στρατιῶται τὸν ὕπατον, ὡς οὐκ ἐκέμον στρατηγεῖν, ἠτιῶντο, γράμματα πέμποντες ὡς τοὺς ὀπτηδείους ἑαυτῶν ἔκαστοι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ στρατοπέδου γινόμενα, διαῦτα εἶν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ πολλὰ δαιμόνια σημεῖα ἐφαίνετο, δ' ἠλιωτικὰ θείου λόγου, κατά τε φωνὰς καὶ ὄψεις ἀνήφης. πάντα δ' εἰς ταῦτο συνέτεινεν, ὡς οἵ τε μάντεις καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ συνενέγκαντες τὰς ἐμπειρίας ἀπεφαίνοντο, θεῶν [χολοῦσθαι] λιμὸς, οὓς οὐ κομίζοντας τὰς νομίμους θυσίας, οὐ καθαρῶς οὐδὲ ὁσίως ὀπτιτελουμένων αὐτοῖς τῶν ἱερῶν. ζήτησις δὴ μετὰ τοῦτο πολλὴ ἐκ πάντων ἐγένετο, καὶ σὺν χρόνῳ μύησις ἀποδίδοται τοῖς ἱεροφάνταις, ὅτι τῶν παρθένων μία τὴν φυλαττουσῶν τὸ ἱερὸν πῦρ, Ὀπιμία ὄνομα αὐτῇ, τὴν παρθενίαν ἀφαιρεθεῖσα, μιάνῃ τὰ ἱερά. οἱ δ', ἐκ βασάνων τε καὶ τῶν δικῶν ἀποδείξεων μαθόντες ὅτι τὸ μυνόμενον ἐν ἀδίκημα ἀληθὲς, αὐτὴν μὲν τὴν κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ ἐμμματα, καὶ πομπεύοντες δι' ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχους ζῶσαν κατώρυξαν· δύο δὲ τοὺς ἐξελεγχθέντας ἀμφοτέρους ἀξαθαν τὴν φθορὰν, μαστιγώσαντες ἐν φανερῷ, τὸ δεινὸν ἀπέκτειναν. καὶ μετὰ τοῦτο καλὰ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ μαντεύματα, ὡς ἀφικόμενα αὐτοῖς τῶν θεῶν τὸ χόλον, ἐγένετο. ὡς δ' κατέπαυσεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν χρόνος, ἐλθόντων τῶν ὑπάτων, πολλὴ ἀστυδὴ καὶ τὸ θόρυβος ἐγένετο τῶν δήμου πρὸς τοὺς πατρικίους, ἀεὶ τῶν πρωληφθέντων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐκ τῶν νεωτέρων ἐβούλοντο τοὺς δραστηρίους τε καὶ ἥκιστα δημοτικοὺς ἐπὶ τὴν ὑπατείαν προαγαγεῖν· καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν κελευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ὁ υἱὸς Κλαυδίου Ἀππίου, τῶν πολεμιωτάτου τῷ δήμῳ δοκοῦντος εἶ), μετὰ αὐθαδείας ἀνὴρ καὶ θρασύς, ἑταίροις τε καὶ πελάταις ἀπόντων πλεῖστον τῶν καθ' ἡλικίαν δυνάμενος. ὁ δὲ δῆμος, ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ τῶν πάραν ἤδη δεδοκότων τῆς ὀπτικείας τὸς

πρεσγενοσταθμοὺς τῶν κοινῇ συμφέροντος ὀνομάζων, ἠξίου ποιεῖν ὑπάτους. αἱ τε ἀρχαὶ διεφέκεσαν, καὶ τὰς ἀλλήλων ἀνέλυον ἐξουσίας. ὁπότε μὲν γὰρ οἱ ὕπατοι καλοῖεν ὁ πλῆθος, ὡς ἀποδείξοντες τοῖς μελλοῦσας τὴν ἀρχὴν ὑπάτους, οἱ δημάρχοι τῶν κωλύειν ὄντες κύριοι, διέλυον τὰς ἀρχαιρεσίας· ὁπότε δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνοι καλοῖεν ὡς ἀρχαιρεσιάσοντα τὸν δῆμον, οὐκ ἐπέτρεπον οἱ ὕπατοι, τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες τῶν συγκαλεῖν τοὺς ὄχλους, καὶ τὰς ψήφους ἀναδιδόναι. κατηγορίαι τε ἀλλήλων ἐγίνοντο, καὶ συνεχεῖς ἀψιμαχίαι καθ' ἑταιρείας συνιστάμενοι, ὥστε καὶ πληγὰς ἀλλήλοις διδόναι χειρὶ ὑπὸ ὀργῆς, καὶ οὐ μακρὰν ἀποχεῖν τὴν στάσιν τῶν ὅπλων. ταῦτα μαθοῦσα ἡ βουλὴ, πολὺν ἐσκόπει χρόνον ὅ τι χρήσεται τοῖς παρόντοις, οὔτε βιάσασθαι δυναμένη τὸν δῆμον, οὔτε εἴξαι βουλομένη. τὸ δὴ ἡ μὲν αὐθαδεστέρα γνώμη, δικτάτορα ἑλέσθαι τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα τῶν, ὃν δὴ ἡγοῦνται κρείττονα εἶναι· τὸν δὲ λαβόντα τὴν ἐξουσίαν, τοῖς τε νοσοποιοῖς ἐκ τῆς πόλεως ἐξελεῖν, καὶ εἴ τι ἡμάρτηται τῶν πρότερον ἀρχαῖς, ἐπανορθώσασθαι, τόν τε κόσμον τῶν πολιτευμάτων ὃν βούλεται καταστήσασθαι, ἀνδράσι τοῖς κρείττοσι ἀποδοῦναι τὰς ἀρχάς. ἡ δὲ ὀπτικεστέρα, μεσοβασιλῆς ἑλέσθαι τοῖς πρεσβυτάτοις τε καὶ λαμπροτάτοις ἀνδρας, οἷς ὀπτμελὲς ἔσται τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς ὅπως κρείττοσι γενήσονται πρεσγενοσταθμοῦν· τὸν αὐτὸν τρόπον ὃν καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῶν ἐκλιπόντων ἐγίνετο. ταύτῃ πρεσθεμένων τῇ γνώμῃ τῶν πλείονων, ἀποδείκνυσιν πρὸς αὐτῶν μεσοβασιλῆς, Αὖλος Σεμπρόνιος Ἀτρατῖνος· αἱ δ' ἄλλαι κατελύθησαν ἀρχαί. οὗτοι ὀπτιβοπόσας τὴν πόλιν ἀστάστατον ὅσας ἐξεῶν ἡμέρας, ἕτερον ἀποδείκνυσιν, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος ἦν, Σπόριον Λαρκιον. κἀκεῖνος συγκαλέσας τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς ψήφους κατὰ τὰ μιμήματα δυάδοις, ἐκ τῆς ἀμφοτέρων εὐδοκήσεως ἀποδείκνυσιν ὑπάτους, Γάϊον Ἰούλιον ἐκ τῶν φιλοδημοτικῶν, καὶ Κόϊντον Φάβιον Καίσωνος υἱὸν τὸ δεύτερον, ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν. καὶ ὁ δῆμος οὐδὲν ἕνεκα τῶν πρότερας ὑπατείας αὐτὸ πεπονθὼς, εἴασε τυχεῖν ταύτης τῆς ἐξουσίας τὸ δεύτερον, μισῶν τὸν Ἄππιον, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἀπμαθεῖν ἐδόκει, σφόδρα ἡδόμενος· τοῖς τε ἐν τέλει διατεταγμένοις δραστήριον ἀνδρα, καὶ οὐδὲν ἐνδώσοντα τῶν δήμῳ μαλακὸν, ὅτι τὴν ὑπαλείαν παρελθεῖν, κατὰ γνώμην ἐδόκει κεχωρηκέναι τὰ τῆς διχοστασίας. ὅτι τῆς τούτων ἀρχῆς Αἰκανοὶ μὲν εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐμβαλόντες, ἀπήλασαν ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα πολλὰ, ληστρικῇ ἐφόδῳ χρησάμενοι· Τυρρηνοὶ δὲ οἱ καλούμενοι

populus, bonam Romani agri partem infestarunt excursionibus. Cũq; senatus dilatis in aliud tẽpus Æquis, a Veientibus res repeti decreuisset, Æqui, videntes primã *eruptionem* feliciter sibi successisse, rati neminem deinceps obstiturum, eo venerunt audaciæ, vt non iam prædatoria manu, sed iusto exercitu Ortonam inuaderent & vi caperent: direptisque villis simul cum oppido, ditati copiosa præda, domum se receperunt. At Veientes legatis Romanis responderunt, prædones istos non e sua ciuitate, sed e ceteris Etruscorũ oppidis, in agros ipsorum inuolasse. *Interim* legati re infecta dimissi, in Veientes cum præda ex agro Romano reuertentes incidunt. Quæ vbi senatui ab illis renuntiata sunt, bellum Veientanum decreuit ambobus consl. Reclamatum est tamen huic senatus placito, multis expeditionem suscipi verantibus, plebiq; diuisionem agrorum in memoriam reuocantibus, qua quinquennio ante a senatu decreta, publica *omnium* spes elusa esset; & totius Etruriæ bellum id fore iactabant, si ceteri populi vnanimi consensu Veiẽtibus succurrerẽt. Nihil tamen horum verba valuerunt; sed senatusconsultum etiam plebiscito confirmatum est, suasu & hortatu Sp. Largii. Post hæc consl. cum exercitibus profecti, seorsum non longe a *Veientum* vrbe castra metati sunt: & cum per aliquot dies hostis nõ prodiret, agrum quam poterant latissime depopulati, abactaq; præda quamplurima, domum reduxerunt copias. nec aliud eorum consulatu gestum est memorabile.

Διεντῆνοὶ δ' Ῥωμαίων γῆς πολλὴν ἠδίκησαν τοιαῦτα. ἐπὶ δὲ βουλῆς τὸν μὲν πρὸς Αἰκανοὺς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀναβεβλημένης χρόνον, τοῦ δὲ Διεντηνῶν αἰτεῖν ψηφισαμένης, Αἰκανοὶ μὲν ὅπῃ τὰ πρῶτα αὐτοῖς κατ' νοῦν ἐχώρησε, καὶ οὐδεὶς ὁ κωλύσων τὰ λοιπὰ ἐφαίνετο, θαρσοῦντες ἐπαρθέντες ἀλογίστῳ, λῃστρικὴν μὲν οὐκέτι τραπέσθαι ἔγνωσαν ποιήσεσθαι, δυνάμει δὲ βαρείᾳ ἐλάσαντες ὅλην πόλιν Ὀρτῶν, κατὰ κράτος αἱρεῦσι. καὶ διαρπάσαντες τά τε ἐκ τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς πόλεως, ἀπῆεσαν εὐπορίαν πολλὴν ἀγόμενοι. Διεντανοὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἥκοντας ἀποκρινάμενοι, ὅτι οὐκ ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ προσγενόμενοι τὴν χώραν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων Τυρρήνων, ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας, οὐδὲν τῶν δικαίων ποιήσαντες· καὶ οἱ πρέσβεις ὅτι τυγχάνοιεν τοῖς Διεντηνοῖς λείαν ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ἄγοιεν. ταῦτα παρ' αὐτῶν ἡ βουλὴ μαθοῦσα, πολέμῳ τε ἐψηφίσατο Διεντηνοῖς, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἀμφοτέροις ἄγειν τὴν στρατιάν. ἐνῆνε μὲν οὖν πρὸς τὸ δόγματος ἀμφιλογία, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ τὸν πόλεμον οὐκ ἐῶντες ἀναφέρειν, τῆς κληρουχίας ὑπομιμνήσκοντες τοῖς δημοτικοῖς, ἧς γε πέμπτον ἔτος ἐψηφισμένης ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, χρείᾳ πιστεύσαντες ἐλπίδι ἐξηπατήθησαν, καὶ κενὸν ἀποφαίνοντες πόλεμον, εἰ κενῇ γένοιτο) γνώμῃ πᾶσα Τυρρηνία τοῖς ὁμοεθνέσι βοηθοῦσα. οὐ μὴν ἴσχυσάν γε οἱ τῶν πρεσβευτῶν λόγοι, ἀλλ' ἐκύρωσε καὶ ὁ δῆμος ὃ τῆς βουλῆς δόγμα, τῇ Σπορίου Λαρκίου γνώμῃ τε καὶ παρακλήσει χρησάμενος. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆγον τὰς δυνάμεις οἱ ὕπατοι, στρατοπεδευσάμενοι χωρὶς ἀλλήλων οὐ μακρὰν τῆς πόλεως· καὶ μείναντες ἡμέρας συχνάς, ὅπῃ οὐκ ἀντεξῆγον οἱ πολέμιοι τὰς δυνάμεις, προσνεμεύσαντες αὐτῶν τῆς γῆς ὅσον ἐδύναντο πλείστον, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν. ἀλλὰ δὲ ὅτι τῆς τούτων ὑποτελείας λόγου ἄξιον οὐδὲν ἐπράχθη.

ΔΙΟΝΥ-

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον ἔνατον.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARnassensis, *Antiquitatum Romanarum liber nonus.*

Ἐπὶ τούτοις ἔτει διαφορᾶς γενομένης τῷ δήμῳ πρὸς τὴν βουλὴν περὶ τῶν ἀποδεικνυμένων ὑπάτων· οἱ μὲν νεώτεροι ἀμφότεροι ἐκ τῶν ἀρίστοκρατικῶν ὄντες, ἐκ τῶν ἑαυτῷ κεχαρισμένων· γνωσιμαχήσαντες πρὸς ἀλλήλους ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος, ἕως συνέπεσαν ἀλλήλοις ἀφ' ἑκάστης μερίδος ὕπατον αἱρεθῆναι· καὶ ἀποδείκνυν) Καίσων μὲν Φάβιος ὁ δεύτερον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὁ τὸν Κάσσιον ὅτι τῇ τυραννίδι κρίνας, Σπόριος δὲ Φούριος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν, ὅτι τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πέμπτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλιάδου, καθ' ὃν χρόνον ἐστρατοπέδευσε Ξέρξης ὅλῃ τὴν Ἑλλάδα. ἅρτι δὲ παραληφθέντων αὐτῶν τὴν ἀρχὴν, Λατίνων τε πρέσβεις ἧκον ὅτι τὴν βουλὴν, δεόμενοι πέμψαι σφίσι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μετὰ δυνάμεως, ὃς οὐκ ἐάσει πρεσβυτέρῳ χωρῆν τὴν Αἰκανῶν καταφρόνησιν· καὶ Τυρρηνία πᾶσα ἠγείρετο κεκινημένη, καὶ οὐ διὰ μακροῦ χωρήσουσα εἰς πόλεμον. συνήθη γὰρ εἰς κοινὴν ἐκκλησίαν τὸ ἔθνος· καὶ πολλὰ διεντῆνῶν δεηθέντων συναίρεσθαι σφίσι τῶν κατὰ Ῥωμαίων πολέμου, τέλος ἐξεώθησαν ἐξῆναι τοῖς βουλομένοις Τυρρηνῶν μετέχειν τῆς στρατιᾶς· καὶ ἐγένετο χείρ ἀξιόμαχος ἡ τοῖς διεντῆνοῖς τῷ πολέμου συναιρεμένη. ταῦτα μαθοῦσι τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων ἔδοξε στρατιά τε καταστῆσαι, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἀμφοτέροις ἐξιέναι, τὸν μὲν, Αἰκανοῖς τε πολεμήσοντα, καὶ Λατίνοις πιθανὸν ἐσόμενον· τὸν δὲ, ὅτι Τυρρηνίας ἀξόντα τὰς δυνάμεις. ἀντέστησε δὲ, πρὸς ταῦτα Σπόριος Σικίλιος τῶν δημάρχων εἷς· καὶ συνάγων εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ὁσημέραι, τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις ἀπῄτει παρὰ τῆς βουλῆς, καὶ οὐδὲν ἔφη συγχωρήσειν ὅτι τῶν πολεμίων, οὔτε τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' αὐτῆς ψηφιζομένων ὅπως τελεσθῶσι, ἐὰν μὴ τοῖς δέκα ἄνδρας ἀποδείξωσι πρῶτον ἱερεὰς τῆς δημοσίας χώρας, καὶ διέλωσι τὴν γῆν, ὡς ὑπέσχοντο, τῷ δήμῳ. ἀπορουμένη δὲ τῇ βουλῇ καὶ ἀμηχανούσῃ χρὴ ποιεῖν, Ἄππιος Κλαύδιος ὑποτίθεται σκοπεῖν ὅπως ἀφαιρήσεται τὰ τῶν ἀνῶν [δημάρχων] πρὸς αὐτὸν, διδάσκων ὅτι τὴν κωλύουσα καὶ ἐμποδὼν γινόμενον τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς, ἱερὸν ὄντα, καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν

SEQVENTI anno *rursum* inter partes de creandis consulibus orta est contentio, optimatibus vtrumque suæ factionis consulem destinantibus; plebe contra, sibi gratos ad consulatum euehere contendente. quæ partium concertatio non prius cessauit quam inter ipsas conuenit vt vnaquæque daret consulem. itaque a senatu designatus est Cęso Fabius II, is qui Cassium tyrannidis reum peregerat; a plebe Sp. Furius, LXXV Olympiade, principe Athenis Calliade, quo tẽpore Xerxes expeditionem fecit in Græciam. Hi simulatque magistratum inierunt, venit ad senatum Latinorum legatio, petens vt ad se mitteretur alter consulum cum exercitu, qui compesceret Æquorum insolentiam. Etruria quoque vniuersa moueri nuntiabatur, breui in armis futura. coactum enim erat gentis concilium. vbi cum Veientes enixissimis eos precibus rogassent vt bello contra Romanos sese adderent socios, tandem decretũ est, licere Etruscis qui vellent ire in eam militiam; ita vt in Veientium auxilium iustus exercitus confluereret. His in vrbe cognitis, visum est proceribus ambos consules conscriptis exercitibus exire; alterum, ad opem Latinis aduersus Æquos ferendam; alterum, ad inuadendam cum copiis Etruriam. His obnitebatur Sp. Icilius, vnus e tribunorũ collegio, quotidianis cõcionibus promissam agrorum diuisionẽ a senatu exposcens, negãsq; se permissurum vt vllum senatus placitũ vel in bellicis vel in vrbanis negotiis admitteretur, nisi prius decemuiri finiendo ac diuidẽdo agro publico, sicut plebi promissum fuerat, designati essent. Hic hærentẽ senatũ nec expedientẽ consilium App. Claudius submonuit, darent operã vt ceteri tribuni ab eo dissiderent. cum n. qui senatus placitis obsistat *id ipso* aduersari, qa sacer sit, ac legitimã potestatem

A.V.C. 273, olymp. 75, consl. Kæs. Fabio II, & Sp. Furio, turbæ domi ac foris.

habeat; & quibus intercesserit, ea impedire. quare consulebat vt sequẽtes deinceps consules id agerent & curarent, vt semper aliqui tribunorum, familiares ipsis & amici essent. eius enim collegii potentiam haud aliter infringi posse, nisi dissidiũ inter ipsos foueatur. Ea sententia valde probata est consl. & patrũ primoribus: totisq; viribus effecerunt vt quatuor e tribunis in partes senatus transirent. qui aliquamdiu rationibus conati Icilium ab actionibus agrariis auertere, donec redirent pacata tempora: cum ille peruicaciter in proposito maneret, nec se cessurum deieraret, atq; adeo coram populo superbissimam edere vocem auderet, malle se Etruscos ceterosque hostes vrbe potitos videre, quam occupatores publico agro frui sinere: rati nactos se honestissimam occasionem qua tantæ superbiæ tum dictis tum factis obsisterent, cum & plebi ea verba displicuissent, aiunt se actioni collegæ intercedere: aperteque iam stabant a senatu & consulibus. ita desolatus Icilius nihil amplius poterat. Post hæc delectus est habitus: & quidquid vsus belli posceret, subministrabatur magna promptitudine, tam priuatim quam publice. moxque consules sortiti exercitus eduxerunt celeriter; Sp. Furius in Æquos, Cæso Fabius in Etruriam. Spurio successerunt omnia feliciter, hostibus non ausis congredi: multumque prædæ atque captiuorum hac expeditione partum est. nam ferme totum hosticum peruagatus est agens ac ferens; prædamque omnem donauit militi. quo factũ est vt prius etiam plebis amator habitus, eam existimationem tum magis confirmauerit: exactoq; militiæ tempore, copias integras & illæsas, magnoq; insuper quæstu ditatas, domum reportauit. Alter consul Cęso Fabius egregie functus omnibus imperatoriis muniis, nullam tamen rerum gestarum laudem retulit; nõ sua culpa, sed quod exosus esset plebi, ex quo Cassium consulẽ, tyrannidis accusarat damnatũq; necauerat. nec enim, siqua ducis iussa celeriter exsequẽda essent, aut decenti promptitudine per vim aliquid occupandũ, aut clam hostib. in loca suis commodis opportuna inuolandum, promptos se exhibebant;

ἔχοντα, τὰ μὲν ἄλλα παρέπλευν, καὶ οἷς μὲν ἐκεῖνος ἐμποδὼν γένηται, ταῦτα κωλύειν. σπουδάζειν τε τοῖς αὐτοῖς παρεγγυῶν ὅπως ἔξοισι τινας ἀεὶ τῶν δημάρχων οἰκείους σφίσι καὶ φίλους· μίαν εἶναι λέγων τῆς ἐξουσίας τὸ ἀρχεῖον καταλύσιν, ἐὰν τασιάζωσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες. ταύτῃ εἰσηγησαμένου τῷ γνώμῃ Ἀππίου, δόξαντες αὐτὸν ὀρθῶς παραινεῖν οὔτε ὕπατοι, καὶ τῶν ἄλλων οἱ δυνατώτατοι, πολλῇ δυνάσει διεπρέψαντο τοῖς τέτταρας ἐν τῶν δημάρχων οἰκείους τῇ βουλῇ γίνεσθαι. οἱ μὲν τέως μὲν λόγῳ μεταπειθῆν τὸν Σικίλιον ἐπεχείρουν ἀπὸς ἰῶναι τῶν περὶ τὴν κληρουχίας πολιτευμάτων, ἕως οἱ πόλεμοι λάβωσι τέλος· ὡς δ' ἐνάντιόν τε, καὶ διώμνυτο, λόγον τε τὸν αὐθαδέστερον εἰπεῖν ἐτόλμησε τοῦ δήμου παρόντος, ὅτι μᾶλλον ἂν βούλοιτο Τυρρηνοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις πολεμίοις κεκτήσαντας τῆς πόλεως ὑπτιδεῖν, ἢ τοῖς κατέχουσι τὴν χώραν τὴν δημοσίαν ἀφῆναι, δόξαντες ἀφορμὴν εἰληφέναι καλὴν τοῖς αὐθαδίαν τοσαύτην ὑπερβαίνειν τε λέγειν τε καὶ παρέπλευν, οὐδὲ τοῦ δήμου τὸν λόγον ἡδέως δεξαμένου, κωλύειν αὐτὸν ἔφασαν· καὶ φανερῶς ἔπραττον ὅσα τῇ βουλῇ καὶ τοῖς ὑπάτοις δοκοῖη. μονωθεὶς δ' Σικίλιος οὐδενὸς ἔτι κύριος ἦν. μὴ γοῦν τὸ ἡ στρατιὰ κατεγράφετο, καὶ ὅσων ἐδεῖτο τῷ πολέμῳ, πάντα ὑπηρεῖτο, τὰ μὲν οὐκ ἐκ τοῦ δημοσίων, τὰ δ' οὐκ ἐκ τῶν ἰδίων ἁπάσῃ προθυμίᾳ· καὶ δὴ τὰ ἔχουσι οἱ ὕπατοι δεξάμενοι τὰ στρατεύματα, ἐξῆσαν. Σπόριος μὲν Φούριος, ἐπὶ τὰς Αἰκανῶν πόλεις· Καίσων δ' Φάβιος, ἐπὶ Τυρρηνούς. Σπορίῳ μὲν δὴ ἄπαντα κατὰ νοῦν ἐχώρησεν, οὐκ ὑπομεινάντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοὺς πολεμίους, καὶ πολλὰ ἐκ τῆς στρατιᾶς ἐξεῤῥύετο χρήματά τε καὶ σώματα λαβεῖν. ἐπῆλθε δὲ ὁλίγου δεῖν πᾶσαν ὅσην οἱ πολέμιοι γῆν κατεῖχον, ἄγων καὶ φέρων· καὶ τὰ λάφυρα τοῖς στρατιώταις ἄπαντα ἐχαρίσατο. δοκῶν [τε] καὶ τὸν περὶ τὸν χρόνον εἶναι φιλόδημος, ἐπὶ μᾶλλον ἐκ τούτου τῆς στρατηλάσας ἐθεράπευσε τὸ πλῆθος. καὶ ὅπερ παρῆλθεν ὁ χρόνος τὸν στρατιᾶς, ἄγων τὸν δυνάμιν ὁλόκληρον τε καὶ ἀπαθῆ, χρήμασιν εὔπορον κατέστησεν [ὅτι] τὸν πατρίδα. Καίσων δ' Φάβιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, οὐδὲνὸς χεῖρον στρατηγήσας, ἀφῃρέθη τὸν ἐκ τῶν ἔργων ἔπαινον, παρ' οὐδὲν ἀμάρτημα ἴδιον, ἀλλ' ὅτι ὁ δημοτικὸν οὐκ εἶχεν εὐμενῆς, ἐξ οὗ τὸν ὕπατον Κάσσιον ὅτι τῇ τυραννίδι κρίνας ἀπέκτεινεν. οὔτε γὰρ ὅσα δέοι σπουδῇ στρατηγῷ κελεύσαντι τοῖς ὑπηκόοις πεῖθαρχεῖν, οὐδὲ ὅσα προθύμως καὶ πρέποντι χρησάμενος, βίᾳ καταχεῖν, οὔθ' ὅσα λάθρα τῶν ἀντιπολέμων χωρία εἰς πλεονεξίαν εὔθετα σφετερίσασθαι,

οὔτε

414 οὔτε δὴ τὸ παράπαν οὐδὲν ἕτοιμος ἦσαν, ἐξ οὗ ὑμῖν ἵνα ὦν ἐστρατήγει καὶ δόξαν ἀγαθὴν ἐξοίσεται ἐμήλε. καὶ τὰ ἄλλα μὲν αὐτῶν οἷα ὑβρίζοντες τοῦ ἡγεμόνι διετέλουν, ἐκείνῳ ἤνεγκε λυπηρὰ ἰών, καὶ τῇ πόλει βλάβης οὐ μεγάλης αἴτια· οἷς δὲ τελευτῶντες ἐξεφράσαντο, κίνδυνον οὐ μικρὸν ἐνέγκε, καὶ πολλὴν αἰσχύνην ἀμφοῖν. ἡνιόχης γὰρ τοῦ παράξεως ἐν τοῦ μεταξὺ τῶν λόφων, ἐφ' οἷς ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες ἀμφότεροι, πάσῃ τῇ παρ' ἑκατέρων δυνάμει, πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀποδειξάμενοι, καὶ τοῖς πολεμίοις ἀναγκάσαντες ἀρξαιαθαι φυγῆς, οὔτε ἠκολούθησαν ἀπιοῦσι, τὸ στρατηγεῖ πολλὰ κελεύοντος, οὔτε τοῦ μείναντας ἐκπολιορκῆσαι τὸν χάρακα ἠθέλησαν, ἀλλ' ἐάσαντες ἀτελὲς ἔργον καλὸν, ἀπῆεσαν εἰς τὴν αὐτῶν στρατοπεδείαν. ὑπτιαζήσαντων δὲ αὐθεκάστερα ἀναγκαζοῦσί τινων, μέγα ἐμβοησάντων ἀνθρώποι κακίζοντες τῇ τε φωνῇ τὸν ἡγεμόνα, καὶ ἐνλοιδορεῖν ὡς πολλοὺς σφῶν καὶ ἀγαθοὺς ἀπολωλεκότα δι' ἀπειρίαν τῆς στρατηλεῖν· καὶ ἄλλῃ πολλῇ βλασφημίᾳ καὶ ἀγωνιστήσαι χρησάμενοι, λύειν τὸν χάρακα, καὶ ἀπάγειν σφᾶς εἰς τὴν πόλιν ἠξίουν, ὡς οὐκ ἰκανοὶ ἐσομένοι, ἐὰν ὑπίωσιν οἱ πολέμιοι, δευτέραν ἐπιμείναι μάχην. καὶ οὔτε μεταδιδασκόντος ἐπείθοντο τὸν ἡγεμόνος, οὔτε ὀλοφυρομένου καὶ ἱκετεύοντος ἔπαρόν τι πρὸς τὰς δεήσεις, οὔτε ἀπειλαῖς, καὶ δυναπάσας, ὁπότε καὶ ταύταις χρήσαιτο, δι' ὀλιγοδείας ἐλάμβανον, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα θαρρυνόμενοι τοῦτο διέμενον. τοσαύτη δὲ ἀναρχία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἡγεμόνος πᾶσιν ἐξ αὐτῶν παρέῃ, ὥστε περὶ μέσας νύκτας ἐξαναστάντες, τά τε σκηνὰς ἔλυον, καὶ τὰ ὅπλα ἀνελάμβανον, καὶ τοῖς θαυματίας ἐβάταζον, οὐδενὸς κελεύσαντος. ταῦτα ὁ στρατηγὸς μαθὼν, ἰωαγκάσθη πᾶσι διιῶαι τὸ πρόταγμα τῆς ἐξόδου, δείσας τὴν ἀναρχίαν αὐτῶν καὶ τὸ θράσος. οἱ δὲ, ὡς ἐκ φυγῆς ἀνασωζόμενοι, τὰ μὲν πολλῷ σπουδαιοτεροι τῇ πόλει πρὸς τὸν ὄρθρον. καὶ οἱ ὅπτι τῶν τειχῶν ἀγνοήσαντες ὅτι φίλιον ἰῶ στράτευμα, ὅπλα τε ἐνεδύοντο, καὶ ἀλλήλοις ἀνεκάλουν, ἥ τε ἄκρα πόλις ὡς ὅπτι συμφορᾷ μεγάλῃ, παρεγχῆς ἐγεγένη μεγὴ καὶ θορύβου· καὶ οὐ πρότερον ἀνέῳξαν ἀῤῥῶς τὰς πύλας οἱ φύλακες ἕως ἡμέραν λαμπρὰν θεωρεῖαθαι, καὶ γνωθῆναι τὸ οἰκεῖον στράτευμα. ὥστε πρὸς τὴν ἀγχοῦν ἰῶ ἐκ τοῦ καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἰωέκθυτο, καὶ κίνδυνον τὸ τῆ ἐλάχιστον ἀῤῥῶν ἀναῤῥίψαι, σκότους ἀπιόντας δὲ τὰ πολεμίας ἀπάλλως. εἰ γε οὖν τοῦτο καταμαθόντες οἱ πολέμιοι ἐκ πάντος ἀπιοῦσιν ἀῤῥῶς ἠκολούθησαν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσεν ἅπαν ἀπολωλέναι τὸ στρατιά.

nec si aliud quidpiam faciendum esset quod ad honorẽ atq; gloriam ducis sui posset cõducere. reliqua tamen eorũ insolentia tum ipsi minus molesta erat, tum reipublicæ non admodum noxia: at postremum facinus non mediocrem vtriq; attulit ignominiam, coniunctam cum magno periculo. cum enim vtriq; e collibus in quibus castra locauerant, totis viribus descendissent, & commissis in campo intermedio aciebus, *Romani* post multa & præclara facinora hostem in fugam egissent, nec persecuti sunt fugientes, licet cõsule vehementer instante: nec manere & castra expugnare voluerunt; sed relicta imperfecta victoria, in sua castra reuersi sunt. cumq; imperatorem eum quidam appellare conarentur, magnis clamoribus vniuersi conuitiabantur, dicentes per ipsius imperitiam desiderati multos viros strenuos: & post alias multas verborum contumelias, irati postulabant vt motis castris in vrbem se reduceret, non suffecturos ad iterandum prœlium si hostis impeteret. & neque monitis eius mouebantur, neque flectebantur lamentis ac precibus quamuis demissis: nec minis, siquando & has intentaret, terrebantur; sed his omnibus exasperabantur. tantusque inde ducis & imperiorum cõtemptus inuasit omnes, vt media nocte surgentes tentoria refigerent, arma sumerent, saucios deportarent, nemine iubente. Hoc cognito, dux necesse habuit omnibus profectionis signum dare, veritus eorum in detrectandis imperiis audaciam. Illi haud secus quam fuga seruati, magna celeritate *confecto itinere*, sub diluculum fuerunt vrbi proximi. at *custodes* qui stabant in mœnibus, ignorãtes amicum agmẽ esse, arreptis armis conuocabant se inuicẽ: reliqua etiam ciuitas, quasi magna circũuenta clade, pauore ac tumultu referta fuit: nec prius a custodib. apertæ sunt portæ quã luce iam clara domesticæ legiones agnoscerentur. vt præter ignominiã desertorum castrorũ, periculum ẽt non mediocre adierint, in tenebris per hosticũ discedentes nullo ordine. quos si hostes re cognita insecuti fuissent, nihil vetuisset q.n totus exercitus internecione deletus esset.

Caussa autem vesani huius seu discessus seu fugæ fuit (vt dixi) publicum ducis odium, & quod ei honorem inuiderent, ne triumphans in vrbem reuectus, illustris fieret. Postridie vero Etrusci, cognito Romanorum discessu, spoliarunt eorum cadauera: sublatisque ac deportatis sauciis, tum direptis impedimentis, quæ multa (vt in diuturni belli vsum parata) in castris relicta fuerant, quasi victores, finitimis hostium agris populatis, retro abduxerunt exercitũ.

A.V.C.274. consf. Cn. Mãlio, Marco Fabio II. bellum Veientanum.

Sequentis anni consules, C. Manlius, & M. Fabius iterum, ex senatusconsulto contra Veientes quam maximum ducturi exercitum, edixerũt ad quam diem delectum habere vellent, *vt præsto essent daturi nomina.* cũque tribunorum vnus Tib. Pontificius ea in re intercederet, & senatusconsulum de diuidendis agris magno clamore vrgeret, cõsules (quemadmodũ & superiores) delenitis eius collegis, effecerunt inter ipsos dissidium; ac mox senatus mandata exscuti sunt libere. itaque conscriptis intra paucos dies copiis, profecti sunt cum binis vrbanis legionibus, nec paucioribus colonorum ac subditorum auxiliis. Latini & Hernici duplum eius quod petitum fuerat, miserãt: verum non omnium vsi sunt opera; sed actis ob promptitudinem gratiis, remiserunt dimidium. Tertius quoq; exercitus, iuniorum duæ legiones, iussus est excubare pro mœnibus, ad tutandum agrũ, siqui alii hostes ex improuiso exsisterent. emeritã vero ętatem, quæ armis adhuc vti posset, in vrbe reliquerũt arcib. ac mœnib. pręsidio. Admotis deinde prope Veios exercitib. castra posuerunt in duob. tumulis non multũ inter se distãtibus. Hostes quoq; ante vrbem castra habebant, magnus & validus exercitus. conuenerãt enim *eo* totius Etruriæ proceres cum suis clientibus; ita vt Romanos non mediocriter superarẽt numero. Consules, visa hostiũ multitudine armorũq; splendore, ad modũ solliciti erãt ne parũ tutum esset, suos nõ consentientes, concordibus hostiũ copiis opponere in acie. itaq; visum est consultius, castris bene munitis bellũ ducere, exspectãdo cõmodam occasio-

τῆς δ' ἀλόγου ταύτης ἀπάρσεως ἡ φυγῆς, ὃ τοῖς τῆ ἡγεμόνα ἐκ τῆς δήμου μῖσος, ὥσπερ ἔφην, αἴτιον ἦν, καὶ ὁ φθόνος τῆ ἐκείνῃ τιμῆς, ἵνα μὴ θριάμβου καταγωγὴ κοσμηθεὶς ὀπιφανέστατος γένηται. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ, μαθόντες οἱ Τυρρηνοὶ τὴν ἄπαρσιν τῶν Ῥωμαίων, νεκροὺς τε αὐτῶν ἐσκύλευσε, καὶ τοὺς σαυμαλίας ἐσάμενοι ἀπήνεγκεν, τά τε καταλειφθείσας ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολλὰ, ὡς εἰς γρόνιον παρεσκευασμένοι πόλεμον διεφόρησε· καὶ ὡς δὴ κρατοῦντες, τὴν χώραν τῶν πολεμίων τὴν ἐγγυτάτω λεηλατήσαντες, ἀπῆγον τὴν σταπιάν.

οἱ δὲ μετὰ τούτοις ἀποδειχθέντες ὕπατοι, Γάϊος Μάνλιος καὶ Μάρκος Φάβιος τὸ δεύτερον αἱρεθεὶς, ψήφισμα τοῦ βουλῆς ποιησαμένης γραφῆναι ἐξάγειν ὅπῃ τὴν διεστῶσαν πόλιν, ὅσον οὐ πλεῖστον βουληθῶσιν, τοσοῦτον ἡμέραν εἰς ἣν τὴν καθόλου ποιήσεως ἔμελλον τὴν σταπιάν. ἐνοχλούντος δὲ αὐτοῖς ἐμποδὼν ὅπῃ κωλύσει τὴν καταγραφῆς ἑνὸς τῶν δημάρχων, Τιβερίου Πονταφικίου, καὶ τοῦ τὴν κληρικὴς ψήφισμα ἀναγνωσθέν, θεσπίσαντες τῶν συναρχόντων αὐτῶν τινας, ὥσπερ ἐποίησε οἱ τοῦ αὐτῶν ὕπατοι, διέλυσε τὸ ἀρχεῖον· καὶ μετὰ τοῦτο ἔπεμψαν ὅπῃ πολλῆς ἐξουσίας τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. γνωσθέντος δὲ τὴν πολεμίοις, δύο μὲν ἑκάτερος αὐτῶν Ῥωμαίων τάγματα ἐξ αὐτῆς καταγραφέντα τὴν πόλεως, οὐκ ἐλάττω δὲ τούτων χείρα τὴν τῶν ἐπίκουρε καὶ ὑπηκόων ἀποσταλῆναι. ἀφίκετο δὲ αὐτοῖς τοῦδε τῶν Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἔθνος διπλάσιον τοῦ κληθέντος ὀπτικοῦ. οὐ μὲν ἐχρήσαντό γε πάντι πολλῷ δὲ χάριν αὐτοῖς εἰδέναι φήσαντες τοῦ προθυμίας, ἀπέλυσαν τὴν ἀποσταλείσης δυνάμεως τὴν ἡμίσειαν. ἔπεμψαν δὲ καὶ τρὸ τὴν πόλεως τρίτον οὐκ δυοῖν τάγμασιν τὴν ἐν ἀκμῇ γραπόν, φύλακα τὴν χώρας ἐσόμενον, εἴ τις ἑτέρα δυνάμις πολεμίων οὐκ ἂν ἀδοκήτου φανείη· τοῖς δὲ ὑπὲρ τὴν γραπιωτικὸν καθάλοιν, οἷς ἔτι δυνάμις ἐν ὅπλων χρήσεως, ἐν τῇ πόλει καλέλιπον, ἄκρας τε καὶ τείχη φυλάξοι τάς. ἀναγόντες δὲ πλησίον τὴν διεστῶσαν πόλεως τὰς δυνάμεις, κατεγραπέδευσε ὅπῃ λόφοις δυοῖν ὑ μακραὶ ἀφεστηκόσιν ἀπ' ἀλλήλων. ἦν δὲ καὶ ἡ τῶν πολεμίων δυνάμις ἐξεγραδόμενη πρὸ τὴν πόλεως, πολλή τε καὶ ἀγαθή. συνεκλύθησαν γὰρ ἐξ ἁπάσης Τυρρηνίας οἱ δυνατώτατοι τοῖς ἑαυτῶν πενέσας ἐπαγόμενοι, καὶ εὑρέτο τὴν Ῥωμαϊκὸν γραφὴν μέζον τὸ Τυρρηνικὸν ἢ κ ὀλίγῳ. τοῖς δὲ ὑπάτοις τό τε πλῆθος ὁρῶσι τῶν πολεμίων, καὶ τὸν λαμπρότητα τῶν ὅπλων, πολὺ δέος ἐνέπεσε, μή ποτε οὐχ ἱκανοὶ γένωνται ἀντιζούσῃ δυνάμει τῇ σφετέρᾳ τοῖς ὁμονοοῦσαν τὴν τῶν πολεμίων ἀντιπαξάμενοι, ἐπιβεβηέναι· ἐδόκει τε αὐτοῖς ὀχυρωσαμένοις τὰ στρατόπεδα τελέειν τὸν πόλεμον, ἐκδεχομένοις εἴ τινα δώσει πλεονεξίας ἀφορ-

ἀφορμὴν αὐτοῖς ὁ τῶν πολεμίων θράσος. λογίζω καταφρονήσει ἐπαρθέν. ἀκροβολισμοὶ γὰρ μὴ τοῦτο συνεχεῖς ἐγένοντο, καὶ ψιλῶν συμπλοκαὶ βραχεῖαι, μέγα γὰρ ἡ λαμπρὸν ἔργον οὐδέν. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ ἀθυμοῦντες τὴν πεδὴν τῶν πολέμου, δειλίαν τε ὠνείδιζον τοῖς Ῥωμαίοις, ὅπῃ οὐκ ἐξήεσαν εἰς μάχην, καὶ ὡς τοῦ κεχωρηκότων αὐτῶν σφίσι τὴ ὑπαίθρου, μέγα ἐφρόνουν. καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐπήρθησαν εἰς ὑπεροψίαν τοῦ ἀντιπάλου γραπτοῦ, καὶ καταφρόνησιν τῶν ὑπάτων, δόξαντες καὶ θεῖον αὐτοῖς συμμαχεῖν. τῶ γὰρ ἑτέρου τῶν ὑπάτων Γαΐου Μαλλίου κεραυνὸς εἰς τὸ γραπήριον ἐμπεσὼν, πάν τε σκηνὴν διέσασε, καὶ πᾶν ἑστίαν ἀνέστρεψε, καὶ τῶν πολεμιηείων ὅπλων τὰ μὲν ἐσάπλωσε, τὰ δὲ κατέκαυσε, τὰ δὲ εἰς τέλος ἠφάνισεν· ἀπέκλαψε δὲ καὶ τὴν λαμπρότατον αὐτοῦ τῶν ἵππων, ᾧ τοῦδε τοῖς ἀγῶνας ἐχρῆτο, καὶ τῶν θεραπόντων ἕνας. λεγόντων δὲ τῶν μαντέων τὸ τε χάσκοις δίδωσιν τοσημαίνειν τοῖς θεοῖς, καὶ τῶν ὀπτιφανεσάτων ἀνδρῶν ἀπώλειαν, φανάσας τὴ δυνάμιν ὁ Μάνλιος, ἀπῆγε τοῦ μέσας νύκτας ὅπῃ τὴ ἕτερον χάσκα, καὶ μετὰ τὴ στρατοῦ τὸν κατεγραπέδευσε. μαθόντες δὲ οἱ Τυρρηνοὶ τὴν ἀπόρασιν τὴν γραπηεῖ, καὶ δι' ἃς αἰτίας ἐγένετο τοῦδε τινων αἰχμαλώτων ἀκούσαντες, ἐπήρθησαν τε ταῖς γνώμαις ἔτι μᾶλλον, ὡς πολεμοιῶτος τοῖς Ῥωμαίοις τὸ δαιμονίου, καὶ πολλὴν εἶχον ἐλπίδα κρατήσειν αὐτῶν· οἵ τε μάντεις ἀκριβέστερον τῶν μαντῶν που δοκοῦντες ἐξηπακέναι τὰ μεταρσία, πόθεν τε αἱ τῶν κεραυνῶν γίνονται βολαὶ, καὶ ὅτινες αὐτοῖς ἐπιδέχονται μὲν τὰς πληγὰς ἀπιόντας τόποι θεῶν, οἷς ἔκαστοι ἀποδεδόνται, καὶ τίνων ἀγαθῶν ἢ κακῶν μέλλουσαι, χωρὶς ὁμόσε τοῖς πολεμίοις παρῆσαν, διαρρυθμοῦντες δὲ θυόμενον τοῖς Ῥωμαίοις σημεῖον κατ'

416 τάδε· ὅπῃ δὲ βέλος εἰς ὑπάτου σκηνὴν καθέσκηψεν, ἐν ᾗ δὲ στρατήγιον ἐνῆν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἄγει τὴ ἑστίας ἠφάνισεν· ὃ δὴ τοσημαίνει δὲ δαιμόνιον τῇ γραπᾷ, τὸ χάσκοις ἔκλαψεν βία κρατηθέντος, καὶ τῶν ὀπτιφανεσάτων ὄλεθρον. εἰ μὲν οὖν, ἔφασαν, ἔμειναν ἐν ᾧ κατέσκηψε χωρίῳ δὲ βέλος, οἱ καθέζοντες αὐτὸ, καὶ μὴ μετῳκίζοντο τὰ σημεῖα ὡς τοῖς ἑτέροις, μιᾶς τε παρεμβολῆς ἁλώσει, καὶ ἑνὸς ὀλέθρῳ στρατοῦ, ὃ νεμεσῶν αὐτοῖς δαιμόνιον ἀπεπλήρωσεν αὖ τὴν χρόνον· ὅπῃ δὲ οἱ Φώτεροι τῶν θεῶν εἰ ζητοῦντες, εἰς τὴν ἕτερον χάσκα μετεστραπεδεύσε, καταλιπόντες ἔρημον τὴν τόπον, ὡς ἂν τοῖς αὐθεφοῖς τῶν θεοῦ τοσοῦ πλουῶτος τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τοῖς τόποις, κοινὸς ἅπας τοῖς αὐτοῖς ὁ τοῦδε τὴν δαίμονος ἥξε χόλος, τοῖς τε ἀπόμυασᾶσι καὶ τοῖς ὑποδεξαμένοις. καὶ ὅπῃ ἁλῶναι σφῶν τὴν ἕτερον χάρακα βίᾳ θείας ὀπτηρασιζούσης ἀνάγκης, οὐ τοῖς ἐμείναν

nem ex hostium audacia temeraria. interim continuæ fiebant velitationes, & ferentariorum conflictus exigui, nullo euentu memorabili. Etrusci morarum impatientia, timiditatem Romanis exprobrabãt, qui non progrederentur in aciem; & de se magnifice sentiebant, quibus totis campis cederetur. auxit eum consulum & exercituum contemptum *noua* opinio, quasi diis propitiis ipsi bellum gererent. nam alterius consulum C. Manlii prætorium de cælo tactum fuit: laceratum est fulmine tẽtorium, euersus foculus; arma vel fœdata, vel ambusta, vel in totum absumpta: exstinctus vnus e consulis equis splendidissimus, quo in prœliis vti consueuerat, & famuli aliquot. Vbi cum vates monerent, deos castrorum expugnationem & clarissimorum virorum interitum portendere, Manlius excitos media nocte milites traduxit in altera castra, vt intra easdem cum collega munitiones tenderet. Etrusci audita ducis migratione, & caussis eius ex captiuis quibusdam cognitis, magis etiam animis elati sunt, velut infesto Romanis numine, conceperuntq; magnam spem victoriæ. Vates quoq; *Etrusci*, qui exactiorem ceteris rerum cælestium cognitionem habere viderentur, (vnde scilicet emittãtur fulmina, quibus quæque diis tribuantur, & in quæ deorum loca post ictum illatum se recipiant, quid item boni maliue portendant) hortabantur suos ad conserẽdas cum hoste manus; sic interpretãtes oblatum Romanis prodigium: Fulmine delato in consulis tentoriũ, in quo prætorium erat, eoq; vsque ad focum penitus deleto, significatã esse diuinitus exercitui castrorum expugnationem & clarissimorum perniciem. Ergo, inquiunt, si mansissent in loco cælitus tacto, nec prodigium secũ ad alteros trãstulissent, vnis tãtum castris captis, vnius exercitus interitu satiassent indignationẽ numinis. nũc qã magis q̃ dii sapere voluerũt, desertaq; statione in altera castra trãsierũt, pinde ac si nõ hominib. sed locis clades a Deo p̃nuntiarẽtur, tota numinis ira ex æquo incũbet in vtrosq;, tã qui exceperũt, q̃ qui excepti sunt. & quia diis fatalẽ excidii necessitatẽ alteris castris denũtiantibus, nõ exspectato

fato, ſuis caſtris vltro ceſſerunt hoſtibus, altera quæ deſertores illos exceperunt, pro deſertis vi expugnabũtur. His avatibus auditis, Etruſci miſſa copiarũ ſuarum parte, caſtra *modo* a Romanis deſerta occupant, tanq; munimẽtum caſtris alteris oppoſitum. erat n. locus admodum firmus & ipſis opportunus, vt viæ ex vrbe in Romana caſtra ferenti imminens. Tum cõparatis omnibus quorum adminiculo potiores eſſent hoſtibus, in campum produxerunt militẽ, & *conſulibus pugnandi fecerunt copiam.* quib. quieſcentibus, audaciſſimi quique adactis ad vallum equis, & fixo ibi gradu, mulieres appellabant vniuerſos, duceſque ipſorum timidiſſimis animantibus per conuitium comparabant; alterutrum poſtulantes, aut deſcenderẽt in planitiem, (ſi bellicoſi haberi vellent) & vno prœlio decernerẽt; aut ſi fateretur ignauiam, armis victori traditis, pœnisq; maleficiorum perſolutis, nihil præclarũ ſibi vſurparẽt amplius. Quod cũ quotidie facerẽt, nec quidquã proficerent, decreuerunt eos circumuallare, fame ad deditionẽ compulſuri. Hæc conſſ. diu ferebant, non timiditate aut puſillanimitate; (erant n. ambo animoſi & bellicoſi) ſed ſuſpectos habentes plebeiorũ militum animos, qui depoſita promptitudine, voluntariam ignauiam induerant ex quo coortæ erant ſeditiones agrariæ. adhuc n. obuerſabãtur aurib. & oculis quę anno ſuperiore, conſuli honorẽ inuidẽtes, turpiter & præter maieſtatẽ populi Rom. fecerãt, victis conceſſa victoria, falſoq; fugę probro admiſſo, ne illi viro triũphus ob victoriã contingeret. Ergo cũ vellent ſeditionẽ in totũ e caſtris tollere, & vniuerſam multitudinẽ redigere in priſtinã concordiã, idq; vnũ omni conſilio & cura agerẽt: quoniã neq; animaduerſione in quoſdã, caſtigare licebat ceteros, q, & multi erãt, & p̃ter peruicaciam, ẽt arma habebant in manibus; neq; rationib. perſuadere in tanta animorũ obſtinatione: videbãtur hi duo modi reliqui p quos eximeretur ſeditio: ad corrigenda mitiora ingenia, (erant. n. & tales nonnulli admixti multitudini) pudor opprobriorũ hoſtiliũ; ad refractarios aũt animos, neceſſitas, q̃ vniuerſum humanũ genus metuit. Vt igitur horũ vtrũq; fieret, p̃miſerũt

ὁ δ᾽ οὐδὲν, ἀλλ᾽ αὐτοὶ παρέδοσαν τοῖς ἐχθροῖς, ἐκεῖνος ὁ χαράξας τὸν τοῦ σκληφθέντα ὑποδεξάμενος, αὐτὰ τὰ καταληφθέντος ἀλώσεται βίᾳ κρατηθείς. ταῦτα παρὰ τῶν μαίτεων οἱ Τυρρηνοὶ ἀκούσαντες, μέρος τινὶ τῆς ἑαυτῶν φαλαγγὶ τῶν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ Ῥωμαίων καταλαμβάνουσι στρατοπεδείαν, ὡς ὑπὸ τεῖχισμα ποιησόμενοι τῆς ἑτέρας. ἐν δὲ πάνυ ἐχυρὸν ὁ χωρίον, καὶ τοῖς ἀπὸ Ῥώμης ὑπὸ τὸ στρατόπεδον ἰοῦσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. τοσγαμαθυσάμενοι δὲ καὶ τἄλλα ἐξ ὧν πλεονεκτήσειν τοὺς πολεμίους ἔμελλον, ἐξῆγον εἰς τὸ πεδίον τὰς δυνάμεις. μυόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐφ᾽ ἡσυχίας, τοσοῦτοι τοσοῦτοι αὐτῶν οἱ τολμηρότατοι, καὶ πλησίον τὸ χάρακος ἱστάμενοι, γυναῖκάς τε ἀπεκάλουν ἄπαντας, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν τοῖς δειλοτάτοις τῶν ζώων ἐοικέναι λέγοντες ἐκάκιζον, καὶ δυοῖν θάτερον ἠξίουν, εἰ μὴ αὐτοποιοῦνται τῆς τοῦ τοῦ πολέμου ἀρετῆς, καταβαίνειν εἰς τὸ πεδίον μιᾷ τὸν ἀγῶνα κρῖναι μάχῃ· εἰ δ᾽ ὁμολογοῦσιν εἶναι κακοὶ, παραδιδόναι τὰ ὅπλα τοῖς κρείττοσι, καὶ δίκας ὑποφέρειν ὧν ἔδρασαν, μηδενὸς ἔτι τῶν μεγάλων αὐτοῖς ἀξιοῦν. οὗτοι ἐποίουν ὁσημέραι. καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἐπέραινον, ἀποτειχίζειν αὐτοὺς ἔγνωσαν ὡς λιμῷ τοσοῦτοι αναγκάσοντες παραδοῦναι. οἱ δὲ ὕπατοι τοσοῦτοι τὰ γινόμενα μέχρι πολλοῦ, δι᾽ ἀνανδρίαν μὴ μαλακίαν οὐδεμίαν· ἀμφότεροι γὰρ δύσψυχοί τε καὶ φιλοπόλεμοι ἦσαν· ὁ δὲ τῶν φαλιωτῶν ἐθελόκακόν τε καὶ ἀτοῦθυμον, ἀναμένον ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἐξ οὗ τοῦ τῆς κληρουχίας διεστάσασαν, ὑποφαίνοντες· ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἔναυλα καὶ τοῦ ὀμμάτων ἐκεῖ, ἃ τῶν παρελθόντι ἐνιαυτῷ κτ᾽ ὁ ἕκαστον τῶν τοῦς τὸν ὕπατον ἡμῶν, ἀγρεᾶ καὶ ἀνάξια τῆς πόλεως εἰργάσαντο, τοῦ χωρήσαντες τῆς νίκης τοῖς ἡττηθεῖσι, καὶ φυγῆς ὄνειδος οὐκ ἀληθὲς ὑπομείναντες, ἵνα μὴ καταγάγῃ τὸ θριαμβικὸν θρίαμβον ὁ δήμ. βουλόμενοι δὲ ὁ ῥασιάζον οὐκ τῶν φαλιᾶς ἐξελθὼν εἰς τέλος, καὶ καταστῆσαι πάλιν εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς ὁμόνοιαν ἄπαν ὁ πλῆθος, καὶ εἰς ἓν ἅπαν τοῦ εἰσφερόμενοι βυλεύειν τε καὶ τοσοῦνοιαν, ἐπεδὴ οὔτε κολάσει μέρος τινὸς ὠφεληθέντες ἀποδοῦναι ὁ λοιπὸν ἐῶν, πολὺ καὶ αὐθάδες ὑπάρχον, καὶ τὰ ὅπλα οὐ τῶν χερσὶν ἔχον, οὔτε πειθοῖ τοσοῦτο γαλεθαι λόγων τοῖς οὔτε πειθεῖν βουλομένοις, δύο τούτας ὑπέλαβον τῶν ῥασιαζόντων αἰτίας τῶν φαλλαγῆς, τοῖς μὲν ὑπεκφεύγειν λαχοῦσι φύσεως· οὐδὲν γὰρ τι καὶ τοιοῦτον οὐ τῶν πολλῶν· τοῦ ὑπὸ τοῖς ὀνείδισμοῖς τῶν πολεμίων ἀγομένου τοῖς ὑ δυσαγώγοις ὑπὸ ὁ καλὸν, ἐν ἅπαν δέδικεν δυνθεόπων φύσις, ἀνάγκῃ. ἵνα δὴ τοῦτο γένοιτο ἀμφότερα, ἐφῆκεν τοῖς πολε-

τοῖς πολεμίοις λόγῳ τε αἰσχύνη, καὶ κίνδυνος ὡς ἀ-
417 νανδρον σφῶν τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἔργοις, ὑποφίας τε καὶ καταφρονήσεως πολλῆς γνομένης, ἀναγκάζειν ἀναδοῦς γνέαν τοὺς ἐκστάσεως εἰ) μὴ βουλομένους. γινομένων γὰρ τούτων πολλὰς ἐλπίδας εἶχον ἥξειν ὅπῃ ὁ στρατήγιον ἀπόνοιας ἀγανακτοῦντας καὶ καταβοῶντας καὶ κελεύοντας ἡγεῖσθαι σφῶν ὅπῃ τοὺς πολεμίους· ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἤρξαντο τὰς ἐξόδους τῶν χάρακος ἀποπαφρόνειν τε καὶ ἀποσωρεῦν οἱ πολέμιοι, διεσαγρεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι ὅπῃ τῶν ἔργων, τέως μὲν κατ᾽ ὀλίγους, ἔπεσα ἀθρόοι συνδρέχοντες ὅπῃ τὰς σκηνὰς τῶν ὑπάτων, ἐκεκρεμέσαν τε, καὶ τοσεδόσαν αὐτῶν ἐνεκάλουν, καὶ εἰ μὴ τις ἡγήσε) σφίσι τὸν ἐξόδου, εἶχα ἐκείνων αὐτοὶ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὅπῃ τοὺς πολεμίους ἔλεγον ἐξελθεῖσθαι. ὡς δὲ ἐξ ἀπόνυτων ἐγίνετο τοῦτο, παρῆναν τὸν χρόνον ὃν τοσεκέμενον οἱ στρατηγοὶ νομίσαντες, ἐκέλευον τοῖς ὑπηρέταις συνάλειν ὁ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν. καὶ τοσοῦθεν Φάβιος τοιάδε εἶπε· Βραδεῖα μὲν ἡ ἀγανάκτησις ὑμῶν γῆς τοσεὶ ὧν ὑβείξεσθε ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἄνδρες συστρατιῶται καὶ ἡγεμόνες· καὶ ὁ βουλόμενον ἑκάστου χωρεῖν ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις, πολὺ τὸν δέοντος ὕστερον φαινόμενον, ἀωρόν ἐστιν. παλαίτερον γὰρ ἔτι τοῦθ᾽ ὑμᾶς ἔδει τοσάτεν, ὅτε τοσῶτον αὐτοῖς εἰδέλε καταβαίνοντας ἐκ τῶν ἐρυμῆς, καὶ μάχης ἐξῆν βουλομένοις. τότε γὰρ δ᾽ ἦπου καλὸς ὁ τοῦ τῆς ἡγεμονίας ὧν ἀγών, καὶ τὸ Ῥωμαίων φρονήματος ἄξιος· νῦν δὲ αἰσχρὸς ἤδη γῆς, καὶ ὀδὴ δὴ ὁ κρατίστου λαβεῖν τέλος, ὁμοίως καλός. ὃ ὃ καὶ νῦν ποιήτε ὅμως ἐπανορθώσαντες τὴν βεβυτῆτα βουλόμενοι, καὶ τὰ τοῦ εἰλφθέντα αὐδηλαβεῖν καὶ πολλὴ κάεις ὑμῖν τῆς ὅπῃ τὰ κρίσις ὁρμῆς, εἴ γε ἐσ᾽ ἀρετῆ γῆς. κρεῖττον γὰρ ὅστιν ἀξιοῦν ὀλὲ τὰ δέοντα πράτειν, ἢ μηδέπολε. εἶτ᾽ οὖν ἄπων ἀπόνυτες ὁμοίοις ἔχεῖε πεὶ τῶν συμφερόντων λογισμοὶς, καὶ ἡ τοσθυμία τῆς ὅπῃ τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς ἀπόνυτες ἡ αὐτὴ καὶ εἰλήφε. νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ τὰ τοῦ τῆς κληρουχίας τοσεκρούσματα τῶν δημοτικῶν τοσὸς τὰς ἐν τέλῃ, μεγάλης αἰτία ταῦ κοινῷ γνόνται βλάβης· ὑποψία τὲ ἡμᾶς καλεῖληφεν, ὡς ἡ τοῦ τῆς ἐξόδου καταβοὴ καὶ ἀγανάκτησις οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τοσαιρέσεως πεὶ ἐκ πάντων τῶν· ἀλλ᾽ οἱ μὲν, ὡς ἡμεροῦσόμενοι τὰς πολεμίοις, τοσθυμεῖτε τὰ χάρακος ἐξελθεῖν· οἱ δὲ, ὡς ἀποδρασόμενοι. ἐξ ὧν δὲ παρέσχεν ἡμῖν ταῦτα ὑποψία, ἀ μαίτεις εἰσὶν, οὐδὲ σοφισμοὶ, ἀλλ᾽ ἔργα ἐμφανῆ, καὶ οὐδὲ ταῦτα παλαιὰ, ἀλλ᾽ ἐν ᾧ παρελθόνι ἐνιαυτῷ· γνόμενα, ὡς ἀπόνυτες ἴσε, ὅτε ὅπῃ τὰς αὐτοὶς πολεμίοις τούτοις πολλῆς καὶ ἀγα-

hoſti vt ſuos tum probroſis verbis inceſſeret, & quietem illorũ, ignauiam appellaret; tum *ſuperbus* etiã factis eos *laceſſeret:* vt ſui, qui vltro nollẽt, ob nimiam iſtam hoſtis inſolẽtiam, fortes ſe viros præſtare cogerentur. ſic enim fore ſperabãt vt cunẽti ad prætorium concurrentes, præ indignatione clamoribus prœlium poſcerẽt. id quod factum eſt. Vt enim hoſtes cœperunt caſtrorum exitus foſſa & vallo intercludere, Romani rem non ferendam rati, pauci primum, mox cateruatim confluebant ad tentoria conſulũ, vociferantes & proditionẽ eis obiectantes; &, niſi quis ducem ſe præberet, ſe arreptis armis ſine illis in hoſtem erupturos dicẽtes. Quod cum ab vniuerſis fieret, duces exſpectatum tempus adeſſe rati, lictoribus mandarunt in concionem vocare milites. Tum Fabius *in medium* progreſſus, ſic eos allocutus eſt: Tarda quidẽ venit veſtra indignatio poſt tot hoſtiles contumelias, commilitones ac præfecti; & iſta confligendi cum hoſtibus cupiditas, quæ ſerius quã oportebat vos ſubiit, iam intempeſtiua eſt. dudum debueratis hoc facere, cum primum vidiſtis eos e munitionib. deſcendentes prouocare ad prœliũ. tunc enim honeſte certaſſemus de imperio, & ex dignitate populi Romani. nũc vero neceſſario pugnabimus; & vt felix cõtingat exitus, certe par decus nõ erit. attamen recte facitis, dũ vel nunc tandẽ *præteritam* tarditatẽ vultis corrigere, & quod reliquũ eſt *virium animorumq;* recolligere: habeturq; vobis magna gratia ob hunc ardorẽ honeſtiſſimum: ſi quidẽ amore virtutis exortus eſt. præſtat enim ſero quã numquã officiũ facere. Atq; vtinã omnes pariter vtilitatis cõmunis reſpectum habeatis: vtinam eadem vniuerſi alacritate ad certamen feramini. nũc veremur ne plebeii ob negotium agrarium infenſi honoratioribus, magnã cladem afferant reip. & ſuſpicamur indignabũdas iſtas inclamationes nõ ab omnibus eodem animo fieri; ſed alios, vt pœnas de hoſte ſumãt, exire cupere; alios, vt aufugiant. Cauſſam autem huius ſuſpicionis nõ vates præbuerunt nec cõiecturæ, ſed facta manifeſtaria: eaq; nõ vetera, ſed ſuperiore anno ꝓximo (vt omnes noſtis) edita; quãdo cõtra hos ipſos hoſtes vali-

do misso exercitu, & primo prœlio depugnato feliciter; cum is qui tunc vos ducebat cõsul, Cæso, frater meus *cui successi*, posset castra hostium vi capere, & clarissimam patriæ reportare victoriam, inuidẽtes ei gloriam nonnulli, quod non esset plebis studiosus, neq; ad inopum gratiã tractaret rempublicam, prima post prœlium nocte iniussi reuulsis tentoriis aufugerunt e castris; non cõsiderato nec periculo, quod sibi noctu, nullo ordine, nullo duce ex hostico excedentibus imminereret; nec ignominia, quã accepturi essent, quod hostibus, quantũ in se esset, imperio cederent; & quidẽ victores victis. Horũ metu, (tribuni, vosq; centuriones & milites) qui neq; præesse possunt neq; parere volunt, cum sint multi, iiq; peruicaces & armati; neq; prius cum hoste congredi voluimus, neq; nunc etiã audemus cũ talibus propugnatoribus de rerũ summa decernere, ne impedimẽto & nocumẽto sint iis qui nihil alacritatis in se desiderari patiuntur. attamẽ si & illorum animos Deus instigat, & omissis nũc perniciosissimis reip. diffidiis possunt exspectare pacata tẽpora, præsentiq; virtute præteritas ignominias emendare cupiũt, nihil vetat nos cum bona spe hostem aggredi. nam præter alias occasiones victoriæ, maximas nobis præbet hostiũ stultitia: qui cum copiarũ numero longe nos superent, & vel hac vna prærogatiua nostræ fortitudini atq; peritiæ resistere queant, hac præcipua cõmoditate se ipsi prinauerunt, absumpta exercitus parte in castellorum præsidia. deinde cum deberẽt caute ac prudẽter agere singula, reputantes cũ præstantiorib. sibi esse negotiũ, temere inconsiderateq; ruunt in prœlium; perinde ac si inuicti sint ipsi, nos vero eorum audacia perterriti. id sane præ se ferũt istæ circumuallationes, istæ ad nostra castra obequitationes, magnaq; ista tũ in dictis tũ in factis insolẽtia. Hęc ergo cogitãtes, & tot egregiarũ pugnarũ memores quib. eos *alias* profligastis, alacres hoc etiã prœliũ capessite; & quẽ quisq; locũ in acie tuendũ acceperit, eũ sibi domũ, agrũ, patriã reputet. qui

ἧς ἐξελθούσης φραλιᾶς, καὶ τῆς πρότης μάχης ὃ κράτιστον ἡμῖν λαβούσης τέλος, δυνηθέντος αὐτῶν τότε ἄγοντος ὑμᾶς ὑπάτου Καίσωνος, ἀδελφοῦ τοῦ ἐμοῦ, τὴν δὴ καὶ τὴν χάρακα τῶν πολεμίων ἐξελεῖν, καὶ νίκας τῇ πατρίδι καταγαγεῖν λαμπροτάτας, φθονήσαντες αὐτῷ δόξης πινές, ὅτι οὐ δημοτικὸς ἦν, οὐδὲ τὰ κεχρεωμένα τοῖς πένησι διετέλει πολιτευόμενος, τῇ πρότῃ νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην ἀναστάντες τοῦ στρατοπέδου, οὐδὲν τῶν ἐγγιστα τῆς ἀπέδρασιν ἐκ τοῦ χάρακος, οὔτε τὸν κίνδυνον ἐνθυμηθέντες τὸν καταληψόμενον αὐτοὺς ἀπάντως καὶ χωρὶς ἡγεμόνος ἀπιόντας ἐκ πολεμίας γῆς, καὶ ταῦτα ἐν νυκτὶ, οὔτε τὴν αἰσχύνην ὅσην καθεξεῖν αὐτοὺς ἔμελλεν ὑπολογισάμενοι, ὅτι παρεχώρουν τοῖς πολεμίοις τῆς ἡγεμονίας, ὃν τρόπον ἐφ' ἑαυτοῖς μέρος, καὶ ταῦτα οἱ νικήσαντες τοῖς κεκρατημένοις. τούτοις δὴ τοὺς ἄνδρας ὀρρωδοῦντες, ὧν τε τριάρχοί τε καὶ λοχαγοὶ καὶ φραλιῶται, τοὺς οὔτε ἐθέλειν δυναμένοις, οὔτε ἐθέλειν βουλομένοις, πολλοὶ καὶ αὐθάδες ὄντες, καὶ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐν χερσὶν, οὔτε πρότερον ἐβουλόμεθα μάχην συνάπτειν, οὔτε νῦν ἔτι θαρσοῦμεν ὅτι τοιούτοις συμμάχοις τε ὑπὲρ τῆς μεγίστων ἀγῶνα ἐρεῖσθαι, μὴ κωλύμεθα καὶ βλάβαι ἡγούνται τοῖς ἀπόντα τὰ καθ' ἑαυτοὺς πρεσθύματα πραττομένοις. εἰ μὲν τοι καὶ κείνων ὁ θεὸς ὅτι τὰ κρείττω ἀγάπτε νοῶν, καὶ νῦν καταβαδόντες ὃ σασιάζον, ὑφ' ἕνὶ νῦν πολλὰ καὶ μεγάλα βλάπτε) ὃ κοινὸν, εἰς τὰς εἰρήνης τὰ αὐαβαδόμενοι χαρεοὶς, ἢδ' ἐπανορθώσασθαι βάλον-ται τὰ παρῃδοῖτα οἰείδ' ἐν τῇ νῦν ἀρετῇ, μηδὲν ἐπὶ ὃ κωλῦσον ἔσται χωρὶς ἡμᾶς εἰς πολεμίους, τοὺς ἀγαθὰς πρεσθυμουμένους ἐλπίδας. ἔχομεν ὃ πολλὰς μὲν καὶ ἀναγκαίας ἀφορμὰς εἰς ὃ νικᾶν, μεγίστας ὃ καὶ κυριωτάτας, αἷς ὃ τοὺς πολεμίων αὐόπτον ἡμῖν παρέχει· οἵ γε πλήθη φραλιᾶς μακρῷ πρεσθύτεροι ἡμῶν, καὶ τούτῳ μόνῳ δυνηθέντες αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἡμετέρας τόλμας τε καὶ ἐμπειρίας αὐτέχειν, ἀπεστερήκασι τῆς μόνης ὠφελείας ἑαυτοῖς, ἀποδυσώσαντες τὴν δυνάμεως μέρος εἰς τοὺς τῶν φρουρίων φυλακάς. ἔπειτα δέον αὐτοῖς συνὺ αὐλαβείᾳ καὶ λογισμῷ σώφρονι πρᾶξαν ἕκαστα, ἐνθυμουμένοις πρὸς οἵοις αὐτοὺς καὶ ἡλικιωτέροις αὐτῶν ὁ κίνδυνος ἔσται, θρασέως καὶ ἀπεικεπῶς ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν, ὡς ἄμαχοι δὴ ὄντες, καὶ ὡς ἡμῶν καταπεπληγότων αὐτοὺς. αἱ γοῦν ἀποταφρύσεις, καὶ αἱ μέχρι τοῦ χάρακος ἡμῶν καθιππεύσεις, καὶ τὰ πολλὰ ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις ὑβρίσματα τοῦ-τὸ δυνάπται. ταῦτά τε δὴ ἐνθυμούμενοι, καὶ τῶν πρεσθυτέρων ἀγώνων μεμνημένοι πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν, ἐν οἷς αὐτοὺς ἐνικᾶτε, χωρεῖτε μετὰ θυμίας καὶ ὅτι τόνδε τὸν ἀγῶνα· καὶ ἐν ᾧ αὐ-μῶν ἕκαστος χωρίῳ τάττῃ, τοῦτον ὑπολαβέτω καὶ οἶκον εἶναι καὶ κλῆρον καὶ πατρίδα· καὶ ὁ γε σώζων

σώζων τὸν τοιαῦτα πράττειν, ἑαυτῷ πρέπειν τὴν σωτηρίαν ὑπολαβέτω· καὶ ὁ ἐγκαταλιπὼν, ἑαυτὸν ἠγείσθω τοῖς πολεμίοις πρεσθεύειν. μάλιστα δὲ ἐκεῖνο μεμνήσθε, ὅτι τῶν μὲν ἀνδρῶν καὶ μαχομένων ὀλίγον ὃ ἀπολλύμενον ἐστιν, ἐγκλινάντων δὲ καὶ φυγόντων καὶ μικρὸν βεβλαμμένον ὃ σωζόμενον. ἔτι δὲ αὐτὸ λέγοντες τὰ εἰς ὃ θυναῖον ἐπαγωγὰ, καὶ πολλὰ μεταξὺ τῶν λόγων ἀκρέοντος δάκρυα, λοχαγῶν τε καὶ τριάρχων καὶ τῶν ἀνῶν φραλιωτῶν ἕκαστον, ὧν σωπῇ τὰ λαμπρὸν ἔργον ἐν μάχαις ἀποδεξάμενοι, κατ' ὄνομα ἀναβοῶντος, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τοῖς ἀριστεύουσι κατὰ τὴν μάχην, φιλάνθρωπα δώσειν ὑπισχνούμενον πρὸς ὃ τῶν πρέξεων μέγεθος, ὑμᾶς τε καὶ πλούτοις καὶ τοὺς ἀνῶας βοηθείας, αὐαβοήσας τε ἐξ ἀπόντων ἐγίνοντο θαρρεῖν τε θαλεθυμούμενοι, καὶ ἀγῶν ὅτι τὰ ἀγῶνα ἀξιοῦντων. ὅπῃ δὲ ἐπαύσατο, πρέρχεται τις ἐκ τοῦ πλήθους Μάρκος Φλαβόλήιος ὅλος ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν καὶ αὐθυργὸς, ἀ μὴν τὰ ἀπρίμμένων τὶς, ἀλλὰ τὰ ἐπαινεμένων δὶ ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια ἀγκιμος, καὶ δὶ ἄμφω τοῦτα ἑνὸς τὰ πραμάτων τῇ λαμπρότητι ἀρχὴ κεχοσμημένος, ἢ τοὺς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἔπεταί τε καὶ ὃ κελεύόμενον ὑπηρέτει κελεύτ' νόμος. τούτοις Ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμοπίλοις καλοῦσιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ· ἐὼ δὲ πρὸς τοῖς ἀνῶοις μέγας τε καὶ καλὸς ἰδεῖν· τάς ὅθεν πᾶσιν ἔμελλεν ἔσεσθαι φανερὸς, ὅτι τούτοις ἔφησεν· Ὦ ὕπατοι, δεδίκατε μὴ τὰ ἔργα ἡμῖν οὐχ ὅμοια θύνηται τοῖς λόγοις; ἐγὼ πρῶτος ὑμῖν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ὃ βέβαιον τῆς ὑποσχέσεως οὐκ τ' μεγίστης πίστεως παρέξομαι· καὶ ὑμεῖς δὲ, ὦ πολῖται τὲ καὶ τ' αὐτῆς κοινωνοὶ τύχης, ἴσοι διεγνώκατε εἰς ἶσον καταστῆσαι τὰ ἔργα τοῖς λόγοις, οὐκ ἀν ἀμφτάνοιτε ὃ αὐτὸ ποιοῦντες ἐμοί. Ταῦτα εἰπὼν καὶ ὃ ὅρκος ἀναλείνας, ὤμοσε τὸ ἐπιχώριόν τε Ῥωμαίοις καὶ κράτιστον ὅρκον, τὴν αὐ-
419 γαθὴν ἑαυτοῦ πίστιν, νικήσας τὸς πολεμίους πέσειν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέως δὲ οὔ. τοῦτον ὀμόσαντος τὸ Φλαβολήιου τὸν ὅρκον, πολὺς ἐξ ἀπόντων ἔπαινος ἐγένετο· καὶ αὐλίκα οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι ὃ αὐτὸ ἔδρων, καὶ οἱ τὰς ἐλάττους ἔχοντες στρατηγίας, χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ, τελευτῶσα δὲ ἡ πληθύς. ἐπεὶ ὃ τοῦτο ἐγένετο, πολλὴ μὲν εὐθυμία πᾶσιν ἐνέπεσε, πολλὴ ὃ φιλότης ἀλλήλων, θράσος τε αὖ καὶ μῶος· καὶ ἀπελθόντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἱππεῖς χαλινοὶς ἐνέβαλον, οἱ δὲ ξίφη καὶ λόγχας ἔθηγον, οἱ δὲ σκεπαστήρια τὸ ὅπλων ἐξέματτον· καὶ ὀλίγου πᾶς ὡὸ ἕτοιμος εἰς τὸ ἀγῶνα ἡ φραλιά. οἱ ὃ ὕπατοι τοὺς θεοὺς εὐχαῖς τε καὶ θυσίαις καὶ λιταῖς ὑπικαλεσάμενοι τῆς ἐξόδου σφίσι ἡγεῖσθαι ἡγεμόνας, ἐξῆγον ἐκ τοῦ χάρακος ἐν τάξει καὶ κόσμῳ τὸν στρατόν. καὶ

suum manipularem seruauerit, suæ saluti consultũ credat: econtra qui illum destituerit, se quoq; hostib. proditũ existimet. Illud præcipue memineritis, resistendo & pugnãdo paucos viros cadere; inclinata vero semel acie versaq; in fugã, paucissimos euadere. Hęc ad accendendã suorum virtutem eo memorãte, multasq; inter dicendũ lacrymas effundente, & tribunos, cẽturiones, aliosq; spectatæ fortitudinis milites nominatim appellante, pollicenteque multa & magna eximiæ operę præmia, pro cuiusq; facinoris merito, honores, diuitias, aliaque cõmoda, cõclamarunt vniuersi, bono animo esse, seq; in prœliũ educeret. Quib. finitis, e multitudine, prodit M. Flauoleius vir plebeius & colonus operari suis manib. solitus, nõ vilis tamẽ, sed bellica fortitudine ceterisq; virtutib. cõmendatus, & ob ambo hæc in vna legionũ illustri ornatus imperio; cuius ductũ & iussa sexaginta centuriones cũ suis *manipulis* sequi lex iubet: quos duces Romani vernacula lingua Primipilos nominant. Is igitur, cũ præter cetera, statura quoq; ac forma insignis esset, ex editiore loco, e quo cõspici ab omnibus posset; Hoccine, inquit, timetis consl. ne facta nostra dictis nõ respondeant? ego primus vobis pro meipso certissimã promissi fidẽ faciam. vos quoq; ciues eiusdẽq; fortunę socii, si idẽ quod ego faciatis, recte feceritis. Hęc locutus, arrecto ense iurauit patriũ sacramentũ, cuius apud Romanos vis est maxima: Bona sua fide, nõ nisi deuictis hostibus, reuersurũ se in vrbẽ. Hoc eius exemplũ omnib. placuit: moxq; ambo cõsules id imitati sunt, cetereq; duces minorum ordinum, tribuni atq; cẽturiones; & postremo reliqua multitudo militum. Quo facto, ingens alacritas totum exercitum iubiit, mutuaq; beneuolentia; simulq; robur & audacia. solutaque concione, equites frenabant equos; ceteri gladios lanceasque acuebant, aut scuta extergebant; breuiq; omnes erant parati ad prœlium. At consl. deorum ope sacrificiis & precibus implorata, vt pugnæ sibi duces essent, decenti ordine copias e castris eduxerunt. Quos

vbi e munitione descēdisse viderunt Etrusci, mirati, ex aduerso prodierunt totis viribus. Vt vero in planitie vtriq; constiterunt, tubæq; belli signũ dederunt, sublato clamore cōcurrerunt; & congressi cum equitib. equites, cũ peditibus pedites, tãto feruore dimicarunt, vt multi vtrimq; caderent. Romanorũ dextrũ cornu, cui Manlius cōsul præerat, sibi oppositos impulit; & equites, missis equis, pedestrem capessebãt pugnam. at sinistrũ circumueniebatur a dextro hostiũ, q; Etrusca acies ea parte esset non paulo protensior; ita vt Romanus exercitus ibi laboraret, & crebros ictus acciperet. ei cornui legatus præerat Q. Fabius bis consul; diuq; restitit varia vulnera perferens: tandem lancea per pectus vsq; ad viscera trãsuerberatus, exsanguis cecidit. Quo audito M. Fabius cōsul, qui in media stabat acie, assumptis validissimis centuriis, accitoq; altero fratre Cæsone, suã præteruolauit aciem: ac tandẽ etiã hostium dextrũ cornu præteruectus, eo processit vbi Romani circumueniebantur: moxq; in hostes irruens, magna obuiorum strage edita, reliquos propulit, & fratrem adhuc spirantẽ sustulit; qui non multo post est mortuus. Ceterum vltores eius maiore inflammati ira, fortius in aduersos irruerunt, nulla propriæ salutis ratione habita; & cũ modica manu in medium & confertissimum hostium robur penetrãtes, aceruabant cadauera; ita vt iã hac parte laborarent Etrusci, & qui prius hostes presserant, a victis reprimerẽtur. at sinistrum eorum cornu fugæ proximum, instante Manlio, vice versa fugauit oppositos. nam quidã vibrato in Manlium iaculo, cuspidem ei per genu ad suffraginẽ vsq; adegerat. cumq; a circumstãtib. in castra referretur, hostes Romanorũ ducem occisum esse rati, sumpserunt animos, & ceteris etiã succurrentib. in aduersos duce orbatos impressionẽ fecerũt. ita Fabiis necesse fuit rursum e sinistro in dextrũ cornu trãscurrere. Quos vbi cũ valida caterua aduentantes sensserunt Etrusci, a persequendo destiterunt, & condensarunt suos ordines:

οἱ Τυρρῆνοὶ καλίσαντες αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐρυμάτων ἰδόντες, ἐθαύμασάν τε καὶ ἀντεπεξήεσαν ἁπάσῃ δυνάμει. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἀμφότεροι καλέσαντες, καὶ τὸ πολεμικὸν ἐσήμηναν αἱ σάλπιγγες, ἔθεον ἀλαλάξαντες ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἀλλήλοις ἱππεῖς τε ἱππεῦσι, καὶ πεζοὶ πεζοῖς, ἐμάχοντο, καὶ πολὺς ἦν ἀμφοτέρων ἐγίνετο φόνος. οἱ μὲν οὖν τὸ δεξιὸν ἔχοντες τῶν Ῥωμαίων κέρας, οὗ τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάνλιος, ἐξέωσαν τὸ καθ' ἑαυτῶν μέρος, καὶ καταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ἐμάχοντο πεζοί. οἱ δὲ ἐν τῷ εὐωνύμῳ κέρατι παρθένοι, ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ τῶν πολεμίων ἐκυκλοῦντο. ἐνῆν γὰρ ἡ Τυρρηνῶν φάλαγξ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐπιφερεστέρα τε καὶ οὐκ ὀλίγῳ μείζων τῆς ἑτέρας. παρερρήγνυτο δὴ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα, καὶ πολλὰς πληγὰς ἐλάμβανεν. ἡγεῖτο δὲ τούτου τοῦ κέρως Κόϊντος Φάβιος, πρεσβύτης καὶ ἀντιστράτηγος ὤν, δὶς ὑπαλεύσας· καὶ μέχρι πολλοῦ ἀντεῖχε θαυμαστὰ λαμβάνων πληγάς. ἔπειτα λόγχῃ βληθεὶς εἰς τὰ στέρνα, μέχρι τῆς καρδίας ἐλθούσης τῆς αἰχμῆς, ἔξαιμος γενόμενος πίπτει. ὡς δὲ τοῦτο ἤκουσεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάρκος Φάβιος· εὖ δὲ κατὰ μέσον τὸν φάλαγγα τεταγμένος· τοῦς κεφαλίσιν τῶν λόγχων ἀναλαβών, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ἀδελφῶν Καίσωνα Φάβιον ἀνακαλεσάμενος, παρήλαυνεν ὅπῃ τὸν ἑαυτοῦ φάλαγγα· καὶ μέχρι πολλοῦ προεβάδων, ὅπῃ παρήλαξαν τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων κέρας, ἤλαυνεν ὅπῃ τοὺς κυκλωμένους. ἐμπεσὼν οὖν αὐτοῖς, φόνον τε τοῖς ἐν χερσὶ ποιῶν πολύν, καὶ φυγὴν τῶν προσω· τόν τε ἀδελφὸν ἔτι ἐμπνέοντα καταλαβών, αἴρεται. ἐκεῖνος μὲν οὖν ὑπὸ πολὺν ἔτι χρόνον ὀλίγοις, ἀποθνήσκει· τοῖς δ' ἀμφοτέροις αὐτῷ θυμὸς ἔτι πλείων παρέστη καὶ μείζων προτοῦ τὸ ἀντίπαλον· καὶ ἀθρόον ἔτι τὰς ἰδίας ψυχὰς προεμένοι, σὺν ὀλίγοις εἰς μέσους ἐμπεσόντες τοὺς μάλιστα κινουντας τῶν πολεμίων, φορεῖς ἀξιεπλήρωσιν νεκρῶν. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο τὸ μέρος ἔκαμνεν ἡ Τυρρηνῶν φάλαγξ, καὶ οἱ πρότεροι ὠσάμενοι τοὺς πολεμίους, ὑπὸ τῶν κεκρατηκότων ἀνεχώρουν. οἱ δ' εὐώνυμον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ φυγῆς ἀρξάντες, ἔνθα ὁ Μάνλιος ἦν, ἐξέφαντο τοὺς καθ' ἑαυτοῖς. παλτῷ γὰρ τις βαλὼν τὸν Μάνλιον, ἀφῆκε τοῦ γόνατος ἄχρι τοῦ ἰγνύος διήρισε τὸν λόγχον· καὶ τὸν μὲν οἱ πέριξ ἀρόντες, ὅτι τὸν παρεμβολὴν ἀπεκόμιζον· οἱ δὲ πολέμιοι τὸν ἡγεμόνα τῶν Ῥωμαίων τεθνηκέναι δόξαντες, ἐπερρώσθησαν, καὶ προσβοήσαντων αὐτοῖς τῶν ἑτέρων, ἀνέκειντο τοῖς Ῥωμαίοις οὐκ ἔχοντιν ἡγεμόνα. ἐὰν καθάθησαν δὲ πάλιν οἱ Φάβιοι καταλιπόντες τὸ εὐώνυμον κέρας, τῶν δεξιῶν βοηθεῖν. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ προσιόντας αὐτοὺς τῷ καρτερῷ μαθόντες, τῆς μὲν ὅτι πλέον διώξεως ἀπορέπον· πυκνώσαντες [δὲ] τοὺς λόχους,

ἐμάχοντο

ἐμάχοντο οὖν τάξει· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν σφετέρων ἀπέβαλον, πολλοὶ δ' καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέκτειναν. ὡς δὲ ταῦτα ἐγένετο, οἱ τὸν χάρακα τὸν οὐκ ἐφθάνατο τοῦ Μανλίου καταλαβόμενοι Τυρρηνοί, σημήματος ἀρθέντος ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ, σὺν τάχει πολλῷ καὶ προθυμίᾳ μεγάλῃ χωρῶντες, ὅτι τὸν ἕτερον ἠπείγοντο τῶν Ῥωμαίων κέρατα, ὡς οὐκ ἀξιοχρέῳ δυνάμει φυλασσόμενον. καὶ ἰδὼν ἡ δόξα αὐτῶν ἀγνοίας. ἔξω γὰρ τῶν βιαείων καὶ ὀλίγων ἀνῶν τῶν ἐν ἀκμῇ, ὁ λοιπὸν πλῆθος ἐμπόρων τε καὶ θεραπόντων καὶ χειροτέχνων ἐν αὐτῷ. γίνεταί τε πολλῶν εἰς ὀλίγον συνελαθέντων χωρίον· πρὸς τῆς πύλας ὁ ἀγὼν ἦν· ἔξεια καὶ χαλεπὴ μάχη, καὶ νεκροὶ παρ' ἀμφοτέρων πολλοί. ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ὅ τε Μάνλιος ὕπατος ἐκβοηθῶν ἅμα τοῖς ἱππεῦσιν, ὅπῃ ὁ ἵππος ἔπεσεν, συγκαλυφθεὶς, καὶ ἀδυνάτος ὢν ἀναστῆναι ὑπὸ πλήθους βαυμάτων, ἀποθνήσκει, καὶ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ πρὸς αὐτὸν ἀνῆρ νέοι. μετὰ δὲ τὸν πάθος τοῦτο εὐθὺς ὁ χαράξ ἠλίσκετο· καὶ τέλος εἶχε τοῖς Τυρρηνοῖς τὴν παρεῦσαν εὐτυχίαν, καὶ ἐκεῖ φυλακῆς εἶχον τὸν χάρακα, τά τε ἀποσκευὰς τῶν Ῥωμαίων καλέσαντες, καὶ αὐτοὺς ἀφεῦναι ἀπελθεῖν ἐκάλεσαν· νῦν δὲ πρὸς ἀρπαγὴν τῶν ἀπολφθέντων βαπόμενοι, καὶ ἀναψύχοντες οἱ πλείοις, καλὴν ἄρεαν οὐκ τῶν χρῶν ἀφηρέθησαν. ὡς γὰρ ἀπηγγέθη θατέρῳ τῶν ὑπάτων τὸν χάρακος ἡ ἅλωσις, ἠπείγετο σὺν τοῖς ἀρίστοις ἱππεῶν τε καὶ πεζῶν. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ μαθόντες αὐτὸν ἐπιόντα, προεξεφαίνοσαν τὸν χάρακα, μάχη τε αὐτῶν γίνεται, τῶν μὲν ἀνασώσασθαι βυλομένων τὰ σφέτερα, τῶν δὲ, μὴ παυσεῖ ἀγαθφαρῶσιν ἀλόντος τὸν χάρακος, δεδοικότων. χρόνῳ δ' γινομένῳ πλείονος, καὶ τὸν Τυρρηνῶν πλεονεκτούντων· ἐν γὰρ αὐτοῖς δὲ ὑπαρδεξίων τὸ χωρίον, καὶ προὸς αὐθεφτοις δι' ἡμέρας ὅλης κεκμηκότας τῇ μάχῃ· Τίτος Σίκκιος ὁ πρεσβυτὴς καὶ ἀντιστράτηγος, κοινωσάμενος τῶν ὑπάτῳ τὴν αὐτῷ γνώμην, ὃ ἀναχωρήσον ἐκέλευσε σημήνῃ, καὶ καθ' ἓν ἄπωθεν γινομένοις μιᾷ προσβοήσῃ πλαρρῶν τὸν χάρακος, καθ' ὃ μάλιστα ὁ χωρίον ἐν ἐπιμαχώτατον· τὰ δὲ κατὰ τὰς πύλας εἴασε μέρη κατὰ ἕνα εἰκότα λογισμόν, ὃς οὐκ ἐφθάσαν αὐτόν· ὅπῃ σωθήσεσθαι μὲν ἐλπίσαντες, μεθήσοντα τὸν χάρακος· ἐν ἀπογνώσει δὲ τούτου γινόμενοι, κυκλώσεώς τε πρώτοθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων γινομένης, καὶ οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐξόδου, ἀναχωρῆσον ἔξοισι τὸ ἄτολμον. γινομένης δὲ καθ' ἓν χωρίον τῆς προσβολῆς, ἀκέτι πρὸς ἀγκὼν οἱ Τυρρηνοὶ ἐδάποιτο, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ὅτι τὸν ἑαυτῶν ἀνεσώζοντο χάρακα. ὁ δ' ὕπατος ὅπῃ τὸ δεινὸν ἀπεώσατο,

pugnaq; instaurata, multos tum e suis amiserunt, tũ e Romanis occiderunt. Dum in hunc modum certatur, pars Etruscorum quæ deserta Manlii castra occupauerat, signo ab imperatore dato, magna celeritate atq; alacritate inuasit altera Romanorũ castra, vt nõ magni momẽti præsidio custodita. nec eos fefellit opinio. nã præter triarios & paucos alios militari robore præditos, ceterũ vulgus negotiatorum, lixatũ calonumq; & opificũ inerat. ibi multis in angustũ locum coarctatis, (nam ad portã certamẽ erat) acri & aspera pugna coorta, multi vtrimq; cæsi sunt. Manlius quoq; consul, qui cum equitatu eo aduolabat, prolapso equo collapsus & ipse, cum præ vulnerum multitudine resurgere non potuisset, in eo cõflictu periit; & circa eum ceciderunt multi alii fortes iuuenes. post eã cladem castra mox capta sunt; non irrito Tuscorũ vaticinio. Qua felicitate si moderate sciuissent vti, & *capta* castra munissent præsidio, Romanorũ impedimenta retinuissent, ipsosque turpiter discedere coegissent. nunc ad direptionẽ versi, & pleriq; ad curã corporũ, egregiam prædã emiserunt e manibus. Vt enim alter cõsul amissa castra cognouit, properauit eo cũ lectissimis equitũ ac peditum. cuius aduentũ vt cognouerũt Etrusci, facta circũ vallũ corona, propugnarunt fortiter: fuitq; ingens certamen, his, sua recipere conãtibus; illis, si castra caperentur, internecionẽ timentibus. Quod cum protraheretur diutius, & Etrusci prævalerent, (quippe qui e superiore loco in homines per totum diem certando fatigatos pugnarent) T. Siccius legatus cũ cons. communicato cõsilio, iussit receptui canere, & simul collectos vnũ *tantum* castrorum latus adoriri, qua parte locus is facilius oppugnari posse videbatur. portę latera omisit ratione, probabili; qua minime falsus est; vallo cessuros si spes salutis affulgeret. qua desperata, si vndique cingerentur hostibus, nullo patente exitu, ausuros extrema necessario. Itaq; dum vnum tantum modo latus oppugnatur, Etrusci nõ pugnauerunt amplius, sed aperta porta, in sua se castra receperũt. Cõsul vero hac clade depulsa,

rursum ad suos recurrit in aciem. Ferunt numquam ad eam ætatem Romanos pugnasse tam magno prœlio, siue diuturnitas eius spectetur, siue pugnatorum numerositas, siue fortunę nunc his nunc illis fauentis vicissitudines. erant enim vrbanæ iuuentutis ad xx milia peditum, & equites his quatuor legionibus adiuncti circiter mille ac ducenti; colonorũ quoque & sociorum par numerus. pugna paulo ante meridiem incepta, protracta est vsque ad occasum solis. & fortuna certaminis diu nutauit, nũc huc nunc illuc inclinante victoria. alter consulum cecidit, & vnus legatorum qui bis consul fuerat, aliiq; multi duces, tribuni & cẽturiones, quot numquam antea. Victoria tamen penes Rom. fuisse videtur, non ob aliud quã quod sequenti nocte Etrusci desertis castris abierunt. Postera die Romani direptis profugorum hostium castris, & sepultis suorum cadaueribus, in sua se castra receperũt. Ibi aduocata cõcione, fortitudinis præmia tributa sunt iis qui egregiã in pugna operam nauauerãt: primo loco, Cæsoni Fabio consulis fratri, qui magna & admiranda ediderat facinora: secundo, T. Siccio, cuius consilio castra recepta fuerant; tertio, M. Flauoleio legionis duci, tũ ob iusiurandum, tum ob admirandam in periculis fortitudinem. His peractis, & paucis aliquot diebus in eisdem castris cõsumptis, cum nulli hostes ad pugnã prodirent, domum reuersi sunt. Porro, cũ tota ciuitas pro maximo prœlio feliciter depugnato triumphũ offerret superstiti consuli, recusauit honorem, negans vel fas vel ius esse in fratris & collegæ amissione lauream & pompam admittere. Itaque repositis signis dimissisque militibus, consulatum eiurauit, cũ duo adhuc menses superessent de magistratu annuo. nõ poterat enim obire cõsularia munia, vulnere immani saucius, ita vt decumberet. Senatus interreges elegit comitiorũ gratia. cumq; secũdus interrex populum in campum *Martium* cõuocasset, creatus est Cæso Fabius, *is* qui primas fortitudinis e *superiore* prœlio retulerat, frater eius qui iã cũ Æquis & Veientib. modo cõsulatu decesserat, nunc tertium consul; & cũ eo T. Virginius. Hi

A.V.C. 275. cõss. Kęs. Fabio III, & T. Virginio, bel

παρεβοήθη πάλιν τοῖς ἐν τῷ πεδίῳ. αὕτη μεγίστη λέγεται τῶν ἀεὶ θεσπεσίων, καὶ μήκει χρόνου, καὶ τῷ ἀξιοπρόσφορον τῆς τύχης. αὐτῶν γὰρ τῶν ἐκ τῆς πόλεως Ῥωμαίων ἡ κεφαλίση τε καὶ ὁπλεκδος ἀκμὴ διεμυείων μάλιστα πεζῶν ἐλθόντος, καὶ τῶν συλλεγμένων τοῖς τέτταρσι τάγμασιν ἱππέων ὁμοῦ τι χιλίων καὶ διακοσίων, ἀποίκων τε καὶ συμμάχων ἑτέρα τοσαύτη. χρόνος δὲ ἐμηκύνθη τοῦ ἀγῶνος ὀλίγῳ πλείονι καὶ μεσημβρίας ἐξάμηνος μέχρι δύσεως ἡλίου. τὰ δὲ τῆς τύχης μέχρι πολλοῦ τήνδε καὶ τήνδε νίκας τε καὶ ἥττας παλαιόμενα διέμενεν. ὑπάτου δὲ θάνατος ἐγένετο, καὶ στρατηγοῦ δίς ἀναλώσαντος, καὶ δημάρχων πολλῶν ἡγεμόνων καὶ ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν ὅσων οὐδέπω πρότερον. ὁ μόγις κρότος ἐδόκει τοῦ ἀγῶνος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους γεγενέναι, κατὰ δὴ μὲν οὖν, ὅτι ὁ τῇ ὑπατεύσῃ νυκτὶ 421
καταλιπόντες τὴν χάρακα οἱ Τυρρηνοὶ ἀνέζευξαν. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πρὸς ἐξαγαὶ τῆς συλλεφθείσης ἐκ τῶν Τυρρηνῶν παρεμβολῆς οἱ Ῥωμαῖοι βαπόμενοι, καὶ παφὰς ποιησάμενοι τῶν σφετέρων νεκρῶν, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἑαυτῶν χάρακα. ἐκεῖ δὲ ἐκκλησίαν ποιησάμενοι, τοῖς ἀγωνισαμένοις λαμπρῶς τὰς ἀρετὰς ἀπέδοσαν τιμὰς, πρώτῳ μὲν Καίσωνι Φαβίῳ τῷ τοῦ ὑπάτου ἀδελφῷ, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα ἀποδειξαμένῳ· δευτέρῳ δὲ τῷ Σικκίῳ, τῷ Δημοτεξαμένῳ τὴν χάρακα ἀνασώσασθαι· τείτῳ δὲ Μάρκῳ Φλαβολήϊῳ τῷ ἡγεμόνι τοῦ τάγματος, τοῦ τε ὅρκου χάριν, καὶ τῶν δεινὰ τὰ δεινὰ ῥώμης. ἐξαιρετοτεξάμενοι δὲ τοῦτα, καὶ μειναντες ὀλίγας ἡμέρας ὅπῃ τοῦ χάρακος, ὡς οὐδεὶς αὐτὸ τὸ πολεμίων μαχησόμενος, ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου. πρώτων δὲ τὴν τοῦ πόλιν, ὡς ὅπῃ μεγίστῳ ἀγῶνι κάλλιστον τέλος εἰληφότι, τῷ ὑπατικίῳ διμῶν τοῦ θριάμβου τῷ τοσούτῳ ὑπάτῳ τοσοῦδε βουλομένων, ἠρνήσατο τῷ χαίειν αὐτὸς ὁ ὕπατος, οὔτε ὅσιον εἶναι λέγων οὔτε θεμιτὸν ἐπ' ἀδελφοῦ θανάτῳ καὶ συναρχοντος ἀποβολῇ πομπεύειν καὶ στεφανηφορεῖν. ἀποθεὶς δὲ τὰς σημαίας, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπολύσας ὅπῃ τὰ οἰκεῖα, τῷ ὑπατείαν ἀπωμόσατο, δυοῖν ἔτι μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαύσιον χρόνον λειπομένων, ἀδύνατος ὢν τὰς τῆς ἀρχῆς πράττειν. ἐπαλαιπωρεῖ γὰρ ὑπὸ θαύματι ἐξαίσιῳ, καὶ ἐν κλινοπετής. ἐλθούσης δὲ τῆς βουλῆς μεσοβασιλεῖς τῶν ἐξαιρεσιῶν ἕνεκα, καὶ τοῦ δευτέρου μεσοβασιλέως συγκαλέσαντος εἰς τὸ πεδίον τοὺς ὄχλους, ἀποδείκνυται Καίσων Φάβιος, ὁ τὰ ἀριστεῖα λαβὼν ἐκ τῆς μάχης, ἀδελφὸς ὢν τοῦ τοῦτον ἀποθανόντος, τὸ τέτον ὕπατος· καὶ σὺν αὐτῷ Τίτος Οὐιργίνιος. οὗτοι

Φαλα-

Φαλαχόνιες τὰς δυνάμεις, ὀξήνεγκεν εἰς τὴν ὑπαθρον· Φάβιος μὲν, Αἰκανοῖς πολεμήσων παρονομοῦσι τοὺς Λατίνων ἀγρεῖς, Οὐιργίνιος δὲ Οὐιεντανοῖς. Αἰκανοὶ μὲν οὖν ὅπῃ τάχιστα ἐλθόντος ἐπ' αὐτοὺς ἔγνωσαν, ἀναστάντες ἐκ τῆς πολεμίας ἀφ' τάχους, ἀπῆλθον εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις· καὶ μετὰ τοῦτα λεηλατουμένης τῆς σφετέρας γῆς ἀνείχοντο· ὥστε πολλῶν κρατῆσαι χρημάτων τὸν ὕπατον καὶ σωμάτων καὶ τῆς λείας ἐξ ἐφόδου. Οὐιεντανοὶ δὲ κατ' ἀρχὰς ἐντὸς τείχους μένοντες, ὅπῃ κακεῖνον ἔδοξαν ἐπιτήδειον ἔχειν, ἐπέθεντο τοῖς πολεμίοις ἐσκεδασμένοις ἀνὰ τὰ πεδία, καὶ πρὸς ἀρπαγὴν τεταμμένοις τῆς λείας. ἐκείνοις δὲ πολλὴν καὶ συλλεγμένην δυνάμιν, ἐμβοηθοῦσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ τὴν τε λείαν ἀφαιρεθῶσι, καὶ τοὺς ὁμόσε χωρεῖν τῶν οἷς μὲν ἀποκτείνουσιν, οὓς δὲ εἰς φυγὴν τρέπουσι· καὶ εἰ μὴ Τίτος Σίκκιος πρεσβύτης τότε ὤν, σὺν τεταγμένῳ πεζῶν τε καὶ ἱππέων πολὺ πλείονι ἐπέμενεν αὐτοῖς, οὐδὲν ἂν ὅλον κωλύσειν τὴν πᾶσαν ἀπολέσθαι τὴν φαλαγγαν. ἐκείνου δὲ ἐμποδὼν γενομένου, συνελθεῖν ἔφθασαν οἱ λοιποὶ οἱ καθ' ἕνα διεσκεδασμένοι. πολλοὶ δὲ ἐν τούτῳ γενόμενοι, λόφον ἅμα καταλαμβάνουσι πρὸς δεξιὰν ὀψίαν, καὶ τὴν ὑπεροῦσαν νύκτα ἐν τούτῳ ἔμειναν. ἐπαρθέντες δὲ Οὐιεντανοὶ τῷ καταθαρρεῖν, πλησίον τοῦ λόφου πήξαντες τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐκκαλεῖν, ὡς καταπεπλεκότες τοὺς Ῥωμαίους εἰς χωρίον ἔνθα οὐδὲν τῶν ὑπαρχόντων ἔμελλον ἔξειν, καὶ προσαναπαύσοντες οὐκ εἰς μακρὸν προσδοκῶσι σφίσι τὰ ὅπλα. γίνεται τε αὐτῶν, συχνοῦ ἐλθόντος ὄχλου, δύο στρατόπεδα πεῖ τὰς ὑπαίθροις λαγόνας τοῦ λόφου· πολλὰ δὲ ἄλλα φορεῖα βαρύτερα καὶ τοὺς ἵππους ὑπαιθρίοις τόποις· καὶ πάντα ἐν μεταὶ ὅπλων. ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Φάβιος, γραμμάτων πρὸς τοῦ συν-
422 αρχοντος ἀφικομένων, ὑπιγνοῖς ὡς ὅτι ἐν ἑκάτοις εἰσὶν οἱ καταπεπλεγμένοι ἐν τῷ λόφῳ, καὶ κινδυνεύουσιν, εἰ μή τις αὐτοῖς βοηθήσῃ, λιμῷ ἀγῶνα, ἀναστήσας τὸν στρατὸν, ἦλθε ὑπὲρ τοὺς Οὐιεντανοὺς σὺν τάχει· καὶ εἰ μιᾷ βαθυτέρᾳ ἡμέρᾳ διέλυσε τὴν ὁδὸν, οὐδὲν ἂν ὤνησεν, ἀλλὰ διεφθαρμένῳ τὴν ἐκεῖ φαλαγγα καθέλαβε· πεζόμενοι γὰρ τῇ ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων οἱ καθέζονιες τὸν λόφον, ἐξῆλθον ὡς τὸν εὐπορεπέστατον αἱρησόμενοι τῶν θανάτων· καὶ συμβαλόντες τοῖς πολεμίοις, ἐμάχοντο κεκμηκότες οἱ πλεῖστοι τὰ σώματα λιμῷ τε καὶ δίψῃ καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ τῇ ἀλλῇ κακώσει. μετὰ δὲ πολὺ δὲ ὡς ὁ Φάβιος πρᾶτόμα πρεσβύτερον ὤφθη πολύ τε καὶ συλλεγμένον, θάρσος μὲν ἔφερεν τοῖς σφετέροις, δέος δὲ τοῖς πολεμίοις. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ οὐκέτι ἀξιόμαχοι εἶναι νομίσαν-

cum exercitibus quos cuique sors dederat, profecti sunt; Fabius, cõtra Æquos Latini agri populatores; Virginius, contra Veientes. Æqui aduentu exercitus cognito, propere castris ex hostico motis, receperunt se in sua oppida: agrosq; suos deuastari & prędas abigi passi sunt: ita vt cõsul primo incursu multis captiuis magnisq; pecuniis & præda potiretur. Ceterũ Veientes cum a principio mœnib. se continuissent, tandem occasionẽ nacti, hostes per campos dispalatos & prædabundos magna manu instructisque ordinibus aggressi, tum prædam receperant, tum obuios quosq; partim interimunt, partim in fugam vertũt. & nisi T. Siccius legatus cum instructa peditum & equitum caterua succurrẽs eos repressisset, nihil obstitisset quin totus exercitus internecione deletus fuisset. sed huius interuentu reliquis data est in vnum se colligendi copia. iamque congregati omnes tumulum quendam sub vesperam occupant; vbi sequentem noctem egerunt. Hac victoria Veientes elati, armata manu tumulum obsederunt, & oppidanos excieũt, quasi Romanos in tales angustias cõclusissent, vbi omni cõmeatu destituti, breui se cum armis dedere cogerentur. cumq; magna multitudo venisset, bina castra fecerunt ad latera tumuli quæ oppugnatu essent faciliora: multas etiam alias minores custodias disposuerũt per loca tumuli minus opportuna: ita vt armatis replerentur omnia. At alter cons. Fabius per litteras a collega monitus de obsessorum extremo periculo, quippe quos fames, si nemo succurreret, ad deditionem esset compulsura, excitis copiis properauit contra Veientes, qui si vna die serius venisset, nihil profecisset, sed exercitum ibi deletum offendisset. cum enim victus inopia in colle premerentur, prodierant ad oppetendum honestissimum mortis genus; & cum hostibus congressi, pugnabant, pleriq; fame, siti, insomnia, aliisq; incommodis fracti. sed paulo post conspectus exercitus Fabii, magnus & instructus, suis audẽtiã, hostibus pauorẽ attulit. nam Etrusci, rati se

validis & recentibus copiis impares, relictis castris, abierunt. At Romani exercitus postquam cõuenerunt, magnis castris prope vrbem loco munito positis, per aliquot dies optimam Veientis agri partẽ populati, domum reuersi sunt. Veientes vt audiuerunt Romanũ exercitum dimissum, cum expedita iuuentute, quam partim ipsi in promptu habebant, partim finitimi submiserant, irruperunt in confines sibi campos; eosq; refertos frugibus, pecoribus, hominibus, diripuerunt. descenderant enim e munimentis coloni propter pabulum pecorum agrorumque culturam, freti suo exercitu: nec ante exercitus abitum compositis rebus suis mature se in tutum receperant; quod non putassent Veientes post tantam cladem tam cito ausuros hostilia. Hęc Veientium in Romanum agrum irruptio, breuis quidem fuit, si tempus spectes: sed si regionis spatia, quæ peruaserũt, cõsideres, fuit vna ex maximis & grauissimis. nam populãdo excurrerunt vsque Tiberim & montẽ Ianiculum, ad vigesimum ab vrbe stadium & vlterius; non minore populi Romani probro quã damno; quod nullæ sub signis essent copiæ quæ hostẽ incursu prohiberent. Ita hæc excursio facta est prius quam colligerentur & centuriarentur Romani milites.

Coacto deinde a consulibus senatu, post consultationem de modo belli cum Veientibus gerẽdi, placuit præsidiariorum agmen in finibus excubare, qui perpetuo in armis manerẽt, & agros *ab iniuria* tutarẽtur. Sed grauabantur sumptu, qui in præsidiarios impendendus erat maximus; quod ærarium exhauriretur continuis expeditionibus, nec priuati census tributis sufficerent amplius. neque minus angebantur quo pacto præsidiarii conscribi possent, quod nulli se vltro pro cunctis expoituri essent periculo; præsertim cum non per vices, sed indefinẽter sustinendi labores essent. Hærente in his difficultatibus senatu, Fabii gentiles suos cõuocarunt, communicatoq; inter se consilio, senatui promiserunt se pro patria spõte id periculũ subituros cũ clientib. suis & amicis; & quantisper bellum duraret, propriis militaturos sumptibus.

τες, ὡς ἀλαθῆ τε καὶ ἀκμήτιν δυνάμιν εἰς ἀγῶνα χωρῆν, ὤχοντο σκληπόλεις τοὺς χαράκας. ὡς δὲ εἰς ταὐτὸ συνῆλθον αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις ἀμφότεραι, γραπτόπεδόν τε ποιοῦσαι μέγα πλησίον τῆς πόλεως οὐ ἐχυρῷ· καὶ πολλὰς ἡμέρας αὐτόθι διατελέσαντες, καὶ τὴν ὁρίσην τῶν Διεντηνῶν χώραν λεηλατήσαντες, ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου τὴν γραλιαν. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ Διεντηνοὶ τὰς δυνάμεις τῆς Ῥωμαίων ἀφεμένας ἀπὸ τῆς σημείων, τὴν δύζωνον ἀνδραποδόλεις νεότητα, καὶ τε αὖτοὶ συνλεπαγμένην εἶχον, καὶ τὴν τῶν δὲ τῆς πλησιοχώρων παρῶν, ἐμβαίνοντιν εἰς τὰ τῶν κείμενα τῇ σφελέρᾳ χώρᾳ πεδία, καὶ διαρπάζοντι, καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνθρώπων ὄντα μεγά. καλέσαντα γὰρ οὐκ τῶν ἐρυμάτων οἱ γεωργοὶ, χιλοῦ τε τῶν βοσκημάτων ἕνεκα, καὶ ἐργασίας τῶν ἀγρῶν, πιστεύοντες τῇ σφελέρᾳ γραλιᾷ τῶν καθηκόντων καὶ οὐκ ἔφθασ' ἀπελθόντας αὐτοὺς πάλιν, οὐκ ἐλπίσαντες τοσαῦτα κεκακωμένους τοὺς Διεντηνοὺς παχεῖαν ὅτως αὐτεπιχείρησιν κατὰ τῶν ἀντιπάλου ποιήσεσθαι. αὕτη γὰρ ὁ νῦν μὴν μήκει βεραχεῖα ἐγένετο ἡ τῶν Διεντηνῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων χῶν ἐμβολή· πλήθει δὲ χώρας ἐπῆλθον, οὐ πᾶς πάνυ μεγάλη, καὶ ἀγθηδόνα σὺν αἰσχύνῃ Ῥωμαίοις ἀνέθη παρέχει, ἄχρι Τιβέρεώς τε ποταμοῦ, καὶ ὄρους Ἰανίκλου σάδια τῆς Ῥώμης οὐδὲ εἴκοσιν ἀφεστηκότος· ἐν ἀφικομένῳ κωλύσουσα δυνάμις ὅτι πλῆθον χωρῆν τὰ πολέμα, οὐκ ἐν ὅτι σημείας. ἔφθασεν οὖν ὁ τῶν Διεντηνῶν στράτευμα, πρὶν συνῆθεῖν τε καὶ λοχαθῆναι τοὺς Ῥωμαίους, ἐπελθόν. συναγθείσης δὲ τοῦτο βουλῆς ὑπὸ τῶν ὑπάτων, καὶ σκέψεως γενομένης, ἵνα χρὴ πολεμεῖν τοὺς Διεντηνοὺς τρόπον, ἡ νικῶσα ἂν γνώμη, στάθμα συνεστηκὸς ἔδοξεν ὅτι τοῖς ὁρίοις, ὃ δὲ φυλακῆς ἕξει τὴν χώραν θυραυλοῦν, καὶ ἀεὶ μένειν οὐ τοῖς ὅπλοις. ἐλύπει δὲ αὖθις ἥ τε εἰς τοὺς φεύγοντας δαπάνη πολλὴ σφόδρα ἐσομένη, καὶ τε κοινὸν ταμιεῖον διὰ τὰς συνεχεῖς στρατιὰς ἐξαναλουμένον, καὶ τῶν ἰδίων βίων ἀπειρηκότων πᾶς εἰσφορᾶς· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἡ τῶν ἀποσταλησομένων φευγόντων καταγραφὴ ἵνα τρόπον δὴ γένοιτο, ὡς οὐκ δὴ ἐκουσίων γε ἴνων τρεσκειμένων ἀπόντων, καὶ μὴ οὐκ ἀναδοχῆς, ἀλλὰ συνεχῶς πολαπορῆν ὑποστησομένων. ἀδημονήσης δὲ αὐτῆς ἡ βουλῆς ἐπ' ἀμφοτέρεσις τοῦτοις, συνκαλέσαντες οἱ Φάβιοι τοὺς μετέχοντας τῶν σφελέρου γένους, καὶ βουλευσάμενοι μετ' αὐτῶν, ὑπέσχοντο τῇ βουλῇ τοῦτο τὸ κινδυνεύειν αὐτοὶ τρὸς πάντων ἑκόντες ὑπομένειν, πελάτας τε τοὺς ἑαυτῶν ἐπαγόμενοι, καὶ φίλους, καὶ τέλεσι τοῖς ἰδίοις, ὅσον δὴ χρόνον ὁ πόλεμος διαμένῃ, γραιδόμενοι.

ἀγα-

ἀγαθέντων δὲ αὖθις ἀπάντων τῶν γυναῖκ τῆς τρεγθυμίας, καὶ ὁ νικᾶν παρ' ἐν τοῦτο ὁ ἔργον ἐδεμένων,
423 κλῆροι καὶ τρεβόντοι καθ' ὅλην τὴν πόλιν ὅλεις, δεξάμενοι ἀναλαβόλεις τὰ ὅπλα σὺν δόξαις καὶ θυσίαις. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Μάρκος Φάβιος, ὁ τῶν παρθόνων ὑπαιδύσας ἔτει, καὶ ἐνίκησε τοὺς Τυρρίνοις τῇ μάχῃ, τεβακισχιλίοις μάλιστα ἐπαγόμενος· ὧν ὁ μὲν πλῆθον, πελατῶν τε καὶ ἑταίρων ἴν· οὐκ ἦ τῶν Φαβίων γένοις, ἓξ καὶ τεσσαράκοντα ἄνδρες. εἵπετο δὲ αὖθις μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ Ῥωμαίων δύναμις, ἧς ἡγεῖτο Καίσων Φάβιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων. θυόμενοι δὲ τοῦ ποταμοῦ Κρεμέρα πλησίον, ὃς ἀ μακρὰν ἀπέχει τῆς Διεντηνῶν πόλεως, ὑπὸ ὄχθου λινὸς ἀποτόμου καὶ τεκρῶδες ἐπείχιζον αὖθις φεύγον ἰκανὸν φυλάττεσθαι τοσαύτην γραλιάν, τάφρεις τε ὀρυξάμενοι τρὶς αὖθ' διπλᾶς, καὶ πύργοις ἐγείσαντες συχνοὺς· καὶ ὠνομάσθη ὁ φεύγον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, Κρεμέρα· οἷα δὲ πολυχθείας τὲ ἐργαζομένης, καὶ ὑπάτου συλλαμβάνοντος, θᾶττον ἢ κατ' δόξαν ἐτελέσθη ὁ ἔργον. καὶ μετὰ τοῦτο δέξαν ἀγαν τὴν δύναμιν, παρήλασεν ὅτι θάττεσα τὰ μέρη τῆς Διεντηνῶν χώρας τὰ τρὸς τὴν ἀγῆν ἐφαμμένα Τυρρίνιαν, ἔνθα ἴν τοῖς Διεντηνοῖς τὰ βοσκήματα, οὐδὲ πόλε γρατὸν ἦξν Ῥωμαίων ἐκεῖ τρεσδεχομένοις. τρεβαλόμενος δὲ πολλὴν λείαν, ἀπῆν ὅτι ὁ νεόκλιστον φεύγον, χαίρων ὅτι τῇ ἄγρᾳ κατ' ἀμφότεραι, τὲ τε ἡ δόξα μαχρᾶ τῶν πολεμίων ἡμφείας ἕνεκα, καὶ ὅτι τοῖς φευγεῖς τὰ χωρία πολλὴν ἔμελλε παρέξειν ὑποείαν. οὐδὲν γὰρ ἄτε εἰς ὁ δημόσιον ἀπήνεγκεν, ἄτε τοῖς γραιδομένοις ἰδιώταις ἀπένειμεν, ἀλλὰ καὶ τρόβατα καὶ ὑποζύγια καὶ ζεύγη βοϊκὰ, καὶ σίδηρον, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἰς γεωργίαν ὅπτιδήδα ἴν, τοῖς τρεσπόλοις τὴν χώρας ἐγκρείσαι. ταῦτα δὲ τρεσεξάμενος, ἀπῆν ἐπ' οἴκου τὴν γραλιάν.

τοῖς δὲ Διεντηνοῖς μὲν τὴν ὅπλισμὸν τὴν χωείν, κακῶς πάνυ τὰ τρεάγματα εἶχεν, ἄτε τὴν ἴν ἐπὶ δυναμένοις ἀσφαλῶς γεωργεῖν, ἄτε τὰς ἔξωθεν εἰσαγομένοις ἀγορά. νείμαντες δὲ εἰς τέτταρα μέρη τὴν γραλιὰν οἱ Φάβιοι, τὴν μὲν ἑνὶ διεφύλαττον ὁ χωείον· τοῖς δὲ τρεσὶ τὴν χώραν τῶν πολεμίων ἀγρεύοντες τε καὶ φέροντες ἀεὶ διετέλουν· καὶ πολλάκις τῶν Διεντηνῶν οὐκ τῶν φανερῶν τε αὖθις ὅπτιθεμένων χρὴ οὐκ ὀλίγῃ, καὶ εἰς χωεία ἐνέδραις καλεχόμενα ὑπαγομένων, πεῖθεν ἀμφοτέρως, καὶ πολλοὶ νεκροὶ ποιήσαντες, ἀσφαλῶς ἀπῆεν εἰς ὁ χωείον. ὥστε οὐδὲ ὁμόσε χωρῆν αὖθις ἔτι οἱ πολέμιοι ἐτόλμων, ἀλλὰ λῃστρικὰ μένοντες τὰ πολλὰ, καὶ κλέπτοντες τὰς ἔξόδους διετέλουν. καὶ ὁ μὲν χρόνον ἐκεῖνος ἐτελεύτα. ὦ δὲ κατόπιν ἔτη

Quam animorum generositatẽ cum mirifice probarent omnes, & in ea promptitudine sola omnem victoriæ spem ponerent, ita vt fama eorum tota vrbe celebraretur, præmissis votis & sacrificiis, arma sumpserunt, & *in hostem* perrexerũt. Præerat eis M. Fabius, qui superiore anno consul Etruscos prœlio vicerat; ducebatque ad summum quatuor milia militũ. horum maior pars clientes erãt & sodales; ex ipsa gẽte Fabia CCC & sex viri. quos paulo post alia Romanorum manus secuta est, ductu Cæsonis Fabii consulis. Cumq; peruenissent prope fluuium Cremeram, qui non longe a Veiis abest, castellum pro copiarum numero in tumulo quodã prærupto communierunt, dupliciq; fossa & crebris turribus incinxerunt; cui de fluuio nomen indiderunt Cremeræ. id opus cum multæ manus vrgerent, & consul ipse adiuuaret, opinione citius absolutum est. Eo perfecto, cum copiis prouectus in vlteriorem Veiẽtis agri partẽ quæ in reliquam Etruriam versa est, vbi erant Veientium pecora, quod numquam eo vẽturum Romanum militẽ crederent, magnam prędam abegit in castellum recens conditum: captura ista duobus nominibus gaudens, tum quod hosti tam cito dignã persoluisset gratiam; tũ quod præsidiariis magnam pararet copiam. nihil enim nec in publicum retulit, nec militibus diuisit; sed pecora, iumenta, iuga boum, ferramenta, reliquumq; instrumentum rusticum, colonis castellanis largitus est: atque his peractis domum reduxit exercitum. Ceterũ Veientium res post eam castelli contra se munitionem, non bene se habebant; quod nec agricolatio tuta esset, nec importatio cõmeatuum. Nam Fabii diuisis quadrifariã copiis, vna parte pręsidio castelli relicta, trib. *alteris* agrum hosticum perpetuo infestabant, prædas agentes ferentesq;: & sępe Veientem hostem nunc ex insidiis nunc aperte se inuadentem profligabant, multisque cęsis tuto se intra munimentũ recipiebant. quo factũ est vt illi ne congredi quidem auderent amplius; sed intra mœnia plerumq; se cõtinentes, nõ nisi furtim progederẽtur. atq; ita hiems ea exacta est. Sequenti anno

acceptis & inter milites diuisis, factæ
ſunt induciæ. Senatus legatis auditis
& conſulis litteris acceptis, rogantis
ac monentis vt bellum Etruſcum
celeriter finirent, hoſtib. pacem quam
peterent dari ſtatuit: dari autem iis le-
gibus quæ L. Æmilio conſ. viderentur
optimæ. Quo reſponſo accepto,
conſul pacem cum Veientibus fecit,
ex æquitate magis quam ex victoris
populi vtilitate. nec enim vel agros
eis ademit, vel pecuniariã mulctam
irrogauit; atq; adeo ne obſides quidẽ
ab eis ad firmãdam pactorum fidem
accepit. Id factum ei magnam inui-
diam attulit, effecitq; vt fraudaretur
debita pro rebus bene geſtis gratia.
nam triumphum petenti obiecta eſt
arrogantia, quod leges fœderis non
retuliſſet ad ſenatum. Quod ne per i-
ram aut in ſuam cõtumeliam factum
interpretaretur, decreuerũt vt copias
in Volſcos educeret, ſubleuatoq; ſua
ope collega, & rebus illic quoque, ſi
poſſet, feliciter geſtis, (erat enim vir
admodum fortis) aboleret indignat-
ionem errato priore meritam. At il-
le offenſus hac repulſa, vehementer
de ſenatu apud populum conqueſtus
eſt, quod patres ægre ferrent Etruſco
bello finem impoſitum. id eos inſi-
dioſe & per contemptum pauperum
facere, ne bellis externis leuati pro-
miſſam agrorum diuiſionem poſtu-
larent, toties iam decepti eorum fal-
laciis. His & huiuſmodi aliis probris
per impotentem iram aſperſo patri-
ciorum ordine, exercitum ſuum ſa-
cramento ſoluit: proconſulis quoq;
Furii copias ex Æquis reuocatas do-
mum dimiſit: atque ita tribunis rur-
ſum peperit magnam licentiam ſe-
natum pro concionib. accuſandi, diſſi-
diaq; inter pauperes & diuites excitã-
di. Poſt hos conſulatũ acceperunt
C. Horatius, T. Menenius, LXXVI
Olympiade, qua vicit in ſtadio Sca-
mãder Mitylenæus, Phædone Athe-
nis principe. Hi principio ciuili tu-
multu impediebantur quo minus res
gererent, irritata plebe, & nihil aliud
agi ſinẽte prius quã diuideretur ager
publicus: ſed poſtea iſti turbarũ mo-
tus præſenti neceſſitati ceſſerunt; ita
vt vltro irent in militiam. nam Etru-

A.V.C.277, Olymp. 76, conſl. C. Horatio, T. Menenio, bellũ Etruſcum.

κομιζόντα, καὶ διδοὺς τῇ γραλιᾷ, ποιήσαι τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀποχάς. ἡ δὲ βουλὴ τῆς πρεσβείας ἀκούσασα, καὶ τὰ τῶν ὑπάτου γράμματα δυξαμένη πολλὰ ποιεῖσθαι τὸν ἔκλησιν, καὶ παραγνοῦντος ὡς πάλαι καταλυθεῖσαν τὸν πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμον, δόγμα ἐξενέγκε διδόναι τοῖς εἰρήνην, ὡς ἠτοῦντο οἱ πολέμιοι· ἐφ' οἷς δὲ δικαίοις αὐτὴν ἠξίουν, τὸν ὕπατον καταστήσασθαι Λούκιον Αἰμίλιον, ὡς δὴ αὐτὸς φανῆ κρίσας ἔξω. τοῦτας λαβὼν τὰς ἀποκρίσεις ὁ ὕπατος ἀπῄει πρὸς τοὺς Οὐιεντανοὺς, ὅπως ἀφεστήκεσαν μᾶλλον ἢ συμφορωτέραν τοῖς κεκρατηκόσι ποιησάμενος εἰρήνην, οὔτε χώραν αὐτῶν ἀπολεμήσας, οὔτε χρημάτων δωρεὰν ὅπως ἐκείνοις ζημίαν, οὔτε ὁμήρων δόσιν ἀξιῶν τοῖς συγκειμένοις βεβαιωσάμενος. τοῦτο αὐτὸς μέγιστον ἤνεγκε φθόνον, καὶ τὸ μὴ λαβεῖν πρὸς τῆς βουλῆς τὰς ὅπως κατορθωμένοις χάριτας αἴτιον ἐγένετο. ἀνέσεισαν γὰρ αὐτὸν τὸν θρίαμβον αἰτουμένῳ, τιμὴν ἀνθαίδειαν αἰτιώμενοι τῶν στρατηγικῶν, ὅτι οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης καὶ ταύτας ἔπρασσεν. ἵνα δὲ μὴ πρὸς ὀργὴν ἢ πρὸς ὕβριν λάβῃ τὸ πρᾶγμα, ὅτι δολούσκοις αὐτὸν ἐψηφίσαντο τὴν δυνάμιν ἄλλον, ὅτι κινδυνείας τοῦ στρατάρχοντος ἕνεκα, εἰ δυνάιτο κατορθώσας τὸν ἐκεῖ πόλεμον· ἐν γὰρ ὢν αὐτὸς πολὺ τὸ ἀνδρεῖον. ἀφανίσαι τὰς ὅτι τοῖς πρεσβύσεσι ἀμυρτήμασιν ὀργάς. ὁ δὲ ἀνὴρ ἀγανακτῶν ὅτι τῇ ἀτιμίᾳ, πολλὰ ἐποιήσατο τῆς βουλῆς ὢν τοῦ δήμου καταφρόνησιν, ἀνθρωπίνης ὅτι ὦν λελύσθαι τὸν πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμον. ἔφη δὲ τοῦτο αὐτοῖς εἶναι ὅτι βουλῆς καὶ ὑποφυσίας τῶν πενήτων ποιῶν, ἵνα μὴ τῶν ὑπουρείων ἀπαλλαγέντες πολέμων, καὶ ἀπαιτῶσι τὰς πεδὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις, πολλοσὸν ἤδη φενακιζόμενοι πρὸς αὐτῶν. ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, καὶ δι' ὀργῆς ἀκρότου τῶν πατρικίων ὀνείδη καταστεδάσας, τιμὴ τε συγραίδυσαμένῳ αὐτὸς δυνάμιν ἀπέλυσε τῶν σημείων, καὶ τὴν μετὰ φυείν τοῦ αὐθυπάτου δχατείσθαι ἐν Αἰκανοῖς μεταπεμψάμενος, ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ σφέτερα· δεῖ ὧν πολλὰ πάλιν ἐποιήσατο ἐξουσίαν τοῖς δημόχροις κατηγορῶν τῶν βουλευτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ διιξὰν τὰς πένητας ἀπὸ τῶν ὑπόρων.

μετὰ δὲ τούτοις τοῦ λαμβάνοντι τὴν ὑπατείαν Γάιος Ὁρήτιος καὶ Τίτος Μενήνιος, ὅτι τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ ἕκτης ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Σκάμανδρος Μιτυληναῖος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Φαίδωνος. τούτοις κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ πολιτικὸς θόρυβος ἐμποδὼν ἐγίνετο πράττειν τὰ κοινὰ, πρεθισμένου τοῦ δήμου, καὶ οὐδὲν ἐῴντος ἕτερον ὅπτελεῖσθαι τῶν κοινῶν, ἕως αὐμεείσῃ τὴν δημοσίαν γῆν· χρόνῳ δὲ ὕστερον εἶξε τὰ πράγματα καὶ τὰ κατεσκόμενα τῇ ἀνάγκῃ συγχωρήσαντα, καὶ ὅτι τὰς γραλιὰς ἐκστρατείας ἦλθε. Τυρρηνῶν δὲ αἱ μὴ μεταδοῦσαι τῆς εἰρήνης ἔνδεκα πόλις, ἀγορὰν ποιησάμεναι κοινὴν, καὶ συνέδριον τῶν Οὐιεντανῶν ἔθνους, ὅτι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης καλεύσαντο, καὶ δυοῖν θάτερον αὐτοῖς ἠξίουν πρᾶξαι, ἢ λύειν τὰ πρὸς Ῥωμαίους ὁμολογηθέντα, ἢ πολεμεῖν σφίσι μετ' ἐκείνων. οἱ δὲ Οὐιεντανοὶ τὸν μὲν εἰρήνης τὸν ἀνάγκιον ἠτιῶντο, ὅπως δὴ αὐτὴν καταλύσαιντο δι' πρεπῶς, εἰς κοινὸν ἐπίθεσ σκηπεῖν. ἔπειτα ἀποθέλειά τις αὐτοῖς, ἔγκλημα ποιησαμένοις τὸν ὑπηλχισμὸν τῶν Κρεμέρας, καὶ ὃ μὴ ἀποδώσαιαν τοῖς Φρυγοῖς ἀπ' αὐτῶν λόγῳ μὲν οὖν αὐξιῶν αὐτοῖς σκλιπεῖν ὃ χωρίον· ἐὰν δὲ μὴ πείθωσι, πολιορκεῖν ὃ φεύγειν, καὶ ταύτῃ ἀρχὴν ποιήσαιαν ὃ πολέμου. ταῦτα συνθέμενοι ἀπηλλάττοντο σὺν ὃ συλλόγῳ· καὶ μετ' ὀλὺ Οὐιεντανοὶ μὲν ἀποστέλλουσι πρεσβείαν ὡς τοὺς Φαβίους, ἀπήτουν παρ' αὐτῶν ὃ Φρυγίαν, Τυρρηνία δὲ πᾶσα ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν. ταῦτα Ῥωμαῖοι ἀμαθόμενοι, Φαβίων αὐτῶν ἀποστελλόντων, ἐγνωσ ἀμφοτέρους σκοπεῖν τοὺς ὑπάτους ὅτι τὸν πόλεμον, τόν τε ἀπὸ Τυρρηνίας ἐπαγόμενον σφίσι, καὶ τὸν ἔτι πρὸς Οὐολούσκους σωεστῶτα. Ὁρήτιος μὲν οὖν ἔχων δύο τάγματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἀλλῶν συμμάχων τοὺς ἱκανοὺς, ἐξήγαγε τὴν δύναμιν ὅτι Οὐολούσκους. Μενήνιος δὲ ὁ ὑπατὸν τὴν γραλιὰν ἑτέραν ἄγων ὅτι Τυρρηνοὺς, ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν ἔξοδον. παρασκευαζομένου δὲ αὐτοῦ καὶ βίβοντος τὸν χρόνον, ἐφθη ὃ σὺν Κρεμέρᾳ φεύγειν ἐξαιρεθὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ὃ Φαβίων γένος ἀπολόμενον. πρὸς δὲ τὴν καταχρούσης τοὺς ἄνδρας συμφορᾶς δι' πὸς φέρεται ὁ λόγος, ὁ μὲν, ἥττον πιθανὸς, ὁ δὲ, μᾶλλον τῆς ἀληθείας ἀπόμενος. θήσω δὲ αὐτοῖς ἀμφοτέρους, ὡς παρέλαβον. οἱ μὲν φασιν ὅτι θυσίας ὅτι τάσις πατρίου, ὧν ἔδει ὃ Φαβίων ὅτι πελεόσαι γένος, οἱ μὲν ἄνδρες ἐξῆλθον ὀλίγοι ἐπαγόμενοι πελάτας ὅτι τὰ ἱερὰ, καὶ πορευθέν τε διεθυνώμενοι τὰς ὁδοὺς, ἔτε ὑπὸ σημείαις τεταγμένοι κατὰ λόχους, ῥαθύμως τε καὶ ἀφυλάκτως, ὡς ἐν εἰρήνῃ τε καὶ ἐκ φιλίας γῆς πορευόμενοι. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ πρεσγνωκότες αὐτῶν τὴν ἔξοδον, ἐλόχησαν τῆς ὁδοῦ χωρίον μέρος τῆς γραλιᾶς· τὴν δὲ λοιπὴν δυνάμιν συλλεταγμένῳ ἔχοντες, καὶ πολλῷ ὕστερον ἠκολούθουν. ὡς δὲ ἐπλησίασαν οἱ Φάβιοι τὸν ἐνέδρας, ἐξανασάντες τὸ λόχου οἱ Τυρρηνοὶ, πρεσέπεσον αὐτοῖς, οἱ μὲν κατ' μέτωπον, οἱ δὲ ἐκ τῶν πλαγίων. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ τῶν ἄλλων Τυρρηνῶν δυνάμις πρεσέδραμεν ἐκ τῶν κατόπιν· καὶ πρεσιάντες αὐτοῖς πανταχόθεν, οἱ μὲν σφενδόναις, οἱ δὲ τόξοις, οἱ δὲ σαυνίοις τε καὶ λόγχαις κατασταζόμενοι, τῶν πλήθει τῶν βελῶν ἀπόλλυσι κατειργάσαντο. οὗτοι μὲν οὖν ἥττον ἔμοιγε

scorum vndecim populi, qui pacis *fœdere* non erant participes, coacto gentis cõcilio Veientes accuſabant, quod inconſultis ceteris pacem cũ Romanis feciſſent; & alterutrum ab eis poſtulabant, aut diſcederẽt a Romanorum fœdere, aut cũ Romanis bellum contra ſe gererent. Veientes pacis neceſſitatem excuſabant; a qua quomodo honeſte diſcedere poſſent, cõcilio diſpiciendũ relinquebant. Tum quidam ſubmonuit, incuſari poſſe Cremerenſe caſtellũ contra ſe munitum, & quod præſidium inde non ſit deductum. poſtulandũ igitur vt ex eo loco excedatur; & ni impetretur, oppugnandum eſſe caſtellũ; idq; belli faciendum initium. In hæc poſtquam cõſenſum eſt, dimiſerunt concilium. nec multo poſt Veiẽtes legatis ad Fabios miſſis caſtellũ ab eis repetebant, armata iam tota Etruria. Hęc vbi Romæ ex ipſorũ Fabiorum litteris ſunt cognita, iuſſi ſunt ambo conſl. ad bellum proficiſci; tum hoc, ex Etruria nunc eruumpens; tum illud, cum Volſcis adhuc durans. Horatius igitur cũ duabus legionib. & validis ſociorum auxiliis in Volſcos eſt profectus. Tantundem copiarũ attributum eſt Menenio ituro in Etruriam. qui dum ſe cunctantius ad profectionem parat, interim Cremera expugnata eſt ab hoſtibus, & delera gẽs Fabia. De qua clade duplex eſt opinio; ſed altera minus probabilis, altera vero propior. mihi vtramque libet apponere, ita vt comperi. Quidam aiunt, cum inſtaret patrium ſacrificium genti Fabiæ peragendum, profectos ad id Fabios paucis clientibus comitatos, & nec vias exploraſſe, nec ſe ſub ſignis centuriaſſe, ſed negligẽter & incaute, velut pacis tempore & per ſocialem agrũ, inceſſiſſe. Etruſcos vero qui hæc præſciuerant, miſſa copiarum parte ſtruxiſſe inſidias in via: & cum reliquis copiis, quas inſtructas habebãt, non multo poſt ſecutos. cumq; ad locum inſeſſum veniſſent Fabii, Etruſcos ex inſidiis in illos irruiſſe, tam a fronte quã a lateribus; & paulo poſt ſuperueniſſe a tergo reliquos. ſic vndiq; circumuentos, fundis, ſagittis, iaculis, lanceisque impetitos, telorum multitudine obrutos, & ad vnum omnes cõfectos. Sed hęc narratio mihi

Fabii deleti; Cremera capta.

minus sit verisimilis. nec enim probabile est tot viros, qui sub signis essent, e castris sacrorum caussa in vrbē absque S C reuersos esse; cū ea sacra curati potuerint per gentiles eorū, proiectæ ætatis homines. nec, si omnes *Fabii* ex vrbe *in eam militiam* profecti essent, neq; vlla eius gentis pars domi relicta, credibile est omnes qui castrū tenebant, e præsidio excessisse. sufficisset enim si tres quatuor ve ad sacra pro tota gente peragenda profecti essent. Has igitur ob caussas nō videtur mihi fides ei narrationi tribuēda. Propius veritati existimo quod alii tam de gentis interitu quā de castello capto produnt in hunc modum. Cum sæpenumero prædatum exirēt, & ob continuos successus magis ac magis progrederētur, Etrusci parato numeroso exercitu, in propinquo clam hostibus castra posuerunt. deinde pecorum gregibus, boumq; & gregalium equarum armentis simulate pastum emissis, illexerunt viros ad prædam. qui castello egressi, comprehensis pastoribus abigebāt pecora. Hæc sæpius factitando Etrusci, semperq; hostem longius a munitionibus proliciendo, animis illorū perpetuo lucro inescatis atque ita corruptis vt saluti nō prospicerent, noctu locis opportunis disposuerunt insidias, præmissis qui occuparent imminentes campis speculas. Sequenti die multos greges e castellis emiserunt cum paucorum armatorum præsidio. Hoc Fabiis nuntiato, esse vltra proximos colles campum plenum omni pecudum genere, easque non satis custoditas exiguo temporis spatio capi posse, prodierūt e castello, relicto quantum sufficeret præsidio: emēsoq; magna festinatione atq; alacritate spatio intermedio, custodib. pecudū se vno agmine offerunt. qui cū illorum impetu nō exspectato profugissent, Fabii iā securi, captis pastorib. abigebant etiā pecudes. Interea Etrusci multis locis coorti ex insidiis, vndiq; in eos irruunt. ibi Romani pleriq; palātes, prius quā sibi inuicē possent succurrere, oppressi sunt. quotquot aūt in vno erāt globo, cū tutū locū occupare cuperēt, & ad montes festinarēt, incidūt in alias insidias

πιθανὸς φαίνε῾ται εἶ) λόγος. ὅτε γὰρ εἰκὸς ἀπὸ στρατοπέδου θυσίας ἕνεκα τοῦ ὑπὸ ταῖς σημαίαις βοσούτους ἀνδρας εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέφειν αὖθις ψηφίσματος βυλῆς, δυναμένων τοῦ ἱεροσυριῶν καὶ δι᾽ ἑτέρων ἐπιτελεσθῆναι τοῦ μελλόντων μηδ᾽ αὐτοῦ θύειν, τοσοῦδε ἐκπεσόντων τῆς ἡλικίας; οὔτε εἰ πάντες ἀπελυθεῖεν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μηδεμία μοῖρα τοῦ Φαβίων θύοις ἐν τοῖς ἐφεστίοις ὑπελείπετο, πάντας εἰκὸς ἐῶν τοὺς κατέχοντας ὁ φεύγειν, ἐκλιπεῖν αὐτοῦ τὴν φυλακήν. ἤρκουν γὰρ ἂν καὶ τρεῖς καὶ τέτταρες ἀφικόμενοι στελέσαι τοὺς θύοις ὅλου τὰ ἱερά. Διὰ μὲν δὴ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἔδοξέ μοι πιστὸς εἶ῾ναι ὅδε ὁ λόγος. ὁ δ᾽ ἕτερος, ὃν ἀληθέστερον εἶ῾ναι νομίζω, τοῦ τε τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ φρουρίου, βιόσδε πῶς ἐστίν· ἐξιόντων ἐπὶ τὰς τροφὰς τῶν ἀνδρῶν πολλάκις, καὶ Διὰ τὸ καταρθοῦν ἐν ταῖς πείραις συνεχῶς τροσωτέρω τροχωρούντων, οἱ Τυρρηνοὶ παρεσκευασμένοι φαλάγγι συχνῇ, ἐν τοῖς ἔγγιστα χωρίοις λαθόντες τὰς πολεμίους, καὶ στρατοπέδου ἐν. ἔπειτα ἀποστέλλοντες ἐκ τῶν χωρίων ποίμνας τε καὶ βυκόλια, καὶ φορβάδων ἀγέλας ἵππων ἐπὶ νομῇ τῷ λόγῳ, τροσυκαλοῦντο τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τὰ ἐκεῖ. οἱ δὲ ἐξιόντες τάς τε αἰθρόπους συνήρπαζον, καὶ τὰ βοσκήματα τοῦ ἐπήλαυνον. τοῦτο συνεχῶς οἱ Τυρρηνοὶ ποιοῦντες, καὶ τοσαχῇ μενοι τοὺς πολεμίους ἀεὶ τοσωτέρω τοῦ χάρακος, ἐπὶ τῷ διέφθειραν αὐτῶν ὁ τοσονηλικὸν τοῦ ἀσφαλοῦς, τῷ ἐνεχέσιν ὠφελείας δελεάσαντες, ἐγκαθίζουσι λόχοις ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν χωρίων νύκτωρ, καὶ ἕτεροι τὰς ἐπιφανεστάτους τῶν πεδίων καταλαμβάνον᾽ σκοπάς. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ τροσπέμψαντες ὀλίγους ἵνας ἐνόπλους, ὡς δὴ φυλακῆς ἕνεκα τῶν νομέων, ἀφῆκαν ἐκ τῶν φρουρίων πολλὰς ἀγέλας. ὡς δ᾽ ἀπηγγέλη τοῖς Φαβίοις ὅτι τοὺς πλησίον ἐπιβαλόντες λόφοις ἐν ὀλίγῳ δὴ ἵνα χρόνῳ μεσὸν διρήσουσι τὸ πεδίον πανοικίων βοτῶν, καὶ τὴν φυλάττουσαν αὐτὰ χεῖρα οὐχ ἱκανήν, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ φρουρίου, φυλακὴν μὲν ἀρχοῦσαν ἐν αὐτῷ καταλιπόντες· καὶ Διανύσαντες ταχυδῆ καὶ μετὰ τροθυμίας τὴν ὁδόν, ὅτι φαίνονται τοῖς φύλαξι τῶν βοσκημάτων στελεταμένοι· κἀκεῖνοι οὐ δεξάμενοι αὐτοὺς ἔφευγον. οἱ δὲ Φάβιοι, ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ δὴ ὄντες, τούς τε νομεῖς συνελάμβανον, καὶ τὰ βοσκήματα τοῦ ἐπήλαυνον. ἐν δὲ τούτῳ οἱ Τυρρηνοὶ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀναστάντες καταπολλὰ χωρία, τροσπίπτουσιν αὐτοῖς πανταχόθεν. καὶ οἱ μὲν πλείους τῶ῾ Ρωμαίων ἐσκεδασμένοι, καὶ ἀμήλησις ἀμυνῶν οὐχ οἷοί τε ὄντες, ἐνταῦθ᾽ ἀπόλλυντο). ὅσοι δ᾽ αὐτῶν συνεστηκότες ἦσ᾽, τροθυμούμενοί τε καταλαβεῖν χωρίον ἀσφαλές, καὶ τοὺς τὰ ὄρη κατεύδοντες, εἰς ἕτερον ἐμπίπτουσι λόχον ἐν ὕλαις

per siluas & saltus abditas. Ibi acri pugna commissa, magna vtrimq; cædes facta est. tandē Romani depulsis obuiis quibusq;, oppletaq; cadaueribus conualle, receperunt se in tumulum quendam captu difficilē: vbi sequentem noctem egerunt sine commeatibus. Sequēti vero luce præsidiarii cognito suorum casu, maiorē copiarum partē inter prædādum cæsam esse, & firmissimū exercitus robur in deserto tumulo clausum obsideri, ac nisi mature subueniretur, victus inopia breui expugnatum iri, exiuerunt magna festinatione, perpaucis relictis ad castelli custodiā. hos Etrusci, prius quā se cū alteris coniungerent, hinc inde circumuenerūt; & post multa magnanima facinora tandē omnes ad vnū interfecerunt. Nec multo post illi qui tumulum occuparant, fame sitiq; premente, statuerunt cū hoste congredi; pauciq; cū multis cōfligentes, a mane pugnauerunt vsq; ad vesperā, tanta hostiū strage, vt passim fusi cadauerū acerui pugnantes impedirēt. Etrusci amissa plus quā tertia eiusdem parte, reliquis timētes, signo receptui dato pugnaque paulisper intermissa, per caduceatores offerebāt eis tutum transitū, si positis armis præsidio excederent. quas conditiones viris illis auersantibus, mortemq; generosam præoptantibus, instaurato prœlio per vices eos aggressi sunt, non iā vt ante cōminus inuadētes, sed e longinquo certatim petentes lanceis, saxis, aliisq; missilibus tam crebris, vt sua multitudine niuē referrent. Ibi Romani centuriatim sese cōglobantes, in hostem procurrebāt: qui cum retrocederet, multos vndequaq; sustinebant ictus. & cum multi nō possent amplius vti gladiis, partim retusis, partim confractis; & clypeorum ora circumquaq; perfracta esset; ac pleriq; telis confixi & exsangues, præ vulnerum multitudine cunctis membrorum virib. exsoluerentur, Etrusci contemptim eos inuadūt. at Romani feratum ritu occurrentes, hastilia eorum prehendentes confringebant, & arreptos acie gladios extorquebant: quinetiam qui corporib. in terram defluebant, prœlia miscebant, & animis magis quam viribus decertabant. itaq; hostes non amplius manus cum eis cōserebant, tolerantia virorum territi, & auda-

ἐν ὕλαις καὶ νάπαις ἐπικαθήμενον. καὶ γὰρ αὐτῶν μάχη καρτερὰ, καὶ φόνος ἐξ ἑκατέρων πολύς. ἀπεώσαντο δὴ τῶν καὶ τούτους ὁμόσε, καὶ πληρώσαντες τὴν φάραγγα νεκρῶν, ἀνέδραμον ὅτι λόφον ἀράδιον ἀγῶνα· ἐν ᾧ τὴν ὀπτῶν νύκτα ἄπορεν τῶ ἀναγκαίων ἠυλίσαντο. τῇ δ᾽ ἑξῆς ἡμέρᾳ, μαθόντες τὴν καταχοῦν τοὺς σφετέρους τύχην οἱ καλέσαντες ὁ φεύγειν, καὶ ὅτι ὁ μὲν πλῆθον ἀπόλωλε τῆς φαλάγγος μέρος ἐν τῇ ἀπαγαγῆς, ὁ δὲ κρύπτον ἐν ὄρει πολιορκεῖται καταχεκλεισμένον ἐν ἐρήμῳ, καὶ εἰ μὴ ταχεῖα τις αὐτοῖς εἴη βοήθεια, σπάνει τῶν ἀναγκαίων φθάσουσιν ἐξαιρεθέντες, ἐξήνεγκαν κατὰ σπουδὴν, ὀλίγοις πάνυ καταλιπόντες ἐν τῷ χωρίῳ φύλακας. καὶ αὖθις οἱ Τυρρηνοὶ, πρὶν ἢ συμμίξαι τοῖς ἑτέροις, ἐπικαταδραμόντες ἐκ τῶν χωρίων, κυκλοῦνταί τε, καὶ πολλὰ θυναῖα ἔργα ἀποδεξάμενοι Διαφθείρουσιν ἅπαντας σὺν χρόνῳ. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ οἱ τὴν λόφον καταλαβόμενοι, λιμῷ τε καὶ δίψῃ πιεζόμενοι, ὁμόσε χωροῦν τοῖς πολεμίοις ἔγνωσαν· καὶ συμπεσόντες ὀλίγοι πολλοῖς, ἕωθεν ἀρξάμενοι μέχρι νυκτὸς ἐμάχοντο· καὶ τοῦτον ἐποίησαν τῶν πολεμίων φόνον, ὥστε τὰς σωρεὶς τῶ νεκρῶν ἐμποδὼν αὐτοῖς εἶ῾ναι τῶν μάχης πολλαχῇ κεχυμένοις. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ πλῆθον ἢ τὸ τέταρτον τῶν φαλάγγος μέρος ἀπολωλεκότες, καὶ τοῦ τὸ λοιπὸν δείσαντες, μικρὸν ἀναχάντες τὰ ὅπλα ἐκ τῶν ἀνακλητικῶν, ἐπεκηρυκεύοντο τοῖς τοὺς ἄνδρας, ἀδεῶς αὐτοῖς ὑπιχωρήσαντες καὶ δίοδον, ἐὰν τὰ ὅπλα ἀποθῶν᾽), καὶ ὁ φεύγειν ἐκλίπωσιν. ὁ τοσοῦδε δεξαμένων δὲ τῶν ἀνδρῶν τὰς τοσκηνάς, ἀλλὰ τὸν ἀνῆκεν θάνατον αἱρουμένων, ἐπέκειτο αὐτοῖς αὖθις ἐκ Διαδοχῆς, συνεχῶς μὲν καὶ ἐκ χειρῶν ἀκέστι μαχόμενοι, τοσάδεν δὲ βαλλόντες ἀθρόοι λόγχαις καὶ χερμάσι· καὶ ὧν νιφετῷ τοῦ παπλήσιος ἡ πληθὺς τῶν βελῶν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συστρεφόμενοι κατὰ λόχους, τοσεσέρεγον αὐτοῖς οὐχ ὑφιεμένοις, καὶ πολλὰς πληγὰς λαμβάνοντες, ἀπὸ τῶν πέλεκυς ἀπέμενον. ὡς δ᾽ πάντε ξίφη πολλοῖς ἄχρηστα ἦν, τὰ μὲν ἀπεσομωμένα τὰς ἀκμὰς, τὰ δὲ καλεαγότα, καὶ τῶ᾽ ἀσπίδων τὰ πέλεκυς ἵππος ἐχόμενα διεῤῥήγνυτο, ἔξαιμοί τε οἱ πλείοις καὶ καθελεῖς, καὶ τοῦ φάλυτοι τὰ μέλη Διὰ πλῆθος βαυμῶ῾ ἦν, καταφρονήσαντες αὐτῶν οἱ Τυρρηνοὶ χωρῶσιν ὁμόσε· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοσεσπίπτοντες, ὥσαῤῥ θηεία, δόρατά τε αὐτῶν ἐπιλαμβανόμενοι καὶ ἔκλων, καὶ ξίφη δραπόμενοι κατὰ τὰς ἀκμὰς ἀπέσων᾽ καὶ οἱ τοῦ κυλίονες εἰς τὴν γῆν τὰ σώματα, συνεφύρετο, θυμῷ ὁ πλέον ἢ δυνάμει ἀγωνιζόμενοι. ὥστε ἔκετι συνῆεν αὐτοῖς εἰς χεῖρας οἱ πολέμιοι, τό τε καρτερικὸν ἐκπληττόμενοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἀπό-

horum habebãt arbitrium. Attamen ne tum quidem castra mouere Menenius sustinuit; sed maluit in aciem suos educere, spretis monitoribus. Etrusci eam ducis amentiam in magna felicitate ponunt, moxq; descendunt e castris, duplo maiore quam hostes numero. Vt vero conflixerunt exercitus, cadebant multi Romani, non valẽtes seruare ordines. nam ab Etruscis exturbabantur; quibus & loci natura fauebat, & sui a tergo adurgẽtes, (nam in altum patebat acies) prona impressione multũ adiuuabant. itaq; ceciderunt centurionum nobilissimis, reliquus exercitus in castra cõpulsus est. quos insecuti hostes, & signa fugientibus eripiunt, & sauciis pariter ac defunctis potiuntur. castra quoque obsessa, cõtinuata per illum diem & noctem insequẽtem oppugnatione, capiunt, militib. profugiẽtibus; ac multum ibi mancipiorum, multumque opum nanciscuntur. impedimenta enim secum asportare fugientes haud potuerãt; ac pletiq; ne arma quidem retinuerant, cõtenti seruasse sola corpora. At in vrbe postquam cognita est copiarum clades & castrorum expugnatio, (nam multo ante lucem ex fuga primi venerant) magnus tumultus, vt par erat, exortus est: nec aliter quam si mox irruiturus esset hostis, arreptis armis alii mœnia petebant, alii stationem pro portis; nonnulli occupabãt loca vrbis edita. confusæ per vrbem discursationes, mistęque vociferationes: super ædiũ tectis domestica turba se ad vim propulsandam & certamen ineundum præparabat: continuiq;, vt in nocturnis tenebris, micabant ignes, torque tum e tectis faces, tum e cœnaculis lumina effulgebant, vt procul intuentibus fulgor ille contiguus esse, vrbsque incendio cõflagrare videretur. Quodsi tum Etrusci contempta castrensi prẽda institissent vestigiis fugiẽtium, totus ille exercitus deletus fuisset: nunc versi ad direptionem impedimentorum & refectionem corporum, egregia seipsos priuauerunt gloria. Sequenti die versus vrbem ducentes exercitũ, ad sedecim ab vrbe stadia, montem Ianiculum, e quo conspici Roma potest, occupãt: & eruptionib. inde factis, prædas ex agro Romano

Vbi dicit quomodo Menenii ducis imperitia.

ὡς ἐβούλοντο εἶχε τοῦτο. καὶ οὐδὲ τότε ἀπωμοσμένας τὴν φυγὴν ὁ Μενήνιος ὑπέμενεν, ἀλλ' ἐξαγαγὼν παρέταξεν ὡς εἰς μάχην, καταφρονήσας τῶν τὰ συμφέροντα ὑποτιθεμένων. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ τὴν δόξαν τοῦ φρονήματος μέγα δυτύχημα ἡγησάμενοι, καὶ λέβαινον ὑπὸ τοῦ χθάρακος, ὀλίγοις ἢ διπλάσιοι τῶν πολεμίων ὄντες. ὡς δ' συνέπεσον ἀλλήλοις, φόνος ἐγίνετο τῶν Ῥωμαίων πολύς, οὐ δυναμένων ὑπὸ τῆς τάξεως μένειν. ἐξώθουν γὰρ αὐτοὺς οἱ Τυρρηνοί, τῆ τε χωρίου τῆ φύσει ἐχόντες σύμμαχον, καὶ τῆ ἐφεξῆς κόπτων κατόπιν ἐπάξαντο γὰρ ὀπὶ βάθος ἐμπεσόντες πολλῆ συνεργούμενοι. πεσόντων δ' τῶν ὀπιφανεστάτων λοχαγῶν, ἡ λοιπὴ τῶν Ῥωμαίων δυνάμις ἐγκλίνασα ἔφευγεν ὀπὶ τὸ χάρακα. οἱ δὲ ἠκολούθουν, καὶ τὰς τε σημαίας αὐτῶν ἀφαιρούμενοι, καὶ τοὺς γαυμαλίας συλλαμβανόντες, καὶ τῶν νεκρῶν γύνον κύριοι. καὶ καταλείσαντες αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν, καὶ δι' ὅλης τῆς λοιπῆς ἡμέρας τροσβολὰς ποιησάμενοι πολλάς, καὶ οὐδὲ τὴν νύκτα ἀφέντες, ἀρεῖσι τὸ χάρακα, σκληπόντων αὐτὸν τῶν ἔνδον, καὶ γύνον πολλῶν σωμάτων τε καὶ χρημάτων ἐλκομένων. οὐδὲ γὰρ ἀπεσκευάσαντο δυνάμενοι ἔχειν οἱ φεύγοντες, ἀλλ' ἀναπηδῶς αὐτὰ τὰ σώματα διέσωζον, οὐδὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ φυλάττοντες. οἱ δὲ ἐν τῆ Ῥώμη τὴν τε ἀπώλειαν τῶν σφετέρων, καὶ τὴν ἥσσαν τῶν χάρακος μαθόντες· ἦκον γὰρ οἱ τροῦτοι ἀναστρεφέντες ἐκ τῆς πολλῆς τάχους, ἔτι νυκτὸς οὔσης· εἰς μέγα θόρυβον, ὡς τὰρ εἰκὸς, κατέστησαν· καὶ ὡς αὐτίκα δὴ μάλα τῶν πολεμίων ὀπὶ σφᾶς ἐλθόντων, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, οἱ μὲν τὰ τείχη τοῦ τειχεφανοῖν, οἱ δὲ τοῦ τῶν πυλῶν ἐπάξαντο, οἱ δὲ τὰ μέτεωρα τῆς πόλεως καταλαμβάνοντο. ἐν δὲ δρόμος ἄπακτος ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ βοὴ συμμιγὴς, καὶ ὀπὶ τοῖς τέγεσι τῶν οἰκιῶν εἰς ἀγκῶν καὶ ἀγῶνα αὐτρεπὴς ὁ καθοικίδιος ὄχλος, πυρσοί τε συνεχεῖς, οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ, διαπαί τε τοῦ λαμπάδων καὶ ἀπὸ τειχῶν ποσόν τῶν ὄπλῆδος ἐπυρσοῦτο, ὥστε συναφὲς εἶναι δοκεῖν τοῖς τροσθεν ὁρῶσι ὄ σέλας, καὶ δόξαν ἐμπιτροσαμένης τὴν πόλεως τοῦ καιεῖν. καὶ εἰ τότε οἱ Τυρρηνοὶ τὸν ἐκ τοῦ χάρακος ὠφελῶν τοῦ ριδόντες, ἐκ τοδὸς τοῖς φεύγουσιν ἠκολούθησε, ἅπαν ἂν διέφθαρτο ἡ γραβοῦσα ἐκεῖ αὐτοῦ δυνάμις· νῦν δὲ τοῦ τοῦς ἁρπαγάς τε τῶν ἐκκαλαφθέντων ἐν τοῦ χάρακι ἀποτόμενοι, καὶ ἀναπαύσῃ τὰ σώματα δόντες, μεγάλου αὐχήματος ἑαυτοῖς ἐστέρησαν. τῆ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ τὰς δυνάμεις ἀγόντες ὀπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ ἑπτὰ σταδίους ἀμφὶ τοὺς ἑκκαίδεκα ἀποχόντες, ὄρος, ὃ δὲ σύνοπτός ἐστιν ἡ Ῥώμη, ὃ καλούμενον Ἰανίκλον, καταλαμβάνονται· ὅθεν ὁρμώμενοι, τὴν Ῥωμαίων χώραν ἠῆρόν τε καὶ ἔφε-

καὶ ἔφεσον ἀκώλυτοι καὶ πολλὴν τῆ ἔνδον εὐφροσύνην, μέχρι τοῦ τοιαῦτα τὴν ἕτερον τῆ ὑπάτων Ὁρατίου ἀγόντων τὴν σὺν δουλοῦσθαι δυνάμιν. τότε δὴ καὶ τοῦ ἀσφαλῆ Ῥωμαῖοι νομίσαντες εἶναι, καὶ τὴν τῆ πόλει νεότητα καθοπλίσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὴν ὑπαθρον. ὡς δὲ τὴν τε τοφῆτὴν μάχην ἀπὸ σταδίων ὀκτὼ τῆς πόλεως ποιησάμενοι τοῦ τὸ Ἐλπίδος ἱερὸν, νικήσαν τε καὶ ἀπεώσαντο τοὺς αὐτιπαξαμένους, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις ἑτέραν, πλείονι δυνάμει τῆ Τυρρηνῶν ἐπελθόντων, τοῦ δὲ τῆ Κολλίνας καλουμένας πύλας ποιησάμενοι, λαμπρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ ἀνέπνευσαν τὸν τοῦ δέους· καὶ ὁ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτα. τοῦ δ' ἑξῆς ἔτει, τοῦ τὰς θερινὰς μάλιστα τροπὰς, Σέξτιλίου μηνὸς τοῦ λαμβανόντος τὴν ὑπαλείαν, ἄνδρες ἐμπειροι πολέμων, Σερούιός τε Σερουίλιος καὶ Αὖλος Θεργίνιος, οἷς ὁ τρεῖς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμος, καίτοι μέγας καὶ χαλεπὸς ὤν, χρηστὸς ἐφαίνετο, τοῦ δὲ τὴν ὄντος [τοῦ] τείχους ὀξεταζόμενος. ἀπόρου γὰρ ὄντος χώρας ὑπὸ τῶν παρεστώτων χειμῶνι, ὀλίγου τὴν ὀπτηλχισμὸν ὑπὸ πλησίον ὄρους καὶ τὰς συνεχεῖς καταδρομὰς, ἠνωλούμης, καὶ οὐδὲ τῶν ἐμπόρων ἔτι τὰς ἐξωθεν ἐπεισαγείλων ἀγορὰς, τοσούτοις ἰσχυσὰ σίτου τὴν Ῥώμην καλέσαν μεῖναι οὖσαν τοῦ τε καθικιδίου καὶ τοῦ συνεῤῥυηκότος ὄχλου τῶν ἀνδρῶν ὄχλου. τῶν μὲν γὰρ ἐν ἥβῃ πολιτῶν ἀπὸ τὰς ἑνδεκα μυριάδας ἦσαν, ὡς ὀκτὼ τὴν ἐλίγιστα λιμήσεως δυρέθη· γυναικῶν καὶ παίδων, καὶ τὴν οἰκετικῆς θεραπείας, ἐμπόρων τε καὶ τὴν ἐργαζομένων τὰς βαναύσοις τέχνας μετοίκων· οὐδενὶ γὰρ ἐξῆν Ῥωμαίων οὔτε κάπηλον οὔτε χειροτέχνην βίον ἔχειν· ὀκ ἔλαττον ἢ τριπλάσιοι τοῦ πολιτικοῦ πλήθους· οὓς ὀκ ἦν καταμαθεῖν ῥᾴδιον, ὅτι τότε καὶ ἀφανακτοῦντας καὶ συνῤῥέοντας εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ καταβοῶντας τῶν ὀν τοῖς τέλεσι, ὅτι τε τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων καὶ πλῆθος ὠθουμένοις, καὶ διαρπάζειν ὅτι χρεωστοῦντας ἀπερώπης τὰς ὑπεικειμένας αὐτῶν θεραφάς. οἱ δὲ δημόται συνάγοντες αὖθις εἰς ὀκκλησίαν, καὶ κατηγορεῖν τὴν πατρικίων, ὡς ἀεί τι κακὸν ὅτι τοῖς πένησι μηχανωμένων, καὶ πολλὰ τὰ πόλεσι δεινὰ, καὶ τὴν ἀτεκμήριστόν τε καὶ ἀφύλακτον ἀνθρώποις τύχην, ἐκείνων ἔργα λέγοντες, ὑβρισὰς εἶναι πικροὶς ὀξεφράζαντο. τοιούτοις συνεχόμενοι κακοῖς οἱ ὕπαροι, πέμποισι τὸς συνωνησόμενοι ὅπτον ὀκ τὴν συνεγεῖς τόπων μετὰ πολλῶν χρημάτων, καὶ τὴν ὀν τὴν οἰκίας ἔπαξαν εἰς ὃ δημόσιον αὐν φέρον τὸς εἰς τὴν ἑαυτῶν βίον πλείονα δὲ μετεῖχε τοῦ δεδεμένοις, [πμῶν] ὀείσαντες ἀποχεῶν. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ μηχανώμενοι ὁιαῦ-

sine omni obstaculo agunt & ferunt, magno vrbanorum contemptu; donec alter consul Horatius cum exercitu e Volscis aduentat. tum demum Romani rem tutam rati, armata iuuentute domestica, produxerunt copias. cumque inito prœlio, primum ad Spei fanum, octauo ab vrbe stadio, Etruscos vicissent ac profligassent; deinde hoste cum maiore manu reuerso, iterũ ad Collinas portas fortiter dimicassent, a pauore respirarũt: simulq; is annus exiit. Sequenti anno circa æstiuum solstitiũ Sextili mense consulatũ inierunt viri rei militaris prudentes, Sp. Seruilius, A. Virginius: quibus bellũ Etruscum, graue alioqui & difficile, vile videbatur, collatum ad res domesticas. nã cum proxima hieme defertus & incultus fuisset ager propter occupatum vicinum montem & excursiones continuas, ac ne externi quidem cõmeatus importarentur a negotiatoribus, laboratum est magna frumenti inopia, vrbe præter domesticam turbam agrestium quoq; multitudine referta. nam robustæ ætatis ciuiũ plus centum & decem milia erãt, vt proximo censu liquuit: mulierum autẽ & puerorum, seruitiorum item, negotiatorum & opificum inquilinorum, (nemini enim ciui Romano aut cauponari, aut arte manuaria victum quærere licebat) triplum tantũ quantum ciuium: quib. difficile erat verba dare. nam penuriam illã indigne ferentes, in forum concurrebant, & in proceres vociferabantur; cateruatimq; in ædes diuitum irruebant, & penuaria sine pretio diripere conabantur. Tribuni quoq; coacta in concionem plebe turbulẽta, accusabãt patricios; semper eos aliquid mali aduersus pauperes machinari dictitantes; & cuncta quæ vnquã aduersa contigerant, etiamsi casu fortuito accidissent, nullisq; cõiecturis hominum præsentiri, nec vlla cautione euitari potuissent, illorũ arte fabricata clamitantes: atq; ita magis exacerbabãt vulgus suapte sponte procliue ad contumelias. His malis vrgentibus, consules cum multis pecuniis in propinqua loca dimiserunt qui frumenta coemerent; per singulas quoq; domos ciues frumentũ profiteri iussérũt, vt quod superesset familiari vsui, conferretur in publicum: idq; iusto taxarunt pretio. His & aliis similibus arti-

A.V.C. 278. consl. Sp. Seruilio, A. Virginio, domi turbæ ac penuria, foris bellum cum Etruscis.

bus effecerunt ne pauperum audacia prorumperet in facinora; animumq; rursus ad bellum parandum adiecerunt. Cum enim absumpta essent omnia quæ intra mœnia in cibos admitti poterãt, & externi commeatus subuenirent tardius, nec vllum aliud malorum esset remedium, sed alterutrum horum necessitas postularet, vt aut totis viribus in eiiciendo e finibus hoste pericliterentur, aut intra mœnia obsessi partim fame partim intestinis seditionibus interirent, leuiore malo præoptato, statuerunt se externis offerre periculis. eductisq; copiis intempesta nocte traiecerũt flumen ratibus; ac prius quam clara dies illuceret, prope hostes castra posuerunt; & sequenti die militem produxerunt in aciem. in dextro cornu Virginius præerat, in sinistro Seruilius. Quos vbi ad certamẽ paratos viderunt Etrusci, admodum gauisi sunt. putabant enim, si vnum id prœlium ex voto succederet, se conuulsuros Romanã potentiam, quod scirent totum Romanarum copiarum robur in ea stare acie; & spes, licet vana, victoriam promittebat, quia Menenii copias, iniquo loco secum cõgressas, superauerãt. Commisso acri & diuturno prœlio, Etrusci multis hostium cæsis, pluribus suorũ amissis, in castra se receperunt. Virginius, qui dextro cornui præerat, suos fugientibus instare noluit, sed præsenti successu contentos esse iussit: Seruilius, qui alterum ducebat cornu, cum suis diu persecutus est eos qui sibi oppositi fuerant. Vt vero in sublime venit, conuersi Etrusci, succurrẽte & castrorum præsidio, fecerũt in persecutores suos impetum. qui cum aliquantisper restitissent, coacti terga vertere, propulsiq; per deciuia, disiecti passim cæsi sunt. Virginius cognito sinistri cornus casu, suos instructos trãsuerso itinere per montem duxit: & superueniens a tergo hostibus suos persequẽtibus, partem militũ reliquit ad prohibendos siqui e castris in auxiliũ suorũ prorumperent; cũ reliquis hostes inuasit. Ibi & Seruiliani resumptis animis in pugnã reuersi sunt. itaq; circumuenti Etrusci, cum nec vlterius penetrare possent, ppter eos qui a frõte occurrebãt; nec retro in castra refugere, propter

τα, ἐπέχον τῶν πενήτων τὰς δημαγωγίας, καὶ ἀναστροφὴν ἔλαβον τοῦ εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς. ὅθεν αἱ μὲν ἔξωθεν ἐφεστήκεσαν ἀγραῖαι, τὰ δ' ἐντὸς τείχους βοφῆς ἐχόμενα πόντα κατεμυήσατο, ἀποστροφὴ δ' τῶν κακῶν οὐδεμία εἰῶ ἑτέρα, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἐχρῆν, ἢ τοὺς πολεμίοις ἐκδοῦναι ἐκ τῆς χώρας ἀπάσῃ δυνάμει παρακινδυνεύσαντας, ἢ τειχήρεις μένοντας ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ νόσου ἀφθαρῆναι· ὁ κυφότερον αἱρούμενοι τῶν κακῶν, ἔγνωσαν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς ἐκ τῶν πολεμίων κακοῖς. παραταξάμενοι δὲ τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς πόλεως, περὶ μέσας νύκτας διέβησαν τὸν ποταμὸν ἔτι πρωΐας, καὶ πρὸν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, πλησίον τῶν πολεμίων καὶ στρατοπεδεύσαν. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ παρεγένοντο, ἔταξαν εἰς μάχην τὸν στρατόν. εἶχε δὲ ὁ μὲν δεξιὸν τὸν κεράτων Οὐεργίνιος, ὁ δὲ εὐώνυμον Σερουίλιος. ἰδόντες [δὴ] αὐτοὺς οἱ Τυρρηνοὶ παρὰ τὸν ἀγῶνα, σφόδρα ἐχάρησαν, ὡς ἐν τῷ τότε κινδυνεύειν νομῷ χορήσαιεν τὸν Ῥωμαίων καθελοντες ἀρχήν, εἰδότες ὅτι πολὺ ὄφελος εἰς κέρας γραμματικὴν αὐτῶν, εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον ὥρμησε, καὶ δι' ἐλπίδος ἔχοντες, ἐν ᾗ πολὺ δ' κοῦφον εἰς, ῥᾳδίως αὐτῶν κρατήσειν, ὅθεν τὸν μετὰ Μενενίου δύναμιν ἐν διεχρείας παρὰ παξαμένοις σφίσιν νικῆσαν. θυμοῦντος δὲ ἰσχυρὸς καὶ πολυχρονίου μάχης, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες Ῥωμαίων, πολλῷ δὲ ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες, ἀνεχώρησαν ὅτι τὸν χάρακα. ὁ μὲν δὴ Οὐεργίνιος ὁ δεξιὸν κέρας ἔχων, οὐκ εἴα διώκειν τοὺς σφετέρους, ἀλλ' ὅτι τῶν κατορθώσαι μόνον· ὁ δὲ Σερουίλιος ὁ τεταγμένος ἐπὶ θατέρου κέρως, ἐδίωκε τοὺς καθ' ἑαυτὸν, ἑπόμενος μέχρι πολλοῦ. ὡς δὲ ἐν τοῖς μελεώσεις ἐθλύετο, ὑποστρέψαντες οἱ Τυρρηνοὶ, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ὅτι βοηθησόντων, ἐνστέοιεν αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀλίγον μὲν δεξάμενοι χρόνον, ἐκκλίνοιεν τὰ νῶτα, καὶ κατὰ τὸ λόφου διωκόμενοι, ἀποφάσεις ἀπόλλυτο. μαθὼν δὲ Οὐεργίνιος ἐν οἵας εἰῶ τύχας ἡ ὁ ἀριστερὸν κέρας καλέχουσα φαλὰ, πᾶσαν ἔχων τὴν δυνάμιν ἐν τάξει, πλαγίαν ἦγε παρὰ τοῦ ὄρους ὁδόν. θυόμενος δὲ κατὰ νῶτον τῶν διωκόντων τοὺς σφετέρους, μέρος μὲν τῇ τῶν καταλείπει τῆς φαλιᾶς, κωλύσεως ἕνεκεν τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ὅτι βοηθησόντων· ὁ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἄγων ἐπεφέρετο τοῖς πολεμίοις. ἐν δὴ τούτῳ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σερουιλίου θαρρήσαντες τῇ παρουσίᾳ τῶν σφετέρων, ἀποστρέφοντό τε καὶ καταστάντες ἐμάχοντο. κυκλωθέντες δὲ ἀμφοῖν οἱ Τυρρηνοὶ, καὶ οὔτε ὀπίσω φεύγειν ὅτι τὸ χάρακα, παρὰ τοὺς κα-

τὰ κατόπιν ὄντας, ἀτυχῶς οἱ πλείοις κατεκόπησαν. θυομένης δὲ οἰκτρᾶς νίκης περὶ τοὺς Ῥωμαίοις, καὶ οὐ πανταχόθεν ἀτυχὲς τέλος εἰληφότος τοῦ ἀγῶνος, οἱ μὲν ὕπατοι περὶ τῶν νεκρῶν καταστρατοπεδεύσαμενοι, τὴν ὀπτοῦσαν νύκτα ἠυλίσαντο· οἱ δὲ κατέχοντες τὸ Ἰανίκλον Τυρρηνοὶ, ὅθεν δὲ δεδεμία παρὰ τῶν οἴκοθεν ἤρχετο ὀπτικυεία, καταλιπεῖν ἔκριναν τὸ φρούριον καὶ ἀναστρατοπεδεύσαντες νυκτὸς, ἀπῆσαν εἰς τὴν διεντεμνῶν πόλιν ἐγγυτάτω σφίσι τῶν Τυρρηνίδων πόλεων κειμένην. τοῦ δὲ χάρακος αὐτῶν οἱ

432 Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, τά τε χρήματα ἁρπάζουσιν ὅσα ἐπελείποντο ἀδυνάτα ὄντα ἐν φυγῇ φέρεσθαι, καὶ θαυμαστὰς λαμβάνοισι πολλοὺς, τοὺς μὲν ἐν πᾶσι σκιωμᾶς ἀπολφθέντας, τοὺς δὲ ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἅπασαν ἐστρωμένους. ἀνετείχοντο γὰρ τινες γλιχόμενοι τῆς οἰκαδε ὁδοῦ, καὶ διεκαρτέρουν τῷ δυνάμιν ἀκολουθοῦντες· εἶτα βαριωμένων αὐτοῖς τῶν μελῶν, ἠμιθνῆτες κατέρρεον ὅθεν τὴν γῆν· οἷς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ὅτι πολὺ τῆς ὁδοῦ παρελθόντες ἀνείλοντο· καὶ ὅθεν ἔτι πολέμιον ἦν, καθελόντες ὁ φεύγον καὶ λάφυρα ἄγοντες, ἦκον εἰς τὴν πόλιν, τὰ σώματα τῶν τῇ μάχῃ τελευτησάντων κομίσαντες, οἰκτρὰν ὄψιν ἅπασι τοῖς πολίταις ἐκ πλήθος τε καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἀπολομένων. ὥστε ὁ μὲν δῆμος ἄτε ἑορτάζειν ὡς καλὸν ἀγῶνα κατορθώσας, ἠξίου, ἄτε πεισθεῖν ὡς ὅτι μεγάλη καὶ ἀνήκεστον συμφορᾶ. ἡ δὲ βουλὴ τοῖς μὲν θεοῖς τὰς ἀναγκαίας ἐνηφίσατο θυσίας, τὴν δ' ὀπτινίκιον τῶν θριάμβων πομπὴν οὐκ ἐπέτρεψε ποιήσασθαι τοῖς ὑπάτοις. μετ' ὀ πολλὰς δ' ἡμέρας ἀγορᾶς ἐπλήθη πανοδαπῆς ἡ πόλις, τῶν τε δημοσία πεμφθέντων, καὶ τῶν εἰωθότων ἐμπορεύεσθαι πολὺν εἰσαγαγόντων σῖτον· ὥστε ἐν τῇ παρούσῃ πανάγας πολὺς διετηρεία θυέσθαι. καταλυθέντων δ' τῶνδε τῶν ὑπαθείων πολέμων, ἡ πολιτικὴ σάσις αὖθις ἀνεκάμετο, τῶν δημάρχων πάλιν παρεστώντων ὁ πλῆθος. καὶ τὰ μὲν δήμα πολιτεύματα διεσκέδασαν αὐτῶν ἀντιπαπόμενοι πρὸς ἕκαστον οἱ πατρίκιοι· τὸ δὲ κατ' Μενενίου δίκιν τῶν νεωστὶ ἐπαιδεύσαντος, καίτοι πολλὰ παραγραμαιδυθέντες, ἀδύνατοι ἐγένοντο ἀφαλῦσαι· ἀλλ' ὑπαθεὶς ὁ ἀνὴρ εἰς δίκιν ὑπὸ τῶν δυοῖν δημάρχων, Κοΐντου Κονδιλίου, καὶ Τίτου Γενυκίου, καὶ λόγον ἀπαιτούμενος τῆς στρατηγίας τοῦ πολέμου τέλος οὔτε δυτυχὲς οὔτε δυστυχὲς λαβόσης, μάλιστα δὲ ἀφαβεωμένος ὅτι τὸν Φαβίων ὀλέθρῳ, καὶ τῇ Κρεμέρας δῄσῃ, δικάζοντος τῶν δημοτικοῦ ὄχλου κατὰ φυλὰς, ὑπὸ ὀλίγας ψήφοις ὤφλεν, υἱὸς ὢν Ἀγρίππα Μενενίου τοῦ καταγαγόντος ἐκ τῆς φυγῆς τὸν δῆμον, καὶ ἀφαλλάξαντος

eos qui a tergo incumbebant, misere maior pars contrucidati sunt. Consules funesta potiti victoria, prœlioque non admodum feliciter cõfecto, castris ante cæsorum cadauera positis, ibi pernoctarunt. At ea manus Etruscorum quæ Ianiculum montem occupauerat, quoniã domo nulla submittebantur auxilia, decreuit præsidio decedere: noctuque motis castris Veios petiit; quæ ciuitatum Etruscarum erat sibi proxima. Quorũ castris potiti Romani, direptis impedimentis quæ in fuga non potuerant asportari, saucios etiam multos ceperunt, vel passim stratos toto itinere. quidam enim desiderio patriæ, supra vires ausi, conabantur sequi suorum vestigia: postea languescentibus membris collabebantur semineces: quos Romanorum equites ad multum viæ persecuti conficiebant. Vbi nulli supererant hostes, diruto castello, milites cũ spoliis in vrbem reuersi sunt, referentes in prœlio cæsorum cadauera, miserabile ciuitati spectaculum propter tot & tam fortium virorum interitum. quare populus nec feriari voluit vt re præclare gesta; nec lugere vt in magna & irreparabili clade. ac senatus diis quidem necessaria decreuit sacra; at cõsulibus triumphalem pompam ob victoriam non permisit.

Nõ multo post vrbs repleta est commeatibus variis, cum & legati reipublicæ, & negotiatores qui ante consueuerant, multum frumenti importarent; ita vt restitueretur annonę pristina vilitas. Finitis bellis externis intestina seditio recruduit, tribunis plebem rursum turbantibus. quorum ceteras quidam actiones impedierũt patres, interposita *sua* in singulis *auctoritate*: ceterum accusationem Menenii, qui superiore anno consul fuerat, licet multa machinati, non potuerunt impedire: sed duo ei tribuni, Q. Considius, & T. Genucius, diem dixerunt: iusiusq; rationem reddere rerum bello nec prospere nec honorifice gestarũ, in primis autem de Fabiorum interitu & Cremeræ exscidio grauiter insimulatus, tributis comitiis a plebe omnibus ferme calculis damnatus est: quamuis esset Agrippæ Menenii filius, eius qui plebem patriciis reconciliatam in

Menenius ob rem male gestã damnatus.

vrbem reduxerat, quique defunctus a senatu publicis impensis magnifice funeratus fuerat, & a matronis luctu annuo, posito auro & purpura, honoratus. Non tamen capitalis mulcta fuit, sed pecuniaria; si ad nostri seculi vitam ac fortunas conferatur, ridicula; sed illius temporis hominibus, suis manib. necessarium dumtaxat victũ quærentibus, præsertim huic cui paupertas pro patrimonio relicta fuerat, grauis; duo assium milia. erat autem as æneum numisma, librali pondere: ita vt tota mulcta sedecim talẽta æris cõficeret. Inuidiosum hoc videbatur eo seculo; atq; adeo ipsi, vt pœnæ inuidiam mitigarent, abrogarunt mulctas pecuniarias, & in boues ac pecora transtulerunt, taxato numero vltra quem nõ liceret magistratui a priuatis mulctam exigere. Hæc Menenii damnatio rursus exasperauit erga plebem patriciorum animos; vt neq; agrorũ diuisionem fieri permitterẽt, nec aliud quidquã ei indulgerẽt. Nec multo post ipsam etiam plebem eius iudicii pœnituit, vbi cognouit de eius viri obitu. nam vitata hominum consuetudine, numquam postea conspectus est in publico: cumq; posset exsoluta mulcta redire ad quæuis munia publica, paratis ad numerandum amicis, noluit: sed morte cladem æstimans, domi se cõtinuit, nec admisso quoquam, mœrore inediaq; contabuit. nec aliud eo anno gestũ est.

A.V.C.279. confl.P.Valerio, C.Nautio, Sp. Seruilius a trib. accus.

P. Valerio Poplicola, C. Nautio cõss. rursus alius vir patricius Sp. Seruilius, superioris anni consul, nõ multo post quam magistratu abiit, capitis apud populum accusatus est, a duobus tribunis plebis, L. Cædicio & T. Statio, die dicta. ab eo magis infortunii quã peccati exigebatur ratio, quod proximo prœlio Etruscos in castra refugientes audacius quam prudẽtius persecutus, moxque conferta eruptione hostium repulsus, robur iuuentutis amisisset. Ea actio visa est patriciis omnium grauissima: congressique inter se, rem indignã & minime ferendã esse dictitabãt, eos q. se pro rep. impigre hostib. obiicerẽt, si aduersa fortuna reflaret, ignauiæ accusari ab iis qui numquam in acie steterint: atq; hoc modo cohibita ducum audẽtia, libertatem simul & imperium venire in periculũ. itaq; magnis deprecationibus apud plebeios agebant ne damnarent hominem, ostendẽtes non esse e rep. damnari duces ob infortunium. Postquam autem dies iudicii venit, progressus in mediũ vnus e tribunis L. Cædicius, accusationẽ exorsus est, dicens illius amentia & imperitia in manifestariam perniciem inductum exercitum, pessumdatumq; robur & florem populi Romani; ac ni collega, clade mature cognita, cũ suis ilico subuenisset, & tũ hostes repressisset, tum ciues seruauisset, nihil obstare potuisse quo minus alter exercitus funditus interisset, & resp. deinceps dimidia ciuium parte orbata esset. His dictis testes citabat tum centuriones qui euaserãt, tum e ceteris militibus nonnullos, qui ad diluendam suæ fugæ ignominiam, infelicitatem duci vertebant crimini. Post hęc magnã defunctorum miserationẽ mouens, & cladem exaggerans; demum magno cõtemptu effusis omnib. quæ in vniuersorum patriciorũ inuidiam vulgo iactabantur, & eos qui pro illo deprecaturi erant, a proposito deterritura videbantur, reo pro se dicendi fecit potestatem. Tum Seruilius sic defensionem aggressus est: Si in iudicium me vocastis Quirites, & imperii rationem a me reposcitis, paratus sum caussam dicere: sin ad certũ supplicium accersistis, & nihilo potiore conditione futurus sum post probatã vobis meam innocentiam, iam nunc arreptum hoc corpus tractate vt libitum est. Sic enim mori fœlicius existimo, quam peracta caussa non persuasisse iudicibus. nã merito viderer pati quidquid de me statuissetis. Vestra quoq; minor erit culpa, si negata mihi dicendi potestate, dum incertum adhuc est an aliquid in vos deliquerim, vestræ *in me* iræ indulseritis. Animum porro vestrum ex auscultatione cognoscere potero. nam e strepitu & silentio cõiicere licebit vtrum me ad supplicium an ad iudicium arcessueritis. His dictis reticuit. mox silẽtio præbito, & plerisq; bono animo esse ac q.dquid vellet dicere iubentib. denuo sic exorsus est: Ergo si iudices vos Quirites, nõ inimicos habeo, facile vobis (vt arbitror)

τοὺς τοὺς πατρικίους, ὃν ἀποθανόντα ἡ βουλὴ οὐκ τῶν δημοσίων ἐνεμεῖν λαμπροτάταις ἐκόσμησε ταφαῖς, αἱ τε γυναῖκες αἱ Ῥωμαίων σκιαδίου ἐπένθησαν χρόνον, πορφύραν καὶ χρυσὸν ἀποθέμεναι. ὁ μὴν τοῦ θανάτου γε αὐτὸν οἱ καταδικασάμενοι ἐτίμησαν, ἀλλ' οὐκ ἀξίωματος, ὃ τοῖς μὲν τοὺς νῦν ἐξεταζόμενον βίοις, γέλωτος δὲ ἄξιον φανεῖν, τοῖς τότε δὲ θεάτοις, αὐθυμορροῦσι καὶ τοῖς αὐτὰ τὰ ἀναλώματα ζῶσι, μάλιστα δὲ ἐκείνῳ τῶν αὐδρὶ πενίαν κληρονομήσαντι παρὰ τοῦ πατρός, ἄφυεις ὢν καὶ βαρύ, δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων. ὢν ὁ ἀσσάριον, χάλκεον νόμισμα, βάρος λιτραῖον. ὥστε ὁ σύμπαν ὄφλημα, πεκάντων ἑκκαίδεκα εἰς ὁλκὴν χαλκοῦ γενέσθαι. καὶ τοῦτο ὅπερ φθόνον ἐφαίνετο τοῖς τότε αὐθεάτοις· καὶ ἐπεμορθώσασθαι βουλόμενοι αὐτοὶ, τὰς μὲν χρηματικὰς ἐπαυσαν ζημίας, μετήνεγκαν δὲ εἰς τοὺς θάτων σκίσματα καὶ βοῶν, τάξαντες καὶ τούτων ἀριθμὸν πᾶσι ὕστερον ἐσομένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῖς ἰδιώταις ὀπτεύειν. οὐ μὴν τῆς Μενενίου καταδίκης ἀφορμὴν αὖθις εἰλήφεσαν οἱ πατρίκιοι τὸ τοῦ δημοτικοῦ ὀργῆς, καὶ οὔτε τὴν κληρουχίαν ἐπέτρεπον ἔτι αὐτῷ ποιεῖσθαι, οὔτε ἀνῆν ἐβούλοντο ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τῷ δήμῳ μεμέλετο τῶν δεδικασμένων, ὅπῃ τὸν τελευτὴν τοῦ αὐδρὸς ἐπύθετο. οὐδὲ γὰρ εἰς αὐθεάτων ἔτι συνῆλθεν ὁμιλίας, οὐδὲ ἐν δημοσίῳ χωρὶς τοῦ οὐδενὸς ὤφθη τόπῳ. ἀξόν τε αὐτῷ τὸν ζημίαν σκίσαιτο μηδενὸς ἀπελαύνεσθαι τῶν κοινῶν· ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν οὐκ ὀλίγοι τῶν ὀπτηδείων αὐτῷ τὸν καταδίκην ἀπαιτεῖν· οὐκ ἠξίωσεν, ἀλλὰ θανάτου τὸν συμφορὰν ὑμησάμενος, οἴκοι μένων καὶ οὐδένα τοῦ σιέμενος, ὑπό τε αὐμίας καὶ σίτων ἐποχῆς μαραθεὶς, ἀπέστη τοῦ βίου. καὶ τὰ μὲν ἐν τούτῳ τοσαῦτα τῶν ὑπαυτῷ τοιάδε ἦν.

Ποπλίου δὲ Οὐαλεσίου Ποπλικόλα καὶ Γαΐου Ναυτίου τοῦ Καλβίνου τὸν ἀρχὸν, ἕτερος αὖθις πάλιν τῶν πατρικίων Σερούιος Σερουίλιος ὁ τῶν παρεληλυθότων ὑπατεύσας ἔτει, μετ' οὐ πολὺν ἢ τὸν ἀρχὸν ἀποθέσθαι χρόνον, εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα κέκρικε. οἱ δὲ τοσοῦτοι ἄντῳ τὸν ἐν τῷ δήμῳ δίκῃ, δύο τῶν δημάρχων ἦσαν, Λούκιος Καιδίκιος, καὶ Τίτος Στάτιος, οὐκ ἀδικήματος, ἀλλὰ τύχης ἀπαιτοῦντες λόγον, ὅτι τὴν τὸν τοῦ Τυρρηνοὺς μάχῃ ὠσάμενος ὅτι τὴν χάρακα τῶν πολεμίων ὁ ἀνὴρ, θρασύτερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον, ἐδιώκθη τε ὑπὸ τῶν ἔνδον ἀθρόον ἐπεξελθόντων, καὶ τὸν κεφαλὴν νεότητα ἀπέβαλεν. οὗτος ὁ ἀγὼν ἀποφυτῶν ἐφαίνετο τοῖς πατρικίοις ἀγώνων βαρύτατος. ἠθροίζοντο τε σωιόντες τοὺς ἀλλήλοις, καὶ δῆνον ἐποιοῦντο, εἰ τὰς αὐτολμίας τῶν στρατηγῶν, καὶ τὸ μηδένα κίνδυνον ὀκνῆν, ἐὰν ὀναίνωσῃ πᾶς ὀπτεβολᾶς αὐ-

λαῖς αὐτῶν ὁ δαιμόνιον, εἰς κατηγορίαν ἄξοιτοι οἱ μὴ τάλλες τοῦ τὰ δένα, δειλίας τε καὶ ὄκνου· καὶ ὅ μηδὲν ἔτι κινουργεῖν τοὺς ἡγεμόνας σφῶν, ἐλθεῖα τε ἀπόλυται, καὶ ἡγεμονία καταλύεται· τοὺς τοιούτοις ἀγῶνας αἰτίοις ἔσεσθαι κατ' εἰκὸς ἐλογίζοντο· τοῦ κλήσου τε πολλὴ ἐλεῶντο τῶν δημοτικῶν μὴ καταγνῶναι τὸν ἀνδρὸς τὸν δίκαιον, διδάσκοντες ὡς μεγάλα βλάψοιτο τὴν πόλιν ὅπῃ πᾶς ἀτυχίας τοὺς στρατηγοὺς ζημιοῦντες. ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν ἀγῶνος ἐνέστη χρόνος, παρελθὼν εἰς τῶν δημάρχων κατηγόρησε τοῦ αὐδρὸς, Λούκιος Καιδίκιος, ὅτι δι' ἀφροσύνην τε καὶ τῶν στρατηγεῖν ἀπειρίαν, εἰς τοσοῦτον ὀλεθρον ἄγων τὰς δυνάμεις, ἀπώλεσε τῆς πόλεως τὴν κεφαλίσην ἀκμὴν, καὶ εἰ μὴ ταχεῖα τῶν κακοῦ γνῶσις ἐγένετο τῶν συμπάντων, καὶ τὴν παρουσὶν ἀγῶν τὰς δυνάμεις τοῦ τε πολεμίους ἀνέσταλε, καὶ τοὺς σφετέρους ἔσωσε, μηδὲν ἂν γενέσθαι ὁ κωλύων ἄπαν ἀπολωλέναι τὴν ἑτέραν δυνάμιν, καὶ ὁ λοιπὸν ἡμίσεαν αὐτὴ διπλασίας εἶ τὴν πόλιν. τοιαῦτα εἰπὼν, μάρτυρας ἐπήγαγε λοχαγοὺς τε ὅσοι τοσεῖεν, καὶ τῶν ἀνῶν φαλιωτῶν ἵνας, οἳ ὁ ἑαυτῶν αἰσχρὸν ὅπῃ τῇ τότε ἥτῃ τε καὶ φυγῇ ζηζιῶντες ἀπολύσασθαι, τὴν στρατηγὸν ἠτιῶντο τῆς τοῦ ἀγῶνα δυσποτμίας. ἔπεσε οἶκον ὅπῃ τῇ συμφορᾷ τῶν τότε τεθνηκότων καταχεόμενος πολὺν, καὶ ὁ δένον αὐξήσας, ᾧ τε ἀνῶν ὄσα εἰς φθόνον κοινῇ κὴ τῶν πατρικίων λεγόμενα τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ αὐδρὸς δεήσεσθαι ἀνείρξεν ἔμελλεν, οὐκ πολλῆς ὑπερφυΐας δεχθὼν, παρέδωκε τὸν λόγον. τοῦ δαλεσθὼν ὁ τὴν ἀπολογίαν ὁ Σερουίλιος εἶπεν· Εἰ μὲν ὅπῃ δίκαιον με κεκλήκαλε, ὦ πολῖται, καὶ λόγον ἀπαιτεῖτε τὴν στρατηγίας, ἕτοιμός εἰμι ἀπολογεῖσθαι· εἰ δὲ ὅπῃ ὑμφείαν καλεγνωσμένων, καὶ οὐδὲν ἔστι μοι πλέον ἀποδείξαιτο ὡς οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικῶ, λαβόντες τὸ σῶμα, ὅ τι πάλαι βούλεσθε, χρῆσθε. ἐμοί τε γὰρ κρεῖττον ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ λόγου τυχόντι καὶ μὴ πείσαιτο ὑμᾶς. δόξαμι γὰρ σὺν δίκῃ πάσχειν, ὅ τι αὖ μου καταγνῶτε. ὑμεῖς τε οὐ ἐλάττονι αἰτίᾳ ἔστεσθε, ἀφελόμενοί μου τὸν λόγον, [καὶ] οὐ ὧν καὶ εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς, ἀδικλόν ὅστιν ἔτι, τὴν ὀργῆς χρεισάμενοι. ἔσται δέ μοι ἡ ὠφέλεια ὑμῶν οὐκ τῆς ἀκροάσεως καταφανὴς, θορύβῳ τε καὶ ἡσυχίᾳ εἰκάζοντι, πότερον ὅπῃ ὑμφείαν, ἢ ὅπῃ δίκαιον κεκλίκατέ με. ταῦτα εἰπὼν, ἐπέγε. σιγῆς δὲ θυομένης, καὶ τὴν πλείστων ἐμβοησάντων, θαρρῆν τε καὶ ὅσα βούλε) λέγειν, τοῦ δαλεσθὼν τὴν λόγον πάλιν ἔλεξεν· Ἀλλ' εἰ δικαστὰς ὑμῖν, ὦ πολῖται, καὶ μὴ ἐχθροῖς χρήσομαι, θαῤῥεῖν πείσῃν ὑμᾶς

tuna reflaret, ignauiæ accusari ab iis qui numquam in acie steterint: atq; hoc modo cohibita ducum audẽtia, libertatem simul & imperium venire in periculũ. itaq; magnis deprecationibus apud plebeios agebant ne damnarent hominem, ostendẽtes non esse e rep. damnari duces ob infortunium. Postquam autem dies iudicii venit, progressus in mediũ vnus e tribunis L. Cædicius, accusationẽ exorsus est, dicens illius amentia & imperitia in manifestariam perniciem inductum exercitum, pessumdatumq; robur & florem populi Romani; ac ni collega, clade mature cognita, cũ suis ilico subuenisset, & tũ hostes repressisset, tum ciues seruauisset, nihil obstare potuisse quo minus alter exercitus funditus interisset, & resp. deinceps dimidia ciuium parte orbata esset. His dictis testes citabat tum centuriones qui euaserãt, tum e ceteris militibus nonnullos, qui ad diluendam suæ fugæ ignominiam, infelicitatem duci vertebant crimini. Post hęc magnã defunctorum miserationẽ mouens, & cladem exaggerans; demum magno cõtemptu effusis omnib. quæ in vniuersorum patriciorũ inuidiam vulgo iactabantur, & eos qui pro illo deprecaturi erant, a proposito deterritura videbantur, reo pro se dicendi fecit potestatem. Tum Seruilius sic defensionem aggressus est: Si in iudicium me vocastis Quirites, & imperii rationem a me reposcitis, paratus sum caussam dicere: sin ad certũ supplicium accersistis, & nihilo potiore conditione futurus sum post probatã vobis meam innocentiam, iam nunc arreptum hoc corpus tractate vt libitum est. Sic enim mori fœlicius existimo, quam peracta caussa non persuasisse iudicibus. nã merito viderer pati quidquid de me statuissetis. Vestra quoq; minor erit culpa, si negata mihi dicendi potestate, dum incertum adhuc est an aliquid in vos deliquerim, vestræ *in me* iræ indulseritis. Animum porro vestrum ex auscultatione cognoscere potero. nam e strepitu & silentio cõiicere licebit vtrum me ad supplicium an ad iudicium arcessueritis. His dictis reticuit. mox silẽtio præbito, & plerisq; bono animo esse ac q.dquid vellet dicere iubentib.

approbabo meã innocentiam. incipiam autẽ ab iis quæ vobis omnib. sunt notissima. Ego creatus sum consul cũ optimo *hoc* Virginio, quo tempore Etrusci communito aduersum vos imminente vrbi tumulo, omniq; agro Romano in suã potestatem redacto, spẽ cõceperant breui se deleturos vestrum imperiũ. intra mœnia graui fame simulque seditione laborabatur, nec expediebatur vllũ salubre consiliũ. Tam iniquo reip tempore, tamq; turbulento & horribili, admotus gubernaculis, hostes ope collegæ vici duob. prœliis, coegiq; deserto præsidio discedere: nec multo post etiã famem sedaui, repleto foro cõmeatib. venalibus; & successorib. meis agrũ hostilibus armis vacuũ, vrbemq; omnibus ciuilib. morbis sanã tradidi; in quæ mala cã populi flabella coniecerãt. Cuius igitur criminis reus sum? nisi forte hostes vincere, in vos delinquere est. Quodsi aliqui milites in prœlio feliciter depugnato ceciderunt, quid *ea parte* Seruilius in populũ deliquit? nec enim deus quispiã se ducib. pro salute omniũ qui certamẽ ineunt, sponsorẽ sistit: nec ea cõditione imperiũ accipimus, vt omnes hostes deuincamus nullo e nostris amisso. quis enim mortaliũ in se cuncta & cõsilii & fortunæ munia recipere sustineat? sed magna operæ præmia magnis semper emuntur periculis. Nec mihi primo, in cõgressu cũ hostibus, hic casus accidit; sed propemodum omnibus qui *vmquam* minore manu maiores hostiũ copias ausi sunt aggredi. nã *sæpe* iam vsu vẽnit vt qui modo persequebãtur hostẽ, mox ipsi fugerint; & qui multos hostes occiderant, plures e suis amiserint. taceo multos omnino victos, cũ ignominia pariter & clade maxima domũ rediisse: quorũ nemo pœnas dedit infortunii. Satis enim *ad pœnam est* ipsa calamitas: nullãq; vt par erat laudẽ assequi, magna & grauis est iactura ducibus, etiamsi nihil accedat præterea. Verum tamen tantũ abest vt pro mea defensione afferre velim quod omnes ęqui *arbitri* iustũ esse fatebuntur, nõ teneri me fortunæ caussam agere; vt licet nullus alius ad dicendam istiusmodi caussam detecẽderit, ego solus nõ detrectẽ, sed *lubens* non modo consilium, verũ etiam fortunã meã in disquisitionẽ vocari pariar: modo hoc *vnum* præfari mihi liceat, videre me humanarũ actionum felicitatẽ infelicitatemq;

οἴομαι ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. ποιήσομαι δ' τὴν ἀρχὴν τῶν λό-
γων ἐξ ὧν ἅπαντες ἴσμεν. ἐγὼ καλέσας ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρα-
τηγοῦ Δεργινίου, καθ' ὃν χρόνον ὑπατεύ-
ομεν ὑμῶν οἱ Τυρρηνοὶ τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως λόφον,
πάσης ἐκκόψαντες τὴν ὑπαίθριον ἀρχῆς, καὶ ἐν ἐλπίδι
ἦσαν τοῦ καταλύειν ὑμῶν τὴν ἀρχὴν ἐν τάχει. λιμὸς δὲ
πολὺς ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ στάσις, καὶ τοῦ τῆς χώρας πεδίου
ἀμηχανία. διὰ τοῖς δὴ κακοῖς ὑπεισὰς ὑπὸ τῶν πολε-
δεσι καὶ φοβεροῖς, τοὺς μὲν πολεμίους ἅμα τῷ στρα-
χοῖν ἐνίκησα διπλῆς μάχης, καὶ ἀνάγκας καταλι-
πόντας τὸ φρούριον ἀπελθεῖν· τὸν λιμὸν οὐκ εἰς μα-
κρὰν ἔπαυσα, τροφῆς ἀφθόνου πληρώσας τὰς ἀγορὰς,
καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ὑπάτοις τήν τε χώραν ὅπλων πολε-
μίων [παρέδωκα] ἐλευθέραν, καὶ τὴν πόλιν ὑγιῆ πάσης
νόσου πολιτικῆς, εἰς ἃς κατέβαλον αὐτοὺς οἱ δημαγω-
γοῦντες. Τίνος οὖν ἀδικήματος ὑπεύθυνός εἰμι; εἰ μὴ τὸ νικᾶν τοὺς πολεμίους ἐστὶν ὑμᾶς ἀδικεῖν. εἰ δὲ
ἀποθανὼν τυγχάνει τῶν τραυμάτων, ὅτι χρὼς ἀγωνιζομένοις
συνέπεσεν, τί Σερουίλιος τὴν δημον ἀδικεῖ; ὁ γὰρ δὴ θεῶν
τὴν ἐγγυητὴν τοῖς στρατηγοῖς τῶν ἀπόντων ψυχῆς τῶν ἀ-
γωνιζομένων ἔχει· οὐδὲ ὅτι ἀμελουμένοις καὶ ῥητοῖς
τὰς ἡγεμονίας παραλαμβανόμεθα, ὥστε ἀπαιτῶν
κρατῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ μηδένα τῶν ἰδίων ἀποβα-
λεῖν. τίς γὰρ ἀν ὑπομείνειεν, ἀνθρωπος ὤν, ἅπαντα καὶ
τὰ τῶν γνώμης, καὶ τὰ τῆς τύχης εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν; ἀ-
λλὰ τὰ μεγάλα ἔργα μεγάλων ἀεὶ κινδύνων ὠνοῦ-
μεθα. καὶ οὐκ ἐμοὶ ταῦτα πρῶτῳ πολεμίοις ὁμόσε
χωρήσαντι συνέβη παθεῖν, ἅπασι γ', ὡς εἰπεῖν, ὅσοι μά-
χας τοιαυτας διωκισμένας συνέλαβον τῆς σφε-
τέρας δυνάμεσι πρὸς μείζονας τὰς τῶν ἐναντίων ἐποι-
ήσαντο. ἐδίωξαν γὰρ ἤδη τινὲς ἐχθροὺς, καὶ αὐτοὶ ἔφυγον
καὶ ἀπεκτίσθαί τε τῶν στρατιῶν πολλοὺς, καὶ ἀπώλεσαν
ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων. εὖ γὰρ ὅτι πολλοὶ καὶ ὁ
τοιοῦτος ἡτηθεῖτες, συν αἰσχύνῃ τε καὶ βλάβῃ με-
γάλῃ ἀνεστρέφαν· ὧν οὐδεὶς τὴν τύχης ἔδωκε δίκας. ἱ-
κανὴ γὰρ ἡ συμφορά· καὶ ὁ μηδενὸς ἐπαινεῖν τυχεῖν ὡς
δεῖ, καὶ μηδὲν ἀνῴ, μεγάλη τοῖς ἡγεμόσι καὶ χαλεπὴ
ζημία. οὐ μὴν ἀλλ' ἔγωγε τοσούτου δέω λέγειν, ὁ πολ-
τες οἱ μέτεροι δίκαιον εἶναι φήσουσιν, ὡς οὐ δεῖ με τυ-
χης αἰτιᾶσθαι ὑπὲρ ὧν εἰ μηδεὶς ἄλλος τοιοῦδε ἀ-
γῶνα ὑπέμενεν εἰσελθεῖν, ἐγὼ μόνος ἐπαρτοῦμαι,
ἀλλὰ συγχωρῶ τὴν τύχην δεξιάζεσθαι τὴν ἐμὴν οὐκ
ἦττον τῆς ἐμῆς γνώμης, ἐκεῖνο προσέπων· ἐγὼ τὰς ἀν-
θρωπίνας παρέξεις, τά τε δεξιοῦχεῖς καὶ τὰς ἀτυχεῖς,
οὐκ οὐκ

non e singularibus earum particulis, quæ multę sunt ac variæ, sed ex euẽtu iudicari. qui si ex sententia ceciderit, etiãsi per multa parum grata ad eum peruentum sit, nihilominus *actiones istas* laude atq; æmulatione omniũ dignas haberi audio, & ad bonã fortunam referri: quoties vero finis malus est, etiamsi omnia quę finẽ antecesserunt, nullo negotio sint confecta, id eorũ qui gesserunt nõ felicitati tribui, sed infortunio. Huc igitur spectantes, examinate meã quoq; fortunam qua in bellis vsus sum. ac si me ab hostibus victũ fuisse cõperietis, malã pronuntiate fortunã meã: sin hostes a me superatos, bonã. Verũ de fortuna, quoniã eam disputationẽ molestam esse noui, etsi plura dicere possim, desino. Sed quia consiliũ quoq; meũ accusatur, non proditionis aut ignauię; (nec n. tam perfrictæ frontis sunt aduersarii, vt hæc vulgata ceterorum ducum crimina obiicere mihi audeant) sed imperitiæ militariũ artiũ & insipientiæ, q. periculũ subierim nõ necessariũ, vtq; castra hostẽ persecutus; reddam ẽt huius rationẽ; cũ in promptu mihi sit dicere, res gestas taxare facillimum esse cuiuis; at res egregias gerere, perdifficile paucisq; datum: nec, vt facile est qualia sint præterita, videre; ita etiam facile qualia sint futura, prospicere: quãdoquidem illa sensibus percipimus, hæc præsagiis atq; coniecturis colligimus; in quibus inest fallaciarum plurimum. perfacile item cuiuis esse, verbis belli ducem agere procul periculo; quemadmodum accusatores mei faciunt. Sed vt ista omittã, agite per deos, dicite, solus ego aut primus munitiones hostium vi aggredi visus sum, & copias per accliuia ducere? an idem fecerũt imperatores vestri complures: alii felici, alii infelici successũ? Cur igitur omissis aliis me iudicatis, si hæc amentis imperitique ducis facta esse censetis? Quot alia *meo* isto facto *longe* audaciora ducibus in mentem venerũt, quoties tempus non ferret tuta consilia? quidam enim signiferis erepta signa coniecerunt in hostes medios, vt segnioribus & timidis necessitatẽ fortitudinis imponerent; scientibus probrosam mortem iis esse propositam qui signa non retulissent incolumia. quidam traductis in hosticum copiis,

οὐκ οὐκ τῶν κτῆ μέρος ἔργων πολλῶν ὄντων καὶ ποι-
κίλων ὁρῶ κρινομένας, ἀλλ' οὐκ τὸ τέλειος καὶ ὅταν
μὴ τοῦτο χωρήσῃ κτῆ νοῶ, καὶ τὰ μεταξὺ πολλὰ ὄντα
μὴ καθ' ἡδονὰς λυπῇ, οὐδὲν ἧττον ἐπαινουμένας καὶ
ζηλουμένας ὑπὸ πάντων ἀκούω, καὶ τῆς ἀγαθῆς νο-
μιζομένας τύχης· ὅταν δὲ πόρρας λάβῃ τελευταῖς,
καὶ ἐὰν ἀπόντα τὰ πρὸ τοῦ τέλειος οὐκ τοῦ ῥάστου λυ-
πῇ, οὐ τῇ σπουδαίᾳ τύχῃ τῶν παραξάντων ἀποδι-
δομένας, ἀλλὰ τῇ κακῇ. τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν παρε-
λόντες αὐτοὶ, ἐξετάζετε καὶ τὴν ἐμὴν τύχην ἢ τοῦδε
τοῖς πολέμοις κέχρημαι. καὶ ἐὰν μὲν ὄρητε ἡττημένον
με ὑπὸ τῶν πολεμίων, πόρρω καλεῖτέ με τὴν τύχην·
ἐὰν δὲ κεκρατηκότα τῶν ἐχθρῶν, ἀγαθὴν. πρὸς μὲν οὖν
τῆς τύχης, οὐκ ἀγνοῶ ὅτι φορτικοὶ πάντες εἰσὶν οἱ
περὶ αὐτῆς λέγοντες, ἔχων ἔτι πλείω λέγειν, παύσο-
μαι. ὅτῳ δὲ καὶ τῆς γνώμης κατηγορεῖ μου, παρα-
δοσίαν μὲν οὐ τολμῶντες ὀνειδίζειν, οὐδὲ ἀνανδρίαν,
ἐφ' οἷς αἱ κτῆ τῶν ἄλλων στρατηγῶν γίνονται κρίσεις,
ἀπειρίαν δὲ τοῦ στρατηγεῖν, καὶ ἀφρονεστέρω, ὅτι κίν-
δυνον ὑπέμεινα οὐκ ἀναγκαῖον, ὅτι τὸν στρα-
τὸν πολεμίων ὠσάμενος, βούλομαι καὶ πρὸς τοῦ-
του λόγον ὑποτρέψειν, πρεσβύτατον μὲν τοῦτο ἔχων
εἰπεῖν, ὅτι τὸ μὲν ὑπλιμᾶν τοῖς ἡνομένοις, πάνυ ῥᾴ-
διον καὶ πάντος ἀνθρώπου· τὸ δὲ παραβάλλεσθαι
πρᾶγμασι καλοῖς, χαλεπὸν καὶ ὀλίγων· καὶ ὅτι οὐχ
ὥσπερ τὰ γεγενήματα φαίνεται ὁποῖά ἐστιν, οὕτω καὶ τὰ
μέλλοντα ὁποῖα ἔσται· ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν αἰσθάνεσι καὶ
πάθεσι καταλαμβανόμεθα, ταῦτα δὲ μαντείαις καὶ
δόξαις εἰκάζομεν, ἐν αἷς πολὺ τὸ ἀπατηλόν· καὶ ὅτι
ῥᾷστον ἀπόντων ὅτι λόγῳ στρατηγεῖν πολέμοις ἔξω
τῶν κινδύνων γεγενόσι, ὁ ποιοῦσιν οἱ κατηγορεῖν ἐ-
μοῦ. ἀλλ' ἵνα ταῦτα ἀφῶ, φέρε πρὸς θεῶν, εἰπατέ
μοι, μόνος ἢ πρῶτος ἐγὼ φαίνομαι βιασάμενος φρού-
ριον ὑπιβαλόμενος, καὶ πρὸς ὑψηλὰ χωρία τὰς δυ-
νάμεις ἀγαγών; ἢ πολλῶν μετ' ἄλλων ὑμετέρων
στρατηγῶν, οἷς ὧν οἱ μὲν κατώρθωσαν, τοῖς δὲ οὐκ ἐ-
χώρησεν ἡ πεῖρα κτῆ νοῶ; τί δ' ἦπτ' δῶν τοῖς ἄλλοις
ἀφέντες, ἐμὲ κρίνετε, εἰ ταῦτα ἀστρατηγησίας καὶ ἀ-
φροσύνης ἔργα νομίζετε; πόσα δὲ ἄλλα τούτου τολ-
μηρότερα τοῖς ἡγεμόσιν ἦλθεν ὑπὸ νοῶν παρατρέψαι, ὁ-
τῷ δ' ἀσφαλὲς καὶ λελογισμένον ἤκισα οἱ χωρεῖ δέ-
χωνται; οἱ μὲν γε τὰς σημαίας ἁρπάσαντες τῶν σφε-
τέρων, ἔρριψαν εἰς τοὺς πολεμίους, ἵνα τοῖς βλακεύου-
σι καὶ ἀποδειλιῶσιν οὐκ τῶν ἀναγκαίου τοῦ δεῖν τὸ ἔμ-
ψυχον, ὑπιστάμενοι ὅτι τοῖς μὴ δυνασθεῖσι τὰς ση-
μεῖα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δεῖ σὺν αἰσχύνῃ ἀπεστα-
λῆν· οἱ δὲ, εἰς τὴν τῶν πολεμίων χώραν ἐμβαλόντες,

DDD

ruperunt pōtes fluminum, vt pugnaturis præcisa effugii ſpe, audaciam inſererent. alii tentoriis vna cum impedimentis crematis, effecerunt vt ſui neceſſario ex hoſtico peterent quidquid opus haberent. Omitto innumera alia ducum facta & conſilia audaciſſima, quæ vel experientia vel auditu accepimus; ob quæ nemo eorum qui ſpe ſua fruſtrati ſunt, vnquam ad pœnam vocatus eſt. niſi hoc forſan aliquis veſtrum obiiciet, me ceteris in manifeſtam pernicię conjectis, corpus ſubtraxiſſe periculo. quodſi inter ceteros verſatus, poſtremus exceſſi prœlio, eiuſdemq; cum ceteris fortunæ fui particeps, quid commiſi iniuriæ? atque hæc de meipſo dixiſſe ſufficiat. Nunc de ordine ſenatorio & patricio, quoniam commune odium propter impeditam agrorum diuiſionem, me quoq; contingit; quod nec accuſator diſſimulauit, verum bonam accuſationis meæ partem in hoc inſumpſit; libet paucis apud vos dicere. dicam autem libere: nec enim aliter vel ego dicere queã, vel vos audire expediat. Præter ius & fas Quirites facitis, qui ſenatui pro tot tantisq; beneficiis, quæ in vos contulit, nullam habetis gratiã; ſed ſiquid, cuius cōceſſio maximopere obeſſet reipublicę, non per inuidiam, ſed publicę vtilitatis conſideratione, veſtris precibus negauit, eo nomine iraſcimini. atqui debebatis eius conſulta, velut ab optimo animo profecta, & publicam vtilitatem ſpectãtia, quantum fieri poterat, boni conſulere, & a *priuatis* veſtris cupiditatib. abſiſtere: aut ſi non poteſtis ratione temperare veſtris affectib. noxiis, ſaltē *inſtis* perſuaſionū momentis petere quæ cupitis, non per vim conari eripere. nã vltronea dona, & dãtib. iucūdiora ſunt q̃ extorta, & accipiētib. magis perpetua q̃ illa cōtraria. Quod vos, me diuus Fidius, non cōſideratis; ſed turbamini & efferamini, ac ne momento quidem temporis ciuitatem quieſcere ſinitis. vnde fit vt bellum pace nobis potius videri poſſit, quando in bellis, inimicis male facimus; in pace, amicis. Atq; ſi putatis Quirites omnia ſenatus cōſilia honeſta eſſe cōmodaq; reip. vt reuera ſunt, q̃n hoc quoq; tale eſſe creditis? Sin prſus nihil eorū quæ deberet curare ſenatū opinamini, ſed

ἔλυσαν τὰ ζεύγματα τῶν ποταμῶν οἷς διέβησαν, ἵνα
τοῖς φεύγειν ἀναγκαζομένοις ἄπορος ἡ τῶν πολεμίων ἐλ-
πὶς φανῇ, θάρσος τοῦ κινδυνεύειν καὶ μόνος ἐν πᾶσι μά-
χαις· οἱ δὲ, τὰς σκηνὰς καὶ τὰ σκευοφόρα καταπαύ-
σαντες, ἀνάγκην ἐπέθηκαν τοῖς στρατευομένοις ἐκ τῆς
πολεμίας ὅσων δέονται λαμβάνειν. εἰ δ' ἄλλα μυρία
ὄντα λέγειν, καὶ ὅσα τολμηρὰ ἔργα καὶ εὐθυμήματα
ἕτερα τραπηγῶν, ἰσοτιμία τε καὶ πεῖρα τοῦ λαβεῖν-
τες ἔχομεν, ἐφ' οἷς οὐδεὶς πώποτε τῶν ψευσθέντων
τῆς ἐλπίδος ἐπέρας δίκας. εἰ μὴ ἄρα ἔχει τὶς ὑμῶν
αἰτιάσασθαί με, ὅτι τοσοῦδε ὢν τοῖς ἄλλοις εἰς τοσοῦ-
τον ὀλεθρον, αὐτὸς ἔξω τοῦ κινδύνου ὁ σῶμα εἴ-
χον. εἰ δὲ μὴ πεύστων τε ἐξηπαζόμην, καὶ τελευταῖος
ἀπηλλαττόμην, καὶ τ' αὐτῆς τοῖς ἄλλοις μετεῖχον τύ-
χης, τί ἀδικῶ; καὶ τοῖς μὲν ἐμοῦ ταῦτα ἐκφανῆ εἰρή-
σθω· τοῖς δὲ τῆς βουλῆς καὶ τῶν πατρικίων, ὅπερ ὁ
κοινὸν ὑμῶν μίσος, ὁ λόγος τὸν κωλυθεῖσαν κληρου-
χίαν ἔχετε, καὶ ἐμὲ λυπεῖ, καὶ οὐδὲ ὁ κατήγορος αὐτὸ
ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ μέγος οὐκ ἐλάχιστον ἐποιήσατο
τῆς ἐμῆς κακηγορίας, βούλομαι βραχέα εἰπεῖν πρὸς
ὑμᾶς. ἔστι γὰρ μετὰ παρρησίας ὁ λόγος· ἄλλως γὰρ οὔ-
τε αὐ ἐγὼ δυναίμην λέγειν, οὔτε ὑμῖν ἀκούειν συμ-
φέροι. οὐ δίκαια ποιεῖτε, οὔτε ὅσια, ὦ δημόται, τῶν
μὲν ὑπερηφανεῖν, ἃς ὑπέρεαθε τοῦδε τῆς βουλῆς, πολ-
λῶν οὐσῶν καὶ μεγάλων, οὐκ εἰδότες αὐτῆς χάριν· εἰ
δὲ τι δεομένοις ὑμῖν οὐκ οὖν συγχωρηθέντος μεγάλα
βλάπτοιτ' ἂν ὁ κοινὸν, οὐ φθονοῦσα ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ
συμφέρον τῆς πόλεως ὁρῶσα ἐκωλύθη, τοῦτο δι'
ὀργῆς λαμβάνοντες. εὖ δὲ ὑμᾶς μάλιστα μὲν ὡς
ἀπὸ τοῦ καιροῦ τὰ βουλεύματα αὐτῆς ἠνόμεθα, καὶ
ἔτι τῶν πεύστων ἀγαθῶν δεχομένοις, ἀποστέρησιν
τῆς εὐδοξίας· εἰ δὲ ἀδυνατοῖτε κατασχεῖν ἀσύμ-
φορον ὑπερβολὴν λογισμῷ σώφρονι, μετὰ τοῦ πείθειν
τῶν αὐτῶν ἀξιοῦν τυγχάνειν, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ βιά- 436
ζεσθαι. αἱ γὰρ ἐκούσιοι δωρεαὶ τοῖς τε τοσούτοις
ἡδίοις τῶν ἐναγκασμένων εἰσὶ, καὶ τοῖς λαμβάνουσι
βεβαιότεραι τῶν μὴ τοιούτων. ὁ μὰ τοὺς θεοὺς οὐ λο-
γίζεσθε ὑμεῖς, ἀλλὰ κινδυνεύοντες καὶ ἀγανακτοῦντες,
οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον χρόνον ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ ἄγα-
κεῖσθαι τὴν πόλιν ἐᾶτε. τοιγαρτοῖ παρεστὶν ἡμῖν κρείτ-
τονα ἡγεῖσθαι τῆς εἰρήνης τὸν πόλεμον· ὅταν μὲν γε
πολεμῶμεν, τοῖς ἐχθροῖς κακῶς ποιοῦμεν· ὅταν δὲ
εἰρήνην ἀγώμεν, τοῖς φίλοις. καίτοι, ὦ δημόται, εἰ μὲν
ἄπορα τὰ βουλεύματα τοῦ συνεδρίου καὶ
συμφέροντα ἡγεῖσθε εἶναι, ὡς ἄρ' ὄντι, τί οὐχὶ καὶ τοῦτο ἐν
ἐξ αὐτῶν ὑπολαμβάνετε εἶναι; εἰ δὲ μηδὲν ἁ-
πλῶς τῶν δεόντων τὴν βουλὴν οἴεσθε φρονεῖν, ἀλλ'
αἰχρῶς

» αἰχρῶς καὶ κακῶς τὴν πόλιν ὑπηρετοῦσιν, τί δή ποτε
» οὐχὶ μεταιτήσαμενοι αὐτὴν ἀνεῖσαν, αὐτοὶ ἄρχετε, καὶ
» βουλεύετε, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας πολέμοις
» ὠφέρετε, ἀλλὰ τοσοῦτοι ἐστε αὐτὴν, καὶ τοσοῦτοι μικροὶ
» ἀγωνιῶντες, τοῖς ὑπιφανεστάτοις ἀναρπάζοντες ἐν πᾶσι
» δίκαις; ἄμεινον γὰρ ἦν ἅπασιν ἡμῖν κοινῇ πολεμεῖ-
» σθαι, ἢ καθ' ἕνα ἕκαστον ἰδίως συκοφαντεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ
» οὐχ ὑμεῖς αἴτιοι τούτων, ὡς φῄς ἐγώ, ἀλλ' οἱ σπου-
» δαίοντες ὑμᾶς δημαγωγοὶ, οὔτε ἄρχεσθαι ἐπι-
» στάμενοι, οὔτε ἄρχειν εἰδότες. καὶ ὅσον μὴ ὑπὸ τῇ τύ- 10
» των ἀφροσύνῃ τε καὶ ἀπειρίᾳ, πολλάκις αὐ ὑμῖν τό-
» δε τὸ σκάφος ἀνέτραπη· νῦν δὲ τὰ τούτων σφάλματα
» ἐπανορθοῦσα, καὶ ἐν ὀρθῇ παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει, ἡ
» πλεῖστα δεινὰ ἐπ' αὐτῶν ἀκούουσα ὑπὸ βουλῆ. ταῦ-
» τα εἴτε ἡδέα ὑπὸ ὑμῖν ἀκούειν, εἴτε ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης
» ἀληθείας εἴρηται μοι καὶ τετόλμηται· καὶ μᾶλλον αἱ-
» ρούμενος ἀν παρρησίᾳ συμφερούσῃ τοῦ κοινῇ χρώμε-
» νος ἀποθανεῖν, ἢ τὰ τοῖς ἡδονὴν λέγων ὑμῖν σεσῶ-
σθαι. Τοιούτοις εἰπὼν λόγοις, καὶ οὔτε τοῖς ὀλο- 20
φυρμοὶς καὶ ἀναχλαύσας τῆς συμφορᾶς ἐπόμενος,
οὔτε ἐν δεήσεσι τοῖς τοσοῦτοις ἀξιώμασι ταπεινὸς
φανεὶς, ὅτε δηλῶν ἀληθῆ ἀξιώσεσιν ὑποδεξάμενος σοφε-
μίαν, παρέδωκε τὸν λόγον τοῖς συναγορεύειν ἢ μαρτυρεῖν
βουλομένοις. πολλοὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλοι παρόντες ἀπέ-
λυον αὐτὸν τῆς αἰτίας, μάλιστα δὲ Βεργίνιος ὁ κατ' τὸν
αὐτὸν ὑπατεύσας χρόνον, καὶ τῆς νίκης αἴτιος εἶ-
δοκῶν· ὃς οὐ μόνον ἀναίτιον αὐτὸν ἀπέφαινεν, ἀλλὰ
καὶ ὡς κρείττονα ἀνδρὸς τὰ πολέμια καὶ στρατηγῶν
φρονιμώτατον, ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι ὑπὸ
πάντων ἠξίου. ἔφη δὲ δεῖν, εἰ μὲν ἀγαθὸν οἴονται τέ-
λος εἰληφέναι τὸν πόλεμον, ἀμφοτέροις σφίσι τὴν
χάριν εἰδέναι· εἰ δὲ πονηρὸν, ἀμφοτέροις ζημιοῦν. κοι-
νὰ γὰρ αὐτοῖς καὶ τὰ βουλεύματα, καὶ τὰ ἔργα, καὶ
τὰς ἐκ τοῦ δαιμονίου τύχας γεγενέναι. οὐ δὲ οὐ μό-
νον ὁ λόγος τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος πείθων, ἐν ἅ-
πασιν ἐξητασμένος ἔργοις ἀγαθοῖς. τοσούτῳ δὲ τού-
τοις, ὁ πλεῖστον ἐκίνησεν οἶκτον, ὄψεως σῆμα συμπα-
θὲς, οἷον τοῖς αὐτοῖς τοῖς πεποιηκόσι, καὶ μέλλουσι πά-
σχειν τὰ δεινὰ γίνεσθαι φιλεῖ. ὥστε καὶ τοῖς τοσοῦτον-
τας τοῖς ἀπολωλόσι, καὶ δοκοῦντας ἀδικεῖν ἀπ- 40
ἔχειν τοὺς αἴτιον σφίσι τῆς συμφορᾶς, μαλακω-
τέροις χρῆσθαι, καὶ ἀποθέσθαι τὴν ὀργὴν, ὡς ἐ-
δηλωσεν. ἀναδοθεῖσαν γὰρ τῶν ψήφων, οὐδεμία τοῦ
ἀνδρὸς κατεψηφίσατο. ὁ μὲν δὴ τὸν Σερβίλιον καταλα-
βὼν κίνδυνος τοιούτου τέλους ἔτυχεν. ὁ πολλῷ
ὕστερον χρόνῳ γραπτὰ Ῥωμαίων ἐξῆλθεν ὑπὸ Τυ-
ρρηνοῖς, ἀγῶνος δευτέρου τῶν ὑπάτων, Ἰοπλίᾳ δυ-

male turpiterq; adminiſtrare rēp. cur non in totum amoto, māgiſtratus ipſi capeſſitis, *in commune* conſulitis, bella pro imperio geritis; ſed acciditis eum paulatimq; cōſumitis, iudiciis tollentes illuſtriſſimum quēq; ? ſatius. n. eſſet nos in vniuerſum *a vobis* infeſtari, quam vnum poſt alium priuatis calumniis appeti. Verum nō vos in culpa eſtis, vt dixi; ſed cōcionatores iſti qui vos perturbãt, nec imperiū ferentes, nec imperare ipſi ſcientes. Et quãtum ad iſtorū inſipientiã atq; imperitiam attinet, iã ſæpe ſubuerſum fuiſſet vobis hoc nauigium. nunc vero lapſus eorum corrigit, & ciuitatē ſeruat incolumem, hic ipſe ſenatus qui per eos tam male *apud vos* audit. Hæc ſiue iucunda vobis auditu, ſiue moleſta, veriſſima certe, auſus ſum dicere; vt qui malim ob libertatē reip. vtilem emori, quam ad *ſolam* voluptatē veſtram loquēdo ſeruari. Hæc locutus, nec vllis infortunii lamentationib. aut deplorationibus, nullis itē abiectis ſupplicibusq; deprecationibus vſus, nec quidquã ingenerosum præ ſe ferens, dicendi vices iis tradidit qui patrocinari ſibi aut teſtimonium perhibere vellent. Ibi tum alii multi prodierunt qui culpa eum vacare teſtarētur, tum in primis collega eius Virginius, ad quem victoria referebatur. is non ſolum alienū eum a culpa pronũtiauit, verumetiã laudandum & ab omnib. honorãdum duxit, vt virum in rebus bellicis præſtantiſſimum, ducemque cordatiſſimum. addiditque, ſi bellum hoc bonū eis finem fortitū videretur, ambob. ſibi habendam gratiã: ſin malū, ambos ex æquo plectendos. communicatis. n. conſiliis & factis fortunam quoq; cōmunem fuiſſe. Mouebat autem non ſolum oratio viri, ſed & tota vita, ſpectata omnis generis bonis operibus. Nec parum item ad ciēdos affectus faciebat vultus hominis, alieno dolore mœſti, & haud minus ſatagētis quam ſi periculum ipſe vel adiiſſet, vel iamiam aditurus eſſet. quo factum eſt vt etiam ceſorum neceſſarii, q̃ alioqui cladis illius auctori videbantur implacabiles, molliti, mitiores ſe præſtarēt, iraſq; ponerēt: vt *mox* apparuit. reus. n. calculis omnib. abſolutus eſt. atq; ita euaſit Seruilius.

Paulo poſt Romani expeditionē ſuſceperunt in Etruriã ductu P. Valerii — Expeditio in Etruriam.

conf. Rursus. n. Veiẽtes bellum mouerunt adſcitis in eius ſocietatẽ Sabinis; qui hactenus non auſi ſe admiſcere, nulla ſpe victoriẽ, tunc poſt profligatum Menenium, cõmunitumq; in propinquo vt bi mõte præſidium, affectas rati Romanorum vires, & collapſos animos, iuuerunt Etruſcos magnis copiis militum. Veientes itaq; & ſuis copiis & Sabinorũ auxiliis freti, exſpectantes ẽt a ceteris Etruſcis ſuppetias, in animo habebant cũ maiori exercitus parte Romã ipſam petere; ſperãtes neminẽ ſibi occurſurum; ſed ſe aut vi expugnaturos vrbẽ, aut fame ad deditionẽ coactutos. Sed dũ cunctantur & auxilia opperiuntur, Valerius conatus eorum præuertit: qui aſſumpto copiarum domeſticarũ robore ſociorumq; auxiliis, quantum potuit latenter egreſſus eſt. ſub veſperam enim traductis trãs Tiberim militibus, non longe ab vrbe cum copiis ſubſtitit. deinde medio noctis excitos ordines, prius quam illuceſceret, admouit alteris hoſtium caſtris. bina enim erant, modico interuallo a ſe inuicem diſtantia; ſeorſum Etruſcis, ſeorſum Sabinis rendentibus. Priores Sabinos aggreſſus eſt, dum plerique adhuc ſopiti eſſent, ac ne excubiis quidem ſatis cuſtoditi; vt qui in ſociali agro nihil minus quam hoſtem timerent, de quo nullum nũtium acceperant. itaq; primo impetu caſtra capta ſunt. ibi alii iugulabãtur in cubilibus, alii dum arma induunt, recens exciti; quidam armati quidem, ſed paſſim nullo ordine repugnantes: maxima pars ſuis caſtris effuſi, dum altera curſu petunt, ab equitibus intercepti perierunt In hũc modum captis Sabinis caſtris, Valerius duxit ad altera, vbi Veientes locum non valde munitum occupauerant. hos nõ amplius latere poruit. nam & dies clara iam erat, & Sabini elapſi e clade, ſimilem illis imminere nuntiauerant. itaq; vi aduerſus hoſtem opus erat. ac dum Etruſci pro caſtris alacerrime dimicant, acre oritur prœliũ, & magna vtrimq; ſtrages editur; adeo vt diu dubitaretur vtro inclinaret victoria. tandẽ Etruſci a Rom. equitatu impulſi, refugerunt in

λεείᾳ. σωέξη γὰρ αὖθις ἡ Διεντῶν δύναμις, προσθησόμενον αὐτοῖς Σαβίνων, οἳ τέως ὀκνοῦντες αὐτοῖς συνάγεσθαι τὸν πόλεμον, ὡς ἀδυνάτων ἐφιεμένοις, τότε δὴ τῷ τε Μενηνίου φυγὼν ἔγνωσαν, καὶ τὸν ὀπιτειχισμὸν τὸ πλησίον τῆς Ῥώμης ὄρους, τεθαρρηκόσι νομίσαντες τάς τε δυνάμεις Ῥωμαίων καὶ ὃ φόβημα τῆς πόλεως ἡτταθαι, συνελάμβανον τοῖς Τυρρηνοῖς πολλὴν ἀποστέλλοντες δύναμιν. οἱ δὲ Διεντῶνοι τῇ τε σφετέρᾳ δυνάμει θαρροῦντες καὶ τῇ Σαβίνων νεωστὶ ἡκούσῃ, τὰς ἀπὸ τῆς ἀγῶν Τυρρηνῶν ὀπτικευείας ἀπεμνήμονες, ἀπεθυμίαν μὲν εἶχον ὀπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν τὰ πλείονι τῆς σφετέρας γραλιᾶς, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ὁμόσε χωρήσοντος, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον, ἢ ἀπὸ τειχομαχίας αἱρήσοντες τὴν πόλιν, ἢ λιμῷ καταπολεμήσοντες. ἔφθασε δὲ τὴν ὀπιχείρησιν αὐτῶν ὁ Δολέβιος, ἐν ᾧ ἔτι ἔμενον ἐκεῖνοι, καὶ τοῖς ὑστεριζόντας συμμάχοις ἀνέμενον, αὐτὸς ἀγαγὼν Ῥωμαίων τὴν κρείττην ἀκμὴν, καὶ ὃ πρὸς τῆς συμμάχων ὀπτικευεικὸν, οὐκ ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, ἀλλ' ὡς μάλιστα λήσειεν αὐτοὺς ἔμελλε. προελθὼν γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης πρὸς δείλην ὀψίαν, καὶ ἀφικόμενος τὴν Τίβερειν, καὶ μακρὰν ἀποχὼν τῆς πόλεως, κατεστρατοπέδευσεν. ἔπφτα δὲ ἀναστήσας τὴν στρατιὰν μέσας νύκτας ἦγε σὺν τάξει· καὶ πρὶν ἡμέραν γενέσθαι, θατέρῳ χάρακι τῶν πολεμίων ἐνέβαλε. δύο γὰρ ἦν στρατόπεδα, χωρὶς μὲν ὁ Τυρρηνῶν, ἕτερον δὲ ὁ Σαβίνων, καὶ ἀφ' μακροῦ ἀλλήλων ἀπέχοντα. πρὸς τὴν δὲ προσαγαγὼν τὴν δύναμιν τῇ Σαβίνων στρατοπεδείᾳ, καθυπνωμένων ἔτι τῶν πλείστων, καὶ οὐδεμιᾶς οὔσης ἀξιολόγου φυλακῆς, οἷα σὺν φιλίᾳ τε γῇ καὶ κατὰ πολλὴν ἀσφάλειαν τῶν πολεμίων οὐδαμῇ ἀπηγμένων, εἰς ἐφόδου γίνεται τούτης ἐκρατής. τῶν δὲ ἀνθρώπων οἱ μὲν σὺν ταῖς κοίταις ἔτι ὄντες κατεσφάγησαν, οἱ δὲ ἀνιστάμενοι ἀρρίως καὶ τὰ ὅπλα σὺνδυόμενοι, οἱ δὲ ὡπλισμένοι μὲν, ἀπροσόδευτοι δὲ καὶ οὐκ σὺν τάξει ἀμυνόμενοι· οἱ δὲ πλῆθοι φεύγοντες ὀπὶ τὸν ἕτερον χάρακα, ὑπὸ τῶν ἵππων καταλαμβανόμενοι, διεφθείρηντο. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλόντος τῶν Σαβίνων χάρακος, ἦγε τὴν δύναμιν ὁ Δολέβιος ὀπὶ τὸν ἕτερον, ἔνθα ἦν οἱ Διεντῶνοι χωρίον ὑπνῶν ὀχυρὸν καθῆν φόντες. λαθὼν μὲν δὴ ὑπὸ νύκτα σὺν εἰδέχετο τοῖς προσιοῦσι τὰς ἡμέρας τε καὶ ἡμέρα τὸ λοιπὸν λαμπρὰ, καὶ τῶν Σαβίνων οἱ φεύγοντες ἀπήγγελλον τοῖς Τυρρηνοῖς τὴν τε αὐτῶν συμφορὰν καὶ τὴν ἐπ' ἐκείνοις· δύναστο γὰρ οὐκ τὸ κατὰ τοῖς πολεμίοις συμφέρεσθαι. γίνεται δὲ μετὰ τοῦτο πάσῃ προθυμία τῶν Τυρρηνῶν ἀγωνιζομένων πρὸς τὴν παρεμβολῆς, ὀξὺ μάχη καὶ φόνος ἀμφοτέρων πολὺς, ἰσόρροπός τε καὶ μέχρι πολλοῦ παλαιθομένη τῇδε καὶ τῇδε ἡ κρίσις τοῦ πολέμου. ἔπφτα σὺν ἔδοξε οἱ Τυρρηνοὶ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκῆς ἐξωθεῖσθαι ἵππου, καὶ ἀπεχώρησε εἰς τὸν χά-

437

438

ρακα. ὁ δὲ ὕπατος ἠκολούθει· καὶ ὀπὶ πλησίον ἐγένετο τῶν ἐρυμάτων· ἦν δὲ φαύλως κατεσκευασμένα, καὶ ὀλίγον, ὡς ἐφίω, καὶ πάνυ ἀσφαλές· προσέβαλε δὲ πολλὰ μέρη, τό τε λοιπὸν ἐκείνης τῆς ἡμέρας μέχρι ὀπιπαλαιπωρῶν, καὶ οὐδὲ τὴν ὀπιοῦσαν νύκτα ἀναπαυσάμενοι. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ τῷ συνεχέσι κακοπαθείαις ἀπειρηκότες, σὺν λείποισι τὴν χάρακα πρὸς τὴν ὄρθρον. καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν ἔφθασαν, οἱ δὲ εἰς τὰς πλησίον ὕλας ἐσκεδάσθησαν. γενόμενος δὲ καὶ τούτου τῶν χάρακος ἐγκρατὴς, ἐκείνῳ μὲν τὴν ἡμέραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιάν· τῇ δὲ ἑξῆς τὰ λάφυρα ὅσα ἐξ ἀμφοτέρων εἴληφε τῶν στρατοπέδων, διένεμε τοῖς ἀγωνισαμένοις, πολλὰ ὄντα, καὶ τοῖς ἀριστεύσαντας ἐν τῇ μάχῃ τοῖς εἰωθόσιν ἐκόσμει στεφάνοις. οὗ δὲ κρατήσας πάντων ἀγωνίσαντο δόξας, καὶ δεξάμενος τὴν Διεντῶνων δύναμιν, Σερβίλιος ὁ δὲ πρωτέρῳ ὑπαθύσας ἔτει, καὶ τὴν ὀπὶ τὴν δήμου δίκην ἀποφυγὼν, προεβλήθη τότε τοῦ δολερείᾳ συμπεμφθεὶς, καὶ ὀπὶ τῇ ἀριστείᾳ τῇδε τὰς νομιζομένας εἰ μεγίστας παρὰ Ῥωμαίοις δωρεὰς ἔλαβε· οὗ ὁ πρῶτος ἐξενεγκάμενος. μετὰ ταῦτα τοῖς τε τῶν πολεμίων συνθύσας νεκροὶς ὁ ὕπατος, καὶ τὴν ἰδίων θαφὰς ποιησάμενος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ πλησίον τὴν Διεντῶνων χώρας κατασήσας, προσκαλέσας τοῖς ἔνδον. ὡς δὲ οὐδεὶς ἐξῆλθε μαχησόμενος, ἀποθεν ὁρῶν χρῆμα, σὺν τειχομαχίᾳ αὐτοῖς ἐλθὼν, ἐχυραὶ σφόδρα ἐγνωκὼς πόλιν, τὴν γῆς αὐτὴν πολλὴν καταδραμὼν, εἰς τὴν Σαβίνων ἐνέβαλε. λεηλατήσας δὲ κἀκείνῳ ἐπὶ ἀκέραιον ἔτι ὀπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ βαρθαρὰν ἤδη τὴν ἀποσθολὴν ἔχων τῶν ὠφελείας, ἀπῆλθ οἴκοι τὴν δύναμιν· καὶ αὐτὸς μὲν δῆμος πρὸς πολλὰ τὴν πόλεως ὄντι ἐστεφανωμένος ὑπήντα, λιβανωτοῖς τε θυμιῶν τὴν πάροδον, καὶ κρατῆρσι μιγνυμένου κεκραμένοις ὑποδεχόμενος τὴν στρατιὰν· ἡ δὲ βουλὴ τὸν θριάμβου πομπὴν ἐψηφίσατο. ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάϊος Ναύτιος, ᾧ προσέκειτο κλῆρον ἡ τῶν συμμάχων Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων φυλακὴ, βραδυτέραν ἐποιήσατο τὴν ἔξοδον· ἄτε ἀπορίᾳ, ἄτε ὀκνῷ τὴν κινδύνου κεκληθεὶς, τὴν δὲ ἀδηλότητα τοῦ πρὸς Διεντῶνοις πολέμου καταδοκῶν, ἵνα ἐάν τι συμβῇ πταῖσμα περὶ τὴν ἐκεῖ στρατιὰν, σὺν ἑτοίμῳ τὴς ὑπαρχῇ τῇ πόλει σωεστῶσα δυνάμις, ἢ κωλύσῃ τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν, ἐάν, ὥσπερ οἱ πρότερον ἐλάσαντες ὀπὶ τὴν Ῥώμην, ὀπιθήσῃ τινὰ χρόνον τῆς πόλεως χωρία ὀπιβαίνῃ). σὺν δὲ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ καὶ τῶν Λατίνων πόλεμος, ὃν ἐπῆγον αὐτοῖς Αἰκανοί τε καὶ Βολῶσκοι, τέλος δυτυχὲς ἔλαβε· καὶ παρήσαν πτῆς ἀπαγγέλλοντες μάχῃ νικηθεῖσας ἀπελαυνόμενοι τοῖς πολεμίοις σὺν τὴν χώρας αὐτῶν, καὶ μηδεμιᾶς τοῖς συμμάχοις ἔτι δεῖν

castra perſequente conſule. qui poſtquam ad munimenta peruenit, male munita, locoque (vt dixi) parum tuto poſita, ea partibus aliquot aggreſſus, nõ modo per reliquum diei ſpatium magno labore oppugnationem perſecutus eſt; ſed ne in ſequentem quidem noctem requieuit. Etruſci continuis ærumnis feſſi, caſtra ſub diluculũ deſerũt: quorũ pars in vrbẽ fugit, pars per ſiluas, pximas diſperſa eſt. Vbi vero hæc quoq; caſtra capta ſunt, iuſſit reliquum diei quieti impẽdi: ſequenti deinde, prædam, cuius magna in vtriſq; caſtris reperta erat copia, victoribus diuiſit, & eos quorum virtus in prœliis enituerat, ex more coronis militaribus decorauit. In his præcipuus fuit, & in profligandis Veientibus ſpectatiſſimus, Seruilius ſuperioris anni conſul, nuper abſolutus iudicio populi, tunc vero legatus Valerio additus: qui ob inſignem iſtam fortitudinis operam, præmia quæ apud Romanos cenſentur maxima, primus reportauit. Deinde cõſul ſpoliatis hoſtium cadaueribus & ſuorum ſepultis, productum exercitum inſtruxit ante Veiorum mœnia, vt incluſis pugnæ poteſtatẽ faceret. Cumque nemo ad pugnam prodiret, videns opidum tam munitum vi expugnari non poſſe, bonam agri partem populatus eſt: ac mox in Sabinos milite traducto, ex illa quoque regione hactenus intacta prædis per aliquot dies actis, grauem iam nouis impedimentis reduxit exercitum. Venienti populus ad multum viæ coronatus occurrit, ſuffitum thuris tranſeunti faciens, & multi poculis militem excipiens: ſenatus triumphum ei decreuit. Alter conſul C. Nautius, cui Latinorum Hernicorumq; tutãdorum prouincia ſorte obuenerat, aliquamdiu profectionem diſtulit; nõ quod imparatus eſſet aut periculo deterritus, ſed in Veientanũ bellum intẽtus, vt ſiquid cladis accideret illi exercitui, præſto eſſet vrbi agroq; præſidiũ; ſi forte hoſtis, quẽadmodũ ante, admotis ad vrbẽ copiis, communire vellet *propinquum* locum aliquẽ, vnde omnia infeſta faceret. Interim in Latio quoq; cũ Æquis & Volſcis, pſpere debellatũ eſt: & nũtii retulerũt prœlio victos hoſtes exceſſiſſe agro Latino, nec ſociis in pſens vllis amplius opus

Valerius de Veientibus & Sabinis triumphat.

Æqui & Vol ſci reprelli.

esse auxiliis. Nihilominus Nautius, rebus in Etruria prospere gestis, eduxit exercitum; ingressusq; Volscorum regionē, fuga ex parte magna desertam, paucis mācipiis potitus & pecoribus, incēsis aruis eorum tum segete flauentibus, aliisq; nō paucis damnis per agros datis, nemine obsistere auso, reduxit exercitum. Atq; hæc gesta
A.V.C.280, cōss. A.Manlio, L. Furio, cum Veientibus debellatum.
sunt ab his consulibus. A. Manlius inde & L. Furius fuere consl. quorum alteri cum senatus bellum contra Veiētes decreuisset, ductis de more sortibus, Manlio ea obuenit prouincia. Is celeriter eductis copiis, castra prope Veios posuit. Hostes inclusi mœnibus, aliquādiu obstiterunt, missisq; ad Etruriæ populos & ad nouos socios Sabinos legatis, rogarūt vt cito auxilia mitterent. cumq; nusquam impetrarent suppetias, absumptis commeatibus, fame vrgente prodierunt ad consulem natu maximi & honoratissimi, præferentes supplicum insignia, & pacem petentes. Manlius imperato vnius anni stipendio, & cibariis quæ in duos mēses exercitui sufficerēt; pollicitus est, vbi hæc allata essent, missurum se Romam qui cū senatu de pacis legibus agerent. Illi acceptatis his *conditionibus*, & repræsentato incunctanter non tantū militum stipēdio, sed ea etiam pecunia quam pro frumento dependere consul permiserat, Romā profecti sunt: admissique in senatū veniam præteritorum petierunt, pacemq; in posterum. cūq; multa in vtramq; partē dicta essent, vicit tandem ea sententia quæ fœdus cum eis faciendum suadebat: & datæ sunt eis induciæ in annos quadraginta. Legati actis senatui gratiis, domū reuersi sunt: Manlio post reditum, ob confectum id bellum, ouatio, vt petierat, concessa est. Actus est etiam census his consulibus: ac ciues qui se cum opibus suis & filiis puberibus censendos obtulerunt, reperti sunt paulo plures centum & tribus milibus. Deinde L. Æmilius Mamercus tertium, & Vopiscus Iulius consl.
A.V.C.281, Olymp. 77, consl. L. Æmilio III, Vop. Iulio, turbę domi.
fiunt, LXXVII Olymp. qua in stadio vicit Dates Argiuus, Charete Athenis principe. Hi consulatum habuerunt inquietum & valde laboriosum; cessantibus quidem externis bellis, & pacatis vndequaque dissidiis; sed

βοηθείας χτ̄ ὁ πατήρ. ὁ μὲν οὖν Ναύτιος οὐδὲν ἧττον, ὅθεν τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ πραγμάτων καλῶς σφίσιν ἐχώρησεν, ἐξῆγε τὴν στρατιάν. ἐμβαλὼν εἰς τὴν Οὐολούσκων χώραν, καὶ πολλὴν αὐτῆς διεξελθὼν ἔρημον ἀφημμένῃ, ἀνδραπόδων μὲν καὶ βοσκημάτων ὀλίγων ἐκράτησεν· ἀγρὸς εἰς αὐτῶν, ἐν ἀκμῇ τοῦ σίτου ὄντος, ἐμπρήσας, καὶ ἅμα οὐκ ὀλίγα τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς λωβησάμενος, οὐδενὸς ὁμόσε χωρησιῶντος, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. Τούτων μὲν ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐπράχθη. οἱ δὲ ἀμφὶ τοὺς τούτοις ὕπατοι, Αὖλος Μάλιος, καὶ Λεύκιος Φούριος, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς τὸ ἕτερον αὐτῶν στρατιὰν ὅπῃ διενταμοῖς ἄγειν, ἐκληρώσαντο περὶ τῆς ἐξόδου, καθάπερ αὐτῶν ἔθος ἦν. καὶ λαχὼν Μάλιος ἐξῆγε τὰς δυνάμεις ἀμφὶ τὰ χέων, καὶ πλησίον τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσεν. οἱ δὲ διενταμοὶ ἠχήρεις γενόμενοι, τέως μὲν αὐτοῦ ἔμενον, καὶ διεπρεσβεύοντο πρός τε τὰς τῶν Τυρρηνῶν πόλεις, καὶ πρὸς τοὺς νεωστὶ συμμαχήσαι τὰς αὐτοῖς Σαβίνοις, βοήθειαν αἰτιούμενοι· ἀπεστέλλοντο σφίσι μὲν τὰ χέων. ὡς δὲ ἀπεύπτων ἀπετύγχανον, καὶ τὰς τροφὰς ἀπαναλισκόντων, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῷ λιμῷ βιαζόμενοι, ἐξῆλθον ὡς τὸν ὕπατον, ἱκετηρίας φέροντες οἱ πρεσβύτατοί τε αὐτῶν καὶ ἀξιωματικοί, πρὸς καταλύσεως δεόμενοι τῶν πολέμων. τῶν δὲ Μαλίου κελεύσαντος αὐτοῖς ἀργύριόν τε εἰς ὀψωνισμὸν ὀνίας τῇ στρατιᾷ, καὶ δημόσιον τροφὰς ἀποφέρειν ὅταν δὲ ταῦτα ποιήσωσιν, εἰς Ῥώμην ἀποστέλλειν τοῖς δεξομένοις τὴν βουλὴν περὶ τῶν διαλύσεων, ἐπαινέσαντες ταῦτα, καὶ μετὰ τὰ χέων τὸ τε ὀψώνιον τῇ στρατιᾷ, καὶ ὃ δεῖ τῶν σίτου συνεχώρησεν ὑπὸ τοῦ Μαλίου κατενεγκάντες ἀργύριον, ἦκον εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ καταστάντες ὅτι τὴν βουλὴν, συγγνώμης ὅτι τοῖς γεγενῆσι τυχεῖν ἠξίουν, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπαθανασίας τοῦ πολέμου. πολλῶν δὲ λεχθέντων εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη λόγων, ἐνίκησεν ἡ παρενδεεσθαι παραινοῦσα τὴν τῶν αὐτοῖς πολέμου γνώμη, γενόντα τε ἀνοχὰς τοῦ πολέμου τοῖς αὐτοῖς τεσσαρακονταετίας. καὶ οἱ μὲν ἀπῆεσαν πολλὰς τῇ πόλει τῆς εἰρήνης χαρίτας εἰδότες· ὁ δὲ Μάλιος ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν, ὅτι τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου τὸν θείαμβον αἰτησάμενος, ἔλαβεν. ἐβούλετο δὲ καὶ ἅμα νῦν ὅτι τῶν ἀρχῆς, καὶ ἡ οἱ ἀιμησάμενοι πολῖται σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ χρήματα καὶ τοὺς ἐν ἥβῃ παῖδας, ὀλίγῳ πλείους χιλιάδων τε καὶ δέκα μυριάδων. οἱ δὲ μετὰ τούτους τοῦ δεκαβόλου τὸν ὕπατον ἀρχὴν, Λεύκιος Αἰμίλιος Μάμερκος, ὁ τρίτον, καὶ Βοπίσκος Ἰούλιος, ὅτι τὸν ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ὧν ἐνίκα στάδιον Δάτης Ἀργεῖος, Ἀθήνησι δὲ ἄρχοντος Χαρήτου, ὅτι πόνον σφόδρα καὶ χαλεπὸν τὴν ἀρχὴν διετέλεσαν, εἰρήνην μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πολέμων· ἐν ἡσυχίᾳ γὰρ ὧν πάντα τὰ ἀμφὶ φόβα· ὑπὸ δὲ τῶν

ὀλίγων τῶν ἐν τῇ πόλει φόβων αὐτοί τε εἰς κινδύνους ἀφικόντες, καὶ τὴν πόλιν ὀλίγου δεῖν ὅλην ἀπολέσαι. ὡς γὰρ ἀνεπαύσατο τῶν γραφῶν ὁ πλῆθος, ὅτι τὴν ἀμφιμολίαν αὐθὶς ὥρμησε τῶν δημοσίων ἀγρῶν. ἦν γὰρ εἷς ἐν τοῖς δημάρχοις θρασὺς, καὶ λέγων οὐκ ἀδυνάτος ἀνὴρ, Γναῖος Γενούκιος, πρὸς ἀθήνων τὰς ὀργὰς τῶν πενήτων. οὗτος ἐκκλησίας συναγαγὼν ἑκάστοτε, καὶ ἐκδημαγωγῶν τοὺς ἀπόρους, παρεσκευάζετο τοὺς ὑπάτους τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα περὶ τῆς κληρουχίας συντελῶν. οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον, οὐ τῇ ἑαυτῶν ἀρχῇ λέγοντες τετάχθαι ὃ ἔργον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ τοῖς μετὰ Κάσσιον καὶ Θεργίνιον ὑπάτοις, παρὰ οἷς ὁ παρεβάλλετο καὶ ἅμα οὐδὲ εἰ νόμοις εἰς ἀεὶ κυρίοις ἀψηφίζεται ὁ συνέδριον, ἀλλὰ πολιτεύματα χρεὼν ἐνιαύσιον ἔχοντα ἰσχύειν. τούτας παραδηλομένων τῶν ὑπάτων τὰς αἰτίας, ἀδυνάτως εἶν ὁ Γενούκιος ἀθροῖσαι ἀναγκάσαι μείζονα ἐξουσίαν ἔχοντας, ἱταμὴν ὁδὸν ἐβάδιζε. τοῖς γὰρ ὑπαλλάσσοσι ὁ ἔμπροσθεν ἔτος, Μαλίῳ τε καὶ Λεύκιῳ, δίκην ἐπιτίθεκε δημοσίαν, καὶ παρόσον ἥκειν ὅτι τὸν δῆμον ἀπολογησομένους, ἀφείσας αὐτίκρις τὴν αἰτίαν τῆς δίκης, ὅτι τὸν δῆμον ἀδικοῦσιν οὐκ ἀποδείξαντες τοῖς δέκα ἀνδρας οὓς ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ τοῖς ποιησομένοις τὴν τῶν κλήρων ἀμφιμολίαν· ὃ δὲ μὴ τῶν ἄλλων ἕνας ὑπάτων ἄγειν ὅτι τὴν δίκην, δώδεκα ἡμερῶν τῶν μεταξὺ ἀρχείων, ἀφ' οὗ ὁ παρεβούλευμα ἐγράφη, τούτοις δὲ παραλέσθαι τοῖς ἀνδρας μόνοις τῆς φυλαθείσης ὑποχρέωσεως, ὅθεν φεῖς ἔφερεν αἰτίας· καὶ τελευτῶν ἔφη μόνως ἂν οὕτως ἀναγκασθῆναι τοῖς ἐν ἀκμῇ πότε ὄντας ὑπάτοις κληρουχῆσαι τὴν γῆν, ἐὰν ἑτέρους ἕνας ἴδωσι δίκην παρὰ δήμου διδόντας, ἐνθυμηθέντας ὅτι καὶ σφίσιν αὐθὶς συμβήσεται ὁ αὐτὸ παθεῖν. ταῦτα εἰπὼν καὶ πολλὰ καλέσας ἀπόμας ἥκειν ὅτι τὴν δίκην, καθ' ἱερᾶν τε ὀμόσας, ἢ μὲν ἐμμένῃ τοῖς ἐγνωσμένοις, καὶ πάσῃ παρεθυμία τῶν ἀνδρῶν κατηγορῇ, ἡμέραν παρέφερεν ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλεν ὅτι τελέσῃ. τοῖς δὲ πατρικίοις, ὡς ἔμαθον ταῦτα, πολὺ δέος εἰσέρχεται καὶ φροντὶς, ὅπῃ χρὴ ὅπῃ τοῖς τε ἀνδρας ἀκλύσασθαι τὴν αἰτίας, καὶ τὸ δημαγωγὸν ὃ θράσος ὅτι χρεῖν. καὶ δὴ ἐδέδοκτο αὐτοῖς, εἴτι ψηφίσαιτο κτ̄ ἡ ἀρχὴς τῶν ὑπάτων ὁ δῆμος, μὴ ὅτι δέπῃν αὐτῷ κτ̄ ὃ καρτερὸν ἀνισαμένους, καὶ εἰ δέοι καὶ εἰς ὅπλα χωρεῖν. οὐ μὲν ἐδέπαι γε τῶν βιαίων οὐδενὸς αὐτοῖς, ἀφελεῖαν λαβόντος τὸ κινδυνῶν καὶ παραδόξον τὴν λύσιν. μιᾶς γὰρ ἡμέρας ὕστερος ἔτι λοιπῆς τῆς δίκης, νεκρὸς Γενούκιος ὅτι τῆς ἑαυτῆς κοίτης εὑρέθη, σημεῖον οὐδὲν ἔχων οὔτε σφαγῆς, οὔτε ἀγχόνης, οὔτε φαρμάκου,

domesticis seditionibus tum ipsos tum rempublicam in extremum discrimen adducentibus. nam vt requieuit a militia multitudo, statim flagitauit diuisionem agri publici, inopes instigante tribuno pleb. Cn. Genucio. Is vir audax nec infacundus, crebris concionibus ad captandam tenuis plebeculæ gratiam abutens, extorquere conabatur a consulibus, vt quod senatus *iamdudum* de diuidundis agris decreuerat, *tandem* exsequerentur. Hi negabant ad se pertinere quod alieno consulatu decretum esset, & Cassii Virginiique successoribus demandatum; ad eos enim id senatusconsultum pertinere. nec senatus decreta perpetuæ legis vim habere; sed esse instituta vnius anni. Elusus hac consulum caussatione Genucius, quia non poterat illos, vt maiori potestate præditos, cogere, aliam audaciæ viam ingressus est. consularibus Manlio & Furio, qui superiore anno magistratum gesserant, diem ad populum dixit. accusationis caussam hanc diserte protulit, factam ab ipsis plebi iniuriam, quia non creassent decemuiros qui ex S C agros diuiderent. Quod autem nullos e superioribus consulibus *hoc nomine* in iudicium vocaret, cum XII anni elapsi essent ex quo id S C scriptum fuerit, sed hos tātum duos eluse promissionis reos ageret, nō iniquas caussas afferebat: postremo negabat aliter cogi posse ad diuisionem agrorum præsentes consules, nisi viderent ab aliis exactas pœnas neglecti officii, & idem sibi timendum intelligerent. Hæc locutus, cunctisque ad iudicium adesse iussis, per sacra iurauit, permansurum se in proposito, totisque viribus accusationem illam persecuturum: ac simul diem futuro iudicio dixit. At patricios hoc cognito pauor ingens & cura subiit, incertos quomodo reos possent eripere, audaciamq; tribuni reprimere. iamque decreuerant, siquid *durius* plebs in consulares statueret, per vim ei resistere, vel si armis opus foret. Non tamen eo ventum est, quod subitum & inopinatum ea res fortiretur exitum. cum enim adhuc vna tantum vsq; ad iudiciū superesset dies, Genucius in lecto suo mortuus est inuctus, nullo cædis, strāgulationis, veneficii,

aut alius per insidias conciliatæ mortis vestigio. Quo cognito, & prolato in forũ corpore, visum est omnibus diuinitus impeditum iudicium; moxque comitia soluta sunt. tantum enim aberat vt ceterorum tribunorum aliquis seditionem renouare auderet, vt etiam Genucii furorem damnarent. Quare si consules nihil satagẽres amplius, seditionem diuinitus sopitam siuissent quiescere, nullum eis amplius fuisset periculum. nunc superbe ac contumeliose in plebem insurgentes, & magistratus sui potestatem ostendere volentes, magnorum malorum caussa fuerũt. nam ad delectum habendum progressi, siqui parere detrectarent, tum aliis mulctæ generibus, tum flagellatione adegerunt; atque ita effecerũt vt maior plebis pars in furorem verteretur, ex hac potissimum caussa. Plebeius quidam, P. Volero, bellica virtute clarus, qui superioribus expeditionibus ordines duxerat, tunc inter gregarios adscriptus, refragabatur, nec inferiorem locum capere volebat; quippe qui nihil in superioribus expeditionibus commisisset, ob quod miles *gregarius* e duce fieri deberet. consl. offensi eius libertate, missio lictore spoliari hominem & virgas expediri iussérũt. Ibi iuuenis tribunorum opẽ inuocabat, ac siquid deliquisset, caussam se apud populũ dicturum aiebat: cumq; cõsules nihil eius vociferatione mouerentur, sed abduci eũ & cędi a lictore iuberẽt, vir ætate ferox & viribus, rem indignam ratus, ipse sibi tribunũ præstitit, & lictorẽ qui primus in se tendebat, in faciem ingestis pugnis deiecit: itidemq; mox alterũ. consl. indignati, vniuersos apparitores in eum concitant. Nõ tulerunt hoc plebeii qui aderãt: sed ilico cõglobati, clamoreq; se inuicem cohortati, tũ Voleronẽ eripiũt, tũ lictores ictib. abigunt. deniq; in consl. impetus factus est; qui ni e foro se propipuissent, perpetratũ fuisset nefariũ facinus. Hoc facto in diuersa studia scissa est tota ciuitas: & tribuni qui hactenus quieuerãt, efferati inuehebantur in cõsules: nec iã de agrorũ diuisione, sed de reip. statu maior feruebat contẽtio. nã patricii cũ consulib. indigne ferẽtes violari summam potestatem, eũ qui apparitorib. manus inferre ausus esset, deposcebãt ad rupis *Tarpeiæ*

οὔτε ἄλλου τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς θανάτων σῶδενός. ὡς δὲ ἐγνώσθη ὁ πάθος, καὶ περιῴκτισθη ὁ σῶμα εἰς τὴν ἀγορὰν, δαιμόνιόν τι κωλύσεως συγκύρημα ἔδοξεν εἶ) , καὶ αὐτίκα ἡ δίκη διελύετο. τῶν γὰρ ἄλλων σῶδεὶς ἐτόλμα δημάρχων ἀναιρεῖν τὴν φάσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ Γενουκίου καλεγίνωσκε πολλὴν μανίαν. εἰ μὴ οὖν μηδὲν ἔτι πολυπραγμονοῦντες οἱ ὕπατοι διετέλεσαν, ἀλλὰ ἀφῆκαν ὡς ὁ δαίμων ἐκείμετο τὴν φάσιν, σῶδεὶς, ἀν αὖθις ἔτι κατέλαβε κίνδυνος· νεῶν ἢ εἰς αὐθάδειαν καὶ καταφρόνησιν τῶν δημοτικῶν βαπόμενοι, καὶ ὃ τ ἀρχῆς κράτος ὅσον ἐστὶν ἐπιδεῖξαι βουλόμενοι, κακὰ ἐξηργάσαντο μεγάλα. πρόθέντες γὰρ βαβδοφορίαν, καὶ τοῖς οὐχ ὑπακούοντας ταῖς τε ἀνίαις ζημίαις καὶ πληγαῖς ῥάβδων πρόσαναγκάζοντες, εἰς ἀπόνοιαν ἐποίησαν βαπέσθαι τῶν δημοτικῶν ὃ πλέον, ἀπὸ τοιαύτης μάλιστα αἰτίας· ἀνήρ τις ὢν τῶν δημοτικῶν τὰ πολέμια λαμπρὸς, Πόπλιος Βολέρων, ἡγεμονίαν ἐφηκὼς λόχων ἐν ταῖς πρόσθεν στρατείαις, πότε ἀνὴ λοχαγὸν στρατιώτης πρὸς αὐτῶν κατεγράφετο. ὡς δὲ ἰωαντοῦτο, καὶ ὀλιγὴν ἐξίου χώραν ἀτιμοτέραν λαβεῖν, σῶδεν ἠμύρτηκὼς ἐν ταῖς πρότεραις στρατείαις, δεινὰ ἀγανακτοῦντες οἱ ὕπατοι τὴν παρρησίαν αὐτῶ, τοῖς ῥαβδούχοις ἐκέλευσαν τὴν ἐαθῆτά τε πρὸς κατάρρηξαι, καὶ ταῖς ῥάβδοις τὸ σῶμα ξαίειν. ὁ δὲ νεανίας τοῖς τε δημάρχοις ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἴ τι ἀδικεῖ, κρίσιν ὅτι τῶν δημοτικῶν ἐπέχειν ἠξίου. ὡς δὲ οὐ προσέχειν αὐτῶ τὴ νοῦν οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ ταῖς ῥάβδοις ἄγειν καὶ τύπτειν ἐπεχειρεῖτο, σὺν ἀναγκαῖον ἡγησάμενος εἶ) τὴν ὕβριν, αὐτὸς ἑαυτῶ ταμίας γίνεται. τόν τε γὰρ πρόσωπον πρόσελθόντα τῶν ῥαβδούχων παίων εἰς τὸ πρόσωπον ἐναντίας πυγμαῖς, νεανίας καὶ ἐρρωμένος ἀνὴρ, ἀναῤῥέπει, καὶ τὸν ὅπτι τούτῳ. ἀναμακτησάντων ὃ τῶν ὑπατόων, καὶ πᾶσιν ἅμα τοῖς ὑπηρέταις προσελθεῖν κελευσάντων, δίφιον τοῖς παροῦσι τῶν δημοτικῶν ἐφαίνη· καὶ αὐτίκα συγκαθέντες ἀθρόοι, καὶ ἀναβοήσαντες ὃ πολεμικὸν τῆς ἀλλήλων ὀργῆς, τόν τε νεανίσκον ἐξήρπασαν, καὶ τοῖς ῥαβδούχοις ἀπέσησαν παίοντες· καὶ τελευτῶντες ὅπτι τοῖς ὑπάτοις ὥρμησαν, καὶ εἰ μὴ κατελαμβάνοντες ἐκεῖνοι τὴν ἀγορὰν ἔφυγον, ἀνήκεστον αὐτὰ κακὸν ἐξηργάσαντο. σὺν ὃ τούτου διέφθειρε πᾶσα ἡ πόλις, καὶ οἱ τέως ἡσυχάζοντες δήμαρχοι τότε ἠνειοῦντο, καὶ τῶν ὑπάτων κατηγόρουν. πρὸς τὴν τῆς κλεπτοῦχίας εἰς ἕτερον μεῖζον ἀφὰ τὸν ὑπὲρ τὸ κόσμου τῆς πολιτείας ἀγῶνα. οἱ μὲν γὰρ πατρίκιοι τοῖς ὑπάτοις ὡς καταλυομένης αὐτῶν τῆς ἐξουσίας συναγανακτοῦντες, τὸν ὅπτι βάλλειν τοῖς ὑπηρέταις τολμήσαντα κατὰ κρημνῶ βαθὺν

ἠξίουν

ἠξίουν. οἱ δὲ δημοτικοὶ συγκρέφαντες αὐτοὺς, καὶ βοῶν τε καὶ παρεκελεύοντο μὴ περιδιδόναι σφᾶν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὅπτι τὴν βυκτὴν ὃ πεῖγμα ἄγειν, καὶ τῶν ὑπάτων καλεῖν ἀρῆν, καὶ δίκης λυσὸς παρ' αὐτῶν ἠξίουν τυγεῖν, ὅτι τ' ὅπτικαλεσάμενοι τ' ὀν τῶν δημάρχων βοήθειαν, καὶ ὀν τὰ δήμω κρίσιν ὑπέχειν, εἴ τι πλημμελεῖ, βουλόμενον, σῶδετέρου τυγεῖν εἴασαν τῶν δικαίων, ἀλλ' ὀν ἀνδραποδῶν μοίρα τ' ἐλεύθεραν καὶ πολίτην ἔθεντο, παίειν ὅπτικελευόμενοι. αὐτιπεσαγμένων δὴ τούτων, καὶ σῶδετέρων εἶναι βουλομένων τοῖς ἑτέροις, ἅπας ὁ λοιπὸς τῆς ὑπαλείας ἐκείνης ἐδαπανήθη χρόνος, οὔτε πολεμικῆς πράξεσι κοσμηθεὶς κλέος, οὔτε πολιτικῆς λόγου ἀξίας. ὑπισάντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων, ὑπάτοι μὲν ἀπεδείχθησαν Λεύκιος Πινάριος, καὶ Πόπλιος Φούριος. ὀν ἀρχῇ δὲ τοῦ ἔτους ὀλεία λυσὸς ἡ πόλις ἐπληρώθη, καὶ φόβου δαιμονίου τε, πραγμάτων τε καὶ σημείων πολλῶν γενομένων. καὶ οἱ τε μάντεις ἀπῴλλυν, καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ, χόλου δαιμονίου μεμνήμαία εἶ) τὰ γενόμενα ἀπέφαινον, ἱερῶν πτῶν οὐχ ὁσίως σῶδὲ καθαρῶς ὅπιτελουμένων. καὶ οὐ μετ' ὀ πολὺ νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τὰς γυναῖκας, καλουμένη λοιμικὴ, καὶ θάνατος ὅσος ὀπω πρότερον, μάλιστα εἰς τὰς ἐξύμονας. ὠμοσχοῦσαί τε γὰρ καὶ νεκρὰ ὀίκτουσαι συναπέθνησκον τοῖς βρέφεσι. καὶ οὔτε λιτεύσαι πρὸς ἔθεσι καὶ θωμοῖς γενόμεναι θεῶν, ὅ τε καθαρτήριοι θυσίαι πρός τε πόλεως καὶ οἴκων ἰδίων ὅπιτελούμεναι, παῦλαν αὐταῖς ἔφερον τῶν κακῶν. ὀν τοιαύτῃ δὲ συμφορᾷ τῆς πόλεως οὔσης τοῖς ἐξηγηταῖς τῶν ἱερῶν ἐν μύοις ὑπὸ δούλου λυσὸς, ὅτι μία τῶν ἱερποιῶν παρθένων τῶν φυλαττουσῶν ὃ ἀθάνατον πῦρ Ὀρβινία τ' παρθενίαν ἀπόλωλε, καὶ τὰ ἱερὰ ἐνέκαιε τῆς πόλεως, σὺν οὖσα καθαρά. κἀκεῖνοι μεταῤῥήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶ ἱεροῦ, καὶ πρόθέντες δίκῃ, ὅπῃ καταφαὶς ἐθέμετο ἐλεγθεῖσα, ῥάβδοις τὲ ἐμαστίγωσαν, καὶ πομπεύσαντες ἀφὰ τὸ πόλεως, ζῶσαν κατώρυξαν. τῶν ὃ ἀμπρεσβυτέρων τὴν φύσιν φθορὰν ὁ μὲν ἕτερος ἑαυτὸν διεχρείσατο, τ' ὃ ἕτερον οἱ τῶν ἱερῶν ὅπίσκοποι συλλαβόντες ὀν ἀγορᾷ μάστιξιν ἀκιστάμενοι, καθάπερ ἀνδράποδον, ἀπεκτίναν. ἡ μὲν οὖν νόσος ἡ τῆς γυναικὶ καθαστήσασα, καὶ ὁ πολὺς αὐτῶν φθόρος μετὰ τοῦτο ὃ ἔργον ἐπαύσατο ἀθρόῳ. ἡ δὲ ὀν πολλοῖς χρόνοις ἀναμένουσα ὀν τῇ πόλει στάσις, ὡν οἱ δημόται πρὸς τοῖς πατρικίοις ἐστασίαζον, ἀνίστατο πάλιν. ὁ δὲ ἐξεγείρων αὐτὴ δήμαρχος ὢν Πόπλιος Βολέρων, ὁ ὢν πρόσθεν ὀνομαστὶ τοῖς πρὸς Αἰμίλιόν τε καὶ Ἰούλιον ὑπάτοις ἀπεῖδηνόσας, ὅτι αὐτὸν αὐτὶ λοχαγὸν στρατιώτην κατέγραφον· ὃ δὲ ἀμφὸ τι μέγιστον ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τῶ τῶν πεντήκοντα δήμου, πρεσβύτης· ἄνδρος τὲ γὰρ ὀν τῶν ὅπιτυχόντων ὢν,

supplicium. contra plebeii facto globo vociferabantur, seq; inuicem cohortabantur ne libertatem suam proderent; sed ad senatum delata consules accusarẽt, & animaduersionem aliquam in eos poscerent; quippe qui ciuem tribunorum opem implorantem & ad iudicium populi prouocantem, vtroq; illo iure priuassent, & ingenuum non aliter ac *vile* mãcipium verberari iussissent. Ita neutris de cõtentione quidquam remittẽtibus, reliquum eius cõsulatus tempus totum inglorium prẽteriit, nec domi nec foris gesta vlla re memorabili. Proximis comitiis L. Pinarius, P. Furius creati sunt consl. Huius anni principio religionib. quibusdam territatus est populus, multis prodigiis apparentibus, & vatibus ac sacrorũ interpretibus deorũ ira hæc fieri pronuntiantibus, quod sacra quædã non rite nec pure peragerẽtur. Nec ita multo post pestilentia inuasit mulieres quanta num quã antea, præsertim grauidas, immaturos enim ac mortuos fœtus effundentes, & ipsæ cum partu moriebantur: & nec supplicationes ad puluinaria & aras deorũ habitæ, nec expiationes publicis priuatisve sacris factæ, quidquam ad malorum pacationem conferebant. Hac calamitate sæuiente seruus quidam pontificibus indicat, vnam Vestalium virginum Vrbiniam virginitate amissa impure sacra pro populo facere. hi amotam a sacris & in iudicio conuictam virgis ceciderunt, traductamq; per vrbem viuam defoderũt. ex incesti vero patratoribus alter sibi ipse manus intulit; alter a pontificibus comprehensus, in foro *sub furca* velut mãcipium flagris cæsus ac necatus est. atque ita *demum* pestilentia, quæ mulieres magno sexus interitu inuaserat, confestim desiit. At seditio iã inueterata, qua *scilicet* plebs a patriciis diffidebat, rursum exsuscitata est opera P. Voleronis, qui superiore anno ab Æmilio & Iulio cõss. miles pro centurione scriptus, imperiũ eorũ detrectarat: postea non ob aliã magis caussam, (quippe qui vulgaribus parentibus ortus,

A.V.C. 82, consl. L. Pinario, P. Furio, prodigia & pestis insolita ob Vestalis virginis stuprum.

Turbæ domesticæ rursus dardescunt.

in magna etiã tenuitate atq; egestate educatus esset) sed eo potissimum nomine tribunus ab infima plebe creatus erat, quod primus omnium cõsularem potestatẽ regia dignitate prẽditam, ipse priuatus imperii detrectatione attenuasse visus esset: prẽsertim cum magistratum ambiẽs pollicitus esset ablaturũ se potẽtiam a patriciis. Hic, cum primum licuit placata deorũ ira tractare remp. aduocato in concionem populo legẽ tulit de tribunitiis comitiis, vt pro curiatis tributa ferent: quorũ hæc est differentia. Curiata comitia tũ demũ rata habebantur, si re prius in senatu agitata, populiq; calculo p curias approbata, post ambo ista, diuina etiam signa atq; auspicia assensissent. Tributa vero, etiãsi nec senatusconsultũ præcessisset, nec sacra vel auspicia addixissent, vna die pagebantur a tribulibus. Habebat aũt e ceteris quatuor collegis duos legis ferẽdæ socios; atq; ita reliqui, qui dissentiebant, superabantur numero. At cõss. & senatus, totusq; ordo patricius, legi quo minus perferretur summa vi resistebãt: & postq; dies sanciẽdæ legi dictus venit, magna frequẽtia in forũ prodierũt, variasq; orationes habuerunt non modo consules & senatores ætate grãdiores, sed etiam alii qui declarare vellent quãtæ in ea lege essent absurditates. Tribuni contra suis orationib. refellere conabantur cõsules; ac vicissim illi tribunos: protractoq; in longũ isto orationũ conflictu, temporis angustia, appetente iam nocte, comitia illa soluit. Cumq; tribuni rogationem legis iterũ in trinundinum edixissent, ac maior quam ante turba ad comitia confluxisset, res non aliter quam prius magna contentione acta est. Id animaduertens Volero, apud se statuit posthac nec consulibus dissuasionem legis permittere, nec patriciis suffragia; sed in totum eos comitiis arcere. habebant enim illi sua sodalitia, & cateruatim cum clientelarum nõ exiguo numero multas fori partes occupabant, animos addendo legis dissuasoribus, defensoribus cõtra obstrepẽdo; aliaq; multa indecore faciebant, quæ præ se ferrent futurã in suffragiis cõfusionem & violentiã. Hæc eius consilia nõ tam ciuilia quam tyrãnica præpediuit alia dira calamitas.

Pestis attox. Inuasit. n. vrbẽ pestilentia, reliquã et-

καὶ τεθραμμένος ἐν πολλῇ ταπεινότητι καὶ ἀπορίᾳ· ἀλλ' ὅπερ τῇ ἀρχῇ τῶν ὑπάτων βασιλικὸν ἔχουσαν ἀξίωμα τέως, τοῦτο ἔδοξεν ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπαθείᾳ ταπεινῶσαι, καὶ ἔτι μᾶλλον δεῖν τὰς ἱστορίας ἃς ἐποιήσατο μετιὼν τὴν ἀρχὴν κατὰ τῶν πατρικίων, ὡς ἀφαιρησόμενος αὐτῶν τὴν ἰσῳμί· ὃς, ὅθεν τάχιστα ἐξενήνεκτο αὐτὰ, λωφήσαντος τοῦ δαιμονίου χόλου, τὰ πολιτικὰ τοῦ πάθους, συναγαγὼν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, νόμον εἰσφέρει τοῖς δημοτικοῖς ἀρχαιρεσίων, μετάγων αὐτὰ ἐκ τῆς φατριακῆς ψηφοφορίας, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι κουριάτην καλοῦσιν, ὅθεν τὴν φυλετικήν. τίς δ' οὗτος διαφορὰ τοῦ ἀρχαιρεσιῶν ἐνῶ σημανῶ· τὰς μὲν φατριακὰς ψηφοφορίας ἔδει, τοῦ βουλεύματος τῆς βουλῆς, καὶ τῷ πλήθει τῆς φατρίας τὰς ψήφους ἐξενέγκαντος, καὶ μετ' ἀμφότερα ταῦτα τῶν θείων τῶν δαιμονίων σημείων τε καὶ οἰωνῶν μηδὲν ἐναντιωθέντων, τότε κυρίας εἶναι· τὰς δὲ φυλετικὰς, μήτε τοῦ βουλεύματος γινομένου, μήτε τῶν ἱερῶν τε καὶ οἰωνοσκόπων ὅθεν θεασάντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεσθείσας ὑπὸ τῶν φυλετῶν τέλος ἔχειν. καὶ ἦσαν οὐκ τῶν τεσσάρων λοιπῶν δημάρχων οἱ συνδεδεμένοι αὐτῷ δύο δήμαρχοι τὸν νόμον. οὓς τοῦ σεπαρεστάμενος, ἐλαττόνων ὄντων τῶν μὴ τῶν τοῦτα βουλομένων τοῦ εἰῶν. οἱ δὲ ὕπατοι, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ πάντες οἱ πατρίκιοι, κωλύειν ἐπεχείρουν τὸν νόμον· ἀφικόμενοί τε κατὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐν ᾗ τοῦτον οἱ δήμαρχοι κυρώσειν τὸν νόμον ἡμέρᾳ, πανδοκεῖοις δῆλον λόγοις, τοῦ τε ὑπάτων καὶ τῶν πρεσβυτάτων οὐκ τὴν βουλῆς καὶ δικῶν πάντος, ὅτῳ βουλομένῳ εἰῶν, τοῖς ἐνόσας ἐν τῷ νόμῳ διεξιόντος ἀπορίας. δυπλεξάντων δὲ τοῦ δημάρχων καὶ αὖθις τοῦ ὑπάτων, καὶ μέχρι πολλοῦ τὴν ἀμμαχίας τῶν λόγων ἐκμηκυνθείσης, ἐκείνου λυὶ τὴν ἐκκλησίαν διέλυσεν εἰς νύκτα συγκληθεὶς ὁ χρόνος. τοῦ θείου τῶν δὲ πάλιν τοῦ δημάρχου εἰς τρίτην ἀγορὰν τὸν τοῦ νόμου διάγνωσιν, καὶ συνελθόντος ἐπὶ πλείονος εἰς αὐτὸν ὄχλου, ὃ τῶν πλησίον τῶν τοῦ τέρου συνέβη γενέσθαι πάθος. τοῦτο συνιδὼν ὁ Γόπλιος ἔγνω μήτε τοῖς ὑπάτοις ὑπεξέπειν ἐπὶ τοῦ νόμου κατηγορῆν, μήτε πατρικίοις ἐᾶν τῇ ψηφοφορίᾳ παρεῖναι· καθ' ἑταιρείας γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ κατὰ συστροφὰς ἅμα τοῖς ἑαυτῶν πελάταις οὐκ ὀλίγοις οὖσι, πολλὰ μέρη τῆς ἀγορᾶς κατεῖχον· ὑπικελθόντες τε τοῖς κατηγοροῦσι τοῦ νόμου, καὶ θορυβοῦντες τοὺς ἀπολογουμένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πράττοντες, ἀκοσμίας τε καὶ βίας τῆς ἐν ταῖς ψήφοις ἐχομένης μιαύματα. ἐπέχε δὲ αὐτοῦ τὰ βουλεύματα ὄντα τυραννικὰ ἑτέρα συμπεσοῦσα θήλατος συμφορά. νόσος γὰρ ἥψατο λοιμικὴ τῆς πόλεως, θνομένη μὲν

καὶ τὴν ἀνῶν Ἰταλίαν, μάλιστα δὲ πλεονάσαν καὶ τὴν πόλιν· καὶ οὔτε ἀνθρωπίνῃ βοήθειᾳ ἤρκει τοῖς κάμνουσιν τὰ θεμιτά, ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ οἵ τε σὺν πολλῇ θεραπείᾳ θνόμενοι θεοῖς, καὶ οἷς μηδὲν ἐγίνετο τῶν δεόντων, ἀπέθνησκον· οὔτε λιτανείαι θεῶν καὶ θυσίαι, καὶ ἐφ' οἷς ἀνθρωποι τελευτῶν ἐν ταῖς θυσίαις δὲ ἀναγκάζοντες καταφεύγειν συμφοραῖς, οἱ κατὰ ἀνδρα τε γενόμενοι καὶ ὑπὲρ τὰ κοινοῦ καθαρμοὶ, τότε οὐ τοσοῦτον ὠφέλουν. διέκρινέ τε τὸ πάθος οὐχ ἡλικίαν, οὐ φύσιν, οὐ ῥώμην ἢ ἀσθένειαν σωμάτων, οὐ τέχνην, οὐκ ἄλλο τῶν δοκούντων κουφίζειν τὴν νόσον, ἀλλὰ γυναῖκί τε ἐνέπιπτε καὶ ἀνδράσι, καὶ γηραιοῖς καὶ νέοις. ἀ μὲν πολλὰ γε κατέφερε χρόνον· ὅταν αἴτιον ἐγένετο τοῦ μὴ σύμπασαν ἀμφθαρῆναι τὴν πόλιν· ἀλλὰ ποταμοῦ δίκην ἢ πυρὸς ἀνθρώποις ἐμπεσοῦσα, τὴν τε τοῦ βουλεύειν ὀξεῖαν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ χαλεπῶν ἔλαθεν. ὡς δὲ ὁ δεινὸν ἐλώφησεν, ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ἦν ὁ Γόπλιος, ὅθεν οὐκ ἐδυνάτο κυρῶσαι τὸν νόμον ἐν τῷ τοῦ εἰῶν χρόνῳ, τῶν ἀρχαιρεσίων ὑπισάντων, μετὴ πάλιν τὴν δημάρχειαν εἰς τὸν ὑπόπτα ἐνιαυτὸν, πολλὰ καὶ μεγάλα τοῖς πολίταις ἐπιγρουμένος· καὶ ἀποδείκνυται πάλιν δήμαρχος ἐπ' αὐτῶν, καὶ δύο τῶν συναρχόντων. οἱ δὲ πατρίκιοι τοῦ τοῦτο δὴ τὲ μηχανήσαντο, πικρὸν δῦδρα καὶ μισόδημον, καὶ μηδὲν ἐλαττώσοντα τῆς ἀριστοκρατίας, ὅθεν τὴν ἐπιτάειαν τοῦ αγαγεῖν, Ἄππιον Κλαύδιον, υἱὸν Ἀππίου τὸ πλῆρα τοῦ δήμου τοῦ τὴν κάθοδον ἐναντιωθέντος, καὶ αὐτὸν πολλὰ δυτεῖπόντα, καὶ οὐδὲ εἰς τὸ πεδίον ἐλθεῖν βουληθέντα, εἵνεκα τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὐδὲν ἧττον τοῦ βουλεύσαί τε καὶ ἐψηφίσαντο ἀπόντα ὕπατον. τελεσθέντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων κατὰ πολλὴν δυπτέτειαν· οἱ γὰρ πέντε ἐξέλιπον τὸ πεδίον, ὅθεν τὸν δῦδρα τὸν δὲ ὀνομασθέντα ἤκουσαν τοῦ καταμβαίνοντι τὴν ὑπατείαν Τίτος Κοίντιος Καπιτωλῖνος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, οὔτε τὰς φύσεις, οὔτε τὰς προαιρέσεις ἔχοντες ὁμοίας. Ἀππίου μὲν γὰρ ἐν γνώμῃ τοῦ εἰσαεὶ τοῦ τὰς ἐξ ὠφελείας τὴν ἀρετὴν καὶ πένητα δῆμον, ἵνα τῶν τε καθ' ἡμέραν ἀναλισκόντων ἐκ τὴν πολεμίας ἀπορὰν ἐν τοῖς αὐτῷ πόνοις, ὧν ἐν χρείᾳ μάλιστα ὑπῆρχεν, καὶ τὰ συμφέροντα τῇ πόλει ἀναστρεφόμενος, ἥκιστα τοῖς ἐκ τῶν σωεδρίου ἀρισκοῦσι τὰ κοινὰ διεμφυής τε καὶ χαλεπὸς ἦν· πολέμου δὲ πᾶσαν ἔσεσθαι τοῦ φασιν ἀλλοῖον ἀπέφαινεν ἡ εμοιάς ἀντιποιεμένη πόλει, καὶ ἐπὶ πάντων ὑπιφθονεμένη· καὶ τὰ τε ὀεικὸς τοῖς γεγονόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα εἰκάζειν ἐξίν, ὑπιλεγόμενος ὅσαν ἤδη κινήσεις ἐγένοντο ὑπὲρ τὴν πόλει, ὅτι πᾶσαν καὶ τὰς ἀναπαύσεις ἐγένοντο τοῦ πολέμου.

iam Italiam peruagata, sed nusquam alibi quam Romæ infestior: in qua nec humana ope quidquam proficiebatur, sed æque interibant & quibus magna, & quibus nulla impendebatur cura; nec supplicationum sacrificiorumq;, & (quod extremum eiusmodi calamitatibus quẹri solet remedium) lustrationum priuatarum publicarumve vlla erat vtilitas. Sæuiebat id malum nullo ætatis, sexus, roboris, imbecillitatis ve discrimine; etiam contra medicamẽta aliaq; morbi leuamina contumax: non mulieribus parcens, non viris; nõ natu grandibus, non iuuenibus. Non tamen diuturnum erat; (quod *solum* in caussa fuit quo minus vniuersus deperiret populus) sed torrentis in morem aut incendii, totis viribus homines adoriens, vt cito inuadebat, ita etiam celeriter abripiebat. Sedata hac peste Volero appetente sui magistratus exitu, quia legem perferre non poterat, proximis comitiis iterũ tribunatum ambiit, multa & magna ciuibus *de se* pollicens. Ita denuo tribunus a plebe creatus, & cum eo duo *illi* ex collegis. His patres simili machinamento opposuerunt virũ austerũ, & plebi infestum, nec passurũ vt optimatium regimen aliquid detrimenti pateretur, Appium Claudiũ Ap. F. eius qui plebi reducendæ plurimum aduersatus fuerat: quem Appium diu multumque refragantem, ac ne in campum quidem comitiorum gratia progredi volentem, nihilominus vt ante in senatu decreuerant, ita tunc suis suffragiis absentem crearunt consulem. Comitiis facile peractis (nam pauperes *confestim* e campo discesserunt audito Appii nomine) consulatum inierunt T. Quintius Capitolinus, Ap. Claudius Sabinus; ingenio simul & voluntate dissimiles. Nam Appio placebat externa militia distineri otiosam plebem & inopem, vt victum quotidianum, quo *domi* careret, ex hostico suis sibi parãs laboribus, reipublicæ commoda iuuaret, nec patribus in reip. administratione molestias faceſſeret. nõ defuturam honestã belli occasionem populo, qui ad imperium aspirans, inuidiosus esset omnibus: & de futuro coniecturas faciendas ex præteritis, docens omnes superiores seditiones exortas bellis cessantibus.

A.V. C. 283, conss. T. Quintio, Ap. Claudio, turbæ domi.

Quintio vero non placebat vllis inferri bellum; sed dicebat, gratum esse debere, si ad bella necessario repellenda vocata plebs pareret: & commonstrabat fore vt si militiam detrectantibus vim adhiberent, adacta ad desperatam audaciam plebs, abiiceret magistratus reuerentiam, quemadmodum consulatibus proximis. vnde geminum instare periculum. aut enim sanguine cædibusque ciuilibus seditionem esse compescẽdam, aut plebem demerendam parum honestis obsequiis. Erat autem penes Quintium eius mensis imperium: quamobrem necesse erat collegam nihil inuito illo facere. At Volero cum collegis suis nihil amplius cunctati, de lege quam superiore anno perferre non potuerant, iterum rogationem ferebant; addito legi, vt iisdem comitiis ædilium quoque collegium sanciretur; & quidquid per plebem agi decernive deberet, ageretur tributis comitiis. quod nihil aliud erat, quam aperte a senatu in plebem transferre potentiam. Hoc cognito consules cura subiit quomodo primo quoque tempore quam fieri posset tutissime motus iste seditioque tolleretur. Appius censebat vocandos ad arma qui saluam vellent rempublicam, & siqui armis se opponerẽt, eos habẽdos pro hostibus. Quintius rationibus persuadendam plebem aiebat, & docendam quam perniciosis consiliis *præceps* raperetur per ignorantiam rerum salubrium: extremæ insaniæ esse dicens, ab inuitis ciuibus extorquere, quod impetrari possit a volentibus. In eam sentẽtiam a frequenti senatu itum est: *confestim*que in comitium progressi conss. a tribunis petierunt copiam dicendi, & diem. ægre vtrumque concessum est. Ea dies vbi venit, foro varia turba referto, quia factionis vtriusq; magistratus subsidia sibi adsciuerant, dissuasores legis prodierunt in medium. Ibi Quintius, vir moderatus & populari facundia gratiosus, primus petita dicendi potestate, apposite admodum & plausibiliter concionatus est; adeo vt suasores legis prorsus hærerent, nihil valentes afferre vel iustius vel æquius. Ac si collega eius nihil tentasset amplius, populus considerata petitionum suarum iniquitate,

Κοϊντίῳ δ' οὐκ ἐδόκει πόλεμον ἀνοφέρειν οὐδένα, ἀγαπητὸν ἀποφαίνοντι, εἰ τοῖς ἀναγκαίοις τε καὶ ἔξωθεν ἐπαγομένοις κινδύνοις καταμένοιο ὁ δῆμος ὑπείκοι, θῆς ἠξιοῦτο, καὶ διδάσκοντι ὡς εἰ βίαν τοσαύξοιτο τοῖς μὴ πειθομένοις, εἰς ἀπόνοιαν ἀναγκάσουσιν ἐλθεῖν ὃ δημοτικὸν, ὥσπερ καὶ οἱ τοῦ αὐτῶν ἐποίησαν ὕπατοι· ἐξ ὧν κινδυνεύσειν αὐτοὺς δυοῖν θάτερον, ἢ δι' αἵματος καὶ φόνων καθαπαῦσαι τὴν στάσιν, ἢ θεραπεύειν αἰσχρὰς ὑποπτοίαν ὃ δημοτικόν. ὧν δὲ ἡ τοῦ μιᾶς ἐκείνου ἡγεμονία τοῦ Κοϊντίου τοσοῦτον ἐνεργοῦσα. ὥστε ἀναγκαῖον ὧν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μηδὲν ἄκοντος ἐκείνου ποιεῖν. οἱ δὲ περὶ τὸν Γόμπλιον δημάρχοι οὐδὲν ἔτι ἀμφιμελλησάντες, τὸν ὑπ' αὐτοῦ πρόσθεν ἐπιπαυσθὲν διωθέντα ἐπικυρωθῆναι νόμον πάλιν εἰσέφερον, τοσοῦτον γράφοντες αὐτῷ, καὶ ὃ τῶν οὐρανόμων ἀρχεῖον ἐν ταῖς αὐταῖς ψηφοφορίαις ἐκκλησίαις, καὶ πάντα τὰ δίγα ὅσα ἐν τῷ δήμῳ πράττεσθαί τε καὶ ἐπικυροῦσθαι δεῖσθαι, ὑπὸ τῶν φυλετῶν ἐπιψηφίζεσθαι κατ' αὐτά. ὅπερ ἐν ὀρᾶ τὴν μὲν βελῆς καθάλισις φανερὰ, τοῦ δ' δήμου δυναστεία. ἅπερ μαθοῦσι τοῖς ὑπάτοις φεροντὶς εἰσῄει ὁ λόγος, ὅπως αὐ ἐν τάχει ὁ στὶ τοῦ ἀσφαλῆ ὁ πολιτικοῦ καὶ ὁ σασιάζον αἱρεθῇ. ὁ μὲν οὖν Ἄππιος ἐπὶ τὰ ὅπλα καλῶν γνώμην ἐδίδου τοῖς βουλομένοις σώζεσθαι τὴν πάτριον πολιτείαν· εἰ δέ τινες ἐναντιωθήσονται σφίσι τοῖς τὰ ὅπλα, τούτοις ἐν πολεμίων ποιεῖσθαι μοίρα. ὁ δ' Κοΐντιος λόγῳ πείθων ἐφέτο δεῖν τοῖς δημοτικοῖς, καὶ μεταδιδάσκων ὡς δι' ἄγνοιαν τὰ συμφέροντος εἰς ὀλέθεια βουλεύματα φερομένοις· ἐκ τῆς μανίας ἔργον εἰ λέγων, ἀ παρ' ἑκόντων ἕξεσι φέρεσθαι τῶν συμπολιτευομένων, ταῦτα παρ' ἀκόντων βούλεσθαι λαμβάνειν. ἐπαινεσάντων δ' καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν συμπροσελθεῖν φθάντων εἰς τὸ στενέδριον τὴν Κοϊντίου γνώμην, παρελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ ὕπατοι λόγον ἠποιοῦντο παρὰ τὸ δημάρχων καὶ χρόνον. μόλις δ' ἀμφοῖν τυχόντες, ὅλῃ κατέθηκεν εἰς ἠτήσαντο παρ' αὐτὸ ἡμέραν, ὅχλου πολυτοδαποῦ συνελθόντος εἰς τὴν ἀγοράν, ὃν ἀμφότερα παρεσκευάσαντο σύμμαχον ἑαυτοῖς ἐκ παρακλήσεως αἱ ἀρχαί, παρῆσαν ὡς κληγορήσοντες τὸ νόμου. ὁ μὲν οὖν Κοΐντιος τά τε ἄλλα ἐπιφανὴς ὢν ἀνὴρ, καὶ δῆμον οἰκειώσασθαι λόγῳ πιθανώτατος, τοσοῦτος αἰτησάμενος τὸν λόγον, ἐπιδεξίου τινὰ καὶ κεχαρισμένου ἅπασι διεξῆλθε δημηγορίαν· ὥστε τοῖς ὑπὲρ τὸ νόμου λέγουσι εἰς πολλὴν ἐλθεῖν ἀμηχανίαν, ὅτε δίκαιά τε λέγειν ἔχοντας, ὅτε ἐπιφανέστερα. καὶ εἰ μηδὲν ἔτι πολυπραγμονῶν ὁ στενύπαλος αὐτὸ τοσεῖλεῖο, συγνοῖς ἂν ὁ δῆμος, ὡς οὔτε δίκαια οὔτε ὅσια αἰτιᾶν,

ἔλυσε τὸν νόμον. νῦν δὲ ὑπὸ ἐκείνου λόγον διελθόντος ὑπερήφανον καὶ βαρὺ ἀκουσθῆναι πέπεισι, χαλεπὸς εἰς ὀργὴν ἐθήρετο καὶ ἀμείλικτος, καὶ εἰς ἔριν ἦλθεν ὅσον οὔπω τοσούτεον. οὐ γὰρ ὡς ἐλευθέρεις τε καὶ πολίταις ὁ ἀνὴρ ἀφαλεγόμενος, οἱ τῶ θεῖναι τ' νόμον ἢ λῦσαι κύριοι ἦσαν, ἀλλ' ὡς ὢν ἀτίμοις, ἢ ξένοις, ἢ μὴ βεβαίως ἔχοισι τὴν ἐλευθερίαν ἐξοισταζῶν, πικρὰς καὶ ἀνυπομονήτοις ἐποιήσατο κατηγορίας, τά τε χρεῶν ἀπὸ χρεῶν ἀπὸ χρεῶν ἀνῶν αὐτοῖς ὀνειδίζων, καὶ τὴν ὑπάτων τὴν ἀπόσασιν τοσοφέρων, ὅτε τὰ ἱερὰ σημεῖα ἀρπάσαν- 10 τες ἤχοντο ἐκ τῶ φρατοτέδου, φυγὴν ὑπεδυόντες ἑαυτοῖς ἐκφύσιον· τοῖς τε ὅρκοις ἀνακαλούμενος οὓς ὤμοσαν τὰ ὅπλα τοῦ τῆς γεναμένης αὐτοῖς γῆς ἀναλαμβανόντες, οἷς κατ' αὐτῆς ἐκείνης ἐχρήσαντο· τοιγαρῆ θαυμαστὸν οὐδὲν ἔφησεν αὐτοῖς ποιῆν, εἰ θεοὶς μὴ ὑπορκήσαντες, ἠγεμόνας δὲ καταλιπόντες, πόλιν δὲ ἔρημον εἴη ὃ καθ' ἑαυτοῖς μέρος ἀφέντες, ὑπὸ δὲ πίστεως συγχύσῃ, καὶ νόμων ἀνάθεσῃ, καὶ πολιτεύματος πατρίου φθορᾷ ποιησάμενοι τὴν κάθοδον, οὐ μετεκάζοισιν, οὐδὲ χρηστοὶς δυνάσται πολίτας ἑαυτοὶς 20 τοῦ ἀγεῖν, ἀλλ' ἀεί τινος ὀρέγονται πλεονεξίας καὶ τοῦ ἀνομίας, ὅτε μὴν ἀρχὰς ὀξῆναι σφίσιν ἀξιοῦντες αὐτοὶς ἐφ' ἑαυτῶν ἀποδεικνύναι, καὶ τὰς αὐτὰς ἀ-
444 νυπεύθυνοις ποιοῦντες καὶ πολυαγεῖς· ὅτε δ' εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ τῶν αἱρέσεων ἀγώνων καθιστάνιες οἷς αὐτοῖς δόξῃ τῶν πατρικίων, καὶ τὰ νόμμα δικαστήρια, οἷς τοῦ θανάτου καὶ φυγῆς [ἡ πόλις τοσούτεον ἔδωκε κρίνειν,] μεταφέροντες ἐκ τῆς καθαρωτάτης φυλῆς ἐπὶ τὸν ῥυπαρώτατον ὄχλον· τοτὲ δὲ νόμοις εἰσφέρειες οἱ θῆτες καὶ αὐέστοι κτῶν τῶν ὑπατεικῶν τυραννικοὶς καὶ 30 δυσσίοις, καὶ οὐδὲ τὰ τοσοῦτο δοῦσα τοῦ αὐτῶν ἐξοισταν τῇ βουλῇ καταλιπόνιες, ἀλλ' ἀφαιρούμενοι καὶ ταύτιν αὐτῆς τὴν τιμὴν, ὧν ἐκ τὰ πάντος εἶχεν ἀναμφίλεκτον χρόνου, βασιλευομένης [τε καὶ τυραννουμένης] τὸ πόλεως. πολλὰ δ' καὶ ἄγα τούτοις ὅμοια τοσσθεὶς, καὶ οὐδενὸς οὔτε πικροῦ τοσφάματος, οὔτε βλασφήμου ὀνόματος φεσάμενος, τελευτῶν ἐκεῖνον τοσεσέθηκεν ἐπὶ τὸ λόγον, ἐφ' ᾧ μάλιστα ἡ πληθὺς ἠγωνάκτησεν, ὅτι χρόνον οὐδένα παύσεται στασιάζουσα τοῦ πάντος χρήματος ἡ πόλις, ἀλλ' ἀεί τινα καινὴν ὑπὲ παλαιᾶ νοσήσῃ νόσον, ἕως αὖ ἡ τῶ δημάρχων οὐσία διδαχθῇ· διδάσκων ὅτι τοσφάματος πάντος πολιτικοῦ καὶ κοινοῦ τὰς ἀρχὰς τοσήκει σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβοῦς ἔσον καὶ δίκαιοι. φιλοῦν δ' ἐκ μὴν τῶ ἀγαθῶν ἀπερμὴ χρηστοὶς καὶ δυτυχεῖς γίνεσθαι τοῖς καιροῖς· ἐκ ὃ τῶ πονηρῶν, κακοὶς καὶ ὀλεθρίοις. Εἰ μὴν δὴ, ἔφη, τάδε ἡ ἀρχὴ μὴ ὁμονοίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ πόλιν ὑπὲ τῶ πάντων

legem abrogasset. Nũc illius oratione superba, & inopibus auditu molesta, factũ est vt plebs exasperata, ad acriorem & peruicaciorem q̃ antehac cõtentionem accensa sit. non.n. vt ingenuos ciues allocutus est, penes quos esset legis sanciendę irritandęve arbitrium; sed velut apud inhonoros, exteros, nec certæ libertatis cõpotes, licentius agens, acerba & intolerabilia eis obiecit crimina: decoctionem exprobrans fraudatosque creditores, & defectionẽ a consulibus, quum raptis signis sacrosanctis, desertisq; castris, in voluntariũ abierũt exsiliũ; quodq; arma, quæ se pro patriæ defensione sumpturos iurasset, in illã ipsam cõtra iusiurandum conuertissent. proinde nil mirũ, cõtemptores deorum, periuros, ducum desertores, patriæ quantum in se sit desolatores, nec nisi ad fidem irritandã, leges euertendas, patriaq; institutą pessumdanda, in vrbem reuersos, nihil moderate agere, nec posse bonorum ciuium officium facere; sed semper obsequentes suis cupiditatib. plus æquo sibi vtiũtur parc; nũc proprios sibi magistratus petendo, cosq; sacrosanctos & nemini obnoxios; nunc quoslibet e patriciis in capitis iudicium vocãdo, legitimaq; iudicia, quibus de capitali pœna ciuiũ exsiliiq; mulcta maiores antehac decerni voluerint, a sincerissima ciuitatis tribu ad sordidissimam colluuiem transferendo; nũc ad extorris ac meritoriæ turbæ cõmoda, in nobilitatis iniuriam, leges ferendo tyrannicas & nefarias; ne cognitione quidẽ harum permissa patribus; sed hoc quoq; honore illos priuando, quem semper ab vrbe cõdita habuerint tũ sub regib. tũ sub tyrannis. His aliisq; multis huiusmodi, pbris in eos congestis, a nulla cõtumelia, nullo conuitio temperãs, postremo in hæc verba desiit, quibus maxime plebs offensa est: numquã in ciuitate caussas quasciũq; dissidiorum defore, sed semp aliis post alios morbis laboraturã, dũ tribunitia potestas in ea sit manfura: ostendens omnium institutorũ ciuilium contideradã initia, vt pia sint: iniustaq;. Sic enim natura comparatum, vt e bonis tenuib. boni felicesq; prouenianẽt fructus. & contra ex malis mali perniciosiq;. Si, inq;, hic magistratuum ciuitatem per concordiam, ad iuuanda totius republ.

commoda rite bonisq; auibus inuectus esset, fuisset nobis multorũ magnorumq; bonorum caussa, concordiæ, bonarũ legum, bonæ de diis spei, innumerorum aliorum. nunc quoniam per violentiam, iniquitatem, seditionem, belli ciuilis metum, aliaq; humano generi abominanda inductus est, quid amplius bonæ salutaris ve rei sperãdum est postquam hæc sumpsit initia? Quapropter superuacaneũ est auxilia remedia ve contra pullulantia inde mala quærere, quęcumq; potest excogitare humana ratio, si mala ista radix diutius superſit. numquã enim non infestabimur diris, donec inuisa hæc furia & vomica inhærens ciuitati corrũpet suo tabo honesta omnia. Sed de his alias dicetur tempestiuius. nunc quoniam prouidẽdum est præsenti negotio, dicam quod sentio, nihil dissimulans: Neq; hanc legẽ, neq; vllam aliam de qua senatus non ante consultarit, patiar perferri me consule: sed tum dictis optimatium iura defendã, tum factis (si opus fuerit) nõ cedam aduersariis. Si ante nesciuistis quantã vim consulatus habeat, certe discetis me cõsule. Sic Appius. Tũ ad respõdendũ surrexit C. Lectorius inter tribunos natu & dignitate maximus, vir bello spectatus, nec inidoneus tractãdis ciuilibus negotiis. Hic altius rẽ repetens, multa pro plebe dixit: Hos vituperatos a cõsule inopes, multos variis ac difficilib. bellis labores exantlasse; non tantũ sub regibus; quod necessitatis videri potuerit; sed etiã post exactos reges, in vindicanda patriæ libertate atq; imperio propagando: nec tamen vllam retributionem accepisse a patriciis; ac non modo vllius communis boni fructum eis concessum, sed etiam velut bello captis mancipiis libertatem insuper ademptam; cuius recuperandæ desiderio coactos relinquere patriam, & alias sedes quærere, vbi, homines ingenui, non paterentur seruiles contumelias. deinde nec vim factam senatui, nec bello acquisitum reditum: rogatos vt relicta reciperent, cessisse senatus precibus. Tum commemorauit iusiurandum & leges reditus: in quibus erat primum omnium offensarum obliuio; deinde proprius plebis magistratus, qui subueniret pauperibus, & oppressores

ἀγαθῷ παροῦσα σὺν οἰωνοῖς τε καὶ ὀπτείαις, πολλὰν αὐ ἡμῖν ἐγίνετο καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἰτία, χρειῶν, ὁμοφροσύνης, δυνομίας, ἐλπίδων χρηστῶν τῶν τῶν δαιμονίου, μυείων δηλῶν. νῦν δ' ἐπεὶ βία αὐτὴν εἰσήγαγε καὶ παρανομία, καὶ στάσις, καὶ πολέμου δέος ἐμφυλίου, καὶ πάντα τὰ ἔλθοντα σὺν δυσθέοις, ἃ οὔω ἔτι καὶ μέλλει χρηστὸν ἔσεσθαι ἢ βέβαιον, διαφθείας λαβούσης τὰς ἀρχὰς, ὥστε παθεῖν ἡμῖν ἴασιν καὶ δηλώματα τῶν δυαβλασανόντων ἐξ αὐτῶν κακῶν ζήλῳ, ὁ κύσα εἰς δυσθέσπινον πάθος λογισμὸν, μλυσῆς ἔτι τὴν πορρᾶς ῥίζης. οὐ γὰρ ἔστι τῶρας, οὐδὲ ἀπαλλαγὴ τῶν δαιμονίων κόλων, ἕως δὴ ἥδε ἡ βάσκανος ἐεννὺς καὶ φαγέδαινα εἴκα θηλυὴν πάντα σήπῃ καὶ διαφθείρῃ τὰ καλά. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἔτερος ἔσται λόγος καὶ ἑῶς ὀπτηθῆ φότερος. νῦν δ' ἐπεὶ τὰ παρόντα δὴ πάθεα χρὴ, πᾶσαν εἰρωνείαν ἀφεὶς, τὰ δὲ ὑμῖν λέγω· οὔτε ὅδε ὁ νόμος, οὔτε ἀνὴρ οὐδεὶς ὃν οὐχ ἡ βουλὴ τοσοῦτον μόνον, κύριος ὀπὶ τὴν ἐμῆς ὑπαιδείας θυμήσεται, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἀγωνιοῦμαι περὶ τὴν ἀριστοκρατίας, καὶ εἰς τὰ ἔργα δὴ χωρῶ, οὐδὲν τούτων τῶν ἀναντιουμένων λείψομαι· καὶ εἰ μὴ τοσοῦτον ἔγνωτε ὅσον ἐγὼ ἔχω ὁ τῶν ὑπάτων κράτος, ὀπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς μαθήσεσθε. Ἄππιος μὲν δὴ ταῦτα εἶπεν. οὐκ ὁ τῶν δημάρχων ὁ πρεσβύτατος καὶ πλείστου ἀξιώματος τυγχάνων, Γάϊος Λεκτώριος, ἀνὴρ ἔν τε τοῖς πολέμοις ἐγνωσμένος εἶ) ψυχὴν ἐ κακὸς, καὶ τὰ πολιτικὰ πράττειν οὐκ ἀδυνάτος, ἀνίστατο πρὸς ταῦτα ἀπολογησόμενος. καὶ δὴ λῆθε πολὺν ὑπὲρ τὸ δήμου λόγον, ἀπὸ τοῦ ἀνῶθεν ἀρξάμενος· ὡς πολλὰς μὲν καὶ χαλεπὰς γραπαὶ οἱ βλασφημούμενοι πρὸς αὐτὸ πέντητες ἐστρατεύσαντο, οὐ μόνον ὀπὶ τῶν βασιλέων, ὅτε τὴν ἀνάγκην ἐλευθερίαν κτώμενοι τῇ πατρίδι καὶ ἡγεμονίαν· ἀμοιβὴν δὲ οὐδεμίαν ἐκομίσαντο πρὸς τῶν πατρικίων, οὐδὲ ἀπέλαυσαν οὐδενὸς τῶν κοινῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὡς πολέμῳ ἁλόντες ἀφηρέθησαν πρὸς αὐτῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀνασώσασθαι βουλόμενοι, καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὴν πατρίδα πόθῳ γῆς ἑτέρας, σὺν ᾗ ὃ μὴ ὑβρίζεσθαι αὐτοῖς ἐλευθέροις οὖσιν ὑπαρξῇ· καὶ οὔτε βιασάμενοι τὴν βουλὴν, οὔτε πολέμῳ πρεσβευταὶ γενόμενοι, ἤραντο τὴν ὀπὶ τὰ σφέτερα κάθοδον, ἀξιούσῃ τε καὶ δεομένῃ τὰ σκλεφθέντα ἀναλαβεῖν εἴξαντες. τοῖς τε ὅρκοις διεξῇ, καὶ τὰς συνθήκας τὰς ὀπὶ τῇ καθόδῳ γενομένας ἀνεκαλέσατο· σὺν αἷς ἦν ἀμνηστία μὲν ὃ πρῶτον πάντων, ἔπειτα ἐξουσία τοῖς πένησιν ἀρχὰς ἀποδεικνύναι, ἡμυνεῖν μὲν ἐσομένας σφίσιν αὐτοῖς, τοῖς δὲ καταχρῶν βουλομένοις, ἀντιπάλοις. διεξελθὼν δ' ταῦτα, τοῖς νόμοις ἐπεδείκνυτο οἷς ὁ δῆμος ἐπεκύρωσεν ἃ πρὸς πολλοῦ, τόν τε περὶ τῶν δικαστηρίων τῆς μεταγωγῆς, ὡς ἔδωκεν ἡ βουλὴ τῷ δήμῳ τὴν ἐξουσίαν κρίνειν οἷς ἀν αὐτοῖς δόξῃ τῶν πατρικίων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ψηφοφορίας, ὡς οὐκ ἔτι τὴν λοχάτην ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν κυριάτην ἐποίῃ τῶν ψήφων κυρίαν. διεξελθὼν δὲ τὸν ὑπὲρ τοῦ δήμου λόγον, ὑπεστρέψας ὀπὶ τὸν Ἄππιον, Ἔπεφτα σὺ θλμᾶς, εἶπε, λοιδορεῖσθαι τούτοις, δι' οἷς μεγάλη μὲν οὐκ μικρᾶς, ὀπιφανὴς δὲ ἐξ ἀδόξου γέγονεν ἡ πόλις; καὶ στασιάσας ἑτέρους ἀποκαλῇς, καὶ φυλετικὴν ἵνα τύχῃ ὀνειδίζῃς, ὥς περ οὐχ ἀπεμνήσθη τῶν ἐπὶ τούτων μεμνημένων ὃ καὶ ἡμᾶς, ὅτι στασιάσαντες οἱ σοὶ πρόγονοι πρὸς τοὺς σὺν τέλει, καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καταλιπόντες, ἔνθα ἱδρυθήσαν ἱκέται; εἰ μὴ ἄρα ὑμεῖς μὲν σκλιπόντες τὴν ἑαυτῶν πατρίδα πόθῳ τῆς ἐλευθερίας, καλὸν ἔργον ἐπράτετε· Ῥωμαῖοι δὲ τὰ ὅμοια ὑμῖν δεδρακότες, οὐ καλόν. θλμᾶς δὲ καὶ τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν, ὡς ὀπὶ κακῷ παρεληλυθυῖαν εἰς τὴν πόλιν, λοιδορεῖς; καὶ πεῖθεις τούτοις καταλῦσαι τὴν τῶν πενήτων ὀπικουρίαν τὴν ἱερὰν καὶ ἀκίνητον καὶ μεγάλαις ἠσφαλισμένην σὺν θεῶν τε καὶ δυθεόντων δυάγκαις, ὦ μισοδημόκρατε καὶ τυραννικώτατε; καὶ τοῦδε τοῦτο ἄρα ἐδεήθη θῆς μαθεῖν, ὅτι τῇ τε βουλῇ καὶ τῇ σταθῇ ἀρχῇ τῶν τα λέγων λοιδορεῖς; καὶ γὰρ ἡ βουλὴ δαγαγοῦσα πᾶσα τοὺς βασιλεῖς, ὧν οὐκέτι τὰς ὑπερηφανίας καὶ τὰς ὕβρεις ὑποφέρειν ἠξίου, ὃ τῶν ὑπάτων ἀρχεῖον κατεστήσατο, καὶ πρὶν ἐκείνοις ἐξελάσαι τῆς πόλεως, ἑτέροις ἐποίησε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κυείοις. ὥστε ἀναθὲ τῆς δημαρχίας λέγεις ὡς ὀπὶ κακῷ παρεληλυθυίας, ὀπῆν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ δι γοσασίας ἔλαβε, τοῦτα καὶ τῆς ὑπατείας λέγεις. οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ ἄλλη τις εἰσήγαγε τοσόφασις, ἀλλ' ἢ τοῖς βασιλεῖς τῶν πατρικίων σάσις. ἀλλὰ τί τοῦτό σοι δαλέγομαι, ὡς χρηστῶν καὶ μετείῳ πολίτη, ὃν ἄπαντες ἴσασιν οὔτι σκαιὸν ὄντα δαλῷ θυμός, καὶ πικρὸν, καὶ μισόδημον, καὶ ὃ θεῖον ὑπὸ φύσεως οὐδέποτε ἐξημέρωσαν δυνάμενον; ἀλλ' οὐχ ὁμόσε χωρῶ σοι, τὰ ἔργα ἀπὸ τοσοῦδε ποιησάμενος τῶν λόγων, καὶ δείκνυμι ὅσην ἐγὼ ὁ δῆμος ἔχων λέληθέ σε, ὃν οὐκ ἠγῶ. θῆς δύεσιν καὶ ῥυπαρὸν καλῶν καὶ ὅσην ἥδε ἡ ἀρχὴ δυναμιν, ὡς σε ὁ νόμος οὐκ δέπεται καὶ εἴκειν δυαθήκαῖς; παρεὶς ὃ καὶ αὐτὸς ἅπασαν εἰρωνείαν, ἔρρου ἀρξομαι. ταῦτα εἰπὼν, ὅρκον ὃν ὑπὲρ μέγεσος αὐτοῖς ὡὃ ὀμοσάμενος, ἢ τὸν νόμον ὀπικυρώσῃ, ἢ ἢ ζῶ μεταθήσεσθαι, σιωπῆς γενομένης οὐ τὸ πλῆθος, καὶ

eorum reprimeret. Post hæc protulit leges nuper a plebe latas: alteram, de iudiciorũ translatione; vt scilicet plebi senatus potestatẽ fecerit iudicandi patricios quoslibet: alterã, de ferendis suffragiis; vt *idem senatus* non amplius penes centuriata, sed penes curiata comitia, suffragia esse voluerit. Hæc pro plebe locutus, sermonẽ vertit ad Appiũ. Et postea, inquit, tu audes his conuitium facere, per quos magna ex parua, illustris ex obscura, hæc ciuitas est reddita. & seditiosos vocas alios, atq; exsiliũ eis exprobras; quasi non omnes hi meminerint vbi maiores tui nostra ætate diffidentes a Sabinorum proceribus, relictis patrię sedibus, supplices hic cõsederint. nisi forte vobis honestũ est libertatis desiderio patriam antiquam reliquisse: Romanos vero idem fecisse non decet. Audes etiam vituperare tribunitiam potestatem, vt in vrbẽ inuectam malo reip. & suades his tollere pauperum auxiliũ sacrosanctũ, atq; inmobile, magnisq; tum diuinitus tum humanitus stabilitũ necessitatibus; inimice plebis, tyranno q̃ ciui similior? Nec sentis te tuis istis verbis & senatui conuitiari, & huic quẽ geris magistratui: nam, totus senatus in reges insurrexit propter intolerabilẽ eorum superbiam petulantiamque: & creatis consl. priusq̃ illos vrbe pelleret, aliis regiã potestatẽ tradidit. itaq; quod de tribunatu pl. dicis, malo reip. in ciuitatẽ receptum, quoniã a diffidio sumpserit initium, id dictũ in contulatum recidit. nã nec ipse alia occasione inuectus est, quam ex patriciorum defectione a regibus. Sed quid hæc tibi loquor, quasi bono ac moderato ciui? quem omnes hi sciunt durum, asperum, atq; infestum plebi natum: nec vmq̃ potuisse deposita naturæ ferinate manuesceere? quin potius omissis verbis manu te adorior, & reipsa tibi ostẽdo te nescire quantam vim plebs habeat, quam te non puduit sordidam & fine lare appellare: quantaque sit huius magistratus potestas, cui te leges cogunt cedere. Ergo & ipse, posita omni dissimulatione, rem aggrediar. Hæc locutus, *per omnia sacra*, quod *omnium* apud ipsos maximum est iuramentum, deierauit, aut perlaturum se legem, aut e vita excessurum. Tum silentio facto, & o-

mnibus in certamen intentis, quidnã incepturus esset, iubet Appium e cõcione excedere. Quo nõ parente, sed stipante se lictoribus ceteraq; turba quam in hoc paratã domo adduxerat, & repugnare malente quam comitio excedere, Lectorius indicto p preconem silentio pronuntiauit, collegium tribunorum iubere duci consulem in carcerem. ac mox iussus apparitor accessit eum apprehensurus: sed a proximo lictore pulsatus & repulsus est. Ad quod factum clamore ex indignatione circumstantium coorto, vadit ipse Lectorius, cohortatus vulgum vt adesset auxilio. cui se Appius cum magna & valida iuuenum caterua, quam circa se habebat, opponit. Ibi coortæ sunt indecoræ altercationes vociferationesq; & protrusiones: postremo rixa, prupit ad pugnos, atq; inde ad iactus lapidum. *Efferuescens* malum ne vlterius procederet, effecit alter consul Quintius, rogãdo omnes obsecrandoq; vna cum senioribus senatoribus, & in medium conflictum se intrudendo. & iam parum dici supererat; ita vt vel inuiti dirimerentur. Insecutis diebus magistratus accusabant se inuicem: consul tribunos, quod magistratum suum cõuellere conati essent, iubentes consulem abduci in carcerem: tribuni rursus consulem, q; plagas ingessisset iis quorum corpora lex sacra & sancta esse iubet. & pferebat Lectorius manifestas ictuum notas in facie: totaq; ciuitas dissidiis efferata est. Plebs cum tribunis occupauit Capitolium, diurnis nocturnisque id seruans excubiis. Senatus in curiam collectus, magna cura quærebat modũ quo sedaretur seditio, sollicitus tum propter periculi magnitudinẽ, tum propter dissensionem consulũ. nam Quintius concedenda plebi æqua postulata censebat; Appius emori malebat quam cedere. Cumq; nullus *cõtentionum* finis fieret, Quintius seorsum tribunos allocutus, seorsum Appium, orabat obsecrabatq;, vt publica commoda plus q̃ priuatos affectus apud se valere sinerent. & animaduertens illos iã mitiores factos, collegã vero in sua manere peruicacia, persuasit Lectorio & collegis, vt omnium istarum criminationũ, tum publicarũ tum priuatarum, senatum facerẽt arbitrum. Quo

ἀναγωνίου προσδοκίας ἐφ' ᾧ μέλλῃ δρᾶν, ἐκέλευσε μεταχωρῆν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὸν Ἄππιον. ὡς δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ τοῖς ῥαβδούχοις προσηπάλμυος, καὶ τὸν ὄχλον ὅλον ὃν ἦγε προσκυσαμένους οἴκοθεν, ἀπεμάχετο μὴ προχωρῆσαι τῆς ἀγορᾶς, σιωπῶν ἐπικηρυξάμενος ὁ Λεκτώριος λύσιν, ὅτι τὸν ὕπατον εἰς φυλακὴν κελεύουσιν οἱ δήμαρχοι ἄγεσθαι. καὶ ὁ μὲν ὑπηρέτης κελευσθεὶς ἐπ' αὐτὸν προσῆλθε, ὡς τοῦ σώματος ἁψομένου. τοῦ δ' ῥαβδούχου ὁ πρῶτος ἁπτιτυχὼν, πάιων αὐτὸν ἀπήλασε. κραυγῆς δ' ἐκ τῶν παρόντων θορυβῆς μεγάλης καὶ ἀλαλαγμοῦ πρὸς αὐτὸς ὁ Λεκτώριος προσκαλεσάμενος τοῖς ὄχλοις ἀμύνειν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄππιον σῖφος ἔχοντες νέων πολὺ καὶ καρτερὸν, ὑφίσαντο. καὶ μετὰ τοῦτο λόγοι τε ἀχήμονες ἐθορυβοῦντο εἰς ἀλλήλους, καὶ κατεβοᾶ, καὶ βωμάτων ὠθισμοί· καὶ τελευτῶσα εἰς χεῖρας ἀπέσκηψεν ἡ ἔρις, καὶ εἰς λίθους ἤρξαντο περιβάλλειν βολάς. ἐπέχε δὲ ταῦτα, καὶ τοῦ μὴ περισωτέρω χωρῆσαι τὰ δεινὰ Κόϊντος ἄτερος τῶν ὑπάτων αὐτὸς ἐλύετο, δεόμενός τε ἀπαύστων καὶ λιπαρῶν σὺν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ εἰς μέσους τοὺς ἀξιμαχοῦντας ὠθούμενος. ἐν δὲ καὶ τῆς ἡμέρας ὁ λεπόμενον βεβαχὺ μέρος. ὥστε ἀκηδεῖοι ἀπ' ἀλλήλων διελύθησαν. ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις αἱ μὲν ἀρχαὶ ἀλλήλας ἐκεκάλουν· ὁ μὲν ὕπατος τοῖς δημάρχοις, ὅτι καταλύειν αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ἠξίουν, ἐς ὃ δεσμωτήριον τὸν ὕπατον ἀπάγειν κελεύσαντες· ὁ δ' ὑπάτου οἱ δήμαρχοι, ὡς ἐμβεβληκότι πληγὰς σώμασιν ἱερῶν καθωσιωμένοις ὑπὸ τοῦ νόμου. καὶ ὁ Λεκτώριος τὰ ἴχνη τῶν πληγῶν εἶχεν ὅπῃ τῆς ὄψεως ἔτι φανερά· ἡ τε πόλις ὅλη διοιδοῦσα καὶ ἀγελαγομένη διέφηκεν. ἔνθεν τὸ μὲν δῆμος ἐφρούρει τὸ Καπιτώλιον ἅμα τοῖς δημάρχοις, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἐκλείπων αὐτοῦ τὴν φυλακήν. ἡ δὲ βουλὴ συνιοῦσα, πολλὴν καὶ ὅπῃ πονεῖν ἐποιεῖτο ζήτησιν, ὅπως χρὴ παῦσαι τὴν διχοστασίαν, τοῦ τε κινδύνου τὸ μέγεθος ἐνθυμουμένη, καὶ ὅτι οὐδὲν τοῖς ὑπάτοις τὰ αὐτὰ παρεῖκεν φρονεῖν. ὁ μὲν γὰρ Κόϊντιος εἴκειν τῷ δήμῳ τὰ μέτρια ἠξίου, ὁ δὲ Ἄππιος μέχρι θανάτου ἀντεῖχεν. ὡς δὲ οὐδὲν ἐγίνετο πρᾶος, χρεὶς ἐκάστοις ἀπολαμβανῶν ὁ Κόϊντιος, τοῖς τε δημάρχοις, καὶ τὸν Ἄππιον, ἐδεῖτο καὶ ἐλιπαρεῖ, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα ἠξίου. ὁρῶν δὲ τοὺς μὲν ἤδη πεπειθότερους γεγενόντας, τὸν δὲ συναρχοντα ὑπὸ τῆς αὐτῆς αὐθαδείας μένοντα, πείθει τοὺς ἀμφὶ Λεκτώριον, ὑπὲρ ἀπάντων τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων καὶ τῶν δημοσίων, τὴν βουλὴν ποιῆσαι κυρίαν. ἐπεὶ δὲ οὗτοι

διεπρέσβευσε

διεπρέσβευσε, συνεκάλει τὴν βουλὴν, καὶ τοῖς δημάρχοις πολλὰ ἐπαινέσας, καὶ τὴν συναρχοντος δεηθεὶς μὴ ἀντιπρεσβεύειν τὰ θορυβήματα τῆς πόλεως, ἐκάλεῖ τοὺς εἰωθότας ἀποφαίνεσθαι γνώμας. πρῶτος δ' καλεῖται Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας γνώμην ἀπεφήνατο τήνδε· ὅσα μὲν ἀλλήλοις ἐγκαλοῦσιν οἵ τε δήμαρχοι καὶ ὁ ὕπατος, ὑπὲρ ὧν ἔπαθον ἢ ἔδρασαν ἐν τῇ πρεσβείᾳ, ὅπῃ οὐκ ἐξ ὀπτοβουλῆς, οὐδὲ οἰκείας πλεονεξίας ἕνεκα εἰς αὐτὰ κατέστησαν, ἀλλ' ὑπὲρ τὰ εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίας, ἀφεῖναι δημοσίᾳ, καὶ μηδεμίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι δίκην· πρὸς δὲ τὸν νόμου, ὅπῃ ὁ ὕπατος Ἄππιος οὐκ ἐᾷ νόμον ἀπροβούλευτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκφέρειν, προβαλοῦσαν πρὸς βουλὴν τοῦτο δ' συνέδριον· τοῖς δ' δημάρχοις ἅμα τοῖς ὑπάτοις ὑπομένειν ποιήσασθαι τὴν τε ὁμονοίας τῶν πολιτῶν, ὅτῳ ἡ ψῆφος πρὸς αὐτὸν ἀναφέρῃ, καὶ τὴν εὐκοσμίας. ἐπαινεσάντων δ' τὴν γνώμην ἀπάντων, δοκεῖ δόξαν τὴν ὑπὲρ τὸν νόμου ψῆφον ὁ Κόϊντιος τῷ συνεδρίῳ, καὶ πολλὰ μὲν Ἀππίου κατηγορήσαντος, πολλὰ δ' τῶν δημάρχων ἀντιλεξάντων, ἐνίκα πρὸς πολλὰς ψήφους ἡ τὸν νόμον εἰσφέρειν ἀξιοῦσα γνώμη. ἐπικυρωθέντος δ' τοῦ βουλεύματος, αἱ τε ἴδιαι τῶν ἀρχόντων διαφοραὶ διελύθησαν, καὶ ὁ δῆμος ἀγαπητῶς δεξάμενος τὸ συγχώρημα τῆς βουλῆς, ἐπεψήφισε τὴν νόμον. ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τὰ τῶν δημάρχων καὶ ἀγορανόμων ἀρχαιρέσια μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου δίχα οἰωνῶν τε καὶ τῆς θρησκείας ἁπάσης αἱ φυλεταὶ ψηφοφορεῖν ἐκκλησίαι. αὕτη λύσις ἐλύετο τότε καθαρούσης τὰς ἐκκλησίας τὴν πόλιν. καὶ μετ' ὀλίγον πολὺ γραπτὰς ἐδόκει Ῥωμαίοις καταχράφειν, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἐκπέμπειν ἀμφοτέροις ἐπί τε Αἰκμοὺς καὶ Οὐολούσκους. δυνάμεις γὰρ ἑξ ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν μεγάλαι ἐξελιλυθέναι ἠγγέλοντο, καὶ παρονομεύειν τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους. πυθόμενοι δὲ ταῦτα τῶν δυνάμεων σὺν τάχει, Κόϊντος μὲν Αἰκμοῖς πολεμήσων ὤχετο, Ἄππιος δ' Οὐολούσκοις, κληρωσάμενος τὰς ἀρχάς. συνέβη δ' τῶν ὑπάτων ἑκατέρῳ τὰ εἰκότα πάσχειν. ἡ μὲν γὰρ τοῦ Κοϊντίου παρεσκευασμένη στρατιὰ, τῆς ὑπεικάν τε καὶ μετριότητα τοῦ ἀνδρὸς ἀσπαζομένη, παρεθύμως εἰς ἄπαντα τὰ ὑπιτατόμενα, καὶ τὰ πλεῖστα ἀνεκέλευστος ὑφίστατο κινδυνεύματα, δόξαν τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἐμμελῶς παρέπεσα· καὶ διεξῆλθε πολλὴν τῶν Αἰκμῶν χώρας λεηλατοῦσα, καὶ ἁλμώντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῦ πολεμίων· ἐξ ἧς λάφυρα πολλὰ καὶ ὠφελείας μεγάλας ἐκλήσατο. χρόνον δ' ὀλίγον τὸν πολεμίᾳ διαβίβασα, παρεῖν εἰς τὴν πόλιν ἀπαθὴς καὶ κακῶν, λαμπρὸν ὑπὲρ τοῖς ἔργοις τρόπαιον ἄγουσα. ἡ δ' ὦ Ἀππίου συνελθοῦσα δυνάμις, μίσει ὧν πρὸς αὐτὸν, πολλὰ ὑπερῆδε τῶν

impetrato, senatum conuocauit; & plixe laudatis tribunis, collegã quoq; obsecrauit ne publicæ saluti obsisteret: moxq; consulares rogauit sententiam. Inter quos P. Valerius Poplicola primus sententiam rogatus dicit: Quæ inuicem se criminentur tribuni & consul, mutuasque iniurias per tumultum factas, quia non dolo malo nec priuatæ rei caussa eo ventum sit, sed per contentionem de republica, remitti debere mutuum, nec vocari in iudicium. Quod vero ad legem attineat, quoniam Appius consul pati nolit vllam legem inconsulto senatu pro concione ferri, referri de ea ad senatum. Ceterum tribunos vna cum consulibus operam dare vt concors sit ciuitas, & decorum seruet dum de lege ferentur suffragia.

Probata omnib. hac sententia, Quintius confestim de lege ad senatum retulit: & post longam dissuasionem Appii, tribunorumq; suasiones, multis calculis vicit ea senatus pars quæ rogationem permittebat; factoque S C, diremptisque priuatis magistratuum contentionibus, plebs æquis animis amplexa quod senatus concesserat, legem suffragio suo comprobauit. Ex illo tempore vsque ad nostram ætatem comitia creandorum tribunorum atque ædilium absque auspiciis ceteraq; religione, peraguntur tribuum suffragio. atque is finis eius seditionis fuit. Paulo post placuit exercitus conscribi, & vtrumque consulem contra Æquos ac Volscos proficisci. nuntiabatur enim vtriusque gentis magnas copias populari agros sociorum. Comparatis celeriter exercitibus, Quintius Æquos, Appius Volscos, prouinciam sortitus est. Vtrique consuli negotium successit vt succedere par fuit. Exercitus Quintii, lenitatis eius & æquitatis amore, prompte iussa capessebat, pleraque munia & pericula sponte subiens, quo duci suo honorem pararet & gloriam: magnamque hostici agri partem prædabundus peruagatus est, Æquis obuiam prodire non audentibus; vnde copiosa præda magnisq; cõmodis potitus est: nec multo post incolumis in vrbem rediit cum duce reb. egregie gestis cõspicuo. Qui vero Appii ductu profecti sunt, odio ducis, multas patriæ disciplinæ partes

Lex de tributis comitiis.

neglexerunt.nam vt toto eius militiæ tempore data opera rem male gesserunt, ducemque contempserunt, ita in aciem contra Volscos producti, noluerunt cum hoste congredi; sed & ordinum ductores & antesignani, hi abiectis signis, illi desertis ordinib. in castra se propipuerunt: & nisi hostes inopinatam fugam mirati, insidiasque veriti, abstinuissent a persequendo, perisset maior Romani exercitus pars. Id autem faciebant præ inuidia, ne consul re bene gesta triumpho aliisque ornaretur honoribus. Sequenti die cum ille increparet ignominiosam fugam, hortaretur q; ad abolendam strenuo prœlio istam ignominiam, ac nisi fortiter resisterent, minaretur pœnas statutas legibus, pergebant detrectare, vociferantes, abduceret se ex infestis terris saucios, & ob id ad pugnã inutiles. multi enim integras corporis partes quasi vulnerati obligauerant. itaque Appius coactus est exercitum ex hostico deducere: & Volsci extremum agmen carpentes, non paucos interemerunt. Vt vero in pacatum ventum est, consul pro concione militibus exprobrata ignauia, ait se vt in desertores animaduersurum: multumque deprecantibus senioribus & honoratis, ne publicæ cladi aliam nouam calamitatem adderet, spretis illorum intercessionibus pœnas ratas esse iussit. ac mox & ordinum ductores quorum manipuli fugerant, & antesignani qui signa amiserant, partim securi percussi sunt, partim occisi fustibus. e reliqua multitudine decimus quisque, vt quemque sors popposcit, pro ceteris neci datus est: quæ pœna solennis apud Romanos est eorum qui ordines deseruerunt, signaue amiserunt. Post hæc exosus dux cum reliqua exercitus parte, mæsta illa & ignominiosa, comitiis appetentibus, in vrbem rediit. Sequenti anno consulatum inierũt L. Valerius iterum, & Tib. Æmilius. nec diu cessauerunt tribuni; sed rursus de diuidundis agris mẽtionem fecerunt; aditisq; consulibus postularunt ratum haberi quod senatus plebi ꝓmisisset consulatu Sp. Cassii & Proculi Virginii; afferentes preces & obsecrationes maximas. & habuerunt fauẽtem

A.V.C.284, conss. L. Valerio II, & Ti. Æmilio, agitata res agratia.

πατείων. ἅ τε γὰρ ἀνία ἐθελοκακοῦσα οὐ ὅλῃ τῇ
φαλαγγῃ, καὶ ὀλιγωρεῖσθαι τῶν ἡγεμόνος διετέλεσε, καὶ
ὅπῃ μάχεσθαι ἔδει τῇ Βολούσκων φαλαγγῃ, καταφα-
νεῖσα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων εἰς τάξιν, οὐκ ἠξίουσε τοῖς
πολεμίοις εἰς χεῖρας ἰέναι· ἀλλ' οἵ τε λοχαγοὶ καὶ οἱ
παρόμαχοι αὐτῶν, οἱ μὲν, τὰ σημεῖα [ῥίψαντες, οἱ δ',
τὴν τάξιν] ἐκκαλιπόντες, ἔφευγον· ὅπῃ τ' χάρεκα. καὶ
εἰ μὴ θαυμάσαντες ὁ πολέμιον τῆς φυγῆς αὐτῶν
οἱ πολέμιοι, καὶ δείσαντες μὴ ἐνέδρα τὶς ᾖ, τ' ὅπῃ πλη-
10 ον διώξεως ἀνεβάποντο, ὁ πλῆθον ἂν μέρος τῶν Ῥω-
μαίων διέφθαρτο. ἐποίουν δ' ταῦτα φθόνῳ τῶν ἡγεμό-
νος, ἵνα μὴ καλὸν ἀγώνισμα ὁ ἀνὴρ ἀγαπεσάμε-
νος, θριάμβῳ τε καὶ ταῖς ἀνίαις ὅπιλαμπαρυνθῇ νι-
κῆς. τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ τὰ μὲν ὅπιτιμῶντος αὐτοῖς
τῶν ὑπάτου τ' ἀδίκου φυγῆς, τὰ δ' πολλακαλοιῶντος
ἔργον αἰσχρὸν ἀναλύσαθαι καλῷ ἀγῶνι, τὰ δ' ἀπει-
λοιῶντος, εἰ μὴ πείσονται πεῖν τὰ δίκαια, χρήσεσθαι τοῖς
νόμοις, ἀπειθείᾳ τε διεχρῶντο καὶ κατάβοῃ, καὶ ἀπά-
γαν σφᾶς ἐκέλευον οὐκ τῆς πολεμίας, ὡς ἀδυνάτοι
20 ἔτι ὄντες ὑπὸ βαυμάτων ἀντέχειν. κατεδήσαντο δ'
αὐτῶν οἱ πολλοὶ τοῖς ὑγιεῖς ζεύγεσι, ὡς βαυματίας.
ὥστε ὁ Ἄππιος ἠναγκάσθη ἀπάγειν τ' στρατὸν οὐκ τῆς
πολεμίας· καὶ Βολοῦσκοι ἀπιοῦσιν ἐπόμενοι, πολλοὺς
αὐτῶν ἀπέκτειναν. ὡς δ' οὐ τῇ φιλίᾳ ἐνίκουντο, σκυ-
λαγωγοῦν εἰς ἐκκλησίαν αὐτοῖς ὁ ὕπατος, καὶ πολλὰ ὀνειδί-
σας, ἔφη χρήσεσθαι τῇ τοῦ τῶν λεπτοβακτῶν κολάσει.
καὶ πολλὰ δεομένων τῶν πρεσβυτῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τ'
ἐν τέλει, μετειάσας, καὶ μὴ συμφορὰν ὅπῃ συμφο-
ρᾶς πρεσβεῖναι τῇ πόλει, λόγον ἐποιεῖτο αὐτῶν ποιη-
30 σάμενος, ἐκύρωσε τὴν κόλασιν. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ λοχαγοί
τε ὧν οἱ λόχοι ἔφυγον, καὶ οἱ παρόμαχοι τῶν σημείων
ὅσοι τὰ σημεῖα ἀπολωλέκεσαν, οἱ μὲν πελέκει τοῖς
αὐχένας ἀπεκόπησαν, οἱ δ' ξύλοις παμάμενοι διεφθά-
ρησαν. ἐκ δ' τῶν ἀνδρῶν πλήθους ἀπὸ δεκάδος ἑκά-
στης εἷς αἰνὸ ὁ λαχὼν κλῆρῳ, πρὸ τῶν ἀνδρῶν ἀπέθνη-
σκεν. αὕτη Ῥωμαίοις πάτριος ὅστ κατ' τῶν λιπόντων
τὰς τάξεις, ἢ πρεσβεύων τὰς σημείας, ἢ κόλασις. καὶ
μετὰ ταῦτα αὐτός τε μισάμενος ὁ στρατηγὸς, καὶ τ' στρατι-
ᾶς ὅσον ἔτι πρεῖν, κατηφὴς καὶ ἄτιμος ἐπανῆμ, τῶν
40 ἀρχαιρεσίων καθηκόντων, ἀνέστρεψεν εἰς τ' πατρί-
δα. ἀποδειχθέντων δ' μετ' ἐκείνους ὑπάτων Λουκίου
Οὐαλερίου τ' δευτέρου, καὶ Τιβερίου Αἰμιλίου, βεαχυ
τινα χρόνον ὅπεχόντες οἱ δήμαρχοι, τ' ὑπὲρ κληροῦχίας
πάλιν εἰσῆγον λόγον, καὶ πρεσβεύοντες τοῖς ὑπάτοις, ἠξίουν
βεβαιῶσαι τῷ δήμῳ τὰ ὑποχέσεις ἃς ἐποιήσατο ἡ
βουλὴ, Σπορίου Κασσίου καὶ Γαΐου Οὐεργινίου ὑπαλυ- 448
σάντων, δεόμενοί τε καὶ λιπαρεῖν τες. καὶ οἱ ὕπατοι αὐτοῖς
συνελάμ-

βανον ἀμφότεροι, Τιβέριος μὲν Αἰμίλιος
κόπον τινὰ παλαιὸν εἰς τὴν βουλὴν οὐκ ἄλογον ἀνα-
φέρων, ὅτι τῷ πατρὶ αὐτοῦ θρίαμβον αἰτουμένῳ κα-
τάγειν οὐκ ἐπέβεμψεν ὁ Οὐαλέριος, ἀποθεραπεῦσαι
τὸν δῆμον τὴν ὀργὴν βουλόμενος, τῷ εἶχε πρὸς αὐ-
τὸν ὅτι τῷ Σπορίου Κασσίου θανάτῳ, ὃν ἀπέκτεινεν
ὡς ὅτι τυραννεῖν βασιλείᾳ, φαμίας ὧν τότε Οὐαλέ-
ριος, ἀνδρὶ τῷ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἠνομένων
ὅτι φανέστατον ἐν ἡγεμονίαις τε πολέμων καὶ πολιτι-
κῆς πράξεσιν, ὃς καὶ ὁ πρεῖ τῆς κληρουχίας πολί- 10
τευμα πρῶτος εἰσήγαγε εἰς τὴν πόλιν· καὶ δι' αὐτὸ
μάλιστα ὑπὸ τῶν πατρικίων, ὡς δῆμον αἱρούμενος
πρὸς αὐτὸν, ἐμισεῖτο. τότε δὲ οὖν ὑποχωρούντων τῶν
ὑπάτων αὐτοῖς πρεσβεῖσιν ἐν τῇ βουλῇ τὸν ὑπὲρ
τῆς ἀγομένης τῶν δημοσίων λόγον κλήρων, καὶ τῆς
ὅπικυρώσεως τὸ νόμου συναίρεσθαι, πιστώσαντες
αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι, παρῆσαν ὅτι τὴν βουλὴν, καὶ λό-
γοις διεξῆλθον ὅπῃ ἐκεῖς. οἷς δὲ ἀνὴρ ἀπηλέγξαντες οἱ ὕ-
πατοι, ὡς μὴ φιλονεικίας δόξαν ἀπενέγκαιντο, γνώ-
μην ἀποδεικνυσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἠξίουν. τῶν 20
δὲ ὁ πρῶτος ὑπ' αὐτῶν κληθεὶς Λούκιος Αἰμί-
λιος, πατέρου τῶν ὑπάτων πατήρ· ὃς ἔφη δοκεῖν αὐ-
τῷ καὶ συμφέρον ἔσεσθαι τῇ πόλει, πολίτων εἰ) τὰ
κοινὰ, καὶ μὴ ὀλίγων· τῷ τε δήμῳ πείθοντι ὑπουρ-
γεῖν συνεβούλευεν, ἵνα χάρεις ἡ πρὸς χώρησις ᾖ πάντα
αὐτῶν. πολλὰ γὰρ καὶ δίκα μὴ δοῖεν αὐτῷ τῷ πρε-
σβύτερον, ὑπὸ ἀνάγκης συνεχωρηκέναι. τοῖς τε κατέ-
χουσι τὰ κτήσεις, οὐ ἐκαρπώσαντο χρόνον λαθόντας,
πόσου χάριν εἰδέναι· κωλυομένοις δ', μὴ φιλεχθρεῖν.
" ἔφη τε συὶ τῷ δικαίῳ ὁ πολίτες ὁμολογήσαν ἰσχυρὸν 30
" εἶ), τὰ μὲν δημόσια, καὶ τὰ πολίτων εἶ) · τὰ δ' ἰδίᾳ, ἑ-
κάστου τῶν νόμῳ κέκτηται ἀνῶν. καὶ ἀναγκαῖον ἤδη τὸ
πρᾶγμα ὑπὸ βουλῆς γεγενέναι, πρὸ ἐτῶν ἑπτὰ καὶ
δέκα τὴν χίλιῶν ἀρξαμένων ψηφισαμένης. καὶ τοῦτο
ἀπέφαινεν ὅτι τῷ συμφέρον πότε αὐτὴν βεβαιοῦ-
" σθαι, ἵνα μήτε τῇ χέρσος ᾖ, καὶ ὁ τὴν πόλιν οἰκεῖν πέ-
" νης μὴ ἄρχῃς, ὥσπερ νῦν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς
" φθονεῖν· ὅπῃ τὲ φῇ) ὁ τῇ πόλει νέοτης ἐν ἑφεστίοις καὶ
" κλήρεσι πατρῴοις, ἔχουσά τι καὶ ὅπῃ τῷ καλῶς τεθρά-
" φθαι μέγα φέρειν· ἐπεὶ τοῖς γε ἀκλήρεσι καὶ ἐν τῷ 40
" ἀλλοτρίων χρεμῷ ἀμιαῦ ἐρᾶν ἀξίωται γλίσχρως
" ἀγαθεφοῦσιν, ἢ ἀρχῆθεν μὴ ἐμφύεσθαι ἔρωτα
" ἡνεᾶς τέκνων, ἢ ἐμφυῶτα ποιεῖν ἐκφέρειν καρπὸν,
" καὶ οὐδὲ εὐτυχῆ, ἐκ ταπεινᾶν τε συμποιεῖτα,
" οἷα εἰκὸς, γάμων, καὶ ἐν κατεπλωχθυμίᾳς βα-
" φέντα τύχας. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, γνώμην ἀποδεί-
" κνυμι, τά τε πρεσβουλεύεντα ὑπὸ τ' συνεδρίου, καὶ

vtrumque consulem: Tib. Æmilium, propter offensam veterem non omnino iniustam, quia patri eius triumphum petenti senatus negauerat: Valerius autem, demereri plebem cupiebat, infensam sibi propter mortem Sp Cassii, quem ipse quæstor tyrannidis affectatæ *conuictum ac damnatum* affecerat supplicio, hominem illa ætate rebus domi forisque gestis clarissimũ, qui & primus mentionem agrariæ legis in ciuitatem intulerat: eo nomine potissimum exosus patriciis, quasi plebem ad se allectans. Igitur pollicitis consulibus relaturos se de diuisione publici agri ad senatum, & cõfirmationem legis adituros, freti his pollicitis tribuni venerunt in senatum, & verbis vsi sunt moderatis. quibus nihil contradicentes consules, ne viderentur contentionem quærere, seniores rogauerunt sententiam. Primus autem rogatus est L. Æmilius pater alterius consulũ; qui dixit, sibi e rep. videri, si bona publica possideretur ab omnibus potius quam a paucis: gratificãdumq; oranti plebi, vt ea concessio imputaretur pro beneficio. sæpe enim coactos ei concessisse quod spõte largiri noluerint. tum occupatores earum possessionum, qui tanto tempore clam fructus inde perceperint, gratias habere debere pro tam diu dissimulato negotio: & si vetarentur in posterũ, non debere esse pertinaces. Addebat, præter ius receptum consensu gentium, quo publica, habẽtur omnium communia: priuatæ vero possessiones, eorum censentur propriæ, qui legitime illas sibi pepererunt; necessitatem ẽt incũbere senatui, q. de agro diuidẽdo S C factũ sit ante annos septẽdecim. ostẽdebatq; id tũc decretũ fuisse in vtilitatẽ publicã, ne ager incultus iaceret, neve vrbani pauperes nihil negotii habentes, vt nũc, alienis bonis inuiderẽt: vtq; iuuẽtus educaretur in domesticis patrimoniis, & honeste educata tãto fieret animosior. nã eos qui nihil rei familiaris habeãt, quiq; ex alienis fundis quos mercede colunt, macre viuãt, aut nullos omnino liberos sibi cupere: aut si pereãdæ sobolis studium eos subeat, parũ felices fructus prouenire cõingi, nimirũ humiles & mendicitati proximos. Ergo, inquit, pro sententia dico, S C, cuius

exſecutio propter ſecuta turbulenta tẽpora dilata eſt, confirmandũ a cõſſ. creandosq; *decem*uiros qui agros diuidant. Poſt hũc Appius Claudius ſuperioris anni conſul rogatus, contrariam dixit ſententiã, docẽs numq̃ ſenatus voluntatẽ fuiſſe vt diuiderentur publica: (nã ſi voluiſſet, iamdudũ id feciſſe) ſed deliberandum id diſtuliſſe in tẽpus aliud, quo facilius ſopiretur ſeditio quã tum excitarat cõſul affectans tyrannidẽ. quo meritis pœnis affecto, nec primos poſt id S C conſules negotio finẽ impoſuiſſe, cernentes quantis malis aditus in ciuitatem aperiretur, ſi reciperetur mos publica diuidendi pauperibus; neq; per *continuos* deinceps x v conſulatus vllum conſulẽ, licet plebe ſæpius periculoſe tumultuante, ſuſtinuiſſe quidquam facere contra bonũ publicum; quippe quibus non licuerit decemuiros diuidẽdis agris ex S C creare, ſed ſolis primis, quorum conſulatu id factum ſit. Ergo, inquit, ne vobis quidẽ Valeri, tuq; Æmili, de diuidẽdis agris referre licet; quod a ſenatu vobis mãdatum nõ eſt: nec recte facitis aut ex inſtitutis maiorum veſtrorum honeſtiſſimorũ; atq; adeo nec ſine periculo. Hęc de S C, quo tot annis pòſt cõſules facti non tenemini, dixiſſe ſufficiat. De illis porro qui vel per vim vel clã ſibi vſurpant publica, paucis dicã. Siquis cõpertum habet aliquẽ frui agris quorũ ſe legitimum poſſeſſorem probare nequeat, deferat eũ ad conſules iudicandũ iuxta leges; quas nihil opus eſt recentes cõdere: iamdudum n. ſcriptæ ſunt, nec adhuc antiquatæ. Quoniam aũt & de vtilitate diſſeruit Æmilius, aſſeuerans eam diuiſionem bono fore omnibus, ne hanc quidem partem incõfutatam relinquã. Videtur. n. mihi præſentẽ tantũmodo rerũ ſtatum ſpectare; at in futurũ nequaq̃ ſpicere: nã vt paruũ videatur quod adhuc de publico cõcedi poteſt ſegni inopum turbæ, erit tamen idipſum multorum & magnorum malorum cauſſa. mos. n. qui hoc facto introducitur, permanebit in vrbe, grauis ac perniciosus in perpetuũ. Potiri. n. malis cupiditatibus, tantũ abeſt vt ex animo eas eximat, vt potius eas augeat atq; improbiores efficiat. Id facile ex ipſorũ met factis colligere poteſtis. nec opus eſt vt vel ex meis, vel ex Æmilii verbis depẽdeatis. Noſtis ipſi quot & quãtos hoſtes vicerimus, quantũ agrorum populati ſimus, quantũ prędæ ex

ἀφ' ἃς μεταξὺ πραγματικὰς παρῴκωσμένα, ἐμπε-
δεῖν τοῖς ὑπάτοις, καὶ τοῖς ποιησομένοις τὴν διανομὴν ἀν-
δρας ἀποδεικνύναι. ταῦτα εἰπόντος Αἰμιλίου, δεύ-
τερος καταλεγεὶς Ἄππιος Κλαύδιος ὁ τῷ πρόσθεν ὑπα-
τεύσας ἔτει, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἀπεφήνατο, δι-
δάσκων ὡς οὐδ' ἡ βουλὴ διενοήθη τὰ δημόσια πρά-
γματα προαίρεσιν ἔχειν· πάλαι γὰρ ἀν' εἰληφέναι τὰ
δόξαντα αὐτῇ τέλος· ἀλλ' εἰς χρόνον καὶ ἀφάνωσιν ἐ-
τέραν ἀνεβάλετο, πᾶσαν προθυμουμένη τὴν τότε κα-
10 ταχοῦσαν τάσιν, ἣν εἰσῆγεν ὁ τῇ τυραννίδι ἐπιχειρῶν ὕ-
πατος, καὶ μετὰ ταῦτα δίκας δοὺς καλάς· οὔτε οἱ μετ' ἐκ-
ρροβάλευμα λαβόντες ὕπατοι τέλος τοῖς ἐψηφισμένοις
ἐπέθεσαν, ὁρῶντες ὅσων εἰς ἐλεύσεις κακῶν εἰς τὴν πό-
λιν ἀρχή, σπουδιαθέντων τὰ κοινὰ τῶν πενήτων δέκα-
λαβεῖν· ἀφ' τε μετ' ἐκείνους πεντεκαίδεκα ὑπατεῖαι,
πολλῶν αὐταῖς ἐπαθόντων ὑπὸ δημου κινδύνων,
οὐδὲν ὑπέμειναν ὁ μὴ συνεφέρετο πρόσθεν, ἀφ' ὃ 449
μηδὲ ἀξίωμα σφίσι τὸ πρεσβεύειν, τίς δὲ γῆς
ὁμόρους ἀποδεικνύναι, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις ὑπάτοις ἐ-
20 κείνοις. ὥστε οὐδὲ [ἐν]ὑμῖν, ἔφησεν, εἴ, ὦ δημέριε καὶ
σὺ Αἰμίλιε, τοῖς ἀναδασμοῖς εἰσφέρειν, οἷς οὐκ ἐπέ-
ταξεν ὑμῖν τὸ συνέδριον, ἥτε καλῶς ἔχειν, προνοῦν
οὖσιν ἀγαθῶν, ἥτε ἀσφαλοῦς. καὶ πρὸς μὲν τὸ πρόσθου-
λεύματος, ὡς οὐ κωλύεται ἐπ' αὐτὸ οἱ τοσούτοις ὕστε-
ρον ὑπατεύσαντες χρόνοις, ταῦτα ἰκανά. πρὸς δὲ τὸ
βιασαμένοις γυναῖκ' ἢ λαθοῖσας σφέλεσίσαθαι τὰ δη-
μόσια, βραχὺς ἀπαρκεῖ μοι λόγος. εἰ γὰρ ὅλως οἶδε κερ-
πούμενόν τινα ὧν οὐκ ἔχει κίνησιν ἀποδεῖξαι νόμῳ, μή-
τε ἀπενεγκάτω πρὸς τοὺς ὑπάτους, καὶ κρινάτω κατ'
30 τοὺς νόμους, οὓς ἀνέωξε δεινὸς γραφήν. πάλαι γὰρ ἐγρά-
φησαν, καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἠφάνικε χρόνος. ὅθεν καὶ
πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐποιήσατο λόγους Αἰμίλιος, ὡς ὅτι
τῶν πάντων ἀγαθῶν ἡ κλεπτοχρηματία ἐσμήνυσις, οὐδὲ τοῦτο
τὸ μέρος ἀνέλεκτον ἐᾶσαι βούλομαι. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ τὸ
αὐτοῖ μόνον ὅτος γε ὁρᾶν, τὸ μέλλον ἀπροσκοπεῖν, ὅτι
μικρὸν εἶ) δοκεῖν ἐπὶ τὸ τῶν δημοσίων τοῖς ἀργοῖς καὶ ἀ-
πόροις, πολλῶν ἔσται καὶ μεγάλων κακῶν αἴτιον. τὸ γὰρ
ἔθος τὸ συνεκπορευόμενον ἅμα τούτῳ, καὶ δεχόμενον ἐν
τῇ πόλει, καὶ μέχρι παντὸς ὀλέθριον ἔσται καὶ δεινόν· ἀ γὰρ
ἐξαίρει τὰς ποιπνὰς ὅτι θυμίας οὐκ ἡ ψυχῆς τὸ τυγ-
χάνειν αὐτῶν, ἀλλ' αὔξει, καὶ πονηροτέρας ποιεῖται. τε-
κμήρια ὑμῖν ἡμεῖς τούτων τὰ ἔργα· τί γὰρ δεῖ τοῖς
λόγοις ὑμᾶς τοῖς ἐμοῖς, ἢ τοῖς Αἰμιλίου πρεσβεύειν; ἵστε
δήπου πάντες ὅσοις ἐχρωσάμεθα πολεμίοις, καὶ ὅσην
χώραν προσενεμόμεθα, καὶ ὅσα λάφυρα οὐκ τῶν

ἀλόντων χρείων ἐλάβομεν, ὧν οἱ πολέμιοι πρεσβύ-
μενοι, τέως δυνάμενοι ὄντες, ἐν πολλῇ κατέσησαν
ἀπορίᾳ· καὶ ὅτι τούτων οὐδενὸς ἀπηλάθησαν, οὐδὲ
μεῖον ἐκτήσαντο οἱ τὴν ἀπορίαν ὀδυρόμενοι. ἆρ'
οὖν ἀφ' ταύτας τὰς ὀλικτήσεις ἐπανορθωσάμενοι
φαίνονταί τι τῆς παλαιᾶς τύχης, καὶ προσελπιζό-
τες εἰς ὀπιφάνειαν τοῖς βίοις; ἐβουλόμην μὲν ἄν, καὶ
θεοῖς δύναμιν, ἵνα ἦτον ἦσαν [οἱ] ὀπίσκιοι λυπη-
ροὶ τῇ πόλει. νῦν δὲ ὁρᾶτε γὰρ καὶ ἀκούετε αὐτῶν ὀ-
δυρομένων ὅτι ἐν ἐσχάτῃ εἰσὶν ἀπορίᾳ. ὥστε οὐδὲ εἰ 10
ταῦτα ἀ νῦν ἀποιῶνται, καὶ ἔτι τούτων λάβοιεν πλεῖον,
ἐπανορθώσονται τοὺς βίους. οὐ γὰρ ἐν ταῖς τύχαις ἀν-
τῶν ἐνοικεῖ τὸ ἄπορον, ἀλλ' ἐν τοῖς τρόποις· οἷς οὐχ
οἷον ὁ βραχὺς οὗτ' ἐκπληρώσει κλῆρος, ἀλλ' οὐδὲ
ἡ σύμπασα βασιλέων τε καὶ τυράννων δωρεά. δρά-
σομεν τε, εἴ γε ταῦτα συγχωρήσομεν ἀνοῖς, ὅμοια
τοῖς πρὸς ἡδονὴν θεραπεύοισι τοὺς κάμνοντας ἰα-
τροῖς. οὐ γὰρ τὸ νοσοῦν ὑγιαθήσεται τῆς πολιτείας
μέρος, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑγιαῖνον ἀπολαύσει τῆς νόσου.
καθόλου τε, ὦ βουλή, πολλῆς ὑμῖν δεῖ ὅτι μελείας 20
τε καὶ φροντίδος, ὅπως αὐ σώσητε πάσῃ προθυ-
μίᾳ ἀφαφῆ τὰ τῆς πόλεως. ὁ γὰρ εἰς ἃ προσελήλυθεν ἡ τοῦ δήμου ἀκοσμία. καὶ
ὡς οὐκέτι ἄρχεται πρὸς τῶν ἀπάτων ἀξίων· ἐ
γε οὐ μετεμέλησε τῶν ἐνθάδε πραττομένων, ἀλ-
λὰ καὶ ὅτι γραπτέδου τὴν αὐτὴν ἀκοσμίαν ἀπε-
δείξατο, ὅπλα τε ῥίψας, καὶ τὰ ξίφη ἐκλιπών, καὶ σπ-
μεῖα πολεμίοις προέμενος, καὶ φυγῇ πρὶν εἰς χεῖ-
ρας ἐλθεῖν ἐποιήσατο, ὡς πρὸς ἐμοὶ μό-
νον ἀφαιρησόμενος τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν, ἀλλ' οὐ- 30
χὶ καὶ τῆς πατρίδος τὸ κτῆμα τῶν ἐχθρῶν πάθος. καὶ
νῦν δολούσεις κτῆμα Ῥωμαίων ἴσαται τύχαιμα, καὶ
κοσμῆται τοῖς ἡμετέροις λαφύροις τὰ κείνων ἱερά,
καὶ ἐν αὐχήμασιν ἡλίκοις οὐ πώποτε, αἱ πόλις αὐ-
τῶν εἰσιν, αἱ τέως ὑπὸ ἀνδραποδισμοῦ τε καὶ κα-
450 θασκαφῆς τῶν ἡμετέρων δεδιοῦσαι ἡγεμόνων. πρᾶ
γε δίκαιον ἢ καλὸν ὅτι τοιούτοις καταρθώμασι χά-
ριν αὐτοῖς ὑμᾶς εἰδέναι, καὶ δημοσίας ἐπιχορηγῆν δω-
ρεᾶς κληρουχήσαντας τὴν χῶν, ἧς πολέμιοι κρα-
τοῦσι, τὸ κτῆμα τούτοις εἶ) μέρος; ἀλλὰ τί δεῖ τούτοις
ἐγκαλῶν, οἷς δι' ἀκαταδόσιαν τε καὶ δυσθυμίαν ὁ λό-
γος ὅστ' τῶν καλῶν ὀλίγος; ὁρῶντας ὡς οὐδὲ ἐν
τοῖς ἡμετέροις ἤθεσι πᾶσιν οἰκεῖ ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον
φρόνημα, ἀλλ' αὐθάδεια μὲν ἡ σεμνότης καλῶ-
ται παρὰ τοῖς νέοις, μανία δὲ ἡ δικαιοσύνη, μανικὸν δὲ
τὸ ἀνδρεῖον, καὶ ἠλίθιον τὸ σῶφρον. ἃ δὲ μισητὰ πρὸς
τοῖς πρεσβυτέροις ἐῶ, ταῦτά τε πυργοῦται νῦν, καὶ

oppidis expugnatis partũ ſit, magno hoſtiũ diſpendio, qui olim beati, nũc ad magnã egeſtatem redacti ſunt. Ab his commodis nemo iſtos repulit; ſed qui *nunc* de inopia querũtur, ex æquo fuerunt huiuſmodi lucrorum participes. nũ igitur ex his lucris aliquid acceſſit eorũ fortunæ priſtinæ, aut ideo in re lautiore ſunt? Vellem ſane, atq; a diis optarem; vt minus moleſtos cohabitatores haberemus. at nũc videtis & auditis eos queri de extrema inopia. Itaq; etiãſi hæc quę nunc petunt impetrauerint, atq; ampliora etiam, nihilo tamen magis fortunas ſuas inſtaurabunt. non enim in fortunis eorũ egeſtas ineſt, ſed in moribus; quos ne regum quidem & tyrannorum omnium exſatiauerit munificẽtia, nedum exigua hæc prędia. quibus ſi hęc conceſſerimus, idem faciemus quod medici qui ægrotis pro libito morem gerũt. non. n. ægra pars ciuitatis ſanabitur, ſed ſana inficietur contagio. In vniuerſum P C magna vobis cura opus eſt & diligentia, vt quãto poteſtis ſtudio, corruptos ciuitatis mores in integrũ reſtituatis. Videtis quo pceſſerit plebis immodeſtia, vtq; cõſulib. parere nolint amplius: quã adeo non pœniteat domeſticorum facinorum, vt in caſtris quoq; agatur eiſdem intẽperiis, arma proiiciens, ordines deferens, ſigna prodens hoſtibus, ante cõgreſſum ignominioſe fugiẽs: quaſi mihi tantum hac ratione adimeretur victoriæ gloria, ac nõ ſimul patriæ de hoſtium clade lętitia. Nã Volſci nunc de Romanis trophæa ſtatuũt, & templa illorum noſtris ornãtur ſpoliis: iactantq; ſe vt numquam ante illi populi, paulo prius ducibus noſtris ſupplices ne occidione perirent aut venirẽt ſub haſta. Hiſcine factis æquum aut honeſtũ eſt vos referre gratiam? hæccine remunerari diuiſione agri publici? quem hoſtis iam, quantum in ipſis eſt, obtinet. Sed quid opus eſt hos accuſare; qui male nati, male educati, paruam honeſtatis rationem habent: cum videamus maiorum inſtituta ne in noſtris quidem manere moribus? Grauitas enim, a quibuſdã ſuperbia vocitatur; iuſtitia, fatuitas; fortitudo, inſania; temperãtia, & modeſtia, ſtoliditas. cõtrà, quæ apud priſcos illos odioſa erãt, hæc efferũtur &

in admiratione sunt hoc corrupto seculo; ignauia *scilicet*, scurrilitas, malitia, versutia, animus ad quæuis temerarius, & mens ad optima quæq; deserenda flexilis: quæ multas iam resp. quantumuis potentes, funditus euertêre. Hæc P C siue auditu iucũda vobis sint siue molesta, certe vere dicta sunt & libere; ac vobis quidem, si persuasi morem gesseritis, tũ in præsens vtilia erunt, tum etiam tuta in posterum: mihi vero, qui publicorũ commodorum studio priuatas inimicitias suscipio, allatura non mediocria pericula. Scio enim ratione futura præsagire; & quid mihi accidere possit, exemplum ex aliis sumo. In hanc Appii sententiã ceteris ferme omnibus discedentibus, senatus dimissus est. Tribuni repulsam istam passi, iratis abierunt animis, atq; extemplo de Appio vlciscendo cogitarunt. itaq; post longam consultationem placuit eis diem Appio dicere, lite æstimata capite; idque mox pro concione fecerũt, hortati omnes vt ad eam diẽ adessent ad suffragia. Crimina erant hæc: Malas cum contra plebem sentẽtias dicere; seditionem in ciuitatẽ induxisse; violentas manus cõtra leges sacrosancto tribuni corpori iniecisse; exercitui p̃fectum, cum magna clade atq; ignominia reuersum esse. His ei pro concione obiectis, dieq; dicta qua id iudicium perageretur, denuntiauerunt vt ad caussam dicendam se tunc sisteret. Id eum omnes patricii ferrent ægerrime, nihilq; sibi ad summam sollicitudinem reliquum facerent quo reum seruarent, Appiumq; hortarentur vt tempori cedens habitum præsenti fortunæ conuenientẽ sumeret: negauit se quidquam facturum quod animo generoso & superioribus suis actionibus indignum esset; addens se milies emori malle, q̃ alicuius genua tãgere. eos quoq; qui pro ipso deprecari parabant, vetuit; dicens, duplicatum sibi fore dedecus, si alios pro se facientes videret, quæ ipse sibi parum decora putaret. Hæc aliaq; multa similia dictitans, nec vestimento nec vultu mutato, nec quidquã remittens de magnanimitate pristina, vt vidit totã ciuitatem eius certaminis exspectatione arrectã. paucis ante iudiciũ diebus mortẽ sibi cõscíuit. eius tamẽ necessarii morbo exstinctũ finxerũt.

App. Claudius mortuus.

θαυμάσια φάνεται τοῖς διεφθαρμένοις ἀγαθὰ, δύναμις δία καὶ βωμολοχία καὶ κακοήθεια, καὶ ὁ πανοῦργον ὁ φόβον, καὶ ὁ τοῖς πόνοις ἰταμὸν, καὶ ὁ μηδενὸς τῶν κρείττόνων ὑποτάττεσθαι δύνηθές· ἃ πολλὰς ἤδη πόλεις ἰσχυρὰς λαβόντα, οὐκ βάθρων ἀνέστρεψε. Ταῦτα ὑμῖν, ὦ βουλὴ, εἴτε ἡδέα ἐστὶν ἀκούειν, εἴτε ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ παῤῥησίας εἴρηται, τοῖς μὴ πειθησομένοις ὑμῖν, ἐὰν ἄρα πειθῆτε, οὐ τὰ παρόντι χρήσιμα, καὶ εἰς ὃ μέλλον ἀσφαλῆ· ἐμοὶ δὲ, ὃς ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφέροντος ἰδίας ἀπεχθείας ἀναιρεῖσθαι, πολλῶν ἐσόμενα κινδύνων αἴτια. τοσοῦτον γὰρ ἰκανός εἰμι τὰ συμβησόμενα οὐκ λογισμοῦ, καὶ τοῦ δείγματα ποιοῦμαι τὰ ἀλλότρια πάθη τῶν ἐμαυτοῦ. Ταῦτα εἰπόντος Ἀππίου, καὶ τῶν ἄλλων ὁλίγου δεῖν πάντων τὴν αὐτὴν γνώμην ἀποφαναμένων, ἡ μὲν βουλὴ διελύετο· οἱ δὲ δήμαρχοι, δι' ὀργῆς ἔχοντες τὴν ἀποτυχίαν, ἀπῆεσαν, καὶ μετὰ τοῦτο ἐσκόπουν ὅπως ἡμωρήσωνται τὸν ἄνδρα. ἔδοξεν οὖν αὖθις πολλὰ βουλευσαμένοις, δίκην τῷ Ἀππίῳ ὑπαγαγεῖν θάνατον ἐχούσῃ τὴν ἄμυναν. καὶ μετὰ ταῦτα οὐ ἐκκλησίᾳ τὸν ἄνδρα κατηγορήσαντες, παρεκάλουν ἥκειν ἀπαντᾶν εἰς τὴν ἀποδειχθησομένην ἡμέραν, ὡς δίκας ὑπὲρ αὐτοῦ ἥξοντα. ἃ δὲ κατηγορεῖν ἔμελλον, ταῦτα ἦν, ὅτι πονηρὰς ἐπίθοιτο τοῖς δήμοις γνώμας, καὶ βίαν εἰσῆνεγκεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ δημάρχων χεῖρας ἐπιβάλοι, τοῦδε τοῖς ἱεροῖς νόμοις· καὶ τραυματίας ἠργασμένος, τοὺς βλάβης τε καὶ ἀγανακτήσεως μεγάλης ἀνέστρεψε. Ταῦτα τοιαῦτα πόλεις οὐ τοῦ πλήθους, καὶ ῥητὴν τινα ἡμέραν ἀποδείξαντες οὐ ἢ τέλος ἔφησαν ὑπεύθυνον τῇ δίκῃ, παρῃτήσαντο αὐτοῦ παρεῖναι τότε ἀπολογησομένου. ἀγανακτούντων τε ἁπάντων τῶν πατρικίων, καὶ παρεσκευασμένων ἁπάσῃ τοσούτῳ σώζειν τὸν ἄνδρα, καὶ τὸν Ἀππίον τοῦτο καλούντων εἴξαι τοῖς καιροῖς, καὶ δόγμα τοῖς παρούσαις τύχαις ἁρμόττον μεταλαβεῖν, τοῦδενὶ ἔφη ποιήσειν ὁ ἀνὴρ ὅτε ἀνιᾷ, οὔτε τῶν τοσούτων ἔργων ἀνάξιον, μυρίοις δὲ αὐτὸ μᾶλλον θανάτοις τοσούτοις, ἢ θανάτων ἀλλαττάμενος τινος τοῖς τε ὑπὲρ αὐτοῦ δεῖσθαι παρεσκευασμένοις διεκώλυεν, εἰπὼν ὡς διπλασίως αὐ ἀιδεσθείη ταῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ ποιοῦντας ἑτέροις ὁρῶν, ἃ μηδὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τοσούτῳ ἀρέσκοντα ἡγεῖται. Ταῦτά τε δὴ καὶ πολλὰ ὅμοια τούτοις λέγων, καὶ οὔτε ἐαθῆτα ἀλλάξας, οὔτε ὁ τῆς ὄψεως χαῦρον ἀλλοιώσας, οὔτε φρονήματός τι ὑφέμενος, ὡς εἶδεν ἀρθὶν καὶ μετέωρον ὀλὶ τὴν τοσοῦδε δόξαν τῶν ἀγῶνος τὴν πόλιν, ὀλίγων ἔτι λαμπρόνων ἡμερῶν, ἑαυτὸν διεχρείσατο. οἱ μὴν τοσοῦτοι νοῦν ἐσκηνῶντες αὐτῷ νόσον ἐσκηνῶσαντο φυέσθαι τῶν θανάτου αἰτίαν. τοσοῦτο-

ενεχθέν-

ἐνεχθέντος δὲ τοῦ σώματος εἰς τὴν ἀγορὰν, ὁ μὲν υἱὸς αὐτοῦ τοσούτων τοῖς δημάρχοις καὶ τοῖς ὑπάτοις, ἠξίου τὴν νόμιμον ἐκκλησίαν αὐτῷ συναγαγεῖν, καὶ τὸν ἐν ἔθει Ῥωμαίοις ὄντα ὅτι τὴν τοιαῦταν ἀπορίαν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν λόγον ὅτι τρέφαν τοῖς τοῦ παιδὸς διελθεῖν. οἱ δὲ δήμαρχοι, καλουμένης ἐπὶ τὴν ἐκκλησίας τοῦ τὸν ὑπάτων, ἀνίσαντο, καὶ παρῄτουν τὸν μεγαλείῳ τὸν νεκρὸν ἀποφέρειν. ἀ μὲν ὁ δῆμος γε οὐ ἐμέρετο, οὐδὲ τοῖς δὲ τὸν ὕβριν, ἄτιμον ἐκβληθῆναι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπέτρεψε τὸν μεγαλείῳ τοῖς νομιζομένοις ἀποδοθῆναι τὸν πατρὶ ἡμᾶς. Ἄπτιος μὲν οὖν διαύτης τελευτῆς ἔτυχεν.

451

10

οἱ δὲ ὕπατοι τοῖς δυνάμεσι καταγράψαντες, ἔξῆσαν ἐκ τὴν πόλεως· Λεύκιος μὲν ὁ Αἰμίλιος, Αἰκανοῖς πολεμήσων, Τιβέριος δὲ Αἰμίλιος Σαβίνοις. καὶ γὰρ οὗτοι κατὰ τὴν στάσεως κινεῖν ἐνέβαλον εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν, καὶ πολλὰ αὐτῆς κακώσαντες ἀπῆλθον, λείαν ἄφθονον φερόμενοι. Αἰκανοὶ μὲν οὖν πολλάκις εἰς χεῖρας ἐλθόντες, καὶ πολλὰς πληγὰς λαβόντες, εἰς τὸν χάρακα ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ κείμενον κατέφυγον, καὶ ὁ λοιπὸν οὐκέτι τοσοῦτεσαν εἰς τὴν μάχην. ὁ δὲ Λεύκιος ἐπεχείρησε μὲν πολιορκεῖν αὐτοὺς ὁ τραπόπεδον, ἐκωλύθη δὲ ὑπὸ τὴν δαιμονίου· τοσοῦτοι γὰρ αὐτῷ, καὶ ἤδη ἔργου ἐκρυμένου ζόφος ἐξ ἀέρος τῆς καὶ ὄμβρος πολὺς, καὶ ἀστραπαὶ τε καὶ βροντὰ σκληραί. ἀφασκεδαννύμενος δὲ τραλιάς, ὅ τε χιμὼν ἐθύς ἐπαύσατο, καὶ πολὺν κατέχε τὸ πόνον αἰθεία. τοῦτο δὴ ὁ ἔργον ὀπτυσάμενος ὁ ὕπατος, καὶ τὸν μαντέων κωλυόντων πολιορκεῖν ὁ χωρίον, ἀποβαπεὶς τὸν λεῶ αὐτῶν ἐκάκου· καὶ ὅσον ἐπέτυχε λεία, τοῖς τραλιώταις ἅπασιν ὠφελήσας, ἀφεὶς, ἀπῆλθ' ἐπ' οἴκου τὴν δυνάμιν. Τιβέριος δὲ Αἰμίλιος διεξιόντι τὴν πολεμίαν σὺν πολλῇ καὶ φρονήσει κατ' ἀρχὰς, καὶ οὐδὲν ἔπι τοσοῦδε κώτι δυτίπαλον, ἐπῆλθεν ἡ Σαβίνων δυνάμις, καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐκ τοῦ τάξεως, μεσούσης μάλιστα τῆς ἡμέρας ἀρξαμένη μέχρι δύσεως ἡλίου. σκότοις δὲ ὑπιλαμβανόντος, ἀνεχώρουν αἱ δυνάμεις ὑπὸ τοῖς ἑαυτῶν χάρακας, οὔτε νικῶσαι, οὔτε λαθόμεναι. τῇς δὲ ἑξῆς ἡμέρας νεκροὺς τε τοῖς ἑαυτῶν ἐκήδευσαν οἱ ἡγεμόνες, καὶ χάρακας ἐξωρύξαντο· καὶ γνώμας τὰς αὐτὰς εἶχον ἑκάτεροι, ἀφ' φυλακῆς τὰ οἰκεῖα ἔχειν, καὶ μηκέτι ἀρχὴν μάχης ἐπφέρειν σὺν χρόνῳ τοῖς σκεῦαι λύσαντες, ἀπῆλθον τὰς δυνάμεις. οὐ δὲ τὰ μὲν τοῖς τοῖς ὑπάτοις ἔτει, κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὸν καὶ ὀγδόον ὀλυμπιάδα, τὸν νίκα τάδλον Παρμενίδης Ποσειδωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν ἔχοντος Θεαγενίδου, καθεστάσης δὲ ὑπατοι Ῥωμαίων Αὖλος Οὐιργίνιος Νωμβανὸς, καὶ Τίτος Νομίκιος Πρίσκος. ἀφ' οὗ δὲ αὐτὸν τὴν ἀρχὴν

Prolato deinde in forum corpore, filius eius a tribunis & conss. petiit, vt, quod instituto maiorum in præstantium virorum funere soleret fieri, sibi quoque concionem de more cogerent, & funebrem super patre orationem habere permitterent. Tribuni vero, dum populus adhuc vocaretur a consulibus, obstiterunt, ac denuntiarunt adolescenti vt cadauer e foro tolleret. Non tulit hoc populus, nec dissimulauit hanc iniuriam, vt inhonoratum corpus eiiceretur; sed permisit adolescentem patri *extremum* & moribus receptum honorem persoluere. atque hic finis fuit Appii.

Bellum cum Æquis & Sabinis.

Ceterum conss. conscriptas copias eduxerunt ex vrbe; L. Valerius contra Æquos, Tib. Æmilius contra Sabinos. nam hi seditionis tempore in agrum Romanum irruptione facta, eiusq; magna parte vastata, multum prædæ abegerant. Æqui aliquoties cum hoste congressi, multis vulneribus in castra firmo loco sita compulsi, non amplius prodibãt ad pugnam. Ibi Valerius oppugnationem eorum aggressus, prohibitus est diuinitus. iam enim progresso, & rem inceptanti, caligo superne cum imbre magno incubuit, simulque fulgura & aspera tonitrua. exercitu vero tempestate dispersso, confestim & tempestas ipsa cõquieuit, & magna serenitas redit. Hac religione vatum que monitis deterritus consul, omissa oppugnatione ad vastandos eorum agros versus est; concessaque militi tota præda, reduxit domum copias. Tib. Æmilium contemptim per hosticum aliquamdiu vagatum, & iam nihil hostile timẽtem amplius, Sabini aggressi sunt: collatisq; signis pugnatum est ferme a meridie vsq; ad occasum solis. nocte ingruente, ad sua vtriq; castra sese recepere, incerta victoria. Sequentibus diebus vtriq; suos funerauerunt, & vallum fossa communiuerũt: contentiq; sua tueri, neutri lacessere volebant alteros: tandem tamen solutis tentoriis abierunt. Sequenti anno septuagesima octaua Olympiade, qua in stadio vicit Parmenides Præstanus, Athenis annuum imperium gerente Theagenide, conss. Romæ creati, A. Virginius Cælimontanus, T. Numicius Priscus. quorum consulatus

A.V.C. 2[illegible]. olymp. 78, conss. A. Virginio, T. Numicio, bellum cum Volscis, Æquis, Sabinis.

initio nuntiatum est Volscos aduentare cum magno exercitu: nec multo post vnum e circumfusis vrbi *castellis* Romanis, captũ atque incensum est. quod cum ab vrbe non lõge abesset, fumus cladis nuntium Romam pertulit. Ibi consules, quod nox adhuc esset, missis speculatum equitibus, & dispositis per mœnia custodiis, ipsi ante portas stationẽ habebant cum expeditissimo quoq; exspectãtes quid renuntiarent equites. Simultaque vero dies illuxit, & coierũt vrbanæ copiæ, in hostes properarunt. at illi direpto incensoque castello, celeriter se inde proripuerant. consules exstinctis incẽdii reliquiis, & relicto ibi præsidio, in vrbẽ reuersi sunt. Post aliquot dies ambo cõsules cum domesticis & auxiliarib. copiis profecti sunt; Virginius in Æquos, in Volscos Numicius; felici vtercq; successu. nam Virginium Æqui agros suos *impune* vastare passi sunt, non ausi cõgredi: semel tantum lectorum virorum manum collocauerunt in silua quadã, quæ hostes palantes aggrederetur ex insidiis. sed is conatus fuit irritus, quia mature dolũ senserunt Romani. acri pugna cõmissa multos ex suis Æqui desiderauerunt; nec amplius voluerunt martem experiri. Numicio quoq; ducenti exercitum ad Antium, quod tunc inter primarias Volscorum vrbes erat, nullus exercitus se opposuit; sed singuli populi defensabãt se mœnibus. interea & ager eorum magna ex parte vastatus est excisis *arbustis*, & oppidulũ quoddam maritimũ captum, quod *Antiatibus* erat nauale simul & forũ rerum ad victum pertinentium, quæ vel negotiationibus maritimis vel latrociniis subiectæ, plurimum illis emolumenti importabant. *Hoc direpto* mancipia, pecuniæ, pecora, merces, permissu consulis in prędam cesserũt militi: libera corpora, quę cladi superfuerãt, sub hasta sunt venumdata. captæ sunt etiam vigintiduæ longæ naues Antiatium, & alia nauium armamenta instrumentaq;. Post hæc consulis iussu incensæ sunt ædes, diruta nauiũ receptacula, æquata solo mœnia; ne castellum relictum Antiatibus in posterum esset vsui. atq; hæc seorsum vtercq; consul gessit. Post hæc cõiunctis duobus exercitib. fines Sabinorũ ingressi, agrosq; depopulati,

παρφληφότων, ἀγῆγε παῦ Ὀολούσκων πολλὴ γραλιὰ παεῦσα. καὶ μετ' οὐ πολὺ τῶν ΄ωεὶ πολίων τὴ τῶν Ῥωμαίων καταληφθὲν ἐκαίετο. ἐῶ δ' οὐ ΄ωῤῥὰ μακροῦ τ' Ῥώμης· καὶ ὁ καιπνὸς ἠγγελε τοῖς ἐν τῇ πόλει ὀ πάθος. τότε μὲν οὖν, καὶ νὺ ἐῶ ἔτι νύξ, ἱππεῖς τινας ἀποστείλαντες ὅπῃ κατασκοπῶν οἱ ὕπατοι, καὶ φυλακὰς καταστήσαντες ὅπῃ τοῖς τείχεσι, καὶ αὐτοὶ ταξάμενοι ΄ωρὸ τῶν πυλῶν σὺν τοῖς ἀξιωματικοῖς, ἐξεδέχοντο τὰς ΄ωῤῥὰ τῶν ἱππέων ἀγγελίας. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ σωκ ἠθελησε αὐτοῖς ἡ ἐν τῇ πόλει δυνάμις, ἦγον ὅπῃ τοῖς πολεμίοις. οἱ δ', διαρπάσαντες καὶ κατακαύσαντες ὃ φεύγειν, ἀπῆεσαν ΄ωῤῥὰ τὰ χωρία. τότε μὲν οὖν οἱ ὕπατοι σβέσαντες τὰ ἔτι καιόμενα, καὶ τὸ χωρίον φυλακὴν καταλιπόντες, ἀπῆεσαν εἰς τὴν πόλιν.

ὀλίγας δὲ ὕστεραν ἡμέρας, τά τε οἰκεῖα ἔχοντες δυνάμεις καὶ τὰς ΄ωῤῥὰ τῶν συμμάχων, ἐξῆεσαν ἀμφότεροι, Δεργίνιος μὲν ὅπῃ τὴν Αἰκανῶν, Νομίκιος δὲ ὅπῃ τὴν Ὀολούσκων· καὶ αὐτοῖς ἀμφοτέροις κατ' γεώμμιν τὰ τῶ πολέμου ἐχώρησεν. Δεργινίῳ τε γὰρ Αἰκανοὶ δηοῦν τὴν χώραν αὐτῶν σὰκ ἐτόλμησαν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ λόχον τινὰ ὑποκαθίσαντες ἐν ὕλαις ὅπῃ λέκτων ἀνδρῶν, οἱ ἔμελλον ἐσκεδασμένοις ὅπῃ θήσεσθαι τοῖς πολεμίοις, διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, τάχειας γενομένης τοῖς Ῥωμαίοις αἰσθήσεως, καὶ μάχης καρτερᾶς, ἐξ ἧς πολλοὺς τῶν σφετέρων οἱ Αἰκανοὶ ἀπέβαλον· ὥςτε σὰδὲ εἰς πεῖραν ἑτέρας μάχης ἔτι ἤρχοντο. Νομικίῳ τε ἄγοντι τὴν γραλιὰν ὅπῃ τὴν Ἀντιατῶν πόλιν, ἣ τότε ἐν ΄ωεῴταις πόλεσι τῶν Ὀολούσκων ἦν, σὰδὲμία ἐκαλιάθη δυνάμις, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐκαγκάζοντο ἕκαςοι ἀμυνέεσθαι. ἐν δὲ τούτῳ ἥ τε γῆ αὐτῶν ἡ πολλὴ ἐτμήθη, καὶ πόλιγη τὴς ὅπῃ θαλάττης [ἑάγω,] ἡ ὀπτινείῳ τὲ καὶ ἀγορᾷ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐχρῶντο, ἐκ θαλάττης τὲ καὶ ΄ωῤῥὰ λῃςπείων τὰς πολλὰς ἐπαγόμενοι ὠφελείας. ἀνδράποδα μὲν οὖν, καὶ χρήματα, καὶ βοσκήματα, καὶ τοῖς ἐμποεικοῖς φόρτοις ἡ γραπὰ συγχωρήσῃ τῶ ὑπάτου διήρπασε· τὰ δὲ ἐλεύθερα σώματα, ὁπόσα μὴ ὁ πόλεμος ἔφθη διήρπασμένος, ὅπῃ ὃ λαφυεοπώλιον ἀπήθη. ἐλήφθησαν δὲ καὶ ἰπῆες τῶν Ἀντιατῶν εἴκοσι καὶ δύο μακραὶ, καὶ ἄλλα νεῶν ὅπλα τὲ καὶ ΄ωῤῥασκευάμ. ατα κελεύσαντος τῶ ὑπάτου, τάς τε οἰκίας ὑπέωησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰς νεωσοίκοις κατέσκαπτον, καὶ ὃ τεῖχος ἤρῃπον σὰκ ἀμελίων· ὥςτε μηδὲ ἀπελθόντων σφῶν, χρηστὸν ἔτι τοῖς Ἀντιάταις εἶ ὃ φεύγειν. τάῦτα ὃ ἐπ' ἐκείνῃ ΄ωῤῥὰ τῶν ὑπάτων, καὶ ἀμφοτέροις ἔτι κοινῇ γραπὰ τοῖς ἀνδράσιν ὅπῃ τὴν Σαβίνων γῆν, ἐῶ δηώσαντες

ἀπῆγον

sub finem anni reduxerunt domum copias. T. Quintio Capitolino, Q. Seruilio Prisco consulibus, statim initio anni fuit in armis Romanus exercitus; & vltro accesserunt etiam sociales copiæ, ante quam eis denũtiaretur expeditio. moxque consl. votis *in Capitolio* factis, lustratoque exercitu, contra hostes profecti sunt. Sabini, quæ Seruilii prouincia fuit, adeo non pugnauerunt, vt ne exercitum quidem producerent: sed intra munimenta se continentes, sufferebant agrorum *vastationem, arbustorum* excisionem, villarum incendia, seruitiorum transfugia; vt Romani minimo negotio præter ingentem prædam, insigni enim gloria adaucti, domum repeterent. atque hunc habuit exitum Seruilii expeditio. At Quintius cum suis contra Volscos Æquosque profectus, qui coniunctis copiis ad Antiũ confederant, citatiore gradu iter emensus, *opinione citius* eis superuenit: nec lõge ab eorum castris, vbi primum & visus est ab hoste, & hostem ipse vidit, loco depresso impedimenta deposuit, ne hostem numero longe superiorem metuere videretur. Vtrimq; deinde ad pugnam parati, processerunt in aciem; congressique marte certauerunt vsq; ad meridiem, laborantibus continue submittentes subsidia: qua parte potior erat Volscorum Æquorumque conditio. nam copiarum multitudine longe præpollebant: Romani vero parem alacritati numerum non habebant. Ibi Quintius videns multos suorum cecidisse, ex superstitibus plurimos vulneratos esse, cogitabat receptui signum dare: sed veritus ne opinione fugæ hostib. animos adderet, aleam persequi statuit: assumptisque fortissimis equitum, dextro suorum cornui, qua maxime laborabatur, succurrit: & nunc ducum ignauiam increpans, nunc anteacta prœlia in memoriam eis reuocans, nunc periculum *& ignominiam* quæ fugientibus exspectãda esset memorans, ad vltimum opportunissimo figmento rem labantem sustinuit; quo & suis audaciam, & hosti pauorem attulit. dixit enim alterum cornu pulsis hostibus, iam castris illorum esse

A.V.C. 286, cõss. T. Quintio II, Q. Seruilio, bellum cum Sabinis, Æquis, Volscis.

ἀπῆγον ἐς οἶκον τὴν δυνάμιν. καὶ ὁ ἐνιαυτὸς οὗτος ἐτελεύτα. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει Κοΐντου Καπετωλίνου καὶ Κοΐντου Σερουίλιου Γεμίνου τὴν ὑπατείαν ἀρχὴν ΄ωῤῥαλαβόντων, ἥ τε οἰκεία δυνάμις Ῥωμαίων ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν, καὶ τὰ συμμαχικὰ ἐκηύσια παρῆν, ΄ωρὶν ἐπαγγελθῆναι αὐτοῖς γραλιά. καὶ μετὰ τοῦτο εὐχάς τε ποιησάμενοι τοῖς θεοῖς οἱ ὕπατοι, καὶ καθήσαντες τὲ γρατὸν, ἐξῆεσαν ὅπῃ τὸς πολεμίοις. Σαβῖνοι μὲν οὖν, ἐφ' οἷς ὁ Σερουίλιος ἤλασεν, ὅτε εἰς μάχην καλέσειεν, οὔτε ἐξῆλθον εἰς τὴν ὕπαιθρον· μένοντες δὲ ἐν τοῖς φρουείοις, ἀνείχοντο γῆς τε αὐτοῖς ἀλλαμνομένης, καὶ οἰκιῶν ἐμπιπρα΄ωμένων, θεραπείας τὲ αὐτομολούσης· ὥςτε κατ' πολλὴν ὑπέτειαν ἀπελθεῖν σὰκ τῆς χώρας αὐτῶν τὸς Ῥωμαίοις, ὠφελείας τὲ βαρείας καὶ αὐχήμασι λαμπρῶς. καὶ ἡ μὲν Σερουίλιου γραλιὰ τοῦτο ἔχει τὸ τέλος· οἱ δὲ σὺν τῷ Κοΐντῳ γραλιάσαντες ὅπῃ τε Αἰκανοὺς καὶ Ὀολούσκους· συνελαλήθεσαν γὰρ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν οἱ ΄ωεσαγωνιζόμενοι τῶν ἄλλων, καὶ ΄ωεὶ τῆς Ἀνθιατῶν πόλεως ἀντεγραβοπεδεύσαντο· θᾶττον ἢ βάδιν χωρησιῶντες ὅπιφαίνοντα αὐτοῖς. καὶ οὐ πολὺ τόπον τῶ χάρακος αὐτῶν ἀποχώνες, ἐν ᾧ ΄ωεῷτον ὤφθησάν τε καὶ εἶδον ἐκείνοις χωρίῳ, ΄ωαπεινῷ ὄντι, τὰς ἀποσκευὰς ἔθεντο, τῶ μὴ δεδοικέναι τὰ πολέμια πλήθη μακρῷ ΄ωεῴττονα δόξαν ποιῆσαι βεβλόμενοι. ὡς δὲ ἀῤῥεπῆ ἀμφοτέροις τὰ εἰς μάχην ἄπωθεν ἐῶ, ἐξῆεσαν εἰς ὃ πεδίον· καὶ συμπεσόντες ἠγωνίζοντο μέχρι μεσούσης ἡμέρας, οὔτε εἴκοντες τοῖς πολεμίοις, οὔτε ὑπιβαίνοντες, ἀεί τε ὃ κάμνον μέρος ἀνισοῦντες τοῖς ὅπῃ τᾶς ἐφεδρείας τέλαμένοις ἑκάτεροι. ἐν δὲ τούτῳ μάλιςα οἱ Αἰκανοὶ καὶ Ὀολοῦσκοι, πλήθει τῶν Ῥωμαίων ΄ωεῴχοντες, ἀνέφερον, καὶ ΄ωεῖσαν, τῶν πολεμίων σὰκ ἔχοντων ἴσον τῇ ΄ωεῴθυμίᾳ ὃ πλῆθος. ὁ δὲ Κοΐντιος, ὁρῶν νεκροὺς τε πολλοὺς τῶν σφείερων, καὶ τῶν ΄ωειόντων τὸς πλείοις ΄ωαμάλλας, ἐμέλλησε μὴ ἀνακαλέσθαι τὴν δύναμιν· δείσας δὲ μὴ δόξαν παεάθῃ τοῖς πολεμίοις φυγῆς, ΄ωῤῥακινδυνευτέον σφίσιν ἔγνω. ὑπιλεξάμενος ὃ τῶν ἱππέων τὸς κρείττοις, καὶ ὃ δεξιὸν, ᾧ μάλιςα ἔκαμνον, τοῖς σφείερεις παρεβοήθη. καὶ τὰ μὲν ὑπιλιμῶν τοῖς ἡγεμόσιν ἀῤῥοῖς τῆς ἀναῤῥίας, τὰ δὲ ὑπομιμνήσκων τὰ ΄ωείρων ἀγώνων, τὰ δὲ τὴν αἰσχύνην ὑπιλεγόμενος, καὶ τὸν κίνδυνον ὃς καταλήψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλεν ἐν τῇ φυγῇ· τελευτῶν δὲ εἶπεν σὰκ ἀληθῆ· ὁ μάλιςα μὲν τοῖς σφείεροις θάῤῥος παρέςησε, τοῖς δὲ πολεμίοις δέος. ἔφη γὰρ ὅτι ὃ ἕτεραν αὐτῶν ἤδη κέρας δέξεσε τὸς πολεμίοις, καὶ ἐστὶς ἤδη ὅςι τῶ ἐκείνων

proximum. His dictis impressionem in hostes facit; & descendens ex equo, cũ lectissima equitũ manu, qua se stipauerat, stataria capessit pugnam. quo viso, militẽ iam aliquamdiu laborantem *subita* incessit audacia: atque vniuersi, quasi alii essent facti, *tanta vi in hostem* irruunt, vt Volsci, qui erant in aduerso cornu, licet diu acerrime restitissent, *tandem in fugam* inclinarent. Quibus profligatis, Quintius rursum conscenso equo in alterum cornu aduolans, ostendebat fugatam partem hostium, cohortabaturq; ne virtute cederent alteris. quo facto, cessit tota hostium acies, effusa fuga castra sua repetens. nec tamen diu Romanus institit; sed statim *signo receptui dato* pedem retulit, quod nec viribus iam nec armis esset integris. Interiectis deinde aliquot dierum induciis, qui sepeliendis cæsis curandisque fractis impensi sunt, comparatis quæ ad bellum *instaurandum* deerant, denuo concertatum est pro castris Romanis. nam Æquorum & Volscorum copiis auctis supplemento misso a circumuicinis oppidis, dux eorum fretus suis copiis, quintuplo quam hostiles maioribus, videnscq; Romana castra parum munito loco sita, commodissimum oppugnandi tempus adesse putauit. quod vt *semel* apud se statuit, eductis circa mediam noctem militibus, Romanos circumdedit, ne clam e castris discederẽt. Gratum hoc fuit Quincio, cui non ignota erat multitudo hostium: exspectataq; hora diei ferme tertia, vigiliis velitationibusque fessos animaduertens non centuriatim nec instructis ordinibus accedere, sed confuse ac sparsim, aperta porta erupit cum lectissimis equitum, sequentibus denso agmine peditibus. At Volsci territi hac audacia furiosoque incursu, breui a castris repulsi sunt. Non longe inde aberat leniter accliuis tumulus: in eum cursu se receperunt, vt interquiescerent, moxq; instaurarent aciem. Sed non licuit eis se recolligere, nec ordines instaurare; quod hostes in vestigiis hęrerẽt, constipato quantũ fieri poterat agmine, ne impellerẽtur per decliuia. certatumq; est acriter ad multum

ϛράκης. ταῦτα εἰπὼν, ὀνσείᾳ τοῖς πολεμίοις, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου, σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὁπλέκλοις τῶν ἱππέων συνάδων ἐμάχετο. οὐκ δὲ τοῦτο τόλμα τὴς ἐμπίπτουσης τοῖς καμνουσι τέως, καὶ ἀθροῦσαι ἄπαντες ὥσπερ ἕτεροί τινες γεγονότες. καὶ οἱ Ὁλοῦσκοι, τῆδε γὰρ ἐκεῖνοι ἐπάξαντο, μέχρι πολλοῦ ἀγωνιζόμενοι διεκαρτερήσαντες, ὀνέκλιναν. ὡς δὲ τοῦτο ὁ Κοίντιος ἀπεώσατο, ἀναβὰς ὁπὶ τὸν ἵππον, παρήλαυνεν ἐπὶ τὸν ἑτέραν τάξιν, καὶ ἐδείκνυε τοῖς ἐκεῖ πεζοῖς ὃ ἡπόμβρον τῶν πολεμίων μέρος, καὶ παρεκελεύετο μὴ λείπεσθαι ἀρετῇ τῶν ἑτέρων. καὶ μετὰ τοῦτο οὐδὲν ἔτι διέμενε τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πάντες εἰς τὸν χάρακα ξυνέφυγον. οὐ μὴν τοι διωξίς γε αὐτῶν ὁπὶ πολὺ ἐγένετο· ἀλλ' αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι ἀποβαπέντες, ὑπὸ κόπου τὰ σώματα παρῆκαν, καὶ οὐδὲ τὰ ὅπλα ἔτι ὅμοια ἔχοντες, ὀλίγων διελθουσῶν ἡμερῶν, ἃς ἐκπείσαντο παφῆς τε τῶν οἰκείων καὶ θεραπείας τῶν κεκμηκότων ἕνεκα, παρεσκευασμένοι τὰ εἰς τὸ πόλεμον ἐλλείποντα, ἑτέραν ἠγωνίσαντο μάχην πρὸς τὸν Ῥωμαίων χάρακα. προσελθούσης γὰρ δυνάμεως τοῖς Ὁλοῦσκοις τε καὶ Αἰκανοῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων οὐ μακρὰν ὄντων, ἐπαρθεὶς ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, ὅτι καὶ πεῖραν πλάσιοι τῶν πολεμίων οἱ σφέτεροι ἦσαν, τῶν τε παρεμβολῶν τῶν Ῥωμαίων ἐκ ἐν ἐχυρῷ ὄντων ὁρῶν, κρείττονα ἐπαγελάσειν εἴκαιρον ὑπολαβὼν αὐτοῖς. ἀθυμηθεὶς δὲ τοῦτο, πρὶν μέσας νύκτας ἥκειν τῶν δυνάμεων ὑπὸ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, καὶ κύκλῳ περιστήσας ἐφρούρει μὴ λάθοιεν ἀπιόντες. ὁ δὲ Κοίντιος ὡς ἔμαθε τῶν πολεμίων τὸ πλῆθος, ἀγαπητῶς ἐδέξατο, καὶ παρεμείνας ἕως ἡμέρας τέως ἐγένετο, καὶ ἅμα πληθύσης μάλιστα ἀγορᾶς, κάμνοντας ἤδη τοὺς πολεμίους ἀγαθόμενος ὑπό τε ἀγρυπνίας καὶ ἀκροβολισμῶν, καὶ οὐ κατὰ λόχους, οὐδὲ ἐν τάξει παρεσκάρας, ἀλλὰ πολλαχῇ κεχυμένους καὶ παρεφάδας, ἀνοίξας τὰς πύλας τοῦ χάρακος, ἐξέδραμεν ἅμα τοῖς ὁπλέκλοις τῶν ἱππέων καὶ οἱ πεζοὶ πυκνώσαντες τοὺς λόχους, ἠκολούθουν. οἱ δὲ Ὁλοῦσκοι καταπλαγέντες αὐτῶν τὸ θράσος καὶ τῆς ἐφόδου τὸ μανικὸν, βραχὺ ἀναδρόμοι χρόνον ἀνακρούονται τε, καὶ ἅμα ὑποχωροῦσιν ἀπὸ τοῦ χάρακος. ὦ δέ τις οὐ πρόσω τοῦ τραυπέδου λόφος ὑψηλὸς ὁπτῆκῶς. εἰς τοῦτον οὖν ἀναδέχονται, ὡς ἀναπαυσόμενοί τε αὖθις καὶ εἰς τάξιν καταστησόμενοι. ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτοῖς ἐξεγένετο καταστῆναι, καὶ αὐτοὺς ἀναλαβεῖν, ἀλλ' οὐκ ποδὸς ἠκολούθησαν αὐτῶν οἱ πολέμιοι, πιλήσαντες, ὡς μάλιστα ὦ δυνατὸν, τοὺς λόχους, ἵνα μὴ καταῤῥαγῶσι πρὸς ἀναῖς χωρίον βιαζόμενοι. καὶ τῆς μέγας ἀγὼν ὁπὶ πολὺ

μέρος

μέρος τῆς ἡμέρας, νεκροί τε πίπτουσι πολλοὶ ἀφ' ἑκατέρων. καὶ ὁ Ὁλοῦσκοι πληθὺ τὲ ὑπερέχοντες, καὶ ὁ οὐκ τοῦ τόπου προσφλιφόντες ἀσφαλοῦς, οὐδὲν ἐλέγου τοῦτων οὐδὲν ἀγαθὸν ἀπέλαυον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων προθυμίας καὶ ἀρετῆς σκιαθέντες, τόν τε λόφον ἐξέλιπον, καὶ ὁπὶ τὴν χάρακα φεύγοντες οἱ πολλοὶ ἀπέθνησκον. ὁ δὲ εἴαον αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι διώκοντες, ἀλλ' οὐκ ποδὸς ἠκολούθησαν, καὶ ὁ πρότερον ἀπεράπουν, ἢ τὴν παρεμβολὴν αὐτῶν ἑλεῖν κρατοῦντος. θυμοῦμενοι σωμασί τε ἔτι καὶ τοῖς ὅπλοις, καὶ χρήμασι παμπόλλων κύριοι, τὴν μὲν νύκτα ἐκείνην αὐτόθι καταστρατοπέδευσαν τῇ ὑπεραίσῃ ἡμέρᾳ τὰ εἰς πολιορκίαν ὁπλίσθαι παρεσκευασμένοι ὁ ὕπατος, ὁπὶ τὴν Ἀντιατῶν χώραν, ὁ πλείω ἀπέχουσαν τεσσαράκοντα σταδίων, ἦγε τὴν δύναμιν. ἔτυχον δὲ φυλακῆς ἕνεκα τοῖς Ἀντιάταις Αἰκανῶν τινες ὁπτικοῦσι τυχόντες καὶ φυλάττοντες τὰ τείχη· οἱ τότε δείσαντες τὸ Ῥωμαίων τολμηρὸν, θρασμὸν οὐκ τῆς πόλεως ἐπιχείρειν ποιεῖσθαι. θυμοῦμενοι δὲ τοῖς Ἀντιάταις γνώσεως, κωλυόμενοι πρὸς αὐτὸ ἀπέναι, γνώμην ἐποιοῦντο τοῦ δεδιῶσαι Ῥωμαίοις ὁπτῆσαι τὴν πόλιν. τοῦτο μαθόντες οὐκ μικυύσεως οἱ Ἀντιάται, τοῦ τε χωρῷ εἴκοισι, καὶ κοινῇ μετ' ἐκείνων βουλευσάμενοι, τοῦ δεδιδόασι τοῦ Κοινίου τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ Αἰκανοὶ μὴν ὑποσπόνδοις ἀπελθεῖν, Ἀντιάτας δὲ θεωραὶ δέξασθαι, καὶ τὰ κελευόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων ποιεῖν. ὁπὶ τοῦτοις κύριος ἡγούμενος ὁ ὕπατος τῆς πόλεως, καὶ λαβὼν ὀψωνιά τε καὶ τὰ ἀναγκαῖα ὅσον ἔδει τῇ τραπεζῇ, καὶ θεωραὶ ἐκκαθήσας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν· μὴν ὧν αὐτὸν ἡ βουλὴ ὑποδυτήσασα φιλανθρώπως ἐδέξατο, καὶ θριάμβῳ πομπῇ ἐτίμησεν.

ἐν δὲ τῷ μετὰ τοῦτοις ἔτει ὕπατοι μὴν ἦσαν Τιβέριος Αἰμίλιος Β δεύτερον, καὶ Κόιντος Φάβιος, ἐνὸς τῶν ἡλίων ἀδελφῶν υἱὸς τῶν ἡγεμόνων τὲ τῆς ἀποσαλείσης θεωρᾶς εἰς Κρέμερα, καὶ μεταφθαρέντων ἐκεῖ σὺν τοῖς τῶν πελατῶν. ἡ δὲ βουλὴ, τὸ δημάρχων πάλιν μεταποιούντων Β πλῆθος, ὁπὶ τὴν κληρουχίαν, καὶ συναγωνιζομένου θαλέρου τῶν ὑπάτων αὐτοῖς Αἰμιλίου, δόγμα ἐπεκύρωσε, θεραπεῦσαί τε καὶ ἀναγαθῆν τὰς πένητας βουλομένη, μεταδιδοῦσα τινὰ μοῖραν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀλιατῶν χώρας, ὦν τῶν πρεσβέρων ἔτεσι δύοσι ἑλόντες καλέσον. καὶ ἀπεδείχθησαν ἡγεμόνες τῆς κληρουχίας, Τίτος Κόιντος Καπετωλῖνος, ὦ παρέδοσαν Ἀλιάται σφᾶς αὐτοὺς· καὶ σὺν αὐτῷ Λούκιος Φούριος, καὶ Αὖλος Βεργίνιος. ὦν ὁ ἐκ ἀγὼν πᾶσι τοῖς πολλοῖς καὶ πένησι Ῥωμαίων ἡ μεμονμὴ τῆς χώρας, ὡς ἀπελαυνομένοις τῆς πατρίδος. ὀλίγων τὲ ἀπογραφομένων, ἔδοξε τῇ

diei, multis vtrimq; cadentibus. Volscis & numero & loco superioribus neutrum horum commodorũ profuit, Romana virtute peruadente omnia: depulsiq; tumulo, & ad castra refugiẽtes, *in medio* plerique occisi sunt. semper enim Romanus tergo hærebat, nec prius destitit quam castris vi potiretur. itaq; captiuis corporibus, equis, armis, pecuniis permultis, & ceteris quæ relicta in castris erant, in suã potestatem redactis, eã noctem in captis castris exegerũt. Sequẽti die paratis rebus ad oppugnationem necessariis, consul in Antiatem agrum mouit, trigesimo inde distantem stadio. Inerat Antio tunc Æquorum auxiliariorum præsidium, qui mœnia seruabant. hi Romanorum audacia territi, cogitabant inde profugere. sed re Antiatibus cognita, vetiti abire, consultauerunt de vrbe Romanis, si venirent, tradenda. hoc *quoque* consilium indicio compertum a ciuibus, effecit vt tẑporis iniquitati cederent. communicato igitur cum præsidiariis consilio, Quintio se dediderunt, his conditionibus; vt Æqui fide consulis accepta decederẽt; Antiates præsidio Romano in vrbem suam recepto, imperata facerẽt. Sic potitus Antio consul, accepto stipendio ceterisque quibus opus habebat exercitus, relictoque ibi præsidio, reduxit militem; quo nomine a senatu obuiam egresso comiter exceptus est & triumphali pompa honoratus. Anno deinde insequẽti Tib. Æmilius iterum, & Q. Fabius consl. fiunt. hic Fabius erat vnius trium fratrũ filius, qui præsidio Cremeram misso duces præfuerant, & cum clientelis suis ibidem occubuerant. Horum consulatu tribunis rursum plebeios ad petendam agrorum diuisionem cõcitantibus, & adiuuante illos Æmilio consule, senatus demereri ac subleuare inopes cupiens, decreuit eis diuidi agri de *Volscis* & Antiatibus superiore anno capti partem aliquam. Triumuiri agro dando creati sunt, T. Quintius Capitolinus, (cui se Antiates dediderant) L. Furius, & A. Virginius. Ea agri assignatio non grata erat omnibus in Romana plebe inopibus, vt qui ablegarentur a patria. cumque pauci darent nomina, vt iustus ex-

A.V.C. 287, consl. Tib. Æmilio II, & Q. Fabio, ager plebi diuisus, sabini populari, Æqui in amicitiam & fœdus recepti.

pleretur numerus, Latinis & Hernicis senatusconsulto permissum est, vt qui vellent, ei se coloniæ socios adderent. his triumuiri agrum diuiserunt, parte quadam eius relicta Antiatibus. Interea consul vterque profectus est cum exercitu; Æmilius in Sabinos, in Æquos Fabius. Æmilius diu moratus in hostico, neminem inuenit qui obsisteret: sed impune peruastato agro, cum appeteret comitiorum tempus, exercitum reduxit. Ad Fabium vero Æqui, priusquam deletis copiis aut captis mœniis necessitas cogeret, præconem ad pacem atq; amicitiam impetrandam miserunt. Consul imperatis duorum mensium cibariis, binis in singulos milites tunicis, stipendio sex mensium, & siquid opus haberet præterea, inducias eis dedit donec Romã profecti conditiones a senatu acciperent. Patres ad Fabium legatos gentis remiserunt, permisso ipsi conditionum arbitrio. Ita intercessu consulis fœdus his legib. inter Æquos & pop. Rom. factum est: Æquorum populi saluis suis oppidis & agris, Romanorum subditi sunto; Romanis nihil mittunto, præter auxilia quoties accita fuerint; eaq; sumptu proprio. Icto fœdere Fabius reduxit exercitũ, & vna cũ collega magistratus in annum sequentem designauit. Designati vero ab eis sunt Sp. Postumius Albinus, & Q. Seruilius Priscus iterum, conss. Horum consulatu Æqui recens acceptam pacem sibiipsi fecerunt irritam, ex caussa huiusce modi. Antiates qui vrbana & rustica prædia habebant, manserunt in eis, colentes non modo sibi relictos, sed etiam nouis colonis assignatos agros, pro locatione pendentes certam partem fructuum. ceteri qui nihil tale habebant, patria relicta excepti libenter ab Æquis, eruptione inde facta, Latinorum agros infestabant latrociniis. his se postea ex Æquorum gente audacissimi atque indigentissimi quique prædationis addiderunt socios. Super hac re Latinorum legatis apud senatum querentibus, & aut exercitum ad se mitti, aut arma sibi aduersus belli auctores permitti postulantibus, patres re cognita nec ipsi exercitum mittere decreuerunt, nec Latinis copias educere permiserunt:

A.V.C. 288. conss. Sp. Postumio, Q. Seruilio II, Fœdus ab Æquis violatum, & dedicatæ ædes Dii Fidii.

βυλῆ, ὅπῃ οὐκ ἀξιόχρεως ὢν [ὁ] ἀπόστολος, ὅπτρέψας Λαβίνων τε καὶ Ἑρνίκων τοῖς βουλομένοις, τῆς ἀποικίας μέλεχεν. οἱ μὲν δὴ εἰς Ἀνθίαν ἀποσταλέντες, καλένεμον τῶν χλῶ τοῖς σφετέροις, μοῖραν ἕκαστα ἀξ αὐτῆς τοῖς Ἀνθιάταις ἀπολαπόμενοι. ὁ δὲ τοῦ μελαξὺ χρόνῳ γραῦς τῶν ἰσάτων ἀμφοτέρων ἐνθύεσ, Αἰμιλίος μὲν εἰς τὸν Σαβίνων χώραν, Φάβιος δὲ εἰς τὴν Αἰκανῶν. καὶ τοῦ μὲν Αἰμιλίου πολὺ εἰς τὴν τῶν πολεμίων μείναντι χρόνον, οὐδεμία δυνάμις ὑπήντησε μαχομένῳ περὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἀδεῶς αὐτὸν κείρας, ὅπῃ καθῆκεν ὁ χρόνος τῶν ἀγχαιρεσιῶν, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις. Φάβιος δ' Αἰκανοί, πρὶν εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν γραῦς ἀγεφθαρείσης, ἢ τειχῶν ἀγίσκομένων, ἐπεκηρύκευον περὶ ἀγαλλαγῶν καὶ φιλίας. ὁ δὲ ὕπατος δύο τε μινῶν ἔφας τῇ γραῦᾳ, καὶ δύο χιτῶνας χωὶ ἄνδρα, καὶ ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν ἐξαμήνου, καὶ εἴ τι ἄλλο κατήπειγεν εἰς παρασκευάμενος, ἀνοχὰς ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς, ἕως ἂν εἰς Ῥώμην ἀφικόμενοι παρὰ τὴν βουλὴν ἄνωθεν τὰς ἀγγελίας. οἱ δὲ τοῦτο συνθέμενοι γίνονται τῇ πόλει, μεσιβύσαντες αὐτὰς τὸν ὑπάτου, διαλύσε. Αἰκανοὶ δὲ Ῥωμαίων ὑπηκόοις, πόλεσί τε καὶ χώρας τὰς ἑαυτῶν ἔχοντας, ἀποστέλλειν δὲ Ῥωμαίοις μηδὲν ὅτι μὴ γραῦς, ὅτε ἂν αὐτοῖς πολεμῶσι, τέλεσι τοῖς ἰδίοις ἐκπέμπουσας αὐτάς. ταῦτα συνθέμενος, ἀπῆγε τὴν δύναμιν Φάβιος, καὶ τὰς εἰς τὴν ὑπόπτα ἐκαυτὸν χεῖρας ἅμα τῷ συνυπάτῳ καλέσησεν. ἦσαν δ' οὗτοι αὐτῶν ἀποδειχθέντες ὕπατοι Σπόριος Ποστούμιος Ἀλβῖνος, καὶ Κόϊντος Σερβίλιος Γείσκος ὁ δεύτερον. ὑπὲρ τούτων ἔδοξαν Αἰκανοὶ πολεμεῖν τὰς πρὸς Ῥωμαίους νεωστὶ γενομένας ὁμολογίας, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· Ἀντιατῶν ὅσοι μὲν εἶχον ἐφέστια καὶ κλήρους, ἔμενον ἐν τῇ γῇ, τά τε ἀπομερισθέντα σφίσι, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν κληρούχων ἀφορισθέντα κλήματα, γεωργοῦντες ὑπὲρ ῥητῆς ἴσι τεταγμένας μοίρας, ἃς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῖς ἐτέλουν. οἷς δ' οὐδὲν τούτων ἦν, ἐξέλιπον τὴν πόλιν· καὶ ὑποδεχομένων αὐτοὺς πρόθυμος τῶν Αἰκανῶν, ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι, τὰς Λατίνων ἀγρὸς ἐλῃστευον. ἐκ δὲ τούτου καὶ τῶν Αἰκανῶν ὅσοι τολμηρότεροί τε καὶ ἄπορεοι ἦσαν, συνεκέμβαινον αὐτοῖς τῶν λῃστείων. ταῦτα Λατίνων ἀπαδυρομένων ὑπὲρ τῆς βυλῆς, καὶ ἀξιούντων ἢ γρατὸν πέμπειν, ἢ συγχωρῆσαν σφίσιν αὐτοῖς τὰς ἀρξαίας πολέμου ἀμύνεσθαι, μαθόντες οἱ συνέδροι, γραῦς μὲν οὔτε αὐτοῖς ἐπιφίσαντο πέμπειν, οὔτε Λατίνοις ἐπέτρεψαν ἀξάγειν· 455

πρεσβευτὰς δὲ ἐλόμενοι ἕξ, ὧν ἡγεῖτο Κόϊντος Φάβιος ὁ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος συνθήκας ποιησάμενος, ἐντολὰς αὐτοῖς δόντες πυθάνεσθαι πρῶτον τῶν ἡγεμόνων τοῦ ἔθνους, πότερα κοινῇ γνώμῃ τὰ λῃστήρια ἀξαποστέλλουσιν εἴς τε τὴν τῶν συμμάχων καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων χλῶ ἐξιόντο καὶ εἰς αὐτὴν καταδρομή τινες τῶν φυγάδων· ἢ τῶν πρεσβευόντων οὐδένος ὄντος τὸ κοινὸν αἴτιον· καὶ ἐὰν φῶσιν ἰδιωτῶν ἔργα εἶ, μὴ ὑπτρέψαντος τοῦ δήμου, τά τε ἁρπασθέντα ἀπαιτῆν, καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὰ ἀδικήματα ἐκδόσεις αἰτεῖν. ἀφικομένων δὲ τῶν πρεσβευτῶν, τοὺς λόγους ἀκούσαντες Αἰκανοὶ, πλαγίας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀποκρίσεις, ὃ μὲν ἔργον οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης λῃστὰς γενόμενα, τοὺς δ' δράσαντας οὐκ ἀξιοῦντες ἐκδιδόναι, πόλιν τε ἀπολωλεκότας καὶ ἀγῆς γενομένους, σφᾶν τε ἐν ὀπεδίῳ ἱκέτας. ἐφ' οἷς ὁ Φάβιος ἀγανακτῶν, καὶ τὰς ψευδείσας πρὸς αὐτὸ ὁμολογίας ἀναπαλούμενος, ὡς εἶδεν εἰρωνευομένους τοὺς Αἰκανοὺς, καὶ εἰς βουλὴν χρόνον αἰτουμένους, ξένισμοῦ τε χάριν ὑπτικαλέχοντας αὐτὸν, ὑπεμείνεν τε, καταπαύσας τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα βυλόμενος, καὶ διεξιὼν πάντα τόπον καὶ πρόφασιν θεωρίας δημοσίων τε καὶ ἱερῶν, τά τε ἐργαστήρια τῶν πολεμικῶν ὅπλων, τῶν μὲν ἤδη συντελεσμένων, τῶν δὲ ἔτι ἐν χερσὶν ὄντων, ἔγνω τὴν ἀγόνοιαν αὐτῶν. καὶ ἀφικόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπήγγελε πρὸς τὴν βουλὴν ἅ τε ἤκουσεν, ἅ τε εἶδε. κἀκεῖνη οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσασα, τοὺς εἰρηνοδίκας ἐψηφίσαντο πέμπειν καταλεγεῖσας Αἰκανοῖς τὴν πόλεμον, ἐὰν μὴ τούς τε Ἀντιατῶν φυγάδας ἀπελάσωσιν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ δίκας τοῖς ἠδικημένοις ὑποσχῶν). οἱ δ' Αἰκανοὶ θρασυλέγας πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐποιήσαντο τὰς ἀποκρίσεις, καὶ τὴν πόλεμον οὐκ ἀκούσιοι ὡμολόγησε δέχεσθαι. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐξεγένετο Ῥωμαίοις στρατιὰν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἐπ' αὐτοὺς ἀποστεῖλαι, εἴτε τοῦ δαιμονίου κωλύοντος, εἴτε διὰ τὰς νόσους ἃ κάλλιστον τὴν πληθὺν ὀλίγον πολὺ μέρος τοῦ ἔτους· ἀλλὰ φυλακῆς ἕνεκα τῶν συμμάχων ὀλίγη τις ἐξελθοῦσα δυνάμις, ἧς ἡγεῖτο Κόϊντος Σερβίλιος, ἄτερος τῶν ὑπάτων, ἐν τοῖς Λατίνοις ὅρεσι διέτριψεν. ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν νεὼν τοῦ Πιστίου Διὸς Σπόριος Ποστούμιος ὁ συνύπατος αὐτοῦ καθιέρωσε, μιμούμενος Ἰσνίου τοῦ καλουμένου νόνας, ὅπῃ τοῦ Ἐνυαλίου λόφου, καθιερωθέντα μὲν ὑπὸ τοῦ Ταρκυλλίου βασιλέως Ταρκυνίου, τῆς δὲ νομιζομένης παρὰ Ῥωμαίοις ἱερώσεως οὐ τυχόντα ὑπ' ἐκείνου. τότε τῇ βουλῇ δόξαν, ὁ Ποστούμιος ἔλαβεν αὐτὸν τὴν ἐπιγραφήν. ἀφ' οὗ δὲ οὐδὲν ὑπὲρ τῶν ὑπάτων τούτων λόγου ἄξιον ἐπράχθη. ὑπὲρ δὲ τῶν ὑπάτων καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος ἐν εἴκοσι Ξενοφῶν Κο- 456

sed tribus legatis electis, quorũ princeps erat Q. Fabius, qui pacem cum gente pepigerat, mãdauerunt eis scitari a gentis proceribus, vtrum communi consilio latrocinia emitterentur in sociorum & Romanorum agrum: (nam huius quoque partem incursauerãt exsules) an nihil horum fieret culpa reipublicæ: ac si priuata ea esse facinora, nec quidquam reip. permissu factum esse responderent, res repetere, noxiosque ad supplicium deposcere. Æqui auditis legatis, oblique responderunt, negantes latrocinium fuisse publicum, nec tamen volentes eius auctores dedere; quippe qui amissa patria vagi, sedem in suis campis supplices posuissent. Tum Fabius indignans & fidem fœderum inuocans, vt vidit Æquos simulate agere, tempusque ad deliberandum petere, & hospitii prætextu se detinere, mansit aliquamdiu; vt interim quales ciuitatis res essent perspiceret. Ibi permeatis visendi prætextu locis tum sacris tum publicis, vt per bellicorum instrumentorum officinas vidit arma quædam iam perfecta esse, quædam adhuc esse in manibus, *facile* mentem eorum intellexit. In vrbem deinde reuersus, renuntiauit senatui quæ audisset & vidisset. qui nihil amplius cunctatus, fetiales decreuit eo mittere, qui bellum Æquis denuntiarent nisi exsules Antiatum expellerent, & res per iniuriam ademptas pollicerentur reddere. Æqui satis audenter responderunt, nec inuitos se bellum accipere dixerunt. non licuit tamẽ Romanis exercitum eo anno contra illos mittere, siue auspiciis vetantibus, siue quod magna parte anni populus laboraret morbis variis. tantum præsidio sociorum alter cõsul Q. Seruilius eduxit manum modicam; cum qua in Latinorum finibus statiua habuit. In vrbe ædem Dii Fidii collega eius Sp. Postumius dedicauit nonis Iuniis in colle Martiali exstructam ab vltimo regũ Tarquinio, non tamen solenni dedicationis ritu ab eo cõsecratam. sed tum demũ ex S C data est eius inscriptio Postumio. Aliud nihil memorabile his conss. gestum est. Olympiade LXXIX, qua vicit Xenophon Co-

A.V.C. 289, olymp. 79, cõss. T. Quinctio III, & Q. Fabio II, bellum cũ Æquis.

rinthius, Archedemide Athenis principe, conss. facti sunt T. Quintius Capitolinus tertium, Q. Fabius Vibulanus iterum: quibus ambobus senatus magnos & bene instructos exercitus attribuit. Quintius iussus est tutari Romanum agrum qui hostibus esset finitimus. Fabius ad populādam Æquorum regionē missus est. is hostem in finibus se cum magno exercitu opperiētem inuenit. cumque vtrique castra opportunis locis communissent, progressi in campum, Æquis Romanos prouocantib. & prœlium auspicantibus, continue ad multum diei concertarunt magna animorum & virium contentione, singulis non in aliena, sed in sua tantum dextra victoriā collocantibus. postremo cōtinuis ictibus hebetatis plerorūq; gladiis, duces receptui signo dato, reduxerunt in castra suos exercitus. Post hæc non amplius acierum congressu dimicatum est, sed tantum continuis velitationibus & cōflictationibus inter aquatores & deductores cōmeatuum; æquo plerumque marte. Dum hæc geruntur, pars quædam Æquorum exercitus per incustoditos tramites inuasit in eā Romani agri partem, quæ maxime auersa erat a suis finibus, ac proinde minus custodita; ex qua multos captiuos & multas opes abduxit; & clam Quintio, qui cū suis agrum Romanum obire ac tutari iussus erat, recepit se in sua: idque sæpius factitabant, magno rubore cōsulum. Tādem Fabius cognito ex captiuis & exploratoribus, e castris Æquorum exisse robur exercitus, ipse quoque relictis ad castrorum custodiam senioribus, noctu exiit cum florentissimis equitum atque peditum. Æqui direptis quę incursarant castellis; magna cum prēda domum reuertebantur. his Fabius non longe progressis superuenit. ita & præda recepta est, & prœlio victi sunt quotquot certauerunt viriliter: reliqui dispalati, refugerunt *tamen* in sua castra, propter locorum peritiam elusis persecutoribus. Hac inopinata clade fracti Æqui, solutis noctu castris receperunt se intra mœnia, nec postea prodierunt; sed passi sunt frumentum iam maturum hostes absportare, & pecorum greges abigere, resq; suas diripere, villas incendere, captiuos multos abducere. His gestis Fabius, quoniā aliis tradendus erat magistratus, domū reduxit copias. idem fecit & Quintius. Reuersi in vrbem designarunt consules A. Postumium Album, & Sp. Furium. qui simulatq; consulatum iniuerunt, nuntii sociorum Latini nominis Romam propere venerunt; inductique in senatum indicauerunt Antiates ad defectionem spectare, occulte per legatos Æquis eos sollicitantibus, Volscis vero etiam aperte mercatus prætextu ad eos ventitantibus, ductu eorum qui Antium, cum ager diuideretur, deseruerant, & ob paupertatem ad Æquos trāsfugerant, vt antea diximus. nec solos indigenas corruptos esse, verum etiam magnam partem aduenarum: & nisi mature vrbem eam idoneo prēsidio munirent, illinc quoque inopinatū bellum Romanis exoriturum. Paulo post superuenerunt Hernicorum legati, nuntiantes magnum Æquorum exercitum finibus suis egressum, agros ipsorum insedisse, & quotidianis eruptionibus agere ac ferre omnia: iunctosq; his Volscos maiorem eius exercitus partem conficere. Senatus decreuit ad Antiates dubiæ fidei (quidam enim eorum excusatum se venerant, & satis apparebat nihil sanum eos cogitare) mittendum aliud præsidium, quod eos in fide contineret: cōtra Æquos vero alterum consulem Sp. Furium exercitum iussit ducere. vtrique sine mora profecti sunt. Æqui cognito Romanorum aduentu, relicto agro Hernico, iuerunt eis obuiam. & vt in mutuum conspectum venerunt ambo exercitus, non longe semota a se inuicem castra eo die posuerunt. Sequenti vero hostes ad vallū Romanorum accesserunt, tentaturi quid haberent animi. quibus non progredientibus, leui velitatione defuncti, nec gesta re vlla memorabili, magna cum iactantia discesserūt. Cōsul postridie castra, quod minus idoneo loco essent posita, in tutiorem locum transtulit, eaque profundiore fossa & altiore vallo muniit. quo viso creuit audacia hostium: ac magis etiam postquam noua ipsis ab Æquis Volscisq; submissā

A.V.C. 290. cōss. A. Postumio, Sp. Furio, bellum cum Æquis & Volscis.

εἴνθιος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχεδημίδου, πολεμεῖν τῷ ὑπαλείαν Τῖτος Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, καὶ Κοΐντος Φάβιος Οὐιβυλανός· Κοΐντιος μὲν, ὃ τέτον ὅτι τῷ ἀρχῷ ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τῶ δήμου, Φάβιος δὲ ὁ δεύτερον. οἷς ἡ βουλὴ ἀμφοτέροις στρατιὰς μεγάλας καὶ δυ παρεσκευασμένας παρεδόσα, ἐξέπεμψε. Κοΐντιος μὲν οὖν ἐπάξθη φυλάττειν τῷ σφετέρων χῶρ, ὅση τοῖς πολεμίοις ὅμορος ἦν· Φάβιος δὲ, τῷ Αἰκανῶν δηοῦν· καὶ καταλαμβανόμενος τὸς Αἰκανοὺς ὅτι τοῖς μεθορίοις ὑπομένοντας αὐτὸν σὺν δυνάμει πολλῇ. καὶ ὅπῃ τὰς παρεμβολὰς ἐν τοῖς κατάντοις ἑκάτεροι χωρίοις καθεστήσαντο, καὶ προήεσαν εἰς τὸ πεδίον, Αἰκανῶν προκαλεσαμένων καὶ ἀρξάντων τῆς μάχης, καὶ διέμειναν ὅτι πολὺ τῆς ἡμέρας ἐκθύμως καὶ φιλοπόνως ἀγωνιζόμενοι, καὶ ὁ νικᾶν τὸ παρ' ἀλλήλον ἀνὰ μὲν παρ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἀγόμενος· ὡς δὲ τὰ ξίφη τοῖς πλείοσιν αὐτῶν διὰ τὰς συνεχεῖς πληγὰς ἀχρεῖα ἐγένετο, σημαίνεται τὸ δυάκις ἀλικὸν τῶν ἡγεμόνων, ἀπῆλθον ὅτι τὸς χάρακας. καὶ μετὰ τῦτο ὁ ἔρημον ἀγὼν μὲν ἐκ παρατάξεως ἐκέτι αὐτῶν ἐγένετο, ἀκροβολισμοὶ δὲ τινες καὶ συμπλοκαὶ φιλῶν πρὸς τε ὕδασι καὶ ἐν ἀγορᾶς παραπομπαῖς, συνεχεῖς. καὶ τέτοις μὲν τοι πολλὰ ἦσαν ἰσόρροποι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο χρόνῳ, μοῖρά τις παρὰ τῆς Αἰκανῶν γραμὰς παρελθοῦσα κατὰ ἑτέρας ὁδοὺς ἀφυλάκτους, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ῥωμαίων χῶρ, ἡ πλῆστον ἀφῄκε τῆς ἐμόρου, καὶ λάφυρα τῦτο ἀφυλάκτος ὢν· ἐξ ἧς ἀν' ἔθνεσί τε πολλοὶς συνήρπασε καὶ χρήματα· λαθοῦσα δὲ τὸς σὺν τῷ Κοΐντῳ πρεσβεῖς τῆς σφετέρας γῆς, ἀπῆλθεν ὅτι πὰ οἰκεῖα. τῦτο συνεχῶς ἐγίνετο, καὶ πολλὰ παρῆγεν ἀχαμίαν τοῖς κατάτοις. ἔπειτα μαθὼν ἀφ' καὶ ἀσκήπων τε καὶ ἀγχμαλώτων ὁ Φάβιος ἐξελελυθῆναι ἐκ τῦ χάρακος τῶν Αἰκανῶν τὴν κρείττην δυνάμιν, ἐν τῇ παρεμβολῇ καταλιπὼν τὸς πρεσβυτάτοις, αὐτὸς ἐξῆλθεν νύκτωρ ἱππεῦσι ἐπαγόμενος καὶ τῦ πεζοῦ ὃ ἀκμαιότατον. οἱ μὲν οὖν Αἰκανοὶ διαρπακότες τὰ χωρία οἷς ἐνέβαλον, ἀπῄεσαν, ἐπαγόμενοι πολλὰς ὠφελείας. ὁ δὲ Φάβιος οὐ πολὺ προελθοῦσιν αὐτοῖς ὅτι φαίνεται, καὶ τὴν τε λείαν ἀφαιρῆται, καὶ μάχῃ τὸς ὑπομείναντας νικᾷ ῥωμαίους ἀνδρας ἀγαθοί. οἱ δ' λοιποὶ ἀποφάδες ἐμπειρίᾳ ὁδῶν λαθόντες τὸς διώκοντας, καὶ λέφυρον εἰς τὴν χάρακα. ἐπεὶ δ' ταύτῃ ἀνεχρήσθησαν οἱ Αἰκανοὶ τῇ συμφορᾷ πολλὰ δόξαν σφίσι ῥωμαίων, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν ὑπὸ νύκτα ᾤχοντο, καὶ ὀκέτι ὃ λοιπὸν ἐξῆεσαν ἐκ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐνείχοντο, σῖτον ὃς ἐν ἀκμῇ πότε ἦν, συλλεγόμενον ὑπὸ τῶ πολεμίων,

μίων, καὶ ἀγέλας βοσκημάτων ἀπελαυνομένας ὁρῶντες, χρήματά τε ἀφαρπαζόμενα, καὶ αὐλὰς πυρὶ διαδομένας, καὶ αἰχμαλώτοις πολλοὶς ἀγομένους. τῦτο ἀφαιρεθέντος ὁ Φάβιος, ὅπῃ τὰς διαδυῶν τὰς ἀρχὰς ἑτέροις ἔδοσ, τὴν δυνάμιν ἀνάγων ἀπῆγε· ὃ δὴ αὖθις καὶ Κοΐντιος ἐποίει. ἀφικόμενοι δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέδοσαν ὑπάτοις Αὖλον Ποστούμιον Ἄλβον, καὶ Σερούιον Φούριον. οἱ μὲν δὴ νεωστὶ παρῆλθεν τὴν ἀρχήν· τὰ δὲ ὑπὸ τῶ συμμάχων Λατίνων ἄγγελοι Ῥωμαίοις κατεδήλωσαν ἀφικομένοι ἔφασαν ὅτι, καὶ φάνες ὅτι τὸ βουλόμενοι, διεσάφουν Ἀνιατῶν τὰ πράγματα βέβαια εἴη, κρύφα τε ἀγορεσθόμενοι πρὸς αὐτοῖς Αἰκανῶν, καὶ ἀναφανδὸν εἰσιόντων εἰς τὴν πόλιν ἀγορᾶς προφάσει πολλῶν δολούσκων, οὓς ἐπήγοντο οἱ πρότερον ἐκλιπόντες τὴν πόλιν Ἀνιατῶν, ὅτε ἐκλεγόμενοι ἐγένετο, ἀφ' πενίαν, καὶ πρὸς Αἰκανοὺς ἀποδιδρασκόντες, ὡς πρὸ ἔφαν. συνδιεφθάρθαι δὲ τοῖς ὁπόχωρίοις ἅμα ἤγελλον καὶ τῶν ἐποίκων συχνοί· καὶ εἰ μὴ προκαταλήφθησόντας φυλακῇ ἀξιόχρεῳ, ἀνάστατοι ἂν ἐκεῖθεν ἀπρόσδοκητον Ῥωμαίοις πόλεμον. τούτων οὐ πολλῷ ὕστερον ἕτεροι πεμφθέντες ὑπὸ Ἑρνίκων ἤγελλον ἐξεληλυθέναι μεγάλῳ δυνάμιν Αἰκανῶν, καὶ ἐγκαθεζομένην ἐν τῇ σφετέρᾳ γῇ, φέρειν τε πάντα καὶ ἄγειν, καὶ καταφανῆς ἐλθόντο πολλὰ ὑπὸ φρονοῦντες· φυλακὴν ἑτέραν πέμψαι, ἢ ἔμελλε δι' ἀσφαλείας ἔξειν τὴν πόλιν· ὅτι τὸ ὑπὸ Αἰκανοὺς ἄγειν τὴν γραμὰν τ' ἕτερον τῶν ὑπάτων Σερούιον Φούριον. καὶ ἐλθόντο ταχεῖα ἀμφοῖν ἡ ἔξοδος. οἱ δὲ Αἰκανοί, μαθόντες ἐξεληλυθῆναι τὴν Ῥωμαίων γραμὰν, ἀναστάντες ὅτι τὴν Ἑρνίκων, ἐχώρουν αὐτοῖς ὁμόσε. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἐκείνοι μὲν τὴν ἡμέραν οὐ πολὺ ἀφεστάντες καταστρατοπεδεύσαν· τῇ δὲ ἑξῆς ὅτι τ' χάρακα τ' Ῥωμαίων οἱ πολέμιοι ἦκον, ἀφόπειραν αὐτῶν τ' γνώμης λαμβάνοντες. ὡς δ' οὐκ ἐξῆεσαν εἰς μάχην, ἀκροβολισμοῖς χρησάμενοι, καὶ οὐδὲν ἀξιόλογον δράσαντες, σὺν μεγάλῳ αὐχήματι ἀπῆλθον. ὁ μὲν τοι Ῥωμαίων ὕπατος ἐκλιπὼν τὸν χάρακα τῇ ὑστεραίᾳ· ὃ γὰρ χωρίον οὐ λίαν ἀσφαλὲς ἦν· μετεστρατοπεδεύσατο ἐν ὀπτιτῆδ φοτέρᾳ, ἔνθα πάφορον τε ὠρύξατο βαθυτέραν, καὶ χάρακα ἐβάλετο ὑψηλότερον. τοῖς δὲ πολεμίοις ταῦτα ὁρῶσι πολὺ θράσος προσεγένετο· καὶ ἔτι μᾶλλον ὅπῃ σύμμαχος αὐτοῖς ἀφίκετο γραμὰ παρὰ τῶ δολούσκων τε καὶ

re, & pecorum greges abigere, resq; suas diripere, villas incendere, captiuos multos abducere. His gestis Fabius, quoniā aliis tradendus erat magistratus, domū reduxit copias. idem fecit & Quintius. Reuersi in vrbem designarunt consules A. Postumium Album, & Sp. Furium. qui simulatq; consulatum iniuerunt, nuntii sociorum Latini nominis Romam propere venerunt; inductique in senatum indicauerunt Antiates ad defectionem spectare, occulte per legatos Æquis eos sollicitantibus, Volscis vero etiam aperte mercatus prætextu ad eos ventitantibus, ductu eorum qui Antium, cum ager diuideretur, deseruerant, & ob paupertatem ad Æquos trāsfugerant, vt antea diximus. nec solos indigenas corruptos esse, verum etiam magnam partem aduenarum: & nisi mature vrbem eam idoneo prēsidio munirent, illinc quoque inopinatū bellum Romanis exoriturum. Paulo post superuenerunt Hernicorum legati, nuntiantes magnum Æquorum exercitum finibus suis egressum, agros ipsorum insedisse, & quotidianis eruptionibus agere ac ferre omnia: iunctosq; his Volscos maiorem eius exercitus partem conficere. Senatus decreuit ad Antiates dubiæ fidei (quidam enim eorum excusatum se venerant, & satis apparebat nihil sanum eos cogitare) mittendum aliud præsidium, quod eos in fide contineret: cōtra Æquos vero alterum consulem Sp. Furium exercitum iussit ducere. vtrique sine mora profecti sunt. Æqui cognito Romanorum aduentu, relicto agro Hernico, iuerunt eis obuiam. & vt in mutuum conspectum venerunt ambo exercitus, non longe semota a se inuicem castra eo die posuerunt. Sequenti vero hostes ad vallū Romanorum accesserunt, tentaturi quid haberent animi. quibus non progredientibus, leui velitatione defuncti, nec gesta re vlla memorabili, magna cum iactantia discesserūt. Cōsul postridie castra, quod minus idoneo loco essent posita, in tutiorem locum transtulit, eaque profundiore fossa & altiore vallo muniit. quo viso creuit audacia hostium: ac magis etiam postquam noua ipsis ab Æquis Volscisq; submissā

essent auxilia: ita vt nulla amplius interposita mora copias Romanis castris admouerent. At cons. cogitans exercitum suum imparē esse ambab. gentibus, equitibus quibusdam cum litteris in vrbē missis, opem celerem petiit, vt in extremo constitutus periculo. quibus circa mediam noctem acceptis, collega Postumius patres per aliquot præcones domibus excitos in curiam conuocat: factumque est S C antequā clara illuxisset dies, T. Quintium ter consulatu functum, cum robore peditum equitumque, proconsulari potestate ornatū, recta in hostem pergere: alterum cōsulem A. Postumium contractis ceteris copiis, quæ tam cito cogi non poterant, cum primum fieri posset, illum subsequi. Prima luce Quintius voluntariorum ad quinq; milia in armis habuit; quos sine longa mora eduxit. Id suspicati Æqui, statuerūt, priusquam Romanis adessent auxilia, castra eorum aggredi: quippe quæ numero & vi facile capi possent. itaq; copiis in duas partes diuisis, vniuersi prodierunt. totoq; die ingens commissum est prœlium, Æquis propugnacula hostium multis ex partib. præcipiti ardore inuadentibus, nec vel tragularum, vel sagittarum arcu, aut saxorum funda emissorum continuo iactu se repelli patientibus. Ibi consul & legatus cohortati se inuicē, *subito* apertis portis erumpunt eodem tempore; & cum validissimis iuuenum incurrentes in oppugnatores, ab vtraq; parte iā vallum conscendentes forti dimicatione repellunt. fugientes consul nō diu persecutus, in castra cum suis rediit. sed frater & legatus eius P. Furius, ardore animi euectus, vsque ad castra eorum tergo hærendo cædendoque insecutus est, habens secum non plus quam duas cohortes quingenarias. Hoc animaduerso hostes, circiter quinquies mille castris progressi, eos a fronte adoriuntur: equites vero circumuecti, a tergo eos inuadunt. Ita circumuenti & intercluſi, quum traditis armis salutem possent redimere, (ad hoc enim inuitabantur ab hostibus, pro magno ducentib. si mille fortissimos viros in potestatē redegissēt,

Αἰχμῶν ἔθνος, οὐδὲν ἔτι δχαμελλήσαντες, ἐπῆγον ὦ Ῥωμαίων χάρακι. ὁ ὑπατος ἀνθυμούμενος ὅτι οὐκ ἀξιόμαχος ἐς αὐτὴν σὺν αὐτῷ δυνάμις ἀγωνιζομένη πρὸς ἀμφότερα τὰ ἔθνη, πέμπει λυας ἐκ τῶν ἱππέων γράμματα εἰς τὴν Ῥώμην κομίζοντας, δι' ὧν ἠξίει ταχεῖαν αὐτοῖς ἐλθεῖν ἐπικουρίαν, ὡς κινδυνεύσης ὅλης δχαφθαρῆναι τῆς ἐπ' αὐτῷ φαλαγγος. ταῦτα δεξάμενος ὁ συνύπατος αὐτῷ Γοσούμιος· ἦν γὰρ μέσαι νύκτες μάλιστα ὅτε οἱ ἱππεῖς ἀφίκοντο· δχὰ κηρύκων πολλῶν τὸς βουλευτὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν συνεκάλεσ. καὶ τῷ δόγμα βουλῆς πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν φανέντα, Τίτον μὲν Κοΐντιον τὸν ὑπατεύσαντα τὸ τέτον, ἔχοντα τὸς ἀκμαιοτάτοις τῶν νέων πεζοί τε καὶ ἱππεῖς, ἀρχῇ κοσμηθέντα δικτάτῳ, χωρεῖν ἐπὶ τὸς πολεμίους δεῖ ἐφόδου· Αὖλον δὲ Ποσθύμιον τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων, τὰς λοιπὰς δυνάμεις συναγαγόντα, εἰς ἔδη χρονιώτερον αὐτῷ συνελθεῖν, ὡς πάχοις δύναται, βοηθεῖν. ἡμέρα δὲ ἤδη διεπέφωσκε, καὶ ὁ Κοΐντιος συνάγει τὸς ἐθελοντὰς πεντακισχιλίοις μάλιστα ἄνδρας· καὶ οὐ πολὺ ἐπιγιγνόμενος, ἐξῆλθε σὺν τῇ πόλει. τοῦτο ἐπιστήσαντες ἔμενον Αἰχμοί· καὶ πρὶν ἐλθεῖν ἐπικουρίαν τοῖς Ῥωμαίοις, πρόσοδον τῷ χάρακι αὐτῶν δχανοηθέντες, ὡς βίᾳ καὶ πλήθει δυνησόμενοι, ἐξῆλθον ἀθρόοι, διὰ τῆς νείμαντες αὐτοῖς. κίνεται τε μέχρις ἀγὼν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπαμφὸς αὐτῶν ἐπιβαινόντων τοῖς προβλήμασι καὶ πολλὰ μέρη, καὶ οὔτε παλτῶν, οὔτε [βελῶν ἀπὸ] τοξοτῶν, οὔτε χερμάδων ἀπὸ σφενδόνης ἀφιεμένων ἀδιαλείπτοις βολαῖς ἀνῆρουν. ἔνθα δὴ πρὸς ἀλλήλοις ὅ τε ὕπατος καὶ ὁ πρεσβύτης ὑφ' ἕνα χωρὸν αἰσπασάντες τὰς πύλας, ἅμα τοῖς ἀκμαιοτάτοις ἐκδέχονται ὅτι τὸς πολεμίους, κατ' ἄμφω τὰ μέρη δ' προσβολῆς συρράξαντες αὐτοῖς, ἀπωθέπουσι τὸς ἐπιβαίνοντας τῷ χάρακι. ἕωθεν δὲ ἡνυκτίας, ὁ μὲν ὕπατος διώξας ἐπ' ὀλίγον τὸς καθ' ἑαυτὸν τεταγμένους, ἀνέστρεφεν· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πρεσβύτης Γόπλιος Φούριος, ὑπὸ λήματός τε καὶ θυμίας φερόμενος, ἄχρι τῆς παρεμβολῆς τῶν πολεμίων ἤλασε, διώκων τε καὶ κτείνων. ἧς δὲ δύναται πεῖραι πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ πλείοις ἀνδρῶν ἑξακισχιλίων. τοῦτο μαθόντες οἱ πολέμιοι, πρὸς πεντακισχιλίοις μάλιστα ἠνάγκασθοι, χωροῦσιν ἐπ' αὐτὸν σὺν τῷ χάρακι· καὶ ὅτι μὲν δὲ σκαιΐας, πρὸς ἑῴας, ἱππεῖς δὲ αὐτῶν κύκλῳ κατὰ μέσον προελάσαντες, κατὰ νώτου τοῖς Ῥωμαίοις ἐφίστανται. τότε δὴ τῷ ἕνα κυκλωθέντες ὑπ' αὐτῶν οἱ σὺν τῷ Γοπλίῳ, καὶ δίχα τῶν σφετέρων ἀπολειφθέντες, δεῖν αὐτοῖς σώζεται, προδοῦσι τὰ ὅπλα· πρὸς ὀνομαστὶ γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο οἱ πολέμιοι, καὶ πρὸς πολλοὺς ἐποιοῦντο χιλίους Ῥωμαίων τοὺς ἀρίστους αἰχμαλώτους λαβόντες, ὡς δχὰ

ὧς δχὰ τούτων δχαλυσάς δυρησόμενοι καὶ λὰς τῶ πολέμου· καὶ δαφεθησάντες αὐτῶν, καὶ πρὸς δαχελθόσαμενοι ἀλλήλοις μηδὲν ἀνάξιον πρὸς δξαι τῆ πόλεως, μαχόμενοι, καὶ πολλοὶ ἀποκλείναντες τῶν πολεμίων, πολλοὶ ἀποθνήσκουσι. δχαφθαρέντων δὲ τούτων, ἐπαρθέντες οἱ Αἰχμοὶ ὦ πρὸς ἐρήμαστι, παρῆς ὅτι τὰ χράκα τῶ Ῥωμαίων, τῷ τε Γοπλίῳ κεφαλῷ ὅτι δρεθλίω πεπηγύῃν ἀναλείναντες, καὶ τῶ δλλων ἀνδρῶν τῶ ὑπιφανῶν· ὡς δχὰ τούτων καταπληξόμενοι τὸς ἔνδον, καὶ ἀναγκάσοντες πρὸς δεδωκῶαι σφίσι τὰ ὅπλα. τοῖς δὲ χρὰ πρὸς μὲν τὸ συμφορὰν τῶ ἀπολωλότων ἔλεός τις παρέῃ, καὶ δυνεκλαίοντο αὐτῶν τὴν τύχην· πρὸς δὲ τὸ ἀγῶνα θάρσος δι πλάσιον ἐνέφυ, καὶ τὸ νικᾶν, ἢ τὸ αὐτὸν ἐκείνοις ὅπον ἀποθανεῖν, πρὶν εἰς πολεμίων χεῖρας ἐλθεῖν, κακὸς ἔρως. ἐκείνῳ μὲν δὴ τὴν νύκτα παρεγραβοπεδοῦτο ὦ χράκι τῶ πολεμίων, ἄγρυπνοί τε Ῥωμαῖοι, καὶ ὅπισθοῦζοντες τὰ πεπονηκότα τῶ χάρακος διέλεγον, πά τε δηλα οἷς ἀπερύκειν ἔμελλον τὸς πολεμίους, εἰ πειρασθεῖεν πάλιν ἐπέρχομαχεῖν, πολλὰ καὶ ποικίλα δίζεπιζόμενοι. τῇ δὲ ἑξῆς αὖ τε πρὸς βολαὶ πάλιν ἐγίνοντο, καὶ ὁ χράξ διεσπάτο κατὰ τὸ πολλὰ μέρη· καὶ πολλάκις μὲν ὑπὸ τῶ δξίοντων κατὰ συστροφὰς σὺν τῶ χάρακος δξεκρούθη οἱ Αἰχμοί, πολλάκις δὲ δυνεκόπη ὑπὸ ἐκείνων οἱ θρασύτεροι διεξιόντες· καὶ τοῦτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐγίνετο· ἔνθα ὁ τε ὕπατος ὁ τῶ Ῥωμαίων σαυνίῳ λαβὼ τῶ θυρεοῦ δχαπεσόντος, πτῶσιν ἔπεσε τῶ μηροῦ, καὶ δυοὶ συχοὶ τῶν ὅπιφανῶν ὅσοι πρὸς αὐτὸν ἐμάχοντο. ἤδη δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἀπειρηκόσιν ἀπροσδόκητος ὅπιφαίνεται πρὸς δείλαιος ὀψίαν πρεσβιὼν Κοΐντιος, ἄγων ἐθελούσιον ἐπικουρίαν τῶν ἀκμαιοτάτων· οὓς ἰδόντες οἱ πολέμιοι πρεσβίοτας, δυέστρεφον ἀφέντες τὴ πολιορκίαν ἀτελῆ· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεξελθόντες αὐτοῖς ἀπτῶσι, τὸς ὑστερίζοντας ἐφόνευον. οὐ μὴν τοῦτο πολὺ χρόνον ἐδίωξαν, ἀοδενῆς ὄντες ὑπὸ βαυμῶ· οἱ πολλοί, ἀλλὰ δχὰ τάχος δυέστρεφαν. καὶ μὴ τοῦτα δχὰ φυλακῆς εἶχον ἑκάτεροι σφᾶς αὐτοὺς μὴ οἴτας σὺν τῆς παρεμβολῆς ἄχρι πολλοῦ. ἔπειτα Αἰχμῶν τε καὶ Δολούσκων ἕτερα δυνάμις, καλὸν ὑπολαμβάνοντα καιρὸν ἔχειν πρὸς νομοῦσαν τὴν Ῥωμαίων χώραν, ἐξεστρατεύσατο αὐτῶν τῆς κοινῆς δυνάμεως, ἐξῆλθε νυκτός· καὶ ἐμβαλοῦσα εἰς τὴν πρὸς σπέρας χώραν, ἔνθα τοῖς γεωργοῖς δέος οὐδὲν εἶ) ἐδόκει, πολλῶν γίνονται σωμάτων καὶ χρημάτων εἴκαλῆς. οὐ μὴν καλὸς γε οὐδὲ δυτυχεῖς τὰς ἐφάτας ἔχον, ἐκεῖθεν ἀπαλλαγῆτες. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γοσούμιος, ἄγων τὴν σωαχθεῖσαν ὅπικουρίαν τῶ σὺν ὦ χά-

sperantibus; tanto honestiorem pacem se inuenturos) contemptis illorum verbis, se inuicem cohortati nequid admitterent indignum patria, fortiter pugnantes, multis hostiū cæsis, ad vnum omnes occisi sunt. Hoc successu elati Æqui, rursum pro castris adfuerunt, Romanis legati aliorumq; illustrium virorum capita hastis præfixa ostentantes, & hoc terrore ad deditionem eos cogi posse putantes: quod longe aliter euenit. nam exstinctorum miseratio, acerq; e tam lugubri clade dolor, animos illis duplo maiores indidit; ita vt aut fortiter vincere, aut eodem quo illi modo occumbere mallent, quam in hostium manus deuenire. Illam igitur noctem obsessi peruigilauerunt, farciēdo vallo ceterisque rebus ad sustinendam oppugnationem necessariis intenti; vt si forte hostis denuo castra inuaderet, vndiq; instructi essent. *nec eos fefellit exspectatio.* nam reuersa luce rursum multis locis vallum conuellebatur; & Æqui nunc crebris globorum eruptionibus repellebantur, nunc ipsi compellebant in castra progressos audacius. duraiitq; id certamen per totam diem: in quo conflictu etiam consul iaculo per scutum in femur vulneratus est, aliique multi nobiles qui circa eum versabantur. Iamq; pene desperatis rebus, ex inopinato sub vesperam Quintius Romanis cōspectus est cum florentissimis voluntariorum auxiliis: ad quorum aduentum hostes omissa oppugnatione receptui cecinerunt: Romani vero erumpentes, extremum agmen cædebant aliquamdiu; sed breui & ipsi desiterunt persequi; quod plerique ex vulneribus essent inualidi. itaq; mature se *ad suos* receperunt. Vtraq; deinde pars se intra castra aliquamdiu continuit, res suas tueri satis habens. Tandem Æquorum & Volscorum manus, rati opportunū tempus prædandi venisse, dum Romanæ iuuentutis robur distineretur externa militia, noctu egressi, Romani agri partem inuadunt longissime dissitam, qua maxima esse videbatur agrestiū securitas: vbi multum prædæ, multum captiuorum partum est. sed in recedendo non eadem fuit felicitas. nam alter cons. Postumius, qui contractis auxiliis ad ferendam obsessis

opem cõtendebat, vt audiuit factum hostium, superuenit eis ex insperato. Illi aduentu eius nil territi, impedimentis & præda per otium in munito loco depositis, & addito eis satis valido pręsidio, reliqui acie structa cum Romanis congressi sunt; consertisq; manibus memorabilia ediderunt facinora, nec numero pares nec armaturæ genere. nam plerique, qui per agros dispersi fuerant, eo cum leui armatura confluebant, & cum viris toto corpore armatis inibant prœlium: in quo tantus Romanorum numerus cecidit, vt parum absfuerit quin *prædatores* in alieno agro deprehensi, *clarum* de propugnatoribus trophæum statuerint. sed cõsul vna cum lectissimis equitum, laxato equis freno, illati in eam hostium partem quæ vt validissima erat, ita etiam fortissime dimicabat, perruperunt ordines, prostratis plurimis. tum antesignanis obtritis, etiam reliqui versi sunt in fugam: & qui impedimentis custodes appositi fuerãt, relictis eis, proximos montes cursu petierunt. atq; in prœlio quidem nõ magnus hostium numerus periit, in fuga vero plurimi; quippe qui & locorum ignari essent, & premerentur ab equitibus. Interea Furius vt collegam ad opem sibi ferendam aduentare cognouit, veritus ne hostes obuiam illi profecti iter intercluderent, oppugnatione distinere eos statuit. Sed hostes nõ exspectata oppugnatione, simulatque cladem suorum cognouerunt ex his qui e prædatione euaserant, motis prima statim nocte castris repetierunt patriam, re gesta non omnino ex animi sententia. nam præter absumptos in prœliis & prędationibus, in hac quoque postrema fuga maior quam ante desideratus est numerus. nam quos labor & vulnera grauabãt, tarde gradum promouentes, destituentib. eos mẽbris collabebãtur, potissimũ circa riuos & flumina, vt sitis ardorem exstinguerent: quos assecuti equites occidebant. Sed nec Romanis vsquequaq; fortuna in eo bello fauit. nam & alios multos fortesq; viros in prœliis amiserunt, & *Furium* legatũ, cuius virtus præ ceteris in pugna enituerat. victoriam tamẽ patriæ nulla inferiorem retulerũt. atq; hæc sunt gesta his

ἐκεῖνοι πολεμουμένων, ὡς ἔμαθε τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅπτι φαίνεται αὐτοῖς οὐκ τοῦ ἀνελπίστου. οἱ δὲ οὔτε κατεπλάγησαν, οὔτε ἔδεισαν αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, ἀλλὰ ἀποθέμενοι φορὴν τῶν ἀποσκευῶν καὶ τὰ λάφυρα εἰς ἓν χωρίον ἐκόμισαν, καὶ φυλακὴν τῶν ἀγροῦσιν ὅπτι τούτοις καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ συνεπαγμένοι χωροῦσι τοῖς Ῥωμαίοις ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἀξίαν λόγου ἔργα ἀπεδείκνυντο, ὀλίγοι μὲν πρὸς πολλοὺς ἀγωνιζόμενοι· συνέρρεον γὰρ οὐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ' αὐτοὺς συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι, ψιλὴν ὁπλισμῷ, πρὸς ἀνδρας ὅλα τὰ σώματα ἔχοντας οὐ φυλακῇ· ἐποίησάν τε πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων νεκροὺς, καὶ μικροῦ ἐδέησαν οὐ ἀλλοτείαν γῆν καταληφθέντες τρόπαιον τῶν ἐλθόντων ὅπτι σφᾶς αὐτοὺς ἀναστῆσαι. ἀλλ' ὅ γε ὕπατος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ῥωμαίων ἱππεῖς ὅπτι λεκτοὶ ἀχαλινώτοις πεπαισμένοι τοῖς ἵπποις κατὰ κατέρρωγατόν τε καὶ ἀρίστα μαχόμενον αὐτοῖς, ἀναστρωσι τὴν τάξιν, καὶ καταδηοῦσι συχνοὺς. ἀναστραφέντων δὲ τῶν πρεσμάτων, καὶ ἡ λοιπὴ δύναμις ἀπεδραπέτησα, ἀνέκλινεν εἰς φυγήν· οἵ τε φυλάσσοντες τὰς ἀποσκευὰς, μεθέμενοι αὐτῶν, ἀπέδραν ὡρμῶντο αὐτὰ τὰ πλησίον ὄρη. κατ' αὐτὸν μὲν οὖν τὸν ἀγῶνα ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν διεφθάρησαν, ἐν δὲ τῇ φυγῇ πολὺ πολλοὶ, χώρας τε ἄπειροι ὄντες, καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων διωκόμενοι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο χρόνῳ, πεπυσμένος ἄτερος τῶν ὑπάτων Σερούιος, ὅπτι βοηθήσαι αὐτοῖς πρεσβύτατον τῶν συνυπάτων, δείσας μὴ ὑπολήψωσιν αὐτοῦ οἱ πολέμιοι, καὶ ἀναχείσωσι τῆς πρὸς αὐτὸν ὁδοῦ, πεισαῖν διενοήθη αὐτοὺς, πρεσβοτάτας ποιούμενος ὃν χάρακι. ἀλλὰ γὰρ φθάσαντες αὐτὸν οἱ πολέμιοι, ὅπτ' ἔγνωσαν τὴν συμφορὰν τῶν ἑταίρων, τοῦ ἀπήγαγον οἱ πρεσβύτατοι οὐκ τῆς πρεσβυνομῆς, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν, ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ εἰς τὴν πόλιν ἀπῆραν, οὐχ ἄπορα πεπρακότες ὅσα ἐβούλοντο. χωρὶς γὰρ τῶν ἀποθανόντων ἔν τε ταῖς μάχαις, καὶ ἐν τῇ πρεσβυνομῆς, τὸν ὑστερήσαντας ἐν τῇ τότε φυγῇ πολλῷ πλείους τῶν πρεσβυτέρων ἀπέβαλον. οἱ γὰρ ὑπὸ καμάτου τε καὶ βαρυνόμενοι, ῥαδίως βαρυνόμενοι, ἐκαταλιπόντων αὐτοὺς τῶν μελῶν, ἔπιπτον, μάλιστα δὲ πρὸς τὰ ῥεύματα καὶ ποταμοὺς ὑπὸ δίψης φλεγόμενοι· οὓς οἱ Ῥωμαίων ἱππεῖς καταλαμβάνοντες, ἐφόνευον. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ Ῥωμαῖοι πολὺ οὐκ τοῦ τότε ἀγῶνος δυτυχεῖς ἀνέστρεψαν· ἄνδρας μὲν γὰρ ἀγαθοὺς καὶ πολλοὺς οὐ ταῖς μάχαις ἀπολωλέκασι, καὶ πρεσβυτὴν ἀπόντων λαμπρότατον γενόμενον οὐ τῷ ἀγῶνι νικῶν ὑπὸ τοῦ θεμιᾶς ἥπονα τῇ πόλει φέρουσι ἀνέστρεψαν. ταῦτα ἐπ' ἐκείνων τῶν ἀρχῆς ἐπράχθη.

τῷ δὲ κατόπιν ἔτει Λουκίου Αἰβούτιου, καὶ Γοπλίου Σερουιλίου Πείσκου παρεληφότων τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν οὐτε κακὸν πολέμιοι ἔργον ἀπεδείξαντο Ῥωμαίοις λόγου ἄξιον, οὔτε πολιτικὸν, ὑπὸ νόσου κακωθέντες, ὡς οὔπω πρότερον, λοιμικῆς· ἡ δὲ μὴν πρῶτον ἵππων τε φορβάδων καὶ βοῶν ἀγέλας πρεσκῆλθεν· ἀπὸ δὲ τούτων εἰς τὰ ἀστὰ καὶ ποίμνας κατέσκηψε, καὶ διέφθειρεν ὀλίγου δεῖν πάντα τὰ τετράποδα· ἔπειτα τῶν νομέων τε καὶ γεωργῶν ἥψατο, καὶ διελθοῦσα σχεδὸν πάσης τῆς χώρας, εἰς τὴν πόλιν ἐνέπεσε. θερα πόντων μὲν θῶν καὶ θητῶν, καὶ τῶν πένητος ὄχλου πλῆθος ὅσον διέφθειρεν, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ἀκριβῶς. κατ' ἀρχὰς τε μὲν ὑπὸ ἀμάξαις σωρηδὸν οἱ θνήσκοντες ἀπεκομίζοντο· τελευτῶντες τε ὧν ἐλάχιστος ἐῶ ὁ λόγος, εἰς ὃ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ ῥεῖθρον ἀθροῦτο. τῶν δὲ οὐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου, ὃ τέταρτον μέρος συνελογίσθη διεφθαρμένον· ἐν οἷς ἦσαν οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι, καὶ τῶν δημάρχων οἱ πλείστοι. ἤρξατο μὲν οὖν ἡ νόσος πε-
460 εὶ τὰς καλάνδας τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός· διέμενε δὲ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον ὅλον, ἅπαν τε ὁμοίως καταλαμβάνουσα καὶ διεταζομένη φύσιν τε καὶ ἡλικίαν. θνησκόντων δὲ τοῖς πλησιοχώροις γνώσεως τῶν καλεχόντων τὴν Ῥώμην κακῶν, κατὰ μνησάμενοι καιρὸν Αἰκανοί τε καὶ Οὐολοῦσκοι καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, συνθήκας τε καὶ ὅρκους ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους περὶ συμμαχίας. καὶ παρασκευασάμενοι τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτηδεία, ὡς εἶχον ἀμφότεροι τάχους, ἐξῆλθον τὰς δυνάμεις. ἵνα δὲ τὴν ἀπὸ τῶν συμμάχων ἀφέλωνται τῆς Ῥώμης ὑπεκουρίαν, εἰς τὴν Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων χώραν πρῶτον ἐνέβαλον. ἀφικνούμενοι δὲ παρεσκευάζοντο ἐπὶ τὰ τῶν βαρβάρων ἀφ' ἑκατέρου τῶν πολεμουμένων ἐθνῶν, ἐπὶ συμμαχίας παρεκαλοῦν, ὁ μὲν ἕτερος τῶν ὑπάτων Λούκιος Αἰβούτιος ἐκείνῳ ἔτυχε τὴν ἡμέραν τεθνεώς, Πόπλιος δὲ Σερουίλιος, ἐκεῖνος ὢν τοῦ θανάτου, ὡς ἐπὶ ὀλίγον ἐμπνέων, συνεκάλεσε τὴν βουλήν. τῶν δὲ οἱ πλείστοι νοσοῦντες ἐπὶ κλινιδίων κομιζόμενοι, καὶ συνεκροτοῦντες, ἀπεκρίνοντο τοῖς παροῦσιν, αὐτῇ μὲν τοῖς σφετέροις, ὅτι αὐτὰ τὰ ἑαυτῶν ἀρετῆς τοὺς πολεμίους ἀμυνεῖται ἡ βουλὴ αὐτοῖς ὑπερβέπει, μέχρις αὐτὸ ὑπαλλὸς ῥαίστη, καὶ ἡ συναγωνιζομένη δυνάμις αὐτοῖς συναγεῖν. ταῦτα Ῥωμαίων ἀποκριναμένων, Λατῖνοι μὲν ὅλα πόδων ἤνεγκαν οὐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰς πόλεις ἀνασκευασάμενοι, φυλακὴν ἐποιοῦντο τῶν τειχῶν, τὰ δὲ ἄλλα πρεσεῶν ἀπολλύμενα. Ἑρνικες δὲ, δεσαναγεῖοῦντες ὅτι τῇ λύμῃ καὶ ἀφαρπαγῇ τῶν ἀγρῶν, αὐθαδεῖς τὰ ὅπλα, ἐξῆλθον. ἀγωνισάμενοι δὲ λαμπρῶς, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες τῶν σφετέρων, πολλῷ δὲ ἔτι πλείους ἀποκτείναντες τῶν

consulibus. Sequenti vero anno L. Æbutio, P. Seruilio Prisco consulibus, nec militiæ nec domi quidquam memorabile gestum est, pestilentia sæuiente magis quam vmquam antea; quæ primum equorum boumque armenta per agros pascentia inuasit; mox caprarum ouiumque greges aggressa, pene totum quadrupedum genus absumpsit. hinc contagium ad pastores & agricolas transiit; donec malum per agros passim diuagatum, postremo in vrbem incubuit. Seruitiorum mercenariæque & plebeiæ multitudinis hac peste absumptę ne numerus quidem iniri potuit. nam primo coaceruata in plaustris cadauera exportabantur; tandem vero quorum minima haberetur ratio, in profluentem Tiberim proiiciebantur. Senatorũ quarta pars exstincta est, & in his ambo consules, maiorque pars tribunorum collegii. cœpit is morbus circiter calend. Septembr. duratuique annum eum continuum, non ætati vili parcens, nõ sexui. Quod vbi apud vicinas gentes est cognitum, Volsci & Æqui rati venisse tempus excidendi Romani imperii, iẽto inter se societatis fœdere, paratisque rebus oppugnationi necessariis, quam celeriter potuerunt eduxerunt ambos exercitus. & vt Romanis sociorum auxilia præciderent, Latinorum Hernicorumque agros primum inuaserunt. Cum vero vtriusque gentis sociæ legati ad petendam opem in vrbem venissent, consulum alter L. Æbutius eo die mortuus erat; alter, P. Seruilius, exigua in spe trahens animam, senatum conuocauit. plerique semimortui lecticis in curiam illati, rẽsponderunt legatis, renuntiarent suis, senatum illis permittere vt sua virtute hostem arcerent tantisper dum consul melius haberet, & exercitum in defensionem eorum colligeret. Hoc responso accepto, Latini reb. quotquot poterãt ex agris in oppida comportatis, contenti mœnia tutari, cõtemnebant damna cetera. Hernici, non ferẽtes vastationem & direptionẽ rerum suarum, arreptis armis progressi sunt *hostii obuiam*: editaq; egregia pugna, multis suorum amissis, pluribus hostium

A.V.C. 291, conss. L. Æbutio, P. Seruilio, domi pestis sæuissima, foris bellũ ab Æquis & Volscis.

occisis, postremo coacti intra mœnia se recipere, non amplius tentauerunt martis aleã. Æqui & Volsci agrũ eorum impune posthac populati, vsq; in Tusculanũ agrũ processerunt: & hoc quoque rapinis exhausto, nemine repugnante, ad Sabinorũ fines perrexerunt: & hac etiã regione sine periculo peruasa, in agrũ Romanum *populabundi* transierũt: vrbemq; grauiter quidem terruerunt, nõ tamen ea potiri valuerunt. nã Romani, licet infirmi corporibus, & vtroq; cõsule orbati, (nuper enim & Seruilius e vita excesserat) supra vires armati, muros tuebantur. erat autẽ tunc vrbis ambitus non maior quam Athenarum: & pars eius in tumulis abruptisq; sita rupibus, ab ipsa natura sic cõmunita erat, vt exiguo egeret præsidio: pars a Tiberi non secus ac muro defendebatur. eius enim fluuii latitudo, est quatuor ferme iugerũ; profunditas, nauibus etiã magnis meabilis; fluxus, concitatus & vorticosus, siquis alius; peditib. nõ nisi ponte superabilis; qui tũc vnicus erat sublicius, dissoluebaturq; belli tẽpore. qua vero maxime hostiũ incursionib. vrbs est obnoxia, ab Esquilina porta Collinã vsq; , opere manu facto munita est. nam fossa præcingitur, cuius latitudo, qua minima, centũ & amplius pedum est; altitudo, triginta: & supra fossam exsurgit murus alto & lato intus suffultus aggere, nec arietibus concuti nec cuniculis suffodi facilis. per eã munitionem septẽ ferme stadiis longã, latam quinquaginta pedibus, dispositi tunc cateruatim erant ciues ad arcendum hostiũ incursum. nec enim eo seculo vel testudines ad fossarum cõgestionem, vel machinas ad vrbium expugnationem parare nouerant. Itaque hostes desperata vrbis expugnatione, abduxerunt inde copias; & agro *prius* quacumq; iter facerẽt peruastato, redierũt in patriã *incolumes*. Romani creatis interregib. comitiorũ caussa, (quod facere solent cũ summus in vrbe magistratus vacat) per eos designarunt consules L. Lucretium & T. Verturium Geminum. Sub horum consulatu pestilẽtia desiit, simulq; a ciuilibus litigiis tum priuatis, tum publicis, quies fuit. nã etsi vnus e tribunorũ collegio Sex. Titius actionẽ agrariam denuo mouere conatus fuerat,

A.V.C. 292, consf. L. Lucretio, T. Verturio, bellũ cum Æquis & Volscis.

πολεμίων, ἐκβιαζόμενοι εἰς τὰ τείχη καὶ φεύγειν, καὶ οὐκέτι μάχης ἐπειρῶντο. Αἰκηνοὶ δὲ καὶ Βολουῦσκοι πρεσβευόμενοι αὐτῶν τὴν χώραν, ἀδεῶς ὅσα τὰς Τυσκλάνων ἀγροὺς ἀφίκοντο. Διαρπάσαντες δὲ καὶ τόποις, οὐδενὸς ἀμυνομένου, παρῆλθον εἰς τὰς Σαβίνων ὅρους. ἐλᾴσαντες δὲ καὶ διὰ ταύτης ἀδεῶς τῆς γῆς, ὅσα τὴν Ῥώμην ἀφικνοῦντο. καὶ ἐδῃούσαν μὲν οὖν ἰκανῶς τὴν πόλιν, οὐ μὴν κρατῆσαί γε αὐτῆς ἠδυνήθησαν· ἀλλὰ καίπερ ἀθενοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σώματα, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀπολωλεκότες ἀμφοτέρους· καὶ γὰρ ὁ Σερουίλιος ἐτεθνήκει νεωστί· καθοπλισάμενοι πρὸς δυάμιν, τοῖς τείχεσιν ἐπέσταν, τὸ περίβολον τῆς πόλεως ὄντος οὐ πάνυ τότε χαλεπῶς, ὅσος Ἀθηναίων τὸ ἄστεος ὁ κύκλος· καὶ τὰ μὲν, ὅσα λόφοις κείμενα, καὶ πέτραις ἀποτόμοις ὑπ' αὐτῆς ὠχυρωμένα τῆς φύσεως, καὶ ὀλίγης δεόμενα φυλακῆς· τὰ δ', ὑπὸ τοῦ Τιβέρεως τεμνόμενα ποταμοῦ· οὗ τὸ μὲν εὖρός ἐστιν τεσσάρων πλέθρων μάλιστα· τὸ δ' βάθος, οἷόν τε ναυσὶ πλεῖσθαι μεγάλαις· τὸ δ' ῥεῦμα, ὥσπερ καὶ νῦν, ἀγχόν, ὀξύ, καὶ δίνας ἐργαζόμενον μεγάλας· ὃν οὐκ ἔνεστι πεζοῖς διελθεῖν, εἰ μὴ κατὰ γέφυραν. ἣν δ' ἐν τοῖς τότε χρόνοις μία ξυλόφρακτος, καὶ ἔλυον ἐν τοῖς πολέμοις. ἐν δὲ χωρίον ὁ τῆς πόλεως ὀλιγαχῶτατόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν Ἐσκυλίνων καλουμένων πυλῶν μέχρι τοῦ Κολλίνου, χρηστοποίητος ἐστὶν ἀχυρόν. τάφρος τε γὰρ ὀρώρυκται περὶ αὐτὸ, πλάτος ἡ βεβαυῖα μείζων ἑκατὸν ποδῶν, καὶ βάθος ἐστὶν αὐτῆς τεσσαρακοντάπηχυ· τεῖχος δὲ ὑπεράνεστηκε τῆς τάφρου χώμαλι συνεχόμενον ἔνδοθεν ὑψηλῷ καὶ πλατεῖ, οἷς μήτε κριοῖς κατασφαλῶσι, μήτε ὑπορυττομένων τοῦ θεμελίου ἀναβαπῆναι. τοῦτο δ' χωρίον ἑπτὰ μὲν ἐστι μάλιστα ὀπὶ μῆκος σταδίων, πεντήκοντα δὲ ποδῶν ὀπὶ πλάτος· ἐν ᾧ τότε οἱ Ῥωμαῖοι τεταγμένοι κατ' πλῆθος, ἀνῆρξαν τοῦ πολεμίων τὴν ἔφοδον, ὅτε χελώνας καὶ σφενδόνας καταστήσαν εἰδότων τοῦ τότε αὐθεφπῶν, ὅτε τὰς καλουμένας ἐλεπόλεις μηχανάς. οἱ μὲν δὴ πολέμιοι ἀπογνόντες τῆς πόλεως τὴν ἅλωσιν, ἀπῆεσαν ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ δηώσαντες τὴν χώραν ὅσην διεξῆλθον, ἀπῆσαν ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. Ῥωμαῖοι δ' τοὺς καλουμένους δυνηβασιλῆς ἑλόμενοι τοῦ ἀρχαιρεσιῶν, ὁ ποιῆν εἰώθασιν ὅτοσι δυαρχία καταλαβοῦσα τὴν πόλιν, ὑπάτους ἀπέδειξαν Λεύκιον Λοκρήτιον, καὶ Τίτον Οετούριον Γέμινον. ὅπὶ τούτων ἀρχῆς ἡ τε νόσος ἐπαύσατο, καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ἀναβολῆς ἔτυχε τά τε ἴδια καὶ τὰ κοινὰ, πειραθέντος μὲν αὖθις Τίτου Σέξτου τοῦ δημάρχου νόμον κοινῶσαι τὸν ἀγρόν, καὶ εἰς ὀλιγωτέρους ὑπερβαλόντος κοινοῦ. παρεθυμία τε πολλὴ πᾶσιν ἐνέπεσε διαφρήσαθαι τοὺς ὀπιστρατεύσαντας τῇ πόλει τὴν νόσου κινεῦν· καὶ αὐτίκα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, καὶ τὸν δῆμον τὸν πόλεμον ὀπικυρώσαντος, καθεῖρξαν τὰς δυνάμεις, οὐδενὸς τοῦ ἐχόντων στρατεύσιμον ἡλικίαν, οὐδ' εἴ τινα ὁ νόμος ἀπέλυεν, ἀξιοῦντος ἐκείνης ἀπολειφθῆναι τῆς στρατιᾶς. νεμηθείσης δὲ τειχῆ τῆς δυνάμεως, μία μὲν ἐπεφείφη φυλάττειν τὴν πόλιν, ἧς ἡγεῖτο Κόϊντος Φάβιος ἀνὴρ ὑπατικός· αἱ δὲ δύο σὺν τοῖς ὑπάτοις διεξῆλθον ὀπί τε Αἰκηνοὺς καὶ Βολουύσκους. ὃ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ πολεμίων ἔτυχεν ἤδη γεγονός. ἡ μὲν δὴ κεφαλὴ δυνάμις ἀφ' ἑκατέρου τοῦ ἐθνῶν συνελθοῦσα, ὑπαίθριος ἦν, ὑπὸ δυσὶν ἡγεμόσι, καὶ ἔμελλεν ἀπὸ τῆς Ἑρνίκων γῆς, ἐν ᾗ τότε ἦν, ἐξελαθήν, πᾶσαν ἐπελθόντεσθαι τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον· ἡ δὲ ἧττον ἐκείνης χρησίμη, τὰ οἰκεῖα πολίσματα ὑπεπείφη φυλάττειν, μή τις ἔφοδος αἰφνίδιος πολεμίων ἐπ' αὐτὰ λήψηται. πρὸς ταῦτα βουλευομένοις τοῖς Ῥωμαίων ὑπάτοις ἐδόκει κρατίστα εἶναι τὴν πόλεσιν αὐτῶν ὀπιστρέφειν, τοιόνδε τινὰ λογισμόν, ὅτι δύναιτο θήσεται ὃ κοινὸν αὐτῶν πρᾶτμα, εἰ πύθοιντο ἕκαστοι τὰ οἰκεῖα ἐν τοῖς ἐχάτοις ὄντα κινδύνοις· καὶ πολὺ κρεῖττον ἡήσεσθαι τὰ σφέτερα σώζειν, ἢ τὰ τῶν πολεμίων φθείρειν. Λοκρήτιος μὲν οὖν εἰς τὴν Αἰκηνῶν ἐνέβαλεν, Οετούριος δ' εἰς τὴν Βολουύσκων. Αἰκηνοὶ μὲν τὰ ἔξω πάντα ἀπολύμενα πεδιορῶντες, τὴν πόλιν καὶ τὰ φεύγεια εἶχον ἐν φυλακῇ. Βολοῦσκοι δὲ ὑπὸ θράσους καὶ αὐθαδείας πεσαρθέντες, τοῦ τε Ῥωμαϊκοῦ στρατόμαλος, ὡς οὐκ ἀξιομάχου ὄντος πρὸς ὃ ἑαυτῶν πλῆθος συμφέρεσθαι, κατεφρόνησαν, ἐξῆλθον ἀγωνιούμενοι πεδὶ τῆς γῆς, καὶ πλησίον τοῦ Οετουείου καὶ ἐστρατοπέδευσαν. οἷα δὲ φιλοπάραδν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, ἔκ τε πολιτικοῦ καὶ γεωργικοῦ πρὸς καινὸν συνελθόντος ὄχλου συναρθεῖσα, ἐν ᾗ πολὺ καὶ ὃ ἄοπλον καὶ κινδυνῶν ἄπειρον, οὐδὲ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῦ πολεμίων ἐθάρρησεν· ἀλλ' ἅμα τῇ πρόσοψει τῶν Ῥωμαίων ἐφόδῳ δραπετευθέντες οἱ πολλοὶ, καὶ ὅτε δι' ἀλαλαγμῶν, οὔτε ὅπλων κτύπῳ ἀναχόμενοι, πρὸς ἐσπάδιον ἔφευγον εἰς τὰ τείχη· ὥστε πολλοὶς μὲν ἐν ταῖς γενοχωρείαις τῶν ὁδῶν καταληφθείσας ἀπέθανον, πολλῷ δὲ πλείοις πρὸς τὰς πύλας ὠθουμένοις, τοῦ ἱππέων ὀπιδιωκόντων. Βολοῦσκοι μὲν οὖν ταύτῃ χρησάμενοι τῇ συμφορᾷ, σφᾶς αὐτοὺς ἠτιῶντο τῆς ἀφροσύνης, καὶ οὐδὲν ἔτι πρὸς δακινδυνεύειν ἐπῃρῶντο. οἱ δ' τὰς ἐν ὑπαίθρῳ στρατιὰς Βολούσκων τε καὶ Αἰκηνοὶ ἔχοντες ἡγε-

plebs tamen id fieri vetuit, & in commodius differri tẽpus maluit. omnesque ardens incessit alacritas vlciscendi hostem qui pestis tempore vrbi admouisset copias. ac mox ex S C & plebiscito delectibus instituris, nemo qui militari ætate esset, etiamsi legitimam immunitatem caussari posset, eam expeditionem deserere voluit. Copiis trifariam diuisis, cum parte vna Q. Fabius vir consularis vrbis præsidio relictus est; duæ reliquæ cum consulibus in Æquos & Volscos profectæ sunt. Idem iam & hostes fecerant. nam vtriusq; gentis robur cum duobus ducibus sub dio erat in agro Hernico; & initio inde facto, infestare parabat quidquid Romano pareret imperio. reliqua manus, *externæ militiæ* minus vtilis, ad oppidorũ tutelam relicta est contra repentinos incursus hostium. Hic deliberantibus consulibus visum est optimũ, per oppida hostiũ circumferre bellum. cogitabant enim, coniunctas illorũ copias *facile* dissipatum iri, si sua quiq; oppida in summum discrimen adducta cognoscerent: satiusq; putaturos, sua defendere, quam res hostiũ pessumdare. itaq; Lucretius Æquorum agros inuasit; Volscorum, Veturius. Æqui contempto vastationis damno tantum munitionib. se tuebantur. At Volsci, audacia atque arrogantia impulsi, contempto Romano exercitu, vt qui sustinendæ ipsorũ multitudini haud par futurus esset, prodierunt ad defendendos agros, & castra prope Veturium posuerunt. Sed (vt accidere solet nouitio exercitui, qui ex oppidana & agresti turba pro tẽpore contractus est; vt scilicet magna pars & inermes sint, & periculorũ inexperti) ne manus quidem cum hoste conserere sustinuerunt: sed pleriq; primo statim Romanorum incursu cõsternati, clamoreq; & strepitu armorum perculsi, effusa fuga repetierunt mœnia: ita vt multi inter viarum angustias intercepti obtruncarẽtur, at multo plures per portam se intrudentes ab equitibus opprimerentur. ex hac clade Volsci cognita sua dementia, nihil amplius periclitari sunt conati. *Alteri* aũt Volscorum & Æquorũ duces qui sub dio erant cum suis copiis,

postquam suos bello vrgeri cognouerunt, statuerunt & ipsi generosum aliquod facinus edere: motisque ex Hernico & Latino agro castris, quanta celeritate & ira possent, Romam ipsam petere. nam & ipsi opinabãtur, e duob. alterutrum sibi successurum; ac fore vt vel Romam incustoditam caperent, vel hostem a suis finibus auerterent: necesse namq; futurũ consulibus, patriæ contra hostium incursum subuenire. Hoc igitur cõsilio celerabãt iter quantum poterãt, vt improuisi adessent ad mœnia, ac mox oppugnationem aggrederentur. Sed cum Tusculum vsq; peruenissent, & mœnia Romana per circuitũ armatis oppleta esse cognouissent, excubãtibus ante portas quatuor cohortibus sexingenariis, omisso Romam versus itinere, agrum quem superiore irruptione intactum reliquerãt, populari cœperunt. Cumq; superueniret alter cons. L. Lucretius, nec longe ab ipsis castra poneret, rati cõmodissimum fore si *de summa rerum* armis decernerent, prius quam alter cõsul Veturius cum collega se coniungeret, depositis impedimentis in quodam tumulo, appositisq; præsidio duab. cohortibus, reliqui processerunt in aciem: congressiq; cũ Romanis, diu rẽ gesserunt fortiter. at postquam cognouerunt e castello quodam a tergo per collem descẽdere exercitum, opinati alterum cõsulem cum suis copiis aduentare, & veriti ne ab ambobus circumuenirentur, non amplius substiterunt, sed in fugam se verterunt. In hoc prœlio vterq; hostium dux post edita *multa* prœclara facinora cecidit, & circa eos multi alii viri fortes. qui superfuerunt, fuga dispersi, receperũt se in suam quisque patriam. Post hæc Lucretius sine vllius periculi metu Æquorum agrum vastauit, & Veturius Volscorum, vsq; ad comitiorum tempus: quo instante, motis castris domum reduxerunt copias. Cum victoriali vterq; pompa vrbem ingressus est; sed Lucretius quadrigis insidens; Veturius autem, pedester incedens. duobus enim istis triumphi generibus senatus *victores* duces ornare solet, vt dixi; qui ceteris honoribus pares, eo tantum differunt, quod alter equester est *seu curulis*, alter vero pedester.

μόνες, πιωθανόμθοι τὰ οἰκεῖα πολεμόμθνα, θμυαῖόν τι ϗ ὅτοι δρᾶν ἐβόυλθσαντο, αὐαγάντες ἐκ τ᾽ Ἑρνίκων τε ϗ Λατίνων γῆς, ὅθὶ τ᾽ Ῥώμθν ἄγθν, ὡς εἶχον ὀργῆς τε ϗ τάχοις, τ᾽ ἐφατὸν, κ᾽ τ᾽ ἐιαύδε πινὰ ϗ αὐτοὶ δόξαν, ὅτι δυοῖν ἔργων κακῶν θάτερον αὐτοῖς κατορθῶσαι ὑπαρξθ, ἢ τὸν Ῥώμθν ἀφύλακτον ἕξειν ἐλθθν, ἢ τοὺς πολεμίους ἐκ τ᾽ ἑαυτῶν χώρας ἐκβαλθν, ὡς δὴ τ᾽ ὑπάτων ἀναγκαθησομθνων πολεμουμθνῃ τῇ πατρίδι βοηθεῖν. ἐνθα δ᾽ ἀφικόμενοι, ἤδη τ᾽ ἐφαίνοντο ὅθὶ τάχιστα, ἵν᾽ ἐξ ἀπροσδοκήτου τῇ πόλει συμμίξαιεν, ἀθθὺς ἔρθου ἔχοντες. ἀφικόμθνοι δὲ μέχρι Τύσκλου πόλεως, μαθόντες τ᾽ προσβόλον τ᾽ Ῥώμης ὅλον πλθθύοντα ὅπλων, ϗ τοῦ τῶν πυλῶν τέτταρας ἑξεσταλθμθνας σπείρας, ἀνδρῶν ἑξακοσίων ἑκάστην, τ᾽ μὲν ὅθὶ τ᾽ Ῥώμθν ὁδὸν ἀπεβάροντο, τὸν δὲ ἐν τῇ προσθίεσι πόλει χώραν, ὧν ἐν τῇ πρόσθιέρᾳ παρέλιπον εἰσβολῇ, ἐξηαθεζόμθνοι ἐδήουν. ὅθὶ φανέντος ὑπ᾽ αὐτοῖς θαλέρου τ᾽ ὑπάτων, Λθκίθ Λοκρήθίθ, καὶ θεμθνίθ τ᾽ παρεμβολὴν ἐ προσόσω, καλὸν ὑπολαβόντες εἶ) καιρὸν, πρὶν ἐλθεῖν τῷ Λοκρήθίῳ τ᾽ ἑτέραν Ῥωμαίων δθνάμιν σύμμαχον ἧς Θετούριος ἠγάιτο, σπάσαι μάχθν, θέμθνοι τὰς ἀποσκθνὰς ὅθὶ λόφθ θινὸς, ϗ δύο σπείρας ἐπ᾽ αὐταῖς καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ προῆθον εἰς ὃ πεδίον. ϗ συμβθλόντες τοῖς Ῥωμαίοις, ἀνδρες ἀγαθοὶ κ᾽ τ᾽ ἀγῶνα ἐγίνοντο ἄχρι πολλθ. μαθόντες ὃ ἐκ τ᾽ κ᾽ νώτου φευγείων θινὸς καταβαίνθσαν ὑπὸ ὁθθου φαλίαν, ὑπέλαβον ἥκειν τ᾽ ἕτερον τ᾽ ὑπάτων ἄγοντα τ᾽ σὺν ἀυτῷ δθνάμιν. ϗ δείσαντες μὴ κυκλωθεῖεν ὑπ᾽ ἀμφοῖν, ὀκνέπι διέμφναν, ἀλλ᾽ εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι οἵ τε ἡγεμόνες αὐτῶν ἀμφότεροι θθναίων ἀνδρῶν ἔργα ὅπιδθξάμθνοι πίπτουσι, ϗ θθνοὶ πολλοὶ μαχόμθνοι περὶ αὐτοὺς ἀγαθοί· οἱ δὲ φυγόντες ἐκ τ᾽ μάχης, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας σκεδασθέντες ἀνεχώρηθ. ἐκ δ᾽ τούτου πολλὰ λαβὼν ἄδθαν ὁ Λοκρήτιος, ἐφθθρε τ᾽ Αἰκανῶν γῆν, ϗ Θετούριος τ᾽ Θολούσκων, ἕως ὁ τ᾽ ἐνιαυτοῦ ἐπέσχε καιρός. τότε δ᾽ ἀναστήσαντες ἀπῆθον ἐπ᾽ οἴκου τὰς δθνάμθς. ϗ καθήκαθον ἀμφότεροι τὸν ἐπινικίοις θριάμβοις· Λοκρήτιος μὲν, ὅθὶ δ᾽ τεθείστπν παρεμβεβηκώς· Θετούριος δ᾽, πεζὸς εἰσελαύνων. δύο γὰρ ὅτοι θριάμβοι δίδοθ᾽ τοῖς ἡγεμόσιν ὑπὸ τῆς βθλῆς, ὡς πρὸ ἔφθν, τὰ μὲν θθγὰ παμεῖα ἔχοντες ἴσα, τὰ δ᾽, τ᾽ μὲν ἱππικὸν ἐστ᾽, τ᾽ δ᾽ πεζικὸν, θχεφέροντες.

ΔΙΟΝΥ-

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας βιβλίον δέκατον.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARnassensis, *Antiquitatum Romanarum liber decimus.*

Μετὰ δ᾽ τούτοις ὀλυμπιὰς μὲν ὠ ὀθδηκοστὴ, ἡν ὀνίκα τάδιον Τορύμβας Θεσσαλὸς, ἄρχοντος Ἀθθήνησι Φραστικλέους· ὑπατοι δ᾽ ἀπεδείχθθν ἐν Ῥώμῃ Πόπλιος Βολθύμνιος, καὶ Σερθίος Σθλπίκιος Καμαρῖνος. ὅτοι τραθιὰν μὲν ὀθδεμίαν ἔξήγαγον, ὅτε ὅθὶ θμφείας αἰαπαράξθ τ᾽ ἀδικθμάτων σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς συμμάχθς, οὔτε ὡς ἀφ᾽ φυλακῆς τὰ οἰκεῖα ἔξονλες· τῶν δ᾽ ἐντὸς τείχοις κακῶν παρόνταν ἐποιοῦτο, μή τι κακὸν ὁ δθμος ὅθὶ τῇ βουλῇ συνὰς ἐξεργάσηται. ἐπαράθετο γὰρ αὐτὸς ὑπὸ τῶν δθμάρχων αἰαδιδασκόμθνος ὅτι πολιτῶν κρείττθν τοῖς ἐλθθέροις ὅστν ἰσηγορία· ϗ κ᾽ νόμοις κθρίθν διοικεῖσθαι τά τε ἰδιωτικὰ ϗ τὰ δθμόσια. ὅπω γὰρ τότε ὠ ὅτε ἰσονομία τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτε ἰσηγορία, οὐδὲ ἐν γραφαῖς ἀποθθκα τὰ δίκαια τεταγμένα· ἀλλὰ ὃ μὲν ἀρχαῖον οἱ βασιλῆς αὐτῶν ἐπάθοντο τοῖς δεομένοις τὰς δίκας, ϗ ὃ δικαιοθν ἦν ἐκείνων, τοῦτο νόμος ὠ. ὡς δὲ ἐπαύσαντο μοναρχούμθνοι, τοῖς κατ᾽ ἐνιαυτὸν ὑπαλθόοισιν αὐέκειτο τὰ τε θθγὰ τῶν βασιλέων ἔργα, ϗ ἡ τοῦ δικαίου θθγνωσις, ϗ τοῖς ἀμφισβηοῦσι πρὸς ἀλλήλοις ὑπὸ ὁτουδήποτε, ἐκεῖνοι τὰ δίκαια οἱ διαιρθῶντες ἦσαν. τούτων δ᾽ τὰ μὲν πολλὰ τοῖς ὅπιβέβοιοις τῶν ἀρχόντων ἀρισίνδεω ὅπιδθκνυμθνῶν ἀκόλουθα ἰω ὅθὶ τὰς ἀρχαὶ· κομιδῇ δ᾽ ὀλίγα ἴνα ἐν ἱεραῖς ἰω βίβλοις ἀπεκείμθνα ἀνόμων εἶχε δθνάμιν, ὧν οἱ πατρίκιοι τὸν γνῶσιν εἶχον μόνοι, θχὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀφαρεσίας. οἱ δὲ πολλοὶ ἐμπορθόμθνοί τε ϗ γεωργοῦντες, θχὰ πολλῶν ἡμερῶν εἰς ἄγυ καταβαίνονλες ὅθὶ τὰς ἀγορὰς, ἄπειρσι ἔπ᾽ ἦσαν. ὃ δ᾽ πολίτθμα τοῦτο πρῶτος μὲν ἐπείρασεν εἰσαγαγεῖν Γάϊος Τερέντιος δημάρχων ἐν τῷ παρελθόντι ἔτθ· ἀτελὲς δὲ ἰωαγκάσθη καταλιπεῖν, ὅ τε πλθθος ὄντος ὅθὶ τραθπέδου, ϗ τῶν ὑπάτων ὅπιτθδες ἐν τῇ πολεμίᾳ γῇ τὰς δθνάμεις καταφόιτων, ἕως ὁ τ᾽ ἀρχῆς αὐτοῖς παρέλθῃ χρόνος. τότε δὲ αὐτὸ πρόθαλαβόνλες οἱ περὶ Αὖλον Ὄυιρτίνιον δημάρχον, τελεθσαν ἐβόυλοντο· ἵνα δ᾽ μὴ τοῦτο θθμόιτο, μηδὲ κ᾽ νόμοις ἀναγκασθεῖεν πολιτθόεσθαι, πθρὰ ὅπιμηχανώμθνοι

POST horũ consulatum Olympias acta LXXX, qua stadio vicit Torymbas Thessalus, Phrasicle Athenis principe: Romæ autem cõsules creati sunt, P. Volumnius, Ser. Sulpicius Camerinus. Hi nullum eduxerunt exercitum vel ad vlciscendas suas sociorumve iniurias, vel ad res imperii tutandas. tantũ intra mœnia curabant nequã nouam seditionem plebs cõtra senatum moueret. turbabatur enim rursus a suis tribunis, asserentibus nihil esse liberæ ciuitati conuenientius, quam æquum ius agendi de republica: eoq; volebat omnia tam priuatim quã publice ex legum præscripto geri. nõdum enim erat apud Romanos ius æquũ omnib. ciuibus, nec omnibus ex æquo dicendi potestas erat, nec in tabulas relata erant iura omnia: sed olim quamdiu regnatum est in vrbe, regum arbitrio lites dirimebantur; & quod iustum illi iudicassent, id erat pro lege. translato deinde a regibus ad annuos consulatus imperio, inter cetera officia regia, iuris quoque reddendi munus ad eos deuẽnit: ita vt quacumque de re orta esset inter ciues controuersia, illi de iure responderent. id ius maxima ex parte constabat virorum potestate præditorum præiudiciis: & perpauca in sacris libris habebantur quæ legum vim obtinerent: & hotũ ipsorum scientia penes solos erat patricios, quod hi soli in eius cognitione versarentur. at promiscuum vulgus, quod negotiationibus & agriculturæ operã dabat, nec nisi mercatus gratia per interualla in vrbem veniebat, *prorsus* imperitum erat rerũ talium. Primus C. Terẽtius, qui superiore anno trib. pl. fuerat, id institutum introducere tentauerat: sed rem imperfectam omittere cogebatur, quod ciuium maior pars distineretur militia, & cõsules data opera copias vsque ad magistratus sui exitũ in hostico detinerent. His vero consulib. A. Virginius cum reliquo tribunorum collegio, accepto in manus negotio, ad finem id perducere aggressus est. contra, consules, senatus, & reliqui ciues qui plurimum in vrbe poterant, nihil non quotidie

A.V.C. 293, olymp. 80, consl. P. Volumnio, Ser. Sulpicio, turbæ domi, & prodigia varia.

cuius in rep. conuentum *& pactum.* esseq; id certũ ad fœdam perniciem iter vel ciuitatibus vel priuatis familiis, si deterior pars potiori leges præscriberet. Quam, inquiunt, potestatem legum ferendarum aut abrogandarũ vobis sumitis? annon certis cõditionibus magistratũ istum a senatu impetrastis, vt iniuriam aut vim patientibus pauperib. succurreretis, nec aliud tentaretis præterea? Immo etiam siquid potestatis ante habuistis, quod non iure sed vi extorsistis, dum senatus contentionum tedio iniquis postulatis vestris semper cessit, annõ id quoq; totum nunc amisistis mutata comitiorum ratione? quando iam nec ex S C eam potestatem accipitis, neq; curiæ de vobis ferunt suffragia; nec ante comitia diis *immortalibus* sacra facitis quæ leges fieri iubẽt, nec quidq̃ eorum quæ vel deũm religio, vel hominum iura postulant, in comitiis vestris peragitur. Quam igitur sacrorum ac religiosorũ (quæ venerari lex iuber) partem fecistis vobis reliquam, qui iura omnia abnẽgastis? Huiusmodi voces tribuni tũc passim audiebant a seniorum iuniorumque sodalitiis. adhæc moderatos quidem ciues patricii blandis mulcebant alloquiis; at refractarios & turbulentos minis territabãt, ni sibi temperarent. quosdam etiam ex infima tenuiorum plebe, qui propriorũ commodorũ studio nihili faciebant quietem publicam, pulsatos velut mancipia foro eiiciebant. Plurimum autem tunc inter iuuenes poterat, maximoque sodalitio stipatus erat Cęso Quintius, L. Quintii Cincinnati filius, genere illustris, nec facultatibus vlli secundus; ad hæc aspectu pulcher, bellica laude clarus, & natiua facundia præditus. is tunc vehementer in plebeios inuehebatur, nec verbis nec factis asperis temperans. eamq; ob rem patricii in pretio eum habebant, ac ne se periculis deterreri sineret, tutum ei subsidium pollicebantur: plebeii cõtra pessime illum oderãt. Eum tribuni decreuerunt primũ e medio tollere, vt *hoc pacto* ceteros absterrerent iuuenes, & *in posterum* tẽperare sibi cogerent. His animo decretis, paratisq; tũ accusationib. tum testimoniis cõpluribus, publicę iniurię reũ agunt, &

τῶς πόλεσιν οἰκουμένων. τοῦ τε πονηροῦ τούτου ὀλέθρου καὶ οὐκ ἀδημόνως ἀρχὴν ἀπέφαινον εἰ πόλεσί τε καὶ οἰκοις, ὅταν ὁ κάκιστον τῶν κεφαλῆς νομοθετῇ. ποίαν οὖν ὑμεῖς, ἔφασαν, ὦ δημόται, νόμων εἰσφορὰς ἢ αἱρέσεως ἐξουσίαν ἔχετε; οὐκ ὅτι ῥητοῖς μὴ δικαίοις τὴν ἀρχὴν ταύτην τῶν δὲ βουλῆς ἐλάβετε, τοῖς οὐ ἀδικουμένοις ἢ καταμομφομένοις τὴν πενίαν βοηθεῖν ἠτήσασθε τοὺς δημόται, δίχα οὐ μηδὲν πολυπραγμονῆς; εἰ δ' οὖν καὶ πρότερον ἐῶ τις ὑμῖν δύναμις, ἐῶ οὐκ ἐκ τῶν δικαίων βιασάμενοι ἡμᾶς ἐλάβετε, ὑποκαταγκλινομένης ἐκείνῳ πλεονεκτήματα τῆς βουλῆς, οὐχὶ καὶ ταύτην νῦν ἀπολωλέκατε τῇ μεταβολῇ τῶν ἀρχαιρεσιῶν; ὅτε γὰρ βουλῆς δόγματα ὑμᾶς ἀποδείκνυσιν ὅτι τὴν ἀρχὴν, οὔτε αἱ φεάτραι τὴν ψῆφον ὑμῶν ὅτι φέρουσιν, οὔτε ἱερὰ πρεσβύτερα τοῖς θεοῖς τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἃ κατὰ νόμους ἐκλεῶ ὅτι τελεσθῆναι, οὔτε ἄλλο τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβῶν, ἢ πρὸς ἀνθρώπους ὁσίων οὐδὲν ὅτι τὴν ἀρχῆς τῆς ὑμετέρας ἕνεκα. εἴνος οὖν ὑμῖν ἐπὶ μέτεστι τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμοῦ δεομένων, ὧν ἔτι καὶ ὁ νόμος ἐῶ, ἐξαρνημένοις τὰ νόμιμα ἀπόλλα; ταῦτά τε δὴ τοῖς δημόταις ἔλεγον οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ νέοι αὐτῶν, κατ' ἑταιρείας διεξιόντες ἀνὰ τὴν πόλιν. καὶ τοὺς μὲν ὅτι φεξέρεις τῶν πολιτῶν ὁμιλίαις ἀνελάμβανον κεχαρισμένας, τοὺς δὲ ἀπειθεῖς καὶ παραχώρους ἀπειλαῖς καταπλήττοντο κινδυνῶν, εἰ μὴ σωφρονήσαιεν. ἤδη δέ τινας τῶν πάνυ ἀπόρων καὶ ἀπερρίμμενων, οἷς εὐτελοῦς τῶν κοινῶν τῶν τὰ ἴδια κέρδη φεροντὶς ἐῶ, πανοῦλες ὥσπερ ἀνδράποδα, ἀκίνδυνον οὐκ τὰ ἀγοραῖς. ὁ δὲ πολίσας τὸ τοῖς αὐτὸν ἔχων ἑταίρεις, καὶ μέγιστον τῶν τότε νέων δυνάμενος, Καίσων Κοίντιος, ὃς ἐῶ υἱὸς Λουκίου Κοιντίου τοῦ καλουμένου Κικιννάτου, ᾧ γένος τε ἐῶ ὀνομαστὸς, καὶ βίος εὐδοκιμώτατος, ἀνὴρ ὀφθῆναί τε κάλλιστος νέων, καὶ τὰ πολέμια πάντων λαμπρότατος, φύσει τε τοῖς λόγοις κεχρημένος ἀγαθῇ· ὃς ἐν τῷ τότε χρόνῳ πολὺς ἔρρει τῶν δημοτικῶν, οὔτε λόγων φθόνῳ, ὧν βαρὺ τοῖς ἐλευθέροις ἀκούειν, οὔτε ἔργων ἀκολουθῶν τοῖς λόγοις ἀπεχόμενος. οἱ μὲν οὖν πατρίκιοι ἵμιον αὐτὸν ὅτι τοῖς εἶχον, καὶ μέγιστον τοῦτο τὰ δυνατὰ ἠξίουν αὐτὸν, τοῦτο ἔχειν ὁ ἀσφαλὲς ὑπισχνούμενοι· οἱ δὲ οὐκ τῶν δήμου, πάντων δὴ μάλιστα αὐτὸν αἰεὶ θεῶν ἐμίσουν. τοῦτον τὸν ἀνδρα ἐγνωσαν οἱ δημόται πρῶτον ἐκποδὼν ποιήσασθαι, ὡς καταπληξόμενοι τοὺς λοιποὺς τῶν νέων, καὶ πρεσαναγκάσοντες φεροῦν. γνόντες δὲ ταῦτα, καὶ τοῦτο σκευασάμενοι λόγοις τε καὶ μάρτυρας πολλοὺς, εἰσάγουσιν αὐτὸν ὑπὸ δίκῃ ἀδικήματος δημοσίου, θανάτου ζημιοῦντες τὴν δίκην. τοῦ γὰρ εἰλαῦνες ἀυτῷ παρῆναι πρὸς τὸ δῆμον, ὅθεν καὶ ἦκεν ὁ χρόνος ὃν ἔταξαν τῇ δίκῃ, σπουδαζόντες ἐκκλησίαν, μακροὺς ἐποιήσαντο κατ' αὐτὸ λόγους, διεξιόντες ἃ βίᾳ ἐτύγχανον εἰς τοὺς δημότας ἀναπεπραγμένος, ὧν τοὺς πεπονθότας ἀδικοῦς παρῆγον μάρτυρας. ὡς δὲ παρέδωκεν τὸν λόγον, αὐτὸς μὲν ὁ μειράκιον οὐχ ὑπήκουε καταδυόμενον ὅτι τὴν ἀπολογίαν, ἀλλ' ἠξίου τοῖς ἰδιώταις αὐτοῖς ὑπὲρ ὧν ἠτιῶντο παθεῖν, κατὰ τὸν νόμον ὑπέχειν δίκας, ὅτι τῶν ὑπάτων τῆς κρίσεως γινομένης. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ χαλεπῶς φέρων τὴν αὐθάδειαν τοῦ μειράκιου τοῦς δημόταις ὁρῶν, ἀπελογεῖτο, τὰ μὲν πολλὰ ψευδῆ τε καὶ δὲ ὅτι βουλῆς συγκείμενα κατὰ τοῦ παιδὸς ἀποδεικνύς· ὅσα δὲ οὐκ ἐνῆν ἀρνήσασθαι, μικρὰ καὶ φαῦλα καὶ οὐκ ἄξια δημοσίας ὀργῆς εἰ λέγων, καὶ ταῦτα δὲ ὅτι βουλῆς, ἢ δὶ ὕβριν, ἀλλ' ὑπὸ φιλοτιμίας μειρακιώδους γεγονότα ὅτι δεικνύμενος· δὶ ἐῶ πολλὰ μὲν αὐτὸ συμβεῖναι δρᾶσαι τῶν βουλήτων ἐν ἀμαχίαις, πολλὰ δὲ ἴσως καὶ παθεῖν, οὔτε ἡλικίας ἐν τῷ κεφαλῇ ὄντι, οὔτε φρονήσεως ἐν τῷ καθαρωτάτῳ. ἠξίου τε τοὺς δημοτικοὺς μὴ μόνον ὀργὴν ἔχειν ἐφ' οἷς ἠμάρτανον εἰς λόγους, ἀλλὰ καὶ χάριν εἰδέναι τοῖς ὧν ἀπολλαγὴ ὑπ' ποιῶν ἐν τοῖς πολέμοις διεφέλεσε, τοῖς μὲν ἰδιώταις ἐλευθερίαν χλιόμενος, τῇ δὲ πατρίδι ἡγεμονίαν· ἐαυτῷ δὲ, εἰ' πόλε ἀμάρτοι τι, φίλαν θεραπίαν τοῦ τῶν πολλῶν καὶ βοήθειαν. καὶ διεξῆλθε τὰς τε γραλείας πάλας, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀπόλλας, ἐξ ὧν ἀρετεῖα καὶ τεφάνους τοῦ τῶν γραπηῶν ἔλαβε, πολιτῶν ὑπόσων ἐν πᾶς μάχαις ὑπῆρξεν, καὶ ἐπεῖχεν πολεμίων ὁσάκις τοῦ τος ἐπέβη. τελευτῶν εἰς οἴκοις καλέβαινε, καὶ δεήσεις τῆς ἑαυτῷ τοῦς ἀπόλλας ὑπὲρ ἀρετείας, βίᾳ τε, ὃς ἐμάρτυρτο αὐτῷ πάσης καθαρὸς ἀφεβολῆς, μίαν ἀπαιτῶν τοῦ τὸ δήμου χάριν, φυλάξαι τὸν υἱὸν αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν δῆμος ἤδετο πάνυ τοῖς λόγοις, καὶ ἐπεῖξαν ὁ μειράκιον τῷ πατεὶ τοῦ θυμος ἐῶ. ὁ δὲ ὀργίνιος ὁρῶν ὅτι μὴ διδόντος ἐκείνῳ δίκῃ, ἀφόρητον ἔς ἀγ δρᾶσος τῶν αὐθαδῶν μειρακίων, δύσατο, καὶ φησιν· Σοὶ μὲν, ὦ Κοίντιε, ἢ τε ἀγὴ μάρτυρται πᾶσα ἀρετὴ, καὶ ἡ τοῦς τῶς δημοτικοῖς δύνοια· αὐτὸ ὧν ὁ ἡμᾶσθαί σοι παρεστν. ἡ ὁ τῶ μειρακίῳ βαρύτης καὶ ἡ τοῦς ἀπόλλας ἡμᾶς ὑπερφανία, παραίτησιν ἢ συγνώμην ὀνόμιαν ὅτι δὲ ἐλεῖ· ὅσις ὑπὸ τοῖς σοῖς ἤθεσι γραφεὶς ἔτως ἔσι δημοτικοῖς καὶ μετεῖοις, ὡς ἀπόλλες ἴσμεν, τῷ μὲν σῶν ὑπόφδεν ὅτι τὴν δόλμῃ, τυραννικὸν δὲ αὐθάδειαν καὶ

morte mulctam æstimant. Die illi ad populũ dicta, vbi tẽpus liti præfinitum aduenit, pro cõcione accusatione plixa in hominẽ inuecti sunt, enumerantes quã multiplicẽ in plebeios exercuisset violentiã, & testes facinorũ eius adducentes illos ipsos qui iniuriã accepissent. Facta deinde reo se dicẽdi copia, adolescens ipse nõ prodiit ad dicendã caussam; sed ab ipsis priuatis, siqui iniuriã sibi factam quererentur, diem sibi ad consulũ tribunal ex lege dici voluit; & consulũ iudicio litẽ decidi. At pater eius, videns plebẽ offensam eius peruicacia, caussam egit filii, ac pleraq; tũ falsa tum insidiose in adolescentẽ conficta esse ostendit; quę vero infitiari nõ poterat, parua & leuia esse dixit, nec digna offensione publica. quin illa ipsa facinora nõ data opera nec per contumeliam cõmissa, sed a iuuenili quadã ambitione profecta esse; per quã in rixis multa cõtra voluntatem tũ aliis intulerit, tũ ab aliis ipse acceperit; vt qui nec ætate, nec iudicio adhuc maturo sit. orabatq; plebeios vt non tantũ delictis eius succenseren t, verum etiã meminissent fortia eius in bello facinora, & præclara in remp. merita: quibus vt ciuiũ libertatem & patriæ imperium asseruerit, ita sibi ipsi gratiã multitudinis, & siquid forte deliquerit, veniam pepererit. tũ enumerauit quoties militasset, quot prœliis interfuisset, quot ciues in bellis propugnasset, quoties hostiũ muros primus conscendisset; & quot eo nomine, prętер cetera fortitudinis præmia, tũ ciuicas tũ muraleſ ab imperatorib. suis coronas accepisset. Postremo ad preces & miserationem *mouendam* versus, rogabat vt pro sua erga omnes benignitate, vitaque omniũ testimonio innocenter acta, vnã sibi donarent gratiã, incolumitatem filii. Pergrata fuit plebi hæc oratio, videbaturq; libenter gratificatura homini. Quod vbi sensit Virginius, videns intolerabilẽ *posthac* futuram iuuenũ audaciam & peruicaciã, si Cæso impunitus dimitteretur, surrexit, &, Tua quidẽ Quinti, ait, tũ cetera virtus, tũ erga plebẽ beneuolentia, satis testata est: debeturq; tibi & habetur honos eo nomine. Sed hui⁹ *tui* iuuenis insolentia & erga nos omnes superbia, nullam vel excusationem vel veniam meretur: qui sub tam populari modestoque patre educatus, vt omnes scimus, spretis tuis moribus & studiis, tyrannicam peruicaciam &

barbaricam petulantiã amplecti maluit, prauorumq; facinorũ exẽpla in ciuitatem introduxit. quod certe si te nescio factũ est, nunc postquã in cognitionem tuã venit, merito indignationẽ tibi nostro nomine mouere debet: sin te cõscio & adiutore insultauit egenorũ ciuiũ fortunæ, tu quoq; malus fuisti, boniq; viri existimatio immerito tibi obtigit. Sed .n. nesciebas eũ indignũ tua virtute. Id vero vt credatur, facile impetrabis meo quoque testimonio. Sed vt te illi tũc in inferẽda nobis iniuria nõ adfuisse facile cõcedo, ita nõ probo q; nunc nobiscum nõ *itidem eo nomine* indignaris. Vt aũt melius scias quale malũ in reip. perniciem insciẽs alueris, quã immane ac tyrannicũ, ac ne a ciuili quidem cęde purũ, audi facinus eius egregium, & *si libet* confer cũ præclaris istis *quæ memorasti* miliciæ decoribus. Vos quoq; qui modo miserabili hominis oratione vos affici sinebatis, circumspicite an tali ciui parcere vos deceat. Hęc locutus, surgere iussit vnum e collegis suis M. Volsciũ, & quæ de adolescẽte scirет, dicere. Moxq; silentio facto, & omnib. exspectatione suspensis, Volscius inhibita paulisper voce, mox sic orsus est: Equidem Quirites percupiuissem priuata actione, vt lege cõcessum est, pro atrocib. & plus q̃ atrocib. iniuriis pœnas de hoc homine reposcere quod quia *hactenus* per fortunę ac viriũ tenuitatẽ, vt vni e vulgo, non licuit, nunc sa'tẽ, quando licet, si non accusatoris, testis persona sumã. vos quã immani & atroci affectus sim iniuria, cognoscite. Frater mihi fuit Lucius, omniũ mortaliũ dilectissimus. is mecũ apud amicũ cœnabat. post cœnam quum domũ noctu reuerteremur, emensi forũ incidimus in hunc Cæsonem cũ aliorum ferociũ adolescentum turba comissantem. hi primũ cauillis nos & pbris incesserũt; vt ebrii & petulantes iuuenes humiliorib & tenuiorib. insultare solẽt. Ibi cũ indignaremur, & frater in hunc diceret quiddã liberius, Cæso hic indignũ ratus, audire aliquid qd̃ nollet, in eũ incurrit, pugnis & calcib. impetit; aliisq; indignis modis pro libidine tractatũ, *demum* interficit. & cũ ego clamorẽ tollerẽ, ac pro mea virili ꝓpulsarẽ iniuriã, omisso illo iam mortuo, pugnos in me conuertit, nec prius desiit, q̃ me voce ac motu destitutũ cerneret, & mortuũ esse ducerет. His perpetratis ille, quasi re bene gesta, lætus abit: nos vero, q. *sorte fortuna* superuene-

βαρβάρων ἀνθρώπων ὕβριν ἠλάπησεν, καὶ πονηροῦ «
ἔργων ζῆλον εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν εἰσαγήοχεν. εἰ μὴ οὖν «
ἐλελήθανέ σε τοιοῦτος ὤν, νῦν ὅτε ἔγνωκας, ἀλλ' ἀ- «
κλῆν ἴσως ἡμῶν δίκαιος αὐ ἦς· εἰ δὲ σιωπᾷς τε καὶ «
συνέσεσθαι ἃς οἷς προσεπλάκιζε τὴν τῶν πενήτων «
πολιτῶν τύχην, πονηρὸς ἀρετὴ καὶ αὐτὸς ἦθα, καὶ ἡ τῆς «
καλοκἀγαθίας δόξα οὐκ ἐν τῷ δικαίῳ σοι προσεγέ- «
νετο. ἀλλὰ γὰρ ἠγνόεις αὐτὸν οὐκ ὄντα τῆς σῆς ἀρε- «
τῆς ἄξιον. ἐγώ σοι τοῦτο ἔχω μάρτυρα. ἀπολύων δέ σε «
τοῦ τότε ⟨ψευδεῖς⟩ ἡμᾶς, μέμφομαι τοῦ νῦν ἡμῖν «
μὴ συναγωνιᾶν. ἵνα δὲ μᾶλλον μάθῃς ἡλίκον ἀ- «
γαθὸν τῇ πόλει κακὸν ὑπεξέφων ἐλελήθαμεν, ὡς ὠμὸν καὶ «
τυραννικόν, καὶ οὐδὲ φίλον πολιτικοῦ καθαρόν, ἄκου- «
σον αὐτοῦ φιλότιμον ἔργον, καὶ ἀνὴ παρεξέτασον αὐ- «
τοῦ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀριστείας· καὶ ὑμῶν ὅσοι ⟨συ-⟩ «
επαθεῖτε ἀδίκως οἰκτιζόμενοι τοῦ ἀνδρὸς, σκοπεῖτε εἰ «
ἀρὰ καλῶς ὑμῖν ἔχει τοιούτου φείσασθαι πολίτου. «
Ταῦτα εἰπὼν, ἀνίσχυον οὐκ τῶν συναγορευόντων Μάρ- «
κον Δολουσκιον, καὶ λέγειν ἐκέλευσεν ὁ συνοίδε τοῦ
μειρακίου. σιωπῆς δὲ γενομένης, καὶ πολλῆς ἐξ ἀπόνη-
των προσδοκίας, μικρὸν ἐπιστὰς ὁ Δολούσκιος, εἶπεν·
Ἐγὼ μάλιστα ἐβουλόμην ἄν, ὦ πολῖται, δίκαιον ἰδίαν, «
εἰ ὁ νόμος δίδωσί μοι, τοῦδε τοῦ λαβεῖν, δίκην καὶ πε- «
ρὶ δικῶν πεποιθώς· κωλυθεὶς δὲ τοῦ τυχεῖν δίκης πε- «
νίαν, καὶ ἀδένδραν, καὶ τῶν πολλῶν εἷς εἶ), νῦν [δὲ,] ἠνίκα «
ἔξεστί μοι, ὁ τῶν μάρτυρος χρῆμα, ὅπερ ἂν ὁ τοῦ κελευό- «
σου, λήψομαι. ἃ πέπονθα, ὡς ὠμὰ καὶ ἀνήκεστα, ἀκού- «
σατέ μου. ἀδελφὸς ἐμοὶ Λούκιος· ὃν ἐγὼ ἀπαντῶν «
ἀνθρώπων μᾶλλον ἠγάπηκα. οὗτός μοι συνεδείπνει «
τοῦδε φίλῳ· καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστάντες τοῦ ἐγκλείστου νυ- «
κτὸς, ἀνεχώρουμεν. διελθόντος δὲ ἡμῖν τὴν ἀγορὰν ἀπε- «
τυγχάνομεν Καίσωνι οὐτοσὶ κωμάζων σὺν ἑτέροις ἀγε- «
ρώχοις μειρακίοις. καὶ ὅτοι μὲν τοῦτον ἔσκωπτόν «
τε καὶ ὕβριζον εἰς ἡμᾶς, οἷα μεθύοντες δὴ νέοι καὶ ἀν- «
θάδες, ὡς ὄγε δὴ παπφιοῖς καὶ πέπλοις ὕβριζεν. ὡς «
δὲ ἠνιασκόμεθα τοῦτο· αὐτὸς, ἐλευθέρου ῥῆμα εἶς «
τούτων εἶπε. δεινὸν δὲ ἡγησάμενος οὐτοσὶ Καίσων ἀ- «
κούσαί τι ὧν οὐκ ἐβούλετο, τοῦ σεδραμὼν ἀπαντᾷ, παίων «
καὶ λακτίζων, καὶ πᾶσαν δύναν ὕβριν ἐνδεικνύμενος, ἀ- «
ποκτείνει. ἐμοῦ δὲ κεκραγότος καὶ ἀμυνομένου ὅσα ἐδυ- «
νάμην, ἐκεῖνον ἤδη νεκρὸν κείμενον ἀφεὶς, [ἐμὲ] πά- «
λιν ἔπαιε· καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἀκίνη- «
τόν τε καὶ ἄφωνον εἶδεν ἐρριμμένον, δόξας εἶ) νεκρόν. μετὰ «
δὲ ταῦτα οὗτος μὲν ἀπιών, ᾤχετο χαίρων, ὡς ὅπερ ὑπὸ «
καλῶ ἔργῳ· ἡμᾶς δὲ οἱ περιλυπούμενοι μετὰ ταῦτα «
αἵματι

" αἵματι πεφυρμένους ἀγόντες, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ἀπε-
" κόμιζον, τὸν μὲν ἀδελφὸν Λούκιον νεκρὸν, ὥσπερ ἐ-
467 " φαν, ἐμὲ δὲ ἡμιθανῆ καὶ ἐλπίδας ἔχοντα τοῦ ζῆν ὀλί-
" γας. Ταῦτα ἐγίνετο Ποπλίου Σερουιλίου καὶ Λουκίου
" Αἰβουτίου τῶν ὑπατείαν ἐχόντων, ὅτε ἡ μεγάλη νόσος
" κατέλαβε τὴν πόλιν, ἧς ἀπελαυνόμεθα καὶ ἡμεῖς ἀμφό-
" τεροι. τότε μὲν οὖν οὐ οἷόν τε ἦν μοι δίκην παρ' αὐ-
" τοῦ λαβεῖν, τεθνηκότων ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων. Λο-
" κρήτιος καὶ Τίτου Οὐετουρίου τοῦ λαβόντων τὴν ἀρ-
" χὴν, βουλόμενος αὐτὸν ἄγειν ὑπὸ δίκην, ἐκωλύθην
" ἀφ' τοῦ πόλεμον, οὐκ ἐλοιπότων ἀμφοτέρων τὴν πό-
" λιν. ὡς δὲ ἀνέστρεψαν ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, πολλάκις αὐ-
" τὸν ὅτι τὴν ἀρχὴν καλῶν, ὁσάκις προσέλθοιμι· καὶ
" ταῦτα δὴ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἴσασι· πλησιάς ἐλάμ-
" βανον ὑπὸ αὐτοῦ. Ταῦτά ἐστιν ἃ πέπονθα, ὦ δημόται,
" μετὰ πάσης ἀληθείας εἰρημένα πρὸς ὑμᾶς. Ταῦτα
εἰπόντος αὐτοῦ, κραυγή τε οὐκ ἦν παρόντων ἐλήγετο, καὶ
ὁρμὴ πολλοῦ ὅτι τοῦ οὐκ μετὸς δίκαιον. ἀλλ' οἵ τε ὑπα-
τοι ἐμποδὼν ἐγίνοντο, καὶ τῶν δημόταν οἱ πλείους, πο-
νηρὸν ἔθος οὐκ ἀξιοῦντες εἰς τὴν πόλιν εἰσάγειν. ἐν δὲ
καὶ τοῦ δήμου ὁ καθαρώτατον ἐβουλόμενον ἀποστῆναι
λόγου τοὺς ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένους. τότε
μὲν οὖν ἐπέσχε τὴν τῶν θρασυτέρων ὁρμὴν ἡ τοῦ δι-
καίου προσήνεια, καὶ ἀναβολὴν ἔλαβεν ἡ δίκη, οὐ μικρᾶς
ἐμπεσούσης φιλοτιμίας καὶ ζητήσεως ὑπὲρ τοῦ σώμα-
τος, εἴτε ἐν δεσμοῖς αὐτὸν φυλάττεσθαι τέως, εἴτε ἐγ-
γυητὰς δοῦναι τῆς ἀφίξεως, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἠξίου· καὶ
ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο χρήμασι διεγγυηθὲν ἐλθεῖν εἰς τὸ
σῶμα μέχρι δίκης. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναγα-
γόντες οἱ δημόται τὸ πλῆθος, σκλιποντος τοῦ μειρα-
κίου τὴν δίκην, ἐκύρωσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον, καὶ τοὺς ἐγ-
γυητὰς δέκα ὄντας ἐπρόξαντο τὰ κατὰ τὸ σῶμα τοῦ
ἀποκαταστάσεως ὁμολογηθέντα χρήματα. Καίσων
μὲν οὖν διαυτῇ πεσεῖν ὅτι θυλῇ, καταστυγνα-
μένων ἀπόντων τῶν δημόταν, καὶ Δολουσκίου φυ-
δῆ μαρτυρήσαντος, ὡς ἐφύετο φανερὸν σὺν χρόνῳ,
φεύγων εἰς Τυρρηνίαν ᾤχετο. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ τὰ
πλεῖστα τῆς οὐσίας ἀπεμπολήσας, καὶ τὰ ὁμολογηθέν-
τα ὑπὸ τῶν ἐγγυητῶν χρήματα ἀποδοὺς, ἐν ᾧ χω-
ρίῳ· ἓν γὰρ αὐτοῦ μικρὸν ὑπολελειμμένον ἦν πέραν τοῦ
Τιβέρεως ποταμοῦ, ἐν ᾧ παπεινὴ τις ἦν καλύβη·
γεωργῶν, αὐτόθι μετὰ δούλων ὀλίγων ἐπίπονον καὶ πα-
λαίπωρον ἔζη βίον, ὑπὸ λύπης τῆς πενίας οὔτε πό-
λιν ὁρῶν, οὔτε φίλοις ἀναπαυόμενος, οὔτε ἑορτάζων, οὔτε
ἡδὺς εὐφροσύνῃ ἑαυτοῦ μεταδιδοὺς οὐδεμιᾶς.
τοῖς μὲν οὖν δημόταις πολὺ τὸ πρόσλογον ἐγίνετο τοῦ
ἐλπίδος. οὐ γὰρ ὅπως ἐπαύσαντο τῆς νέων φιλοτι-

rant, cruentos tollunt & domum reportant: fratrem, enectũ, vt dixi; me, seminecem & nihilo meliori spe trahentem animam. Hæc facta sunt L. Æbutio & P. Seruilio cõsulibus, quũ magna illa pestis grassaretur, a qua neq; nos duo immunes fuimus. quæ quoniam vtrumq; consulem absumpsit, mihi cum aduersario legibus agere tunc non licuit. successerũt consules L. Lucretius, T. Veturius; quos *dim* militia distinuit ab vrbanis negotiis. vbi vero e militia reuersi sunt, quoties ad magistratus eũ citaui, toties (vt multi ciues norunt) plagas ab eo retuli. Hæc sunt Quirites quæ mihi accidisse verissime apud vos perhibeo. His auditis exortus est in populo clamor, & multi ad exigendas manu pœnas proruerunt: sed consl. cohibuerunt multitudinem, atq; etiam plerique tribuni; quod malum exemplum in vrbem introduci nollent: quin & plebis magna pars erat integra, quæ nollet de capite certantem indicta caussa perire. Itaq; tunc prouida iuris cõsideratio *cæcos* audaciorum impetus repressit; dilatumque est iudiciũ, non sine magna contentione asseruandusne interim reus esset in vinculis, an dato vadimonio dimittendus, vt pater postulabat. Senatus *demum* iussit, interpositis mulctæ vadibus, reum vsque ad iudicii tẽpus dimitti. Postridie tribuni coacto populo, cum iuuenis litem *simul & vadimonium* deseruisset, absentem ex populi sententia damnarunt, & a vadibus, qui erãt numero decem, pactas de sistendo reo pecunias exegerunt. Ita Cæso insidiis tribunorũ circumuentus, qui etiam Volscium falsum (vt post compertum est) testem subornauerant, exsulatũ in Etruriam abiit. Pater eius maxima bonorũ suorum parte diuẽdita satisfecit vadibus: contentusque vno transtiberino ruſculo, in quo humile habebat tugurіolum, cum paucis seruis vitam ibi laboriosam & ærumnosam agricolando egit, præ mærore ac inopia nec vrbem inuisens, nec amicos salutans, nec festos dies agitans, nec vllam aliam hilaritatis materiam sibi indulgens. Ceterum tribuni multum sua spe falsi sunt. Adeo enim nihil ꝓfecit Cæsonis calamitas ad mode-

K. Quinctius inique damnatus.

randam iuuenum peruicaciam, vt multo etiam ferociores & asperiores fierent, & tum dictis tum factis rogationem oppugnarẽt: ita vt tribuni nihil amplius efficere potuerint, absumpto in hæc *negotia* consulatus tempore. itaque plebs in annum sequentem eosdem tribunos refecit. Vbi vero P. Valerius Poplicola, C. Claudius Sabinus consf. magistratum inierũt, periculum quale numquã ante, ab externis gentibus in vrbem incubuit, per intestinas seditiones intra mœnia adscitum, vt & Sibyllini libri præmonebant, & signa diuinitus edita superiori anno portenderant. Id bellum qua ex caussa sit ortum, & quæ res eius periculi tempore gestæ sint, nunc denarrabo. Tribuni, qui denuo ad magistratum euecti erant, vt eo facilius legem perferrent, cum viderent alterum consulem C. Claudium innato & a maioribus propagato in plebem odio laborare, paratumque totis viribus ipsorum conatus impedire; adhæc potentissimos quosque iuuenes palam eo ferociæ atq; audaciæ processisse, vt vi superari non possent; tum in primis maiorẽ populi partem patriciorum blãditiis delenitam esse, nec amplius tãto studio rogationem legis vrgere, audaciore via rẽ aggredi statuerunt, qua & plebem percellerent, & consulem reprimerent. ac primum rumores per vrbẽ sparserunt varios. deinde a mane vsq; ad vesperã in propatulo cõsultabant, nec quemquam nisi ex collegio, ad colloquium istud & consiliũ admittebant. postremo vbi visum est tẽpus exsequi consilia, cõsinxerunt litteras, easq; sibi in foro considentib. ab ignoto homine reddẽdas curauerũt. quas vt acceperunt, frontẽ ferientes, vultũq; demittentes, surrexerunt. *ad quẽ casum* concursu vulgi facto, & omnib. magnum aliquod malũ diuinantibus contineri his litteras, silentio per præconem indicto: Extremum, inquiunt, plebi periculum instat, Quirites: & nisi deus aliquis propitius innocentes respiceret, atrox nos vniuersos obruisset calamitas. rogamus vt tantisper exspectetis dum rẽ nuntiatam ad senatũ referimus, quo possimus in commune cõsulere. His dictis proripiunt se ad cõsules. Interim autem dum senatus cogitur, varii sermones iactabantur

A.V.C. 294, cõsl. P. Valerio, C. Claudio, tuibẽ domi.

μία ⲧⲟⲫεγⲡⲁⲑεῖⲥα ⲧῇ Καίϣωνος ⲥυμⲫοεᾷ· ⲡολὺ δὲ χαλεⲡωτέⲣα καὶ ⲡλείων ἐγίνετο, ἔⲣγοις τε καὶ λόγοις καταγωνιζομένη τὸν νόμον. ὥϩτε οὐδὲν ἔⲧι αὐτοῖς ἐξεγίνετο ⲯⲫⲩⲡⲟⲫέϩαⲑαι, διαⲡⲉⲡⲓⲑέντος εἰς ⲧⲁῦⲧα τῆ χεόνου τῆς ἀⲣχῆς. ὁ μὲν τοι δῆμος εἰς τὴ ὀⲡτὸντα πάλιν ἐνιαυτὸν ἀⲣχοντας ἀⲡέδειξεν αὐτοῖς. Ⲡοⲡλίου δὲ Ⲟὐαλεⲣίου Ⲡοⲡλικόλα, καὶ Γάϊου Κλαυδίου Σαβίνου τῶν ὑⲡατικῶν ἀⲣχοντίαν ⲧⲟⲩαλαβόντων, κίνδυνος ὅλος οὔⲡω τὴ Ῥώμην καλέϩεν ἐξ ἀλλοεθνοῖς πολέμου· ἐν ⲡαⲣήϩαμεν ἡ ⲡολιτικὴ ϩάσις ἐντὸς τείχους, ὡς οἵ τε Σιβύλλοι χεησμοὶ ⲡⲣοεῴλεγον, καὶ τὰ ἐκ τῶ δαιμονίου φανέντα ⲡⲣοεθέⲧⲡσεν τοῖς ⲡαⲣελθόντι ἐνιαυτῷ. διηγήσομαι δὲ τῶν τε αἰτίαν ἀφ' ἧς ὁ πόλεμος εἰςῆλθε, καὶ τὰ ⲡⲣοαχθέντα τοῖς ὑⲡάτοις χτὶ τότε ἀγῶνα. οἱ ⲡαⲣαληφότες ὃ δεύτεⲣον τῶν δημοχίαν ὀⲡτὴ τῇ ἐλⲡίδι τὸ κυϩόσφν τὴ νόμον, ὁⲣῶντες τῆν τε ὑⲡάτων τὴ ἕτεⲣον Κλαύδιον Γάϊον ἐμφυτον ὃ ⲡⲣὸς τὰς δημοτικὰς ἔχοντα μῖσος ⲯⲫ' ⲡⲣογόνων, καὶ ⲡαⲣεσκευασμένον ἀⲡάσῃ μηχανῇ κωλύφν τὰ νόμιμα, τῆν δὲ νέων τὰς ⲡλεῖστον δυναμένους εἰς ἀⲡόνοιαν φανεᾷν ⲡⲣοεγεληυθότας, οἷς ὀκ ἐνῆν ὦ βιαίῳ καταγωνίσαϩαι, μάλιϩα δὲ τὸ δήμου ὃ ⲡλεῖον ὑⲡοκαϩκινόμενον ταῖς θεⲣαⲡείαις τῆν ⲡατεικίων, καὶ ⲡⲣοθυμίαν ὀκέτι τῶν αὐτῶν ⲡⲣὸς τὸ νόμου ⲡαⲣεχομένην, ἰταμωτέⲣαν ὁδὸν ἔγνωᾷ ὀⲡτὰ τὰ ⲡⲣάγματα ⲡοⲣεύεαθαι, δι' ἧς καταⲡλήξοντα μὲν τὸν δῆμον, ἀⲡαβαλοῦσι δὲ τὴ ὕⲡατον. ⲡⲣῶτον μὲν καλεσκεύαϩαν φήμας λέγεαθαι χτὶ τῶν πόλιν ⲡⲣωῖδαⲡάς· ἔⲡειτα δὲ ἑωθινοῦ καθεζόμενοι δι' ὅλης ἡμέρας, ⲥτενέδρευον ἐν τῇ φανερῷ, μεταδιδόντες οὐδενὶ τῆν ἔξωθεν οὔτε βουλεύματος, οὔτε λόγου. ἐⲡεὶ δὲ καιρὸς αὐτοῖς ἔδοξεν ὀⲡτήδιος εἶ) ⲡⲣάττειν τὰ βεβουλευμένα, ⲡλασάμενοι γράμματα, καὶ ταῦτα ⲡⲣωῖδαικευάσαντες ἀναδοθῆναι σφίσιν ⲡαὶ ἀνδρὸς ἀγνώου καθημένοις ἐν ἀγοᾷ· ὡς ὃ ἦλθον αὐτά, ⲡαίοντες τὰ μέτωⲡα καὶ κατηφῆς ταῖς ὄψεσι ⲡοιήσαντες, αὐτῆσαν). ⲡολλοὶ δὲ ⲥυνδραμόντος ὄχλου, καὶ μέγα τὶ κακὸν ἐν τοῖς γράμμασιν εἶ) γεγραμμένον μαθόμενοι, σιωⲡῇ ⲡⲣοκηρύξαντες εἶⲡον· Ἐν ἑϩάτοις ὀϩτὶν ὑμῖν κινδυνεύων, ὦ ⲡολῖται, ὃ δημοτικόν· καὶ εἰ μὴ θεῶν τις εὔνοια ⲡⲣοῆδε τούτων ἄδικα ⲡάϩοιν μελλόντων, εἰς δυναὶ ἄⲡαντες ἀν' ἤλθομεν συμφοραί. αἰτούμεθα δὲ ὑμᾶς βεϩαιῶ' ὀⲡτιϩεῖν χεόνον, ἕως ἀν' τῇ βουλῇ δηλώσωμεν τὰ ⲡⲣοσαγγελθέντα, καὶ μεχ' καιῆς γνώμης ⲡράξωμεν τὰ δέοντα. ταῦτα εἰⲡόντες, ἤχοντο ⲡⲣὸς τοὺς ὑⲡάτους. ἐν ὅσῳ δὲ καὶ βουλὴ συνήγετο χεόνῳ, ⲡολλοὶ καὶ ⲡαντοδαⲡοὶ λόγοι χτὶ τῶν

ἀγοραν ἐγίνοντο, τὴ μὲν, ἐκ τῆ θασκεῦῆς ἃ ⲡαρήγγελτο αὐτοῖς ⲡαὶ τὴ δημάρχων, χτὶ συγοφαὶ λαλουντων, τὴ ὃ, ἃ μάλιϩα ἐδεδοίκεᾷ μὴ γίνεαϩ, ταῦτα ὡς ἀⲡηγγελμένα τοῖς δημάρχοις λεγόντων. ἔφη ὃ ὁ μὲν τις, Αἰϩθμοὺς καὶ Ⲟὐολούσκους ⲡαⲣαδεϩαμένους Καίϣωνα Κοίντιον τὴ ⲡαὶ τῆ δήμου καταδικαεθέντα ἡⲣⲡαθαι φρατηγὸν αὐτοκεάτοεα τὴ ἐθνῶν, καὶ ⲡολλὰς δυνάμεις ἀγείραντα μέλλφν ὀⲡτὶ τὴ Ῥώμην ἐλαύνφν· ὁ δέ τις, ⲡὸ κοινῆς γνώμης τὴ ⲡατρικίων τὴ ἄνδρα καταγεαϩ ξενικῆς δυνάμεσι, ἵνα ἡ φυλακὴ καταλυθῇ νικῶ τε καὶ εἰς τὴ λοιⲡὸν χεόνον τὴ δημοτικῶν. ὁ δέ τις, οὐχ ἀⲡωθεᾷ εἶ) τοὺς ⲡατεικίους ἔφη τοὺς ταῦτα βεβουλευμένους, ἀλλὰ μόνους τοὺς νέους. ἐⲡόλμων δέ τινες λέγφν, ὅτι καὶ ἐντὸς τὴ ⲡόλεως ὁ ἀνὴρ εἴη κρυⲡτόμενος, καὶ μέλλοι καταλαμβάνεαϩ τὴ ⲡόⲡων τοὺς ὀⲡτικωτεᾷτάτους. ὅλης ὃ κεαδαιμονίας ὀⲡτὶ τῇ ⲡεοεδοκία τῆν δφνῶν τῆς ⲡόλεως, καὶ ⲡολῖταν ἀλλήλοις ἐχόντων δι' ὑⲡοψίας καὶ φυλακῆς, οἱ μὲν ὕⲡαϩοι τὴ βουλὴν ἐκάλουν· οἱ δὲ δήμαρχοι ⲡεοεγεληυθότες, ἐδείκνυᾷ τὰ ⲡεοεσαγγελόμενα. ἐῶ δὲ ὁ τοὺς λόγους ⲡαὴ αὐτῶν ⲡοιούμενος, Ἄυλος Ⲟεργίνιος, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ὅσον μὲν χεόνον ἀ- ἐν ἀκριβὲς ἡμῖν ἐφαίνετο τὴ ⲡεοεσαγγελλομένων δφνῶν, ἀλλὰ φῆμαι μελέωεοι, καὶ ὃ βεβαιῶσον αὐτὰς οὐ- ἐν ἐῶ, ὠκνοῦμεν, ὦ βουλή, φέρφν τοὺς ⲡεὶ αὐτῶν λόγους εἰς ὃ μέσον, ταεαχὰς τε ⲡαⲡτοῦντες ἔσεαθαι μεγάλας, οἷα εἰκὸς ὀⲡτὶ δφνοῖς ἀκούσμασι, καὶ δι' ἀληθείας ἔχοντες μὴ ταχύτεεα δόξωμεν ὑμῖν βεβουλεῦαθαι μᾶλλον, ἢ φεονιμώτεεα. οὐ μὴν ὀλιγωεία γε αὐτὰ ⲡαεαδόντες, ἀφήκαμεν· ἀλλ' ὅσον δυνάμις ἐῶ ἡμῖν, ὀⲡτιμελῆ ζήτησιν ἐⲡοιούμεθα τῆς ἀληθείας. ἐⲡεὶ δὲ ἡ τῆ δαιμονίου ⲡεοέγνοια, ὑφ' ἧς ἀεὶ σωζόμεθα κοινῆ, καλῶς ⲡοιοῦσα, τὰ κεκρυμμένα βουλεύματα, καὶ ταῖς ἀνοσίοις ὀⲡτιχρήσαϩ τὴ θεοῖς ἐγθραν εἰς φῶς ἄγει, καὶ γράμματα ⲡάεεστιν ἡμῖν, ἃ δεδέγμεθα νεωστὶ ⲡαεὰ ξένων εὔνοιαν ἡμῖν ἐνδφκνυμένων, οὓς ὕτεεον ἀκούσεαθε, καὶ σωτέεχά τε καὶ σωάδφ τοῖς ἔξωθεν ὀⲡτεγελομένοις τὰ ἐνθένδε μεμυούμενα, καὶ τὰ ⲡεοέγματα ὀκέτι μέλλησιν ὧδε ἀναβολεῖν ἐν χερσὶν ὄντα ὀⲡτιδέγεται, ⲡρὶν εἰς τὴ δῆμον εἰζενεγκεῖν, ὑμῖν ⲡεοτοις, ὥςⲡεῖ ὀϩτὶ δίκαιον, ἀⲡαγγεῖλαι διέγνωμεν· αὐτὰ. ἴϩτε δὴ σωωμοσίαν ὀⲡτὶ τῶ δήμω γεγενημένῳ ὑⲡὸ ἀνδρῶν ὀκ ἀφανῶν, ἐν οἷς εἰσίναι μὲν τι λέγε) μέεος ἀ πολὺ καὶ τῆ εἰς τόδε σωφλεγμένων ὃ σωέδριον ⲡεεσβυτέρων, ὃ ὃ πλεῖστον ἐν τῆ ἔξω τὴ βουλῆς ἱⲡⲡέων, οὓς ὕⲡτι χαμεὸς οἵⲡινες εἶεν ὑμῖν λέγφν. μέλλοισι δ' οὖν, ὡς ⲡιωθανόμεθα, σκοⲡαὶ φυλάξαντες νυϩία, καὶ μεθημένοις ἡμῖν ὀⲡτιχρήσφν,

toto foro, aliis data opera (vt mandatum a tribunis acceperant) per circulos sermones ferentibus; aliis quæ suus cuique timor fingebat, ea tribunis nuntiata dictitantibus. alius aiebat Æquos & Volscos Cęsonẽ Quintium a populo damnatum excepisse; eumque ab vtrisque populis designatum imperatorem, cum magnis copiis vrbem inuadere parare. alius, hunc ipsum de communi patrũ sententia externo milite stipatum *postliminio* reduci; idque ad summouendam tam in præsens quã in futurum plebeiorũ tutelam. rursum alius, non totum patriciorum ordinem id moliri, sed iuniores tãtummodo. nec deerant qui asseuerarẽt intra mœnia latere hominẽ, & hoc agere vt in potestatem suam redigeret loca vrbis munitissima. atq; ita vrbe tota commota exspectatione calamitatis alicuius, cum ob mutuas suspiciones alteri ab alteris sibi cauerent, cõsules senatum aduocauerunt, tribuni ostenderunt litteras. quorum vnus pro omnibus A. Virginius sic locutus est: Quamdiu nihil aliud quam leues & incerti rumores audiebantur, P. C., *puduit atque* piguit nos de rebus incompertis ad vos referre; quod vereremur ne & magnæ in populo turbæ exsisterent, (vt solet in terrificis rumoribus) & cõsilium vobis nostrum plus festinationis quam prudentiæ habere videretur. non tamen eos rumores plane negleximus; sed, quantum in nobis fuit, veritatem scrutati sumus diligentissime. & quoniam diuina prouidentia, perpetua huius reip. custos, pro sua benignitate, clandestina consilia & nefarios conatus sceleratorũ hominum prodit, & a beneuolis hospitibus (vt mox audietis) recens accepimus litteras, & cum externis domestica indicia cõsonant, nec res vrgens vllam amplius dilationem patitur, prius quam in populum efferremus, vobis primũ, vt par est, ea nuntiare statuimus. Scitote igitur coniuratum in plebem a viris non obscuris; in quibus fertur esse aliquot (non multos tamen) ex hoc senatorum consessu; sed plerosque ex equitibus nõdum in senatum allectis, quos vobis indicari nunc tempus non est. Hi, vt comperimus, statuerunt nocte tenebrosa nos dormientes adoriri,

dũ nec prospicere quid fiat, nec tueri nos singuli possumus: factoq; in ædes impetu, primum nos tribunos iugulare, & siqui alii ex plebeiis in tuenda libertate ipsis vel antehac restiterunt, vel in posterũ obstituri videntur. tum nobis e medio sublatis, putant se sine vllo vel negotio vel periculo a vobis deinde impetraturos, vt quæ cũ plebe pepigistis, communi decreto abrogetis. Et quoniã ad hoc facinus externa manu militum occulte comparata opus fore videbant, eaq; nõ mediocri, ducem sibi facinoris sumpserunt vnum e nostris exsulibus Cæsonem Quintium; qui cædium & seditionis conuictus, a quibusdã vestrum pœnæ subtractus est, & incolumis ex vrbe emissus; cui nunc reditum pollicentur, honoresq;, & alia operę præmia. nam & ille *vicissim* pollicitus est adducturum se Æquorũ Volscorumque copias, quantas opus fuerit. aderitque breui ducens secum audacissimum quemq; sed clam & sparsim alios post alios: reliquum copiarũ exspectabit donec nos plebis antistites de medio tollamur, vt tum ceteram aggrediatur plebẽ, siquis forte pro libertate quid audeat. Hæc sunt P C quæ per tenebras perpetrare decreuerunt; nec in atrocibus his ac nefariis sceleribus vel deorum iram pertimescunt, vel hominum indignationem verentur. Quapropter in tanto periculo constituti, supplices ad vos confugimus, patres; vosque obtestamur per deos & sacra cõmunia, per tot tantaq; bella simul gesta, ne patiamini contra ius & fas ab inimicis nos opprimi: sed ferte opem, & iusta indignatione concepta, meritas pœnas nobiscũ de tam nefarii facinoris auctoribus sumite; si non de omnibus, saltem de coniurationis principibus. & ante omnia petimus quod iustissimum est, decernatis vt per nos tribunos de his indiciis agatur inquisitio. nec enim ius modo, sed etiã necessitas postulat, accuratissimas ab iis inquisitiones instituì, q ipsi versantur in discrimine. Quodsiqui vestrũ se nulla in re p̃bere æquiores possunt, sed omnibus q plebis caussam agunt, obsistere decreuerunt, eos libens interrogauero, quonã ex his postulatis offendantur, aut quid persuadere nobis parẽt; vtrũ nullam inquisitionẽ fieri, sed dissimulari rẽ tam nefariã, excogitatã in

ἡνίκα οὔτε προϊδεῖν ᾗ γνοιμήν, ὅτε φυλάξασθαι καθ' ἓν ἡμόλυνοι διωάμεθα· ὅπι πεσόντες ὑπ' ἀνίας τοὺς τε δημάρχους ἡμᾶς καταστάντας, καὶ τοὺς δημοκόων δικόνους τοὺς ἀναιλωθέντας πολὲ αὐτοῖς πρὸς ἐλευθερίας, ἢ ὃ λοιπὸν ἀναιλωσοιμήνους. ὅταν ὑπ' ἡμᾶς ἀκροδὼν ποιήσωνται, τότε ἤδη καὶ πολλὼ ἀσφαλέστερον ἡγοῦνται ἀφαιρήσασθαι τὰ λοιπὰ ἀναιρεθῆναι ἀφ' ἡμῶν ἀφιστάμενος τὰς γνοιμήνας ὑμῖν πρὸς τὸ δῆμον ὁμολογίας. ὁρῶντες δὲ ὅτι ξενικῆς αὐτοῖς χρὴ εἰς τὰ πράγματα δεῖ κρύφα παρασκευασθεῖσης, οὐδὲ ταύτης μετείας, ἀνδρα πρεσβλήφασιν εἰς ταῦτα τῶν ἡμετέρων φυγάδων Καίσωνα Κοίντιον ἡγεμόνα, ὃν ὑπὸ φόνοις πολιτῶν, καὶ ἀφεστάναι τοῦ πόλεως ἐξελεγχθέντα διεπράξαντό τινες τῶν ἐνθάδε μὴ δικαίαν δίκην, ἀλλὰ ἀθῶον ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως, κάρδοδόν τε πρᾶξιν ὑπέχειν), καὶ ἀρχὰς προλείνον) καὶ ὑμᾶς, καὶ ἀνῆρας μαθοὺς τῆς ἐπουρίας. στρατιὰν δὲ κἀκεῖνος αὐτοῖς ὑπέχει) Αἰκανῶν καὶ Βολούσκων ἄξιν ὑπίκουρον, ὅσης ἀν δεηθῶσιν· ἥξει τε οὐκ εἰς μαχαὶ αὐτὸς ἐπαγόμενος, λὴν τοὺς ὀλιγομάτοις, κρύφα κατ' ὀλίγους εἰσάγων καὶ παρέδας· ἡ δ' ἀνῆρ δυνάμις, ὅταν οἱ τοῦ δήμου προστάτες ἡμῖς ἀφαιρῶμεν, ὅπι ὁ ἀνὴρ πλῆθος τῶν πενήτων, ἐαν ὑπνες ἀρα πρεσέχωνται τῆς ἐλευθερίας. ταῦτά ἐστιν ἃ βεβούλευ) ὑπὸ σκότοις καὶ μέλλοισι δρᾶν, ὦ βυλή, ἀφνὰ καὶ ἀνόσια ἔργα, οὔτε θεῖον φοβηθέντες χόλον, οὔτε ἀνθρωπίνων ὑπαπέντες νέμεσιν. ἐν τοσούτῳ δὴ κινδύνῳ βουλόμενοι, ἱκέται γινόμεθα ὑμῶν, ὦ πατέρες, ὑπισχνούμενοι θεοὺς τε καὶ δαίμονας, οἷς κοινῇ θύομεν, καὶ πολέμων ὑπομιμνήσκοντες, οὓς πολλοὺς καὶ μεγάλους συν ὑμῖν ἠγάμεθα, μὴ περιιδεῖν ὠμὰ καὶ ἀνόσια ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν παθόντας ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπαμύνειν τε καὶ συναγωνιᾶσθαι ἐλευθερίας ἡμῖν σωφρονίζοντας τῶνδε τῶν βουλευόντων τὰς πρεσκούσας, μάλιστα μὲν τῶνδε πάντων· εἰ δὲ μή γε, τῶνδε τῶν ἀρξάντων τῆς ἀθεμίτου συνωμοσίας. πρῶτον ὃ πάντων ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, ὦ βυλή, φηφίσασθαι πρᾶγμα ὅπερ ὀρθότατον, τὸ ὑπὲρ τῶν μηνυόντων ζήτησιν ὑφ' ἡμῶν τῶν δημάρχων γενέσθαι. χρεὼν δὲ τὸ δικαίου, καὶ ἀκριβεστάτας ἀνάγκη γίνεσθαι ζητήσας, ἃς ἀν οἱ κινδυνεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν ποιήσωνται. εἰ δέ τινες ὑμῶν εἰσιν οἷοι μηδὲ καθ' ἓν ἀγωνιοῖεν, ἀλλὰ πρὸς ἄπαντας τοὺς ὑπὲρ τοῦ δήμου λέγοντας ἀντιπάπτεσθαι, ἡδέως ἀν πυθοίμην παρ' αὐτῶν, ἐπὶ τοῖς διεγερόμενοι τῶν ἀξιουμένων, καὶ τί μέλλουσιν ἡμᾶς πείθειν· πότερα μηδεμίαν ποιεῖσθαι ζήτησιν, ἀλλ' ὑπορίδειν ἔργον οὕτω μέγα καὶ μιαρὸν ὄπι τῷ δήμῳ

δήμῳ συνιστάμενον, καὶ τίς ἀν τοῖς ταῦτα λέγουσας ὑμαίνειν φήσειεν, ἀλλ' οὐχὶ συνδιεφθάρθαι καὶ κοινωνῆν τῆς συνωμοσίας· ἔπειτα ὑπὲρ αὐτῶν δεδιόντας, ἵνα μὴ ἡμῶν ταῦτα καταφανῆς, ἀποφθέγξαν τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν; οἷς ὀκ ἀν δικαίως προσέχοιμι δήπου τὸν νοῦν, εἰ μή πως τῆς ἀναγνώσεως τῶν μυνυμμύων οὐχὶ ἡμᾶς εἶ) κυρίους ἀξιώσουσιν, ἀλλὰ τὴν βουλὴν καὶ τοῖς ὑπάτοις. τί οὖν ὃ κωλύον ἔσται ὃ αὐτὸ τοῦτο καὶ τοὺς προεστηκότας τῶν δήμου λέγειν, ἐαν τινες ὀκ τῶν δημοτικῶν ὅπι τοῖς ὑπάτοις καὶ τῇ βουλῇ σταθέντες, πρὸς τὴν τῶν συνεδρίου καταλυσιν; ὅτι τὴν πρὸς τῶν δημοτῶν ἐξέτασιν αὐτοῖς δίκαιόν ἐστι ποιεῖσθαι τοῖς ἀνθεμιτόταις τὴν τῶν δήμου φυλακήν. τί οὖν ὀκ τούτου συμβήσεται; μηδεμίαν ἡνέσθαι ποτὲ πρὸς μηδενὸς πρᾶγματος ζήτησιν ἀπορρήτου. ἀλλ' οὔτε ἡμεῖς ἀν ταῦτα ἀξιώσαιμεν· ὕποπτος γὰρ ἡ φιλοτιμία· ὑμεῖς τε ὀκ ἀν ὀρθῶς ποιήσετε, τοῖς τοιαῦτα ὀκ ἀξιοῦσι καθ' ἡμῶν πρεσβεύοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ κοινοὺς ἡγούμενοι τῆς πόλεως ἐχθροὺς. οὐδενὸς μνήσθητε, ὦ βουλή, τοῖς πράγμασιν ὡς τοιαῦτα δεῖ. ὁ γὰρ κίνδυνος ὀξύς, καὶ ἡ μέλλησις τῆς ἀσφαλείας ἄφρος ὀν οὐ μέλλοισι δίκνοῖς. ὥστε ἀφέντες ὅ τι αὐτοῦ, πολλὴ ἂν ἐκπληξις κατέχοι ὃ συνέδριον καὶ ἀμηχανία. διεταράζοντό τε καὶ ἐμπεφάλοιν πρὸς ἀλλήλους, ὡς χαλεπὸν ἑκάτερον ἰδῶν, καὶ ὃ συγχωρῆν τοῖς δημάρχοις ζητήσας ἐφ' ἑαυτῶν ποιεῖσθαι τὸν καὶ κοινοῦ καὶ μεγάλου πράγματος, καὶ ὃ μή. ὑποπτεύσας δὲ αὐτῶν τὴν γνώμην ἀνέστη τῶν ὑπάτων ὁ ἕτερος Γάιος Κλαύδιος, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Οὐ δέδοικα, Δεργίνιε, μή με ὑπολάβωσιν οὐ τοι κοινωνὸν εἶ) τῆς ἐμωμοσίας, ἐὰν ἐφ' ὑμῖν καὶ τοῦ δήμου πρᾶξαι λέγετε, ἢ τὰ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ δεδίοτα, ἢ τῶν ἐμῶν τινος, ὡς ἐνόχου τοῖς αἰτίαις ὄντος, ἀνεσάναι τὰ ἀντία ὑμῖν ἐρεῖν· ὁ γὰρ βίος ἀπολύει με πάσης ὑποψίας τοιαύτης. ἃ δὲ νομίζω τῇ τε βουλῇ καὶ τοῦ δήμου συμφέρειν, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου καὶ δίχα πάσης ἀλαζονείας ἐρῶ. πολλοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ πάντος ἀμφισβήτειν δοκεῖ μοι Δεργίνιος, εἴ τινα ὑπείληφεν ἡμῶν ἐρεῖν, ἢ ὡς ἀνεξέτασον ἀφεῖσθαι δεῖ πρᾶγμα οὕτως μέγα καὶ ἀναγκαῖον, ἢ ὡς οὐ δεῖ κοινωνεῖν τοῦδε παρεῖναι τῇ ζητήσει τοῦ ἀθεμιτόταις τὴν τοῦ δήμου ἀρχήν. οὐδεὶς οὔτε ἠλίθιος ὅστιν οὔτως, οὔτε τοῦ δήμου κακόνους, ὥστε ταῦτα λέγειν. τί οὖν, εἴ τις ἔροιτό με, παθὼν, ἃ συγχωρῶ καὶ φημὶ δίκαια εἶ), τούτοις ἀντιλέξων ἀνέστην, καὶ τί βούλεται μοι ὁ λόγος,

plebis pernicie. & quis hos sanę mentis esse dixerit, ac nõ potius eadẽ corruptela infectos & coniurationis socios; ideoq; sibi metuentes, veritatis inquisitionem impedire, ne patefiãt ipsorum machinæ. quos vtiq; a vobis audiri haud par est: nisi forte cognoscendorum indiciorum ius nõ penes nos, sed penes senatum & consules esse volunt. Quid igitur obstabit quo minus & plebis antistites hoc ipsum dicant, siqui ex plebeiis facta in consules & senatum conspiratione, senatorii ordinis euersionem moliantur? par scilicet esse, vt qui plebis tutelam susceperunt, ii de plebeiis cognoscãt. At quid inde consequetur? Vt nulla vnquam fiat de rebus occultis quæstio. Sed neque nos hoc postulauerimus, (suspecta enim est talis ambitio) neq; vos recte feceritis, si illis qui idẽ nobis præstari nolunt, aures præbueritis, nosque communes ciuitatis hostes iudicaueritis. Nulla re P C magis quam celeritate nunc opus est. anceps. n. periculum vrget; nec cunctationẽ tempus fert in malis nil cũctantibus. itaq; omissis contentionibus & prolixis orationibus, decernite quod videtur e rep. Hęc tribuni verba senatũ in magnũ metum magnasq; angustias coniecerunt. Patres. n. capita inter se conferentes, aiebãt æque periculosum esse, permittere tribunis inquisitionẽ de re tã magna, atq; denegare. Interim alter cõtulũ C. Claudius suspicatus illorũ machinas, surrexit, & in hanc sententiã verba fecit: Non vereor, Virgini, ne me hi coniurationis putẽt esse participem, quam cõtra vos & plebẽ factã dicitis: ideoq; vel mihi, vel alicui ex meis velut huic culpæ obnoxio metuentẽ ad contradicendũ vobis exsurrexisse. nam vita anteacta ab hac suspicione plane me liberat. Quod autem S P Q Romano bonũ & cõmodũ fore censeo, id candide ac libere *nunc* dicam. Longe, vel potius tota via mihi errare videtur Virginius, siquẽ nostrum putet negatutũ inquisitionẽ habẽdam de re tam magna atq; necessaria, aut magistratũ plebeios ad eã inquisitionẽ admittendos. Nemo tã stolidus est aut iniquus plebi, q. hoc dixerit. Siquis ergo roget quãobrẽ surrexerim ad impugnanda ea q̃ vt iusta cõcedi posse arbitror, dicã per Iouẽ, quid sibi mea velit oratio.

Ego P C censeo prudētibus diligenter contemplanda omnium rerum initia & prima consilia. nam qualia hæc fuerint, tales etiam de eis sermones fieri necesse est. age igitur audite quidnam in hoc negotio tribuni sibi ab initio proposuerint, quod ve sit eorum consilium. Nihil potuerunt hoc anno efficere eorum quæ superiore frustra conati sunt, vobis æque vt ante resistentibus, & frigescentibus plebis studiis. Hoc illi scientes, cogitauerunt quomodo & vos inuitos sibi cedere cogerent, & populo eandem sibi obsequendi necessitatem imponerēt. Cum igitur nullam iustam & veram rationem inuenire possent qua vtrumq; hoc efficerent, tentatis multis consiliis, & re vltro citroq; agitata, tandem huiuscemodi eos subiit consilium: Criminemur cōiurasse quosdam ex viris illustribus in plebem vt eam priuent sua potentia, & statuisse iugulare quotquot plebem tuentur. huiusmodi rumores vbi per vrbem aliquamdiu sparserimus, quibus metus facile fidē apud vulgus adstruet, subornemus hominem ignotum qui litteras nobis in multorum præsentia offerat. postea senatum ingressi indignemur & queritemur, reique indicatæ postulemus nobis inquisitionē. Si enim patricii refragentur, hac occasione ad populū eos traducemus; atq; ita totus populus in illos exasperatus, promptum se nobis exhibebit ad quodlibet obsequium. sin concesserint, pro noxiis arripiemus generosissimum quemque, & maxime nobis aduersum, tā ex senioribus quam ex iunioribus. illi, damnationis metu, aut transigent nobiscū, nec se amplius vlla in re nobis aduersaturos promittent; aut cogentur vrbe cedere. exinde aduersarios ad magnā redigemus solitudinem. Hæc erant illorum consilia P C, & in consessu illo quo superioribus diebus consultantes vidistis, hic ab eis dolus contra optimū quemque nostri ordinis texebatur, & hoc rete cōtra sacerrimum equitū ordinē nectebatur. Id ita esse perpaucis verbis edoceri potest. Age Virgini, vos quibus tā graue instat periculū, a quibus hospitib. accepistis litteras? vbi habitātibus? vnde vobis notis? aut quomodo cōsultationes q̄ hic fiunt, sciētibus? Quid cunctamini? quid vos posthac

ἐγὼ μὴ Δία λέξω πρὸς ὑμᾶς. πρῶτος οἴομαι δεῖν
πρόβλημαῖος, ὦ βουλή, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πρόξεις
ὑποθέσεις τοῖς δεῦρο φερομένοις ἀκριβῶς σκοπεῖν. οἷαι
γὰρ αὗται τύχωσιν οὖσαι, τοιούτοις ἀνάγκη γίνεσθαι καὶ
τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις. φέρε δὴ τίς ἡ τῆδε τῆ πρᾶ-
γματός ἐστιν ὑπόθεσις, καὶ τί τὸ βούλημα τῶν δημη-
γορῶν, ἀκούσατέ μου. ὅτι οὐκ ἐνεῦθεν οὐδὲν ὧν ἐν τῷ
παρελθόντι ἐνιαυτῷ πρᾶξαι ἐπιβεβουλόμεθοι διεκω-
λύθησαν, ὅτι τελέσαιμεν ἡμῶν, ὑμῶν τε ἀντιταττόμενοι
αὐτοῖς ὡς πρότερον, καὶ τὸ δῆμον μηκέτι ὁμοίως συν-
αγωνιζομένου. σωφῆ δότες δὴ τοῦτο, ἐσκέψαντο ὅπως δὴ
ὑμεῖς τε ἀναγκασθείητε τῷ γνώμῃ αὐτοῖς εἴξαι,
καὶ ὁ δῆμος ἄπορα ὅσα δεῖ ἀξιοῖ συμπρᾶξαι. ἀ-
λαθῆ μὲν δεῖν καὶ δικαίαν ὑπόθεσιν οὐδεμίαν εἰρεῖ-
σκον εἶς ἑκάτερον τούτοις ἔχειν, πολλὰ δὲ βουλεύ-
μενοι πειράζοντες, καὶ τρέφοντες δῆλα καὶ κάτω τὸ
πρᾶγμα, τελευτῶντες ὅτι τοιοῦτον δή τινα λογι-
σμὸν εἶλον· αἰτιασώμεθα συνίσταθαί τινας ἐκ τῶν
ὅτι φανεῖν ὅτι καταλύσει τὸ δῆμου, καὶ σφᾶς δε-
γνωκέναι τοῖς μὴ παρέχοι τὰς αὐτῶν τὸ ἀσφαλές. καὶ
ταῦτα ἐκ πολλοῦ πρόσκειμαι ἀσαντες λέγεσθαι κατ'
τὴν πόλιν, ὅταν ἤδη πιστὰ εἶ) δόξῃ τοῖς πολλοῖς· δόξῃ
δὲ ἀφ' ὅ θεός· ὅτι σωτὰς μηχανησόμεθα πολλῶν
παρόντων ἡμῖν ὑπὸ ἀνδρὸς ἀγνώστου ἀναδιδεῖναι·
ἔπειτα ἐλθόντες ὅτι τὸ συνέδριον, ἀγανακτῶμεν
τε καὶ χαλεπαίζωμεν, καὶ τὸ ζητεῖν τὰ πρεσβευτέ-
μενα αἰτῶμεν ἐξουσίαν. ἐὰν γὰρ ἀντιλέγωσιν ἡμῖν
οἱ πατρίκιοι, ταύτῃ λημψόμεθα τὸ ἀφαιδεῖν αὐ-
τοῖς πρὸς τὸν δῆμον ἀφορμῆ, καὶ οὕτως ἄπορ ὁ
δημοτικὸν ἠναγκασμένον αὐτοῖς ἕτοιμον ἡμῖν εἰς ἀβου-
λόμεθα ὑπαρξῇ· ἐὰν τε συγχωρῶσι, τοῖς ἡνιαμο-
νάτοις ἐξ αὐτῶν, καὶ πλῆσα ἡμῖν ἐναντιωθέντας πρε-
σβυτέροις τὲ καὶ νέοις ἐλαύνωμεν, ὡς δυνηκότες πᾶς
αἰτίας ἀνόχοις. ἐκεῖνοι δὲ ἄρα τὰς καταγνώσεις δε-
δίοτες, ἢ συμβήσονται πρὸς ἡμᾶς ὅτι τῶν μηδὲν ἔτι
ἀντιπρᾶξῃν, ἢ καταλιπεῖν ἀναγκασθήσονται τὴν πόλιν.
ἐκ δὲ τούτου πολλὴν ποιήσομεν ἐρημίαν τὸ αὐτιπά-
λου. ταῦτα βουλεύματα ἐν αὐτῶν, ὦ βουλή, καὶ τὸν
μεταξὺ χρόνον ὃν ἐωρᾶτε συμβουλεύοντας καὶ σῶνε-
δρεύοντας αὐτοῖς, οὗτος ὁ δόλος ὑπ' αὐτῶν ὑφαίνετο
ὅτι τοῖς ἀρίστοις ὑμῶν, καὶ τοῦτο τὸ δίκτυον κτὶ τὴν ἀλα-
γεσάτων ἱππέων ἐπλέκετο. καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν,
βραχέος μοι δεῖ πρὸς λόγου. φέρε γὰρ εἴπατέ μοι,
δεργίνιε, οἱ τὰ δεινὰ πεισόμενοι, πρὸς τίνων ἐδέξα-
σθε τὰ γράμματα ξένων; τῶν ποῦ καθιστώτων,
ἢ πόθεν ὑμᾶς εἰδότων, ἢ πῶς τῆδε σωεδρεύ-
ομεν ἐπιστάμενοι; τί ἀναβάλλεσθε, καὶ μὴ ταῦτα
ἐρῶν

ἐρῶν αὐτοῖς ὑπισχνῆσθε, ἀλλ' ἀπάλαι λέγετε; τίς ὁ τὰ
γράμματα κομίσας ὑμῖν ἀνήρ ἐστι; τί δ' κατάγετε αὐ-
τὸν εἰς μέσον, ἵνα ἀπ' ἐκείνου πρῶτον ἀρξώμεθα ζη-
τεῖν εἴ τε ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν, εἴτε, ὡς ἐγὼ φημι, πλά-
σματα ὑμέτερα; αἱ δὴ σωάδουσαι τοῖς ξενικοῖς
γράμμασι μιμούνται τῶν ἐνθάδε, οἵνες τέ εἰσι καὶ ὑ-
πὸ τίνων γινόμεθα; τί κρύπτετε τὰς πίστις, ἀλλ' ὅτι εἰς
τοὐμφανὲς ἄγετε; ἀλλ' οἴμαι τὴ μήτε γινομένων μήτε
ἐσομένων ἀδύνατον διεθῆναι πίστιν. ταῦτά ἐστιν, ὦ
βουλή, μιμήματα, οὐ κτὶ τούτων συνωμοσίας, ἀλλὰ
καθ' ἡμῶν δόλου καὶ πονηρᾶς γνώμης, ἢ κέρδεως κρύ-
φαιλες ἔτοι. τὰ δὲ πράγματα αὐτὰ βοᾷ. αὐτοὶ οἱ ὑ-
μεῖς οἱ τὰ πρῶτα ὅτι δέφαιλες αὐτοῖς, καὶ τὸ δύνατον τὴ
ἀρχῆς μεγάλη καθοπλίσαιλες ἐξουσία, ὅτε Κοίν-
τον Καίσωνα ὃν παρελθόντι ἐνιαυτὸν κρίνῃν ἐπ' αἰτίας
φυλάσσειν εἰάσαιλε, καὶ τοσοῦτον φύλακα τὴ ἀριστοκρατίας
ἀρπαζόμενον ὑπ' αὐτῶν πρεσείδετε. τοιγαρῶν ἐκ-
ὲπὶ μετειάζοισιν, οὐδὲ καθ' ἕνα τὴ δίκυαν πρεσκο-
πούσιν, ἀλλ' ἀληθῶς ἤδη πρεβεβηκόνιλες τοὺς ἀγαθοὺς
ἐλκοῦσιν ἐκ τὴ πόλεως. καὶ πρὸς τοῖς δημοῖς κακοῖς, οὐ-
δὲ αὐτεῖπῆν αὐτοῖς ἀξιοῦσιν οὐδένα ὑμῶν, ἀλλ' εἰς ὑπο-
φίας καὶ ἀχθολαὶ ἄγαιλες, ὡς κοινωνοῦντα τῶν ἀπορ-
ρήτων δεδίτηον), καὶ μισόδημον δίθεις εἶ) φασί, καὶ πρε-
λέγεσιν ἥκειν ὅτι τὴ δῆμον ὑφέξοντα τῶν ἐνθάδε ρη-
θέντων δίκας. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἕτερος ἔσαι καιρ-
ὸς ὅπτιν δόφοτερος τοῖς λόγοις. νυνὶ δ' σωλεμῶ τὴ λό-
γον, καὶ παύσομαι τὰ πλείω ἀφαλῆνόμενος. φυλάτ-
τεσθε ὑμῖν παραινῶ τοιδε τοὶς ἄνδρας ὡς σωτηράτ-
τοντας τὴ πόλιν, καὶ μεγάλων ἐκφέροντας ἀρχὰς κα-
κῶν· καὶ ἐκ ἐνθάδε μὲν τὰδε λέγω, πρὸς δὲ τὴ δῆμον
ἀποκρύψομαι, ἀλλὰ κἀκεῖ παρρησία δικαία χρήσο-
μαι, διδάσκων ὡς οὐδὲν ἄδικοῖς ὅπι κρέματά τι δεινόν,
ὅτι μὴ κακοὶ καὶ δόλιοι πρεσῆται, πολεμίων ἔργα ἐν
πρεσποιήματι φίλων δεδεμαρτῆμένοι. ταῦτα
εἰπόντος τὸ ὑπάτου, κραυγή τε καὶ πολὺς ἔπαινος ἐκ τὴ
παρόντων ἐλθύετο· καὶ οὐδὲ λόγου τοῖς δημάρχοις ἔτι με-
ταδιδόνιλες, διέλυσε τὴ σύλλογον. ἐπῆτα ὁ μὲν Δεργίνιος
ἐκκλησίαν συναγαγὼν κατηγόρει τὴ τε βουλῆς καὶ τὴ
ὑπάτων· ὁ δὲ Κλαύδιος ἀπελογεῖτο, τοῖς αὐτοῖς λόγοις
472 διεξιὼν οἷς εἶπεν ὅτι τὴ βουλῆς. οἱ μὲν δὴν ὅτι πτοιέστε-
ροι τῶν δημοτικῶν, κενὸν ὑπόπτευον εἶ) τὴ φόβον· οἱ
δὲ δεινότεροι, πιστὰ δόντες τᾶς φήμαις, ἀγνῶν· ὅσοι δὲ
κακοήθεις ἦσαν ἐν αὐτοῖς, καὶ μεταβολῆς ἀεὶ δεόμενοι, τὴ
μὲν ἐξεπάτζον ὁ δεινότης ἢ φθόνος ὅτι εἶχον πρὸς οἰαν,
ἀφορμὴν δὲ διχοστασίας ἐζήτουν καὶ θορύβου. ἐν

illos nominaturos pollicemini, ac nō potius iamdudum nominatis? Quis vero est qui vobis eas litteras reddidit? quin producitis eum in medium, vt ab ipso primum exquirere incipiamus, verane sint ista quæ affertis, an vestra figmenta, vt mihi subolet. Iam domestica indicia cū externis litteris *vt vos dicitis* consentientia, quænam sunt, & a quib. facta? quid *rerum* argumēta occulitis, nec in mediū profertis? sed opinor eorū quæ nec fiant nec futura sint, nullum inueniri posse documentū. Hæc sunt, P C, indicia, non cōiurationis in istos, sed malitiosi cōtra nos doli, quē hi clanculū moliuntur; vt res ipsa satis loquitur. In caussa vero estis vosipsi, qui a principio tantum istis permisistis, & magistratus illius insaniā tanta armastis potestate, dum anno superiore passi estis Cæsonem Quintiū reum agi talis criminibus, & tā insignem optimatū propugnatorem vobis eripi sinistis. itaq; nihil amplius moderate agūt, nec singulos tantum e nobis iniuria destinant, sed vno agmine bonos viros conātur ex vrbe pellere. & quod grauissimum est, ne contradici quidem ab vllo vestrum sibi volunt, sed in suspicionē & crimen trahendo, velut clandestinorum consiliorū socios, territāt, ac statim osores plebis nomināt, & eorum quæ hic dicūtur, indicta ad populum die, rationes ibi postulant. Verum de his alias dicetur opportunius. nunc quia compendio loquendum est, nec contendendum vlterius, ego hos vt ciuitatis turbatores obseruandos censeo, ne dent alicuius magnæ cladis initium. quod non solum hic dico clam populo, sed etiam pro concione ea qua par est libertate vtar, atque ostendam nullum eis imminere periculum, nisi malos & dolosos antistites, qui iub amicorum specie moliuntur hostilia. Hæc cum dixisset consul, acclamatione ac laudatione a consessu exceptus est, senatusq; dimissus, tribunos nemine morante amplius. Tum Virginius aduocata concione in senatum simul & consules inuehebatur: nec Claudius tacuit, sed eadem repetit quæ in senatu ante dixerat. ac persuasum est cordatioribus plebe, vanū esse timorem; stulti vero maluerunt rumoribus credere: pessimus quisque & nouarum rerum semper cupidus, de inquisitione nil sollicitus, tantum seditionis & tumultus occasionem quærebat. In

Ap. Herdonius Capitolium occupat.

tam perturbato ciuitatis ſtatu Ap. Herdonius Sabinus, vir non obſcuris natalibus, & opibus pollens, rem Romanam conuellere aggreſſus eſt, ſiue ſibi tyrannidem parans, ſiue ſuæ genti imperium & dominatum vindicans, ſiue glorioſi nominis cupidus. is cõmunicato cum amicis conſilio, expoſitoque aggrediendæ rei modo, vbi rem probari eis ſenſit, e clientibus & ſeruis contraxit quos habebat audentiſſimos: conflatisque breui tempore quatuor circiter milibus, eos armis, commeatibus & ceteris bello neceſſariis probe inſtructos in naues fluuiales impoſuit: deuectisque per Tiberim nauigiis, ad eam Romæ partem appulit in qua Capitolium eſt, nec toto ſtadio a profluente diſtans. erat tunc nox media, & magna per totam vrbem quies: cuius adminiculo ille facta confeſtim exſcenſione, traductoque per ſacram Capitolii portam (ea ex oraculo quodam patere ſinebatur, Carmentalis dicta) milite, Capitolium occupauit; & mox inde in contiguam Capitolio arcẽ inuolauit; hoc animo, vt occupatis locis munitioribus, exſules reciperet, ſeruos ad pilea vocaret, obæratis debitorũ remiſſionẽ polliceretur, tenuiores ciues & ob id iniquos potẽtioribus, oblata rerũ nouãdarum occaſione, cõmodorum faceret participes. Animũ ei firmãq; ſucceſſus ſpem addebat inteſtina vrbis ſeditio; qua futurũ credebat vt plebs nullã amplius cum patriciis amicitiã nec ſocietatem coleret. quodſi primus hic conatus non ſuccederet, tum vero vocare ſtatuerat Sabinorum exercitum Volſcorumque, & ceterarum vicinarum gentium quæ inuidioſo Romanorum imperio liberari cuperent. Sed in totum ſua ſpe falſus eſt, nec ſeruis ad eum transfugientibus, nec exſulibus confluentibus, nec inopibus aut obæratis ſua commoda publicis præferẽtibus; externarum quoque gentium quæ ſperabat auxiliis excluſis breuitate temporis. nam primis *ſtatim* tribus quatuorve diebus cõfecta res eſt, quę in magnũ metum, grauemq; perturbationẽ Romanos coniecerat. cũ. n. occupatis munitionibus, ii qui ſedes habebãt in vicinia, nec primo ſtatim impetu trucidati

Τοιαύτης δ' ἐφεστώσης τῆς πόλεως ἕξεως, ἀνήρ τις οὐκ ἄδοξος Σαβῖνος ἔθνους, παλαιά τε καὶ ἀφανοῦς, καὶ χρήμασι δυνατὸς, Ἄπιος Ἑρδώνιος ὄνομα, κατελύσαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐπεβούλευε, εἴθ' ἑαυτῷ τυραννίδα κατασκευαζόμενος, εἴτε τὸ Σαβίνων ἔθνος εἰς τοσοῦτον ἀρχὴν καὶ κράτος, εἴτε ὀνόμαστος ἀξιωθῆναι βουλόμενος μεγάλου. κοινωσάμενος δὲ πολλοῖς τῶν φίλων τοῦ εἶναι δόξαν, καὶ τὸν τόπον τῆς ἐπιχειρήσεως ἀφηγησάμενος, ὅθεν κἀκείνοις ἐδόκει, συνῆθροιζε τοὺς πελάτας, καὶ τῶν θεραπόντων οὓς εἶχεν ὑπολαβόντας· καὶ δι' ὀλίγου χρόνου συλλεξάμενος δυνάμιν ἀνδρῶν τετρακισχιλίων μάλιστα, ὅπλα τε καὶ ἐφαῖς, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα δὴ πολέμῳ, πολύτα ὑποδεπισάμενος, εἰς σκάφας ποταμηγοῖς ἐνεβάνετο. πλεύσας δὲ διὰ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ, παρεσέχε τῆς Ῥώμης κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἔνθα τὸ Καπιτώλιόν ἐστιν, οὐδὲ ὅλον στάδιον ἀπέχον τοῦ ποταμοῦ. ἦσαν δὲ μέσαι νυκτὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ πολλὴ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἡσυχία· ὑπὸ σπουδῆς, καὶ διὰ τῶν ἀκλείστων πυλῶν· εἰσὶ γὰρ τινες ἱεραὶ πύλαι τῆς Καπιτωλίου καλοῦ τι θέσφατον ἀνῴκηται· Καρμεντίνας αὐτὰς καλοῦσιν· ἀναβιβάσας τὴν δύναμιν, εἶχε τὸ φρούριον. ἐκεῖθεν δὲ ὅτι τὴν ἄκραν ὠσάμενος· ἔστι δὲ τοῦ Καπιτωλίου παρεστηκώς· κἀκείνης ἐγεγόνει κύριος. ὑπὸ δὲ αὐτῇ νυκτὶ, μετὰ τὸ κρατῆσαι τῶν ὑπερκειμένων τόπων, τοῖς τε φυγάδας δέχεσθαι, καὶ τοῖς δούλοις εἰς ἐλευθερίαν καλεῖν, καὶ χρεῶν ἄφεσιν ὑπισχνεῖσθαι τοῖς ἀπόροις, τοῖς τε ἀνδρὸς πολίτας οἰκτρεινὰ παρεστῶσι φόβῳ καὶ μίσει εἶχον τὰς ὑποψίας, καὶ μεταβολῆς ἄσμενοι ἀνελαμβάνοντο, κοινωνοὺς ποιεῖσθαι τῶν ὠφελείαν. ἡ δὲ θαρρεῖν τε αὐτὸν ἐπαγομένη καὶ πλανῶσα ἐλπὶς, ὡς οὐδενὸς ἀτυχήσοντα τῶν παρεσκευασμένων, ἡ πολιτικὴ στάσις εἰς, δι' ἣν οὔτε φιλίαν, οὔτε κοινωνίαν οὐδεμίαν ὑπελάμβανε τῷ δήμῳ πρὸς τοὺς πατρικίους ἐπιθήσεσθαι. ἐὰν δὲ ἄρα μηδὲν αὐτῷ τούτων κατὰ νοῦν χωρῇ, πλὴν καὶ τὰ Σαβίνους τε πανστρατιᾷ καλεῖν ἐδέδοκτο, καὶ δουλούσκοις, καὶ τῶν ἀνδρῶν πλησιοχώρων ὅσοις αὐτὴ βουλομένοις τὴν Ῥωμαίων ἀπαλλάττειν ὑπεφύετο ἀρχῆς. συνέβη δὲ αὐτῷ πάντων ἐξαμαρτεῖν ὧν ἤλπισεν, οὔτε δούλων αὐτομολησάντων πρὸς αὐτὸν, οὔτε φυγάδων καλούντων, οὔτε ἀτίμων καὶ καταχρέων τὸ ἴσον κέρδος αὐτὴ κοινῇ συμφέροντος ἀναλαμβάνων, τὴν τε ἔξωθεν ὑπεκφυείας οὐ λαβούσης χρόνον ἐκφυὸν εἰς παρασκευὴν τοῦ πολέμου. τεσσὶ γὰρ ἢ τέσσαρσι τῶν πρώτας ἡμέρας τέλος εἴληφε τὰ πράγματα, μέγα δέος καὶ πολλὴν ταραχὴν Ῥωμαίοις παρέχοντα. ὅπερ γὰρ ἐούσῃ τὰ φρύγια, κραυγῆς ἄφνω γινομένης καὶ φυγῆς τῶν πρὸς ἐκείνους οἰκούντων τοῖς τόποις, ὅσοι μὴ

πρὸς ἀναχεῖμα ἐσφάγησαν, ἀγνοοῦντες οἱ πολλοὶ τὸ δεινὸν ὅ τι ποτε εἴη, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα συνέδραμον, οἱ μὲν, ὅτι μέλεσι χωρία τῆς πόλεως, οἱ δὲ, εἰς τοῖς δυναπεπαμένοις αὐτῆς τόποις πολλοὺς σφόδρα οἴεται, οἱ δὲ, εἰς τὰ πρὸς ἀναχείμενα πεδία· ὅσοι δὲ ἡλικίας ἐν τῷ παρηκμακότι ἦσαν, καὶ ῥώμῃ σώματος ἐν τῷ ἀδυνάτῳ, τὰ τέγη τῶν οἰκιῶν κατεῖχον ἅμα κραυγῇ, ὡς ἀπὸ τούτων ἀγωνιούμενοι πρὸς τοὺς ἐλευθέρους. ἄπεμπτα γὰρ αὐτοῖς ἐδόκει μεταξὺ πολέμου. ἡμέρας δὲ γενομένης, ὡς ἐγνώσθη τὰ κεκτημένα τῆς πόλεως φρούρια, καὶ ὅστις ἐν τῷ κατέχων ἀνὴρ τοῖς τόποις, οἱ μὲν ὕπατοι προσελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐκάλουν τοὺς πολίτας ὅτι τὰ ὅπλα. οἱ δὲ δήμαρχοι προσκαλεσάμενοι τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεγον ὅτι τοῦ μὲν συμφέροντι τῆς πόλεως οὐδὲν ἀξιοῦσι προσάπτειν ἐναντίον, δίκαιον δὲ ἐπολεμβαίοισιν εἶναι, τηλικοῦτον ἀγῶνα μέλλοντα τὸν δῆμον ὑπομένειν, ὅτι ῥητοῖς ὅρκοις καὶ διωρισμένοις ὅτι τὸ κινδυνεύειν χωρεῖν. Εἰ μὲν δοῦναι, ἔφασαν λέγοντες, ὑπισχνοῦνται τε ὑμῖν οἱ πατρίκιοι, καὶ πίστεις βουλεύσαι τὰς ὅτι θεῶν, ὅτι καταλυθέντος τοῦ δὲ τοῦ πολέμου συγχωρήσουσιν ἡμῖν ἀποδεῖξαι νομοθέτας, καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον ἐν ἰσονομίᾳ πολιτεύεσθαι, συνελεύθερῶν μὲν αὐτοῖς τὴν πατρίδα· εἰ δὲ οὐδὲν ἀξιοῦσι ποιεῖν τῶν μετρίων, εἰ κινδυνεύομεν, καὶ ψυχὰς ὑπὲρ αὐτῶν προιέμεθα, μηδενὸς ἀγαθοῦ μέλλοντες ἀπολαύσεσθαι; Ταῦτα λεγόντων αὐτῶν, καὶ τὸν δῆμον πειθομένου, καὶ μηδὲν φωνὴν ὑπομένοντος ἀκούειν τῶν δήμου τινὸς παραινούντων, ὁ μὲν Κλαύδιος οὐδὲν ἥδιον δεῖσθαι τῆς τοιαύτης συμμαχίας, ἥτις οὐχ ἑκούσιος, ἀλλ' ἐπὶ μισθῷ, καὶ οὐδὲ τούτῳ μετείη, βοηθεῖν βούλεται τῇ πατρίδι, ἀλλ' αὐτοῖς ἔφη τοῖς πατρικίοις ἑαυτῶν σώμασι καὶ τῶν συνόντων αὐτοῖς πελατῶν ὁπλισαμένοις, καὶ εἴ τι ἄλλο πλῆθος ἐθελοῦσιον αὐτοῖς συναρπάσαι τοῦ πολέμου, μὴ τούτου πολιορκεῖν τὰ φεύγια· ἐὰν δὲ μηδὲ οὕτως ἀξιόχρεως ἡ δυνάμις αὐτοῖς εἶναι δοκῇ, Λαβίνους τε καὶ Ἕρνικας προσκαλεῖν· ἐὰν δὲ ἀνάγκη, καὶ δούλοις ἐλευθερίαν ὑπισχνεῖσθαι, καὶ πόλεσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὅτι τοιούτων χωρῶν μνησικακοῦσι σφίσι προσκαλεῖν. ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Δαλέριος αὐτὸ τὸ λεγόμενον πρὸς τοῦτο, οὐκ οἰόμενος δεῖν ἀπρεπῆ τὸν δημοτικὸν ἐκπολεμῶσαι τελείως τοῖς πατρικίοις, εἶναί τε συνεβούλευε τῇ χώρᾳ, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἔξωθεν πολεμίους τὰ δίκαια αὐτιπάσχειν, πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς διαφορὰς τὰ μέτρια καὶ εὐγνώμονα. ἐπεὶ δὲ τοῖς πλείοσι τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ τὰ κρείττω ἐδόκει λέγειν, παρῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ λόγον εὐπρεπῆ

fuerant, coorto clamore ſubito diffugerent, maior pars *populi* quid hoc mali eſſet neſcia, correptis armis & concurſu facto, alii editiora vrbis loca, alii patentes areas, (quales in vrbe paſſim videntur) alii adiacentes campos occuparunt. Defecti vero viribus ætateq; feſſi, vna cum mulieribus in ædium tecta conuolarunt, inde in hoſtem pugnaturi *miſſilibus*; quem iam putabant opplefſe loca vrbis omnia. Prima vero luce vbi cognitum eſt quænam vrbis loca, & a quo occupata eſſent, conſules in forum progreſſi, ad arma vocabant populum. Tribuni concione aduocata negabãt obſtaturos ſe bono publico: æquum tamen aiebant vt plebs ſubitura tam periculoſum certamẽ, ſciret ſibi propoſitum certum aliquod præmium. Si, inquiunt, pollicentur vobis patricii, & fidem ſuã iureiurando obſtringunt, ſe finito hoc bello permiſſuros vobis vt *decem*viros ſcribendis legibus creetis, & poſthac æquo cum illis iure in republica verſemini, adiuuemus eos in liberanda patria. quodſi nihil æquum dignãtur facere, quid animas noſtras periculis pro illis obiicimus, quando nihil inde fructus ad nos rediturum eſt? Mouerunt hæc plebem; nec iam audire ſuſtinebat alios. Ibi Claudius cenſebat nil opus eſſe talibus auxiliariis qui non ſponte, ſed mercede, eaq; immodica conducti, vellent opem ferre patriæ. præſtare, ipſos patricios armatis ſuis & clientum ſuorum corporibus, & ſiqui alii ſe belli ſocios ſponte adiungerent, cum his ad oppugnandam arcem proficiſci. quæ manus ſi parum valida videretur, vocati poſſe Latinos & Hernicos: & ſeruis (ſi id neceſſitas poſtularet) libertatem promitti: deniq; quorumuis opera vtendum potius quam eorum qui tam iniquo patriæ tempore veterum offenſarum memoriam refricarẽt. At Valerius collegę indignationem cohibebat, ne plebem iam exaſperatam, in totũ patricii infenſam redderet: admonens cedendũ eſſe temporis, & externo quidem hoſti ius opponendum; in ciuilibus autem controuerſiis adhibendã moderationem & æquitatẽ. In huius ſententiam cum ſenatus eſſet propẽtior, conſul progreſſus in comitiũ, orationẽ, quam appoſitam & grauem

habuit, hoc iuramẽto clausit: Si plebs cum patriciis alacriter id bellum susciperet, & res vrbanæ in integrum restitutæ essent, permissurum se tribunis vt legis de ęquali iure cœptam rogationem ad populi iudicium ferrẽt; daturumque operam vt in suo consulatu plebisscita ad finem perducerentur. Sed diis aliter visum; nec promissa præstare valuit, vrgente iam fatali die. Soluta deinde concione sub vesperam ad præstituta quisque loca concurrebant, vt nomina darent ducibus, & sacramento se obstringerẽt: totumque huius diei reliquum & nox insequens tota insumpta est habendis delectibus. Luce redeũte consules adscitos sibi ordinum ductores sacris signis præfecerunt, confluente & agresti multitudine: & celeriter instructis omnibus, consules diuisis copiis sortiti sunt munia. Claudio sors excubias ante mœnia dedit, vt caueret nequa externa auxilia obsessis intus succurrerẽt. oẽs enim maximum fore motũ suspicabantur, ac metuebant ne omnes vna hostes in se consurgerent. Valerio arcis oppugnationem sors obtulit. Sed & ceteris munitionibus sui præfecti sunt duces, vt internas vrbis partes insiderent: insesse item viæ ferentes in Capitolium, ne seruitia vel inopes plebeii ad hostem transfugerent; qui metus tunc erat non minimus. Auxilium a sociis nullum venit in tempore, nisi a solis Tusculanis, qui eadem nocte tum cladem audierant, tum se ad ferendas suppetias instruxerant, duce L. Mamilio viro impigro: qui tunc summum apud eos magistratum gerebat; hosque solos in partem periculi assumpsit Valerius, vsusque est egregia eorum opera & studio in recipiendo Capitolio. Oppugnabatur autem arx vndique. nam alii e propinquis ædibus vasa bitumine piceque referta, fundisque aptata & incensa, in eam eiaculabantur. alii congestis sarmentorum fasciculis, exstructisque celsis sub rupem suggestis, mox accendebant ipsam congeriem, permissis secundo vento flammis. at qui fortitudine præstabant ceteris, densatis ordinibus, per aduersum cliuum & viam manu factam in arcem tendebant. his nec numerus, pderat, quo longe superabãt hostẽ: (per angustam

διεξελθὼν, τελευτῶν τῆς δημηγορίας ὤμοσεν, ἐὰν ὁ δῆμος συναρήται μετ' προθυμίας τὸν πόλεμον, καὶ καθαρῇ τὰ πράγματα τῆς πόλεως, συγχωρήσειν τοῖς δημάρχοις προσδεῖναι τὰς πλήθει τῶν πρὸς τὸν νόμον ἀφιγνωσιν, ὃν εἰσέφερον ὑπὲρ τῆς ἰσονομίας, καὶ παρασκευάσειν ὅπως ὅτι τῆς αὐτεξουσίας ὅτι τέλος ἀφῇ τὰ δόξαντα τοῖς δήμοις. ὧν δὲ ἀπὸ πρόφασιν οὐδὲν ἀπαντεῖν ὅτι τελέσαι τῶν ὁμολογηθέντων, πλησίον οὔσης τῆς τοῦ θανάτου μοίρας. λυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, πρὸς δείλαιον ὀψίαν συνέῤῥεον ὅτι τοῖς ἀποδειχθέν[10]τας ἕκαστοι τόποις, ἀπογραφόμενοί τε πρὸς τοῖς ἡγεμόνας τὰ ὀνόματα, καὶ τὸν στρατιωτικὸν ὀμνύντες ὅρκον. ἐκείνῳ μὲν οὖν τῇ ἡμέραν καὶ τῇ ὑπεισούσαν νύκτα ὅλῳ ἀμφὶ ταῦτα ἦσαν. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ λοχαγοί τε προσενέμοντο ὑπὸ τῶν ὑπάτων, καὶ ὅπὶ τὰς ἱερὰς ἐπάτοντο σημείας, συνεπιῤῥέοντος καὶ τοῦ κατ' ἀγορὰν πλήθους τοῦ πολέμου. ἡμυνομένων δὲ πρὸς τάχος πόλιν ὀλίγοι, μεμισθωμένοι τὰς δυνάμεις οἱ ὕπατοι, κλῆρῳ διείλοντο τὰς ἀρχάς. Κλαυ[20]δίῳ μὲν οὖν ὁ κλῆρος ἀπέδωκε τὰ πρὸς τῶν τειχῶν πρὸς φυλακῆς ἔχειν, μή τις ἔξωθεν ἐπέλθῃ στρατιὰ τοῖς ἔνδον ὅπτικουσος· ὑποψία γὰρ κατεῖχεν ἅπαντας μεγάλης στάσεως κινήσεως, καὶ ὁ φόβος ἅπαν ὡς ὁμοῦ σφίσι συνεπιθησόμενον ἐφοβοῦτο. θαλεσίῳ δὲ τὰ φρούρια πολιορκεῖν ὁ δαίμων ἐφῆκεν. ἐπάρθησαν δὲ καὶ ὅπὶ τοῖς δῆμοις ἐρύμασιν ἡγεμόνες, ὅσα τῆς πόλεως ἐντὸς ἦν καθεζόμενοι· κατὰ τὰς ὅπὶ 474
ὃ Καπιτώλιον ἀναβάσας ὁδοὺς ἕτεροι, κωλύσεως ἕνεκα τῶν ἀποστησομένων πρὸς τοὺς πολεμίοις δούλων τε καὶ ἀπόρων, ὃς πάντος μάλιστα ἐφοβοῦτο. ὅπι[30]κουσιῶν δ' αὐτοῖς οὐδὲν ἔφθασε πρὸς τῶν συμμάχων ἀφικόμενον, ὅτι μὴ Τυσκλανῶν μόνον, σὺν μιᾷ νυκτὶ ἀκουσαντων τε καὶ παρασκευασαμένων, ὃς ἦρχε Λεύκιος Μαμίλιος, ἀνὴρ δραστήριος, ἔχων σὺν τῇ πόλει τὴν μεγίστην τότε ἀρετὴν καὶ συνεκινδύνευον οὗτοι τῷ θαρσεῖν μόνοι, καὶ συνεξῄλθον τὰ φρούρια, πᾶσαν δύνοιαν καὶ προθυμίαν ἀποδειξάμενοι. ἐγένετο δὴ ἡ πρόσοδος τοῖς φρουρίοις πάντοθεν. οἱ μὲν γὰρ, ἀπὸ τῶν πλησίον οἰκιῶν, ἀσφάλτου καὶ πίσσης πεπυ[40]ρωμένης ἀληθῆ σφενδόνας συναρμόττοντες, ἐπέβαλλον ὑπὸ τὸ λόφον· οἱ δὲ συμφορεῖν τῶν φακίλοις φρυγάνων, καὶ πρὸς τοῖς ἀποτόμοις τὸ πέτρας βωμοὺς ἐπείρνυν ὑψηλοὺς, ὑφῆπτον, ἀνέμῳ πρὸς αὐξάνοντες τὰς φλόγας ὅπτι φόρῳ. ὅσοι δὲ ἦσαν ἀνδρῥώστατοι, πυκνώσαντες τοὺς λόγχοις, [ἐκώεσιν] ἄνω κατὰ τὰς χλεοποίητος ὁδούς. ὧν δὲ αὐτοῖς οὔτε τῶν πλήθους, ὁ πρὸς πολὺ τῶν ἀντιπάλων προσῆκεν, ὄφελος οὐδὲν ἀπὸ ῥεῦσις

ἀνῄεσιν

ἀνῄεσιν ὁδοὺ καὶ πληθούσης προσβόλων ἄνωθεν ὅπτικαθεσεα πολεμίων, ἔνθα συνεξισωθήσεσθαι ἔμελλε τοῦ πολλῷ ὀλίγον· οὔτε τῆς τοῦδε τὰ δυνὰ ὑπομονῆς, καὶ πολλοῖς καθεστήσαντες πολέμοις εἶχον, οὐδεμία ὄνησις πρὸς ὀρθίοις βιαζομένοις σκοπαί. καὶ δὲ συρράδιν μαχομένοις ἔδει τὸ θύτολμον καὶ κατεικὸν ἀποδείξασθαι, ἀλλ' ἐκηβόλοις χρῆσθαι μάχαις. ἦσαν γὰρ τῶν μὲν κάτωθεν ὅτι τὰ μετέωρα βαλλομένων βεβαιεῖ τε καὶ ἀσθενής, εἰ καὶ ἴσχοιεν, ὡς ἄρ εἰκὸς, αἱ πληγαί· τῶν δ' ἀφ' ὕψους κάτω ῥιπτομένων, ὀξεῖαι καὶ κατεραί, συν[10]ερρωμένων τοῖς βλήμασι καὶ τῶν ἰδίων βαρῶν. οὐ μὴν ἔκαμνόν γε οἱ προσβοῶντες τοῖς ἐρύμασιν, ἀλλὰ διεκαρτέρουν ἀναγκαζόμενοι τὰ δυνὰ, καὶ τε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀναπαυόμενοι τῶν πόνων. τέλος ὑπολυπόντων τοὺς πολιορκουμένους τῶν βελῶν, καὶ τῶν ὅμῶν ἐξαδυναθεισῶν, ἕτη τὰ φρούρια ἐξεπολιόρκησαν ἡμέρᾳ. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πολλοὶ Ῥωμαῖοι καὶ ἀγαθοὶ ἀνδρὰς ἀπέθανον, κρείττων ὤν, ὡς ἄρ προς ἀπεθύτων ὁμολόγηθ, τὸν ὕπατον· ὃς οὐκ ὀλίγα θαύματα λαβὼν, οὐδὲ ὡς ἀφίσατο τῶν δυνῶν, ἕως ὅπι[20]καταῤῥαγεὶς αὐτῶν πέτρᾳ ὑπερμεγέθης ὅπιβαίνοντι τοῦ πειτειχίσματος, ἅμα τῷ τε νίκῃ αὐτὸν ἀφείλετο καὶ τὸν ψυχῶν. ἐξισκομένων δὲ τῶν φρουρίων, ὁ μὲν Ἑρδώνιος· ὧν γὰρ καὶ ῥώμη σώματος ἀναφόφοεος, καὶ κατὰ χεῖρα θυναῖος· ἄπιστόν τι χρῆμα πρὸς αὐτὸν ποιήσας νεκρὸν, ὑπὸ πλήθους βελῶν ἀποθνήσκει. τῶν δὲ σὺν αὐτῷ τὰ φρούρια καταλαβομένων ὀλίγοι μὲν τινες ζῶντες ἐδόθησαν, οἱ δὲ πλείστοι σφάττοντες ἑαυτοὺς, ἢ κατὰ τὰ κρημνῶν ὠθοῦντες, διεφθάρησαν. ἔ[30]τὸ δὲ τέλος λαβόντος τὸ ληστρικὸν πολέμου, τὴν πολιτικὴν πάλιν ἀνεῤῥίπτουν οἱ δημάρχοι σάσιν, ἀξιοῦντες ἀπολαβεῖν πρὸς τὸ πρεσβύτερος ὑπάτου τὰς ὑποχέσεις αὐ ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς ὁ τεθνηκὼς ἐν τῇ μάχῃ δημέριος, ὑπὲρ τὸ εἰσφορᾶς τὸ νόμου. ὁ δὲ Κλαύδιος μέχρι μὲν τινος παρῆλθε τὸ χρόνον, ὅτε μὲν καθαρμοὺς τὸ πόλεως ὅπιτελῶν, ὅτε δὲ θυσίας ἀνιερεῖς τοῖς θεοῖς ἀποδιδοὺς, ὅτε δὲ ἀγῶσι καὶ θέαις ἀναλαμβάνων ὅ πλῆθος εἰς ἀνάπαυσιν. ὡς δὲ αἱ σκήψεις αὐτῶν πᾶσαν κατεπαύσαντο, τελευτῶν ἔφη δεῖν εἰς τὸ τεθνηκότος ὑπάτου τόπον ἕτερον ἀποδειχθῆναι. τὰ 40
μὲν δὲ ὅ ἐαυτῷ μόνου πρεσβεύειν, οὔτε νόμιμα, οὔτε βέβαια ἔσεσθαι, τὰ δὲ ἀμφοῖν, ἔννομά τε καὶ κύρια. ταύτῃ δὲ ἀναχρησάμενος αὐτοὺς τῇ πρεσφάσει,
475 πρεσβεύειν ἀρχαιρεσιῶν ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ τὸν σὺν ἀρχόντα ἔμελλεν ἀποδείξειν. ἐν δὲ ταῖς μεταξὺ χρόνῳ δι' ἀπορρήτων βουλευόμενοι οἱ πρεσβευκότες τὸ συνεδρίου συνέθεντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, ὅτῳ πρὸς δώσουσι τὴν ἀρχήν. ἐπεὶ δὴ ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐνέστη χρόνος, καὶ ὁ κῆρυξ τὸ πρότου τὰ ἔξιν ἐκάλεσεν,

enim viam ascensus erat, in qua & lapidatores multi adeuntes impetebãt, & parua manus numerosam vim sustinere poterat) nec item longo bellorũ vsu ad perferendas ærumnas confirmata tolerantia per ardua nitentes adiuuabat. neq; enim stataris conflictibus audentiam & robur animi ostentare poterãt; sed eminus pugnandum erat. adhæc etiamsi ictus aliquos in sublime inferrent, erant tamen illi, vt credere par est, tardi & inualidi. cõtra e sublimi immissa, & citius & validius feriebant, adiuuãte iactum pondere. non defatigabantur tamen oppugnatores, sed aduersus duram necessitatem perdurabant in continuis die noctequeque laboribus. tandem telis & viribus obsessos destituentibus, arx vi capta est, oppugnationis die tertia. In eo certamine multi ex Romanis viri fortes ceciderũt; omnium aũt confessione fortissimus ipse consul: qui multis vulnerib. acceptis, non tamen destitit, donec muros scãdenti saxum ingẽs impactum, vitam simul ademit & victoriam. Arce capta Herdonius, vir robustus & manu strenuus, edita prius incredibili circum se strage, obrutus telis periit. Ceteri qui cũ eo Capitoliũ occupauerant, pauci viui capti; maior pars seipsos iugulauerũt, aut per rupes præcipitauerũt.

Turbæ dastatim tribuni intestinam seditionem renouauerunt, postulãtes a superstite consule quę collega ipsius Valerius in pugna interemptus de lege ferenda ,pmiserat. Claudius trahebat aliquãdiu tempus, nunc lustrationib. vrbis, nunc sacrificiis ad agẽdas diis gratias; interdum etiã ludis & spectaculis oblectans populum. tãdem consumptis omnibus tergiuersationibus, opus esse dixit vt alius in defuncti locũ subrogaretur. quod enim a se vno ageretur, nec legitimũ nec ratum futurum: quod vero ab ambobus, id demũ & legitimum futurũ, & pondus habiturũ. Hac caussatione repulsis tribunis, diẽ indixit comitiis quibus collegam crearet. interim proceres senatus clã inter se consultauerunt cui consulatũ mandarẽt. die comitiorum, cum per præconem citata esset prima classis,

intrarunt in præstitutum locum tum octodecim equitum centuriæ, tum octoginta centuriæ peditum maximi cēsus, & consulem elegerūt L. Quintium, cuius filium *Cæsonem* tribuni in discrimen capitis adductum vrbē deferere coegerāt. reliquæ classes ne citatæ quidē sunt ad suffragia, q; tribus centuriis vincerētur ab iis qui suffragia iam dederāt. Ingratū id plebi fuit; quasi infensum habituræ consulē. Senatus misit ad Quintium qui eum in vrbem ad magistratum sumendū adducerent. forte fortuna tunc nouale ad sementem subigebat, scindētes arum buculos ipse sequēs, sine tunica, solo succinctus subligari, & caput tectus pileo. vbi vero cateruam hominum vidit rus suū petere, inhibito aratro aliquantisper dubitauit quinam essent, quidve sibi aduentus eorū posceret: deinde a *viatore* præcurrente alios monitus vt se ornaret melius, sumpta intra tuguriū veste prodiit *obuiam venientibus*. Ibi qui arcessitum eū venerant, oēs *vno ore*, nō nomine suo, sed consulem salutāt; & iniecta veste purpurea, securibusq; ac ceteris magistratus insignib. assistere iussis, rogarūt vt se in vrbē sequeretur. Obtecuit ille paulisper, ac *demum* effusis lacrymis: Ergo, inquit, hoc anno agellus mihi non seretur, & de victu periclitabimur. Deinde vale vxori dicto, iussaq; rei familiaris curā gerere, in vrbē abiit. Quod ideo mihi dictum est, vt omnes videāt quales tum pop. Rom. habuerit præsides, manib. suis victum quærentes, temperatos, nec grauatim innocentem paupertatē ferentes; adeo nō affectātes regiam potestatē, vt ēt vltro oblatā renuerent. Sic. n. apparebit quā dissimiles illorū sint nostri seculi homines, lōge diuersa sequentes studia; præter admodum paucos qui adhuc imperii dignitatem sustinent, & priscorum exempla conseruant. Sed vt ad rem propositam reuertamur, Quintius cumprimū magistratum iniit, tribunorum ardorem in ferenda lege introducēdisq; nouis institutis, compescuit vna denuntiatione, se, ni turbare remp. desinerent, indicta ciuibus militia, omnes in Volscos educturum. cumque tribuni se intercessuros dicerent quominus delectus haberentur, aduocata cōcione cōmonefecit oēs militaris sacramēti,

εἰσελθόντες εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον οἵ τε ὀκτωκαιδέκα λόχοι τῶν ἱππέων, καὶ οἱ τῶν πεζῶν ὀγδοήκοντα τῶν δ μέγιστον ἵππημα ἐχόντων, Λεύκιον Κοίντιον, ὃν εἰς ἀγῶνα θανάτου καταστήσαντες οἱ δημάρχοι, τὴν πόλιν ἠνάγκασαν ἐκλιπεῖν, ἀμφιεσμῶτα· καὶ τοῦδεμιᾶς ἔτι κληθείσης ὅθεν τὴν ψηφοφορίαν τάξεως· τελοῦντες δ ἦσαν λόχοις πλείοις οἱ διενεγκόντες τὴν ψῆφον λόχοι τῶν ἀποφεύγοντων· ὁ μὲν δῆμος ἀπῄει συμφορὰν ἰδίαν ἡγούμενος, ὅτι μισῶν αὐτοὺς ἀνὴρ ἐξουσίας ὑπεναντίας ἐστὶν κύριος. ἡ βουλὴ δ' ἔπεμπε τοὺς τοῦ πολεμοῦντος τὸν ὕπατον, καὶ ἀξιοῦντας ὅθεν τὴν ἀρχήν. ἔτυχε δ' τηνικαῦτα ὁ Κοίντιος ἀροῦν τινα ὑπαγόμενος εἰς ἄροσιν, αὐτὸς ἀκολουθῶν τοῖς βοσίν τὴν νῶν βοιδίοις, ἀχίτων, τοιζωμάτιον ἔχων, καὶ ὅθεν τῇ κεφαλῇ πῖλον. ἰδὼν δ' πλῆθος ἀνθρώπων εἰς ὃ χωρίον εἰσιόντων, τό τε ἄροτρον ἐπέσχεν, καὶ πολὺν ἠπόρει χρόνον, οἵτινες εἶεν, καὶ τίνος δεόμενοι τοῦτο αὐτὸν ἥκοιεν· ἔπειτα προδραμόντος τινὸς, καὶ κελεύσαντος κοσμιώτερον αὐτὸν ποιῆσαι, παρελθὼν εἰς τὴν κλυβίνην ἀμφιεσάμενος, προῆλθεν. οἱ δ' ὅθεν τὴν προσήγορον αὐτοῦ παρῴκουν, ἠσπάσαντό τε ἄπαντες οὐκ τὸ ὀνόματος, ἀλλὰ ὕπατον, καὶ τὴν τοιαύτην ἐσθῆτα ἐνδύτα. τοιεῖτοσαν, τοῖς τε πελέκεσι καὶ ταῖς προσήμα τῆς ἀρχῆς προσαφήσαντες, ἀκολουθεῖν εἰς τὴν πόλιν ἠξίουν. κἀκεῖνος μικρὸν ὑπεχών, καὶ δακρύσας, ὅσσον τοῦτο εἶπεν· Ἄροτρον ἄρα μοι τὸ χωρίον ἔσται τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, καὶ κινδυνεύσομεν οὐκ ἔξεστι πόθεν δαπανῶμεν. ἔπειτα ἀσπασάμενος τὴν γυναῖκα καὶ τῶν ἐνδον ἐπιμελεῖσθαι προσηγείλας, ἀνεχετο εἰς τὴν πόλιν. ταῦτα δὲ οὐκ ἑτέρου τινὸς χάριν εἰπεῖν τοιούτου, ἀλλ' ἵνα φανερὸν γένηται πᾶσιν οἷοι τότε ἦσαν οἱ τῆς Ῥωμαίων πόλεως τοιεστῶτες, ὡς ἀδυνατοὶ καὶ σώφρονες, καὶ πενίαν δικαίαν οὐ βαρυνόμενοι, καὶ βασιλικὰς οὐ διώκοντες ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ διδομένας ἀναινόμενοι. φανήσονται γὰρ οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐοικότες ἐκείνοις οἱ νῦν, ἀλλὰ τοὐναντία πάντα ὑπεναντιούντες, πλὴν πάνυ ὀλίγων δι' οὓς ἔσχεν ἔτι τῆς πόλεως ἀξίωμα, καὶ τῶν σώζειν τὴν τοῖς ἐκείνοις τοῖς ἄνδρας ὁμοιότητα. ἀλλὰ τοῦ μὲν τοιούτου ἕνεκα. ὁ δὲ Κοίντιος παραλαβὼν τὴν ὑπατείαν, τοῦτον μὲν ἔπαυσε τοῖς δημάρχοις τῶν νεωνὶ πολιτευμάτων καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ νόμου σπουδῆς, τοιαῦτα ὡς εἰ μὴ παύσοιν) ταράττοντες τὴν πόλιν, ἀπάξει Ῥωμαίων ἀπόντας ἐκ τῆς πόλεως, στρατιὰν κατὰ Οὐολούσκων παρασκευάσας. ὑπὸ δ' κωλύσαν αὐτὸν ἔλεγον οἱ δήμαρχοι γραφὴ ποιήσας καταγραφὴν, συναγαγὼν δὲ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, εἶπεν ὅτι πάντες ὁμοιόκοοι τῶν

στρατιωτικὸν ὅρκον, ἀκολουθήσειν τοῖς ὑπάτοις ἐφ' οἷς ἂν καταλύσῃ πολέμους, καὶ μήτε ἀπολείψειν τὰ σημεῖα, μήτε ἄνευ τοῦ ἀναιρεῖν μηδὲν ἐναντίον τοῦ δήμου· παραλαβὼν δὲ τὴν ὑπατικὴν ἐξουσίαν αὐτὸς ἔφη ἔχειν καὶ βουλόμενος ἀπόντας τοῖς ὅρκοις. εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ διομοσάμενος χρήσασθαι τοῦ νόμου κατὰ τῶν ἀπειθούντων, ἐκέλευσεν ἐκ τῶν ἱερῶν τὰ σημεῖα καταφέρειν· καὶ ἵνα, ἔφη, πᾶσιν ἀπαγορεύσῃ τε δημαγωγίαν ὅθεν τῆς ἐμῆς ὑπατείας, οὐ τοιοῦτον ἀναστήσω τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πολεμίας, πρὶν ἢ πᾶς ὁ τῆς ἀρχῆς μου διέλθῃ χρόνος. ὡς οὖν ἐν ὑπαίθρῳ χειμάσοντες, παρασκευάσασθε τὰ εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὅπι-
476 τήδεια. Τούτοις καταπλήξαντος αὐτοὺς τοῖς λόγοις, ὅτῳ κοσμιωτέροις εἶδε γεγενότας, καὶ δεομένους ἀφεθῆναι τῆς στρατείας, ὅθεν τούτοις ἔφη χαρίσασθαι τὰς ἀναπαύλας τῶν πολέμων, ἐφ' ᾧ τε μηδὲν ἔτι πάσχειν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐᾶν αὐτὸν ὡς βούλεται τὴν ἀρχὴν τελεῖσθαι, καὶ ὅθεν τὰ δίκαια διδόναι τε καὶ λαμβάνειν παρὰ ἀλλήλων. καταστάντος δ' τοῦ πόλεμου, δικαστήρια τε ἀπεδίδου αὐτοῖς δεομένοις οὐκ πολλὰν παρελκυσμένα χρόνων, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐγκλημάτων αὐτὸς ἴσως καὶ δικαίως διέκρινε, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὅθεν τοῦ βήματος καθεζόμενος, δωροδόκοδόν [τε] καὶ πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον τοῖς ὅθεν τὴν δικαιοδοσίαν ἀφικνουμένοις ἑαυτὸν παρέχων, καὶ παρεσκεύασεν ἀεισοκαλικὴν οὕτω φανεῖσαν τὴν πολιτείαν, ὥστε μήτε δημόχρων δεινθεῖσαν τοῖς πενίαν, ἢ δεινῶν, ἢ δήμου τινὰ ταπεινότητα ὑπὸ τῶν κρείττονων καταχουμένοις, μήτε καινῆς νομοθεσίας πόθον ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἐν ἰσηγορίᾳ πολιτευομένοις, ἀλλ' ἀγαπᾶν τε καὶ χαίρειν ἀπόντας ὅθεν τῇ τότε καταστάσει τὴν πόλιν δυνομία. Ταῦτά τε δὴ τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς ἐπηνέθη ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ ἐπεὶ τὸν ὡρισμένον ἐτέλεσεν ἐξ ἀρχῆς χρόνον, τὰ μὲν δέξασθαι τὴν ὑπαλείαν δεδομένην ὁ δεύτερον, μηδὲ ἀγαπῆσαι τηλικαύτην λαμβάνοντα τιμήν. καλεῖτο γὰρ αὐτὸν ὅθεν τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας ἡ βουλὴ πολλὰς προσφέρουσα δεήσεις, ὅτι ὁ βίτον οἱ δήμαρχοι διεπρᾶξαντο μὴ ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν, ὡς ἀναθιωσόμενον αὐτοῖς καὶ παύσοντα τῶν καινῶν πολιτευμάτων, τὰ μὲν αἰδοῖ, τὰ δὲ φόβῳ, τὸν δ' δῆμον ὁρῶσα οὐκ ἀναινόμενον ὑπὸ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀρχεσθαι. ὁ δὲ οὔτε τῶν δημάρχων ἐπαινῶν ἔφη ὁ ἀπαραχώρητον τῆς ἐξουσίας, οὔτε αὐτὸς εἰς ὁμοίαν ἐκείνοις ἥξειν παραβολήν. Συναγαγὼν δὲ τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὴν κατηγορίαν τῶν οὐκ ἀποπεμπόντων τὰς ἀρχὰς παρεκέλευσε, ὅρκους τε διομοσάμενος ἰσχυροὺς θεὶ τοῦ μὴ λήψεσθαι πάλιν τὴν

quo singuli promisissent secuturos se consules ad quodcumque vocarentur bellum, nec deserturos signa, nec quidquam contra populi maiestatem commissuros: & quia consularem potestatem accepisset, omnes sibi iureiurando adstrictos esse. Hæc locutus, iuratusque se legibus animaduersurum in detrectantes imperium, signa e templis proferri iussit. ac, ne speretis, inquit, vllam vobis seducendæ plebis occasionem me consule futuram, iam nunc prædico vobis, non deducturum me ex hostico exercitum, nisi exacto toto magistratus mei tempore. quapropter parate vos vt in castris hibernaturi. His verbis cum illi territi & modestiores facti, militiæ remissionem peterent, respondit se requiem a bellis ea conditione ipsis daturum, vt nihil amplius mouerent, sed se pro arbitratu imperium gerere sinerent, ad reddendum cuique ius suum. Tumultu *hoc pacto* sed iro, iudicia multis annis extracta petentibus reddidit, & plerasq; caussas ipse ex æquo bonoque diiudicauit, tota die pro tribunali sedens, facilemque, lenem & humanum se præbens iis qui ad caussam dicēdam venirent: adeoque plausibilem reddidit optimatium potentiam, vt pauperes, ignobiles, & alioquin humiles, a potentioribus pressi, tribunos non requirerent, nec nouas leges de iure æquando desiderarent; sed præsenti reipublicæ statu, in quo bonæ leges ita vigerent, contenti ac læti essent. In his actionibus magna cum laude magistratu exacto, maiorem etiam meruit, quod in tanta potestate retineri noluit; quamuis multum rogante senatu, vt esset qui obsisteret tribunis iam tertium annum in eodem magistratu permanentibus, nec noua instituta in rempublicam inuehere cessantibus; vir venerandus æque ac metuendus, & quem plebs vt virum optimum non recusaret ferre consulem. Sed ille se nec tribunos probare dixit, qui magistratu non decederent, nec se admissurum vt in similem reprehensionem ipse incideret: aduocatoque in concionē populo, prolixe in eos inuectus qui magistratum non deponerēt, persancte iurauit nō accepturū se denuo

consulatum, nisi priore deposito; simulque diem indixit comitiis; & designatis consulibus, in suum se recepit tuguriolum, ac vt ante, suis manibus victitauit. Q. Fabio Vibulano tertium, L. Cornelio consulibus, dum ludi ab eis ritu patrio celebrantur, Æquorum manus ad sex milia, viri selecti, & leui armatura instructi, nocturno itinere peruenerunt Tusculum Latini nominis vrbem, non minus centum stadiis Roma diffitam; repertisque (vt in *alta* pace) patentibus portis & incustoditis mœnibus, primo impetu eam ceperunt, infensi Tusculanis, quod constantes in fide populi Romani, præter alia officia, in Capitolio recuperando soli tulissent opem. multi ciuium ea oppressione perierunt: sed maior pars ad primam irruptionem per *auersam* portam effugit, quos non vel morbus retinuit vel senium. mulieres & pueri, mancipiaque, in prædam cesserunt cum pecuniis. Vbi vero fuga clapsi cladem eam Romam nuntiauerunt, consules exsulibus confestim ferendam opem & restituendam patriam censuerunt: sed rursus obstabant tribuni, nec conscribi sinebant copias ante quam de legibus ferrentur suffragia. Eam expeditionis moram molestè ferente senatu, alii superuenerunt a Latinis nuntii, de Antiatium defectione; in quam omnes palam oppidani consenserant, non modo Volsci, prisci eius vrbis incolæ; sed etiam *nouelli* Romanorum coloni, quibus sedes ibi assignata erat, & agri portio. Hernici quoque eodem tempore nuntiabant, Volscos & Æquos magna manu egressos iam agros suos populari. Tot nuntiis sollicitatus senatus, decreuit non morandum amplius, sed cum omnibus copiis occurrendum hosti, & mittendum in bellum vtrumq; consulem: habendumque pro hoste, siquis ciuis sociusve nomen in eam militiam dare detrectaret. Ibi cum & tribuni cessissent, consules conscripserunt quidquid erat ætate militari; accitisque etiam sociorum auxiliis, mox profecti sunt, relicta domi ad custodiam tertia parte vrbanorum militum. Fabius contra Æquos properauit Tusculum. sed horum maior pars oppido di-

A.V.C. 295. consf. Q. Fabio III. & L. Cornelio, bellum cum Æquis & Volscis.

ὑπατείαν, πρὶν ἀποθέσθαι τὴν στρατήγειαν ἀρχήν, πρεσβεύσαντες ἀρχαιρεσιῶν ἡμέραν· ἐν ᾗ καταστήσας ὑπάτους, ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο καλύβιον, καὶ τὸν αὐτουργὸν βίον ἔζη, ὡς πρότερον. Κοΐντου τοῦ Φαβίου δι βολανοῦ τοῦ καλουμένου τὴν ὑπατείαν τὸ τέταρτον, καὶ Λουκίου Κορνηλίου, καὶ τελούντων πατρίοις ἀγῶνας, Αἰκανῶν πλῆθος, ἄνδρες ἐπίλεκτοι ἀμφὶ τοὺς ἑξακισχιλίους, ὁπλισμῷ τε ἐλαφρῷ σπουδαλμένοι, καὶ ἐν νυκτὶ ποιησάμενοι τὴν ἔξοδον, σκότους ἐπὶ ὄντος, ἐπὶ πόλιν ἀφικνοῦνται Τουσκλανῶν, ἥ ἐστι μὲν τῶν Λατίνων ἔθνους, ἀφέστηκε δὲ τῆς Ῥώμης σχεδὸν ἑλκόντων σταδίων ἑκατόν. ἀνεῳγμένας δὲ, ὡς ἐν εἰρήνῃ, πύλας τε ἀκλείστους, καὶ τεῖχος ἀφύλακτον, αἱροῦσι τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, μνησικακοῦντες τοῖς Τουσκλανοῖς, ὅτι τῇ Ῥωμαίων πόλει τὰ τε ἄλλα μετὰ προθυμίας συμπεφόνηκεν, καὶ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Καπιτωλίου μόνοι συνήρανταο τῶν πολεμίων. καὶ ἄνδρας πολλοὺς κτείνας ἐν τῇ καταλήψει διέφθειρον· ἀλλ' ἔφθασαν ἤδη αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἀγόντων τὴν πόλεως ὠστάμενοι διὰ τῶν πυλῶν οἱ ἔνδον, χωρεῖν ἢ ὅσοι ὑπὸ νόσων ἢ γήρως φυγεῖν ἀδυνάτοι ἦσαν· γυναῖκα καὶ παῖδα καὶ θεραπόντας αὐτῶν ἐωδραποδίσαντο, καὶ τὰ χρήματα διήρπασαν. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τοῖς τὴν πόλιν ἐκ τῶν φυγόντων ἐκ τῆς ἁλώσεως, οἱ μὲν ὕπατοι βοηθεῖν ᾤοντο δεῖν τοῖς φυγάσι κατὰ κόρος, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἀποδιδόναι· αὐτέστρεφον δὲ οἱ δήμαρχοι, γραμμὴν οὐκ ἐάντες καταγράφειν ἕως ἂν ἡ περὶ τοῖς νόμοις διενεχθῇ ψῆφος. ἀγανακτούσης δὲ τῆς βουλῆς, καὶ διατριβὴν λαμβανούσης τὴν γραπτῆς, ἕτεροι παρῆσαν ἀπὸ τῶν Λατίνων ἔθνους ἀποσταλέντες, οἱ τὴν Ἀντιατῶν πόλιν ἤγγελον ἐκ τῆς φανερᾶς ἀφεστηκέναι, μιᾷ χρησαμένων γνώμῃ Οὐολούσκων τε τῶν ἐχομένων οἰκητόρων τῆς πόλεως, καὶ Ῥωμαίων τῶν ἀφικομένων ὡς αὐτοὺς ἐποίκων, καὶ μεμιγμένων τοῖς ἐγχωρίοις. Ἑρνίκων τε ἄγγελοι κατὰ τοὺς αὐτοὺς παρῆσαν χρόνους, δηλοῦντες ὅτι Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν δυνάμεις πολλὴ ἐξεληλύθασι, καὶ ἔστιν ἐν τῇ αὐτῇ ἤδη γῇ. τούτων ἅμα πρεσβευομένων, σύγκλητον ἀναστρεφεῖν ἔτι ποιεῖν τοῖς ἐκ τῆς συνεδρίας ἐδόκει, ἀλλὰ πανστρατιᾷ βοηθεῖν, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἀμφοτέροις ἐξιέναι· ἐὰν δέ τινες ἀπολείφθωσι τῆς γραπτῆς Ῥωμαίων, ἢ τῶν συμμάχων, ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῆσθαι. εἰξάντων δὲ καὶ τῶν δημάρχων, καταγράφαντες τοῖς ἐν ἡλικίᾳ πᾶσι οἱ ὕπατοι, καὶ τοὺς παρὰ τῶν συμμάχων δυνάμεις μεταπεμψάμενοι, κατὰ κόρος ἀνδλὼ ἐξήεσαν, φυλακὴν ὑπολειπόμενοι. τέτταρα μοῖραν τῆς ἐπιχωρίου γραπτῆς. Φάβιος μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ Τουσκλανῶν ὄντας Αἰκανοὺς τὴν γραπτὴν ἦγε διὰ τάχους ἐλαύνων. τῶν δὲ οἱ μὲν πλείοις ἀπεληλύθεσαν ἤδη

477

ἤδη διηρπακότες τὴν πόλιν, ὀλίγοι δὲ τινες ὑπέμενον φυλάττοντες τὴν ἄκραν· ἔστι δὲ σφόδρα ἐχυρὰ, καὶ οὐ πολλῆς δεομένη φυλακῆς. τινὲς μὲν οὖν ἔφασαν τοῖς φεύγοσι τῆς ἄκρας ἰδόντας ἐξιοῦσαν ἐκ τῆς Ῥώμης τὴν γραπτὴν· εὐσύνοπτα γὰρ ἐστιν ἐκ μετεώρου τὰ μεταξὺ χωρία πάντα· ἐκείνας ἐξελθεῖν ἕτεροι δὲ, ἐκ πολιορκηθέντας ὑπὸ τοῦ Φαβίου, καθ' ὁμολογίαν παραδοθῆναι τὸ φρούριον, τοῖς σώμασιν αὐτοῖς ἀδεῶς αἰτησαμένους καὶ ζυγὸν ὑποστάντας. ἀποδοὺς δὲ τοῖς Τουσκλανοῖς τὴν πόλιν Φάβιος, πρὲ δείλης ὀψίαν ἀνίσησι τὴν γραπτὴν, καὶ ὡς εἶχε τάχους ἤλαυνεν ὅπῃ τοῖς πολεμίοις, ἀκούων πρὸς πόλιν Ἄλγιδόνα ἀληθῆς εἶναι τάς τε Οὐολούσκων καὶ Αἰκανῶν δυνάμεις. ποιησάμενος δὲ δι' ὅλης νυκτὸς σπούδειον ὁδὸν, ἐπ' αὐτὸν τὸν ὄρθρον ἐπιφαίνεται τοῖς πολεμίοις ἐγραβοπεδευκόσιν ἐν πεδίῳ, καὶ οὔτε τάφρον προβεβλημένοις, οὔτε χάρακα, ὡς ἐν οἰκείᾳ τε γῇ, καὶ καταφρονήσας τῶν ἀντιπάλου. παρακελευσάμενος δὲ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς γίνεσθαι, πρῶτος εἰσελαύνει μετὰ τῶν ἱππέων εἰς τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολὴν, καὶ οἱ πεζοὶ δηλαδὴ ἔξαντες εἵποντο· τῶν δὲ οἱ μὲν, ἔτι κοιμώμενοι ἐφονεύοντο, οἱ δὲ, ἀρτίως ἀνεγειρόμενοι καὶ πρὸς δηλὴν παπέσθαι ὑπερχόμενοι· οἱ δὲ πλείστοι, φεύγοντες ἐσκεδάννυντο. ἀλόντος δὲ τοῦ γραπτοπέδου κατὰ πολλὴν ἀνάτειναν, ὑπερβάντας τοῖς γραμμάτοις ὠφελήσας τὰ σώματα, πλὴν ὅσα Τουσκλανῶν ἦν, οὐ πολὺ ἐνταῦθα διατρίψας χρόνον, ὅπῃ τὴν Ἐχεβανῶν πόλιν ἦγε τὴν δύναμιν, ἣ τότε ἦν τῶν Οὐολούσκων ἔθνους ὑπὸ φανερᾶς τε καὶ [ἐν] τῷ κεφαλαίῳ τόπῳ μάλιστα κείμενον. γραπτοπεδεύσας δὲ πλησίον τῆς πόλεως ὅπῃ πολλὰς ἡμέρας, κατ' ἐλπίδα τῶν προσελεύσεσθαι τοῖς ἔνδον εἰς μάχην, ὡς εὐδεμία ἐξῄει γραπτὴ, τὴν γῆν αὐτῶν ἐδῄου αὐτῶν ἐδῄου αὐτῶν βοσκημάτων. οὐ γὰρ ἔφθασαν ἀπασκευασάμενοι τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν, ἀφνιδίου ἐμπεσόντος αὐτοῖς τῆς ἐφόδου. ἐφεῖς δὲ καὶ ταῦτα διαρπάζειν τοῖς γραμμάτοις ὁ Φάβιος, καὶ πολλὰς ἐν τῇ προνομῇ διατρίψας ἡμέρας, ἀπῆλθε πρὸς οἶκον τὴν δύναμιν. ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων Κορνήλιος ὅπῃ τοῖς ἐν Ἀντίῳ Ῥωμαίοις τε καὶ Οὐολούσκοις ἐλαύνων, ἐπιτυγχάνει γραμμᾷ τοῦ τῶν ὁρίων αὐτὸν ὑποδεχομένῃ. παρατάξαμενος δὲ αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν φονεύσας, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος, ἀγχοῦ τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσεν. οὐ τολμώντων δὲ τῶν ἐκ τῆς πόλεως τὸ κατὰ κόρος εἰς μάχην, πρῶτον μὲν τὴν γῆν αὐτῶν ἔκειρεν, ἔπειτα τὴν πόλιν αὐτῶν ἀπεστρα-

repto iam discesserat: pauci ad arcis custodiam remanserant. est enim arx illa munitissima, nec indiget magno præsidio. Hos præsidiarios quidam aiunt, cum exercitum Roma egredientem vidissent, (liquido enim ex arce illa conspici potest quidquid locorum interiacet) vltro decessisse præsidio: alii, a Fabio expugnatos præsidium ex compacto dedidisse, & sub iugo dimissos esse liberos. Fabius, reddito ciuibus Tusculo, sub vesperam quanta celeritate potuit, in hostem inde mouit, audito ad Algidum esse totum Volscorum Æquorumque exercitum: & continuato per totam noctem itinere, sub lucem se ostendit hostibus in *patente* campo statiua habentibus sine fossa & vallo, vt qui in suo solo nihil sibi ab hostibus timerent. Ergo suos ad rem fortiter gerendam cohortatus, primus cum equitibus in hostium castra fecit impetum: quos mox sublato clamore secuti sunt pedites. Ibi nonnulli etiamtum cubantes cæsi sunt, quidam surgentes & conantes resistere: maxima pars diuersa fuga saluti suæ consuluit. Captis nullo negotio castris, concessa militi præda vniuersa, exceptis captiuis Tusculanorum corporibus, non diu hic moratus duxit Ecetram, quæ tum clarissima Volscorum erat, & optimo loco sita: positisque prope vrbem castris, per aliquot dies dimicationem exspectauit. vbi cum nemo prodiret in aciem, agrum populatus est, refertum hominibus & pecoribus. nam repentina incursione præuenti, res suas ex agris *in loca tutiora* comportare nequiuerant. Ea quoque præda militibus concessa, multis diebus in populationes insumptis, tandem domum reduxit exercitum. Alter consul Cornelius Antium contra Volscos & Romanos eductis copiis, offendit exspectantes se in finibus. cum quibus congressus, multis cæsis, reliquis in fugam versis, castra oppido admouit. cumque oppidani non auderent amplius ad pugnam prodire, excisis primũ toto agro arbustis, demũ fossa & vallo vrbem cingere instituit. ita necesse habuerunt hostes rursum totis viribus in aciem progredi.

478 φρουρὲ καὶ πρὸς ἐχαρακώσου. τότε δὴ πάλιν ἀναγκασθέντες ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ

ſed incondita multitudo non diu pugnam ſuſtinuit, rurſum coacta intra mœnia turpiter refugere. Conſul vero nullam eis reſpirationem concedens, ſcalas admouit mœnibus, & portas diſcuſſit arietibus: fractisque labore propugnatoribus, non magno negotio vi in oppidum penetrauit. vbi quidquid auri, argenti, æris, pecuniarumque inuentum eſt, in ærarium referri iuſſit; & captiuos cum reliqua præda *ſub haſta* vendi a quæſtoribus: militibus veſtis ceſſit, & cibaria, & cetera huius generis emolumenta. deinde vbi præcipuos tum ex colonis tum ex veteribus Antiatibus defectionis auctores fuiſſe comperit, (quorum magnus erat numerus) virgis aliquamdiu laceratos, tandem decollari iuſſit. His geſtis & ipſe domum reduxit copias. Venientibus conſulibus ſenatus iuit obuiam, & ambobus triumphum decreuit. Æquis per legatos pacem petentibus, pax his conditionibus data eſt: vt retentis oppidis ſuis & agris, quos tum cum fœdus fieret, tenerent, parerent Romano imperio; immuneſque a tributis ceteris, tantum bello quantacumque auxilia mitterent ex fœdere, quemadmodum & reliqui ſocii. atque ita hic annus abiit. Sequentis anni conſules, C. Nautius iterum, L. Minucius, inito magiſtratu, aliquamdiu intra mœnia de iure ciuili cõflictati ſunt cum A. Virginio & ceteris tribunis, qui iã quartum annum eundem magiſtratũ obtinebant. Deinde vicinis gentibus bellum vrbi mouentibus & imperium in diſcrimen adducentibus, conſules libenter occaſionem a fortuna oblatam arripuerunt: habitoque delectu, & accitis ſociorum auxiliis, trifariam diuiſerunt copias. partem vnam in vrbe reliquerunt, cui præerat Q. Fabius Vibulanus. cum reliquis duabus ipſi ocius profecti ſunt; in Sabinos Nautius, in Æquos Minucius. ambę enim hæ gentes vno eodemq; tempore defecerant ab imperio: Sabini, propalã; & Fidenas vſq; cũ exercitu venerant; (qd oppidum Romanis parebat, quadrageſimo ab vrbe ſtadio diſlitũ) Æqui, verbis quidem pacta recens inita ſeruabant, ſed factis & ipſi ſegerebant hoſtiliter. Latinos. n. populi Rom. ſocios bello laceſſiuerãt, quaſi nullo ſi-

A.V.C. 296. cõſſ. C. Nautio II, & L. Minucio, turbæ domi, ac foris bellum cum Æquis & Sabinis.

πολεῖς καὶ ἀστώπακτος ὄχλος· καὶ συμβαλόντες εἰς μάχην, ἐπὶ κάκεῖ ἀγωνισάμενοι καταλείου ὃ δεύτερον εἰς τὴν πόλιν, αἰσχρῶς καὶ ἀνάνδρως φεύγοντες. ὁ δὲ ὕπατος τὸν δημέμιαν αὐτοῖς ἀναστρεφὼν ἔτι δυεῖ, κλίμακας προσέφερε τοῖς τείχεσι, καὶ κρίοις ἐξέκοπτε τὰς πύλας. ὀλιγόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως τῶν ἔνδον ἀπομαχομένων, οὐ πολλὰ προσκαμὼν ἐξῆλθε, καὶ κράτος ἄρας τὴν πόλιν. χρήματα μὲν ὅσα αὐτῶν ὅσα χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ χαλκὸς ἐνῆν, εἰς δημόσιον ἀνεφέρειν ἐκέλευσεν· ἀνδράποδα δὲ τοῖς τάμίας τῶν ἀλαλαμβανόντας καὶ τὰ λοιπὰ λάφυρα, πωλῆν· τοῖς δὲ γραλιώτας ἐσθῆτα καὶ τροφὰς, καὶ ὅσα δηλα τοιαῦτα ἐδωρεῖτο ὠφελῆσαι, ἐπέτρεψεν. ἔπεται δὲ κρίνας τε τὴν κληρεύχων καὶ τῶν ἀρχαίων Ἀντιατῶν τοὺς ὀλιγανεστάτοις τε καὶ τῶν ἀποστάσεως αἰτίοις· ἦσαν δὲ πολλοί· ῥάβδοις τε ἠκίσατο μέχρι πολλῶν, καὶ τὰς αὐχένας αὐτῶν ἐκέλευσεν ἀποτεμεῖν. ταῦτα δὲ πραξάμενος ἀπῆγε καὶ αὐτὸς ἐπ' οἴκου τὴν δυνάμιν. τούτοις ἡ βουλὴ τοῖς ὑπάτοις προσιοῦσί τε ἀπήντησε, καὶ θεάμασι ἀμφοτέροις καταγαγεῖν ἐφηφίσατο· καὶ πρὸς Αἰκανοὺς πρεσβευσαμένοις ὑπὲρ εἰρήνης ἐποιήσατο συνθήκας τοῦ καταλύσεως τὸν πολέμου, ἐν αἷς ἐγράφη, πόλεις τε καὶ χώρας ἔχειν Αἰκανοὺς, ὧν ἐκράτουν ὅτε αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο, Ῥωμαίοις δὲ ὑπηκόους, δίκαιον μὲν ὑποστελλοντας μηδὲν, ἐν οἷς τοῖς πολέμοις συμμαχίαν ἀποστέλλοντας ὅσην δὴ πόλει, ὡσαὶ καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. καὶ δὲ ἔτος τὸ ἐτελεύτα. ὃν ὁ ἑξῆς ἐνιαυτὸν Γάϊος Ναύτιος ὁ δεύτερον αἱρεθεὶς, καὶ Λεύκιος Μινύκιος, πολεμεῖν τὴν ὕπατον ἀρχὴν, τέως μὲν ὑπὸ τὴν πολιτικῶν δικαίων πόλεμον ὑπὸ τείχοις ἐπολέμουν, πρὸς τοὺς ἅμα δεργινίῳ δημάρχοις τοὺς τέταρτον ἔτος ἤδη τὴν αὐτὴν καταγόντας ἀρχήν. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τὴν πλησιοχώρων ἐθνῶν πόλεμος ἐπεγένετο τῇ πόλει, καὶ δέος ἐν μὴ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεθῶσιν, ἀσμένως δεξάμενοι ὁ συμβὰν ἀπὸ τὴν τύχης, τὴν γραλιωτικὴν ἐποιοῦντο κατάλογον, καὶ μεμισθωμένοι τειχῆ τάς τε οἰκείας καὶ τὰς τῶν τὴν συμμαχῶν δυνάμεις, μίαν μὲν ἐν τῇ πόλει μοῖραν καλέλιπον, ἧς ἡγεῖτο Κόϊντος Φάβιος Βιβολάνος· τὰς δὲ λοιπὰς αὐτοὶ τῶν ἀλαλαβόντες, ἐξήεσαν τάχεων, ὅτι μὲν Σαβίνοις Ναύτιος, ὅτι δὲ Αἰκανοὺς Μινύκιος. ἀμφότερα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη καὶ τὴν αὐτὸν χρόνον ἀφεστήκει τὴν Ῥωμαίων ἀρχῆς· Σαβῖνοι μὲν οὐκ φανερῶς καὶ μέχρι δυῶν πόλεως ἤλασαν, ἧς ἐκράτουν Ῥωμαῖοι τεσσαράκοντα δὲ εἰσιν οἱ σταδίοι μέσον τὴν πόλεων τάδε· Αἰκανοὶ δὲ, λόγῳ μὲν φυλάττοντες τὰς τὴν νεωστὶ γενομένης συμμαχίας δίκαια, ἔργῳ δὲ καὶ οὗτοι πρὸς τοὺς τὰ πολεμίων. ὅτι γὰρ τοῖς συμμάχοις αὐτὴν Λατίνοις ἐστράτευε, ὡς ἐνομίζων αὐτοῖς πρὸς

ἐκείνοις

ἐκείνοις ὁμολογῶν τὰς φιλίας. ἡγεῖτο δὲ τῆς στρατιᾶς Γράχος Κοΐλιος, ἀνὴρ δραστήριος, ἀρχὴν κοσμηθεὶς αὐτοκράτορι, ὡς ὅτι τὸ βασιλικώτερον ἐξήγαγον. ἐλάσας δὲ μέχρι Τύσκλου πόλεως, ὧν Αἰκανοὶ τὰν πρόσθεν ἀνιαυτὰν καταλαβόμενοι καὶ διαρπάσαντες ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξεκρούσθησαν, νῦν θεραπόντες τὲ πολλοὶς ἐκ τῶν ἀγρῶν σωτήρασε καὶ βοσκήματα ὅσα κατέλαβε, καὶ τοῖς καρποῖς τῆς γῆς ἐν ἀκμῇ οὔσας ἐφθήρεν. ἀφικομένης δὲ πρεσβείας ὡς ἀπέστελλεν ἡ Ῥωμαίων βουλὴ μαθεῖν ἀξιοῦσα τί πεπόνθασι Αἰκανοὶ πολεμοῦσι τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις, φιλίας τὲ αὐτοῖς ὠμοσμένης νεωστὶ, καὶ σπονδὴν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ βουλομένου πρεσκρούσματος τοῖς ἔθνεσι, καὶ παραγενόμενοι τὸν Κοιλίῳ τοῖς τε αἰχμαλώτοις αὐτῶν οὓς εἶχεν ἀφιέναι, καὶ τὴν γραπαὶ ἀπαγῆν, καὶ πρὸς ὧν ἠδίκησεν ἢ κατέβλαψε Τυσκλανοῖς δίκην ὑποστῆναι, πολὺν μὲν χρόνον διέτριψεν ὁ Γράχος, οὐδὲ εἰς λόγους τοῖς πρεσβευταῖς ἐρχόμενος, ὡς ἐν ἀχολίαις δὴ ὢν γεγονώς. ἐπεὶ δὲ οὖν ἔδοξεν αὐτὸν πρεσκάλεσθαι τοὺς πρέσβεις, καὶ κεῖνοι τοῖς ἐπιτηθείσας ὑπὸ τῆς βουλῆς λόγοις διεξῆλθον, Θαυμάζω ὑμῶν, φησὶν, ὦ Ῥωμαῖοι, εἰ δή ποτε αὐτοὶ μὲν ἀπαθεῖς ἠκείδε πολεμίοις καὶ ὑφ' ὧν οὐδὲν κακὸν πεπόνθαλε, ἀρχῆς καὶ τυραννίδος ἕνεκα Αἰκανοῖς δὲ οὐ συγχωρῆτε πρὸς τοὺτοὺς Τυσκλανῶν ἐχθρὰν ὄντων δυνατεῖν δίκας, οὐδενὸς ἡμῖν διωμολογημένου περὶ αὐτῶν ὅτε τὰς πρὸς ὑμᾶς ἐποιούμεθα συνθήκας. εἰ μὲν οὖν τῶν ὑμετέρων ἰδίων ἀδικεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι λέγετε ὑφ' ἡμῶν, καὶ τὰ δίκαια ὑφέξομεν ὑμῖν καὶ τὰς ὁμολογίας· εἰ δὲ περὶ Τυσκλανῶν δυνατεξόμενοι δίκας ἤκετε, οὐδεὶς ὅστις πρὸς ἐμὲ περὶ τούτων λόγος, ἀλλὰ πρὸς τοὺτοὺς λαλῆτε τοὺς φηγόν· δείξας αὐτοῖς λίνα πλησίον πεφυκῶν.

Ῥωμαῖοι δὲ τοιαῦτα ὑβριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἀνδὺς ὀργῇ ὅπτι βέψαντες ἐξήγαγον τὴν στρατιὰν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν ὡς αὐτὸν ἀπέστελλαν πρεσβείαν, καὶ τοὺς φιλοῦντας καλουμένους ἀνδρας ἱερεῖς ἔπεμψαν, ὀμνύντες μαρτυρόμενοι θεοὺς τε καὶ δαίμονας, ὅτι μὴ δυνηθέντες τὴν δικαίων τυχεῖν, ὅσιον ἀναγκαζόμενοι πόλεμον οἰκφέρειν· καὶ μὴ τοῦτο τὸν ὕπατον ἀπέστελλαν. ὁ δὲ Γράγχος ὅλῃ τοῖς Ῥωμαίοις πρεσκοιόντας ἔμαθεν, ἀνασήσας τὸν δυνάμιν, ἀπῆγε πρεσσωτέρω, τὴν πολεμίων οἰκοδὸς ἐπορεύων· βουλόμενος αὐτοῖς εἰς τοιαῦτα πρεσαγαγέσθαι χωρία, ἐν οἷς πλεονεκτήσειν ἔμελλεν. ὅπερ καὶ σωέβη. φυλάξας γὰρ αὐλῶνα πεπεριεχόμενον ὄρεσιν, ὡς ἐνέβαλον εἰς τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι διώκοντες αὐτὸν, ὑποστρέφει τε καὶ γραπεδοῦ καὶ τὸν ἐν τῷ αὐλῶνος ἔξω φέρουσαν ὁδὸν. οὐκ ἐν τοῦτου σωεβεβήκει τοῖς Ῥωμαίοις ἐν ὃν ἐβούλοντο ἐκλέξαι τόπον εἰς γραπεδείας, ἀλλὰ ὃν

bi coniunctos fœdere. cuius expeditionis dux erat Gracchus Cloelius vir induſtrius; qui delatũ ad ſe gentis imperium proxime regiam poteſtatem euexerat. is enim progreſſus cum exercitu vſq; Tuſculũ, quod ab Æquis ſuperiore anno captum & direptum Romani ex hoſte receperant, hominum & pecorũ abegit quidquid per agros corripere potuit, ſegetesq; iam tum maturas corrupit. Ad eum cum legati a ſenatu Romano veniſſent, cauſſam quæſituri cur Æqui infeſtarent populi Rom. ſocios, poſt recens fœdus nulla iniuria laceſſiti; Cloeliũq; hortaturi vt dimiſſis captiuis Tuſculanis exercitum abduceret, & ob illatas Tuſculanis iniurias ac damna iudicium ſubiret, diu ſimulans occupationes, ne ad colloquium quidem legatos admiſit. tandem vbi viſum eſt admittere, mãdatis ſenatus expoſitis: Miror vos Romanos, inquit, cum ipſi omnes pro hoſtibus habeatis, etiam a quibus læſi non eſtis, tantũ imperãdi & dominandi cupidine; non permittere Æquis vt ab his Tuſculanis inimicis ſuis pœnas exigant; cum tamen illis non ſit cautum in fœdere vobiſcum inito. Si ergo vobis priuatim iniuriam aut damnum a nobis illatum cõquerimini, iudicium ex pacto ſubibimus: ſin Tuſculanis pœnas poſcitis, non a me ſed ab iſta fago petite. quæ dicens, oſtendit eis fagum in propinquo ſtantem. Affecti hac cõtumelia Romani non ſtatim per indignationem eduxerunt exercitum; ſed iterum legatos ad eum miſerũt cum fetialibus, qui deos geniosq; teſtarẽtur, ſe iure ſuo fruſtratos, iuſta piaq; arma coactos ſumere: ac tum demum conſulẽ *cum exercitu* emiſerunt. Gracchus cognito Romanorum aduentu, motis caſtris cum exercitu perrexit vlterius, ſequentibus e veſtigio hoſtibus; vt in eiuſmodi eos loca praeraret vbi ipſe futurus eſſet potior: quod & euenit. obſeruata. n. cõualle quadã anguſta & mõtib. cincta, poſtq̃ Romanos perſequendi ſtudio ingreſſos in eam vidit, verſo agmine, ad viam quæ extra conuallem fert, caſtra locat. quo factum eſt vt Romani nõ quem vellent locum caſtris caperẽt, ſed quem

dabat ratio temporis; vnde nec equis pabulum petere commode poterant, loco nudis & asperis montibus circũcluso; nec sibi ex hostico alimenta cõportare, absumptis commeatib. quos domo attulerant; neque castra transferre licebat obsessis ab hoste exitib. Cumq; acie instructa vi perrumpere conarẽtur, reiecti sunt acceptis multis vulneribus, & in sua castra compulsi. Quo successu elatus Clœlius, fossa eos & vallo circumdare aggressus est, sperans fame pressos deditionem facturos. His Romam nuntiatis Q. Fabius præfectus vrbis selectum copiarum suarum robur in auxilium misit consuli, ductu T. Quintii quæstoris & viri consularis. deinde ad alterum consulem Nautium, qui cum exercitu in Sabinis erat, misit litteras, significans quid accidisset Minucio, rogansq; vt ipse veniret celeriter. Ille commissa legatis castrorũ cura, cum ceteris equitibus Romã citato cursu properauit: & profunda adhuc nocte vrbẽ ingressus, cõsultauit cum Fabio senioribusq; quidnã facto esset opus. & quia videbatur omnibus tempus dictatorem poscere, ad magistratum eum designauit L. Cincinnatum: atq; his peractis retro ad suum exercitum abiit. Præfectus vrbis Fabius misit qui ad imperium Quintium adducerent. is forte tum quoque tractabat opus quoddam rusticum: & conspecta accedẽtium turba, suspicatus eam ad se venire, sumpta veste paulo decentiore, processit eis obuiam. cũq; appropinquasset, oblati sunt ei equi decoris ornati phaleris, assistere iussis XXIIII lictoribus cum virgis & securibus: oblatæ item vestes purpureæ, & reliqua insignia quibus olim regiũ imperium exornabatur. Ibi vidẽs se creatum esse dictatorem, adeo non delectatus est hoc honore, vt etiam indignabundus dixerit: Peribit ergo & huius anni fructus propter meas occupationes; & male esuriemus oẽs. Deinde vrbẽ ingressus, ciues iussit bono esse animo, oratione vsus apud populum quę deiectos animos spe bona posset erigere. mox coactis tam ex agro quam ex vrbe quotquot essent ætate militari,

4 Dictator L. Quintius Cincinnatus.

ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ κηρυκεύς, ἔνθα οὔτε ἵππους καλὸν ὑποπόδιον ἐν λαμβάνῃν, ὄρεσι τοῖς κυκλοῦσιν τὸ πεδίον καὶ δυσβάτοις, οὔτε ἑαυτοῖς τροφὰς ἐκ τῆς πολεμίας συλλαμβάνειν, ὅθεν κατεπαύοντο ἀς ἔφερον οἴκοθεν· οὔτε μεταστρατοπεδεύσασθαι, τῶν πολεμίων ἀντικαθημένων καὶ κωλυόντων τὰς ἐξόδους. διάσασθαί τε προελόμενοι, καὶ τοιαῦτα εἰς μάχην, ἀνεκρούσθησαν, καὶ πολλὰς πληγὰς λαβόντες, εἰς τὸν αὐτὸν κατεκλείσθησαν χάρακα. ὁ δὲ Κοίλιος ἐπαρθεὶς τῇ τοιαύτῃ μετὰ τούτων, τοῖς ἐπάρθαι τε καὶ τοῖς ἐλεχαρίοις, καὶ πολλὰς ἐλπίδας εἶχε λιμῷ πιεσθεῖσας τοὺς ἀναδώσειν αὐτῷ τὰ ὅπλα. ἀφικομένης δὲ εἰς Ῥώμην τοῖς τούτων ἀγγελίας, Κόϊντος Φάβιος ὁ κατεστάθη ὑπὸ τῆς πόλεως ἔπαρχος, ἀπὸ τῶν σὺν αὐτῷ γραμμάτων, ὅσον ἐν ἀκμαιότατον τε καὶ κράτιστον ὑπολέξας μέρος, ὑπὸ συμμαχίαν ἔπεμψε τῷ ὑπάτῳ. ἡγεῖτο δὲ τῆς δυνάμεως ταύτης Τῖτος Κόϊντος ὁ τριαμίας, ἀνὴρ ὑπατικός. τοῦτον δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Ναύτιον ὑπὸ τῶν σὺν Σαβίνοις γραπτὰς ὄντα γράμματα ἀναπέμψας, τά τε συμβαίνοντα τῷ Μινυκίῳ διεσάφησε, καὶ αὐτὸν ἥκειν ἐξίου ἀφ' ταχέων. κἀκεῖνος, ὑπὸ τέφας τοῖς τροσθυπαῖς τὸν χάρακα φυλάττειν, αὐτὸς σὺν τοῖς ἀμφὶ ἱππεῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἐλαύνῃ σκυτοτόμῳ χρησάμενος ἱστασίᾳ. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ νυκτὸς πολλῆς οὔσης, ἐβουλεύετο σὺν τῷ Φαβίῳ καὶ τῶν ἀνῶν πολιτῶν τοῖς τρεσβυτάτοις ὅ τι χρὴ ποιῆν. ἐπεὶ δὲ πᾶσιν ἐδόκει δικτάτορος δεῖσθαι ὁ καιρός, ἀποδείκνυσιν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην Λεύκιον Κικιννάτον. καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα ἀναστρεφόμενος, ᾤχετο πάλιν ὑπὸ τὸ στρατόπεδον. ὁ δὲ τῆς πόλεως ἔπαρχος Φάβιος ἔπεμπε τοῖς τρεσβευομένοις τὸν Κόϊντον ὑπὸ τὴν ἀρχήν. ἔτυχε δὲ καὶ τότε ὁ ἀνὴρ τῶν κατ' ἀγρὸν ἔργων ἀναστρεφόμενος. ἰδὼν δὲ τὸν τρεσβύτατα ὄχλον, καὶ ὑποστήσας ἐπ' αὐτὸν ἥκειν, ἐαθῆτά τε ἐλάμβανεν ὑπερεπτέραν, καὶ ὑπεδύετο αὐτοῖς ἐπορεύετο. ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάρεσι κεκοσμημένους ὑπερεπέσι τρεσβῆν, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις εἰκοσιτέσσαρας παρέστησαν, ἐαθῆτάς τε ἀλουργὰς, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σήματα οἷς τρεσβύτερον ἡ τῶν βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχή, τρεσβυτέρου ἦν. ὁ δὲ, μαθὼν ὅτι δικτάτωρ ἀπεδέδεκται τῆς πόλεως, οὐκ ὅπως ἠγάπησε τηλικαύτης τιμῆς τυχὼν, ἀλλὰ τρεσβαγμαχήσας εἶπεν, Ἀπολέσθαι ἄρα καὶ τούτου τῆς σκιαῦ ὁ καιρὸς ἀφ' τὰς ἐμὰς ἀγρολίας, καὶ πεινήσομεν ἀπόλλες κακῶς. μετὰ τῶτα τοῦ δεδομένου εἰς τὴν πόλιν, τρεῖς τον μὲν ἐθάρρυνε τοῖς πολίταις, λόγον σὺν τῷ πλήθει διεξελθὼν ἐξεγείρας τὰς ψυχὰς δυνάμενον ἐλπίσιν ἀγαθαῖς· ἔπειτα συναγαγὼν ἀπόλλας τοῖς σὺν ἀκμῇ, τοῖς τε κατ' πόλιν καὶ τοῖς σὺν τῇ ἀγρῷ, καὶ τὰς

accitisq; sociorũ auxiliis, magistrum equitum dixit L. Tarquinium, virum neglectum quidem ob paupertatem, sed bello strenuum: conflatisque istis copiis, vbi quæstorem T. Quintium attigit, qui aduentum eius exspectabat, assumpto illius etiam milite, admouit ad hostem exercitum. Vbi vero satis perspexit locorum naturam in quibus castra erant, partem exercitus in sublimi collocauit, qui prohiberent nequa Æquis noua auxilia commeatusve submitterentur: reliquos ipse produxit in aciẽ. nec Clœlius pugnam detrectauit, vt qui non contemnendum circa se haberet exercitũ, ipse vir magnanimus, nec bello ignauus. dimicatum est acriter: tandem Romanis cõtinua bellorum assuetudine laborem facile ferentibus, & equitibus quacumque parte laboraretur succurrentibus, Clœlius expugnatus in castra sua concluditur. Post hæc Quintius eum circumdedit vallo excelso, & crebris circumcircaturribus distincto; & quia commeatus inopia laborare illum norat, tum ipse continuo incursu vallum Æquorũ impetiuit, tum Minucium ex altera parte cum suis inuadere iussit: ita vt Æqui & commeatu destituti, & auxilii spe frustrati, vrgentibus vndequaque hostibus, sumpto supplicum habitu, legatos ad Quintium de pace acturos mitterẽt. Ille respondit, se ceteris quidem Æquis pacem daturum, liberosque dimissurum, si positis armis singuli subire iugũ vellent: Gracchum vero belli ducem, cum reliquis defectionis auctoribus, vt hostem tractaturum: iussitque vt eos vinctos sibi dederent. Quibus annuentibus, illud insuper *multæ nomine* imposuit, vt cum Tusculanos, populi Romani socios, nulla iniuria lacessiti, capto & direpto oppido, in seruitutem abegissent, vicillim sibi e suis oppidis Corbionẽ traderent eodẽ tractandã modo. Cũ his respõsis legati dimissi, paulo post reuersi sunt Gracchum vinctum adducẽtes cum ceteris defectionis sociis. ipsi deinde positis (vt imperator mãdarat) armis, relictis suis castris, per Romana castra sub iugo transierunt; & Corbionem ex pacto dediderũt: hoc vno postulato, vt ingenuis *antequam oppidum diriperetur*, liceret excedere; quibus

ἀνῶν τῶν τῶν συμμάχων ὑπὸ τῆς κυρείας μεταπεμψάμενος, ἐστράτευσε τε ἀποδείξας Λεύκιον Ταρκυίνιον, ἀνδρα τῶν ἡμελημένων λόγῳ ἀφ' πενίας, τὰ δὲ πολέμια ἠγωνᾶτον, συγκεκροτημένῳ ἔχων δυνάμιν, καὶ καταλαβὼν τὸν ταμίαν Κόϊντον Τῖτον ἀναδεχόμενον αὐτὸ τῷ παρουσίαν, λαβὼν καὶ τῷ σὺν ἐκείνῳ δυνάμιν, ἧκεν ὑπὸ τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ κατέστησε τῷ τῶν χωρίων φύσιν, σὺν οἷς ἐν τὰ στρατόπεδα, μέρος μέν τι τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τοῖς μετεώροις ἔταξεν, ὡς μήτε βοήθεια τοῦ δεήσοιτο τοῖς Αἰκανοῖς ἐπέρα, μήτε τροφαί· τῷ δὲ λοιπῷ δυνάμιν αὐτὸς ἔχων, τρεπῆν σὺν τέταγμένος εἰς μάχην. καὶ ὁ Κοίλιος οὐδὲν ὑποδείσας· ἤ τε γὰρ δυνάμις ἐν ἀεὶ αὐτὸν σὺν ὀλίγῳ, καὶ αὐτὸς ἐδόκει ψυχῇ οὐ κακὸς εἶ τὰ πολέμια· δέχεται αὐτὸν ὑπιόντα, καὶ ἐν μάχῃ καρτερᾷ. χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀφ' τοῖς συνεχεῖς πολέμοις ἀναφερόντων τὸν πόνον, τῶν δὲ ἱππέων ἐν τῷ κάμνον μέρος ἀεὶ ὑπεβοηθούντων τοῖς πεζοῖς, ἡσυθεὶς ὁ Γράγχος καταλείεται εἰς τὴν ἑαυτῷ χάρακα. ὑμῖν δὲ ὁ Κόϊντος τρεπαφρύσας αὐτὸν ὑψηλῷ χράκι, καὶ πύργοις πυκνοῖς τρεβαλὼν, ἐπεὶ κάμνον ἔμαθε τῶν ἀναγκαίων τῇ τοιαύτῃ, αὐτός τε τρεσβολὰς ἐποιῆτο συνεχεῖς τρὸς τὸν χάρακα τῶν Αἰκανῶν, καὶ τῶν Μινυκίῳ τρεσέταξεν ἀπὸ τῶν ἑτέρων ἐξίεναι μερῶν. ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ Αἰκανοὶ τροφῆς τε ἀποστερούμενοι, καὶ συμμάχων βοήθειαν ἀπεγνωκότες, πολιορκούμενοί τε πολλαχόθεν, ἱκετηρίας αἰδεσθέντες ὑπὸ τρεσβεύεσθαι τρὸς τὸν Κόϊντον τῆς φιλίας ἀφαλεούμενον. ὁ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις Αἰκανοῖς ἔφη ἀπένεμεν, καὶ δίδοναι τοῖς σώμασι τὴν ἄδειαν τά τε ὅπλα ἀποτεμόντας, καὶ καθ' ἕνα διεξιοῦσιν ὑπὸ ζυγόν, Γράγχῳ δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν πολέμου, καὶ τοῖς σὺν ἐκείνῳ βουλεύσασι τὴν ἀπόστασιν, ὡς πολεμίοις χρήσασθαι ἐκέλευε τε αὐτοῖς ἄγειν τοὺς ἄνδρας δεδεμένους. ὑπομενόντων δὲ ταῦτα τῶν Αἰκανῶν, τελευταῖον αὐτοῖς ἐκεῖνο τρεσέταξεν· ὅπῃ Τύσκλον πόλιν Ῥωμαίων σύμμαχον ἐξωσφραπόδισαντο, καὶ διήρπασαν, οὐδὲν ὑπὸ Τυσκλαίων παθόντες κακὸν, ἀντιτρεφαρεῖν ἑαυτῷ πόλιν τῶν σφετέρων Κορβιῶνα, τὰ ὅμοια ἀφ' ἑαυτῷ. ταύτας λαβόντες οἱ τρέσβεις τὰς ἀποκρίσεις, τρεσήεσαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν ἄγοντες τὸν Γράγχον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δεδεμένους· αὐτοὶ δὲ τὰ ὅπλα θέντες, ἐξέλιπον τὴν παρεμβολὴν, ἀφαπορευόμενοι, καθάπερ ὁ στρατηγὸς ἐκέλευσε, ἀφ' τῶν Ῥωμαίων χάρακος ὑπὸ ζυγὸν καὶ τὴν Κορβιῶνα κατὰ τὰς ὁμολογίας παρεδίδοσ, τὰ ἐ-
481 λεύθερα σώματα μόνον ἐξιέναι αἰτησάμενοι, τοῦ ὧν

III ij

Tuſculanos captiuos ex permutatione dimiſerunt. Quintius accepto oppido, quod e præda lectiſſimum erat, Romam deferri mandauit; reliqua omnia per centurias diuidēda reliquit, tum iis qui ſecum venerant, tū iis qui cum quæſtore T. Quintio præmiſſi fuerant: at iis qui cum Minucio conſule in vallum concluſi fuerāt, magni muneris loco eſſe debere dixit, quod ipſos morti ſubtraxiſſet. His rebus geſtis, & magiſtratum deponere coacto Minucio, reuerſus eſt in vrbem clariore triumpho quam vllus ducū *ad eam diem*; intra ſexrūdecimum diem ex quo magiſtratum, acceperat ſeruatis Romanorum caſtris, ſuperato valido hoſtium exercitu, vrbe quoque hoſtili direpta & præſidio munita; catenatum præ ſe agens belli ducē cum aliis captiuis illuſtribus. Et quod maximam meretur admirationem, cum ſummam poteſtatē in ſex menſes accepiſſet, non vſus eſt toto legis beneficio: ſed vocato in cōcionem populo, reddiitaq; rerum geſtarū ratione, magiſtratum eiurauit. cūq; ſenatus vellet vt ex agro armis parto quantum liberet caperet, mācipia item & pecunias e præda ſibi ſumeret, iuſtisq; opibus, quas ſuo labore ex hoſtib. honeſtiſſime cōquiſiſſet, paupertatem corrigeret; amicis quoq; ac gētilibus priuata munificētia hominem ornare volentibus, & nihil magis cupientib. quam talem virum videre diuitem, noluit quidq̄ eorum quę offerebantur accipere; ſed laudata illorum erga ſe propenſa voluntate, recepit ſe in ſuū prædiolum, operariāq; ſibi vitā pro regia reſumpſit; magis ſibi paupertate placens q̄ alii homines diuitiis. Nec multo poſt alter conſ. Nautius, acie victis Sabinis, & agro eorū magna ex parte vaſtato, reduxit domū copias.

A.V.C.297. olymp. 81, conſſ. C. Horatio, Q. Minucio, turbæ domi, ac foris bellum cum Æquis & Sabinis.

Hos ſecuta eſt LXXXI Olympias, qua in ſtadio vicit Polymnaſtus Cyrenēſis, principe Athenis Callia; quo anno Romæ C. Horatius, Q. Minucius facti conſſ. Horū cōſulatu Sabini rurſum cū copiis egreſſi, magnā agri Romani partē deuaſtarūt; & profugi agreſtes, agminatim in vrbē veniētes, nuntiabāt occupata omnia q̄ inter Fidenas & Cruſtumeriū interiacerent. Æqui etiam nuper deuicti, arma reſumpſerūt; & miſſo per noctē iuuentutis robore, Corbionis (qd oppidum

διήλλαξαν τοῖς Τυσκλανῶν αἰχμαλώτοις. τῷ δὲ λαβὼν δὲ Κοΐντιος τὴν πόλιν, τὰ μὴν ὅπλα φανέντα τῶν λαφύρων εἰς Ῥώμην ἐκέλευσε φέρειν, τὰ δ' ἄλλα πάντα διελέσθαι κατ' λόχους ἐπέτρεψε τοῖς τε σὺν αὐτῷ παραγενομένοις στρατιώταις, καὶ τοῖς ἅμα Κοΐντῳ τῷ ταμίᾳ παρεσταλκόσι. τοῖς δ' μετ' Μινυκίου τοῦ ὑπάτου κατακλῃσθεῖσιν ἐν τῷ χάρακι μεγάλην ἔφη δεδωκέναι δωρεὰν, τὰ σώματα αὐτῶν ἐκ θανάτου ῥυσάμενος. ταῦτα παρεξέας, καὶ τὸν Μινύκιον ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἀναγκάσας, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατήγαγε λαμπροτάτην ἀπόντων ἡγεμόνων θρίαμβον· ἐν ἡμέραις ἑκκαίδεκα τῆς πάσας, ἀφ' ἧς παρέλαβε τὴν ἀρχὴν, στρατόπεδόν τε σώσας φίλιον, καὶ πολεμίων δύναμιν ἀκμάζουσαν καθελὼν, πόλιν τε αὐτῶν πορθήσας, καὶ φεύγειν αὐτῆς ὑποληπτὸν, τόν τε ἡγεμόνα τοῦ πολέμου, καὶ τοὺς ἄλλους ὀπφανεῖς ἀνδρας ἀλύσει δεδεμένους ἄγων. καὶ ὁ μάλιστα πάντων αὐτοῦ θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι τὴν τοσαύτην ἀρχὴν εἰς ἑξάμηνον εἰληφὼς, οὐκ ἐχρήσατο πανταχῇ τῷ νόμῳ· ἀλλὰ συναγαγὼν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ περὶ τῶν πεπραγμένων λόγον ἀποδοὺς, ἐξωμόσατο τὴν ἀρχήν. τῆς τε βουλῆς, χλῶ τε ὅσον ἐβούλετο λαβεῖν ἐκ τῆς δεικτήτου, καὶ ἀνδράποδα καὶ χρήματα ἐκ τῶν λαφύρων, ἐπανορθώσαί τε τὴν πενίαν πλούτῳ δικαίῳ, ὃν ἀπὸ πολεμίων κάλλιστον ἐκτήσατο τοῖς ἰδίοις πόνοις, ἀξιούσης, φίλων τε καὶ συγγενῶν δωρεὰς παρεσφερόντων μεγάλας, καὶ αὐτὸ πάντος ἀγαθοῦ πεπειραμένων ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα ἀπορῆν, ἐπαινέσας αὐτοῦ τῆς παρθυμίας, οὐδὲν τῶν δεδομένων ἔλαβεν, ἀλλὰ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο χωρίον, καὶ τὸν αὐτουργὸν αὐτοῦ αὐτὸ τοῦ βασιλικοῦ μετείληφε βίον, μεῖζον φρονῶν ὅτι πενίᾳ, ἢ ἄλλοι ὅτι πλούτῳ. μετ' οὐ πολὺ δὲ χρόνον καὶ Ναύτιος ἄτερος τῶν ὑπάτων νικήσας Σαβίνους ἐκ παρατάξεως, καὶ τῆς χώρας αὐτῶν πολλὴν καταδραμὼν, ἀπῆλθεν ἐπ' οἴκου τοὺς δυνάμης.

μετ' δὲ τούτοις ὀλυμπιὰς μὴν ἑνὸς ὀγδοηκοστὴ καὶ πρώτη, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Πολύμναστος Κυρηναῖος, Ἀθήνησι δὲ ἦρχεν Καλλίας, ἐφ' οὗ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἐν Ῥώμῃ παρέλαβε Γάϊος Ὁράτιος, καὶ Κόϊντος Μινύκιος. ὅτι τούτων Σαβῖνοι πάλιν στρατεύσαντες ὅτι Ῥωμαίοις, πολλὴν τῆς χώρας αὐτῶν ἐδῄωσαν, καὶ ἦκον οἱ φυγάδες ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀθροοι, κατειδόμενοι πάντα ὑπ' αὐτῶν τὰ μεταξὺ Κρουστομερείας τε καὶ Φιδηνῶν λεγόμενοι. Αἰκανοί τε οἱ νεωστὶ καταπολεμηθέντες, ἐν τοῖς ὅπλοις αὖθις ἦσαν· καὶ οἱ μὴν ἀκμαιότατοι αὐτῶν νυκτὸς ἐλάσαντες ὅτι Κορβιῶνα πόλιν, ἣν ἐν τῷ παρελ-

παρελθόντι ἐνιαυτῷ Ῥωμαίοις παρέδοσαν, τήν τε φεύγειν τὴν ἐν αὐτῇ κοιμωμένην δυνάμει κατέσφαξαν, πλὴν ὀλίγων οἱ ἔτυχον ἀφυστερουντες· οἱ δὲ λοιποὶ μεγάλῃ χαρᾷ γραβύσαντες ὅτι πόλιν Βιρτοῦνα τῶν Λατίνων ἔθνους, ἐξ ἐφόδου παραλαμβάνοντες, ἃ ὅσα Ῥωμαίους οὐκ οἷόν τε ἦσαν ἐργάσασθαι, ταῦτα δι' ὀργὴν τοῖς συμμάχοις αὐτῶν διέθεσαν· τοὺς μὴν ἐν ἥβῃ πολίτας, πλὴν εἴ τινες διέφυγον δίχα δίσκομένης τῆς πόλεως, ἀπέκτειναν, γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας αὐτῶν, καὶ τὰ γηραιὰ τῶν σωμάτων ἐκδραποδίσαντο, καὶ τῶν χρημάτων ὅσα δυνάμει αὐτοῖς φέρειν ἦν, συσκευασάμενοι κατ' κοπουδὴν, πρὶν ἀπόνοιας ὅπτεσθαι ὅσον ὅσα Λατίνοις, ἀνέστρεψαν. τούτων δὲ ἅμα συναγηγερμένων ὑπό τε Λατίνων καὶ τῶν ἐκ τῆς φεύρας ἀφικομένων, ἡ μὴν βουλὴ γραπαὶ ἐκπέμψαν ἐψηφίσατο, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἀμφοτέροις πορεύεσθαι· οἱ δὲ περὶ τὸν Δερήνιον δήμαρχοι, πέμπτον ἔτος ὅτι τῆς αὐτῆς ὀν-

482 τες ἐξουσίας, ἐκώλυον, ὡς πρὶν καὶ ἐν τοῖς πρότερον ἐποίουν ἔτεσιν, ἐνιστάμενοι τῇς γραπολογίας τῶν ὑπάτων, τὸν ἐντὸς τείχους πρῶτον ἀξιοῦντες καταλυθῆναι πόλεμον, ἀποδοθείσης τῷ δήμῳ τῆς περὶ τοῦ νόμου ἀναγνώσεως, ὃν ὑπὲρ τῆς ἰσηγορίας εἰσέφερον, ὅ τε δῆμος αὖθις συνελάμβανε πολλοὺς ἐπὶ τῆς βουλῆς καὶ ὀπφόνους διεξιόσι λόγοις. ἐλκομένου δὲ τοῦ χρόνου, καὶ οὔτε τῶν ὑπάτων ὑπομενόντων περιβουλεύσαί τε καὶ εἰς τὸν δῆμον ἐξενεγκεῖν τὸν νόμον, οὔτε τῶν δημάρχων συχωρῆσαι βουλομένων τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν ἔξοδον τῆς γραπαῖς γενέσθαι, λόγων τε πολλῶν καὶ κατηγοριῶν ἃς ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ὅτι τῆς βουλῆς μάτην ἀναλισκομένων, ἑτέρα τὶς εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τῶν δημάρχων ὅτι τῇ βουλῇ πολιτεία, καὶ τὸ χρυσαμφὲν ὃ συνέδριον, τὴν μὴν τότε κατέχουσαν φάσιν ἐφαύνεν, ἑτέρων δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων ἐγένετο πλεονεκτημάτων αἰτία τῷ δήμῳ. δηλήσομεν δὲ καὶ ταύτην τὴν δωρεὰν ὃν τρόπον ὁ δῆμος ἔλαβε. φεγμένης καὶ ἀφορπαζομένης τῆς τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων γῆς, καὶ τῶν πολεμίων ὡς δι' ἐρημίας ἐλαυνόντων, κατ' ἐλπίδα τοῦ μηδεμίαν ἐπ' αὐτοῖς ἐξελθεῖσθαι δυνάμιν, ἀφ' τὴν κατέχουσαν ἐν τῇ πόλει φάσιν, οἱ μὴν ὕπατοι τὴν βουλὴν συνήγαγον ὡς περὶ τῶν ὅλων ἔκατον τοῦτο βουλευσόμενοι. ῥηθέντων δὲ πολλῶν λόγων πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην Λεύκιος Κοΐντιος ὁ τῷ παρελθόντι θυόμενος ἔτει δικτάτωρ, ἀνὴρ οὐ μόνον τὰ πολέμια δυνάτατος τῶν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικὰ δοκῶν εἶ φρονιμώτατος, γνώμην ἀπεφήνατο ἡ μάλιστα πείθοι τοὺς τε δημάρχους

superiore anno Romanis dediderant) præſidium ſopitum inuaſerunt atque interfecerunt, exceptis paucis qui forte aberant. ceteri magno numero egreſſi, Ortonem Latini nominis oppidum primo impetu ceperūt, & iram quam in Romanos non poterant, effuderunt in ſocios, cædibus ſæuiendo in omnes quotquot pubertatem attigiſſent; niſi ſiqui inter primam ſtatim trepidationem elapſi eſſent: mulieres vero, pueros, & ſenes, captiuos abduxerunt; & conuaſata propere, quantam ferre poſſent, præda, prius quam a Latinis populis ſuccurreretur, in tutum ſe receperunt. Quæ cum vnâ tum a Latinis tum ab his qui e præſidio euaſerant, in vrbem renuntiarentur, decreuit ſenatus emittendum eſſe cum copiis vtrumq; conſulem. At Virginius cum collegis, iam quintum tribuni plebis refecti, delectus impediebant, quemadmodum in ſuperioribus; inteſtinum bellum prius finiri poſtulantes, & legem de æquando *ciuium* iure latam, ad populi cognitionem referri; plebe quoque multas cum illis inuidioſas voces in ſenatum iactante. Cumq; tempus extraheretur, & neque conſules de lege ad populum referenda ſenatusconſultum vrgerent, neque tribuni vel educi vel conſcribi copias ſinerent, nil proficientibus orationibus & expoſtulationibus, quas alteri aduerſus alteros tum in curia tum in comitio frequentes inſtituebant, tribuni ſenatum nouo inſtituto circumuenerunt, quod tum quidem ſeditionem in vrbe ſopiit, ſed in poſterum multas & magnas plebi ad augendam potentiam occaſiones præbuit. Hoc quoq; potentiæ incrementum vt plebi obtigerit, referre libet. Dum Romanorum æque ac ſociorum agri popularentur, hoſte omnia ceu deſerta peruaſtante, nec quidquam metuēte ne Romani cum exercitu occurrerent, quippe qui inteſtina ſeditione laborarent, conſſ. ſenatū coegerāt, quaſi extremū hoc de rerū ſumma cōſultaturi. Vbi cū habitis aliquot orationib. ad ſententias rogādas ventū eſſet, primus L. Quintius, qui ſuperiore anno dictator fuerat, vir nō belli ſolum verumetiam pacis artibus ætate ſua clariſſimus, dixit pro ſentētia quod maxime tum tribunos

tum ceteros ciues mouit: actionem illam de lege cognoſcenda, quandoquidem in præſenti aliæ res magis vrgeant, differēdam in tempus opportunius. bellum vero quod ſit præ manibus, & tantum non in vrbem ipſam incumbat, propulſandũ totis viribus, nec committēdum vt imperium maximis laboribus partum, turpiter amittatur per ignauiam. Quodſi plebis opera *ad id tuendum* impetrari nõ poſſit, debere patricios vna cum clientibus, & ſiqui alii ciues ad pulcherrimum hoc pro patria certamen ſe ſponte offerant, alacri animo in hoſtem pergere, inuocatis ad præmonſtrandam belli viam diis vrbis cuſtodibus. fore namq; vt e duobus iuſtiſſimis & honeſtiſſimis alteruttũ conſequantur, aut victoriam omnibus tum ſuis tum maiorum rebus geſtis clariorẽ, aut in forti certamine mortem honeſtiſſimam. huic tam honeſto periculo neque ſe defuturum, ſed ęque ac valentiſſimum quemque interfuturum prœlio; idemq; facturos omnes ſeniores, quibus libertas cordi ſit ac bona fama. In hanc ſententiam vbi a ceteris omnibus itum eſt, nec fuit qui contrarium diceret, concionẽ aduocarunt cõſules. Ad quam confluẽte populo, vt rem nouam audituro, progreſſus in medium alter cõſul C Horatius, conabatur perſuadere plebi vt hanc quoq; expeditionẽ volens ac libens ſuſciperet. ceterum tribunis reclamantibus, & plebe illis adhærente, rurſum progreſus cõſul, Rem egregiam, inquit, & mirificam feciſtis, Virgini, diiuulſa a ſenatu plebe: &, quantum in vobis eſt, actum eſt de imperio ceterisque commodis quæ vel a maioribus accepimus, vel noſtris laboribus nobis hucuſque peperimus. nos tamen non ſinemus hæc nobis eripi ſine *ſudore ac* puluere; ſed ſumptis armis vna cum aliis ciuibus, qui patriam cupiunt incolumem, ibimus cum bona ſpe in prœlium: &, ſiquis deus curat iuſta & præclara certamina, & fortuna quæ hanc vrbem iam multos annos prouehit, nondum eam deſtituit, hoſtes ſuperabimus. quodſi numen aliquod obſtat, nec ſaluam rempubl. vult, non tamen propterea nos pium patriæ ſtudium deponemus, ſed omnium honeſtiſſimam pro ea mortem oppetemus. vos interim domi cum mulierculis manete generoſi plebis præſides, nobis deſertis vel potius proditis;

ὑβ ὅοις δὴ ὅοις πολίτας, τὴ μὲν ὑπὲρ τῆς νόμου δεδόγωσιν οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι καλεπεύουσαν εἰς ἑτέρους ἀνα-βαλέαθ χαρεῖν ὅπτι τηδεοτέρους· τῆ ὄ ἐν χερσὶν ὄντα, ὑβ ὅσον ἔτω τῇ πόλει πλησιάζοντα πόλεμον ἀφαθ πάσῃ προθυμίᾳ, ὑβ μὴ φείδεῖν τῆ μὴ πολλῶν κληθεῖσαν ἡγεμονίαν πόνων ἀφαρεῖ ὑβ ἀνδρῶς ἀπολεμεῖν. ἐὰν ὄ μὴ πείθῃ ὁ δῆμος, οἷς πατρικίοις ἅμα τοῖς πελάτοις καθοπλισαμένοις, τῶν τε ἄλλων πολιτῶν τοῦ βαλαβοῖτας οἷς ἐῶ ἐκνύσιον σωάφαθ τῆ καλλί-
10 σου τῆ πατρίδος ἀγῶνος, χωρῆν προθύμως· ὅπτι τῆ πόλεμον, θεοῖς ὅσοι φυλάττοῦσι τῆ Ῥωμαίων πόλιν ἡγεμόνας τῆ ὁδῆ ποιησομένοις. συμβήσεαθ γὰρ αὐτοῖς δυοῖν καλῶν ἔργων ὑβ δικαίων θάτερον, ἢ νίκεν ἐξενέγκαθ πασῶν ὧν αὐτοί ποτε ἢ οἱ πατέρες ἐξεωνέγκαντο λαμπροτάτεν, ἢ τοῦ τῶν ἐν αὐτῇ καλῶν διὰ τύχης ἀγωνιζομένοις ἀποθανεῖν. ταύτης μὲν τοι τῆ καλῆς πείρας οὔτε αὐτὸς ἀπολείψεαθ ἔφη, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τοῖς κρίνεσα ἐρρωμένοις παρὼν ἀγωνιεῖαθ, οὔτε τῆ ἀγῶν ἢνὰ προεσβυτέρων οἷς ἐστὶν ἐλθθερίας τε καὶ δόξης ἀ-
20 γαθῆς λόγος. ὡς ὄ ὑβ τοῖς ἀνθοις ἅπασι ταῦτα ἐδόκει, ὑβ ὑθεὶς εὐθὺ ὁ τῶν ἀντία ἐρῶν, οἱ μὲν ὕπατοι τῆ δῆμον εἰς ἐκκλησίαν σωνεκάλεσε. σύνελθόντος ὄ ὡς ὅπτι καινοῖς ἀκούσμασι, πάντος ἔ κτῆ τῆ πόλιν ὄχλου, παρελθὼν ἄτερος τῆ ὑπάτων Γάϊος Ὁρᾶτιος, ἐπειρᾶτο πείθειν τοῖς δημοτικοῖς ἐκόντας ὑπομένειν ὑβ ταύτεν τὴν στρατιάν. ἀντιλεγόντων ὄ τῶν δημάρχων, ὑβ τῆ δήμου πρεσβεύοντος αὐτοῖς τῆ νοῦν, παρελθὼν πάλιν ὁ ὕπατος εἶπε· Καλόν, θεάνιε, ὑβ θαυμαστὸν ἔργον ἐξεφράσαθε, ἅπαντα ἀφαιρούμενοι τῆ βουλῆς τὸν δῆμον· ὑβ ὃ μὲν ἐφ' ὑμῖν εἶ μέρος, πάντα ἀπολωλέκαμεν, ὅσα τοῦδε τῆ πρεσβύτερον τοῦδε καβοῖτας, ἢ τοῖς ἑαυτῶν πόνοις κτησάμενοι καλέομεν ἀγαθά. ὑ μὲν ἡμῖν γε ἀκριτὶ μεθησόμθα αὐτῶν, ἀλλὰ φυλαβοῖτες τὰ ὅπλα μὴ τῆ βουλομένων σώζεαθαι τὴν πατρίδα, χωρήσομεν ὅπτι τὸν ἀγῶνα, τὰς ἀγαθὰς πρεσβευόμενοι τῆ ἔργων ἐλπίδας· ὑβ εἴ τις ἄρα θεὸς ὅπτι σκοπῆ τοῖς καλοῖς ὑβ ἀγαθοῖς ὑβ δικαίοις ἀγῶνας, ὑβ ἡ τὴν πόλιν τήνδε αὔξουσα οὐ πολλῆ χρόνου τύχη εἰ μήπω πρεσλέλοιπεν αὐτὴν, χρείᾳ τῆ ἐχθρῶν ἐσόμθα· εἰ δέ τις ἄρα οὐκέτι ἐκεῖνε δαίμων, ὑβ ἀναλιοῦται τῇ σωτηρίᾳ τῆ πόλεως, ὅ-τοι κτῆ τό γε ἐν ἡμῖν εὔνοιαν καὶ προθυμον ἀπολῆται, ἀλλὰ τὸν ἀπόντων κρείττοσιν αἱρησόμθα θάνατον τοῦ τῆς πατρίδος. ὑμεῖς δὲ αὐτοῦ μένοντες οἰκουρῆτε ἅμα τῆς γυναιξὶν, ὦ γυναῖοι καὶ καλοὶ πρεσβάται τῆς πόλεως, ἐγκαταλιπόντες, μᾶλλον ὄ προδόντες ἡμᾶς,

» οἷς οὔτε δὴ νικήσωμεν, ὁ βίος ὑμῶν ἔσται καλὸς, οὔτε
» δὴ ἄλλως χωρήσῃ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀσφαλῆς εἰ μὴ ἄρα
» ἐκείνῃ τῇ ψυχρᾷ ἐλπίδι ἐπαίρεαθε, ὡς ἀφαφθαρέν-
» των τῶν πατρικίων, ὑμᾶς ἐάσουσιν οἱ πολέμιοι, τοῦ-
» τον ὑπολογιζόμενοι τὸν διεργεσίαν, καὶ συγχωρή-
» σουσιν ὑμῖν τὸν πατρίδα, καὶ τὸν ἐλθθερίαν, καὶ
» τὸν ἡγεμονίαν, καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ ὅσα νῦν ἔ-
» χετε, καρπούσθαι, ὧν ὑμεῖς, ὅτε τὰ ἄριστα ἐφεστήτε,
» πολλὸν μὲν γὴν ἀπεστέρεμεθε, πολλὰς τε πόλεις ἐξαν-
» δραποδισάμενοι κατεσκάψατε, πολλὰ ὄ ὑβ μεγάλα, 10
» καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆ πάντος αἰῶνος ἀφανισθησόμενα
» ἔθνεα καὶ μνημεῖα τῆς ἐλθρας ἀνεστήσατε. ἀλλὰ τί
» ταῦτα τοῦ δήμου ὅπτιμῶ, ὃς οὐδέποτε πονηρὸς ἐκὼν
» ἐγένετο, μᾶλλον ἢ οὐχ ὑμῖν, ὦ Θεράνιε, τοῖς τὰ καλὰ
» πολιτευομένοις; ἡμῖν μὲν ὅῶν οἷς ἀνάγκη μηδὲν τα-
» πεινὸν φρονῆν, δέδοκται τε, καὶ οὐθὲν ἔσται ὃ κωλύον,
» ἄραθαι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα· ὑμῖν ὄ τοῖς
» ἐγκαταλιποῦσι καὶ προδοῦσι ὃ κοινὸν ἥξῃ δίκη ἡ-
» μφερὴς οὐ μεμπτὴ τοῦδε θεῶν. ἐὰν ἄρα ἀφαφύγητε
» τὸν τοῦδε ἀνθεφόντων κόλασιν, ἀλλ' οὐδὲ ταύτεν 20
» ἀφαφύξεαθε. ὡς μὴ με δεδίπεαθαι ὑπολάβοντε·
» ἀλλ' ἴστε ὅτι οἱ καταλειφθέντες ἡμῶν ὀνταῦθε τὸ πό-
» λεως φύλακες, ἐὰν κρείττω τὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῖν ᾖ,
» φεγήσεσιν ἀ πρεσσῆκεν αὐτοῖς φεγῆν. οὐ γὰρ ἥδη μὲν
» ποτ βαρβάρεσις ἁλισκομένοις ὑπὸ τῶν πολεμίων
» εἰς νοῦν ἦλθε, μήτε γυναικῶν αὐτοῖς τοῦδε χωρῆσαι,
» μήτε παίδων, μήτε πολιτῶν, ἀλλὰ τὰς μὲν ἐμπορῆ-
» σαι, τὰ ὄ καταστρέψαι· Ῥωμαίοις ὄ ἄρα, οἷς ἑτέρων
» ἀρχὴν πατρικοί ἐστιν, οὐ τοῦδε πόσε) ταῦτα πρεῖ ἐαυ-
» τῶν φεγῆν. οὐχ ὅτως ἀνθυφῆς ἔσον), ἀλλ' ἀφ' ὑμῶν τῆ 30
» ἐλθίστων ἀρξάμενοι, τότε χωρήσουσι πρεῖς τὰ φίλια.
» πρεῖς ταῦτα ὁρῶντες, ἐκκλησιάζετε, καὶ νόμοις εἰσ-
» φέρετε καινοῖς. ταῦτα ὑ πολλὰ τούτοις ὅμοια εἰπὼν,
παρεσήσατο τοῖς πρεσβυτάτοις τῆ πατρικίων κλαί- 483
οντας. οὓς ἰδόντες πολλοὶ τῆ δημοτικῶν, οὐδὲ αὐτοὶ κα-
τέχειν τὰ δάκρυα ἐδυνάντο. θορυμβῆς ὄ πολλῆς συμ-
παθείας πρεῖς τε τὰς ἡλικίας τῆ ἀνδρῶν καὶ πρεῖς
τὰ ἀξίας, μικρὸν ὅπτι χὼν ὁ ὕπατος, Οὐκ αἰσχύνεαθε,
ἔφησεν, ὦ πολῖται, οὐδὲ κτῆ γῆς δύεαθε, εἰ οἵδε οἱ γέ-
ροντες ὑπὲρ ὑμῶν τῆ νέων τὰ ὅπλα ἀνάψαντο), ἀλλ' 40
» ὑποτμήσετε ἀπολφθείσας τούτων ἡνωμένων, οἷς
» ἀεὶ πατέρας ἐκαλεῖτε; ὡς ἀετλοι ὑμεῖς, ὑβ οὐδὲ πολί-
» ται τούτης ἀξιοι τῆ γῆς, ἐῶ ἐκλιφ οἱ τοῖς πατέρας ὅπτι
» τῆ ὤμων ὑπεξελφόντες, οἷς ὑβ δι' ὅπλων ὑβ ἀγὰ πυρὸς ὁδοὺς
» ἀσφαλῆς θεοὶ παρέχον. ὡς ὄ καὶ ἐμαθεν ὁ Θεράνιος
ἀγόμενον τὸν δῆμον ὑπὸ τῆ λόγων, δεδοικὼς μὴ τοῦδε

quib. nec, ſi vicerimus, honeſte; nec, ſi ſucceſſu caruerimus, tuto licebit viuere. niſi forte frigida illa ſpe attollimini, fore vt exſtinctis patriciis, vobis parcant hoſtes, & agnito hoc beneficio, vos patria, libertate, imperio, & ceteris omnib. bonis quib. nunc fruimini, frui ſinant; quib. vos, cũ mente adhuc ſana eſſetis, multos agros ademiſtis, multasq; vrbes abductis ciuib. euertiſtis, totq; & tãta hoſtilitatis cõtra eos tropæa & monumenta ſtatuiſtis, vt ne æternitas quidẽ omnis ea ſit abolitura. Sed quid plebẽ hoc nomine increpo, quæ numquã ſponte malitioſa fuit; ac nõ potius vos Virgini, qui hos pręclaros mores in ciuitatem inuchitis? nos certe, quos celſos animos ſumere cogit neceſſitas, ſemel decreuimus, nec eſt qđ nos impediturũ ſit, pro patria dimicare: vos deſertores & proditores reip. meritas diis vltorib. pœnas dabitis: ac, ſi forte hominũ pœnas effugeritis, deorũ tamẽ vindices manus effugere non poteritis. Nec territandi *tantum* gratia hęc a me dici exiſtimetis. certo enim ſcitote, eos noſtrũ qui reliẽti hic fuerint ad vrbis cuſtodiã, ſi hoſtes victores fuerint, eã quæ ipſos deceat mentẽ habituros. nã cum barbaris quibuſdam ab hoſte victis in mentẽ venerit coniuges, liberos, & tecta victoris libidini ſubtrahere, ac potius hæc incendere, illos iugulare; putatis Romanos, quibus hereditariũ eſt aliis imperare, nõ idẽ de ſeſe cõſulturos? nõ erunt adeo degeneres; ſed facto a vobis inimiciſſimis initio, tum demũ manus cõuertent in cariſſimos. Huc verſis oculis *atq; animis* cõciones habete, & nouas leges ferte. Hæc & multã his ſimilia locutus, produxit ſeniores patrum flentes. quibus cõſpectis, magna plebis pars nec ipſa ſibi a lacrymis temperare potuit. itaq; vehemẽter motis affectib. ætate aç dignitate virorum, conſul poſt interpoſitum breue ſilentium: Non pudet vos Quirites, inquit, nec ſub terram vos abditis, dum hi ſenes pro vobis iuuenibus arma ſumere parant? poteritisne hos duces deſerere, quos patres ſemper appellaſtis? o miſeri, ac ne Quiritiũ quidẽ nomine digni aut hac patria, cuius cõditores parentes ſuos geſtauerũt humeris, diis per armatos hoſtes & incẽdia tutam viã præbẽtibus. Tum Virginius, vt vidit flecti plebẽ his ſermonibus, veritus ne vel ſe

inuito id bellum vna cũ patriciis suscíperet, progressus in medium; Neq; deserimus vos, inquit, patres, neq; prodimus; nec vos deseruerimus, vt neq; antehac nos vlli expeditioni subtrahere cupiuimus; immo & viuere vobiscũ volumus & pati quidquid Deo libuerit. Sed cum semper promptam vobis operã nauauerimus, mediocrẽ a vobis gratiã reposcimus; vt quemadmodũ cõmunia pericula ex æquo vobiscum sustinemus, ita ẽt æquo vobiscũ iure degamus, constitutis legib. libertatis custodibus, quibus oẽs vtamur in posterũ. quodsi hoc vobis displicet, neq; ciuib. vestris hãc præstare gratiam vultis, sed capitale existimatis plebi æquale ius cõcedere, desinemus vobiscũ contendere; atq; aliud a vobis petemus beneficiũ; quo impetrato, forsan non opus erit nouis legibus. Veremur aũt ne hoc quoq; nobis negetur; qđ *tamẽ* nullo senatus detrimẽto concedi potest, & plebi erit gratum atq; honorificũ. Ibi cũ dixisset cõsul, si tribuni actionem istã senatui permitterent, nullam eis iustam petitionem denegatũ iri, iussissetq; effari quid peterent; Virginius pauca prius cũ collegis collocutus, ait se apud senatum disturũ. ac mox coacto a consulib. senatu, ingressus, secũ priuilegia plebis deferẽs, petiit plebeii magistratus numerum duplicari, & posthac quotannis pro quinq; tribunis creari decẽ. Id ceteri patres nihil reip. incõmodare censebant, ac sine vlla refragatione concedi posse iudicabãt, pręeunte sententiã L. Quintio tum principem auctoritatẽ in senatu obtinente. Solus contradixit C. Claudius Appii filius, eius qui semper plebis postulatis, si iniqua essent, aduersatus fuerat: qui tum in aliis actionib. publicis paterna vestigia sequebatur, tum in consulatu suo impedierat ne tribunis in equites cõiurationis per calumniã insimulatos permitteretur inquisitio. Is breui oratione docebat, plebẽ duplicato magistratus numero, nec moderatiorem nec meliorem futuram, sed dementiorem potius & insolentiorem. futuros enim tribunos, non sumpturos magistratum certis conditionibus, intra quas sese continerẽt, sed rursus verba facturos de agris diuidendis & cõmunicandis honoribus, omnesque ex ordine scrutaturos

τὴν ἑαυτῶν γνώμην κοινωνῶν ὑπομείνῃ τὸν πολέμου,
παρελθὼν εἶπεν· Ἡμεῖς οὔτε ἐγκαταλείπομεν, οὔτε
παραδίδομεν ὑμᾶς, ὦ πατέρες, οὐδὲ ἀπολείπομεν ὑμῶν,
ὥσπερ οὐδὲ πρότερον ἠξιώσαμεν οὐδὲ-
μιᾶς ἀπολείπειν φροντίδος, ἀλλὰ καὶ ζῆν αἱρούμε-
θα σὺν ὑμῖν, καὶ πάσχειν ὅ τι ἂν τῇ δαιμονίᾳ δοκῇ
μεθ' ὑμῶν. πειθόμενοι δὲ ἂν πάντα χαρίζοιτο ἡμᾶς γε-
νόμενοι, αἰξιούμεν μετείας παρ' ὑμῶν τυχεῖν χά-
ριτος, ὥσπερ τῶν κοινῶν κινδύνων ἰσομοιρούμεν ὑμῖν,
οὕτω καὶ τῶν δικαίων ὁ ἴσον ἔχειν, νόμοις καταστησά-
μενοι φύλακας τῆς ἐλευθερίας, οἷς ἀπειλοῦμεν ἀεὶ χρη-
σόμεθα. εἰ δὲ πείσεται τοῦτο ὑμῖν, καὶ οὐκ αἰξιοῦ-
τε τοῖς ἑαυτῶν πολίταις τοῦτο συγχωρῆσαι τὸ χά-
ριν, ἀλλὰ θανάτῳ ὑμῶν ἀθροῦ μεταδοῦναι τῷ δήμῳ
τῆς ἰσονομίας, οὐκέτι φιλονικοῦμεν ὑμῖν· αἰτησό-
μεθα δὲ ἕτερον παρ' ὑμῶν χάριν, ἧς τυχόντες, ἵ-
σως ἀν οὐδὲ καινῶν ἔτι δεηθείημεν νόμων. εἰσέρχεται
δὲ ἡμᾶς δυλάττοντα, μή ποτε οὐδὲ τούτης τύχωμεν,
ἐξ ἧς τῇ βουλῇ μὲν οὐδὲν ἔσται βλάβος, τῷ δὲ δή-
μῳ ὑμῖν τις ὑπαρξῇ καὶ φιλανθρωπία. εἰπόν-
τος δὲ τοῦ ὑπάτου ὅτι τοῦτο ὁ πολίτευμα τῇ βουλῇ
συγχωρεῖν οὐδενὸς ἄλλου ἀμφιτήσοντος τῶν δε-
όντων, καὶ κελεύοντος λέγειν ὅτου δέονται, ὀλίγα ἀμα-
λεχθεὶς τοῖς συναρχουσιν ὁ Οὐεργίνιος, ὅτι τῆς βου-
λῆς ἔφη ἐρεῖν. καὶ μετὰ τοῦτα συναγαγόντων ὁ συνέ-
δριον τῶν ὑπάτων, παρελθὼν τὰ δίκαια τοῦ δήμου
πρὸς τὴν βουλὴν ἄπορα εἰσενεγκάμενος, ἠτήσατο
διπλασιαθῆναι τὴν ἀρχὴν τὴν παρεῖσαν τῷ δή-
μῳ, καὶ ἀντὶ τῶν πέντε δημάρχων δέκα εἰς σιωπὴν
ἔκαστον ἀποδείκνυσθαι. τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι βλάβην οὐ-
δεμίαν ᾤοντο τῷ κοινῷ φέρειν, ἀλλὰ δίδοναι καὶ μὴ
ἀντιπαρῆν παραινοῦν, ἀρχόντος τῆς γνώμης Λου-
κίου Κοϊντίου, τοῦ τότε μέγιστον ἔχοντος ἐν τῇ βουλῇ
κράτος. εἷς δὲ μόνος ἀντέλεγε Γάιος Κλαύδιος, υἱὸς
Ἀππίου Κλαυδίου τοῦ πολλὰ πάντα χρόνον τοῖς εἰσηγή-
μασι τῶν δημοτικῶν, εἴ τινα μὴ νόμιμα ἴδοι, σκαν-
δαλοῦντος, ἀναδεδεγμένος τὰ πολιτεύματα τοῦ πα-
τρὸς, καὶ ὅτε αὐτὸς εἶχε τὴν ὕπατον ἀρχὴν, κωλύσας
δοθῆναι τοῖς δημάρχοις τὴν κατ' τῶν ἱππέων τ' ἐν τῇ
συνωμοσίᾳ ἀμαθηνομένων ἐξέτασιν. καὶ μικρὸν δι-
εξελθὼν λόγον, ἐδίδασκεν ὅτι μετειότερος μὲν ὁ δῆ-
μος οὐδὲν χρηστότερος ἔσται, διπλασιαθείσης αὐτῷ τῆς
ἀρχῆς, θυμοποιότερος δὲ καὶ βαρύτερος. οὐ γὰρ ὅτι ῥη-
τοῖς πισι πρὸς ἀλήθειαν τὴν ἀρχὴν τοῖς ὕστερον ἀπο-
δειχθησομένοις, ὥστε μὲν ἐν ὅτι τοῖς καθεστηκόσιν, ἀλλὰ
καὶ τὸν περὶ τῆς κληρουχίας αὖθις ἐπιζητήσειν λό-
γον, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἰσοτιμίας, καὶ πόλεις ἑξῆς ζητήσειν
ὅτι λέ-

ὅτι λέγοντες ἢ πράττοντες τὸ μὲν τοῦ δήμου κράτος
αὐξήσουσι, τὰς δὲ τῆς βουλῆς τιμὰς καταλύσουσι. καὶ
σφόδρα ἐκίνησε τοὺς πολλοὺς ὁ λόγος. ἔπειτα μετήγα-
γεν αὐτὸς ὁ Κοΐντιος, διδάσκων ὅτι πρὸς τῆς βουλῆς
ἐστι τὸ πολλοὺς εἶναι τοῦ δήμου πρεσταίας. ἦπερ γὰρ ὁμο-
νοήσειν τοῖς πλείοσι τῶν ἐλαττόνων. μίαν γὰρ βοήθειαν
εἶναι τοῖς κοινοῖς, τὸν Ἄππιον Κλαύδιον τ' Γαΐου πατέ-
ρα πρῶτον ἰδεῖν, ἐὰν φασιάζῃ δ' ἄρχον, καὶ μὴ ἅπασι
τὰ αὐτὰ δίζῃ. ἐδόκει τε δὴ ταῦτα, καὶ γνῶν δόγμα βου-
λῆς, ἐξεῖναι τῷ δήμῳ δέκα δημάρχοις καθ' ἕκαστον σύν-
αυτον ἀποδείκνυσθαι, τῶν ὄντων τότε ὄντων ἐν ἀρχῇ μη-
νός. τοῦτο δὲ πρεσβεύλευμα οἱ πρὶν τ' Οὐεργίνιον λα-
βόντες ἐξεύεξαν, καὶ κυρώσαντες τὸν ἐπ' αὐτῷ γραφέν-
τα νόμον, δέκα δημάρχοις εἰς τὸν ὀπτίονα σύναυτον
ἀπέδειξαν. παυσαμένης τῆς στάσεως καταγράψαν-
τες τὰς δυνάμεις οἱ ὕπατοι, διεκληρώσαντο τὰς ἐξόδους· καὶ Μινυκίῳ μὲν εἶν ὁ κατ' Σαβίνων πόλεμος
ἐδόθη, Οὐοράτιος δ' ὁ κατ' Αἰκῳῶν· καὶ κατ' ἀμφοτέρους ἐξ-
ήεσαν ἀμφότεροι. Σαβῖνοι μὲν οὖν τὰς πόλεις ἀφ'
φυλακῆς ἔχοντες, ἐπορεύοντο ἀγεμόνων τε καὶ φερομέ-
νων ἀπόρων τῶν κατ' οἶκον ἀγρούς. Αἰκῳνοὶ δ' τ' ἀναν-
δρωσαμένοι Ῥωμαίοις δυνάμιν ἀπέστειλαν. ἀγωνι-
σάμενοι δ' λαμπρῶς, οὐχ οἷοί τε ἐγένοντο τὸν Ῥω-
μαίων ὑπερβαλέσθαι δυνάμιν, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν
48 εἰς τὰς πόλεις ἀπελθεῖν, ἀποβαλόντες τὸ πολίχνιον ὑπὲρ
οὗ τὸν ἀγῶνα ἐποιοῦντο. Οὐράτιος δ' Δεφάμενος τοῖς
πολεμίοις, καὶ πολλὰ τ' χώρας αὐτῶν καὶ κώμας, τὰ τε
Κορνιῶνος τὰ τεῖχη καταπάσας, καὶ τὰς οἰκήσεις σὺν
θεμελίων λύσας, ἀπῆγε τὸν δυνάμιν ἐπ' οἴκου.
τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκου Οὐαλερίου καὶ [Σπορείου] Οὐερ-
γινίου τὸν ὑπατείαν ἐχόντων, γραπὰ μὲν ὑπόρεκτος
οὐδεμία ἐξῆλθε Ῥωμαίων, πολιτικὰ δ' πρὸς κρούσμα-
τα τοῖς δημάρχοις πρὸς τοῖς ὑπάτοις σύνεστι πάλιν,
ἐξ ὧν ἔγον οἱ δήμαρχοι τὸ δικαστὰς τινὰς τ' ὑπα-
τικῆς δυναστείας. τ' μὲν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον σκλη-
σίας μόνον ἦν οἱ δήμαρχοι κύριοι, βουλὴν δ' συναγα-
γεῖν ἢ γνώμιν ἀγορεύειν οὐκ ἐξεῖν ἀδῆς, ἀλλ' ἐν τ'
ὑπάτων ὅτο τὸ γέρας. οἱ δ' τότε δήμαρχοι πρῶτοι συν-
καλεῖν ἐπεβάλοντο τὴν βουλὴν, Ἰκιλλίου τὴν πεῖραν
εἰσηγησαμένου, ὃς ἦν εἷτο μὲν τοῦ ἀρχείου, δραστήριος
δέ τις ἐν ἀνὴρ, καὶ Ῥωμαίοις εἰπεῖν οὐκ ἀδυνάτος.
εἰσέφερε γὰρ τι καὶ οὗτος πολίτευμα καινὸν, αἰξιῶν ἀ-
πομερεσθῆναι τοῖς δημότοις τόπον εἰς οἰκίαν κατα-
σκευὰς τ' καλούμενον Αὐεντῖνον. ἔστι δ' λόφος ὑψηλὸς
ὀπτῆκῶς, οὐκ ἐλάττων ἢ δώδεκα σταδίων τὴν περίμε-
τρον ἐμπεριεχόμενος τῇ πόλει· ὃς οὐχ ἅπας τότε ᾤκη-
το, ἀλλ' ἦν δημόσιός τε καὶ ὕλης ἀμάπλεως. τοῦτο δὲ

quibus tum dictis tum factis plebis potentiam proueherent, & senatus honores imminuerent. Nec parum eius oratio mouit magnam senatorum partem. Sed eos a sententia deduxit auctoritas Quintii, ostendentis in rem senatus esse augeri tribunorum numerum. minorem enim inter plures quam inter pauciores fore cõcordiam: vnum esse reip. remedium, quod Appius Claudius Caii pater primus viderit, si dissidium sit in eo collegio. Hac sententia probata S C factum est, licere plebi decem tribunos quotannis creare; sed neminem ex iis qui tunc magistratum gererent. Id S C Virginius & collegæ promulgarunt, & sancita super eo lege, decem tribunos in sequentem annum designarunt. Ita seditione composita, consules habito delectu prouincias sortiti sunt: Minucio Sabinum bellum obtigit, Horatio Æquicum. moxque in hostem perrexerunt ambo. Sabini intra oppida sese continentes, omnia per agros agi & ferri patiebantur: at Æqui mirabant qui hosti occurrerent. qui licet fortissime dimicarent, non potuerunt tamen Romanorum vires frangere, sed in oppida sua recedere sunt coacti, amisso illo oppidulo, p cuius mœnib. pugnatum fuerat. Horatius *quoq;* hoste profligato, magnaq; agri parte peruastata, demum Corbionis tum mœnia tum priuata ædificia funditus euertit; atque ita reduxit exercitum.

x tribuni plebi ex S C concessi.

Anno sequenti M. Valerio, Sp. Virginio consl. nullum Romanis bellum externum fuit; sed domi contẽtiones recruduerunt inter tribunos & consules: qua conflictatione tribuni consulari potestati nonnihil detraxerunt. nam antea concionum dumtaxat ius penes tribunos erat: senatum conuocare aut sententiam dicere eis non licebat; sed consulum is honos fuit. huius anni tribuni primi senatum cõuocare aggressi sunt auctore Icilio, qui eius collegii princeps erat, vir gnauus & pollens Romana facundia. nam is quoq; ausus est aliquid nouare in rep. locũ plebi ad ædificãdum postulans, Auentinum collem. is collis modicæ altitudinis, intra mœnia situs, ambitu suo cõplectitur stadia nõ minus duodecim; nec totus tunc habitabatur, sed nemorosus erat & publicus. Hoc

A.V.C. 292. cõss. M. Valerio, Sp. Virginio, quies foris, turbæ domi.

institutum persequens tribunus, eius anni consules & senatum adiit, rogans vt senatus de lege ista consultaret & ad populum referret. quibus rem differentibus, misso apparitore iussit consules ad collegium sequi, & senatum conuocare. quem apparitorem cum vnus e lictoribus iussu *consulum* pepulisset, Icillius cum collegis indignatus, correptum lictorem abduxit, quasi de rupe *Tarpeia* deturbandum. nec consules, tametsi grauiter eam contumeliam ferentes, vim moliri aut hominem eripere potuerunt: tantum ceterorum tribunorum opem inuocabant. quod enim ex eius collegii sententia fit, nemini inhibere nec vetare licet, nisi alii tribuno. sed iam ante inter eos conuenerat, nequis priuato consilio nouum aliquod institutum inueheret, nisi idem toti collegio probaretur; nec vllus vlli actioni intercederet; sed quod plurium sententiis approbaretur, id ratum esset: & in hæc mox ab inito magistratu inter sacra coniurauerãt; sic maxime rati fore inuiolabilem suam auctoritatem, si dissidium e collegio tolleretur. Hanc ergo coniurationis legem secuti, consularis imperii stipatorem abduci iubebant, de communi collegarum sententia id fieri dictitantes. non tamen in ea perstiterunt ira, sed supplicium hominis condonauerunt senioribus patrum deprecantibus; veriti etiam rei inuidiam, quod primi morte mulctarent hominem, qui magistratus iussa fecisset; & timentes ne pet hanc occasionem ad extrema audenda patricii necessario se verterent. Post hoc factum coacto senatu, consules grauiter accusauerunt tribunos. Pro quibus respondit Icilius, excusans iram in lictorem, & sacratas leges *prose* afferens, quę neque magistratui neque priuato concederent quidquam tribuno aduersari. Ad senatus conuocationem qd̃ attineret, ostendit se nihil fecisse absurdi; multas & varias ad id probandum meditatus rationes. Dilutis his accusationis capitibus, mentionem legis intulit. Erat autem huiusmodi: Quæ priuati homines bono iure parta possiderent, ea manere penes suos dominos. Quæ vero per vim aut fraudem occupassent ædificiis, ea, restitutis ex arbitrorum sententia

πολίτευμα εἰσάγων ὁ δημοτικὸς, τοῖς τότε ὑπάτοις καὶ τῇ βουλῇ παρεσκευάζετο δεόμενος τὸν ἐν αὐτῷ γραφέντα νόμον παρεβουλεύσαί τε καὶ εἰς τὸν δῆμον ἐξενεγκεῖν. ἀναβοωμένων δὲ καὶ παρελκόντων τῶν ὑπάτων τὸ χρέον, πέμψας τὸν ὑπηρέτην ὡς αὐτοῖς, ἐκέλευσεν ὅπῃ τῷ ἀρχῷ ἀκολουθεῖν, καὶ τῷ βουλῇ συγκαλεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸ ὑπηρέτου κελευσθείς τῆς τῶν ῥαβδούχων ἀπήλασεν, ἀγανακτήσας ὁ Ἰκίλλιος καὶ οἱ συνάρχοντες αὐτῷ, συνέλαβον τὸ ῥαβδοῦχον, καὶ ἀπήγαγον ὡς ῥίψοντες κατὰ τῆς πέτρας. οἱ δὲ ὕπατοι βιάσασθαι μὲν οὐ τὸ ἀγόμενον ἀφελέσθαι, καίτοι δεινὰ δοκοῦντες ὑβρίσθαι, ἀδυνάτοι ἦσαν· ἐπεκαλοῦντο δὲ τοῦ ἐκ τῶν δημάρχων βοήθειαν. οὐδὲν γὰρ τῶν παρὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ὑπηρετῶν ἢ κωλῦσαι τῶν δημάρχων ἔξεστιν, ἀλλ' ἑτέρου δημάρχου τοῦτ' ἔστι τὸ κράτος. τοῖς γὰρ πᾶσιν ἐν τοῦτο κατ' ἀρχὰς δεδομένα, μήτε εἰσηγήσασθαί τινα καινὸν πολίτευμα μηδὲν ἐφ' ἑαυτῷ βουλόμενον, ἐὰν μὴ πᾶσι τὸ αὐτὸ δοκῇ, μήτε ἐναντιωθῆναί τινα. τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλ' ὃ ἂν οἱ πλείους γνῶσιν δοκιμάσωσι, τοῦτο εἶναι κύριον. καὶ πρὸς τούτων δὴ θεὶς ἅμα τῷ ῥαβδοῦχῳ τῷ ἀρχῷ ἱερὰ θύσαντες, ὅρκοις ἔδοσαν ἀλλήλοις· οὕτως οἰόμενοι μάλιστα τὸ τῆς δημοκρατίας ἀκαταλύτου ἔσεσθαι κράτος, ἐὰν τὸ κατασταζόν τις αὐτῆς ἀναιρεθῇ. τοῦτο δὴ φυλάττοντες τὸ σωωμόσιον, εἶπον ἀπαγεσθαι τὸ φυλακὰ τῆς ἀρχῆς τῶν ὑπάτων, καινὰ ἀπολύτων εἰ λέγοντες τὰ γνώμιμα. οὐ μὴν διέμειναί γε ὅπῃ τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἐκ τῶ συνεδρίου παραιτουμένοις τὸν ἄνδρα ἐφῆκαν, τόν τε φθόνον ὑφορώμενοι τὸ πράγματος, ὅτι πρῶτοι ἔμελλον θανάτῳ ζημιῶσαι τὸν ἄνδρα τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ποιήσαντα, καὶ δεδοικότες μὴ ἀπὸ ταύτης τῆς πρόφασεως εἰς ἀπόνοιαν ἀναγκασθῶσιν οἱ πατρίκιοι βαπτέσθαι. μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον συναρθείσης τῆς βουλῆς, οἱ μὲν ὕπατοι κατηγορίαν πολλὴν ἐποιήσαντο τῶν δημάρχων· πρὸς ἃ λεγόν δὲ τὸν λόγον ὁ Ἰκίλλιος, πρὸς τὰ εἰς τὸ ὑπηρέτου ὀργῆς ἀπελογεῖτο, τοῖς ἱεροῖς προφερόμενος νόμοις. οὔτε γὰρ ἄρχοντι, οὔτε ἰδιώτῃ συνεχωρεῖτο πρᾶξιν ἥντιν' ἂν ἐνεργεῖν δημάρχῳ. καὶ πρὸς τὰ συγκαλεῖν τὸ βουλὴν ἐδίδασκεν ὡς οὐδὲν εἴη πεποιηκὼς ἄτοπον, πολλοῖς καὶ πολυδαπεῖς εἰς τοῦτο προβασκευασάμενος λόγοις. ὡς δὲ ἀπελύσατο τούτας τὰς κατηγορίας, τὸ ὑπὲρ τὸ νόμου λόγον εἰς ἐφέρεν. εἰ δὲ τοιός δε· ὅσα μὲν ἰδιῶται τινες εἶχον ἐκ διχόμου κτησάμενοι, ταῦτα τοῖς κυρίοις κατέχειν· ὅσα ὑβρισμένοι τινὲς ἢ κλοπῇ λαβόντες ἀφεσθῆναι- το, κομιζομένοις τὰς δαπάνας ἃς αὐτοὶ διαπτηταὶ γνῶσι, τῷ δήμῳ προσοφείλειν τὰ ὑπὲρ ἅσα αὐτῷ ἢ δημόσια, χωρὶς ἀνῆς τὸν δῆμον τῶν δαπανῶντα διελέαν. ἐδίδασκέ τε ὅτι τοῦτο τὸ πολίτευμα εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα συνοίσοι τῇ πόλει, μάλιστα δὲ εἰς τὸ μὴ σπασίζειν ἔτι τοῦ δημοσίας χώρας τοῖς πένητας, εἰ πατρίκιοι καλῶν. ἀγαπήσειν γὰρ αὐτοὺς τὸ πόλεως ἀγαθοῖς μέρος, ὅπῃ τὸ χώρας ὅσον ἔξεστι, καὶ τοῖς ἐσφετερισμένοις αὐτοῖς, πολλοῖς οὖσι καὶ δυνατοῖς. Τούτων ῥηθέντων ὑπ' αὐτοῦ λόγων, ὁ μὲν δυπλέκων Γάϊος Κλαύδιος εἷς μόνος, οἱ δὲ συγκαταλέγοντες, πολλοί. καὶ ἔδοξε διδόναι τῷ δήμῳ τὸ τόπον. μετὰ τοῦτο τε ἱεροφαντῶν τῶν παρόντων, καὶ οἰωνοσκόπων, καὶ ἱεροποιῶν δυοῖν, καὶ ποιησαμένων τὰς νομίμους ἀρὰς τε καὶ ἄρας, ἐν τῇ λοχίμῳ ἐκκλησίᾳ συναρθείσῃ ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὁ νόμος ἐκυρώθη, ὃς ἔστιν ἐν στήλῃ χαλκῇ γεγραμμένος, εἰς ἀνέθεσαν ἐν τῷ Αὐεντίνῳ, κομίσαντες εἰς ὃ τὸ Ἀρτέμιδος ἱεροῦ. κυρωθέντος δὲ τοῦ νόμου, συνελθόντες οἱ δημοτικοὶ τά τε οἰκόπεδα διελάχοσαν, καὶ κατῳκοδόμουν, ὅσον ἕκαστοι τόπον δυνηθεῖεν ἀπολαμβάνοντες. εἰσὶ δὲ οἱ συνόδυο καὶ συνόδυο καὶ ἔτι πλείονες συνιόντες οἰκίαν κατεσκεύαζοντο μίαν, ἑτέρων μὲν τὰ κατάγαια λαχόντων, ἑτέρων δὲ τὰ ὑπερῶα. ὁ μὲν οὖν αὐτὸς ἐκεῖνος εἰς τὰς κατασκευὰς τὸ οἰκήσεων ἐδαπανήθη. ὁ δὲ μετὰ τοῦτον, ἐν ᾧ τὸ ὑπατον ἀρχῷ παρελήφεσ Τίτος Ῥωμίλιος καὶ Γάϊος Δεκούριος, δήμαρχοι δὲ ἦσαν οἱ περὶ Λεύκιον Ἰκίλλιον δεύτερον ἀρχὴν ἐξῆς αἱρεθέντες, οὐχ ἁπλοῖς, ἀλλὰ ποικίλος τὴν ἐκίνετο καὶ μεστὸς μεγάλων πραγμάτων. ἥ τε γὰρ πολιτικὴ στάσις ἤδη μεμαράνθαι δοκοῦσα, ὑπὸ τῶν δημάρχων πάλιν ἀνεκινήθη, καὶ πόλεμοί τινες οὐκ τὸ ἀνδρεῖαν ἀνέστησαν, οἱ κακὸν μὲν οὐδὲν ἀγαθεῖναι τὴν πόλιν ἠδυνήθησ, ὑμικρὰν δὲ ὠφέλειαν, ὃ σπασίζον ἀνελόντες ἐξ αὐτῆς. ἐγκύκλιον γὰρ δὴ ὅτο καὶ ἐν ἔθη ἐν ἤδη τῇ πόλει, πολεμουμένη μὲν ὁμονοεῖν, εἰρηνεύειν δὲ ἀγαθοῖς σπασίζειν. Τοῦτο συνιδόντες ἄπαντες οἱ τὰς ὑπάτοις ἀρχὰς παραλαβόντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εἴ τις ἔξωθεν ἐπόμενος ἀπὸ πόλεμος ἐλάμβανον· ἡσυχαζόντων δὲ τὸ ἀντιπάλων, αὐτοὶ κατεσκεύαζον ἐγκλήματα καὶ προφάσεις πολέμων, ἅτε ὁρῶντες ἀφορὰ μὲν τοῖς πολέμοις μεγάλων καὶ δυδαίμονα γινομένην τὴν πόλιν· δεῖ δὲ τὰς σάσεις, ταραχὴν καὶ ἀαθεμῶν. οἷς ὅμοια γνόντες οἱ τότε ὕπατοι στρατιὰν ἐξάγειν ὅπῃ τοῖς πολεμίοις ἔκριναν, δεδοικότες μή τι ἀφορὰ τὴν εἰρήνην ἀρξωνται τὰ πράγματα ἀρχοὶ καὶ πένητες αὐθεφοι· τοῦτο μὲν ὀρθῶς εἰδότες, ὅτι δεῖ τὰ πρεσπαῦσαι τὸν ὄχλον ὅπῃ τοῖς ἔξω πολέμοις, ὃ δὲ μετὰ τοῦτο οὐκ ὀρθῶς. δέον γὰρ αὐτοῖς ὡς ἐν νοσούσῃ πόλει μετρίαις χρῆσθαι τῇς στρατολογίαις, ὅπῃ ὁ βία πρεσαναγκάζειν

impensis, addici populo. Cetera, quæ publica essent, sine pretio plebi diuidi. Id institutum tum ad alia multa reipublicę profuturum docebat, tum in primis ad compescendos inopes, nequas amplius turbas de agro publico, qui a patriciis detineretur, excitarent. nam contẽtos fore assignata intra vrbẽ portione, dum agri cõsortio per eos qui & multi & potentes illum sibi vsurpassent, excludere tur. Hæc dicenti multi assentiebant, solo refragante C. Claudio. tandẽ S C factum est vt plebi locus is daretur. Post hæc quum præsentibus pontificibus, auguribus, & duobus sacrificis, solennes ab eis preces & vota facta essent, centuriatis comitiis per consules indictis lex perlata est, quæ exstat in Auentino incisa in columna ærea. Sancita lege, plebeii areas eius soli diuiserunt sibi ad ædificia, occupantes quantum quisque poterat. interdum duo tresve pluresve vnas ædes collatis impẽdiis exstruebant; aliis inferiores earũ partes, aliis superiores sorte capientibus. atq; is annus totus in ędificationes absumptus est. Sequens annus consules habuit T. Romilium & C. Veturium; tribunos, L. Icilium cum collegis refectum; variis motibus & grauibus rebus memorabilis. nam & ciuilis seditio, quæ iam sopita videbatur, denuo a tribunis excitabatur; & externi hostes insurrexerunt, maiore ciuitatis bono quam incommodo; quod ea res ad eximendam seditionem faceret. Hic enim iam consueto circuitu in vrbe recurrebat mos, vt in bellis concors, in pace discors esset. Quo animaduerso, quotquot ad consulatum eueherentur, nihil magis quã externos motus optabant: & quoties foris pax esset, quærebant incusationes & bellorum occasiones; quippe qui viderent felicitatem vrbis externis bellis crescere, at intestinis seditionibus imminui atq; eneruari. Eodem consilio eius etiam anni consules exercitum in hostes educere statuerunt, metuentes ne durante pace turbas aliquas molirentur homines otiosi & inopes. Et recte quidem, quod populum externis bellis distinendum viderunt: sed in eo peccarunt, quod cum (vt in morbosa ciuitate) moderatos delectus habere deberent, militiam detrectantes vi

Auentinus mons plebi ad ædificandum concessus.

A.V.C. 299, T. Romilio, C. Veturio conss. turbæ domi, & foris bellum cum Æquis.

cogere instituebant, nec vel excusationem vllam admittebãt, vel vlli veniam dabant; sed legum pœnas tum corporibus tum bonis acerbe infligebant. Ex hoc illorũ rigore tribuni rursum cõmouendæ plebis occasionem sumpserunt; & aduocata concione, tũ alia aduersus consules vociferabãtur, tum in primis quod multos ciues tribunitiam potestatem implorantes, in carcerem abduci iussissent; seq; illos a militia liberare dictitabãt, quippe qui legitima potestate essent præditi. cũq; *clamoribus* nihil se viderent proficere, sed maiore cõtentione delectus fieri, aggressi sunt factis obsistere. Consulibus vero pro imperii maiestate resistentibus, irritatis cõtentione animis, interdum nõ tẽperabatur a manibus. aderat præsto consulibus iuuẽtus patricia, tribunis inops & ignauum vulgus. primo contentionis die consules tribunis longe superiores fuerunt: sequentibus vero, affluẽte ex agris maiore multitudine, tribuni rati se iã non impares, continue concionabantur, ostentantes suos apparitores sugillatos, & depositurosse magistratũ minitantes, si nullum sibi exspectãdum esset a plebe auxiliũ. Vbi cum & plebem indignantẽ viderent, cõsules citarunt ad populum, ad reddẽdam factorum rationẽ. qui cum obedire detrectarent, senatum adierũt, qui tum forte in curiam hac ipsa de caussa cõuenerat; ac rogarunt vt senatus nec se fœdissimam iniuriam passos, nec plebem adminiculo suo spoliatã, negligeret. narratisq; iniuriis a consulib. & ipsorum factione acceptis, demũ etiam contumeliis nõ modo potestati suæ, verum etiam corporibus illatis, postularunt alterutrum, vt consules aut, si negarẽt se quidquam in tribunorum corpora cõtra leges commissse, *id* pro concione deierarent; aut si religio esset iurare, apud populum caussam dicerent. permissuros enim se tribubus hac de re calculum. Responderunt cõsules, iniuriarum a tribunis factum initiũ, qui pro sua peruicacia, consulum corpora contra leges violare aggressi essent, ac primum per apparitores & ædiles in carcerem duci iussissent eum magistratum cui rerum summa cõmissa esset; deinde ipsi cum plebis audacissimo quoque manus eis intentare non essent veriti. demonstrabantq; quid interesset inter ipsos magistratus:

ζαις ἀπειθοῦσας ἐφάπτοντο, οὔτε παραιτησίν ὅτε συγγώμην οὐδενὶ διδόντες οὐδεμίαν, ἀλλὰ πᾶς ἐκ τῆς νόμων ὑμφείας εἰς τε τὰ σώματα αὐτῶν καὶ τὰς οὐσίας πικρῶς χρώμενοι. ταῦτα ποιούντων αὐτῶν, ἀφορμὴν αὖθις εἰλήφεσαν οἱ δημάρχοι τῆς δημαγωγεῖν τὰ πλήθη καὶ συναγαγόντες ἐκκλησίαν, τά τε δεινὰ τῶν ὑπάτων καλεῖν, καὶ ὅτι πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐκέλευσαν εἰς ὃ δεσμωτήριον ἀπάγειν τῷ δημαρχικῷ ἐξουσίαν [ὑπακούειν μὴ θέλοντας· τῆς τε φυλακῆς ἀπολύειν ἔφασαν οἱ ἐκ τῆς νόμων ἐξουσίας] ἔχοντες. ὡς δὲ οὐδὲν ἐπράττετο, ἀλλ' ὑπεστρεφεστέρας ἐπὶ τὰς καταγραφὰς ἑώρων κινουμένας, ἔργοις κωλύειν ἐπεδείκνυντο. ἀμυνομένων δὲ τῶν ὑπάτων τῇ κράτει τῆς ἀρχῆς, ἐρεθισμοί τινες ἐγίνοντο καὶ χειρῶν ὑπεβολαί. συνηγωνίζετο δὲ τοῖς μὲν ὑπάτοις ἡ τῶν πατρικίων νεότης, τοῖς δὲ δημάρχοις ὁ πένης καὶ ἄρρωστος ὄχλος. ἐκείνῳ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ παρὰ πολὺ κρείττοις ἐκράτουν τῶν δημάρχων οἱ ὕπατοι. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳς πλείονος ὄχλου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς ἀγρῶν, δίξαιτες οἱ δήμαρχοι πρὸς φλαφέναις χεῖρα ἀξιόμαχον, ἐκκλησίας τε συνεχεῖς ἐποιοῦντο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας κακῶς διακειμένους ἐκ τῶν πληγῶν ἐπεδείκνυσαν, καὶ τῷ ἄρχῳ ἔλεγον ἀποθήσεσθαι, εἰ μή τις αὐτοῖς ἔσται πρὸς τῶν δήμου βοήθεια. συναγωνιστὴς δὲ αὐτοῖς ὁ πλῆθος, ἐκάλουν τοὺς ὑπάτους εἰς τὸν δῆμον τῶν πεπραγμένων λόγον ὑφέξοντας. ὡς δὲ πρὸς εἶχον αὐτοῖς ἐκεῖνοι τὸν νοῦν, ὅτι τὸ βουλοῦ παρῆσαν ἔτυχον γὰρ αὐτῶν τούτων συνεδρεύοντες· καὶ παρελθόντες ἐδέοντο μήθ' αὐτοὺς αἰκίσα πεποιηκότας ὑπαρδεῖν, μήτε τὸν δῆμον ἀφαιρεῖσθαι τὸ ὀξὺ αὐτῶν βοήθειαν· διεξιόντες ὅσα ἦσαν πεποιηκότες ὑπὸ τῶν ὑπάτων, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς συνωμοσίας· οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σώματα προσπλακιαθέντες. ἠξίουν τε δυοῖν θάτερον ποιῆσαι τοὺς ὑπάτους· εἰ μὲν οὖν ἀρνοῖντο μηδὲν ὧν οἱ νόμοι κεκωλύκασιν, εἰς τὰ τῶν δημάρχων πλημμελῆσαι σώματα, προθυμουμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπομόσαι· εἰ δὲ οὐχ ὑπομένουσι τὸν ὅρκον, ἥκειν εἰς τοὺς δημοσίους λόγον ὑφέξοντας. ἀναδώσειν γὰρ αὐτῶν τὰς φυλακὴν τῇ ψήφῳ. οἱ δὲ ὕπατοι πρὸς ταῦτα ἀπελογοῦντο, διδάσκοντες ὅτι τῆς ὕβρεως οἱ δήμαρχοι ἄρξαν, αὐθαδείᾳ χρησάμενοι, καὶ τολμήσαντες εἰς ὑπάτων σώματα προθυμεῖν, ὃ μὲν πρῶτον ὑπηρέτας τε καὶ ἀγραίους ὑπιτάττοντες ἄγειν εἰς ὃ δεσμωτήριον ἄρχοντας, οἷς ὁ πόλιν ἀποδέδοται κράτος· ἔπειτα αὐτοὶ τολμήσαντες ὁμόσε χωρεῖν σὺν τοῖς ἱπαμφοτέροις τῆς δημοτικῶν· τάς τε ἀρχὰς διδάσκοντες ὅσον ἀλλήλων διαφέρουσιν,

ἡ μὲν ὑπατικὴ ὁ τῶν βασιλέων ἔχουσα κράτος, ἡ δὲ δημαρχικὴ τῆς βοηθείας ἕνεκα παρελήλυθε τῶν καταδυναστευομένων, ἣ τοσοῦτον δεῖν ἀξίωσαν κυρῶν τῶν ὑπάτων λύειν ὥστε φῆφον ἀναδιδόναι τοῖς ὄχλοις, ὥστε μηδὲ κυρῶν τῶν δεσμῶν παρικίων τῶν φαυλοτέρων τοῦτο ἀποδεδόασι τὴν ἐξουσίαν, ἵν' ἡ βυλὴ μὴ ψηφίσῃ. ἠπείλουν τὸ ὅτῳ ἐκεῖνοι ψῆφον ἀναδῶσι τοῖς δημόταις, αὐτοὶ τὰ ὅπλα θεμένοι τοῖς παρικίοις. τοιούτων δὲ ῥηθέντων λόγων δι' ὅλης ἡμέρας, οὐδὲν ἀξιωθεῖν ἡ βυλὴ τέλος, ἵνα μήτε τὴν τῶν ὑπάτων ἀρχὴν μειώσῃ, μήτε τὴν τῶν δημάρχων, ἐκάτερον ὁρῶσα μεγάλων κινδύνων αἴτιον ἐσόμενον. ἐπεὶ δὲ κἀκεῖθεν ἀπηλλάχθη οἱ δήμαρχοι, βοήθειαν ἀδεμίαν εὑρόμενοι, ἐσκόπουν αὖθις ὅ τι χρὴ ποιεῖν εἰς τὸν δῆμον ἀφικόμενοι. τοῖς μὲν οὖν ἔδοκει, καὶ μάλιστα τοῖς πεζαρχοδεστάτοις, ἀπεῖναι πάλιν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς δημοτικοὺς τὰ ὅπλα [ἀναλαμβανόντας] εἰς ὃ ἱερὸν ὄρος, ἔνθα καὶ ὃ πρῶτον ἐστρατοπεδούσαντο, καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖθεν ὁρμωμένοις ποιεῖν πρὸς τοὺς παρικίους, ἐπειδὴ τὰς συνθήκας ἔλυσαν ἐκεῖνοι τὰς γενομένας αὐτοῖς πρὸς τὸν δῆμον, καταλύοντες τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν ἐκ τῶν φανερῶν. τοῖς δὲ πλείοσιν ἐδόκει μὴ προσχωρεῖν τῇ πόλεως, μηδὲ τὰ κοινὰ πονοῦντων ἐγκαταλείπειν, ἐπεὶ ὧν ἰδίᾳ τινὲς εἰς τοὺς δημάρχους παρηνόμησαν, ἐὰν τὰ συγκεχωρημένα τοῖς νόμοις λαμβάνωσιν, οἱ κελεύουσιν ἢ ποιεῖν ἢ τεθναῖναι τοὺς ὑβείσαντας τὰ τῶν δημάρχων σώματα. τοῖς δὲ χρεωστικοῖς τοῦδε τέρον τούτων ἐφαίνετο κακῶς ἔχειν, ὅτε τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν, ὅτε φόνον ἀκριτον ὑπὲρ ἐλεῖν, καὶ ταῦτα ὑπάτων, οἷς ἡ μεγίστη ἐπέκειτο ἀρχή, ἀλλ' εἰς τοὺς συναγωνιζομένοις αὖθις μεταφέρειν τὴν ὀργὴν, καὶ τὰς ἐκ τῆς νόμ-
488 μων ὠφελείας παρ' ἐκείνων λαμβάνειν. εἰ μὲν οὖν ἐκείνῳ τὴν ἡμέραν θυμῶ φερόμενοι δρᾶσαί τι οἱ δήμαρχοι κατὰ τῆς ὑπάτων ἢ τῆς βυλῆς τοσοῦτον, οὐδὲν ἂν ἦν ὃ κωλῦσον αὐτὴν ὑφ' αὑτῆς ἀπολωλέναι τὴν πόλιν. ὅτως ἕτοιμοι πρὸς ἦσαν ἐπὶ τὰ ὅπλα, καὶ τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον. νῦν δὲ ἀναβαλόμενοι τὰ περάγματα, καὶ δόντες ἑαυτοῖς χρόνον εἰς ἀμείνω λογισμὸν, αὐτῶν τε μετειώτεροι ἐγένοντο, καὶ τὰς τῆς πολλῶν ὀργὰς ἐπαύνων. ἔπειτα τῆς ἑξῆς ἡμέρας τὴν πεῖσιν ἀπ' ἐκείνης ἐσομένην ἀφεῶν πρὸς πόλεις, ὃ μὲν τὸν δῆμον συναίξοισι, καὶ ζημίαν ἐπιβαλοῦσι τοῖς ἀπάτοις ἀργυρικῶν, διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν. ἐπεὶ δὲ πλησίον ἦν ὁ χρόνος, ἀπέσχον καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, δείσαντες τὴν παρεσβυτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων καὶ χαίειν ἀναπτέναι λέγοντες. καὶ μετὰ ταῦτα συναγαγόντες τὸν δῆμον, ἔλεγον ὅτι τὰς μὲν εἰς ἑαυτοὺς ὕβρεις ἀφήκασι, χαρισάμενοι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀν-

consularem potestatem, obtinere regium imperium; tribunitiã, ideo receptam in ciuitatem, vt oppressis opitularetur: adeoque non licere tribunis, plebi de consule aliquo calculum permittere, vt, id ne in infimum quidem patricii ordinis eis sine senatusconsulto liceat. minabanturque si illi plebem vocarẽt ad calculos, se ad arma vocaturos patricios. Per has altercationes die cõsumpta senatus nihil definiit, ne vel cõsulum vel tribunorum magistratũ minueret; quod vtrumq; non careret magno periculo. Itaque cum etiam a senatu re infecta dimissi essent tribuni, reuersi ad populum consultabant quid facto esset opus. Qui turbulentissimi erant, suadebant vt plebs sumptis armis denuo ex vrbe in sacrum montem secederet, vbi & prius castra habuerat; lectaq; hac belli sede, in patricios grassaretur, qui pactum cum plebe fœdus violassent, sublata propalam potestate tribunicia. Id maiori parti displicuit, quod negarent culpam quam quidam priuatim in tribunos admississent, omnibus in vniuersum imputandam esse, si concessæ legibus pœnæ persoluerentur, tribuniciorum corporum violatoribus (vt lex iubet) morte vel exsilio mulctatis. Qui mitioris erant ingenii, ab vtrisq; dissentiebant, & nec secessionẽ probabant, nec indemnatorum supplicium, præsertim consulum, qui magistratus esset maximus: deflectendam esse iram potius in eorum adiutores, & de illis pœnas sumẽdas quæ statutę essent legibus. Quodsi illa die tribuni iræ instinctus secuti, aliquid in consules aut senatũ moliri perrexissent, nihil vetuisset quin ea die ciuitas seipsam pessumdedisset: adeo omnes ad arma & bellũ ciuile parati erant. nunc quia re dilata, tẽpus ad maturius deliberandũ sibi reliquerũt, & ipsi mitiores facti sunt, & plebis iras lenierunt. paucis diebus post, indicta in trinundinũ die qua populus cõueniret, & cõsulibus pecuniaria irrogaretur mulcta, dimiserunt concionẽ. sed instante die iudicii, destiterunt etiã ab hoc ꝓposito; seniorũ & honoratiorum precib. hãc a se gratiã dari dictitãtes. Post hęc aduocato in concionẽ populo, dixerũt se iniurias sibi ipsis illatas remisisse, in gratiã multorũ & bonorũ viro-

rum, quotũ precibus refragari nefas fuisset: iniuriã vero plebi factam vlturos, ne malo exẽplo noceret. promulgaturos enim se legẽ de diuidundis agris per annos XXX iam extractam; tum cã quæ de æquando iure a proximis tribunis perferri nõ potuerit. Hęc cũ iureiurando polliciti, diem edixerunt qua populus cõueniret ad ferenda de legib. suffragia. quæ vbi aduenit, primũ agrariam legẽ protulerunt; & multa ipsi pro ea locuti, demũ surgere iusserunt etiã alios, siqui e plebe patrocinari legi vellent. Cumq; multi in mediũ processissent, cõmemoratisq; facinorib. in bello a se editis, rẽ indignam esse clamitarẽt, ex tot tantisq; agris bello partis nullam se accepisse portionẽ, sed eos qui amicitiis & opibus pollerẽt, publicorũ bonorum possessionem & fructus per vim sibi vsurpare; postularentq; vt nõ modo pericula pro publicis bonis sustinenda, verũ etiam emolumẽta & fructus inde redeuntes cũ plebe communicarentur; plebe libenter hæc audiente, nullus eã magis mouit quã L. Siccius cognomine Dentatus; qui enumeratis plurimis & maximis facinoribus, ita cõfirmauit plebem, vt ne audire quidẽ contradicentes sustineret. Erat autem admiranda specie, ætate quæ prudentia & animi vi pollet maxime, annos natus duo de sexaginta; & vt miles, nõ infacundus. Is progressus, ita locutus est ad populum: Ego Quirites, si singulatim percẽsere vellem mea facinora, dies me deficeret: quare ipsa tantũ capita verbis quã potero breuissimis referam. XL iam annis pro patria milito; XXX annis nũc militatibus, nunc aliis officiis præfui, modo cohortis, modo legionis dux, iam inde ex quo C. Aquilius, T. Siccius consul. a senatu cõtra Volscos missi sunt. eo bello erã adhuc miles gregarius, natus annos XXVII. cumque feruente prœlio acies nostra inclinaret, & cohortis ductore strato raperẽtur ab hoste signa, solus me periculo obieci; reiectisque hostibus, & seruatis cohortis nostræ signis, ab ordinum ductoribus perpetuam ignominiam, ipsa morte acerbiorem illis futuram, depuli: quod tum ceteri milites, tum ipsi ductores testati sunt, ornantes me corona aurea: testatus est etiam consul Siccius, qui me cohorti

δράσι δεομένοις, οἷς οὐκ ἦν ὅσιον ἀνῃρεῖν· ὧν ὁ δῆμος ἠδικεῖτο, κωλυτά τε καὶ ἀμφοῖν ἐσεσθαι. πρεσβήσας δὲ αὐτοῖς τόν τε τῆς κληρουχίας νόμον ἔτη διάκοντα παρῃλκυσμένον, καὶ τὴν περὶ τῆς ἰσονομίας, ὃν οἱ πρὸ αὐτῶν δημάρχοι προτιθέντες οὐκ ἐπεψήφισαν. ταῦτα ὑποχόμενοι καὶ ὁμόσαντες, ἀπέδοξαν ἡμέρας ἐν αἷς ἀγορὰν ποιήσουσι τῷ δήμῳ, καὶ ταῖς ψήφοις ἀναδώσουσι περὶ τῶν νόμων. ὑπισχάντος δὲ τοῦ χρόνου πρῶτον εἰσέφερον τὴν χωρονομικὴν νόμον· καὶ πολλοὶς αὐτοὶ δηλοῦντες λόγοις, ἐκάλουν εἴ τις τῷ νόμῳ συναγορεύειν βούλεται τῶν δημοτικῶν. πολλῶν δὲ παιόντων, καὶ ταῖς ἑαυτῶν πράξεσι οἷς ἐν τοῖς πολέμοις ἀπεδείξαντο, προφερομένων, καὶ ἀγανακτούντων ὅτι πολλοὺς μὲν ἀφελόμενοι τοὺς πολεμίους, αὐτοὶ μὴν οὐδεμίαν εἰλήφασι μοῖραν, τοὺς δὲ χρήμασι καὶ φίλοις δυναστοῖς ἐσφελεσμένοις ὁρῶσι τὰ κοινά, καὶ καρπουμένοις οὐκ τοῦ βιαίου, ἀξιούντων δὲ μὴ μόνον τοὺς κινδύνους εἶναι τῷ δήμῳ τοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀγαθῶν κινοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἡδονάς τε καὶ ὠφελείας· καὶ τῶν πλήθους ἀσμένως ἀκουόντος τοὺς λόγους, ὁ μάλιστα ὑπερῴκει τὸν δῆμον, καὶ μηδὲν φωνοῦντος ἀντομένου τῶν ἀντιλεγόντων Ἀππιος πρεσβύτατος, ὧν Λούκιος Σίκκιος Δενταῖος ὑπὸ κεκλούμενος, πολλὰς πόνου καὶ μεγάλας ἑαυτῷ πράξεις διεξελθών. ὧν δὲ ὁ φθόνος τε θαυμαστὸς ἀνὴρ, καὶ ἡλικίας ὢν πάνυ κομψῆς, δυοῖν δέοντα ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ φρονῆσαι τὰ δέοντα ἱκανὸς, εἰπεῖν τε ὡς γραφικώτης οὐκ ἀδυνάτως. ἔφη γὰρ ὅσα παρελθών· Ἐγὼ, ὦ δημόται, καθ' ἕκαστον ἔργον τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων εἰ βουλοίμην λέγειν, ὅπτι λεῖποι μ' ὁ τῆς ἡμέρας χρόνος. αὐτὰ δὲ τὰ κεφάλαια δι' ἐλαχίστων, ὡς ἐμοὶ δυνάμεις, ἐρῶ. τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐστί μοι τοῦτο ὃ νῦν γραφόμεθα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τεσσαρακοστὸν γὰρ νῦν γραφικοῖς καὶ εἴ τινος [ἑτέρας] ἡγεμονίας τυγχάνω, ὁτὲ μὲν ἀπείρας ἡγούμενος, ὁτὲ δὲ ὅλου τάγματος, ἀρξάμενος ἀπὸ ὑπάτων Γαΐου Ἀκυλλίου, καὶ Τίτου Σικκίου, οἷς ἐψηφίσαντο πόλεμον Οὐολούσκοις πολεμεῖν. ἡμῖν γὰρ τότε ἐπαταξαμένοις ἐπὶ πόλεμον ἐπὶ ὑπὸ λοχαγῶν. ἡγουμένης γὰρ μάχης καρτερᾶς καὶ κρυπτῆς, καὶ τῶν μὲν ἡγεμόνος τῆς ἀπείρας πεπτωκότος, τὰ δὲ σημεῖα κρεμουμένων ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μόνος ἐγὼ τὰ ὑπὲρ ἀπόντων κίνδυνον ἀναμείνας, τά τε σημεῖα διέσωσα τῆς ἀπείρας, καὶ τοὺς πολεμίους ἀνέστησα, καὶ τῶν μὴ πεῖσε πεσεῖν ἐν αἰσχύνῃ τοὺς λοχαγοὺς αἰωνίῳ, δι' ὃν θανάτου κακίων ὁ λοιπὸς βίος ἀν αὐτοῖς ἦν, αἴτιος ἐγενόμην φανερῶς, ὡς αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, χρυσῷ με ἀνεδήσαν- τες στεφάνῳ. καὶ ὁ ὕπατος Σίκκιος ἐμαρτύρησεν, ἡγεμόνα τῆς

489 τῆς ἀπείρας ἀποδείξας. ἑτέρου δὲ πάλιν ἡμῖν ἀγῶνος ἐνεστῶτος, ἐν ᾧ τόν τε γραβπεδάρχην τοῦ τάγματος ἡμῶν σωιέβη πεσεῖν, καὶ τὴν ἀετὸν ἐπὶ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι, τὴν αὐτὸν ἔθνον ἐπὶ ὅλου τῆς σωιτάγματος ἀγωνισάμενος, τόν τε ἀετὸν ἀνεφρασάμην, καὶ τὴν γραβπεδάρχην ἔσωσα· ὃς ἐμοὶ τότε βοηθείας χάριν ἀποδιδοὺς, τὴν ἡγεμονίας τῆς τάγματος ἀφίστατό μοι, καὶ τὴν ἀετὸν ἐδίδου· ἐγὼ δὲ οὐκ ἔλαβον, οὐκ ἀξιῶν ᾧ τὴν βίον ἐχαρισάμην, τούτου παρελέσθαι τοὺς ἡμᾶς αἷς εἶχε, καὶ τοὺς ὅτι τοιούτοις ἀφρεστοῦσι. ἐφ' οἷς ἀγαθείς με ὁ ὕπατος, τῶν πρόσθεν τάγματος ἀπέδωκε τὴν γραβπεδαρχίαν, ἀπολωλεκότος αὐτὴν τῇ μάχῃ τὴν ἡγεμόνα. ταῦτα ἐστιν, ὦ δημόται, τὰ φανερά μοι καὶ εἰς ἡγεμονίας προσαγόντα γυναῖα ἔργα. ἐπεὶ δὲ ὀνόματός τε ἤδη λαμπρᾶ τυγχάνων φανερὸς ἤμην, ἀπὸ πολλοὺς ὑπέρθυον τοὺς λοιποὺς ἀγῶνας, ἀιδυόμενος ταῖς ὅτι τοῖς πρόσθεν ἔργοις ἡμᾶς καὶ χάριν ἀφανίσαι. καὶ διέλεσα πολύν τὴν μεταξὺ χρόνον γραιδόμενος, καὶ ταλαιπωρῶν, καὶ οὐδένα κίνδυνον δεδιὼς οὐδὲ ὑπολογιζόμενος· ἐξ ὧν ἀπόντων ἀρετεῖα, καὶ σκῦλα, καὶ τὰ στεφάνοις, καὶ ταῖς δωρεὰς ἡμᾶς πρὸς τὴν ὑπάτων ἔλαβον. ἵνα δὲ σωιελὼν εἴπω, μάχας μὲν ἐν τοῖς τετταράκοντα ἔτεσιν ἐν οἷς ἀγαπελῶ γραιδόμενος, ἀμφὶ ταῖς ἑκατὸν εἴκοσι μεμάχημαι· θαύμαστα δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα εἴληφα, καὶ πόνοι ἐμπρεσθία, χρὴ νῶτου δὲ ἀθέν. καὶ τούτων δώδεκά ἐστιν ἀσωιέβη μοι λαβεῖν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, ὅτε Σαβῖνος Ἐρδώνιος τὴν ἄκραν καὶ τὸ Καπιτώλιον κατεκάθετο. χαρισεῖα δὲ οὐκ τὰ ἀγῶνον δέδεκτο· μνεγμαι, τεσσαρες καὶ δέκα μὲν στεφάνοις πολιορκοῖς, οἷς ἀνέδησάν με οἱ σωθέντες ἐν τῇ μάχαις ὑπ' ἐμοῦ, "δεῖς δὲ πολιορκητικοῖς, πρὸς τοῖς ὅτι δὰς πολεμίων τεῖχεσι καὶ κατεῖχον, ἑξήκοντα δὲ χρυσοῖς στρεπτοῖς καὶ ἀστραγαλίοις, ἑξακόσια χρυσὰ, δόρατα δὲ ὀκτωκαίδεκα, φάλαρα δὲ ὀπτὼ πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσιν, ὧν σὺν ἐνέα ἦσαν, οἷς μονομαχήσας ἵππας ἡμῖν καλεσαμένοις ἑκούσιος ὑπαντᾶν νίκησα. σοὶ μὲν τοι Σίκκιος, ὦ πολῖται, ὁ τοσοῦτος μὲν ἔτη γραιδόμενος ἀνὴρ ὑμῖν, τοσαῦτας δὲ μάχας ἀγωνισάμενος, τοσούτοις δὲ τελμηνιῶν ἀρετεῖοις, ὁ μηδεὶς κίνδυνον ὀκνήσας πώποτε, μηδὲ ἀπειπάμενος, "ἀλλ' [ἢ] ἐν πολεμικαῖς ἐν τειχομαχίαις, καὶ ἐν πεζοῖς, καὶ ἐν ἱππεῦσι, καὶ μετὰ πόνων, καὶ σὺν ὀλίγοις, καὶ μόνος, καὶ καταπεφωμένος ὅλον τὸ σῶμα, ὁ συγκατακλήσας μὲν τὴν πατρίδι πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς μὲν, τοῦτο μὲν, καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς τε καὶ Σαβίνους ἀφείλετο, τοῦτο δὲ, καὶ

ducem præfecit. Alio rursum prœlio, quum tribuno qui legioni & castris præerat, prostrato, aquila in hostium potestatem venisset, pari modo pro tota legione certans, aquilam recepi, & tribunum seruaui: qui pro lata ope gratiam referens, tribunatum mihi cessit, & commisit aquilam: sed ego accipere nolui; indignum ratus, cui vitã donassem, ei honores & quas inde voluptates caperet, adimere. eo nomine cõsul me primæ legionis tribunum fecit, quæ eo prœlio duce orbata fuerat. Hæc sunt Quirites facinora quibus innotui & ad honores peruenì. deinde iam clarus, reliquis omnib. certaminibus interfui, quod vererer ne honores & munera prioribus factis parta posterioribus abolerem: continuoque postea militaui, nullum laborem, nullum periculum curans: semperque donatus a consulibus spoliis, coronis, aliisque fortitudinis prœmiis & honoribus, abii. & vt cõpendio dicam, his XL annis, quibus perpetuo militaui, centies & vicies dimicaui in acie, vulnera XLV accepi, aduersa omnia, nullum auersum: & ex iis vna die accepi XII, quando Herdonius Sabinus arcẽ occupauit & Capitolium. fortitudinis prœmia e pugnis illis retuli XIIII coronas ciuicas; quibus me redimierũt ii qui in certamine seruati a me fuerant; tres murales, quod hostiũ muros scãdissem ac cepissem primus: octo ex acie reportaui, quibus me imperatores decorarunt. præterea torques aureos LXXXIII, armillas aureas LX, hastas *puras* XVIII, faleras insignes XXV; quarum nouem detractæ hostib. ad singulare certamen aliquos nostrum prouocãtibus; quos sponte sustinui & interfeci. Hic tamẽ ego Siccius, qui tot annos pro vobis Quirites militaui, tot prœliis pugnaui, tot præmiis honoratus sum; qui nullum periculum vnquam refugi aut detrectaui, sed tum in campestribus tum in muralibus pugnis, modo inter pedites modo inter equites, nũc cum omnibus nunc cum paucis, interdum solus. etiam toto corpore cõuulneratus, dimicaui, & vna cum aliis commilitonibus tam multos bonos agros populo Rom. adquisiui, partim Etruscis & Sabinis, partim

Æquis & Volſcis atque Pometinis, partim aliis hoſtib. ademptos, neq; ipſe quantulamcumq; ex eis portionē accepi, neq; veſtrū quiſquā Quirites, qui eorundē laborū fuiſtis ſocii: ſed violētiſſimus quiſq; & impudentiſſimus optimā eorum partē multis iā annis poſſidet; eisq; fruuntur, quū neq; dono a vobis acceperint, neque pretio emerint, neq; vllo alio titulo ſe iuſtos eorū poſſeſſores approbare poſſint. qui ſi in agrorū illorū acquiſitione parib. nobiſcum laborib. exantlatis, plus ſibi vindicarēt, ne ſic quidem ęquū aut ciuile foret, a paucis vſurpari quæ ſunt omniū communia: attamen habuiſſet fortaſſe quendā rationis prætextū eorū auaritia. cum autē nullum poſſint memorare egregium ac virile facinus, cuius merito res noſtras occupēt, & *inſuper* ita impudentes ſint, vt ne conuicti quidē dimittere illa velint, quis ferat? Sed age per deos, ſi quid hic mētior, pdeat in medium aliquis e venerando illo grege, atq; oſtēdat nobis ob quæ illuſtria & præclara facinora plus ſibi q̄ mihi deberi cenſeat. num quia plurib. annis militauerit, plurib. prœliis decertauerit, plura vulnera acceperit, aut coronis, manubiis. ſpoliis, aliisq; victricib. ornamētis mihi præferendus ſit, quibus hoſtium vires attenuatæ, at patria clarior facta ſit atq; auctior. immo oſtendat vel decimā partem eorū quæ ego vobis ſubmonſtraui. Sed iſtorum pleriq; ne multeſimā quidem partē eorum quæ ego, pferre poſſint. nonnulli vero ſe ne deterrimos quidē in plebe milites laborib. adæquaſſe vere aſſerere poſſunt; quippe quorū ſplendor non in armis, ſed in verbis eſt; viresq; ſuas nō in hoſtes vertunt, ſed in amicos; & vrbem ſe non cū aliis cōmunem, ſed ſibi propriā habitare putant: quaſi nō vna nobiſcū a tyranni de liberati ſint, ſed nos in hereditatē a tyrānis acceperint: quorum vt alias maiores minoresq; cōtumelias diſſimulem, nimirū notas omnibus, qualis eſt illud ſuperbiæ, q, ne vocē quidem liberā pro patria vllū noſtrum emittere ſinunt, ac ne hiſcere quidem? ſed eū qui primus diuidendorū agrorum mentionē fecit, Sp. Caſſium, tribus conſulatib. & duobus triumphis clarum, rebus in bello fortiter geſtis, & in rep. prudenter adminiſtratis adeo conſpicuum, vt nemo illi ea ætate comparari poſſet; tantum inquam virum obiecto affectatæ tyrannidis crimine, falſis oppreſſerunt teſtimo-

Αἰκιμῶν τε καὶ Βολουσκῶν καὶ Γαβιανῶν κρατήσαν-
« τες ἐλέλε, καὶ πολλῶν λαφύρων καὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχω μοῖ-
« ραν ἐξ αὐτῆς λαβὼν, οὐδὲ ὑμῶν, ὦ δημόται, τὴν τοῦ-
« μοια παλαιπωρησάντων, οὐδεὶς· οἱ δὲ βιαιότατοι τῶν ἐν
« τῇ πόλει καὶ αὐαιδέσταροι τὴν κακλίστην καλέχουσιν ἐξ αὐ-
« τῆς, καὶ πολλὰ ἔτη κεκάρπωνται), ὅτε δωρεὰν παρ' ὑμῶν
« λαβόντες, ὅτε χρημάτων πριάμενοι, ὅτε πολλῶν δικαίαν
« κτῆσιν οὐδεμίαν αὐτῆς ἀποδεῖξαι δυνάμενοι. καὶ εἰ
« μὴ ἴσα τοῖς πολλοῖς ἡμῖν παλαιπωρήσαντες, ὅτε αὐτῶν
« ἐκπεσόντα, πλεῖον ἠξίουν ἡμῶν ἔχειν, ἵν' μὴ οὐδὲ οὐ-
« τῶ ἴσον οὐδὲ πολλαχῶν, ὀλίγοις σφέτερεισάμενοι τὰ κοι-
« νά· καὶ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ ἕνα λόγον ἡ πλεονεξία τῶν ἀν-
« θρώπων ὁπότε οὐδὲν ἔχοντες ὑπεδείξαντο μέγα καὶ
« νεανικὸν ἔργον, ἀλλ' τὰ ἡμέτερα βία καλέχον, αἰαι-
« νοῦσι, καὶ οὐδὲ ἐξελεγχόμενοι μετίεσι) αὐτῶν, οἷς
« ἀν' ἀνάγοιτο; ἐπεὶ φέρε πρὸς Διός, εἴ τι τούτων ἐγὼ
« ψεύδομαι, δείξάτω τις ἡμῖν τῶν σεμνῶν τούτων παρελ-
« θὼν, ἵνας ὑπιφανὴς καὶ κλαῖς πρὸς ἀξίας προελόμενος
« ἐμοῦ πλέον ἀξιοῖ· πότερον ἔτη πλείω στρατευσάμε-
« νος, ἢ μάχας πλείους ἀγωνισάμενος, ἢ τραύματα
« πλείω λαβὼν, ἢ στεφάνοις καὶ λαφύροις, καὶ σκύλοις, καὶ
« τοῖς ἄλλοις ὑπατικοῖς κόσμοις ἐπαρδόμενος, δι' ὧν
« ἀναθενέστεροι μὲν οἱ πολέμιοι γεγόνασιν, ὑπιφανεστέρα
« δὲ καὶ μείζων ἡ πατρίς. μᾶλλον δὲ δέκατον ὑπιδε-
« ξάτω μέρος ὧν ἐγὼ ὑπεδεξάμην ὑμῖν. ἀλλὰ τούτων γε οἱ
« πλείοις οὐδὲ μὴν πολλοστὴν. [ἔχοιεν] ἐπιστεύεσκαν μοῖ-
« ραν τῶν ἐμῶν. ἔνιοι δὲ οὐδὲ μὴν τὰς φαυλοτάτας τῶν ἐκ τῶν
« δήμου φαίεν τὰ ἴσα κακοπαθήσαντες. καὶ γὰρ ἔστιν αὐ-
« τοῖς ἐν τοῖς ὅπλοις ἡ λαμπρότης, ἀλλ' ἐν τοῖς λόγοις·
« οὐδὲ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὃ δυνάμενον, ἀλλὰ κατὰ τῶν φίλων·
« οὐδὲ ἡρωϊκῶς κινεῖν οἰκεῖν πόλιν, σφῶν δὲ αὐτῶν ἰ-
« δίαν, ὥσπερ καὶ στασιαζόντες ἀπὸ τῆς τυραννίδος
« ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ κλῆρον τοῦδε τῆς τυραννίδος τοῦδε-
« λαβόντες ἡμᾶς· οἵ γε τὰ μὲν ἄλλα [ὅσα] ὑβρίζοντες ἡ-
« μᾶς μικρὰ καὶ μείζω δυσχερεῖν δοκοῦσιν, ὡς ἀπιστοῦντες ὑπίσα-
« θε, σιωπῶ· ἀλλ' εἰς τοῦτο προελήλυθασιν ἀπο-
« φανίας, ὥστε οὐδὲ φωνεῖν ἀξιοῦσί τινα ἡμῶν ἀφιέναι
« τοῦ τῆς πατρίδος ἐλευθέραν, οὐδὲ ἀναπνεῖν ὁ τόμα,
« ἀλλὰ τὴν μὲν πρῶτον εἰπόντα τοῦ τῆς κλεονυχίας
Σπόριον Κάσσιον, ὑπὸ μὲν ὑπαλείας κεκοσμημένον,
δυσὶ δὲ θριάμβοις λαμπρόν, τοσούτῳ δὲ δι-
νότητα τοῦ τε τῆς στρατηγικῆς πράξεις, καὶ τοῦ τὰ
πολιτικὰ βουλεύμαθ' ἀποδεξάμενον, ὅσην οὐδεὶς τῶ-
τότε θρυλούμενον, τοσοῦτον ἀνδρα τυραννίδι ὑπιτρέψ-
αντες, καὶ ψευδέσι καταγωνισάμενοι μάρτυ-
ειας,

« ειας, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ὅτι φιλόπολις ἦν καὶ φι-
« λόδημος, ὥσανεὶ ἀπὸ τῆς κρηπιδὸς διέφθειραν. Γάϊον
« δὲ Γενύκιον δημάρχου ὄντα ἡμέτερον, ἐπεὶ δὲ αὐτὸ τῶ-
« το πολίτευμα μὴ ἔτος ἐνδέκατον διανεῦτο, καὶ τὸς
« ἐπανεύσαντας ἐν τῷ πρεσβέρῳ ἐνιαυτῷ καλέσηστεν
« ἐπὶ δίκαν, ἀμελήσαντας τῶν ψηφισμάτων τὸ βε-
« βαῖς ἀ πρὸς τῶν γεωμόρων ἐψηφίσαντο, ἐπεὶ φανερῶς
« οὐκ οἷοί τε ἦσαν ἀνελεῖν, μιᾷ πρότερον ἡμέρᾳ τῆς
« δίκης ἀφανὲς διήρπασαν. οἱ δὲ πολὺ πολὺ ἐνέπεσε
« τοῖς μὴ τοῦτα φόβος, καὶ οὐδεὶς ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν
« μετὰ τοῦτο ἐπέδυ, ἀλλὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τοῦτο δὴ ἀ-
« νεχόμεθα, ὥσπερ ἐν τυραννίδι τὴν ἐξουσίαν ἀπολω-
« λεκότες. εἰ δὲ πάντα· ἀλλ' οἱ νῦν ἐρχόμενοι ὑμῶν ὅτι
« τοῖς καταχρυσοῦσι τῶν δημοτικῶν ἠξίουν βοηθεῖν, οὐ-
« ὑμεῖς ἱερεῖς καὶ ἀσύλους ἐποιήσατε τῷ νόμῳ, τί δ' πε-
« πόνθασι τῶν δεινῶν; οὐχὶ τυπτόμενοι καὶ λακτιζόμε-
« νοι, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπομείναντες ἀπηλάθησαν ἐκ
« τῆς ἀγορᾶς; καὶ ὑμεῖς ταῦτα πάσχοντες οὐκ ἐλεήσατε, καὶ
« οὐ ζητεῖτε ὅπως παρ' αὐτῶν λήψεσθε δίκας· τῶν γοῦν
« ψήφοις, ἐν αἷς μόνας ἔστιν ὑμῖν ἀποδεῖξαι τὴν ἐ-
« λευθερίαν. ἀλλ' ἔτι νῦν, ὦ δημόται, φεύγομεν λα-
« βόντες ἐλεύθερον, καὶ τὸν γεωμετρικὸν νόμον εἰσφερόν-
« των τῶν δημάρχων, ὑπικυρώσατε, μηδὲ φωνὴν ἀ-
« νασείσαντες τῶν τὰ σκεύη ἀξιούντων, ἢ ἄλλο τι πε-
« ὶ τὴν ψηφοφορίαν ἀκοσμούντων, δείξατε αὐτοῖς ἐν ὑ-
« μῖν τὸ κράτος ἐκεῖνο ἐφ' [ᾧ] τὸς ὑπάτους ἔξεστι
« πᾶσαν τὴν ἐξουσίας, τὸς ἰδιώτας οἷς πρὸς τὰ βίαια ὑ-
« πηρέτας ἐκεῖνοι χρῶνται, κατασήσαντες ἐπὶ τὸ δίκαιον,
« ἀνάδοτε τῷ δήμῳ τὰς πρὸς αὐτῶν ψήφους, αἰτιασά-
« μενοι τοὺς ἱερεῖς νόμους βιάζεσθαι, καὶ καταλύειν
« ὑμῶν τὴν ἐξουσίαν. τοιαῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ὁ μὲν πλῆ-
θος ὅτως οἰκείως διετέθη πρὸς τὸς λόγους, καὶ τοσαύ-
τῳ ἀπεδείξατο ἀγανακτήσιν πρὸς ὃ ἀντίπαλον,
ὥστε, ὅπερ ἔφην καὶ κατ' ἀρχάς, μηδὲ λόγον ἐπιβού-
λεσθαι τὴν ἀντιλεξόντων ἐπιστομίαν. ὁ μὲν τοι δήμαρχος
Ἰκίλλιος ἀνασὰς, τὰ μὲν ἄλλα ἔφη πάντα ὀρθῶς εἰ-
πεῖν Σίκκιον, καὶ μακρὸν ἔπαινον ἐπ' ἀνδρὸς διεξῆλθε· ὃ
δὲ μὴ μεταδιδόναι λόγων τοῖς ἀντιλέξαι βουλομένοις, ἔτε δίκαιον ἀπέφαινεν, ἔτε πολιτικὸν, ἀναγκαῖόν τε καὶ
πρὸς νόμου τὴν ζητήσεως γενομένης, ὃς ἔμελλε χρείστο-
να ποιήσαι τὴν δίκην τῆς βίας. ταύτῃ γὰρ ἀφορμῇ
χρήσεσθαι τὸς μηδὲν ἴσως καὶ δικαίως τοῖς πολλοῖς φερ-

niis, & de rupe dederunt præcipitem, non ob aliud, niſi quia ciuitatis & plebis ſtudioſus erat. tum C. Genucium tribunum noſtrū, quoniam XI annis poſt idē inſtitutū renouabat, & proximi *ante ſuū tribunatū* anni conſulibus, q̄ ſenatusconſultū de diuidēdis agris factum neglexiſſent, diē dixerat, quia aperte necare nō poterant, clam pridie quam iudicium fieret, ſuſtulerūt e medio. quę res adeo ſucceſſores terruit, vt poſtea nemo non ſibi caueret ab huiuſmodi periculo; ſed iā trigeſimum annum hæc patimur, quaſi ſub tyrānis amiſſa libertate. Omitto alia: hoc ipſo tempore cū magiſtratus veſtri quibuſdam plebeiis vim patientibus ſubuenire vellent, freti lege qua ipſos ſacrosanctos & inuiolabiles feciſtis, quibus non affecti ſunt iniuriis? pugnis petiti & calcibus, omniq; cōtumelia vexati, tandē foro eiecti ſunt, & vos hæc fertis, neq; quæritis quomodo de iſtis pœna ſumatur, *ſi non aliarratione*, ſaltem ſuffragiis quib. ſolis poteſtis declarare vos liberos? Agite Quirites, vel nunc *ſaltem* ingenuos animos ſumite, & legem agrariam, ferentibus tribunis, confirmate veſtrls calculis, ne auditis quidem diſſuaſoribus. Vos vero tribuni adhortatione opus nō habetis; qui rē vltro aggreſſi, recte facitis quod nemini ceditis. Quodſi iuuenū peruicacia & impudentia impedimēto vobis ſit, vrnasq; ſubuertat aut calculos eripiat, aliave immodeſtia ſuffragia intertubet, declarate eis vim veſtri collegii. & quia conſulum poteſtatem inhibere nō licet, priuatos, quos illi violentiæ miniſtros habent, in iudicium adducite, plebiq; de illis calculum permittite, plebiq; de illis obiecto crimine, quod faciat leges veſtrumq; magiſtratum violauerint. Grata fuit plebi hæc eius oratio, tantamque illi contra aduerſarios indignationem monit, vt multitudo (ſicut initio dixi) diſſuaſores legis ne audire quidē vellet amplius. Sed Icilius tribunus aſſurgens, cetera dixit rectē locutū Siccium, multisq; laudibus ornauit hominē. quod vero diſſuadere volentib. non permitteret dicendi copiā, nec iuſtū eſſe, nec receptū ciuitatis moribus, maxime cum de lege quæratur, qua ius contra violentiā muniatur. hac enim occaſione eos q, nihil æqui nec iuſti in plebē co-

gitarent, rursus tranquillitatem & vtilitatem publicã turbaturos. His dictis, iussit in crastinũ adesse qui vellẽt contra legẽ perorare; atq; ita concionem dimisit. Tum consules intra priuatos parietes cœtum patrũ habuerunt, eorum præcipue qui tunc fortitudine atq; opibus in vrbe florebant maxime: eosq; docuerũt *modis omnibus* legi obnitendũ; verbis primum; & si his nõ flecteretur populus, factis etiam. iusseruntq; vt omnes mane in forum cõuenirent cũ amicis & clientibus quã quisq; posset plurimis: pars circa tribunal & in comitio consisterent, alii cateruatim diuersa fori loca occuparent, plebemq; dispescerẽt, ne in vnum coire posset. quod cõsilium vbi placuit, antequam clara illuxisset dies, pleraq; fori loca occupata erant a patriciis. Post hæc affuetut tribuni & cõsules, iussiq; sunt per præconem *assurgere* qui contra legem vellent dicere. cumq; multi boni viri prodirent ad dicendum, nullius verba præ immodesto concionis tumultu exaudiri poterant. nam alii inhortando dicentibus addebant animũ, alii exsibilabant & obstrepebant. sed neq; adiuuantes, laudando; neq; obsistentes, tumultuando quidquã profecerunt. Ibi consulibus indignantibus & protestantibus a plebe initiũ violẽtiæ fieri, quæ neminẽ audire sustineret: responderunt tribuni iam quintum annum eadem se orationes audire, nulla vtilitate; ni rancidæ & protritæ altercationes placeant. ita diei magna parte absumpta, iamq; plebe potẽte calculos, rẽ non amplius ferendã rati iuuenes patricii, plebeios in suas trib. secedere parãtes impediebant, & vrnas mittẽdis calculis destinatas ministris eripiebant: quas siqui dimittere nollẽt, nec e foro excedere, pulsati & verberati eiiciebãtur. cũq; tribuni vociferarentur, & in mediã aduersariorum turbam se intruderent, ipsis quidem cedebant, & quacumque se inferrent, tutum permittebant transitum: at reliquum vulgus, quod partim illos sequeretur, partim per alias atque alias fori partes incompositu tumultu ad eos confluereret, non admittebant: ita vt plebi nihil prodesset magistratus auxiliũ. tandẽq; vicerũt patricii, atq; impediuerũt ne lex perferretur; triũ familiarũ opa præcipua,

νοιῶτας, τῶ τοιούτῳ πάλιν καὶ διϊσχύσαν τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὴν ὑπατείαν ἡμέρας ἀποδείξας τοῖς κατηγόροις τῶ νόμου, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. οἱ δὲ ὕπατοι (ναυαγοῦντες ἰδιωτικὸν συνέδριον παρεικὸν τῶ ἀνδρείοτάτων τε καὶ μάλιστα ἐν τῇ πόλει τότε αἰδοιοτάτων, ἐδίδασκον αὐτοῖς ὡς καλυίεος εἴη σφίσιν ὁ νόμος, λόγοις μὲν πρῶτον· ἐὰν δὲ μὴ πείθωσι τὸν δῆμον, ἔργοις. ἐκέλευον δὲ ἅπασιν ἥκειν ἕωθεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἅμα τοῖς ἑταίροις τε καὶ πελάταις, ὅσοις μὴ ἕκαστοι πλείοσι δυνατοί). ἔπειτα τὰς μὲν, πρὸς αὐτῷ τὸ βῆμα καὶ τὸ ἐκκλησιαστήριον ἑστῶτας ἐπομένων, τὰς δὲ κατὰ πολλὰ τῆς ἀγορᾶς μέρη συστρέφαντας αὐτοῖς διαφῆναι, ὥστε διαλῆφθαι τὸ δημοτικὸν διεσπασμένον, καὶ κωλύεσθαι πρὸς ἀυτῶν εἰς ἓν συνελθεῖν. ἐδόκει ταῦτα κρίσις εἶναι, καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, τὰ πολλὰ τῆς ἀγορᾶς κατείχετο ὑπὸ τῶν πατρικίων. μετὰ ταῦτα οἵ τε δήμαρχοι καὶ οἱ ὕπατοι παρῆγον καὶ λέγειν ὁ κῆρυξ ἐκέλευσε τὸν βουλόμενον τῶ νόμου κατηγορεῖν. πολλῶν δὲ καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν παρελθόντων, ὀλίγος ἐξάκουστος ἦν ὁ λόγος ὑπὸ τῶ θορύβου τε καὶ τῆς ἀκοσμίας τῶν ἐκκλησιαζόντων. οἱ μὲν γὰρ, ἐπεκέλευόν τε καὶ ἐπεθαρρύνουν τοὺς λέγοντας, οἱ δὲ, ἐξέβαλλόν τε καὶ κατεβόων. ἐκράτει δὲ οὔτε ὁ τῶν συλλαμβανόντων ἔπαινος, οὔτε ὁ τῶν ἀντιπραττόντων θόρυβος. ἀγανακτούντων δὲ τῶν ὑπατικῶν καὶ μαρτυρομένων ὅτι τῆς βίας ὁ δῆμος ἄρχει. λόγον οὐκ ἀξιῶν ὑπομένειν, ἀπελογοῦντο οἱ δήμαρχοι πρὸς ταῦτα, ὅτι ἤδη πέμπτον ἔτος τὸν αὐτὸν ἀκούοντες λόγον, οὐδὲν ποιοῦσιν ἀγαθὸν, εἰ μὴ ἀξιοῦσιν ὑπομένειν ἑώλοις καὶ καθημαξευμένοις ἀντιλογίαις. ὡς δὲ τὸ πλῆθος τῆς ἡμέρας εἰς ταῦτα ἐδαπανήθη, καὶ ὁ δῆμος ἀπῄτει τὰς ψήφους, οὐκέτι ἀναμενῶν ἠνησάμενοι τὸ πρᾶγμα οἱ νεώτατοι τῶν πατρικίων, διϊσταθαί τε βουλομένοις τὰς φυλὰς τοῖς δημόταις ἐμποδὼν ἐγίνοντο, καὶ τὰ ἀγγεῖα τῶν ψήφων τοὺς ἔχοντας ἀφηρεῖτο, καὶ τῶν ὑπηρετούντων εἰς ταῦτα τοὺς μὴ βουλομένους ἀπέναι τυπτόντες τε καὶ ὠθοῦντες ἐξέβαλον· κεκραγότων δὲ τῶν δημάρχων, καὶ εἰς μέσους αὐτοὺς ὠθουμένων, ἐκείνοις μὲν ὑπεχώρουν, καὶ παρῆγον ὅποι βούλοιντο χωρῶν ἀδεῶς, τὸ δὲ ἄλλο δῆμον [τό τε ἐπόμενον αὐτοῖς, καὶ ὃ κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα μέρη τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ θορύβου καὶ ἀπαξίας κινούμενον ἐπ' αὐτοὺς,] ἀπαείρεν. ὥστε οὐωφελὴς ἦν [τῷ δήμῳ] καὶ τῶν ἄρχοντων βοήθεια. τέλος δ' ὧν ἐπεχείρουν οἱ πατρίκιοι, καὶ οὐκ εἴασαν ὑπακουσθῆναι τὸν νόμον. οἱ δὲ πρεσβυτέραι συλλαβέσθαι δόξαντες τοῖς ὑπάτοις, οὐκ

πρεσβεῖς οἰκιῶν ἦσαν, Ποσθούμιοι, καὶ Σεμπρώνιοι, καὶ Τίτοι Κλοίλιοι, γένους τε ἀξιώσει λαμπρότατοι, καὶ ἑταιρείαις μεγάλαις δυνάμενοι, πλούτῳ τε καὶ δόξῃ, καὶ τοῖς κατὰ πόλεμον ἔργοις ὑπερφανεῖς· καὶ τῶν μὴ κυρωθῆναι τὸν νόμον ὅτοι ὡμολογοῦντο αἴτιοι γενέσθαι. τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πρωϊαλαβόντες οἱ δήμαρχοι τοὺς ὑπατικοὺς τῶν δημοτικῶν, ἐσκόπουν ὅ τι χρήσουν τοῖς πράγμασι, κοινὸν μὲν τοῦτο καὶ [πρῶτα] πολύτων ὁμολογούμενον εἰληφότες, ὃ μὴ τοὺς ὑπάτους ἄγειν ὅπῃ τοῦ δίκαιον, ἀλλὰ τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτοῖς ἰδιώτας· ὧν καταλαβόμενοι ἔμελλε τοῖς πολλοῖς τῶν πολιτῶν ἐλαφρὰ ἔσεσθαι λόγος, ὡς φησὶν ὁ Σίκκιος ὑπεθέτο. πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τῶν ὑπὸ τὰς αἰτίας ἀγομένων, ὅσον εἴη χρὴ, καὶ πρὸς τὸ ὄνομαλος ὁ δήσον τῇ δίκῃ, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ ἀμήματος, πηλίκον ἔσται ὁ μέγεθος, ὁπτμελῆ ποιούμενοι ζήτησιν. οἱ μὲν ὧν χαλεπώτεροι τὰς φύσεις, ὅπῃ ὁ μεῖζόν τε καὶ φοβερώτερον ἀπόνοια τοῦτο πρεσάγειν παρήνουν· οἱ δὲ ὅπῃ ἡκέστεροι, τοιωαυτίον ὅπῃ ὁ μετριώτερον καὶ φιλανθρωπότερον. ὁ δὲ τούτης ἡγούμενος τῆς γνώμης, καὶ πείσας αὐτοῖς, ὧν Σίκκιος ὁ τοῦ ἐν τῷ δήμῳ πρὸς τὴν δυνατοχίας διαθὼν λόγοις. ἔδοξε δὴ ὧν αὐτοῖς, ὃ μὲν δύο πλῆθος τῶ πατρικίων ἐᾶσαι, Κλοιλίοις τε, καὶ Ποσθουμίοις, καὶ Σεμπρωνίοις ὅπῃ τὸν δῆμον ἄγειν, ὧν ἔστρεξαν ὑφέξοντας δίκας· ἐκκαλεῖν τε αὐτοῖς, ὅτι τῶ ἱερῶν νόμων, οἷς περὶ τῶν δημάρχων ἐκύρωσεν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος, οὐδενὶ δεδωκότων ἐξουσίαν ἀναπαύειν τοὺς δημάρχους ὑπομένειν τὴ τῶ ἀβουλήτων, ὡς πρὸς τοὺς δήμους πολίτας, ἐκείνοι καταφρόνες αὐτοῖς, ἀγανεῖν ἐκώλυσαν ὅπῃ τέλος τῶν πρὸς τῶ νόμου διαφέρωσιν. ἴμημα δὲ ἐφαίνετο τοῖς δίκας ὀφείσαι μήτε θανάτου, μήτε φυγῶν, μήτε ἄλλο ὅπῃφθονον μηδὲν, ἵνα μὴ τοῦτο αὐτοῖς ἀφῇ σωτηρίας αἴτιον, ἀλλὰ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἱεραὶ εἶη Δήμητρος· ὃ μετριώτατον ὑπελέξαντο τοῦ νόμου μέρος. ἐγένετο ταῦτα, καὶ παρῆν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔδει συνελθεῖν δίκας. τοῖς δὲ ὑπάτοις καὶ τῶ ἄλλων πατρικίων τοῖς πρὸς τὰ φιλοτιμεῖσθαι εἰς ὃ συνέδριον ἔτυχον δὲ οἱ κρίσεσι πρὸς τὰ κλήθεντες· ἐδόκει συγχωρῆν τοῖς δημάρχοις ὅπῃ τελέσαι τὰς δίκας, ἵνα μὴ ἢ μεῖζον κωλυθέντες ἐξεργάσωνται κακὸν, καὶ τοῖς δημόταις ὅπῃ τρέπειν ἀγανακτοῦντας, εἰς τὰ χρήματα τῶν ἀνδρῶν ἐκκρίσει τὴ χολῶ, ἵνα τιθασώτεροι γένωνται ὅ λοιπὸν, λαβόντες ὁπόσην γνῶν τὰ τῶν ἐγκλήματα δίκαιον, ἀνῶς τε καὶ τῆς εἰς τὰ χρήματα ζημίας ἐν διόρθωτον ἐργάσης τοῖς πεπονθόσι τῶν συμφορῶν. ὅπερ καὶ συνέβη. ἀλόντων γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐρήμοις τὰς δίκας, ὅ τε δῆμος ἀγανακτοῦντος ἐπαύσατο, καὶ τοῖς δημόταις ἐδόκει τὴς ἀποδεδόσθαι μετρίαν γνῶν καὶ

quæ promptissimis animis adiuuerũt consules. hi erant Postumii, Sempronii; & tertii, Clœlii, generis claritate, clientelis, opibus, dignitate, ac rebus bello gestis præstantissimi; per quos omnium confessione stetit quo minus *plebiscito* sanciretur lex *agraria*. Postridie tribuni cum nobilissimis e plebe cõsultauerunt quomodo tractandum esset hoc negotium. vbi quum vno omnium cõsensu placuisset, non consulibus diem dicendã, sed priuatis qui suo illos ministerio adiuuissent: quia, vt Siccius monuerat, ciues horum pœnam nõ vsq; adeo curaturi erant: sollicite disquirebatur de accusandorum numero, criminis nomine, & in primis mulctę æstimatione. qui asperiori erant ingenio, exaggeranda censebant hæc omnia, ad terrorem incutiendum ceteris: contrá mitiores, ad mediocritatem & clementiam reuocabãt singula: cuius sententiæ Siccius fuit auctor, is qui pro concione legem agrariam suaserat. Placuit igitur, omissis patriciis ceteris, solos Clœlios, Postumios, ac Sẽpronios arcessere, ad reddendas coram populo factorum suorum rationes: crimini fore, quod contra sacratas leges, quas de tribunis S P Q R sanxerit, (quibus diserte cauebatur nequis tribunos inuitos cogeret) ipsi eos cohibuissent ne cognitionem de lege perferrent ad populum. mulcta vero placuit non mors, aut exsilium, aut aliud quidpiam inuidiosum, ne hac occasione absoluerẽtur; sed vt bona eorũ sacra essent Cereri: quæ omnium mitissima pœna lege præscribebatur. Factum est ita, & adfuit dies iudicii. Tum consules & ceteri patricii qui in senatu aderãt, (erant autem conuocati præstantissimi quique) censuerunt cedendũ esse tribunorũ impotentię, nè vetiti auderent peius aliquid; permittendumq; efferatę plebi vt bilem in illorum patrimonia effunderet, mulctatisq. pro arbitrio inimicis, posthac mansuetior & tractabilior fieret: præsertim cum pecuniarum iactura facilius sarciri posset. quod & contigit. cum enim deserto iudicio damnati essent, tum effera plebis ira conquieuit, tum tribunis aliqua ex parte satisfactum est,

constabilita eorũ potestate ciuiliter: & patricii damnatis bona sua reddiderunt, restituto his qui a plebe illa emerant, æquo pretio. atq; hic eius cõtentionis & periculi fuit exitus. Nõ multo post, tribunis legem rursus vrgentibus, repente allatus nuntius de hostium in Tusculanum agrum irruptione, conatus eorum plane impediuit. Tusculanis enim magna frequentia Romam cõfluentibus, & Æquos magnis copiis aduenisse dicentibus, direptisq; iam agris, oppidum quoq;, ni mature succurreretur, intra paucos dies captũ iri: senatus decreuit ambos cõsules ferre suppetias. qui cum indicto delectu, cunctos ciues ad arma vocassent, tribuni tũc quoq; renouata seditione, conati sunt impedire quo minus conscriberentur copiæ, neq; ex lege in ciues militiam detrectantes vindicaretur. sed frustra. conuocatis enim patribus, S C factũ est, vt patricii cum clientibus suis id bellum susciperent; & siqui alii ciues pro salute reip. se ad expeditionem istam sponte offerrent, iis pietatis iura essent integra: contra, his qui consules desererent, *irata essent numina.* eo S C pro concione recitato, multi etiam ex plebe sponte dederunt nomina; pars, ingenuo quodam pudore, ne deessent ciuitati quæ propter fidẽ erga Romanum imperium perpetuo ab hostibus infestaretur: inter quos erat etiam Siccius ille, qui pro concione in publici agri vsurpatores inuectus fuerat: & sequebatur eũ cohors octingenaria *emeritorum* militũ; qui etsi, vt ille quoque, per ætatis priuilegium a militandi necessitate liberati erant, tamen cũm eum ob multa & magna merita honorarent, in bellum exeuntem deserere noluerunt: & hęc copiarum pars ceteros in hanc militiam proficiscentes, rei bellicæ peritia fortiq; in adeundis periculis audacia longe superabat. maior pars, senatorum precib. & gratia adducti, *exeuntes* sequebantur. nec deerant qui ob commoda quæ se in militia offerunt, ad subeunda quæcumq; pericula parati essent. breuique instructissimus exercitus & satis numerosus comparatus est. Quo cognito, hostes non exspectauerunt eius aduentum, sed receperunt se in sua. Hos consules

πολιτικὴ δυνάμις καὶ βοήθεια· τοῖς τε δυνάσταις τῆς οὐσίας οἱ πατρίκιοι τῶν ἐκ τῶν ὠνημένων ἐκ τῆς δημοσίας ὑπ' ἴσης λυσάμενοι χρημῶν ἀπέδοσαν. καὶ τὰ μὴν καὶ λεπτογενῆς δίκη, τοῦτον τὸν τρόπον χρηματίσαντο τοῖς πράγμασιν αὐτῶν, διελέλυτο. μετ' ὀ πολὺ δὲ πάλιν τῶν δημάρχων τὸν νόμον εἰς φέρόντων λόγον, ἀφνιδίως τις ἀπελθεῖσα πολεμίων ἔφοδος ἐπὶ τὴν τῶν Τουσκλάνων [πόλιν, αἰτία κωλύσεως ἀποχρῶσα ἐγένετο. τῶν γὰρ Τουσκλάνων] καὶ πλήθη εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικομένων, καὶ λεγόντων ὅτι δυνάμει πολλῇ παρόντων Αἰκανοὶ, καὶ τὴν μὴν χώραν αὐτῶν ἤδη διηρπάκασι, τὴν δ' πόλιν, ἐὰν μή τις βοήθειαν ταχεῖα ἐπιχειρήσῃ, φθάσουσιν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀφικόμενοι· ἡ μὴν δὴν βαλὴ τοὺς ὑπάτους αὐτοῖς ἐψηφίσατο βοηθεῖν ἀμφοτέροις· οἱ δὲ ὕπατοι γραπτολογίαν ποιήσαντες, ἐκώλυον τοὺς πολίτας ἀπογραφῆναι ἐπὶ τὸ ὅπλα. ἐγένετο μὴν δὴν καὶ τότε στάσις, ἀναλισκόντων τῶν καταγραφῆ τῶν δημάρχων, καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων ἐμφερείας ἐπιχειρούντων ποιεῖσθαι καὶ τῶν ἀπειθούντων. ἔπραξε δὲ οὐθέν. συνελθοῦσα γὰρ ἡ βαλὴ, γνώμην ἀπεδείξατο, τοὺς πατρικίους ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξιέναι σὺν τοῖς ἑαυτῶν πελάταις, τῶν δὲ ἄλλων πολιτῶν τοῖς μὴν βουλομένοις μετέχειν τῆς γραφῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πατρίδος ἐθελούσης, ὅσια εἶ) τὰ πρὸς θεοὺς, τοῖς δὲ ἐγκαταλείποισι τοὺς ὑπάτους τιμωρία. ὡς δὲ ἀνεγνώσθη ὁ δόγμα τῆς βαλῆς ἐν ἐκκλησίᾳ, πολλοὶ καὶ τῶν δήμου τὸν ἀγῶνα ἐκόντες ὑπέμειναν· οἱ μὴν ὅπλοφορέσαι, δι' αἰδοῦς, εἰ μηδὲν ἐπιχειρήσοιεν πολὺ συμμάχων ἀφ' τὸν πρὸς αὐτοὺς ἔνοιαν ἀεί τι πρὸς τῶν ἐξωθεν βλαπτομένων· ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Σίκκιος ἐκεῖνος ὁ κατηγορήσας ἐν τῷ δήμῳ τῶν σφέτερα μαθόντων τὴν δημοσίαν γῆν, πειραν ἐπαγόμενος ὀκτακοσίων ἀνδρῶν, [οἱ] γραῖ θέασθαι μὴν οὐκέτι ὤφειλον εἶναι, ὡς ἄρ' οὐδὲ ἐκεῖνος, οὐδὲ ἔπιπλον ἐπὸ τὰς ἀπάντας τῶν νόμων· ἐμφῶνες δὲ τὸν ἄνδρα ἀφ' πολλὰς καὶ μεγάλας ἀνεξεσίας, ἀξιόνεος ὅτι τὸν πόλεμον οὐκ ἐδικαίωσαν ἀπολείπεσθαι. καὶ ἦν τοῦτο ὁ μέρος τῆς ἐξελθούσης τότε δυνάμεως ἐμπειρία τε ἀγώνων, καὶ τῇ πρὸς τὰ δύνασθαι ἀτολμία, μακρῷ τῶν δήμου ἀμείνων. οἱ δ' πολλοὶ χάριν καὶ πρὸς καλήσαν τῶν πρεσβυτάτων ὑπαρξάντες εἵποντο. ἦν δέ τι μέρος, ὁ τῶν ὠφελῶν ἕνεκα τῶν ἐν ταῖς γραλείαις γινομένων πόνων κίνδυνον ἕτοιμον ἦν ὑπομένειν. καὶ δι' ὀλίγου χρόνου δυνάμις ἐξῆλθε πλήθη τε ἀποχρῶσα, καὶ πρὸς ἀσκήσεις χρωμένη λαμπρότατα, οἱ μὴν ὅπλα πολέμοι πρὸς ἀκούσαντες ὅτι μέλλοιεν ἐπ' αὐτοὺς ἐξάγειν Ῥωμαῖοι γραῖαι, ἀπῆρον ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. οἱ δ' ὕπατοι καὶ ἀπου-

καὶ ἀπουδλὶ ἐλαύνοντες, καταλαμβάνοισιν ἐστρατοπεδευκότας αὐτοὺς πόλεως Αντίου πλησίον ἐν ὑψηλῷ καὶ ἀποτόμῳ χωρίῳ, καὶ τῆδε τὴν παρεμβολὴν τῶν ἐκείνων καὶ πρόσω. τέως μὴν οὖν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ὑπέμενον ἀμφότεροι παρεμβολαῖς. ἔπειτα καταφρονήσαντες τῶν Ῥωμαίων Αἰκανοὶ τὴν [καὶ] πρὸς ἐπιχειρήσεως, καὶ πλῆθος καὶ ἰκανὸν εἶ) νομίσαντες, [ἀγοράς τε αὐτῶν προέκοπτον δεξιούντες, καὶ τοὺς ὅπῃ τὰς νομὰς ἀποστρεφομένους ἢ χόρτου, ἵππους] ἀνεκρούοντο, καὶ πρὸς ὑδρείαν καταβαίνοισιν αἰφνιδίως ἐπετίθεντο, πρὸς ἐκαλοῦτό τε εἰς μάχην πολλάκις αὐτοὺς. ταῦτα ὁρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἐδόκει μηκέτι διατείνειν τὸν πόλεμον. ἐν δὲ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἡ τοῦ πολεμεῖν ἐξουσία Ῥωμυλίῳ προσήκουσα· καὶ ὁ σύνθημα δίδοις, καὶ εἰς πάξιν καθίστα, ἀρχήν τε καὶ παύεσθαι μάχης τὸν καιρὸν μιθῶν ἐκεῖνος ἐν· ὃς ὅπῃ τὰ σημεῖα ἐκέλευσεν ἀρθῆναι τῆς μάχης, καὶ πρῶην ἐν τοῦ χάρακος τὸν στρατὸν, τοὺς μὴν ἀγῶνας ἔπαυσεν ἱππεῖς τε καὶ τοὺς πεζοὺς καὶ πείρας ἐν τοῖς ὁπλιτηδείοις ἑκάστοις τόποις· τὸν δὲ Σίκκιον καλέσας λέγει· Ἡμεῖς μὴν, ὦ Σίκκιε, μαχούμεθα τοῖς πολεμίοις ἐνθάδε· σὺ δὲ ἐν ὅσῳ μέλλομεν ἐπὶ καὶ πρόσκαθαζόμεθα τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀμφότεροι, χώρῃ τὴν πλαγίαν ὁδὸν ἐκείνων ὁπῃ τοῦ ὄρους, ἔνθα ἡ τῶν πολεμίων ὁστὶ παρεμβολὴ, καὶ μάχῃ πίεσο πρὸς τοὺς ἐν τῷ χάρακα, ἵν' ἢ πρὸς τῷ φευγεῖν δείσαντες οἱ πρὸς ἡμᾶς μαχόμενοι, καὶ βοηθεῖν προθυμούμενοι, νῶτά τε δείξωσι καὶ δυκατέρασι γένωνται, καθάπερ εἰκὸς ἐν δυαχωρήσῃ ταχεῖα, καὶ εἰς μίαν ὁδὸν ἄπαντες βιαζόμενοι, ἢ μένοντες αὐτόθι τὸν χάρακα ἀποδώσουσιν. οὔτε γὰρ ἡ φυλάττουσα αὐτὸν δυνάμις ἀξιόμαχός ὅστιν, ὡς εἰκάσαι ἄν τις, ὅπῃ τῷ ἐρυμνῷ τοῦ τόπου δοκοῦσα εἶ) πολὺ ὁ ἀσφαλές· ἢ τε ἅμα σοι δυνάμις ἀποχρῶσα γένοιτ' ἄν, ἄνδρες ὀκτακόσιοι πολλῶν ἀθλητὰ πολέμων, πρὸς τέλαι κεκαμένοις σκηνοφύλακας ἀπροσδόκητοι προσπεσόντες, τῷ πολεμηρῷ ἔλθν. καὶ ὁ Σίκκιος ἔφησεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἄπαντα μὴν ἕτοιμος ὑπηρέτην· ὁ μὴν τοι ἔργον ἐν ῥᾴδιον, ὡς πρός σοι δοκεῖ. ὑψηλή τε ἐν πέτρα καὶ ἀπότομος, ἐφ' ἧς ὁ γραῦς· ὁδόν τε ἐνθεμίαν ὁρᾶν φέρειν ἐν ἐς αὐτὴν ἔξω ἡμιᾶς, ἢ καθεῖσόν) οἱ πολέμοι πρὸς ἡμᾶς· φυλακὴ τε εἰκὸς ἀξιόμαχον εἶ) ἐν αὐτῇ· καὶ ὀλίγη τε πόνου καὶ φαύλη τὶς εἶναι τύχη, πρὸς πολλῷ πλείονα ἢ τοῦ σὺν ἐμοὶ δυνάμιν ἀντέχειν οἷά ἐστιν· τό τε χωρίον ἀνὰ παρέξῃ τῇ φυλακῇ τῶν μὴ δεῖσθαι ὁ ἀσφαλές. ἀλλὰ μάλιστα μὴν ἀνάθεν τὴν γνώμην ἢ πεῖρα ἐν ὅπισφαγής. εἰ δ' πόνου ἔγνωκ' αἱ σοι δύο πλεῖν

properato itinere prope Antium assecuti in excelso & prærupto quodam loco castra metatos, ipsi quoque non procul ab eis castra posuerunt: & aliquamdiu exercitus vterque intra sua se castra continuit. tandẽ Æqui contemptis Romanis, qui nõ priores pugnam capesserẽt, rati exiguas eorum esse copias, cõmeatus intercipiebant; [pabulatum diuertẽtes, equis immissis repellebant;] aquatũ descendentes, subitis incursionibus adoriebantur; hostemq; sæpius ad pugnam prouocabant. Quo viso, consules nõ trahendum diutius bellũ existimarunt. erat iis diebus penes Romilium belli imperium: idemq; & tesseras dabat, & aciem instruebat, & pugnę tum ineundæ tum omittendæ tempus præscribebat. is efferri iussis signis, eductisque e vallo copiis, cum ceteros equites & pedites per cohortes idoneo quemq; loco disposuisset, accitum ad se Siccium ita allocutus est: Nos Sicci hic cũ hoste dimicabimus. tu, interim dũ acies vtraq; se ad prœlium expedit, per obliquam illam viã conscenso monte, castra hostium ibi aggredere: vt qui nobiscum conflictabuntur, amittendę munitionis metu, ad ferendam suis opem festinantes, terga vertant, & (vt in celere recessu solet fieri) in vnam se omnes viam intrudentes, facile a nobis possint confici: aut si mãserint in vestigio, castra amittant. nec enim sat valido munita sunt præsidio, vt ex eo coniicere licet, quod in loci natura omnem posuere fiduciam; & cohors tua octingentis veteranis cõstans, si tabernaculorum custodes præter exspectationem turbatos adoriatur, facile illos ipsa audacia profligabit. Ad hæc Siccius: Equidem paratus sum quæuis iussa capessere: sed quod iubes, non tam facile est quam tibi videtur. nam & castra in excelso ac prærupto saxo sita sunt; nec aliam ad ea viam ferre video, præter eam vnã, per quã hostes contra nos descendent: nec dubium est quin iustum in eis relictũ sit præsidium: ac licet id modicum sit & instrenuum, longe tamen maioribus quam meis copiis sustinendis par est: & locus ipse præsidiarios tutabitur. Quapropter mallem te mutare consilium: nam tentare periculosum est. quodsi omnino statuisti duobus locis

pugnare vno tempore, manum idoneam selectorũ virorũ adde quæ me sequatur vna cum emeritis. nõ enim furtim, sed aperta vi expugnandus est locus. Plura parantẽ dicere de ratione sui consilii, consul interpellauit. Nõ multis verbis, inquit, opus est: sed si imperata facere sustines, i celeriter, nec pro me imperatorem age. sin periculum refugis, vtar aliorum opera. tu vero qui cẽtics vicies in acie dimicasti, XL annos militasti, conuulneratus toto corpore, quoniã vltro venisti, abi ne viso quidem hoste, & pro telis linguam rursus cõtra patricios acue. Vbi nunc sunt multa illa fortitudinis præmia quę reportasti, torques, armillæ, hastæ, phaleræ, coronæ acceptæ a consulibus, detracta singulari certamine victis spolia, ceteraque molesta quę te nuper iactantem pertulimus? Hoc vnũ opus cũ vero coniunctum periculo, satis manifeste ostendit qualis sis, opinione magis fortitudinem colẽs, quam re vera. Ibi Siccius motus cõuitio; Non ignoro, inquit, Romili, alterutrũ tibi propositum, vt aut viuus nihil efficiam, turpissimamq; timiditatis notam reportem; aut obscure & misere ab hostibus concisus, inteream: quoniam me quoq; ex illorum numero esse ostendi, qui liberos sibi animos sumendos existimant. non enim me in dubium periculũ, sed in mortẽ certam mittis. attamẽ hoc quoq; periculũ subibo, & dabo operã ne ignauus videar: aut capturus castra; aut, si spe frustrabor, moriturus fortiter. vos cõmilitones mihi testes apud reliquos ciues eritis, (si letum meum audieritis) virtutem me meam perdidisse, & magnam loquendi libertatẽ. Hoc responso cõsuli dato, lacrymãs cõsalutauit omnes familiares; atq; ita cũ sua cohorte, & ipsa mæsta lacrymanteq;, non aliter quam in mortẽ profectus est; cõmiserante vniuerso exercitu, quasi ex octingentis istis viris neminẽ posthac visuro. At Siccius non ea via qua Romilius credidit, per latus mõtis duxit; sed per saltũ quendam maximum. in quem cũ peruenisset, gressum figens, sic suos allocutus est: Misit nos dux, vt videtis, in exitium. putauit enim nos per obliquam illam viam ituros; per quam eundo, impossibile erat hostes fallere. ego vos ducam per aliam

μάχας σὺν ἑνὶ καιρῷ, δυώαμιν ἀξιόχρεων πάξον ἀν-
δρῶν ὁπλέκτων ἀκηλουθεῖν μοι σὺν τοῖς τρεσβυτέ-
ροις. ὁ γὰρ κλέψοντες τόδε χωρίον, ἀλλὰ βίᾳ καὶ φα-
νερῶς ἀναιρεθῶτες ἀπιμεν. ἔτι ὁ αὐτὸς βουλομέ-
νου λέγειν τὰ ἀκόλουθα, ὑπολαβὼν ὁ ὕπαλος εἶπεν·
Οὐ πολλῶν δεῖ λόγων· ἀλλ' εἰ μὴ ὑπομενεῖς τρατ-
ηγὸν τὰ τρεσβεῖα πόμενα, χώρει ἀμφὶ ταχέων, καὶ μὴ πα-
ρεκστρατήγει· εἰ δὲ ἀφίεσαι καὶ ἀποδιδράσεις τὴν κίν-
δυνον, ἑτέροις εἰς ὀλίγον χρήσομαι. σὺ δὲ τὰς ἑκα-
τὸν εἴκοσι μάχας ἀγωνισάμενος, καὶ τεπαρεκόντα ἐ-
τη τραυματισάμενος, καὶ κεκατεβρωμένος ὅλον ὀ σῶ-
μα, ὅπῃ ἑκὼν ἦλθες, ἄπιθι μήτε ὁμιλήσας πολε-
μίοις, μήτε ἰδών, καὶ αὐτὴ τὴν ὅπλων ἀκόνα πάλιν τὸν
λόγχης οἷς χρήσῃ κατὰ τῶν πατρικίων. ποῦ νῦν ἐκεῖνά
σου τὰ πολλὰ ἀριστεῖα, τρεπτοί, καὶ τὰ φάλλια, καὶ τὰ
δόρατα, καὶ τὰ φάλαρα, καὶ οἱ τῶν ὑπάτων στέφανοι, καὶ
τὰ σὺν τῶν μονομαχιῶν λάφυρα, καὶ πᾶσα ἡ δυσβα-
ρύτης, ἃ τότε ἐκεῖνα ὀυθά σου λέγοντος; σὺ εἰ γὰρ δὴ
τῷδε τῷ ἔργῳ βασανιζόμενος, ἔνθα κίνδυνος ἐν ἀ-
ληθινὸς, ἀξιπάθης οἷος ἦσθα, καὶ δόξῃ ὁ αἰδρεῖος ὑπε-
πτοδεῖν, σὺκ δηλήσεια. καὶ ὁ Σίκκιος δεξαναχετῶν
ὑπὸ τοῖς οἰκείοις· Οἶδα, φησὶν, ὦ Ῥωμίλιε, ὅτι δυοῖν
τρεσχεῖταί σοι θάτερον, ἢ ζῶντα διεργάσασθαι καὶ ὁ
μηδὲν ἀποδοῦναι δόξαν αἰσχίστην ἀπειεκάμενον δη-
λίας, ἢ κακῶς καὶ ἀδήλως καταχοπείσα ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων ἀποθανεῖν, ὅπῃ καὶ πῆς ἔδοξα εἶ) τῶν ἀξι-
ωσόντων ἐλεύθερα φρονεῖν. καὶ γὰρ εἰς ἄδηλον, ἀλλ' εἰς
ἐγνωσμένον ἀπεστέλλεις με θάνατον. πλὴν ὑπομενῶ
καὶ τοῦτο ὃ ἔργον, καὶ πειράσομαι φανεὶς ψυχικὸς καὶ
κακὸς, ἢ κρατῆσαι τῶν χάρακος, ἢ μὴ τυχὼν τῆς ἐλπίδος,
δυσκλεῶς ἀποθανεῖν. ὑμᾶς δὲ, ὦ συστρατιῶται, μάρτυ-
ρας ἀξιῶ γενέσθαι μοι τοῖς τῶν ἄλλοις πολίταις, ἐὰν
πύθησθε τὴν ἐμὸν μόρον, ὅτι με ἀπώλεσεν ἡ ἀρετὴ, καὶ
ἡ πολλὴ τῶν λόγων ἐλευθερία. Ταῦτα τοῖς τὸν
ὕπαλον ἀποκρινάμενος καὶ δακρύσας, τοῖς τε συνήθεσι
ἀποδοὺς ἀσπασάμενος, ᾤχετο τὴν ὀκτακοσίοις αὐ-
τὸς ἄγων κατηφὴς καὶ δεδακρυμένοις, ὡς τὸν ὅπῃ θα-
νάτῳ πορευομένοις ὁδόν· καὶ ἡ ἀγὴ δὲ πᾶσα γραῦς
δι' οἴκου ὃ τρεῦγμα ἔλαβεν, ὡς οὐκέτι ὁρόμενοι
τοὺς ἄνδρας. ὁ δὲ Σίκκιος ἑτέραν ἀποτραφεὶς, οὐχ ὧν
ὁ Ῥωμίλιος ὑπελάμβανε, τῶν δὲ τῶν λεγόντα τῶ
ὄρους ἦλθ. ἔπειτα, ὧν γὰρ τις δρυμὸς ὕλαν βαθεῖαν
ἔχων εἰς τοῦτον ἄγων τοὺς ἄνδρας, ἵστα), καὶ φησὶν· Ὑπὸ
μὲν τῶ ἡγεμόνος ἀπεσάλμεθα, ὡς πρὸ ὁρᾶτε, ἀπο-
λούμενοι. ἐδόκει γὰρ ἡμᾶς τὴν πλαγίαν χωρήσειν ὁ-
δὸν, ὧν ἀμήχανον αἰκβαίνο τας ὧν μὴ οὐχὶ φανεροῖς
τοῖς πολεμίοις γενέσθαι. ἐγὼ δὲ ὑμᾶς ἄξω καὶ ἀδήλον
τοῖς

τοῖς ἐναντίοις ὁδὸν, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω βίβων ὅπα-
λήψεσθαί τινων, αἱ κατὰ κρυφὴν ἄξουσιν ἡμᾶς ὅπῃ τὸ
χάρακα· καὶ ἐλπίδας χρηστὰς ἔχετε. Ταῦτα εἰπὼν
ἦγε δὴ τὸ δρυμοῦ· καὶ πολὺν ἤδη διῆθεν τόπον, διέ-
σπα κατὰ δαίμονα ὕδρα δὲ ἀγρεῦ ποθὲν ἀπιόντα· ὃν
τοῖς νεωτάτοις συλλαβεῖν κελεύσας, ἡγεμόνα ποιεῖται
τὸ ὁδοῦ. κἀκεῖνος αὐτοῖς ἄγων τοῦ ὄρους σὺν πολλῷ
χρόνῳ καθίστησιν ὅπῃ τὸ τῶν ἀκείμενον τοῦ χάρακι
λόφον, ὅθεν ἡ ταχεῖα καὶ ὅπῃ φέρεις ἐπ' αὐτὸν ὁδός. ἐν ᾧ
ὃ Ταῦτα ἐγίνετο χρόνῳ σιωπῇ τε ἀμφοτέρων καὶ
Αἰκεμῶν δυνάμεις ὁμόσε, καὶ κατασᾶσαι ἐμάχοντο,
πλήθει τὲ ἀλκίμαλοι ὄσαι καὶ ὁπλισμοῖς, καὶ τρεθυ-
μίαν παρεκόμεναι τὴν αὐτῶν· καὶ διέμεναν ὅπῃ πολὺν
χρόνον ἰσόρροποι, ὅτε μὲν ὅπτεβαίνοντες ἀλλήλοις, ὅτε
ὃ ὑποχωρεῶντες, ἱππεῖς τε ἱππεῦσι, καὶ πεζοὶ πεζοῖς·
καὶ ἔπεσον ὅξ ἑκατέρων ἀνδρες ὅπῃ φανῆς. ἔπειτα κρί-
σιν λαμβάνει ὁ πόλεμος ὅπῃ ἔλῃ. ὁ γὰρ Σίκκιος καὶ οἱ
σὺν αὐτῷ ὅπῃ πλησίον ἐγένοντο τὴν παρεμβολῆς τῶν
Αἰκεμῶν, ἀφύλακτον εὗρον ἐκεῖνο ὃ μέρος τὸ χά-
ρακος· ὅπῃ γὰρ θάτερα τὰ τοῖς τὸν μαχομένοις ἐ-
γραμμένα μέρη, πᾶσα ἡ φυλάττεσα αὐτὸν δυνάμις
ἐκάπεσε τὴν θέαν τῶν ἀγῶνος· ἐπεὶ πεσόντες τὴν πολλὼ
ὑπέτειαν, τὴν κρυφῆς ἐγίνοντο τῶν φυλάκων· ἔπειτα
ἀναλάξαντες ἔθεον ἐπ' αὐτοὺς. οἱ ὃ, ὑπὸ τὸ παρ' ἐλ-
πίδα δεινοῦ σκεπασθέντες, καὶ τὸ τοσούτοις εἰ) δόξα-
ντες, ἀλλὰ τὴν ἕτερον ἥκειν ὕπαλον ἀγοντα τὴν σὺν αὐτῷ
δυώαμιν, ἐρρίπτουν ἔξω τὸ χάρακος ἑαυτοὺς, τὸ δὲ τὰ
ὅπλα οἱ πολλοὶ φυλάξαντες. οἱ δὲ τρὲς τὴν Σίκκιον
τὸν καταλαμβανομένους αὐτῶν φονεύοντες, καὶ τὸ
χάρακος κρατήσαντες, ἐχώρουν ὅπῃ τὸν σὺν τῷ πε-
δίῳ. οἱ ὃ Αἰκεμοὶ τὴν ἀγωσιν τὸ χάρακος ἀπό τε τῆς
φυγῆς καὶ τὴ κραυγῆς τὴν σφέτερον αἰσθόμενοι, καὶ μετ' ὀ
πολὺ κατὰ νώτου σφίσι τὸν πολεμίοις ὅπτιόντας ὁρῶν-
τες, οὐκέτι θυναῖον οὐδὲν ἀπεδείξαντο, ἀλλὰ δραπε-
τάσαντες τὰς τάξις, ἔσωζον ἑαυτοὺς ἀνὸι κατ' ἀνὰς
ὁδοὺς· ἔνθα ὁ πλεῖστος αὐτῶν ἐγένετο φόνος. ὁ γὰρ διέ-
κανοι Ῥωμαῖοι μέχρι νυκτὸς διώκοντές τε καὶ κτεί-
νοντες ἀνῃσκομένοις. ὁ δὲ πλείστοις τὲ αὐτῶν ὀγκαθεί-
σας, καὶ λαμπρότατα ἔργα ἀποδειξάμενος, Σίκ-
κιος ὧν· ὃς ὅπῃ τέλος εὑρεν τὰ τὴ πολεμίων ἔχοντα,
σκότοις ὄντος ἤδη, τὴν πεῖραν ἄγων ὅπῃ τὴ κεκλῃθέντα
ὑπὸ σφῶν χάρακα ἀνέστρεφε, μεγάλης χαρᾶς καὶ
πολλοῦ μετὸς ὢν αὐχήματος. οἱ τε τρὲς αὐτὸν ἀθῶοί
τε καὶ ἀβλαβεῖς πρώτες, ὁ μόνον οὐδὲν παθόντες ὧν
τρεστεδόκηταν, ἀλλὰ καὶ δόξαν ὅπῃ φανεράτην ἀξενεγ-
κάμενοι, πατέρα καὶ σωτῆρα καὶ θεὸν, καὶ πρόπατα τὰ ἀι-
μιώτατα ὀνομάζοντες, ἄπληστως εἶχον ἀσπασμῶν

illis non conspicuam; & bona spes est inuenturũ me calles aliquos, qui nos ad castra perducãt in verticem. quare bono este animo. Hæc locutus, per saltum ducebat: cuius magnam partem emẽsus, forte fortuna virum nactus est rusticum nescio vnde venientem: quem per iuuenes comprehensum, viæ ducem fecit. ille circum montem longis ambagibus ductos, tandẽ in adiacente castris tumulo statuit; vnde cito & recta descẽdi ad castra poterat. Interea Romanorum & Æquorum acies cõcurrerant, certabantque fortiter, numero, armis, animis pares, diu neutro inclinãte victoria, sed nunc his nũc illis aduersos vrgentibus, tam peditib. quã equitibus: ceciderantq; ex vtraq; parte viri nobiles. tandẽ euidenti marte pugna decernitur. nã Sicciana cohors vbi prope castra Æquorũ peruenit, incustoditam eã valli partem offendit: totũ enim præsidium ad alterã partem pugnantibus obuersam sese cõuerterat, & prœlio spectando intẽtum erat. ibi Sicciani sine vllo negotio irrumpentes, præsidiariorũ vertici imminebãt; moxq; sublato clamore in eos incurrebant. quo inopinato casu hostes cõsternati, nec opinati tam paucos esse, sed adesse alterũ consulem cũ suis copiis, proiecerunt se e castris, ne armaquidẽ retinentes pleriq;. Sicciani vero occidebant eos, quotquot ad manus venirent; & occupatis castris in campestrem descendebant aciẽ. tum Æqui, vbi e suorum clamore ac fuga capta esse castra senserunt, nec multo post hostem a tergo inuadentẽ viderunt, nullũ amplius generosum facinus ediderunt; sed diuulsis ordinib. alii alia via saluti suæ consuluerunt; nõ sine clade maxima. herebãt enim tergo Romani, nec vsq; ad noctem occidere desinebant quos assequerentur. sed nullius insignior opera fuit quam Siccii, nullus maiorẽ stragem edidit. qui vbi deuictũ hostem vidit, cum iam cõtenebrasset, cohortem in capta a se castra reduxit, magno gaudio magnoq; spiritu plenus. militesq; cũ incolumes & integri euasissent omnes, nõ solũ euitato imminẽti periculo, verumetiã parta maxima gloria, patrẽ cũ appellabant & seruatorẽ deũq;, necnõ aliis honorificẽtissimis nominibus; nec poterãt satiari mutuis

complexibus & ceteris gratulationis voluptatibus. atq; interim & reliquus Romanorum exercitus a persequendo reuersus, castra sua repetiit. Iamq; media nox erat, cum Siccio memori missum se in mortem a consulibus, in mentem venit laudẽ eis victoriæ præripere. communicat cum suis consilium: quod vbi placere vidit, omnib. prudentiam atq; audentiam viri admirantibus, arma sumit & alios iubet sumere: ac primum quidquid in hostilibus castris esset hominum, equorum, ceterorumq; iumẽtorum, contrucidat; deinde incẽdit tentoria frumento, vestimento, armis alioq; belli apparatu referta; adhæc præda quam hostes e Tusculano agro numerosam eo congesserant: omnibusq; igne absumptis, circa diluculum, nihil præter arma ferens, abiit: emensusque viam propere, Romam peruenit. vt vero conspecti sunt homines armati iubilantes & festinãtes, multo cruore fœdati, concursus factus est reduces videre audireq; res gestas cupientium. illi in forum vsq; progressi, tribunis omnia denarrarunt: qui coacta cõcione, iusserunt eos *eandem narrationem* coram toto populo repetere. cumq; maxima turba confluxisset, progressus in medium Siccius, victoriam indicauit, simulque rei gestæ modum; quodq; sua virtute octingentorumq; seniorum quos in mortẽ *certam* misissent consules, & castra Æquorum capta essent, & reliqui in fugam versi qui pugnabant in acie. postulabatq; vt nemini alteri pro victoria haberetur gratia: & postremo hæc addidit verba: Animas tantum & arma, nihil præterea, nec magnum nec paruum, e captis retulimus. His auditis populus ad miserationẽ & lacrymas flexus est, ætatem virorum & virtutem cõsiderans, & succensens iis qui talibus viris vrbem orbare voluerant. quæ res, vt Siccius iam ante præuiderat, publicum consulibus excitauit odium. nam ne senatus quidem eam tulit æquo animo, nec triumphũ eis decernens, nec alios honores quibus fortia prœlia decorari solent. & Siccium plebs proximis comitiis tribunũ designauit, honoremq; illi qui penes se erat contulit. atque hæc eo anno gesta sunt memorabilia. Post hos consulatũ anno proximo inierũt

τε τὰς αὐδρας, καὶ τῶν ἀλλων φιλοφρονήσεων ἡδονας. ἐν ᾧ τούτῳ καὶ ἡ δημη τῶν Ῥωμαίων φυλαγξ ἀπὸ τῆς διώξεως ἀνέστρεφεν, ὅπου τὴν ἑαυτῆς χάρακα. μέσαι τε ἤδη νύκτες ἦσαν, καὶ ὁ Σίκκιος μνησικακῶν τοῖς ὑπάτοις τῆς ὅπου τὴν θανατον ἀποστολῆς, εἰς νοῦν βαλλόμενος τὴν δόξαν ἀφελέσθαι καταρθώματος. κοινωσάμενος ᾧ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἦν εἶχε δόξαν, ὅπῃ πᾶσιν ὀρθῶς ἐφαίνετο, καὶ οὐδεὶς ἐῶ ὃς οὐκ ἐθαύμαζε τῆς φρονήσεως καὶ τῆς τόλμης τῆς αὐδρα, λαβὼν τὰ ὅπλα, καὶ τὰς δηλοῖς κελεύσας λαβεῖν, πρῶτον μὲν αὐτὸς ἱππους ὅσους εἶν ᾧ χάρακι καταλέλοιπε τῶν Αἰκανῶν, καὶ ἵππους, καὶ τὰ δηλα ὑποζύγια καλέκαψεν· ἔπειτα ὑφῆψε τὰς σκηνὰς ὅπλων τε καὶ σίτου καὶ ἐσθῆτος καὶ τῆς εἰς τὸ πόλεμον ἐπιτηδείων γεμούσας, τῶν τε δηλων χρημῶν ὧν οὐκ τῆς Τυσκλάνων λείας ἐπήγοντο πολλῶν πολύ ὄντων. ὡς ᾧ ἄπαντα ὑπὸ τῶ πυρὸς ἠφάνισε, πρὶν τὸν ὄρθρον ἀπῆλ φέρων ἑῶθεν ὅπλα. καὶ δραμόντας παρὰ τῆς ὁδὸν, εἰς Ῥώμην παρῆν. ὡς ᾧ ὤφθησαν αὐθεφοι καθωπλισμένοι παιανίζοντές τε καὶ παρὰ δῆ χορεύοντες αἷμαλι πολλῷ πεφυρμένοι, δρόμος ἐγένετο καὶ πολλὴ προθυμία τῶν βουλομένων ἰδεῖν τε αὐτοὺς καὶ τὰ πραχθέντα ἀκοῦσαι. οἱ δὲ μέχρις ἀγορᾶς ἐλθόντες, ἐδήλωσαν τοῖς δημόροις τὰ δηλούμενα· κἀκεῖνοι συναγαγόντες ἐκκλησίαν, ἐκέλευσαν αὐτοὺς πρὸς πόλας λέγειν. ὁ χλος ᾧ πολλὸς συναχθέντος, παρῆν ὁ Σίκκιος τῶν τε νικῶν αὐτοῖς ἐδήλωσε, καὶ τὸν τρόπον τῶ ἀγῶνος ἀνεφάνισε, καὶ ὅτι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρετὴν καὶ τῆς σὺν αὐτῷ πρεσβυτέρων ὀκτακοσίων ἀνδρῶν, οἷς ἀποθανεῖν μέλλοις ἀπέσταλεν οἱ ὕπατοι, ὅ τε χάραξ ὁ τῶν Αἰκανῶν ἑαλῆφθη, καὶ ἡ δυνάμις ἡ πολυπλαξαμένη αὐτοῖς ἐνεκαθη φυγεῖν. οὐδὲν τὲ γὰρ αὐτοῖς μηδενὶ τῆς νίκης ἑτέρῳ χάριν εἰδέναι· καὶ τελευτῶν ἔτι προσέθηκεν ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅτι τὰς ψυχὰς καὶ τὰ ὅπλα σώζοντες ἤκομεν, οὐδὲν δὲ τοῦτῶν οὔτε μικρὸν οὔτε μεῖζον τῶν κεκρατημένων ἐξενεγκάμενοι. ὁ δὲ δῆμος ἀκούσας τῶν λόγων, εἰς οἶκτόν τε καὶ δάκρυα προῆλθεν, ὁρῶν μὲν τὰς ἡλικίας τῶν ἀνδρῶν, ἐνθυμούμενος δὲ τὰς ἀρετὰς, ἀγανακτῶν δὲ καὶ νεμεσῶν τοῖς ὀπτεθομένοις τοιούτων ἀνδρῶν ἐρημῶσαι τὴν πόλιν. ἐνεχόνη ᾧ, ὡς προῦλαβεν ὁ Σίκκιος, μῖσος εἰς τοὺς ὑπάτοις ἐξ ἀπάντων τῶν πολιτῶν. οὐδὲ γὰρ ἡ βουλὴ τὸ πρᾶγμα μετρίως ἤνεγκεν, ὅτε ἐψηφίσατο αὐτοῖς πομπὴν θριάμβων, ὅτε δηλο τὴ τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς ἀγῶσι γινομένων. τὴν μέντοι Σίκκιον ὁ δῆμος, ὅπῃ καθῆκεν ὁ τῶν ἐξαιρεσιῶν χρεὼς, δήμαρχον ἀπέδειξεν, ἧς κύριος ἦν τιμῆς ἀποδιδοῦς. καὶ τὰ μὲν ὅπι φανέντα τῶ τότε πραχθέντων, τοιάδε ἦν. ἐν ᾧ τῶ μὴ τούτοις τοὺς ὑπάτοις ἔτι

Σπόριος

Σπόριος Ταρπήιος καὶ Αὖλος Τερμίνιος πρὸς λαμβάνοντι τὴν ἀρχήν· οἱ τὰ τε δῆμα θεραπεύοντες τὸν δῆμον διετέλεσαν, καὶ ὁ τῶν δημόρχων δόγμα πρεσβεύοντες, ὅπῃ πλέον μὲν οὐδὲν ἐῶν τοῖς πατρικίοις γινόμενον οὐκ τῶ κωλύειν, ἀλλὰ καὶ φθόνον, καὶ μῖσος, καὶ βλάβας ἰδίας καὶ συμφορὰς τοῖς προθυμότατα ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνιζομένοις. μάλιστα ᾧ αὐτοὺς εἰς δέος ἤγαγεν ἡ τῶν ὑπαλθυσάντων τὸν παρελθόντα ἐνιαυτὸν νεωστὶ ἠνεμένη συμφορὰ, δίκαι μὲν ὑπὸ τῶ δήμου παθόντων, οὐδεμίαν δὲ πρὸς τῆς βουλῆς δυναμένων βοήθειαν. Σίκκιος μὲν γὰρ ὁ Αἰκανὸν τρᾶτον αὐτῷ χάρακι ἀναιρούμενος, δήμαρχος τότε ἀποδειχθεὶς, ὡς πρὶν ἔφην, τῇ πρώτῃ τῆς ἀρχῆς ἡμέρᾳ θύσας σωτήρια καθὰ νόμον, πρὶν ὁτιοῦν δῆμο ἀναπρᾶξαθαι τῶν κοινῶν, πρόσθεν ἐν ἐκκλησίᾳ Τίτον Ῥωμίλιον ἤκειν ἀπολογησόμενον ἀδικήματος δημοσίᾳ δίκῃ ὅτι δικαστὴ τῶ δήμου, χρόνον ἀποδείξας τῶ ἀγῶνος. Λούκιος δὲ τότε ἀναγορευθεὶς, δήμαρχος ᾧ τῶ παρελθόντι ἔτει γενόνος, τὸν ἕτερον τῶν πρεσβυτῶν ὑπάτων Γάϊον Δεκούριον εἰς ὁμοίαν δίκῃν προσεκαλέσατο. πολλῆς δὲ θορυβούμενος ἐν τῶ μεταξὺ τῶ ἀγῶνος χρόνῳ πρωῒ δῆς τε καὶ πρωϊαλήσεως ἀμφοτέρων, οἱ μὲν ὑπαλθυσὶ πολλὰς ἐλπίδας εἶχον ὅτι τῇ βουλῇ, καὶ ὁ κινδυνεύσομα ἐν ἐλαφρῷ ἐποιοῦτο, ὑπολαμβανόντων αὐτοῖς πρεσβυτέρων τὲ καὶ νέων οὐκ ἐάσειν τὸν ἀγῶνα ὅπι τελεσθῆναι. οἱ δὲ δήμαρχοι πρῶτα οὐκ πολλοὶ φυλαττόμενοι, καὶ οὔτε δεησίς, οὔτε ἀπειλὰς, οὔτε κίνδυνον. οὐδένα ὑπολογιζόμενοι, ὅπῃ καθῆκεν ὁ τῶ ἀγῶνος χρόνος, ἐκάλουν τὴν δῆμον. ἐῶ δὲ παλαίτερον ἔτι συνέρρυηκὼς οὐκ τῶν ἀγρῶν ὁ χερνήτης καὶ αὐθυρῳδὸς ὄχλος, καὶ πρόσνεμηθεὶς τῷ καθὰ πόλιν, τῶν τε ἀγορᾶν ἐνέπλησε, καὶ τὰς φέρονταις εἰς αὐτῶν γενοῖτο. πρώτη μὲν οὖν εἰσῆλθεν ἡ κατ' Ῥωμιλίου δίκη. καὶ παρῆν ὁ Σίκκιος τά τε δῆμα καὶ ἡγορᾷ τῶ ἀνδρὸς, ὅσα ὑπαλθύων βία εἰς τὰς δημόρχοις ἔδοξε δεῖν πρεσβεύειν, καὶ τελευταῖον τῶν ὅπι βουλῶν διεξῆλθε τῶν ἐφ' ἑαυτῷ τε καὶ τῇ ἀπείρᾳ θυμούμενον ὑπὸ τῶ γραπτοῦ· καὶ παρείχετο ταύτης μάρτυρας τῶν γραθυσαμένων τὰς ὅπι φανεράτοις, καὶ δημοῦχοις, ἀλλὰ πατρικίοις· ἐν οἷς ἐῶν νεανίας καὶ ἀφαιὴς καὶ τῶν ἡμῶν ἀξιώσειν, ὅτε κατ' οἰκείαν ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια πρῶτα ἀγαθός· Σπόριος Θερμίνιος ὄνομα αὐτῷ. οὗτος ἔφη, Μάρκον Ἰκίλλιον ἑνὸς τῶν ἐκ τῶ Σικκίου πείρας, ὡς συνηλικιώτην αὐτῷ καὶ φίλον, ἀπολυθῆναι τῶ ἐξόδου βουληθεὶς, ὡς ὅπι θανάτου ἀξιόν τα μὴ τῶ πατρὸς, Λοῦκον Θερμίνιον τὸν ἑαυτῷ θεῖον πρεσβεύ-

Sp. Tarpeius, & A. Terminius: q tum aliis obsequiis plebẽ delenierũt, tum S C de lege per tribunos ferenda fecerunt, cũ viderent patres impediendo nihil consequi præter odium & inuidiam, & eos qui patrum caussam promptissimis animis agerent, priuatim male mulctari. Sed maxime illos terruit recens casus superioris anni consulum, male a plebe exceptorum, nullo a senatu auxilio. Nã Siccius ille qui Æquorũ copias cum castris euerterat, tribunus tunc (vt dixi) designatus, ea ipsa die qua magistratum iniit, post peracta pro salute sacra solennia, anteq̃ vllum aliud in rep. negotium tractaret, diem pro concione dixit T. Romilio, eumq; apud populũ publicæ iniuriæ caussam iussit dicere, præfinito iudicii tẽpore. & collegam eius C. Veturium eodẽ nomine arripuit L. *Halienus* ædilis, qui proximo anno tribunus fuerat. cũq; ante diem iudicii magna studia & hortationes ambob. exhiberentur, consulares fauore senatus freti, propemodũ contemnebant periculum, senioribus & iunioribus patriciis pollicẽtibus daturos se operam ne iudicium fieret. At tribuni omnia multo ante præcauentes, non precibus, nõ minis, non periculis mouebantur: sed postq̃ dies dicta venit, cõuocauerunt populũ. & iã ante operariorũ & colonorũ turba ex agro in vrbẽ cõfluxerat: qua ad vrbanã multitudinẽ adiuncta, non solum forum oppletũ est, sed ẽt ferentes populũ vici. Prior reus actus est Romilius accusante Siccio. obiiciebantur tũ alia q̃ in cõsulatu p̃ vim cõtra tribunos patrasse videbatur, tum deniq; insidiæ quas Siccio & cohorti eius, cum belli dux esset, struxerat. testes citabantur viri qui fuerãt in ea expeditione nobilissimi, nõ plebeii, sed patricii: & in his iuuenis tũ generis nobilitate, tũ sua virtute ac bellica laude clarus, Sp. Virginius. is *pro testimonio* dixit: cũ M. Icilio, vnius e Siccii cohorte filiũ, vt æqualẽ & amicũ suũ, a, pfectione illa liberare cuperet, quippe qui cum patre in præsens exitiũ emitteretur, atq; ab auũculo suo A. Virginio, qui in eadẽ expeditione legatus erat, obtinuisset vt is cõsules adiret, hãcq; ab ipsis gratiam

A.V.C. 300, Sp. Tarpeio, A. Terminio consulibus, superioris anni consules mulcta ti, & legati legibus colligẽdis in Græciam missi.

496

497

peteret, consulibus id denegantibus, obortas sibi lacrymas amici sortē deflenti. iuuenem vero illū cognito deprecatoris officio, venisse, impetrataque dicendi potestate, dixisse, se deprecatoribus magnas habere gratias; sed se non amplexurū id beneficium, quo pietas erga propinquos adimeretur: & patrem tāto minus deserturum, quanto certiorē mortem peteret, vt cōpertum sit omnibus: sed iturum vna, defensurumq; *patrem* pro viribus, & eiusdem cum illis fortunæ futurum participem. Ad hoc iuuenis testimonium nemo nō miseratus est sortem eorū hominum. Vt vero ipsi quoq; Icilii citati, pater ac filius, de se ipsi testati sunt, maior plebeiorū pars non amplius sibi a lacrymis temperare potuit. Romilius in caussæ suæ defensione, orationem habuit non demissam nec tempori accōmodatam, sed tumidam absolutaq; imperii potestate nimis confidentem. quo magis accēdit iram populi. itaq; permisso plebi calculo, damnatus est omniū tribuū suffragiis. irrogabatur autem mulcta pecuniaria, assium *scilicet* decem milia. prudenti sane Siccii consilio, quo minus pro reo niterētur patricii, nec quidquam contra suffragia molirentur, cogitantes agi tantum de pecunia; & plebs facilius damnaret hominem cōsularem; quippe quem nec vita nec patria exueret. Damnato Romilio, post aliquot dies eūdem exitū iudicii Veturius habuit. is quoq; pecunia mulctat°, assiū XVM. Hæc considerantes præsentis anni consules, haud leuiter sibi timuerunt, caueruntq; ne idem ipsis post consulatum a plebe accideret. quare nihil dissimulantes, remp. aperte ad plebis fauorem administrare perrexerūt. primum itaq; centuriatis comitiis lex lata est; Licere omnibus magistratibus suæ potestatis læsæ reos mulctare. nā antea solis cōsulibus id licuerat. mulctæ tamen modus non mulctantium arbitrio relictus est, sed ab ipsis præfinitus; ne *scilicet* mulcta, quantumuis grandis, duos boues & triginta oues excederet. quæ lex diu seruata est apud Romanos. Deinde ad senatū retulerunt de legib. quas tribuni in oēs æque Romanos ferri, atque in perpe-

τὴν χάριν· αὐτιλεγόντων δ' τῶν ὑπάτων, ἑαυτοῖς μὴν ἐπελθεῖν δάκρυα, τὴν συμφορὰν τ ἑταίρου τοῦ σαυτοῦ κλαιομένῳ· τ δ νεανίαν ὑπὲρ ὧν δέησις ἐποιεῖτο, πεπυσμένον ταῦτα ἐλθεῖν, καὶ λόγον αὐτὴν διέμενον, εἰπεῖν ὅτι τοῖς μὴν δεομένοις πολλὴν οἶδε χάριν, αὐτὸς δ' οὐκ ἂν ἀγαπήσαι τυχὼν χάριτος ἥτις αὐτ ἀφελοῖτο τοῦ πατρὸς τ ἥλιος εὐσεβές· εἰ δὲ ἀπολεφθείη τ πατρός, τόσῳ δ μᾶλλον, ὅσῳ γε ἀποθανούμενος οἴχοιτο, καὶ πάντες τοῦτο ἴσασιν· ἀλλὰ συνεξιὼν ἐπαμύνοιτο ὅλῳ δυνάμει, καὶ τ αὐτ ἐκείνων κινδυνεύσοι τύχης. ταῦτα δ' μειραχίου μαρτυρήσαντος, οὐδεὶς ἦν ὃς οὐκ ἐπαχέ τι τοῖς τὴν τύχην τ αὐθέκτων. ὡς δ καὶ αὐτοὶ κληθέντες ὅλῃ τὴν μαρτυρίαν παρῆλθον, ὅ τε πατὴρ Ἰκίλλιος καὶ ὁ μειράκιον, καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἔλεξαν, οὐκέτι κατέχειν τὰ δάκρυα οἱ πλείοις ἐδυνάσθη τῶν δημοτικῶν. ἀπολογηθέντος δ τ Ῥωμιλίου, καὶ διελθόντος λόγον οὔτε θεραπευτικὸν, οὔτε ἀρμόττοντα τοῖς καιροῖς, ἀλλ' ὑψηλὸν, καὶ ὅλῃ τῇ αὐτοπεθείᾳ τ ἀρχῆς μέγα φρονοῦντα, διπλασίως ἐπὶ ἐπερρώσθη ἐν εἰς τὴν κατ' αὐτὸν ὁρμὴν οἱ πολῖται. καὶ ψηφισμένων τ ψήφων κύριοι, καταγνόντες ἀδικεῖν οὕτως, ὥστε πάσας τὰς ψήφους τ φυλῶν δηλῶναι τ ἀνδρὰ. ὧν δὲ ὁ ἴμημα τῆς δίκης ἀργυρικὴ, ἀστάθμητος. καὶ τοῦτο οὐκ ἀνόητα πεποίησε ὁ Σίκκιος ποιήσαί μοι δοκεῖ νικῶν, ἀλλ' ἵνα τοῖς τε πατρικίοις ἐλάττων ἡ πρὸς ὃ ἀνδρὸς κατηγορία, καὶ μηδὲν ἐξαμφίβολον πρὸς τὴν ψηφοφορίαν, ἐνθυμηθέντες ὅτι εἰς ἀργύριον ζημιώσει ὁ ἄλοις, καὶ εἰς οὐδὲν ἕτερον, καὶ τοῖς δημοτικοῖς ἡ πρὸς τ ἡμιθείαν ὁρμὴ πρεσβυτέρα, μήτε ψυχῆς ἀνδρὰ ὑπαλικὸν, μήτε πατρίδος ἀποστεροῦσα. Ῥωμιλίου δ καταδικασθέντος, ὑ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις καὶ δεύτερος ἐδίκα. ἴμημα δὲ καὶ ἐκείνῳ ἐπεγράφατο ἀργυρικὸν, ἡμιόλιον τοῦ πρότερον. ταῦτα δὲ λογιζομένοις τοῖς ἐν ἀρχῇ ὑπάτοις πολὺ παφέρη δέος, καὶ τῷ μὴ ταὐτὰ παθεῖν ὑπὸ τ δήμου μετ' τ ὑπαλείαν πρόνοια. ὥστε οὐκέτι ἀποκρυπτόμενοι τὰς γνώμας, ἀλλὰ φανερῶς τὰ τῷ δήμου πολιτευόμενοι διέλυον. πρῶτον μὲν οὖν ὅτι τὴν λογχίδος ἐκκλησίας νόμον ἐκύρωσαν, ἵνα τῆς ἀρχῆς πάσας ἀξῇ τὸν ἀκοσμοῦντας ἢ παρανομοῦντας εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀξιοῦσαν ζημιοῦν· τέως γὰρ οὐχ ἅπασιν ἐξῆν, ἀλλὰ τοῖς ὑπάτοις μόνοις. ὃ μέντοι ἴμημα οὐκ ἐπ' ἀλοῖς ζημιοῦσιν ὁπόσον εἴη δοκεῖ κατέλιπον, ἀλλ' ἀλοῖ τ ἀξίαν ὤρισαν, μέγιστον ἀποδείξαντες ὅρον ζημίας, δύο βόας καὶ τριάκοντα πρόβατα. καὶ οὗτος ὁ νόμος ἄχρι πολλοῦ διέμενεν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀκαφυλακτούμενος.

ἔπεφα πρὸς τ νόμων οἷς ἐπαυόδαζον οἱ δήμαρχοι κοινοὺς ὅτι πᾶσι Ῥωμαίοις γραφεῖσαι, καὶ εἰς ἅπαντα

πάντα

πάντα τ χρόνον ἀφαφυλαχθῆναι δημόσιοις, ἀφάγνωσιν ἀπέδωκαν τῇ βουλῇ. ἐλέχθησαν δὲ μύριοι πολλοί τε καὶ ὑπὸ τῶν κεφαλίσκων ἀνδρῶν εἰς ἀμφότερα, καὶ ὁ κωλύων καὶ ὁ συνηγορῶν, φέροντες λόγοι· ἐνίκα δὲ ἡ τὰ δημοτικώτερα πρὸς τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰσάγουσα Τίτου Ῥωμιλίου γνώμη, τῶν δὲ τὴν ἀπόντων δόξαν τῶν τε πατρικίων καὶ τῶν δημοτικῶν θορυβῶν. οἱ μὲν γὰρ, ὑπελάμβανον πάντα τὰ ἐναντία τοῖς δημοτικοῖς φρονήσειν τε καὶ λέξειν τ ἀνδρὸς νεωστὶ τὴν ἐν τοῖς δήμῳ δίκην ἐφυγοκότα. ὁ δὲ, αἰνιασὰς, ὅπερ προσῆκεν αὐτοῖς γνώμην ἐρωτηθέντι κατ' τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἀποκρίνασθαι· καὶ δὲ ἐν τοῖς ἀφ' μέσου καθέζετο ἀξιώσαν καὶ ἡλικίαν· ἔλεξεν· Α' μὲν ὑπὸ τοῦ δήμου πέπονθα, ὦ βουλὴ, καὶ ὅτι οὐδὲν ἀδικῶν, ἀλλὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς δυνοίας ἕνεκα, φορτικὸς ἀν εἴην ἔγωγε, ἀν εἰδόσιν ὑμῖν ἀκριβῶς λέγω· μνήμην δὲ αὐτῶν ποιοῦμαι τοῦ ἀναγκαίου ἕνεκα, ἵν' εἰδῆτε ὅτι οὐ κολακεία τοῦ δημοτικοῦ ὑπερβάλλας, ἐμφρονέστερος μοι ὄντος, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ βελτίστου τὰ συμφέροντα ἐρεῖ. θαυμάσοι τε μηδεὶς εἰ πρότερόν τε πολλάκις, καὶ νῦν ὕπατος ὤν, τῆς ἑτέρας προαιρέσεως γνώμενος· νυνὶ δ' ἀφίκνης μεταβέβληκα. μηδὲ ὑπολάβοιτε δυοῖν θάτερον, ἢ τότε βεβλαβῆναί με κακῶς, ἢ νῦν ἀναλίσκειν τὰ δόξαντα οὐκ ὀρθῶς. ἐγὼ γὰρ, ὦ βουλὴ, ὅσον μὲν χρόνον τὰ ὑμέτερα ἠχρεωκόμην, ὡς πρὸς ἐχεῖν, πρίσκος αἰτίαν αὐξάνων, τοῦ εὐφρονοῦν δ δημοτικόν· ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐμαυτοῦ συμφωνεῖν κακοῖς, μὴ μεγάλων μιαθῶν ἔμαθον ὅτι ἔλαττον ὑμῶν ὄντ' βουλομένου δ δυνάμενον, καὶ πολλοὶς ἤδη τὸν ὑπὲρ ὑμῶν ἀγῶνα ἀφεστηκόσι παρεῖδε ἀναρπαδέντας ὑπὸ τοῦ δήμου, τοῖς ἀναυκάροις εἰξάντες, οὐκ ἐθ' ὅμοια ἔγνωκα. ἐβουλόμην δ' ἂν μάλιστα μήτε ἐμαυτῷ συμβῆναι μήτε παρ' συναρχοῦσί μου ταῦτα ἐφ' οἷς ἀπῳλλεν ἡμῖν συμπαθεῖτε. ὅπῃ δὲ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς τέλος ἔχει, τὰ δὲ λοιπὰ ἔξεστιν ἐπανορθώσασθαι, τοῦ μὴ παθεῖν ταὐτὰ ἑτέροις προϊδέσθαι, καὶ κοινῇ καθ' ἕνα ἕκαστον ἰδίᾳ τὰ παρόντα δεῖ πίστεσθαι τοῦ καλῶ. κρίσις γὰρ οἰκεῖται πόλις ἡ πρὸς τὰ πράγματα μεταρμοθμένη· καὶ συμβάλλων ἄριστος, ὁ μὴ πρὸς τὴν ἰδίαν ἐξῆραν ἢ χάριν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἀποδεικνύμενος γνώμη· βουλόντα τε κρίσις περὶ τῶν μελλόντων οἱ τοιοῦτοι ποιούμενοι τὰ γενόντα τῶν ἐσομένων. ἡμῖν δὲ, ὦ βουλὴ, ὁσάκις σπέρη τὴν ἀμφισβήτησις καὶ φιλονεικία πρὸς τ δῆμον, ἀεί τι μειονεκτῶν ἐξεγίνετο, ἀνδρῶν ὑπερφανῶν θανάτοις τε καὶ ὕβρεσι καὶ σκυβολαῖς ζημιωθεῖσαι. καίτοι τί γένοιτ' ἂν ἀτύχημα πόλει μεῖζον, ἢ τοὺς κεφαλίσκους τῶν ἀνδρῶν

tuum obseruari summopere cupiebant. Dictæ sunt variæ, & quidem a proceribus, in vtramq; partē sententiæ: sed vicit Romilii suffragiū, quod contra omnium tum patriciorū tum plebeiorum opinionē, populi magis quam optimatiū partib. fauit. cum enim omnes opinarentur ob recētem damnationis offensam, plebi & animo & voce vsquequaq; aduersaturū, ille, vbi ex ordine ad eum vētum est, (erat enim inter ætate dignitateque medios) assurgens, sic pro sentētia locutus est: Quæ a plebe passus sum, P C, nō meo merito, sed quia in partes vestras fui propensior, si recensere vellem, equidē molestus vobis essem; cum accurate noueritis ea omnia: cogit tamen necessitas *aliquam* eorum mētionem facere, vt sciatis, quidquid dicturus sum, me non in gratiam plebis, quæ mihi infensa est, sed publicæ vtilitatis studio dicturum. Neq; miretur quispiā, me, cum & ante sæpe, & in consulatu, diuersum secutus sim, propositum, nunc derepēte mutasse animum: neq; existimate me vel tunc finistrum cepisse consiliū, vel nunc parum recte mutare sententiam. Ego enim, P C, quamdiu partes vestras firmiores putaui, ita vt debui, steti pro optimatibus, nō magni plebē faciens. postquā aūt meo malo sum factus sapiētior, & magna mercede didici vobis esse plus consilii q̄ potentiæ, multosq; propugnatores vestros a plebe arreptos esse, vobis necessario dissimulātibus, (quod vtinā nec ego, nec meus collega, omniū vestrum cōmiseratione experti essemus) mutaui sententiā. & quoniā de nobis iam transactum est, restatq; prouidendū ne alii tractētur pari modo, oro & vniuersos & singulos vt cōmode statuamus de præsentibus. Optime enim cū ea ciuitate agitur, quæ sese reb. accōmodat: & optimus cōsultor est, qui nō ad priuatū odiū aut gratiā, sed ad publicā vtilitatē attēperat sua cōsilia. Nec aliūde melius cōsilia petūtur quæ in futurum prosint, quā a præteritarum rerum exēplis. Nostra certe P C hactenus ea fuit conditio, vt quotiescumq; cōtentio cū plebe incidit, semper inferiores discesserimus, mulctati virorum illustriū mortibus, iniuriis, exsiliis. Quid vero potest calamitosius ciuitati accidere, quā optimorum ciuiū

decisio? Quæ cum mihi in vobis non probẽtur, hortor vt eis parcatis, neq; vel huius anni magistratus euidenti obsciatis periculo, ac postea in aduersis deferatis; vel aliũ quemquã, cuius etiã exiguus in rep. sit vsus. Quod vero suasionis meæ caput est, censeo legatos mittẽdos partim ad Græcas vrbes quæ sunt in Italia, partim Athenas; qui petant a Græcis leges optimas, & instituto nostro cõuenientissimas. Quibus reuersis consules ad senatum referant de legislatoribus eligendis, & quodnã eorum futurum sit imperiũ, quam ve diuturnum, deque ceteris quæ ex rep. futura videbũtur. sublatisq; in posterum seditionibus, e quib. aliæ super alias exsistũt calamitates, neq; aliis de rebus amplius cum plebe cõtendamus, neq; in primis de legibus: quæ si nihil aliud, at saltẽ decentem maiestatis habent speciem.

Hæc effato Romilio vterq; cõsul accessit, multa in eandem sententiã locuti meditatis orationibus; ac mox senatus pars maxima: ita vt hæc sententia suffragiorũ numero vinceret. Iamq; scribẽdum erat senatusconsultum, cũ Siccius tribunus, qui Romilio diẽ dixerat, assurgens, prolixe hominem laudauit, quod mutata sentẽtia, non tam priuatarum simultatum quam reipublicę rationem habuisset, candidoq; animo quod ex vsu futurum iudicasset, in medium protulisset. Quam viri sinceritatem, inquit, vt remunerem, mulctam illi condono, atq; iam nunc eum eo in gratiam redeo. nã bonitatis studio nos superat. Assenserunt & ceteri tribuni. Romilius tamen non sustinuit hãc gratiam accipere: sed laudata tribunorum voluntate, ait sese exsoluturum rem iudicatam: iam enim sacram esse; neq; ius aut fas futurum si dii eo fraudaretur qd̃ lex ipsis tribuisset. & fecit quod est pollicitus. S C facto & per plebiscitum confirmato, legati designati sunt qui a Græcis leges peterent, Sp. Postumius, Ser. Sulpicius, A. Mãlius. iis triremes ex ærario instructæ sunt, additusq; ceterus ornatus pro maiestate Rom. imperii. atq; *ita* annus exiit. LXXXII Olymp. qua stadio vicit Lycus Thessalus e Larissa, principe Athenis Chærephane, exacto anno ab V C trecentesimo, P. Horatio, Sexto Quintilio conss. pesti-

A. V. C. 301, olymp. 82, conss. P. Horatio, Sexto Quintilio, pestis sæuissima, etiã in vicinia.

ϖεικόπεαθαι; ἢ ϖῶς ὑπὰ ὑ σωδικῶν ὑμῖν ἐγὼ φείδεσθαι παραινῶ, ἢ μήτε τὸς νεῶ ϖρῆγον ϖας ϖεβαλόντας εἰς κίνδυνον ϖεόδηλον, ἔπειτα εἰκαῖα λιπόντας τοῖς δυνοῖς, μήτε τῶν ἀνῶν ἴνα, ἤ τι καὶ μικρὸν ὄφελος τῶν κοινῷ. κεφάλαιον δέ ἐστιν ὧν ὑμῖν παραινῶ, ϖρέσβεις ἑλέαθαι, τὸς μὲν εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις τὰς ἐν Ἰταλίᾳ, τὸς δ᾽ εἰς Ἀθήνας· οἵτινες αὐτησάμενοι ϖαρὰ τῶν Ἑλλήνων τὸς κεάλιστοις νόμοις ἢ μάλιστα τοῖς ἡμέτεροις ϖρέποντας βίοις, οἵοντοι δοῦεν. ἀφικομένων δ᾽ αὐτῶν, τὸς τε ὑπάτους ϖεοθεῖναι τῇ βουλῇ σκοπεῖν, ἵνας ἑλέαθαι δεῖσθαι νομοθέτας, ἢ ἥντινα ἔξοντας ἀρχὴν, ἢ χρόνον ὅσον, καὶ τὰ ἀνῶα, ὅπως μὴ αὐτῇ φαίνηται σωοίσειν· ϛασιάζειν δὲ μηκέτι ϖεὸς ὃ δημοτικὸν, μηδὲ ἀνῶας ἐπ᾽ ἀνῶας ἀναιρεῖαθαι συμφοράς, ἀνῶς τε καὶ ϖεὶ νόμων φιλονεικοῦντας, οὐ καθ᾽ εἰ μηδὲν ἀνῶ, τοῦτό γέ τοι δίκαιον τὴν αἰτιώσεως ἔχειν τὴν ἀϖορεπῆ. Τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Ῥωμιλίου, οἵ τε ὑπατοι σωελαμβάνοντο τὴν γνώμης ἀμφότεροι, πολλὰ καὶ οὐϖοδασκόνῃς συζκείμενα διεξιόντες, καὶ τῶν ἀνῶν βουλευτῶν συχνοὶ, καὶ ἐθνικὸν πλείοις οἱ ταύτῃ ϖροσηνέμενοι τῇ γνώμῃ. μέλλοντος δ᾽ γραφεῖαι τὸ ϖεβουλεύματος, ἀναϛὰς ὁ δημάρχος Σίκκιος, ὁ τῷ Ῥωμιλίῳ ϖεθεὶς τὴν δίκιν, πολὺν ἐπῄνει τοῦ ἀνδρὸς διῆλθε λόγον, ἐπαινῶν τὴν μεταβολὴν τῆς γνώμης, καὶ ὅ μὴ τὰ ἴδια ἔθη χρείαθονα γίνεαθαι τῶν κοινῇ χρησίμων, ἀλλὰ ἀπὸ ὀρθῆς γνώμης τὰ συμφέροντα βπιδείξαι· φύθ᾽ ὧν, ἔφη, ταύτην ἀϖοδίδωμι ἡμῖν, καὶ χάειν ἀφίημι τὴν ἐκλισμάτων βπὶ τῇ δίκῃ, καὶ εἰς ὃ λοιπὸν ὁμολογήϖομεν· νικᾷ γὰρ ἡμᾶς χρηστὸς ὤν. ὃ δ᾽ αὖθ᾽ καὶ οἱ ἀνῶοι δημάρχοι παρόντες ὡμολόγουν. ὁ μὴν ὅ γε Ῥωμίλιος ὑπέμεινε ταύτην λαβὴν τῶν χάριν· ἀλλ᾽ ἐπαινέσας τὸς δημάρχους τῆς ϖεοθυμίας, ἀποδώσειν ἔφη τὴν καταδίκην· ἱερὰν γὰρ ἤδη τῶν θεῶν εἶ· καὶ ὅτε δίκαια ὅτε ὅσια ποιῶν, ἀϖοτεραῖν τὸς θεοὶς ἃ δίδωσιν αὐτοῖς νόμος· καὶ ἐποίησεν ὅπως. γραφέντος δ᾽ ϖεβουλεύματος, καὶ μὴ ταῦτα βπικυρώσαντος τὸ δήμου, ϖρέσβεις ἀπεδείχθησαν οἱ τὸς παρ᾽ Ἑλλήνων νόμοις λησόμενοι, Σπόριος Ποσθύμιος, καὶ Σερούιος Σουλπίκιος, καὶ Αὖλος Μάνλιος· οἷς τεῖρες τε παρεσκευάσθησαν ὑπὸ δημοσίου, καὶ ἄνῶς κόσμος εἰς ἀποδοξὶν τῆς ἡγεμονίας ἀϖοχρεῶν. καὶ ὃ ἔτος ἐτελεύτα. βπὶ δὲ τῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ὀνίκα στάδιον Λύκος Θεσσαλὸς ἀπὸ Λαρίσσης, ἄρχοντος Ἀθήνησι Χαιρεφάνους, ἐτῶν ϖεμϛοσίων ὀκτὼ πληρωθέντων ἀπὸ τοῦ Ῥώμης σωοικισμοῦ, Ποπλίου Ὀρατίου καὶ Σέξτου Κοϊντιλίου δεδεγμένων τὴν ὕπατον ἀρχὴν, λοιμικὴ

νόσος

νόσος εἰς τὴν Ῥώμην κατέσκηψε, μεγίστη τῶν οὐκ ἐϖεγένετο χρόνῳ μνημονευομένων· ὑφ᾽ ἧς οἱ πολὺ θεραϖεύοντες ὀλίγου ἐδέησαν ἀϖόλεσθαι, τῶν ἀνῶν ϖολιτῶν ἀμφὶ τὸς ἡμίσεις μάλιστα διεφθάρησαν, οὔτε τῶν ἰαϛῶν ἀρκούντων ἔτι βοηθεῖν τοῖς καμάτοις, οὔτε οἰκείων ἢ φίλων τὴν ἀναγκαίαν ὑπηρεσιῶν. οἱ γὰρ βπιχουρῶν τῶν ἑτέρων βυλόμενοι νόσοις, ἀϖόλλυντό τε καμάτῃ τῶν σωμάτων, καὶ σωδιαϖτόμενοι, τὰς αὐτὰς ἐκείνοις νόσους μετελάμβανον· ὥστε ϖολλὰς οἰκίας ἐξερημωθῆναι δι᾽ ἀϖορίαν τῶν βπιμελησόμενων. καὶ τε οὐκ ἐλάχιστον τῶν κακῶν τῇ ϖόλει καὶ δ᾽ μὴ ταχέως λωφῆσαι τὸν νόσον αἴτιον, ὃ ϖεῖ τὰς οὐκβολὰς τῶν νεκρῶν γινόμενον. κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὑϖὸ τε αἰχμῆς καὶ ἀϖορίας τῶν ϖεὸς τὰς ϖαφὰς βπιτηδείων, ἐκκόν τε καὶ γῇ ϖαρεδίδοσ τὸς νεκροὺς· τελευτῶντες δ᾽, οἱ μὲν, ἀϖὸ ὀλιγωρίας ἀκαλοῦ, οἱ δ᾽, τὰ βπιτηδεῖα οὐκ ἔχοντες, ϖολλοὺς μὲν ἐν τοῖς ϛενωϖοῖς τῶν γενομένων φέροντες ἔρριϖτον τῶν ἀϖοκαλουμένων, ϖολλῷ δὲ ἔτι ϖλείους εἰς τὸν ϖοταμὸν ἐνέβαλον· ἀφ᾽ ὧν τὰ μέγιστα ἐκακοῦτο, ϖεὸς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς ἠϊόνας. ἐκκυμαινομένων δ᾽ τῶν σωμάτων, βαρεῖα καὶ δυσώδης ϖεοσϖίπτοντα καὶ τοῖς ἔτι ἐρρωμένοις ἢ τῶν ϖνευμάτων ἀϖοφορὰ, ταχείας ἔφερε τοῖς σώμασι τὰς ἐγκάς· ϖίνεαθαί τε οὐκέτι χρηστὸν ἦν τὸ ὃ οὐκ ϖοταμοῦ κρηναῖον ὕδωρ, τὰ μὲν, ἀϖορίᾳ τῆς ὀσμῆς, τὰ δ᾽, τῶν ϖονηρᾶς τὰς ἀναδόσεις ϖοιοῦν τῆς ἐγκῆς. καὶ ὁ μόνον ἐν τῇ ϖόλει τὰ δεινὰ ἦν, ἀλλὰ καὶ βπὶ τῆς ἀγροῦ. καὶ ὁ ἄχι ἤκιστα ὁ γεωργὸς ἐϖόνησεν ὄχλος ἀναϖιμϖλάμενος, καὶ ϖροβάτων καὶ ἀνῶν τέρα ϖόδων ἅμα διαϖτωμένων, τὴν νόσον. ὅσον μὲν οὖν χρόνον τοῖς ϖολλοῖς ἐλϖίδος τὴν ὑϖῆν, κάκ τῆς θεοῦ σφίσιν βπικουρήσοντος, ἀϖόλεις τε βπὶ τὰς θυσίας καὶ καθαρμοὺς ἐκάλουν· καὶ ϖολλὰ ἐνεωλεείθη Ῥωμαίοις οὐκ ὄντα ἐν ἔθει ϖεὶ τὰς ὑμᾶς τῶν θεῶν βπιτηδεύμαϛα οὐκ ἀϖρεϖῆ. ἐϖεὶ δὲ εὐδεμίαν αὐτῶν βπιστροφὴν ἔγνως οὐκ τῶν δαιμονίου γνωμένων, οὐδὲ ἔλεον, καὶ τῶν ϖεῖ τὰ θεῖα λειτουργίας ἀϖέϛησαν. ἐν ταύτῃ τῇ συμφορᾷ τῶν τε ὑϖάτων ἄτερος ἀϖοθνήσκει, Σέξτος Κοϊντίλιος, καὶ ὁ μετ᾽ αὐτὸν ἀϖοδειχθεὶς ὕϖατος Σπόριος Φούριος, καὶ τῶν δημάρχων τέτταρες, τῶν βουλευτῶν ϖολλοὶ καὶ ἀγαθοί. ἐϖεβαλλόντο μὲν οὖν ἐν τῇ νόσῳ τῆς ϖόλεως ὕσης, ϛρατὸν ὀξάγλην ἐϖ᾽ αὐτοὺς Αἰκανοί, καὶ διεϖρεσβεύοντο ϖεὸς τὰ δίκαια ἔθνη ὅλα Ῥωμαίοις ϖολέμια ἐν, ϖροκαλοῦντες βπὶ τὸν ϖόλεμον. ὁ μὲν ἔφασάν γε ϖροαγαγεῖν τὴν δυνάμιν ἐκ τῶν ϖόλεων. ἐϖὶ γὰρ αὐτῶν ϖροσκαζομένων, καὶ αὐτὴ νόσος κατέσκηψεν εἰς τὰς ϖόλεις. διῆλθε δ᾽ ὁ μόνον τὴν Αἰκανῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν Βολούσκων καὶ τὴν Σαβίνων γῆν, καὶ σφόδρα ἐκάκωσε τοὺς ἀνθρώϖους.

lentia Romam inuasit quanta numquam antea: quæ seruitia absumpsit pene omnia, ciuiumq; circiter dimidium; nec medicis in tanta ægrotantium multitudine sufficientibus, nec domesticorum atq; amicorum ministeriis. nam qui aliis in lue succurrere conabantur, infecti cõtagio atq; assidua conuersatione, corripiebãtur eodem malo; ita vt multæ domus desolarentur ob curantium inopiam. nec minima calamitatis huius pestisque magis ac magis indies gliscẽtis caussa erat, quod proiiciebãtur defuncti. nã primum *communis naturæ* reuerẽtia, & suppetente copia rerũ ad funus necessariarum, cremabãt & humabant cadauera: deinde alii neglectu honestatis, alii præ inopia, multos e defunctis in angiportuum cloacas subterraneas, sed lõge plures in profluentem *Tiberim* proiiciebant. vnde maxima redundabat lues, tum per confragosas tum per meabiles ripę partes. nam eiectis ab vnda cadaueribus, grauis inde ac fœtidus ad valẽtes delatus halitus, cito eorum corpora inficiebat, nec aqua fluminis amplius erat potabilis; quia & tediosum odorem spirabat, & vitiosum per venas alimentum diffundebat. Nec in vrbẽ tãtummodo malũ id sæuiit, verum per rura etiam: immo agreste vulgus nõ mediocriter id sensit, ouiũ & aliarũ quadrupedum, inter quas versabatur, contagio infectũ. Ergo quãdiu aliquid spei fuit in diis, totus populus se ad sacra lustrationesq; conuertit, multiq; noui & inusitati ritus tunc in vrbẽ introducti sunt, parũ congruẽtes deorum cultui. vbi vero animaduerterũt deos ista non respicere, nec tãgi misericordia, etiã diuini cultus ceremonias intermiserũt. Hac clade absumptus est alter conf. Sex. Quintilius, quiq; ipsi surrogatus est Sp. Furius; & quatuor ex tribunorũ collegio; senatores quoque multi ac boni. Ad hanc occasionem Æqui conati sunt bellum inferre populo Romano, p legatos sollicitantes in eius societatẽ alias gẽtes Romano nomini infensas. sed nihil tamen profecerunt. nam prius quam exercitum colligerẽt, inter ipsum apparatum belli, pestis eadem in ipsorum oppida incubuit, nõ Æquos solum peruagata, sed Volscos etiam & Sabinos, cũ maxima hominũ clade.

Quo malo agrorum cultura impedita, accessit insuper aliud, fames & annonæ caritas. His igitur conss. propter pestilētiam nihil domi militiæve a Romanis gestum est, quod quidem historica narratione dignū sit. Sequens annus conss. habuit L. Menenium, P. Sestium; quo pestis tandem desiit. Tum vero ad agendas diis gratias publice peracta sacrificia, & ludi magnifici splendidissimis impēsis facti: totaq; ciuitas erat in epulis, exegitque inter hilaritates eā hiemem. Initio deinde veris, multum multisq; ex locis cōportatum est frumentū, partim ex ærario coemptū, partim a priuatis inuectū negotiatoribus. laborabat enim nō mediocriter plebs commeatuum inopia, quod ager incultus iacuisset ob morbos & interitū colonorum. Per idem tēpus reuersi sunt legati, leges afferentes ab Athenis & Græcis Italiæ vrbibus: moxq; tribuni pl. adierunt conss. postulantes vt ex S C legumlatores crearentur. qui cū nescirēt quomodo assiduis obnixisq; precib. obtundentes ablegarēt, ægre ferentes istā importunitatem, nec volentes optimatium potentię officere, honesto prætextu rē distulerunt; instare comitiorū tēpus, designandosq; sibi prius esse cōsules: quod futurum esse perbreui. designatis vero conss. vna cū illis se relaturos ad senatū de legumlatoribus. Quod cū tribuni concederent, habitis solito maturius comitiis, conss. designarūt Ap. Claudiū & T. Genucium. deinde posita omni reipublicæ cura, quasi ad alios iā pertinente, nō amplius mentem adhibebant tribunis, sed reliquū consulatus tēpus fallere cogitabant. & alter conss. Menenius diuturno tenebatur morbo; nec deerāt qui dicerent eū tristitia & animi mœrore tabescentem, inualitudine nō facile potuisse liberari. Hac occasione vsus Sestius, quasi ipse dimidiata potestate nihil posset agere, tribunorū preces eludebat, in nouos magistratus differēs. Qui cum aliud agere nō possent, ad Appium & collegā cōfugere cogebantur; etiamsi nondū hi magistratum assumpserāt: eosq; nūc pro cōcione, nūc priuatim sollicitabāt. tandēq; persuaserūt eis vt pro plebe facerēt, proposita magnorū honorū ac potestatū spe. Subierat

A.V.C. 302, conss. L. Menenio & P. Sestio, anno. rogatio de legumlatoribus.

ὀκ ὀ τόπου ζωπόνη καὶ τὴν χώραν ἀτεώργητον ἀφεθεῖσαν, λιμὸν ὀπὶ τοῦ λοιμῶ σωπάφαν. ὀπὶ μὴν τούτων τῶν ὑπάτων οὐδὲν ἐπεφάνη Ῥωμαίοις ἐφ' ἃς νόσους, ὅτε πολεμικὸν, ὅτε πολιτικὸν, εἰς ἰσονομίας ἀφήγησιν ἐλθεῖν ἄξιον. εἰς ὃ τοῦπιὸν ἔτος ὑπάτοι μὴν ἀπεδείχθησαν Λούκιος Μενήνιος, καὶ Γάϊος Σήστιος· ἡ ὃ νόσος εἰς τέλος ἐλώφησε, καὶ μετὰ τὴν θυσίαν τὰ χαριστήρια θεοῖς ἐπιτελοῦντο δημοσίᾳ, καὶ ἀγῶνες ὀπιφανὴς λαμπρᾶς πομὴν ὀπιχορηγούμενοι δαπανῶντες· ὢν δ' ὑπαθείας τὲ καὶ θαλίας ἡ πόλις ἦν, ὡς ἂν εἰκός· καὶ πᾶσιν ὁ χαιρέων χρόνος ἀμφὶ ταῦτα ἐδαπανήθη. ἀρχομένου δ' ἔαρος σῖτός τε πολὺς καὶ ἐκ πολλῶν ἐπεφέρετο χωρίων, ὁ μὲν πλείων δημοσίᾳ σωωνηθεὶς, ὁ δέ τις καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐμπόρων κομιζόμενος. ἔκαμνε γὰρ οὐκ ὀλίγα σὺν τῇ πανδημίᾳ τῶν ἐφῆς ὁ λαὸς, χέρσου τῆς γῆς ἀφανοῦς ἐφ' ἃς νόσοις καὶ τῶν ὀλεθρευόντων γεωργῶν. σὺν δὲ ἅπαν καιρῷ παρεγένοντο ἀπὸ τε Ἀθηναίων καὶ τῶν ἐν Ἰταλοῖς Ἑλληνίδων πόλεων οἱ πρέσβεις, φέροντες τοὺς νόμους. καὶ μετὰ τὴν προσηγορίαν οἱ δημάρχοι τοῖς ὑπάτοις, ἀξιοῦντες ἀποδεῖξαι κατὰ ψήφισμα τὴν βουλὴς τοὺς νομοθέτας. οἱ δ', οὐκ ἔχοντες ὅπῃ φύγωσι ἀπαλλάξαι τὸ πρᾶγμα τοσοῦτον ἀριθμοὺς καὶ λιπαρείας, ἀναδούμενοι τὰς προφάσεις, καὶ οὐκ ἀξιοῦντες καταλύσαι τὴν ἀρίστοκρατίαν, προφάσιν εὐπρεπῆ προβαλόμενοι, λέγοντες σὺν χρόνῳ ἐπὶ τὴν ἀριστοκρατικῶν καιρὸν, καὶ δεῖν αὐτοῖς ὑπάτοις πρῶτον ἀποδεῖξαι· ποιήσοι δὲ τούτοις οὐκ εἰς μακρά. ἀποδειχθέντων δὲ τῶν ὑπάτων, μετ' ἐκείνων ἔλεγον λυόσιν τὰς συνεδρίας τὴν περὶ τῶν νομοθετῶν δόγματωσιν. συγχωρούντων δὲ τῶν δημάρχων, προθέντες ἀρχαιρέσια πολλῶ πάχιον καὶ τοῖς προέδροις ἔδος ἐῶ, ὑπάτους ἀπέδειξαν Ἄππιον Κλαύδιον καὶ Τίτον Γενούκιον [Λούκιον.] καὶ μετὰ τὸ πᾶς ἀποθέμενοι τὴν τῶν κοινῶν φροντίδα, ὡς ἑτέροις ἤδη δέον ὑπὲρ αὐτῶν σκοπεῖν, οὐδὲν ἔτι τοῖς δημάρχοις προσῆκον, ἀλλὰ δόγκλέψαι τὴν λοιπὸν χρόνον τὴν ὑπαλείας διενοοῦντο. ἔτυχε δὲ τὴν ἕτερον αὐτῶν Μενήνιον ἀρρωστία τις καταλαβοῦσα χρόνιος. ἤδη δέ τινες ἔφασ' ὑπὸ λύπης καὶ ἀθυμίας ἐμπεσούσης ὡς ἀνδρὶ τηκεδόνα διεξαπάλλακτον ἐργάσασθαι νόσον. τούτῳ δὲ τοσαῦτα λαβὼν τὴν τοσόφασιν ὁ Σήστιος, ὡς οὐδὲν οἷός τε ἦν τοσόπῃν μόνος, ἀπεωθεῖτο τὰς τῶν δημάρχων δεήσεις, καὶ πρὸς τοὺς νέους ἀρχοντας ἠξίου τρέπεσθαι. οἱ δὲ, οὐκ ἔχοντες ὅ τι τοσόποιοιν ἕτερον, ὅτι τοὺς περὶ τὴν Ἄππιον ἄπω τὴν ὀξοισίαν παρφληφότας ἐωαγκάζοντο καταφύγειν, τὰ μὲν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δεόμενοι, τὰ δὲ καταμόνας ἐντυγχάνοντες. καὶ τέλος ὀξφράσαντο τοὺς ἄνδρας, μεγάλως ἀπολείποντες ἐλπίδας αὐτοῖς, εἰ τὰ τῆς δήμου τοσόγματαα ἔλοιντο, λιμῆς καὶ δωωσείας. εἰσῆλθε γὰρ πίς

ὀκ ὀ τόπου ζωπόνη καὶ τὴν χώραν ἀτεώργητον ἀφεθεῖσαν, λιμὸν ὀπὶ τοῦ λοιμῶ σωπάφαν. ὀπὶ μὴν τούτων τῶν ὑπάτων οὐδὲν ἐπεφάνη Ῥωμαίοις ἐφ' ἃς νόσους, ὅτε πολεμικὸν, ὅτε πολιτικὸν, εἰς ἰσονομίας ἀφήγησιν ἐλθεῖν ἄξιον. εἰς ὃ τοῦπιὸν ἔτος ὑπάτοι μὴν ἀπεδείχθησαν Λούκιος Μενήνιος, καὶ Γάϊος Σήστιος· ἡ ὃ νόσος εἰς τέλος ἐλώφησε, καὶ μετὰ τὴν θυσίαν τὰ χαριστήρια θεοῖς ἐπιτελοῦντο δημοσίᾳ, καὶ ἀγῶνες ὀπιφανὴς λαμπρᾶς πομὴν ὀπιχορηγούμενοι δαπανῶντες· ὢν δ' ὑπαθείας τὲ καὶ θαλίας ἡ πόλις ἦν, ὡς ἂν εἰκός· καὶ πᾶσιν ὁ χαιρέων χρόνος ἀμφὶ ταῦτα ἐδαπανήθη. ἀρχομένου δὲ ἔαρος σῖτός τε πολὺς καὶ ἐκ πολλῶν ἐπεφέρετο χωρίων, ὁ μὲν πλείων δημοσίᾳ σωωνηθεὶς, ὁ δέ τις καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐμπόρων κομιζόμενος. ἔκαμνε γὰρ οὐκ ὀλίγα σὺν τῇ πανδημίᾳ τῶν ἐφῆς ὁ λαὸς, χέρσου τῆς γῆς ἀφανοῦς ἐφ' ἃς νόσοις καὶ τῶν ὀλεθρευόντων γεωργῶν. σὺν δὲ ἅπαν καιρῷ παρεγένοντο ἀπὸ τε Ἀθηναίων καὶ τῶν ἐν Ἰταλοῖς Ἑλληνίδων πόλεων οἱ πρέσβεις, φέροντες τοὺς νόμους. καὶ μετὰ τὴν προσηγορίαν οἱ δημάρχοι τοῖς ὑπάτοις, ἀξιοῦντες ἀποδεῖξαι κατὰ ψήφισμα τὴν βουλὴς τοὺς νομοθέτας. οἱ δ', οὐκ ἔχοντες ὅπῃ φύγωσι ἀπαλλάξαι τὸ πρᾶγμα τοσοῦτον ἀριθμοὺς καὶ λιπαρείας, ἀναδούμενοι τὰς προφάσεις, καὶ οὐκ ἀξιοῦντες καταλύσαι τὴν ἀρίστοκρατίαν, προφάσιν εὐπρεπῆ προβαλόμενοι, λέγοντες σὺν χρόνῳ ἐπὶ τὴν ἀριστοκρατικῶν καιρὸν, καὶ δεῖν αὐτοῖς ὑπάτοις πρῶτον ἀποδεῖξαι· ποιήσοι δὲ τούτοις οὐκ εἰς μακρά. ἀποδειχθέντων δὲ τῶν ὑπάτων, μετ' ἐκείνων ἔλεγον λυόσιν τὰς συνεδρίας τὴν περὶ τῶν νομοθετῶν δόγματωσιν. συγχωρούντων δὲ τῶν δημάρχων, προθέντες ἀρχαιρέσια πολλῶ πάχιον καὶ τοῖς προέδροις ἔδος ἐῶ, ὑπάτους ἀπέδειξαν Ἄππιον Κλαύδιον καὶ Τίτον Γενούκιον [Λούκιον.] καὶ μετὰ τὸ πᾶς ἀποθέμενοι τὴν τῶν κοινῶν φροντίδα, ὡς ἑτέροις ἤδη δέον ὑπὲρ αὐτῶν σκοπεῖν, οὐδὲν ἔτι τοῖς δημάρχοις προσῆκον, ἀλλὰ δόγκλέψαι τὴν λοιπὸν χρόνον τὴν ὑπαλείας διενοοῦντο. ἔτυχε δὲ τὴν ἕτερον αὐτῶν Μενήνιον ἀρρωστία τις καταλαβοῦσα χρόνιος. ἤδη δέ τινες ἔφασ' ὑπὸ λύπης καὶ ἀθυμίας ἐμπεσούσης ὡς ἀνδρὶ τηκεδόνα διεξαπάλλακτον ἐργάσασθαι νόσον. τούτῳ δὲ τοσαῦτα λαβὼν τὴν τοσόφασιν ὁ Σήστιος, ὡς οὐδὲν οἷός τε ἦν τοσόπῃν μόνος, ἀπεωθεῖτο τὰς τῶν δημάρχων δεήσεις, καὶ πρὸς τοὺς νέους ἀρχοντας ἠξίου τρέπεσθαι. οἱ δὲ, οὐκ ἔχοντες ὅ τι τοσόποιοιν ἕτερον, ὅτι τοὺς περὶ τὴν Ἄππιον ἄπω τὴν ὀξοισίαν παρφληφότας ἐωαγκάζοντο καταφύγειν, τὰ μὲν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δεόμενοι, τὰ δὲ καταμόνας ἐντυγχάνοντες. καὶ τέλος ὀξφράσαντο τοὺς ἄνδρας, μεγάλως ἀπολείποντες ἐλπίδας αὐτοῖς, εἰ τὰ τῆς δήμου τοσόγματαα ἔλοιντο, λιμῆς καὶ δωωσείας. εἰσῆλθε γὰρ πίς

γὰρ πίς τὴν Ἄππιον ὀπιθυμία ξένων ἀρχῶν τοσεῖσαλέας, καὶ νόμοις καταστήσαθαι τὴν πατρίδι ὁμονοίας τὲ καὶ εἰρήνης, καὶ τὴν μίαν ἀπωλεσθαι ἡγεῖσθαι τὴν πόλιν ἀρξαι τοῖς συμπολιθομένοις. ὁ μὴν τοι καὶ διέμεινέ γε χρηστὸς ἀρχῇ ἐκοσμηθεὶς μεγάλῃ, ἀλλ' ἐξέπεσε τελευτῶν εἰς φιλαρχίαν ἀπαραχώρητον, ὑπὸ μεγέθους ἐξουσίας ἐξαφθαρείς· καὶ ὀλίγου ἐδέησεν ὀπὶ τυραννίδα ἐλάσαι. τοῦτ' οὖν καὶ τὴν οἰκεῖον ἀφελέξομαι καιρόν. τότε δ' οὖν ἀπὸ τοῦ κεφαλίου τοῦτα βουλευόμενος καὶ τὴν συναρχοντα πείσας, ὅπῃ πολλάκις αὐτὸν ὀπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐκάλεσαν οἱ δημάρχοι, παρῃθών, πολλοὶς καὶ φίλαν θεόπροις διεξῆλθε λόγοις. κεφάλαια ἃ αὐτὸ τὴν δημηγορείας διάδε ἦν, ὅτι ὁ μὲν ἀποδειχθεὶς τὰς νόμους, καὶ παύσαι κατασάζοντας τὸν πολίτας ὑπὸ τὴν ἴσον, αὐτὸ τε καὶ ὁ συναρχον-
501 τὶ πολὺ μάλιστα δοκεῖ, καὶ ἀποφαίνοιτο γνώμην φανερόν· τοὺς δὲ ἀποδείξαι τοὺς νομοθέτας αὐτοὶ μὲν ὐδεμίαν ἔχοισιν ἐξουσίαν, οὐπω παρφληφότες τὴν ἀρχὴν, τοῖς δὲ πρὶν Μενήνιον ὑπάτοις ἐκ ὅπως ἀναβιώσοντα τοσόμοσοισι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ, ἀλλὰ καὶ συνεργήσοισι καὶ πολλῶ εἴσοντα χάριν· ἐὰν δὲ δυαδύωνται, σκῆψιν τοσοβαλόμενοι τὴν ἀρχὴν, ὡς οὐκ ἐξὸν αὐτοῖς ἑτέροις ἀρχοντας ὑπαλικῶν ἀρχῶν παραληφθείσας ἀποδεικνύειν, ἡμῖν ἤδη κεκυρωθείσας ὑπάτων, οὐδὲν ἐμποδὼν αὐτοῖς ὃ καθ' ἑαυτοὺς ἔσεται. ἐκόντες γὰρ ἀποφήσεσθαι τοῖς ἀνθ' αὐτῶν αἱρεθησομένοις, ἐὰν καὶ τῇ βουλῇ τοῦτα δοκῇ. ἐπαινοιῶτος δὲ τὸ δήμου τὴν τοσθυμίαν τῶν ἀνδρῶν, καὶ πάντων τὴν πλῆθος ὀπὶ ὃ συνέδριον ὠσαμένων, ἀναδεικνυμένου ὁ Σήστιος τὸν βουλὸν συναγαγεῖν μόνος, ὅπῃ ὁ Μενήνιος ἀδυνάτως ἦν παρεῖναι ἐξ τὸν νόσον, τοσοῦθηκεν ὑπὲρ τῶν νόμων λέγειν. ἐλέχθησαν μὲν οὖν καὶ τότε πολλοὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων λόγοι, τῶν τε παραινούντων τὴν νόμους πολιθύεσθαι, καὶ τὴν ἀξιούντων τὸς πατρῴοις φυλάττειν ἐθισμοὺς· σὺν ἐκ δὲ τῶν εἰς τὴν νέωτα μελλόντων ὑπαθύειν γνώμη, ἐν Ἄππιος Κλαύδιος τοσῶτος ἐρωτηθεὶς ἀπεφαίνατο, ἀνδρας αἱρεθῆναι δέκα τοὺς ὀπιφανεστάτοις ὀκ τὴν βουλῆς· τούτοις δὲ ἀρχὴν ὑπιαυτὸν ἀφ' ἧς ἀν ἀποδειχθῶσιν ἡμέρας, ἐξουσίαν ἔχοντας πάντων τῶν κατὰ τὸν πόλιν, ἐν εἶχον οἱ τε ὑπαθοι, καὶ ἔτι τοσῶτον οἱ βασιλῆς, τάς τε ἀνῶς ἀρχὰς πάντας καταλελῦσθαι, ἕως ἂν ὕστερον ἀποδειχθῶσι κατὰ τοὺς νόμους· τά τε ἰδιωτικὰ συμβόλαια διαρῆν, καὶ τὰ δημόσια ὀπὶ τέρπτὸν. τοῦτο δὲ δόγμα λαβόντες οἱ δήμαρχοι τοσῆλθον εἰς τὸν ἐκκλησίαν, καὶ ἀναγνόντες ἐν τῷ δήμῳ, πολλοὶς ἐπαίνοις τῆς βουλῆς καὶ τὸ δέντος τὸν γνώμον Ἄππιν διεξῆλθον.

enim Appium noui magistratus desiderium, vt patriæ ferret leges pacis & concordiæ, suoq; exēplo ceteros adduceret vt omnes vnā esse remp. existimarent. Non tamen permansit in officio viri boni, ornatus magistratu eximio; sed postremo incidit in ambitionem nefariā, corruptus potestatis magnitudine: vt minimū abfuerit a tyrannide: qua de re suo loco dicetur commodius. Tunc vero bono consilio, persuaso item collega, sępius a tribunis in concionem vocatus accessit, ac plixe humaniterq; disseruit. Capita vero eius concionis fuerunt hæc: Vt leges ferātur, seditionesq; de iuris æqualitate in ciuitate sopiantur, & sibi & collegæ, omnium maxime placere; neq; se dissimulare suam sententiam. creādi vero legislatores nullam sibi esse potestatē, quando nondum magistratum inierint. Menenio vero atq; collegæ adeo se nō aduersaturos, ex sequentib. senatus voluntatem, vt etiam eos sint adiuturi, magnamq; gratiam habituri. qui si tergiuersentur, ac prætextu imperii, negēt sibi licere alios cōsulari potestate magistratus designare, quod nos iam confirmati sumus cōsules, se non obstaturos quo minus crecnt; libēterq; cessuros aliis in suā vicem electis, modo id probetur etiā senatui. Ceterū populo hanc voluntatē collaudante, cunctisq; cateruatim ad curiā properantibus, necesse habuit Sestius solus senatum cogere, (quoniā Menenius collega, ppter morbū adesse nō poterat) & referre de legibus. Ibi quoque multa in vtramq; partē dicta sunt, tū ab iis qui legib. administrandā remp. censebāt, tū ab iis qui patrias cōsuetudines retinendas arbitrabātur. sed vicit recens creatorū consulum sententia, quā dixit Ap. Claudius primo loco rogatus; eligendos decēuiros e senatus primoribus: eorū annuum esse imperiū, ex eo die quo creati fuerint; & penes eos esse rerū summā, vt *modo* penes consules, & olim penes reges. interim cessare omnes magistratus ceteros, donec rursum iuxta leges creati fuerint. eosq; decemuiros tum priuatas controuersias dirimere, tū reip. tutelā administrare. Tribuni accepto hoc S C, in concionē prodierūt; eoq; publice recitato, plixe tū senatū laudarūt, tū sentētię istius auctorē Appiū:

deinde vbi comitiorũ tempus aduenit, tribuni cõuocata plebe, consules quoq; designatos adesse iusserunt, vt pollicita præstarent populo: atque hi progressi, consulatum eiurauerunt. Quos populus vehementer laudauit & admiratus est; & quia communib. suffragiis legumlatores creandi erãt, eos præ ceteris legit. atq; ita centuriatis comitiis creati sunt, App. Claudius & T. Genucius, (qui in sequentẽ annum designati conss. fuerant) cumq; his P. Sestius eius anni consul, & tres legati qui a Græcis leges attulerant, P. Postumius, Ser. Sulpicius, A. Mãlius; & vnus ex superioris anni cõsulibus, T. Romilius, qui accusante Siccio damnatus a plebe, post auctor popularis sententiæ fuerat: ex reliquo deinde senatu C. Iulius, T. Veturius, P. Horatius, cõsulares omnes: tribunorum vero, ædiliũ, quæstorum, & siqui erãt alii Romanis solẽnes magistratus, *ad tempus* antiquati sunt. Itaq; sequẽdecemuiri p te anno decemuiri assumptis ciuitatis gubernaculis, talem reip. formã constituerunt. Penes vnũ illorum fasces erãt & reliqua cõsularis potestatis insignia. is senatũ conuocabat, de creta confirmabat, ceteraque prętoris munia exsequebatur. reliqui, ad minuendam potestatis inuidiã, non multum a priuatis differebant habitu. deinde alius in potestatẽ succedebat, seruatis vicibus: atq; ita annuũ imperium administrabatur, stato quodã dierũ numero. omnes aũt a mane pro tribunali cognoscebãt caussas plebeias & publicas: tũ quotquot de subditis, sociis, aut dubia fide vrbi parentib. querelæ inciderent, singulas summa æquitate atq; iustitia diiudicabant: visaque est resp. eo anno a decemuiris q̃ optime administrati. Sed maxime laudabatur cura plebeiorum hominum, tenuiorumq; contra omnẽ *potentiorum* vim defensio: iactabaturq; a multis, nõ fore opus ciuitati aliis magistratibus; quod vnus prudẽti moderatoq; imperio administraret omnia; cuius auctor & princeps habebatur Appius, & laudem a populo ferebat totius decemuirorũ collegii. nã non ea solũ quę vna cum collegis sano consilio agebat, opinionem bonitatis ei conciliabant, sed multo magis ea quæ per se exercebat continue, salutãdo & ap-

A. V. C. 303.

ἐπεὶ δὲ καθελάμβανεν ὁ τῆς ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ἐκκλησίαν συναγαγόντες οἱ δήμαρχοι, τούς τε ἀποδειχθέντας ὑπάτους ἥκειν ἠξίουν ἐμπεδώσοντας ἃς ὦ δῆμῳ τοῖς ὑποσχέσεις, κἀκεῖνοι παρῆγον τοὺς ἀξιωσαντας τὰς ὑπαλείας. τούτους ὁ δῆμος ἐπαινῶν τε καὶ θαυμάζων διετέλει, καὶ ὅπερ τοὺς νομοθέτας ἐφιφφορὴν εἶδε, τοιούτους εἵλετο τῶν ἀνδρῶν καὶ ἀπεδείχθησαν οὐ ἀρχαιρεσίας ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας. Ἄππιος μὲν Κλαύδιος, καὶ Τῖτος [Λούκιος] Γενούκιος, οἷς εἶδε τοὺς ὑπὸ τὸν ἀρχὴν ἔτος· Πόπλιος δὲ Σήστιος ὁ τῶν ὀνιαυτὸν ἐκεῖνον ὑπαλεύων, ἔδοξε τε οἱ κομίσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων τοὺς νόμους, Πόπλιος Ποστούμιος, καὶ Σερούιος Σουλπίκιος, καὶ Αὖλος Μανίλιος· εἷς δὲ τῶν ὑπαλευσάντων τὸν παρῆγον τὸν ὀνιαυτὸν, Τῖτος Ῥωμίλιος ὁ τὸν ὑπὲρ τοῦ δήμου δίκην Σικκίου καταγορήσαντος ἀλοὺς, ὅπερ γνώμης ἐδόκει ἀρχὴν δημοτικῆς· καὶ ἐκ τῶν ἄλλων βουλευτῶν Γάϊος Ἰούλιος, καὶ Τῖτος Οὐετούριος, καὶ Πόπλιος Ὁράτιος, ἅπαντες ὑπατικοί· αἱ δὲ τῶν δημάρχων τε καὶ ἀγορανόμων καὶ ταμιῶν, καὶ εἴ τινες ἦσαν ἄλλαι πάτριοι Ῥωμαίοις ἀρχαὶ, καθελύθησαν. ὧν δὲ ἑξῆς ἔτος ἀποδεδειγμένοι οἱ δέκα νομοθέται τὰ πρόσταγματα, πολιτείας κόσμον τοιόνδε τινα καθίσαν· εἷς μὲν αὐτῶν τὰς τε ῥάβδους καὶ τὰ λοιπὰ πρόσταγματα τῆς ὑπατικῆς εἶχεν ἐξουσίας, ὃς βουλεύειν τε συνεκάλει, καὶ δόγματα ἐπεκύρου, καὶ τὰ ἄλλα ἔπρασσεν ὅσα ἡγεμόνι πρέπειν· οἱ δὲ ἄλλοι, συγκαλοῦντες ὅτι τὸ δημοτικώτερον τῆς ἐξουσίας ὑπέφερον, ὀλίγῳ τινὶ διήλλαττον ὀφθεῖσαι τῶν πολλῶν· εἶτα αὖθις ἕτερος αὐτῶν, ὅτι τὴν ἐξουσίαν καθίσταιο. καὶ τοῦτο οὐκ ἀδικομένης ἐλύετο ἀδικία, ὅτι ὀνιαυτὸν τὴν ἡγεμονίαν ἀδικαμβανόντες εἰς συνχείμενόν τινα ἡμερῶν ἀριθμόν. ἅπαντες δὲ ἐωθινὸν καθεζόμενοι δικῶν τὰ δημοτικὰ συμβόλαια καὶ τὰ δημόσια, ὅπόσα πρός τε ὑπηκόους, καὶ συμμάχους, καὶ τοὺς ἰνδιδιάσους ἀκροωμένοις τῆς πόλεως ἐκλήμματα τυγχάνοι γιγνόμενα, μετὰ πάσης φιλοσοφοτάτων ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης. ἔδοξε τε ἄριστα τῶν ὀνιαυτὸν ἐκεῖνον ἡ Ῥωμαίων πόλις, ὑπὸ τῶν δεκαρχίας ὑπὸ τοῦ πλήθους. μάλιστα δὲ αὐτῶν ἐπηνεῖτο ἡ τοῦ δημοτικοῦ πρόνοια, καὶ πρὸς ἄπαν ὃ βίαιον ὑπὸ τῶν ἀδυνατωτέρων ὑπὸ τάξις· ἐλέγετο τε ὑπὸ τῶν πολλῶν, ὡς οὐδὲν ἔπι δεήσοι δήμου πρὸς τὰ τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως, μιᾶς διοικούσης ἄπαντα ἡγεμονίας σώφρονος, ἧς ἀρχηγὸς Ἄππιος εἶη. ἐδόκει· καὶ τὸν ὑπὲρ ὅλης τῶν δεκαρχίας ἔπαινον ἐκεῖνος ἐφέρετο ἀπὸ τοῦ δήμου. οὐ γὰρ μόνον ἀμὲν τῶν ἀνῶν ἔπρασσεν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου, χρηστότητος ἕνεκεν αὐτῷ δόκησιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἃ κατ' ἰδίαν ὑπεστηδεύων διείελε, καθά τε ἀσπασμοῖς καὶ προσαγορεύσεσι φιλοφρόσι φιλανθρώποις, καὶ τὰς ἀνίας τῶν πενήτων φιλοφροσύνας. ἔτοι οἱ δέκα ἀνδρες συγγράψαντες νόμους ἐκ τε τῶν Ἑλληνικῶν νόμων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν σοφίσιν αὐτοῖς ἀγράφων ἐθισμῶν, τοσούτους τὸν δέκα δέλτοις ὦ βουλομένῳ σκοπεῖν, πᾶσιν δεχόμενοι ἐπιμόρθωσιν ἰδιωτῶν, καὶ τοὺς τῶν κοινῶν ἀναρέσεσιν ἀποδυνόντες τὰ γραφέντα. καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλεσαν ὑπὸ κοινῷ μὲν τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν σωεδρεύοντες, καὶ τῷ ἀκριβεστάτῳ ποιούμενοι τὴν νομοθεσίας ἐξέτασιν. ὅπερ δὲ ἀποχρώντως αὐτοῖς ἐφαίνετο τὰ γραφέντα ἔχειν, τοσοῦτον μὲν τῷ βουλῇ σωαγαγόντες, οὐδενὸς ἐπιμεμφομένου τοῖς νόμοις, τοσοῦτον μὲν αὐτῶν ἐκύρωσαν. ἔπειτα τὸν δῆμον ἐκάλεσαν ὅτι τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ἱερομνημόνων τε καὶ οἰωνιστῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἱερέων παρόντων, καὶ τὰ θεῖα, ἃς νόμος, ἐξηγησαμένων, ἀνέδωκαν τοῖς λοχαγοῖς τὰς ψήφους. ὅπερ ὁρώσαντες δὲ καὶ τοῦ δήμου τοὺς νόμους, στήλας χαλκᾶς ἐξηρτήσαντες αὐτοῖς, ἐφεξῆς ἔστησαν ἐν ἀγορᾷ, τὸν ἐπιφανέστατον ἐκλεξάμενοι τόπον. καὶ ὅπερ βασιλεὺς αὐτοῖς ἦν ὁ λεγόμενος τῶν ἀρχῆς χρόνος, συναγαγόντες τοὺς βουλευτὰς, τοσοῦτον ἐπὶ τὴν ἀρχαιρεσιῶν οἷα χρὴ θυέσθαι σκοπεῖν. πολλῶν δὲ λεχθέντων, ἐνίκησεν ἡ γνώμη τῶν παραινούντων δεκαρχίαν αὖθις ἀποδεῖξαι τῶν κοινῶν κυρίαν. ἀτελὴς δὲ ἡ νομοθεσία ἐφαίνετο, ὡς δὴ ἐξ ὀλίγου συντεθεῖσα χρόνου, καὶ ὅτι τοῖς ἤδη κεκυρωμένοις, ἵνα ἐκόντες τε καὶ ἄκοντες ἐν αὐτοῖς μένοιεν· ἐδόκει δέ τινος ἀρχῆς αὐτοκράτορος δεῖν. ὃ δὲ μάλιστα πεῖσαν αὐτοὺς τοσοῦτον ἐλθεῖν τὴν δεκαρχίαν, τὸ ἡ τῶν δημάρχων καθάλυσις, ὃ πάντος μάλιστα ἐβούλοντο. ταῦτα μὲν ἐν κοινῷ σκοπουμένοις αὐτοῖς ἐδόκει· ἰδίᾳ δὲ οἱ τοσοῦτοι τε τῶν συνεδρίου νόμιμον ἐποιοῦντο μεταπορεύεσθαι τὴν ἀρχὴν, δεδιότες μὴ παρακρούσῃς τινὲς ἀνθρωποι τηλικαύτης ἐξουσίας λαβόμενοι, κακόν τι μέγα ἐξεργάσωνται. ἀγαπητὸς δὲ τῶν δήμου τὰ δίξαντα τῇ βουλῇ δυξαμένου, καὶ μετὰ πλείστης τοσθυμίας ὅτι φησίαν, αὐτοὶ μὲν οἱ δέκα ἄνδρες τοσοῦτον τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸν, μετήεσαν δὲ τὴν ἀρχὴν οἱ εἰθισμένοι τε καὶ προσεύκοι τῶν πατρικίων. ἔνθα πολὺς ὑπὸ πάντων ἐπαινούμενος ἦν ὁ τότε δεκαρχίας ἡγεμὼν Ἄππιος, καὶ πᾶς ὁ δημοτικὸς ὄχλος ἐκεῖνον ὅτι τῆς ἀρχῆς ἠξίου καλέσθαι, ὡς οὐκ ἀνὴρ τινὸς ἄμεινον ἡγησαμένου. ὁ δὲ ἀναίνεσθαι μὲν τοσοῦτο κατ' ἀρχὰς, καὶ ἀπολύειν ἠξίου λειτουργίας ὀχληρᾶς καὶ ὅτι φθόνου. τελευτῶν δὲ, ὡς ἐλιπάρουν αὐτὸν ἅπαντες, αὐτός τε ὑπέμενε μελέναι τὴν ἀρχὴν, καὶ τῶν συμπαραλαμβανόντων τοὺς ἀρίστους ἀπασάμενος, οὐχ ἡδέως τοσοῦτον ἐαυτὸν ἔχειν ἀλλὰ τὸ φθόνον, τοῖς ἑαυτῷ φίλοις συνηγω-

pellando comiter, aliisq; humanitatis officiis pauperes demerendo. Hi decemuiri leges tum ex Græcorũ iure, tũ e patriis consuetudinibus conscriptas, in decem tabulis proposuerunt cuilibet cognoscendas; ferentes admoneri se a priuatis hominibus, & scripta sic conformantes vt placerent omnibus. diuq; cũ optimis quibusq; in publico cõsederunt, & singulas leges ad exquisitissimũ examẽ reuocarũt. vbi vero visæ sunt sat recte habere, primũ senatu conecto, nemine amplius de vlla lege cõquerente, SC de eis fecerunt: deinde cõuocato ad centuriata comitia populo, pontificibus, auguribus, ceterisq; sacerdotib. præsentibus, & sacra de more præeuntibus, calculos dederũt centuriis. tum plebiscito quoq; cõfirmatas, & in æreas columnas incisas, vna serie apposuerunt in loco fori maxime conspicuo. Et quoniã non multũ supererat de magistratu annuo, conuocatis patribus, retulerũt ad eos de comitiis. Inter varias sentẽtias vicit ea quæ cẽsebat rerum summã committendam iterũ decemuiris. videbatur enim aliquantũ deesse legum numero, propter breuitatẽ tẽporis quo perlatæ erant: & vt iã comprobatę, tũ a volẽtibus tũ a nolentib. obseruarẽtur, opus esse *rursum* absoluto imperio. sed nihil magis in caussã fuit cur reficerentur decemuiri, quã tribunitię potestatis abrogatio; quæ maxime quęrebatur. atq; hæc publice consultantibus sentẽtia placuit. priuatim aũt senatus ꝓceres decreuerunt ambire eũ magistratũ; veriti ne si forte homines turbulenti tantã potestatẽ adipiscerentur, magnã aliquã cladẽ afferrẽt reip. Quod senatus placitũ cum plebs lubenter amplexa esset, ꝓmptissimoq; animo cõprobasset, decemuiri diem indixerunt comitiis; magistratũ vero petierũt honoratissimi & natu maximi e patrib. Ibi omniũ ore ad cælũ ferebatur decemuiratus dux & auctor Appius, tota plebe annitẽte vt in magistratu retineretur: q; non alius *e toto collegio* melius se in magistratu gessisset. Ille primũ ficte recusabat, missionẽ petẽs ab administratione ęque negotiosa atq; inuidiosa. randẽ, velut omniũ precib. cedẽs, & ipse magistratũ ambire sustinuit, & cõpetitorum optimos quoq; criminãdo, quasi sibi parũ æquos præ inuidia, amicos suos aper-

Legum tabulæ x.

te adiuuabat. itaque rursum centuriatis comitiis decemuir factus est, & cum eo Q. Fabius Vibulanus, consulatu ter functus, vir inculpatus hactenus: e reliquis vero patriciis, ipsius *Appii* fauore creati sunt, M. Cornelius, M. Seruilius, L. Minucius, T. Antonius, Manius Rabuleius, viri non admodum clari: ex plebe vero Q. Petilius, Cæso Duellius, Sp. Oppius. quos *tres* Appius assumpsit, vt maiorem sibi cõciliaret plebis gratiam: æquum dicens, magistratus eius qui omnibus pręesset, etiam plebẽ esse participem. In quibus omnib. cum summopere probaretur, & nõ reges tantum, sed eos etiam qui annuo imperio vrbi præfuerant, superare videretur, magistratum in annum sequentem rursum accepit. nec aliud sub eo decemuiratu Romæ actum est, quod quidem memoratu dignũ sit. Seq̃ete igitur anno Ap. Claudius cum collegis decemuiratum consulari potestate iniit idibus Maiis; quæ inciderunt in plenilunium, vt tum menses obseruabãtur pro ratione lunari. Ante omnia fœdus clãdestinum inter ipsos iureiurando ictum est, nequis ex collegio vlla in re aduersaretur alteri; sed quod vnus eorũ probasset, idem & ceteri ratum haberent; totoq; vitæ spatio retinerent imperiũ, nec vllum alium ad reip. gubernacula admitterent, ipsiq; pari honore, pari potestate essent; senatusconsultis & plebiscitis non nisi raro, idq; necessario, vterentur; maximam rerum partem suę potestati vindicarent. Porro cum instaret dies quo magistratũ inituri erant, (est autẽ is dies Romanis sacer, summaque religione ducitur, nec quidquam iniucũdum eo die vel audire vel videre sustinent) post peracta diis sacra solennia, mane prodierunt omnes cum omnib. insignibus regiis. at populus vt vidit eos nõ amplius retinere popularem illũ & moderatum magistratus habitũ, nec per vices insignia regia sumere, statim ingẽti mœstitia correptus est. maxime autẽ terrebant secures additæ lictorum fascibus, qui duodeni pręcedebant singulos, submouentes per vias pulsantesque multitudinem, quemadmodum olim sub regibus: qui mos confestim post eorũ electionẽ antiquatus fuerat a P. Valerio, viro populari, qui in re-

A.V.C.304. iterũ creati decemuiri.

νίζετο φανερῶς. ἀποδείκνυταί τε πάλιν ἐν ἀρχαιρεσίαις λοχίσι νομοθέτης ὁ δεύτερον· συνῆν δὲ αὐτῷ Κόϊντος μὲν Φάβιος ὁ καλούμενος Οὐιβολάνος, ὁ τεῖς ὑπατεύσας, ἀνὴρ ἀνεπίληπτος εἰς τόδε χρόνου νομιζόμενος περὶ πᾶσαν ἀρετήν· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πατρικίων οὓς αὐτὸς ἠσπάζετο, [Μάρκος Κορνήλιος,] Μάρκος Σέργιος, καὶ Λεύκιος Μινύκιος, καὶ Τίτος Ἀντώνιος, καὶ Μάνιος Ῥαβολήϊος, ἄνδρες ἐπιφανεῖς· ἐκ δὲ τῶν δημοτικῶν, Κόϊντος Πετέλλιος, καὶ Καίσων Δυάλιος, καὶ Σπόριος Ὄππιος. προσελήφθησαν δὲ καὶ ἔτι πρὸς τοῖς Ἀππίου, κολακείας ἕνεκα τῶν δημοτικῶν, διδάσκοντος ὅτι δίκαιόν ἐστι μιᾶς ἀρχῆς κυρίας πάντων ὑπεύθυνον εἶναί τι καὶ τοῖς δήμου μέρεσιν ἐν αὐτῇ. δεδοκιμασμένοι δὲ ἐν ἅπασι τούτοις, καὶ δοκοῦν κράτιστοι εἶναι βασιλέων τε καὶ τῶν κατ' ἰδιαυτὸν ἡγησαμένων τῆς πόλεως, παραλαμβάνει πάλιν τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ὑπατίαν ἰδιαυτόν. ταῦτα κατ' ἐκείνου ἐπράχθη τὴν δεκαρχίαν Ῥωμαίων, οὐδὲν δὲ σαφὲς ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον. ἐν δὲ ᾧ κατόπιν ἔτει παραλαβόντες τὴν παραλικὴν ἐξουσίαν οἱ σὺν Ἀππίῳ Κλαυδίῳ δέκα ἄνδρες, εἰδοῖς Μαΐαις· ἦσαν δὲ τοῦ μηνὸς καὶ σελήνης, καὶ συνέπιπτεν εἰς ταῖς εἰδοῖς ἡ πανσέληνος· πρῶτον μὲν ὅρκια τεμόντες ἀπόρρητα τοῦ πλήθους, φασὶν αὐτοῖς ἔθεντο πρὸς μηδενὸς ἀλλήλοις ἐναντιοῦσθαι, ὅ τι σὺν ἀλλήλοις ἐκείνοι δικαιώσειν, ἅτε ἄνδρες ἡγεῖσθαι κύριον, τήν τε ἀρχὴν καθεξῆς ἐξιόντας βίᾳ, καὶ μηδένα παρήσειν ἕτερον ὅστις τὰ πρόσταγματα, ἰσοπαμοί τε ἄνδρες ἔσεσθαι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔξειν δυναστείαν, βουλῆς μὲν οὐ δήμου ψηφίσμασι τοσούτοις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα χρώμενοι, τὰ δὲ πλεῖστα ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐξουσίας ποιούμενοι. ἐπιστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ παραλαβεῖν αὐτοῖς ἔδει τὴν ἀρχὴν, τοῖς θεοῖς προσθύσαντες ἀπαρχὴν νόμος· ἱερὰν δὲ ταύτην ἄγουσι Ῥωμαῖοι τὴν ἡμέραν, καὶ πάντες μάλιστα ὀπτῆδον) μήτε ἀκούσαι μηδὲν ἀνδρὸς ἐν αὐτῇ, μήτε ἰδεῖν· ἔωθεν δὲ ὅθεν ἐξῆεσαν· οἱ δὲ καὶ τὰ πρόσημα πάντα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀπαντῶντες ἐπαγόμενοι. ὁ δὲ δῆμος, ὡς ἔμαθεν αὐτοὺς οὐκέτι φυλάττοι ταῖς ὁ δημοτικὸν ἐκεῖνο καὶ μέτριον χρῆμα τῆς ἡγεμονίας, οὐδὲ ἀφαιρεῖσθαι τὰ πρόσημα τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, πρότερον εἰς πολλὴν ἦλθε δυσθυμίαν καὶ κατήφειαν. ἐφόβουν δὲ οἱ προσιόντες τῇ δεσμαῖς τῆς ῥάβδων πελέκεις, οὓς ἔφερον οἱ προηγούμενοι τῶν ἀνδρῶν ἑκάστου δώδεκα ὄντες, ἀναστέλλοντες οὐ τῆς γενομένης πληγῆς τὸν ὄχλον, ὃ τῆς βασιλέων ἐνῆν ἔθος τοῦτο μὲν τὸν ἐκβολὴν τῆς μοναρχῶν ἀπὸ ἀνδρὸς δημοτικοῦ Ποπλίου Οὐαλερίου τῆς ἐκείνων ἀξιο-

νῶν ἀξιοῦσθαι μεταλαβόντος. ὧν πάντες οἱ μετ' ἐκεῖνον ὑπατοι καλοῦ παράδειγμα δόξαν ἀρετῆς τὰ ὅμοια πεποιήκασι, οὐκέτι ταῖς δεσμαῖς τῆς ῥάβδων παρεσήρτων τοὺς πελέκεις, ὅτι μὴ κατὰ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἀγῶνας ἐξόδοις τῆς πόλεως. πόλεμον γὰρ ἐξάγοντες ἐπόρευον, ἢ τῶν ὑπηκόων παράγματα διεσκεπόμενοι, τότε καὶ τοὺς πελέκεις τῆς ῥάβδοις παρεσκευάζοντο, ἵνα καὶ τὸ τῆς ὄψεως φοβερὸν ὡς κατ' ἐχθρῶν ἢ δούλων κινούμενον, ἥκιστα φαίνῃ τοῖς πολίταις ἐπαχθές. τοῦτο δὲ θεαμένοις ἅπασιν, ὃ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας σημεῖον ἐλογίζετο εἶναι, πολὺ παρῆκεν δέος, ὡς τῶν ἔφιν, ἀπολωλεκέναι νομίζοντες τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δέκα βασιλῆς αὖθ' ἑνὸς ἐλομένοις. τοῦτον γὰρ τὸν ἔθνον καταπλήξαντες τοὺς ὄχλοις οἱ δέκα ἄνδρες, καὶ νομίζοντες ὅτι δεῖ φόβῳ τὸ λοιπὸν αὐτῶν ἀρχειν, ἑταιρείαν ἔκασοι σωμῆρον, ὁπλεγήμενοι τοὺς θρασυτάτους τῶν νέων, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁπιτηδεοτάτους. τὸ μὲν οὖν οὐκ τῶν ἀπόρων καὶ παπφνῶν

504 πᾶς τύχας τοὺς πλείους φανεῖσαν τυραννικῆς κόλακας ἐξουσίας, τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἀλλαξαμένοις τὰς αὐτῶν ὠφελείας, ἅτε τοῦ δεδόξου ἅτε αἰέλπιστον ἦν· τὸ δὲ καὶ οὐκ τῶν παρικίων ἀνρεθῶσαν συγγενεῖς ἔχοντάς τι καὶ ὁπὶ πλούτῳ καὶ ἐπὶ ἀληθείᾳ μέγα φρονῶν, τοὺς ὑπομείναντας συγκαταλύειν τοῖς δεκαδάρχοις τὴν τῆς παρίδος ἐλευθερίαν, τοῦτο θαυμαστὸν ἅπασιν εἶναι δοκεῖ, οἳ πάσας κολακεύοντες ἡδονὰς ὁπόσας πεφύκασιν ἀνθρώπων κεκλῆν, καὶ πολλὴν ἀδεῖαν ἦρχον τῆς πόλεως, βουλὴν μὲν οὐ δῆμον οὐ σοφεμίᾳ μεείδι πθέμενοι, πάντων δὲ αὐτοὶ νομοθέται τε καὶ δικαστὰ γινόμενοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτιννύντες τῶν πολιτῶν, πολλοὺς δὲ ἀφαιρούμενοι τὰς οὐσίας ἀδίκως. ἵνα δὲ αὐτοῖς ἀνορεπῶς τὰ γινόμενα ἔχῃ, τοιόνομα καὶ δεινὰ ὄνεα, ὡς δὴ σὺν ᾧ δικαίῳ πεπόμενα, δικαστήρια ἐφ' ἑκάστῳ χρήματι ἀπεδίδοσ· ἧς δὲ οἵ τε κατήγορι ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων οὐκ τῶν συκαταστικαζόντων τὴν τυραννίδα ἀποπεμπόμενοι, καὶ δικαστήρια οὐκ τῶν ἑταίρων ἀποδεικνύμενα, οἱ δημεῖοντο ἀλλήλοις καταχρεζόμενοι τὰς δίκας. πολλὰ δὲ τῶν ἐγκλημάτων καὶ τὰ ἐλαχίστου ἄξια, ἐφ' ἑαυτῶν οἱ δέκα ἔκρινον. ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ μειονεκτοῦντες ὧν δικαίῳ, πρεσνέμφ ἑαυτοῖς τῆς ἑταιρείας, ὅθεν ὁ ἀσφαλὲς οὐκ ἀνεῖν αὐτοῖς δίκαιος ἔχειν. καὶ ἐλθεῖν σὺν χρόνῳ πλεῖστον ὑγιαίνοντος ὁ διεφθαρμένον καὶ νοσοῦν ἐν τῇ πόλει. οὐδὲ γὰρ ἠξίουν αὐτὸς τείχοις μόνον οἷς τὰ πρόσταγματα ἀπὸ τῶν δεκαδάρχων ἀνιαρὰ εἶν, ἀλλ' ἀνεχώρουν εἰς τοὺς ἀγρούς, τὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν σκοπούντες χρόνον, ὡς ἀποθησομένων τῶν δέκα ἀνδρῶν τὰς δυναστείας, ὅτοῦ τὸν ἐνιαύσιον αὐτελέσουσι χρόνον, καὶ ἀποδεξόντων ἑτέρας ἀρχάς. οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἄππιον τοὺς λοιποὶς συγγράφαντες νόμοις

giam potestatem successerat. eumq; deinceps omnes insecuti consules, vt pulchri exẽpli auctorẽ, imitati sunt, contenti fascibus, nec addentes secures; (nisi in expeditionibus, aliisve profectionibus: quoties enim bellum externum gererent, aut res subditorum inuiserent, secures quoq; fascibus adiungebant) ne aspectus terror, qui aduersus hostes aut seruos adsciscí solet, tedium moueret ciuibus. Cum igitur omnes id conspexissent, quod regiæ potestatis insigne habebatur, magnº omnes (vt dixi) metus inuasit, actum esse de libertate opinantes, & pro vno rege decem se habituros. Ita perterrita multitudine, decemuiri statuerunt eum terrorem in imperio deinceps retinere, stipantes se singuli manu audacissimorum sibiq; cõiunctissimorum iuuenũ. Nec mirum si in humili tenuiq; fortuna nõ pauci inuenti sunt qui adularentur tyrannicæ potentiæ, sua commoda præferentes bono publico: sed illud mirandum, fuisse etiã in patriciorum ordine nonnullos, & eos quidẽ genere atq; opib. eminentes, qui decẽuiros in opprimenda patriæ libertate adiuuare sustinuerint; cum illi omnibus voluptatibus quib. capi humanũ genus solet, indulgentes, magna licentia exercerent imperium, S P Q Romanum pro nihilo habẽtes, omniũ ipsi legislatores & iudices, multos ciuiũ occidẽtes iniuste, multos bonis exuentes. Vt autem iniusta & atrocia eorũ facinora speciosò iustitiæ velo tegerentur, singulis caussis sua erant iudicia: erant vero & accusatores ab illis ex suæ factionis hominibus subornati, & iudices e sodaliũ numero creati: qui mutuas sibi in iudiciis præstabãt operas. nec paucа crimina, & quidem quæ maximi essent momẽti, decemuiri suæ cognitioni vindicabant. proinde qui nõ fidebant iuri suo, necesse habebant *indicum* sodalitiis se iungere: alioqui nõ erat spes victoriæ. Ita progressu tẽporis factum est vt plures in vrbe corrupti ac vitiosi essent quam sani. qui enim decemuirorum licẽtia offendebantur, intra mœnia manere nolebant, sed in prædia sua secedebant, tempus comitiorum exspectantes; quasi exacto anno potestatem deposituri essent decẽuiri, & creaturi magistratus alios. Sed Appius cum collegis suis, legib. quæ deerant, in duas

XII legum tabulæ.

tabulas ſcriptis, addidit eas decẽ prioribus: inter quas & hæc lex erat, ne patriciis cum plebeiis licita eſſent cõnubia: non ob aliam, vt ego interpretor, cauſſam, quam ne per mutua familiarum connubia atque affinitates coaleſceret inter ordines cõcordia. Vbi vero comitiorum tempus aduenit, valere iuſſis patriis conſuetudinibus, ſimul & nouis legibus, neq; ſenatus neque populi ſuffragiis exſpectatis, in magiſtratu permanſerunt. Poſt eum annum acta eſt Olympias LXXXIII, qua ſtadio vicit Criſo Himerenſis, principe Athenis Philiſco, cum Romæ conſularem poteſtatem obtinebat Appius Claudius, iam tertium annum continue decemuiratu fungens; & ii quos anno præterito imperii collegas habuerat, iterum in eadem poteſtate manebant.

ὧν δέλτοις δυσὶ, καὶ Ταύτας ταῖς προτέρεσν ἔξενεχθείσαις προσέθηκαν· ὧν αἷς καὶ ὅδε ὁ νόμος ἦν, μὴ ἐξεῖναι τοῖς πατρικίοις πρὸς τοὺς δημοτικοὺς ὑπὲρ γαμίας συναφὴν, οὐ τοῦδε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἕτερον, ἢ ὃ μὴ συμβαίνειν εἰς ὁμόνοιαν τὰ ἔθνη γάμων ἐπαλλαγαῖς καὶ οἰκειότητων κοινωνίᾳ συγκεκραθέντα. ὡς δὲ καὶ ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐπέτειος χρόνος, πολλὰ χαίρων φεύσαντες τοῖς τε πατρίοις ἐθισμοῖς, καὶ τοῖς νεωστὶ συγγραφεῖσι νόμοις, οὔτε βουλῆς ψήφισμα ποιησάσης, οὔτε δήμου, διέμειναν ὅθεν τὴν αὐτῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὀλυμπιὰς μὲν ἡ δεύτερα καὶ τετάρτη, ἐν ᾗ νίκα στάδιον Κείων Ἱμεραῖος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Φιλίσκου, τῶν δὲ ἐν Ῥώμῃ Ἄππιος μὲν Κλαύδιος τρίτον ἔτος ἡγούμενος τῆς δεκαδαρχίας καὶ ὃ ἑξῆς· οἱ δὲ αὐτοὶ τὸν παρῳχηκότα ἐνιαυτὸν ἄρξαντες, δεύτερον ὅθεν τῆς αὐτῆς ἐξουσίας ἔμενον.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNassensis, *Antiquitatum Romanarum liber vndecimus.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣσέως, Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας ὃ ἑνδέκατον βιβλίον. 505

A.V.C. 305, ſuperioris anni decemuiri, cũ in magiſtratu permanerẽt, ob immodicã tyrannidem imperio priuantur.

TERTIA vero & octogeſima Olympiade, qua ſtadio vicit Criſo Himerẽſis, archonte Athenis Philiſco, Romani decemuiratum abrogant, cum reſp. triennium penes eum magiſtratum fuiſſet. Qua ratione vero eã poteſtatem poſt actas iam radices excidere ſint aggreſſi, & quorum ductu libertatẽ aſſeruerint, quasq; ob cauſſas, & quib. occaſionibus; re ab initio repetita, conabor percenſere. Talia enim cognoſcere, pulchrum atq; adeo neceſſarium eſſe iudico, tum omnib. in ſumma hominibus, tum iis maxime qui in philoſophicis contemplationibus & ciuilibus actionibus verſantur. nam pleriſq; nõ hoc ſolum ſufficit ex hiſtoria intelligere, quod (verbi gratia) Athenienſes & Lacedæmonii in bello contra Perſas, duobus prœliis naualibus & vno pedeſtri vicerũt, regemq. barbarum tricies centena milia ducentem debellarunt, cum ipſorum & ſociorum copiæ non excederent centum & decem milia: verum etiam loca in quibus res illæ geſtæ ſunt, ex hiſtoria perdiſcere cupiunt, cauſſasque audire, quarum interuentu tam admiranda tamque inopinata faciηα ἐπελέλεσαν, καὶ ἵνες ἦσαν οἱ τῶν γραμματέων ἡγεμόνες τῶν τε βαρβαρικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, ἰσορῆσαι, καὶ μηδενὸς, ὡς εἰπεῖν, δεῖσθαι τῶν σεμνοτελεσθέντων περὶ τὰς ἀγῶνας. ἥδεται γὰρ ἡ ψυχὴ πάντος αὐθεάστου χρεωκοπουμένη ψυχὴ τῶν λόγων ὅθεν τὰ ἔργα, καὶ μὴ μόνον ἀκούειν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τὰ πρᾶγματα ὁρᾶν. οὐδὲ γε ὅταν πολιτικὰς ἀκούσωσι πράξεις, ἀρκεῖται ὃ κεφάλαιον αὐτῶν καὶ ὃ φράσας τῶν πραγμάτων μαθόντες, ὅτι συνεχώρησαν Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίοις, τεῖχη τε καθελεῖν τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ ναῦς ψιλεμεῖν, καὶ φεύγειν εἰς τὴν ἀκρόπολιν εἰσαγαγεῖν, καὶ ἀντὶ τοῦ πατρίου δημοκρατίας ὀλιγαρχίαν τῶν κοινῶν ἀποδεῖξαι κυρίαν, οὔτε πρὸς αὐτοὺς ἀγῶνα ἀράμενοι· ἀλλ' ἀθυμοῦσι, καὶ ἵνες ἦσαν αἱ καταλύουσαι τὴν πόλιν ἀνάγκαι, δι' ἃς ταῦτα τὰ δεινὰ καὶ χαλεπὰ ὑπέμεινε, καὶ ἵνες οἱ πείσαντες αὐτοὺς λόγοι, καὶ ἐπὶ τίνων ῥηθέντες ἀνδρῶν, καὶ πότερα ὅτι ψευδαγωγοῦσι τοῖς πράγμασι, διδαχθῆναι. τοῖς δὲ πολιτικοῖς ἀνδράσιν, ἐν οἷς ἔργων πίθεται καὶ τοὺς φιλοσόφους ὅσοι μὴ λόγων, ἀλλ' ἔργων καλῶν ἄσκησιν ἠγοῦνται τὴν φιλοσοφίαν, ὃ μὲν ἡδεῖαν τῇ πολιτικῇ θεωρίᾳ τῶν ψευδαγωγουμένων τοῖς πράγμασι, κοινὸν ὡς πρὸς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπάρχει· χωρὶς ὃ τὴν ἡδονῆς, περιγίνεται ὃ περὶ τὰς ἀναγκαίας καὶ μεγάλας τὰς πόλεις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐμπειρίας ὠφελεῖν, καὶ ἄλλον αὐτὰς ἐκούσας ὅτι τὰ συμφέροντα σχεῖν τοῦ λόγου. ῥᾷστα γὰρ οἱ αὐθέφοι τά τε ὠφελοῦντα καὶ βλάπτοντα καταμανθάνουσιν, ὅταν ὅτι παραδείγματα ταῦτα πολλῶν ὁρῶσι, καὶ τοῖς ὅτι ταῦτα παραγαλοῦσιν αὐτοῖς φέρουσιν μαρτυροῦσι, καὶ πολλὴν σοφίαν. σχεῖν ταύτας δὴ μοι τὰς αἰτίας ἔδοξεν ἄπαντα ἀκριβῶς διεξιέναι τὰ ῥηθέντα περὶ τὴν καταλύσιν τῆς ὀλιγαρχίας, ὅτι δὴ καὶ λόγῳ τυχεῖν ἀξία ἠγούμεθα. ποιήσομεν δὴ τῶν λόγον, οὐκ ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀρξάμενοι, ἃ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς αἰτία γενέσθαι μόνα τῆς ἐλευθερίας, λέγω δὴ τῆς περὶ τὴν παρθένον ἀμφισβητήσεων Ἀππίῳ, ψυχῇ τῆς ἔρωτα· πρόσθηκε γὰρ αὐτῇ γε, καὶ τελευταία τῆς ὀργῆς τῆς δημοτῶν αἰτία, μυείων τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν· ἀλλ' ἀφ' ὧν ἤρξατο πρῶτον ἡ πόλις ἐπὶ τῆς δεκαρχίας ὑβρίζεσθαι, ταῦτα πρῶτον ἐρῶ, καὶ διέξειμι πάσας ἐφεξῆς τὰς ἐν τῇ τότε καταστάσῃ γενομένας παρανομίας. πρώτη μὲν οὖν δίκαιον γενέσθαι τῆς ὀλιγαρχίας μίσους πρόφασις, ὅτι συνωφήναν τὴν δευτέραν ἀρχὴν τῇ

nora ſunt edita, quiq; tum barbarici tum Græcanici exercitus fuerint duces; neque (vt *breuiter* rem abſoluam) quidquam eorum quę in prœliis peracta ſunt, aurib. ſuis ſubtrahi. magna enim voluptate cuiuſuis hominis animus perfunditur, quũ verbis ceu manu ad res deducitur, nec tãtum audit quæ dicuntur, verum etiã oculis cernit quæ geruntur. neq; ſatis habent, cum ciuiles actiones audiunt, ipſum caput & exitum rerum cognoſcere, *vt* quod Atheniẽſes Lacedæmonios ſiuerint vrbis ſuæ mœnia diruere, naues concidere, arci præſidium imponere, abolitaque populari reip. forma a maiorib. tradita, paucorum imperio rerum ſummam committere, ne prœlio quidem vllo cõtra eos tentato: ſed ſtatim edoceri cupiunt quibus neceſſitatibus vrbs conſtricta, duras iſtas atq; indignas conditiones ſubierit, quib. item rationũ momentis, & a quibus hominibus perſuaſa; & quæcumq; deniq; alia res comitantur, *exponi ſibi volunt*. Politicis aũt hominibus (in quorum numero ego philoſophos quoq; pono, eos *nimirũ* qui philoſophiam nõ tãm verborũ quam rerum honeſtarũ ſtudio definiendã arbitrãtur) voluptas illa quam perfecta eorũ quæ res comitantur, cõtemplatio affert, cũ reliquo hominũ genere cõmunis eſt. Sed ſolet præter eam voluptatem etiã magna ſæpenumero vtilitas ex eiusmodi rerum notitia ad reſp. in tẽporum anguſtiis redundare: dum orationis ductus efficit vt ſua ſponte intelligãt quid expediat. facillime namq; homines quid profit aut obſit animaduertunt, cũ multa multorũ exempla intuentur: & iis qui illa imitanda, pponunt, magnæ prudentiæ ſapientiæq; teſtimoniũ perhibẽt. Has igitur ob cauſſas ſtatui accurate omnia perſequi quæ in huius paucorũ dominatus antiquatione contigerunt memoratu digna. In quorũ narratione nõ ab vltimis exordiar, e quibus ſolis pleriq; libertatis aſſerẽdę occaſionem arreptã exiſtimãt, a delicto ſcilicet Appii, quod virginis amore captus perpetrauit: (nã acceſſio hæc eſt, & vltima plebeiorum iræ cauſſa; quũ aliæ innumeræ *cauſſæ* præceſſerint) ſed ab iis iniuriis quas reſp. primum e decemuiratu perpeſſa eſt, initium faciam, ac deinceps ordine denarrabo quotquot aliæ in iſto rerum ſtatu admiſſæ ſunt iniquitates. Primum igitur illi paucorũ dominatui odiũ conflaſſe videtur, quod ſecũdi anni magiſtratũ cum priore

continuarũt, neglecto populo, & cõtempto ſenatu. deinde quod præſtantiſſimos quosque, quibus inſtitutum illorum non probaretur, atrocibus in eos conflictis criminibus, partim vrbe pepulerunt, partim trucidarunt; ſubmiſſisque ex factione ſua accuſatoribus, ipſi iudiciis iſtis præfuere: maxime vero, quod audaciſſimis quibusque iuuenum, quibus ſinguli ſe ſtipauerant, bona illorum qui in reip. adminiſtratione ipſis aduerſarentur, agere ac ferre permiſerunt. qui, tamquã belli vi capta ciuitate, non facultatib. ſolũ legitimos poſſeſſores exuerunt, verum etiã in vxores eorũ quæ forma præſtarent, deliquerunt, & in filias eorundẽ nubiles libidinẽ exercuerũt: ac, ſiqui *eo nomine* indignarẽtur, eos haud ſecus ac mancipia verberibus mulctarunt; effeceruntq; vt quibus intolerabilia viderentur eorum facinora, relicta patria, cũ vxoribus & liberis in vicina emigrarent oppida. nam & Latini eos recipiebãt, quod cognati eis eſſent; & Hernici item, quod non ita pridem æquale ciuitatis ius a Romanis accepiſſent. quare, vt facile coniectare eſt, ad extremũ nulli in vrbe remanſerunt, niſi quib. tyrannis placeret, nec vlla reip. cura eſſet. nã nec patricii manẽdum cenſebãt, (vt qui neq; abblandiri dominantibus vellent, neq; actionibus eorũ obſiſtere poſſent) nec qui ſenatorio ordini adſcripti erant, & magiſtratib. adeſſe tenebantur: ſed horum quoq; maior pars cum tota familia & inſtrumẽto omni, relictis ædibus vacuis, ruri degebant. qui vero paucorũ dominatui ſtudebãt, iis clariſſimorũ quorumq; exſilia grata erant; tũ aliis multis de cauſſis, tum quod libidinoſiſſimis quibusque iuuenibus maior indies contumacia accreſceret, ac ne aſpectum quidem eorum ferre poſſent quos in petulantiæ ſuæ facinoribus reuereri cogerẽtur. Porro cum meliore ſui parte orbata eſſet ciuitas, omnemq; amiſiſſet libertatẽ, hoſtes qui ante bello ſuperati fuerant, rati ſe optimam occaſionem nactos, qua & iniurias ſibi factas vlciſci, & amiſſa recuperare poſſent, quippe quod propter iſtum paucorum dominatũ langueret ciuitas, & neq; in concordiam coire, neque res amplius capeſſere valeret, comparatis reb. ad bellum neceſſariis, cũm magnis copiis vrbẽ petũt. Eodemq; tẽpore Sabini facta in finitimũ agrũ irruptione, copioſa potiti præda, poſt magnã agreſtis multitudinis cædem, ad Eretum caſtra poſuere. diſtat autem ab vrbe iſtud oppidum centum & quadraginta ſtadiis, non procul Tiberi ſitum. Æqui etiam, facta in Tuſculanorũ agros ſibi cõfines incurſione, cũ magnam illorum partem populati eſſent, in Algido caſtra locant. Decemuiri, fama de aduentu hoſtium cõſternati, ſodalitia ſua conuocant, & cum iis quid facto opus ſit conſultant. Ibi cũ omnes in id cõſenſiſſent, educendũ eſſe in hoſtes exercitum, neq; exſpectandũ donec ad ipſam vrbem aduẽtaſſent hoſtiles copiæ, de eo primũ magnopere dubitabatur, an omnes ciues ad arma vocãdi eſſent, atq; illi etiã quib. exoſa eſſet iſta reip. adminiſtratio: deinde quanam ratione cõſcribendi eſſent milites, rigidẽne ac ſeuere, vt reges & cõſules factitare cõſueuerant; an humaniter ac moderate. Sed neq; hoc leuẽ diſquiſitionem requirere videbatur, cuiusnã auctoritate confirmanda eſſet iſta de bello gerendo ſentẽtia, delectusq; decernendus, ſenatusne, an plebis; an neutrius horũ partis, quod vtriq; ſuſpecti eſſent; ſed ipſorum met decemuirorum. Tandẽ poſt longam deliberationem, ſtatuerunt ſenatum conuocare, atque efficere vt is & bellum ipſis decerneret, & conſcribendarum copiarum curam committeret. quorũ vtrumq; ſi ſenatus auctoritate decretum eſſet, primũ omnes ſibi obtemperaturos opinabãtur; præſertim quod tribunitia poteſtas ſublata eſſet, cui vni legib. conceſſum erat magiſtratuum iuſſis intercedere: deinde, etiamſi aliquatenus ſenatui ſubſeruire viderentur, eiusq; decreta exſequi, *at ſaltem* belli gerendi poteſtatem legitime accepturos. His conſiliis agitatis, ſubornatisque ex factione atque cognatione ſua qui inſtituto ipſorum conferentes ſententias in ſenatu dicerẽt, ac diuerſum probantibus aduerſarentur, in forum prodierunt, ac præconem ſenatores ſuo quemque nomine vocare iuſſerunt. Ibi quum ne ex mediocribus quidem vllus reſpondiſſet, & poſt longã præconis citationem nemo aduenſſet, niſi ii qui paucorũ dominatui adularentur, in quib. erat peſſima factionis illius pars: mirabãtur qui tunc in foro erant, eos, cum hactenus nulla de re ſenatũ cõuocaſſent, nunc primũ agnoſcere eſſe aliquẽ bo-

Hoſtium incurſiones.

Decemuiri ſenatu de externis bellis conuocato, prius inteſtinũ bellũ experiuntur.

πεσλέσα, δήμου τὲ ἐπαριδόντες, καὶ βουλῆς καθαφεσηκότες. ἔπειθ' ὅτι τοὺς γενεσάτους Ῥωμαίων, οἷς οὐ κατὰ νόμιμα τὰ παραπόμπια ἐπ' αὐτῶν ἐδίδοσαν, οὗς μὲν ἐξήλαυνον ἐκ τῆς πόλεως, αἰτίας ὑπεφέροντες ψευδεῖς καὶ δίκας, οὓς δὲ ἀπεκτίννυσαν· κατηγόρους τὲ αὐτοῖς ἐπεμπον τῶν ἰδίων ἑταίρων, καὶ τὰς δίκας ταύτας αὐτοὶ δικάζοντες· μάλιστα δ' ὅτι τοῖς θρασυτάτοις τῶν νέων, οὓς εἶχον ἕκαστοι παρὲ αὐτοῖς, ἐφῆκαν ἄγειν καὶ φέρειν τὰ τῶν ἀναιτιωμένων· τῇ πολιτείᾳ. οἱ δ', ὥσπερ ἀλύσης πολέμου κεφαλαίου τῆς πατρίδος, οὐ τὰ κρείττονα μόνον ἀφηρεῖτο τοὺς νόμῳ κτησαμένους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γαμετὰς αὐτῶν τὰς ἀμόρφους παρῴκουν, καὶ εἰς θυγατέρας ὑπερήφανοις καθύβριζον, καὶ πληγὰς τοῖς ἀγανακτοῦσιν ὥσπερ ἀνδραπόδοις ἐδίδοσαν· καὶ παρεσκεύαζον ὅσοις ἀφόρητα ἦν τὰ γινόμενα ἐδόκει, καταλιπόντας τὴν πατρίδα, γυναῖκ' ἴσον καὶ τέκνοις, εἰς τὰς πλησίον ἀξοικίζεσθαι πόλεις, ὑποδεχομένων αὐτοὺς Λατίνων μὲν, διὰ τὸ ἀσθενές· Ἑρνίκων δ', διὰ τὴν ἔναγχος ἡμερωθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν. ὥστ' ὅπερ εἰκὸς ἦν, τελευτῶντες αὐτοὶ κατελείφθησαν οἱ φιλοτύραννοι, καὶ οἷς μηδεμία τῶν χινῶν φεωτὶς ἦν. οὔτε γὰρ οἱ πατρίκιοι διέμενον ἐν τῇ πόλει, θωπεύειν μὲν οὐκ ἀξιοῦντες τοὺς ἡγεμόνας, ἀναιδῶς δ' τοῖς παραπομπίοις ἀδυνατοῦντες· οὐδ' οἱ καταγραφέντες εἰς τὸ βουλευτικὸν συνέδριον, οὓς ἐπιφύλακες εἶδε παρεῖναι τῆς ἀρχῆς· ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ πλείοις ἀνασκευασάμενοι παροικεσίαν, καὶ τὰς οἰκίας ἐρήμους ἀφέντες, ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον. τοῖς δὲ ὀλιγαρχικοῖς καθ' ἡδονὴν αἱ τῶν ὑπατευσάντων ἀνδρῶν ἐγίνοντο φυγαὶ, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἕνεκα, μάλιστα δὲ ὅτι τοῖς ἀχαλάστοις τῶν νέων πολὺ τὸ αὐθάδες παρεγένετο, μηδὲ ὅλως δυναμένοις ἰδεῖν οὓς ἔμελλον ἀσελγῶς παράπτοντες αἰσχύνεσθαι. ἐρημουμένου τοῦ χρείττονος μέρους τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἐλεύθερον ἄπαν ἀπολωλεκύας, ἀφορμὴν κεκτῆσθαι ὑποπτεύοντες ἐκεῖνοι οἱ πολέμιοι κεκληκότες ἐπ' αὐτῆς, τάς τε ὕβρεις ἃς ὑβρίσθησαν ἀπολίσασθαι, καὶ τὰ ἀπολωλότα ἀναλαβεῖν, ὡς νοσούσης ἤδη τῆς ὀλιγαρχίας τὴν πόλεως, καὶ οὔτε συνῆναι, οὔθ' ὁμονοῆσαι, οὔτε αὐτοπραγεῖν τῶν χινῶν ἐπὶ δυνηθείσης, τῶν δοκοῦντα σκευασάμενοι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐλαύνουσιν ἐπ' αὐτὸν γράμμασι μεγάλοις. καὶ τὸν χρόνον Σαβῖνοι ἐμβαλόντες εἰς τὸν ὁμόλεμονα, καὶ πολλῆς λείας γενόμενοι ἐκεφαλεῖς, φόνον τὲ ἐργασάμενοι πολὺν καὶ γεωργικοῦ πλήθους, ἐν Ἤρητῳ καλεσταθεῖ πέδῳ ἔν· διέχει δ' ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἡ πόλις αὕτη σταδίοις τετταρακόντα καὶ ἑκατὸν, πλησίον οὖσα Τιβέρεως ποταμοῦ. Αἰκανοὶ δ' εἰς τὴν Τουσκλανῶν χῶραν ἐμβαλόντες, ὅμορον οὖσαν σφίσι, καὶ πολλὰ δηώσαντες αὐτῆς, ἐν Ἀλγιδόνι πόλει τέλος τὴν χάρακα. ὡς δ' ἤκουσαν οἱ δέκα τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, τεταραγμένοι συνεκάλουν τοὺς ἑταιρείας, καὶ μετὰ τούτων ὅ τι χρὴ πρᾶξαι ἐσκόπουν. ὃ μὲν οὖν ὑπόρρητον ἀποστέλλουσι γραμμάτα, καὶ μὴ πρεμύθεν ἕως ἐπ' αὐτὸν ἔλθωσι τὴν πόλιν αἱ τῶν πολεμίων δυνάμεις, ἅπασιν ἐδόκει. παρῆγε δ' αὐτοῖς πολλὴν ἀπορίαν, πρῶτον μὲν, εἰ πάντας Ῥωμαίοις ἐπὶ τὰ ὅπλα ἀκλέον, καὶ τοὺς ἀπεῤῥαπωμένους τῆς πολιτείας· ἔπειθ' ὁποίαν τινὰ δεήσει τὴν καταγραφὴν τῶν γραπτῶν ποιήσασθαι, πότερον αὐθαίρετον καὶ μισοπόνηρον, οἵαν ἔθος ἦν ποιεῖσθαι τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ τοῖς ὑπάτοις· ἢ φιλάνθρωπον καὶ μέτριον. ἐδόκει τὲ αὐτοῖς οὔτ' ἐκεῖνο μικρᾶς ζητήσεως ἄξιον εἶναι, τὸ δὲ κυρῶσον ἔσται τὴν πρὲ τοῦ πολέμου γνώμην, καὶ τὴν γραβολογίαν ψηφιούμενον· πότερα δ' συνέδριον τῆς βουλῆς, ἢ δ' δημοτικὸν πλῆθος· ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον, ἐπεὶ δι' ὑποψίας ἦν αὐτοῖς ἑκάτερον, αὐτοὶ δὲ σφίσιν αὐτοῖς οἱ δέκα. τέλος δ' οὖν πολλὰ βουλευσάμενοι, τὴν βουλὴν ἔγνωσαν συγκαλεῖν, καὶ ποιεῖν ὅπως τόν τε πόλεμον αὐτοῖς ἐκείνη ψηφίσῃ, καὶ τὴν τοῦ κατοῦ καταγραφὴν ὁπτέρᾳ ποιήσασθαι. εἰ γὰρ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου κυρωθείη τούτων ἑκάτερον, πρῶτον μὲν εὐπειθεῖς ἔσεσθαι πάντας ὑπελάμβανον, ἀμφῶς τὲ καὶ τὴν δημοκρατικὴν ἐξουσίας καταλυομένης, ἢ μόνη κατὰ νόμοις ἐξεῖν ἀναιτιᾶσθαι τοῖς ὑπὸ τῶν δυναστῶν ὑπατευομένοις· ἔπειτα αὐτοὶ, εἴ τι δόξειαν ὑπηρετοῦντες τῇ βουλῇ, καὶ τὰ κυρωθέντα ὑπὸ ἐκείνης πράττοντες, κατὰ νόμοις ἀφληφέναι τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολέμου. ταῦτα βουλευσάμενοι, καὶ πρασκευάσαντες οὐκ τὴν ἰδίων ἑταίρων καὶ συγγενῶν τοὺς ἀγορεύσοντας ἐν τῷ συνεδρίῳ τοὺς συμφεροῦντας αὐτοῖς γνώμας, καὶ τοῖς μὴ ταῦτα πρεσβευομένοις ἀναιτιωσομένοις, πρῶτον εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πρεσπεσάμενοι τὴν κήρυκα, τοὺς βουλεύσοντας ἐξ ὀνόματος καλῶν ἐκέλευον. ὑπήκουε δ' αὐτοῖς τῶν μετοίκων οὐδείς. πολλάκις δὲ τοῦ κήρυκος βοῶντος, καὶ παιόντος οὐδενὸς, εἰ μὴ τῶν καλακευόντων τὴν ὀλιγαρχίαν, ἐν οἷς ἦν ὁ κάκιστον τῆς ὀλιγαρχίας μέρος· οἱ μὲν τότε ὄντες κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐθαύμαζον, εἰ πρὲ μηδενὸς πώποτε συγκαλέσαντες τὴν βουλὴν, τότε πρῶτον ἔγνωσαν ὅτι καὶ συνέρχεται, εἰ μὴ τοὺς ἐπιτηδείους τῶν ἑαυτῶν ἐκεῖνοι πρεσβεύσαντες, δήμου τὲ ἐπαριδόντες, καὶ βουλῆς καθαφεσηκότες. ἔπειθ' ὅτι τοὺς γενεσάτους Ῥωμαίων, οἷς οὐ κατὰ νόμιμα τὰ παραπόμπια ἐπ' αὐτῶν ἐδίδοσαν, οὗς μὲν ἐξήλαυνον ἐκ τῆς πόλεως, αἰτίας ὑπεφέροντες ψευδεῖς καὶ δίκας, οὓς δὲ ἀπεκτίννυσαν· κατηγόρους τὲ αὐτοῖς ἐπεμπον τῶν ἰδίων ἑταίρων, καὶ τὰς δίκας ταύτας αὐτοὶ δικάζοντες· μάλιστα δ' ὅτι τοῖς θρασυτάτοις τῶν νέων, οὓς εἶχον ἕκαστοι παρὲ αὐτοῖς, ἐφῆκαν ἄγειν καὶ φέρειν τὰ τῶν ἀναιτιωμένων· τῇ πολιτείᾳ. οἱ δ', ὥσπερ ἀλύσης πολέμου κεφαλαίου τῆς πατρίδος, οὐ τὰ κρείττονα μόνον ἀφηρεῖτο τοὺς νόμῳ κτησαμένους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γαμετὰς αὐτῶν τὰς ἀμόρφους παρῴκουν, καὶ εἰς θυγατέρας ὑπερήφανοις καθύβριζον, καὶ πληγὰς τοῖς ἀγανακτοῦσιν ὥσπερ ἀνδραπόδοις ἐδίδοσαν· καὶ παρεσκεύαζον ὅσοις ἀφόρητα ἦν τὰ γινόμενα ἐδόκει, καταλιπόντας τὴν πατρίδα, γυναῖκ' ἴσον καὶ τέκνοις, εἰς τὰς πλησίον ἀξοικίζεσθαι πόλεις, ὑποδεχομένων αὐτοὺς Λατίνων μὲν, διὰ τὸ ἀσθενές· Ἑρνίκων δ', διὰ τὴν ἔναγχος ἡμερωθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν. ὥστ' ὅπερ εἰκὸς ἦν, τελευτῶντες αὐτοὶ κατελείφθησαν οἱ φιλοτύραννοι, καὶ οἷς μηδεμία τῶν χινῶν φεωτὶς ἦν. οὔτε γὰρ οἱ πατρίκιοι διέμενον ἐν τῇ πόλει, θωπεύειν μὲν οὐκ ἀξιοῦντες τοὺς ἡγεμόνας, ἀναιδῶς δ' τοῖς παραπομπίοις ἀδυνατοῦντες· οὐδ' οἱ καταγραφέντες εἰς τὸ βουλευτικὸν συνέδριον, οὓς ἐπιφύλακες εἶδε παρεῖναι τῆς ἀρχῆς· ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ πλείοις ἀνασκευασάμενοι παροικεσίαν, καὶ τὰς οἰκίας ἐρήμους ἀφέντες, ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον. τοῖς δὲ ὀλιγαρχικοῖς καθ' ἡδονὴν αἱ τῶν ὑπατευσάντων ἀνδρῶν ἐγίνοντο φυγαὶ, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἕνεκα, μάλιστα δὲ ὅτι τοῖς ἀχαλάστοις τῶν νέων πολὺ τὸ αὐθάδες παρεγένετο, μηδὲ ὅλως δυναμένοις ἰδεῖν οὓς ἔμελλον ἀσελγῶς παράπτοντες αἰσχύνεσθαι. ἐρημουμένου τοῦ χρείττονος μέρους τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἐλεύθερον ἄπαν ἀπολωλεκύας, ἀφορμὴν κεκτῆσθαι ὑποπτεύοντες ἐκεῖνοι οἱ πολέμιοι κεκληκότες ἐπ' αὐτῆς, τάς τε ὕβρεις ἃς ὑβρίσθησαν ἀπολίσασθαι, καὶ τὰ ἀπολωλότα ἀναλαβεῖν, ὡς νοσούσης ἤδη τῆς ὀλιγαρχίας τὴν πόλεως, καὶ οὔτε συνῆναι, οὔθ' ὁμονοῆσαι, οὔτε αὐτοπραγεῖν τῶν χινῶν ἐπὶ δυνηθείσης, τῶν δοκοῦντα σκευασάμενοι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐλαύνουσιν ἐπ' αὐτὸν γράμμασι μεγάλοις. καὶ τὸν χρόνον Σαβῖνοι ἐμβαλόντες εἰς τὸν ὁμόλεμονα, καὶ πολλῆς λείας γενόμενοι ἐκεφαλεῖς,

norum virorũ apud Romanos cõfessum, quos de republ. dispicere oporteret. Porro illi his visis, ex ædib. senatores in curiam cogere cœperunt. sed cum plerasq; domos vacuas relictas cognouissent, rem in diem posterum distulerunt. Interea missis per agros *ministris*, inde eos aduocabãt. Cumq; plena esset curia, progressus Appius, decemuiratus auctor & dux, renuntiauit ex duob. populis, Æquis & Sabinis, inferri vrbi bellũ; orationemq; magna cura meditatã habuit: cuius hic erat scopus, vt delectus militũ decerneretur, & q̃ celerrime educeretur exercitus; quippe q; tempus nullam moram cõcederet. Quæ cum perorasset, surgit L. Valerius cognomẽto Potitus, vir maiorũ claritate eminens. nam pater ei erat Valerius is qui Capitolium ab Herdonio Sabino occupatum, *strenua* expugnatione recuperauerat, atq; in ea pugna occubuerat: auus vero ei paternus erat Poplicola, is qui eiectis regibus, optimatũ imperio remp. asseruerat. Quẽ cũ prodeuntẽ animaduertisset Appius, suspicatus eũ aliquid e suo dicturũ genio; Nõ hic tuus, inquit, locus est Valeri, neque tibi nunc loqui fas est: sed postquam hi seniores atq; honoratiores sententiã dixerint, tunc & tu vocatus, dices quid tibi videatur. interim sede ac tile. Ibi Valerius, At non de his, inquit, dicturus assurrexi; sed de aliis maioribus magisq; necessariis: de quib. primũ senatum commonendum existimo. is vero ex his quæ dicentur, satis perspiciet, vtrum illa reip. sint magis necessaria ob quæ vos hunc consessum conuocastis, an ea quæ a me proponẽtur. Sed ne mihi dicendi potestatem adime, qui senator sum, ac Valerius, & de salute reip. disserere cupio. Quodsi vero cõsuetam aduersus omnes contumaciam seruaueris, quosnã tribunos implorabo? abolitum enim a vobis est vim patientium ciuium præsidium. Ac quonam malo leuius esse putandum est, quod cum sim Valerius Potitus, velut vnus ex infima multitudine, non fruor æquo iure, sed tribunitiæ potestatis ope indigeo? Verum enimuero quando eo magistratu orbati sumus, vos qui vna cũ isto illum quoque magistratum assumpsistis, ac

δριον ἰῶ τι τῶδε Ῥωμαίοις ἀγαθῶν ἀνδρῶν, οὐ εἰδὼς τοῦ κοινῶν σκοπεῖν. οἱ δὲ καὶ ταῦθ' ὁρῶντες, ἐπεχείρησαν μὴν οὐκ τῶν οἰκιῶν τὰς βαλβίδας ἀγαν πυθόμενοι δὲ τὰς πλείους ἐρήμους ἀφῆμαι, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐβουλεύοντο. ἐν ᾧ τοῦ μεταξὺ χρόνῳ πέμποντες ἐπὶ τὰς ἀγορὰς, ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἐκάλουν. πληρωθέντος δὴ τοῦ συνεδρίου, παρελθὼν Ἄππιος ὁ τῶν δεκαρχίας ἡγεμὼν, ἀπήγγελλεν ὅτι διῆλθεν, ἀπό τε Αἰκανῶν καὶ Σαβίνων ἐπάγεται τῇ Ῥώμῃ πόλεμος· καὶ διεξῆλθε λόγον οὐκ πολλῆς συλλεγέντων ἐπιμελείας· οὗ τέλος ἰῶ, ψηφίσασθαι γραπτοῦ καταγραφὼ, καὶ δεξιτέχνοις ποιῆσαι τὴν ἔξοδον, ὡς ἂν διδόντος ἀναγραφὼ τῶν χαρτῶν. ταῦτα δὴ αὐτοῦ λέγοντος, ἀνίστα) Λεύκιος Ὀυαλέριος, ἐπωνυμίαν Ποπῖτος, ἀνὴρ μεγαλόφρων ὑπὲρ τοῖς πρεσβύτερος· πατὴρ μὲν δὴ αὐτοῦ Οὐαλέριος ἦν, ὁ τὸν Σαβῖνον Ἑρδώνιον οὐκ πολιορκήσας καλέγοντα τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὸ μὲν φρούριον ἀνακτησάμενος, αὐτὸς δὴ οὐκ τῶν μάχης ἀποθανών· πάππος δὴ πρεσβὺς, Ποπλικόλας ὁ τῶν βασιλῆς ἐκβαλὼν, καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν καταστησάμενος. παρίοντα δὴ αὐτὸν ἐπὶ καταμαθὼν Ἄππιος, καὶ καθ' ἑαυτὸν τι λέξῃν ἐλπίσας· Οὐχ οὗτος ὁ τόπος, εἶπεν, ὦ Οὐαλέριε, σὸς, οὐδὲ πρέπει σοι νῦν λέγειν. ἀλλ' ὅταν οἷδε οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἡμιώτεροί σε γνώμῃ ἀπρεπῶσι, τότε καὶ σὺ κληθεὶς, ἐρῇς ὅ τι σοι δοκεῖ. νῦν δὲ σιώπα, καὶ κάθησο. Ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τούτων, ἔφησεν ὁ Οὐαλέριος, ἀνέστηκα ἐρῶν, ἀλλ' ὑπὲρ ἀνῶν μειζόνων τε καὶ ἀναγκαιοτέρων, ὑπὲρ ὧν οἴομαι δεῖν πρῶτον ἀκοῦσαι τὴν βουλήν. εἰ σοὶ δὲ ὧν ἀν ἀκούσωσιν οὗτοι, πότερα ταῦτά ἐστιν ἀναγκαιότερα τοῖς κοινοῖς, ὑπὲρ ὧν ὑμεῖς αὐτοὺς συνεκαλέσατε, ἢ τὰ ὑπὲρ ἐμοῦ λεχθησόμενα. ἀλλὰ μή με ἀποστέρῃ λόγου, βουλευτὴν ὄντα, καὶ Οὐαλέριον, καὶ τῆς εὐτυχίας τῆς πόλεως λέγειν βουλόμενον. ἐὰν δὴ φυλάττῃς τὴν σιωπὴν πρὸς ἀπόνοιαν αὐθάδειαν, δημάρχους μὲν ποίους ἐπικαλέσομαι; καταλέλυται γὰρ ἡ τῶν καθιερωμένων πολιτῶν βοήθεια ὑφ' ὑμῶν. καίτοι εἷς ἕκαστον τοῦτο καιρὸν, ὅτε Οὐαλέριος ὢν Ποπίτος, ὡς εἷς τῶν ἐλαχίστων, οὐκ ἔχω δ' ἴσον, ἀλλὰ δημάρχικῆς ἐξουσίας δέομαι; ἀ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἀπεστερήμεθα, ὑμᾶς τὰς ἅμα τούτῳ παραληφόντας καὶ τὴν ἐκείνης ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς, καὶ δυναστεύοντας τῆς πόλεως, ἀπόντας καλῶ· καὶ οὐκ ἀγνοῶ μὴν ὅτι ἀφῆκε κενῆς τοῦτο ποιῶν, φανεραὶ δὲ γνῶσθαι βουλόμενος ἅπασι τὴν σιωπωμένην ὑμῶν, ὅτι συνεκύκλεσε τὰ τῆς πόλεως, καὶ μίαν ἀπόφασιν γνώμην ἔχει·

ANTIQ. ROM. LIB. XI. 689

» ἔχεις· μᾶλλον δέ σε μόνον ὑπεκαλέσαμεν, Φάβιε Βιβο-
» λάνε Κόϊντε, τὴν ὑπὲρ τῆς τελείας ὑπαλείας κεκομιμένον, εἰ
» τὴν αὐτὸν νῦν ἔχῃς ἔτι. ἀλλ' ἀνίστασο, καὶ βοήθει τοῖς κεκα-
» κωμένοις. εἰς σὲ γὰρ ἀποβλέπει ὁ συνέδριον. ὡς δὴ
ταῦτ' εἶπε Λεύκιος Οὐαλέριος, ὁ Φάβιος ἐκάθητο ὑπ' αἰσχύνης, οὐδὲν ἀποκρινόμενος. Ἄππιος δὲ καὶ οἱ λοιποὶ δέκα πρῶτες ἀναπηδήσαντες, ἐκώλυον αὐτὸν λέγειν. θορύβου δὲ πολλοῦ καταχύντος τὸ συνέδριον, καὶ τῶν μὲν πλείστων ἀγανακτούντων, τῶν δὲ οὐκ τῶν ἑταιρείας, ὀρθῶς λέγειν αὐτοὺς νενομικότων, ἀνίστα) Μάρκος Ὁράτιος, ὁ Βαρβάτος ὑπεκληθεὶς, ἀπόγονος Ὁρατίου τοῦ συνυπαθύσαντος Ποπλίῳ Οὐαλερίῳ Ποπλικόλᾳ, μετὰ τὸν ἐκβολέα τῶν βασιλέων· ἀνὴρ καὶ τὰ πολεμικὰ δραστὸς, καὶ λέγειν οὐκ ἀδυνάτος, Οὐαλερίου δὲ οὐκ παλαιοῦ φίλος· ὃς οὐκέτι κελαχὼν τὴν γλῶτταν, ἔφησε· Θαῦμα μὲ αἰσχύνεσθαι, Ἄππιε, τοὺς χαλινοὺς ἀφῃρῆσθαι, οὐκέτι μεστίζοντες, ἀλλὰ τὴν Ταρκύνιον ἔχειν ἐνδυόμενοι, οἵ γε οὐδὲν λόγου τυχεῖν ἐάσετε τοὺς περὶ σωτηρίας τῶν κοινῶν βουλομένους λέγειν. πότερον ὑμῶν ἀφῃρέθην οὐκ τὴν ἀγνοίας, ὅτι σώζον) μὲν οἱ Οὐαλερίων ἀπόγονοι τὸν ἀφανισάντων τὴν τυραννίδα, λείπτε) δὲ ἀφεδοχὴ τὸν Ὀεαῦων οἰκίας, οἷς πάτριόν ἐστιν ὁμόσε χωρῆν τοῖς καταδουλουμένοις τὴν πατρίδα, καὶ μετὰ τῶν ἀνῶν, καὶ μόνοις; ἢ τοσαύτιν καλεγνώκατε καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἀνῶν Ῥωμαίων ἀνανδρίαν, ὥστ' ἀναπτόειν, ἐάν τις ἐᾶ ζῶν ἡμᾶς ὀπωσδήποτε, ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ παρρησίας μήτε ἐρῶν μήτε πρόσθεν μηδὲν; ἢ μεθύεις τοῦ μεγέθους τῆς ἐξουσίας; ὑμεῖς Οὐαλερίου λόγον ἀφείλεσθε, ἢ τῶν ἀνῶν ἵνος βαλβιτῶν, ἵνες ὄντες, ἢ ποίαν ἀρχὴν ἔχοντες νόμιμον; οὐκ εἰς σιωπὴν ἀπεδείξθητε τῶν κοινῶν πρεσβάτων; ἀ παρῴχηκεν ὁ τῆς ἀρχῆς ὑμῶν χρόνος; οὐκ ἰδιῶται τῶν νόμων γεγόνατε; Ταῦτα εἰς τὸν δῆμον βαλεῖν δέξενεγκεῖν. τί γὰρ δὴ καὶ ὁ κωλύον ἔστιν τὴν βαλόμενον ἡμῶν τὴν σκυλοποίαν συλλαβῆν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ὑμῶν, ὦ τῶδε τὸν νόμον ἔχετε, κατηγορῆν; ἀνάδοτε τοῖς πολίταις ψῆφον ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου, πότερα δεῖ μόνον τὴν δεκαρχίαν ὑμῶν, ἢ τὰς πατρίοις πάλιν ἀποδείκνυσθαι ἀρχάς· καὶ εἰ τοῦτο μαθεῖς ὁ δῆμος ὑπόμνησιν, πάλιν τὴν αὐτὴν καθίστασιν ἔχει. καὶ εἰ κωλύετε λέγειν ὁπόσα βάλεται τις λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ εἰ δίκαια ταῦτα δόξωσιν. ἄξιοι γὰρ ἂν εἴημεν καὶ ταῦτα καὶ ἔτι χείρονα πάσχειν, ἐφ' ὑμῖν γενόμενοι, καὶ ῥυπαίνοντες αἰσχρῷ βίῳ τὰς ἑαυτῶν καὶ τῶν προγόνων

geratis. Immo vero te solum appello, Q. Fabi Vibulane, vt cũ tribus consulatibus exornatus fueris, *intelligamus* an eandẽ etiamnum mentem geras. Sed surge, ac vim patientib. succurre. ad te namq; confessus hic respicit.

Quæ cũ Valerius dixisset, Fabius præ pudore non ausus est assurgere, nec quidquã respondere. Interim Appius cum reliquis decemuiris exsiliens, cũ loqui vetuit. Vbi cum toto consessu magnus exortus esset tumultus, ac plerique omnes indignarentur, at factio illorum dictis eorum patrocinaretur, surgit M. Horatius cognomine Barbatus, eius Horatii nepos qui post eiectos ex vrbe reges, P. Valerii Poplicolæ collega in cõsulatu fuerat; vir & bello acer, & dicendi non imperitus, ac Valerii a priscis temporib. amicus. qui cum bilem diutius cohibere non posset, Citius, inquit, frenos me rumpere cogitis Appi, dum nullum amplius modũ seruatis, sed Tarquinium illũ induitis: quippe qui ne dicendi quidẽ copiam facitis is qui de salute reip. verba facere cupiunt. An mẽti vestræ excidit, superstites adhuc esse Valeriorum illorũ qui tyrannidẽ ex vrbe expulerunt, nepotes, ac Horatiam familiam successores habere, quib. patrium sit cũ patriæ libertatis oppressoribus congredi, vel vna cũ aliis, vel *etiam* solis? An nos & Quirites ceteros eo ignauiæ deuenisse iudicatis, vt modo nobis vita qualiscumque cõcedatur, gratũ habituri simus, nec pro dictorum factorumq; libertate cõseruanda quidquã vel dicturi vel acturi? an potestatis amplitudo vos inebriauit? Vos dum Valerio aut alii cuipiã senatori dicẽdi potestatem adimitis, quinã estis *quæso*, aut quemnam legitimum magistratum geritis? annon annua vobis reip. administratio demãdata est? annon elapsum est imperii vestri tempus? annon priuati iam ex legum præscripto estis? De his ad populum referendis cogitate. nam quid est quod cuicũq; de nostro ordine obstare possit quominus concionem conuocet, ac magistratũ vestrũ, quẽ cõtra leges tenetis, accuset? Calculum ciuib. hac ipsã de re permitte, vtrũ manere decemuiratum vestrum velint, an patrios rursum creari magistratus. ac si forte populus insaniens hoc *iugum* subeat, iterum eundem statum obtinete: & si iusta hæc videantur, verate quidquid aliquis pro patria dicere cogitat. digni enim simus qui & hæc & adhuc deteriora patiamur, si vestro imperio nos submittamus, turpiq; vita nostras & maiorũ virtutes

maculemus. Nondum orationem finierat, cum decemuiri eum magno clamore circumsistunt, tribunitiamque potestatem intentantes, minantur se de saxo *Tarpeio* eum deturbaturos, ni conticescat. Ad quas minas coortus est ex omnibus clamor, quasi libertas eorum violaretur: indignationeque ac tumultu plenus erat totus *patrum* consessus. Quocirca decẽtiros statim pœnituit prohibitionis illius & cõminationis, vt senatũ ea re viderũt irritatum. Itaq; progressus *in medium* Appius, tumultuantesq; precatus vt paulisper conticescerẽt, post cõpositas istas turbas; Nemini vestrũ, inquit, P C, dicẽdi potestatem adimimus, qui quidem suo tempore verba faciat: sed eos qui *præ ceteris* eminent, & priusquam vocentur, exsurgunt, *dicere* prohibemus. ne igitur indignemini. nam Horatio, Valerio, & cuilibet alii, sententiam suo loco, iuxta veterem consuetudinem, dicere concedetur, dummodo de iis de quib. consultatum conueniſtis, verba faciant, neq; extra *hos limites* euagẽtur. Si vero popularibus orationibus vos circumducant, seditionesq; in ciuitate serant, nec *aliud* quidquam suis concionib. ad rem conferant, tunc nobis, Horati, permissu populi modum excedentes cohibere licet: quam potestatem tũc nobis dedit populus, cum & consulare nobis & tribunitium imperium decreuit. necdũ magistratus huius tempus elapsum est, vt tibi quidem videtur. neq; n. in annum creati sumus, vel in aliud tẽpus statum, sed quoad legumlatio omnib. numeris a nobis absoluta fuerit. Vbi aũt perfecerimus quæ animo *adhuc* agitamus, & reliquas leges ratas fecerimus, tunc deposito imperio, quibuslibet vestrũ factorum nostrorũ rationem reddere parati sumus. Interea nihil vel de consulari vel de tribunitia potestate deminuemus. *Nunc* vero de bello, quæ optima expeditissimaq; ppulsandorũ hostiũ sit ratio, sentẽtias ordine a vobis dici velim: primũ quidẽ, vt cõsuetudinis ac decoris ratio postulat, a senioribus: deinde a mediis, postremo a iunioribus. His dictis, primũ vocauit patruũ suum C. Claudiũ. Is surgens in hãc sententiã verba fecit: Quoniam me primum sententiã dicere vult Appius, P C, cognationis nimirũ honore, vt par est; ac de bello aduersus Æquos & Sabinos dicendum mihi est quid sentiã, anteq̃ mentem meã aperiam, illud vos perpẽdere velim, qua spe elati

ἀρεθείς. ἐπὶ δὴ αὐτοῦ λέγοντος, οἱ δέκα ἀθρόοι κεκραγότες, καὶ τοῖς δημοτικοῖς ἐπιφανεῖς ὄντες ὀργὴν, καὶ τὴν τοῦ δημάρχου ἐξουσίαν, καὶ ῥίψειν αὐτὸν ἀπειλοῦντες κατὰ τῆς πέτρας, εἰ μὴ σιωπήσοι. ἐφ' ᾧ πάντες ἀνέκραγον, ὡς καταλυομένης σφῶν τῆς ἐλευθερίας· καὶ μεσὸν ἦν ἀγανακτήσεώς τε καὶ θορύβου τὸ συνέδριον. τοῖς μὲν οὖν δέκα μετέμελεν οὐθέως τῆς τε κωλύσεως τοῦ λέγειν, καὶ τῆς ἀπειλῆς, ὡς ἠρεθισμένοις εἶδον ὅτι τοῦ πράγματος τὴν βουλήν· ἔπειτα προσελθὼν ὀξὺ αὐτῶν Ἄππιος, καὶ δεηθεὶς τοῦ θορυβούντων, βραχὺ ὑπισχεῖν χρόνον, ὅπερ καλέσας τὸ παρεσκευασμένον αὐτῶν, Οὐδέν ὑμῖν, εἶπεν, ἀποστερεῖται, ὦ ἄνδρες βουλευταὶ, λόγου, ὃς ἂν ἐν τοῖς παρεστῶσι καιρῷ λέγῃ· τοὺς δὲ ἐπιπολάζοντας, καὶ πρὶν ἢ κληθῆναι παρεξαιρεμένοις, εἴρηται. μηδὲν οὖν ἀγανακτήσητε. καὶ γὰρ Ὁρατίῳ, καὶ Οὐαλερίῳ, καὶ πάντι ἀνδρὶ γνώμην ἀποδοῦναι ἐν τοῖς ἑαυτοῦ τόποις, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθισμον καὶ κόσμον, ἀποδώσομεν, ἐὰν γε περὶ ὧν βουλευόμεθα σιωπῶσι λύσητε, περὶ τούτων λέγωσι, καὶ μηδὲν ἔξω. ἐὰν δὲ δημαγωγῶσιν ὑμᾶς, καὶ διαστασιάζωσι τὴν πόλιν, τὰ μὴ πρὸς τὸ πρᾶγμα δημηγορεῖν τοῦδε, ποτὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κωλύειν τοὺς ἀκοσμοῦντας, ὦ Μάρκε Ὁρατίε, παρὰ τοῦ δήμου λαβόντες ἔχομεν, ὅτε ἡμῖν καὶ τὴν τοῦ ὑπάτων καὶ τὴν τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἐψηφίσαντο· καὶ ὁ χρόνος αὐτῆς οὔπω παρεληλύθεν, ὡς σοὶ δοκεῖ. ὁ γὰρ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπεδείχθημεν, οὐ εἰς ἄνθρωπον ἀνὰ χρόνον ὡρισμένον, ἀλλ' ἕως ἂν καταστήσωμεν τὴν νομοθεσίαν. συνελέσαντες οὖν ὅσα νοεῖν ἔχομεν, καὶ κυρώσαντες τοὺς λοιποὺς νόμους, τότε ἀποθησόμεθα τὴν ἀρχὴν, καὶ λόγον τοῦ πεπραγμένου τοῖς βουλομένοις ὑμῖν ὑφέξομεν. τέως δὲ οὐδὲν ἐλαττώσομεν οὐδὲ τῆς ἐξουσίας, οὐδὲ τῆς δημαρχικῆς. περὶ δὲ τοῦ πολέμου, ἵνα χρὴ τρόπον ὡς τάχιστα καὶ κάλλιστα τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνασθαι, γνώμας ἀξιῶ παρίστασθαι ὑμᾶς λέγειν, πρῶτον μὲν, ὥσπερ ἐστὶ σύνηθες καὶ πρέπον ὑμῖν, τοὺς πρεσβυτέρους· ἔπειτα, τοὺς μέσους· τελευταίους δὲ, τοὺς νεωτάτους. Ταῦτα εἰπὼν, πρῶτον μὲν ἐκάλεσε τὸν ἑαυτοῦ θεῖον, Γάϊον Κλαύδιον. ὁ δὲ, ἀναστὰς, τοιαῦτα διέθετο δημηγορίαν· Ἐπειδή με πρῶτον γνώμην ἀποφαίνεσθαι ἀξιοῖ Ἄππιος, ὦ βουλὴ, ὑμῖν δοκῶ συγγενὴς, ὥσπερ αὐτὸς πρόσκειται, καὶ δεῖ με ἃ φρονῶ περὶ τοῦ πολέμου τοῖς Αἰκανοῖς καὶ Σαβίνοις εἰπεῖν, πρὶν ἀποδείξασθαι τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν, ἐκεῖνο βουλόμενον ὑμᾶς ὀξέως ἀκοῦσαι, ὅσον ἐπαρθέντες ἐλπίσιν

Αἰκανοὶ

» Αἰκανοὶ καὶ Σαβῖνοι πόλεμον ἐπενεγκεῖν ἐπόλμησαν ἡ-
» μῖν, καὶ τὴν χώραν ὀλιγόλεως λεηλατῆσαι, οἱ τέως ἀγαπῶν-
» τες, καὶ τοῖς θεοῖς πολλὴν χάριν εἰδότες, εἴ τις αὐτοῖς εἴα
» τὴν ἑαυτῶν ἔχειν ἀσφαλῶς. ἐὰν γὰρ τοῦτο μάθῃτε, καὶ τὴν
» ἀπαλλαγὴν τοῦ πολέμου τοῦ παρὸς αὐτοῖς, ἥτις ἐστὶ κρα-
» τίστη, μαθήσεσθε. ἐκεῖνοι γὰρ οἴονται ἀκούσαντες ὅτι σεσάλευ-
» ται καὶ νοσεῖ τὸ πάλαι ἡμῶν πολίτευμα οὐκ ὀλίγον, καὶ
» τοῖς πρεσβεσηκόσι τῶν κοινῶν ὅτε ὁ δῆμος ἀνοιος ἐστὶν, οὐ-
» τε οἱ πατρίκιοι καὶ μάτην ἀκυόντες· ὃ γὰρ ἀληθὲς οὐ-
» τως ἔχει. τὰς δὲ αἰτίας ὑπισχνούμενοι ὑμῖν τοῦδε δέο-
» μαι λέγειν· ὑπέλαβον εἴ τις ἔξωθεν ἡμᾶς καταλάβοι
» πόλεμος, ἅμα τοῖς ἐντὸς τείχοις κακοῖς, καὶ δόξῃ τοῖς
» ἀρχαῖς δυνάμιν ἀξιάγειν τὴν πρὸς πολεμήσουσαν τῆς
» γῆς, ὅτε τοὺς πολίτας ὅτι τὴν φιλοτιμικὸν ὅρκον ἀπολυ-
» τοῖς ἔξιν οὐκ προθυμίας, ὡς πρότερον, ἀπεθῶς ἀγα-
» κειμένοις πρὸς τὰς ἀρχάς· ὅτε τοὺς ἡγεμόνας τῶν οὐκ
» τοῦ νόμου ἡμφεῖαις χρήσεσθαι καὶ τοῦ μὴ πεῖθε-
» σθαι, δεδοικότας μή τι μεῖζον ἐργάσωνται κακόν·
» τοὺς γε ὑπακούσαιτας, καὶ τὰ ὅπλα λαβόντας, ἢ κα-
» λεῖν τὰ σημεῖα, ἢ πολεμοῦντας ἐλεηλατήσειν
» οὐ τοῖς ἀγῶσιν. ὧν τοῦδεν ἔξω τοῦ εἰκότος ἤλπιζον. ὅτεν
» μὴ γὰρ ὁμονοοῦσα πόλις ἄπηται πολέμου, καὶ ὁ αὐτὸ
» συμφέρον ἅπασι φαίνῃ, τοῖς τε ἀρχοῦσι καὶ τοῖς ἀρ-
» χομένοις, μετὰ προθυμίας ἅπασιν ὅτι τὰ δυνατὰ χω-
» ροῦσι, καὶ ὅτε πόνου οὔτε κίνδυνον τοῦδεν ἀκνοῦσιν. ὅ-
» τῳ δὲ νοοῦσα οὐ αὐτῇ, πρὶν ἢ τὰ εἴδον καταστήσασθαι,
» τοῖς ὑπαθείοις ὁμόσε χωρῇ πολέμοις, καὶ πρᾶξῃ τοῦ
» μὴ πλήθη λοιμός, ὅτι οὐχ ὑπὸ οἰκείων ἀγαθῶν
» κακοπαθοῦσιν, ἀλλ' ἵνα βεβαιότερον αὐτὸ ἕτεροι πρά-
» χωσι· τοῖς δὴ ἡγεμόσιν, ὅτι πολέμιον ἔχουσιν οὐχ ἧττον
» τὸ αὐτοπάλου τὸ οἰκεῖον, νοσεῖ πάλαι, καὶ πᾶσα ἰκανὴ
» δυνάμις τὰ τοιαῦτα φαίδιμα καταγωνίσασθαι
» καὶ φθεῖραι. Ταῦτά ἐστιν, ὦ βουλὴ, τὰ Σαβίνων τε καὶ Αἰ-
» κανῶν ἐνθυμήματα, οἷς πεπιστευκότες ἐμβεβλήκα-
» σιν ἡμῖν εἰς τὴν χῶραν. ἐὰν μὴ δίκαιον ἀγανακτήσαντες ὦ
» καταφρονῆσθαι πρὸς αὐτοῦ ἐπαρθέντων, ὡς ἔχο-
» μεν ὀργῆς, δυνάμιν ἐξαγαγεῖν ἐπ' αὐτοὺς φηφισά-
» μεθα, δέδοικα μὴ ταῦτ' ἡμῖν ἃ προσῴλαβον ἐκεῖνοι
» συμβῇ, μᾶλλον δὴ δὴ οἶδα συμβησόμενα. ἐὰν δὲ τὰ
» πρῶτα καὶ ἀναδιαμόσασθαι καταστήσωμεθα· Ταῦτα δὴ
» ἐστὶν, ἥ τε εὐκοσμία τοῦ πλήθους, καὶ ὁ πᾶσι ταῦτα
» συμφέρον φαίνεσθαι· ἐξελάσαντες μὲν οὐκ τὸ πό-
» λεως τὸ νῦν ὑπαχωρεῖν ἀξιοῦν ὕβριν καὶ πλεονεξίαν, ἀ-
» ποδόντες δὲ ὃ ἀρχαῖον ἄγμα τῇ πολιτείᾳ, πλήξαντες
» οἱ νῦν θρασεῖς, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψαντες οὐκ τοῦ χρ-

Æqui ac Sabini, bellum nobis inferre ausi sint, agrosq; nostros incursionib. populari; qui hactenus gratũ habuerunt ac p magno deorũ beneficio reputarũt, si sua tuto possidere sinerentur. Id enim si cognoueritis, perspexeritis etiã quomodo bellũ aduersus eas gẽtes summoueri cõmodissime possit. Illi ergo postq̃ audiere concussam atq; ægrã esse nostrã rempublicã, atq; iis q̃ nunc rerũ potiuntur, nec plebẽ fauere nec patricios: (neq; vanus is rumor est, immo *nimis* verus: quę vero eius sint caussæ, cum perspectũ vobis sit, non opus est exponere) existimarunt si prẽter intestina mala, etiam externo aliquo bello tentaremur, ac magistratus ad regionis defensionẽ copias educere instituerẽt, neq; ciues omnes ad præstãdum sacramentũ vt ante prõptis animis accessuros, quippe qui magistratib. essent infensi; neque ipsos duces lege vsuros ad vindicandã emanentium contumaciam, metu maioris alicuius malitatq; adeo siqui obtẽperarent & arma caperent, vel signa deserturos, vel mãsuros quidem, sed spõtanea ignauia rem male gesturos in prœlio. quæ illorũ spes nõ caret ratione. cũ enim concordib. animis arma sumit ciuitas, idemque omnes expedire censent, tũ magistratus tum subditi, omnes alacri animo se aduersis offerunt, neq; laborem vllum aut periculũ reformidant. cũ vero intestinis seditionib. laborãs, antequam illæ componãtur, externis hostib. occurrit, ac plebs quidẽ cogitat, sibi non pro suis opibus ærumnas esse perferendas, sed vt aliis firmius in se imperium astruat; duces vero reputant, non minus sibi domesticos quã externos hostes esse, languent cetera, & quæuis manus tales exercitus vincere ac delere potest. Hæc P C Sabinorum & Æquorum cogitata sunt; quorum fiducia in agros nostros irruperũt. Si ergo tam superbum illorum contemptũ indignati, in hoc iræ feruore copias aduersus illos educendas decernamus, vereor ne quod illi cogitarunt, nobis accidat: immo euenturũ probe scio. Sed si prima & maxime necessaria in integrum restituerimus, vt scilicet plebs ad decentem modestiam redigatur, idemque omnibus de *publica* vtilitate sit animus, exterminatis e ciuitate iniuriis & cupiditatib. quæ nunc inoleuerunt, & restituta pristina reip. forma, concidet ista hostium audacia, proiectisq; armis

breui ad nos veniẽt, vt & damna pen-
ſent, & de pace tractent: atq; *ita* nobis
cõtinget vt, quod omniũ ſanorũ vo-
tis merito expetitur, bellũ iſtud ſine
armis conficere liceat. His reputatis,
arbitror nobis, quoniã turbulẽtus eſt
domeſticarũ rerum ſtatus, belli cõſi-
lium in præſens omittendũ eſſe, ac de
cõcordia decentiq; rerũ ordine faci-
endam cuilibet dicendi poteſtatem.
neq; enim *hactenus* nobis licuit, ante-
quã eo deuentũ eſſet vt ad belli cõſi-
lium ab iſto magiſtratu conuocare-
mur, *his de rebus* cõſultare, dum is re-
rũ in vrbe ſtatus eſt, ac cognoſcere ſi-
quid eorũ quæ fiunt, minus recte ge-
reretur. & maximã reprehenſionem
mereatur, ſi quis iſta occaſione negle-
cta, de aliis in præſens verba facere
velit: nec certo quis polliceri poſſit, ſi
hęc occaſio vt minus cõmoda dimit-
tatur, nos aliã nacturos opportunio-
rem. ſiquis enim ex prẽteritis de futu-
ris cõniecturam facere velit, longum
poſthac interlabetur tẽpus antequã
rurſus ad capiendũ de rep. conſilium
cõueniamus. Itaq; rogo vos Appi, qui
nunc reip. præeſtis, & publica ciuitatis
cõmoda, non priuata emolumẽta ve-
ſtra ſpectare debetis, ſiquid veri ver-
bis liberiorib. neq; ad gratiã veſtram
accõmodatis dicã, ne mihi eo nomi-
ne infenſi ſitis; ſed cogitetis me non
ad probrũ aut contumeliã magiſtra-
tus veſtri verba facere, ſed vt demon-
ſtrẽ quantis procellis agitetur reſpu-
blica, & quanam rerũ emendatione,
incolumitati ſuæ poſſit reſtitui. nam
tum omnes quibus incolumis patriæ
ſtatus curæ eſt, neceſſe habent de pu-
blicis cõmodis verba facere, tum in
primis ego. ac primũ quidẽ honoris
gratia, quia primus ſententiã rogatus
ſum: eſſet aũt turpitudinis ac ſtultitiæ
ſingularis, ſi, qui primus ſurgit, reticeret quæ omniũ prima emẽdationem
deſiderant. deinde, quia neceſſe eſt,
me, cũ patruus ſim Appii decemuira-
tus principis, & magnã voluptatem
percipere cũ resp. bene ab illis admi-
niſtratur, & præ quibuscumque aliis
mœrore affici, cũ adminiſtratur ma-
le. præterea, quia hoc in reip. admini-
ſtratione propoſitũ, a maiorib. in me
deriuatũ ſentio, vt publica commoda
priuatis anteponã, nec vllius priuati
periculi rationẽ habeam. quod vitæ inſtitutum cum mihi propoſuerim, haudquaquam ſponte deſeruerim, nec maiorum virtutes dedecorauerim. Porro hũc reip. ſtatum vitioſum eſſe &

ρῶν, ἢ ἔοικεν ὡς ἡμᾶς οὐκ εἰς μακρὰν, ταῖς τε βλάβαις
ὠδυνώμενοι, καὶ πᾶσι δεινὰ πάσχοντες, ὑπαρ-
ξῇ τὲ ἡμῖν ὁ πάντες μὴ δύξαιντο οἱ νῦν ἔχοντες, χωρὶς
ὅπλων δεινὰ πολεμηκέναι τὸ τοῖς ἀδικοῦσι πόλεμον.
ταῦτα δὴ λογισαμένοις ἡμᾶς οἴομαι δεῖν τὸ μὴ ὑπὲρ
τοῦ πολέμου βουλεύειν, ὅπῃ τὰ παρεσκευασμένα ἡμῖν ἔχῃ τὰ ἐν-
τὸς τείχους, ἐᾶσαι τὸ παρὸν, ὑπὲρ ὁμονοίας καὶ
κόσμου πολιτικοῦ πρεσβεῖαι τοῦ βουλομένου λέγειν. ὅ-
λως δὲ ἐξεστὶν ἡμῖν, πρὶν εἰς τοῦτο καταστήσαιντο, περὶ
πολέμων ἀπὸ τῆς δεῦρο ἀρχῆς κληθεῖσι σκοπεῖν, τοῦ
ἐν τῇ πόλει πρεσβυτέρου ὄντος ἐχόντων, καὶ εἴ τι μὴ
καλῶς ἔχει τῶν γινομένων, διορθῶναι. πολλῆς γὰρ δὴ ἀν ἐ-
πιμελείας ἄξιος εἴη, εἴ τις ἐκεῖνον ἀφεὶς τὸ καιρὸν, ἐν
τούτῳ λέγειν ὑπὲρ ἀνῶν ἤξίει· οὐδ' αὖ ἔχοι τὶς εἰπεῖν
βεβαίως, ὅτι τόπον ὑπερβαλόμενοι τὸ καιρὸν ὡς οὐκ
ὀλιγοδόξον, ἑτέρου δυνησόμεθα τυχεῖν ὀλιγοδοξοτέρου.
εἰ γὰρ ἐκ τῶν γενομένων τὰ μέλλοντα ἔσεται βουλευτά τις
εἰκάζειν, πολὺ ὁ μετὰ τοῦτον ἔσται χρόνος, ἐν ᾧ πάλιν ἐν-
δεινὸς τὸ κοινῶν συμβουλεύσασθαι βουλευσόμενοι. ἀλλὰ
ὑμᾶς, Ἄππιε, τοὺς πρεσβεύσας τὸ πόλεως, καὶ ὃ
κοινὸν ἀπὸ τοῦ συμφερόντων, καὶ ὃ ὑμῖν ἀδικεῖς ἰδίᾳ
λυσιτελοῦν, ὀφείλοντας σκοπεῖν, ἐάν τι τὸ ἀληθῶν μετὰ
παῤῥησίας, ἀλλὰ μὴ καθ' ἡδονὰς ταῖς ὑμετέραις λέγω,
μή μοι δόξῃ τοῦτο ἀπεχθάνεσθαι, ἐνθυμουμένοις ὅτι οὐκ
ὀρθὴ λοιδορία καὶ πρεσπλακισμῷ τῆς ἀρχῆς ὑμῶν
ποιήσομαι τοὺς λόγους, ἀλλ' ἵνα δείξας ἐν οἷῳ κλύδωνι
τὰ πράγματα σαλεύει τὸ πόλεως, τὴν σωτηρίαν καὶ ἐ-
πανόρθωσιν αὐτῶν, ἥτις ἔσται φανήσεται. ἅπασι μὲν γὰρ
ἴσως, ὅσοις τῇ πατρίδι μέλει τὸ καλῶς ἔχειν, ἀναλογός
ἐστιν ὁ περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων λόγος, μάλιστα δὲ
ἐμοί. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅτι γνώμης ἀξιωθεὶς κοινῆς,
δόξαν ἀμείνω καὶ μείζονα πολλὴν πρῶτον αἰα-
σάντα, μὴ καὶ ἀ δεῖ πρῶτον ἐπανορθώσασθαι λέγειν. ἔ-
πειτ' ὅτι συμβέβηκεν ὅτι τῷ θείῳ πρὸς πατρὸς Ἀππίου
τοῦ πρεσβυτάτου τὸ δεκαρχίας, ἥδεσθαί τε πάντων, ὅ-
τῳ μάλιστα δὴ τὰ κοινὰ ὑπὸ αὐτῶν ὀπτεύεται, καὶ
καὶ ἀνάγκαι πάντων ὁτουδ ἥτιος μᾶλλον, ὅταν μὴ κα-
λῶς. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι πολιτείας δόξαν δέδεγμαι πρε-
σβεύειν οὐκ πρεσβύτων, τὰ κοινὰ συμφέροντα πρὸ τῶν
οἰκείων λυσιτελῶν αἱρεῖσθαι, καὶ μηδένα κίνδυνον ὀκνεῖν
ὑπολογίζεσθαι τοῦ οὐκ αὐτὸ πρεσβεύειν ἐκεῖνον· εἰ δὲ
μοι τοῦτο τὸ βίου πρεσβεύειν, καὶ οὐκ αὐ κολαζο-
ναμι τοὺς ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἀρετάς. πρὸς μὲν οὖν
τῆς καθεστώσης πολιτείας, ὅτι ποιηρὸς ἡμῖν ἔχει, καὶ
δυσχε-

δυσχεραίνουσιν ὀλίγου δεῖν πάντες αὐτῇ, μέγιστον ἡμῖν
ἐνδέδεικται τεκμήριον. πάντες οἱ τὰ κοινὰ διοικοῦντες, ὃ
μόνον οὐδὲ ἀγνοεῖν ἔξεστιν ὑμῖν, ὅτι φεύγουσιν ἐκ τῆς
πόλεως ὁσημέραι, καταλιπόντες τοὺς πατρικοὺς ἑστίας
οἱ μὲν εἰς τοὺς πλησιοχω-
ρίους πόλεις, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις, μεταπηδῶντες
τοὺς οἰκήσεις, οἱ δὲ εἰς τὴν πλησίον ἀπέχουσαν τῆς πό-
λεως ἀγρούς. καὶ οὐδὲ τῶν πατρικίων πολλοὶ τοὺς κατ' ἄ-
στυ ποιοῦνται διαβίβασις, ὡς πρότερον, ἀλλὰ καὶ τῶ-
νων οἱ πλείοις τὸν βίον ἔχουσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς. καὶ τί δεῖ
περὶ τῶν δημόνων λέγειν, ὅτε καὶ τῶν βουλευτῶν ὀλίγοι μόν-
νοι χρὴ συνοικίαν ἢ φιλίαν προσηκόντες ὑμῖν, ἐπο-
μένοισιν ἐντὸς τείχους, οἱ δὲ δημοι τὸν ἐρημίαν ποθοῦντε-
ραν ἢ πρεσβῶνται τὸν πατρίδος; ὅτε γοῦν ἐδέησεν ὑμῖν κα-
λέσαι τὴν βουλὴν, ἐκ τῶν ἀγρῶν καθ' ἕνα καλούμενοι
συνῆλθον, οἷς πάτριον ἦν, ἅμα τῆς ἀρχῆς λαβεῖν
φυλακὴς ἕνεκεν τὸν πατρίδα, καὶ μηδενὸς ἀπολείπεσθαι
τῶν κοινῶν. ἆρ' οὖν πάλαι φεύγοντας ἐπολαμβάνε-
τε δυσθεοῖς καταλιπεῖν τοὺς ἑαυτῶν πατρίδας, ἢ
τὰ κακά; ἐγὼ μὲν γὰρ οἴομαι τὰ κακά. καίτοι τίνος ἕ-
νεκα λαβὼν οἴεσθ' εἶναι κακῶν πολλῶν, καὶ τοῦτα τῇ Ῥωμαίων,
ἢ πολλῶν οἰκείων δεῖ σωμάτων, εἰ μέλλει βεβαίως κα-
θέξειν τὸν τῶν πρεσβείων ἀρχεῖν, ὃ καταλείπεσθαι
μὲν ἐπὸ τῶν δημοτικῶν, ἐρημοῦσθαι δὲ ἐπὸ τῶν πατρι-
κίων, ὅτε πολέμου καταλύοντος αὐτοῖς, ὅτε νόσου λοι-
μικῆς, ὅτ' ἀνῆς ἀπαλλάτου συμφορᾶς οὐδεμιᾶς; βέ-
λεσθε οὖν ἀκούσαι τίνες εἰσὶν αἱ βιαζόμεναι τοὺς δυ-
θεοῖς καταλιπεῖν αἰτίαι ἱερὰ καὶ τάφοις πρεσβύ-
νων, καὶ ἐρημοῦν ἐφέστα καὶ κῆποὺς πατέρων, καὶ πᾶ-
σαν ἡνικαῦτα γῆν ἀναλαμβανόμεναι τὸν πατρίδος; καὶ ἀ-
τερ αἰτίας τοῦθ' οὕτως ἔχει. ἐγὼ δὴ φράσω πρὸς ὑ-
μᾶς, καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι. κατηγορίαν γίνον) τὸν ἀρ-
χῆς ὑμῶν, Ἄππιε, πολλαὶ, καὶ παῦδὲ πολλαὶ· εἰ μὲν
ἀληθεῖς, ἢ ψευδεῖς, οὐδὲν δέομαι ζητεῖν ἐν τῷ παρόν-
τι. γίνον) δὴ οὖν ὅμως. οὐδὲν εἰπεῖν ἔξω τὸν ὑμετέρων
ἐπαίρων, οἰκείως τοῖς παρῶσιν ἔχει πράγμασιν. οἱ μὲν
γε ἀγαθοὶ καὶ δὲ ἀγαθῶν, οἷς πρεσβῆκεν ἱερᾶσθαί τε
καὶ ἀρχεῖν, καὶ τὰς ἀνῆς καρποῦσθαι ὑμᾶς, ἃς οἱ πα-
τέρες αὐτῶν ἐκαρποῦτο, ἄχθονται τούτων ἀπελαυνό-
μενοι δὶ ὑμᾶς, τὰς πρεσβυτικὰς ἀξιώσεις ἀπολωλε-
κότες. οἱ δὲ τὸν μέσου τάξιν ἔχοντες ἐν τῇ πόλει, καὶ
τὰ ἀπεράγμονα διώκοντες ἡσυχίαν, χρημάτων τε ἀ-
δίκοις ἀρπαγὰς ἐκκαλοῦσιν ὑμῖν, καὶ πρεσπλακι-
σμοὺς εἰς γαμετὰς ὀδύρονται γυναῖκας, καὶ παρθενίας
εἰς θυγατέρας ὀπτιγάμους, καὶ ἀνῆς ὕβρεις πολλὰς
καὶ χαλεπάς. ὃ δὲ πένεσθαι τὸν δημοτικὸν μέρος ἄτε

ferme omnib. inuiſum, hoc præcipue
documento cognoſcere eſt, quod o-
mnes qui publica munera obeunt,
(quod vnũ vobis ignorare non licuit)
quotidie ex vrbe profugiunt, relictis
paternis laribus: tum ex plebeiis opti-
mus quisq; alius in vicina oppida cũ
vxore ac liberis ſedẽ transfert, alius in
remotiſſimos ab vrbe agros *ſecedit*. ac
ne patricii quidẽ multi in vrbe com-
morantur, vt ante; ſed horum quoq;
maior pars ruri degit. & quid de ceteris dicere attinet, cũ ex ſenatorio etiã
ordine pauci, qui ſcilicet genere aut
amicitia coniuncti vobis ſunt, intra
muros maneãt; ceteri maiore ſolitudinis quã patriæ deſiderio teneantur?
vtiq; cum ſenatus vobis cõuocandus
eſſet, ex agris ſingulatim conuenere
quib. veluti hereditariũ erat vna cum
magiſtratib. patriæ tutelã gerere, nec
ab vllo reip. munere abeſſe. Vtrũ ergo putatis homines in deſertione patriæ fugere, bona, an mala? mala, vt
ego quidẽ arbitror. atqui quodnam
maius malũ exiſtimatis accidere poſſe ciuitati, & quidem Romanæ, quæ
magna domeſticarũ copiarũ multitudine indiget, modo firmũ in finitimos retinere velit imperiũ; ſi tum a
plebeiis tũ a patriciis derelinquatur,
nec bello premente, nec peſtilentia,
nec vlla alia calamitate fatali? Vultis-
ne igitur audire quib. de cauſſis cogãtur homines ſacra & monumẽta maiorum, laresq; ac poſſeſſiones patrias
deſolare, & quoduis ſolũ patrio magis neceſſariũ ducere? neq; enim hęc
ſine cauſſa ita fiunt. Equidẽ id vobis
dicam, nec quidquã celabo. Multę &
a multis contra magiſtratũ veſtrum,
Appi, querelæ proferuntur. quæ verane ſint an falſæ, nõ opus eſt in præſentia diſquirere. ſed proferuntur tamen. atq; vt *ſummatim* dicã, nulla ciuitatis pars, excepta factione veſtra,
ſe præſenti rerũ ſtatui aggregat. nam
qui præſtantiores ſunt, & præſtantibus *maioribus* nati, cum ad ipſos pertineant ſacerdotia & magiſtratus, ceterorumque honorum fructus quos
maiores illorum perceperunt, ægre
ferunt ſe per vos ab illis depelli, auitisque dignitatibus priuari. qui vero
medium in ciuitate gradum obtinent, relictiſq; *publicis* negotiis quietum vitæ genus ſectantur, cum lacrymis queritantur de iniquis veſtris in bona rapinis, in vxores contumeliis, in filias nubiles libidinibus, aliiſque multis ac grauibus iniuriis. at inopiſſima plebis pars, dum &

comitiorum & suffragiorũ iure fraudatur, nec vel in cõcionem vocatur, vel alius cuiuspiã ciuilis humanitatis particeps fit, ꝓpter hæc omnia vos odit, ac magistratũ vestrum tyrannidẽ vocat. Quomodo ergo hæc corrigetis, vosq; his criminib. apud ciues liberabitis? id enim adhuc dicendũ restat. Si ex S C, populo cognoscẽdum permittatis vtrũ malit cõsules, tribunos, ceterosq; magistratus patrios creare, an hanc reip. formã retinere. si enim omnes Romani paucorũ dominatum ꝓbent, vosq; eandẽ potestatẽ retinere velint, legitimũ, non vi vsurpatũ geretis magistratũ. at si consules rursum ceterosq; magistratus, vt ante, creare malint, lege magistratũ deponetis, nec in pares contra ipsorum voluntatẽ imperiũ gessisse videbimini: id enim tyrãnicum est; cũ in optimatum imperio, nõ nisi volentib. ciuibus geratur magistratus. Eius vero instituti te auctorẽ esse oportere censeo, stabilitumq; a te paucorũ dominatũ, a te rursus antiquari, Appi; qui vt dudum vsui, ita nũc oneri est. Quæ vero ad te redundatura sint cõmoda, si mihi obsequens inuidiosum istud imperiũ deposueris, audi *quæso*. Si totum collegium vestrum idẽ sequatur propositũ, cuncti hos quoq; tuo exẽplo bonos viros esse factos opinabuntur. sin vero de iniquo principatu decedere recusent, tibi quidẽ gratias habebunt omnes, qui solus recte facere volueris; illos aũt vel nolentes, cũ dedecore & magno detrimẽto, potestate exuent. Quodsi vos clãdestino fœdere obstrinxistis, fideique mutuæ deos testes ac vindices adhibuistis, (forsan enim & tale quidpiã a vobis factũ est) cogita fœdus illud, si seruetur, impiũ esse, vt contra patriã ac ciues initũ: si vero violetur, pium. dii enim ad honesta & iusta, nõ ad turpia & iniusta pacta adhiberi amant. At si inimicorum metu imperiũ deponere verearis, ne forte tibi aliquod ab illis creetur periculum, factorumq; rationẽ reddere cogaris, perperam tibi metuis. neq; enim tam pusillanimus vel ingratus erit populus Romanus, vt benemeritis oblitioni traditis, *tantum* delictorũ tuorũ memor sit futurus; sed superiorib. malis bona præsentia æquo examine opponet, atq; illis veniã, his vero laudem tribuet. Sed & eorũ quæ ante istũ paucorũ dominatũ multa ac præclara gessisti, memoriã plebi refricabis, ac

ἀρχαιρεσιῶν ἐπὶ κύριον γιγνόμενον, ὅτε ψηφοφορεῖν, οὔτ' εἰς ἐκκλησίαν καλούμενον, οὔτ' ἀνῆς πολιτικῆς φιλίας, θεραπείας μεταλαμβάνον οὐδεμιᾶς, ἀφ' ὧν πολιτ' ὑμᾶς μισεῖ, καὶ τυραννίδα καλῇ τὴν ἀρχὴν ὑμῶν. πῶς οὖν ἐπανορθώσεις ταῦτα, καὶ παύσεσθε δι' αἰτίας τοῦδε τοῖς πολίταις ὄντες; τοῦτο γὰρ ἔοικ' ἀπόλοιπον εἰπεῖν. εἰ προβούλευμα τοῦ συνεδρίου ποιήσαντες, ἀποδείξετε τοῦ δήμου ἀφαιρῶνται πότερον αὐτοῦ δοκεῖ, πάλιν ἀπάντοις ἀποδιδόναι, καὶ δημάρχοις, καὶ ταῖς ἀνῶσι ἀρχαῖς ταῖς πατρίοις; ἢ μόνῳ ὅτι τῆς αὐτῆς πολιτείας. ἐάν τε γὰρ ἀναπῶσι Ῥωμαῖοι πάντες ὁλιγαρχούμενοι, καὶ μόνῳ ὑμᾶς ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ψηφίσωνται, κατὰ νόμον ἔξετε, καὶ οὐ βίᾳ τὴν ἀρχήν. ἐάν τε ἀπάντοις πάλιν αἱρεῖσθαι βουληθῶσι, καὶ ταῖς ἀνῶσι ἀρχαῖς, ὡς πρότερον, ἀποθήσεσθε νόμῳ τὴν οὐσίαν, καὶ οὐ δόξεῖτε ἀκόντων ἀρχὴν τῶν ἴσων. τοῦτο μὲν γὰρ τυραννικόν· ὃ δὲ παρ' ἑκόντων ταῖς ἀρχαῖς λαμβάνειν, ἀριστοκρατικόν. τοῦ δὲ πολιτεύματος τούτου πρότερον οἴομαι δεῖν ἀρξαί σε, καὶ παῦσαι τὸ σοῦ καταστῆσαν ὀλιγαρχίαν, Ἄππιε, λεσιλελῆ τε πόλει ἡμῖν γιγνόμενον, νῦν δι' ἐπαινῶν. ἀ δι' οὐκ τοῦ πειθοῦσ' μοι, καὶ ἀποθέσθαι τὴν ὀλιγαρχίαν ἐξουσίαν ταύτην, κερδανεῖς, ἀκούσον. ἐὰν μὲν ὅλον ὑμῶν ὁ ἀρχεῖον ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης πρεσβυτέρους, ἀφ' σε πόντες ἀπολήψονται τὴν ἀρχαίαν, καὶ τούτοις κεκλῆσθαι χρηστοί· ἐὰν δ' ὅτοι φιλοχωρῶσιν ὅτι τῇ πρὸς νόμῳ δυναστείᾳ, σοὶ μὲν ἀπόλλες εἴσονται τὴν χάριν, ὅτι μόνος ἐβουλήθης δίκαια ποιῆν· τοὺς δὲ μὴ θελήσαι, σὺν αἰσχύνῃ καὶ μεγάλῃ βλάβῃ παύσουσι τὴν ἀρχῆς. ὁμολογίας δ' καὶ πίστεις ἀπορρήτοις εἴ' τινας ἀλλήλοις δεδώκαλε, θεοὺς ἐγγυησάμενοι· τάχα γὰρ τι καὶ τοιοῦτον ὑμῖν πέπρακται· φυλαττόμεθ' ὑμᾶς μὲν, ἀνοσίους εἶ) νόμιζε, ὡς κατὰ πολιτῶν καὶ πατρίδος· καταλυομένας δι', ὁσιοῦσ' θεοὶ γὰρ ὅτι καλαῖς καὶ δικαίαις πρὸς λαμβάνεσθαι φιλοῦσιν ὁμολογίαις, οὐκ ἐπ' αἰσχραῖς καὶ ἀδίκοις. εἰ δὲ δόξει φόβον ἐμφανῶν ὀκνῆς ἀποθέσθαι τὴν ἀρχαῖν, μή σοι κίνδυνοί τινες δὲ αὐτῶν ἐπαγῶσι, καὶ δίκας ἀναγκασθῆς ὑπέχειν τῶν πεπραγμένων, οὐκ ὀρθῶς δέδοικας. οὐδὲ γὰρ ἔπω μικρόθυμος οὐδὲ ἀχάριστος ἐστ' ὁ Ῥωμαίων δῆμος, ὥστε τῶν μὲν ἁμαρτημάτων σου μεμνῆσθαι, τῶν δ' εὐεργεσιῶν ὅτι πλεῖστα λῆσθαι, ἀλλ' ἀντιπαρεξετάζων τὰ νῦν ἀγαθὰ τοῖς πάλαι κακοῖς, ἐκεῖνα μὲν ἡγήσε) συγγνώμης ἄξια, ταῦτα δ' ἐπαίνων. ὑπάρξει δέ σοι καὶ τῶν περὶ τὴν ὀλιγαρχίας ἔργων πολλῶν καὶ καλῶν ὄντων ἀναμιμνήσκειν τὸν δῆμον, καὶ τὰ ὑπὲρ

ἐκείνων χάριν, εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν ἀπαγγεῖν, ἀπολογίας τε ἕνεκα τοῦ κεκινδυνεύκατε πολλαῖς· τοῦτο μὲν, ὡς οὐκ αὐτὸς ἡμάρτες, ἀλλὰ τῶν ἀνῶν τις, ἀγνοοῦντός σου· τοῦτο δ', ὡς οὐχ ἑκὼν ἐποιήσατο τοῦ πρόσθεν κωλύειν, ἰσότιμον ὄντα· τοῦτο δ', ὡς ἑτέρου τινὸς ἔργου χρησίμου χάριν ἐπιστήσαθαι ἀδύνατον τι ἀπομείναι. πολὺς γὰρ ἂν εἴη λόγος, εἰ πάντας βουλοίμην ἐξαριθμεῖσθαι τὰς ἀπολογίας. καὶ εἰς μηδὲν ἀπόλογημα ὑπάρχῃ, μήτε δίκαιον, μήτε ὀπτικὲς, ὁμολογοῦντες καὶ παραιτούμενοι, πρεσβύνοισι τὰς τῶν ἠδικημένων ὀργὰς, οἱ μὲν, εἰς ἀνοίαν ἡλικίας καταφεύγοντες· οἱ δ', εἰς πονηρῶν ἀνθρώπων ὁμιλίας· οἱ δ', εἰς μέγεθος ἀρχῆς· οἱ δ', εἰς τὴν ἀπάνθρωπον τῶν πλανῶσαν τοὺς ἀνθρώπινοις λογισμοὺς τύχην. ἐγώ σοι τῆς ἀρχῆς ἀποστάντι ὑπισχνοῦμαι πάντων ἀμνησίαν ἐπιτρέψειν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ Ἕλλησι καὶ δῆμον ὡς οὐ κακοῖς ἀνάρπεις. ἀλλὰ δέδοικα μὴ πρόφασις μὲν οὐκ ἀνῆς ὁ κίνδυνος ἢ τῶν μὴ πρὸς χαρὰν τῆς ἀρχῆς· μυρίοις δὲ ὑπῆρξε τυραννίδας ἀποθεμένοις, μηδὲν δεινὸν ἐπὶ τῶν πολιτῶν παθεῖν· ἐὰν δὲ ἀνῆς εἶς ὦσιν αἰτίαι, φιλοτιμία κενὴ τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ τῶν δόξης διώκουσα, καὶ πόθος ἡδονῶν ὀλεθρίων, ἃς οἱ τυραννικοὶ φέρουσι βίοι. εἰ δὲ βούλῃ μὴ τὰ εἴδωλα καὶ τὰς σκιάς τῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἀνῆς διώκειν, ἀλλ' αὐτὰ καρπούσῃς τὰς ἀνῆς ἡμᾶς, ἀπόδος τὴν ἀριστοκρατίαν τῇ πατρίδι, καὶ ἡμᾶς λάμβανε πρὸς τῶν ἴσων, καὶ ζήλου τύχῃς μὲν πρὸς τῶν ὀπτιμονομούντων, καὶ κλέος ἀθάνατον ἀντὶ τοῦ θνητοῦ σώματος καταλιπεῖν τοῖς ἐγγόνοις. αὗται γὰρ εἰσι βέβαιοι καὶ ἀνῆς ἡμῖν, καὶ ἀναφαίρετοι, γηρᾷς τε, καὶ ἀμεταμέλητοι. τρέφετ' ψυχῶν, ὅπῃ τοῖς ἀγαθοῖς τὸν πατέρα δοῦ ἡδόμενος, ὧν οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα δόξης γεγενέναι, δυναστείαν βαρεῖαν αὐτῆς ἀφελόμενος. ποίησαι δ' τοῦτ' ἐν τῶν πρὸς δείγματα τοῦ τοῖς πρεσβύτοις, ἀνθυμηθεὶς ὅτι τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οὐδεὶς ἐπεθύμησεν οὐσίας δεσποτικῆς, οὐδὲ ταῖς ἐπονείδιστοις τῶν σώματος ἐδουλεύσεν ἡδονᾶς. οὐ γὰρ τοι καὶ ζῶσιν αὐτοῖς ὑπῆρχε μανθάνειν, καὶ τελευτήσασιν, ὑπὸ τῶν ὀπτιμονομέων ἐπαινεῖσθαι. μαρτυρεῖται γὰρ πρὸς πάντων αὐτοῖς, ὅτι τῆς ἀριστοκρατίας, εἰ σκεδαννύσι τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν ἡ πόλις καλεσήσαι, βεβαιόταται φυλακὴν ἐθύοντο. καὶ μηδὲν τῶν σεαυτοῦ λαμπροτάτων λόγων τε καὶ πράξεων ὅτι λανθάνει. κελεύει γὰρ αἱ πρὸς τοῦ σοῦ τῶν πολιτικῶν ἔργων ἀποθέσεις ἐθύοντο, καὶ μεγάλας ὑπέθρεψαν ἡμῖν ἀρετῆς ἐλπίδας· αἷς ἀκόλουθον καὶ τὰ λοιπὰ πρέπειν σε ἀξιοῦμεν. ἀναχώρησον δὴ πάλιν εἰς τὴν σεαυτοῦ φύσιν, Ἄππιε τέκνον, καὶ γίνου

pro gratia illis debita auxiliũ salutemque reposces; & cõtra criminationes multis te modis tueri poteris: partim, quod nõ ipse deliqueris, sed ceterorũ aliquis, te ignorante: partim q, delinquentem, æquali honore præditum, cohibere nõ potueris: partim quod alius ciuis pia boni gratia, aliquid contra voluntatem admittere coactus sis. plixa enim foret oratio, si omnes defensionis rationes enumerare vellẽ. Quibus vero nulla supperit iusta vel æqua defensio, delictũ fatendo ac deprecando, offensorum iras mitigãt; atque alii ad ætatis amentiam confugiunt, alii ad prauorũ hominum consuetudines, alii ad imperii amplitudinẽ, alii ad fortunã quæ omnes hominũ cogitationes solet eludere. Equidẽ si imperiũ deponas, polliceor tibi, fore vt omniũ tuorum delictorum memoria sepeliatur, & quãtum in malis *licet*, honesta inter te & populum fiat gratiæ reccõciliatio. At vereor ne non verus sit periculi prætext⁹ quo minus de magistratu decedas: (sexcentos. n. enumerare liceat, qui tyrãnide deposita, nihil mali a ciuibus passi sunt) sed *metuo ne* veræ causæ sint inanis ambitio, solidæ gloriæ speciẽ affectãs; ac desideriũ perniciosarum voluptatũ, quas affert vita tyrãnica. Quodsi non simulacra & vmbras honorũ ac gloriæ sectaris, sed verorũ honorum fructus quæris, redde patriæ optimatium imperiũ, & a parib. honores accipe: vt posteritati exẽplo sis, & nepotib. pro mortali corpore immortalẽ gloriam relinquas. hi enim sunt veri, stabiles, iucundi, nec vmquã pœnitẽdi honores. Conuerte animũ, ac patriæ te cõmodis oblecta: quorum non minima pars tibi adscribetur, si grauẽ ei principatum dempseris. Exemplum horum a maioribus pete, atque animo agita, neminem ex illis dominatum appetisse, nec probrosis voluptatibus corporis seruiisse. quamobrem & in vita honorati fuerunt, & post mortẽ a posteritate laudantur. hoc enim omnes illis testimonium perhibẽt, eos optimatũ imperium, qd post exactos reges ciuitas in rep. instituit, constantissime tutatos esse. Sed nec tuorũ dictorũ factorũq; splẽdidissimorũ obliuiscere. nã primũ tuũ in ciuilib. actionib. institutũ, præclarũ sane fuit, magnamq; virtutis spẽ in animis nostris fouit: cui & reliquas actiones tuas velim⁹ respõdere. Redi ergo ad ingeniũ tuũ, Appi fili, atq; in

reip. administratione tale institutũ sequere, qđ te non tyrannorũ sed optimatum imperio fauere ostendat. atq; eos fuge, qui dicta & facta sua ad gratiam tuã cõponunt; quorum consuetudine a studio probitatis rectaq; via seductus es. neq; enim rationi cõsentaneum est, vt, ꝑ quos aliquis e bono factus est malus, per eosdẽ rursus ex improbo fiat bonus. Hæc tibi iã sæpe aperire volui, solus cũ solo colloquẽs, & partim velut ignorantem docere, partim velut delinquentem monere; domumq; tuã adii nõ semel: sed pueri me tui ab ędib. repulerunt, nõ vacare te dictitantes, sed alia quædã agere magis necessaria. sed forsan non tuo iussu, verũ suopte iudicio mihi aditũ intercluserunt. quod vtinã ita sit. Res ergo ipsa coegit me corã senatu de iis de quib. *dudum* volui, tecũ colloqui, quoniã solus cũ solo nõ potui. semper aũt tẽpestiuius est, de honestis atq; vtilib. potius corã hominib. verba fieri, Appi, q̃ nusquam. Iã me tibi generis debita ꝓsoluisse, deos testor, quorum fana & aras communib. sacrificiis honoramus quotquot Appiæ gẽtis successores sumus; maiorumq; genios, quib. post deos, secundos honores & gratias vnã persoluimus. supra omnes aũt hosce *restor* tellurem, quæ patrẽ tuum, fratrẽ meum complectitur; me tibi animũ vocemq; meã ad suggerenda q̃ optima cõsilia prestitisse. Itaq; ignorantiã tuam ꝓ virili mea corrigens, rogo ne malis medicẽre mala; neq; dũ plura appetis, præsentia amittas; neq; vt paribus atq; adeo præstantiotib. imperes, te inferiorum deteriorumq; imperio regi patiaris. Plura & de plurib. tibi loqui nunc supersedeo. si enim Deus te ad saniora consilia ducit, hæc satis superq; dicta sunt: sin ad deteriora, frustra forent quæ dicenda restant. Habetis, patres cõscripti, & vos reip. antistites, sententiam meã tum de belli amolitione, tũ de intestinarum turbatũ emendatione. Quib. siquis meliora proferat, optima quæq; vincant. Hæc cũ perorasset Claudius, magnamq; senatui spẽ fecisset fore vt decẽuiri magistratũ deponerẽt, Appius nihil ad hæc respõdere voluit; sed e ceteris paucorũ dominatus assertorib. ꝓgressus *in medũ* M. Cornelius; Nos, inquit, Claudi, de nostris cõmodis ipsi dispiciem⁹, neq; tuo cõsilio quidq̃ indigemus. nã & ea ætate sumus quæ prudentia maxime valet, vt nihil

τῇ προαιρέσει τοῦ πολίτου μὴ τυραννικὸς, ἀλλ' ἀριστοκρατικός· καὶ φεῦγε τοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλοῦντας, οἳ οὐδὲ ἀξίους τοῦ γεγενῆσθαι τῆς ὁδοῦ. ὃ γὰρ ἔχει λόγον, ὑφ' ὧν ἂν ἡμάρτοις τις ἐξ ἀγαθοῦ κακὸς, ὑπὸ τούτων πάλιν αὐτὸν οὐκ πονηρὸν γενέσθαι. ταῦτά σοι πολλάκις εἰθισμένῳ οὐκ ἀνέξει, μόνος μόνῳ εἰς λόγους προελθόμενος, καὶ τὰ μὴ ὡς ἀγνοοῦντα διδάξαι, τὰ δ' ὡς ἀμαρτάνοντα νουθετῆσαι· καὶ παρεκαλούμην εἰς τὴν οἰκίαν οὐχ ἅπαξ, ἀπήλασαν δέ με οἱ σοὶ παῖδες ἀπὸ τῆς οἰκείας, οὐ βουλόμενοι ἀγαθὸν σε λέγοντες, ἀλλ' ἕτερά τινα προσήκον. ἀναγκαιότερον ἴσως. πάλαι δ' οὐχ ὑπὸ σοῦ κελευσθέντες οἱ παῖδες, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτῶν γνόντες, διέκλεισάν με τῆς εἰσόδου. καὶ βουλόμενος οὕτω πάλιν ἔχειν. ὃ πρᾶγμα δή με ἐκώλυσε τοῦτο ἀφελεῖν ἐξ ὧν ἐβουλόμην, ὅπερ μόνῳ πρὸς μόνον οὐκ ἐξεγένετο. καιρὸν δὲ ἔχει πρὸς τοῦτο λέγεσθαι τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, παρ' ἀνθρώποις μᾶλλον, Ἄππιε, ἢ μηδαμῇ. ἀποδεδωκὼς δέ σοι τὰ τῷ θεοῖς ὀφειλόμενα, μαρτύρομαι θεοὺς, οὓς ἱερὰ καὶ βωμοὺς κοινοὺς θυσίαις θεραίνομεν οἱ τοῦ Ἀππίου θρεαῦ ἀφόδοι· καὶ προγόνων δαίμονας, οἷς μετὰ θεοὺς δευτέρας τιμᾶς, καὶ χάριτας ἀποδίδομεν κοινάς· ὑπὲρ ἀπάντων δὴ τούτοις, γνῶ, ἢ καλέσαι τὸν ἐμὸν μὲν πατέρα, ἐμὸν δὲ ἀδελφὸν, ὅτι σοι παρέχομαι ψυχήν τε καὶ φωνὴν τὴν ἐμαυτοῦ τὰ κρείττα βουλευομένῳ. καὶ ἐπανορθῶν τὰς ἀγνοίας σου κατ' δύναμιν τὴν ἐμὴν, ἀξιῶ σε μὴ τοῖς κακοῖς ἰᾶσθαι τὰ κακὰ, μηδὲ τὴν πλεόνων ὀρεγόμενον, καὶ τὰ παρόντα ἀπολέσαι, μηδ', ἵνα τὴν ἴσων τε καὶ κρείττόνων ἀρχῆς, ὑπὸ τοῦ ἡττόνων τε καὶ κακιόνων ἄρχεσθαι. πολλὰ καὶ νῦν πολλῶν ἔτι σοι λέγειν βουλόμενος, ὀκνῶ. εἰ μὴ γὰρ ὅτι τὰ κρείττω βουλεύσαιτο ὁ θεὸς ἄγαν σε, καὶ ταῦτα πλείω τοῦ ἱκανῶν εἴρηκα· εἰ δ' ὅτι τὰ χείρω, ἐξαρκεῖν καὶ τὰ λοιπὰ ἐρῶ. ἔχεσθε, ὦ βουλὴ, καὶ ὑμεῖς οἱ προεστηκότες τῆς πόλεως, τῶν ἐμῶν γνωμῶν, καὶ περὶ τοῦ πολέμου τῆς καταλύσεως, καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ πόλει θορύβου τῆς ἐπανορθώσεως. εἰ δέ τις ἕτερα τούτων κρείττω ἐρῇ, τὰ βέλτιστα νικάτω. τοιαῦτα εἰπόντος Κλαυδίου, καὶ πολλὴν ἐλπίδα τοῦ συνεδρίου ποιησαμένου, ὡς ἀποθησομένων τὴν δεκάτην τῶν ἀρχῶν, Ἄππιος μὲν πρὸς ταῦτα οὐδὲν ἠξίωσεν εἰπεῖν· οὐκ ὢν τοῦ δημόσιον ὀλιγαρχικῶν προεστῶν. Κορνήλιος Μάρκος, Ἡμεῖς μὲν, ἔφησεν, ὦ Κλαύδιε, περὶ τὴν ἰδίων συμφερόντων ἀμφιγνωσόμεθα, τῆς σῆς οὐδὲν δεόμενοι βουλῆς. καὶ γὰρ ἡλικίας ἐν τῇ φερομεθαύτῃ ἐσμὲν, ὥστε μηδὲν τοῦ ἀγα-

„ τοῦ ἀγαθεσόντων ἀγνοοῦν· καὶ φίλων ἐπαμύνεσθαι οἷς,
514 „ ἐάν τι δέῃ, συμβούλοις χρησόμεθα. πᾶσαν δὴ πρᾶ-
„ γμα ποιῶν ἄριστον, ἀνὴρ πρεσβύτερος, ἐν δεομένοις συμ-
„ βουλῆς γνώμας ἀποδεικνύμενος. τῷ Ἀππίῳ δὴ εἴ τι
„ βούλεται παραινεῖν ἢ λοιδορεῖσθαι· τοῦτο γὰρ ἀληθέστερον ὅταν
„ ἐξέλθῃς οὐκ ἐν συνεδρίῳ, λοιδορήσῃ. νῦν δὲ, ὑπὲρ ἐν
„ πρὸς Αἰκανοὺς καὶ Σαβίνους πολέμου, περὶ οὗ κέκλη-
„ σαι γνώμην ἀποδεξόμενος, ὅ τι σοι φαίνεται λέγε, καὶ
„ πᾶσαν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος φυλάττε. μετὰ δὲ
τοῦτον αὖθις πάλιν ὁ Κλαύδιος κατηφὴς, καὶ μεστοὺς ἐ- 10
χων τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων, καὶ φησιν· Ἄππιος μὲν
„ ἐν ἀποκρίσεως ἄξιον ἡγεῖταί με, βελτίω τὴν ἐμαυτοῦ θέσιν,
„ ἀναντίον ὑμῖν· ἀλλ' ὡς περ τὴν οἰκίαν τὴν ἰδίαν ἀπέ-
„ κλεισέ μοι, καὶ νῦν τὸ συνέδριον ἀβάτον· ὡς περ ἐφ' ἑ-
„ αυτοῦ ποιεῖ· εἰ δὲ χρὴ τἀληθὲς λέγειν, καὶ οὐκ τῆς πόλεως
„ ἐξελαύνομαι. οὐκέτι γὰρ αὐτὸν ὀρθοῖς ὄμμασι δυνά-
„ μεν ὁρᾶν, ἀνάξιον γεγονότα τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τυραν-
„ νικὴν ἐζηλωκότα πολιτείαν· ἀλλ' ἀνασκευασάμε-
„ νος ἄπαντα τὰ ἐμὰ, καὶ τοῖς ἐμοῖς, εἰς Σαβίνους ἀπέρχομαι,
„ πόλιν οἰκήσων Ῥήγιλλον, ἐξ οὗ τὸ γένος ἡμῶν ἐστι, καὶ 20
„ μόνα τὴν λοιπὸν ἐκεῖ χρόνον, ἕως ἂν οὗτοι κατέχωσι τὴν
„ καλὴν ταύτην ἀρχήν. ἐπειδὴν δὲ οἷα μαίνεσθε,
„ περὶ τὴν δεκαετίαν γνήσιοι· γνήσιοι δὲ οὐκ εἰς μα-
„ κρὰν τότε παρέσομαι. καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἐμοῦ τοσαῦτα.
„ περὶ τοῦ πολέμου ταύτην ὑμῖν, ὦ βουλὴ, γνώμην
„ ἀποδείκνυμι, μηδὲν ψηφίζεσθαι περὶ μηδενὸς πρά-
„ γματος, ἕως ἂν ἀποδειχθῶσιν αἱ ἀρχαί. ταῦτα εἰ-
πὼν, καὶ πολὺν οὐκ τοῦ συνεδρίου κινήσας ἔπαινον ὅτι τῷ
γνωμῳ καὶ φιλελευθερίᾳ τῆς γνώμης, ἐκάλεσε. μετὰ δὲ 30
τοῦτον ἀναστὰς Λεύκιος Κοΐντιος ὁ καλούμενος Κινκι-
νάτος, καὶ Τίτος Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, καὶ Λεύκιος
Λεκρήτιος, καὶ πάντες ἑξῆς οἱ προεδρεύοντες τοῦ συνε-
δρίου, τῇ Κλαυδίου γνώμῃ προσεῖχετο. ἐφ' ᾧ ἀγα-
νακτήσαντες οἱ περὶ τὸν Ἄππιον, ἐβουλεύσαντο μηκέτι
κατὰ ἡλικίαν καὶ βουλῆς ἀξίωσιν συμβούλοις καλεῖν,
ἀλλὰ κατ' οἰκειότητα, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐπιμέλειαν. καὶ
παρελθὼν Μάρκος Κορνήλιος, φιλίσησι Λεύκιον Κορ-
νήλιον τὸν ἀδελφὸν, ὃς Κοΐντῳ [Φαβίῳ Οἰβυλαίῳ συνυπάτευσε τὸ πέμπτον ὑπαίθροντι,] δραστήριον ἄνδρα, καὶ
πολλοὺς διεξιέναι λόγους οὐκ ἀδυνάτον. οὗτος δυνάσας 40
„ ἔλεξε τοιάδε· Θαυμαστὸν μὲν ἦν καὶ ἄτοπον, ὦ βουλὴ, εἰ τοῦ-
„ τον ἔχοντες ἀνθρωποι τὴν ἡλικίαν, οἱ πρὸ ἐμοῦ γνώμην
„ ἀποφηνάμενοι, καὶ προεδρεύειν ἀξιοῦντες τοῦ συνε-
„ δρίου, τὸν οὐκ τοῦ πολιτικῶν προσκρουσμάτων ἀπέχειαν
„ ἀδιάλακτον ἔχοντι πρὸς τοὺς προεστηκότας τὴν πόλε-
„ ως, οὓς ἐγείειν, εἰ οἷόν τε εἴη, φυλάττειν, καὶ τοῖς νέοις

eorum quæ *nosse* refert, ignoremus: neq; amici nobis desunt, quibus, si opus sit, vtamur consiliariis. Desine igitur senex rem intempestiuam agere, & sententias apud eos loqui qui *tuo* consilio non indigent. Quodsi Appiũ exhortari vis aut (quod verius est) cõuitiari, conuitiare vbi ex *hoc* consessu exieris. nunc vero de bello aduersus Æquos ac Sabinos, de quo sententiã rogatus es, quid tibi videatur dicito, atq; extra rem nugari desinito. Post hunc iterum surgit Claudius vultu mæsto, oculisq; lacrymarum plenis; &, Appius, inquit, ne responso quidẽ me patruum suum corã vobis dignatur, P C: sed vt domum mihi suã præclusit, sic hunc quoq; cõsessum, quantũ in se est, inaccessum reddit. quodsi verum fatendum est, etiam ex vrbe pellor. nõ amplius. n. rectis oculis intueri eum possim: cũ indignus sit maiorib., & tyrãnicas æmuletur iniquitates: sed collecto omni instrumento meo & familia, in Sabinos cõcedam, & Regilli habitabo, vnde gens nostra ortum ducit; ac tãtisper ibi cõmorabor, donec hi præclarum hunc magistratum gerent. vbi aũt decemuiratui euenerint quæ breui euentura auguror, tũc *iterum* adero. atq; hæc de me. De bello autem hęc mea P C est sententia, nihil vlla de re decernendum esse, antequã creentur magistratus. Hæc locutus, resedit, magnamq; sibi laudem apud senatum peperit ob generosam indolem & libertatis studiũ, quod in dicenda sententia satis declararat. Post hũc surrexit L. Quintius Cincinnatus, T. Quintius Capitolinus, L. Lucretius, & reliqui deinceps senatus proceres. qui cum omnes in Claudii sententiam irent, perturbati collegæ Appii, statuerunt nõ amplius ætatis ac dignationis rationem in colligendis sententiis sequi, sed coniunctionis & sodalitatis. Itaq; progressus M. Cornelius, surgere iubet L. Cornelium fratrem, qui Q. Fabio Vibulano in tertio consulatu collega fuerat; virum gnauũ, nec ciuilis facũdiæ imperitum. Is surgẽs, in hanc sententiam verba fecit: Mirum est, P C, eos qui ante me sententiam dixerunt, primasque in senatu sibi vindicant, cum tanta ætate sint, ob ciuiles offensas irreconciliabilem aduersus reipublicæ proceres simultatem gerere; cum eos, quantum fieri poterat, tueri deberent, candideque

cohortari iuuenes vt strenua pro honestate certamina susciperẽt, nec hostes sed amicos ducerent eos, qui pro cõmuni salute ipsis aduersantur. Sed lõge adhuc magis admirandũ est, qđ priuatas simultates ad publica ciuitatis negotia trahunt, & cũ aduersariis suis interire malũt, q̃ cũ omnib amicis esse incolumes. Quę ꝓ ceruũ nostrorum amentia, modũ adeo excedit, vt propemodũ diuinitus mẽs eis erepta videatur. Dum.n. indigne ferunt se in ambiendo decemuiratu, quem nunc criminãtur, repulsam passos esse, atq; illos in comitiis aptiores esse visos, ꝑ peruum atq; irreconciliabile cum eis bellum gerunt, atq; eo dementiæ vel potius insanię deuenĩũt, vt, modo hos apud vos traducant, totam ciuitatem subuertere non dubitent. qui dum vident & regionẽ nostram ab hostibus deuastari, & ipsam fere vrbem ab iisdem inuadi, (nã partim a nobis interuallo absunt) cum & iuniores ad certamen pro patria exhortari atq; instigare deberent, & ipsi omni promptitudine ac studio, quantum quidẽ eius ætatis vires ferunt, opitulari, de ordinanda rep. nunc vos cõsultare volũt, nouosque magistratus designare, & quidnis potius q̃ hostes pessumdare. ac ne hoc quide animaduertere possunt, sententias suas, vel vota potius esse impossibilia. q̃ quod ita esse. sic perspicite. primum ſi ratui cõsultum fiet de comitiis. deinde decemuiri, comitiis indictis in tertias abhinc nũdinas, patrum decreta ad populum referẽt. quomodo. n. aliquid eorũ quæ a populo decernũtur, vere ratum fiet, nisi fiat ex legum præscripto? deinde cum trib. suffragia tulerint, noui magistratus, acceptis reip. gubernaculis, ad vos de bello referent. Si vero per id tempus, a quo comitia tam longe adhuc absunt, hostes ad vrbem appropinquent, & copias muris admouerant, quid faciemus, Claudi? Dicemus illis, scilicet, Expectate donec designauerimus alios magistratus. suasit enim Claudius, ne vlla alia de re cõsultaremus, vel ad populũ referremus, neq; copias conscriberemus, nisi magistratus ex animi sententia ordinassemus. Abite igitur modo, atq; vbi audieritis cõsules ceterosq; magistratus a ciuitate designatos esse, quæque ad præliũ necessaria sunt, omnia a nobis cõparata, tunc venite ac de pace *nobiscum* agite, quoniam

παραιτῆν ἀπὸ τοῦ καλλίστου ποιήσαι τοὺς ὑπὲρ τῆς κα-
λῆς ἀγῶνας, καὶ μὴ πολεμίους ἀλλὰ φίλους ἡγήσαι τοὺς
τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἀντιπάλους. πολλῷ δὴ
ἔτι τούτου θαυμασιώτερόν ἐστιν, εἰ τὰς ἰδίας ἀπεχθείας
ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως τοῖς ἀγῶσι μεταφέρουσι,
καὶ συναπολέσαι τοῖς ἑαυτῶν ἐχθροῖς βούλοιντο μᾶλ-
λον, ἢ τοῦ τιμῶσι μὴ πάντων τῶν φίλων. ὑπερβολὴν
δὲ ἀνοίας τούτοις, καὶ οὐ πόρρω θεοβλαβείας πεποιη-
κασιν οἱ τοιοῦτοι τῆς βουλῆς ἡμῶν. οὔπω γὰρ ἀγνοα-
κλοῦντες ὅτι μελιόντας αὐτοὺς τῶν δέκα ἀρχῶν,
ἧς αὐτοὶ νῦν κατηξιοῦσιν, οὐκ ἔκησαν, οὐ ἀρχαιρεσίας
ὑπιτηδότερον φανέντες, ἀεὶ πολεμοῦσιν αὐτοῖς πόλε-
μον ἀδιάλλακτον, καὶ εἰς τοῦθ' ἥκουσιν ἀνηθείας, μᾶλ-
λον δὲ μανίας, ὥστ' ἵνα τούτοις ἀμαθανάσωσι τοὺς ὑ-
μᾶς, ὅλην ὑπομένουσιν ἀναστρέφειν τὴν πατρίδα· οἱ
γε ὁρῶντες μὴ ἀνάστατον τὴν χώραν ἡμῶν ὑπὸ τῶν
πολεμίων ἡγουμένων, ὁρῶντες ὃ ὅσον οὔπω καὶ ὑπὲρ τῆς
πόλιν αὐτοὶ ἐλθόντα· ὃ γὰρ ἀφ' μέσου χωρίον οὐ
πολύ· ἀντὶ τοῦ τοιαῦτα καὶ ἡμῖν καὶ παρορμᾶ τοὺς νέους ὑπὲρ 515
τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, καὶ αὐτοὶ πάσῃ τοῦ-
θυμίᾳ καὶ σπουδῇ βοηθεῖν, ὅσῃ γε καὶ ἐν τοῖς τηλικού-
τοις ἐστὶν ἰσχύς, τοῦ πολιτείας κόσμου καὶ τῶν ἀξιούσιν ὑ-
μᾶς σκοπεῖν, καὶ νέας ἀρχὰς ἀποδεικνύναι, καὶ πάντα
μᾶλλον ἢ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς ποιεῖν· καὶ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο
δυνάσθαι σωιδεῖν, ὅτι γνώμας εἰσφέρουσι, μᾶλλον δὲ
ὀχλὰς ἀδυνάτους ἔχουσι. σκοπεῖτε γὰρ οὐτωσί· τοῦ-
βουλεύμα γενήσεται τῆς βουλῆς ὑπὲρ ἀρχαιρε-
σιῶν· ἔπεται ἐξοίσουσιν οἱ δέκα τὰ βουλευθέντα εἰς
τὸν δῆμον, ὑφίστανται ἀγορὰν τῶν ἀπὸ τούτου τέτταρα.
πῶς γὰρ οὐ ἀληθῶς γένοιτο τι τῶν ὑπὸ τοῦ δήμου
ψηφιζομένων κύριον, ἐὰν μὴ κατὰ νόμους γένηται; ἔ-
πειτ' ὅταν αἱ φυλαὶ διειλέγκωσι τὸν ψῆφον, τότε αἱ νέαι
παραλαμβάνεται τὴν πόλιν ἀρχαί, καὶ τοῦθ' ἥσουσιν
ὑμῖν ὑπὲρ πολέμου σκοπεῖν. ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ τῶν
ἀρχαιρεσιῶν χρόνοις τοσούτοις οὖσιν, ἐὰν ὅπτι τὴν πό-
λιν ἡμῶν ἔλθωσιν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῦ σαγάγωσι τοῖς
τείχεσι, τί ποιήσομεν, Κλαύδιε; ἐρεῖτε αὐτοῖς ἐν Δία,
Μείναι ἕως ἂν ἀποδείξωμεν ἑτέρας ἀρχάς. Κλαύ-
διος γὰρ ἡμᾶς ἔπεισε, τοῦ μηδενὸς ἄλλου τοῦ
γματος μήτε τοῦ βουλεύσῃ, μήτ' εἰς τὸν δῆμον
ἐνεγκεῖν, μήτε δυνάμεις καταγράφειν, ἐὰν μὴ
τὰ τοῦ τὰς ἀρχὰς καταστήσωμεν ὡς βουλόμεθα.
ἄπιτε οὖν, καὶ ὅταν ἀκούσητε ὑπατοῦ, καὶ τὰς ἄλ-
λας ἀρχὰς ἀποδειχθείσας ὑπὸ τῆς πόλεως, καὶ τὰ
τοῦ τὰ ἀγῶνα πάντα γεγενῆτα ἡμῖν δεῦτε, πρὸ
ἥκετε τοῦ διαλλαγῶν ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ὅπῃ

κακῶς ἠρξασθε ἡμᾶς ποιεῖν, οὐδὲν πεπονθότες ὑφ' ἡ-
μῶν, ἀ ὅσα ἡμᾶς ἐβλάψαλε κατὰ τὰς ἐκβολὰς, εἰς χρη-
μῶν λόγον ἅπαντα ἐκ δ' δικαίου ληψόμεθα. τὰ γὰρ γε
ὠργῶν ὅλεθρον οὐχ ὑπολογιζόμεθα ὑμῖν, οὐδὲ εἰ πι-
νὰ γεώργια ἐλθόντες ὕβρεως καὶ παρανίας ἐπιφέρεσθε
γραδιωτικῆς, οὐδὲ ἀπὸ τῶν δυνικέτων οὐδέν. κἀκεῖνοι
ταῦτα τοσοῦτον ἀλουμένων ἡμῶν μετεμάσσοιτο, καὶ συγ-
χωρήσαντες τὴν πόλιν νέας ἀρχὰς ἀποδεῖξαι, καὶ τὰ
τοῦ τὸν πόλεμον διέρεπῆ ποιήσαθαι, τότε ἥξοιτον
ἱκετηρίας φέροντες αὐτὴ τῶν ὅπλων, καὶ τοῦ διδόντες
ἡμῖν ἑαυτοὺς. ὦ πολλῆς μὲν ἀνηθείας τούτων, οἷς ὅπῃ
νοῖν ἔρχεται τοιαῦτα λήρων· πολλῆς δὲ ἀνοήτοιας ἡ-
μῶν, εἰ τοιαῦτα λεγόντων αὐτῶν οὐκ ἀγανακτοῦμεν,
ἀλλ' ὑπομένομεν ἀκούειν, ὥστε τοῦ τῶν πολε-
μίων, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος
βουλευόμενοι. οὐκ ἀνελοῦμεν οὐκ μέσοι τοῖς φυλά-
γοις; οὐ τὰ χεῖραι ψηφιούμεθα τῇ τοῦ γενομένου μὴ χώ-
ρα τὴν βοήθειαν; οὐ καθοπλιοῦμεν ἅπαντα τὴν ἀ-
κμὴν τῆς πόλεως; οὐκ ὅπῃ τὰς ἐκείνων πόλεις αὐτοὶ γρα-
τοῦσόμεθα; ἀλλ' οἴκοι μένοντες, καὶ τοῖς δέκα λοιδορύ-
μενοι, καὶ νέας ἀρχὰς καθιστάντες, καὶ τοῦ κόσμου πο-
λιτικοῦ σκοποῦντες, ὥστε τοῦ ἐν εἰρήνῃ, πάντ' ἐάσομεν
ὑπὸ τοῖς πολεμίοις τὰ ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι, καὶ τε-
λευτῶντες ὑπὸ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύσομεν καὶ
καταστραφῆς τῆς πόλεως, ὡς ἐάσαντες τὸν πόλεμον
τοῖς τείχεσι τοῦ ἐλθεῖν; οὐκ ἔστιν ὑγιαινόντων ἀνθρώ-
πων τὰ τοιαῦτα βουλεύματα, ὦ παλαιέρες, οὐδὲ τοῦ γ-
νοίας πολιτικῆς τὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν ἰδίων ἀπε-
χθειῶν ἡγουμένης δυναγκαιότερα, ἀλλὰ φιλονεικίας
ἀκαίρου, καὶ διεμφυείας ἀβέβαιου, καὶ φθόνου κακοδαίμο-
νος, ὃς οὐκ ἐᾷ τοῖς ἔχοιτας αὐτοὺ φρονεῖν. ἀλλὰ τὰς
μὲν τούτων φιλονεικίας ἐάσαιε χαίρειν ἀ ὑφιστάμε-
νοι τῇ πόλει φρονεῖν, καὶ ὑμῖν αὐτοῖς τοῦ σκοπεῖν ἔστεαθε
βεβουλευμένοι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς φοβεραὶ, ἐν ὑπὲρ ἀσσο-
μεν λέγειν. τῶν μὲν τοῦ τοῦ Αἰκεμοῦς καὶ Σαβίνοις πό-
λεμον ὅπῃ κυρώσαιε, καὶ τὰς δυνάμεις μὴ πλείσης
τοῦ θυμίας καὶ σπουδῆς καταγράφειε τὰς ἐπ' ἀμ-
φοῖέρεις ἐξελεύσομένας. ὅταν γὰρ τὸ πολέμου τέλος
ἡμῖν δὲ κρίσιν λάβῃ, καὶ ἀναστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν αἱ
δυνάμεις, εἰρήνης γενομένης, τότε καὶ τοῦ τὸ κόσμου τὸ
πολιτείας σκοπεῖτε, καὶ λόγον ἀπαιτεῖτε τοῖς δέκα τοῦ
πάντων ὧν ὅπῃ τὸ ἀρχῆς ἔπραξαν· καὶ νέας ἀρχὰς
φηφοφορεῖτε, καὶ δικαστήρια καθίζειε, καὶ ἀμεῖτε τοῖς
ἑκατέρων τούτων ἀξίοις, ὅταν ἐφ' ὑμῖν γένηται τῶν-
τα ἀμφότερα· μαθόντες ὅτι οὐ τοῖς τοῦ γμασιν οἱ

priores damna nobis intulistis, nulla a nobis iniuria lacessiti. quæque incursionibus vestris detrimenta nobis importastis, ea omnia pecuniis æstimata, ex æquo pẽsabitis. agricolarum vero cædes, & siquæ fœminæ liberæ petulantiã militũ expertæ sunt, aliaue atrocia mala perpetrata, non cõputabimus. Ad quas inuitationes nostras illi moderatius se gerẽt, & postq̃ ciuitatẽ siuerint nouos magistratus creare, resque bello necessarias adornare, tunc positis armis eorumq; loco verbenis sumptis, supplicũ ritu venient, seq; nobis dedẽt. O insignẽ tũ in istis amẽtiam, quibus eiusmodi delitia in mentem veniunt; tũ in nobis stupiditatem, si eis talia dicentibus non indignamur, sed aures præbemus; haud secus ac si de hostium, non de nostra patriæque salute caperentur consilia. Nõ summouebimus nugatores istos? non celeres regioni cõtra prædonum rapinas decernemus suppetias? nõ armabimus omne ciuitatis robur? non ipsi oppida illorum cum exercitu oppugnabimus; sed domi desidẽtes, decẽuiris conuitiantes, nouos magistratus creantes, de ordinanda rep. cõsultantes, velut pacatis tẽporibus, totam regionẽ ab hoste occupari patiemur, admissisq; ad mœnia copiis hostilib. ad extremũ de vrbis euersione ciuiũque in seruitutẽ abductione periclitabimur? Talia consilia, P C, nõ sunt sanorum hominũ, nec ciuilis prudẽtiæ, quæ publica cõmoda priuatis simultatib potiora ducit; sed intempestiuæ peruicaciæ, inconsultæ maleuolẽtiæ, miseræq; inuidiæ, quæ nõ patitur hospitũ suorũ animos sapere. Sed valete iustã istorũ peruicacia, deinceps exponere conabor quibus decretis tum reip. incolumitatẽ, tum vobis ipsis sanorum consiliorũ laudem, tũ hostib. *denig*, terrorẽ conciliare possitis. Nũc *ergo, si me auditis*, bellum aduersus Æquos ac Sabinos decernite, copiasq; summa promptitudine ac studio cõscribite, quib. vtriq; hosti occurratur. Vbi vero bellum quam optime confectum fuerit, reuersisque in vrbem copiis pax restituta, tũc & de ordinãda republica consultate, rationesque a decemuiris omnium eorum quæ in magistratu gesserint, reposcite; & nouos magistratus in comitiis create, ac iudicia constituite; cumque ambo illa potestati vestræ restituta fuerint, pro suo quemque merito in vtroq; tractate. Interim hoc intelligite, non rebus

seruire tempora, sed res tẽporibus.
Hanc sentẽtiam cum dixisset Cornelius, *plerig, oẽs* qui post eũ surrexerunt, paucis exceptis, eidẽ sunt assensi: alii, quod censerent id consilium necessarium esse, & præsenti tempori conueniens; alii, quod se submitterẽt, & decẽuiris adblanditrẽtur, metu imperii. non minima.n. senatus pars potestatẽ illorum formidabat. Cũ vero plereq; sententię dictæ essent, & ii qui bellum decernebant, alteros numero longe superare viderentur, inter postremos vocarunt L. Valeriũ, quem, cum statim ab initio quædã dicere parasset, a decẽuiris prohibitum fuisse *supra* memoraui. Is ergo tunc surrexit, & talem orationẽ habuit: Videtis P C decemuirorũ insidias, q & a principio, cum verba apud vos facere instituissem, non permiserunt, & nũc inter postremos dicendi copiã fecerunt: cogitantes, vt facile est coniicere, etiamsi ad Claudii sententiam accedã, nihil me in cõmune collaturum, cum ei pauci sint assensi: ac si *forte* diuersam a superioribus sentẽtiam dicã, licet optime moneam, nõ nisi inanẽ centonẽ prolaturum. nã qui post me *ad sententias dicendas* surgent, sunt numeratu faciles. qui etiamsi mihi assentiantur oẽs, quænã mihi fiet accessio, dũ ne multesimã quidem partẽ eorum q Cornelii sententiam approbarũt, habiturus sum? Non tamẽ propterea meam vobis sententiam patefacere supersedebo. cum. n. omnia audiueritis, penes vos erit amplecti optima. De decẽuiris ergo, quo modo remp. administrẽt, velim quæ optimus Claudius dixit, a me quoque dicta existimetis: nouosq; magistratus esse designãdos, anteq̃ de bello decernatur. optimo n. cõsilio hæc ab illo dicta sunt. Quoniã vero Cornelius eam sententiã vt impossibilem explodere conatus est, quod ciuilium munium dispensatio multũ tẽporis absumptura sit, cũ interim bellum vrgeat; & illudere aggressus est res quæ ludificationi aptæ non sunt, atq; ita plerosq; vestrũ deceptos in partes suas pertraxit: ego docere aggrediar nõ esse impossibilẽ Claudii sentẽtiam: (nam inutilem esse ne obtrectantium quidem vllus dicere ausus est) atque ostendam quomodo & regionem tueri possimus, & hostes infestare illam ausos vlcisci, & optimatum imperium patriæ restituere; atq; hæc simul efficere, si omnes in ciuitate adiuuent, nec quisq̃ aduersari velit.

χαμαὶ δουλεύοιτον, ἀλλὰ τοῖς χαμαιοῖς τὰ πράγματα.
Τούτῳ ἀποδεξαμένου Κορνηλίου τὴν γνώμην, οἱ μετ' ἐκεῖνον διισάμενοι, χωρεῖς ὀλίγων, τὴν αὐτὴν ἐλέγοντο τροαιρέσεως· οἱ μὲν, δυναλγοῦντα, καὶ τὰ παρόντι χαμαὶ τοιούμενα ὑπολαμβανόντες εἶναι· οἱ δὲ, ὑποκαταπλινόμενοι, καὶ δεδιότες τοὺς δέκα, τὰ φόβῳ τὴν ἀρχῆς. εἰ γὰρ τι καὶ κατεπλήγησε τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῶν συνέδρων. ὡς δ' αἱ πλείστοι γνῶμαι διηρεθήσαν, καὶ τοῦδε πολὺ κρείττω ἐδόκουν οἱ τὸν πόλεμον ὑπικουροῦντες τῶν ἑτέρων, τόν τε Λούκιον Οὐαλέριον ἐν τοῖς ἑκάστοις ἐκάλουν, ὃν ἔφθασε λθὼν ἐν ἀρχαῖς βουλόμενόν τι λέγειν, κεκωλῦσθαι τοῦς αὐτῶν. ὁ δ' ἀναστὰς, τοιούτοις διεξῆλθε λόγοις· Τὴν μὲν ὑπὲρ βουλὴν τῶν δέκα ὁρᾶτε, ὦ πατέρες, οἱ κατ' ἀρχαί τε οὐκ ἐπέτρεψαί μοι λέγειν, ὅταν τοῦ γνώμου, τοὺς ὑμᾶς, καὶ νῦν ἐν τοῖς ὑστάτοις ἀποδεδώκασι λόγοις, ἐνθυμηθέντες, ὅτι τῇ τε Κλαυδίου γνώμῃ τοῦ γνώμου, οὐδὲν ὠφελήσω ὁ κινδυνος, ὀλίγων αὐτῇ συνφρηκότων ἑτέραν τὲ γνώμην τοῦδε τὰς εἰρημένας αὐτοῖς ἀποφανάμενος, καὶ τὰ κράτιστα ὑποθέμενος, ἀλγεινῆς ἐρραψῳδηκὼς ἔσομαι. δυαείθμητοι γὰρ ἐνές εἰσιν οἱ μετ' ἐμὲ δυναστησόμενοι. ὃς ἐὰν ἀπαντᾶς ὁμογνώμονας λάβω, τί γενήσεταί μοι πλέον, οὐδὲ πολλοστὴν ἕξοντι μοῖραν τῶν Κορνηλίῳ συναγωνιόντων; ἐὰν μὲν ἐγὼ τοῦτ' ὑφορώμενος, ὀκνήσω τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην εἰπεῖν. ὅταν γὰρ ἀκούσητε τὰ πάντα, ἐφ' ὑμῖν ἔστι τὰ κράτιστα ἑλέσθαι. τοῦτο μὲν οὖν τῆς δεκαρχίας, ὃν ὑπὸ ὑπαμελεῖται τῶν κοινῶν, ὅσα Κλαύδιος ὁ βέλτιστος εἶπε, καὶ ἐμοὶ νομίσαιτε εἰρῆσθαι. καὶ ὅτι δεῖ νέας ἀρχὰς ἀποδειχθῆναι, πρὶν ἢ τὸ τοῦ πολέμου γενέσθαι φήφισμα. καὶ γὰρ τοῦτα εἴρηται τῷ ἀνδρὶ κατ' ὀ βέλτιστον. ἐπεὶ δ' Κορνήλιος εἰς ὁ ἀδυνατον ἀπάγειν ἐπεφρᾶτο τὴν γνώμην, πολλοὶς τὸς μεταξὺ χρόνοις ἀποφαίνων τὴν πολιτικῆς οἰκονομίας θηνσομένους, ὃν χερσὶν ὄντος τοῦ πολέμου, καὶ χαλεπάζειν ἐπεχείρει τοιάματα οὐκ ὀπτὴν δῆα χαλεπασμῶ, οἷς ἀποδεικνύσαι μθυος ὑμᾶς τοῖς πολλοῖς ᾤχετο φέρων· ἐγὼ δ' καὶ τοῦ μὴ ἀδυνατον εἶναι τὴν Κλαυδίου γνώμην, ἀναλέξομαι τοῖς ὑμᾶς· ὡς μὲν γὰρ ἀσύμφορος, οὐδεὶς ουδὲ τῶν ἀναγνόντων αὐτὴν ἐτόλμησεν εἰπεῖν· καὶ διδάξω πῶς αὐ τε χώρα δι' ἀσφαλείας θηνοιτο, καὶ δίκην δοῖεν οἱ τολμήσαντες αὐτὴν κακῶς ποιεῖν, καὶ τὴν πάτριον ἀπολάβοιμεν ἀριστοκρατίαν· καὶ ταῦτ' ἅμα θηνοιτο, συναγωνιζομένων ἀπάντων τῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ μηδενὸς τὴν ἀντία τοιούτῃν ἀξιοῦντος.

qua in re nõ sapientiã aliquam vobis ostentabo, sed vestra ipsorum facta in exẽplum vobis afferam. vbi. n. experientia docet quid cõducat, quorsum opus est cõiectationibus? Meministis ab iisdẽ gentib. *olim*, vt nunc, irruptiones factas; alterã, in nostros, alterã, in sociorum nostrorum agros; eodem vtramq; tẽpore, C. Nautio & L. Minucio consulibus, anno abhinc, ni fallor, nono aut decimo. Ibi cum magnam fortemq; iuuentutis manũ aduersus vtramq; gentẽ emisissetis, alter cõsul, cum locorum difficultatibus exercitũ induere coactus esset, nihil efficere potuit; sed intra vallũ obsessus, deficiente cõmeatu, propemodum captus est: Nautius vero, q Sabinis se opposuerat, necessẽ habebat cõtinue cum iisdem cõfligere, ac ne inter suos quidem laborãtibus succurrere poterat. nec obscurũ erat, si Minucii exercitus in Æquis captus fuisset, Nautiũ quoq; cũ suo nõ potuisse Sabinos oppugnare diutius, coniunctis amborum hostiũ copiis. Cũ ergo talia reip. instarẽt pericula, ac ne in mœnia quidem esset concordia, quid reperistis auxilii? id quod omnium confessione toti rerum summę profuit, vrbemque calamitosæ ruinę proximam erexit. circa mediam noctem conueniistis in curia; ac designato magistratu penes quem vnum absoluta esset belli & pacis potestas, abrogatis ceteris magistratibus omnibus, antequam dies illuxisset, dictator dictus est optimus ille L. Quintius, qui ne in vrbe quidem tunc erat, sed ruri. a quo quæ exinde gesta sint, nostis. comparatis enim copiis idoneis, & periclitantem exercitum liberauit, & hostes vltus est, etiam duce illorum capto. hisque quatuordecim dumtaxat dierum spatio confectis omnibus, correctis etiam siquæ essent aliæ labes reipublicæ, fasces deposuit. nec quidquam erat quod, cum *ita* velletis, nouum magistratum vno die a vobis creari ac confirmari vetaret. Id ergo vobis exemplum imitandum censeo, & (quoniam aliud non possumus) dictatorem dicendum antequam hinc excatis. nam si hanc occasionem dimittamus, nõ est quod putetis vos a decẽuiris ad vllam consultationẽ amplius conuocatũ iri. Atq; vt legitima fiat dictatoris renũtiatio, interregnũ instituite, lecto ad eum magistratũ e ciuib. maximeidoneo. quod facere consueuistis, quũ neq; reges habetis, neq; consu-

Ὀφίαν οὐδεμίαν ἀποδείκνυμι ὑμῖν, τὰ δὲ πεπραγμένα ὑπ' ἐμοῦ ὑμῖν αὐτῶν παραδείγματα φέρων. ἔνθα γὰρ ἡ πεῖρα διδάσκει τὸ συμφέρον, τί δεῖ τοιαῦτα λέγειν; ἐκεῖ μέμνησθε ὅτι ἀπὸ τῶν αὐτῶν τούτων ἐθνῶν, ὥσπερ νῦν, δυνάμεις ἐνέβαλον, αἱ μὲν εἰς τὴν ἡμετέραν χῶραν, αἱ δὲ εἰς τὴν τῶν συμμάχων ἡμῶν, κατ' τὸν αὐτὸν ἀμφότερα χρόνον, Γαΐου Ναυτίου, καὶ Λουκίου Μινυκίου τὴν ὑπατείαν ἐχόντων, ἔννατον ἢ δέκατον ἔτος οἶμαι τοῦτο. τότε τίνων ἀποφλαύντων ὑμῶν νεότητα πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἐπ' ἀμφότερα τὰ ἔθνη, τὴν μὲν ἑτέρῳ τῶν ὑπάτων εἰς δυσχερείας ἀναγκαθέντι καταπλῆσαι τὸ στρατόπεδον, παρᾶξαι μὲν οὐδὲν ἐξεγένετο, πολιορκεῖσθαι δὲ ἐν τοῖς χαρακοῖς, καὶ κινδυνεύειν παντὶ τῶν ἐπιτηδείων ἀλῶναι· Ναυτίῳ δὲ ἀντικαθημένῳ Σαβίνων, μάχας ἀναγκαῖον εἶν τίθεσθαι πρὸς τοὺς αὐτοὺς συνεχεῖς, καὶ μηθ' οἷόν τε εἶναι τοῖς κάμνουσι τῶν στρατιωτῶν βοηθεῖν. εἰ δὲ τὸ οὐκ ἀδήλον ὅτι τὸ ἐν Αἰκανοῖς στρατιᾶς ἀναρπασθείσης, εἰ καὶ Σαβίνοις πολεμοῦσα ἀνεδέξατο, συνεχόντων εἰς ταὐτὸ τὸ πολεμίων ἀμφοτέρων. τοιούτων δὴ κινδυνεύων τὴν πόλιν πρὸς τάντων, καὶ εἰ δὲ τῶν ἐν τοῖς τείχοις ὁμονοούντων, ἵνα βοηθῶσι δύρεσθε ὑμεῖς; πρὸς μέσας νύκτας εἰς τὸ βουλευτήριον συνεχόντες· ὅπερ ὤνησεν ὁμολογουμένως πάντα τὰ πεπραγμένα, καὶ φερομένην τὴν πόλιν εἰς ἀτυχὲς πλαμμα ἀνορθωσεν· ἀρχὴν ἀπεδείξατε μίαν αὐτοκράτορα πολέμου καὶ εἰρήνης, ἁπάσας τὰς ἀρχὰς καταλύσαντες ἀρχὰς, καὶ πρὶν ἡμέραν δυεῖν, δικτάτωρ ἀποδεδεῖκται Λούκιος Κόϊντιος ὁ βέλτιστος, καὶ ἐν τῇ πόλει τότε ὤν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγροῖς. τὰ μετ' ταῦτα ἐστὶ δὴ πάντ' ἀνδρὸς τὰ ἔργα, ὅτι καὶ δυνάμεις ἀξιοχρέοις παρεσκευάσατο, καὶ τὸ κινδυνεῦον στρατόπεδον ἐρρύσατο, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπιμορήσατο, καὶ τὴν στρατηγὸν αὐτὴν αἰχμάλωτον ἔλαβε· καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις τεσσαρεσκαίδεκα μόναις ἅπαντα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ εἴ τι καὶ ἄλλο τοιοῦτον τὴν πολιτείας ἐπανορθωσάμενος, καὶ πέλετο τὰς ῥάβδους· καὶ ὁ κωλῦσον οὐδὲν ἐγένετο, νέαν ἀρχὴν ἐν ἡμέρᾳ κυρωθεῖσαν μιᾷ, βουλομένων ὑμῶν. τὸ δὴ τοιοῦτο ἀξίωμα μιμησαμένοις ὑμᾶς οἴομαι δεῖν, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ποιεῖν δυνάμθα, δικτάτορα ἑλέσθαι, πρὶν ἐντεῦθεν ἐξελθεῖν. ἐὰν γὰρ παραλείπωμθα τοῦτον τὸν καιρὸν, οὐκέτι συνάξουσιν ἡμᾶς οἱ δέκα βουλευσομένους πάρ' οὐδενός. ἵνα δὲ καὶ τὴν νόμους ἢ τῶν δικτάτορος ἀνάρρησις ἦν, τὸν μεσοβασίλεον ἀρχὴν ἐλέσθαι, τὸν ὑπατικὸν ἀφότερον οὐκ ἐξαίρετες τῆς πολιτῶν· ὃ ποιεῖν σύνηθές ἐστιν ὑμῖν, ὅταν μήτε βασιλεῖς ἔχητε, μήτε ὑπάτους iri. Atq; vt legitima fiat dictatoris renũtiatio, interregnũ instituite, lecto ad eum magistratũ e ciuib. maximeidoneo. quod facere consueuistis, quũ neq; reges habetis, neq; consu-

les, neque alium magiſtratum legitimum; vt nunc quoque non habetis. his.n. *decem* viris elapſum eſt imperii tẽpus, & faſces eis lege adempti. Hæc ſunt P C quæ facienda vobis cenſeo, & vtilia & poſſibilia. Ea vero ſententia cuius auctor eſt Cornelius, aperte tendit ad ſubuertendũ inter vos optimatum imperium. Vbi. n. decemuiri hoc belli prætextu ſemel armis potiti fuerint, vereor ne illis cõtra nos vtantur. nã qui faſces deponere recuſant, an arma deponẽt? His ergo reputatis, cauete illos homines, omnemq; illorum fraudem proſpicite. melius.n. eſt prouidere quam pœnitere: & improbis non credere, cordatius eſt, quam vbi eis credideris, eoſdem incuſare.

Hanc ſententiam cum dixiſſet Valerius, eamq; pleriq; oẽs (vt ex voce illorum coniicere facile erat) gratã haberent, & qui poſt eum ſurgebãt (erat enim iuniorum ſenatorum pars reliqua) hæc optima eſſe ducerent, poſtq̃ oẽs ſententias ſuas dixerant, & cõſultationi finis imponẽdus erat, Valerius poſtulabat vt ſententiarum diiudicatione a decemuiris propoſita, denuo ſenatores omnes ordine rogarentur; multiq; patrum, ſentẽtias paulo ante dictas retractare cupientes, iſtam eius petitionem approbabant; ſed Cornelius, cuius conſilium erat vt decẽuiris committeretur belli imperium, pro virili obſtitit, rem iam iudicatã eſſe dictitans, ac legitime deciſam, qd̃ ſuum quiſq; dediſſet ſuffragium. ideoq; dinumerari ſentẽtias iuſſit, nec amplius noui quidquã inceptari. Hæc cum ab vtroque magna contentione magnoq; clamore vrgerentur, ſciſſoq; in vtram q; partem ſenatu, Valerium iuuarent qui reip. confuſionem corrigi volebant; Cornelio autem patrocinarentur, qui peiores partes ſequebãtur, & aliquid periculi e *rerum* mutatione metuebant: decẽuiri, arrepta ex ſenatus diſſidio occaſione rei pro arbitratu gerendæ, in Cornelii partes concedũt. moxq; pgreſſus ex eis Appius ait: Conuocauimus vos P C, vt de bello aduerſus Æquos & Sabinos cognoſceretis; factaq; cuilibet dicẽdi poteſtate, a primis vſq; ad nouiſſimos, ſuo quẽq; loco ſententiã rogauimus. cũq; tres diuerſas ſententias dixerint, Claudius, Corneli⁹, & poſtremus Valerius, vos reliq; ſentẽtiis illis diiudicatis, quam quiſq; approbaretis, cunctis audientibus pronuntiaſtis. Quoniam ergo legitime peractis omnibus, Cornelii cõſilium plerisq; veſtrum viſum eſt optimum, palmam ei tribuimus, & pronuntiatam ab illo ſentẽtiam in tabulas referimus. Valerius autem, & qui ab eo ſtant, cum conſularem poteſtatem nanciſcentur, lites iam deciſas, ſi lubet, denuo in iudicium vocẽt, & conſilia a vobis omnibus approbata, faciant irrita. His dictis, ſcribam recitare iuſſit ſenatusconſultum, quo decemuiris delectus copiarũ & belli imperium dimiſit. Poſt hæc qui paucorum dominatui fauebant, magna cum audacia & ſtrepitu obambulabant, vt qui alteros ſuperaſſent, ſuũq; principatũ firmiſſime ſtabiliuiſſent, poſtquam ſemel armis potiti eſſent. Qui vero reip. quamoptime volebãt, mœſti ac timidi incedebãt, quaſi non amplius vlio in rep. munere potituri. ac mox ſe in multas partes ſciderunt. nam qui minus generoſa eſſent indole, victrici parti in omnib. cedere cogebantur. qui vero minus meticuloſi erant, depoſita reip. cura, ad quietum vitæ genus ſeſe applicabant. at qui generoſis erant animis, adſcitis ſibi ſuis ſodalibus, conſultabant quo modo & ſeipſos tueri, & reip. formam mutare poſſent. eorum ſodalitiorum duces erant, qui primi in ſenatu de decẽuiratus antiquatione differere auſi erant, L. Valerius, & M. Horatius: quĩ & ædes armis ſepſerunt, & ſeipſos famulorum clientumq; valida manu ſtiparũt, adeo vt nec vi aliqua poſſent obrui, nec manifeſti timoris argui. At qui nec victorum potentiæ adblandiri vellent, nec plane vacare cura reipublicæ, nec quietam vitam degere, quoniam difficile atque adeo ſtultum eſſe videbatur, ad conuellẽdam tantam potentiam, belli vim experiri, vrbem deſeruerunt. eorum dux erat vir illuſtris, C. Claudius, patruus Appii decemuirorum principis: vt ſatisfaceret promiſſo quod Appio nepoti coram ſenatu fecerat, cum ei vt magiſtratum deponeret, perſuadere non poſſet. ac ſequebatur eum magna tum ſodalium, tum clientum multitudo. Sed & reliqua ciuiũ turba, cum *ſeceſſionis* initium ab illo factum eſſet, non amplius clam & paulatim,

ποι, καὶ ὅσοι ἕκαστος ἀπεφήνατο πολίτων ἀκουόν-
των, ἢ προσετίθετο γνώμῃ. ἀπολίτων δὴ γενομένων
καὶ νόμους, ὅθεν οἷς πλείοσιν ὑμῖν Κορνήλιος ἐδόκει
τὰ κράτιστα ὑποθέσθαι, τοῦτον ἀπεφηνάμεθα νι-
κᾶν, καὶ τὴν ἀποδειχθεῖσαν ὑπὸ τούτου γνώμην
γράψαντες ἀνέφερομεν. δεομένου δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν
ἐσόμενοι, ὅταν αὐτοὶ τύχωσιν ἐξουσίας ὑπατικῆς, δί-
καις τε ἤδη τέλος ἐπιθύσας δικαστικοῖς ποιεῖσθαι, ἐὰν
αὐτοῖς φίλον ᾖ, καὶ βουλεύματα διεγνωσμένα ὑπὸ
πολίτων ὑμῶν, ἄκυρα καθιστάτωσαν. Ταῦτ' εἰπὼν, 10
καὶ τὸν γραμματέα κελεύσας ἀναγνῶναι τὸ προ-
βούλευμα, ἐν ᾧ τὴν καταγραφὴν τοῦ γράφοντος, καὶ τὴν
ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου τοὺς δέκα τοῦ λαοῦ ἐτέτα-
κτο, διέλυσε τὸν σύλλογον. μετὰ τοῦτο οἱ μὴ τῆς ὀλι-
γαρχικῆς ἑταιρείας, θαρροῦντες καὶ θρασυνόμενοι,
ὡς δὴ χρείττους τῶν ἑτέρων γενόντες, καὶ ἀναπεπαυ-
μένοι μὴ σφᾶς καταλυθεῖσαι τὴν δυναστείαν, ἐπ-
φδὴν ἅπαξ ὅπλων θέμενοι κύριοι· οἱ δὲ τὰ βέλ-
τιστα τῶν κοινῶν φρονοῦντες, ἀνιαρᾶς ἀναχείμενοι καὶ
περιφόβως, ὡς ἐνὸς τῶν κοινῶν ἐπὶ θυμούμενοι κύ- 20
ριοι· καὶ διέστησαν εἰς μέρη πολλά, τῶν μὲν ἀγενεστέ-
ρων τὰς φύσεις, ἄπτωτα συγχωρεῖν τοῖς κρατοῦσιν ἀ-
ναγκαζομένων· τῶν δὲ ἧττον φοβοδεῶν, ἀφιστάμενων
τῆς ὑπὲρ τῶν κοινῶν φροντίδος, καὶ τὸν ἀπραγμονα-
βίον μεταμορφουμένων· ὅσοις δὲ πολὺ ὁ θυναῖον
τοῖς ἔθνεσι τοῖς ἰδίας ἑταιρείας καθιστάμενοι,
καὶ συμφερομένων ὅτι φυλακῆ τε ἀλλήλων καὶ με-
τεμπαιάσει τῆς πολιτείας. τούτων δὲ τῶν ἑταιρειῶν ἡγε-
μόνες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Σολμήσαιλες ἐν τῷ συνεδρίῳ
περὶ καταλύσεως τῆς δεκαρχίας εἰπεῖν, Λεύκιος Ου- 30
αλέριος, καὶ Μάρκος Ὁράτιος, φραξάμενοί τε τὰς οἰ-
κίας ὅπλοις, καὶ φυλακὴν θεραπόντων καὶ πελατῶν
κρείττεσι περὶ ἑαυτοὺς ἔχοντες, ὡς μήτε τι ἐκ τῶν βιαίω
παθεῖν μηθὲν, μήτ' ἐκ τῶν φανεροῦ δικαίαν καταγνω-
σθῆναι. ὅσοις δ' οὔτε θεραπεύειν τὴν τῶν κρατούντων
ἐξουσίαν βουλομένοις ἐῶ, οὔτε μηδενὸς ὑπεστρέφετο
τῶν κοινῶν, οὔτ' ἐν ἀπράκτῳ ζῆν ἡσυχίᾳ καλὸς
ἐδόκει, πολεμεῖν τε δυὰ κράτος οὐ ῥᾴδιον, ἐπεὶ καθα-
ρεθεῖσαν δυναστείαν τηλικαύτην ἐφαίνετο δύνοντον
τῆς, καὶ ἔλιπον τὴν πόλιν. ἡγεμὼν δὲ τούτων ἀνὴρ ὅτι-
φανὴς Γάϊος Κλαύδιος, ὁ τοῦ κορυφαιοτάτου τῆς δε-
καρχίας Ἀππίου θεῖος, ἐμπεδῶν τὰς ὑποσχέσεις ἃς
ὅτι τῇ βουλῇ ἐποίησατο πρὸς τὸν ἀδελφιδοῦν, ὅτε
αὐτὸν ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἀξιοῖ, οὐκ ἔπεισεν· ἠκο-
λούθει δὲ αὐτῷ πολὺς μὲν ἑταίρων ὄχλος, πολὺς δὲ
πελατῶν. τούτου δὲ ἀρξαμένου, καὶ ὁ ἄλλο πολι-
τικὸν πλῆθος οὐκέτι λάθρα, καὶ κατ' ὀλίγους,

tis, quam quiſq; approbaretis, cunctis audientibus pronuntiaſtis. Quoniam ergo legitime peractis omnibus, Cornelii cõſilium plerisq; veſtrum viſum eſt optimum, palmam ei tribuimus, & pronuntiatam ab illo ſentẽtiam in tabulas referimus. Valerius autem, & qui ab eo ſtant, cum conſularem poteſtatem nanciſcentur, lites iam deciſas, ſi lubet, denuo in iudicium vocẽt, & conſilia a vobis omnibus approbata, faciant irrita. His dictis, ſcribam recitare iuſſit ſenatusconſultum, quo decemuiris delectus copiarũ & belli imperium dimiſit. Poſt hæc qui paucorum dominatui fauebant, magna cum audacia & ſtrepitu obambulabant, vt qui alteros ſuperaſſent, ſuũq; principatũ firmiſſime ſtabiliuiſſent, poſtquam ſemel armis potiti eſſent. Qui vero reip. quamoptime volebãt, mœſti ac timidi incedebãt, quaſi non amplius vlio in rep. munere potituri. ac mox ſe in multas partes ſciderunt. nam qui minus generoſa eſſent indole, victrici parti in omnib. cedere cogebantur. qui vero minus meticuloſi erant, depoſita reip. cura, ad quietum vitæ genus ſeſe applicabant. at qui generoſis erant animis, adſcitis ſibi ſuis ſodalibus, conſultabant quo modo & ſeipſos tueri, & reip. formam mutare poſſent. eorum ſodalitiorum duces erant, qui primi in ſenatu de decẽuiratus antiquatione differere auſi erant, L. Valerius, & M. Horatius: quĩ & ædes armis ſepſerunt, & ſeipſos famulorum clientumq; valida manu ſtiparũt, adeo vt nec vi aliqua poſſent obrui, nec manifeſti timoris argui. At qui nec victorum potentiæ adblandiri vellent, nec plane vacare cura reipublicæ, nec quietam vitam degere, quoniam difficile atque adeo ſtultum eſſe videbatur, ad conuellẽdam tantam potentiam, belli vim experiri, vrbem deſeruerunt. eorum dux erat vir illuſtris, C. Claudius, patruus Appii decemuirorum principis: vt ſatisfaceret promiſſo quod Appio nepoti coram ſenatu fecerat, cum ei vt magiſtratum deponeret, perſuadere non poſſet. ac ſequebatur eum magna tum ſodalium, tum clientum multitudo. Sed & reliqua ciuiũ turba, cum *ſeceſſionis* initium ab illo factum eſſet, non amplius clam & paulatim,

ſed palam & cõfertim e patria exceſſere cum vxoribus ac liberis. Qua re offenſus Appius & collegæ, conati ſunt *primum* impedire, clauſis portis, & correptis nonnullis *e ſecedẽtium numero*. ſed poſtea, cum metuerent, ne illi, ſi detinerentur, vires experirẽtur, cõſultius eſſe rati aduerſarios ex vrbe ſecedere, quam in vrbe turbas dare, patefactis portis, omnibus qui vellẽt, abeundi poteſtatẽ dedere: ſed domos eorũ ac patrimonia, & quęcumq; alia ſecũ in exiliũ aſportare non poterãt, velut militiæ deſertorũ, verbis quidẽ publico *erario* addixerunt, ſed reuera ſuæ factionis hominibus, quaſi ea a populo emiſſent, donarunt. Hæc delicta ſuperiorib. addita, patriciorũ ac plebeiorum animos multo magis a decemuiratu abalienarunt. Etenim ſi præter ſupradicta nil deliquiſſent amplius, viderẽtur mihi diu in eadem poteſtate permanere potuiſſe. (nam ſeditio, qua potẽtia illorum alebatur, in vrbe adhuc durabat, multisque de cauſſis ac longo tempore augeſcebat, efficiebatq; vt alteri alterorum malis lætarentur: plebeii, quod viderẽt deiectos patriciorũ animos, nec vllam amplius reip. partem penes ſenatum eſſe; patricii vero, quod viderent plebem amiſiſſe libertatem, ac ne minimum quidem poſſe, ex quo decẽuiri tribunitiam poteſtatẽ illi ademerant) ſed cum magna arrogantia aduerſus vtramque partem vterentur, nec vel in vrbe vel in exercitu moderatos ſe præberent, coegerunt omnes concordiam colere, ac magiſtratũ ipſorum antiquare, arma naĉtos occaſione belli. Poſtrema vero illorum delicta, ob quæ a plebe exſtinĉti ſunt, (nã eam potiſſimũ contumeliofis iniuriis exaſperauerant) erant huiuſmodi. Cũ decretũ de bello confirmaſſent, conſcriptis propere copiis ac trifariam diuiſis, duo agmina in vrbe reliquerũt, ad tutandas res domeſticas: quib. prærat Appius Claudius decẽuirorum princeps: & cum eo Sp. Oppius. cum tribus in Sabinos exiuerunt Q. Fabius, Q. Pœtelius, & Manius Rabuleius. cum reliquis quinque agminibus M. Cornelius, L. Minucius, M. Sergius, T. Antonius, & vltimus Cæſo Duellius, in bellum contra Æquos profecti ſunt. cui expeditioni ſe addiderant Latinorum & ceterorum

Decemuiri ciues magis ac magis offendunt.

Bellum foris, & remp. domi vt adminiſtrauerint.

ἀλλ' οὐκ τῶ φανερῶ καὶ ἀθρόου ἐξέλιπε τὴν πατρίδα, τέκνα καὶ γυναῖκας ἐπαγόμενοι. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον, ἀγανακτοῦντες τοῖς γινομένοις, ἐπεβάλλοντο μὴ κωλύειν, πύλας τε ἀποκλείσαντες, καὶ ἀνθρώποις ἱππεῦσι συναρπάσαντες· ἔπειτα· δέος γὰρ εἰσῆλθεν αὐτοῖς, μὴ πρὸς ἀλκὴν οἱ κωλυόμενοι βάπτωνται, καὶ λογισμὸς ὀρθὸς, ὡς κρεῖττον εἴη σφίσιν, οὐκ ποδὼν εἴ τοῖς ἐχθροῖς, ἢ μένοντας ἀνοχλεῖν· ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἀφῆκαν τοῖς θέλουσι ἀπιέναι, οἰκίας καὶ αὐτῶν καὶ κλήρους, καὶ ὅσα ἄλλα ὑπελείπετο ἀδυνατα ὄντα σὺν φυγῆς φέρεσθαι, λιποστρατίαν ἐπενεγκόντες, ἐδημόσιωσαν τοῦ λόγου, ὃ δὴ ἀληθὲς, τοῖς ἑαυτῶν ἑταίροις, ὡσανεὶ δῶρα τῶ δήμου τοῖς ἀθρόοις, ἐχαρίσαντο. Ταῦτα τὰ ἐγκλήματα πρὸς τὸν πρεσβύτερος, πολλῷ δυσμενέστερος ἐποίησε πρὸς τὴν δεκαρχίαν τοῖς πατρικίοις καὶ τοὺς δημοτικούς. εἰ μὴ οὖν μηδὲν ἐπεξήμαρτον ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις, δοκοῦσιν αὖ μοι πολὺ ὀλίγον τῆς αὐτῆς ἐξουσίας διαμεῖναι χρόνον· ἡ γὰρ φυλάττουσα τὴν δυναστείαν αὐτῶν στάσις, ἔτι διέμενεν ἐν τῇ πόλει, διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ διὰ πολλῶν αὐξηθεῖσα χρόνων· δι' ὃν ἔχαιρον ἑκάτεροι τοῖς ἀλλήλων κακοῖς· οἱ μὲν δημοτικοὶ, τὸ φρόνημα τῶν πατρικίων τεταπεινωμένον ὁρῶντες, καὶ τὴν βουλὴν οὐδενὸς ἔτι τῶν κοινῶν οὖσαν κυρίαν· οἱ δὲ πατρίκιοι, τὴν ἐλευθερίαν ἀπολωλεκότα τὸν δῆμον, καὶ μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχοντα μοῖραν, ἐξ οὗ τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν αὐτῶν οἱ δέκα ἀφείλοντο· αὐθαδείᾳ δὲ πολλῇ πρὸς ἄμφω τὰ μέρη χρώμενοι, καὶ οὔτ' ἐπὶ στρατοπέδου μετιόντες, οὔτ' ἐν τῇ πόλει σωφρονοῦντες, ὁμονοῆσαι πάντας ἠνάγκασαν, καὶ καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ὅπλων λαμπόντας κυρίους διὰ τὸν πόλεμον. τὰ δὲ ἀμαρτήματα αὐτῶν τὰ τελευταῖα, καὶ δι' ἃ κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου· τοῦτον γὰρ δὴ μάλιστα πρεσπλακίζοντες ἐξηγείσθω· τάδε ἦν. ὅτε ὁ πρὸς τοῦ πολέμου ψήφισμα ἐκύρωσαν, καταγράψαντες ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς τὰς δυνάμεις, καὶ τὴν τειχῆ νεῖμαντες, δύο μὲν τάγματα κατέλιπον ἐν τῇ πόλει, φυλακὴν τῶν ἐντὸς τείχους ἕνεκεν· ἡγεῖτο δὲ τῶν δύο τούτων τάγμάτων Ἄππιος Κλαύδιος ὁ πρεσβυτικὸς τῶν ὀλιγαρχίας, καὶ συνάπαν Σπόριος Ὄππιος. τρία δὲ ἔχοντες ἐξῆγον ἐπὶ Σαβίνους, Κόϊντος Φάβιος, καὶ Κόϊντος Πετίλιος, καὶ Μάνιος Ῥαβουλήϊος. πέντε δὲ τὰ λοιπὰ τάγματα παραλαβόντες Μάρκος Κορνήλιος, καὶ Λεύκιος Μινούκιος, καὶ Μάρκος Σέργιος, καὶ Τίτος Ἀντώνιος, καὶ τελευταῖος Καίσων Δουέλλιος, ἐπὶ τὴν πρὸς Αἰκανοὺς πόλεμον ἀφίκοντο. συνεστρατεύετο δὲ αὐτοῖς Λατίνων τε καὶ σύμμαχον ἐπικουρικὸν, οὐκ ἔλαττον τῆς πολιτικοῦ πλήθους. ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ἐχώρει κατὰ νοῦν, τοσαύτην μὴ οἰκείαν δυνάμιν ἐπαγόμενοι, τοσαύτην δὲ συμμαχίαν. οἱ γὰρ πολέμιοι καταφρονήσαντες αὐτῶν, ὅτι νεοσύλλεκτοι ἦσαν οἱ στρατιώτευόμενοι, πλησίον ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ τὰς τε ἀγορὰς ἀγορανόμους ἀφηρεῖτο, λοχῶντες τὰς ὁδοὺς, καὶ ὅτι τροφομὰς ἐξιοῦσιν ἐπεβίαζοντο, καὶ εἴ πολὺ ἱππεῖς εἰς χεῖρας ἔλθοιεν ἱππεῦσι, καὶ πεζοὶ πεζοῖς, πρὸς φάλαγγα μαχόμενοι, πάμπαν χὴ πλέον ἔχοντες ἀπηλαυνον, ἐθελοκακοῦντων οὐκ ὀλίγων σὺν πᾶς συμπλοκῇς, καὶ οὔτε τοῖς ἡγεμόσι πειθομένων, οὔτε ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις βουλομένων. οἱ μὲν οὖν ὅτι Σαβῖνοις στρατευόμενοι, σὺν τοῖς ἐλάττοσι κακοῖς σωφρονισθέντες, ἐκόντες ἔγνωσαν σκιλιτεῖν τὴν χάρακα· καὶ περὶ μέσας νύκτας ἀναστήσαντες τὸν στρατὸν, ἀπῆρον σὺν τῇ πολεμίας εἰς τὴν ἑαυτῶν, φυγῇ παραπλησίαν ποιούμενοι τὴν ἀνάζευξιν, ἕως ὅτι πάλιν Κρουστομέρναι, ἥ ἐστιν οὐ πρόσω τῆς Ῥώμης, ἀφίκοντο. οἱ δὲ σὺν Ἀλγιδῶ τῆς Αἰκανῶν χώρας θέμενοι τὴν παρεμβολὴν, πολλὰς καὶ αὐτοὶ λαμβάνοντες παρὰ τῶν πολεμίων πληγὰς, καὶ πρὸς τὰ δεινὰ μόνῳ ἀξιοῦντες, ὡς ἐπανορθωσόμενοι τὰς ἐλαττώσεις, οἴκτιστα πρόσταγματα ἔπαθον. ὡσάμενοι γὰρ ἐπ' αὐτοὺς οἱ πολέμιοι, καὶ τοὺς ὑποστάντας τὴν χάρακος καταβαλόντες, ἐπέβησαν τῶν ἐρυμάτων· καὶ καταλαβόμενοι τὸ στρατόπεδον, ὀλίγους μὲν ἄνας ἀμύνομένους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ πλείους σὺν τῷ διωγμῷ διέφθειραν. οἱ δὲ διασωθέντες σὺν τῇ φυγῇ, θαυμαστὴ τε οἱ πλείους, καὶ τὰ ὅπλα μικροῦ δεῖν πάντες ἀπολωλεκότες, εἰς πόλιν Τύσκλον ἀφικνοῦνται· σκευὰς δὲ αὐτῶν, καὶ ὑποζύγια, καὶ χρήματα, καὶ θεράποντας, καὶ τὴν ἀνίαν τῆς πολέμου πάντα σκυλεύσαντες οἱ πολέμιοι διήρπασαν. ὡς δὲ ἀπηγγέλη ταῦτα τοῖς κατὰ τὴν πόλιν, ὅσοι μὴ νεῖ ἐξεστοὶ τὴν ὀλιγαρχίας, καὶ οἱ τέως ἀποκρυπτόμενοι τὸ μῖσος, φανεροὺς ἐποίουν ἑαυτοὺς τότε, χαίροντες ὅτι τῶν κακοπραγίας τῶν στρατηγῶν· καὶ ἐν ἥδη η καρίεσσα χεῖρ πρὸς τὴν Ὁρατίου τε καὶ τὴν ὁδηγέμου, οὓς ἔφαν ἡμέρας εἶναι τῶν δημοκρατικῶν ἐπαρφάν. οἱ δὲ περὶ τὴν Ἄππιον τοῖς μὲν ὅπλα στρατοπέδου σκευαρχοῦσιν ὅπλα τε καὶ χρήματα, καὶ σῖτον, καὶ τὰλλα ὧν ἐδέοντο ἐπεχορήγουν, τά τε δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ σὺν πολλῇ ὑπεροψίᾳ λαμβάνοντες, καὶ αὐτὰ τῶν ἀπολωλότων ἀνδρῶν στρατολογήσαντες ἐξ ἁπάσης φυλῆς, τοὺς ὅπλα φέρειν δυναμένους ἀπέστελλαν, ὥστ' οὐκ πληρωθεῖσαι τοῖς λόχοις· τῶν τε κατὰ πόλιν ὑπτιμελῆ φυλακὴν ἐποιοῦτο, φρουρᾶς τοῖς ὑπεκφευγόντοις καταλαμβανόμενοι τόποις, μή τι λάθωσι πρὸς δικινήσαντες οἱ μετὰ τὸ ὁδηρίν σωεστῶτες.

ſociorum auxiliares copiæ, vrbanis non minores. ſed licet tantam tum e ciuibus tum e ſociis manum contraxiſſent, nihil tamen geſſerũt ex animi ſententia. nam hoſtes illos deſpicati, q; nouitios haberent milites, ex propinquo eis caſtra oppoſuerant; viisq; inſeſtis commeatus intercipiebant, & pabulatum exeuntes adoriebãtur: ac ſiquando equites cum equitibus, & pedites cum peditibus congreſſi in acie pugnarent, hoſtes vbiq; ſuperiores diſcedebant; quod non pauci data opera pugnarent ignauius, nec vel ducibus obedirent, vel cũ hoſte confligere vellẽt. Qui ergo in Sabinis militabant, leuioribus malis caſtigati, caſtra ſponte deſerere ſtatuerunt; ac nocte circiter media motis copiis, ex hoſtico in ſuum agrum ſe receperũt, regreſſũ fugæ ſimili, donec peruenere Cruſtumeriam; quod oppidum non procul vrbe diſtat. Qui vero in Æquorum regione caſtra in Algido poſuerant, cum & ipſi crebros ab hoſte ictus accepiſſent, & *nihilominus* ſe aduerſus mala obfirmarẽt, quaſi clades reparaturi, miſerandas perpeſſi ſunt ærumnas. nam hoſtes, facto in eos impetu, & de vallo deiectis ſiqui obſiſterent, tranſcenſis tandem munitionibus caſtris potiti, paucos quoſdam reſiſtentes interemerunt, complures in fuga trucidarunt. qui vero euaſerunt, magna ex parte vulnerati, ferme omnes amiſſis armis, Tuſculum peruenere. tentoria, iumenta, pecunias, famulitia, & reliquum belli apparatum, hoſtis diripuit. Quæ cum in vrbem renuntiata eſſent, ii qui paucorum dominatui aduerſabantur, & qui odium ante diſſimulauerant, tũc animos ſuos patefecerũt, læti ducum cladibus: eratque iam valida manus circa Horatium & Valerium, quos ſe optimatium factioni duces præbuiſſe dixi. Appius vero cum ſuis, collegis in caſtra miſit arma, pecunias, frumentum; ceteraque ſuppeditauit quibus indigerent, publicis pariter & priuatis magna cum ſuperbia abreptis: habitoque per omnes tribus delectu, in locum eorum qui perierant, ſubmiſit quotquot arma ferre poſſent, vt centuriæ *rurſum* ſupplerentur: ac præſidiis per opportuniora vrbis loca diſpoſitis, diligenter cauit ne Valerius cum ſuis clam quidquam moliretur.

tum collegis qui apud exercitus erãt, secreto mandauit vt sibi aduersantes e medio tollerent; ac clariores quidẽ, latenter perimerent; at quorũ minor haberetur ratio, eos aperte occiderẽt, semper intentato aliquo crimine, vt iuste necati viderentur. quod & factũ est. nam alii prædatũ ab eis emissi, alii ad deducẽdos cõmeatus, alii ad alias quaspiã necessitates bellicas ablegati, postq̃ e castris exierunt, nullibi amplius visi sunt. qui vero infimæ conditionis essent, quasi aut fugæ auctores fuissent, aut hostibus arcana enũtiassent, aut ordines non seruassent, propalam, ad terrẽdos ceteros, interficiebantur. Ita duplex milites absumebat exitium, dũ ii qui paucorũ dominatui fauebãt, in prœliis aduersus hostes interibant; qui vero optimatiũ partibus studebant, a ducibus tollebãtur. Sed & in vrbe multa talia ab Appii factione perpetrabãtur. ac ceterorũ quidẽ, licet non pauci occiderentur, minor a plebe habebatur ratio: sed vnius viri inter plebeios illustris, plurimisq; bellicę virtutis facinorib. conspicui, crudelis & impia cædes, quę in alteris castris, quib. tres duces præerant, perpetrata fuerat, oẽs qui illic erant, ad defectionẽ incitauit. erat aũt is qui occisus fuerat, Sicciusis q. centũ & viginti prœliis dimicauit, atq; ex omnib. fortitudinis p̃mia reportauit; quem dixi, cum iam per ætatẽ a militia liberatus esset, se belli aduersus Æquos sponte addidisse sociũ, cũ cohorte octingentorũ virorũ, qui licet & ipsi legitimæ militiæ numerum expleuissent, ducis tamẽ fauore expeditionem istam sequebantur: cum quibus ille ab altero consule ad hostiũ castra, velut in manifestum periculum (vt omnib. videbatur) ablegatus, & castris est potitus, & consulib. totius victorię caussa fuit. Hunc virum, quod contra exercitus duces, quasi ignauos ac belli imperitos, multos per ciuitatem sermones spargeret, Appius cum suis e medio tollere properans, humaniter ad colloquia inuitabat, ac rogabat vt secum de rebus castrensibus disquireret, & quanam ratione ducũ delicta corrigi possent, edissereret. tandẽ ei persuaserunt vt ipse in Crustumerina castra proficisceretur, sumpta legati potestate. est autem legati persona apud Romanos omnium honoratissima ac sacerrima, nec magistratus tantummodo potestatem ac vim habet, verum etiam inuiolabilem sacerdotalis ordinis

ἐπέσκηπτόν τε δὴ ἀπορρήτων τοῖς ὅπῃ τῶν στρατοπέδων στωμάρχοισι, τοὺς ἐναντιουμένους σφίσι ἀμαφθείρειν· τοὺς μὲν ὅπῃ φανῇς, ἀδήλως· ὧν ὁ ἐλάττων ὁ λόγος ἦν, ἀπὸ τοῦ φανεροῦ, προσφάσεις ἀεί τινας ὅπῃ φέροντας, ἵνα δικαίως δόξωσιν ἀποθανεῖν. καὶ ἐγίνετο ταῦτα. οἱ μὲν γὰρ, ὅπῃ προσνομαὶ ἀποσταλέντες ἐπ' αὐτῶν· οἱ δ', ἀγέραιν τῶν ἀπεμπόλων κομιζομένων· οἱ δ', ἄλλας τινὰς ὑπηρετήσαιτο πολεμικὰς χρείας, ἐξωθούμενοι τοῦ χάρακος, ἠδαμοῦ ἔτι ὤφθησαν. οἱ δ' ταπεινότατοι, φυγῆς ἀρχὴν καλησπερινθέντες, ἢ τὰ ἀπόρρητα προὐδίδοσαν τοῖς πολεμίοις ἐκφέροντες, ἢ τὰ ξένα μὴ φυλάττειν, ἐν τῷ φανερῷ καταπλήξεως ἔνεκεν τῶν ἀνδρῶν, ἀπώλλυντο. ἐγίνετο δὴ ἐκ τῶν τοῦ στρατιωτῶν ὀλεθρος, τῶν μὲν οἰκείων τῆς ὀλιγαρχίας, ἐν ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους συμπλοκαῖς ἀμαφθειρομένων· τῶν δὲ τῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτῶν καθίστασιν, ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἀπολλυμένων. πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ κατὰ πόλιν ὑπὸ τῶν τοῦ Ἄππιον ἐγίνετο. τῶν μὲν οὖν ἀνδρῶν, καίτοι συχνὰν ἀναιρουμένων, ἐλάττων τοῖς πλήθεσι λόγος ἦν· ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς ὅπῃ φανεστάτου τῶν δημοτικῶν, καὶ πλείστας ἀρετὰς ἐν τοῖς κατὰ πόλεμον ἔργοις ἀποδεξαμένου θάνατος ὠμὸς καὶ ἀνόσιος, ὅπῃ τελεσθεὶς ἐν πατρῴῳ τῶν στρατοπέδων, ἔνθα οἱ τρεῖς ἡγεμόνες ἦσαν, ἀπαυτῶς ἑτοίμοις ἐποίησε τοὺς τῶν ἀπόντων τοῖς ἐκεῖ. ὧν ὁ φονευθεὶς Σίκκιος, ὁ τὰς ἑκατὸν εἴκοσι μάχας ἀγωνισάμενος, καὶ δι' ἁπάσων ἀριστεῖα λαβών, ὃν ἔφιλο ἀπολελυμένον ἤδη στρατείας, ἀφ' τὸν χρόνον, ἐκούσιον τοῦ τοῖς Αἰκανοῖς συνάσκεσθαι πολέμου, σπεῖραν ἀνδρῶν ὀκτακοσίων ἐκπεπληρωκότων ἤδη τὰς κατὰ νόμον στρατείας, δύνοια τῇ τοῦ αὐτὸν ἐπαγόμενον· μεθ' ὧν ἀποσταλεὶς ὑπὸ θατέρου τῶν ὑπάτων, ὅπῃ ὁ στρατοπέδων τῶν πολεμίων, εἰς τοσόδηλον ὀλεθρον, ὡς πᾶσιν ἐδόκει, ὅ τε χάρακος ἐκκάτησε, καὶ τ' ὁλοσχερεῖς νίκης αἴτιος ἐγένετο τοῖς ὑπάτοις. ὅ τον τὸν ἄνδρα πολλοὶ ἐν τῇ πόλει διεξιόντα λόγοις κατὰ τῶν ὅπῃ στρατοπέδου στρατηγῶν, ὡς ἀνάνδρων τε καὶ ἀπείρων πολέμου, ἐκ ποδῶν ἀπευδοντίες ποιῆσαι οἱ τοῦ τὸν Ἄππιον, εἰς ὁμιλίας τοσοῦκαλοῦτο φιλανθρώποις, καὶ σωφρόνως ἐπιφορθωτεῖν τὰ τῶν στρατηγῶν ἁμαρτήματα, λέγων παρεκάλουν, καὶ τελευτῶντες ἔπεισαν ἐξελθεῖν ὅπῃ τὸν ἐν Κρυστομερείᾳ χάρακα αὐτὸν, ἐξουσίαν ἔχοντα πρεσβευτικόν. ἔστι δὲ πάντων ὑμιώτατον τε καὶ ἱερώτατον ὁ πρεσβευτὴς παρὰ Ῥωμαίοις, ἐξουσίαν μὲν ἄρχοντος ἔχων καὶ δυνάμιν, ἀσυλίαν δὴ καὶ σεβασμὸν

ἱερέως. ὡς δὲ ἀφίκετο, φιλοφρονουμένων αὐτὸν ἔχει τῶν ἡγεμόνων, καὶ δεομένων συστρατηγεῖν μένοντα, καὶ δωρεὰς τὰς μὲν διδόντων ἤδη, τὰς δὲ ὑποσχομένων, ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ μὲν θεόπτων ποιμαίνῃ, καὶ τῇ γεωτείᾳ τῶν λόγων οὐ σωφρόνως ὡς ἐξ ὅπῃ βουλῆς ἐλθόντος, στρατιωτικὸς ἀνὴρ, καὶ τὸν ἔγκοπον ἁπλοῖς, τά τε ἄλλα ἐπείθετο αὐτοῖς ὅσα συμφέρειν ὑπεκλάμβανε, καὶ τοῦτον ἀπόντων παρῆνε μεταγαγεῖν τὴν παρεμβολὴν εἰς τὴν πολεμίαν ἐκ τῆς ὀφετέρας· τάς τε βλάβας διεξιὼν τὰς τότε γινομένας, καὶ τὰς ὠφελείας ὑπολογιζόμενος ὅσας ἔμελλον ἐξεῖν μεταστρατοπεδευόμενοι. οἱ δ' ἀσμένως δέχεσθαι τὰς παραινέσεις σκηνάμενοι, Τί οὖν, ἔφασαν, ἐκ αὐτὸς ἡμῶν γίνῃ τῆς διαλύσεως, τόπον ὅπῃ τιθῆσθον τοῦ καταστεφάμενος; ἐμπειρίαν δὲ ἔχεις τῶν τόπων, διὰ τὰς πολλὰς στρατείας. λόγον δέ σοι δώσομεν ὅπῃ τὲ κτῶν ἀνδρῶν νέων ὀζώνων, ἐσταλμένων ὁπλίσεσι. σὺ δὲ ἵππος τε διὰ τὴν ἡλικίαν παρέσῃ, καὶ ὁ ὁπλισμὸς ὁ τοῖς τηλικούτοις πρέπων. ὑποδεξαμένου δὲ τοῦ Σικκίου, καὶ φίλοις αὐτήσαντος ἑκατὸν ὅπῃ λέκτοις, οὐδένα χρόνον ὅπῃ τρίβοντες, ἐκπέμποισιν αὐτὸν ἔτι νυκτὸς οὔσης, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας, ἐκ τῶν ἰδίων ἑταίρων τοὺς ἰταμωτάτους ὅπῃ λεξάμενοι· οἷς ἐπέσκηψαν ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα, μεγάλοις μισθοῖς τῆς ἀνδροφονίας ὑποσχόμενοι. ἐπεὶ δὲ πολὺ προσελθόντες ἀπὸ τοῦ χάρακος, εἰς χωρίον ἦλθον ὀχθηρὸν καὶ γενόπορον, καὶ χαλεπὸν ἵππῳ διεξελεῖν, ὅτι μὴ βάδιν ἀπίοντι, διὰ τὴν βραχύτητα τῶν ὀχθῶν, συνθήκας δόντες ἀλλήλοις, σῆφος ἐποίουν ὡς αἰχαρπάσοντες ἐπ' αὐτὸν ἀθρόοι. θεόπτων δὲ τις ὑπὲρ ἀπιστῆς τοῦ Σικκίου, τὰ πολεμικὰ ἀγαθὸς, εἰκάσας τὴν διάνοιαν αὐτῶν, μιμυτὴς γένεται τοῦ δεσπότου. κἀκεῖνος ὡς ἔγνω καταπλαθόμενον αὐτὸν εἰς διεχρείας, ἔνθα οὐκ ἐῶν δυνατὸν ἀνὰ κράτος ἐλάσαι τὸν ἵππον, καταλλεπαί τε, καὶ τὰς ὅπῃ τὸ ὄχθον, ἵνα μὴ κυκλωθείη τοῖς αὐτῶν, τὸ ὑπαστῆν μόνον ἔχων, τοῖς ὅπῃ τίθεσθαι ὑπεμένει. ὁρμησάντων δὲ πολλῶν ὄντων ἐπ' αὐτὸν, ἀποκλείεις μὲν ἅμα τοῦ πεντεκαίδεκα, θαυμαζόντων δὲ καὶ διπλασίοις. ἐδόκει δ' αὖ καὶ τοῖς ἀνδρὸς ἀπόνοιαν θαρρεῖν μαχόμενος, εἰ σωθήσεται ὁμόσε. οἱ δ' ἀρὰ συμφεισάντες ὡς ἄμαχόν τι εἴη χρῆμα, καὶ οὐκ ἂν ἔλοιεν αὐτὸν συγκλείσαντες, τὸ μὲν οὐκ ἀθρόοι ἀπεῖχον τὸ μάχης, τοσοῦτον δὲ ἀποσάντες, ἔδοξον οἱ μὲν σαυνίοις, οἱ δὲ χερμάσιν, οἱ δὲ ξύλοις· λίνοι δὲ αὐτῶν τοσοῦτοι ὄντες οὐκ τῶν πλακῶν τῶν ὀχθῶν, καὶ ὑψούμενοι τὸ κεφαλῆς, κατεκύλιον ὑπερμεγέθεις αὐτόθεν πέτρας, ἕως ὑπὸ πλήθους τῶν ἐξεναυλίας βαλλομένων, καὶ βάρους τῶν αὐτόθεν

venerationẽ. Eo cum peruenisset, benigne a ducibus exceptus, rogatusq; vt maneret belliq; gerẽdi consors esset, quin & donis partim iã datis, partim promissis illectus, dum, vt homo militaris & ingenio simplex, non animaduertit eas verborũ præstigias ad insidias esse comparatas, & in aliis quæ cõducere putabat, eis obsecutus est, & primum omnium castra in hosticum transferri suasit, cõmemoratis partim detrimentis quæ manẽtes acciperent, partim emolumẽtis quæ ex castrorum tralatione consecuturi essent. Illi, simulãtes se lubentib. animis accipere ista viri monita, Quin igitur, inquiunt, ipse nobis in mouendis castris præis, atq; idoneum eis locũ prospecularis? nã ob crebras expeditiones, magnam locorum peritiã habes. dabimus tibi lectorum expeditorũq; iuuenum centuriã armis instructam. tibi vero propter ætatem equus erit, & armatura dignitati respondens. Quod munus cum Siccius in se reciperet, centumq; lectos velites sibi posceret, nulla interpolita mora, cum multa adhuc nocte emittunt, & cum eo cẽtum milites, lectis e factione sua audentissimis quibusq; quibus mandarant vt illum interimerent, magna cædis mercede proposita. Hi cum lõgius a castris in cliuosum angustũq; locum peruenissent, qui ob cliuorum asperitatem equo difficilis esset, ac nõ nisi pedetentim peruadi posset, data inuicem tessera, conglobarunt sese, vt confertim eum inuaderent. Id cõsilium illorum coniectãs Siccius armiger, vir bello fortis, indicium hero facit. Qui vbi videt se cõclusum locorum difficultatibus, per quas equus vi adigi nõ posset, desilit: ac cõscenso cliuo, ne ab illis circumdetur, cum solo armigero impetum illorum sustinet. ibi cum omnes vna in illũ irruerent, occidit circiter quindecim, & ad triginta vulnerat. atq; vt videtur, ceteros etiam oẽs peremisset, si cũ eo congressi fuissent. sed illi vt cognouerunt eum cõminus deuinci non posse, nõ amplius manu cum oppugnarunt. sed eminus stantes, alii ceruis impetierunt, alii saxis manualibus, alii fustibus. quidamper obliquos cliuos ad superiora enixi, a vertice grandia in eum laxa deuoluerunt; donec tum a fronte missilium multitudine, tum a tergo ingruẽtium

Siccius deobliquos cliuos ad superiora enixi, a vertice grandia in eum laxa deuoluerunt.

ſaxorum pondere obrutus interiit. Quo mortis genere ſublato Siccio, cædis auctores in caſtra cum ſauciis remearunt, ac rumorem diſſeminarunt oppreſſos ſe fuiſſe hoſtium inſidiis, qui Siccium & ceteros quos primos habuerint obuios, trucidarint; ſeque poſt multa vulnera vix effugiſſe. Is rumor cunctis videbatur credibilis. Non tamen latuit facinus, licet in ſolitudine patratũ eſſet, nec vllius indicio proditum; a fato ipſo & omnium humanarum actionũ inſpectrice iuſtitia indubitatis argumentis cuictũ. cum enim exercitus dignum iudicaſſet publico funere eximiisque ſupra ceteros honoribus, tum ob alia multa, tũ quod in ſenectute, per quã ætatem a bellicis laboribus erat liberatus, ſponte ſe pro ſalute publica periculo expoſuiſſet, ſtatuunt contracta e tribus agminib. manu *idonea*, ad cadaueris inueſtigationem exire, vt tuto & honorifice in caſtra deportetur. Quod cum duces permiſiſſent, (metuebãt enim ne, ſi rei *tam* honeſtæ decentiq; obſtitiſſent, aliquã inſidiarum ſuſpicionem præberent exercitui) illi ſumptis armis exierunt. cumq; ad locum peruenniſſent, nec vllibi vel arbuſta vidiſſent, vel cauos hiatus, vel vllum alium locum qualis ſtruendis inſidiis ſolet deligi, ſed nudum euidentemque anguſto aditu cliuum, ſtatim ſuſpicati ſunt facinus. deinde vbi propius ad cadauera acceſſerunt, cum & Siccium ipſum & ceteros omnes inſpoliatos iacere cognouiſſent, mirabantur quomodo hoſtes hoſtibus deuictis neque arma neque veſtimenta detraxiſſent. tum perluſtratis circumcirca omnibus, vt nec equorum nec hominum vllum veſtigium inuenerunt, præter ea quę per viam apparebant, reputabant fieri non potuiſſe vt hoſtes in ſuos irruiſſent imperueſtigabiles, quaſi volucres, aut cælitus delapſi. Super hæc & reliqua omnia, cædis non ab hoſtibus, ſed ab amicis perpetratæ maximum argumentum erat, quod nullum hoſtile cadauer inueniretur. non enim ſine ſanguine Siccium occubuiſſe cenſebant, virum & animo & robore inuictum; nec *item* armigerum eius, nec ceteros qui vna occubuerant; præſertim quia comminus pugnatum eſſet. cuius rei argumentum ſumebatur e vulneribus. nam & Siccius ipſe multos habe-

ὑπὸ λιθοβολούντων, διέφθειραν αὐτόν. Σίκκιος μὲν δὴ διαύτης καταφροφῆς ἔτυχεν. οἱ δ' ἀφαιρεσάμενοι τὸν φόνον, ἧκον ὅπῃ τὸ στρατόπεδον ἀγοῖεν τοῖς τραυματίαις, καὶ διέσπειραν λόγον ὡς ὑπὸ φανεῖς αὐτοῖς πολεμίων λόχος τόν τε Σίκκιον ἀποκτείνειε, καὶ τοὺς ἄλλους ἄνδρας οἷς πρώτοις ἐνέτυχον, αὐτοί τε πολλὰ τραύματα λαβόντες, μόλις αὐτοῖς ἀποφύγοιεν. καὶ ἐδόκουν ἅπασι πιστὰ λέγειν. οὐ μὴν ἔλαθεν αὐτῶν τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐν ἐρημίᾳ τοῦ φόνου γενομένου, καὶ μηδένα μαρτυρεῖν ἔχοντος, ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς ἄπορα ὑπισχνουσῆς τὰ δικαιότατα δίκης ἐξηλέγχθη τεκμηρίοις ἀναμφισβητήτοις. οἱ γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τάφης τε δημοσίας ἄξιον ἡγούμενοι τὸν ἄνδρα, καὶ ἡμῶν τῶν ἄλλοις διαφορὰς, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ ὅτι πρεσβύτης ὤν, καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας πολεμικῶν ἀγώνων ἀπολυόμενος, εἰς κίνδυνον ἐκούσιον ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος, ψηφιζόντων συνελθόντες εἰς ἓν ἀπὸ τῶν τειῶν τραυμάτων, ἀξιοῦν θεῖν ὅπῃ τῶν αὐθρέσιν τοῦ σώματος, ἵνα μὴ πολλῆς ἀσφαλείας τε καὶ ἡμῖν ὅπῃ τῶν παρεμβολῶν παρακομισθείη. συγχωρησάντων δὲ τῶν ἡγεμόνων δ' ἀλλάξαι, μή τινα τῶν δόξοιεν αὐτοῖς ὑποψίαν περὶ τὸ πρᾶγμα βουλῆς, καλῷ καὶ πρεσήκοντι ἔργῳ ἐπιόντες, λαβόντες τὰ ὅπλα ἀφίεσαν. ἐλθόντες δὲ ὅπῃ τὸν τόπον, ὡς εἶδόν τε οὐδαμοῦ οὔτε δρυμοὺς, οὔτε φάραγγας, οὔτε ἄλλο τι χωρίον, ἔνθα ὑποκαθίζειν ἔστι λόχοις ἔδος, ἀλλὰ ψιλὸν καὶ πρόφαντον καὶ τεθοπρεφὲς ὄρθιον, δι' ὑποψίας ἔλαβον αὐτέως τὸ πρᾶγμα ἔν τε τοῖς νεκροῖς προσελθόντες, ὡς ἐθέασαντο τόν τε Σίκκιον αὐτὸν ἀσκύλευτον ἐρριμμένον, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπεκδυσάμενοι, εἰ θαυμαστὸν ἦν, εἰ πολέμιοι κρατήσαντες ἐλῃσαν, μήτε ὅπλα ἀφείλοντο, μήτε ἐσθῆτα περιέδυσαν. διερευνώμενοί τε τὰ παρίξ ἄπτωτα, ὡς ὅτε εἴδον ἵππων, ἢ τ' ἴχνος ἀνθρώπων οὐδὲν εὕρισκον, ἔξω τῆς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, πρᾶγμα ἀμήχανον ὑπελάμβανον εἶναι, πολεμίους ὑπεφαινῶν τοῖς σφετέροις ἀφανεῖς, ὡς πρὸ πτηνοὺς λίνας, ἢ δι' ἀπείρου. ὑπὲρ ἄπτωτα γὰρ τοῦτο, καὶ τὰ ἀνίκα. μέγιστον αὐτοῖς ἐφαίνετο τεκμήριον τὸ μὴ πρὸς ἐχθρῶν, ἀλλ' ὑπὸ φίλων τὸν ἄνδρα ἀπολωλέναι, ὃ μηδένα τῶν πολεμίων εὑρεθῆναι νεκρόν. ὃ δ' ἀκριβεστέρ' ἀν ἐδόκουν ἀπόδειξιν Σίκκιον, ἄνδρα καὶ ῥώμῃ καὶ ψυχῇ ἀνυπόστατον, οὐδὲ τῶν ὑπασπιστῶν, οὐδὲ τοῖς ἀνδρείοις τῆς συνωμοσίας πεσόντας, ἀνδρὸς τε καὶ ἐκ χειρὸς ἠρημένης τῆς μάχης. ἐτεκμήραντο δὲ τοῦτο ἐκ τῶν τραυμάτων. αὐτός τε γὰρ ὁ Σίκκιος πολλὰς εἰ-

χε πληγὰς, τὰς μὲν ὑπὸ χερμάδων, τὰς δ' ὑπὸ σαυνίων, τὰς δ' ὑπὸ μαχαιρῶν, καὶ ὁ ὑπασπιστὴς· οἱ δ' ὑπ' ἐκείνων διῃρημένοι πολύτες μαχαιρῶν, ἢ χερμάδων, ἢ σαυνίων, βέλους δὲ οὐδεμιᾶ. ἀγωνιστὴς δὲ μετὰ τοῦτο ἐθρύει, καὶ πολύτων βοὴ, καὶ πολὺς ὀδυρμός. ὡς δὲ κατωλοφύρατο τὸν συμφορὰν, ἀναμνησθέντες καὶ κομίσαντες τὸν νεκρὸν ὅπῃ τ' χάρασκα, πολλὰ τῶν στρατηγῶν καλεόντων, καὶ μάλιστα μὲν ἠξίουν τὸν τραβωτικὸν ἀποκλεῖναι νόμον τοῦς ἀνδροφόνους· εἰ δὲ μὴ, δικαστήριον αὐτοῖς ἀποδοῦναι τοῦ ἐγκλήματος. καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ κατηγορῆν μέλλοντες αὐτῶν. ὡς δὲ οὐδὲν αὐτῶν εἰσήκουον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τοῖς τε ἀνδρὰς ἐπεκρύφαντο, καὶ τὰς δίκας ἀνεβάλοντο, φήσαντες ἐν Ῥώμῃ λόγον ἀποδώσειν τοῖς βουλομένοις αὐτῶν κατηγορῆν, μαθόντες ὅτι τὸν στρατηγὸν ὁ ἐπιβουλεύσας ἰδὼν, τὸν μὲν Σίκκιον ἔθαψον, σκηνεμιδίοις τε ποιησάμενοι λαμπρὰ τάφῳ, καὶ πυρὰν νήσαντες ὑπερμεγέθη, καὶ τῶν ἀνῶν ἐπαρρόμενοι τὴν δυνάμιν, ὧν νόμος ἐστὶ ἀνδράσιν ἀγαθοῖς εἰς τὴν τελευταίαν ἡμῖν φέρεσθαι πρὸς δὲ τὴν δεκαδαρχίαν ἠλλοτριοῦτο ἀπόντες, καὶ γνώμην εἶχον ὡς ἀποστησόμενοι. ὁ μὲν δὴ πρὸς Κουσμέρδαν καὶ Φιδηνῶν στράτευμα, ἀφὶ τὸν Σικκίου τοῦ πρεσβυτοῦ θάνατον, ἐχθρὸν τοῖς πρεσβευταῖς τῶν πραγμάτων ἦν. ὁ δὲ ἐν τῇ Ἀλγιδῷ τῆς Αἰκφῶν χώρας καθηρημένον, καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει πλῆθος ἄπαν, ἀφὶ ταύτας ἐξεπολεμώθη τὰς αἰτίας πρὸς αὐτοῦς. ἀνὴρ ἐκ τῶν δημοτικῶν, Λεύκιος Οὐιργίνιος, οὐδενὸς χείρων τὰ πολεμικὰ, λόγου τινὸς ἡγεμονίαν ἔχων ἐν τοῖς πένητε πάγμασιν ἐπάρθη, τοῖς ἐπ' Αἰκφοῦς στρατευσαμένοις. τούτῳ θυγάτηρ ἔτυχεν οὖσα καλλίστη τῶν ἐν Ῥώμῃ παρθένων, ὃ παρῶν ὄνομα φέρουσα, τοῦ ἐνεγυήσαντος Λεύκιος, εἷς ἐκ τῶν δεδημοχηκότων, υἱὸς Ἰκιλίου τοῦ πρώτου καταστησαμένου τὴν δημοχικὴν ἐξουσίαν, καὶ πρώτου λαβόντος. ταύτην τὴν κόρην ὑπέγαμον οὖσαν ἤδη θυγατρὸς μία Ἄππιος Κλαύδιος ὁ τῆς δεκαρχίας ἡγεμὼν, ἀναγινώσκουσαν ἐν γραμματικῷ· τοῦ δὲ τὰ διδασκαλεῖα τῶν παίδων τότε πρὸς τὴν ἀγορὰν· ἀθρεῖ τε ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς παιδὸς ἑάλω, καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἔξω τῶν φρενῶν ἐλύετο, πολλάκις ἀναστρεφόμενος πρὸς ἐκείνην ὅ διδασκαλεῖον, ἤδη κρατούμενος ὑπὸ τοῦ πάθους. ὡς δὲ οὐκ ἠδύνατο πρὸς γάμον αὐτὴν λαβεῖν, ἐκείνῃ τε ὁρῶν ἐγγεγυημένῃ ἑτέρῳ, καὶ αὐτὸς ἔχων γυναῖκα γαμετὴν· καὶ ἅμα δὴ ἀξιῶν οὐκ δημοτικοῦ ἀνδρὸς πρέπειν γάμον,

bat ictus partim lapidibus manualibus, partim verutis, partim gladiis inflictos; itidemque armiger: at qui ab eis occiſi fuerant, omnes gladiorum, lapidũ manualium, aut verutorum, nullius autem ſagittæ veſtigium vlla in parte præferebant. Poſt hæc magna omnium ſubſecuta indignatio, vociferatio, & comploratio. Vbi vero deplorata viri calamitate, ſublatum cadauer in caſtra retulere, magna vociferatione duces inclamarũt, ac poſtularunt vt vel homicidæ ſibi ad necem lege militari dederentur; vel extemplo daretur iudicium. multi enim erant qui eos accuſare parati eſſent. Sed cum duces aures eis negarent, occultatisq; homicidis iudicium differrent, ac Romæ cauſſam dicturos reſponderent, ſiqui accuſare vellent, vbi animaduerterunt ducum inſidiis perpetratum eſſe facinus, Siccium ſepeliuerunt, exſequiis ſplendidiſſime celebratis, grandique rogo exſtructo, ac ceteris pro virili perſolutis, quibus in præſtantes viros extremus honos conferri ſolet. mox omnium animi a decemuiratu alienati, de defectione cogitare cœperunt. Apud Cruſtumeriam igitur ac Fidenas exercitus ob Siccii legati cædem infenſus erat iis qui rerum potiebantur. Qui vero Æquis in Algido oppoſiti erant, & tota multitudo vrbana, has ob cauſſas in eos exaſperati ſunt. Vir quidam ex plebeiis, L. Virginius, nullo bellicis virtutibus inferior, inter quinque agmina Æquis oppoſita, centuriæ cuidam dux præfectus erat. ei filia erat pulcherrima inter Romanas virgines, paternum nomen gerens; quam vnus e tribunorum collegio ſibi deſponderat, L. Icilius, eius Icilii filius, qui tribunitiam poteſtatem primus inſtituerat, & primus acceperat *ac geſſerat*. Eam puellã iam nubilem Appius Claudius decemuirorũ princeps in ludo litterario legentem conſpicatus, (erat autem tunc ludus litterarius in foro) & tunc ſtatim puellæ forma captus eſt, & magis indies extra ſe abripiebatur, dum amore iam correptus, ludum multoties obire cogeretur. cum vero per connubium ea potiri non poſſet, quod & illam alteri deſponſam videret, & ipſe vxorem haberet; nec item e plebeio genere vxorem ducere vellet, tum pro-

App. Claudius infano Virginiæ amore captus, puella vi potiri nititur.

pter humiliorem eius conditionem, tum propter legem quam ipse in XII tabulas retulerat; puellam primũ pecuniis corrumpere conatus est, semperque mulieres aliquas ad nutrices eius misit: (nam matre orbata erat puella) illisque & dedit multa, & datis maiora promisit. eis autẽ per quas nutrices sollicitabat, interdicebat ne indicarent quis puellæ amator esset, sed tantum dicerent esse aliquem qui & bene & male quibus vellet facere posset. Quas cum persuaderi nõ posse videret, immo puellam diligentius quam ante custodiri, amore inflammatus, audaciorem rationem inire statuit. arcessito igitur vno e clientibus suis, M. Claudio, homine audace, & ad quæuis obsequia prompto, amorẽ ei patefecit; edoctumq; quid ab ipso fieri ac dici vellet, amandat cum impudentissimorum hominum manu satis magna. Is vbi ad ludum litterarium venit, virginem arripit, ac palam per forum ducere nititur. Sed cum exorto clamore magna cõfluxisset turba, cuius interuentu puellam non poterat ducere quo volebat, ad magistratum accurrit. sedebat autem tunc pro tribunali Appius solus, caussas audiens, & ius petentibus reddens. vbi cum ille *caussam* dicere pararet, magna indignatio magnusque clamor e circumstantium corona coortus est, cunctis postulantibus vt exspectaret donec cognati puellæ adessent. quod cum fieri iussisset Appius, paulo post adfuit & auunculus virginis P. Numitorius, adductis secum multis amicis & cognatis, vir inter plebeios spectabilis: nec multo post L. Icilius, cui puella a patre desponsa erat, valida plebeiorum iuuenum manu stipatus. qui cum ad tribunal peruenisset adhuc anhelans, sublimemque trahens spiritum, quærebat quisnam ausus esset ciuis filiam tangere, & quidnam sibi vellet. Ibi facto silentio, M. Claudius qui puellam arripuerat, talem orationem habuit: Nihil temeritatis aut violentiæ a me in puellam perpetratum est, Appi Claudi: sed cum herus eius sim, per leges eam assero. quo modo autem mea sit, audi. Est mihi ancilla paterna, quæ iam admodum longo tempore mihi seruit. ea cum esset grauida, Virginii vxor, ad quam familiariter itabat, ei persuasit, vt cum peperisset, infantem sibi daret. quib. promissis

"ὃν αὐτὸς ὢν τῶν δώδεκα δέλτοις ἀνέγραψε, ὃ μὴ πρότερον ἐπιεράθη ἀφθεῖραι χρήμασι τὴν κόρην, καὶ πρεσβεύεν ἀεί τινας πρὸς τὰς τροφοὺς αὐτῆς γυναῖκας· ἐῶν γὰρ ὀρφανὴ μηδεὶς ἡ παῖς· διδοὺς τε πολλὰ, καὶ ἔτι πλείονα τῶν διδομένων ὑπισχνούμενος. παρηγόρει δὲ τὰς πειρωμένας τὰς τροφοὺς, μὴ λέγειν εἴς ὁ τῆς κόρης ἐραστὴς, ἀλλ' ὅτι τῶν δυναμένων τὶς ἂν ποιῆν οὗ βουληθείη, καὶ καλῶς. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ φυλακῆς ἐώσας τὴν κόρην χρείττονος ἢ πρότερον ἀξιουμένην, φλεγόμενος ὑπὸ τῶν πάθους, τὴν ἱπαμφοτέραν ἔγνω βαδίζειν ὁδόν. μεταπεμψάμενος δή τινα τῶν ἑαυτοῦ πελατῶν, Μάρκον Κλαύδιον, ἄνδρα τολμηρὸν, καὶ πρὸς πᾶν ὑπηρεσίαν ἕτοιμον, τό τε πάθος αὐτοῦ δηλοῖ τῶν, καὶ διδάξας ὅ,τι ποιῆν αὐτὸν ἐβούλετο καὶ λέγειν, ἐπιστέλλει συγγενοῖς τῶν δυναδεστάτων ἐπαγόμενον. ὁ δὲ πρόθυμος γενόμενος ὅτι τὸ διδασκόμενον, ὅτι λαμβάνει τὴν παρθένον, καὶ φανερῶς ἄγειν ἐβούλετο δι' ἀγορᾶς. κραυγῆς δὲ γενομένης, καὶ πολλοῦ συνδραμόντος ὄχλου, κωλυόμενος ὅποι προήγετο τὴν κόρην ἄγειν, ὅτι τὴν ἀρχὴν προσιόντα. ἐκάθητο δὲ ὅτι τῶ βήματος τὴν καῦτα μόνος Ἄππιος, ζημιοῦν τε καὶ δικάζων τοῖς δεομένοις. βουλομένου δὲ αὐτὸ λέγειν, κραυγή τε καὶ ἀνθρώπων ἐῶν ὢν τῶ περιεστῶτος ὄχλου, πόνων ἀξιούντων περιμένειν, ἕως ἂν ἔλθωσιν οἱ συγγενεῖς τῆς κόρης· καὶ ὁ Ἄππιος οὕτως ἐκέλευσε ποιῆν. ὡς δὲ ὀλίγος ὁ μεταξὺ χρόνος ἐγένετο, καὶ παρῶν ὁ πρὸς μηδεὸς θεῖος τῆς παρθένου Πόπλιος Νομιτόριος, φίλοις τε πολλοῖς ἐπαγόμενος, καὶ συγγενεῖς, ἀνὴρ ὢν τῶν δημοτικῶν ἐμφανὴς, καὶ μετ' οὐ πολὺ Λεύκιος ὁ πρὸς τῶ πάθος ἐπεγνωκὼς τὴν κόρην, χεῖρα περὶ αὐτὸν ἔχων νέων δημοτικῶν κρατεράν. ὡς δὲ παρ' βῆμαθι προσῆλθεν ἀναμένων ἔτι, καὶ μετέωρος ὁ πνεῦμα, λέγειν ἠξίου τίς ἐστιν ὁ τολμήσας ἅπτεσθαι παιδὸς ἀστῆς, καὶ τί βουλόμενος. σιωπῆς δὲ γενομένης, Μάρκος Κλαύδιος ὁ τῆς παιδὸς ἁπτόμενος, τοιῶτον διεξῆλθε λόγον· Οὐδὲν οὔτε προπετὲς, οὔτε βίαιον πέπρακτά μοι περὶ τὴν κόρην, Ἄππιε Κλαύδιε· κύριος δὲ αὐτῆς ὤν, κατὰ τοὺς νόμους ἄγω. οὗ δὲ ἕνεκεν ἐστὶν ἐμὴ, μάθε. ἔστι μοι θεράπαινα πατρικὴ, πολλοῖς πόνοις δουλεύουσα χρόνοις. τούτῃ κύουσαν ἡ θεραπαινίς μου γυνὴ ἐπίστευσε καὶ οἰκοδίαν οὖσαν ἔπεισεν, ἐὰν τέκῃ, δοῦναι τὸ παιδίον αὐτῇ. κἀκείνη φυλάττουσα τὰς ὑποσχέσεις, γενομένης αὐτῇ τοῦτο θυγατρὸς, ἐπεὶ ἔσκηψατο νεκρὸν τεκεῖν, τῇ δὲ Νομιτορία δίδωσι τὸ παιδίον· ἡ δὲ λαβοῦσα, ὑποδέχεται, καὶ θέφει, παίδων τὲ οὔτε ἀῤῥένων οὔτε θηλείων οὖσα μήτηρ. πρότερον οὖν ἐλαύνειν με τοῦτο· νῦν δὲ ἀφ' μιμύσεως ὀπτανοῖς, καὶ μάρτυρας ἔχων πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ τὴν θεραπαιναν ἀξιπιστοῦσ, ὅτι τ' κοινὸν ἀπόῤῥητον καταφεύγω νόμον, ὃς οὐ τῶν ὑποβαλλομένων, ἀλλὰ τῶν μητέρων εἶναι τὰ ἔκγονα δικαιοῖ, ἐλεύθερον τὲ οὐσῶν, ἐλεύθερα, δούλων δὲ, δοῦλα, τοῖς αὐτοῖς ἔχοντα κυρίοις, οἷς αὐ καὶ αἱ μητέρες αὐτῶν ἔχουσι. κατὰ τὸν τὸν νόμον ἀξιῶ τὴν θυγατέρα τῆς ἐμῆς θεραπαίνης ἄγειν, καὶ δίκας ὑπέχειν βουλόμενος· ἐὰν δὲ αὐτὴ ποιῆταί τις, ἐγγυητὰς καταστῆσαι ἀξιόχρεως, ἀξιῶν αὐτὴν ὅτι τὴν δίκην· εἰ δὲ παρεῖαν βουλεται τις, ἡγεῖσθαι σφέτερον ἔστι, μοι ὅτι σου λέγειν τὴν δίκην αὐτίκα μάλα, καὶ μὴ διεγυᾶν τὸ σῶμα, μήτ' ἀναβολὰς τῶν πραγμάτων προσλέγειν. ὁποτέρας δὴ αὐτοῖ βουληθῶσι τῶν αἱρέσεων ἐλέσθαι. Τοιαῦτα εἰπόντος Κλαυδίου, καὶ πολλὴν προσθέντος δέησιν, ὑπὲρ τὸ μηδὲν ἐλαττωθῆναι τῶν ἀντιδίκων, ὅτι πελάτης ἐῶν, καὶ ταπεινὸς, παραλαβὼν τ' λόγον ὁ τῆς κόρης θεῖος, ὀλίγα, καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς τὸν ἀρχόντα εἰρῆσθαι προσήκοντα, εἴπε· πατέρα μὲν οὖν εἶναι τὸν κόρης λέγων θεραπαίνιον ὢν τῶν δημοτικῶν, ὃν ἀποδημεῖν τραπόμενον ὑπὲρ τῆς πόλεως· μητέρα δὲ γενέσθαι Νομιτορίαν, τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν, σώφρονα καὶ ἀγαθὴν γυναῖκα, ἐῶν οὐ πολλοῖς προτέρεν ὀνειδοῖς ἀποθανεῖν. γράψαν δὲ τὴν παρθένον ὡς ἐλεύθερα καὶ ἀστῆ προσῆκεν, ἀξιοῦσθαι κατὰ νόμον Ἰκιλίῳ, καὶ τέλος αὐ ἐγκεκέναι τ' γάμον, εἰ μὴ γάπον ὁ πρὸς Αἰκανοὺς ἔτη πόλεμος. ὢν δὲ ποῖς μεταξὺ χρόνοις ὢν ἐλαπόνων ἢ πενταεκαίδεκα διῆλυθότων ἐτῶν, οὐδὲν ἐνοῦτον ὑπεκρήσαντα πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν Κλαύδιον· ὑπὲρ γάμον ἡ παῖς ἔχειν ὤφειν, καὶ ἀναφέρειν τὴν ὄψιν δοκεῖ, ἐρῶντα ἥκειν, ἀναγκαῖον συνοφαντήμα πλάσαντα, ὢν ἀπὸ τ' ἐαυτῆ γνώμης, ἀλλὰ καλεσθαι μένον ὑπ' ἀνδρὸς ἁπάσαις οἰομένου δεῖν ταῖς ὑπεθυμίαις ὢν πρωτὸς ἔπου χαρίζεσθαι. τὴν μὴν οὖν δίκην αὐτὸν ἔφη τὸν πατέρα πρὸς τῆς θυγατρὸς ἀπολογήσεσθαι πρὸς ἡμῶν ἀπὸ τῆς γραλείας· τὴν δὲ τῶ σώματος αὐτοποίησιν, ὃν ἔδοξ ἡγεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους, αὐτὸς ποιῆσθαι, θεῖος ὢν τῆς κόρης, καὶ τὰ δίκαια ὑπέχειν· οὐδὲν ἀξιῶν οὔτε ξένον, οὔτε ὁ

seruatis illa, cum hæc ei nata esset filia, apud nos simulauit se mortuum edidisse fœtum, ac Numitoriæ infantem dedit. quæ partum acceptũ suppositi, ac pro suo educauit; quũ nullam nec masculam nec fœmineam procrearet sobolem. Id me hactenus latuit. nunc vbi per indicia rem cognoui, testesq; multos ac fide dignos habeo, adhibita etiã in quæstionem ancilla, ad communem omnium legem confugio, quæ non supponentium, sed matrum esse natos iubet; ac si matres liberæ sint, eos liberos esse vult; si seruæ, seruos; & quidẽ eorundem dominorum, quibus matres eorum seruiunt. Per hanc legẽ, ancillæ meæ filiam abducẽdam mihi posco, paratus me iudicio submittere. quodsi quis sibi eam vindicet, idoneos eius iudicio sistendæ vades dabo. sin extemplo quis litẽ decidi mauult, paratus sum iamiam caussam apud te dicere, nec interpositis pro ea fideiussoribus, rei dilationem quærere. quorum vtrum velint, illis eligendi optionem facio. Hæc cum dixisset Claudius, additis assiduis precibus, ne sui quam aduersariorũ minor haberetur ratio, quod cliens & abiectus esset, puellę auunculus sumptis dicẽdi partibus, pauca & ea dumtaxat quæ apud magistratum dici attinebat, disseruit: patrem puellæ esse Virginium, plebeii ordinis virum; qui nũc peregre pro rep. militet: matrem vero fuisse Numitoriam, sororem suam, castam & probam fœminam; quæ ante annos non multos obierit. virginemque educatam vt liberam & ciuem decet, legitimo connubio iunctam esse Icilio; ac peractas iam fuisse nuptias, nisi eas bellum aduersus Æquos impedisset. cum vero interea temporis non minus quindecim elapsi sint anni, nihil tale aduersus ipsos dicere ausum Claudiũ: nunc postquã nubiles annos attigit & forma præstare videtur, amore captum venire, atque impudentem calumniam fingere, non ex suo ingenio, sed instructum ab homine qui omnibus suis cupiditatibus quocumque modo gratificandum arbitretur. Quod igitur ad litẽ attineat, patrem ipsum militia reuertum caussam pro filia dicturum esse. corporis vero vindicationem quæ legibus debeatur, se sibi vsurpare, qui puellæ sit auunculus, & paratum subire iudicium. nec se peregrinũ *ac nouum* aliquid petere, nec quod

ceteris Quiritibus ius non concedat, etiamsi non omnib. hominibus; cum quis e libertate in seruitutem asseritur, ius eius esse nõ penes eum qui libertatem adimit, sed penes eum qui tuetur, vsque ad litis cognitionem. aiebatq; eius iuris defensionẽ ad Appium pertinere multis de caussis: primum, quod eam legem inter ceteras in XII tabulas retulisset: deinde, q̃ decemuirorum esset princeps: adhæc quod præter cõsularem potestatem, accepisset etiam tribunitiã, cuius præcipuum munus sit infirmis & desertis ciuibus succurrere. rogabatque vt virginem quæ ad ipsum confugisset, miseraretur, matre iampridem orbatam, nunc vero & patre destitutam; quæ non *modo* de auitorũ bonorum amissione periclitetur, verum etiam de amissione mariti, patriæ, & (quod omnium humanorum bonorũ maximum esse videatur) libertatis. Demum cum lamentatus esset cõtumeliam quæ puellæ subeunda esset, magnamque in circumstantium animis commiserationem excitasset, de litis *decidendæ* tempore sic verba fecit: Quoniam eam Claudius cito decerni vult, cum tamen intra quindecim annos de nulla conquestus sit iniuria, alius quispiam in eiusmodi discrimine, atrocem sibi iniuriam fieri quereretur, atque vt par est stomacharetur, & tunc *demum* caussam agere vellet, quũ pace restituta & reuersis omnibus qui nunc in castris militant, testium, amicorum & iudicum copia datur vtrique illorum qui ius experiuntur; ciuiles & æquas caussas afferens, & in rep. Rom. vsitatas. sed nobis, inquit, nõ opus est verbis, nec pace, nec amicorum ac iudicum turba; nec in destinata iudiciis tempora rem differimus: sed & in bello, & in amicorum inopia, & apud parum ęquos iudices, & extemplo caussam agere parati sumus: tãtum dumtaxat temporis spatium a te petimus Appi, quanto puellæ pater e castris *huc* aduenire possit, ad queritandam fortunã suam, caussamq; suopte marte defendendam. Quę cum Numitorius dixisset, & circumstãs turba magno clamore significasset iusta esse illius postulata, Appius suspẽsa paulisper responsione, Equidẽ, inquit, nõ ignoro legẽ de fideiussione super iis qui in seruitutẽ asseruntur, latã; quæ non sinit mancipiũ vsq; ad litis cognitionẽ penes abripientem esse; nec legem fregerim quam ipse

μὴ τοῖς ἀνδρείοις ἀποδίδῳ Ῥωμαίοις δίκαιον, εἰ καὶ μὴ πᾶσιν αὐθεφέποις, σώματος εἰς δουλείαν ἐξ ἐλευθερίας ἀγομένου, μὴ τὴν ἀφαιρούμενον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὴν φυλάττοντα, κύριον εἶναι μέχρι δίκης. ἔφη τε ἀφ' πολλὰς αἰτίας προσήκειν ὦ Ἄππιε, φυλάττειν τοῦτο δίκαιον· πρῶτον μὲν, ὅτι τὴν νόμον τοῦτον ἅμα τοῖς ἀνδρείοις ἐν ταῖς δώδεκα δέλτοις ἀνέγραψεν· ἔπειθ', ὅτι τῆς δεκαρχίας ἡγεμών· πρὸς τούτοις, ὅτι μετὰ τῆς ὑπατικῆς ἀξιώσεως καὶ τὴν δημαρχίαν προσλήφῃ, ἧς εἶναι κράτιστον ἔργον, τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἐρήμοις τῶν πολιτῶν βοηθεῖν. ἀξίου τε τὴν καταπεφευγυῖαν ἐπ' αὐτὸν ἐλεῆσαι παρθένον, μηδὲν μὲν ὀρφανὴν ἔτι πάλαι, πατρὸς δὲ ἔρημον ἐν τῷ χρόνῳ, κινδυνεύουσαν δ' χρημάτων ἀποστερηθῆναι προγονικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνδρὸς, καὶ πατρίδος, καὶ πάντων ὁ μέγιστον εἶναι δοκεῖ τῶν αὐθεφέπτων ἀγαθῶν, τῆς τῶν σώματος ἐλευθερίας. ἀνακλαυσάμενος τὴν ὕβριν εἰς ἣν ἔμελλεν ἡ παῖς προδιδόσεσθαι, καὶ πολὺν ἐν τῷ παρόντων κινήσας ἔλεον, περὶ τοῦ χρόνου τὸ δίκης ἔφη τελουμένων· Ἐπειδὴ παχεῖαν αὐτῆς βούλεται ἡμέρας τὴν κρίσιν ὁ Κλαύδιος, ὁ μηδὲν ἠδικῆσθαι φάμενος ἐν τοῖς πενθεκαίδεκα ἔτεσιν, ἕτερος μὲν ἂν τις ὑπὲρ τηλικούτων ἀγωνιζόμενος, δίκαιος ἔδοξε, καὶ ἡδυάκλαυστος ἂν ὁ εἰκὼς, ὅταν εἰρήνη ᾖ, καὶ πάντες ἔλθωσιν οἱ νῦν ὄντες ὅπου τραπέζου, τότε τὴν δίκην ἀξιοῦν ἀπολογεῖσθαι, ὅτε καὶ μαρτύρων ἀπεία καὶ φίλων καὶ δικαστῶν ἀμφοτέροις ἔστι τοῖς δικαζομένοις, πολιτικὰ καὶ μέτεια πράγματα παρεφέρων, καὶ τὴν Ῥωμαίων σωνῆθη πολιτείαν· ἡμεῖς δ', ἔφη, λόγων οὐδὲν δεόμεθα, οὔτε εἰρήνης, οὔτε ὄχλου φίλων καὶ δικαστῶν, οὔτε εἰς τοὺς δικαστικοὺς χρόνους τὸ πρᾶγμα ἀναβαλλόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν ἀπορίᾳ φίλων, καὶ οὐκ ἐν ἴσοις δικαστᾶς, καὶ παραχρῆμα ὑπομένομεν ἀπολογεῖσθαι, βραχὺν αἰτησάμενοι παρὰ σοῦ χρόνον, Ἄππιε, ὅσος ἱκανός ἐστι παρὰ τῆς κόρης ἀπὸ τραπέζου παραμυθήσεται, τὰς ἰδίας ἀποδύρασθαι τύχας, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν δίκην ἀπολογήσασθαι. τοιαῦτα τοῦ Νομιτορίου λέξαντος, καὶ τοῦ περιεστηκότος ὄχλου μεγάλῃ βοῇ δηλοποιήσαντος ὡς δίκαια ἀξιοῖ, μικρὸν ὑπισχνεῖται χρόνον Ἄππιος· Ἐγὼ τοῦ μὲν νόμου, εἶπεν, οὐκ ἀγνοῶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐγγυήσεως τῶν εἰς δουλείαν ἀγομένων κείμενον, ὃς οὐκ ἐᾷ τοῦδε τοῖς ἀφαιρουμένοις εἶναι τὸ σῶμα, μέχρι δίκης, οὐδὲ καταλύσαιμι ἂν, εἰ αὐτὸς ἔγραψα

ἔγραψα ἐκεῖνο μέντοι δίκαιον ἡγοῦμαι, δυοῖν ὄντων τῶν αὐτὴ ποιουμένων, κυρίου, καὶ πατρὸς, εἰ μὲν ἀμφότεροι παρῆσαν, τὸν πατέρα κρατεῖν τοῦ σώματος, μέχρι δίκης· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἄπεστι, τὴν κύριον ἀπαγαγεῖν, ἐγγυησάς ἀξιόχρεως δόντα, καταφήσον ὅπου τὴν ἀρχὴν, ὅταν ὁ πατὴρ αὐτῆς παραγένηται. περὶ δὲ τῶν ἐγγυητῶν, καὶ τοῦ ἀμήματος, καὶ τοῦ μηδὲν ὑμᾶς ἐλαττωθῆναι περὶ τὴν δίκην, πολλὴν ποιήσομαι παρόνοιαν, ὦ Νομιτόριε. νῦν δὲ πάντας τὴν κόρην. τοῦτο τὸ τέλος δεξενεγκόντος Ἀππίου, πολὺς μὲν ὀδυρμὸς ἦν τῆς παρθένου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν ἐγένετο κοπετὸς, πολλὴ δὲ κραυγὴ καὶ ἀγανάκτησις ἐκ τοῦ παρεστηκότος ὄχλου τὸ βῆμα. ὁ δὲ μέλλων ἄγεσθαι τὴν κόρην Ἰκίλιος ἐμφύεται αὐτῆς, καὶ φησιν· Οὐκ ἐμοῦ γε ζῶντος, Ἄππιε, τούτῃ ἀπάξεταί τις· ἀλλ' εἴ σοι δέδοκται τὸν νόμον καταλύειν, τὰ δὲ δίκαια συγχέειν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἀφαιρεῖσθαι, μηκέτι τὴν ὀνειδίζομένην ὑμῖν τυραννίδα, ἀλλὰ τὴν ἐμὸν ἀποκόψας βάχιον, τούτῃ τε ἀπαγαγεῖν ὅπου σοι δοκεῖ, καὶ ταῖς ἄλλαις παρθένοις καὶ γυναιξὶ· ἵνα δὴ μάθωσιν ἤδη ποτὲ Ῥωμαῖοι δοῦλοι γεγονότες οὐτ' ἐλεύθεροι, καὶ μηδὲν ἔτι μεῖζον φρονῶσι τῆς τύχης. τί οὖν ἔτι μέλλεις, ἀλλ' οὐ τοῦμὸν ἐκχεῖς αἷμα πρὸ τοῦ βήματος ἐν τοῖς ἀπόντων ὀφθαλμοῖς; ἴσθι μέντοι σαφῶς, ὅπῃ μεγάλων κακῶν ἀρξῇ Ῥωμαίοις ὁ θάνατος οὗμος, ἢ μεγάλων ἀγαθῶν. ἔτι δὲ αὐτοῦ βουλομένου λέγειν, οἱ μὲν ῥαβδοῦχοι κελευσθέντες ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀνῆρχον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ πειθαρχεῖν τοῖς κεχειρωμένοις ἐκέλευον· ὁ δὲ Κλαύδιος ὑπὸ τοῦ θορύβου τῆς παρόδου, ἀπάγειν ἐδέδοκτο, τοῦ θείου καὶ τοῦ μνησθεὶς αὐτεξουσίου. ἰδόντες δὲ πέριξ ἐλεεινὸν οἱ περὶ τὸ βῆμα, πολλοὶ δὲ νέκταρον ἅμα, καὶ παρ' οὐδὲν ἡγησάμενοι τὴν τοῦ κρείττονος ἐξουσίαν, ὠθοῦντες τοῖς βιαζομένοις ὁμόσε· ὥστε δεῖσαι τὴν ὑπὸ φορὰν αὐτῶν τὸν Κλαύδιον, τὴν κόρην τε ἀφεῖναι, καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ τραπεζοῦ καταφυγεῖν. ὁ δὲ Ἄππιος καταρχὰς μὲν εἰς πολλὴν παρεχλὴν καλέσας, ἠρεμοῦντος ἀπόνοιαν ὁρᾶν, καὶ πολὺν ἠπορεῖ χρόνον ὁ τι χρὴ ποιεῖν· ἔπειτα τὸν Κλαύδιον καλέσας ὑπὸ τὸ βῆμα, καὶ μικρὰ ἀναλεχθεὶς πρὸς αὐτὸν ὡς ἐδόκει, τοῖς τε περιεστῶσι ἀναμιμνήσας ἡσυχίαν παρέχειν, λέγει τοιάδε· Ἐγὼ τὸ μὲν ἀκριβὲς, ὦ δημόται, περὶ τὴν διεγγυήσεως τοῦ σώματος, ὅπερ χαιρωμένοις ὑμᾶς πρὸς τὴν ἀπόφασιν ὁρᾶν, παείημι· μέλλειν δὴ ὑμῖν βουλόμενος, πέπεικα τὴν ἐμαυτοῦ πελάτιν, ἐᾶσαι μὲν τοῖς συγγενέσι τῆς παρθένου,

volens scripsi: sed illud tamẽ æquum cẽseo, cum duo sint qui puellam sibi vindicent, herus, & pater, si ambo adessent, eam penes patrem esse vsq; ad caussæ cognitionem: sed quoniam ille abest, herum eam abducere, datis idoneis vadibus sistẽdæ magistratui, vbi pater eius redierit. De vadib. autem, *litis* æstimatione, ac nequid vobis in caussæ cognitione decedat, solide vobis cauebo, Numitori. interim tu puellã trade. Sic decisa per Appium lite, magnus super virgine & comitantibus eam mulieribus exortus est planctus, magnusq; clamor & indignatio e turba quæ tribunal circumstabat. & qui puellam ducturus erat, Icilius, eam complexus, Me viuo, inquit, nemo hanc abducet: sed si decreuisti leges violare, iura confundere, & libertatem nobis eripere, non amplius tyrannidẽ quæ vobis exprobatur, sed meum mihi collum præcide, & hanc quo lubet abduci iube, itidemque ceteras virgines ac mulieres: vt tandem Romani cognoscant seruos se factos ex liberis, nec supra fortunã suam efferãtur animis. Quid ergo cunctaris, nec sanguinẽ meum ante tribunal in omniũ conspectu effundis? Sed hoc tamen probe noris, necem meã Romanis vel magnorũ malorũ, vel magnorũ bonorũ caussam fore. Plura dicere parantem lictores iussu magistratus a tribunali summouerũt, & iudicatis acquiescere iusserũt. atq; *interim* Claudius arrepta virgine, abducere eam volebat, atque unculo & spõso renitẽtibus. Sed circumfusa tribunali turba, viso tã miserando luctu, omnis vna voce exclamauit; spretaq; obtinẽtis potestate, in vim parãtes irruit. ita vt Claudius reformidato illorũ impetu, & puellam dimitteret, & ad pedes prætoris confugeret. Appius primum summopere cõsternatus, vbi omnes exasperatos vidit, diu anxius hesitabat qd facto opus esset: demũ arcessito ad tribunal Claudio, pauca prius ei vt videbatur, locutus, facto circumstãtib. silentii indicio, in hanc sententiã verba facit: Exquisitius de interponendis vadib. decernere *nũc* supersedeo, Quirites; quoniam vos sentẽtia modo pronũtiata exasperatos video. itaque vt vobis gratificer, persuasi clienti meo, vt virginis cognatos sinat

vades interponere, donec pater eius aduenerit. Abducite igitur puellam, Numitori, eiusque in crastinum sistendæ sponsionem facite. sufficit enim vobis hoc tempus, vt & hodie Virginium per nuntium edocere, & cras trium quatuorve horarum spatio e castris huc adducere possitis.

Vbi cum illi plus temporis postularent, nullo amplius respõso dato surrexit, sellamque tolli iussit. Vt vero e foro perturbatus & præ amore insaniens abiit, decreuit non amplius virginem cognatis permittere, sed postquam ad vadimoniũ adducta esset, vi abducere, & tum seipsum maiore custodia stipare, nequa a multitudine vis inferretur, tum tribunal sodalium clientumque turba circumquaq; occupare. quod vt sub honesta iuris specie fieret, prætextu deserti a patre vadimonii, fidissimos equites cum litteris in castra misit ad Antonium, eius agminis ducem sub quo erat Virginius; ac rogauit vt eum in arcta custodia detineret, ne audito filię negotio, clam e castris euaderet. Sed præuerterãt eum puellæ propinqui, Numitorii filius, & frater Icilii. nam ii ab ipso statim negotii initio, a ceteris emissi, vt erãt animosi iuuenes, laxatis habenis, & scuticis inflictis, equos cõcitarant vehemẽtius; & confecto celerius itinere, rem omnem Virginio exposuerant: isque vera apud Antonium caussa dissimulata, fingẽs nuntiatum sibi de propinqui necessarii morte, cuius exsequias & sepulturam procurare lege teneretur, missionem impetrarat; & circa luminum accensionem, cum adolescentibus alia via equos egerat, veritus nequi vel e castris vel ex vrbe insequerentur. quod & contigit. nã Antonius acceptis litteris, circa primam potissimum vigiliam, equitum alam in eum emisit: & alii ex vrbe emissi equites, per totam noctem obseruabant ferentem e castris viam. Vt vero nuntiatum est Appio de inopinato Virginii aduentu, extra se raptus, cum magna caterua ad tribunal properat, & prodire iubet puellæ cognatos. Qui vt accessere, Claudius eadem rursus oratione habita, Appium rogauit vt ei liti se præberet iudicem, nulla mora interposita: nam & indicem adesse, & testes; ipsam etiam ancillam

δυοῖν ἡμέραιν διεξιόντων, ἕως ὁ πατὴρ αὐτῆς παραγένηται. ἃ ἀπάγετε οἴκαδε, ὦ Νομιτόριε, τῷ κόρῳ, καὶ τῷ ἐξ- «γύῳ ὁμολογεῖτε πρὸς αὐτῆς εἰς τὴν αὔριον ἡμέραν. «ἀπόχρη γὰρ ὑμῖν ὁ χρόνος οὗτος ἀπαγγεῖλαί τε θερ- «μίᾳ τήμερον, καὶ τριῶν ἢ τεσσάρων ὡρῶν αὔριον «οὐκ τῶν χάρακος δεῦρο ἀγαγεῖν. πλείονα δὲ αὐ- «τῶν χρόνον αἰτουμένων, οὐδὲν ἔτι ἀποκρινάμενος ἀνέστη, καὶ τὸν δίφρον ἐκέλευσεν ἀρθῆναι. ὡς δὲ ἀπῆλθεν οὐκ τῆς ἀγορᾶς ἀδημονῶν καὶ μεμνημένος ὑπὸ τοῦ πάθους, ἔγνω μηκέτι μεθεῖσθαι τῆς παρθένου τοῖς συγγενέσιν, ἀλλ' ὅτῳ ὀπτὶ τῷ ἐκείνῳ παραδῷ, μετὰ βίας αὐτὴν ἀπάγειν, ἑαυτῷ τε πλείονα φυλακὴν παρεισηγάμενος, ὡς μηδὲν ὑπὸ τῶ ὄχλων βιασθείη, καὶ τὰ πέριξ τῶ βήματος ἐπαίρων τε καὶ πελαστῶν ὄχλῳ παρεκαλαβών. ἵνα δὲ σὺν δίκῃ μονῇ δίκη τοῦτο πραχθῇ, προφάσει μὴ παραλυθέντος ὀπτὶ τῷ ἐκείνῳ τῶ παιδὸς, ὀπτισολὰς δυὶς τοῖς πιστοτάτοις ἱππεῦσιν, ἔπεμψεν ὀπτὶ τ' γράμματα καὶ πρὸς Ἀντώνιον τ' ἡγεμόνα τῶ στράτευματος, ὑφ' οὗ ἦν Ὁρτίνιος, αἰτιᾶν αὐτὸν καλέσαν τ' ἄνδρα ἐν ὀπτιμελεῖ φυλακῇ, μὴ λάθῃ πυθόμενος τὰ περὶ τῷ θυγατέρος, καὶ ἀφανὴς ἐκ τῶ χάρακος. ἔφθασαν δὲ αὐτὸν οἱ τῇ κόρῃ προσήκοντες, Νομιτορίου τε υἱός, καὶ ἀδελφὸς Ἰκιλίου, προαποσταλέντες ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἀρχομένης ἔτι τῶ καταστάσεως, νεανίαι λήματος πλήρεις, ἀπὸ ῥύσης καὶ μάστιγος ἐλαθεῖσι τοῖς ἵπποις πρότερον ἀφανυσαντες τὸν ὁδὸν, καὶ παρ' Ὁρτινίῳ τὰ πεπραγμένα ἀφανεφωνήσαντες. ὁ δὲ τῷ μὲν ἀγνῇ πρὸς Ἀντώνιον αἰτίαν ἀποκρυψάμενος, ἀναγκαίου δέ τινος συγγενοῦς σκηψάμενος πεπύσθαι θάνατον, οὗ τὸν σκυμνιδῶν τε καὶ ταφὴν αὐτὸν ἔδει ποιήσασθαι κατὰ τὸν νόμον, ἀφίεται· καὶ περὶ λύχνων ἁφὰς ἤλαυνε μετὰ τῶν μειραχίων κατ' ἄλλας ὁδοὺς, δίωγμὸν ἔκ τε τῶ γραβατέδου, καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως δεδοικώς· ὅπερ καὶ συνέβη. ὁ γὰρ Ἀντώνιος τὰς ὀπτισολὰς δυξάμενος πρὸς πρότην μάλιστα φυλακὴν, ἵλεω ἀπέστελεν ἱππέων ἐπ' αὐτὸν, ἔκ τε τῶ πόλεως ἕτεροι πεμφθέντες ἱππεῖς δι' ὅλης νυκτὸς ἐφρόνουν τ' ἀπὸ γραβατέδου φέρουσαν ὁδόν. ὡς δ' ἀπήντησεν Ἀππίῳ τὸν Ὁρτίνιον ἐλθόντα παρὰ τὴν ὑπόληψιν, ἔξω τῶν φρενῶν γενόμενος, παρῶν μετὰ πολλοῦ σίφους ὀπτὶ τὸ βῆμα, καὶ προσάγειν ἐκέλευσε τὸς τῶ κόρης συγγενῆς. προσελθόντων δὲ αὐτῶν, ὁ μὲν Κλαύδιος τὸς αὐτοῖς πάλιν διεξελθὼν λόγους, ἠξίου τ' Ἄππιον γενέσθαι δικαστὴν τῶ πράγματος, μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενον, τόν τε μιμνυτὴν παρεῖναι λέγων, καὶ τοὺς μάρτυρας, καὶ τὴν θεράπαιναν αὐτὴν

αὐτὴν παραδοῦναι· ἐφ' οἷς ἅπασι πολὺς ὁ πρεσβυτικὸς γελασμὸς ἦν, εἰ μὴ τύχοντας τῶν ἄλλοις, ὡς πρότερον, ὅτι πελάτης ἦν αὐτῶ· καὶ παρεκάλουν, ἵνα μὴ τοῖς ἐλεεινότερα λέγουσιν, ἀλλὰ τοῖς δικαιότερα ἀξιοῦσι βοηθοῖ. ὁ δὲ τῶ κόρης πατὴρ, καὶ οἱ λοιποὶ συγγενῆς, ἀπελογοῦντο πρὸς τῆς ὑποβολῆς, πολλὰ καὶ δίκαια καὶ ἀληθῆ λέγοντες, ὡς οὔτε αἰτίαν οὐδεμίαν εἶχεν ὑποβολῆς ἀλλοῖον ἡ Νομιτορίου μὲν ἀδελφὴ, Ὁρτινίου δὲ γυνὴ, παρθένος γαμηθεῖσα
527 νέῳ ἀνδρὶ, καὶ οὐ μετὰ πολλοὺς τῶ γάμου τεκοῦσα χρόνος· οὔτ' εἰ μάλιστα ἐβούλετο γένος ἀλλότριον εἰς τὸν ἴδιον οἶκον εἰσαγαγεῖν, δούλης ἀλλοτρίας ἀνελάμβανε παιδίον μᾶλλον, ἢ οὐ γνωρίμου ἐλευθέρας καὶ γένος ἢ φιλίαν αὐτῷ προσηκούσης, παρ' ἧς πιστῶς τε ἅμα καὶ βεβαίως ἕξει τὸ ληφθὲν· ἐξουσίαν τε ἔχουσαν ὁποῖον εὐθύλεῖο λαβεῖν, ἄρρεν ἐλέσθαι παιδίον μᾶλλον ἢ θῆλυ. τεκοῦσαν μὴ γὰρ, ἀνάγκῃ τῶν τέκνων δεομένῳ, τέρψιν καὶ χρῆφον ὅ τι μὴ ἡ φύσις ἐξενέγκῃ· ὑποβαλομένῳ δ', τὸ χρῆσιμον ἀντὶ τῶ χείρονος εἰκὸς εἶναι λαβεῖν. πρός τε τὸν μιμνυτὴν, καὶ τοὺς μάρτυρας οὓς ὁ Κλαύδιος πολλοὺς καὶ ἀξιοχρέους παρέζεσθαι, τὸν οὐκ τῶν εἰκότων παρείχοντο λόγον, ὡς οὐκ ἀν πόλεϊ ἡ Νομιτορία πρᾶγμα σιγῆς δέοντον, καὶ δι' ἑνὸς ὑπηρετηθῆναι πρεσσόπου δεομένον, φανερῶς ἐπαιτε, καὶ μετὰ μάρτυρων ἐλευθέρων, ἵν' οὐκ γραφῆσαν τ' χρῆν ὑπὸ τῶν κυρίων τῆς μητρὸς ἀφαιρεθεῖν. τόν τε χρόνον οὐ μικρὸν ἔλεγον εἶναι τεκμήριον τοῦ μηδὲν ὑγιὲς λέγειν τ' κατήγορον· οὔτε γὰρ ἀν τ' μιμνυτὴν, οὔτε τὸς μάρτυρας καταλαβεῖν ἐν πενταετίᾳ δεκαετίαν ἔτεσιν ἀπόρρητον ὑποβολὴν, ἀλλ' ἔτι πρότερον εἰπεῖν. ἐξεβαλόντες δὲ τὰς τῶν κατηγόρων πίστεις· οὔτε γὰρ ἀληθεῖς, οὔτε πιθανὰς, ἀνὴ παρεξετάζειν ταύτας ἠξίουν τὰς ἑαυτῶν, πολλὰς καὶ σὺν ἀσήμοις γυναῖκας ὀνομάζοντες, ἃς ἔφασαν εἰδέναι Νομιτορίαν ἐγκύμονα γενομένην, οὐκ τῶ πρὶν τ' γαστέρα ὄγκου. χωρὶς δ' τούτων, τὰς ὀπὶ τῶ τόκου καὶ τῆς λοχείας παραγενομένας, ἀφὰ τὸ συγγενὲς, καὶ ἀκτόμενον τὸ παιδίον ἰδούσας ἐπεδείκνυτο, καὶ ἀναχρίνειν ἠξίου. ὁ δὲ πάντων τεκμήριον ἐν τῷ φανέσαιτο, ἐκ τε τῶ ἀνδρῶν πολλῶν καὶ γυναικῶν μαρτυρούμενον, ἀ μόνον ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ δούλων, τοῦτ' ἔλεγον τελευτῶντες, ὅτι τὰ γάλακτι τ' μηδὲς ἐτράφη τὸ παιδίον· ἀμήχανον δὲ εἶναι, γάλακτος πληρωθῆναι μαστοὺς γυναικὶ μὴ τεκούσῃ. ταῦτά τε καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια παρεγγράψαν αὐτῶν ἰσχυρὰ, καὶ

in iudicium adductã. remq; indignissimam fore prætẽdebat, ut ante, si super his omnibus, nõ æque atq; alii, iure potiretur, quod cliens eius esset: atque obtestabatur, ne magis miserationem concitantibus quam iusta postulantib. opem ferret. Ibi puellæ pater & reliqui cognati, ad depellẽdam suppositionis calumniam, multas ac veras sui iuris caussas afferebant; sororem Numitorii, vxorem Virginii, non habuisse vllam probabilem suppositionis caussam; quippe quæ virgo iuueni marito nupsisset, nec multo post nuptias tẽpore peperisset. nec, si maxime voluisset gentem alienam in familiam suam introducere, alienę ancillæ infantem magis accepturam fuisse, quam fœminæ liberæ, genere sibi aut amicitia iunctæ; a qua tuto accipere, firmiterq; acceptum retinere posset. Adhæc cum licuerit accipere vtrum liberet, masculũ potius quam fæmellam sibi delecturã fuisse. nam eam quæ pariat, necessitate coactam, boni cõsulere & educare quodcumque natura protulerit: eam vero quæ supponat, verisimile esse potiorem sexum deteriori præferre. Tum contra indicem & testes, quos Claudius se multos ac fide dignos prolaturum dictitabat, rationem e verisimiliũ genere petitam afferebãt, Numitoriam rem quæ silentio opus haberet, & vnius personæ ministerio posset effici, non fuisse facturam propalam & coram liberis testibus, vt ipsi puella educata a matris hero adimeretur. Tempus quoq; nõ leue præbere argumẽtum contra falsam accusatoris calumniam. nec enim vel indicem vel testes suppositionem secretã fuisse seruaturos, sed iam pridem enuntiaturos. Demum post eleuatas accusatorũ probationes, vt nec veras nec probabiles; suas velut aduersa lance ponderari iubebant; multasque non obscuras matronas nominabant, quę ex ventris tumore Numitoriã fuisse grauidã nouissent. deinde præter has, eas etiã quæ iure cognationis in partu ac puerperii tẽpore ei adfuissent, infantẽq; partu editũ vidissent, exhibebat, atq; interrogari iubebat. Quod vero luculentissimũ argumentũ erat, multorumq; tum virorũ tum mulierũ, nõ ingenuorũ modo, sed etiã seruorũ testimonio approbabatur, id postremũ afferebãt, materno lacte nutritũ fuisse infantẽ. fieri aũt nõ posse, vt mulieri quæ nõ peperisset, mammę implerẽtur lacte. Quum his multisq; cõsimilibus, validis sane nec

vllam contradictionem admittentibus, sua cõprobassent, magnamq; in puellę calamitate commiserationem excitassent, ceteri omnes qui ista audiebant, tum formam miserabantur, quoties virginẽ intuerentur, (nam etiam in sordida veste, mæstaq; vultus deiectione, & pulchrorũ oculorũ effusione, omniũ oculos in se rapiebat. tanta in ea erat supra humanum morem venustas & gratia) tũ indignam fortunam lamentabãtur, quod e tantis bonis in tantas cõtumelias deuentura esset. subiitq; omniũ animos hęc cogitatio, si lex de libertate violaretur, nihil obstiturũ quo minus etiam suis ipsorum vxorib. ac filiabus eadẽ acciderent. Hęc igitur & multa his similia perpendentes & inter se colloquentes, flebant. Appius vero, vt qui nec natura esset tanæ mentis, & potestatis amplitudine corruptus, animo tumens, & intra viscera puellæ amore æstuans, nec defendentium verbis mouebatur, nec ipsius puellæ lacrymis flectebatur; præsentisq; multitudinis commiseratione offendebatur; quippe qui ipse, a victrice pulchritudine grauiorib. malis implicatus, maiorẽ cõmiserationem mereretur. His igitur ceu œstri stimulis agitatus, tum orationem impudentem habere non est veritus, e qua animaduertentibus facile erat perspicere, calumniã contra virginem ab ipso confictam esse; tum facinus admittere ausus est crudele ac tyrannicum. Cum enim illis adhuc verba facientibus, quietẽ imperasset, & coorto silẽtio tota per forum multitudo cohibuisset impetũ, vt cognosceret quæ dicturus esset, sępius facie huc illuc conuersa, globisq; sodalium quib. forum interceperat, visu dinumeratis, demum in hãc sententiam verba fecit: Ego vero, Virgini, & vos qui cum eo adestis, non nunc primum hac de re audiui, sed iam pridem, antequam hunc magistratum cepi. quo autẽ modo cognouerim, exponã. Pater huius M. Claudii, cum e vita excederet, rogauit me vt filii sui, quem puerum relinqueret, tutelã sustiperem: sunt enim clientes familiæ nostræ *iam inde* a maioribus. Eius tutelæ tempore, indicium ad me defertur de puella, Numitoriã eam a Claudii serua acceptam supposuisse: reque explorata, sic esse comperi. Id ergo negotium meopte impulsu capessere, nõ putaui esse consentaneum: sed satius esse duxi, huic, cũ vir factus

ὀδένα λόγον ἀναβλίον δέξασθαι διωάμενα, καὶ πολλὰ
ὧν τῇ συμφορᾷ τῆς κόρης ἔλεον καταχεομένων, οἱ μὲν
ἄνδροι πάντες ὅσοι παρῆκουον τῶν λόγων, τῆς τε μορφῆς
οἶκτον ἐλάμβανον, ὁπότε εἰς τὴν παρθένον ἴδοιεν· καὶ γὰρ
ἐν ἐσθῆτι ἔτι πενικρᾷ, καὶ κεκληφὲς ὁρῶσα, καὶ ὁ καλὸν
τῶν ὀμμάτων ἀκτίνας, τὰς ἀπάντων ἥρπαζεν ὄ-
ψεις· οὕτως ὑπερβαίνον θεῖόν τι ὥρας περὶ αὐτὴν καὶ
χάρις ἦν· καὶ ὁ τῆς τύχης δυνεκλαίοντο τοῦ δόλου,
εἰς οἵας ὕβρεις καὶ παρεγκλισμοὺς ἐλθοῦσιο, δι' οἷον
ἀγαθῶν. εἰς ἣν τε αὖθις λογισμὸς, ὅτι τῶν περὶ τῆς ἐ-
λευθερίας νόμου καταλυθέντος, οὐδὲν ἔσται ὁ κω-
λύων καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας καὶ θυγατέρας τὰ αὐτὰ ἐ-
κείνῃ παθεῖν. ταῦτά τε δὴ καὶ πολλὰ τοῖς ὅμοια ἀπο-
λογιζόμενοι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀμφιλαλοῦντες, ἔκ-
λαιον. ὁ δὲ Ἄππιος, οἷα δὴ φύσιν τε ὑφρεκῆς ἀνὴρ,
καὶ ὑπὸ μεγέθους ἐξουσίας διεφθαρμένος, οἰδῶν τε τὴν
ψυχὴν, καὶ ζέων τὰ παράλογα ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἔρωτα τῆς παιδὸς,
ὅτε τοῖς λόγοις τῶν ἀπολογουμένων προσέσχεν, ὅτε τοῖς
δάκρυσιν αὐτῆς ἐπεκλᾶτο τῆς κόρης, τίνι τε συμπάθειαν
τῶν παρόντων δι' ὀργῆς ἐλάμβανεν, ὡς αὐτὸς δὴ πλείο-
νος ἄξιος ὢν ἐλέου, καὶ δι' ἣν ὅτε τρόπον ὑπὸ τῆς δεδουλωμέ-
νης αὐτὸν ἀμορφίας πεποιθώς. ἐφ' ἃ δὴ ταῦτα πάντα
οἰσθεὶς, λόγον τὲ ὑπέμενεν εἰπεῖν αἰσχρῶν, ἐξ οὗ
καταφανὴς ἐγένετο τοῖς ὑποπτεύουσιν, ὅτι ὁ συκοφάντη-
μα κατὰ τῆς κόρης αὐτὸς ἔπλασε, καὶ ἔργον ἐτόλμησε τυ-
ραννικὸν πρᾶξαι καὶ ὠμόν. ἔτι γὰρ αὐτῶν λεγόντων, πά-
συχίαν ἐποιοῦντο κελεύσας, ὅπῃ σιωπή τε ἐγένετο, καὶ
πᾶς ὁ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλος τὴν ὁρμὴν ἐλάμβανεν, ἐπι-
θυμίᾳ γνώσεως τῶν ὑπὸ αὐτοῦ λεχθησομένων, προ-
αχθεὶς, πολλάκις ἀπιστρέψας ὁ πρόσωπον τῇδε κἀ-
κεῖσε, καὶ τὰ σίφνα τῶν ἑταίρων οἷς διελήφθη τὴν ἀγορὰν, οἷς
ὄμμασι δεικνυμησάμενος, οἷα δὲ εἶπεν· Ἐγὼ δὲ πε-
ὶ τοῦδε τοῦ πράγματος, ὦ Ὀεργίνιε, καὶ ὑμεῖς οἱ σὺν
τούτῳ παρόντες, οὐ νῦν πρῶτον ἀκήκοα, ἀλλὰ παλαι-
ότερον ἔτι, πρὶν ἢ τινὰ δὲ τὴν ἀρχὴν καταστῆναι. οὐ γὰρ
τον δὲ ἔγνων, ἀκούσαιμι. ὁ πατὴρ Μάρκου Κλαυδίου
τοῦδε, τελευτῶν τὸν βίον, ἠξίωσέ με τὸν υἱὸν αὐτοῦ παῖ-
δα καταλιπόμενον ὅπως ἐπιτρόπευσα· πελάτας δ' εἰσὶ τοῦ
οἰκίας ἡμῶν ὄν πρεσβύτερον. ὃν δὲ τὰ ἐπι-
τροπείας, μελέτοις ἐλθέτο μοι περὶ τὸν παῖδος, ὡς ὑπο-
πτεύοιτο αὐτὴν Νομιτορία, λαβοῦσα παῖδα τῆς
Κλαυδίου δούλης· καὶ ὁ πρᾶγμα δεξαμένος, ἔμαθον
ὅτιος ἔχον. ἐφάπλεσε μὲν οὖν ἐμαυτοῦ οὐ πρεσβῆ-
κέ μοι· βέλτιον δὲ ἡγησάμην τούτῳ τὴν δεξιοσίαν κα-

» κελαλιπεῖν, ὁπότε θέλοιτο ἀνὴρ, εἴτε βουληθείη τὸν παι-
» δίσκην ἀπάγειν, εἴτε ἀγελοῦσαν πρὸς τοὺς γεφυρο-
» ῶν αὐτὴν, χρημαθιθεὶς, ἢ χρησάμενος. σὺ δὲ τοῖς
» μεγαλοῦ χρόνοις, ἐγὼ μὲν εἰς τὰς πολιτικὰς πράξεις
» ἐκκυλισθεὶς, οὐδὲν, ἔτι τὸν Κλαυδίου πραγμάτων εἶ-
» χον σὺν φροντίδι. τούτῳ δὴ, ὡς ἔοικε, τὸν ἴδιον ἀγεπάζοντι
» βίον καὶ πρὸς τὸν παιδίσκης ἡ μελέτοις ἀπεδόθη, καθά-
» περ ἐμοὶ πρότερον· καὶ οὐδὲν ἄδικον ἀξιοῖ, τὴν σὴν τὸν
» ἑαυτοῦ θεραπαίνης γενεᾶν ἀπάγειν βουλόμενος. εἰ
» μὲν οὖν ἀλλήλοις ἐπιφέρεν αὐτοὶ, καλῶς δ' εἶχον· ἐπεὶ δὲ
» δὴ εἰς ἀμφισβήτησιν ἦλθε τὸ πρᾶγμα, μάρτυρας τε
» ἀπὸ ταῦτα, καὶ κρίνω εἶναι τὸν τὸν παιδίσκης κύριον.

ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσαν ὅσοι μὲν ἦσαν ἀκέραιοί τε, καὶ τῶν
πάντα δίκαια λεγόντων πρὸς ἀκλῆδοι, τὰς χεῖρας πρὸς αἴρεις
εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀνέκραγον ὀδυρμῶν καὶ ἀγανακτήσει με-
μιγμένῳ κραυγῇ· οἱ δὲ τὸν ὀλιγαρχίας κόλακες, τὸν
ὑπικελεύσαν τε καὶ θάρσος ἐμποιήσαν διωαμένῳ
τοῖς κρείττοσι φωνεῖν. ἠρεθισμένης δὲ τῆς ἀγορᾶς, καὶ
πανοδαπῶν γεμούσης λόγων τὲ καὶ παθῶν, σιωπήν τε
» ἠνέαν κελεύσας Ἄππιος ἔλεξεν· Εἰ μὴ παύσεσθε
» ἀναστατάζοντες τὴν πόλιν, καὶ ἀντιστρατηγοῦντες ἡμῖν οἱ
» παραχώδης, καὶ μηδαμῇ χρήσιμοι, μήτε ἐν εἰρήνῃ,
» μήτε κατὰ πολέμους, ὑπὸ τὴν ἀνάγκης σωφρονιζόντες
» εἴξετε. μὴ τοῦτο οἴεσθε τὸν ὅδε τὸν Καπιτωλίου καὶ τὴν
» ἄκρας φρουρεῖν ὅδε τὸν ἔξωθεν πολεμίοις ἡμῖν πα-
» ρασκευάσαι μόνον, ὑμᾶς δὲ τὸν ἔνδον ὑποκαθημέ-
» νοις, καὶ πάντα σὺ ποιοῦσι τὰ τὴν πόλεως πράγματα, ἐάν-
» σῃν γνώμῃ τῶν λαβόντες κρείττονα ἢ ἔχετε νῦν, ἄπιτε
» οἷς μὴ τι πρᾶγμα, καὶ πρὸς ἀστεῖτε τὰ ἑαυτῶν, εἰ δὲ
» φρονεῖτε· σὺ δὲ ἄγου τὸν παιδίσκην ἔχων, Κλαυδιε, μη-
» δένα δεδοικώς, δι' ἀγορᾶς· οἱ γὰρ Ἀππίου σε πρεσπέμ-
» ψουσι δώδεκα πελέκεις. ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, οἱ μὲν
ἀνδροι γένονται, καὶ τὰ μέτωπα πατάσσοντες, καὶ τὰ δάκρυα
κατέχειν οὐ διωάμενοι, παρεχώρουν τὸν ἀγορᾶς. ὁ δὲ
Κλαύδιος ἀπῆγε τὴν παῖδα τοῦ πατεὶ πρεσπε-
πλεγμένου καὶ καταφιλοῦσαν, καὶ τὸν ἡδίστας φωνᾶς
ἀνακαλοῦσαν. σὺν τοιούτοις δὴ κακοῖς Ὀεργίνιος ὢν, ἔρ-
γον εἰς νοῦν βαλόμενος, πατρὶ μὲν παλαίπωρον καὶ πικρὸν,
ἐλευθέρῳ δὲ ἀνδρὶ καὶ μεγαλόφρονι πρέπον. αἰτησάμε-
νος γὰρ ὀξουσίαν ἀπαλλαγὴν τὴν θυγατέρα τοῖς
πατρῴοις ἀσπασμοῖς ἐπ' ὀξουσίας, καὶ παραλεχθῆ-
ναι μόνη μόνος ὁπόσα βούλεται, πρὶν σὺν τῆς ἀγορᾶς
αὐτὴν ἀπαγθῆναι, συγχωρήσαντος τοῦ στρατηγοῦ, καὶ
τῶν ἐχθρῶν μικρὸν ἀναχωρησάντων, ὑπολαβὼν

esset, liberum relinquere, mallet ne puellam asserere, an cum iis a quibus educaretur pacisci, eamque illis vel pretio tradere, vel donare. Interea tẽporis mihi ciuilibus negotiis implicato, cura de Claudii rebus plane excidit. Ipsi vero fortunas suas rimanti, vt par est, indicium de puella defertur, vt antea mihi. ita vt nihil iniusti postulet, dum ancillæ suæ natam asserere vult. Si ergo alter alterius rationibus psuasus cessisset, bene esset: quoniam vero in cõtrouersiam res venit, ego & hoc testimoniũ ei perhibeo, & puellæ dominum eum esse iudico.

His auditis, quotquot erant integris iudiciis, & iustę caussæ aduocati, sublatis in cælum manibus, mixtum ploratu & indignatione clamorem sustulerunt: at qui paucorum dominatui adulabãtur, talem edidere vocem quæ victores in hortari atque animare posset. Ita concitato foro variisque tum sermonibus tum affectibus fluctuante, Appius imperato silentio:

Ni desieritis, inquit, seditiones per vrbem serere, atq; imperio nostro, velut oppositi nobis imperatores, obsistere, turbulenti homines, quorum nullus vllibi vsus est, nec pacis nec belli temporibus; necessitate castigati cedetis. ne putetis præsidiarios illos Capitolio & arci impositos, tãtum aduersus externos hostes nobis comparatos esse, permissurosque vt vos intra mœnia desidentes totum reip. statum inficiatis. Quare meliorem quam nunc geritis mentem induite; & abite quibus nihil *hic* est negotii; vestrasque res agite, si sapitis. Tu vero, Claudi, puellam tibi habe, nec quemquam metuens, per forum abduc. nam Appii te duodecim secures deducent. Quæ cum dixisset, ceteri gementes & frontem ferientes, nec lacrymas cohibere valentes, e foro excesserunt. Claudius vero puellam abduxit, herentem in patris amplexibus, eumque deosculantem, & suauissimis vocibus appellantem. In eiusmodi malis cõstitutus Virginius, facinus animo agitat patri quidẽ calamitosum atque acerbum, sed ingenuo ac magnanimo viro dignũ. cum enim postulasset vt per magistratum sibi liceret filiam vltimis amplexibus salutare, & soli cum sola colloqui quæ vellet, antequam e foro abduceretur, permittẽte prætore, & paululũ recedentib. aduersariis, deficientẽ viribus,

defluentemq; ac prensantem sustentans, aliquantulum recreabat, & deosculans, lacrymarum riuos *e genis* abstergebat. deinde paululum progressus, cum ad officinam coquinariã appropinquasset, abreptũ e mensa cultrum filiæ per viscera adegit; hoc solũ effatus: Liberam te pudicamq;, filia, ad maiores sub terrã demitto. viuenti enim neutrũ horũ licuisset per tyrannũ. Ibi coorto clamore, cum cruento cultro, cruentus & ipse toto corpore, (quippe quem filiæ trãsfossio sanguine respersérat) furibundus per vrbem discurrit, ciuesq; ad libertatem vocat. tandem per portas elapsus, equum qui paratus eum exspectabat, conscendit, atq; in castra contendit, Icilio & Numitorio (qui *duo* adolescẽtes eum e castris arcessierãt) tunc quoq; deducentibus. & sequebatur eos etiam alia plebeiorum turba nõ exigua: ita vt vniuersi essent cir

Appius & amotis fructu priuatur, & aduersa experitur omnia, obstante Valerio & Horatio.

citer quadringẽti. Appius vero vt virginis casum cognouit, e sella exsilit, & Virginium insequi statuit, multa indecenter & dicens & faciẽs. Sed cum circumstantes amici moherent ne quid delicti admitteret, *domũ* cunctis succensens abiit. Vix domũ peruenerat cum quidã e sodalib. nuntiant circum virginis cadauer stare Iciliũ sponsum & Numitorium auunculũ, cum ceteris sodalibus & cognatis, fandaq; & nefanda contra eum spargere, plebemq; ad libertatẽ vocare. Ibi ille, vt ira adhuc æstuabat, lictores quosdam mittit, vociferãtesq; in carcerem abduci iubet, & cadauer e foro trãsferri: rem faciens amentissimã, temporibusq; illis minime conuenientem. cum enim deleniendus esset populus iusta de caussa irritatus, cedendumq; tunc tẽporis, postmodũ vero partim defensione, partim deprecatione, partim aliis officiis reconcilianda gratia, ille violentiorẽ rationem secutus, eos ad desperatã adegit audaciam. nec enim defunctæ cadauer trahi, aut illos in carcerem abduci patiebantur; sed se inuicem inclamantes, in vim parantes irruebant, pulsatosque ac verberatos e foro eiiciebant. ita vt Appius his auditis coactus fuerit cum sodalium & clientum manu in forum cõtendere, verberib. summoueri iussis siquei per vias obstarent. Quo eius cõsilio cognito, Valerius & Horatius,

"εἰς τ̃ ὀχλυομθίω τε κ̃ καταρρέκ(ειν κ̃ καλέχου(ιν,
τέως μὲν ἀνεκαλῆτό τε καὶ καλεφίλε, καὶ (ὰς λιβάδας ἐξέματε τ̃ῶν δακρύων· ἔπειτα κ̃τ̃ μικρὸν ὑπάγων, ὡς ἐνῆς ἐῶ ἐργαςηρίου μαγειικοῦ, μάχαιραν ἐξαρπάς ἀπὸ τῆς ῥαπέζης, παίει τὸν θυγατέρα διὰ τ̃ῶν σπλάγχνων, τοσοῦτον εἰπών· Ἐλεύθεραν σὲ κ̃ ἀμίαντον, τέκνον, ἀποςέλλω τοῖς καθ' ἅιδου θεοῖς· ζῶσαν γὰρ (ῶντα σὲ κ̃ ἀξιῶ ἀμφότερα, διὰ τ̃ τύραννον. χραισμῆς ὁ θυμοθύνης, ἡμαγμένον ἔχων τὸν μάχαιραν, καὶ θέτως ἀνάμενος αἵματος θυόμθος, ὁ προς ἔφυσεν αὐτὸν ἡ σφαγὴ τ̃ κόρης, ἔθει διὰ τῆς πόλεως ἐμμανὴς, ὅθεν τὸν ἐλευθερίαν τοῖς πολίταις καλῶν." διεκπαισάμθος ὁ (ὰς πύλας, αἀέβη τ̃ ἵππον ὃς ἐῶ παρεσκευασμένος αὐτῷ, κ̃ ξιωέτεινεν ὅθεν ὁ γραπτὸς πεδον, Ἰκιλίου τε κ̃ Νομιτορίου, τῶν ἀγαθῶν αὐτὸν ὄν τῶ χάρακος νεανίσκων, κ̃ τότε συμπροπεμπόντων. ἠκολούθει ὁ αὐτῆς καὶ ἄλλος ὄχλος δημοτῶν ὄν ὀλίγος· ὥςε τοῖς σύμπομπαις ἀμφὶ τετρακοσίοις θυέσθαι. ὁ δὲ Ἄππιος ὡς ὁ πρὸς τὸν κόρον ἐπέγνω πάθος, αἰκαπηδᾷ τε ἀπὸ τ̃ δίφρου, καὶ διώκειν τ̃ Ὀεργίνιον ἐβούλετο, πολλὰ καὶ λέγων καὶ πράττων ἄκοσμα. πρεσιόντων δ' αὐτὸν τῶν φίλων, καὶ μηδὲν ἐξαμαρτάνειν ἀξιούντων, ἀπῄει πρὸς ἄπαυσιν ἀγανακτῶν. ἤδη δὲ αὐτῷ κατ' οἰκίαν ὄντι προσαγγέλλουσι τῶν ἑταίρων τινὲς, ὅτι περὶ τ̃ σῶμα τῆς κόρης Ἰκίλιός τε ὁ κηδεςὴς, κ̃ Νομιτόριος ὁ θεῖος, σὺν τοῖς ἄλλοις ἑταίροις τε κ̃ συγγενέσιν ἑςῶτες, ῥητὰ κ̃ ἄρρητα κατ' αὐτ̃ λέγουσι, κ̃ καλοῦσι τὸν δῆμον ὅθεν τὸν ἐλευθερίαν. ὁ δ' ὑπ' ὀργῆς ὡς εἶχε πέμπει τῶν ῥαβδούχων τινὰς, κελεύσας ἀπάγειν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸν κεκραγότα, κ̃ τὸ σῶμα μεταφέρειν ἐκ τῆς ἀγορᾶς· ἀφορισάμενος πρᾶγμα ποιῶν, κ̃ τοῖς τότε χαιρεῖν ἤκιςα δημότοις. δέον γὰρ ἀποτρεπτέον τ̃ ὄχλον δι' ὀργῆς εἰληφότα δικαίαν πρόφασιν, εἴξαντα δ' ἐν τῷ παρόντι πρᾶγμα χρόνῳ, ὕςερον τὰ μὲν ἀπολογούμενον, τὰ δὲ παραιτούμενον, τὰ δ' ἑτέραις τισὶν εὐεργεσίαις ἀναλαβόντα, ὅθεν τὸ βιαιότερον ἀνεῖθεις, εἰς ἀπόνοιαν ἐκίνησεν αὐτοὺς ῥαπέσθαι. οὐ γὰρ ἀνέχοντο τ̃ πρεσβυτέρων μὲν ἕλκειν τὸν νεκρὸν, ἢ τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγειν, ἀλλ' ἐμβοήσαντες ἑαυτοῖς σὺν ὠθισμῷ τε καὶ πληγῇ τῶν βιαζομένων, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς. ὥςε ἐκείνοις ἀκούσας (ῶντα ὁ Ἄππιος ἅμα συγγενῶν ἑταίρεις καὶ πελάτας εἰς τὸν ἀγορὰν πορεύεσθαι, παίειν κελεύων καὶ ἀνείργειν ἐκποδῶν τοὺς ἐν τοῖς γενοπῶλις. πυθόμθοι ὁ τὸν ἀφάνειαν αὐτ̃ τῆς ἐξόδου ὀθνείου τε κ̃ Ὁρᾴτιος,

οἷς ἔφλω

οἷς ἔφλω ἡγεμονικωτάτοις εἶ) τ̃ αὐτοποιεμθίων τ̃ ἐλευθερίας, πολλῷ κ̃ ἀγαθὴν νεότητα πρὸς αὐτοὺς ἀναγκάζοντες, ἴσαν) πρὸς τὸ νεκρόν. κ̃ ὀθνεῖον πλησίον αὐτ̃ οἱ πρὸς τ̃ Ἄππιον ἐλήλυθοντο, πρῶτον μὲν εἰς λόγοις ἐπαθθεῖς καὶ προπλακισμοῖς κ̃τ̃ τ̃ ἐξουσίας αὐτ̃ ἐχώρουν, ἔπεφτα κ̃ τὰ ἔργα ὅμοια τοῖς λόγοις παρείχοντο, πάντες τε κ̃ ἀναφέροντες τοὺς ὁμόσε χωρῶντας. ὁ δὲ Ἄππιος ἀδημονῶν ὅτι ὀ παρ' ἐλπίδα τ̃ κολάσεως, κ̃ οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσῃ) τοῖς ἀνδράσι, τ̃ ὀλεθεωτάτῳ ἔγνω βαδίζειν ὁδόν. ὡς γὰρ ἐπ' τ̃ πλήθους αὐτ̃ ἀναμένοντος οἰκείᾳ, ἀναβὰς ὅθεν τ̃ Ἡφαίστου ὁ ἱερὸν, ἐκάλεσε τ̃ δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, κ̃ κατηγορῆν ἐπειρᾶτο τ̃ ἀνδρῶν παρανομίαν τε κ̃ ὕβριν, ἐξουσίᾳ δημαρχικῇ κ̃ ἐλπίδι κεφῆ ἐπαιρόμθος, ὅτι σεσαγανακτήσας ὁ δῆμος αὐτ̃ παρήσει ῥίψαι τοὺς ἄνδρας κ̃τ̃ τ̃ πέτρας. οἱ δὲ πρὸς τ̃ ὄθνείον, ἕτερον τόπον τῆς ἀγορᾶς καταλαβόμθοι, κ̃ ὁ πρῶμα τ̃ παρθένε θέντες ὅθεν ἐπὸ πόντων ὀφθήσεσθαι ἔμελλεν, ἑτέραν σκηνὴν ἐκκλησίαν, κ̃ πολλὰ ἐποιοῦντο τ̃ τε Ἀππίε κ̃ τ̃ ἄλλων ὀλιγαρχῶν κατηγορίαν· ἔμελλέ τε, ὅπερ εἰκὸς ἦν, οἷς μὲν ὁ ἀξίωμα τ̃ ἀνδρῶν, οἷς δὲ ὁ τῆς κόρης ἔλεος, δάκρυα κ̃ πένθος δάκνων· ἀφ' ὁ ἀτυχὲς κάλλος τ̃ παθούσης, οἷς δὲ αὐτὸς ὁ τ̃ ἀρχαίας καταςάσεως πόθος εἰς ταύτην ἐκκλησίαν προκαλῶν, πλείοις τ̃ ἑτέρων σκυδρῆν· ὥςε ὀλίγοις τινὰς ἐπολφθίσθαι περὶ τ̃ Ἄππιον, αὐτοὺς δὴ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς· ἐν οἷς ἦσαν τινὲς οὐκέτι τ̃ ὀλιγαρχικῆς αὐτῶν ἀκροώμθοι, ἀφ' πολλὰς προφάσεις, ἀλλ' εἰ βουλοιτ' ἰσχυρὰ τὰ τ̃ ἐναντίων, ἄσμενοι χωρήσειν ἐπ' ἐκείνοις. ἐρημούμθον δ' θεωρῶν ἑαυτὸν Ἄππιος, ἠναγκάσθη μείζονα ψῆφον, κ̃ ἀπελθεῖν οὐκ τ̃ ἀγορᾶς· ὁ κ̃ μάλιςα ὤκνησεν αὐτόν. ὅθεν ἀδημόθμος γὰρ ἐπὸ τῶ δημοτικοῦ πλήθους, καλὰς ἔπεσεν αὐτ̃ ταῖς δίκαις. μὴ τ̃ τὸ ἐξουσίας ὅσης ἐβούλοντο λυμαίνεσθαι οἱ πρὸς τ̃ ὄθνείον, ἐνεφορεῖτο τ̃ κατ' ὀλιγαρχίας λόγων, κ̃ τοὺς ἐπ' ἐνδιαίζοντας ἐξεδημαγώγουν. ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἐξηλλοῦτο τ̃ πολιτικὸν ὄχλον οἱ τ̃ κόρης συγγενεῖς, κλίνω τε κομίσαντες εἰς τ̃ ἀγορὰν, κ̃ τ̃ ἀνῶν κόσμον τ̃ ὀπτάφιον οἷς ἐδωάντο πολυτελέστατον πρὸς ἀσκευάσαντες, κ̃ τ̃ ἐκφορὰν τ̃ σώματος ἀφ' τ̃ ὀπτανεστάτων τῆς πόλεως ποιησάμενοι γενοπῶν, ὅθεν ἐπὸ πλείστων ὀφθήσεσθαι ἔμελλον. ἐξεπήδων γὰρ ἐκ τ̃ οἰκιῶν γυναῖκές τε κ̃ παρθένοι ὁ πάθος ἀποδυρόμθαι, αἱ μὲν αἴθη καὶ κεφάλοις βαθήσουσι κ̃τ̃ τῆς κλίνης, αἱ δὲ τελαμῶνας ἢ μίτρας ὀρνύμενοι τῶν τε κ̃ κεφαλῶν τ̃ ἀνθῶν τ̃ ἐν τοῖς κλίνοις ἐπιβαλόντες, ἐκ τῶν

tas, aliæ virginales e coma lusus, nonnullæ etiam defectos e crinium plexu concinnos. virilis quoq; sexus bona pars acceptis ex ,pxima quaq; officina aliis pretio, aliis precario, conuenientibus munusculis exsequias cõdecorabãt. ita vt funeris istius fama per totam vrbem celebraretur, omnesq; illum paucorum dominatũ antiquari cuperent. Sed qui isti dominatui fauebant, quod armati essent, magnum illis metum incutiebant: & Valerius cũ suis nolebat ciuili sanguine litem dirimere. Interea vero dum in his turbis erãt res vrbanæ, Virginius, quẽ dixi sua manu interemisse filiã, laxatis equo habenis, circa luminum accẽsionem in castra ad Algidum peruenit, eo habitu quo ex vrbe profugerat, toto scilicet corpore cruentatus, & cultrũ coquinarium manu tenens. Quo viso cum procubitores cõiectare non possent quid ei accidisset, pone sequebantur, vt magna atq; atrocia audituri. Ille aliquamdiu flẽs pergebat, obuiisq; vt sequerẽtur, signum dabat. procurrebant autem ex tentoriis quæ præteribat inter cœnandum omnes cõfertim, cum lucernis & facibus; atq; isto tumultu anxii, cũ circumquaq; sequebantur. Postquã vero in patentem castrorũ locum peruenit, stans sublimior, vt ab omnibus conspiceretur, denarrabat quibus inuolutus esset calamitatibus, testes citans eos qui ex vrbe secum aduenerant. Vt vero multos animaduertit lamentantes & lacrymantes, supplex rogabat ne se inultum sinerent, patriamq; in contumeliis desererent. Quę cũ dixisset, effecissetq; vt omnes magnopere audire cuperent, & in dicẽdo progredi iuberent: cœpit aliquanto confidentius paucorum dominatum carpere: ac primum narrauit decemuiros multis facultates suas ademisse, multorum corpora fœdis verberibus lacerasse; permultos etiam coegisse ex patria profugere, licet nihil patrassent maleficii: quin & matronas violasse, nubilesq; virgines rapuisse, & ingenuis pueris probra intulisse: demũ cõmemoratis etiã ceteris eorum iniquitatib. & crudelitatibus, Atq; his probris, inquit, nos afficiunt qui neq; ex legis præscripto, neq; senatus decreto, aut populi ,missu magistratũ gerunt; (nã annuum eis po-

ρας, αἱ δὲ ἀθύρματα κόμης παρθενικὰ, καὶ πολλαχοῦ πλοκάμων ἀποκειράμενα βοστρύχους· ἄνδρες τε συγγενοὶ λαμβάνοντες ἐκ τῶν πλησίον ἐργαστηρίων, τὰ μὲν ὠνῇ, τὰ δὲ χάριτι, συνεπεκόσμουν τοῖς τοιούτοις δωρήμασι τὴν ἐκκομιδήν. ὥστε τοιοῦτόν τινα αὐτὰ τὴν πόλιν θυέσθαι ὁ κῶδος, καὶ τοιαύτην ἀπωλείας λαβεῖν τῆς τῶν ὀλιγαρχῶν καταλύσεως. ἀλλ' οἱ φεύγοντες τὰ τῆς ὀλιγαρχίας, ὅπλα ἔχοντες, μέγα παρεῖχον αὐτοῖς δέος· οἵ τε πεὶ τὸν Ὀλγέριον οὐκ ἠξίουν αἵματι πολιτικῷ τὸ νεῖκος διαιρεῖν. τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν πόλιν οὐ τοιαύτας εἶν τοιαῦτας. Ὀεργίνιος δὲ, ὃν ἔφην αὐτόχειρα θυέσθαι τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, ἀπὸ ῥυτῆρος ἐλαύνων τὸν ἵππον, ἀφικνεῖται περὶ λύχνων ἁφάς, ὅπῃ τὸν τρὸς Ἀλγιδῷ χάρακα, τοιοῦτος οἷος οὐκ τῆς πόλεως ἐξέδραμεν, αἵματι πεφυρμένος ἅπας, καὶ τὴν μαχαιρίδα μάχαιραν ἀφ' χερὸς ἔχων. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ τρὸ τῆς τραβοπέδου τὰς φυλακὰς φυλάττοντες, οὐ ἀπόρῳ τὲ ἦν ὅ τι πέπονθεν εἰκάσαι, καὶ παρηκολούθουν ὡς ἀκουσόμενοι μέγα τρᾶγμα καὶ δεινόν. ὁ δὲ τέως μὲν ἐπορεύετο κλαίων, καὶ δεικνυμένων τοῖς ὁμόσε χωροῦσιν ἀκολουθεῖν. ἐξέλεγον δὲ οὐκ τῶν σκηνῶν ἃς διεπορεύετο, μεταξὺ δεῖπνοιοῦντες ἄπωθεν ἀθρόοι, φανοὺς ἔχοντες καὶ λαμπάδας, ἀγωνίας πλήρεις καὶ θορύβων, τρεχόμενοι περὶ αὐτὸν ἠκολούθουν. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ἀναπεπταμένον τῆς τραβοπέδου τόπον ἦλθεν, ὅπῃ μέλεωρου τὰς λυνὸς, ὥστ' ἀπὸ πόντων ὁρᾶσθαι, διηγεῖτο τὰ καταλαβούσας αὐτὸν συμφορὰς, μάρτυρας τῶν λόγων παρεχόμενος τοῖς σὺν αὐτῷ παρούσας οὐκ τῆς πόλεως. ὡς δὲ κατέμαθεν ὀλοφυρομένους τὲ πολλοὺς καὶ δακρύοντας, εἰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις αὐτῶν ἐράπετο, μὴ περιιδεῖν μήτ' αὐτὸν ἀτιμώρητον γενόμενον, μήτε τὴν πατρίδα τρεπηλακιζομένην. λέγων δὲ αὐτῷ τοῦτα πολὺ ὃ βουλόμενον ἐξ ἀπόντων ἀκούειν καὶ ὅπῃ κελευόμενον λέγειν ἐγίνετο. οἰγάρτοι καὶ θρασύτερον ἤδη κατεστήσετο τῆς ὀλιγαρχίας. διεξιὼν δὲ ὡς πολλῶν μὲν ἀφείλοντο τὰς οὐσίας οἱ δέκα, πολλῶν δὲ πληγαῖς ἠκίσαντο τὰ σώματα, παμπόλλους δὲ φυγεῖν ἐνάγκασαν οὐκ ἐκ τῆς πατρίδος οὐδὲν ἀδικήσαντας, γυναικῶν δὲ ὕβρεις, καὶ παρθένων ἐπιγάμων ἁρπαγὰς, καὶ παίδων ἐλευθέρων τρεπηλακισμοὺς, καὶ τὰς δίκας αὐτῶν τῶν ἀνομίας τὲ καὶ ὠμότητας οὐκ ἐκλογιζόμενος· καὶ ταῦτ', ἔφη, τρεπηλακίζουσιν ἡμᾶς οἱ μήτε νόμῳ τὴν ἀξίαν ἔχοντες, μήτε ψηφίσματι βουλῆς, ἢ δήμου συγχωρήσαντες λαβόντες· ὁ γὰρ σύμπασιος ἀριθμὸς τῆς ἀρ-

χῆς χρό-

» χῆς χρόνος, ὃν ἐχρῆν ἄνευ ἀρχῆς ἀρξαντας, ἑτέροις τῶν δικῶν τὰ κοινὰ, παρεληλύθει· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ βιαιοτάτου » τρόπων, πολλῷ δειλίαν καὶ μαλακίαν καταγνόντες » ἡμῶν, ὡς περ γυναικῶν. εἰσελθέτω δὴ λογισμὸς ἕκα- » στον ὑμῶν ὧν τὰ αὐτὸς πέπονθε, καὶ ὧν οἶδεν ἑτέροις πα- » θόντας· καὶ εἴ τις ὑμῶν δεδεικαζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἡδονᾶς » ἔσιν ἢ χάρισιν, καὶ πεφόβηται τὴν ὀλιγαρχίαν, οὐδὲ δέδοι- » κε μὴ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἔλθοι πολὲ σὺν χρόνῳ τὰ δίκαια, μα- » θὼν ὅτι τυράννοις οὐδὲν πιστὸν, καὶ ὑπ' δυνοίας οὐκ τῶν » κεκτημένων δίδοντα, ἔσι χαρίτες, καὶ πρόσπτα τὰ ὅμοια » τούτοις, μεταγνώτω· καὶ μιᾷ διανοίᾳ χρησάμενοι πρόσ- » λεσ, ἐλευθεροῦτε ἀπὸ τῶν τυραννων τὴν πατρίδα, σὺν ᾗ » θεῶν τε ἱερὰ ἵδρυται, καὶ θήκαι τρεγόνων εἰσὶν, οἷς ὑ- » μεῖς ὀμνύετε μὲν θεοὺς, καὶ γραφαὶ πάλαι, θεσφάτα πολ- » λὰ καὶ ἄξια τῶν πόνων ἀπαγγέλλοντες, γυναῖκές τε κὲν » νόμοις ἐγγυηθεῖσαι, καὶ θυγατέρες ὅπῃ γαμοι φεγγίδος » ἀμιχρᾶς δεόμεναι τοῖς ἔχουσι, καὶ γενεαὶ παίδων ἀρρέ- » νων, οἷς ὀφείλεται δίκαια φύσεως τρεγόνων. οἰκίας γὰρ » δὴ καὶ κλήρους καὶ χρήματα σὺν πολλοῖς κλαθεῖτε » πόνοις ἐπὶ πάλαι καὶ ὑμῶν αὐτῶν σωτῆρ· ὧν ὑμῖν » οὐδὲν ἔζεσι βεβαίως ἔχειν, ἕως ἂν ἐπὶ τῶν δέκα τυ- » ραννῆτε. οὔτε θεῶν, οὔτε γονέων ἔστιν δὐδεφό- » πων, τὰ μὲν ἀλλότρια κτᾶσθαι δι' ἀνδραποδίαν, τὰ » δὲ οἰκεῖα τρεωρᾶν ἀπολλύμενα ἀφ' μαλακίαν. ἀδὲ » τρὸς μὲν Αἰκανοὺς καὶ Βολούσκους καὶ Σαβίνους καὶ τοὺς » τρεοίκους ἀπῶν τὰς πολεμεῖν μαχροὺς καὶ ἀδιαλείπτους » πολέμους ἐπὶ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, τρὸς δὲ τοὺς » τῶν νόμον ἄρχοντας ὑμῶν μὴ θέλειν ἀρᾶσθαι τὰ ὅ- » πλα, ἐπὶ ἀσφαλείας τὲ καὶ ἐλευθερείας. οὐκ ἀνα- » λήψεσθε ὃ φέρημα τῆς πατρίδος; οὐ τῶν θαρήσεται » λογισμὸς ὑμῖν τῆς ἀρετῆς τῶν γενέων ἄξιος, οἳ ἀφ' » μιᾶς γυναικὸς ὕβειν ὑφ' ἑνὸς τῶν Ταρκυνίου παίδων » ὑβριστείσης, καὶ ἀφ' τὴν ξυμφορὰν ταύτην ἑαυτῶν ἀφε- » χθεισαμένης, οὕτως ἠφάνισαν ὅπῃ τῶν πάντ, καὶ » παραξιώσαν, καὶ κοινὴν ἀπῶν ἠνήσαντο τὴν ὕ- » βειν, ὥστε οὐ μόνον Ταρκύνιον ἐξέβαλον οὐκ τῆς πόλε- » ως, ἀλλὰ καὶ ὃ βασιλικὸν πολίτευμα κατέλυσαν, καὶ » ὃ λοιπὸν ἀπεῖπον, μηδένα Ῥωμαίων ἄρχειν ἀφ' βίᾳ » τὴν ὑπεύθυνον ἀρχὴν. αἰδοῖ τε τοῖς μεγίστοις ὀμό- » σαντες ὅρκοις, καὶ κατὰ τῶν οὐρανόν ἀρᾶς, ἐάν τι τῶν δὲ » ταῦτα ποιῶσι, κατεραστάμενοι. ἐπὶ τ' ἐκεῖνοι μὲν ἑνὸς » οὐκ ἠνέσχθη ἀκολάστου μειραχίου τυραννικὴν ὕβειν » εἰς ἓν σῶμα ἐλευθέρου νομιζόμενοι· ὑμᾶς δ' ὑπομενοῦτε » πολυκέφαλον τυραννίδα πάσῃ τῶν ἀνομίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ

testatis tẽpus, quo exacto aliis remp. tradere debebãt, elapsum est) sed violentissima ratione *imperium sibi vsurpãt*: qua re magnæ timiditatis ac mollitiei nos arguunt, perinde ac mulieres. Itaq; vnusquisq; vestrum reputet secum quæ partim ipse perpessus sit, partim alios perpessos viderit. ac siquis vestrum deliciis aut obsequiis ab eis inescatus, nihil sibi timet a paucorum dominatu, nec veretur ne ad se quoq; progressu temporis mala pertingant, cogitet nihil in tyrannis esse fidei, nec fauore a potentibus cõferri gratias; consideratisq; his & consimilibus aliis, mutet sententiam. Vnam omnes mentem induite, concordesq; a tyrannis liberate patriam; in qua & fana deorũ sunt, & monumenta maiorum, quos vos proxime secundum deos honoratis; & grandæui patres, multa & condigna educationis ac laborum præmia reposcentes: vxoresq; legitimo ritu iunctæ; & filiæ nubiles, non exiguam parentibus curam afferentes; necnon mascula proles, cui auitæ propagationis iura debẽtur. taceo domos, patrimonia, pecunias: quæ vt magno labore a patribus & vobis ipsis parta sunt, ita nihil eorum firmiter a vobis possideri poterit, dũ sub decemuirorum tyrannide fueritis. Nec cordatorum aut generosorum hominum est, aliena per fortitudinem acquirere, & *interim* domesticorum interitum per mollitiem negligere: atque aduersus Æquos, Volscos, Sabinos, finitimosq; omnes diuturna & perpetua bella pro imperio ac principatu gerere: nec contra eos qui præter leges vobis imperãt, arma pro incolumitate ac libertate velle sumere. Non resumetis animos patrios? nõ subibit vos maiorũ virtutib. digna cogitatio; qui ob vnius mulieris cõtumeliam, quæ a Sexto Tarquinio vim passa, ob probrũ istud manus sibi intulerat, rei indignitate adeo exacerbati sunt, vt cõmunem omniũ iniuriã esse rati, non modo Tarquinios ex vrbe eiecerint, sed etiam regium imperium antiquarint, atq; in posterum veruerint ne quis apud Romanos per totam vitam absolutum imperiũ gereret: & tũ ipsi fe grauissimis iuramentis obstrinxerunt, tum nepotes etiam diris imprecationibus deuouerunt, si quid cõtra facerent. Ac cum illi vnius libidinosi adolescentis tyrannicã contumeliam vni ingenuo corpori illatam non tulerint, nos tolerabimus multorũ capitum tyrannidẽ, omne iniquitatis & nequitię genus

exercentē, ac magis ēt exerciturам, si nunc patiamini. Nō mihi soli filia fuit pulchritudine prēstans aliis; quam aperte violare ac constuprare conatus est Appius: sed vestrum ēt multi, alii filias, alii vxores, alii adolescentes habent elegātes. quib. quid obstabit quo minus ab alio quopiam decē tyrānorum, aut ab ipso Appio, eadem inferantur probra? nisi forte deorū aliquis vobis spondet, si hanc meam calamitatem inultam fueritis, nō ad multos vestrum progressura huiusmodi mala, sed in mea filia conquieturum tyrannicum amorem, a reliquis puerorum virginumq; corporibus sibi temperaturum. Sed hoc tamē probe nouerit is, magnæ fatuitatis ac vecordiæ esse, siquis hæc quæ cogito euentura neget. nam infinitæ sunt tyrannorum cupiditates: nec mirum: quia nec lege coercentur, nec metu. Itaq; tum mea iniuria iustis modis vindicata, tū comparato vobis ipsis aduersus eadē mala tuto præsidio, tandē aliquando frena dirumpite, o miseri; rectisq; oculis ad libertatem respicite. ob quam. n. aliā caussam grauius indignabimini, quā ob hanc, cum tyranni ciuium filias vt seruas abripiunt, & cum flagris sponsas deducunt? ecquando liberos resumetis spiritus, si hoc tēpus dimittatis quo arma corporib. geritis? Nondum orationē finierat, cum multi acclamant, opemq; in vlciscēda iniuria pollicentur. moxq; cēturiones nominatim vocant, ac rem vrgeri postulāt. nec deerant qui prodirent ac propalā auderēt dicere, siqua affecti essent iniuria. Quibus cognitis, quinq; legionum duces, de quibus supra dixi, veriti ne quis e multitudine in se fieret impetus, omnes in prætoriū concurrerūt, & cum amicis deliberarunt an suæ factionis manu stipati, turbam componerent. vt vero audierunt eos se in tentoria recepisse, tumultumque sedatum esse, ignorantes plerosque centuriones statuisse clandestina conspiratione secessionem facere ad vindicādam patriæ libertatem, decreuerunt, simulatque dies illuxisset, Virginium turbarum auctorem in custodiam coniicere, & copias e castris in hostes educere, infestisque optimis eorum agris, regionem pernastare; de vrbanis autem negotiis ne suis quidem amplius permittendum curiosius inquirere; *sed distinendos animos* partim *belli*

χρωμένῳ, καὶ ἔτι μᾶλλον χρησομένῳ, ἐὰν νῦν ἀνα-
χωρήσητε. οὐκ ἐμοὶ μόνῳ θυγάτηρ ἐλθόντο Ἀππίου φέρουσα
τῷ ὀφθῆναι ἑτέρων, τοῦ ἀπὸ τῆς φανερᾶς βιάζεσθαι καὶ πρε-
σπελαχίζειν Ἄππιος ἐπεβούλευετο, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν εἰσὶ πολ-
λαί, τοῖς μὲν θυγατέρες, τοῖς δ' γαμεταί, τοῖς δ' νεανίαι
παῖδες εὐπρεπεῖς· οἷς τί κωλύσει πρὸς ἀνήρ τινος τῶν
δέκα τυράννων, ἢ πρὸς αὐτὸν Ἀππίου ταὐτὰ παθεῖν;
εἰ μή τις ἄρα θεῶν ἐστιν ἐγγυητής, ὡς ἐὰν τὰς ἐμὰς ταύ-
τας συμφορὰς ἀτιμωρήτους ἐάσητε, οὐκ ἐφ' ὑμῶν πολ-
λοὺς τοιαῦτα ὁμοια δράσει ἤξειν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐμῆς θυγα-
τὸς ὁ τυραννικὸς ἔρως προελθὼν στήσεται, καὶ πρὸς τὰ
λοιπὰ σώματα παίδων τε καὶ παρθένων σωφρονήσει.
πολλῆς μὲν τοι μωρίας καὶ σκαιότητος τὰ φῶς εἶναι τὰ
νοήματα ταῦτα ὡς οὐκ ἔσται, λέγω. ἀόριστοι γὰρ αἱ τῶν
τυράννων ἐπιθυμίαι, κἀγὼ εἰκὸς, οἷα δὴ μήτε νόμον ἐπ-
χουσαι κωλυτὴν, μήτε φόβον. ἐμοὶ δὴ προέμενοι
ὑμφείαν δικαίαν, καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἀσφάλειαν, ἵνα μὴ
ταῦτα πάθητε, θαυμαζόμενοι, ἀμφρήξατε ἤ-
δη ποτὲ τοὺς χαλινοὺς, ὦ ἄθλιοι· ἀναβλέψατε ὀρθοῖς
ὄμμασι πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. ἐπὶ τίνι γὰρ ἑτέρᾳ
προφάσει μᾶλλον ἀγανακτήσετε, ἢ ταύτῃ, ὅτε τὰς
τῶν πολιτῶν θυγατέρας ὡς δούλας ἀπάγουσιν οἱ τύ-
ραννοι, καὶ μετὰ μαστίγων νυμφαγωγοῦσιν; ἐν ποίᾳ δὲ δ
ἐλεύθερον φέρημα ἀνδρὶ ἡγήσεσθε χαρᾷ, ὃ νῦν παρέν-
τες ἐν ᾧ τὰ ὅπλα πρὸς τοῖς σώμασιν ἔχετε; ἔτι δὲ
αὐτοῦ λέγοντος, ἀνεβόησαν οἱ πολλοὶ, ἀμφορήσειν ὑπισ-
χνούμενοι· καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν λόχων ἐξ ὀνόματος
ἐκάλουν, ἀξιοῦντες ἔργου ἔχεσθαι· καὶ οὐκ τὸ φανε-
ρὸν πολλοὶ παρεῖλοντες ἐθαρρουν λέγειν εἴ τι δεινὸν ἢ σφ
πεποιήκοτες. μαθόντες δὲ τὰ γινόμενα οἱ πέντε ἄνδρες,
οἷς ἔφυν ἡγεῖσθαι τῶν τάγμάτων, δείσαντες μή τις
ἐπ' αὐτοὺς τῶν ὄχλων ὁρμὴν ἤνεγκε, συνέδραμον εἰς
τὸ στρατήγιον πάντες, καὶ μετὰ τῶν φίλων ἐσκέπτοντο εἴ
πως παύσωσι τὸν θόρυβον, τὰ οἰκεῖα ὅπλα πρε-
σπασάμενοι. ὡς δ' ἐπύθοντο ἀπεληλυθότας εἰς τὰς
σκηνὰς, λήξαντά τε καὶ παυσάμενον τὸν θόρυβον, ἀγ-
νοοῦντες ὅτι τῶν ἑκατονταάρχων τοῖς πλείοσι δεδο-
μένον ἦν, δι' ἀπορρήτων συνωμοσιῶν ἀπίασιν
πρεσβεύειν, καὶ συνελθεῖν τὸν πατεῖδα, ἔκρι-
ναν, ἐπειδὴ ἡμέρα τάχιστα γένηται, τὸν μὲν οὐκ ἀ-
φεστήκοντα τοῖς ὄχλοις Ὀεργίνιον συλλαβόντας ἔχειν ἐν
φυλακῇ, τὰς δὲ δυνάμεις ἀναστήσαντας οὐκ τὸ χάε-
χος, ἀγὰν ὅπῃ τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν κεφά-
λαιον αὐτῶν τῆς χώρας ἐγκαθηλοῦσι δηοῦν· πρὸς
δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει πρεσβευόμενον μηδὲ τοῖς σφετέ-
ροις ἔτι ἐδόκει πολυπραγμονεῖν, τὰ μὲν ἀφ'

τὰς ὠφελείας, τὰ δ' ἀφ' τῆς ἐσομένης ὑπὲρ αὐτῶν
ἑκάστοις ἀγῶνας. ἐγένετο δ' αὐτοῖς οὐδὲν τῶν ἐκ ἀφ-
λογισμοῦ· οὐδὲ τὸ Ὀεργίνιον εἴασαν οἱ λοχαγοὶ καλύ-
μμον εἰς τὸ φαλήγιον ἀπελθεῖν, ὑποπτεύοντες μή τι
παθοι δεινόν. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀφαληφθέντα λόγον, ὡς ὀλὶ
τὴν πολεμίοις ἀναγεῖν τὴν ὀχλοις ἐβούλοντο, κατα-
νεύδιζον, λέγοντες, ὡς καλῶς ἡμῶν ἐστρατηγήκασι καὶ
πρότερον, ἵνα καὶ νῦν λαβόντες ἐλπίδας ἀκολουθῶμεν
ὑμῖν, οἵτινες ὅσον οὔπω πρότερον ἕτεροι Ῥωμαίων
ἡγεμόνες, ἐκ τε αὐτῶν ἀγόντες τὴν πόλεως φαλίαν, καὶ ἀπὸ
τῶν συμμάχων ἀνείραντες, οὔτε τινα νικῶν ἢ βλάβῃ
ἐποιήσατε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἀναυδρίαν τε καὶ ἀπει-
λίαν ἀπεδείξατε, κακῶς φρατοπεδευσάμενοι, καὶ τὴν
ἑαυτῶν χώραν ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων καταδηωθεῖ-
σαν, πλὴν χοῖς καὶ ἀπόρους ἡμᾶς ἐποιήσατε ἀπολύτων
ὅσοις χρῶνται τοῖς ὅπλοις τῶν ἀναλίων ἐνικῶ-
μεν πᾶσι μάχαις, ὅτε ὑμῶν κρείττους ἦσαν οἱ φαλῆγοί·
ὑπαιθά τε νῦν καθ' ἡμῶν ἀνίσασι, καὶ σκηνὰς καὶ ἀν-
δράποδα καὶ ὅπλα καὶ χρήματα διηρπακότες, ἔχουσι
τὰ ἡμέτερα. ὁ δ' Ὀεργίνιος ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ οὐκ
τὸ μηδὲν ἐπὶ δεδοικέναι τὰς ἡγεμόνας, ἀθαδέστερον
αὐτῶν καθήπτετο, λυμεῶνας καὶ ὀλέθρους τῆς πα-
τρίδος ἀποκαλῶν, καὶ παραινῶν τοῖς λοχαγοῖς ἅπασιν
θαρραλέους τὰ σημεῖα οἴκαδε ἀπάγειν τὴν στρατιάν. ὀρ-
ρωδιώντων δ' ἐπὶ τῷ πολλῶν τὰ ἱερὰ σημεῖα κινεῖν, ἔ-
πεισε τὰς ἡγεμόνας καὶ τὰς στρατηγοὺς καταλιπεῖν, ὅ-
τε ὅσιον οὔτ' ἀσφαλὲς εἶ νομιζόντων τοῖς πᾶσιν· ὅ τε
νόμος ὁ ὅρκος ὁ στρατιωτικὸς, ὃν ἀπειλῶν μάλιστα ἐμπε-
δοῦσι Ῥωμαῖοι τοῖς στρατοῖς, ἀκολουθεῖν κελεύει τὰς
στρατευομένους ὅποι ποτ' ἂν ἄγωσιν· ὅ τε νόμος ἀπο
κλείειν ἔδωκε τοῖς ἡγεμόσιν ἐξουσίαν τὰς ἀπειθούντας,
ἢ τὰ σημεῖα καταλιπόντας, ἀκρίτους. ταῦτα δὴ ἀλα-
θείας αὐτοὺς ἔχοντας ὁρᾶν Ὀεργίνιος, ἐδίδασκεν ὅτι λέ-
λυκεν αὐτῶν τὸν ὅρκον ὁ νόμος, ὅτῳ νόμῳ μὲν ἀποδει-
χθέντα δεῖ τὸν στρατηγὸν ἀρχὴν τῶν δυνάμεων, ἢ ἐν τῷ δέκα
ἀνδρῶν ἐξουσία τοῦ νόμου τοῦ, ὑπερβαίνοντα τὸν ἐνι-
αύσιον χρόνον, εἰς ὃν ἀπεδείχθη. ὃ δ' τοῖς μὴ κατὰ νόμον
ἀρχεῖν ποιῶν ὃ κελεύομενον, οὐκ ἀνείσθαι εἶ καὶ
ἀσέβειαν, ἀλλ' ἀνοιαν καὶ μανίαν. ταῦτα ἀκούσαντες,
ὀρθῶς λέγεσθαι ἡγούμενοι, καὶ τοῦ ἀκελεύστου ἀλλή-
λοις, καὶ τι καὶ θάρσος οὐκ ἂν δαιμονίᾳ λαβόντες, αἴρουσι
τὰ σημεῖα, καὶ τοῦ πόνου οὐκ τὸ χάεσκος. ἔμελλον δ', ὅ ἀφ
ἐκεῖνος ἐν ποικίλοις τε ἤθεσι, καὶ οὐχ ἅπασι τὰ κρείττα
φρονοῦσι, ἔσεσθαί τινες οἱ μὴ θέλοντες ἅμα τοῖς ὀλι-
γάρχαις καὶ στρατιῶται καὶ λοχαγοὶ, πλὴν οὐ τοσοῦτοι ὅ

comodis, partim quotidianis pro sua ipsorū salute certaminibus. Sed nihil eorum quæ cogitarāt, efficere potuerūt. nec. n. centuriones Virginiū, cum arcesseretur, in prętoriū abire siuerūt; veriti ne q.d ei accideret mali. quin ēt interceptum consiliū de educendo in hostē milite, huiusmodi oratione perstrinxerunt: Pręclaros sane vos hactenus imperatores prębuistis; vt nunc ēt *bona* spe concepta, vos sequamur; q̄ cum partim ex ipsa vrbe, partim e sociis tantū conflaueritis exercitū, quātum nullus inter Romanos duces antehac vm q̄ contraxit, nec victoriam vllam reportastis, nec vllum hosti damnum intulistis; sed imperitiæ *dumtaxat* & ignauiæ specimina exhibuistis, dū & castra malē posuistis, & vestra ipsorum regione vt hostili deuastata, mēdicos nos atq; omniū inopes effecistis. & quos antea armorū vi in prœliis superabamus, cum meliores q̄ vos nobis præerāt duces, ii & tropæa contra nos erigunt, & tentoriis, mācipiis, armis pecuniisq; direptis, nostra sibi habēt. Virginius aūt, partim ira incensus, partim q; nihil amplius duces metueret, contumacius eos incessebat, pestes atq; exitia patriæ appellans, omnesq; centuriones hortans vt sublatis signis domum reducerēt exercitum. sed cum pleriq; adhuc vererentur sacra signa mouere, ducumq; & imperatorum desertionem nemo licitam nec tutā esse duceret: (nā militare iuramentū, q̄d omniū maxime imperatorib. seruāt Romani, militantes sequi iubet quocumq: *imperatores* duxerint: lexq: ducib. potestatem dat indicta caussa interficiendi, siqui non obtemperent aut signa deserant) Virginius illos hac religione teneri vidēs, docet eos iureiurando per legem solutos esse, quia imperatorem qui præsit copiis, legitime creatum esse oporteat; decemuiri autē præter leges potestatem sibi vsurpēt, annuum scilicet tempus, in quod creati sint, trāsgressi. iis autē qui non legitime præsint, imperata facere, non obedictiam & pietatem esse, sed amētiam & insaniam. Quibus auditis illi eum recte monere arbitrati, se inuicem cohortantur; additaq; ēt diuinitus nescio qua fiducia, signa tollūt, & e castris pergunt. ac licet (vt inter varia ingenia solet fieri, dum nō omnes optima quæq; cogitant) procul dubio aliqui fuerint tū milites tum centuriones, qui apud decēuiros permanserint; non fuit tamen tātus

Milites Virginii impulsu desertis decemuiris, in Auentinū secedunt.

πλῆθος, ἀλλ' ἐλάττοις πολλῷ τῶν ἑτέρων. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἐκ τῶν στρατοπέδων, δι' ὅλης ἡμέρας ὁπτοπορευθέντες, ἑσπέρας καταλαβούσης παρῆσαν εἰς τὴν πόλιν, οὐδενὸς ἐξαγγείλαντος αὐτῶν τὴν ἔφοδον· καὶ συνεπάγξαν τὰς ἐνδον οὐ μετείως, πολέμιον οἰομένοις στρατὸν εἰσεληλυθέναι· κραυγή τε καὶ δρόμος ἀπακτος ἀνὰ τὴν πόλιν ἦν. οὐ μὴν ὁπτὶ πολὺ γε διέμεινεν ἡ ταραχὴ χρόνον, ὥστε κακόν τι γενέσθαι δι' αὐτήν. διεξιόντες γὰρ τὰς γενομένας, ἐβόων ὅτι φίλοι τέ εἰσι, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πόλεως εἰσεληλύθασι· καὶ τὰ ἔργα ὅμοια παρείχοντο τοῖς λόγοις, ἀδικοῦντες οὐδέν. ἀφικόμενοι δὲ εἰς τὸν καλούμενον Αὐεντῖνον· ἔστι γὰρ ἐμπεριεχομένων ἐν τῇ Ῥώμῃ λόφων τῶν ὁπτὸ ὁπτοπέδων στρατοπεδεύεσθαι· πρὸς δὲ τῇ Ἀρτέμιδος ἱερὸν τίθεν) τὰ ὅπλα. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ κρατυνάμενοι τὸν χάρακα, καὶ χιλίαρχοις δέκα τῶν κοινῶν ἀποδείξαντες κυρίοις, ὧν ἡγεμὼν ἦν Μάρκος Ὄππιος, ἔμενον ἐφ' ἡσυχίας. ἦκον γὰρ αὐτοῖς ὁπήκουσι μετ' οὐ πολὺ καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Φιδήνῃ γραμμῆς οἱ κράτιστοι τῶν τριακοσιαρχῶν λοχαγοί, πολλὴν δυνάμιν ἐπαγόμενοι, ἀλλοτρίως μὲν ἐπὶ πάλαι ἀγανακτοῦντες τοῖς τὰς ἐκεῖ γραμῆς, ἐξ οὗ Σίκκιον τὸν πρεσβευτὴν ἀπέκτειναν, ὥσπερ ἔφην· δεδοικότες δὲ ἀρχὴν τῆς ἀποστάσεως πρότερον, ὡς οἰκείων ὄντων τῇ δεκαδαρχίᾳ τῶν ἐν Ἀλγιδῷ πέντε τάγμασι, τότε ὑπὸ δεῖμα τῶν ἐκείνων ἀποστάσιν ἐπέγνωσαν, ἀγαπητῶς δὲ συμβαὶ ἀπὸ τῆς τύχης δεξάμενοι. ἡγεμόνες δὲ καὶ τούτων τῶν τάγμάτων ἦσαν δέκα χιλίαρχοι καθ' ὅδὸν ἀποδειχθέντες, ὧν ἐπιφανέστατος Σέξτος Μάλιος ἦν. ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν ἀλλήλοις, θέμενοι τὰ ὅπλα, τοῖς εἴκοσι χιλίαρχοις ἐπέδεξαν ἄπαντα ἀπὸ τοῦ κοινοῦ λέγειν τε καὶ πράττειν. ἐκ δὲ τῶν εἴκοσι τοῖς ἐπιφανέστατοις ἀπέδειξαν δύο πρεσβεύειν, Μάρκον Ὄππιον, καὶ Σέξτον Μάλιον. οὗτοι βουλευτήριον ἐξ ἁπάντων καταστησάμενοι τῶν λοχαγῶν, μετ' ἐκείνων ἅπαντα διετέλουν πρασσόμενοι. ἀδήλου δ' ἔτι τοῖς πολλοῖς τῆς διανοίας αὐτῶν οὔσης, Ἄππιος μὲν, οἷα δὴ συνιδὼν ἑαυτῷ τῆς παρούσης ταραχῆς αἴτιος γενόμενος, καὶ τῶν προσδοκωμένων δι' αὐτὸν ἔσεσθαι κακῶν, οὐκέτι τῶν κοινῶν οὐδὲν ἤξιου πράττειν, ἀλλὰ κατ' οἶκον ἔμενεν. ὁ δὲ σὺν αὐτῷ τεταγμένος ὑπὲρ τῆς πόλεως Σπόριος Ὄππιος, διαπαρεθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπ' αὐτοῦ, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν ἐξόδων σφίσιν ὑπεισελθόντων, καὶ ὑπὲρ τούτῳ ἡκόντων, ὑπὸ καὶ ἐμαθεν οὐδὲν νεωτεριζόντας αὐτοῖς, ὑφέμενος ὁ δῆμος, ἐκάλει τὴν βουλὴν εἰς ὁ συνέδριον, ἐκ τῶν οἰκιῶν κατ'

κατ' ἄνδρα μεταπεμπόμενος. ἔτι δ' αὐτῶν συλλεγομένων, ἦκον ἐκ τῆς ἐν Φιδήνῃ γραμῆς ἡγεμόνες, ἀγανακτοῦντες ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀμφοτέρους, καὶ τὴν βουλὴν πείθοντες, ἀξίαν τοῦ πράγματος ὀργὴν κατ' αὐτῶν λαβεῖν. ἐπεὶ δ' ἀγορὰν γνώμην ἕκαστον ἔδει, Λούκιος μὲν Κορνήλιος ἔφη δεῖν ἀπεῖναι τοὺς ταχίστας ὑπὸ τὸν Αὐεντῖνον αὐτομεδὸν ὑπὸ τοὺς ἑαυτῶν χάρακας, καὶ τὰ κελεύσματα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὑπὸ τελεῖν, μηδενὸς ὀνείας τῶν γενομένων ὑπόδικος, πλὴν τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως μόνων· τούτοις δὲ προσθεῖναι δίκας τὰς γραμῆς. ἐὰν δὲ μὴ ποιῶσι ταῦτα, βουλεύειν πρὸς αὐτῶν τὸ συνέδριον ὡς ἐκλελοιπότων τὴν τάξιν ἐφ' ᾧ ἐπάθησαν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἠσεβηκότων ὅρκον. Λούκιος δὲ Ὀδρέλιος -

ex ædibus accersens. Interea vero dum illi conuocantur, veniunt e Fidenatibus castris duces; & cum indignatione conquerẽtes, vtraq; castra a militibus deserta esse, senatui persuadere conantur vt grauiter illis irascatur. & quoniam sua cuiq; sentẽtia dicenda erat, L. Cornelius censuit oportere eos qui Auentinum occupassent, eo ipso die in sua quemq; castra reuerti, & imperatorũ iussa exsequi; nec vllam facti culpam eis imputari, exceptis solis defectionis auctoribus; quibus imperatores irrogaturos esse pœnas. quod si non facerẽt, senatum de illis decernere vt de ordinis a ducibus assignati, desertoribus, & militaris sacramenti violatoribus. at L. Valerius -

Ἀλλ' ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων, οἷς ἐν ταῖς δώδεκα δέλτοις ἀναγεγραμμένοις εὕρομεν, οὔτε μηδένα ποιήσασθαι λόγον ἥρμοττεν, οὕτω σεμνὰν ὄντων, καὶ τοσαύτην ἐχόντων διαφορὰν πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς νομοθεσίας, οὔτε περαιτέρω τοῦ δέοντος προβαίνειν, ἐκμηκυνάντας τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν. οἱ δὲ μὴ τὴν καταλεγομένην τῶν δεκαδαρχίας τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραλαβόντες τὸ δήμου λαβόντες ὑπὸ τῆς λοχήτιδος ἐκκλησίας, ὥσπερ ἔφην, Λούκιος Ὀδαλέριος Ποῖτος, καὶ Μάρκος Ὁρράτιος Βαρβάτος, αὐτοί τε δημοτικοὶ τὰς φύσεις ὄντες, καὶ πρὸς τῶν τοιούτων τὴν διαδεδεγμένοι τὴν πολιτείαν, τὰς ὑποσχέσεις φυλάττοντες ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς δημοτικοὺς, ὅτε ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα συνέπειθον αὐτοὺς, ὡς πρόσταξε τὰ συμφέροντα τῷ δήμῳ πολιτευσάμενοι, νόμους ἐκύρωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ λοχίτῃ· δεσχεραίνοντων μὲν τῶν πατρικίων, αἰδουμένων δ' ἀνθρώπους τε τινας οὓς οὐ δέομεν γράφειν, καὶ τὸν κελεύοντα τοῖς ὑπὸ τοῦ δήμου τεθεῖσι ἐν ταῖς φυλετικαῖς ἐκκλησίαις νόμοις, ἅπασι κεῖσθαι Ῥωμαίοις ἐξ ἴσου, τὴν αὐτὴν ἔχοντας δυνάμιν τοῖς ἐν ταῖς λοχίτιδι ἐκκλησίαις τεθησομένοις. ὑμφέρειν δὲ πρὸς ἐκείνο τοῖς καταλύουσιν ἢ παραβαίνουσι τὸν νόμον, ἐὰν ἁλῶσι, θάνατος καὶ δήμευσις τῆς οὐσίας. οὗτος ὁ νόμος ἐξέβαλε τὰς ἀμφισβητήσεις τῶν πατρικίων, ἃς ἐποιοῦντο πρὸς τοὺς δημοτικοὺς πρότερον, ἐκ ἀξιοῦντες τοῖς ὑπ' ἐκείνων τεθεῖσι νόμοις πειθαρχεῖν, οὐδὲ ὅλως τὰ ἐν ταῖς φυλετικαῖς ἐκκλησίαις

Sed de legib. Romanis quas duodecim tabulis inscriptas reperimus, neq; nihil plane dicendum fuit, cum sint adeo graues; & a Græcanica legum latione tantopere differant; neq; vltra modum progrediendum, longiore de eis instituta narratione. Qui vero post abdicatum decemuiratũ consulare imperium primi a populo accepere comitiis centuriatis, vt suprà dixi, L. Valerius Potitus, & M. Horatius Barbatus, cum & ipsi natura populares essent, & a maioribus id institutum *velut hereditarium* accepissent; vt seruarent promissa quę plebeiis fecerant, cum eis perfuaderent vt arma deponerent, se *scilicet* omnia plebis cõmoda in reip. administratione adiuturos; leges cẽturiatis comitiis sanxerunt, (ægre ferentibus quidem patriciis, sed contradicere verentibus) tũ alias, quas litteris mandare nõ est necesse; tum eã quæ leges a populo tributis comitiis latas, omnibus Quiritibus ex æquo latas esse iubet, eandẽq; vim habere quam illas quæ centuriatis comitiis ferrentur quam legem siquis abrogaret aut trãsgrederetur, eũ, si *criminis* conuictus esset, morte multari *iubebant*, & bona eius publicari. Ea lex sustulit illam patriciorum cum plebeiis contentionem, qua iam pridem recusabant legibus a plebe latis obedire; atq; adeo q̃ tributis comitiis

A.V.C. 306, consl. L. Valerio, & M. Horatio, leges latæ.

ſancirentur, non eſſe pro cõmunibus totius vrbis decretis habenda, ſed plebeio tantum ordini peculiaria: quod vero centuriatis comitiis decerneretur; id & ſibi & ceteris ciuib. mandatum exiſtimabant. Dictum aũt antea quoq;, in tributis comitiis plebeios & pauperes patriciis fuiſſe potiores: at comitiis centuriatis, patricii, tametſi ceteris lõge pauciores eſſent, ſuperabant plebeios. Ea lege a conſulibus ſancita, cum aliis quibuſdam (vt dixi) popularibus, tribuni pl. ſtatim, velut cõmodum tẽpus nacti ad perſequendas Appii & ſodaliũ iniurias, nomina eorũ deferenda cenſebant; nõ tamen oẽs vna in iudicium vocãdos, ne ſibi mutuas præſtarẽt operas; ſed ſingulatim: quod ea illos aggrediendi ratio videretur facilior. cumq; diſquirerẽt a quo commodius poſſent incipere, Appium primũ iudicio deſtinarunt; qui tũ ob alia delicta exoſus erat populo, tũ ob iniurias nuper in virginem admiſſas. Si. n. illũ *iudicio* ſuperaſſent, ceteros quoq; facile ſuperari poſſe arbitrabantur. quodſi a tenuiorib. inciperent, verebantur ne ciuium iræ aduerſus eminẽtiſſimos vltimis iudiciis remiſſiores fierent; quæ in prioribus iudiciis ſolent eſſe acriores: vt iã ſæpe contigit. Hoc conſilio approbato, & obſtrictis reis, Appii accuſationem Virginio ſine ſorte demãdarunt. Poſt hæc igitur Appius a Virginio ad populum defertur, ac pro concione accuſatur. qui cũ tempus ad cauſſæ defenſionem poſtulaſſet, nec vadimonium ei conceſſum eſſet, in carcerem abducitur. vbi cum ad tempus iudicii in cuſtodia detineretur, antequã deſtinata iudicio dies adueniſſet, in vinculis moritur, tribunorũ iuſſu, vt plerq; opinabantur; vt vero ab iis ſpargebatur qui ea culpa vacare volebãt, ipſe ſe laqueo ſuſpenderat. Poſt eum ab alio tribuno P. Numitorio ad populum delatus Sp. Oppius, impetrata ſui defendendi copia, damnatur omnium ſuffragiis; & cuſtodiæ mandatus, eodem die necatur. reliqui decemuiri, antequam ad plebem deferrentur, exſilio ſe mulctarũt. bona vero tum interemptorum, tum profugorum, quæſtores vrbis retulerunt in ærarium. Accuſatus etiam M. Claudius, qui virginẽ vt ſeruam abducere aggreſſus fuerat, actore Icilio *deſponſatæ* ſponſo. is cum culpam in Appiũ tranſtuliſſet, cuius iuſſu delictũ admiſiſſet, capitis quidem

In decemuirorum iniurias vindicatur.

ἐπικωφεύμενα, κοινὰ δ' πόλεως ἁπάσης δόγματα νομίζοντες, ἀλλ' αὐτῶ μόνοις ἐκείνοις ἴδιον· ὅ τι δ' ἀν ἡ λοιπὴ τῆς ἐκκλησία γνῶ, τοῦτ' ἠρεύμενοι σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις τε ἔφασαν. εἴρηται δὲ καὶ πρότερον ὅτι ἐν μὲν ταῖς φυλετικαῖς ἐκκλησίαις οἱ δημοτικοὶ καὶ πένητες ἐκράτουν τῶν πατρικίων· ἐν δ' ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις οἱ πατρίκιοι, πολὺ δὲ πολὺ τῶν ἄλλων ἐλάττους ὄντες, πρεῖσσαν τῶν δημοτικῶν.

Τούτου κυρωθέντος τῶ νόμου ὑπὸ τῶν ὑπάτων, συνὼ ἄλλοις λιῶν, ὥσπερ ἔφην, δημοτικοῖς, αὐθὶς οἱ δήμαρχοι καιρὸν ὀπτῆνδον νομίζοντες ἐν ᾧ ἡμφρήσον) τοὺς πρὸς τὸν Ἄππιον, εἰσαγγείας ᾤοντο δεῖν ποιήσασθαι κατ' αὐτῶν, οὐχ ἅμα πάντας ὑπάγοντες ὀπὶ τὸν δίκιον, ἵνα μηδὲν ἀλλήλοις ὠφελῶσιν, ἀλλὰ καθ' ἕνα· ῥᾶον γὰρ οὕτως ὑπελάμβανον αὐτὸ μετὰ χείρους ἔσεσθαι. σκοπουμένοι δ' ἀπὸ τίνος ἂν ἄρξαιντο ὀπτῆνδ' φονάτου, τὸν Ἄππιον πρῶτον ἔγνωσαν αὐθωΐφ, τῶ τε ἀνῶν ἀδικημάτων ἕνεκα μισούμενον ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ τῶν νεωστὶ πρὸς τὸν παρθένον ἠμυημένων πρὸς νομιαῖν. ἐλόντες μὲν δὲ τοῦτον, ἀμπετῶς ἐδόκουν καὶ τῶν ἀνῶν κεφαλήσειν· εἰ δ' ἀπὸ τῶν παφνοτέρων ἄρξαιντο, μαλακωτέρας ὑπελάμβανον τὰς ὀργὰς τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς ὀπιφανεστάτους καὶ τελεωτάτους κρινομένους ἔσεσθαι, σωτονωτέρας οὔσας ὀπὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἀγῶσιν· ὁ πολλάκις ἤδη σωνέβη. ταῦτα βουλευσάμενοι, σωέγον τοὺς ἀνῶνας· Ἄππιον δ' δεκρίνιον ἔταξαν αὐτῶ κλήρου κατηγορῆν. εἰσαγγείεται δὴ μετ' τοῦτο εἰς τὸν δῆμον Ἄππιος ὑπὸ τῶ Δεκρινίου κατηγορηθεὶς ὀπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αἰτεῖται χρόνον εἰς ἀπολογίαν. ἀπαρθεὶς δὲ εἰς ὁ δεσμωτήριον, ἵνα φυλάττηται μέχρι δίκης· οὐ γὰρ ἐδόθη εὐγνώσις αὐτῶ πρὶν ὀπτῆ ἰῶν τῶν ὀπιδειχθεῖσαν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐν τοῖς δεσμοῖς ἀποθνήσκῃ, ὡς μὲν ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις ἦν, ἐξ ὀπιταγῆς τῶν δημάρχων· ὡς δ' οἱ τῶν αἰτίαν ἀπολύσαθαι βουλόμενοι διεφήμιζον, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναρτησάμενος βρόχῳ. μετ' ἐκεῖνον Σπόρος Ὄππιος εἰσαχθεὶς εἰς τὸν δῆμον ὑφ' ἑτέρου τῶν δημάρχων Ποπλίου Νομιτορίου, καὶ ψυχῶν ἀπολογίας, ἁπάσας ἀλίσκῃ) ταῖς ψήφοις, καὶ παραδοθεὶς εἰς ὁ δεσμωτήριον, αὐθημερὸν ἀποθνήσκῃ. οἱ δ' λοιποὶ τῶ δέκα, πρὶν εἰσαγγεθῆναι, φυγᾶς αὐτοὺς ἐζημίωσαν. τὰς δ' οὐσίας τῶ δημηριμένων καὶ τῶ πεφυγότων οἱ ταμίαι τῆς πόλεως ἀνέλαβον εἰς ὁ §41 δημόσιον. εἰσαγγείεται δὲ καὶ Μάρκος Κλαύδιος ὁ τῶ παρθένον ὀπιλαβόμενος ὡς δούλιν ἀπάγῃ, ὑπὸ τῶ μνηστῆρος αὐτῶ Ἰκιλίου· καὶ τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ὀπιτάξαντα πρῶτον Ἄππιον ἀναφέρων, θανάτου μὲν ἀπολύεται,

λύεται, φυγῇ δ' αἰδίῳ ζημιῶται. τῶν δὲ ἀνῶν τῶ ὑπηρεσιάντων τι πρὸς νόμον τοῖς ὀλιγαρχικοῖς, οὐδεὶς ἔχει ἀγῶνα δημόσιον, ἀλλὰ πᾶσιν ἄδεια ἐδόθη. ὁ δ' ὅτο ὁ πολίτευμα εἰσηνησάμενος τῶ Μάρκος Δουέλλιος ὁ δήμαρχος, ἀχθομένων ἤδη τῶ πολιτῶν, καὶ πολεμίων φυέσθαι πρεσβευόντων. ἐπεὶ δ' αἱ κατ' πόλιν ἐπαύσαντο φασκαί, δόγμα κυροῦσιν, ἐξάγειν τὸν στρατὸν ὀπὶ τοὺς πολεμίους ἀπὸ φαλέων. ὀπικυρώσαντος δὲ τῶ δήμου τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τῶ βουλῆς, ὁ ἡγεμὼν μὲν ἄτερος τῶ ὑπάτων, τὸν ἡμίσειαν ἔχων τῶ στρατοῦ μοῖραν, ἐξῆλθ' ὀπί τε Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους· συμῆλθε γὰρ ἀμφότερα τὰ ἔθνη. ὁ πτίσάμενος δ' τοὺς Αἰκανοὺς οὐκ τῶ πρεσβέρων καταρθωμάτων αὐχημα πρεσβλαφόμενος, καὶ εἰς πολλὴν καταφρόνησιν τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως παρόντας, ἐπὶ μᾶλλον ἐβούλετο ἐπᾶραι, καὶ θρασυτέρους ποιῆσαι, δόξαν οὐκ ἀληθῆ πρὸς αὐτῶν, ὡς ὀρρωδῶν εἰς χεῖρας ἴέναι πρὸς αὐτούς, καὶ πάντα δεδῄστος ἐποίει. χωρίον γὰρ εἰς στρατοπεδείαν ὑψηλὸν καὶ δυσπρόσιτον ἐξελέξατο, τάφρον τε βαθεῖαν περιεβάλετο, καὶ χάρακας ἦλαρεν ὑψηλοῖς. πρόκαλουμένων δὲ τῶν πολεμίων αὐτὸν εἰς μάχην πολλάκις, καὶ κακιζόντων τὸν ἀνανδρίαν, ἠνείχετο μένων ἐφ' ἡσυχίας. ἐπεὶ δὲ ἔγνω τὸν κεφαλὴν τῶν πολεμίων δυνάμειν ὀπὶ πρεσβευμὸν τῆς Ἑρνίκων τὲ καὶ Λαβίνων γῆς ἐξελελυθῆναι, ἐν δὲ τῶ χάρακι φυλακὴν οὔτε πολλὴν λιπομένην οὔτε ἀγαθὴν, τοῦτον εἶ) νομίσας τὸν καιρὸν ὀπὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν ἥκειν, οὐ σφόδρα ὀχυρὰν οὖσαν. μαθόντες δ' πολιορκούμενον τὸν χάρακα οἱ προεξελελυθότες ὀπὶ τὰς πρεσβευομὰς τῶ ἄστεος, ἦκον, πλὴν οὐχ ἅμα, καὶ ἐν κόσμῳ, ἀπορᾶδες δὲ καὶ κατ' ὀλίγους, ὡς ἕκαστοι εἶχον, ὀπιφαινόμενοι· οἵ τ' ἐκ τῶ χάρακος, ἐπεὶ τοὺς σφετέρους πρεσβιόντας ἐθεάσαντο, θρασύτεροι γεγονότες, ἐξῆλθον ἀθρόοι. καὶ δὲ μέγας ἀγὼν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων πολύς· ἐν ᾧ νικήσαντες Ῥωμαῖοι, τοὺς τε συνάδω μαχομένους ἐρέψαντο, καὶ τοὺς φεύγοντας ὀπιδιώκοντες, οὓς μὲν ἀπέκτειναν, οὓς δ' αἰχμαλώτους ἔλαβον. ὁ δὲ ἡγεμὼν μὲν δὴ ταῦτα ἀχρεῖος ἀξιώμενος, ἀδεῶς ἤδη τῶ γλῶ τῶ πολεμίων ὀπτιῶν ἐδήου. Μάρκος δ' Ὀφάτιος ὀπὶ τὸν Σαβίνων πόλεμον, ὀπῆ τὰ κατ' τὸν συνάρχοντα ἔγνω, πρεσβαταγὼν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶ χάρακος τὰς δυνάμεις, ἀντεπῆλε θᾶττον ὅλῃ δυνάμῃ πρὸς οὐκ ἐλάττους ἀριθμὸν τοῖς Σαβίνοις, καὶ τὰ πολέμια

abſoluitur, ſed perpetuo exſilio mulctatur. e ceteris qui ſe paucorũ dominatui ad iniuſtũ aliquod facinus miniſtros præbuiſſent, nemo in publicũ iudicium vocatus eſt; ſed data omnibus venia. cuius inſtituti auctor fuit M. Duellius tribunus plebis, cũ ciues iam ægrius ferrent, &, ne *ipſi quoq;* hoſtib accenſerentur, metuerent. Sedatis in vrbe turbis, ſenatuſconſulto decernitur vt cõfeſtim in hoſtes educatur exercitus. quod poſtq̃ a plebe approbatũ eſt, cõſulum alter Valerius cũ dimidia exercitus parte profectus eſt in Æquos & Volſcos, q̃ copias ſuas coniunxerãt. & quoniam ſciebat Æquos ſuperiorib. victoriis elatos eſſe, Romanaſq; copias admodum contemnere, vt animos eorũ magis ac magis efferret, atq; audaciores redderet, ſimulauit vereri cum illis congredi, fictecq; omnia formidinis indicia præbuit. nã & celſum aditucq; difficilem caſtris locũ delegit, & foſſa profunda valloq; excelſo eadem circũmuniuit. quin & hoſte aliquoties ad pugnam prouocãte atq; ignauiæ notam ingerente, patienter ac quiete ſe *intra vallum* continuit. demũ vt cognouit firmiſſimũ hoſtium robur in Hernicorum & Latinorũ agros prædatũ exiſſe, nec magnã validamve caſtris relictam eſſe cuſtodiam, ratus id tempus opportunũ eſſe, copias inſtructis ordinib. eduxit, aciẽq; velut ad pugnam compoſuit. cũq; nemo pgrederetur obuiã, eo die ſubſtitit: at poſtridie impedimentis illorũ, non admodũ munitis, copias admouit. Ibi qui ex oppido prædatum exierãt, vt vallũ ſuum oblideri cognouerunt, pedem retulerunt: ſed non vna, neq; ordine, verum paulatim ac ſparſim, vt fors ferebat, accurrerunt. quos cum approperãtes viderent qui intra vallum erant, audaciores facti, confertim exierũt. fitq; acre prœlium, & magna vtrimq; ſtrages: ſed victor Romanus exercitus, tum comminus pugnantes in fugam vertit; tum fugientes inſequens, alios occidit, alios viuos capit. Quibus peractis Valerius iam tuto regionem hoſtium ppopulabatur. At M. Horatius, cui bellum aduerſus Sabinos commiſſum erat, intellectis collegæ ſucceſſibus, & ipſe ſuas e caſtris eduxit copias, totisq; virib. ocius adortus eſt Sabinos, nec numero inferiores, & rei bellicæ peritia

Expedido in Æquos & Volſcos duce Valerio.

Bellum cum Sabinis duce Horatio.

ἐμπφεστάτοις· ἐνεδείξαντο γὰρ φέρημά τε καὶ τόλμαν ἐκ τῶν πρεσβέρων κατορθωμῶν πολλοὺς πρὸς τοὺς ἀντεχομένους, καὶ κοινῶς πάντες, καὶ ἰδίως ὁ Βούτων πρηγορούμενος· ὡς γὰρ ἀμόνον φαίνηται ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ πολεμικὸς καὶ χείρα δυνατός. καὶ τῶν ἱππάτων μεγάλοις προθυμίαν παρεχομένων, νίκαν ἀναιρῆται λαμπρότατα, πολλοὺς μὲν ἀποκτείνας τῶν πολεμίων, πολλῷ δ' ἔτι πλείονας αἰχμαλώτων ἐτυγχανεν, τά τε χράκος αὐτὰ ἐρήμου κρατήσας, ἐν ᾧ τοῦ τε ἀποσκευὴν τῶν πολεμίων πολλὴν ἄρε, καὶ τὴν λείαν ἅπασαν, ὡς ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐληίσαντο· αἰχμαλώτοις τε πάνυ πολλοὺς τῶν σφετέρων ἄρε καὶ ἀνεσώσατο. ἀ γὰρ ἔφθασαν ἀνασκευασάμενοι τὰς ὠφελείας οἱ Σαβῖνοι, ἀφ' ἁρπαφόνησιν. τὰ μὲν οὖν τῶν πολεμίων χρήματα τοῖς στρατιώταις ὠφέλειαν ἐφῆκε ποιήσαι, παρεξελόμενος ἐκ τῶν λαφύρων ὅσα τοῖς θεοῖς καθιερώσειν ἔμελλε· τὴν δὲ λείαν τοῖς ἀφαιρεθῆσιν ἀπέδωκε. ταῦτα δὲ κατορθώσας, ἀπῆλθε εἰς Ῥώμην τὰς δυνάμεις· καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δημήριος ἦκεν· ὡς τε ἀμφοτέροις μέγα φρονῆσαι ἐπὶ τῇ νίκῃς καὶ ἐλπὶς ἐπιφανὴς κατάσχοι θεράμενος. οὐ μὴν ἐχώρησέ γε αὐτοῖς κατ' ἐλπίδα τὸ ἔργον. σκαληθεῖσα γὰρ κατ' αὐτῶν ἡ βουλὴ καὶ στρατοπεδευόντων ἔξω τῆς πόλεως κατὰ τὸ καλούμενον Ἄρειον πεδίον, καὶ τὰ παρεσκευασμένα ὑπ' ἀμφοτέρων μαθοῦσα, τὴν ἐπιτίμιον οὐκ ἐπέρεψε ποιήσασθαι θυσίαν· πολλῶν μὲν καὶ δεινῶν συναπωθέντων αὐτοῖς ἐκ τοῦ φανεροῦ, μεγίστη δὲ Κλαυδίου Γαΐου θεῖος δὲ καὶ οὗτος, ὡς φησὶν ἔφην, Ἀππίου τοῦ καταστασιασθέντος τὴν ὀλιγαρχίαν, καὶ νεωστὶ ὑπὸ τῶν δημάρχων ἀναιρεθέντι· ὃς τε κυρωθεῖσας ὑπ' αὐτῶν νόμοις παρεβαινομένοις, δι' ὧν ἠλάττωσε τὸ τῆς βουλῆς κράτος, καὶ τὰ ἄλλα πολιτεύματα ὅσα ἦσαν πολιτευόμενοι διετέλεσε· τελευταίαν δὲ τῶν δέκα ἀνδρῶν, οὓς παρὰ δόξαν τοῖς δημάρχοις, τὴν μὲν, ἀπώλεσαν, τὴν δὲ, δήμευσιν, ὡς τοῦ τοῖς ὅρκοις καὶ τοῖς συνθήκαις, διεξιόντος· τὰ γὰρ ὅπτι τῶν ἱερῶν συνωμολογηθέντα τοῖς πατρικίοις πρὸς τοὺς δημοτικοὺς, ἐπ' ἀδείᾳ τε πάντων ἐνέβαλε, καὶ ἀμνηστίᾳ τῶν πρεσβέρων· τόν τε Ἀππίου θάνατον οὐκ ἀδικεῖα γενέσθαι λέγοντος, ἀλλ' ὅπτι δίκαιος ὑπὸ τῶν δημάρχων πρὸς δίκης, ἵνα μήτε λόγῳ τύχῃ κρινόμενος, μήτ' ἐλέγξας· ὡς εἰ κατέστη γοῦν εἰς κρίσιν ὁ ἀνὴρ ἐνίκα ἀξίαν παρεχόμενος, καὶ πολλὰ δὲ καινὰ δὴ πεποιηκώς, ὅρκοις τε καὶ πίστεσι δεσμούμενος, αἷς οἱ δήθεν πιστεύοντες εἰς διαμαχὰς συνέρχονται, λέκναλε καὶ συνθήκαι, καὶ αὐτὸ τὸ καπφνὸν χρῆμα, καὶ ἀγῶνα πολλὰ φέρων εἰς οἶκτον ἐφελκόμενα τὸ πλῆθος. τοιαῦτα κατ' αὐτῶν ἐκχεάντος Κλαυδίου Γαΐου, καὶ αὐτῶν παρόντων, ἔδοξεν ἀγαπητὴν αὐτοῖς εἰ μὴ δώσουσι δίκας· θριάμβων τῆς καταγωγῆς, ἢ ἑνῶν τοιούτων συγχωρήσεων τοῦδε κατὰ μικρὸν ἀξίας εἶναι τυγχάνειν. ἀποφηφισαμένης τῆς βουλῆς τὸν θριάμβον, ἀγανακτοῦντες οἱ πρὸς τὸν δήμον, καὶ δεινὰ ὑβρεῖν ὑπολαμβάνοντες ὑβρίζεσθαι, σπανικάλεσε εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος· καὶ πολλὰ τῆς βουλῆς κατηγορήσαντες, σπανιαρθυσάντων αὐτοῖς τῶν δημάρχων, καὶ νόμον εἰσηνησαμένων, τοῦδε τὸν δήμου λαμβάνοντος τὴν καταγωγὴν τῶν θριάμβων, πρεσβῦται Ῥωμαίων ἀπόντων ὅτο εἰσηνησάμενοι τὸ ἔθος. ἐκ τοῦτου πάλιν εἰς διαφορὰς καὶ ἐγκλήματα οἱ δημοτικοὶ καθίσαντο πρὸς τὸν πατρικίους· παρώξυνον τοῦ αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι καθ' ἡμέραν ἐκκλησιάζοντες. ἐν τοῦ μάλιστα ἐρεθίζουσα τὸν πολλοὺς ὑπόληψις, ὡς ἐκεῖνοι παρεσκευάσαν ἰαχυρὰν ἐλευθέρας, φήμης τε ἀδεσπότοις, καὶ εἰκασμοῖς αὐξηθεῖσα ἐκ ὀλίγης, ὡς καταλυσόντων τὸν νόμοις τῶν πατρικίων, ὃς ἐκύρωσαν οἱ πρὸς τὸν δήμον ὕπατοι· δόξα τε ἰσχυρὰ, καὶ οὐ πάνυ ἀπέχουσα πίστις εἶναι, τοῖς πολλοὶς κατέσχε. καὶ τὰ μὲν ὅπτι τούτων πρὸς τὰ θέματα τῶν ὑπάτων ταῦτα ἐν. οἱ δὲ τὸν ἑξῆς ὑπαιδύσαντες ἐνιαυτὸν, Λάρος Ἑρμίνιος, καὶ Τίτος Βιργίνιος· καὶ οἱ τοῦδε τοῦτον τὸν ἀρχὴν τοῦδε καταστάντες, Μάρκος Γε-

dos. Tanta igitur in eos effudisset Claudius, & qui cum eo erant, visum est *senatui*, eos debere cõtentos esse si nulla ipsis pœna irrogaretur; triumpho autem, aut aliis huiusmodi permissionibus, ne minima quidem ex parte dignos esse iudicandos. Negato per senatus decretum triumpho, Valerius cum collega indignatus, quasi graui affectus iniuria, populum in concionem aduocauit; prolixaq; in senatum accusatione instituta, patrocinãtibus tribunis plebis, legemq; inferentibus, triumphi deducendi potestatẽ a plebe accepit: primusque Romanorum omnium eam consuetudinem *inciuitatem* introduxit. Ex eo rursum plebeiis nata dissidia atq; expostulationes aduersus patricios. eosq; tribuni concitabant quotidianis concionibus. maxime autem multitudinis animos irritabat suspicio, quam tribuni rumoribus incerto auctore sparsis, multisq; *insuper* coniecturis, augebãt magisq; ac magis cõfirmabant. quasi patricii abrogare conarentur leges a Valerio & collega *nuper* sancitas; cuius rei opinio multitudinis animos tã valide occuparat, vt pene certo sic esse crederent. atque hæc quidem his consulibus gesta sunt. Anno sequente consules fuerunt Lar Herminius & T. Virginius. quibus in magistratu successerunt M. Ge-

Valerius & Horatius inuito senatu triumphant.

A.V.C. 307, coss. Lar Herminius, T. Virginius.

A.V.C. 308, cõss. M. Geganius, C. Iulius.

A.V.C. 309, cõss. T. Quinto IIII, Agr. Fuscio, lis de agro inter Aricinos & Ardeates controuersiosa decisa.

μηδὲν ὑπ' αὐτῶν ἀποκρινομένων, ἀλλ' ἀγανακτούντων, παρῆθεν ἀδίκ "Κάτλιος ὅτι τὸ βῆμα, "Ἐκλέε, ἔφη, πρὸς τοῦδε κεχωρηκέναι, ἄνδρες πολῖται, παρ' αὐτῶν τῶν ἀγρῶν, ὅτι τὴν ἡμετέρας χώρας ἑαυτοῖς μηδὲν προσηκούσης ἀνὴ ποιεῖν· πρὸς ταῦτα ὁρῶντες, τὰ δίκαια καὶ τὰ ὅρκια ψηφίσασθε. ταῦτα δὲ Κατλίου λέγοντος, αἰδὼς εἰσῆλθε τοῖς ὑπάτοις, ἐνθυμηθέντες ὡς ὅτε δίκαιον, ὅτε ἀνωφελὲς ἡ δίκη λήξει τέλος, εἰ τινα ἀμφισβητουμένου χώραν δικαστὴς αἱρεθεὶς ὁ Ῥωμαίων δῆμος, μηδέπολε αὐτὸν ἀνὴ ποιησάμενος, ἑαυτῷ πρὸς δικάσῃ, τὸν ἀμφισβητοῦντα τὰς ἀφελόμενος· καὶ πολλοὶ σφόδρα ἐλέχθησαν εἰς ἀποβοὴν τοῦ πρὸς τὸ θέματος ὑπὸ τῶν ὑπάτων καὶ τῶν ἡγουμένων τὴν βουλῆς λόγοι διαφαινῆς. οἱ δὲ ἀνθληφότες τὰς ψήφοις, πολλὰ μωρίαν τῆς λέγοντες, ἑτέρας πρὸς ὁρᾶν τὰ σφέτερα κατέχοντας, καὶ οὐκ ἀσεβὲς ἐξοίσειν τέλος ὑπολαμβάνοντες, ἐὰν Ἀρικινὸς ἢ Ἀρδεάτας κυρίους ἀποδείξωσι τὴν ἀμφισβήτου γῆς, ὁμωμοκότες ὧν ἀν ὄμνυσιν αὐτὴν ἔσαν,

let. Talia cũ in eos effudisset Claudius, & qui cum eo erant, visum est *senatui*, eos debere cõtentos esse si nulla ipsis pœna irrogaretur; triumpho autem, aut aliis huiusmodi permissionibus, ne minima quidem ex parte dignos esse iudicandos. Negato per senatus decretum triumpho, Valerius cum collega indignatus, quasi graui affectus iniuria, populum in concionem aduocauit; prolixaq; in senatum accusatione instituta, patrocinãtibus tribunis plebis, legemq; inferentibus, triumphi deducendi potestatẽ a plebe accepit: primusque Romanorum omnium eam consuetudinem *inciuitatem* introduxit. Ex eo rursum plebeiis nata dissidia atq; expostulationes aduersus patricios. eosq; tribuni concitabant quotidianis concionibus. maxime autem multitudinis animos irritabat suspicio, quam tribuni rumoribus incerto auctore sparsis, multisq; *insuper* coniecturis, augebãt magisq; ac magis cõfirmabant. quasi patricii abrogare conarentur leges a Valerio & collega *nuper* sancitas; cuius rei opinio multitudinis animos tã valide occuparat, vt pene certo sic esse crederent. atque hæc quidem his consulibus gesta sunt. Anno sequente consules fuerunt Lar Herminius & T. Virginius. quibus in magistratu successerunt M. Ge-

quibus nihil respondẽtibus, sed indignãtibus, Scaptius iterum ad tribunal accessit, &, Habetis, inquit, pro confesso, Quirites, ab ipsis etiam controuersantibus, eos nostrum agrum, nihil ad se pertinentem, sibi vindicare. ad ea respiciẽtes, qd̃ ius ac iuramentũ postulat, decernite. Hæc dicente Scaptio, pudor incessit cõsules, dũ cogitabant, nec iustum nec decentẽ litis exitum fore, si populus Romanus, de ambiguo agro iudex captus, eũ controuersantib. adimeret, sibiq; adiudicaret, cum eum sibi numq̃ ante vindicarit. itaq; ad eam rẽ dissuadendam permulta tum a consulibus, tum a senatus proceribus facta sunt verba: sed frustra. nam qui calculos sumpserant, dicebãt esse magnæ fatuitatis, res suas aliis detinendas relinquere: nec piam litis decisionem fore arbitrabantur, si Aricinos aut Ardeates controuersiosi agri dominos pronuntiarent; quod iurassent, se, ad quos eum pertinere comperissent,

iis adiudicaturos: ac litigantibus succensebant, quod se, qui agro eo fraudati essent, iudices cepissent, ne posthac sibi suam possessionem repetere liceret, quam ipsi iurato iudicio aliis adiudicassent. Hæc ergo cũ indignatione commemorantes, iusserũt tertiam vrnam per singulas trib. pro populo Romano poni, in quã mitterentur suffragia. & omnib. suffragiis ambigui agri dominium adiudicatur populo Romano. atq; hæc his consulib. acta sunt. At M. Genucio & C. Curtio consulibus, intestina iterũ dissidia exorta sunt, plebeiis postulantib. vt omnibus *ex æquo* Romanis cõsulatum capere liceret. (nã ante id tempus soli patricii eum magistratũ ambiebãt, & centuriatis comitiis cõsules creabantur) oẽsq; illius anni tribuni, vno consensu, excepto solo C. Furnio, legẽ de comitiis consularib. tulerunt, qua plebis cognitioni singulis annis permittebatur, a patriciisne an a plebeiis cõsulatũ ambiri vellet. Ea re indignatus ordo senatorius, quod potentiã suam cõuelli videret, potius extrema quęq; subeunda censuit, quam permittendum vt ea lex sanciretur. itaq; accẽsis animis, continue alteri alteros incusabant & oppugnabant, tum in priuatis cœtibus, tum in publicis totius ciuitatis conuẽtibus, patriciorum animis a toto plebeio ordine abalienatis. multęq; orationes partim in curia, partim in concionib. habitæ sunt ab iis qui optimatum imperiũ tuebantur. qui. n. mitiores erant, plebeios eo putabant delinquere, quod nesciret quid conduceret reipublicæ. qui vero asperiores erant, id omne ex inuidia atq; insidiis sibi comparatis proficisci existimabant. Dum *his altercationibus* tempus inaniter teritur, socii missis in vrbem nũtiis significant magnã contra se ab Æquis & Volscis expeditionem parari; petuntque vt sibi, velut in belli calle sitis, confestim mittantur auxilia. Sed & Veiẽtes inter Etruscos defectionẽ parare dicebãtur. nec Ardeates amplius parẽre volebant, irati adhuc ob agrum controuersum, quẽ populus Rom. cũ *litis* iudex captus esset, anno superiore sibi adiudicauerat. His cognitis senatus decernit vt conscribatur exercitus, atq; ambo cõsules educant copias. Sed senatusconsulto se opponunt legis suasores. licet. n. tri-

A.V.C. 310, cõsul. M. Genucio, C. Curtio, contẽtio de iure consulatus.

Τούτων ὑπακούειν τοῖς τε δικαζομένοις ὀργὴν ἔχοντες, ὅτι τοὺς ἀποστερουμένους αὐτῆς, δικαστὰς ἠξίωσαν λαβεῖν, ἵνα μηδὲ ὕστερον ἔτι σφίσιν ἐγγένηται τὴν ἑαυτῶν ἀναχωρίσασθαι κλῆσιν, ἣν αὐτοὶ μὲν ὅρκῳ δικάσαντες, ἑτέροις ἐπέγνωσαν εἶναι. Τοῦτο δὴ λογιζόμενοι, καὶ ἀγανακτοῦντες, πέντον ἐκέλευσαν καδίσκον τεθῆναι ὑπὲρ τῆς πόλεως Ῥωμαίων, καθ' ἑκάστην φυλὴν, εἰς ὃν ἀποθήσουσι τὰς ψήφους· καὶ τῇ πάσῃ τῇ ψήφῳ ὁ Ῥωμαίων δῆμος τὴν ἀμφιλόγου χώρας κύριος. Τοῦτο μὲν ὑπὲρ τούτων ἐπράχθη τῶν ὑπάτων. Μάρκου τε Γενυκίου, καὶ Γαΐου Κοϊντίου τῶν ἀρχῶν παρληφότων, αἱ πολλαὶ καὶ πάλιν ἀνίσταντο διαφοραὶ, τῶν δημοτικῶν ἀξιούντων ἅπασι Ῥωμαίοις ἐξεῖναι τῶν ὑπάτων ἀρχῶν λαμβάνειν· τέως δὲ οἱ πατρίκιοι μόνοι μετεῖχον αὐτῶν, ἐν ταῖς λογίμοις ἐκκλησίαις ἀποδεικνύμενοι. νόμον τε συγγράψαντες ὑπὲρ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσιῶν εἰσέφερον οἱ τότε δημάρχοντες, ὀκτὼ ἑνὸς Γαΐου Φουρνίου, πάντες οἱ λοιποὶ συμφερόμενοι, ἐν ᾧ τὸν δῆμον ἐποιοῦντο κύριον τῆς ἀποφάσεως καθ' ἕνα ἕκαστον ἐνιαυτὸν, εἴτε πατρίκιος βούλοιτο μετιέναι τὴν ὑπατείαν, εἴτε δημοτικός. ἐφ' οἷς ἠγανάκτουν οἱ τῆς βουλευτικῆς μετέχοντες συνεδρίου, καταλυομένου τὴν ἑαυτῶν δυναστείαν ὁρῶντες, καὶ πάντα ὑποπτεύειν ἤρξαντο δεινὰ, μᾶλλον ἢ τὸν νόμον κύριον ἐᾶσαι γενέσθαι· ὀργαί τε καὶ λοιδορίαι καὶ ἀντιπαράξεις ἐγένοντο συνεχεῖς, ἐν ἰδίοις τε συλλόγοις, καὶ κοινοῖς τὰς κοινὰς ἀπαντῶντες συνόδους, τῶν πατρικίων τοὺς ἀπαντᾶς ἠλλοτριωμένων τοῖς δημοτικοῖς. καὶ λόγοι πολλοὶ μὲν ἐν τῇ συνεδρίῳ, πολλοὶ δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν προϊσταμένων τῆς ἀριστοκρατίας ἐλέγοντο· ὑπεικέστεροι μὲν, ὑπὸ τῶν οἰομένων ἀγνοίᾳ τὸ συμφέροντος ἁμαρτάνειν τοῖς δημοτικοῖς· βαρύτεροι δὲ, ὑπὸ τῶν νομιζόντων ἐξ ὑπουλότητος καὶ φθόνου τὸ τοῖς αὐτοῖς ὃ τοῦτο δρᾶν συνοίσειν. ἐλαμβάνον δὲ τὸ χρόνου τῆς μακρότητος, ἦκον εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς συμμάχων ἄγγελοι, λέγοντες ὅτι πολλὴ γραῦς μέλλοιεν ἐλαύνειν ἐπ' αὐτοὺς Αἰκανοί τε καὶ Βολοῦσκοι, δεόμενοι βοήθειαν ἀποστεῖλαι σφίσιν Ῥωμαίων, ὡς ἐν τέλει τῷ πολέμου κειμένοις. ἐλέγοντο δὲ καὶ Τυρρηνῶν οἱ καλούμενοι Οἰεντανοὶ τοῦ βασκαίνειν τοῖς ἀποστᾶσιν· Ἀρδεάται τε αὐτῶν οὐκέτι ἦσαν ὑπήκοοι, τῆς ἀμφιλόγου χώρας ὀργὴν ἔχοντες, ἣν ὁ Ῥωμαίων δῆμος αἱρεθεὶς δικαστὴς, ἀμφοῖν ἀπεδίκασεν ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ. Τοῦτο ἡ βουλὴ μαθοῦσα ψηφίζεται γραπτὰ καταγράψαι, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἀμφοτέρεις εἰς ἀγὼν δυνάμεις. ἀντέπραττον δὲ τοῖς γνωσθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν οἱ τὸν νόμον εἰσφέροντες· ἔχοντες δὲ ἐξουσίαν

ἀναιρεῖσθαι δημάρχοι τοῖς ὑπάτοις· ἀφαιρούμενοί τε τοὺς ἀγομένους ὑπ' αὐτῶν ὅπλα τῶν στρατιωτικὸν ὅρκον, καὶ λυμφείαν τοῦ δεμίαν ἐῶντες λαμβάνειν τοῦ ἀπαθοῦντων. πολλὰ δὲ βουλῆς ἀξιούσης ἐν μιᾷ τῶν παρόντι χρόνῳ τὴν φιλονεικίαν καταβῆναι, ὅτῳ δὲ τέλος οἱ πόλεμοι λάβωσι, τότε προπίνειν τοῦ ἀρχαιρεσιῶν νόμον, οἱ δὲ ὅσοῦτον ἐδέησαν εἴξαι καιρεῖς, ὥστε καὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ ἀντιπάσεσθαι τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς ἔλεγον, καὶ οὐδὲν ἐάσειν δόγμα τοῦ οὐδενὸς κυρωθῆναι τοῦ γράμματος, ἐὰν μὴ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν προσφερόμενον προβαλόμενον νόμον. καὶ μόνον ἐν τῇ συνεδρίῳ τοὺς τοὺς ὑπάτους ταῦτ' ἀπαλλήσαι τοῦ ἐπήθησαν, ἀλλὰ καὶ ὅπὶ τῆς ἐκκλησίας ὅρκους οἵ περ εἰσὶ μέγιστοι ἐν αὐτοῖς, καὶ τῆς ἑαυτῶν πίστεως διωμοσάμενοι, ἵνα μηδέ τι τῶν ἐγνωσμένων αὐτοῖς πεθεῖσιν ἐξῇ καταλύειν. τοὺς δὲ τὰς ἀπειλὰς ταύτας ἐσκόπουν ὅ τι χρὴ ποιεῖν οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ κορυφαιότατοι τοῦ τοῦ ἐκ τῶν τῆς ἀριστοκρατίας, συναθροίσαντες εἰς τὴν ἰδιωτικὴν σύλλογον ὑπὸ τῆς ὑπάτων αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς. Γάϊος μὲν οὖν Κλαύδιος ἤκιστα δημοτικὸς ὢν, καὶ ταύτῃ διαβεβλημένος ὑπὸ τοῦ τῶν ἀρχόντων τῆς αἱρέσεως τῆς πολιτείας, αὐθαδεστέραν γνώμην εἰσέφερε, μήτε ὑπαλείας μήτε ἀνῆς ἀρχῆς τοῦ δήμου τοῦ χωρεῖν μηδεμιᾶς· τὰς τὸ τολμᾶν τοῦ πάντειν ὅπὶ χρόνῳ τῶν ὅπλοις κωλύειν, ἐὰν μὴ πείθωνται τοῖς λόγοις, φέρων μηδεμίαν ποιεῖν μνείαν μήτε ἰδιώτου, μήτε ἄρχοντος. ἀπειλὰς γὰρ τοῖς ὅπὶ χρόνῳ τῶν πάντεια κεῖνον ἔφη, καὶ τὴν κόσμον τῆς πολιτεύματος τῆς ἀρχαῖον διαφθείρειν, ἀνόητοι καὶ πολεμίοις εἶναι τῆς πόλεως. Τίτος δὲ Κοίντιος οὐκ εἴα τῇ βίᾳ καθαιρεῖν τὸ δυνάπαλον, οὐδὲ δὶ ὁπλων καὶ αἵματος ἐμφυλίου χωρεῖν τοὺς τὸ δημοτικὸν, ἀνῆκος τε καὶ δημοτικῶν σφίσιν ἐναθυμουμένων, οἷς ἱερεῖς εἶναι καὶ πάμαγεῖς ἐπιφίσαντο οἱ πάλαι ἡμῶν, θεοὶς καὶ δαίμονας ἐπιγνῶσας ποιησάμενοι τὴν ὁμολογιῶν, καὶ τὸς μεγίστοις ὅρκοις κατ' ἐξωλείας αὐτῶν τε καὶ τὴν ἀκγόνων, ἐάν τι παραβαίνωσι τὴν συγκειμένων, καθομοσάμενοι. Τούτῃ τοσοῦτον τῇ γνώμῃ καὶ τὴν ἀνῶν τὴν παρακληθέντων εἰς τὸ συνέδριον, πα-
" εκαλεῖν τὸν λόγον ὁ Κλαύδιος, Οὐκ ἀγνοῶ μὲν, ἔφη-
" σεν, ἡλίκων κρηπὶς καταβληθήσεται συμφορῶν ἅπα-
" σιν ἡμῖν, ἐὰν ὅπι βέβαιον τὰ δήμου τοῦ τὸ νόμου ψη-
" φον λαβεῖν· οὐκ ἔχων δὴ ὅ τι χρὴ ποιεῖν, οὐδὲ δυνά-
336 " μενος τοσούτοις οὖσιν ἀντιλέγειν, εἴκω τοῖς βουλήμα-
" σι τοῖς ὑμετέροις. δίκαιον γὰρ, ἀποφαίνεσθαι μὲν ἕκα-
" στον ἃ δοκεῖ τὰ κοινῷ συνοίσειν, πείθεσθαι δὲ τοῖς ὑ-
" πὸ τῶν πλείονων κριθεῖσιν. ἐκεῖνο μόνοι παραιτῶ

bunis obsistere consulibus. ac siqui a consulib. vi ad militare sacramentum adigantur, tribuni eos illis eripiunt, & impediunt ne vlla de imperio detrectantibus sumatur pœna. cumque senatus obnixe postularet vt deposita in præsens contentione, post finita bella, lex illa de comitiis proponeretur, tantum abfuit vt illi tempori cesserint, vt se ceteris quoq; in rebus senatusconsultis aduersaturos dixerint, nec permissuros vt vllum vlla de re decretum senatus ratum fieret, nisi prius lex quæ ab ipsis suaderetur, senatusconsulto approbaretur. nec eo solum deuenerunt vt in patrum consessu consulibus ista minitarentur, verum etiam pro concione se iuramento quod apud eos est summum, per fidem suam obstrinxerũt, vt si vel maxime diuersum eis persuaderetur, nihil quidquam eorum quæ decreuissent, liceret rescindere. Ibi qui ætate atq; auctoritate eminebant inter eos qui optimatib. imperium asserebant, in priuatũ concilio a consulib. soli collecti, dispiciebãt qua ratione minis illis esset occurrendum. itaq; C. Claudius, qui minime fauebat plebi. idque institutum a maioribus velut hereditarium acceperat, rigidiorem sententiam dixit, nec consulatu nec vllo alio magistratu cedendum esse plebi. ac siqui contra facere aggrederẽtur, armis coercendos, si verbis flecti non possent: nec ea in re parcendum vel priuato, vel magistratui. omnes enim qui patrias cõsuetudines abolere conarentur, & vetustum reip. ordinem labefactare, alienos atque hostes esse reipubl. At T. Quintius non sinebat vi coercere aduersantes, neq; armis & ciuili sanguine grassari aduersus plebeios: præsertim quod tribuni plebis obstituri essent, quos maiores sacros ac sanctos esse voluerint, diisque ac geniis in fœderis testimonium adhibitis, grauissimo iuramẽto suis & nepotum suorum capitibus exitium imprecati sint, siquid conuentorũ transgrederẽtur. Cui cum assentirentur et ceteri qui ad cõcilium istud accersiti erãt, Claudius resumptis dicendi partibus, Non ignoro, inquit, quantorũ malorũ seges nobis omnibus prouẽtura sit, si plebi de lege illa permittamus calculũ. Sed dum non habeo *dicere* quid facto opus sit, neq; tanto numero contradicere possim, volũtati vestræ cedo. nam par est vt quisq; dicat quidem quæ reip. profutura existimet; sed obsequatur iis quę maior pars cẽsuerit. Illud tamen vos,

vt difficilibus & coactis in rebus, monendos existimo, vt consulatu neque nunc neq; in posterum vllis cedatis, nisi patriciis; quibus solis eo cedi ius & fas est. quod si necessitas vos cogit, vt nũc, cum ceteris quoq; ciuibus summam potestatem atq; imperiũ communicare, tribunos militares pro cõsulibus designate, quotcumq; volueritis. (nam mihi octo aut sex videntur suffecturi) atque inter hos non minor sit patriciorum quã plebeiorum numerus. id enim si facietis, neque consulatum in abiectos atque indignos conferetis, neque iniquos principatus vobis astruere videbimini, nullo cum plebeiis communicato magistratu. Quam sententiam cum collaudarẽt omnes, nec quisquam contrediceret, Audite, inquit, quæ vos etiam consules commonendos arbitror. Die indicta qua consilium illud & senatusconsultum cõfirmetur, dicendi potestatem facite siqui pro lege aut contra eam verba velint facere. Cumq; finitis orationibus ad sententiarum rogationem deuentum fuerit, neq; a me incipite, neq; a Quintio, neque ab vllo seniorum alio, sed a L. Valerio, senatorum omnium popularissimo. & post hunc ex Horatio quærite siquid velit dicere. Postquam vero illorum sententias exploraueritis, tunc nos seniores sententiam rogabitis. Ibi ego contrariã tribunis sententiam dicã, & quidem summa cum libertate. id. n. reip. prodest. Tribunos vero militares instituere si vobis placet, instituti eius auctor sit T. Genucius. eum enim sententia illa maxime decet; minimaq; suspicionis occasio præbebitur, si frater tuus, Marce Genuci, sententiam illam dicat. Quæ cum & ipsa recte monuisse videretur, e concilio domũ abiere. tribunos vero metus incessit ne secreta ista virorum coitione magnum aliquod malum in plebis caput procusum esset, quia non palam sed in domo priuata consultassent, nec vllum plebis antistitem sui consilii participem esse voluissent. itaq; & ipsi mox coacto e populariſſimis concilio, præsidia machinabantur aduersus insidias quas a patriciis sibi strui suspicabantur. Vt vero tẽpus affuit quo senatusconsultũ faciendum erat, consules conuocato senatu, cum concordiam decentemq; rerum ordinem prolixe commendassent omnibus, primas dicendi partes dederunt tribunis

ὑμῖν, ὡς ἐν χαλεποῖς καὶ ἀβουλήτοις πρᾶγμασιν, ἐ-
χω, ἢ μὴ ὑπαλείας μήτε νῦν μήθ' ὕστερον παρεχωρῆν
μηδενὶ, πλὴν τῶν πατρικίων, οἷς μόνοις ὅσιόν τε καὶ
θεμιτὸν τυγχάνει ὅταν ἢ εἰς ἀνάγκην καταχλαθῆτε,
ὥσπερ νῦν, μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις τῆς με-
γίστης ἐξουσίας τε καὶ ἀρχῆς, χιλιάρχοις τε αὐτὶ τῶν
ὑπάτων ἀποδείκνυτε, ἀριθμὸν αὐτῶν ὁρίσαντες ὅσον
δή τινα· ἐμοὶ μὲν γὰρ ὀκτὼ ἢ ἓξ ἀποχειροτονῆσαι δοκεῖ. ἐν
ᾧ τούτοις τοῖς ἀνδράσι μὴ ἐλάττονος ἀριθμοῦ ἔστω τῶν
10 οἱ πατρίκιοι τῶν δημοτικῶν. τοῦτο γὰρ ποιοῦντες, οὔ-
τε τὴν τῶν ὑπάτων ἀρχὴν εἰς ταπεινοὺς καὶ ἀνάξιους
καταβάλητε, οὔτε δυναστείας ἀδίκους ἑαυτοῖς κατα-
σκευάζειν δόξετε, μηδεμιᾶς ἀρχῆς μεταδιδόντες
τοῖς δημοτικοῖς. ἐπαινεσάντων δ' ἁπάντων τὴν γνώ-
μην, καὶ οὐδενὸς τὰ ἐναντία λέγοντος, Ἀκούσατε, ἔ-
φη, ἃ καὶ τοῖς ὑπάτοις ὑμῖν ἔχω παραινῆν. ἡμέραν πρῴ-
πρωι ἐν ᾗ ὁ βουλεύμα ἐπικυρώσετε, καὶ τὰ κριθέντα
ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀπόδοτε τοῖς ἀπολογουμένοις ὑπὲρ
τοῦ νόμου καὶ τοῖς κατηγοροῦσι· ῥηθέντων δ' τῶν λόγων, ὅταν
20 καὶ ἡμῖν τὰς γνώμας ἐρωτᾷν. μήτ' ἀπ' ἐμοῦ ἀρξα-
σθε, μήτε ἀπὸ Κοϊντίου τοῦδε, μήτε ἀπ' ἄλλου τῶν πρε-
σβυτέρων οὐδενός, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ φιλοδημοτάτου τῶν βου-
λευτῶν Λουκίου Οὐαλερίου· καὶ μετ' ἐκεῖνον ἀξιοῦτε Ὁ-
ράτιον, εἴ τι βούλεται λέγειν. ὅταν δ' τὰς παρ' ἐκείνων
γνώμας ἐξεπάσητε, τότε τοῖς πρεσβυτέροις ἡμᾶς κε-
λεύσετε λέγειν. ἐγὼ μὲν τὴν ἐναντιουμένην γνώμην
τοῖς δημάρχοις ἀποδείξομαι, πάσῃ παῤῥησίᾳ χρώμε-
νος· οὐτε γὰρ κοινῷ συμφέρει τῶν χιλιάρ-
χων πολίτευμα εἰ βουλομένοις ἐστὶν εἰσηγεῖσθαι, Τί-
30 τος Γενούκιος ἐὰν πρεπωδεστάτη γὰρ ἡ γνώμη, καὶ ὑπο-
ψίαν ἥκιστα παρέξουσα φήσειν· ἀν, ἐὰν ἐκεῖνος αὐτὴν ὁ
ἀδελφὸς, ὦ Μάρκε Γενούκιε, λέγῃ. ἐδόκει καὶ
ταῦτα ὀρθῶς ὑποτίθεσθαι. καὶ οἱ μὲν ἀπῆεσαν ἐκ τῆς
συλλόγου· τοῖς δὲ δημάρχοις δέος ἐνέπιπτε πρὸς τὴν
ἀπόῤῥητον τῶν ἀνδρῶν συνουσίαν, ὡς ὑπὲρ κακῷ τινι
τῷ δήμῳ μεγάλῳ φρονοῦντες, ὑπὲρ κατ' οἰκίαν τε
συνῆδρευσαν, καὶ οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλὰ καὶ οὐδέ-
να τῶν προσεκόντων τοῦ δήμου, κοινωνὸν τῶν βουλευ-
μάτων παρέλαβον. καὶ μετ' ταῦτο συνέδριον αὖθις πάλιν
40 ἐκ τῶν φιλοδημοτάτων συναγαγόντες, ἀνεζήτουν τὰ
φυλακὰς αὐτέμνημονῶντο πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς, αἃς
ἐκ τῶν πατρικίων ἔπραττον σφίσιν ὑπωπτεύον. ὡς δὲ
καὶ ἦκεν ὁ χρόνος ἐν ᾧ ὁ πρεσβεύλευμα ἔδει φανῆ-
ναι, συγκαλέσαντες οἱ ὕπατοι τὴν βουλὴν, καὶ πολλὰς
ὑπὲρ ὁμονοίας καὶ εὐκοσμίας ποιησάμενοι παρα-
κλήσεις, πρώτοις ἀπέδωκαν λέγειν τοῖς εἰσηγησαμένοις
δημάρχοις

δημάρχοις τὸν νόμον. καὶ παρελθὼν εἷς ἐξ αὐτῶν Κάτων
Κενιόλιος, οὐδὲν μὴν οὐ δίκαιον ἢ συμφέρον τῆ νό-
μον, οὔτ' ἐδίδασκεν, οὔτ' ἐμέμνητο· θαυμάζειν δ' ἔφη
τοὺς ὑπάτους, ὅτι βεβουλευμένοι τε καὶ κεκριμότες ἤδη κατ'
σφᾶς αὐτοὺς ἀεὶ δεῖ πρᾶξαι, ὥσπερ ἀδόκιμον πρᾶ-
γμα καὶ βουλῆς δεόμενον, εἰς τὸ συνέδριον ἐπεχείρησαν
εἰσφέρειν, καὶ λόγον ἀπέδωκαν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῖς πρεσβε-
υτέροις, ἐρωνείαν εἰσάγοντες ὅτε τὰ ἑαυτῶν ἡλικίας
ἀρμόττουσαν, ὅτε τὰς μεγάλας τῆς ἀρχῆς πρεσκήκουσι.
πονηρά τε ἀρχὰς ἔφη πολίταις αὐτοὺς εἰσάγειν, ἀ-
πόῤῥητα βουλεύματα συνάγοντας ἐν ἰδίαις οἰκίαις, καὶ
οὐδὲ ἀπαντᾶν τὰς βουλὰς εἰς ταῦτα παρακαλοῦν-
τας, ἀλλὰ τὸν σφίσιν αὐτοῖς ὀλιγωρότατος. τῶν μὲν
§37 δὴ δημάρχων συνέδρων τὰ ἀπελαθέντων τῆς κατοικιδίου
βουλῆς ἦπον ἔφη θαυμάζειν Μάρκου τοῦ Ὁρατίου, καὶ
Λουκίου Οὐαλερίου, τὰ καταλυσάντων τὴν ὀλιγαρχίαν ὑ-
παυκῶν ἀνδρῶν, καὶ οὐδενὸς ἦπον ὑπεριδείων τὰ κοινὰ
βουλεύειν, τὴν ἀπαξίωσιν τῆς εἰς τὸ συνέδριον παρακλή-
σεως ὑπεπλήττθαι, καὶ οὐ δυνάμενον συμβαλεῖν ὅτι τίνι
λόγῳ δικαίῳ, εἰκάζειν τοῦ μίαν αἰτίαν, ὅτι πονηρὰς καὶ ἀ-
συμφόρους γνώμας εἰσηγεῖται μόνους κατὰ τὴν δημοτι-
κῶν, οὐκ ἐβούλοντο παρακαλεῖν εἰς ταῦτα τὰ συνέδρια
τοὺς φιλοδημοτάτους, ἀγανακτοῦντας δηλονότι, καὶ οὐ
πειθομένους οὐδὲν ἄδικον πολίτευμα κατὰ τὴν δήμου
γνώμην. Τοιαῦτα τὴν Κενιολίου μετὰ πολλοῦ θορυβου-
μένου λέγοντος, καὶ τὴν μὴ παρακληθέντων εἰς τὸ συνέ-
δριον βουλὴν πρὸς ὀργὴν δεξαμένων τὸ πρᾶγμα,
παρελθὼν ἕτερος τῶν ὑπάτων Γενούκιος, ἀπολογεῖτο καὶ
πρᾴυνεν τὰς ὀργὰς αὐτῶν ἐπιφερόμενος, διδάσκων ὅτι τοὺς
μὲν φίλους παρακαλοῦεν, οὐκ ἵνα κατὰ τὴν δήμου ἀφα-
ιρήσαντο, ἀλλ' ἵνα μετὰ τῶν ἀναξιοπάτων βουλεύ-
σαιντο τὰ πρέποντες καὶ ὁπόλεραν δόξωσιν ἐλαττοῦν
τῶν αἱρέσεων, πότερον τὰ χρεῖαν ἀποδιδόντες τῇ βουλῇ
τὸν νόμον διάγνωσιν, ἢ χρονιωτέραν. Ὁρᾶτον δὲ καὶ
δεινὸν οὐκ ἀνέχης τινὸς χάριν αἰτίας μὴ παρακαλεῖν
εἰς τὸ συνέδριον, ἀλλ' ἵνα μή τις ὑποψία πρὸς αὐτῶν
παρ' ἀξίαν ἢ τοῖς δημοτικοῖς ὡς μεταβεβληκότων τὴν
προαίρεσιν τὴν πολιτείας, ἐὰν ἄρα ὑπὲρ τὴν ἑτέρων γνῶ-
μης, τὴν ἀξιώσεις ἀναδέχεται τὴν πρὸς τὸν νόμον ἀφάν-
νωσιν εἰς ἕτερον καιρὸν ὑπερτιθέτερον. ὅπερ ὃ ἅπασι
τοῖς παρακληθεῖσιν ἡ σύμβουλεία διάγνωσις ἀμείν-
νων ἔδοξεν εἶναι τὴν βραδυτέρας, πρέπειν ὡς ἐκείνοις ἐ-
φάνη. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ θεὸς ἐπομοσάμενος ἢ μὴ
ψεύσεσθαι λέγειν, καὶ τοῖς παρακληθεῖσι τὰς οὐκ τῆς βουλῆς

legem suadentibus. E quib. *in medium* progressus C. Canuleius, de iure vel vtilitate legis nil docebat nec meminerat: sed mirari se cõsules aiebat, qui cum iam ante apud se ipsos consultassent ac decreuissent quid facto opus esset, quasi inexploratũ & deliberatione egens negotium, ad senatũ referre instituerent, ac de eo dicendi potestatem facerent, siquis vellet: quod dissimulationis exemplum neq; ætatem illorum decere, neq; imperii amplitudini conuenire. eosq; malis institutis aditum in remp. patefacere, qui secreta concilia in priuatis ædibus cogerent, neq; oẽs senatores ad ea conuocarẽt, sed suis tantum partib. aptissimos. ac quod ceteros senatores a domestico senatu excluserint, minus se mirari quod vero M. Horatiũ, L. Valerium, eos qui paucorũ dominatum aboleuerint, consularis ordinis viros, nec vlli secundos in capiẽdis pro rep. consiliis, ad eam consultationem vocare dedignati sint, id se obstupescere, nec colligere posse quamnam iustam ob caussam *id factum sit*; vnam tamen eius rei caussam se coniicere, quod cum malas ac perniciosas cõtra plebeios sententias ferre cõstituerint, ad cõcilium istud popularissimos accersere noluerint: quippe q; indignaturi fuissẽt, nec passuri vt iniusti quidpiam aduersus plebẽ institueretur.

Talia cum Canuleius magna cum indignatione diceret, & senatores qui ad concilium illud non fuerant adhibiti, eo nomine stomacharentur, progressus consulum alter Genucius, factum excusare, irasq; illorum lenire conabatur; ac docebat, amicos ab ipsis fuisse adscitos, nõ vt aliquid contra plebem molirentur, sed vt cum maxime necessariis consultarent qua ratione consequi possent vt e duabus istis optionibus neutri quidquam detraxisse viderentur, ociorne senatui de lege proponẽda esset cognitio, an serior. Horatium vero & Valerium non aliam ob caussam ad concilium non fuisse adhibitos, quã ne aliquam suspicionẽ plebs immerẽter aduersus eos cõciperet, quasi pristinũ in rep. institutũ mutassent, si forte alterã sentẽtiã amplexi essent, quę legis cognitionem in aliud tempus commodius differẽdam suadeat. quãdo aũt omnibus ad eam cõsultationẽ adhibitis compendiosior cognitio tardiore visa sit melior, se, vt illis visum sit, facere. Hæc cum dixisset, ac per deos iurasset se verum dicere, addidit, eos etiã qui ad cõsultationẽ assumpti

fuissent, omnē criminationis materiā dituturos esse, non verbis, sed factis. cū. n. legis dissuasorib. pariter ac suasorib. exponēdum sit quid ipsis iustum videatur, se primos ad sententię dictionem accersiturū non natu maximos & honoratissimos senatorum, quib. auitæ cōsuetudines eum quoq; honorem tribuant; nec illos qui plebeiis suspecti sint, quasi nihil boni pro ipsis vel dicant vel cogitent; sed de iuniorib. senatoribus eos qui videantur esse popularissimi. His promissis, & data cuilibet dicendi potestate, quum nemo prodiret qui vel pro lege vel contra illam verba faceret, iterū progressus, Valerium primū interrogat quid ex vsu reip. esse iudicet, quidq; senatui decernendum suadeat. Is surgens, primum lōgam de se ipso ac de maiorib. suis narrationē instituit, eos bono publico plebis partes defendisse; enumerauitq; quotquot contrario instituto, *iam inde* ab initio, vrbi conciliata essent pericula; & demonstrauit, omnibus iis qui plebi infensi fuissent, plebis odiū fuisse detrimētosum; deinde prolixe populū collaudauit, quasi eo præcipuo auctore non libertas modo, verum ēt principatus vrbi partus esset. His & similib. aliis cōmemoratis, ad extremum dixit, nō posse ciuitatem esse liberā, e qua tolleretur æqualitas: videriq; sibi, iustā quidem legē esse, quæ omnib. Romanis consulare imperium cōmune esse velit, q. quidem inculpatam vitam egerint, & res isto honore dignas gesserint; sed tempus eius cognitioni nō esse commodū, quum bellicis turbis agitetur respublica. suadebatque tribunis plebis, vt militum delectum haberi sinerent, nec conscriptarum copiarū expeditionem impedirent: tum consulibus, vt bello q̄ optime cōfecto, ante omnia senatusconsultum de lege ad populum referrent. Hęc vero iam ab vtraq; parte & scripta esse, & cōfessa.

Quam sententiā cum pronuntiasset Valerius, & post eū Horatius, (nā secundas dicendi partes huic tribuerāt cōsules) idem omnib. quotquot aderāt, accidit. nā qui legem abrogatam cupiebant, libenter audiebant cognitionem eius differri; sed ægre ferebant quod post bellū de ea consultandum esset: qui vero eam a senatu ratam haberi volebant, libenter audiebant

ἔφη πᾶσαν ἀπολύσασθαι διαβολήν, οὐ λόγοις, ἀλλ' ἔργοις. ὅταν γὰρ οἱ βουλόμενοι κατηγορῆν καὶ ἀπολογεῖσθαι περὶ τοῦ νόμου, διεξέλθωσι τὰ δίκαια, φανῶσι δὲ τὴν ἐρώτησιν τῆς γνώμης κατάγλυ οὐχὶ τοῖς πρεσβυτάτοις καὶ λαμπροτάτοις τῶν βουλευτῶν, οἷς οὐκ τῶν πατρικίων ἐπιστεύομεν καὶ τοῦτ' ἀποδίδοσθαι δόξας, οὐδὲ τοῖς δι' ὑποψίας ὄντας φανῶ τοῖς δημοτικοῖς, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς αὐτῶν γενῆσον οὔτε λέγοντας, οὔτε φρονοῦντας, ἀλλ' οὐκ τῶν νεωτέρων τοῖς δοκιμω- 10 τάτοις εἰ) φιλοδήμοτάτοις. ὑποχόμενος ὁ ταῦτα, καὶ δοὺς ἐξουσίαν τοῖς βουλομένοις λέγειν, ὅπῃ οὔτε καταγορήσων οὔτε ἀπολογησόμενος οὐδεὶς ὑπὲρ τοῦ νόμου παρῆν, παρελθὼν αὖθις ἐρωτᾷ πρῶτον ὁ διέξιον τί τῷ κοινῷ συμφέρει, καὶ τί πρεσβεύσαι τοῖς συνέδροις παραινεῖ. ὁ δ' δύνασται, καὶ πολλοὶς διελθὼν ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ τῶν πρεσβύτερον λόγοις, ὡς ὅπῃ τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως τοῦ δημοτικοῦ μέρους πρεσβευμένων, καὶ καταβιβασμένος ἀπόντας ἐξ ἀρχῆς τοῖς καταβοῶσι τὴν πόλιν κινδυνεύοις, οὐκ τῶν τοιαῦτα πολιτευομένων, τοῖς τε ἀπεχθῶς ἐφικόσι πρὸς ὁ δημοτικὸν ἅπασιν, διεσιτελὲς ἡγούμενον ἀποδείξας ὁ μισόδημον ἐπαίνοις τε πολλοῖς πρὸς τοῦ δήμου ποιησάμενος, ὡς αἰτιωτάτου τῇ πόλει γενόμενος οὐ μόνον τῆς ἐλευθερείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡγεμονίας· ἐπεὶ ὁ ταῦτα καὶ τοσαῦτα πλείστα τούτοις διεξῆλθε, τελευτῶν ἔφη μὴ δυνάσθαι πόλιν ἐλευθέραν εἶ), εἰς ἧς ἀν τις τὴν ἰσότητ' ἀνέλῃ· ἔφη τε δοκεῖν ἑαυτῷ τὸν μὴ νόμον δίκαιον εἶ) τὸν ἀξιοῦντα πᾶσι Ῥωμαίοις μετεῖναι τῆς ὑπαλλικῆς ἀρχῆς, οἷς τε δὴ βίον ἀνεπίληπτον ἐ- 30 μηκόσι, καὶ πρεσβείας ἀποδεδειγμένοις τῆς ἡμῶν ταύτης ἀξίας· τὸν δ' καιρὸν οὐκ ἐπιτήδειον εἰς τὴν αὐτ' ἀναγνῶσιν, ὑπὸ πολεμικῆς ὑποταρχούσης τε καὶ ταῖς τῆς πόλεως· συνεβούλευέ τε τοῖς μὴ δημοτικοῖς ἐᾶν τὴν καταγραφὴν γενέσθαι τῶν γραπτῶν, καὶ τὴν 538 ἔξοδον μὴ κωλύειν τῶν καταγραφέντων· οἷς τε ὑπάτοις, ὅταν δ' κρατῆσον τέλος ἐπιθῶσι τοῖς πολέμοις, πρῶτον ἀπόντων δ' περὶ τοῦ νόμου προβούλευμα εἰς τὸ δῆμον εἰσενεγκεῖν. ταῦτα δ' γραφῆναί τε ἤδη καὶ ὁμολογηθῆναι πρὸς ἀμφοτέρων. ταύτην ἀποδε- 40 ξαμένου τὴν γνώμην δημοτικοῦ, καὶ μετ' ταῦτον Ὁρατίου· δεύτερον γὰρ τούτῳ λόγον ἀπέδωκεν οἱ ὕπατοι· ταὐτὸ πάθος ἅπασι τοῖς παρεῦσι συνέβη. οἱ μὲν γὰρ δυνεληλυθότες νόμον βουλόμενοι, τὸν δυσκολίαν τοῦ περὶ αὐτοῦ διαγνώσεως ἀγαπητῶς ἀκούσαντες, ὁ μετὰ τὸν πόλεμον ἐπεμάγχεσ εἶ) σφίσι πρεσβευόμενον περὶ αὐτοῦ, χαλεπῶς ἐπελέξαντο· οἱ δὲ κύριον ὑπὸ τοῦ συνεδρίου κριθῆναι πρεσβευόμενοι, ὁ μὲν ὁμολογημένον

δίκαιον

δίκαιον εἶ) τὸν νόμον, ἀσμένως ἤκουον· ὁ δ' εἰς ἑτέρους οὐκ πίπτειν χρόνους ὁ πρεσβεύσαι μα, πρὸς ὀργὴν ἐλάμβανον. δορύβου δ', ὅπερ εἰκὸς, ὑπὸ τῆς γνώμης γενομένου, διὰ ὁ μὴ πᾶσι τοῖς μέρεσιν αὐτῆς δι' αἱρεῖν ἀμφοτέρους, παρελθὼν ὁ ὕπατος τέτταρα ἡρώτα Γάϊον Κλαύδιον, ὃς ἐδόκει τῶν πρεσβευκότων τὴν ἑτέρας τάξεως τὴν ἀντιουμένης τοῖς δημοτικοῖς αὐθαδέστατος εἶ) καὶ δυνατώτατος. οὗτος οὐκ πρὸς σκῶψ διεξῆλθε λόγον κατ' τῶν δημοτικῶν, πολὺ ὅσα ἔδοξε πόλει ἀναιτία τοῖς καλοῖς καὶ πατρικίοις ἐθισμοῖς ὑπομιμνή- 10 σκων. ἐξεφόβησαν ἐν εἰς ὁ καλέσκηπεν ἡ γνώμη, μηδεμίαν ἀποδιδόναι τῇ βουλῇ διάγνωσιν ὑπὲρ τοῦ νόμου τοῖς ὑπάτοις, μήτ' ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, μήθ' ὕστερον, ὡς ὅπῃ καταλύσῃ τὴν ἀριστοκρατίας εἰσφερομένου, καὶ συνέχειν μέλλοντος ἅπαντα τὸν κόσμον τῆς πολιτείας. θορυβούντων δὲ πρὸς τὴν γνώμην ἐπὶ πλείονος δορύβου, λέπαρτος ἀνίσα) κληθεὶς Τῖτος Γενύκιος, ἀδελφὸς θατέρου τῶν ὑπάτων· ὃς ὀλίγα διαλεχθεὶς ὑπὲρ τῶν καλεχόντων χαιρὰν τὴν πόλιν, ὅτι δυοῖν ἀνάγκη τῶν χαλεπωτάτων θατέρου τούτῳ συμπεσεῖν, ἢ δίχα τῆς πολιτικῆς ἔριδας καὶ φιλοτιμίας, ἰσχυρὰ τὰ τῶν ἐναντίων ποιῆσαι πρόγραμα, ἢ τὸν ἐξωθεν ὅπῃ φερομένοις ἀπορέψαθαι βαλομένῃ, κακῶς τὸν οἰκεῖον καὶ πολιτικὸν διαλύσαντ πόλεμον ἔφησε· δυοῖν δ' ὄντων κακῶν, ὧν ἀνάγκη θατέρου ἀκούσας ὑπομένειν, τοῦτ' αὐτὸ δοκεῖν εἶ) λυσιτελέστερον, ὁ συγχωρῆσαι τῷ δήμῳ τὴν βαλὼ πρόθυμασσάμ τι τὸν κόσμον τὸν πατρίου μᾶλλον πολιτείας, ἢ τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ πολεμίοις καταγέλαστον ποιῆσαι τὴν πόλιν. ταῦτα εἰπὼν, τὸ δοκιμασθεῖς ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν ἐν τῷ κατ' οἰκίαν συνεδρίῳ γνώμην εἰσέφερεν, ὡ εἰσηγήσατο Κλαύδιος, ὡς ἀφ' ἑφίω, ἀντὶ τῶν ὑπάτων χιλιάρχοις ἀποδειχθῆναι, τοῖς μὲν ἐκ τῶν πατρικίων, τοῖς δ' ἐκ τῶν δημοτικῶν, ἐξουσίαν ἔχοντας ὑπαλλικὴν ὅταν δ' τελῶσιν ἔτοι τὴν ἀρχήν, καὶ καθήκῃ νέας ἀρχὰς ἀποδείκνυσθαι, τὴν βαλὼ καὶ τὴν δῆμον αὖθις συνιόντας διαγνῶναι, πότερον ὑπάτοις ἢ χιλιάρχοις βαλοῖ) πρόβαλεν τὴν ἀρχήν. ὅπῃ δ' δὴ ἅπασι δόξῃ ψῆφον ἐπενέγκασι, ὅτ' εἶ) κύριον. ὅπῃ τελεσθεὶς ὁ ὁ πρεσβεύσαι μα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. ταύτην ἀποδεξαμένου τὴν γνώμην Γενυκίου, πολὺς εἰς ἀπόντων ἔπαινος ἐγένετο· καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον ἀνιστάμενοι μικρὸν δεῖν πάντες ταῦτα συνεχώρουν κρατῆσα εἶ). γράφεῖ δὴ ὁ πρεσβεύειν ὑπὸ τῶν ὑπάτων, καὶ λαβόντες αὐτὸ μετὰ πολλῆς χαρᾶς οἱ δημοῦχοι προῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν. ἐπτὰ κελεύσαντες ὁ πλῆθος εἰς τὴν ἐκκλησίαν,

eam nonnullorum cōfessione iustam censeri; sed irascebātur cum senatusconsultum in aliud tempus extraheretur. Cum ergo, vt verisimile est, tumultum excitasset ea sententia, quod nō omni ex parte probaretur vtriq;, progressus consul, tertium rogauit C. Claudium, qui in altera factione, cotum qui plebeiis aduersābantur, rigidissimus ac potētissimus esse videbatur. is meditata aduersus plebeios oratione, cōmemorauit omnia quæ vmq̄ contra pulchras atq; auitas consuetudines *a plebe inuecta* viderētur: cuius orationis caput, ad quod eius sentētia tendebat, erat, ne vlla a consulibus de lege senatui proponeretur cognitio, neq; in prēsens, neq; in posterū; quippe quæ ad subuertendū optimatum imperiū ferretur, omnēq; reip. ordinem cōfusura esset. Ad quam orationem cum adhuc maior tumultus exortus esset, quartus citante consule surgit T. Genucius, frater alterius cōsulis. is pauca primū disseruit de tēporib. in quæ incidisset respublica: aitq; necesse esse vt e duab. maximis difficultatib. alterutra reip. accidat, vt scilicet aut intestinis contentionib. atq; ambitionibus res hostiū roboret, aut dum externos impetus auertere conatur, domesticum ac ciuile bellum male componat. cū vero duo sint mala, & alterum horum vel inuitis subeundum sit, tolerabilius sibi videri, vt senatus plebem potius finat aliquid de auitæ reip. decore detrahere, quā externis atque hostibus vrbem deridendam propinet. Deinde his finitis, protulit sententiā quę (vt dixi) a Claudio in domestico concilio pronuntiata, & ab omnibus qui illic aderant, approbata fuerat, vt *scilicet* pro consulibus creaārētur tribuni militares, tres ex patriciis, & totidē ex plebeiis, consulari potestate præditi: exactoq; horum imperio, & reuerso nouis magistratibus designandis tempore, senatus populusq; facta coitione iterum disputaret, vtrum a consulib. an a tribunis militum capi magistratum vellet: & quod omniū suffragiis approbatū foret, id ratū haberetur. fieri aūt senatusconsultū quotannis. Eā Genucii sententiā oēs magnis extulerūt laudibus; & qui post eū surrexere, fer-

me oēs id consilium optimū esse concessere. itaq; senatusconsultum a conss. in tabulas refertur: moxq; tribuni pl. eo accepto, magno cū gaudio in forū, prodiere; & aduocato in cōcionē populo,

post prolixam ſenatus laudationem, iuſſerunt plebeios, ſiqui vellent, cum patriciis ambire magiſtratũ. Sed adeo leuis res eſt cupiditas ratione deſtituta, & adeo cito in alteram partem recidit, in primis autẽ vulgi *cupiditas*; vt quibus ante quantiuis erat in magiſtratus conſortium venire, ac, niſi hoc eis a patriciis conceſſum fuiſſet, vel vrbẽ (vt ante) deſeruiſſent, vel ipſi armis id ſibi vindicaſſent, poſtquã eis conceſſum fuit poſtulatum, ſtatim a cupiditate ſua deſtiterint, & ſtudia in alteram partem tranſtulerint. etenim cum multi ex plebeiis tribunatũ ambiiſſent, magnoque ſtudio petiiſſent, nullum *eorum* honore iſto dignũ iudicarũt; ſed permiſſo ſibi calculo, patricios eum magiſtratum ambientes, viros illuſtres, tribunos deſignarũt; A. Sempronium Atratinum, L. Atilium Lõgum, & T. Clœlium Siculum. qui primi proconſulare imperium ceperunt anno tertio quartæ & octogeſimæ Olympiadis, archonte Athenis Diphilo. cũq; tantũ tres & ſeptuaginta dies eũ magiſtratũ geſſiſſent, vltro more vetere depoſuerunt, cum ſigna quædam diuinitus oblata vetuiſſent illos rẽp gerere. Qui cũ magiſtratum abdicaſſent, ſenatus coiit & interreges creauit. Ii comitiis indictis, & permiſſa plebi cognitione, tribuno ſine an conſules creare mallet, cum plebs patrias conſuetudines retinendas iudicaſſet, permiſerũt patriciis, q vellent, ambire conſulare imperium. fiuntq; rurſum e patriciis cõſules, L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus, frater eius qui cum collegis tribunatum depoſuerat. Hi duo magiſtratus apud Romanos vno eodemq; anno ſummũ obtinuere imperium. ſed non in omnibus Annalib. Romanis ambo reperiuntur; verum in quibuſdam tribuni ſolum, in quibuſdam conſules; in paucis ambo; quibus nos non ſine ratione aſſentimur; quippe qui nitamur teſtimoniis e ſacris & reconditis libris deſumptis. Sub horum igitur imperio nihil aliud, qd quidem hiſtoria dignũ ſit, vel militię vel domi geſtum eſt, niſi quod amicitiæ ſocietatisq; fœdus cum Ardeatib. pactum eſt. ii enim omiſſa ſuper *controuerſo* agro expoſtulatione, per legatos a Romanis petierant, vt inter amicos ſociosque populi Romani cooptarentur. quod fœdus a conſulum collegio confirmatum eſt.

A.V.C. 311. pro conſſ. creati ſunt tribuni militares tres: qui cum vitio creati viderẽtur, denuo e patriciis facti conſſ.

πολλοὺς διέθεντο τῆ βουλῆς ἐπαίνοις, καὶ τῶν δημοτικῶν τῆ ἀρχῆ ἐκέλευον τοῖς ἐθέλουσι τῶν δημοτικῶν, ἅμα τοῖς πατρικίοις. ὅτῳ δ' ἄρα κεῦφόν τι τὸ σῆμα ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία δίχα λόγου γινομένη, καὶ ταχὺ μεταπίπτον ἐπὶ θάτερα μέρη, μάλιστα δ' ἢ τῶν ὄχλων· ὡς οἱ τοῖς πρῶτοι ποιούμενοι τέως τῆ ἀρχῆς μεταλαβεῖν, καὶ εἰ μὴ δοθείη τοῦτ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἢ καταλείψοντες τὴν πόλιν, ὡς πρότερον, ἢ δι' ἀλλ' τῶν ὅπλων αὐτοὶ ληψόμενοι, ὅπερ ὁ συγχώρημα ἔλαβον, ἀπέσπευδ 539 10 δὴ τοῖς τῆ ἐπιθυμίας, καὶ τὰς σπουδὰς ἐπὶ θάτερον μετέβαλον. πολλῶν γε δὴ τι δημοτικῶν τῶν δεδηλωμένων τῆ χιλιαρχίαν, καὶ κατεσπουδασμένας ποιουμένων τὰς δεήσεις, οὐδένα τῆ ἡμῆς τούτης ἄξιον εἶναι ὑπέλαβον· ἀλλὰ νομίζοντες τῆ φύσει κύριοι, τοῖς ἐκ τῆ πατρικίων μετιόντας αὐτῶν ἀνδρας ἐπιφανεῖς, χιλιάρχους ἀποδεικνύουσιν, Ἄτιλον Σεμπρώνιον Ἀτρατῖνον, καὶ Λεύκιον Ἀτίλιον Λόγον, καὶ Τίτον Κλούσιον Σικελόν. ὅτοι πρεσβεύσαντοι τῆ ὑπάτων ἀρχῆ, τὸ τρίτον ἐνιαυτὸν τῆς ὀγδοηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Διφίλου. μεταχόντες δ' αὐτῆς 20 ἑβδομήκοντα καὶ τρεῖς μόνον ἡμέρας, ἀποτίθεντο τὸν ἀρχαῖον ἐθισμὸν, ἐκεῖνοι, θεοπέμπτων τινῶν σημείων κωλυόντων αὐτοῖς τῆ πρόσθεν τὰ κοινὰ νομίζειν. τούτων δ' τῆ ἐξουσίαν ἀπεφαινόμεν, ἡ βουλὴ συνελθοῦσα μεσοβασιλεῖς ἀποδείκνυσι. καὶ ἐκεῖνοι πρεσβεύοντες ἀρχαιρεσίας, καὶ παρ' δῆμῳ τῆ δεόμενοι ἀποδιδόντες, εἴτε βούλεται χιλιάρχους, εἴτε ὑπάτους ἀποδεῖξαι, κρίναντος αὐτοῦ μόνον ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐθισμοῖς, ἀπέδωκαν τοῖς βουλομένοις τῆ πατρικίων, μετεῖναι τὴν ὑπάτων ἀρχῆν· καὶ αἱρεῖν) πάλιν ἐκ τῆ πατρικίων ὑπάτους, Λεύκιος Παπίριος Μουγιλλανός, καὶ Λεύκιος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος, εἷς τῆ ἀποθεμένων τὴν χιλιαρχίαν ἀδελφός. οὗτοι δύο τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν ἀρχαὶ Ῥωμαίων αἱ μέγιστον ἔχουσαι κράτος ἐγένοντο. πλὴν οὐκ ἐν ἁπάσαις τῆ Ῥωμαϊκῆς χρονογραφίαις ἀμφότεραι φαίνονται, ἀλλ' ἐν αἷς μὲν οἱ χιλίαρχοι μόνον, ἐν αἷς δ' οἱ ὕπατοι, ἐν οὐ πολλαῖς δ' ἀμφότεραι, αἷς ἡμεῖς οὐκ ἀδίκως λογισμῶ συγκατατιθέμεθα, πιστεύοντες δ' τῆ ἐκ τῆ ἱερῶν τε καὶ ἀπορρήτων βιβλίων μαρτυρίαις. ἀφ' ὧν μὲν οὖν οὐδὲν ἐστὶ τῆ τούτων ἀρχῆς οὔτε πόλεμον, οὔτε πολιτικὸν ἔργον ἰσοδείας ἄξιον ἐπράχθη, συνθῆκαι δ' πρὸς τῆ Ἀρδεατῶν πόλιν ἐγένοντο περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας· ἐπρεσβεύσαντο γὰρ, ἀποτιθέμενοι περὶ τῆς χώρας ἐγκλήματα, παρακαλοῦντες φίλοι Ῥωμαίων γενέσθαι καὶ σύμμαχοι. ταύτας τὰς συνθήκας ὁ τῆ ὑπάτων ἀρχεῖον ἐπεκύρωσε.

Anno inſequente, cum plebs iterum conſules creari decreuiſſet, conſulatum capiũt circa plenilunium (*i.idus*) decembris, M. Geganius Macerinus iterum, & T. Quintius Capitolinus quintum. Ii ſenatum docuerunt, cum alia multa propter continuas conſulum expeditiones neglecta eſſe, tum inſtitutum illud ſumme neceſſarium de fortunarum cenſu: e quo & numerus eorũ qui militari ætate eſſent, cognoſcebatur, & opum magnitudo, pro cuius ratione vnumquemque ad bellicos ſumptus contribuere oportebat. nam nullum cenſum intra ſeptemdecim annos actum eſſe, a conſulatu L. Cornelii & Q. Fabii. vnde factũ eſſe vt boni & frugi viri ad cenſus atq; expeditiones vocati fuerint; at improbiſſimi & nequiſſimi quiq; incenſi remanſerint, aliumq; locum ceperint, in quo eis pro libito viuere liceret.

A.V.C. 312. conſſ. M. Geganio 11, & T. Quintio v, cenſus habitus.

παρ' δὴ ἑξῆς ἐνιαυτὸν πάλιν ὑπάτους ἀποφαινόμενον τὸ δήμου καταστῆσαι, παραλαμβάνοισι τὴν ὕπατον ἀρχὴν τῆ δεκεμβρείου μηνὸς, Μάρκος Γεγάνιος Μακερῖνος ὁ δεύτερον, καὶ Τίτος Κοΐντιος Καπιτωλῖνος ὁ πέμπτον. οὗτοι διδάξαντες τὴν βουλὴν, ὅτι πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πράγματα διὰ τὰς συνεχεῖς τῆ ὑπάτων στρατείας ἠμελημένα παρῆται, πρώτων δ' ἀναγκαιότατον ὁ περὶ τὰς τιμήσεις τῆ βίων νόμιμον, ἐξ' ὧν ὅ τε ἀριθμὸς τῆ ἐχόντων τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἐγνώσκετο, καὶ τῆ χρημάτων ὁ πλῆθος, ἀφ' ὧν ἕκαστος εἰς τὸν πόλεμον εἰσφορὰς ἔκασον τελῶν, οὐδεμιᾶς τιμήσεως ἐντὸς ἑπτακαίδεκα ἐτῶν γενομένης, ἀπὸ τῆς Λεύκιου Κορνηλίου, καὶ Κοΐντου Φαβίου ὑπατείας· ὥστε τοὺς μὲν χρηστοὺς καὶ ὠφελίμους ἄνδρας ἐν τιμῇ καὶ ἐν στρατείαις εἶναι, τοὺς δὲ ἀσελγεστάτους καὶ πονηροτάτους ἀτίμους καταλείπεσθαι, καὶ τόπον ἕτερον μεταλαμβάνειν, ἐν ᾧ πρέποι αὐτοῖς ὡς πρόσθεν ζῆν.

EX DIONYSIO HALICARNASSEO EXCERPTA quædam de legationibus.

1 Olymp. 113 anno tertio, V.C. anno 427, conss. L. Cornelio Lentulo, & Q. Publilio Philone iterum; vt Glareanus ex Liuianis vt autē Sigonius, anno V.C. 426. Historia est apud Liu. lib. 8.

verum etiam quia Campanos amicos suos multis & magnis affecissent detrimētis. Senatus Romanus, cum Campani sæpius indicarent & conquererētur de Neapolitanis, misit qui eos rogarēt nequid Romani imperii subditis inferrēt iniuriæ, sed quod ius postularet, darent reciperentq; & si qua inter eos exsisterent diffidia, verbis, non armis litem componerent; ac porro pacem colerent cum omnibus Tyrrheni maris accolis, & neque ipsi aliquid Græcis indignum admitterent, neq; alios talia perpetrātes adiuuarent: in primis autem, si fieri posset, de meritis potentiorum animis, efficerēt vt vrbs a Samnitibus desciscēret, ac populi Romani amicitiam amplecteretur. Acciderat aūt vt eodē tempore a Tarentinis quoq; legati ad Neapolitanos missi essent, viri illustres, & Neapolitanorum auiti hospites: nec non alii a Nolanis, populo finitimo & Græcæ gentis studiosissimo; vt contrarium a Neapolitanis peterent, ne quos cum Romanis aut eorum subditis contractus inirent, nec a Samnitum amicitia discederēr. vnde si Romani belli occasionē captarent, ne metuerent, nec vires eorum velut inuictas pertimescerēt; sed constantes manerent, atque vt Græcos decet, bellum sustinerent, freti tum suis ipsorum copiis, tum Samnitium auxiliis: ac si forte nauali quoque manu opus foret, nec domestica sufficeret, affaturas ipsis a Tarentinis numerosas fortesq; suppetias. Ibi coacto senatu, multisq; corā eo habitis orationib. partim a legatis, partim ab eorum aduocatis, vatiarunt senatorum sententiæ; & elegantissimi quique in Romanorū partes inclinare visi sunt. Cum igitur eo die nullum senatusco-sultum factum esset, sed legationum cognitio in alium consessum esset dilata, potentissimi Samnitum proceres frequentes Neapolim conuenere, ac reipubl. primoribus in partes suas pellectis, senatui persuasere vt populo potestatē faceret eligendi quod ex vsu futurū videretur. mox in concionē progressi, primū in *in Neapolitanos* merita cōmemorarūt; deinde prolixe populum Romanū accusarunt, vt infidū & fraudulentum. demū sub finem orationis admirandas Neapolitanis promissiones fecerunt, si bello implicarentur: missuros se quātiscumq; copiis opus foret

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΕΚΛΟΓΑΙ περὶ πρεσβειῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὅτι τοῖς φίλοις αὐτῶν Καμπανοῖς, πολ- 295
λὰ καὶ μεγάλα ἔβλαπτον. ἢ ὃ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων,
Καμπανῶν πολλάκις ἐμφανιζόντων καὶ ἀποδυ-
ομένων [κτ] τῶν Νεαπολιτῶν, ἀπέστελε τοῖς ἀξιώ-
σουσιν αὐτοῖς μηδὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν Ῥωμαίων ἡ-
γεμονίας παραβαινομένων· ἀνὰ καὶ διδόναι τὰ δίκαια καὶ λαμ-
10 βάνειν· καὶ εἴ γε συμφέροιεν) πρὸς ἀλλήλους, μὴ δι' ὅ-
πλων, ἀλλὰ δικῇ λόγων σύμβολα ποιησαμένους πρὸς
αὐτοὺς, καὶ ὃ λοιπὸν εἰρήνην ἄγειν πρὸς ἅπαντας τοὺς πε-
λοικοῦντας ὁ Τυρρηνικὸν πέλαγος· μήτε αὐτοὺς ἔργα
πράττοντας τὰ μὴ προσήκοντα τοῖς Ἕλλησι, μήτε τοῖς
πράττουσι συνεργοῦντας· μάλιστα δ', εἰ δυνάμενοι, θερα-
πείας τῶν δυνατῶν παρασκευάσαντας ἀποχῆναι μὲν ἀπὸ
Σαυνιτῶν τῶν πόλιν, σφίσι δ' αὐτοῖς φίλους. ἔτυ-
χον δὲ καὶ τῶν αὐτῶν χρόνον ἀφικόμενοι πρὸς τοὺς Νεαπο-
λίτας πρέσβεις ὑπὸ Ταραντίνων ἀποσταλέντες, ἄνδρες
20 ἐπιφανεῖς, καὶ πρόξενοι δικαὶ φίλοι τῶν Νεαπολιτῶν· καὶ ἕτεροι 296
ὑπὸ Νωλαίων ὁμόρων ὄντων, καὶ σφόδρα τοῖς Ἕλλησιν
ἀσπαζομένων, τἀναντία τοῖς Νεαπολίταις ἀξιώσοντες,
μήτε σύμβολα ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἢ τοῖς ὑ-
πηκόοις αὐτῶν, μήτε συμμαχεῖσθαι τῶν πρὸς Σαυνίτας φιλί-
αν. ἐὰν δὲ ταύτην ποιήσωσι) Ῥωμαῖοι δὲ πόλεμον τῶν πρό-
φασιν, μὴ ὀρρωδοῖεν, μηδ' ὡς ἄμαχον τινα τῶν ἐμὲ αὐτὸ
καταπεπλῆχθαι· ἀνὰ μόνον ἡσυχαίως, καὶ ὡς προσῆκεν
Ἕλλησι πολεμεῖν, τῇ τε οἰκείᾳ πιστεύοντες δυνάμει, καὶ τῇ
παρὰ Σαυνιτῶν ἀφιξομένῃ βοηθείᾳ, ναυτικόν τε ἐμὲ
προσληψομένους ἔξω τῶν ἑαυτῶν, εἰ Ταραντῖνοι πέμψω-
σιν (ἐὰν ἄρα καὶ ταύτης δέωνται) πολλοὶ καὶ ἀγαθοί.
στυγνοῦντος δὲ βουλῆς, καὶ πολλῶν ῥηθέντων ἐν αὐτῇ λό-
γων, ὡς ἅπαξ τῶν πρεσβειῶν διεξῆλθον, καὶ οἱ συναγορεύοντες
αὐτῶν, διέσταν αἱ γνῶμαι τῶν συνέδρων· καὶ οὔτε χρεὶ ἐπαινεῖσθαι
τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔδοξαν φρονῆν. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν
οὐδὲν ἐξηνέχθη προβούλευμα· εἰς ἑτέραν δὲ πάλιν ἕδραν
ἀναβληθείσης τῶν περὶ τῶν πρεσβειῶν διαγνώσεως, ἀφικό-
μενοι κατὰ πλῆθος εἰς τὴν Νεάπολιν Σαυνῖται οἱ δυνατώ-
τατοι, καὶ τοῖς προεστηκόσι τῶν κοινῶν θεραπείας ποιοῦ-
40 μενοι, πείθουσι τὴν βουλὴν ὅτι ἐν δήμῳ ποιῆσαι τὴν
τῶν συμφέροντος αἵρεσιν. καὶ παρῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
πρῶτον μὲν τὰς ἑαυτῶν εὐεργεσίας διεξίασι· ἔπειτα τὴν
Ῥωμαίων πόλεως πολλὰ κελεύσαντες, ὡς ἀπίστου καὶ δο-
λίου. τελευτῶντος δὲ τοῦ λόγου, θαυμαστὰς ἐποιοῦ-
το τοῖς Νεαπολίταις ὑποσχέσεις, ἐὰν εἰς τὸν πόλε-
μον καταστῶσι· γραπτάς τε πέμψειν, ὅσης αὐ δέωνται,

297 τὴν φυλάξοντας αὐτῶν τὰ τείχη, καὶ τὴν ναυσὶν ἐπιβάντας, καὶ
τὴν εἰρεσίαν ἅπασαν παρέξειν· ἢ μόνον κατεγνωκότες τοῖς
ἰδίοις γραμμάσιν, ἀλλὰ κἀκείνοις ἁπάσας τὰς εἰς
πόλεμον δαπανὰς ἐπιχορηγοῦντες· ἀπωσαμένοις τὲ
τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα, Κύμαν τε ἀνασώσειν, ἐὰν
δοῦλέρα γνεᾷ πρότερον ἐξελάσαντες τοὺς Κυμαίους,
Καμπανοὶ καλέουσι· καὶ συνκατάξειν ἐπὶ τὰ σφέτερα
τοὺς πρεσβεύσας ἐπὶ Κυμαίων, οὓς οἱ Νεαπολῖται τῶν πα-
τρίδος σκηπτούχας ὑπεδέξαντο, καὶ πόλιν τε ἐποιήσαντο
κοινωνοὺς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν· χώρᾳ τε πρὸς θήσειν τοῖς 10
Νεαπολίταις, ἐξ ἧς οἱ Καμπανοὶ καλέουσι λινὰ πό-
λιν. τῶν δὲ Νεαπολιτῶν, ὅσον μὲν ἐν μέρει ἄλλοθεν, καὶ
πρὸς πολλοὺς δυναμένους ὁρᾶν τὰς καταληψομένας τὴν
πόλιν ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰς, εἰρήνην ἄγειν ἠξίουν· ὃ
δὲ φιλόκαινον, καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀναχῆς πλεονεξίας διώ-
κον, ὅπῃ τὸν πόλεμον συνελάμβανε· καταβοᾶν τε ἀλ-
λήλων ἐγένοντο, καὶ χαρακοῦσθαι· καὶ πρὸς ἔδη ὁ νῆκος εἰς
λίθων βολάς· καὶ τελευτῶντες ἐκράτησε οἱ κακίους τῶν
χρηστόνων· ὥστε τὰς πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἀπρά-
κτους ἀπῆλθον. διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαί- 20
ων γραπτὰ ὅπῃ Νεαπολίτας ἀποστεῖλαι ἐβουλεύθη.

β Ὅπ μαθόντες οἱ Ῥωμαῖοι Σαυνίτας γραπτὰ ἀστεί-
μῳ, ὃ μὲν πρῶτον πρέσβεις ἔπεμψαν. οἱ δὲ παρεγένε-
τοὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν πρέσβεις, ἐλθόντες ὅπῃ τοὺς
» τῶν βουλοῖς τῶν Σαυνιτῶν ἔλεξαν· Ἀδικεῖτε ἄνδρες
» Σαυνῖται παραβαίνοντες τὰς ὁμολογίας, ἃς ἐποιήσα-
» τε πρὸς ἡμᾶς, ὀνόματι μὲν ὑποδυόμενοι συμμά-
298 » χων, ἔργα δὲ πολεμίων πολλαῖς μὲν ἡτ-
» τηθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων μάχαις, δεινῷ δὲ μεγάλῃ
» καταλυσάμενοι τὸν πόλεμον· καὶ τυχόντες εἰρήνης, οἵ- 30
» ας ἐβούλεσθε· τὰ δὲ τελευταῖα, φίλοι γενέσθαι τῶν πό-
» λεως ἡμῶν πρεσβευμηνύντες, καὶ σύμμαχοι, καὶ τοῖς αὐ-
» τοῖς Ῥωμαίοις ὁμόσαντες ἔξειν ἐχθρὸς καὶ φίλοις. ὧν
» ἁπάντων ὑπιλαθόμενοι, καὶ παρ' οὐδὲν ἡγησά-
» μενοι τὸς ὅρκους, ἐγκαταλείπετε μὲν ἡμᾶς, ἐν τοῖς
» πρὸς Λατίνους πολέμοις καὶ πρὸς Βολούσκοις συστά-
» τες, οὓς δὲ ὑμᾶς ἐχθρὸς ἐποιήσω, βοηθόσαμοι τὸν καθ' ἡ-
» μῶν αὐτοῖς συνάπτας πόλεμον· ἐν ᾧ παρῆν ἐκεῖ-
» νοι, Νεαπολίτας δεδιότας ἀναδεῖξαι τὸν καθ' ἡμῶν
» πόλεμον, ἀπόσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρώμενοι, 40
» παρορμήσαιε, μόνον δὲ ἐνάγκασαιε, καὶ τὰς δαπάνας
» ὑπιχορηγεῖτε· καὶ τὴν πόλιν ὑμῶν αὐτοῖ ἔχεῖε. νῦν δὲ πα-
» ρεσκευάζεσθε γραπτὰν ἐκ πάντος ἐκείνους τόπου,
» προφάσιν μὲν ἑτέραν ποιούμενοι, ὅ δ' ἀληθὲς, ὅπῃ τοὺς
» ἡμέτερους εἰνωκότες ἄλλῃ ἀποίκους· καὶ ὅπῃ ταύτας τὰς

ad mœnium custodiam; classiarios quoq; milites ac totum remigiū præbituros; nec suis tantum sumptib. ea missuros auxilia, sed ipsis quoq; insuper suppeditaturos omnes belli impēsas. tum profligato Romanorū exercitu Cumas recuperaturos: quas Cāpani duab. a tatib. ante, Cumanis expulsis, occupauerāt; sedibusq; suis restituturos Cumanorū exsulū religas, quos Neapolitani e patria exactos receperant, omniumq; suorum bonorū participes fecerant: atq; agri *Cumani*, quem Campani vna cum oppido ceperant, partē Neapolitanis addituros. His auditis, qui inter Neapolitanos considerati erant, & calamitates vrbi e bello nascituras lōge prospicere poterant, pacem colendam censebant. at qui reb. nouis studebant, & quæstū e bellicis turbis faciebant, belli partes fouebant: tanta animorū contentione, ut a mutuis increpationibus ad manuum consertiones, & lapidū iactus diffidiū procederet. ad extremū obtinuit pars deterior, vicitq; meliorē: ita vt Romanorum legati re infecta discesserint. Quibus de caussis senatus Romanus expeditionem aduersus Neapolitanos decreuit.

Romani, cum Samnites exercitū cogere cognouissent, legatos primū miserunt. Lecti ergo e senatorio ordine viri idonei, & *in Samnium* profecti, coram Samnitum proceribus in hāc sententiam verba fecerunt: Iniuriam *nobis* facitis, Samnites, fœdusq; nobiscum initum violatis; dum nomen quidem sociorum præfertis, sed reipsa vos hostes declaratis. multis prœliis a populo Rom. superati, *demum* magnis precib. bellum diremistis; & quali voluistis pace impetrata, ad extremum amici ac socii nostræ reip. fieri cupiuistis, vosq; eosdem cum Romanis amicos & hostes habituros iurauistis. His omnib. oblitioni traditis & spreto iureiurando, *primū* nos deseruistis in bello contra Latinos, & in prœlio aduersus Volscos qui nobis propter vos inimici sunt, quod eos in bello cōtra vos suscepto noluerimus adiuuare: deinde anno præterito Neapolitanos bellum aduersus nos suscipere verentes, omni studio ac promptitudine instigastis, vel potius coegistis, sumptusq; *eam ad rem* suppeditatis, vrbemq; nostrā ipsi tenetis. nūcq; copias vndequaq; cōtrahitis, alio quidē prætextu; sed reuera in colonos nostros eas ducere statuistis: atq; ad idem

iniuriæ cõsortium Fundanos pellicitis, Formianosque, & alios quosdam, quib. nos æquale ciuitatis ius impertiuimus. Cũ igitur tam aperte tamq; impudenter amicitiæ societatisq; fœdus confundatis, populus Romanus prius legatos ad vos mittẽdos censuit, nec ante a factis auspicandum, quam verborum esset factum periculum. Quę vero a vobis postulamus, & quibus impetratis superiorũ offensarum iram expletam putabimus, hæc sunt. Primum postulamus vt auxilia Neapolitanis missa reuocetis: deinde, vt nullum aduersus colonos nostros emittatis exercitum; neq; subditos ad quodlibet fortunæ augendę studium instigetis. Quodsi delicta non cõmuni omnium vestrum cõsensu, sed priuato quorundam consilio commissa sunt, eos nobis puniẽdos dedatis. Hęc si impetrabimus, contenti erimus. sin impetrare nõ poterimus, deos ac genios, quos in fœdere iurauistis, attestamur; atq; in hoc fetiales nobiscum adduximus. Hæc cum *legatus* Romanus dixisset, Samnitum proceres, habito inter se consilio, tale dederunt respõsum: Quod serius ad bellũ cõtra Latinos auxilia nostra aduenerunt, non reip. culpa factũ est: (nã suppetias vobis mitti decreueramus) sed partim ducum *culpa*, qui in cõparando exercitu plus consumpserunt tẽporis; partim vestra ipsorũ, qui, pperantius certamẽ iniistis. vnde factũ vt tribus aut quatuor post prœliũ diebus suppetiæ a nobis missę aduenerint. Ad Neapolim vero quod attinet, in qua nostrorum quidam sunt, tantum abest vt aliquid vobis faciamus iniuriã, dum periclitantibus ad tutandã reip. salutẽ aliquid auxilii mittimus, vt ipsi nobis magnam a vobis iniuriam fieri arbitremur. nam vrbem hanc, cum qua nobis amicitia & societas est, non recens contracta, neque ex eo tempore quo vobiscum fœdus icimus, sed duabus ætatibus ante, ob multa & magna *erga nos* beneficia, vos, nulla iniuria lacessiti, in seruitutẽ redegistis. ac ne hoc ipso quidẽ facto tota Samnitum respublica vos læsit; sed, vt audimus, quidam priuati hospitii atq; amicitiæ iure, quo Neapolitanis deuincti sunt, suopte impulsu opem eis ferũt: quidam ẽt, forsan ob fortunarũ tenuitatẽ, stipendii gratia. Nec opus nobis est vt subditos vestros sollicitemus. nam ẽt sine Fundanorũ & Formianorũ ope, ipsimet nobis tutandis sufficimus, siqua belli necessitate obruamur. Exercitum vero nobis comparamus, non vt colonis vestris sua adimamus, sed vt nostra tueamur. Ac vicissim a vobis postulamus, si, quod

ἀδίκοις πλεονεξίας, Φανδανοὶς τοῦ καλεῖσθαι καὶ Φορ-
μιανοὶς, καὶ δήμοις ἕνας· οἷς ἡμῖς ἰσοπολιτείας μετεδώ-
καμεν. ὅτου ἂν φανερῶς καὶ δυναμένως συγχέοντες ὑ-
μῶν τὰ τοῦ τῆς φιλίας καὶ συμμαχίας ὅρκια, τοῦ θεοῦ εἰς
τοὺς ὑμᾶς ἔκριναν ἀποστεῖλαι τοῦτον, καὶ μὴ τοῦ-
τερον ἄρξαι τῶν ἔργων, πρὶν ἢ πρεσβεῖαι τῶν λόγων.
ἃ ἂν τοῦ σκαλούμεθα ὑμᾶς, καὶ ὧν τυγχάνες τιμῶντες τῶν
παρεγγυοῦσιν ὅρκων ἀποπληρώσῃ οἱόμεθα, ταῦτα ἔστι.
τοῦτον μὲν ἀπαλλάν ὑμᾶς ἀξιοῦμεν τῶν ἀποστελεῖσθαι. 299
10 Νεαπολίταις συμμαχίαν· ἔπειτα ἂν μηδεμίαν ἐκ-
πέμπῃν στρατιὰν κατὰ τῶν ἀποίκων τῶν ἡμετέρων· μηδὲ τοῖς
ὑπηκόοις ὅτι πάσας τὰς πλεονεξίας τοῦ καλεῖν. εἰ δὲ
μὴ πᾶσι δόξαιτο ταῦτα ὑμῖν, ἀλλ' ἐπιστάμενον τινὲς, ἀλλ'
ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν γνώμης, τοῦ καθδῶν τὰς ἀνδρας ἡμῖν
ὅτι δίκαιον. τούτων τυγχάνες, ἀρκούμεθα. μὴ τυγχάνες δὲ,
θεοὺς καὶ δαίμονας, οὓς ἐν τῷ σκοῦ ἡκαις ὠμόσαμεν, μάρτυ-
ρόμεθα, καὶ τοὺς εἰρηνοδίκας ὅτι τοῦ ἀγῶνες, ἐλπλύθα-
μεν. τοιαῦτα τῶν Ῥωμαίων λέξαντος, βουλευσάμενοι
καθ' αὐτοὺς οἱ πρέσβεις τῶν Σαυνιτῶν, τοιαύτην ἀξή-
νεγκεν ἀπόκρισιν· Τοῦ μὲν ὀφισμοῦ τοῦ ὅτι τῶν Λατ-
νων πόλεμον συμμαχίας, οὐ δὲ κοινὸν ἄπτον· ἐφηφισά-
μεθα γὰρ ἀποστελῶσαν τὰ στρατιὰν ὑμῖν· οἱ δὲ τῶν ἡγεμονίαν
ἔχοντες αὐτοῦ, πλείονα χρόνον ἀναλώσαντες ἐν τῇ πα-
σκευῇ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς, τοσοῦτον ἐπιβάντες ὅτι τῶν ἀγῶ-
να. τεσσαρακοῦ ἢ τέτταρσιν ἡμέραις ὕστερον τῆς μάχης
πεμφθέντες ὑφ' ἡμῶν ἀφίκοντο. πρὸς δὲ τοῦ τὸν Νεαπολιτῶν
πόλεως, ἐν ᾗ τῶν ἡμετέρων τινὲς εἰσιν, τοσοῦτον δέομεν ἀδι-
κεῖν ὑμᾶς, εἰ τινα τοῖς κινδυνευοῦσι βοήθειαν εἰς σωτηρίαν
κοινῇ παρεχόμεθα, ὥστε αὐτοὶ δοκοῦμεν ὑφ' ὑμῶν ἀδικεῖ-
σθαι μεγάλα. φίλοι γὰρ ἡμῶν καὶ σύμμαχον ὄντα τῶν πόλιν
ταύτην, οὐκ ἔναγχος, καὶ ἀφ' οὗ τοῦ τοὺς ὑμᾶς ἐποιη-
σάμεθα ὁμολογίας, ἀλλὰ δοκοῦντα γνεῦα τοῦτον, δεῖ
πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, οὐδὲν ἀδικηθέντες ὑμεῖς
καὶ ἐδουλώσατε. οὐ μὴν οὐδὲ τούτῳ γε ὦ ἔργῳ ὃ κοινὸν
ὑμᾶς τῶν Σαυνιτῶν ἠδίκησεν· ἰδιόξενοι δέ τινες εἰσιν, ὡς πυν- 300
θανόμεθα, καὶ φίλοι τῶν Νεαπολιτῶν, οἱ κατὰ τὸ ἑαυτῶν προαίρε-
σιν τῇ πόλει βοηθοῦντες, καὶ τινες καὶ δι' ἀποραίαν ἴσως βίου
μισθοφόροι. φέρειν δ[καὶ ἀξίν]τὰς ὑπηκόοις ὑμῶν οὐδὲν δε-
όμεθα. καὶ γὰρ αὐτοὶ Φανδανοῖς καὶ Φορμιανοῖς ἐκεῖνοι βο-
ηθῶν αὐτοῖς ἐσμεν, ἐὰν καταστῶσιν εἰς ἀνάγκην πολέμου.
ἡ δὲ τοῦ καθεστῶς τῶν στρατιὰς ἡμῶν ἐστὶν οὐκ ὡς ἀφαιρησο-
μένων τὰς ὑμετέρας ἀποίκοις τὰ ἴδια, ἀλλ' ὡς τὰ ἴδια
ἐξόντων καὶ φυλακῆς. ἀντικαλούμεθά τε ὑμᾶς, εἰ βού-
λεσθε τὰ δίκαια ποιῶν, ἐκχωρῶν Φρεγελλῆνς, ὃν τοῦ
πολλοῦ πολέμῳ καταλησάντων ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶ νόμος
κλήσεως δικαιότατος, ὑμεῖς τοῦδενὶ δικαίῳ σφετεριστά-
μενοι, δεύτερον ἔτος ἤδη καλέγεθε. τούτων ἡμεῖς τυγχά-
νες, οὐδὲν ἀποληφόμεθα ἀδικεῖσθαι. μετὰ τοῦτο
τοῦ καλεῖν τὸν λόγον ὁ τῶν Ῥωμαίων εἰρηνοδίκης
εἶπεν· Οὐδὲν ἐπὶ δὲ κωλύσον ἐστὶν ὅτου φανερῶς ἀνήρη-
κότων ὑμῶν τὰ τοῦ τῆς εἰρήνης ὅρκια, βουλεύεσθε τῶν
Ῥωμαίων δῆμον αἰτήσασθαι· πόνοι γὰρ αὐτῷ πέ-
τοιηται [τά τε] κατὰ τὰς ἱερεῖς τε καὶ πατρικοὺς νό- 10
μους, τά τε τοῖς τὰς θεοὺς ὅσια, καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώ-
ποις δίκαια. δικαιοῦσι γὰρ τῶν μιμόντων ἐν ταῖς ὁμολο-
γίαις, οἱ λαχόντες πολέμοις ὅπισθεν πῶν, ἐσοῦ θεοί.
μιμῶν δ' ἀπιέναι, τίν τε τοῦ βουλεῖν κατ' κεφαλῆς εἵλ-
κυσεν, καὶ τὰς χεῖρας ἀναστῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὡς ἔθος ἐστὶν,
ἠρᾶς ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς· εἰ μὲν ἄδικα πάσχουσα ὑπὸ
Σαυνιτῶν ἡ Ῥωμαίων πόλις, καὶ μὴ δικαιμένη κατ' λόγον
καὶ χρίσεως δικαλύσαι τὰς δικαφοράς, ὅτι τὰ ἔργα χωρή-
σῃ, βουλάς τε ἀγαθὰς αὐτῇ θεοὶ καὶ δαίμονας ὅτι νεῦ
301 αἴφν, καὶ τοῦ ἀξῆς πᾶσι δίδοναι ὅτι τοὺς πολεμίους δι- 20
τυχεῖς. εἰ δ' αὐτή τι πλημμεῖσα τὰ τοῦ τῆς φιλίας ὅρ-
κια, τοῦ φάσῃς καταστοβάζῃ ἡ ἔχθρας οὐκ ἀνη-
θῇς, μήτε βουλὰς ὀρθοῦν αὐτοῖς, μήτε τοῦ ἀξῆς. ὡς
διελυθῇ οὐκ ἐν συλλόγου, καὶ τὰ λεχθέντα ἑδήλωσῃ ἑκ-
κότεροι τῶν ἑαυτῶν πόλεσι, τὰς ἐναντίας ἔχον ὑπὸ ἀλ-
λήλων δόξας ἀμφότεροι· Σαυνῖται μὲν, βεβαιότερα
τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔσεσθαι νομίζοντες· ὡς τοῦ αὐτοῖς ἔθος ἐστὶ
ποιῶν, ὅτε μέλλοιεν ἄρχειν πολέμου· Ῥωμαῖοι δὲ, ἐν ὀ-
λίγῳ τῶν Σαυνῖτ γραμμὰν ἔξειν ὅτι τὰς αὐτῶν ἐποίκοις
Φρεγελλανοὺς οἰόμενοι. ἔπεστ' αὐτοῖς τὰ εἰκότα παθεῖν 30
σωεβῆ. οἱ μὲν γὰρ, τοῦ καθεσκευάζομενοι καὶ μέλλοντες,
ἀπώλεσ τὰς κατοικοὺς τῶν τοῦ ἀξῆς· Ῥωμαῖοι δὲ, ἐν ἐ-
λίγῳ πᾶσαν ἔχοντες τοῦ καθεσκευῶν, ἅμα τὰ πυλῶν
τὰς ἀποκρίσῃς, τόν τε πόλεμον ἐφηφισάνθ, καὶ τὰς ὑ-
πάτοις ἀπέστελαν ἀμφοῖ ἔρεις· καὶ τὰν αὐτῶν τοῖς
πολεμίοις τῶν ἔξοδον, ἡ τε νεωστὶ καταγραφῆσα, καὶ ἡ
τοῦ δολούσκοις ἀθροίζουσα δυνάμις, ὃν εἶχε
Κορνήλιος, ἐν τοῖς τῶν Σαυνιτικῶν ὅρων.

γ Ὅτι ὁ Σαυνιτικὸς οὗτος ἀνέρριπτο πόλεμος, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας ἠρξάμενος. μετὰ τὰς ἀστυνδάς, ἃς ἐποιήσαντο τοῦ τὸν Ῥωμαίων πόλιν, οἱ Σαυνῖται, χρόνον ὀλίγον ἐπιχόντες, ὅτι Λουκανοὶς ἐστρατευσαν ὁμόρεις ὄντας, ἐκ παλαιᾶς λυνὸς ὁρμηθέντες ἔχθρας. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ταῖς ἑαυτῶν δυναμεσι πιστεύοντες οἱ Λουκανοὶ, τόν τε πόλεμον διέφερον· 40

iustum est, facere vultis, vt Fregellis excedatis; quas cũ iam pridem armis obtinuerimus, qui acquirẽdi modus est iustissimus, vos nullo iure occupatas, iam alterum annum vobis vsurpatis. Hæc si *a vobis* impetrauerimus, nulla nos iniuria affectos existimabimus. Post hæc fetialis Romanus, sumptis dicendi partibus, ait: Nihil amplius obstat, quin populus Romanus, dum vos pacis fœdus tam aperte sustuliistis, de armis capiendis consultet. nam omnia præstitit quæ tum sacræ patriæque leges, tum deorum religio, tum iura humana postulant. vtri autem pactis steterint, dii, qui bellorum inspectionem sortiti sunt, diiudicabunt. Cumque abiturus esset, detracto capitis amiculo, & sublatis in cælum manibus, vt moris est, *hæc* a diis imprecatur: vt, si populus Romanus a Samnitibus iniuria affectus, quia verbis & iudicio diffidium dirimere non potuerit, ad manus veniat, dii geniiq; & bona consilia menti eius indant, & felices omnibus successus aduersus hostes largiantur. si vero ipse, fœdere amicitiæ aliqua in parte violato, non veras inimicitiarum caussas prætexat, ne vel consilia eius vel actiones fortunent. Vt vero dimisso concilio, vtrique suæ ciuitati quæ dicta essent retulere, contrarias de se inuicem opiniones ambo populi cõcepere. Samnites enim Romanorum expeditionem tardiorem fore opinabantur; quod hic eis in bello suscipiendo mos esset: Romani vero suspicabãtur Samnites breui cõtra Fregellanos colonos suos cum exercitu venturos. vnde vtrisque accidẽre quæ *accidisse* consentaneum est. nam Samnites, dum se parabãt & cunctabantur, rei gerendę occasionem amiserunt. at Romani, cum in promptu haberent omnia, simulatq; reipõsum audierunt, & bellum decreuerunt, & ambos consules emiserunt; ac prius quã hostis de expeditione quidquam cognouisset, tum recens conscriptus exercitus, tum hibernantes in Volscis copiæ, quibus Cornelius præerat, in Samnitum fines penetrarunt.

Bellum Samniticum denuo huiusmodi occasione excitatum est. Post fœdus, quod cũ populo Rom. pepigerãt, Samnites, breui interlapso tẽpore, aduersus Lucanos, finitimã sibi gentẽ, arma sumpsere, vetere quadã simultate impulsi. Principio igitur Lucani, fidentes suis viribus, bellũ sustinuere.

III. Olympiad. 120 anno tertio; V.C. anno 455, L. Cornelio Scipione, & Cn. Fulvio Centumalo consulibus.

sed cum ex omnibus prœliis inferiores discederent, & multis iam locis amissis, de reliquo etiam territorio toto periclitarẽtur, coacti sunt ad populi Romani opem cõfugere. ac licet sibi cõscii essent, se prius fœdus, quo amicitiam & societatem cum Romanis firmauerant, fefellisse: non desperabant tamen se illis persuasuros, si ex vnaquaq; ciuitate nobilissimos pueros cum legatis mitterent obsides. qđ etiam contigit. cum enim legati venissent, & multis precibus institissent, senatus accipiendos esse obsides & iungendam cum Lucanis amicitiam decreuit, populusq; senatusc̃ōsultum approbauit. Pacto cum Lucanis per legatos fœdere, lecti a senatu viri ætate & honore præstantissimi, & ad cõmune Samnitũ concilium legati missi, vt Samnitibus significarent Lucanos amicos ac socios esse populi Romani, rogarentq; vt tum ademptum Lucanis agrum restituerent, tum nihil amplius hostile in eos admitterẽt; quod populus Romanus nõ passurus esset, vt qui supplices ad ipsum confugissent, suis sedibus expellerentur.

A.V.C. 428. (vel secundũ Sigonium 427) L. Papirio Mugillano Curlore, & C. Petilio Balbo tertium, consulibus.

Samnites, auditis legatis, indignantes responderunt: primum, non ea conditione pacis fœdus initũ esse, vt neminem priuatim vel amicum vel hostem liceret ducere, nisi populus Romanus iussisset. deinde, Romanos nõ pridem Lucanos in amicitiam suam recepisse, sed recẽs, cum iam Samnitum hostes essent: atq; *ita* nec iustum nec decentem soluendi fœderis prætextum quærere. Vbi cum Romani responderent, eos qui se subditos fore spopondissent, atque ea lege bellum diremissent, oportere in omnibus obedire iis qui imperium cepissent; ac nisi vltro imperata facerent, bellum eis minarentur: Samnites intolerabilem esse rati populi Romani superbiam, legatos extemplo abire iusserunt; factoq; decreto, res ad bellum necessarias, tum per totam regionem, tum per singula oppida, adornarunt. Aperta igitur Samnitici belli caussa, & cuius prætextus apud omnes speciosius vulgari poterat, erat Lucanorum, qui ad ipsos confugissent, protectio; quod communis ac patrius populo Romano mos esset, iniuriam patientibus atque ad opem ipsius confugientibus, succurrere. sed occulta caussa, & quæ magis eos amicitiam dirimere cogebat, erat Samnitum potentia,

ἐν ἁπάσαις ὑπ μειονεκτοῦντες τῆς μάχης, καὶ πολλὰ 303
[μὴ] ἀπολωλεκότες ἤδη χωρία, κινδυνεύοντες ὑπ κ
τῆς ἀνῆς γῆς ἁπάσης, ὅτι τὴν Ῥωμαίων βοή-
θειαν τῶν Λουκανῶν καταφυγεῖν σωιζόντες μὴ ἐ-
κοῦσῖς ἐψευσμένοις ἃς πρότερον ἐποιήσαντο πρὸς
αὐτοὺς ὁμολογίας, ἐν αἷς φιλίαν σωιέθεντο κ συμμα-
χίαν, οὐκ ἀπογνόντες ὑπ συμπείσειν αὐτοὺς, ἐαν δεῖ ἀ-
πάσης τ πόλεως τοὺς ὅτι φανεράτατοις παῖδας ὁμήρους
ἅμα τοῖς πρεσβευταῖς ἀποστείλωσιν· ὅπερ καὶ σωέβη.
ἀφικομένων γὰρ τῶν πρεσβέων, καὶ πολλὰ δεομένων,
ἥ τε βουλὴ δέχεσθαι τοὺς ὅμηρα ἔγνω, καὶ τὴν φιλίαν
πρὸς τοὺς Λουκανοὺς σωάψαι, καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύ-
ρωσε τὰ ψηφισθέντα ὑπ' αὐτῆς. γνομένων ὑπ τῶν
σωθηκῶν πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας ὑπὸ τῶν Λου-
κανῶν ἀνδρας, οἱ πρεσβύτατοι Ῥωμαίων καὶ ἀμώτα-
τοι παρακαλεσάντες ὑπὸ τ βυλῆς, πρέσβεις ἀπεστά-
λησαν ὅτι τὴν κοινὴν τῶν Σαυνιτῶν σωόδον, δηλώ-
σοντες αὐτοῖς ὅτι φίλοι καὶ σύμμαχοι Ῥωμαίων εἰσὶ
Λουκανοὶ, καὶ τὴν τότε χώραν, ἣν ἔτυχον αὐτῶν ἀφη-
ρημένοι, παρακαλέσοντες ἀποδιδόναι, καὶ μηδὲν ἔτι
πρόσθεν ἔργων πολεμίων, ὡς οὐ παρεισφερομένης τῆς
Ῥωμαίων πόλεως τοῖς ἑαυτῆς ἱκέταις ἐξελαυνομένοις
ὑπ τ σφετέρας. οἱ ὑπ Σαυνῖται τ πρεσβέων ἀκού-
σαντες, ἠνιάκουν τε καὶ ἀπεθαυμάζον τὸν μὲν,
οὐκ ὅτι τοῦτο πεποιῆσθαι λέγοντες τὰς πρὸς τῆς εἰ-
ρήνης ὁμολογίας, ὅτι τῷ μηδένα μήτε φίλον ἴδιον ἡ-
γήσασθαι, μήτε ἐχθρὸν, ἐαν μὴ Ῥωμαῖοι κελεύσωσιν·
ἔπειθ' ὅτι Λουκανοῖς ἐν πρότερον ἐποιήσαντο Ῥωμαῖοι
φίλοις, ἀλλ' ἔναγχος πολεμίοις ἤδη σφῶν ὄντας, πρό-
φασιν ὅτε δικαίαν ὅτε εὐχήμονα καταστασιαζόμενοι 305
ὅ καταλῦσαι τὰς σπονδάς. ἀποκρινομένων ὑπ τῶν
Ῥωμαίων, ὅτι τοὺς ὑπηκόους ὁμολογήσαντας ἔσεσθαι,
καὶ ὅτι τοῦτο ᾧ δικαίῳ καταλυσαμένοις τ πόλεμον,
ἄπορον πείσεσθαι δεῖν τοῖς παραληφθεῖσι τὴν ἀρχήν·
ἐν εἰ μὴ ποιήσουσι τὰ κελευόμενα ἐκέλευον, πολεμήσειν
αὐτοῖς ἀπρόφασιστον· ἀφόρητον ἡγησάμενοι τὴν αὐθά-
δειαν τῆς πόλεως οἱ Σαυνῖται, τοῖς μὲν πρέσβεις ἐκέ-
λευσαν ἀπαλλάττεσθαι παραχρῆμα· αὐτοὶ δ' τὰ πρὸς
τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, κοινῇ τε καὶ κατ' πόλεις διέπε-
πίζεσθαι. ἡ μὲν δὴ φανερὰ τῶν Σαυνιτικῶν πολέμου
προφάσεις, καὶ πρὸς ἀπόνοιαν διαπρεπὴς λέγεσθαι,
ἡ Λουκανοῖς ἐγένετο βοήθεια τῶν καταφυγόντων ἐπ'
αὐτοὺς, ὡς κοινὸν δή τι τοῦτο καὶ πάτριον ἔθος τῇ Ῥω-
μαίων πόλει, τοῖς ἀδικουμένοις δ καταφεύγουσιν ἐπ'
αὐτὴν βοηθεῖν. ἡ δ' ἀφανὴς καὶ μᾶλλον αὐτοὺς διάγου-
σα κάζουσα ἀμαλύεσθαι φιλίαν, ἡ τ Σαυνιτῶν ἰσχύς,
πολλή

πολλή τε ἤδη γεγενῆσθαι καὶ ὅτι πλεῖστον ἐπιδώσεσθαι νο-
μιζομένη· Λουκανῶν τε χειρωθέντων, καὶ δι' αὐτοὺς τῶν
περιοίκων, ἀκολουθήσειν ἔμελλε τὰ τε βαρβαρικὰ
ἔθνη τὰ περιοικοῦντα τούτοις. αἵ τε δὴ σπονδαὶ, μετ' τ
ἀφίξιν τῶν πρεσβευτῶν, λύθεῖς ἐλέλυντο, καὶ γραπαὶ
δύο κατεγράφοντο.

Ὅτι Ποστούμιος πρέσβεις ἐπέμπετο πρὸς Ταραντί-
νους· καὶ πάντα αὐτοῦ διεξιόντος, οὐχ ὅπως προσέσχον αὐ-
τῷ τὴν διάνοιαν, ἢ λογισμοὶς ἐλάμβανον οἱ Ταραντῖ-
νοι περὶ ὧν ἀνθρώπων, καὶ περὶ πόλεως κινδυνευ- 10
ούσης βουλευομένων· ἀλλ' εἴ τι μὴ κατ' τ ἀκριβέστατον
304 τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου χαρακτῆρα ἐπ' αὐτοῦ
λέγοιτο, παρατηρεῖν ἐγέλων, καὶ πρὸς τὰς ἀνα-
στάσεις ἐβραχύνοντο, καὶ βαρβαρον ἀπεκάλουν, καὶ
τελευτῶντες διέβαινον ἐκ τοῦ θεάτρου. ἀπιόντων δ' αὐ-
τῶν, εἷς τῶν ἐφεστηκότων ἐν τῇ παρόδῳ Ταραντίνων,
Φιλωνίδης ὄνομα, πορνολόγος ἀνθρωπος, ὃς ἐπὸ
τῆς οἰνοφλυγίας, ἧ παρὰ πάντα τὸν βίον ἐχέρητο,
περιηρεθίζετο Κοτύλη· μέσος ὢν ἐπὶ τῆς ἀθροίσεως μέ-
σης, ὡς ἐρῆς ἦσαν οἱ πρεσβεῖς, ἀνασυρόμενος τὴν πε- 20
ριβολὴν, καὶ χρηματίσας ἑαυτὸν ὡς αἰσχιστον ὀφθῆναι,
τὴν οὐ λέγεσθαι πρέπουσαν ἀκαθαρσίαν κατ' τῆς ἱ-
ερᾶς ἐσθῆτος τοῦ πρεσβευτοῦ κατεσκέδασε. γέλωτος
δὲ καταρραγέντος ἐκ ὅλου τοῦ θεάτρου, καὶ συγκρο-
τούντων τὰς χεῖρας τῶν ἀγεωρωτάτων, ἐμβλέψας
„ εἰς τὸν Φιλωνίδην ὁ Ποστούμιος εἶπεν· Δεξόμεθα τὸν
„ οἰωνὸν, ὦ πορνολόγε ἄνθρωπε· ὅτι καὶ τὰ μὴ αἰ- 30
„ τούμενα δίδοτε ἡμῖν. ἔπειτα εἰς τὸν ὄχλον ἐπιστρα-
φεὶς, καὶ τὴν ὑβρισμένην ἐσθῆτα δείκνυς, ὡς ἔμαθεν
ἔτι πλείονα γινόμενον ἐκ ἀποθνῄσκων γέλωτα, καὶ φω-
νὰς ἤκουεν οἰκτίων ἐπιχαιρόντων, καὶ τὴν ὕβριν ἐπαι-
„ νούντων, Γελᾶτε, ἔφησεν, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν, ἄνδρες Τα-
„ ραντῖνοι, γελᾶτε. πολὺ γὰρ τὸν μετ' τοῦτα χρόνον
κλαύσετε. οὐκ πικραινόντων δὲ ἐκείνων πρὸς τὴν ἀπο-
„ λίαν· Καὶ ἵνα γε μᾶλλον, ἔφησεν, ἀγανακτήσητε, καὶ
„ τοῦθ' ὑμῖν λέγομι· ὅτι πολλῷ τὴν ἐσθῆτα ταύτην αἵ-
„ ματι κατεπλύνετε. ταῦτα οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέ-
σβεις ὑβρισθέντες ὑπὸ τῶν Ταραντίνων ἰδίᾳ τε καὶ
δημοσίᾳ, καὶ ταύτας τὰς φωνὰς ὑπιδεσαισάμενοι, ἀπέ-
πλευσαν ἐκ τῆς πόλεως. ἀρτι δ' Αἰμιλίᾳ Βαρ- 40
βούλᾳ ὑπάτῳ, τὴν ἀρχὴν παραληφότος, παρῆσ
305 οἱ σὺν ᾧ Ποστουμίῳ πεμφθέντες εἰς τ Τάραντα πρέ-
σβεις, ἀπόκρισιν μὲν οὐδεμίαν φέροντες, τὰς δ' ὕβρεις αἃς
ἦσαν ὑποισμένοι πρὸς αὐτῶν, διεξιόντες, καὶ τὴν ἐ-
σθῆτα τ Ποστουμίου, πίστιν τ λόγων παρεχόμενοι.

quæ & magna iam erat, & *in dies* maior ac maior futura videbatur: Lucanisque subactis, & per eos finitimis populis, securitas erant etiam barbaricæ gentes his contiguæ. Itaque & fœdus post legatorum reditum statim solutum est, & duo conscripti exercitus.

Cũ Postumius legatus ad Tarentinos missus esset, & quædã apud eos exponeret, Tarentini non modo non attenderunt animis, aut cogitationes ceperunt hominum cordatorum & de vrbe periclitante consultantium; verum etiam siquid ab eo diceretur quod non exactissimum Græci sermonis characterem referret, obseruabant ac ridebant: offendebanturque *eius ad dicendum* surrectionibus, & barbarum vocitabant, ac tandem e theatro eiiciebant. cumque abirent, vnus ex iis qui in transitu adstabant Tarentinis, nomine Philonides, homo scurrilis, qui a vinolentia, cui per totam vitam deditus fuerat, appellabatur Cotyla; hesterna ebrietate etiamnum distentus, vt appropinquarunt legati, sublato amiculo, & corpore ad obscœnissimum habitum composito, sordes nominatu indecoras sacro legati vestimento aspersit. vbi cum totum theatrum in risum erupisset, & petulantissimi quique manus complosissent, Postumius Philonidẽ intuitus; Accipiemus, inquit, omen, o scurra; quia datis nobis etiam ea quæ non petimus. Deinde ad multitudinem conuersus, vestẽ contumelia affectam ostendit. cumq; adhuc maiorem ex omnibus risum oriri cerneret, & voces quorundam illętantium petulantiamq; laudantium audireti Ridete, inquit, Tarentini; ridete, dum licet. nam post hæc diu flebitis. Ad quas minas quum nõnulli exasperarentur; Et vt magis, inquit, stomachemini, etiam hoc vobis dicimus, vos hanc vestem multo sanguine eluturos. His contumeliis Tarenti tum priuatim tum publice acceptis, hisque vocibus velut diuino instinctu editis, Romanorum legati ex vrbe abnauigarunt. Porro cum Æmilius cognomento Barbula magistratum recẽs iniuisset, aduenit Postumius & qui cum eo legati Tarentum missi fuerant; nullum quidem responsum referentes, sed contumelias quibus a Tarentinis affecti essent, denarrantes, & ad faciendam verbis fidem, Postumii vestem exhibentes.

IIII. Olymp. 124 anno tertio, V.C. anno 471, C. Fabricio Luscino, & Q. Æmilio Papo consl. quib. in consulatu successere L. Æmilius Barbula, & Q. Marcius Philippus.

Quæ cum magnã omnibus indignationẽ mouissent, Æmilius & collega coacto senatu, cõsultabant quid facto opus esset, a mane vsq; ad solis occasum: idq; per aliquãmultos dies factitarunt. erat aũt disquisitio, nõ an pacis fœdus a Tarentinis violatum esset, (id n. apud oẽs confessum erat) sed quãdo in eos emittendus esset exercitus. erãt n. qui suaderẽt ne id bellum tunc susciperetur, dum Lucani & Brutii defecissent, & Samnitum numerosa ac bellicosa gens, atq; ad ipsas fores sita Etruria, nondum subiugata esset; sed postquam hæ gentes in potestatem redactæ forent, si nõ omnes, at ex saltem quæ orienti essent expositæ, & prope Tarentum sitæ. aliis cõtrarium expedire videbatur, ac ne minimum quidem temporis exspectãdum esse, sed bellum e vestigio decernendum. & quia sententiæ numerandæ erant, maior horum pars reperta est quam eorum qui bellũ in alia tempora differendum suadebant. & populus decretum senatus approbauit.

V. Olymp. 125 anno primo, V.C. anno 473, P. Valerio Læuino, & Tib. Coruncanio conss.

Cum Pyrrhus Epirotarũ rex Romam versus exercitum eduxisset, senatus legationẽ decreuit quæ a Pyrrho peteret vt captiuos liberaret, siue corpora corporib. mutare vellet, siue certum singulis pretium imponere. legatosq; designat, C. Fabricium, qui tertio anno ante cõsul, Samnites, Lucanos, & Brutios magnis prœliis superauerat, Thuriosq; obsidione liberauerat; & Q. Æmilium, qui cum Fabricio consulatum gesserat, Etruscoque bello dux copiis præfuerat; & P. Cornelliũ, qui quarto anno ante consul, totam Celtarum gẽtem, Senonas dictos, acerrimos Romanorum hostes, bello deuictos, omnes, quotquot iuuenili ætate essent, contrucidauerat. Hi cum ad Pyrrhum venissent, & quæ ad istud negotium faciebant disseruissent, fortunam *certis* coniecturis explorari non posse; bellorum mutationes esse celeres; nec futurorũ quidquam facile ab homine posse prospici, optionem ei dabãt, pretium ne pro captiuis accipere mallet, an alia captiua corpora Pyrrhus re cum amicis deliberata, hoc eis respõsum dedit: Rẽ indignã facitis, Romani, dũ non amicitiã mecũm inire vultis, sed bello captos recipere, vt illis ipsis corporib. ad bellũ cõtra me gerẽdũ vti possitis.

ἀγωνιᾷ πόσεως δὲ μεγάλης ἐξ ἀπόντων ἠνωμένης, συναγαγόντες τὴν βουλὴν οἱ περὶ τὸν Αἰμίλιον ὕπατοι, τί χρὴ πρᾶγμα ἐσκόπουν, ἕωθεν ἀρξάμενοι μέχρι δύσεως ἡλίου, καὶ ταῦτ' ἐποίησαν ἐφ' ἡμέρας συχνάς. ἦν δὲ ἡ ζήτησις, οὐχ ὑπὲρ τοῦ λελύσθαι τὰς πρὸς τῆς εἰρήνης ὁμολογίας ὑπὸ τῶν Ταραντίνων, (τοῦτο γὰρ ἅπαντες ὡμολόγουν) ἀλλ' ὑπὲρ ὅ χρόνου τῆς ἀποστολῆς ἡνῶθαι ἐπ' αὐτῆς τραπίας. ἦσαν γὰρ τινες οἱ παραινοῦντες μήπω τοῦτον ἀναλαμβάνειν τὸν πόλεμον, ἕως Λουκανοί τε ἀφεστήκασι καὶ Βρέττιοι, καὶ τῶν Σαυνιτῶν πολὺ καὶ φιλοπόλεμον ἔθνος, καὶ Τυρρηνία παρ' αὐτῆς οὖσα τῆς θύρας, ἐπὶ ἀκέρωτος ἔτι· ἀλλ' ὅταν ὑποχείρια γένηται τάδε τὰ ἔθνη, μάλιστα μὲν ἀπόντα, εἰ [δὲ] μή γε τὰ πρὸς ἀναστολὰς, καὶ πλησίον τοῦ Τάραντος κείμενα· τοῖς δὲ τἀναντία τούτοις ἐφαίνετο συμφέρειν, μηδὲ τὸν ἐλάχιστον χρόνον ἀναμένειν, ἀλλ' ἐπιψηφίζειν τὸν πόλεμον ἤδη. καὶ ἐπεὶ τὰς γνώμας ἔδει ἀριθμεῖσθαι, πλείους ἐφάνησαν οὗτοι τῶν ἀναβάλλεσθαι τὸν πόλεμον εἰς ἑτέρους [χρόνους] παραινούντων· καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρωσε τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ.

Ὅτι Πύρρου τοῦ Ἠπειρώτου βασιλέως, ὅτι τὴν Ῥώμην τραπίαν ἐξαναγόντος, ἐβουλεύσατο πρεσβεύσας ἀποστεῖλαι τοὺς αἰχμαλώτους Πύρρου ἀπολυσῶσαν σφίσι τοὺς αἰχμαλώτους, εἴτε ἀνὴρ ἀνθ' ἑκατέρου ἑκάστου ἑτέρων σωμάτων, εἴτε ἀργύριον κατ' ἀνδρὸς ὁποῖόν τινα· καὶ ἀποδείκνυσι πρέσβεις, Γάϊον Φαβρίκιον, ὃς ὑπατος τέτταρα πρότερον ὑπατεύων, Σαυνίτας καὶ Λουκανοὺς καὶ Βρεττίους ἐνίκησε μεγάλαις μάχαις, καὶ τὴν Θουρίων πολιορκίαν ἔλυσε· καὶ Κόϊντον Αἰμίλιον τὸν συναρξάντα τῷ Φαβρικίῳ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Τυρρηνικοῦ πολέμου ἔχοντα· καὶ Πόπλιον Κορνήλιον, ὃς ὑπατος τετάρτῳ πρότερον ὑπατεύων, Κελτῶν ἔθνος ὅλον, τοὺς καλουμένους Σένωνας, ἐξέθετο Ῥωμαίων ὄντας, πολεμίους, ἀπόντας ἡδονὴν κατέσφαξεν. οὗτοι πρὸς Πύρρον ἀφικόμενοι, καὶ διαλεχθέντες ὅσα τῇ τοιαύτῃ χρείᾳ πρὸς φόρον ἦν, ὡς ἀτέκμαρτον πρᾶγμα τύχης, καὶ τὰ τῆς πολέμου αἰσταί· καὶ τῶν συμβησομένων οὐδὲν ἀνθρώποις πρόδηλον ῥᾴδιον ἐπ' ἐκείνῳ τὴν προαίρεσιν ἐποίουν, εἴτε ἀργύριον ἀντὶ τῶν αἰχμαλώτων ἐβούλετο λαβεῖν, εἴτε ἑτέρους αἰχμαλώτους. Πύρρος δὲ μετὰ τῶν φίλων βουλευσάμενος, ἀποκρίνεται τάδε αὐτοῖς· Σχετλιόν τι πρᾶγμα ποιεῖτε, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, φιλίαν μὲν οὐ βουλόμενοι συνάπτειν πρὸς ἐμὲ, τοὺς δὲ ἀλλοίους χρὴ πόλεμον ἀξιοῦντες ἀπολαβεῖν· ἵνα τοῖς αὐτοῖς τοῖς σώμασιν, εἰς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον ἐκπέμπεσθε.

Sed si optime rebus vestris cõsultum vultis, & quid in cõmune vtrisq; nostrum conferat dispicitis, composito bello quod mecum & cũ sociis meis geritis, gratis a me accipite vestros tũ ciues tum socios vniuersos. aliis conditionibus *tam* multos & præstantes viros vobis dimittere haud sustinuerim. Hęc cum in trium legatorum præsentia dixisset, seducto ad priuatũ colloquium Fabricio; Te vero, Fabrici, inquit, audio optimum esse bellis gerendis ducem, iustamq; ac temperantem vitam degere, atq; in summa ceteris omnibus præditum esse virtutibus; sed diuitiis inopem, atq; ista tãtum parte a fortuna destitutum: ita vt nihilo meliore sis vitæ conditione q̃ senatorum pauperrimus quisq;. Eam ergo *fortunæ* partem cum explere cupiam, paratus sum dare tibi argenti & auri tantam vim, quantæ possessione omnes qui apud Romanos plurimũ opibus pollere videtur, facile superare possis: pręclaras duciq; cõueniẽtissimas impensas esse ratus beneficia in viros pręstãtes, qui per inopiam, indignam virtute vitã agunt, collata; atq; hæc regiæ opulentiæ donaria & munia esse splendidissima. Cum igitur animum voluntatemq; meam intellexeris, deposita omni verecũdia, bona quæ nobis suppetunt, participa: quippe quod etiam magnas tibi *eo nomine* gratias habiturus sim, nec minores mehercle . . . . . hospitumq; honoratissimos esse iudica. Mihi vero p hisce nulla vel iniusta vel turpia p̃stabis obsequia, sed talia q̃ te præstantiorẽ atq; honoratiorẽ in tua ipsius patria efficiãt. ac primũ quidem, quãtis potes viribus, ad fœdus ineundũ instiga senatũ, qui se hactenus difficilẽ p̃buit, nec quidq̃ moderatum animo agitauit. docebis. n. me malo reip. vestrę aduenisse, Tarentinisq; & ceteris Italis promisisse suppetias; quos nec iure vllo nec prætextu, quando cum copiis adsim, & primo prœlio victoriam reportauerim, destituere queã. ac permulta & necessaria hoc tẽpore inciderunt negotia, quæ me in dicionem meam reuocãt. quidem quotcumq; rationibus fides humanis pactis solet adstrui, iis omnib. tibi spondebo, saluũ & soli & cũ ceteris legatis ad patrios lares futurum esse reditum, si Romanorũ mihi amicitiã conciliaueris: vt *scilicet eo* confidentius apud ciues tuos verba facias. Quodsi aliqui suspectum habent regum nomẽ, vt fraudulentum in pactionibus; &, quoniam alios quosdam iuramenta & pacta contra leges fefellisse vident, ex illorum factis de me quoq; similem cõiecturam faciunt: post pacem

» ἀλλ' εἰ τὰ κρείττω βουλεύεσθε περὶ ἡμῶν, καὶ ὃ κοινῇ
» συμφέρον ἀμφοτέροις ἡμῖν σκοπεῖτε, παυσάμενοι τὸν
» πόλεμον τὸν πρὸς ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὶ συμμάχους, ἀπο-
» λάβετε τοὺς ἰδίους παρ' ἐμοῦ, πολίτας τε καὶ
» συμμάχους ἀπόντας. δίκαιος δ' οὐκ ἂν ὑπομείναιμι
307 » πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ὑμῖν πρέσβας. Ταῦτα μὲν τῶν
πεμφθέντων πρεσβευτῶν παρόντων ἔλεξεν· ἰδίᾳ δὲ τὸν Φαβρί-
» κιον ἀπολαβών· Ἐγὼ δὴ, φησὶν, ὦ Φαβρίκιε, πυνθάνο-
» μαί σε κρείττονα ὄντα ἡγεμονίας πολέμων εἶναι, καὶ τῷ βίῳ
» δίκαιον καὶ σώφρονα, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας ἔχοντα ἀρε-
» τὰς, χρημάτων τε ἄπορον, καὶ κατ' ἃ μέρος ἅπτο ἐλασ-
» σούμενον ὑπὸ τῆς τύχης· ὥστε μηδὲν ἄμφω τῶν πενεστάτων
» βελτίω τῶν σὺν τοῖς κτῆσι τὸν βίον διαγειν. ἅπτο δὴ ὃ μέρος
» ἐκπληρῶσαι προθυμούμενος, ἕτοιμος εἰμὶ, διδόναι σοι
» πλῆθος ἀργυρίου καὶ χρυσίου τοσοῦτον, ὅσον κτησάμενος,
» ἄπορος ὑπερβαλῇς πλούτῳ τοὺς μάλιστα δοκιμωτάτους
» Ῥωμαίων ἀπορεῖν, καλὸν νομίσας ἀνάθημα, καὶ πρέ-
» πον ἡγεμόνι, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀναξίως τῆς ἀρετῆς
» ἐκ πενίας πρᾴτους, ἀνεργεῖν, καὶ βασιλικῶν πλού-
» του ὄντ' ἀνάθημα καὶ κατασκεύασμα λαμπρότατον. 20
» μαθὼν δὴ τὴν ἐμὴν προαίρεσιν Φαβρίκιε, καὶ πᾶσαν
» ἀποθέμενος αἰδῶ, μέτεχε τῶν παρ' ἡμῖν ὑπαρχόν-
» των ἀγαθῶν· ὡς ἐμοῦ μέλλοντος εἴσεσθαι καὶ μεγάλην
» σοι χάριν, καὶ μὰ Δί' οὐκ ἐλάττω, . . . καὶ ξένων
» τοὺς ἀμωμοτάτους εἶναι νομίζω. ἐμοὶ δὲ αὐτὰ τούτων, μήτε
» ἀδίκων μήτε αἰσχρῶν πρᾶξιν ὑπηρέτησις μηδεμίαν,
» ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς κρείττων ἔσῃ καὶ ἀμείνων σὺν τῇ ἐ-
» αυτοῦ πατρίδι· καὶ πρῶτον μὲν ὅτι τὰς διδασκαλίας (ὅσον
» δύναμις σὺν θεοῖ) παρορμήσεις τὴν ἄρχειν ὧδε δεῖν καὶ
» ὀδὲν τῶν μεγίστων φρονεῖν βελτίω, διδάσκων, ὡς ὅτι κα- 30
» κῶν τῆς πόλεως ὑμῶν ἀφιστάμενος, Ταραντίνοις καὶ τοῖς ἄλλοις
» Ἰταλιώταις ἐπιστρόμενος βοηθήσῃ, οἷς ἄστε ὅσιον ἄστε
» δίκαιον ὄντι μοι παρόντι μετὰ δυνάμεως, καὶ τὴν πρέσ-
308 » βιν νενικηκότι μάχην, ἐξικαταλιπεῖν. καὶ πολὺ πολλὰ καὶ
» ἀναγκαῖα πράγματα κατ' ἄστυ θορύβου τῶν κοινῶν, ὅτι
» τὴν ἰδίαν με ἀρχὴν μετακαλεῖ πίστις τε ὑπέρμεγα πά-
» σας, ὁποσαι βεβαιοῦσιν ἀνθρώπων ὁμολογίας, καὶ μόνῳ
» καὶ μετὰ τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν πρὸς τὴν οἰκάδε ἀναχωρεῖν
» εἰ, Ῥωμαίοις ποιήσαντα φίλοις· ἵνα θαρρῶν πρὸς
» τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας λέγῃς. εἰ δὴ ποὶ ὃ τῆς βασιλείας ὀ- 40
» νομα ὑποπτόν ἐστιν, ὡς ἀπατηλὸν σὺν ὁμολογίαις, οἷς
» ὧν ἕτεροι τινὲς σὺν ὅρκοις καὶ σπονδαῖς πρόσθεν ἔδο-
» ξαν, ὅμοια καὶ πρὸς ἐμοῦ πεπραγμένοις· θυμοῦμαι δὴ τε

firmatam mecum proficiscere, futurus omniũ meorum cõsiliorum conscius, proximus post me in ducendo exercitu, regiæq; felicitatis consors. nam & mihi, bono viro, fidoq; amico; & tibi, regia liberalitate regiisque muniis opus est. Si ergo hæc in commune contulerimus, maxima bona alter ex altero percipiemus. His a Pyrrho peroratis, Fabricius suspenso paùlisper responso, infit: De virtute qua vel in publicis negotiis, vel in priuata vita sim præditus, nihil attinet me meopte impulsu dicere, quando *id* ex aliis audiuisti: nec item de paupertate mea, esse mihi agellum admodum paruum, vilemq; domunculam; neq; mihi vel e multiplici fœnore, vel e mancipiorum laboribus victum suppetere. videris enim & hæc accurate ex aliis cognouisse. Quod vero existimas, peius mecum quam cum aliis Romanis agi propter inopiam, nec e probitatis studio maius aliquod ad me redũdare emolumentum, quia non sim in diuitum numero; non recte iudicas, siue ex aliis audiuisti, siue ipse *ita* coniectas. nam ex eo quod nõ multa possideo, nihil miseriæ vel ante vmquã sensi, vel etiamnum sentio. Nec est quod conquerar de fortuna mea, vel in publicis vel in priuatis negotiis. nam cuius eam accusem iniuriæ? an quod pulchrorum istorum ac præclarorum, quibus omnia generosa ingenia summopere studẽt, nihil a patria ob paupertatem impetrare potuerim; qui & summis imperiis fungor, & luculẽtissimas legationes obeo, & sanctissimis sacrorũ ceremoniis adhibeor; & cum ferẽdæ sunt sententiæ, de summe necessariis cõsulor. tũ iis locis quib. cõuenit, laudor ac color, nec vlli eorum qui plurimũ possunt, posthabeor, haud secus ac publicũ consummatq; virtutis exẽplar. neq; ex meis facultatibus quidq̃ in hæc impẽdo, vt nec ceterorũ vllus. nec. n. vllius nostrum fortunas grauat Romana respublica, vt aliẽ nonnullẽ, in quib. publicæ opes exiguæ sunt, at priuatæ copiosæ; sed ipsa iis qui publica munia capessunt, omnia suppeditat quib. indigent, splendide magnificeq; sumptus sp̃bens: ita vt ad p̃claros honores ac dignitates non minus pauperrimo cuiq; q̃ ditissimo pateat aditus; sed oẽs Romani, qui quidem ob virtutẽ ralibus honorib. digni sunt, inter se sint æquales. Dum ergo, quod ad hęc attinet, mea pauperis conditio non deterior est q̃ eorũ qui multa possidẽt, cuiusnã iniuriæ fortunam incusauerim? an quod me vobis regibus non exæquarit; quib. tot tantiq; sunt thesauri?

εἰρήνης, ἵνα μετ' ἐμοῦ, σύμβουλός τε ἀπόνων ἐσόμενος ἐμοὶ καὶ ὑποστράτηγος, καὶ τῆς βασιλικῆς εὐτυχίας μέτοχος. ἐμοί τε γὰρ, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ φίλου δεῖ. Οἵ τε χορηγίας βασιλικῆς καὶ παραμυθίας βασιλικῶν. ἐὰν δὴ συνενέγκωμεν ταῦτ' εἰς τὸ κοινὸν, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν παρ' ἀλλήλων ἀποισόμεθα. παυσαμένου δ' αὐτοῦ, μικρὸν ἐπιχὼν ὁ Φαβρίκιος, εἶπε· Περὶ μὲν τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἐστὶ παρὰ ἡμᾶς, ἢ κατὰ τὰς κοινὰς πράξεις, ἢ κατ' ἴδιον βίον, οὐδὲν ἐμὲ δεῖ ἐπ' ἐμαυτῷ λέγειν, ὅτι πέπυσαι παρ' ἑτέρων· οὐδέ γε περὶ τῆς πενίας, ὅτι μοι γήδιον μικρὸν ἐστὶ κομιδῇ, καὶ φαῦλον οἰκίδιον, καὶ ὅτε ἀπὸ δημοσίων, ὅτε ἀπ' ἀνδραποδῶν ὁ βίος. φαίνῃ γὰρ καὶ ταῦτα ἀκριβῶς ἀκηκοέναι παρ' ἑτέρων. περὶ δὲ τοῦ κακίου με Ῥωμαίων τινὸς πραττειν δι' ἀπορίαν, καὶ μηδὲν εἶναί μοι πλέον ἀσκεῖν τι κατὰ κεφάλαιον, ὅτι τῶν πλουσίων οὐκ εἰμὶ, κακῶς ὑπείληφας· εἴτε ἀκούσας τινὸς, εἴτε αὐτὸς εἰκάζων. ἐμοὶ γὰρ οὐδεμία πόλις κακοδαιμονίας ἀφαίρεσις, πολὺ τοῦ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, γέγονεν, οὐδ' ἔστιν· οὐδὲ ἀδυνατοῦμεν τὴν ἐμαυτοῦ τύχην, οὔτ' ἐν τοῖς κοινοῖς πραγμασιν, οὔτ' ἐν τοῖς ἰδίοις. τί γὰρ καὶ παθὼν, ἐγκαλοίην ἀν αὐτῇ; πότερον, ὅτι μοι τῶν καλῶν καὶ πεμαχήτων, ἐφ' οἷς ἅπασα φύσις ἐπαύσαχεν ἀνθρώπης, οὐδενὸς ἀξιεῖται πολὺ τῆς πατρίδος μεταλαβεῖν ἐξαὶ πενίας; ὃς ἄρχω τε τῶν μεγίστων ἀρχῶν, καὶ προσβαίνω τῶν ἐπιφανεστάτων προσβείας, καὶ σεβασμίοις, ἱερῶν [τε] πιστεύομαι τῶν ἀγιωτάτοις, καὶ γνώμῃ ἀνεμπλάκτῳ ἀξιούμενος, πρὸς τῶν ἀναγκαιοτάτων καλοῦμαι· ἐν ᾧ πρεσβεύομαι μετὰ πάντων ἐπαινοῦμαί τε καὶ ζηλοῦμαι, καὶ οὐδενὸς δεύτερος εἰμὶ τῶν μέγιστα δυναμένων· καὶ πρόθυμα τοῖς δικαίοις εἶναι δικῶ καὶ καλοκἀγαθίας· οὐδὲν ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας εἰς ταῦτα δαπανῶν, ὡς ἄρ οὐδὲ τῶν δικαίων οὐδεὶς. οὐ γὰρ ἐνοχλεῖ τοῖς ἑκάστου βίοις ἡ πόλις ἡ Ῥωμαίων, ὡς ἄρ' εἶναι ἕτεραι, ἐν αἷς ὁ κοινὸς μὲν πλοῦτος, ὀλίγος ἐστὶν· ὁ δὲ τῶν ἰδιωτῶν, πολύς· ἀλλ' αὐτὴ παρέχει τοῖς πόρος τὰ κοινὰ πρεσβεύουσιν ἅπασι τὰ, ὅσων δέονται, λαμπρὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ὑποτιθεῖσα χορηγίας· ὥστε μηδὲν ἀτιμότερον εἶναι τὸν πενέστατον τῶν πλουσιωτάτων κατὰ τὴν ἐπαξίωσιν τῶν καλῶν, ἀλλὰ πολίτας εἶναι Ῥωμαίους, ὅσοι αὐ ὦσι ἀρετὴ καλοκἀγαθίαν τούτων ἄξιοι τῶν ἀμφῶ, ἀλλήλοις ἴσοι. ὁπότε γὰρ πένομαι οὐδὲν τοῦτ' ἔλαττον ἔχω τῶν πολλὰ κεκτημένων, τί παθὼν αὐ καταγορεύσω τὴν τύχης; ὅτι οὐχὶ ἴσους ὑμῖν ἐποίησε τοῖς βασιλεῦσιν, οἷς ὁ πολὺς θησαυρίζεται χρυσός; ἀλλὰ

» ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς ἰδίοις, τοσοῦτον ἀπέχω κακοδαιμονίας, ὥστε ἐν ὀλίγοις πολὺ τῶν μακαρίων [ἐμαυτὸν] εἶναι δικῶ τοῦδε τοῦ πλουσίου τοῦ μέγιστον φρονοῦντος τὰ μὴ ἀναγκαῖα, ὃ λυπρὸν ἀπόχρη μοι γήδιον φιλεργοῦντι καὶ τραμυθουμένῳ παρέχει· τὰ δ' ἔξωθεν ἀναγκαῖα, εὐβιάζεται ζῆλον ἡ φύσις· ἀλλὰ καὶ βοφὴ πᾶσα ἡδεῖα μοι, ἣν δὲ ὁ λιμὸς σκεδάσῃ· καὶ ποτὸν ἄπαν γλυκὺ, ὅ τ' δὲ ἡ δίψα ποιεῖ. καὶ ὕπνος μαλθακὸς, ὅταν ἡ νήστεια κόπος· ἐαθής τε ἡ παρέχουσα μὴ ῥιγοῦν, αὐτάρκεσάτη· καὶ σκεῦος ὅ τι δὲ ἀτελέσατον, τὴν δυναμένων τὰς αὐτὰς παρέχειν χρείας, οἷς ὁτᾶν τοῦ, εἰ τὴν δίψαν ἐστὶ τὸ δίψαν ἐστὶ τὴν τύχης καταγορεῖν· ἢ μοι τοσαύτην παρέχειν οὐσίαν, ὅσην ἡ φύσις ἐβούλετο ἔχειν τῶν δεομένων, εἴτε πόθον ἐνέφυσεν, εἴτε ἀπορίαν ἔδωκεν, ἢ Δί'. ἀλλ' οὐ πρέπει μοι τοῖς πλουσίοις ἐπαρκεῖν, οὐδὲ οὐκ πρεσβεύω ἐστιν ἡμῖν ἐν δωκέ μοι [ὁ] θεὸς ἔχειν, οὐδὲ μαντικὴν, ἃς ὠφέλειν αὐτοὺς δεομένοις, οὐδὲ δῶρα πολλὰ, ἅ ἐστιν ἐν ἐμοὶ, τῶν μεταδιδοὺς καὶ πολὺ καὶ φίλοις, καὶ ἀφ' ὧν δυνάμεθα ποιεῖν δίκαιας, ταῦτα τὰ κοινὰ τοῖς δεομένοις παρέχων, οὐκ αὐτὴ κηστεύμεν αἴτιον ἐμαυτοῦ. ταῦτα δὲ ἐστὶν ἃ σὺ κεφάτεα νομίζεις εἶναι, καὶ πολλῶν χρημάτων αἴτιος εἶ πρίαμαι. εἰ δὲ καὶ τὰ μάλιστα δὲ τὰς ἀνεγεσίας τῶν δεομένων τὰ πολλὰ κεκτῆσθαι χρήματα, μεγάλης ἐν ἀποιδῆς καὶ φιλοτιμίας ἄξιον, καὶ μακάριον τοῦτο ὑπῆρχεν, εἰ τοὺς πλουσιωτάτους, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῖν δοκεῖ· πότερος ἐν μοι ἔστω δὲ ἀποείας χρεῖαν, ἢ ἀφ' ὧν σύ μοι νῦν μεταδίδως αἰχρεῖς, ἢ ἀφ' ὧν αὐτὸς ἐκτησάμεν καλῶς πρότερον; παρέχε γὰρ μοι τὰ πολιτικὰ πράγματα χρηματισμῶν ἀφορμὰς δικαίας, πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, μάλιστα δὴ τὴν Σαυνίτας, καὶ Λουκανοῖς, καὶ Βρετίοις, γραπτὰν ἄγων ἐπάλεν τετάρτῳ πρότερον σπαστὴν τῷ τῶν ὑπάτων ἀρχῶν ἔχων· καὶ πολλὰ μὲν χωρὶς ἐλεηλάτησα, πολλᾶς δὲ μάχας τὸν αὐτὴ ταξάμενος ἐνίκησα· πολλὰς δὲ καὶ εὐδαίμονας πόλεις κατὰ κράτος ἐξελὼν ἐξεπόρθησα, ἐξ ὧν τὸν γραῦν ἀπασῶν ἐπλούτησα, καὶ τὰς εἰς φορὰς τοῖς ἰδιώταις, ἃς εἰς τὸν πόλεμον πρεσεῖνεγκεν, ἀπέδωκα, καὶ ὑ τὰ λάφυρα μετὰ τῶν θριάμβων εἰς τὸ πάμεγον εἰσῴνεγκα. ἔπειτ' ἐκείνων τῶν δορυκτήτων ἐξὸν μοι λαβεῖν ὁπόσα βουλοίμεν, οὐ λαβὼν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκ τῶν δικαίου πλοῦτον ὑπορίδων, ἐνέκα δόξης, ὡς Ὁαλέριος Ποπλικόλας ἐποίησε, καὶ

Ad priuatas vero fortunas quod attinet, tantum a miseriæ sensu absum, vt quũ conditionem meã cum diuitib. comparo, in perexiguo illo beatorum numero me esse putem, eoq; nomine maximopere mihi placeã. nam quæ necessaria sunt, tenuis mihi agellus meus, si diligenter colã & recondam, abunde præbere potest: quæ vero necessaria nõ sunt, natura nõ cogit quærere: sed & cibus mihi omnis suauis est, quẽ fames pararit: & potus omnis dulcis, quẽ sitis acquisierit: & mollis somnus, quem præcesserit lassitudo: vestisq; abunde sufficit quæ me contra frigus tuetur: & inter instrumenta quæ eosdem explere vsus possunt, vilissima quæq; sunt mihi familiarissima. adeo vt neq; hac in parte fortunã iure accusare possim, quæ tãtam mihi suppeditauit substantiã, quantã natura habere voluit: superfluorum vero neq; desiderium mihi ingenerauit, neq; copiã largita est, me hercule. At non suppetũt mihi tantæ copiæ vt diuitib. erogare queam: nec Deus mihi præcellentẽ vltra cetera scientiã contulit, aut diuinationẽ, quibus adiuuare indigentes possim: neq; alia multa. Verumtamen dum quę in me sunt, reip. & amicis impertio; & de quib. benefacere queam, ea indigentib. facio cõmunia, haudquaq̃ me culpæ affinem duxerim. Hæc autẽ illa sunt quæ tu optima esse iudicas, & multis pecuniis emere paratus es. Ac si vel maxime ad subleuandã indigentium inopiam, amplarum opum possessio magno studio & contentione digna est, at q; ea beatitudo est, siquis sit ditissimus, vt vobis regibus videtur; vter mihi acquisitionis modus potior fuerit, an ex iis quibus a te nunc turpiter participor, an ex iis quæ ipse *mihi* ante honeste peperi? nam publica negotia iustas mihi quæstus occasiones præbuere, tum ante sæpenumero, tum in primis anno ab hinc tertio, quum consulare imperium gerens, cum exercitu aduersus Samnites, Lucanos & Brutios missus, hostium acie aliquammultis prœliis superata, multas regionis partes perpopulatus sum, multasq; & opulentas vrbes vi expugnatas deuastaui; e quibus tum exercitum totum ditaui, tum priuatis ciuibus stipem, quã ad belli sumptus pro se quisq; contribuerant, reddidi, tũ quadringenta talenta cum triumphis in ærariũ intuli. & cũ ex illis bello partis, dũ liceret accipere quot & quãta vellẽ, non acceperim, sed ẽt iure oblatas opes neglexerim, gloria contentus, vt Valerius Poplicola fecit, &

alii præterea multi, per quos resp. nostra ad tantam amplitudinem peruênit: a te dona capiam, & potiores copias cum deterioribus commutabo? in illa enim acquisitione, non modo honestæ & iustæ, verum etiam iucũdę fruitionis inerat plurimum; ab hac autem hoc quoq; abest. nam fœneratitia sunt quæ ab aliis accipiũt homines, animã grauantia, tantisper dum reddantur; etiamsi aliquis ea speciosis nominibus ornans, beneficia vocet, aut dona, aut gratias. Age vero, si eo deueniam insaniæ, vt aurum capiam quod offers, idq; omnibus Romanis innotescat, & postea ii qui *absolutum* nec reddendis rationibus obnoxium magistratum gerunt, quos nos Censores nominamus, (quibus delegatum est vt omnium Romanorum vitas ac fortunas explorent, & a patriis consuetudinibus discedentes mulctent) me arcessant, & de acceptis muneribus rationẽ reddere iubeant in omnium præsentia:

ἀνῶν πλήσιοι τοῦς Ἕλλησι συνοικοῦσι, δι' οὗς ἡ πόλις ἡμῶν τηλικαύτη γέγονε, τίς τῶν ἐκ σοῦ δέξομαι δωρεάς; καὶ ἀντὶ τῆς χρειττόνος ἀποδείας, ἀλλάξομαι τὸν χείρονα; ἐκείνη μὲν γε τῇ κτήσει, καὶ ὁ μὲν ἡδονῆς ποιήσαιτο τὰς ἀπολαύσεις, τοῦς δὲ καλοῦς καὶ δικαίους, πόθεν ἐῶ; ταύτης δὲ καὶ ἐστὶ τοῦτ' ἄπεστι. δανείσματα γὰρ ἐστιν ὅσα τοῦς λαμβανόμενοι ἀνάθεμοι παρ' ἑτέρων· βαρυνόμενοι τὸν ψυχὸν ἕως ἂν ἀποδοθῇ, καὶ ὀνόμασι καλοῖς αὐτὰ κοσμήσας τὶς, φίλαν θεμοτίας καλῶν, καὶ δωρεὰς, ἢ χάριτας. φέρε, ἐὰν δὴ μανεὶς δέξωμαι χρυσὸν, ὃν δίδως μοι, καὶ τοῦθ' ἅπασι Ῥωμαίοις δήπταν φανερόν· ἔπειθ' οἱ τὸν ἀνυπεύθυνον ἔχοντες ἀρχὸν, οὓς ἡμεῖς ὀνομάζομεν καλοῦμεν, οἷς ἀπεδόθη τοῖς ἀπόντων Ῥωμαίων ἐξετάζειν βίοις, καὶ τοῖς ἐκβαίνοντας ἐκ τῶν πατρίων ἐθῶν ζημιοῦν, καλέσαντές με λόγον ἀποδοῦναι κελεύσουσι τῆς δωρεοδοκίας, ἀπόντων παρόντων·

CHRONO-

CHRONOLOGIA SIVE TEMPORVM SVPPVTATIO IN XI DIONYSII HALICARNASSEI LIBROS ANTIQVITATVM ROMANARVM,

ab Troia capta ad trecentesimum duodecimum ab Vrbe condita annum; qua multi luculenti e mendosis codicibus sublati sunt errores, & auctor ipse Dionysius, simulq; Romana historia, multum accepit lucis: per HENRICVM GLAREANVM P.L. in inclyta Friburgensium Academia publicum professorem.

CLEMENTISSIMO CÆSARI FERDINANDO, BOEMIÆ HVNGARIÆQVE REGI, &c.

HENRICVS GLAREANVS S.D.P.

ANNVS elapsus est, inuictissime rex, cũ in Frobeniana officina T. Liuii Decades cum aliquot libris recens inuentis excuderentur. Quapropter vt tam eminenti auctori, præter aliorum doctorum virorum multam ac egregie nauatam industriam, a nobis etiam aliquid lucis accederet, Chronologiam ab Vrbe condita ad finem vsq; Romanæ historiæ, quatenus comprehendit Liuius, adiici curauimus. In ea autem, vt absq; errore atq; mendis, quantum fieri posset, ad exemplar nostra manu descriptum excuderetur, cum vidissem summam adhibuisse curam Nicolaum Episcopium, Hieronymi Frobenii velut alterum Theseum, illectus sum vt in Dionysii historia idem facerem; sed altius repetitis annis, vt paulo post dicturi sumus. Neq; enim negligendum putaui, quod ab illo maxime cautum esse videbam; videlicet vt ratio temporum, qua sine omnis historia cæca est, optime cõstaret. Si enim historia testis est temporum, vt vere dixit Cicero, quid absurdius fieri potest, quam ita narrare historiã, vt quid prius, quid posterius gestum sit, ignores? perinde atq; vulgus narret fabulas. In hac igitur Dionysii historia initium a capta Troia sumptum est; quod Romani a Troianis oriundi creduntur, per Æneam, Ascanium, ac deinde reges Albanos vsq; ad Romulum, qui Vrbis fuit cõditor. Fuere autem ab Troia capta ad Vrbem conditam anni 432. Qui numerus, ter ab ipso Dionysio proditus, corrupte legebatur in vulgatis codicibus. Nos autem collatis ex Chronicis Eusebii annis, ac variis comparatis locis, regũ Albanorum seriem maxime verisimilem ac summæ huic congruentem, diligenti adhibita ratione deduximus. Et ne nudæ essent semipaginæ, ex sacra historia, Iudæorum reges, qui in hæc inciderunt tempora, adiunximus: deinde etiam Medorum, Macedonum ac Persarum: vt multis daremus ansam diligentius inspiciendi Eusebii Chronica. Quodsi quem ea offendant, ac minime obtundi his lectorem oportuisse clamet, is sciat eo consilio a nobis instituta esse, vt Albanorum Romanorumq; regum series ab initio lectorem secundum Dionysii descriptionem ducat: alia autem ita adpicta, vt omitti facile queant. Quare lector ea ita existimet, perinde atq; vacua margine non adsint. Cuius rei euidens signum est, quod Eusebii supputationem in regibus Romanis, vbi maioris in hoc negotio auctoritatis viri Liuius atq; Dionysius vrgebant, omiserimus. Quod autem Hebræorum reges maluerimus quam vel Ægyptiorum, vel Lydorum, vel Atheniensium, hæc nostra tempora in caussa fuerunt, quibus multi Iudæorum historiam legunt absq; omni iudicio. Sed breuiter omnia eo direximus, vt lectoris vtilitas spectetur. Tandem ibi finiuimus Catalogum, vbi vndecimus liber, aliqua parte mutilus desinit. Ex Liuio reliqua sciri possunt. Nam ea adiungere quæ in auctore non erant, ostẽtationis suspicionem habebat; ideoq; a nobis omissa sunt. Consulum nomina ea posuimus, quæ apud hunc sunt auctorem; obiter tantum quæ apud alios reperiuntur, innuentes. Deus Opt. Max. tuis tam piis conatibus, felicissime rex, det gratiam in publicum Christiani orbis commodum. Friburgi Brisgoiæ, Anno a Christo nato MDXXXII, *Nonis Februariis.*

CHRONOLOGIA, siue Temporum supputatio, in XI Dionysii Halicarnassei libros Antiquitatum Romanarum, a Troia capta vsque ad octogesimam quintam Olympiada: continens primum, XV Reges Latinorum, post Æneæ in Italiam aduentum, septemque Romanorum: deinde Consules, Decemuiros, ac Tribunos militum Consulari potestate; adiectis Regibus Hebræorum, Judæ, ac Israel; item Medorum, Persarum ac Macedonum, qui in hæc tempora inciderunt: per HENRICVM GLAREANVM in inclyta Friburgensium Academia publicum professorem.

TROIA CAPTA.

Troia capta est decem & septem dies ante solstitium.

Anni a Troia capta.	
1	PRIMVS *hic post captam Troiam annus incipit viginti dies post solstitium, quod octauo Calendas Quintileis siue Iulias est, auctore Plinio lib. 8, cap. 28. Dionysius ait octauo desinentis mensis Iunii: quod idem est, vt puto. Circiter autem æquinoctium auctumnale per Helespontum in Thraciam profecti Troiani duce Æneæ, atque ibidem cum commorati hiemem, vt susciperent ex fuga reliquos, & appararent ad nauigationē necessaria. Quod vbi factum est, veris principio in Siciliam vsque nauigarunt: finitusque est primus annus.*
2	SECVNDO *anno in Sicilia per hiemem manserunt, condentes vrbeis Elymis. Deinde nauigabili facto mari, ex Sicilia soluentes, Tyrrhenum transmittunt mare, in Laurentem profecti agrum. Ibi icto cum rege Latino fœdere, & accepta agri quadam portione, Lauinium condere cœperunt.*
3	TERTIO *hoc anno ab exitu a Troia, Æneas solis Troianis imperat, ducta in matrimonium Lauinia Latini regis filia; vnde & Lauinium nomen habet.*
4	QVARTO *hoc anno Latinus rex pugna, qua aduersus Rutulos ac eorum ducem Turnum, ipse cum suis ac genero Æneæ Troianisq; stetit, occiditur, & regnum iure belli affinitatisq; ad Æneam venit qui & suis & Latinis imperauit annis tribus.*

REGNVM LATINORVM.

		ÆNEAS, primus Latinorum rex,
5	1	post Latini soceri mortem
6	2	regnauit annis tribus.
7	3	*Septimo hoc anno, qui quartus erat (post Latini obitum) regni Æneæ, ipse in pugna ad Numicum amnem, qua aduersus Etruscos ac Mezentium eorum regem stetit, vltimum visus est: & sub finem septimi anni, eius filius Ascanius imperare cœpit; qui fuit Æneæ ex Creusa filius, Lauiniæ priuignus. Ante Æneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, in Italia regnauerunt, ann. circiter* CL, *teste Eusebio.*

ASCANIVS,

Anni a Tr. ca.	An. re. Latin.	*Latinorum Reges.*	*Iudices Hebræorum.*
8	1	ASCANIVS, secundus Latinorum	Samson omnium fortissimus.
9	2	rex. annis 38.	
10	3		
11	4		
12	5		
13	6	*Hectoris filii Ilium receperunt, expulsis*	
14	7	*Antenoris posteris, Heleno eis subsi-*	
15	8	*dium ferente.* Euseb.	
16	9		
17	10		
18	11		
19	12		
20	13		
21	14		
22	15		
23	16		
24	17		
25	18		
26	19		
27	20		
28	21	*Ascanius derelicto nouercæ suæ regno La-*	Heli sacerdos.
29	22	*tinii, Albam Longam condidit, & Sil-*	*In libris Regum hic 40 annis iudicasse*
30	23	*uium Postumum fratrē suū, Æneæ ex La-*	*Israel dicitur; in Septuaginta autem*
31	24	*uinia filiū, summa pietate educauit.* Eus.	*interpretatione, 20: vt scribit Eusebius.*
32	25	*Hoc anno, qui est tricesimus a Lauinio cō-*	*ideoq; nos numeros omisimus.*
33	26	*dito, sed tricesimus secundus a Troia*	
34	27	*capta, Ascanius nouam cœpit con-*	
35	28	*dere vrbem, Longam Albam.* Dion.	
36	29		
37	30	*Ascanius Iulum Siluium procreauit;*	
38	31	*a quo familia Iuliorum orta est: pro-*	
39	32	*pter ætatem paruuli, quia necdum re-*	
40	33	*gendis ciuibus idoneus erat, Siluium*	
41	34	*Postumum fratrem suum regni reli-*	
42	35	*quit heredem.* Euseb.	
43	36	*Amazones Ephesi templū succenderunt*	
44	37		
45	38		
46	1	SILVIVS, tertius Latinorum rex,	*In Chronicis Eusebii hoc loco superest an-*
47	2	annis 29.	*nus in Regibus Latinorum.*
48	3	*Hic Æneæ ex Lauinia filius, qua post*	
49	4	*mortem patris editus, rui fuerat e-*	
50	5	*ducatus, & Siluii & Postumi nomen*	
51	6	*accepit: a quo omnes Albanorum re-*	
52	7	*ges Siluii vocati sunt.* Euseb.	
53	8		
54	9		

Anni a Tr. ca	An. re. Latin.	Latinorum.	Hebræorum.
55	10		
56	11		
57	12		
58	13		
59	14		
60	15		
61	16		
62	17		
63	18		
64	19		
65	20		
66	21		
67	22		1 Saul, Hebręorum primus rex ex tri-
68	23		2 bu Beniamin, an. 40.
69	24		3
70	25		4
71	26		5
72	27		6
73	28		7
74	29		8
75	1	ÆNEAS SILVIVS, IIII Latinorum	9
76	2	rex, annis 31.	10
77	3	*Eusebius ait reperisse se in quibusdam hi*	11
78	4	*storiis, quartum Latinũ Siluium regnas-*	12
79	5	*se, Lauiniæ ac Melampodis filium, vte-*	13
80	6	*rinum fratrem postumi Siluii: quinto*	14
81	7	*vero loco, qui hic quarto ponitur, Æneã*	15
82	8	*Siluium postumi filium. Sed neminem*	16
83	9	*hoc secutum video. quapropter hic omit-*	17
84	10	*titur. Eurysthenes Aristodemi filius,*	18
85	11	*Proclis frater, apud Lacedæmonios re-*	19
86	12	*gnauit; a quo altera regia familia, de qua*	20
87	13	*Cleomenes, itẽ Leonidas, qui apud Ther-*	21
88	14	*mopylas Xerxis exercitum inuasit.*	22
89	15		23
90	16		24
91	17		25
92	18		26
93	19	*Codrus Melanthi filius.*	27
94	20		28
95	21		29
96	22		30
97	23		31
98	24		32
99	25		33
100	26		34
101	27		35

Anni a Tr. ca	An. re. Latin.	Latinorum.	Hebræorum.
102	28		36
103	29	*Amazonum ac Cimmeriorum incur-*	37
104	30	*sus in Asiam.*	38
105	31		39
106	1	LATINVS SILVIVS, V Latino-	40
107	2	rum rex, annis 50.	1 DAVID, I Hebræorum rex ex
108	3	*Dionysius huic dat annos 51: sed errore,*	2 tribu Iuda, an. 40.
109	4	*vt opinor, librariorum. Ego propter*	3
110	5	*summam omnium ter a Dionysio po-*	4
111	6	*sitam, so posui, vt etiam Eusebius.*	5 *Hebræorum pontifex Abiathar cla-*
112	7		6 *rus habetur.*
113	8		7
114	9		8
115	10		9
116	11		10 *Prophetabant Gad, Nathan &*
117	12		11 *Asaph.*
118	13		12
119	14		13
120	15		14
121	16		15
122	17		16
123	18		17
124	19		18
125	20		19
126	21		20
127	22	*Magnesia in Asia condita.*	21
128	23		22
129	24		23
130	25		24
131	26	*Cumæ in Italia conditæ.*	25
132	27		26
133	28		27
134	29	*Ephesus condita.*	28
135	30		29
136	31		30
137	32	*Carthago condita secundum quosdam.*	31
138	33		32
139	34		33
140	35		34
141	36		35
142	37		36
143	38		37
144	39		38
145	40		39
146	41		40
147	42		1 SOLOMON, II Hebræorum rex
148	43		2 de tribu Iuda, an. 40.
149	44		3 *Hic Dauidis fuit filius ex ea quæ fuit*
150	45		4 *Vriæ.*

Anni a Tr. ca.	An. re. Latin.	Latin.	Medor.	Maced.	Heb. Iudæ.	Heb. Israel.
340	12			10		9
341	13			11		10
342	14			12		11
343	15			13		12
344	16			14		13
345	17			15		14
346	18	*Sardanapalus vltimus Assyriorum rex hic regnare*		16		15
347	19	*cœpit.*		17		16
348	20			18		1 Hieroboã,
349	21			19		2 XIII rex Is.
350	22			20		3 an. 41.
351	23			21		4
352	24			22		5
353	25			23		6
354	26			24		7
355	27			25		8
356	28			26		9
357	29			27		10
358	30			28		11
359	31			29		12
360	32			1 Ozias, XII		13
361	33			2 rex Iud.		14
362	34			3 an. 52.		15
363	35			4		16
364	36			5		17
365	37	*Hoc anno destructum est Assyriorum imperium, ac in*		6		18
		Medos translatum per Arbacem: fuere tamen ab sq. tyrannide Medi vsque ad Deio-				
		cem verum regem.				
366	1	PROCAS SILVIVS,	1 Arbaces liberis primum		7	19
367	2	XIIII Latin. rex,	2 Medis præfuit, an. 28.		8	20
368	3	annis 23.	3		9	21
369	4	*Hic fuit Auentini su-*	4		10	22
370	5	*perioris filius, iste*	5		11	23
371	6	*Euf.*	6		12	24
		Eusebius hoc loco Macedonum ordiitur regnum. Ceterum regum hæc nomina vsq. ad Perdiccam,				
		qui hic quartum obtinet locum, nescio-		Macedon.		*-quam vera habeantur.*
372	7		7	1 primus rex	13	25
373	8		8	2 Caranus,	14	26
374	9		9	3 an. 28.	15	27
375	10		10	4	16	28
			Prophetabant apud Hebræos, Osee, Amos, Esaias, & Ionas.			
376	11		11	5	17	29
377	12		12	6	18	30
378	13		13	7	19	31
379	14		14	8	20	32
380	15		15	9	21	33
381	16		16	10	22	34
382	17		17	11	23	35
383	18		18	12	24	36

Anni a Tr. ca.	An. re. Latin.	Latin.	Medor.	Maced.	Heb. Iudæ.	Heb. Israel.
384	19		19	13	25	37
385	20		20	14	26	38
386	21		21	15	27	39
387	22		22	16	28	40
388	23		23	17	29	41
389	1	AMVLIVS SIL-	24	18	30	Zacharias,
		VIVS, XV Latinorum rex, an. 44.				XIII rex Is-
		NVMITOR, *Procæ superioris regis filius maior, a fratre Amulio regno pulsus, in agro suo vixit. Filia eius, adimendi partus gratia, virgo Vestalis lecta: quæ cum vicesimo septimo patrui sui anno geminos edidisset infantes, iuxta legem, in terram viua defossa est. Verum paruulos prope ripam Tiberis expositos, Faustulus regii pastor armenti, ad Acciam Laurentiam vxorem suam detulit: quæ, propter pulchritudinem & rapacitatem corporis quæstuosi, lupa a vicinis appellabatur. vnde ad nostram vsque memoriam meretricum cellulæ, lupanaria dicuntur. Pueri vero cum adoleuissent, collecta pastorum & latronum manu, interfectoque apud Albam Amulio, auum Numitorem in regnum restituunt. Hæc Eusebius in Chronicis. Legendum autem,* vicesimo septimo patrui sui anno: *quæ verba in omnibus, quæ nos vidimus, exemplaribus corrupta erant; sed ex Dionysio restituimus.*					rael, mensibus 6. Sellum, XIIII rex Is. diebus 28. *Pro his 7 mensib. Eusebius supputat annũ: quod hac de causa annotare placuit, ne nimis aliquãdo anxii simus, cũ videamus magnos viros nõ perpetuo adamussim hæc obseruasse.*
390	2		25	19	31	1 Manahem,
391	3		26	20	32	2 XV rex Is.
392	4		27	21	33	3 an. 10.
393	5		28	22	34	4
394	6		1 Medorũ secun-	23	35	5
395	7		2 dus rex Sosar-	24	36	6
396	8		3 mus, an. 30.	25	37	7
397	9		4	26	38	8
398	10		5	27	39	9
399	11		6	28	40	10
400	12		7	1 Macedonũ	41	1 Phacea,
401	13		8	2 II rex, Cor	42	2 XVI rex Is-
402	14		9	3 nus, an. 12.	43	3 rael, annis
403	15		10	4	44	4 10.
404	16		11	5	45	5 *lib. 4 Reg. c.*
405	17		12	6	46	6 *15, biennio*
406	18		13	7	47	7 *legitur. sed*
407	19		14	8	48	8 *numeri sini*
408	20		15	9	49	9 *litudo fefellit.*

OLYMPIAS PRIMA.

OLYMPIAS, spatium est quatuor annorum: quod puto apud Romanos vocari Lustrum; vt apud Horatium lib. 4 Carminum; *Fortuna lustro prospera tertio Belli secundos reddidit exitus.* Ab initio enim eius belli, quo primum Augustus cum Q. Pedio cons. fuit, ad finem bellorum ciuilium, fuerunt 12 anni: atque ita etiam exponit Acron. Non sum tamen nescius, Porphyrionem exponere 15 annos: & illud eiusdem Poetæ, *Cuius octauum trepidauit ætas Claudere lustrum,* pro quadraginta annis omnes exponere commentatores. Sed alius erit de his differendi locus. Fefellit autem quosdam hic loquendi modus apud Latinos; *Quinto quoque anno Agon*

gymnicus totius Græciæ celebrabatur; item, *Quinto anno lustrum Romæ condebatur*: vt Olympiada ſpatium quinque annorum crediderint, atque adeo etiam ſcriptis prodiderint; non intelligentes, annum quo ſequens Olympias incipit, quintum dici annum, qui tamen eſt primus ſequentis Olympiados. Quatuor itaq; anni interiacent, exceptis his quibus luditur mẽſibus.

Olympiades.		Anni a Tr. ca	An. re. Latin.	*Latin.*	*Medorum.*	*Macedon.*	*Iudæ.*	*Iſrael.*
1	1	409	21		16	10	50	10
	2	410			17	11	51	1 Phacee rex
	3	411	23		18	12	52	2 XVII Iſr.
	4	412	24		19	1 Macedo-	1 Ioatham,	3 an. 20.
2	1	413	25		20	2 num III	2 XIII rex	4
	2	414	26		21	3 rex, Tyri-	3 Iud. an. 16.	5
	3	415	27	*Romulus & Re-*	22	4 mas (*ſeu, vt*	4	6
	4	416	28	*mus naſcuntur*	23	5 *vet. Euſeb.*	5	7
3	1	417	29	*ex Ilia Siluia.*	24	6 *cod. habet,*	6	8
	2	418	30		25	7 Trymmas)	7	9
	3	419	31		26	8 annis 38.	8	10
	4	420	32		27	9	9	11
4	1	421	33		28	10	10	12
	2	422	34		29	11	11	13
	3	423	35		30	12	12	14
	4	424	36		1 Medorum	13	13	15
5	1	425	37		2 tertius rex	14	14	16
	2	426	38		3 Medidus,	15	15	17
	3	427	39		4 annis 40.	16	16	18
	4	428	40		5	17	1 Achaz,	19
6	1	429	41		6	18	2 rex XIIII	20
	2	430	42		7	19	3 Iud. an. 16.	1 Oſee, XVIII
	3	431	43		8	20	4	2 Iſr. annis
	4	432	44		9	21	5	3 9.

VRBS CONDITA.

A Troia capta ad Vrbem conditam anni ſunt 432, vt ter Dionyſius admonet; ſed ab Alba condita, anni 400. Romulus ac Remus fratres, nouã condentes vrbem Romam ſeptima Olympiade, Numitori auo Albam reliquerunt. Ceterum orta ſeditione, in qua Remus cecidit, Romulo ſoli imperium relictum eſt. Scio eſſe qui ſexta Olympiade Romam conditam dicant: ſed nos hic Dionyſium ſequendum putamus.

	Anni Olympiadum.	*Anni ab Vrbe condita.*	*Anni regũ Romanorum.*	*Romanorum.*	*Medor.*	*Maced.*	*Iudæ.*	*Iſrael.*
7	1	1	1 ROMVLVS, I	10	22	6	4	
	2	2	2 Romanorũ rex,	11	23	7	5	
	3	3	3 an. 37.	12	24	8	6	
	4	4	4 *Conſualibus ludis*	13	25	9	7	
8	1	5	5 *Sabinæ raptæ an-*	14	26	10	8	
	2	6	6 *no ab Vrb. cõd. ter*	15	27	11	9	
	3	7	7 *tio, vt ait Euſebi-*	16	28	12	Captiuitas	
	4	8	8 *us: at Gellius apud*	17	29	13	*Iſrael, hoc eſt X*	
9	1	9	9 *Dionyſium anno 4*	18	30	14	*tribuum, a Se-*	
	2	10	10 *ſcripſit. Bellum in*	19	31	15	*nacherib rege*	
	3	11	11 *de cum Antemna-*	20	32	16	*Chaldæorum,*	
	4	12	12 *tibus, Cæninẽſibus*	21	33	1 Ezechias,	*vel Salmanaſ-*	

	An. Olymp.	Anni V. C.	Anni R. R.	*Roman.*	*Medorum.*	*Macedon.*	*Iudæ.*	*Iſr. capt.*
10	1	13	13 *ac Cruſtumis or-*	22	34	2 XV rex		
	2	14	14 *tũ. quibus victis,*	23	35	3 Iud. an. 29.		
	3	15	15 *cũ Sabinis atroci-*	24	36	4 *Apud He-*		
	4	16	16 *us natũ, quo Tati*	25	37	5 *braos pro-*		
11	1	17	17 *us Sabinorum rex*	26	38	6 *phetabant*		
	2	18	18 *Vrbem, capta pri-*	27	1 Macedo-	7 *Eſaias &*		
	3	19	19 *mũ per proditionẽ*	28	2 num IIII	8 *Oſee.*		
	4	20	20 *arce, inuaſit. Trib*	29	3 Perdicca,	9		
12	1	21	21 *autem annis bello*	30	4 annis 51.	10		
	2	22	22 *cũ Romanis geſto.*	31	5	11		
	3	23	23 *tandemq; pace fa-*	32	6	12		
	4	24	24 *cta, per quinque*	33	7	13		
13	1	25	25 *poſtea annos cum*	34	8	14		
	2	26	26 *Romulo imperium*	35	9	15		
	3	27	27 *Romæ tenuit.*	36	10	16		

Ex Euſebii Chronico hæc addere viſum eſt: Roma Parthibus, qui nunc dies feſtus eſt, condita. Ob aſyli impunitatem, magna Romulo multitudo coniungitur. Romulus primus milites ſumpſit ex populo; & nobiliſſimos centum ſenes, ob ætatem, Senatores, ob ſimilitudinem curæ, Patres appellauit. templaquoque & muros Romanæ vrbis exſtruxit. Tarpeia clypeis Sabinorum obruta: vnde mons Tarpeius, in quo nunc Capitolium. Romani, Tatio Sabinorum rege regnante cum Romulo, a Curibus Quirites appellati.

	4	28	28	37	11	17		
14	1	29	29	38	12	18		
	2	30	30	39	13	19		
	3	31	31	40	14	20		
	4	32	32	1 Medorum	15	21		
15	1	33	33	2 IIII rex	16	22		
	2	34	34	3 Cardiceas,	17	23		
	3	35	35	4 annis 13.	18	24		
	4	36	36	5	19	25		
16	1	37	37	6	20	26		

Romulus apud paludem capræ nuſquam comparuit, & perſuadente Iulio Proculo Quirini nomine apud ſuos conſecratus eſt. Euſebius.

	2	38	1 Interregnum.	7	21	27		

Mortuo Romulo quinos dies Senatores Remp. rexerunt, atque ita vnus annus expletus: quod tempus Interregnum appellatum eſt. Hæc Euſebius; apud quem in pleriſque codicibus hic annus adiectus eſt Romuli annis, quaſi 38 Romulus regnaſſet annos.

			NVMA POM-					
	3	39	1 PILIVS, II	8	22	28		
	4	40	2 Rom. rex, an. 43.	9	23	29		

Numa Pompilius duos menſeis anno addidit, Ianuarium & Februarium; cum ante hunc decem tantum menſes apud Romanos fuiſſent, [adeo vt vltimus December diceretur.] Capitolium quoque [a fundamentis] ædificauit, & congiarium dedit aſſes ligneos & ſcorteos. nullum cum finitimis bellum geſſit. Euſeb.

17	1	41	3 *Nicomedia con-*	10	24	1 Manaſſes,		
	2	42	4 *dita, quæ prius A-*	11	25	2 XVI rex		
	3	43	5 *ſiacos: ait Euſeb.*	12	26	3 Iudæ, an. 55.		
	4	44	6	13	27	4 *Manaſſes im*		

An. O lymp.	Anni V.C.	Anni R.R.	Romanorum.	Medorum.	Macedon.	Hebr. Iudæ.
18 1	45	7	Tarentum a Parthe-	1 Medorum V	28	5 pius Esaiam in-
2	46	8	niis, duce Phalantho	2 rex Deioces,	29	6 terfecit, multaq;
3	47	9	conditum, & Corcy-	3 annis 54.	30	7 alia mala fecit.
4	48	10	ra a Corinthiis.	4	31	8
19 1	49	11		5	32	9
2	50	12		6	33	10
3	51	13		7	34	11
4	52	14		8	35	12
20 1	53	15		9	36	13
2	54	16		10	37	14
3	55	17		11	38	15
4	56	18		12	39	16
21 1	57	19		13	40	17
2	58	20		14	41	18
3	59	21		15	42	19
4	60	22		16	43	20
22 1	61	23	In Sicilia Gela, in Pam	17	44	21
2	62	24	phylia Phaselus condi-	18	45	22
3	63	25	tur.	19	46	23
4	64	26		20	47	24
23 1	65	27		21	48	25
2	66	28		22	49	26
3	67	29		23	50	27
4	68	30	Chalcedon condita.	24	51	28
					Macedonum	
24 1	69	31		25	1 V Argæus,	29
2	70	32	Cyzicus condita.	26	2 an. 38.	30
3	71	33		27	3 Herodotus	31
4	72	34		28	4 lib. 8, ad si-	32
25 1	73	35		29	5 nem, Ἀρᾶιον	33
2	74	36		30	6 vocat.	34
3	75	37		31	7	35
4	76	38		32	8	36
26 1	77	39		33	9	37
2	78	40		34	10	38
3	79	41		35	11	39
4	80	42	Hic in Eusebii supputatione desunt duo anni a Romana historia. Nos vero Livium			
27 1	81	43	& Dionysium hic potius secuti sumus auctores, tamquam ex proposito Romanam			
			scribentes historiam.			
2	82	1	TVLLVS HOSTI-	36	12	40
3	83	2	LIVS, III Roma-	37	13	41
4	84	3	norũ rex, annis 32.	38	14	42
28 1	85	4		39	15	43
2	86	5		40	16	44
3	87	6	Tullus Hostilius post	41	17	45
4	88	7	longam pacem bella	42	18	46
29 1	89	8	reparauit; Albanos,	43	19	47
2	90	9	Veientes, Fidenates	44	20	48
3	91	10	vicit; & adiecto mon-	45	21	49

An. O lymp.	Anni V.C.	Anni R.R.	Romanorum.	Medorum.	Macedon.	Hebr. Iudæ.
4	92	11	te Cælio vrbem am-	46	22	50
30 1	93	12	pliauit. Euseb.	47	23	51
2	94	13		48	24	52
3	95	14		49	25	53
4	96	15	Cypselus Corinth. tyr.	50	26	54
31 1	97	16	Byzantium condita.	51	27	55
			Alcmæon clarus ha-			Amon, XVII rex
2	98	17	betur.	52	28	1 Iudæ, annis 12.
3	99	18		53	29	2 4 Reg. 21, & 2
4	100	19		54	30	3 Paralip. 33, dici-
				Medorum VI rex,		tur regnasse an-
32 1	101	20	Lampsacus & A-	1 Phraortes, an-	31	4 nis duobus. sed
2	102	21	bdera condita.	2 nis 24.	32	5 facilis est lapsus
3	103	22	Phalaris apud Agr.	3 Herodotus ait	33	6 in numeris. nos
4	104	23	tyrann. exercet.	4 an. 22.	34	7 secuti sumus hic
33 1	105	24		5	35	8 Eusebium, vt in
2	106	25		6	36	9 plerisq; aliis.
3	107	26	Selinus condita in	7	37	10
4	108	27	Sicilia.	8	38	11
34 1	109	28		9	1 Maced. VI,	12
2	110	29		10	2 Philippus,	1 Iosias, XVIII rex
3	111	30	Borysthenes in Ponto	11	3 an. 38.	2 Iudæ, ann. 32.
4	112	31	condita.	12	4	3 4 Reg. 22, & 2
35 1	113	32	Terpander Musicus	13	5	4 Paralip. 34, di-
			ANCVS MARCIVS,			citur regnasse
2	114	1	IIII Roman. rex,	14	6	5 an. 31.
3	115	2	an. 24.	15 Thales Milesius	7	6 Helchias Hebr.
4	116	3	Ancus Marcius, Nu-	16 his temporibus	8	7 pontifex max.
36 1	117	4	mæ ex filia nepos, A-	17 vixisse credi-	9	8
2	118	5	ventinum montem &	18 tur.	10	9
3	119	6	Ianiculũ vrbi addi-	19	11	10 Hieremias pro-
4	120	7	dit; & supra mare se-	20	12	11 phetare orsus.
37 1	121	8	xtodecimo ab vrbe	21	13	12 Olda mulier pro-
2	122	9	milliario Ostiam con-	22	14	13 phetabat apud
3	123	10	didit; ad extremũ mor	23	15	14 Hebræos.
4	124	11	bo perit. Euseb.	24	16	15
38 1	125	12	Battus cõdidit Cyren.	1 Cyaxares, VII	17	16
2	126	13	Sinope cond. in Ponto.	2 Med. rex, an-	18	17 Prophetabant
3	127	14	Periander Corinth.	3 nis 32.	19	18 Hieremias &
4	128	15	tyrannus.	4	20	19 Sophonias.
39 1	129	16		5	21	20
2	130	17	Epidamnus condita,	6	22	21
3	131	18	quæ postea Dyrrha-	7	23	22
4	132	19	chium.	8	24	23
40 1	133	20	Ancus Marcius O	9	25	24
2	134	21	stiam vrbem cõdidit.	10	26	25
3	135	22		11	27	26
4	136	23		12	28	27
41 1	137	24	Rursus hic in Eusebii supputatione deest vnus annus a Romanæ historiæ annis.			

	An.Olymp.	Anni V.C.	Anni R.R.	Romanorum.	Medorum.	Macedon.	Hebr. Iudæ.
	2	138	1	L.TARQVINIVS	13	29	28
	3	139	2	PRISCVS, vRo-	14	30	29
	4	140	3	man.rex,annis 38.	15	31	30
42	1	141	4	*Tarquinius Priscus*	16	32	31
	2	142	5	*Capitoliũ exstruxit,*	17	33	32
	3	143	6	*circum ædificauit, se-*	18	34	1 Ioachaz, XIX
				natorum numerum auxit, ludos instituit, muros & cluacas ædificauit: ad extremum ab Anci filiis occisus est, regis eius cui ipse successerat. Euseb.			rex Iudæ, men-
							sibus 3.
				In serie Regum Iudæ Eusebius hoc loco tres menses pro anno supputat: quamquam tertio hinc rege tres rursus menses huc accedunt. Id etiam superius fecit in XIII ac XIIII regibus Israel.			
	4	144	7		19	35	1 Eliachim, q. & Ioa-
43	1	145	8		20	36	2 chim, XX r. an. 11.
	2	146	9		21	37	3 *Anno 3 Nabuch.*
	3	147	10		22	38	4 *Iudæam cepit.*
	4	148	11	*Pittacus Mitylenæus,*	23	1 Macedonũ	5
44	1	149	12	*vnus e 7 sapient.*	24	2 VII rex,	6
	2	150	13		25	3 Europs, an.	7
	3	151	14		26	4 26.	8 *In Babylone Dani-*
	4	152	15		27	5	9 *el, Ananias, Aza-*
45	1	153	16		28	6	10 *rias, & Misael, clari*
	2	154	17	*Perinthus condita.*	29	7	11 *habentur.*
				Iechoniæ tres menses venerunt in eos qui decimo nono regi Iudæ cesserunt;			Ioachim, qui & Ie-
				videlicet sex menses pro anno: quod bis antea admonuimus.			chonias, XXI rex
							Iudæ, mens. 3.
	3	155	18	*Camerina vrbs cond.*	30	8	1 Sedechias, XXII
	4	156	19	*Sappho & Alcæus*	31	9	2 rex Iudæ, an. 11.
46	1	157	20	*poetæ clari habentur.*	32	10	3
	2	158	21		1 Medorum VIII,	11	4
	3	159	22		2 Astyages, an-	12	5
	4	160	23		3 nis 38.	13	6
47	1	161	24	*Solon Atheniensis.*	4 *Herodotus ait*	14	7
	2	162	25		5 *ann. 35.*	15	8
	3	163	26		6	16	9
	4	164	27		7	17	10
48	1	165	28		8	18	11
	2	166	29	*Thales Milesius.*	9	19	1 Captiuitas Heb.
	3	167	30		10	20	2 Iudę sub Nabu-
	4	168	31		11	21	3 chod. Chaldæ-
49	1	169	32		12	22	4 orum rege.
	2	170	33		13	23	5
	3	171	34		14	24	6
	4	172	35		15	25	7 *In Babylone pro-*
50	1	173	36		16	26	8 *phetabant Dani-*
	2	174	37		17	Macedonum	9 *el & Ezechiel.*
	3	175	38	*Hic in Euseb. rursus vnus deest annus.*		1 VIII rex,	
	4	176	1	SERVIVS TVLLIVS,	18	2 Alcetas,	10
51	1	177	2	VI Roman. rex, an-	19	3 an. 20.	11
	2	178	3	nis 44.	20	4	12

	An.Olymp.	Anni V.C.	Anni R.R.	Romanorum.	Persarum.	Macedon.	Hebr.capt.
	3	179	4	*Euseb. dat huic an. 34: Tarq.*	21	5	13
	4	180	5	*autem Superbo 35. Quos i*	22	6	14
52	1	181	6	*gitur decem annos huic de-*	23	7	15
	2	182	7	*traxit, Superbo adiecit, ni-*	24	8	16
	3	183	8	*hil officiens summæ nostræ.*	25	9	17
	4	184	9	*nos Linium ac Dionysium*	26	10	18
53	1	185	10	*secuti sumus.* Idem Eu-	27	11	19
	2	186	11	sebius, *Seruius,* inquit,	28	12	20
	3	187	12	*ancillæ, sed nobilis, captiuæ*	29	13	21
	4	188	13	*filius, tres montes vrbi ad*	30	14	22
54	1	189	14	*didit, Quirinalem, Vimi*	31	15	23
	2	190	15	*nalem, & Esquilinum: fos-*	32	16	24
	3	191	16	*sas circũ muros duxit, cen*	33	17	25
	4	192	17	*sus Romanorum ciuiũ pri-*	34. *Æsopus interimi*	18	26
55	1	193	18	*mus instituit: & ad extre-*	35 *tur a Delphis. Pi*	19	27
	2	194	19	*mum Tarq. Superbi generi*	36 *sistratus tyran-*	20	28
	3	195	20	*sui, superioris regis filii, sce-*	37 *nus. Cræsus Ly*	21	29
	4	196	21	*lere occisus est.*	38 *dorum rex.*	22	30
				Cyrus Hebræorum captiuitate laxata, so ferme hominum milia regredi fecit in Iudæam; qui constructo altari, templi fundamenta iecerunt. Sed cum a vicinis gentibus fabricatio impediretur, imperfectum opus vsque ad Darium permansit, solo tantum altari consistente. Hæc Euseb.			
56	1	197	22		1 Cyrus, 1 rex Per-	23	31
	2	198	23		2 sarum, an. 30.	24	32
	3	199	24		3 *Hic Cyrus Me*	25	33
	4	200	25		4 *dorum destru-*	26	34
57	1	201	26		5 *xit imperium.*	27	35
	2	202	27		6	28	36
	3	203	28		7	29	37 *Propheta-*
	4	204	29		8	1 Macedonũ	38 *bãt Aggæus*
58	1	205	30		9	2 IX rex, A-	39 *& Zacha-*
	2	206	31		10	3 myntas, an.	40 *rias.*
	3	207	32		11	4 50.	41
	4	208	33		12	5	42
59	1	209	34	*Cræsus a Cyro captus est, &*	13	6	43
	2	210	35	*Lydorum regnum destru-*	14	7	44
	3	211	36	*ctum.*	15	8	45
	4	212	37		16	9	46
60	1	213	38	*Theognis poeta agnoscitur.*	17	10	47
	2	214	39		18	11	48
	3	215	40		19	12	49
	4	216	41		20	13	50
61	1	217	42		21	14	51
	2	218	43		22	15	52
	3	219	44		23	16	53
	4	220	1	L.TARQVINIVS SVPER-	24	17	54
62	1	221	2	BVS, VII & vltimus Ro-	25	18	55
	2	222	3	manorum rex, annis 25.	26	19	56
	3	223	4		27	20	57

	An.Olymp.	An. ab V.cõd.	Anni R.R. Romanorum.	Persarum.	Macedon.	Hebr.Capt.
	4	224	5	28 *Tomyris Massa*	21	58
63	1	225	6 *Tarquinius Superbus socero*	29 *getarum regina*	22	59
	2	226	7 *Seruio occiso, arripuit im-*	30 *Cyrũ interfecit.*	23	60
	3	227	8 *perium. excogitauit vincu-*	1 Cambyses Per-	24	61
	4	228	9 *la, taureas, fustes, latomi-*	2 sarum rex an-	25	62
64	1	229	10 *as, carceres, compedes, ca-*	3 nis 8.	26	63
	2	230	11 *tenas, metalla, exsilia.*	4	27	64
	3	231	12 *Vulscos, Gabios, Suessam*	5	28	65
	4	232	13 *Pometiam subiecit: & cum*	6	29	66
65	1	233	14 *oppugnaret Ardeã, caussa*	7	30	67
	2	234	15 *Tarquinii tunioris filii sui.*	8	31	68

* *qui Lucretiam corruperat, regno exclusus est. Hæc Eusebius; qui eum* XXXV *annis regnasse scribit, vt supra in Seruio adnotaui.*

TERTIO *apud Persas regnarunt per septem menses duo fratres magi; pro quibus mensibus Herodotus supputat annum. Herodotus autem ad impletionem octaui anni, Cambysæ ait hos septem fuisse menses.*

3	235	16	1 Magi.	32	69
4	236	17	1 Darius, an.36.	33	70
66 1	237	18	2	34	71

SECVNDO *anno Darii regis, templum in Hierosolymis exstruitur ab Zorobabel, consummatur-que opus anno 40. Remissio quidem captiuitatis Iudæorum, & venia templi ædificandi sub Cyro exordium habuit: sed consummatur templum sub Dario; quia vicinæ gentes assiduis incursibus ædificationem impediebant.*

2	238	19	3	35	
3	239	20	4	36	
4	240	21	5	37	
67 1	241	22	6	38	
2	242	23	7	39	
3	243	24	8	40	
4	244	25	9	41	

Regnatum est Romæ sub regibus ann. 244, auctoribus Liuio atque hoc nostro Dionysio. In Eusebii vero supputationibus desunt anni quatuor: quamquam ipse fatetur tribus variatum annis apud auctores. At nos maluimus hos sequi, vt ex proposito Romanam scribentes historiam, quemadmodum ante quoq; aliquoties testati sumus. Ceterum cum sequentia spatia vix pro Consulum nominibus, ac leuibus aliquot annotatiunculis sufficiant, omnia reliqua seposuimus: & Iudæorum captiuitas iam laxata finitaq; erat. defecerant etiam Lydorum Ægyptiorumque regna; hoc, sub Cambyse: illud, sub Cyro, omnia iam obtinentibus Persis. Quapropter non magnopere ad auctorem nostrum illustrandum pertinere visum est, latius ea persequi. Qui aũt omnino ea habere velit, apud Eusebium requirat licebit. Nos nunc ad Consules, vt apud hunc sunt auctores, & ad Olympiadũ, annorumq; ab Vrbe condita numeros descendamus, pauca adicientes ex Liuio, reliquisq; bonis auctoribus, pro communi studiosorum vtilitate.

CONSVLES.

	An.Ol.	A.V.C.	Consules.	
68	1	245,I	L.Iunius Brutus, L.Tarquinius Collatinus.	*Bruto suffectus est Sp. Lucretius Tricipitinus, & mox M. Horatius Pulvillus.* *Collatino suffectus est P. Valerius Poplicola.*
	2	246,II	P.Valerius Poplicola II, T.Lucretius Tricipitinus.	*Censu Romæ agitato, inuenta sunt hominum* CXX *milia.* Euseb.
	3	247,III	P.Valerius Poplicola III, M.Horatius Puluillus II.	*Pro Horatio in omnibus Liuii codicibus habetur P. Lucretius: quod nomen mihi suspectum est.*

An.Olymp.	An. ab V.cõd.	Consules.	
4	248,IIII	Sp.Largius Rufus, T.Herminius.	*Horum coss. nomina apud Liuium omissa sunt; iniuria (vt puto) temporum.*
69 1	249,V	M.Valerius, P.Postumius Tubertus.	*Hunc M. Valerium noster hic auctor lib. 5 ait Poplicolæ fuisse fratrem.*
2	250,VI	P.Valerius Poplicola IIII, T.Lucretius Tricipitinus II.	
3	251,VII	P.Postumius Tubertus II, Agrippa Menenius Lanatus.	
4	252,VIII	Sp.Cassius Vicelinus, Opiter Virginius Tricostus.	
70 1	253,IX	Postumus Cominius, T.Largius.	*Nono anno post exactos reges noua dignitas est creata, dictator scilicet, & magister equitũ, qui dictatori obsequeretur. Dictator primus Largius; magister equitum, Sp. Cassius fuit. Hæc Eusebius: sed Dionysius noster hoc factum tradit sub duodecimis consulibus.*
2	254,X	Ser.Sulpicius Camerinus, Manius Tullius Longus.	
3	255,XI	P.Veturius Geminus, T.Æbutius Elua.	*Liuius Cn. Vetusium vocat.*
4	256,XII	T.Largius Flauus, Q.Cloelius Siculus.	*Puto eum esse qui est anno 253. Idem in Cuspiniani libro cognominatur Rufus: idemq; primus omnium dictator dictus est.* *Hunc Clœlium etiã Voculam quidam cognominãt.*
71 1	257,XIII	A.Sempronius Atratinus, M.Minucius Augurinus.	
2	258,XIIII	A.Postumius, T.Virginius.	*Cassiodorus C. Postumium vocat.* *Idem secundus dictator fuit.*
3	259,XV	Ap.Claudius Sabinus, P.Seruilius Priscus.	*Conuenit cum hoc annorum numero Plinius lib. 35, cap. 3.*
4	260,XVI	A.Virginius Montanus, T.Verusius Geminus.	*Quidam Cælimontanum cognominant.* Tertius dictator M' Valerius. Secessio plebis in sacrum montem.
72 1	261,XVII	Postumus Cominius II, Sp.Cassius II.	Primi Tribuni pl.
2	262,XVIII	T.Geganius, P.Minucius.	
3	263,XIX	A.Sempronius Atratinus II, M.Minucius Augurinus II,	

	An. Olymp.	An. ab V. cõd.	Consules.	
	4	264, XX	Q. Sulpicius Camerinus, Sp. Largius Flauus.	*Horum atq; sequentis anni consulum nomina omittit Liuii codex: iniuria (vt opinor) temporum.*
73	1	265, XXI	C. Iulius, P. Pinarius Rufus.	*Hunc Iulium quidam Iulum, quidam Sulum, quidam Tullum cognominant.*
	2	266, XXII	Sp. Nautius, Sex. Furius.	Cn. Marcii Coriolani mors.
	3	267, XXIII	C. Aquilius, T. Sicinius.	
	4	268, XXIIII	Sp. Cassius III, Proculus Virginius.	
74	1	269, XXV	Q. Fabius, Ser. Cornelius.	
	2	270, XXVI	L. Æmilius Mamercus, Cæso Fabius.	*Hic Cæso Fabius Q. & M. Fabiorum frater fuit. Porro parens quoq; horum Cæso dicebatur.*
	3	271, XXVII	M. Fabius, L. Valerius.	*Hic Valerius lib. 8 apud hunc auctorem Poplicolæ frater dicitur: sed errore (vt puto) codicum.*
	4	272, XXVIII	Q. Fabius II, C. Iulius Tullus.	*Dubium sitne ille qui anno 265.*
75	1	273, XXIX	Cæso Fabius II, Sp. Furius.	Hoc anno Xerxes rex Persarum in Græciam duxit exercitum.
	2	274, XXX	Cn. Manilius, M. Fabius II.	
	3	275, XXXI	Cæso Fabius III, T. Virginius.	
	4	276, XXXII	L. Æmilius Mamercus II, C. Seruilius.	
76	1	277, XXXIII	C. Horatius, T. Menenius.	*In Gellii cod. lib. 17, cap. vlt. M. Horatius legitur.* CCCVI Fabii cæsi. *Hic Agrippæ Menenii filius fuit.*
	2	278, XXXIIII	Sp. Seruilius, A. Virginius.	
	3	279, XXXV	P. Valerius Poplicola, C. Nautius.	*Hic Poplicola eius qui reges eiecit filius fuit.*
	4	280, XXXVI	A. Manlius Volio, L. Furius.	*Alii hunc C. vocant.*

	An. Olymp.	An. ab V. cõd.	Consules.	
77	1	281, XXXVII	L. Æmilius Mamercus III, Iulius Vopiscus.	
	2	282, XXXVIII	P. Furius, L. Pinarius.	
	3	283, XXXIX	T. Quintius Capitolinus, Ap. Claudius Sabinus.	*Hic primi Appii filius fuit.*
	4	284, XL	L. Valerius II, Tiberius Æmilius.	*In Dionysii codicibus* Tiberius *legitur, in Liuio,* Titus. *Litera enim* T *in his sæpe fefellit.*
78	1	285, XLI	A. Virginius Nomentanus, T. Numicius Priscus.	*Anno 260 Montanum quẽdam Virginium cognominat; alii Cælimontanũ vocant. vt plane putem id codicum errore factum esse.*
	2	286, XLII	T. Quintius Capitolinus II, Q. Seruilius Priscus.	
	3	287, XLIII	Tiberius Æmilius II, Q. Fabius Vibulanus.	*Hic tertium postea fuit cons. ac decemuir.*
	4	288, XLIIII	Sp. Postumius Albinus, Q. Seruilius Priscus II.	
79	1	289, XLV	T. Quintius Capitolinus III, Q. Fabius Vibulanus II.	
	2	290, XLVI	A. Postumius Albus, Sp. Furius Fuscus.	
	3	291, XLVII	L. Æbutius, P. Seruilius Priscus.	
	4	292, XLVIII	L. Lucretius, T. Veturius Geminus.	*Hũc Veturiũ quidam Geminum, quidam præterea Ligurinũ, duobus cognominibus vocant.*
80	1	293, XLIX	P. Volumnius, Ser. Sulpicius Camerinus.	
	2	294, L	P. Valerius Poplicola II, C. Claudius Sabinus.	L. Quintius Cincinnatus Poplicolæ suffectus. Herdonius Capitolium occupat.
	3	295, LI	Q. Fabius Vibulanus III, L. Cornelius.	
	4	296, LII	C. Nautius II, L. Minucius.	Quartus Dictator L. Quintius Cincinnatus. *Liuius & Cassiodorus non L. sed C. vocant.*
81	1	297, LIII	C. Horatius II, Q. Minucius.	*Cassiodorus & Liuius M. Horatium nominant.*

An.Olymp.	An. ab V.cõd.	*Consules. Decemuiri.*	
2	298,LIIII	M.Valerius, Sp.Virginius.	
3	299,LV	T.Romilius, C.Veturius.	
4	300,LVI	Sp.Tarpeius, A.Termenius.	*Ita legitur in Dionysii codice. Alii* Aterniũ *legunt. At Plin.lib.7,cap.28,& Gell.lib.2,cap.21, Thermum appellant.*
82 1	301,LVII	P.Horatius, Sex.Quintilius.	*Liuius pro Horatio Curiatium vocat, sicut decemuirum vltimum primi ordinis. Alii hunc etiam Horatium Trigeminum, Decemuirum autem Puluillum cognominant.* Huic Quintilio suffectus est Sp.Furius.
2	302,LVIII	L.Menenius, P.Sestius.	*Horum coniss. nomina in plerisq; Liuii codicibus omissa erant. Quidam codices P. etiam pro L. habebant, ac pro P.Sestio P.Sextilium Capitolinum. At ex hoc nostro auctore* P.Sestius *legendum conuincitur; tametsi ipsius codex vna parte fallebat.*

Anno trecentesimo altero quam condita erat, (inquit Liuius) iterum mutatur forma ciuitatis, ab coniss. ad decemuiros. Hæc ille. Atqui noster hic auctor P.Horatio & Sexto Quintilio trecẽtesimum expletum perhibet. hic igitur erat annus tertius. Sed soluitur, quod hic trecẽtesimus alter expletus intelligitur. Quamquam ipse Dionysius lib.7, ab initio, paucorum annorum errorem venia dignum existimat. Quapropter cum nemine ea de re magnopere contẽderim, verisimiliora huius auctoris sectatus. Sequatur porro quod quisq; velit, nullum piaculum commissurus, etiamsi contrarius nobis fuerit. quam gratiam ab optimo quoque lectore facile, vt speramus, nos quoque impetrabimus.

DECEMVIRI.

3	303,LIX	Ap.Claudius T. Genucius P.Sestius Sp.Postumius Ser.Sulpicius	A.Manlius T.Romilius C.Iulius T.Veturius P.Horatius.	*Quidam hunc Maniliũ appellant.* *Liuius pro Horatio Curiatiũ habet.*
4	304,LX	Ap.Claudius II Q.Fabius Vibulanus M.Cornelius L.Minucius T.Antonius	M.Seruilius M'Rabuleius Q. Petilius Cæso Duillius Sp.Oppius.	*Liuius hunc M. Sergium vocat.* *Tres vltimi plebeii.*
83 1	305,	*Multis argumentis ostendi potest, hoc anno per tyrannidem regnasse Decemuiros; quorum aliquot in altera Chronologia, quam in Liuium scripsimus, meminimus. Hic itaque in re manifesta sollicitiũ esse noluimus.*		
2	306,LXI	*Coniss.* L.Valerius Potitus, M. Horatius Barbatus.	*Hic Valerius eius filius fuit, qui aduersus Herdonium pugnans in Capitolio occisus est, Anno ab Vrbe cond. 294.* *Hic Horatius pronepos fuit eius qui cum Valerio Poplicola coniss. fuit Anno ab Vrbe condita 247.*	

An.Olymp.	An. ab V.cõd.	*Consules. Tribuni militares. Consules.*
3	307,LXII	Sp.Herminius, T.Virginius.
4	308,LXIII	M.Geganius Macerinus, C Iulius Tullus.
84 1	309,LXIIII	T.Quintius Capitolinus IIII, Agrippa Furius.
2	310,LXV	M.Genucius, C.Quintius.

TRIBVNI MIL. CONSVLARI POTESTATE.

3	311,LXVI	A.Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T.Cloelius Siculus.	*Coniss.* L.Papirius Mugillanus, L.Sempronius Atratinus, A.Sempronii frater.
4	312,LXVII	M.Geganius Macerinus II, T.Quintius Capitolinus V.	Census.

Hactenus historia reliqua est, quæ desunt, vtinam breui in lucem prodeant. Nam non est mihi dubium alicubi latitare hunc auctorem apud doctos. Quodsi priuatum commodum publicæ vtilitati posthabebitur, speramus propediem totum auctorem in sua loquentem lingua nos habituros. Certe Constantinus Lascaris cum Græce allegat, recens auctor, & quidam alii nostra ætate: sed ambitio obstare videtur, quo minus in lucem veniat. quæ vtinam tam non sit diuturna, quam raro est felix. sed fiat voluntas Domini. Tu optime Princeps, hos nostros labores, nostramq; simplicitatem boni consulas. communis enim vtilitati is ergô tantum opus suscepimus. Vale. Friburgi Brisgoæ, Anno a Christo nato MDXXXII.

FINIS CHRONOLOGIÆ DIONYSIANÆ.

ORIGO GENTIS ROMANAE

A IANO ET SATVRNO CONDITORIBVS, PER SVCCEDENTES SIBIMET REGES, VSQVE AD CONSVLATVM DECIMVM CONSTANTII, DIGESTA EX AVCTORIBVS VERRIO FLACCO † ANTIATE; (VT QVIDEM IDEM VERRIVS MALVIT DICERE QVAM ANTIA) TVM EX ANNALIBVS PONTIFICVM; DEIN CNÆO EGNATIO VENATIO, FABIO PICTORE, LICINIO † MACRO, VARRONE, CÆSARE, TVBERONE, ATQ; EX OMNI PRISCORVM HISTORIA; PROINDE VT QVISQ; NEOTERICORVM ASSEVERAVIT; HOC EST, & LIVIVS & VICTOR AFER.

1 *tum decimum Constantii, digesta ex auctoribus Verrio Flacco † Antiate; (vt quidem idem Verrius maluit dicere quam Antia) tum ex*
2 *annalibus Pontificum; dein Cnæo Egnatio Venatio, Fabio Pictore, Licinio † Macro, Varrone, Cæsare, Tuberone, atq; ex omni priscorum historia; proinde vt quisq; neotericorum asseuerauit; hoc est, & Liuius & Victor Afer.*

SATVRNVS. *Æneid. VIII Versu 319.*

RIMVS in Italiam creditur venisse SATVRNVS; vt etiã Maronis Musa testatur illis versibus; *Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo, Arma Iouis fugiens, & regnis exsul ademptis.* cet. Tanta aũt vsq; id tempus antiquorum hominum traditur fuisse simplicitas, vt venientes ad se aduenas, qui modo consilio ac sapientia præditi, ad instruendam vitam, formandosq; mores aliquid conferrent, quod eorũ parentes atq; originem ignorabant; † Cælo & Terra editos non solum ipsi crederent, verumetiam posteris affirmarent; veluti hunc ipsum Saturnum, quem Cæli & Terræ filium esse dixerunt. Quod cum
3 IANVS. ita existimetur, certum tamen est priorem IANVM in Italiam deuenisse; ab eoq; postea venientem exceptum esse Saturnum. Vnde intelligendum est Virgilium quoq; non ignoratione veteris historiæ, sed suo more primum dixisse Saturnum, nõ ante quem nemo, sed principem: vt, *Troiæ qui primus ab oris*: cum proculdubio constet ante Æneam, priorem Antenorem in Italiam esse peruectum, eumq; non in ora litori proxima, sed in interioribus locis, id est Illyrico, vrbem Patauium condidisse; vt quidem idem Virgilius illis versibus ex persona Veneris, apud Iouem de ærumnis Æneæ sui conquerentis; *Antenor potuit mediis elapsus Achiuis Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus*, cet. Quare autem addiderit *tutus*, suo loco plenissime annotauimus in commẽtatione, quam hoc scribere cœpimus, cognita ex eo libro qui inscriptus est DE ORIGINE PATAVINA. Itaque nunc *primus* ex ea quoque significatione est e qua illud in secundo Æneidos, de enumeratione eorũ qui equo Durio digrediebantur. Nam cum nominasset *Thessandrum, Sthenelum, Vlixem, Athamanta, Thoanta, Neoptolemum; post intulit *primusq; Machaon.* de quo quæri potest, Quomodo potest primus dici post tantos qui supra dicti sunt? Verum intelligemus primum pro principe; vel quia is [ad perfectum] illis temporibus circa peritiam medicæ artis præcipuus fuisse traditur. Sed vt ad propositum reuertamur, ferunt Creusam Erechthei regis Atheniensium filiam speciosissimam, stupratam ab Apolline, enixam puerum, eumq; Delphos olim educandum esse missum: ipsam vero a patre istarum rerum nescio, *Xipheo cuidam comiti *collocatam. Ex qua cum ille pater non posset exsistere, Delphos eum petiisse ad consulendum oraculum, quomodo pater fieri posset. tum illi deum respondisse, vt quem postero die obuiam habuisset, eum sibi adoptaret. itaq; supra dictum puerum, qui ex Apolline genitus erat, obuiam illi fuisse, eumq; adoptatum. cum adoleuisset, non contentum patrio regno, cum magna classe in Italiam deuenisse, occupatoq; monte, vrbem ibidem constituisse, eamq; ex suo nomine Ianiculum cognominasse.

Ænei. I, Versu 244.

Tiſan. Virg. v. 261.

forr. reundat.

*Xutho. *copulatam

Igitur Iano regnante apud indigenas rudes incultosq;, Saturnus regno profugus, cum in Italiam venisset, benigne exceptus hospitio est: ibiq; haud procul a Ianiculo arcem suo nomine Saturniam constituit: isq; primus agriculturam edocuit, ferosq; homines, & rapto viuere assuetos, ad compositam vitam *eduxit. vnde Virgilius in octauo sic ait; *Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant, Gensque virũm truncis & duro robore nata: Quis neque mos, neque cultus erat; nec iungere tauros, Aut componere opes norant, aut parcere parto: Sed rami atque asper victu venatus alebat.* Omissoque Iano, qui nihil aliud quam ritum colendorum deorum religionesque induxerat, se Saturno maluit annectere: qui vitam moresque feris etiam tum mentibus insinuasse [dicitur, &] ad communem vtilitatem, vt supra diximus, disciplinam colendi ruris edocuit; vt quidem indicant illi versus; *Is genus indocile ac dispersum montibus altis Composuit, legesque dedit; Latiumque vocari Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.* Istum etiam vsum signandi æris, ac monetæ in formam incudendæ ostendisse traditur: in qua ab vna parte caput eius imprimeretur; altera, nauis qua vectus illo erat. vnde hodieq; aleatores posito nummo

*f. traduxit. Versu 314. *Hæc loca.

deest in m.s. Æneid. 8, v. 321.

mo opertoq;, optionem conlusoribus ponunt enuntiandi quid putent subesse, caput, aut nauem: quod nunc vulgo corrumpentes † *nauiandi* dicunt. Ædes quoq; sub cliuo Capitolino, in
4 quo pecuniam conditam habebat, *Ærarium Saturni* hodieq; dicitur. Verum quia, vt supra diximus, prior illuc Ianus aduenerat, cum eos post obitũ diuinis honoribus cumulandos censuissent; in sacris omnibus primum locum Iano detulerunt; vsq; eo, vt etiam cũ aliis diis sacrificium fit, dato ture in altaria, *Ianus* prior nominetur, cognomento quoq; addito *Pater*; secundum quod noster cognomẽto sic intulit; *Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit arcem.* ac subindi; *Ianiculum huic; illi fuerat Saturnia nomen.* Eiq; (eo quod mire præteritorum memor, tum etiam futuri) dixerit; - *rex arua Latinus & vrbes Iam senior longa placidas in pace regebat.* Quo
10 regnante Troianos refert in Italiam deuenisse. Quæritur quomodo Sallustius dicat, *Cumq; his* ABORIGINES, *genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio liberum atq; solutum.* Quidam autem tradunt terris diluuio coopertis, passim multos diuersarum regionum in montibus, ad quos confugerant, constitisse: ex quibus quosdam sedem quærentes, peruectos in Italiam, *Aborigines* appellatos, † Græca scilicet appellatione, a cacuminibus montiũ, *qui illi oræ faciunt.
5 alii volunt eos, quod errantes illó venerint, primo *Aberrigines*, post mutata vna littera, altera ademptа, *Aborigines* cognominatos. Eos aduenientes PICVS excepit, permissos viuere vt vellent. Post Picum regnauit in Italia FAVNVS, quem a fando dictũ volunt, quod is soleret futura pręcinere versibus, quos *Saturnios* dicimus: quod genus metri in vaticinatione Saturnia primum proditum est. Sed *vrbem Saturnus, cum in Italiam venisset, condidisse traditur. Eius
20 rei Ennius testis est, cum ait; † *Versibu' quos olim Fauni vatesq; cauebant.* Hũc Faunum pleriq;
6 eũdem SILVANVM a siluis, † INVIVM DEVM; quidam etiã PANA, vel PAN esse dixerũt. Igitur regnante Fauno, ante annos circiter sexaginta, quam Æneas in Italiam deferretur, † EVANDER Arcas, Mercurii & Carmentis nymphæ filius, simul cum matre eodem venit. quam
7 8 quidam memoriæ prodiderunt, primo *Carmentim* dictam: post *Nicostraten*, de carminibus; eo quod videlicet omnium litterarũ peritissima, futurorumq; prudens, versibus canere sit solita: adeo vt pleriq; velint, non tam ipsam a carmine Carmentam, quam carmina, a qua dicta essent, appellata. Huius admonitu transuectus in Italiam Euander, ob singularem eruditionem atq; sciẽtiam litterarum, breui tempore in familiaritatem Fauni se insinuauit: atq; ab eo hospitaliter benigneq; exceptus, non paruum agri modum ad incolẽdum accepit: quem suis comi-
30 tibus distribuit, exædificatis domiciliis in eo monte quem primo tum illi a Pallãte *Pallantem*, postea nos *Palatium* diximus. ibiq; Pani deo fanũ dedicauit: quippe is familiaris Arcadiæ deus est, teste etiam Marone qui ait; *Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.* Et item: *Pan etiam Arcadia mecum si iudice *cantet.* Primus itaq; omnium Euander Italicos homines legere & scribere edocuit, litteris partim quas ipse antea didicerat: idẽq; fruges in Græcia primum inuẽtas ostendit: serendiq; vsum edocuit: terræq; excolendæ gratia, primus boues in Italia iunxit. Eo
9 regnante, forte † RECARANVS quidã, Græcæ originis, ingẽtis corporis & magnarum virium pastor, quia erat forma & virtute ceteris antecellẽs, HERCVLES appellatus, eodẽ venit. Cũq; armenta eius circa flumẽ Albulã pascerẽtur, *Cacus* Euandri seruus, nequitiæ versutus, & prẽter ceteria furacissimus, Recarani hospitis boues subripuit: ac nequod esset indiciũ, auersas in spe-
40 luncã attraxit. Cũq; Recaranus vicinis regionib. peragratis, scrutatisq; omnib. eiusce modi latebris, desperasset inuenturũ: vtcũq; ęquo animo dispendiũ ferens, excedere his finib. cõstituerat. At vero Euander, excellentissimæ iustitiæ vir, postq; rẽ vti acta erat, cõperit, seruũ noxæ dedit, bouesq; restitui fecit. Tũ Recaranus sub Auẽtino, *Inuentori patri* arã dedicauit, appellauitq; *Maximam*, & apud eam decimam sui pecoris profanauit. Cũq; ante moris esset vti homines decimam fructuũ regibus suis præstarẽt: æquius sibi ait videri deos potius illo honore impartiendos esse, quam reges. inde videlicet tractum, vt Herculi decimã profanari mos esset: secũdum quod Plautus, *in partem* inquit *Herculeanam*, id est decimam. Consecrata igitur ara Maxima, profanataq; apud eam decima Recaranus, eo quod Carmentis inuitata ad id sacrum non affuisset; sanxit necui feminæ fas esset vesci ex eo quod eidem aræ sacratum esset: atq; *ab ea re di-
50 uina feminę in totum remotæ. Hæc Cassius lib. I. At vero in libris Pontificalium traditur, Hercules Ioue atque Alcmena genitus, superato Geruone, agens nobile armentum, cupidus eius
11. generis boues in Græcia instituendi, forte in ea loca venisse, & vbertate pabuli delectatus, vt ex longo itinere homines sui & pecora reficerentur, aliquamdiu sedem ibi constituisse. Quæ cum in valle, vbi nunc est Circus maximus, pascerentur; neglecta custodia, quod nemo credebatur ausurus violare Herculis prędã, † latronem quendam regionis eiusdẽ, magnitudine corporis & virtute ceteris prędulentrẽ, octo boues in spelunca, quo minus furtũ vestigiis colligi posset, caudis abstraxisse. Cũq; inde Hercules, psiciscens, reliquũ armentũ, casu pter eandẽ spelũcam ageret; forte quadã, inclusas boues transeuntib. admugisse, atq; ita furtũ detectum. inter-

4

ÆNEID. 8, Versu 357.

Ænei. 7, versu 45. Initio Catilinariæ.

ABORIGINES.

5 *f. quæ illi oræ vocant.

PICVS.

FAVNVS.

*f. versus.

6 SILVANVS. PAN.

EVANDER. Dion. 24, 30

10

RECARANVS. HERCVLES. Dionys. 26, 42.

*In Trucho; & hoc tamen legitur Dextrarum partem Hercul. & in Truculento Actu

11. *f. ob ea. Vel, itaq; ab ea.

fectoque Caco, Euandrum, re comperta, hospiti obuiam iuisse, gratantem quod tanto malo fines suos liberasset: compertoq; quibus parentibus ortus esset Hercules, rem ita vti erat gesta, ad Faunum pertulisse: tum eum quoq; amicitiam Herculis cupidissime appetisse. quam opinio-
11 nem sequi † metuit noster Maro. Cum ergo Recaranus, siue Hercules, Patri inuentori aram maximam consecrasset: duos ex Italia, quos eadẽ sacra certo ritu administranda edoceret, adsciuit, Potitium & Pinarium. Sed eorum Potitio, qui prior venerat, ad comedenda exta admisso; Pinarius, eo quod tardius venisset, posteriq; eius, submoti: vnde hodieq; seruatur: Nemini
*quid si Patritio? *Potitio Pinariq; gentis in eis sacris vesci licet: eosq; alio vocabulo prius appellatos nonnulli volunt, post vero † Pinarios dictos ἀπὸ τοῦ πινάν, quod videlicet ieiuni, ac per hoc esurientes ab e-
12 iusmodi sacrificiis discedant. Isq; mos permansit vsq; Appiũ Claudium censorẽ, vt Potitiis sacra faciẽtibus, vescentibusq; de eo boue quẽ immolauerant, postquam inde nihil reliquissent, Pinarii deinde admitterentur. verum postea Appius Claudius accepta pecunia Potitios illexit vt administrationem sacrorũ Herculis seruos publicos edocerent, nec non etiam mulieres admitterẽt. Quo facto, aiunt intra dies triginta omnem familiam Potitiorum, quæ prior in sacris
*f. redisse. habebatur, exstinctam: atq; ita sacra penes Pinarios *resedisse, eosq; tam religione quam etiam pietate edoctos, mysteria eiusmodi fideliter custodisse. Post Faunũ, Latino eius filio in Italia
ÆNEAS. regnante, ÆNEAS Ilio Achiuis prodito ab Antenore aliisq; principibus, cum præ se deos pe-
Dion. 35, 35. nates patremq; Anchisen humeris gestans, nec non & paruulum filium manu trahens, noctu excederet; orta luce cognitus ab hostibus, eo quod tãta onustus pietatis sarcina erat, nõ modo a nullo interpellatus, sed ẽt a rege Agamemnone quo vellet ire permissus, Idam petit: ibiq; na-
13 uibus fabricatis, cum multis diuersi sexus, oraculi ammonitu Italiam petit: vt docet Alexander Ephesius lib. 1 belli Marsici. At vero † Lucatius non modo Antenorem, sed & iam ipsum Æneam proditorem patriæ fuisse tradit. cui cum a rege Agamemnone permissum esset ire quo vellet, & humeris suis, quod potissimum putaret, hoc ferret: nihil illum præter deos penates &
14 patrẽ, duosq; paruulos filios, vt quidã tradunt, vt vero alii, vnũ, † cui Iulo cognomen, post etiã
*f. permisisse. Ascanio fuerit, secum extulisse. Qua pietate motos Achiuorũ principes *remisisse vt reuerteretur domum, atq; inde omnia secũ quæ vellet, auferret. Itaq; eum magnis cũ opibus, pluribusq; sociis vtriusq; sexus, a Troia digressum, longo mari emensо per diuersas tertarũ oras in Italiam deuenisse: ac primũ Thraciam appulsum *Ænum ex suo nomine condidisse. Dein cognita Po-
*Æneam Dion. Hal. & Steph. lymestoris perfidia ex Polydori nece, inde digressum, peruectumq; ad insulam Delum: atq; il-
line ab eo Lauiniam Anii sacerdotis Apollinis filiam in matrimonium adscitam, ex cuius nomine *Lauinia litora* appellata. Postquã is multa maria permensus, appulsus sit ad Italiæ promontorium, quod est in Baiano, circa Auerni lacum; ibiq; gubernatorem Misenum morbo absumtum, sepultum ab eo: ex cuius nomine vrbem Misenon appellatam, vt ẽt scribit Cæsar Pontificalium lib. 1: qui tamen hunc Misenum non gubernatorem, sed tubicinem fuisse tradit.
Æneid. 6, versu 232. Inde non immerito vtramq; opinionem secutus Maro sic intulit; *At pius Æneas ingenti mole sepulcrum Imponit, suaq; arma viro, remumq; tubamq;.* Quamuis, auctore Homero, quidã asserant
*f. tum. tubæ vsum Troianis temporibus etiam *tunc ignoratum. Addunt præterea quidã, Æneam in eo litore Euxini cuiusdam comitis matrem vltimo ætatis affectã, circa stagnũ, quod est inter Misenon Auernũq; extulisse, atq; inde loco nomen inditũ, qui ẽt nunc *Euxinius sinus* dicitur.
cum q; comperisset ibidem Sibyllam mortalib. futura præcinere, in opido quod vocatur *Cimbarionis*, venisse eo scisciitatum de statu fortunarum suarum: aditisq; fatis, vetitũ ne is cognitam in Italia sepeliret *Prochytam*, cognatione sibi cõiunctam, quam incolumem reliquerat. Et postquam ad classem rediit, reperitq; mortuam, in insula proxima sepelisse; quæ nũc quoq; eodem est nomine, vt scribunt Vulcatius & Acilius Piso. Inde profectum peruenisse in eum locum,
Virg. 7 Æn. versu. qui nunc *portus Caietæ* appellatur ex nomine nutricis eius quam ibidem amissam sepeliit. At
*pro, nauigationis lõgæ. vero Cæsar & Sempronius aiunt, Caietę cognomen fuisse, non nomen: ex eo scilicet inditum,
Vide Virg. Æneid. quod eius consilio impulsuq; matres Troianæ tædio longi *nauigii, classem ibidem incende-
rint, Græca scilicet appellatione ἀπὸ τοῦ καίειν, quod est incendere. Inde ad eam Italiæ oram quæ ab arbusto eiusdem generis, *Laurens* appellata est, Latino regnante, peruectum cum patre Anchise, filioq; & ceteris suorum: nauibus egressum, in litore accubuisse, consumtoque quod fuerat cibi, crustam etiam de farreis mẽsis, quas sacratas secum habebat, comedisse. Tum Anchisa coniiciente illam esse miseriarum errorisq; finem; quippe meminerat, Venerem sibi ali-
*f. sacratas quoq; ic. quando prędixisse, cum in externo litore esurie compulsi, *sacratasq; mensas inuasissent, illum condendę sedis fatalem locum fore: † scrofam etiam incientem; quam cum e naui produxis-
15 sent, vt eam immolarent, & se ministrorum manibus eripuisset; recordatum Æneam, quod aliquando ei responsum esset, vrbi cõdendę quadrupedem futuram ducẽ: tum simulacris deorum Penatium prosecutum, atq; illum, vbi illa procubuit, enixaq; est porculos triginta; ibidem auspica-

auspicatum, *postquam *Lauinium* dixit: vt scribit Cæsar lib. 1, & Lucatius lib. 2. At vero Domi- *f. post que. vel, quã post.
tius non orbes farreos, vt supra dictum est, sed mensarum vice sumendi cibi gratia, apium, cuius maxima erat ibidem copia, fuisse substratum, quod ipsum consumtis aliis eduliis eos comedisse: ac post subinde intellexisse illas esse mẽsas, quas illos comesturos prædictũ esset. Cũ interim immolata sue in litore sacrificium peragereat, traditur forte aduertisse Argiuã classem, in qua Vlixes erat: cumq; vereretur ne ab hoste cognitus periculum subiret, itemq; rẽ diuinam interrumpere summum nefas duceret, caput velamẽto obduxisse, atq; ita pleno ritu sacra perfecisse: inde posteris traditum morem ita sacrificandi, vt scribit Marcus Octauius lib. 1. At vero Domitius lib. 1, docet sorte Apollinis Delphici monitum Æneam vt Italiam peteret, vbi duo
10 maria inuenisset, prandium q; cum mensis comesset, ibi vrbem vti conderet. Itaq; egressum in agrum Laurentem, cum paululum e litore processisset, peruenisse ad duo stagna aquæ salsæ, vicina inter se: ibiq; cum se lauisset, ac refectum cibo, cum apium quoq;, quod tunc vice mẽsæ substratum fuerat, consumsisset, existimantem procul dubio illa esse duo maria, quod in illis stagnis aquæ marinæ species esset, mensasque, quæ erant ex stramine apii, comestas; vrbem in eo loco condidisse, eamque, quod in stagno lauerit, *Lauinium* cognominasse. Tum deinde a LAVINIVM.
Latino rege Aboriginum, data ei, quæ incoleret, iugera quingẽta. At Cato in Origine generis Romani ita docet; † suem triginta porculos peperisse in eo loco vbi nunc est Lauinium: cum- 16
que Æneas ibi vrbem condere constituisset, propterque agri sterilitatem metueret; per quietem ei visa deorum Penatum simulacra, adhortantiũ vt perseueraret in condenda vrbe quam
20 cœperat: nam post annos totidem, quot fœtus illius suis essent, Troianos in loca fertilia atq; vberiorem agrum transmigraturos, & vrbem clarissimi nominis in Italia condituros. Igitur Latinum Aboriginum regem, cum ei nuntiatum esset, multitudinem aduenarum classe aduectam, occupauisse agrum Laurentem, aduersum subitos inopinatosque hostes incunctanter suas copias eduxisse. ac priusquam signum dimicandi daret, animaduertisse Troianos militariter instructos; cum sui lapidibus ac sudibus armati, tum etiam veste aut pellibus, quæ eis integumento erant, sinistris manib. inuolutis processissent. itaq; suspenso certamine, per colloquiũ inquisito qui essent, quid ve peterent; vt pote qui in hoc consilium auctoritate numinum cogebatur: namq; extis ac somniis sæpe ammonitus erat, tutiorẽ se aduersum hostes fore, si copias suas cum aduenis coniunxisset: cumq; cognouisset Æneam & Anchisen bello *patrio pulsos, *f. patria.
30 cum simulacris deorum errantes sedem quærere: amicitiam fœdere inisse, dato inuicem iureiurando, vt communes quoq; hostes amicos ve haberent. Itaq; cœptum a Troianis muniri locum; quem Æneas ex nomine vxoris suæ, Latini regis filiæ, quæ iam ante desponsata Turno Herdonio fuerat, *Lauinium* cognominauit. at vero † Amatam Latini regis vxorem, cum in- 17
digne ferret, Lauiniam, repudiato Turno consobrino suo, Troiano aduenæ collocatam; Turnum ad arma concitauisse: eumque mox coacto Rutulorum exercitu, retendisse in agrũ Laurentem, & aduersus eum Latinum pariter cum Æneа progressum, inter prœliantes circumuẽtum, occisumq;. Nec tamẽ amisso socero Æneas Rutulis obsistere desiit. namq; & Turnum interemit; [&] hostibus fusis fugatisq; victor, Lauinium se cũ suis recepit, consentiq; omnium abest a m.s.
Latinorum rex declaratus est; vt scribit Lucatius lib. 3. Piso quidem Turnum matruelẽ Ama-
40 tæ fuisse tradit, interfectoq; Latino, mortem ipsam sibimet consciuisse. Igitur Æneam occiso Turno, rerum potitum, cum adhuc irarum memor Rutulos bello persequi instituisset, illos sibi ex Etruria auxilium † Mezentii regis Agyllæorum adsciuisse, ac implorauisse, pollicitos, si 18
victoria parta foret, omnia quæ Latinorum essent, Mezentio cessura. Tunc Æneam, quod copiis inferior erat, multis rebus quæ necessario tuendæ erant, in vrbem comportatis, castra sub Lauinio collocasse: præpositoq; his filio Euryleone, ipsum, electo ad dimicandum tempore, copias in aciem produxisse, † circa *Numici fluminis stagnum: vbi cum acerrime dimicare- 19 *al. Numicum. Dion. 52, 16.
tur, subitis turbinibus infuscato aere, repente cælo tantum imbrium effusum, tonitrubus etiam consecutis, flammarumq; fulgoribus, vt omniũ non oculi modo † præstinguerentur, verum- 20
etiam mentes quoq; confusæ essent: cumq; vniuersos vtriusq; partis dirimẽdi prœlia cupiditas
50 *inesset, nihilominus in illa tẽpestatis subitæ confusione interceptum Æneam, nusquã deinde *f. accesset, i. succesisset.
comparuisse. Traditur autem, non prouiso quod propinquus flumini esset, ripa depulsus, forte in fluuium decidisse, atq; ita prœlium diremptum. Dein post, apertis fugatisq; nubibus cum serena facies effulsisset, creditum est viuum eum cœlo absumtum. Idemq; tamẽ post ab Ascanio, & quibusdam aliis visus affirmatur super Numici ripam, eo habitu armisq; quibus in prœlium processerat. Quæ res immortalitatis eius famam confirmauit. Itaq; illi eo loco templum 21
cõsecratum, appellatiq; placuit † *Patrem Indigetem.* Dein filius eius ASCANIVS, idem qui ASCANIVS
EVRYLEO, omniũ Latinorũ iudicio rex appellatus. Igitur summã imperii Latinorũ adeptus EVRYLEO. Dion. 52, 22.
Ascanius, cum cõtinuis prœliis Mezentiũ persequi instituisset, filius eius Lausus collẽ Lauiniæ

arcis occupauit. Cumq; id opidum circumfusis omnibus copiis regis teneretur, Latini legatos ad Mezentium miserunt scisciscitatum, qua cõditione in deditionem eos accipere vellet. cumq; ille inter alia onerosa illud quoq; adiiceret, vt omne vinum agri Latini aliquot annis sibi inferretur; consilio atq; auctoritate Ascanii placuit ob libertatem mori potius, quam illo modo seruitutem subire. Itaq; vino ex omni vindemia Ioui publice voto, consecratoque; Latini vrbe eruperunt; fusoq; præsidio, interfectoque Lauso, Mezentium fugam facere coegerunt. Is post-
22 ea per legatos amicitiam societatemque Latinorum impetrauit; vt docet † Lucius Cæsar lib.
*f. edidit. 1, itemq; Aulus Postumius in eo volumine quod de aduentu Æneæ conscripsit atq; *dedit. Igitur Latini Ascanium ob insignem virtutem non solum Ioue ortum crediderunt, sed etiam per diminutionem declinato paululũm nomine, primo IOBVM, dein postea IVLVM appellarunt: 10
*f. familia. a quo Iulia *filia manauit; vt scribunt Cęsar libro II, & Cato in Originibus. Interim Lauinia ab Ænea grauida relicta, metu, veluti insecuturi se Ascanii, in siluam profugit, ad magistrum
*al. Tyrrhenum patrii pecoris, *Tyrrhum; ibiq; enixa est puerum, qui a loci qualitate Siluius est dictus. At vero
Dion. 56, 23. vulgus Latinorũ existimans clam ab Ascanio interfectam, magnã ei inuidiã conflauerat, vtq; eo vt armis quoq; ei vim denuntiaret. Tũ Ascanius iureiurando se purgans, cum nihil apud eos proficeret, petita dilatione ad inquirendũ, iram præsentẽ vulgi aliquantulũ fregit: pollicitusq; est, se ingentibus præmiis cumulaturum eũ qui sibi Lauiniam inuestigasset. mox recuperatam cum filio in vrbẽ Lauinium reduxit, dilexitq; honore materno. quæ res rursum ei magnũ fauorẽ populi cõciliauit, vt scribunt C. Cęsar, & Sex. Gellius in Origine gentis Romanę. At vero alii tradunt, q; cum Ascanius ab vniuerso populo ad restituendã Lauiniã cogeretur, iuraretq; 20 se neq; interemisse. neq; scire vbi esset, Tyrrhum perito silentio in illa concionis frequẽtia professum indiciũ, si sibi, Lauiniæq;, pueroq; ex ea nato, fides incolumitatis daretur; tumq; eũ accepta fide Lauiniã in vrbem cũ filio reduxisse. Post hæc Ascanius cõpletis in Lauinio triginta annis, recordatus nouæ vrbis condendæ tẽpus aduenisse, ex numero porcorũ quos pepererat sus alba, circũspectis diligenter finitimis regionibus, speculatus montẽ editum, qui nunc, ab ea vrbe quæ in eo condita est, *Albanus* nuncupatur, ciuitatẽ communit: eãq; ex forma, quod ita in
ALBA LONGA. longũ porrecta est, *Longam*; ex colore suis, *Albam* cognominauit. Cũq; illuc simulacra deorum Penatium transtulisset; postridie apud Lauiniũ apparuerunt: rursusq; relata Albã, appositisq;
*vel. quatẽ. f. quatenus. custodibus nescio *quantis, se Lauiniũ in pristinã sedem identidẽ receperũt. Itaq; tertio nemo
Dion. 54 6. 30 *f. deest plebi. [vel. nobilibus] ausus est amouere ea, vt scriptũ est in Annali Pontificum IV lib. Cincii, & Cæsaris II, Tuberonis I. At Ascanius postq; excessisset e vita, inter Iulum filiũ eius, & Siluium Postumum, qui ex
Dion. 56. 42. Lauinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio est: cũ dubitaretur an Æneę filius,
SILVIVS, & rel. qui reges Albani, Siluii cognominati. an nepos potior esset; permissa disceptatione eius rei *ab vniuersis rex SILVIVS declaratus est. Eiusdẽ posteri oẽs cognomento Siluii, vsq; ad condità Romã, Albę regnauerunt: vt est scriptũ Annalium Pontificalũ lib. 4. Igitur regnante Latino Siluio † coloniæ deductæ sunt Prænestę, Tibur, Gabii, Tusculũ, Cora, Pometia, Locri, Crustumiũ, Cameria, *Ronillæ, ceteraq; opida circũquaq;. Post eum regnauit *TIBERIVS SILVIVS. Siluii filius Qui cũ aduersus finitimos bellũ inferẽtes copias eduxisset, inter prœliantes depulsus in Albulã flumẽ, deperiit, mu-
23 tandiq; nominis exstitit caussa: vt scribunt Lucius Cincius li. 1; Lucatius li. 3. Post eũ regnauit
*f. Ronillæ. *AREMVLVS SILVIVS: qui tantę superbię non aduersum homines modo, sed ẽt deos fuisse 40
*al. Tiberinus. traditur; vt ꝑdicaret se superiorẽ esse ipso Ioue: ac tonante cælo militibus imperaret, vt telis clypeos quaterẽt; dictaretq; clariorẽ sonũ se facere. qui tamen ꝑsenti affectus est pœna. nã fulmine
Dion. 57. 14 ictus, raptusq; turbine, in Albanũ lacum ꝑcipitatus est; vt scriptũ est Annaliũ li. VI, & Epitomarũ Pitonis II. Aufidius sane in Epitomis, & Domitius li. 1, non fulmine ictũ, sed terræ motu pro-
*alii Romulum appellant: Romulum Liuius: Dionysius Alladea, 57, 20. lapsum, simul cũ eo regiã in Albanũ lacũ tradunt. Post illũ regnauit AVENTINVS SILVIVS: isq; finitimis bellũ inferẽtibus in dimicando circũuentus, ab hostibus ꝑstratus est: ac sepultus circa radices montis, cui ex se nomẽ dedit: vt scribit Iulius Cæsar li. II. Post eũ SILVIVS PROCAS rex Albanorũ, duos filios Numitorẽ & Amuliũ æquis partibus heredes instituit. Tũ Amulius in vna parte regnũ tantũmodo, in altera totius patrimonii summã atq; oẽm paternorũ bonorũ substantiã posuit, fratriq; Numitori, q̃ maior natu erat, optionẽ dedit, vt ex his, vtrũ mal- 50
let, eligeret. Numitor cũ priuatũ omne cũ facultatib. regno ꝑtulisset; Amulius regnũ obtinuit.
24 Quod vt firmissime possideret, Numitoris † fratris sui filiũ in venando interimendũ curauit: tũ
Dion. 62, 19. ẽt Rheam Siluiam, eius sororẽ, sacerdotem Vestę fieri iussit, simulato somnio quo ammonitus ab eadẽ dea esset, vt id fieret: cũ re vera ita faciundũ sibi existimaret, periculosum ducẽs, ne quis ex ea nasceretur, qui auitas persequeretur iniurias: vt scribit Valerius Antias li. 1. At vero M. Octauius, & Licinius Macer, tradunt Amuliũ patruũ Rheæ sacerdotis, amore eius captũ, nubilo cælo obscuroq; aere, cũ primũ illucescere cœpisset, in vsũ sacrorũ aquã perẽti insidiatũ, in luco Martis cõpressisse eã: tũ exactis mensib. geminos editos. Qd̃ cũ cõperisset, celãdi facti gratia ꝑ

icelus

scelus concepti, † necari iussit sacerdotem, partum sibi exhiberi. tumq; Numitorem spe fu- 25
turorum, quod hi si adoleuissent, iniuriarum suarum quandoq; vltores futuri essent, alios pro eis subdidisse, illosque suos veros nepotes Faustulo pastorum magistro dedisse nutriendos. At vero Fabius Pictor lib. I, & Vennonius, solito institutoq; egressam virginẽ, in vsum sacrorum
*aquam petitum ex eo fonte qui erat in luco Martis, subito imbribus tonitribusq;, quæ cum illa erant, disiectis, a Marte compressam, cõturbatamq;: mox recreatam consolatione dei, nomen suum indicantis, affirmantisq; ex ea natos dignos patre euasuros. Primum igitur Amulius rex, vt comperit Rheam Siluiam sacerdotem peperisse geminos, protinus imperauit deportari ad aquam profluẽtem, atq; eo abiici. Tum illi quibus id imperatũ erat, † impositos alueo pueros, 26
10 circa radices montis Palatii in Tiberim, qui tum magnis imbribus stagnauerat, abiecerunt: eiusq; regionis subulcus Faustulus, speculatus exponentes, vt vidit relabente flumine alueum, in quo pueri erant, obhęsisse ad arborem fici, puerorumq; vagitu lupam excitam, quæ repente exierat, primo lambitu eos detersisse, dein leuãdorum vberum gratia mammas præbuisse; descendit ac sustulit, nutriendosque † Accæ Larentiæ, vxori suæ, dedit: vt scribunt Ennius lib. I, 27
& Cæsar II. Addunt quidam Faustulo inspectãte, picum quoq; aduolasse, & ore pleno cibum pueris ingessisse. inde videlicet lupum picumque Martiæ tutelæ esse. arborem quoque illam
†*Ruminalem* dictam, circa quam pueri abiecti erant; quod eius sub vmbra pecus acquiescens, 28
meridie ruminare sit solitum. At vero Valerius tradit, pueros ex Rhea Siluia natos Amulium
Dion. 71, 17. regem Faustulo seruo necandos dedisse: sed eum a Numitore exoratum ne pueri necarentur,
20 Accæ Larentiæ amicæ suæ nutriẽdos dedisse: quam mulierẽ, eo q; pretio corpus esset vulgare solita, *Lupam* dictam. notum quippe ita appellari mulieres quæstum corpore facientes: vnde & eiusmodi loci in quibus hæ consistunt, *Lupanaria* dicta. Cum vero pueri liberalis disciplinæ capaces facti essent, Gabiis Græcarum Latinarumque litterarum ediscendarum gratia commoratos; Numitore auo clam omnia subministrante. Itaque vt primum adoleuissent, Romulum indicio educatoris Faustuli comperto, qui sibi auus, quæ mater fuisset, quidve de ea factum esset; cum armatis pastoribus Albam protinus perrexisse, interfectoque Amulio, Numitorem auum in regnum restitutum. *Romulum* autem a virium magnitudine appellatum: nam ROMVLVS
Græca lingua ῥώμαλεω virtutem dici certum est: alterum vero *Remum* dictum, videlicet a tardi- & REMVS.
tate: quippe talis naturæ homines ab antiquis *Remores* dicti. Igitur actis quæ supra diximus,
30 re diuina facta eo in loco qui nunc *Lupercal* dicitur, ludibundi discurrerãt, pellibus hostiarum, Dion. 67, 11.
occursantes quosque sibimet, verberantes: vtque solemne sacrificium sibi posterisque id esset sanxerunt, separatimque suos appellauerunt, Remus *Fabios*; Romulus, *Quintilios*: quorum vtrumque nomen etiamnum in sacris manet. At vero lib. II Pontificalium proditur, missos ab Amulio, qui Remum pecorum pastorem attraherent, cum non auderent ei vim afferre, opportunum tempus sibi ad insidiandum nactos, quod tum Romulus aberat, genus lusus simulasse, quinam eorum, manibus post terga ligatis, lapidem quo lana pensitari solebat, mordicus sublatum, quam longissime perferret. Tum Remum fiducia virium in Auentinum vsque se perlaturum spopondisse: dein postquam vinciri te passus est, Albam abstractum. Quod post-
quam Romulus comperisset, coacta pastorum manu † eaque in centenos homines distributa, 29
40 perticas manipulis fœni varie formatis in summo* iunctas, dedisse: quo facilius eo signo suum *f. vinctas.
quisque ducem sequeretur. vnde institutum vt postea milites qui eiusdem signi essent, *Manipulares* dicerentur. Itaque ab eo oppresso Amulio, fratrem vinculis liberatum, auum regno restitutum. Cum igitur inter se Romulus & Remus de condenda vrbe tractarent, in qua ipsi Dion. 72, 31.
pariter regnarent, Romulusque locum qui sibi idoneus videretur, in monte Palatino designaret, *Romam*q; appellari vellet; contraque item Remus in alio colle qui aberat a Palatio mulibus quinque, eundemq; locum ex suo nomine † *Remuriam* appellaret, neque ea inter eos fini- 30
retur contentio; auo Numitore arbitro adscito, placuit disceptatores eius controuersiæ immortales deos sumere: ita vt vtri eorum priori secunda auspicia obuenissent, vrbem conderet; eamque ex suo nomine nuncuparet, atque in ea regni summam teneret. cumque auspicaretur
50 Romulus in Palatio, Remus in Auentino; sex vultures pariter volantes, a sinistra Remo prius visos: tumque ab eo missos qui Romulo nuntiarent, sibi iam data auspicia, quibus condere vrbem iuberetur: itaque maturaret ad se venire. Cumque ad eum Romulus venisset, quæsisset q; quænam illa auspicia fuissent, dixisset que ille, sibi auspicanti sex vulturios simul apparuisse: At ego, inquit Romulus, iam tibi duodecim demonstrabo. ac repente duodecim vultures apparuisse, subsecuto cæli fulgore pariter tonitruque. tum Romulus, Quid, inquit, Reme affirmas priora, cum præsentia intuearis? Remus postquam intellexit sese regno fraudatum: Multa inquit, in hac vrbe temere sperata atque præsumpta, felicissime prouenturra sunt. At vero Licinius Macer lib. I docet, contentionis illius perniciosum exitum fuisse. namq; ibidem obsisten-

tes Remum & Faustulum interfectos. Contra Egnatius lib. 1, in ea contentione non modo Remum non esse occisum, sed etiam vlterius a Romulo vixisse tradit. Sed horum omnium opinionibus diuersis repugnat nostræ memoriæ proclamãs historia Liuiana, quæ testatur quod
31 auspicato Romulus ex suo nomine Romam vocauit: cumq; muniret mœnibus, edixit, † ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens transiliuit, & a Celere centurione rutro, vel rastro fertur occisus.

IN COMMENT. DE ORIGINE VRBIS ROMÆ, ANDR. SCHOTTVS.

NON dubito fore plerosq; qui hæc Aurelii Victoris esse negabunt, eius qui concise viros illustres; copiosius vero atque elegantius Augustos pertractauit. Stylus enim, non malus auctorum index, repugnare videtur. Quoniam tamen in vet. codice m. s. eidem tribuuntur, quod Aurelii nomen & Ὑπογραφὴ, quam in Prolegomenis posui, libelli titulum præcederet, eademq; manu script. omnia essent, & ante historiam Augustam, Secunda pars Aurelii Victoris; *fidem meam liberare volui, & integrum, vt repperi, Victorem repræsentare. Illud forte mouebit, quod initio T. Liuium vocet recentiorem; &*, nostræ memoriæ proclamans historia, *inquit extremo. Atqui Constantii & Iuliani æqualis Victor; qui aliquot seculis a Liuio abfuit. Dein quem Victorem Afrum nominet quæro. an se ipsum, more Græcorum? vt Herodotus initio historiæ. Sed de his docti iudicabunt. Cuiuscuius tamen est fragmentum, visum est non indignum quod in manus hominum veniret, propter & vett. qui interciderũt, auctorum reliquias hic inspersas, & Annalium Pontificum fragmenta: quæ omnia temporis iniuria deperdita quotidianis pene conuitiis efflagitãt homines eruditi. tum quia Virgilio illustrando erit. Quare cum illo, & cum Dionysii Halicarn. & Liuii libro 1, diligens lector componet. Nihilo certe meliora sunt quæ falsò Messallæ Coruini nomine circumferuntur de progenie Octauiani Augusti, & Donati titulo, Vita Virgilii, Terẽtii, & de Comœdia Rhapsodiæ.*

1 Antiate] *P. Valerium forte intellegit; quem nescio quamobrem* Antiam, *non* Antiatem *cognominari voluit. Meminit illius C. Plinius in Præfat. Nat. histor. (tametsi Turneb. aliud subiiciat) Liuius, ceteri. nam de patria Verrii Flacci, Antiasne fuerit, mihi N. L.*

2 Marco Varrone] *Sic vetus lib. sed ego* Licinio Macro *leg. putabam.*

3 Cælo & terra editos] *Qui illustre aliquod beneficium primo mortalium generi præstitissent, vt Cererem repertis & frugibus & agricultura, ἀποθεώσαντες quadam homines illi consecrarunt, cæloque donarunt: quod inde originem traxisse, & tamquam numina cælo delapsa mortalium bono, stulte crederent, eorumq; parentes ignorarent; aut ex inopinato ipsi apparuissent: Tertull. Apologetico. Sed ne aliorum scrinia compilare videar, lege Erasmi Chiliadas, & Cæl. Rodig. lib. 20, cap. 28. Illud addam ex eodem Tertull. libro;* Saturnum, *inquit*, quantum litteræ docent, neque Diodorus Græcus (*sic enim leg. alii docuerunt, non* Theodorus) aut Thallus; neque Cassius Seuerus aut Corn. Nepos, neq; vllus commentator huiusmodi Antiquitatum, aliud quam hominem promulgarunt. *Quod Minutius Felix in Octauio exscripsit, & Lactantius lib. 1, cap. 13 Diuinar. Institut. vt in fragmentis Cornelii Nepotis diximus.*

4 Nauiandi dicunt] *Aut deest vox, aut* nauiam *leg. qua de Festus Pompeius:* Nauia ex vno ligno exsculpto, vt nauis, quo vtuntur aluco in vindemia. *Et Macrob. lib. 1 Saturnal. cap. 7, his gemina refert:* Ianus, *inquit*, cum Saturnum classe peruectum excepisset hospitio, & ab eo edoctus peritiam ruris, ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate munerauit. Cum primus quoque æra signaret, seruauit & in hoc Saturni reuerentiam; vt quoniam ille naui fuerat aduectus, ex vna quidem parte sui capitis effigies, ex altera vero nauis exprimeretur; quo Saturni memoriam etiam in posteros propagaret. Æs ita fuisse signatum, hodieque intelligitur in aleæ lusu, cum pueri denarios in sublime iactantes, capita aut nauiam, lusu teste vetustatis, exclamant. *Sic enim in m. s. quattuor integre legi, non* nauim, *testantur Pithæi fratres doctissimi. Hodieq; in vsu est ille lusus: Galli vocant* iouer a croix ou pile. *Ceterum de signato ære primum a Iano, vel (vt alii) a Saturno, Athenæus lib. 15; Plutarchus Problematis; Plinius lib. 33, cap. 3; Ouid. 1 Fastor. & Lactantius lib. 1 Diuinar. Instit. De* quadrante Ratito *M. Terent. Varro lib. 4 de l. L. & Festus Pompeius.*

5 Græca scil. appellatione] *ἀπὸ τοῦ ὄρους, a monte, quod montes ipsi incolerent. Dionys. Halicarn. lib. 1, (11, 23) Lege igitur,* quæ illi ὄρη vocãt: *vel,* qui illis oras faciunt.

6 Versibu' quos olim] *Laudat Cicero hæc Enniana;* scripsere alii rem, Versibus, quos olim Fauni vatesq; canebant; Cum neq; Musarum scopulos quisquam superarat, Nec dicti studiosus erat- *in Bruto, Oratore, & li. de Diuinatione; & Varro lib. 6 de l. Lat.*

7 *Quod sequitur,* Inuium deum, *corruptum pro* Inuum deum. *T. Liuius lib. 1,* Pana Romani post Inuum vocarunt. *& Seruius ad illud Virg. 6 Æn.* Pometios Castrumq; Inui, Bolamq; Coramque: Inuus, *inquit*, Latine appellatur, Græce Πὰν: item ἐφιάλτης Græce, Latine Incubus. Idem Faunus; item Fatuus Fatuelis. Dicitur autẽ Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus; vnde & Incubus dicitur. *Male quoq; in vulg. Seruii exemplis* Inus *pro* Inuus *excusum.*

8 Euander Arcas] *Arcades se indigenas esse, non aduenas, gloriari solebant: eaq; caussa lunulas in calceis gestabant, antiquitatis insignia, quod sicũ Luna natos iactarẽt, homines lunatici: Plut.* ἐν αἰτίοις. *Cicero pro Fundanio, quem Seruius in 2 Georg. testem adhibet:* Arcades se esse Πελασγοὺς asserunt. *& Apollonius lib. 4 Argonautic.* Ἀρκάδες οἱ καὶ Πελασγοὶ Μυκάλης ὑδόντες. *Ouid. 1 Fast.* Orta prior Luna (de se si creditur ipsi) A magno tellus Arcade nomen habet. Hinc fuit Euander, *cet.*

9 Recaranus quidã] *De Carano Heraclida, idest posteritate Herculis, Alexandri Macedonis genere paterno, Liuius lib. 45: Plut. Alexãdro, Solinus 15 cap. Polyhistoris, Iustin. lib. 7, M. Velleius Paterculus lib. 1: & Sudas. De Recarano vero nihil adhuc compertum habeo.*

10 Lattonem quendã] *Virg. 8 Æn. nunc semiferũ, nũc semihominẽ appellat; qui hic legẽdus.*

11 Quam opinionẽ sequi metuit] *Metuo ne & Harpyiarum vngues hunc locum contaminarint, cum prius* maluit *legeretur: recte. nam Virgiliana lib. 8 Æn. versu 193, cum iis quæ ex Annalibus Pontificum hic leguntur, gemina sunt.*

12 Pinarios dictos] *Mirum vocis Potitiorum originem non attulisse. Dubitari enim potest an a potiendo, ἢ ἀπὸ τοῦ ποτοῦ ἢν, dicti. Illa enim familia huic ministrare debebat. Vide Petr. Nannium Συμμίκτων lib. 5: & de Appio Claudio Liuium lib. 9: Val. Max. lib. 1, cap. 1: & Victorẽ nostrum de viris illustr. cap. 34.*

13 At vero Lucatius] *Puto* Lutatius *per t leg. Nihil tamen affirmo. Hoc tantum; videri corruptum hoc nomen in Seruio, qui Liuium falsò citat auctorem prodit a patriæ ab Æneæ & Antenore: cum ille diserte in iis qui vulgo exstant libris affirmet, in neutrum vetusto iure hospitii, & quia pacis, reddendæq; Helenæ semper auctores fuerũt, fœuitum. Ea enim librariorũ audacia semper fuit, vt quæ ipsi ignorarent, in notiora peruerterent, vt* Lutatium *in* Liuium; *quod de illo nefando quidem audiuissent.*

14 Cui Iulo cognomen] *Liuium & Virgil. secutus, eundem Ascanium & Iulum fuisse dicit. Sic. n. Poeta:* Ascaniusq; puer, cui nunc cognomen Iulo. *Ouidius quoq; binominem vocat Ascanium. Dionysius tamen, Eusebius, alii, rectius Iulum Ascanii filiũ faciunt. Male Liuius Siluium Ascanii filium appellat, cum esset Æneæ postuma proles, vt Virg. 6 Æn. ait, & Seruius. Infra tamen Victor, tamquam sui oblitus, Iulum Ascanii filium nominat.*

15 Scrofam incientẽ] *Sic emendaui pro,* partui vicinam. *in vet. cod.* intimẽtem. *vnde* enitentem *primo diuinaram. Sed Festus Pompeius li. de verb. sign. 7 extremo, nos manu duxit.* GRAVIDA est, *inquit*, quæ iam grauatur cõceptu: PRÆGNANS, velut occupata in generãdo quod conceperit: INCIENS, propinqua partui, quod incitatus sit fetus eius.

16 Suem XXX porculos] *Libet elegãs Cassii fragmẽtum e Diomede 1 Grãm proferre.* GRVNDILES LARES a Grundio antiquo verbo dictos accepimus, quos Romulus cõstituisse dicitur in honorem scrofæ quæ XXX peperat porcos. Hoc ita esse affirmat Cassius histor. 2. Pastorũ vulgus sine contentione consentiendo præfecerãt æqualiter imperio Remum & Romulum, ita vt de regno pares inter se essent. mõstrũ fit sus: parit porcos XXX, cui rei fecerunt Laribus grundiles. *Vide & Nonium Marcell.* Grundire.

17 Amatam Latini regis] *Sic & virgo Vestalis a Pont. maximo capta appellari solet; quoniam quæ prima capta est, hoc nomine fuisse traditũ est. Agellius lib. 1, cap. 12, Noct. Attic.*

18 Mezentii regis Agylleorum] *Liuius:* Ad Mezentium Etruscorum regem confugiũt, qui Cære opulento tum opido imperitãs, *cet. Vrbs enim eadẽ* Agylla *a Catone & Cere, facta voce de χάρε, appellabatur, teste Seruio in 8 Æn. qui historiam narrat, vt & Strabo. Hinc* Cæritũ tabulæ; *de quibus Agellius lib. 16, cap. 13: & Asconi in Diuinat. Vnde colligere est, aut aliter olim diphthongum ai pronuntiari solitam; aut non recte hodie Græcæ linguæ pronuntiationem restitui, vt litteræ quæ scribuntur, eædem omnes clare distinctæq; efferantur: quod tamen probo. nõ recte enim ω cum ε sono confunditur.*

19 Circa Numici flu.] Numicii *scrib. hic & post paullo videtur. Numicius enim a Plinio lib 3, cap. 5, & Ouid. Metamorph. 14 fluuius ille vocatur: ab Italic.* ποταμὸς Νομίκιος, (52, 16) *cuius mediam syllabam* mi *Hor. Epist. 18, præter gramm. legem corripuit; quam alibi idem extendit;* Brundisium Numici melius via ducat, an Appî.

20 Prestinguerentur] *Malo quam* perstringerentur. *tametsi hanc vocem cum illa frequẽter scioli cõmutarint. Proprietatis credo ignoratione exsulauit hactenus, nunc a varis in veterem possessionem ex Asconio restituta. Lucret.* Præstinxit stellas exortus vti ætherius Sol.

21 Patrem Indigetem] *Qui* Indigetes dii *dicantur, Seruius in 12 Æneid. & Sex. Pompeius.*

22 Lucius Cæsar] *Post paullo* Caius Cæsar, *& inf.* Iulius *nominatur. quare vereor vt recte habeat scripta lectio, legēdumq; sit* Iulius Cæsar. *Certe proclinis error, traductis nonnihil litteris pene iisdem. Et vero C. Iulium Cæsarem Auguralium libros scripsisse, inter doctos conuenit, laudatos a Prisc. lib. 6 & 8 Grammat. Auspiciorum sextum decimum, Macrob. 1 Saturn. citat; & Pontificalium libros auctor noster supra: quos, licet non nominet, perpetuo citari puto.*

23 Coloniæ deductæ] *qui* Prisci Latini *dicti sunt, inquit Liuius. De Præneste, & Pometia, dixi in Notis Illustrium.*

24 Fratris sui filium] Ægestum *Halicarn.* (62,7) *Plutarch.* Ænitum *in Parall. num. 69. Eutrop.* Sergestum *appellat: alii etiam* Lausum.

25 Necari sacerd. iussit] *Quidam viuã humi defossam aiunt, vt Vestales delinquentes solēt. Vide Plutarch. Problem 96.*

26 Impositos alueo pueros] *Liuius fluitante alueo expositos pueros dicit; quem pro nauigio ruli capit Giraldus. nam Plutar. in Romulo scaphum vocat.*

27 Accæ Larentiæ] *In m.s. constanter* Acceierantiæ. *emendaui* Accæ Larentiæ, *transpositis litteris; quod propius abest a scripta lectione, quam quod in vulg. fere* Accæ Laurentiæ.

28 Ruminalem dictam] *Huius sici meminit Corn. Tacitus 13 Annali extremo. De Lupa, eadem in Eusebii Chronicis leguntur.*

29 Eaq; in centenos hom.] *Contra Liuius:* Non cum globo iuuenum, (nec enim erat ad vim apertam par) sed aliis alio itinere iussis certo tēpore ad regiã venire pastoribus. *cet.*

30 Remuriã appellaret] *Ennius apud Cic. 1 de Diuinat.* Certabant vrbem Romam Remuramne vocarent: Omnis cura viris vter esset induperator.

31 Ne quis vallum transsiliret] *Liuii verba sunt:* Vulgatior fama est, ludibrio fratris Remum nouos transsiluisse muros: inde ab irato Romulo interfectum. *quomodo melius legi quam* transsiliuisse, *Diomedes 1 Gramm. admonuit. Muros tamen non recte appellat: cum Tarquinius Priscus, primus vrbem muro lapideo cinxerit, nisi muri fundamentum & designationem aratro factam intellegas. Illud non prætermittendum, primum Virorum illustrium caput de Proca, in m.s. afuisse. sequebatur enim perpetua serie,* Romulus asylum conuenis. *nam vulgata edit. illa de origine Vrbis, hinc concinnata.*

LEGES REGIÆ, ET LEGES DECEMVIRALES, IVSTI LIPSII OPERA studiose collectæ.

DE REGIIS LEGIBVS, ET QVI REGES quas tulerunt.

I VS *omne, Publicum aut Priuatum est. Publicum, Diuinum, aut Humanum. Diuinum, quod ad sacra & sacerdotes pertinet: Humanum, quod ad magistratus, & publicam administrationem. Ex his Romulus rex, Humanum præcipue; Numa, Diuinum constituit. Et publico quidem iuri pauca aut reges ceteri aut Xviri addiderunt. Supererat priuatum; quod in Naturale, Gentium, & Ciuile tribuitur. Naturæ ius Romuli fere leges præferunt: Numa, Gentium addidit. Romulus de educatione liberorum, de matrimoniis, de parentum iure sanxit: Numa, de homicidiis, de bonæ fidei contractibus, de sepultura quædam tulit. Iuris Ciuilis præcipuus auctor Seruius Tullius, qui, auctore Dionysio, de Contractibus & Iniuriis quinquaginta leges rogauit: item de fœnore, de nexis, ære alieno, & alia. quæ compluria in suas tabulas Xviri transtulerunt. Non aliena ab hac origine iuris Aristotelis diuisio est Iustitiæ particularis in Διορθωτικὸν, siue Distributiuam; & ἀλλακτικὸν, siue Commutatiuam Priorem illam iustitiam Romulus maxime, & ex parte Numa; posteriorem, ceteri spectarunt. Romuli leges, quarum verba ipsa pericrunt, sententiæ ex antiquis præcipue Dionysio, colliguntur, sic concipi possunt:*

1 *Deos patrios colunto: externas superstitiones aut fabulas ne admiscento.*
2 *Ne quid inauspicato publice gerunto.*
3 *Nocturna sacrificia, peruigiliaq; amouentor.*
4 *Rex, sacrorum præses, legum custos esto: iudicia exerceto: belli imperium habeto.*
5 *Patres sacerdotia & magistratus capiunto: plebeiis patroni sunto.*
6 *Populi suffragia sunto: magistratus creanto: leges sciscunto: pacem bellumq; iubento.*
7 *Mœnia sancta existimantor.*

8 *Vxor farreatione viro iuncta, in sacra & bona eius venito: ius deuortendi ne esto.*
9 *Si stuprum commisit, aliudve quid peccassit, maritus iudex & vindex esto: deque eo cum cognatis cognoscito.*
10 *Temetum mulier ne bibito.*
11 *Quod natum erit, parentes tollunto: monstrosos tamen partus se fraude exponi fas esto.*
12 *In liberos suprema patrum auctoritas esto: venumdare, occidere liceto.*

VERBA IPSA LEGVM.

13 Si pater filiom ter uenumduit, filius a patre liber esto.
14 Sei puer parenteis uerberit, ast oloe ploratlint, puer diueis parentum sacer esto: Sei nurus, sacra diueis parentum esto.
15 Patronus si clienti fraudem faxsit, sacer esto.
16 Duumuiri perduellionem iudicent: si a duumuiris prouocarit, prouocatione certato. Si uincent, caput obnubito, arbori infelici suspendito: uerberato uel intra pomoerium, vel extra pomoerium.

NVMÆ POMPILII LEGES.

Numa, ait Dionysius, Romuli leges firmauit, nouas ipse de ritibus & ministris sacrorum adiunxit. Curiones, Flamines, Augures, Vestales, Salios, Fetiales, Pontifices instituit. Legum aliquot verba hæc reperiuntur.

1 Dis ex imputata uire ne libanto.
2 Vino rogum ne respergito.
3 Pisceis quei squamosi nõ sunt, nei polluceto: squamosos omneis præter scarum polluceto.
4 Quoius auspicio, classe procincta, opeima spolia capiuntur, Ioui Feretrio bouem caedito. Quei cepit, aeris ducenta darier oportetō.
Secunda spolia, in Martis aram in campo solitautilia utra uoluerit caedito.
Tertia spolia Iano Quirino agnum marem caedito. centum qui ceperit ex aere dato.
5 Qui terminum exarassit, ipsus & boues sacrei sunto.
6 Si quis hominem liberom dolo sciens morti duit, paricida esto: si imprudens, tum in concione pro capite occisi & natis eius arietem offerto.
7 Pellex *aram Iunonis ne tagito: si tagit, Iunoni crinibus demissis agnum faeminã caedito. * al. ædem.
8 Sei hominem fulmin Iouis occisit, ne supra genua tollito.
Homo si fulmine occisus esit, ei iusta nulla fieri oportetō.

SENSA LEGVM ISTA.

9 *Deis fruge & mola salsa supplicanto.*
10 *In contractibus Fides seruator, fidei numen omnes metuunto.*
11 *Si filiusfamilias uxorem duxit, patri vendundi eius ne vltra ius esto.*
12 *Mulierem, si prægnas mortua fuat, nisi exciso partu, ne humato. qui secus fecit, quasi sperm animantis peremerit, ita esto.*

TVLLI HOSTILLII.

1 *Nati trigemini, donicum puberes esiint, de publico aluntor.*

DE XVIRORVM LEGIBVS, QVANDO ET QVOMODO SCRIPTÆ.

Regiæ leges partim scriptæ, partim inscriptæ, ad vsq; Tarquinii Superbi tempora valuerunt. Primus ille & Seruii leges oēs abrogauit, & priorũ regum plerasq; contempsit, ad vim omnia referens & libidinē dominandi. Tarquinio vero pulso, a Bruto & Valerio COSS. *reuocatas iterum Seruianas aliasq; leges, Dionysius adfirmat. Quasdam & ipsi* COSS. *& postea Tribuni addiderũt tuendæ libertatis, vt sunt Valeriæ, Sacratæ, Iciliæ leges. Sed hæ omnes ius publicum spectabant: & priuato iuri nulla facta accessio ante leges Xvirales. A.V.C.CCXCII, promulgata a Tribunis lex Terentia est de Quinqueuiris, vt Liuius; vel Decemuiris, vt Dionysius, Legum Scrib. creandis. eaq; lex plebi volenti fuit. Nam ad id tempus loco regum* COSS. *ius dicebant: Consules autem ex patribus erant. Itaq; in dissensu ordinum, cum Patres occasione iuris præcipue vterentur ad premendam plebem; nec plebeio contra patricium ius vllum æquum esset: omnibus concionibus iactata & flagitata lex Terentia est. Restitere tamen septem annos ipsos, patres. Fracti demum cōcessere; missiq; legati in Græciã ad Solonis inclytas leges aliarũq; ciuitatum instituta moresq; noscendos: addit Dionysius, etiam in Græcanicas Italiæ ciuitates. Biennium plus minus legati abfuerunt. reuersi sunt A.V.CCCI. statimq; plebs peruicit vt scribendarum legum initium fieret. Patres tenuerunt vt Xuiri patricii tantum crearentur. Creati Ap. Claudius, T. Genutius, P. Sextius, Sp. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Postumius; omnes consulares. Inierunt magistratum sine prouocatione A.V.CCCII: sineque anni propositæ decem tabulæ duæ*

reliquæ sequenti anno additæ. In Græcis interpretandis vsi opera sunt Hermodori Ephesii philosophi. Tabulas vocare placuit exemplo Atheniensium; qui Solonis leges dixerunt ἄξονας, tabulis ligneis incisas. quamuis istas æreas fuisse constet, dissentiente Pomponio. Perlatæ sunt comitiis centuriatis, fixæ in foro ad Curiam Hostiliam: manserũtque, quamuis post varia incendia vrbis, vltra Septimii Seueri Imp. tempora. De diuisione tabularum ex Fragmentis difficile iudicium est. Modo tamen & ordine scriptas fuisse, non est dubium. Leges Regiæ & Solonis, decem primas tabulas occupasse videntur: duæ postremæ, de sacris fuerunt: easq; a Falisci petitas Seruius est auctor. Certe leges Regiæ ex I, II, & III *tabula, a Festo citantur. Lex Romuli de vẽdendis filiis a Dionysio in quarta ponitur. Fragmẽta quæ supersunt, hæc sunt:*

1 Iussus populi & suffragia sunto. Quodcumq. postremũ populus iussit, id ius ratumq. esto.
2 Priuilegia ne irroganto.
3 De capite ciuis, nisi per maximum comitiatum, ne ferunto.
4 Forti sanatique idem ius esto.
5 *Qui hostem concitauerit, quive ciuem hosti tradiderit, quive cœtus nocturnos agitauerit, capital esto.*
6 *Sodalitates & collegia sunto: ast ne in publicas leges commodave peccanto.*
7 Qui fruges excantassit, Cereri sacer esto.
8 Qui frugem aratro quaesitam pauit secuitue, pubes Cereri sacrator: impubes, praetoris arbitratu uerberator, noxamue duplionemue praestato.
9 *Si in alieno pecus pauerit, actio esto.*
10 *Qui iniuria arbores alienas ceciderit, in singulas* XXV *æris luito.*
11 *Arboris impendentis ramos* XV *pedes a terra circumcidere ius esto.*
12 Paterfamilias uti legassit super pecunia tutelaue suae rei, ita ius esto.
13 Si intestatus moritur cui suus heres nec escit, agnatus proximus familiam habeto: si agnatus nec escit, gentiles familiam hereiscunto.
14 Si furiosus esse incipit, agnatorum gentiliumq. in eo pecuniaq. eius potestas esto.
15 Hominem mortuum, in urbe ne sepelito neue urito.
16 Hoc plus ne facito: rogum ascia ne polito.
17 Mulieres genas ne radunto, neue lessum funeris ergo habento.
18 Homini mortuo ne ossa legito, quo póst funus faciat: nisi belli peregreue mortuo.
19 Qui coronam parit, ipse pecuniaue eius, uirtutis causa arduitor.
20 Neue aurum addito.
21 Quoi auro dentes uincti esunt, ast im cum ollo sepelire urereue se fraude esto.
22 *Seruilis vnctura tollitor, omnisq; circumpotatio.*
23 *Rogum bustumve nouum, propius* LX *pedes, alienas ædes ne adiicito.*
24 *Forum bustumve ne vsucapito.*
25 Si in ius uocet, atq. eat.
26 Si morbus aeuitasue uitium escit, qui in ius uocassit, iumentum dato: si uolet arceram, ne sternito.
27 Siquid horum fuit uitium iudici, arbitroue, reoue, dies diffeisus esto.
28 Si uis uocationi fuat, testamini: igitur em capito.
29 Si caluitur pedemue struit, manum endoiacito.
30 Siquei in iure manum conserunt, vtriq. superstitibus praesentibus uindicias sumuntõ.
31 Si uindiciam falsam tulit, rei siue litis arbitros tres dato. eorum arbitriis fructus duplione damnum deciditor.
32 Rem ubei pagunt, oranto. nei pagunt, ante meridiem in foro aut in comitio causam coniiciunto. post meridiem praesente ambobus litem addicito. sol occasus suprema tẽpestas esto.
33 AEris confessi, rebusq. iure iudicatis, triginta dies iusti sunto: postidea manus endoiectio esto: in ius ducito: nei iudicatum facit, aut quips endo iure em uindicit, secum ducito, uincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne maiore: aut si uolet, minore uincito. si uolet, suo uiuito: ni suo uiuit, qui em uinctum habebit, libras farris endo dies dato: si uolet, plus dato.
34 Tertiis nundinis partes secanto: si plus minusue secuerint, se fraude esto.
35 Assiduo uindex assiduus esto: proletario quiuis uolet uindex esto.
36 Qui se fierit testarier, libripensue fuerit, ni testimonium fariatur, improbus intestabilisq.
37 Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito. (esto.
38 *Qui falsum testimonium dixerit, saxo Tarpeio deiicitor.*
39 *Si iudex arbiterve ob rem iudicandam, pecuniam acceperit, capital esto.*
40 *Qui malum carmen incantassit, Cereri sacer esto.*
41 Qui iniuriam alteri faxit, XXV aeris poenae sunto.

42 Si quis

42 Si quis carmen occentassit, actitassit, condidissit, quod alteri flagitium faxit, capital esto.
43 Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto.
44 Si nox furtum faxit, & im aliquips occisit, iure caesus esto.
45 *Interdiu si se telo defenderit, iure caesus esto.*
46 Si adorat furto quod nec manifestum erit, duplionem luito.
47 *Furta per lancem liciumq. concepta, quasi manifesta uindicantor.*
48 *De furto pacisci liceto.*
49 Tignom iunctom aedibus vineaeq. concapes ne soluito.
50 Furtiuae rei aeterna auctoritas esto.
51 Vsus, auctoritas fundi, biennium esto.
52 Aduersus hostem aeterna auctoritas esto.
53 Qui nexum faciet mancipiumque, uti lingua nuncupassit, ita ius esto.
54 *Vindiciæ secundum libertatem dantor.*
55 *Nequis unciario foenore plus exerceto.*
56 *Patricii cum plebeiis connubia ne iungunto.*
57 *Via in porrectum* VIII *p. in amfractum* XVI *p. lata esto.*
58 *In finibus intra* V *pedes usucapio ne esto.*

NOTÆ FRID. SYLBVRGII.

II & III *legis verba sic leguntur apud Ciceronem lib. 3 De legibus;* Priuilegia ne inroganto. De capite ciuis, nisi per maximum comitiatum, illosque quos censores in partibus populi locassint, ne ferunto. *Ant. Augustin. De legib. pag. 155, edit. Paris.*

VII *legis initium sic citat Fulu. Vrs. Not. pag. 20;* Qui alienas fruces excantasit. *Idem addit ibidem & hoc fragmentum:* Neue alienam secetem pelexeris. *Eodem pertinet hoc fragm.* Qui malum carmen incantasit.

XII *legis verba sic referuntur in Nouella* XXII; Vti legassit quisque de sua re, ita ius esto. *Apud Cic. lib. 2 de Inuentione sic;* Paterfamilias vti super familia pecuniaque sua legauerit, ita ius esto. *Ant. Aug. 168 & 169.*

XIIII *legis initium, lib. 1 Rhetor. ad Herenn. sic legitur;* Si furiosus exsistet: *vt testatur idem Ant. August. pag. 161.*

XIX *legis verba sic leguntur apud Plin. lib. 21, c. 3:* Qui coronam parit, ipse pecuniave eius virtutis ergò arguitur.

XXVI *legis verba sic leguntur apud Gell. lib. 20, c. 1;* Si morbus æuitasve vitium exstitit, qui in ius vocabit, iumentum dato. si nolet, arceram ne sternito. *Ant. Aug. 182.*

XXXII *legis verba sic leguntur apud Gell. lib. 17, c. 2;* Ante meridiem causam conicito, cum perorant ambo praesentes. post meridiem praesenti litem addicito. si ambo praesentes, sol occasus suprema tempestas esto. *Ant. Aug. 182.*

XXXVI *legis verba Ant. Augustinus 196 sic scribenda putat:* Qui se fierit antestarier, libripensue fuerit, ni testimonium fateatur, improbus ciuis intestabilisq. esto.

In lege XLIII, Pacit *legitur etiam apud Gell. lib. 20, ca. 1. at supra, lege* XXXII, Rem vbi pagunt: *itidemq; lib. 2 Rhet. ad Herenn.*

XLIIII *legis verba sic leguntur apud Macrob. lib. 1 Saturn. c. 4;* Si nox furtum factum sit, si im aliquis occisit, iure caesus esto. *Ant. Aug. 176.*

L *lege: apud Gell. lib. 17, cap. 7, legis veteris Atiniæ hæc verba sunt:* Quod subreptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto. *Ant. Aug. 163.*

Hac appendice librum claudere statueram, lector. Sed cum animaduerterem Fulnium Vrsinum in Notis suis ad Antonium Augustinum De Legibus & Senatusconsultis, priscas illas regum ac decemuirorum leges tum antiquiore tum pleniore stilo exarasse: visum est eas quoq; ex Notis illius excerptas hic adiicere, cum aliis nonnullis legibus, senatusconsultis, plebiscitis, sanctionibus; quæ vel ad Dionysii nostri, vel aliorum eius temporis historicorum illustrationem conducere viderentur. In earũ exaratione diligenter Vrsini vestigia secuti sumus: nisi quod pro grandioribus litteris minores adhibuimus, & omissis punctis inter singulas voces prisco more interiectis, alias suo quasq; loco distinctiones posuimus.

Porro vt de veteri scriptura hic pauca præmoneam, differt ea ab recentiore, quæ hodie in vsu est, vel quantitate, vel qualitate, vel vtroque. Quantitas, in additione cernitur, vel detractione.

Additio, aut vocalis est, aut consonantis. Vocalis additio, est in diphthongis ei *&* ou. *sic enim* Eidem ious *scripsere pro Idem ius. Sic* Leitem, Leimites, Meilitiae, Opeima, Inueito, *pro Litem, Limites, Militiæ, Opima, Inuito. Sic* Eito, Deixi, Seierit, *pro Ito, Dixi, Sierit. Item* Quei, Sei, Nei, *pro Qui, Si, Ni.* (Nei *tamen etiam pro Ne vsurparunt interdum, & quidem non raro)*

Sic Vtei, Vbei, Ibei, *pro Vti, Vbi, Ibi. Eandem diphthongum vsurparunt in genitiuis singularibus: vt* Dolei malei, *pro Doli mali. Item in nominatiuis pluralibus: vt* Iei, Treuirei, Decumanei, *pro Ii, Treuiri, Decumani. Item in datiuis & ablatiuis pluralibus: vt* Ieis, Tertieis, Ricinieis, *pro Iis, Tertiis, Riciniis. Præterea in datiuis singularibus tertiæ declinationis: vt* Mortei, Clientei, *pro Morti, Clienti. item* Alterei, Sibei, *pro Alteri, Sibi. Et frequentissime in nominatiuis atque accusatiuis pluralibus: vt* Omneis ceiueis, *pro Omnes ciues. O vero ad V adiectæ tum alia sunt exempla, tum hæc:* Ious, Iousta, Ioudicare, *pro Ius, Iusta, Iudicare. item* Souo, Louci, Doucito, *pro Suo, Luci, Ducito. In quibusdam vtramque diphthongum coniunxerunt: vt* Soueis, Ioudicei, *pro Suis, Iudici. In nonnullis u geminum vsurparunt pro ou seu u: vt* Pluus, Secuus, *pro Plus, Secus. Sic* Comitiatuu, Arbitratuu, *pro Comitiatu, Arbitratu. Interdum o post u interseruerunt: vt* Queicuomque, *pro Quicumque. Consonantes quoque interseruerunt: vt* Quotiens, Quotienscuomque, *pro Quoties, Quotiescumque. Sic* Exsigunto, Exsercere, *pro Exiguntо, Exercere. Item* Quips, Aliquips, *pro Quis, Aliquis. In* Iousta *vero pro Iuxta, gemina est insertio, vocalis o & consonantis s. In quibusdam integram syllabam interseruere; vt in* Postidea, Indotestato, *pro Postea, Intestato. Eius generis etiam* Æuitas *videri alicui posit: sed habet illud legitimam ab æuo deriuationem: in* Ætas *vero, quod post vsurpari cœpit, facta est contractio. Quibusdam a fronte consonantes adiecere: vt* Stlis, *pro Lis. Nonnullis in fine: vt* Ead, Tuod, Plebed, Frauded, *pro Ea, Tuo, Plebe, Fraude. Sic in verbis* Datod, Remouetod, Luitod, Sumitod, Estod, *pro Dato, Remoueto, Luito, Sumito, Esto. In* Exsercetod *autem geminata est additio, seminocalis s, & mutæ d. Sic in* Leibertated *additio est vocalis e, & consonantis d.*

Detractio & ipsa vocalis est, aut consonæ. Vocalis detractio est in monophthongis illis Fenus, Femina, *pro Fœnus, Fœmina. Sic* Heres *pro Hæres. quamquam eam vocem non ab hærendo, sed ab hero deductam malunt eruditiores. Detractio etiam quibusdam videtur esse in verbis istis,* Adicito, Eicito, Deicitor, Conicere, Subicere, *pro Adiicito, Eiicito, Deiicitor, Coniicere, Subiicere. Quod si ita est, eadem ratione simplex* Icere *contractum erit ex Iacere. Sic certe* Dis *contractum ex Diis. E consonantibus etiam quæ nunc geminari solent, omittebant alteram: vt* Osa, Clase, *pro Ossa, Classe. Item* Aceras, Conubia, *pro Acerras, Connubia:* Pelex, Tolito, Poluceto, *pro Pellex, Tollito, Polluceto.*

Qualitas in commutatione potissimum cernitur. Ea quoque vocalis est, aut consonantis. Vocalis, vt e pro i. Sic enim Leber, Addecito, *scripserunt pro Liber, Addicito. Item u pro i: vt* AEstumata *pro Æstimata. Sic* Optumus *pro Optimus. Eadem ratione* Postumum *quoque pro Postimum seu Postremum a veteribus dictum volunt eruditi: vt significet non tam eum qui post inhumatum patrem est editus, quam eum qui postremus patri seu viuo seu mortuo natus est. Item u pro y: vt* AEguptus *pro Ægyptus. quemadmodum* Mus *quoque &* Sus, *& huius generis alia, sunt ex Græcis* μῦς, σῦς. *Frequentius o pro u: vt* Totela, Porporea, *pro Tutela, Purpurea. Sic* Osocapitor *pro Vsucapitor. Item* Soper, Quomque, *pro Super, Quumque. Sic in nominum finibus,* Patronos, Seruos, *pro Patronus, Seruus:* Vitiom, Manom, *pro Vitium, Manum. Necnon in verborum finibus;* Conseront, Moritor, *pro Conserunt, Moritur. In nonnullis geminatur hæc mutatio: vt* Piacolom, Fortom, Foratos, *pro Piaculum, Furtum, Furatus. In quibusdam hæc cum superiore coniungitur: vt* Leberom, *pro Liberum. Sic* AEdebos, Compedebos, Noctebos, Patrebos, Tibicinebos, Soperstetebos, *pro Ædibus, Compedibus, Noctibus, Patribus, Tibicinibus, Superstitibus. Interdum diphthongo OE & OI pro V longo vsi sunt: vt* Oetier, Oesocapio, Oesorpatom, *pro Vti, Vsucapio, Vsurpatum. Sic* Coeratores *pro Curatores. Oi pro V positum in* Oitier, Oitile, *& consimilibus. Sic* Moinicipium *dixerunt pro Municipium. Consonantes quoq; non paucas inter se commutarunt. C pro G frequenti in vsu fuit. Sic enim* Cenas *dixerunt pro Cenas. Sic* Frucem, Lece, *pro Frugem, Lege. itidemque* Lecere, Rocato, *pro Legere, Rogato. D pro L posuere, cum* Dingua *dixere pro Lingua. Sic* Fedetrio *pro Feretrio. F pro B vsurparunt sequente vau: vt* Af virod, *pro Ab viro. Q pro C, vt* Pequnia *pro Pecunia. S pro R: vt* Asa, Nesuo, Casmen, *pro Ara, Neruo, Carmen. Sic in nominum flexionibus,* Maiose, Minose, Arboses, Plusa, *pro Maiore, Minore, Arbores, Plura. sic* Fœnose vnciasio, *pro Fœnore vnciario. item in verborum flexionibus:* Arasit, Vocasit, Secuesit, *pro Ararit, Vocarit, Secuerit. T pro D: vt* Quit *pro Quid. In compositis finalem præpositionis consonantem plerumque retinuerunt: vt* Conlegium, Inprobus, Adsignare, Adtribuere. *Interdum tamen etiam mutarunt; vt* Opsepito, Opturato, Optinere. *In quibusdam geminata est commutatio; altera, consonantis; altera, vocalis: vt* Rocom, Flacitiom, Prodicos, *pro Rogum, Flagitium, Prodigus. Sic* Acrom, Acnom, Ticnom, *pro Agrum, Agnum, Tignum. Item* Fidios *pro Filius:* Ofuagolatom, *pro Obuagulatum:* Poplicom *pro Publicum:* Quoi *pro Cui:* Ausom *pro Aurum. Sic* Capiumtor *pro Capiuntur. In quibusdam duarum vocalium & vnius consonantis facta mutatio: vt* Centiicom, Aruorsom *seu* Asiorsom, Plusebos, *pro Gentilium, Aduersum, Pluribus. In nonnullis gemina consonantis mutatio est; vt* Arcuesit *pro Arguerit.*

Interdum

Interdum quantitatis metaplasmos coniunxerunt, additionem scilicet & detractionem: vt Iousus, Iousit, *pro Iussus, Iussit. Sic* Poplei, Confesei, Demiseis, *pro Populi, Confessi, Demissis. Interdum ad quantitatis metaplasmum adiunxerunt metaplasmum qualitatis: vt cum vnum idemq; vocabulum additione & commutatione transformarunt. Sic enim* Deicundo, Addeictos, *vsurpata pro Dicendo, Addictus. Sic* Maxsumo, Proxsumos, Fousiosos, *pro Maximo, Proximus, Furiosus. His adde* Endo, Entera, Sopera, Continoeis, *pro In, Intra, Supra, Continuis: in quibus commutatio præcedit, additio sequitur. Detractionem quoq; & commutationem quandoque copularunt: idque commutatione interdum sequente: vt* Adecito, Poplos, Praesetebos, *pro Addicito, Populus, Præsentibus. Interdum præcedente: vt* Sobicito *pro Subiicito. Sic* Olo *pro Illo. Item* Fasis *pro Farris. In quibusdam triplicatus est metaplasmus: vt* Pupilei, praeseted, *pro Pupilli, Præsentibus.*

In nominum flexionibus præter superiora notabilem mutationem habent Folminis, Ipsos, im, *pro Fulmen, Ipse, Eum. Sic* Oloe *pro Illi.*

In verbis quoque varii præter supradictos metaplasmi a veteribus facti sunt: vt in verbo substantiuo Escit *&* Escunt, *pro Erit & Erunt. itemque* Siet, Sicnt, *pro Sit, Sint. & in futuro perfecto* Fuat *pro Fuerit. Eiusdem futuri perfecti magna in aliis quoque verbis est varietas: vt* Vindicit, Verberit, Prohibesit, Occisit, *pro Vindicarit, Verberarit, Prohibuerit, Occiderit. itē* Tagit *pro Tetigerit:* Pacit *&* Pacont, *pro Pepigerit & Pepigerint:* Faxsit, Rupsit, *pro Fecerit, Ruperit:* Parcit, Cepet, *pro Pararit, Ceperit:* Miseit, Viueit, *pro Miserit, Vixerit. Item* Duit, Adduit, Conduit, Transduit, *pro Dederit, Addiderit, Condiderit, Tradiderit. In passiua etiam forma* Turbassitur *pro Turbatum fuerit:* Fariator, Nancitor, *pro Fari velit, Nactus fuerit. Item* Darier, Leibarier, *pro Dari, Libari. Sic* Oetier *&* Oitier *pro Vti.*

In coniunctis vocibus facta interdum separatio: vt En do, In do, In du *pro Endo, Indo, Indu. Sic* Indo testato *pro Intestato:* Endo ponito, Endo iacito, Endo manos iactio. *pro Imponito, Iniicito, Manus iniectio. Item* Quei cuomque, *pro Quicumque: & consimilia. Contra interdum coniunguntur quæ alioqui separari solent: vt* Statoleberom *pro Statu liberum.*

Hæc sunt de quibus te præmonendum putaui, lector. quæ cum memoria retineri minus facile possint, indicem alphabetico ordine in fine attexere libuit, & in eo tum superiorum nonnulla, tum alia quæ velanaloga his sunt, vel breuibus præceptis comprehendi nequeunt, exponere. Interea tu ipsa legum verba ex Vrsini editione deinceps cognosce.

LEGES NVMÆ POMPILI.

Hi numeri Lipsianæ editionis ordinem indicant.

1 Sei quid horum suit unum ioudicei arbitroue reoue, dies diffensos estod. *Fulnius Vrsinus pag. 4 hanc legem sic legendam putat:* Sei quoi horum fuat uitiom, ioudicei, arbitroue, reoue, dies diffensos estod. 27 XII tab.

2 Quoius auspicio clase procincta opeima spolia capiumtor, Iouei Fedettio bouem caedito. Quei cepet, aeris c c c darier oportetо. 4

Secunda spolia in du Martis asam en do campo Suouetaurilia, utra uolet, caedito. Quei cepet, aeris c c darier oportetо.

Tertia spolia Iano Quirino acnom marem caedito. Quei cepet, aeris c darier oportetо. Quoius auspicio capta, dis piacolom dato.

Festus in Opima, *sic legit:* Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Ioui Ferettio darier oporteat; & bouem caedito qui cepit aeris c c. Secunda spolia in campo Solitaurilia, utra uolet, caedito. Tertia spolia Iano Quirino, aguum marem caedito. c qui cepit, ex aere dato.

3 Sei quis hominem leberom sciens dolo m. mortei ducit, paricida estod. Sei im inprudens 6
sedolo malo occisit, pro kapite occeisei & nateis eius, en do contione arietem sobicito.

4 Sei hominem folminis occisit, im sopera genua nei tolito. Sei folmine occeisos escit, ei 8
iousta nulla fieri oportetо.

5 Pelex asam Iunonis nei tagito. Sei tagit, Iunoni crinebos demiseis acnom feminam cae- 7
dito.

6 Sei quis terminom exarasit, ipsos boueisque sacrei sunto. 5

7 Sei quis aliuta faxsit, ipsos Iouei sacer estod.

8 Piseeis quei squamosei non sient, nei poluceto. Squamosos omneis praeter scarom po- 3
luceto.

9 Sarpta uinia nei siet, ex ead uinom dis leibarier nefas estod. 1

10. Vino rocom nei respercito. 2

LEGES SERVI TVLLI.

Sei puer parentem uerberit, aſt ole plorasit, puer deiueis parentom ſacer eſtod. 141. R6.

LEX TRIBVNICIA PRIMA.

Sei quis aliuta faxſit, cum pequnia familiaq. ſacer eſtod.
Sei quis im occiſit, paricida nec eſtod.

LEGES XII TABVLARVM:

DE IVRE PRIVATO.

1 Sei in ious uocat, nei eat ſtatim, encapito anteſtarier. 25
2 Sei caluitor, pedemue ſtruit, manom endo iacito. 29
3 Sei in ious vocato morbos aeuitasue uitiom eſcit, quei in ious uocaſit, iumentom dato. 26
Sei nolet, arceram nei ſternito.
4 Aeris confeſei reboſque ioure ioudicateis, XXX dies ioustei ſunto. Poſtidea endo manos 33
iactio eſtod: indu ious edoucito. Nei ioudicatom facit, aut quips en do eo im ioure vindicit, ſecom doucito, uincito aut neſuo, aut compedebos. XV pondo nei maioſe; aut ſei uolet, minoſe uincito. Sei uolet, ſouo uiuito. Nei ſouo uiuceit, quei im uinctom habebit, libras faris endo dies dato. ſei uolet, pluus dato. Endoteratim pacio eſtod. Nei cum eo pacit, LX dies vinctom habetod. En ieis diebos tertieis nondineis continoeis indu comitiom en do ioure im procitato: quanteiq. ſtlis aeſtumata ſiet, praedicato. poſtidea de kapite addictei poenas ſumitod: aut, ſei uolet, trans Tiberim peregre uenom datod. Aſt ſei pluſebos addeictos ſiet, tertieis nondineis parteis ſecanto. Sei pluus minusue ſecueſint, ſe fraude eſtod. 34
5 Sei quei en do ioure manom conſeront, vtreique ſoperſtitebos praeſetebos uindicias ſu- 30
munto.
6 Sei vecinei enter ſe iorgaſint, entera quinque pedeis oeſocapio nei eſtod. Praetor arbitros treis dato: eorom arbitrio finiom controuerſias componito.
7 Quoi teſtimonium defuerit, is tertieis diebos ob portom ofuagolatom eito. 37
8 Ticnom iunctom aedebos viniaeque, *& concapet nei ſoluito. Quei olud iunxſit, duplio- 49
ne luito. *al. concapes nei ſolu.
9 Quom nexom faciet mancipiomque, utei dingua nuncupaſit, ita ious eſtod. 53
10 Pater familias utei ſoper familia pequniaque ſoua legaſit, ita ious eſtod. *Vlpianus tit. 11* 12
Inſt. hanc legem ſic citat: Vti legaſit ſoper pequnia totelaue ſouae rei, ita ious eſto.
11 Patrei endo fidio vitae neciſque poteſtas eſtod: terq. im uenom darier ious eſtod. Sei 13 l. R6.
pater fidiom ter uenom duit, fidios a patre leber eſtod. *Sic in formula rogationis apud Gell. lib. 5 cap. 19:* Velitis iubeatis Quirites vtei L. Valerius L. Titio tam ioure legeq. filius ſiet, quam ſei ex eo patre matreq. familias natus eſſet; vteiq. ei vitae necisq. in du cum poteſtas ſiet, vtei patrei en do filio. Haec ita vtei deixi, ita vos Quirites rogo.
12 Aruorſom hoſtem aeterna auctoritas eſtod. 52
13 Sei quis fouſioſos ſiet, agnatorom centileomq. endo eo pequniaq. eius poteſtas eſtod. 14
14 Sei quis alienas arboſes iniouria ſecueſit, XXV aeris in du ſincolas poenae ſunto. 10
15 Quei alienas aedes frumenteiue aceruom iuxſta aedeis poſitom, ſciens d. m. uſit uſeritue, Praetoris arbitratuu uinctos uerberatoſque, ieue necator. Aſt ſei imprudens ſe d. m. damnom duit, noxiam ſarcito, aut Praetoris arbitratuu virgeis caeſos, poenam luito.
16 Glandem quae de tuod in du alienom acrom cadit, ſe fraude lecere liceto. *Apud Vlpianum Digeſt. lib. 43, tit. 27, ſic ait Praetor:* Glandem quæ ex illius agro in tuum cadit, quominus illi tertio quoq. die legere auferre liceat, uim fieri ueto.
17 Quei nox frucem aratro quaeſitam, fortim pauesit ſecueſitue, ſei pobes ſiet, Cereri ſacer 8
eſtod: impobes, Praetoris arbitratuu verberatos, noxiam duplione ſarcito.
18 Sei quadropes paupeſiem faxſit, quadropedis dominos noxſiam ſarcitod: aut quod noxſiam nocuit, dare damnas eſtod. *Apud Iuſtin. Inſtit. lib. 4, tit. 9, hæc adduntur iſti legi:* Si equus calcitroſus calce percuſſerit, aut bos cornu petere ſolitus, cornu petierit.
19 Sei vir aut molier, alter alterei nontiom miſeit, deuortiom eſtod: molier res ſouas ſibei habeto: uir molierei claueis adimitod, exicitoque. *Hinc illæ repudiorum formulæ;* Tuas res tibi habeto; Tuas res tibi agito. *Item hæc ſponſaliorum renuntiatio;* Condicione tua non utor.
20 Molier, tertieis noctebos oeſorpatom eito, nei ita oeſorpaſit, af uirod oſocapitor.

21 Quei

21 Quei rem de qua controuerſia ſiet, in du ſacrom dedicaſit, duplione poenam luito.
22 Patris familias quei en do teſtato moritor, quoique ſouos heres nec eſcit, agnatos proxſi- 13
mos familiam pequniamq. habeto. *Auctor ad Herennium lib. 1, & Cic. lib. 1 De Inuent. hanc legem his verbis conceptam fuiſſe dicunt:* Si pater familias inteſtato moritur, familia pecuniaque eius agnatorum gentiliumque eſto.
23 Leberto quei endoteſtato moritor, quoique ſuos heres nec eſcit, patronos heres eſtod.
24 Sei coheredes partem rerom ſingolei ſouam habere malont, familiae erciſcundae arbitrom ſumonto, eique ious arbitriomque rerum permittunto.
25 Sei quis prodicos ſiet, Praetor ei boneis ſoueis endoterdeicito; endoq. eo pequniaq. eius, agnatorom centileomque poteſtas eſtod. *Hinc apud Paulum lib. 5 Sentent. formula illa qua Prætores vtebantur:* Quando tu bona patria auitaque nequitia tua diſperdis, liberosq. tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico.
26 Sei quis dolei malei colpaeue ſuſpectos endo totela ſiet, eius quei uolet nomen deferto. ubei detolerit, ſei dolei malei arcueſit, Praetor im cum flacitio remouetod. Aſt ſei toutor rem popilei foratos ſiet, duplione poenam luito.
27 Sei quis *iniuria alterei faxſit, XXV aeris poenae ſunto. *al. iniuriam. 41
28 Sei membrom rupſit, nei cum eo pacit, talio eſtod. 43
29 Quei nox fortom faxſit, ſei im aliquips occiſit, ioure caeſos eſtod. Sei louci fortom faxſit, 44 45
teloque ſe praehendier prohibeſit, ſei im aliquips occiſit, ioure caeſos eſtod. Aſt ſei louci fortom faxſit, neq. telo ſe praehendier prohibeſit, ſei leber ſiet, Praetor im uerberarier ioubetod; eiq. quoi fortom faxſit, addecito. Sei ſeruos ſiet, virgeis caeſos ex ſaxo deicitor. Sei impobes ſiet, Praetoris arbitratuu uerberatos noxſiam ſarcito.
Forta per lancem liciomque concepta, vtei manifeſta uindicato. 47
30 Statoleberom uenom darier liceto; dum nei quid aſuorſom eius ſtatom fuat.

DE IVRE PVBLICO.

1 Rem ubei pacont, oranto. Nei pacont, ante medidiem en do comitio, aut en do foro cau- 32
ſam coniciunto. Poſt medidiem, praeſeted ambobos, leitem adecito. Sol occaſos, ſoprema tempeſtas eſtod.
2 Aſiduo uindex aſiduos eſto: proletario, quoi queiuis uolet, uindex eſtod. 35
3 Quei ſe ſeierit teſtarier, libripenſue fuerit, nei teſtimoniom fariator, inprobos inteſtabe- 36
liſque eſtod.
4 Sei patronos clientei fraudem faxſit, patronos clientis deiueis ſacer eſtod. 15 L. Rom.
5 Nexſo ſolutoque, Forctei Sanateiq. eidem ious eſtod. 4
6 Pequniam, quei nancitor, habeto. Sei quid pigneris nancitor, ſibei habeto.
7 Seiquis occentaſit, caſmenue conduit, quod alterei flacitiom faxſit, kapital eſtod. 42
8 Quei perduelem concitaſit, quei ue ceiuem perduelei tranſduit, kapital eſtod. 5
9 Preiuilegia nei irrocanto, nei ue de kapite ceiuis, niſei maxſumo comitiatuu, ferunto. *A-* 2.3
pud Cic. lib. 3 De leg. ita legitur hæc lex: Priuilegia ne inroganto: De capite ciuis, niſi per maximum comitiatum, ollosque quos cenſores in partibus populi locaſſint, ne ferunto. *Ant. Aug. pag. 155.*
10 Patrebos cum plebed conubia nei ſunto. 56
11 Iouſus poplei ſofraciaq. ſunto. Quodcuomque poſtremom poplos iouſit, id ious ratom- 1
que eſtod.
12 Quei ioudex, queiue arbiter ioure datos, ob rem ioudicandam pequniam cepet, kapi- 39
taleſtod.
13 Quei falſom teſtimoniom dixſerit, ex ſaxſo deicitor. 38
14 Quei adorat lece, ſei pluus petet quam ious ſiet, cauſa cadito.
15 Iouris iourandi ad ſtrincendam fidem, maxſuma uis eſtod.
16 Quei calim endo vrbe nox coit coiuerit, kapital eſtod.
17 Vnciaſio foenoſe neiquis pluus exſercetod. Seiquis aliuta faxſit, quadruplione poenam 55
luitod.
18 Sei quis ex leibertated in du ſeruitutem aſeritor, Praetor ſecundum leibertatem uindicias datod. Quei uindicias tollit, ſponſores ioudicio ſiſtier datod.
19 Ambitos parietis, ſeſtertios pes eſtod.

DE IVRE SACRORVM.

1 Praeco fonus endeicito. Dominos foneris, en ludeis accenſo lictorebosque oeritor. En

do fonere tribos ricinieis, rica porporea, decemque tibicinebos, oetier liceto. Hoc pluus, nei facito.

2 Seruilis unctura, circompotatioque, quom fonus exsequiantor, uinei ue respersio, nei fuat. Aceras sepolcreis, aut longas koronas, nei en do ponito. 22

3 Murinam mortuo nei endito.

4 Plusa fonera unei nei facito: nei ue pluseis lectos endo ferto.

5 Neiue ausom adduito. Ast quoi auso denteis uinctei sient, im cum olo sepelire urereue, se fraude liceto. 20 21

6 Homini mortuo osa nei lecito, quo post fonus faciat; exstra quam seiquis foris meilitiæq. 18

7 Hominem mortuom endo urbe nei sepelito, nei ue urito. (mortuos siet. 15 16

8 Rocom ascia nei polito.

9 Rocom bustomue nouom propius aedeis alienas LX pedeis inueito domino nei adicito: 23 nei ue forom sepolcrei bustomue oesocapito. 24

10 Quom fonus exfertor, nei encomitiato.

11 Molieres faciem nei carpunto; nei ue cenas radunto: lesom foneris nec habento. *Apud Cic. li. 2 Tusc. qu. sic citatur hæc lex:* Mulieres genas ne radũto, neue lessum funeris ergô habento. 17

12 Honoratorum uirorum laudes en do contione memorantor; easq. naeniae ad tibicinem prosequuntor. *Apud Cicer. hæc lex ita legitur:* Honoratorum uirorum laudes in concione memorantor: easque etiam cantus ad tibicinem prosequuntor. *Ant. Aug. pag. 192.*

13 Quei koronam paret, ipsus pequniaeue eius uirtutisue diditor; ipseique mortuo, parentalebos eius, quom entus positos est, quomque foris exfertor, imposita se frauded estod. *Apud Plin. lib. 21, cap. 3, corrupte;* Qui coronam parit, ipse pecuniaeue eius uirtutis ergô arguitur. *Fuluius Vrs. intelligit hac lege ei qui coronam ludis adeptus esset, præter eos honores qui tribuebantur viuenti, cum eius nomen publice peractis ludis a præcone omnibus audientibus nuntiabatur, sine equo sine quadrigis victoriam adeptus esset, hoc etiam tributum fuisse, vt eidem mortuo virtute parta corona sine fraude imponeretur, non tantum septem illis diebus quibus intus (i. domi) positus esset, sed eo etiam die quo foris efferretur cum pompa & ornatu in forum ad rostra. Si quis enim foris exstinctus fuisset, domum suam referebatur, ibique septem diebus erat, & calida abluebatur, & post vltimam conclamationem octauo incendebatur, nono sepeliebatur: vnde* Nouendiales ludi, *& apud Horatium* Nouendiales dissipare pulueres, *vt Seruius tradit in Æneid. 5 & 6.* 19

Huc pertinet lex illa Ciceronis lib. 2 De legibus: Hos leto datos diuos habento, sumptum in ollos luctumque minuunto. *Ant. Aug. 189.*

Hactenus leges Regiæ & Decemuirales, seu Leges XII *tabularum. Sequuntur aliquot aliæ, cum Senatusconsultis quibusdam, Plebiscitis, & Sanctionibus, quæ historiæ aliquid lucis afferre visæ sunt.*

Consules & Prætores & Iudices esse aliquando appellatos, ex efficta hac Ciceronis lege constat: Regio imperio duo sunto: hique præeundo, iudicando, consulendo, PRAETORES, IVDICES, CONSVLES appellantor. *Ant. Aug. p. 67, & 177.*

Plebisciti PLÆTORIANI, *cuius a Varrone & a Censorino mentio fit, quo M. Plætorius Prætoris iurisdictionem constituit, verba sunt hæc:* PRAETOR VRBANVS qui nunc est, quiq; posthac fuerit, duos lictoreis apud se habeto: isq. supremum ad solis occasum ius inter ciueis dicito. *Ant. Aug. p. 100. Fuluius Vrs. in Notis suis, pag. 19 & 30, postremum legis huius membrum sic legit:* Vsq. ad supremam, ad solem occasum, ious inter ceiueis deicito.

Lex PAPIRIA. Quei quomque PRAETOR posthac factus erit, quei inter ceiueis ious deicet, tresuiros capitaleis popolom rocato. ieiq. treuirei capitaleis, queicuomq. ex hace lege factei erunt, sacramenta exsigunto, ioudicantoque, eodemq. ioure sunto, utei ex legibus plebeiue sciteis exsigere, ioudicareque, esseq. oportet. *Fulu. Vrs. Not. pag. 29.*

Ad Censores ea pertinent quæ Cicero eleganter collegit: CENSORES populi aeuitates, soboles, familias, pecuniasq. censento; urbis templa, uias, aquas, aerarium, uectigalia tuentor, populiq. partes in tribus distribuunto: exin pecunias, aeuitates, ordines partiunto; equitum peditumq. prolem describunto. *Ant. Aug. p. 12.*

Cicero libro tertio prioris partis legem similem DVILIÆ DE TRIBVNIS PLEBIS *finxit:* Sanctiq. sunto, neue plebem orbam Tribunis relinquunto. *Ant. Aug. p. 59.*

Ceteri MINORES MAGISTRATVS *appellantur; de quibus in edicto Consulum, quo edicunt quis dies comitiis cẽturiatis futurus sit:* Nequis magistratus minor de caelo seruasse uelit. *Ant. A. 21.*

Ciceronis lex efficta est de legibus ferendis in hæc verba: Promulgata proposita in aerario cognita agunto, nec plusquam de singulis rebus semel consulunto. rem populum docento: doceri a magistratibus priuatisq. patiuntor. *Ant. Aug. p. 20.*

Lex Tulliana qua de intercessione agitur, hæc est: Vis in populo abesto, par maiorq. potestas plus valeto.

valeto. Ast cui turbassitur in agẽdo, fraus auctoris esto. Intercessor rei malæ, salutaris ciuis esto. Qui agent auspicia seruanto; auguri publico parento. *Ant. Aug. p. 21.*

In epistolis M. Cœlii ad Ciceronem reperitur, legis de repetundis vnum & centesimum caput fuisse: Quod eorum iudicum maior pars iudicarit, id ius ratumq; esto. *Ant. Aug. p. 81.*

Cicero lib. 3 de legibus hanc legem scripsit: Rei suæ ergô nequis legatus esto. *Ant. Aug. p. 85.*

Idem Cic. in legibus quas veteri sermone effinxit: Quique agẽt rem duelli, quique popularem, auspicium præmonento. *Et alio loco:* Ast quando duellum grauius, discordiæue ciuiũ escunt, populi magister esto. *Et lib. 2 ex Platone;* Aes atque ferrum, duelli instrumenta, non fani. *Ant. August. 163.*

AQVILIÆ LEGIS *verba Caius in libris ad edictum prouinciale refert. Capite primo ita cauetur:* Qui seruum seruamve alienum alienamve, quadrupedem vel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino damnas esto. *Ant. August. p. 39.*

Tertio capite ait lex Aquilia: Ceterarum rerum, præter hominem & pecudem occisos, siquis alteri damnum faxit, quod vsserit, fregerit, ruperit iniuria, quanti ea res erit in diebus triginta proximis, tantum æs domino dare damnas esto. *Ant. Aug. p. 39.*

Apud declamatores non dissimilis lex fingitur: Damni iniuria dati sit actio. *Item;* Qui sciens damnum dederit, reddat quadruplum; qui insciens, simplum. *Ant. August. p. 39.*

Minima multa erat ouis vnius. Ea in hæc verba indicebatur: M. Terentio, quando citatus neq; respondit, neq; excusatus est, ego ei vnum ouem multam dico. *Ant. Aug. p. 138.*

Capite septimo legis IVLIÆ, *vt Vlp. lib. 11 de adulteriis scribit, ita cauetur:* Nequis inter reos referat eum qui tum sine detrectatione reipublicæ causa aberit. *Ant. Aug. p. 71.*

Ipsius Iuliæ legis verba Paulus lib. 11 ad legem Iuliam & Papiam refert hæc: Qui libertinus duos pluresve a se genitos natasve in sua potestate habebit; præter eum qui artem ludicram fecerit, quive operas suas vt cum bestiis pugnaret locauerit: nequis eorum operas, doni, muneris, aliudve quidquam, libertatis causa patrono, patronæ, liberisve eorum, de quibus iurauerit, vel promiserit, obligatusve erit, dare, facere, præstare debeto. *Ant. Aug. p. 75.*

Lege Iulia (inquit Paulus lib. 1) ita cauetur: Qui senator est, quive filius, neposve ex filio, proneposve ex filio nato, cuius eorum est, erit: nequis eorum sponsam vxoremve sciens dolo malo habeto libertinam, aut eam quæ ipsa, cuiusve pater materve artem ludicram facit, fecerit. Neve senatoris filia, neptisve ex filio, proneptisve ex nepote filio nato nata, libertino, eive qui ipse cuiusve pater materve artem ludicram facit, fecerit; sponsa nuptave sciẽs dolo malo esto; neve quis eorum dolo malo sciens sponsam vxoremve eam habeto. *Ant. Aug. p. 76.*

Sic Quinctilianus ex Theatrali lege refert; Qui artem ludicram exercuerit, XIV ordinibus primis ne sedeat. *Ant. Aug. p. 128.*

S.C. AVCTORITAS *L. V. Prid. Kal. Octobres in æde Apollinis scribendo adfuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Metellus Q. F. Pius Scipio, L. Villius L. F. Pontina Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Luceius C. F. Pupinia Hirrus, C. Scribonius C. F. Pup. Curio, L. Ateius L. F. Anienſi Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de prouinciis consularibus, D. E. R. I. C. vti L. Paulus, C. Marcellus Coss. cum magistratum inissent ad Kal. Martias, quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus prouinciis ad senatum referrent; neve quid prius ex ante diem Kal. Martii ad senatum referrent, neve quid coniunctim de ea re referretur a Coss. vtique eius rei causa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur a Coss. eorum qui in CCC iudicibus essent, sex adducere liceret, siquid de ea re ad populum plebemve referri opus esset, vti Ser. Sulpicius, M. Marcellus Coss. Prætores, Tribuniq; pl. quibus eorum videretur, ad populum plebemve referrent. *Ant. Aug. p. 219.* * i. lecta vaſe uersus.

S. C. A. prid. K. Octob. in æde Apollinis scribendo adfuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Metellus Q. F. Pius Scipio, L. Villius L. F. Pon. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. P. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de prouinciis, D. E. R. I. C. Senatum existimare, neminem eorum qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram adferre oportere, quominus de R. P. quãprimum ad senatum referri S. Q. C. fieri possit. Qui impedierit, eum senatum existimare contra R. P. fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum populumq; referri. *Huic S. C. intercessit C. Cælius, * L. Vicinius, vel Asinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa.* * al. Licinius.

Item senatui placere, auctoritatem perscribi de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, vt eorum ratio habeatur, causæq; cognoscantur. Si quis huic S. C. interceſſe-

rit, ſenatui placere auctoritatem perſcribi, & de ea re ad S. P. Q. referri. *Huic S.C. interceſſit C. Cælius, C. Panſa Tribuni plebis.*

Itemq; Senatui placere, in Ciliciam prouinciam, & in octo reliquas prouincias, quas Praetorii pro Praetore optinerent, eos qui praetores fuerunt, neq. in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro Praetore mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti placere. Si ex eo numero, quos *S. C. in prouincias ire oporteret, ad numerum non eſſent, qui in eas prouincias proficiſcerentur: tum uti quodque conlegium primum Praetorum fuiſſet, neque in prouincias profecti eſſent, ita ſorte in prouincias proficiſcerentur. ſi ad numetum ii non eſſent, tum deinceps proximi cuiuſque conlegii, qui praetores fuiſſent, neque in prouincias profecti eſſent, in ſortem conicerentur, quoad is numerus effectus eſſet, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. interceſſiſſet, auctoritas perſcriberetur. *Huic S. C. interceſſit C. Cælius, C. Panſa Tribuni plebis. Ant. Aug p. 220.*

*f. ex S.C.

S C de menſe Auguſto: apud Macrob. Saturn. lib. 1, c. 13. Quom Imp. Caeſ. Auguſtus menſe Sextili & primum conſulatum inierit, & triumphos treis in urbem intulerit, & ex Ianiculo legiones deductae ſequtaeq. ſint eius auſpicia ac fidem, & AEguptus hoc menſe in poteſtatem P. R. redacta ſit, finisque hoc menſe belleis ciuilibus impoſitus ſit, atque ob eas cauſas hic menſis huic imperio feliciſſimus ſit ac fuerit, placere ſenatui vt menſis Auguſtus appelletur.

Quod Q. AElius Tubero, Q. F. Max. Coss. *V. F. quoſdã priuatos ex riuis publicis aquam ducere: Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. (*His autem notis ſignificatur, Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniuerſi ita cenſuerunt*) necui priuato aquam ducere ex riuis publicis liceret: utiq. omnes ii quibus aquae ducendae ius eſſet, datum, ex caſtellis ducerent: animaduerterentque curatores aquarum quibus locis intra extraque urbem apte caſtella priuati facere poſſent, ex quibus aquam ducerent, quam ex caſtello *communem accepiſſent a curatoribus aquarum; necui eorum quibus aqua daretur publica, ius eſſet intra quinquaginta pedes eius caſtelli, ex quo aquã ducerent, laxiorem fiſtulam ſubicere quam quinariam. *Ant. Aug. p. 217, ex Frontino.*

*i. verba fecerunt.

*f. cõmuni.

Quintum ſenatuſconſultum his verbis factum eſt: Quod Q. AElius Tubero, P. Fabius Max. Coss. V. F. de riuis, ſpecubus, fornicibusque Iuliae, Martiae, Appiae, Tepulae, Anionis reficiendis; Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. ut cum ii riui, fornices, quos Aug. Caeſar ſe refecturum impenſa ſua pollicitus ſenatui eſt, reficerentur: ex agris priuatorum terram, limum, lapidem, teſtam, harenam, ligna, ceteraque quibus ad eam rem opus eſſet, unde quaeque earum proxime ſine iniuria priuatorum tolli, ſumi, portari poſſint, uiri boni arbitratu aeſtimata darentur, tollerentur, ſumerentur, exportarentur; & eas res omnes exportandas, earumque rerum reficiendarum cauſa, quotiens opus eſſet, per agros priuatorum, ſine iniuria eorum, itinera, actus, paterent, darentur. *Ant. Aug. p. 217.*

Denique eodem tempore ſenatus cenſuit: Quod Q. AElius Tubero, P. Fabius Max. V. F. aquarum quae in urbem uenirent, itinera occupari monumentis & aedificiis, & arboribus conſeri: Q. F. P. D. E. R. I. C. cum ad reficiendos riuos, ſpecusque, per quae & opera publica corumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros, vtraque ex parte vacuos centenos quinos denos pedes patere; & circa riuos, qui ſub terra eſſent, & ſpecus intra urbem, & extra urbem continentia aedificia, utraque ex parte quinos pedes uacuos relinqui: ita ut neque monumentum in iis locis, neque aedificium poſt hoc tempus ponere, neque conſerere arbores liceret. Siquae nunc eſſent arbores intra id ſpatium, exſtirparentur, praeterquam ſi quae villae continentes, & incluſae aedificiis eſſent. Siquis aduerſus ea commiſerit, in ſingulas res in dena milia damnas eſſet; ex quibus pars dimidia praemium accuſatori daretur cuius opera maxime conuictus eſſet, qui aduerſus hoc S. C. commiſiſſet; pars altera dimidia in aerarium redigeretur; deq. ea re iudicarent cognoſcerentq. curatores aquarum. *Ant. Aug. p. 218.*

*Kaput legis III.

LEX MAMILIA. *K. L. III. Quae colonia hac lege deducta, quodue moinicipium, praefectura, forum, conciliabolum, conſtitutum erit; quei ager intra fineis eorum erit; quei terminei in eo agro ſtatutei erunt, quo in loco terminus non exſtabit, in eo loco is quoius is ager erit, terminum reſtituendum coerato; utei quod recte factum eſſe uolet. Idq. magiſtratus, quei in ea colonia, moinicipio, praefectura, foro, conciliabolo, ioure deicundo praerit, facito utei fiat.

K. L. V. Quei hac lege coloniam deduxſerit, moinicipium, praefecturam, forom, conciliabolum conſtituerit in eo agro quei ager intra fineis eius coloniae, moinicipI, fori, conciliaboli, praefecturae erit, leimites decumanei utei fiant, terminateiq. ſtatuantur, coerato. queiq. fineis ita ſtatuerit, ſei fineis eorum ſunt, dum nei extra agrum colonicum territoriumue fineis ducat; queiq. terminei hac lege ſtatutei erũt, nei quis quem eorum eicito, neiue commoueto ſciens d. m. Sei quis aduerſus ea fecerit, is in terminos ſingolos, quos eiecerit locoue mouerit, ſciens d. m. H. S. XXV in poplicum eorũ quorum intra fineis is ager erit, dare damnas eſto: deq. ea re coeratoris, quei hac lege erit, iouriſdictio reciperatoromq. datio addictio eſto. Quom coerator hac lege non erit, tunc queiquomq. magiſtratus in ea colonia, moinicipio, praefectura, foro, conciliabolo, ioure deicundo praerit, eius magiſtratus de ea re iouriſdictio ioudicisq. datio addictio eſto: inque eam rem is quei hac lege ioudicium dederit, teſtibus poplice duntaxat in res ſingolas, x denontiandi poteſtatem facito, ita utei e. r. p. f. ſu. & ſei is unde ea pequnia petita erit, cõdemnatus erit, eam pequniam ab eo, deue boneis eius, primo quoq. die exſigito: ciuſq. pequniae quod receptum erit, partem dimidiam ei quoius unius opera maxſume is condemnatus erit, partẽ dimidiam in poplicum redigito. Quo ex loco terminus aberit, ſeiquis in eum locum terminum reſtituere uolet, ſine fraude ſua facere liceto; neiue quid quoi is ob eam rem hac lege dare damnas eſto.

K. L. IV. Quei leimites decumanei hac lege deductei erunt; quę foſſę in eo agro erũt, quei ager hac lege datus adſignatus erit, nei quis eos leimites decumanos nei opſepito; neiue quid in ieis immolitum, neiue quid ibei poſitum habeto; neiue eos arato; neiue eas foſſas opturato, neiue quis ſepito, quo minus ſuo itinere aqua ire fluere poſſit. Seiquis aduerſus ea quid fecerit, in res ſingolas, quotienscuomq. fecerit, H. S. IIII coloneis moinicipibuſq. eius in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto; pecuniaeque, quei uolet, hac lege petitio eſto. *Fulu. Vrſ. Not. pag. 30.*

*f. ex S.C.

LEX QVINCTIA. Quicumq. poſt hanc legem rogatam riuos, ſpecus, fornices, fiſtulas, caſtella, tubulos, lacus aquarum publicarum quae ad urbem ducuntur, earumue quam, ſciens dolo malo forauerit, ruperit, forare rumpereue curauerit, peioremue fecerit, quominus ea aqua, earumue qua, in urbẽ Romam ire, cadere, flui, peruenire, duci poſſint, quoue minus in urbe Roma, & in his aedificiis quae urbi continẽtia ſunt, erunt, in hisq. hortis, praediis, locis, quorum hortorum, praediorum, locorum dominis, poſſeſſoribusue aqua data, uel adtributa eſt, uel erit, ut ſaliat, distribuatur, diuidatur, in caſtella, lacus immittatur, is P. R. c milia dare damnas eſto. Ec qui clam quid eorum ita fecerit, id omne ſarcire, reficere, reſtituere, ędificare, ponere, cælare & demoliri damnas eſto, ſine dolo malo. atq. ita omnino, ut quicumq. curator aquarũ eſt, erit, aut ſi curator aquarum non eſt, uel erit, tum is Prętor qui inter ciues & peregrinos ius dicit, multam pignoribus cogito, coerceto; eiq. curatori, aut ſi curator non erit, tum ei Praetori, eo nomine cogere, & coercere, multae dicendae ſiue pignoris capiendi ius poteſtasq. eſto. Siquid eorum ſeruus fecerit, dominus eius cẽtum milia populo det. Siquis circa riuos, ſpecus, fornices, fiſtulas, tubulos, caſtella, lacus aquarum publicarum, qua ad urbem Romam ducuntur, uel ducentur, terminatus ſteterit, nequis eo loco poſt hanc legem rogatam quid opponit, molit, obſepit, figit, ſtatuit, ponit, collocat, arat, ſerit; neue in eum locum quid immittit, praeterquam eorum faciendorum, reponendorum cauſa, praeterquam quod hac lege licebit, oportebit. Qui aduerſus ea quid fecerit & aduerſus ea repſerit, ex iuſſu cauſaq. omnium rerum omnibus eſto damnas, uti eſſet eſſeq. oporteret, ſi is aduerſus hanc legem riuum, ſpecum rupiſſet foraſſetue [*quiq. ſpecum foraſſet rupiſſetue] quominus in eo loco paſcere herbam, fœnum ſecare. ſentes, vepres, caprificos, curatores aquarum, qui nunc ſunt, quiq. erunt. circa fontes, & fontium & murorum curam, riuos, & ſpecus, terminatus, arbores, vites, vepres, ſentes, *ripae, maceriae, ſalicta, harundineta, excidantur, tollantur, effodiantur, *excodicentur, uti quod recte factũ eſſe volet; eoq. nomine iis pignoris captio, multae dictio coercitioq. eſto: idq. iis ſine fraude ſua facere ius poteſtasq. eſto *quominus vites, arbores quae villis, aedificiis, maceriiſue incluſę ſint. maceriae, quas curatores aquarum cauſa cognita, ne demolirentur, dominis permiſerunt, quibus inſcripta inſculptaq. eſſent ipſorum qui permiſiſſent curatorum nomina. hac lege nihil *abrogatur, quominus ex his fontibus, riuis, ſpecubus, fornicibus aquam haurire, ſumere iis quibuſcumq. curatores aquarum permiſerũt, praeterquam rota, calice, machina, liceat; dum neq. puteus, neque foramen nouum fiat; eius hac lege nihilum *rogatio. *Alia etiam lex ab eodem Frontino refertur in haec verba.* Nequis aquam oletato dolo malo, ubi publice ſalit. Si quis oletarit, ſeſtertiorum x milium multa eſto. *Ant. Aug. p. 122.*

*i. al. & pilae.

*i. al. exſtirpentur.

*i. al. rogatum & et m. f.

*i. al. inluſũ

*f. rogatur.

PLEBISCITI SILIANI (*quod duo Silii, Publius & Marcus, tribuni plebis, rogarunt*) *in Feſti fragmentis ex Iunio haec referuntur verba:* Ex ponderibus publicis, quibus hac tempeſtate populus oetier [qui] ſolet uti coaequetur *ſedulum: utei quadrantal uini octoginta pondo ſiet: congius uini, dec c̃ P. ſiet: ſex ſextarii, congius ſiet uini: duodequinquaginta ſextarii, quadrantal ſiet uini: ſextarius aequus aequo cum *librario ſiet: *ſexdequinq. librae in modio ſient. Siquis magiſtratus aduerſus haec d. m. pondera, modioſque, vaſaque publica, modica, minora, maioraue faxit, iuſſitue re fieri, dolumue adduit quod ea fiant, eum quis uolet magiſtratus *multaretur, dum minore *patri familias taxat, liceto: ſiue quis *in ſacrum iudicare uoluerit, liceto. *Ant. Aug. p. 137.*

*1 al. & dolom.

*2 al. vinario.

*3 al ſexdecim que.

*4 multare.

*5 parte.

*im.

SANCTIO. Si quis huiuſce legis ergô aduerſus leges, rogationes, plebisue ſcita, ſenatuſue conſulta fecit, fecerit, ſiue quod eum ex lege, rogatione, plebisue ſcito, S. ve C. facere oportebit, non fecerit, huius legis ergo, id ei ne fraudi eſto, neue quit ob eam rem populo dare debeto, neue cui de ea re actio neue iudicatio eſto, neue quis de ea re apud ſe agi ſinito. *Ant. Aug. p. 125.*

Cic. lib. 3 ad Atticum omnia hæc in sanctione quadam abrogationis legis Clodiæ ita scripta refert: Si quid in hac rogatione scriptum est quod per leges plebisue scita promulgare, abrogare, derogare, obrogare sine fraude sua non liceat, non licuerit; quodue ei qui promulgauit, abrogauit, derogauit, obrogauit, ob eam rem poenae multaeue sit, E.H.L.N.R. (*id est, eius hac lege nihilum rogatur*) *Ant. August. p. 27.*

EXPLICATIO VOCVM QVÆ IN PRISCIS LEGIBVS SCRIPTVra vel vsurpatione a recentioribus discrepant.

Aceras, acerras, turibula.
Acnom, agnum.
Acrom, agrum.
Addeictos, addictus.
Adduit, addiderit.
Adduito, addito.
Adecito, addicito.
Adicito, adiicito.
Adorat lece, agit lege.
AEdilebos, ædibus.
AEstumata, æstimata.
AEuitas, ætas.
Afvirod, ab viro.
Aliquips, aliquis.
Aliuta, aliter.
Alterei, alteri.
Arbofes, arbores.
Arcera, vehiculum arcuatum.
Arcuefit, arguerit.
Aruorfom, aduersum.
Afa, ara.
Aferitor, asseritur.
Afiduo, assiduo, ei qui in censu pro facultatum suarum modulo asses dat.
Asuorfom, aduersum.
Aufom, aurum.
Calim, clam.
Caluitor, decipit. In Gloss. legitur, Calpitur, ἐξαπατᾷ.
Casmen, carmen.
Cenas, genas.
Centileom, gentilium.
Cepet, ceperit.
Clase, classe: e Dorico κλᾶσις.
Coerato, curato.
Comitiatuu, comitiatu.
Compedebos, compedibus.
Conduit, condiderit.
Confefei, confessi.
Coniciũto, cõiuciunto, agunto.
Conlegium, collegium.
Continoeis, continuis.
Contione, concione.
Conubia, connubia.
Crinebos, crimbus.
Cuomque, cumque.
Damnas esto, damnatus esto,
Deicitor, deiicitor. (teneatur.
Deiecundo, dicendo.
Deiueis, diuis.
Demifeis, demissis.
Denontiandi, denuntiandi.
Detoleit, detuleric.
Deuortiom, diuortium.
Dictor, diuulgator, prædicator
Diffenfos, diffissus.
Dingua, lingua.
Dis, diis.
Duelli, belli.
Duit, dederit.
Duplione, dupli datione.
Ead, ea.
Eidem ious, idem ius.
Eicito, eiicito.
Em, eum. En, in.
Encapito, incipito.
Eucomitiato, in comitium ito.
Endo, seu En do, in, cum ablat.
Endo iacito, iniicito.
Endo manos iactio, manus iniectio.
En do ponito, imponito.
Endoteratim, interim.
Endoterdeicito, interdicito.
Endotest to, intestato.
Eleit, eiit. Eleunt, eerunt.
Estod, esto.
Eutera, intra.
Entos, intus.
Excodicentur, vna cũ codice (seu stirpe) suo euellantur.
Exfertor, effertur.
Exicito, eiicito.
Exsequiantor, exsequias peragunto.
Exterectod, exerceto.
Fariator, fari velit, & fidem approbare.
Fafis, faris, seu farris.
Faxsit, fecerit.
Fedettio, Ferettio.
Feminani, fœminam.
Fidios, filius.
Flacitiom, flagitium.
Foenose, fœnore.
Folminis, fulmen. alii malunt Folmin Iouis.
Foiates, furatus.
Foctei, forti, va lo, constanti in obedientia & fide.
Forom sepolcrei, vestibulum sepulcri.
Fortom, furtum.
Fousio'os, furiosus.
Frauded, fraude, mulcta.
Frucem, frugem.
Fuat, fuerit.
Ibei, ibi.
Ieue, igne.
Ieis, iis.
Im, eum.
Impobes, impubes seu impuber
In, cum.
In do testato, intestato.
Indu, seu In du, in, cum accus.
Inprobos, improbus.
Inueito, inuito.
Ipsos, ipse.
Iorgafint, turgarint.
Ioufit, iussit.
Ioufus, iussus.
Irrocanto, irroganto.
Kapital, capitalis, capitale.
Leberom, liberum.
Lece, lege. Lecito, legito.
Leibarier, libari.
Leibertated, libertate.
Leitem, litem.
Lefom, lessum, lugubrem eiulationem.
Leto datus, deletos, occisos.
Lictorebos, lictoribus.
Louci, luci, interdiu.
Luitod, luito.
Maiofe, maiore.
Malont, malunt.
Maxtime, maxime.
Meilitiae, militiæ, in bello.
Minofe, minore.
Mifeit, miserit.
Moinicipium, municipium.
Molieiei, mulieri.
Nancitor, nanciscitur, seu natus fuerit.
Nei, ne: item, ni, nisi.
Nesuo, neruo.
Nifei, nisi.
Noctebos, noctibus.
Nondineis, nundinis.
Nontiom, nuntium.
Nox, nocti.
Noxfia, noxia.
Occafos, occasus, καταδύν.
Occentafit, occentarit.
Occifit, occiderit.
Oefocapio, vfucapio.
Oefortpafit, vsurpauit.
Oetier, vti, χρῆσθαι.
Ofuagolatom, obuagulatum, quantum cum conuitio.
Oitier, vti. Oitile, vtile.
Ole, illic.
Oletaro, olidam facito.
Offos, seu Olos, illos.
Oloe, illi.
Opfepito, obsepito.
Opturato, obturato.
Oranto, agunto.
Ofa, ossa.
Ofocapitor, vfucapitor.
Pacio, pactio, transactio.
Pacit, pagit, pepigerit, transegerit. Pacont, pangunt, seu pepigerint.
Parentalebos, parentalibus.
Paret, pararit.
Particida, qui vel patrem vel sibi parem occidit.
Patrebos, patribus, patriciis.
Pauefit, pauerit.
Paupefem faxsit, pauperiem fecerit.
Pelex, pellex.
Piacolom, piaculum.
Pigneris, pignoris.
Plebed, plebe. Plebei, plebis.
Plufebos, pluribus. Plufeis, plures.
Pluus, plus.
Pobes, pubes, puber.
Poluceto, polluceto, libamina seu ἀπαρχὰς offerto.
Popilei, pupilli.
Poplei, populi.
Poplicom, publicum.
Poplos, populus.
Porpotea, purpurea.
Portom, domum.
Postidea, postea.
Praefetebos, præsentibus. Praefeted, præsente, præsentibus.
Prodicos, prodigus.
Prohibefit, prohibuerit.
Proxsumos, proximus.
Quadruplione, quadrupli datione.
Quei cuomq; seu Quei quomque, quicumque.
Quips, quis.
Quit, quid, aliquid.
Quoi, cui. Quoius, cuius.
Quom, cum, quando.
Quotienscuomque, quotiescumque.
Reciperatorom, receptorum.
Ricinteis, riciniis; vestimento quadrato.
Rocom, regum.
Rupfit, rupserit.
Sanatei, ad sanitatem (vel corporis scilicet vel animi, id est ad obedientiam & fidem) reuerto.
Secetem, segetem.
Secuefint, secuerint.
Secuus, secus.
Se dolo m. sine dolo malo.
Sei, si.
Seierit, sierit, fuerit.
Sepolcreis, sepulcris.
Sestertios, sestertius, duo & semis.
Sibei, sibi.
Sient, sint.
Sincolas, singulas.
Singolei, singuli.
Sobicito, subiicito, substituito.
Sofracia, suffragia.
Sopera, supra.
Superfterebos, superstitibus.
Soprema, suprema, vltima.
Soueis, suis.
Statoleberom, statu liberum.
Stiis, lis.
Strincendam, stringendam.
Subicere, subiicere.
Souetauilia, sacrificium suouetaurilia, taurorq; sieri solitum.
Tagit, tangit, retigerit.
Terminatei, termini.
Tibicinebos, tibicinibus.
Tienom, tignum.
Tolito, tollito.
Torela, tutela.
Toutor, tutor.
Transduit, tradiderit.
Treuirei, treuiri, tres viri.
Tribos, tribus.
Tuod, tuo.
Turbafitur, turbatum fuerit.
Vbei, vbi.
Vecinei, vicini.
Venom darier, venum dari, vendi.
Verberit, verberarit.
Vindicit, vindicarit.
Vinia, vinea.
Virtutis, virtus.
Viueit, viuet, vixerit.
Vnei, vni.
Vociafio, vociario.
Vocafit, vocarit.
Vtei, vti, sicuti.

IN DIONYS-

IN DIONYSII HALICARN. ANTIQVITATES ROMANAS NOTÆ FRID. SYLBVRGII.

PAG. I, versu 1, Inscriptionem agnoscit non modo Eusebius De preparatione Euangelica, pag. 48; & Stephanus Byzantius in Ἀγχίση, Αἴκαλον, Καύδιον, Κωσταντία, Νέπιος, Δάδεννα, Ταρρακίνη, Φρεγεῖνος, & alibi: sed etiam ipse Dionysius in præfatione, dum & nomen suum exprimit, pag. 7, v. 35: & ἀρχαιολογίαν hoc opus appellat, pag. 4, v. 17. V. 37, sententiam hanc iisdem prope verbis extulit Aristot. Rhetor. ad Alexandrum, 2 11, 14, οἱ δὴ λόγοι, οἷσ' ἡδῶν καὶ ἃ ὕστερον εἰσὶν οἷον εἰκόνες.

P. 2, v. 3, πᾶς & ἠναγραφομένας, pro vulgatis ὅσοι & ἀναγραφομένοις, postulat ipse sensus, & agnoscit cũ Veneto codice, Lapi etiam versio; *quæ conscribuntur historiæ.* V. 24, post μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας, sequitur in exemplari hic titulus, Περὶ τῶν παλαιῶν ῥητόρων: itidemq; in Gelenii versione, *De prisci imperitis.* Sed cũ titulum istũ nec Lapi versio agnoscat, nec ab auctore insertum esse verisimilis sit coniectura, ego tollendum censui. V. 40, ἀπὸ τῶν δεξιδόξων accipi potest pro μεταπαίδευτοι δεξιδόξαις, post successores, postquam in eius locum successerunt alii regnorum & prouinciarum administratores. alioqui legendum esset ὑπὸ, & εἰς πολλὰς ἡγεμονίας.

P. 3, v. 8, pro μὲν τὸν Venetus codex habet μέν γε: quod & infra sæpius eadẽ significatione vsurpatur, & apud Pausaniam quoq; aliquoties a me notatum est. V. 28, Claudius Nero 11, & Calpurnius Piso, conss. fuerunt anno ab vrbe condita 747. Sed Dionysii supputatio duobus annis distat a Plinian: quod in Chronologia nostra annotauimus. Glareanus. De Dionysii & Liui dissensione meminit etiam Sigonius Emendationum libro 1, eo capite quod inscribitur, *Mea aduersus Henricum Glareanum in Liuiana annorum summa constituenda opinio defensa.* V. 39, Herodotus lib. 2, vbi de sacerdote Vulcani, qui Sethon Ægyptiis dicitur, verba facit, ἡνικα δὲ ἦν αὐδρῶν, inquit, ἑκατὸν ἐπὶ δεκα. id est, vt Valla vertit, *Tres viri orum progenies, centum sunt anni.* Et ante hæc verba, καὶ τοι τεσσεράκοντα & αὐδρῶν ἡνικα. διωδεκα μὲν ἔτεα: *Nempe trecenta progenies, idem quod decem annorum milia pollent.* S. cundum quam supputationem, 3 3 anni, ac quatuor menses, in vnam ætatem venirent. Quare si hæc est septima ætas, ducenti anni iam elapsi sunt, & hæc septima viuitur ætas. Qui numerus mihi suspectus est: quippe qui vt minimum a secundo bello Punico censetur. Sed lectoris iudicio hęc relinquimus, paulo post eadem de re plura dicturi. Hæc Glareanus. tu vide etiam quæ infra notabuntur ad 120, 47. V. 46, Venetus codex pro γεάφω habet participium γεάφων.

P. 4, v. 16, Ven. cod. singulariter habet ἰωά. V. 26, idem Ven. cod. habet πίχλω ἄδικον. sed πίχλω probat etiam Lapi versio; *casu quodam & fato iniusto.* V. 32, haud scio an hic notet Hieronymum Cardianum & Timæum Siculum, qui multa in Pyrrhi Epirotæ gratiam scripsere parum vere, vt tum Pausanias in Atticis testatur, 1 3, 9: tum Dionysius ipse innuit infra, 6, 24: & 5, 28.

P. 5, v. 6, Ven. cod. κάδεις. sed κάδεσσι eadem signif. repetitur etiam pag. seq. v. 30. V. 10, idem Ven. cod. ἠθροιωμένων: minus congruenter. nostra lectio repetitur infra, 83, 36. V. 21, Lapum quoq; in suo codice habuisse οὐδὲ, satis declarat versio. sed cum eam lectionem non ferat sequentia, Gelenium nostrum sequi placuit, & pro οὐδὲ reponere οἱ δὲ. Camerarius retento οὐδὲ, post σύμπαντες claudit periodum; & mox inter οἱ & ἕωθεν interiicit coniunctionem δὲ. V. 37, αὐέγραψα pro vulg. ὠέγραψα repositũ ex Ven. cod. Seq. v. idem cod. Ven. cum præpos. habet, ἐκ κατ' οὐδὲν δεξιδόξους. sed nostra ellipsis vsitatior est, & infra repetitur 56, 4. V. 41, Ven. cod. Κίκκιος. sed Κίκκιος non a Lapi tantum versione agnoscitur, verum infra etiã repetitur aliquoties. Seq. v. idem Ven. cod. habet Φοινικικαῖς: quod essi infra quoq; repetitur, 126, 33: tamen vulg. lectionem mutare nolui, quoniam & ipsa paulo post, 7, 11, repetitur; & ad Latinam vocem *Punicus* proxime accedit. V. 44, αὐέγραψα hic quoque pro vulg. ὠέγραψα repositum ex Ven. cod. vt paulo ante v. 37.

P. 6, v. 4, Ven. cod. πυχεῖν: & mox, ἠθροιωμένων. V. 7, idem Ven. cod. ἐπαμένους. V. 9, pro φιλοπαιώτατον Lapus legit φιλοπονώτατον, *laboriosissimum*: non absurde. V. 18, αἷ ferri potest, si e sequentibus subaudiatur infin. verbum ὑποδοῦναι. alioqui legendum fuerit οἷς, vel ὅσοι, vt pag. præced. v. 4. V. 20, Ven. cod. δεξιείας ἐν ταύτῃ. Ex eodem codice seq. v. inserta est inclusa ὑπὸ. V. 32, idem cod. pro δηθεῖν habet ἀναγκαῖον: vt seq. pag. v. 4. Inclusa εἰς, quæ mox sequitur, addita est ex eodem Ven. cod. V. 34, hic rursus Plinianam supputationem duobus sequitur annis, vt paulo ante admonuimus. Ceterũ quod hic subiungit, *ac deinde tempus illud omne, quod est anni duo et viginti, usq; ad hoc, Roma commoratus*, videri poterat legendum *quatuor & viginti.* nam sex sunt Olympiades ab centesima octogesima septima olympiade ad centesimam nonagesimã tertiam, de qua paulo ante mentionem fecit. Verum id leuiculũ est, & multas accipit excusationes. Hæc Glareanus; cuius annotationi posteriori occasionem præbuit, quod Lapus in sua versione omiserat participium μασούσης. vertit enim, *centesima octogesima septima Olympiade*; quum in Græco sit, ἑβδόμης καὶ ὀγδοηκοστῆς & ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος μεούσης: id est, *quum dimidia pars 187 olympiadis* (biennii scil.) *esset elapsa*: seu, *olympiadis 187 anno secundo.* V. 43, Ven. cod. pro αἷ habet ὅσα: & mox Ῥωμαίων, genetio casu. Gelenii versio ibidem duplicem præpositionem exprimit, πρὸς αὐτοὺς & πρὸ αὐτῶν. Lapus parum belle vertit; *alia vero ex historiis cuncta rum sumens, quicumq; laudatissimi Romanorũ scripsere.* V. 45, cum Ἀγλαὶ fœmininam terminationem habeat, malim Ἀγλαΐα, vel Ἀγλαΐτης: quemadmodum Verrius Flaccus (initio libelli qui conscriptus est De origine gentis Romanæ) Antiatem se quam Antiam dicere maluit. vel perispomenas scribendũ Ἀγλαᾶ, vt Νομᾶ, & similia. infra tamen hoc ipso accentu repetitur idem nomen, 86, 36. Ibidem si Δικίνιος malis, vno ι, quoniam Horatius correpta secunda canit, *Rectius viues Licini*, per me licet. Æliorum vero Gellioq; (inquit Glareanus) præter alios meminit etiã Cicero De claris oratoribus. Calpurnios puto Pisones, vt ex sequentibus certum est. Hæc ille.

P.7, v.1, Ven.cod. habet γεαφῶς pro γενογεαφίας. V.4, inclusa, addita sunt ex eodem Ven.cod. V.11, Camer. legit Φοινικικοῦ: itidem que supra, 4,15, τοῖς Φοινικικοῖς πολέμοις: quam scripturam non modo vetus codex illic habet, & vulgati libri repetunt infra, 126, 33: sed etymologia quoque confirmat: quia Carthaginenses vt a Phœnicibus ortum duxere, ita & ipsi Φοίνικες appellantur. verum quum in sequentibus etiam Φοινικὸς aliquoties vsurpetur, & ad Latinã vocem *Punicus* quam proxime accedat, a vulg. scriptura discedere nolui. V.11, pro vulg. ὀγδοηκοστῆς, quod Gelenius quoque secutus erat, reposui εἰκοστῆς, cum Lapo, Camerario, Xylandro, atque ipso Eusebio. eandemq; lectionem probat etiam Glareanus hoc scholio: Polybius (inquit) lib. 1 ait Romanos primum mare ingressos Olympiade centesima vicesima nona. Rursus igitur hæc Dionysii supputatio duob. annis discrepat a Polybio & Plinio, vt iam bis diximus. Hæc Glar. V.19, ἑκάστης pro vulg. ἕκαστος repositum ex Ven.cod. V.22, Ven.cod. ὀχ ὁπῖον. V.25, ὡς agnoscit etiam Lapi versio. si quis tamen οἴας malit, per me liberum erit. Seq.v. Ven.cod. πεφαμιεπυσάμενοι. Ἀτθίδων vero quos auctores intelligat, incertum est. Philochoro Atthidis libros tribuit Eusebius in Chronico: & Pherecydem Atheniensem περὶ τῆς Ἀττικῆς δραχμολογίας edidisse libros decem, Αὐτόχθονας inscriptos, auctor est Suidas. itidemque Pausanias Phocicis 3 23, 15, Androtionis Ἀτθίδα συγγραφὼ citat. ipse vero Dionysius infra 50, 24, Phanodemi Ἀττικὼ δραχμολογίαν allegat. V.32, Ven.cod. οἰχηΐσμασιν: sicut Lapus quoque vertit; *in historicis certaminibus*. V.36, in exemplari post δρόμεια ἡ ἐνθάδε, legitur hic titulus, Ἀρχὴ τῆς ἱστορίας: *Initium historiæ*: quem ego cum Lapo prætermisi, nec ab auctore, sed ab alio quopiam insertum existimo. V. 46, Ven.cod πειπόρνω.

P.8, v.3, pro Αἴσις, quod mox repetitur v. 10, Strabo & Ptolemæus habent Αἶσις, penultima diphthongo. Sic Virg. Æn. 11, *Tum Lirim Pagasimq; super*. V.5, pro Ἀπηνῶν, quod infra etiam legitur 11, 34; apud Strabonem inuenies Ἀπήνιον, 256: itidemque nominandi casu Ἀπήνια ὄρη apud eundem Strab. & Ptolemæum: nec non apud hunc ipsum auctorem nostrum infra, 182, 46. Dionysius Alexandrinus in sua Periegesi vocat Ἀπήνια: quod agnoscit etiam Stephanus Byzantius. V.9, Φῶκις per ω scripsi cum eodem Stephano: & scripturam eam requirit Latina nominis etymologia: quam Strabo quoque luculenter his verbis exprimit, p.42, πὰ ἡ Ὀστα ἐστὶν ὀδόντων τῆς Ῥώμης: & clarius infra Dionysius noster 183, 30. V.10, pro Μητῶνα apud Stephanum Byz. est Μέτωπρα, cum gentili Μετωπρᾶιος, ex Dionysii decimosexto. V.14, pro αὐτῶς auctor aliud videtur scripsisse: incertum an συγχρᾶς cum ea sane lectione facit quod Plin. refert lib.3, cap.5, de antiquo Latio; *Colonis sæpe mutatis tenuere alii alis temporibus; Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli*. Venetus cod. habet δηὰ τῶς αὐτῶς. nec multo aliter Lapus vertit; *permanserunt q, in eis sedibus, nondum obscurati aliis, sed isdem homines ipsi appellati nominibus*. Verum ea lectio videtur parum consentanea. V.19, Sitres ætates in singulos centenarios coniecerimus, vt ex Herodoto paulo ante ostendimus: deinde si Roma quadringentis triginta duobus annis rebus Iliacis posterior est, vt ipse auctor postea dicturus est, legendũ videtur hoc in loco non *sexdecim ætatibus*, sed *tredecim*. alioqui ex hac supputatione *ætas* apud Dionysium haberet annos 27. quod haud scio num quisquam ita seruarit. Certe ab initio Pompilii, ita vt Herodotus vsurpat ætatem hic noster auctor. Hæc Glareanus: tu vide etiã quę infra ad illum ipsum locum notabuntur, 120, 47. V.28, articulus τῶ abest a Ven.cod. V.30, Ven.cod. λαβόντες. V.34, Ven.cod. πειθαί. sed τείπα agnoscit etiam Lapi versio; *tertiaq; a terra complectũtur Alpes*. V.37, Lapi versio habet πεζονομεῖς: ex quo suspicari licet duplicẽ in codicib. scripturam exstare, πεζονόμους & πεζονομοῦς: quod posterius ad θυαίας proxime accedit. V.43, Ven.cod. Ἀβορρῖνια: perperam, vt satis declarant sequentia. In eodem pro seq. τοὺ legitur αὐτός: non absurde. V.45, Henr Stephanus (lib.2, schediasmate 3) annotat se inter ceteras emendationes sui codicis margini post paternam editionem ex cõiectura adscriptas, pro hoc quoq; δὴ λέγω reperisse Λελέγων. quam scripturam hoc confirmat argumento. nam vt Dionysius hoc loco Λέλεγας appellatos tradit τοὺ αὐτόχθονας καὶ μιγάδας, καὶ μυθεύεται γὰρ βεβαίως ὡς πατρίδα κατοικοῦντας, ita Eustathius apud Homerum Λέλεγας nominatos scribit δηὰ τὸ συλλέγειν εἶναι ἢ μιγάδας, seu δηὰ τὸ ἐκ πολλῶν συλλεγῶσι ἐθνῶν. Similiter idem Eust. ex Strabone refert, ὅτι Λελέγων λαὸς πολύτιμος συγκατεμιχθῆναι Κίλιξι, καὶ συμμένειν δι' ὁμοιοδοξίαν, quippe qui perinde vt Cilices essent ληστρικοί. & idem Strabo lib. 13, testatur cos ἅμα τῆς Καρᾳ στρατευομένοις, καταμεμιχθῆναι εἰς ὅλον τὴν Ἑλλάδα. Attamen Ven. quoq; codex habet δὴ λέγω: vt etiam Lapus vertit; *Sequeretur itaq, secundum hos, nihil differre Aboriginũ gentem ab eis quos ita vocabant prisci*. Porro vt hic Aborigines quibusdam dicti videntur quasi abertrigines, ita in Origine gentis Romanæ iisdem prope verbis legimus: *Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines; post, mutata vna littera, altera ademptæ, Aborigines cognominatos*. Ad Lelegũ vero etymologiam referri possunt quæ ibidẽ de eisdem citantur ex Sallustio: *Cumq, his Aborigines, genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio, liberũ atq, solutum*.

P.9, v.7, Ven.cod. τῶ Ῥωμαϊκῶν: non male. V.20, ιῶ additum ex eodem cod. Ven. & infra repetitur 49, 16, 19: 77, 34. V.23, Vt sub oculos veniat hæc genealogia, quã non aliud magis lectoris sæpe turbat animum, in hunc ordinem digessimus:

Ægeus	Phoroneus	
Lycaon	Niobe ——	Iupiter
Deianira	Pelasgus	
Lycaon alter		
OEnotrus.		

Hic clare apparet quomodo OEnotrus quintus sit ab Ægeo ac Phoroneo. Hæc Glareanus, cum Lapo scribens *Ægeus* pro *Æzeus*: de quo nomine plura dicentur paulo post. V.27, Apollodorus Lycaoni patrem quidem eundẽ tribuit quem Dionysius, Pelasgũ scilicet; sed matrem Melibœam; secundũ alios, Cyllenen nympham. Ceterum quod subiicitur, (inquit Glar.) *decẽ & septem ætatib. ante Troiam obsessam*, rursus cõuincit, ætatem lõge pauciores habere annos apud Dionysium quã apud Herod. ni codices fallant. De OEnotri vero in Italiã migratione meminit etiã Pausanias in Arcad. 238, 14. V.42, Ven.cod. εἰς ϐεϐάσας, sed ὑϐεϐάσας agnoscit etiã Lapi versio; *populũ suũ deportãs*.

P.10, v.8, & οἰκήσεως retineri potest, & οἰκίσεως pro eodem reponi. V.12, de Æzeis nihil vspiam reperi. quare suspicari liceat pro Αἰζεῖδι & Αἰζεῖοι scribendum esse Ἀζῶ & Ἀζῶς: vel Dorico more, Ἀζὼ & Ἀζῶς. nam Pausanias & Stephanus Byz. tradunt Azanem fuisse Arcadis ex Eratone nympha filium, & regionem illi a patre assignatam, nominatam fuisse Azaniam, subditosq; Azanes. V.31, παλαιοπόροις pro vulg. παλαιοπόροις agnoscit cum Ven. codice, Lapi quoque versio; *conditores antiquissimos*. V.34, legendũ vel Ξειοφαέος, vel Ξειοφαέου: Ionice vtrumque: sed illud, per tri syllaborum; hoc, per isosyllaborum more. V.38, inclusa ὁν, addita est ex Ven.cod. V.23, Ἰταλίνης pro vulg. Ἰταλῆς repositum ex eodem cod. Ven. V.45, idem Ven.cod. habet χόμειον, omissa præpositione πρός. V.46, τῶ Ἀθλωαῖον agnoscit etiam Lapi versio: sed Gelenius maluit τὸ Ἀθλωαῖον. ferri vtraque lectio potest: cum itidem Suidas hunc Pherecydem Atheniensem fuisse tradat, ac decem libros scripsisse περὶ τῆς Ἀττικῆς δραχμολογίας.

P.11, v.1, ὧδε infra quoque sic vsurpatur, 20, 25: & in verso ordine, 22, 31. V.13, posterior hic Pherecydis locus erat mancus in vulg. ed. cuius expletio debetur Venetæ & Romanæ bibliothecæ, atq; adeo lectionem istam probant quæ supra narrãtur, 9, 40. V.10, πε addita ex Ven.cod. Seq.v. γόνος pro vulg. γόνων repositum ex eodem cod. Ven. V.15, Κρητικὸν agnoscit etiam Lapi versio; *Pelasgam quidẽ nationem & Cretensem*. V.22, Camer. pro vulg. ἔπειτ' ὡς repositum ἔπειτ' ἄ. ego cum Ven. cod. malui ἔπειτ' ὦ. posses etiam legere ἔπειτ' ὅσίω. Porro vt mox sequitur, Aborigines dictos videri ἀπὸ τῆς ἐν πᾶς ὄρεσιν οἰκήσεως, sic in lib. De origine gentis Romanæ legitur; *Quidã tradunt terris diluuio coopertis, passim multos diuersarũ regionũ in montibus, ad quos confugerant, constitisse: ex quibus quosdam sedem querentes, peruectos in Italiam, Aborigines appellatos; Græca scilicet appellatione, a cacuminibus montium; quæ illi* ὄρη *vocant*. Sed aliæ etiam duæ nominis rationes expositæ supra, 3, 15, 42. V.24, quos Dionysius hic ἀβοριγῖνας vocat, eos Plutarchus in πολιτικοῖς παραγγέλμασι nominat ἀβοριγῖνας: eodemq; modo Aristoph. in Vespis. Sic tertiã Athenienses πόλιν, quam idem Plutarchus & scholiastes Aristophanis πόλιν appellant, Suidas nominat πεδιαδοῖς. Idem παρηγλῆς Dionysii & Plutarchi, vocat παρήγλης. Ven.cod. perperã habet παρηγλής. V.33, Ven.cod. οἰκοφθορηθέσας: melius. Seq.v. idem V.cod habet Ἀπιρνίον: de qua scriptura supra quoq; dictum est, ad 8, 5. V.35, cognomen hic præpositum est, vt cum alibi sæpe, tum supra, 3, 31, Πόσειον Κελευτέρνιον. legitimus appellationis ordo iuxta Romanum morem est, *Marcus Terentius Varro*. Nota etiam βάρρων per β hic scribi; cum alibi, & quidem sæpius, scribatur per υ. qd' scripturæ genus probãt quæ ipse auctor infra tradit (16, 26) de Æolico digammate, seu v consonãte. Præterea vt hic citantur Varronis Ἀρχαιολογίαι, ita etiam apud Nonium Varronis Scenicæ origines; item Aborigines, περὶ ἀνθρώπων φύσεως, & libri De antiquitate humana. V.41, Nomina illa quam bene habeant, certo scire non potui. neq; enim ea sunt apud posteriores. Reuolui etiam quosdam ex professo veteratractantes: sed mirum silentium est de his omnibus. quod tamen mirum videri non debet. nam & Dionysii tempore hæc prisca erant; & nos etiã commentariũ non scribimus. Hæc Glareanus: quibus addam quæ mihi licuit inuestigare. Pro Τελεῦλα ergo legit apud Ptolemæum Τελεῦνα, apud Straboné Τρηβέσα, apud Plin. *Trebula*, cum gentili Trebulani, quo modo etiã Fuluius Vrsinus testatur in veterib. inscriptionibus legi Trebulam, & Trebulanos Mutucanos. Pro Οὐεϐόλα vero, cum in Vaticano codice sit Συεϐόλα, vt testatur idẽ Vrsinus, haud leuis coniectura est, veriorem lectionẽ esse Συεσσόλα, *Suessula*. Plinius sane lib. 3, c.5, Suessulanos & Trebulanos in Falerno agro collocat. Quin etiam cum idem Plinius aliquanto ante dicat, *haud procul adspectante monte Vesuuio*, suspicari aliquis possit, Vesuuium ibi a Plinio nominari Dionysii nostri Ceraunios montes. in Italia enim nullos mõtes Ceraunios agnoscit Plinius. Pro Σύνα quoq; vel (vt Ven.cod. habet) Σύνα, auctor fortasse scriplit Σοανία. Ptolemæus certe Συαίαν agnoscit, & Plinius Suanenses; vterq; prope Saturninos. Forsan etiam Μηφύλα, vel (vt idem Venetus habet) Μιφύλα, est Plinii Medullia. is enim loco iã citato, prisca Latii oppida recensens, *Crustumerium*, inquit, *Amerioli, Medullia, Corniculũ, Saturnia, vbi nunc Roma est*. & Μεδυλλείας ac Μεδυλλίνων crebra in sequentib. mẽtio est, at Meuaniã & Meuanienses idẽ Plin. l.3, c.14, Vmbriętribuit: & mentio eiusdẽ oppidi etiã apud Statiũ li.3 Syluarũ; vbi canit, - *nec si vacuet Meuania valles*.

P.12, v.2, nota hic Μηφύλης, quum pag. præced. v. 44, dicat τῆς Τεϐόλας, & infra lib.6, τῆς Κορεόλας. quomodo etiam Diodorus Siculus dicit πολὺ τῆς Ὑϐλας, & ἐκ Γέλας. atq; adeo Stephanus Byzantius disserte adnotat, a Γέλα genitiuum esse Γέλας: Γέλης vero vsurpari ab Ionibus. Sequens Ὀρκίνιον fortsan est Strabonis & Ptolemæi Κορκίνιον. quodli Μηφύλα esset Plinii Meuania, Ὀρκίνιον esset eiusdem Vrbinum: nã vt Meuanienses, ita etiã Vrbinates in Vmbria collocat. V.5, pro πάφοι Ven.cod. habet πάφρον qd' agnoscit etiã Lapi versio; *& fossæ quædã veteris magnificẽtiæ*. V.9, pro Ἰκείας Lapus legit Ἰκίας, Gelenius Σικελίας. verũ fortasse Σικελίας: quia Strabo Valeriam viã a Tiburte deducit, & in ea Latinas vrbes ponit Valeriã, Carseolos, Albam. De monte Coreto vel (vt Gelenius cũ Lapo scribit) Corito, nihil inuenio. Pro Κορεῦλα Ven.cod. habet Κέρσυλα. Plinius lib.3, vt Meuaniẽses & Vrbinates, ita etiã Carsulanos in Vmbria collocat: Carseolanos vero idẽ Æquiculanis tribuit, in quarta Italiæ regione. De Ilã insula nihil meminit Plinius: illud, non procul a Bruttio litore, at Batinũ longius, in quinta Italiæ regione. V.18, Μαπλιώνη vulg. Μαλιώνη (quod Lapi etiam versio habet) e Vaticano codice reponere libuit, q. terminationẽ habet paulo magis cõsentaneam. V.22, Ven.cod. ἐπὶ δρυός: parum conuenienter. V.25, in Lapi versione est; *Græci δρυοκολάπτου vocant, siue δρυοκολάπτου*, quorũ posterius quũ Glareano suspectũ sit, pro eo maulit δενδροκολάπτου, vel cũ Erasmo Roterodamo ἑρποκολάπτου. V.28, vide infra 113, 4. V.36, pro Κοτυλία Ven.cod. habet Κοτυλιανοί. Latini leui mutatione Cutiliam & Cutilienses dicunt.

P.13, v.5, post ὑδάτων ὑδάτων in exemplari sequitur hic titulus, Δευτέρα ἕδρα Ἀϐοριγίνων οἰκήσεις, *Secunda Aboriginum sedes*. cum ego cum Lapo velut adulterinum prætermisi. V.17, si eundem verborum modũ velimus, vt syntactice leges exigunt, pro ἐξώνη, καὶ reponendum fuerit ἐξωνέγκαι. eo enim modo præcedit κάδοιν, & sequitur ὀδηγήσας. Similis historia de Samnitib. narratur a Strab. lib. quinto extremo, p.272. V.43, aut tollendus articulus τῆς, aut distinctio transponenda post κῆπος, priori lectioni patrocinãtur q̃ infra legũtur, 21, 5: 34, 8. V.46, Antemnas, Tellenen, Ficolẽses, & Corniculũ oppidũ agnoscit etiã Plinius:

at de Corniculis (siue Corniculanis) montibus nullam facit mentionem. Ficuleatum meminit Varro lib. 5 De lingua Latina: & via Ficulēsis, cui post Nomentanæ fuerit nomen, mentio est apud Liu. lib. 3. Sed quemadmodum hic Φικαλνέοις legimus, ita Sigonius apud Liuium maulit *Ficulnensi*. Apud Plinium quoq; ista est scripturæ diuersitas. nam bis apud cū *Ficolenses* inuenio, lib. 3, c. 5 & 12; & semel *Ficulnea*, cap. 5. quanquā ibi quidam codices non Ficulneam habent, sed Ficanam.

P. 14, v. 1, pro Σικελιὼν Geleniusin sua versione posuerat *Siculetum*. Lapus vertit; *pars quadam vrbis, Siculiensis vocatur*. Infra, initio lib. 2, 77, 16, dicit, ἐνοῖς καὶ πόπων ἔνα ὀνόματα Σικελικὰ λεγόμενα.

P. 15, v. 1, forsan rectius Κελάσσ. nam Criasum quintum Argiuorum regem agnoscit Eusebii Chronicon. V. 13, Σπῖνα Plinius vocat Spineticum ostium, & vrbem Spinam: Strabo quoq; vrbem Σπῖνεν, & cites Σπινάτας; Stephanus Σπινάτας, vt Βεμβινάτας. Idem Steph. Σπῖνον fluuium memorat. V. 36, pro πολισμάλια Lapus diuise legit πόλιν μαλίαν, vt indicat versio: *vrbemq; Vmbrorum quandam Matiam ceperunt*. ego, etsi Matinos & Marcolanos in secunda Italiē regione ponit Pliniuslib. 3, c. 11: tamen a vulg. lectione non puto discedendum. V. 45, pro περιδινηκείλω legit Turnebus Aduersl. lib. 20, cap. vltimo, περιδινηκείλω: sicut videlicet supra, 13, 1, de hac ipsa insula dicit idem Dionysius noster, δινοῦσα αὐτὴν ἄλλοτε κατ' ἄλλους ὥσπερ τὸ πνεῦμα. sed vtraque scriptura retineri potest. nam vt Theophrast. in Problem. collect. dicit τὰ ὠμὰ ὠὰ ὑ περιδινεῖται, 36 1, 7: ita Cassius (350, 12) ζωμοδεδοιγμένον τοῦ βολβοῦ τὸ κοιλύλλον. atq; adeo apud Alex. Aphrod. 327, 22, vbi vulg. ed. habent τὸ ἐπιφέρον περιδινεῖται πάντα, vet. cod. scribit περιδοῖνται πάντη.

P. 16, v. 2, pro Μέμμος, quod Lapus etiam habet, maulit Glareanus Μύμμος, seu Μόμμος: vt intelligatur de L. Mummio, qui ob Corinthi euersionem & deuictos Achæos Achaici cognomen inuenit. Sed quid si verius sit Μάλλος, *Manlius*? Manlii mathematici meminit Plinius lib. 36, c. 10. V. 5, malim Σαπῶνα: vt supra 10, 10, ἑωσφόρον Ἰτάλιαν. V. 8, Κρονίδη agnoscit etiam Stephanus in Ἀδωνεῦσαι, & Lactantius De falsa relig. lib. 1. at Macrob. Saturn. lib. 1, c. 7, legit ἕδη. Libet ipsa Macrobii verba hic referre; quia Dionysii locum & confirmant & illustrant. *Nec illam* (inquit) *caussam quæ Saturnalibus assignatur ignoro, quod Pelasgi, sicut Varro memorat, quum sedibus suis pulsi, diuersis terrarum petissent, confluxerunt plerq; Dodonam; & incerti quibus adhærerent locis, eiusmodi accepere responsum. Acceptaq; sorte, quum Latium post errores plurimos appulissent, in lacu Cutiliensium natam insulam deprehenderunt. amplissimus enim cæspes, siue ille cōtines limites, seu palmis fuit, coacta compage, virgultis & arboribus in silua licentiam comptus, tactibus per omne mare fluctibus vagabatur: ut fides ex hoc etiam Delo facta sit, quæ cessa montibus, vasta campis, tamen per maria migrabat. Hoc igitur miraculo deprehensō, has sibi sedes prædictas esse dudicerunt: vastatisq; Siciliensibus incolis, occupauere regionem, decima prædæ secundum responsum Apollini consecrata, erectis Diti sacello, & Saturno ara, cuius festum Saturnalia nominauerunt. Cumque diu humanis capitibus Ditem, & virorum victimis Saturnum placare se crederent, propter oraculū in quo erat, Καὶ νῦν ἔτι καὶ τοῦ παρὲ πέμπτῃ φάσκα: Herculem ferunt post ea cum Geryonis pecore per Italiam reuertentem suasisse illorum posteris, vt faustis sacrificiis infausta mutarent, inferentes Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem arte simulata; & aras Saturnias non mactando viros, sed accensis luminibus excolentes: quia non solum virum, sed & lumina φῶτα significant. Inde mos per Saturnalia missitandis cereis cepit.* V. 21, Dionysii opinio, Veliam scilicet antiqua consuetudine dictā pro Helia, sicut Γελένη pro Ἐλένη, confirmari potest etiā Plinii loco non absimili, qui lib. 3, c. 16, *Dein* (inquit) *Volane, quod ante Olane vocabatur*. cademq; Æolici digammatis vsurpatio euidēter perspicitur etiam in vulgaribus quibusdam & quotidiano vsu tritis vocabulis. nā vt *Velia* ex Ἔλια factū, sic *Vesta* & *Vesper* ex Ἑστία & ἕσπερος: & vt *Volane* ex *Olane*, sic *Vis, Ver, Vestis, Vinum*, e Græcis ἴς, ἦρ, ἐσθὴς, οἶνος. Vnde etiam manifestum est, quod Glareanus & Erasmus tradiderunt, Æolicum digamma eundem apud Græcos habuisse sonum quem apud Latinos v consonās, & apud nos Germanos W. V. 42, pro Καιρηπαυὶς apud Strab. legimus Καιρεπαυὶς per ε in secunda syllaba: apud Steph. Byz. vtroq; modo. Priorem scripturā per υ confirmat hic Virgilii versus Æn. 10, *Qui Cæretе domo, qui sint Menionis in aruis*. De Καῖρε autē ex Καίρε transnominato vide Strabonem & Stephanum. Sequentia oppida, Pisas, Saturniam, Alsium, agnoscit etiam Plinius. At pro Φασκένον apud eundem Plinium est *Fescennia*. A Falerio (quod Strabo etiam, Ptolemæus & Stephanus Byz. agnoscunt) apud eundem sunt *Falerienses*.

P. 17, v. 19, exēplar habet Αὐρωνίσσις: quod agnoscit etiam Lapi versio; *Abronissos*. Sed Αὐρόγκοις, siue Auruncos, Italiæ incolas, memorant præter Plinium etiam Glossaria: & vt Dionysius infra, lib. 6, narrat Seruilium de Auruncis obtinuisse victoriam, ita Liu. lib. 2, Auruncos ab eodem fusos refert. eosdemque Auruncos e Capitolinis etiam fragmentis citat Sigonius. V. 28, pro Ποπιλίας Lapus habet Πομπιλίας, idemq; sequitur Glareanus. apud Ptolemæum legitur Φόρος Ποπίλιος, nō sine mendo, vt arbitror. Forum Popilii agnoscit Plinius in octaua Italiæ regione, lib. 3, c. 15: & forsan pro *Foropopilienses* apud eundem Plinium cap. 5, eiusdem libri, legendum est *Foropopilienses*.

P. 18, v. 4, pro ἱερωμένης legendum est ἱερωμένης, vel ἱερεκευομένης. V. 8, pro Αὐσονίων paulo post dicit Λύσονιον, v. 13. V. 21, φρεατῶν agnoscit etiam Lapi versio; *exactos ab Oenotricis Vmbricisq;* (sic enim habet, non *Opicisq;*) *exercitibus*. Sed vereor ne reposito Σικελοὶ pro φρεατῶν, sic legendus sit locus; βιαιοθέντας ὑπό τε Οἰνωτρῶν καὶ Ὀπικῶν, Σικελὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀυσονίας ποιησαμένοις. & in versione Latina; *tantum dicit Siculos ab Oenotris & Opicis vi exactos esse, creatoque coloniæ duce Siculo, emigrasse*. id sane colligi potest ex eiusdem Antiochi loco qui supra citatur, 10, 41. V. 37, locus hic citatur ab Eusebio De præpar. Euang. lib. 4, c. 17: iisdem propemodum verbis. Diuersitates quæ sunt alicuius momenti, paucis adnotabo. V. 43, pro ἐπλήρω, Euseb. habet compos. ἐξεπλήρω.

P. 19, v. 35, pro δεκαπεύτεος, Euseb. habet δεκαπόσεος. quod etsi æque vsitatum est, tamen nostrum retineri potest, quia infra quoque, 33, 8, legimus δεκαπόσος χρηματ^ς. V. 39, ἐπανεστάσης habet Eusebii quoque editio, & repetitur seq. pag. v. 6. at tamen ferme asseuerare ausim Dionysium scripsisse ἀπανεστάσης, *emigrationes, secessiones*: vt Lapus quoq; vertit. V. 40, pro ἀπελαυνομένας Lapus habet ἀπελαυνομένων: non absurde. Mox verbum ἐξελείφθη legitur etiam apud Euseb. sed interpretes videtur maluisse ἐξελείφθη, ab ἐκλείπω.

V. 43, pro πρῶτοι Euseb. habet πρῶτον: & mox, οὗτοι παῖτες μετεστέντες ἐξ Ἰπελίας. V. 47, pro ὅσα ἔτη, Eus. habet ἐπὶ ἔτη. sed nostra lectio Eusebianæ postponenda non est, præsertim cum infra repetatur, 25, 27.

P. 20, v. 3, δῃλαδόντων agnoscit etiam Lapi versio; *& occultas seditiones veriti*. alioqui existimarit aliquis legendum esse δῃλαχόντων. V. 6, ἐπανεστάσης legitur etiam pag. præced. v. 39. sed procul dubio verius vtrobiq; est ἀπανεστάσης, *secessiones*, vt Lapus quoque vertit: & ἀπανίστασθαι in hac emigrandi significatione supra vsurpatum aliquoties. V. 8, τὰ πολέμια pro τὰ πολεμικά, in sequentibus vsurpatur plus quinquagies. V. 24, Thucyd. locus exstat lib. 4, pag. 156, vbi pro istis, αἱ οἰκοῦσιν αὖθρωπι δίγλωσσοι, plenius legitur, αἱ οἰκοῦσαι ξυμμίκτοις ἔθνεσι βαρβάρων δίγλωσσοι: & mox, καὶ πρὸς Χαλκιδικὸν ἔτι βεκχῷ, πρὸς τὸ πολ. & rursum in fine loci, Τυρσηνῶν οἰκησαί τῶν. V. 37, pro ἐπὶ rectius forsan legemus ὑπό. nisi forte significet *sub eo regnāte*. cuiusmodi ambiguitas est etiam pag. 22, v. 22: & supra, 18, 1. Achaiæ vero appellationem Pausanias non tam late in Achaicis extendit, 20 5, 20. Sed videtur hic Dionysius Romanum loquendi morem sequutus: de quo idem Pausan. 222, 18, μεταλαδοῦ δ' ἀχ' Ἑλλάδος, ἀλλ' Ἀχαΐας ἡγεμόνα οἱ Ῥωμαῖοι· διὸ καὶ ἐγράφοντο Ἕλληνες δι' Ἀχαιῶν πόσα τοῦ Ἑλληνικοῦ πρεσβευσάντων. alia Achaia est de qua supra, 14, 30. ea discriminis caussa solet appellari superior; Peloponnesiaca vero, inferior.

P. 21, v. 3, de Κόθωρνία nihil inuenio: Lapus & Gelenius pro ea substituerunt Cortonam ex Ptolemæo & Plinio: quorum ille Κόρτωνα, hic Cortonenses memorat, vterq; in mediterraneis Tuscorum oppidis. Liuius lib. 6, Cortuosam & Contenebram Etruscorum oppida vi capta diruta q; narrat. Stephanus tres memorat Κρότωνας, & inter has Tyrrheniæ metropolin, de qua hic sermo est. V. 5, in exemp. post ἔνυχον distinctio est: quasi ἔνυχον hic positū sit pro compositō ἐνένυχον: sicut apud Paus. 18, 26, σφᾶς πεδελοῦντες (vel πεδελαβόντες) τὴν πολεμίων ὁπόσοις φύγοιεν. nanciscendi videlicet significatione. sed nostra lectio simplicior est, & ἔνυχον ἔχοντες periphrastice pro ἔχον vsurpatur etiā alibi. Idem paulo diuersis verbis narratur supra, 13, 43. V. 20, in Μηονία & Μηῶνες Ionismum vel e vernaculo idiomate, vel ex Ionico aliquo scriptore, Herodoto aliove, retinuit. Communis lingua Μαιονία & Μαιονίαν dicit. V. 20, de Μαῖνς pro vulg. Μάσνης reposito, dicetur paulo post. V. 25, γηθῶς pro vulg. γηθοῦν repositum ex interpretibus. Gelenius enim Latine vertit *Terrigenæ*; Lapus autem retinuit Græcum *Gegenis*. Venetus cod. in trib. a nostro discrepat. primum enim pro Συκάπερα Τύλλα habet vnam vocem θρεύλλα. deinde Ἀλίλω sine aspiratione scribit. tertio pro Ἀσίλω habet Ἀσίλω. nec multo diuersam lectionem habuit Lapi codex; vt versio eius indicat; *Cotyi vero ducenti Alicen filiam Thrassyli Gegenis filii, duos fuisse filios, Asic & Atym*. V. 28, Ven. cod. καθεκαλεῖν, pro καταπαλεῖν. Lapus vertit *suscepisse*. sed conuenientius *accepisse*. V. 32, Vatic. cod. habet Μαίνεω: vulg. libri Μάσνεω: itidemque paulo ante, v. 22, Μάσνλω. quam posteriorem lectionem agnoscit etiam Lapi versio. ego Herodoti editiones sequi malui, apud quem hic locus exstat lib. 1, pag. 25: præsertim cum & Strabo lib. 7, 344, Μαίλω vsitatissimum in Phrygia virilis sexus nomen fuisse confirmet. Μαίνω autem Ionice flexum vt Γύγιω, & infra Λίνεικω (38, 46) & similia. In eodem Herodoti testimonio post ἔνυχον desideratur coniunctio ὡς, & verbum γένοντο post ἑκούσιος. Periphrastice quoque, Ἄτυος παῖδες οἱ περὶ Τυρρῆνον, dictum pro Ἄτυος παῖς ὁ Τυρρῆνος. quod Geleniusnon videtur animaduertisse. V. 42, pro τῷ μὲ, & τῷ δὲ, opinor rectius legi posse τὸν μὲ, & τὸν δὲ, s. κλήρους.

P. 22, v. 22, ἐπ' ἐκείνων ferri potest: vt sub illorum imperio hæc mutatio facta intelligatur; sicut paulo post, v. 33, ἐπὶ τούτῳ βασιλεύοντος. si quis tamen ἀπ' ἐκείνων malit cum Gelenio, non magnopere refragabor. aliis sane multis in locis ἐπὶ pro ἀπὸ manifeste posita est: nescio auctoris ne voluntate, an librariorum incuria. V. 24, pro Τορύβῳ Lapi codex habuit Τορήβῳ, vt indicat versio. Eadem scriptura est apud Annium Viterbiensem in Myrsili libello de bello Pelasgico, cap. 4: vbi & ipse tradit a geminis Atyis filiis, Lydo & Torebo, Lydos & Torebos in Asia populos esse denominatos, in nullo penitus differētes nisi quadam prolatione, & quidem parua, vt Dores & Atticos. Apud Stephanum Byz. hæc gemino ρ scribuntur. Τόρρηβος, (inquit) πόλις Λυδίας, ἀπὸ Τορρήβου τοῦ Ἄτυος· τὸ ἐθνικὸν, Τορρήβιος· καὶ θηλυκὸν, Τορρηβίς. V. 34, de Spinete seu Spino fluuio, & ostio Spinetico, dictum supra, ad 15, 13. Ἰονίῳ vero mox legendum esse, non Ἰωνικῷ, vt in exemplari est, perspicitur non tantum ex eiusdem pag. 15 v. 93 sed etiam ex pagina 9, v. 21 & 36. Seq. ver. ναῦς νῆες Ionice dictum est pro ναῦς, vt supra, 15, 9.

P. 23, v. 3, barbaris hoc tum aliis accidisse, tum Persis & Parthis, adnotarat in suo codice Cuiacius. V. 18, Herodoti locus exstat lib. 1, pag. 13. sed ibi pro Κρηστωνῆται & οὐρὶ δόμοις, legitur Κρηστωνῆται & οὐδεμοῖσι: necnon articulus οἱ præpositus est nominatiuis Κρηστωνῆται & Πελασγοί. Ad οὐδεμοῖσι sane quod attinet, rectius illud est procul dubio quam οὐρὶ δόμοις. Sed Κρηστωνῆται Glareanus improbat; itideq; pro Κρηστῶνα legendum existimat Κρότωνα, quum Herodotus loco iam citato scribit, Πελασγῶν τῶν ἄνω Τυρσηνῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκούντων. Κρότωνα certe Dionysius constanter hanc Italiæ vrbem vocat, itidemq; alii: & Κρηστῶν siue Κρηστώνη ciuitas est Thraciæ cū apud alios, tum apud ipsum met Herodotum.

P. 24, v. 11, post ἀπαφέστερον subaudiendum est Τύσκους: qd' per τ legitur etiā apud Strabonē, Ptolemæū, alios: ac belle huc quadrant Strabonis verba, 242, οἱ Τυρρηνοὶ πρὸς τοῖς Ῥωμαίοις Ὑβρῆσκοι καὶ Τύσκοι προσαγορεύονται: & hæc Plinii, lib. 3, c. 5, de Etruria loquentis; *Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, a quorum rege, Tyrrheni; mox a sacrifico ritu lingua Græcorum Thusci* (vel potius Θυσκοὶ) *sunt cognominati*. Ibidē Θυσκοῖς habet etiā Lapus: alioqui malim syncopatū Θυσκοῦς: quippe quod ad Tuscorum appellationem accedit propius: præsertim quum per eandem syncopen apud Græcos Θυσπολία legatur pro Θυσσπολία siue Θυσπολία, & apud Latinos thus, factum ex Θύος. quinimmo in hoc ipso *thus* quidam aspirationē detrahunt, vt Tuscus sine aspiratione scribi in tabulis Capitolinis & veteribus libris testatur Sigonius. Dicuntur autem θυσκοὶ siue Θυσκοὶ, vel a victimarum & suffimentorum incensione, a θύος & καίω: vel a victimarum & suffimentorum inter sacrificandum rimatione ac consideratione, a θύος & κοέω quod est νοέω. Simili modo Αἰθροσκόοις olim accuratiore vocabulo nominatos fuisse Etruscos, non aspernanda est Iani Parrhasii coniectura. nam aeria quoq; templa fuerunt ab Etruscorum auguribus obseruata. V. 14 pro *Rasena*, Annius Viterb. legit *Razenuus*: & ab eo Razenuos Berosoduci Tyrrhenos, affeuerat. Forsan & Rauenna nomen ab his Rasenis siue Razennis accepit; licet apud Strabonem quidam a Thessa-

lis conditam hanc vrbem velint. V.17, si διεδείξαμεν malis, ita scilicet vt Latini *designare facinus*, per me licet. V.33, Καρμέντα est etiam apud Plutarch. in vita Romuli, & in Romanis quæstionibus: sed apud Virgilium & Ouid. *Carmentis*: itidemque in lib. De origine gentis Romanæ. V.42, pro Ἄρεος supra bis habuimus Ἄρεως, per ω: more Attico.

P.25, v.7, rectius κατὰ πόλιν. V.11, vt Arcadicum Palantion pag. præced. v.28, vno λ scribitur, ita hic Romanum Παλλάντιον, & Euandri filius Πάλας. infra tamen, 31,7, gemino λ τῇ Παλλαντίῳ. quam posteriorem scripturam agnoscit Pausanias in Arcad. 273,17: vbi hanc ipsam historiam attingit. χρόνῳ δ' ὕστερον (inquit) μετέπεσε τὸ ὄνομα, ὀλιγαρέστερον γραμμάτων, τὸ π λ, καὶ τὸ ν. itidemque Eustath. apud Dionys. geographum pag. 49, tradit, a Pallante Euandri filio denominatũ Παλλάντειον λόφον, atque inde regales domos a Romanis vocari Παλάτια, καθ' ὑφαίρεσιν ἀμαθοῦλον, τοῦ π λ @ τοῦ ν. Inuenitur & tertia scriptura, Παλλάτιον, penultima diphthõgo. nam vt Virg. dicit, Æn. 7, *posuere in montibus vrbem Pallantis proaui de nomine Pallanteum*: sic in Origine gentis Romanæ legimus; *edificatis domicilis in eo monte, quem primo tum illi a Pallante Pall. nomine, postea nos Palatium diximus.* V.18, pro Δαῶας infra scribitur Λαῶνας, 34,45. quæ diuersitas est etiam in Lapi versione. nam & ipsa Dynam hic habet, at infra Lauinam. V.19, δῆτα manifeste hic posita est pro δὴ: incertum ab ipsone auctore, an a librariis. V.31, vt hic Αὐσονίῳ scribitur per ω, sic Αὐενίων apud Steph. Byzantium, pro Auenione vrbe Gallicana. V.33, pro δὴ τότων aptius legi videtur δὴ τούτων. nam δὴ in ἐκεῖ vertere, parum huc facit.

P.26, v.10, in exemplari est, τῇ Ἀθλωῖ Πάλαντι: errore manifesto. nostrã lectionem, τῷ Ἀθλωῖ Πάλαντι, agnoscit vterque interpres, & requirit ipsa sententia. Seq. v. τίως positum pro relatiuo ἕως, ut infra, 30,15: more Ionico. Pro ὅταν vero Lapus legit ἕως οὗ: *donec (inquit) in cœlum ascenderet.* Sed ὅταν retinere non video quid vetet. V.11, vt hic ἰκφυγίοις θυσίας memorat Dionysius, ita *Sobrius vicus* Romæ dictus fuit, quod in eo Mercurio non vino sed lacte supplicari soleret, teste Festo. V.30, Λυδοὶ fortasse sunt instrumenta musica a Lydis inuenta; a quibus ludos quoque denominasse Romanos, constans est auctorum sententia. at λυγοὶ Hesychio sunt ὀχήματα ἐν οἷς τὰ κοπτόμενα ἐμβάλλεται, σριβλωτήρια ὄργανα. Camerarius legit αὐλοί: non absurde. V.44, pro παραστησάμενοι δ' παραγματείας ἀφιθίωσαν, paulo post clarius dicit, ἄφεσιν τῆς σρατείας αἰτησάμενοι. V.47, in exemplari est, ὃς εἰ ἰαῦ: ordine parum consentaneo.

P.27, v.19, pro Εὔξεινος Lapus habet Ennius: nõ absurde, meo quidem iudicio. Latinum enim, non Græcum poetam citari, indicant sequentia, καὶ ἄλλοι ἕνες ἀπ' Ἰταλικῶν μυθογράφων V.32, Saturniam oppidum, & Saturninos ciues memorat Plinius: Saturnii autem collis mentio fit etiam in sequentibus, 30, 19. V.41, de Italo ex eodem Antiocho Syracusano supra citatus locus, 10,38. V.46, pro Ναπηνὸν legit Glareanus Νεπσίνα: quod a Νέπτλος formari, ὥσπερ τὸ τ εἰς σ, testantur Suid. & Stephanus Byzantius. Verum Nepet (ita enim Plinius vocat, Ptolemæus Νέπτα) paulo interius a litore est remotum, vt cum e geographorum descriptione tum e Mercatoris tabulis videre licet. Quare tutius est hanc scripturam retinere, vel cum Strabone scribere Ναπῆνον. Verba Strabonis, quia Dionysii locũ illustrant, adscribam: ἔπ σ' ὀλίθ. μὴς ματαῖῳ δυοῖν κόλπων, τὸ π Ἰσπωνιάτης, (ὃν' Ἀνέχος Ναπῆνον ἔρηκε) καὶ τὸ Σκυλλήκιον. Hæc ille lib. 6, p. 283; ex quibus cognoscis, Napetinum sinum cum Hipponiate eundem esse. Idem Strabo Σκυλλήνον sinum Dionysii, vocat Σκυλλίκιον: oppidum ipsum Σκυλλήνον, suo tempore Σκυλάκιον appellatum fuisse tradens, lib. 6, p. 290. Σκυλλίον vno λ scriptum etiam apud Diodor. 332: apud Plinium vero gemino, *Scylletium*, lib. 3, cap. 10.

P.28, v.31, pro δῆλος si aduerbium δῆλως malis, per me licet. V.37, pro nomin. μία γῆ, structurę lex videtur postulare accus. μίαν γῆν.

P.29, v.25, nisi βοτανὴν nominandi casu legas, structura non constabit: & relatiuum ἣ in sequentibus postpositum, obscuritatis aliquid parit. alioqui legendum esset, ἣ ἄπερ ὅσα θέρος τέμνεται.

P.30, v.4, Lapus inuerso lectionis ordine Κρόνον Græcis, Χρόνον Latinis tribuit. Sed quid si Κρόνον in prio re, Σάτορνον in posteriore membro scripsisse Dionysium nostrum dicamus? ad saturitatis certe appellationem alludit verbale πληρωτὴς in præcedentibus. quamquam Κρόνον quoq; ὡθεῖ τὸ κορεννύειν dictum volunt Græcorum nonnulli; & Saturnum Latini, veluti saturum annis. V.6, Ven. cod. ὁπόπερος, aduerb. V.13, locus hic ab Eusebio citatur, De præpar. Euangel. lib. 4, c. 17; e quo scripturæ diuersitatem deinceps indicabimus. V.16, pro ἑσπερίων Euseb. habet compos. παρεσπερίων: & mox εὐθροφοιοῦσιν. sed αἰθροφόνος vera est lectio. pertinet enim hoc adiectium ad præcedens substantiuum θυσίας: & simplex structuræ ordo, soluto hyperbato, hic est; λέγουσι δ' @ πᾶς αἰθροφόνος θυσίας ὀλοπελεῖν τῇ Κρόνῳ ἐις ἀνθρώποις. V. 20, pro ἀζομένων Euseb. habet ἀμαζομένων. καθαλίζειν eadem signif. legitur apud Lucian. & Pausan. itidemq; infra 46, 11, Æneas porcam cum suis porculis πῆς πᾶσι ἀνάζεν θυσίς. Mox pro ἐν legitur apud Euseb. ἐ: & seq. v. δέοις inseritur ante ἐνθμιον. Eodem v.21, pro πλεσηκόσι Euseb. habet ἠλεσήκει, referens ad Herculem quod Dionysius de priscis Romanis prædicat. Idem mox habet ἀπεμεισεμ. per ει, non per ῃ. V.24, pro ἐρρίπτουν Euseb. habet commune ἔρριπτον: & mox Attice τῷ Τιβέρεως, pro communi Τιβέρεος: item ἐμβαθήσεν pro ἐκβαθῆν: quæ exigui sunt momenti. V.29, pro ἔθνεσι idem Euseb. habet πάθεσι: significanter. & mox post μάχης ἐκεῖ inserit ἔτι. V.32, pro ἰδοῖς Euseb. habet εἴδεις, per ει: quæ scriptura cum alibi legitur, tum apud Suid. in ει: atque adeo infra etiam aliquoties repetitur. Idem Euseb. proparoxytonos habet δεχομένδα: & mox ἱρεῖα pro ἱερά. V.37, pro μορφαῖς idem Eus. habet εἰς μορφλῶ: & mox Attice Τιβέριος, vt paulo ante. Infra quoque Atticum Τιβέριος frequenter vsurpatur; in his tamen prioribus libris commune Τιβέρεος constanter retinetur. V.40, Oscilla ista cur Romani Ἀργεῖοις vocarint, docet Plutarch. in Quæstion. Roman. pag. 485: ubi hanc ἱρὰν γέφυραν nominat ξυλίνην γέφυραν: Latini sublicium pontem vocant. De sacris his vide quem paulo supra, ad 16,8, ex Macrobio citaui locum.

P.31, v.26, διαρπάσαι pro distineri vsurpatur etiam infra, 37,9: & 73,44. si quis tamen διαπτόμενος malit, fruatur suo iudicio. V.35, & ἐνεγκεῖν retineri potest, & ἐνεγκεῖν pro eo substitui. V.37, in participio κακουργῶν paronomastice alludere videtur ad etymon τῆς Κάκου; denominatum innuens ἀπὸ τῆς κακουργημάτων.

P.32, v.9, δῆλ ξενία retineri potest, vt mox δῆλ φιλία. si quis tamen δῆλ ξένια malit, non obstabo. V.23, in exemplari est ἐπάσαν: errore manifesto. V.39, Pinarios ex euentu ὡδὲ τὰ πάντα denominatos fuisse, clarius indicat Plutarch. in Quæst. Rom. 497, his verbis;

bis; ὅτι τοῦ ἱερῶν αἱ ἀεὶ τὴν Καρμέντα ὑστέρησαν, ὑστέρησε δὲ καὶ τὸ Πεναείων γένος. ὅθεν εἰργόμενοι δ' θοίνης ἐπομένων τῇ δίκῃ, Πεναέοι προσηγορεύθησαν. V. 42, si transposito articulo malis, τῆς ὁμίλου παρυείας ἕνεκα, non magnopere refragabor.

P.33, v.2, quoniam in his Dionysii reliquiis nulla hac de re fit mentio, ex Origine gentis Romanæ locum huc pertinentem adscribam: *Cum ergo Recaranus siue Hercules patri Inuentori aram Maximam consecrasset, duos ex Italia, quos eadem sacra certo ritu administranda edoceret, adsciuit; Potitium & Pinariũ. Sed eorum Potitio, qui prior venerat, ad comedenda exta admisso, Pinarius, eo quod tardius venisset, posterig; eius, submoti: vnde hodieq; seruatur: nemini patricio Pinariæ gentis in eis sacris vesci licet: eosq; alio vocabulo prius appellatos nonnulli volunt: post vero Pinarios dictos ἀπὸ τῆς πείνης, quod videlicet ieiuni, ac per hoc esurientes, ab eiusmodi sacrificiis discedant. isq; mos permansit vsq; Appium Claudiũ censorem, vt Potitiis sacra facientibus, vescentibusq; de eo bone quẽ immolauerant, postquam inde nihil reliquissent, Pinarii deinde admitterentur. Verum postea App. Claudius accepta pecunia Potitios illexit, vt administrationem sacrorum Herculis, seruos publicos edocerent, nec non etiã mulieres admitterent. Quo facto aiunt intra dies triginta omnẽ familiam Potitiorum, quæ prior in sacris habebatur, exstinctam; atq; ita sacra penes Pinarios resedisse, eosq; tam religione quam etiam pietate edoctos, mysteria eiusmodi fideliter custodisse.* V.22, vsitatius λοιωμένη. V.34, v.7, Æschyli locus hic citatur etiam a Strabone lib. 4, 199, in historia de Campo saxoso: vbi, μ εὖ οἶδα legitur σάφ' οἶδα. Ibidẽ præter hos tres versus leguntur alii sex: pro quibus hic reponam ex Hygini Astronomico poetico quę perbelle huc faciũt. *Æschylus autẽ* (inquit) *in fabula quæ inscribitur* Προμηθεὺς λυόμενος, ὀνόματι *ait esse Herculem non cum draconem sed cum Ligurib. depugnante. dicit enim quo tempore Hercules a Geryone boues abduxerit, iter fecisse per Ligurum fines: quos conatos ab eo pecus abducere, manus contulisse, & cõplures eorum sagittis confixisse. sed postquam Herculem tela defecerint, multitudine barbarorũ & inopia armorũ defessum, se ingeniculasse, multis iam vulneribus acceptis: Iouem autem misertum filii, curasse vt circa eum magna lapidũ copia esset. quibus se Herculem defendisse, & hostes fugasse. itaq; Iouem similitudinem pugnantis inter sidera constituisse.* V.28, pro ἕτερα supra in loco non absimili legitur ἕκατον, 15,43. V.32, vulg. ex. habent Πωσέας: itidemq; Lapi versio. sed Τρῶας legendum esse cum Gelenio & Glareano, manifestum est tum ex præcedentib. 27,8; tum ex sequentib. 49,22. V.45, pro Λαῶνα supra habuimus Δαῶαν, 25,18. quam diuersitatem apud interpretes etiã esse ibidẽ adnotaui. Alia Λαῶνα (seu Λαύνα) est a qua Lauinium accepit nomen, 48,17.

P.35, v.16, syntaxeos ratio pro ἢ postulat ἤ, & in periodi fine ἔχει vel ἔχουσα τυχεῖν, aut hi nominatiui in accusatiuos sunt mutandi. V.17, Πομπηΐαν vocat quam Latini *Pompeios*. Strabo Πομπαίας habet, li. 6, p. 269; vbi post Neapolis mentionem subiicit, ἐχόμενον δ' ἐστὶν Ἡρακλεῖον: & mox, Ὄσκοι δ' ἔχουσι καὶ τοῦτο, @ ἡ ἐπόξης Πομπαίαν. Sic Plin. lib. 3, cap. 5, *Litore autẽ hoc Neapolis, Chalcidensium & ipsa, Parthenope a tumulo Sirenis appellata: Herculanium, Pompeii: haud procul aspectante monte Vesuuio.* vbi *Herculanium* Plinius & Strabo Ἡρακλεῖον appellat oppidum quod hic apud Dionysiũ Hercules ἐπώνυμον αὐτῷ condidisse dicitur. Apud Liuiũ in fine libri 10 legitur *Herculaneum*. V.28, magis proprie dixisset σραπείας. nam Ammonius & Eustathius tradunt σραπείαν expeditionem dici, σραπεὰν vero exercitũ. sed crebro tamen confundi discrimen testantur iidem. V.36, nota Λωρεντὸν per ω, non hic tantum, & in sequentib. aliquoties, sed etiã apud Steph. Byzantiũ. apud Strab. vero Λαύρεντον, 252. V.38, pro ἐμβόλαι (qd' supra etiam habuimus, 8,6) passim apud Ptolemæũ legitur ὀκβόλαι, quum significat ostium per quod se fluuius ex alueo suo in mare exonerat. Ferri utraq; scriptura potest. nam ἐκβόλαι dicuntur ratione continentis, e qua fit motus: ἐμβόλαι vero, ratione maris, in quod fit impetus. cum qua posteriore scriptura facit hoc in Epitome Strab. εἰς ἣ αὐτοῦ ἐμβαθήσειν λίμνῃ, de Permesso & Olmeo fl.

P.36, v.3, pro ἑκκαίδεκα Lapi versio habet *decem & septem*. nostri codicis numerus repetitur infra initio libri 2,77,44. Diuersitatem hanc annotauit etiam Glareanus, dubitans vtra scriptura sit verior. V. 14, διεφθόνται agnoscit etiam Lapus, qui vertit, *ob inuidiam tacitus est.* forsan quia Græci Troianis, eorumque posteris Romanis, veluti barbaris, parum bene voluerunt. Camerarius mauult διεφώνηται, seu διαπεφώνηται, *discrepanter expositus est.*

P.37, v.16, εἴ τι πλεῖον ἀξίωμα ἔῃ, mendosam habere scripturam videtur, vel certe structuram insolentem. simplicior est, εἴ τι πλεῖον ἀξίωμα ἔχει: & εἴ τι πλείου ἀξίωμα ἔῃ: item, εἴ τι πλεῖον ἀξίωμα ἔῃ. at πλεῖον ἀξίωμα ἔῃ, elliptico pro πλεῖον ἔῃ καὶ τὸ ἀξίωμα, raro vsurpari existimo. V.29, pro αὐτὴ rectius legeris αὕτη.

P.38, v.6, in exemplari est Σκαμανδρίων. & hic Gelenius quoque verterat; *cum ad eum venissent Scamandrii.* sed singulariter legendum esse Σκαμανδρίν, manifestum est ex Homero, qui Il ζ, v. 402, canit, Hectorem filium suũ appellasse Scamandrium, ceteros vero ciues Astyanactem. atq; ita Lapus quoq; vertit; *adueniente ad eum Scamandrio ceterisq; Hecloridis.* Ad historiam hanc pertinet quod Eusebii Chronicon tradit, XVIII post Troiam captã anno, Hectoris filios Ilium recepisse, expulsis Antenoris posteris; Heleno eis subsidium ferente. V.7, ἀφαμένων pro vulg. ἀφιγμένων repositum ex interpretum & ipsius sententiæ consensu. V.15, Pallene hæc suspecta est Glareano. sed Πελλήνη in Thracia agnoscit etiam Steph. Byzantius, eamq; dicit esse χειρόνησον Φλεγραῖον, Phlegram olim dictam. V.33, κρανοῖς dicit pro κραυνοδλήνου. sic enim Anchises de se apud Virg. Æn. 2, *ex quo me diuûm pater atq; hominum rex Fulminis afflauit ventis & contigit igni.*

P.39, v.16, pro priore Καπύας opinor Dionysium scripsisse Καφύας seu Καφυάς: vt sensus sit, Arcadiæ oppidum quod posterioribus seculis Καφυαὶ nominarunt, a primis conditoribus, Ænea & Troianis, dictum fuisse Καπυαὶ, voce a Capy Troiano deflexa. quo pertinent hæc Stephani, Καφύα, πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Κάπυος τοῦ παῖς Ἀγχίσου. (Sed affert tamen idem Steph. & aliam nominis rationem, quam Pausanias sequitur, Caphyas Dorica consuetudine dictas a Cepheo Alei filio, Arcadiæ principe) Nisi forte Arcadico & Dorico more id oppidũ Καφύαι dicitur; Ionico autem & communi, Καπύαι: quoniam apud Strab. quoque lib. 3, p. 704, legimus, οἱ δὲ, πρὸς Μαντίνειαν τὴν Ἀρκαδίας κτίσαι Καπύας, ἀπὸ Κάπυος θείου, τίνεται τῆς πολίσματα. V. 8, pro Ἀείδω Lapus habet *Arietho*: sicut apud Hyginum quoq; in Poetico astronomico citatur Arietius Tegeates historiarum scriptor. sed neutrũ nomen mẽdo carere mihi quidem videtur.

Verior scriptura fortassis est ἀείδω vel ἀρείδω, a contracto nominatiuo Ἀείδης, sicut Πειείδης. Alius est Ἀρηΐθεος Κορωνίης apud Pausaniam 2 4 5, 37: alius ité Aristus Salaminius apud Strabonem & Athenęum. V. 2 3, in exemplari est ἐλεγίω, penultima monophthongo: quæ scriptura non est vsitata. V.41, ab Αἰνεία (Æneæ auspiciis in Thracia ædificato oppido) Stephanus tria citat gentilia, Αἰνειάτης, Αἰνιάδης, & Αἰνειάς: quemadmodum ex Liuio quoque Turnebus citat Æneatas. In Origine gentis Romanæ non Ænea legitur, sed Ænus: *Ac primum Thraciam appulsum, Ænum ex suo nomine condidisse.*

P. 40, v. 3, pro Ἀνίς Lapus habet *Ænea*, Αἰνείας: perperam, vt infra prolixius docebitur, ad 48, 18. Ibidem mox ante ὦδε deest aduerb. ὅπε, ἕως, vel simile. V. 11, Κιναίθιον istud Strabo lib. 8, p. 415, prope Tænarum ponit, his verbis, Λακωνικῇ τῇ κθ' Κιναίθιον ⓣ Τάναρον. At Κιώαθα oppidum est Arcadiæ mediterraneum, apud eundem Strabonem, Pausaniam, Stephanum, Plinium, alios. V. 33, Διορύκτε nomen vtetque interpres appellatiue reddidit *perfossum*: Gelenius tamen nominis rationem plenius expressit. Plinius Græcũ retinere maluit; cuius verba pulchre hunc locum enarrant: quamobrem ea hîc adscribam. Sic igitur ille, lib. 4, cap. 1, *Egressos sinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadium litus, promontorium Leucates: dein sinus, ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarũ abscisa a continenti, ac reddita ventorum flatu congeriẽ harenæ accumulantium; qui locus vocatur διόρυκτος, stadiorum longitudine trium. oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum.* Locum hunc annotarat etiam Glareanus. De Leucade ipsa vide & Strab. lib. 10, p. 516. V. 37, pro Δεξάμενοῦ in exemplari est δεξάμενος. ego sequutus sum interpretes & cod. Vaticanum. Stephanus, (εἰ ὁ τὰ ἐθνικὰ γεγράφας, Dexamenum hunc facit Μεσόλης πόλεως, Ambraciæ partem Δεξαμενὰς ab eo denominatam scribens. Apud eundem in Ἀμβρακία, Ambrax memoratur filius Thesproti, Laocoontis nepos. & Apollodoro, lib. 2, Ἡρακλῆς εἰς Ὤλενον παρὰ Δεξάμενον ἦλθε, κἀκεῖ κατῴκει. Iam Δεξαμενός scripsi oxytonos, vt Τισαμενός, & similia; ad differentiam appellatiui. apud Steph. tamen & Apollod. legitur Δεξάμενος, eodem cum appellatiuo accentu.

P. 41, v. 10, ἀσαφιστέραν istam ὁμωνυμίαν portus ab Anchise olim denominati, putat Glareanus esse Κασσιόπειον: quem portum Ptolemęus 207 proxime post Buthrotum Italiam versus collocat. Steph. & Strabo Κασσιόπειον vocant. V. 18, ex σόλω Lapus fecit proprium nomen; *permanserunt in Solo.* quæ lectio cum præcedentibus & sequentibus Dionysii verbis pugnat, vt etiam Glareanus viderat. vulgata scriptura confidenter potest retineri, donec afferatur sincerior. V. 27, pro ἐῤῥίπτε rectius fortasse legeris ἐλέγετο. innuunt hoc Ptolemæi verba, 149, Ἰαπυγία ἄκρα, ἡ καὶ Σολμῶνη. Salentini promuntorii, & Salentini agri meminit etiam Plinius. V. 28, apud neminem auctorem memini hoc in loco *Minerua promontorium*, aut *Veneris portum* positum. nisi quis, quæ lib. 6 Strabo de Iliacæ Palladis imagine refert, ad rem facere contendat. Nam in Picentinis Athenæũ huc non pertinet: quippe Æneas fretum nondũ transierat. Glareanus. V. 33, infra ὑποπλεόμενοι, aoristus, 44, 7. V. 44, Lapus habet *Cranisum.* sed nostrum Κεραστὸν agnoscit etiam Suid. & Steph.

P. 42, v. 12 & 22, Λιλίβαιον τῆς Τροίας mentio est etiam apud Strabonem: & Λιλύβαιον Siciliæ, siue retracto accentu Λίλυβαιον, habent eiusdem exemplaria; itidemq; Λιλυβαῖα ὕδατα, & Λιλυβαίων ἐμπορεῖον. At Stephanus Byz. Λιλυβαίοις, per αι, in Thesprotia ponit; Ἐγεσαίοις per ε, in Sicilia: illos, ab Ægesto duce; hos, ab Egesto Troiano denominatos. quo modo apud Thucyd. quoque constanter legimus Ἔγεστα & Ἐγεσταῖος: & apud Plin. lib. 31, c. 6, *in Egesta Siciliæ.* atque inde Segestam & Segestanos postea factos esse, satis arguũt hæc Ciceronis in Verrem; *Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, quod ab Ænea fugiente a Troia, atq; in hac loca veniente, conditum esse demonstrant.* Virgilius vrbem Acestam, conditorem Acesten appellat, historiam istam fere iisdem cum Dionysio verbis attingens in oratione Nautæ, lib. 5:

Est tibi Dardanius diuina stirpis Acestes.
Hunc cape consiliis socium, & coniunge volentem:
Huic trade amissis superant qui nauibus, & quos
Pertesum magni incepti rerumq; tuarum est,
Longæuosq; senes, ac fessis æquore matres:
Et quidquid tecum inualidũ metuensq; periclis est,
Deige, & his habeant terris sine mœnia fessi.
Vrbem appellabunt permisso nomine Acestam.

V. 34, hîc *Elymi* ita ponit quasi montis nomen intelligi velit. fortasse autem *Erycis* pro eo legendum. nam Elymorum vrbes Eryx & Egesta, inquit Thucydides libro sexto ab initio. & hoc ipsum Eryx mõtis etiam nomen est. V. 41, πρεσθῦν mutandum esse in πρεσθύχην, verisimilis est coniectura.

P. 43, v. 1, Leucasiam insulam Plinius lib. 3, c. 7, appellatam refert a Sirene ibi sepulta. itidemq; Strabo initio libri 6. Sed apud Strabonem Λευκωσία scriptum, per ω; idque non eo tantum loco, sed etiam lib. 2, p. 124: quod annotarat & Glareanus. V. 6, pro duabus istis vocibus, καὶ δόπιν χεῖ, vel tribus, (vt Ven. cod. habet) καὶ δὸπὶ τύχη, annotat Henricus Stephanus in sui codicis margine repositum esse Καίπτη, ex coniectura; de qua dubitari non posse, quũ istud promuntorium a nuttice Æneæ nomen hoc accepisse tradat Dionysius, sicut & Virgilius in primis libri septimi versibus. Eadem Glareani fuit coniectura; quum Epitychis nomen apud alios non reperiatur. Est autem sita Caieta inter Tarracinam ac Formias, vt idem Gl. annotauit. Libellus De origine gentis Romanæ, Caietæ portui aliam etiam nominis rationem tribuit, ex Casare ac Sempronio, nimirum διὸ τῆ καίειν, quod Troianę matres tedio longi nauigii, classem ibidem incenderint. priorem vero, ab Æneæ nuttice ibi sepulta, affert ex Volcatio & Acilio Pisone. V. 7, pro κθ' ζώπε, rectius forsan scribemus κθ' ζώπε, *itidem vt præcedentibus.* V. 11, de Λωρεντῷ supra, ad 35, 36. V. 24, Homeri locus exstat Il. υ: idemque discutitur etiam a Strab. lib. 13, p. 704; quod Glar. quoque adnotarat. V. 35, Cuiacius maluit, ἐκ ἀδικωτέρων ἰών: sine interrogatione. V. 37, rectius indicatiue, παρέπη. V. 40, malim facta transpos. ἢν δὲ πφανεῖς μὲ πάς τ.

P. 44, v. 5, Πθηλίδη pro vulg. πλαύη reposui ex Lapo: quoniam ea lectio consentit cum iis quæ supra narrantur 39, 37. Seq. v. pro θυγατέρα vterque interpres legit pluraliter θυγατέρας, *filias.* recte: quoniam Agathyllus quoque supra, 39, 24, restatur eum duas gnatas in Arcadiæ Neso elocasse, Codonen & Anthemonen. Pausanias tradit Æneam patrem in Arcadia sepelisse in loco ab eodem denominato, 247, 16. V. 19, de Λωρεντῷ dictum supra ad 35, 36. V. 41, de mensis absumptis meminit etiam Virg. Æn. 7: *Heu, etiam mensas consumimus, inquit Iulus.* vbi ἰπέλα vocat adorea liba & crusta. V. 46, κεθλῷ legit etiam Lapus, & vertit *tugurio.* ego, quum nulla alia huius vsurpationis afferantur exempla, opinabar legi posse κεθλῷ, *prope.* Plenius de his Erythris, siue de ἐρυθρᾷ Μαρπήσσῃ, Pausanias in Phocicis, 3 2 7, 3 4.

P. 45, v. 3 6, nota λυκῶν οἴκησιν dici ἔνθα λυπηρὸν εἰς καὶ βίον πείθοιτο, vt paulo ante loquitur, v. 2 6.

P. 46, v. 5, pro ὁποτέρῳ malim aduerb. ὁποτέρως. V. 8, ἑτέραν legendum esse pro vulg. ἑτέρων, manifestum est ex pag. præced. v. 43: nec non ex 53, 26, vbi narratur huius vaticinii expletio. V. 25, conuenientius indicatiuum verbum κωλύσει. V. 43, pro Λαΐτων vterque interpres legit Λαπῷ: quia Latinus supra nõ Latinorum sed Aboriginum rex nominatur: nec Aborigines a Latinis sunt diuersi.

P. 47, v. 1, Ven. cod. habet ἐκώλυσιν, aoristus. Ex eodem addita sunt inclusa v. 3. V. 10, pro κθ' ζεγρῶν legendum esse κθ' ζεγρῶν, absolute videlicet, vt κελευσθέν supra 32, 43; & δόξαν, 36, 45: annotarat etiam Guil. Canter. Nou. lect. lib. 3, c. 27, similem ibi e Plutarcho huius participii vsurpationẽ allegans. Eodẽ modo οὐ κθ' ζεγρῶν dicit Thucyd. p. 38, & κακῶς κθ' ζεγρῶν 169, vt restatur Stephani Thesaurus. Camerarius quoq; sic in suo libro emendarat. αὖ vero cũ participio absoluto vsurpatam, habes etiam infra 63, 13. V. 29, γνωρίδια legendum esse pro vulg. γνωρίδια, ostendit vtriusque interpretis versio, & dictat ipsa sententia. V. 32, interpretes mutilum hunc locum sic videntur legisse; διὸ κατεχήκε ὑμᾶς μηδὲν δεινὸν (vel αὐθέκετον, vt infra 231, 30) βιαλεῦσαι κθ' ἡμῶν: sensu & structura consentanea. Canterus pro ἂ legit ἀξιῶμεν. quæ lectio tum denum constabit, si αὐτὸν vertas in δεινὸν, αὐθέκετον, vel simile quid. V. 38, κατῶνον aduerbialiter accipiendum: vel legendum κατῶνου, vt in sequ. membro μεγίστε. V. 43, aptius optatiuum γνοίσθε. V. 47, pro ἡμῖν mauult Camerarius ὑμῖν, *vobis.* recte.

P. 48, v. 17, Λαῦναν supra quoque habuimus, 34, 45; & in sequentibus aliquoties. quam cum Latini trisyllabe Lauinam vocẽt, & quadrisyllabe Lauiniã, fieri potest vt Dionysius si non Λαυίναν, at saltẽ Λαύναν, scripserit; vt in Ταρκυίνιος & Κωΐλιος, pro *Tarquinius* & *Quintilius*, vbi *ui* ponitur. Venetus certe codex intra, 51, 41, post τῷ γάμῳ habet τῆς Λαυνίας. V. 18, pro Ἀνὶς Lapus supra (40, 3) habebat Αἰνείας, *Ænea*: hic idem habet *Selonti.* Sed Anium Deli regem, eundemque Phœbi sacerdotem, agnoscit etiam Virgil. Æn. 3, non procul ab initio. itemque lib. De orig. gentis Rom. *atque illinc ab eo Lauiniam Anis sacerdotis Apollinis filiam, in matrimonium adscitam; ex cuius nomine Lauinia Iutora appellata.* V. 31, ὑπεραπίζειν videtur etiam Lapi codex habuisse. vertit enim *obruere.* ego suspicor veriorem scripturam esse ὑπερῤῥαπίζειν: eamq; secutus verti *aspergere.*

P. 49, v. 4, pro σωθεὶς ἐκάμνοι rectius legemus σωνεκάμνοι, vt supra 35, 25: & infra 111, 20. nam σωθιαφέρειν in belli societate vsurpare solet, vt 34, 37. V. 30, Καυκάσιον retinuerũt ambo interpretes: sed rectius cum Glareano legemus Θαυμάσιον ex Pausaniæ Arcadicis, 266, 20; vbi hunc Arcadiæ montem supra Molottum fl. ponit. Eundem in Arcadia montem agnoscit Stephanus: at Καύκασον, in Asia. V. 33, Ἴασος nostri Dionysii, Apollodoro est Ἰασίων, lib. 3. V. 36, pro Δέμας Camerarius legit Δόμας. Sed mirum alicui videri potest, (inquit Glareanus) si Dardanus vinus alteri filio regnũ relinquere, cum altero in exsilium ire voluit: quippe qui paulo post in Asiam proficiscitur cum Iasio fratre ac Idæo filio. V. 42, nota ἱκανὸς fœm. gen. vsurpatum pro ἱκανή: sicut infra, ξυλίνοις βαπίζαις, & consimilia.

P. 50, v. 3, nota hic fœmininо fine ἐρήμη νῆσος; & mox v. 32, communi gen. ἔρημος γῆ. V. 5, omnes alii a Samiis dictam volunt Σαμοθρᾴκλω. sed Aristoteles in Samothraces politia, cum Dionysio sentit: quamuis a Sao, interposita m littera, Samum, cũ prius Leucosia diceretur, dictam velit. Glarean. V. 10, vt hic λειπόμενοι actiue vsurpatur, ita ὑποπλεόμενοι supra, 41, 33. sed vt verum fatear, malim aoristum λιπόμενοι, vt ὑποπλιπόμενος 44. 9. V. 13, in vulg. exempl. post ὀεγκόμενος legitur ὡς: quod sustuli, vt superfluũ. Locus desumptus esse videtur e scriptore Ionico. V. 26, Ven. cod. habet ἐξυπταμένας: at Lapi versio; *populo Exypoteæ imperantem.* Gelenius maluit ἀξωτέως, *Æxonensis.* ego veriorem scripturam esse puto Ξυπταῖος; vel Ξυπταωνέως; quod posterius agnoscit Suidas, Xypetæam Cecropidis pagum esse dicens, cuius ciuis nominetur Ξυπταῖος. Stephanus Byz. pagum hunc nominat Ξυπέτη, & ciues Ξυπετεῖς. Philochorus, eodẽ Steph. testẽ, Ξυπέτωνες vocat pagum: a quo ciuis Ξυπετωνεύς, vt Ἐπεωνεύς ab Ἐπεωνός. Triplex igitur huius pagi appellatio est; Ξυπέτη, Ξυπεταία, (siue Ξυπετία) & Ξυπεταῖος: triplex etiam gentile, Ξυπεταῖος, Ξυπεταῖος, (siue Ξυπετεῖς) & Ξυπετωνεύς. atque ita pro *Æxonensis* in Latina versione reponi potest *Xypetæensis.* V. 43, pro Ἀκαλίδης Lapus habet *Callanide.* Ἀκαλθμὶς vero nympha est apud Pausan. 331, 35. Apollodorus in vxoribus Dardanidarum a Dionysio nostro variat. nã Erichthonio coniugem tribuit Altyochen Simoentis filiam, Troi Callirroen Scamandri filiam, Assaraco Hieromnemen Simoentis filiam, Capyi Themiden Ili filiam.

P. 51, v. 5, pro θέρος Lapus videtur legisse ἔαρος, vertit enim, *desinente iam vere.* quid si rectius ἐπωνῶ? quoniam annũ a solstitio æstiuo auspicabantur Attici, vt docet in sequentibus. Cum Lapo sentit Camerarius. V. 6, ἑπτὰ τοῦς μεῶς dies ordine retrogrado numerari apud Græcos, nõ modo scholiastes Aristophanis testatur, verũ etiam Plutarchus manifeste in Alexãdri morte indicat; ita scilicet vt apud Latinos. Glareanus ex hoc loco sic colligit: Ilium (inquit) captum octauo aut septimo idus Iunias: & plane Plinius octauo calendas Iulias numerat solstitiũ; qui dies sacer est apud Christianos Ioanni Baptistæ. nunc anticipauit solstitiũ duodecim plus minus diebus. Troia igitur capta septimo idus Iunias; Troiani per Hellespontum profecti in Thraciam circiter octauum calendas Octobres. tunc enim erat eo tempore æquinoctium auctumnale. principio inde veris soluentes ex Thracia, nauigationẽ conficiunt ad idus Iulias. nam illi sunt dies quibus annus finitur apud Athenienses. commorat autem in Sicilia secundam hyemem, ac deinde principio veris soluentes, media æstate Lauinium veniunt, secundum annum explentes a captione. Hæc ita Dionysius; sed *media æstate* dicit pro *fere media.* deerãt enim aliquot dies. Hactenus Glar. V. 11, ὑπὸ δίκαιον scribendum esse, & πρῶτοι, pro vulg. ὑπὸ δικαίῳ & αἰεὶ, manifestum est ex iis quæ supra narrauit auctor, 37, 37. eandemq; lectionem agnoscit hæc Lapi versio; *legationes accepisse a discedentibus.* Gelenius minus apte vertebat; *per legatos egisse cũ his qui defecerant.* nec enim Græci ad Troianos, sed contra Troiani ad Græcos miserunt caduceatores ad pacem impetrandam. V. 41, Ven. cod. post τῷ γάμῳ, habet τῆς Λαυνίας. quæ lectio Λαύνης nomen in superioribus suspectum mihi reddit. vt pro Λαύνα scribendũ sit Λαυίνα, vel saltẽ Λαύνα.

P. 52, v. 6, Cam. mauult Μεζέντιος, vt apud Latinos scribitur, & infra 81, 17. V. 13, pro ἂν potes etiã dan-

di casu legere ὦ, vt infra 57,15. V.15, ad inscriptionem istam pertinent hæc Liuii, initio lib.1, *Situs est, quemcumq; eum dici ius fasq; est, super Numicũ flumen: Iouem indigetem appellant.* V.45, si παρειδιμένω malis, aoristo tempore, facile assentiar. V.46, φῶς ἄκαιρον, seu (vt Lapus ad verbum interpr.) *lumẽ intempestiuum*, Glareanus accipit pro fulgure, quod in seq. libro a sinistris Ascanio cælitus emicuisse dicitur. Sed cum Gelenio non minus apte intelligere possumus ignes intempesta nocte præter solitum accensos.

P.53, v.12, Ven.cod. εἰς ἐξόδιος οὐκ ἐχούσας φάσγανα ἐμπίπτ. aliquanto obscurius. V.17, idem Ven.cod. ἀπύθεν, & ὑπόσος, pro vulg. ἥκει & ὅσος. V.23, μὴ' addita ex Ven.cod. quam si nolis, pro ἀπῆλθε legendum erit ἀπήγαγε. est autem hæc brachylogia Attica. simplicior structura est, κατὰ δυνάμεως οὐκ ἔχω: vel, μὴ' ὅσης οὐκ ἔχω δυνάμεως. V.26, mãcus est hic locus in vulg. libris: nos, quæ inclusa sunt, ex Ven.cod. inseruimus: quæ agnoscit etiam Lapi versio; *trigesimo deinde anno post constitutionem Lauinii, vrbem alteram, secundum oraculum Æneæ datum, condit Ascanius Æneæ filius; ac Laurentinum aliorumq; Latinorum, quoscumq; melior habitatio delectauit, traducit in nouam vrbem, indito vrbi nomine Alba.* Supra quoq; 35,45, sic est; ⓦ μεταπαστάντες οὐκ τῶ Λαυινίου κοιῆ, κατὰ τὴν ὄθνειον, μείζονα πόλιν ἐδήμιουργεν πόλιν, ἣν Ἄλβαν ἐκάλεσαν. V. 36, præposterus hic nominum ordo est, vt perspicitur ex initio libri tertii, vbi rex hic vsitato more nominatur Τύλλος Ὀστίλλιος. sed reperitur tamen etiam alibi hæc ὑπαγορφή, & quidem non infrequenter. V. 38, elegans paronomasia, siue ad etymon allusio, est in his verbis, τὴν πολῖτιν, καθεῖλον τὴν μητρόπολιν, πόλις ἐστὶ δὲ ἐξαίρετος Ῥώμη. significat enim, vrbem Romam Albanæ ciuitatis filiam, sublata matre, ciues eius in suũ gremium recepisse. V.47, ὁπόσα vsurpatum eo modo quo supra, 47,26, χρῆσθαι ὁπόσα βούλεσθε. sic infra, 69.9.

P. 54, v. 3, ἀνδέστερον aduerbialiter accipiendum erit; vel cum Vaticano codice legendum ἀνδεστέρους. V.7, longa παρειθήκη a se inuicem disiuncta sunt participia. καταπαυσάντες, & nomen ναῦ. Præterea nota hic communem genitiuum ναῦ, & mox Atticũ νεῶ. Nota ibidem synonyma vsurpata tria ista, εἴδη, ἱδρύματα, βρέτη, pro simulacris seu statuis. V.29, Lapi versio habet πατρίους pro πατρῴους: & mox ἑρκίοις pro ἑρκίοις. priora duo ferti possunt ambo: vt supra, 46, 4, 11: forsan etiam posteriora, sicut videlicet ἵππος simul & ἵππιος ab ἵππος apud Pausan. & alios. V.33, non absurda videtur Gelenii lectio, ἐν κῆπῳ τῷ ἀνῷ. Sed quum negatiua ἐν absit a Ven. codice, ἀμῶς pro ὅμως reposito, non male sic legerimus: κινδυνεύει τὸν αὐτὸν πάντης ἀμωγέπως λέγειν. quo modo Lapus vertit; *sequiturque omnes quodam modo idem dicere.* Cuiacius quoque ἀμῶς pro ὅμως in sui libri margine adscripserat. Iam quod attinet ad Græcas penatium interpretationes, priores duæ, πατρῷοι & ῥυσθαίοι, respiciunt eam etymologiam qua penates dictos volunt quasi penes nos natos: tertia, κτήσιοι, (quorum mentio repetitur infra lib.8) id spectat etymon quod penates penui conseruando & augendo præficit: postremæ duæ, μύχιοι & ἕρκιοι, eam exprimunt nominis rationem, qua penates esse tradunt intimarum rerum, seu intimorum penetralium, custodes. Meminit harum etymologiarum etiam Cicero, lib. 2 De nat.deorum, his verbis; *Nec longe absunt ab hac vi* (custodiendarum rerum intimarum) *dii penates, sine a penu ducto nomine; (est enim omne quo vescuntur homines, penus) sine ab eo quod penitus insident: ex quo etiam Penetrales a poetis vocantur.* Meminit etiam Macrobius lib. Saturn. 3, c.43 vbi penates esse dicit per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus. vbi alia etiam de his diis vise. Ad primam etymologiam pertinet quod Virgil. dicit; *Dii patrii seruate domũ, seruate nepotem:* & rursum, *patriique penates.* V.45, Carinas Glareanus ex Seruio fuisse scribit ædificia in carinarum modum facta intra templum Telluris. Landinus addit, Carinas viã sacram pertigisse, ac vincula diui Petri in illis esse. In Ven. cod. mendose scriptũ Καιελαίας. tu si Καείνας malis, retracto accẽtu, facile assentiar. V.47, Ὑπηλαίας scripsi cũ Ve.codice, & Gelenii versione. in vulg. libris est Ὑπηλῆς; mẽdosius in Lapi versione *Hypelees.* Glareanus cũ Erasmo reponit *Supellex*, quod lar custos esset supellectilis. at Cuiacius *Subuelia.*

P.55, v.2, Vatic.cod. habet Δέμας. Gabriel Philadelphius in exemplari Venetiis ad nos misso, margini adscriperat, αὐτὴ τῶ Θέμις· τὸ δὴ αὐτὴ τῶ θωμαῖος: nescio ex suóne ingenio, an ex Ven. cod. auctoritate, Cuiacius mauult Δευάπας: vt Gelenius quoq; vetterat; *cum inscriptione* DENATES. ego in hac dissensione vulg. scripturam retinui. V.13, post Ἀεκῆπος repetendum ex superioribus verbum ὑγεσαψα. Lapus pro illo ipso Ἀεκῆπος habet Ἀρκῆπος, qui in Eusebii Chronico circa primam Olympiadem floruisse dicitur, patria Milesius, versib. faciendis clarissimus. V.26, pro καταπευασάμενον legendum fortassis αἰασκευασάμενον, vel ζυσκευασάμενον. vt significet simulacra ista non tunc primum a Dardano fabricata, sed conuasata, seu cum ceteris supellectilibus collecta. V.33, pro ὀόχυ legendum fortassis ὀόχω: quia paulo supra dicit ea Chrysæ a Pallade fuisse donata, v.14. structura simili dixit supra, 8,14, πολιτίας μεταδίδοσι τοῖς ὀν πολέμῳ κρατηθῶσι: eodem verbalis & verbi regimine. V.38, pro συγκόων opinor legendum ἐξόνων seu ὀκρόιων: vt Lapus etiam vertit, *a nepotibus eius.*

P.56, v.23, pro Τυρρηνῶ Gelenius mauult Τύρρῳ: vt apud Virg. est Æn. lib.7, *Tyrrhusq; pater, cui regia parent Armenta, & late custodia credita campi.* itidemq; in Orig. gentis Rom. Lauinia in siluam profugisse dicitur ad magistrũ patrii pecoris Tyrrhum. Si quis etiam pro ζωφορῶν malit συνφορεῖον, seu ζωφορεῖον, vt infra, 65,43, non multum refragabor. quamquam & greges pariter & pastores gregarii possunt hoc loco intelligi. V.38, Lapus quoq; hanc lectionẽ secutus est. sed Gelenio magis assentior; qui post ἄπαν finita periodo, & post sequentẽ articulum τῶν inserta comunctione δὲ, sic legit; ἢ ὁ βασιλεὺς παρέλα. Cum ea sane lectione contentiunt ista Liuii, initio lib.1; *mansit Siluius postea omnib. cognomen, qui Albæ regnarunt.* & hæc Chronici Eusebiani; *Siluius Postumus, quia post mortem patris editus, vuri fuerat educatus, & Siluii & Postumi nomen accepit: a quo omnes Albanorum reges Siluii vocati sunt.*

P.57, v.1, Ἰύλοι cum vtroq; interprete legendum esse pro vulgato Ἴκλοι, satis notum est ex vtriusq; linguæ historicis. V.7, obserua structurã istam, ἐν πλείω πεπάνοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε: & mox, ἐνὸς δὲ οἱ πεπαρεκόντα ἐτῶν ἐβασίλευσε: vtrobiq; subaudito substantiuo χρόνον. Quoniam autem (inquit Glar.) regum Albanorum nomina vehementer variant apud scriptores, igitur ea sub oculos ponere, quemadmodũ apud quatuor classicos leguntur, visum est operæ pretium. eximet enim fastidiũ lectori. Sane haud scio an vlla alia res æque studiosorũ turbet ingenium, atq; varia, priorum nominũ nomenclatura. ideoq; optimos quosq; lectores oro, vt hunc nostrũ laborẽ boni consulant.

Li-

	Liuius:	*Ouidius:*	*Dionysius:*		*Eusebius:*	
1	Æneas	Æneas	Æneas	7	Æneas	7
2	Ascanius	Ascanius	Ascanius	38	Ascanius	38
3	Syluius	Syluius	Syluius	29	Syluius Æneæ F.	29
4	Æneas Syluius		Æneas Syluius	31	Æneas Syluius	31
5	Latinus Syluius	Latinus	Latinus Syluius	51	Latinus Syluius	50
6	Alba S.	Alba	Albas S.	39	Alba Syluius	39
7	Atys S.	Epycus	Capetus S.	26	Syluius Athis siue Ægypt°	24
8	Capys S.	Capys	Capys S.	28	Capys Syluius	28
9	Capetus S.	Capetus	Calpetus S.	13	Calpetus Syluius	13
10	Tiberinus S.	Tiberinus	Tiberinus S.	8	Tiberinus Syluius	8
11	Agrippa S.	Remulus	Agrippa S.	33	Agrippa Syluius	40
12	Romulus S.	Acrota	Alladius S.	19	Remulus Syluius	19
13	Auentinus S.	Auentinus	Auentinus S.	37	Auentinus Syluius	37
14	Proca S.	Palatinus	Procas S.	23	Procas S.	23
15	Amulius S.	Amulius	Amulius S.	42	Amulius Syluius	44
			Summa	424.	Summa	430.

In Ouidio lib. 14 Metamorph. duorum regũ nomina desunt. quid in caussa sit, certum affirmare nõ possum. reliqua quo sint discrimine, aperte patet. In sex enim primis regibus omnes conueniunt præter Ouid. qui Æneæ Syluii & Albæ nomina omisit in 14 Metamorph. At in 4 Fastorum Albæ meminit. Sed non constat sibi Ouidius his locis: ac in vtroq; mendam esse suspicor. In VII omnes dissentiunt: in VIII rursus omnes conueniunt: in VIIII bini. Capetus prioribus duabus syllabis breuibus Ouidio in Metamorph. & Liuio dicitur: at Dionysio atq; Eusebio la diectum primæ syllabæ, si codices non fallũt. In X est rursus concordia: in XI, pro Agrippa Ouid. in Metamorph. Remulũ posuit. In XII omnes dissentiunt. In sequentib. conueniunt; nisi q; in XIIII, Ouidius in Metamorph., pro Proca ponit Palatinum. In Annis apud Dionysium & Euseb. in quaternis ordinib. est discordia, in V, VII, XI, & vltimo. Sed hanc discordiam facile tollere poteramus per summã annorum a Troia capta vsq; ad conditã Romam; si non & illa, ter a Dionysio posita, variaret. Nam paulo post ita dictatus est; *Sequenti anno regni Numitoris, trecentesimo autem & trigesimo secundo post Ilium captum.* Rursus postea de Catonis diligentia ita ait; Catonẽ colligere, Romæ constitutionem annis quadringẽtis triginta duob. rebus Iliacis posteriorem. Sequentia autem libro dicet; *anno quadringentesimo secundo*, &c. Sed vt breuiter dicam, medius numerus bene habet, primus autẽ centum errat annis; quod ex collectione annorum quib. Albæ regnatum est, facile conuincitur. Vltimus autẽ numerus omittit triginta: quod nõ faciunt priores duo. Quare vt finiamus semel molestam hanc considerationem, si Latino Syluio demus 50 annos, Agrippæ 40, Amulio 44, vt Eusebius facit: deniq; septimo regi, quocumq; tandem nomine fuerit, demus 26, vt Dionysius habet, non 24, vt Eusebius, prouenient numerus 432, prorsus rotundus, a Troia capta ad Vrbẽ conditam. Quod vt absq; auctore nõ temere feci, ita cum summa hac a Dionysio nominata melius cõgruet, vt studiosus lector facile iudicabit: & in Chronologia nostra, quã in hũc edidimus auctorẽ, eum secuti sumus ordinem. Hæc Glar. quibus addo, quatuor regum nomina in manuscripto Eusebii codice aliter legi quã in vulgatis editionibus. nam sextus rex in membranis dicitur *Albas Siluius*: & septimus, *Atis Siluius siue Ægyptus Siluius*: nonus, *Carpetus Siluius*: duodecimus, *Aremulus Siluius.* Præterea in manuscriptis Polyæni codd. gemino λ scribitur Ἀμύλλιος: & Νεμέτωρ pro Νομήτωρ. Νεμέτωρ sane ad Græcũ idioma magis accedit; Νομήτωρ ad Latinum. V.43, pro πᾶρα-

κοσινῷ Lapus habet *trecentesimo*; sed mendose, vt in præced. euincit Glareanus.

P.58, v.1, Decennium hoc in loco quodnam sit, se adhuc quærere annotauit Glareanus: haud dubie vero intelligi publicam aliquam supputationem, vt Olympiadum. Vt ego igitur proferam quæ mihi hac de re comperta sunt, Pausanias in Messenicis, 116,10, de hoc decennali imperio sic narrat: ὕστερον δὲ ὑπὸ Μελαίνου, κοσμήσαντος ὁ Μεδοντίδας, κατ' αἱρεσὶν μὲν ἀφείλετο ὁ δῆμος τὴν ἐξουσίαν τὸ πρὸν, καὶ αὖθις βασιλείας μετέσχον ἐς ἀρχὴν ὑπὸ τύφου· ὕστερον δὲ ⓦ τοῦ θεσμὸν ἐνέβη δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν. itidemque 124, 23, huius ipsius Medontidarum δεκαετὴς ἀρχῆς mentionem repetit. Pro Χαροπῶ vero, infra (61, 36) legitur Χάροπος. Adscribam & Velleii locum de Charope & decennali imperio non aspernandum: *Tum* (inquit) *Athenis perpetui archontes esse desierunt, quum fuisset vltimus Alcmæon; cæperuntq; in denos annos creari: quæ consuetudo in annos LXX mansit; ac deinde annuis coepta est magistratibus resp. Ex iis qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops; vltimus Eryx: ex annuis primus Creon.* Sic etiam Eusebii Chronicon in Olymp. VI anno III. V.18, de classe a Troadibus inceusa, meminit etiam supra, 42, 28: & Polyæn. lib.7: nec non & Plutarch. De virt. mul. Sed Polyæni narratio in loci & personę primatiæ nomine discrepat. V.21, Σύγδος a Σύγδον habet syncopen, vt Ἀνθεδὼν ab Ἀνθεδία apud Stephanum: Θεμιστοκλῆς a Θεμιστόκλειος, apud Pausaniam, 349, 16. V. 28, pro Λάπυν Lapi versio habet *Latinius.* vbi Glareanus suspicatur vel *Latinus* legendum, vel *Lauinius.* metuere tamen ne locus non bene habeat. V.44, pro vulg. Ξωναγόρας posui Ξεναγόρας: præsertim quum ab Herodoto quoq; Ξεναγόρης quidã memoretur, 349. At Ζωναγόρας foret vt Ἑρμαγόρας.

P.59, v.11, ἱερὰς δέλτας dicit, vt infra sub finem libri XI ὑπὸ Σίβυλλης βιβλίων: de quibus ibi plura. V.26, vterq; interpres Ῥωμύλον legit, nõ Ῥῶμον: haud scio an conuenientius. V.28, & 29, Ianiculum est per quã vetustus locus, ac pars vrbis Romæ, vt Plin. testatur lib.3.c.5. quo in loco quidam libri habebant *Antipolis*; Hermolaus restituit *Æne-polis.* Dionysius noster vocat Æneam. Hæc Glar. V 35, supra 36,3, scribit Romam sedecim post captũ Ilium ætatibus esse conditam: itidemq; infra initio lib 2.

P. 60, v. 2, articulus ἡ ante Ῥώμη tollendus videtur cum vtroque interprete. cohærent enim ista, παλαιὰ ἕως Ῥώμη. V. 27, De qua tabula locutus sit Polybius, nescire se scribit Glareanus. Ἀγχίσου vero ab Æneæ patre denominatum oppidum, & Ἀγχισῶς eius ciues, Stephanus quoque citat e Dionysii nostri lib.1.

P.61, v.1, Glareanus legit, *anno tertio ante vrbem captam, lustrum secundum a populo Rom. factum.* eam lectionis rationem colligi e numeris ab auctore positis, 119, & 120, si verba diligenter perpẽdantur. Ibidem mox legendum videtur, ἡμισυν τοῦ τῶ Ῥωμαίων δήμου γιγνομένου: vel potius omissa præpositione, ἡμισυ τῶ τῶν Ῥωμαίων δήμου. V.5, uterque interpres post εἰκοστῷ inserit καὶ ἑκατοστῷ: itidemq; Glareanus in præcedente scholio. arguunt idem sequentia. V.11, pro vulg. Εἰσάγει, quod interpretes etiam retinuerant, reposui Ἰσαγόρου, ex eo loco quem Sigonius infra initio libri quinti restituit. De hac vero Dionysii nostri supputatione, & item de Liuiana, plura vide apud eundem Sigonium, Emendationum lib. 1, c.1. V.21, Νεμαῖς & hic, & infra, itidemq; apud Plutarchum, & in manuscr. Polyæni codd. per υ scribitur; quum tamen a Latinis poetis prior in hoc nomine syllaba corripiatur. Fit hoc Latinæ pronuntiationis, non quantitatis habita ratione, sicut etiam paulo post in Σύαβρος. itidemque infra Αὔπια habemus, 71, 23: & supra Αὐσβρικάλιον, 25, 39. nec non & αὔγουρας apud Plutarchum, & alia consimilia. Supra omisso υ dicit Ῥότολοι & Νομίπωρ: quo modo & Suidas nõ tantum Νεμαῖς habet, sed etiam Νομαῖς. quin & infra Νομᾶς; legitur; itidemque Λοκόμων, Δοκρῆλος, & similia. V.24, quæ inclusa hic sunt, inserta sunt e Veneto codice. agnoscit eadem & Lapi versio; *Qui vero post eum regnauit Ancus Marcius, quatuor & viginti. Post Marcium, Tarquinius, Priscus vocatus, octo & triginta.* V.44, forsan rectius aduerb. δίμηρος.

P.62, v.8, περιηλάσας per ῑ recte hic scribi, patet ex 66, 36: & manifestius ex 67, 2. nam λοχᾶσθαι significat insidiis excipere, vt 66, 37. V.23, Glareanus annotat pro παιδεῖς legendum esse πεπαιδευμένους, testimonio plurimorum auctorum, atque adeo Dionysii nostri lib. 2, vbi de Vestalium virginum conditione verba facit, 127, 23. Sic certe & Liuius; *fratris filiæ Reæ Siluiæ per speciem honoris, cum Vestale eam legisset, per pœna virginitatis spem partus adimit.* V. 39, obleruna πάμεις hic & ἔξεις pro eodem accepta. Sic Virg. in fine Georg. delubrum & lucum pro iisdem vel saltem pro affinibus vsurpasse creditur, vbi dicit; *Quattuor his aras alta ad delubra dearũ Constituo, & sacrum iugulis demitte crinorem: Corporaque ipsa bouum frondoso deserе luco.* Varro sane apud Macrob. Saturn. lib. 3, c. 4, delubrum quibusdam esse tradit in quo præter ædem sit area assumpta deûm caussa, vt est in circo Flaminio Iouis statoris.

P.63, v.1, syllepsis est in participio καταχρώμενοι, sed καταχρηστικῶς. magis enim proprie vsurpasset in præcedentibus duobus membris δράσαντες, πιθήσαντες, aut simile quid. Si quis etiam καταχλίψας malit, per me licet. Lapus sic vertit; *plurimi fabulantur eius genii fuisse, cuius locus erat, imaginem, cum multa alia huiscasus diuina opera adhibentem, tum vero solis obscurationem subitam, & caliginem in aere.* V. 12, pro διηγημάτων opinabar legendum esse vel διηγημάτων vel πανηγυρμάτων. sed quum paulo infra vsurpet verbum ῥαδιουργῶν, 64, 3, non est mihi dubium quin hic scripserit ῥαδιουργῶν. quę Camerarii quoq; sententia est. Lapus itidem vertit; *tanquam humanã fraudem in deos relatam*, paulo post dicit, ἀνθρωπείων πανουργημάτων, 64, 14. V.19, ante ἡρῴων (siue ἡρώων) desse videntur hæc; ἐξ ἧς τὴ. sic certe Lapus; *ex qua fabulare illud herorum genus esse ortum aiunt.*

P.64, v.2, ὁμοῦ π accipiendum pro ἐγγὺς seu ἀφεδρ. simplicior hæc esset structura, ἐγγὺς ἦν τοῦ κόλπου πέκτειν, *se proxime abesse a filia sua partu*; id est, breui parituram esse filiam suam: ideoque se doli suspicione breui liberatum iri. In altera etiam significatione ὁμῶ & ὁμῶν infra vsurpantur aliquoties, ea scilicet qua *prope* significat *circiter, ferme*: quo modo & apud Plutarch. in Cic. διεμνείων ὁμῶν πεντηκοσιομέτρων.

P.65, v.7, πολήμμη agnoscit etiam H. Stephani Thesaurus, & confirmat πολημμύρα, 57, 26, & alibi. alioqui frequentius vno μ scribitur πολήμη. V.10, ὃν τοῦ πῦρ ἐκαίετο excusari potest, quoniam itidem in lexicis affertur, ἐκαίετο νεμομένου τοῦ πυρός. & si coniuncte hîc quoque ἐκαίετο malis, accipiendum erit aduerbialiter. alioqui legendũ esset, ὃν τὸ πῦρ ἐκάετο. V.11, κυζήσθαι agnoscit etiam Suid. & Hesych. vsitatius tñ esse putatur κυζᾶν. Seq. v. malim sic legere; λύκαιναι δέ τις δοκοῦσαι νεοτόκος, ἀναρρῶσαι πῆς μαστοῖς ὑπὸ γήρους. insolens certe videtur πῆς μαστοῖς tribuere τὸ νεοτόκον. V.15, rectius fortasse καπάπλεω: vt feratur ad intellectum, οἱ παῖδες. vel scribendum καὶ ἅπλεα, vt ἀνάπλεα apud Aristot. De anima, 45, 13. Pro ἀμηχανῆς vero, v.19, Xyl. reponendum censet vel ἀμηχανῶν, vel ἀχανῆς. V.20, malim ὅσοις ἐδιώκε πολέσης, vt Xen. Oecon. λαβόντες ὁπόσον δυνάμεται πωλῆσον, ἀργοῖσιν αὐτόν. Inuenitur tamen etiam ὡς ἐδιώκε πολέσης, vt apud Latinos, *quam poterat plurimos.* V.23, πεδιασάσαι accipiendum pro πεδιονομήσαι, seu πεδιπλεκομένου, *complectentem.* vel legendum πεδιέπτησαν, *tractantem.* V. 25, προσίεσαν positum pro προσῆεσαν, vt supra etiã (15, 40) vulg. exempl. pro σωῆσαν habent σωίσαν. sic infra προῆσαν & ὑπεκῆεσαν. sic item apud Alexandrũ Aphrod. probl. 62, lib. 1, δῆθ' ἡ μᾶλλον κλίμα καπέμενῆ αὔτεμεν. & probl. 71, lib. 2, πεπεσγμενος ἐξῆσι. Eadem flexionis forma leguntur apud Pausaniam ἐῆσαι & καπᾶσι, pro ἐῆσαι & καπᾶσι, vt apud eum scriptorem adnotaui 394, 30. V.28, κῆ accipiendum hîc pro δῆ, (vt supra 63, 29) & ὀῆστιαν pro ὀῆστον δόρυβον. V.36, de hoc (inquit Glar.) superius dixisse videtur, vbi de classe Euandri & Pane Arcadico deo verba facit, 25, 38. V.46, vel ἐλίχτη legendum, cum Gelenio: vel ἐλέγεῖω, cum Lapo.

P.66, v.19, rectius leui transpositione facta, δοῦπ τῆς ὁπῆ Πομπείου πρὸς τὴ ἱππόδρ. ὁρεῖν. καὶ. quo modo & Lapus verterat; *in angulo ex Palatio in circum diuertente.* V.27, pro Αὐσῆλιον (quod infra etiam repetitur, 71, 17) supra vsurpauit Αὐσῆτιον seu Ἀνσῆτιον. sic apud Paus. Corinth. 55, 28, Ἀρσῆτιος βουκόλος: & mox v. 35, λόφῳ Ἀρσῆλῳ. V.41, in vulg. exempl. legitur Καυμαῖ: pro quo mutata vna littera posui Καμινᾶ. apud Stephanum Byz. legitur Καινίν, oppidum in Sabinis: apud Plinium itidem *Cænina*: & infra tum alibi sæpe, tum 101, 7.

P.67, v.18, si pro aduerbio ὡς pronomen ὃς malis, per me licet. V.21, malim cum articulo, τὸ πρόσωπον πάγμα. V.28, rectius fortasse δράσειεν, fut. temp.

P.68, v.17, quid hoc sit, Glareanus lectorem diffidere iubet. fortasse Faustuli familiã hic intelligi, atq; ita etiã Romulum Remumq;. Faustulus certe supra (65, 43) dicitur Σωφορβίων βασιλικῶν δοπηδήμειος: Romulusq; ac Remus ex Faustuli erant (vel saltem esse credebantur) familia. V.37, pro πίστι Xyl. reponit πόστι: non absurde. V.40, pro ὑποτυπωθεὶς Lapi codex videtur habuisse ὑποθηκῆς: quia vertit *suspicatus.* ferri tamen & nostra lectio potest, vt sit *imaginatus.* Cum Lapo sentit Camerarius.

P.69, v.11, forsan rectius καταχέμενος: eodem tempore quo εἰπών. V.24, Gelenius post ὅσα inseruit ὁ βέφος, *nutricius, Faustulus:* respiciens scilicet ad ea quæ auctor narrauit supra, 65, 47. at Lapus Σωμαφύλακος nomine accepit hîc τὸν Σωσαῦλα, seu τὸ βέφος-

τα: dum vertit, *quemadmodum a Faustulo audierat:* vt pag. præced. v. 37, κῆ πίστι τῶ βέφους. V.31, ὁ Φαυστύλος hic ab vtroq; interprete omittitur, vt non suo loco positum, neque huc quadrans. tu si pro eo legas ὁ Ῥωμύλος, belle habebit sensus. V. 34, Ven. cod. διεξερχόμενον. V. 37, τὸ λεγόμενον habuit etiam Lapi codex, vt indicat versio; *quod dixerat.* sed rectius cũ Gelenio legemus τὸ φρόμενον. nam & historiæ sententia illam lectionem requirit, & confirmant ea quæ paulo post sequuntur, Φ ἢ τὸ βύλημα (seu βύλευμα) τῶ μὴ φωνῶς ὀκφερὴν σκεῦος ὑδὴ δεόμενον ἀπορρήτῳ φορᾶς.

P.70, v.3, vsitatius indic. mod. εἰ μὴ λέξῃ. V.24, aorist. ἀποδράσαι positum pro fut. ἀποδράσῃ. V.46, vsitatius ἐκβυόσθη, cum σ.

P.71, v.20, Lapi codex habuit Ἀφρεῦλα, sine υ: vt etiam Plutarch. in Rom. 35, Ἄκκα Λαρεῦλα. Athenæus itidem Λαρεῦσιον vocat Laurentium. V. 24, pro αἱ vulg. exempl. habent ἢ αἱ. sed nostra lectio verior est, & simplicior. V.44, mirum est quomodo διαπαλῶμενος πρὸς τὴ βωμόλον, dedi sibi postulatit ἢ Σωφορβίν. Lapus in priore membro generalius habet *pastores*, in posteriore specialius *subulcos.* V. 46, malim πόπαις τῶ βοῖς αἱ πιθέντας, vel βοῖς πε αἱ πιθέντας.

P.73, v.3, inclusi, e Veneto codice inserta, agnoscit etiam Lapi versio; *est enim locus ad capiendam vrbem opportunus, collis haud procul Tiberi.* At Festus a Dionysio nostro dissentit, dum scribit; *Sed & locus in summo Auentino Remoria dicitur, vbi Remus de vrbe condenda fuerat auspicatus.* Dionysius enim Auentinum & Remoriam distincte esse, aperte significat his verbis, Ῥάμῳ δὲ (Σείωνα νέον λῶ) πρόσοχθις ἐκείῳ (ἔστ' Πολιαντίῳ) λόφος, λύεστιος καλούμενος· ὡς δὲ ἔνιοι ἱστοροῦσιν, ἡ Ῥωμυλία. nisi forte duæ fuerint Remoriæ sive Remuriæ. quĕ colligere aliquis possit ex iis quæ apud Festum præcedunt eum locum quem modo citaui. *Remurinus ager* (inquit) *dictus, quia possessus est a Remo. & habitatio Remi Remona.* Quo in loco pro *Remona* putarem legendum esse *Remoria*; nisi apud Plutarchum in Romulo, p. 42, itidem inuenissem, ἐν τῇ Ῥεμονίᾳ θάψας τὸν Ῥῶμον. Sic idem Plut. pag. præced. *Remonion* vocat priorem Festi Remoriam: Ῥῶμος δ' (ἔκ τινος) χωρίου, ὃ τῶ Αὐσονίου καλοῦσι, ὃ δ' ἐκεῖνον μὲ ὠνομάσθη Ρεμόνιον, νῦν δὲ Ριγνάριον καλοῦσι. In Stephani Gentilibus Ῥεμυρία legitur, ac dicitur esse πόλις πλησίον Ῥώμης, cuius ciues nominentur Ῥεμυρῆται, & Ῥεμυρεῖοι. In Veneto etiam codice hoc loco pro Ῥωμυρίαν scriptum Ῥιμυρίαν: & mox τῶ Τιβέρεως, more Attico. V.28, Φ ante ὁ φθόνος redundat. V. 37, ἐρρεῖ legitur etiã supra 68, 34. sed magis Ionicum est: in communi lingua vsitatum est ἤρετο, vt supra 70, 4. Si quis etiam paulo post, v.40, pro πτώματι malit πτῶμεν, vt paulo ante, v.34; non admodum reclamauerim. sed legitur tamen similiter etiam apud Aristot. De part. anim. 42, 15, οὖν πτῶται εἰς ὕψος, *subuolant in altum.*

P.74, v.3, in πέτω antiptosis est. casus enim iste respicit præcedens verbum εἰρημένοι ἰῶ, non infinitum verbum ἄρχῃ, quod requirit accus. τόπον, iuxta regulam. V.28, numerus hic exprimitur infra exactius, 78, 27. V.42, σκαφίον interpretes hic accipiunt pro σκαφεῖον, dum verterunt *rutrum.* non male. nam vt rutrum ab eruenda terra dicitur, ita σκαφεῖον ab effodienda terra. & vt Plutarchus in Arato athleticis exercitiis σκαφίον tribuit, & Theocritus σκαπόλω, ita rutrum tenentis iuuenis est effigies in Capitolio ephebi, more Græcorum arenam ruentis exercitationis gratia, vt testatur Festus. Alioqui σκαφίον accipi etiam posset pro alueolo seu nauicula in qua calcem subactam murariis suggerunt. In Eusebii quoque Chronico, vbi vulg. ed. habent, *Remus rastro pastorali a Fabio Romuli duce occiditur*, membranæ scribunt *rutro.* in Origine gentis Romanæ vtraque lectio coniuncta est: *vallum Remus irridẗs transiliuit, & a Celere centurione rutro vel rastro fertur occisus.*

P.75, v.16, vt hic ἢ λεῶ dicit, ita supra (30, 8) χόραν ἔκπλεω πάσης εὐπρεπείας: & πλῶ ἔω legimus etiã alibi passim. si quis tamen malit ἢ λεῶν, vt v.5, non refragabor. V.19, pro παιλία Lapi etiam codex, vt vulgata exemplaria, habuit παρυπάλια, teste Glareano. ego παιλία reposui cum eodem Glareano, Xylandro, & Henr. Stephano. Plutarch. in Romulo, p.42, πωλίμια nominat. & *Palilia* cum Varrone agnoscit Festus, a Pale, dea pastorum: sed agnoscit idem & *Parilia*, sic dicta, quoniam pro partu pecoris eidem deæ sacra fiebant. ad quam posteriorẗ nominis scripturam & etymologiam pertinet quod hîc Dionysius noster memorat, eo festo a pastoribus & agricolis circa veris principium, χρεῖσιμον θυσίαν fieri ὑπὲρ γονῆς πεζαπόδων, pro fœtura seu fœcundo partu quadrupedum. Horum, sicut & rituum condendæ vrbis, est venustissima descriptio apud Ouid. 4 Fastorum, & Propertium lib. 4, elegia prima & quarta, inquit Xylander Annot. in Plut. Rom. Lege ibidem & Plutarchum. V.43, superlatiua vsurpauit pro comparatiuis ἀφαιρέτερον & ἑλληνικώτερον: cuius enallages exempla certiora in Grammaticis præceptionibus attuli.

P.76, v.2, Cuiacius mauult Σαμνίται, vt non modo Latini scriptores appellant, sed etiam inter Græcos nonnulli; nominatim Diodorus Siculus lib. 16, 534: & l. 19, 726: Strabo lib. 4, 214: Ptolemæus lib. 2, 111; & lib. 3, 160, eandemque scripturam confirmat etiam alphabetica series apud Suidam. Sed nostra per ω, propterea tamen reiicienda nõ est; immo magis Græca est quam superior; vt satis declarant hæc Eustathii apud Dionysium Periegeten; μετὰ δὲ τοὺς Συβαρίτας μέσοι χθόνα οἰκοῦσιν οἱ Σαυνῖται, οὓς δῆθεν τῶ μ Σαμνῖται οἱ Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ὡς καὶ ἡ γραφὴ τῶ Διοδώρου δηλοῖ. atq; adeo eam scripturã habet nõ modo noster hic Dionysius, Plutarch. & Scylacis Caryandẽsis codex manu exaratus; sed probat etiam alphabeticus ordo in Stephani Byzantii ἐθνικῶν. Reperitur & tertia scriptura, Σαυνῖται gemino ν, vt in Catone maiore Theodori Gazæ, & apud Strabonem libro quinto extremo. sed facile assentior Dauidi Hœschelio, qui superioribus auctoritatibus adductus, locum Strabonis de Samnium triplici appellatione sic legendum arbitratur, 272: εἰκὸς δ' δῆθεν τῶ καὶ Σαβέλλις αὐτοὺς ὑποκελεύσω, κατὰ τῶν γονέων παρεκκαρτερεῖν, Σαμνῖται δ' ἀπὸ δόξης αἰτίας, ὃς οἱ Ἕλληνες Σαυνῖτας λέγουσι: vbi Xylandri etiam versio cum vulgatis editionibus Σαυνῖτας habet pro Σαμνῖτας, & Σαμνῖτας pro Σαυνῖτας: per peram, vt ex Eustathii loco paulo ante citato satis est perspicuum. V.4, inclusa, Φ κελτῶν, absunt a Ven. cod. V.7, manca est structura. sensus talem quampiam lectionem requirit; οἱ δ' ἐπὶ φωλεὰς οὔτε δίαιταν τοῦ αὐτοῦ ἔχοντας, ἀλλὰ δὲ Φ βίᾳ σύγκλυδας ἀλάσθαι καχῇ. vbi etiã nota σύγκλυδας πρὸς τὸ Σύγκλυζεσθαι dictos, metaphorice, vt *colluuies* apud Latinos: at σωήλυδες sunt cõuenæ, vt ἐπήλυδες aduenæ. Ven. cod. pro ὃς habet ὧν: Vaticanus autem non solum ὧν, verũ etiam mox βίᾳ: non absurde. V.16, hic quoq; mutilus est locus. sensus tale quid postulat; μικρὸ ὁποῖα ἐπὶ ἔχει. & sic Lapus, *neq; aliud instrumentum habeant conueniens cũ Græcis.* vbi Συμβόλαιον vertit instrumentum, quum

verius sit commercium, negotium: interdum etiam conuentum, pactum. nisi fortasse legendum est σύμβολον, nota, vt 83, 32. Vatic. cod. habet μὴ ἢν ἀλλ᾽ ὦν, omissa π: at Ven. cum vulg. ed. hûc consentit. V. 17, ὡς ἀληθῆ ἦ, *vt verus sit*, pro ὡς ἀληθὴς ὦσι, *quod verus sit*. Obserua ibidem ᾠκημένοι, pro οἰκοῦντες, vel συῳκισμένοι, qui sedem & domicilium habent. V. 20, pro ὄντων malim ὄντες, vt in præcedente membro γεγόμενοι. Nota ibidem ἀγρονόταβοι pro ἀγρεικόβαποι, vel ἀγελάπαποι. V. 23, Æolicum idioma in Romana lingua dominari Glareanus se intelligere negat; cum Dorica pleraq; in versis dictionibus appareant. Sed cũ Dionysio faciunt quæ a Prisciano & aliis grammaticis in eandem sententiam sunt prodita. V. 33, Posset dicere quispiam, Romanos nunc ob ambitionem, ne videantur barbari, studere ciuilitati & moribus Græcis, cum eorum maiores aliter vixerint. id negat hoc loco Dionysius, ostendens nihil eos nunc magis quã ante ad virtutem niti; & creditum est ab omnibus. Glareanus.

P. 77, v. 9, Hoc obscure dictum est, neque ego plane intelligo: nisi quis dicat, mediũ litus designari totius eius lateris Italiæ, quod ad occasum est, mariqueTyrrheno alluitur, a freto Siculo ad Alpes. Glareanus. V. 16, supra Σικελιὼν dictus est locus quidam in oppido Tiburtino, 14, 1. V. 34, conuenientior est ἀπὸ quam ὀδὶ, quia nulla hîc est imperii significatio. attamen & infra ὀδὶ pro ἀπὸ seu δίχα, similiter vsurpata legitur, 86, 34; ὅ.αμα ἔχον Κιλίκιοι, ὀδὶ τῆς ἐξύπνησις τῶ ὑπηρεσιῶν. & supra quoq; hæc permutatio facta est plus duodecies. V. 44, idem hic numerus supra fuit, 36, 3: nec discrepat quod infra est, 59, 35; vbi priorem Romam vna fere ætate post Troiæ excidium conditam refert; & posteriorem, quindecim ætatibus post. V. 46, vt hîc legimus πίχρι αἰεὶ ὀρόντες, sic apud Pausaniã, 19, 25, σφᾶς αἰεὶ ὀρόντες. si quis tamen vtrobiq; malit αἰεὶ καθόντες, nõ repugnabo. nã sic infra dicit, 104, 33, χρὴ κακόμασι αἰεὶ καμεῖν ὀρόωντα.

P. 78, v. 14, Lapi etiam codex habuit hunc numerum, CCCCIV. sed legendum *anno quadringentesimo tricesimo secundo*, vt supra satis luculenter ostendimus ex diuersa locorũ comparatione: ait Glareanus. Quum ergo manifeste supra fuerit, δεὶ καὶ τετράκοντα & τριακοσίοις, (60, 17) non dubitaui reponere δευτέρῳ καὶ τετρακοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ: præsertim cum idem numerus iisdem verbis expressus sit etiam 57, 42. V. 44, alteuterum scripsit auctor; vel αὐθρώπους & αὐρῆσθαι, vel αὐθρώπ ις & εὐρέσθαι.

P. 79, v. 12, πολέμια pro πολεμικὰ, supra quoque notatum aliquoties: & infra (90, 19) Eusebius, qui totum istum locum citat lib. 2, cap. vltimo, itidẽ legit τὰ πολέμια ἀγαθά: & reperiuntur etiam in sequentibus alia multa huius generis exempla: cum πολέμιος alias pro hostili frequentius vsurpetur. V. 33, πόλεως hic positum pro πολιτίας. sic enim paulo ante loquitur, v. 18; & paulo post, v. 40.

P. 80, v. 1, ἐπ᾽ ἐμοῦ hic quoq; positum pro ἀπ᾽ ἐμοῦ, vt supra iam aliquoties. neque enim hic imperii vel temporis significatio aptum locum habet. V. 7, διδαχῆς pro vulg. δόξης repositum e Vaticano codice. atque adeo sic legendum esse, manifestum est ex 78, 33. V. 13, obserua hic communis formæ comparatiuũ παλαιοτέρων, cum supra & infra aliquoties vsurpet Atticum παλαίτερος. quamquam id deduci potest etiam ab aduerbio πάλαι. V. 47, ante πρὸς πολὺ ἄρκτον, non inconcinne inseruerit articulum τό; itidemque in seq. commate, ante πρὸς μεσημβρ. vt 81, 9.

P. 81, v. 21, sic etiam Virg. Æn. 9, de Ascanio Lauinii obsesso: *Audiit, & cœli genitor de parte serena Intonuit lauum.* Xylander.

P. 82, v. 15, de πολέμια pro πολεμικὰ, modo dictum est, ad 79, 12. V. 18, malim καὶ πᾶς κ᾽ πολ. sic enim structura fit concinnior.

P. 83, v. 12, μᾶλλον vel ante δωματὶ ponendum, vel in μ᾽ transformandum.

P. 84, v. 19, πατρικίους hîc dicit pro πάτρωνας, ut etiam pag. seq. v. 12. V. 36, Xyland. l. πεφοβείας: parum apte. V. 44, verba legis huius sic citat Lipsius in Regiis legibus; *Patronus si clienti fraudem faxit, sacer esto.*

P. 85, v. 27, legendum ἑξακεσίων καὶ εἴκοσι. nam Ti. Gracchus occisus est anno ab Vrbe condita sexcentesimo vicesimo primo, vt ex catalogo cõss. & Floro patet. Glarean. & Sigon.

P. 86, v. 27, Lapus videtur legisse πρὸς τὰ καταπίρονοι τῶ ἔργων ὑπηρέσια, dum vertit, *ad vrgentia rerum ministeria.* Sed ferri nostra scriptura potest: vt ὑπηρεσία sit idem quod ὑπηρεσίας ἕνεκα, sicut in præced. membro loquitur. V. 33, membrum istud, ὃ καὶ οἱ γῶ κατίσται, videtur a Lapi codice abfuisse, quum omissum sit in versione. parum certe quadrat ad præcedentia V. 34, hîc quoque ὀδὶ posita pro ἀπὸ: itidemque mox v. 37. quamquam ibi aliqua est imperii significatio. De Ἀντιὰς supra dictum, ad 6, 45. Seq. v. ambo interpretes videntur legisse ἔχοιος. sed ἔχοντες retinere nihil vetat. Ad Valerii opinionem de Celere ccleriũ duce, referri possunt quæ supra narrantur 74, 39. Vide quæ ibidem adnot.

P. 87, v. 28, pro ὀπλιτικὸν videtur legendum αὐτοπλιτικὸν, cum Camerario. Lapus vertit *potestatem absolutam.* Pro ἕωπα quoque si quis ἕωπὰ malit, non magnopere refragabor. V. 40, potes etiam φραλιὰν legere. ἑκατοντάρχας dicit etiam supra, 86, 38: quum tamen diuersa declinationis forma ibidem vsurpet χιλιάρχοις. vtriusque generis alia multa leguntur etiã apud alios. V. 43, λογίζεσθαι retineri potest, passiue scilicet positum pro *computari*, vt Lapus vertit. nam si λογίζεσθαι hic legeremus, in sequenti membro esset tautologia. V. 47, pro δεκάρχοι legendum δεκάδαρχοι, sicut scilicet decuriæ supra nominantur δεκάδες; (82, 35) vel saltem δέκαρχοι, aut δεκαρχαι.

P. 88, v. 18, μαθέσιον δυοῖν δρυμοῖν Lapus vertit *Intermontium duorũ quercetorũ*: quasi μεθόριον sit ab ὅρος *mons*, non ab ὅρος *finis, terminus, limes*, ad verbũ sonat *Interfiniũ duorum quercetorum*, id est locus in duorum quercetorũ confinio situs. Gelenius vertit *Inter duos lucos*: ex Liuii lib. 1, cuius hæc sunt verba; *locum qui nunc septus densis sentibus inter duos lucos est, asylum aperit.* Apud Varronem legitur etiam *Querquetulanum sisellum*: apud Nonium *Querquetulanæ viræ*, & *Querquetularia porta*: quam portam Romæ sic dictam scribit, quia querquetũ intra muros vrbis iuxta se habuerit. sed an ista huc pertineãt, dubitari potest.

P. 89, v. 1, κληρόχοις ἀποσέλλειν ὀδὶ μέρη ἐπὶ τῆς χώρας infra luculentius explicat 103, 31; cum dicit Romulum Antemnas & Ceninam misisse colonos, quib. a ciuitatibus illis data fuerit tertia agri pars sorte diuidunda. V. 8, pro vulg. διχιλίων cum Camerario reposui τεσσαλίων, ex 74, 29: & 78, 27: præsertim cũ Lapi quoque versio eundem hic numerũ agnoscat; *non plures tribus peditum milibus.* V. 33, Glareanus pro Ἰταλίας legendum existimat *Gallia*, quamquam (inquit) nihil definio.

P. 90, v. 29, Eusebius, qui totum hunc locum citat

tat De præpar. Euangel. lib. 2, cap. vltimo, legit, ἢν κραδίστων τῶδε πᾶς Ἕλλησι νομίμων: vt ὁμοίως ἢν κρατίστων ita sit positum hoc loco, sicut apud Paus. 29, 41, πάντων ὁμοίως, *vt quiuis alius.* V. 31, pro κατ᾽ ἄπαν Euseb. habet τοῖς αὐτῶν: sed nostra lectio est significantior. V. 33, Euseb. habet ἢν ἢν: sed rectius omitti videtur articulus; quum itidem mox dicat ὀλ᾽ αὐθρώπων. V. 35, Euseb. pro κρείσσα, & πρεσβέβληται, habet τὰ κάλλιστα, & πρεσβεύσας. V. 39, Euseb. cum articulo habet ὁ Κρόνος: quum tamen mox sine articulo sequatur Ζεύς. V. 44, Euseb. ἑορτὴ δ᾽ ὑδτμία παραῤῥῶτῆς μαγείμον ἢ πένθιμις τελέσται. V. 46, Euseb. pro ὡσᾶρ & ὀπτελέσται, legit ἁσᾶρ & ὀπτελοῶσται.

P. 91, v. 1, Euseb. καὶ τοῖς Διον. π. articuli loco repetita præpos. ex præcedenti membro. V. 2, Euseb. pro ἐθῶν habet τῶ ἢνῶν. sed male. Idem non habet comma istud, quod paulo post sequitur, ἢν ἀρμοῖ. sed agnoscit illud etiã Lapus: quamquam parum apposite vertit *aggregationes*, quum significet circuitiones, quas agyrtæ ad stipem colligendam instituebant. non male huc quadrant ista Eustathii apud Hom. 1430, 36, λέγεται δ᾽ κ᾽ Αἴλιος Διονύσιον Ἀλικαρνασσέα ἀγείρειν καὶ τὸ τοῖς ἐίναι καὶ τοῖς νοεῖν δὴ νίκη ἢ ἑτέρῳ ἀνὶ πάντῳ. V. 4, Eusebius habet βακχίας, sine diphthongo. sed vsitatior est nostri codicis scriptura. Idẽ mox post ὀιεροῖς, inserit genitiuum ἢνῶν. V. 10, Euseb. composite legit ἐπιπλυθότων. V. 13, pro vulg. δημοσία, quod apud Eusebium quoque legitur, malui aduerb. δημοσίᾳ: vt Lapus etiam vertit *publice*. Seq. v. Euseb. p fœmin. πολλαῖς habet mascul. πολλοῖς, & ἑπτὰς ἢκται pro ἐπεισηλθε. Idem sequentia sic legit, πᾶς αὐτὸν αὐτὰ νομίμος ἐθίρμοσεν, ἅπασαν ἐκδιδοῦσα περθρείας μυθικλῶ. Sed forsan Eusebius ipse scripsit νομίμοις, & περθρείον. Paulo post sane, vbi eiusdem codex habet, ἢ ἱερᾶς ἢνῶ ἱερὰ, ἱερῶς manifesto errore positum pro ἰδίας. V. 21, pro μηβαχυρτεῶπς Euseb. habet μωκαχυρπεῶπς: itidemque mox μωκαχυρπῶν pro μηβαχυρπῶν. sed nostra lectio isti postponenda nõ est, & confirmatur hoc loco quem Eustath. ex nescio quo auctore citat apud Homerum, 1824, 10: Διονύσιος μηβαχυρτῶν καὶ τυμπανηζόμενος, ἢ τύμπανον κρέων, οἰκῆδῶς τ᾽ βίον κατέφρειψ. vbi idem Eust. μηβαχυρτεῖν esse dicit τὸ μετὰ τυμπάνων καὶ ὕμνων τιὶ πον, πλεκτοῦνται, & ὀδὶ τῆ μηνσὶ ἀγείρειν θραί. μωκαχυρτεῖν vero est singulis mensibus circuire ad stipem colligendam. Hesychius quoq; μωκαχύρτω agnoscit, vt Suidas μηβαχύρτω. V. 26, pro ὠδεδυκὼς Euseb. habet ὠδεδυμένος. V. 17, Eus. post πλὴν θεὸν inserit οὐδὲ, ad intendendã negationem. V. 30, pro πόφον Euseb. habet μῶθον: & mox, ὦ μηδὲν ὀδὶν ὑφρεικῆς. μῶθον sane melius cum sequentibus conuenit quam πόφον. sed πόφον pro vesania positum, ferre etidẽ possumus. V. 33, pro δ᾽ ἀμηνοείας Eus. habet δίχα λύπλω: quod parum huc facit. & mox ἀνθρωπίων pro ἀνθρωπείων: qd mauult Regemorterus. V. 35, Eusebii codex habet δείμαῖα pro δίμαπε: quod siquis malit, pro ostẽtis accipiendum erit. V. 43, Euseb. habet γίνεται. vtraque scriptura excusari potest. Eusebiana, respicit neutrum ἀγαθά: Dionysiana, masculinum μῶθον: eaque videtur esse verior. V. 46, Euseb. pro infinitis πάχθν & ἀπίχεσ, habet finita πάχει & ἀπίχεται, retento tamen infinito καταφρονεῖν. sed vel infinita vsquequaque retinenda sunt, vel finita.

P. 92, v. 2, Euseb. pro ἀλλ᾽ ὑῶν, habet ἀλλὰ ἀεὶ: eodem sensu. Idem mox pro ἀποτετμημένοις, (qui sibi elegerunt, ac velut desecuerunt de corpore philosophiæ) habet ἀσκῆσι. quarum lectionum vtraq; ferri potest. V. 14, pro πλὴν αὐτὴν non male legas ἢ αὐτά. V. 40, Lapum legisse αἱ καληφόροι καὶ αἱ ἀῤῥηφόροι λεγόμεναι, satis indicat eius versio. Dicebantur autem Athenis ἀῤῥηφόροι, αἱ τὰ ἄῤῥητα μυστήρια τῆ Ἀθηνᾶ φέρουσι παρθένοι, virgines quæ arcana sacra Palladi ferebant in canistris, quasi ἀῤῥηφόροι, vt cum Harpocratione tradit Suidas. Vide & Pausan. Attic. 25, 18. V. 42, videtur hic omissum esse vocabulũ Latinum: vt αἱ sit præpositiuus articulus; & δὲ, sequentis vocabuli principium. *Damiatrix* Festo est sacerdos Damiæ, id est Bonæ deæ: & *Damium*, sacrificium quod in huius deæ honorem fiebat in operto. Lapus videtur legisse ἄδε, dum vertit, *sic appellatæ*. καληφόρων meminit quidem Cicero, sed in furtis Verrinis in Sicilia commissis: *duo signa (inquit) non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu; quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant: καληφόροι ipsæ vocabantur.*

P. 93, v. 1, Lapus pro κάδυλοι habet *Cadulii & Cadmichi*: Ven. cod. κάδυλοι: de quibus nihil inuenio. Hesychiana ista, Κάδειος, ιέος, Paphiis: & Κάδυλοι, κωλοβάθραι, quam huc quadrent, haud scio. Glareanus legit Κάδειροι & Δαδοῦχοι, ex Strabonis lib. 10; apud quẽ p. 537, Acusilaus Argiuus ex Cabira & Vulcano Camillum esse natum refert; e Camillo tres Cabiros; e Cabiris, nymphas Cabirades. Plutarch. in Numa, 117, ex Iuba tradit, κάμιλλον dictum fuisse τὸν ὑπηρετοῦντα τοῦ ἱερεῖ τῶ Διὸς ἀμφιθαλῆ παῖδα, puerum patrimum & matrimum, qui sacerdoti Iouis ministrat: quo modo & Mercurium a Græcorum nonnullis κάμιλλον appellari, ἀπὸ τῆς ὑμηκοίας, a ministerio. Iisdem pene verbis Festus; *Flaminius camillus, puer dicebatur ingenuus patrimus & matrimus, qui flamini diali ad sacrificia præministrabat. antiqui enim ministros camillos dicebant.* item in Cumera; *Sacrorum ministrum κάμιλλον appellabant.* quomodo etiam in Glossariis, *Camilla, ἱέρεια. Camillum (inquit Scaliger) intellexit Ouidius cum ait, Stat puer, & manibus lata canistra tenet.* V. 9, rectius forsan, ὀπτεύοντα, vt cum alibi sæpe, tum 136, 45. V. 21, huc pertinent quæ Varro scribit lib. 4, De lingua Latina; *Curiæ duorum generum. nam & vbi curarent sacerdotes res diuinas; vt Curiæ veteres: & vbi senatus humanas; vt Curia Hostilia.* Itẽ aliquanto ante; *Curiones dicti a Curiis, qui fiunt, vt in his sacra faciant.* Sic Festus quoq; scribit Romulum in triginta curias diuisisse populum, vt in sua quisque curia sacra publica faceret, feriasq; obseruaret. Idem postquam Curiam esse dixit vbi curas publicas gerebant, subiungit hæc de altero curiarum genere: *Calabra curia dicebatur, vbi tantum ratio sacrorum gerebatur.* & mox; *Curiales, eiusdem curiæ, vt tribules & municipes. Curiales flamines, curiarum sacerdotes. Curiales mensæ, in quibus immolabatur Iunoni, quæ Curis est appellata.* & rursum; *Curionia sacra, quæ in curiis fiebant.* Pro καθωσίωῦ vero rectius forsan legemus καθωσίωται. hanc enim κοινὴν ἕξιν infra (126, 12) tradit a Numa fuisse conditam, non a Romulo: vbi etiam de curiarum aris & focis. V. 24, pro φιλίπα maluit Gelenius φιδίπα: quorum hoc, apud Hesychium legitur; illud, apud Suidam: vtrumque sua serie. apud Plutarchum quoque Sympos. probl. 1270, inuenies φιλίπα, per λ: at 1241, φιδίπα, per δ. Idem in Lycurgo vtriusque scripturæ meminit, 84, indicata etiam vtriusque ratione. quare ipsa eius verba hic subiiciam: τὰ δὲ Ζωσίλια, Κρῆτες μὲ, ὠῤῥιαστοὶ Λακεδαιμόνιοι δὲ, φιδίπα προσαγορεύουσιν· ἢπε ὡς φιλίας & φιλοφροσύνης ὑπαρχόντων, ὡσὶ τὸ λπὸ δ᾽ λαμβάνοντες ἢπε ὡς φρὶς ὑπίλλεν & φειδὼ σωτεθῆόντων. Dionysii etiã nostri

verba quæ sequuntur, vtramque respiciunt etymologiam: dum pacis temporibus πὼ φειδὼ spectari tradit, at belli temporibus πὼ φιλίαν. Apud Athen. lib. 4, aliquoties diphthongωs inuenies φειδῆται, & φειδῆται, pag. 70. V. 38, Turnebus Aduersariorum libro 13, c. 17, legit & ipse ξυνίοις: at mox, κεχαμέοις pro κεκραμέοις. Ad prius quod attinet, legimus itidem ξυνίοντες οἰκίας apud Hesych. in ὀφρύοις: & λίθοις ὑδρία apud Theophylact. 401: quin & apud hũc ipsum Dionysium nostrum, ἱκανὸς βόσκειν ἢ, 49, 42. Posterius vero legitur quidem etiam apud Dioscor. vt quum dicit κεκραμία χόρται, & κραμία χύτρα. sed ea quoq; Budæus per e scribere mauult in penultima, vt in Thesauro suo annotauit Henr. Steph. De fictilium vasorum vsu in sacris vide Brodæi Miscell. lib. 5, cap. 19.

P. 94, v. 38, Lapus videtur legisse δεξόμενοι, dum vertit *excipientes*. sed parum apte. requiritur enim contrariæ significationis participium, ἐξωσόμενοι, οὐκ ἀφρεσόμενοι, vel simile. V. 47, forsan rectius legemus ἐξ ἀφροδισιασμοῦ, vt Lapus etiam interpr. *venerios coitus*.

P. 95, v. 14, malim cum articulo, αὐτὰ τὰ ἔργα. V. 20, Farracia nusquã reperi apud Latinos, sed Confarreationem. ad quam vocem hic alludere videtur particip. συνελαμβάνοντες, & nomẽ κοινωνία. Nam Confarreatio, erat nouorum coniugũ, adhibito libo farreo, coniunctio: & contra Diffarreatio, coniugii per idem libum farreum dissolutio. Hinc Plinius lib. 18, c. 3, *Quin & in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat; nonæque nuptiæ farreum præferebant.* 30 Cornel. Tacit. lib. 4, *Patricios confarreatis parentibus genitos.* & mox, *Omissa confarreandi assuetudine, aut inter paucos retenta.* Item Apuleius lib. 10 De asino aureo, *Talis mulieris publicitus matrimonium confarreaturus.* Nõ autem farre tantum vxor in viri manum conueniebat, sed etiam coemptione, & vsu, vt prolixe docet Brissonius in lib. De ritu nuptiarum. meminit etiam Boethius in Top. Cicer. Ibid. ὀνὸ τῆς κοινωνίας positum pro ἀπὸ τῆς κοινωνίας; vt Lapus etiam vertit, *a communione farris.* Iam ἱερεῖς ἄμφω sunt 40 vel sacerdotum nuptiæ, quibus confarreatio & diffarreatio peculiaris fuisse dicitur: vel nuptiæ sacris ceremoniis confirmatæ. Sic Plin. in loco paulo ante citato, *In sacris nihil religiosius cõfarreationis vinculo.* V. 36, vt hic singulariter dicit τῇ γαμικότης, ita in sequ. membro τῇ γαμικῇς; quum vtrobique antecedant pluralia, πᾶς γαμῶν, & ἕκας ἀδελφας. subaudiendum ergo ἑκάστου, & ἕκαστον.

P. 96, v. 5, Lapus videtur legisse αὐοίας, dum vertit *insanæ*. V. 10, numerus hic, *intra DXX annos,* 50 deficit a suppuratione nostra de confl. Meminit huius diuortii Gellius lib. 4, c. 3: & Valer. Max. lib. 2, c. 1. qui ipsi tamen inter se de annorum numero minime conueniunt. Glar. V. 16, verba ista, πίκων ἕνεκα γαμικὴ μὴ συνοικεῖν, restringenda sunt ad vxorem dimissam. nam sensus est; se non amplius eius conditione vti posse, quia liberos suscipere cuperet, quib. illa parendis non esset apta. sed possit etiam μὴ omitti, vt in his Gellii verbis, lib. 4, c. 3; *iurare a censoribus coactus erat, vxorem se liberorum quærendorũ gratia habiturum.* V. 31, ἀρχαία in hac signif. pro chartophylacio publico, videtur & Suid. apud Xenoph. reperisse: & legitur apud Pauf. 93, 13. pro prætoriis, seu basilicis magistratuum, sed Dorico more pro communi ἀρχεῖα, (vt λαῶν iidem dicunt πὼ λεῖαν) a quo sunt etiam apud Latinos *archiua.* V. 43, ἔργων Gelenius accipit hic pro ἐργνῶν. sed cum mox sequatur δεσμὸν καρχὰν, videtur accipiendum potius pro excludere domo; quod v. 35 dicit ἐξελαύνει τὸ οἰκίας: vt ille apud Aristoph. in Nub. ἐξελῶ σ' ἐς κόρακας ἐκ τῆς οἰκίας.

P. 97, v. 12, pro ὑπὲρ ἀρετῆς, rectius forsan legemus ὑπὲρ ἀρετῆς, *pro virtute.* V. 30, legis huius meminit Vlpianus in titulis; *Sed filius quidem ter mancipatus, ter manumissus, sui iuris fit. id enim lex XII tabularum iubet his verbis*; SI PATER FILIOM TER VENVMDVIT, FILIVS A PATRE LIBER ESTO. Plura Sigonius De antiquo iure ciuiũ Rom. lib. 1, c. 10. V. 34, legendum videtur νόμῳ, vel τῷ νόμῳ.

P. 98, v. 2, εἰ ὄνομες, s. ὁ νόμος, non multum refragabor. V. 9, malim ὀδὴ κεφαλαίων, vt infra 124, 6. V. 26, pro καταλείπται rectius legemus καταλέλοιπε, vel καταλελεῖπται, significatione actiua; vt pag. sequ. v. 25, λαμπὰς ἔγρεν ὀδὴ δεδιγμένοις itidem actiua signif. dicit pro ὀδὴ δεδεγχόσι. V. 34, rectius Ven. cod. ἐπίοις μὲν ὕσιν ἀπέλη. V. 39, huc faciunt ista Macrob. Saturn. lib. 1, c. 16; *Nondina sunt paganorum, id est rusticorum; quibus conueniunt negotia propria vel mercibus prouisuri.*

P. 100, v. 9, addenda hic videntur ista ex Eusebii Chronico; *& vna virginũ pulcherrima cunctorum acclamatione rapientium Talasso duci Romuli decernitur: vnde in nuptiarum solemnitatibus* Talasso *vulgo clamitant: quod scilicet talis nepta sit quæ Talassum habere mereatur.* V. 32, σωσίχθων Neptuni epitheton legitur etiam apud Gell. lib. 2, c. 28. vsitatiora sunt apud Homerum & ceteros poetas ἐνοσίχθων, & ἐνοσίχαιος. V. 36 ἱππῶν fuit etiam in Lapi codice. sed non minus apte legas ἵππων. V. 46, inter εἰς & πόλις deest interrogatiuum τί, vel relatiuum ὅ seu ὅπ.

P. 101, v. 7, constanter & hic & in sequentibus exemplar habet Καυίνη, & Καυίνας. sed Καυίνη & Καυίνας nõ modo ad Latinam scripturã *Cænina* & *Caninenses* accedunt propius, verum etiã in Stephani Ἐθνικοῖς leguntur sua serie. atque adeo idem Steph. tradit fuisse vrbem in Sabinis, capram a Romulo. Est autem syncope in gentili Καυίνας: cum regula postulet Καυινᾶται seu Καυινᾶται, vt Αἰγυπτᾶται & Βιμβινᾶται: cuius scripturæ vestigium est apud Suidam, qui mutata prima syllaba, α in ε, scribit Κενίνης. Κενεμρίαν & Κρεστμεῖνος citat idem Steph. ex Dionysii nostri libro 2. at infra 104, 4, neutro gen. Κρεστμεῖνον legitur, vt apud Plin. quoque, lib. 3, c. 5, Crustumerium, Cænina, & Antemnæ, inter oppida e Latio deleta recensentur. Liuius lib. 1, *Crustuminum* vocat, & *Crustuminos.* quẽ postremum & Plinius agnoscit loco paulo ante indicato, quum scribit Veiientem agrum a Crustumino & Fidenate diriimi a Tiberi. Sigonius quoque in Scholiis Liuianis annotat, apud Liuiũ lib. 2 legi *Crustomerium* & *Crustomeriũ*, & inde *Crustominos* per syncopam dici pro *Crustomerinos*, quũ Varro lib. 4 De lingua Lat. integre dicat *Crustomerinam factionem.* Ἀνπεῖνα vero proparoxytonωs enuntiandum vt Μύδυμνα, Βίεννα, Ῥάδινα, & similia. V. 16, non minus congruenter legas πλεῖον, δυναμένοις. Seq. v. ἑλάχιστα participiue accipiendum. nam comparatiue dicendum esset ἐλαχίστων ἀνθ' ἀλίων. V. 17, inter μὲ & ἔφυσα inserenda videtur δὴ, vt 104, 25. Seq. v. pro ἀφῆκεν rectius cum Xylandro leges ἔφηκεν. Sic v. 37, Camerarius mauult ἀκλείστοις, per ι: quod magis analogum est, & magis vsitatum. atque adeo sic in fra est 172, 9. V. 47, ἀπίκων parum hic quadrat. sensus postulat ἀποδαιόνων, vel simile quid. nisi malis ἀγόνων: quo respicere videtur Lapi versio; *spolia bello capta.*

P. 102, v. 5, Gel. legit πατέοις, & refert ad ἕις ἀνέτ- sed

sed πατέων ὠδῶν (seu πατέων ὕμνων) mentio etiam infra, 130, 13, in sermone de Saliis: & rursum 173, 46. V. 12, nota κρατῆρεν οἴνῳ κεκραμένας fœmININO genere: (vt Latini quoq; crateram dicunt) quũ ab Homero, Platone, Plutarcho & aliis ponatur in genere masculino. V. 23, vsitatius Καπιτωλίνῳ λόφῳ, vt tum supra aliquoties, tũ infra 104, 32. V. 26, nisi reciproce αὐτῆς legas, & σώζεται actiue capias, neutro genere legendum erit ἔχον.

P. 103, v. 14, Lapus videtur legisse κτῆσιν, dum vertit *possessiones.* recte. pro eodem namq; κλήρους dicit auctor v. 35: & hoc ipsum vocabulum sic vsurpat etiam infra 133, 27: 215, 29, & alibi. κτῆσις vero esset vrbs condita. V. 24, αὐτὸ δὲν vsurpatũ hic pro ὀπτῦν.

P. 104, v. 6, nescio an rectius præs. temp. διαγελῶσις. V. 10, hic quoq; ἐφ' ἑνὸς positum pro ἀφ' ἑνὸς, vt sæpe. V. 14, forsan rectius ἀπὸ τὴ Μεδυλλίνων, s. πόλεως. V. 22, Κυεῖς Sabinorum metropolis, & Κυεῖται, cum possessiuo Κυεῖτος, agnoscuntur etiam a Stephano. V. 39, Lapi etiam vertio habet *Solonio*; Glareanus *Solono*, sicut & *Solonates* Plin. lib. 3, c. 15.

P. 105, v. 13, pro Ἐσκύλινον rectius scribemus Ἐσκυλῖνον, vsitato in aliis permultis accẽtu. Esquilini montis meminit etiam Varro; necnon Esquilini luci, Esquilinæ tribus, & Esquilinæ regionis. Esquilias vero, a quib. hæc deducta sunt, alii ab excubiis regis dictas volunt, alii ab eo quod excultæ a rege Tullio essent. itaq; minus recte in Eusebiani Chronici membranis *Æscilinus* scribitur. V. 15, pro αὐτὰ non male reposuetis ταῦτα. Si etiam seq. v. malis ὁ Τιβέριος, 30 vt 108, 5, facile assentiar. V. 26, malim præmisso articulo τῷ ὀχυρωμάτων, vt seq. pag. v. 7, ὅπον τῷ ὀχυροτάτων. V. 33, ψάλια plerique lexicographi & scholiastæ interpretantur χαλινοὺς, *frena*; itidemque Plutarch. in Lycurgo, οἷον ψάλιον ἐμβάλοντιν αὐτῇ, *iniiciunt ei velut i frenum.* In ea vero signif. quæ huc quadrat, scribi solet ψέλλια: quæ Liuius vocat *armillas.* Sic certe apud Suidam est de eadem Tarpeia, ex nescio quo auctore; ὁρῶσα σφεκλίδας ἀπὸ χρυσοῦ & ψέλλια τῇ χρόνῳ, ἐπιθύμησε τῇ χρυσοῦ. Paulo post pro δακτύλων rectius scribi δακτυλίων, tum sententia ipsa dictat, tũ hęc Liuii verba confirmant; *quod Sabini aureas armillas magni ponderis brachio læuo, gemmatosque magna specie anulos habuerint, pepigisse eam quod in sinistris manibus haberent.* δακτυλοὺς certe pro δακτυλίους accipere, dura foret metonymia. V. 37, rectius ὀδηδυμία, eodem casu quo præcedit ἔρως. ab vno enim hæc ambo dependent verbo communi, εἰς ἔρχεται.

P. 106, v. 19, omissa hic præpos. σὺν, vel aduerb. ὁμοῦ: cuius ellipseωs exempla notata etiã apud Pausaniam. V. 40, quos Dionysius hic θυρεοὺς nominat, Liuius appellat *scuta*: quę proprietas aliis quoque in locis obseruata est a Turnebo & Aldo Manutio. V. 47, pro τῶν possis etiam legere πεῶν.

P. 107, v. 20, malim πλεῖστα τῇ Ρωμ. ἀποσκευῆς.

P. 108, v. 14, & καταστῶσα retineri potest, & καταστῶσαι pro eodem substitui. V. 26, pro πεπεσαμένοις malim πεπεσαμένας, aduerbialiter, vt mox βάδιν. Forsan etiam ὑποχωρεῖν scripsit auctor, non ἀποχωρεῖν.

P. 109, v. 10, ὑποπλεκτόνος habuit etiam Lapi codex, 60 vt indicat versio; *Sabinorum virib. iam deficiẽtibus.* Sed sensus aliud requirit, ἀποκλειόνος, παρεκλιόνος, vel simile. aut cum Xylandro ante Σαβίνων inserendum ὑπὸ ἔνος: hoc sensu; *donec & ipse a Sabinis per latera traiectus, deficientibus viribus cecidit.* V. 16, si asteriscli loco ponamus verbũ εἶχεν, perfecta erit & structura & sententia; hoc modo, & τὴ Ρωμύλα (ὁρῶν δὲ ἤδη ὀλιγωρήσαντος ὡς εἶχε πάλαις, ἐγένετο αὐτὸ πόρ. V. 18, μένος pro μὲν δὲ sæpissime legitur etiã apud Pausaniam. V. 22, pro τὸ puto rectius legi τῇ: vt regatur a substantiuo μηχανῇ. V. 34, in προσμαστιγῶντες & προσμείωσι nota modũ subiunctiuum; quũ præcedat indic. ἀπόουσιν: contra gramm. regulam, quæ postulat προσμαστιγῶντες & προσμενοῦσι. V. 39, pro ζυμβάσεως syntactica norma postulat ζυμβάσεις: vt sit *congressus.* nisi malis, τὸ ζυμβάσεως περὶ διαλύσεως: quod paulo infra dicit, ζυμβατικῶν ἀρξαι λόγων.

P. 110, v. 10, ἐς χρόνους παρελέσθαι pro *occasiones rerum gerendarum eximere*, legitur etiam apud Demosth. Sed hic pro παρεῖλον malit fortasse quispiam παρεῖκον, *protrahebant.* In Lexicis sane παρέκκειν affertur pro *prorogare & prolatare diem.*

P. 111, v. 4, nota variationem, πρὸ ὑπνου τὴ βασιλέως γονάτων, quum supra dixerit πρὸς πίπτουσι ἐς ἀπαντῶν γόνασι, 110, 39. Seq. v. πίως pro ἕως positum, vt supra aliquoties. V. 28, Lapus habet *Volesiis*, vno σι: vt etiam Liu. lib. 2, *M. Valerium, Marci filium, Volesi nepotem.* vbi Sigonius pro *Volesi* legit *Voluśi* ex Capitolinis lapidibus, & Festi libro 13, in *Optima lex. Volero* diuersum prænomen est apud eundẽ Liu. in consl. anni 354. V. 33, post ἐλίφρα deest nominatiui casus nomen ἡ πόλις, vel simile. Pro πατρικιῶν vero mox legendum fortasse πατέρων: vt senius sit, veteres senatores dictos fuisse patres; nouitios vero, patricios. aut v. 37 legendum, οὓς & αὐτοὶ ἐκάλουν πατρικίους: *quos & ipsos patricios vocauerunt.* cui lectioni fauet quæ infra narrantur 123, 14. Lapi versio nihil hic a vulg. lectione differt.

P. 112, v. 6, pro π legendum videtur ἔπ vel ἤδη, expuncta seq. præpositione ἐν. V. 9, πάντων agnoscit etiam Lapi versio; *ab omnibus*: at Gelenius legit τῷ πάλαι παρεῖδον, *a veteribus patriis.* V. 11, Ven. cod. καὶ πεῖκοντα & πρεῖς. διὸ δὲ οὔπω εἰκ. Lapus nobilẽ; *quingentis & triginta, tribus demptis.* V. 22, Ven. cod. Κύελον: minus recte. V. 30, idem cod. Ven. pro δαίμονος habet δεῦ. Seq. v. Μόδιον Φαΐδιον habet idem cod. Venetus: itidemq; Lapi versio: quod nomen Glareanus se alibi legisse negat. Gelenius pro eo posuerat *Medium Fidium*: vt etiam in Lapi margine quidam annotauit; *Medium Fidium Latini vocant.* Sed nescio quam recte. nam in illa iurandi formula cum ab aliis, tum a Cicerone vsurpata, *medius fidius*, nõ duarum, sed trium vocum est copulatio, *me Dius Fidius*, sicut duarum in *mehercle*, & *mecastor.* simul etiam loquendi genus ellipticum. nam plenum est, Ita me Dius Fidius, Hercules, Castor, bene amet, iuuet, seruet. Si quis autem suspicari velit, Dionysium nõ satis consideratis Latinæ formulæ particulis, e prioribus duabus unam fecisse, videat quibus id rationib. fulciat. Videtur sane quæ τοῖς Πυθίοις Διὸς paulo post idem Dionysius noster commemorat, hanc coniecturam subuertere. V. 36, pro vulg. Κυρῆς malui cũ Veneto codice bartonum Κύρεις, quippe quod & Græcæ & Latinæ analogiæ sit magis consentaneum. Hesych. certe κύειν dictum refert Adonin, item iunceum textile, fiscellam, qualum. At, Κυρῆς ciuitatem, referre queat aliquis ad singularem nominatiuum Κυρεύς. Quod si vtrobiq; Κύρις malis barytonωs, non difficulter me in tuam sentẽtiam pertraxeris. Deum etiam a quo Cures esse denominatos refert auctor, innuit nõ modo Κυεῖνον, sed etiam Κύειν fuisse dictũ. Pertinent ad hunc locum ista Ouidii, lib. 2 Fast. *Siue quod hasta* QVIRIS *priscis est dicta Sabinis; Bellicus a telo venit in astra deus: Siue suo regi nomen posuere Quirites: Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.* vbi tamen poeta ille Quirinũ vocat Romulum iã deo-

rum ordini ascriptum, vt satis declarant verba quæ huic loco præmittit. nam cũ dixisset, *lux tertia dicta Quirino*, mox subiungit, *Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.* qua de re Dionysius quoque noster prolixius infra 124, 22. Porro in hastæ significatione scribitur apud Latinos non modo Q VIRIS, vt in Ouidiano loco, sed etiam C VRIS. Sic enim Festus; *Curis est Sabine hasta. vnde Romulus Quirinus, quia eam ferebat, est dictus; & Romani a Quirino Quirites dicuntur.* Nota etiam Dionysium hoc loco hastã interpretari αἰχμήν.

P.113, v.1, Σάγκυ pro vulg. Σάμυ reposui ex Ven. & Vat. codice, & Lapi versione: itidẽq; seq. v. Σάγκυ pro vulg. Σάμυ. Ioannes Annius in Antiquitatibus Etruriæ scribit Saturnũ Sabina & Etrusca lingua dictum fuisse Sabatium, Latino vocabulo Sanctum: eiusq; filiũ fuisse Sabum, a quo denominati sint Sabini & Sabelli. Apud eundẽ in Antiquitatum collectaneis Berosus tradit, Sabatium Sagam, Semiramidis temporibus vixisse: ac XII Semiramidis anno regnasse cum Iano: XVII Semiramidis anno agriculturam docuisse, & aliquantulũ religionis: XXII Semiramidis anno, Sabum præfecisse Sabinis & Aboriginibus: ipsum iuxta laniculũ cum aliis Curetib. regionem coluisse, & ibi obiisse. Idem Annius e Catonianarum Originũ fragmentis hæc citat; *Sabum in Sabatia a Sabo conditum.* Citat etiam hæc Sillii, e lib. 8, *Ibant, & letipars Sanctum voce canebant, Auctorem gentis; pars laudes ore ferebãt Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Dixisti populos magna dicione Sabinos.* quo in loco poeta quoq; ille innuit, Sancti cognomen fuisse Sabatium; atque inde filiũ ipsius Sabum Sabinæ genti nomen imposuisse. Quæ cũ veri speciẽ habeant, ita legendus erit hic Dionysii locus, τὸ μὲν ὄνομα τῆς Σαβίνων ἔθνη πεθλῶαι ὀθὴ Σάβου τοῦ Σάβκυ, δεύμενος ὀθηζωείν: & mox, οὗτον δὲ τὸν Σάγκυ ὑπὸ Ῥίτιον καλοῦσι Δία. posteriorẽ sane huius loci sententiã confirmãt q̃ infra repetuntur 257, 7; & hęc Varronis lib. 4 De lingua Lat. *Ælius Gallus Dium Fidiũ dicebat Diiouis filium* Διόςκορον *Castorem; & putabat hũc esse Sãcum ab Sabina lingua, & Herculem a Græca.* Quo in loco Turnebus annotat, deum istum Sabinorum a Romanis Sanctũ vocari, a Sabinis ipsis Sancum. & quemadmodũ hîc nonnulli libri veteres habẽt *Sancus*, alii *Sangus*; ita in fragmento Catonis scribi, *Sangum* gentilem Sabi, pronuntiari a Sabinis; *Sanctum*, a Romanis: quæ scriptura infra exstat 257, 7. Præterea, vt hîc Ælio Gallo Hercules Græcorum, est Sancus Sabinorum, ita etiam Verrio Herculem & Sancum eundem esse deum. Herculem autẽ *Sanctum* dici, a sanciendo, Propertium ostendere his verbis; *Hunc, quoniam manibus purgatũ vicerat orbem, Sic Sanctũ Tatiæ composuere Cures.* Ios. Scaliger reiectis prioribus duab. scripturis, *Sancum* retinet; quippe quam confirmet *Sanqualis porta*, ab eo deo dicta. Ouidius vero nõ modo Fidium & Sancũ, sed etiam Semipatrem, eundem Sabinis deum fuisse, his versib. docet, lib. 6 Fastorum; *Quærebam nonas Sanco Fidiõe referrem, An tibi Semipater: tunc mihi Sancus ait: Chicũq; ex istis dederis, ega munus habebo. Nomina terna fero: sic voluere Cures.* Sed eo in loco Scaliger maluit *Semo pater:* quia sic Liuius lib. 8, *Bona Semoni Sanco censuerunt consecranda:* attamen in veteri inscriptione Reatina legi SEMIPATRI SANCO. Porro vt Sancus a sanciẽdo, & Fidius a Fide, ita Πίστος dictus τοῦ τὴν πίστιν, quia sacramenti & fidei præses credebatur: tutor, si religiose seruaretur; vindex, si violaretur. Διὸς autem, τοῦ τὴν Δία, vt pote Diiouis filius, & quoniam Διὸς nomine aliquando cælum, aliquando aerem significabant, propterea Fidii tectum apud Romanos fuit perforatum, vt videretur diuum, id est cælum: ac negarunt quidam sub tecto per Dium Fidium deierare oportere, vt testatur Varro lib. 4 De lingua Lat. V. 4, Testrina, siue (vt Ven. cod. habet) τεγρόυα, suspecta est etiã Glareano, nec mihi de ea quidquã est compertũ. πάτε seq. v. additũ ex Ven. cod. V. 6, p ἅμα videtur substituẽdum aliud aduerbiũ, ἀυτοῦ, id est αὐτόθι, vel simile. Seq. v. Κοτιώας habet etiã Lapus. Glareanus existimat legendũ Κοτυλίας, ex lib. 1: quam lectionẽ secutus est Gelenius. Attamen lib. 1, Aboriginũ metropolin a Sabinis captam, non Κοτυλίας vocat, sed Λίστας, 12, 28. V. 10, Gelenius maluit ἐπιχίνοις, dan di casu. V. 18, Lycurgum nõ Eunomi sed Labotæ patruum & tutorẽ fuit Pausanias 82, 29: & Herod. lib. 1, p. 16. Eunomũ vero Prytanidis filium fuit idem Paus. 79, 13: 87, 34. V. 25, inclusa τοῦ Ἰταλίας, absunt a Ven. cod. Ibidem mox Γωμυῆνα Latini sine v vocãt *Pometina*: & Pometię meminit Plin. lib. 3, cap. 5, vbi recenset oppida Latii olim clara. Apud Liu. legitur etiã *in Pomptino*, per syncopẽ.

P. 114, v. 2, simili structura Dioscor. dicit τὴν ἐπαιωρομένας τῶν ὑδάτων πομφόλυξι, *bullis quæ ex aquis exsistunt, seu, super aquis eminent.* V. 4, Μυκηνίδας πύλας denominatas τοῦ τὸ μυκᾶσθαι, agnoscit etiam Varro lib. 4 De lingua Lat. his verbis; *in Palatio porta Mugionis, a mugitu, quod ea pecus in bucita tum antiquũ oppidũ exigebant.* At Festus, *Mugionia porta Romæ dicta est a Mugio quodã, qui eidẽ tuendæ præfuit.* V. 12, si pluraliter malis ἔθνη, facile assentiar. Ibidẽ τὴν Κυρίτιν Ἥραν Festus vocat Curitim Iunonem. *Curitim Iunonem* (inquit) *appellabant, quia eandẽ ferre hastam putabant.* Legimus tamen etiam Curim apud eundem paulo ante; vbi scribit; *Curiales mensæ, in quibus immolabatur Iunoni, quæ Curis est appellata.*

P. 115, v. 14, pro ἀμβήσας rectius legemus μιανήσας: vt Lapus etiam vertit, *nihil contatus.* V. 32, forsan rectius ordine transposito, ὡς Ῥωμύλος τε ἔδυκ.

P. 116, v. 6, pro λιμῶ videtur Lapi codex habuisse λοιμῶ: quia vertit, *oppressis peste Romanis.* atq; adeo sic est paulo post, v. 29, καθ' ὃν χρόνον ἔκαμον οἱ Ῥωμαίων πόλις ὑπὸ νόσου λοιμικῆς. Sed πέζιν tamen proprie fami tribuitur, vt etiam in Pausan. notaui. V. 26, Καμερίνους hîc per α, supra (114, 16) Καμικίαν & Καμικίους per ε habuimus. Posterior hæc scriptura, Latinis est vsitatior; prior illa, Græcis: sicut scilicet iidẽ Latini Græcorum καμινάριον dicunt cameram. Plin. lib. 3, c. 5, neutro gen. *Camerium* vocat: quo modo etiã apud Ptolem. 158, pro Καμινοῖνον fortasse legendum est Καμερίνον. Stephanus ex Dionysii Antiquit. Rom. citat Καμερίαν & Καμερίνας: quã & ipse dicit esse πόλιν Ἰταλικὴν, ἀλλοφύλων ἀποίκισιν: verbis e supra citato Dionysii loco (114, 29) desumptis. Sed ibi pro ἀποίκισιν habes ὑπόκλισις, quod alibi etiã vsurpat Dionysius noster. Καμερίαν habet etiã Plut. Romulo, p. 59. V. 39, p σραλιας magis proprie hîc legemus σρατείας, *expeditionis.* V. 45, in exẽplari est Ἰοὶ, & in sequentib. Ἰσυνταιοὶ: constanti errore. pro quo cum in Veneto codice sit Ἰσυνταιεῖ, nõ dubitaui hoc loco Ἰοὶ scribere, & in sequentib. Ἰσυνταοὶ: præsertim quia Ἰσυνταικῶν in sequẽtibus libris crebra fit mentio. apud Plut. in Romulo, p. 60, integrius scriptũ Ἰοῦν: itidẽq; apud Strab. 249. Porro Veii, ipsũ est oppidũ: Veientes & Veientani, oppidi eius ciues. apud Plinium præterea est Veiensager. V. 47, Glareanus hanc comparationem miratur, si Athenæ nõ maior vrbs quã Veii fuerint, quũ lib. 4 veterẽ Romã Athenis comparet in Tullio. non tñ esse dubiũ quin Dionysius comparationem fecerit ad vrbem Græcis notam; quippe qui hæc non Latinis, sed suis scripsit. Hæc ille. attamen Plutarch. quoque Veios μεγάλην πόλιν tenuisse scribit, p. 60: & rursum Dionysius noster infra 140, 46.

P. 117, v. 1, de Ἰσυνταιοῖς dictum ad pag. præced. V. 25, nota ἀκμῆτες pro ἀκμῶντες seu ἀκμῆσι. nã ἀκμῆτες sic ab ἀκμὴ deducere vt κομῆτες a κόμη, vereor vt sit consentaneum. Seq. v. pro χρόνῳ forsan aptius legemus πόνῳ.

P. 118, v. 9, Lapi etiam codex pro ἀλῶν videtur habuisse ἀῶν; quia vertit, *aliisq; abstinerent.* sed veram lectionem esse ἀλῶν non modo Gelenius vidit, sed annotauit etiã Xylander in Plutarchi Romulo, cuius verba omnem nobis dubitationem eximunt; τὴν τροφὴν τὴν πατρῴαν ὀκτάντες ὑφ' ἱερῶν. Sed vicissim apud Plutarch. pro σπερμάριον (quod ipse interpretatur ἐσπαρμένον) rectius ex nostro legemus σπερματάριον. Apud Paus. quoq; θείαι pro θεαὶ vitiose positum annotaui 463, 27. V. 11, cum ὅμυρα hoc loco subaudiendum ὕμματα. at infra, v. 32, vbi ὁμήρους dicit, subintelligi potest masculinum παῖδας, aut simile. V. 18, pro ὀπτιδῶνα supra dixit ἐπεμέσα, 114, 27. vtrumq; significat diuisione seu partitione facta attribuere. Seq. v. nota Τιθέρεος pro Τιβέρεως: vt supra etiã aliquoties. V. 41, post μόνος nihil aliud deesse videtur quã particip. δικάσας, vel ὀπτιδίς, aut simile: vt Lap. quoq; vertit, *solus ipse id iudicium exercens.* priore phrasi vtitur etiam Hesiod. in celebri hoc versu, μόνος δικαίοισι τορὼν ἀμφὶς μῦθον ἀκούσας: posterior vero vsurpata ab ipso auctore nostro v. 7.

P. 119, v. 3, Ῥωμαίων pro vulgato ῥωμαλέων repositũ ex Ven. & Rom. cod. vt Lapus etiã vertit, *a nouis ciuibus*: appellatiue, non proprie capto hoc νεοπολιτῶν nomine. sensus enim est, ἐπὸ τῶν νέων τῶν Ῥώμης πολιτῶν. V. 8, diem hunc τῶν ὑστῶς τὸ πανδῆμος ἐπόνυμον appellarunt Romani non fugã turbæ, vt Lapus & Gelenius verterant, sed *Poplifugia*. sic enim habet vetus Calendarium Romanũ, in quo dies iste statuitur quintus Iulii, seu tertius ante nonas Iulias. Varro plenius habet *Populifugia*: sed alias facti notat circumstantias. *Dies Populifugia* (inquit lib. 5 De lingua Lat.) *videtur nominatus, quod eo die repente tumultu fugerit populus. non multo enim post hic dies quam decessus Gallorũ ex vrbe: & quitum sub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alii, cõtra nos coniurarant. aliquot huius diei vestigia fugæ in sacris apparent.* Et Macrob. *Cuius rei hoc argumentũ profert, quod postridie nonas Iulias re bene gesta, cum pridie populus a Tuscis in fugam versus sit, (vnde Populifugia dicuntur) post victoriam certis sacrificiis fiat vitulatio.* Inclusa quæ sequuntur, debemus Vaticano & Sammarciano codici: eademq; agnoscit etiã Lapi versio; *Videntur autẽ non parum præbere facultatẽ iis qui ex mortalibus deos faciunt, ea quæ diuinitus in conceptione huius viri & in morte acciderunt.* V. 13, nota hic σύγκρισιν dici τὴν σύλληψιν, conceptionem; & διήγησιν, τὴν θαυμάσιον: eleganter, & significanter.

P. 120, v. 21, ἐξευρόντας respicit longe ante præcedentem nominatiuum βασιλευσάμενοι, cum suo comitatu, πάλη ἐγνωσαν. V. 25, βαρυτονεῖν accipiẽdum hic erit pro τὸ περισπᾶν, quia in circumflexione grauis tonus vltimum locum, & fere potissimã vim obtinet. vel referenda hæc sunt ad Latinam pronuntiationem, in qua prior huiũ nominis syllaba, acuto; posterior, graui accentu profertur. nam Græco accentu Νομᾶς dicitur; Latino, Νόμας, vt Σύλλας, Ἀκύλας, & similia. V. 47, his quatuor ῥηταῖς quidam apud Plutarchum in vita Numę, p. 109, addunt vnam: Πυθαγόραν μὲν ὀλίγῳ γενέσθαι, τὸν τῶν Νομᾶ χρόνων ὁμῶς τι πάντῃ ῥηταῖς ἀπολειπόμενον. vnde Xylander colligit, tempus quod inter Numæ regis initium, & aduentũ in Italiam Pythagoræ intercidit, fuisse annorum circiter CL: vt ῥητὰ triginta annorum intelligatur: quo modo non tantũ Homerici Nestoris tres illæ ῥηταὶ libro I Iliadis a Græcis interpretib. exponuntur; atq; adeo ab ipso etiã Plutarcho in Catone Censorio, vbi de accusationibus eius refert; sed etiam Diodorus Siculus prope finẽ libri II huiusmodi πελαγοπαιδῶν ῥητὰς meminit: & Herodotus centum annos complexam hominis ætatem, ἥβης ῥητὰς appellauit: βασιλεὺς τὰ παρεκτείνων τὴν πελαγοπαιδῶν ῥητὰ, vt ait Eustathius. Apud Dionysiũ vero (inquit idẽ Xylander) quid ῥητὰ sit, non est facile affirmare: arbitror tamen annos eum 27, p eo intelligere. nam profecto libri secundi initio Romam a Latinis conditam dicens decima sexta post Troiæ excidiũ ætate, (ἑκκαιδεκάτῃ ῥητῇ) mox ait eam anno ab euersoIlio quadringentesimo trigesimo secundo exstructam esse. & sicut Metius Fufetius lib. 3 (146, 23) dicit Romam conditam esse tertia ante sua tempora ætate, ita ab Romulo vsq; ad Tullum Hostiliũ Fufetii aduersarium, interceserunt anni ter XXVII, id est anni LXXXI. Nominis rationem hanc innuit esse Plutarchus in lib. De defectu oraculorum, 739, q. intra trigesimũ annum ῥηματῶν παρέχει τὴν αὐτῷ γεγενημένην ὀνομασίαν. Vt vero ad Pythagoram philosophum redeamus, testatur etiam Cicero (lib. 2 De orat.) eum permultis annis, duobus prope seculis, Numa posteriorẽ fuisse: & in præfatione quarti libri Tusc. quæst. ait Pythagorã in Italia fuisse temporibus iisdem quibus L. Brutus patriam liberauit. quod non dissentit ab eo quod Pythagoram Liuius ait regnante Seruio Tullio primum in Italiã venisse. Plin. lib. 2, cap. 8, *Luciferi naturam*, inquit, *Pythagoras Samius primus deprehendit, olympiade circiter quadragesima secunda, qui fuit vrbis Romæ annus centesimus quadragesimus secundus.* Eusebii Chronicon Pythagoram philosophum claruisse dicit Olympiadis LXIII anno quarto; Tarquinii Superbi anno XXIII. In manuscripto eiusdẽ Chronici codice, claruisse dicitur XXV anno Amyntæ Macedonum regis noni, & XIX anno Tarquinii, Olympiadis LXII anno quarto.

P. 121, v. 5, si pro δὶ ἃ malis δὴ ἅ, non multum refragabor. V. 10, Μύσκελον vno λ scriptum habuit etiã Lapi codex, & Suidas aliquoties: at Steph. in Συβαριῶσαι, & Strabo 302, Μύσκελλον λ geminato. Contra Βύκελλος apud Paus. 190, 33, legitur λ duplici, & mox versu sequ. Βύκελλος λ simplici.

P. 122, v. 1, possis etiam legere πελευταῖοι, aduerbialiter. V. 3, pro σραπιὰ magis proprie legemus σρατείαν, *expeditionem.*

P. 123, v. 20, membrum istud, ἢ τὴν αὐτῶν χάριν ἐκείνοις κοινὴ διδασκόμενα, omisit vterq; interpres: & parũ sane huc facere videtur. vel saltẽ pro disiunctiua ἢ ponenda est copulatiua ἔ; hoc sensu, *& se vicissim idem ipsis tribuisse beneficium*, dũ scilicet Romanos colonos in suas sedes receperũt, & ciuitatis ius eis impertiuerunt. V. 29, κλυδῶν oxytonos legitur etiam apud Hesychiũ: apud Suidam vero barytonos κλύδων. V. 38, pro Κυείνῳ supra dixit aliquoties Κυείνιος: sicut etiã Latini non Quirinum sed Quirinalem hunc collem nominant, voce a Quirino deflexa.

P. 124, v. 31, nota hîc ἄγκλι in aor. 2, vt supra 104, 6, particip. διαγκλάσας. V. 35, ἱερῶν agnouit etiam Lapus, dũ vertit, *quot erant sacrorum ordines*: & repetitur infra 132, 34: 133, 16: 178, 4. sed Gelen. maluerat

ἱερέων, *sacerdotum.* V.40, Ioseph. Scalig. Not. in Fest. Pomp. legit ἀπὸ τῆς φορήσεως πίλωνται καὶ τεμμάτων: sicut scilicet Plutarch. in Numa 117, ἀπὸ τοῦ ἀθικρανίου πίλου. at Turn. Aduers. lib. 29, c. 21, vulgatam lectionē retinet. ἀπὸ certe pro ἀπὸ iam plus tricies habuimus: & πίλωτὰ substantiue apud alios etiam dicuntur τὰ πιλώματα, coactiliarii seu pileatii operis gestamina. Idem Scaliger mox pro φλάμα legit φλάμεα: atq; inde flamines denominatos censet: at Turnebus φλάμματα. quæ posterior lectio receptæ vocis etymologiæ magis respondet. Nam veteres grammatici (vt idem Scaliger annotauit) Flamines dictos aiunt quasi filamines; quod, cum ipsis sine apice, ac capite nudo, sub diuum prodire fas non esset, in æstu apicem pone regererent, & filo velati incederent. Quid sit autem *filum*, Liuius explicat, cum dicit filum lanæ velamen esse. Plut. in Numa 117, τοὺς φλάμματα denominatos ait ἀπὸ τοῦ ἀθικρανίου πίλου, οὗ ἀεὶ τοῖς κεφαλῆς φορεῖν, πλάμματα ἔνια δίπτας. Porro definebant isti flaminum pilei (vt eiusdem Scaligeri coniectanea in Varronem docent, & infra Dionysius noster, 129, 40) in conum; vnde *Apices* dicti. Summum autem fastigium vocabant *Tutulum*. addebatur virgula ex felici arbore, quæ in flaminibus dicebatur *Stroppus*; in flaminicis, *In narculum*. Totus apex filo laneo velabatur; quod dicebatur *Apiculum:* a quo putat quasi Filamines dictos Varro. Infra mentum pertinebant amenta, quæ pileum retinebant. eæ dicuntur *Offendices*, quod se mutuo offenderent, & conuenirent. Solius tamen Flaminis Dialis pileum dicebatur *Albogalerus*. fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa, quæ dicebatur *Idulis*. Ita igitur πίλων siue πιλωτῶν nomine hîc cum Scaligero & Turnebo accipiemus ipsos flaminum apices, seu fastigiatos in conum galeros: per στεφάνη vero & τέμμα, laneum siue velamen siue filamentum, a quo Virg. Æn. lib. 6 *lanigeros apices* dicit. Turn. sane στεφάνας & τέμματα nō modo velamina interpretatur, sed etiam filamina & infulas. Sic enim Varro lib. 6 De lingua Lat. *Velamenta e lana quæ adduntur, infulæ.* Et Festus, *Infulæ sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiæ, templaq; velabantur.* Et Glossaria itidem, *Infulæ*, εἱμάματα.

P. 125, v. 2, paroxytonon αὐτόρεκες alludit ad Græcam originē, τὸ αὐτορεύειν, vt ὑμαγόρας, ὑψαγόρας, & similia: quum Latina origo & flexio postulet αὔτρεκες, seu αὔτρακες, vt apud Plut. in Quæst. Rom. ἀφ' ἑπ' οἰωνοῖς ἱρεῖον, οἷς αὐτάρκας πρότερον, αὔτρακας ὀνομάζουσι καλοῦσιν. V. 23, non inepte legeris, δι' ἄμφω τοῦτο φασι πολ.

P. 126, v. 33, non minus recte leges Φοινικικόν: vt supra monui ad 5, 42.

P. 127, v. 1, sensus est, ὑπ' αἰθέρα φυλαχθεῖσαν, vt declarant sequentia, & supra 55, 42. V. 46, ἐντὸς agnouit etiam Lapus dum vertit, *intra muros*: itidemque Plut. Numa 122, ἐκτὸς τῆς πόλεως: vbi hunc οἰκὸν siue οἶκον καὶ πέγκον, esse dicit in terrę quodā supercilio quod a Romanis *Agger* nominetur: atque adeo rursum apud Dionysium nostrum infra sub finem lib. 8. Gelenius legerat ἐκτὸς, *extra muros*: nescio quas secutus rationes.

P. 128, v. 1, ὀπτόμαλος Lapus vertit *instituto.* videtur significare cippum, vel aliud simile quod supra sepulcro soleret statui, (ὀπὶ τῷ πάφι ἱστάσθαι) cum aliqua inscriptione.

P. 129, v. 2, Τυκίαν siue Tuciam agnoscit etiam Lapus. apud Plinium gemino legitur, libro 28, c. 23 *Exstat Tuccia Vestalis incestæ precatio, qua usa aquā in crebro tulit, anno vrbis* DCIX. V. 15, pro ἐξερεῦσαι legendum est forsan ἐξελόσαι: vt scilicet Heraclitus hydrope laborans apud Diog. Laert. quærit ex medicis, an sibi euacuatis intestinis possint τὸ ὑγρὸν ἐξελόσαι, itidemque apud Aristoph. quidam populum iubet lapides in sinu abditos ἐξελόσαι. V. 25, qui hîc Agonales Salii nominantur, a Varrone dicuntur Agonenses, lib. 5 De lingua Lat. *In libris Saliorum* (ait) *quorum cognomen Agonensium, forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonium.* V. 36, apud Hesych. quoq; μίτρα inter cetera dicitur esse κεφαλῆς δέσμα: sed frequentius in ea signif. scribitur μίτρα, vt apud Virg. quoque *habent redimicula mitræ.* eamq; scripturam mauult Camerarius & Aldus in epistola de Toga Romanorum, p. 13. Liuius non mitram, balteum, cingulū, sed pectoris tegumen appellat. Subiiciam ipsa Liuii verba, quia lucem Dionysio nostro afferunt: *Salios item duodecim Marti Gradiuo legit, tunicaq; picta insigne dedit, & super tunicam æneū pectori tegumen, cælestiaq; arma, quæ ancilia nominantur, ferre, ac per vrbem ire canentes carminā tripudiis solennique saltatu iussit.* Sequens πτίβενα legitur etiam apud Etymologum: itidemq; apud Polyb. πτίβενναι λαμπραὶ, & πτίβεννα χρυσοῦφῆ: sed plerumque πτίβεννος appellatur, a Tebenno quodam Arcade huius vestimenti auctore, quasi πτιβέννειος ἐσθής, vt tradit Suidas. quamquam noster infra (95, 41) πτίβεννον peregrinum in Græca lingua vocabulum esse affirmat. Ibidem mox duorum alterum, vel ἀθικροφούνοις, vel φοινικοπαρύφοις, videtur redundare. nam idem significant. quos Polybius vocat λινοῖς ἀθικροφούνοις χιτωνίσκοις, cas Liuius lineas prætextas purpura tunicas. V. 45, pro ῥαβδωτοῖς Lapus aliud legisse videtur, dum vertit *scuti cuneati*, σφηνοῖδοῖς. Nota ibidem τοὺς λαγόνας, cum frequentius in fœm. gen. ponatur hoc vocabulum.

P. 130, v. 2, Strabo lib. 10, p. 530, quinq; Curetum etymologias adducit. Κούρητας enim dictos esse vel ἀπὸ τῆς κουρᾶς, id est a tonsura, quod tonso sincipite, comam in occipite alerent: vel ab heroe quodam; vel a Curio monte supra Pleuronem sito: vel quod κόροι fuerint, id est iuuenes; & hac ipsa ætate Iouem ἐκκροῦφισαν. nam Iouem puerum, iuuenes ipsi, aluisse perhibentur: qua de re Dionysius quoque noster supra 122, 42. V. 14, sic & Plin. lib. 7, cap. 56, *Saltationem armatū Curetes docuere; Pyrrhichen, Pyrrhus; vtramq; in Creta.* Infra lib. 7 extremo, de saltatorum apparatu dicturus est copiosius.

P. 131, v. 3, pro Φετιάλεις legitur apud Suid. Φιτιαλεῖς; itidemque in Vit. Plut. 124, & 248. Manutius quoque FETIALES affert e vet. libris & lapidibus. Varro a fide & faciendo dictos tradit: quo alludere videtur φιδιάλιοι apud eundem Plutarch. in Problematis quæstione 62. Fetialium imago quędam supra in Pelasgorum historia, 17, 5. V. 6, si malis ἱερόμενοι, a them. ἱεροῦσθαι, non refragabor. attamen & alteram lectionem excusari posse, docebunt te notæ nostræ in Pausaniam 398, 37. V. 8, pro Ἐβίκλων paulo rectius scribemus Ἐκικλῶν. Manutius p αι quoq; primā huius nominis syllabam apud Græcos scribi testatur, ideoque Latine mauult *Æquicolos*; quo modo etiam apud Liu. scribitur eo in loco quem mox proferam. V. 29, nota hîc μιᾷ pro ἑνός. V. 34, forsan legendum, ἐναντιοδί γε ὄντες. V. 38, pro τὰ δὲ malim τά τε. V. 44, de Fetialium ὀπτικηρυκεία insignis est Liuii locus, quem ad cognoscendas antiquitatis formulas huc transcribere libuit. *Ius ab antiqua gente Æquicolis, quod nunc Fetiales habent, descripsit, quo res repetuntur. Legatus vbi ad fines eorum venit vnde res repetuntur, capite velato, (filum lanæ velamen est)* Audi

Audi Iupiter, *inquit:* audite fines, *(cuiuscumque gentis sunt, nominat)* audiat fas. Ego sum publicus nuntius populi Romani: iuste pieq; legatus venio; verbisq; meis fides sit. *Peragit deinde postulata: inde Iouem testem facit:* Si ego iniuste impieque illos homines, illasque res dedier nuntio populi Romani mihi exposco, tum patriæ compotē me numquam sinas esse. *Hæc, quum fines suprascandit; hæc, quicumque ei primus vir obuius fuerit; hæc portam ingrediens; hæc forum ingressus, paucis verbis carminis conciprendig, iurisiurādi mutatis, peragit. Si non dedunturquos exposcit, diebus tribus & triginta (tot enim solennes sunt) peractis, bellum ita indicit:* Audi Iupiter, & tu Iuno, Quirine; diique omnes cælestes, vosque terrestres, vosq; infernī, audite: ego vos testor, populum illum (*quicumque est nominat*) ininstum esse, neque ius persoluere. Sed de istis rebus in patria maiores natu consulemus, quo pacto ius nostrum adipiscamur. Hæc & alia ibi Liuius. Vide & Gell. lib. 16, cap. 4.

P. 132, v. 21, scripturam hanc in Lapi etiam codice fuisse, indicat hæc eius versio; *redit iterum atq; iterum, quousq; petitionem eorum recipit.* sed opinor legendum, μέχρι τῆς τείτης αἰτήσεως: eamq; lectionem secutus sum in versione Latina. Ternarii certe numeri mentionem hîc desiderari, satis indicant quæ sequuntur, & quæ paulo ante protuli ex Liuio.

P. 133, v. 37, verba legis huius sic citat Lipsius in lib. De regiis legibus: *Si terminum exarasit, ipsius & boues sacrei sunto.*

P. 134, v. 1, post μνημεῖα seu μνημεῖον, inserenda videtur copulatiua καί. vt sensus sit; hoc obseruatum fuisse non modo vt prisci temporis monumentum, sed etiam vt religioni a maioribus traditæ satisfieret. nisi forte aliud hîc subest mendum. V. 6, vt vulgata editio hic depraua t est, ita etiam calamo exarati libri. nam Romanus habet, φυλάττειν ἀπὸ τεμένους χάσεν: Venetus, φυλάττῃ, ἀπ' αὐτοῦ χάσεν. tu si pro nostro ἀπὸ cum Cantero malis αὐτοῦ, liberum tibi relinquimus. nostræ certe lectioni fauet Lapi quoque versio; *rem ipsam animaduertere cuius gratia terminos putarūt deos vocandos.* V. 10, malim premisso articulo οἱ προφήτοι. V. 44, rectius, peul dubio, θαπέρ τῶ δίκαιον ἔστιν.

P. 135, v. 19, πᾶν ferri potest. si tamen partitiue malis πλέον, vt v. 41, θαυμάτων τ' ἔργον, non reclamabo. V. 31, post τῶν deesse videtur ratiocinatiua ὡῶ, δὴ, vel similis.

P. 136, v. 30, ambo interpretes legerant Ἐρσιλίας, *Hersiliæ filiam*: quū ea quæ hic narrantur, non in filiam Hersiliæ cōpetant, sed in ipsam Hersiliam Hersilii filiam. quare Græci textus auctoritatem sequi non dubitaui. V. 34, rectius forsan πας ἡγεμωνίας, seu τοῖς ἡγεμόσι.

P. 137, v. 2, hîc iterum comparatiuum pro superlatiuo positum. sententia enim postulat superl. μεγαλοπρεπέστατον. V. 9, malim inserto articulo, τοῖς πᾶσι κρατεῖν. V. 24, ἁρμαῖα retinuerat Gelenius, & hoc vocabulo significari putarat quæ ad pacandam seu componendam remp. faciunt, ὡδὶ τὰ ἄρειν, τὸ ἁρμόζειν. cuius nominis cum nulla in lexicis sit mentio, corruptū videtur ex ἔργα & πεφύκαιτα. quam scripturam secutus videtur Lapus dum vertit *opera.* Seq. v. pro δίκαι legendum fortasse μεγάλαι, aut καλαί. Lapus in sua versione præteriit. V. 29, in exemplari est Κοίλιος: vt Lapi etiam codex habuit vel Κοίλιος vel Καίλιος. nam ipse perpetuo scribit *Cælius.* Sed rectam scripturam esse Κλοίλιος ex eo colligit Glareanus, qd' quæ ab hoc Cœlio paulo infra nominantur Κοίλιαι πάφροι, (139, 23) infra lib. 8 incorrupte vocantur Κλοίλιαι. Sic apud Liuium libro 1 vulgatas editiones habuisse *Cuilia fossa*: at lib. 2 rectius *Cluilia.* Hanc Glareani sententiam confirmat non modo Plut. in Vita Coriolani 414, (qui & ipse Κλοιλίας πάφρας habet) sed inprimis quod apud Festum alphabetica serie legimus, *Cœliæ fossæ a Cœlio duce Albanorum dictæ.* Ab eodem Cœlio denominatam esse Cœliam familiam putat idem Glareanus: at Festus appellatam a Cœlio (vel, vt quidam legendum censent Cloantho) Ænea comite. Hoc etiam addendum, cum apud Liuium sit *Cluilius*, forsan etiam diuise pronuntiatum fuisse Κλοίλιος.

P. 138, v. 3, ἑκάστης positum hic pro ἑκατέρας: sic enim infra loquitur 145, 34: 151, 2: & 168, 31. V. 40, cum τοῖς Ῥωμαίων, subaudiendum πρέσβεις: vel legendum τοῖς Ῥωμαίοις. V. 44, & optatiuum ὁμολογοῖ ferri potest, & indicatiuum ὁμολογεῖ admitti.

P. 139, v. 16, antichronismus hîc est. sensus enim postulat futuri temporis verba καθοπλίσῃν & ὑπεκπολεμοῦμενος. In seq. periodo post αὐπῆς desideratur ἔπιμα, vel simile quid. V. 22, Liuius pro stadiis ponit miliaria. nam pro hisce Dionysii, καπεγραβοπεδίοι πα πέλαεφέκοιπα ταδίοις ἀ Ῥώμης ἀπεχόντας, Liuius dicit, *castra ab vrbe haud plus quinq; milia passuum locant.* quod idem est. nam, vt Plutarchus in Gracchis testatur, 1535, τὸ μίλιον ὀκτὼ ταδίων ὀλίγῳ ἀποδεῖ. V. 34, perplexum structuræ genus. nam vel distinguendū post λοιμοῖς, & singulariter legendum καπέμμψις. vel enallage hic statuenda: vt simplex structura hæc sit, εἰς ἢ εἰς τοὺς λοιμοῖς κράπτε πε βουλεύμαῖα, καὶ καπεμέμψις ἀθῆ ὀν πέλ. vel, εἰς ἢ εἰς τοὺς λοιμοῖς ὡς τὰ κράπτε εὐβουλεύσαῖα, ᾧ καπεμέμφοντο τοῖς ὀν πέλ.

Pag. 140, v. 39, Ψυφέπος rectius hic scribi quam *Suffetius* in vulgatis Liuii editionibus, prolixe docet Sigonius Emendationum lib. 1, cap. 53, ex manuscriptorum codicum, Iani Parthasii, & Pomponii Læti testimonio.

P. 141, v. 43, si ἑπίρου malis, facile assentiar.

P. 142, v. 9, καὶ pro vulgato ὡς agnoscit etiam Lapi versio; & in tachygraphiæ compendiis facilis est harum particularum confusio. καὶ vero pro εἶπε ponitur etiam ab aliis auctoribus. V. 21, ὑπομείοιπε habet ει aoristi 1, & οι aoristi 2: forsan quia regulare aoristum 1 ὑπομείναιπε videtur paulo durius. cuius generis multa in suis Secretis grammaticis habet magister meus Stephanus.

P. 143, v. 6, πυθόμενος agnouit etiam Lapus, dum vertit, *cum audierim.* Gelenius videtur legisse πυθόμενος. V. 26, pro ἐχόπε videtur aptius legi posse ἔχωσε. V. 34, vnum dumtaxat vocabulum hîc deesse, ἀπόπασιν, innuit etiam Lapi versio. id autem potius quam aliud desiderari, satis arguit paronomasia, ἀ μόνον ἀπόπασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαιάσασιν. V. 41, θάπερα dixit pro ἕπερα, id est διάφορα, seu παιδιά.

P. 144, v. 10, malim cum articulo, τῶπον τ' ἔθνον. V. 16, pro φθαίοις malet fortasse quispiam φθνοῖς. sed si hoc modo accipias, *non tam cito in medium proteleris, quin multas tibi gratias habeam*, non erit opus mutationem quærere. V. 31, forsan rectius ἐκ πεξῶμεν, temp. præter.

P. 145, v. 25, si γε malis pro τε, vt v. 33, per me licet. sed obstare videtur γε in præcedente commate.

P. 146, v. 40, pro ὁρμιεῖν rectius legemus ὁρμεῖν, vt supra cum alibi, tum 49, 12, 26. Mox vero πλοῦτον τῶ ἐπιζάκου, *multesima ascititii generis pars*, idem est quod exigua pars, si cum magno ascititiorum numero comparetur.

P.147,v.7, Si hic numerus, xviii, bene habet, tres ætates non conficient centum annos, ut tradit Herodotus; & vel auctor hic varie locutus de ætatibus, vel codex eius multis in locis falsus est, vt supra etiam admouimus. Alba vero quadringentis ante conditam vrbem annis deducta est: Romulus autem regnauit annis septem ac triginta: deinde fuit interregnum vno anno. deinde Numa regnauit annos tres supra quadraginta: qui sunt octoginta vnus anni. Hæc igitur esset decima quinta ætas, non decima octaua, si Herodoti supputationem sequi voluerimus: inquit Glareanus. Quodsi ætas accipiatur annorum 27, vt supra expositum est, octodecim ætates conficient annos 486. V.12, vt hic καταρπυθῇ vsurpatur pro *composita fuerit*, sic Bud. ex Plutarcho affert φρενὸς καταπτυμένης, *mentis composita*.

P.148, v.40, si πυήσομεν malis indicatiue, facile assentiar.

P.149, v.12, pro ὅτις legendum fortasse καὶ, vel καὶ τὸ δικαίῳ κεκτᾶ: vt Lapus vertit, *apud vos competitores, eosdemq; iudices*. nisi fortasse verior lectio est, καὶ τὸ δικαίοις κεκτᾶ. aduersarii enim magis ex affectu quam ex iure litem decernunt, si iudicium eis permittatur. V.14, pro δικάσαι sensus requirit potius δικασέμενον seu δικασόν. V.22, aptius videtur indicatiuũ διαρέπει: nisi ante μὴ inserere vel subaudire malis αὖ.

P.150, v.10, malim singulari numero μόστι, cum vtroque interprete. V.36, Κοεσάλοι constanter repetitur in sequentibus. quamobrem & Sigonius apud Liuium mauult *Curiatios*; præsertim quum etiã manuscripti libri sic habeant, non *Curiattios*. Mox pro Σεκιλίωος vterque interpres legit Σεκεῖνος vel Σεκιλίους, *Sequinius*. V.47, Gelenius maluit πεσεκαλεσάμενος.

P.151, v.3, malim καὶ geminata, & δὴ καὶ, vt alibi sæpissime. V.32, ὁμοιοτροπίαν Gelenius verterat *similitudinem generis*. sed τρόπον hic significari, manifestum ex pag. præced. v.34.

P.152, v.4, hic quoque posita ὀδὶ pro ὀπό. V.8, βούλημα accipiendum hic pro γνώμῃ seu δόξαισι, quibus duobus vocabulis vtitur paulo post, v.10 & 21: vel legendum βούλευμα, vt paulo ante, v.3. Ibidẽ mox & αὖτις retineri potest, & αὖτὶ pro eodem reponi. V.13, si αὖτὶς malis pro αὖτὶς, per me licet. V.22, inclusum παρὼ, ex Rom. & Veneto cod. additum, agnoscit etiam Lapi versio, *in vrbem rediit*. V.45, obserua hic Atticũ εὐακοῦσαι pro communi εὐήκοοι, quod vsurpauit v.20.

P.153, v.5, inclusa, addita sunt ex Rom. & Ven. cod. in quibus Fuluius Vrsinus pro κακὼ coniicit legendum κακοί. sed ne sic quidem structuræ numerus expletur; nisi post μίασμα inseratur verbum ἀκαδύεσι, quo vtitur pag. præced. v.13. Lapus vertit; *sin autem cognationis inquinamentum veriti (non enim oportet timidi animi indicium apparere) alios potius extra genus vestrum vocandos censetis, neq; nos vllam vobis pugnæ necessitatem afferamus*. quasi legerit; εἰ δὲ τὸ ξυγενὲς ἀνηρεπόμενοι μίασμα (ὃ γὰρ ἀδεὲς δειλὴς ψυχῆς ἔλεγχον φανοῦσαι δεῖ) ἄλλοις ἀνὰ τὸν ἔξω γένους καλοῦν οἴεσθε, μηδὲ ἡμῖν. V.8, epanalepsis hic est ob longius hyperbaton, mutato inchoatæ structuræ casu: quales apud Pausaniam notatæ sunt 487,23. V.11, exemplar habet in fin. ὑπήκοα θαι, nulla post πῶ παῖδα distinctione posita. cuiusmodi scripturam in Lapi quoq; codice fuisse, indicat hæc eius versio; *neq; parũ vobis gratiæ habiturus, si vos recte decernentes, pluris patriam quam cognationem æstimare contigerit*. ὑπήκοα θαι autem malui quam futurum ὑπήκοι θαι, quia eodem modo & tempore præcedit λάβοιτο.

P.154, v.44, καὶ superflua est, & recte abest a cod. Rom.

P.155, v.9, pro δρώμενα videtur legendum ὑφορώμενα, vt præced. versu dicit ὑποπτευόμενα. Lapus in sua versione præteriit; *erantq; plura veris ea quæ putabantur*.

P.156, v.4, πεσβοληῖς siue obiectaminis nomine accipiendus erit ὁ θυρεὸς, vt mox appellat, v.7: vel legendum πεσβολὼ: vt significet, cum irruentem aduersarium subiisse, seu inferenti ictum aduersario obrepsisse. V.10, si νάτου malis, singulari numero, facile patiar. sic sane infra est 165, 14.

P.158, v.13, aut οἰκίαν legendum cum interpretibus, aut cum vulgato οἰκίαν extrinsecus subaudiendum aliquod substantiuum, οἴκησιν, vel simile. V.44, pro καὶ aptius legemus δὲ, vt Lapus quoq; vertit.

P.159, v.4, inclusa ὁ addita ex Rom. cod. V.21, forsan rectius αὐτῇ, fœm. gen.

P.160, v.42, ante ὑπεροδυσθεῖσαι deesse videtur ἄστη, vel simile quid.

P.161, v.27, Rom. & Ven. cod. εἰ μὴ, μὲ δύναμαι. sed Lapus quoque nobiscum; *ni me perdi vultis*. Seq. v. inclusa & addita ex Ven. codice: Romanus habet, ἐὰν δὲ δόξῃ. V.47, si δὲ malis pro δὴ, per me licet.

P.162, v.13, si ἀχειρώτους malis, tuo iudicio fruere. V.19, suspectum est istud ὑπόφαυχα, & ὑπόρχα poeticum. Lapus vertit *inaccessa*. Seq. v. pro ἄν τι supra legitur ἐκ αὐτῆς, 147, 45. V.32, pro ἐκείνοις legendum videtur εὖ ποιεῖν. Sic certe Lapus; *beneficium accipientes a sociis, dare eis ipsi videbimur*.

P.163, v.7, nota ὑπερδοξίαν hic dici quod paulo infra ὑψηλὸν appellat, v.23. V.16, superlatiuum comparatiue hic accipit etiam Lapi versio; *aspectu omni experimentoq; terribilius*. Sed potes etiam sic vertere; *omnium quæ vlli vmquam viderunt aut experti sunt, terribilissimum*. V.19, pleonasmus hic est coniunctionis καί.

P.164, v.15, post ἔγνωκε desideratur coniunctio δὲ vel τί. V.23, ὀδὶ hoc etiam loco posita est pro ὀπό, vel ὁκ. V.37, rectius forsan τῶ Ἀλεωᾶ, vel τῶν Ἀλεωᾶν.

P.165, v.2, pro vulg. κεκλωσαμένοις sententia requirit κεκλωσομένοις, vel passiuum κεκλωσμένης. κεκλωσομένοις autem passiua significatione sic vsurpatũ intelliges vt διώξεσθαι supra, 156, 16. V.8, obserua καπεκκλεμένου sine σ, pro καπεκκλεσμένου: quod est vitatius. V.18, pro δεωάμενοι aptius leges vel δεωάνται, vel δεωήσοιτο, aut δεωαπεῖ ἔσοιτο.

P.166, v.29, pro τε requiritur potius alia coniunctio, γε, & , vel similis.

P.167, v.3, vel plurali numero legendum ὀπηχρήσωνται, aut Attice ὀπηχρήσαιτο: vel præcedente εἰ in articulum τὸ versa, infinite scribẽdum ὀπηχρῆσθαι: quod est paulo durius. V.30, si mutato articulo malis τὸ ὀπηκίων, facile feram.

P.168, v.21, præsens παρεχόμεθα agnoscit etiam Lapi versio, *exhibemus*. sed quum præcedant aorista, hic quoq; legere queas παρεσχόμεθα, cum Gelenio.

P.169, v.30, pro οἴκλυσα Lapi codex videtur habuisse εἴκλυσε, quia vertit *turpissime cum hostibus consentientes*. atque ea sane scriptura est aptior. V.47, nota hic ἀκουσίας αὐάγκας, cum paulo ante, v.38, communi fine sit ἀκούσιον αὐάγκλιον.

P.170, v.11, rectius ἠρόμεθα, vt mox ἠρόμαθα. Sic v.25 pro σωεδρίοις non male legeris σωέδροις. V.32, quia sequitur præteriti temporis verbum, ἐγένετο, quod non ad stantem sed ad collapsam remp. pertinere videtur, ,,pterea malet fortasse quispiam secundæ personæ pronomen ὑμῖν: vt tenuiorib. Albanis e publico Albanorum agro promitti portio intelligatur. sed quæ in sequẽtibus hac ipsa de re iterantur, (172, 22) huic primę personę pronomini ἡμῖν, quod Lapus etiã agnouit, patrocinari videntur. itaq; ἐόντος accipiendum pro μέχρι τοῦ νῦν γενόνασι: vel legendum γίνονται, πελοῶται, aut simile quid. V.41, pro Iuliis Liuius libro 1 habet Tullios. sed Iulios in Albanis patriciis, & quidẽ sacerdotii priuilegio claros, recensuit etiam supra, 56, 47. Idem Liuius omissis Metiliis, quos Glareanus suspectos habet, p Quintiliis habet Quintios. quam lectionem sequitur Fuluius Vrsinus in libro de famil. Romanis. Sigonius Quinctios scribit, e Capitolinis & aliis marmoribus: itidemq; in manuscriptis Diodori Siculi codicibus, legi affirmat Κόϊνκτος & Κοΐνκτος. Pro Μετιλίοις idẽ Vrsinus in eod. libro legit Μαικιλίοις, *Mæcilios*.

P.171, v.23, pro εἰ δὲ, malim ἢ ἀρ. Sic enim & tautologia euitabitur, & plus asseuerationis orationi accedet. de cuiusmodi loquendi genere dictũ apud Pausan 406, 56. Si quis tamen καὶ δὲ malit, & πεσδοκιῶσιν, per me licebit.

P.172, v.26, ab Alba condita vsq; ad Romam conditam, sunt anni quadringenti: ab Vrbe autem condita vsq; ad Tullum, anni 81. Hęc igitur acta sunt anno Tulli sexto expleto. Glareanũ. V.39, pro ἀποκτείναντες vterq; interpr. legerat ἀπολέσαντες, *multis in prælio amissis*. Sed ferri hæc lectio pōt: vt significet eos strenue pugnasse, ac multos ex hostib. interemisse.

P.173, v.8, Φυρωνίαν supra fine diphthongo habuimus, 113, 26: & quidem ἀπὸ τοῦ φυσεῖν denominatã. contra Virgilius & Horatius primã in hoc nomine syllabam producunt: ac pulchre huc quadrat hemistichium istud Virgil. Æn. 7, *viridi gaudens Feronia luco*. alludit enim ad τὸν φιλοστεφῆν nomen: & in lucis copiosa sertis materia prouenit. Fanum eius prope Anxur locant iidem poetæ. Quod oppidum, Faracina postea nominatum, cum satis longe absit a Sabinis, & alii in Falisciis, quidam ad Soracte declubrum ei ascribant, (sub quo monte Strabo vrbem quoque Feroniam locat, cum Feroniæ deæ luco, lib. 5) suspicatur Glareanus, fieri potuisse vt hæc dea diuersis in locis, diuersa habuerit fana, & quod tribuendum diuersis erat, in vnam a plerisque sit collatum. τὸν φιλοστεφῆν & τὸν Τιβεριῆν πεμένοις mentio est etiã apud Steph. in Τίβυεις. Seruius apud Virg. Æn. 7, notat Feroniam esse Iunonem virginem. V.33, malim ἐκ δήμου, accus. casu. V.35, pro Ἠρητὸν Lapi versio habet *Hereonem*: quod Glareano quoque suspectum fuit. Apud Strab. 251, legitur Ἠρητὸν, accẽtu in prima: apud Steph. masculino fine Ἠρηῖος, cum gentili Ἠρηῖος: quam & ipse dicit esse Σαβίνων πόλιν. Ereti mentio etiam apud Virgilium, Liuium, Plinium. V.46, pro παπείοις in exemplari erat παπεκίνς. sed παπείνς verã esse lectionẽ, patet ex 130, 13: & 102, 5: vel certe legendũ παπεκεύς.

P.174, v.24, pro συωηρπαμένας Lapus habet *diruptas*. sed male; quum idem significet quod συωηρτημένας, conspirationis nexu cõiunctas, vt sequens historiæ series edocet. V.47, pro hac κακόρροον ὕλη apud Liuium inuenitur in plerisque exemplaribus *Malitiosa*, in aliis *Malicia*, in nonnullis *Maliciusa*, vt annotauit Glareanus. In vetustis Liuii codicibus Malitiosam legi testatur Sigonius in Schol. Liu.

P.175, v.23, pro πολεμίων in exemplari erat πολέμων. sed πολεμίων probat etiam Lapi versio, & requirit sensus. V.33, Spusium retineri posse censet Glareanus, quia Liuius lib. 3 ex Fabio tradit, Furios olim Fusios fuisse appellatos. Vecilium etiã retineri posse, cum pro Sp. Cassio Vicelino apud Cic. quidam codices habeant *Bicelinum*, per cognationem litterarum V & B. V.45, Μεδυλλειῶν supra Μεδυλλίαν vocauit, 136, 26. cuius generis cum alia apud Pausaniam a me notata sunt, τῦ Ψυθιάδος & Ψυθιάδος. Eadem scripturæ diuersitas in eodem vocabulo repetitur etiam in sequentib. nec non in Κολλάτιος, & consimilibus.

P.176, v.7, si cum Lapo legamus δεῖ πῶ πεσθυμίαν, sensus & structura cõstabit melius. V.20, structuræ conuenientius legeris παρεσκευάζεσθαι. vel inserendum αὖτον. V.22, pro Μαρκῷ scribendũ esse Μαρκίῳ, monuerat etiam Xylander apud Plutarch. & res e Latinis historicis est satis nota. V.25, ὑπογεγραμμένον habuit etiam Lapi codex, qui vertit, *heredes subscriptos*. ὑπογεγραμμένος ergo dici videtur ex eo, quod apud Romanos gentilitio nomini subiiciebatur nomen patris, interdũ etiam aui, vt C. Iulius, C.F.C.N. V.31, in exemplari est ὡπός. sed ὡ πῶς Lapi etiam codicem habuisse, innuunt hæc versionis verba; *maximeque creditũ obseruasse cum appareret tempus insidiis idoneum*. paulo ante dicit πωπὸς μόνος, v.26. V.33, si post αὐτὸς inseratur ὄ, parenthesis est euidentior. V.41, τῇ accipiendum pro composito ὦ εἶναι vel παρεῖναι: vt Lapus etiam vertit *adesse*.

P.177, v.6, si εὐνοίας malis pro ἐνοίας, facile assentiar. V.9, triplex hic in vno eodemq; versu mendum erat, μικρὸν, ἡμιωμοιρον, φθόιας, pro μικρὸν, ἡμιαμόρον, φόνας. est autem ἡμιαμόρον, participium ab αἱμάσσω, cruento. V.18, de Marcii cognomento dicetur paulo infra ad 174, 40. V.20, pro aduerbio καλῶς malim nomen καλὼν: vt supra (80, 55) in Romuli inauguratione, σημεῖα ἐφάνη φανοῦσα καλά: & rursum in Numæ confirmatione, 122, 1, τῇ ἀρν. θυσκόπων αἴσια τὰ πεσθῆκ τῇ δαίμονος σημεῖα ἀποφηνάμενον: itidemq; 136, 45, in Tulli Hostilii creatione. V.44, & αὖτὶς retineri potest, & αὖτὶς pro eodem substitui.

P.178, v.12, τῷ ἱερῶν habuit etiam Lapi codex. nam vertit, *omnium sacrorum principatum habente*. possis etiam legere ἱερέων: vt periphrasis sit τῷ ἀρχιέρεως, *summi pontificis*, sicut recte vertit Gelenius. Papirii nomen hic Glareano suspectum est. nondũ tamen se inuenisse fatetur quod substituat. nam C. Flauiũ, de quo Liuius lib. 9 ab Vrbe condita, sub finem, non fuisse pontificem, vt de illo intelligi queat. V.34, desideratur hic verbum substantiuum εἶ, post Ῥωμαίους. V.38, inclusa, τῷ Λατίνων, addita ex Ven. cod. V.40, quia nulla dũ vrbs hic nominata est, nec certũ est an hęc primaria tunc Latii ciuitas fuerit, verisimile est auctorem scripsisse Πολιτωλίῳ, vel Πολιτωλίοις τῇ πόλει: vt Lapus quoq; vertit, *castris ante vrbem Politorium positis*. Nomen huius vrbis integrum est apud Stephanum: sed regis nomẽ corruptum, Μαρκιανὸς, pro Μάρκιος Ἄγκος. Sic enim Stephanũ scripsisse credo, non nude tantũ Μάρκιος, vt Xylander emẽdauit: quia Dionysius quoq; noster pag. præced. v.18, Marcio tribuit ὀπίκλησιν Ἄγκος, cognomẽ Anci; contra Latinorũ consuetudinẽ, apud quos *Ancus* non cognomen est, sed prenomen, sicut in sequentibus etiam, cõsuetudinis huius recordatus, Ἄγκος Μάρκιος cõstanter nominat, 184, 4: 186, 21: 204, 3: 208, 45: 211, 39: 237, 38. & moris huius diserte meminit 185, 43: fuisse scilicet bina Romanis nomina: alterũ, κοινὸν, cõmune; (qd' prænomen dicitur) alterũ, ζωλικὸν & πεζωνυμικὸν, qd' genti proprium, a patre in filios transeat, ideoq; gentilitium nominetur, seu nomen familiæ. In eodem corrupto Μαρκιανοῦ vocabulo expressum est ι, quod pertinaci errore a librario fuerat omissum, nõ tan-

tantum in huius Marcii, sed etiam infra in Marcii Coriolani historia. nam vterque hic Μάρκιος, detracte ι, in Μάρκων versus fuerat; quod prænomen est, non nomen. Porro subiiciam ipsa Stephani verba, ut in Aldina editione leguntur: Γολιτώελον, πόλις Λαΐνων. ἰωὰν εὑρὼν (recte Xylander legit ἑλὼν) Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς, μετήγαγεν εἰς Ῥώμιλα. vbi etiam nota μετήγαγεν pro Dionysiano κατήγαγε: non absurde, sicut ipse quoq; Dionysius mox dicit, εἰς Ῥώμιλα μετωίκισεν. Rursum Dionysii Πολιτωέλοις idem Steph. vocat Πολιτωρλωοῖς. malim ego medium scripturæ genus, Γολιτωείνοις.

P. 179, v. 7, pro περικαταπκευαζόμενοι Lapus habet *muros concinnantes.* si mendo caret vox, significat eos se ad futurum bellum instruxisse, vt ego in Gelenii versione reposui, ipse verterat, *Medullium Romanam coloniam*, omisso illo participio. Siquis contendat legendum esse περιεκαθεζόμενοι, sic locũ vertes; *ad Medullium, in qua Romanorum coloni erant; eaq; obsessa, & facto in muros vndequaque imp.* Sequens αἴρεσιν pro αἰρεῦσιν repetitur etiam in sequentibus aliquoties, v. 11, 18, & alibi. V. 17, pro Φιδηνάων Lapus legit Φικολτέων, *neq; multo post Ficulneam diruit.* non male forsan. nam vt hic Marcius post Tellenen cepisse dicitur πρὸ Φικολτέων πόλιν, ita supra (13, 45) Aborigines condidisse perhibentur Τελλωεῖς καὶ Φικολτέοις, οἷς περὶ τῆς Κορνίκλοις ὅρεσι. Gelenius Liuianos codices sequi maluit, in quibus Ancus *Tellenis Ficanaque captis, Politorium rursus bello repetit.* quamobrem & Sigonius hîc Φικλωάων legit pro Φιδλωάων, in Schol. Liuianis. Φιδλωάων sane mentio huc non quadrat; quippe quorum defectio paulo post recensetur. *Ficana* & *Ficolenses* a Plinio lib. 3, c. 5, ponuntur in prima Italiæ regione: sed *Ficolenses* rursum etiam in quarta, cap. 12 eiusdem libri. Varro *Ficuleates* nominat: libro quinto De lingua Lat. *Et qui tum sub vrbe populi,* (inquit) *vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alii, contra nos coniurarunt.*

P. 180, v. 30, malim transposito verborum ordine, ἐδήωσαν πρὸ αὐτῆς ὅμορον. V. 40, rectius, ἔφθόνησε καὶ ἥρον, vt cum alibi sæpe, tum supra 172, 18. V. 47, pro ἔπι in exemplari erat ὅπι. sed ἔπι agnoscit etiã hæc Lapi versio; *restans enim cum Latinis vrbibus adhuc bellum.* Gelenius verterat, *Latini belli metu.* Sicui non satisfacit ἔπι, pro ὅπι ꝟ legat ἀνόπι. Verum aptius est ἔπι, quia Latinum bellum non tunc primum exortum est, sed iam aliquot annis continuatum, vt patet ex 178, 26.

P. 181, v. 24, pro Ἀλαῖς ambo interpretes cum Græco codice retinuerãt Ἄλλαις, *apud Allas:* de quo errore supra quoque dictum ad 118, 9. Paulo ante pro accus. ἑτέραν μάχην in exemplari est nomin. ἑτέρα μάχη, contra syntacticos canones. Emendationem nostrã confirmat quod infra repetitur, 186, 28, ἀνδρὰς πόνῃσι περὶς αὐτοὺς μάχας. V. 34, ἀρχῷ videtur in Lapi etiam codice fuisse, qui vertit, *magnis viribus.* sed veriorem lectionem opinor esse, ὁρμῇ, vel ὁρμῷ. Mox masculinum ἐκείνους secutus erat etiam Lapus: sed Latinos fœminino genere *Velitras* dicere monuerat etiam Glareanus. & sic infra est 373, 12.

P. 182, v. 3, magis proprie σφετέραν leges. V. 5, ἀθρόοις agnoscit etiam Lapi versio hæc; *nec abire congregatis.* Sed opinor Dionysium scripsisse ἀθρόοις, id est ἀζημίοις. Gelenius ad vtramque lectionem alluserat his verbis; *nec omnes aberunt incolumes.* V. 10, inclusa, ex Rom. & Ven. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *ceterum vicere Romani ob laborum tolerantiam, cui erant multo ante adsueti; præcellebantque Sabinis multo.* Gelenius ex coniectura scripserat Romanos ob locorum peritiam superasse. V. 23, Ven. cod. Ἀνεύπνον: vt supra sæpe. Eundem porro Auentinum (inquit Glareanus) libro x ait duodecim stadia habere in ambitu. in altero igitur loco menda est. V. 24, Ven. ἀξιόμεθον: parum recte. Nec multo rectius idem cod. mox v. 26 Λαυρέντος. V. 28, ἀθρόοις pro vulg. καλοῖς, recte habet idem cod. Ven. Seq. v. Ven. & Vat. cod. habent ἔρκεται, præsenti tempore: & mox Ven. ἀμφοτέρω, singulari numero. Lapus hoc comma transfert in finem periodi. sic enim vertit; *Segregabatur autem a colle Pallantio appellato, circa quem vrbs prima est cõdita, profunda & angusta valle, quum nunc vtrosq; Roma complectatur.* Sed quoniam hanc transpositionem Græca verba ægre admittunt, præsertim nisi pro ἐπὶ legas ὑπὸ; propterea sic scripsisse auctor videri potest, ἀμφοτέρων ἐπὶ ξυμπεπλεγμένων τῇ Ῥώμῃ λόφων, τῷ τε Καρλίῳ, ᾧ τὸ καλούμενον Παλλάντιον. quam lectionem ego in Latina versione sequi malui, cum Gelenius vertisset, *a reliqua vrbe Palatinoq; colle.* Porro vrbis primordia circum Palatinum collẽ fundata fuisse, supra docuit in Romulo, 72, 46: & 73, 21. Cælium vero montẽ a Tullo vrbi additum fuisse, initio libri tertii exposuit, 137, 20. nisi forte verius est quod secundo libro narrat, 113, 35: Romulum & Tatium statim post pacificationem amplificasse vrbem Romam, aliis duob. collibus ad priores duos adiectis, Quirino & Cælio: ac diuisis domiciliis Romulum Palatinum collem, eique contiguum Cælium tenuisse; Tatium vero, Capitolium & montem Quirinum. Vide & 104, 30.

P. 183, v. 21, ante χαλεπὸς rectius cum Lapo inseremus copulatiuam καί. vertit enim, *multis difficilisq; ventis.* Ibidem rursum nota ὀπὸ pro ὑπὸ, in significatione locali. V. 24, in exemplari est ἐκχλιοφόρα. sed procul dubio vera est Gelenii lectio, πεκχλιοφόρα, *nauis quæ tria hominum milia ferre queat.* Lapi versio minus mendose habet *trichiliophoram.*

P. 184, v. 14, Sigonius legit Ἠνοχίαν, in lib. De Athenienſium temporibus. Mihi Lapi & Gelenii lectio verior est visa, Ἠνοχίδου: vt sit patronymica forma deductum ab Ἠνίοχος. quod est frequentiss. V. 19, & pure Βακχαδῶν, & impure Βακχιδῶν legere possumus, vt docui apud Paul. 426, 26. V. 36, ποτὲ, *aliquando,* agnouit etiam Lapus. sed siquis malit πότε, vt v. 23, non repugnabo. V. 40, pro Λυκόμεσα supra habuimus Λοκόμωνα, 104, 40: 108, 4: 109, 6: vt alibi Ῥοπόλοις, Νομίτωρα, Νομεᾶν, & consimilia.

P. 185, v. 10, si πεῦξε malis pro πεύτη, per me licet. V. 17, potes & sic locum vertere; *ac sublime renersa, cum se aliquoties in gyrum per aerem librasset, & deinde se in altiss. aeris reg. abscond.* vt ἐκύκλιος αἰώρα tribuatur aquilæ, ac significet librationem corporis in orbem factam: quæ talibus alitibus vsitata est. V. 24, forsan inserto post οἰωνοσκοπίας participio ἔχουσα, καλοῦσα coniungendum cum sequentibus: vt infra in Tulliæ facto, 241, 46.

P. 186, v. 5, magis proprie στρατείας, *expeditionibus.* V. 23, pro ἐπὶ malim πρὸς, vt feratur ad χῶν: sicut paulo infra ὁδὸς πρὸς Κρυπτομεριῶν, v. 40. V. 26, non dubito quin legendum sit οὐ τῶν πλησιοχώρων τῷ Λαΐνων, cum Gelenio: vel οὐκ ἐπὶ πλησιοχώρων τῷ Λαΐνων, vt apud Cic. in Lælio, *domum reductus a patribus conscriptis, a populo Romano, sociis, & Latinis:* pro, *& Latinis, populi Romani sociis.* V. 38, si ἐνεστρόφθη malis, vt infra 188, 15, per me licet. V. 45, nota εἰρῆνε impersonaliter pro εἰρήνην ἢ ἀνάγκη, *fuit necesse:* seu (vt Lapus vertit) *opus fuit.* sed cum infra (190, 46) pro eo legatur ἐδέησε,

ἐδέησε, præcedente itidem ἢ μὴ, & sequente genitiuo; ἢ μὴ ἐδεήσε γε ἀπὸ τειχομαχίας: non abs re suspicari aliquis possit, hîc quoq; pro εἰρῆνε legendũ esse ἐδέησε.

P. 187, v. 8, ἰδίαις habuit etiam Lapi codex. nam vertit, *ipsos fuga propria mulctauit.* Sed ausim affirmare auctorem scripsisse αἰδίαις, sicut infra (194, 19) post captas Fidenas, defectionis auctores alii capite sunt truncati, alii φυγᾷ ἐζημιώθησαν αἰδίαις. quare hanc lectionem in versione sequi non sum veritus. aliâs ἰδία φυγὴ esset in qua singula dumtaxat capita, sine domesticis aut propinquis, relegantur. Infra in similibus historiis non modo αἰδίοις φυγαῖς disiuncte dicit, 211, 13: sed etiam composite ἀειφυγίαν, 210, 19. V. 16, pro ἐν αὐτῆς, sensus postulat ἐπ' αὐτοὺς, *aduersus eos;* vt Lapus quoque vertit. Sic certe loquitur paulo infra, v. 43. V. 18, malim nominandi casu αὐτὸ, id est αὐτὸ καθ' αὑτὸ, *ipsi suo marte, suis viribus.* V. 20, Κολλατία & Κολλατῖνοι rectius gemino λ scribuntur, vt apud Virg. Æn. 6, *His Collatinas imponent montibus arces.* V. 28, post ἐπιοῦσι subaudiendum οἱ Ῥωμαῖοι. V. 43, rectius neutro genere, τὸ καλούμενον Κορνίκολον.

P. 188, v. 4, malim Κορνικολανοί, vt apud Steph. Τυσκανοί, & alia consimilia. V. 7, in exemplari est πρὸ σωνεχείας. pro quo ipse accentus arguit legendum τῷ σωνεχείᾳ. sic vice versa ἀπὸ pro ἐπὶ paulo infra erat pro ἀπό. cuiusmodi errata non pauca obseruaui apud Pausaniam: α pro αν, η pro ω, ω pro ον, & contra. Errori occasionem præbuit, quod in his ι non subscribebant veteres, sed ad latus apponebant. V. 41, πόλις ἀξιόλογος agnoscit etiam Lapi versio; *vrbes haud aspernandas adierunt.* sed puto veriorem lectionem esse πόλις ἀξιόλογος: quam etiam in interpretatione secutus sum. Pro Fidenatibus quoque Ficuleates aliquis reponendos suspicetur, ex hoc Liuii catalogo quo recenset oppida de priscis Latinis capta; *Ficulnea vetus, Camera, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum.*

P. 189, v. 4, malet aliquis ἐμβολοποιοῖς, vt paulo post dicit εἰς πρὸ Ῥωμαίων χῶν ἐνέβαλον. Sed similiter fluminum quoque ostia non modo ἐμβολαὶ dicuntur, ab hoc ipso auctore nostro, vt 8, 6: sed etiam ἐκβολαὶ, vt 183, 3, 9: diuerso scilicet motus respectu. V. 9, mendosa est hæc oppidorum nomenclatura. pro Ὑδατέραις & Ῥουσαλῖνοι Lapus habet *Volaterrani, Rusellani:* itidemque Gelenius. non male. nam a Ptolemæo quoque 156, inter ceteras Tusciæ mediterraneas vrbes numerantur hæ Dionysii nostri, Ὑδατέρραι, Ῥουσέλλαι, Ἀρρήτιον, Ἐτυκλώνιον, Κλύσιον. sic apud Plin. lib. 3, cap. 5, *Rusellani, Aretini, Clusini, Vetulonienses, Volaterrani.* V. 36, nota fut. 2 αὐαρρήσειν pro primo αὐαρρίψειν, quod est vsitatius. vel potius scribendum ὠαρρήσειν.

P. 190, v. 19, deest præpositio ἐκ.

P. 191, v. 24, alibi μαθεῖα dicit; vsitatius. V. 33, & πρότερον retineri potest, & πρότερον admitti.

P. 192, v. 22, malet fortasse quispiam αἱρεῖ, quo alibi passim vtitur. sed cum paulo ante (v. 3) itidem dixerit, τὰς παρεμβολὰς ἀπὸ ἀμφοτέρας ἀναστήσας, pro ἐκεῖ, retineri poterit verbum αἱρεῖ. V. 32, in exemplari est καταπρώησαν: quod Gelenius secutus verterat, *telis eminus sunt confecti.* Sed cum viderem Lapum vertisse *submergebantur,* non dubitaui ex eius codice reponere καταπόθησαν; quod historiæ circumstantiis magis accommodatum est, & a Plutarcho simili metaphora vsurpatum de vrbe quadam, καταπόθη χασμάτων ὑπορραγέντων. V. 47, magis proprium στρατείας, *expeditionis.*

P. 193, v. 2, pro τὰ ὅπλα supra iam aliquotiẽs dixit τὸν χάρακα, *vallum.* Lapus quoque vertit; *prope Fidenas castra locant.* V. 23, obserua hîc διαπτυψάμενοι pro μετατιμψάμενοι. V. 40, ὡς tollendum est, vel post πλείστου ponenda distinctio commatica.

P. 194, v. 27, si διελυθήσαν malis, tuo iudicio fuerit. V. 43, forsan rectius ὑποδυῖς. Et v. 46, μὲν δὴ, pro μέντοι.

P. 195, v. 29, vsitatius ἀπαγγέλλειν in hac signif. Sic v. 47, στρατιὰ positum pro στρατία, vt sæpe.

P. 196, v. 23, nota hic τῆς ῥαβδοῦς, quum vsitatius fœminino genere dicatur τῆς ῥαβδοῦς. Sic paulo post, v. 31, ποικίλοις ὀμφαλοῖς, pro ποικίλαις. V. 35, pro ὑπὸ legendum videtur ὑπὲρ vel πρὸς: quarum præpositionum alteram Lapus etiam agnouit, dum vertit, *de imperio cum Romanis contenderet.*

P. 197, v. 21, rectius ἑλόμενοι: nam λοχᾶν significat insidiis excipere: vt 196, 36: 197, 2. V. 32, inclusa ista, ἐν τῷ χάρακι, addita sunt e Ven. cod.

P. 198, v. 12, pro accusatiuo πεῖ Græca consuetudo postulat datiuum τῖς. vel retento accusatiuo τὲς, pro simplici πολεμεῖν legendum composite ἐκπολεμεῖν aut κατα πολεμεῖν, debellare, expugnare. Attamen infra quoque hoc ipsum verbum πολεμεῖν cum accusatiuo semel atq; iterum legitur: incertum auctorisne voluntate, an librariorum incuria. V. 18, pro ἀπὸ legendum ἐν ἀπῷ, s. τῷ χάρακι: vel aduerbialiter ἀπῷ. priorem lectionem secutus videtur Lapus, dum vertit, *in eis,* s. castris. V. 39, supra peritosyllabos Ἄμοιπα dicit, 187, 34: itidemq; alibi.

P. 199, v. 4, pro ἀμφοτέρων malim ἀμφοτέροις: vel aduerb. ἀμφοτέρωθι aut ἀμφοτέρωθεν: vt Lapus etiam vertit *vtrimque.* Sequ. v. pro μὲ aptius legemus δέ, vel τέ. V. 12, si ἀμφοτέρων malis eodem casu, facile assentiar. Sic v. 47, maluerit forsan aliquis ὑπὲρ τῆ πόλεως, *pro reipubl.*

P. 200, v. 11, Ποπλίῳ habuit etiam Lapi codex. Gelenius pro eo posuerat *Marci.* V. 21, malim ἀκπεύεται. V. 25, μέγιστον pro αὐτοκράτωρ μέγιστος. Lapus quoque vertit *principatus magnitudo.* V. 38, Lapus pro δεκάπων legisse videtur δυνάκων, dum vertit, *sub tabernaculis ligneis harundinibus aridis fultis.* Sed δεκάπων retinere possumus, si pro tabulis seu asseribus accipiamus; vel etiam pro perticis transuersis.

P. 201, v. 26, nota hic periphrasin verbi χώσω, nimirum χοῶν ἐμφερῆσαι. V. 35, κὴ τὸν πέπτ' ὀναυπὸν dicit, pro τῷ πέντε ὀναυπῷ μετὰ τὸν τῶν Ταρκυνίων ἐκβολόν.

P. 202, v. 15, ἕλος in Lapi etiam codice fuisse, indicat corruptum *plaudi,* in hac mutila loci huius versione; *& est quidem nunc altera in Diane antetemplo plaudi proxima.* Sed quum parum videatur consentaneum in Iouis Capitolini templo fuisse ἕλος, hoc est paludem, opinor scribendũ esse ἔδος, quæ vox in vetustis Glossariis exponitur *pulvinarium, sacrarium.* Gelenius quoque verterat *delubrum.* V. 18, hic locus non multum abest ab Herodoti supputatione, qui treis ætates in centum annos coniicit. Quatuor autem & viginti ætates efficerent annos 800. Sed auctor quartam & vicesimam ait, videlicet intelligens illam nondum completam: quod poterat esse anno 15 aut 16 a natali Christi. quamquam lib. 1, annos vltimos historiæ suę septingentos & quadraginta quinq; facit annos ab Vrbe condita. Quamdiu autẽ postea vixerit, scire nõ possumus. Minus esset negotii hoc in loco, si legeret *tertiam iam & vicesimã generationem.* Verum nimis anxius videbor nasuto lectori. Glar. V. 23, Νέζιος in

Lapi codice fuisse, indicat & versio eius, & Glareani adnotationes; qui triplicem in huius nominis scriptura diuersitatem obseruauit. Nam pro Dionysii nostri *Neuio*, apud Liuium, Plinium & Valerium legi tradit *Nauium*; in quibusdam Liuii codicibus *Naeuium*, per diphthongum. Deinde pro Dionysii nostri *Attio* apud Liuium, Plinium, & Valerium, esse *Accium* vel *Actium*. Tertio, quod prænomen a nostro dicitur, a Liuio & Plinio pro nomine gentilitio accipi, dum eum vocant *Accium Nauium*: apud Valerium vero legi, *Decius Accius Nauius*: vbi prænomen est *Decius*, seu *Decimus*: nomen, *Accius*; cognomen, *Nauius*. Locus apud Liuium est lib. 1: apud Plin. lib. 34, cap. 5: apud Valerium, lib. 1, c. 4. meminit etiam auctor De viris illustribus cap. 6: & prolixe Cicero lib. 1 De diuinatione, vbi cotis discissionem nouacula factam memorant. Sigonius pro *Neuius* maluit *Neus*; quod Valerio teste idem sit cũ *Gneus*, seu *Cneus*: veramq; huius vatis appellationem esse *Neus Attius*.

P.203, v. 2, inclusa his signis [ ], addita sunt e Ven. cod. V. 9, nota hic τραφυλῶ dici quem bis paulo ante βόβῳω nominauit. quo sensu & Martialis, lib. 11, *Nec toto dignam se botryone putat*. Similiter καλιαὶ præcedente versu dicit quam paulo ante καλιάδα vocauit, 202, 37. V. 23, quas Dionysius hic φυλὰς nominat, id est tribus, eas Liuius, Valerius, Plinius & alii vocant Centurias equitum. V. 43, legendum est fœmININO genere δωματιὰ, vt paulo post, 204, 1. vel δωματὸν neutraliter & substantiue accipiendum pro τρῶγμα δωματὸν, seu τῶ δωματῶν.

P. 204, v. 8, pro τὸ ξυρὸν rectius legemus τὸν ξυρὸν, genere masculino, vt infra (v. 25) occurrit ὁ ξυρός. V. 25, γεγράφθαι agnoscit eadem Lapi versio; *sculpta esse*. verius forsan est πτάφθαι, vel καταρορύχθαι: vt apud Cic. lib. 1 De diuin. *Cotem autem illam & nouaculã defossam in comitio, supraq; impositum puteal accepimus*. Ibidem falli Dionysium, vt hominem Græcum, adnotat Ios. Scaliger; qui *Puteal* idem putarit esse ac φρέαρ: cum Puteal non φρέαρ sit, sed τῶμα φρέατος, operculum putei, etiam teste iurisconsulto. V. 29, ἐξὶ πολεμίων agnoscit eadem Lapi versio; *bellicis operibus*. quo videlicet sensu aliquoties supra ἡγεμὼν τοῦ πολέμου, & similia. Sed possemus etiam legere ἐξὶ πολέμων, *bellis*. V. 36, legendum videtur πολιτῶν, *ciuibus*. Lapus legit πολιτικῶν; *ac facillime a ciuilibus viris tradendi*.

P. 205, v. 7, καινὰ in Lapi etiam codice fuisse, planum est ex his versionis verbis, *multa & communia*. Gelenius videtur maluisse κατά.

P. 206, v. 30, ὑοῖς reperit idem Lapus in suo codice, dum vertit, *duos filios paruulos*. Quam scripturam si auctor ipse nobis reliquit, secutus est alienam, non suam sententiam. nam infra, & in Tanaquilis oratione, & in sua disputatione, asserit pueros istos Tarquinii regis non ὑοῖς fuisse, sed ὑμνοῖς: 209, 8, 29: 211, 20: 213, 19. nisi forte (inquit) natura nepores, adoptione filii regis facti sunt.

P. 207, v. 13, βασιλέων, *regum*, agnoscit idem Lapus, & confirmat quod paulo post sequitur, v. 23, τῆς ἐπὶ τῆς βασιλέων. atque adeo sic dicit etiam v. 38, τῇ πατρίδι ἐξὶ βασιλέων: & v. 18, πρὸς τοὺς βασιλεῖς: βασιλεῖς epicœno genere nominans regem & reginam. alioqui suspicari posset aliquis legendum esse βασιλέων, *regiæ*. V. 21, nota Ταρακυλίδα hic dici, (itidemque infra, 213, 10) quam supra (185, 22) Ταρακύλαν nominauit. Sic quam καλιὰν vocat 203, 7, pag. preced. v. 37 καλιάδα nominarat. V. 39, ὅθι agnoscit eiusdem Lapi versio; *super caput eius*. Gelenius maluit ἀπὸ. V. 41, malim cum articulo, ἐξὶ τῆς παιδὸς, vt v. 38.

P. 208, v. 3, pro σραπᾶ magis proprie legemus σραπίᾳ, vt patet etiam ex sequentibus, ὡὸ ὅθι Τυρρηνοὶ ἐσράτευσε. Sic & paulo post σραπᾶς positum pro σρατείας, v. 8.

P. 209, v. 11, rectius forsan ἔρωτα, quum eodem tempore sequatur ἀφεμίσασι. mox fane βασιλέων peram erat pro βασιλείων, *regiæ*; quam lectionem secutus est etiam Lapus, & requirit sententia. V. 38, pro οὐσία legendum erit vel αἰοσία, vel αἰοσίως: quod posterius est vsitatius. cum priori subaudiendum foret substantiuum, χρὲ, μηχανῇ, vel simile.

P. 210, v. 7, nota ᾳὼ hic vsurpari pro καμοῦσῶν, vt v. 36 loquitur. V. 12, ἀγγελομένῳ videtur etiam Lapus agnouisse, dum vertit *nuntiato*. malim ego præsenti tempore, ἀγγέλομένῳ, *si nuntiaretur*.

P. 211, v. 19, malim expressa persona, φεδάλειν μὰ ὑπελάβοσι. V. 46, Λαβίοις legit etiam Lapus, & confirmant quæ auctor supra memorauit 179, 38. Gelenius maluerat Σαβίνοις, ex 180, 36.

P. 212, v. 4, Gelenii versio & historiæ ratio lectionem requirit huius modi; πάλαι δ' ὅθι πῖς εἴκοσιν ἔβασίλευσεν Ἄγκος ἔτη, αὐτὸς δὲ ὀκτὼ καὶ περάκοντα πρὸ βασιλείας κατέχον. V. 13, fortasse ἐξὶ deesse videtur. relatiuum ὅ; vel coniunctio τε in præced. membro post αὐτός. Lapi versio pro articulo ἐξὶ, qui parum hic necessarius est, habet coniunctionem ὁμῶ. V. 11, Gelenius pro γε μανίαν legit Γεγανίαν, *Geganiam*. Lapus nescio quæ vestigia secutus vertit, *sed quandam aliam*. V. 14, ῥύσις pro ῥύνησις notatum etiam apud Aristotelem. Sic ἀπὸ pro ὑπὸ, v. 43, tum apud Pausaniam obseruatum, tum apud hunc auctorem nostrum supra, 2, 40.

P. 214, v. 7, forsan ὅτε μὰ τοῦ καλεῖν: vt infra, 236, 42, ὃν ἐγὼ πάντον τοῦ καλεῖν.

P. 215, v. 15, Συμβολαίων Lapus vertit *conferentium*. sed forsan aptius *contrahentium*: vt Συμβόλαια sunt contractus. ac videntur eo pertinere quæ infra de σωδηρακλικῶν νόμων ὀπικρούσῃ tradit 218, 33. alioqui Συμβολαῖον dicuntur etiam creditores pro *commodare, vtendum dare*.

P. 216, v. 2, pro ὀφείλοισι sensus postulat Συμβαλοῦσι, vel simile quid: vt Lapus quoq; vertit *creditoribus*. & mox post ἕκαστος subaudiendum verbum ὤφειλεν: vt idem vertit, *quid quisq; deberet*. V. 45, post ἐγκαλεῖν non inepte cum Lapo inseremus participium ἔχοντες, *habentes*.

P. 217, v. 5, pro Συμφορῶν supra habuimus εἰσφορῶν, 215, 16: itidemque infra 220, 22. sic etiam mox v. 7, malim παὶ εἰσφοραὶ σωνεισφέρῃν, omissa σώ. Ibidem v. 6, malim τοῖς πολέμοις: vt intelligantur contributiones quæ ad bella gerenda solent fieri. V. 13, syntactica lex postulat βεβούλωνται Θ σωωμωμόκασι: vel, ἐβεβούλωτο Θ σωωμωμόκεσαν. V. 37, τι videtur hic tollenda, vel pro ea reponenda γε.

P. 218, v. 20, legendum videtur τοῖς ὃν ἐξὶ ἀχρῶν ἄπαντας: vel τὰς ἐξὶ ἀχρείκων ἄπαντας. V. 40, Ἰσκυλίας dicit quas Latini Esquilias vocant; mutata prima nominis littera, & flexionis fine. Sic paulo ante, v. 37, Ἰσκυλῖνον λόφον, & pag. seq. v. 21, Ἰσκυλίλω φυλὼ appellat, quem Latini Esquilinum collem, & Esquilinam tribum: ab excolendo, vt Varroni placet. Porro belle huc faciunt quæ de vrbis ambitu post Dionysii tẽpora scripsit Plin. lib. 3, c. 5, *Vrbem tris portas habentẽ Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentib. credamus) quattuor. Mœnia eius collegere ambitu, imperatoribus censoribusq; Vespasianis, anno conditæ* DCCCXXVIII, *pass.* XIIIMCC. *complexa montes septem, ipsa dividitur in regiones* XIIII; *compita larum* CCLXV: *eiusdem spatii mensura currente a miliario in capite Romani fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero* XXXVII: *ita ut duodecim portæ semel numerentur, prætereanturq; ex veteribus septem, quæ esse desierunt. efficit passuum per directum* XXXMDCLXV: *ad extrema vero tectorum cum castris prætoriis ab eodem miliario per vicos omnium viarum, mensura colligit paulo amplius* LXXM *passuum. quo siquis altitudinem tectorum addat, dignam profecto æstimationẽ concipiat, fateaturq; nullius vrbis magnitudinẽ in toto orbe potuisse ei comparari*. Reliquam Pliniani loci partem vide infra, ad 253, 35.

P. 219, v. 20, quæ Βαθωρείνη hic legitur, ab interpretibus, atque adeo a Latinis scriptoribus Suburana nominatur: de cuius etymo Varro & Festus. Auctor fortasse Σαθωρείνου scripsit; & positum a librariis Θ pro Ζ: quæ commutatio in aliis quoq; alibi obseruata est. Ibidem Κολλείνου agnouit etiam Lapus: sed Collinam Gelenius; quam Varro a collibus denominatam scribit lib. 4 De lingua Lat. De Ἰσκυλίῳ vero dictum pag. præced. Belle huc faciunt ista Festi; *Vrbanas tribus appellabant, in quas vrbs erat dispartita a Ser. Tullio rege, id est, Suburana, Palatina, Esquilina, Collina*. V. 29, ῥωικὰς φυλὰς Gelenius verterat *tribus generales*: Lapus *generales siue originales*. aptius Sigonius Emendationum lib. 1, cap. 37, *tribus distinctas per gentes*: quippe quas Romulus, triplicem gentium rationem secutus, fecerit: *Ramnensem*, in qua Romani erant, a se vocatam, in Palatio: *Tatienses*, a Tatio, in Capitolio: *Luceres*, in qua reliquus erat populus aduenticius, a luco, in quem confugerant, quibus deinceps, vt quæque pars vrbis addita, ita assignata est. Sed quoniam (inquit idem Sigonius) aduentitius populus veterem iam tandem multitudine superabat, placuit Seruio populũ vrbanum in quatuor tribus coniicere; & qui Capitolium Palatiumque, & quod inter Capitolium & Palatium est spatii incolerent, in *Palatinam* transtulit; qui Suburam tenerẽt, in *Suburanam*; qui Esquilias, in *Esquilinam*; qui Viminalem Quirinalemque collem, in *Collinam*. Quare illud ῥωικὸν Dionysii non ad centurias pertinet, sed ad tribus a Romulo institutas. Hæc Sigonius. V. 35, πρεσωπίοις ἥρωας Lapus vertit *heroas propitios*: Gelenius *lares*. ego malui *genios compitalitios*: quum πρεσωπία vocet *compitalia*. vel *lares compitalitios*, e loco Plinii paulo supra citato, v. 4. alioqui πρεσωπίοις possis etiam reddere *vestibulares*, vt Græci lexicographi exponunt πρεσπυλαίοις. Est autem facta syncope in huius vocabuli compositione, ex πρὸ & ἐνώπιον.

P. 220, v. 8, Lapi versio nihil hic discrepat a vulgaritate: nisi quod paulo ante, v. 6, pro αὐτὰς legit αὐτοὺς. sic enim locum reddidit: *Diuisit item regionem omnem (vt scribit Fabius) in sex & viginti partes; quas & ipsas Tribus vocat; addens etiam eis vrbanas quatuor, & triginta tribus vtrorumq;*. Sed concinnior erit sententia, si expuncta καὶ, post περάκοντα cum Sigonio inseramus πτπόλικε, vel simile aliquod verbum. id est, inquit; *cum viginti sex tribubus rusticis addidisset quattuor vrbanas, fecit triginta tribus ex ambabus*. In Bessarionis codice, vt idem Sigonius per epistolam mihi significauit, sequens locus sic legitur: ὡς ὁ Βενόνιος ἱστόρηκεν, εἰς μίαν καὶ περάκοντα φυλὰς· ὥστε σὺν τῇ κθ' πόλιν ὅσαις ἐκπεπληρώθαι παὶ ἐπὶ Θ εἰς ἡμᾶς ὑπαυξούσας περάκοντα Θ πέντε φυλαί. id est, *Vt autem Venonius prodidit, in vnam & triginta tribus: ita vt cum vrbanis tribubus expletus fuerit* XXXV *tribuum numerus, qui etiamnum vsq; ad hæc nostra tempora permanet*. putatq; idem Sigonius, post sententiam Vennonii subiungi debere sententiam Catonis, hoc modo: Κάτων μέντοι, τύπῳ αὖ σπουδαιότερος ὤν, οὐχ ὁμίζει ἐξὶ μφιρῶν τὸ ἀριθμὸν ὅθι Τυλλίου παὶ πάσας ῥωμόθαι λέγει. id est; *Cato vero, qui his* (id est Fabio & Vennonio) *locupletior est, harum numerum non distinguit: sub Tullio fuisse omnes ait*. Hæc ad me Sigonius. Lapi versio nihil quidem in ordine mutat, sed Bessarianam tamen lectionẽ agnoscit: sic; *Cato tamen horum sub Tullio omnes fuisse dicit. vt autem Venonius narrat, in vnam & triginta tribus: ita vt cum vrbanis expletæ sint hæ, quæ adsunt adhuc, quinq; & triginta tribus: fide ipse dignior non segregat numerum*. Venonii autem meminit etiam Cicero lib. 1 De legibus, & epist. ad Attic. lib. 12. V. 26, obserua quam plene *tuteliares deos* verterit θεοὺς ὀθπσκόπους τε καὶ φύλακας τῶ πάγω; ab vtraque nimirum tuendi significatione.

P. 221, v. 21, pro Ἀργολικὰς, quod Lapi etiam versio agnoscit, exemplar habebat ἀῤῥωνικὰς; quod sonaret *argentatas*: sicut nimirum in Alexandri magni exercitu dicuntur fuisse quidam milites ἀῤῥωνοφόροι. sed procul dubio verius est Ἀργολικὰς. Mox κνήμας metonymice dictas obserua, vt item ῥώθωκας: infra euidentius composita voce πθεκνημίδες dicit, v. 45. Armatura ista his verbis exprimitur a Liuio, lib. 1; *Arma his imperata, galea, clypeus, ocreæ, lorica; omnia ex ære: hæc, vt tegumenta corporis essent; tela in hostem, hasta, & gladius*. Idem *centurias* vocat Dionysii λόχους: & μοῖρας reddit *classes*. Porro vt lector facilius hanc rem intelligat, (inquit Glareanus) vno typo sub oculos ponere volui & Liuii & huius auctoris descriptiones, vtens interea vocibus vsitatis apud historicos Romanos. *Census* vero dicebatur æstimatio rerum ac bonorum, secundum quam tributa soluebantur: quam alii patrimonium vocant. neque vmquam, quod sciam, veteres auctores pro annuo prouentu vsurparunt, vt nostra ætate quidam iurisperiti solent.

Classes	Census.	Peditum	Equitum	Arma omnia ex ære:
sex	100000 æris.	centuriæ	centuriæ XVIII.	Clypeus, galea, thorax,
I	10000 drachmæ.	LXXX	Fabrum II.	& ocreæ.
	1000 coronati.		*Has duas fabrũ centurias Dionysius adiecit secundæ classi, Liuius prima.*	Tela,
	100 minæ.			Hasta & gladius.
	75000 æris.			Arma,
II	7500 drachmæ.	XX		Galea, scutum, ocreæ.
	750 coronati.			Tela,
	75 minæ.			Hasta & gladius.

III	50000 æris. 5000 drachmæ. 500 coronati. 50 minæ.	XX		Arma, Galea & scutum. Tela, Hasta & gladius.
IIII	25000 æris. 2500 drachmæ 250 coronati. 25 minæ.	XX	Tubicinum II. *Duas hæc centuriæ Dionysius adiecit quarta classi, Liuius quinta.*	Arma, Scutum, *Dionysio.* Tela, Hasta & pilum, aut verutum, vt ait Liuius.
V	12500 æris. 1250 drachmæ. 125 coronati. 12½ minæ.	XXX		Tela, Fundæ ac lapides missiles.
VI	Capite censorum 1; qui & proletarii, atque assidui, vt vocat Gellius.			

Dionysius, vt auctor Græcus, minis ac drachmis supputat: Liuius autem assibus, qui ex ære erant. Quadrat autem vtriusque auctoris ratio cum Budæi supputationibus. ideoq; coronatorum æstimationem huic ordini iniecimus, oppido aptam; vt huius quoque seculi æstimationem pecuniarũ haberet lector. Mina autem vna, decem valet coronatis: vnus autẽ coronatus, decem drachmis. Drachmæ porro cũ denariis Romanis idem habent pondus. quare denis valent assibus. Est itaque hæc diuisio per totum denaria. Et priorum quidem quatuor classium numerus in diminutionem habet centenarii quadrantes; at vltimæ, prioris dimidium, apud hunc auctorem, quem hic sequimur; non etiam apud Liuium, vt in eum quoq; annotauimus. Hæc Glareanus.

P.222, v.2, καὶ vel otiosa est, vel substituta pro numerali nota γ, quæ significat τείτη: hoc sensu, χρόνος ὁ καὶ τάσις ἐν τούτων τῶν λόγων ἐν τῇς μάχῃς τείτη, μετὰ τοὺς ἐφεστῶτας ἐν τῇς τῶν μαχόμενος. V. 12, nota hic δώδεκα & ἡμίσεις μνῶν, vt et iam v.38: ἡμίσεις non ad fœmininum μνᾶς relato, sed ad neutrum subintelligendum, μέρος. V. 39, pro vulgato ἀριθμῷ legendum vel ἀριθμῶν, vt nos edidimus: vel τὸ ἀριθμὸν, vt supra 218, 34, πεντήκοντα τὸ ἀριθμόν. V. 45, Lapus hanc periodum aliter legit, *Sicque classes antiquitus vocabant* καλέσας. nec male sane istorum vocabulorum sedes commutari posse videntur: hoc modo, καὶ τὰς κλήσεις τὸν ἀρχαῖον κάλοιον καλέσας: siue Græco more pro vocationibus accipias τὰς κλήσεις, siue Latine pro classibus. forsan etiã paulo ante pro ὀνομαστικὴν siue præpositione legendũ κλήσεις: vt significet, e Dorica voce κλάσεις factam esse Latinam *classes*. Verumtamen ἐπικλήσεις in Lapi etiam codice fuisse, iudicat hæc eius versio; *Græcis eas cognominibus appellantes.* In Veneto cod. præcedens locus sic legitur: καὶ τὰς κλάσεις ἀρχαῖον κάλοιον καλέσας: id est, *& classes antiquitus vocabant* καλέσας, seu calationes.

P.223, v.3, inclusa, addita sunt e Rom. & Ven. cod. repetuntur q; infra 464, 32. V. 13, idem V. cod. habet, τὸ ὀνομαζόμενον ἑκάστῳ πλῆθος ἐκέλευσε παρέχειν. vt πλῆθος ibi significet summam: quod v. 19 ἀφόρορον vocat. V. 36, μὲν parum huc facit, nec exprimitur in Lapi versione, *absolutis a tributis ob egestatem.*

P.224, v.11, καταμένοι agnoscit etiam Lapi versio; *de bello consistente indicendo q.* sed sensus requirit vel καταυομένοι, vel καταυομένοι: quorum posterius vsurpatur in fra 392, 8: vbi itidem penes plebem fuisse dicit πόλεμον ἐξενεγκεῖν, ἢ τὸ σωεστῶτα καταύσασθαι. V. 24, pro πεισὶ in exemplari est βίᾳ ἢ. nostrum πεισὶ probauit non modo Gelenius, sed secutus est etiam Lapus, sed vertit, *ha vero, tribus plures reliquis.* vbi etiam nota inseri a Lapo coniunctionem δέ. Quodsiquis existimet legendum esse πόσαρσι, quia, si quattuor posteriorum classium centuriæ in vnam summam conflentur, & cum primæ classis centuriis comparentur, in prima 98, in ceteris quattuor 94 centuriæ reperiuntur: cogitet ille, ad quattuor posteriores assumendam esse sextam quoq; classem monadicam: quæ si accedat, posteriores esse 95, easque vna triade inferiores prima. Sed mox pro ἑπτὰ καὶ ἑπτήκοντα forsan legendum ἓξ καὶ ἑπτήκοντα: quia ex hoc numero duplicato exsistunt 192; qui numerus paulo post exprimitur, & e 98 ac 94 conflatis colligitur.

P.225, v.16, pro ὅτι in exemplari legitur πῇ. sed πῇ agnoscit etiam Lapi versio, *vt eosdem habitura esset*; & requirit sententiæ ac structuræ cohærentia. repetendum enim hîc e primo periodi membro ἐπεί. neque τὸ admittendum videtur, quia nec præcedentibus infinitiuis iunctus est is articulus. V. 27, forsan rectius διεπίζατο. V. 32, pro ἑκάστοις opinor legendum ἑκάστοις λόγοις. quomodo & Lapus transtulit, *in suis quesq; ordinibus*: seu centuriis.

P.226, v.5, Lapus post τύπος distinguit, & copulatiuam καὶ inserit: *per mittens eis simul cum ceteris libertatem, remq; suam censeri.* ego nihil deesse periodo arbitror, sed tantum ἐλευθερίοις legendum esse pro ἐλευθερίαν: (confusis librariorum incuria notis illis quibus οις & αν extremis vocabulis superscribi solent) & τύπος pro datiuo τύπῳ: hoc modo, ὁπηβόλας δ' ἅμα πᾶς ὁδοῖς ἅπασιν ἐλευθερίοις καὶ τύπῳ ὑμνῶσας τὰς οὐσίας. eaque lectio & expeditior est, & ipsi etiam Gelenio probata. ἐλευθερίοις autem pro liberis seu ingenuis vsurpat etiam paulo post v.25. V. 7, post δεπίλοιω in exemplari posita est distinctio periodica, & mox δὲ pro ἢ; nulla post ἢ distinctione collocata. quam scripturam, licet male cohærentem, secutus erat Gelenius. sed nostram probat & structuræ lex, & hæc Lapi versio; *in quibus manet adhuc constitutum libertinorum quantumcumq; genus.* Vbi vides Lapum πεπόμενοι passiua significatione accepisse, cum actiue capere nihil vetet: sicut infra 231, 38, καταλύεται τὸ πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, deponit susceptum in eos bellum. V. 17, Lapus videtur inseruisse coniunctionem ὅτι ante genitiuos istos ἡμῶν πάνυ μακαρίων, & mox pluraliter legisse αὐτῶν. sic enim vertit; *neq; facile sit etiam in beatissimis dicere ad quod eis affutura sit tempus.* ego pro οὐδὲ legendum puto οὐδενὶ; vel οὐδὲ retento inserendũ ἂν (vel etiam οὐδενὶ) post μακαρίων. V. 25, nota ἐλευθερίας pro ἐλευθέροις; quod in hac significatione vsitatius est, & mox sequitur v.29.

P.227,

P.227, v.29, forsan rectius τύπους τοὺς ὑβρ.

P.228, v.16, Lapus pro πῶλοις legit κῶλκας, dum vertit, *in has maculas.* in qua lectione pulchra paronomasia alluditur ad πῶλοις. vt dum scelerati occurrunt liberti, non πῶλοι occurrere videantur, sed κῶλοι. paulo infra sane (v.25) ῥύπους vocat eosdem, synonyma metaphora & metonymia. nam per πῶλας pileati, per κῶλας scelerum maculis contaminati homines significantur. V. 34, rectius καταγράφοιεν, ἀφήσουσι, & οἰκοδομοῦσι: eo scilicet verbi modo quo præcedit v. 30 ἐξεπέμψαντο.

P.229, v.22, Apollodorus Amphictyonem Deucalionis filium facit, Hellenis fratrem natu maiorem. itidemq; Pausan. Phocic. 323, 14. Quare alios auctores secutus est Dionysius noster; vel Ἕλληνος nomen appellatiue accipiendum est. V. 37, pro τελοπίῳ legitur in exemplari ἐπίβοπίῳ: eamque lectionem secuti sunt ambo interpretes. Nostra scriptura non modo Herodotum auctorem habet, lib. 1, p.38: (vbi prolixior exstat huius fani mentio) sed confirmatur etiam a Stephano. Idem Steph. Τελόπιον istud etiam fœmININO genere Τελοπίαν dici tradit: quo genere legitur apud Plin. lib.5, cap. 28. De erratoisto monuerat etiam Glareanus.

P.230, v. 20, exemplar habet κεχρημένοις. sed κεκρεμένος requirit sensus, & confirmat Lapi versio, *diuina prouidentia potiores eis iudicantes.* V. 45, pro οἰκοῦντας verius legi οἰκίσαντας, ostendit etiam Lapi versio, *qui Romam condidere.*

P.231, v.39, Lapus, dum vertit *sine pœna*, legisse videtur ἀπόνως. quod tamen non est vsitatum.

P.232, v.4, loci huius eandem in Lapi codice scripturam fuisse, cognoscitur ex hac eius versione; *duobus exstructis templis Fortunæ, qua per omne vitæ tempus visus erat vti prospera, altero in foro boario, alteroque ad ripas Tiberis.* Gelenius post βοαρίῳ, inserit, ἐν ἀγαθῷ ὑπονόμασεν. Sed quid si non ἀγαθῷ, siue *Bonam*, legendum sit, verum *Obsequentem*; & mox *idem* pro εὐθρίαν? Rosinus sane in Antiqu. Rom. ex Plutarcho & aliis Fortunę obsequentis ędem, & Forum Boarium statuit in octaua vrbis regione; & Priuatæ ac Primigenię fortunæ templum a Seruio conditum, in Capitolio, quod non longe a Tiberi remouent vrbis pictura. V. 14, αἱ ἀδελφιδῆς scribendum esse pro ἀδελφῆς, quod in exemplari legitur, planum este superioribus; vt videtur etiam Cameratius. V. 33, rectius αὐτονυθρίαν, *ignauiam.* V. 42, malim cum articulo, καὶ τὴν φύσιν.

P.233, v.11, ἡμῖν habuit etiam Lapi codex, vt indicat versio, *progenitoribus nostris.* nec repugnat auctoris narratio. sed quum mox dicat τῷ πάππῳ σου, non ἡμῖν, verior est Gelenii sententia qui vertit *maiores vestros*, ὑμῖν. Si quis etiam in seq. posita post γονεῦσι distinctione, τὸν εὐδαίμονος cum Κελήνῳ coniungere malit, fruatur suo iudicio. Pro ἔτι certe non male reposueris ὅτι: vt sensus sit, ὅτι πολλαὶ γῆραι. V. 33, excusari potest datiuus σοι: vt apud Pausaniam 490, 38. sed simplicior lectio est σου. V. 47, malim δι' αὐτῆς: vt Lapus quoque vertit, *per eam.*

P.234, v.4, excusari potest accusatiuus καμέ. sed magis ad præcedentia quadrat datiuus καμοί. V. 12, alludit ad Eteoclis illud apud Eurip. in Phœnissis, εἴπερ δ' ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι Κλύειν ἀδικεῖν· τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών. quod apud Cicer. lib. 3 Off. sic versum legitur; *Nam si violandum est ius, regnandi gratia Violandum est: aliis rebus pietatem colas.* Ibidem in fine sententiæ omissum est finitum verbum χρὴ, ἔξεστι, vel simile.

P.235, v.1, conuenientius legemus μή τι παείσπεμψ: vt & Lapus, *ne quid prauentus pateretur.*

P.236, v.24, Lapus genitiuo casu legisse videtur γένους, *ex illo genere.* V.26, Gelenius legisse videtur, ἀλλ' ἐπιθυμίζων με ὀρφ. Lapum a nostri codicis scriptura non longe discessisse arguunt hæc versionis verba, *an me orbum putas puerum?* V. 37, pro δίκαια Lapus legit βίαια. vertit enim, *violenta agere.* sed ea lectio parum est consentanea.

P.237, v.19, si ὀπηβόλικὴς scripsit auctor, subaudiendum reliquit substantiuum πρεσβείας, vel aliud simile. vel legendum ὀπηβόλικὴς, aut ὀπηβόλειας: quo posteriore vtitur paulo ante, v. 2.

P.238, v.1, pro δοκοῦντων rectius legemus διδόντων: vt Lapus quoq; vertit, *regnum vero, eorũ potius, qui tradidissent.* V. 43, idem Lapus hîc aliam lectionem secutus est, hanc scilicet; οὐ πρεσβεύειν ἔδοξε μοι, τὸ δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, κἀκεῖ με καταγορεῖν. sic enim vertit, *quem prædixisse oportebat vti populum in concionem adnocarem, ibiq; me accusare.* Sed nulla mutatione opus est, si parêthetikõs accipias quæ interiecta sunt inter λέγειν & πρεσβεύειν. sic enim plana erit structura; οὐδ' ὁθάδε σοι ζῶντα πρεσβεύειν λέγειν. πρεσβεύειν δὲ μοι τὸ δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, ἐκεῖ με καταγορεῖν. quamquam structuræ lex potius dandi casu requirit, πρεσβεύειν ἐμοί. V. 46, obserua αὐτὸν σε, pro ἀντὶ σου, *pro te, tuo loco.*

P.239, v.6, πεθύμακα cum Rom. cod. legendum esse pro vulg. τὰ θαύμαστα, declarat etiam Lapi versio; *Vos autem patres miror.* V. 12, verius scribi existimo ἀπολωλότας & κεχρημένοις. nisi forte hæc participia veram quidem scripturam habent, sed comitatum summ amiserunt. id sane innuit hęc Lapi versio; *caussa indictis perditos, aut priuatos esse patria, res ue suas amisisse, aut aliqua potitos alia calamitate, improbe condemnatos.* & similis eidem locus est infra in oratione Coriolani 372. V. 24, & φορᾶς ferri potest, & φοράς admitti. V. 37, pro futuro ἀπολογήσομαι ambo interpretes legerunt præteritum ἀπολελόγημαι. nam Lapus quoque vertit, *de quibus sæpe me vobis excusasse.*

P.240, v.10, post ἔφησε desideratur coniunctio ὡς, vel similis alia. V.18, post Ταρκυώνιος deest verbum ἔλεγε: vt & Lapus vertit, *siquid iusti haberet Tarquinius.* V.43, post ὅπα omissum est, καὶ ἐν ἀξιοῦσθαι, seu καὶ ἀπαλλάττεσθαι, vel tale quidpiam. Sic certe Lapus; *tum haud dignante exsecrabile bellum cum filia generoq; gerere.* Pro ἄσπεισον vero siquis malit ἄσπεισον, pro quo ἄσπεισον supra vsurpauit, fruatur suo iudicio. Supra, 235, 2, dicit, ἠρνεῖτο δ' οὐχ ἥκιστα, εἰ δυνατὸν ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτὸν καθιστάναι.

P.242, v.18, si ἀπόβλεψιν malis, per me licet. Mox sane, v.25, rectius fœm. gen. legerimus τὰς ἡμόνας, vt v.15. V.26, pro ὄλβιος vterque interpres legit Κόφριος. Sed Hartungus Centuriæ secundæ capite 8, censet ὄλβιον quoque retineri posse. quemadmodum enim Græci ὄλβιον dicunt τὸν εὐδαίμονα καὶ μακάριον, sic & Varro lib. 4 De lingua Latina tradit, Sabinos, cum Romanis ciues essent additi, vicum in quo consederint, a bono omine Cypriũ appellasse: quia *Cyprum* Sabine bonum. vt Dionysius noster significet, eum vicum quem Sabini olim bonum seu fortunatum nominarunt, a bono omine, post nefariũ Tulliæ facinus ibi perpetratum, Sceleratum fuisse dictum. Sed dissentit a Dionysio Varro. is enim ibidem vicos illos nõ eosdẽ sed propinquos facit. nam post absolutũ de Cyprio vico sermonẽ, *Prope hunc*, inquit, *vicum Sceleratum, dictus a Tullia Tarquinii Su*

perbi vxore; quod, ibi cum iaceret pater occisus, supra eum vt mitteret carpentum mulio, iussit. Vbi etiam nota, carpentum a Dionysio ἀπήνλιν, mulionem ὁρεωκόμον vertit: impium etiam, ἀσεῶν. V.30, vtergo interpres legit ἔπι πέπλεσι καὶ πεπλεσέκοντα, vel πέπλεσι δὴ τοῖς πεπλεσέκοντα. *quattuor & quadraginta*, inquit Lapus. quomodo & Tarquinius supra conqueritur (236, 16) se πέπαυσον ἤδη καὶ πεπαυμένα κακοῦν ἔπος a Tullio suis rebus fraudari. Tullius tamen & ipse, minus exquisite tempus notans, sibi tribuit imperii πέπλεσι καὶ πεπὶ χρόνον, 238, 20. V.40, etsi per synthesin excusari potest ἀπεδείκνυον, malim tamen & hîc singulariter ἀπεδείκνυον, & infra pluraliter ὠνόμαζον, V. 46. nam vt illud verbum ad senatum refertur, ita hoc ad interreges. Ibidem etiam secundum illud membrum, εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν, *siue ex ciuibus*, tautologiam habere videtur, ideoque expungendum. V.44, in exemplari est ἀπεψήφισε, & ἀπεκύρωσε: vt & supra (224, 10) idem exemplar habet, νόμοις οἷς μὴ ἀποκυρῶσαι, τοὺς δ' αὐτεῖν. ego Camerarium & vsitatam loquendi consuetudinem secutus, pro ἀπὸ in ea compositione substitui ὅτι: quoniam ἀπὸ plerumq; in his & similibus priuatiuam significationem habet, abrogandi scilicet, & antiquandi. V. 46, malim optatiue, συμβοῖτο, aut Συλλαβοῖτο.

P.243, v. 18, δὴ πωὶ πόλιν dixit pro κῆ πωὶ πόλιν, *per vrbem*. eadem signif. alibi πεὶ & αἰὰ vsurpat. V.38, mirum in exemplari βασιλικῶ; quum grammaticæ regulæ postulent βασιλικῆς. forsan error est e scripturæ compendio natus. cuius generis alius locus supra notatus in διεκπὲς & aliis consimilibus.

P.244, v.12, pro Ἡρακλέοις Lapus posuit *Heracleo*, Gelenius *Heraclio*. Sigonius in lib. De Atheniensiũ temporibus Herculem cũ nostro exemplari vocat. V.14, pro δὴ legitur ἐπὶ; error satis manifesto. V.25, Lapus legit χρηματίσας, *dans responsa*. ego existimo post π omissum εἰώθη, vel simile quodpiam verbum. V.28, si πεφέτρεπεν retineamus, referendum erit ad stipatores; vt significet, stipatores, siquis regem adire voluisset, monuisse vt non nisi vocatus accederet. vel legendum ἐπέτρεπεν, vt referatur ad Tarquinium. sic sane Lapus, *volentiumq; ad se ingredi neminem permittebat*. itidemq; Gelenius.

P.245, v.4, malim repetito articulo, καὶ τοὺς ἀπλῶν. V.6, vt temporum similitudo sit, legendum ἀπίνιμιν: vel retento ἀπίνιμιν, mox scribendũ καπέχει. V.20, in exemplari est καπλαηθῶν: pro quo cum Gelenio καπλεηθῶν legere non dubitaui. Lapus nescio quam lectionem secutus vertit, *qui Tullio aduersabantur*. V.38, rectius scribi puto Συμβόλαια, vt pag. præced. v.32, πάς πεὶ ἅπῶ ἀμφισβητημάτων Συμβολαίων δικαίας. & infra 278, 28, τοὺς πεὶ ἅπῶ συμβολαίων νόμους.

P.246, v.3, conuenientius videtur masculi. πᾶσι: vt referatur ad ciues. V.8, malim Συγκαπόντες: vel saltem Συγκαθέντες σφᾶς εἰς ὅμιλ. V.15, Lapus legit πὸν ἀπῶ, *qui erant ei fidi*. sed ferri & hæc scriptura potest; vt referatur ad τὸ πλῆθος, *quotquot in populo essent fidi*. V.25, forsan rectius πεκλαθεῖν. V.38, malim compos. μίπτει, *tamen*. V.45, si nomen gentis huius est Mamilius, vt Dionysius & Festus scribũt, ergo Octauius prænomen est; quod alias Octauiæ gentis est nomen. Quia vero nusquam nomina loco prænominum vsurpata sunt, propterea suspicor *Octauio Mamilio* legendum esse: vt *Octauius* sit prænomen, perinde ac in viris *Quintus, Sextus, Decimus*; & in fœminis *Prima, Secunda, Tertia, Quarta, & Quinta*: auctore Varrone. Liuius etiam post, libro 3, L. Mamilio Tusculano datam ciuitatem scribit. Hæc Sigonius in Schol. Liuianis.

P. 247, v. 1, Lapus non absurde legit ἐν ὀλίγοις, *inter paucos*. V. 5, στρατιὰν dixit pro στρατὸν, *exercitum*. V. 13, conuenientius ὑστέρῳ, tempore præterito. V.16, Κοείλλῃ videtur etiam Stephanus agnouisse, dum e Dionysii nostri libro quatto tradit Κόειλλαν esse πόλιν Δαλίων: eiusque ciuem dici Κοειλλανόν. Gelenius maluit Κοειόλλῃ: quam Κοειόλλαν idem Steph. ex eodem Dionysio docet esse πόλιν Ἰταλίας. Lapus nec Corillam nec Coriolam ei patriam tribuit, sed Ariciam, ex Liuio, qui libro 1 dicit, *Turnus Herdonius ab Aricia*. V. 18, in exemplari constanter scriptum Τύρδες, etiam in sequentibus. sed Turnum scripsit etiam Lapus ex Liuio. V.42, rectius δῃωθεῖσαν, vt παρεληθῶν. Si etiam seq. v. cum articulo malis κῆ τὸ δίκαιον, vt v.33, non refragabor.

P.248, v.30, si οἷς retineamus, ellipticum est loquendi genus, pro καθ' ὅς. aut legendum est οἷς.

P.249, v.29, rectius videtur compos. ὀθνειωλιὼ: vt Lapus quoque, *qui insidias minime præsensisset*.

P.250, v. 4, Ecetram & Ecetranos sine aspiratione legi apud Liuium, testatur Glareanus. sed nostrã scripturam per χ agnoscit etiam Stephanus, dũ post Ἐχέτραν tradit Ἐχέτραν & Ἐχέβανοὶ; esse πόλιν Ἰταλίας: & quidem ex decimo Dionysii nostri libro. Infra etiam repetitur hæc ipsa scriptura. V. 18, vt hic Λαπάεως Ζολς per ρ legitur, ita etiam apud Theophilum libro 1 contra Græcos: itidemque apud Ciceronem & Lactantium *Latiaris Iupiter*, apud Symmachum *Latiare concilium, Latiaris lingua, Latiaris facundia*, & quidem in vet. membranis, vt testatur Franc. Iuretus, & Franc. Modius Nouantiq. lect. epist. 45.

P. 251, v. 36, accusatiuus μεταπεμψαμένους excusari potest per infiniti modi verbum. ad præcedentia tamen magis quadrat datiuus, μεταπεμψαμένοις.

P.252, v.31, πᾶς αὐτᾶς legit etiam Lapus, dum vertit, *eisdẽ conditionibus*. πᾶς αὐτᾶς ergo dicit pro πᾶς πεφειρημένως. nisi malis ἅπαντας πᾶς: aut πᾶς αὐτᾶς σωθήσας οἷς πεφέτροι ὁ πάντας αὐτῷ, vt supra 249, 43. V. 36, inclusa, e Ven. cod. addita, agnoscit etiã Lapi versio, & postulat sententia. V.38, post ἤδη desideratur coniunctio δὲ: Lapus habet coniunctionem *ac*.

P.253, v.7, si pro αὐτὸς & καπεδέξετο malis ἀυτῷ & καπεδέξετο, non multum refragabor. V.35, locum hunc belle illustrant & confirmant ista Plinii, lib. 3, c. 5, *Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter primaa opere mirabili. namq; eum muris æquauit, qua maxime patebat aditu plano. ceterõ munita erat præcelsis muris, aut abruptis montibus; nisi quod exspatiantia tecta multas addidere vrbes*. V.45, genitiuus τῆς γῆς rectius ponetur vel post εἰςδολαὶ, vel post ὀκφερόνς.

P, 254, v.41, vsitatius in prosa ὑπ' ἀυτῷ. at ὑπ' ἀυτῷ in his loquendi generibus poetarum est proprium.

P.255, v.19, inclusa, e Rom. & Ven. cod. addita, agnoscit etiã Lapi versio; *superq; alias eminentes spicas frangens, in humum deiiciebat: docens ipsum oportere spectatissimos ciuium perdere*. Sed vt hic a Lapi versione, ita a Ven. cod. abest verbum κολέῳ cũ coniunctione καί. & Rom. cod. composite habet ἐξερρίπτη. Polyænus in Tarquiniani facti narratione dicit, τοὺς ὑψηλοτάτους μήκωνας ἀποκλάσας: Herodotus vero in Thrasybulei stratagematis historia, ἐκόλυε ἀεὶ ὅκως τινὰς ἴδοι ἅπῶ ἀστῶν ὑπερέχοντας τῶ δόξῃ· κολέων δὲ, ἔρριπτε· ἐς ὃ τῶ λοῦκ τὸ κάλλιστόν τε καὶ βελτίστον διέφθειρε τῶτῳ τοιούτῳ.

P.256, v.4, Lapi quoque versio hanc lectionem agnoscit; *recognoscere se dicens*: & perspicua est sententia, si post ὀθνειωσκειν subaudiamus relatiuum αὐτῷ. V.35, Lapus omittit participium καπεψηφικότων. quod si mendo caret, significabit, *contra se pronuntiantibus*, vel ex tyranni suffragio. nam ἑαυτῷ καπεψηφίζει sonat calculum contra se ferre, vt infra 283, 11.

P.257, v.10, rectius (opinor) πεὶ γνωμένας, tempore præterito. Porro vt hic clypeo fœderis leges inscriptæ perhibentur, sic apud Pausaniam Eliacãn priore libro, 167, 44, ὁ Ἰφίτου δίσκος πῶ ἐκκλεῖαν, ὃν δὴ πῆς Ὀλυμπίοις ἐπαγγέλλουσιν οἱ Ἠλεῖοι, ἅπῶ ἐκ εὐδὺ ἐγγεγραμμένων, ἀλλὰ ἐς κύκλῳ ἅπῶ ἀθλήσεσιν δὴ τῷ δίσκῳ πῶ γράμματα. quæ ad orbis oram exarandi consuetudo, forsan in hoc etiam clypeo fuit obseruata. V.15, magis proprie leg. στρατιῶν, *expeditionũ*, ut infra 260, 8. V.21, αὐδιγώμασι agnoscit etiam Lapi versio, *impensis magnisq; aggeribus*. Sed non dubium est quin legendum sit αὐδιμήμασι, ex 201, 25, hoc sensu: *celsis substructionibus & magnis aggerib. complanauerat*. V.29, pro παρύσης legendum potius πεφύσης, vel saltem παρηκέσης. Lapus vertit *descendente*, καθάσης.

P.258, v.3, rectius, ni fallor, distinctione post ἀρόσησι transposita, mox leges διδαχθεῖσιν, *edoctis*. V. 20, Gelenius quoque, vt nos, accusatiuo casu legit ὑμᾶς: quæ lectio est simplicior. Lapus, retento vulgato nominatiuo ὑμεῖς, infinitum ἀποκρίναιτο mutauit in finitum ἀποκρίνεσθαι, seu ἀποκρινεῖται, sublata interrogationis nota. sic enim vertit, *quid igitur vobis respondendum sit, moneo*. Belle porro ad huius loci illustrationem pertinent quæ Plin. refert lib. 28, c. 2; *Multi vero magnarum rerum fata & ostenta verbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inuenissent, missis ob id a senatu legatis, Etruriæ celeberrimus vates Olenius Calenus, præclarum id fortunatumq; cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentauit; scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: Hoc ergo dicitis Romani; Hic templũ Iouis optimi maximi futurum est? Hic caput inuenimus? constantissima annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Etruriam, si præmonita a filio vatis legati Romani respondissent*, Non plane hic, sed Romę inuentũ caput dicimus. V.26, in exemplari est χέον. sed χεὼν cum supra fuit aliquoties, tum infra repetitur, 261, 15. V.29, si πεφῆλθε malis, tuo iudicio fruere. Sic v.39, pro δὲ substituti potest δή.

P.259, v.8, pro δ' ἔπι malim δέπι.

P.260, v.2, Lapus habet *Attilium*: Gelenius *Atilium*. ex v conijciat aliquis legendum esse Ἀκίλιον, *Aquilium*. Gellius lib. 1, c. 19, hanc posteriorem historiam non attingit: nec item Lactant. libro 1, c. 6: nec denique Seruius Æn. 6, in hoc Virgilii, *Hic ego namq; tuas sortes arcanag, fata Dicta meæ genti ponam*. Variasse autem in hac narratione auctores, annotauit etiam Glareanus. V. 14, φαντασμάτων hic positum pro φασμάτων, *ostentorum*. V.21, Gelenius pro ἑδδομήκοντα legerat πεντήκοντα, *quinquaginta*. V. 37, in Signiæ scriptura variatur. apud Steph. legitur Σίγνια: apud Straboně Σιγνία. Pro Σιγνίᾳ siquis malit Σίγνια, vt paulo post Κολάτια legitur pro Κολάτια, non repugnabo; cum istam terminationem in aliis permultis obseruarim apud Pausaniam, & apud hũc nostrum.

P.261, v.19, vsitata structuræ lex postulat datiuum πολλ. Sic mox v.26, conuenientiori ordine legemus, οἵ τε δὴ τῆ γραπτῆδε, κάμνοντες δὴ τῆ πεδῆ τὸ πολ. V.39, pro ἀφ' legitur ὑφ' in exemplari. sed ἀφ' tum aliis probari exemplis potest, tum eo quod hac ipsa dere supra legitur 187, 41. V. 41, aut hic ellipsis est præpositionis κατά: aut post ἡλικίαν omissum est participium ἔχοντα, vel simile. γε quoque superflua est, vel occultum in se mendum haber. Lapus vertit; *erat enim eiusdem ætatis cuius erant Tarquinii filii*. vt videatur legisse, εἴχε δὲ πῶ αὐτῶ ἡλ. Sed ea lectio videtur parum consentanea.

P.262, v.16, antecedens fœmininum postulat πότερον. πότερον si retineamus, referendum erit partim ad præcedentia, partim ad sequentia. Forsan etiam rectius πεφυκότο, optatiue. V.38, vulg. πεφεύγοιτο agnoscit etiam Lapi versio, *quæ prædixerat*. sed verius esse πεφεύγοιτο, patet e v.16. V.45, rectius actiua forma πεφεαγορευόντων: vel deponenti, ἀπαξομένων.

P.263, v.6, pro ἀνίκατον videtur legendum potius ἀνήκεστον: vt Lapus quoque vertit *intolerabilem*. ἀφόρητον sane infra dicit auctor, 273, 40. V.28, vt hic pater filiam πεφείδε, ita supra 77, 46, τείχη πεφειδαλοῦντες καὶ πάντων paulo infra, 265, 26, dicit πεφειδῶν πῶ νεκρῶ. Vtriusque vsurpationis alibi quoq; leguntur exempla.

P.264, v.5, σταλάντων accipiendum neutraliter: vel legendum σταλέντων, forma passiua. V.42, ἀγοραῖς suspectum fuit etiam Lapo. nam pro eo legit ἀδίοι, *in partu*. verior est Gelenii coniectura, legendum esse ἀγυιαῖς, vias.

P.265, v.7, forsan rectius φλιόωντα, fut. tempore: itidemq; in versione, *osculaturus esset*. V. 11, Plinius Brutum non Italam sed Delphicam tellurem osculatum refert, sub finem lib. 15. ibi enim de lauro verba faciẽs, sic scribit; *quia spectatissima in monte Parnaso: id eo g, etiam grata Apollini, affinetis eo dona mittere tam & regibus Romanis, teste L. Bruto: fortassis etiam in argumentum quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illũ osculatus ex responso*.

P.266, v.2, Lapus quoque legit τόμαλα, dum vertit, *ad os eius apposuisset*. sed non aspernanda est Gelenii sententia, qui maluit σύμπαν. V.8, in Lapi etiam codice fuisse scripturam istam, indicat hæc eius versio; *inimicum ducere hæc volentem*. Gelenius videtur legisse μετ' ἀυτῶν, dum transtulerat, *amicos eorum pro hostibus habiturum*. Mihi non est dubium quin scribendum sit μὴ πῶτά. quam lectionem in versione sequi libuit. V.25, malim ἅπαντα τὰ ἀγούμενα, inserto articulo. quæ structura passim est obuia. V.38, post καπεχόμενοι videtur deesse tale quodpiam membrum, ὥστε φέλω, aut simile aliud. vel pro ὥστε legendum ὑδὲ, hoc sensu, *ac ne largitionibus quidẽ se retineri patientur*. Lapus ambigue vertit, *neq, amplius largitionibus detenti*. V.45, in exemplari est καλλείων: quod secutus Gelenius verterat, *sacrificorum princeps*: quasi legendum esset καλδέων. Sed vera scriptura est κελείων, *celerum*; de quibus supra iam aliquoties facta mentio. Idem viderat Camerarius, & ante illum Lapus, qui recte vertit, *præfectus celerum*. Sic vero & Liu. sub finem libri 1, *præco ad tribunum celerum, in quo tum magistratu forte Brutus erat, populum aduocauit*.

P.267, v.33, in exemplari est καὶ ταῦ, & mox ἡμῶν. καὶ ὑμῶ & ἡμᾶς ego ex Lapi versione reposui, *nouam nullam nobis puto constituendam esse in præsentia formam reip*. ac lectionem istam confirmant verba quæ sequuntur, μεθαρμόσαιτο, & μεταβολὴς πίσεα. sed & infra 278, 14, καινῆς πολιτείας mentio repetitur.

P.268, v.4, καὶ ante τῶῦ tollenda videtur. V.13, ἐιὸς post γνώμῳ inserui ex Lapi versione, *sententiam vnius rerum omnium dominam facere*. ac confirmãt hanc lectionẽ quæ mox sequuntur. V.26, in exem-

plari est χρυσοσημοις, allusione ad textorum σήμαντρα, vel σήματα, quæ Latini similiter vocant *stamina*. χρυσοσήμοις, *auro distinctas*, positum ex auctoritate Camerarii: (sicut nimirum πολυπόνημος ἐσθὴς ab aliis dicitur *vestis lato clauo*) & repetitur infra 314,8. Lapi versio vtramque scripturam agnoscit: nam hoc loco vertit *aurei staminis vestes*: infra, 314,8, *aurei claui veste*. V. 31, rectius fortasse fut. δικάσοισι.

P. 269, v. 7, malim πάντων ἕκαστον: vt Lapus quoq; vertit, *vnumquodq; horum*. V. 18, malim composite σωκαχῶν. V. 25, cum subiunctiuum ἕξωσιν in vsu non sit, malim indicatiue ἕξουσι, & paulo ante οἰκήσομεν. cuius structuræ non rara sunt exempla, etiam apud hunc nostrum auctorem. V. 37, rectius, μηδὲν ἀφωρισμένοις αὐτόν.

P. 270, v. 34, si κατάχει malis, optatiue, facile patiar.

P. 271, v. 7, in exemplari est ἀποδεξάμενοι: sed aptius est ἀποδεξάμενοι: quod agnoscit etiam Lapi versio, *sententiam declarantes*. V. 13, in exemplari est αὐτὰς, *ipsas*. sed verior scriptura est αὐτάς. V. 30, post ὡς inserenda negatiua οὐχ, vel μὴ post ἑαυτοῦ: quo modo & Lapus vertit, *vt non a se patratorum*. V. 33, in exemplari est πρὶν ἡμέραν δῦναι. nostram scripturam habuit etiam Lapi codex, vt indicat versio, *prius quã pyræ maceratæ essent*. Monuit & Canterus de hac lectione, Nou. lect. lib. 3, cap. 27. V. 37, exemplar habet ἐμπεδῶν. quod quia minime huc facit, reposui ἐμπεδῶν, cum Lapi etiam versio hanc scripturam agnoscat, *arcanas* (potius *nefarias*) *seruans firmansq; pactiones*. atque inde infra est ἐμπέδωσις ὅρκων, 285, 32.

P. 272, v. 1, Lapi versio pro κρῆς videtur maluisse vocabulum ταφῆς: *consuetaq; ad sepulturam persicere*. Sed ferri vulgata lectio potest; nec male Gelenius vertit *inferias*: quippe quæ sepulcro inhumati solerent infundi. V. 10, ἀφανισμοὺς agnoscit etiam Lapi versio; *euersiones exterminationesq;*. ego veram scripturam esse puto ἀφαγισμούς: quam & Gelenius secutus vertit, *piacula & abominationes*. vt ἀφαγισμοὶ hoc loco sint non expiationes ipsæ, sed scelera expianda. V. 13, πόθεν omittitur a Lapo. Gelenius pro eo posuit *minime*, quod apud Demosth. est πάμπαν. Sed mendo carere locum, arguit quod hæc ipsa interrogatio cum sua responsione repetitur infra 286, 3: & 400, 5. V. 15, παπείοις legendum esse pro vulg. παπεικίοις, satis manifestum est. V. 19, in exemplari est ἀπνέκαυδος. sed ἐπνέγκαυτος verius esse, declarat non modo ὀπωπῶσιν, quod sequitur; verum etiam huius phraseos repetitio, dum infra 275, 46, similiter dicit ψῆφον ἐπνέγκαι: & mox 276, 10, ψῆφον ὀπτῆφοιτος. cuius generis commutatio notata est etiam supra. V. 31, Lapus etiam hanc scripturam agnoscit, dum vertit, *haud æquum censeo, quæ relicta sunt, calumniari*. vt sensus sit; si vnum Tarquinii factum legitimũ proferri possit, se cetera omnia quę neglecta sint, intacta sine reprehensione præteriturum. Gelenius verterat, *non recusabo notam calumniæ*. quod est, οὐκ ἀπαξιώσω ζυκοφαντίας ἀκούειν. V. 34, in exemplari est ἀκούοντων. sed ἀκόντων agnoscit etiam Lapus, *inuitis vobis*: vbi etiam obserua, illum in secunda persona legisse ὑμῶν. minus recte. sermo enim adhuc de patriciis, e quorum numero erat Brutus.

P. 273, v. 9, ἄξια videtur idem Lapus agnouisse, dum vertit, *quæcumq; seruis emptis digna sunt*. regula tamen postulat ἄξιον, f. δοῦ.

P. 274, v. 6, in exemplari est οὐ, casu nominatiuo: & mox καὶ pro τοῦ. ego reposui quod sensus & structuræ ratio postulare videbatur: præsertim cum Lapi versio eam lectionem confirmaret; *Et tibi quidem, quia vna passa es nocte tyrannidem, incontaminato per vim pudore priuata, suauior beatorq; visa est mors*. V. 24, Lapus hunc locum sic legisse videtur, αἰχρόν τε ἡμᾶς δουλόσκων μέ, & Σαβίνων, & δήλων μείζων ἀρχὴν ἀξιοῦν, αὐτὸς δ' δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. sic enim locum vertit; *turpeq; est nos Volscorũ, Sabinorumq; & aliorum plurium principatum postulantes, seruire ipsos aliis sustinere*. Plenior & fortasse verior est hęc lectio; αἰχρόν τε ἡμᾶς δουλόσκων μέ, καὶ Σαβίνων, & δήλων μείζων ἀρχὴν ἀξιούντων κακραπτόκτας δεῖ τελεσαι, αὐτὸς δὲ δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. eam sane in versione sequi libuit. V. 37, Ven. cod. ὑδὴν ἀξιώσοισι πολυπρ. V. 47, rectius εἰ ψηφίσεται, indicatiue.

P. 275, v. 22, verius esse videtur ὑμᾶς, vt non modo in seq. membro, sed etiam paulo ante, v. 17, ἀμυνῶμεν ὑμῖν. quæ lectio si placeat, in versione quoque mutata persona leges; *& vos seruent, & a vobis seruentur*. V. 31, rectius forsan συνεισέπεσον, *vna irrepebant*: vt infra 295, 10. Lapus vertit *collidebant*. Est autem obscurior hic locus, & sententia sic magis ad verbum potest exprimi; *in animos auditorum insinuabant se vnã cum metu quidam trarum impetus*. (sic enim θυμοὺς hic accipiendum puto, a θύω quod est impetu feror) *atq; hi quidẽ, animos attollebant aduersus odiosa improbitatis facinora. spreta securitate*. (id est, sine vllo periculorum metu) *illi vero*, (metus scilicet) *consideratione difficultatis, quæ esset in euertenda tyrannide, insidiarum* (seu aggrediendæ expulsionis) *seruorem retardabant*.

P. 276, v. 13, in exemplari est βασιλέα. malui ego cum vtroq; interprete μετάβασιλέα, *interregem*: præsertim cum infra, 277, 45, iurent se βασιλέα τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι καταστήσειν μηδένα: & ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἀρχαιρεσίας non penes regem, sed penes interregẽ fuerit. V. 26, rectius ἀπαγγελόντων, præs. tempore. V. 41, in Ἑρμιλίους alluditur ad τὴν Ἕρμιλλῶ & τὸ ἑρμιλλωτίον: eandemque scripturam non modo Lapus interdum secutus est, sed habent eam etiam Plutarchi editiones: cum Latinæ linguæ ratio postulet Ἑρμίνιος. Herminium enim vocat Liuius, & ipse Dionysius noster infra, lib. xi.

P. 277, v. 4, ὑπὸ tollenda videtur, vel mutanda in ἀπό. V. 6, alibi ἐπ' οἴκου dicit, forma loquendi vsitatiore. V. 27, locum hunc e Veneto codice ante nos expleuit Carolus Sigonius Emendationum lib. 1, cap. 1. nec Romanus cod. quidquam ab eo discrepat, nisi quod ἀριστοκρατίας diphthongus scribit, & omisso ἐπιὼν post πτέρων, mox v 30 habet ὀπτελεπμίων pro ὑποτελεπμίων. Lapus pro ἀριστοκρατίας legit ἐπιδρχίας. in ceteris cum Ven. & Rom. cod. consentit. sic enim locum vertit; *gerente Athenis annuum magistratũ Isagora. Patricorum autẽ principatu inito, primi quidem regium dominatum suscipientes consules, quatuor mensibus ad annum illum deficientibus, L. Iunius Brutus, & L. Tarq. Coll.* V. 37, malim ζυγκαλέσαντες τὴν δῆμον, coniunctione in articulum versa.

P. 278, v. 9, Gelenius legit, πολεμικῆς τε καὶ πολιτικῆς: vt supra 260, 8, vbi de Sibyllinorum oraculorũ custodibus sermo est. Sed vulg. lectionem confirmat quod de rege sacrorum supra narratur 269, 4. V. 17, malim, ἔκφηναν τό τε δῶρον ἀφεῖ. V. 22, κορώνας Lapus vertit *cornices*: parum apte. Gelenius interpretatur *furcas*. Sed cum Plutarchus in Quæst. Rom. furcam interpretetur σταυρὸν, & ξύλον διαπλοῦν ὃ τῶν ἀμάξαις ὑφιᾶσι, propterea κορώνας accipere forsan possimus *uncos*, seu ligna adunco rostro, vt Græci etiam lexicographi interpretantur ξύλα ὀπισθεμπῆ. V. 33, δημόσια & φυλέτας agnouit etiam Lapus, dum vertit *populares & tribules*. ego existimo, φυλέτας rectius legi χορῆτας, seu κωμῆτας: vt supra in huius ipsius rei mentione (246, 1) κωμητῶν, φρατριαστῶν, ἢ γενέτων σωσόδου. quam coniecturam in versione sequi libuit. Vide & 219, 34: 220, 28. V. 41, forsan rectius κακῶν & πλεονεξιῶν, eodem casu.

P. 279, v. 11, γλῦος agnoscit etiam Lapi versio; *persuadens Tarquiniatũ generi*. Gel. maluit τὸ εὐγλῦες: vt infra 295, 20. V. 37, vsitatius subiunct. καταγρίσῃ.

P. 280, v. 13, pro συμμαιρεῖν Lapus videtur aliud quidpiam legisse, dũ vertit, *inimicis pares amicos facere*; & Gelenius, *nullum inter amicos & inimicos discrimen facere*: cum significet *simul tollere vel submouere*. V. 25, malim, ὑδὴ τούτου δεῖ δωνήματα τυχ.

P. 281, v. 4, ἀποτερημένοις legendum esse pro vulg. ἀποτρυμένοι, clarum esse puto. V. 8, Lapus pro ζῶντα legit θιαῦτα: & post hoc ipsum inseruit participium λεξάντων: vt pag. præced. v. 13. vertit enim, *Talia dicentibus consulibus*. V. 22, pro θεὶ ἀπαλλαφόμενος sensus postulat ὡς ἀπαλλάξαιμι, seu ὡς ἀπαλλάξοιμι. V. 32, in εὐείσκεναν, quod Camerarius etiam notarat, est characteristica præsentis, & terminatio aoristi 1. verius ergo scribemus εὐείσκοιεν vel εὕρισκον. nam εὑρήσαν perrarum esse censeo. V. 40, pro τούτου forsan rectius legemus τοῦ πόπι. V. 41, pro Γέλλιοι Sigonius in Scholiis Liuianis reponit Σιτίλλιοι, non tantum ex Liuio, sed etiam ex Plutarcho; apud quem in Coriolano simili aphęresi Σίκανοι legi pro Λακικανοὶ, testatur idẽ. V. 44, Ἀκωήλιοι constanter in sequentibus historiæ partibus retinetur; cum verior scriptura sit Ἀκύλιοι. Latini enim non *Aquelios* sed *Aquilios* vocant. immo Sigonius annotat, in Capitolinis monumentis duplicato ll scriptum esse *Aquillii*. V. 46, coniunctionem τε nec Lapus agnoscit, nec sensus requirit.

P. 282, v. 18, Lapus videtur legisse διελέγοντο, *disserebant inter se*. sed διαφέρω quoq; ferri potest: vt sit *disputabant, disceptabant*, alteris alteram partem quodammodo tuẽtibus, aut rei difficultates proponentibus. V. 25, Ven. cod. τῶ δικαίων: nihil ad rem.

P. 283, v. 3, vel καὶ hîc cum Lapo tollenda est, vel ὡς in sequentib. V. 18, forsan rectius, ὅστε τὴ φωνῆς πᾶσι, ὅστε τὴ οἰμωγῆς αὐτηχόμενοι. V. 21, αὐτὸν pro vulg. αὐτοῦ agnoscit etiã Lapi versio, *dilectissimisq; appellationib. ipsum reuocantes*. itidemq; Collatinus supra 265, 16, τὴ νεκρὰ αὐνεκαλεῖτο. V. 31, ἔθη & νόμμα cum Rom. cod. legendum esse pro vulg. αἰθῆκε νόμμα, docet etiã Lapi versio; *consuetudines omnes seruans supplicium, atq; legitima omnia*. Venet. cod. eodem sensu habet, πάντα τὰ τὴ ὑμφοῖαι ἔθη & νόμμα. Aristot. quoq; in lib. De virtut. & vit. 226, 16, copulat ἔθη & νόμμα: & noster supra 244, 14, ἔθη & νόμοις, & alibi sæpe ἐθισμοὶ καὶ νόμοι. V. 33, ὑπ αὐτοὺς Rom. cod. habet αὐτοῖς: Ven. rectius αὐτὸς, hoc verb. ordine, αὐτὸς ἄποσι πῖς γιν. παρόν.

P. 284, v. 8, exemplar habet ἐπάγν. sed ἀπαίσιον & conuenientius est, & supra quoq; sic vsurpatum 283, 19, 26. V. 26, forsan rectius aor. αὐαζωφέξ. V. 32, καὶ retineri hoc loco potest, in vehementię significatione, *etiam inuito tibi eripio*. siquis tamen in seq. membro collocare malit ante οὐ, fruatur suo iudicio. sic certe v. 36, καὶ οὐ ἡ. V. 38, nota ὀπτεύλας pro ὀπτεύσας.

P. 285, v. 5, pro πῶπο forsan rectius legeris ζῶπ. V. 8, π superflua hîc est, vt vel Lapi versio indicat, *cimes quidam conuenientes*. V. 13, inclusa, ex Rom. & Ven. cod. addita, agnoscit etiã Lapi versio. sed Rom. cod. pluraliter habet ἀφὶ τούτων; nulla sensus mutatione. V. 44, supra 228, 3, omissa πεῦς dicit ζῶπας φέρουτας παρ' ἀπαῦ τοῦ χείρας. quapropter & hic legere a liquis possit, παῦπας πεῦς (seu παρ') ἀπαῦ τῶν φδόμιος πᾶς χρῆπας. V. 46, Ven. cod. pro αἰρῆπαι habet δέπαι.

P. 286, v. 4, inclusa & addita ex Ven. cod. Ibidem ex eodem cod. Ven. ἐξῆρᾶσῃ repositũ pro vulg. ἐξεργάσῃς, quod actiua forma vsitatum non est. V. 9, participium vsurpatum hic pro verbo indic. ἔξιπ. V. 24, interpres maluit ὅπω πτῆ. V. 25, in exemplari erat & νῶ. veram scripturam καὶ ὦ secutus est etiam Lapus, *communes habuit ad consulem vtrumq; preces*. Supra simile erratum, 267, 33. V. 27, forsan rectius δημαμαχεῖν, *cum populo pugnare*: vt κωμαχεῖν, & similia. V. 41, legendũ videtur ὑαῦτ' τὴ πατείδες: vel sine præpositione, dativo casu, τῇ πατείδι: vt Lapus, *cum quo optime patriæ consuluisset*. V. 45, pro πεοεῖθῶαι legendum vel πεῆς θῶαι, vel πεῆς πθῶαι. priorem scripturã sequitur Lapus; & *munus aliquod de publico adderet*.

P. 287, v. 12, apius videtur fut. ὑποδεξόμενοι. *sic quoq; te hospitio sunt excepturi*. V. 33, est hic syllepsis casuum, vt apud Virg. *Remo cum fratre Quirinus iura dabant*. vel singulariter legendũ ἀπεκτεῖν & ἐθέμισεν: aut retentis verbis pluralibus in antecedentib. plurali numero scribendum χρώμιοι.

P. 288, v. 25, pro πεφίνων scriptum in exemplari πεφανίδων: quod male huc quadrat, etiamsi tropice velimus accipere. Lapus quoq; nostram scripturam secutus est; *qui tyrannorum fruebantur bonis quantiscumq;*. V. 28, ὑαῦ & ὅθι aut. ę hîc excusari possunt. V. 35, pro δὲ malim δὴ, *nimirũ, videlicet*. V. 41, forsan rectius ἐπεὶ ἔμαθον. quamquã ὅ in epanalepsi & apodosi vacare non nego. V. 43, διαβλῶαι τῶ πατεῖς, ratione præpositionis excusari potest. sed verbi regimen postulat accus. τὸ πατεῖν: vt cum alibi sæpe, τῶ infra 295, 30: 298, 29: 303, 12: 306, 7, 24. 44. V. 45, & difficulter hic tolli potest. quare vel καταφαβοπιδιυσαν legendum, (aut media forma καταφαβοπιδιυσαιο) vel aliqua structuræ pars omissa est. V. 46, pro Σίνιον Lapus quoq; legit Ἰσνίω, *in prato Junio*. De Ὀεστε vero, quod idem Lapus agnoscit, dubitat Glareanus. Gelenius legit Ἀρσίω; quia Liuius & Val. Max. istam siluam vocant Arsiam. Plutarchi cod. in Poplicola, 184, habet οὔρσον ὀῆπες, & λίσιον λεμῶνα: scriptura magis suspecta. V. 47, αἰχμάσῃ repetitur etiam infra 324, 3, sed haud scio an verũ sit αἰχίμαῃ seu αἰχώμαλοι.

P. 289, v. 22, rectius ἀπορῆπῆ, præs. tempore: vt mox v. 25, πεεκαλεῖτο V. 28, coniunctio & in exemplari legitur ante τὴ ἀπορῆ κοινῶν: nescio qua ratione. V. 38, pro ὅτω malim ὅτου. Lapus vtrumq; habet in sua versione, *sicq; illi corruentes*.

P. 290, v. 5, forsan rectius ἀπιτρέπω, vel ἀεεγέφαντο. V. 13, pro ἱκανὸν existimo rectius legi ἱκανοὶ: vt non feratur ad præcedens πολῆθος, sed ad sequens τὴς πθειλειπομένοις. V. 28, τούτε pro vulg. πῶπο agnoscit etiã Lapi versio; *esse huius opus dicitur*. V. 30, Plutarchus loco iam citato habet datiuum ἐ pro genitiuo ἑνός, forma loquendi vsitatiore & planiore: φεχζοπιὸς ἐ ἱ πολείοις ὀν τῇ μάχῃ πεδήκασι Τυῤῥηνῶν ἢ Ῥωμαίων. itidemq; noster infra (298, 20) dicit, εἰ πολίτη ἑλαῆτος γενήσεται, *vno minuemini cive*. V. 31, pro ζωῶν legitur in exemplari γυκῆ: perperam, vt e præced. & sequentib. est manifestum. recte Lapus, *Hac voce elatũ dicunt Valerium*. V. 34, genitiuus φραῶν superfluus est; vt annotarat etiã Camerarius. nec agnoscit Lapi versio, *castris potitum esse*. V. 40, haud scio an ἀεεστιας scribendũ sit pro ἀεεστίοις: sicut supra 208, 10. πφ νίοις ἀεεστίας ἐκοσμεῖτο: quod mox v. 24 dicitur, πῆς ὀπτικίοις πρεσβύοις αὐεδίδο.

P. 291, v. 14, sententia postulat accus. πθημίους: itidemq; Lapi versio, *certamina enim sepulcralia su-*

per gloriosis viris gymnica & equestria, edita a propinquis eorum narrant. V. 20, OEdipodas cum sociis a Theseo sepultos esse tradit etiam Pausanias in Atticis 37, 20. Polynicem apud Æschylum inhumat Antigone, & breui epitaphio, persequitur chori pars, in fine τῷ ἐπὶ δόξῃ θήβας. Forsan ad alias, & aliorũ tragœdias hic respexit Dionysius. V. 25, & ante ἡ βρότε, otiosa est. Seq. v. τόνων refertur ad τὰ Μαραθώνια.

P. 292, v. 2, pro ἢ malim τά: vt ordo sit, οἱ τὰ Ῥωμαίων ἐξηπακότες φέεται, *qui res Romanorũ quam diligentissime excusserunt.* vel inserto τὰ legendum, οἱ τὰ ἢ Ῥωμ. φέ. ἐξηπ. Porro quod hîc Dionysius tradit, nullos a prisco Bruto relictos fuisse liberos, Glareano quoq; videtur verisimilius. quare Ciceronem, cum de claris oratorib. hunc Brutum Iuniorum principẽ facit, videri hoc in gratiam Bruti dixisse, quem vt numen coluit. V. 7, supra diphthongos πλείοσι scriptũ, 83, 4: eo nimirum modo quo Ταρπεία 105, 32: & in vetere quadã inscriptione Romana, Α. Φωντείῳ Φόρλι: cũ alias soluta diphthongo, pro in his & similib. scribi soleat νῖ. Sequ. v. datiuus τῆς δημοτικῆς refertur ad verbum εἶα. aloqui verbũ infin. μαθέναι, postulat accus. τὰς δημοτικούς. V. 23, exemplar minus recte habet πρεσβυτὴς. V. 26, malim ἀπὸ τῶν λόφων: vel ἀπὸ τούτου τῶν λόφου. attamen & Lapus, *ab eo loco collis.* V. 35, substantiuo ῥάβδοις præponendum esse fœmin. articulũ αἷς, non τῆς, vt exemplar habet, satis arguit sequens adiectiuũ λώιας. quapropter supra quoq; 196, 23, libratios perperã τῆς scripsisse arbitror, deceptos scripturæ cõpendio. V. 40, legendũ ὧν τὸν πατά, vel τούτων ἕνα. mox sane perperam in exemplari erat ἀποκτίνη pro ἀποκτίνεν: errore nato e consul. script. compend.

P. 293, v. 2, Lapi versio δημότου habet. sed Latina compositio, *Poplicola*, postulat etiam Græcam vocẽ compositam. Δημοκοῦδι vero agnoscit & Plutarch. 186: & δημοκοῦδις apud Strabonem sunt Rhodii, lib. 14, p. 750. sonat vox eum qui populi cura tangitur. V. 11, pro Σύσκηρον Gelenius scribit *Singuirium*, Σιγκύειον. apud Plutarch. in Poplicola, 191, legitur Σιγλιεία. Lapus *Signiam* habet: de qua supra 260, 37. eamque scripturam mauult etiã Xylander apud Plutarch. V. 18, obserua hic constanter Πορσῖνον dici quem Latini Porsenam appellant, & Plutarchus itidem Πορσιῶνα. apud Polyænum lib. 8, c. 8, quidam codices Πορσίναν habent, quidam Πορσινᾶν: quidam etiã Πορσιῶνα, p. v. Inter poetas Latinos Claudianus cum Virgilio mediã huius nominis syllabam produxit; Silius & Martialis corripuerunt. V. 24, forsan rectius ἀφιγκανόντες. V. 38, ὁρμώμενος vsurpatur a Dionysio in altera etiam proficiscendi significatione, qua pro ortum ducere ponitur. quam si hic malis, in versione leges, *e Tusculo oriundus*; vt 246, 47, Tusculi eũ habitasse auctor narrat. vtriq; sententiæ patrocinatur qd' infra sequit' 339, 17. V. 43, εἰ ἕλοιτο malis, ison syllabas, nõ repugno.

P. 294, v. 8, malim ἀπὶ Σκιπ: vt Lapus etiam vertit *reposuerunt.* V. 33, forsan rectius ὑφ' ᾧ: vt cum alibi, tũ infra in Rhetor. opusc. ὁκεραπεύσαι ἑκάστας ὑπὸ τῶν οἰκείων ἡγεμόνι, sub suo quẽq; duce. V. 35, p Λαρκιος inuenitur apud Liuiũ *Largius*, per g. Sigonius e vetustis codicib. mauult *Lartius*: vt deductũ sit a prænomine *Lars*. Reperitur tũ Λαρκιος etiam apud Plut. in vita Coriolani 394, & infra passim. V. 39, malim πρόπαν: vt Lapus etiam vertit, *qui superiore anno consul fuerit.* vel, ὁ τῷ πρὸ τούτου ὑπατεύσας ἔτει, vt infra 304, 6. V. 42, pro δὲ malim hoc loco μέν.

P. 295, v. 7, ἀθρόον excusari potest. siquis tamen malit genitiuum ἀθρόου, per me licebit. Seq. v. πάλιν pretetur ab vtroq; interprete. forsan verius παύ.

P. 296, v. 18, καθήκαται agnoscit etiam Lapi versio; *detrahitur.* quæ scriptura si auctoris est, referendũ erit hoc verbũ ad ἢ πατήρασιν ἢ βάσεως: quia sauciatus in coxa Horatius, pedes fere trahere cogebatur. sed cũ Liuius vtatur verbo *desiluit*, non absurde aliquis existimauerit legendũ esse καθιλήκεται, vt apud Xenoph. ἀπ' ὄχων καθιλήκεσι. V. 22, exẽp. habet ἐν τῷ ναῷ, *tunc.* ego νεὼν cum Xylandro scribere nõ dubitaui, cũ & sensus id verbũ postulet, & pręter auctorem nostrum sicapud Thucyd. quoq; legatur δεπεμένης νεὼν, & apud Arrianum ἢ νεὼν δεκμωνέσκοι. V. 42, forsan rectius ἔσῃ, *hic.* V. 44, post ἀθρόος inserendus videtur gen. cas. articulus ἢ. V. 46, in exemp. est Κόδρος: qd' nomen Græcis est notius. *Cordus* legit vterq; interpres. Ibid. pro πᾶζῶν legendũ potius πατέρων, vt & Lapus vertit, *viri ex claris parentibus.* sic certe infra 412, 36, ἀκ ἀσήμων πατέρων, de C. Marcio Coriolano.

P. 297, v. 4, ὅθεν pro vulg. ὅτι, agnoscit etiam Lapi versio, *vnde præsidium Romanum eiecerat.* V. 15, ἀγορῶν legendum esse pro vulg. ἀχεῶν, dictat ipsa sententia. V. 47, forsan leg. μόρα τῷ ἀυάσκ.

P. 298, v. 9, in exemplari addita est negatiua μὴ post μαι. quam sententia nõ patitur. quamobrẽ eam & Lapus omisit; *si conatum me contingat excidere.* V. 32, genitiuum ὅπλων agnoscit etiã Lapi versio; *armorũ nihil manifestum habens.* malim ego accus. sing. ὅπλον.

P. 299, v. 11, rectius αὐαίκαθῆς, subiunct. verbi modo. V. 20, omissã hîc est coniunctio; vel præpositiua φ, ante καταθύσαντι; vel postpositiua τε. post hoc ipsum particip. Seq. v. ὑπαρχεῖ pro fut. ὑπαρξῇ positũ certitudinis gratia. V. 22, pro θρυνεῖν supra dixit θνητῶν, 298, 11. quod Lapus etiam hic secutus est, vt magis consentaneũ; *pro mortali corpore.* V. 23, in Lapi etiã codice nullam hîc fuisse coniunctionẽ, indicat versio, *deceptus cum sim.* malim ego ψευδεὶς ὤν; vel, τοῦ δὲ ψευδεῖς: vt Gelenius quoq; vertit, *nunc spe frustratus.* V. 32, opinor composite legendum κατεσκευασμένοις: quo aliquoties supra vsus est. V. 37, pro ἔχε videtur conuenientius legi posse ἔχει.

P. 300, v. 1, pro εἰ φ haud scio an legendum εἰκῇ; vt idem sit quod ἴσως, πάχα. V. 6, Ven. cod. Ἀρόρια: parũ belle. V. 11, inclusa, e Ven. & Rom. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio. V. 19, εὐπρεπῆς, *decentes*, pro vulg. εὐπρεπῆς *aptas*, agnoscit etiam Lapus. V. 25, rectius, καλὼ ἢ ἐχθρὰς λύσειν, mutato articuli casu. V. 33, verius λοχήσαντες, *excipientes per insidias.* λοχήσαι, qd' in insidiis collocare significat, nihil ad præsentis historiæ mentem facit. Supra diligentius obseruatum hoc verborum discrimen 66, 37: 67, 2.

P. 301, v. 35, forsan rectius πρεώτων: vt sit, *primis consulibus.* V. 47, si ὑπὸ retineamus, subaudiendum erit πμφθέντων: vel, si referamus ad præcedens ἀφικομένων, legendum ἀπὸ aut πρὸς.

P. 302, v. 2, rectius ἀπέδωκεν, vt cũ alibi passim, tũ infra 318, 23. Seq. v. substantiuum παρθένων postulat fœm. gen. ὁμηρευσασῶν, aut fut. tempore ὁμηρευσουσῶν: præsertim cum in sequentib. fœmininũ genus constanter vsurpetur; & masculi sexus παῖδας eis dum lauabãtur adfuisse, repugnat historię. V. 8, in exemplari est ἀπεδύσαντο: quod secutus Gelenius verterat, *dum positis vestibus se abluerent.* In qua lectione cum sit hysterologia, malui cum Camerario ἀπολάβωσι: vt & Lapus vertit, *vestesq; resumerẽt.* V. 26, ante ζυλαβεῖν desideratur particip. πρεσβευομένοις, aut aliud simile. V. 32, aptius πρεσβευομένοις, *aduenientibus.* V. 37, in exempl. est ἀπουδλῶ: quod secutus Gel. verterat, *induciarum fœderis memor.* veram lect. ἀπουδλῶ agnoscit etiam Lapi versio, *studio*: & phrasis hæc repetitur infra

infra 306, 43: 311, 8. V. 41, pro participio διεξελθὼν structurę lex postulat verbum διεξῆλθεν: aut mancus est locus.

P. 303, v. 1, exemplar habet πρεσβειτῶν: quod Lapus etiam secutus videtur dum vertit, *prædixit quoque.* sed nostra lectio simplicior est. V. 3, pro συρανήσοντες exemplar habet τυρρλωίσοντες: nihil ad rem. nostræ lectionis exemplum est apud Demosth. Philipp. 3, ἀρχαῖοι καὶ συεκνῦσι τοῖς πότε θίζοντας αὐτοί. mendum hoc animaduerterat etiam Camerarius. V. 11, μίαν παρθένον, seu μίαν παρθένον, retinere nihil vetat. malit tamen fortasse aliquis Κλοιλίαν, vt v. 46. V. 22, ἐρεπτεπεδευκὼς augmentum habet in medio: ea nimirum forma qua πεμδεπεποίκαι, οἰομαπεπεποίκαι, & consimilia. Infra regularius legitur ἐσεραπεδευκότες: itidemque supra καπεσκεῦπεδευκότας, 251, 33: 309, 5. V. 26, sententiæ conuenientius est plurale αὐαεσκεῦπεδιώσειν, vt Lapus quoque vertit, *cum decederent ex hostili agro.* V. 28, ex hac Porsenæ erga Romanos magnificentia, quæ prolixius a Liuio exponitur, *Bona Porsenæ* in prouerbium venisse, annotat Glareanus ex Erasmi Chiliadibus. V. 31, pro Τυρρλωῶν Gelenius legit Τυρρλωοῖς, cum Lapo, qui vertit, *aduersus Etruscos & Clusinorum regem.* sed possis etiã legere πρὸς Τυρρλωῶν τε καὶ Κλουσιῶν βασιλέα, transposita copula. Supra, initio huius historiæ, 293, 18, dicit βασιλεῦς Κλουσιεῶν ἢ ἐν Τυρρλωίᾳ: at infra 304, 18, Πορσίνᾳ τῷ Τυρρλωῶν βασιλέως: itidemq; 398, 19, & initio lib. 7, 420, 37. Hoc etiam nota, pro Κλουσιεῶν, quod supra habuimus, 293, 18, exemplar hic habere Κλουσιῶν; ea nimirũ forma qua passim Λευκλιοῦς apud hunc legimus: quum analogia postulet Κλουσίους. apud Strab. lib. 5, 243, omisso ν legitur, Ρορσιωνᾶς ὁ ἢ Κλουσίων βασιλεύς.

P. 304, v. 16, pro Σπόρειος fuit in Lapi codice Μαρκος: in nostro exemplari vtrumque Σπόρειος Μάρκος, addito nomine Λαρκίου. At verum prænomen huius Λαρκίου non Μάρκου esse, sed Σπόρειον, annotarat etiam Glareanus: & confirmant quæ sequuntur, p. 306, 41. supra vterque horum in prœlio cum Porsena, dextro cornui præfuisse dicitur, 294, 35. Mirum vero (inquit idem Glar.) in Liuio horum consl. nomina in omnibus quę nos vmquam vidimus exemplaribus omissã esse; iniuria haud dubie temporum, non auctoris negligentia. V. 18, obserua hic Ἄρρος pro Ἄρων, vt supra fuit 300, 6: & apud Plutarch. in Poplicola, 194. V. 23, ante μικρῷ deesse videtur coniunctio καὶ, vel similis. V. 32, pro αὐτῆς, cuius relatio ad præcedens τεκμὰ paulo durior est, si quis malit αὐτοῦ, nõ refragabor. Mox sane, v. 45, pluraliter οἰκίας legendum esse pro singulari οἰκίαν, dictat ipsa sententia: errore nato e scripturæ compendio.

P. 305, v. 8, scribendum vel ἀπέδοσαν, vel ἀπέδωκαν. V. 38, Camerarius mauult composite ἐμπροπολέμου: quod infra quoq; vsurpatur, cum contrario ἀπροπόλεμος. attamen & vulgatam lectionem retinere possumus, cum supra itidem habuerimus ἔμπροσθεν πολέμου 290, 7: & ἀπίρων πολέμων, 274, 35. V. 43, rectius forsan αὐτοῦ: vt referatur ad τοῦ Ῥώμου, non ad consulem. Lapus hunc accusatiuum cum sua prepos. omisit.

P. 306, v. 23, non male forsan legas, πὰς ἀκαφους ἐμπεσόντας: quod in versione sequi libuit. V. 35, pro Ποσύμιος rectius legi Δόμιος, patet tum e præcedentibus, tum e sequentibus, vt adnotauit etiam Glareanus. quamobrem in versione quoque sic leges; *cui præerat Valerius.* vel hoc ipsum Ποσύμιος hinc tollendum est, & paulo post versu 39 collocãdum post ὑπατος. V. 41, πρεσβύτερον hic significat eum qui esset e seniorum centuria: vt supra 295, 14, 17: & clarius in classium descriptione, 221, 23, 25. Ibidem Λαρκιον scribendum esse pro vulg. Λύκιον, manifestum est ex 304, 16. V. 43, rectius ἀπὸ ῥυπῆρος, vt supra 276, 30; equo laxatis habenis in cursum effuso.

P. 307, v. 26, κλησιάδες per η legitur etiam apud Pollucem & Hesychium. apud Plutarchum vero in Poplicola, p. 195, κλεισιάδες, per ει: quo in loco easdẽ θύρας vocat αὐλείους: & vt αἱ αὐλοὶ denominãtur παρὰ τὴν αὐλὴν, sic πὰς κλησιάδας παρὰ τὸ κλεισίον dictas significat: ἢ δόξαν θυρῶν (inquit) εἰσωπῆς οἰκίας εἰς τὸ κλεισίον ἀνοιγομένων, ἑκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν οἱ πάντες ἀπαγωγὴν τὴν αὐλὴν. & mox, παρεῖσαν ἢ κλεισιάσιν εἰς τὰν γειτονία. Glossaria αὐλὴν interpretantur atrium: & κλεισίον Ælius Dionys. apud Eustath. esse dicit θυρῶτα μέγαν, magnum & spatiosum atrium: vel, vt alii malunt, vestibulum. In κλησιάδες ergo Dorica scriptura est ῆ pro ει. V. 37, si αὐπὸς vertas in αὐπεὶ, & posita ibi diffinctione, referas ad verbum ἐξεπελέμωσε, nõ inconcinnum efficies sensum. V. 39, tollenda videtur prępos. πρὸς. vel legendum ἐξεπολέμωσε κοινῇ πάντας πρὸς πὰς Ῥωμαίους. Demosth. Olynth. 1 dicit, ὡς Ὀλυνθίους ἐκπολεμῶσαι δεῖ Φιλίππῳ, *Olynthios excitandos esse ad bellum Philippo inferendum.* V. 41, pro ἀποστῆσαι legendum vel ἀποστῶσαι, vel ἀποστήσας.

P. 308, v. 5, Ῥήγιλλον pro vulg. Ῥήγιον cum vtroq; interprete positum ex Liuio. apud Stephanum Ῥηγίλλος est pro hac ipsa Sabinorum ciuitate. Pro Τίτος vero idem Liuius habet Ἄππιος, *Appius*; vt infra 330, 7, & alibi persæpe. Sigonius ex vetustis libris mauult *Ælius.* Idem Liuius hunc Claudium prius Clausum nominatum tradit: *Appius Clausus*, inquit, *cui postea Appio Claudio fuit Romæ cognomen.* V. 7, rectius πεντακισχιλίων. V. 12, post φιλοτιμίας desideratur ἔνεκα. V. 17, rectius cum articulo, τὰ δόξαντα πῆς θήβης. V. 25, εἴασεν hic accipiendum pro συνεχώρησεν seu ἐάσειεν. vel addendum infinitum verb. ἐλέσθαι, aut simile. V. 27, pro Πικεῦλία vterque interpres legit *Piculia.* Glareanus suspicatur legendum esse *Ficulea*, seu *Ficulnea*; quam Plin. numerat inter oppida e Latio deleta. *Pitulum* Strabo Hernicis tribuit, vt idem Glar. annotauit. V. 31, in exemplari est ἀμφότεροι; quod nec cum præcedentibus nec cum sequentibus apte cohæret. ἀμφοτέροις agnoscit etiam Lapi versio; *vbi parata vtrisq; erant omnia.*

P. 309, v. 1, pro χώσιν in exemplari scriptum χώρα: quod nihil huc facit. quid vero πάφρα χῶσις sit, declarat mox v. 42, quum dicit, ὀνεπίμπλασαν ὕλης πὰς πάφρας. V. 8, in exemp. est λοχήσαντας, per ι: male, vt supra quoq; annotatum ad 300, 33. idem declarat seq. pag. v. 13, πῆς ἐκ ἢ Φιδήνης λοχῶσι. V. 14, p βουλευσάμενος opinor scribẽdum βουλομένοις, vel saltẽ βουλευσαμένοις. Infra sane 342, 12, dicit, ὅσοις ἐκ ἐν βουλομένοις ὁ πόλεμος: itidemque alibi sæpe. V. 23, Glareanus intelligendum hic putat fratrem cõsulis M. Valerium, prioris anni consulem. Seq. v. malim ἀπαγέλ. vt cum alibi sæpe, tum supra 302, 3. V. 41, in exemplari est ἐκπὶς. sed ἐκπὶς requirit historiæ sensus, & probat hæc Lapi versio, *intra vallum dormientium.* V. 45, infra quoq; legitur hoc vocabulum. siquis tamen diuise malit ἢ πέλε παραμῆκ, non refragabor. Seq. v. pro αὐπὶ siquis malit aduerb. αὐπῆ vel αὐτῆ, per me licebit.

P. 310, v. 34, pro αἰτίοις aptius legemus ἀξίοις: qd' Lapi quoque versio agnoscit; *dignosq; esse dicentes.* V. 42, pro ἢ πολεμίων non inepte legeris ἢ πολεμίας; vt Lapus etiam vertit, *ex hostili agro.* quo genere loquendi cum alibi vtitur, tum supra 303, 26.

P.311,v.6, malim cum articulo τὴν πόλιν. V.38, σφαιρηρὸν retinere possumus. siquis tamen σφαιρὴν malit, fruatur suo iudicio.

P.312,v.3, inclusa addita sunt e Ven. & Rom. codice. sed genit. αὐτῆς abest a Ven. codice; nec agnoscit illum Lapi versio; *nam ut victores iam, sine q̃ labore capturi Sabini Romam, si nollent illi imperata facere, concedereq̃ Tarquiniis reditum, iubebant etiam sibi eos cedere principatu.*

P.313,v.45, ὦν superflua hic videri potest.

P.314,v.1, aduerbium ὅπως fuit etiam in Lapi cod. nam vertit, *enaſtes sic ab euentu dicebatur.* malim ego pronomen ὅστις, vt paulo post, v.3. Porro ὁ τῶν Συμβεβηκότος, seu ex re, propterea ἡ εὐάσλω θρίαμβον dictum intelligo, quia vt in Græcorum bacchanalibus Libero, ita in hoc triumphi genere primũ Deo victoriæ auctori, deinde etiam imperatori, acclamabatur εὐοῖ, seu εὐαί. quod cum εὐάζειν dicant Græci, & Latini itidem *euari*, (vnde Virg. Æn. 6, *euantes orgia circum Ducebat Phrygias*) significat Dionysius Latinos istiusmodi εὐασμοὺς appellasse primum *enastones*, seruatis Græcę originis vestigiis: deinde corrupta & obscurata origine, ouationem; facta scilicet ὀάσ ex εὐάσ. Notandum etiam, pro εὐάσης, quod barytonos hic legitur, alibi oxytonos reperiri εὐασής: vt in Epigramm. εὐασᾶς σωθεῖφος: ea nimirum forma qua σθενής, συνεσής, & similia. De ouatione ipsa prolixius differit Sigonius Cõment. in Fast. & triumph. Rom. V.9, in exemplari ante κοσμεῖται legitur ἢ. quæ particula ferri non potest, nisi ἀμὰ præmisso, legatur ἀλλ' ἢ. potest etiam omissa ἢ legi, ἀμὰ κοσμεῖται, vel κοσμεῖται δέ. Lapus vertit; *nec oportuit trabea; qui peculiaris est consulũ ducumq̃ amictus.* Sed rectius Gelenius: ita vt πήβενος hic non sit trabea, sed toga prætexta, seu (vt supra nominat 268,31) λευκὴ ἐσθὴς πορφυρόπορφυρος, toga candida purpureo prætexta clauo. quare sic fortasse legendus locus; ἀ πὶ ὦ πικιλῶ ⊕ χρυσοστικτον ἀμφιέννυται τολῶ, ἀμὰ δὲ λευκῶ ⊕ πορφυρόπορφυρον κοσμεῖται (αὐτ φορεῖται) πήβενον. V.10, in exemplari est φρόνημα pro φόρημα: & mox itidem φρονῶσι pro χορῶσι: errore manifesto. de quo monuit etiã Paulus Leopard. Emend. lib. 9, c. 19. V.13, redundat duorũ alterum, ὡὐδρὶ, vel Ποσκμίῳ. V.16, p πολλοὺς forsan cõuenientius legemus πολλῷ. V.46, pro ζωτὸν Lapus legit ζῶν: *vitam viuens.* sed defendi tamen & ζῶ. potest.

P.315,v.1, in exemplari est μακρὸν: contra leges syntacticas, quæ postulant μακρῶν, vel μακρῶ; vel simile quidpiam. sic certe Lapus; *qui paucis indiget.* V.5, forsan leg. αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸν ὄκκ. vel breuius, τὰ εἰς τὸν ὄκκ. vel, αὐτὰ τὰ εἰς τὸν ὄκκ. l. ὀδηζητήματα. V.21, forsan rectius ἐκοσμήθη. V.26, pro *Viscelinus* legitur in Cuspiniani libro *Viscellinus*: quam scripturam probat Sigonius. Glareanus maluit *Vicelinus.* apud Cic. in Lælio est *Becillinus*, vt iidẽ annotarunt. Seq. v. p τελκῶτος (quod aliquo modo ad Virginiorũ etymon alludit) legitur apud Sigoniũ, Glareanum, & alios, *Tricostus.* V.35, ἀνάζδημόνα legendũ esse pro ἀναλαζομένα, quod in exẽplari est, res ipsa docet, & confirmat Lapi versio; *reniciente eos ad senatum Cassio.* V.39, μύρια, *decem milia*, agnoscit etiam Lapus. Gelenius posuerat tantũ millenarium numerum, χίλια. V.42, Καμδριναίων ter hoc loco repetitur: quũ verior scriptura sit Καμδρίνων. nam Καμδρία & Καμαεῖνοι sunt Italiæ ciuitas; vt præter nostrum & alios testatur etiã Stephanus: at Καμδρίνα & Καμδρινᾶοι, sunt Siciliæ.

P.316,v.3, rectius πάσως: vt feratur ad datiuum ἰδέαις, non ad genitiuum πόλεως. V.9, καταδεδόμενος agnoscit etiam Lapi versio, *per scalas deiectus.* sed rectius forsan καταλαδόμενος, *captis:* aut ἐπιδεδόμενος, *superatis.* vt κλίμαξι, sit idem quod κλιμάκων παρεστῶτα, *admotis scalis.* Infra sane 322,8, sic dicit τοὺς ἐρυμνὸς καταλαδεῖν πόπις. V.16, Lapus sine diphthongo habet *Niceas*, Νικέας. quid si verius Νικίας? V.18, Πούμος cum vulg. exempl. agnoscit etiam Glareanus, quasi gentile nomen. sed legendum esse Πόστυμος, idque prænomen esse, docet Sigonius in Schol. Liuianis. Obserua etiã Κομιλίος, vt Ἑρμιλίος, per ι: quum non Latini tantum hæc per ι scribãt, sed infra quoq; manifesta huius scripturæ extent vestigia. Cognomen huic Postumo Cominio tribuitur Auruncus, in Cuspiniani libro. V.40, nota ἐνδικήμασι, p ἀδικήματα. V.44, κοινὸν agnoscit etiã Lapi versio; *peccatũ fieret cõmune.* sed non absurde maluerit quispiã καινόν.

P.317,v.18, de Καμδριναίων supra dictum ad 315, 42. V.30, forsan melius repetito articulo, τῶν βυλομένοις. V.43, Lapus legit ἀγρῶν; *ex agris adducti.* idẽq; probat Camerarius. Attamen vulgatæ lectioni, & Gelenio, patrocinari videtur quod v.40 præcedit, πόλει τι εὐθὺς ἐκκείσθω. nisi forte consulũ iussu portis parefactis per lictores ex agris in vrbẽ pertractos intelligere aliquis malit. V.44, in exemplari est Σρυκίν: errore manifesto: sicut etiam paulo ante Πόστυμος pro Πόστυμος: prænominibus in nomina versis.

P.318,v.4, deest hîc verbum finitum. Lapus legit ἤρξαντο: *cœperunt tamquam hostibus vti his viris.*

P.319,v.19, in exemplari est μέρους, genitiuo casu. sed rectius μέρος, vt in sequenti etiam commate. ac sic Lapus quoq; vertit, *pars plebis multa.* nõ tamen alteram scripturam plane damno. V.27, forsan rectius σωιόντες εἰς λόγ.

P.320,v.4, Tarquiniorum nomen hîc Glareano suspectum est, etsi in sequentib. etiam repetitur, 322,47. fatetur tamẽ se nec certas habere caussas cur id submoueat, nec aliud quod in eius locum substituat. V.8, forsan rectius ἐπαγλῶσαι. id sane verbum est vsitatius. V.30, superflua hic est ⊕, & ab Lapo etiam omissa in versione; *quæ visa erant senatoribus, respondit.* V.32, vulgatum ὀθπόντες agnoscit etiã Lapus; *nuntiate aduententes ad Latinorum ciuitatem.* possis etiam reddere *obeuntes.* sed simplicior lectio est Veneti cod. ἀπόντες: & aptius præsens ἀπαγγέλλετε. V.34, Rom. cod. habet Ταρκωνιήτας. quod cum Ionicam formã habeat, malim vel Ταρκωνιάτας, vel Ταρκωνιῆτας, vt supra 279,11. Stephanus non modo Ταρκωνιῆται agnoscit ab hac Etruriæ Ταρκωνία, sed etiam Ταρκωνίοις & Ταρκωνῆς. V.35, πυρσίνων legendũ esse, præter Ven. cod. & Lapeæ versionis consensum, dictat ipsa sentẽtia. supra similiter fuit πυρρλωσοντες pro πυρκωνήσοντες, 303,3. V.39, p κεκμάνλω, quod in exemplari est, legendum esse κεκρομέλω, videlicet etiam Camerarius, & probat Lapi versio, *agrum vastari videns.* V.41, κλευσθὶς excusari potest: vt sit *alius cuiusptã principis aut populi iussu:* quod Romanos omniũ maxime detrectasse, clarius infra repetitur 395,25: 448,36: 509,31. Lapus videtur maluisse in fin. κλευσθῶσι: vt ordo sit, ὑπὲρ τὰ μὴ κλευσθῶσι πρᾶξαι μηδὲν ὧν μὴ βούλεται: *vt eorum quæ nolebat, nihil agere iuberetur.* Pro seq. ὑμῶν Ven. cod. hab. ὑμᾶς. V.42, δίκαιοι habet Vatic. cod. sed conuenientius esse videtur in fin. δίκαιος, vt supra 318,43. Forsan etiam rectius λύειν quam λύσειν.

P.321,v.1, μηδὲν e Rom. cod. additum, agnoscit etiam Lapi versio; *nihil amplius differatis.* Ven. cod. habet μηδέν. V.9, ἀνδρόγυνον etsi excusari posse videtur velut derinatum ab ἀνδρογύνομαι, aut compositum ex α priuatiuo & ἀγόνυος: mihi tamen non est dubium quin vertor sit Rom. & Ven. cod. scriptura. ideoque illam sequi non dubitaui. V.11, ἀκολουθῶν parum hic necessarium videtur. Pro sequ. ἐπεφέπετο Ven. cod. habet imperf. ἐπεφέπετο. V.16, in exemplari est ἀσπασμόν: quod secutus Gelenius verterat, *quam miserabile esset vnumquemque necessariis suis affectibus vltimum* vale *dicere.* sed conuenientior scriptura est ἀσπασμοί: quam in Lapi etiam codice fuisse declarant hæc versionis verba, *in auulsione necessariorum suorum.* eandem probat etiam Camerarius. Sequenti v. ὁρμὼ pro vulg. ὁρχὼ cum Rom. & Ven. cod. agnoscit etiam Lapi versio; *impetum ad arma sumerent.* V.34, οἷα potest excusari. Lapus pluraliter neutro genere legit οἷα, *qualia euenire solent.* V.38, perperam in exemplari est ὀλίγος. & mox pro δεῖν nõ male forsan reposueris participium absolutum δέον. Infinitum tamen δεῖν agnoscit etiam Lapi versio; *tamquam breui opus esse existimans istis rebus demonstratione.* V.47, pro vulg. ἀνήκοοι, structuræ lex postulat singulare ἀνήκοος: sensus tamen & plurale potest excusare.

P.322,v.11, pro πεμμένων non absurde reposueris πεφεμένων, aut πεφευμένων. V.21, ante ἵκαν subaudiendum αἰφνῖν, αἰαιγεῖλαι, vel simile quid. V.33, εἰς τὸ πεδίον agnoscit etiam Lapi versio; *adducensque copias in campum aderat.* Gelenius omiserat, quoniã ab præcedenti narratione videtur discrepare, v. 19. V.45, ἦγον absolute hic vsurpatũ pro neutro ἤκον.

P.323,v.1, μύριαι δραχμαὶ faciunt pecunia Romana (inquit Glareanus) centena milia æris, vt sæpius est apud Liuium. erat enim hoc pretium constitutum publice omnibus coniurationum indicibus. Apud Sallustium tamen centum sestertia dantur in Catilina. sed fortasse mutatis tum temporibus etiam pretium auctum. V.4, & ζῶντα retineri potest, & πεῶτα pro eodẽ reponi. V.6, in exemplari est, μεταναστῆναι κελεύοντες. sed veriorẽ scripturam esse μεταναστῶναι κελεύοντες, docet etiam Lapi versio, *demigrare iubentes e foro qui ad concionem conuenerant.* V.10, possẽs etiam legere ἑνὸς πᾶς αἰτίας. V.13, pro ζῶντα malim ζῶντα, *eadem.* V.15, non absurde transposito articulo legeris, ἄπτε ἐξαιρεθῆναι πόλεως τὸ πεφεχῶδες. V.23, pro δεῖ non est dubium quin rectius legatur ἐκεῖ: vt Lapus etiam vertit, *a procurantibus diuina sacrificia.* V.27, ἐπόνυμοι ἀγῶνες sunt ludi vrbis nomine dicti, seu vrbis nomen gerentes. sed ambiguum vrbani an Romani appellati fuerint. Romanos certe ludos, peculiariter sic dictos, inter ludos sacros recenset Ioannis Rosini Index Romanarum antiq. V.34, in Lapi versione *Elealas* est pro Ἐλεθέας. sed veram scripturam esse Ἐλεᾶς, *Elia*, seu *Helia*, annotauit etiam Glareanus. Idem pro Πόπλιος etiam reponendum docet Tiπς, ex Plinio, & sequenti auctoris nostri libro: vbi (342,32) dictator sibi assumpsisse magistrum equitum dicitur Τίτον Λίβέρτιον Ἐλεᾶν. Idem tradit etiam Sigonius in suis Commentariis. V. 40, legendum πεφεγκαθιζόμενος: vel datiuus τῇ πόλει coniungendus cum sequentibus.

P.324,v.3, αἰχμάλωτος legitur etiam supra 288, 47. sed haud scio an verius sit ἀιχμάλωτος, quo alibi sæpe vtitur. V.16, malet fortassis aliquis καταληφόμενος. sed ὠθηληφόμενος habet in se maiorem facilitatis significationem. V.22, in exemplari est φλάσιον: posito scilicet nomine pro cognomine: vt supra nomina pro prænominibus substituta semel atque iterum notaui. V.33, ἀφησάμενος ab ἀφίημι non est vsitatum. quare malim ἀφιεσάμενος, vt Lapus etiam vertit, *oppugnatione absistens.* V.36, pro μόνοις, quod suspicione non caret, Lapus legit μόναις. vertit enim; *quibus solis fidentes.* Gelenius legit μάλιστα, *maxime.* μόναις repetitur infra 327,37. V.43, pro ἔτοιμον Lapus videtur legisse ὅμοιον: dum vertit, *consentaneum promissis.* Supra sane isto loquendi genere vsus est 320,27.

P.325,v.20, pro ὀθπηδεγέρος reponendum est vel fœm. adiect. ὀθπηδεγέρας, vel aduerb. ὀθπηδεγέρως. V. 38, pro ἐπ' ἐκείων legendum ἐπ' ἐκείνῳ, vt 375,11: 414,20: vel saltẽ ἐπ' ἐκείνα. Ibidem infinitum verbũ πεφεύξεν aptiorem locũ habet vel in principio huius commatis, vel in fine: ἄπαντα ὅσα αὐ πεφαιρεῖτο πεφεύξεν.

P.326,v.6, nota hîc ἀποπαυόδειν pro dissuadere: cuius contrarium ὀθπαυόδειν supra 318,40. V.17, pro ζῶντα rectius cum Lapo legemus ζώντας: *qui has sponsiones scripserunt.* V.19, corruptissima hic est Latinorum oppidorum nomenclatura. Pro Βοϊλλανῶν Lapus legit Βωλανῶν, *Bolanorũ*: sicut Plinius quoque lib. 3, cap. 5, in Latinorum oppidorum catalogo Bubetanis subiungit *Bolanos.* Gelenius maluit Βοϊλλανῶν, vna tantũ littera mutata. nam Βοῖλαι quoque & Βοϊλλανοὶ Stephano sunt πόλις Λατίνων, ex octauo Dionysii nostri libro. Βαβεστιανῶν cum r scribi opinor, vt passim Πωμωτίνες dicit quos Latini *Pometinos* vocant. Pro Κόρνων vterque interpres legit Κορανῶν. nam Plin. quoque *Coranos* cum Aricia & Boaillis in prima Italiæ regione collocat. Pro Κορυεστιανῶν Ven. cod. habet Βαρυεστιανῶν: itidemq; Lapi versio *Varientanorum.* Glareanus legit *Forentanorum*, sicut Pliniusin prima Italiæ regione, aliquanto post Coranos, ponit *Forentanos* & *Gabinos.* Gelenius maluit Κορνυστιανῶν, *Cornetanorum.* Plin. ibidem Corniculum, Cufuetanos & Coriolanos in Latinorum oppidorum catalogo ponit. Pro Λαεῦῖνον rectius cum Veneto cod. legemus Λαυρεντίνων, vt Lapus quoque vertit *Laurentum.* supra 320,5, itidem scriplit Tarquinios coniurationis indices fuisse ἐκ Λαυρέντου πόλεως. Pro Λανῖνον Ven. cod. habet Λανῖνον: Lapus *Lanuuiatarum*, Gelenius *Lanuuinorũ.* quos filubeat sequi, scribendum Λανῖνον, seu Λανοῖνον. Ptolemæus sine Λανοῖνον inter mediterranea Latii oppida recenset, 159. Stephanus Λανοῦιον & Λανυτῖοις ex Dionysii nostri quinto citat pro Latinorum metropoli; non sine mendo. nam Latii metropolis *Lanuium* vocatur omnium vnanimi consensu. Attamen & seq. Λαῦῖνον ac Λαῦῖνάτας agnoscit idẽ Steph. & *Lauinios* Pliniusin primæ regionis catalogo post Gabinos. Pro Μωρτανῶν vterq; interpr. legit Νωρβανῶν, *Norbanorũ*: sicut Plin. quoq; *Norben* & *Norbanos* in Latinorum oppidorũ numero in prima regione ponit; & ipse Dionysius infra 428,32, Νώρβαν etiã dicit πόλιν τῶν Λατίνων ἐθνῶν ἐκ δὴ πάλαι. Πεαίνεστον & Πεαινεστίνοις iidem Ptolemæus & Stephanus cũ Plinio Latinis oppidis annumerant. Παιδανὸς rectius sine diphthongo cũ Ven. cod. scribemus Πεδανὸς, nõ modo quia sic *Pedanos* legimus apud Plin. in Latinorũ oppidorum catalogo: sed etiã quia scripturã hanc confirmat alphabetica series apud Steph. q Πεδανὸν & Πεδανὸς dicit esse vrbem Ausonicam. Pro Κορκοτιλανῶν habet Lapus *Corcotulanos* cum Ven. cod. Glareanus *Querquetulanos* legit ex Plinio. In quibus talis fere mutatio est quali Corcyra insula ab Atticis nominatur Κέρκυρα. si ergo magis ad Latinam etymologiam reducere nomen velis, erunt Κερκετλανοὶ. *Satricum* Latinis vrbib. annumerat etiã Plin. Σατρίκον & Σαβριανὸς p ciuitate Italica e Dionysio nostro citat Steph. A *Scaptia* Plinii, Σκαπτίνων rectius scribes q̃ Σκαπτίωνες,

quod habet tamen etiam Ven.cod. Τελλιωΐοις idem Plin. *Tellinos* vocat. Τύσκλον & Τυσκλανοῖς cum nostro agnoscit etiam Stephanus: Ptolemæus Τύσκλον, more Latino. Pro Τελκρίνων Ven.cod. paulo rectius habet Τελεῖνον: verius Lapus *Tolerinorum*: at Gelenius *Trebianorum*. *Tolerinos* in Latinis oppidis ponit Plinius: vt Stephanus quoque Τολέριον & Τολεῖνοις. Τρίβων Ptolemæus inter mediterranea oppida Latii: *Trebanos* & *Trebulanos* Plinius in prima Italiæ regione. ita pro Τελκρίνων cum Lapo scribes Τολεῖνον, cum Gelenio Τριβωνῶν. Βελιτρανοῖς Plinius appellat *Veliternos*: Stephanus Βέλιτραν & Βελιτρανοῖς. Porro in hoc Latinorum oppidorum catalogo Latini alphabeti seriem, vt apud Plinium, non Græci obseruatam esse, annotauit etiam Glareanus; qui propterea Lapum reprehendit quod hanc rationem in *Volanis*, *Varientanis*, & *Corcotulanis*, non animaduerterit. Libet nunc e Pliniano Latinorum oppidorum catalogo, quæ huc pertinent subiungere, *Satricum*, *Scaptia*, *Tellene*, *Corniculum*, *Norbe*, *Bubetani*, *Bolani*, *Cusuetani*, *Coriolani*, *Pedani*, *Querquetulani*, *Tolerienses*. & aliquanto ante; *Aricia*, *Bovillæ*, *Capitulum*, *Corani*, *Ferentinates*, *Forentani*, *Gabini*, *Lauinii*, *Norbani*, *Nomentani*, *Prænestini*, *Setini*, *Signini*, *Tellini*, *Trebulani*, *Trebani*, *Tusculani*, *Veliterni*. item ex Ptolemæo; Λαβίκων πόλις μισόγεοι, Τιβοῦρ, Πραίνεστον, Τύσκλον, Δεμκία, Ἄρδεα, Νόμαντον, Τρίβικα, Λαμβίκιον, Φιδήνιον, Σητία. Cum vero hic 24 enumerentur Latinorum oppida, & plebeius Brutus infra lib. 6 (398, 28: 399, 20) dicat adfuisse ttiginta, cõsiderandum monet Glareanus, num sint aliquot omissa nomina; vt fere fieri solet. V. 42, αὐτὸς tollendũ videtur, aut mutandum in nominatiuũ αὐτός.

P. 327, v. 27, forsan conuenientius καπῶν. V. 31, concinniori structura sic legeris, πεζὸς Ῥωμαίοις μὲ σπουδὲ γεγονέναι λέγοντες ἀ πεζὸ πολλῶ, πεζὸς δ' Ταρκυίοις συχνέναν δ' σφίσι καὶ φιλ. ὁκ πεδαιῶ. V. 35, exempl. habet σωαιρημένοις: perperam. legendum enim vel σωαιρομένης, vel fut. temp. σωαιρημένοις, a barytono them. Σωαίρω.

P. 318, v. 5, exemplar habet καταλήψη, *occupaturos esse*. sed καταλεῖψαι requirunt sequentia, v. 32; & probat Lapi versio, *vrbem relicturos se*. V. 15, pro μεγάλων legendum vel μαχάλα, vel μαξάλας, aduerb. V. 20, Lapus pro ἀδελφὸς legit ἀδελφῶ. sic enim vertit; *M. vrcus, filius M. Valerii, vnius eorum qui tyrannidẽ diffoluerunt, Publii, ob beneuolentiam in plebem Poplicola cognominati, fratris* quam lectionem secutus erat etiam Gelenius. Ferri tamen nostri codicis scriptura videtur posse, quum nondum de morte M. Valerii, fratris P. Valerii Poplicolæ, facta sit mentio, & hic ipse octauo ante hunc anno, consulatum gesserit, 305, 14. Infra non Μάρκας, sed Μάνιος prænomine dicitur, 371, 11: 384, 47: 394, 46: 400, 21: 459, 23. A Veneto codice abest hoc ipsum ἀδελφὸς, cum prænomine Ποπλίου: sed parum recte. V. 44, ἢ superfluum videtur. V. 46, pro σκοπῶν & ἀσφαλὲς legitur in exemplari δοκῶν & ἀσαφές. perperam. veram lectionem secutus est etiam Lapus; *ac tunc quidem quod deceret, considerare debere omnes, cum res in tuto essent*.

P. 329, v. 7, pro αὐτὰ legendum videtur αὔφρα, vel αὐτὸν: vel saltem αὐτῶ. Lapus legit αὖθις, *neque rursus introductorem ipsum popularem appellante*. V. 10, διαφόρων legẽdum esse pro vulg. διαφορῶν, docet mox versus 34: necnon & præced. p. v. 15. V. 18, ὅτι, *quod*, agnoscit etiam Lapus. Gelenius legit ὅτε, *quando*. V. 21, in exemplari est ἀκαταπώτων, a them. in έω. quod cum vsitatum non sit nec analogum, reposui ἀκαταπώτων, vt supra 313, 15.

P. 330, v. 15, φραπείας pro vulg. φραλιὰς repositum ex Vat. cod. V. 19, inclusa, e Ven. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *multæ quoq; esse dicens fatuitatis, volentes ipsos hoc instituto deteriori parti gratificari, despicere meliorem; publicantesq; aliena iniustissimis ciuium, ab his qui ea iuste possederint, auferre*. V. 39, malim transposito articulo, δεομένης τῆς ἀφορμῆς: vel, τῆ ἀφορμῆς δεομένης.

P. 331, v. 2, opinor veram scripturam esse πωλέδρου, vel saltem πωλόεδρον: quarum priorem alphabetica series probat apud Hesych. & Suid. V. 15, pro γινομένοις forsan legendum γινόμενα ὁρωμένοις. Lapus vertit, *ea multis si fiũt communia, peccare promptius*. V. 20, forsan ἰρυσὰς καὶ μηχάνας fœm. gen. V. 29, ἀφ' non satis aptum hic locum habet. an pro δ' αὐδρὸς legendum sit πανδῆρις, iudicent alii. Lapi sane versio illam coniunctionem non agnoscit; *animo hominis proportionem aliquam ad senatum habente, corporeq; ad populum*. V. 44, magis proprie φραπείας. Seq. v. compositum ὑπεκλάμβανον politum pro simplici ἐκλάμβανον.

P. 332, v. 8, rectius φραπῶν, *expeditionum*. V. 28, ὦ vnde & quomodo huc irrepserit, non video. & pro ἔφη accipere, videtur paulo insolentius. Paulo post etiam, v. 33, comma istud, ὥσθ' ἃ τὸ δικεῶ ἑαυτῆς πορεύεται, non satis quadrat ad relatiuum ἅ; quod attinet ad sententiã. attamen illud & Lapi versio agnoscit; *praterquam quæ eis videantur, exigere*. V. 35, forsan rectius κινδυνεύουσι, fut. temp. V. 41, pro δὴ καὶ non male forsan legeris οἱ ἔπι. Lapus quoque similiter vertit; *& sacrificiis anniuersariis*. Historia vero hæc supra exposita est prolixius 134, 33.

P. 333, v. 4, ante κράπεια non inepte inseruerisarticulum τῆς. V. 30, ἐξῆλθε ferri potest, & a Gelenio quoque approbatum est. sed concinnius ἐξέλκει quod secutus Lapus vertit; *sed non tamen seditionem sustulit ex vrbe omnem*. V. 38, forsan leg. τῆς πρεσβυτέρας γραμματικῶν.

P. 334, v. 7, si post ὑπ' αὐτῶν distinguamus, non ante, plana est sententia. alioqui si hæc ad sequentia referenda essent, legendum foret ἀπ' αὐτῆς: vt intelligeretur prouocatio ab illo magistratu ad populũ. Mox τὸν δῆμον etsi excusari potest, vt intelligatur reus qui a magistratu ad supplicium pertrahitur, prouocare seu implorare populũ ad causlæ suæ cognitionem, tamen non absurde legeris τῷ δήμῳ: eo modo quo supra 292, 43, hac ipsa de re dicit, ἐξεῖναι τῇ ἰδιώτῃ πρεσβεύσασθαι τῷ ὑφ' ὧν δοκῇ τῷ δήμῳ κρίσιν: & infra 385, 23, μεταφέρειν τὰ κρίσεις ἀπὸ τῆς πατρικίων ὀρθῶν τὸν δῆμον. Valer. Max. dicit, *Prouocare iudicium ad populum*; (eodem plane modo quo Dionysius noster infra, 448, 14, πρεσβεύσαι τὰ κρίσεις ὀρθῶν τὸν δῆμον) Cicero absolute, *Quum ad senatum prouocasset*. V. 17, forsan rectius καταλύοι, optatiue.

P. 335, v. 13, Lapus pro φυλάξαι legit φυλάξαντες: *per quam* (inquit) *vtroque consulum in honore aquo custodito, ex illis ipsis magis idoneum ad imperandum inuenerunt*. V. 20, rectius cum articulo, ἢ ἕτερον, vt v. 30, 31, 46. V. 22, pro Συμφέρουσα conuenientius forsan legerimus Συμφοράπασα. Est autem in longæ istius periodi longa & perplexa redditione hic ordo; ἔφη αὐτῷ δοκεῖν, τὸν ἕτερον τῆς πόλεως ὑπ' ἀπάντων, ἐλέσθαι Ῥωμαίων μιᾶ ὀν ὑπολαμβάνει κράπειν καὶ Συμφοράπασα τῆς πόλεως ὀρθοπόνησιν.

P. 336, v. 3, pro ἑκατέρων rectius legemus ἑκατέρῳ. V. 32, inclusa, e Veneto et Rom. cod. inserta, agnoscit etiam

etiam Lapi versio; *quandoquidem magnitudo potestatis quam habet dictator, minime declaratur nomine. tyrannis enim electa est dictatoria potestas*. V. 38, pro ἄλλον, quod in exemplari est, legendum esse ἀόριστον, dictat ipsa sententia, & confirmat Lapi versio, *non in tempus infinitum*. Supra idem loquendi genus 268, 36. V. 40, & πόσον retineri potest, & ποσὸν admitti.

P. 337, v. 1, παπείοις cum Camerario legendum esse pro πατρικίοις, & mox (v. 3) πατρίων pro πατρικίων, satis clarum est. V. 4, δικαιοπόλων mentio est apud Hom. Il. α, vbi de sceptro loquens ait; ὦν πατάμης φορέοισι δικαιοπόλοι, οἵτε θέμιστας Πρὸς Διὸς εἰρύαται. & Od. λ, de conuiuiis, ἀς ἐπόοικε δικαιοπόλον ἀνδρ' ἀγορωνῆ. alterius vero θεμιστοπόλοι nullum exemplum ex eodem affertur. V. 16 & 19, pro ἔπε & ἰωλαικαζόντῶ puto legendum οἵτε ἰωάγκαζ. si quis etiam malit οἵ τε κραροὶ οἱ πολλὰ νεοχμωῶντες, (vt sc. οἱ non plane tollatur, sed tantum postponatur) libenter assentiar. Sic certe Lapus quoque; *tempusq; ipsum, multa afferens noua, non præclara institutorum, sed conuenientia occupantib. se casibus, coegerat eligere*. redditio enim periodi huius est in verbo ἠναγκάζοντο.

P. 338, v. 5, pro ὀχλοῦ ἔν τοι videtur aptius legi posse ἐνόχλησίν τινι. Attamen in Lapi etiam codice fuisse ὀχλοῶν ἔν τινι, indicat versio; *ita vt molestũ in aliquo, garrulitasq; in partis leuiburq; appareat*. V. 9, si hæc lectio retineatur, ἀποδεχθῆναι actiue accipiendum erit pro ἀποδέξασθαι: vt sensus sit; *quæ nec philosophus aliquis ignorare studuerit, & politicus libenter acceptabit*. Gelenius veriorem lectionẽ secutus est; hanc; ἃ ὅστις αὖ σπουδάσειε μὴ ἀγνοῆσαι, φιλόσοφος ὢν πολιτικὸς αὖθις ἀποδεχθήσεται. Lapus mixtam ex his duabus lectionem secutus est; *quas res studeret quisque non ignorare philosophus, virq, ciuilis declarabitur*. Possis etiam sic reddere; *quæ si philosophus cognoscere studuerit, reddetur* e theoretico *politicus*. vt καὶ hoc loco habeat vim redditiuam: & manentib. præcedentibus, ἀποδεχθήσεται vertatur in ἀποδεχθήσεται. V. 13, Glareanus pro ἐξδομηκοστῶ legendum putat μιᾶς ἀπὸ δέκατον ἐξδομηκοστῶ, *vnde septuagesimam*: quia Sp. Cassius supra 315, 26, consul fuisse dicitur proximo ante LXX olympiadem anno. Sed excusari hæc lectio potest; quoniam vltimus olympiadis cuiusq; annus, sequenti quam præcedenti olympiadi est proximior: præsertim si κατ' accipiamus pro πρὸς, *circa*. V. 27, pro πρῶτος legit πρῶτον etiam Lapus, *quamprimum statuit*. πρῶτος sane ferri non potest; nisi intelligatur πρῶτος ἁπάντων τῆς δικαιοπόλεως. nam primi censum reuocarunt secundi consl. Valerius & Lucretius, supra 293, 6. V. 28, κατ' φυλὰς agnoscit etiam Lapi versio; *censumq, suum curiatim omnes fecere*. alioqui legi posset etiam κατ' κεφαλάς, *per singula capita*, ciuium scilicet, qui familiam haberent. V. 42, aptius αὖτοι, *hæc*.

P. 339, v. 30, ἀθρόοις agnoscit etiam Lapus: dum vertit, *simul omnes*. alioqui suspicari posset quispiã, legendum esse ἀθῴοις, *incolumes & impunitos*.

P. 340, v. 10, cum ἅπασιν subaudiendum e præcedenti membro αἱ ἐλπίδες, *omnes spes*. V. 21, pro posteriori σωέσθαι forsan legendum σωώζεται. V. 23, Camerarius mauult diuise, πολὺ ἔργον, vt infra 347, 1. Sic & Lapus, *multæ operæ esset*. V. 27, in exemplari est αἰαλκαίων ἢ Συμφόντων: errore manifesto. aduerbia αἰαγκαίως ἢ Συμφερόντως agnoscit etiam Lapi versio, *necessario vel vtiliter*.

P. 341, v. 20, ὀλιγεκατόντις agnoscit etiam Lapi versio; *clementissimis*. sed haud scio an conuenientius sit εὐηθιδαις, *nobilibus*. V. 40, perperam in exemplari est καταθέρεσθαι, præsentis temporis fine. Seq. v. ὑφ' ὅ, agnoscit etiam Lapi versio; *sub qua igneas primitias immolabant*. sed ἐφ' ὅ legendũ esse, *super qua*; dictat ipsa sententia; & clarius perspicitur ex iis quæ libro 1 narrantur, 30, 17. Initio etiam huius periodi distinguendum est post πρεσβῶ, vel neutro genere legendum τὸ πρεσβῶ: hoc sensu; *Ante vero, sitam ibi fuisse dicunt aram ab Hercule exstructam*: quo fere modo Lapus quoque vertit. V. 46, exemplar hic habet Ποσύμιον Καμίνιον: supra 316, 18, Ποσύμιος Κομίνιος. sed vera nominis scriptura est Πόστμος Κομίνιος, vt ibidem ex Sigonio docui. alioqui si verum esset Postumii nomen, pro Καμίνιος legendum esset ἀλλέτιος: quod Postumiæ gentis cognomen frequenter apud historicos occurrit. Sed verisimilior est altera scriptura, Πόστυμιος Κομίνιος: vt sensus sit; fundationem templi inscriptam fuisse T. Largio dictatura nuper functo; & dedicationem eiusdem a senatu tributam fuisse Postumo Cominio, qui eiusdem Largii collega fuit in consulatu anni CCLIII, 316, 18.

P. 342, v. 24, forsan rectius ὀθπιμειζόντες: vel ἐκπιμειζόντες. V. 47, quid si verius πὰ πρεσβεχέσπατα?

P. 345, v. 7, pro vulg. σωαιρημένων recte substitutum esse σωαιρημένων, ostendunt tum alia passim obuia, tum supra 274, 38, ἅσμενοι σωαιρούντα τῶ πολέμω. Eadem commutatio notata supra ad 327, 35. V. 12, exemplar habet Ρηγίλλῳ. sed Ρηγίλλῳ scribendum esse, patet e Latinis scriptoribus, qui *Regillum lacum* vocant. V. 45, πολὰ ὕπα agnoscit etiam Lapi versio; *ne domestica, quamquam multa, consumere cogerentur*. videtur tamen vel negatiue legendum, ὦ πολὰ ὕπα: vel sensus est, *ne maxima ex parte de suis, non de hostium bonis cogerentur victitare*.

P. 344, v. 12, λόφῳ notarat etiam Camerarius. pro quo cum πάφῳ reponi cõmode nequeat, sensus erit; *priusquam sese præter collem natura munitum, vallo etiam circummunirent*. quam sententiam Lapus quoq; secutus est. V. 32, ἀπορίαν agnoscit etiam Lapi versio: *oppositorum ducum penuria*. Sed cum ἢ ἀπορία non tam ducib. quã toti exercitui tribuẽda sit, videri possit legendũ esse ἀπτρίαν, vt pag. præc. v. vlt.

P. 345, v. 1, vterque interpres pro ἀειστερὸν hic legit δεξιὸν, & contra ἀειστερὸν pro δεξιὸν v. 3. nam vt Gelenius, ita & Lapus vertit; *Romani exercitus dextrũ cornu tenebat magister equitũ T. Æbutius*. ego vero non cornuum Romanorum, sed Latinorum ducum commutationẽ hic factam existimo, & locũ sic legendum puto; τῆς δ' Ῥωμαίων τραπιᾶς τὸ μὲ ἀειστερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τίτος Λίβυπος, ἐναντίως Ὀκτανίῳ Μαμιλίῳ· τὸ δ' δεξιὸν, Τίτος Ὑεργίνιος ὁ ὕπατος, Σέξτῳ Ταρκυίῳ τάσιν ἐναντίαν ἐπέχων. id est, *Romanorum vero sinistrũ cornu tenebat magister equitum T. Æbutius, oppositus Octauio Mamilio; dextrũ autẽ T. Virginius consul, ex aduerso Sex. Tarquinio*. hæc enim lectio congruit non tantũ cum iis quę præc. pag. narrãtur, v. 44, sed etiam cum iis quæ infra sequuntur 349, 25: & 350, 27. V. 2, siquis malit nomen ἐναντίος, vt in sequentib. ἐπέχων, poterit se Lapi etiã versione tueri; *oppositus Sexto Tarquinio*. V. 10, Gelenius omisso πολὺς, legit χίλιοι. Lapus vero etiam præcedenti numero aliquid demit. sic enim vertit; *ab Romanis quidem erant peditum circiter viginti quatuor milia, trecentis demptis; equitesq, mille*.

P. 346, v. 6, Glareanus pro ὃ legit δὲ: vt sit, *Deinde si*. quia aliter auctoris ordo ternarius constare nõ poterit. vt e trib. Romanorũ πολιορκήσασι primũ sit, mutua inter ipsos fides; secũdũ, defẽsionis necessitas;

non paruum incitamẽtum fortitudinis: tertio, quod præter ſpem minora hoſtibus erant auxilia quam Romani metuerant. V. 19, ἀπεκπόντα π agnoſcit etiam Lapi verſio; *ex vrbe extraxiſtis.* vt ſit; auulſos abieciſtis velut infectum membrum. alioqui maluerit forſan aliquis ἀπηλάσατε, *abegiſtis.* V. 21, forſan rectius φύσαντε, opt. verbi modo. V. 23, forſan rectius ἡμῖν, vt mox v. 27. V. 33, σρατηγίας habuit etiam Lapi codex, qui vertit, *deſpicientes imperatorum ducatum.* ſubaudiendum ergo epitheton ἀπίρυ. vel legendum ἀσρατηγησίας, ex 343, 47. V. 43, ἐδήλωσεν referendũ ad τὸ πλῆθος: vel pluraliter legendum ἐδήλωσαν. V. 44, præſens ἀγωνιζόμενον ſecutus eſt etiam Lapus; *pro tyrannis certans.* Gelenius maluit futurum ἀγωνισόμενον.

P. 347, v. 15, πρόγμαῖα, pro vulg. πρεσγμάτων, agnoſcit etiam Lapi verſio; *res victorum.* Eadem mox agnoſcit etiam πειαύτας; *ex talibus calamitatibus.* ſed Gelenius maluit τοιαύτας, vt ſcil. in ſequenti membro eſt τηλικαύτας. V. 22, ſi pro articulo ἢ ſubſtituatur præpoſ. ὁ, ſatis conſtabit ſententia. V. 27, exemplar habet ἡμῖν, *nobis.* ego ὑμῖν cum Gel. malui. V. 35, Lapus videtur legiſſe σῶσαι καὶ ζῆν ἀσφαλῶς, dum vertit, *ſeruari tuteq, viuere.* Sed σῶσαι καὶ νικᾶν confirmat quod itidem 349, 4, legitur, τὸ π Θηβαίοις & τὸ νικήσειν αὖπον. Ibidem mox in Lapi etiam codice mutilum fuiſſe hunc locum, indicat verſio; *ſeruari tuteq, viuere, agendo aliquid generoſi quoq, & patiendo.* Sed veram eſſe lectionem quam ſecutus eſt Gelenius, εἰ δὲ μὴ, *ſin minus*; mihi non eſt dubium. ſupra 339, 4, dicit εἰ δὲ μή γε. V. 41, poſſis etiã legere, ἔπ καταρρήσσητε. itidemq; ſeq. pag. v. 2, ἔπ πρεσγήσα.

P. 348, v. 3, Lapus videtur ſuſtuliſſe καὶ, dum vertit; *adeo ſufficientem, vt nihilo neceſſariorum indigeat.* Gelenius retenta καὶ legit ποιήσω. V. 39, procul dubio legendum, ὁπλισμοὺς τε Θ πάξεις.

P. 349, v. 24, ἑκατέρας agnoſcit etiam Lapi verſio; *duces vero vtriusq, cornu.* Gelenius legit ἑτέρας, *parte alia.* Supra initio huius prælii, Mamilium Latini exercitus dextrum cornu tenuiſſe ſcribit, Æbutium Romani ſiniſtrum, 344, 45: 345, 1. nec locum eos mutaſſe hucusq; ſignificauit. itaque facile intelligi poteſt, in altero acici cornu, dextro ſcilicet Latinorum & læuo Romanorum, hunc conflictum eſſe factum. V. 38, exempl. habet ἤκων, pluraliter: ſtructura duriore. V. 42, Poplicolæ fratrem intelligit; qui nono ante anno conſul fuit, cum P. Poſtumio Tuberto. Liuius nihil adiicit epitheti. vt neſcias de patré ne an de filio intelligi voluerit. nam vndecimo poſt conſulatum anno Liuius ait dictatorem factum patrem M. Valerium, Poplicolæ fratrem: atq; idem Dionyſius. hîc vero ait occiſum. Locus meo iudicio inexplicabilis. Glar. V. 45, pro πάσματος in hac ſignificatione frequentius vſurpat πλάσματος, vt cum alibi, tum 352, 34.

P. 350, v. 1, ab initio ſeptimi libri P. Valerius Poplicolæ filius in Siciliam mittitur; hîc occiditur. quapropter & hic locus ſuſpectus. niſi quis dicat Poplicolæ duos fuiſſe filios Publios. V. 6, poſt ἀσάμενοι perperam e præcedentibus repetitum erat comma iſtud, τοῖς ὑπαντήσαις ἀκαθίπτες. quod viderant etiã interpretes. Ibidem mox ἀθρόον excuſari poteſt, ſi accipiatur pro aduerbio ἀθρόως. alioqui conuenientius ἀθρόων. V. 9, hoc eodem latere T. Æbutius pulſus erat, & Valerii ei ſuccedentes occiſi. at ſuperius in aciei ordinatione erratum eſt, auctoris (vt puto) lapſu memoriæ, qui T. Æbutium magiſtrum equitum Sexto Tarquinio opponit, Titum autem Virginium Mamilio: at deinde in pugna concurrentes facit T. Æbutium & Octauium Mamilium. Quidam putant omnem errorem tolli, ſiquis in acierum inſtructione in Romano exercitu ſiniſtrum ac dextrũ inuertat. Sed id ſequentes loci non admittunt. Glar. V. 13, in exemplari eſt Γερμίλιον, bis: ſed perperam, γ pro aſpiratione poſito. nam & Liuius Titum Herminium vocat, & noſter ſupra 276, 41: 294, 36: 304, 17. V. 15, exemplar habet αὐτοῖς, idq; præcedentibus, non ſequentibus annexum. ſed αὐτῆς requirit ſententia; quam ſecuti ſunt interpretes. V. 23, forſan rectius πρὲ τ Μ. V. 33, malim βαθυμότατος, præſ. tempore.

P. 351, v. 4, articulus potius ante μάχης quam ante πλοῖς ponendus videtur, hoc modo, πλοῖς λαβοῦσις τ μάχης. V. 13, in exemplari eſt καινὸν. ſed καινὸν agnoſcit etiam Lapi verſio; *ſiquid eſſet ab exercitu noui, diſcere poſtulantibus.* V. 33, exemplar maſcul. gen. habet τὸ δημόσιον ἵππον: quod in hac ſignif. vſitatum non eſt.

P. 352, v. 12, αὐτοῖς ferri poteſt, ſi referatur ad infinitum verbum πρεσέλθειν. alioqui aptius eſt αὐτῆς, ſi ad πρεσγενέαν referre malis.

P. 353, v. 1, datiuum ὅλῃ Ρωμαίοις, referendum erit ad propinquius κέρας. alioqui ſi ad πάμπαν reſpiciamus, ſenſus poſtulat accuſ. ὅλην Ρωμαίους. V. 16, ſi πρεσθεῖναι malis, per me licet. V. 19, coniunctionem καὶ agnoſcit etiam Lapus in hoc membro: ſed in ſequentibus participium πρεσχθέντες vertit in verbum παρήχθησαν. malim ego manentibus ceteris, hanc coniunctionem ponere ante participium πρεσχθέντες. quod ſi fiat, expedita eſt & ſtructuræ & ſententiæ ratio. V. 23, alludere videtur ad iſtud Æthiopici regis apud Herodotum libro 3, p. 107, qui exploratoribus Perſicis ſub legationis prætextu miſſis reſpondet, δωρεὰς μὲ πεὶς αὐθρώπεις ἔθη, δωρεὰς δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα: ſignificans, vt purpuræ colorem, ſic & Perſarum verba eſſe doloſa. V. 38, tollenda eſt coniunctio τε: vel ne quid decedat numero, ἔλαβέ τε vertendum in ἐλάβετο. V. 41, πρεσηγαγὼ excuſari poteſt. interpretes tamen maluerunt πρεσηγαγὼ. *produxit.*

P. 354, v. 6, poſterius μήτε, & prius, non habent vnius modi verba. quodſi ad ἵνα reſpiciamus, ſyntactica lex hîc poſtulat, μήτε πῆς ἄλλοις ἐχθροῖς πρόφασις ἦ. V. 14, ἀυτῷ pro vulg. αὐτῶν & ſenſus poſtulat & ſtructura. V. 42, in exemplari eſt πυρρίωνικὸν: pro quo Gelenius poſuerat *Latinum.* Sed τὸ αυνικὸν legendũ eſſe, arguit etiam Lapi verſio, *tyrannico repulſo bello*: pro quo infra (358, 9) dicit, ὁ πρὸς τοὺς τυραννικοὺς ὑστατὸν πόλεμος. & ſupra eadem commutatio notata eſt aliquoties.

P. 355, v. 16, aptius eſt præteriti temporis participium ῥυομένων. V. 26, παρελθόντα ὀνειαυτὸν agnoſcit etiam Lapi verſio; *ſuperiori anno.* verum non proximus annus ſuperior intelligendus eſt, ſed annus ab hinc tertius, 336, 15. V. 30, εὐμενῶς agnoſcit eadem Lapi verſio; *benigne moderateq, ferre.* ſed haud ſcio an verius ſit εὐψυχῶς.

P. 356, v. 13, ſimplicior & vſitatior ordo eſt, ὅσας ᾠκοῦσας; vel, ὅσας κατ' κράτος ἁλόσας πόλις: præpoſito ſcilicet relatiuo.

P. 357, v. 16, pro vulgato ζημιώσαντες ſtructuræ lex poſtulat accuſatiuum ζημιώσαντας, vt in præced. membro ὑπαχρεμένους. vel antiptoſis hic ſtatuenda eſt propter tot accuſatiuorum concurſum, vitãdæ ambiguitatis gratia. V. 20, ſi πῆτε diſtrahatur, ita vt τὸ cum πλῆθος coniungatur, & τε in principio commatis ponatur poſt ἀθῆ, ſenſus erit planior, hoc modo; ἢ τε ὑποτομένων ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς πολέμοις Ῥωμαίων τὸ πλῆθος ὅσον ἐῶ φιαμήσας. V. 30, pro coniunct. οὖν rectius ſubſtitueris verbum ἐῶ. V. 37, Lapus pro αὐτὰ legit αὐτὰ; *quæ & ipſi facturi eratis.* V. 38, pro ἐπ' αὐτὸς idem Lapus legit ἐφ' ἡμᾶς: *quas ſæpe cogitaſtis in nos prauas vias.* alioqui legendũ foret ἐπ' αὐτὰ, ſi τὸ πῆ ἔχαστα ἡμᾶς δρᾶν. V. 39, accuſ. λογιζομένους referendum ad infinit. verbum πρεσελέσθαι: cum alioqui antecedens nomen poſtulet genit. λογιζομένων. Infra ſimilis enallage eſt 391, 1. Sed ſunt præterea etiam perſonæ in hac oratione commutatæ, & finita verba cum infin. confuſa.

P. 358, v. 1, poſſumus etiam nominandi caſu legere ἀτυχήσαντες. V. 6, cum triginta fuerint Latinæ ciuitates, vel pluraliter legendum ἢ πόλεων, vel τῆς πόλεως ἔκκατοι, aut ἁπάσης ἢ πόλεως, vt ſupra 326, 3. V. 10, vſitatius ποιαεσκευάζεκτης, ſeu πιπαεσκευάζεκτης. v. 34, mutato accentu legimus πολυετῆ πολέμω. V. 15, ἢ κρατήσις ἀλύσης, πάνυ πολλὰ, τῆς σεραλιώτας ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερβίλιος. cui lectioni fauet ſimilis locus infra lib. 10, 648, 8. V. 37, Rom. cod. κρατήσας, *vt vtr. potientis, principis.* ſed vulg. lectio huic poſtponenda non eſt. V. 39, Ven. cod. habet, καὶ μηδὲν εἰς τὸ ὁ, vbi nota etiam diuerſitatem modi in verbis ὠφελησθεῖν, & ἀναφέρωσι. V. 41, Rom. cod. ὅλῃ πλὴ ἀκρόπολιν πολιν Σφέτερον Παμπαιδιλιὶ. Strabo quoque lib. 5, p. 254, ſic ait, πλὴ Σφέτερον ἢ μηζόπολιν ἢ Θεοῦσκων. & paulo ante, ἢ Θεοῦσκων ἢ Παμπτίων ἐπίγον πεδίον, ὅμωρον τοῖς Λατίνοις. Steph. Byz. Σύεσσαν vocat. V. 43, Rom. cod. ζῶντα ἢ ἄλλον ὑαφέλαν. ſed, vtul dubio verius αὐτὴ, *hæc.*

P. 365, v. 10, forſan rectius, οἱ πρεσδέμενοι σοῖσι: hoc ſenſu; *vt qui ſe illis adiunxiſſent*, (amicos ſcilicet & ſocios) hoc exemplo moniti *cauerent ne fidem datis obſidibus confirmatam violarent.* V. 42, pro ἔπ aptius legemus ἤδη. Lapus eam particulam præteriit. Idem Lapus futuro tempore legit πιπισόμενοι, *facturi nocte incipiente impoſturam.* ſed mutatione non opus eſſe, ſatis perſpicitur e ſequentibus hiſtoriæ partibus.

P. 366, v. 2, malim cum articulo, κατ' πὴν πόλιν, vt mox v. 19. V. 5, Cameratius maluit αὐτοκελευστὶ, cum σι ſicut etiam pro ἐκελεύθη ſupra 70, 46, frequentius dicitur ἐκελεύθη. V. 27, Ἀρύγκων conſtanter hîc prima ſyllaba non ophthongo ſcribitur: ſed rectius Αὐρώγκων: cuius ſcripturæ veſtigia ſupra indicata in 17, 19. Iidem eſſe videntur quos Strabonis exemplaria vocant Ἀρχυρύσκοις, lib. 5, p. 254. V. 46, Strabo lib. 5, ait Ariciam ab vrbe diſtare ſtadiis 160: Acron autem in quintam Horatii Satyram, decem milia paſſuum. Glareanus.

P. 367, v. 10, rectius Ἄλλον, vt Sigonius tradit e faſtis Siculis. *Albus* enim & *Albinus* Poſtumiæ familiæ cognomen fuit. V. 23, pro πρὲ rectius legemus δὴ: vt & Lapus, *fugientes ad vallum.* V. 37, pro Θετέκιος Γέμινος exemplar habet Θέμιος Γεμίνος. perperam. Pro Μοντανὸς etiam, quod Lapus quoque ſecutus eſt, maluit Sigonius Καιλιμοντανὸς, e Faſtis Siculis, & Liuio. qua de re infra quoque, ad 394, 14. V. 40, pro Σπισικεράτης ſupra fuit Τισικεράτης, in fine libri quinti, & initio ſexti. in Ven. minus recte eſt Πισικεράτης.

P. 368, v. 2, αὐτοδιπάζιν ſuſpectum eſt verbum. nec magis conſentanea eſt hæc Rom. cod. ſcriptura; αὐτοδιαζόντων ἢ ἔκαστος ὑφιζομένων. Infra 371, 43, hac ipſa de re dicit, μηδὲν ὃ δὴ πλὸς ἀχόντων ἢ ὁμολογηθέντων. vnde ſuſpicari aliquis poſſit hîc legendum, μὴ δὲ τὸ δὴ πλὸς ἀχόντων ἢ ἔκαστος ὑφιζομένων. Lapus

corpus ob priuatum debitum in neruum *abducere.* de quo prepositionis huius vſu dictum etiam paulo ante. V. 22, ἀπεῖναι excuſari poteſt vt paulo poſt (v. 33) παρῆσαν εἰς πὶν ἀγορά. alioqui vſitatius in hac ſignif. ἀπέναι. V. 39, ἄμπν ſi tollas, melius conſtabit ſententia.

P. 363, v. 20, aptius ὑποκρόσαντας, ἀπόσαντας, vel ſimile quid. V. 27, ſuperflua hîc eſt coniunctio καὶ. V. 43, pro κατ' αὐτῆ Lapi verſio habet *per ſe.* Gelenius legit μετ' ἀυτῆ. quod paulo ſupra (v. 33) dixit, ἡξίν σῶσεσθαι ἢ σεραπίας ἀυτῆ.

P. 364, v. 11, ſupra pro Πωμετίνων χωρίον dicit Ῥωμανῆνον πεδίον, tum alibi, tum 297, 25. attamen & Lapus vertit, *circa Pomptinum agrum.* V. 35, locus hic non eſt ſatis integer. paulo melior videtur hæc lectio; χρήματα τὰ θωμαστὰ ὅσα, χρυσὸς & ἀργυρος & ἑαδῆς, οὗ καὶ ἀπὸ πόλεως τῆς κρατίσης ὀλίσης, πάνυ πολλά. ταῦτα τοῖς σρατιώταις ἐφιεὶς ὁ Σερβίλ. vel minori mutatione, χρήματα τε καὶ ὅσα χρυσὸς & ἀργυρος καὶ ἑαδῆς, ὡς καὶ ἀπὸ πόλεως ἢ κρατίσης ὀλίσης, πάνυ πολλὰ, τῆς σεραλιώτας ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερβίλιος. cui lectioni fauet ſimilis locus infra lib. 10, 648, 8. V. 37, Rom. cod. κρατήσας, *vt vtr. potientis, principis.* ſed vulg. lectio huic poſtponenda non eſt. V. 39, Ven. cod. habet, καὶ μηδὲν εἰς τὸ ὁ, vbi nota etiam diuerſitatem modi in verbis ὠφελησθεῖν, & ἀναφέρωσι. V. 41, Rom. cod. ὅλῃ πὴ ἀκρόπολιν πολιν Σφέτερον Παμπαιδιλιὶ. Strabo quoque lib. 5, p. 254, ſic ait, πὴ Σφέτερον ἢ μηζόπολιν ἢ Θεοῦσκων. & paulo ante, ἢ Θεοῦσκων ἢ Παμπτίων ἐπίγον πεδίον, ὅμωρον τοῖς Λατίνοις. Steph. Byz. Σύεσσαν vocat. V. 43, Rom. cod. ζῶντα ἢ ἄλλον ὑαφέλαν. ſed, vtul dubio verius αὐτὴ, *hæc.*

P. 365, v. 10, forſan rectius, οἱ πρεσδέμενοι σοῖσι: hoc ſenſu; *vt qui ſe illis adiunxiſſent*, (amicos ſcilicet & ſocios) hoc exemplo moniti *cauerent ne fidem datis obſidibus confirmatam violarent.* V. 42, pro ἔπ aptius legemus ἤδη. Lapus eam particulam præteriit. Idem Lapus futuro tempore legit πιπισόμενοι, *facturi nocte incipiente impoſturam.* ſed mutatione non opus eſſe, ſatis perſpicitur e ſequentibus hiſtoriæ partibus.

P. 366, v. 2, malim cum articulo, κατ' πὴν πόλιν, vt mox v. 19. V. 5, Cameratius maluit αὐτοκελευστὶ, cum σι ſicut etiam pro ἐκελεύθη ſupra 70, 46, frequentius dicitur ἐκελεύθη. V. 27, Ἀρύγκων conſtanter hîc prima ſyllaba non ophthongo ſcribitur: ſed rectius Αὐρώγκων: cuius ſcripturæ veſtigia ſupra indicata in 17, 19. Iidem eſſe videntur quos Strabonis exemplaria vocant Ἀρχυρύσκοις, lib. 5, p. 254. V. 46, Strabo lib. 5, ait Ariciam ab vrbe diſtare ſtadiis 160: Acron autem in quintam Horatii Satyram, decem milia paſſuum. Glareanus.

P. 367, v. 10, rectius Ἄλλον, vt Sigonius tradit e faſtis Siculis. *Albus* enim & *Albinus* Poſtumiæ familiæ cognomen fuit. V. 23, pro πρὲ rectius legemus δὴ: vt & Lapus, *fugientes ad vallum.* V. 37, pro Θετέκιος Γέμινος exemplar habet Θέμιος Γεμίνος. perperam. Pro Μοντανὸς etiam, quod Lapus quoque ſecutus eſt, maluit Sigonius Καιλιμοντανὸς, e Faſtis Siculis, & Liuio. qua de re infra quoque, ad 394, 14. V. 40, pro Σπισικεράτης ſupra fuit Τισικεράτης, in fine libri quinti, & initio ſexti. in Ven. minus recte eſt Πισικεράτης.

P. 368, v. 2, αὐτοδιπάζιν ſuſpectum eſt verbum. nec magis conſentanea eſt hæc Rom. cod. ſcriptura; αὐτοδιαζόντων ἢ ἔκαστος ὑφιζομένων. Infra 371, 43, hac ipſa de re dicit, μηδὲν ὃ δὴ πλὸς ἀχόντων ἢ ὁμολογηθέντων. vnde ſuſpicari aliquis poſſit hîc legendum, μὴ δὲ τὸ δὴ πλὸς ἀχόντων ἢ ἔκαστος ὑφιζομένων. Lapus

finitiuum εἶξαι: vt Lapus vertit; *tamquam aliud nunc vobis agere nihil liceat, nisi præter voluntatem cedere.* V.36, hos γαμόρους Herod. Sicula seu Dorica forma γαμόρους nominat, pag. 275, his verbis; ὅις γαμόρους καλεομένοις τῶν Συρακοσίων, ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλικύων, (rectius Κλαγκυλείων, vt est apud Suidam, & in Aldinis Prouerbiorũ collectaneis) ὁ Γέλων καταβαλὼν ὃν Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρακούσας, ἔνθα καὶ ὤικει. vbi etiam nota δούλους vocari, quos noster hîc πολίτας nominat. Ibid. mox, rectius forsan ἐπ' ἐκείνοις: vel singulariter, ἐπ' ἐκείνῳ. paulo post dicit ἀγανακτεῖν τοῖς τῶν γεγονότων.

P.389, v.4, forsan melius plurali numero ὑπὸ κολούσαις: vt Lapus quoque vertit, *subtentoriis:* & rectius Gelenius, *subtuguriis.* Seq. v. rectius δωνησομένη, nominatiuo casu. nisi forte malis verbũ δωνήσεται. nam genit. δωνησομένης in vulg. ed. consistere nequit. V. 16, κακῶς pro vulg. καλῶς agnoscit etiam Lapi versio, *male turpiterq, perdendam.* V.19, concinnior videtur hæc transpositio, καὶ τὰ πέριξ ἡμῶν ἔθνη ἀπαίσα. V. 24, pro αὐτοῖ rectius legerimus αὐτῶν, s. τῷ δήμῳ. V.30, Lapi codex pro ἠησαίμεθα videtur habuisse αἰτησαίμεθα: *quibus ne optantes quidem maius aliquid a diis poscemus.* recte.

P.390, v.4, aptius præteritum aorist. ἐξεγνῶμενοι: & mox στρατείας, *expeditiones.* V.7, post ἥκα inserenda est coniunctio δὲ, cum Lapo; *vt autẽ promptasit ad certamina.* vel sublata post ἥκεν distinctione, sic legendum; καὶ τὸ δημοτικοῦ τὸ πρόθυμον ἵνα προθύμων ἦ πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαριστόμενα τῶν χρεῶν. V. 16, conuenientius præteritum aoristum γενομένης. Porro quod sequ. v. dicit, proximo censu inuentas fuisse XIII myriadas, ad alium censum videtur esse referendum quam ad eum qui a primo dictatore T. Largio institutus fuit 338, 33. is ergo hîc intelligendus quem Sigonius coniicit in annum ab v. c. CCLX: quo tamen ille censu fuisse refert ciuium capita amplius CX milia. V.24, αὐτὸ agnoscit etiam Lapi versio; *neque id vos quodammodo cogitastis.* malim ego αὐτοί: vt sit, *neq, vos ipsi adhuc animaduertistis, neq, consultorum quisquam monet.* V. 30, πρὸς αὐτοὺς σφαλῶσι accipere poterimus pro *in seipsos corruunt:* vt ex Apollonio citatur, πίπτουσι πρὸς σφᾶς, pro *cadentia in se.* Sic infra 419, 45, de barbarico exercitu, πρὸς ἑαυτοὺς σφαλεῖς, *in seipsum corruens*; seu, *ipse se incondita sua mole labefaciens.* V.39, forsan rectius singulariter τινὶ, *hoc.*

P.391, v.1, accus. ἐξεπέπαυτας refer. ad verbum infinitiuum: vt supra 357, 39. V. 14, Lapus pro πᾶς πλείοσι γνώμαις σύχν posuit, *pluribus adhæreret.* Si mendo scriptura caret, σύχν erit idem quod σύχνα: (vt scilicet σίβειν etiam inuenitur pro σίβειν) ac σύχν γνώμαις, insistere sententiis, sequi sententias. V.34, pro ζῶντα forsan legendum ὀνταῦθα, *hic.* Lapus legit αὐτός: *de salute ipsos præsertim publica consultantes.* V.41, forsan rectius, ὑμῖν ὁμολόγουν τοῖς θεοῖς.

P.392, v.5, rectius ἡμῖν, *nobis*, quam vulg. ὑμῖν *vobis.*

P.393, v.2, singulare ὁρῶ μὲ agnoscit etiam Lapi versio; *Video, inquit, Patres.* V.28, forsan rectius ἀφίεσθαι, *absoluere, liberare.* V.35, Virgilius hunc Æneæ socium, quem auctor noster vocat Ναύτου, appellat Ναύτιν: Æneid. 5, his verbis; *Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas Quem docuit, multaque insignem reddidit arte, Hæc responsa dabat.* Glareanus.

P.394, v.9, in hac legatorum decade tres omissi sunt: duo consulares, Τίτος Λαρίκιος Φλαῦος, & Μάνιος Ὀνήσιμος Μαρκιανὸς υἱός: tertius, nondum consulatu functus, Σπόριος Ναύπιος. quorum illi duo præponi possunt ceteris; Nautius vero, propter ætatis & dignitatis inferiorem gradum, in finem reiici. Defectum hunc in Lapi versione animaduertit etiã Glareanus; qui Valerium post Largium & Menenium, tertio loco ponit, vt etiam Gelenius. Præterea ante Ποσύμιος (v. 11) omissum est prænomen Πόπλιος. In Æbutii cognomine (v.12) pro Φλαούιος Glareanus ponit Ἕλβας, vt supra 342, 32: & mox in Postumii cognomine pro Βάλβος (vel potius Ἄλβος) ne vereor ne forte reponendum sit cognomen *Regillensis.* Sigonius vero Postumium istum prænomine Publium, cognomine Album, agnomine Regillensem vocat; a victoria scilicet ad Regillum lacum parta: de qua supra 343, 12. Præterea idem Sigonius in Virginii notatione, sublata distinctione post λύλιε υἱὸς, diuisa ista καὶ Νωμεντανὸς (quæ Lapi etiam versio agnoscit) contrahit, & mutat in Καμιλλωντανός: pro quo supra fuit Μουντανὸς, 367, 36.

P.395, v.4, pro κατεῖναι, quod & seq. pag. repetitur v. 31, frequentius vsurpatur καπέναι. V.18, αὐαξηρόντας pro vulg. αὐδηριῶντας agnoscit etiam Lapi versio, *reiicientes.* hoc ipsum membrũ sic magis ad verbum conuerteris; *non amplius exspectata senatus deliberatione, nec rebus in longum tempus aut aduersariorum inuidiam reiectis*, seu *dilatis.* V.25, Gelenius legit, οὐδὲν πῶς αὐτοπάλαις εἴκειν. sed minori mutatione legeris, οὐδὲν τῶν αὐτοπάλων εἴκειν, *nulli aduersariorum cedere.* in eandem sententiam supra 320, 41: & infra, 509, 31: 518, 43.

P.396, v.4, conuenientius infin. ὑπερέχειν. V. 18, Lapus hæc paulo aliter videtur legisse, dum vertit; *Et simul idem se cum omnibus, siqua est periclitatio, potius sustinere:* καὶ αὐτὸς μετὰ πάντων μᾶλλον. V.31, καπέναι pro κατέναι notatũ etiam paulo ante. V.42, pro ἀποκρινόμενος legendũ videtur ἀποκρίνομαι, vel ἀποκρινοῦμαι, vt Lapus vertit, *respondebo ei vera quæ sunt.*

P.397, v.7, post ἰδίᾳ non male inserueris coniunctionem τε. V.12, χρέον supra etiam semel in exemplari occurrit. sed verius atq; vsitatius est χρεών. V.15, malim leui transpositione facta, αὐτὸ τοῦ ἡμᾶς κακοῦ γενόμενοι. V.28, cum διεπίλεσαν subaudiendum οἱ τοιοῦτοι: aut mutata persona legẽdum διεπελέσαμεν. V.35, in exemplari est τυραννικῶν. sed Lapum quoq; aduerbium τυραννικῶς agnouisse, declarat versio; *qui tyrannice educunt potestates.* V.36, hæc Suessæ expugnatio supra in Tarquinii Superbi historia est exposita, 250, 38. vnde patet qui reges hic intelligendi sint. V. 38, genitiuus βασιλέων ratione partitionis excusari potest. Lapus videtur maluisse accus. βασιλέας, dum vertit, *omnes reges.* Sunt autem procliues huiusmodi lapsus in scripturæ compendiis.

P.398, v.11, siquis malit neutrum plurale οἷα, facile assentiar. Sic v. 16, malet forsan aliquis διηγησαίμεθα, quoniam eodem tempore mox sequitur ἀπωσαίμεθα & διεσώσαμεν. sed occurrit tamen & alibi hæc temporum mutatio, atque adeo pag. præced. v. 25. V.30, forsan rectius plurale δεηθεισαμένους. V.36, rectius πολλὰ δὴ σῶμ. V.41, comma istud, ὑφ' ἡμῶν τὸ ἑαυτῶν πρόθυμον, appositiue seu declaratiue accipiendum erit: aut subaudiendum participium aliquod, αὐαδεξάμενοι, vel aliud simile. V.45, καὶ ὅπως ἀναπιώσετέ μοι, pendet e præcedenti verbo ἀκούσετε: vt Lapus etiam vertit, *& vt mihi aduersemini.* Sed simplicior & expeditior est structura, si ὅπως expuncto legamus ἀναπιώσαιτε, vt pag. præced. v.25.

P.399, v.3, ὡς, si mendo caret, anastrophen habet:

bet: cum ordo postulet, ὡς ἐχθρὸν ἡγούμενοι ἅπαν τὸ πρόσεχόμενον ἐλευθερίας. At si τε pro εοδε ὡς reponas, nullo metaplasmo erit opus. Lapus pro eo legisse videtur τῆτος. nam vertit, *inimicaq, forsan omnia existimantes quæ libertatẽ amplectereturr.* sed ἧτος in hac signif. parum huc videtur facere. V.7, ἤδη δὲ accipiendum tempore præterito perfecto: aut imperfecto temp. legendum ἤδεσαν. V. 24, rectius forsan θεομένους, masculino genere: vt feratur ad ipsos Latinos, non ad vrbes. nam alioqui erit tautologia. V.34, in Græcis hic ambiguitas est; sed nihil officiens, ad vtramcumq; partem referatur. sic enim verba sonant; *Videretur tamen, vt numquam antea, si nos voluissemus, opportunissima obtigisse occasio, vel conuellendi vestrũ imperium, vel reddendi in posterum moderatius.* V. 43, vel πρὸς ὑμᾶς legendum, vel πρὸς ὑμᾶς accipiendum pro, *vestri respectu.* Quodsi etiam finita post ἐπιθῶμεν interrogatione, responsionis subiectionem incipere velis a sequ. participio νικήσαντες, non multum refragabor.

P.400, v.15, Gelen. maluit ὑμῖν, *vobis.* V. 19, post ἐφοπλείας ellipsis est caussialis particulæ ἕνεκα. V. 21, si malis τῇ ἀπάτῃ, aut plur. ταῖς ἀπάταις, per melect. V. 29, pro ἀπέχεσθαι aptius fortasse legeris ἀπίχεσθαι vel ἀπιόχεσθαι.

P.401, v.30, pro παρασκάμενοι sensus requirit aliud. Lapus vertit, *quæsita ab his per iusiurandum fide*, tu si verius esse putes παρισώμενοι, (id est πρόσκλησιν ὑπόμενοι) tuo iudicio fruere.

P.402, v.8, deesse videtur ὃ post ἀπαλλαγήσεσθαι. Sic v.13, post σώσασι deesse videtur Θ: & mox participium κτησάμενα post πόνων. V.38, pro Ἰαίς vterq; interpres legit Ἄλβας: recte, vt patet ex 72, 31. Seq. v. ἐφ' ἡμῶν pro ἀφ' ἡμῶν positum. quæ præpositionum commutatio supra etiam aliquoties obseruata est. V.41, rectius forsan ἐκείνων, sc. τῶν ἐξ Ἄλβας συναπιόντων. V.44, ἐλεῶν, subaudito aduerbio μᾶλλον, positum pro comparatiuo ἐλεεινότερον. V. 46, magis proprie leges στρατείας.

P.403, v.2, rectius λυπηρά: vt feratur non ad præcedens substantiuum βίον, sed ad sequens ἀποικίαν. vt Lapus etiam vertit; *neque deis inuidiosam, neque hominibus molestam, neque vlli terræ grauem deducimus coloniam.* V.7, nota φυλῶς pro φύλοις seu ἔθνεσι: vt Lapus quoq; vertit, *deceptis gentibus.* V.25, pro ἕκαστος legendum ἕκαστον, vel pluraliter ἑκάστοις. Seq. v. ἀνεκαλέσατο accipiendum pro *inclamabant.* supra 374, 5, dicit, ἀνεκλαυσάμενος δὲ μέλλουσι καταλήψεσθαι σφᾶς πόλεμοι: & infra 408, 32, παὶ ἀμφῶν ἀπκλαύσαντο τύχας. V.37, si retineamus ἦ, structura lex pro χρησάμενος postulat ἐχρῆτο: sin χρησάμενος malimus, pro ἦ ponendum αὐτῇ. vel paulo maiori mutatione legendum, Θ διωκαστὴς δὲ καλεμένης δικαστωρίας κράτιστα πάντων ἀνθρώπων χρησάμενος.

P.404, v.13, pro vulg. θάτερον sensus postulat θατέρῳ: vt etiam Lapus vertit, *erat tamen multo minor pars hæc quam altera.* V.23, forsan rectius δὴ τούτῳ, *propter hoc.* V.30, accus. δεδυαίοις cum sequentibus referendum ad verbũ infinitum: vt supra 357, 39: 391, 1. V.47, pro ὀρφανίας vsitatius dicitur ὀρφανία, communis generis sine, vt supra 381, 13.

P.405, v.3, accus. μηδέτα vtrique interpreti coactæ versionis occasionem præbuit. Gelenius vertit, *vt nemo se moueret vestigio:* Lapus, *vt nemini eum locum mutare placuisse: solitudine.* Sed rectius cum Camerario legemus ἑᾶν, structura & sensu facili: vt tum apud alios, tum apud Philonem legitur, ψυχὰ φύσει, πεποιθέναι, *animam a natura tribus differentem.* V.5, si βουλήματος hîc pro βουλεύματος malis, non refragabor. Lapus vertit, *ad sensus audientium.* V. 10, Lapus pro ὑπὸ τῶν ὑπάτων legit ὑπ' αὐτοῦ. vertit enim; *fuerunt autem ab eo dicta huiusmodi.* recte. nec enim hoc anno consul fuit Menenius. Simile erratum infra, 415, 41, in eiusdem Menenii mentione. V.17, Græca sic magis ad verbũ expresseris; *cuius negotii plenam potestatem accepimus. Itaq, nihil nũc de iure nobis dicendum existimamus; quod Iunius hic prolixa oratione fecit.* V.20, in exempl. est ἐκμηκώων. sed verius nostrum ἐκμηκώων, non a nomine Ἰούνιος dependens, sed a verbo οἴομαι δεῖν. V.34, ἴδια agnoscit etiam Lapi versio, *rem suam condemnationibus tradiderint.* Sed aptius cum Gelenio legemus ἴδιοι, *proprii, mancipati.* vt οἱ καταδικασάμενοι sint qui vicerunt iudicio, creditores scilicet, seu fœneratores, οἱ δανείσαντες. V.45, rectius, ἄπτε δὴ, vel ἄπτε οὖν ἤδη.

P.406, v.18, Lapi codicem eandem hîc cum nostro scripturam habuisse, arguit versio; *Et hanc fidẽ sine accipitis, siue paucis permittitis senatus ducibus de omni senatu dari vobis iusiurandum, siue multis senatusconsulto ascriptos iurare omnes per sacra.* Nec Rom. cod. quidquã hic discrepat, nisi quod cũ articulo habet τῇ πίστει. Quodsi pro primo ἅπτ legeremus δὴ, οὖν, vel simile quidpiam, structura & sensus esset paulo concinnior. V.34, pro διαμένειν Lapus legit δεῖν θαι seu δεήσεσθαι, dum vertit, *eget enim, nec vmquã egere desinet.* Quodsi pro καὶ legatur εἰ, ferri διαμένειν poterit; hoc sensu, *si modo durare, nec vmquam interire velit.* sed loquendi genus efficietur durius. V.44, Rom. cod. habet ἀχρωνήτις: idemque agnouisse videtur Lapus, dũ vertit *cautiones inauditas*, quasi numquam factas. sed rectius forsan ἀσφαλείας βεβαίοις, vt mox πίστις ἀπίστοις.

P.407, v.2, in exemplari transpositæ sunt personæ, ὑμᾶς πρὸς ὑμᾶς. veriorem lectionem secutus est etiam Lapus; *nesitis vmquam in nos mali.* V.6, pro εἴ τε rectius forsan legemus εἴτε. vel tollenda καί. Lapus vertit; *Sig, propter necessitatem fidei speig, contractus correctionis publicæ potiantur, cetera credimus vobis futura bona.* vnde patet eandem in ipsius quam in nostro codice scripturam fuisse. nec Venetum cod. hic quidquam discrepare, testatur Philadelphius. Gelenius sensum elicuit non ineptum. V. 29, verior est Rom. cod. scriptura; τὸ μὲν σῶμα, ἔπι φθίγγεται· ἡ δὲ κεφαλὴ, ὅπη καὶ ὁρᾷ Θ ἀκούει, καὶ πᾶς αἰσθάνεσθαι τοῦ κεφαλοῦσα (rectius Ven. τοῦ κεφαλοῦσα) πάσας ἕξις, δι' ὧν σ. itidemq; Lapus vertit; *os, quod loquatur; caput, quod videat & audiat, ceterosque comprehendens sensus omnes habeat, per quos seruatur totum.* Ac verisimilem hanc lectionem facit ordo auctoris, qui a pedibus, manibus, humeris, & ore, inferiorib. membris, ad ipsam corporis arcem ascendit. belleq; huc quadrãt Macrobiana ista in Somn. Scip. lib. 1, c. 6, *Et quia sensus, eorumque ministeria, natura in capite velut in arce collocauit, septem foraminibus sensuum celebrãtur officia, id est, oris; ac deinde oculorum, narium, & aurium, binis.* Gelenio quoque scrupulum iniecerat ista transpositio. quare omissis istis, καὶ πᾶς αἴσθησις κεφαλοῦν πάσης ἕξις, δι' ὧν σύζηται τὸ κεφάλαια, eorum loco posuerat quod ori magis conuenire videretur, *alimentorumq, sapores discernere.* Quodsi exemplar sequi omnino velis, nulla eius sententiæ alia videtur esse ratio, quam quod os sensuum sit interpres. V.32, pro κεφάλαια rectius legemus σῶμα, vel cum Lapo πᾶν. V.36, Θ ante κεφάλαια vel epitaticũs accipienda, vel potius expungenda; sicut eam nec

Lapi versio agnoscit; *officias & turbes, rem intolerabilem cogens.*

P.408, v.16, post τῶν πολλῶν desideratur nom. γασήρ. V.23, vel ὑπὲρ πηθύνης legendum; vel ante ὡς ἡμῖν inserenda cop. καὶ. V.36, nota hîc ἀπίνας pro ἀπένας: vt supra bis habuimus καπίνας pro καπένας. V.43, ἄπαντα χρόνον agnoscit etiam Lapi versio; *timere tamen omne se tempus dicens.* Gelenius maluit μέλοντα seu ὀπόντα: non absurde. Idem Lapus sine distinctione legit, εἰ τύχοι πάθοι τῶν γεγονότων τῇ δήμῳ μνησικακεῖν: vt μνησικακεῖν feratur non ad participium ὀπτηρήσοντας, sed ad verbum τύχοι: *si accideret vt hæc gesta populo obiicerent:* vel potius, *si accideret vt ob hanc secessionem memores in populum iras effunderent.*

P.409, v.4, forsan rectius δεήσειν: itidem q; v. 2 ἐλλείψειν: co scilicet verbi modo quo pag. præced. v.45 dicit εἶναι. Sic v.28, rectius ἔχομεν, indicatiuo verbi modo. aut mutata coniunctione legendum καὶ τὸν ἔχομεν. V.33, si ταῦτα malis, per me licet. V.38, pro προσδέοντων supra dicit ἀποδίδοντων 392, 2: & infra ἀδίκων, 451, 35.

P.410, v.8, in exemplari est Σικίλιος: errore nato e celeberrimæ insulæ vocabulo. Liuius Ικίλιον vocat, sine σ: cuius scripturæ vestigia sunt etiam paulo post in corrupto Ιουίλλιος, v.22. V.15, rectius Φηπήνης, per η in prima syllaba: quam scripturam non Latini modo sequuntur, sed etiam Suidas inter Græcos lexicographos. nisi forte malis Φιδήνης. de vtraque scriptura prolixius supra dictum, ad 131, 3. V. 22, pro Ἰουίλλιον Ριγανόν ambo interpretes legunt Ἰκίλιον Ῥύγαν, *Icilium Rugam:* sed Lapus Caii prænomen cum Græco codice retinet, Gelenius vero Spurium vocat ex præcedentibus, vbi L. Iunio legationis collegæ adduntur M. Decius, & Sp. Icilius. Porro in primorum tribunorum nominibus (inquit Glareanus) non prorsus conueniunt Liuius atque Dionysius. Liuius duos primũ creatos ait, C. Licinium, ac L. Albinum; hos autem, tres sibi collegas creasse: in his Sicinium fuisse, seditionis auctorem; de alteris duobus qui fuerint, minus conuenire. At Dionysius L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bellutum primos; deinde C. & P. Licinios, & C. Icilium Rugam. Hæc Glareanus. Similiter Sigonius; Primos duos creatos Liuius C. Licinium & L. Albinum vocat: Pedianus L. Sicinium L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Patereculum: Dionysius C. Sicinium Bellutum, L. Iunium Brutum: Plutarchus in Poplicola, Iunium Brutum, & Sicinium Bellutum: Suidas in voce Δήμαρχοι, Sicinium & Brutum. Ex tribus reliquis, vnum Sicinium nominat Liuius: de reliquis parum ait cõuenire. Dionysius autem eos C. & P. Licinios, & C. Icilium Rugam vocat. Hæc Sigonius. V.23, nota hîc ἡμέρα τετάρτη πρὸ πεῶν εἰδῶν δεκεμβρίων, pro eo qd Latini modo plenius dicunt Quarto die ante Idus Decembres: modo contractius, Quarto Idus Decembres. vt ϛιῶν hic quodammodo superfluum esse videatur. Sic certe in quibusdam Calendariis Græcis inuenimus πρὸ ϛ ἰανουάρ, πρὸ η εἰδῶν, πρὸ καλανδῶν θ: in descriptione Ianuatii, & similiter in ceteris mensibus. V.26, vt supra notatum κακῶς pro κακῆς, ita hic contra in exemplari est κακῆς pro κακῶς. sed veram lectionem agnoscit etiã Lapi versio, *pulchre se habere.* V.32, forsan leg. ὁ ὃ νόμος ὅδε ἐν ὅδε: vt infra 431, 45. vel sublata distinctione, & ὅδε in ἔπ versio, e duobus commatib. vnum faciendum, sic; ὁ γράφεται πρὸς αὐτοῦ καὶ τῷ σπαρχόντων ὅδε ὁ νόμος ἔπ. vbi tamen si ἔπ omittere malis, per me licebit. Porro pertinent huc quæ Brissonius De formulis lib. 2, p. 155, annotat e Liuii lib. 3; *Ipsis quoq; Tribunis, vt sacrosancti viderentur, relatis quibusdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt: & cùm religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt; sanciendo,* VT QVI TRIBVNIS PL. ÆDILIBVS, IVDICIBVS, DECEMVIRIS NOCVISSET, EIVS CAPVT IOVI SACRVM ESSET; FAMILIA AD ÆDEM CERERIS, LIBERI, LIBERÆQ. VENVM IRET. Similiter hoc legis caput, quod habẽt Scaligeri Notæ in Festum; QVEI. ALITER. FAXIT. CVM. PEQVNIA. FAMILIAQVE. SACER. ESTO. SEI. QVIS. EM. OCCISIT. PARICEIDA. NEC. ESTO. quod idẽ erat, SE. FRVDE. SVA. LICETO: &, SINE. CAPITALI. NOXA. ESTO: &, IVRE. CAESVS. ESTO. V.33, alibi passim cum articulo, ἕνα τῶν πολλῶν.

P.411, v.33, pro ἔπεμψε requiritur aliud verbum in retinendi significatione, aut simili. Lapus vertit; *partim accipit collectarũ virium.* V.35, hîc quoq; Ποσύμιος est in exemplari pro Πόσημος: posito nomine pro prænomine. qua de re supra etiam monui ex Sigonio. Plutarch. in vita Marcii Coriolani 394, sine prænomine vocat Κομίνιον. V.38, exemplar habet Λογγέλαν: itidemque mox seq. pag. v.5, Λογγέλας. nostram scripturam probat Liuius, & sequuntur ambo interpretes, qui *Longulam* vocant; Λογγόλαν.

P.412, v.1, vt hic ἐγκαπελειφθέντα per ει scriptum, ita pag. seq. v.22. sed siquis vtrobique malit ἐγκαπληφθέντα, a verbo ἐγκαπιλαμβάνειν, per me licet: quoniam alibi quoq; hoc participium vsurpat auctor. V.4, Lapus & Gelenius legunt Πολυσία, *Polustia:* Sigonius in Schol. Liu. *Pollustia.* ego Xylandrum sequi malui, qui exigua mutatione facta legit, καλεῖται δὲ Πολῦσκα, δήλημα δὲ ὑ πολὺ τῆ Λογγόλας ἀπέχει. atq; inde infra sunt Πολυσκανοὶ 509, 12: vbi de hoc oppido dicentur plura. V.9, pro αὐθημερὸν sæpius reperies αὐθημερόν, vt cum alibi, tum 42, 29. V.27, nota hic Κοελιολαίους, & mox Κοελολαίοι, barytonos: vt etiam apud Plutarch. 394: cum Stephanus oxytonos Κοελιολαιοὺς dici tradat vt Μιρμιδονοὺς, & similia. V.36, ambo interpretes pro Γαΐος posuerunt *Cnæus*, e vulgaribus Liuii editionibus. sed Γαΐον prænominat etiã Plutarchus in huius ipsius Marcii Coriolani vita. quare nil mutare visum est. V.39, exemplar hoc loco Πάρκιος pro peram habet pro Λάρκιος. nam Μάρκιος, hic miles tantum est; Λάρκιος autem, dux: quod interpretes quoq; animaduerterant. V.46, in exemplari scriptum ἠνέκλιναν, & addita ibidem hæc, οἱ λοιπὶ, καὶ πρὸς πολὺ πόλιν ἔφυγον. quæ cum inepte huc e sequentibus inculcata essent, ego cum Lapo sustuli. sic enim vertit Lapus hunc locum; *Deinde autem superuenientibus pluribus, inclinabant per decliuia. Quod videns Marcius, cum paucis perstitit.* Ego tamen suspicor auctorem aliud scripsisse pro ἠνέκλιναν. Gelenius verterat; *impulsi per decliuia, cedentes in castra refugiebant reliqui:* ex Plutarcho, 394, vbi Coriolani ἐκεράπαυ, & καπεδίωκον εἰς τὸν χάρακα Ῥωμαίους. Infra similiter dicit ἐγκλίνωντες ἔφευγον κατὰ τὰ πρόσω 494, 14.

P.413, v.22, de ἐγκαπελιφθέντων dictum ad præced. pag. v.1. V.25, forsan rectius, Μάρκιος ὁ & πρόσω τὸ πρὸς τὰς πολεμίους, & λαμπρ. V.28, malim cum articulo, τῇ δευτέρᾳ ἀχθῆναι, τῇ συνς. V.45, rectius Πόσημος, vt dictum ad 411, 35.

P.414, v.1, rectius fine præpositione ὑπὸ, simpliciter legemus χωροῦντες, vt & pag. præced. v. 10, πρόσω τέρω μᾶλλον ἐχώρει. V.9, & αὐτοὶ retineri potest, & αὐτὸς pro eodem substitui. V.17, pro πρόσω ἀειστίοις supra 208, 10, & alibi, rectius habuimus πρόσω ἀειστίοις.

Infra 420, 14, diuise legitur, πρὸς τὴν ἀειστίον, ὅτῳ χρὴ τὴν πρόσω ἀποδοῦναι στέφανον, εἰς πολλὰ κατέπεσον ἔειν. Eosdem vocat ὀδυτικοὺς στεφάνους 467, 3. V. 24, pro αὐ ἐπιγιωώτων malet fortasse quispiam συνεπιγιωώτων. sed ferri potest & hæc lectio: quoniam alibi quoq; αὐ cum participio iuncta reperitur. V.38, pro ὅσα rectius legemus ὅσαι, vel ὅσοι. V.40, hic quoque, & paulo ante, v. 15, Πετύμιος perperam scriptum pro Πόσημος. error natus esse videtur e sequenti dictatoris nomine, Αὔλου Ποσυμίου, v.47. quomodo alibi quoq; prænomina & nomina sæpe cõfusa obseruaui.

P.415, v.7, in exemplari est κοινάς. sed veriorem lectionem καινάς agnoscit etiam Lapi versio, *noua fœdera.* V.19, pro κοινὸν aptius fortasse legemus κοινῇ, seu κοινῶς, vt pag. præced. v.4. Sic v.29, fortasse rectius, τῆς καλαμείης Λαβίνης ἑορτῆς: vel τῆς καλαμείων Λατίνων ἑορτῶν. V.31, historia hæc supra est exposita, 250, 13. sed nulla ibi de victis Etruscis mentio. attamen & Lapi codex hanc scripturam habuit, vt declarat versio; *quo tempore Etruscos vicere.* V.41, 20 vulg. ὑπάτων agnoscit etiam Lapi versio; *alter consulum.* sed cum huius anni consules sint Sp. Cassius, & Post. Cominius, non dubitaui cum Gelenio & Glareano scribere, τῶ ὑπατικῶν ἑῖς, *vnus e consularibus.* qua de re monuit etiam Sigon. in conss. anni CCL. Supra 405, 10, in huius ipsius Menenii mentione, perperam itidem cod. habent ἀπὸ τῶ ὑπάτω, pro ὑπ' ἀμφ.

P.416, v.13, si αὐτὶ ad tribunos referatur, sensus est is quem expressimus in versione: sin ad plebeios referre malis, vertere poteris, *quantum ipsis libuisset.* V.30, pro πάντων rectius forsan legemus πλειόνων. V.42, rectius ἀπ' ἀμφὶ: vt & Lapus; *de eis clarissimũ triumphum reduxit.* vel legendum esset ἐπ' ἀμφῖ, seu ὀδὶ πόνῳ, ς. τῇ νικήμαϛι.

P.417, v.7, in exemplari est Καμβίου. sed legendum esse Μακρίου, docet Sigonius e Fastis Siculis & Cuspinianis. V.15, Lapus pro εὐχρέστοροι maluit εὐχρήστοροι, dum vertit *generosiores.* Sed retineri potest hæc scriptura: vt εὐχρέστοροι sint οἱ εὐπορώτεροι, qui minori negotio vitam sustentant. V.24, forsan rectius κεκακωμένοις: vt non ad πλὴν χώραν referatur, sed ad ὑπὸ γεωργῶν. Ibidem ἀφορμὴν nominat quæ alibi ὀλιγόδια. quod vocabulum agnoscit etiam Lapi versio; *nec occasio magna esset.* V.29, Superiori libro (350, 1) in pugna ad Regillum lacum ait auctor hic noster P. ac M. Valerios Poplicolæ filios, vna cum patruo M. Valerio mortuos. Videndum igitur lectori vt loci ii concordent. sunt enim oppido suspecti. Glareanus.

P.418, v.18, μετὰ agnoscit etiam Lapi versio; *post æstatem reuersi sunt in Italiam.* Gelenius, cum temporis spatium videatur iusto longius extrahi, maluit κατά. V.38, in exemplari est αὐτῶν: quod agnoscit etiam Lapi versio; *qui ab eis vocabatur Mollis.* sed veram scripturam αὐτῶν habet Suidas in Ἀειστόδημος. quod ante me animaduertit Paulus Leopard. Emend. lib. 1, cap. 16. κλῆσιν, quod sequitur, habet idem Suidas: positum pro composito ὀνόμασιν seu ἐπωνυμίαν.

P.419, v.3, pro ὃ conuenientius hîc leges π: vt sit pro ὁ μόνον. nisi potius eam plane malis tollere. V.5, Vmbros Ptolemæi tabulæ longe disiungunt a Dauniis: viciniores eis in ora ista ponũt Ferentanos, Pelignos, Marucinos; & ab altero latere, Peucetios.

P.420, v.3, pro καί τοι sensus omnino postulat & δή, atq; adeo. V.38, vt hic Ἄρρον dicit, ita supra nominandi casu fuit Ἄρρος 304, 18. at 300, 6, vocat Ἄροντα, vt & Latini *Aruntem.*

P.421, v.1, ὀδὶ Συμμαχίαν accus. casu repetitur etiam paulo post, v.7, & 17. sed scribi etiam potest ὀδὶ Συμμαχία, *opis ferendæ gratia,* vt alibi sæpe. sic ὀδὶ τῇ σιτωνία 427, 1: ὀδὶ ἀμφεία 473, 37. V.15, magis proprie θεραπείας, *expeditionis.* V.24, dat. νυκτὶ positum in exemplari post ὁδὸν: intricato structuræ ordine.

P.422, v.3, syntactica norma pro Συμβαίη postulat subiunct. συμβῇ, vel Συμβαίη. V.8, in exemplari est ἀπαγγελομένων: quod in promittendi significatione vsurpari non solet. Eodem errore aliquoties ἀπικόρεσι pro ἐπικόρεσι: & similia. V.16, Gelen. maluit ἐπιγάγοῦς, *secum adducebat.* V.18, κεκοσμημένος videtur in Lapi etiam codice fuisse, dum vertit, *comitatus nauibus.* malim ego cum Gelenio κεκοσμημένας. solere autem victrices naues coronari, aliisq; modis exornari, satis notum est. quo modo etiã fasces in triumphis coronati solitos supra docuit auctor 365, 30. V.47, pro οἱ legitur in exemplari ὑοί. quod secutus Gelenius verterat; *Etrusci captiui inuenes.* Sed veriorem lectionem οἱ agnoscit Lapi versio; *in quibus erant etiam captiui Etrusci.*

P.423, v.14, forsan rectius καταπόσης: vt feratur ad verbum ἐπωσχ. εἶπ. quæ lectio si placeat, sic locum verteris; *hæc vero ambo se procuraturum pollicebatur, si absolutum sibi decerneretur imperium, donec remp. pacasset, populi, remq; reip. formã instituturum.* V.26, Gelenius pro πολέμων nõ absurde legit πολεμίων: sicut scilicet mox sequitur καθ' ἑαυτοῦ. V.32, pro ἄπαντας rectius legemus ἀπιστα: vt Lapus etiam vertit; *tamquam arma non omnia demonstrantes dei.* Gelenius retento ἄπαντας verterat; *quasi non omnes indicassent arma diis debita.* V.40, alterum horum redundare videtur, μακρῷ, vel πολλῷ.

P.424, v.13, ἀπένας pro ἀπίνας notatum etiam supra 408, 36.

P.426, v.7, qui hoc loco dicuntur σφάκελοι, a Thucyd. & aliis sine σ nominantur φάκελοι, & infra 642, 41, φακίλοι: Latinis itidem *fasces & fasciculi.* σφάκελος sane vno λ longe diuersas significationes habet: nec de σφάκελος vlla mentio est apud Græcos lexicographos, Hesychium, Suidam, Etymologum, Eustath. V.18, si πάτο in πόπ vertas, idq; in præcedens comma transferas, structura & sententia constabũt melius. V.20, εὐεσίαν non reperio apud lexicographos. in superioribus aliquoties neut. gen. habuimus ἐφέσιον, qd' Glossaria interpretantur *domicilium.* Lapus vertit *ad tyrannicam domum.* ita vt suspecta hic sit prior compositionis pars; & vel ἐφέσιον legendum, vel ἐσίαν.

P.427, v.16, in exemplari est δι' ἀποστολῆς. sed veram scripturam διαπρεσβείας agnoscit etiã Lapi versio; *legationum missionib. inter se arcanis.* διαπρεσβείαν vero ita dicitur vt διαφυγία, & consimilia. V.23, 24, 25, inclusa, e Rom. cod. inserta, agnoscit etiam Lapi versio, & postulat ipsa sententia. V.28, pro βέλτρα exemplar ter habet βέντρα. sed βέλβα scribendum esse cum interpretibus, manifestum est ex iis quę auctor supra retulit 181, 35: 373, 12. Stephanus βέλβαν scribit, per β. V.37, pro ὑ δεῖν Ven. cod. habet ὑδίν, *nihil.*

P.428, v.5, pro ἐγθρὸν non inepte legeris ἐλέγετο. V. 30, εὐπρεπὴς agnoscit Gelenius; Lapus præterit. siquis aptius legi putet εὐπρεπὴς, fruatur suo iudicio. sed quid si legas, εὐπρεπεῖ πάσχειν καταληφθείς? V.42, pro Σικίνιος, quod hic exemplar habet, supra 410, 8, idem habet Σικίνιος. vera scriptura est Ἰκίλιος. *Sicinius* alius est, vt cum e superioribus est manifestum, tum e sequentibus: atque adeo idem iste Sicinius non tribunus hoc anno fuit, sed ædilis; vt e v. 47 satis euidenter perspicitur. attamen & Lapus sic legerat; *Spurius Sicinius*: & repetitur hoc ipsum

erratum infra 431,24. at 505,22, aliquanto rectius ſcriptum Ἰκίλιος, aſpirate.

P. 429, v. 26, τῷ σωεδρίῳ accipiendum pro ὑπὸ τῶ Ϛωεδρίῳ. vel legendum ὑπ τῷ σωεδρίῳ.

P. 430, v. 9, maior temporum ſimilitudo erit, ſi legas κρίνει τε καὶ ψηφίσεσθαι: vel κρίνειν τε καὶ ψηφίζεσθ. V. 44, rectius φαῦλον ποιήσῃ, neutro gen. vt ſeq. p. v. 2.

P. 431, v. 2, deeſſe videtur copulatiua καὶ ante μετεωτέραν; & in præced. commate τε poſt τῶν. Lapus omiſis iſtis duobus, ποιήσῃ φανερόν, ſic vertit; *Etenim hoc vobis polliceor, me horum ſuperbiam moderatiorem eſſe redditurum.* V. 24, hic quoque pro Σικίννος legendum eſt Ἰκίλιος, vt paulo ante monui, ad 428, 42. V. 37, exemplar pro εἰ μὴ habet diiunctiuam ἢ. ſed veram lectionem εἰ μὴ agnoſcit etiam Lapi verſio; *tollite quam dediſtis poteſtatem; niſi ei ſecuritatem firmaturi eſtis.*

P. 432, v. 12, ἀντιβοηθεῖν ἐνδεῖν in ea contendendi ſignificatione qua pro obſiſtere ponitur, rarum eſt. quare non abſurde forſan aliquis maluerit ἀβλαβεῖς τε καὶ μεμεμένοι: translatione a militarib. agminibus, quorum alterum ſe opponit alteri. V. 17, rectius ὁρπάζειν, præſ. temp. V. 30, rectius ὑπαγόμεναι, fœm. genere; vt in præced. pariter & ſeq. V. 43, poſitum hîc ſuperlatiuum εὐπροάστατα pro comparatiuo εὐπροάστερα. cuiusmodi commutationes alibi quoq; obſeruatæ ſunt. V. 45, legere poſſis etiam ὀκ τ' πολεμίων, vel ὀκ τ' πολεμίας. V. 46, magis propr. σεκτία, *expeditio.*

P. 433, v. 18, redundare videtur prius ἢ. ſi tamen bene memini, videor mihi apud Pauſaniam quoq; inuenisse hanc ipſam duplicationem ἢ μετ' ἢ πολύ. V. 21, ſi malis præteritum ἀπεστρῆδε, non refragabor. V. 24, rectius ἀαβρίψαι, vt ſupra 370, 36, ἀαβρὴ πόλεως. V. 32, melius cum articulo legeris τῶ πολήτοις. V. 43, nota ὀν Σικελίᾳ, pro εἰς Σικελίαν, vt ſupra locutus eſt 417, 30.

P. 434, v. 35, clientum frequentiam Gelenius refert ad Marcii ſodales. ſed referenda potius eſt ad Marcium ipſum. itaque locum ſic vertes; *iamq; circa ſe habebat magna nobilium iuuenum e primo cenſu ſodalitia, & amplas clientelas, quas ei* (vt fortiſſimo & felicißimo duci) *militia commoda conciliauerant.* V. 41, & ὥστε ferri poteſt, & ὥστ' admitti.

P. 435, v. 8, in exemplari eſt καινὸν: quod ſecutus etiam Lapus vertit, *communem conſtituens magiſtratum.* Sed ſine omni controuerſia cum Gelenio legendum eſt καινὸν. δημαρχία enim & nouus eſt magiſtratus, & plebi (vt ipſum nomen arguit) peculiaris. V. 24, rectius (opinor) legerimus, ἡ τῶν δημάρχων; nom. caſu. V. 31, ἔτ' pro vulg. δὴ repoſitum e Rom. cod. Seq. etiam verſu cum Lapo malui ὑμῶν, in ſecunda perſona; quam cum exempl. ἡμῶν, in prima. V. 33, pro inclusa δὴ, quę in exempl. omiſſa eſt, Rom. cod. habet δὴ. Lapus nobiſcum; *ſed & multis iam & ſæpe accidit.* V. 34, pro καταστῶσι Ven. habet καταστῆσαι: contra morem. V. 44, manca hic eſt ſtructura & ſententia, etiam in Ven. cod. Videtur cum Gelenio legendum eſſe; οὐκ ἄρχοντας ἀδικεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἄρχοντας ἀμωνόμενοι. quo loquendi genere vtitur etiam ſeq. pag. v. 17. Infra 445, 21, dicit, ὅτε ἄρχοντας πολέμων, ὅτε ἀμωνομένους. ſic 488, 33, αὐτὸ δρῶνδαι, ἀμωνόμεθα. Lapus hanc periodum valde contraxit, hoc modo; *diſcant quod non repugnantes magiſtratui frangunt ſpiritum mentiones, ſed qui eas fregerint punientes, in ſontes eorum apud deos.* Rom. cod. in præced. pro ὁμολογεῖν habet ζωμοποιεῖν: ſed aptius foret σωθῆναι.

P. 436, v. 29, nota hic diuerſo flexionis fine, ἀπαθεῖς καὶ ἀμίας: quum analogia poſtulet vel ἀπαθεῖς Ϛ ἀμίους, vel ἀπαθεῖς Ϛ ἀμίας. V. 44, poſt πολλὰ deeſſe videtur relatiuum ἅ. Seq. v. ſi pro datiuo ᾧ reponas accuſ. ὅ, ſtructura erit concinnior.

P. 437, v. 11, Rom. cod. pro φιλοδιμόπαιδες habet φρονιμόπαιδες: itidemque Lapus; *locupletiſſimi & prudentiſſimi.* Incluſa quæ mox ſequuntur, ex eodẽ Rom. cod. addita, agnoſcit eadem Lapi verſio; *ægre ferentes plebis impudentias.* Idem Lapus mox v. 15, pro τρόπον aliud legit, dum vertit, *neq; ſectam neq; diuitias vltra modum æſtimantes.* magis aptum eſſe videtur κρίσιν, *plauſum*, ex iis ſc. qui ſententiæ & factionis ſunt eiusdem. paulo ante ſane his opponuntur οἱ πολιτευόμενοι τε καὶ φιλοδιμόπαιδες. τύφον minus huc quadrat. V. 44, pro ὀνομαζόμενοι alibi dicit ὀνομαζόμενοι: vſitatius.

P. 438, v. 11, pro Τίτος ambo interpretes legunt Λεύκιος, *Lucius*: & mox Ἰκίλιος pro Ἰκείλιος. Supra non multum abſimili errore legitur Γαΐος Ἰκείλιος Ῥηγανός, 410, 22. Verum nomen hic eſſe creditur Σπόριος Ἰκίλιος Ῥόγας. Bruti vero prænomen *Lucius* cum ſupra memoratum aliquoties, tum infra repetitur 444, 41. V. 33, ἀξιοφέρεσθαι accipiendum hic pro φερόφεροι: vt Lapus quoque vertit *aſferentes.* in qua ſignif. repetitur infra 441, 46.

P. 439, v. 17, pro ἀπτοῦς legeris τε.

P. 440, v. 9, Rom. cod. ἥκον αἱ ἡδύοντο. V. 11, ὧν pro vulg. ὡς, & ſeq. v. δὴ pro vulg. ὅσα, cum Rom. & Ven. cod. probat etiã Lapi verſio; *obicienti ea quorum fides ventura & in incerto adhuc exſiſtens, non cuſtodia eſt ne aliquid patiaris mali, ſed prætextum ineiuſte agas.* Forſan etiam μὴ in fine huius periodi negatiue accipiendum: vt ſenſus ſit; iſtiusmodi fidẽ non tueri ab incommodis, ſed tantum ſpeciẽ quandam iuſtitiæ prætendere; id eſt, efficere ne iniuſte videaris agere. V. 22, forſan rectius δέδεκται, præterito aoriſto. Sic v. 28, conuenientius πεποίηται. V. 37, ἀναστρέψαι ferri hoc loco poteſt; quia de ordine, non de ſtatu ſermo eſt.

P. 441, v. 21, præcedentis interrogationis modus poſtulat, οὐκ ἀγανακτήσωμεν, καὶ δεινὰ φαίνοιτο πάσχειν. V. 30, incluſa καὶ, addita ex Rom. cod. At v. 32, incluſa μὴ, ab eodem abeſt: parum apte. Ex eodem, v. 33, φοιτῶντας repoſitum pro vulg. φοιτῶντες. Eadem veſtigia ſecuta eſt Lapi quoq; verſio; *& qui conſulant veſtram potentiã præter legem augeri non ſinere, nonne ſtatim commune commodum ſentientes declaratiũ?* V. 42, pro futuro χρησόμεθα (quod Ven. quoq; codex habet) aptius repoſueris præteritum ἐχρησάμεθα: vt Lapus quoque vertit, *quibus vtiſumus.* V. 46, pro participio αἰσχυνόμενοι ſtructura poſtulat verbum αἰσχυνόμεθα. nec parum lucis acceſſerit, ſi v. 44 expungatur relatiuum ὧν.

P. 442, v. 16, pro εἴτε rectius legerimus ἤτοι. V. 36, ſi δὴ malis pro δὲ, per me licet.

P. 443, v. 9, infra mutato ord. σὺ δὲ ἄρα καὶ. 452, 25. V. 46, non male generio caſu legeris μεθηλωμένων.

P. 444, v. 6, forſan rectius ὀπόσοι τύχοιεν, vt in ſeq. membro αὐτάδης ὁρμαί. V. 7, in exemplari eſt ἐκόλασεν. ſed veram lectionem ἐκολάκευσεν cum vtroque interprete agnouit etiam Camerarius. & κολακεύειν idem hic eſt quod pag. præced. v. 16, ὑποθωπεύειν. V. 24, incluſum ἤθος, e Rom. & Ven. additum, agnoſcit etiam Lapi verſio; *vnde eis mos eſt deiicere.* V. 30, pro καταπείσθη aptius legemus καταπλήσθη, vel καταπαύσθη: vt Lapus vertit, *deſiere vero.* V. 46, συκοφαντεῖν & patrocinandi & iuuandi ſignificationem hoc loco habet

habet. quare ſic etiam locum verteris; *monet ne contendat, nec calidum ac iniquum inceptum tueatur & adiuuet.* intelligit autem eorum conatus, qui (v. 10) πολλὴν ποιοῦνται τὸν χρῶν αὐτὸν δεφθείρειν νόμῳ. quos ibidem & ceteri tribuni & in primis Sicinius iuuiſſe atque inſtigaſſe dicuntur.

P. 445, v. 14, ὑπαλυκὸν agnoſcit etiam Lapi verſio; *potentem defenſionis conſularem ſecundum leges.* Sed cum Marcius conſulatũ nõdum ſit adeptus, & ſi vel maxime conſulatu functus eſſet, parum id huc facere videatur, nõ abſurde cum Gelenio legemus ὑπόδικον, ὑπαίτιον, ὑπεύθυνον, vel ſimile quid. ὀδίκον & ὑπαίτιον ſic vſurpat infra 463, 10, 15. V. 17, κρείττους e Rom. cod. additum, quod ſi poſt βιαίοις collocetur, clarior erit ſententia. ſic certe Lapus; *oſt ëdamus quod generoſis potius quam violentis volumus meliores eſſe ledentib. nos ciuibus.* V. 31, Camerarius expuncto ς legit ποιήσωμεν: vt paulo ante (v. 7) ποιῆναι τῷ αὐδρὶ δίκην, ὀείσαντα χρόνον ὅσον δὴ ἔοικα. Infra (487, 34) ſignif. paulum diuerſa dicit, λόγον τε ἐδοῦ ποιεῖσθαι τινος. id enim ſignificat, *nulli amplius facta dicendi copia.* magis huc facit 496, 31. V. 37, ante ὀδὲ κελευσόμεθα emphaſeos cauſſã inſerendũ videtur ἡμεῖς, *nos*: præſertim cũ per contemptũ in præcedẽte cõmate dicat ὀνόματος pro τοῖς ὑπάτοις. V. 42, pro λυσιτελεῖς conuenientius legemus εὐτελεῖς, id eſt vili pretio parabiles. rectius etiam πεποιῆσθαι accuſ. caſu.

P. 446, v. 11, κατέχειν hic violentã ſubducẽdi ſignificationẽ habet: vt Lapus etiã vertit *ceperant.* V. 17, ἐν αὐτῇ ſuperfluũ eſt hoc loco: vt eiusdem Lapi verſio docet; *habitoq; delectu robuſtorũ.* V. 38, rectius εὔρυθμ, præterito pluſquãperf. Si quis etiã ſeq. v. malit δεῖνόν, futuro tẽpore, per me licet. V. 45, & ἀνάλωσις retineri poteſt, & ἀναλῶσις pro eodem ſubſtitui.

P. 447, v. 17, Λεύκιος agnoſcit etiã Lapi verſio, quæ Brutum ſub hoc prænomine intelligit. Sed non improbanda videtur Gelenii ſententia, qui mauult Δεκίου: quoniam ſcilicet Brutus nondum ſolo Lucii prænomine notatus eſt, & Decii mentio facta non modo ſupra 410, 7; ſed etiam infra 453, 17; 457, 10; 458, 19; 459, 16; 467, 35; 505, 23. V. 27, καθαιρεῖν pro decidere vſurpatur etiã ſupra, 445, 10. ſi id ſed transmutaris nominũ ſedib. & caſib. legendũ, συγχωρήσαντων τῷ δήμῳ δημάρχων, ὡς τῷ πλήθει οἱ ὕπατοι, τὸ πρεσβ. γ. eam enim lectionem requirunt tum antecedẽtia, v. 17; tum ſequentia, v. 33, quam quã Lapus quoq; vulg. lectionẽ ſecutus vertit; *concedentib. aũt conſulib. ſenatus conſultũ fieri; quem ad modũ poſtulabãt tribuni.*

P. 448, v. 6, pro ἀπωλάσθαι vetius legemus ἀπωλάσθαι: vt Lapus quoque vertit, *reges expulſtis.* V. 25, confuſus hic verborum ordo. implicior & clarior hic eſt; τῶν μὲ ἰδιωτῶν ὄντων, οἷς τὸ μετεκεῖν συμβαίνει πρὸς τὰς κρίσεις, κινδυνεύει τῷ δεῖ πάνυ ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν πρόσκλησιν. quam ſtructuram ſecutus eſt etiam Lapus; niſi quod πρὸς τὰς ψήφους transfert in membrũ ſequens. ſic enim vertit; *quod priuatis, ſi lædi eos accidit, oportet firmam eſſe de iudiciis ad populum prouocationem.* V. 35, dat. τῷ non præcedentia reſpicit; ſed regitur a ſeq. participio αὐξηθέντες. V. 42, ſuperflua hic eſt copulatiua καί.

P. 449, v. 7, poſt τὲ deeſſe videtur cõiunctio θ', ἢ', vel ſimilis. Lapus vertit, *Et quis eſt veſtrum tam fatuus?* V. 11, analogia poſtulat ἀφέλοιτο, proparoxytonως. ſiquis malit ἀφαιρεῖται, mutatur verbi modus. Seq. v. ἐλευθερίαν pro vulg. ἐλευθερίας poſtulant & præced. & ſequentia. V. 25, rectius ἀθυμούμενος: vt feratur ad ſingul. nominatiuum τις, non ad plurale genitiuum ὑμῶν. quo modo & Lapus vertit *cogitans.* V. 37, incluſa ἐν abeſt a Rom. cod. Ex eodem additum eſt ſequens membrum incluſum; quod agnoſcit etiam Lapi verſio; *vel ſi ea nec eſſaria, neq; alter fieri recipiẽtia ſiue etiam ex ratiocinatione ſint facta, rectum commodumq; ſpectãte ciuitatis, quid ſuccenſetis iam factis?* V. 41, rectius συγχωρεῖν, vel συγχωρεῖν. V. 44, verbum verbo ſic melius expreſſeris; *ideoq; cedendum illis eſt, vt pacta maneant firma.* Lapus obſcurius vertit; *quibus quidem venit neceſſitas vt ſeruetis conuentiones factas.*

P. 450, v. 3, Ven. cod. habet ἕωτ' ἔστιν: & ſeq. v. ὡς ἀφ εἰδότας ἀτ. quæ lectio aliquo modo ſetri poteſt. Ferri poteſt etiam Romani cod. ſcriptura. καὶ τὰ συμφέροντα πολλὴ αὐάγκη πεῖν ὑμᾶς, μεμεμμένους τ. ὅρκ. omiſſis ſcilicet iſtis ἀ καὶ. & ἕωτ' ἔδει. Vulgata lectio plana & expedita erit, ſi expungatur ἕωτ. Siquis etiam expungere velit ſequẽs comma, ὡς ποδὸς εἰδότας ἀπιστεῖς, velut e v. 11 perperam huc pertractum, fruatur ſuo iudicio. Lapus ex eo commate duo tantum verba retinet, ποδὸς εἰδότας: eaque in poſtremum membrum transfert. ſic enim locum vertit: *ac quod iuſta igitur poſtulemus & vtilia, quæ vos valde neceſſe eſt facere, iusturandi memores, nõ video quid oporteat plura apud ſcientes dicentem moleſtiam vobis afferre.* ſic ergo legit locum: ἀλλ' ὅτι μὲ δὴ τε δίκαια αἴξ ὔμεις καὶ τὰ συμφέροντα, ἃ καὶ πολλὴ αὐάγκη πεῖν ὑμᾶς, μεμεμμένους τῶν ὅρκων, οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ πλείω ποδὸς εἰ ὁσοῦν λέγοντα ἐνοχλεῖν.

V. 7, εἴξαντας, pro vulg. ἐξιόντας e Rom. & Ven. cod. repoſitum, agnoſcit etiam Lapi verſio: itidemque pag. præced. v. 35 legitur, τῷ αἰάκῳ εἴξαντες. V. 34, ὀν hoc loco poſita pro ὅτι, *ob, propter.* V. 36, ἀχρηστίας agnoſcit etiam Lapi verſio; *ob incommoditatem.* ſed verior lectio eſt ἀχρηματίαι, vt ſupra fuit in oratione Marcii 436, 29: vnde hæc a Decio repetita ſunt.

P. 451, v. 5, vel negatiua hîc omiſſa eſt, vel aliud verbum pro πεῖσαι τινὰ ἐν ſubſtituendum. Lapus vertit; *aut perditum tri omnem plebeiam multitudinem, aut patriciorum genus.* V. 10, ὡς ἀγορᾶς *fora*, agnoſcit etiam Lapi verſio. nec eſſe videtur ratio cur quis ἀγορὰς malit; cum plura in vrbe rerum venalium fora fuerint. V. 15, vel δίκαιος legendum, vel δίκαιός τε. V. 17, forſan rectius πρὸς ἑαυτὸν, vt ſupra 438, 7. V. 22, rectius δοῦναι δοῦναι: vt ſupra 409, 22, τὸ γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἶναι μέρος. V. 23, pro ἀσυναρχίας legendum videtur ἀσυνταξίας. nam inſolens eſt illa compoſitio; & ἄσυλον ἀρχῶν diuiſe vocat non modo ſupra, ſed etiam infra 455, 7. Lapus quoque ſic vertit; *nomen inuiolabilis magiſtratus.* V. 31, pro ἄρα ſenſus poſtulat ἆρ' οὐκ, *annon.* Seq. etiam verſu legendum eſſe ὑμετέρας, in ſecunda perſona, ſatis eſt manifeſtum. V. 39, rectius, σωλώσεις τὴν πόλιν. V. 42, melius, εἴτε ὡς οὐκ, vt in præcedenti membro. V. 46, Lapus ante σεαυτὸν inſerit verbum φέρειν, *referre.* Gelenius eã vocem transfert in ſequens membrum, πάντων ἤδη πεπὶ σεαυτὸν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὅμοιον. Retineri ſuo loco poſſet vocabulum, ſine vlla vllius verbi additione, ſi in præced. pro neutrali καταβαὶ ſubſtituereturactiuum καταβιβάσας.

P. 452, v. 25, Gelenius legit ὀδυρόμενον. ſed vulgatam lectionem retinere nihil vetat; *conſules & ſenatum, tantæ vrbis præſides.* V. 36, idem Gelenius maluit, αὐαδίχεσθαι τὸν ἀεὶ πόλεμον ἐνηρίσασθαι.

P. 453, v. 3, ἀσπαζόμενοις agnoſcit etiã Lapi verſio; *animãtes ipſum.* ſed verius eſſe videtur ἀσπαζόμενοις, *palpãtes*: pro quo alibi dicit ὑποσωπεύοντες, *demulcẽtes*,

& abblandientes, 443, 16. V. 12, malim cum articulo τὸ χρόνον, vt in præced. comm. πλὼ πῖεχν. V. 17, pro Δεκίν Lapus habet Λευκίν, vt supra 447, 17; & infra 467, 35. Sed verius non τὸ ἔστε puto Δεκίν; quod in his locis præstulit etiam Gelenius. V. 20, solum πρεσβυπαῖοι agnoscit etiam Lapi versio; *primum quidem, ceno maximi consularium.* sed cum sequatur, οἱ ζύπων ὑπατικὲ ἕκατοι κατ' ἀμφω ζῶπα, non abs re cum Gel. legemus, εἰ πρεσβύπαῖοι ζ ἐνεμόπα πι τῆ ὑπαλικῶν, vt cum alibi, tum 461, 24: 537, 13: 538, 42: 734, 5. V. 33, Lapus videtur legisse εὐξάμλω, vel, vt paulo post sequitur, νῦν χόμλω; (v. 43) *sapiusq; Deum rogaui.* V. 35, nota hic, ὡς ἔσεσθαι πλὼ κάθοδον, pro ὡς ἔσται ἡ κάθοδος. V. 42, δόξαν agnoscit etiam Lapi versio; *visum est.* Gelenius maluit δόξαι: vt dependeat ab initiali orationis verbo ἐβουλόμλν. Ibidem mox idem Lapus diuisse legit ἐπὶ δὴ, *post quam igitur.* malo ego cum Gelenio ἐπὶ δὴ, vel ἐπιδὴ δή.

P. 454, v. 4, rectius πεφόπμαι, singul. numero. V. 30, Lapus quoque hanc lectionem sequitur, *cognouerant plures vestrum.* Gelenius nõ absurde mauult καὶ ἐφρέγνωσαν. V. 32, ὤφιλον, si mẽdo caret, significabit *debuissent.* pro ὀλιγωρῶσιν vero sententia requirit contrarium ἀσπουδάσιν seu ἀκυρᾶσιν: vt indicat etiam Lapi versio; *quod numquam vtile futurum esset irrita facere leges de fide constitutas.* V. 43, exemplar habet δημοκρᾶλιαν. sed δημοκρᾶλιον agnoscit etiam Lapi versio; *popularem statum.* error ergo natus e scripturæ compendio.

P. 455, v. 2, forsan legẽdum, ὅπα ὑμῖν ὀκεῖβικε, πεσλίοντες: vt Lapus quoque vertit; *& quæcumque euenere vobis prædicente.* aut vertendum *progressu temporis euenerunt.* Verbo αὔτ ὀκεῖαν in hac eueniendi signif. vtitur etiam paulo post, v. 19. V. 7, Rom. cod. habet ὑμῖν, *vobis.* Post hoc ipsum pronomen deest verbum πεσλιν ἔχθη, ἐχρήσαλο, vel aliud simile. Lapus vertit; *sed vt a timentibus vim suam accepit.* V. 10, Ven. pro εἰπῆς habet πάντες: *omnes super extis iurastis.* Seq. v. sensus postulat ὑπηρόων, ὑπηρόων, ὀκρόων, seu ἰχνόων, (vt supra 450, 1) *nepotibus, posteris.* nam πεσηρόων mentio huc non facit. Lapi versio non habet commation istud; *stantes super exta iurastis.* V. 20, Gelenius πωλῆκας accipit pro βωλήσας, seu βουλεύσας sed in vsitata etiam conuentionum significatione capere nihil vetat: vt Lapus quoque vertit, *vestras pactiones.* V. 30, κῆ τὸ παρὸν si hoc loco retineatur, significabit ἔπ. Gelenius in sequens membrum trãsferre maluit. itidẽq; Lapus; *& de multis quæ pergit reminisc. mini; maxime vero in præsentia Marcium h.* V. 31, φιλοπόλεμον agnoscit etiã Lapi versio; *vir ñ bellicosum.* sed verius fortasse φιλόπολιν, vt supra 437, 13, & 442, 3, de hoc ipso Marcio. V. 40, siquis malit ἔχρη, *comparastis*, fruatur suo iudicio.

P. 456, v. 12, pro πρὸ ὑμᾶς non absurde cum Lapo legerimus πρὸ ὑμῶν, *a vobis.* V. 26, pro ὅπαν rectius fortasse legemus ὅσα αὖ: vt Lapus quoque vertit; *sed quæ vos ante consuluerritis.* V. 27, malet forsan aliquis πολὺ ἔπη. sed πολὺ retineri posse, manifestum est ex 444, 16; vbi itidem legitur πολὺ ἐμπνύσας. sic alibi πολὺ ἔρρ, 428, 43. V. 39, pro πῆπ legitur in exẽplari π. sed πῆπ agnoscit etiam Lapi versio; *neq; esse tunc concessorũ quidquam non seruandum.* V. 44, pro πεσδέπειν melius cum Camerario legemus ὀπηρέπειν: vt Lapus etiam vertit *permittere.* V. 46, rectius ἀμφότη, subiunctiuo verbi modo. Sequens particip. ἀπαπηθὶ agnoscit etiã Lapi versio, *exoratus.* sed videndum ne verius sit ἀπαπθὶς, *deceptus.*

P. 457, v. 26, si post κρλυσιως sequeretur genitiuus ἢ ἀδικοῦντων, aut similis alius, structura esset concinnior. sic certe Lapus; *auxilii violatorum, vimque prohibendi gratia.* V. 38, αὐτὸ videtur etiam Lapus agnouisse; *neque quando periclitentur.* malim ego αὐτοί: vel saltem αὐτὸ τῶν, subaudita præpos. πεσὰ, πῶεὶ, vel simili. V. 46, nota hîc πεὸς ἀνδρὸς dici pro κατ' ἀνδρὸς, vt infra loquitur 460, 39: 466, 4. Siquis ibidem malit χαείσπεμ αὐτῇ, facile patiar.

P. 458, v. 44, πολιῶν agnoscit etiam Lapi versio, *in ciuilibus deditionibus.* malim ego cum Gelenio πολιτῶν. ὧν vero paulo post elliptica brachylogia vsurpatũ pro ζύπωνᾶ, vt alibi sæpe. V. 47, pro relatiuo οἷ Lapi versio habet articulũ οἱ, & in seq. post πολέμων plenioris coli notã figit; hoc nimirũ sensu: *nec externa prudentia hominis tuuenis decernendũ nobis putamus quid in rem nostrã sit, qui usq, ad hoc ætatis multa tum prosperatum aduersa experti sumus bella.*

P. 459, v. 2, πολέμων omiserat Gelenius, dum verteret, *qui vsque ad hoc ætatis longa malorum bonorumque experientia doctiores euasimus.* Sed quia cõtinet argumentum a maiori ad minus, placuit illud cum Lapo retinere. Sequens ὑμῖν agnoscit etiam Lapi versio; sed in seq. inserit verbum δεδοίκαμεν, vel simile. sic enim locum vertit; *neque minas quibus vtentes nos terretis, nõ nunc primum a vobis indultas, sed tam sapiti & a multis vibratas, timemus; sed tradentes eas solitæ mãsuetudini, nequaquam attonitiferemus.* alioqui legendum esset πάν πε ἀπιλαὰ: hoc sensu; *& minas quibus nos terretis, non nunc primum a vobis, sed tam anti sipe & a multis* vestrum *nobis intentatas, pro cõsueta lenitate nostra feremus impune.* V. 41, rectius ἐπαναπαθίσας, a verbo ἐπαναπαίω. V. 15, μὴ redundat hoc loco, vt manifestum est ex sequentibus. quamobrem & Lapi versio eam particulam omittit; *sique in necessitatem nos concludetis omnis vndecumq, auxilii contrahendi.* Sic v. 20, rectius legis ἀλλὰ μέχρι, expuncta particula ἢ. nisi forte ἀλλ' ἢ positum velis pro ἀλλὰ μόνον. V. 21, pro ἐλθὼν antecedentia & sequentia postulant optatiuum ἔλθοι. V. 23, in exẽplari est Μαμίλιος Φιλέρεος. sed Μάιον Βαλέριον in superioribus plus decies nominauit; semel atque iterum etiam Μάρκον. quod prænomen cum vtriusque interpretis versio vbique retinuisset, mihi Græci codicis fidem sequi libuit. V. 30, καὶ, etsi parum aptam, hoc loco expressit etiam Lapi versio; *qui putarent esse idem vtile & commune.* V. 32, ὁ δῆμος aptius in præced commate ponetur, sic, εἰ ἠρώτα τὸ δικῆς ὁ δῆμος, ὥστε ἀξ οἷ κίνδυνος. V. 41, pro πλὼ αὖ πλὼ maluit etiam Lapus ζωπίω πλὼ. nam vertit; *redens hanc gratiam senatui.* V. 46, pro χῶραν vsurpat infra δίκαιον ὄντας 466, 13.

P. 460, v. 2, si ante σωτηρίας πλὼ, adderetur præpositio εἰς aut πεὸς, vel saltẽ legeretur μικρὰ, structura foret paulo concinnior. Lapus plura subaudiuit; *collaturos enim non parum pertcitanti, neque parui ad salutem ipsus momenti fore.* V. 6, malim πεὸς πεοὺς aduerb. V. 8, Lapus ante χρηστὸν reperit coniunctionem καὶ, *prauitatemq, peiosam, & frugalem* alioqui possemus idipsum vocabulũ sine copula post μέτοις collocare; aut suo loco relictum vertere in τῆ χρηστῶν. V. 18, vel comma quod prã omissum est; vel expuncta δὲ legendũ μὴ πιεῖν: vt Lapus quoq; vertit; *ne veras faceret.* V. 6, siquis ἐξυφαίνε malit, per me licet. V. 42, pro πεοσήκοντα Lapus legit πῆς πεοσήκοισι, vel ἢ πεοσηκόντων, *contrariæ cõuenientibus.* V. 46, pro ζύπων nõ inepte legeris πάντων. Lapus hæc in sua versione præterit. Seq. & omisit Lapus, sed retinere nihil vetat, si accipiamus pro *etiam.*

P. 461, v. 8, in exemplari est ὑπῆ. sed ὑπὸ agnoscit etiam Lapi versio; *ab ea quæ sapit.* V. 25, malim cum articulo, ἡ βυλή. V. 37, possis etiam legere ὀνῆσθαι. V. 39, σωαγεῖν agnoscit etiam Lapi versio, *conspirare.*

P. 462, v. 10, si fut. temp. malis ὀλιγοπονήσειν, facile feram. V. 38, superuacua est hic καὶ: & pro σωνεύγκῃ sequens γλυκίμλω postulat σωνεύγκοι, vel σωνεύξκαι: optatiuo scilicet verbi modo. Seq. v. ἵνα τε agnoscit etiam Lapi versio; *& vt decretum scribentes sciatis.* malim ego cum Gelenio, ἵνα δὲ ὑμεῖς τε οἱ τὰ πεοξ. V. 43, pro ἐφ' ᾧ malim ἐφ' ὧ: vt mox (v. 45) sequitur, ὀλίγοις λόγοις δίκλω ὑφέξειν: & seq. pag. v. 9, ὀλίγ ζώτῃ κρίθήσομαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ.

P. 463, v. 2, in exemplari est ἠπίσαιο. sed ἠπάσαιτο non Camerarius tantum reponit, sed probat etiam Lapi versio, *insimulabantur.* V. 38, pro ὡς non male reposueris articulum ὁ. V. 46, rectius καθ' αὑπὰ, *vnaquaq, seorsim*, vt infra 468, 47. Seq. v. pro κατ' ἀνδρὸς vterque interpres maluit κατ' ἄνδρας, *vtritim:* vt 465, 25, dicit κῆ φυλὰ, *tributim.* Sed forsan legendum κατ' ἀνδρὸς πατεικίου, *contra patricii ordinis hominem*, vt colligitur ex 469, 36: & 485, 22.

P. 464, v. 7, ἔστι accipiendum hic pro composito κατέστι seu κατεπαῖη. vel legendum ἔτι. V. 10, pro σημείοις alibi dicit σημείαις. V. 20, μαχομένων agnoscit etiam Lapi versio, *subsequenti acie pugnantium.* vt scilicet ellipsis sit præpositionis κῆ. siquis vero πανομένων malit, ad vitandam tautologiam, fruatur suo iudicio. V. 28, pro οἷα structuræ lex postulat ὅμοια: vt paulo ante (v. 21) dicit, ὁπλισμὸν ἢ τὰ αὐτὰ ἐχόντων πῆς πεοστάτης. vel si οἷα retinere malis, pro πῆς reponẽdum erit οἱ. V. 41, si γραπῶπεμ retineamus post πῆς ὀκπαλῶῆς, addendum erit participiũ aliquod e præcedentibus, πεοσκεμένοις, σωπαπλεμένοις, aut aliud huiusmodi. vel legemus, γραπέαις τε ὅσοι ἐλεύθεροι τῆ ὀκ πολίτῃν, *liberi erant ab expeditionibus quæ ex delectu fiebant.* id est, non cogebantur dare nomina in conscriptione militum, sed pro arbitrio vel militabant, vel domi remanebant. de his ipsis sane supra dixit, (222, 40) ἅπαντες εἰς ἕνα σωπέξας λόχον, γραπέας τε ἀπέλυσε, καὶ πάσης εἰσφορᾶς ἐπείσει ἀπελεῖν. quo pertinent etiam quæ ab Appio repetuntur; 331, 47. V. 44, ἢ πεοῤῥῶν λόχων dicit pro ἢ πεοῤῥῶνες συμμορείας, *primæ classis:* vt paulo ante, v. 14. V. 47, ἐπὰ & ὀκτακόσια repetitur etiam seq. pag. v. 4. sed verior scriptura est ὀκτὼ καὶ ὀκτακόσια, vt sequitur non multo post, (465, 16) & colligitur ex principio huius narrationis, (464, 17) vbi primę classi tribuit octuaginta centurias peditum, & octodecim equitum: (vt supra quoq; 222, 33) quæ summa est centuriarum 98. quare Lapus etiam vertit, *octo & nonaginta ordines.*

P. 465, v. 1, pro ἑξ & ὀκτακόσια vterque interpres legit πέντε καὶ ὀκτακόσια, *quinq, & nonaginta.* recte. cum enim secunda classis constet centuriis 22, tertia 20, quarta rursum 22, quinta 30, & sexta 1, non potest maior ex his numeris elici summa quã 95. quã de re supra quoque ad 224, 32. V. 2, pro μὴ in exemplari est μετά: quod videtur etiam Lapi versio agnoscere; *si vero aliquid inter eos differret.* V. 21, φυλέῶκαι ὀλίγοι agnoscit etiam Lapi versio, *tribules*: cum ad sequens ὁπλῖται magis quadret ψιλοὶ, *leuis armaturæ milites.*

P. 466, v. 16, πάρεστι hic nõ tantum intellectum respicit, sed etiam sequentia, αὐδρὶς πεπαιοσοι. V. 21, pro ὑπέθηκε Lapus legit ἐπέθηκε, *addidit.* sed possumus etiam ὑπέθηκε retinere pro *subiecit*, seu *suggessit admonitionis loco.* V. 25, malim cum articulo πλὼ δίκλω, vt supra 445, 32, & 463, 32.

P. 467, v. 20, ante coniunctionem εἰ subaudiendum cum vtroque interprete participium ἐρωτῶν, ἐρόμενος, vel aliud simile. V. 21, vt hic dicit σωζεῖν ὀκ ἢ πολεμίων, sic aliquanto post (v. 46) πὰ ὀκ ἢ πολεμίων λάφυεα. potest tamen & πολέμων legi, quia mox sequitur ὧν εἰρλύη. V. 23, malim cum articulo, ὀκ πῆς πόλεως. V. 25, δὲ in apodosi & epanalepsi obseruaui etiam apud Pausaniam. sed frequentem ibi vsum habet etiam δή.

P. 468, v. 18, pro δημοσιῶν legendum potius δημοσίων, subaudita præpos. ἀπὸ vel ὀκ: vt Lapus quoq; vertit; *de publicis beneficis est pecuniis.*

P. 469, v. 7, pro πε rectius legeris ῖ, *aliquid.* V. 15, magis proprie γραπέαις, *expeditiones*, quas mox ἐξόδοις appellat v. 18. V. 18, malet forsan aliquis πεοθυμότεροι, sed ei cogitandum est, Marcium hoc suo facto prius ciuium genus πεοθυμίαν, ον reddere voluisse; posterius vero, φρονιμώτερον.

P. 470, v. 13, rectius μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἐφαίνετο: vt Lapus quoque vertit, *magnum quiddam & admirabile.* V. 30, non male legeris πεοθυμίαν, vt Latini quoque dicunt *ad remp. aciedere*: & Dionys. noster πεοελθεῖν, 458, 27. πεοθυμίαν tamen agnoscit etiam Lapi versio; *recto animo in rep. procedens.* V. 32, tribus hic facit XXI: at supra ex Venonio XXXI, 220, 10. V. 41, ἀπαλῶν excusari potest. siquis tamen αὐτῆς malit, vt feratur ad fœm. antecedens ψυχὴ, fruatur suo iudicio.

P. 471, v. 19, ἐπαγγέλλειν in denuntiandi ac deferendi significatione legitur etiam alibi. malet tamen fortassis aliquis ἀπαγγέλλειν, vt infra 473, 5, ὀκ ἀπήγγειλε πεὸς πλὼ βυλὴν πὰ κελευσθέντα. V. 43, αἰσθηπεν agnoscit etiam Lapi versio; *stolida gloriatione.*

P. 472, v. 6, concinnior etiã structura, si pro εἶδεν ponatur particip. ἰδών. V. 15, in exemplari est ὑπῆκαλος. sed veram lectionem ὑπαγκαλὸς animaduertit post vtrumque interpretem etiam Curacius, & Paulus Leopardus Emend. lib. 1, cap. 13. Suidas in huius loci citatione habet ὑπαγκάλιος: sed sine auctoris nomine. Infra sine compositione dicit, πὰν νεώτερον ἔχων δὴ ἢ ἀσκαίνης 513, 27. Seq. v Lapus distinguit post ὑδὲν, & ὅπ φιλοφρονησάμενος coiungit cum sequentibus. sic enim vertit; *aliud vero nihil; neq, curæ habens quibus vtendum esset in exsilio.* Sed cum id loquendi genus sit paulo insolentius, verior mihi videtur Gelenii sententia, retenta vulgata distinctione, post ὅπ φιλοφρονησάμενος deesse commation hoc, ὅπ λαβὼν, vel aliud simile. V. 22, pro Σέρμος Lapi versio habet *Seruius.* sed verum prænomen esse Σπέριος, & cognomen Φλαῦος, non Φλαύιος, agnouit ante Gelenium & Sigonium etiã Glareanus. Sp. Largius cum Tito Herminio primum consul fuit supra 304, 16, anno liberatæ vrbis quarto. Porro huius atque sequentis anni consules (inquit Glar.) omittit Liuii codex: temporum, vt puto, iniuria. V. 23, δεῖμάπων excusari aliquo modo potest: vt exprimere videatur Latinam vocem *Ostenta.* sed assentior potius Camerario, qui mauult δεῖμάπων, vt Lapus etiam vertit, *ex metu a numinibus.* & seq. pag. itidem dicit ὀπείας & δειμῷ μετὰ, v. 11. V. 38, post πάθη desideratur ἐδόκει, ἐφαίνετο, vel aliud huiusmodi verbum. V. 40, Liuius gentilicia forma habet Λατῖνος, *Titus Latinius.*

P. 473, v. 10, nisi λαβεῖν pro *capisse* accipiamus, superfluum est vel hoc ipsum verbum, vel præcedens ἔχει. vtitur autem vtraque illa phrasi alibi persæpe. V. 24, aptius forsan καταπάσσω, *contentionis.* Lapus nescio quid secutus vertit, *sine vltima extermina-*

tione. V. 34. φερομένους agnoscit etiam Lapi versio, *productus.* sed verior lectio est φερομένους, vt paulo post, v. 41, & pag. præced. v. 45: & rursum in fine huius narrationis, 480, 18. Porro miraculum hoc narrat non modo Liuius, sed etiam Cicero lib. 1 De diuinatione, cuius verba hic ascribere libet. *Cum bello Latino* (inquit) *ludi votiui maximi primum fierent, ciuitas ad arma repente est excitata. itaque ludis intermissis instaurati ui constituti sunt. Qui antequam fierent, cumq; iam populus cõsedisset, seruus per circum cum virgis cederetur, furcam ferens ductus est. Exin cuidam rustico Romano dormienti visus est venire qui diceret, præsultorem sibi non placuisse ludis: idq; ab eodem iussum esse eum senatui nuntiare: illum non ausum. iterum esse idem iussum, & monitum, ni vim suam experiri vellet: ne tum quidem esse ausum. exin filium eius esse mortuum. eandem in somnis admonitionem fuisse tertiam. tum illum etiam debilem factum rem ad amicos detulisse: quorum de sententia lecticula in curiam esse delatum: cumq; senatui somnium enarrauisset, pedibus suis saluum reuertisse. itaq; somnio comprobato a senatu, ludos illos iterum instaurates memoria proditum est.* Macrob. Saturnal. lib. 1, cap. 11, eandem recenset historiam, sed in vrbis anno & rustici nomine dissentit. *Anno* (inquit) *post Romam conditam* CCCCLXXIIII, *Aironius quidam Maximus seruum suum verberatum patibulo, constrictum ante spectaculi commissionem per circum egit. ob hanc caussam indignatus Iupiter, Annio cuidam per quietem imperauit vt senatui nuntiaret, non sibi placuisse plenum crudelitatis admissum. Quo dissimulante, filium ipsius mors repentina consumpsit: ac post secundam denuntiationem, ob eandem negligentiam, ipse quoq; in subitam corporis debilitatem solutus est. Sic demum ex consilio amicorum lectica delatus, senatui retulit: & vix consummato sermone, sine mora recuperata bona valetudine, curia pedibus egressus est. Ex senatusitaq; consulto, & Menia lege, ad propitiandum Iouem, additus est illis Circensibus dies, ita q; instauratitius dictus est, non a patibuli (vt quidam putant) Græco nomine,* ἀπὸ τοῦ παυροῦ, *sed a redintegratione, vt Varroni placet; qui Instaurare ait esse instar nouare.* V. 44, ξύλον hoc Cicero & Liuius speciali vocabulo furcã nominant. Ciceronis verba iam citaui. addam & Liuiana; *Mane seruum quidam paterfamiliæ, nondum commisso spectaculo, sub furca cæsum medio egerat circo. Cœpit inde ludi, velut ea res nihil ad religionem pertinuisset.* Plutarch. in Quæstionibus Romanis, quæstione 70, furcam dicit esse ἀπλοῦν ξυλον ὁ ταῖς ἁμάξαις ὑφιστᾶσιν, alio nomine σκέλεα dictum. Macrobius loco iam citato patibulũ vocat.

P. 474, v. 12 locus quem hic respicit, exstat supra in fine lib. 1, p. 76, v. 37. V. 24, pro πᾶσι rectius fortasse substitueris articulum τοῖς. V. 18, in exemplari est μιωμμάτων. sed veram lectionem μιωμάτων agnoscit etiam Lapi versio; *metu iracundiæ numinum.* V. 31, ὁμογιασμοῖς confirmari potest eo quod infra legitur 510, 35. si quis tamen ὁμογιασμοὺς malit, per me licet. V. 37, πεφάσθαι pro ὀπτᾶσθαι seu κιλεύειν vsurpatum etiam ab Aristotele Magn. Moral. lib. 1, 29, 1, 5. Infra ἐφάνη dicit noster, 504, 7. V. 44, a deuicto Perseo, quando ex Macedoniæ regno prouincia est facta, ad Dionysii ætatem, anni sunt centũ sexaginta, plus minus. Quare videat lector quomodo septima hæc ætas esse potuerit. fortassis autem a secundo bello Punico numerat. habebant enim etiãtum quædam in Græcia Romani. Glareanus. V. 45, exemplar habet ἀυτοῦ. sed plurale ἀυτοῖς sequitur etiã Lapi versio, *ab eis.*

P. 475, v. 3, pro ἀπὸ Lapus videtur legisse ὑπὸ, dum vertit; *etiam per illam absonam opinionem.* V. 45 pro Ἀκάνθος vterq; interpres habebat Νέανθος. sed Acanthum hunc agnoscit etiam Pausanias Eliacõn priore, 155, 2.

P. 476, v. 3, comparatiui hæc & superlatiui copulatio a librariis forsan est profecta, non obseruato scripturę compendio. Lapus comparatiuis vsus est in sua versione, *fide dignior ipse & antiquior.* malim ego superlatiua, vt paulo ante de Fabio habuimus, (475, 10) παλαιότατος γὰρ ἀνὴρ τῶν Ῥωμαϊκὰ συγγραμμάτων. V. 6, versus hic desumptus est ex Il. ψ. vbi ordine verborum paulisper commutato sic vulgo legitur, Ζωγράφου οἱ ἄεα πωγβάτω ἐι μίαν ἀγῶνα. V. 9, hi versus desumpti sunt ex Odyss. σ, vt annotarat etiam Glareanus. V. 15, tertius Homeri locus petitus est ex eodem Odyssę lib. σ. vbi pro μνηστῆρες in secundo versu vulgati codices habent δρηστῆρες. V. 18, articulus οἱ vel τοὺς videtur, vel cum Ῥωμαῖοι coniungendus. V. 26, Camerarius pro κίρκωτες mauult κρέκωτες; quod est longe vsitatius. V. 34, tria hîc in exemplari sunt errata: priora duo, leuiuscula; tertium vero, grauiusculum primum enim χαεί habet pro χαοῖ: deinde, ὠνεῖδου pro ὀνεῖδου: tertio, εἰς δὲ ὁ φορῶν, pro εἰς φορῶν. primum, ex ipso argumento satis perspicitur. secundum, e sequentib. deprehenditur, vbi dicit, (477, 19) ἠρεμόνα τὴν ὀρχήσεως, τοῖς ὠδιδοῦσι τοῖς δυῤῥοῖς τῶν πεφοκοπαγμένων. atq; inde apud alios sunt ὠδουσι, ὠδουσιῶν, & similia. Tertium, & ipsum e sequentibus agnoscitur, vbi dicit, (477, 29) οἱ τῶν φανερῶν χοροὶ, τὴν πλαστικὴν ἐιδοφορουῦντες χόρον: hoc est imitantes, referentes, repræsentantes. atq; ita etiam in Lapi codice fuisse, indicat hęc loci versio; *ducebant autem singulos choros virtuosi, tradentes primi alius saltationis modum, repræsentantes bellicos & vehementes motus.* Gelenius priora duo & ipse viderat: sed nõ animaduerterat tertium. nam retento εἰς δὲ ὁ φορῶν, quod tamen ad præcedentia patũ quadrat, sic vertebat; *vnus item militares ac concitatos præcinens modulos, rythmis plerumq; proceleumaticis.* V. 8, pro ὠόπλος Lapi codex habuisse videtur compositum ἀόπλος: (vt 477, 16) nam vertit, *enoplia saltatio.* Glareanus huic loco hoc apponit scholion; Plin. lib. 7, c. 56, *Saltationem,* inquit, *armatam Curetes docuere, Pyrrichen Pyrrhus: vtramq; in Creta.* vbi videtur separare, quas hic auctor eadem facit, ὠόπλοις ὀρχοῦν, & πυῤῥίχαν. Hæc Glar. V. 42, pro παλαίσταιν rectius comparatiue legemus παλαίτερον: & pro αὐτῶν in exemplari est αὐτῆς, errore manifesto, vt indicat etiam Lapi versio; *sine adhuc antiquius Cretibus eã instituentibus.* sic 478, 30, dicit, τὴν ἑορτὴν ταύτην καθεστηκέναι. V. 46, versus Homerici qui sequuntur de saltationib. desumpti sunt ex Il. σ, vt annot. Glar.

P. 477, v. 3, forsan rectius καθεστῶσι. V. 5, & hoc loco est superflua. versus autẽ hos ex Il. σ desumptos esse, modo adnotatũ est. V. 20, pro simplici ἄγων malim compositum εἰσάγων: vt infra 479, 5, dicit, χειροποιοῦσι εἰσάγει τοὺς ἥρωας. V. 32, apud Suid. quoq; & Pollucem legitur χορταῖος: sed apud Hesych. oxytonos χορταῖος: vtrumq; pro δασὺς & μαλακὸς χιτὼν, οἷος τῶν σκηνικῶν. atq; inde apud eundem Hesych. Sileni epitheton est χορταῖος & χορταῖος, quod hispida & villosa tunica amictus incederet. χορταῖος substantiue. χορταῖος adiectiue potest accipi: vtrumq; a χόρτος, vt proprie sit vestis graminea: quemadmodum e foliis quoq;, arborum musco, stuppa, & huiusmodi aliis, conficiebant velamenta bacchanalia. *Scortea* in ver. glossariis ex-

exponitur δερμαΐνοις χιτῶν: id est δερμάτινος χιτών, tunica pellicea, tunica e pellibus. V. 44, παροχημένοις agnoscit etiam Lapi versio; *cum caudillosis dictis præter saltantes.* ego veriorem lectionem esse puto παροχουμένοις, *præterrehentibus.* nam in curribus eos saltasse non est verisimile. eandem lectionem expressit etiam Gelenius: & confirmant quæ Erasmus tradit in prouerb. *De plaustro loqui.* V. 45, in exẽplari est ἤδον. sed aptiorem lectionẽ εἶδον agnoscit Lapi versio, *vidi etiam.* si quis malit ἦγον, *ducebant,* feruatur suo iudicio.

P. 478, v. 18, Herodotus libro 2 refert hos deos ab Ægyptiis accepisse Græcos. Apollonii interpres hos esse ait; Iouem, Apollinem, Mercurium, Neptunum, Martem, Vulcanum: Iunonem, Dianam, Palladem, Cererem, Venerem, & Vestam. Heroas, & ex hominib. Semideos, non oportet huic misceri numero; neq; hõrum deorum parentes, vt satis eleganter hic docet auctor. Glareanus. V. 20, inclusa, e Rom. & Ven. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *Saturni & Rheæ; ad hæc Themidis, & Latonæ, & Parcarum, & Memoriæ, omniumq; aliorum quorum cunq; sunt delubra templaq; apud Græcos: & eorum quos fuisse postea fabulantur, ex quo Iupiter imperium suscepit, Proserp.* V. 38, post ὕπνος deest coniunctio δέ. V. 44, σφαγίδας pro vulg. σφραγίδας: agnoscit etiam Lapus, qui Græcum vocabulum in sua versione retinuit. sunt autem σφαγίδες, (seu σφαγίδες μάχαιραι) gladioli seu cultri mactandis pecudibus apti: ῥῆξαι τὸ σφάζειν seu σφάττειν, vt κοπίδες ῥῆξαι τὸ κόπτειν. Id vero vt Dionys. noster dicit ὑπὸ θηραν τὰς σφαγίδας, ita Virg. Georg. 3, *Ac vix suppositi tinguntur sanguine culti.*

P. 479, v. 2, pro ἁγιζομένων malim ἁγιζομένων vt paulo post sequitur, v. 16, ὥσπερ ἀκριβῶς δεινοπαῖς & καθαίζοντας δῆθεν βωμῶν. vel etiam ἁγιζομένων. nam & ἁγίζειν & ἁγιζειν affertur pro *adolere.* Lapus vertit *aduersum purificata.* V. 6, versus Homericus de ablutione manuum, & molæ salsæ inspersione, petitus est ex Il. α, vt annotarat etiam Glar. V. 9, hic versus, & quinq; insequentes, desumpti sunt ex Odyss. ξ. quod idem Glar. annotauit. V. 11, ante ὡς (sicut etiam paulo post, v. 16, post τῶν βωμῶν) repetendum est verbum εἰσάγει, ex præced. v. 5. V. 12, pro ἀπαχόμενος vulgata Homeri exemplaria habent ἠκαρόμενος: quod participium agnoscit etiam Eustath. & interpretatur ἠκαπίνας. agnoscit idipsum & Dionysius noster in lib. De compositione seu collocatione verborũ, pag. 10: vbi non modo citat πλῆξεν ἠκαρόμενος, sed addita etiam interpretatione subiungit, πεσόντος δὲ ἅπτε τὸ ἐπιπατείναι δηλοῖ τὸ πλῆξαι. V. 25, βαρβάροις καὶ ἄνας videtur etiam Lapi codex habuisse: quia eodem verborum ordine vertit; *barbaros etiam aliquos.* malim vsitatiori ordine βαρβάροις ἄνας. V. 29, quia membrum hoc verbo suo caret, forsan legendum est ὡς παρ' Ἕλλησι. V. 40, pro παραίφορος apud Homerum est πδρήφορος: vt Il. π, vbi Sarpedon occidit Pedasum Achillis equum: & in eodem libro antea, vbi Patroclus armatur. item Il. ψ, in primo certamine. Hæc Glar. Eustath. pag. 700, πδρήφορον deriuat ἀπὸ τοῦ πδρεάω τὸ πδρεζευγνύω: vt sit ὁ πδριζευγμένος, ἤγουν ἑζεῖς ἐπὶ ζευγνῶν seu (vt comicus loquitur) ἐπὶ ζυγίων. cum demq; a posteriorib. appellatum ait πδράσφορον, & a Sophocle σφαῖον. Idem pag. 1319, tradit hos πδρήφορος equos non stricte nec firmiter ad currum alligari solitos, sicut τοὺς ζυγίους, sed ἀφέβους πδρεζευκτὰς ἤτοι πδρεζεύγνυσθαι. E quib. duob. locis si quis pro σωεζῶν χθαι apud Dionysium nostrum reponere velit παριζεύχθαι, feruatur suo iudicio. παραωρεάς vero & πδρεάς eiusdem hoc loco significationis sunt. Sunt qui eundem esse putent τὸ σφεραφόρον. *Helciarius* vero appellatur, qui applicato ad pectus helcio, currum onus vetrahit, vel solus, vel cum aliis. V. 42, in exemplari est παρημβεβηκότων. sed veram lectionem παρεμβεβηκότων agnoscit etiam Lapi versio; *vectorum in curribus.* Si verbum verbo velimus reddere, παρεμβεβηκότες sunt qui præter aurigas conscenderunt in currum, seu qui præter vel iuxta aurigas insident curribus: vel, vt paulo post loquitur, (v. 44) οἱ παροχούμενοι τοῖς ἡνιόχοις, qui aurigis ad latus assidentes, iisdem vehuntur curribus: eandem ob rem παραβάται & (metri caussa) παραβάται a poetis dicti. quia vero isti ipsi sub finem equestris cursus, e currib. desiliebant, & pedestri cursu inter se decertabãt, vocati sunt etiam ἀποβάται, quasi descensores seu desultores. Idem ferme τῶν ἀκροβατῶν genus est apud Pans. in Eliacis, 155, 35. hoc tantum interest, quod hic παραβάται seu ἀποβάται desiliunt e curribus; ἀκροβάται vero apud Pausaniam ex equis. V. 43 ἱππεῦσι agnoscit etiam Lapi versio; *equitum æmulationes.* Gelenius malut ἵππων.

P. 480, v. 1, post ἀπὸβάτας desideratur verbum ὀνομάζουσι, καλοῦσι, καλοῦσι, vel aliud simile. V. 4, primum certamen apud Homerum in Il. ψ, est equitum; nihil ad athletas. Secũdum autem, πυγμαχίας, hoc est cæstuum pugnæ. Tertium, παλαισμοσπουδῶν id est luctæ. Quartum vero δρόμου τῶν, id est velocitatis Glar. V. 8, in exempl. est ἀπδέκυνος. sing. numero; hinc obiurato. V. 18. Lapi quoq; codex eu- hic mendosum fuisse, indicat clauda versio; *ob hoc tumoritum puerum a deo dici non pulchrum præsultatorem.* Gelen. vertebat; *nouitatem hanc aneurisatus, quod eum præsultatorem a deo significatum interpretaretur.* ego posui quod textui & sensui magis respondere videretur. Rom. cod. habet ῥῆξαι τὸν τὸ παραχθὲν οὐκ ἀβαμενον: cum sensus requirat potius ῥῆξαι τὸν τὸ παραχθὲν νευρόμενον. V. 20, fortasse rectius τὸν καλὸν ἀπαχ. V. 39, Iulum omittit Lapi versio. Gelenius pro eo posuerat *Tullius:* quod & Camerario placuit. Sigonius e Cuspinianis fastis Iulũ, e Siculis Sulum affert. Iulum cũ ipse probet, ego quoq; amplecti non dubitaui; præsertim cũ alio in loco doceat Iulum esse cognomen Iuliorum. V. 44, δεῖ otiosum hic est, ideoq; rectius expũgatur.

P. 481, v. 18, repetẽda hic præpositio ἐξ: vel distinctio collocanda post δωκατῶν, non post πλόκον. V. 20, in exemplari est Ἄλκος. ego malui Ἄλιος, quod Sigonius affert e veterib. Liui codicibus, & infra diserte expressum 575. pro codicum semel apud Dionysium in vulg. exemp. legitur Τύλλος Ἀτίδιος, (535, 24) apud Plutarch. in Coriolano Τυλλος Ἀμιδιος, & in Vita Ciceronis Τύλλιος Ἄππιος, vt annotauit idem Sigonius apud eundem Liuium. nec improbanda videtur eiusdem Sigonii sententia, prænomen huius esse *Tullum;* nomen gentis, *Attium,* vt in Tullo Hostilio.

P. 482, v. 9, post ἐνύχειον deest coniunctio δὲ: vel τοῦ: vt Lapus vertit; *erat enim eo tempore.* V. 21, hoc Marcii consilium e Dionysio nostro citat Plutarch. in Coriolano 425. V. 39, pro ἀρχῆς aptius legemus ἑορτῆς: vt Lapus quoq; vertit; *ludorũ tempus.* Gel. verterat; *post quam consulatũ inierant Iubius & Pinarius.*

P. 483, v. 14, pro παρελθεῖν forsan rectius legimus παριελθεῖν: (vt infra 493, 24. παρέρχεται πρόσω. εἰς ἢ πλοῦν: & pag. præced. v. 42, παριοῦσι δὲ τὴν ἑκατὸν: vel παριιέναι, vt Lapus vertit, *ad spectaculũ conuenire.* V. 21, ἀστέρα pro ἀστέρας supra quoq; notatũ aliquoties. simplici paulo inferius vtitur, v. 43, εἰς μίαν ἀγεραὸ πάλαις ἐν αὐ. V. 23, pro Καπιτώλιον vterq; interpres habet *Capenũ.* a Capy, Capuave, an Capenis lucis, (quorum Virgilius meminit Æneid. 7) an aliunde deductum sit nomen,

non satis certum est. Capenates vero in Etruria ponit Plin. lib. 3, cap. 5. V. 43, πάσαι pro vulg. πάσης agnoscit etiam Lapi versio; *vt in vnum forum irent. Volsci omnes.* V. 47, pro Ἐχετρὰ Stephanus paroxytonos habet Ἐχέτρα, vt etiam Ἐχέτραι. itidemq; infra est 509, 9. sed forsan auctor hîc scripsit πρὸ Ἐχεφανῶν πόλιν.

P. 484, v. 21, forsan leg. πάσων μάλιστα. V. 35, rectius forsan aoristum κατεσκεύασμαι. nisi malis vertere, *vt instituerent.* Lapus vertit *constituentes.* Seq. v. pro π idem legit δὲ: *non multo autem ante.* V. 44, simplicior ordo est, ἄξιος πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι: vel, πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι ἄξιος.

P. 485, v. 4, pro ἅπασι conuenientius legemus ἅπαντας, accusatiuo casu. vel retento datiuo ἅπασι pro ἔχειν reponendum esset aliud verbum, φυλάττειν, vel simile. V. 28, Xylander annotationibus in Plutarchum, 261, pro δυσὶ maualt πεσεῖ. Sed retinere δυσὶ cum vtroq; interprete nil vetat; cum supra (469, 34) scribat Marcium a nouem tribubus absolutum fuisse, ab vndecim damnatum: atque ita, si duo tantum accessissent suffragia, legitime potuisse dimitti. Sed & infra hic ipse τὴν δυάδος numerus repetitur, 498, 20. V. 43, rectius sine articulo, χάριν τε μεγάλων: vel retento articulo, pro μεγάλων substituendum superl. μεγίστων.

P. 486, v. 16, conuenientius fortasse πολεμίων, *hostium.* Sic v. 35, pro λυπηρὰ aptius legemus λυπρά, vt supra 45, 36. Lapus vertit, *ager paucus & asper.* V. 36, post ἀφιλόκαλοι deest καὶ χρυσὶ, καρπωτῆ, vel aliud verbum simile.

P. 487, v. 22, forsan leg. τῷ ἔργῳ, vt præcedit ὑποτάττεσθαι λόγοις. V. 24, pro τὸ non absurde legeris γοῦν, vel δὴ καὶ: vt & Lapus vertit; *meaq; aderit etiam promptitudo.* V. 39, cum ἀπάσῃ subaudiendum ex præcedentibus πόλει: vt Lapus quoq; vertit, *in omni vrbe.* alioqui non minus apte legeris ἅπασι. Ibidem mox πωλοχόσι vsurpatum pro πωλοχοῖ.

P. 488, v. 20, anti chronismus hîc est. sensus postulat ἀπηχεῖτε, & ἠδικῆσθαι. V. 35, in exemplari est ἀκουσόμεθα. quo retento, Gelenius verterat; *nos vero lacessitos & posteriores.* Sed veram lectionem ἀμυνούμεθα agnoscit etiam Lapi versio; *nos posterius deponemus.* V. 39, exemplar habet ἐν ἔθνεσι, præmissa hypodiastole. quam lectionem secutus Gelenius, verterat; *decernitur deos iubere vt bellum populo Rom. inferant.* Sed veriorem lectionem τὸ ἔθνος, confirmat Lapi versio; *de communi gentis consensu decreuerunt aduersus Romanos bellum.* Sic Liuius; *Imperatores ad id bellum de omnium populorum sententia lecti Attius Tullius, & Cn. Marcius exsul Romanus.*

P. 489, v. 23, pro μηδὲν aptius leges μηδὲ. Sic & Lapus; *ita vt non possent eas reficere.* Si quis ibidem generalius malit αὐτὰ, per me licet. vt scilicet non ad villas tantummodo feratur ea vox, sed etiam ad reliquum instrumentum rusticum.

P. 490, v. 3, vt hic coniunctiui modi verbum tributum est particulæ ὅπως, ita supra 483, 35. vide & quæ supra notaui ad 269, 5. V. 10, malim στρατὰ ποιουλέκτων: vt scilicet mox sequitur ἡγεμόσι, ἀπίροις πολέμων. atque ita & Lapus vertit; *exercitu nuper collecto.* V. 22, magis proprie στρατιὰ, vt mox v. 26, & 30.

P. 491, v. 10, hic quoque magis proprie legemus στρατιὰ, vt mox v. 27, & 41. V. 18, ὡς hoc in loco redundat.

P. 492, v. 1, αὐτῆς ferri potest, si referatur ad τὰ εἰκεῖα. alioqui si ad comites referre velis, legendum fuerit αὐτοῖς, vt 490, 1. V. 2, sensus est, καὶ ἐκ τῶν οἰκείων ἐκουσίως συναφίασθαι τῷ πολ. V. 15, ἀπηρτέντες; agnoscit etiam Lapi versio; *non auertentes.* alioqui admitti etiam posset ὑπηρέτοντες: quamquam minori emphasi. V. 23, magis proprie στρατείαν. V. 30, τοῖς ἐν χερσὶ Gelenius verterat *demessas.* ego τοῖς ἐν χερσὶ καρπῖς intelligo fruges in quib. demetendis, colligendis, & terendis, agricolæ adhuc essent occupati: quib. opponit τοῖς συγκεκομισμένοις, fruges iam comportatas in granaria. Sic infra 496, 22, ἀφιτεχομὼν ἐν χερσὶν οἴκα dicit qui militum manib. strenue vrgeretur.

P. 493, v. 13, rectius cum articulo εἰς τὴν πόλεμον, vt v. 46, πρὸς τὴν ἀγορὰν: vbi etiam pro παρασκευασμένοι habes pass. παρεσκευασμένοι. V. 22, commation istud, ὑπὸ τὰς πύλας, in exemplari positum est ante participium παρεκλαβὼν: intricato verborum ordine ac sensu. V. 24, ὑφεστηκὼς agnoscit etiam Lapi versio; *subsistens portis.* tu si ἐφεστηκὸς malis, non refragabor. V. 28, pro πολλοὶ sensus requirit λοιποὶ. *reliqui.* V. 38, πάντες agnoscit etiam Lapi versio; *ea victores omnes vna die efferre.* sed non minus apte legere queas πάντα, *omnia.* V. 40, rectius ὑπὸ τὴν ὑποζύγιον: vt Lapus quoque vertit, *super iumentis.* nisi forte ὑπὸ τὴν ὑποζύγιον accipere velis pro *per iumenta planstris adiuncta.*

P. 494, v. 14, pro ὀκκλιάσας malim ἐγκλιάσας, vt cum alibi sæpe, tum supra 413, 2. V. 33, forsan conuenientius legemus, καὶ αὐτὴ τῆς Λατ. ἡ πόλις; *erat autem & hoc Latini nominis oppidum.* V. 34, καὶ ἄλλα videtur etiam in Lapi codice fuisse, qui vertit, *sicut altera.* sed rectius procul dubio αἱ ἄλλαι, *cetera.* nam aliquoties supra dixit Albam triginta Latinorum oppidorum fuisse matrem. V. 37, ἐκπεπεκευασμένον videtur etiam Lapi codex habuisse: nam vertit; *murum habentes exstructum.* Gelenius maluit εὖ κατεσκευασμένον. V. 41, vel ἀπήσεξαν legendum, vel ἀπήρξαν: illud, ab ἀφίστημι; hoc, ab ἀπορρίπτω: cui cognatum est συρρᾶψαν v. 3, & ὀπορρᾶψαν v. 22. idem erratum infra quoq; admissum 551, 24. V. 42, malim ἠδὲ τὴν ἐλάχ.

P. 495, v. 2, in exemplari est Πελανῶν: vt Lapi etiam versio habet, *venit ad Pelanorum vrbem.* sed veram scripturam esse Πεδανῶν, perspicuum est non tantum ex hoc nostro auctore (326, 22: 500, 25) ac Plinio; sed etiam ex Stephano, apud quem ordine alphabetico ante Πεδῆς legitur Πέδα, cum gentili Πεδανός: quod oppidum esse dicit Ausonicum. Apud Liuium legitur *Pedum*, & *Pedo*, neutro genere. Seq. v. post σωπλαγμένων desideratur participium ἔχων: vt indicat etiam Lapi versio; *instructum habens exercitum.* V. 26, Βολαὶ seu Βωλαὶ (vt Rom. cod. habet) agnoscit etiam Lapi versio; *exercitum admonuit Bolæ.* Sed procul dubio verior est Gelenii coniectura, qui legit Βοῦλλας: præsertim quum a Stephano quoque Βοῦλαι, cum gentili Βοῦλλανός, citetur e Dionysii nostri libro 8, pro Latini nominis oppido: & Βοῦλλαιῶν mentio fuit supra quoque in Latinorum oppidorum catalogo, 326, 19. Eadem Glareani & Sigonii est sententia. quam confirmat quod apud Plutarchum exstat paulo integrius, vna tantum littera mutilatum, Βόλλα, p. 413: vbi hoc oppidum Roma distare dicitur non amplius centum stadiis. Sequentia e Rom. codice emendata sunt. exemplar pro ὀλίγας, ἠρεμέναις, πόλεσιν, habet ὀλίγῳ, ἠρεμούσαις, πόλεμον: nullo plane sensu. Sed idem Rom. cod. pro τῶν Λαΐων ἔθνος habet τῆς Λαΐων ἔθνος: exiguo sensus discrimine. V. 29, malim π transposita, πρός τε ἐρώμενα πιστεύοντων ἐχυρῷ ὄντα, καὶ πρὸς πολ. V. 32, pro ὀπηδεσάντων

rectius legemus ὀπηδήσοντο, vt pag. præced. v. 40: (quo modo Lapus quoq; vertit; *qui primi muros inuaderent*) vel saltem ὑπεξῆλθον. V. 35, pro Βοῦλαιοι legendum esse Βοίλλαιοι, docui paulo ante. Glareanus quoque vel Βοίλλαιοι legendum censet; vel Ἀόλανοί: quia Bolam & Bolanos iã ante captos meminit, 493, 43: & Plin. lib. 3, cap. 5, inter priscos Latini nominis populos præter Bolanos recenset etiam Abolanos. Ibidem mox planiore verborum ordine legeris, πᾶς πύλας αἰοίγοντες ἐξέθεον ἀθρ. V. 37, rectius 10 forsan ὑφεστημένοις, vt v. 45.

P. 496, v. 9, pro Ὅσον legendum esse πρότερον, & mox ὑπορόοις pro παρορόνοις, ostendit etiam Lapi versio; *esse potius omnia omnino grauia sustinēda, quam in nepotes suos* Romanos *fidem relinquendam.* V. 15, rectius παρεξέφρενε: eodem scilicet tempore quo sequitur ἀπεστώρα. V. 17, pro αὐτῶν legendum potius αὐτῇ, vel αὐτῆς. V. 31, παρεχθῆναι supra quoque in simili loquendi genere legitur 445, 31. sed alibi frequentius παρεθῆναι. V. 33, τε vel expungenda videtur, vel in γε mutanda. V. 35, pro ἑκάστω aptius legas ἅπαξ, vel αὖπε. V. 44, pro στενδίοις πλαγιάσκοντα Liuius habet *quinque milia passuum.* recte. nã mile vnum, facit octo stadia, vt testatur Plutarch. in Gracchis, 1535. V. 46, malim cum articulo, τοῖς κρ. πλῶτ.

P. 497, v. 4, quia πίχει priuatis ædibus tribui nõ solent, Lapus legit τοῖς τίχεσι *super parietes ædium.* sed procul dubio legendum τοῖς τέγεσι *super tectis*: vt infra 582, 32, vbi similis trepidatio exponitur: & rursum 641, 7. V. 14, si βυκλεύσεσθαι malis, fut. tempore, per me licet. V. 26, si πλέοντι legamus, ἀκούεσθαι accipiendum erit actiue, cum Lapo; *vnde multi audituri erant quæ dicerentur.* at si legas πλέοντα, vel τὰ πλεῖστα, ἀκούεσθαι vt voce, ita & significatione passiua poterit accipi. V. 46, lectionem hanc agnoscit etiam Lapus, dum vertit; *& renuntiantes quibus conditionibus postulemus te cum plebe inimicitiam deponere.* Gelenius per hypallagen verterat, *accepturig, vicissim cõditiones pacis, quas velis renũtiari populo.*

P. 498, v. 11, deest hic coniunctio δὲ post ὑποτιμῶν. V. 31, Lapus pro καὶ non absurde legit εἰ: *non recte iudicas, si eodem modo odisse oportere putas.*

P. 499, v. 1, idem Lapus pro ἀφαιρέσεως legit ἀναιρέσεως, euersione. quasi ἀναιρεῖν δίκας δοῦναι sit euerti atque deleri, ad persoluendas pœnas. verius forsan ἀμείλικτ, *nempe, nimirum, scilicet.* V. 14, malim συναιρεῖν, vt alibi quoque loquitur. V. 20, Lapus pro participio φιλοτιμούμενος legit verbum φιλοτιμοῦμεν. sic enim vertit; *quæ vero tibi ob beneuolentiam proponere honoratissimi intendimus. pollicerig, reconciliato cũ patria.* possis etiam sic vertere; *quæ vero pro nostra ergate beneuolentia, & erga remp. studio, nos honoratissimi ciuitatis proceres te monere instituimus, tibig, pollicemur si cum patria in gratiũ redeas, hæc sunt.* Sequentia idẽ Lapus sic vertit; *qua in re licet tibi maxime, & quod tibi aspirat numen moderari, & fortuna parce vti.* Sed videtur ὀνῷ accipiẽdum potius pro ὀνόσῳ χρόνῳ: & mox ὅπῃ vertenda in ἔπι; hoc sensu; *Dũ maximæ tibi vires suppetunt, & Deus adhuc fauet, suademus iram moderari, & fortuna vti parcius.* V. 40, vsitatius αὐτήκοα μάλα.

P. 500, v. 6, σοι, in præced. membro positum, hic superuacuum est. V. 16, lectionem hanc agnoscit etiam Lapi versio; *aliarumque sociarum vrbis coloniarum.* Gelenius maluit interiecta copula legere, τῆς ἄλλων συμμάχων τε καὶ ὑποίκων τῆς πόλεως. Seq. v. cum ὀλίγου subaudiendum vel nomen χρόνου, vel verbum δεῖν. V. 22, δι' οὗς agnoscit etiã Lapi versio, *per quos.* sed non minus apte legas δι' ὧν, vt paulo infra, v. 32. potest tamen & illa retineri lectio, quia similiter infra legitur δι' οὗς θεοὺς, 507, 1. V. 24, vide hîc rursus quomodo Ætatem (seu ἡλικίαν) accipiat. hic enim erat annus ab vrbe condita 266. Quodsi centum anni explent tres ætates, deerunt hîc aliquot menses a fine octauæ ætatis. quod nihil impedit. Glareanus. V. 46, Lapi quoq; codicem cum nostro hic consensisse, indicat eius versio; *si non succedat eis, lædantur.* sed magis consentanea est Gelenii sententia, post vel ante βλάπτοντες deesse negatiuum nomen οὐδὲν, vel extenuatiuum μικρά. μέν γε autẽ pro μὲν δὲ supra quoque obseruatum aliquoties, & apud Pausaniam frequentissime.

P. 501, v. 5, pro ἔπ exemplar habet ὅπ. quod parum huc facit: nisi pro comparatiuo πλείω legas superlatiue πλεῖστα. Lapus præterita ea particula vertit, *habui plura.* V. 9, pro καὶ aptius legas ὡς, vel ὅπ. quæ commutatio apud Pausaniam quoque a me annotata est 410, 56. vt error natus sit e scripturæ compendio. V. 11, alludere videtur ad Euripid. istud, Ὃς δ' ἂν ἀνδρῶν εἰς ἅπαντ' εὐδαιμονεῖ: quod iisdẽ fere verbis Nicostratus dicit, Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀιὴν εὐδαιμονεῖ. V. 41, πάθη agnoscit etiam Lapi versio; *aut esse vltima malorum omnium patienda.* sed sententia videtur aliud verbum requirere, δοκῶν, νομίζειν, vel simile. nisi forte hunc sensum esse velis; *& spretis illis, extrema subeunda sunt mala?* Seq. v. pro ἔπ non absurde legeris ἔσω.

P. 502, v. 31, rectius cum Camerario legemus τῇ σεωτοῦ παιδεῖ. V. 43, Gelenius pro ἀγαθοῖς maluit ἀναγκαίοις.

P. 503, v. 26, vt hic legitur χριστοῖς αἰωνοῦμεν στεφανοις, ita supra 414, 17, de hoc ipso Marcio, στεφανοῖς αὐτὸν χριστοῖς αἰώνιον. quæ scriptura cum ibi quoq; mihi esset suspecta, existimabã rectius legi posse χριστίας, vt 208, 10: quo modo & Lapus vtrobique vertit *corona fortitudinis.* Sed cum hic sequatur, πλίνθων ἀφαιρεσίας, & πολέμου ἀποκτίνας, Gelenius hic maluit ἀστείοις: vt intelligatur corona ciuica; quam OB CIVIS SERVATOS dari solitã, notum est ex historiis & vetustis inscriptionibus. V. 32, ὀλίγοις habuit etiam Lapi codex, vt indicat versio; *cum paucis.* Gelenius maluit πανώπτοις. Infra Siccius in simili historia dicit, & μαλὰ παίτων, & σωὼ ὀλίγοις, *& cum omnibus & cum paucis*, 663, 44. V. 38, malim transposito vocum ord. εἰ καὶ μὴ πρ. Seq. v. στρατηγὸς agnoscit etiã Lapi versio; *dux aut centurio.* at Gelenius maluit στρατιώτης: quia quæ hic dicuntur a Marcio, in gnauum militem potius quam in ducem competere videtur: & Marcius in eo bello στρατιώτης potius seu λοχαγὸς fuit quam στρατηγός. Sed esto hic suum cuique iudicium.

P. 505, v. 6, legendum opinor, πολλοῦ δεῖν κατ. μαν. V. 20, δι' ἐκείνου hic dicit vt supra 500, 22, δι' οὗς: pro δι' ἐκείνου, & δι' ὧν. Similiter δι' οἷς θεοὺς infra 507, 1. V. 12, comma istud, ὑπὲρ ὧν ἐχθρὸς ἦν, Gelenius Attica brachylogia vsurpatum putat pro ὑπὲρ τούτων οἷς ἐχθρὸς ἦν. sed accipiendum potius simpliciter, atq; ita vertendus locus; *Vos enim, in quorum gratiam hic* (l. Volscis) *inimicus eram, ex. m.* Seq. etiam versu με in με versa, rectius legeris, ἀφείλετό με πάντα πάμα: vt infra 517, 24: vbi breuis est huius orationis repetitio. V. 27, in exemplari diuise scriptum πάλιν φεδεσία. sed nostra scriptura est vsitatior & cõuenientior, vt in παλιμφεδότης, & similibus. Mox in seq. periodo negatiuam οὐκ agnoscit etiam Lapi versio, *quis non vtique me laudaret?* videtur tamen potius expungenda.

P.507, v.1, δῆλά τε καὶ dicit vt supra δοῖς 500, 22: cum frequẽtius in hac significatione præpositio ista regat genitiuum. V.8, ἐγκαλέσω legendũ esse pro vulg. ἐγκαταλέσω, ostendit sequens aoristum προδῶ: & infra itidem hæc ita copulantur 514, 9. V.22, pro ἀσφαλῆ aptius fortasse legas αὐτὸν, s. τὸν νόμον. Sequens etiam ἀσφῶ etsi potest aliquomodo excusari, ac referri ad τὸν νόμον, aptius tamen legas αὐτοῖς, s. τοῖς κομιζομένοις. Est porro non absimilis loco huic, Ciceronis iste in oratione pro Milone; *Est enim hæc non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; nõ instituti, sed imbuti sumus.* V.31, post ἐπίρρατα desideratur ὧν, εὖ πως, vel tale quid. V.46, pro οὐδ' rectius leg. αὖ.

P.508, v.7, pro ὀλιγοδείοις aptius leges ἐπαμφοῖς, cum Gelenio. Lapus vertit *haud conuenienter.* V. 12, nota hic indicatiua ποιήσουσι & μεταδώσουσι, cum præcedat subiunctiuum ἀποδιδοῖ. V.16, exemplar habet κρ' ἢ ὅπου: perperam. nostram lectionem e Ven. cod. desumptam probat etiam Lapi versio; *& eodem modo.* V.19, Ven. cod. κρίσις: nihil ad rem. V.21, Ven. & Rom. cod. hab. οὐκ ἀναγκαῖον: concinnius. V. 22, δὴ pro vulg. δὲ repolita ex eodem Rom. cod. Idem c. mox præsenti tempore habet κιδωνεύοισι. Seq. versu finita post ἀφαθῶν periodo, locus contra exemplarium consensum, structura & sensu paulo expeditiore sic legendus videtur: τὰ τε ἄθλα δηδεικνυτο αὐτοῖς τὰ τῆς ἀλεξίας γιγνομένας γινόμενα, ἐπὶ μὴ καταρθῶσι & μὴ δυστύχωσι. Lapus sic vertit; *in quo etiam in periculum de propriis omnibus veniunt: discriminaq; eis ostendite, non feliciter quidem sed infeliciter agentibus euenientia alienæ agri capidis.* V.25, idem Lapus legit προθῆτε, *ad lite*: vt etiam Gelenius. Si προθῆτε retinere libeat, interpretandum erit *proponite, ob oculos ponite.* Pro βικομένοις sine seq. v. conuenientius legemus βικομένοις, accusatiuo casu. sic enim vtriusque membri verbo infinito seruire poterit, ἀφανεῖσθαι & δυστυχεῖν. V.28, potis etiam legere πρὸς ζωτίας, vt alibi passim πρὸς ζωτίας. Ibidem mox Rom. cod. rectius hab. αὐχεῖα παχύσας. V. 33, δ' addita ex eodem Rom. cod. Seq. v. idem R. cod. pro ὑπὲρ' habet πρὸ, nullo sensus discrimine. Ex eodem ibidem ἀναστήσαντες repositum pro vulg. ἀναρρίψαι. Lapus videtur legisse ἀναρῶσι. sic enim vertit; *quibus cum liceat iusta facere, & in grauenihil incidere, periculum de vltimis suscipiunt, cupientes ipsi alienis inhærere.* V. 46, idem Lapus legit πατσαιόος, *credens:* & seq. v. ὡς ὁ Μινύκιος δημηγορῶν ἔφησεν, *vt Minucius concionans dixerat:* 500, 16. sed retineri tamẽ & nostra lectio potest cum Gelenio.

P.509, v.2, disiunctiuam ἢ omittit etiam Lapus. V.4, in exemplari est λοχαγία. sed λοχαγία agnoscit etiam Lapus, & facta eiusdem Longulæ mentio non tantum supra, 411, 38; sed etiam a Liuio, in hoc ipso capiturum vibium catalogo, qui exponetur paulo post. V.8, sensus expuncto ἀσφῆ, & inserto participio quod deest, talem lectionem poscit; ὡς ἐξ ἀμφοτέρων τῆς πόλεως ἐκκομιζόμενα ὠφελείας. V.11, pro Κεῖαν Lapus habet Κοῖαν, *Cotiam.* quæ cum etiam Glareano suspecta sit, Gelenius maluit Σεῖαν, *Setiam:* quia Σεῖον supra mentio facta est in Latinarum vrbium catalogo 326, 23. Liuius *Trebiam* habet. V. 14, Ἀλβιάτας, *Albietas*, agnoscit etiã Lapi versio. qui cum Glareano suspecti sint, Gelenius reposuit *Albiolanos.* Sed quid si Λαβιάτας legamus? vt significet, Laninium hac expeditione captũ esse, cuius oppugnatio superiori expeditione omissa fuerat, 496, 15. Liuius sane *Albiolam* hic nullam, sed *Laninium* recenset. Mox pro Μουγιλανοὺς vterque interpres reposuit *Mugilanos.* de quibus cum & Glareanus dubitet, haud scio an legendum sit Βεπιλανοὺς, seu Βεπιλλανοὺς ex Liuio. Sed libet tandem Liuianum hic catalogum inserere, vt eo commodius cum nostro cõferri queat: *Inde in Latinam viam transuersis tramitibus transgressus, Satricum, Longulam, Polusca m, Coriolos, nouella hæc Romanus oppida ademit: inde Laninium recepit. tunc deinceps Corbionem, Viteliam, Trebiam, Labicos, Pedum cepit. postremũ ad vrbem a Pedo ducit: & ad fossas Cluiliasquinq; ab vrbe mille passuum castris posuit, populatur inde agrum Romanum.* Sigonius etsi *Vitelia* bis apud Liuium inueniatur, etiam in veteribus libris, mauult tamẽ *Vitellam*: quod Βιτελλαν & Βιτελλίοις Italiæ oppidum esse tradat Stephanus. *Trebiam* vero posteriorib. tẽporibus dictam fuisse *Trebulam*, testatur apud Virgilium Seruius. Plin. lib. 3, cap. 5, in catalogo populorum qui ex antiquo Latio interierunt, præter ceteros recenset etiam hos qui apud Dionysium nostrum vel euidentibus vel obscuris vestigiis leguntur; *Abolanos, Bolanos, Coriolanos, Lauinienses, Longulanos, Pedanos, Pullustinos, Tolerienses, Vimitellarios, Vitellenses.* Sed nequid dissimulem, vulgo apud eum legitur *Latiniẽses*, & *Vucellenses. Pullustinos* autem procul dubio vocat quos Dionysius noster *Polusca nos.* inter quam Plinii *Pullustiam*, & Dionysii *Polusca m*, mediam scripturam habet quæ vulgo apud Liuium legitur *Pollustia.* V. 15, Κοριολανοὺς, *Coriolanos*, agnoscit hic etiam Lapi versio. sed quia Coriolanos iam supra in deditionem acceptos docuit, 495, 15, non improbanda videtur Gelenii sententia, legendum esse Κορουλοὺς: præsertim cum etiam superius, 326, 19, in Latinarum ciuitatum catalogo facta sit Coranorum mentio, licet vno elemento mutilata. V.20, in exemplari est Τυσκανύς. sed veram scripturam esse puto Τυσκλανύς: vt Lapus quoque vertit; *quæ iur Tusculum.* V. 33, conuenientius ἀναβαίνοις: eo scilicet casu quo mox sequitur ἀφαιροῦσι.

P.510, v.11, vs fitatus εἰ μὴ ποιήσοιεν, indicatiuo verbi modo. V.20, in exemplari est ἐξαιλειμμένου. cuius cum nulla proferantur exempla, non dubitaui cum Cameratio reponere ἐναιλειμμένου. Seq. v. in exemplari omissa est disiunctiua ἢ: quam agnoscit etiam Lapi versio, *aut auspicis.* V. 34, exemplar habet ἀρετὰς οἰκείας. sed verã lectionem ἀρετὰς οἰκείας, agnoscit etiã Lapi versio; *per virtutes propriasdignitatẽ habẽtes.* V.35, post αὐτοῖς deest participiũ φέροντας. quod a Lapi etiã codice abfuisse perplexa versio indicat. V. 37, rectius singulariter ἡ χέρσος, vt pag. seq. v. 33. error ex eo videtur natus, quod ν finale in calamo exaratis libris dextro cornu ς finale refert. V.39, si αὐτοῖς legamus, repetendũ ex antecedentib. est infinitum verbum λέγειν. vel legendum αὐτοῖς. V. 44, conuenientius singulare αὐτὸν: vt Lapus quoque vertit; *eos deinceps secum disputare.*

P.511, v.1, magis propr. στρατείας, *expeditionis, militiæ.* V.39, pro στρεαὶ infra dicit τερραὶ, 516, 15: quod in hac signif. vs fitatius est. σκληραὶ vocat 513, 43.

P.512, v.30, rectius datiuo casu legemus Ῥωμύλῳ: & seq. v. αὐτοῖ. Historia vero quæ hic attingitur, prolixius supra exposita est 110, 10.

P.513, v.8, forsan rectius ἀφακιαομένας: de qua cõmutatione supra quoque dictum est. V.17, Gelenius maluit ὑμῖν. Lapus nobiscum; *digne nobis & nostro genere.* Seq. v. alludere videtur ad istud Sophoclei Aiacis; Ὦ παῖ γλυκὺ πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος· ἐσθλὸς αὖ κἀκῶς. Sic & Virg. Æn. 12, *Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem; Fortunam ex aliis.* V. 28, in exemplari est ὀλιγοραφεῖς. sed contrarium ἀποραφεῖς agnoscit etiam Lapi versio, *auersus.* & præpositionum harum cõmutatio supra etiam aliquoties annotata.

P. 514, v. 41, cum διεπλεῖν e præced. commate subaudiendum participium λεχθέντες. V. 43, pro ἄνευ vterq; interpres legit contrarium, μετὰ: vt paulo ante dicit ἐπαγόμενας τὰ παιδία: nec multo post, ἅμα τοῖς τέκνοις, v. 47. Eodem versu 47, singulare ἀσφῶ agnoscit etiam Lapi versio; *cum filiis eius.* sed admitti potest etiam plurale ἀσφῶν.

P.515, v. 15, lectionem hãc agnoscit eadem Lapi versio; *quod præclara & quæ futura erant præsiderit.* sed rectius cum Gelenio expuncta καὶ legemus, τὰ κράτιστα γενησόμενα προ. V. 32, pro συχνοὶ σωνεχεῖς Lapus posuit *multi simul.* Gelenius σωνεχεῖς præterierat: ego in vtroq; membro expressi. Sed verius fortasse ad sequentia referetur: vt legamus; καὶ σωνεχῶν ἐπαίνοις καὶ δώσεσι; vel, σωνεχέσι τ' ἐπαίνοις καὶ δώσεσι. V. 44, conuenientius τῶ μὴ ὢν αἰδρ. genitiuo scilicet casu.

P. 516, v. 10, γῆρος hic a Gelenio pro sexu accipitur. sed possimus etiam coniuncta vtraque signif. vertere; *erga sexum & cognationem.* quo faciũt quæ a Veturia dicuntur infra, 523, 24. V. 19, Lapus quoque post νέους inserit τῶν: *nullius enim impu indigere.* V. 33, sensus est; πῶς ἀπόκρισιν πίστοχλος ἐν καλῷ ἐσταθαι ἡγούμενος. sicut Lapus quoque vertit; *pulchrum ducens in conspectu multitudinis respondere.* vt πιούμενος idem sit quod ἡγούμενος ὕστερον.

P. 517, v.18, ὑπεμείναμεν pro vulg. ἐπμείναμεν, agnoscit non modo Gelenius, sed etiam Lapus; *sustinuimus, vt a nobis postulabant, venire ad te.* V. 30, post αὐθρώποις desideratur coniunctio δὲ. vel potius τε, quæ in seq. commate post Ῥωμαίοις est posita, hic post αὐθρώποις collocanda est. V. 37, supra cum præpos. dicit, φιλοχρωοῦντες ἐν τοῖς αἰκλοπείοις, 508, 35. V. 39, 40 in agnoscit etiam Lapi versio; *quia bello captas habent res Volscorum.* Gelenius maluit, ὅσα πολέμῳ λαβόντες ἔχουσι Βολούσκων. vtrouis autẽ modo legeris, rectius indicatiue legeris ἔχουσι quã subiunctiue ἔχωσι.

P. 518, v. 16, ἐπεί agnoscit eadem Lapi versio; *amaram fecit.* Gelenius maluit præsens ποιεῖ. V. 21, pro προεστικότων rectius hoc loco leges παριστικότων: vt pag. præced. v. 39, dicit, ὥσπερ καθισταμένος τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν πρεσβευόντων καὶ λοχαγῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἱππέων παρεῖναι τῇ βουλόμενον. Lapus maluit προεστικότων, *laudatio circumstantium.* V. 37, forsan rectius aor. ποιησάμενος. Seq. etiam v. pro πύτῳ rectius fortasse legerimus πύτων: quamquam infra id ipsum loquendi genus repetitur, 593, 43.

P. 519, v. 2, desideratur hic coniunctio δὲ, vt indicat etiam Lapi versio; *Si vero eos tu doceas.*

P. 520, v. 3, post χρησάμενον subaudiendum e præced. ὧν τῶν πῶ γνώμῳ ἔχεν: vel desideratur ἐπικράτησιν, aut aliud verbum simile. V. 7, deest accusatiuus παιδεῖα: vt & Lapi versio docet; *te tua patria succensere.* V. 24, aptius transposito verborum ordine, τοῖς τὰ δίκαια πραττοῦσι. V. 30, legendum κτησάμενοι καὶ πόλεν: vel, κτησαμένη καὶ πόλις: vt Lapus vertit; *quas adipta multis laboribus ciuitas obtinuit.* V. 38, inclusa, e Rom. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *serta deum sacra habentes, viros senes, & eos deorum cultiones prætendentes.* vbi στέμματα ἔχοντες idem est quod alibi ἱκετηρίας προτείνοντας, *præferentes ramos oleaginos laneo filamento obuolutos.* sic enim Sophoclis scholiastes στέμμα interpretatur τὸ προσκεκριμένον ἔριον τῇ βακτῇ. Huiusmodi autem ramum supplices gestare solitos, cum aliunde patet, tum ex hoc Il. α, quo Dionysius noster hic videtur alludere; Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος Χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ. Supra fine horum στεμμάτων mentione dixerat, σκῶν τὰ σύμβολα φέρουσαι, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχόνας ἐσθῆτας, 510, 36.

P. 521, v. 12, distinctionem hanc agnoscit etiam Lapi versio; *recte igitur feceris & te decentia, tu quoque patriæ dimittens obiecta.* Sed non absurde post αὐτῇ distinxerit; hoc sensu; *recte igitur feceris, & a tua pariter ac patriæ ipsius dignitate, si culpam ei remiseris, pœnit.* V. 40, Lapus legit ὑπομνήσει, seu ὑπομνήσῃ: *operam etiam vitium recordare, vt omittam legem.* sed verius fortasse ὑπομνησθεὶς *recordatus.*

P. 522, v. 1, in exemplari bat ytonos legitur γηροβόσκοις. sed verior scriptura est γηροβοσκοῖς, oxytonos: vt supra γηροβοσκοῖς χάριν 518, 14: & ἀνθρωπαί σε τὸν γηροβοσκὸν 513, 30. eodemque accentu efferuntur & alia huiusmodi composita, αἰγοβοσκὸς, ὑοβοσκὸς, χοιροβοσκὸς, χλωροβοσκὸς, πεμβοσκὸς, πυρβοσκὸς, πολυβοσκὸς, & similia. V. 12, ἐξῶν, agnoscit etiam Lapi versio; *ex ciuibus tuis efficis.* sed verior esse videtur lectio quam Gelenius secutus est, ἐξ οὗ. cui patrocinatur redditiuum πῶς. V. 15, post κίμαιν, deesse videtur ἐν μέσῳ, vt innuit Lapi versio, *intuens in media ciuili seditione positum.* nisi forte omissum velis substant. σκοπῶν: *cum viderem te seditiosorum ciuium furori velut scopum expositum*; seu, *cum viderem ciuium seditionem in te ciuis scopum collineare.*

P. 523, v. 28, pro ἄξιον aptius legeris ὅσιον. Lapus vertit, *æquum licitumque est.* Sequ. etiam v. rectius fortasse προσκωλύειν: vt supra soluta compositione dicit, πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ γόνασι κυνομιέλου, 511, 40. V. 36, in exemplari est ἀλήθειαν: quod agnoscit etiam Lapi versio, *veritatem aspectus.* sed sensus postulat ἀθυμίαν, *insolitam mutatem.* quod animaduerterat etiam Gelenius. Seq. v. αἰαλόμενος, pro vulg. ἀιδόμενος, agnoscit etiam Lapi versio; *desiliens e sella.*

P. 525, v. 3, pro οὐκ ἐπὶ δεηθεισῶν sensus postulat εἰς τοὺς δεηθεισῶν: vel, πρὸς τοὺς δεηθεισῶν. sic certe & Lapus; *scriptura publica memoriam æternam apud posteros perlaturam.* V. 10, χωλὲς agnoscit etiam Lapi versio. cui aduerbio vt locus esset, præteritum ἐποίησαν vertit in futurum ποιήσουσι. sic enim vertit; *in quo facerent pro vrbe litationes seorsim ipsæ.* Sed vera procul dubio est Gelenii sententia, retento præteriti temporis verbo ἐποίησαν, pro aduerbio χωλὲς reponẽdum esse nomen χωλῶ. cui lectioni patrocinatur quod apud Valer. Max. legimus, lib. 1, cap. 8; *Fortunæ etiam muliebris simulacrum; quod est via Latina ad quartum miliarium, eo tempore cum ædes sua consecratum, quo Coriolanum ab excidio vrbis maternæ preces repulerunt.* vt intelligamus, Coriolanum primo accessũ castra posuisse ad fossas Cluilias, quinque ab vrbe milibus: secundo, propius admouisse copias; & eo in loco postea matronas Fortunæ muliebri templum & aram ædificare voluisse; quæ posteritati testarentur, victum ibi matronarum intercessione Marcium. V. 13, clare hic docet quid sit τέμενος, nimirũ area sacra, a profano agro recisa, muroq; aut alio sepimento inclusa, cũ æde, ara, & aliis ad cultum diuinũ pertinentib. In vet. Gloss. exponitur *templũ, fanũ.* nõ absurde for-

tassis; cum augures quoq; templum vocarint locum cõceptis verbis definitum, e quo auiũ gestus specularentur. & Cicero pro domo sua dicit, curiã esse sedẽ ac templũ publici consilii. Sic non displicet quod in iisdem glossis *Fanum* exponitur ἱερόν. nam Festus quoq; *fanum* a fando denominatũ tradit, quod fando cõsecretur; seu, quia pontifex in eius dedicatione certa verba fatur. Præterea vt idẽ Festus *delubrum* esse dicit fustem delibratũ, hoc est decorticatũ, quẽ pro deo venerata sit antiquitas: ita in eisdem glossis *delubrum* Græce redditur ξόανον, καὶ εἴδωλον, ἀνάθημα: ξόανον inquam, quod a ξέω deductũ, significat proprie ligneum simulacrum radendo poliendoq; factum, vt Pausanias multis in locis indicat. & vt hic in glossis istis ξόανον & καὶ εἴδωλον pro eodem ponuntur, sic Dionysius noster hoc Fortunæ muliebris delubrum primo ξόανον vocat, 526, 43; deinde mox v. 8, ἀφίδρυμα, *statuam*: πρὸς τὴν ἵδρυσιν, a statuendo. Denique vt Festus tradit veteres fustem delibratũ pro deo veneratos esse, sic apud Pausan. 257, 2, legimus, τὰ δὲ ἀρχαιότατα ὅσα παλαιοῦ ξύλου, *simulacra sunt e ligno procero*: & rursum, πρόσωπα δὲ σφισι ἢ χεῖρες ἄκραι καὶ πόδες, εἰσὶ Παείου λίθου. Si ergo glossarum istatum & Festi auctoritatem sequi volumus, vt fortasse debemus, πάνυ καλῶς erit *templum*, seu *templum*: ναός, *ædes*, a ναίω seu ναίω, *habito*: ἱερὸν, *fanum*: ξόανον, *delubrum*: ἀφίδρυμα, καὶ εἴδωλον, seu ἵδρυμα, *statua*: εἰκών. *simulacrum, effigies*. & sic accipi potest delubri vocabulum in hoc Virgilii Æn. 2, *Nos delubra deûm velamus fronde per vrbem*. at quum idem Æn. 4 dicit, *Principio delubra adeunt, pacemque per aras Exquirunt*: & Georg. 3, *iamnunc solennes ducere pompas Ad delubra iuuat, cæsosq; videre iuuencos*, non tam pro ligneis simulacris quam pro sacris ædibus & areis accipere possimus. Simili ambiguitate legimus Georg. 4, *Quattuor his aras alta ad delubra dearum Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem*. In fine 8 Æn. delubrum a templo diuersum facit, vbi canit; *votũ immortale sacrabat, Maxima tercentum totam delubra per vrbem. Lætitia ludisq; viæ plausuq; fremebant: Omnib. in templis matrum chorus, omnibus aris: Ante aras terram cæsi strauere iuuenci*. Quo in loco *delubra* pro sacris ædibus, *templis* pro sacris areis & lucis accipere, nõ video quid veret: præsertim cũ lib. 2 dicat, *Hic primũ ex alto delubri culmine telis Nostrorũ obruimur*. ibi enim aperte hoc nomine significatur *ædes sacra*. Attamen τέμενος quoq; *delubri* appellatione apud Latinos interdũ significatur; vt perspicuum est non tantum e Virgilianis testimoniis, sed etiam ex eo Plinii loco quem supra citaui ad 258, 20; *in Tarpeio fodientes delubro fundamenta*, ἐν τῷ Ταρπήῳ τεμένει θεμελίους ὀρύττοντες. Sed de his fortasse nimis multa. V. 17, pro αὖπαι siquis malit αὐπαί, per me licebit. sed similem tamen pronominis ὅπες vsurpationem videor apud Pausaniam quoque obseruasse: & pag. seq. v. 5, iteratur hæc ipsa commutatio. V. 30, δημωδῶν pro δημοσίων, supra quoque semel notasse memini. V. 31, Quintilis sepimus dies nonæ sunt, non pridie nonas. quare suspicor legẽdum *sexto* pro *septimo*. Glareanus. V. 40, οὐχ ἅπαξ καὶ δίς agnoscit etiam Lapi versio, *non semel & bis*. verior lectio est οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δίς: vt non tantum e sequentibus est manifestũ, sed etiam e Plutarcho, qui pag. 422 dicit, ζώστιον καὶ δίς ἢ τρὶς τοῦ φωτὸς μυθολογοῦσι. nec non ex Valerio Max. qui loco iam ante citato, lib. 1, cap. 8, scribit, *non semel, sed bis locutum constitit*.

P. 526, v. 5, αὖπαι rursum hic vsurpatũ pro αὐπαὶ, vt paulo ante monui, ad præced. pag. v. 17. V. 12, Latina huius vocis verba refert Valerius loco iã ante citato: quem totũ hic adscribam: *Fortunæ etiã muliebris simulacrũ*, (inquit) *quod est via Latina ad quartum miliariũ, eo tempore cum æde sua consecratũ, quo Coriolanum ab excidio vrbis maternæ preces repulerunt, non semel, sed bis locutũ constitit, his pene verbis*; RITE ME MATRONÆ VIDISTIS, RITEQVE DEDICASTIS. Vbi etiã nota VIDISTIS, quod nec Dionysius noster habet, nec Plutarchus. sic enim Plutarchus hanc vocem Græce reddit, p. 422; Θεοφιλεῖ με θεσμῷ γυναῖκες ἐδείκατε. Præterea nota singula vocis huius interpretamenta: RITE, ὁσίῳ πόλεως νόμῳ, seu θεοφιλεῖ θεσμῷ: MATRONÆ, γυναῖκες γαμεταί: DEDICASTIS, ἐδείκατε. V. 24, ἀῆρας agnoscit etiam Lapi versio; *alia decreuit sacrificia*. Gelenius prætermisso eo nomine verterat; *decreuit annua sacra ceterumque cultum ex pontificum sententia*. sed docere vult auctor, senatum præter ea quæ ante istam ὁλοφαύσεσιν decreuerat, post auditam deæ vocem noua & splendidiora ex pontificum præscripto instituenda censuisse. V. 27, locũ hunc forsan transpositis cõmatibus sic rectius legerimus; μήτε χῆρας ἀποφέρειν γυναῖκας, μήτε σεφάνους ὁπόσους ἔοικε δυτέρων ἐπιγεγράφθαι γάμων. vt significet, nec viduis licuisse sacra deæ offerre; nec eas quæ secũdas expertæ essent nuptias, adimponẽdas deq; coronas fuisse admissas. Gelenio sane placuit hæc lectio. Lapus aũt retento cõmatum ordine, pro χῆρας legit χῆνας. sic enim vertit; *ne coronas simulacro imponant, nec manus ei afferant mulieres quæcumq; secundum expertæ sunt connubium*. V. 39, si aor. ὑπολιπόμενος malis, non refragabor.

P. 527, v. 5, Lapus genitiuo casu legit αὐτῶν, vel αὐτῆς, ἢ τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀστραγάσεις νεείτιδος. nam vertit, *iras eius*. Si retineas datiuum αὐτῇ, significabit idem quod κατ' αὐτῆν, ἢ τῇ Μαρκίᾳ, *aduersus eam*. V. 12, rectius datiuo casu, τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιμελείᾳ: sicut Lapus quoque vertit, *occidendum eum factioni suæ traderet*. vt pro 1 ad latus adscripto, per librariorum incuriam positum sit ν. Rom. cod. habet, προδόρειν πλὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιμέλειαν, *seducentem suæ factionis homines*. V. 14, lectio hæc e Romano cod. desumpta est: in vulgatis exemplarib. omisso ψευδῆ, posterioris commatis verba hoc ordine collocata sunt; πεκμαιρόμενος ἀληθέσι, ὡς ἡγησομένοις εἰκάζων ἡγησόμενα. Romani cod. lectionem secutus est etiam Lapus; *arguensque ex veris falsa, ac coniectans non facienda faciendis*. Sed rectius fortasse retenta vulgari posterioris commatis lectione, sic verteris; *e veris falsa inferens argumenta, & e non futuris futura* vafris *coniecturis colligens*. hæc enim sententia melius calumniatorum mores exprimit. V. 18, locus ad quem nos hic remittit, exstat non procul ab initio huius libri, 490, 15, 29. Seq. v. Rom. cod. habet ὁ βούλοιτο, *quem vellet*; concinnius. V. 23, idem Rom. cod. habet αὐτῷ, relatiue, non reciproce. V. 33, aptius singulare προδότου *proditoris*. V. 38, ἀλλ' ἐπαλλήλων γινομένων excusari potest: eo scilicet modo quo apud Alciphr. χώνευκεν καὶ ἐπάλληλος φρουείν. alioqui sensus postularet κατ' ἀλλήλων; *quæ ab altero aduersus alterum suscipiebantur*. V. 47, rectius cum Lapo legemus παρελθών, (id est αὐλαυλεῖ) *ascendensque pulpitum*: sicut infra de Cassio, 537, 45. Gelenius retento προελθὼν verterat, *progressusq; ad tribunal*.

P. 528, v. 3, rectius παῦε, vel παῦσαι. V. 6, φωνοῦντες agnoscit etiã Lapi versio; *deinde* FERI IACE *clamantes, ferocissimi illorũ cercũsistunt eũ*. structura tamen postulat potius genitiuũ absolutũ, φωνούντων, ἢ τῶν πρὸς τὴν Τύλλον. V. 16, magis ꝓprie σπουδαίας, *expeditionib.*

V. 21, vulg. exempl. habent εὐπροσπόρευτος: structura minus concinna. V. 31, verbum verbo sic melius expresseris; *ceterisque omnibus primitiis persolutis, quæ regibus atq; exercitus ducib. superrogo ab hominibus deferri solent*: eo scilicet ritu qui supra propositus est 478, 41: 479, 14. V. 39, obserua hic κοὐ ἡλικίαν, pro οὐ κοῦ αὐτὸν, seu οὐ κοῦ πλὴν αὐτοῦ ἡλικίαν. itidemque infra 556, 45.

P. 529, v. 18, simplicius φυλακὴν οὐ νόμον. Sequenti etiam versu rectius l. ἀπροσήγορος, *persuaderi & flecti nescia, inexorabilis*. nã προσηγορία est persuadendo flectere & permouere: inter dum etiã falsa persuasione decipere. nec video si ad ἄπαντας πόλεμος, ἄπαστον μῶμος, & similia respiciamus, quam hic vim habeat præpositio προσ. V. 14, cum αὐτοῖ. subaudiendum τοῖς δοκοῦσι, *cultoribus*. Sensus & simplicior structura est; ἡ δὲ μόνον ἐλλεῖ πυθῆ τὸ μέρος, ἀλλὰ καὶ ἀναβεβηκῶς, τοῖς δοκοῦσι πέρυκεν ἀλιστρεπής.

P. 530, v. 3, mira traiectio. nam ἀνὰ non ad proximum ἀπαλλαγὴν, sed ad remotius χρόνον referendum est. V. 30, pro ὧν sensus requirit aliud; οὗ ὧν, vel ὧν τε: aut tale quidpiam. Lapus vertit; *castra super duobus collibus posuerant vterq; consulum seorsum, in munitissimis locis considentes*. V. 32, pro γε minus apte in exemplari est τε. Fo s an etiam plenius legendum, ἢ μὴν ἔδρασαν γε οὐδὲν ὑπὲ μείζον ὑπὲ ἕκαστον. quo loquendi genere tum alibi vtitur, tum supra 506, 24. Ibidem mox pro αἱ πόρισιν vsitatius leges αἱ πορίσεις: vt pag. seq. v. 29 dicit, ἀπηγγέλλον αἱ πορέσεις οἱ πορέσεις. V. 41, legendum videtur κοῦ προδόρειλιαι: vel μὴν προδόρειλιαῖος. Infra 533, 28, dicit αὐπακέ ευσι.

P. 531, v. 7, & ἀπαξοῦς retinere possumus, & ἀπέκπεμψε admittere, vt infra 561, 45: 566, 11. V. 17, *Siccius* legitur etiam apud Cassiodorum, teste Sigonio. Gelenio & Lapo magis placuit *Sicinius*, vt est apud Liuium. Cognomina horum ex Fastis Siculis & Cuspinianis, fuit *Tuscius* & *Sabinus*: vt idẽ Sigonius prodidit. V. 18, conuenientius præteritum perfectum παρελήφασι. Seq. v. exemplar pluraliter habet ἐλφιφόρου. sed singulare & magis analogum est, & paulo post reperitur v. 40. V. 32, αἰπὼ, πᾶν agnoscit etiã Lapi versio; *dicere soluta esse*. Gelenius videtur maluisse οἴοιπαι. V. 46, ἐπὶ hic posita pro ὑπὲ; forsan a librarius, nõ ab auctore. cuius modi commutatio & supra notata aliquoties.

P. 532, v. 3, rectius vel σημαίνοις legemus, vel σημαίνεις, vt supra 464, 10. V. 4, αἰφ ἰδίου aduerbialiter hic accipiendum; vel legendum αἰφνίδιος. V. 17, in exemplari est ὑψηλᾶς, quod secutus Gelenius verterat, *eminus primum missilibus consauciantes se inuicem*. Sed veram lectionem οἱ ψιλοὶ, agnoscit etiam Lapi versio; *primum seruentariis iaculis sagittisque & lapidibus per fundas prælium committentes, multaque inuicem vulnera inferentes*. Seq. v. si coniunctio καὶ in certium ab hinc comma transferatur, ante πεζῶν, structura erit concinnior. V. 22, pro ἀνδύμως paulo infra dicit ἀκθύμως, v. 36: quod posterius agnoscunt Hesych. & Suidas, exponentes πρόθυμως, καὶ ψυχῶ. V. 40, forsan rectius ναυῖ ρε: vel ναυῖ δύ. V. 45, malim Ῥωμαίων: vt præcedit, τὸ δεξιὸν κέρας Ἑρνίκων κέρας.

P. 533, v. 9, μέρος agnoscit & Lapi versio; *etiã partem alteram*. alioqui maluerit quispiam κέρας. V. 19, sensus pro ὀπὶ hic postulat κατὰ. Lapus vt ὀπὶ tuetur, vim verbis fecit; *reuocauitq; inuitos euntes adversum castra milites*. κατὰ vero in simili loquendi genere vtur pata pag. seq. v. 27. V. 20, rectius βαδίζειν, præs. temp. V. 30, vel tollenda καὶ, vel distinguendum post κοῦ πάχος. V. 43, omissum hic verbum διεφυγον, διέφραν, διεσκεδασθῆσαν, vel simile quodpiam aliud. Lapus vertit; *per alias currebant vias*. aliquanto post dicit, ὡς ἐσκεδασμένοις αὐὰ πᾶ ἐδοῦ, 534, 5. Seq. v. malim οἱ ἀκπεμφθ.

P. 534, v. 10, ante μέρος desideratur participium ἀναλαβὼν, vel aliud simile. V. 12, exemplar hic, & seq. pag. v. 24, habet Ἀβίδιος: bis. de qua scriptura mitio huius libri dictum est. Verum nomen Ἄβιος ibidem indicatum. V. 46, crurum κῶλας hic intelligere nil vetat, *poplites* scilicet; vt κῶλον πεδὸς in Glossariis exponitur *poplos*. sin brachii αγκῶνα malis, vertes *brachia & cubitos*.

P. 535, v. 1, rectius ἀπέκοπον, vt mox v. 3 ἐρρίσθωσι. V. 3, κραῦσις agnoscit etiam Lapi versio; *de firmissimo gradu dececerunt*. V. 13, rectius ὑπὸ τῷ, vt infra 550, 47: 567, 47, & alibi. V. 45, post θριάμβοις deest verbum καθῆγον. Seq. v. pro ἀπεδώκαν legendum vel ἀπεδόκ, vel ἀπέδωκαν. Pro ὅπαν vero, supra εὐάνεω habuimus 313, 46. vbi cum Latinam vocem e Græca detortam dicat, suspicor vt rob. q; legendum esse ὅασιν. id enim & detortum est e Græco, & ad Latinum euationis nomen accedit propius. V. 47, post δεδίλωται deest coniunctio δέ.

P. 536, v. 4, pro Πόκλιος legendum esse Πόκλος, viderunt ambo interpretes, & Sigonius tum ex alio auctoris loco, (525, 34: 606, 46) tum e manuscripto Diodori codice confirmat. Cassii autem consulatus primus incidit in annum vrbis CCLIII, 315, 26. secundus, in annum vrbis CCLXI, 378, 39. V. 20, conuenientius futurum αἰκατάστασιν: & mox v. 21, plusquamperfectum καταπεφυγέναι. V. 37, hanc lectionem in Lapi etiam codice fuisse, ostendit versio; *pecuniam militib. viritim ademenda obsonia mensium, & cibaria in mensem afferre*. Vbi si μῆνον nõdo caret, cum Lapo accipiendum erit pro μῆνας ἑκάστου, seu κοῦ μῆνα: quod & μηνιαῖον vocant, id est mensiruum stipendium. Gelenius indefinite verterat, *in stipendium aliquot mensium*. Sed fieri potest vt numerale nomen sit omissum. Infra certe lib. 9, Veientib. denictis ab Æmilio imperantur χρήματα εἰς ὀψωνασμὸν ἐξ μηνῶν, 575, 46: & rursum a Manlio δραχμὰς εἰς ὀψωνασμὸν ἑκατὸν, 594, 23: itidemque a Fabio Æquis imperatur δραχμὰς εἰ. ὀψωνασμὸν ἑξαμήνου, 616, 16.

P. 537, v. 2, ambo interpretes pro μέγιστον legerant δεύτερον, *secundum*. ego, cum sequatur, ὡς τὰ μέγιστα ἐκ θεῶν κεχρημένος, μέγιστον retineri posse censui: præsertim cum hæc maximi triumphi postulatio inuidiam ei cõflauerit, qui si minori, vel mediocri contentus fusset, minori se inuidia grauauisset. V. 25, cum ἀρχὴν subaudiendum e præced. commate γενόμενον: vel legendum ἀρχηγῶ. V. 34, Lapus legit ἀφυπνῶν, *nemine prædicens*. Si ἀφεστῶν omnino retinere velis, significabit *nemine compellato, re cum nemine communicata*. V. 43, post τὰ ἔθνη deest participium βουλόμενος, vel simile. Lapus vertit, *has sibi gentes proprias parare cogitans*.

P. 538, v. 44, ἕκαστα agnoscit etiam Lapi versio; *vltimaque alteri in alteros iactantes opprobria*. Siquis tamen αὔχησιν malit, non multum reclamauero.

P. 539, v. 5, in exemplari est ἑκατέρων. veram lectionem ἑκατέρῳ cum Rom. cod. agnoscit etiam Lapi versio; *& erat caterua vtrique*. V. 12, ἔπειτα pro vulg. ἐπὶ cum eodem Rom. cod. probat eadem Lapi versio; *posteaq; pari momento fuit*. V. 24, ἐκπόσαι ferri potest, & ad τὸ δῆμον referri. Lapus cũ Rom. cod. pluraliter legit ἐκπόσαιτο, *quæ multis ipsi bellis quæsissent*. V. 35, Rom. cod. pluraliter αὐτοῖς, *ipsos*, V. 38,

ἕνεκα e Rom. cod. additum agnoscit etiam Lapi versio; *quam si ille comprehendere lege dicebat potentiæ pauperum caussa.* Sequentem vero periodum satis perplexe reddidit; *& vt, siquis vellet aliquando data eis auferre, prohiberent.* Gelenius pro duabus istis periodis vnam, ex sua magis quam ex auctoris sententia substituerat, hanc scilicet: *aiebat enim se lege cauturum vt agri solis assignentur pauperibus: satiusque esse,* &c. Mihi hoc videtur dicere Cassius, se sua lege Latinos & Hernicos in agri consortiũ propterea admisisse, vt pauperes illorũ populorum societate munirentur, & siquiiam concessa, olim eis eripere vellent, inopes haberent quorum ope ius suum tuerentur: atq; ita & præsenti plebis inopiæ adhibitum a se remedium, & futuræ aduersariorum iniuriæ obiectum impedimentum.

P. 540, v. 5, pro participio καθόντας structuræ lex hic postulat infinitum verbum καθεῖν, vt in præced. membro διαμεμιθῶσι. vel periphrastice legendum καθόντας ἔχειν.

P. 541, v. 10, præsens ὑπαρχεῖ agnoscit etiam Lapi versio; *a pauperib. haberetur.* sed sensus requirit potius fut. ὑπαρξεῖ, vt pag seq. v. 26. V. 24, pro Φ structura & sensus postulat πῶς ἄν, seu πῶς ἂν λοιπῶν, vt Gelenius maluit. Lapus quoque vertit; *partemque aliquam in quinquennium locari.* V. 25, malim φορτίον: vt mox v. 44 dicit, πολλαὶ οἴσουσι φορεῖδοις, *multos pronentiu.* V. 40, Lapi quoque codicem hic non satis integrum fuisse, declarant hæc versionis verba; *quanta esset in his differentia, si vnusquisq. pauperum agellum aliquem non magnum accipiens, in vicinos etiam turbulentos incideret. neq; enim ipse ad colendum eum futurus esset sufficiens ob paupertatem, neq; rursus conductorem aliquem nisi vicinum inuenret.* nam etiamsi mutato verbi modo & tempore, cum Lapo pro ἔχει legamus ἔξει, tamẽ ne sic quidem structura cõstabit. sed si ἔχει cum Rom. cod. scribamus, & seq. δὲ expungamus, planam efficiemus & structuram & sententiam: hoc modo; ὡς εἰς μὲν ἕκαστος ἀδύνατον γίνοιτο μέγα κεῖσθαι, εἰ τύχοι, γείτονα ἀχλροις ἔχων, οὔτε αὐτὸς ἱκανὸς ἔσται πόνῳ γεωργεῖν δι' ἀπορίαν, οὔτε τὰ μ. cãcerte lectionem secutus est Gelenius; nõ sine iudicio. Possis etiam ὅσον τὸ διάφορον accipere pro, *quantum sit* agri publici *pretium*; si scilicet indiuisus, vel in latifundia distributus, elocetur. nam sæpe διάφορον hac significatione vsurpat.

P. 542, v. 1, omissum hic αὐτέρῳ: vt Lapi quoque versio indicat; *quam in ærarium ex proprius dombus inferre.* Sequentia idem minus expedite vertit; *exhaurienda cuiusq. vita, & in contribuendis pecuniis magis vtiq. grauanda.* Gelenius sic; *quãe suis promptuariis penuria nonnumquam laborantibus. fore etiam vt minus grauentur contribuenda pecunia.* Ibidem cũ Rom. codice rectius legemus ἔσται, præs. tempore. Nec seq. v. dubito quin pro ὅτι legendum sit ἔτι. V. 15, malim δοκεῖ, præs. temp. V. 30, superl. εὐφορωτάτῳ. agnoscit etiam Lapi versio; *lucrosiora decentissimis praponere.* sed conuenientius compar. εὐφορωτέρων.

P. 543, v. 1, pro ὅτι rectius cum Gel. legemus ὅτι. V. 6, rectius ὑφ' ἡμῶν: vt supra in tribuni oratione, 540, 11, αἰτῶν ὑφ' ἡμῶν αὐτῆς διαχειρίζειν τὰ κοινά. & sic etiam Lapus; *ne ciuibus quidem permitteret sortiri partem.* Rom. cod. habet, ἢ ἀξιῶν κοινῶν καὶ ἡμετέρων ὑφ' ἡμῶν εὐξω. εἰ μόνος λαμβάνοι, *an de communibus & nostris nullam nobis portionem accipere concederet.* Seq. v. Lapus vertit; *sortitionem se inter nos non prohibere.* vbi si τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος absolute accipere velis pro, *quod ad nos attineat*, accus. casu legendum erit πρὸς κληρουχίαν. at si periphrastice accipiamus pro ὑπὲρ ἡμῶν δημοσίας, vt v. 28 loquitur, nulla mutatione opus erit. V. 15, Lapi quoque versio hanc lectionem agnoscit; *fient enim difficiliores spe fraudati, & promissa non ferentes, quam qui solutione non potiuntur.* Sed possis genitiuum τῶν μὴ τυγχανόντων etiam partitiue accipere: vt sensus sit; inter eos qui cupidis frustrãtur, graiius commoueri eos qui & spe sua & promissis sibi factis eluduntur. Gelenius non incommodam elicuit sententiam: perinde ac si ita scriptum esset; χαλεπωτεροι δὲ οἱ τῶν μὴ τυγχανόντων καὶ τῆς ἐλπίδος ψευδεῖς ὄντες, ἀπαυθάδεσι οἱ τὰ ὁμολογηθέντα μὴ κομιζόμενοι. Rom. cod. habet ἀποπίσαν: nihil ad rem. V. 32, post καθ. εἶναι omissa est in exemplari distinctio: itidemque in Lapi codice; vt ostendit intricata versio; *siue quẽadmodum vultis diuidere viros eius sinitores.* Sed recte Gelenius mendum perspexit, & planum faciunt sequentia. V. 38, post φρονιμώτερον legitur in exemplari ἐπὶ: contra structuræ & sententiæ rationem.

P. 544, v. 25, ἀδελφὸς agnoscit etiam Lapi versio; *frater eius qui exegit reges.* Sed Glareanus mauult, *ex fratre* (Marco scilicet Valerio) *nepos: ἀδελφιδοῦς*, seu *ἀδελφιδῆς*. itidemque Gelenius. & planũ hoc ipsum est ex iis quæ sequuntur infra 553, 39. V. 36, in exẽplari est præsens ἀπόχρη. sed sentẽtia requirit præteritum ἀπεχρη: vt Lapus quoque vertit *sufficiebat.* V. 38, exemplar habet ὑπαπιαν: errore manifesto. Lapus vertit; *quam petebant ciuilitatem.* vt videatur legisse πολιτειαν: sicut & Cuiacius. sed veriorem lectionem esse ἰσοπολιτειαν, perspicuum est ex ipsius Cassii oratione 538, 8: vbi dicit, ἢ ἰσοπολιτείας μεταδοῦ. itidemque ex Cassii edicto 540, 37. V. 39, magis proprie σπουδαία, *expeditio.* Siquis etiam pro anteced. auerbio κοινῇ malit nomen κοινὴ, non multum refragabor. V. 41, pro ἔχειν vsi ratius est circumflexum ἰσχεῖν. Supra 539, 28, dicit, οἷς ἀγαπητὸν ἦν, πολέμῳ πεφυγαδευῆναι, τὸ μὴ τῶν ἑαυτῶν ἀφαιρεθῆναι χώραν.

P. 546, v. 1, forsan rectius διαβαίνω, præs. temp. vt mox sequitur σωιεῖς. V. 19, post τοὺς ἀδικοῦντας desideratur ὑμᾶς. Lapus vertit, *in lædentes remp. filios.* vt legisse videatur, εἰς τοὺς ἀδικοῦντας τὴν πόλιν ὑμῶν. V. 27, tertium nunc occurrunt hi datiui, τῆς ἀρετῆς στεφάνῳ: non sine mendi suspicione. nam legendum videtur vel ἀρετῆς, vel ἀστείῳ siue ἀστικῆς. vt intelligatur vel corona fortitudinis, vel corona ciuica. Seq. etiam v. legendum fortassis ἐγκαλῶν. V. 40, in exemplari est Καρθλῶας: perperam; vt tum ex aliis aliorum scriptis perspicitur, tum ex hoc loco Virgilii Æn. 8, *passimq, armenta videbãt Romanoq, foro & lautis mugire Carinis.* V. 44, ad hoc Dionysii argumentum responderi posset quod est apud Liuium, *patrem eum cognitu domi caussa verberasse ac necasse. peculiumq, filii Cereri conjecrauisse: signum inde factum esse. & inscriptum, ex Cassii familia datum.* Sed libet alteram quoq; narrationem breuiter a Liuio cõtextam hic subiungere; *Inuenio apud quosdam (idq. propius fidem est) a quæstoribus Cæsone Fabio & L. Valerio diem dictam per duellionis; damnatumq, populi iudicio, domus publice ædes. ea est ara ante Telluris ædẽ. Ceterum sine illud domesticum sine publicum fuit iudicium, damnatur Ser. Cornelio, Q. Fabio consulibus.* Eam narrationem sequitur & Val. Max. lib. 6, c. 3. vbi etiam addit; *interempto domũ suo perseuerat, vt penatum quoque strage puniretur.* item, *In solo autem ædem Telluris fecit.* Sic Cic. pro domo sua; *Sp. Cassii domus ob eandem caussam euersa, atq, in eodem loco ædes posita Telluris.*

P. 547, v. 6, malim συγκαταπήμαι: vt pag. præced. v. 35 dicit; ὡς πῶς ἑτέραν ἄγοι συγκλῶθοιτο. V. 16, forsan rectius δὴ, *scilicet.* V. 23, vt supra ter notatum ἀπῆναι pro ἀπέναι, & semel κατέναι pro καθέναι: ita hoc loco μετέναι positum pro μεθέναι: incertum librariorum ne incuria, an auctoris volũtate. infra sane (549, 24) vsitatius est μεθέναι πῶν ὑπαρχόν. V. 39, rectius inserta negatiua lege ris ὅπῃ μὴ κρῖναιεν: vt cum alibi, tum 541, 42: 554, 32. Lapus quoque vertit, *præterquam per fœminas.* V. 37, obserua hic παρ' Ἕλλησιν, (vt etiam paulo ante, v. 31) pro παρ' Ἕλλησιν, *apud Græcos.* Porro Aristot. quoque Rhet. lib. 1 & 2 docet, inimicorum liberos, etiam insontes, apud Græcos occidi solitos: & pro ea consuetudine citat illud, Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει. Sic & Achilles Homericus Il. σ, Δώδεκα δὲ ζωγρήσας πυρὶ κηδιήσω μήστωρ Τρώων ἀγλαὰ τέκνα, σέθεν ἕνεκα μένος ἀγλαοθύμου.

P. 548, v. 11, nota hic in epanalepsi factam structuræ mutationem, non pertexta structura inchoata. cuius generis exempla notata etiam apud Pausaniam. vel potius v. 9 post παρεσκευάσμεθα desideratur verbum ἐξάγειν, ἐξαποστέλλειν, vel aliud quodpiam simile. V. 17, magis proprie στρατείαν legeris, id est *expeditionem.* V. 27, in exemplari est θεωπαιῶν. pro quo reposui θειωπαιῶν. ex vtroque interprete. nec enim de Beneuentanis hîc cogitandum videtur.

P. 549, v. 35, Gel. maluit μέρος, nom. casu.

P. 550, v. 11, tertium hoc ἐπὶ in exemplari omissum est. sed & membrorũ ratio id postulat, & clausulaista, εἴτε δὴ ζῶντα πάντα. si enim duas tantum facti caussas attulisset, non opus fuisset ea clausula. Lapi quoque versio istam particulam ibi agnoscit; *siue pudore irritati prioris cladis sine pugna acceptæ, siue ex suis viribus sane multis de se ipsi magnifice sentientes.* Gelenius, vt exemplaris vestigia exprimeret, postremo membro vim fecerat. sic enim verterat; *siue ad abolendam superiore anno acceptam ignominiam inductis copiarum suarum multitudine; siue vtraque hac caussa moti.* Forsan etiam omissa est præpos. δὴ; vt plena structura sit, εἴτ' δὴ τῆς ἰαυτ. sicut Lapus quoq; vertit, *siue ex suis viribus.* V. 29, in exemplari est πρεσκαλκμένων. minus recte: vt indicat etiam Lapi versio; *pronocantibus ad pugnam.* Forsan etiam ἡμωνὰ ex præcedente cõmate transferendum est, & ante hoc ipsum participium collocandum. itidemque in versione legendum; *cum hostes in campum prodirent, & subinde Romanos ad pugnam pronocarent.* V. 41, τὸ ἀπαλαίπωρον, si mendo caret, significabit animum nullas ærumnas sentientem, seu animũ ærumnis frangi nesciũ. quodsi πολαίπωρον malis, ita erit vt pag. præced. v. 47, κακόπαθον αἱρουμένων ἔλον. Seq. etiam v. rectius fortasse δῆλ. πολλοῦ, l. χρόνῳ.

P. 551, v. 2, pro ῥώσωνται forsan legendum δοκιμάζωνται, aut ἀγωνίσωνται. V. 19, pro ὡδὲ conuenientius legeris δοκεῖ, vel πρὸς. V. 21, rectius καὶ ὁ Φόβος: vel, καὶ ὅπερ δρ: vt & Lapus vertit; *nam & hi quoque.* V. 24, vel ἀπορραχθέντων legendum, vt mox καταῤῥήξεις, v. 27: vel ἀπεραχθέντων, vt infra 553, 17. de quo errore supra quoque monui, ad 494, 41. V. 34, supra bis habuimus λογέλαν: hic multo mendosius in exemplari est λοεγόελαν: cum vera scriptura sit λογγόλαν, vt Lapus quoque cum Liuio vocat Longulam. V. 41, vtrique interpreti suspectum fuit hoc comma. Gelenius verterat; *vt cognouerunt deserta castra, progressi occupauerunt eu.* at Lapus; *vbi cognouere relicta esse ab hostibus castra, procedentes, spoliantesq, hostium mortuos.* V. 45, nota hic Ἀντίαν fœm. genere; cum alibi neutrali fine cum Latinis dicat Ἄντιον: quod agnoscit etiam Stephanus.

P. 552, v. 4, vel desideratur hic verbum ἰῶ post αὖ, vel ἀῦ pro eodem substituta est. quo modo supra dixit, 539, 28, οἷς ἀγαπητὸν ἰῶ τὸ μὴ τῶν ἑαυτῶν ἀφαιρεθῆναι χώραν. V. 16, τὰ θεισαυρώματα ferri potest, vt supra 309, 45; & infra 575, 20. malet tamẽ fortasse quispiam τὰ πέριξ σαυρώματα: quia pag. seq. v. 10 dicit, πανὲν περὶ τῷ σαυρώματι. V. 19, κυκλώσαντες agnoscit etiam Lapi versio: sed non dubito quin cũ Gelenio legendum sit πυκνώσαντες, vt cum alibi sæpe, tũ pag. seq. v. 8.

P. 553, v. 6, forsan rectius τῇ πόλει. Sic v. 9, melius accus. casu legeris, παρέπεμψε αὐτὸς ἀναβῶναι. V. 15, exemplar μέλος habet pro βέλος: errore nato e similitudine litterarum μ & υ. Mox sublato π, rectius commaticam distinctionem ponemus ante πεπλιμένων. sic certe Lapus; *neque missile vllum in cassum prorsus ferebatur, compressis arctiore loco multis. deturbanturq, tandem ex colle amissis pluribus.* V. 31, rectius forsan ἐφ' αὐτοῖ: Lapus vertit, *quãdo nec valentes imperium ipsi petierant.* V. 34, lectionem hanc agnoscit etiam Lapi versio; *quibus mãdari eum magistratum insserat.* sed ἀποχειρίσαι signif. potius *ambire*: vnde οἱ ἐμποχειρίσοντες, *cõpetitores*, infra 681, 45. rectius ergo veteris, *& magistratũ ambire insserat.* V. 38, hic *Valerius* (inquit Glareanus) paulo ante in hoc libro *Poplicolæ frater* dicebatur; hic vero *Marci filius*; haud dubie eius Marci qui fuit frater Poplicolæ, ac consul anno quinto post eiectos reges. Poplicolæ autem pater *Volesius* erat, auctore Liuio, nõ *Marcus.* quare superius de huius quæstura legendum, *Lucius Valerius Poplicolæ nepos.* Hæc Glareanus, respiciens ad 544, 25; vbi Græcus quoq; codex ἀδελφὸς habet pro ἀδελφιδοῦς seu ἀδελφιδῆς, vt ibidem annotaui. V. 45, omissum hic παρεῖναι, vel aliud verbum simile: vt indicat etiam Lapi versio; *quæ adesse oportebat.*

P. 554, v. 7, pro Μάνιος Lapi versio habet *Manilius:* Gelenio magis placuit *Menius.* V. 18, forsan ὠθοῦσα in sequentis membri finem reiecto sic legendus hic locus; πρεσβεύοντες ἔξω τῆς πόλεως, ὡς ἂν τῷ στρατιμάτῳ πεῖθῳ τοῖς στρατηγικοῖς δίφροις ἔθηκαν, καὶ τὸν στρατῶν πλῆθος ἐπίοιον καταλογον ὠθοῦσα. itidemque in versione; *ex vrbe egressi. sellas imperatorias in adiacente campo posuerunt, ibique militum delectum instituerunt.* alioqui ὡς pro εἰς vsurpata esset, & postremum comma suo adiuerbio careret. V. 37, dicere vult, ciuilis belli inter Cæsarem & Pompeium, quod maximum ferme omnium fuit, præter multas alias maximã fuisse caussam tribunorum plebis expulsionem ab vrbe. Glar. V. 39, Lapi codex hic videtur habuisse, μείζων τε δόξαν ἔχ. sic enim vertit; *mouens caussa super multas alias, maior que visa esse & sufficiens ad distinguendam vrbem, hæc fuit.* V. 42, κρ. hîc otiosa est: vel κατήγορος absolute positum pro τὸ σφετέρου κατήγορος, (vt seq. v. loquitur) seu πρὸς ἀρχὴν κατήγορος. Lapi versio κρ. non agnoscit; *ab obtinente tunc Italiam duce.* V. 46, ἢ πεῦ ἄγοι secuti erãt ambo interpretes. nam vt Lapus, *magistratui plebis qui omnia ducit*, sic etiã Gelenius vertebat, *magistratui plebis potentissimo.* at ego affirmare ausim Dionysium scripsisse δήμου πεπεῖ. nam ea lectio & aptior est, & consentit cum iis quæ auctor de tribunitia potestate in superioribus narrauit. supra certe 410, 28, non solum dicit, σωιβάλλουσι τῆς δημότητος ἱερὰ καὶ ἄσυλον ὑποδεῖξαι τῷ ἀρχῷ, sed etiam paulo post (411, 1) hocipsum πεπεῖ epitheton magistratui illi tribuit, dum ait, τὰ τῶν δημάρχων σώματα ἱερὰ καὶ πεπεῖ: itidemq; infra 731, 32. Sic non modo Liuius lib. 3, tribunos sacrosanctos habitos

tradit, sed idem testãtur etiam hæc legis verba apud Cic. lib. 3 De legibus: *Quodq; ii prohibessint, quodq; plebem rogassint, ratum esto: sanctiq; sunto.*

P. 555, v. 4, rectius forsan ὅθεν πῶς στρατολογίαν. V. 26, lectionem hanc agnoscit etiam Lapi versio; *semperque vinceret apud eosdem erat.* sed magis cõsentanea est Gelenii lectio, οὐκ ἀεί, vt satis declarant sequentia.

P. 556, v. 12, nota hic ὡς ἐπαίδευται, pro ὡς ἐπαίδευτο: vt supra 453, 35. ὡς ἔσεται pro ὡς ἔσται. vel legendum, μηδὲν ἠθέλησεν ἐπαίδευται, vt infra 561, 13. V. 22, χρόνῳ ἔσται e Rom. cod. additũ agnoscit etiam Lapus; sed sequentem negatiuam οὐ ante κωλύοντας, non agnoscit; quia tautologias speciem parit. sic enim locũ vertit; *deorum quosdam, qui legitimos honores ferunt, ratos esse.* V. 27, Lapi versio habet *Propinia*: Rom. cod. Προπιμία. Glareanus ex Liuio reponit *Oppia.*

P. 557, v. 2, vt hic διηγήσασθαι legitur, ita supra πεδιήσασθαι 535, 43; scilicet ad præteriti perfecti augmentum assumpto. infra vtrumque repetitur 596, 41, 43. V. 28, vterque interpres singulatiter legit, ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν μεσβασιλεῖς, *creatur ab eis interrex.* & sequentia eandem lectionem requirere videntur. Sed excusari tamen & hæc scriptura potest, quia supra eodem numero dicit auctor, μεσβασιλεῖς ἐπέδοσαν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἀμφοτέρων ἄνδρας: & breui post hũc interregem creatur alius, si non a senatu, tamen non sine senatus consensu. ita vt structura sit sylleptica. & similis locus infra 570, 42. V. 33, in exemplari est πᾶς ψηφος καὶ τὰ ἀμήματα αὐαδοῦς: mendose καὶ pro χῦ posita, vt indicat etiam Lapi versio; *tradensq; secundum census calculos.* supra 465, 14, dicit πῶς ἀπὸ τῆς ἀμμῦ ἐκκλησίας. V. 35, Lapi versio habet, *C. Iulium cognomine Tullium*: perperam, pro *C. Iulium cognomine Iulum*, Γαΐ. γ' Ἰούλιον ὀνόματι Ἴουλον. qua de re supra in itio libri octaui, 480, 39. V. 41, forsan leg. διαπεφαμένους: vt apud Aristot. Eth. 9, 165 22, διαφαμένων, τὰ καλλιστα τοῖς ἐνίοις: quod aliquanto ante (v. 6) est, αὐτοδικῶ τὰ δίκαια τοῖς ἄλλοις.

P. 558, v. 4, forsan δίκας αἰτῶν, vt v. 14 dicuntur οἱ δικαίων τυγχάνοντες. Præterea vt temporum similitudo fit, mox ἡμερομένης legendum, vel præcedente v. κωδωνομένης. V. 8, pro corrupto Ὀλοῖς Lapus & Gelenius e vulgatis Liui editionibus poterant *Ortonam.* ego cum Sigonio *Ortonam* malui; quod eam scripturam habeant veteres Liui exemplaria, & Græci nominis initium cum eadem consentiat. Plin. lib. 3, c. 12, *Ortonam* in quarta Italiæ regione ponit; at *Hortanum* lib. 3, c. 5, in Etruria. A Ptolemæo Plini Ortona perittosyllabo fine Ὄρτων dicitur, lib. 3, pag. 150. sicut etiam e fragmentis quæ dicuntur esse Catonis Originum, Sigonius citat; *In Pelignis Cursellii, Orton, & Sulmo.* eo nimirum modo quo apud Græcos & perittosyllabo fine Ἑρμιὼν legitur, & isosyllabo Ἑρμιόνη: itidemq; Γόρτυν & Γόρτυνα. sic masculino genere Γηρυὼν & Γηρυόνης, ἰκὼν & ἰκόνος: & alia de quibus apud Pausaniam. *Artenam* autem vnam (inquit Sigonius) in Volsco agro statuit Liuius, alteram Cæretum fuisse ait libro 4 extremo. Infra quoque corruptum est huius oppidi nomen, 653, 4. V. 23, post πόλεμον deest ἔπεσθαι, vel aliud verbum simile. V. 25, 60 στρατιωτῶν agnoscit etiam Lapi versio; *sermones hi militum.* Sed quid si verius στενωπῶν, vel στεναστῶν? V. 29, Lapus vertit, *haud procul Veiis.* vt legisse videatur ἀ Βιεντανῶν πόλεως, vt infra legitur 562, 36: 573, 12. sed reperitur tamen & hoc loquendi genus 572, 4, subaudito scilicet gentili Βιεντανῶν.

P. 559, v. 13, nisi πλοῦς legamus pro ἕως, structura pendebit. hic certe Lapus; *postremo alteri alterus persuasere.* τέλος autem pro τὸ πλευταῖον, *tandem*, tum his noster vt usurpat, 552, 28; tum Aristoteles frequentissime. V. 29, magis proprie στρατείας, *expeditionis.* V. 34, ὅθεν Τυρρηνίας ἄξιοι πε sic dictum hoc loco, vt in fine præced. libri ἀπῆγον ἐπ' οἶκον. pag. seq. v. 28, cum accus. dicit, ἐξῆς ὅθεν Τυρρηνούς. Vtrumq; structura genus repetitur infra 574, 23, 46. V. 36, pro Σικίλιος, quod in sequentibus etiam bis repetitur, Rom. cod. habet Σικίνιος: Lapi versio *Licinius*, e vulgatis editionibus Liuii. Gelenius detracto ε legit Ἰκίλιος: de qua scriptura dictum etiam in superioribus aliquoties. sic & Sigonius. & ipse Linius lib. 4; *Auctores fuisse tam liberi populo suffragii ficlios accipio, ex familia infestissima patribus, tres in eum annum tribunos plebis creatos.* V. 39, Lapus videtur legisse, ὅπερ ἐξῆν ὅθεν πολεμίων, dum vertit; *aut ex iis quæ aduersus hostes.* sed verior fortasse lectio, οὐδὲν συγχωρήσει ἐπ' ἐπὶ τὴν πολιμίων, ἢ πρὸς κῦ πόλιν. πολέμια vero pro πολεμικὰ frequentissime vsurpatum etiã supra. V. 45, in Lapi versione ἀμελήσω addit. e Rom. cod. Seq. v. ἔπι superfluum est, aut per enallagen infinitum ei verbũ tributum est pro finito: quod de ὡς quoq; paulo ante monui ad 556, 12. Præterea intricata est hæc sententia, & tautologiæ speciem habet. attamen nec Lapi versio quidquam a nostra lectione alienũ indicat. sic enim habet; *docens, eum qui prohibebat, eratq; senatusconsultis impedimento sacrum esse, potestatemq; ex lege habentem aduersandi, & quibuscumque impedimento esset, ea prohibendi.* Gelenius paulo liberius verterat; *potestatem enim illam intercessoriam, sacrosanctam & legib. confirmatam, nõ posse nisi suismet dissolui viribus.*

P. 560, v. 11, Rom. cod. habet Σικίνιον: itidemque v. 23: de qua scriptura modo dictum est. V. 14, rectius superl. αὐθαδέστατον. V. 16, vulg. exempl. βούλοιτο, plur. numero: minus connenienter. V. 19, vel ἐν αὐλῶν legendum, vel πάλαιαι. V. 22, vulg. exempl. δεινὰ: mẽdose. nostrum δοκεῖν eam syntaxeos rationem habet qua v. 43, ὅσα δέοι. quæ si minus placeat, indicaiue legendum δοκεῖ. V. 31, magis propr. στρατείας, *expeditionis*: itidemque v. 37. V. 34, inclusa π addita ex Rom. cod. V. 36, vulg. exempl. ἐπιδιωξὼν ἦλθον. nostram & Rom. cod. scripturã agnoscit etiam Lapi versio; *vbi tempus elapsum est subdialis militia.* V. 38, ὅθεν addita ex eodem cod. Rom.

P. 561, v. 3, pro οἷα si quis ἵᾳ malit, per me licet. mox tamẽ hoc ipsum relatiuum repetitur v. 5. Eodem v. 5, nota βοῶν ἄξια, pro, *in clade reputanda*: vel βλάβης αἷμα, vt infra 565, 38. V. 15, στρατοπεδίαν excusari potest, si a στρατόπεδον derinetur. infra diphthongus habemus στρατοπεδείαν, 564, 6, a verbo στρατοπεδεύεσθαι. itidemque supra aliquoties. Ibidem mox Rom. cod. habet, ὅθεν χρήσεται ὁ αὐτοκράτωρ αὐαχωρεῖσθαι, ἢ τὴν μάχαν ἐμβοησόντων. Sed conuenientius retenta vulgari scriptura legemus, μάχαν ἐμβοήσεται. Lapus quoque hoc ipsum ἐμβοήσεται probauit; sed præcedens membrum ad imperatorẽ restrinxit, hoc modo; ὅθεν χρήσεται ὁ αὐτοκράτωρ αὐαχωρεῖσθαι, μάχαν ἐμβοήσεται. sic enim vertit; *aggresso autẽ imperatore quadam pronuntiare, exclamantes alte multi vituperabant ducem.* V. 26, nota hic αὐαπάσης pro *minarum intentationes*, seu (vt Lapus vertit) *ingentes comminationes.* V. 46, ὁκ πάντος omisit vterque interpres, vt suspectum. quod si mendo caret, significabit *omnibus modis, totis viribus.* sed verius fortassis ὁκ πόδος, *e vestigio.*

P. 562, v. 9, vulg. exempl. ὡς δὴ μεκραδιῶντες τῆς χώρας ἢ πολεμίων. Sed verius fortasse ὡς ἤδη κραπιῶντες, retenta in ceteris vul-

ris vulgata lectione. V. 11, Lapus & Gel. leg. Γναῖος Μαίμ. vt est apud Liuiũ, Diodorum, & Cassiodorum. V. 14, πολίτην redundat. V. 19, in exemplari est Ἰκίλιος, nominandi casu: mendose, vt arguit etiam Lapi versio; *colentes collegarum eius quosdam.* V. 28, pro πατρὶ positum in exemplari aduerbium πάντη, errore satis manifesto, vt indicant sequentia. recte Lapus; *sed non eo tamen vsi sunt omni.* V. 41, in exemplari scriptum πενεστής, oxytonως. rectius supra 84, 10, πένεσι; quo accentu tum alibi quoque, tum apud Hesych. legitur. dicuntur autem ὥσθ' τὸ πένεσθαι, vt ἐρράπη & πελάπη ὥσθ' τὸ ἐρράζεσθαι καὶ πελάζειν: quorum operain rure colendo vel aliis laboribus vterentur.

P. 563, v. 12, forsan rectius αἰεὔδεψα, vt supra 498, 39. V. 34, ὁ δὴ otiosa hic sunt & superflua. V. 43, sic Ouid. Metamorph. 4, de Cadmo; *exit Conditor vrbe sua; tamquam fortuna locorum, Non sua se premeret.*

P. 564, v. 1, vsitatius χρεών, per ω, contra neutralis finis regulam. V. 10, alibi πλεονεκτεῖν & μειονεκτεῖν cum genitiuo construit, ratione comparationis. V. 12, πρὸς αὐτῶν accipiẽdum pro παρ' αὐτῶν, *ex eorum castris.* vel legendum πρὸς αὐτοῦ, *ad Romanorum castra.* nisi quis omissã præpositione, genitiuum αὐτῶν cum sequente superlatiuo coniungere malit. V. 31, ἡμῶς agnoscit etiam Lapi versio; *honori consulis aduersantes.* sed aptius forsan ὀργῆς. V. 34, pro ᾗ rectius legemus δή: vt Lapus quoque; *volentes igitur.*

P. 565, v. 30, πᾶσι ἀφθόνητα agnoscit etiam Lapi versio; *relicta recuperare.* at si ὥσθ' ἀφθόνητα legas, sensus erit, *prætermissa & neglecta compensare.* V. 33, Gelenius maluit εἴθ' οὕτω εἴρηται, atq; vtinam haberetis. Lapus nostram scripturam secutus vertit, *sique parem haberetis omnes de vtilibus cogitationem.* minus apte legeris εἴ γ' οὕτω, *si modo.* V. 36, in exemplari est δή. nobiscum facit Lapi versio, *Sed tamemus.* V. 38, conuenientius neutrum plurale αἷμα. Sic v. 44, ad sequens τρεπτοῖ melius quadrat μαντεῖαι quam μάντις, vt infra 589, 28.

P. 566, v. 2, & ἡμῶν retineri potest, & ὑμῶν substitui. V. 4, τῶ δὴ præterit Lapi versio. *frater meus, castra etiam hostium capere.* Gelenius pro eo posuit, *cui successi.* Forsan legendum ἀδελφῶ ὃ ἐμοῦ πυθοῦ, *fratre meo qui hic coram adstat.* nam ei prœlio Cesonem interfuisse, gentilique suo prostrato cum fratre succurrisse, patet ex seq. 568, 24. minus apte legas καὶ δὴ καί. V. 37, rectius δέον αὐτοῖς, accusc. casu, vt declarat sequens particip. ἀθυμουμένοις.

P. 567, v. 4, nota ἐν ἀθρόῳ δυοῖν. nam αὐθρῶν καὶ μαχομένων dicit pro αὐθρόως μαχομένων, *viriliter pugnantium.* V. 16, in exemplari est προσέρχεται, sed vetiorem scripturam προσέκρεται agnoscit etiã Lapi versio, *progreditur ex multitudine.* V. 17, rectius cum Lapo, ἀνὴρ δημοτικὸς καὶ ὅλος, *vir plebeius quidem totus.* vel ὅλος plane omittendum cum Gelenio. V. 26, ὅθεν πύπτεις agnoscit etiam Lapi versio; *postea sic dixit.*

P. 568, v. 13, nota ἀφρπτὴς pro ἀφρτὴς. Seq. v. in exẽplari est ῥωπῆ: quod nihil huc facit. ῥωπῆ agnoscit etiam Lapus; *perrumpebatur igitur hic Rom. ex.* V. 16, rectius πρεσβευτὴς, vt pag. seq. v. 34, Σίκκιος ὁ πρεσβευτὴς καὶ αὐτοκράτωρ: & infra 571, 17. vbi etiam nota, duplicem *legati* significationem duplici vocabulo Græco expressam. quamquam Lapus in posteriore loco vertit, *Legatus & pro prætore.* Idem πρεσβευτὴς vocabulum in sequentibus etiam hac significatione vsurpatur aliquoties. V. 25, ὅθεν agnoscit etiam Lapi versio, *contendit ad eam aciem*: (quasi legendum sit, ὅθεν πρὸς αὐτὴν φάλαγγα, vt infra 614, 8) ego cum Gelenio ὅθεν expungẽdam arbitror, vel reponendã πρὸς. V. 36, rectius πρόσπτεον, aduerb. V. 45, δὲ agnoscit etiam Lapi versio, *suntq; coacti Fabii.* sed nõ minus apte cum Gelenio legeris δή.

P. 569, v. 5, ἀπὸ hic posita pro ὑπό. cuius generis commutatio supra etiam aliquoties obseruata est; incertum ab auctore an a librariis profecta. V. 22, ad præcedens κατήχον magis quadrat aor. ἠπάτησαν. V. 34, datiuum τῇ μάχῃ agnoscit etiam Lapi versio, *tota die in acie fatigati.* sententia tamen & structura potius nominatiuum postulant, ἡ μάχη. Ibidem pro Σίκκιος, quod in sequentibus aliquoties repetitur, vterq; interpres maluit *Sicinius*, vt est in vulgatis Liuii editionibus. quæ diuersitas supra etiam annotata in huius Siccii consulatu, 531, 17. V. 47, in exemplari est ἀπεσώσατο. sed sententia requirit ἀπεσώσατο, vt Lapus etiam vertit, *malum hoc depulit.* recte infra 579, 2: 583, 8.

P. 570, v. 7, χιλίων καὶ διακοσίων referenda ad præcedens ἀκμή. vel nom. casu leg. χίλιοι & διακόσιοι. V. 12, pro στρατηγοῦ legendum potius αἰχμαλώτου, vt supra 568, 17. quo modo etiam Lapus vertit, *bis consulis legati.* V. 35, pro θεμιστὸν (quod apud Hesych. quoque legitur pro δίκαιον) Cameratius maluit θεμῶν. V. 37, exemplar habet σπαίας, quod in seq. etiam legitur aliquoties: quamquam minus recte. V. 46, pro τῷ πάτῳ rectius leg. πῶ δρόμῳ.

P. 571, v. 2, rectius πολεμιστον, vt pag. præced. v. 30, αὐτοπεζὴ μαχησόμενος. V. 35, alterutrum redundat, ὡς, vel ὅπη. Siquis etiam seq. v. malit κινδυνεύοντα, præsentempore, per me licet.

P. 572, v. 4, πλησίον τῆ πόλεως, agnoscit etiam Lapi versio, *prope vrbem posuere*: subaudito se, genitiuo Βιεντανῶν: vt etiam supra in fine libri VIII, 558, 29. V. 16, in exemplari est οἱ φθάσαντες: contra structuræ rationem. nostram lectionem οὐκ ἔφθασαν, secuta est etiam Lapi versio; *nec præuenerant discedente eo iterum reuertentes.* V. 17, rectius ἀπὸ σπαίας, vt 555, 5: 577, 34: 578, 2, & alibi. V. 29, forsan rectius ἀπὸ πλοῦς: hoc sensu; *itaq; Veientanus miles, priusquam Romanæ copiæ coirent & centuriarentur, in sua se recepit.* Ibidem mox rectius cum attic. ἀφ' βωλῆς. V. 31, πολεμεῖν supra quoq; cum accus. habuimus; structura parum vsitata. V. 36, magis proprie στρατείας, *expeditiones.* V. 39, ἑκόντας ferri potest, vt in sequentibus dicit ἑκόντες ὑπομένειν. siquis tamen malit aduerbium ἑκουσίως, puto id ei concedi posse. Lapus vertit, *quasi non volentibus vtique aliquibus excubare pro omnibus.* Nota ibidem πρὸς κεῖσθαι πάντων, *pro omnib. se opponere periculo.*

P. 573, v. 6, structuræ lex pro δίκαιοι postulat νικῶντες: vt Lapum etiam legisse indicat versio, *& qui vicit Etruscos prœlio.* V. 9, in exemplari est πβ' κόσιοι. sed vera lectio est πεμπακόσιοι: vt non modo apud Liu. *Sex & CCC milites, omnes patricii, omnes vnius gẽtis*: sed etiam infra 580 bis, v. 19 & 38. V. 17, ὅθεν pro ἀπὸ supra plus tricies habuimus, in similibus loquendi generibus. V. 32, πόλεις & χώρας Lapus quoque vertit *castellanos regionis.* Supra in Numæ historia, 135, 9, πεζοπόλους τῶν ἀγρῶν vocat qui obeunt agros & obseruant diligenter: an secus colantur. possunt hic intelligi agrorum Cremerensis castelli nõ modo inspectores & curatores, sed etiam defensores, fines eorum cõtra hostilis incursus obeuntes, vt infra 618, 30, πεζοπόλους & πολιτικὰς χῆς. vocat consulẽ cũ exercitu fines obeuntẽ & ab hostibus defendẽtem.

P. 574, v. 1, in exemplari est Σύρζιν: idemque nomen in sequentibus bis repetitur: sed perperam, vt

Sigonius nõ tantum ex Liuio & Cassiodoro, verum etiam e fragmentis Capitolinis euincit. Idem mendum animadueterant etiam interpretes. V. 3, in exẽplari est Λευκανοὶ pro Λικανοί. qui error ex sequentibus satis clare perspiciur. vt de geographicis rationibus nihil dicam. Seq. v. idem exẽplar habet præsens ἐμβάλλοισι. sed futurum ἐμβαλεῖσιν agnoscit etiam Lapi versio, *in regionem irrupturos*. V. 19, rectius κατ' πεύτων, *a Roma contra totam Etruscam gentẽ manans*. Sic v. 32, pro π conuenientius legerimus δέ. V. 46, vt hic ὅθεν Τυρρωνίας habemus, & paulo ante ὅθεν Τυρρωνοὶ, v. 23, ita & supra 559, 34.

P. 575, v. 32, p ὑφεστάμενον leg vel cũ Gel. παρεστάμενον, vel cũ Lapo ἐπιτάμενον, *secum ducens*, vt infra, 577, 33, ὁλίγους ἐπιτάμενοι πολέμους ὅθεν πεῦ ἱκοῖ. V. 41, verbũ ἀποστέλλω rectius collocabimus vel initio huius versus ante πεῦ ὑφ', vel in fine membri post δεξαμένομένος.

P. 576, v. 21, pro ἄγλη exemplar habet αὐτῶν: euidenti errore. Lapus videtur legisse compos. ἐξάγειν, *decreuerunt vt in Volscos copias educeret, anxilii collegæ gratia*. V. 30, καὶ redundat hocloco. V. 32, hic quoque καὶ vim habet exiguam. V. 41, Diodorus cum Caio Horatio consulem ponit T. Minucium; mendose, pro *Menenium*, vt Sigonius docet ex Liuio, Cassiodoro, & lapide Capitolino. Apud eundem etiam Diodorum Θεόπομπος per ω scriptum est, non pero, vt hic. Seq. v. pro Σκάμανδρος apud eundem Diodorum est Σκαμανδρίος, pag. 266. qua forma apud Herodotum legitur & Μαίανδρος & Μειάνδρος: (non tamen de eodem) vt 131 & 135, Μαίανδρος Μαιανδρίου, s. ὁδός. Præterea in olympionica quidẽ consentiunt Dionysius & Diodorus: nam vterque Scamandrium LXXVI olympiade vicisse refert: sed quos Dionysius hic olympiade LXXVI consulatum inisse scribit, eos Diodorus ponit in sequenti olympiade LXXVII. quæ diuersitas continuatur etiam in seq. olymp. V. 47, magis, ppriè σπεπίας, *expeditiones*.

P. 577, v. 18. forsan rectius Φαβίων αὐτὸς ἐπεφαίνων. V. 21, in exemplari est ἄρχω. sed cum sequatur ἐξήρχα, aptius visum est ἔχων: præsertim cum id Lapi etiam versio agnoscat, *duas habes legiones Horatius*. V. 35, pro ἢ malim δέ. V. 46, pro σαυιαζόμενοι legendum videtur καταζόμενοι: vt Lapus quoque vertit, *pilis & lanceis in eos intenti*.

P. 578, v. 16, in exemplari est ἀπόρως: quod secutus Gelenius verterat, *mutata successibus cohortes continuæ procederent vlterius*. sed verior lectio est πόρας *conatibus*, seu *ausis*. quo modo etiam Lapus vertit, *ob crebros successus assidue exeuntibus*. V. 21, πρὸ λόγου in exemplari conungitur cum sequentibus: vt Gelenius etiam verterat, *illectabant eo modo*. sed rectius ad præcedẽtia refertur: sicut Lapus vertit, *propellentes pastũ simulate*. perinde ac si dixisset auctor, πρὸ λόγου μὲ ὅθεν μὴ ἀπεστέλλοιτο, πρὸ ἔργου δ' ὅμως αὐτοὺς ὡφελείας δελεάζοντες. Idem loquẽdi genus vsurpauit etiam pag. præced. v. 11. V. 41, pro δὴ Gel. maluit ἤδη, *iam*. V. 45, rectius ἀλλήλοις, dandi casu, vt tum alibi tum 275, 17. Seq. v. si π malis pro π, facile patiar. sensus enim erit, χωρίον ἢ ἀσφ.

P. 579, v. 3, post ὁμῶσι desideratur participium χωροῦντας, (vt v. 41) vel simile. Sic certe Lapus, *repellentesq; hos obuios Fabii*. Ibid. φάλαγγα agnoscit eadem Lapi versio; *replentes cadaueribus phalangem*. Gelenius omiserat; *tandem ingenti strage edita, superstites euaserunt in arduum quendam tumulum*. verior lectio mihi visa est φάραγγα, *vallem*, seu *conuallem*. nã ex narratione perspicuum est hoc præliũ commissum esse inter nemorosum saltum & collem. V. 7, articulus οἱ in exemplari omissus. V. 31, πεσόντων rũ fuit hucfacit. legendum vel πεσόντων, vt infra, 582, 36, & alibi: vel (quod vsitatius est) πορρωθεν: vt Lapus etiam vertit, *eminus iacientes lanceas*. pag. seq. v. 2 dicit ἀποσείοντες. V. 39, in exemplari est βέλη: errore satis manifesto. V. 44, forsan inserta δὴ leg. καὶ οἱ πελεκυλίοντες δέ: vel, οἱ δὴ καὶ πελεκυλίοντες.

P. 580, v. 1, ὁ δεδιότες agnoscit etiam Lapi versio, *impauidi*. siquis tamen ὁ malit omittere, ac de Etruscis intelligere, sicut præcedens ἐκπληττόμενοι, nõ multum a vero aberrabit. V. 10, vel articulus τοῦ repetendus videtur ante συγγενῶν, vel præcedens π expungenda. V. 14, δὲ omissa in exemplari. sed agnoscit eam Lapi versio, *habentur autem in scripturis*. V. 37, nota hic ὀκλείοντας pro καταλείοντας. Lapus prẽteriti temporis verbo reddidit, *relicti sunt*. Seq. v. rectius fortasse, ἐῶντά γε ἀδιώκτους.

P. 581, v. 3, in exemplari est λοιπόν. quod quia substantiue pro λείψανον vsurpari non solet, malui ponere masculinum λοιπός: vt Lapus etiam vertit, *quod vnus ille solus fuerit reliquus Fabiorum generis*. V. 30, ἀνέβησαν pro vulg. ἀνέβησαν agnoscit eadem Lapi versio, *verticem ascenderunt*.

P. 582, v. 1, vterque interpres actiue maluit ἀπωνάσας. nam vt Lapus vertit *remouere exercitum*, ita Gelenius, *castra monere*. sed videtur auctor de industria hoc verbum neutrum vsurpasse, ad maiorem Menenii reprehensionem, qui exercitum in tutiorem locum transire non sic passus: vt in seq. (v. 3) dicit eum necipsum recte sapuisse, nec bene monentibus obtemperare voluisse. V. 11, vterq; interpres hic a verbis auctoris longius discessit. Lapus sic vertit; *erãt enim instructi supra depressiorem locum, in ruinam multum pronum*. Gelenius sic, *quod in longũ pateret Romana acies*. ego accessi paulo propius, & cõiunctè cum Rom. cod. scripsi ἐμπλόοις. Quid vero sit ὅθεν βάθος πάθεν, docet Ælianus, quum scilicet in profunditatem seu latitudinem instruitur acies. dicitur autem βάθος, τὸ κατόπιν τοῦ μετώπου παῦ μέρος τῆς φάλαγγος, μέχρι τῆς νωτιαίας, tota ea phalangis pars quæ a tergo frontis vsque ad tergi ductores pertingit. V. 14, exemplar habet σημείας per ει. nostrum σημαίας per αι petitum e Rom. cod. quod aliis quoque in locis ego quidem malim. V. 32, τέγοσι poetis magis quã prosæ scriptoribus vsitatum est. quare πύγοσι cum Rom. cod. malui, sicut mox v. 35 πεζῶν. V. 34, exemplar hab. ἐν νυκτὶ σκότος: mendose. nostram lectionem, e Rom. cod. petitam, agnoscit etiam Lapi versio, *per noctem & tenebras*. Seq. v. πεζῶν τὸ πλῆθος referendũ ad καταπάδω, subaudito aduerbio ὅπως. Rom. cod. habet, πεζῶν τὸ πλῆθος ἐπιρρῶν τὸ δρᾶν: itidemque Lapi versio; *lumina quoque per faces & a tectis tantaconabatur multitudo facere*. sed ea lectio patum apta est. V. 39, οὗ posita hic pro αὖ: quod supra quoque semel monui.

P. 583, v. 11, καὶ redundat hoc loco. cuius generis pleonasmi sacræ scripturæ in redditionibus admodum familiares sunt. V. 13, conuersio æstiua est octauo calend. Sextiles, in Iunio, non in Iulio, vt latius lib. 1 dictum est, ad 51, 6. quare hunc locum non bene habere puto. Glareanus. Infra, 737, 3, Geganium & Quintium inisse consulatum ait τῇ δηκεμβρίῳ δὲ τοῦ δεκεμβρίου μηνός. vnde suspicari possit aliquis legendum hic, πρὸ πέντε χαμαιρίοις μάλιστα δοπαὶ, δεκεμβρίου μηνός, *ferme circa solstitium hibernum, mẽse decembris*: sicut etiam primi tribuni plebis (410, 24) magistratum inisse dicuntur πεταρτῇ πρὸ εἰδῶν δεκεμβρίων, *quarto die ante idus decembres*. Decemuiri autem magistratũ inierunt idibus Maiis, 682, 21. V. 15, ambo interpretes pro Σερβίος legunt Σπόριος, vt est apud Liuium & Cassiodorum. Diodorus Caium prænomine vocat hũc Seruiliũ, & cognomine Σβῶκον, pag. 269. V. 17, vulg. τῶ agnoscit etiam Lapi versio, *ab iis qui intra muros erant discussum*. ego τῶ cum Rom. c. malui; e quo additus etiã articulus τῶ. vel leg. τὰ ὀπτὰ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ, l. δηνά. nã in testinæ turbæ ac miseriæ grauiores & perniciosiores erant bello externo. vnde cõsulib. vtile videtur iram illã a ciuib. in hostes vertere, eductoq; numeroso exercitu, reliquæ vrbanæ multitudinis inopiã subleuare. Ibid. in exemplari est ἀπόρω. veram lectionẽ ἀπόρων cum Rom. c. agnoscit etiã Lapi versio, *nequaquã enim facta in regione sementi*. V. 29, ad præced. genit. γωμαικῶν, παιδάων, οἰκετῶν, ἐμπόρων, μαθίκων, & seq. πλήθους, melius quadrat neutrũ singul. βιπλάσιον. V. 39, post πύλου desiderat σωτέρη, vel aliud verbum simile. V. 41, Rom. c. habet, πάντες ὁ σωτηρ. Ex eodem mox pro corrupto ὅρα repositũ πέμπτοι: quod verbũ infra quoq; de iisdẽ legatis vsurpatum 585, 30. supra, initio lib. 7, in simili narratione legunturἐξαπέμπτῃ & ἀποστέλλω, 417, 27, 30. V. 45, ἅμιλλ, e Rom. c. additũ, agnoscit etiam Lapi versio; *pretio modẽ imponentes sufficientem*. Gel. hoc commation omiserat.

P. 584, v. 2, Lapus legit ἐπιδιδὸ, *postquã enim*. V. 16, ὁ postἰδόντες inserta ex eadẽ Lapi versione, *videntes autem paratos eos*. V. 44, nota distimil. temp. ὑποφέρεσι, & ἐμάχοντο: cum regula postulet ὑποφέρεσι & μάχοντας, vel ὑπεφέρεσον & ἐμάχοντο.

P. 585, v. 1, Lapus vertit, *non ignauè sed infeliciter pars eorum maior trucidata est*. vt legisse videatur οὐ ἀγρωνῶς, ἀλλ' ἀτυχῶς. V. 32, si malis neutrum πάντα, *omnia*, per me licet. V. 40, pro Κοῦιλλιν vterq; interpres legit Κωνσίδιν: vt apud Liuium etiam est. *Q. Considius & T. Genucius, auctores legis agrariæ, T. Menenio diem dicunt*. V. 46, malim ὧν: vnde seq. pag. v. 12, τὸ σύμπαν ὄφελιμα.

P. 586, v. 4, rectius διατάτε, eodẽ scilicet casu quo mox sequitur ἀκλίματος: eademq; structura nõ multo post repetitur v. 30. V. 10, ἀφυὴς parum huc quadrat: nec multo magis ἀσφυὴς. Lapus vertit, *nimia erat & grauis*. V. 10, etiã Liuius damnatum Meneniũ duobus milib. æris scripsit. Talentum autẽ 60 libris valebat. Cum igitur as ac libra idem sint, diuide 2000 per 60, habebis talenta 33, actrientem talenti, hocest libras viginti. Quare hunc locũ corruptũ puto, errore vel librariorũ, vel interpretis. Porro 2000 æris nostro ære faciunt coronatos 20. Hæc Glareanus in Lapi versionẽ annotauit, cuius codex a nostro nil dissensit, vt indicat versio, *talentorum sedecim in pondus æris fieret*. V. 15, & αὐτὶ retineri potest, & αὐτὶ admitti. V. 18, ὀπτεκλαῖς agnoscit Lapi quoq; versio, *statuto etiã horum numero futuris posteà a magistratib. in priuatos insidiis*. Sed verior lectio ὀπτοκλαῖς, *irrogationibus*, seu *mulctæ impositionib.* vt Glareanus quoq; in eũ Lapeæ versionis locũ annotauit, se non intelligere quid sibi hoc vocabulo velit Lapus, nisi mulctas intelligat. Gelenius non infeliciter sensum expressit. V. 32, aptius ἀποχῆς, *abstinentia*. V. 36, Lapus quoq; legit *Seruius Seruilius*, vt sup. 583, 15. Gel. cũ Liuio & Cassiodoro Spuriũ prænominat: Diodorus 269, vocat Caium Seruiliũ Structum. V. 41, in exemplari est ἀδικήματα, contra syntaxeos legem. veram lectionem ἀδικήματος agnoscit etiam Lapi versio, *non delicti illi quidem*. V. 45, ἀθρόον aduerbialiter accipiendum: vel leg. ἀθρόων.

P. 587, v. 2, Rom. c. habet τῶ gen. casu. Idem seq. v. rectius, ἐλευθερίαν τε ἀπολυσῶ, & ἡγεμονίαν καταλύσθαι. V. 4, Lapus hic addidit τόπων τε: *huiusque caussam fore hæc certamina probabiliter existimabant*. V. 35, Gel. post ἀποθανεῖν addit ὅπω: Lapi codex pro μᾶλλον videtur habuisse ἀκρίτῳ. nam sic vertit; *mihi enim mori melius est inindicato, quã potito caussã dictione*. V. 38, inclusa ⊕ abest a Rom. c. Seq. v. in exemplari distinctio est post ἀδιλόβοτι, & ὅπῃ pro ἔπι posita. a nostra lectione nõ dissentit Lapi versio; *& in eo, in quo siquid vos lasi incertũ est, irãe gratificãtes*. Gelenius verterat, *si etiamnũ incerti criminis reum peritã necaueritis*.

P. 588, v. 13, vel reciproce legendum μὴ' αὐτὸν, vel simplicius μετ' ἐμὲ, vt cũ Rom. c. habet etiã Lapi versio. Seq. v. inclusum παρέδωκα additũ ex eodem cod. Rom. V. 15, εἰς αὖ defendi aliquo modo potest; vt referatur ad antecedens singulare νόσον: sicut Lapus etiam vertit, *in quos quidã eam detecerant*. Si tamen aliquis malit neutrũ ἃ, vt pag. seq. v. 18, ἐφ' οἷς, ne quaquam repugnabo. Ibid. Rom. cod. habet καταδόμενον, præt. imperf. V. 16, vel cum Rom. cod. legendum πίνος σοῦ ἀδικήματος: vel ἴσν. ἢ ἀδικήματα, vt apud Chrysost. ἡμαρτία ὑπὲρ εὐθυνῶν. V. 18, εὐπρεπῶς agnoscit non modo Gelenii versio, sed etiam hæc Lapi; *malitibus aliquib. feliciter dimicantibus*. sensus tamen contrarium potius videtur requirere, ἀπρεπῶς.

P. 589, v. 17, ὀπτεκλεῖν pro ἐγκαλεῖν supra quoq; semel habuimus. V. 33, βιασόμενος agnoscit etiam Lapi versio; *videor vi capturus munitiones hostiũ aggressus esse*. pro supino igitur accipiendũ id participium; vel legendũ βιάσασθαι. V. 42, respicit hic ad Aquillii factũ, quod supra expositũ est 533, 4. Sequentia exempla, magis e Persica & Græca, quã e Latina historia petita videntur. V. 44, forsan rectius εὖ ψυχον, vt 564, 25.

P. 590, v. 7, inter ἔργα & εὐθυμήματα nulla in exẽplari est copula. Lapus eã ante ὅσα sublatã, hic ponere maluit. sic. n. vertit; *quæcũq, audacia opera aliaq, cogitationes ducũ*. V. 32, ἀποδιδῶ hic vocat qd in seq. nõ ebro δηπουμίας dicit, *cupiditates*: quæ studiorũ sunt incitamẽta. Lapus quoq; sic vertit, *studio vestro abstinere*.

P. 591, v. 13, Lapus legit, ὦ ὀρθῶ παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει, *in recto vobis exhibens ciuitatem*. sed conuenientior mihi quidẽ videtur lectio, ἐν ὀρθῇ παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει δίκαιον: vel, ⊕ ὀρθῶ παρέχουσα ὑμῖν πρὸ πόλιν, ad quam posteriorem lectionem respexit Gelenius. V. 22, si ἀχθῶ malis, geminato ν, non repugnabo.

P. 592, v. 23, omissa hic præpositio πρὸς: (quo loquendi genere tũ alibi sæpe vtitur, tum inf. 614, 26) vel mutato casu legendũ μέσης νυκτός. Lapus vertit, *de media nocte*. V. 37, tropica hic locutio est: vel legendum τῶ ἱππέων: vt Lapus quoq;, *deprehensi ab equitibus*. V. 43, post πρὸ ἐπ' ἐκείνους, subaud. particip. ἐπιπεσεμένου, vel aliud simile.

P. 593, v. 8, forsan rectius ἔφυγον: eodẽ scil. tempore quo mox sequitur ἐκπεδέσθησαν. V. 22, pro χώρας aptius legeris πόλιος: vt Lapus quoq; vertit, *propinquq, vrbem accedens*. Seq. v. in exẽplari est πρεσκαλέσαν: minus cõgruenter. V. 36, ἀπορία agnoscit etiam Lapi versio; *nõ inopia cõsilii*. alioqui maluerit aliquis ἀπειρία, *imperitia rei militaris*. V. 43, sup. quoq; (518, 38) habuimus hoc loquendi genus, πρὸ μεταξὺ πόλεως χρόνου. in quo si τόπων malis, per me licet.

P. 594, v. 10, supra geminato λ scriptũ Μαμίλιος, 562, 11, & alibi. Latini *Manliũ* vocant. V. 25, Gel. legit ἀπεστεῖν ὑπεροχμένων. sed depẽdet potius hoc verbũ ἀποστέλλω a præced. participio κελεύσαντες. ideoq; Latina ad hãc lectionẽ sic cõformari possũt; *Mãlius imperauit vt vnius anni stipendiũ, & cibaria in duos mẽses, exercitui darẽt: hisq, repræsentatis Romã legatos mitterent qui cũ senatu de pace agerent*. quod idẽ fere de Fabio

narratur inf. 616, 17. V.40, malim cum articulo τὰ χρήματα. V.41, pro Μάμερκος supra fuit Μαμέρκου υἱός, in primo huius Æmilii cõsulatu, 549.39. Sigonius etiam *Mamercinos* cognominatos fuisse Æmilios, e veterum scriptis docet. Ibid. in exemplari est Τύλιος. Sed *Iulium* cognomento *Iulum* probat etiam Sigonius, ex idoneis auctoribus. V.45, pro Δάμης legitur apud Diodorum Δαΐδης, p.269: & quidem cũ iis consulibus qui quarto ante hos annos magistratũ gesserunt, Tito Minucio Rufo, & C. Horatio Puluillo. v. 10 na enim olympiade a Dionysio nostro discrepat Diodorus, vt supra etiã monui. hos certe consules, L. Æmilium Mamercum, & Vopiscum Iulium Iulum, ponit in seq. Olympiade LXXVIII, pag. 275.

P. 595, v. 3, in exẽplari est φραλωτῶν: ad quod alludebat etiã Gelenii versio, *militaris multitudo quietis impatiẽs*. sed verior lectio est φρατιῶν, *expeditionum*: vt Lapus quoq; vertit, *vbi cessauit a militia multitudo*. V. 19, pro Λευκίῳ aptius reposueris Φυείῳ: vel in præcedenti quoq; mẽbro pro Μαΐῳ legendum Αὔλῳ. 20 vt cõiungantur vel nomina, vel prænomina. V. 29, pro ἀκμὴ rectius fortasse legerimus ἀρχῇ. V. 33, in exemplari est ἥκιν, & paulo post (v. 36) πεφεύγων. sed verã lectionẽ ἥκιν, & πεφεύγειν, agnoscit etiã Lapi versio, *cohortatusq; omnes iudicio adesse iussit*. cuiusmodi locutio infra etiã est, 610, 21, 28. Gel. verterat, *& populum hortatus ad iudicii*. V. 34, nota ἐμμένειν & καταγορεῖν. pro fut. ἐμμενεῖν & καταγορήσειν: ad declarandam certitudinẽ & constantiam. V. 45, ambigua est locutio. Lapus pridianũ tempus intellexit: *die enim vna* 30 *tantum reliqua ante iudiciũ*. Gel. ipsum iudicii diem: *nam ipso iudicii die*, inquit. ego ambiguitatẽ retinere malui. quamquã infra (665, 8) satis aperte declarat, vno antẽ iudicium die id factum fuisse.

P. 596, v. 18, magis proprie φραπίαις: itidem quemox v. 22. V. 27, ἡ ῥαδδὸς tropice dictũ, p τῆς ῥαδδοῦχος, vt mox loquitur v. 30. quamobrem Lapus quoq; vertit *lictoribus*. itidemq; ἴσαπον supra vsurpatum pro ἰσαπόν, 592, 37. Alioqui soluta hypallage legendum foret, ἀλλ' ἄγειν ἡ ῥάβδος τοῦτο. V. 29, vel generaliter hic πάλιν vocabulum accipit: vel ad eos πάλαι respicit qui tribunis collegæ erant additi, olim tribunorum administri & iudices, póst ædiles appellati, 411, 19. V. 43, etiamsi post καταγωγίας inseras πάσης, ἔσας, ἀμφιζοήτησις, vel simile aliquod nomẽ: tamen ne sic quidem structura cõstabit, nisi μᾶλλον & δῆμ. vertas in μᾶλλον & δήμαδε. Sed minore mutatione, nec minus apto sensu sic locũ legeris; πεφεύγασι τὸ πεδὶ ἡ καταγωγίας εἰς ἕτερον μᾶλλον, ἢ ὑπὲρ τῆ κόσμαν ἡ πολιτείας ἀγῶνα: *atq; hac de agris diuidundis concertatio transiit in aliam longe grauiorem, de forma scilicet & statu reipublicæ, seu de administratione reip.* Lapi quoque codicem hic deprauatum fuisse, ostendit perplexa eius versio; *translataq; est de sortitione agri seditio ex hoc inornatu ciuilitatis in alterum certamen maius*.

P. 597, v. 4, pro παρ' αὐτῆ Lapus habet *de eis*: quasi legerit πεφὶ vel ὑπὲρ. sed aptius cũ Gelenio legemus κατ' αὐτῶν: vt satis arguunt sequentia. V. 31, Vrbiniã vocat etiã Lapus. sed haud scio an verius nomẽ sit Orbilia. V. 46, hic quoq; Τύλιον habet exẽplar, vt sup. 594, 43: 60 mendose scilicet pro Ἰούλιον. Ibid. si ὅτι malis, p ὅτι, per me licet. Seq. etiã versu, trãsposito verborũ ordine, nõ male sic legeris; ἀποδιχθεὶς ὑπὸ τῆ πλήθους τῆ δήμου πεφεύγοντες, *plebis antistes ab inopum turba creatus*.

P. 598, v. 10, φαβιανὸς repetitur etiã paulo post, cum primitiuo φαβία: pro quib. supra φεβία & φεβιανὸς habuimus aliquoties. Sed hãc quoq; scripturam veram esse, ostẽdunt apud Hesychium φάβαι & φαβίαι, vtrumq; expositum συνήματα, σωπάγματα. nec absurde referri hæc possunt ad verbum φημί: vt sint cœsentia quib. verba fiunt de republ. Orus tamen apud Etymologum πρὸς πὰ πάτρας denominatas mauult, ἐπὴ πᾶσ. Ibid. mox in exẽplari est κυρεῖτω: pro quo vterq; interpres legit κουελάτω: vel, vt infra repetitur, κουελάτη, 603, 7. at Glareanus κατελάτω legendum asserit. Legendũ (inquit) *Centuriatam*, vt sequentia luculenter ostẽdunt. Hic locus aliquãdo me torsit: quippe qui nõ ausus erã mutare quod corruptũ erat. At ex lib. 7 superius, vbi de Coriolano suffragia feruntur, (463, 44) clare patet hunc locũ non bene habuisse. Vide etiã Gelliũ lib. 15, cap. 27. quamquam satis obscure ea tradit. Verũ hæc tamen adiuuant; etiamsi tributa ac curiata comitia apud eũ non sint clare distincta. Sane nec Liuius nec Dionysius ea distinxero, quod sciã. At ab centuriatis satis luculenter hic separat auctor, tributa vocans *tribulẽ*. nisi & hoc quoq; sit interpretis licentia factũ. Hæc Glar. 20 V. 18, forsan rectius οἰωνῶν, vt v. 16: vel οἰωνοσκοπῶν. V. 22, ἑῶν πω agnoscit etiã Lapi versio, *hæc nollent*. Siquis malit ἑῶν πω, facile feram. V. 44, ἐχρμένης, si mẽdo caret, accipiendum hic in adhibẽdi significatione. Lapus in hærendi significatione accepisse videtur, dum vertit, *& violentiæ secutæ in suffragiis*. sed longe veriorem esse puto lectionem Gelenii, ἐσομένης.

P. 599, v. 6, verior esse lectio videtur, ἐφ' αὐ οἱ αὐδρωποι: & mox itidẽ cũ articulo, τὸ πλευτῶν. sic certe Lapus, *ad quas*. V. 18, Lapus coniunctionẽ ἐπὶ δὴ transfert in secundũ membrũ, & in tertio pro eadẽ substituit καὶ: *vbi vero requieuit hoc malũ, cũ esset in exitu magistratus Publius, neq; legẽ in reliquo tempore promulgare posset*. Sed expeditius, ceteris intactis, in præced. cõmate pro λῶ legemus ὦν. V. 19, in exẽplari est ἀρχαιρεσιῶν: quod cũ seq. participio neutro consistere nõ potest; vt & v. 31. V. 34, in exẽplari & hic & in aliquot seq. paginis pro Κοΐντος cõstanter scriptũ Κόϊντος, sed veræ scripturæ tũ apud Latinos scriptores manifesta exstant argumẽta, tum eius dem vestigiũ est in mendoso nomine Κάπος apud Diodorũ 276. V. 37, malet forsan aliquis ὅτι πᾶς ἔξω φραπίας. V. 41, in exẽplari est συνοικοῦσι. veriorem lectionẽ διοικοῦσι agnoscit etiã Lapi versio, *administrantib. rempub.* V. 46, ὅτι posita hic pro ὦν. V. 47, κῦ agnoscit etiã Lapi versio, *per requiem*. alioqui existimarit fortasse quispiã veriorem lectionem esse μετὰ, *post sopita bella externa*.

P. 600, v. 12, δήμοχοι pro vulg. δημόχρω, desumptũ e Rom. c. V. 18, in exẽplari est ὀλιγαρχεῖς; quod agnoscit etiã Lapi versio, *agi in plebe, auxiliq; esse*. sed procul dubio vera lectio est ὀλιγαρχῶς, vt Gelenius quoque vertit *decerni*: quod seq. v. est ὅτι ψηφιζῶς. Pro κατ' αὐτὴ, eodem v. 19, idẽ Lapus legit κῦ ἑῶν: *eodem modo per tribules decerni*. V. 23, pro αἱρεῖῆ siquis malit cõpositum ἐξαιρεῖῆ, vel etiã ἀρεῖῆ, ab αἴρω, per me licebit. Seq. v. nõ minus apte accusatiuo casũ leges τὸς βουλόμενος: vt non feratur ad proximum verbũ ἐδίδου, sed ad remotius καλεῖν. Sic certe Lapus quoq; *volebat vocari ad arma, quicumq; saluam esse vellet patriam remp.* V. 39, Gel. maluit, παρῆσαι οἱ κατηγόρος. πε. sed ὡς retinere nihil vetat, hoc sensu; *prodiet ũt in medium velut dissuasuri legem*.

P. 601, v. 14, in exẽplari est κῦ ἡ ἐκείνης. sed verã lectionẽ κατ' αὐτὴ ἐκείνης, cõfirmat etiã Lapi versio; *quib. aduersus illam ipsam vsi erant*. V. 23, rectius αἰφ' ἑαυτῶν, *ex seipsis*, id est, e suo ipsorũ corpore. sic enim supra in postulatione huius magistratus, dicit ἐξ ὑμῶν, 409, 7: & rursum 411, 12, ἐκ τῶν δημοτικῶν. V. 25, genitiuum ἀγῶνων agnoscit etiã Lapi versio, sed meo iudicio

iudicio rectius aberit. Pro ἀγῶνων quoque Gelenius legisse videtur ἐφάτων. V. 27, pro inclusis, e Rom. cod. repositis, perperam exemplar habet, ἢ πάλιν ὡς πεφύτερον. Lapus videtur legisse, οἷς πεδὲ θανάτου καὶ φυγῆς ἡ πόλις τὸ πεφύτερον ἐδίκα (vel potius εἰδίκα) κρίνειν. sic enim locum vertit; *in certamina turpium discriminum constituere quos eis videatur patriciorum: sicq, iudicia legitima, per quæ ciuitas videbatur prius de morte deq, exsilio iudicare, transferentes a tribu purissima ad sordidissimam*. V. 29, ποτὲ pro vulg. ὁπὲ repositum ex eodem cod. Rom. V. 34, inclusa, ex eodem cod. inserta, agnoscit etiam Lapi versio; *tum etiam cum regibus tyrannisq, vrbs subesset*.

P. 602, v. 2, distinctionẽ ante χαείτων agnoscit eadem Lapi versio. quamquã vel hæc ipsa vox, vel præcedens ἀγαθῶν, sine vllo sensus detrimẽto, abesse possemihi quidem videtur: vt etiam Gelenius eam prætetiit. V. 8, Gel. πεδείσιν accipit pro πεδείσιν ὄτι. sed forsan negatiue legendum ἡ πεδείσιν. Seq. etiã versu malim ἐξ πόνος, ἢ ἡ δημόχρω ἐξουσίας. V. 20, forsan rectius, ἐδὲν ἢ τῆ πῆς ἀναλαμεῖν. λελείφαμεν. Lapus omisit genitiũ τέπω, vt satis declarat versio; *nihil relinquũ ex aduersantib.* V. 29, magis ꝓprie φραπίας, vt Rom. cod. habet. V. 30, ἀπὸ agnoscit etiã Lapi versio, *vexatus ab hoc*. quod vt Glareano suspectum fuit, ita ego quoq; nõ inepte legi posse existimarim, πεὸς ἀπάτην. excusari tamen & relatiuũ aliquo modo potest. V. 41, εὔφαντο pro vulg. φρόνῶ substitutum e Rom. cod.

P. 603, v. 3, in exẽplari est ἢ πε: itidemq; paulo post in altero mẽbro (v. 5) ἢ τῆ. Lapus vtrobiq; vertit, *& vt:* quod ex secundo vtriusq; membri cõmate peritum est. Gelenius admodũ breuiter locũ sic verterat; *legem nuper a plebe latam, de iudicandis quibuscumq, ciuibus, & de suffragiis ac curiatis ad curiata comitia translatis*. nostræ emendationi patrocinatur etiam Rom. cod. V. 6, pro ἕκ exẽplar habet ἕῳ. vtrumq; agnoscit Lapi versio; *non amplius secundum ordines habuerit*. sed mihi verbũ ἕῳ hic nullo modo ferendum visum est. V. 47, rectius forsan μαθόνδαμ.

P. 604, v. 44. πεφιστέρνς pro vulg. ἐμπεφιστέρνς agnoscit cum Rom. cod. etiã Lapi versio, *mitigatiores*. Gelenius vulg. lectionem periphrasi adiuuerat; *experientia sapientiores factos*. V. 46, malim addita coniunct. ἢ πεὶ Ἕλληνες.

P. 605, v. 2, rectius cũ Gelenio legemus τῆ σατηείας: pro quo infra 641, 14. dicit τὸ τῆ ἐιρηνῆ ἢ πόλεως. V. 9, pro ὑπὲρ non inepte, imo quidem iudicio, repetiuerimus ὑπὲρ. (vt infra 631, 17) pro qua præpos. in præcedentibus membris vsurpata ἕνεκα & ἕνεκα.

P. 606, v. 2, magis proprie leges φραπίας, *expeditione*. V. 6, inclusa, e Rom. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *alii signa prosrientes, alii autem deferentes*. atq; adeo sic legendum esse arguunt sequentia, v. 36, κῦ ἢ λοιπῶν τὰς πᾶξις, ἢ πεφεμένον ὡς σημαίας. Dechrant idẽ quæ ab Appio repetuntur infra 609, 27. Gelenius tamen, omisso altero membro verterat, *centuriones & antesignani, quidã etiam desertis signis in castra se receperunt*. V. 10, forsan rectius ἀπῆλθον: vt Lapus quoq; vertit *destitissent*. V. 17, pro πεὶ τὰ δηλᾶ. infra legitur πεδὲ τὰ δηλᾶ, 643, 3; itidemq; alibi. V. 27, πρεσβευτῶν nomine intelligi hoc loco possunt veterani milites, vt inf. 618, 35: vel πρεσβευτῶν legi potest; vt significet, legatos seu ꝓprætores pro illis interessisse. V. 35, in exẽplari est δεκαδὸς. sed δεκάδος; nõ modo vterq; inter pres legit, dũ vertit *decimus quisq,*; sed confirmant etiã hæc Liuiana, *centuriones duplicarsosq, qui reliquerant ordines, virgis cæsos securi percussit: cetera multitudo sorte decimus quisq, ad supplicium lecti*. & hinc passim apud aliõs etiã historicos est *legionum decimatio*: itidemq; apud Polybium ὁν δεκάδος ἄγεσθ ὅδε θανάτῳ, & apud Xiphilinum δεκαπυέσθαι: quod Brodæus quoque annotarat Miscell. lib. 1, cap. 9. Sic apud Plutarch. etiam in Numa, vbi vulgo legitur μέχρι πᾶν δεκάδας, Xylander reponit δέκα. V. 37, alibi σπαθίας: & quidem frequentius. V. 40, hic rursum exemplar habet ἀρχαιρεσιῶν: quod fœminini, non neutrius est generis.

P. 607, v. 7, post πατρίας in exẽplari est coniunctio τε: loco plane alieno. quæ si verteretur in articulum τῆ, & præponatur præcedenti datiuo βουλεία, belle habebit structura, vt pag. seq. v. 10, ὁ τῆ πεφανεῖδι δεπαχρεῶν. V. 12, αἰρήμενος positũ hic pro οἰκήμενος seu ἐπεφεζόμενος: significatione (vt ego quidẽ puto) rarissima. Rom. cod. habet αὐαιρήμενος. Lapus vertit *attrahens*. V. 14, in exemplari est πεφεθήσεν. veram lectionẽ πεφεθήσεν agnoscit etiã Lapi versio, *propositurosque in senatu*. V. 32, in exẽplari est πᾶ νόμω. sed ἢ structurã & sententiam multo euidentiorẽ efficit. V. 41, χρημᾶς agnoscit etiam Lapi versio; *ex alienis pecuniis*. sed cũ sequatur, ἐμοδῶν ἐρχόζοντας, non dubito quin verior scriptura sit κτημᾶς: cuiusmodi cõmutatio infra quoq; ex Rom. cod. annotata ad 616, 36. alioqui latius explicanda esset χρημᾶς significatio; quia scilicet prædiorũ quoq; maximus in victu parando vsus est. atq; ita Gelenius quoq; paulo generalius verterat; *ex mercenariis operis se alant*.

P. 608, v. 11, in exẽplari post ὕπαῖς periodica est distinctio, & mox commatica post κακαῖς. sed nostra distinctio structurę cõuenientior est. & Latina sic ad eã conformari possunt: *doceas, nec senatus voluntatẽ fuisse vt diuideretur publicus (nã si vult esset, tamprideẽ id fecisse) sed deliberandũ ad distulisse in tempus aliud, quo facilius tunc sopire seditio, quã excitarat cõsul affectans tyrannide. & post ea mortis eo nomine pœnis affectus: nec primos post id S. C. consul negotio sinẽ imposuisse*. V. 12, pro ὅ κα in coniunctiuus legemus ὑπατίαν. V. 16, αὐᾶ pro vulg. αὐτῆ, repositũ e Rom. cod. V. 18, idẽ cod. habet τῆπις ὁμᾶ κε: itidemq; Lapi versio; *hos agri diuisores creare*. at Gel. *ius finiendorũ agrorũ habuerint*. mihi verior scriptura videtur esse, τοὺς δίκας χωμάρους, vt inf. 665, 7. quos χωρονόμους vocat 662, 9. V. 20, inclusa ὁ abest a Rom. cod. V. 31, idẽ Rom. c. hab. ἐπὶ δὴ: in exẽplari perperam est ἔπεται δέ. V. 36, idem Rom. c. trãspositio articulo habet, ὅπ τὸ μικρὸν ἢ δεκῶν ἔπ ἢ δημοσίων. V. 42, ῥυέσθω pro vulg. ῥυέσθαι agnoscit cũ codẽ Rom. cod. Lapi quoq; versio; *sint enim vobis argumento hoi ũ opera*. alioqui legendũ esset ῥυόνται.

P. 609, v. 8, articulus οἱ additus e Rom. cod. Nota vero ibidẽ ὀπόκλωοι, pro οὐόκλωοι, vt Lapus quoq; vertit *contubernales*. ὀπόκλωοι proprie sunt qui tentoriũ & sedes suas ad nos contulerunt. V. 22, εἰ ἥη pro ἔη malis, (vt v. 43) per me licebit. V. 31, πάθος in meliorẽ partem accipiendũ hic pro χαεά: vt Lapus quoq; vertit, *ex aduersis hostiũ, lætitiam*. Gel. paulo recesserat lõgius; *quasi ageretur de mea gloria, non de securitate incolumitateq, patriæ*. V. 35, vulg. καθαρεῖς agnoscit etiã Lapi verl. *occidionis*. sed melius ad ἓς πόλις mihi quidẽ quadrare visa est Rom. c. lectio, καθαρεῖς, *euersionis*. nisi πόλις metonymicẽ accipiamus, pro ciuib. seu populis, cũ Gelenio. V. 39, Gel. hic a Græci textus mẽte discesserat; *cuius parte, quã isti sibi postulãt, hostis occupat*. aptius Lapus; *cuius, quantũ in ipsis fuit, hostes sunt domini*. Simile loquẽdi genus tũ alibi, tũ sup. 601, 17. V. 41, exẽplar habet συνῆνεν: nihil ad rem. veriorem lectionẽ διεῤῥίφεν, probat Lapi versio, *genus improbũ*. Rom. quoq; codex διεῤῥίφεν agnoscit:

ſed ſequentia ordine paulum mutato ſic legit; ὀλίγος ὢν τῷ κρείττονι ὁ λόγος. V.44, videtur hic reſpexiſſe ad locum illum Thucydidis, quē in epiſtola ad Ammæum notat; πλεῖστα μὲν γὰρ ἀλόγιστος, αὐθάδεια φιλέταιρος ὑπόμενε· μέλλησις δὲ πρωμηθής, δηλία εὐπρεπής· τὸ δὲ σῶφρον, πρόφασις τοῦ αὐτόδρου· καὶ τὸ εἰς ἅπαντα σπουδαῖον, δύσπειθες δρῶν.

P. 610, v. 2, Gelenius hic aliam lectionem quæſierat; *malitia, verſutia, habētur pro ſapientia; quemadmodum ſimplices & in nullo bono propoſito conſtantes, tractabiles habentur & dociles.* ſed τὸ πανοῦργον σοφὸν coniuncte potius accipiendum pro ἡ πανουργὸς σοφία, *verſutia, vafrities, calliditas.* nec in ſequentibus alia lectione opus eſt. melius Lapus; *malignitas, & verſuti ſapientia, & ad omnia procacitas, ac neminimeliorum obtemperare.* ſane ἐπαμὰ πρὸς πάντα eſt qui temere ad quiduis audendum aggreditur: & εὐπιθὴς μηδενὸς ἧττον κρείττονα αὐτὸν ἡγεῖσθαι, qui facile ſibi perſuaderi patitur, vt nihil capeſſat eorum quæ ſunt meliora. V. 46, in exēplari eſt μὲ δὴ. ſed μὲν τι agnoſcit etiam Lapi verſio; *ſimularunt vero neceſſarii.* V. 47, πρὸς εὐτυχοῦντας agnoſcit eadem Lapi verſio; *allato vero in forum corpore.* & ſupra vſurpatū eſt hoc ipſum verbum in ſimili caſu, 596, 2. Si quis tamen cum Gelenio malit πρὸς εὐτυχοῦντας, fruatur ſuo iudicio.

P. 611, v. 45, apud Diodorum diphthongus ſcriptum Θεαρωείδης, vt Ἡρακλείδης. 275. V. 46, Νομαντανὸς habuimus etiā ſupra, & retinuit Lapus; necnon Cuſpinianus in Faſtis. Gelenius cum Faſtis Siculis maluit *Calmontanum*: qua de re ſupra quoque ex Sigonio, ad 394, 9. Pro Νομίκιος vero apud Diodorum 278 eſt Μινύκιος: quum *Numicium* agnoſcant etiam Liuius & Caſſiodorus, teſte Sigonio.

P. 612, v. 2, Rom. cod. habet προπόλεων. ſed προπολίων agnoſcit etiam Lapi verſio, *ſuburbanum quoddam.* & Pollux lib. 9 ſcribit, ὧν δὲ πῶς πρὸς χωρίοις ἐστὶ μακρῶν ὀνομάτων. Seq. v. ambo interpretes legiſſe videntur, ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καταλειφθέν, *a Romanis relictum.* Gelenius ſic locum verterat; *incendium ſuburbani cuiusdam caſtelli, agreſtium fuga deſerti, conſpectum eſt*, omiſſis reliquis circumſtantiis. V. 32, ἑάλω, e Rom. cod. inſertum, agnoſcit etiam Lapus, & requirit ſenſus. V. 42, exemplar habet ἱππόκοις. ſed verā lectionem νεωσοίκοις agnouit vterque interpres, dum vertit *naualia.* ego malui *nauium receptacula*, in quibus ceu domiciliis ſingulæ, binæve, aut ternę, ſeparatam ſtationem habent. Non multum abſimilis error notatus apud Pauſaniam paginæ 1 v. 18. V. 46, malim κοινὴ στρατιά, *communis expeditio*: ſubaudito ſcilicet e præcedentib. verbo ἐπορεύετο.

P. 613, v. 2, exemplar hic rurſus habet Κοῦπον pro Κοΐντον, omiſſo prænomine Τίτου. Veram lectionem expreſſe refert Diodori editio, pag. 279: ſed in alterius conſulis cognomine, Σρῦκον habet eadem pro Πεῖσκον. V. 6, rectius ἀπαγγελθῶσι, vel πρόσταγελθῶσι, vt infra 644, 45. Rectius etiam mox στρατιαν ſcribemus, & v. 16 στρατία: quoniam expeditio his locis ſignificatur, non exercitus. V. 15, βαρείας ferri poteſt, ſubaudita præpoſ. σύν, malet tamen aliquis fortaſſe βαρεῖς *graues, onuſti.* V. 40, pro ᾧ poſſes etiam aduerbialiter legere ὅ, id eſt ὅπου, *vbi.* Lapus videtur legiſſe, ὅ μάλιστα ἔκαμνεν, dum vertit, *quod maxime laborabat.*

P. 614, v. 11, ἑπόρων agnoſcit etiam Lapi verſio, *ne alteris virtute cederēt.* alioqui maluerit fortaſſe quispiam ἐπίρων, id eſt συφραδιωτῶν: vt infra 622, 31. V. 31, conſentiunt interpretes hoc loco. nam & Lapus vertit, *exſpectans diem, ac circiter horā tertiam.* forsan quod ea hora maior in forum confluit frequentia. ſic enim Græca ſonāt; *exſpectauitq; donec luceſceret, atq; ea diei hora appeteret, qua forum ſolet eſſe frequentiſſimum.* V. 38, in exemplari eſt ἐκ: quam particulam Camerarius in ſuo codice expunxerat. ego cum vtroque interprete in καὶ mutare malui. nam Lapus quoque vertit, *horum ferocia furibundaque in nauſione.*

P. 615, v. 17, pro πυρόπτης requiritur potius σωώπτης, vel aliud eiusdem ſignificationis. V. 24, recte hic tandem exemplar habet Κοϊντῷ: mox tamen ad errorem redit. V. 35, ſupra Κρεμέραν dixit 573, 17: 577, 10: 581, 7, & alibi. Seq. v. leg. potius, πῆς ἑαυτῶν πιλάτας. V. 40, diſtinctio in exemplari ante βουλομένη collocata, ſtructuram & ſententiam ita perturbarat, vt Gel. commatum transpoſitione vſus ſit, hoc modo; θεραπεῦσά τε καὶ αὐθαδεῖν τὴν πίνυπας βουλομένη, δόμα ἐπιτρόπου δίκαιον μὴ ὑπὲρ αὐτῆς. ſed in hac noſtra lectione nihil trāſpoſitione opus eſt. V. 45, ἀγὼν nihil huc facit. legendum forsan ἀγαπητὸν, ſeu ἀρεστὸν, vt Lapus vertit *grata.* Gelenius verterat, *id non admodum expetendum viſum eſt pleriſque plebeis*: quaſi legerit αἱρετὸν. vbi etiam nota τῆς πολλοῖς pro τῆς δημοτικῆς, ſeu τῆς πλήθη. Rom. cod. hab. οὐκ ἀγὼν πᾶσιν, ἀλλὰ τῆς πολλῆς: perperam.

P. 616, v. 1, articulus ὁ additus e Rom. cod. V. 3, nota hic rurſus Ἀνδίων fœm. genere, vt ſupra 551, 45: cum frequentius neutrali fine vſurpetur Ἄντιον, tum ab hoc ipſo auctore noſtro paſſim, tum apud Strabonem, Ptolemæum, & nominatim apud Stephanum Byzantium; qui Ἄντιον ab hoc oppido diuerſam facit. Rom. etiam cod. Ἄνδιον habet. V. 6, magis propr. σπατία, *expeditio.* V. 8, εἰς manifeſte hic vſurpata pro ἐν. V. 26, leg. προσαγελθῆ: vel ante παραγγέλλειν inferendum nomin. caſus nomē, ἡ βουλὴ, aut ſimile. V. 30, duplex hic in exemplari erratum eſt: Λαυίνιος pro Ἀλβῖνος, & Κοῦπες pro Κοΐντης. V. 36, vulg. ed. habet χρήματα, vt ſup. 607, 4: ego κτήματα cū Rom. cod. malui. V. 44, rectius σιδηρεῖν, præſ. temp.

P. 617, v. 17, & ἀῶν retineri poteſt, & αὐτῶν pro eodem ſubſtitui. V. 41, non conſentiunt hic interpretes. nā Lapus retento appellatiuo nomine, mutauit proprium; *in Capitolino colle.* at Gelenius proprio retento, mutarat appellatiuum; *in luco Bellonæ.* Ego repoſuerā *in Quirinali colle*: quoniam ipſe Dionyſius ſupra (112, 21) tradit Βουάλιον a Sabinis & Romanis appellari Quirinum: vbi itidem τῷ Πίστῳ Διὸς fit mentio; ſed nihil de templo eius additur. Verū cum recordarer, Quirinalem collem ab auctore noſtro ſupra vocari Κυρήλιον ὄχθον, 113, 42, non aſpernandam putaui coniecturā Joſephi Scaligeri, qui εἰνάλιον λόφον hic interpretatur *collem Martialem*: atque ex hoc ipſo Dionyſii loco pro *Mutialis* apud Varronē reponit *Martialis.* Verba Varronis, ex Argeorum ſacris hæc ſunt, lib. 4 De lingua Latina; *collis Mutialis quinticepſos apud ædem Dei Fidii in delubro, vbi adituros habere ſolet.* Lapus ſuæ lectionis rationem ſumpſiſſe videtur ex eo quod ſupra narrauit Dionyſius, templum Capitolini Iouis a Tarquinio inchoatum (259, 1) tertio ab inde conſulatu abſolutū fuiſſe dedicatumque, 304, 5. V. 44, forsan rectius ἐπ' αὐτοῦ, *ſub eius imperio, eo regnante*, vt mox v. 46. Seq. v. poſt πόνῳ deſiderartur coniunctio δὲ, δὴ, vel ſimilis alia. Ibid. mox lectionem vulgatam agnoſcit etiam Lapi verſio, *inſcriptionem eius ſumpſit.* & confirmat eam

quod ſupra habuimus aliquanto plenius, 304, 7, πλὴν αὐτέρωσιν αὐτοῦ Φ πλὴν ὀδηγεφλῶ ἔλαβεν Μάρκος Ὀφάνος. ſignificat enim hīc, Poſtumio ex S C hoc honoris datum, vt tēplo inſcriberet, ędem cā Poſtumio cōſule ex S C dedicatam eſſe. Gelenius ſic verterat; *ex S C id fecit Poſtumius, vt teſtatur ædis inſcriptio.*

P. 618, v. 2, hic quoq; exemplar recte habet Κοΐντος: ſed perperam mox in Fabii cognomine Ικλανὸς pro Εἰδολανός: eodem prope modo quo in ſuperioribus libris aliquoties ſcriptum Ἰοὶ & Ἰεντανοὶ, pro Εἰδοὶ & Εἰντανοί: librariorum magis quam auctoris culpa. veræ ſcripturæ euidentius veſtigiū eſt apud Diodorum 280, nimirum Εἰβολανός, omiſſo tātum ι. V. 14, Φ redundat hoc loco.

P. 619, v. 7, Ἄλδον agnoſcit etiam fragmentum Capitolinum, in quo (teſte Sigonio) legitur, *Spurius Poſtumius Albus Regillenſis.* Supra Sp. Poſtumius cognominatur *Albinus* 616, 30. Pro Σρῦον vero rectius Σπόριον legi, tradit idem Sigonius, & confirmat Diodori editio pag. 282. (ſed erratum ibi in cognomentis conſulum; & pro *Regulus* ac *Mediolanus*, ſcribendum *Regillanus* & *Medullinus*) Seruii tamen prænomen in ſeq. etiam huic ipſi Furio tribuitur, v. 32. V. 19, in exempl. eſt ἀξιοχρέω. ego Atticum ac centum malui. V. 34, vterque interpres legit ἐκ τῆς Ἑρνίκων: (vt infra 626, 2) & conſentanea eſt hæc lectio tum præcedentibus, tum ſequentib. Rom. cod. habet, εἰς πῶν Ἑρνίκων, *traductis in Hernicum agrum copiis.*

P. 620, v. 18, vt hic ἡμέρας διεπίφωσκε, ſic apud Luccam euang. cap. 23, σάββατοι ἐπίφωσκε: & Matth. 28, τῇ ἐπιφωσκούσῃ. Seq. v. rectius ἑθελονταὶ, *voluntarios.* V. 21, Lapi verſio non agnoſcit verbū ἔμαιον: & mox pro ἀλωσόμενοι legit ἀλωσομένῳ: *hoc autem ſtipantes Æqui, ac priusquam Romanis adueniret auxilium, caſtra eorum aggredi cogitātes, tamquam vi & multitudine capiendā, exuere.* non male. neq; enim vel ἀλωσόμενοι actiua ſignificatione vſurpari ſolet, vel ἔμαιον apte in ἔμελλον mutari poteſt. V. 27, incluſa, e Rom. cod. addita ſunt. ſed pro πεζοπῶν aptius fortaſſe legerimus πέλτον, *arcu.* V. 43, κῦ μέσον non agnoſcit Lapi verſio; *equites autem eorum decurrentes, a tergo Romanos circumuenerunt.* V. 46, Σπολιφόϊτες legendum eſſe, non ὑπολιφόϊτες, vt in exemplari, arguit etiam Lapi verſio, *a ſuis ſegregati.*

P. 621, v. 9, exemplar habet δὴ τοῦτο. ſed δὲ legendum eſſe, vt paulo ante, v. 1, declarat etiam Lapi verſio, *tamquam per hoc.* V. 14, exemplar habet εἰς πόλεμον χεῖρας. ſed πολεμίων agnoſcit eadem Lapi verſio, *in hoſtium manus veniendi.* V. 37, malim nom. caſu μένοντες. V. 39, ἑπίεζε δυώαμις agnoſcit etiam Lapi verſio; *altera manus.*

P. 622, v. 12, ad δὲ (v. 8 præmiſſam) melius quadrat δὴ quam τε, vt indicant etiam antitheta, ὀλίγοι & πολλοί. Sic v. 14, pro αὐτοὶ non male nom. caſui legas αὐτοί. V. 21, μεθίωνοι pro vulg. θέμενοι poſitum e Rom. cod. Lapus paulo maiori mutatione facta legit, φυλάττειν ὑπολελειμμένοι, vt infra 625, 9, 18. ſic enim vertit; *& qui relicti erant ad impedimentorum cuſtodiam, abeuntes, tendunt ad proximos montes.* Gelenius vtramque lectionem expreſſit. V. 26, in exemplari perperam eſt Σρυῦλιος pro Σερούϊος. Pro *Seruii* autem prænomine *Spurium* legi apud alios auctores, paulo ante monui, ad 619, 8.

P. 623, v. 1, pro λίβυλλα exemplar habet Φαλίν: & mox Σερυῦλα pro Σερυΐλιν. in ſequentibus tamen recte vtrumque nominat cum Liuio & aliis. V. 3, exemplar habet κῦ πολέμου. mihi πολέμοις viſum eſt conuenientius. V. 14, ſi δὲ pro τε malis, non refragabor. Lapi verſio neutram coniunctionem expreſſit; *postremo quorum minima haberetur ratio.* V. 35, in exemplari eſt ὅς: ego ὡς e Lapi verſione repoſui, *vt qui paulum adhuc ſpiraret.* tu ſi καὶ malis, non multum refragabor.

P. 624, v. 4, Τυσκλανῶν barytonus ſupra quoque habuimus; itidemque Κορεσλανοὶς 412, 27: & Ἐχεδάνων infra 647, 28: quum analogia requirat Τυσκλανῶν, vt non modo Stephanus habet, ſed apud hūcipſum oſtendunt Αἰκανοὶ, Εἰντανοὶ, & ſimilia. attamen & infra hic accentus conſtanter retinetur aliquammultis in locis. V. 18, in exemplari diſtinctio poſita eſt ante μάλιστα, & omiſſus articulus τὸ ante δὲ βάθος. noſtram lectionem ſenſus & lex ſtructuræ poſtulat.

V. 21, aptius fortaſſe δ: vt feratur non ad remotius, πόλεμόν; ſed ad propinquius, ῥεῦμα. quod innuit etiam Lapi verſio. V. 24, in exemplari perperam eſt Ἐκκυλίων, & Κολίμμων. vera prioris portæ ſcriptura eſt ſupra 218, 37: poſterioris, 583, 10. V. 26, rectius, ἢ βεαχῶτατα, i. εὖτν. vt Lapus quoq; vertit, *lata, vbi minimum, plus quam centum pedes.* V. 40, ſupra μεθεσιλεῖς dicit multis in locis: quod Lapus quoque ſecutus vertit, *interreges creantes comitiorum cauſſa.* αὐτοκασιλεῖς eſſent *proreges*, vt αἱ ὑπάτοι *proconſules*, αἱ ἡγεμόνες, *proprætores.* Seq. v. poſt ἀρχαιρεσιῶν deeſſe ἕνεκα, indicat vetriusque interpretis verſio. V. 43, in exemplari conſtanter hic ſcriptum Λοκρίπος, per ι: ſemel etiam Λυκρίπος: & mox Γεμίνιον pro Γέμινον. ſed Λοκρῆπος per η ſupra multis in locis fuit, & repetitur infra 633, 8. *Geminum* vero agnoſcunt Liuius, Caſſiodorus, Faſti Cuſpiniani. V. 47, Τίτα agnoſcit etiam Lapi verſio, *Sexto Tito*: Gelenius maluit Τίτου. infra, 627, 38, hoc factū tribuere videtur C. Terentio. niſi forte abſentibus conſulibus tentauit C. Terentius, quod ante illorum profectionem molitus erat Sextus Titius.

P. 625, v. 8, magis propr. σπατίας, *expeditionis.* V. 10, pro Φύϊος vterque interpres legit Φαλίος: ex Liuio. Infra quoque Fabius cum tertia copiarum parte vrbi præficitur in expeditione amborum conſulum, 648, 37. V. 38, forsan rectius πῆς πολεμίοις, vt tum alibi tum 606, 4. V. 41, exemplar plurali numero habet κύποις. mihi ſingulare κύπου melius hic ſonare viſum eſt. & ſic vertit etiam Lapus; *nec armorum ſtrepitum ſuſtinentes.* V. 43, Gelenius maluit καταβαλλόντες aut καταπολέντες: dum vertebat, *obtereretur compreſſione mutua.* V. 47, exemplar Ἑρνίκων habet pro Βολίσκων. Gelenius omiſſo eo membro verterat, *a Volſcorum proceres*, ambo contra fidem hiſtoriæ: quod Lapus quoq; vidit. Æquos autem & Volſcos coniunctis animis ac virib. hoc bellum geſſiſſe, manifeſtum eſt ex ſuperiorib. 623, 23.

P. 626, v. 11, in exemplari pro δὲ ſcriptum τε: minus recte. Seq. v. πόλεω; pro vulg. πόλιν e Rom. cod. poſitum. Sed poſſit etiam πάλιν legi: vt ſignificet eos nunc iterum Tuſculum vsque perueniſſe. nam ante quoq; in Tuſculanum agrum excurſiones ab eis factas ſupra narrauit 624, 4. V. 15, vulgatam ſcripturam agnoſcit etiam Lapi perplexa verſio; *a via Romam verſus declinarunt: in vrbis autem ad quā primum venerant regione conſidētes, eam partem quam in priore incurſu intactam reliquerant, populabātur.* Nec Romanus cod. hīc quidquā diſcrepat, niſi quod pro ἐν τῇ habet ὅθεν τῇ. Mihi locus vitioſa repetitione corruptus videtur; vt vera lectio ſit hæc; ἢν δὲ ἐν τῇ πρωτέρᾳ εἰς Τοῦλλα παρέλιπον χώρᾳ, ἔτι καὶ θερόμενοι ἐδῄουν. V. 33, vterque interpres legiſſe videtur, οἱ δὲ ποιοῦντι φυγόν-

πεζὸν ἢ μ. V.42, pro παμέα Lapus generalius posuit *reb.* ego ita verti ac si scriptum esset πάμα. σημεῖα minus bene facit.

P.627, v.5, in exemplari pro initio huius libri positum est eius argumentum: quem errorem vterq; interpres vidit. Id argumentum hic adscribere libet, nequid interuenisse videat. sic igitur habet argumentum istud: ἡ δεκάτη βίβλος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας, ἣν συνεγράψατο Διονύσιος Ἀλεξανδρεὺς Ἁλικαρνασσεύς, ἀφ' οὗ ἤρξε τὰς πράξεις τοῦ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἰσοδυναμούσης ἄνδρες ἔτους, καὶ ἀπὸ ὑπατείας Ποπλίου Οὐαλερίου, καὶ Ποπλίου (verius Σερουίου in sequentibus, itidemque apud Liuium & alios) Σουλπικίου. χρόνοις δὲ οὗ ὑπὸ τὴν βίβλον (Lapus perperam βουλῆς, *a senatu*) διηκμάζων πρᾶξις, ἔτη δεκαδύο. Eius si versionem desideres, & ipsam subiungere non recusabo: *Decimus liber Antiquitatum Romanarum, quas conscripsit Dionysius Alexandri filius Halicarnassensis, continet res a Romanis gestas a primo octogesimæ Olympiadis anno, a consulatu* scilicet *P. Volumnii & Servii Sulpicii. Tempus rerum quæ hoc libro exponuntur, est annorum* XII. Seq. v. pro Τοῦμβας apud Diodorum est Τερύλας 282. Seq. v. pro Φεραικλέους idem Diodorus 281 habet Φεραικλείδου. Pausanias quoque Φεραικλείδῃ inter archontas Athenienses agnoscit, sed olympiade CII. V.11, perperam in exemplari Σερείλιος pro Σερούιος. V. 30, ἐπὶ ἑκατοντάετον, agnoscit etiam Lapi versio, quæ Græcis perplexis multo est perplexior: *horum vero multa ostendentibus procuratoribus magistratuum optimatim consequentia erant ad magistratus.* sed forsan legendum ἀποδεικνυμένων, vt significet magistratus optimatim (seu optimitatis ratione habita) designatos fuisse: id est, optimos quosq; ad publicos magistratus fuisse adhibitos. Sed & genit. τῶν ἀρχόντων incertam est possessiuene an partitiue ab auctore sit positus. Si possessiue, sic verbum verbo reddideris; *atque horum pleraque procuratores* (seu administros) *magistratuum, qui optimatim designabantur, ad imperium comitabantur.* Si partitiue, sic vertere poteris; *atque horum pleraque magistratus* reip. negotia *procurantes, qui optimatim designabantur, ad imperium comitabantur*: id est, optimates ad reip. gubernacula admotos, vna cum magistratu, iuris quoque reddendi munus maiori ex parte comitabatur. Ad priorem sententiam accedit hoc Cuiacii scholion; *his quib. mandassent iurisdictionem*, intelligit enim, magistratus habuisse procuratores seu vicarios, ad quos maiorem iuris dicendi partem relegarent: vt infra decemuiri 683, 32: & supra tribuni pl. 411, 19. Gelenius in sua versione coniecturam secutus videtur. V.34, hic quoque verbum verbo sic expresseris; *at promiscuum vulgus, negotiationib. & agriculturæ intentum, quod non nisi post aliquot dierum interuallum in vrbem ad fora (seu nundinas) descenderet, imperitum adhuc erat*, si rerum talium. V.38, Liuius Caium Terentillum Arsam vocat; vnde & lex Terentilla, ad decemuiros vsq; agitata magno Romæ tumultu. quare lector videat quid sequendum. Hæc Glareanus. V.42, παρέλθῃ pro vulg. παρελύθη repositum e cod. Rom. Seq. v. rectius δημόχρησι, pluraliter, vt supra 600, 12; & infra 653, 17.

P.628, v.8, si δείματα legas, allusio erit ad Latina vocabula *ostentum* & *portentum*. Gelenius vtrumque expressit. V.13, ἐγίνοντο agnoscit etiam Lapi versio, *tremores continui fiebant*: cum syntaxeωs ratio postulet participium γιγνόμενοι, vt in præcedentib. & sequentib. V.17, rectius (opinor) ἥπιόν τε καὶ μᾶλλον, vt paulo post, v.21, ἐλάττω τε καὶ μείζω. Ibid. mox in exemplari est ἀδή. sed ἢ δὲ requirit & sensus, & probat vterque interpres; itidemque cod. Rom. V.22, πλειόνων pro vulg. πλειόνων repositum ex eodem cod. R. V.35, possis etiam ἀποβλέψαι legere, vt v.38, θεοῖς ἀποβλεπομένοις. V. 45, si pro infinitiuo εἴκειν indicatiue legamus εἴξει, vt in seq. membro πείσοντες, structura constabit paulo melius. Lapus retẽto infinitiuo εἴκειν, mutationem quæsiuit in participio ἀρξάμενον; *& quem admodum ab aliquibus incipiendum esset cedere alteris.* alioqui legendum foret εἴκειν δεῖν.

P.629, v.6, ὑφῶν, e Rom. cod. additum, agnoscit etiam Lapi versio; *aut inutile se agere dicebant.* V.10, si ἤδη malis, facile assentiar. V.21, numerale δέκα notarat in suo libro Camerarius, vt suspectum. Xylander sui codicis margini adscripserat, Liuium pro decem, quinque viros nominare. Seq. v. concinnius leg. πρεσβυπόλεις τε καὶ φρουραρχίας. Itidemque v.32, πρεσβύτας τε καὶ νέους. V. 46, alludere videtur ad id quod Aristot. Rhet. lib. 1, cap. vltimo dicit, ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν: & in proœmio Rhetor. ad Alexandr. ὁ νόμος ἐστὶν λόγος ὠφελιμίου καθ' ὁμολογίαν κοινῇ πόλεως, μηνύων πᾶς ἃ δεῖ πρᾶξαι ἕκαστα. Gelenius paulo generalius verterat, *leges enim communes totius ciuitatis esse debere, non partis alicuius.*

P.630, v.4, in exemplari est πίας, & mox νόμων. sed πόλεων & νόμων agnoscit etiam Lapi versio; *& quã habetis vos illationis legum aut euersionis potestatem?* V.14, φεῦβαι agnoscit etiã Lapi versio, *curiæ.* & fuit eadem vox supra quoque 598, 14. Gelenius tamen hic reposuerat *centuriæ*, λόχοι. quod Glareano quoq; probari, ibidem adnotaui. V.18, tropice ἀρχῆς hic positum pro ἀρχαιρεσίας, *in magistratus vestri electione* seu *creatione.*

P.631, v.35, in exẽplari est πεμεσίας: violata & structura & sententia, quod Xylander quoq; notarat.

P.632, v.25, inclusa δὲ vel tollenda est cum Rom. codice, vel in τε mutanda. V.35, idem Rom. cod. habet, ὡς αὐ πατρικοὶ καὶ πάππαι ὑβείοιεν. Seq. v. Lapus legit δὲ ὑμῖν: *vel hum liberum vnus nostrum dixit.* Rom. cod. habet εἰς ὧν τιν εἰπεῖν: Gelenius aliquãto plenius l. εἰς ὧν τιν εἰπεῖν ὁ ἀδελφός. V.41, inclusum ἐμὲ additum ex Lapi versione, *me iterum atque iterum feriebat.*

P.633, v.2, particulam μὲ post πεκρὸν repetitam, expunxi cum Xylandro & cod. Rom. V.12, magis propr. φρατρία. V.26, post πίας subaudiendum δίκη: vel illud ipsum in huius locum substitutum est. V. 41, ex huius prædioli cultura Quintius infra ad consulatum accitur, 644, 12.

P.634, v.17, nota hic prænomen nomini postpositum: cuius generis exempla supra quoque obseruata sunt, & infra 639, 14. V.30, σωνέδρευον augmẽto hic caret, vt ἐξανάλωσεν 402, 16: ἀπαναδιώκεσαν 594, 10: καταναλῶσ 584, 43; & huius generis alia. V.41, τούτων agnoscit etiam Lapi versio; *his prouideat passuris iniqua.* Gelenius maluit ἡμῖν. possemus etiam legere πρεσβεύειν ὑμῖν: vel, minori mutatione, πρεσβεύειν ἡμῖν.

P.635, v.19, vel ἐδείκνυσαν positum pro ἐδήλωσαν, vel τὰ πρεσγελόμενα pro τὰς δόξας; vt 638, 23. V.41, in exemplari est αὐτόν. sed verius αὐτά, vt Lapus quoque vertit, *illa*: vel saltim αὐτά.

P.636, v.1, idem structuræ genus supra, 634, 41. alioqui maluerit fortasse quispiam πρεσβεύειν ἃ τῷ γιγνομένων, vt v.47, ὑποφρίττειν ἔργον ἄτα μέγα. Infra quoque notata ellipsis particulæ ἃ, ad 649, 27. V.7, nota aor. pro fut. δῃωσαμένοις. V.11, μετείας pro vulg. μέτειον postulat structuræ lex, & probat Lapi versio; *nec ea modica.* Seq. v. exemplar habet ὑμετέρων, in secunda

secunda persona. ego interpretes sequi malui. V. 23, post τῶν πενήτων deest verbum συνήσεται, vel simile aliud. V.38, pro μιωνούντων legendum vel μιωνομένων, vt pag. seq. v. 6: vel μιωμῷτ', vt Lapus, *inquisitione de iudiciis.* μιωντῶν minus aptum videtur. V.40, exẽplar habet αὐαίκας. tu si αὐαίκη nolis, reponere poteris αὐαγκαῖον. Lapus, *necesse est.*

P.637, v.5, nota hic αὖ cum verbo subiunctiuo; itidemque paulo infra, v.17. cum alioqui in hac significatione optatiuus verbi modus tribui illi soleat, vt tum alibi tum 656, 17: 674, 7. V.18, pro καθ' ἡμῶν Lapus legit ὑφ' ἡμῖν: *iis qui similia in vobis nolunt.* Sequentia videntur hanc lectionem requirere; πᾶς τὰ ὅμοια μοῦ ἡμῶν αἰτῶσιν ὑ πρεσβεύοντες τὴν νοῦν, *tis qui idem nobiscum postulant, non obsequentes.* Gelenius verterat, *si audiatis istos a nobis semper dissentientes, qui nos habent pro ciuitatis hostibus.* V.35, huius quoque loci emendatio debetur Romano codici. in vulgatis libris perperam est, ὑποχρεῖ πᾶς αἰτίας, ὕστερος αὖ ἐπάνω.

P.638, v.6, forsan rectius βούλευμα, *consilium.* V. 13, in exemplari est αἰτιῶσι. sed αἰτιῶσι legẽdum esse, vel αἰτιώσωσι, declarat etiam Lapi versio; *quæcumque illi postularent.* V.20, particulam μὴ non agnoscit Lapi versio, *qui exhibent ei securitatem.* ideo vel tolli potest, vel in ναῦ mutari. Xylander retento μὴ pro ἀπῆ reposuerat αὐτῆς: vt Gelenius quoq; verterat, *quicumque se eis opponeret.* V.27, in exemplari est δῶμεν. sed veram lectionem αἰτῶμεν agnoscit etiam Lapi versio; *ac petamus potestatẽ inquirendi.* V. 40, ὑφαίνω legendum esse pro vulg. ἐφαίνετο, satis perspicuum est ex continuatæ metaphoræ verbo ἐπλέκετο. V.41, epitheton εὐαγεστάτων omiserat in sua versione Gelenius: Lapus vero parum apte vertit, *facile capitales equites.* nam εὐαγῆς hic sunt non tam agiles, quam sacrisancti & religiosi. cuius epitheti ratio petipotest ex historia quæ supra narratur 351, 29. Siquis εὐηθεστάτων malit, vt sit, *contra nobilissimos equites*, seu, *contra nobilissimum equitum ordinem*, fruatur suo iudicio.

P.639, v.6, genitiuo τῶν δῆμόν τε præmissa est in exemplari præpositio πρός. quam abesse hinc debere, satis indicant hęc supra a tribunis vsurpata verba, 635, 36, ὃ σωθεῖμ τε καὶ σωφρόνα τῆς ἔξωθεν ὀπτελλομένοις τὰ ἐν τῷ δῆμῳ μηνυόμενα. Lapi quoq; versio eã præpositionem non agnoscit, *in vrbe indicia qualia sunt.* V.14, hic quoque postpositum nomini prænomen. supra multis in locis Καίσωρα Κοΐντον vocat, vsitato nominum ordine. V.18, malet fortasse aliquis πρεκαπόλεσιν, *amputant*, vt infra 676, 1. V.32, in exemplari est αὐτῶν. structura & sensus requirũt vel αὐτῷ, vel (vt cum vtroque interprete reposui) αὐτῆς: f. τῷ δήμῳ, seu τῆς δημοκρατίας. Sequens etiam ἃ otiosum hic est.

P.640, v.11, exemplar habet συγκρατήσας. nihil ad rem. id enim continendi & conseruandi significationem habet. συγκροτῆσαι autem in hac significatione tum supra vsurparum 425, 21, tum in sequentib. aliquoties. V.21, Καρμανδίνας pro vulg. Κεμανδίνας cum Rom. cod. agnoscit etiam Lapi versio, *Carmentales.* vt intelligatur porta quæ ex Vaticano monte, in quo Carmentæ templum est trans Tiberim, in Capitolium ducit. Eadem & Scelerata dicta est, quod Fabios Cremeram aduersus Etruscos cum suis illac egressos, non restituerit patriæ.

P.641, v.8, ἑλκυδόπας agnoscit etiam Lapi versio, *cum adeuntibus.* sed non minus apte legeris ἐπιλευσόμενοι. V.21, ἡμῖν agnoscit etiam Lapi versio, *concedent nobis.* & patrocinari huic lectioni videtur sequens verbum συμπελεωθεῖρῶμεν. sed aptius secũdæ personæ pronomen ὑμῖν, *vobis*, vt initio huius orationis, v.19. idemq; confirmant promissa Valerii, seq. pag. v.1. V.34, forsan rectius σωφρόνι, optatiuo verbi modo.

P.642, v.4, πρεσθεῖναι agnoscit etiam Lapi versio, *vt plebi apponerent cognitionem de lege.* sed conuenientius videtur πρεσθεύειν, *proponere.* infra sane, vbi exemplar habet πρεσθήσειν, (656, 46) idem vertit *propositurus.* itidemque 662, 2. V.16, pro ὀδὴ & σημαίας, vt 555, 5: qua de re supra quoque, ad 572, 17. Latina etiam sic magis ad Græca conformaueris; *Sequenti die centuriones* suis quique ordinib. *attribuebantur, & sacris signis præsiebantur, consluente & agr. mult.* V.23, in exemplari est μεγάλη: relatum scilicet ad nominatiuum ὑπωψία. sed genitiuum μεγάλης probat etiam Lapi versio; *magnorum motuum suspicio.* V.30, οἷς agnoscit eadem Lapi versio; *quos maxime timebãt.* Gelenius maluit ὅ. V.45, ἐχώρουν additum e Rom. cod.

P.643, v.1, Lapus videtur legisse πλοβόλων, dum vertit, *plenamq; petris dimissis superne.* eam lectionem ego quoq; secutus sum. Gelenius verterat, *telis non irritis in consertos cadentibus.* V.31, rectius forsan ἀνερρίπιζον. V.36, opinor scribendum vel χαεσηείοις, vt supra multis in locis, & infra 678, 7: vel εὐχαεσηείοις.

P.644, v.3, Rom. cod. habet Καίσωρα Κοΐλιον, perperam. Lapus sic legit; Λεύκιον Κοΐντον Κικιννάτον, οὗ πάν ὑὸν Καίσωρα Κοΐντον εἰς ἀγ. θ. sic enim vertit; *L. Quintium Cincinnatum, cuius filium Cæsonem Quintium in discr. mort.* recte. nã congruit hæc lectio cũ iis quæ supra narrata sunt 633, 33. V.31, in exemplari est οἷοι τε ἦσαν. veram lectionem οἷοι τότε ἦσαν, agnoscit etiam Lapi versio, *quales erant tunc Romanæ vrbi præsidentes.* V.43, concinnius l. Ῥωμαίοις ἄπαντας. Seq. v. magis propr. φραπίαν, *expeditionem.*

P.645, v.6, rectius fut. χρήσεσθαι, vt v.47. Seq. v. ἱερῶν agnoscit etiã Lapi versio, *e templis.* Gelenius tamen maluerat *ex ærario.* V.15, magis propr. φραπίας, *expeditionis.* V.23, *inclusa* τε, addita e Rom. cod. V.25, in exemplari est παρέχων: structura plane luxata. nostrum παρέχων probat etiã Lapi versio; *seq. aditu facilem, & mitem, & humanum ad ius venientibus exhibens.* V.33, pro ἐξ ἀρχῆς legendum videtur τὴν ἀρχῆς. Seq. etiam v. pro τῷ rectius leges τὸ, nom. casu, vt v.32, ὧν τὰ ἔργα. Quodsi etiam mox διδομένων malis, præs. tempore, facile assentiar.

P.646, v.5, hic quoq; Fabii cognomen vitiosum est in exemplari, nempe Βιοβιοκαυῦ: quum vera scriptura sit Βιβουλκαυῦ. V.13, nota hic rursum αἱρεῖσι pro αἱρεῖσι: vt Lapus quoque vertit, *cepere.* sic infra 648, 8. V.25, exemplar habet, αὐτὰ πρεσθεῖν τε: minus conuenienter. V.28, magis propr. φραπίας, *expeditionis.* itidemque v.39. V.46, cum τῷ Τυσκλαίων subaudiendum est substantiuum πολίσμαῦ, ἀγρῷ, vel aliud huiusmodi. aut legendum τῷ Τύσκλῳ: vt Lapus, *ad obtinentes Tusculum Æquos.* Ibidem mox ἦγε pro vulg. εἶχε repositum ex Rom. cod. idemq; verbum similiter vsurpatum etiam pag. seq. v. 28.

P.647, v.13, Ἀλγιδόνα videtur ferri posse, vt Ἀγηδόνα, Καρχηδόνα, & cõsimilia. sed rectius forsan Ἀλγιδόν, recisa finali α: vt apud Strab. lib. 5, p. 259, κάτεισιν ὀδὶ Ἀλγιδὸν πολίχνιον. præsertim cum infra quoque sic apud hunc nostrũ legatur ὦν Ἀλγιδῷ 705, 19: 724, 25: & πρὸς Ἀλγιδῷ 720, 15. Apud Stephanũ Byzantium paroxytonos scriptum Ἀλγίδος, etiam in Aldina editione. sed dum gentile in ἰος ita inde formari scribit vt Τυήδιος a Τύηδος, & Ἀεγίδιος ab Ἀεγίδος, haud

ſcio an proparoxytonῶς ſcribi velit Ἄλμδος. V.23, in exemplari transmutata eſt participiorum ſedes, hoc modo; οἱ δὲ ἀνῶς δοπιχρουῶτες, καὶ τοῖς ὀμκλῶ ϝραπόδοις εὐεστοκόπες. Lapi verſio habet hyſterologiam; *alii vero incipientes ad vim conuerti, & exſurgentes.* noſtra & Gelenii lectio quin vera ſit, mihi ſane non eſt dubium. V.26, in exempl. pro articulo τὰ eſt coniunctio καί. quam ſi malis, accipienda erit pro *etiam*, hoc ſenſu; *permiſſis militi inter cetera emolumenta etiam captiuis corporibus, exceptis Tuſculanis.* V.30, inclula ἐν addita e Rom. cod. V.40, pro τοῖς ὀν Ἀντίῳ exemplar habet Ϝωιαντίον. qua lectione retenta Gelenius verterat; *alia parte alter conſul Cornelius Volſcos offendit exſpectantes ſe in finibus.* Noſtram lectionem probat etiam Lapi verſio; *aduerſus eos qui erant Antii Romanos & Volſcos.* atque ita legendum eſſe, perſpicuum eſt ex præced. pag. v.29. Rom. quoque codex veræ lectionis habet veſtigia, τῷ Ἀντίῳ.

P.648, v.8, nota hic rurſum ἀῤῥ pro ἀῤῥῆ. V.28, rectius plur. ϝοϝαλαϝόπες. V.42, vulg. ϝωνης legitur etiam in Rom. codice: itidemque in Lapi verſione, *vsq, ad vrbem Dynam venientes.* Gelenius *Eretum* pro eo repoſuerat: quia Liuius ſcribit Nautium educto cõtra Sabinos altero exercitu, caſtra ad Eretum poſuiſſe. Sed procul dubio vera eſt Fuluii Vrſini cõiectura, legendum eſſe Φιδήνης. nã Fidenas in populi Rom. dictionem retractas fuiſſe, ſupra narrauit auctor in conſulatu T. Largii, 324, 27: easdemque XI. ſtadiis ab vrbe diſtitiſſe, expoſuit etiam in Romulo, 116, 2. quare Vrſinum in verſione ſequi non dubitaui: præſertim cum idem eſeq. etiam manifeſtum ſit, 652, 45.

P.649, v.2, Γεϝάτχος & Κοίλιος cõſtanter in ſequentibus repetuntur; cũ apud Liuium ſit *Graechus Cloelius*, magno veterum librorum conſenſu, vt teſtatur Sigonius. Supra quoq; Κοίλιος aliquoties habuimus pro Κλοίλιος: & Κοιλίας πάφρος pro Κλοιλίας. Apud Liuium vero nonnulli codices habent *Cluilium*, vt etiam *Foſſas Cluilias.* V.27 poſt *iſtius* ellipſis eſt nominis π, vt etiam pag. ſeq. v.33: & ſupra 616, 1. V. 31, ſi λαλεῖπι indicatiuo verbi modo accipere malis, ſic reddendæ erit clauſula; *non ad me de hisce, ſed ad fagum hanc verba facitis.* id eſt, non magis moueor iſtis verbis veſtris quã hæc fagus. Sed imperatiuum modum probant etiam Liuiana iſta, *eos Æquorum imperator quæ mandata habeant ab ſenatu Romano, ad quercum iubet dicere. ſe alia interim acturum.* vbi etiam nota quercum a Liuio dici quam fagum Dionyſius appellat. De eadem hæc ſubiicit idem Liuius; *quercus ingens arbor pretorio imminebat; cuius vmbra opaca ſedes erat.* V.34, in exemplari eſt ὀργῆς: perperam. tu ſi ſingulare orgȳ nolis, (vt tũ alibi, tum 451, 43) reponere poteris plurale ὀργῶς. ſed ſingulare probat etiam Lapi verſio; *iræ indulgentes.* V.36, & ἱερεῖς retineri poteſt, & ἱεροὺς reponi. nam & ſacræ perſonæ fuerunt, & ſacro munere per totam vitam functi ſunt, 131, 2. In verſione igitur ſic legere poteris; *cum iis qui fetiales appellantur, ſacri ordinis viris.* V.47, rectius ϝραϝοπεδίαν, ſing. num.

P.650, v.8, ἀ αὐτὴν agnoſcit etiam Lapi verſio, *in idem vallum.* ſed rectius cum Gelenio legemus τὴν αὐτῶν, *in ſua caſtra.* V.15, in exemplari eſt ἀναγκαιόπαλον. veriorem ſcripturam ἀκμαιόπαλον probat etiam Lapi verſio; *eligens quod roboris in exercitu ſuo erat.* V.33, nota ellipſin nominis ἄ poſt ἔϝγων. V. 36, plurale ἵππους agnoſcit etiam Lapi verſio; *equos phaleris ornatos.* alioqui conuenientius videtur ſingulare ἵππον. V.39, rectius ἀλκρχῆς, vt ſupra 268, 26, & alibi. V.47, κῦ πόλιν ſine articulo ſupra quoqüe vſurpatum aliquoties. ſed cum mox ſequatur ὀκ ἄῤῥ ἀγρῶν, hic quoque non male cum articulo legeris κῦ πλὼ πόλιν. reperitur tamen etiam in vet. quodam monumento ſimilis plane ſtructura; ϝραπηϝῦ κῦ πόλιν καὶ δῶν ἄῤῥ ξένων, *pretoris vrbani & prouincialis.* itidemq; infra 705, 33, 45.

P.651, v.5, Lapus videtur legiſſe ϝοϝαλαϝῶν, dum vertit, *aſſumens T. Quintium.* ſed noſtrum καλαϝῶν, mutare non eſt neceſſe. aptum enim ſenſum efficit, vt e verſione perſpicitur. Gelenius ſic verterat; *& adiunctis ſibi T. Quintii copiis, qui data opera ſeguinis iter faciendo dictatorem exſpectabat.* Ibidem mox rurſus prænomẽ eſt poſtpoſitum. vſitatior ordo eſt, Τίτον Κοΐντον. V.29, rectius ἐμμελεξόμενοι, *verba facturi.* Sic v.34, conuenientius fut. χρῆσϝαι. V.41, ϝοϝῆσϝαι poſitum pro ἀπῆεῖν.

P.652, v.20, νόμῳ agnoſcit etiam Lapi verſio; *non eſt eo quantum lex dabat vſus.* alioqui maluerit fortaſſe aliquis πεῦῦ τῆ χρόνῳ, *toto imperii tempore.*

P.653, v.4, Βιρτῶνα agnoſcit etiam Lati verſio. apud Liuiũ quoq; vulgati libri hanc vrbẽ vocãt *Hortanam*, manuſcripti *Hortonam.* ex qua diuerſitate Sigonius coniicit, vbique *Ortonam* legendum eſſe; vel *Ortonem*, ſi Dionyſium ſequamur & fragmenta ſub Catonis nomine publicata, in quib. ita legitur; *In Peignis Curſellum, Orton, & Sulmo.* Apud Pliniũ vtrumque legitur, Ortona & Hortanum. ſed Hortanum in Etruria ponit, lib. 3, c.5. Ortonam in Frentanis, lib.3, c.12. Strabo quoque & Ptolemæus agnoſcunt Ὄρτωνα: & ille quidem cum Plinio Ὄρτωνα eſſe dicit Φρεντανῶν δῆμοι, lib. 5, p.264: Ptolemæus vero cum fragmentis Catonianis Ὄρτωνα tribuit Peignis, Frentanorum vicinis, lib.3, p.150. Supra quoq; corruptũ eſt huius oppidi nomen, 558, 8: ſed ibi initium eſt integrum; hic, finis. V.6, Ϝωμαίους legendum eſſe, accuſ. caſu, non datiuo, (vt in exempl. eſt) ſatis perſpicuum eſt e ſeq. membro. V.7, exemplar habet αὐτοῖς. noſtrum αὐτῶν probat etiam Lapi verſio; *ſocios eorum.* V.15, forſan rectius ἐκπάκαιρ, præſ. tempore; vt ſeq. v. ἐκπρεύϝεται. V.24, vterque interpres legit διξῶν: vt participium hoc nõ ad tribunos, ſed ad plebem referatur. nam vt Gelenius, ita & Lapus vertit, *inuidioſos inictam ſermones*: cum Græca ſic ſonent; *& plebs eos adiuuabat, multa & inuidioſa in ſenatum verba effundentes.*

P.654, v.8, exemplar habet πλίπαις. ſed πλάπαις cum vtroque interprete legẽdum eſſe, ſenſus dictat, & confirmant ſequentia. V.12, forſan rectius ἀοπιπαμένοις, vt v.9 ϝοϝαλαϝόπας. V.26, magis proprie ϝραπιάν, *expeditionem.*

P.655, v.1, in exemplari eſt ἡμῶν, prima perſona: perperam. Lapus vt pleonaſticum prætermiſit. V.9, ad præcedens μ̃ melius quadrat ϑ̃ quam π. V. 27, duplex hic mendum eſt; in πιλ.τῶν, & in πάδ. pro priore ſenſus requirit πόλεων, vel οἰκιῶν: poſterius vero mutandum in πεῦ δῆ, ſ. πεῦδες καὶ ϝωιάκας. In poſteriori, ſincera eſt Lapi verſio, (itidemq; Rom. codex) at non item in priori; *nec vxoribus eis cedere, nec filiis, nec ciuibus; ſed alios incremare, alios occidere.* Gelenius verterat, *noluerint cõiuges & liberos in eorum poteſtatem venire, ſed potius has incenderint, illos iugulauerint.* V.42, ὡς agnoſcit etiam Lapi verſio; *quam miſeri.* Gelenius maluit ὦ, non abſurde. Seq. v.7 ἧς metonymicῶς non tantum ſignificat χώρας, ſed etiam πόλεων, Lauinii ſcilicet, Albæ, Romæ.

P.656, v.2, in exẽplari eſt aoriſtũ ἐγκαπελίπομεν. præſens ἐγκαπαλείπομεν probat ſequẽs ϝαποδίδομεν, & agnoſcit Lapi verſio; *non relinquimus.* V.5, magis proprie ϝραπιάς, *expeditionis.* V.26, Græca ſunt hic ambigua. nam ſi τοῖς πιὸ βνλὼ ad præcedentia referas, ſenſus eſt; *allegato ſeu prolato quidquid plebi iuris eſſet aduerſus ſenatũ.* ſi ad ſequentia, ſic vertere poteris; *prolatis apud ſenatum omnibus plebis iuribus ſeu priuilegiis.* V.39, ſi ἐν retineamus, deeſt infinitum εἶ ante ἐξιδιδομένων. vel legendum ἄῤῥ δῶν ϝωωμοσία ἐξιδιδομένων. Lapus vertit, *aduerſus equites inſimulatos conuiurationis.* Hiſtoria vero quã reſpicit, ſupra fuit, 635, 41. V.46, ϝοϝθήσϝ ſupra quoq; fuit in ſimili loquẽdi genere, 642, 24. ſed ϝοϝθήσϝ probat hic etiã Lapi verſio; *ſermonem rurſum propoſituros.*

P.657, v.6, rectius πεῦς πλείους, *pluros.* V.8, rectius πελρῖον, *collegium*; vt v.40: & ſupra 560, 6: vbi hoc ipſum Appii conſilium exponitur. V.11, Gelenius πῆ nõ ad eum annum reſtrinxerat, ſed ad omnes inſequentes extenderat. ſic enim verterat; *modo nequis reſiceretur qui proximo anno eundem magiſtratum geſſiſſet.* Noſtra verſio, vt Græca verba, ambiguitatem habet: itidemque verba Liuii; *id modo excepere, ne poſtea eosdem tribunos iuberent.* V.30, Virginii prænomen, Σπόριος, agnoſcit cũ Rom. c. etiã Lapi verſio, & probat Liuius, Caſſiodorus, Diodorus, alii. V.41, Ϝωμαίους non agnoſcit Lapi verſio; *nec addicendum inualidus.* Gelenius legit Ϝωμαίους, ſeu Ϝωμαϊκῆ.

P.658, v.2, rectius, ἐπ' αὐτῆ: vt Lapus quoq; vertit; *de eo ſcriptam legem.* V.20, hic quoq; locus e Rom. cod. emẽdatus eſt. in vulg. lib. ſic legitur; ὅωῆρ δὲ ἀν αἱ πλείοις γνῶμαι δοκιμάσωσι: ſententia plane imperfecta. V. 29, forſan rectius ἀφῆκαν, *dimiſerunt.* V.8, Cuiacius hic adnot. ſacratas leges dici quibus tribuni ſacroſanctiſint. Expoſita vero hæc lex ſupra 410, 29. V. 47, idem Cuiac. hic adnotat; *Malæ fides ædificatori reddi imperuſus.*

P.659, v.11, particulam π agnoſcit etiam Lapi verſio; *poſt eaq, pontificib. præſentibus.* ſed articulus ϑ̃ poſt ἱεροφαντῶν poſitus, vel plane tollendus videtur, vel ante π ponendus. Rom. codex nec coniunctionem π agnoſcit, nec articulum ϑ̃. Infra in ſimili loco (681, 14) legitur ἱερομνημόνων π. V.20, huius quoque loci ẽmẽdatio debetur Rom. codici. in vulg. ſic legitur; ϝωῦ δύο ϑ̃ ϝῆς: & mox ϝωνάντες pro ϝωνόντες. Ex eodem cod. ſeq. verſu καϝαϝό πω repoſitum pro vulg. καμϝαϝόπων. V.25, vterq; inter prescum Liuianis editionibus ſcribit *Romulius*: Sigonius cum Dionyſio, Diodoro, & Capitolinis tabulis, manuſc *Romilius.* apud eundem tamen Diodorum prioris quoque ſcripturæ ſunt veſtigia, quamquam corrupta, Ϝωμούλος, pag. 300. Seq. v. exemplar inter Λεύκιον & Ἰκίλλιον habet copulatiuam καί: perperam: vt docet etiã Lapi verſio; *qui cum Lucio Icillio electi erant iterum.* V.31, vel παρίϝον inſerendum ante ἀφέλιαν: vel legendum, ἐ μικρὰ ϑ̃ ἀφέλιαν.

P.660, v.1, Lapus videtur legiſſe, ὕπε ἔνα παραίπσιν δεῦόμενοι, *neq, vllã admittentes excuſationem.* ſed retineri tamen & hæc lectio poteſt, vt ſupra, 631, 42; hoc nimirum ſenſu; *neq, excuſandi poteſtatem, neque veniam vlli dantes.* V.9, incluſa, e Rom. cod. addita, agnoſcit etiam Lapi verſio. Sed pro ϝραϝλοχίας aptius fortaſſe legeris ϝραπιάς. Gelenius ſic locum verterat; *quod multos tribunitia poteſtate functos in carcerem duci iuſſerint.* quaſi nihil deefſſet, ſed tantum ἔχοντας in accuſ. ἔχοντας vertendũ eſſet. V.11, καϝαϝαταὶ pro vulg. ϝαφαί repoſitum ex eodẽ cod R. V.28, ſi ἀυτὴ retineamus, reciproce accipiendum erit pro ἑαυτῶν: vt Lapus vertit, *ereptum plebi ex exilium.* ſecus, cum R. cod. legendum αὐτῶν, ſ. τῆ δημόϝων. V.37, rectius πεῦς δημωλικοῦς, vt v.45, & alibi paſſim.

P.661, v.3, in exemplari eſt ἢ, *aut.* ſed ἢ probat vterq; interpres, & requirit ipſa ſententia. V.6, vulg. ὦ agnoſcit etiam Lapi verſio; *quem non ſenatus ante decernat.* ſed procul dubio verius noſtrum ὦ. V. 15, ἀπῆναι pro ἀπίναι notatũ etiam ſupra aliquoties. V.16, incluſum particip. αἰαλαμβαίοντας, e Rom. cod. additum, agnoſcit vterq; interpres, & poſtulat ſententia. V.23, nota παρλωόμηϝαι pro παρνόμηϝαι: more Attico, vt ἀπήλαυσα, δικόνηϝα, & ſimilia. Seq. v. Rom. cod. habet, ἀλλὰ πάσι ϝαϝωρημένα πῆς νόμοις λαμβάνειν, *ſed legib. conceſſa accipere.* V.25, πυεῖν agnoſcit etiam Lapi verſio, *ſatis facere.* ſed verior Gelenii lectio, φυγεῖν, *exſulare.* quam pœnam Cæſo Quintius luit ſup. 633, 37. eademq; irrogatur infra tribunotũ violatoribus, 667, 31. V.47, vſitatius ἀφεῖκαϝαι, per ει.

P.662, v.2, ſincetior lectio eſt, ϝοϝθήσϝ ϑ̃ αὐτῆς τὸν πεῦὶ τῆ κληρυχίας ὁμῶν: vt Lapus quoq; vertit; *propoſituros enim ſe eis legem de diuiſione agrorum.* nam verbum ϝοϝθεῖναι mox repetitur v.53 & præpoſitio πεῦὶ inſerta eſt proxime ſequenti membro: ac κληρυχίας pro vulg. ἐκκλησίαν agnoſcit etiã Rom. codex: repetituq; item inf. 667, 21. V.23, Sicciũ hunc ab aliis Sicinium dici, docebo paulo poſt. V.28, forſan rectius, καθ' ἓν ἑκαστον ϝῆῦ ἐμὶ πολιορκημένον ἤρϝον. V.31, ἐμὶ pro vulg. ἐμὶν repoſitũ e Rom. c. V.33, de hoc, & ſequentib. annorum numeris, monebitur nã mox. V.34, incluſum ἐπῆρα, e Rom. c. additũ, agnoſcit etiam Lapi verſio; *ex quo militare, ſine quis alius, ducatu potior.* V.36, vt hic Σικκίος legitur, ita etiã ſupra 531, 17, & ſequentib. aliquot paginis. itidemq; apud Caſſiodorũ eſt, *T. Siccius & C. Aquilius.* vnde nõ abs re ſuſpicetur aliquis, recte vtrobiq; conſulis nomen ſcriptũ eſſe: at paulo ante pro plebeio *Siccio* reponendũ eſſe *Sicinium*: vt apud Valeriũ Max. lib.3 c.2, & Gelliũ lib.2 cap. 11, ille ipſe vnanimi cõſenſu *L. Sicinius Dentatus* nominatur. Apud Liuiũ primo *Sicinius*, deinde *Siccius* appellatur idem ille Dentatus: ſicut apud Plin. quoq; lib.7, c.28, alii codices Siciniũ habent, alii Siccium. de qua diuerſitate monuit etiã Glareanus. Siquis aũt vulg. lectionẽ retinere malit, & idẽ vtriusq; familiæ nomẽ fuiſſe iudicet, eo tueri opinionẽ ſuam poterit, quod alius etiã plebeiis cõmunia cũ patriciis fuere nomina; vt Iuniis, Virginiis, Genuciis, Claudiis: forſan quia patriciorũ fuerunt clientes, & a patriciis in familiæ ſuæ conſortiũ aſſumpti. Idem Glareanus annorũ quoq; numeros ſuſpectos hoc loco habet: A Caio Aquillio (inquit) & T Sicinio, anni ſunt triginta duo; atq; adeo hic tricesimus tertius. quare deeſt huic numero aliquid. legendũ igitur, *Tricesimus autem ſeiũdus.* Item paulo poſt (v.37) pro *Septem & viginti*, legendum meo quidẽ iudicio, *Sex & viginti*: vt ad duo de ſexaginta reſpondeant annos. Hæc Glareanus; qui miratur Liuii ſilentium de hoc Sicinio, ſiue (vt paulo poſt apud eundem Liuium in decemuirorum hiſtoria legitur) Siccio.

P.663, v.10, ἀχαϑεῖς pro vulg. ἀχαϑεῖς repoſitum e Rom. c. alioqui ſiquis ἀχαϑεῖς retinere velleret, pro ſequẽti μὲ datiuo caſu legendũ eſſet μοι: hoc ſenſu; *ob quæ merita cõſul mihi primæ legionis tribunatũ dedit.* V.31, quia Lapus πολιορκοῦμενοι vertit *obſidionales*, propterea Glareanus legendum putat, *vnam obſidionalem, tresq, murales.* Sic certe Plinius lib. 7, cap. 28, de hoc Sicinio; *numeroſiſſima fortitudinis ſuffragia habet; centies vicies praliatus, octies ex pronocatione victor, XLV cicatricibus aduerſo corpore inſignis, nullam tergo. item ſpolia cepit XXXIIII: donatus haſtis puris duodeuiginti, phaleris XXV, torquibus tri-*

bus & LXXX, *armillis* CLX: *coronis* XV; *cinicis* XIIII; *aureis* VIII; *muralibus* III; *obsidionali vna*: *fisco æris*, X *captiuis*, & XX *simul bubus*: *imperatores* IX, *ipsius maxime opera triumphãtes, secutus*. Sed libet etiam Valerii verba, de hac ipsa Sicinii fortitudine triumphali stilo exarata, adscribere: *Centies & vigesies in aciem descendisse tradunt, eo robore animi atq; corporis vtentem, vt maiorem semper victoriæ parte traxisse videretur. sex & XXX spolia ex hoste retulisse, quorum in numero octo fuisse, cum quibus inspectante vtroq; exercitu ex prouocatione dimicasset: quatuordecim ciues ex media morte raptos seruasse, quinq; & XL vulnera pectore excepisse, tergo cicatricib. vacuo: nouem triumphales imperatorum currus secutum, totius ciuitatis oculos in se numerosa donorũ pompa conuertentem. præferebantur enim aureæ coronæ octo, cinicæ* XIIII, *murales tres, obsidionalis vna, torques* CLXXXIII, *armillæ* CLX, *hastæ* XVIII, *phaleræ* XXV; *ornamenta etiam legioni, nedũ militi satis multa*. Sic Gellius lib.2, c.11, *pugnasse in hostem dicitur centũ & XX prælitis; cicatricem auersam nullã, aduersus quinque & quadraginta tulisse. coronis esse donatũ aureis octo, obsidionali vna, muralib. tribus, cinicis quatuordecim; torquibus trib. & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. phaleris ite donatus est quinquies viciesque. populi militaria dona habuit multiuga, in his prouocatoria plerag, triumphauit cũ imperatorib suis triumphos nouem*. Hæc de Sicinio siue Romano Achille auctores illi: quæ collationis gratia hic adscribenda existimaui. V.18, in exemplari est ὡς καλεσαμένοις, & ἑκατοίοις. nostrã lectionem probat etiã Lapi versio, & cod. Rom. V.42, inclusum τῶν abest a Rom. codice. Lapus videtur legisse ἀλλὰ Ϲ ὢν ᾤχετο. vel, εἰὰν ἔν τε παρ. *sed & in acie*. V.44, in clausula ista καὶ ὡσὴς, deideratur participium ἀφηνιασάμενος, vel simile aliud. Rom. cod. habet, καὶ μόνος ὢν, ὁ κἀκεῖνος. Similis locus infra 689, 23.

P.664, v.2, ἐλαχίστου, pro vulg. ἐξ αὐτῆς, cum Rom. c. agnoscit etiã Lapi versio; *ne minimam quidẽ partem habeo*. Gel. legit, οὐδὲ μὴ αὐτῆς ἔχω μοῖραν. Seq. v. exemplar habet ὑμῖν, dandi casu. nostrũ ὑμῶν agnoscit etiã Rom. cod. V.26, inclusum ἔχειν, e Rom. c. insertum, agnoscit etiã Lapi versio; *haberent inferẽdam*. Idem Rom. c. habet ἐπεκεκλεῖκασ. sed aptius nostrũ ἐπεγεγκασ, vel προσεγεγκασθαι. V.31, Rom. c. κοινὴν τῇ πόλει: *nec cõmunem esse vrbem putant, sed suũ ipsorum propriam*. Seq. v. Lapus legit σωτελεσθρωθῆς: *tamquam eam ab nobis simulcũ illis liberata tyrannide*. Gel. retento σωτελεσθρωθέντες, (quia melius cõgruit cum sequenti ἀξιαλαζόνες) pro ὑφ' ἡμῶν legit μθ' ἡμῶν. Ibid. Rom. cod. habet, ὑπὸ τῶν πατρικίδων: parum conuenienter. V.33, Rom. cod. habet κατ' κληρονομίαν. Seq. v. inclusum ὅσα, infertum ex eodem cod. Rom. V.36, idem Rom. cod. h. παρελυόμεσι.

P.665, v.3, ὅτι, quod in exempl. legitur ante ἐπὶ, ex Rom. cod. auctoritate sublatum est. V.7, cõgruentius sing. ἐξηπάτησε, f. ἠβουλή. V.19, πᾶς γεωφῆφος referendum ad præcedentia, subaudito tali quopiam commatio, εἰ μὴ δόξω ὅσοι ἔσμεν: vt in versione expressi. aut inchoata hic noua periodo, & colo post πολὺ ἐλευθερίαν posito, hæc exstruenda sententia; *Saltem igitur calculis, quibus solis libertatem vestram declarare potestis, nunc tandem Quirites, sumptis animis liberis, legem agrariã, tribunis ferentibus, sanciste*. Sed tunc expungẽda fuerit Ϲ ante ἢ γεωμορικὸν νόμον: structura duriore. V.26, Rom. c. ἀποκλίνεσθαι. V.28, idem cod. habet ἢ πολὺ καὶ δίκας ἀποβεπόντων: vt Lapi quoque versio; *indicta euertentium*. quæ scriptura si mendo caret, καὶ δίκαι erunt vrnæ in quas cõdemnantes calculi mittuntur. Sed procul dubio vera scriptura est πολὺ καὶ δίσκους. quam Gelenius quoq; secutus verterat, *vrnas & calculos eripientium*. seq. certe pag. v.36, dicit auctor, τὰ ἀγῆεια τῶν ψήφων πολὺ ἔχοντας ἀφηρέντο. & suffragiorum καὶ δίσκοι per tribus, memorantur etiã inf. 730, 6. V.31, negatiuam οὐ, agnoscit cum Rom. cod. Lapi etiam versio, & postulat sententia.

P.666, v.5, forsan rectius συνέδριον τῶν πατρικίων. V.13, in exemplari est διαλείψει, (a them. διαλείπω) quod & insolentius est, & minus aptum. V.41, Rom. c. habet τῶν τε, pro τῶν δὲ. Ex eodẽ inserta sunt quę hoc ipso versu & sequentib. inclusa sunt his signis [ ]

P.667, v.2, vltimum nomen (inquit Glareanus) suspectũ mihi est: nec tamen certũ habeo quod reponam. Cœlius consul fuit anno ab Vrbe condita 256: Cœlius nullus; Sempronius vnus hactenus, anno ab V.C. 257, & 263: Postumii multi. Quid veritas habeat, non definio. Fabios reponere, prohibet clades ad Cremeram; Quintios, Cæso exsul; Valerios, popularis fauor; Appios contra, sæuitia in plebem; Seruilios atq; alios quosuis cuiq; liberum sit æstimare. mihi locus plane suspectus visus est. Hęc ille. Rom. cod. habet Κοίλιοι, *Cœlii*: itidẽq; Lapi versio. V.8, inclusam ὡς, e Rom. c. additã, agnoscit etiam Lapi versio; *ab omnib. approbatam*. V.9, δὲ τὶ usurpatur etiã paulo post in loco non multũ absimili, v.24. sed vsitatior est ἀνὸ, vt mox v.13, & supra 630, 47, & alibi sæpe. V.37, exemplar habet ἀδελφῶν. ad quod alludit etiã Gelenii versio: *consules & reliqua patriciorum familiæ quæ sic sequẽtes in senatu aderant*. Lapus videtur maluisse παρεληλυθοτ seu ἀξιοκρατοῦντ: *in senatũ conuenientibus*. nostrum ἀδελφῶν e Rom. cod. desumptũ est, in quo sic legitur hoc membrum; Ϲ πᾶς ἀδελφῶν εἰς τὸ συνέδριον τῶν πατρικίων, *& patricis in consilium adhibitis*.

P.668, v.2, si comma istud ὑπὸ τῶν δημοσίων ad sequentia referatur, sensus erit; *& patricis damnatis bona sua restituerunt.*, *aquo pretio ab illis qui emerant, e publico arario redempta*. V.8, inclusa, e Rom. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio; *nuntiata subita hostium ad vrbẽ Tusculum inuasio, abundans caussa prohibitionis fuit. aduenientib. enim Romam Tusculanis multis, ac dicentibus*. Gelenius verterat; *interuenit nuntius de hostib. per Tusculanũm agrum Romam magno agmine properãtibus; vnum Tusculum moram itineri Æquorum facere; non diu facturum, nisi mature succurratur oppidanis laborantibus*. V.23, magis propr. σπουδείας, *expeditionis*. V.24, sensus videtur esse; & siqui e ceteris ciuibus se ad expeditionẽ pro salute patriæ susceperam vellẽt addere socios, iis salua essent pietatis iura: contra, ii qui cõsules desererent, pro impiis & exsecratis haberentur, id est, a religionis & communionis publicæ cõsortio excluderentur: vt supra 356, 15: & 645, 1. V.29, & συμμάχων legi potest, & συμμάχῳ. Lapus eam vocem in sua versione nõ expressit. V.33, relatiuũ οἱ, e Rom. c. additũ, agnoscit etiã Lapi versio; *qui supra militarem ætate erant*. V.36, in exemplari est ἐξιόντας. sed singulare ἐξιόντες agnoscit cũ R. c. eadem Lapi versio; *haud iustũ esse censuerunt, exeuntẽ ipsum ad bellũ deserere*.

P.669, v.6, inclusam οὐ, e Rom. c. insertã agnoscit eadem L. versio; *quod non se prius inuasissent*. quæ si non addatur, referẽda hæc erunt ad Æquos; *quod ipsi priores hostem aggressi essent*. Nostræ & Romanæ lectioni similis locus est apud Aristot. Analyt. post. lib.2, c.14 extremo; ἢ τε ἀπόδειξις ἡ διὰ τοῦ τυχόντος, Ϲ ἡ μὴ ὑπομονὴ ἁμαζομένων. itidẽq; Probl. 38, sect. 19, αἱ γὰρ ὑπομονὴ τῆς τῶν

ἢ τῶν σώματος ἢ κατ' φύσιν πάθεσι, κινήσεις εἰσί. Seq. v. ex eodem Rom. cod. νομίσαντες scriptum pro vulg. οἰόμενοι. Ex eodem inserta sunt quæ mox vtroque inclusionis signo continentur. Locus similis infra 705, 8.

V.17, exemplar ante τῶν μάχης habet ὀκ. sed eã præpositionẽ historiæ sensus non fert: nisi forte verbo præfigatur, ac pro simplici ἀφῆλῶσι composite legatur ἐξαφῆλῶσι vel ἐπαφῆλῶσι: vt Lapus vertit, *signa pugnæ attolli iussit*. V.28, hunc membrorũ ordinem agnoscit etiam Lapi versio; *ostendant terga, inoperosique fiant, vt consentaneum est in recessu celeri, & in vnam omnes coacti viã*. mihi non est dubiũ quin legitimus ordo hic sit; νῶν τὰ τε δίδωσι, Ϲ, καθάπερ εἴκας ὁ αἰσχρῶς ἀποχωρήσασι, εἰς μίαν ὁδὸν ἅπαντες βιαζόμενοι, εὐκατέργαστοι γίνωνται. eumq; ordinem in versione sequi malui. Gelenius verterat; *aut (quod fore credimus) metu ne sua castra expugnẽtur, trepide se per viarum angustias recipientes, nobis faciliorem victoriam præbeant*. V.40, in exemplari est ἔω τόν. sed ἀὼν agnoscit etiã Lapi versio; *ferentem ad id viam*. & sic est etiam infra 671, 9.

P.670, v.3, rectius τὸν τὸ χωρίον: vt paulo post (v.19) τῷ τῷ ἔργῳ. Seq. v. rectius forsan ἐξαρῦντες, vel ἐξελοιῶντες, futuro tempore; vt præcedit κλέψοντες. V.23, post ἔω τε deest pronomẽ μα. Si verbũ verbo reddas, sensus est; *aut viuum me conficias, & in nihilum redigas, aspersa turpissima timiditatis infamia*. Lapus sic vertit; *aut viuentẽ me frustrando, nihilque ipsum exsequendo, opinionem subire turpissimã timiditatis*. Gelen. aliquanto liberius; *vt aut viuo mihi partam gloriam adimas, & ignauiæ notã inuras turpissimam, aut misero & obscuro exitio me perdas obiectũ hostib.* Posses etiã sic legere; ἢ ζῶν, τὰ μὲ νῦν ὑφ' ἁρπαζόμενος, & ἀποδιώκει δόξαν αἰσχίστῳ ἀπιστίᾳ. διὰ ἰδίας: *aut viuus nihil efficiã, detrectatoq; periculo, turpissimã timiditatis infamiã reportem*. V.24, ἀπιστιγκάμενον pro vulg. ὀτιγκάμενον repositum e Rom. c. V.27, ἐλευθέρα pro vulg. ἐλευθέρῳ agnoscit cũ eodẽ codice, Lapi quoq; versio; *sentire libera*. Camerarius in suo libro scripserat ἐλευθέρως.

P.671, v.36, minus apte in exemplari est αὐτῆς. V.38, rectius cum articulo, τοὺς ἀλισκομένους, vt v.29 τοὺς καταλαμβανομένους. V.47, rectius Rom. cod. ἀπλήστους ἐχόντων τῶν ἄλλων οἱ ἄνδρες ἀπαστῶν, καὶ ἡδονῆς τῶν ἐν τῷ δήμῳ φιλοφρονήσεων. aliquiu sic etiam legere posses; πάντα τὰ ἐμιόπαλα ὁμοιάζοντες τ' ἄνδρα, ἀπλήστους ἐχόντων ἀπαστῶν τε Ϲ τῶν δήμων φιλοφρονήσεων, ἡδονάς.

P.672, v.7, post ὀρθῶς desideratur λέγῳ, vel aliud verbum simile. V.39, Rom. cod. pro aduerb. ὡς habet relatiuum ὃ, *quod*. V.41, Lapus quoque hanc lectionem agnoscit; *neque enim eam rem moderate senatus tulit*. malim ego cum Gelenio, οὐδὲ ὃ οὐ' ἡ βουλὴ ἔφερε. Seq. v. Rom. c. h. πομπεῖν ἢ θρίαμβον, *pompam aut triumphum*.

P.673, v.1, in Plinii & Gellii codicibus *A. Thermus* legitur. Liuius *A. Aternium* vocat, atque ita etiam alii: inquit Glareanus. De Tarpeii collega (inquit Sigonius in Fast. cõment.) non satis cõstat. Liuius eum vocat *A. Æternium*; itemq; Plinius lib.7, c.27: Dionysius Αὔλου Τερμιλίου; Gelliusl ib.2, c.11, *A. Thermũ*; Diodorus Αὔλου Ἀτέρειον Φουσκίνον: Cassiodorus, & Solinus in manuscriptis libris cap.6, *A. Aterium*. ego Cassiodorũ secutus sum. est enim Ateria gẽs notior quã ceteræ quas alii produnt. Ei cognomen alii *Fontinalem* adiciũt. Hæc Sigonius, qui in scholiis Liuianis adnotat, veru ſtos libros Liuianos habere *Tercinium*. Brissonius quoq; ex lapide Capitolino *Aterium* mauult. V.3, Lapi versio non agnoscit præpos. ἀδὲ: *tum institutũ tribunorum decreuerunt*. Gelenii versio respicit legẽ a tribunis rogatã, 627, 19: 629, 19. de qua etiã 674, 47, dicit, τὸν νόμον οὗ ἐπαυξήσαν οἱ δημάρχοι κοινοῦ δὴ πᾶσι Ῥωμαίοις γραφῆναι. Malet forsan aliquis ὡδὲ τὸν δημάρχων αἰτηρῦν, *de tribunitiis postulatis* sed verior fortasse lectio est ὡδὲ τὸν ἀρχῶν; *tũ legem de magistratib. ad senatum retulerunt*: vt scilicet omnibus magistratib. liceret eos mulctare, qui immodeste aut præter leges aduersus suã potestatẽ egissent. hanc enim legẽ pag. seq. v.59, dicit ab his consulibus centuriatis comitiis sanciam fuisse. Siquis ὡδὲ τὸν ἀρχῶν malit, opinionis suæ argumẽtum sumere poterit ex 629, 20: vbi tribuni legẽ rogant de creandis ad legum conscriptionẽ decemuiris. V.19, vter q; interpres legit, Λεύκιος ὁ Ἀκιλιῶς, ὁ πρεσβευτὴς. nã vt Gelenius, ita etiam Lapus vertit; *Lucius q, Halienus tunc ædilis*: quia scilicet apud Liuiũ ita est; *Veturio ab Lucio Halieno ædili plebis dicta*. Sed pro Liuii *Halieno* rectius fortasse *Icilium* legemus: quia L. Icilium superiori anno tribunũ fuisse supra docuit auctor, (659, 26: 665, 41) eundemque vehementissime cum Romilio & collega eius Veturio contendisse.

P.674, v.6, forsan rectius ἀκαπνίσῃ, vt seq. v. ἀπαλφθῆν. V.10, melius, τῆς αὐτῆς ἐκείνοις κοινωνὸς ἔσται τύχης. V.23, Liuius Romulium damnatum ait decem milibus æris; Veturium, xv milibus. Vnde etiam intelligis recte apud Dionysium mox v.33 scriptum esse ἡμιόλιον θατέρου. quod tamen non abs re miretis. nam consentaneum erat, Romilio, qui se maiori cõtentione tribunis opposuit, grauiorem mulctam fuisse impositam; Veturio autẽ, qui in his cõflictationibus pene κωφὸν ἀδόξως τῶν inducitur, irrogatum fuisse τὸ ἥμισυ, dimidium, v scilicet milia. V.44, Brissonius Select. ex Iure Antiq. lib.1, c.3, legendum censet, δύο ἀδόξατα καὶ πεντήκοντα βόας: quia Gellius lib. 11, c.1, scribit, mulctam quæ appellatur suprema, (id est summa & maxima) institutã in singulos dies, duarum ouium, triginta boum; pro copia scilicet boum, proque ouium penuria. & Plin. lib.28, cap.3, cum dixisset, multationem non nisi ouium boumque impendio dictã fuisse; subiungit; *Cautum quippe est ne bouem prius quam ouem nominaret qui indiceret mulctam*. Vtrique lectioni fauere videntur ista Pompeii Festi; *Ouibus duabus multabãtur apud antiquos in minoribus criminibus; in maiorib. autem*, [triginta] *bubus: nec vltra hunc numerum excedebat multatio*. Nisi potius ibi ex hoc Dionysii loco legendum; *In maioribus autem, ouibus duabus, & triginta bubus*: præsertim cum idem Festus in verbo *Peculatus*, doceat, ante æs aut argentum signatum, grauissimam ob delicta pœnã fuisse duarũ ouium & triginta boum. Dionysius quoq; noster supra (186, 15) scribit, cũ Menenii multatio visa esset inuidiosior; populum, ad mitigandã pœnæ inuidiam, ὡς χρημαλικὰς ζημίας μετεσκεῦν εἰς πρεσβάτων ὀνόματα Ϲ βοῶν, πάξαι τας Ϲ τάτων ἀριθμὸν τῆς ὕστερον ἑσμάνας ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς ἰδιώτας ὀπτιβολάς. erat autem multa Menenio irrogata, assium duo milia. Eadem de re Antonius Augustinus in lege Tarpeia & Ateria De multis, pag. 138. Ab eodem ibidem, itidemque a Brissonio loco iam indicato, citatur hæc minimæ multæ formula; *M. Terentio, quando citatus neque respondit, neq, excusatus est, ego vnum ouem multam dico*: ex Gellii lib. 11, cap. 1.

P.675, v.2, rectius forsan ἐξ δύ. V.11, in exẽplari est ἑαυτοῦ: & mox pluraliter ἑαυτῶν: euidẽte vtrobiq; errore. V.28, βουλευόμενα agnoscit etiã Gelenii versio. sed verius videtur esse βουλόμενα: qd Lapus secutus, vertit, *minorẽ esse voluntate vestra potentiã*. clarius; *minus vos posse quã velitis*: seu, *vires & facultatem vestram*

non respondere voluntati. Quodsi etiam seq.v. ἀεκμένοις malis, facile patiar. V.35, τῶπα pro vulgato τῶπα agnoscit etiam Lapi versio; *ne alii eadem patiantur.* V.45, fortasse rectius, πανάπτοις τε θύβρεσι καὶ ὀκνοδόκαις ζημιωθῶσι: datiuo scilicet casu, vt cum alibi passim, tum infra 726,41: 727,1.

P.676, v.1, Lapus vertit; *quib. ego vt parcatis moneo*: Gelenius, *& hæc vobis parcens consulo.* V.16, εὐπαρεπῆ pro vulg. εὐβεπῆ agnoscit etiam Lapi versio; *apparentiam postulationis decentem.* V.25, forsan rectius κρείττονα ἡγεῖσθαι τ. V.39, in exemplari perperam est Σερυίλιος pro Σέρμιος: nomẽ scilicet pro prænomine. *Postumiũ* vero (vt adnotat Glareanus) Liuius cognominat *Album*; cum in anterioribus consulatibus Sp. Postumius *Albinus* sit cognominatus, anno 288: sed A. Postumius *Albus* anno 290. nisi quis & in his errorem putet. Deinde qui hic *Seruius Sulpicius* dicitur, apud Liuium *Publius* habetur. fuit autem Seruius Sulpicius cõsul anno 293: Publius vero, qui apud Liuium nominatur, nusquã; quod sciã. Porro *A. Manlius* ab vtroque ponitur: & anno 280 A. Manlius apud Dionysium cõsul fuit: Liuio autem *G. Manlius.* Quodsi hi legati omnes cõsulares fuere, vt verisimile est, Dionysii codex vtrimq; melius Liuii codice habebit, & *Seruius Sulpicius*, & *A. Manlius.* Hæc Glareanus. V.45, chronologi statuunt hunc annum vrbis CCCI. sed CCC cum Dionysio mauult Xylander: qua de re alibi.

P.677, v.13, post ἀπόκειται deponendum esse contrarium εὐπόκειαι, & sensus docet, & confirmat Lapi versio; *copia opportunorum ad sepulturam.* V.20, nota hic ἄκραι & ἠιόνες poni vt diuersa. nam ἄκραι sunt ripæ salebrosæ, seu litora saxis imperuia: ἠιόνες vero ripę meabiles, seu litora peruia, vt sunt arenosa: ab inusi. them. εἴω τὸ πορεύομαι, vt tradit Etymologus. quomodo Ammonius quoque ἄκραι dicit esse saxosa litora, ἠιόνας vero arenosa. In vet. lexico ἄκρη redditur *ora*: αἰγιαλός, *litus.* Gelenius neglecto isto discrimine verterat, *ad ripas*: Lapus, *ad ripas rupesq;.* V.28, pro Θ, quam agnoscit eadem Lapi versio, rectius fortasse reposuerimus ὀκ. nisi forte omissa ibi hæc commatia; ἴσα πωτε καὶ βοῶν, Θ πεοβ. V.30, pro κάκ legendum ὡς, vel ὡς αὖ: vt indicat eadem L. versio; *tamquam deo laturo sibi auxilium.* V.37, pro Κοΐντιλιος perperam in exemplari est Κοΐντιος. V.43, πεοκαλεῖν legendum esse pro vulg. πεοσκαλεῖν, docet etiam Lapi versio; *educentes.*

P.678, v.2, post μὲ inserenda videtur ὀωῦ. V.6, *Menenium* hunc Liuius non *Lucium* prænomine vocat, sed *Caium*: at Diodorus, Cassiodorus, & Festus, *Titum*, vt adn. Sigonius; qui Menenium istum putat esse filium T. Menenii consulis anno 276, fratrem L. Menenii qui consul erit anno 313. Pro Σήστιος vero, quod constanter in sequentibus repetitur, & apud Diodorum quoque legitur p.300, exemplar habet Σίκκιος: Liuius vero & Lapis Capitolinus, *Sextius*: itidemque Cassiodorus. *Sestii* autem, (vt apud Liuium adnotat Sigonius) patricii; *Sextii*, plebeii fuerunt: ex quibus is exstitit, qui primus e plebe consulatum cepit. V.25, δίον positum hoc loco pro infin. δίειν. vel subaud. infin. τῖ). V.31, Λεύκιον hoc loco non agnoscit nec Gelenius nec Lapus: neq; ferri potest, cum sit prænomen: requiritur autẽ hic non prænomen, sed cognomen? quod tamen frequentius a Dionysio omittitur. Sigonius cum Culpiniano cognominat Augurinum. V.34, forsan rectius πεοσέῖχον: vt infra 716, 18. alibi plenius dicit πεοσέχειν τὴ νοῦν. V.37, genitiuum ἐμπεδόυσης agnoscit etiam Lapi versio; *præmærore deiectioneque animi incidente homini.* Sed procul dubio conuenientior est accusandi casus, ἐμπεδοῦσαν. Gelenius verterat; *erat valetudinarius, vt quidam putabant tabescens præmærore animi.* V.46, verius ὑποτεί: οντες, vt alibi persæpe.

P.679, v.14, τοῖς νόμοις agnoscit etiam Lapi versio, *edi leges.* sed verius fortasse τοῖς νομοθέταις, *designari legumlatores.* V.16, pro vulg. πάντως legendum vel πάντων, vt Lapus quoque vertit, *omnium maxime*: vel πανῖς, vt infra 681, 29, & alibi. V.41, superlatiuum πεῶτον, positũ hoc loco pro compar. πεότερον.

P.680, v.9, Λεύκιος hic quoque tollendum est, vt supra 678, 31. V.12, pro Πόπλιος supra fuit Σπέρριος, 676, 38: itidemque apud Liuium. Pro Σέρμιος vero, iterum in exemplari erat Σερυίλιος: errore manifesto. V.13, intelligendus hîc non proximus annus superior, sed annus ante hũc quintus: eo enim anno consulatum gessit T. Romilius cum C. Veturio, 659, 24. V.17, pro *Horatio* apud Liuium est *Curiatius.* Porro quod statim subiungit, *Consulares omnes*; dubium ad tresne vltimos tantum, an ad decem referẽdum; vt Glareanus adnotauit. V.19, in exemplari est πμαίων, barytonως: qui accentus & regulæ aduersatur, & ambiguitatis aliquid parit. quin & sine ι, παμίαι frequentius appellantur, vt cũm alibi, tum inf. 726, 42. V.23, πεοήμαῖε agnoscit etiam Lapi versio; *reliqua consularis potestatis officia.* Sed conuenientius, opinor, cum Gelenio legemus πεοήσιμα, vt in sequẽtibus, 682, 36, 40. V.29, πεοθυμῆς videtur agnoscere eadẽ L. versio; sed paulo post generio casu legit πεοκαμβανόντων. sic enim locum vertit; *fiebatq; hæc commutatio ex consuetudine, sic cipientib. eis ducatum in præsinitum quẽdam dierum numerum.* Gelenius videtur maluisse πεοθυμῆς. V.32, Lapus quoque transposita τε legit ὁπόσα τε πεὸς ἰατικούς: *& quascumq;.* V.41, vulgatam lectionem agnoscit eadem Lapi versio; *non amplius opus esse vrbi plebis præsidib. altis veteribus.* Sed vel cum Gelenio tollendæ sunt tres istæ voces: vel mutato ordine legendum πεὸς τὰ δήμου. vt sensus sit; non amplius ad tuendas res populi, ciuitati opus futurum ceteris magistratibus.

P.681, v.16, pro λοχαγοῖς Lapus quoque maluit λόχοις: *dederunt centuriis suffragia.* V.42, si malis futurum ἠνεσωμένη, sensus est; *quasi haud alius quispiam melius ei magistratui præfuturus esset.*

P.682, v.3, præposterе in exemplari est Ἰυβολαῖος. V.6, ante M. Seruilium cum vtroque interprete inserui M. Cornelium; ex Liuio & Diodoro. sed & noster auctor infra eiusdẽ Cornelii meminit aliquoties, 696, 43: 697, 37: 704, 44. Idem Liuius pro *M. Seruilio* habet *M. Sergium*: itemq; noster inf. 704, 45: at Diodorus Γαΐον Σέργιον. Rursum pro Ῥαβουλήϊος, (quod apud Diodorum quoque ac Liuium est, & infra 704, 43) perperam in exemplari scriptum Ῥαβόυλιος, omisso η. Pro Πετήλιος vero, seu (vt inf. 704, 42) Πετέλιος, apud Liuium in vulg. ed. est *Petilius*, in vet. libris *Pœtilius*; in Capitolinis tabulis *Pœtelius*: quam scripturã mauult Sigonius. apud Diodorum mendose legitur Πόπλιος. Pro Δυάλιος infra 704, 46, script. Δυέλιος: cum verius sit Δυέλλιος, vel (vt Sigonius apud Liuium mauult) Δυήλιος, *Duillius.* Pro Ὄππιος autem in exemplari est Ἄππιος, errore satis euidenti. Sed libet istorum decemuirorum nomina ex Liuio huc transcribere: *Creati cum eo* (Appio sc.) *M. Cornelius Maluginensis, M. Sergius, L. Minucius, Q. Fabius Vibulanus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, (ipso Duellius, Sp. Oppius Cornicen, M. Rabuleius.* V.13, forsan rectius ἀποδεῖκν. cuius modi commu-

commutatio supra quoque notata 627, 30. V.21, pro vulg. μέσαις legendum esse μαΐαις cum vtroq; interprete, satis docent hæc Liuii; *ad idus Maias rem perduxere. idus tũ Maiæ solennes incundis magistratibus erant.* V.25, nomin. ἅπαντες respicit non sequens infin. ἠγεῖσθαι, sed anteced. finit. ἔθνη. Nota verò idipsum ἔθνη pro comp. σωέθνη. V.36, rectius forsan, ἕως ἐν εὐθὺς ἐξήεσαν οἴδε, Θ τὰ πεοθύμια τ. nisi forte retenta vulgata scriptura, commation istud ἕως ἐν εὐθὺς ἐξήεσαν, ad totum populum Romanum referendum est; sequens vero membrum dumtaxat ad decemuiros restringendum. Lapus vertit; *mane exiuerunt, adducentes statim omnia regiæ potestatis insignia.* V.40, πεότερον tollendum est, vel legendum ἀς τὰ πεότερον: *nec per vices, vt ante, regia insignia sumere*: supra 680, 29.

P.683, v.4, magis proprie πὰς ἐρατείας. V.23, nota hic δεκαδάρχοις: itidemque mox non modo δεκαδάρχων, v.43; sed etiam δεκαδαρχίας, pag. seq. v.15, & alibi: cum & in præcedentibus & in sequentib. δεκαρχίαν dicat. Similiter etiam v.25, nota κολακεύοντες ἡδοναῖς, pro δουλεύοντες: vt Lapus quoque vertit, *omnibus indulgentes voluptatibus.* V.35, pro vulg. ἑπέρων reponẽdum esse ἑπείρων, docet etiam Lapi versio; *ex sodalibus*: & cõfirmat quod infra planius repetitur, 686, 6.

P.684, v.1, in exemplari est τῶπας, dandi casu: perperam. V.10, Cuiacius hanc periodum facit initium libri XI. sed mutatione non opus esse, perspicuum est e simili repetitione supra 206, 16: 277, 6: 340, 40. At si versu seq. cum articulo malis ὑπὸ τὸν ἰδιωτῶν, facile assentiar. V.38, forsan rectius ἢ κατὰ τὴν τ. vt pag. seq. v.34.

P.686, v.5, in exemplari est, κατηγόρου τε αὐτοῖς, ὑπόμν. Sed nostram lectionem & Xylãder probat, & confirmant quæ in præcedentis libri fine leguntur, 683, 33. atq; adeo eam secutus est etiam Lapus; *submittentes eis accusatores ex amicis suis.* V.9, liquis cum præpos. malit ὑπ' τῆ πολιτείᾳ, per me licet. sed defendi & hęc lectio potest eo exemplo quod sequentis paginæ v.14 legitur, ἀπηχθημένοις τῆ πολιτείᾳ. V.19, procul dubio legẽdum τὸ συγγενές: vt Lapus quoque vertit, *ob cognationẽ.* eandemq; lectionem confirmant tum alia multa in superiorib., tum Postumii ad Latinos oratio, 557, 40. Seq. etiam v. rectius fortasse δεδομένῳ, *datam.* V.34, conuenientius ἐρημωμένης, vt mox v.36 ἀπολωλεκύίας. V.37, forsan rectius ἐκείνῳ, *illam.*

P.687, v.2, exemplar mendose habet ῥηγῶ. nostra lectio e Liuio petita est: cuius hæc verba sunt; *recepto ad Eretum agmine, castra locant.* & "Ερητον in Sabinis cum Strabone agnoscit etiam Stephanus. V.6, Xylander mauult ὦ 'Αλγιδῶ ὄρη. Liuius certe sic scribit: *Æqui alta ex parte castra in Algido locant.* atque adeo noster infra 720, 15, ait, δόξῃ τῆ πεὸς 'Αλγιδῷ χάρακα. itidemq; 709, 25: 724, 25, ὦ 'Αλγιδῷ. V.16, pro μεσοπόνηρον Lapus quoque *feneram* habet. V.38, pro vulg. τῶπα eundem quoque Lapum τῶπα legisse, declarat versio; *qui non sentirent eadem.* V.41, si μετέωρον non de fortunæ sed animi conditione intelligas, sensus erit; *cum e moderatis* (id est moderationis & honestatis studiosis) *nullus respondisset.*

P.688, v.13, in exemplari est καλέσιος, continuato etiam in sequentibus errore. V.37, ὅπ, *quando*, agnoscit etiam Lapus: & confirmat similis locus infra 693, 11. si tamen ὅπ malis, tuo iudicio fruere.

P.689, v.1, nota hic prænomen postremo loco positum. Cognominis vero princeps littera in superioribus est non β, sed υ. quæ scriptura Latinæ pronuntiationi magis respondet. Sed potes ibidẽ Græca sic etiam reddere; *Immo vero te solum appello Q. Fabi Vibulane, tribus illic consulatibus insignem; si modo eundem adhuc geris animum.* V.10, in exemplari est 'Ορόιος: errore manifesto. V.15, in eodem exemplari pro μα perperam scripta μάν. Lapus vero etiam verbi tempore ac numero mutato legisse videtur αἰαλκάζετε: *Citius, inquit, cogitis me frenos rumpere.* V.23, in exemplari hæc duo membra sine interrogationis nota leguntur: quasi ἢ disiunctiue hic accipienda sit, sed interrogatiue legit etiam Lapus. V.27, rectius πεοέξιν: eodẽ scilicet tempore quo præcedit ἐρεῖν. Forsan etiam seq. v. rectius fut. ἀφελεῖσθε; & in versione, *adimere conamini.* Lapi versio ambiguam lectionem habet; *an vos potentiæ magnitudo inebriat ad auferendam Valerio dicendi potestatem?* V.32, periodus hæc in exemplari interrogationis notam habet: quæ mihi parum huc facere visa est. Lapi versio eam periodum totam prætermisit. V.39, coniunctionem εἰ ante κωλύεται, non agnoscit Lapus: idemque in sequentibus etiam, transposita 38, e duabus periodis vnam facit. sic enim locum vertit: *prohibeteque quæcumq; velit aliquis pro patria dicere. Si enim iusta ista videbuntur, digni vtiq; erimus, & hæc et maiora adhuc pati.* Ego, intacta posteriore periodo, priorem dumtaxat, membrorum commutatione sic emendandam opinor: καὶ εἰ δίκαια τῶπα δόξοιεν, κωλύεται λέγειν ὁπόσα βούλεταί τις λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Potest tamen & hæc lectio admitti, & quidem minori cum mutatione; καὶ κωλυεῖται λέγειν ὁπόσα βούλεταί τις λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, εἰ δίκαια τῶπα δόξοιεν: expuncta scilicet priore εἰ, & posteriore καί.

P.690, v.1, πεοιέπαυτα regulare quidẽ est. sed cum vsitatum non sit, vereor ne auctor scripserit πεοιέπαυτα. V.21, ὠφέλη hic otiosum est: nisi subaudiatur participium συμφέροντα: vt sit, τὰ μὴ πεὸς τὸ πεοῦμα συμφέροντα ὠφέλη.

P.691, v.7, non minus apte ἡμῖν legeris, dandi casu; vt pag. seq. v.6, & 44. V.15, in exemplari est ἔξιν, a them. ἔχω: nihil ad rem. V.19, pro μα aptius fortasse legemus τε vel δέ. V.27, πολέμοις agnoscit etiam Lapi versio; *campestribus occurrit bellis.* sed procul dubio legendum πολεμίοις.

P.692, v.2, haud scio an rectius legeris οἰσόμενοι, vel λυσόμενοι. Lapus vertit *restituentes prædam.* V.9, non minus aptum κατεπόσανῶ, indic. verbi modo. Lapus obscuram hanc periodum breuius vertit, hoc modo; *non enim licuit nobis, prius quam de bello vocaremur ab hoc magistratu, de rebus ciuilibus, si quid eorum quæ fiunt, non rectè haberet, cognoscere.* V.14, pro vulg. ὠπῶν vel ὄψων cum Lapo reponendum est; qui vertit, *nunc dicere de aliis postulet*: vel negatiue legendum, ὑφ' αὐτῶν ἐκ ἠξίν. V.20, structuræ lex postulat τὰ κοινὰ ἁπάντων συμφέρει, vt v.39, τὰ κοινὰ συμφέρουτα: vel τὰ κοινῶ ἅπασι συμφέρει, vt v.30, πεὸς κοινῶ συμφερόντων. quæ lectio si placeat, sic vertes; *communem omnium vtilitatem, non priuata vestra commoda.* V.31, rectius ἀρχὴν, præs. temp. V.35, leg. videtur ἡδεῖαί τε πάντων μάλιστα, ὅπερ εὖ τε κ. & in seq. membro, αὐτὰ αὖται πάντες ὅπου δὴ ἥκιστα μάλλον. V.38, post ὅπ subaudiendũ demonstr. pronomen τῶτῳ: vt inf. 742, 43. V.41, paulo expeditior structuræ erit ratio, si transpositis membris legamus, τῖ) δί μοι τῶτῳ τῶ βίῳ πεοσάρεσιν· ἰῶ οὐκ αὖ πεοδοῖμι ἐκών· Θ ἐκ αὖ κατηχ.

P.693, v.1, non minus aptum ὑμῖν, *vobis.* V.3, ὅπ vel tollenda videtur, vel initio periodi ponenda ante πάντες. V.5, addita coniunctione legendum εἴ τι,

vel καὶ οἱ. χαρίεντες autem, quod agnoscit etiam Lapi versio, *elegantissimi plebeiorum*, tum supra quoq; sic vsurpatum aliquoties, tum infra 738, 33. V. 11, ὅτι pro vulg. ὅτι agnoscit etiam Lapi versio; *quãdo etiam senatorum pauci.* Seq. v. ὑμῖν pro vulg. ἡμῖν agnoscit idem versio; *coniuncti vobis.* V. 35, ante εἰπεῖν deesse videtur ὡς. Lapus minus recte vertit: *nihil dicam de sodalibus vestris, qui ad præsentia se accommodant.* Seq. v. si οἰκείως ἔχειν accipias pro ἡδέως ἔχειν, in versione leges, *præsentem rerũ statum probat.* V. 40, si transposita distinctione, δι' ὑμᾶς cum seq. coniungere malis, per me licet. itidemque in versione; *agre ferunt se ab illis depelli, auitisq; dignitatibus per vos priuari.*

P. 694, v. 8, πειθόμενος pro vulg. πειθόμενος probat etiam Lapi versio; *si facto senatuscõsulto reddatis pop.* V. 21, conuenientius fœm. gen. ἡδομένοις: vt feratur non ad Appium, sed ad institutam ab eo ὁλιδρόμιον.

P. 695, v. 14, si proprietatem verbi πλανᾶν exactius expressam velis, in versione leges, *quæ omnes hominum cogitationes in errorem solet impellere.* V. 19, si cum Lapo pro οὐδ reponamus ὀδ seu ὀδοῦ, & in sequenti membro pro ἐὰν subſtituamus articulum αἱ, belle constabit structura & sensus. vt scilicet hæc omnia dependeant ab initiali verbo δίδωκα. V. 24, malim σκιαί: tametsi σκοτίας agnoscit etiam Lapi versio; *tenebras honorum.* Sequens εὐηθῶν agnoscit idem Lapus, dum vertit, *atque fatuitatum*, seu vanitatum. ego conuenientius esse puto εὐκλεῶν: vel singulari numero τῆ εὐκλείας. V. 30, grammaticæ regulæ postulãt χαρίεντες: quod agnoscit etiam Lapi versio, *gratosiq.* V. 42, pro μηδὲν rectius legeris μηδέ. V. 45, perperam in exemplari est ὑπέρεφεν. Ibidem mox conuenientius esse videtur plurale ἀκόλουθα. nã ἀκόλουθον pro ἀκολουθοῦντα accipere, videtur paulo durius.

P. 696, v. 6, post χρηστὸν deest verbum γενέσθαι seu γενέσθαι. V. 11, verius τῆ οἰκίας: vt Lapus quoq; vertit, *ex ædibus.* Seq. v. post προσήκειν deest relatiuum ἅπερ. vel legendum προσήκειν δικαιοῦντα. V. 24, pro δὴ rectius legemus δέ. V. 43, nota hic quoq; prænomen posteriore loco positum.

P. 697, v. 4, γνώμας ἀποδεικνύμενος accipi pro γνωμολογῶν. tu si idem esse velis quod mox γνώμαν ἀποδεικνύμενος v. 8, in versione scribas, *sententiam apud eos dicere.* V. 12, malim ὦ βουλή, vt mox v. 25, 41, & alibi sæpe. V. 14, forsan rectius ὅστινα ἐφ' ἑαυτῷ. nisi forte ὡς ἐφ' pro ὅστινα ἐφ' sic vsurpatum velis, vt supra ὡς pro ὅστις 662, 31. V. 20, pro Ῥήγιλλον exemplar hoc loco habet ἰκείλιον: supra paulo melius ῥίγιστον, 308, 4. ego Ῥήγιλλον vt vbique scribere non dubitaui; quia vt apud Liuium & alios *Regillum* est, ita etiã apud Steph. Byz. Ῥηγίλλος, πόλις Σαβίνων. V. 30, exemplar in vtroq; commate habet Κόϊντος; prænomine pro nomine per errorem supposito. Pro Κικινάτος vero supra fuit Κικινάτος 630, 32: 650, 29: scriptura magis Græca. V. 32, δίκα. post προστυόντος sustuli cũ Xylandro & Glareano. V. 38, inclusa, e Rom. cod. addita, agnoscit etiam Lapi versio. V. 45, verbum ἔχει hoc loco omissum erat, & perperam in præcedentib. positum ante οἱ πρὸ ἐμοῦ. Seq. v. Lapus pro εἰ videtur legisse ἢ, dum vertit, *quantum fieri potuit.*

P. 698, v. 3, αἰωπάλοις agnoscit eadem Lapi versio; *de communibus bonis æmulos.* V. 8, si pro τύπος ὧν τῶν legas, aut τοιαῦτα, paulo melius constabit structura. Lapus vertit; *excessum quoque quendam facientes dementiæ.* V. 16, in exemplari perperam scriptum μεταπάσαν. V. 20, αὐτὴ legendum esse, non αὐτῇ, vt in exemplari est, docet etiã Lapi versio; *ipsis quoque omni promptitudine ac studio, quantum virorũ talium patiuntur, patriæ opem ferentib.* V. 33, mendosum est παραιτοῦνται. Lapus vertit; *tunc senatũ noui magistratus conuocabunt*: quasi legerit, συγκαλέσουσι τὴν βουλήν. sed non minus apte legeris παρεκκαλέσουσι.

P. 699, v. 2, ὁμόλοχα hic dicuntur respectu agẽtium: alibi εἰσόλοχα vocantur, vtroque respectu. V. 17, in exemplari est ὑπινοθευομένη: nihil ad rem. nostrum παρενομευομένη tum alibi supra fuit, tum 376, 19: itidemque infra παρενομεῖ, 705, 7: 706, 6. V. 37, exemplar habet ἀμφοτέρας: parum congruenter. nostram lectionem confirmat quod Valerius infra dicit, ἐπὶ ἀμφότερα τὰ ἔθνη, 701, 10. V. 41, in exemplari est πῖς, datiuo casu: contra structuræ morem.

P. 700, v. 10, rursum hic γαλέεσον exemplar habet pro θαλέεσον. V. 15, nota hic ὅπερ pro ὅτι. Sic v. 17, δεῖ pro ἔτι. V. 36, pro vulg. χλευασμῶν structuræ lex postulat vel χλευασμῷ, vt reposui; vel pluraliter χλευασμοῖς, vt Lapus vertit, *haud opportunus irrisionibus.* Seq. v. congruentius fortasse ὑμῶν τὴν πολιτείαν. & mox δὴ pro δέ. V. 43, Lapus videtur legisse, ὧν αὐ ἡγοῦμαι: vertit enim, *& hæc fiant.* sed mutatione non videtur esse opus.

P. 701, v. 1, rectius opinor ὀπίδων. V. 7, nota hic Λευκίν more Latino. Μηνκίν vero ibidẽ pro Γενκίν reposui ex Lapo, Liuio, & ipso auctore nostro, sup. 648, 28. V. 15, legendum vel αὐτοκαθημένῳ Σαβίνοις, vt Lapus quoque vertit, *confidenti aduersus Sabinos*: vel αὐτοκαθημένων Σαβίνων. Seq. v. verbum verbo sic magis expresseris; *ac ne poterat quidẽ laboranti suorum parti succurrere*: vt ambiguum sit collegæne copias respexerit, an suas. V. 28, supra quoque bis notata hæc structura: cum vsitatior sit, Σαβίνοις πολεμοῦσι, datiuo casu. V. 38, potes etiam in prima persona ἡμᾶς legere, vt mox v. 41. V. 45, in exemplari est μισοβασιλεῖς: quod agnoscit etiam Lapi versio; *neq; interreges.* mihi βασιλεῖς visum est magis consentaneũ.

P. 702, v. 17, ἰῶ pro vulg. ἴῃ reponendũ esse, docet etiam Lapi versio; *facile erat.* Seq. v. ἀυτὸ nisi aduerbialiter accipiatur pro *ibi*, non video qui ferri possit. Lapus videtur legisse αὐτῷ, dum vertit; *erat enim pars senatus ea iuuenum reliqua.* V. 20, rectius ἐπῄδει. V. 23, conuenientius fortasse ἐξῆν γνωμῆν. V. 43, πρόσθεν agnoscit etiam Lapi versio; *a primis vsq; ad nouissimos.* alioqui conuenientius videri posset πρεσβυτάτων: *a senioribus vsque ad iuniores.* V. 47, forsan conuenientius τά. alioqui si ex præced. repetatur subst. γνώμας, erit tautologia.

P. 703, v. 1, si expungas πεῖ ὦν, sententia erit euidentior. Lapus certe nec præcedens ὡς agnoscit, neque hoc πεῖ ὦν. sic enim locum vertit; *indicastis de eis vos reliqui, declarauitq; vnusquisque, audientibus omnibus, cui sententiæ accederet.* V. 4, aorist. hic positum pro præs. ἀποφαίνομαν. V. 20, ante ὑδενὸς deesse videtur ὡς, *velut.* V. 33, forsan leg. μὴτ' ἔπ: quia ἐπ propter sequens μηθὲν otiosum est. Seq. v. malet forsan aliquis δηλίας, generio casu. sed hanc quoque structuram ferri posse, ostendit quod supra legitur 689, 24, ποιούντων ἡμῶν κατεγνώκατε δηλίαν: & infra 721, 3, πολλῶν δηλίαν & μαλακίαν κατεγνώκατε ἡμῶν. V. 37, congruentius καλὸν ἐδόκει.

P. 704, v. 3, rectius aorist. ἐπεδείξαντο, vt v. 9, & seq. V. 17, pro οὐδ non male fortasse reposueris οὐδ: & seq. v. δοκῶν pro δοκῶσιν. V. 21, πολλῶν χρόνων agnoscit etiam Lapi versio; *per multa aucta tempora.* sed cum in exemplari sit χρόνον, admitti potest etiam altera lectio, πολὺ χρόνον. V. 37, existimarit forsan aliquis legendum δικαχῇ, vt singulis decemuiris singula πάμαλαι assignata intelligantur: vel δικῇ, quia pars copiarum ad vrbis custodiam retenta fuit, pars in hostes emissa. Sed nulla mutatione opus est. nam significat auctor, e decem agminibus seu decem legionibus trifariam diuisis, duas remansisse in vrbe, tres in Sabinos exiisse, quinq; reliquas aduersus Æquos. V. 41, in exemplari perperam est Ἀκαπιος: cum Oppium agnoscat etiam Liuius, & noster infra. De ceteris decemuiris supra dictum ad 682, 6.

P. 705, v. 19, rursum hic in exemplari est αἰγιδῶ. V. 33, in exempl. pro μὲ perperam est δὲ. V. 41, ὑποφίας agnoscit etiã Lapi versio; *multa cum superbia capientes.* alioqui suspicetur aliquis verius esse ὑποψίας: vt sensus sit, eos publica pariter & priuata magna cautione capessisse. Quodsi ὁμ pro δὲ accipias, sensus est; *publicis pariter & priuatis sitis, deq; habitis; publicis pariter & priuatis plane contemptis.* V. 45, nota hic iterum κατ' πολιν sine articulo: at v. 33 cum articulo κατ' τὴν πόλιν. cuiusmodi variatio notata etiam supra 650, 47.

P. 706, v. 25, Lapi versio pro Siccio habet Sicinium & hîc & in sequentibus. qua de re supra quoque monui, ad 662, 36. V. 30, in exemplari pluraliter scriptum αὐτοῖς: errore manifesto: vt patet ex 668, 35.

P. 707, v. 1, forsan rectius transposito articulo, τῶν ἐκεῖ ἡμερῶν. Sic v. 5, opinor rectius legi posse πὸ γοητείαν: vt regatur a participio συνειδώς. V. 7, pro ἐπόθετο non in epre legeris ἐκτέθετο: vt sit, *tum de aliis eos monebat quæ conducere putaret.* V. 17, melius fortasse εὐζώνῳ ἐπαιμείων ὁπλίσει: & in versione, *dabimus tibi lectorum iuuenum centuriam, expedita instructam armatura.* V. 28, verius ὀδοπόλα, vel ἀμόνα. nam in cliui ascensu hæc facta esse, satis declarant sequentia. V. 46, forsan auctor scriplit πάρεις, vt supra 643, 21.

P. 708, v. 4, forsan rectius δέεσπερον, vt præcedit ἥκει. V. 16, si quis forte malit προσβευτὴς, ex 706, 43, in versione legat, *tum ob alia multa, tum quod legatus esset, ac per ætatem a bellicis laboribus liberatus.* sed videtur tamen vulg. lectio retineri posse. V. 24, vel tollendum videtur βουλῆς, vel legendum δοπιβουλῆς. Lapi sane versio id non agnoscit; *ne quam exhiberent de se suspicionem.* V. 43, perperam in exemplari est ἀνυπόπτων: quod Xylander quoq; viderat.

P. 709, v. 13, forsan rectius ἀπεκρύψαν. Sic v. 18 rectius ἀπαιρόμενοι: hoc sensu, *de ceteris quæ in honorum virorum vltimum honorem conferri lex iubet, prosua quisque facultate primitias intulerunt.* V. 21, nota hic rursum δεκαδαρχίαν, & mox v. 37 δεκαρχίας: vtrumq; in eadem (decemuiratus scilicet) significatione. V. 24, προσβευτῶν legendum esse pro vulg. προσβυτάτου, ostendit etiam Lapi versio; *propter Siccii legati mortem.* V. 25, rursum hic in exemplari erat αἰγιδῶ. V. 34, Lapi versio pro Icilio Sicinium habet, quam scripturã confirmare videntur quæ supra narrata sunt 410, 19. Sed fuit tamen e pimorum tribunorum numero etiam C. Icilius Ruga, vt eo ipso in loco ab auctore nostro exponitur v. 22. Cum vero ex illo tempore XLV anni effluxerint, non abs re fortasse suspicetur aliquis, pro υἱὸς legendum esse υἱωνός: vt C. Icilii Rugæ non filius hic intelligatur, sed e filio nepos. aut hunc Icilium sponsum adolescentiæ annos longe excessisse necesse est. V. 44, in exemplari est ἐγκυμένου, sine augmento. sed cum & mox ἐγκυμένος repetatur, (710, 31) & paulo ante ἐνεγκυήσαντο præcesserit, (v. 33) vtrobique cum augmento syllabico, nõ dubitaui cũ Xylandro ἐγκυμένου reponere.

P. 710, v. 1, mancus est locus, vt indicat etiam Lapi versio; *ob despicientiam conditionis eius, præterque legem quam ipse in XII tabulis scripserat.* vt tale quidpiam desit, δίχα τῆς τῶν τῆς τύχης παρφύσεως, & δίχα τῶν νόμων. V. 6, in exemplari est τῆς πεφυκυίας: quod genus non congruit ad præced. γυναῖκας. V. 23, Lapus legit βουλόμενος δὴ: *volente itaq; eo dicere.* V. 27, καὶ cum Lapo rollenda videtur, vel verbo παρῖω postponenda. V. 29, Νομπήιος & hic & in seq. constanter per o scribitur: cum Latina consuetudo potius ω postulet. V. 31, Cuiacius pro Λεύκιος mauult Ἰκίλιος. attamẽ & pag. præced. v. 28, solo prænomine idem Icilius sic nominatur Λεύκιος. V. 37, rectius κύριος δ' αὐτῆς ὤν: attamen & Lapus vertit; *sed dominus ex lege duco.*

P. 711, v. 4, π superuacua est hoc loco. V. 19, pro παρεκλέγειν Lapus habet *afferre.* Ibidem conuenientius videtur singul. ὁπότερον. V. 42, non minus apte leg. στρατᾶς, *exercitu.*

P. 712, v. 2, respicere videtur hanc XII tabularum legẽ; SEI QVIS EX LEIBERTATED INDV SERVITVTEM ASERITOR, PRAETOR SECVNDVM LEIBERTATEM VINDICIAS DATOD. QVEI VINDICIAS TOLLIT, SPONSORES IOVDICIO SISTIER DATOD. V. 15, πάντων rectius post δικῆ posueris, vel post ἀγαθῶν.

P. 713, v. 7, ἀμύμαος nomine siue litis æstimationem siue mulctam intelligamus, parum videtur interesse. V. 9, rectius πρόδοξος, vt supra 695, 26, ἀπόδοξος: retento scilicet in syncopatis eodem accentu qui est in integris ἀπόδοξος, πρόδοξος, & consimilibus. V. 11, pro ἐπῷ legendum forsan πρός: hoc sensu; *magnis a virgine ploratus, & a comitantibus eam mulieribus plinẽtus est editus.* sicut infra quoque, 716, 19, Appium nihil virginis lacrymis flexum fuisse refert. V. 20, post ἀπαγαγεῖν deest κέλευε, vel simile quodpiã verbum. V. 29, rectius singul. αὐτὴν *ipsum.* V. 32, vel αὐτιχρόμενον legendum, eo sensu qui expressus est in versione: vel αὐτιχρόμενον, vt significet, *atque nuncio & sponso herentem*: sicut infra 717, 35, idẽ Claudius eandem abducit πρὸ πατρὸς πρὸς πατρὸς ἀγκαλιζόμενον, *patri circumfusam, effusam in patris amplexus.*

P. 714, v. 10, forsan rectius μεθιέναι. Sequ. v. δοῦναι πρὸ ἐγγύου παρέχεσθαι ita dictum vt mox 17 δοῦναι πρὸ ἐγγύου παρέχειν. V. 18, & parum hic necessaria est. V. 30, exemplar habet σκεψάμενος: nihil ad rem. V. 43, in exemplari est ἀπῷ: parum apte.

P. 715, v. 2, rectius (opinor) πεύξεται: singulari numero. V. 13, Xylander negatiuam ἀ putat expungendam. V. 16, in exemplari est ὀπίαν: quasi relatiuum respiciat antecedẽs ἐξιοίαν, non sequens παιδίον. V. 21, post παρέξεσθαι deest ἔρη, vel simile quid. Pro ἀξιοχρέως vero supra (711, 15: 713, 5) est ἀξιόχρεως, more Attico. V. 31, post πίστις desiderari videtur ὡς, *velut.* V. 37, nota hic singularia, ἐπιδείκνυσι & ἰξίν, cum v. 31, præcedant pluralia. ἐπιδείκνυσι autem positum pro παρέχει, *præbebat*, s. Virginius.

P. 716, v. 3, nota hic σωῦκεν pro σωῦκαν, *audierunt & intellexerunt.* V. 28, ἢ ὁρμῶ ἐλάμβανε potest etiam accipi, ἢ παρεσκάμμα, seu μὴ ὁρμῆς παρεσκεύαζε. quod si malis, in versione leges, *tota per forum multitudo accurrisset.* V. 43, ante ἐμαυτῷ deest præpositio δι', ἀπ', aut similis alia. vel legendum ἀυτῷ.

P. 717, v. 10, possumus etiam singulariter legere ἔιχεν. V. 19, π rectius expungetur. V. 25, rectius (opinor) παρεσκευάσθαι, *comparatos esse.*

P. 718, v. 1, vel expungenda est præpositio εἰς: vel legendum εἰς γαῖῳ, *in terram.* Lapi sane versio prepositionem illam non agnoscit. V. 8, conuenientius κατ' γῆς, *sub terra conditis.* V. 13, siquis δικαστάμενος

malit, per me licet. Sed in vulg. ſcriptura non elabendi tantum ſignificatio ineſt, verum etiam obſtantes cędendi: vt Liuius quoque narrat Virginium ferro, quacumque iret, viã feciſſe, donec ad portam perrexiſſet. V.39, rectius ὑπεδεδιωμένων, vt cum alibi ſæpe, tum infra 722,4.

P.719, v.2, vſitatius in hoc loquendi genere ἔχοντες, vt ſupra 703, 33: 710, 32. V.8, κολάσεως agnoſcit etiam Lapi verſio; *ex ea præter ſpem punitione.* Sed non dubito quin vera lectio ſit κωλύσεως. V.22, articulus τῆς rectius expungetur, vel initio commatis ponetur ante δεινά. V.29, poſt χωρήσειν deeſt participium μέλλοντες, aut verbum ἔκαλλον. V.31, nota ὑπεδεδιωμένος pro εἰ αὐτῷ χαίρες ἐπεβλήθησαν. ſimplicius eſſet ὑπολαβόμενος, ſi id paſſiua ſignificatione vſitatum eſſet. V.33, in exemplari eſt ἑαυτῷ, reciproce. quod vt cõſiſteret, Xylander hypodiaſtolen poſuerat ante ὑπὸ δημοτικοῦ πλήθους, non poſt. noſtram lectionem probat etiam Lapi verſio; *nam miſſus in poteſtatem plebeiorum, pulchras eis perſoluiſſet pœnas.* Sed vtrocumque modo legas, deeſt αὐ ante verbum ἔπεσεν: quod idem Xyl. adnotarat.

P.720, v.7, pro λαβεῖν Vat. cod. habet compoſ. καταλαβεῖν. Ibidem mox ὀλιγαρχῶν ſcribendum eſſe pro vulg. ὀλιγαρχιῶν, tum res ipſa docet, tum confirmat præced. p. v. 20. V.9, οἵ τε, quod e Vaticano cod. repoſitum eſt pro corrupto αἵτε, agnoſcit etiam Lapi verſio. V.25, forſan rectius ἐπεχόμενοί τε, εἰς circumſuſi.

P.721, v.13, Sic apud Cic. lib. 2 De leg. *Hos leto datos, duos habento.* V.19, κτησάντα notarat etiam Camerarius: quia ſcilicet magis analogũ eſt κτήσαντα. V.43, in vulg. exempl. omiſſum hic eſt commation iſtud, ὑμεῖς δὲ ὑπομενεῖτε: & in fine periodi poſt αἰσχύνθη, ſcriptũ καὶ ὑπομενεῖτε: luxata ſtructura & ſenſu.

P.722, v.4, pro πολλαῖς conuenientius legemus πολλοῖς, *multis.* Sic v.24, ſimplicius ἀ νῶν: vt feratur ad proximę præced. καιρόν.

P.723, v.3, non male cum Lapo poſt δὲ inſerueris ἰδόν. V.14, ſtructura paulo melior, ἀς πολὺ δὲ πολεμίων καταδαδάστας. nec multo aliter Lapus; *regionemq, veſtram tamquam hoſtes populantes.* V.16, Lapi quoque codicem corruptum hic fuiſſe, indicat perplexa loci verſio; *de quib. item hoſtes omnes, quoſcumq, antea prœliis vicimus, cum duces nobis meliores aderant, nunc & trophœa in opprobrium noſtrum erigunt.* Sententia paulo cõſtabit melius ſi ὅστις vertatur in οἵτε, & poſt φραστοὶ collocetur hypodiaſtole. V.30, poſt ἄρχειν ſubaudiendum οἱ φραστοί.

P.724, v.17, pro vulg. Ἄππιος hic quoq; cum Cuiacio & Xylandro repoſui Ὄππιος ex Liuio. V.24, malim πρότεροι, *priores.* V.29, Μέγιος ſupra quoque fuit 594, 10: ſed frequentius Μέγιος, λ geminato. V.42, hic quoq; pro Ὄππιος in exemplari eſt Ἄππιος, vt ſupra aliquoties, & infra: errore manifeſto. *Appius* enim prænomen eſt, & quidem eius qui omnibus his turbis occaſionem præbuit.

P.725, v.2, malim cum articulo, ἤκεν οἱ ἐκ τ. V.7, ἀπῖναι pro ἀπέναι ſupra quoque notatum aliquoties. V.8, rectius Ἀκυπίνον, vt pag. præced. v. 12. V.15, nota hic ἀπεῖν ὅρκον ſine præpoſ. vt infra in fragm. 741, 21, πλημμελῆσαι τὰ περὶ τὰς φιλίας ὅρκια. V.20, mentionem hanc de legibus Romanis, quoniam manca eſt, Lapus in ſua verſione prætermiſit. V.23, ſi δίφραν pro excellentia hic accipere malis, Latina ſic leges, *& Græcanicæ legum lationi tantopere antecellit.* V.34, potes etiam ſic reddere; *& omnem reip. adminiſtrationem ad plebis commoda relaturos.* V.41, forſan rectius πρόκειται, *propoſitæ erant.*

P.726, v.35, rectius διεφήμιζον. Sec. v. rurſum Ἄππος pro Ὄππος mendoſe ſcriptum erat. V.44, rectius ὑπηδεδιόμενος, *aggreſſus*, vt cum alibi ſæpe, tũ 722, 4. qua de re ſupra quoque monui ad 718, 39.

P.727, v.6, παρεδοκῶντων agnoſcit etiam Lapi verſio; *& ſe hoſtes fieri exſpectantibus.* alioqui ſuſpicari aliquis poſſet verius eſſe δοκούντων. V.15, poſſis etiam legere παρεῖναι. Si παρόντα retinere malis, verborum ſenſus eſt, *in magnum contemptum Romanarum copiarum aduenisse.* id eſt, ideo aduenſſe, vt oſtenderent ſe Romanas vires plane contemnere. Sed παρεῖναι ſeu παρειλθόντας videtur eſſe magis conſentaneum. V.42, deeſt hîc articulus ὁ, & in fine commatis poſt πέλεμον, participium ἀποσταλείς, ὀκτιμφθείς, vel ſimile; vt declarat etiam Lapi verſio.

P.728, v.9, forſan rectius αὐτῶν, *eorum.* V.26, nota hic rurſus poſtpoſitum eſſe prænomen: itidemque ſeq. pag. v. 1. V.35. ἱερῶν agnoſcit etiã Lapi verſio; *per ſacra firmata eſſent.* idemque loquendi genus etiam ſupra fuit 455, 10. V.39, ſi inter ὡς & εἰ interferatur εἰκὸς, (ſeu εἰκὸς λῦ γρύφος) ſtructura & ſenſus conſtabunt melius. Lapi quoq; codicẽ mancum hic fuiſſe, declarat verſio; *vt vir in periculo conſtitutus, dignitate generis inſignis.*

P.729, v.2, legendum videtur καὶ ἐξῆν παρόντων: vel ἐξῆν αὐτῷ παρόντων. Lapus vertit; *et iam aſſentibus viſum eſt.* V.9, ambiguum eſt participium εἰσηγησαμένων. nam & pro *introducentib.* & pro *allegantibus* poteſt accipi. V.11, at qui lib. 6 (365, 30) de Seruilio conſule contrarium habetur: quem triumphum duxiſſe inuito ſenatu, comitatumque ab omni populo, donec in Capitolium aſcenderit, votaque diis perſoluerit, hic auctor ſcripſit. Liuius lib. 2 non meminit de Seruilii triumpho quidquam, horũ autem meminit. Hæc Glareanus. V.23, in exemplari eſt Ἑρμίνιος: ſed *Herminium* præter Liuium, Caſſiodorũ, faſtos Siculos, agnoſcit etiam Diodorus 301. Eundem Herminium vulgata Liuii exemplaria prænomine vocant *Spurium.* ſed *Lartem Herminium* vocat etiam Valerius in prænominibus, teſte Sigonio: & Λαρτίνος Ἑρμίνιος apud Diodorum, apud Caſſiodorum vero *L. Herminius*, habent eiuſdem ſcripturæ manifeſta veſtigia. quamobrem idem Sigonius non dubitat quin *Lar Herminius* apud Liuium pro *Sp. Herminius* reponendum ſit. In ſequentib. Lapum quoque defecit codex Græcus, vetuſtate, vt queritur, corroſus. Itaque vt breue huius defectus ſupplementum ex Liuio hic inferam, Herminii & Virginii conſulatu, domi ac foris otium fuit. itidemq; ſequentis anni conſules, M. Geganius & C. Iulius, (vel vt apud Diodorum eſt, L. Iulius) plebem decreto ad bellum Volſcorum & Æquorum delectu ſuſtinendo, rem ab ſeditionibus continuere. Tertio deinde anno, quo conſulatum geſſere T. Quinctius & Agrippa Furius, Æquis Volſcisque, qui ad mœnia ipſa Romæ populabundi venerant, fuſis, triumphus nec a conſulib. ipſis poſtulatus eſt, nec ab ſenatu eis delatus. Ager, de quo inter Aricinos & Ardeates erat cõtrouerſia, teſtimonio P. Scaptii a tribubus populo Romano adiudicatus eſt. reliquum anni quietũ ab vrbanis motib. & ab externis manſit. Eius hiſtoriæ fragmentum in auctore noſtro deinceps ſequitur. V.30, pro Κάτλιος, quod paulo poſt repetitur, apud Liuium eſt *Scaptius*: quam ſcripturam ego quoque cum Lapo ſequi volui. V.38, rectius ſubiunctiuum παρεδικάσῃ, vt v. 44 & 45. V.43, pro vulg. ἑπάρους legendum eſſe ἑπάρους, declarat etiam Lapi verſio, *negligere*

negligere alios ſua occupantes. V.45, in exemplari ſcriptum Ἀεικανός. ego Ἀεικιλοῦ reponere non dubitaui; quia eam ſcripturam tum exemplar noſtrum ſupra aliquoties habet, tum agnoſcit etiam Stephanus Byzantius. V.45, exemplar habet ἀμφιζυπτε. ſed legendũ vel ἀμφιζυπτήτε, vel ἀμφιζυπτησίμε, vt Xyl. quoque adnotarat.

P.730, v.1, ſiquis malit τῆτοις ὑπηρίνῃν, (vt mox v. 5 ſequitur, ἑτέρους ἐπέγνωσαν, & v.43, αὐτῇ παρεδεδίκασεν) per me licet. ſed defendi tamen & vulgata ſcriptura poteſt, ratione poſſeſſionis. quamquam, vt verũ fatear, rectius hic legeris τῆτων ὑπηρίνῃν: & v.5, ἑτέρους ἐπέγνωσαν: translato ſcilicet poſſeſſiuo ἐστί. V.11, in exemplari eſt Μηνικίν: quod ſecutus eſt etiam Lapus. Sed Γενυκίν legendum eſſe, perſpicitur nõ tantum ex Liuio, Caſſiodoro, Diodoro, faſtis Siculis, ſed ex ipſo etiam auctore noſtro, qui Genucium in ſequentib. aliquoties nominat. At pro C. Quintio vulgata Liuii exemplaria habent *P. Curiatium*; Caſſiodorus, *T. Curiatium.* ſed *Curtium* legendum eſſe, docet Sigonius ex Varrone & faſtis Siculis. quo modo Diodorus quoque in hunc annum conſſl. comparat Μάρκον Γενύκιον & Ἀγρίππαν Κούρτιον Χίλωνα. eamque ipſam ſcripturam agnoſcit apud Diodorũ Pomponius Lætus & Ioannes Cuſpinianus, vt idem Sig. adnorauit.

P.731, v.7, οἱ ὅ in ſimili reditione pro οἵτε ſeu οὔτε, obſeruaui etiam apud Pauſanian. V.10, malim ἡ ὑπὸ αὐτῶν εἰσφερόμενον, vt Lapus quoq; vertit, *quæ ab ipſis inferebatur.* εἰσφέρεσθαι autem in hac ſignif. vſurpatum paulo ante, initio huius conſulatus, 730, 17. V.14, ſtructuræ lex poſtulat διαμένει: cuius ſcripturæ veſtigia ſunt in augmento ω. quamquã infra quoque & καταμοσάμενοι ſcriptum in exemplari, v. 36; & ἐπομοσάμενος 733, 43. ſed rectius hæc poſteriora duo per ο ſcribi, argunt apud Suidam ἀπομόσαι, καθομόσαι, ἐπομοσάμενος. in verbalibus tamẽ ω obtinuit, vt declarant apud eundem Suidam ἀόπωμοσία, διωμοσία: διώμοσμος, ἐπόμοσμος. quam mutationem in compoſitione admittunt etiam alia quædam ab ο inchoata, vt ὄνομα, ὄνυξ, ὁδός. Tale eſt etiam αὐηνιῆς, ἠλιώνιος, αἰήρεστος, παρεσιώμους: item πρεσβύλυτος, ἔπιλις, ἐπιλις, & cõſimilia, quæ breuem in compoſitione vertunt in longam. Ibid. mox μηδὲν & vſurpatum pro μηδὲν. μηδὲ ἔτι minus huc quadrat. Seq. etiam verſu πρεσβεῖον poſitum pro compoſ. μεταπρεσβεῖον. V.32, ἱερεῖς legendum eſſe pro vulg. ἱερεῖς, tum ex aliis locis manifeſtum eſt, tum ex 410, 29. Seq. v. nota enallagen perſonæ in ἡμῶν, diſcriminis cauſſa factam, vt ſupra quoque 679, 24.

P.732, v.12, nota modum diuerſum in καταλυθῆναι, & δοῦναι. V.18, ante ἀπόδοσιν deeſt vel nomen λόγον, vel verbum λέγειν, vt v. 46. V.21, perperam in exemplari eſt Κοΐντε. intelligendus autem Γ. Quintius, cuius paulo ante facta mentio, 731, 29. V.26, poſt ἐγὼ μὲ deſiderari videtur πίνων, ὤν, vel ſimilis cõiunctio. V.29, legendum puto, εἰ βουλομένοις ὑμῖν εἰσηγεῖσθαι, εἰσηγεῖσθαι Τ. Γενύκιος ὕπατος. V.36, ſiquis malit τὰ δίκαια, generio caſu, per me licet. inf. certe in fragm. ſic eſt, 745, 30, ὅτι κακῶς ἡ πόλεως ὑμῖν ἀφῖκται.

P.733, v.1, rectius Γαΐος Καυολήϊος, vt apud Liuium: quem in verſione cum Lapo ſequi non dubitaui. V.30, ante δίφρον εξαίνετο videtur deeſſe ἐν, vel ſimile quidpiam. V.32, rectius δοῦναι, indicatiuo verbi modo. V.38, rectius δ' ἐπόρας: vt Lapus quoque vertit; *ſi fuiſſent alterius ſententiæ.* V.41, ſcripturam hanc agnoſcit etiam Lapi verſio; *compendiaſior cognatio viſa eſt melior.* quæ ſi auctoris eſt, dicuntur hæc a cõſule ad mitigandam tribunorum indignationem, qui ſenatusconſultum totis viribus vrgebant. nam quod ad patriciorum mentem attinet, requiritur potius inuerſus verborum ordo; ἡ βεκδυτέρα διήγησις ἀμείνων ἔδοξεν εἶναι τῆς ὁμωμοσπόρας. quia pletisque in ea factione, cognitio legis iſtius in ſeros annos proroganda videbatur, vel potius plane repudianda: vt perſpicuum eſt ex ſequentibus. V.43, in exemplari eſt ἐπομοσάμενος: per ω: itidemq; καταμοσάμενοι ſupra 731, 36: de qua ſcriptura dixi paulo ante.

P.734, v.1, conuenientius futurum δεμνύσεσθαι: vt Lapus quoq; vertit, *omnẽ eſſe diluturos criminationem.* V.4, pro ἐρώτησιν ſenſus requirit potius ἀγόρευσιν, ἀπόφασιν, vel ſimile quid. Ibidem καταγεγραμμένον poſitum pro fut. καταίξῃ. V.21, ſtructuræ ratio poſtulat ἀποδείξας. attamen & Lapi verſio vulgatum ἀποδείξασι repræſentat; *atque dicens eis omnibus qui ſe inimice erga plebeios habuiſſent, fuiſſe inutile demonſtraſſe in plebem odium.* V.25, δὲ in redditione notatum etiam alibi. alioqui mallet fortaſſe quiſpiam ἐπεδεῖ. V.29, pro πάρτιοις legemus γε. Seq. verſu ὑποδεδεγμένοις in ſimili loquẽdi genere habuimus etiam ſupra, 452, 8: at 99, 25, pro eodem vſurpatum ὑπεδεδεγμένος: quod eſt paulo vſitatius. V.31, αὐτῷ legendum eſſe pro vulg. ἑαυτῷ, oſtendit etiam Lapi verſio; *tempus autem cognitionis legis.* V.35, ad præcedens ἀξίῳ, melius hic congruit δὲ quam τέ. V.38, ſi γραφῶσι & διομολογηθῶσι præſenti tempore accipere malis, ſic vertere locum poteris; *atque hæc ſcribi iam volebat, & ab vtraque parte approbari.* ſic certe Lapus; *hæcq, ſcribi iam volebat, & vtrosq, conſentire.* V.42, πρόσοι agnoſcit etiã Lapi verſio; *omnes aſſentiebantur.* alioqui admitti poſſet etiam παρόντες, *omnibus qui ad ſententiam dicendam prodibant.* V.46, procul dubio legendum ἀπεδέξαντο: vt Lapus quoq; vertit; *gratiter acceptabant.*

P.735, v.3, & ὅπῃ retineri poteſt, & ὅτῳ admitti. At v.5 rectius maſculino gen. leges πείσει, vt v. 17 πείθοις αἱρεῖται. V.10, poſt ἐθισμοῖς ſenſus requirere videtur τῷ δήμῳ πιστοποιεῖν. attamẽ & Lapi verſio vulgatam lectionẽ agnoſcit; *quæcumq, vmquã pulchris patriisq, conſuetudinibus contraria viſa ſint.* V.23, dat. βουλομένῃ ferri poteſt, ſi referatur ad τῶν πολιτῶν. alioqui accuſ. caſu legendum eſſet βουλομένου.

P.736, v.9, αὐτὰ agnoſcit etiam Lapi verſio; *aut armis ipſi aſſumpturi.* ſiquis αὐτὸ malit, vt πῶς v. 7, fruatur ſuo iudicio. V.17, pro corrupto Λούσκα, quod in exemplari eſt, cum Lapo & Sigonio repoſui Λούσιν. *Longum* enim Atiliorum fuiſſe cognomen, tradit Sigonius. fuit tamen etiam cognomen Semproniorum, vt idem alibi docet. Pro ſequente Κλούσιοι Diodorus habet Κοΐντον, Liuii vulg. exẽplaria *Cæcilium*, vt Cuſpinianus quoq; adnotauit. ſed quidam manuſcripti libri Liuiani habent *Celium.* Cæcilium reiicit Sigonius, quia Cæcilia gens plebeia fuit; hic vero tribunus militaris e patriciorum ordine creatus dicitur. *Cœlium* autem cum Lapo mauult, quia T. Cœlius Siculus paulo poſt a Liuio commemoratur triumuir coloniæ deducendæ. V.18, Si Roma cõdita eſt anno primo ſeptimæ Olympiados, vt lib. 1 hic auctor ſcripſit, erit hic annus ab vrbe cõdita trecentesimus vndecimus; qui tamen apud Liuiũ lib. 4 vocatur trecenſimus decimus: ſed expletus opinor, quemadmodum decemuirorum apud eundem annus trecentesimus alter dicitur, cum reip. forma iterum mutata fuerat, decemuirorum poteſtate introducta, qui erat trecentesimus tertius: expletus vero erat trecenſimus alter. Accedit ad hoc, quod paulo poſt dictum eſt, conſſl. L. Cornelio & Q. Fabio, tertium cenſum habitum, ac deinde nullum intra de-

cem & septem annos ad Geganium iterũ, & Quintium Capitolinum quintum consl. qui annorũ numerus recte habet ad nostram supputationem. Hęc Glareanus. V. 20, possis etiam legere καταχρόνος δὲ αὐτοῦ. V. 28, plurale ἀπίδοκαν agnoscit etiam Lapi versio; *permiserunt*. vt feratur ad interreges, non ad plebem. Seq. v. rectius μαλάκια, vt paulo ante dixit μαλάκιτας, v. 15. V. 31, in exemplari est Μενύκιος Παῦλλος: perperam. Λεύκιον Παπίριον præter Liuium, agnoscit etiam Cicero & Cassiodorus. V. 36, pro φαίνοντας 10 supra legitur φερόντας 577, 28. V. 39. ἀποθήκας βίβλοις vocat libros qui in sacris aut publicis locis repositi asseruarentur: eosdem fortasse cum ἱερᾶς βίβλοις supra, 59, 11. Pulchre hucfaciunt Liuiana ista; cõsules eos illo anno fuisse, qui neq; in annalib. priscis, neq; in libris magistratuũ inuenãtur. at Liciniũ Macrum auctorem esse, & in fœdere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetæ inuentos. Eiusdem generis esse videntur *Annales pontificum*, qui citantur in lib. De origine gentis Romanæ. citantur ibidẽ etiam Cæsaris 20 & aliorum *libri Pontificalium*. V. 41, πολέμου pro πολεμικοῦ, supra quoq; notatum aliquoties.

P. 737, v. 9, rectius esse videtur singulare ἐξῆς: vt Lapus quoq; vertit, *ex quo*. Porro Lapi quoq; codices ambos hic defecisse, & fragmentorũ transpositionẽ eandem cũ vulgatis habuisse, declarat admonitiuncula quã in vetustis fine adiecit, hęc; Est conuersum, sanctissime pater, id omne quod in ambob. tuis codicibus Græcis repertũ est. sunq; antas in hac vltima libri parte, præter meã confuetudinem, aliquid; 30 haud equidẽ addens, aut detrahens; sed in fragmentis cõsulẽ scriptis & præpostere in ambobus codicibus, mutans ordinẽ; non auctoris equidem hũc esse errorem putans, sed librariorũ. nam cum decemuiratum statim primi cõsules sequãtur L. Valerius Poritus, & M. Horatius Barbatus; quod cũ ex aliis historicis, tũ ex hoc ipso, & in hac parte videri potest; horum gestis præponiẽdã fore Græci alia póst gesta, (729, 19) atq; duo nõ cohærentia inter se fragmenta in vnũ contulerant. quod ego adnitens, (neque enim difficile animaduertu fuit) volui auctoritati hãc quam poteram opem paruul. m apud Latinos ferre. quod & ipsum fortasse (puto) pudori mihi, ni fecissem; nec visus esset mihi perspicuam rem vidisse. Hæc Lapus. Ordo autem fragmentorum qui fuerit tum in Lapi codicibus, tũ in vulgatis exemplaribus, videre licet ex paginatũ numeris interiori editionis nostræ margini appositis.

P. 7, 8, v. 1, fragmenta hæc Dionysiana cũ Polybii, Dionis, Appiani, & Diodori fragmẽtis, a Fuluio Vrsino ante nos edita sunt, cum eiusdem Vrsini Notis doctissimis; quas hic de inceps subiungam; sed ita vt etiã meas quasdam adnotatiũculas illis interseram. inter quas vt discrimẽ teneatur, Vrsini Notis in fine suum nomen apponã; meis nullum signũ adiiciam. Vt igitur ad rem accedã, in cod. manuscr. Iulii Pacii, iurisconsulti & philosophi clarissimi, alius his ὁνομαζῆς præfixus est titulus, hic scilicet; Περὶ πρεσβειῶν (rectius πρεσβειῶν) Ῥωμαίων, πρὸς ἔθνικοὺς, ὁν ἡ χριστικὴ Ἰωάννου ἱστορία. quasi non e Dionysii Archæologia, sed e Ioannis Antiocheni Chronico, hæc Legationũ collectanea sint excerpta. Sed Dionysio ea tribuit eiusdem codicis πρόχειρος generalis: in qua hoc περὶ πρεσβειῶν τοῦ λόγου contextum esse dicitur ὁν τῷ ἐκτεθειμένων χρονικῶν α. Πέδυ παβικίου καὶ μαγίστρου. β. Γεωργίου μεταχρ. χρονικῆς. γ. Ἰωάννου Ἀντιοχέως. δ. Διονυσίου Ἁλικαρνασέως Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. ε. Πολυβίου Μεγαλοπολίτου, καὶ Ἀππιανοῦ. & Dionysiana dictio ex his ipsis collectaneis satis euidenter elucet. vt ex Dionysio desumpta esse nonne dubium. In eodem Pacii libro post titulum supra expositum, subiiciuntur hæc; Ὅτι ὁ δῆμος Λεύκιον Ποστούμιον καὶ Γαΐον Κλαύδιον ὑπάτους, Τιβεριανοὺς δὲ δεκέμβριον ἑλλήνων, οἱονεὶ ὃ τῆς Ἰταλίας πόλεμον ἐξαίρετον, Ῥωμαῖοι πολεμεῖν ἐγνωκότες, ὅτι δὴ πρεσβευτὰς ἀφικόμενοι τοῦ τε κοινοῦ ἀπάντων ἀνθρώπων νόμου, λόγοις τε καὶ ἔργοις ἀχαριστοῦντες ἐνίοτε, Ποστούμιός τε καὶ Γαΐος τὸν πόλεμον. Sed ea neq; huius loci sunt, & præterea in consulũ nominatione habent vitiũ, vt infra ex Vrsini Notis intelliges ad 743, 22. V. 4, deest fragmẽti principium, in quo belli Palæpolitani (vt videtur) origo referebatur. De eo sic Liuius lib. 8: *Palæpolis fuit haud procul inde vbi nunc Neapolis sita est: duabus vrbibus populus idem habitabat: Cumis eranteriundi: Cumani Chalcide Euboica originẽ trahunt. classe, qua aduectti ab domo fuerant, multũ in ora maris eius quod accolũt, potiuere. primum in insulas Ænariam & Pithecussas egressi; deinde in continentem ausi sedes transferre. Hæc cum ita, cũ suis viribus, tum Samnitium infida adiuersus Romanos societate fieta, siue pestilentia, quæ Romanam vrbem adorta quintiabatur. fides, multa hostilia adiuersus Romanos, quum Campanũ Falernumq; incolentes fecit. Igitur L. Cornelio Lentulo, Q. Publilio Philone II cons. fetialibus Palæpolim ad res repetendas missis cũ relatum esset a Græcis, gẽte lingua magis ferina quam suffisti. fecit responsum, ex auctoritate patrum, populus Palæpolitanus bellũ fieri iussit.* Ex his autẽ Liuianis corrigitur locus Strabonis in lib. 5; qui vt legi debet correctus, ipsa Liuii verba vicissim illustrat; μετὰ δὲ Κυμαρίαν δὴ Νέα πόλις Κυμαίων· ὕστερον δὲ καὶ αὐτὴν ἐπῴκησαν, καὶ Πιθηκουσσαῖοι νῆσον αἱ ἀρχαῖαι. οὗτοι δὲ Νεάπολιν ἐκάλουν τὴν ἐξῆς πόλιν. medẽdus enim Αἰθαλίων in vulgatis Strabonis editionib. scriptum est pro Αἰναριῶν. eaq; scriptura secuti interpretes male *Athenienfium* pro *Ænariensium* verterunt. nos autẽ eius loci correctionẽ Liuianæ recenti lectioni debemus. Vrs. V. 7, adscribitur καὶ deest in exẽplari. videtur tamẽ ad sensum necessario requiri. Vrs. Ibid. ἀπίδοκαν reposuimus pro ἀποδόσθαι, quod est in manuscripto, vt videtur, mendose. Vrs. V. 10, forsan cõuenientius εἰς πόλεμον. V. 11, σύμβολα pro contractib. repetitur etiã paulo post, v. 23. & in superiorib. quoq; sic vsurpatũ 745, 8. sed frequentius pro eodẽ vsurpatur συμβόλαια, tum alibi passim, tum 679, 43; 680, 32. V. 12, ἐν hic otiosa est: aut versũ præced. legendum πεμπτάδας. V. 14, male in exẽplari legebatur τὰ μὴ πρόσκειμ. Vrs. V. 15, rectius θεσπίσαι, deinde casu: & mox fur. temp. καθῆκον κινοῦντα, vt v. 8 ἀξιοῦντας. intelligendũ enim hoc participium de legatis Romanis, nõ de Neapolitanis ciuib. V. 28, Pacii cod. habet πιστεύοντας: vt ex scriptura est πιστεύοντας, *fretos*. Seq. v. in vtroq; manuscripto corrupte legitur ἀφανιζομένη. nostram scripturam confirmant Liuiana verba ex eodem libro; *Itaq; cum a Tarento & a Samnitibus fama esset nona auxilia ventura*. Vrs. V. 32, pro ἢ Pacii codex rectius habet εἰ. Malim etiã ibidem cum articulo οἱ βασιλῆς. Seq. v. αἱ πρεσβεῖαι tropice positum pro οἱ πρέσβεις. V. 42, malim διξάμενοι, vt supra mulcis in locis. Seq. v. in vtroque cod. scriptum est ἀπίσης καὶ δολίους: parum congruenter. V. 44, supra sæpe habuimus πλευτῶντες τοῦ λόγου: vt 642, 1; 738, 44. Seq. v. in exemplari scriptum τοὺς Νεαπολίτας. Vrs.

P. 739, v. 2, si mendo caret locus, καταγέλειν in ambiendi significatione accipiendum fuerit, hoc sensu; *non tantum suis copiis fauorem eorum ambientes*. Sed cum ea lectio sit durior, potius legendum videtur, οὐ μόνον τῆς ἰδίας πλήσει χρατυνόσθαι καταγέλλοντες. vel, καταγέλοντες τῆς ἰδίας, τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως χρατυνόμενος. Seq. v. in vtroque cod. scriptum κακείνοις: contra reg. syntact. V. 11, sensus tale quidpiam postulat, ἐξ ὧν οἱ Καμπανοὶ, ὅτι κατέχουσι τὴν πόλιν αὐτῶν, ἀφείλοντο. V. 14, Pacii cod. h. συνελαμβάνον, pluraliter, vt v. 14 ἠξίουν. V. 20, sic legendum esse docent hæc Liuiana in eodem libro; *Ex auctoritate patrum populus Palæpolitanis bellum fieri iussit*. Vrs. V. 22, Liuius lib. 8, *Ab vtroq; cõsule ex vna spem pacis cum Samnitib. esse, certior fit senatus. Publilius, duo milia Nolanorũ militum, & quattuor Samnitium, magis Nolanis cogentibus, quam voluntate Græcorũ, recepta Palæpoli, miserat Romam: compertum Cornelius, delectum indictum a magistratibus, vniuersum Samnitũ erectum; ac vicinos populos, Priuernatẽ, Fundanumq; & Formianum, haud ambigue sollicitari. ob hæc cũ legatos mitti placuisset prius ad Samnites, quã bellũ fieret, responsum redditur a Samnitib. ferox.* sic enim videtur legendus Liuii locus ex fide vetustissimi exemplaris. Vrs. V. 24, forsan rectius ὁν τῷ βουλευτῶν, seu ἐν τῷ βουλευτικῷ: vel ὁν τῷ βουλόμενος. V. 34, Pacii cod. ὑπολαδόμενοι: cõgruentius. Seq. etiam versu cõuenientius aorist. ἐπιπλήττοντα. & mox, ὁν τῷ πρὸς Δαλίους πολέμῳ καὶ πρὸς Βολίνους συνεπόν: vel saltem συνεπόντας: (vt colligitur ex Samnitum responso, 740, 20) & v. 37, καὶ ὑμῶν, in secunda persona. V. 39, malet forsan aliquis ἀδικεῖν. sed ἀδικεῖν in simili loquendi genere vsurpatum etiam supra 179, 41; 399, 5. V. 42, opinor αὐτῶν pro ἀνῶν legendum esse. Vrs. Seq. v. rectius fortasse ἀκίρδυνος, *cogentes*: vt paulo ante, v. 22: & supra 723, 11.

P. 740, v. 5, ἔκριναν positum hoc loco pro ἔκρινεν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων. V. 7, forsan rectius πρεσβευόμεθα, vt supra tum alibi, tum 699, 7. vel πρεσβευόμεθα, vt supra 736, 44: & infra 742, 20. V. 24, in vulgatis exemplaribus scriptum ἐπηχθέντες, in Pacii libro ὀπηχθέντες & ἐπαχθέντες: perperam. V. 38, commationistud ἐν ἄγῃ, abest ab vtroq; codice manuscripto: sed Vrsino sic legendũ videtur, alioqui pro φέρῃν scribendum foret ἀφαιρεῖν, πρεσβευταιείζεσθαι: vel reponendum aliud verbum quod pelliciendi & sollicitandi significationẽ habeat; vt innuunt sequẽtia, & præcedentia, 740, 1. V. 39, αὖ εὐ Φουνδανῶν καὶ Φορμιανῶν ἱκανοὶ βοηθεῖν αὐτῆς ἐσμέν: vt Liuius loco iã citato; *Nec Fundanum Formianumve a se sollicitatos: quippe minime pœnitere se virtũ suarum, si bellũ placeat*. Vrs. V. 43, in exẽplari est ἀξιοφυλακῆς: mihi placet vt legatur ἀξιοφυλακῆς. Vrs. Ibid. αὐτικεκίνθα positũ pro αἱ πρεσβευκαίνθα, seu αἱ πρεσβευκαίνθα, aut αἱ πρεσβεύμεθα.

P. 741, v. 1, Pacii cod. hab. Φλυγέλλης: & mox τῶν ἐν πολλῶν: mendose. Liuius loco iam citato; *Ceterum nõ posse dissimulare, ægre pati ciuitatẽ Samnitiũ, quod Fregellas, ex Volscis captas dirutasq; abse, restituerit Romanus populus*. De Fregellana colonia paulo supra ita scribit idẽ Liuius; *Fregellas (Signinorũ is ager, deinde Volscorũ fuerat) colonia deducta*. Sed pro *Signinorum*, omnino *Sidicinorũ* (vt correxit Sigonius, licet repugnãte libro vetustissimo) videtur legẽdum ex ipsa locorũ descriptione. Vt aũt hanc correctionẽ vehemẽter probẽ, facit Stephani locus, cuius verba sunt fere ex Liuio translata, Φρέγελλα, πόλις Ἰταλίας, ἣ πρὸ μὲν ἀφίχατο, ὑπὸ Οπικῶν, ὕστερα δὲ Οὐολσκῶν ἐκτίσθη. Notũ est autẽ vel ex Festi auctoritate, *Opicos* & *Oscos* eosdẽ esse; Sidicinosq; inter Oscos Campaniæ vetustos populos numerari a Strab. lib. 5: cuius sunt hęc; πρὸς δὲ Τάνου τὸ καλούμενον Σιδικινῶν, ἐφεξῆς κείμενον, ὃν καὶ Ὀπικὸν ἐνίοτε καλοῦσι, διόπερ καὶ Σιδικινῶν ἐστιν ἴδιον. ἔστι δὲ Ὀσκοὶ, Καμπανῶν ἔθνος ὁμόγλωττον. Vrs. V. 2, pro ὅταν rectius legemus ὅσαν, *quæ*. V. 5, malim ἀδικεῖν, tẽpore præterito. V. 8, sententia talẽ quampiam lectionẽ requirit, βουλεύεσθαι τῷ Ῥωμαίων δήμῳ αὐτὸν πάσασθαι: vt αὐτὸν πάσασθαι sit σὺν ὅπλοις ὀπτέναι: vel ἀμυνάσθαι. Apud Liuiũ, lib. 1, fetialis, post negata sibi ab hoste postulata, hãc vsurpat formulã; *Audi Iupiter, & tu Iuno, Quirine, diq; omnes cælestes; vosq; terrestres, vosq; inferni audite: Ego vos testor, populum illũ* (quicumq; est, nominat) *iniustũ esse, neq; ius persoluere. Sed de istis reb. in patria maiores natu consulemus quo pacto ius nostrum adipiscamur*. Et qui primus sententiã rogatur, in hæc verba ibidem respondet; *Puro pioq; duello quærendas* (sc. res populo Quiritium debitas) *censeo, itaq; consentio conscisco*. V. 10, inclusa, πόλεμ, absunt a manuscripto Pacii. recte: hoc nimirũ sensu; *omnia enim ex sacrarũ & patriarum legum præscripto præstitit quæ tũ diuina tum humana iura postulant*. V. 14, κῆφος ἐκκόψαι significare videtur *e capite detrahere*, vt κῆφας ῥίψαι, *e saxo deiicere*: & inf. ἀπαυτόμενοι πλὴν πρεσβευτῶν, 743, 20. Sed huic sententiæ refragari videtur hęc Liuiana, lib. 1; *Legatus vbi ad fines eorum venit vnde res repetuntur, capite velato, (filum lanæ velamen est) Audi Iupiter, inquit, audite fines*. vnde suspicetur aliquis κῆφος ἐκκόψαν hoc loco significare *capiti obduxit*. quẽadmodum infra in Orig. gentis Rom. 775, 7, ab Ænea posteris hic sacrificãdi mos traditus esse fertur, vt in sacris peragendis caput velamẽto obducerent. V. 16, pro δρᾶς in manuscripto mendose legebatur δρᾶς: & καπέχειν pro πυκάσας. Vrsinus. Liuiana imprecationis formula, cum aliis nonnullis solennibus, supra annotata est ad 131, 44. V. 20, vterq; cod. manuscr. habet, πρόξενον πᾶσι δεδόσθαι τῆς πολεμίους εὐπραξῖ: corrupte. nos Vrsini editionem secuti sumus, qui in textu accusandi casu scripsit ἐς πολεμίους: in Notis vero, τῆς πολεμίους, casu datiuo. & clarior foret ea ipsa lectio, si addita præpositione legeremus πρόξενος ἐν πᾶσι, *successus in omnibus*. V. 21, nota hic πανημερεῖν cũ solo accusatiuo sine præpositione: vt supra 725, 15, & τὴν φρουρικὴν ἠσυχήκοσιν. ὅρκον. V. 30, in m. s. perperam est ὀπτὴ τ' αὐτῆς. Vrsinus maualt ἐπὶ τ' αὐτοῖς. V. 37, Pacii cod. χαμελίζοντα. Ad sequentia Vrsinus adnotat hæc Liuii; *Cornelius altero exercitu Samnitibus, si qua se mouerent, oppositus*. V. 38, Pacii cod. Σαυνιτῶν ὅρων: vt supra ἐν Λαῦνιοις ὅροις 617, 38. V. 43, Pacii cod. ὁμωθῆτας, accus. casu: perperam. V. 45, vel deest cõma quodpiam, vel sine π legendum ἢ πόλεμον διέφ.

P. 742, v. 2, inclusa μὲν addita e Pacii cod. V. 4, De Lucanis fœdere in amicitiã populi Romani primũ acceptis, meminit Liuius lib. 8 *Lucani* (inquit) *atque Apuli, quib. gentibus nihil ad eũ diem cum Romano populo fuerat, in fidem venerunt, arma virosq; ad bellum pollicẽtes. fœdere ergo in amicitiam accepti*. Fuit is annus vrbis CDXXVII, L. Papirio Mugillano, C. Pœtelio Libone Visolo III consule. Vrs. V. 7, in exemplari pro συμπίστ, scriptum est συμπιστῖν, vt videtur, corrupte. De Lucanis vero in populi Rom. amicitiam iterum receptis, ita scribit Liuius lib. 10; *Principio huius anni* (qui fuit vrbis CDLV, L. Cornelio Scipione, Cn. Fuluio Maximo Centumalo consl.) *oratores Lucanorum ad nouos consl. venerũt questum, quia conditionib. perlicere se nequiuerint ad societatem armorũ, Samnites infesto exercitu ingressos fines suos vastare, belloque ad bellum cogere; Lucano populo satis superq; erratum quondam, nunc ita obstinatos animos esse, vt omnia ferre ac pati tolerabilius ducãt, quam vt vmquam post ea nomen Romanum violent: orare patres, vt & Lucanos in fidem accipiant, & vim atq; iniuriã ab se Samnitium arceant: se, quamquam bello cum Samnitibus suscepto, necessaria iam facta*

aduersus Romanos fides sit, tamẽ obsides dare paratos esse. Breuis consultatio senatus fuit; ad vnum omnes iungendum fœdus cum Lucanis, resq; repetendas ab Samnitib. censent. Benigne respõsum Lucanis, ictumq; fœdus: fetiales missi qui Samnitẽ decedere agro sociorum, ac deducere exercitum finib. Lucanis iuberent. Quib. obuiã missi a Samnitib. qui denuntiarẽt, si quod adessent in Samnio conciliũ haud inuiolatos abituros. Hæc postquã audita sunt Romæ, bellum Samnitib. & patres censuerunt, & populus iussit. Vrs. V.7, vel expuncto articulo legendum ἐξ ἁπάσης πόλεως, *ex vnaquaq; ciuitate*: vel mutato numero, ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων, *ex omnib. ciuitatibus*: vt mox v.39, κοινῇ τε καὶ κατὰ πόλεις εὐβουλίζειν. V.19, rectius τὸν τε χώραν, expuncta syllaba τὸ. nam temporale aduerb. πότε nihil huc facit. V.21, pro ἔργῳ malo cum Vrsino ἔργον. V.24, Pacii cod. h. ἀπηλογεῦτο: eo scilicet modo quo ἀπήλαυσαν & consimilia, in quib. ad syllabicũ augmentum accedit etiã temporale. V.33, vterq; cod. m. f. habet ἔπειξε. quod ersi aliquo modo ferri potest, tamen nõ est dubium quin cõuenientius sit ἔσπειξε. Vrs. V.34, rectius cum Pacii cod. legemus πείθει, tempore præsenti. Seq. v. malim ποιῆσαι. nam εἰ cum subiunctiui modi verbis cõstrui nõ solet. V.44, vterq; cod. m. f. habet τοὺς αἰχμαλώτους & καταπιεζόντας. quæ structura cũ Græca non sit, ego Vrsinũ sequi nihil plane dubitaui. V.45, plenior lectio est, τῶν πρὸς Σαυνίτας διαλυόντες φιλίαν.

P.743, v.1, Pacii liber m. f. habet ὅδε πλέον, & in marg. ὅδε πλείω: at Vrsini codex, ὅδε πλείω. mihi verior lectio videtur esse, ἐπ πλείων, *adhuc maior*. V.3, pro πάντα malim & πα. V.7, legatos Romanos pulsatos fuisse a Tarẽtinis, & præter alias grauissimas iniurias acceptas, vnum etiam vrina respersum fuisse, scribit Valerius Maximus lib.2, cap.2: Liuius in Epitoma lib.12: Florus lib.1, c.18: Orosius lib.4, c.1: Appianus & Dio in fragmentis; & Zonaras ex Dione. Vrs. V.13, αἱ ἀπάντησις intelligo surrectiones ad dicendũ, siquis malit ἀναπτήσεις, vt vel χρῶν vel φωνῆς αὐπήσεις intelligatur, per me licet. manũ aũt in oratoriis actionib. extendi solere interdũ, & voce intendi, satis notum est. at minarũ intentationes hic ea voce accipere, (vt sup. 561, 28) nõ videtur cõsentaneum. V.14, Pacii cod. pluraliter habet βαρβαρίας: minus cõgruenter. V.15, in vtroq; cod. m. f. legitur πλευτῶν: ex quo cũ Vrsino πλευτῶντες feci. quod si minus placeat, legendũ erit τὸ πλευτῶν: vt idẽ Vrs. adn. V.17, pro ἴσω malim ἀπό. V.20, in exẽplari est αἰαθολιῶ: corrupte. πόλεις voce supra quoq; vsus est Dionysius in secundo fragmento, (741, 14) cũ inquit, πόν τε ἀθροῦλιῶ κὴ κηφόχης ἄλλωσι. Vrs. V.22, vt Dionysius hic dicit, ἢ ὑ κεκλῆς ποιητὴς ἀκαθεσία, ita Florus, *per obscenam turpemq; dictu contumeliam*: vt videatur ad verbũ e Dionysio tr. nstuliſſe. Vrs. Proinde ἀῖ ἐδῶπες, quod mox sequitur, πόλεινα legitur apud Ioannẽ in fragmento Chronicorũ, cuius exstat hoc principiũ; Ὅτι ὅτε Δευκίῳ Ποστομίῳ & Γαΐῳ Κλαυδίῳ ὑπατεύοντες, Ταραντῖνοι τὸ ἀστικὸν ὅσον Ἑλληνικὸν, οἰκοῦντες ἢ Ἰταλίας τὰ ἄκρα, Ῥωμαίοις πολεμεῖν ἔγνωσαν, ὅτι δὴ πρεσβευτὰς σφῶν ἀδικῶς κτείνοντας ἀπόβροπον ἀεὶ θρεπτοιόμεν, λόγοις τε & ἔργοις ἀφόμενοι πᾶν εὐθυβρίσαι, Ποστομίῳ τῷ ἡγεμονικῷ τῶν πόλεινα. Sed consulũ nomina apud Ioannem mẽdosa sunt. nõ enim L. Postumio, C. Claudio, (quorũ consulatus ne memoria quidẽ exstat) sed L. Æmilio Barbula, & Q. Marcio Philippo conss. bellũ contra Tarentinos susceptũ est. quod cũ ex aliis cõstat, tum ex ipso Dionysio, cuius in hoc fragmẽto verba sunt, (v.40) ὅπῃ ὁ Αἰμίλιος Βαρβέλα ὀθίκαιοι τῷ ἀρχῷ παρελήφοτες, παρῆν οἱ σὺν τῷ Ποστομίῳ πεμφθέντες εἰς τὰ Ταρῶντα πρέσβεις. Ex iis aũt, quæ supra adduximus, Ioannis verbis, colligere etiã possumus, Postumiũ, qui hoc anno legatus Romanus a Tarẽtinis pulsatus dicitur, priore anno, C. Fabricio, Q. Æmilio conss. præfectũ classis fuisse cũ P. Cornelio, eo quẽ duumuirum naualem a Tarẽtinis occisum scribit Liuius in Epitoma lib.12. de qua quidẽ iniuria, legatus a senatu, vt quereretur, ad Tarẽtinos missus, vrina respersus fuit. id enim est quod dicit Liuius, legatos pulsatos fuisse. valet enim *pulsatos*, nõ (vt amicus meus, homo doctissimus, existimauit) percussos & verberatos; sed violatos, & vt interpretatur Seruius, fractis fœderib. læsos, Virgilii versum explicãs, qui est in lib.12, *Pulsatos referes infecto fœdere diuos*. Vsus est autẽ Liuius hoc verbo eadem significatione in Epitoma lib. 51, cũ inquit, legatos populi Romani ab Achæis pulsatos fuisse, quã cõtumeliam exprimẽs Cicero in oratione pro Lege Manilia, Corinthum euersam dixit, quod legati appellati fuerint superbius. Vrs. V.26, forsan rectius præs. temp. δεχόμθα, *accipimus*. V.39, non minus apte leg. ὑποδιασπίσαντες, vt sup. 374, 7. V.40, Pacii liber habet Βαρβόλα, & leq. v. Ποστομίῳ. omisso υ, quæ scriptura, si Latinã syllabatũ quantitatẽ spectemus, est longe cõuenientior: sicut etiã Νομαῖν, Νομίτορα, Λοκόμωνα, Σπόριον, Λεκρήσιον, & huius generis alia supra habuimus. V.44, procul dubio legẽdum ὑβεισμένοι. nam ὑπισμένοι vix vsquã inueniri puto. Seq. v. Pacii liber iterum monophthongos habet Ποστομίν: rectẽ.

P.744, v.7, in vulg. exempl. est ὁμολογεῦτο: errore ambiguo. nostrũ ὁμολόγεων e Pacii libro desumptum est. Seq. v. pro ὑπ' αὐτῷ rectius legemus ὑπ' αὐτῶν, vel ἐπ' αὐτῷ. V.12, in exẽplari pro ἀχείρωτος mẽdose scriptũ ἀχώριζος. Referuntur aũt huc illa ex Epitoma lib. 13; *Res præterea cõtra Etruscos, Lucanos, & Bruttios, & Samnites prosperegestas cõtinet* Vrs. V 14, inclusa ἢ, e Pacii libro addita, supra quoq; in similib. loquendi generib. vsurpata frequentissime. V.18, idẽ Pacii liber cõpos. habet δίχ ἐυθυῶν: quod & ipsum supra vsurpatũ aliquoties. V.20, κεφαλὴ addit ũ ex eodẽ Pacii libro. V.22, malim pluraliter Ἠπειρῶται, *Epirotarum*. In Pacii libro margini rubrica hoc adscriptũ est scholion, ζήτησις τῆς περὶ στρατηγήματος. In Polyæni tamen Strategematis, quæ hic videntur intelligi, nullum Pyrrhi stratagema est quod ad præsentẽ historiã faciat, præter hoc in quo Pyrrhus non victor, vt hîc, sed victus inducitur: Πύῤῥος ἡττηθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων, πυθόμενος ἐπὶ Φαρσάλῳ ἀποβεβλῆσθαι τοὺς Λιβύριον πολεμίους σύμμαχοις πρὸς συμμαχίας. ἀποπυθόμενος, τοιαῦτα τῷ βασιλεῖ πρεσβευταῖς παραλίαν πρὸς ἄπτεται ἀγγέλλει, ὡς Λακήνοις μὲν ἀλλὰ μὴ βοηθῶν ὑπὲρ ἔρχεται. ὅστε οἱ Ταραντῖνοι, & ὅσοι Σικελῶν & Ἰταλῶν σύμμαχοι, τὸν Πύῤῥον καταπολεμοῦν βυκλίμενοι, σωμάμενοι ἐλπίδι τὸν Λιβύρνον συμμαχίας. Porro hæc e posteriorib. Dionysii libris deprompta esse, ex eo colligitur, quod, cũ Dionysius in præfatione (7, 10) dicat se historiã suam deduxisse vsq; ad primum bellũ Punicum, quod incidit in annum vrbis CCCCLXXXVIII, Pyrrhi victoria quæ in hoc fragmento narratur, quindecim annis bello Punico prior est, & clades Pyrrhi, cuius Polyænus meminit, decẽ dumtaxat annis idem bellũ antecessit. V.23, ἐβυλεύσατο ita hîc vsurpatũ, vt ἔκρινα supra 740, 5: pro ἐβυλεύσατο ἡ Ῥωμαίων βουλὴ & ὁ δῆμος. vel legendũ, ἡ βουλὴ πρεσβευταὶ ἀπέστελε. V.24, Pacii cod. Πύῤῥον, accus. casu: non male. V.25, in vulg. exempl. est αἰδιαλλαξόμενον: errore ambiguo. si enim αἰπδιαλλαξάμενον cũ Pacii libro nolis, (quo tamẽ supra quoq; vsus est auctor, 71, 2) legi potest αἰπαλλαξάμενον. V.28, Videtur huc pertinere Liuiana illa ex Epitoma lib.12; *Samnites defecerunt: aduersus eos, & Lucanos, & Bruttios, & Etruscos, aliquot prœliis a complurib. ducib. bene pugnatũ est.* Vrs.

est. Vrs. V.30, C. Fabriciũ a Thuriis statua donatum, quod eos obsidione exemisset, tradit Plinius; apud quẽ tamen *Thurini* pro *Thurii* scriptũ est. eius verba sunt ex lib.34, cap.4; *Publice autem ab exteris posita est Romæ C. Ælio tr. pl. lege perlata in Steniũ Statilii Lucanũ, qui Thurios bis infestauerat: ob id Æliũ Thurii statua & corona aurea donauerunt. Iidem postea Fabriciũ donauere statua, liberati obsidione.* Ex eo vero quod mox sequitur, Κοΐντον Λιμίλιον τὸν στρατηγὸν τῶν Φ. apparet, Q. Æmilio Papo Etruriã prouinciã; C. Fabricio Samnites obuenisse; de quib. triumphauit. fuerunt aũt conss. C. Fabricius & Q. Æmilius anno V.C. CDLXXI. Vrs. V.31, in vtroq; cod. m. f. legitur Φαυεκίῳ: scriptura minus cõsentanea. V.32, De hac P. Cornelii Dolabellæ victoria ex Gallis Senonib. ita scribit Florus; *Post aliquot annos omnes reliquias Gallorũ in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit; ne quis exstaret in ea gente qui incensam a se Romanã vrbem gloriaretur.* & Eutropius; *Interiectis aliquot annis iterũ se Gallorum copiæ contra Romanos Tuscis Samnitibusq; iunxerunt. sed cũ Romã tenderent, a P. Cornelio Dolabella cons. deletæ sunt.* Fuit aũt consul P. Cornelius Dolabella cũ Cn. Domitio Caluino, anno V.C. CDLXX. Vrs. V.34, in manusc. exempl. mendose est ὅλω, gen. casu. restringenda vero ea vox ad istã Galliæ gentem solã, nõ ad Galliarum gentẽ vniuersãm; vt manifestũ est ex Eutropii & Flori verbis modo citatis. Ibid. mox Pacii cod. h. γένεας: Vrsini liber m. f. νέωνας: mendose vterq; pro Σένωνας. V.35, in iisdem m. f. codicib. pro πολεμῶν legitur πόλεων. quod ferri nõ potest nisi addatur ἀπεῶν: vt significet Senones Romanis omniũ populorum infensissimos fuisse hostes. Sed non minus apte mutato vocabuli numero legeris, ἐχθίστας Ῥωμαίων ὄντας πόλεως, *populo Romano infensissimos*. V.38, Pacii cod. pro πολέμων habet πόλεων: parũ apte. βοηθεῖ vero, quod mox ibidẽ sequitur, retinere nihil vetat. siquis tamẽ ῥοπῇ malit, fruatur suo iudicio. V.41, in vtroque exempl. m. f. pro αὐτῷ scriptũ est αὐτῶν: perperam. Pertinent aũt huc illa Ennii apud Ciceronẽ lib.1 De officiis; *Nec mi aurum posco, nec mi pretiũ dederitis. Nec cauponantes bellum, sed bellĕ gerantes, Ferro, non auro vitã cernamus vtrq;, Vos ne velit, an me regnare hera; qui dŭ ferat fors, Virtute experiamur. & hoc simul accipe dictum; Quoniã virtutis belli fortuna peperit, Earundẽ libertati me parcere certũ est: Dono, ducite; doque, volentibus cum magnis diis.* Vrs.

P.745, v.1, malim βούλεσθαι, *vultis*. V.9, ὅτι post πυθόμενοι, cũ deesset in exẽplari, Vrsinus inserendum cẽsuit. Pacii codex pronomẽ hoc habet initio periodi. nãin eo pro vulg. ἐγὼ δ', legitur ἐγὼ σι. alioqui non inepte leg. σὺ δὲ, φησὶν, ὦ Φαβρίκιε, πυθ. κρ. V.10, δήλας, p vulg. ὅλας e Pacii cod. rapositũ. alioqui legendũ foret πόλον. Seq. v. pro τε malim δὲ. Ibid. mox vel ἐλαττούμενον legendũ, vel ἠλαττωμένον. V.12, μηδὲν ἄμεινον legendum videtur, cũ in m. f. exemplari sit μηδένα. Vrs. V.21, si δὴ malis pro ἢ, facile assentiar. V.22, in vulg. exempl. est μέπαχε: in Pacii libro μύπαχε: corrupte vtrobiq. nã vel μέπαχε nobiscũ legendum, vel μιπάχες. V.23, pro εἴσεδε vterq; manuscriptus liber habet εἴσιτε. in sequentib. desunt nõnulla verba; quæ diuinare nõ licet. itaq; punctis locũ notauimus. Vrs. V.29, vox δίκεν in exẽplari mẽdose legebatur. Vrs. V.32, malim οἷς, accus. casu: vt nõ a præced. verbo regatur, sed a sequenti. V.34, in vtroq; m. f. libro est νεικικόσι. quod quãuis ad vocẽ Ταραντῖνοις referri possit, magis tamẽ placet νεικικόσι: vt re referatur ad Pyrrhum. Vrs. V.39, Vrsinus suspicatur aliquid vitii inesse verbo ἔῃ. quod si mendo caret, positũ est pro fut. ἔσεσθαι. Ibid. mox Vrsini m. f. liber habet, Ῥωμαῖοι ποιήσαιντο φίλοι: Pacii codex, Ῥωμαῖοι ποιήσαιντο φίλοι: perperã vterq;. verior lectio est, Ῥωμαίοις ποιήσαιτο φίλοις, dãdi casu: vt respondeat præced. dat. μόνῳ. V.40, Pacii cod. habet λέγεις εἶδι. Vrsinus quoq; adnotauit, corrupta hæc fuisse in suo exẽplari: & λέγῃς sine dubio legendũ. Forsan etiam ibid. aliquis pro τὴν βασιλείας malet τῶν βασιλέων: quia mox v.42 sequitur ἕτεροι ὕνες, ſ. βασιλεῖς. V.43, vulg. exempl. hab. πεκμαιρόμενοι: Pacii liber πεκμαιρόμενος. verum esse nostrũ πεκμαιρομένοις, satis arguit præced. dat. ὑσί.

P.746, v.9, ἐπ' ἐμαυτῷ positũ hic pro ἀπ' ἐμαυτῷ: cuius generis exẽpla in superiorib. quoq; (ni fallor) habuimus. V.10, de Fabricii parsimonia videndus Plinius lib.33, c.12. Vrs. V.13, forsan rectius περὶ πύτων: vel simpliciter πῶπ., *hoc*, sine præpos. V.18, forsan leg. παῤῥὲ τὸ, vt v.42 παῤῥὲ τῶπ., pro δίχ τῶπ. vel gen. casu παρὲ τῶ, id est ἐκ τῶ. V.23, minus recte in m. f. est ἐξεχέεῖτο. Vrs. V.25, Vrsinus hunc locũ sic legendum putat; & πρεσβεύω τὰς ὀπφανεπάτας πρεσβείας & σιδασμοῖς, ἱερῶν τε πιεύομαι τὰς ἀγιωτάτας ἱεροσυλίας. Sed cũ in vtroq; cod. m. f. sit ἱερῶν πιεύομαι τοὺς ἀγωνοτάπους, sine coniunctione τε, & sine ἱεροσυλίας verbo, ego locum vnius dumtaxat litteræ deletione sic corrigendũ arbitror; & πρεσβεύω τὰς ὀπφανεπάτας πρεσβείας, & σιδασμοῖς τῶν ἱερῶν πιεύομαι τοὺς ἀγιωτάτους. V.37, hunc quoq; locum exigua mutatione sic legendũ opinor; & γνόμιμα ἀρρεύω ἀξιώματος τῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων, καλύμαι ἐν ὦ πεσεῖκε μι τέπω, ἐπιμνεμαί τε & ἐμαι. id est, *cum q, de reb. summe necessariis mea petitur sentẽtia, rogor eo quo me rogari conuenit loco, laudorq, ac color.* fuisse aũt certum in sententiarũ rogatione ordinẽ, tum ex aliis locis cognoscere est, tum ex 668, 22: 690, 12: 702, 42: 734, 4. V.39, ἐπαξίωσιν repositũ e Pacii libro. sed ferri potest etiã vulg. ἀπαξίωσιν, quo supra quoq; vsus est auctor 335, 6. V.41, male in exemplari est ἀλλήλους ἴσους. Vrs. V.43, Pacii liber habet οὐχ ὑμὶν ἐποίησι. sicut Vrs. quoq; adnot. voce ἴσους in suo exemplari defuisse; quæ tamẽ videatur necessaria. malim ego singul. num. οὐκ ἴσον ὑμῖν ἐποίησι. Posses etiam legere, οὐχ ὑμῖν ἐξίσωσι τῆς β.

P.747, v.2, ἐμαυτ e Pacii libro additũ. Seq. v. mihi quoq; cũ Vrsino magis placet ὅδε πόνῳ, quã quod in m. f. est, ὅδε ἥπω. V.7, Vrsino videtur legendũ; ἢ αὖ τ λιμὸν σκεδάσῃ. sed vna tantũ littera mutata legere possumus, ἰῶ αὖ ὁ λιμὸς σκεδάσῃ: vt in seq. mẽbro, ὁ τ' αὖ ἢ δίψα πορίσῃ: secundũ prouerbiũ, famẽ & sitim optimũ esse cibi ac potus condimentũ. V.9, in exẽplari est & ἐξόχουσα, errore ambiguo. ego præsens malui quam aor. παῤῥεχοῦσα. V.12, in δίκαιοι ἔῃ, ellipsis est finiti verbi δοκῶ, νομίζω, aut similis. alioqui leg. δίκαιον ἔῃ, vel δίκαιός εἰμι. V.15, in Vrsini exẽplari est, τοὺς πλησίους: in Pacii libro, τοὺς πλησίνς. forsan vera scriptura est τῆς πλησίον, id est τῆς δεομένοις, *proximo indigenti*, vt factæ loquuntur litteræ. V.17, inclusus articulus ὁ, abest a Pacii cod. V.18, pro αὖ τοὺς in vtroq; cod. m. f. est vnicum verbum, αὐτοὺς: sed non recte, vt videtur. Vrs. Ibid. mox si post δήλα πολλὰ ponatur punctũ imperfectæ periodi, & pro ἄ δὲ in inserta cõiunctione legatur ἃ δ' δὲν, belle constabit sententia: vt in præcedentib. fit obiectio quædam; & in sequentib. responsio. Seq. v. Pacii cod. aoristũs habet μεταδοῦ. V.20, rectius expuncto articulo leges ζῶν τε κεὶ ἀ. τ. δ. τ. Seq. v. αὖπον accipiendũ pro ἐπαῖπον, culpæ affinem, reprehẽsioni obnoxiũ. V.22, nõ video quid velit verbũ ἄῃπος: nisi pro eo πεῤῥθυμος vel tale quid reponamus: inquit Vrsinus. exigua mutatione legere queas ἄπιμος, ex 745, 14. V.23, si pro δὲ legamus δὴ, & seq. v. τὸ pro

P. 93, *v.* 12 *a fine*, *al.* offasque polentariasin canistr. *V.* 6 *a fine*, *Turnebus vertit*, capedinibus & vrnulis fictilibus, *Adners. lib.* 20, *cap.* 20.

P. 95, *v.* 21, in manum viri conueniſſet, *vt Cicero*, *Vlpianus*, *& ceteri iuriſconſulti loquuntur.* *V.* 24, *pro* farracia *legendum fortaſſe* confarreationem, *vt pluribus exponitur in Not. Græc.* *V.* 36, quoniam igitur vxores in ſacratiſſimi & primi cibi communionem, multasque fortunas, ad maritos veniebant, coniunctio iſta nomen a fatris communione accepit; adeoque neceſſario indiſſolubilis familiaritatis nexu *eos* copulauit, vt connubium nulla res diſſolueret.

P. 123, *v.* 14 *a fine*, Porro cũ totam ciuium multitudinem velut organum aliquod ad concordem publicæ vtilitatis cõſiderationem informaſſet; præterea vrbis ambitum adiecto colle Quirinali ampliaſſet, (nõdum enim munitus erat *iſte collis*) alia reip. inſtituta attigit.

P. 124, *v.* 9 *a fine*, *Turn. vertit*, quos de geſtatione apicum & infularũ, quas nũc quoq; ferunt, filamina vocantes, ſic appellant. *Cetera in Not. Gr.*

INDEX VERBORVM ET FORMVLARVM QVÆ IN DIONYSII HALIC. ANTIQVITATIB. Rom. viſæ ſunt memorabiliores.

A

ἀδεαστίσιον ὑποπιεῖν 60,28
ἀδεαφίτως 11,27.418,13
ἀδεαστίλευτον ἔθος 61,20
ἄδυτον, *adytum* 56,3. *idem* ἄδυπον 55.39
ἀβελτερος ἡ ψυχη 355,36
Ἀβεντιαῖος *pro* Ἀβεντῖνος 725,8
ἀβίωτος βίος 485,33
Ἀβοριγινέων κοτύλη 16,6
ἀβούλητοι ἀνάγκαι 58,33.403,8.435,33 ἀβούλητοι συμφοραί 337,20 ἀβούλητον ἢ ὑπομένειν 667,28
ἄβυσσος διεμένεια 699,30
ἀβωμοδιαῖον ἔθνος 575,30
ἄβυσσος λίμνη 12,39
ἀγὰ πρὸς πινα ἀγαθῶ 590,31.608,33
ἄγαμαι, *diſſpicio* 90,4 ἀγάμενοι τοὺς λόγους 487,32 ἀγαμαι ἡ ἄνδρα ἢ ἡρωϊκῶς 414,30
ἀγαπᾶν, *gratum habere*, *contentum eſſe* 80,24 ἀγαπᾶν ψυχὴν 454,34 ἀγαπᾶν ποιεῖν ἀγαθὰ τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν 387,23 ἀγαπᾶν ὅπ ἀν ἡδύνηται 120,2 ἀγαπᾶν εἰ 171,1 ἀγαπᾶν εἰ 517,38 ἀγαπητῶς ἀκούσαντες 734,44 ἀγαπητῶς δέχεσθαι 145,24.174,26.605,23.614,30 ἀγαπητῶς λαμβάνειν 581,28
ἀγγελλετε ταῦτα 612,1
ἄγελη 456,13
ἄγειν τι καὶ φέρειν 307,14 ἄγειν τι τὰ ἑαυτοῦ & θέρειν τὰ 172,18 ἄγειν ἐπὶ τὰ δίκαια 667,9 ἄγειν δίκη ἢ δῆμον, *in populi iudicii citare* 667,24 ἄγειν πρὸ ἀρχῶν, *imp. gerere*, 216,18 ἄγειν, *in matrimon. ducere* 184,39.713,14
ἀγείρειν διὰ μάχης πολλαί 635,8 ἀγείρειν φρατέρας 288,37.739,22.721,11
ἀγέλαι ἵππων & βοῶν 623,6
ἄγονος, *degener* 188,12.591,22.655,30 ἄγονὲς ποιεῖν ἑδίν 610,35
ἄγονος *pro* ἀδέσμευς 406,44
ἄγρι ἑστραι παῖ φύσις 703,21
ἀγρόμοι 91,4
ἀγρωστις, *petulans* 94,41.632,32
ἀγρωστῶς 29,29.678,1
ἀγιάζεσθαι, *pro* ἁγίζειν, *adoleri* 479,2 ἁγιασμοὶ & θυσίαι 17,8.26,21
ἁγίζειν, *adolere* 46,11.207,15 ἱερὸν ἅγιον, *fanum ſacroſanctũ* 173,6 ἁγιστεύειν πλὴν ἱερουργίαν, *ſacrum peragere* 32,31 ἁγιστευόμενος βωμὸς 33,6 ἐπ' ἀγκάλης ἔχειν 513,27 εἰς ἀγκάλας ἐμβάλλ. 210,35
ἀγκῶνες, *popl. vel cub.* 534,46
ἀγκὼν θαλάσσης 183,29
ἀγκεύειν ὑπὸ κακίας π. 528,44 ἀγκεῦαι καὶ θρυσκεῖαι 124,16
ἀγκὼν ὕδατος 62,37 ἀγκὼν γάμων κόρη 17,15.35,1.62,24
ἁγίσαι, *expiare* 31,42.159,35 ἁγισμὸν ποιεῖν, *expiare* 160,3
ἀγκώμων ἀνὴρ δίκης 239,4
ἀγνὸς, *ignotus* 156,44 ἀγνοια, *obſcuritas* 83,32
ἀγορά, *mercatus* 98,39.99,36 ἀγοραὶ, *nundinæ* 463,19 ἀγορά, *cõmeatus* 116,5.427,7 ἀγορᾶς δέομαι 98,39 ἀγορά, *forum*, *locus mercatus* 612,32 ἀγορά, *concilium* 247,10 ἀγοραὶ κοιναὶ, *communia concilia* 317,3 ἀγορὰν ποιεῖσθαι, *concilium cogere* 104,20.307,33.318,22 ἀγορᾶς συναγωγὴ ἀθήνησι 326,5 εἰς ἀγορὰν συκελθεῖν, 188,46 ἀγορὰν ποιεῖσθαι, *conciionem connocare* 78,32.662,7
ἀγορανόμοι, *id. fere qui Ædiles* 411,25 ἀγορανομεῖν 673,19 ἀγορανομία, *ædilitas* 291,9 ἀγορανομικὴ ἐξουσία 415,37.438,10
ἄγος πιάσθαι, *piaculo ducere* 13,36 ἄγος μιάσματος ἔνοχοι 410,47 τὸ ἄγος ἀφανισθῆναι 128,40
ἄγρα, *captura*, *præda* 569,24
ἀγραυλίαι *in expedit.* 374,45
ἄγραφοι ἀνομοι 681,4
ἀγελαίαν *cum dat.* 65,26 ἀγελαίαν ὁρμὴν πρὸς ἀγγῆ 520,33 ἀγελαῖ ἐπὶ πρὸς- 384,27
ἀγελαῖος 596,42 ἠγεμόνιος, *exaſperatus* 713,39
ἀγκῶνοι *Athen.* 83,14
ἀγχοιόπαῖοι * 76,20
ἀγχίδροφοι ἡ πύκνη 226,17.355,36 ἀγχίδροφοι ἀγρῖοι πύλαι 349,6
ἄγχονη, *ſuſpendium*, *ſtrangulatio* 140,1.272,2.595,47
ἀγχοῦ ἀλλήλων 23,4 ἀγχοῦ τῆς πόλεως 256,27.647,43 ἀγχοῦ ἡ Ῥώμης 294,3 ἀγχοῦ Φιδηνῶν 193,2
ἀγχοπάτω 532,11
ἀγχωμαλοι πλοῦν & ὁπλισμοῖς 671,12 ἀγχωμάλως ἀγωνίζεσθαι 109,29.173,27.534,38
ἀγωγαὶ, *educatio* 424,25
ἀγωνίζειν γίνεσθαι 328,27.333,11.370,12
ἀγῶν *pro* ἀγαπῶν 615,45 ἀγῶνα δημόσιον ἔχειν, *cauſſam apud populũ agere* 727,2
ἀγωνίαι, *certamina* 476,2 ἀγωνίαι πλήρεις, *anxii* 720,25
ἀγώνισμα καλὸν 606,12 ἀγωνισμαῖοι, *lites* 465,5
ἐν ἀγωνισμῷ εἶναι 366,42
ἀδαμάντινοι δεσμοί 450,17
ἀδελφὰ ἡδονοειδῆ 72,40 ἀδελφὰ πόνοις 551,18
ἀδελφοκτόνος συμφ. 156,39
ἄδενδρος γῆ 29,4
ἀδεῖσθαι & ὑμνεῖσθαι 530,20
ἄδεσμος φυλακή 70,29
ἀδεσπότοι φῆμαι 729,17
ἀδίνες, *pro* ἀκλεῆς 670,25
ἀδιμονεῖν 45,46. *idem* ἀμηχανεῖν *ibidem* 25 ἀδιμονεῖν ὅθεν 202,43.555,37.719,8
ἀδήωτος γῆ 495,20
ἀδικούμενος πόλις 147,10
ἀδιάλυκτος πόλεμος 698,13 ἀδιάλυκτος ἀπόχθεια 697,45 ἀδιάλυκτοι μῖσος 357,17.453,5
ἀδιαλλάκτως ἔχειν πρὸς 383,38.442,11.521,15
ἀδιάλυτοι φιλίαι 346,4
ἀδιάπαυστος πόνος 147,10
ἀδικοῦμενος ἀδικεῖν 357,9
ἀδόκητος 197,22.524,42.548,47 ὀλ τὸ ἀδόκητα 562,32
ἀδοκίμαστα, *inexplorata* 147,15.733,5
ἄδολος ἄφετος 144,3
ἄδουλος, ἄπορος 513,37
Ἀδριανὴ θάλασσα 3,1.113,11
εἰς τὸ ἀδυωδὲς ἀπάγειν 700,32
ἀδυωδὲς ἔχω δῆλ. 358,32
ἄδυπον *in templ.* 54,36 *idem* χρεῖον ἄδυτον *ibid.* 9
ἀφυγίας ζημιοῦν 210,19.245,14.547,34 ἀφυγίαν λῦσαι 499,33
ἀζύκτων ἵππων δρόμος 475,37.479,29
ἄζηλος 127,31.202,30
ἀζήμιον εἶναι 347,44 ἀζημίοις ἀφεῖναι 356,36 ἀζήμιον μιθιέναι 383,20
ἀζήμιοι ἀπελ 30,20
ἄζυμα δέμαλιν 32,19,30
ἀθέατος ἢ ἡ φύσ. ἔρ. 13,4
ἀθέμιστος 33,23.164,8.387,43.636,36
ἄθεοι φιλοσοφίαι 128,14
ἀθεμίτευτον δῆμα τελεῖν 158,37
ἐπὶ εἰς θεοὺς ἀδικημάτων, *pro* ἀσεβημάτων 23,32
τὸ ἄθλον τελεῖν 31,5 ἄθλα δρεπῆς φέρεσθαι 503,19
ἀθλήματα τέλα 480,5
ἄθλητὰ πολλῶν πολέμων 669,35
ἀθρόα φυγή 350,36 ἀθρόον *adverb.* 586,45 ἀθρόον μεταστῆσαι, *in totũ ſummouere* 591,2
ἀθυμία κόμης 720,1
ἄθυτον γίνεσθαι 499,12
ἀθῶοι & ἀδικοῦντες 671,43. *ſic* 292,40.373,22.636,15
αἰγρίομαι γῆ 29,23
αἰδεῖσθαι πλὴν μιπτέσα 503,11 αἰδεῖσθαι ὀλὴ τῷ ἔργῳ 413,5
αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν ὑποδεῖσθαι ἄπαξ 396,3 αἰδῶ ἱκετῶν ποιεῖσθαι 458,36
αἰδοῖς, *pudicitia* 274,7 αἰδοῖς, τὰ αἰδοῖα 67,16
αἴδριος αἰεὶ πάντα ὁ πόπος 546338
Αἰκανοὶ, *Æqui. pop.* 368,20, *& al.*
αἰκία & πρεσβυτικ. 402,23 σὺν αἰκίαις & βασανίσεις ὑποδεῖν 346,14
αἰκίσασθαι μάστιξι 180,25
αἱμαλέον 134,4.177,10
αἱμοφόρῳ χεροί 274,32
αἱμύλια & ποίμνια 623,7
αἴρειν *pro* αἱρεῖν 179,9,11,18.192,3,22.646,13.648,8 αἴρειν ἡ χάεσκα 582,18 δρᾶστις τῆς ἐπιμονῆς 416,9 δρᾶν ἢ ἔπαθον, *deſc.* 351,9 αἴρεσθαι, *tollere*, *act. ſign.* 117,22 αἴρεται, *tollit*, *proſtratum ſc.* 568,30 αἴρωνται, *tollant e medio* 209,11 δρᾶσθαι πόλιν, *toll. excid.* 359,24 δρᾶσθαι, *ſuſcipere* 574,15.566,22 δρᾶσθαι πρῶτα, *impetrare* 385,29 αἴρεται νίκαν, *vict. reportat* 193,31
αἱρεῖν κῦ κράτος 495,5 αἱρεῖν ὕπνον 364,47
αἵρεσις, *inſtitutum* 731,21
αἷς μὲ, αἷς δὲ- 736,36
αἴσθεσθαι, *ſentire* 456,30
αἴσθησις ἐγίνετο τῆς τ. 302,37.612,24
αἴσιον *pro* ὅσιον 523,28
αἰσυμνῆται, αἱρετοὶ ἄνες τύραννοι, *vt Romæ dictatores* 336,35
δὶ αἰχμῶν ἔχειν 73,32 δὶ αἰχμῶν λαμβάνειν 452,28.581,37 ὑπ' αἰχμῶν κρατεῖσθαι, *pudore retineri* 329,43 αἰχμαὶ ἡ πόλεως, *propudia ciuitatis* 332,12
αἰχμαλωτίσεις λαμβάνειν 455,5
αἰῶνιος ἀθανασία 395,14
αἰτία, *cauſſa*, *nomine* 503,22 δὶ αἰτίας ἔχειν 491,1 ἐν αἰτίᾳ ἔχειν, *incuſare* 548,4 οἱ ἐν αἰτίᾳ, οἱ 132,18 ὑπὸ τῆς αἰτίας ἄγεσθαι 667,13
αἰτοῦ ἡ ἀποτάσεως 116,36 αἰτοῦσα ὑμνοῦσα 136,34
αἰφνίδιος ἔφοδος 625,19 τὸ αἰφνίδιον ἡ παρουσίας 316,4 αἰφνίδιον, *adverb.* 532,4
αἰφνίδιος 311,4.398,12
αἰχμὴ, *haſta* 112,39
αἰχμάμαχος 288,47.324,3. *alibi aſpromachos pro eodem.*
αἰχμοφόροι, *haſtati* 86,40
αἰωνία αἰχμὴ 662,44
αἰῶνες ἐγκύκλιος 184,17 αἰῶνεσθαι 298,8.522,19
ἄκαιρον φῶς 524,6
ἀκαιρεῖν χρόνον αὐθεῖν 291,46 ἐν ἀκαιρεῖν δέμνιν. 538,22
ἀκαπάνεστος πόλεμος 47,6
ἀκαπέλυτον κράτος 658,24
ἀκαταπλήκτως 46,31.366,43.459,5
ἀκαταστάτου ἡ πολ. ὕσης 398,10 ἐν ἀκαταστασίᾳ εἶναι 365,37
ἀκέραιος *incol.* 252,13.593,27 ἀκέραιοι, *integri*, *in iudiciis & factionib.* 384,39.420,16.717,13
ἀκαρδὲς 347,43
ἄκλαστος 172,9.646,12
ἄκλαστος *pro* ἄκλαυστος 101,37
ἀκμαίζον τὰ πολέμια πρεσβῆναι 118,22 ὑπὸ πλὴν ἀκμὴν τῶ σίτου 175,42
ἀκμῆτες 174,1.532,27,37
ἀκμῆτα, *pro* ἀκμῆτες 117,25 ἀκμῆτεν δυνάμων 572,1
ἀκοινώνητοι φρονεῖν πρὸς- 403,17 τὰ ἀκόλουθα τάπτοις 401,16
ἀκουᾶν λόγοις 670,13
ἀκοιτὶ & δίκα πόνε 143,10.411,46
ἄκος, *remedium* 145,20
ἀκούσιον ἀνάγκιν 169,38 & *mox v.* 47 ἀκουσίας ἀνάγκας
ἤκουσ ἢ ἀδρα πόνδε ὀνομασθέντα 599,33
εἰς ἀπάντων ἀκοῖν 283,9
ἀκούσματα ἱερὰ δίξα 470,46.635,26.654,23
ἄκρα, *promuntorium* 41,26. *arx* 532,3 ἄκρα βαρβαρος. *plane barb.* 76,21
ἀκραιφνὴς, *integer*, *recens* 156,13.352,26.531,7.532,34
ἀκρατῆ χρῆν ποιεῖν 30,24
ἄκρατος ὀρνὶ 524,23.576,33 ἀκρατοζωλὶ 443,43
ἀκρα τῶν ἀγωνίζεσθαι 164,40
ἀκριβὲς, *certum*, *expl.* 635,22
ἀκριβολογεῖσθαι πρὸς- 122,47.144,35.395,27.400,47
ἀκριβοῦν θωῦμα 24,12 ἀκριβῶσαι πόχνιν ὑνά 202,24
ἄκριτον ἀποκτίνειν 385,20
ἀκροᾶσθαι, *auſcult. cl.* 282,26 ἀκροώμενοι Ῥωμαίων, *obedientes* R 141,11.680,34.719,27
ἀκροβολισμοὶ καὶ ψιλῶν συμπλοκαί 574,44.618,22 ἀκροβολισμοὶς ποιεῖσθαι 189,25
ἀκροθίνια λαφύρων 101,47
ἀκροστιχίδες *in Sibyll. or.* 260,32
ἀκτεὶ & ἠϊόνες 677,20
Ἀκύλλιος, *Aquilius* 531,16
ἄκυρον ποιεῖν ἡ κατεστασίας, *regimnis iure priuare* 440,36
ἀκυροῦν, *irritum facere* 131,41.401,25
ἀκύρωσις ἡ καταδίκης 496,27
ἀκρολύπως 282,42
ἀλαζὼν πολυτέλεια 93,46
Ἅλαι, *Salinæ* 118,9.181,24
ἀλαλάξαντες μέγα 311,17 ἀλαλάξαντες ὁμόσε ἐθέον 348,37.532,17
ἀλαλαχμὸς, *rei aggredendæ ſignum* 319,43 ἀλαλαχμὸς *in acierum congr.* 419,35.568,4
ἀλάσκω πατρίδος 502,16
ἡ Ἀλβὰ 54,23.172,8.175,14 ἐν Ἀλβᾳ 125,19 ἡ Ἀλβανὴ, *ſcilicet* 138,4
Ἀλβῶται, *ciu. Lat.* 509,14
ἀλγηδόνες δειναὶ 473,24
Ἀλγιδὸν πόλις, *Algido* 687,6 Ἀλγιδόνα πόλιν 647,13 ἐν Ἀλγιδῷ 705,19.709,25 πρὸς Ἀλγιδῷ 720,15
ἀλεξήματα, *remedia* 428,9.731,40 ἀλεξήματα κακῶν 602,8
ἀλεξητήρια, *remedia* 21,38
ταῖς ἀληθείαις λέγειν 70,3 μετὰ πίστις ἀληθείας εἰρημένα, *veriſſime dicta* 633,16
ἀληθεύειν, *verum eſſe* 254,29.262,35
ἁλίσκω, *erroneo*, *vigi* 47,18.408,23.617,15
ἁλίσκεσθαι αἰσχροῖς 183,1
ἁλιεῖς χρωτόπων 80,2
ἀλίσκεσθαι, *damnari* 581,17 ἀλοὺς ὀλὴ θανάτῳ 546,6 ἀλόσκεσθαι, *capiatur* 564,3
ἁλιτήριος ψυχαγωγός 502,16
ἀλκὴ, *defenſio* 582,32 πρὸς ἀλκὴν ἔρπεσθαι 114,8.192,19.569,46.647,23.704,6
ἄλκιμος ἔθνος 538,12 ἄλκιμος τὰ πολεμικά 247,17
ἀλλ' ἢ δὲ 529,5
ἀλλάττεσθαι, *permutare* 683,19 ἀλλαττόμενοι τὰ- 640,42
ἀλλεῖσθαι & πνεῖν, *ſalire* 130,4
ἀλλοκότου 53,15.94,37
ἀλλοτριοπραγία 230,15
ἀλλοτρόφοι ἄπαντοι 330,46
ἀλλοτρία πόλεμος 135,25.280,44.376,34.634,9

ἀμφοῖν που 563,26
ἀμφὶ ἐπὶ ἀμφοῖς πόλ. 356,39
ἀμφοτέροις αἰτίας 470,31 ἀλλόβια τῆς τυρ. ὄντ, *abalienata sunt a tyrannis* 266,37
ἀμφοτέρως ἀφικέμενος τῆ- 376,31
ἀμφοτέρως ἔχοντες πρὸς- 308,11
ἀμφὸς δὲ ὁ 517,35. 567,36 ἀμφὸς ἔλεγον πρὸς pro ἀμφοτέρως ἔλεγον 379,17
ἀμφορεῖν, *negligere* 30,21
ἀμφιεῖν ῥοπὰ λῳ 31,38
ἀλυρηνὶ ἐσθῆς 102,2
ἀνυρσὰς ἐσθῆτας 650,39
ἀλυρρίδες, *vest. purp.* 196,32. *eadem* πορφυρίδ ἐσθῆτες 195,37: & 196,20
Ἄλπις 8,35 Ἀλπὶν ὁρῶν 33,44
ἀνύσας καὶ πέδας ἔχοντες 362,6,45
ἀμφίτον μάζαν 93,39
ἄλωνες, *areae* 288,10. 492,29
ἀλώμενοι, *vagans* 113,27
ἅμα ἡμέρα 412,40. 164,25 ἅμα τῇ πόλει 417,14 ἅμα τῆς ἐπαγίοις, *vel. cum reis* 72,2. *sic* 43,17
ἀμαξιαῖοι λίθοι 200,18
ἁμαρτάν, *peccatum* 103,17. 432,26 ἁμαρτάνειν μαζιῶνας 581,36
ἁμαρτάνειν τῶν ἀμφιθοῖς 133,9
ἁμαρτάνεσθαι συμβόλαια 134,22,41
ἁμαυρότερα πρὸς ἔχειν 231,1
ἁμαχητί, *sine pugna* 144,29. 198,22. 344,30
ἄμαχος, *inexpugnabilis* 566,41. 707,41. 738,26
ἀμείψαι, *pro βιῶναι* 202,31 ἀμείβεσθαι, *compensare* 47,24 ἀμείψασθαι ὑμᾶς εὐνοίας 374,13 ἀμοιβὴ, *permutatio* 29,36. 463,22
ἀμείβειν ἀποδοῦναι καὶ 397,23 ἀπολέειν 214,28 ἀπολαμβάνειν 216,42
ἀμείνικτος 522,33. 601,3 ἀμείνικτος πρὸς- 283,25
ἀμβεία πρὸς ἀπιστῶσι 205,11. 368,41
ἀμαξικνῆς ἐν πῖς κρ. 542,9
ἀμεταβόλοι, *non poenitendus* 103,17. 695,30
ἀμεθόρετοι κιασέφλν 354,9
ἀμηχανὴ, *pro ἀχαρὴς* 65,19
ἀμήχανος, *impossibile* 43,38
ἀμηχανία κρατῆς τ. 159,14
ἄμιλλα ἱππική 479,31
ἀμιλλῶνται δρόμον καὶ ἅλματα 480,1
ἀμνημόνευτον παριελθεῖν 199,35
ἀμυνία *promittitur* 288,20
ἄμφορος οἰνίας 137,19 ἀμφὸς 25,24
ἀμεχθὴ παρέλκοφός 107,20
ἀμπεχόνη χλανίδιος λ. 424,32 ἀμπεχόμενοι πολεῖται 351,36
ἀμπεχόνη 268,26
ἀμυνὰν ἑαυτῷ 363,14. 375,9. *sic* 438,21. 459,13 ἀμυνὰν ἀλλήλοις 578,46 ἀμυνόμενοι καὶ ὑμφεῖδες, *vlcisci & punire* 497,37 ἀμυνόμενοι ὑπὲρ- 187,46
ἀμυντήρια ὅπλα 313,5. 535,1
ἀμφὶ, *circiter* 73,5. 310,18. 315,30 ἀμφὶ πεῖ ἡμίσεις διεφθάρη 677,4 ἀμφὶ θυσίαν 479,3 ἀμφὶ τῶν πόνων 642,14
εἰ ἀμφ' αὐτὸν 37,11. 574,28
ἀμφιασμὸς ῥάβας 530,17
ἀμφιάσματα, *vest.* 195,40
ἀμφιβόλοις γραφαῖς ἔχειν 457,13
ἀμφιέσαι λόγοις χρηστοῖς ποιηταὶ βυκολιάσματα 353,23 ἠμφιεσμένος ἀλκυρίδα 102,2. *sic* 361,31 ἠμφιεσμένος πυθ. ῥύχοσι 517,5
ἀμφιθαλεῖς παῖδες, *patrimi & matrimi pueri* 92,30. 130,47
ἀμφιθέαζῆς ἰσοπέδῳ. 246,24
ἀμφιαφεῖς ὕλαι 88,29
ἀμφίλογος, *controuersus* 56,39. 173,28. 730,9,42 ἀμφίλογος πρὸς- 541,22 ἀμφίλογον, *controuersia* 66,25. 134,42
ἀμφιλογία ἐγήρυτο πρὸς- 558,19
ἀμφίοις ῥάβοισι 270,11
ἀμφίπολοι, *sacerdotes* 40,44 ἀμφίπολοι τῆς Ἑστίας 200,4. *eadem* θυηπόλοι *ibid.* 1
ἀμφιβηπόσιμος ῥῆ 149,16. 729,45
ἀν *potentialis cum verbo indicatiuo* 249,4 οὐκ ἂν *cum subiunct.* 637,5,17 ἂν *cum infinitiuo v.* 469,29. 595,29 *cum participio* 414,24. 487,17 *cum participio absoluto* 47,10. 63,13
ἀνὰ κράτος, *per vim, totis viribus.* 167,11. 190,24. 703,38. 707,34
ἀνὰ πᾶν ἔτος 32,31. 348,34 ἀνὰ τὸ πέλαγος 297,34 ἀνὰ χρόνον. *post* 16,44. 100,47
ἀνάβλεψον, *intuere* *asc.* 465,31 ἀναβλέψαι ὀδὸν πλὴν ἀλυκοῦ 5[illegible],3 ἀναβὰν τὸ ἄστυ 718,14
ἀναβιβάζειν, *reprimere* 634,27 ἀναβιβάζεσθαι τὸ παρόν τε καιρόν 164,18
ἀναβιβλῶ πείθεσθαι μηδὲ 71[illegible],46 ἀναβιβλῶ ἐπαλαβεῖν δίκην 633,24 ἀναβιβλῆς πεχεῖν, *differre* 62,45
ἀναβιβάζειν 61,14. 581,33 ἀναβιβάζοντα τὸ μίσος τινὰ 322,40
ἀναβιβασθεῖν ὀκ. 602,9
ἀναβλέψαντες ἐρῆς ἡμέρασι πρὸς- 722,19
ἀναβλέπειν ἐξ ἀπ. ἐρῆ. 567,14
ἀναγκάζειν τῆς σφετέρας 413,35 ἀναγκάζειν πόλεμον 139,15: *idem* πρεσβεύειν πόλ. 138,41
ἀναγκαία βοῆς 450,36,47 ἡ ἀναγκαία ἀχρεία ἔτ. 138,28 τοῖς ἀναγκαίοις τῆς φύσεως 161,16
ἀναγκαῖος, *necessitudo* 169,23
ἀναγκαῖος τῆς συγγενικαὶ, *cognationis necessitudines* 85,3
ἀναγκαῖα δικαιοσύνης 135,1
ἀναγκαῖα 541,11
ἀναγκοφορεῖν τὰ δεινά 643,13
ἀναγνωσθεῖσαν, *recitatis* 143,20
ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ ἐπιστολικά 7,32
ἀναγορεύειν αὐτὸν δικαίοις 336,13
ἀναγραφαὶ, *comment.* 418,8
ἀνάδεσμος ἐπῆς 423,10. 608,21
ἀναδεῖξαι πόλεμον πρὸς- 179,41. 399,5. 739,39
ἀναδέχεσθαι, *expectare* 153,21 ἀναδέχεται πῶς δίκλω δικάσαι 301,40
ἀναδιδάσκειν τὸ δῆμον 443,39
ἀναδιδόναι, *scaturire* 351,11 ἀναδιδόναι γράμματα, *reddere litteras* 634,34. 638,23 ἀναδοῦναι ψῆφον τῆς π. 681,16. 689,35
ἀνάδικον δίκλω πιεῖν 703,8
ἀνάδοσις τῆς ῥοφῆς 677,25
ἀνάδοχοι, *sponsores* 406,7
ἀναδύεσθαι, *detrect.* 318,11. 679,21
ἀναίζυξ. ν πιεῖν 705,17
ἀναζωπυρεῖν 459,29. 550,4. 554,6
ἀναθαρρεῖν ὀκ- 155,42
ἀναθαρρύνειν τὸ κράμνον 366,15 ἀναθαρσύνειν τὸ δεδιός 369,35
ἀνάθημα 415. 745,20
ἀνάθου πῶν γνόμῳ 669,46
ἀνάιμωτὶ 381,4
ἀναίνομαι, *renno* 79,46. 681,43 οὐκ ἀναινόμενος ἀρχὰς 643,41 ἀναιρόμενοι τὰ δίδομενα 644,35
ἀναιρεῖν: *quare* ἀνελεῖν.
ἀνακαλεῖσθαι ὑδίσεις πρεσβυτέρας 422,23 ἀνακαλεῖν πεῖόρκους 601,12. 617,17 ἀνακαλούμεναι *pro* ἀνακαλούμεναι, *deplorantes* 513,8
ἀνακαλύπτειν, *recegere* 152,7
ἀνακαταλήψεις, *repetitio* 76,39
ἀνακινεῖν τὸ πάθος 615,36
ἀνακαλύψαι μέρος τι 157,42 ἀνακαλύψασθαι τὰς αὐτῶν τύχας 472,1. 621,12. 712,17. 716,18
ἀνάκλασις συμφορᾶς 591,20
ἀνάκλασμὸς- 376,7
ἀνακλῆσαι, *recreare* 107,46. 551,36
ἀνακωχὰς ποιεῖν 152,45. *idem* ἀνοχὰς ποιεῖν *ibid. v.* 20
ἀνακωχεύειν, *repellere* 574,18
ἀναλαμβάνειν, *refouere, refocil.* 123,31. 137,18. 172,24 ἀναλαβεῖν, *reparare* 489,23 ἀναλαβεῖν ἑαυτὸν ὀκ. *recoll. se* 109,19. 456,18. 516,46 ἀναλαβεῖν ἐξ ἀρχῆς, *altius repetere* 684,32 ἀναλαβόντες πόδας 654,33 ἀναλαβὼν μεθβολῆς, *mutationem arripiebant* 640,30
ἀνδρηνίαις ἔργον 357,10
ἀνδρεῖεσθαι, *perlegere* 75,28
ἀνδρίμασιν ὑψηλοῖ, πρὸς λαμβάνειν 201,25
ἀνδρίζεσθαι ὀκ. δίφρῳ 521,37
ἀναλῦσθαι εἰς- 475,18. 541,26 ἀνάλωτα 454,21. *Sic* ἀπαν- ἐξανάλωτα-
ἀνάλωμα 416,19. 745,17 ἀναλώματα *pro* ἀναλήμματα 257,21
ἀναλύσαι ἔργον αἰῶν καὶ ἀῶν 606,16. *sic* 377,10
ἀνάλωτα πεῖν 79,14
ἀναμάρτητον ἔτ, *pro* οὐκ ἁμάρτητον 258,11

ἀναμαχεῖσθαι τὸ σφάλμαθ' 117,36
ἀνάμαστος αἷμαθος 718,10
ἀναμβεῖν, *metiri* 60,19
ἀνέβαινον ἕκαστον τῆς κακ. 403,25
ἀναμιξαμένοι 348,40
ἀναμφίβολος νίκη 193,31
ἀναμφίλεκτος 249,25. 321,27. 601,34
ἀναμφιλόγως κατέχειν 181,26
ἀναμφισβήτητα πεκμήρ. 707,12
ἀνάνδρως φεύγειν 648,3
ἀνανεύμενος, *renouans* 216,10
ἀνανήψας ὀκ μέθης 238,38
ἀναντλήσαι πόνους 215,8. 521,44
ἀναξίως τῆς ἀρετῆς πρεσβεύειν 745,18
ἀναξιοπαθεῖν 216,47
ἀνάπαυλα πολέμου 526,41. 645,16
ἀνάπαυλαι πόνων 90,28 ἀνάπαυλαι κακῶν 549,45
ἀναπαύσας δεδόναι τὸ σῶμα 582,42 ἀνάπαυσιν λαμβάνειν 246,35
ἀναπιμπλεῖν δῆτ' τ. βυλ. 536,43
ἀναπιμπλασθαι αὐθαδείας 524,11
ἀνάπλεως θέοις 473,31 ὕλης 657,45 πλησῶν 467,19 ἀνάπλεω, *neutrogen.* 362,1
ἀναπλεῖσθαι, *nauib. asc.* 183,7
ἀναπεῖν ὀκ τῶ θέοις 583,11
ἀναπολεῖσθαι, *conputari* 61,32
ἀναπολόγητος 452,47
ἀναπορᾶσθαι, *recuperare* 293,27 ἀναπορᾶσθαι ὑμωφείας 360,7 ἀναπορᾶσθαι δίκας ὑπὲρ- 403,11
ἀνάπορᾶξις τῆς δωνείων 341,16. 405,28 τῆς δίκης 497,38 τῆς ὁμωφείας 627,13 τῆς σιωθμαχιάδων 360,2
ἀνεφρίσθη, *pro* ἀνεφ. 186,38
ἀναπτάσας τὰς χεῖρας 408,26 ἀναπτάμενοι πύλας 426,15 ἀναπτάμενοι πόποι 641,4
ἀναπτερῶσθαι πᾶς γνόμας 379,42
ἀναφθὲν αὐ πρμάτως πῦρ 48,26
ἀναπλῶσειν, *amplecti* 406,40
ἀναφπάσασθαι, *emed. toll.* 140,45. 665,9 ἀνηρπάσθαι, *abreptum esse* 118,29. 455,46
ἀνάρρησις, *renuntiatio* 335,31. 336,22. 701,42 ἀνάρρησις, *praedicatio* 480,9
ἀναρριπίζειν 48,29. 429,39
ἀναρριπίζειν κρῆτ. 241,27 ἀναρριπίζειν κίνδυνον 189,36. 515,45 ἀναρρίψαι κύβον ὑπὲρ- 162,12
ἀναρρύσθαι τῆς ἄπαν 313,12 *idem* ἐπιπορθῶσιν 311,47. & ἀνῆρύσ.
ἀναρτήσασθαι, *suspendere* 726,35
ἀναρχία, *cum magistratus nullus est* 624,42 ἀναρχία & κάσις *in turba incomposita* 389,10 ἀναρχίας *exempl. singul.* 561,28
ἀνασείειν τὸ πλῆθος 548,19
ἀνασχοῖς τῆς ἀποστατῶν 388,44
ἀνασκαφεῖν, *refossum* 107,16
ἀνασκευάσασθαι ὀκ- 536,11. 572,17. 647,35
ἀνασκεύασθαι, *inspic.* 354,31
ἀνάσκυλος φραῦλα 531,11
ἀνασκολοπίζεσθαι 317,43
ἀνασκοπεῖν, *cognosc. diiud.* 680,35
ἀνασσεῖν ὀκ- 34,35
ἀνασέλλειν, *reprimere, summou.* 296,1. 587,16. 682,44 ἀνασέλλειν ἀπὸ- 306,19
ἀνασέφειν ἐλαίᾳ 32,8
ἀνασφαλῶς πεδεύειν ὀκ πολ. 303,26
ἀνασφέρειν πῶ πάλιν 440,37 ἀνασφέψαι, *pro* ἀνασβ. 377,31
ἀνασροφῶ ποιεῖσθαι, *morari* 646,37 ἀνασροφῶ αὐτῆς δυὶ ἡδέμιαν 648,4. 688,22 ἀνασροφῶ λαμβάνειν, *curam capessere* 584,1 εἰς ἀνασροφὴν δημοσίων ἄγεσθαι 178,11
ἀνασύεσθαι πῶ πρεσβεολῶ 743,20
ἐκ ἀνασχὼν πρᾶγμα 52,34
ἀνασωζεσθαι ὀκ ῥοῆς 190,25
ἀνατάσσ, *mine* 561,26
ἀνατιθέναι, *dedicare* 102,29 *idem* καθιεροῦν *ibid.* 26 ἀνατιθέναι, *committere* 350,3 ἀνατιθέναι τὰ γράμμα, *mutare seu retractare sent.* 540,25. *sic* 525,47. 675,23 ἀνατιθέναι πα συγχωρεῖ. 543,11 ἀνατιθέναι τὰς ἑορταὶ, *instaurare ludos* 472,46
ἀνατρέπειν, *deiicere* 719,7
ἀνατρέψαι *euert.* 698,15. *sic* 591,12. 624,31 ἀνέτραπεν *pro* ἀπέβ. 606,10
ἀνατροπὴ 370,36. 601,18
ἀναφανδὸν, *propalam, aperte* 73,47. 293,42. 375,19. 434,33. 619,11
ἀναφανήσεται, *existet* 505,22
ἀναφαίρεῖς 95,37. 238,7. 542,24
ἀναφέρειν, *superiorem esse* 613,33
ἀναφέρειν τὸ πόνον, *perf. l.* 651,17
ἀναφέρειν ὀδὸν πῶ βυλ. 87,32. 169,39 ἀνοίσει τῷ συνεδρίῳ *rel. ad sen.* 678,27 ἀνοίσω, *se recoll.* 263,29
ἀναχαιτίζειν 289,38
ἀνακέχωκα 108,42
ἀναψύχειν, *respirare* 569,24
ἀνδρὰκαθῆσαι 421,45
ἐν ἀνδραποδῶν λόγῳ πρεσβῦσαι 188,13
ἀνδραποδωδῆς παρέχειν ἑαυτὸν 451,6
εἰς ἄνδρας ἐγγεγραφῆσθαι 220,41
ἀνδριάντα εἴδωλα 30,25
ἀνδρηλατεῖν 458,22
ἀνδρωφόνοι θυσίαι 30,17
ἀνδρῶδες φρόνημα 424,24
ἀνδρῶνος θύρα 282,17
ἀνέγκλητοι ἀρχοδισασμοί 94,46
ἀνέξικος, *non receptus more* 132,42
ἀνέικαστος *pro* ἀνίκητος 263,6
ἀνείλεν, *respondit, orac.* 19,33. 265,6
ἀνεῖπον ὁ κῆρυξ 363,42
ἀνείρειν πῶ ἀκοσμίαν 391,47 τοὺς ἐπιδόντας 411,42 ὀκ- 630,29. 718,45 ἀπο- 174,8. 713,29
ἀνείς φορὰ τῆς εἰς τὰ ῥρ. 294,14
ὀκ ἀνέκτῶ ἔτ. Ῥωμαίους 332,27
ἀνέχεσθαι ἔασα 608,34
ἀνελοῦμαι ὀκ μέθυ 699,16 ἀνελεῖσθαι, *tollere ad sepult.* 189,46
ἀνεμβάλος ῥῆ 3,17
ἀνέξέπαυον πρᾶγμα πῶ- 580,18
ἀνέξοδος 53,13. 194,45
ἀνέορτον γίνεσθαι 499,11
ἀνεπίληπτος τὸ βίον 124,26. 340,7 ἀνεπίληπτος βίος 504,16. 734,29 ἀνεπίληπτος ἐξουσία 87,28
ἀνερρίπτουν *pro* ἀνερρίπτουν 643,31
ἀνεπιπόπτης, *surrex.* 647,23
ἄνευ *pro* ἄμα 514,43
ἀνεύθυνος *pro* ἀνυπεύθ. 370,45
ἀνεύρυσις σώματος 708,20
ἀνέχον τὰ ξίφη 171,20. 579,24 ἀναχεῖν, *exstare* 207,16 πρὶν ἀναχεῖν τὸ ἥλιον 138,33 ἀνέχεσθαι, *sustentari* 191,40 ἀνέχεσθαι μὴ 484,23. 718,39
ἀνεψιὰ, *patruelis* 64,33
ἀνήβων εἰς φοβᾶ 220,35
ἀνήκεστος συμφορὰ 175,40
ἀνήκοοι ῥῆνεῖσθαι τῆ- 321,47. 685,3
ἀνήκοον, *inobedientia* 368,47
ἀνήμερος 33,23. 34,17
ἀνιλίους πόνος 344,20
ἀνιτῖν ἀνιφάσιν 13,35 ἀνιτῖν πρὸς πόλιν 204,42
ἀνιτλᾶσθαι ὑπὸ- 171,47
Ἀνθηφόρες, *Feronia* 173,9
ἄνθρωποι, *viri* 63,31
ἡ ἀνθρωπία φύσις 163,46. 164,3. 207,24 ἀνθρώπινον σῶμα 382,34. 407,21
ἀνθύπατος, *proconf.* 574,31 ἀνθύπατος ἐξουσία 574,29. 736,18
ἀνιαρὰς φέρειν 185,6. 703,19
ἀνιάτως ἔχειν 45,3
ἀνίδρυτος, *instabilis* 12,47
ἀνιερῶσαι, *consecrare* 415,30
ἀνιέρωσ ε γναῖ 304,7
ἀνικάνεσθαι ἀλόκοιτες 671,36. *sic* 215,39 ἀνίκητε ἱερὸν τὸ πόνον 411,7 ἀνεμμένας πύλας 640,21
Ἀνίλιος πολεμός 161,11. *Eundem* Ἀνίπτα *vocat* 191,36,45. 197,2,42. 305,45. 375,37
ἄνιπτος πόνος 86,47
ἀνίστατο πόλ. *exoritur* 161,44
ἀνιχούσης σκιλίνης 310,2
ἀνιχρὸς πόλις 253,41
ἀνομοθέτητος δίκαιον 448,31
ἀνόητος ἀγαθῶν βίος 518,16. 523,10. 529,28 ἀνόητος πόνων χάρις 400,41
ἄνοπλοι, *inermes* 67,19. 552,13
ἀνοχὰ τῆ πολέμῳ 536,39. 594,34 ἀνοχὰς ποιεῖν μεθ' 174,40 ἀνοχὰς & δεξιώσεις πρὸς τὸ ἐχθρὸς ποιεῖν 181,2
ἀντᾶρας πρὸς- 378,12
ἀντιγκαλεῖν 531,39
Ἀντέμνης πόλεως 208,17
ἀντεξάγειν τὸν δύναμιν 532,15
ἀντιπεξῆεσαν 552,33
ἀντιπιχείρησις 572,19
ἀντίχθ' πῶς δεινοῖς 350,28 ἀντιχθεῖν *cum accus.* 283,18
ἀνῶν πάντες ἀχαθῆ πθεῖν 652,28
ἀνθεσιπλεῖς, *interreges* 624,40
ἀνθεολεῖν, *suppl.* 172,13. 283,20 ἀνθεολῶν ἔκαστον 336,9 πῶ πόμεθ' ἀνθεολᾶμ καὶ δέσμαθα 409,11
ἀνθραφῆ, *exscriptio* 260,29

αὐτόγραφος 174,22. §37,12
ἀπαιδιωμάτεσθαι 71,2. 744,25. 42
αὐπαδιστάναι 368,2
ἀπικαθιστάναι, restituere 349,27. 495,41
ἀπικαλεῖσθαι, vicissim petere 740,43
ἀπικαλλάτεσθαι ἀπὸ 237,30
ἀπικαθασκευάσαι 4,39
ἀπικαθεσταποδεύειν δόξαν 550,27
ἄπικρος, ex aduerso 165,16 aperte 434,19 diserte 327,20. 595,21
ἀπιλαμβάνεσθαι αὐτῶν, eos arripere 362,7
ἀπιλέγεται πρὸς πατέρα §40,18
ἀπιμαχόντος λόγων §27,37
ἀπιμαθεστάτος 155,14
ἀπιμαθεστάτεσθαι 165,23
ἀπιμυκᾶσθαι 31,34
Ἀπία, opp. Volsc. 304,25. 551,45. 616,3 Idem frequentiss. Ἄντιον 343,3. 433,16. 481,14. 669,2
Ἀπιατῶν πόλις 343,8
εἰς ἀπίπαλα χωρεῖν 349,20
ἀπιστεῖν γραφῶν ποιεῖς ἡμῖν 499,42
ἀπιστεῖν πόλεις 359,1
ἀπιστεῖν πεπαμένοι 432,12
ἀπιπαριζεπάζειν 147,37. 715,32
ἀπιστεῖν 651,39
ἀπιτιεῖσθαι, vindicare 711,14 ἀπιτιεῖσθαι φρενῶν 151,21 ἀπιποιεῖται πρὸς ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας 148,17
ἀπιποίησις, vindicia 711,43
ἀπιπόλεμοι, host. 560,46. Idem ἀπὶ πολέμοι 346,38. 349,3
ἀπιπολιτευόμενον φθόνος 140,22
ἀπιπορεύεσθαι καὶ ἀποχωρεῖν 407,36 ἀπιπορεύεσθαι λόγοις καὶ ἔργοις 456,45
ἀπιπορεύεσθαι ἐβούλοντο 730,25
ἀπιπορεύεσθαι ἐπὶ ἰατρείας 495,8
ἀπιστράτηγοι 344,32
ἀπιστρατηγοῦντες ἡμῶν 717,21
ἀνδραποδοποιεῖσθαι 613,20
ἀντίστρεψαν pro ἀνέστρ. 530,32
ἀντίστροφος τύχη 109,16
ἀντιπαξία ὑπὲρ τῆς ἀσθ. infirmior rum protectio 680,39
ἀντιτιχεῖν φθόνος 204,44
ἀνδραμᾶν πᾶς ἴσοις §37,19
ἀνδραμεωρεῖσθαι 501,30
ἀνδραποδιζόμενοι παῖδες 486,23 ἀνδραποδιζόμενοι πρὸς 416,24
ἀντικεῖν κινδύνοις μεγ. 398,8
ἀνύεσθαι, perfici 72,35
ἀνυπεύθυνος ἀρχή 187,33. 721,39. 748,12 ἀνυπεύθυνος ἐξουσία 462,5 ἀνυπεύθυνος ὢν αὐ πρὸς ἕν 313,43
ἀνύποινος μανία 429,34
ἀνυπρόπτωτος, pro ἀνυπρόπτητος 380,36. 601,8
ἀνυπόστατος πλὴν ῥώμῃ 708,43
ἀνώνυμοι, ignobiles 338,3
παρ' ἀξίαν pretia 301,6 παρ' πλὴν ἀξίαν, pro mer. 185,9 παρ' ἀξίαν, praeter merit. 733,37
ἄξιος ἡμῖν τυχεῖν 392,19
ἀξιοῦμεν ὑμᾶς μίαν ἡμῖν δοῦναι δωρεὰν 217,44. §17,19
ἀξιολογούμενα 64,7
ἀξιονικότερος 217,45
ἀξιόχρεως φρουρά 116,37. 641,36 ἀξιόχρεω φυλακῆ 619,19 ἀξιόχρεων μοῖραν 411,36 ἀξιόχρεως ἔρυματα 711,15. 713,5 ἀξιοχρέω δυνάμει §69,7. 701,30 ἀξιοχρέω φυλακῆ 427,43 ἀξιοχρέοις δυνάμεσι 288,39 ἀξιοχρέοις γραφαῖς §46,10. 580,15 ἀξιοχρέοις μάρτυρας 715,21
οἱ ἐν ἀξιώμασι 438,17
ἀξίωσις, dignitas 120,27. 693,40
ἄξονος πόλος 81,3
ἀοίδιμος 4,9. 126,37
Ἄορνος, Auernus 426,2
ἀόχλητος διάγωγή 7,31
ἀπαίρειν, demigrare 184,13 ἀπῆρας ὁκ- §17,12 ἀπαίρειν εἰς-
ἄπαυς ὀκόνον ἀρρένος §9,20
ἀπαλλαγή, discessus 303,30,35 ἀπαλλαγὴ τοῦ βίου 263,24 τοῦ πολέμου 142,19 τῶν κακῶν 13,25 ἀπαλλαγῆς τυχεῖν §94,31
ἀπαλλάττειν, summouere 483,16 ἀπαλλάττειν, amandare 678,21 ἀπαλλάττειν τοῦ βίου τὸν χωλαῖκα 234,8 ἀπαλλάξαι μὲ τῆς ἀρχ. 239,7 ἀπαλλάττεσθαι εἰς χάος κακ. 107,44 δόλῳ τὸ οἶκ. 300,39
ἀπαναλοῦσθαι, absumi §55,29 ἀπαναλώσασι §94,20 ἀπαλώσει 245,45
ἀπανοιγνύω, aperire 180,16
ἀπανθρωπα καὶ ὠμά 403,42
ἀπαντιστάναι τὴν ὁρατὸν 318,47 ἀπαναστάσεις, demigrare, seu emigr. 8,1. 72,2. 412,32
ἀπαντᾶν τοῖς ὀφθαλμοῖς. 236,47 ἀπλώσαντα pro ἀπλώσαντα 280,22. 409,31. 462,35. 506,33. §18,14
ἀπλωσθῆναι, occurrisse 346,23
ἀπαξίωσις τῆς ἀρχῆς 335,6
ἀπαραίτητος ὀργὴ 96,7. ἀπαραίτητοι λιμοὶ 246,13. 428,29 ἀπαραίτητος ὀργή 499,15 ἀπαραίτητος ἔχων πρὸς- §81,20
ἀπαθὴς καὶ τὸς ὁμοιότης 130,34
ἀπαθὴς τὸς δίκαιοσύνη §29,19
ἀπαθὴς ἀσκεύατος 315,45
ἀπαθὴς ἀσκευος 162,10. 489,6
ἀπαθῆσαι, decutere 255,10. 494,41 ἀπαθῆσαι τὴν λόφον §53,17 ἀπαθηχθέντες ὑπὸ §51,24 ἀπηεσάχθη πλὴν κεφαλῆς 38,44
ἀπαθὴς χωρὶς, inconcess. 679,6 τὸ ἀπαραχωρῆτον τῆς ἐξουσίας, non decedere de magistratu 645,42
οὐκ ἀπαρεσκεῖ 146,4
ἀπαριθμεῖν, denum. 216,4. 586,29
ἀπαρκεῖ, sufficit 684,37
ἄπαρσις, discessus 35,31. 194,5 ἄπαρσιν ἐκεῖθεν ποιούμενος §8,31. 211,28
ἀπαρχὴν τῶν ὀρχατῶν, praesulem esse 480,20 ἀπαρχεῖσθαι τῶν ἐμπόρων 32,39
ἀπαρχαὶ in sacrificiis 478,45 in funere 709,18 frugales apud Rom. 95,28
ἀπείσῃ κατουδῇ 359,20
ἀπαπλὸς 473,2. 745,41
ἀπαυλιδῶσαι τὴν πόλεως §54,31
ἄπαυστος πόλεμος 455,1
ἀπείθεια, inobedientia §98,3 ἀπιθείᾳ διεχῶντο 606,18 ἀπέθαλακῶν ἔχοντι πρὸς- 697,44 ἀπεθεῖν τῷ πατρὶ 96,34. 597,46
ἐκ ἀπεκῶς 137,42
ἀπεῖναι pro ἀπέναι 362,22. 408,36. 424,13. 661,15. 725,7
ἀπῖπε, interdixit §10,43. 721,38 ἀπεπαμένοι τὴν ἐξουσίαν, magistratum abdicantes 736,24
ἀπίργειν, abercere 642
ἀπιρρικέτες τῆς κακῆς §75,34
τὸ ἀπιρόπολεμον §10,16
ἄπιρος πολέμου 487,19. 490,11
ἀπίλαθεν ἀχαθοῦ παντὸς 486,4. 586,47
ἀπιλεύθεροι 227,9
ἀπιμπολεῖν, vendere 468,3. sic 259,26. 434,8. ἀπιμπολησθεῖν, venumdatus 97,29 idem πρεσθεῖς ibid. 26
Ἀπεννινὰ ὄρη 8,5. 11,34 Ἀπεννινὰ ὄρη 182,46
ἀπεμεμεμνοι, neglig. 338,3
ἀπεῖσκεπτον ἐπελμ. 348,47
ἀπεῖσκεπτος καὶ ῥαθ. 211,21. 379,21
τῶν ἀπερρίμμενων ὕις §67,18
ἀπευθυνῶν πρὸς 60,22. 681,6
ἀπέχειν, abesse, dist. §82,45 ἀφέξομαι, abstinebit me, seu prohibebit 454,16 ἀπέχεται τὸ χέρε τῆ ἡμετ. στομῶ 451,21
ἀπεχθάνεσθαί μοι 692,24 ἀπεχθόμενος, infensus 247,20 ἀπεχθόμενος θεοῖς §7,20
ἀπέχθεια πρὸς 374,26. 697,44
ἀπεχθῶς διακεῖσθαι πρὸς- 441,38. 691,15 ἀπεχθῶς ἔχειν πρὸς- 734,20
ἀπεωθεῖτο τὰς δεήσεις 678,40 ἀπόσαλε τὸ δεινόν §69,47
ἀπηλλάξατο pro ἀπηλάσατο 448,6
ἀπλοῖν, carpentum 242,15. 262,42
ἀπηρτισμένως, perfecte 76,21
ἀπτεῖσθαι ἄξιος 76,36
ἄπλοια 39,34. 40,22
ἁπλῶς, in summa 401,9
ἀπὸ pro ὑπὸ 213,43. §69,5 ἀπὸ βουλῆς, optimo animo, opt. consil. 62,33 ἀπὸ τῆς βουλῆς 432,30. 451,38. 675,18 ἀπὸ τῆς κραδίας 124,9. 470,11,30. 637,38 ἀπὸ παντὸς τῆς βουλῆς, optimo animo 140,20. 221,6. 468,39. ἀπὸ παντὸς βουλῆς γνώμης 166,16 ἀπ' ὀρθῆς γνώμης 676,26 ἀπὸ φρονίμου 370,37 ἀπὸ τῆς φανερᾶς, palam, aperte 210,26. 706,4. 722,3 ἀπὸ παντὸς ὕψους 386,25 Similes formulae in ὀκ. ἀπὸ τύχης λυσῆς 366,11 ἀπὸ τύχας ἀκούειν 143,22
ἀπὸ βασιν ποιεῖσθαι 41,25

ἀποβάτης, in lud. circ. 480,1
ἀποβλέπειν εἰς τι 689,4
ἀπογεμίζεσθαι 183,27
ἀπογινόμενοι, deced. 220,41
ἀπογνοῖς ἀπάσης ἐλπίδ. 350,31 ἀπογνοῖς πᾶσαν βοήθειαν §17,2 ἀπογνωσθῆ πᾶσα ἐλπὶς 290,8
ἀπόγνωσις 140,23. 290,16. 580,1
ἀπογραφεσθαι, nomen dare 315,47
ἀπογραφόμενοι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τὰ ὀνόματα 642,11
αἱ ἀπογραφαί, nomina 216,2
ἀποδέκεσθαι τῆς αὐτῶν 16,19
ἀποδεσμῶ ζημιῶδες 141,3. 168,40
ἀποδεικνύναι δῆτα τὸν ἀρχὸν 630,14. 650,28 ἀποδιχθεὶς δῆλα τὸν ἀρχὸν τὸ πεῖσον 618,4 ἀποδειχθεῖσα ἀγορά, indicta comitia §27,47 ἀποδιξεῖν ὑγιῆ 210,2 ἀποδεικνυσθαι γνώμην, sententiam dicere §42,8,14 ἀποδεικνυσθαι εὐνοιαν- 374,29 ἀποδείξασθαι ὀνῆσιν ἀρετῶν 374,12. §35,7 ἀποδιδεῖσθαι πρὸς ἀξίας καὶ 734,30. & 452,8. Eadem signif. ὀδηδεικν.
ἀποδειλιᾶν 476,14
πλὴν ἀποδέοντες ἀλλήλων 189,33 δυεῖν χιλιάδων ἀποδέοντες τῶν δεκάμεσι 419,16 ὀλίγον ἀποδεῖν πεντηκοντα- ετῶν 233,25
ἀποδεχεσθαι, exspectare 300,22
ἀποδημεῖ στρατευόμενος 711,26
ἀποδιδόναι, tribui, adscribi 589,8 ἀποδοῦναι, reddere. efficere 431,3. 564,39. 670,24 ἀποδοῦναι λόγον, dicendi copiam facere 318,23
ἀποδιδράσκειν, subterfug. 670,8
ἀποδυθῆναι τὸ σῶμα 475,43
ἀποδύρεσθαι 266,24. 719,43
ἀποζεύγνυσθαι ἀπὸ- 472,9
ἄποθεν 308,41. 513,9
ἀποθεκεῖσθαι 204,17. 248,31. 607,4
ἀπόθεσις τῆς βρεφῶν 70,46
ἀποθεατοῦσι 374,7
ἀποθετοι βίβλοι 736,39
ἀποθραύειν, defringere 255,19
ἀποικίζειν 13,37
ἀποιμώξας ἑαυτὸν τῆ- 283,39
ἀποκαθαίρειν, descend. §75,9
ἀποκαθιστῶσι, restituere 41,22. 191,10. 434,31. §47,31 ἀποκατέστη εἰς, restit. 307,17
ἀποκαθίστασις τοῦ σώματος 633,33
ἀποκείρεσθαι ἀρετῆ 581,19
ἀπόκειται πεθεῖν- 283,32
ἀποκιδωεῦσαι π. πᾶς δω. 189,24
ἀποκλαῦσαι τοὺς τύχας 408,35
ἀποκομίζειν, adducere 67,7
ἀποκόπτειν τοὺς αὐχένας 194,18
ἀπόκρισις pro ἀπόφασις 107,9
ἀποκρύεσθαι, repellere 36,32
ἀποκρυψάμενος μηδὲν, nil cel. 235,16 sic 674,36. 705,34. 714,29
ἀποκλαυσάν §28,7 ἀποκλαυσάν 88,10. 96,45. 683,29 ἀποκλαυσάντων 410,35
ἀπόκλισις 39,16. 43,46
ἀποκωῦσαι, párere 56,29
ἀπολαμβάνων ἑκάστοις χωρεῖς 604,41
ἀπολαυσάνεσθαι τῆς ἀλγ. 246,38
ἀπολαχεῖν μέρος 21,45
ἀπολείπεσθαι, relinquere 616,5 ἀπολείφθη πεῖρας βούλεσθαι 495,45 ἀπολείπεσθαι τῆς σημεῖον 375,24 ἀπολιφθῶσαι τῆς μάχης 413,30 τῆς φρατίας 363,47. 421,15. 646,39
ἀπόλειψις, desertio 95,11
πόλεμος ἡσυχία 135,27. 178,3 ἀπόλεμοι ἡγεμόνες 482,4
ἀπολίτευτα φρονεῖν πρὸς- 403,17
ἀπολιχμᾶν, ablambere 65,15
ἀπολογεῖσθαι δίκλω 301,46. 426,41. §44,32 ἀπολογησάμενος ὧδε 403,34 ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ- 498,13 ἀπολογεῖσθαι ὧδε· 484,17. 715,6 ἀπολογεῖσθαι πρὸς ὧδε 660,39. 666,28
ἐκείνα μοι ἀπολογητέα λῶ 374,31
ἀπολόγημα ἔχειν 451,44. 691,9
ἀπολογίαν αὐτοῖς δοῦναι 284,3
ἀπολυφῆναι 380,35
ἀπολύειν τῆς αἰτίας 159,22. 591,25 φόνου 159,15,28 θανάτου 424,11 ἀπολύειν δίκας 129,7. 386,24. 44. 734,1 ἀπολύειν pro ἀπολύεσθαι 681,44 ἀπολυθῆναι τῆς ἐξόδου 673,45
ἀπολελυμένος φρατρίας 706,26
ἀπολυθῆναι τοῖς αἰχμ. captivos dimittere 744,24
ἀπομανθάνειν, dediscere 75,46
ἀπομαχεῖσθαι, se defend. 261,21. sic 188,5. 494,29 ἀπομάχεσθαι, refragari 702,28 ἀπομάχεσθαι, detrect. 452,32 ἀπομαχόμενος μὴ λαβεῖν, detrectans accipere 121,32. sic 604,5
ἀπομαλάσσεσθαι, mitigare 30,22
ἀπομειζίζειν 172,23. 616,35
ἀπομνημονεύειν, memorare 80,8
ἀνομάσαι 660,36
ἀπονίζειν ἀπὸ λιβάδ. 351,10
πρὸς ἀπόοιαν ὑβρίσθαι 359,44
ἀπόπλους 51,18
ἐκ ἀπόπλου, l. conspic. 117,7. 352,13
ἄπορος λῶ ἡ σωτηρία 252,4 ἐκ ἀπόρων ἦσαν, nequibant 720,19
ἄπορος εἶχον συμβαλεῖν 352,18
ἐκ ἀπορίας χρήματος 53,19
ἀπορούμενος, haesitans 69,42 ἀπορεῖσθαι, egere 215,30
ἀπορράξας ἀπὸ τῆς λ. 344,11. 494,41
ἀπορραγῶσιν ἐλπίδ. ἅπασαι 340,10
ἀπόρρητος, infandus 265,21. 361,15. 483,32 ἀπόρρητος βουλαί, secr. conf. 233,4 ἀπόρρητος βουλευτήρια 733,11 ἀπόρρητα ποιήσασθαι 161,27
ἀπόρρητον φυλάττειν 320,18 ἀπόρρητον λῶ, vetitum erat 491,31
ἀποσαλεύειν 446,11
ἀποσείεσθαι τὸν δεσπότην 289,38
ἀποσκευή, impedimenta 41,43. 248,39. 727,29 ἀποσκευὴν ἔχων βαρεῖαν, impedimentis onustus §93,28 ἀποσκευαὶ ἔθεντο ἐν- 613,24
ἀποσκευάσασθαι, imped. asp. 582,20
ἀποσκήψαν εἰς- 429,25. 461,4. 604,17 ἀποσκήψαν πλὴν ὀργὴν εἰς- 383,10
ἀποσκιδνᾶσθαι τὸ στρατόπ. 339,22
ἀποσκιρτᾶν τὴν ἀγάλης 28,6
ἀποσκοπεῖν τὸ ὑπ. ἀσφ. 396,24
ἀποστασιάζειν τῆς ἀνάγκ. 321,17
ἀποστύφειν τὸ πόλεμον 326,6
ἀποστασία & ἀπόστασις pro eodem 428,11,47 ἀπόστασις, demigratio 563,21
ὁ πατρὸς ἀποστάτης 254,37
ἀποστωρεῖσθαι πόλιν 496,15
ἀποστρεῦν θεοῖς θεοῖς 676,34
ἀποστελεῖν, emissio 104,20. 531,26
ἀποστολὴ δῆλα τὸ θάνατον 672,35
ἀπόστολος, de colonis 616,1
ἀποσωμῶνεις πλὴν ἀκμῆν 352,25. 579,36
ἀποστρέφειν pro ἀποβ. 628,35 ἀπέστρεψαν ἡμᾶς §12,47
ἀποστροφή, refugium 95,35 ἀποστροφὴ τῶν κακῶν §84,4
ἀποσφάλειν, inguil. 70,42. 422,40
ἀποταφρεύειν καὶ ἀποτειχοῦν §65,9
ἀποταφρεύειν & ἀποτειχοῦν 647,47
ἀποταφεύσας §66,42
ἀποτίνειν pro ὑποτίνειν 678,46
ἀποτιμᾶν αὐτοῖς §64,22
ἀποτέμνειν χλοῦν ὠνῆς κληρ. 325,45 ἀποτετμημένος μέρος 92,4
ἀπόβ.ωνος 624,15. 405,28
ἀποβλέπειν πρὸς πρεσβ. 180,16
ἀποβοτὴ τῶν παρόμοιος 729,40 ἀποβοταὶ piacula 272,9
ἀποθύειν πυρὶ θυσίας 320,14 ἀποθύειν πυρὶ θεοῖ 628,38
ἀποβ. φλὼ ἔχειν 439,20
ἀποτυχία, frustratio §24,23. 610,17
ἀποφαίνειν, affirmare 111,44 ἀποφαίνεσθαι γνώμῃ §43,45. 605,4
ἀπόφασις, sententia dictio 224,21. 318,25. 702,25. 713,45
ἀπόφασιν δεῦναι 488,14
ἀπορέρειν θεῦ χόλον ὀκ- 458,4
ἀποφεύγειν τὴν ἐξέτασιν 637,4. 708,7 ἀποφυγὼν δίκλω, absolutus §93,16
ἀποφθαρῆναι ὑπὸ τ.π. 332,15
ἀποφορὰ πνεύματος βαρ. 677,22
ἀποφορτίζεσθαι, exonerari 183,27
ἀποφραὶ ἡμέρα 581,22
ἀπρᾶν, sufficere 101,25 idem ἀπρᾶσθαι 159,29 ἀπρᾶν, sufficiebat 16,29. ἀπρᾶσθαι, satis passuri 76,17
ἀπρᾶσις 47,44
ἀπρωφίσεσθαι αὐτῆ 468,25
ἀπραγμόνων πολιτεία 178,25
ἀπραγκῶς ἡσυχία 703,37. sic 139,39. 109,37 ἀπραγκῶς ἀνέστρεψαν 418,25
ἀπρεβουλεύτοι νόμοι 455,15. 605,12. 629,46 ἀπρεβουλεύτων ἀφεῖσαν 267,13
ἀπρόβουλος 342,8. 564,27
ἀπρεγεδοκήτως ὕδωρ. 190,17
ἀπλῶς νεοῖοι 261,8

ἄπλεσθαι ἢ δίκης, *verisim.* 577,30
ἄπλεσθαι πρὸς ἔρως 506,35.691,22
ἀπόλεξις, *enecatio* 728,33
ἀπόσασθαι φίλων δέησιν 466,18
ἄρα γε, *num* 265,18.272,12
ἀρᾶσθαι λίθοις 67,5
ἀρετὴ Θλακία 135,17
ἀρχικὴ ζημία 661,42. ἀρχικὸν ἄθυμημα 84,34.674,23,33
ἀχυρόσποροι δοῦλοι 848.217,11. 273,9
Ἄδην ἢ Πείρεσ 116,30
Ἄρειον πέδιον, *camp. Mart.* 464,9. 728,23
ἀρέσκεσθαι, *probare* 453,31 ἀρέσασθαι, *placare* 74,46
ἀρέσκειοι θυσίαι, *placamina* 54,16
Ἄρεος, *pro* Ἄρεως 24,42.62,37.78, 20
ἀριθμὸν ἐλάττοις 727,45
Ἀείκια, *Aricia, opp. L.* 366,46.421, 22
Ἀείκινοι, *Aricini* 304,19.317, 10,30.326,9,32.420,23,41
ἀρίστεια ἢ μάχης 150,21 ἀρίστεια λαβεῖν ἐκ πᾶς μάχης 351,41
ἀρίστεια λαβεῖν ἐκ- 361,37.503,30
ἀριστίας στεφάνοις κοσμεῖσθαι 208,10
ἀρίστειος στεφάνοις ἐυαδῆσαι 414,17. 503,26 ἀρίστειος στεφάνοις κοσμ. 290,40.546,27
ἀριστεύειν ἀποδείκνυσθαι 627,30
ἀριστοκρατία, *seu* ἡ ἢ κρατίστων ἡγεμονία, *non est* ὀλιγαρχία 387,5 ἀριστοκρατία ἐκ μοναρχίας 277,28
ἀριστοκρατικοὶ 391,6
ἀριστοκρατικὴ πολιτεία 420,19
ἀριστοκρατεῖσθαι 389,18
ἄριστον αἱρεῖσθαι, *prandium capere* 44, 33
ἀρκεῖσθαι, *contentum esse* 414,27
ἄρματα *pro* ἔργα *seu* ποιήματα 137, 24
ἁρμάπος δίφρος 313,44
ἁρμοδιώταιων, *conuen.* 30,10
ἁρμὸς θύρας, *commiss. i.* 282,27
ἁρμοσταί, *magistr. Lacon.* 337,27
ἁρμόζειν, *conu. m.* 270,30. *sic* 109, 42.480, 15.515,43 ἥρμοσται, *conueniebat, dec.* 725,22 ἁρμόττων καιρός 554,5 ἁρμόσαι, *accommodare se* 208,27 ἁρμόττειν τοῖς βίοις 94,33 ἁρμοσθῆναι, *connubio iunctam esse* 711,31
Ἀρόντας, *Aruns* 198,39.289,18 *Idem* Ἄρρος, & Ἄρων.
ἁρπαγαὶ πόνων 28,45.29,3
ἁρπαγὴ ξίφους 540,39
ἡρπασμένος 138,9
Ἄρρος, *Aruns* 304,18.420,38 *Idem* Ἄρων, & Ἀρόντας.
ἀρρίσιανος ἀφείδω 372,30
ἀρρώστως διακεῖσθαι 427,12
ἀρτᾶσθαι ἀπὸ, *suspendi ex* 130,20
ἀρτίως, *modo* 592,34
ἀρχαῖα *pro* ἀρχεῖα, *archiua* 96,31
ἀρχαϊκὸς τὴν κατασκ. 242,5. *sic* 40, 43.476,23 ἀρχαικὸν γράμματα 257,10 ἀρχαῖκαὶ ἱερουργίαι 479, 41
ἀρχαιολογία, *parum splendoris habere videtur* 4,17
ἀρχαιολογουμένη ἱστορία 60,16
ἀρχαιρεσίαι νόμιμοι τίνες 630,16 *sic* 235,32.434,23 ἀρχαιρεσίας ποιεῖν 736,26 ἀρχαιρεσίας ποιεῖναι 553,37 εἰς ἀρχαιρεσίας συνάγειν 184,8 ἀρχαιρεσιῶν ἡμέρα 378, 33.643,44 ἀρχαιρεσιῶν ἡμέραν ποιεῖν. 292,23. *sic* 218,20 ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς 472,20.553,23 ἐν ἀρχαιρεσίαις 276,9
ἀρχαιρέσια ποιοῦντες 678,29 ἀρχαιρεσίαν διδόντων 549,16.597, 14 ἀρχαιρεσίων καθηκόντων 606, 40 ἀρχαιρεσίων πλεοδέντων 410, 25.599,31 & ἀρχαιρέσια διαλύειν 557,6
ἀρχαιρεσιάζειν 87,26.276,17. 557,7
ἀρχεῖον, *magistratus* 600,16.603, 28 ἀρχεῖα *magistratus* 595,25. 680,41 ἀρχεῖον, *collegium* 428, 42.444,18.736,46 ἀρχεῖον ἱερὸν, *sacrum collegium* 131,7 *idem* σύσημα *ibid.* 3,12
ἀρχέσπορον 56,4
ἀρχή, *magistratus, seu personam magistratum gerens* 292,44.710, 21 οἱ ἀρχαῖοι, *qui in magistratu sunt* 674,34 ἀρχὴ *pro* ἑορτὴ 482, 39 πὼ ἀρχὴν ποιεῖσθαι ἀπὸ- 90, 20
ἀρχὴν, *omnino, plane* 443,25 πὼ ἀρχὴν, *omnino* 467,28
ἐν ἀρχαῖς, *initio* 700,11 *idem mox v.* 14 κατ' ἀρχάς.
ἀρχὴν, ἢ δίκης ἀσίας 405,26. *sic* 206, 14.373,45 ἀρχὴν ἀδικίου ἔργου 527,46
ἀρχῆθεν, *ab initio* 23,26.50,47. 164,8 ἀρχῆθεν, *prorsus* 607,42
τὸ ἀρχικὸν ἔχειν 334,47
ἀρχί, *magistr. Thess.* 337,26
ἀρχὲ *pro* ἀρχεῖον 657,8
ἀρχὴν ἀπό τινος, *oriundum esse* 8,31 ἀρχὴν λαβεῖν ἡθύστερος, *ortus auctorem esse* 8,36 ἀρχομαι διηγούμενος 72, 10 ἀρχόμενος εἶπον, *initio dixi* 398,47
ἀρωγοὶ ὀπικαλέσθαι 164,14.413, 46
Ἄρων, *Aruns* 184,40.260,46 *Idem* Ἀρόντας & Ἄρρος.
ἀσεβὴς εἰωπῆς 242,28
ἀσεβεῖν ἢ ὅρκον 725,15
ἀσελγῆ πρᾴποντες 686,34
ἀσινεῖς ἔμειναν 489,25
ἀσκεῖν τὰ δίκαια 345,23
ἄσκοπον βέλος 553.16
ἀσπόλευσις 350,2.708,31
ἄσμενον ἐγίνετο, *gratum fuit* 416,13. 428,15 ἀσμένοις ἐγίνετο τοῖς πλείστοις τὰ- 463,12
ἀσμένως δέχεσθαι 516,32.735,1
ἀσπάρεν, *in ira* 437,27
ἀσπασμοὶ τοῖς ἐχάτοις προσαγορεύειν 209,26
ἀσπαστόποροι ἐλευθερίας 279,4
ἄσπονδοι πόλεμοι 143,30.546,1
ἀσπίδες Ἀργολικαί 221,21
τὸ ἀσπόδιστον πὼ πὼ ἀρχιῶ 336,7
ἀσπίδεια, *asses* 586,11.674,23
ἀστάθμητον ἡ τύχη 226,16
ἀστάκτος & ἀπτῶς 283,41
ἀστὸν ποιεῖσθαι 185,8.227,21 ἀστῶν οἱ πρόσθεν 185,3 ἀστῇ παρθένῳ 710, 35.711,30.
ἀστρατηγησίας ἔρα 589,38 *ibid. v.* 19 *dicit* ἀπειρίαν ἢ στρατηγεῖν.
ἄσυλον ἱερὸν 230,22 ἄσυλος ἀρχή 455,7.665,15
ἀσυλία ἱερέως 706,45
ἀσυλαρχὴς, *pro* ἀσύλου ἀρχῆς 451,23
ἀσωτηλαχεῖν ὁμιλίαν 33,28.330,33
τὸ ἀσφαλὲς παρέχειν 630,40
ἠσφαλισμένος ἀδαμαντίοις δεσμοῖς 450,18. *sic* 603,22
ἀσφαλοῦσθαι εἰς πατέρας 96,40
ἀσχημοσύνη θανάτου 262,37
ἄροροι 83,42
ἐν ἀρρολίαις ἢ 138,28
ἀρροεῖσθαι 257,47
ἄτη, *noxae* 529,10
ἀτάκτως ἀπόντες 561,45.566,11
ἀπαλαίπωρον ὀνῶνται τοῦτο 550,41 ἀπαλαίπωρον ἀεὶ- 234,35
ἀπέρριπτος στρατός 34,7
ἄτη, *tamquam, quippe* 659,38
ἀτηγὴς ὄψις 283,37 ἀτηγὴς & τέρας 516,14
ἀτέκμορον οὐρανὸς 583,39 ἀτέκμορος ἡ τύχη 357,43.744,38
ἀπλὴς τὸ ἔργον 527,11
ἀπιὼν ἢ, *non flecti* 336,9 ἀπιόντες τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν εἰς· 157,24 πὸ ἀπιὼν ἢ ὕδωρ 283,36
ἄπρ αἰδῶν φυλακῆς 515,41 ἄπρ δόλου καὶ ἀπάτης 394,21 ἄπρ οἴνης 583,34 ἐκ ἄπρ αἰτίας 146,16. 223,29.484,20.693,31
Ἀτθίδες, *libri de rebus Atticis* 7,26
αὐμαίζεσθαι ὑπὸ- 335,6
ἄπμος, *incensus* 737,16
ἀπμώρητον ἀφεῖσθαι 499,6
ἄπτος, *inhonorus* 38,46
ἀπευθεῖς ὁδοὶ 425,46.344,6 ἀπευθεῖς ἀγῶνων 189,33
ἄβαθος καρδία 511,39.513,43
ἀνιχνεῦν, *frustrari* 231,37.640,32
Αὐέντινον ὄρος 66,28.71,17 Αὐεντῖνος λόφος 73,23.104,32 Αὐεντῖνος, *Auentinus coll.* 657,44
ὠνόμασται *nominatur a nonnullis* ἢ σημοῦσθαι 609,44
αὐθαίρετος πυρανεῖς 334,1
αὐθημερὸν, *eodem die* 156,39.725,8
αὐθημερινὸν *pro* αὐθημερὸν 412,9
αὐθηγενὴς, *indigena* 383,23.544,47
αὐθηγενὲς ἔδνος 7,40.21,9 αὐθηγενὲς τέκνα 12,38
αὐλαὶ, *villae* 380,9.489,22
αὔλια βουφορβῶν 77,47
αὐλίζεσθαι ἐν- 495,21 αὐλίζεσθαι περὶ- 244,

ἀ- 244,20
αὐλίσκοι βεβηχῆς 476,24
αὐλὸς *pro* αὐλών 182,34
αὐλὼν ξενός 419,39
αὔξουσα πὼ πόλιν 654,37
Αὐσόνιοι, *pro* Αὐσόνων 18,8
αὐστηρὸς & μισοπόνηρος 94,16
αὐτεκδροι διεφθάρησαν 82,3.465,41
αὐτάρκεια *exemplum singulare* 314, 45
αὐτὴ καὶ μάλα 582,27.711,17
αὐτηγοῦμαι ἐπανόρθ. 337,23
αὐτήχαφοι ὀβελοταί 282,5.285, 15
τὸ αὐτῶθι, *praesens* 608,35
αὐτοκέλευστος 533,28.605,40
αὐτοκέλευστος διώκομεν 366,5
αὐτοκράτωρ ἀρχή 160,47 αὐτοκράτωρ ὢν καὶ βούλεται 333,43 αὐτοκράτορας εἰρήνης τε καὶ πολέμου σταθμοὺς 175,31 αὐτοκράτωρ οὐδενὸς 456,25
αὐτοκράβελκι ἐδῆς 528,22
αὐτόματα *pro* αὐτόματοι 44,22
αὐτομαθισμός 4,26
αὐτοκυλίω σωμεχῆς 380,23
αὐτὰ καθ' ἑαυτά, *ipsa per se* 101,24
αὐτὰ χθόνι, *cum ipsi castr.* 673, 12 αὐτὰ & αἰσχρὰ πάσχειν, *pro* μόνα & ἀναγκ. 161,30 *sic* αὐτὰ & ποιεῖν 711,24
αὐτοῦ μένειν, *thi manere* 118,16
αὐτόφορα σκίωμα 66,18
αὐτουργὸς βίος 646,4.652,31 αὐτουργὸς δίαιτα 66,17
αὐτοφόνιος βωμός 32,19.200,17 αὐτοφόνιος πτῶμα 102,7
αὐτοχέρεια 101,40.102,27.421, 35
αὐτόχθονες Ἰταλίας 8,31
αὔχημα, *gloria, seu gloriandi materia* 499,38 αὔχημα αἰσθῶν 471, 43.537,23 αὔχημα ἀφθόνου 451, 45 αὐχήματος μεγάλου ἐμπίμπλασθαι 492,39 σωφροσύνῃ τῇ κοινῇ μαλ 189.47
ἀφαιῆς ἄφνω γίνεται 204,46
ἀφανισμοὶ *pro* ἀφανισμοί, *piacula* 272,10
ἀφεγγὴς τόπος 522,44
ἀφεδῶς ὀπιδιδόναι 329,40
ἀφεῖκα, *defecerat* 648,41 ἀφεῖκεν, *distabat* 618,27
ἀφελεῖται, *adimet* 674,5
ἄφεσιν στρατείας αἰτεῖσθαι 27,11 ἄφεσιν χρεῶν χρίσασθαι 390,8 ἀφέσις, *carceres in circo* 414,46
ἄφθοι & καινοὶ μίξις 94,35
ἀφίδρυμα, *statua* 92,44.526,8
ἀφίκασι *pro* ἀφίκασι 661,47 ἀφίκαμεν ἢ ἔργον, *interm. op.* 446,31
ἀφίκαν ἢ ἔγκλημ. 323,14 ἀφεῖκε ἢ χρεῶν 341,19.547,11,16
ἀφιλόμυθος ἀπαῦθ. διοικεῖν 342,27
ἀφιλοσοφήσας ὄχλος 91,44
ἄφιξις, *reditus* 422,7 *aduentus* 481, 42.507,12.533,37 ἄφιξις εἰς οὐ-
μᾶς 447,36
ἀφιστοῦ πόλεις - 166,35
ἀποστῶσι ἀπὸ ἢ ἢ ἔπη. 518,47 ἀποστῶσι τὸ βίου 586,32
ἀφορᾶσθαι 184,15
ἀφόρητος 52,32.631,37
ἀφροδία κεφαλῶν 21,35.439,12
ἀφορμὴ πόλεις & φρ. 233,35
ἀφροληψία πόλις 195,22
ἀφυῶσθαι, *expiare* 115,42.131,43 ἀφοσιώσασθαι τὰς ἀβεβολ. 271,29
ἀφοσίωσις, *expiatio* 115,13
ἀφρουρία πόλις 195,22
ἀφυὲς & βαρύ 586,10
ἄφυκτος 143,9.204,37.289,34
ἀφύλακτος ἀνθρώπους 583,39 ἀφύλακτοι πόλεις αὐτοὶ ἐσμὲν, *ab eis nobis non caremus* 144,26
ἀφυστοκωῶτες 653,3
ἀχαλινώτοις ἵπποις 622,16
ἀχαιὸς ἵππος 473,32
ἀχρεῖοι. καλὸν ἔργον 466,10
ἀχθεσθῆτε ἐκείνοις 440,6 ἀχθεσθῆτε μοι 238,41 ἀχθεσθῆναι τῇ πάθει 63, 5 ἀχθεσθεὶς δῆλε- 137,30.576,26
ἀχθηδὼν παρέχειν 57?,22
ἀχθοφόρος ἀναζυγία 72,30.554,25
ἀχρηματία 46,19
ἄχρι θαλάσσης 167,17
ἀψιμαχία, *rixae* 66,31.189,29 ἀψιμαχία λόγων & ἔργων 368,8.598, 30 ἀψιμαχίαι ἀκροι 306,22
ἀψιμαχῶ εμεῖν ἐκκοπῶν 386,21
ἄωρος 213,12.637,22.697,3

B

Βαβωράν, *Suburana* 219,20
βάδιον 108,27.190,23
ὅπῃ βάδος πάθεν 582,11
βάθρον, *scabellum* 242,22 βάθρα *collocandis statuis* 45,7 ἐκ βάθρων ἀναιρεῖσθαι 480,44. *sic* 507, 45.610,5
βαθυκόπος ἐν εὐπυχίας μεγάλης 395,37. 519,39
βακχεῖοι, *bacchationes* 91,4
βαλλόντω εἰς πὼ ὑστερ. *differ.* 688,5
βαρβαρος πόλις 5,18.25,7 ἢ βαρβαρον ὄψιν 419,36
βαλλουσι τὴν χεῖρα 98,20.382,12.583,27
βαλλόμενοι εἰς πλευρὰς 289,35
βαλλαντοῖς granatus 11,33
βαρίμα, *pondus* 643,11
βαρυνόμενοι ὑπὸ καμάτου 622,38 βαρυνόμεθα, *gravius ferre* 220,5 & βαρυνόμεθα πτίσιν 644,33
βαρύτης, *insolentia* 631,41 βαρυτῆτι 239,20
βαρυῦσθαι 120,25
βασανίζεσθαι τῷ ἔργῳ 670,19
βασίλειον ἔθνος 66,13
βάσεως τήρησις, *classd.* 296,40 πὼ βάσιν βλάπτ 296,16
βάσκανος ἐλεγκὶ 602,12 βάσκανοι & μισόξενοι 467,30
Βατία, *op. Aborig.* 12,17
βέβαιος πὼ νομίμω 283,43 βέβαιος ἀλλήλοις φίλ. 345,45 βέβαιος οἴκησις 14,16 βέβαιος φιλία 170, 16.488,7 βεβαίου εἰρήνης 141, 7 βεβαίου συμμαχίας 161,26 βεβαίοις ὁμολογίαις 154,29.509,45 βέβαια τηρεῖν τὰ συγκ. 449,45 οὐκ ἐν ἀπῷ βεβαίου ὄν, *non constabat ex certo quod* 177,3,5
βεβαιοῦν ἑαυτὸν ἀνθρώπινα 261,43 βεβαιοῦτε δημοτικὴ τὰς καθ' ὑμᾶς ἀβεβολαὶ 441,29 βεβαιοῦσθαι αὐτοῖς τὰς εἰρήνας 196,12.214,31
βεβαιωτής, *confirmator* 9,17.39, 28
βέλος *de fulmine* 563,32 ἐκτὸς βέλους γίνεσθαι 164,32
κατὰ τὸ βέλτιστον εἴρηται, *optime dictum est* 700,31 ἀπὸ τὸ βελτίστου, *opt. animo* 520,7. *plura quare in* ἀπό.
βιασμὸς, *violatio virg.* 63,7,21
Βιβολάνε, *pro* Βιβολάτε 689,1
τὸν βίον ἐν ἀγαθῇ ἔχειν, *vuri degere* 693, 10 ἀνδεῖ. βίου 327,47 βίοι, *vitae genera* 98,29 βίοι, *vitae sedes* 58, 34.170,35 εἰ βίοι, *vitae subsidia, opes* 221,15 ἐκ ἢ ἢ βίου ἐκ πλήθη, *fortunis suis exsus* 33?,12
βιοτεύειν ἑτέρῳ βίῳ 371,36
βιοτὸν *pro* Ὄρτων 653,4
βιοῦν ἐν- 274,13
βλάβαι ἢ πόλεως, *noxae ciuitatis, malefactus* 332,13
βλάβος ἔσται οὐδὲν 656,19. & *mox v.* 30, βλάβεσι νέδιμα φέρειν.
βλακία & ὀρχία 135,17
βλακεύειν καὶ ἀποδειλιᾶν 589,43
βλάπλαν μαχέσα 487,29 βλάπλαν ἑαυτοῖς ὄσα πολιμίοις 369,34 βλάπτεσθαι εἰς χρήμ. 449,29
βλάσφημον ὄνομα 601,37
βλῦμα, *iaclus* 643,11
βοηθὸς, *sacm. gen.* 533,35
βοήθεια παντὸς κακοῦ 340,9 βοήθεια ἢ χώρας, *defensio regionis* 425,33. *sic* 304,11
βοϊκὰ ζεύγη 554,25 573,31
βολαὶ *pro* βέλεσι 495,25
βόστρυχοι πλοκάμων 720,2 βοστρυχίζεσθαι 424,9
βοτὰ & βοσκήματα 578,35,42
βοτῆρες, *pastores* 78,1
βότρυς, *vua* 202,40
βουθυτεῖν 478,37
βουκόλια, *boum armenta* 578,20
βουκολεῖν 29,24 πόα 31,7
τὸ βουλευτικὸν ἢ ἢ γερόντων συνέδριον, *Senatus* 86,24.347,26
βουλὴ ὑπὲρ τινος καθιστάναι, *senatum aliqua de re habere* 369,22 βουλὴ ποιεῖσθαι περὶ, *consultare* 102, 35
βούλημα *pro* βούλευμα 638,6 βούλημα ἐκ 81,46
βουλομένοις ἡμῖν τῷ 399,35 ὅταν βουλομένοις τῷ 598,28 τὸ βουλόμενον, *voluntas* 437,5.565,21. 720,35

βουπόροι ὀβελοί, *verua* 115,27
βουσίνδις, *boumstab.* 66,28
βύσπιον, *carex, herba* 13,2
βεκεύειν, *tribuere* 363,37.372,28
βεκχεῖ ἔρρῃ ὁ πόλεμος 306,12 βεκχεῖα ἀμὴ, *exig. pret.* 433,46
βρέτη, *statua* 26,20.54,13
Βρέτιοι, *Brutii, pop.* 744,10
βυκανὸς φωνή 83,31
βυκανᾶαι 223,5.464,33
βύσσινος φαρος 38,34
Βωλανοὶ *pro* Βοϊλανοὶ 494,35
βωμοὶ ἐγείροιτες ὑψηλοὶ: *de strue ex fasciculis congesta* 642,42
βωμολοχία 610,2

Γ

Γαῖαξ, *pro* αἴαξ 16,27. *sic* Γαιῆρ, *pro* αἰήρ 16,27 Γλέπη, *pro* Βλέπη 16,26 Γοῖκος, *pro* οἶκος 16,27
Γάλειοι, *opp. Lat.* 252,47 Γάλειοι, *pro* Γαβίνοι 253,10. & *in seq. constanter.* ὁ Γαβίνων πόλ 279,2
Γαλατία, *Gallia* 554,43
Γαλατικὸς πόλ. *Gall. bell.* 546,25
γὰρ *pleonast.* 609,9 ἀλ' ἠγὰρ- 614,44
γαμετὴ γυναῖκες, *matronæ* 526,12
γάμοι ἱεροὶ πίνες 95,19
γε *in ironia* 506,26 γέ τοι, *saltem* 385,9.442,11 γ' ὦ, *iamen* 409,30
γεγωνεῖν 31,35
γεγωνὸν φωνὶ φθέγξ. 526,10 γεγωνοτέρα φωνὴ 295,46
γεμίσαντες κάδας ὕδατος 297,33
γέμουσιν ἄγοις 274,33
γηγενεῖς, *Aborigines* 8,37
γηγενὲ ἄρρεν, *proles masc.* 88,9 γηγενὲ ἔχειν, *prolem hab.* 95,44. *sic* γηγενὲ ἐξ αὐτῶν καταλείπῃ 119,20. 136,1. 292,1 γηγενὲ τὰς ἑαυτῶν, *natos nostros* 406,8. 512,19 ὅσοι τῆς ἡμετέρας γηγενεῖς, *nostra ætate* 151,33 γηγενὲ τεκνῶν ἀπὸ τούτης 146,23
γηγενεῖς θεοί, *Penates* 54,30
γήϊνος πόνος, *att. sign.* 213,14
γηκαὶ φυλαί 219,29
γηραιὸς κ' χίεα 422,11.728,25 γηραιὸς τῇ κ' χίεα ποδὶ 150,26
γῆρας καταλιπεῖν, *prolem relinquere* 184,44 γῆρα, *sexus* 220,37
γέρα, *munia* 87,6,16.447,5
γεραιὰ θυσίαις καὶ ᾠδαῖς 24,44.160,11.220,28.696,21
γεραίτεροι, *seniores* 19,22.373,1
γεραίτεροι 361,1
γεραιτέρα, *sacerdotia* 38,47
γεραιφορίαι 84,37
γέροντες *priscis dicebantur* οἱ πρεσβύτεροι & Ἀθῆνησι 86,13
γεροντικὰ *senatus unde dictus* 86,8
γέσσα, *crates obsid.* 412,24
γεωμόροι *Syracusis* 88,36 γεωμόροι, *agri diuis.* 665,7
γεωμορικὸς νόμος 665,22 *idem* γεωμορικὸς νόμος 662,9
γεωργεῖν ἀγροῖς 408,2
ὁ γεωργὸς ὄχλος 677,27
γήδιον ἡ μέγα 541,39.746,11
γηθεῖν ὅτι νικ. 167,25
γήλοφος, *tumulus terr.* 551,34
γήμαται, *nubisse* 58,41
γηραιὸς, *senex* 287,19
ὑπὸ γήρας μόραι θείς 135,42
γηροβόσκειν - 458,28
γηροβοσκός 513,30.518,14.522,1
γίνεται ἐν- *incidere in* 501,34 γίνεται πεδὶ, *occupari* 180,7 γιγνόμενοι, *cum esset* 398,3
γινώσκειν πεδὶ - *sentire seu statuere de-* 484,16. 459,45 *idem* διαγινώναι 466,13 ἔγνωσαί θι, *decreuisti* 669,47 ἐγνωσμένος θαί. *certam.* 670,28
γλίχεσθαι βέφεως 607,41
γλιχομένοις μένν 103,16 γλιχόμενοι τὴν οἰκεῖα ὁδοῦ 585,15
γλουτῶν ἰατρου 296,14
γλώσσης ὅπου διαλέκτου χαρακτὴρ 23,21, 33
γνάμης ἄρχειν 123,12 γνάμιν ἀποδείκνυσι, *sententiam dicere* 484,28. 524,47 γνάμιν διδόναι, *sent. dic.* 600,24 γνάμιν ἔχον ἐλεῖν, *animum induxerunt ire* 515,41. *sic* 231,24 γνάμιν ἔχον ὡς ἀποστησόμενοι 709,21 γνάμιν ἐποιοῦντο, *decr.* 681,31. *sic* 536,15. 615, 21 γνάμιν χρησάμενοι τὴν ἱερείας, *sacerdotis suasu* 526,27 γνώμη χρησάμενοι μιᾷ, *unanimi consensu* 400,16 *sic* 275,22. 458,13 κοινῇ γνώμη χρησάμενοι, *uno consensu* 371,8 ἀπὸ γνώμης ὀρθῆς 676,26 κ' γνάμιν χωρεῖν 557,43 οὐ κ' γνάμιν ἰῶ, *nō probabatur* 686,3
γνωμιδὸν πωδιπεύεσθαι 514,39
γνωσιμαχεῖν 192,39.559,12
γοητεία λόγων 707,5
γονεὰ παῖδων, *proles* 721,16 γονεὰ αὐτῶ, *natos* 90,39
γόνος, *fœtus, proles* 64,1. *sic* 35,33
γόνῳ, *natiuitate* 213,22
γραμματεῖα, *tabulæ* 221,14
γραμματικὸς, *litterator* 709,38
Γεράχος *pro* Γεράκος 649,2
γραφαὶ, *scripta, comment.* 75,28.580, 14
γραμμένον, *cū scriptum sit* 317,1
ἐγκηπορῖα φυλακὴ 426,21
γυμνόμενα πεδὶ ὁλοῦ μέρη 493,21
γυναῖα συνὴς 160,14

Δ

Δ *olim pro* Π 55,3
δαίμων, *pro* θεὸς 30,2 ὁ δαίμων, *fortuna, fors* 275,19.642,25 δαίμονα ἑαυτῷ κοῦδύρ. 243,29 ἢ αὐτὴ δαίμονα φέρει 232,40
κ' δαίμονα, *diuinitus, seu forte f.* 202,45.526,20 δαίμονες, *genii* 112, 16.124,22 δαίμονες ὀπιχώριοι, *dii indigetes* 24,44
δαιμονίῳ πνεύματι κατέχεσθε 24,36
δαιμόνιον θρόνος 25,25 ὁ δαιμόνιος χλόος 164,10 δαιμόνια σημεῖα 142, 37 δαιμόνιοι φανταί 290,27 ἢ δαιμονίη πεσεῖσα 151,11
δεδακρυμένος, *lacrymans* 403,32
δάκτυλοι *pro* δακτύλοι 105,34
ὁ δάμαλις, *vitulus* 28,14
δανείσμα ἔχειν - 521,19 δανείσματα ποιεῖν 215,17
δανειστικοὶ, *fœneratores* 403,41
δαπάνη, *absumptio* 339,5 πεὶ δαπάνιν ἀναδέχεσθαι, *sumptus in sercipere* 416,12
δαψιλὴς ἅπασι 28,30 δαψιλὴς *cum infin. v.* 29,7
ὄφρα γε, *saltem* 532,40 ὄ δὴ 381,22. 400,13.498,35.499,1 δέ π *pro* ἢ ἔπ 121,5
τὸ δεδιὸς, *metus* 369,35
δεδιότοι τί μι 387,46
δεῖσιν πιπίσμεν τὸ ὕδ' 514,4 δείσας ποιεῖται ἐπῶ - 517,20
δεῖν *pro* δέον 321,39 ἢ πάντας δεῖσθαι πιστοὺς εἶναι, *omnino fidem impetrare non poterit* 471,1 ὅλῃ ου δεῖσθαι ἅπαντες ἀπολεῖται 677,3 μικρὸν δεῖν πάντες 705,29
δείμαθε δαιμόνια 472,23.628,8
δείδιμεν πόλεμον 366,39 δείσαντες πεδὶ τὴν φρεσ. 669,26 *sic* 249,28 ἐδεδοίκασαν μὴ γίνεται 635,3
δείλαοι, *miseri* 402,9
πεδὶ δείλιν ὀλίγιν 174,3
δεῖμα φέρων 290,26 δεῖμα πεδὶ ἢ μέλη 257,1 δείματα, *terriculi, panores* 320,14 δείματα *pro* δείμαθε 628,8
Δημέτηρ Ζεὺς 411,6
δηΐοι θῶρα δηϊῶν πεποιθότες 450,8
δηιοπαθεῖν 286,10
δηΐοις ἀπὸ δέζεν πεδὶ - 385,39
δεκάδες, *decuria, dena curiarū partes* 82,25
δεκάδαρχοι, *decemuiri* 683,23,43. *at* 82,26, *decuriones interpretatur* δεκαδόρχας.
δεκαδαρχία, *decemuiratus* 684,15. 709,21.724,24.725,26. *pro eodem sæpius* δεκαρχία.
δεκαετία Athen. *princ.* 58,1.61,36
δεκαδαρχοι, *decuriones* 85,47
δεκαρχία, *decemurale imperium in interregno* 119,41 δεκαρχία, *decemuiratus* 680.37,43.681,23, 28,40.697,23.700,27.703, 30 δεκαρχία & δεκαδαρχία *pro eodem, decemiratu sic.* 709,21,37
δεκασμὸς δρῦρις 539,14. *sic* 469,22. 549,19 δεκασμοὶ & δωροδοκ. 242, 34
δεκάτευσις, *decimatio* 19,35.33,8
εἰς δέκατα γεγραφὼ 167,33. αἱ δώδεκα δέκατοι *XII tab.* 684,1.725,20 δέκατοι ἰοναί 59,11
ΔΕΝΑΣ. PENATES 55,2
δέδριστι, *pro* δείδριστι 18,40.25,46
δεινῶπις γῆ 29,6
δεξιαὶ πεδεξαπτοῖεν 452,44
δεξιοῦσθαι, *dextram tangere* 516,12, 21. *sic* δεξιώσεται τὴ ἠγεμόνα 353,5
δεξιοῦσθαι κρότῳ, *plausu excipere* 422,25
ὑ δόμαι χράφν 725,37 ἠδὲν δόμαι κέρειν, *non opus habeo dicere* 691, 10 δόμενοι πεδὶ πολιῆ - *pet.* 467,10
δέον *pro* δεῖν 678,25 δέον αὐτῆς - 566, 37
δέος σφίσιν ἔβη 355,39 δέος ὑδὲν ἔχων πεδὶ - 260,47
δέσμη, *fascis* 195,46
δέσμιον κατέχειν 96,44
δεσπότικοὶ ἐξοῖσι 695,35
δεχήμεροι αἰσχαί 152,21,46
δίχομαι ἢ ποιεῖν 152,41 πεδὶ ὁρκῳ δέξασθαι 733,27
δὴ, *demum* 247,3 δὴ, *scilicet* 719, 26 δὴ *pro* δὲ 696,24 πεδὴ 610, 41. ὄ δὴ *quare supra in* δέ.
δημαγωγοὶ ἴδῃ κέρδη κεκρυμμένοι πῃ 355,4
δημαγωγεῖν τὰ πλῆθη 660,5.690,20
δημαγωγία 469,21
δημαρχία, *tribunatus* 658,23 δημαρχίας κράτος, *trib. pot.* 340,20
δημεύεσθαι ἀγροῖς 379,47
δήμευσις πεδὶ ὑ πεοχόντων 210,19. 211,13. *sic* 288,24.725,43
Δημοκηδὴς, *seu Poplicola, unde cognominatus Valerius* 293,2
δημοκόλακες 387,10
δημοκόπος 329,7.362,28
δημοκοπία 387,9.429,24
δημόσιονα 479,18
εἰς τὸ δημόσιον αὐτὰ φέρειν, *in ærarium referre* 648,9 δημόσιοις *pro* δημοθίκοις 660,37
δημοσιεύειν τὸ σῶμα 71,21
δημοσιωθέντα, *publicata* 542,36
δημοτελὴς 134,35.426,17
ὁ δημότης ὄχλος 278,26
δημοτικοὶ, *plebeii* 83,5 (30
δημοτικὸς *pro* δημόσιος 468,18.555,
δηνεῦ πεὶ ὅμορον 101,31.376,44
δήπου, *scilicet* 233,39
διβίοιο, *per totam vitam* 187,34
δι' εὐλαβείας, *timide* 434,18 διβίοιο, *manuter* 346,29. 629,12 οὐ διβίοιο μακρῦ 254,35 ὁ διβίοιο μέσου, *intermedius* 480.7.648,43.698, 18. *sic* ἢ διβίοιο μέσου θέσις, *medius ordo* 693,41 διβίοιο πάχος, *celeriter* 362,39.536,40.646,46 δι' ἀπορήτων ἐπεῖν, *secreto dicere, clanculum d.* 482,31 δι' ἀθυμίας γίνεται 399,39 δι' αἰχμῆς ἰέναι, *paderierat* 453,24 δι' αἰχμῆς ἔχειν, *vereri* 473,9.476,1.553,24 δι' αἰχμῆς ἔχειν αἰτήσεσθαι 361,19 δι' αἰσχύνης λαμβάνειν 416,35. 467,16,27 δι' αἰτίας ἔβη), *accusare, incusari* 56,3.501,26. 374,27 δι' αἰτίας ἔχειν, *culpare* 148,36.452,18 δι' ἀσφαλείας γίνεσθαι, *tutum reddi* 700,41 δι' ἐλπίδος ἔχειν 584,21 δι' εὐλαβείας λαβεῖν 286,19 δι' εὐλαβείαν ἔχειν, *vereri* 365,10.434,26.635,26 δι' εὐλαβείας ἔχειν ἀλλήλ. 306,7 δι' εὐνοίας ἔχειν 526,42 διβίοιο μέσου γίνεσθαι, *impedire* 451,4 δι' οἴκτου λαβεῖν, *miseri ari* 670,39 δι' οἴκτου λαβεῖν, *reformidare* 153,9 δι' ὀλιγωρείας ποιεῖσθαι 385,5 δι' ὀργῆς πεγίνεσθαι, *irasci alicui* 529,14 δι' ὀργῆς ἔχειν 203,28.403,45.428,4 δι' ὀργῆς λαμβάνειν 590,29.718,34 δι' ὀργῆς φέρειν 198,7 δι' ὑποψίας λαμβάνειν 537,14 δι' ὑποψίας ἔχειν 432,13 δι' ὑποψίας γίνεσθαι 489, 28 δι' ὑποψίας οἴπτε 734,7 διβίοιο φυλακὴς ἔχειν, *obseruare* 220,31 διβίοιο φυλακὴς ἔχειν, *seruare* 474,26 διβίοιο φυλακὴς ἔχειν, *tuere* 491,33.611, 40.642,21 διβίοιο φυλακὴς καὶ φροντίδος ποιεῖσθαι, *curare ac tuere* 213, 35 διβίοιο χόλος ἔχον 720,17 δι' ὠφελείας ἔσεται 446,13 δι' ἐπιπόνου *pr. illum* 505,20
διβίοιο θρεν 309,21
διβιβῶ τὸ ποταμῶ 288,43
ἀ διβιβάσαμεν ὑπὸ αὐτῆς 439,38
διβιβάζειν, *affirmare* 106,24
διβιβάζοντες ἀ ἡμ. 104,6
διβιβαζόμενοι ἐπὶ υ ὑπὸ - 340,13
διβιβάναι πεδὶ - 466,13
πεὶ διβιβάσεσθαι πεδὸ τῆς βουλῆς 196,17 διβιβάσεις, *confess. cogn.* 470, 12
διβιβρώσκειν, *iubet* 64,23 διηγορεύθησαν αἱ γνῶμαι 700,8
διβιβάζειν νόμον, *l. præscr.* 410,11
διβιβαχέειν 644,25
οἱ διβιβαζόμενοι, *litig.* 134,44
εἰς διβιβάσεις καλεῖν 238,36 διβιβάσεις γεγραμμένῳ πεδεῖναι 702,22
διβιβόχος οἰνίας λαμπάδας 393,34
διβιβρώσκειν, *euadere* 276,25
διβιβάσεις, *distractio* 281,24 διβιβάσεις, *dispensatio* 434,4
διβιβρώσκεσθαι, *perfungi* 579,38
διαιρεῖν τὰ δίκαια, *respondere de iure* 627,19 διαιρεῖσθαι, *interpretari* 563,31. *sic* διελεῖσθαι 258,9,26
διηρκεκυῖαι ἀπ' ἀλλήλων 402,3
διαίρω, *transferre* 9,35.28,7.41, 12 διαίρει τὸ σῶμα, *hiscere* 664, 38
διαιτᾶν ἐν ἀνθρώποις ἀγροῖς 424,15 δ. ἐ. ὑπὸ σκιαῖς 424,33 δ. ἐ. πεδὶ ἀγρῶν 127, 20 διαιτᾶν πεδὶ 31,17 διαίτης ἢ ἐν Ῥώμῃ 341,30 διαίτη *atria, cœnacula* 582,34 διαίτα, *arbitrium* 135,30
διαιτᾶν τὰ δίκαια 457,39 διαιτᾶν τὰ συμβόλαια 680,31 διαιτᾶν αὐτὸς τὰς συμβάσεις, *se futuros illis reconciliationis arbitros* 327,23 ἢ τὰ δίκαια διαιτᾶν, *non recte iudicas* 498,31 διαιτᾶσθαι μεταξὺ ἀμφοῖν 564,30
διαιτηταὶ, *arbitri* 374,16.658, 47
διαιρετεῖν 21,39
διαιρεῖν 387,7
διακαπτέειν τὰ σκεύματα 218,10 διακαπτέειν τὰ κοινὰ 541,29 *sic* 179, 22 διακαπέειν ὅπῃ - 450,37
ὅπῃ διακαμόμενος καὶ ῥηπῆς, *certis conditionibus* 588,21
διακεῖσθαι, *fenestra* 688,43
διακεῖσθαι τὰς ἐξόδους 549,9 διακεῖσθαι ἢ ἰδοῦ 622,28.696,14
διακλέψαι ἢ χρόνον 678,34
διακοῦσαι παίπου 317,32
διακρατεῖν πεὶ κοινῷ 66,30 διακρατεῖσθαι ὑπὸ ξύλ. 183.40
διακρίνειν ὑπὸ 338,35.387,28 διακρίνειν, *dirim.* 109,31.645,22
διακρούσασθαι, *differre* 138,29 *recusare* 297,28 *eludere* 643,43
διακρούσασθαι τὰς ὀθήκουλ. 300,8
διαλαγχάνειν 184,41.605,35
διαλαλοῦντες πεὸς ἀλλήλ 716,14.384, 29
διαλιφθὶς λόγος 723,5
διαλιπὼν ὁλίγας ἡμέρας 422.30
διαλεκτὸς & γλῶσσα *pro eodem* 23,22, 33 *sic* 6.37.131,4
μηδὲν διαλλαττόμενοι ἐρημίαι 405,3 διαλλαττόμενοι γὰρ ἐν 6 80,27. *sic* διαλλαθέντα φωνὰ 21,17 διαλλάξαι πεὸς, *reconcil.* 511,47 διαλλάσσεσθαι ἀλλήλοις 456 38 διαλλάξεσθαι, *permutare* 71,5 διαλλαγὰς πεοιέθη πεδὸς - 285,2 διαλλαγμα, *semen* 469.32 διαλλακτὴρ, *conciliator* 135.30
διαλλακτοῖον λόγων ἄρχειν 300, 30. *Idem* συμβόλ. λ ἄρχ.
διαλογίζομαι, *antiquitus* 163,1.391, 10 διαλογίζεσθαι, *disput.* 637.26
διαλογισμὸς, *cogitatio* 422 30 ἐκ διαλογισμῶν, *cogitata* 723,2
διαλύειν τὰς βλάβας, *damna persoluere* 181,38 διαλύειν τὰς αἰτίας *pers. pret.* 301,9 διαλύσασθαι τὰς χρέα 215,11.332,5 διαλύσασθαι ἢ φιλοῦς αὐτοὺς πόλ. 517,35 διαλύσασθαι πεὸς - *in gratiam redire cum-* 466,13
διαμαντεύεσθαι, *orac. cons.* 55.27 διαμαντεύεσθαι εἰ 204,1 διαμαντεύεσθαι πεὸς 201,41 διαμαντεύεσθαι πεὸς 202,6
διαμείβω οἰκήσεις 17,23 διαμείβεσθαι πεὸς ἀλλήλ. 54,13 διαμείβεσθαι τὸν ὑπὸ τὸν φύσιν 321,5 διαμείβεσθαι τὰς ἀγορὰς 330,36.443,39 διαμείβεσθαι τὰς δαψιλεῖς δοῦλα πόνων πεὸς ἀλλήλ. 333,19 διαμείβεσθαι, *mut. praest. op.* 683,36
διαμενεῖν πάντας λόγ 600,13
διαμένειν ὀλίγ ἢ ἐν ἀγορᾷ. 370.26
διαμεμαχεῖσθαι πεὸ 21,37
διαμαχεῖσθαι πεὸς ἢ ἔτεα 399,19
διαμενεῖσθαι τὰς ἐνεργείας 214,18
διαμένειν ἢ ἐν πόλει. 278,25
διαναταθῆναι 364 46
διανήχεσθαι, *enanare* 28,8.296,19
διανεύειν, *excitat* 207.45 διανεύειν, *erigere* 349,45 διανεύειν πεὸς-

603,26 πὼ διμοιαν πτασεχθαι
270,25 διμοιοις χρησαμενοι μαχ. 721,11
διμ. ομενος pro διμκειμ. 379,41
διμ. πλεῖ, βίου κακόν 502,29 διμ. πλῶν γῆρας ἐλ. 358,16
διμ. πωνυχια πυοῖ ἐν ἱεροῖς 91,4
διμ. πτηκὰς χθὶπ 293,44
διμ. τάραν ἀλλήλων λαβέιν. 289,5
διμ. πιμλαθχ, arcessere 193,23
διμ. πθαιῶπαι τ ποπαμόν 306,44
διμ. πθρονῆτις σωνίφ 621,26
διμ. πῆξι τὸ ϐύκλεμα 169,12
διμ. πιπτις 312,12
διμ. πλεμεῖν τ πρὸς αὐτὸς πόλ. 692,4
διμ. πὸ ῖυος ἀρχὴ 475,8 διμ. πὸ τπα ἀγαθὰ 185,24.330,37 ἡ διμ. πόπος, transmarina orbis pars 76,30
διμ. πορεῖωτε εἰ- 439,1
διμ. πρθῖ πὸλὲς συμμ. 520,29
διμ. πστοσλαῖ ὑπὸ ἄρχοντι 427,16
διμ. πορεῖμα πέν ἐθαι, moliri 204,33
διμ. πορεῖσις σιτου 439,47
διμ. πορεῖζαθαι, perpetrare 217,17
διμ. πορεμαῖος οἰμὶ 403,42 διμ. πορεῖζ πω passsign. 481,8
διμ. πρεσϐεύ ἐθαι πρὸς- 189,1
διμ. ελθμεῖ τοῖς σρατιῶταις 289,43
διαρκέσω ὑπὸ πλὸ 407,42
διαρκὴς ὑπὸ πλύ 382,36 διαρκὴς πρὸς- 89,44.226,45
διμ. ϐρέομεται ὕφεσι 200,33
διμ. ρῶ ἐθλω ἀπεῖν 292,37
διαρπᾶται distineri 31,26.37,9 διαρπᾶμένες ὑπ' αὐτῶ 73,44
διαϐαλεύῳ 575,7
διαϐαῖ, ind care, expon. 167,23.515,22.619,11.650,20
διαϐ. ἐλοιεν, indicare 714,28
διαμεμανᾶναι τ ὀρρωδοῦντα, timentis: hominis indicia edens 299,14
διακοπῶθαι, perlustr. 28,5
διακριθ. ε ϐ κρίσ 224,13
διαπολεῖν τὴν πόλιν 441,14.690,20
διαπολεῖν πρὸς- 399,26.408,7
διαπόνται τὸ σῶμα 418,24
διαπορεῖθαι 444,36
διαπίχις 688,11
διαπαχέων 66.46.68,6.73,30
διαπτίειν, derare 20,42 διαπτίεσθαι, entis, cont. 557,41.639,27
διατηρεῖ ἔθος 547,15
διαθέθαι, testamentum cond. 95,42. διαθέθαι πρὸς ἀλλ ἰδίων 209,23 διαθέσεις πόρρις ὑπὸ- 404,42 διαθέμενος κατηρεάν τ πλῶν ἀλλ ἀστεοθ. 423,3.466,43 διαθέσθαι αὐτοῖς τὰ ὅμοια 651,40
διαθρέφεσθαι 424,21
διαθιϐάν τ πόλεμον, ter.b. 669,12
διατριϐή, mora 489,2 διατριϐαὶ ποιεῖσθαι, commorari 691,9
διαυγάσαι τ ἡμέρας 316,1
διαφαίνῳ νοῦ. θέσιμα 264,16
διαφανεῖ ἄνδρες 510,33
διαφέρει 400,35.414,41
διαφέρεν πρὸς, sua interesse 542,39. sic 258,12.292,13 τὰ διαφέροντα ἡμῶν ὀλίγα ἐστὶ, non parum nostra interest 450,5.697,1 διαφέρεν τ πόλεμον 107,21,42.741,45 διαφέρεν πατὶ ψήφοις ὑπὲρ- 121,45.610,22 διαφέρεν πρὸς· discept. 437,39 διαφέρεσθαι, dissentire 64,27.111,42 διαφέρεσθαι, disceptare 282,18. sic 150,3 οἱ διαφερόμενοι, disceptantes 729,31
διαφύριον αὐτόν 256,21.655,19
διαφημίζειν 726,35
διαφθεῖραι χρήματα 710,2
διεφθόνται 36,14
διαφορὰ πρὸς, dissid.c. 254,14
διάφορος Μαμιλίῳ, a Mamilio dissidens 247,19 διάφοροι, aduersarii 355,37.387,44.430,42 τὸ διάφορον, pars aduersa 369,20. idem ἀνὴρ πολιτικὸν ibid.18. sic 594,47 τὰ διάφορα, controuersia 440,3 τὸ διάφορον, quod interest 541,38 διάφορον, pecunia, tributii, pret. 385,39.416 25.245,43 πρὸς μικρὸν διάφορον πολεμεῖν 329,10,33 διάφορον εἶναι τοῦ ἐλθεῖν μεγάλα 328,15 διάφορα πόνου μικρὰ ὀλιγεῖν 432,18 διάφορος ῥώμη, praest.rob. 643,24
διαφυλάττειν τὸ ὁμῶς 674,46
διαφυΐα & ὀνομ. 23,29.76,9
διαχεῖ τὰ βυκλύματα, dissip. 141,40
διαχῶσι ἀπάθειαν 606,18
διαχωροῦν ἄθρωποι 20,24
διδασκαλεῖα 424,34.709,42
διδύμα βρέφη 64,10
διεγείροντες τὰ σώματα χρηματ. 426,45.711,18 διεγείρειν χοίρασι 635,28
διεγνώσεις τ σωμάτων 713,44 διεγνῶσιν δεῖσθαι 714,1
διεῖναι, dispesci 666,13
διείρω, dir.d. pesc. 26,48.151,24
διείρεσθαι, diffidebant 557 3
διεκκαίειν, diffidebant 718,13
διεκπερῶσθαι πρὸς πόλ. 584,46
διεκχεῖν πρὸς 284,17
διέξιμι, percenseo 685,41. sic 7,17 διέξιεσι pro διέξιεσι 738,42 διεξιόντες ὑπὸ τῶν ἀστρῶν 724,9 διεξιόν διὰ- 255,9
διεξοικονομῶν, confic. 369,8
διέξοδος, transitus 313,33 διέξοδος, expeditio 163,9
διεπτόησε 620,18
διεστῶσι τοῖς ἀστρῶν 156,7 διήρθρωσι πλὴν λόφοις ἄχει- 568,41
διερευνᾶσθαι τὰς ὁδοὺς 577,34. sic 166, 20.255,40
διῆλθον ὑπὸ πολλῶν praeterierant 194,27
διεφωτᾶσθαι τὰς γν. 224,47
διεπουδακρύσεις 5,35
διετῶσις 12,42.26,6
διευτυχεῖν 156,36
διεφθείρειν, pro διεφθείρειν 726,35
διεχρεωστῶσι 266,10
διήκει ἀπὸ 576,39 διασῆσαι πλὴν πόλιν 544,40 διέκεισι pro simpl. ἔστησι 204,21 διαστάντας ἀπὸ τῆς ἠπείρου 113,20
διήκει, diffidebat 557,3.596,42. 604,32
δικάζειν τοῖς ὄχλοις 516,31 δικάζεσθαι, iuris experiri 114,45.138,21 δικαζόμενοι, iudicio discept. 730,1
δίκη δικαιοδοσίαν ἥκειν 645,25
δικαιολογίαν φέρειν 497,46 δικαιολογίας χρωμένης 302,2
δίκαιός ἐστιν ἀποθανεῖν 457,42. sic 210, 26.214,18.238,16 δίκαιος ἀπολωλέναι 271,15
τὸ δίκαιον, ius 445,25.627,27 τὰ δίκαια τῆς δήμου, plebis iura seu priuilegia 656,26 τῆς δικαίου δίκης τυχόν, ius suum consequi 330,28 τὰ δίκαια διωρεῖν, de iure respondere 627,29 τὰ δίκαια λέγειν, ius dicere, caussam suam agere 448,19 τὰ δίκαια ὑφέξομεν ὑμῖν 649,28 ὅπὴ ἐκεμένοις ὑπὸ δικαίοις, certis conditionib. 188,41 ὅπὴ οὕτω σωνέθεσιν τῷ δικαίῳ, 120,10 ἐκ τῆς δικαίου, iure 630,10.632,7 σὺν τῷ δικαίῳ iure 683,33
δικαιοῦν, iustū censere 146,10,15
δικαιώματα τῆς ἀρχῆς παρέχειν, imperii iura allegare 146,28
δικαίωσις, iuris pretext. 73,47 δικαίωσις κοινὴ 507,35 δικαιώσεις ἀνθρώπων 430,15 πρὸς δικαίωσιν
δικάζειν, iudicare 610,19. idem ὑπὸ δίκλιν ἀξίᾳ 159,3.633,10 ὑπὸ δίκλιν εἰς ἀξίᾳ 630,47 ὑπὸ δίκλιν κατέστησεν 665, 6,33 ὅπὴ πλὴν δίκλιν ἀξίᾳ 595,25 δίκαιον ἐπάξῃ 457,37 δίκλιν ἐπιδοῦναι μόνῳ 595,19 δίκλιν πρεσϐεύειν τῷ αὐγῇ 445,7 δίκας αὐτοῖς πρεσϐεῖν 210,16 δίκας λαϐεῖν 842,4 πὴν δίκλιν ἐπιτιθῶ 463,32.595,36. 667,36. idem πὴν δίκλιν σωπτλεῖν 445,32.667,39 δίκας ἐρήμοις ἀκλείστοις 217,18 δίκας ἀλόπτις, damnat 843,33 δίκαις ἀλόπτις 405,34 δίκας αὐτοῖς ἐπιτίθεσι 118,6 δίκας ὑπέχειν 842,5 δίκας τοῖς θεοῖς δίδοναι μεμπτὰς 144,40 σὺν δίκῃ, iure 436, ποταμὸν δίκλιν ἐν πυρὶ 599,15 (18
δικτατωρία 336,33.403,37. eadem δικτάτωρ ὁ ἀρχὴ 340,11,18: & δικτατωρεία 359,7
δημιοῦν ὄροφαί 594,24. & 575,45
δημοῦρίαν λαμϐάνειν 544,46
δινεύειν, insaltat. 477,23
διόδεις παρέχειν διὰ- 326,34. sic 305,3.
διπλοῦσα πόλις 604,31 (579,26
δοικίζεσθαι 369,11
δοικισμὸς τῆς πόλεως 403,30
δολεῖσθαι κρύφα 209,36.401,42
δόμνυσθαι, deierare 262,35.284,30
δορύσσα ἀξ κτ- 257,5.731,14 δι' μοσάμενος ὅρκοις ἰσχυροῖς πρὸς- 645,46
δημολογεῖσθαι, polliceri 363,39 δημολογεῖσθαι, transig. 111,2 δημολογηθῆναι πρὸς ἀμφοτέρων, confessum esse apud utr. 734,39
δονομαζόμενος, celebratus 296,45

Διονυσιακαὶ θυσίαι 480,10
Διοπτὴς Παμφίδου 127,5 Διοπτὴς πέλπη 136,22 eadem Διόπμπος ibidem 25. sic 708,38
διορθοῦσθαι, corrigere 405,29 idem ἐπιδιορθοῦσθαι ibid. 39
διόρθωσις 356,28.456,42
διπλασιάζειν τ πρότερον 174,42
διπλῆς μάχης ὀνίκησε 588,10
διφθέρας ἔχοντες 426,6
δίχα ἀλλ' ἄλλων, semotis ceteris 105, 43.110,12 δίχα ὀπείας, sine rel. cerem. 605,26 ἡμῖν δίχα, sine nobis 402,5
δυόδοιν, duobus e locis 688,8
δυχομηνὶς ἡμέρα 30,32 τῇ δυχομηνίδι τ μηνός 737,3
δυχοστασία, dissidium 539,45, & al.
δύω πέζεσθαι 579,17 δύο κάμειν 571,45
διώκειν, sequi 69,34 διώκουσιν ἐκείνοις δίκας, iudicio illos perseq. 457, 36 διώκεσθαι, incitari 73,47 διώξεσθαι, passsignif. 156,16
δώρυξις τῶ πίχοις 180,13
δῶμα τ βουλῆς 394,16 δῶμα ἐκφέρειν, decern. 576,5
Δοέλλιος, Duellius 727,4
δοιὰ παῖδες 39,25
δοκῶ, puto 184,31.418,45 δόξαν, cum visum esset 36,45.73,10. 120,31 δεδομένον ὑμῖν ἐμοὶ 170,5
δόκησις, opinio 163,11.268,21
δολίου ψυχῆς ἀξίως 171,36
δολοφρόνῳ κτ- 143,9 αἴνευ δόλου & ἀπάτης 488,3
δόξα ἀγαθὴ, bona existim. 654,19
δόξοκοπία κενή 228,8
δόξαι ἐλεῖν 615,41 ὑπὸ δόρυ πωλεῖσθαι 227,26
δοῦλος ἵππος 36,18
δραμαλικὴ ἀπορία 71,1
δι δεδρακότες, facinoris patratores 115, 30.211,1 δρώμενα, pro ὑφορώμ. 155,9
δραπέται, fugitiui 75,30
δρασμὸν ποιεῖσθαι, aufugere 615,19
δρασκέλος ἀνὴρ 24,43.334,36
δρασκέλλειν, corripere 579,43
δρυμοὶ βαθεῖς 311,14.670,42
δρυοκολάπτης, picus 12,24
Δυάλιος pro Δύελλιος 682,9
δυεῖν, fœm.gen. 341,33.361,36.419, 16
δύεσθαι κτ' γῆς 655,39 δεδυκότος ἡλίου 166,24
τὸ δυνάμενον, facultas 437,6.664,30 ἑτοιμάζας μεγάλα δυνάμενοι 667,3
δυνάμις αὐτοῖς ἦν, poterant 653,11 δυνάμενον ἔχον, poterant 582,21 κτ' δυνάμεν πλὴν ἐμοὶ 696,27
δυνατοὺς τ πόλεως 688,42
δυνατὸς χρήμασι 99,24.308,4 δυνατὸν χρήμασι & φίλοις 662,15 δυνατὸν αὐτῷ πρέσσεσι 203,39 ὁν δυνατῷ σφισιν ἐῶ 169,38
Δωῖος, pro Φιδέων 648,42
δεκάζοντες 98,15.564,45
δεκαναχεῖν δουλεύῳ 164,7 δεκαναχεῖσθαι πλὴν παρρησίαν αὐτῷ 596,22. sic 437,34 δεκαναχεῖσθαι τοῖς κακοῖς 379,47 δεκαναχεῖσθαι ὑπὸ τοῖς· 397,45.444,8.565,9.623, 45
δεκαπλεκτὸς 292,5.474,21
δεκαπολῆκτος νόσος 678,38
δέξασθαι λόρον 343,14.650,3
δεσμὸς, generis obscuritas 645,27
δεσβόνοος 130,33
δεσείκασε πόπον φύσις 25,41
δεσλέλεγκα φάρμακα 140,14
δεσεύρεσις πλυθὲ 220,24
δεσκιμεῖν κτ' μάχῃ 46,22
δεσκέθαρται ῥύποι 228,26
δεσκαταφήνισε ἰχῶς 142,18.360,19
δέκαλον ἐνεῦθεν ἀρ. 500,2
δέκρινος αἵρεσις 267,29
δεσαρχῶντας 377,30.441,36
δεσπολέμητος ἰχῶς 162,16
δεσπόσιος 29,32
δεσπστμοι τύχαι 14,14
δεσπτμία, infortunium 587,23
δεσπεσεῖσε πόλις 253,42
δεσπίκμορον πέλος 233,41
δεσλωσε πάθος 356,42
δεσφιμία & κατηρεία 378,24
δεσχραίσεις τὸ πρεῖμα 337,10 δεσχραίνοισί μοι 239,35.693,1 δεσχραίνῳ ὀδὶ- 629,35
εἰς δεσχωρίας καθεκλεῖσαι 701,11.707, 32
δαμάπον, cubiculum 209,15.262,7
δωρεὰν διδόναι, donare 206,47 δωρεὰν λαϐεῖν, gratis accip. 664,6
δωρεῖσθαι πολλὴ χώρᾳ 32,25
δωρημαλικὸς 528,46
δωροδοκηθεὶς χρήμασι 254,45
δωροδοκίας λόγον ὑπόδ. 748,16

E

ἐαὐτ πε cum dupl.m.verb. 341,23
ἔαρος ἀρχομένου 196,12
ἑαυτ pro σαυτ 745,28,40 ὑφ' ἑαυτῷ γενόντες, suopte iudicio 696,13
Ἐβίκοι pro Λίκικοι, e Liguicola 131,8
ἔγδιστε, nuperrime 390,16.434,23
ἔγγονοι pro ἔκγονοι, progen. 11,14 ἔγγονα, nati 341,25 ἔγγονοι, nepotes 45,38.370,11 ἔγγονοι, posteri 81, 23.450,1.512,29,36 ἔγγονοι, nepotes, posteri 695,29
ἐγγραψάμενοι ταῖς σωθῆκ. 326,16
ἐγγραφὴ ἢ εἰς τὰ ἀρχεῖα 96,31
ἔγγραφοι νόμοι 133,21
ἐγγύλω ὁμολογεῖν πρὸς- 714,2 ὅπὴ πλὴν ἐγγύλω πρὸς γίνεσθαι 714,17 ὅπὴ πλὴν ἐγγύλω πρὸς ἀγωνᾶς 714,11
ἐγγυητὴς ἐγένετο τῶν- 88,31.499,39
ἐγγυηταὶ ἔδοσαν θεοῖς 507,11.517, 27 ἐγγυηταὶ δοῦναι τῆς ἀφίξ. 633,26
ἐγγυηταὶ καθεστῶσι ἀξιόχρ. 711,14. 713,5 ἐγγυηταὶ ποιεῖσθαι 231,32
ἔγγυα ἔχειν πρὸς- 515,4
ἐγγυῶσι θυγατέρα 208,33 ἐνεγγύησε θυγατέρας 150,37 ἐγγυᾶσθαι, spondere, polliceri 78,40.372,25 οἷς ἐνεγγυήσεσθε 209,32 ἐνεγγυήσεσθαι, sibi desponsat. 709,33 ἐγεγυημένος πλὴν κόρῃ 710,31 ἐγεγυημένη ἑτέρῳ 709,44
ἐγεῖς ἐπὶ τῷ 145,47
ἐγείρειν pro ἀγείρειν 739,43. sic ἐγείρειν βεωθείας 162,13
ἐγκαθέζεσθαι ἐν- 619,23
ἐγκάθηται ὑμῖν φθόνος 407,14 ἐγκαθημένοις δηοῦ 722,44
ἐγκαθίζειν λόγοις ἐν- 578,28
ἐγκαθήσας φρουρῷ 615,29
ἐγκαταπληθεῖς 342,46
ἐγκαταλείπειν ὀρφανοὺς 214,14. sic 369, 36 ἐγκαταλιπὼν πλὴν ἐρημίαν αὐτῆς 516,24 ἐγκαταλιπεῖν & πρεσϐεῦσαι 514,8 ἐγκαταλιπεῖν ὅσοις δίνοῖς 676, 3 ἐγκαταλελοίπασι, deser. 346,32 ἐγκαταλείφθη τῇ χάρᾳ 615,10 ἐγκαταλαφθ. ἐν τῇ χάρ. 575,26. sic 582,
ἐγκαταμιγνύειν τοῖς λόχ. 342,21 (41
ἐγκαταχῶσαι, obruere 580,4
ἐγκείσεται ὑμῖν βαρὺ 388,25.437,4
ἐγκελεύεσθαι τοῖς σφετέροις 156,22
ἐγκέλευσι, iussi 218,12
ἔγκλημα ποιεῖσθαι, caussari 577,9
ἐγκλίσεσι τὰ νῶτα 584,34 ἐγκλίνειν εἰς φυγὴν 622,20 ἐγκλίνῳ ὅπὴ θάπερον μέρος 426,42 ἐγκλίνῳ ἐνὶ- 320, ἐγκοπὴ θεῖς ἀρχὴ μεγάλη 679,5 (38
ἐγκοίνεχον ἐδὲν 176,4 κτ' τὸ ἔκστασιν τῆς- 564,30
ἐγκρατὴς ἡδονῆς βίος 85,14 ἐγκρατὴς γαστρός 98,29 ἐγκρατὴ γίνεσθαι, potiri 101,46
ἐγκρατῶς, firmiter 244,38 ἐγκρατῶς κατέχειν 255,15.256,44.298, 16 ἐγκρατῶς ἄρχειν 334,41
ἐγκύκλιον τῶν πόλεμ 659,32
ἐγκυκλοῖς εἰς πολ. σφ. 717,5
ἐγκύμονα ποιεῖν 35,2
ἐγκυμονοῦσα, gravida 206,46 τὸ ἐγκυμονούμενον, foetus 56,28
ἔγκυοι γυναῖκες 580,40
ἐγκυρῆσαι διεχωρίσεις 194,45
ἐγκώμιον, laus 515,14
ἐγχρήματα καλὰ 275,20 ἐγχρήματα πανοίκιον 457,6 ἐγχρήματα ἀπέστη 204,16
ἐγχρίδες, gladii 555,45
ἐγχώριοι, indigenæ 44,22
ἔδη θεῶν, statuæ deorum 547 eadem ἱδρύματα & βρέτη ibid. 9 & 13. sic 38,11.455.46,15
ἕδρα, consessus, consult. 738,36 ἕδρας λαμϐάνειν 73,26
ἑδάδες πολλῶν ἀγῶνων 107,31
ἐθελόκακος 564,27 ἐθελοκακεῖν ὁ- ἐθελόσιος συμπλεῖ 41,13 (606,1
ἔθνεσι τοῖς ἑαυτῶν 272,15
ἔθνη, gentes, seu familiæ 684,5 ἔθνη, de hominum generib. in vna eademq. ciu. 407,47.408,6

ὢν ἔθη ἰδίῳ τῇ πόλει 659,33 ἐν ἔθη ὄντα 677,32 ἔθη καὶ νόμιμα 462,8. 474,15 ἔθη & νόμοις 244,14
εἰ *cum subiunct. modi verbo* 292, 29 εἴγε δή, *siquidem* 211,44 εἰ δὲ μή 359,38. 391,11. 465,17. 636,35 εἰ δή, *si modo* 267,42
εἴδαμεν, *vidimus* 146,45
εἴδετε, *vidistis* 565,24 ἰδὼν δὲ ἔστιν μεμ 479,21
εἰδεῖ, *idus* 351,30. 410,24
εἰδεῖν *repras.* 476,35. 477,30
εἴδωλα & φάσματα, *spectra* 351,22. *sic* 62,4. 663,1. 472,3 εἴδωλον μορφὴ πανοῖα 628,13 εἴδωλα, *simulacra* 30,25. 48,43 εἴδωλα καὶ σκιαὶ ἀμφὶ 695,24
εἶεν δή, *sit ita* 540,6
εἰκάσας τὴν ὁμοιότητα τῶν 707,31
εἰκάζεσθαι, *assimilari* 22,42 εἰκασθεὶς εἰς σιλωνὸν 477,31
εἰκασμῶν πικμαίρεσθαι 507,39 εἰκασμοῖς χρῆσθαι περὶ- 395,11
εἰκατὴς κακός 462,39
κ᾽ τὸν εἰκότα λογισμόν, *ex verisimili coniectura* 424,5. 569,40
εἰκόνες θεῶν 478,12
Εἰλείθυια, *Iuno Lucina* 220,43
εἴργειν, *excludere* 96,43 *arcere, prohib.* 690,15 εἴργειν τῆς ὁμιλίας 295,26
εἰρεσία, *remiges* 739,2
εἴρετο *pro* ἤρετο 68,34. 73,37
εἰρηνοδίκαι *fetiales* 131,5. 410,15. 740, 17. 741,6
εἰρκτὴ ἄδικος 64,28
εἰρωνεία, *dissimulatio* 733,8. 236, 29
εἰς *pro* ἐν 276,41. 616,8 εἰς *pro* πρὸς 282,9,33 εἰς τέλος, *perpetuo* 430, 46 εἰς τέλος, *tandem, in totum* 678,7. 563,13
εἰσαγγέλλειν εἰς τὸν δῆμον, *deferre ad populum seu accusare* 544,30. *sic* 466,35
εἰσαγγελίας ποιεῖν κ᾽- 726,12
εἰσαγόμενον 632,2 εἰσῆκα, *pro* ἐδέησε 186,45
εἰσακοιτίζειν κλίνας 534,44
εἰσίκουον αὐτῶν οὐδέν 709,12
εἰσβολὰς ποιεῖσθαι 231,17
εἰσβαίνειν ἐπὶ ἵππου 350,17
εἰσέρχεται αὐτῶν γέλως 394,34 εἰσελθεῖν λογισμὸς ἕκαστον 721,4
εἰσηγεῖσθαι γνώμην 702,6
εἰσκήματα, *instituta* 656,35
εἰσιέναι εἰς τὰ πρόσωμα, *res adire, seu capessere* 140,19 εἰσιέναι λογισμὸς 290,17 εἰσιέναι ἀφδὰς ἐπὶ τὸν. 729,35 εἰσιόντες ὑπαῖοι, *futuri conss.* 543,35. 544,11
εἰσιδεῖν ἔθ. *stare ad* 710,43
εἰσιτήριοι αὐτῶν ὁρισμοί 216,20
εἰσπρεσβεύω τοῖς Σαβίνοις ἀρχὴν, *Sabinis imperium vindicans* 640,5
εἰσπρεσβεῖαι δίκας πρὸς- 499,7
εἰσπρεσβεῖς χρεῶν 333,25
εἰσῳκίσθαι τοῖς βίοις 217,6
εἰσφέρειν νόμους 455,16
εἰσφοραὶ χρημάτων 215,16. 220, 22
εἰωθυῖα ἐδωδή 427,11
ἐκ *pro* ἀπὸ, *ab* 375,20 ἐκ *pro* μετὰ 587,28 ἐκ τοῦ ἀδικεῖν 197,22. 382,18 ἐκ τοῦ αὐλεῖν 622,2 ἐκ τοῦ ἀπεχθάνειν 109,18. 548, 40 ἐκ τοῦ αἰναγκαίου, *necessario* 589,44 ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, *tuto* 107, 21 ἐκ τοῦ ἀσφαλεστέρου, *tutius* 13, 42 ἐκ τοῦ βιαίου, *vi* 662,17. 703, 33 ἐκ τοῦ δικαίου, *iure* 235,30. 699, 3 (*sic* ὁ ἐκ τοῦ δικαίου, *iuste partius* 747,43) ἐκ τοῦ δικαιοτάτου, *iustissime* 445,36 ἐκ τοῦ πεδαρικοῦς, *considenter* 460,36 ἐκ τοῦ ῥᾴστου, *facillime* 204,35 ἐκ τοῦ πρόσωποῦ, *palam* 187,15 ἐκ τοῦ φανεροῦ, *aperte* 209,42. 648,42, & *alibi.* ἐκ τοῦ φανεροῦ, *palam* 722, 28, & *alibi sepissime.* ἐκ τοῦ πολλῆς δεξιοτεχνίας, *admodum accurate* 466,43 ἐκ πολλῆς εὐφροσύνης λαμβάνειν 705,41 ἐκ πρεσβείας καὶ δεξιοῦνται 429,4. 451,42 ἐκ δικαίου, *iuste* 238,18 ἐκ βιαίου δεῖπνου, *violento modo* 162,17 ἐκ πάντος δεῖπνου, *omnibus modis* 64, 7. 384,13. 459,37 ἐκ πάντος, *omnibus modis* 213,15. 468,34. *Similes formulæ in* ἀπὸ. ὁκτωδὸς ἔπαθε 101,35. 182,14
ἐκαβοτάρχαι 86,38. 87,42
ἑκατοντάρχαι *centuriones* 722,37. *iidem* ἡγεμόνες τῶν λόχων 722,27
ἐκβαίνειν τοῖς ὅροις 440,47 ἐκβαίνειν ἐκ- 355,42. 461,7 ἐκβεβήκειν εἰς δέον 456,34 ἐκβαίνειν τῶν χωμίων 501,17
ἐκβολή, *eruptionem fac.* 189,4
ἐκβαρβαρεῦσαι 474,43
ἐκβιβάζειν 640,19
ἐκβολαὶ, *eruptiones host.* 699,2 ἐκβολαὶ πολέμου 183,3,9. *Eadem* ἔμβ.
ἔκγονοι, *nati, proles* 13,35 *pro eodem* τὰ ἔκγονα 146,25. 711,9. *sic* ἔκγονα ἀρρένων 59,20
ἔκγονοι, *nepotes, posteri* 721,40
ἐκδέχεσθαι, *exspectare* 233,37. 283, 13. 445,29 ἐκδέχεσθαι εἰ- 462,47
ἐκδημαγωγεῖν τὸ πλῆθος 420,27 ἐκδημαγωγούμενος ὑπὸ- 236,35
ἐκδιαπτᾶσθαι τῶν π. ἑαυτῶν 337,3
ἐκδιδόναι, *se exonerare* 77,10 ἐκδοῦναι γραφὴν κατὰ- 474,14
ἐκδικήματα *pro* ἀδικ. 316,40
ἔκδοξον δὲ τὴν ἀμωμεία πρὸς ἐδωδὴν 458, 30. 501,36
ἐκεῖνος *pro* αὐτὸς 73,2
ἐκεχειρία (Ὠπαγόρας 90,27 ἐκεχειρία πολέμου καὶ ἀποχαὶ πρὸς ἀλλήλους 482,10 ἐκεχειρίας τῶν πᾶσι 250, 17 ἐκεχειρία *fest. temp.* 475,23
ἐκκυβόλα 550,35 ἐκκυβόλοις χρῆσθαι μάχαις 643,7
ἐκθύειν & καθοσιοῦσθαι 134,28
ἐκθεραπεύειν φιλανθρωπίαις 339,29
ἐκθηλοῦσθαι πᾶσι ἀγωγαῖς 424,24
ἐκθύμως ἀγωνίζεσθαι 117,12. 532,36. 552,26. 618,15
ἐκκαλεῖσθαι, *invocare* 437,44
ἐκκαθαίρειν τὸ δεινὸν 429,21 ἐκκαθαίρειν τοῖς θυμοῖς 444,15
ἐκκλησία, *comitia* 463,44 ἐκκλησία τῶν δικαστηρίων 373,46
ἐκκλησιάζειν περὶ- 273,8
ἐκκλησιαστήριον, *comitium* 241, 29. 666,11
ἐκκολυμβᾶν εἰς χλῶ 296,21
ἐκκομιδὴν ποιεῖσθαι, *exsequiari* 709, 17
ἐκκόπτειν χωρίον 554,21
ἐκκυμαίνεσθαι, *a fluct. eiici* 677,20
ἐκλαμπρύνεσθαι, *inclarescere* 79,2
ἐκλείπει ἡ χρῆσις 476,27 ἐκλείπειν, *defungi* 238,4 ἐκλειφθεῖς, *omissus* 338,21 ἐκλειφθεῖς, *intermissus* 439,14 ἐκλειφθεῖς, *desertus* 307, 11. 570,18
ἐκλιμπάνειν 49,39
ἐκλιταρηθεῖς, *exoratus* 425,4
ἐκλογίζεσθαι, *enumerare* 720,44
ἐκλύσασθαι κακοῦ 68,47. *sic* 595,39
ἐκλειαμένα ὕπνῳ 97,21
ἐκμαρτυρεῖν 442,44
ἐκμάττειν, *extergere* 567,44. 718,3
ἐκμηκύνεσθαι εἰς ἄπειρον 219,7
ἐκνομεῖν, *pastio* 31,9
οἷς τὸν ἐκνόσιον, *qui volebant* 654,9
ἐκπαγλήμενοι τῶν ὄψιν 32,4
ἐκπαυθῆναι τῆς ἀρχῆς 62,5
ἐκπικραίνεσθαι πρὸς- 743,34 ἐκπικραίνεσθαι δεῖ- 241,21
ἔκπλεω, *accus. casu* 30,8
ἐκπληροῦν πᾶς κ᾽ νόμον γραπτέας 706, 29
ἐκπλήρωσις τῶν δεόντων. 407,38
ἐκπλήσσειν 396,14
ἐκποδὼν ἀκολουθεῖν 582,38. 615,8. *sic* 156,21 ἐκποδὼν, *ensestigio* 116,7
ἐκπολεμῶσαι τὰς πόλεις 137,32 ἐκπολεμῶσαι τοῖς παρικίοις τὸ δημοτικόν 641,42 ἐκπολεμῶσθαι πρὸς- 328, 31. 550,9 ἐξεπολεμῶθη πρὸς αὐτοὺς 709,23. *Legitur etiam* ἐκπολεμεῖσθαι πρὸς- 574,10. *sed suspect.*
ἐκπολιορκῆσαι τὴν χρ. 561,13
ἐκπομπὴ κληρόχων 374,47
ἐκποιεῖσθαι τὰ δεῖπνδεια 407,26
ἐκπρεπεῖς δωρεαί 575,25
ἔκπλωσις *pro* ἐκβολή 212,44
ἐκρήγνυσθαι, *erumpere* 72,44
ἐκπυοῦν τῶν 326,15 ἐκπυοῦν δὲ πάθη 131,35
ἐκστρατεύεσθαι πρὸς τ. πυλῶν 626,14 ἐξεστρατευμένοι 101,30
ἐκπόστειν τὰς δωνάμις 344,43. 552, 31
ἐξέτρεψεν πολλὰς ὑπὸ αὐτῶν δεήσεις 284, 11
ἐκπεμνομένη γῆ 613,12
ἐκπήκειν τὰ ὄμματα 716,6
ἐκτιμᾶν, *summe honor.* 121,39 ἐκτιμᾶν, *estimare* 437,16
ἐκτίσαι χρήματα 174,29 ἐκτίσις

ἔκτισις χημίας 432,2
ἐκτίσματα 586,5. 676,28 ἐκτίσματα βοῶν 586,16
ἐκτιθέναι, *exponere, indic.* 636,7
ἐκτὸς πολίτας 85,9
ἐκπόνος ἀνόμενοι 312,3
ἐκβέπεσθαι τὴν ἀρχὴν, *ced. imp.* 603, 43 ἐκβέπεσθαι τὰ δεινά 347,24. *sic* 283,28
ἐκφαίνειν τὸ λόγον 460,36
ἐκφανέστατα ἀποδεικν. 427,20
ἐκφέρειν, *proferre* 537,11 ἐκφέρειν δῆλον 482,24 ἐκφέρειν εἰς τὸ δῆμον, *referre ad pop.* 509,28. 698,28, 40. 734,38 ἐκφέρειν πρὸς ἔλυα 297,47 ἐξοίσειν δόξαν πονηρά 501,42
ἐκφορὰ *funebris* 127,44
ἐκχίαν τὴν χολὴν 667,42 ἐκχεῖσθαι ἐπὶ δείκρισι 403,26 ἐξεχεῖτο ἀπὸ πόνων δείκρυα 408,33
ἔλασις, *irruptio* 311,2. 350,19 ἔλασις δῆλη σφᾶς 308,37
ἐλαφρηθέντες δεμμωνίοις θεοὶ χόλοις 18, 32
ἐλαττῶσαι, *detrimentum pati* 383,17 ἐλαττῶσαι πρὸς τὴν δίκλω 713,8
ἐλαττώματα, *detrimenta* 188,25
ἐλάττωμα κ᾽ τὴ ὄψιν, *oculi vitium* 295,16
ἐλαττώσεις, *detrim. clad.* 705,22
ἐλαθεῖς φυγὴ εἰδίῳ 480,46
ἐλαφρῶς ποιεῖσθαι, *floccifacere* 673, 25
ἐλεγεῖον, *carm. eleg.* 39,23
ἐλεπόλις μηχανή 624,36
ἐλευθεριάζειν 368,47
ἐλευθεροπρέπεια 396,36
ἐλευθεροῦν ἀπὸ- 664,32. 721,12
ἔλευσις, *itio* 194,24
ἐλεφαντίνος δρόνος 195,35. 196,22
Ἐλία, *Velia, loc. R.* 292,21
ἐλιπόψυν ἔργων, *vacare ab opere* 26,18
ἐλίθην *in acie* 413,38
Ἑλλὰς πόλις 5,18 Ἑλλὰς φωνῆ, *Gr. lingua* 27,3. 76,12 Ἑλλάδα γλῶσσαν 270,2 Ἑλλάδα παιδείαν μαθεῖν 71,31
ἐλπίσιν ὑνός 165,46
πόλλαπὸς ἐκπληροῦν 555,6
Ἐλπωὶς ἱστορία 5,24
τὸ ἐλπιὸς ἐκπληροῦν 553,43
ἐλπίδας ἔχον δῆλ τῷ 301,42. 673,24. ἐλπίδες λαβόντες 723,8 κατ᾽ ἐλπίδα τῶν πρεσ. 647,32
ἐλπίσαντες, *opinati* 572,17. 688, 21
ἐμβαπτύειν τῷ χωείῳ 63,6
ἐμβατὸς, *peruius* 65,17
ἐμβοήσαντες ἑαυτοῖς 718,41
ἐμβολὴ, *ostiū fl.* 8,6 ἐμβολαὶ, *ostium fl.* 35,38. 118,10. *Id.* ἐκβ. τὰ ἔμβολα, *rostra, in foro Romano* 74,16. 97,3
ἐμβύθιοι κρηνῖδες 25,45. 351,11
ἐμβυκανῶντες κέρασι βοείοις 83,29
ἐμπεδοῦν ὁμολογίας 271,37 ἐμπεδῶν τὰς ὑποσχέσεις 703,42 ἐμπεδοῦν ὅρκον, *seru. sur.* 723,28
ἐμπέδωσις ὅρκων 285,32
ἐμπεδευόμενος τῇ πόλει 657,46 ἐμπεδευόμενοι ὀν- 724,13
ἔμπαροι πολέμων 531,17. 583,14
ἐμπαροπόλεμος 352,28
ἔμπνεος κυήματα 19,3
ἐμπίπλασθαι αὐτῶν δείας 382,42
ἔμπλεως ἡδονῆς 29,11
ἐμπεδοῦν ἔστιν ἐν ἡμῖν 430,32
ἐμπολίζειν 77,40
ἔμπονον καὶ φερέπονον 182,11
ἐμπορεύεσθαι, *importare* 408,4 ἐμπορεύεσθαι, *negotiari* 585,31
ἐμπόρια μεσόγεια 433,38
ἐμπορεῖσθαι 129,36
ἐμπρεσθίσεις θαύματα 663,25
ἐμπύρευσις κατήρχοντο δῆμ. ἔλεος 95, 26. *quare* & πόμα.
ἐμφανὴς ἔρρα 565,45
ἐμφορεῖσθαι λόγων κ᾽- 719,34
ἐμφορεῖσθαι 183,15
ἔμφρων ἡγεμών 481,4
ἐμφύλιοι δυστοσίαι 82,5. 340,3 ἐμφύλιος ἄρης 274,33
ἐμφύσαι, *ingenerare* 747,14 ἐμφύεσθαι, *innasci* 328,22 ἐμφύεται αὐτῆς, *complect. e.* 713,14
ἔμφυσι ἀρχαί 203,10
ἔμψυχον *pro* εὔψυχον 589,44
ἐν *pro* εἰς 59,38. 433,43. 662,44 ἐν αὐτῆς, *pro* ἐπ᾽ αὐτοῖς 187,16 ἐν αἰτίαις ἔχειν, *culp.* 227,22 ἐν αἰρεσίῃ θεῖαι 534,23 ἐν ἀφετῆς μοῖρα θεῖναι 528,43 ἐν δυναστείᾳ τῶν 529, 6 ἐν φρονεῖν ἔχειν 717,6 ἐν χρῶν νόμῳ ἀποκτ. 528,14 ἐν ἀρχαῖς, *initio* 349,2 ἐν μέρει, *per vices* 268 40
ἐνάγειν τὴν πόλεμον, *belli auctorem esse* 101,30 ὀνῆρ αὐτοῖς ψηφίζεσθαι 428,2 ἐνάγεσθαι πρὸς δίκλω 114, 44
ἐναγεῖς καλάσαι 159,8
ἐναγισμοὶ *defunct.* 128,2
ἔναγχος, *recens, nuper* 158,29. 169, 25 ἔναγχος τῷ χρόνῳ 400,13. 452, 17
ἐναγώνιος ἰδέα 7,28 ἀναγώνιος ὄρχησις 477,24 ἀναγώνιος πρεσβεία 604, 1 ἀναγώνιοι πάθη 155,6
ἐνδιαγωνίσασθαι 23,14
ἐναλλαθήσεσθαι, *act. sign.* 48,39
ἐναπτεῖν *pro* ἐπιπτεῖν. 320,8
ἐναρῆς μέλυμα 122,15
ἐναρμόζοντες σφενδόναις 642,40
ἐναρχόμενοι θυμῶν 350,46
ἔναυλα τὸν ἔπη 564,29
ἐναυλίσεσθαι 127,22
πρεσβυμίας ἐνδεῶς ἔχοντας 364,17
ἐνδείκνυσθαι ἄπαξ ὧν φιλοφρονεῖται 102, 10. 306,33 ἐνδείκνυσθαι εὔνοιαν 502,19
ἔνδημοι πόλεμοι 549,45
ἐνδημεῖν, *in urbe esse* 320,24
ἐνδιαίτημα ἄχαρι 29,9
ἐνδιαμένειν 530,3
ἐνδιδόναι ὁρκίσεως χρήματα τοῖς ἀγοῖς 476, 34. 477,19 ἐνδοῦναι, *prodere* 38,46 ἐνδοῦναι, *cedere* 532,46
ἐνδοῦναι μαλακὸν ὑδὲν 283,41. 488, 27 ἐνδοῦναι μηδὲν πρὸς- 283,22
ἐνδυὸς οἴκτῳ 545,37
ἐνδυναίζεται ἐπὶ νδὲν 617,26. *sic* 266, 14 ἐνδυναζόμενον πρεσβεῖα 465,8
ἐνδυάστου ἔχειν πρὸς- 161,5. 380, 1 ἐνδυάστου ἀκροᾶσθαι 680,33
ἐνδυόμενοι πάσπαι 592,34
ἐνέδρα τις 606,9 ἐνέδρας κατέχεσθαι 573,42
ἕνεκα *omissum* 400,9
ἐνεργὸς ὢν πρὸς ἔθνη 253,35 ἐνεργὲς γῆ, *terra quæ colitur* 29,21
ἐνεχυρεάζειν 363,45
ἐνῆν, *licebat* 491,47. 683,40 ὡς ἐνῆν μάλιστα 428,43 ἐνόντα, *quæ licet* 449,1
ἔνθα, *ubi* 603,15
ἐνθαίνεσθαι 315,15
ἔνθεος ἄφνω γίνεται 112,28
ἐνθύμημα, *inuentum* 432,8 ἐνθυμήματα, *cogitata* 590,7. 691,34
ἐνθύμιον, *cogitatum* 30,21
ἐνθύμως ἀγωνίζεσθαι 532,22 ὡς ἐνῆν μάλιστα 434,13
ἐνιαύσιος ἀρχὴ 119,47. 177,24 ἐνιαύσιοι αἰχμαφαί 234,30 ἐνιαύσιοι πρεσβεῖαι, *annales* 213,21 ἐνιαυσίων ἱστορία 220,39
ἐνιαυσίαι οἰκοφαί 339,33 ἐνιαυσίαι ἀρχοντες 337,39
ἐνιδρύμενος, *act. signif.* 33,29 ἐνιδρυσάμενοι πόλις 229,35
ἐνίστασθαι, *obsistere* 103,7. 320,16 ἐνίστασθαι πρὸς- 498,9 ἐνίστασθαι πόλεμον κ᾽- 506,39
ἐνόδια ὅπλα 249,35
ἐνοίκησις 77,17
ἐνοικουρῆσαι φρουρά 342,44
ἐνόπλιοι ὀρχήσεις 173,44. 477,16 ἐνόπλιοι μάχαι 288,3
ἔνορκον ὑπὲρ ὀδηφέρειν 451,36
ἐνορμίσασθαι ἀγαθῷ 45,24
ἔνοχοι τῷ αἰτίᾳ 180,4. *at* ἔνοχοι τῇ αἰτίᾳ 323,10, *suspectum.*
ἐνοσίῃ πλαγίοις τ. ἱστοπ. 306,46 ἐνοσίει τοῖς πολεμίοις 575,6. 614,1
ἔναυοιδος πόλις 131,29. 293,42 ἔναυοιδοι Φίλοι 531,21
ἐνοραῶσι δεύεσθαι 724,14
ἐνπάφιοι κόσμοι 128,1
ἐνπίπτειν πληγαί 84,8
ἐντρέπεσθαι 182,22
ἐνπειρόνοι οἰκήσεις 21,12
ἐνπετικῶς ἀπαλόχροις φρονεῖς 518,15 ἐνπετικὸς δῆλ τῆς ψυχ. 396,14
ἔνθεμος πεφή 115,39
ἐνσόπιοι πόλεμοι 550,5
ἐνβέπειν φίλοις αὔφρας 520,36 ἐνβαπεῖς μιᾷ ὁδὸς λιπαῖ 526,45 ἐκ ἐνβαπέντες τῶν αἰθρωπίων νόμισιν 169, 27
ἐνπείθεται πληγαί 451,20
ἐνβυφᾶτε ἡμῖν 395,39
Ἐνυάλιος, *Quirinus* 112,21 Ἐνυαλίνιαδος 114,10 Ἐνυάλιος λόφος 617,41

ἀνύπνιος ὕπνος 46,3
ἐξ pro ἀπὸ, ab 554,4 ἐξ ὁπηνοῦς τῆς δημιόρχων 726,33 ἐξ ἀπροσδοκήτου 626,10 ἐξ ἑτοίμου, prompte 329,46 ἐξ ἴσου, equaliter 332, 22 ἐξ ἑωθινοῦ, amane 73,14
ἐξάγιστος, exsecratus 271,38. 288, 12. 410,37 ἐξάγιστον ποιεῖν ἀρᾶς, diris denouere 12,34
ἐξαγωνίσω, exasp. 704,35
ἐξαγωγίμος πάφρος 246,22
ἐξαμαλίζειν τὰς λύπας 404,11
ἔξαιμος, exsanguis 108,30. 568,20
ἐξαίρειν εἰς ὄπῃ. 156,38 ἐξαίρειν ὑπὲρ μείζον 483,40
ἐξαιρεῖσθαι παρὰ χὰς ψυχῆς 91,35 ἐξελοιοῦντες τὸ φρέλιον 552,35 ἐξαιρεθέντες, expugn. 579,11
ἐξαίρετον λαμβάνειν 206,46 ἐξαίρετον ποιεῖσθαι 379,45 μηδὲν ἐξαίρετον ἀφεῖσθαι 499,6
ἐξαίσιος θόρυβος 391,5 κραυγὴ 218, 9 κρημνὸς 444,24 ἐξαίσιον θαῦμα 570,41
ἐξαιτεῖσθαι τῶν θεῶν 418,30
ἐξακοῦσθαι, sarcire 66,23
ἐξακοσιέλεοι θυσίαι 320,15 ἐξακοσιέλεοι θεοί 628,38
ἐξακονίζειν 312,40
ἐξάκουστος λῶ ὁ λόγος 666,21
ἐξαλεῖψαι τὰ φύσ. δίκ. 521,24
ἐξαμβρίσσω, abal. 719,36
ἐξαμβλοῦς 18,47
ἐξανάλωσιν 402,16. 550,35 ἐξαναλῶσθαι 572,36 ἐξανηλωμένος δαπ. 358,36
ἐξανιζεῖσθαι 424,29
ἐξανισάναι, eiicere 49,14 ἐξανασῆναι, expulsos esse 18,17
ἐξαπάτη, fraus 106,41. 482,21
ἐξαπταίως παρῶ 352,29
ἐξαπορεῖσθαι ἀφρυείν 432,18
ἐξαπίεσθαι τῷ πολέμῳ 361,9 ἐξαφθέντες ὑπὲ ὀργῆς 306,10
ἐξαριθμεῖσθαι, enumerare 267,16. 383,13
ἐξαρτεῖσθαι τὰ νόμιμα παίπα ἐξαρτοῦ ὑπὸ θεοῦ 630,21 443,22
ἐξαρτίσας ἀπὸ τῶ β. 718,5
ἐξαρτύσαι, instruere 312,18 ἐξηρτυμένη σφαλιά 324,27
ἐξαρχὴν μολοπῆς 477,23
ἐξαρχῆς, ab initio 702,23 οἱ ἐξαρχῆς, pristini 736,28
ἐξέγερσις a somno 202,35
ἐξιπῶν, enuntiare 114,11
ἐξεργεσθαι 38,47. 66,35
ἐξελαθεῖς ὁκ τῶ παῖβ. 497,32
ἐξηλέγχθη τῶ βοσαπυδῶν 171,40
ἐξελευθεικὸν φῦλον 226,8
ἐξελίσθαι τοῖς λόχοις 535,12
ἐξεμπολῆσαι τὴ φίρθν 184,21
ἐξεναυλίας βεβλημένα 707,47
ἐξεκεῖσαι τὸ ὕδωρ 129,15
ἐξεπράζεσθαι, precib. expugn. 678,45
ἐξερεύγεσθαι, exoneratur 8,8
ἐξεριμοῦ ἱερὰ παῖῶα 145,46
ἐξερμίωνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν 54,28. 526,11
ἐξεπαίζειν τὸ μέγεθος 219,3 ἐξεπαίζειν ἡδεσι, met. m. 226,15 ἐξεπαίζειν παρὰ τὰ νῶν 158,8. 583,18 ἐξεπάζεσθαι, comperiri 208,37. 239, 29 ἐξεπάζεσθαι ὑπὸ πολέμοις, operam suam probare, seu spectandum se prebere 213,1. Sic mox, αὐτὸς ἐν τοῖς παραγίμασιν ἐξεπαζόμενος. ἐξεπαζόμενος ἐν ἀρχαῖς πάσης μυήσεως 96, 47 ἐξεπασμένος ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς ἔρωτος 591,36 ἐξεπάζεσθαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν 84,41 μετὰ πάντων ἐξεπάζεσθαι 590,13
ἐξέπασιν ποιεῖσθαι τῶν ἀμ. 238,34
ἐξεπεσαῖ τὰ κολασαί 127,39
ἐξευρεθεὶς 69,19
ἐξέχεσθαι μισθὸς, herere 65,24
ἐξιπᾶσθαι τῶν δεήσεων 392,26. 391, 24
ἐξιλάσασθαι εὐχαῖς 521,9
ἐξεστάναι, cedere 175,26. idem παραχωρεῖν ibid. 20
ἐξιστῶσι τὴ βιάζαις τὰς ἀφελείας 307, 47
ἐξίπλους 146,21. 530,19
ἐξόδος τὴ χώρας 21,42 ἐπ' ἐξόδῳ τὴ ἀρχῆς ἴῶ, magistratus eius exibat 599,17 ἐξοδὸς, expeditio 503, 24. 734,35 ἐξοδὸν ποιεῖσθαι 531,14
ἐξοικίζειν πόλεις ὅλας 340,21 ἐξοικίζεσθαι εἰς- emigrare 686,18
ἐξολέσαι τὰ αἰτία. 369,18
ἐξόμνυσθαι πρὸ ὑπαστίαν 336,14
ἐξομολοῦσθαι αὐτοῖς χρ- 185,45
ἐξομολόγησις, confessio 404,12
ἐξορισμὸς, relegatio 287,11
ἐξοτοία, magistratus 713,28
ἐξοτοιάζειν ἐν ἀπίμοις 601,7
ἐξωθεῖν τὴ πόλεως 307,5 ἐξωθεῖσθαι τῆς γῆσιας 313,18
ἐξωλείας αὐτῶν 731,34. sic ἀπολ.
ἐξωνύμενοι χρήμασι 234,4.
ἐυρπάγοι καιροὶ 268,27
ἐπαγγέλλειν pro ἀπαγγ. 195,29. 309, 24. 316,26. 613,6 ἐπαγγελθεὶς, mandatus 649,20
ἐπάγειν & ἐπάγεσθαι, ambo signif. act. 500,33,36 Sic ἐπάγεσθαι, secum ducere 211,10. 704,2 ἐπαχθήσεσθαι, act. sign. 388,32 ἐπαγόμενοι ἀνὶ δίκῃ 457,37
ἐπαγωγαὶ, impressiones 534,33
ἐπαγωγὰ εἰς τὸ ἀνδρεῖον 345,13. sic 348,27. 519,9. 567,7. 575,38
ἐπαγωγὲς ὅπῃ- 495,44 ἐπαγωγὰ πρὸς ὁπτεῖν. 195,8
ἐπαιρεῖν, probare, accept. 594,27
ἐπαίρειν εἰς εὐπολμίαν 165,25
ἐπαίροι, rei 72,2 Idem ὑπὸ αἰρῆσι
ἐπακτὸς ἔξωθεν ἀνὴρ 120,19
ἐπαληθεύεσθαι 47,47
ἐπαθηναῖ γάμων 684,5
ἐπαθήκοι γίνοιτεν 527,38
ἐπαθῆκεις μεταῖ ὅπλ. 276,32
ἐπαιάγειν, reuerti 213,25. 480,16
ἐπαίαγκις ἐξ σφίσι- 734,45. 580,25
ἐπαίαγκις, necessario 686,27
ἐπαιδεῖν ὧν, absumere 72,17. Idem ἀπὸ
ἐπαιτεῖν, intentare 690,2
ἐπαιάστασις, insurrectio 143,34. 261,17 ἐπαιάστασις, pro ἀπαιάστασις, secessio 19,39. 20,6
ἐπαιτεῖσθαι ἀπειλαῖς 378,18. 49,4
ἐπαιθῶσι τὴν ὀθὴν θυμ. 541,35
ἐπαιστῆτες αὐτοῖ 424,46
ἐπαιορθῶσαι τὴ οἶκον χρήμασι 372,35
ἐπαιορθῶσαι τὴν πενίαν πάντῳ δικαίῳ 652,25 ἐπαιορθῶσαθαι τὴν ἥβαν 194,28. 311,47 ἐπαιορθωσόμενοι τὰς ἐλαπίδας 705,22. pro Compensare 191,13
ἐπαιόρθωσις ὀποείας 401,9
ἐπαιορθωτὴς τῆ κόμοντος 534,29
ἐπαλλίωσις τῶν καλῶν 746,39
ἔπαρχος τὴ πόλεως 273,29
ἐπαυλίζεσθαι, in tentorio agere 81,37. 80,30
ἐπὶ, quoniam 665,3 ἐπὶ δὲ pro ἐπειδὴ 702,20
ἐπιδὴ πάχιστα, cum primum 722,40
ἐπεὶδὴ, quoniam 584,22 ἐπεὶδὴ πάχιστα, cum primum 32,16. 283, 3, & al.
ἐπείγεσθαι, vrgeri 162,11 ἐπείγεσθαι ὀθὶ- 180,37
ἐπέκεινα τῆ ποτ. 183,34. 192,21
ἐπεμβάσοῖς, assultus 155,13
ἐπεξαμβοτεῖν 103,18
ἐπέξιον ἄχρι πύλοις 459,34
ἐπεξελθεῖν ἔργῳ 374,24
ἐπέρεῖς, interrogare 19,31
ἐπέρχεσθαι, obire 541,15 ἐπελθὸν αὐτῷ, absol. 202,45
ἐπέτειοι θυσίαι 130,28
ἐπήλυδες ὄχλον 146,45
ἐπήλυδες, aduena 205,19
ἐπὶ pro ἀπὸ 86,34,37. 95,21. 111, 15,17. 112,37,39. 130,43. 186, 1. 207,6, bis. 219,19,45. 270, 5. 411,4. 533,19. & alibi. ἐπ' ἐμοῦ pro ἀπ' ἐμοῦ 80,1 ἐφ' ἡμῶν, a nobis 402,39 ἐφ' ἑνὸς, ab vno 104,10 ἐφ' ἧς, pro ἀφ' ἧς 182,26 ἐπὶ pro μετὰ, cum 562,21 ἐπὶ pro ὑπὸ 572,27 ἐφ' ἑαυτῶν βουλεύεσθαι 334 33 ἐπὶ τῶ δήμου ἔστω ἡ κρίσις, indicium esto penes pop. 432,5 ἐπὶ σου, apud te, magistr. 711,17 ἐπὶ σφῶν, apud se 120, 15 ἐπ' ἐξουσίας, coram magistratu 717,41 ἐπ' ἐμαυτῶ, mea sponte 746,9 ἐφ' ἑαυτῶν, per se 637, 28 ἐπ' οἴκου, domum 41,16. 111, 25. 193,7. (pro eodem οἴκαδε, ibidem 35) 326,1 ἐπ' οἴκων, suam quisq; domum 175,43 (sed reperitur etiam cum accus. ἐπ' οἶκον 277,6. 307,15) ἐπὶ τῶ στρατοπέδου, in castra 45,47 ἐπὶ τῶ αἱρέσεως χρῶνται τὴ αὐτῆς, idem sibi proponat institutum 694,24 ἐπὶ κεφαλαίων ἐιπεῖν 124,6 ἐπὶ τῶ ἐμπύρων ὁμνύειν 154,27 ἐπὶ θεῶν πίστις δοῦναι 299,30. 641,20. quare & πῆμα

ἐπ' ἀγα-

ἐπ' ἀγαθῷ τὴ πόλεως 724,10 ἐπὶ τῆ παίπαν ἀγαθῷ 601,47 ἐπὶ τῆ φρεῖρω συμφέρουν 435,47. sic 245, 22 ἐπὶ κακῷ τὴ πόλεως ἀφῖκται 745, 30 ἐπ' οὐδενὶ χρεῖῳ γιγνόμενον, nullo bono consilio factum 544,34 ἐφ' οἷς δικαίοις, quib. cond. 195,16 ἐπὶ ῥητοῖς, certis cond. 195,11 ἐπὶ ῥηθεῖς ὑσι & διωρισμένοις 641,17. sic 337,6 ἐπὶ τὰ πίστις χαλεῖσθαι, ἐφ' ὧ τε, ea conditione vt- 645, 15 ἐπὶ τούτῳ- ἐπὶ τῆ- ea conditione vt- 742,25 ἐπὶ πόνῃς, talib. fretis 566,21 ἐφ' ἡμῖν ὑπαρχῇ, in nobis situm est 380,13. sic 700, 26 ἐφ' ἡμῖν γιγνόμενον, cum in nobis positum esset 398,4 ἐπὶ τοῖς δήμοις ἴῶ, penes plebem erat 430, 9 (Sic ὥς ἐφ' ἐφ' ἑαυτῆ, quantum in se est 697,14 τὸ ἐφ' ὑμῖν εἶ) μέρος 654,30 τὸ γνῶ ἐφ' ὑμῖν 395, 42) ἐπὶ τῆ δήμῳ πιεῖν ἢ, populi arbitrio permittere 216,22. 738, 40 ἐπ' ἐνείνω πεπίθῃς οἷς βούλοιῖο λαβεῖν 414,20. 744,40 ἐπ' ἐμοὶ πεπιθήκασι τὰ πάντα 506,21 ἐφ' ἑαυτῆ πιεῖν, sibi vind. 119,47 ἐφ' ἑαυτῆ βαδίζεσθαι, sito arbitratu moliri 658,18 ἐπὶ τῆς πολεμίοις γίνεσθαι 67,30 ἐφ' ὑμῖν γιγνέσθαι 396,45. 689,42. (pro eodem ἐπὶ τοῦ 517,1) ἐφ' ὑμῖν γιγνέσθαι δικαιοῦν, vestrum subire iudicium 448,29 ἐπὶ τῆ πόλῃ, in vrbe 599,46 ἐπ' αὐτῆς ἐπίκεται, eis incumbit 407,25. sic mox v. 29 ἐπ' αὐτῆς κορίζεται. ἐπὶ τοῖς πίθοις, super m. 612,7 ἐπὶ τοῖς πίθοις, adm. p. 58,37 ἐπ' ἐκείνοις post illos 464,28 ἐπὶ τούτῳ, post hunc 596,32 ἐπὶ τούτοις, post ea 567,26 ἐπὶ πᾶσιν, post omnes 223,6
ἐπὶ νομαῖς ἔξιέναι 297,12 ἐπὶ δόρυ τρέφῃ 190,13 ἐπὶ τὰ χέρα λαμβάνῃ 91,45 ἐπὶ πάδε τῶ τιβ. cis 118, 19 ἐπ' οἴκων, domum 277,6. 307, 15. Item frequentius ἐπ' οἴκου, vt paulo ante est expositum.
ἐπιβαίνειν τῶ πίθοις 494,40. 643,21. 533,16 ἐπίβαιν τῶ ἐρημῶ 705,25 ἐπιβαῖν ἀπλῶς 262,42 ἐπιβαὶ Ἰταλίας 41,29 ἐπιβαῖναι πατρίδας γῆς 346,20. Item cum d. it. ἐπιβαίνοντας τῆ χρ. 620,33 ἐπίβαιν πίθοις 631,30. 663,31 ἐπιβαίνειν τοῖς πόδεσταυρ. 535,15. 620,25 ἐπιβαίνοντες ἀλλήλοις 671,14
ἐπιβαῖσι τῶ πίθοις 495,32 pro ἐπιβαίνοισι, vt 494,40, & alibi. ἐπιβαίνειν, ingruere 33,40 ἐπιβαίνοντες ὠλαῖς 365,45 τὸ ἐπιβαῖνον, competens portio 215,20. Sic τὸ ἐπιβαῖνον λάχος 542,27. τὸ ἐπιβαῖνον ἑκάστῳ μέρος 223,13,19. 544,8 τὴν ἐπιβαίνῃ ἢ μῶραν λαβεῖν, debitã portionem acc. 332,10 ἐπιβάλλομαι, apprehendor, manus mihi initic. 719,31 item aggredior,
conor: vt ἐπιβαίνωνται κινεῖν ἢ 360, 14 ἐπιβαίνοντο ὀρπάζειν 432,17. sic 403,40. 593,42. 722,4 ἐπιβαλόμενος μεγάλοις 296,47 τὸ ἐπιβαλόμενον μέρος 170,12
ἐπιβαρεῖσθαι, aggrau. 215,17. 542,3
ἐπιβασία χέρακος 309,1
ἐπιβάται, class. mil. 739,1
ἐπιβαῖος 535,19
ἐπιβοῶντες καὶ ἐπιβοώμενοι 533,31
ἐπιβοώμενος πίστις 728,41
ἐπιβοηθῶ τοῖς σφετ. 189,29
ἐπιβολαὶ χρῶν ἐγίνοντο 660,14. sic 444, 30 ἐπιβολοὶ, conatus 586,47 ἐπιβολαὶ, meliet. errog. 586,18. 661,44
ἐπιβουλεύειν cum infin. 62,4
ἐπιβούλευμα, insidiae, seu facinus per insidias patratum 709,16
ἐπιβουλεύειν τὴ πατρίδι κτ- 176,29
ἐπίβουλος πεσαίρεσις 356,40
ἐπιβούλως, per insid. 728,38 ἐπιβούλως δέρκεσθαι πρὸς- 319,34
ἐπίγαιος κάρη 709,36
ἐπιγαμίαν συνάψαι πρὸς- 684,3
ἐπιγαμίας οἰκειοῦσθαι 99,20
ἐπιγιγνώσκειν, agnoscere 256,4 ἐπιγιγνῶναι, animaduert. 213,47 ἐπιγνῶναι, cognoscere, cert. f. 711,6. 718,20,724, 26 ἐπιγνῶναι, adiudicare 730,5
ἐπιγράφειν, attribuere 455,22
ἐπιδεῖν κραδαίνεται τὴ πόλ. 560,17
ἐπιδεῖν δίκης βοηθείας 390,13
ἐπιδεῖξάμενος ὀρέπαξ θεώσας 503,43. Eadem signif. ἐπιδεῖκνυ.
ἐπίδειξις, ostentatio 102,17
ἐπιδείξεις δημηγορία 600,42
ἐπιδιαφεῖν τοῖς φρεάβαις 118,18. idem ἐπιμελεῖσθαι 114,27. sic ἐπιδεῖλειν τοῖς φρεάβιαῖς 172,20
ἐπιδοῦναι τὸ σῶμα τῆ πατρίδι 152,34
ἐπιδικαῖσθαι 466,40
ἐπίδικος 463,10
ἐπιδιφρεύειν τέχναι 98,19
ἐπίδοσιν λαμβάνειν- 529,4
ἐπιδρομὴ, incursio hostil. 314,15 ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπὶ πόλιν 58,4
ἐπιεικεῖς ἐφεστῶτας 595,28
ἐπιείκεια legem interdum aut iusiurandum violat 285,23
ἐπιεικῶς, clementer 177,5. ὀψαλὸς ἐπιεικῶς, leniter seu mediocriter altus 182,23. 260,43. 292,20. 614,42. 657,45
ἐπιθαλάσσιος πολίχνη 612,32
ἐπιθανάτιοι 444,25
ἐπιθαυμάζειν τὴ λέγοντα 666,23
ἐπίθεσις & ἐπιχείρησις pro eodem 319, 38,40 ἐπίθεσιν ποιεῖσθαι 282,8
ἐπιθεσπίζειν δι' οἰωνῶν αἰσίων 80,27 ἐπιθεσπίσαι ἀπὸ τῆ βασιλείαν, regnũ ei addicere 177,8 ἐπιθεσίσαι pro ἀποθεῶν. 743,39
ἐπίθετος, adiectitius 203,25 affectatus, simulatus 264,19. 265,39. 270,38
ἐπιθορυβεῖν, fremitu approbare 371, 3. 404,39
ἐπιθύειν 33,4
ἐπιθυσιάζειν 25,1
ἐπικαθημένη λόφοι, in colle sita 11,43
ἐπίκαιρος τόπος 571,32. 705,46 ἐπίκαιρα φρέαρα 179,38 ἐπίκαιρα χωρία 319,44. 578,28
ἐπικαλεῖμαί σε, appello te 689,1 ἐπικαλεῖσθαι πρὸ ἐξ αἰθρώπων ἐπικουρίαν 361,33 ἐπικαλεῖν pro εἰκαλ. 546,28. 589,17
ἐπικαρπίαι αἱ ὁκ γῆς 193,40
ἐπικαταθραμύτες ὁκ- 579,14
ἐπικατεκλεῖσαι, immitti 643,1. 708, 1 ἐπικαταῤῥαγεῖς, immissus 643,20
ἐπικατασκάπτειν 31,41
ἐπικαταστάτην 156,32. 262,28
ἐπικατεψυδεῖσθαι 138,10
ἐπικατέχειν, detinere 617,19
ἐπικατηγόρησις 53,33
ἐπικαθρῶσαι 347,41
ἐπικείμενον στεφάνοις 157,13,31
ἐπικελεύεσθαι, inhortari 413,4 τὸ ἐπικελευόμενον, iussio 720,36 ἐπικέλευσις, inhort. 107,36. 550,32
ἐπικεκαθῶσι σωωιυμίας 23,7
ἐπικερδμεῖσθαι 68,26. 362,45
ἐπίκηρον ἀνέρμα 529,8
ἐπικηρυκεύειν αἰεὶ- 616,13 ἐπικηρυκεύσασθαι πρὸς- 297,39
ἐπικλᾶσθαι ἐπὶ τὴν 382,43 ἐπικλᾶσθαι εἰς ἢ flebil 64,30. 716,19 ἐπικλεῖσθαι τὰ γόνατα 466,17
ἐπίκλησις τὴ ἀρχῆ 56,44
ἐπικλῦσι δίκαι 381,43 ἐπικλῦσι ἀγῶ. arcessere 135,38
ἐπικλύζειν, inundare 33,30 ἐπικλῦσαι, assil. ere, abundare 354,40
ἐπικουρεῖν παρέχειν 362,42 ἐπικουρίας τὴ πυραίχου τῆς ἕνεκα, ad op. coll. fer. 576,21. sic 621,47
τὸ ἐπικουρικὸν, auxil. cop. 562,27
ἐπικρατεῖν τῆ πολίμῳ 341,35 ἐπικρατοῦντες πόλεσι τὴ ἑτέρων 373,43. 374,20
ἐπικρίνειν αὐτοῖς δικῶν 639,32
ἐπικρίνειν, adiudicare 730,1
ἐπίκριοις τοῦ σωμβ. 244,32
ἐπικτήσασθαι, acquir. 45,37
ἐπίκτησις 609,5
ἐπίκτιος πέχνη 203,16
ἐπικυρῶσι τὸν γνόμον 487,35 ἐπικυρῶσαι τὰ δόξαντα τῆ πολίσι 121,47 νόμοις 87,26 πόλεμον 131,32 ἐπικυρῶσαι, ψῆφον ἐπενέγκαντας 411,10 ἐπικυρῶσις & ἐπιψηφίζεσθαι pro eodem 600,18
ἐπίκωπεις 183,22
ἐπιλαμβάνεσθαι τὴ ὕβεως ἡνίκα 430,18 ἐπιλαβεῖν ἡνίκα 307,5. sic 117,15 ἐπιλαβόμενος ἐπιλαβόμενος: 89,38 ἐπιλαβόμενος τὴ ἀνδρὸς 438,12 ἐπιλαβόμενος τὴ σώματος 604,9 ἐπιλαμμάνεσθαι τὴ μῆ. 243,15
ἐπιλαμπρυνῶσι ἡμᾶς 372,35. 606,13
ἐπιλέγεσθαι τὴ δρῶμόν 31,22 ἐπιλέγεσθαι ὅπω- 528,1 ἐπιλέγεσθαι, delegere 86,3, 29 ἐπιλέγεσθαι pro ἀπαιτεῖν. 734,46
ἐπιλείπει μὲ ὁ χρόνος 662,29
ἐπιλεκτοῖ πόλεσι 164,41 ἐπιλεκτοῖ ἄνδρες 612,22 ἐπιλεκτὸς ἀκμὴ 352,7
ἐπίληπτος ἐξουσία 87,28

ὑπολογίζεσθαι, *perpend.* 151,31.266, 40
ὑπολογισμοί, *comput.* 60,29
ὑπομαρτύρεσθαι, *protest.* 466,42 ὑπομαρτυρόμενος θεοὺς, *deos attestans* 409,43.649,36. *sic* 132,14
ὑπόμαχα πολ. μέρη 253,32 ὑπόμαχοι καταγωγίς 571,31 ὑπόμαχον χωρεῖον 624,23
ὑπομνήσις τῆς φιλοτιμίας 135,4 οἷς ὑπομνήσει ἐγχειρῶ 220,18
ὑπομνήσειν τὴν πόλεως παρέλαβον 237, 24
ὑπομνήτης τῆς κοινῶν 210,5
ὑπόμνημα φέρω 148,5
ὑπομένειν ὑπὲρ αὐτῆς γεάμης 387,39
ὑπομενεῖν πᾶς φεαῦ. 114,27
ὑπόμνηματόμενοι παίπα 627,47
ὑπόμνημα βαρβάρων 75,45. 184,35
ὑπόνοον 612,32
ὑπόνικος ὁ ὑπηγορος πομπὴ, *triumphus* 102,15 ὑπόνικον πομπεῖν ὁ θρίαμβον καταγεν 181,18 ὑπόνικοι κόσμοι 664,22 ὑπόνικοι στέφανοι 157,13.467,3 ὑπόνικα θύειν 158,32 ὑπόνικον μισθὸν ἀποφέρειν 167,30
ὑπόξεν ὁ Κῆς Μέρμηλα 10,41
ὑπόπτοι καὶ τοιαῦ 201,3
ὑπόπτευτα δεῖ ἀ πᾶς- 502,27
ὑπόπλων σωσαγωγή 281,24
ὑπὸ πολάζειν, *eminere* 690,14 ὑπὸ πολασμὸς κ᾽ τῆς ὑπ᾽ ἀπάνων 391, 26
ὑπὸ πορευόντες 724,2
ὑπὸ πρεσβεύειν 112,4 ὑπὸ πρεσβεύειν πρεσβείας ἐδέν 384,1
ὑπὸ πρεσῶν πιεῖν 603,40
ὑπὸ πρεσβύτερα 348,2
ὑπόρρητα γραφαὶ Δ. 478,40
ὑπόρρηξις τοῦ πόλεως 494,22 ὑπόρρηξις αὐτῆς τῶν ἔσω πιν 165,29 ὑπόρρηξις πᾶς κρατῶν 534,43
ὑπόρρωθεν, *obstrepere* 404,47
ὑπόρρωθεν τῶν πρεσβ. 493,7 ἐπόρρωθεν εἰς ὕψος 468,35. *sic* 674,19
ὑπόσπονδον τὴ δῆμον 370,26
ὑποσημαίνειν, *obsignare* 256,3 ὑποσημαίνειν τοῖς, *conspectui alicuius se offerre* 73,33.743 ὑποσημαίνειν βοῦν μεγάλην 487,33
ὑπόσημα εἶναι χρημάτων ἀπὸ μεγάλης 539,47 ὑποσημασίας πρεῖν 396,11
ὑποσιλέζεσθαι ἐκ- 432,46
ὑποσιλπνοῖς εἰσφορᾶς 142,15 ὑποσιλπνῶν λαμβ. ἐκ- 541,47
ὑποσκοπὴς εἰ- *speculatio* 105,28 ἐποσκέψεις *augurales* 203,19
ὑποσκευάζειν, *reficere* 621,17 ὑποσκευὴ, *refectio* 200,34
ὑπὸ πλεῖστος ὄχλος 381,44
ὑποσκήπτειν, *mandare* 208,35.706, 1.707,23 ὑποσκήπτειν αἰεὶ τῆς κοιν. 209,24 ὑποσκήπτεσθαι, *per deos obtestari* 636,29
ὑπόσκοπος, *inspector* 135,9
ὑποσπᾶν, *attrahere* 31,18 ἐπωσπᾶν τὸ φῶς τὸν 365,35
ὑποσπεύδειν τὸ πόλεμον, *urgere bellum, seu suad.* 318,40
ὑπόστασις *idem quod* ὑπόθεσις, *aggressio* 365,42.40
ὑποστέλλειν, *mandare, inib.* 465,32. 510, 39. *sic* ὑποστέλλω 295,44. 513,36
ὑποστέλλας *pro* ὑποστῆς 284,38
ὑπόστημα *sepulcrale* 128,1
ὑποστολὰς φιλοδοξίας 638,23
ὑποστρατία 531,22
ὑποστρατόσαντας τῇ πόλῃ 625,3
ὑποστραβοπεδύειν ἑτέροις 380,7
ὑποστρέφειν *absolute pro* Conuertere se 442,46. 540,15 ὑποστρέφεσθαι τῶν κοινῶν, *cur.* 703,36 οὐδὲν ὑποστρέφεσθαι τῶν αὐ. 157,10. οὐδὲν ὑποστραφεὶς εἰ- 97,18
ὑποστρεφεῖς ἔρας γινομένας 660,11
ὑποστρεφῶς δίκαιοζέσθαι 508,18 ὑποστρεφῶς καὶ θαῤῥεῖσθαι 443,36
ὑποστροφὴ αὐτῶν ἐκ τῆς δημοσίας γέγονεν οὐδμία, *nihil ea curauit nummen* 677,34
ὑποσωάζειν, *annectere* 126,46
ὑποσυρρεῖν ὕπν 254,30
ὑποσφαγεῖν καιροὶ 321,35 ὑποσφαγὴς ἐπὶ πίσεα 669,47
ὑποταγὴ, *iniunctio* 223,9 ὑποταγὴ πατέρων 302,17 ὑποταγαὶ, *iussa* 133,3.297,41
ὑποτάμαῖα βαρέα 327,6. *sic* 247,6. 336,20 ἐξ ὑποτάμαῖος πιεῖν 509, 32
ὑποτακαιπωρεῖν 593,5
ὑποτεφάλειον πιεῖ λοισμ. 283,44 ὑποτεφαχῶς τῶν δῆμοιαν 165,5 ἐπιτεφαχῶς τῶν γνώμ. 117,33. 258,34
ὑποτιθέεσθαι ὦ 109,47
ὑποτιφοι λόγοι *a quib. inuenti, & rectius usurpati, Latinisne an Graecis* 291,5 ἐπιτιφοι ἀγῶνες 291, 14
ἐπιτραχύνειν, *accelerare* 626,9
ἐπιτρέχειν, *munire contra* 168,19 ἐπιτείχισμα κ᾽ τῆς πόλ. 182,33.294,7
ἐπιτελεῖν φεφεῖς πολ. 200,15 ἐπιτελέσαι τὰς δίκας 667,39 *idem* συμπλέσαι *ibid.* 36
ἐπιτελεῖν ἔθνη 161,28. 184,30 ἐπιτελεῖν ἡμέρας 374,34 ἐπιτελεῖν κρίσιν καμβαίν 671,17
ἐπιτέμνειν, *incidere* 204,11
ἐπιτεχνᾶσθαι δῆλα ἐπὶ δῆλα 356,39 ἐπιτεχνᾶσθαι τὰ ἄλλα πείρας 254,8
ἐπιτήδειος *fœm. gen.* 511 ἐπιτήδειος εἰς- 734,31 ἐπιτήδειοι *pro* ἐπάῤῥοι 508,7 οἱ ἐπιτήδειοι αὐτῶν, *necess. amici* 281,28. 556,16 ἐπιτήδεια, *res ad vict. necess.* 556, 9, & *al.*
εἰς ἐπιτηδεύσας ἀχθέντα 133,22
ἐπίτηρμοι πολῖται 330,14 ἐπιτηρμία πολῖτα 372,30 ἐπιτηρμίας ὀπολωλεκός 235,35
ἐπὶ τρόπος ὁδός, *compend.* 54,45
ἐπιφαγωδεῖσθαι εἰς- 102,20
ἐπιφέπειν, *indulgere* 675,18 καθαφονῆσαι ἐπιφέπειν, *negligere* 286,36
ἐπιτράπεσθαι, *commissa sunt* 411, 23 ἐπιτραπήσεται 470,38
ἐπιτρέφειν τέκνα ἔτερα 522,1 ἐπιτρέφεσθαι αὐτῆς 424,6
ἐπιτρέπεσθαι 228,22
ἐπίτροπος, *tutor, cur.* 213,32
ἐπιτροπεῦσαι ὀρφανοῖς 716,38 ἐπιτροπεύειν τὰ δημόσια 679,44 ἐπιτροπεύειν τὴ πόλιν 120,7 ἐπιτροπεύειν τὴ πόλεως 335,22 ἐπιτροπεύεσθαι ἔτων 210,10. *sic* 88,18
ἐπιτροπεία, *tutela* 716,39
ἐπιτροπεῖν λαβεῖν 237,2
ἐπιτροπικὴ ς. τοφεσία 237,19
ἐπιτυχὴς, *fortunatus* 490,29
ἐπιτυχία τῆς μαρτυρ. 203,21
οἱ ἐπιτυχόντες, *vulgares* 597,47
ἐπιφαίνεσθαι καὶ βοήθησον 128,37
ἐπιφάνεια θεῶν, *cum manifestis documentis praesentiam suam declarant* 128,10. 129,18. 207,35
ἐπιφάνεια τῆς δαιμόνων 351,20 εἰς ἐπιφάνειαν τοφελθ. 291,46 ἐπιφανείας ἐπὶ μέκιστον τοφελθεῖν 434, 38
ἐπιφέρειν, *in colloquio* 430,32 ἐπιφέρειν, *crim. impon.* 704,12 ἐπιφέρεσθαι πᾶς πολιμ. 584,42
ἐπίφθονος πόπος 292,19
ἐπιφθονεῖν πόλις 599,44
ἐπιφεῶ, *impetus* 713,35
ἐπιφορωνῆς χλιῶ 158,18
ἡ ἐπίφορος ἐπ᾽ αὐτὸν ὁδὸς 671,9 ἐπιφόρα αἰέμα τοφεφεῖσθαι 642,44
ἐπιχρεῖν τὸ ἔργον 162,39 ἐπιχρῆν τοφᾶξιν μισ. 203,38 ἐπιχρήσασθαι ἀμφοτέροις 485,9
ἐπιχρηστὸς ὄδιν 233,29
ἐπιχρηζῆσαι τὰς δεῦτ. 315,11. 739,4
ἐπιχρηζούμενοι λαμπρᾶς δεπάνας ἀχθῆς 678,9
ἐπιχώριον ἔθνος 24,1 ἐπιχώριαι χαφαί 184,18. 314,2
ἐπιχωρεῖν ὕβρεις 691,43
ἐπιψηφίζειν δίκλω 56,42 νόμον 432,5
ἐπιψηφίσεται ἡ βουλὴ ὧδε 406,2
ἐπομβεία, *diluuium* 55,17. *idem* καθοκλυσμός 49,38
ἐπόμοσάμενος ἢ μὴν- 733,43
ἐποτεῖνος φυγὴ 609,29
ἐποπτεύειν, *inspectare* 217,38
ἐπορέγεσθαι, *appetere* 28,3
ἐπόχη σίτων 586,32
ἐπλακαιδέκαετον ἔτος 398,9
ἐπόνιμον τῆς χωρικῶν ποιεῖν 112,3
ἐρανισμὸς κατ᾽ οὖλρα 416,17
ἐρῶντες δικαστίας 318,34
ἐρανὸς ποιν. πολιτ. 365,17
ἐρράζεσθαι δύναται τὴν αὐτὴν, *tractare eadem mare* 184,25 ἐρράζεται, *colitur* 554,26
ἐρράκης τῆς ἀχαθῶν 135,5
ἐρείπτω, *diruere* 612,43
ἔρευναι ἐποιεῖν τῆς οἰκιῶν 423,31. *sic* 63,28
ἐρήμη νῆσος 50,3: & *mox* v.32 ἔρημος γῆ. ἐρήμοις ἀφῶσι δίκας 210,18 ἐρήμοις

ἐρήμοις τὰς δίκας ἀλόντες 667,46
ἐρημίαν ποιεῖν τῶν αὐτ. 638,37
ἐρημοῦσθαι τῶν κρείττ. μέρ. 686,34
ἕρκειοι θεοὶ, *Penates* 54,31
ἑρμαῖα ὕφαλα 42,19
Ἕρνικες, *sitae* Ἕρνικες, *Hernici, pop.* 250,5.372,13, & *alibi.*
ἐρράπτειν, *insuere* 260,4
ἐρύκειν τοὺς ὑπόνους 551,34
ἔρυμα πολέμου 16,34 ἐρύμα τῶν χάρακος 551,11
ἐρυμοὶ πόποι 319,41. 669,32 ἐρυμνὰ χωρία 34,18
ἐρῦμαι λέξων 137,26
ἔρος χρυσᾶς τέκνων 607,42 ἔρος τῶν νικῶν 621,15 εἴωπα ἐχλιάδων ἀπόν 500,3
ἡ ἑσπέριος Ἰταλία 10,23
ἑσία πυῤῥία 513,21 ἑσία φεαπεικὴ 93,18. & *mox* v.20 ἑσία κοινὴ τῆς φεαβιῶν: *pro foco, seu atrio epulari. quidã aulam vertunt.* ἑσία κοινὴ τῆς πόλεως 125,18,25,39
ἑσάδες παρθένοι, *Vestales virgines* 125,7
ἑσίασις ὀχλικὴ 122,21 ἑσιάσαι ὑποδέχεσθαι 32,23. 158,22 ἑσίασιν τοφεῖς 291,1 ἑσίασιν αὐτῆς τῶν βαθεῖαν 122,22 ἑσίασις κοινὴ, *commune pennarium* 408,18
ἑστιατόριον, *cœnaculum seu atrium epulatorium* 93,18
τὰς ἐφάπτας, *vltimus vices* 621,45 τὰ ἐφάπτα παθεῖν 357,36
ἑτᾶραι, *lupæ, meretrices* 71,25
ἑταιρεία, *sodalitium, factio* 376,10. 213,27. *sic plur.* ἑταιρεῖαι 205,14. 687,8. 689,9. 705,38 ἑταιρείαν σωῆρον 683,15
ἑταιρεῖα *quoq, pro* ἑταιρεία *inuenitur* 398,30, & *alibi. Sic* ἑταιρεῖα μεγάλη 434,34 ἑταιρείας σωιάγων 234, 42. 235,10 ἑταιρείας μεγάλας δυνάμενοι 667,3
ἑτέρα τοσαῦτα 570,8.577,24
ἐπ᾽ μῶλλον 563,23
ἔτιμοι, ὑπὸ πᾶ ὅπλα 661,35 ἔτιμοι ἡ νεότης 360,18
ἔτι τῶ παρελθόνα 370,18. *Compos. hinc* διετεῖς σωνοδαί 482,11 ἑξαετεῖς ἀλοχαί 194,26.192,42 δεκαετὴς πόλεμος 47,17. *Sic* πεντεπὴ χρόνον 193,39 τεῤῥαετὴ χρόνον 201, 31 πυῤῥαετὴ χρόνον 541,24. ὀκταετὴ χρόνον 57,14 βιακοσιαετὴ χρόνον 127, 23.128,35 πυθαρακοσιαετεῖ χρόνῳ 238,20. *Item barytonos, ἑπτακαιδεκαέτης* χρόνος 457,16. *Sic* ἑπτακαιεικοσαέτης 212,38.662,38. *E compos. derivatum* πυθαρακοσιαετία 120,26
εὖ ἔχοντες χεμῶν 438,18 πλεῖστα ὑμᾶς εὖ πεπόνθασι 271,43
εὐαγεστάτων ἱαπτῶν 638,42
εὐανδρία, *felix virilis sexus proventus* 13,22
εὐαρεστεῖν πᾶσι, *probare omnia* 735,4
ἡ κοινὴ εὐαρέσκεια 681,36
εὐαείθμητοι, *pauci* 700,21
εὐάστης θρίαμβος, *ouatio* 313,46.314,6. *pro eodem corrupte* ὥα 535,47. *magis ad Latinum vocabulum accedit* ὥασις, *deflexũ e Graeco* εὔα *sic: mutata prima tantũ syllaba.*
εὐβοῦς χώρα 16,35.45,33
τὰ εὐγλῶς καὶ πάγγ᾽ ἀπὸ- 295,20
εὐγλῶσσ πάσχειν 454,15
εὐγνωμόνων λόγῳ. ἀρχὴν 143,4
εὐγνωμονεῖν 636,42
εὐδαίμονα καὶ λίαν 93,41
εὐδιδάκτου τῆς 240,43.521,7
εὐδιόρθωσις συμφορᾶ 667,44
εὐδοκεῖν, *probare* 106,5 εὐδοκῶ τῇ αὐθρ. αἱρέσει 542,32
εὐδόκησις, *approbatio, cons.* 557,34 κ᾽ πολλὴν εὐδόκησιν, *magno applausu* 150,18
εὐδοξεῖν ἐν πατρίδι 502,4
εὐεσία, *pro* ἑσία 426,20
εὐετηρία γίνεται 354,34. *sic* 411,16. 585,32
εὐζωνος φαλαῖ 179,43.188,21 εὔζωνος νεότης 197,3.572,9 εὐζώνοις πλίσι ἐπειμένοι 707,17
εὐηθῶν *pro* εὐκολείας 695,24
εὔθετος εἰς- 10,4.29,31.560,47
εὐθλωσαι ἀγέλαι 29,27
εὐθωΐν, *in iudicium vocare* 716,17
εὐθῶας ἔργον ἀπαρτεῖν 443,29
εὐθὺς δόλων, *simulatq, inuasit* 494,35 ἕως ἐν εὐθὺς, *statim a prima luce* 495,6. 682,36
εὐκαρδίως φέρειν τὸν σ. 281,42
εὐκαιρήσαν γίνεσθαι 156,11
εὐκλεεῖς καὶ ζηλωτοί 348,23
εὐκλία 291,44.522,42. 533,22
εὐκλεία φύσεως 151,26
εὐκτέος καιρὸς 379,43 ὐκ εὐκτέα συμφοραί 402,1
δι᾽ εὐλαβείας λαμβάνειν 561,26. *plura in δι.*
εὐλαπῆς πόλις 182,42
εὐλογία, *laudum prædicatio* 530,7
εὐλόγιστος 4,5.220,25
εὐλογίστου φέρειν, *mod. f.* 225,14
εὐμεθαρμόστος 485,11.726,15
εὐνοιαν ἀποδεικνῦς 514,12 δι᾽ εὐνοίας ἔχειν 486,10 εὐνοιᾶ τῆ πατρίδι, *ob benevol. ergaparr.* 378,27 δι᾽ τὴν εὔνοιαν τῆς συνῆ. *ob benevol. ergas cogn.* 282,32
εὐνομεῖσθαι 268,17
εὔορκος ψηφίζεσθαι 729,34
εὐόρκιος οἰωνοί, *felicia auspicia* 133,13
εὐπατρίδαι, *Athen.* 83,12.601,30 κ᾽ πολλὴν εὐπάτειαν, *magna facilitate* 671,22
εὐπειθὴς, *obsequens, obed.* 232,30.600, 4.687,28. τὸ εὐπειθὲς 610,4
εὐπορεῖν ὧν, *facile erat* 650,1
εὐπορῆσαι, *comparare* 536,38
εὐπορεῖν λέγειν 742,41
εὐπορεῖν πόρος ἀπαισμοῖς 186,12
εὐπορεῖσθαι λόφος 201,23 εὐπορεῖσθαι ἑαυτὸν παρέχων 645,23
εὐπροσωπίαν ἔχειν 147,36
εὔρεμα δρῆχῶν 291,9. *Idem* εὕρημα *per* η 196,7
εὑρεσιζεὺς, *Iupiter Inuentor* 31,43
εὔεπος εἰς ὑποδοχὴν ὕδατος 200,47
εὖρος, *latitudo* 200,45.624,18
εὐρώνειν ὑδὶ πολὺ 183,11
εὖσαι 479,14
εὐσαθοῦσιν οἱ βίοι 94,23 εὐσαθεῖν πᾶς δημοίας 380,29
εὐσταλὴς ὁπλισμός 464,31
εὐσωῶσθαι 515,33.647,5
εὐφήμων τοφέφασις 420,47
εὐπελὴς ὁπλισμοῖς 139,28
εὐπλμία τοφὸς τὰ πολ. 176,8 εὐπλμίαν πᾶζιν ἐνδείκν. 306,32
εὐβρεπὴς τοφὸς τ᾽ αἰ. 584,16. εὐβρεπὴ γένοιτο ἡμῖν τὰ τοφὸς τ᾽ ἀγῶνα 698,45 εὐβρεπίζειν τὰς δυνάμις 139,20 εὐβρεπίζεσθαι τὰ εἰς μάχ. 354,11
εὐφήμοις οἰωνοῖς τοφεπέμπειν 13,23
εὐχαριστηρίοις 643,36. *pro* χαριστηρίοις.
εὐχαριστεῖν, *ditiores* 417,15
εὐχῆς ἄξιος, *optabilis* 309,30 εὐχῆς μείζονα ἀγαπᾶ 518,13 μετὰ πολλῆς εὐχῆς δέχεσθαι 390,20 κατ᾽ εὐχὴν δέχεσθαι 362,42 κατ᾽ εὐχὴν λαμβάνειν 352,42. 619,35 κατ᾽ εὐχὴν τῆ 266,28 εὐχὴν ἀποδιδόναι 201,20.202,41
εὐχόμενοι αὐτῶν, *optarint* 609,8 εὐχόμενα τοφεπόνοις ὡς αὐτοῖς, *gloriamur tuadem progenitoribus* 147,21
εὔχεσθαι εἰς τὰ πολ. 222,20
εὔψυχος 495,44.564,25
εὐψύχως ἀγωνιζόμενοι 654,15
εὔωνοι ἀγοραί 445,41
ἐφεδρεῖαι 613,31
ἔφεσιν διδόναι, *permittere* 385,23
ἑφέστια, *domicilia, lares* 19,40 ἑφέστια, *familia & instrumentum domesticum* 54,26 ἑυέστια ὁ κλῆρος ἔχειν 616,34 ἐρίστια πᾶσα 145,33, 47.402,11.607,38 ἐν τῆς ἑφεστίας, *dum* 378,8 ἑφέστιος γνωμῶν 693,39 αὐτῆς ἑφεστίοις μετοικεῖν τοῖς 308,7
ἐφήμερος ἡμέρα 513,38 (
ἐφῆναι ἐπ᾽ αὐτοῖς 364,23 ἐφέπτος ὀργῆ, *ira indulg.* 399,41. *Idem* ὑπέρεπ. ὡς ἐπικτῆν 105,47
ἐφιστάναι τῆς ἔρμης, *praef.* 75,16 ἐπιστῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς, *praefect* 209,13 ἐφιστᾶς τὰ δέμιοιαν ὑπὸ- 229,8 ὑποστῶσαι αἰόγκλω 13,19 ὑποστῶσαι, *reprimere* 368,43 ὑποστῶσαι τὴ λόγον, *suspendere orationis cursum* 211,15 οἱ ἐφεστῶτες τῆς ἱερᾶς 220,36 ἐφεστῶτες τῆς τοφεμάχεις, *stantes post propugn.* 222,2
ἐξεφόδου αἰνεῖν 166,3.290,4 αὐτῇ ἐφόδῳ βεβλόμενοι τὰ πολιμίου 139, 31 τῇ τοφῶτῃ ἐφόδῳ 348,43
ἐχόβυσος φρεαῖ 104,34
ὡς εἶχον αὐτῷ τὰ τοφόμαῖα ὀπόσοις 115, 10 ὅπως ἔχοι πᾶς γνωμαις 460,3 ὅπως ἔχοιεν τοφεφεῖπος 344,10 ὡς εἶχον ὀρῆς 496,41 καὶ ὡς ὑμῶν ἔχει φεῖλῶν 632,17. *sic* 145,27 ἀξιολόγως ἔχοντες γνωρῖς ἐρασίας

καλάνδαι, *calendæ* 525,27
καλαύροψ, *pedum* 31,41
καλεῖν, *citare* 222,44 καλεῖν, *cala, voca* 263,12 καλεῖν δὴ τὴν χεὶρ εὐκτ. 402,2
καλιὰ ἡρῴων 203,7. *eadem* καλιὰ 202,37. 219,35: & 46,12
καλιδεύειν ἐν κακοῖς 274,13
καλλιλογεῖν 505,36
καλύβαι, *tuguria* 389,4
καλύβιον 646,3
καλυπῆρες, *tegulæ* 413,17
καμάρας πλατείας 246,30
Καμδρῖνοι 116,27. 188,42. (*Idem* Καμεῖοι 114,16: *idemque*, Καμεῖα *ibid.* 29) *Sic* Καμδῖνοι, *Camerinus* 627,12, & *alibi, in Sulpicii cognomine.*
κάμνοντες, *morbi* 677,5
καματηρὸς *defessus* 27,11 καματηρὰ σώματα, *ægr.* 677,7
Καμεριεῖοι *pro* Καμεῖοι 315,44. 316,3. 317,18. *Idem* Καμδῖνοι.
καὶ εἰ μὴ- 388,27
καὶ μόνοι *virg.* 17,14. 92,40
πρὸς κανόνα ἐρᾴζ 200,19 κανόνες, *conti* 130,20
κάπηλον βίον ἔχειν 583,28
Καπιτωλιεῖς λόφοι, *pro* Καπιτωλινὸς λόφ. 102,23. *Sic* Καπιτωλιεῖς Ζεῦ 393, 14. 472,43. 511,7
Καπυῖται πύλαι 483,23
καρδοῦν, *exspectans* 593,38
καρδία, *animus* 506,22. 511,40
Καρίνη, *Carinæ, loc. R.* 160,5
Καρικῶνιαι πύλαι 640,21. *Eadem* Καρικῶδεις πύλαι 25,30
καρῦσσι βαίμασι 155,29
καρτασίνη ἐσθὴς 128,41
καρτοῦν ἔνα χώραν 179,23 καρτοῦντας ἴσας ἅμας 111,14,27 καρτοῦσαι φέλαι ὀκ- 502,20
καρτεῖν ἀχὴν 194,13 καρτεῖν τὴν αὐτῆς μάχης, *n. c. ipsum compos* 177, 38 καρτεῖν πεῖθον 283,45 καρτεῖν τὴν πόλιν 156,17 καρτερὰ χεὶρ, *pro* κρατ. 254,33 ἐκ τῶν καρτερῶν, *vi* 592,43 κατὰ τὸ καρτερὸν, *vi, fenitot. virtb.* 595,41. 702,27
καρτερία τῆς γνώμης 472,5 καρτερία τοῦ ἐν. πόνου 98,12 καρτερία κρείττοις 294,43
τὸ καρτερικὸν, *tolerantia* 579,47
καρτερεῖν ἐπιχειρεῖν 289,29 καρτερῶς εὐπαθεῖν 574,41
κατ' ἀόνα, *atergo* 165,14. 197,17. 252,1 κατ' ἀόνων 156,10
κατ' δαίμονα, *forte fortuna* 8,39. 15,43. 263,42. 671,5 κατ' δαίμονα, *diuinitus* 176,46 κατ' ἀναγκαῖον, *necessitate* 487,12 κατ' δέον, *congruenter* 241,47. 276,4 κατ' δίκαιον, *iure* 247,33 κατ' δορτερὸν, *valide* 203,26 κατ' κράτος, *vi* 186,33 κατ' σπουδὴν, *festinanter* 182,6. 265,22. 409,36. 472,17. 619,10 κατ' πάρος 370, 45. 646,24 κατ' φιλότητα, *amice* 24,45 κατ' ἀλήθειαν, *vere* 264,34 κατ' πόδ, *hoc modo* 56,31 κατ' κλῆρον, *iure hered.* 664,33 κατ' ὁμολογίαν, *expacto* 179,19. 647,8 κατ' δυνάμιν τὴν ἐμὴν 214,17. 217,42 τὰ κατ' ἑαυτοῦ, *quod ad se attineat* 453,9. (*item, quantum in se fit* 679,25. *at* τὰ κατ' ἑαυτοῦ, *negotium suum, causam suam* 674,14) τὸ κατ' ἡμᾶς μέρος 543,7. 601,17 τὸ κατ' τόπους ἕν μέρος 609,40 κατ' ἕνα, *singulatim* 299,41. *sic* κατ' ἕνα ἕκαστον 396,22 κατ' ἕνα διεσκεδασμένοι 571,21. (*at* κατ' ἕνα ἡνῴεδαι, *in vnum coniungi* 37,21. 66,45. 486,21. 569,37. *sic* κατ' ἐν ἁρῆς ἡνῳόμεναι 101,26 κατ' ἕν ἅπαντες ἐνῳοῦσθαι 425,22)
κατ' ἐπαρείας 598,38 κατ' λόχους, *centuriatim* 276,21. 577,35 κατ' ἴνας & λόχους 475,33 κατ' συστροφὰς 548,3 κατ' πλῆθος, *frequens numero* 422,35. 39 κατ' κεφαλὴν, *in singula capita* 220,32. 245,46 κατ' σφᾶς βουλεύεσθαι, *inter se consultare* 481,47 κατ' πόλιν, *in urbe* 559, 39 κατ' οἶκον δίπτυ 282,42 κατ' πολέμους πρὸς εἰρήνην 383 25 κατ' νὺξ ἔχει 285,4 κατ' ἠδονὴν ὦν 27.3,38 κατ' ὄνομα Νομᾶς 120,24 κατ' πάρον 218,35. 257,47. 267,24 594,1 κατ' ἕκαστον ἔτος 526,25 κατ' ἡσυχίαν, *tranat.* 523,39. 556, 45 κατ' τὴν πρόσθεν πεῖσιν, *prima aspectu* 156,42
κατ' *cum accus.* Propter 63,29. 65, 28. *sic* κατ' ἀξιόλογον *id.* 570,16 κατ' ἔλεον, *per gratia* 382, 7. 552,13. 671,22 κατ' τὸ συμφέρον, *ob cognat.* 485,36
καταβάσεις ἀπὸ τῶν ἵππων. 534,35 καταβὰν ἀπὸ τῆς βαλίδος 456,19
καταβαίνειν, *dependere* 84,32
καταβαλὼν ἐν ἀλίᾳ 108,30. 296,12. 579,39
καταβιβάζειν, *deducere* 7,10. 166,7
καταβιβάζειν ἀπὸ- 533,18. 534,27
καταβιβάζειν τὴν χεῖρα 180,1 ἐπὶ καπύβασιν 191,12. 312,13
καταβοᾶν χρῆσθαι πολλῇ 373,44. 428,36
τὸ κατάμεμα, *inf. ed pars* 659,21
καταγλαΐζειν πεῖν 735,28
καταγηρᾶν σώματα 36,46
καταγήρα, *consenuit* 59,45
καταγιγνώσκειν σφῶν αὐτῶν 428,24 καταγιγνῶναι τὸ μὴ δεῖν δίκαιον 587,7 καταγιγνωσθῆναι δικαίαν 703,34
καταγνώσεις, *damnationes* 638,34
καταγνώσεις αὐτῶν ἀκύρους ποιῆσαι 405, 36
καταγεάειν εἰς φεάρας 103,37
καταγεαφὴν χώρας 537,41
καταγραφὴ, *receptac.* 39,39. 42,27. 78,1
καταγραφὴ τὴν ἀλήθ. 205,23
καταδοῦναι, *obligare* 606,20
καταδιαιρεῖν τὰ χώρα 723,14
καταδιαιρεῖν εἰς- 223,11
καταδίκη, *iudicatum* 333,26 καταδίκαι ἀκύρωσις 496,27 τὴν καταδίκην ἀποδοῦναι 676,33 τὴν καταδίκην ἀπελθεῖν 586,29
καταδίκοις *pro* καδίσκοις 665,28
καταδόξαντες ὁπόσοι τε ἦσαν 364,16
καταδεξάμενοι ὑφ' ἀλλήλων ἕκαστα 349,2
καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις 387,11 καταδουλούμενοι τὴν πατρίδα 689,22
καταδρομαὶ τῆς χώρας ἐποιοῦντο 468,9, 43. 489,31 καταδρομὴ, *incectio* 248,23 καταδρομὴν αὐτῷ πολλὴν ἐποιοῦτο 44,15
καταζωσμένος 129,36
καταθεῖν, *incursare* 425,23
καταθύειν δεκάτας 19,13
καταιμάζεσθαι βασάνοις 206,13
καταίρειν εἰς λιμένα 43,3
καταιρυθμὸς τῆς συνέχ. 158,2
καταικλεῖσαι τὸ ἔγκλημα εἰς μίαν ἀρετὴν 463,4 καταικλεισθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν & ἀμαχαναίαν 398,24 κατανενοηκὼς εἰς δεινὰς ἀνάγκας 396,5. 403,8 καταικαλεῖν *sine σ* 165,8
καταικλαρχεῖν, *distribuere* 231,46. *ité Interse diuidere* 103,32. 293,28
καπίκωνος ἐξ ἰδοῦ 364,17
καταιρεῖν, *vi* 188,37. 686,10
καταιρεῖν τῶν ἀφέσεις 388,3
καταιτιᾶν, *denoluere* 707,45
καταλαμβάνειν τὸν πόνον, *deprehendere, seu coll* 316,47 καταλαμβανόμενος καιρὸς, *appetitus, id est adueniens* 680, 1 καταλαμβάνειν, *occipere* 571,22
καταλέγειν, *delegere* 100,10 καταλέγεσθαι εἰς 411,28 καταλογὴς *delectus* 92,36 καταλογὴ ἐπὶ δώμασι 411,24
καταλαπαστεῖν τοῖς τῆς μιλῶν 622,39
καταλαπάρδα, *pass. signif.* 517,14
καταλευσμὸς 115,36
καταλόγοι, *delectus mil.* 103,39. 464,41
καταλύσεις, *antignatio* 685,33 καταλύσεις, *diuersorii* 249,27. *ide* καταγωγή.
καταμένειν 84,40. 171,11
καταμεμψὶς, *incusatio* 139,35 καταμεμψὶς ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι 376,16
καταμεμψὶς ὀλίγου τοῦ ἔρ. 410,10
καταμαλακίζειν 246,12
καταμιμεῖσθαι 477,36
καταμισθοτεῖν 235,37
καταμισθοφορεῖν ξ. ερ. 226,47
καταιάλωσις 361,42. *sic* καταιαλῶν 44,38. 584,4. *Sed reperitur etiam cũ augmento* καταιωδήνατο 643,39. 650,4
καταιέμειν, *depascere* 66,29. 541,17
καταιέμειν τὴν πόλιν- *distr.* 616,4
καταιοσφίζεσθαι τὰ δημόσια 217,2
καταπάτεῖν, *defigere* 159,44
καταπόθεν 192,32
καταπλεῖν πρὸς τὴν 65,15
καταπλεξόμενοι, *territuri* 621,9 καταπλαγεὶς αὐτοῦ τὸ θράσος 614,38 καταπλαγεὶς αὐτῶν τὴν ἔφοδον 122,29
καταπολεμεῖν τὴν ἀγοράν 524,22 καταπολεμεῖν τὴν πόλιν, *debell.* 378,40
καταπονεῖν δεῖν ἐκ- 535,28
καταφεγγὴς ἐστὸν 243,4 καταφεγγὴς ἐστὸν 535,28
καταφέρειν τὴν ἐν 245,44 καταφέρειν τὴν χεῖρα, *diuersatus* 261,31

καταφθείρειν 455,7 καταφθορὰ τῶν ἐξ οὐσίας 700,7
καταφρόνειν, *irrigare* 78,3
καταφεύγειν τοῖς τοιούτοις 135,34
καταφρασθεμεῖν, *negligi* 178,13
οἱ κατεφρόκτατοι τῶν πολιτῶν 535,20
καταφραγῆναι, *deturb.* 614,47 καταφράκτοις ἐξ οὐρανοῦ 551,27 καταφρακεῖν ὀκ 480,43. 743,24
καταφρίξαι τὸ θράσος, *audaciam deponere* 171,41
καταφρονεῖν 155,31
καταρτύειν, *componi* 147,12
καταρχαὶ 189,24. 344,30
καταρχεσθαι συμφ. 177,12 καταρχεσθαι κριθῆναι, *immolare hostiam deo* 95, 23
καταστοῦσθαι, *concuti* 624,30
καταστιλβωσθαι, *obsign.* 285,15
κατασκέπτεσθαι, *explorare* 353,12,34
κατεσκευασμένος, *instructus, subornatus* 711,38
κατασκευάσασα, *structura* 167,18. 179,27. 172,16. 200,24. 745, 20
κατεπιλυσιῶν- 482,43
κατασκήψαντος ἐξ οὐρανοῦ 118,26
κατασκηνοῦσις 164,12 κατὰ σκηνὰς εἰς τὸν τόπον 191,17. *sic* 144,47 εἰς ὃ κατέσκηνεν, *quod petebat* 735,11
κατασκοπὴ, *speculatio* 533,45
κατασκοπεῖν ὅσα τῆς ἀκμῆς 477,41 κατασκόπλοι ἀποστελεῖν κατὰ γῆς 477,35
κατασπουδασμένος, *cautus* 263,18 κατασπουδασμένη ὀργὴ 477,24 κατασπουδασμένας τοῖς δεῖν τὰς δίκας, *magnostudio petere* 736,12
κατάστασις, *iudicii constitutio, causse ingressus* 714,25
κατασκλῆρ τὰς ῥάβδους 516,4
κατάστασις 49,31
κατεπέρᾳ δίδυμα 102,3
κατεφαγεῖν τοῖς πλ. 166,39 κατεφαγεῖν αὐτὸν 216,29
κατεφαγεῖν ἡμέρας ὑπὸ- 165,22. 197,24
καθεφαλαιωτικεύειν 191,35. 174,47.
κατεφαλαιωτὶ τὸ ἐνεκότε 251,33. 581,9
καθαρέφυσις- 521,4. 529,26
καθαρφῆ, τυχὴν ἀξ. 418,45. 434, 39
κατασιάζειν 88,46
κατέχεσθαι δαιμονίῳ πνεύματι 24,37
κάθεσις δρθῶν 473,24
καθεστόσειν εἰς- 199 42. 342,21
καθαπέρ 350,11
καθαπέθεμαι *pro* συγκαθεῖθ. 547,6
καθέφραμα πόσιν 494,4
κατεπείθοῦλεν τὴν ἡμ. 335,46 κατεπεῖλεν τὴν ἡμέρας 180,4
καταυλίσθαι ὑφεῖς 91,22
καταφαίνεσθαι, *videri* 470,16 καταφαινόμενος 361,35
καταφανὲς γίγνεσθαι. 235,12
καταφανὴς, *manifestus* 203,47
καταφέρειν τὴν ἐν 245,44 καταφέρειν, *diuersatus* 261,31
καταφεύγειν δὴ- 599,7 καταφεύγειν δὴ- 357,41 καταφύγειν εἰς τὴν χρ. 618,43
καταφυγὴ τῆς χώρας 436,40. 439,15
καταφορὰ ἡλίου 109,30. 290,9. 430, 16
καταχαλᾶσθαι τοῖς- 365,20. 468, 14
καταχόμενος οἴκου π. 587,24
καταχθόνιοι θεοί 84,48
καταχρηγεῖν ὕσι τὰ ἑαυτῶν 205,15
καταχρέων, *obaeratorum* 640,41
καταχρόσθαι 487,27
καταχρεῖος εἶναι 243,47
καταχωρεῖν εἰς- 184,39. 338,36 καταχωρίζειν εἰς δόξαν, *in litteras referre* 282,19. *sic* 5,32 καταχωρεῖν ὀν- 2,9. 418,6 *idémox* δόξαν 7,14
καταψευσμένος, *ementitus, confictus, falsus* 483,8
καταψηφίζεσθαι τὸν δῆμον 545,42 καταψηφισθὲν ἑαυτῷ 283,11
καταδήσαι 44,41
κατεῖναι *pro* καθεῖναι 395,4. 396,31
κατείργειν, *concludere* 109,21 κατείργεσθαι *coercari* 331,15 κατείργεσθαι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης 342,8 κατείργεσθαι ὅρκοις 375,23
κατευπιστεῖν ὑπὸ πάντων 154,20
κατύχεσθαι *in vict. cad.* 478,41
κατέχειν τὴν πόλιν πολιορκίᾳ 189,44 κατέχειν νόμοις 233,2 κατασχεῖν, *cohibere* 96,37 κατέχειν εἰς, *appellerein* 35,36 κατασχεῖν, *appulisse* 22,17
κατηγορεῖσθαι ἐφ' ἑνὸς 112,26
κατηγορία, *crim.* 386,47. 695,2
κατηγορεῖν κατὰ τὸν δρόμον 25,43
κατηγόρ. *deprimere* 391,12 κατηγορεῖσθαι, *vi opprimi* 306,18. 409,9
Κάτλος, *pro* Σκάπλος 729,30
καθδυραῖαι, *deplor.* 243,29
κεβλίδες ὄχλος 582,33. 583,23 κεβλίδες βουλή 733,14. 735,30
κεβλιζεῖν εἰς- 34,38
κάπηλοι, *pro* καθηλεῖοι, *domest.* 69,11
κατηκεδάνωσιν 659,18
καθολοφύρεσθαι τὸν ἑαυτῶν χρόνον 255,30 πολὰ κεβολοφυρόμενος ἑαυτὸν 287, 2 καθολοφύρεσθαι τὸν συμφορεῖ 709,6
καθόμοιζεσθαι, *dicari, nuncupari* 13, 32 (*idem* καθιερεῦσθαι *ibidem* 20, 37) 85,1
κατὸ πὶ θύσιν 552,19 τῇ κατὸ πνευκῇ 243,33
κατόπιν καὶ διερευνᾶν 246,6
καθοπλοῦσι τὰ ὅπλα 617,21 κατόπλευσε τὸν χωρίον φύσιν 651,7
Κάτων *pro* Γάϊος 733,1
καυχᾶσθαι, *gloriari* 103,38
κείμεναι γνῶμαι, *sententiæ dictæ* 453, 24
κεῖρ. Φλεγραῖαν χώραν 193,28 κεῖραι Φλοβίσσαθαι 536,14
κεκρυφάλους τὰς πλοκαμίδας ἀποκεῖν 424,30
τὸ κελευόμενον πιεῖν 723,38 κελευσθὲν αὐτῆς, *absol.* 32,43. *Reperitur* & ἐκελεύθη 70,46, *sine σ. Vnde* κέλευμα, *iussum* 88,1
Κέλτοι Γαλάται 60,34, & *alibi.*
Κεντόβριος, *pro* Καντόβριος 733,2
σὺν κεναῖς χεροὶ ἀφίχθαι 422,7
κενοσπουδία 394,34
τὰ κέρα ἀφεῖσθαι τοῖς ἵπποις 190,13
κερεάμενος *pro* κερεάμενος 93,39
Κεραυνοῦ ὄρη, *Vesuuius mons* 11,44
κεραύνιος, *pressus* 38,33
ἀνεκρεμάσθη ἐν τῷ- 694,23
κεκρεκωνίσα 542,29
κέδος αἱ τὰς πιεῖσθαι & ὠφέλειαν 515, 47
κέρκε *pro* κέρκον 476,26
κέρκοι, ὄρχεις 477,27,39
Κέπα, *pro* Σέπα 509,11
κεφαλαὶ, *capita* 258,46 κατ' κεφαλὴν ἕκαστος 296,33 ὅτι κεφαλὴν ὑπῆδαι, *præcipitanter agere* 445, 20
κεφαλὴ ὀφθαλμῶν ἐν 356,19 ὅτι κεφαλαιοδεῖν 98,9. *rectius* ὅτι κεφαλαῖον 124,6
κεφαλαιῶδες ὑπογραφὴ δικῶν 131, 27
κεφαλαιῶδες δεῖξιν 4,8,46
κηδεία & σωγγένεια 169,39 κηδείας οἴκοις 51,35 κηδείας πολλὰς 49,5
κηδεία, *funeratio* 158,15 κηδείας τυχεῖ, *funerare* 416,11
κηδεμόνων δεομένη 257,13
κηδεστὴς, *affinis* 51,41 κηδεστὴν ποιεῖσθαι, *affinem sibi adsciscere* 208,32
κηδεστὴν λαβεῖν 236,45 κηδεστὴς *de genero* 205,26 κηδεστὴς *pro* μνηστὴρ 718,26
κηδεύειν πατέρα 214,5 κηδεύειν τὴν μητέρα 503,4 κηδεμόνων ἔρημος 158, 19
κηδεύειν, *elocare* 44,6 κηδεύειν θυγατέρας, *peregrinos affinitate sibi iungere* 51,42 κηδεύειν, *funerare* 611,38
κήδη, *funera* 315,25. 720,6
κηλεῖν καὶ κατάδειν 233,46
κῆρες καὶ ἄτας 529,10 κῆρες σύμφυτοι 79,41. 340,38
κηρύκια σιδηρᾶ 54,35
Κικιννάτος, *Cincinnatus* 630,32. 650, 29
κινδυνεύοντι δυοῖν θάτερον 600,7
κινδύνευμα δῆτόν 524,26 κινδύνευμα ἀστεμέλεν 396,18. 605,40
κίνδυνον ἀφῆ τυχ. βέλεν 209,28 κίνδυνον βεχνοῦσι 249,13
κινδυνωδῶς δῆ. ὑπὸ 421,21
κινήσεις, *motus, turbæ* 599 46
Κικιννάτος *pro* Κικιννάτος 697,30
Κιρκαῖα, *Circeii opp.* 260,40. 490, 32 *cuius ciues* Κιρκαῖοι 490,25
κλαιοὶ & πενθοῦντοι 573,3
κλαυσάδες 53,45. *Ead.* κλαυσάδες.
κλέος μέγιστον 148,2 κλέος ἐφίστασθαι τὸν 512,35. *sic* 135,38
κλέπτειν τὴν δρῦν 216,26 κλέπτειν τὰς ἐξόδους 573,46

κλῆρος, *portio sorte data* 543,30
κληροῦχος γῆ 543,29
κληροῦχεῖν πλὴν γῆς 325,46. 595, 30 κληροῦχεῖν τὴν ἡμέτερα 542,17
κλήσις, *olim* καλέσις 222,4
κλησιάδες θύραι 307,26. *Eadem.* καλησιάδες.
κλίμα μεσημβρινόν 8,10
κλίνη τὰς ῥάβδους 523,20
κλίνη, *lectica* 528,25
κλινίδιον, *lecticula* 472,39. 623,36
κλινοποιὸς ξύλων 570,42
κλοιοῖς δεδεμένος 402,23
κλοπὴν ληφθῆναι δίκαιον. 105,29
κλοπαῖος, *furtivus* 130,30
Κλουσανοὶ *pro* Κλουσῖνοι 293,18. *Idem* Κλουσινοί 303,32
κλύδωνες μεγάλοι 358,31 ἐν κλύδωνι ἐλεύν 520,1. 692,26. *Item* ἐν κλυδῶνι ἐλεύσθαι 123,29
Κλύσιος *pro* Κλοίλιος 736,17
κνῆμαι, *pro* προκνημίδες, *ocreæ* 221, 22
κνυζόμενα βοέφη, *vagi.* 65,11
Κοτωνία, *seu Cortona, olim Croton* 213
Κοίλιος *pro* Κλοίλιος 649,2
κοιμᾶται πλὴν σάββατον 596,8
κοινῇ & καθ' ἕκαστον 329,45
τὸ κοινὸν τῆς Λατίνων 320,33 τὸ κοινὸν αὐτῶν, *remp.* 517,27
κοινοπαθῆ πολιτεύματα 33,26
κοινότης, *ambiguitas* 106,17
κοινωνοὶ κινδύνων 333,35
Κοϊντία ὁδός 11,41
Κοιντίλιος μίλιον, *Quintilis* 525,31
κοίτη, *lectus, cub.* 595,45. 592,33
κολακεύειν ἡδοναῖς, *indulgere volupt.* 683,25 κολακεύειν πλὴν ἀληθείας 687,42
κόλασις *pro* κόλουσις 719,8
Κολλατίνη *pro* Κολλίνη 219,20
κολακικὸν πτῶσις 367,12
κομίσαι, *adducere* 70,19 κομίζεσθαι, *recuperare* 179,16 κομισαμένη τὰ αὐτῆς 280,34 κομιδῇ Ταρκυνίου τοῦ πολέκεως, *allatus esse Tarquinio secures* 196,9
κομῶντες δοῦλοι 362,6
κοπετὸς, *planctus* 90,45. 713,12
κόρηδόπαιγμος 709,36
Κόελλα, *opp. Lat.* 247,16
Κοελία, *Corioli, opp. L.* 412,17 τῆς Κοελίας 412,40
Κοελιαῖς 480,45. *sic* Κοελιαῖοι 412,27,42, & *alibi. Sed reperitur etiãoxytonos* Κοελιανοὶ 503, 40: *itidẽq;* Κοελιανῶν πόλις 495, 13: *accentu magis analogo.*
Κορκυλανοὶ, *Querquetulani, pop. Latii* 326,22
Κόρυκα ἄρη 13,46 (λανοί.
Κορυνόλανοι 188,5: *rectius* Κορυκο-
Κόρνοι, *seu Corani, pop. Lat.* 326,19
Κορθύλα, *op. Abor.* 12,10
κορυβαντιῶντες 91,3
Κορυνεανοὶ *pro* Κορνεανοὶ, *Cornetani, pop. Latii* 326,19
κόρυμβος, κορυφή 581,31
κορυφαιοῦσθαι τῆς πόλεως. 731,17 ὁ κορυφαιόπολις & δεκάρχ. 703,41
κορυφὴ φοίνικος, *cac. p.* 261,7 κορυφῆς ἐγένοντο τῆς φυλάκων, *vertici imminebant* 671,23
κορῶναι *cum fascib. præferuntur alteri consuli* 278,22
κοσμεῖσθαι, ἱμᾶσι 506,23 κοσμεῖσθαι, *pro* πάσεσθαι 221,39 κεκοσμημένη γραμμαῖς, *ordin. instruct.* 727,27
κοσμιώτερον αὐτὸν ποιῆσαι 644,18
κόσος πολιαὸς εἰς- 607,2
Κοτύλη, *op. Aborig.* 15,43
Κοτυλία, *op. Aborig.* 12,36
Κοτιῶνα, *pro* Κοτυλίαν, *Cutiliæ, opp. Aborig. in Reatino* 113,7
Κούριτες *unde dicti* 130,2
κουρισμός 130,36
κουφάτης ψηφοφορία 603,7
κοῦρον & κόριον 92,27
κουφηλίτης 584,21 κουφοπέρας αὐτοῖς ποιοῦντες τὰς συμφοράς 503,5
ἡ κουφότης τῆς οὐδ. 431,9
κραδαίνεσθαι δηλ. πρὸς δυκ. 635,16
κρατεῖν τῆς ἐξαρέσεως, *perficere inceptum* 298,4 κρατῆσαι τῆς φρενός, *compos mentis* 426,24 κρατούμενος ὑπὸ τῆς πάθους 709,42 κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς νόμου, *lege teneri* 608,24 κρατουμένοις τοῖς ὅρκοις 645,5
κρατῆσαι μόγις τῆς νόσου 451,11 κρατῆρες οἴνῳ κεκραμένοι 102,12: *pro* κεκραμένοι.
κράσπεδα, *firmiss.* 535,3 ἀπὸ τῆς κρασπέδου 590,30. 698,1. *plura in* ἀπό.
κράτος ὅπλων 79,8
κρατυνάσεις καθασκευαῖς 294,4 κρατύνασθαι φυλακὴν 344,26 κεκρατύνασθαι & χρήσασθαι 352,44. 367,2 κεκρατυνάσθαι πλὴν δρόμου 243,23. 250,30 κεκρατύνεται πλὴν πυρανίδα περὶ φυλακῆς 423,34 κεκρατύνεσθαι, *tuerise* 74,5 κρατύνεσθαι, *niti* 205,7. 457, 10. 527,41
κρείττοις τῆς ἐλθοῦσι ἐσόμεθα, *superiores er.* 654,39. *sic* 628,35
Κρέμερα, τὰ 615,35. *Eadem* Κρεμάρα 573,17. 577,10. 581,7
κρημνώδη χωρία 373,24
κρηνίδες ἐμβύθιοι 25,45
κρηπὶς καταβληθεῖσα συμφορῶν μεγάλων 731,39 κρηπῖδες. *gradus* 241, 28. 511,13
κρησφύγετα κατασκ. 220,14
κεῖναι τὰ πρόσφατα ἐξεία μάχη 344, 28 κείνῃ, *decernere, statuere* 659,42 ἔκριναν Ἀποστῖναι 740,5 κρίνῃ δὲ τὴν πυρανίδι, *accusare tyrannidis* 553,40. *sic* 589,38
κρίσις τῶν πλέμου παλαιτυομένη τῇδε καὶ τῇδε 592,47
Κρόνος & Χρόνος, *Saturnus* 30,5
Κρόνια, *Saturnalia* 219,43 Κρόνιος λόφος, *Saturnius collis* 27,3, 16,32. *Idem* Σατόρνιος ὄχθος 35,22
κρότῳ δεξιοῦσθαι 422,25 μετὰ κρότου & εὐφημ. 240,29
Κρυστομέρια 652,44. 705,18. 706,42. 709,22. *Eadem* Κρυστομβία 101, 7. 383,12. & Κρυστομέλιον 104,4. *In civium quoq; appellatione triplex est diversitas:* Κρουστομβίνοι 103,46 Κρυστομβινοὶ 186,41,47 Κρυστομέλιοι 116,6
κρυπτόμβα, *celeritas* 209,46
κρύφα δολεύσαι 209,36. *sic* 492,11
κτησάμενος πολέμῳ 247,35 κτῆσις, *acquisitus* 654,5 κτηθέντα *pro* κτηθέντα 721,19
κτήματα, *prædia* 616,36
κτηνοτροφία 177,45
κτήσιοι θεοί, *penates* 54,30. 513,21
κτήσεις, *prædia* 489,25. 495,21 κτήσεων ὅπου δύο 175,19
κτῆσμα, πόλισμα 48,15
κυβιστητῆρες 477,22
κυδαίνειν 72,38. 102,7
κυΐσκεσθαι, *concipere* 212,13 κύουσα, *gravida* 710,42
κυκλώσαι *pro* πυκνῶσαι 552,19
κυκλῶσις, *act. sign.* 164,47. 579, 14. 568,27 κυκλωσάμενοι, *pass. sign.* 165,2
κύκλωσις τῆς πολεμίων 163,23. 169,18
κυλίεσθαι τοῖς ἄστοι γόνασι 511,41
κυλίσκαι ὀστράκιναι 93,43
Κυλλωνὶς νύμφη 50,7
Κύμη Καμπανὸς 304,26. 358,19 Κύμη Ἰτυλιῶτις, *Cumæ, opp. in Opicis* 418,27. 419,1. *Eius cives* Κυμαῖοι.
κυρβασίαι, *apices* 129,41
Κυείνος λόφος, *Quirinalis collis* 105, 15. *Idem* Κυρίνιος ὄχθος 113,42: & Κυρῖνος λόφος 123,38
κύριος αὐτῶν, *sui iuris* 97,27. 519,32 κυρίας ἐαυτῆς, ἐαυτῆς 341,22 κύριος & ἰδίας γνώμης, *qui sui est arbitris* 153,16 κύριος ψυχῆς 55,41 κύριον γίνεσθαι, *potiri* 101,34. 256,29 κύριον κρίθῆναι, *rat. hab.* 734,46 κύρια ἔτι, *rata esse* 286,7 ἡ κυρία τῆς ἡμέρας 392,28 κυρία πορεύεσθαι ἡμέρα 73,20
Κυρὶς, *oppidum Sab.* 104,22
Κύρις *apud Sabinos & oppidi nomen est, & hastas significat* 112, 36,39. 113,11
Κυρῖται, *Cures* 104,24. 120,28
Κυεῖται πόλις, *Cures* 112,16. 315, 30 Κυῖται, *Quirites, a Curibus Tatii patria, denominantur Romani universi* 111,19
κωκυτὸς ὀξύς 523,35
κώλυμα & ἐμπόδιον 427,44 κωλύματα ἡδύνοντα ἀθρόοις 566,22
κωλυταὶ & συμφ. ἐμίσουν 528,17
κωλυτήρια τῆς πορείας. 736,23
κωμάζειν σὺν ἑταίροις 632,32
κωμῳδεῖν, *vic. praef.* 219,32
κωμηδὸν οἰκεῖν 7,45
κωμῆται, *vicani* 66,41. 68,5. 219, 24 κωμηδὸν συοῦσθαι 246,1
κωπήλατος & λάλος 394,30

Λ

Λαβῖνον, *Lauinium, opp.* 115,23 *Cives*

Λαβινιᾶται 114,33. *Idem* Λαυίνιον 48,24, & *alibi.*
λαχὼν ὁπότερος φύσ. 564,43 λέλοιχεν, *sortita est* 159,36. 275,16
λαχόντες 164,31. 581,26 λαχόντες γενωτέροις 129,45: *pro* γενωτέρας.
λαμὸν κέρας 290,2
λακτίζειν, *calcib. impet.* 632,39
λαβόμενοι τηλικαύτης ἐξουσίας 681,34
ἕως λαμπροῦ ἡμέραν ἡγεῖσθαι 561,41. *sic* 167,12, & *alibi.*
λαμπρῶς ἠγωνίσαντο 583,11
Λαύνιοι, *pro* Λανούβιοι, *seu* Λαυβῖνοι, *pop. Latii* 326,20
Λαυρανοὶ, *pro* Λαυρεντῖνοι, *pop. Latii* 326,20
λαφῦραι λεῖαι 260,20
Λάρες, *Lar, (seu Lars) prænomen* 293,18. 729,22
λάσιος δρυμὸς 25,43
ἐν Λατίνοις ὅροις 617,38
λαῦμεῖν 273,10
λαβεῖν δῆλον 137,18
λαβεία, *famulatus* 84,10
Λαῦνα, *Lauina* 34,45. 48,17. & *in seq.*
Λαυρεῖον, *Laurentum, opp. L.* 320,5
λάφυρα & λεία *pro eodem* 468,9,15 λαφύρων καὶ λείας ἴσον μέρος λαζάνειν 415,18
λαφυροπόλιον 612,38
λάχος, *portio sorte data* 19,15,26. 539,32. 542,27
λέγω δὲ, *scilicet* 158,27. *Idem* λέγω δὲ 685,36 ἔφη πολέμου 329,41
Λέλεγες *a veterib. qui dicti* 8,45
λεηλασίας ποιεῖσθαι συνεχεῖς 468,44
λεμωνία βοτάνη 29,24
λείπεσθαι, *vinci, superari* 611,37 ἀρετῇ λείπεσθαι οὐθενὸς 455,32. *sic* 151, 25 πλῆθει λείπεσθαι τῶν πολεμίων 197, 13 λείπεσθαι, *act. sign.* 50,10
λεπταῖαν ὀπτέρην 704,11
λεπτοκοκκῶν ἀμφεῖα 172,5. 606,26
λεῖψαι τῆς θεῶν 93,7. 132,40. *idem* ἱερεῖα ποιεῖν τῆς θεῶν 92,8 λεῖψαι τῆς ἱερῶν 525,17
λειψανῶν & καθήκοντα 92,35
λειτούργημα, *ministerium, munus* 63, 13. 523,29. 371,47
λειτουργίαι, *ritus, ceremoniæ* 24,10
λειτουργία πρὸς τὰ θεῖα δημοτελῆ 510, 31. 677,35 λειτουργία, *munus, functio* 681,44 λειτουργία πολεμική 278,
Λεύκιος, *pro* Δέκιος 447,17 (9 τῶν λεῶ, *populi* 72,21 τῶν λεῶ, *pro* τὸν λεῶν, *populum* 75,16
λήξαντα καὶ παυσάμενον 722,36
ληΐζεσθαι πλὴν ὅμορον 174,31 ληΐσασθαι ὁκ- 728,11
λῆμα & πρόθυμία 350,5. 620,37 λήματος πλήρης 714,25
ληστικὸς πόλεμος 137,41 ληστικαὶ ἔπιφοδοι 425,23. 558,6
λιδάδες αὐτόμαται 44,22. 351,10 λιδάδες δεκρύων ὀκμ. 718,2
λιγυστικὴ, χώρα 10,29
Λικίνιοι 410,21, & *alibi.*
λιπαρεῖν, *assiduẽ esse* 109,34 λιπαρεῖν, *precari* 202,10 λιπαρῶν τοῖς δικαιοῖς 307,38 λιπαρεῖν πολλὰ 446,4 λιπαρεῖν αἰδεῖ- 280,27 λιπαρῶν μὴ λαβεῖν 336,1
λιπαρήσας, *preces* 68,30
λιτὰς ποιεῖσθαι πρὸς- 525,10 λιτὰς δεδεκαλεῖσθαι 567,46 λιτὰς ἱκετῶν ὑβρίσαι 521,2
λιτανεύειν εὐχαῖς 270,9
λιτανείας ποιεῖσθαι 263,21 λιτανείαις πρεσβεύειν 231,36 λιτανείαι πρὸς ἔδεσι θεῶν 597,25. 599,6
λιποδίαιτον 113,32
λιπεσάρκου βάφος 586,12
λιχνεύειν τὰ δημόσια 541,1
λοιδόρας ἔχων ἱππῖς 349,9
Λογγίνα, *Longula, opp. Volsc.* 411,38 & Λογγίνας 412,5
λογιώταται οὐδόρες 6,41 λογιώταται συγγραφέων 291,13
λογισμὸς, *supputatio* 61,36
λόγος ἀπεδόθη τοῖς- 355,24 λόγον δοθῆναι τοῖς δημόσιοις 451,35 ὁ λόγος ἀλλ' ἔργον εἶναι διδάσκει 409,12 μάχει λόγον τοιαῦτα 389,41 ἀγροίκων τὴν λόγῳ, *simulata agrestium specie* 206,1
λόγος, *pro* μῦθος, *fabula* 407,16
λόγον ἔχειν, εὔλογον ἦν 347,14 λόγον ὑποχεῖν τὸ βίον 470,9 εἰς χρημάτων λόγον, *si pecuniarium pretium sperietur* 303,29 ἐν αὐδραποδῶν λόγῳ ποιήσασθαι 357,29 ἐν ὁμήρων κατέχειν λόγῳ 192,45
λογογράφος, *fab. scriptor* 59,10
λοιμικὴ νόσος 116,29
εἰς τὸ λοιπὸν 676,29
Λοκόμων, *Lucumo* 104, 40. *Idem* Λυκόμων 184,40
Λοκρὸς ἐξ Ὀπουντίων 316,17
Λύκιος *pro* Λεύκιος 701,7
λοχαγὸς, ὁ λόχου ἡγεμών 596,18 λοχαγοὶ *seu* φρουραρχοὶ, *curiones* 82,34
λοχᾶσθαι, *insidere* 577,37 λοχῶντες ἐν τοῖς ὄρεσι 141,24 λοχῶντες τὰς ὁδοὺς 705,7 λοχῶσι & μεγάλοις 66,37
λοχᾶσθαι *pro* λοχᾶσθαι 197,21
λοχεία, *puerperium* 715,36
λοχίσαι, *in insid. colloc.* 117,18 λελοχισμένου χωρίου 67,2 λοχιδιῶται, *centuriari* 572,28
λοχῖτις ἐκκλησία, *centuriata comitia* 224,20. 464,2,6. 549,31
λόχος *seu* φρουρά, *curia* 82,31 λόχος, *centuria* 221,20, & *in seq.* λόχος, *insidiæ* 577,41. 578,28 λόχον ὑποκαθίσαι 612,21 λόχοις εἴκα δίδοσθαι ὕλαις 198,2
λυδὶ, *instr. musica* 26,10
λύειν πλὴν πόλιν & πρὸς χῆς 328,11 λύσασθαι & ἴσης ἀμῆς, *æquo pretio redimere* 668,3 λύεσθαι, *persoluere* 84,35
Λυκαῖον, *Lupercal, mons* 25,40. 67,15 Λύκαια θύειν 67,11
Λυκόμων, *quære* Λοκόμων.
λυμεῶνας & ὀλέθρους & παρίδος 723,22.

sic 437,28
λύμη & ἀφαιρεῖν ἀγρῶν 623,45 λύμαι οἰκεῖοι 529,26
λυπηρὰ γῆ, *pro* λυπηρά 86,35
λυπηρὸν ἔδαφος 74,34
λιστελεῖς *pro* εὐτελεῖς 445,42
λύσαι & θεοδόλιχα 531,3
λύβα καταβλήθη 84,31 λύβα καταπθῆναι 227,40 ἄνευ λύβων ἀφίεσαι 118,15. 191,9
λύπα & δῆμον κατεῖχεν 362,9
λῶβαι αἰκιλεῖς 363,18 λώβαις ἐφάπτεσθαι 389,32
λωβῆσαι πυρὶ & σιδήρῳ 499,9
λωβεμὲ *pro* λωβαμείη 33,22
Λαυρεῦν, *Laurentum, op.* 31,36
λωφήσεν πλὴν σάσιν 428,35 λωφήσαιτος τῶν δεινῶν 598,6. 599,17. *sic* 391,30

M

μαγειρεῖον ἐρατήριον, *coquina, seu macellum* 718,4
μαινάδες, *bacchæ* 157,10
μακρηγορεῖν 598
ἐν δῆμ. μακρῶν 614,22 μακρῷ κρατῆσαι 63,8 μακρῷ πολλῷ 423,40
μαλακία, *animi mollities* 564,25
μαλακίζεσθαι 240,36
μαλακὸς *unde cognominatus Arisfodemus Cumanus* 418,38 μαλακὸς εἰς ὀργὴν 418,42 μαλακὸν ἐνδύναι μανδέ- τοῖς ἀπθῦσι 334,42
Μάλιος, *Manlius* 594,10. 724,29. *Idem* Μαλίος 562,11, & *alibi.*
μαλίστα μὲ- εἰ δὲ μὴ 391,9. 33. 425, 43 τὰ μάλιστα, *maxime* 747,23
Μαλίος: *quare* Μάλιος.
μᾶλλον *cum compar.* 311,9 μᾶλλον *inter duo compar.* 456,31. 459,36. 460,26, & *alibi passim.* μᾶλλον ἢ οὐ- 655,14. 715,13 μᾶλλον δὲ, *immo* 637,39
μαλακοὶ χιτῶνες 477,31
μανδρεύματα, *fabula* 66,38
μαθόπωσαν τὰ μὴ δίκαια δεδίοτες, *norint se timere quæ timenda non sunt* 346,39
μαντεῖον, *oraculum: de loco* 264,46
μαντεύεσθαι τὰς φύσεις 273,24 μαντεύομαι πρὸς ἐκείνων ἐωὐτά 152,14 μαντεύομενοι *cum infin.* 634,38 μαντεύομαι *cum fut. infin.* 275,19
μάραν θῶσιν αἱ ὀργαί 445,46
μαρτυρῶ ὅτι τοῦτο 632,9. *sic* οἷς ἀρετὴ θεὸν ἐμμαρτύρουν ἄπαντες 199,41 ἐμπαίρειν μοὶ μαρτυροῦντες 486,28
μαρτυρόμενος θεοὺς 454,47
μαρτύριον & ἀρετῆς 160,13
μαστύειν ἀνὰ πλὴν χώραν 31,25
μάστυσις 45,28
μασοῖς ἐπίχαντ. πεῖρ. 71,1
μάχειν πρὸς αὐτοὺς πίθεται 181,24. 669,25 μαχεσάμενοι 151,14. 193, 47. 197,11. 489,44. 490,7, & *alibi.* Sic *aor.* μαχεσάμενοι 324,17 μαχήσθε, *pugnabimus* 669,21
μαχηταὶ ἄνδρες 79,16. 196,36
μέγα ποιεῖν τὸν λόγῳ 519,27
μεγάλα, *magnopere* 487,29

μεγάλαυχα φρονήματα 499,28
μεγαληγορεῖν 397,18
μεγαλοφρονεῖν 550,12
Μεδύλλια, *Medullia*, *opp.* 175,45. 179,5,15. *Eadem* Μεδυλλία 136,26
μεθαρμόσαι τὴν κόσμον 267,36.158, 47 μεθαρμόσθαι βίον ἀπορρί. 703, 25 μεθαρμόσθαι τοὺς 675,38
μεθερμηνεύειν ἑλληνικῶς ὀνόματα 130,1
μεθιδρύεσθαι, *transmigr.* 381,34
μεθιεναι αὐτὸς τῆς 17,34 μεθίεσθαι αὐτῆς τὴν ἀπ. 73,45 μεθιέναι *pro* μεθιέσθαι 714,10 μεθέναι φέρεσθαι, *sinere ferri* 192,9
μεθοπλίαι ὀν- *seced. ex* 409,17
μεθυδεύειν πέρας 98,23
μεθύειν δυοῖν δραχμοῖν 88,28
μεθύειν τῇ μεγάλῃ τὴν ἐξουσ. 689,27
μεθύκεσθαι πᾶς ἐξουσίας 268,42
μειλίχοι καὶ εὐμενεῖς εἶπον 393,25
μειονεκτεῖν ὀν- 448,8 μειονεκτεῖν τοῦ ἑτέρων 123,16 μειονεκτεῖν τὴν δικαίων 395,36 μειονεκτοῦντες τῶν δικαίων 681,39
μείωσις χώρας 221,43
μελεκιῶδης φιλοθυμία 631,17
μέλαι εἴμασι ἑαυτὸν 90,45
μέλεσι οἰκεῖοι ῥῶν 54,25
μέλεσιν, *membr. concid.* 478,45
μέλλησις καὶ ἀβουλία ὀδηδέχ. 635,38
μελλησμὸς, *cunctatio* 431,44
μέλπεσθαι σεαυτὸ ἐξ οἴνου ἔφης 497,43
μέμφεσθαι τοῖς νόμοις 681,12
οὐ μεμπτὸς ὑπαρχων 103,10 οὐ μεμπτὸς θεοῖς 424,45 οὐ μεμπτὴ δίκη 547,27.655,19
μὴν *pro* μὲν 506,13 μήν γε *pro* μὲν τὸ 232,25.360,17.500,44.693, 36.748,4
μήν τι *pro* μὲν δή 675,2
μήνας ἐφ' ἑνὸς ποτοῦ 628,12 μήνας τοῦ ἐγκωμιέων 384,38 μήνας ὀδὴ τὴν ὀργῆς 499,46. 604,45 μήνα πόλεις καθεῖσαι 656,45 μήν ὀδὴ τοῦ. παῖ 314,32 μήν ὀδὴ τοῦτο 399,2
μεκηπόνεφ' ἡσυχίας 439,3
μέτος καὶ ἄστρος τοῦ θρεσκήσαι 590,3
μέρα, *vicissim* 430,2. *Idem* ὀν τῷ μέρει 506,5 ἐν εὐθρεσίας μέρα λαμβάνειν 447,39 εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη κεχρῆσθαι πολλῶν 594,32
ὁ ἥμισυ μέσου, *medius: quare in ἥμισυ.*
μεσβασιλεὺς, *interrex* 120,31. *sic plur.* μεσβασιλεῖς 184,7. 736,25, *& alibi.*
μεσβασίλειος ἀρχὴ, *interregnum* 119, 26.1.6,23.177,16.701,43
μεσολαβεῖν τὴν λόγον 431,47
μεσόερα *pro* μεσόδερα 191,24
μεσόσης ἡμέρας 205,41
μεσόχθων, *med terraneus* 39,14: *alibi* μεσόγειος.
μεσὴ βοσκημάτων χώρα 647,34 μεσὴ ξένων ἡ πόλις 540,33 μεσὴ θορύβου πόλις 561,39 μεσὰ πολέμου πάντα 641, 9 μεσὸς ἁμαρτῶν 414,2 μεσὰ φοινικαῖος 491,3
μεσὰ μυρτίων, *coram testibus* 134,20
μεσὰ πάσης ἀληθείας εἴρηται, *verissime dicta sunt* 591,15
μεταγιώσκειν ὑδέν 370,23.719,30
μεταγνώστες, *pœnitentes* 377,12
μεταίχμιον πιεῖν 154,23
μετάκειται τὸ ἔθος 87,33
μεταμεύειν τὰ νόμιμα 246,29
μεταμαθεῖν τὰ κρείττω 475,5
μεταμβόμενος ὀδὴ- 549,17
μεταπάσαι 21,17
μεταπάστασις, *transmigr.* 21,33.287, 11 μεταπάσεις, *mutatio* 703,27
μεταπιέσθαι πανοικίᾳ 104,10 μεταπίεσθαι τοὺς- 381,23
μεταξὺ δηπουῶτης, *inter cœnandum* 720,23 τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ 518, 38.593,43
μεπίσημον γίνεσθαι 383,3
μεταπτῆν ὀδὴ θάτερον 736,4
μεταποιεῖσθαι τοῦ ἴσων 389,20 μεταποιεῖσθαι ἐλευθερίας 407,39 μεταποιεῖσθαι ὀρεῖ 411,40 μεταποιεῖσθαι τὰ ἐλπιδῶν τοῦ ὀν- 399,26
μεταπορεύεσθαι, *ambire, pet.* 681,32
τὰ μεπάφσια ἐξεπάζειν 563,26
μεθασκευάζεσθαι τὰ εἴκων 211,26
μετάστασις, *submotio* 282,25
μεταστρέφεσθαι δεύω ὀδὴ- 46,14 μεταστρεπτὴ νύεσθαι ὀν- 619,43
μεταπιθέσθαι ὀς- 175,47 μεταθέσθαι τοῖς θεῖς 398,4 μεταθέσθαι τὴν οἴκησιν 432,32 μεταθέσθαι τὰ βυλεύμ. 320,21 μεταθέσθαι τὴν τοῦ ἀρέσειν 335,7 μεταθήσεσθαι *pro* μεθήσεσθαι 603,46
μετείναι *pro* μετέναι 547,23.736,29
μετέναι τοῦ ἔργα 511,37
μεταφείζειν 360,14
τὰ μετέωρα τῆς πόλεως 582,30.641,3
μετέωρον πέσειν χρή. 251,33 ὑπὸ τῶν μ πόνων 292,28 ὀν τῶν μετέωρα 647, 6 ὀδὴ τὰ μετέωρα βαθύν 643,8 μετέωρος τὸ πνεῦμα 710,34 μετέωροι φῆμαι, *leves & incertis rumores* 635,23
μετεπάσαι, *moderatiũ se præbere* 280, 4 μετεπαίζειν τοῦ- 388,20.497,8
μετεωπαῖς 529,14
μετέοιοι τοῖς ὑμνήμασι τῶν βίων, *mediocris census cives* 328,13 οἱ μέτεοι, *æqui arbitri* 588,39 μέτεον ἑαυτὸν παρέχειν- 379,31 μετέοιος ὑμνείας 359,43
μέχρι πωτὲς αὐτῆς 188,9 μέχρι τέτεος 207,43
μὴ ἀφίκωσθαι αὐτῶν 397,25.406,25
μὴ ἀφίκεσθαι αὐτῶν 404,35 μὴ οὐ πάνυ 368,15 ἀμήχανον μὴ οὐχὶ γενέσθαι 670,46 μὴ ἀν ἀλῶναι 469,29
μηδέν *pro* μηδεν 731,14
τὸ μηδὲν ποιεῖν, *in nihilum redigere* 506,13. *Idem* τὸ μηδὲν ἀποδοῦναι 670,24 τὸ μηδὲν ἐν οὔσῃ 517,13
Μηδόνες, *pro* Μαῦονες 21,33
Μηδονία, *Maonia, reg.* 21,20
μηλόβοτον αἰνεῖν 89,1 μηλόβοτον ποιεῖν 520,27 μηλόβοτον ἔξ 395,43
μιαιμάτων δαιμονίων δῆμα 13,24. 474,28 μιαίματα τοῦδε δεῖν 159,8
μιᾶς θεοῦ 30,23
μιαυῦ τοῦς ὑπ. 309,15 μιαυθῆτης ὀν- *cum eis indicatum esset ab* 415,12
μιάσματα τοῦ τοῦτ. ἐγχθέτω 217,20 μιάσματα ὑπὸ φόνῳ τοῦς- 608,28
μιαυτὴς γίνεται τῷ δεσπ. 707,32
μιαυτὴς ὢν εἶδε γίνεται 282,37
μυβαρυρτεῖν 91,21,24
μῦβαρ *pro* μύβαρ 129,36
μυδεκπίνειν ἄρος 521,35
μυζοπάτωρ, *avus maternus* 25,19
μυῤῥοπολεῖν *pro* πατεῖν 23,43
μυῤῥὰ μέλη 91,23
Μυφύλα, *op. Aborig.* 11,47
μυχαναὶ πλέκοντες καθ' ἡμῶν 143,8
μυχάνημα, *insidiæ* 67,1
μία *pro* τὶς, *aliqua* 131,29 μία, *pro* τοῦτο 184,12
μιαφονεῖν ἀλλήλους 151,43.458,21
μιγάδες ἀνθρωποι 8,46
μικρὸν ὕστερον 297,31 μικροῦ δεήσας ἐλεῖν
μικρόθυμος 694,40 (304,24
μικροπολῖται 500,26
μίμημα πλαδίου 127,8
μισάλληλος βίος 330,33
μισητὰ 609,46
μιθαρ ἐν τῷ ἀφροδίσια 71,24
μιαθυδεράζεσθαι 607,41
μιαθῶσαι χρήματων πολ. 416,20
μίσθωσις, *elocatio* 541,27
μισοδημότης 449,31
μισοπόνηρος *severus* 687,16.158,3
μῖβαι χάλκεαι 129,36 μῖβαις *decoratur funus* 719,44
μνῆμαι *pro* εἰκόνες 528,24
μνημόσυνον, *monumentum* 403,6
μνησικάκου ὀργῆς 231,39
μνησικακεῖν ἐχθροῖς 170,22 μνησικακεῖν ἀλλήλοις τοῦ μνηδένος 144,9
μνησικακεῖν τοῦς- 520,6,19
Μογιλλαῖος, *Mugilanus* 736,31
Μοιγιλλανοῖ, *cœu. Lat.* 509,14
μοῖραι, *partes, in cœnate* 82,23 ὀν ἀνθρωπίδου μοῖρα θεῶν 597,8 μοῖρας θεῶν ἀπὸ πλησίον οὔσης 642,9 μοῖραν τῶν ὀφθαλμῶν δέχεσθαι, *fato cœdere, mori* 451,12 μοῖραν τῶν ὀφθαλμῶν ὀκ πλησιοῶν 140,25 τῶν ἑαυτῶ μοῖραν ἐκπεπλήρωκε 63,3.209, 22
μόναρχος, *monarcha* 336,15 μονάρχου *vocabulum Brutus e Rom. rep. exterminat* 268,11
μο ἀρχικὴ ἐξουσία 537,29. *Eadem* μόναρχος ἐξουσία 461,19
μοναρχόμενα 627,25
χῦ μόιας λυθῶν 284,11
μονοχώρμονες τῶν- 335,23
μονόσολος ἀπίνω 33,33
μόνος ἀν οὔτας 370,16.595,29
μόρος, *interitus, mors* 53,17.68,32. 157,24,42.407,44 μόρον οὐδὲν ὑπολέσθαι 297,46.346,13 μορφὴ λεληθὸς ἀμφιχρίσεσθαι 166,47
μορφαὶ θεῶν 90,23

μόσσιοι, *turres lignea* 21,16
μοῦβάλλειν, *pullulare* 453,14
μουθάλακκος 424,35
μύθροις δεθέντες 402,23
μυθογράφοι 11,10
Μυκηνίδες πύλαι 114,5
μῦμος, *seu* τὸ ἄρος 115,43.271,24
μυῶδον πάθος 242,27
μύχιοι θεοὶ, *Penates* 54,30
Μωρεανοὶ, *pro* Νωρβανοὶ, *pop. Latii* 326,21

N

νᾶμα, *fluentum* 12,38,42 νάματα καὶ ποτάμοι 622,40 νᾶμα, *de lacu* 108,36
νάπης τὸ, & νάπη ἡ 65,32.68,38. *idem* χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ σκιηρεφής 65,30
ναῦς, *accus. plur.* 183,5
ναυλοχεῖν ὀν- 35,16
ναυπηγήσιμος ὕλη 29,30
ναυσιοθάλασσον τοῦ. 183,18
ναυσέθμιον Τρωϊκοῦ 39,2
ναυπλία, *nauigatio* 41,12
ναυτικὸν ἔργον, *virile fac.* 664,14
Ναυπλίαι 738,7
ναφοὶ, *recentes* 494,45
νεῖν, *natare* 117,32.165,45.
νεῦρόξιοι, *nouale scind.* 644,14
νεκροὺς ἐποίησαν πολλοὺς 622,12 ὁ νεκρὸς ἡ θυγατρὸς 158,14
νεμεσᾶν, *succensere* 672,38
νεμεσᾶν θεοῖς ἔργον 547,25
νέμεσις ἡ παρ' αὐθρ. 164,11 ἡ θεία νέμεσις 140,21. *idem* χόλος δαιμόνιος *ibidem* 7.
νέας δρῦς ἀποδεικν. 700,29.735,35
νέον, *nuper* 100,17
νεοθῦπον δορᾶ 67,17
νεόκτιστοι πόλις 485,37
νεοπολῖται, *nouitii cives* 119,3
νεοστὰ πλάθεν 261,7
νεοσύλλεκτοι, *nouitii* 510,16.705,5
νεοσύλλεκτος σφαλὰ 490,10.625,35
νεοσφαγὲς σῶμα 241,12
νεοτόκος λύκαινα 65,13
νεοχμώσαι, *innouare* 76,10.337,17
νεύσεια, *naualia* 422,43
νεώς, *templum* 11,46 τοῦ νεώ 54,10
ἡ νεώς, *nauis* 45,6
νεωκόροι 612,42
νεόνεωτα, *vere nouo* 104,26 εἰς τὸν νέωτα 679,36
νεωτεροὶ, *nouitii* 120,8
νεωτερεσαὶ 338,25
νεωτεροποιεῖν 399,3
νῆας, *Ionice pro* ναῦς, *naues* 22,36
νηΐνυμφη 11,3
νήπια τέκνα 392,28
νηστεῖν τεθνάναι, *impune occidi*, 84,46. 334,10.441,20
νήστιν τυραὶ ὑφῆμι. 709,18
νηφάλιοι θυσίαι 26,13
νίκημα ἀμφίλογον 173,29 ὀδὴ νικήματα κοινῷ γεγηθώς 167,25
νικητήριον λαμβάνειν 40,26 νικητήρια θύσαι τοῖς θ. 352,3
Νομᾶς, *Numa, prænom.* 120,24
νομευλικὸν πλῆθος 72,6
νομιζόμενα ἱερὰ, *solennia sacra* 13,23. 73,16
Νομίκιος, *Numicius* 611,47
νόμιμα Ἑλληνικά 31,47
νόμον κοβαλεῖν 227,9
νομοθεσίας ἐξέτασις 681,9
νόνναι, *nonemensis* 617,41
νοσεροὶ χωρία 429,13
τοῖς νοσοποιοῖς ἐξῆρεῖν 557,18
νοῦθετῆσαι, *castigare* 383,14
νουμηνία, *calendæ* 525,27
νοῦν τοῦς ὀμῶν ἔχειν 526,17 εἰς νοῦν βάλλεσθαι, *animum inducere* 36,42. 672,5.717,38 εἰς νοῦν λαμβάνειν 491,14 ὀδὴ νοῦν ἄγειν 741,19 ὀδὴ νοῦν ἦλθε 589,40 κῆ νοῦν χωρεῖν 584,18 ὀκ ἔχει κῆ νοῦν 318,10
νυκτὸς, *noctu* 621,41 μέσαι νύκτες ἦσαν 309,33.620,9.672,3 τοῦ μέσας νύκτας 584,11, & *al.*
νυμφαγωγὸν μετὰ μαίνων 722,22
νύμφη & παῖν ἔαρο. 261,12
νῦπα δεῖξωσι 669,27 κῆ νάπου τῆ φραστ. 190,10.626,26

Ξ

ξαίνειν, *virgis cædere* 99,10 ξαίνειν μάστιξι 171,42.573,46 ξαίνειν ῥάβδοις 596,24
ξένη δρῦς, *nouus magister.* 679,1
ξενικὰ πωῦτες 89,23
ξενία, *hospitium* 32,9
ξενίζειν πάσῃ φιλοφροσυνῇ 138,27 ξενίζειν τοῦ δεῖνι 273,33
ξενοκτονίαις χρῆσθαι 33,23
ξέανον αἰκαῖσαι 525,25 ξόανα ἔστηκαν 40,28 ξοάνων ἱδρύσις 90,23
ξυλίζεσθαι, *lignari* 198,13
ξυλισμὸς, *lignatio* 309,18
ξυλόφρακτος χάφυξα 191,40.295,42. 624,22

O

ὀβζίσκοι, *verncula* 312,41
ὀδυρεσθαι, *queri* 609,10 ὀδύρεσθαι τὴν αὐτῆς τύχην 746,19.609,4
ὄζεσθαι, *olere, halare* 628,27
ὀθνεῖα βρέφη, *alieni inf.* 71,6 ὀθνείοις τὰ οἰκείοις τοῦ δεῖ μάσι 453,12
ὀθνείοις τὰ ἐμφυλίοις πολέμοις 509, 37. *sic* 7,13.378,11. *idem* ἀλλοθνεῖς τὰ. 376,34
οἷα δὴ, *quare in* οἷος.
οἰδῶν τὴν ψυχὴν 716,16
ὠκημένοι τοῦ Πόντου 76,18
οἰκεῖον ἔχειν, *famil. hab.* 137,5 οἰκεῖον αὐτῷ ποιῆσαι 199,37
οἰκέτης ἀδελφὸς 95,33
οἰκεῖλκὸς ὄχλος 176,14.312,24
οἰκεῖν ἔχειν ὀν- 137,22 τὰς οἰκήσεις μεταπαίθεσθαι 693,7
οἰκήτορας ἤπλαξε 21,2
οἰκίδιον φαῦλον 746,11
εἰς μικρὸν οἴκων σωιάζεσθαι 148,31
οἴκοι, *domum* 593,29
οἰκόπεδα, *ædif. area* 659,18
οἰκουμένα μηδὲς 156,43
οἰκοφθορία 18,38
οἰκπεζομένῳ ξυνεπάθοιμι 632,16 (7
οἰκπόρμενα & συμπαθῆ ῥυέσθαι τοῦς- 514,
οἴκλιστα πόδαν 705,22
οἴκλος εἰς ἡ 427,37 οἴκλον κινεῖν ἐξ- 210, 37
οἶμαι 542,17. & *mox in contracte* οἴομαι, *v.* 42, & 44
οἰνόφλυξ γῆ 29,18
οἴομαι 51,10.169,43.268,25,33. *vtitur tamen & contracte* οἶμαι. ὁ νῦν δὲ, *putastis* 399,7
οἷος μηδὲν ἂν ψυσᾶσθαι 124,27 οἷας τὶς ἀναιρεῖς ἀντὶ χλῶ 516,15 οἷόν τε ὄντος, *simulante* 218,8
οἷα δὴ, *velut, tamquam* 362,38. 716,15 οἷα δὴ, *quippe* 332,2. 722,15
οἰσρεῖν 716,23
οἶστροι ἐρωτικοὶ 94,37
οἰχήσεται καταλιπόντα 217,47
οἰωνιστέοις, *auguraculum* 73,21
οἰωνοῖς χρῆσθαι, *aues consulere* 552,46
οἰωνοῖς μαντευόμενοι 80,41 οἰωνοῖς αἰσίοις φυλάττειν 73,17 δὴ οἰωνὸν λαμβάνειν, *pro ominoso habere* 127,32 τοῦς οἰωνοῦ λαμβάνειν ἀγαθῶ, *fausti ominis loco habere* 150,41
οἰωνομαντεῖς *consulunturr* 201,41. 204,43
οἰωνομαντικὴ ὀδὸς. 202,26
οἰωνοπόλοι, *augures* 202,5
οἰωνοσκοπία Τυῤῥηνικὴ 184,23
οἰωνοσκοπικὴ τέχνη 203,15
ὀκνηρῶς ἔχειν 189 24
ὀκτάπεδρος πλὴν τοῦ δεῖ. 259,6
ὄλβιος τετωπὸς 242,26
ὀλιγόχρα 719,20.720,7.7-3,44. 727,2
ὀλιγόρχια *non est* ἡ τοῦ κρατῆσαι ἡγεμονία 387,5
ὀλιγόρχικοὶ. *paucorum dominatus studiosi* 686,30 ὀλιγόρχικοὶ, & ὀλιγόρχικοὶ 719,26 οἱ ὀλιγόρχικότεροι 434,11
ὀλιγόρχεμενοι 694,12
ὀλίγου, *fere, velbreui* 500,17.567, 44 ὀλίγου δεῖν πάντες 342,10. *sic* 385,26.623,8
ὀλιγοφέλια τοῦ σωῶν 635,28
ὀλιδαίνειν ὀδὴ πὴν φύσιν 98,19
ὀλκάδες μεγάλαι 183,9
ὁλόκληρος, *integer animo & corpore* 135,40 ὁλόκληρον & ἀπαθῆ ἀπαπάγον τὴν δυάμειν 560,37
ὀλολυγὴ, *vulatus* 45,8
ὁλοχερὴς μάχη 198,6 ὁλοχερὴς φόνος 175, 38 ὁλοχερὴς πάρεσις 446,5 ὁλοχερὲς πέλος ἔπαθεν 198,30 ἡ ὁλοχερὶς ἰκνὴς αἷμα 706,33
ὀλυμπάσι 475,44.479,30
ὀμαυχμία. συμμαχία 174,38.398,31
Ὀμβρικοὶ, *Vmbri* 15,31
ὄμμασι. σῶματα 118,11 ὄμμασι λαμβάνειν 168,35 ὄμμασι ἔχειν 275,6
ὀμμρεῖαι τίκων 48,10 εἰς ὀμμρείαν δοῦναι 34,47 ὀμμρεῖν πίστεις 365,10
ὀμμρεύειν. *obsidé esse* 59.17.301,34
ὀμνεῖν πολέμῳ 32,26 ὀμνύναι πολεμίοις, *cum hoste congr.* 670,12
ὁμολήτης Δ. ὁς 122,40

ὁμιλία πρὸς τοὺς διαλογισμοὺς, *conuersatio cum genitis* 122,16 εἰς ὁμιλίας αὐτῆς σπουδάζειν, *cum eo coire* 207,27
ὁμιλίαν πρὸς χω. 94,32
ὅμιλος πολιτικός 65,29
ὀμωμοσμένος, *iuratus* 649,12
ὁμόγλωσσα Ῥωμαῖοι τὰ ἔθνη 76,7
ὁμόγνιοι θεοί 357,43
ὁμογνώμονες ἔχειν 442,38 ὁμογνώμονας καλεῖν ἅπαντας 700,23
ὁμογνωμονεῖν 391,34
ὁμοδίαιτον ἔθνος 243,76,7
ὁμόδουλοι τοῖς - 402,20
ὁμοθυμαδὸν 372,18.435,29
ὁμοιοβίαι 151,32
ὁμοιότης πρὸς - 644,39
ὁμολογεῖν, *consentire* 58,21 ὁμολογεῖν ἀλλήλοις κ. πρὸ φωνῆ 23.36 οὐχ ὁμολογεῖ αὐτῆς τῶν 112,5 ὁμολογεῖν, *promittere, spond.* 181,40 ὁμολόγησαν ὑποτελεῖν 189,7 ὁμολογοῦμεν ἀλλ' ὧν λαμβάνοντες 121,28 ὁμολογούμενος, *congruens* 382.47 ὁμολογουμένως τῇ σκηνῇ ἔρχα 163,25 ὡμολογημένος, *confessus* 734,47 ὁμολογηθεὶς *promissus* 374,33 ὁμολογηθέντα πρὸς - *pacta cum* 577,5
ὁμολογουμένως 701,23
ὁμολογίαι, *pacta, cond.* 199,31
ὁλόπυροι 220,32
ὁμορόσης αὐτῆς γῆς 531,23
ὁμόσε, *simul, seu In summa* 379,11 ὁμόσε χωρεῖν τοῖς π. 705,12, & *alibi. sic* ὁμόσε τοῖς βιαζομένοις αὐθέντας 713,
ὁμόσκλωνοι 44.41.398,37 (35
ὁμοτίρμονες 7,47.13,9 ὁμοτέρμονα χθὲς 686,44 ὁμοτέρμονες ἀχοι 316,32
ὁμοτέρμονες οἰκήσοις 21,5
ὁμοθυπία 232,18
χωναῖξιν ὁμῶ καὶ πίκοις 188,14 ὁμοῦ, *prope, circiter* 163,39.340,12.426,36
ὁμοῦ π, *prope, propemodum, circiter* 64,2.358,13 530,18
ὁμοφροσύνη 230,14
ὁμοφωνία, & ὁμοφ. 23,28
ὁμωνυμία, *nominum similitudo* 394,32
ὅμως *in fine commatis* 565,29. *sic* ἐμοῦ δ' οὐ ὅμως 283,3.693,33
ἐν ἐσχάτῳ, *somnia* 346,31
ὄναρτο *fruebantur* 18,31
ὄνησις ἐπὶ ὠδεμία 643,6
ὀνόματος ἀξιοθεῶν μεγάλου 640,6 εἰς ὄνομα πρεσῆλθον 229,10 κατ' ὄνομα, *nominatim* 567,10 μετ' ὀνομ. καλῶν πρόσῆλθ. 4 62,27
ὀξέως, *celeriter* 163,32
ὀξὺς τὴν γνώμην πρὸς ἀν. 4 394,28 ὀξὺς κεφὴς 269,32 ὀξύῤῥυμα 624,20
ὅσῳ *pro* ὥστε 735,3
ὀπάδιοι πόδες 289,37
ὀπαδοφύλακες 551,7
Ὀπίτιος, *Opiter* 315,27
πὰ ὅπλα ἀίρεσθαι, *pro* χθάκα πάθεσθαι, *seu* σπεῦδεσθαι 193,3.311,24.549,6.571,25.581,31 ὀνόπλοις 446,19.531,41
ὅπλα νεῶν 612,40
ὁπλοποιοὶ & πίκτονες 222,19
ὁπλοφόροι *stipatores* 70,25
ὁπῖα ἄπλα 331,5 ὁπῖα δὴ ποτὲ τύχῃ 131,1. *sic* 1,31
ὁπόσα, *instar* 12,13 ὁπόσον χρῶν, *quātamcumq.* 667,43
ὅπου, & ὅπου γε, *quum* 4.31.236,41
ὅπως ἂν ἐξαλυσαιμεθα, *quomodo diremamus* 144,44 ὅπως τοῦ, *quomodocumq.* 272,37 ὅπως δὴ ποτε 370,39.456,39
ὀρεσσίς, *oculi* 516,13
ὁρᾶς, *s. ἴσθι* 29,25.66,29
ὀργὴν ἐνδιδόναι 451,43.465,43 ὀργὴν φέρειν 192,42 ὀργὴν ἔχοντες τοῖς *irasc.* 730,1,42 δι' ὀργῆς ἔχειν 610,16 δι' ὀργῆς λαμβάνειν 524,23.716,20 πρὸς ὀργὴν λαμβάνειν 735,2. *idem* πρὸς ὀργὴν δέχεσθαι 153,9.395,32.733,27 ὀργαῖς χαρίζεσθαι, *se indulgere* 587,39 ὀργαῖς χείροις 428,36
ὄργια & πλεκτά 50,19
ὀργιάζειν θεοῖς 56,10 ὀργιάζεσθαι ὑπ' αὐδῆσιν 92,33 ὀργιαζομένων θεῶν σύμβολα 510,35. *sic* οἱ ὀργιασμένοι τῶν θεῶν 474,31
ὀρεοκάμος, *mulio* 242,16
ὄρθιοι σκοπιά 643,5
ὀρθοκτένες τοῖς φθόγγοις 76,25
ὀρθαὶ καταλείπειν κατασκ. 303,26 ὀρθὰν ἵστασθαι 17,23 ὀρθὸν δραμεῖν 170,27 ὀρθὴ πᾶσα ἡ πόλις 94.22 κατ' ὀρθὸν χωρεῖν ἀπ. 506,42 ὀρθοῖς ἐμμένειν νόμοις 722,19
ὀρθῆς ἀπόσης τῆς βουλῆς οὔσης 393,32
ὀρθὸς καὶ μετωπηδὸν τὴν πρεσβείαν 610,44 ὀρθὸς καὶ πρόθυμος δὴ ὀρθὸν πρὸς φίλους 477,34 (538,24
β. καὶ ὀρθῶν αὐτῆς 741,23
ὑπ' αὐτὸν τὸ ὄρος 647,15
Ὀρθώσιος Ζεύς, *Jupiter Stator* 114,4
ὀρθογάμιος εἰ ἔχει 50,13
ὀρθὰ ἡμιόλιον ζεύγη 515,28
ὅρια, *fines* 362,35
ὅριος Ζεύς 133,29 ὅριοι θεοί 133,33,44
ὁριστὴ δημοσίας γῆς 542,31
ὅρκια ποιεῖσθαι πρὸς - 511,12.303,19
ὅρκια πίνειν 277,42
ὅρκοις ἕκαστον αὐτῶν καταλαβόν 164,22
ὁρμᾶν δὴ τὰ ὅπλα 171,19 ὥρμησε δὴ λιθοῖς & 353,43.216,16 ὁρμηκότες ὁμαλύσεσθαι πῶν πάσιν 409,45
ἐρμηθέντες, *impulsi* 741,43 ὥρμησε εἰς τὸν πόλεμον 364,4 ὁρμημένοι πρὸς πόλεμον 189,34.191,46 ὥρμησε ἀποδόσθαι πῶν αὐθ. 64,7 ὁρμημένος καταλῦσαι 267,31 ὁρμώμενοι, *erupt. fuc.* 582,47.616,40 ὁρμηθέντες ὑπ' ἐκείνων 366,44 ὁρμωμένοις ἐκείθεν 661,18 ὥρμηται, *profectum seu ortum est* 49,12,26 ὁρμώμενος ἐκ Τύσκλου 293,38: *sensu ambig.*
ὁρμὴ πρεσβευτικὴ 674,29 πῶν ὁρμὴ λαμβάνειν 716,28 ἐρμῶν δὴ τὰ ὅπλα λαβ. 321,17
ὁρμητήριον, *belli sedes* 179,4 ὁρμητήριον πολέμου 193,8.341,45
ὁρμίσας τὰς ναῦς 421,43 ὁρμίζεσθαι, *appellere* 41,37.421,22
ὅρμος θεῶν 41,30
ὁρκοθεσίαι, *aues consulere* 218,43
ὀρνιθοσκόποι, *auspices* 81,40
Ὀρνεὶ *pro* Ὀιτωνα 558,8
ὀρφανὸν πατρὸς 02,36 ὀρφανὸν πῶ πόλεμον 308,18 ὀρφανοῦσι τὸν πόλεμον 389,44
ὀρφανὰ παιδία 209,27 ὀρφανὴ μήτρος κόρη 710,4 ὀρφανὸν τέκνων ἔθηκε 69,7
ὀρχησταὶ, *saltatores* 130,6 ὀρχηστὴ, ὀρχούμενος, *praesultator* 472,45
ὀρχηστῆρες καύροι 477,5
ὅς, ἡ 241,16 ὃς ἐὰν, *quicumq.* 79.44 οὗ μὲν - οὗ δὲ - 114,39.288,41. 571,15
ὅσιος πρὸς θεοὺς 214,13 ὅσιος ἀρχὴ, *legit. mag.* 335,25 ὅσιαι & δίκαιαι ἐρμαῖαι 227,40 οὐ δίκαιαι, ἀλλ' ὅσιαι 676,34 ὅσιοι & δίκαιοι, *sus & fas* 84,39 ὅσιον ἐστὶ, *licitum erat* 84,45 ἐκ ὅσιον σφίσιν 337,28 ἐκ ὅσιον αὐτῆς ὄν 297,28 τὰ ὅσια πο ἐν 138,45 ὁσίῳ νόμῳ, *rite* 526,12
τὰ ὅσια ἕνεκα, *religionis ergo* 81,36. 134,2.269,3
ὁσίως & δικαίως 128,24 ὁσίως καὶ σοφῶς 554,47
ὁσιωσις, *expiatio* 756,7
ὅσοι μοι δυνάμεις 5,4.485,41 ὅσοι δυνάμεις ἐμοὶ ἡμῖν 635,29 ὅσοι καὶ δυνάμεις ἑκάστῳ παρεῖναι 40.27 ὅσοι δυνάμεις ἐκάστῳ παρεῖναι 40.27 ὅσοι δυνάμεις ἐκ τοῦ 745,29 ὅσον ἐφ' ἑαυτῶν, *q. in se f.* 317,12 ὅσον πλεῖστον ἐδυνάτο 174,44 ὅσοις ἐδυνάτο πλεῖστος 193,11. *sic* 181,6 ὅσοις μὲν ἐδόκει 121,28 ὁ ὅσος, *interim* δὲ 669,22 ὅσον ἔτι, *quotannis* 25,27
ὅσπερ, *cum, quia* 446,46 ὅσπερ πρεσβύμων 700,15
ὅπ *pro* ὅπ 688,37
ὅπ, *pleonast. initio or.* 672,33
ὅπ μὴ, *nisi* 2,45.541,42 554,32, μηδὲν ὅπ μὴ 616,25 οὐδὲν ὅπ μὴ τὰ ὅπλα 672,16
ὅστου *pro* πίνος 59,15 ὅστου δὴ πίνος 692,37 ὁτῳοῦν, *cuicumq.* 13,19
ὀσεβεία, *religio, superstitio* 30,27 ὀσεβείας & δαιμόνων μετά 473,11 ὀσεβείας ἕνεκα ἐπλήσθη 597,16 ὀσεβείας πατεῖν 510,22
ὀσεβεῖν, *religioni habere, reformidare* 91,29.581,24.611,26.682, *v. seu digāma Aeolicū* 16,26 (33
ὀρθ-ῳ, *omisso verbo* φήσω 458,25 ὑμῖν ὑπολ. 433,18.597,21 ὑ. ὅλμοῦ τῆς ἐκάτι χωρ. 647,44 ἡ ὑ. πρεσβιχίρησις 669,6
ὑμῶν δὲ ὀ, *non tamen* 373,22.416,33 ὑμῶν - ῳ, *non tamen* 254,12.595, 43. *sic* ὑμῶν ἄπαν ῳ 333,29
Ὀλετέρνοι, *Volaterræ* 189,9
ὀλεμόθηρος 271,39.419,19
ὀλεμῶν τὴν γραφῆς 22,15
ὀλε-

ὀλε-ὅπ 358,43 ὀλὴ ὅπω 330,31 ὀλὴ οὔπω 174,6.520,6 ὀλὴ ὁπότερα, *neutram* 733,32
ὀλίζ οὔτε μείζων οὔτε ἐλάττων 191,47
ὀλίγ ὅπ μείζων ἢ ἔλαττον 346,15. 517,9 ὀλίγον οὔτε μικρὸν οὔτε μείζον 672,34 ὀλίγ. ἥττον 594,1
ὀλιγόχρονος 508,30
Ὀλίβρα, *op.* 427,28. *Ἰδὲ* Ὀλίβραι 373, 12.427,39.428,31. *Eius ciues* Ὀλίβρανοὶ, *Velitterni* 326,24.534, 11
Ὀλύμπιος, *Virginius: passim obuium.*
Ὀλυμπία, *Suessula, op. Abor.* 11,43
ὀλίγον ὅπ μείζων ἢ ἔλαττον ἀδικηθεὶς 506, 24. *Plura in* οὐδεὶς.
Ὀλυπιανοὶ, *Veiētes seu Veientani* 117, 34 Ὀλοί, *Veii* 116,41
ὅλαι, *mola salsa* 95,24 ὅλαις (*velpotius* οὐλαῖς, *vt apud Eustath. & Hesych. est*) χρῆσθαι, *immol.* 479,6
ὀλιγωτὰς αὐτὸ ἐᾶσαι 479,7
ὁμός, *pro* ἐμός 713,26
ὁοῦ *pro* δοῦ 507,46 ὁοῦ *pro* ῥοῦ *seu* ῥόδ 695,19 ἀὶ ὁοῦ 579,3.649, 19 ὑπὲ ἀὐβυλλ. θε ὁοῦ 505,44
Ὀλουσκοὶ, *Volsci* 181,31.483,32. & *alibi. Sed reperitur etiam* Ὀλουσκοὶ 372,19.379,44.400,15.482, 32
Ὀλουσκίος, *Volsciius, trib. pl.* 632,18
οὐρανομήκης ῥόμπος 521,23
οὐλοὸν πνεῦμα 41,42.192,8 οὐλοὸς πνεῦμ. πύρι 506,40
οὔτε μείζον οὔτε ἔλαττον 216,45
Ὀοῦσι, *pro* Ὀωτοί 626,2 Τυτωι Τυσκλανῶν, *omisso* τῷ 649,24 οὐτωσί 698,26. & *al. bi.*
οὐχ ὅπως· ἀλλὰ· 158 11 650,42 οὐχ ὅπως· ἀλλὰ Ὀ 89.41.492,15 οὐχ ὅπως· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον 387,43 οὐχ ὅπως ἀλλ' οὐδὲ 53,9.185,5 οὐχ ὅπω· ἀλλὰ Ὀ - 442,30 οὐχ ὅτι· ἀλλ' οὐδὲ· 90.33.447,7.500,14 οὐχὶ λέγω μὲν πρεσβῆς δὲ 451,14 οὐχὶ μὲν οὐχὶ δὲ 507,31
ὀφείλῃς συνληρονομ. 233,18 ὀφείλεται φίσι πάντα τὰ δίκαι. πεθῆν 103,3 ὀφείλεται πᾶσιν ὑποθαλεῖν 348,25 πολλῶν ὀφείλοιτες αἰχμάλων 205,30. *sic* ὤφλε, *pro* ὤφλε, *damn.* 585,46
ὄφρος ἐῶν αὐτῆς τῶ πλήθους οὐδὲν 643,47
μικρὸν ὑπὸ τοῦ ὄφρος τῆς κοινῷ 676,5
ὄχθαι ὀρφοί 220,14
ὀχθηδὸν χωρεῖν 707,26
ὀχθώδη χωρία 367,27
ὀχλικὰ λόγ. χρῆα 681,44
ὀχλικὸς, *frequens* 122,21
Ὀ ὀχεά 169,7
ὀχυρότης τείχεος 188,2
ὀχυρῶσαι τὰς πόλεις 536,10 ὀχυρῶσαι τὰ στρατόπεδα 56.47
ὀψὲ ποτε, *tandem aliq.* 155,15 ὀψὲ δὲ ὥρας 551,24
ὀψωνάς 247,42. (*idem* χοιρισμὸς *ibid.* 27) 740,20
ὀψωνάζειν ἐκ τῶν ἀγ.
ὀψωνασμοὶ τῶν στρατευομένων 541,26.

sic 536,36.594,24.616,16 ὀψωνασμοὶ τῶν ἀγορᾶς φίλων 289,44

Π

παθαίνεσθαι ἄρχειν ἥδιστον 206,5
παθήματα, *clades* 252,41 παθήματα παρδεύματα 507,3
πάθος, *clades* 494,8 πάθος, *voluptas* 609,31
παιᾶνες *in leto nuntio* 524,41 παιᾶνες ὅδε τὴν νίκην 551,46. *sic* 156,24.533,24
παιανισμός 107,37
Παιδανοὶ, *pro* Πεδανοὶ, *Pedani, pop. Latii* 326,22
παῖδας ποιεῖν, *lib. procr.* 580,32
παιδεύματα, *documenta* 519,10
παιμνῶν βεκχίονος 534,46 παιωνεὶς τὸ πρόσωπον 596,30
πάλαι, *iamdudum* 69,13 ἐπὶ πάλαι, τὰ πρόσθεν 712,13 ἐπὶ πάλαι, *iamdudum* 724,21 ἐπὶ πάλαι 271,26
παλαιοὶ, *veterani mil.* 290,7 ὁ πάλαιος φίλος 689,14
τὸ πάλαιον, *olim* 230,42
παλαίστρον ἐν 196.3.293,34 476, 42.527,8.542,19.565,23.673,
παλαιόδους τύχη 80,4 (31.716,34
παλαιοπρεσβεία 165,21.166,12. *visitatius*
παλαιοπρεσβεία 506,27
παλαίειν ἐμάχη 535,16.551,14
παλαίειν ἀγῶνα 3.012
πάλαι Ῥωμῶν 568,40 πάλαι βολαὶ 620,
παλαῖαι ἀγῶνι ἀκτῆ 479,19 (27
παμπληθία 38,35
παμφορεῖν 292
παναγεῖς ἀρχαὶ 554,45.601,24 ἱερεῖ Ὀ πανεγεῖς 731,32
πανδημεὶ 178,43.446,21
πανδημεὶ ἐνθαῦ 253,1
πανήγυρις, *festa celebritas, seu concentus solennis* 99,34.173,13
πανηγυρισμοὶ 475,22
πανικὰ *Faunis opus* 290,25
πανὸς μάλιστα 642,30.681,29 τῷ πανὶ κάλιον, *omni ex parte pessimus* 381,38
πανοικίᾳ μετοικίσασθαι 104,10
πανοικεσίᾳ ἀπαναστάντες 431,32.686,28
πανοικεσίᾳ ἀπόλυσιν 57,27
πανσραλιᾶ ἐξιέναι 154.17 πανσραλιᾶ ἐπόρευθαι 141,14.378,12
πανπλησθοπή 190,21.313,22
πανόλεθρος χωνή 232,22
πανωλεθροι ἀπόλοντο 82,2 πανωλεθρα ἐβλάβθαρ. 163.14.331,2
παῦλαν βουλῆς ὁμολογηθέν, *pro* ἐπαῦσε 374,33 παῦσαι, *cessaf. propter* 79.3. *sic* πάρ' οὐδὲ ἕτερον *nullum alam ob causam* 379,21.560,41
παῦσαι πῶν ἰδίαν δρεπῶν, *sua virtute* 672,27 παῦσαι ἐκ ἔρεις, *pre ceteris* 132,3 πάρ' ὀλιγωσοῦ δὴ ἀνθῶν τῆς *vi quinis alius* 385,2,29
παῦσαι ἐκ πολέμου, *inter pericula seu in periculis* 433,2 ἡ παῦσαι τὰ ἔρα εὐτολμία 668,39 πάρ' ἐκάστα 286,11 παῦσαι φρονεῖν ἐλεῖν 451,30
παῦσαι πολὺ, *multo, longe* 182,12. 642,46 παῦσαι πολὺ κρατεῖν 700,

9 πάρ' ἑαυτῶν, *pro* παρὲ ἑαυτῶν 451,17
παῦσαι πῶν ὑπόλοιπον, *praeter opinionem* 714,40
παῦσαι ἐδωκὼ θεοῦ μαστικαλοῖς 589,24
παῦσαι τὰ *in lud. circ.* 479,45
παῦσαι ὑπὲ εἶν 376,38
παφγγέλλειν, *denuntiare* 644,45 παρεγγέλλειν, *ambire mag. fr.* 553,34. 7,6,5,11 *id. demq.* οἱ συμπαρακαλοῦντες, *competitores* 681,45
παφγγέλματα ἐξέδοσ δοῦναι 561,33 ἀφ' ἑνὸς παφγγέλματος ἀφεθῆναι 364,23
παφγγεῖν, *in iudicium adducere* 445, 44 παφγγεῖν μόρτυρας 631,6 παρεγχεῖν ἔχθρα 301,30
παφγγίνεσθαι, *interesse* 528,16
πάρεδρος, *pro* παφέδρος 713,9 παφεδοῦναι λόγον 631,6 παφεδοῦναι ἀμελείᾳ καὶ λήθῃ 401,2 παφεδοῦναι ὅδε ὑμῶν 473,38
παφέδρεσις ὅδε θανάτῳ 445,4
παφαδοχὰς πατ. φυλ. 239,26
παφαζωγνύειν, *adiung.* 259,47
παφαζώννυσθαι, *accingi* 129,42
παφαθαρρῶν 494,10.495,42.533,8
παφαθήγειν, *rursiare* 483,37. 527,6
παρεῖλον τὴ χρόνον 110,10: *pro* παρῆλθον.
παραιτεῖσθαι πὰς ὀρκὰς 443,3 παραιτοῦμεν σε τὴ ἡμωνείας 452,22
παραίτησιν ἢ συγγώμην ἐδέχετο 631,42 παραίτησιν ὑπὲ συγγνώμης ἐδίδοντο ἐδέμιαν 660,8
παραιωρεῖσθαι 479,39
παρακαθιστᾶν, *addere* 260,10
παρακαλεῖν, *petere* 736,44.742,10
παρακέλευμα, *instrumentum* 347,25 ἐξ ἑνὸς παρακελεύματος 376,36
παρακέλευσις, *iussio* 67,7
παρακινδυνεύειν, *andere* 126,41 παρακινδυνεύοντα μάχαι 588,29
παρακινδύνωσις 46,32
παρακιεῖν τὰ 427,44
παρκλησις, *petitio* 623,32 παρέκλησις ἵνα μὴ - 715,3
παρεκλῆτοι, *advocati* 717,14
παρακλητικὰς ὁμονοίας 230,10 παρακλητικὰ σωτηρσιῶν 114,47 τὰ παρακλητικὰ τῆς ὑρῆς 596.36 παρακλητικὰ τὴ μάχης 348,36 παρακλητικὰ τὰ πολέμου σημαίνειν 222,22
παρέκουσια 580,17
παρεκρυεῖν 453,4
παρεκρυέσθαι τὸ σημεῖον 258,39 παρεκρυδέντες 170,9
παρεκλαβεῖν ὅκ, *cognosc.* 684,37
παρεκλησις, *assumptio* 644,20
ἡ παρέκλησις, ἡ γῆ 3.9 παρέκλησις, *Athen.* 11,
παραλλάττειν *praeterire* 67,2 (25
παραλαβὴ 150,12.278,24.680,29
παραλογισμοὶ, *decepti sumus* 374, 36
παραλυπεῖν *pro* ἀποκρύσαθαι, *propulsare* 363,20
παραμελεῖν τὴ βίν 473,21 παραμελεῖν, *negligi* 216,10 παρημελημένος 537,35
παραμυθεῖν πὰ ἥτου συμφ. 517,15 παρὰ παραμυθεῖν, *prolixe consolari* 158,40

προσκυνήσεις, solatia 78,45 προσκυνήσεις ἢ ἐρημίας 513,16 προσκύνησον ἢ συμφ. 286,46
παρλυόμενον 686,13 παρλυόμενοι εἰς- 661,23
ὁκ προσκυνοῦντες 680,29
τὸ προσέπαν 443,15
προσπέμπειν, deducere 121,44
παρέπεσεν, accidit 375,7
παρεπλέχθης ἢ ὁρθῆς ὁδοῦ 696,4
προσπλησίον, prope 343,11
προσρρήγνυται τὸ κέρας 164,39.535, 10 προσρρήγνυται ἡ φάλαγξ 190, 7.350,9.568,14
προσήμια ἢ ἀρχῆς, insignia 241,2. 516,9.682,36,40
παρασκευάζειν, efficere vt 686,15 παρασκευάζομαι καταλιπεῖν, paro deserere 376,5 παρεσκευάσαμεν προάξων 236,36 παρεσκευάσαμεν κρατύνν 285,4.470,29 παρεσκευασμένοις μάχεσθαι 419,35 παρεσκευασμένοι act. signif. 491,45
προσκευὴ τ. πολέμου 705,32 ἢ παρασκευὴς ὀλούσης 190,30 ὁκ προσκευῆς συγκείμενος λόγος 676,19
προστίθεναι 155,35
προστάται, protectores 86,42.87,3
προσανοῦν δεῖν δεῖσιν 452,44 προσανοῦν δεῖν ὁμηρῶν πίστις 365,11 προσανοῦν δεῖν εἰς- 131,30 παρασυνθήμενος, contra foederis pacta violatus 403,7
προσεπέτω κατάλιπ. 93,30
προσήμαλα θεῖον κινηθείς 511,12
προσρατηρεῖν 670,7.
παρεσρεῖ ὁ πεδὶ ἐυκόστες τῶν χ. 621,15
προσάξις, contentio 556,38 προσπάξις, in caussa actione 463,35
προσφέειν, commendare 472,14 προσφέειν, reponere, recond. 583, 45
προσρρέπανέξω τῶ δήμου δοῦ τὸν λόγον 398, 46 (re 22,25
προσφέρειν, proferre 441,46 differ-
προσφυλάττειν τὰς ἐξόδους 556,8
προσχωρήσαι αὐτῆς ἢ ἀγορᾶς 430,45. 661,21 προσκεχωρηκότος, concessis 729,31
προσφύχειν, pro προσφύγειν 453,3
παρεῖναι πρὸς αὐτὸν 514,2 παρεῖναι τῆ ζητήσει, interesse 637,43 παρὸν, εἰ liceret 154,43.529,35
παρὰς πασῶν 426,8
παρέκβασις, digressio 43,15
παρβαίνειν ὁδῶ- 614,8
παρέλκειν, protrahere, diff. 320,29. 643,35 παρέλκεσθαι, superu. esse 224,43
παρεγκεκτεινα, extracta, dilata 608,1.645,21
παρεμβεβηκὼς δόμαι 535,33.479,42 παρεμβεβηκὼς ὁδῶ πεδρ. 626,39
παρεμβολήν. castram. 352,14 παρεμβολαὶ, castra 174,9.180,8. 182,7.563,38 παρεμβολὰ ποιεῖσθαι 308,32 παρεμβολὰ ὀχυρώσαι 581, 34 παρεμβολὰς πήγνυσθαι 375,29 παρεμβολὰς βεῖς θέμενος 198,37 τὰς παρεμβολὰς λύσαντες 199,16
παρέηρχε δι ἐλεῖν 36,15
παρέρχεται εἰς- intrat 493,24 παρέρχεσθαι εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς. acced. ad remp. 458,27 παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα 537,45
πάρεσις, dimissio 446,5
παρέχειν εἰς τὸ κοινὸν 407,28 παρέχεσθαι, proferre in med. 715,44 παρέχεσθαι, praebui 696,25 παρεχὸν, cum liceat 47,10
παρημβεμένως 427,13
παρήορος ἵππος 479,40
παείνη σκοπεῖν 292,13 παρίεναι ἢ καιρὸν 395,43 παρέντες τὸν νῶν καιρὸν 722,24 παρεὶς ἀπ. εἰρωνείαν 603, 44 παείναι τῶν ἀμφοτέρα αἰτήμ. 103,12 παείναι εἴσω, intromit. 316, 7 παρίσῃ permittet, sinet 719,15 παρίσῃ βουλῆς πρεσβείαν 177,11 παρέντες αὐτῆς αἰαβλῶν 553,9 παρικὼς τὸ σῶμα 45,46
παείναι, praeteriri 123,25
παείνειν pro προσβῆναι 688,20,7
παείσταί μοι, in mentem mihi venit 500,7 οἷς πρᾶσθαι σὺξα ὑκ ἐλθὴς 484,19. sic 655,29.122,30
παρέστι Ῥωμαίοις αὐτῶ πόδης 121,37
παρέστι δέος ἅπασι 460,16. sic 163, 41 πάρεστι θάρσος 312,32. sic παρεστήκει, in ment. ven. 604,38 πρᾶσθαι, statuere iuxta ac se 345, 18 πρᾶσθαι, subigere 104,1
πρᾶσθαι, dedere se 564,23
πάρμας ἔχοντες 130,41
παροιμιάζεσθαι, pro verbio iactari 129,
παρώκηκε, praeteriit 689,31 (12
πάρδι, cum liceret: qm. πάρεστι.
παρορμᾶν, incitare 492,16 παρορμᾶσθαι ἐπὶ, instig. ad- 496,36.698,19. 745,29
παρορχεῖσθαι, pro πάροχ. 477,44
πάροχεῖσθαι τῶν ἰωὸχω 479,44
παροχὰ, impensa. seu praebitio rerum ad opus necessariarum 416,21
παρώσαντες τὸ ἴσον 72,42 παρώσασθαι, reiicere, repell. 513,28
πάσης πάρρησίας χρώμενος, summa dicendi libert. vtens 732,27 μετὰ πάσης ὀλιγεκείας, aequissime 680,35
παυσθεὶ ἐμφαθαρῶσαι 313,28.569,30. Reperitur etiam sine diphthongo παυσθεὶ 44,1.531,8
πασῶς ἢ βασιλέων 207,38 πασῶς ὁν ἀγορᾶ 160,14 πασεῖδας ἐχέτω 246, 31 πασάσιν ὑποστάσεις πολεμεῖν 246,25 πασεῖδων ἐρέπα 57,29
πάσχειν πρὸς, affici 460,10.561,25. 674,11 παθεῖν πρὸς δίκην 722,6
πάπαγος, strep. arm. 289,42.309,11
παπῆρις ἐγγραφοι, P C 86,14 πατέρων ὢν ὑκ ἀσίμων 412,36
πατεικαὶ ἐσίαι 693,4 πατρικὴ ὐσία 184, 35 πατεικὸς πλοῦτος 185,1 πατεικὴ θεράπαινα 710,41 πατεικὸν σπουδέρον 666,5
πατρίκιοι, pro Patroni 84,19.85,12 πατρίοις γλῶσσα 411,5.28,13 πατρίοις θυσίαις 25,47.176,18
πατρῶα πρᾶσθαι ὁδοῦς ὐσία 314,44
πατρωνία, patronatus 84,13.85,7
πατρῷοι θεοὶ 46,11. iidem πάτριοι θεοὶ ibidem 4 πατρῷοι θεοὶ, Penates 54, 29 πατρῶαν ἀρχὴν 21,28.22,21
πάτεσθαι πῶν κεφαλὴν αὐθεσι 154,21
παυθῆναι, sine e 238,16. sic πεπαῦσθαι 428,1
παῦλαν πολέμου δέχεσθαι ὑδεμίαν 364, 47 παῦλαν αὐτῆς ὕφρον ἢ κακῶν 597,
πεδιάς, campi 305,47 (27
πεῖκη φάλαγξ 344,22
πείθεσθαι, obedire 175,16 πεπεῖσθαι, freti 188,2
πείρα πρᾶγμα λαβεῖν, exp. acc. 590,8 πεῖρα, conatus, ausa 578,16
πέρασόμενος ἢ πόλεως 412,26 πεῖρώμενοι τὰς ψυφοῖς, sollicitantes, tentantes 710,6
πέρασεῖον, nauis pirat. 446,10
πελάσιος φόρησις 113,27
πέλαι οἱ δίμηδες 134,4.250,27 πελάνοις εἰσφέρειν 219,37. π. ἐπὶ τὸ πῦρ φέρ. 207,18
Πηλασιῶτις, Hemoniae seu Thessaliae pars, ab Pelasgo denominata 14,30
πελάτας ἐπιέζεσθαι 572,45 πελατῶν fine clientum officia 84,29
τὸ πελαῖκὸν αὐτῆς 581,11
πενέται Thessalorum 84,10 πενέτας ἐπαγόμενοι 562,41
πενέσταιοι ἢ πολιτῶν 484,37
πένθημος ἑορτὴ 90,45
πενταετία 543,26
πενθαπάσ. οἱ ἢ πολεμίων 614,23
πεντηκοσθήμερος θεωρία 119,38
πεντηκοντάετίας ἀπέχων 236,28
πεπρότερον γίνεσθαι, mit. f. 604,44
πέπλοι ποικίλοι 157,15
πῆρα τῶ δέοντος 347,43.357,12.388, 25.437,15.480,15 πῆρα τῶ μέρους 360,9 πῆρα τῶ μέρκ 449,8 πῆρα δεινῶν 450,9.632,23.719,22
περιήγησθαι 101,19.564,22.660,10
περιπέρω πρεσελθεῖν 544,14 περιπέρω ἢ δέοντος 725,25 περιπέρω, amplius 96,36
τὸ πέρας ἢ πρεσβ. r. exitus 685,9 πέρας ἐπέθηκαν ὑδὲν 470,20 πέρας ἐγένετο ὑδὲν 527,42.540,38.604,40
πῆρας ἔσαι κακῶν 429,15 πῆρας, tandem 371,7
περὶ ἁπάντων, supra omnes 375,36
περὶ παντὸς θέλειν, prae omnibus cupere 384,35 περὶ παντὸς ποιεῖσθαι 294,5.295,37.459,13 περὶ πολλῶ ποιεῖσθαι 452,18 περὶ πολλῶ δεῖ, magno pere cupitur 488,1 περὶ ὧν, pro αἰθ' ὧν 651,47
περὶ ὕδασι 618,22 περὶ τῶς σκόλοψ 190,36 περὶ τῆς θύρας 426,20 περὶ τῆς σώματος ἔχετε 722,25 περὶ τῶς βεβαίοσι 105,34.106,5 περὶ τῶς ἄκροις 312,44 περὶ τῶς αὐτῆς ἔμενε 555,26 περὶ αὐτῶ σφαλῆναι 390,30.419,45

περὶ δύσιν ἡλίου 533,23 περὶ δείλιν ὀψίαν 364,13 περὶ λύχνων ἁφάς 426,7.714,33.720,14 περὶ μέσας νύκτας 561,30.614,27 περὶ ἢ ὄρθρον 515,25 περὶ τὰ δεινὰ εἶναι 606,17. at 643,3 περὶ τὰ δεινὰ, & alibi sape. καὶ περὶ ἡμᾶς ἠρμένοι 397,15 χρηστὸς περὶ ἡμᾶς αὐτῆρ 400,24
περιαγέλλειν εἰς τὰ ἐγ. 99,35
περιαγίσαι καθ. ὕδ. 478,39
περιαρῶσαι 296,32
περιαίρεσις ἢ χωρίων 75,13
περιαυχένιοι ἱρετῆοι 663,34
περιβαλεῖν ἀλλήλοις τὰ χεῖρε 406,41 περιβαλεῖν ἀλλήλοις, complecti se mutuo 154,40 περιβαλεῖν τεῖχε ὁ πόφρω 182,35. sic 36,8.77,46 περιβαλεῖν, irretire 639,19 περιβαλόντες αἰτίᾳ ψυδεῖ 491,3 περιβαλεῖν πόνον 35,47 περιβαλεῖν κέρδη μεγάλα 184,24
περιβόνται πρᾶξεις 347,40 περιβόνῆς αὐα- 419,9
περιβολαὶ, amplexus 502,34 ὑπὸ τῶ περιβολαῖς, sub vestibus 167,42. 176,39
περιβόλαιον πορφ. 195,37
περιβόλοι πολυανθρίων 12,16
περιβεχόμενα χρύσεα 663,35
περιδύειν, exuere 708,34
περιέδεται ὠφαπαλέντας 675,30 περιεῖδεν δεῖ ἀ πα θοῦσαν 263,7 μὴ περιεῖδῆς ἀποθανεῖν 128,37
περιέναι, superare 384,14.437,19 περιεῖναι πῶς δικαίοις 317,25 περίεισι, superfunt 41,6. sic περίεστιν ἡμῖν ὁ πατὴρ 153,20 περιὼν, superstes 398,18.643,32 τὰ περὶ ὀπτα σώζειν 489,36 περίεσαι μοι τὸ δρᾶν, consequar imperium 216,24
περίεστι, superuacuum est 602,8
περιήρεπτος ἐέμμασι 12,41
περιπαύειν, abigere 578,24,42
περιέπαυεν, benetract. 59,19
περιέχαλα 65,10
περιέχοντες τὸ ὀραπτπόσον 364,30 περιέχεσθαι ὀρίστοκραλίας 386,47 περιέχεσθαι ὀλίγοτέλων 508,21.517,43
περιζωμάτων ἔχων 644,14
περιῆσαι εἰς ὀλίγον πῶν αἰτῆσαν 138,16 περιῆσαι τὰ πρόγματα εἰς δημοκρ. 454, 43. sic 461,36 περιῆσαντες αὐτῆς πεπεῖσθαι τὰ δεινὸν πάντοθεν 535,4 περιέσαντες, pro περιέσαντες 690,1 περιέστηκε φαγομένη 374,25 περιεστήκεισιν ὑμῖν αἱ χάριτες εἰς φίλους 453,44 περιεστήκεις εἰς μείζ. ἀγ. 596,43 περιεστήκεις, licebat 581,44
περικαπαγὸς λόφος 534,21
περικαπαρρήξας πῶν ἐαθῆπα 596,24
περικαλόμενος ὄρεσι 650,2
περίκλυστος ὀκ πεδαῦ 288,16
περικτίζειν, accidere 591,4
περικόπλοντας ὐσίας 248,14 περικόπλειν ἀγορᾶς 669,8 περικόπτεσθαι, amputari 676,1
περικυλίειν εἰς πῶ γῶν 579,44
περιλαμβάνειν κακακόμασι 104,33 περιλαβεῖν, complecti 523,39.539,38
περιλαβὼν, amplexus 516,17
περιμάχεσθαι 340,32
ἡ περίμετρος, ambitus 182,24
περινήχεσθαι 12,47
πέρεξ αὐτῆ 200,46
περίοικοι 486,36
ἢ περιφόμενος γινόμενον, non passuros fieri 733,24
περιορᾶν τὰ γινόμενα 468,46 περιορᾶν εἶ accus. & cum genit. 536,11,17
περιοικισὸς ἢ χώρας 543,23
περιουσία, copia, ab. 1,31.389,8.516, 32 περιουσία χρόνῳ, satis longū temporis spatium 381,15
περιουσιάζειν δωρεᾶς 399,15
περιπτὴς π. κινδ. 89,40.
περιπτεία πρᾶσθαι δόξας λαβόντα 160, 24
περιπεσεῖν εἰς αὐτοῖς 204,34 περιπεσεῖν ἐν αἰχμῇ 662,43
περιπλέκειν, amplecti 523,33
περιπόλια 612,2
περίπολοι ἀγρῶν 135,9 περίπολοι ἢ χῆς 179,35.573,32.618,30
περιπόρφιρος ἐσθὴς 268,31.644,22 περιπορφιροι πήδεσιν 129,36
περιρρέομενος αἵματι 241,33
περίρρυδος λίμνη 12,11
περιῤῥῶγες 116,47.573,13
περισκοπεῖν, destinare 639,18
περιπαύσαι, abstrahere 489,13.659, 44 περιπαύειν, distinere 599,37
περιστωροῦν 104,37
περιστωρώμαθα 309,45.535,15. 552,16.575,20
περιστφανοῦν ἢ ὄχλον 171,19 τὰ πίχη 582,29 ἢ χάρακα 533,38. 569,28
περιστολὴ funebris 158,15
περισταθεὶς πεδὶ ὑῶς αὐτῶ 364,44
περιφοιτίσαι 463,45
περιστρεφθῶσαι 107,2
περὶ τὰ φρεύαν καὶ πεκκεκοκῶ 650,10
περὶ τὰ φρεύαν ὑψηλῶ χάεσκι 651,20
περιτείχισμα 643,22
περιτειχισμὸς 324,1
περιθέτειν τὰ ὅπλα, armare 661,7
περίτομος λόφος 292,20
ὁκ περὶ δροπῆς 278,23
περὶ πολὺ αὐτῆ τὸ φρόνημον, eximia est prudentia 149,1
περιπυγχάνειν, incid. in- 632,31
περιφανὴς ὄχθος 708,28 περιφανῆ πεθῶσαι 270,14 περιφανὴς γῆ πτῆ ἡμερ. 473,39 περιφανὲς πεκμήριον 715,39 περιφανῆ γίνεσθαι, inclarescere 31,36
περίφοβοι ὄντες δοῦ- 429,23
περιφοιεῖν τὰ δαιμόνια, d. contemn. 57, 21. sic 431,9.675,26
περιχεσκῶσαι 172,40
περιθέσθαι, vinci 437,25
περοῖσαι βεχίονα 349,32
πέρος ἐπάμιλλος 643,21
πεβοβόλων αἴωθεν δόπτ. 643,1
πεῤῥώδης λόφος 534,20
πέρισι, superiori anno 370,25.468,9
οἱ περισσοὶ ὕπαθοι 673,20
πηδᾶν, salire 130,4
πημαίνειν, ledere 29,44
πηδενὸς πῶς πολλοῖς 363,5 πηδενὸς ὠῶ ἔωῶν λέγων 702,25 πηδαγώπωῶς λόγῳ δῆμον οἰκιάσαθαι 600,41
πικρὸς ὠῶ θεῶς- 545,42
πίλῆσαι τοῖς λόγοις 614,46. idem πυκνῶσαι ibid. 37 πιλεῖσθαι ὀν βεχεῖ χωείῳ 553,16
πῖλος, pileus 184,17 πίλοι, pileati 228,26
πιλωτὰ, pilei 124,41
πιναείσκοι κεφάμοι 93,38
Πισᾶτης γῆ 27,16
πιστεύσαντες, freti 323,46.550,8 οὐ πιστεύῶ λέγων 65,21
πίστις ἀκριβὴς & ἀναμφίλεκτος, arg. e. & irrefr. 315,2 πίστις ὑπ' ἐχεῖς 745, 36 πίστις φέρειν πεῖ- 466,36
Πίστος Ζεύς, Jupiter Fidius, seu Dius Fidius 113,2 Idem Sancus 257, 7 Πιστὶ Διὸς νεώς 617,39
πιστὶ σύμμαχοι 345,46 τὸ πιστὸν, fides 71,7 τὸ πιστὸν δοῦναι δι' ὅρκων 299, 35 τὸ πιστὸν παρέχειν 302,18.393,46 τὸ πιστὸν πρᾶσσειν τὰ μὲν ἐν νεωτερέσαι 118,11 πιστὸν ἔθ. fidemereri 347,4 τὸ πιστὸν, fiducia 313,8
πιστώσασθαι, confirmare 371,46
πίστωσοι, freti 553,7
πλαγία ὁδός 584,38
πλαῖνς, vagus, erro 8,43.279,19. πλαίνται βίον ἔχειν 43,41
πλανῆται καὶ ἀετέσιοι 146,39
πλανῶσα ἐλπὶς 640,31
κάκιστα πλεύσας ναῦς 421,12
πλεῖστα ὅσα, plurima 133,21
πλέον ἔχοντες ἀπῆσαν, superiores discedebant 705,10 τὶ πλέον μοι γίνῆσεται; 700,23 τὶ πλέον ἡμῖν ἔσται ἐαὶ- 328,25. sic 273,16 πλέον μοι ἔσται ὑδὲν 587,33 μηδὲν νεῖ αἱ μοι πλέον ἀσκοῶν, nihil emolumenti me percip. 746,15 πλέον ὑδὲν μοι γίνεται ὀκ- 673,4
πλεονάζειν ὀκ- 1,9
πλεονέκτης πελ χρημ. 385,38
πλεονεκτεῖν τοῖς πολεμίοις 564,10
πλεονεκτήματα & ἐλαττώματα 188, 25 πλεονεκτήματα δωρεῖσθαι 224, 1 πλεονεκτήματα μεγάλα παρέχειν 344,19
πλεονεξία, maius commodum 601,21
πλέω, plura 552,29
πλήθοι, plebeii 292,7
πλησιὰς λαβὼν μάστιξι 361,45
πλήθειν, redundare 44,26
πληθὺς ἄπαλῶ 82,22. sic alibi.
πληθύσσης ἀγορᾶς 614,31 πληθύουν ὕδασι 306,13 πληθύοντα ὅπλων 626,13
πληθυόντων τῶ νεώ 526,19 πληθύειν νάμασι 113,45
πλημμελὲς ἢ δρᾶν 336,30
πλήμμη τῶ πεδαῦ 65,7
πλημμύραν λαμβάειν 57,26

πλὴν εἰ μὴ, *nisi* 268,27
πλήρωμα ἀξιόμαχον 380,20 πληρώματα ναυτικά 25,4
πλησιόχωροι πόλις 100,23. 148,33
πιπλησίον, *icti* 197,25
πλοκάμων βόστρυχοι 720,2
πλοκαμίδων κεκρύφαλοι 424,30
πλουσίως καρποῖς ἀμείεται 354,38 πλούσιος ἐξετεθεῖν 54,1
πλουσίοις χρήματα πολλοῖς 496,3
πλουτίων ὑφυμένων 51,23
πολιαῖον ὕψος 12,47
πόθεν; πολλῶ μᾶλλον δεῖ 286,3.400,5 πόθεν τόρ; 456,41
ἐποίει πάντα δεδίδοτο 727,17 ὁ καλῶ ποιεῖσθαι, *pulchrum ducere* 516,33
ὁ πολεμίων ποιεῖσθαι μοῖρα 600,26
ποίημα τὰ χάλκεα 65,38
ποίησις, *adoptio* 213,23
ποικίλοις ἀνεργίσι 196,31
πολεμεῖν *cum accus.* 304,20.701,19
πολεμεῖν *pro* πολιορκ. 368,27
πολέμοις *pro* πολεμίοις 691,27 εἰς πόλεμον τῶν καπεστῶσα, *bellum contra nos suscip.* 167,45
τὸ πολεμικὸν σημαίνειν 568,4 τὰ πολεμικὰ φοβεῖσθαι 529,1 τὰ πολεμικὰ ἀκόδτς 707,31
πολέμιοι ἔργον, *res bellica* 736,41. *sic* τὸ πολέμια ἔργα διφθαιῶς 104,40. *Sapius absolute* τὰ πολέμια, *res bellicae* 5,17.20,8.63,8.534,35. *Sic* τὰ πολέμια ἀκαθεῖ 90,19.150,33. 151,6.152,16.352,32.423, 40.673,43 τὰ πολέμια ἀρίστοι 107, 30 τὰ πολέμια ἀγώνος 99,19.104, 29.567,19 τὰ πολέμια ἠγωνίσης 198,42.651,3 τὰ πολέμια δεινοί 181, 47.492,45 τὰ πολέμια δεινότατος 653,45 τὰ πολέμια ἐμπειρότατος 727,45 τὰ πολέμια ἡ κακός 651,15 τὰ πολέμια κράτιστος 442,3.591,28 τὰ πολέμια λαμπρὸς ἀνήρ 109,7.112,33.421,3.458, 33.596,17. *Sic* τὰ πολέμια ἀσκεῖν 79,12 τὰ πολέμια φοβεῖσθαι 118, 22 τὰ πολέμια κατασκευάζειν 487, 42 τὰ πολέμια θύειν, *bellica sacra peragere* 144,22. *Sic denig.* κ᾽ τὰ πολέμια, *in reb. bellicis* 469,8. *Item in altera signif.* τὰ πολέμια, *hostes* 376,19.531,3.572,26. 613,25
πολεμιστὴς ἀνήρ 491,1
πολεμιστήρια ὅπλα 17,3.563,12 πολεμιστήριον χρῆμα 367,33
Πολιὰς Ἀθηνᾶ 393,36
πολιζεσθαι σαυ- 24,23
πολιορκεῖν τὸ φρέαρ 577,12 πολιορκούμενοι, *obsidendi* 510,46
πολιορκηλικοὶ στέφανοι 663,31
πολιορκία τῆ πόλεως 186,29
πόλεως σῶμα, *forma reip.* 79,33 *idem* πολιτείας σῶμα *ibid.* 18 & 40 κ᾽ πόλιν, *in vi be* 446,29 οἱ κ᾽ τὴν πόλιν, *oppidani, urbani* 705,33. & *mox v.* 45, οἱ κ᾽ πόλιν, *omisso articulo, ut* 650,47.673,32 τὰ κ᾽ τὴν πόλιν, *urbana* 679,40
πολισμάτα 15,36
πολισμὸς τῆ Λαιμίνη 48,24
πολιτείας ἀφορμὴ 177,41 πολιτείας μεταδοσὴ ὑμῶν 287,35
πολιτεύειν ὡ Ρώμη 111,19 πολιτεύειν, *in ciu. deg.* 279,44 πολιτευόμενοι τὰ τῆ δήμου, *remp. ad plebis gratiam administr.* 674,37 πολιτεύειν πάντα τὰ συμφέροντα τῆ δήμῳ 725,34 οἱ τὰ καλὰ πολιτευόμενοι, *belli reip. administratores* 655,14
τὰ πολιτεύματα, *reip. admin.* 702,34. 731,27
πολιτικοὶ, *oppidani* 132,11 τὰ πολιτικὰν πλῆθος 703,47.705,1 πολιτικὴ δυνάμις, *urbana copia* 250,35. 536,6 πολιτικὰ σῶμα, *pro* πολίτου σῶμα 362,20 πολιτικαὶ οἰκοδομίαι 700,34 πολιτικοὶ στέφανοι, *civica corona* 663,29
πολίτηδες 514,33
Πολιτώλιον & Πολιτώλειοι 178,45
πολιχναι μικραί 188,43
πολυόδον, *multoties* 576,31
πολὺ ὧν τῆ σκοπεῖν 444,40 πολὺ ὧν τῆ ἀπὸ λόγω 64,11 πολὺ ὧν τῆς κατη. 539,2 πολὺ ὧν ἀπλῶν 262,33 πολὺ ὧν ὅλῶν τὰ ὁλοφυρόμενος 460,29 πολὺ ἐμπνέουσα, *magno spiritu* 444,16 πολὺ ἔπνει αὐθαδείας 456,27 πολὺ ὧν ἐκαυλόμενος ὑπὸ- 522,16 πολὺ ὄπερράξας ὀφθ. 522,24 πολὺ ἔρρει κ᾽ τὴ δημ. 630,36. *Item pass. signif.* πολὺ ὑπὸ πάντων ἐπαινήμενος ὧν 681,39
πολὺ ἔρρον αὐ εἴη 475,23. *Idem composite* 340,24
πολλῶ τε καὶ δεῖ 272,13.286,4.400,5
πολὺ μᾶλλον ἢ φρ. 387,46 πολὺ πλείων 490,47 πολὺ ἐλάττους 428,22
οἱ πολλοὶ, *plebs* 429,3,3 & *al. s.* 12,6
πολυάδρια 28,46
πολυαρκὴς χώρα 29,9
πολύδοξος γῆ 29,41
πολύεργον αὐ εἴη πλέγμ 340,24. *Idem dixise* 475,23
πολυετεῖς φοβοματεῖαι 418,3
πολυκέφαλος τυραννὶς 721,44
πολυοχλοῦσα πόλις 281,36 πολυοχλοῦσαι δυνάμεις 390,29
πολύπλεθρος οἰκήσις 14,15
πολυφοβοῦμαι εἰ- 226,29 πολυφοβοῦμαι εἰ- 722,46
Πολυσκαιοί 509,12
πολυχρόνεια 229,14.573,17
πολυχρήματοι βασιλ. 315,20
πολυφρεῖλις γῆ 29,2
πομπαὶ *Romanorum* 130,38 πομπὴ τῶ ἑλλ 475,26 πομπὴ θρ. ἀμέλων 672,42
πομπεύειν 127,43.228,13 πομπεύειν δὶ ἀγορᾶς 556,31
πομπευταὶ 477,42
Πομπηΐα, *Pompeii, op.* 35,17
πονηρεύμαθα 406,26
πονηροκρατεῖσθαι 505,2
πονηροκραῦλαν ὑφορώμενοι 485,2
Ποντιφίκιος, *Pontificius* 562,17
πόπινα, *liba* 93,39
Πόπλιος, Publius: *praenomen passim obuiū. Pro eodem semel* Πόπλιος *scriptum* 263,35
πόρον εὑρεῖν 378,23 πόρους εὑρεῖν ὧ ὀπόρεις 444,44 σωτηρίας ὑδένα πόρον εὑρεῖν 190,39
πορεῖζεσθαι δικαίαν φόβ. 486,31
Πορσίνος, *Porsena* 293,18, & *in seq.*
Ποσειδῶν Ἵππιος 26,15 Ποσειδῶν σείχθων, *Consius* 100,32
Ποσειδωνία, *Paestum* 59,43
Ποσειδωνιάτης, *Paestanus* 611,44
ποθαμηρὶ σκάφει 116,6.117,47.183, 27.427,5. *Eadem* ποθαμηρὶ σκάφη 183,7
ποιηπὶς *pro* πῶς 7,6.263,9.273,20
ποὶ σὺν χρόνῳ 721,8
πίτυρος ἐξ ὧ ὠῶν 335,42
πίτυρα, *vitrum* 687,21
ὁ πόνος ἐστὶ 426,16
Πύπλιος: *quare* Πόπλιος.
Πυτέλλιος *pro* Ποιτέλιος 682,9. *Pro eodem* Πυτέλιος 704,42
φοράματα *pro* φορόσιμα 680,23
μεῖζα πολλῆς φοβοματείας, *magno negotio* 179,25
φοβοματεύειν, *moliri* 540,30 φοβοματευθεῖς ἡ πολλὰ, *parno negotio, facile* 648,7 φοβοματεύειν εἰς- 233,38
Πραίνεστον, *Praeneste* 252,46
Πραινεστινοὶ, *Praenestini* 532,9
φοβοῦς, *decline* 163,7 κ᾽ φοβοῦς φεύγειν 494,15.495,36 κ᾽ φοβοῦς ὠθούμενοι 412,46.551,17
φοβεῖσθαι, *moliri* 434,33 φοβεῖσθαι ἑαυτῷ ἐξουσίαν 463,6 φοβεῖσθαι μὴ τῆ ἡγεμόνι 605,41 φοβεῖσθαι τὸ ἐμοὶ θυμοφέρειν 722,16 φοβεῖσθαι ὅπως παύσωσιν 483,35. *sic* 269,24 φοβεῖσθαι τὰ δίκαια ἑτέρος, *aliis iura prescribere* 474,37: *pro* τὰ δίκαια, *ut* 504,7 τὰ κράτιστα φοβεῖσθαι, *prosperafortuna vti* 256,33
φοβὼ καὶ φαιδρόν 529,11
φοεσβεύειν, *aetate antecellere* 56,40
φοεσβεύειν ἡλικίᾳ ἢ δόξῃ 83,6
φοεσβευτὴς, *legatus, vicarius* 650, 22
φοεσβευτικὴ ἐξουσία 706,43
φοεσβύται, *veterani* 606,27
φοεσβύτατος, *Priscus* 301,3
φοεσπαδίζειν τῆ τύχῃ 377,2. *sic* 143,47
φρὶν, *potius quā* 621,14 ὁ φρὶν, *prior, superior* 533,2
φοὸ ὑμῶν ἐστὶ 564,29 φοὸ πολλῆ ἢ πόλεως ὅλῃ, *id est, φοὸ σου ἐστὶ πόρρω* 593,30
φοοάγειν *prodire* 714,42 φοαγόμενος, *pro* φοηγούμενος 473,34
φοοαγορεύεσθαι ἢ φόβ. 221,28 φοοαγορευόμενοι ἢ δόξῃ 613,19

φοαίρεσις *pro* αἵρεσις, *electio* 216,23
φοαίρεσις, *institutum* 733,38 ὁ φοαίρεσις πυνθάνεσθαι 468,38 ὅθεν ἢ αὐτῆς φοαίρεσις ἐστὶ, *eodem esse animo* 218,15 φοαίρεσις ἐγίνετο ἢ αὐτῆς 700,3 φοαίρεσις ἢ ἑπέρας ἠγούμενος 675,21 φοαίρεσιν ἔφε δίγνεσμα 608,7
φοαστῶντες ἢ Μάρκιον 414,8
φοαστὸς φοαλιπεῖν 151,14
φόαστον, *suburbium* 528,27
φοβάλλειν, *reiicere* 546,33. *sic* φοβέβλιωται τὸ ἔθος, *repud.* 228,18
φοβάλλειν, *praetedere* 679,22. & *in seq.* 29 προβάλλεσθαι αἰτίαν 595,15 προβαλλόμενοι ἀφαῦας ἢ ἔργον ἐλπίδας 654,35
φοβάτων δίκλω 426,25
φοβαπτίζεσθαι 29,7
φοβιβάζειν 3,14
φοβλέπτειν, *canete* 702,12
φόβλημα, *tutamen* 296,5
φοβολὴ, *munimen* 156,4
φόβλον, *pro* πέδοβ. 643,1
φόβυλοι, *consules* 270,3.277,33 φόβυλοι, *consules, praetores, antistites* 724,33 προβόβυλον σωτήριον 110,42
φόβυλοι Λαλίων 326,17 φόβυλοι ἢ Σαυνιτῶν 739,25
φοβυλεύειν, *senatus consultū fac.* 497, 13 προβυλεύειν φοβ. 272,16.734,45
φόβυλευμα, *S. C.* 301,22
φοηγὸς, *Prefectus* 244,38
φοηγικὴ ἀρχὴ 236,2 φοηγικὴ δίκη 362,37 φοηγικῇ ἐστὶ 145,47.171,5
φοηγεῖν ἡμέραν- 553,44
φοήδλος θάνατος 552,5
φοήδροι Λαλίων 247,29.317,4
φοηδὸ τούτων, *prosp. his* 634,41 φοηδὲν ἢ γνωμῶν, *prospicere quae geruntur* 636,1 φοηδίδω, *prouideat* 515,15.428,7 φοηδόμενος τὸ ἔφοδον 52,45 φοηδόμενοι τὸ κράτιστον 449,35
φοηπῶν, *prologui* 394,29 φοεῖπεν, *edixit* 246,3 φοηπεῖν ἡμέραν, *dicere* 527,41. *sic* 463,32 φοηπόντες ἀρχαιρεσίας 736,25 φρ. εἶπε αὐτῆς ἢ πολ. *b. indix.* 138,41.488,39
φοήρκατο ἡμῶν ἢ πόλεμον 139,5
φοηζανίσκεσθαι 101,28.690,14 φοηξαφεῖσθαι 543,21
φοηπχίρησις 139,32.669,6
φοιλεῖν *pro* παφιλεῖν 481,14.527,47
φοοθεσμία, *praestitutum tempus* 119, 39.288,22.405,33
φοοθεσπίζειν, *praedicere* 101,4.261,3
φοοθύειν 73,15.80,32
φοόδυμοι φοθύμαῖς 656,7. *sic* 497,45
φοοῖεν, *prodibant* 189,41. *sic* αἰτηθεῖεν *ibid.* 45
τὸ φοοῖον, *prouentus* 541,25
φοοῖκα δνῶν 422,17.433,47. φοοῖκα καλεῖν 745,4 φοοῖκα τυγχάνειν 227,38 φοοίσεσθαι, *tueri, iuuare* 734,17 φοοιστικότες *pro* παρεστκ. 518,21
φοοῖχεσθαι δίκαια, *praetendere iura* 146,
φοοκαθηλῶσθαι 329,5 (11
φοοκαθήμενοι, *procub.* 572,16 φοοκαθήμενοι Τυρρωνίας 574,17
φοοκαλεῖσθαι, *de forensi prouocatione, seu appellatione* 292,43 φοοκαλούμενοι ὅθεν δίκλω 451,34 φοοκαλεῖσθαι ὅθεν πλῶ δέδογκασιν τὸ δῆμον 334, 7 φοοκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ὅθεν ἢ δῆμον 448,13
φοοκάλυμμα ἀπάτης 400,11
φοοκαλύπτεσθαι τὰ ἔχθη 144,13.326, 12 φοοκαλυπτεσθαι ἢ πόλ. 517,28
φοοκαλεῖσθαι ἢ ὀρχ. 477,20
φοοκαπασκέλασθαι, *prospec.* 707,14
φοοκεῖσθαι ἀπάντων, *pro omnib. se opponere periculo* 572,39
φοοκλεινομαλικοὶ ῥιθμοὶ 476,36
φοοκηρύττειν, *per praeconem edicere* 180,23 φοοκηρύξας σιωπῶ 283, 13.634,39
φοοκινδυνεύσαι ὑπὲρ- 159,20
φοόκλησις ὅθεν ἢ δῆμον 448,27 φοόκλησις εἰς ἢ δῆμον ὅθεν δίκη 469,37 τὰς φοοκλήσεις δέχεσθαι 144,34.579,28
Πόπλιος, *pro* Πρόκλος 536,4: *utrumque prenomen.*
φοοκυλίνδεσθαι ἢ ξοάνων 511,5 φοοκυλίσμενος ἑκάστου 362,15
φοοκυμῆναι 265,12
φοολοιδόειν, *animo precip.* 672,39
φοολέγειν, *denuntiare, indicere* 639,23
φοολείπειν, *deseruit* 654,37
φοολοχίσκα χωρία 62,8.66,36
φόρμοι, *antesignani* 86,42.221, 40.606,6,31 φορμάχων διφθαρέντων 622,19
φοομηχανᾶσθαι 37,3.428,8
φοοοεῖν δίκαιν 87,11 φοοούμενος ἢ πόλεων 151,2 φυῆς μᾶλλον ἢ δόξης φοοοεμένους 163,5 ἢ δὲ φοοοεμένοι ἢ ἴδιας ψυχῆς 568,33 φοοοεῖσθαι ἐκ μ- 87,13
φοόοιαν τιθεῖσθαι ἢ αὐξ. 225,43. *sic* 538, 30. & 384,6: *vbi mox* φοοοεῖσθαι *pro eodem.* φοόοιον ἢ ἑαυτῆ ψυχῆς ἡδέμενον πτόμενος 313,14 φοόοιον ἔχειν τῶ κοινῶ 538,16 ἢ τῶ δημοτικοῦ φοόοιοι, *plebis cura, passine* 680,38
ὅθεν φοοτιμᾶν ἐξιέναι 705,7
φοοτομαύειν 175,42 φοοτομαῦσαι πῶ ἢ πολεμίων 489,3. *sic* 364,12.376,19
φοοτομαύειν τοὶς συμμάχοις 605,32
φοοτομαύειν ἢ χώρα 373,15
φοοτόποι ἥρωες 219,35 φοοτόπια, *compitalia* 219,39
φοόξενοι Νεαπολιτῶν 738,20
φοοφεῖσθαι & μηχανᾶσθαι 487,22. *sic* 276,36.379,23
φοόπαππος, *proauus* 59,27
φοόπαππος, *auus* 374,30
φοόπατωρ, *auus* 59,28
φοόπεμπτον, *deducere* 127,45.321,2
φοοπηλακιεῖν εἰς τὸ σῶμα 660,32
φοοπηλακισμοὶ εἰς παρθ. 239,15
φοοπιτύειν 702,14
φοόπολεμεῖν ἢ πόλεως 221,37 τῆς γῆς 691,13 τῆς ἀρχῆς 379,29
φοόπολοι Ἔσσας 62,32. *eadē* ἱέρεια *ib.* 21
φοόρριζον ἐξορύσσειν 425,50 φοόρριζον ἀνελεῖν 426,29.507,44.512,9
φοόρριζος ἀπόλυτος 424,46.458,42
φοὸς *pro* ὑπὸ, *ab* 5,22.8,13.203,8. 206,12.335,35.342,42.412,3 22. *sic* φοὸς ἑὸς ἀρχεσθαι, *ab vno rege* 388,12.609,24 φοὸς ὑμῶν ὀμνύμενοι 395,8 φοὸς αὐτῶν κοιλόεσθαι 666,15.700,12 φοὸς ἐχθρῶν πεθῆν 348,19.396,35 φοὸς ἑαυτοὺς λαβεῖν 483,11 φοὸς ἀπόπτωσιν ὁμολογεῖν 643,18 φοὸς ἢ βυλῆς ὅσον, *ex senatus est* 657,4
φοὸς *cum genit.* contra 457,46
φοὸς πάντων, *apud omnes* 672,24
φοὸς αὐτοὺς εἰς 199,30. & *alibi sapissime.* τὰ φοὸς ἡοὶ ὅσια 218, 44 φοὸς φιλίαν, *amice* 47,11,45 φοὸς βίαν, *vi* 47,46 φοὸς ὀργὴν, *irato animo* 47,29 φοὸς ὀργὴν ἢ ὕβριν λαμβάνει 576,19 φοὸς τῶν, *pro* φοὸς τούτῳ, *praterea* 508,28
φοὸς, *propter* 235,35. *sic* φοὸς τὰ χρέα, *ob debita* 215,12.328,27. 333,16.362,5.386,31. *pro quo mox* ἐξῆ χρέος, *v.* 35
φοσαγανακτεῖν 650,43
φοσαγγέλλειν τοῖς ὑπ. 514,36.718,25
φοσάγειν τοὶς πρέσβεις, *legatos admittere* 649,19 φοσάγειν, *adnuntare* 496,47 φοσάγειν τῆ πόλει, *ad moenia accedere* 490,36
φρ εἰσάγειν. *copias admonere* 698,36
φοσαγωγὸς ἐπιθυμιῶν 98,20
φοσαναγκάζειν 429,21.471,8
φοσαναγκάζειν βίᾳ 659,47
φοσανακλαίεσθαι τῶ συμφ. 674,2
φοσαναβέχειν 45,20
φοσαναβέρειν τῆ βυκῆ 384,20
φοσαπλαύειν 385,34
φοσάπλεν θεοῖς ἀνάξια 90,37.439,23
φοσαρτᾶν, *annectere* 171,44
φοσβοηθεῖν ὧν 37,12
φοσβολαὶ ἐκ πόσεως π. 198,9. *sic* 251, 2.412,41.493,47
φόσγραφοι πολῖται 118,35. *iidem ib.* ἐπαχθόντες.
φοσδέχεσθαι καιρὸν 270,42
φοσδικάζειν ἑαυτῷ 729,38.730,43
φοσεῖκαλεῖν 452,33
φοσεμφερὴς, *assimilis* 13,3
φοσελθὼν & παρελθὼν, *progressus ad dicendum* 688,7,20
φοσεσθέλος 11,18.20,34
φοσέρασθαι 342,47
φοσέτοιμείσασθαι τοὶς- 461,39
ἢ φοσεῖχε αὐτῷ ἢ νῦν 373,40 ἢ φοσεῖχε τοὶς λύσεις 716,18
φοόσηβοι κοῦροι 130,40.475,30
φοσηγεία λόγων θεατῶν 429,28
φοσηγεῖσθαν ὄνομα, *praenomen* 185, 44.198,43
φοσήγορος, *familiaris* 56,25
φοσῆκον *pro* φοσεῖχον 678,34 οἱ φοσῆκοντες, *absol.* 484,25 φοσήκοντες ὑμῖν, *coniunctis vobis* 693, 12 φοσήκοντες, *propinquae, cognatae* 514,47.515,7

προσηκόντως ἔχειν 158,12
πρόσθεν pro πρόσωθεν 579,31
πρόσθετον ποιεῖσθαι, obnoxium sibi facere 386,37
προσήκης μοῖραν ἐπέχειν 331,47
προσίεναι πρὸς τὰ κοινά 746,36 προσιέναι πρὸς ἱεροῖς 200,11 προσιέναι. pro προσήεσαν, accedebant 65,25
προσίστασθαι 564,10
προσίστασθαι, offendere 7,27.656,12
προσκαθίζεσθαι πόλει 178,39.181,35
προσκαθημένοις καὶ παραιτεῖσθαι, assiduis precib. instant. 678,21
προσκαλεῖσθαι pro παρακαλεῖσθαι, petere 740,7
προσκαταγράφειν δήμῳ γραῦλαι 490,23
προσκαταγραφέντες βυλ. 111,42
προσκαταλέγειν 111,35.199,46.375,5
προσκεῖται, obtigit 593,34 προσκείμενοι τῇ ὠφελείᾳ, praedaintenti 413,23 προσέκειντο παραιτούμενοι 121,33
προσκρούσματα πολιτικά 657,32.697,44 πρόσκρουσμα πρὸς- 229,44.230,27.565,36
προσκυλίεσθαι ἐπὶ γόνασι 523,29 προσκυλισμοὶ ἀρήμενοι 591,21
προσλέγειν 711,19
προσλιπαίνειν 288,18
προσ. μαθόντες παρ' ἑτ. 476,19
προσμαστιγοῦν ἑτέρους 109,31.353,17
προσμιχανᾶσθαι 446,6
προσνέμειν, attribuere 72.37.605,37 προσνέμειν ἑαυτοῖς τὰς ἐπαφείας, adiungere se sodal. 683,39 προσνέμειν ἑαυτὸν τῇ κρείττονι μοίρᾳ 539,12. Sic προσνέμεσθαι, adiungere se 673,32
προσοικοδομεῖσθαι 65,35
προσομοιοῦσθαι αὐτοῖς 189,16
προσομόσασθαι 43,6
μετὰ προσοχῆς ἀκούειν 407,17
πρόσοψις κατὰ πληκτικά 99,8
προστιθέναι, adhol. 261,9
προστίθεσθαι τοῖς γόνασι 110,39 προστιθεῖς τοῖς πολεμίοις 366,6
πρόσποιημα, simulatio 264,22.353,31 ὁ πρόσποιήματα φίλων 639,34
πρόσποίησις φιλίας 205,36
προσποιητὸς καὶ πεπλασμένος 460,33.715,1
προσπελεμηθεῖσαι ῥάδιος 435,31
προσπεφυσμένος λίθου 65,10
προσπίνειν οἶνον 479,2
προστασία τῆς πόλεως 83,14 προστασία τῆς Ἑλλάδος 89,31
προστιτίζειν τὴν πόλιν 137,19
προσέθεσθαι γράμματοῦνός 391,21 προσπεθειμένοι τῇ Μαρκίῳ, qui se dediderant M. 496,19 προσθεῖναι λόγον. dicendi copiam facere: (quod alibi προσθῆναι) 409,38.487,34.656,46. Sic προσθεῖναι γράμμα εἰς τὴν δῆμον, pro προσθεῖναι 496,31. itademque 642,4.662,2. Sic item προσθεῖναι χρόνον, praefinire tempus 445,31 προσθεῖναι δίκας 725,12. Quere & προσθῆναι.
τὸ προσηνὲς, quod in mentem venit 417,38 κατὰ τὸ προσηνὲς, prout in mentem venit 418,13
προσφέρεσθαι πρὸς ἑπ. 163,9 προσφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις 164,38 προσφέρεσθαι αὐτῷ, cum eo agere 456,15 ὁπηνικόποτε πάσαις προσχωρεῖν 191,3
προσφορὸς cum dat. 72,31
προσφύσαι, aspergere 718,11
προσχωρῆσαι τῇ κρείττονι μοίρᾳ 391,9. sic 190,46
προσψηφίζεσθαι 396,41
πρόσω ἀπ' ἀλλήλων 375,29 ἡ πρόσω τῆς Ῥώμης 375,38 ἡ πρόσω τῆς κραβαττέδου 614,41 ἡ πρόσω τόκου 45,12.63,35
προσωτέρω χωρεῖν 134,43 τὰ προσωτέρω, remotiora 59,36 προσωτέρω ἀπάγειν 42,7
προσωθεῖν ὁρᾶν, elong. c. 582,36 προσωθεῖν δρᾶσθαι, rem altius repetere 484,39
προσωφελεῖν 367,14.599,8
προτείνειν, proponere 394,38.452,13. Idem προτείνεσθαι 401,8 προτείνεσθαι, promitt. poll. 636,16
πρωτόρρησμα 52,41.620,26
πρωτεῖον, priorem esse 60,1
πρωτόρον ἢ, potius quam 455,43.610,37.730,24
πρωθεῖναι ἡμέραν 562,14 πρωθεῖναι αὐθῆ δίκλω 445,7,31. sic 676,23. πρωθεῖσθαι δίκλω 597,34 πρωθεῖσθαι κραβλοῖαν 596,12 προθεῖναι πῖς ὑπάτοις λόγον 333,23. sic 629,37 προθεῖναι λόγον πρὸς- 531,18 πρωθεῖναι γνώμην 541,10
πρυβέπειν, propellere 296,1 προβέπειν pro ὀπίσθ. 456,44
πρυβοπαίειν ἐλαῖαν 351,2 προβοπαίειν φεύγων 165,40.364,27.625,41
πρυβλαβεῖν, cogit. praecep. 691,38
πρυβλεπτον 634,11
πρυβιόμενοι ὅπως- 504,25
πρυβιβεῖν τῇ βασ. γον. 111,4
πρυβηπλάσσειν 375,8
πρεσβυτὰς τοὺς πολεμίους 413,25
πρεσβύτερος ὀλεθρος 165,8.421,18.590,11
πρυβρυσυλίεσθαι 216,28.629,14
πρυτανεῖον τῆς Μαρκίου 438,14
πρυχὴν ἀξιοῦσθαι 403,35 ἀρετῆς 448,43 ἡλικίας 497,44 πρυχοῖτες ὀβελίσκοι 312,42
πρεσβυχείσαντο, elegerunt 120,22
πρεσφανὴς ὀλεθρος 429,13
πρεσφανῶς, aperte 344,26
πρεσφερόμενος ὁμοίως 658,38
πρεσβῆται, interpretes 133,2
πρεσβείλεσθαι, deligere 259,46.377,39
πρεσβοι, gutturnia 93,44
πρεσχωρεῖν κατὰ γνώμην 493,2
πρεσβυγενὴς, primarii genus 112,20
πρωτόγονοι, Aborigines 8,37 πρωτόγονοι, primigeni 88,20
πρωτόπλα χάμων 234,15
πρωτοστάται 464,21
πρωτότοκοι γονεῖς, primi partus proles 150,40
πτῶσμα, clades 305,23.593,38
πτίσειν 456,17
πτῶμα, casus, ruina 581,39 πτῶμα, pro πτῶσμα, clades 349,45 πτῶμα, cadaver 242,21.718,6
πυγμὴ καὶ πάλη 476,9 πυγμαῖς πυμῆν εἰς- 596,31
πυκνοῖς τοῖς λόχοις ἐμβαλεῖν 532,33
πυκνῶσαι τοῖς λόχοις 553,8.614,37. idem πλῆσαι 614,46
πυλὶς, portula 105,41.106,29
πέπυσται παρ' ἑτέρων 746,10
πυελ δοῦναι, incedere 364,40.619,2
πυργηδὸν ἐξωθεῖν 367,22
πυργοῦσθαι, efferri, extolli 609,46
πυρκαϊαί, rogi 75,5
πυρῶσαι 582,35.642,40
πυρσοὶ in trepid. nocturna 582,33
πύστις 68,37
Πομεντῖνα πεδία 113,25 Πομεντῖνων χωρίον, Pometinus campus 364,11

P

ῥαβδοῦχοι, pro ταῖς ρ. 196,23
ῥαβδοῦχοι, lictores 211,10.338,18
ῥαβδοφόρος, lictor 195,46
ἐκ τοῦ ῥᾴστου, facillime 589,7
ῥαδιουργεῖν 64,3
ῥαδιουργήματα 63,12
ῥαίσαι, melius hab. 211,6.623,40
ῥαχίας πελαγίους 183,20
ῥάχις ἔρημος 311,23 ῥάχις ὀρθὴ καὶ ἐρεά 343,39
ῥαψῳδεῖν δίγκινῆς 700,21
Ῥεάτου, Reate, op. Abor. 11,39.112,8
Ῥεαῖνη 11,34
ῥεῖθρον πεμφθὲν 191,39
ῥεῖν, innubi, incessere, 630,36 πολὺ ἔρρει κατὰ τὴν βουλῆς 428,43
ῥητὰ & ἄρρητα λέγειν 718,28 ῥητῶν ἡμέραν προσιέναι 456,20.544,31 ὅλῃ ῥητῆς δικαίοις, certis conditionib. & legib. 630,5
ῥιγοῦν, frigere 747,10
ἐρριζωμένη δυναστεία 684,29
ῥιπίδες, flabella 424,36
ῥιπίσεν εἰκὴ τὰ καλά 227,23
τὸ ῥόδινον τῆς ἵππου αἰέρεσθαι 348,46
ῥοπὴ, incl. in acie 350,11
Ῥόπολοι, Rutuli, pop. 46,22.327,19
ῥοῖζος ὀξὺς 296,21 κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι 192,10
Ῥουσαλῖνοι, Rusellani 189,10
ῥύμασι παρέλκεσθαι 183,25
ῥύμη τῆς φορᾶς 289,36
ῥυπαίνειν, maculare 689,43
ῥύσασθαι ὀκ- 333,18.512,26
ῥύσια κατέχειν 302,36.418,32
ῥύσις, fluxus 8,4
ῥυτῆρσι μακροῖς 171,45 ῥυτῆρσι σωιζόμενος 479,38 ὑπὸ ῥυτῆρος ἐλαύνειν 276,30 ὑπὸ ῥυτῆρος & μάστιγος ἐλάσαι 714,26.720,13. at ὑπὸ ῥυτῆρος ἐλαύνειν 306,43, suspectum. Eadem signif. ἀφεμιέναι τῆς χαλινῶν 350,18
Ῥωμυελία, Remuria 73,2,24
ἔρρωμαι τὴν ὀργήν 387,47

Σ

σαθρὸν τὸ ἐν τῷ πολ. 701,34
σαλεύειν ἐπ' ἄκρῳ. 183,27 ὀκνεῖν 692,27 ὀκνεῖν δόξαν 636,28
σαλπιστῶν

βλεπτῶν λόχος 222,21
σανίδες φοῖνικαι, tabulae querna, seu asseres, leg. inscr. 178,9.245,38 σανίδες, tabulae, asseres, in publici potis struct. 295,43 σανίδες, sudes 296,7
Σαρδοῦς, Sardinia 89,35
Σατόρνιος ἄγκων 16,5 Σατόρνιος ὄχθος 35,22. Idem Κρόνιος λόφος 27,3,16,32
σαυρεσαὶ χροῖ 478,1
σαυνία & σφενδόνται. quintae classis tela 222,15.464,35 σαυνία, tela ἐκηβόλα 550,35 σαυνίοις & λόγχαις βαλεῖν. 553,14.577,45.707,43 σαυνίων βολαῖς 532,17 Gelenius σαυνίοις generalius vertit lacullis, ex Hesychio, vt puto; qui exponit ἀκόντιον βαρβαρικόν. Verrius & Festus hastae genus fuisse aiunt, dii Samnitum genti nomen impositum tradūt propter genus hastarum quae σαυνία appellant Graeci. Ego non male Verutum reddi posse arbitror. nā vt Dionysius noster σαυνία quintae classi tribuit, ita Livius quartae hastam & verutum. & belle veruto cōuenit quod Dionysius noster 621,26, dicit, σαυνίῳ δίκρανον θεὶς, vermo transfixus. Praeterea vt Verrius & Festus Samnites ὑπὸ τῶν σαυνίων denominatos scribunt, ita de Etruscis Aeneid. lib. 7 legimus, Pila manu saeuosq; gerūt in bella dolones; Et te reipugnant mucrone, veruque Sabello, ibi enim Sabellum veruqueta poeta nominat Verutum Samniticum, σαυνίον vt Georg. 2, Marsos pubemq; Sabellam dicit pro Iuuentutem Samniticam.
Σκυθικοὶ ὅροι 741,38
τὸ σφῆς εἰδέναι 292,13 τὸ σφῆς εἰπεῖν 291,8
σφιγγισμοῦ ἕνεκα 53,31
σφεῖσεμα πυρός 192,14
σέλας ἀφῦπτον 55,30
σίαι σιδάσματα 24,10 σιδάσματα τῶν τὰ σίαι 278,8
σιδασμοὶ θεῶν 499,10 σιδασμοὶ θεῶν τοῦ πόλιν in suppl. legat. 520,39 σιδασμοὶ μεσοῦ, venerab. 403,38
σιδαῦν πρᾶγμα 134,38
σίδηρ πεῖς παρ. θεοῖς 91,11. sic 125,24. 177,31 σίδειν θυσίας 55,31 σίδειν πεῖς πατέρας 96,22
σιδηρόδεσμος 479,38
σιδήχιον Ποσιδῶν, Consus 100,32
Σεκουίλιος, Sequinius 150,38
σίλφιον 312,46 σέλαχα ὀνόμ. φερόμενα 628,11 σέλαχα λαμπάδων 533,27
σιμοὶ καὶ βαρεῖς 400,18
Σέρβιος, Servius 394,32. Haec scriptura facit vt pro Σερβίος, quod passim constanter retinetur, malim retrahere accentu Σέρβιος: itidemq; Οκτάβιος pro Οκτάβιος: vt scilicet v in his non vocalis, sed consonantis vicem expleat, sicut in Λαυίνιον, Αἰνεῖνος, & similib.
σηκὸς θεῶν, cella dei 112,29 σηκοὶ θεῶν ἑλληνικοὶ 259,16 σηκὸς ὑπόγειος 127,47
σῆμα, monumentum 243,31 idem μνῆμα ibidem 38
σημεῖα, signa milit. 533,6 ὑπὸ τοῖς σημείοις κατοχεῖσθαι 555,5 κατὰ τὰς ἰδίας σημείας μένειν 352,11 ταῖς σημείαις ἀποθνήσκειν 570,37
σημαίνειν τὸ πολεμικόν 550,32
σημεῖον pro σημαίᾳ 532,3 σημεῖα & σημεῖα pro eodem 606,6,32,37. Sic ὑπὸ σημείαις πάσεσθαι 577,34.578,2 ὑπὸ σημείαις εἶναι 572,27 ἀπὸ σημείων ἀφεθῆναι 572,9. Sed vereor ne his in locis pro αι perperam a librariis substituta sit ει. Romanus certe codex 528,14. vbi vulgata exemplaria σημείας habent, per αι scriptum habet σημαίας: quod nos ibidem sequi maluimus.
σημεῖα πολέμου τεθεῖναι 548,12 σημεῖα τῆς μάχης ἀίρειν 532,14 σημεῖα ἤνοιγε τῆς μάχης 344,41.413,38 σημεῖα τῆς λόγου 533,3. Sepe in eadem sectione σημεῖα dicit simpliciter, sicut Latini quoq; Signa: vt ὑπὸ σημείοις πεπάχθαι 288,34. ὅσον & σημείων κύκλοι 375,31. Sic τὰ σημεῖα τῆς φαλάγγος 723,24 τὰ σημεῖα καθαιρεῖν 197,18.723,32 τῆς σημείου ἀποδοῦναι 576,35 ἀποδεῖ πεῖσθαι τῆς σημείου 375,24. σημαίαι & σημεῖα pro eodem 400,31,35 σημεῖα, sigilla epist. 283,6
σημειοῦσθαι, obsignare 255,42
σημειοφόροι, signiferi 533,4
σήπειν τὰ τῶν πολ. τοῦ φρόν. 717,27
σηκαγκᾶς μαθόντες 246,29
Σιβύλλειοι λόγοι 27,33
σιγὴ φοβεῖν 450,22
Σιγνία, Signia, col. 260,37. Rectius Σίγνεια 324,14
Σικελικὸν ἔθνος 7,47 Σικελικὰ Italiae loca 77,16
Σικελιῶν, locus in Tiburtinorum urbe 14,1
σῖτα πεσεκεύεσθαι 46,1 σῖτα μίσεια λαμβ. 246,26
σιλικοὶ κοφοὶ 439,13 σιλικὴ δωρεὰ 538,35
σιτεῖσθαι πὰ κοινά 537,33
σιτοποιοὶ ὀκκάδες 434,2
σιδεία 361,42.428,10.439,10
σιδεσία 452,17
σιτόδωρος δρῦς 255,18
σιτωνία 427,1
σιωπῇ ἀπόντες 510,12
σκαιὸς καὶ πικρός 284,32 μωρίας & σκαιότητος 722,13
Σκαπιλῶνι, pro Σκαπιλωοὶ seu Σκαπίλιοι, Scaptini, pop. Latii 326,23
σκαφίον, seu σκαφεῖον, rutrū seu rastrum 74,42
σκάφεσι & σκάφαις 183,7,28
σκαπίζειν τοῦ ὄπλοις 155,19
σκεπαστήριον ὅπλα 105,38.106,16.555,42. Eadem absolute σκεπαστήρια 295,33 σκεπαστήρια τῆς ὅπλων 567,44
σκευαί, habitus 476,29.478,14
σκεύη, instrumenta 554,26
σκευοφόρος, furcina 248,43.249,36
σκευοποιεῖσθαι, molari 281,26
σκιωθῆναι, tent. fig. 115,3
σκιωσφύλακες 669,35
σκήπτειν. fing. sim. 270,38.610,47
σκήπτειν ἀποθεῖναι 255,10
σκήψις, pretextus, caussf. 643,38 σκῆψιν προβαλόμενοι πιὼ ἀρχῶ 679,22
σκίρτημα, saltus 130,7
σκόλοπες, valli 190,37
σκοπαί, speculae 578,30 σκοπαὶ ὄρθιοι, scopulard. 643,5 ὅπῃ σκοπαὶ ἀποστέλλ. 548,42
σκοπεῖν, exspectare 683,45
σκόπελοι 27,40
σκοπαὶ, speculatores, expl. 342,40.426,5 σκοπαὶ πάσειν ὀ- 491,43
σκοπαῖα νύξ 481,14
σκολία pro σκιά 695,24
σκότος, σῦνος 561,44 ὁ σκότω 582,34
σκωλεύειν τοῖς νεκροῖς 562,6
σκωλοφόρος Ζεύς, Feretrius Iupiter 102,30
σκωπὴν πεῖν 478,43.479,10
Θαρσὺ θαρσεῖ, fastus 395,32 θαρσεῖ καὶ θρασεῖς θεῖνεῖσαι 703,15 θαρσῶ ὀπτεῖσθαι 388,30
σὸς πόθος, tui desiderium 501,47
σοῦρον σῶμα 242,13. Idem ἀσοῦρον.
τῇ σοῦρῃ τῆς ὀλίγης 198,11: pro σοῦρῃ.
σουνιζοῦσι τῆς αὐταρκείας 324,30 ἑαυτὸν κε καρπῶν 439,17
σοῦνιος ὀξύσεις 150,35 σουνιοῦσι ἀκρᾶαι 436,29
σπαργῶν πεῖ μαστοῖς 65,13
σπάτιν τὸ ξιφίδιον, stringit gl. 289,47
κατὰ σπείρας πάσεσθαι 669,19 κατὰ σπείρας καὶ λόχους συμβαλεῖν 550,34 κατὰ σπείρας μαχεῖσθαι 532,21
σπένδεσθαι τὴν πόλεμον 594,33 σπένδεσθαι πῖς πολεμίοις 651,30 σπένδεσθαι πεῖς 576,10 τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀρχὰς αὐ πῖς πεθεῖσθαι 94,6
σπουδάζοντες ὀκ πεδὸν πεῖν 706,37. sic 68,19: prostudere, operam dare.
σπερμολόγος ἀνθρωπος 743,17
σπιλῶσαι, maculare 563,13
σπινθὴρ, scintilla 128,44
ἐκκλαγχανομένων ἤδη ἱερῶν 32,43
σπονδοφόροι, fetiales 17,7
σπουδαῖος οἰκοῦσι 7,45
σπέρμος γῆ 354,29
σπουδάζειν ὅτῃ ἔκν 486,17 πλείστα σπουδάζας ὑπὲρ αὐτῶ, qui summo studio eius caussam egerat 497,29. sic 496,32
σπουδάσαι ὁπόσα οἰχῇ 642,6 πῶς ἐσπούδαζεν ἀός- 495,18
σπουδαῖα πεῖ αὐτὴ ἠρμόμενη 271,47 σπουδαία τύχη, bona fort. 589,8 σπουδαῖα χρεία 79,29 σπουδαῖον πεῖσθαι 18,45: pro χρεὼν πεῖσθαι 677,23
σπουδὴ, studium, fauor 272,23 σπουδὴ, conatus 590,32 σπουδὴν πεῖσθαι βλέφειν 65,42
σπουδῆ, festinanter 69,21.578,38. sic σπουδῆ χαροῦσιν 672,19. Idem καὶ σπουδῆ 362,33: 587,15, & alibi, vt videbis in κτ.
σταδιαῖος δρόμος 480,1
σταδίοις τριάκοντα 43,14. sic 11,42, & alibi. sic neutro g. στάδια ἑκατὸν 364,14

σταθερὸς βυθός 57,29
στάσις, erectio 303.46 πάσις, factio 391, 12 πάσις, fictionum partes 123,22
στασιάζεσθαι pro σχαίζ. 577,46
στασωδέστατοι 491,14
στασιωτικὸς πολιτεύεσθαι 360,42
σταύρωμα 553,10
σταυραὶ οἰκήσεις 21,12
ἀπὸ τῆς στῆν βοήθειαν 413,16
στέφανοι 96,17
στέλλειν ἀποικίαν 123,11 στέλλειν πόλεμον ἐπὶ πολέμῳ 522,10 ἐσταλμένοις ὁπλίσι κούφῃ 309,8 ἐσταλμένος ὁπλίσι εὐζ. 707,17
στέμματα, infulæ 124,41. 127,28 στέμματα in vertice gestabunt Vestales virgines 556,31 στέμματα θεῶν in supplici legationis ritu 520,38 στέμματα καὶ λιτανείας παραιτεῖσθαι 231,36
στένειν, gemere 241,32.717,33
στενὸ πρὸν χωρίον 707,27
στενοχωρημένοι ὁ ὄχλος ἀγορᾷ 392,29
εἰς στενοχωρίας ἐλάσαι ἄγειν 361,39
στενωπὸς, vicus 242,26 στενωπὶ, compitum 129,45 (pita 219,45
στέργειν τὸν πόλεμον 217,37 στέργειν ὅλῃ τῇ παρῴσει 216,19
στερεὰ καὶ ἄβωτος κοιλία 511,39
στέρεσθαι θείας 221,11
στέρφος ἢ ἄπεικτος 516,15. sic 158,19 στέρφος τῶν ἀξίνῃ αν 403,25
στεφανηφόροι, flamines 124,39
στεφηφορεῖν 158,28
στεμμένος ἢ ψ. ὀπ. 225,31
στῆλαι αὐτόγραφοι 174,22
στίβοι, ἵππων 708,35
στῖφος σύδηρον ἔξακοσ. 367,16 στῖφος καρτερόν 391,19 493,25 στῖφος νέων πολὺ καὶ καρτ. 604,14 στῖφη πολ. καὶ πεζά 310,4 στῖφος ἐπόμενον 707,29
στῆλαι πλείσ. γράμμασι 391,14
στῆναι ἐκεῖ ὡς πεπλοῖς 259,15
στοιχεῖον πεφυκότα δένδρα 52,20 στοιχεῖον πρεύεσθαι 130,41.351,34
στολαὶ πλημμελεῖς 351,6
ἑξῆς ἑνὸς στόματος, uno ore 275,36 στόματα Πάσσου, ostia P. 15,12
στόμα, ostia fluu. 419,23
στοχάζεσθαι τῆς εὐποιΐας, spectare decorum 143,8 στοχάζεσθαι τὸ βουλόμενον τῆς ἀκουόντων 405,5
στρατεία pro στρατιά 247.5.490,22.491,10. Sic στρατείαν ἐξάγειν 359,16,25
στρατεύεσθαι χαῖρε τῆς πατρίδος 662,32 στρατεύεσθαι τέλεσιν οἰκείοις 359,47 ἐστρατευμένοις πάλαι τοῖς στρατίαις 361,35
τὰ στρατεύματα, exerc. 174,46
στρατεύσιμος ἡλικία 198,31.312,24
στρατηλεῖν πολέμῳ 178,27.247,1 κακῶς ἐστρατηλατεῖν τὸν πόλεμον 160,46. Item στρατηλεῖν πολέμους 545,46
στρατηλεῖν pro καταστρατ. 299,32
στρατήλατα, & στρατηλατεῖν ἀγχίνοια 192, 1,3 στρατηλατεῖν τὸ πλάσμα 169,19
στρατηγίας ἄπτεσθαι 343,47
στρατηγικὴ σκηνὴ 139,46 στρατηγικὸν βῆμα, tribunal prætorium 516,35
στρατήγιον, prætorium 289.36.563,11, 33.565,5.722,33.723,4
στρατηλάτης κράτιστος 33,17.334,41
στρατιὰ pro στρατεία, expeditio 116,39. 122,3.186,5.195,47.257,15.469, 15.492,23.528,16.544,39.576, 47, & alibi.
στρατιωτικὸς ὅρκος 359,30
στρατοπεδεύειν ὀκ- 705,42
στρατοπεδεία 375,5 στρατοπεδείαν ψηφίζεσθαι 687,21 στρατοπεδείαν ἐποιοῦντο 596,17 τῆς στρατοπεδείας ἀπολύειν 660,9
στρατοπεδάρχης ἢ πάμμαχος, tribunus legionis 663,2,6
στρατοπεδαρχία τῶν πάμ. 663,12
στρατοπεδεία pro castris pariter & castrorum metatione 191,44.302,35. 364,14.564,6.592,28. 649,47. 727,18. Inuenitur etiã sine diphth. στρατοπεδία 561,15
στρατοπεδικὸς 303,22: pro ἐστρατοπεδευκώς. Sic enim ἐστρατοπεδεύκει 192,7. & ἐστρατοπεδευκότες 52,47.252,16.343, 12,19.364,11.419,16.561,8 στρατοπεδεύεσθαι χωρεῖς 308,38
στρεβλοῦν, torquere 426,28
στρεπτοὶ σφεναχόνοι, torques 663,34
στρέφειν τὸν ψυχὴν 695,31
κατὰ στροφὰς διαλέγεσθαι 300,37. pro quo alibi passim κατὰ συστροφάς.
ἐστρωμένοι σὺν τῷ ὁδόν 585,15
συλὶς, columella, pila 160,14,17
σὺν omissa 46,29.54,25.106,19.117, 6,42.179,43.308,7.362,35.477, 42.673,12 σὺν ἱματείαις ἐξελθεῖν 181, 37 σὺν θεοῖς, deo iuuante 163,28.167, 46 σὺν ἀγαθαῖς τύχαις, bonis auib. 184, 31 σὺν ὁσιότητι, religiosis ritib. 602,1 σὺν τῷ δικαίῳ, iure 301,4 σὺν τῷ δικαίῳ, nullo iure 538,33 σὺν δίκῃ, iuste, iure 470,13.498,21.587,36 σὺν τῷ ἀσφαλεῖ, tuto 600,22 σὺν τύχῃ, cito 605,33 σὺν χρόνῳ progr temp. 476, 20 σὺν χρόνῳ, tandem 108,41 σὺν χρόνῳ, per otium 494,30
συνεῖναι ἢ ἑαυτῷ 193,17. sic 115,19
συγγενικὰ καὶ συγκαμόντες 85,3 συγγενικὰ ἱερωσύνα 92,10 συγγενικὰ ἐνεστῶτα 125,23 συγγενικὸν ὄνομα, gentilitium nomen 185,44.198,44
συγγνώσκοιτον ἑαυτοῖς κικρατημένοις, agnoscunt se victi. 195,13 συγγνώσκειν ἑαυτοῖς κακῶς βουλευσάμενοι, (vel potius βουλευσαμένοις) 117,34 συγλόντες ἀδικεῖν, agnito delicto 231,35 συγνῶναι, cognoscere 209,5 συγγνώσκειν ἑαυτῷ ἢ παρεκχῆς αἰτίαν γεγονότα, confiteri 724,18 σωύγνω γηρεὸς βασιλεὺς, assensu est & accepit regnum 121,35
συγγνώμονα γίνεσθαι, ignosc. 13,27. sic 47, 35.240,42 συγγνώμοις τῆς δόξης. εἰσὶ
σύγκλοιοι, pro ἔγκλοιοι 55,38 (521,6
συγλεγεῖς καὶ πεπτωκότ 127,9
συγκαθιέντες εἰς- 246,8
συγκαθιέναι εἰς ἀμέτρους δοκιμασίας, condescend. ad eq. c. 384,23
συγκακουργεῖν ἄνα 63,38.372,6
πρὸς συγκατάθεσιν ἄγειν 546,36
συγκαθαιρεῖν 427,5
συγκαθαπτόμενοι ἡμῖν τῶν ἀρχῶν 383,20. sic 47,29.208,13.330,3
συγκατανεύειν, assentiri 659,10
συγκατατάττειν, conciliari 78,9
συγκατασκευάζειν αὐτοῖς δυνάμιν 360,9
συγκατασκευάζεσθαι ἢ ἡγεμονίαν ἀπὸ 209, 2. sic 423,45
συγκατατίθεσθαι, assentiri 100,22.736,38
συγκατοικίσαντες αὐτοῖς 310,39
συγκαθορθοῦν ἡμῖν τῶν - 407,35
συγκείμενος χρόνος, stat. t. 75,2 συγκείμενα, conuenta, pacta 49,9
συγκεραίνειν φιλίαι 346,4 συγκεκραμένος Σωκήνελον, præsid. mun. 293,11 (684,6
συγκινδυνεύειν 399,27
συγκλαδεῖς εἰς νύκτα ὁ χρόνος 598,32
συγκληροῦμεν τῶν χρημ. 233,17
ὁ συγκληραθεὶς δαίμων 135,43
σύγκλυδες, collunies 768,382,15
συγκομιδῆς ὥραν ἔχειν 255,8
συγκόπτεσθαι τὸ πεῦμα 311,17
σύγκρισις καὶ διάκρισις, ortus & interitus, seu conceptio & mors 119,13
συγκροτεῖν τὰς χεῖρας 743,24 συγκροτεῖν χεῖρας μετ. 425,21.640,11 συγκροτημένη δύναμις 651,4
συγκρύψαι, celare 282,31
συγκυρῆσαι τὰ κοῦφα τῶν δαιμονίων 321,46
συγκύρημα δαιμόνιον 596,3
συγχέειν τὰ δίκαια 713,17 συγκεχύκασι τὰ τῆς πόλεως 688,44 συγχέαι πάντα 244, 16
συγχωρῆσαι νόμῳ, lege mihi conceditur 386,42
συγχώρημα ὁμόν 97,19 τὸ συγχώρημα ἐλάσσον 302,6.411,17.736,9
συκοφαντεῖν τοῦδε- 440,14
συκοφάντημα πλάσμα 711,37.716,24
συλᾶν 498,39
συλλαβεσθαί μοι αὐτῶν 161,29 συλλαβόμενοι τὸ ἔργον 256,9
συμφέρεσθαί μοι εἰς τὸ συμέδρ. 635,43
σύλλογος τῶν συνωμοτῶν 322,4
συλλογὴ καρπῶν 240,46
σύλλογισμὸς, computatio 212,7
σύλλογον συμφέρειν 247,31 σύλλογος διεύθυνθη 150,12.248,26
συμβαίνειν τῇ ἑτέρᾳ τῶν πόλεων, cum altera factione se coniungere 123,22 συμβῆσόν τινα τοῦς ἡμᾶς ὅλῃ τῇ - transigei nobisc. 638,35. sic 131,15.379,14. & 146,6
συμβαλλειν, contrahere 364,2 οἱ συμβαλόντες, contrahentes, negotiantes inter se 134,23.215,15 οἱ συμβαλόντες, creditores 328,1 οἱ συμβεβληκότες αὐτῆς, creditores ipsorum 332,18.333,15. 454,27 οἱ συμβαλόντες τὰ χρέα, creditores 363,26
σύμβασις φίλων, conciliatio 519,4 συμβάσεις, conuentiones 401,33 συμβάσεις διαπρᾶξαι 327,23 συμβάσεις ποιήσασθαι μεθ' ἑαυτῶν 199,28 συμβάσεων ἐγκυρεῖν θεοί 406,16
συμβατικὰ λόγοι ἀρχὴν 110,14.452,12 συμβατικοὶ γὰρ ἄπτοι φέρουσι λόγοις 279,23 ἀξιοῦ συμβατικοὶ λόγοι τοῦ πρᾶξαι 509,44
συμβαλεῖν ἔχειν, conicere posse 473,33 συμβολὰ τοῦ βίου, confluentes 191,36. 192,30 συμβολαὶ, conflictus 555,25
συμβόλαιον, contractus 363,46 συμβολαίων

ἐμπόρων νόμοι 278,28 συμβολαίων duo genera 134,19 συμβόλαια ἰδιωτικὰ τε & δημόσια 679,43.680,32 συμβολαίων ἰδιωτικῶν κρίσις 415,20 τὰ συμβόλαια ἀξιοῦσιν, credita persoluere 333,13 τὰ συμβολαίων ἀποτερεῖσθαι 330,29 τῶν συμβολαίων ἀφεῖσθαι 370,16
σύμβολον, nota 83,32 δι' συμβόλων, per signa 141,24 σύμβολα τῆς ἀρχῆς, insignia 213,45 σύμβολα ἐξουσίας 269, 24 σύμβολα τῆς ἡγεμονίας 195,33.338, 24 σύμβολα τῶν θεῶν, signa vel insignia 90,23.510,36 σύμβολα pro σύμβολαια 245,38 σύμβολα πιέσθαι πρὸς- 738,11,23
σύμβουλοι, consules 270,2. alibi passim pro consiliariis usurp.
συμμαρτυρεῖν ἕνα 206,2
συμμαχία, auxiliares cop. 705,4. sic συμμαχίαν ἀποστέλλειν 648,25. quare & χειρ. ἡ συμμαχικὴ, s. δύναμις 193,19
συμμιγεῖσθαι νικῇ 425,32
συνέμισον ἀλλήλοις, congredi: ebantur inter se 419,38
συμμορίαι, classes 124,36.222,41.464, 14 συμμορίαι τῶν πάλαι peditum 475, 33 συμμορίαι ἡγεμόνες 219,32 συμμορίαι τῶν ἱερῶν, sacrorum munerum classes 124,36.133,26 συμμορίαι insenatu 384,30
συμπαθῆσθαί τοῦδε- 514,7
συμπάθειαν παρέχειν π. 517,11 συμπαθείας μετέχειν τοῦδε- 514,8
συμπαθυθῦσαι 383,24
συμπαιπηγεῖεν 229,40
συμπαθῆς ἀγωνιστὴς, competitores 681,45
συμπαθῆς ὁμόφυλος, ὅλῃ- 460,47
συμπαθεῖν ἕνα 632,15
συμπαθεῖν ἀλλήλοις 559,13.744,7
συμπτεῖν, contingere 502,25
συμπλοκαὶ ἱππέων, conflict. 139,37 συμπλοκαὶ φυλῶν 563,3. sic 705,11
συμπαίζειν, compedire 30,23
συμπαίζεσθαι 25,40.57,32 συμπεπαιγμένοι ἐπὶ τοῦ βέλους 126,14
συμπολιτευόμενοι, cives in eadem rep. degentes 437,21
συμφορεῖν ἀρόμενον 542,2
συμφορᾶν ἕνα τοῦδε- 261,21
συμφορεσπίμπλειν 129,11.528,28.718,17
συμφέρειν τὸ κοινὸν 746,5 συμφέρειν, incidere in 449,23 συμφέρεσθαι, pedem conferre 46,39.104,18 συμφέρεσθαι τοῦδε- 308,45 συμφέρεσθαι, consentire 106,10.111,47. (idem συμφωνεῖν 111,41) 196,2 συμφέρεσθαι τοῖς γράμμασι 392,3 συμφέρεσθαι, proderat 608,17
τοῦδε τὸ μέρος συμφέρον 168,39 ὅλῃ τῇ σφετέρᾳ συμφέρουσι 254,24 ὅλῃ τῇ συμφέρουσι τῇ πόλεως 241,44
συμφέροντος τῇ κοινῷ 340,28
συμφιλονεικεῖν ἀδελφὸς πρὸς 384,40
συμφιλοσοφεῖν ἕνα 121,12
συμφοραὶ pro εἰσφοραί 217,5
συμφοροῦντες, congerentes 642,41
συμφόρητος πόλις 147,11
σύμφορος, congestitius 260,22
συμφρονεῖν, cogitare 284,5. animad-

uertere 49,42.707,40. consentire 730,18 conspirare 114,35.261,16. 408,34.703,27
συμφωνεῖν, consentire 111,41 συμφωνεῖσθαι τοῦδε- 60,35
συνὸ: quare ab initio compositorum.
συναγανακτεῖν ἡμῖν 632,11
συναγανάκτησις 451,32
συναγγέλλεσθαι 653,13
συνάγειν, colligi, in comput. 212,8 συνῆκε, conscia erant 174,45
συναγραυλεῖν 31,38
συναγωγὴ ἐθνῶν 97,40
συναγωγὴ εἰς τὸ εἰς τὸ 210,31
συναγεῖν, conspirare 461,39
συναιρεῖν pro συναναιρεῖν 499,14
συναίρεσθαι μέγαν πόλεμον 327,35 συναιρόμενοι τὰ ὅπλα 433,12 συναράμενοι τὸν ἔρχον 469,13 συναίρεσθαι τὸν πόλεμον 360,37. sic 274,39.415,11 συναρμόσαι ὁρίσι τὸ πόλεμον 343,7. sic 7,47. 38,17.559,27,30 συνηρέμεθα ὑμῖν τὸ πόλεμον 400,25 συναρμόσθαι τὸ ἀγῶνος ὑμῖν 399,40
συνήκουον τῶν λόγων, aud. 716,3
συνάθροιζόμενοι 49,1
συνάθροισμα, contractus 134,41 συνάθροισμα ἀνάπαυσις 360,2 τὰ συνάθροισμα δόμων, credita persoluere 358,46. Idem συμβόλαια.
συνάθροισμοὶ νόμοι 218,33
συνάθρόειν, credere 358,42
συναντᾶν, obniationes 262,45
συναπολογεῖσθαι τῷ ὑδρί 459,44
συνάπτειν, appropinquare 56,35 συνάπτειν θαλάσσῃ 183,12 συνάπτουσιν ἀλλήλαις 201,6 συνάπτουσι μάχῃ 306, 10 φυλαὶ συνάψαι πρὸς ἐμὲ 744,45 συνῆπτοντο αὐτοῖς τὸν κινδυνῶν 361,12: ea signif. qua συνέρχεσθαι τὸν πόλεμον 372, 40, & alibi. συνῆπτον, congruebant 628,7
συναρπάζειν τοῖς ἵππους 289,31 συναρπάζειν λίθοις 528,7
συναρμόσθαι ἄνδρα εἰς γυναῖκα 94,42
συναρπάζεσθαι ὅλῃ ὑμωμοσίας, rapi ad pœnas 171,17
συνάρχων, collega 115,17.287,24
συνασκήσας χρόνοι 133,23
συναφανιζόμενα 1,19
συναφεῖς σέλας 582,35
συνδιαπαῦσαι, una degere 677,8
συνδιδόναι, pro συνδιδόναι, contractus 358,30
συνδιαμαρτάνειν 19,2
συνδιαφέρειν pro συμφέρειν 49,4 συνδιαφέρειν πόλεμον 16.38.34,37.42,15 συνδιαφέρειν τὸν ὑμῖν πολέμους πολλοὺς 448,33. sic 116,35
συνδιαφθαρεὶς τῷ σώματι τὰς φρένας 177, 39
συνδικάζειν 302,1
συνδικοῦσιν ὑμῖν 675,1
συνδοκεῖ ἀμφοτέροις 540,18. sic 88,15 ἢ συνδόκουσιν τὰ ἐμοὶ πιστεύσαντε 374,35
σύνδυο καὶ σύνδυεις 659,20
συνεγγίζειν τοῖς πύλαις 184,30
συνεγκεφαλεῖν 406,9
συνέγκλισις ἢ ἀγρεῖς 315,14 συνέγκλισις ἀλλήλων ἐν ὀλίγῳ 516,11. sic 154,39.164, 32 τὰ συνέγκλισις χωρία 37,35 οἱ συνέγκλισις τόποι 583,42
συνεδρεύειν ἐπὶ- consult. 247,11 συνεδρεύειν μετὰ 681,8 συνέδρευον, consultabant 634,30: sine augmento. sed reperitur etiam cũ augm. συνεδρεύειν 732,37 τὰ συνεδρευόμενα, consultationes 638,46
συνεδρίασις ἢ δῆμον ἀρχεῖσθαι 331,34
συνεῖδον, conspicati sunt 438,7 συνεῖδεν, cognouit 140,35 συνεῖδον τὰ τῶν πολεμίων 312,29. sic 430,5.698,25 ἀσυνοῖδε τῷ μέρει κῷ 632,19 συνοίδασιν αὐτοῖς κακῶς βεβουλευμένοις 377,9
συνεῖδότες ἑαυτοῖς ἐφυσιούμενοι 742,4
συνεῖδήσεως ἀδίκου καθαρός 519,22
συνεπαίνειν, uno conf. 315,22 συνεπαίνειν τὰς ἄκρας καθελεῖν 317,37
συνεφηκόντες αὐτῇ, patrocin. 700,19
συνεξέπεμπε τοῖς φεύγ. 413,11
συνέχειν ἡμῖν ὑμῶν ἀμφοῖν 636,33
συνεφέρειν ἄνευ τὸν νόμον 598,20 συνεχεῖν, contribuunt 416,25
συνεκδίδεσθαι θυγατέρας 84,30
συνελευθεῶσαι τὴν πόλιν 329,36 συνελευθεῶσαι ἀπὸ τυρ. 398,40
συνεξέλοιν τὰ φρέατα 642,36
συνεξαιρεῖν 372,4
συνεξευρεῖν ἀπὸ 202,38
συνεξιδοῦσθαι τῷ πολῷ 643,2
συνεπαναστῶτες αὐτοῖς 397,47
συνεπιθεῖναι ὑμῖν 169,46
συνεπιδίδοναι 152,11
συνεπικεφαλεῖν 720,4
συνεπιπαῦσθαι, act. sig. 41,13
συνεπιθυμοῦντοι ἡμῖν 169,3
συνερχεῖν ἢ πυρκ. 426,32.468,18 συνερχεῖν εἰς τὸν λαβεῖν- 271,24
συνεργεῖν τοῖς πρ. adiuu. f. 738,15 συνεργεῖν αὐτοῖς εἰς- 444,11 συνεργεῖσθαι, adiuuari 582,11
συνεστάναι 93,17
συνεστάσας κοινᾷ 250,19
συνεστὸς φρουεῖν τὰ πολ. 208,25
συνευδοκεῖν 234,38
συνέχειν, retinere apud se 525,42 συνέχεσθαι κακοῖς 583,41
συνήθεσθαι τὴν νίκῃ 102,10 συνοδόμεις Τύλλῳ 167,25
συνῆδεν σοι πεῖν τῶν 236,34
συνήθεια, consuetudo, mos 516,7
συνηκμακότες, æquales 673,45
συνήκας δόντες ἀλλήλοις 707,28
συνήθεια δίδοναι 669,14 συνήθεια ἀέρων 99, 46 συνήθεια ἢ ἐφόδου 192,28
συνίεμεν, animadaertimus 80,22 μορφὴ αὐτῷ & φωνὴ συνήσειν 289,22
συνίζειν, coibant 241,8: pro συνήλθον.
συνιζεῖσθαι πεῖ, ὀδόρασι 92,32
συνιεραρχεῖν 219,40
συνιστάναι, contrahere in unum 546,1 συνιστάντες ἐπ' ἐμοὶ, in me concitantes 387,45 συνιστάναι, comprimere 367, 19 συνιστάναι πεῖ φεύγοντας 494,9 συνίστασι διδασκάλω, commend. 203,12 συνιστάμενοι ἐπ' ἄκρῳ 239,45: & συνεκκόπτε ἐπ' ἐμὲ ib. 8. Sic συνάπτε ἐπ' ἄκρῳ 118, 44: & συναίπτε ἐπ' αὐτῷ

484,32. συτάκτες δὲ τῶν ὑπάτων 637,11
σωίστρια, Θ σωιστρία 227,47 σωίστρια βουλευμάτων ποιεῖσθαι 160,46
σωίωμος 31,33.71,37
σωίων, cogitabundus 262,47
σωόδης, commentus solennis 220,32
σωοποιίζειν, condere 55,37
σωοικισμὸς τῆς Ῥώμης 676,46
σωοίκον γίνεσθαι τινί 14,8
σωοικοῦσα μετ' ἐμοῦ 517,17
σωολοφύρεσθαι 545,39
σωομνύμενοι ἀποκτεῖναί με 216,44
σωομοιοῦσθαι βόπῳ παυλῷ 208,28
σωομολογηθ. τοῖς παρ. θεοῖς τοῖς δ. 728,35. sic
σωοπάζεσθαι, comitari 38,36 (111,11
σωόσπορος, conspicuus 582,45
σωουσία, concilium, cœt. 732,35
ὁν σωούφ ἀφῆκεν 373,8
σωύπαγμα, pro πάγμα, legio 663,4
σωυπαγῶ 366,22: pro σωυπαγῶ.
σωύπαξις, classis 221,26
σωυτκμήκεσθαι, coniicere 38,29
σωυτίνειν εἰς χεῖρας 366,8 σωυτίνειν εἰς τὰ ὄρη 180,42
σωυτελεῖν πῶς κρίσιν 446.34 σωυτελεῖν εἰς φορὰς 223,26 σωυτελεῖν εἰς φορὰς 170,39
σωυτίλεια, consummatio 225,36.547,20
εἰς σωυτίλειαν ἐξέφερεσκε 304,5. sic 259, 5 σωυτέλειαν λαβεῖν 201,36.415,5
σωυτίλειαν ἔχειν 196,34
σωυτμεῶν εἶπα 148,41
σωύτμος ἀβέβαιος 733,41
σωυτὸν ἐν πασίᾳ χρῆσθαι 650,24. sic 343, 11 σωύτμον τὸν ὁδὸν ποιεῖσθαι 647,15
σωβέλλα. Θ σωφάδεν τῶν- 635,36
σωβόφος Θῶν 26,9
σωεβωρία 398,31
σωυτυχαίνοισιν ἀλλήλοις 366,46 σωυτυχεῖν, consonare 257,44
σωυτυχία, cursus 105,27 σωυτυχίαν αἰέλπιστοι, casu insp. 278,46 σωυτυχία fort. cond. 226,15
σωύταξις ὠτοῦ 538,40.600,46
σωυστατεῖν 287,25
σωύφηνα πῶν δ. τῆς παρ. 685,44 σωύφαντα τῷ ἀεὶ ἡ χώρα 219,6
τὸ σεωωμόσιον φυλάττειν 658,25
σωωνεῖσθαι σῖτον 583,42 σωωνῆσις δημοσία 678,13
σωωνίδες ζεῦξις 479,38
συοφορβοί 56,24.66,12
συρράπτοισιν ἀλλήλοις 550,36 συρράξαντες τῆς πολεμίους 313,7
σωιεῤῥυηκὼς ἀκ- 583,23
συσκευάζειν, machinari 177,1 συσκευάζειν πυρκαϊδα 546,12
σωεσκόπαζεν ἤδη 414,11
συτάττειν καὶ ὁπ χρῶν μάχ. 579,30
συτεῖναι παὶ ὀπ θυμίας 443,35 συτέλλεσθαι, animo contrahi 547,43
σύστημα, collegium 131,3,12 (idem ἀρχεῖον ibid. 7,18) 203,20
συφρέψαντες ἑαυτοὺς 373,41.430,13.597,1. 666,13 συφρέφεσθαι, conglob. se 455, 36.491,15 συγραφέντες αὖθις 368, 11.596,35
κῆ συγροφαὶ 99,45.358,47.621,22 κῆ συγροφαὶ Θ ἐπαγείας 428,37.482,26
συζόρβια 65,43.68,15
συχὴ χώρα, pro πολλὴ 50,28
σφαχὴ, singulatio 718,11 σφαχὴ, singulum colli 155,39
σφάγια, victimæ 257,5.505,38 σφαγίοις χρῆσθαι πρὸς μάχας 142,38 σφαγίων καλῶν θυομ. 272,22. sic 140,39
σφαγίδες μαγειρικαὶ 115,27
σφάκελλοι, pro φάκελλοι, fasciculi 426,7
σφαῖρος κίνδυνος 150,4 σφαῖρος αἰωρεῖσθαι 393,46 (510,19
σφαῖρα, iugulare 85,36.638,19
σφενδονῆται, funditores 332,42
σφετεέζεσθαι τὰ ἀλλότρια 330,44 ἐσφετεεσμένοις τὰ κοινά 662,16.659,7
ἐσφιγμένος 476,30
σχεδίαι ξύλων 192,4 δὶ σχεδίας διαβαίνειν 584,12
σχεδιάζειν, extempore fingere 6,28
σχεδίον, tugurium 44,46: susp.
σχετλιάζειν πολλά 374,1
σχετλιασμὸς, indignatio 715,2 μετὰ πολλῆς σχετλιασμοῦ 733,25
ὦ σχέτλιοι 722,19 σχέτλιον θεῶν μὴ ποιεῖν 744,43 σχέτλια πάσχειν 320,11
δεινὰ καὶ σχέτλια ὑπομένειν 685,16
σῴματα πνεύματα 380,32
σῴζειν ἐχθρὰ βυφᾶν 461,31
σῴζειν, per otium 622,4 σῴζειν θεωρίαν 622,38
σώματα συμάχων: de militantium corporibus 220,23. alibi etiam de mancipiis, & quidem frequentissime.
σῶος ἀφίκετο 35,14.41,15
σωτηρίοις γνώμαις εἰσηγεῖσθαι 381,13. minus recte σωτηρίας γνώμας 404,47
σωτήρια θύειν 673,14
σώφρων, prud. & mod. 352,30 εἰς τὸ σῶφρον ἄγειν 96,38
σωφρονικὰ πολιτεύματα 33,25
σωφρονεῖν τοῖς παρθένοις 722,12

T

τὰ μὲν - τὰ δὲ - partim 402,32.677,24
τάγματα, legiones 372,41, & al.
τακεῖ, τὰ ἐκεῖ 48,12. Sic τακεῖσιν 471, 28.609,33 (315,39
τακτὸν ἀργύριον, certa pecunia summa 570,41
ταλαιπωρεῖν ὑπὸ βαύματα 345,40 (tia 324,4
τὸ ταλαίπωρον, arumnarum tolerantia
ταλαιπωρεῖσθαι νύκτας Θ ἡμέρας 570,11
ταλαιπωρεῖσθαι τῆδε Θ τῆδε 592,46
τἀληθὲς λέγειν 697,15
ταμίας αὐτὸς ἑαυτοῦ γίνεται 596,29
ταμιεῖον, aerarium 541,46.572,35
ταμιεύειν τὸ καιρὸν 669,16 ταμιεύεσθαι, recondere 747,5 ταμιεύεσθαι τὸ ὕδωρ, dispens. 53,46 ταμιεύεσθαι τὸ χρέων 455, 5 ταμιεύεσθαι τὸ καιρόν 69,15.156,26 ταμιεύεσθαι τὴν εὐτυχίαν 569,20 ταμιεύεσθαι τὴν τύχην 53,21.355,27.499, 23 ταμιεύεσθαι τὰς τύχας 519,7
ταμιευλικὴ ἐξουσία 544,26
Τανακυλὶς, Tanaquil 207,21.213,10. 216,3.234,25. Eadem Τανακύλα 185,22
τὰν θαλέε, τὰ ἐὼ. 638,46
ταξις μέση 379,4 ταῖς τάξις λύειν 165,42
ταξιάρχαι Θ λοχαγοί, tribuni & cent. 169, 45. Pro eodem ταξίαρχοι καὶ λοχαγοὶ 167,22,36.309,27.566,17
ταπεινοῖ τὰς τύχας 438,20.683,17 ταπεινὰ φρονεῖν, humilis conditionis esse 640,28
ταπεινοῦσθαι, animo deiici 327,34
τὰ πτίνικα χορεύειν 476,41
τάραχμα δαιμόνιον 522,38
ταραχικοὶ, turbulenti 338,25
Τάρας, Tarentum 744,15
ταραχωδεῖς, pauide 69,35 ταραχωδὲς ἔχειν 692,6
Ταρκυίνιοι, Tarquinienses, pop. Etruriæ 231,15.279,11
ταρσοὶ, alarum pinnæ 261,12
ἐν ταρσοῖς καὶ βαφεῖσι. 273,10
τάπλεν ἑαυτὸν σωῦ· 518,17 ἐν ᾧ τάπλεν πόπω 487,25 τάπλεν τῶν τὸ ἔργον 69, 13 τὰ δίκαια τάπλεν τοῖς ἤθεσι 504,7 ἐκ τοῦ λοχαγῶν τάπλεσθαι, gregarium esse 662,38 ταχθέντες δὶ τάτω 180,17 τάπλεσθαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν 518,3 τάπλεσθαι κῆ δοῦν, de diebus disci 112,26
καὶ Θῶτοι, idq. 693,21 Θῶτοι pro Θῶτοι 505,29
εἰς Θῶτο ἤκειν, conuenire 516,8 ἐν Θῶτοι γίνεσθαι 571,22
ταφὰς ποιεῖσθαι ἤδη ν. 551,44.570,20
ἐν τάχει 704,37. plura in ὀν & ῆ.
τε δὴ 339,9. 657,9. quare & δή.
τέγη ἤδη νίκιῶν 582,32
τεχέρη γίνεσθαι 384,41 τεχήρεις ἔνδοξα κτήματα 380,8 τεχήρεις μένοντες 573, 45.584,7 τεχήρεις ἤθεν 52,24
τεκμαιρχίας αἰρεῖν 399,10
τεκροφυλακεῖν 221,38
τεκμαίρεσθαι τοῦ λόγου 745,43 τεκμαίρεσθαι τὰ μέλλοντα τοῖς χρόνοις 456,5. 507,42 τεκμαιρόμενος δηλῶσαι ψυχῆς 527,14
τέκνοις ποιεῖν ὀν- 475,7 τεκμηρίσαι νευρεῖν 63,33
τεκμήριον ἢ σημεῖον 205,6
τεκμηριοῦν, coniecturam & argumentum præbere 476,3 τεκμηριοῦσθαι, argumentis confirmare 76,18. 149,2 τεκμηριοῦσθαι τῆς ἀρχ. λόγης 130,16
τέκνον, de filio adulto 511,36.516,46
τεκπαίνεται κλίμακας 309,21
τελαμὼν, lacinia, fascia 128,42 τελαμῶνες ἀργύρεοι 477,18
τελεταὶ ἄκλειστοι, magis necessarium esse statuentes 470,27 ἕλαττον ἡδεῖαν postponere 459,31 ἐν τοῦ ἄπτοῦ πάθεσθαι τὰ αἰσχίστα τοῖς αἰτίοις 497,39 θεῖναι ἐν αὐθρὸς μοίρᾳ 486,8 γεάμλω δεῖναι, sent. dic. 679,47 ἔθεντο σφίσιν αὐτοῖς, pro σωθέντο, priori sunt 682, 24 τέθεται pro τέθεικε 336,7
ἀμήσαντε ἀπαρξάμενοι 445,33 ἀμήσαντες αὐτὸ θεοῖσι 469,30. sic 586,5.656, 14. item cum gen. θεοῖσι ἀμησαμένοι τοῦ δίκλου 631,1. item dem, 545,45. 586,30 ἀμήσασθαι τοῦ ἀρχέλου, pecunias æstimare 174,19.221,5 ἀμήσασθαι ἑαυτὸν, seipsum multare 288, 29
ἀμλὼ αἰτεῖν μιλ. m. pr. p. 259,32 ὀνομαῖς Θ, censeri 737,15
φέρφ τὴν καταγορίαν 444,17 τέλος ἐξύπνεικεν ὑδὲν 661,9 τέλος ἐκφέρφ εὐσεβὲς, pie decidere 729,44 τέλος, ad extremum, tand. 552,28.643,14.678, 45.687,24 τέλος οὐ οὖν, tandem tamen 666,45 εἰς τέλος, in totum 523,23 οἱ ἐν τέλει, honorati, magistratus 83, 45.85,29 τελῶν κοινῶν ἀτελεῖς 294, 13 τέλη in acie 53,6 κῆ τέλη πάσθειν, pro censu & dign. 225,30.102,6 κῆ τέλη ἐξέλ. τοῦ δεῦ. 532,16 τέλεσιν ἰδίοις, sumptu prop. 223,39.433,47. 572,46. sic τέλεσιν οἰκείοις σρατεύεσθαι 359,45
τέμενος, area sacra, seu lucus 62,39. (idem ἱερὸν ὄλσος ibid. 37: sicut etiam 290,21 & 23, τέμενος & δρυμὸς synonymos vsurpantur) 82,41.525,13 τέμενος ἐξαιρεῖν, aream sacram decidere 26,5
τεμένη Θεῶν 124,12 τέμενος, pro ναός, adis sacra 126,35.202,4
τεμνόμενα ἱερὰ 202,21
τέμνεται ποδῶν ὑποκόπλαν 367,28
τέρας, portentum 419,17 τέρας ὑπόσχεσιν 257,27
τερατεία, prestigiæ 468,28
τερατεύμασι, superstit. 91,6
τερατοσκόπι 207,26.257,39.313,1
τερθρεία μωσικὴ 91,16
τέρμα πεῖν ποδῶν 414,45
τέρμονες, termini 133,36
τετρεκαιδεκαετεῖς αἰχμαί 594,35
τετρεκαιδέκα ἡμέρας 701,33
τετρεκαιδεκάδος 426,36
τετρακαιδεκαέτης 358,10
τέχνεια μουσικῆς 26,32
τεχῖται πλεκτικῶν ἔργων 104,45
τέως, pro ἔως 26,11.30,15.111,5
τήβεννα, ἢ πορφυροῦν 129,36 τήβεννα πορφύρας φοινικοπάρυφοι, trabea 351,37
τήβεννος, toga, vox peregrina 195,41.
τηλικοῦτο, tantæ ætatis h. 698,21 (314,9
τί δὴ, quidnam? 73,41
quomodo 649,27.650,33
Τιβέριος & Τιβέρι 183,35,41, & in aliquot aliis priorum librorum locis. Sed reperitur etiam Attico more
Τιβέρεως ποταμὸς 572,24.633,41. 640,14
Τίβυρον πόλις, Tibur 305,45
τιθασότερον γίνεσθαι 667,42
τιθήνοι αὐλικοῦστρον, magis necessarium esse statuentes 470,27 ἕλαττον τιθεῖν postponere 459,31 ἐν τοῦ ἄπτοῦ πάθεσθαι τὰ αἰσχίστα τοῖς αἰτίοις 497,39 θεῖναι ἐν αὐθρὸς μοίρᾳ 486,8 γεάμλω δεῖναι, sent. dic. 679,47 ἔθεντο σφίσιν αὐτοῖς, pro σωθέντο, priori sunt 682, 24 τέθεται pro τέθεικε 336,7
τιμῶσι τὰ ἀπαρξάμενα 445,33 τιμήσαντες αὐτὸ θεοῖσι 469,30. sic 586,5.656, 14. item cum gen. θεοῖσι τιμησαμένοι τοῦ δίκλου 631,1. item dem, 545,45. 586,30 τιμήσασθαι τοῦ ἀρχέλου, pecunias æstimare 174,19.221,5 τιμήσασθαι ἑαυτὸν, seipsum multare 288, 29
τιμήμα, multa, vel litis æstimatio 713, 7. sic 674,23.32 τίμημα δίκης 545, 44. τίμημα ἀργυρικὸν ἔχουσα δίκη, lites pecunia æstimatæ 84,34 τιμήματα ἀπὸ βίων, census 328,13 ἀπὸ τιμήματος τὸ δῶρον ὁμόν εἰσφέρειν 215,19
τιμητεῖν, censores 748,13
τιμητικὰ γράμματα 225,40 τιμητικὰ ὑπομνήματα 60,43: tab. Censoriæ.
τίμιος βασιλεῖ, carus r. 186,8 τίμιος τοῖς δημοτικοῖς, carus pl. 292,47. sic 286, 20 τίμιον αὐτὸ ἀπὸ τοῦτο εἶχον 630,39
τιμίας αὐτοῖς τὰς ἀγορὰς ποιεῖν, care vendere 434,14
τιμωρήσασθαι βίαια βιαίοις 116,1 τιμωρησάμενοι 263,7 τεθιμωρῆσθαι, punisse 42,4
τιμωρίαν δοῦναι 470,28 τιμωρίαι εἰς τὸ σῶμα 360,11
τὸ γε ἐφ' ἡμῖν ἕν μέρος, quantum in nobis est 409,22.451,22 τὸ γε ἀπὸ τῶν (rectius ἀπὸ τῶν) μέρος 451,22 τὸ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῖς μέρος 566,14. plura in ὀπ.
τοιγάρτοι, idcirco, in tio periodi 202,12. 443,44
τοιχωρυχία 227,45
τόλμαν pro τόλμαν 241,11 τόλμαν vero tum alibi dicit, tum 434,26
ὀπὸ τῶν ὅμων τοῦ τεῦχος ὠμοῦσι 277,43.455, 10. Alibi ὀπὸ τῶν ἱερῶν 728,35. & ὀπὸ τῶν ἐμπόρων 154,27. item ὀπὸ θεῶν 299,30.641,20
εἰς τεθυμικὸς τόπον ἀποδεῖξαι ἕτερον 643,40
τοπικαὶ ἱστορίαι 474,19 τοπικαὶ φυλαί
τοσοῦτοι, tam pauci 671,25 (219,30
τόσῳ δὲ μᾶλλον ὅσῳ γε 674,8
τοῦ, pro οὗ 503,13
τοῦλαχίστον, minimum 211,31
τοῦμὸν αἷμα 713,24 τοῦμὸν ἔσται θεῷ θυμόν, opera mea parata erit 487,24
τοῦμφανὲς, τὸ ἐμφ. 68,41. sic 639,8: & 210,3,42
τοῦτόν 367,39
τοῦτρον, τὸ ἔργον 65,21.417,37.438,13
τυσκλον 705,30. sapius Τύσκλον.
ταγφδίαν ὀπὸ εἶναι τοῖς ποιήμασι τοῦ ποιητοῦ 394,40
ταγῳδοποιὸς 10,16.38,23
ταμμαπίζειν 707,38
ταχυδρόμος θεός- 500,9.527,2
τάχιν τὴν ψυχὴν ἀγῶνα 454,9
ταχυκοντοκτία 127,27
τεῖχη τὰ χρόνιν 101,22.105,24 χρόνου δεῖν Θ τεῖχος 496,14
Τεῦβλα, Trebula, op. Abor. 11,41 τῆς Τεῦβλας 11,43
ἐν τείζοις πολέμοις κεῖσθαι 368,22.730,39
τίγρα, instrum. mus. 26,30
Τείδυμος πόλις 25,32.31,44
τίκτρια δρόσου 29,14
Τελεῖνοι, pro Τολεῖνοι, pop. Latii 326,
τείπωλα δρόμαι 479,34 (24
τειτάδιον μῆκος 26,47
τίστρια ταῖ 201,2
τειχιναφόρος ναῦς 183,24
τειτὶς seu φυλὴ, tribus 82,30
τριβάρχαι, tribuni, trib. præf. 82,32
τίφυλος πόλις 219,22
τιχοῦμεῖν 479,7
τῶπὶ in prælio 295,5 τῶπὶ αὐτῶν εἰρᾶσθαι μεγάλειν 548,40 τῶπὶ πολέμων, τεχεῖαι 744,38 τῶπὶ, mutat. in corp. hum. 677,23
τωπαῖχος Ζεύς, Feretrius Iupiter 102,29
τωπαιφόρος πομπὴ, triumphus 102,15. 173,2 (idem Θρίαμβος 173,4) 194, 39.290,45
ὁν παντὸς τόπου 711,40 ὁν τῶ διαιοπάτου ἤδη τόπων, violentissima ratione 721,2
οἰκτρὸν τόπον, miserrime 190,38
τοπιοσάμενοι αὐτοῖς 114,23
τρόφαι, educatio 273,22.275,4
τροφεῖα ἀπαιτεῖν 721,14 τροφεῖον χρῆται ἀπαιτεῖν 348,16
τρυχὴ πέθημα 513,6.516,12.517,6
τρυχοῦσθαι, atteri 450,35
Τρωϊκὴ πόλις 42,19
τεύξεσθαι σκοπῶ 296,11 τέτυχε λόγου 314, τυμπανισῶν λόγος 222,21 (26
τυπεινὸς, planitiis 263,27
τύποις ἐπεκεῖσθαι τοῖς σήμασι 91,21. mox ibidem v. 26, ποικίλων ὀνείδεσι κυκλῶ.
τυραννήσοντες τὴν πόλιν 303,3 τυραννεῖσθαι 601,34.721,21
Τυῤῥηνοὶ Πελασγοί 20,32 Τυῤῥηνὸς χωνὴ 211,36 Τυῤῥηνίδες πόλεις 19,30. sic 23,
τύρσεις, turres 21,11.24,5 (13
Τύσκλοι, Tusculum 246,47 Τύσκλου πόλεως 626,11.649,4. Etruscus Tusculani 624,4.649,16. sic Τυσκλανῶν πόλεις 646,10.668,8. apud Steph. vero Τυσκλαιός, ultima acuta.
τυφοῦσθαι 381,5
τύχη, vitæ conditio 427,25 κῆ θεῶν τύχῃ 66,1. alibi κῆ δαίμονα.
τυχὴ ἐπὶ τῇ 472,37
τοῦ, interrog. pro ὅτι 636,45.
τοῦ χέρος 205,45
τοῦ θαυμὸς illusio 204,4
τωθαστικὴ ὄρχησις 477,28

Υ

ὑβρίζειν εἰς τὸ δημοτικὸν 215,34
ὑβρίσμαθα 566,44
ὑβρεστὴν ὁρᾶτον καθῆ. 515,40
ὑγιῆ 478,37: pro ὑγιά. Sic ὑγιῆ πάσης νόσου 588,14 ὑγιὴς ὀκ βαυμ. ῥῆνται 210, 6 ὑδὲ ὑγιές 327,15, & alibi.
ὑδρεύεσθαι, aquari 306,11
πρὸς ὑδρείαν καταβ. 669,9
υἱοὶ, pro γαμβροὶ, generi 210,7
ὑμνοὶ, nepotes ex filio 211,20
Ὑλαῖος, Silvius 56,31
ὑλοτομεῖν 246,26
ὕμνοι πάθιοι 173,46
ὑμοιοῦσθαι ὡς ἤρωα 296,25
ὑπαγγοῦδὶ πῶ δίκλω 726,13 ὑπαχθεὶς εἰς δίκλω 581,16.585,39 ὑπαγεσθαι, recedere 66,46
ὑπαείκδρος πᾶς 472,15
ἡ ὑπαιθρος 536,7 εἰς ὑπαιθρον πεσάν 338,45 ὑπαιθροι πόλεμοι 358, 26. sidem ὑπαιθροι πόλεμοι 247,4.585,33
ὑπαίτιος 170,45.463,15 ὑπαίτιος δίκῃ γίνεσθαι 138,25 ὑπαιτία Θ ἐχθεσε 498,32
ὑπακούειν, obed. obs. 231,7.402,3
ὑπανεδύοντο πῶ ἐξοδον 428,25
ὑπανεχωρήσασε, recessit 155,14
ὑπαρξις, opes 423,44

ὑπαρχωτικοὶ πολιτῶν, *ortus maioribus* 125, 27
ὑπασπισταί, *armigeri* 154,39. 707,30
ὕπατοι *unde dicti conss.* 270,4 ὑπατον, τὸ ὑπάτερον Ⓖ ἄκρον 270,7 ἡ ὕπατος ἀρχὴ, *consul.* 316,18 ὑπάτης ἀρχὰς ἐπολιτεύσαμεν 659,35
ὑπατικὴ ἀρχὴ 367,35 ὑπατικὸς *pro* ὑποδικος *vel* ὑπαίτιος 445,14
ὑποείδεται, *suspicabatur* 504,34
ὑποκλίνειν, *declinare* 359,5
Ὑπελαίας, *loc. Romæ* 54,47
ὑπὲρ *pro* αὐτὴ, *vice* 553,41 ὑπὲρ *pro* ὑπὸ 605,9 ὑπὲρ ἧς, *de qua* 46,9: & *alibi sæpiss.* ὑπὲρ ὑμῶν ἔθι, *pro vobis fieri, in rem vestram est* 409,25 ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ἔθνη 332,26
ὑπὲρ ἡδονὴν 482,37
ὑπὲρ αἱρεῖν πλήθει 373,4
ὑπὲρ ἄκμου, *Athen.* 11,25
ὑπὲρ ἀνθρωπος χρὴς 716,7
ὑπὲρ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα 624,28
ὑπὲρ ἀπανθῶπος τὴν Μέδκ. 438,18
ὑπὲρ αὐχα 162,19. 520,42
ὑπὲρ βιβλίου ἔθεν τὴν κεμρὸν 692,15. 701,39
ὑπὲρ βοεὶς κόρη 34,46
ὑπὲρ χεῖρας ἔρουραν 644,12
ὑπὲρ δέξιοι σκοπαὶ 578,29 ὑπὲρ δέξιοι τόποι 581,40 ὑπὲρ δέξιος & ὑψηλὸς *pro eadem* 163,7,23 *Sic* ἐξ ὑπὲρ δέξιοι 569, 33 *Reperitur etiam* ἐξ ὑπὲρ δεξιοῦ 551, 2: & ἐξ ὑπὲρ δεξιῶν 533, 19: *retento accentu simplicis* δεξιός.
ὑπὲρ δεῖνα τὴν παιδείας 402,47 ὑπὲρ δεῖν εὐφημιῶν 157,3. 501,40
ὑπὲρ εἰσκαῖα σανίδων 296,20
ὑπὲρ ἡλικίας 222,7
οἱ ὑπὲρ ἡμεροι, *qui præfinitum solutioni diem excedunt* 359,39 ὑπὲρ ἡμερος τῆς πρεσβείας 405,32
ὑπὲρ ἡφανος *seu Superbus, unde cognom. Tarq.* 244,35
ὑπὲρ ἠπειρεῖ Ⓖ ἀπαγεῖ 383,35
ὑπὲρ θυμὸν φλόγας 75,6
ὑπὲρ κεῖ Ⓖ βαρεῖς 384,21
ὑπὲρ πίκης χρῆναι, *superbe tractare* 84,5
ὑπὲρ φίλοις ἀδικεῖν 319,1
ὑπὲρ ὅλος πόλεμος 80,2 ὑπὲρ ὅλος φαλὰ 432,42
ὑπὲρ φίλα τὰ κακῶς πάρειν 443,44 ὁ πολλὴ ὑπὲρ φίλα ἢ παῖ κακῶ 429,10
ὑπὲρ πῆς φύσεως 568,13
ὑπὲρ πυροὶ ἀπαρχαί 100,28. 352,4
ὑπὲρφέρεσθαι, *superare* 192,32
ὑπὲρφερὴς Ζεύς, *Feretrius Iupiter* 102, 32
ὑπὲρχεσθαι, *submittere se* 452,3 ὑπὲρχεται μοι 505,41
τὰ ὑπέρῳα, *summa ad. pars* 659,22 ὑπερῷοι σταί 201,5
ὑπεύθυνοι ἔτι 60,30 ὑπεύθυνον ποιεῖν τὸ σῶμα 452,46 ὑπεύθυνος ἀδικημάτων 588,
ὑπήκουον ἐῶν, *obediebat* 433,4 (16
ὑπηρέται, *ministri publici* 83,28
ὑπὸ *pro* ἀπὸ 277,4 ὑπὸ *pro* δὴ - 617, 44 ὑπὸ παντὸς 32,19 ὑπὸ σκότους, *per tenebr.* 636,25 ὑπὸ βαῦμα παλαιοτεῖν 570,41 ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γίγνεσθαι 517,1. (*pro eodem* δὴ, *vt sæpe*
ὑπαρχὴ *actiua sign.* 680,44
ὑπὸ ἔθνος, *Ferentinum* 175,29. 188,45
ὑπὸ ἐδηφέρῃ 55,15
ὑπὸ φόνη, *Feronia dea* 173,10. *Eadem* ὑπὸ φόνη 173,8
ὑπὸ δέξις: *quare* ὑπὸ δέξ.
ὑπὸ ῥεῖν, *recuso* 460,22 φεύγειν δίκλω, *reum agi* 457,35. *præt. perf.* πεφεύγασι 533, 47. *sic plusquamperf.* ἐπεφεύγεσαν 115, 44. & *particip.* πεφευγότες τὸ δίκαιον 139,2. *Sed reperitur etiam* πέφυγας, *refugisti* 238,45. *sine e.*
ὑπὸ μὴς ἀφαθὴς τυχ. 524,18 φῆμαι, *rumores* 634,28 φῆμαι ἀδέσποτοι, *inc. rum.* 729,17 φήμας λέγειν, *rum. sp.* 216,31 ἔφασκον λέγοντες 641,18
ὑπὸ δέξ: *quare* ὑπὸ δέξ.
ὑπὸ δεῖς, *præuentus* 361,7
ὑπὸ θῆς, *Thessalia seu Hæmoniæ pars*
ὑπὸ κρὸς, *insidens* 376,30 (14,30
ὑπὸ κοῦσι αὐτῆς τὴν δέξης 538,7. 566,5
ὑπὸ νος, *de peste* 427,22. 597,41 φθόρος Ὁμάνων πολύς 350,40
ὑπὸ λιωῖοι, *Eidenates* 116,2, & *alibi passim. Idem* ὑπὸ λιωῖαται 131,14 ὑπὸ λιωῖοι *pro* ὑπὸ κλωῖοι 179,17
ὑπὸ κλωῖοι, *Ficulnenses, pop.* 13,46
ὑπὸ μπαν χωρία 29,19
ὑπὸ λεῖ ρωπα, *humanitatis officia, beneficia* 537,18
ὑπὸ λεῖ ρωπαι, *dona* 748,9
ὑπὸ λεχία, *ambitio* 73,7. 679,6
ὑπὸ λεῖ, *plerumq; accidit* 601,44
ὑπὸ λεύθερον τὴν νόμμης 697,29
ὑπὸ λιρρωῖος Ⓖ σωρρ. ζ 330,17. 747,5
ὑπὸ λίχεσθαι, *in amic. rec.* 524,8
ὑπὸ λογράπτυμα 561,37 τὰ φίλα, *amici* 655,31 ὁ ὑπὸ λίχ, ἡ 606,24. *At pro* φίλον ἐν τῇ βουλῇ 432,12, *legitur* φίλον 703,9
ὑπὸ λῖπα *Lacedemoniorũ & Cretensium*
ὑπὸ λιμβάκοι 557,36 (93,24
ὑπὸ λόθορος τῶν καλῶν 6,17
τὸ ὑπὸ λόκιον 739,15
ὑπὸ λον αὐτῆς ἢ, *iubeat* 703,9
ὑπὸ λυκῶν μὲν ὑμῖν 656,15
ὑπὸ πτεῖσθαι 507,27
ὑπὸ στέφανος, *Feronia* 173,9
ὑπὸ τῆς ἄδολος 442,16 ὑπὸ τῆς ἀλλήλων 567,41 εἰς ὑπὸ τῆς σπουάχων 538,8 ὑπὸ τῆς πεισάλλῃ πεῖθε - 100,23 ὑπὸ τῆς βέβαιον ὑπαρξῆν αὐτοῖς 488,7
ὑπὸ τῆς μίαν πεῖθε τὰ ἔργα 328,22
ὑπὸ φρονεῖν τὰ αὐτοῖς 42,21
αἱ τῆς πολίτων φιλοφροσύναι, *humanitas ergapaup.* 681,2
ὑπὸ χωρεῖν ὅρεσι 11,24 ὑπὸ χωρεῖν λόφῳ 27, 15 ὑπὸ χωρεῖν τοῖς πεδίοις 145,32 ὑπὸ χωρεῖν τοῖς δήμοτείοις 517,37. *Ite cũ pr.* ὑπὸ χωρεῖν οἱ δήμοτείοις 508,35 ὑπὸ χωρεῖν ἐν πόλει 328,6 ὑπὸ χωρεῖν δὴ τὴν δωκατίᾳ 694,26 ὑπὸ χωρεῖμεν μένῃν 402,13
ὑπὸ χωρεία κρατεῖσθαι 21,36
ὑπὸ δῆς, *Fetiales* 410,15. 649,36. *Iidem* ὑπὸ δῆς 131,3. *sed rectius* ὑπὸ δῆς, *vt*
ὑπὸ προς *friuolus* 74,36 (*apud Suid.*
ὑπὸ λέγεσθαι ὑπὸ δίψης 622,41 ὑπὸ λόμενος ὑπὸ τῶν πόδων 710,10
ὑπὸ λον ὀρθὸ πεῖχος 477,35
ὑπὸ τῆ λμὸν, *fame terret* 380,27 ὑπὸ πρόθυμος τὴν ὁλιτορίαν 721,7
ὑπὸ τρὸν ποιεῖν, *efficere formidabile* 440,
ὑπὸ φαὶ ὀδηφέρῃ 55,15
ὑπὸ φόνη, *Feronia dea* 173,10. *Eadem* ὑπὸ φόνη 173,8
ὑπὸ δῆς: *quare* ὑπὸ δῆς.
ὑπὸ χρῆναι, *recuso* 460,22 φεύγειν δίκλω, *reum agi* 457,35. *præt. perf.* πεφεύγασι 533, 47. *sic plusquamperf.* ἐπεφεύγεσαν 115, 44. & *particip.* πεφευγότες τὸ δίκαιον 139,2. *Sed reperitur etiam* πέφυγας, *refugisti* 238,45. *sine e.*
ὑπὸ μὴς ἀφαθὴς τυχ. 524,18 φῆμαι, *rumores* 634,28 φῆμαι ἀδέσποτοι, *inc. rum.* 729,17 φήμας λέγειν, *rum. sp.* 216,31 ἔφασκον λέγοντες 641,18
ὑπὸ δῆς: *quare* ὑπὸ δῆς.
ὑπὸ δεῖς, *præuentus* 361,7
ὑπὸ θῆς, *Thessalia seu Hæmoniæ pars*
ὑπὸ κρὸς, *insidens* 376,30 (14,30
ὑπὸ λιωῖος αὐτῆς τὴν δέξης 538,7. 566,5
ὑπὸ νος, *de peste* 427,22. 597,41 φθόρος Ὁμάνων πολύς 350,40
ὑπὸ λιωῖοι, *Eidenates* 116,2, & *alibi passim. Idem* ὑπὸ λιωῖαται 131,14 ὑπὸ λιωῖοι *pro* ὑπὸ κλωῖοι 179,17
ὑπὸ κλωῖοι, *Ficulnenses, pop.* 13,46
ὑπὸ μπαν χωρία 29,19
ὑπὸ λεῖ ρωπα, *humanitatis officia, beneficia* 537,18
ὑπὸ λεῖ ρωπαι, *dona* 748,9
ὑπὸ λεχία, *ambitio* 73,7. 679,6
ὑπὸ λεῖ, *plerumq; accidit* 601,44
ὑπὸ λεύθερον τὴν νόμμης 697,29
ὑπὸ λιρρωῖος Ⓖ σωρρ. ζ 330,17. 747,5
ὑπὸ λίχεσθαι, *in amic. rec.* 524,8
ὑπὸ λογράπτυμα 561,37 τὰ φίλα, *amici* 655,31 ὁ ὑπὸ λίχ, ἡ 606,24. *At pro* φίλον ἐν τῇ βουλῇ 432,12, *legitur* φίλον 703,9
ὑπὸ λῖπα *Lacedemoniorũ & Cretensium*
ὑπὸ λιμβάκοι 557,36 (93,24
ὑπὸ λόθορος τῶν καλῶν 6,17
τὸ ὑπὸ λόκιον 739,15
ὑπὸ λον αὐτῆς ἢ, *iubeat* 703,9
ὑπὸ λυκῶν μὲν ὑμῖν 656,15
ὑπὸ πτεῖσθαι 507,27
ὑπὸ στέφανος, *Feronia* 173,9
ὑπὸ τῆς ἄδολος 442,16 ὑπὸ τῆς ἀλλήλων 567,41 εἰς ὑπὸ τῆς σπουάχων 538,8 ὑπὸ τῆς πεισάλλῃ πεῖθε - 100,23 ὑπὸ τῆς βέβαιον ὑπαρξῆν αὐτοῖς 488,7
ὑπὸ λμίαν πεῖθε τὰ ἔργα 328,22
ὑπὸ φρονεῖν τὰ αὐτοῖς 42,21
αἱ τῆς πολίτων φιλοφροσύναι, *humanitas ergapaup.* 681,2
ὑπὸ χωρεῖν ὅρεσι 11,24 ὑπὸ χωρεῖν λόφῳ 27, 15 ὑπὸ χωρεῖν τοῖς πεδίοις 145,32 ὑπὸ χωρεῖν τοῖς δήμοτείοις 517,37. *Ite cũ pr.* ὑπὸ χωρεῖν οἱ δήμοτείοις 508,35 ὑπὸ χωρεῖν ἐν πόλει 328,6 ὑπὸ χωρεῖν δὴ τὴν δωκατίᾳ 694,26 ὑπὸ χωρεῖμεν μένῃν 402,13
ὑπὸ χωρεία κρατεῖσθαι 21,36
ὑπὸ δῆς, *Fetiales* 410,15. 649,36. *Iidem* ὑπὸ δῆς 131,3. *sed rectius* ὑπὸ δῆς, *vt*
ὑπὸ προς *friuolus* 74,36 (*apud Suid.*
ὑπὸ λέγεσθαι ὑπὸ δίψης 622,41 ὑπὸ λόμενος ὑπὸ τῶν πόδων 710,10
ὑπὸ λον ὀρθὸ πεῖχος 477,35
ὑπὸ τῆ λμὸν, *fame terret* 380,27 ὑπὸ πρόθυμος τὴν ὁλιτορίαν 721,7
ὑπὸ τρὸν ποιεῖν, *efficere formidabile* 440,
ὑπὸ φοινικοὶ χιτῶνες 476,30 (42
ὑπὸ φοινικοὶ πόλεμοι, *Punica bella* 4,15. 5,42. 7,11. 126,33. *magis analogus* ὑπὸ φοινικὸς πόλεμος 475,20
ὑπὸ φοινικοπαρυφοι πῆ θεῖναι πορφύρας, *trabea* 351
ὑπὸ κεῖ ἔρα 445,17 (36. *sic* 129,36
ὑπὸ δεῖ ἵππαι 578,21
ὑπὸ δεῖα, *vehicula* 515,29
ὑπὸ μαπαιεῖα 132,3
ὑπὸ τὸ *merces import.* 184,21,26. 433, 41. *Sic* ὑπὸ τὸ ἐμπειρικοὶ 612,36
ὑπὸ τικὰ καὶ ὀδηφόρα 196,29
ὑπὸ ζῆ τῇ βουλῇ πεῖθε - 321,3 ὑπὸ ζῆσιν αὐτῆς τὸν μέλλον ὡς ἐγίνετο 351,14
ὑπὸ σις τῆ δίκης, *cauſſæ dictio* 72,2
ὑπὸ ῥα *seu* λόχος, *curia* 82,30 κατὰ ὑπὸ ῥαν, *per curias* 218,22 *Eadem* ὑπὸ ῥία 185,40. 410,16. *Item* ὑπὸ ῥα & ὑπὸ ῥιακὴ ἐκκλησία 93,17 (ὑπὸ ῥία 598,14
ὑπὸ ῥιαρχοι *seu* λοχαγοὶ, *curiones* 82,34
ὑπὸ πειας ἀποκύδοι, *curialium conuen.* 246,1. *Eadem* ὑπὸ πειῶν 124,38
ὑπὸ πειακὴ ἐκκλησία, *pro* ὑπὸ ῥιακὴ, *curiata comitia* 224,13,20
ὑπὸ ζάμενοι τὰς πόλις 361,10 ὑπὸ ζάμενοι ὅλους τ. οἴκ. 703,31
Ὑπέγελλα, *Fregellæ, opp. S.* 741,1
ὑπὸ νιος ἀνὴρ 270,25. 716,15
ὑπὸ νοῦ ἀδία 284,14
ὑπὸ νοῦντες τὰ κοινῷ πᾶ βέλπεα 703,19
ὑπὸ ρεῖν τὰς ἐξόδους 376,11
ὑπὸ νεῶν, *præsidium* 573,14. & *al.*
ὑπὸ πλεῖα 434,37
ὑπὸ κτοφεῖα πᾶ ἦν ὀν- 491,43
Ὑπὸ ζ μῆνὸ Ⓖ μιὰν Φρυγία 91,19
ὑπὸ κεῖ ἔρα δὲ ἐν τῇ τ. 545,45. *sic* 85,37
ὑπὸ λάδα τὴ πᾶ ῥίδος ποιεῖν, *e patria in exsilel. eiicere* 195,20 ὑπὸ λάδας πύλας 37,13
ὑπὸ λικὴ τυχ 603,12 τὸ ὑπὸ λικὸν, *profugi* 390,19
ὑπὸ λεῖς εἰδίας ὑμῶν ἀδαι 194,19, & *al.*
μία ὑπὸ λικὴ Ⓖ πεῖθοι ἀ δεῖ 170,10 δὴ ὑπὸ λεῖς ἔχειν, *tueri* 439,26 ὁ ὑπὸ λικὴ ἔχειν, *munire* 622,11
ὑπὸ λεῖν, *tueri* 697,46 τὸν πάντ' ὑπὸ λεῖν τοῖς δανείσασι, *sidem seru. cr.* 216,1 ὑπὸ λεῖν τὰς ὑποτελεῖς 710,44 ὑπὸ λεῖν κύριοι 456,39 ὑπὸ λεῖν εἰς - 532,38
ὑπὸ λεῖν τὴν μηδὲν ἠδίκηκ. *can.* 316,43
ὑπὸ ρχοι, *tribuni, seu tribuum præfecti, tribuum magistri* 82,32. 219,32
ὑπὸ λεῖται, *tribules* 598,19 ὑπὸ λεῖται *pro* χωρῖται 278,33
ὑπὸ λεῖκαὶ, *tribules* 465,21 ὑπὸ λεῖκὴ ἐκκλησία, *tributa comitia* 463,44. 464,1. 598,11,17
ὑπὸ λεῖ *seu* πεῖλις, *tribus* 82,30 ὑπὸ λεῖ *pro* φῦλα, *gentes* 403,7
πεφυκὼς θεῶς αὐτὸ εὖ 528,42 οἱ ἀρίστα πεφυκότες, *clarissimis natalib. orti* 150,
φόρδεω Ⓖ ἀδαμὶς 530,42 (45
πεφιμένοι ἐμάχοντο 366,12
φύσει *sexus* 623,21
φωνὴν ῥῆξαι 256,16
φαεφόρος ἥρα, *Iuno Lucina* 220,44

X

χαλεπὴν τοῖς θεοῖς. 326,4 χαλεπὴν τοῖς ἡγουμένοις 449,40
χαλεπὸς ὀργὴν 499,15 χαλεπὸς εἰς ὀργὴν ἐγίνετο 6,1,2
χαλεπὸς φέρειν δοῦ- 188,16
τὴ χαλινὸν λαβεῖν 231,23 τοῖς χαλινοὺς ἐξαρπαχαλεῖν ὅπλα 490,24 (ἔκ 396,34
χαλκοῦποι, *aerarii* 246,3. 2.464,24
τὴ χάρακα πῆθεῖναι, *castra met.* 343,13. 364,15. 575,2
χαρακὴν γλάσις ἢ πεῖ ἐξμλέκτου 23,22,33
χαλεῖτροι, *leniores, mitiores* 661,26 οἱ χαλεῖταροι τῆν δημοκλῆν 693,5
χαλεζεῖν, *in re ven.* 262,18 κεχαλεσμένος, *gratus* 201,44
χάλεις ὑμῶν τὴ· 565,31 ὃς ὅδιν ἡ σὴ χάρις ἡμῖν; *quam nobis refers gratiam* 407, 33 χάριν ἢ δοτεον 342,18 χάλεν αἰαπθέναι, *gratificari* 661,45
χάλεντας διδόναι, *gratias referre* 195,19 ταὶ χάλεντας κομίζεῖν 227,11 ταὶ χάλεντας θεσεφόμενος 285,44 φέρονται παρ' αὐτῶν ταὶ χάλεντας 228,3 χάλεντες, *dona, benef.* 748,10 χάλεσιν ὑπαχθεῖς 304,42
χάλεῖν, *gratuito* 720,4 χάλεντας λαβεῖν, *gratis acc.* 215,26
σὺν χάλεν, *tua gratia* 508,39 χάλεν ἱερῶν 115,29 ἄμμι χάλεν αἰᾶτας 733,35 χάλεν τὴ μὴ φαιλῶσαι 118,47
χαρισίηλοι ἀκωκεῖ 6,18 χαρισίηλοι θυσίαι 44,33. 75,20. 102,34. 323,24. 678, 7 χαρισίηλοι θυσίαι δοῦ- 415,27 χαρισιηλοις θυσίας ἀποδοῦναι 420,11 χαρισιηλοις θυσίας ποιεῖσθαι 492,42
χαρισίηλα θεοῖς ἀποδοῦναι 13,22. 41 1,9
χαρισίηλα τὴ ἀγῶνα ἀποδοῦναι 414,17
χαμαίζη, *hibernare* 645,11. 741,37
ὁ χαμαίζηλος χθόνιος 678,10 χαμαίζηλοι ἔτος ὥρας 389,4 χαμαίζηλοι ὕδατα 26,2 χαμαίζηλοι ὕδατα τοῦ 198,14 χαμαίζηλοι σφόδρα θυμοῦνται 176,35
χαμῶν χεῖδος κατὰ θάλατταν, *tempest. in mari exp.* 418,15
χαρὰ συμμαχία, (*pro* συμμαχία *seu* συμμαχία) *conſl-tius* 359,2. *eadem* χαρὰ κρεσία 391,27. 739,17 εἰς χάρας ἔστω εἶναι. 606,5. *sic* 490,8. 533,8 εἰς χάρας αὐτὰ χαρεῖν 296,2 ἐκ χάρις μὴ χαίνω, *communis p.* 707,42. 708,45 ἐκ χάρος ὁμοῦ δέκα πεφάλῃ 362,8 ἐκ χάρος νόμου δέκα δίκαι 444,1 1.495,46 ἢ ἐκ χάρις δίκη 633,18 ὑπὸ χάρος γίνεσθαι 355,33 κατὰ χάρος χρῆναι 422,11 ἐν χαρὸν ἔθ), *manib. tractare. præsentibus esse* 492,30. 496,23. 554,13 ἐν χαρὸν ὅπα ἔπ 617,24 τὴ ἐν χαρὸν ὁ ἐπὶ πόλεμον
χαρόγραφα 283,7 (654,3. 700,35
χαρωῖος, *mansuetus* 65,27
χαρόκρασσα 391,27. 739,17
χαρόκρασα, *manuum vi* 540,30
χαρόπαλλος λίθος 296,8 χειροπαλῆ ὕλας
χειροποίητος ἐδίδ 6,42,45 (312,40
χαροποιὸν ὄχθον 624,25
χειροτέχναι, *artifices* 173,14. 222,23. 569, 10 χειροτέχναι πολεμικοὶ ἔργων 464,25
χειροτέχναι βοῖοι ἔχων 583,29
χειρώνακτες πολέμου 113,8 κεχειρωμένος αἰῶ. χειρωνάκτα 380,21 (*sign.* 537,3
χερμάδι βεβλῆν 579,12. 707,43 χερμάδων βολαὶ 620,27 (673,31
χαριῆτα, *operarii* 426,8 χαριῆτης ὄχλος

χερνίσεσθαι 478,39.479,5
χερρόνησος, de Peloponneso 20,39
χέρσος ἡ 607,36 χέρσου δ' γῆς ἀφαμένης 678,15
χθιζὴ μέθη, hest. ebr. 743,19
χιλίαρχοι & λοχαγοί, tribuni & centuriones 343,21.567,39 χιλίαρχοι, tribuni militares consulari potestate 735, 32.736,15
χιλιαρχία, tribunatus 736,12,33
χιλὸν ἵππος σωάγγη 198,14 ὅθεν χιλὸν ἐκπορεύεσθαι 581,43
χλανίδιον, lenticula 424,32
χλευάζειν, ludificari 700,35
χλευασμῷ ὑπόπτιδι 700,36
χοαὶ εἰαυσίοι 107,11
χοῖροι, porcelli 46,7
πρὸ χοιροῦ ὑ καθαροῦ 689,15
χόλοι ἀμείλικτοι φυλ. 522,33 χόλος θεῶν 458, 3 θεῖος χόλος 636,26 δαιμόνιος χόλος 140,7.164,10.597,19 χόλοις δαιμονίοις ἐλασρ. 18,32
χολοῦσθαι, irasci 556,22
χόρευμα & σκίρτημα 130,7
χορηγία βασιλική 746,4 χορηγίαι πολεμικαί 223,15
χορτάζοι, sortes 477,32
χρεία, negotium 282,41.261,31.744, 37 χρεία στρατιωτική 39,5 χρεῖαι δημόσιαι 246,34 χρείας πολεμικὰς ὑπεπλέοντες 706,8. at χρείας παρέχεσθαι ἴσας, par. vt. pr. 407,20
χρέος λαβεῖν 361,40 χρέα ὀφείλοντες 215, 6 χρέα δημοσίου 328,1 χρεῶν ἀφέσεις 328,4 χρεῶν ἀποκοπαί 330,10.370, 33.388,3
χρεωκοπία 331,40.370,36
τὸ χρεών, fatum 140,24.261,14.275,19 εἰς τὸ χρεὼν μετέσται, in fata cõcessit 196, 19 τὸ χρεὼν πεπρωμένον 564,1 κατὰ τὸ χρεών 708,10
χρεωφειλέται 358,39
χρῆναι, oportere 144.7.269,34.352,40. 446,43 ἐχρῆν, oportebat 584,5. idem minus recte ἔχρην 544,41
χρήζειν ἀδίκων 488,18 χρήζειν ἀδικημάτων 387,43
χρῆμα, res, negotium 458,45 χρῆμα θαυμαστὸν 470,14 χρῆμα θεῖον 325 βόθυνος ἄπιστος χρῆμα 203,7 χρῆμα βοσκημ^τ^ικὸν ἀνόλιγον 489,19 χρῆμα πολύ, grandis pecuniæ vis 416,15 χρήματα, pro κτήματα 607,41
χρηματικὴ δωρεά 85,13 χρηματικαὶ ζημίαι 586,15
χρηματίζων καὶ δικάζων τῶν 710,22 χρηματίσασθαι ἀπὸ 97,24 χρηματίζεσθαι ἀπὸ παντὸς βίου 386,26. sic 227,45
χρηματισμὸς pretio acc. 717,3
χρηματισμὸς, quæstus 140,9.314,41. 747,30 χρηματισμὸς ἀδίκως 385,38
χρηματοποιοὶ τέχναι 83,43
χρησίμη 534,22
χρησιμῳδός 44,47
ἐχρῆτο, utebatur 230,43.316,3 ὁπηνικᾶς αὐτῆς χρήσασθαι καὶ μεθίοις, tract. 187,5 χρησόμενοι τῷ θεῷ, dei oraculum consulturi 41,2
χρηστὸν πίνειν, potabile 677,23
χρηστόνους ἄστυ ἔφερε δόκιμον 680,46
χρονιζόμενοι σωφρόσυνα 141,45
χρονικαὶ, ἱστορίαι 7,25
χρόνοι κατηλθοσαν 418,16
χρονισμὸς, mora 247,27
χρονογραφίαι, annales 418,6 χρονογραφίαι Ἑλληνικαί 7,1 χρονογραφίαι Ἑσπερίοις 60,19
χρόνῳ ὕστερον 576,46 σὺν χρόνῳ 186,33 ὁ χρόνῳ, olim 293,12
χρυσόσημος ἀμπελόνη 268,26 πορφύρα 195,36 σελή 314,8
χρυσοφορεῖν 196,31
χρυσοχάλινοι ἵπποι 535,44
χρῶπας ὑγιεῖς καὶ πεδήσασθαι 606,21
χωμάτων, μέρα 52,19
χῶσις, seu χωῦ ἔμφορ- 201,26
χώρα, locus, statio 550,45 χώραν καὶ ἕδραν ἔχειν 161,19 χώραν τῶν ἐχθρῶν ἔχειν 331,46
χωρεῖν, capere, locum dare 513,20 ἐχώρει δρόμῳ curric. ibat 413,32 χωρεῖν εἰς αὐτόπτας 313,20 χωρεῖν ἐπ' αὐτοὺς 309,12. χωρεῖν δοῦναι δίκαν 691,24 χωρεῖν ἀλλήλοις δι' μάχης 151,35.152,1 χωρεῖν δι' ὅπλων θεῶς, armis grassari adversus- 731,30
χωρῖται, rustici 220,22. Idem χωρῖται 68,16. illud, vt κωμῆται: hoc, vt πολῖται, & similia.
χωρὶς, præter, vltra 685,24 χωρὶς ἢ, præterquam 646,19 χωρὶς οὗτος 659,2
χωρεῖται: quære χωρῆται.
χωροτομικός: quære γεωμετρικός.
χῶρος pro χώρα 28,42 χῶρος, locus 534,
χωρίδες χαλκαῖαι 624,35 (19

Ψ

ψάμμα pro ψάλλια 105,33
ψαλιδωτὸς, fornicatus 201,11
ψάλλια, armilla 670,15
ψυδόμαι τι ἀποδεῖξαι 203,33
ψυδοπάρδιος 157,45
ψηφηφορεῖν τοῖς νομοθέταις 680,4
ψηφηφορεῖν πεισθεῖσαι 553,30 ψηφηφορεῖν ὑπὸ κρατεῖν 224,16
ψηφηφόρος ἐκκλησία 463,47
ἐψήφισαι, decrevit 488,45. sic ἐψήφισαι ὑμῖν κάθοδον 395,5. & mox v. 19, ὅσα τὰ βουλῆς ἐπεψηφισμένης.
ψῆφος ἀναδιδόναι 661,3 ψῆφον ὑποφέρειν 276,10 ψῆφον ἐναντίαν ὑποφέρειν 84,40
ψηφοφορεῖν τὰς ἀρχάς 699,43
ψηφοφορία 464,43,47
ψιλὰ, καταδεόμενοι 139,37
ψιλαθέντων τῶν ἄκρων 533,9. sic ἐψιλωμένων τῶν ἄκρων 313,23 ψιλοῦσθαι τὰ συμμαχίας 164,39
ψοφοδὴς ἀνὴρ 234,1
ταὶ ψυχαὶ ἔχοντες πυνθαναί, male animati, animis deiecti 311,33
ψυχορραγεῖν 263,30.289,40

Ω

ὦ πολλῆς εὐηθείας 699,11
ὠά, ouatio: quære in εὐάσης.
ᾠδαὶ, Latinis carmina 24,35
ᾠδεῖον χρόνος 64,1
ὠλόλυζε, olebat, halabat 618,27
ὤμοθε, putastis 399,7
ὠθεῖται ἐπ' αὐτὸν, ruit 155,37 ὠθεῖσθαι τὴν πόλιν 494,21 ὠσθεῖς εἰς μέσους 74,12
ὠθισμοὶ Ῥωμαίων 44.430.604,16
Ὠκεανῆς θάλασσα 3,20
ὡμοθετεῖσθαι 479,17
ὠμοῦσθαι 597,24
ὠμὸς πὴ τρόπον 380,37
ὠνεῖσθαι ὀκ ἰδίᾳ κοινῶν χρημάτων 433,41
ὠνὴ κτᾶσθαι 215,27 ὠνὴ λαμβάνειν 720,4
ὠνῆς ἄστρ 583,34
ὠνητὸν λῶ, emptum erat 433,46 ὠνητὰ λαμβάνειν 538,36 ωνητὸς χρημ^τ^ 92,10
ὤνια λῶ πλείστα 436,35
ὥρα ἔτους, æstate 556,3
ὡς trium commatum initio repetitum 439,39 ὡς μαθοῦσιν. vt discerent 71, 31. sic ὡς μηδὲν βιασθῆναι 714,13 ὡς αὐ ἥκιστα ὑπὸ δεινοῦ πος 143,38 ὡς αὖ ἔξαμεθεῖν 120,20. Item cum subiunct. ὡς μὴ τέκῃ 62,22 ὥστε μηκέτ' πολεμῶσιν 144,45. Cum indic. etiã, pro Vtinam: ὡς μήποτ' ὦ ἦν 522,23. In qualit. sign. ὡς γε οὐδ' οἰόμεθα 441,40 ὡς ἡ ἐμὴ δόξα φέρει 88,43 ὡς ἐμοὶ δυνάμις 154,15 ὡς ἐμοὶ δυνάμις 662,31 ὡς δυνάμις ἐκάστῳ 422,4 ὡς δυνάμει μάλιστα 503,7 ὡς μάλιστα λῶ δυνατὸν 614, 46 ὡς οἰλῶ δρῶντα 491,47 ὡς μάλιστα ἀνὸς εἴχε 106,45 ὡς εἴχον δυνάμεως 85, 11.533,30 ὡς εἶχε πάλαι 109,16.156, 18.197,4,13 ὡς εἶχον ἐκ. πάλαι 549, 3 ὡς εἶχον ὀρθῆς & ἄλλοις 626,3, sic 158, 4 ὡς ἄλλοις ἠθύπτειν 620,17 ὡς. ἄλλοι, cum primum, 22,34 ὡς μάλιστα 504, 1. Item ὡς pro ἔτι 180,2 ὡς pro ἤ, quam 489,46 ὡς, tam 499,11 ὡς, vtique 723.7 ὡς ἢ ὡς, ne sic quidem 643,20 ὡς δὴ 374,39 ὡς ὅπ 571, 35. Demq, in locali signif. pro ἀεὶ: vt ὡς πόλις, ad eos 37,23. item q, alibi sæpe.
ὡσανεὶ, perinde ac si 704,13
ὡσεὶ, veluti 408,18
ὡσπερ pro ὅσον περ 697,14
ὡσπεραί 12,45.21,15
ὥστε cum indic. 698,14. cum subiunct. 144,45
Ὠσία, Ostia, opp. 8,9
ὠφέλειαν ποιεῖσθαι, in commodum suum vertere 728,15. Idem κέρδος π.
ὠφελεῖν μεγάλα 487,30
ὠφελεῖσθαι, in commodum suum vertere 647,26 ὅσα ὠφελησόμεθα q. percip. c. 162,9
ὠφελήματα παρέχειν 407,28

IN DIONYSII HALICARNASSEI ANTIQVITATES ROMANAS INDEX RERVM ET verborum notatu digniorum.

In hoc Indice prior quisq; numerus paginam, posterior versum denotat; idq; Græci textus, non Latini: sed ita vt facilis a Græcis ad Latina e regione opposita sit transitus. Ad propria Latinæ gentis nomina quod attinet, quia plura vnus idemq; gessit nomina, minimum bina, interdum terna, nonnumquam quaterna, prænomen scilicet, nomen gentilitium, cognomen, & agnomen: memineris tibi non e prænomine, sed ex nomine gentilitio vnumquemq; Latinum & Romanum quærendum esse: exempli causa, A. Virginium, non in A, sed in V. Ingentilitiorũ vero serie, non temporis, sed prænominum habita est ratio: verbi gratia, in Valeriis non Volesso nec Publio primus datus est locus, a quib. ceteri sunt orti; sed secundum prænominum seriem præmissis est Lucius Valerius, & deinceps M' Valerius, M. Valerius, P. Valerius, Volesius Valerius. itidẽq; in aliis. E synonymis quoque ad synonyma & affinia tibi quandoque transeundum memineris: vt, (verbi caussa) siquid in Imagine non inuenias, id in Simulacro aut Statua quæras: itidem q; in aliis. Prænomina vero, de quib. modo dictum est, alia in frequenti fuerunt vsu: vt Appius, Aulus, Caius, Cnæus, Lucius, Manius, Marcus, Postumus, Publius, Quintus, Seruius, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus. *Alia rarius vsurpata sunt: vt* Agrippa, Ancus, Aruns, Cæso, Gracchus, Lar, (*seu* Lars) Metius, Nenius, (*pro* Cneus) Numa, Octauus, Opiter, Pompo, Proculus, Tullus, Turnus, Volesus, Vopiscus. *e quorum numero quatuor apud recentiores pro cognominibus vsurpata sunt;* Agrippa, Gracchus, Proclus, Vopiscus. Appius *vero in Claudiorum familia pene ipso nomine fuit vsitatus; præsertim in decemuiri appellatione. Cognomina & Agnomina, quoniã apud hunc auctorem rariora sunt, pleraq; suo loco sunt notata. De his te præmonendum putauimus lector. Tu studium & laborem nostrum publicæ vtilitatis gratia susceptum, æqui bonique consule.*

A

Aberrigines 8,43.773,15
Aborigines, indigena gens 8,30 e Græcia oriundi 9,1.49,13 ab Oenotris oriundi 75,34.77,18 Oenotrorum Arcadicorum pars 103, 41 a Lelegum gente quibusdam nil differre videntur 8,44 vnde nomẽ sortiti 8,35,41: & 11, 23.773,14
Aborigines Siculis sedes suas adimũt 7, 42.49,13.77,27 Vmbros & Siculos e sedibus suis expellunt 13,6 Reatinum agrum tenent 112,19 sub Latino rege Latini dici cœperũt 8,16 Aborigiunum oppidum 11,30
Abistemia sacra 26,13.
Abusu in vitũ vertuntur optima quęque 340,36
Acalis, humedis filia 50,43
Acanthus Lacedæmonius, primus nudo corpore stadium decurrit 475,45
Acarnanes remunerantur a Romanis 41, 20
Acca Larentia, Faustuli vxor 777,14,20. Vide & Laurentia.
Acceptat legatus quæ non petenti dantur 743,26
Acclamatione voluntatem suam significat populus 275,23 Acclamatione, plaudunt dicta perorantis 487,33.540, 22 Acclamatio ad ducis exhortationes 567,14
Accommodare se fortunæ & motib. quibuscumque 208,27
Accusandi materia inimico nõ deest 505, 28 Accusatio sortito fit 726,26 Accusationis dolosæ insigne exemplum 249,13.255,34.632,19. Accusator, iudex, & pœnę arbiter idem esse non debet 445,12.456,21
Acetræin pompis 478,10
Acestorides, archon Ath. 305,13
Achæus, Neptuni & Larissæ filius 14,25
Achęi in Ponto plane degenerarũt a Græcis 76,18
Achaia, ab Achęis dicta Peloponnesus 20, 40 Achaia, Hæmoniæ seu Thessaliæ pars, ab Achęo denominata 14,30 Illa inferior ab aliis dicitur; hæc, superior, ratione situs.
Achilles naues amittit tres 42, 18 in Patrocli funere ludos celebrat 291,16
Achillis sepultura 38,42 Achillis clypeus a Vulcano fabricatus 476,47
Acici militaris descriptio 289, 8. sic 294, 28.344,43 Acici vltimum locum tenent infimi census turba 331,46
Acilius Piso, histor. 774, 45.775,39 Acilii Pisonis Epitomarum lib. II, 776, 44. A Dionysio citatur Calpurnius Piso.
Acquisitionis modi duo 175, 19 Acquisitionis modus iustissimus, bellum 741,3
Actiones posteriores non debent degenerare a prioribus 382, 46.663, 17 Actionum humanarũ felicitas & infelicitas ex earundem euentu iudicatur 588,44.
Actium, op. 40,34,39
Acuere linguam contra 670,13
Adamantina vincula 450,17
Adies, seu Asies, Cotyis f. 21,26
Adiutores consulum in iudicium vocantur, quia consules ipsi non possunt 667,10
Admurmuratio in dictorum approbatione 404,39
Adolere 479,1,16
Adolescentis apud plebẽ defensio 631,12
Adoptiui filii 213,23
Aduersarius iniquus nec prolixa nec breui oratione flectitur 239, 4
Adulatione inflantur stultorũ animi 333,5
L. Æbutius consul 623,1. peste moritur 623,33
T. Æbutius Elua consul 323,34. magister equitum assumitur ab A. Postumio dictatore 342,32 Latinis commeatus intercludit 344,1 Romani exercitus sinistrum cornu tuetur 345,1 in duello cum Manilio vulneratus, ex equo defluit 349,25.
de Ædificiorum iure lex tribunicia 658, 44
Ædiles, οἱ ἀστυνόμοι 411,21 vnde dicti; quib. olim nominibus appellati; & quibus muneribus functi 411, 19 fetiarum adornãdarum curam a senatu accipiunt 415,37 regiis insignibus a senatu ornantur 415,38 Marcium tribunorum iussu arripientes, a patriciis repelluntur 438,10. 444,25 Ædiles tributis comitiis creari sancit Volero tribunus 600, 15 Ædilium & tribunorum comitia, tributis suffragiis peraguntur 605, 24 Ædilium lęsio eque grauis atq; tribunorum 444,18
Ædilitas, plebeius magistratus 292,9 Ædilitate fungitur qui superiore anno tribunus fuerat 673,19
Ægesta op. Sicil. 42,22 ab aliis Egesta dicitur, & Segesta.
Ægestus Troianus in Sicilia quo casu natus 41,46 in Siciltam profugit 41,41. 42,17
Ægestus, Lauiniensis sacerdotii princeps 54,27
Ægestus Numitoris filius 62,7
Ælii, historici 6,45 Ælius Tubero Remum captum vt narret 77,9 Tuberonis Annalium Pontificalium lib. I, 776, 30
Æmiliæ Vestalis ad Vestam precatio, & e periculo liberatio 128,30
L. Æmilius, Mamerci filius, patrum iussu consulatũ ambit 549, 28, 39 in Volscos proficiscitur 550, 24 probrosæ cladis pudore in castris manet 553, 23 L. Æmilius II consul 574,1 in Etruriam cũ exercitu proficiscitur 574, 23 Veientes fundit & fugat 574,46 ob triumphum negatum senatui irascitur 576,25 L. Æmilius Mamercus, III cons. 594,42 de agri publici diuisione quam sententiã dixerit 607,21
L. Æmilius Barbula consul 743,40
Q. Æmilius apud Pyrrhum legatione fungitur 744,30
Tib. Æmilius cons. 606,41 in Sabinos proficiscitur 611,30 Tib. Æmilius II consul 615, 32 Sabinos perpopulatur 616,8
Æmulanda potiss. quæ 229,19 Æmulatio ordinum in rep. 148,38
Ænea, op. Thraciæ, ab Ænea conditum 39,41. Pro eodem Æmus 774,29
Æneatarum migratio 40,1
Ænea, op. Latii, ab Ænea denominatum, post Ianiculum 59,29
Æneas, Anchisę & Veneris filius 50, 46 Æneę progenitores 50,33 Æneas quibus conditionibus discessum ab Achiuis impetrarit 37,40 patriã cur prodiderit 38,38 ex Asia in Italiam profugit 402,36. 774,17 cum Troianis

in Italiam appellit 35,35.774,17 vbi in Italiam exscenderit 41,29 Æneæ in Italiam adductus varie a scriptoribus refertur 36,12 Æneam in Italiam venisse quidam negant 43,16 Æneam ex Italia in Phrygiam rediisse quidam asserunt 43,20 (Æneas alius 43,17) Æneas sacra in Italiam secum importat 127,3 sacra in Italiam quę importauerit 56,7 icto cum Latino fœdere, & debellatis Rutulis, condit Lauinium 48, 10 Latino succedit 51,34 e Molottis in Italiã cum Vlysse appulsus, Romam condidisse dicitur 58,16 in prœlio interceptus 52,11.775,50
Æneę sacellum 42,35 heroicum monumentum 40,42 epitaphium 52,14 filiæ in Arcadia elocatæ 39,24. 44,6 filii quattuor 58,11.59,13 Æneę filii Romulus & Remus 59,13
Æneas alius 43,17
Æneas Siluius, Lat. rex 57,7
Ænus, op. Thracię, ab Æneis conditũ 774, 29 Dionysius Æneam vocat 39,41
sine Æqualitate ciuitas libera esse nequit 734,26
Æquicolatum fetiales 131,9
Æqui Latinorum fines incutiunt 368,23. domãtur 373,17 Volscis se aduersum Rom. addunt Sicios 492,6 Æqui & Volsci in expeditione aduersum Romanos, ipsiin se mutuo arma vertunt 530,35 Æqui in Latinorũ agros incursiones faciunt 557,44 Ortonam capiunt 558,8 a K. Fabio intra mœnia cõpelluntur 571,4 cum Volscis fœdus contra Rom. iniunt 574,3 a Ser. Fulvio proconsule profligantur & peruastantur 574,36 Æqui & Volsci a Latinis profligãtur 593,44 Æqui peruastãtur a T. Quintio 605,41 peruastantur a Valerio 611,17 Antiatum præsidio excedunt 615,25 fœderis leges quas a Roman. acceperint 616,23 fœdus violant 616,32 per incustoditas vias Romanũ agrum incutiunt 618,25 intra mœnia compulsi pertrahantur a Fabio 618,44 clade accepta domum se recipiũt 622, 32 cum Volscis cõtra Rom. fœdus iciunt pestis temp. 623,23 cum Volscis profligãtur 626,30 excedunt Tusculo 647,7 pacem quibus conditionib. a pop. Rom. acceperint 648,20 fœdus iterum violant 648,44 a Romanis sub iugum missi, Corbionem vna cum duce suo dedunt 651,30 arma resumunt 652,45 ab Horatio intra mœnia sua compelluntur 657,21 Tusculanos iterum infestant 668,11 castris simul & victoria exuuntur 671,31 pestis tempore Romanos adoriti cogitantes, & ipsi a peste infestantur 677, 41 denuo in Tusculanum agrum irruptionem faciunt 687,4 a Valerio profligantur 727,38
Æquitas necessaria in conciliãda ciuium beneuolentia 437,20
Ærarium, θησαυρός 220,43 Ærariũ publicum, τὸ δημόσιον ταμιεῖον 541,46 in ærarium a Fabricio illata CCCC talenta 747,40
Ærarium Saturni 773,3
Ærea arma 221,21 ærea simulacra 48,43
Ærumnis assueti populi, plerumque externis bellis cessantibus, intestina inter se suscipiunt 549,46
Æsculapius, ex sermonum numero 478,28
Æsculapii insula 288,15
Æschylii e Prometheo soluto locus de Hercule cum Liguribus pugna 34,1
Æsopeo stilo contexta fabula 405,7
Ætatis anno XX virilis roga sumebatur Cumis 424,40 Ætatis anno XX sociorum auxiliis præficitur Seruius 208, 11 ætatis annus XXX rebus capessendis maturus 236,6 ætatis anno XXX rẽp. capessere iuuant leges 211,32 ætatis anno XLV ciuis liberabatur ab externa militia 221,35
Ætatis anni prudẽtissimi qui 120,25.233, 26 ætas senilis, impositurę expers 371, 33 ætatib. duabus, aut trib. a veritate aberrare, nõ ignoscitur historico 418,4
Æther sublimis 522,47
Ætoli olim Curetes 14,35
Æzęi regnum & posteritas 9,23,26
Æzęi, populus, post Lycaones & Oenotri transnominati 10,12. iidẽ opinor qui aliis Azanes.
Affectatio ridicula 394,34
Affectibus humanis abripi 516,17
Affinitatibus coniunguntur gentiũ & familiarum ordines diuersi 684,5 Affinitate potentum procerum, fulcitur imperium 246,43
Afflatu diuino instinctę mulieres 472,29
Agatharchus Olympion. 244,11
Agathylli Arcadis distichon de Æneæ sibilab. 39,22 Agathyllus de Roma quę scripserit 58,12
Agonales Salii 129,25
Agri triferi 29,14 agri portione mulctati 141,3 agri dimidio mulctãtur Fidenates toties rebelles 325,45 ager bello captus, egenis ciuibus & socius distribuitur 615,41 ager Tarquiniorum eiectorũ in egenos ciues diuidit 287,45 Agrum Romanũ vt diuiserit Romulus 82,39 agrum Romanum vt diuiserit Numa Pompilius 135,7 ager Romanus in quot partes tributus a Ser. Tullio 220,5 ager publicus quibus debeatur 215, 24 agri publici partem Numa diuidit in pauperes 123,31 ager publicus a Ser. Tullio diuidit in exsortes ciues 216,5.218,31 agri publici diuisio suadetur & vrgetur a Sp. Cassio 537,35. 538,31,46 agri publici participes fieri Latinos & Hernicos vult idem Cassius 537,40 ager publ. iam olim partus, an sociis postmodũ ascitis communicandus 539,24 agri publici definitio, & determinati partiũ vẽditio, partim elocatio 541,19. 543,23. 544,3 agri publici diuisio vrgetur a trib. pl. 554,9 agri publici diuisitio & diuisio vrgetur ab scito trib. 559,41 agri publici diuisio iterũ vrgetur a trib. & pl. 595,4. & rursum 606,43 ab Appio impeditur 610,16 iterũ vrgetur a trib. & a senatu ex parte conceditur 615,37 agrorũ diuisionẽ tyrannidis affectatores solent polliceri 423,10
Ager e publico donatur Mucio, quantũ 1c. vno die vno boũ iugo circũarare posset 303,41 agri e publico tantũ datur Horatio, quantũ vno boũ iugo vno die circumarare posset 296,31
Ager controuersus neutri litigantium, sed ipsi iudici obuenit 729,37 ex agris locatitiis certa fructuum portio penditur 616,36
Agraria lex discutitur 539,1 vltra XXX annum extracta 662,3 ad populũ refertur a trib. 662,9 impeditur 666,46. rursus impedit 668,6 agrariũ negotium quib. caussationib. extractũ a cõss. 595,10 Agratia contentio in grauiorũ cõcertationẽ trãsit 596,43 agrariũ negotiũ a Cassio primũ inuectũ 607,8 Agrarię legis auctor Sp. Cassius 664,39
Agrestes in vrbẽ confluũt ad iudiciũ 673, 31 belli & famis tẽpore in vrbem confluunt 583,23
Agrestes & feri homines 772,43
Agricolæ belli tẽpore in castella se recipiunt 572,14 agricolę diligẽtes, laudati; ignaui, vituperati & mulctati 135,12
Agricultura Italis primũ a Saturno, deinde ab Euãdro plenius tradita 772,43. 773,34 agriculturæ & militiæ studia cõiungit Romulus 98,26 agriculturę ac pecuarię studiũ Rom. cõmendatur ab Anco Marcio 177,45.178,15
Agrippa, prænomen Menenii.
Agylla sub Pelasgis dicta quæ post sub Etruscis Cære 16,42. 193,43
Agyllæi pop. Etrurię 775,42
Aiacis & Vlyssis lucta 476,5
Aius Locutius 290,23. Vide Faunus.
Alabastra vnguent. 424,38
Alba Longa, ab Æneadis conditur 35,46. 172,25.776,27 Albæ Longę conditor, situs, fortuna 53,30 Alba Longa vnde dicta 776,27 Alba, XXX Latinorũ oppidorũ mater, a Romanis destruitur, & ciues Romam transferũtur 172,25 ex Alba quę coloniæ deductæ 776,35 Albana gens e quib. pop. constata 78,4 Albanorũ regũ catalogus 57,5 Albani post Numitoris obitũ annuis dictatorib. regum loco vsi 337,32 Albanorum & Romanorũ fœdus sub Romulo 138,18 Albanũ bellũ, eiusque caussa, dux, exitus 137,27 Albani patricii Romã translati 170,41
Albanus ager ferrilis 29,18 Albanum vinum 54,4 Albanus lacus 776,26,43 in Albano monte feriæ Latinæ 55,34
Albas Siluius, Lat. rex 57,9
Albinus, Postumii cogn. 616,30 Pro eod. Albus 367,10
Albula fl. 773,38 a Tiberio rege trãsnominatur Tiberis 57,17.776,38.
Albus Postumii cogn. 367,10. Pro eod. Albinus 616,30
Alcæus poeta proscrib. 336,41
Aleyone, sacerdos Argiua 18,4
Aleatorum ludus, nauia 772,53.778,30
Alexander Ephesii l. r. Belli Marsici 774,21 ad Algidũ castra Æquorũ & Volscorum 647,13. 687,6 ad Algidum male mulctantur Romani 705,19
ex Alienis cõiectura facienda de propriis 248,22 aliena non appetenda 487,2 alienorũ appetẽtes, male plerũq; mulctantur 508,21
Alienigenas cognatis æquari, par non est 537,15
Alimentum vnius diei 296,35
Alladius, rex Albæ 57,20
Alpes, montes 8,35
Altium, Aborigĩnum opp. 16,43
Aluntium, op. Sicil. 41,19
Amata, Latini vxor 51,39.775,33
Ambitio inanis, solidę glorię speciem affectat 695,21 ambitiosæ cõtentiones in seditiones abeunt 420,22
Ambrax, rex Ambraciæ 40,37
Ambracius sinus 40,35
Amicus vsũ & officiis cognoscitur 507,17 amici inimicorum delicta luere nõ debent 497,40 amici cum inimicis repellendi nõ sunt 280,13 amicorũ precib. condonandæ sunt offensionis iræ 280,12 amici hostilia machinãtes sceleratissimi 168,11
Amicitia firma esse non potest cum eo quem oderis 145,13 amicitia insolubilis coalescit in cõmunib. piculis 346,4 amicitiæ inter gentes sociãtur connubiis 99,22.100,22.684,5 amicitia iniuriis dirimitur 507,26
Amiterna, Sabinorum op. 12,29.113,4
Amor insanus in homine potente 709,37
Amphictyonis instituta 229,22
Amphictyonicum concilium 229,26
Amphictyonicæ leges 229,29
Amphitheatralis porticus 201,8

Amulius Siluius regnum vt acquisierit & stabilierit 776,48 fratrem Numitorem successione prorsus fraudare nititur 62,1. XLIII annos Albæ regnauit 57,35 occiditur 70,42. 777,42
Amyntor, Phrastoris f. 22,33
Anactorium, op. Acarn. 41,21
Anaxilaus reprehensor 1,12
Anchisa, opp. ab Anchise denominatum 59,28
Anchisensium tabula 60,27
Anchises, Capyis filius, Æneæ pater 50,45
Anchisę monumentum 52,17 Anchisę portus 41,10
Anchises archon Athen. 480,38
Ancilia Saliorũ, & inter hęc ancile cælitus demissum 130,20
Ancus, prenomẽ Marcii regis 177,18 prenomẽ Publicii Corani, Latinorũ ducis 175,32. Nomina ipsa suo loco posita.
Anima non subiicienda corporis imperio 331,32 animam pro patria profundere 299,22 animarum post hanc vitã conditio 522,43 animę defunctorũ pro viuentib. apud deos intercedũt 523,3 animę si post hanc vitam interiunt, miseri sunt qui nullos virtutum suarum fructus perceperunt 529,43
Animus purus in corpore puro 128,36
animus cũ corpore vitiatus labe 177, 39 animus, si verbis ceu manu ad rerũ cognitionẽ deducatur, magna voluptate perfunditur 685,4 animũ adiit emolumenti spes 328,23
Anio, fluuius 161,11 non procul a Sacro monte præter fluit 375,37 Anienis fl. cursus, & virtus 305,45 Anienis & Tiberis confluentia 191,36
Anius, Deli rex 40,3.48,18 Apollinis Delii sacerdos 774,31
Annales Græcanici 7,1 Annales de Aruntis Tarquinii morte quę referant 234, 30 Annales qua occasione in Siciliæ tyranno errarint 418,6 Annales Pisonis 213,21.220,38 Annales Pontificũ a pluribus auctoribus conscripti 776, 30 Annalium Pontificiũ liber IIII 776,35 Annalium liber VI 776,43
Annibalicum bellum 89,39,23
Annona, εὐετηρία 411,16 Annonæ curatores ædiles 411,16 de Annonę venditione S C 445,47 Annonæ caritas voto dictatoris mitigatur 354,27 Annonæ caritas magna proximo post secessionem anno 417,9 Annonæ caritas non senatui sed plebi adscribitur 439,10 Annonæ caritas a tribunis adscribitur patriciis 583,27 Annonam in fame diripere conantur inopes 583, 33 Annonæ copia non semper concordiam in ciuitate tuetur 433,32. Quære & Frument.
Annis paucis aberrare, ignoscitur in prisca historia 418,2
Annui magistratus 119,47 Annuũ imperiũ Athenis quoq;, vt Romæ 611,45
Antemna, Siculis olim ab OEnotris seu Aboriginib. erepta 103,40 Romanorum colonia facta 103,33
Antemnatum conditores 13,45 Antemnates capiũtur a Romulo 101,43 Tarquiniis contra Romanos opem ferunt 293,38
Antenor ante Æneam in Italiam appulit 772,21
Antenoridarum proditio 36,20
Antesignanorum ob amissa signa pœna 589,45.606,31
Anthemone, Æneæ filia 39,25
Antias Vlyssis filius, Antii conditor 58,46
Antigenes, archon Athen. 418,1
Antigonus historicus 5,33: perperam fortasse pro Antiochus 10,29
Antiochus Xenophanis f. Syracusan° hist. 10,29. Eiusdẽ loc° ex libris de Italia 10, 33 narratio de Italo, Italiæ rege 27,42 narratio de Siculorum ex Italia in Siciliã transmigratione 18,18 locus de Siculo e Roma profugo 59,40
Antistius Petro, Sex. Tarquinii dolo necatur 255,34
Antium, primaria Volscorum vrbs 481, 14.612,28 ad Antiũ castra Æq. 669,2 Antiates fœdus cum Tarquinio Superbo faciunt 250,5 Aricinis opem ferunt 304,25 Latinis auxilia mittunt contra Rom. 343,3 Coriolanis auxilia mittunt 412,27 Siculos legatos dimittere coguntur 446,10 Antiatum nauale capitur cũ aliquot nauibus & instrumento nautico 612,39 Antiates & Æquorũ præsidiarii Quintio se dedunt 615,24 in Antiatem agrum coloni deducuntur a triumuiris 615,41 Antiatum exsules cum Æquis in Latinorum agros incursant 616,39 Antiates ad defectionẽ spectant 619, 11 Antiates, tum indigenæ, tum coloni Romani, desiciunt 646,29 vi capiuntur 648,8
T. Antonius decemvir 682,7. 704,45. 714,19
Apennini montes 8,5.11,34.182,46
Apices saliorum, κυρβάσσαι 129,39
Apiolania Tarquinio Prisco expugnantur 186,19
Apium, mensurum vice substratum 44, 34.775,2,14
Apophthegma Valerii 292,28
Appellationibus suauissimis consalutare 422,23 Appellationibus suauiss. non flectit animus rigidus 283,20 Appellatio seu prouocatio forensis 292,43
Appetendo maiora, præsentia sæpe amittimus 696,29
Appius, Sabinum prænomẽ Claudiorum & Herdoniorum.
Approbatio sententiæ fiebat admurmuratione 404,39. item & acclamatione 487,33.540,22
Aqua sacrificiis adhibetur pura 62,38 Aqua infecta, potu nocet 677,23 Aquę calidæ 29,38 Aquæ ductus, vrta e magnificẽtissimis Romæ structuris 200, 26. de Aquæ ductibus Senatusconsulta 790,791
Aquatores infestantur 618,22.669,9
Aquila Tarquinio pileum de capite rapit, & aptę reponit 184,15 Aquilarum nidus a vulturum agmine disturbatus 261,6 Aquilarum augurium 75, 4 Aquila legionis ex hoste recepta 663,5
C. Aquilius consul 531,16. 662,36 fortissime deuincit Hernicos 532,47 de Hernicis ouat 535,46
C. Aquilii narratio de cloacarum expurgatione 200,30
L. & M. Aquilii, e coniuratorum numero 281,41 arcessuntur 283,46.285,18
M. Aquilii, (seu Attilii) supplicium 260,2
Aquiliq lex 789,10
Ara subterranea 100,26,33. Ara Maxima 33,5 Ara maxima Inuentori patri ab Hercule dedicata 773,43.774, 4 Aræ ad iusurandum & fœdus erectæ 111,22
Aratinus (seu Arctinus) poeta vetustiss. 55, 13.56,1
Aratoris habitus 644,14
Arbiter Porsena capitur controuersiæ cũ Tarquiniis 301,28 arbitri in ædificatione malæ fidei 658,47
Arca lapidea seruandis oraculis Sibyllinis 260,20
Arcades προσέλληνοι 779,17 montanis gaudent 11,24 ob diluuium e Peloponneso emigrant 55,18.49,38 primi Græcorum in Italiam traiciunt 9,20 cum Euandro quæ in Italiam intulerint scitamenta 26,28 quem primum habitandi locum in Italia ceperint 36, 5 Arcadum numen antiquiss. & honoratiss. Pan 25,36
Arcadia, olim Lycaonia 77,24 Arcadiæ rex primus Atlas 49,29 Arcadiæ diluuium 49,38.55,17
Arcana suo tempori seruanda 482,22 Arcana multis concredita non diu retinentur 169,44.176,47
Arces: quære in Arx.
Archedemides, archon Athen. 618,1
Archestratides, arch. Ath. 206,35
Arctinus, poeta vetustiss. 55,13.56,1
Ardeas, Vlyssis filius, Ardeæ op. conditor 58,46
Ardeatæ, pop. Latii 326,18 Ardeatum fetiales 131,10 Ardeates a Tarquinio Superbo oppugnantur 261,19 inducias faciunt cum Romanis 277,5,36 controuerso agro excidũt 729,45 ob agrum amissum a Romanis desciscunt 730,41 in amicitiam & societatẽ populi Rom. recipiuntur 736,42
Aremulus Siluius, (al. Remulus; Dionysio Allades) rex Albæ, impiæ superbiæ pœn. l. 776,40
Aretini, pop. Etruriæ 189,9
Argei in Tiberim proiiciuntur 30,40
Argenti minæ quinque, militibus viritim e præda datæ 397,42 Argenti tantum donatur Marcio e pręda, quantum ipse ferre posset 414,21
Argos Achaicum 14,17
Argiuorũ seditio 471,37 Argiuarum sacerdotum Commentarii 58,14 Argiuæ Iunonis sacra 17,12
Argolici clypei 17,4
Arietes in oppugn. mur. 316,2. 412,24 Arietibus discutiuntur portæ 648,5
Aricia c x stadiis Roma distat 366,46 ab Etruscis oppugnatur 304,19
Aricini, pop. Latii 326,19 auxilia a Cumanis petunt 420,33 Romanos accusant in foro Ferentino 317,10.326,9,26 Aricini & Ardeates controuerso agro excidunt 729,45
Aristocratos Aristodemi pater 418,37
Aristocratia non Romæ tantum, sed etiam in vicinis populis 389,19
Aristodemus, Aristocratis filius, cur Mollis cognominatus 418,36 qua occasione & qua via tyrannidem Cumis inuaserit, quomodo eã gesserit, & quomodo in ea defunctus sit 418,43 fortissimam patriæ operã nauat in profligandis hostib. barbaris 420,8 plebis studium sibi cõciliat modis omnibus 420 25 suppetiis Aricinis ferendis præficitur 304,29. 421,2. clarissima victoria potitur 421,32. optimatibus Cumanis interemptis, tyrãnidem sibi adstruit 422,40 tyrannidem vt gesserit 424,1 Tarquinium exsulem hospitio excipit, & mox defunctum sepelit 358, 19 in summa securitate oppugnatur ab exsulibus 424,44 cum tota cognatione stirpitus exciditur 426,26
Aristoteles philosophus de Romæ conditoribus & tempore quę scripserit 58,22
Arithoi Arcadica 39,18
Arma prisci Latii 775,25 arma pro censu imperata 221,20.464,21 armis decoris instruitur Sab. iuuentus 312,20 arma fulmine partim fœdantur, partim plane absumuntur 563,12 armorum collisione ac strepitu territatur hostis 533, 39. 625,41 arma hosti tradere Romiles renuit, potius occũbere mauult

620,46 armorum acerui plaustris in vrbem inuecti 354,19 arma Cumanis quo vaframento ademerit Aristodemus 423,24 arma diis consecrantur 423,24 armorum meditationē tollit tyrānus 424,27 armis repetere sua licet, si verbis impetrari nequeant 487,3 armis deciduntur quæ verbis non possunt 149,22
Armatura leuis 309,8
Armigeri dimicaturorum 154,39
Armiger hero suo fidelem præstat operam 707,30
Armillæ aureæ 663,35
Arsius heros, seu Oratus 288,47
Artemisiana pugna 291,22
Artes quas populo Rom. commendarit Romulus, quas ij; seruis & hospitibus reliquerit 98,20
Aruns Demarati f. 184,40
Aruns Porsenæ Etruscorum regis filius, prudens patri consilium dat 300,6 a parte cum parte copiarum ad Ariciam sibi subiugandam mittitur 420,38 in Ariciæ oppugnatione occumbit 304,18.421,35
Aruspex, ἱεροσκόπος 93,6
Arx Capitolio contigua 640,23 Arces vrbis 512,3 Arcibus & mœnibus tutandis adhibentur emeriti 562,35
As, qualis & quantus numatus 586,11
Asium decē milib multatur T. Romilius, Veturius, collega eius, x v 674,23
Ascanius, Æneæ & Creusæ filius 172,25 relicto regno Dardylitico Hectoridas in paternum im, eum restituit 38,35. 44,4 Ascanius Euryleo Æneæ patri in regno Lat. succedit 52,23.775,56 (regnum cum Romulo & Remo, fratribus suis, diuidit 59,22) cælesti signo contra Mezentii vim animatur 81,15 Lauiniam nouercā sollicite perquirit 776,15 Albam condit 53,27. 172,25.776,23
Ascanius lacus 38,3
Ascendere ad dicend. caussā 528,3
Asies, seu Adies, Cotyis f. 21,26
Assiracus, Trois filius 50,43
Assertor corporis asserti sponsionem facere tenetur 711,14
Assyriorum imperium 2,24
Astyllus Syracusius, olympionica 544,16
Astylus Crotoniates, olymp. 480,37
Asylum a Romulo apertum 88,31.173,23 Asylum publicum 230,22
A. Aterius consul 673,1
Athenarum ambitus 219,12.624,14
Athenienssium εὐκαταγίδικα & ἀγροῖκοι 81,9 Athenienssium οἰκέται 84,9 Athenienses dubita pauperibus remiserunt Solonis tisafu 329,1 Athenienses repreheusi ob exterorum exclusionem 89,21 Athenienses & Lacedæmonii quātis copiis Persas profligarint 684, 39 Athenienses quam diu & quam late imperarint 3,8 Lacedæmoniis vt se fabrisferint 685,10 imperio exuti 89,30 ab Atheuienssibus leges petunt Romani 678,17
Atheniensis reip. gloria 148,1 Atheniensis resp. annuo imperio administratur 268,39
Athenæum, loc. Ital. 41,28
Athletarum genera duo, eorumque certamina 475.38 Athletarum certamina tria apud veteres, cursus, lucta, pugilatus 480.4 Athletæ, pudendis tantum præcinctis, cetera nudi certabant 475.39
L. Atilius Longus, tribunus militaris pro consule 736,17
M. Atilii (siue Aquilii) supplicium 260,2
Atlas, primus Arcadiæ rex, eiusque posteritas 49,28 Atlantis in regno successores 49,37
Atra dies cladis Fabianæ 581,22
Atratus habitus in luctu 530,16 Atratus habitus in mœrore 262,43
Atratinus, Sempronii cognomen 341,9. 532,6.736,16,32
Attestari deos 403,9
Attica temporum ratio 51,7
Neuius Attius (Festo Attius Nauius) augur 202,23 clam tollitur e medio 204,40
Tullus Attius, Volscæ gentis princeps 481,20 Marcium supplicem benigne excipit, & rebus gerendis socium adsciscit 481,39 Volscos aduersum Romanos concitat 483,27 belli dux creatus a Volscis, in Latinorum agros incursionem facit 489,13 Marcio externæ militiæ imperium concedit, ipse domesticæ præest 490,29 populatium suorum iras in Marcium exacuit 527,5 socios populi Rom. infestat 534 12 manu promptus, sed copiis ducendis minus idoneus 535,24 in prœlio interficitur 535,28
Atyis maiores & posteri 21,26,32: & 22,19
Auaritiæ limites præfigendi 134,7 Auaritia in seruitutem agit, & ad turpia cogit homines 314,43
Audaces & pugnaces fieri solent homines in extremis periculorum necessitatibus 355,38 Audacia ducum quorundam facta in magnis bellorum periculis 589,41
Audienda & altera pars 396,1 ad auditorum sensus collineare 405,5 audientium strepitus & silentium, indicant quo animo dicentis verba excipiantur 587,41
Auentinus Siluius, rex Albæ 57,30.776,45
Auentinus collis, seu Auentinus mons 25, 31.66,28 ab Auentino rege denominatus 57,30.776,45 Palatino contiguus 73 23 munitur a Romulo 104,32 vrbi additur ab Anco Marcio 182,23 populo ad ædificandum cōcedituR 659, 16 occupatur a decemuirūm desertoribus 724,12 omnium in vrbe collium castris locandis aptissimus 724,12 collium maximus 230,34 Auentini collis altitudo & ambitus 182,23. 657, 44 in Auentino templum Dianæ 659, 16 Auentinum & Palatinum inter situs Circus maximus 200,36
Auerni lacus 774,33 Auerno adiacens mons 426,2
Auerruncis diis sacra fiunt 628,38
Auerruncatoria sacrificia 320,15
Ausidii Epitomæ 776,44
Augures, οἰωνοπόλοι: eorumque munus 125,2 Augures mercede publica conducti in magistr. creatione 81,40 consuluntur 201,41 consuluntur super Sibyllinorum oraculorū emptione 259,36 cum pontificibus regem sacrorum designant 278,6 adhibentur ad legum confirmationem 659,12 681,14 Augurum clarissimus Neuius Attius 202,23
Augurales locorum diuisiones 202, 45 Auguralis artis magistri 203,14
Auguralium libri C. Iulii Cæsaris 780,7
Augurinus, Minucii cognom. 433,28
Augustus Cæsar ciuilia bella sopit 6,33
Autigarum certamina 475,36
Aurunci, pop. Italiæ 17,19 gens procera, robusta, ferino aspectu, bellicosa 367,6 Campaniæ optimos campos tenent 366,27 Echetranos agros a Romanis deposcunt 366,29 a Seruilio deuincuntur 367,20
Ausones, Iapygum armis pulsi, migrant in Siciliam 18,8
Ausonia, Italia 28,25
Ausonius sinus post Tyrrhenus transnominatur 9,47
Auspicato res arduæ capessuntur 298,28 Auspicio dirimitur controuersia 73,17. 777,48 Auspiciis sedes & statio quæ optima 80,40 Auspiciorum religio contempta in ambiendis magistratibus 81,35

B

Babylonii mœuti 229,11
Babyloniæ præstantia 28,42
Bacchanalia Athen. 480,10
Bacchiadarum genus 184,19
Bacchi casus 91,1 Baccho templum ex voto æd. ficat Postumius dictator 354, 26 Bacchi ædes dedicatur 414,44
Bacillo terræ partes circumscribunt coniectores 258,14 Baculo ligneo excaluato auream virgam inserit Brutus, & Apollini donat 265,2
Balrei ærei 476,30
Barba promissa 361,32
Barbatus, Horatii cognomen 689,11
Barbaries quibus potissimum in rebus sita 76,16
Barbita in lud. votiuis 476.26
Barbula, cognom. Æmilii 743,40
Batea, Teucri filia, Dardani vxor secunda 50,36: & 40,18
Batia, op. Aborig. 12,17
Beatitudo vulgo in amplissimis opib. ponitur 747,26 honestate metiēda, non voluptate 315,17 Beatitudinis humanæ exemplū 135,32. Quære & Felicitas.
Bebrycum auxilia seru. 44,2
Bellator em fieri cogit necessitas 178,22 Bellandi modus ciuilis & priscus qualis fuerit 175,35
Bella præ cunctis actionibus curæ sunt Deo 482,7 Bellam quæstui habetur a nonnullis 140.9 nonnisi iusta & pia de caussa suscip eadum 486,31 Belli iniusti auctores Deo exosi 459,8 Bello repetere sua licet, si verbis impetrari nequeant 487,4 Belli prætextus non deest populo imperium affectanti 599,42 Belli lex communis est, vt aperto marte fiat inuasio 143,37 Bellum illatum, iure propulsatur 47,9 Bellum requirit pecuniarum copiam 389, 8 ad Bellum feliciter gerendum opus est bono duce 390,26 Bella sine pugna, aut saltem sine minimo copiarum detrimento conficienda 339,4 Belli reliquiæ omnes exstirpandæ, vt stabilis fiat pax 144.46
Belli imperium penes regem 87,17
Belli imperium per vices administr. a consf. 669,13 de Bello cognoscebat populus 87,27 Bellorum occasiones sæpe vltro captabant consules 659,38 Bellū paci cur sæpe præoptarint consf. Rom. 590,41 Bella augebant rem Rom. 659,39
Bella pessima quæ 339,6 Bellum ciuile, pessimum 401,44 Bellis externis pacatis exoritur seditio domestica 358 26 Bellis externis compositis recrudescunt intestina 585,33 Bella intestina plerumque exoriuntur cum externa cessant 549,45 Bella externa excitantur vbi ab intestinis est periculum 550,4 Bellis externis sopiuntur intestina 359,5,13 Bella externa cum intestinis collata, vtilia videtur 583,17
Belli denuntiatio 139,6,15 Belli signa canētes 222,22 Belli signū dare 550, 32 Belli signum tubis datur 568,4 in Belli calle siti 368,22.730,39
Bellorum inspectores dii 741,13 Bellorum

lorum mutationes celeres 744.38
Bellorū præmia pecuniæ 223,30 Belli iure parta, honestissimo & iustissimo tenentur titulo 369,28.488,23.741,3
Bellica sacra 144,22 Bellicarū rerum descriptio accurate a quibusdam pertexitur; at ciuilium non item 471,13
Benefactorū p̄dicatio & coronatio 480,9
Beneficentia conciliantur etiam hostium animi 339,15,32
Beneficiorum vis 304,43 beneficium accipiendo confer reviderī 162,32 beneficium priuatum cum reip. incommodo non acceptandum 452,38 beneficium quo pietas erga propinquos adimitur, non acceptatur 674,6 beneficia in pauperes insigni virtute prædiros collata, impensæ honorificentissimæ 745,18 beneficia hominum quantacumque, officia parentib. naturæ lege debita, non possunt adimere 521,22 beneficiorum memoria non est sepeliēda vnà cum benefactorum corporibus 214,28 beneficiis suis debitas gratias aliis deposcere 214,40
Bigis alligatus proditor raptatur & discerpitur 171,44
Bigiarorum certamina 475,37.479,28
Bitumine & pice referta vasa ardēcia, fundis in hostem torquentur 642.39
Boarium forum 33,5 in Boario foro templum Fortunæ 232,4
Boiis illigata mancip. 402,23
Bolani, pop. Latii 326,19. Bola a Marcio oppugnatur 493,43 a Marcio vi capta, diripta, incensa 494,30
Bona & præclara omnia, Deo adscribendā 169,13 bonis omnibus admisse noxæ fatales 340.37
Bona an expulsis tyrānis reddēda 280, 37 bonorum publicatio 88,17. 288,23
Boni viri quibus post obitum fruantur virtutum præmiis 530,6
Bonitatis numeris omnibus absolutus nemo 529,8
Boues mugitu se produnt 31,35. 773,58 bobus, mare & femina, sub aratrū iunctis, sulcus vrbi fundandæ ducitur 75, 10 boues duo, oues xxx, suprema mulcta 674,45
Bouille, Albę colonia 776,36 Bouillę primatium Latii oppidū, a Marcio capitur 495,26 Bouillani, pop. Latii 326,19
Brachia vnà cum armis amputata 534,45
Brutii a Fabricio superati 744,29.747,32 in vrbem recepti 76,3
Brutus, ἠλίθιος, cur cognominatus L. Iunius 263,45 Bruti nomen vsurpat sibi L. Iunius plebeii genetis homo 394,33 Bruti posteriores an primi nepotes fuerint 292,7. Cetera in Iuniis.
Bubetani, pop. Latii 326,19
Bucinis conuocari plebs cur soleret 83,31
Bucinatorum centuria 223,5. 464,32
Buthrotum, portus Epiri 40,46

C

Cabiris vouentur decimæ 29,13
Caci furtū & interitus 31,11.34 16.773.38
Cadauerum aceruos accumulant Fabii 578,35 cadauerū aceruis impediuntur pugnatores 579,21 de cadauere legati magna concertatio 349,47 ante cadauera locantur castra post prœlium 585,4 cadauera cæsorum in vrbē deportātur e prœlio in vicinia depugnato 585,21 cadauer præstantis viri inhonoratum abiici non finit populus, licet inimici 611,9 cadaueris propinquorū cura destituti inhumato 158,17 cadauerum crematio 313,34 cadauera in pestevri & inhumari omnia nequeunt 677,14 cadauerum aceruī plaustris exportātur in pestil. 623,13 cadauera in morientiū nimia multitudine proiiciuntur in fluuium 623,14 cadauerū protectio in peste, nocētissima 677,12
L. Cæcilii Metelli triumphus, feruor in seruandis Vestæ sacris, & statua in Capitolio 126,36
Cædes indicta caussa non est licita 159,6 cædes astuta 205,37 cædes etiam in solitudine patrata deregitur 708,9 cædis expiatio 115,42 cædis inuoluntariæ expiatio 159,34 cæde purus habebatur qui factum hominem interfecisset 334,10. 410,38
L. Cædicius trib. pl. Seruilium consularem accusat 586,40. 587,11
Cæleb, ἄγαμος 96,30
Cælius mons a Cælio Etrusco dictus 104, 12 monti Palatino contiguus 113,40 vrbi additur a Romulo & Tatio 113,37 vrbis mœnibus includitur a Tullo Hostilio 137,20
Cælo & Terra editos putarunt prisci quorum originem ignorat ent 772,15
Cælus exsectus 90,37
Cænina, op. Lat. 66,41 Siculis olim ab Oenotris seu Aboriginibus erepta 103, 40 capitur a Romulo 101.32 Romanorum colonia facta 103.32
Cære, olim Agylla 16,42.779,37 a Tarquinio oppugn. 193,42 Cęretani cum Veientibus contra Romanos conspirant 231,14,44
Cæsar: quære Iulius.
Cæso, prænomen, quęre in Fabiis, Quintius, & alibi.
Caieta Troiana 774,47 Caietæ portus 43,6 Caietę portus vnde dictus 774,46
Cala, κάλαμ 222,45
Calamitates domesticæ postponūtur publicæ felicitati 158,24
Calculi per mittendi ius, penes consules 557,9 Calculos eripere populo 665,29 Calculi vna cum vrnis eripiuntur plebi 666,36. Plura in Suffrag.
Calendę, νεμηνία 525,27
Calliades, arch. Athen. 559,19
Callias, Agathoclis historicus, de Roma quæ scripserit 58,38
Callias, archon Athen. 418,1.652,39
Callirroe, Oceani f. 21,23
Callirroe, Scamandri f. 50,41
Callistrati historia de Samothracia, & de Penatibus 55,10
Callithea, Choræi filia 21,26
Calpetus Siluius, rex Alb. 57,13
Calpurnius Piso cons. 3.51
Calpurnii, historici 6,46 Calpurnius Piso de Ihæ gemellis quę scripserit 64,44 L. Piso censorius, de Tarpeiæ proditione quę scripserit 105,36.106,12,37.107, 8 L. Piso Frugi quid de Tarquinii Prisci posteritate scripserit in Annalibus 213,20 L. Piso Annalhū lib. I, quomodo ciuium numerum, sexum, ætatēq; a Tullio explorata scripserit 220,58 in Origine Gentis Romanę citatur Acilius Piso 774,45.775,39.776,44
Calumniæ vt diluendæ 243,7 calumniæ factis diluendæ, non verbis tantū 286, 30 calumniæ factis comprobandæ non sunt 520,21
Cameria, ab Albanis condita 114,29 776 36 fit colonia Rom. 114,29 Sex. Tarquinii hortatu deficit a Rom. 307,40 capitur & subuertitur 316,10
Camerini dedunt se Tarquinio 188,42
Camerini Tarquiniis eiectis contra Romanos opem ferunt 293.38 Camerini exsules, Romanos in foro Ferētino accusant 317,18
Camerinus Sulpiciorum cognomen 317,45.394,13.472,22,627,12
Camilli, κάδωλοι 93,3
Cāpaniæ fides dubia 380,1 Campani Cumanis exsulib. suppetias ferūt 425.17 Cumas occupant 739,7 de Neapolitanis apud senatum conqueruntur 738,6 Campani campi 17,17 Campani campi fertiliss. 29,14 Campani campi feracissima pars Cumana regio 419,11
Campestria exercitia 288,3
Campus Martius, comitiorum locus 276, 17 campus Martius creandis magistratibus dicatus 287,23 in campo Martio consules reduces cum exercitu castra locant 728,22 (Plura in Mars)
Campi vrbi adiacentes 641,5
Canistris offer. primit. 479,1
Cannensis clades 89,47
C. Canuleius trib. pl. in senatu expostulat de lege super iure consulatus 733,2
Capena porta 483,23
Capetus, rex Alb. 57,11
Capilitium promissum 361,32.362,6
Capitolium a Tiberi vix stadio distat 640 16 Capitolio subiectus campus complanatur 113,42 Capitolii porta sacra, semper patet 640,20 Capitolio contigua arx 640,23 Capitolium & arx præsidio munitur in obsidionis peric. 497,5 Capitolium & arx præsidio munitur in bell. tumult. 717,24 Capitolium a plebe & tribunis occupatur in seditione 604,32
Capitolinus collis, olim Saturnius dictus 27,1 77,42. olim etiam Tarpeius dictus 201,46. post, ab inuento ibi capite denominatur 258.45 a Romulo munitur 104,32 sub Capitolino cluo Ærarium Saturni 773,2 in Capitolini collis vertice templum Iouis Feretrii 102,23 Capitolini templi structura a Tarquinio Prisco inchoata, continuatur a Tarquinio Superbo 259,1 Capitolium templum absolutur, & a M. Horatio dedicatur 304,5 Capitolini templi longitudo & latitudo 259,6 Capitolium templum quando & a quo incensum 260,22 Capitolinum templum post incendium nihil fere mutatum 259,11
Capitolinus, cogn. Quintii 599,34, & al.
de Capris disceptatio 206,4
Captæ ciuitatis desperata in extremis audacia 655,25
Captiuorum vt milia 354,22 captiua corpora militi concedūtur in prædam 647,26 captiuis decem donatur Marcius ob prędare nauatam operam 414 19 captiui venduntur 549,12 captiui sub hasta venduntur 612.37 captiuorum detentio 192,45 captiuorum permutatio 652,1 captiui vel pretio vel permutatione liberantur 744,25,41 sine pretio dimittuntur a Porsena 303, 21 captiui e vulneribus curati, sine pretio benignissime dimittuntur 339, 28 captiuorum honorifica dimissio 361, 24 captiuos libertate donat tyrannidis affectator, vt iis machinationum vtatur sociis 422,16
in Captiuitatem abducuntur mulieres pueri, senes, occiso ciuium robore 653, 10 Quære & Ciuitas.
Capua, vrbs Campaniæ 425,16 a Capy denominata 59,27
Capita, κεφαλαί 258,46
caput recens occisi hominis, e terra effossum 257.30 caput obnuptum veste 204,24 capite velato peraguntur sacra 775,7 capitis velamen detrahit fetialis 741,14 capita ducum & procerum accusant, hastis præfixa, hosti ad terrorem ostentantur 252, 20. 580,6. 621,7 Capita præcipua coniuratorum prima petuntur 726,21

743,19 Cognomen ab vrbe expugnata 414,33
Cohors quingenaria 620,39 cohortes sexingenarię 626,14 cohors octingenaria 668,32 cohortes validissimas collegæ auxilio mittit K.Fabius 553,1 per cohortes & cęturias cõsligitur 550,34
Collatia a Tarquinio expugnata præsidium & dictatorem accipit 187,20
Collatini cognomẽ vnde acceperit Egerius & posteri 261,38 De Collatino Bruti collega dicetur in Tarquiniis.
Collegæ habenda ratio 286,40 Collega collegæ fideliter patrocinaę 591,25.
Colle in planitiem ædes transfert Valerius 292,27 colliũ maximus Auentinus 230,34
Collina tribus 219,20 Collina porta 127 46.624,25 ad Collinã portã profligati Etrusci 583,10 Collini Salii 129, 26
Colloquiũ inter ædilẽ & consulẽ 430,27
Coloni e locaticiis agris certã fructuum partem pendunt 616,36 Coloni militiam detrectantes vt castigati 554,22
Coloni hetos suos expellunt 388,36
Colonorũ in captas vrbes emissio 89,1 103,31 Coloni in agros e Volscis capti missi 373,34.374,47 Coloni Velitras peste euacuatas missi 427,40
Coloni sorte ducti migrare cogunt 428,27 Colonis Romanis tertia agri pars datur in assign. vrb. 103,31
Coloniarum veterum ritus 13,10 Coloniis sui assignabãtur principes 260, 45 Colonia a triumuiris deducitur 615, 43 Colonię in morbosa loca cur missę, & quomodo 439,25 in Coloniam ablegabatur sæpe ciuitatis fex 228,36
Coloniæ conditoribus suis reuerentiã eam debent quã liberi parẽtibus 143,1
Colonia nonnumquam imperat metropoli 147,27 Coloniæ quibus reb. conseruentur & quibus dissipentur 79, 23 Coloniæ Albanæ 776,35
Colũnę, cũ inscriptione, virtutis ad posteritatẽ testes 136,40 Colũnæ incisum fœdus 118,14 Columna fœdus inscripta, ponitur in templo 174,22 Columnis æreis incisæ leges 659,15.681,17 ante Columnas æreas quernis tabulis incidebãtur leges & similia 178,8 Columnarum ordo triplex 259,15
Comam alere more virginum 424,28
Post. Cominius consul 316,18 Saturni tẽplũ in cliuo Capitolino ex S C dedicat 341,46 Post. Cominius 11 cons. 378,39 in Volscos proficiscitur 411,35 clemẽter deuictos tractat 414,40 vnus e legatis ad Marcium missis 497,21
Comitia legitima quæ 630,13 Comitia legitima, in quæ ex vnaquaq; gentis ciuitate mittuntur consiliarii 527,27
Comitia curiata & centuriata 224,13, 20 Comitiorum tributorum & centuriatorum differentia 598,12.726, 5 Comitia in quibus pro censu ferebantur suffragia 465,14 Comitiorum ratio mutata 225, 21 Comitia impediuntur a trib. pl. 557,6 Comitiorum caussa creatus interdum dictator 557,16 Comitia solito maturius indicta 678,29 Comitiorũ ad creãdos magistratus locus 276,17
Commeatibus insidiantur hostes 618,22
Cõmunes esse debent laborũ fructus, vt labores fuere cões 662,18 Communicanda cum indigentibus ea quæ Deus nobis largitus est 747,20
Compita, σύνοπτοί 219,45
Compitalium geniorum sacella, & sacra 219,35 Compitaliũ sacrorum tempus & solemnitas 219,43
Complexus mutui 154,40
Composita e multis, plerumq; aliqua sui parte vitiosa sunt 382,32
Conatus honestos felix euentus sequitur 275,20
Conceptio e spectro 207,33
Concessa non irritanda 456,39 concessis priuari grauius quam speratis frustrari 331,22 concessa per vim, non diu durant 509,47
Concilia secreta in priuatis ædibus, suspecta 733,11
Conciliati dissidentes solent cõmunis periculi metu 500,13 cõciliatio partium sępe fit externa necessitate 143,4 conciliationis modi duo, & vter ex iis honestior 143,46 conciliationes coactę, parum firmę 519,4
Concionis locus 114,1.270,19 cõciones habebantur ad Vulcani 392,32.431,21 719,11 concio a pręconib. vicatim aduocatur 239,46.270,17.322,37 concionis cõuocandę ius penes solũ magistratum 266,41 cõcionis conuocandę ius penes consules 557,8 e concione excedere Appiũ consulem iubet tribunus pl. 604,2 pro concione verba facere nõ licebat priuato 286,25 concio concioni opposita 719,18 concionũ ius restitutũ populo post exp. Tarq. 278,34
Concordię cõmendatio 230,10 concordia in bellis summe necessaria 691,22. concordes ciuitatis vires, & sibi tutandis, & hostib. arcendis sufficiunt 369,4 ad concordiam adigit commune periculũ 704,30.500,13 concordia inter plures difficilior quã inter paucos 657, 6 concordia ciuitatis facile a quouis turbari potest 440,10
Cõdemnationis mulcta irrita fit 405,36
Confarreatio 95,20 a farris cõmunione denominata 95,31
Confessę res, nõ habent opus probatione 478,7
Conflictus p cohortes & cęturias 550,34
Conflucẽtes, ὁδὸν δυοῖν ποταμῶν εἰς ἑνὶ ῥαιόμενος 192,24
Coniectorũ interrogationes, & linearum in terra descriptiones 258,5,14
Coniectura humana, omnia assequi non potest 455,21 coniecturę fallaces 589, 29 coniecturis opus nõ est vbi experiętia docet quid ex vsu sit 701,3 coniecturę vastę 527,15
Coniugum dissimiles mores 232,17. 233, 45 coniugũ par sceleratum 234, 40 coniugum diręptio per casus aduersos 472,9
Connubium scelestũ 234,16,35 connubiorum leges quales ab aliis, & quæ a Romulo latæ 94,31.95,17 in connubiis spondetur ignis & aquæ communio 100,12 connubia patriciis cũ plebeiis interdicta 684,3.709,46 cõnubiis sociantur gentes & famil. 49,1.99, 20.100,22. Quære & Assiu.
Coniuratio cõtra remp. pro restit. tyr. 281, 37 coniuratio seruorum contra remp. 317,36 coniuratio contra optimates, ex ingenuis patiter & seruis 319.30 cõiuratio multorum capitũ cito patefit 169,44.176,47. sic 141,45 coniurationis fallũ indiciũ a tribunis defertur ad senatum 635,41 coniurationis inquisitionem sibi deposcũt trib. pl. 636, 39 coniurati trucidantur 323,9
Conscientia terret 481,8 cõscientiæ malę furiæ 320,8 conscientiæ puritas viro bono vnice spectanda 519,22
Q. Considius trib. pl. 585,40
Consilia de futuris, petenda ex præteritis 675,41 consilia nõ ab ira, sed a ratione petẽda 377,7.379,21 consilia non ad proprios affectus, sed ad publ. cõmoda referẽda 675,39 consilia humana in Dei arbitrio posita 525,46 consilia sana a Deo sunt 696,33 consiliorum arcanorum dux Consus 99,39.100,38 cõsilia mala bonis verbis velare 353,23 consilia nefaria a diuina prouidentia deteguntur 635,32 consilii & fortunæ omnes partes in se recipere, nemo sustinet 588,25 ad consilia recta præstare animum & vocem 696,26
Consistorium castrense 516,39
Conspiratio decemuirorum 682,24
Constantia in propos. 370,30.387,38. 454,16.542,9 constantiæ in rebus aduersis exemplum singulare 472,1
Consualia, quære post Consus.
Consuetudines immotæ, non mouendæ 387,40 consuetudines patriæ tuendæ 731,27. sic 679,35 consuetudines patriæ referuntur in legum tabulas 681,4
Cõsules, σύμβουλοι seu πρόβουλοι 270,1.277, 33. iidẽ & ὕπατοι 270,4. & alibi passim, Iidẽ prætores & Iudices appellati 788, 36 Consules primi designati L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus 269, 46.276,20 Consules, regia potestate præditi 391,10.788,37 regia insignia partim retinuere, partim deposuere 268,24. & 196,27.338,22.682,47 concionis conuocandæ & calculi permittendi ius habẽt 557,8 ius dicebant, vt olim reges 627,26 semper foris bellum malebant quã domi pacem 659,35 fortiuntur munia seu prouincias 411, 31 550,21.536,9.555,7.594,12 extra vrbem in campo Martio delectum habent 554,16 belli imperium per vices administr. 669,13 Consul e castris domum reuocatur ad prosp. reip. 650,19 Consul rebus domi procuratis in castra redit ad exercitum 650,30 Consuli pacis cum hoste faciendæ arbitriũ permittitur a senatu 536,45.576,7 Cõsules ex hostico reuerti, cum copiis castra in campo Martio sigunt, ad expectandum ab senatu responsum de triumpho 728,23 Consul proconsulis copias e prouincia reuocatas dimittit 576,35 Consules successuros sibi consules designãt 616,28 Consulii in prælio interempto sufficitur alius 643,40 Consules ambo peste exstinctĩ 623,17 Consulis vnius actiones nec legitimæ habentur, nec ratæ 643,41 Consul absens & inuitus creatur Ap. Claudius, Appii f. 599, 28 Consul a dictatore priuatur imperio 652,10
Consul in factionũ contẽtione equum se prębere debet 391,12 consules in patriciorũ & plebeiorum cõflictationem se intruduit 444,32 imperio suo subiectũ volunt quidquid in vrbe fit 430,6 e foro profugiũt 596,39 a plebe accusantur 597,4 ad tribunorũ collegium citãtur ab Icilio trib. pl. 658,5 cum tribunis altercantur 658,35 ad eneruandam tribunorum potentiã, aliquos ex eo collegio familiares sibi faciũt 560,9 Consulem in carcerem abduci iubent tribuni 604,7 Consul cum trib. de violata magistratus sui dignitate expostulat 604,26 Consules a tribunis in populi iudicium citantur 660,24 Consules cum in iudicũ pertrahi non possint, adiutores eorum arripiuntur 661, 29.667,10 Consules rempublicam ad plebis fauorem administrare incipiunt 673,2.674,37 Consules priuatum domi suæ senatum habent 791,18

de Consu-

de Cõsulum creatione plebs cum patriciis contendit; fiuæ factionis magistratũ vtriq; vrgentes 556,39 Consilum alter e plebis fautoribus; alter ex optimatum factione legitur 557,36. 559,14. pro consulib. creati decemuiri 680,18 Consules rursum post decemuiros a populo centuriatis comitiis creati 725,26 pro Consulib. creati tribuni militares 736,18 Consules iterum pro tribunis mil. creantur 736, 30
Consulum ministri a plebeiis pulsantur 368,13 Consulum vestis 314,9
Consulum ornamẽta post eiectos reges 196,27.268,24.338,22.682,47
Consularis ob rem in consulatu male gestam a tribunis in iudicium vocatur 585,37.586,36 Consulatu functus Cassius in iudicium vocatur a quæstorib. ob affect. tyr. 544,28 Consulares a trib. pl. in iudicium vocantur ob neglectã rem agrariam 595,18 Consulares cur pecunia mulctati a tribunis, non capite 674,24 Consulares sententiam rogabantur pro ætatis discrimine 392,47 Consularium natu & honore præcipuus, patrib. hæsitantibus vtile consilium promit 335,11
Consularis potestas limitata 269,34
Consularis potestatis insignia moderatur P. Valerius Poplicola, ad leuandam inuidiam 338,22.682,47 Consularis potestatis obseruatores & moderatores senatores 461,23 Consulari potestati denuo subtrahitur quidpiam a trib. pl. 657,34 Consularis potestas multæ irrogandæ, transfertur etiam in alios magistratus 674, 41 Consularis dignitatis magna olim reuerentia 444,34 Consularia munia per menses 600,1 Consulari habitũ atque insignib. ornatur Quinctius in agro suo arans 644,22
Consulatus initus Sextili mense circa solstitium æstiuum 583,14. (sed forsan Decembri mense, circa solstitium hibernum, vt 737,3) Consulatus kal. Septembr. initur, solito maturius 378, 44 Consulatus initur idib. Decembr. 737,3 Consulatus ambientib. datur, non recusantibus 553,32 Consulatus non ambientib. sed detrectantib. impositus in plebis secessione, ab iis plebeiis qui remanserant 378,35 Consulatus, ante solis patriciis peculiaris, affectatur etiã a plebeiis 730,13 Consulatus iure plebeiis cedendum negat Claudius 732,2 Cõsulatus ius omnib. exæquo communicãdum censet Valerius, qui quidem eo digni sint 734, 28 Consulatus olim solis patriciis parebat; post plebeiis quoque communicatus 292,9 in Consulatu retineri detrectat Quintius 645,34 Consulatus eiuratur 336,14 Consulatum eiurat consul vulnerib. æger 570,39 Cõsulatu abrogato dictatura instituitur 333,41.334,22. sic 342,28.371,8. 650,27. pro consulatu institutus decemuiratus 680,18. pro consulatu institutus tribunatus militaris 736,15
Consulto opus est antequam incipias 267,11
Consus, Neptunus terræ quassator 100, 32
Consualia, Ἱπποκράδη, festum 26,17. 100,25
Contagium in peste serpit 677,7
Contemnere hostem, non est tutum 193,20 Contemptus hostium, temerarius & periculosus 555,15. sic 306, 29.312,32 Contemptus in hoste augetur magno ipsius malo 311,12
Contentio vitium perniciosissimum 391, 40
Continẽtes homines quæ vitę genera efficiant 98,29
Continentia veterum 85,14 Continentiæ in coaceruandis opib. exemplum singulare 416,8.&314,42.747, 43
Contractuum genera, & conuentorum fides 134,19 Contractuum correctio 407,7 Contractuum priuatorũ decisio intra x dies 415,20 Contractib. sublatis respublicæ cõsistere nequeũt 330,34
Contradicere legi volentib. non præcludenda dicendi copia 665,43
Contributiones bellicæ post copiosam prædam reddebantur ciuib. 747,38
Controuersiæ a tempore deciduntur 457,15 Controuersiarum fraterna compositio, laude dignissima 471,32
Conuentiones coactæ, parum stabiles 401,32
Conuentus Latiinæ gentis procerũ 247, 9 Conuentus solennes ad peragenda sacra 278,32 Conuentus publici vetantur a tyranno 245,47
Conuitiorum vis 289,22,26 Conuitiari alteri qui audet, sua ipse probra audire exspectet 387,32
Cora, opp. Latii 175,33. Albæ colonia 776,36
Corani, pop. Latii 326,19 Marcio se dedunt 509,15
Corbio, præfid. Romanorum, occupatur a Latinis 342,43 dedit se Marcio 495,7 Romanis deditur ab Æquis 651,46 ab Æquis rursum opprimitur 652,47 ab Horatio euertitur 657, 28
Corcyræorum seditio 471,36
Cordus Mucii cognomen 296,46
Coretus mons 12,9
Corilla, seu Coriola, opp. Lat. 247,16
Corioli, Volscorũ velut metropolis 412, 17 a Post. Cominio capti 412,17 Coriolani Marcio se dedunt 495,13. Coriolani cognomen vnde inuenerit C. Marcius 414,33
L. Cornelius consul 646,5 Antium expugnat 647,39 quam de decemuirorum postulatis sententiam dixerit 697,37 de secessorib. quam sententiam dixerit 725,7
L. Cornelius Samnitum fines inuadit 741,38
L. Cornelius Sylla crudelitate immodica dictaturæ odium conflauit 340,15
M. Cornelius X vir 682,6 ad C. Claudii monita quid responderit 696,43 L. fratrem ad dicendam sententiam citat 697,37 cum quatuor collegis aduersus Æquos proficiscitur 704,44
P. Cornelius consul 744,32 legatione apud Pyrrhum fungitur 744,32
Ser. Cornelius cons. 544,18 Veientib. inducias dat 548,27
Cornetani, pop. Latii 326,19
Corniculum, opp. Latij 206,40 a Tarquinio expugnatum diripitur & crematur 187,43
Corniculani montes 13,46
Cornibus bubulis (seu bucinis) conuocari solebat plebs Romana 83,39
Corona aurea 195,34.196,20 Corona aurea donatur a Romanis Porsena 303,37 Corona aurea ob signa ex hoste recepta 662,46 Corona ciuica 503,26.663,29 Coronæ murales 663,31 Coronis victricibus ornati 157,13.208,24.414,16.420,14 Corona fortitudinis ornari 208,10 Coronis decorantur fortes pugnatores 575,24 Coronatus victorem excipit populus 593,30 Coronari in luctu nefas 570,37
Corporis pars vitiosa non semper amputatur 382,34 Corporibus pauperum cum vtamur, cur non vicissim eis de opibus nostris largiamur? 330,1 Corpus suum certaminib. pro rep. conserere 454,12 Corpora & animas pro patria offerre periculis 329,40 Corpus controuersum penes quem esse debeat vsque ad litis decisionem 713,3
Corrumpere pecuniis 710,2
Cortona, olim Croton 21,3
Coticula diffinditur nouacula 204,8
Cotyis maiores & posteri 21,23
Cotyla, cognomen Philonidis e perpetua vinolentia 743,18 De Aboriginum Cotyla vise Cutilia.
Crateres ærei 41,5 Crateris & mensis excipitur victor exercitus 290,42
Craterẽ ciuilis sãguinis statuere 411,11
Credendum improbis non est 702,14
Cremera castellum ad Cremeram fluuiũ cõtra Veientes a Romanis exstruitur 573,17 ab Etruscis capitur 581,7
Cretensium philtra 93,26
Creticus chorus 477,9
Creusa, Erechthei f. 772,33 Creusa Priami filia, Ænęæ vxor 172,26
Criasii filius Macar 15,1
Cribro inani aqua hauritur 129,14
Crimen grauissimum apud Rom. praeditio 547,18 Criminis limites non excedendi in accusatione 466,34
Criminis informatio 463,4 Criminum diluendorum exempl. 631,12
Criminalium caussarum cognitio referun ad populum 286,7
Criminandi materia inimico nõ deest 595,28
Crinisus fl. Sicil. 41,44
Criso Himeræus, olympionica 684,12, 26
Cristæ & pinnæ in galeis 476,33
Croto a quo & quando condita 121,9 Vmbris adimitur a Pelasgis 16,32.20, 44.22,36 nomen & habitatores mutat, Cortona dicta 21,21
Crotoniatarum lingua 23,18,25
Crusæi, pop. Thraciæ 38,16.39,38
Crusta latrea 774,52
Crustumeria, seu Crustumerium, non procul Roma diffita 705,18 Albana colonia 104,4.776,36 Romanorum colonia facta 104,3 a Sabinis oppugnatur 368,25 iterum a Sabinis infestatur 652,44
Crustumerini Romanis commeatus mittunt 116,6 dedunt se Tarquinio 186,41
Crustumerina castra 706,42
Crustunium, (seu Crustumerium) Albæ colonia 776,36
Culeo bubulo insutus paricida in mare abiicitur 260,4
Culignæ testaceæ 93,43
Cultri coquinarii 115,27 super cultro quo se trãsfoderat Lucretia, iurat Brutus cum sociis 266,1,14. Vide & Gladius & Iutare.
Cultus diuini ceremonias nulla gens facile mutat 474,25
Cumæ, vrbs Græca in Opicis ab Eretriẽsib. & Chalcidensib. cõdita 419,1. vrbs Campaniæ 358,19 opum & potentiæ nomine per Italiam celebris 419,8 ab Etruscis, Vmbris, Dauniis, & aliis barbaris oppugnata, fortiter se defendit 419,1 optimatib. interempris, tyrannide opprimitur ab Aristodemo 423

36 Cumis legati Romani ab exsulib. Romanis arripiuntur 418, 27 Cumis pristina reipubl. forma restituitur 426,35 Cumæa Campanis occupatæ 739, 5
Cumani in Campania Aricinis auxilia mittunt 304, 25 Cumani exsules adueisus Aristodemum arma sumunt 425,16 Cumani a Capanis electi, recipiuntur a Neapolitanis 739,8
Cumani portus 422,19
Cunctatio in non cunctanti periculo, intempestiua est 381,18.637,22
Cuniculis fossis Fidenæ capiuntur 180,8
Cupiditas quæ non regitur ratione, leuis & inconstans est; præsertim in vulgo 736,4 Cupiditates vulgi immoderatæ, statim a principio compescendæ 331,19 Cupiditates immodicæ, grauia accersunt pericula 537, 24 Cupiditates amentium, inexplebiles sunt 331, 10 Cupiditatum expletio, perniciosa est 262, 40 Cupiditatum expletio, magis ac magis eas accēdit 608,40 Cupiditatib. assuefacta ingenia, difficulter a consuetis exercitiis auocantur 550,1
ratiorum Albanorum mater, & cōsoCubrini 150,36.151,37 Curatiorum trigemiuorum spolia 160, 15 Curatii, Alba Romam translati 170,42 Apud Liuiū ser. Curiatiisq́ Sigon. nō placet.
Curatores dantur male sanis 270, 26
Cures (Sab. oppidum) a quo conditæ 112, 36.113, 11
Curetes, pop. 14,34 Curetum orgia 92, 47 Curetum sacrifici quales gestarint peltas 129, 46 Curetes Græcorum idem qui Latinorum Salii 130,1 Curetes Iouem puerum educarunt 122, 42 pyrrichē inuenisse crediti 476,42 Cureticæ saltationes Romanis familiarissimæ 130,36
Curia vna duarum ciuitatum 145,33
Curiæ, φράτρια seu λόχοι, minores ciuitatis partes 82,27. Exdē φρατρίαι 410,18 Curiæ duum generum 93,21 an a matronis Sabinis denominatæ 112,2 in decurias diuisæ 82,35 vt senatores, ita & celeres deligebant 86, 30 Curiæ xxx calculos ferunt de restituendis Tarquinio bonis 281,15 per Curias tributa plebs, annuos magistratus creat 410,16 Curiarum antistites ac sacerdotes 126, 6 Curiarum focus communis 93,20
Curialis focus 93,17 Curialis focus in qual. ber curia 126,6 Curiales mēsæ 114,12
Curiales, φρατρικοὶ 124,38 Curialium sacrificia 126,5
Curiata comitia 224,13.630,14 quid a tributis differant 598,12.726,5 Curiata suffragia plebi a senatu permissa pro centuriatis 603,7
Curiatii: vide Curatii.
Curiones, λοχαγοὶ seu φρατρίαρχοι, curiarum præfecti 82,34 Curiones, curiarum sacerdotes 124,37
Curiosæ inquisitionis reprehensio 54,40 Curiositas in mysteriis arcanis reprimenda 127,13
Curis, Sabine hasta est 112,39
Curitis Iunonis (seu Iunonis Quiritiæ) mensæ 114,12
e Curru sacro delapsus consul moritur 323,29
Cursula, opp. Abor. 12,10. incertū Carsulā ne an Carseoli, an aliud quodpiam oppidum.
Cursus certamen 40,26.480,4 Cursus Æneæ & Ven. 40,28
Curtius lacus 108,43
C. Curtius consul 730,11
Metius Curtius Sabinorum fortissimus propugnator 108,8 Romæ domicilium figit 111,29
Custodia libera 70,29 Custodia tyranni 244,18 Custodia triplici se munit tyrannus 423,34 Custodia vino & somno sepulta occiditur 426,21 Custodia corporis optima quæ 300, 11
Cutilia, seu Cutiliæ, op. Aborig. 12,36.15, 45 Cutiliæ, Aborig. oppidum in Reatino agro, occupatur a Sabinis 113,7
Cutiliensis lacus & insula 12,37.15,46
Cyllene mons a nympha Cyllene denominatus 11,3
Cyprius vicus 160,5.242,26
Cypselus, tyrannus Corinthi 184,29
Cythera, inf. 40,6

D

D olim pro P 553
Dæmonum genus quale 63,17 Dæmones furiales 320,16. Quere & Genius
Daicles Mesenius 57,47
Damasias, archon Athen. 177,25
Damastes Sigensis de Romæ conditorib. & tempore quæ scripserit 58,21
Damna aliena multis plus voluptatis afferunt quam propria commoda 542, 41
Damnatorum bona confiscantur 726, 41
Dandes: quære Dates.
Dardanus, Iouis ex Electra filius 49,32 coloniā deducit in Asiam 50, 12 Dardanum opp. in Troade condit 50, 20 sedes & sacra e Samothracia in Phrygiam transfert 55,19, 35 sacra in vrbem suam secum transportat 127,2 Dardani parentes & liberi 40,17 Dardani ex Chryse filii, Idæus & Dimas 49,33 Dardani ex secunda vxore, Bateia, posteritas 50,34
Dardanus, seu Dardanum, opp. Troadis in Phrygia 36,35. 49,24 Dardano excedunt ciues 37,23
Datcylitis regio 38,2
Dates Argiuus, olympionica 594.45. Pro eodem apud Diodorum est Dandes, 269
Daunii Cumas inuadunt 419,5 Daunionum rura 29,17
Debitorum corpora in seruum abducuntur 319,23 ob Debita in seruum abduci ciuem vetat Tullius 215,12 ob Debita nexi sua ipsorum bona fœneratoribus colere cogebantur 402,8 ob debita in seruitutem abducitur miles emeritus cum duob filiis 361,43
Debita an pauperib. remittenda 328, 13 Debita quibus remitti possint 390, 8 Debitorum remissionem improbis ciuib. negat Appius 370,33.388,3 Debita remittuntur publice inopib. omnibus 405,31 Debitorum remissionem polliceti solent tyrannidis affectatores 423,11 Debitorum remissione an seditio e rep. tollatur 330,10
Decantari & prædicari 530,20
Decembr. calendis ara & sacra Fortunæ muliebri facta, in memoriam exorati eo die a matronis Marcii 525,25 IIII idus Decembres creati primi tribuni plebis, itidemque deinceps ceteri 410, 24 idib. Decembr. consulatus initur 737,3
Decemuiri finiendo & dispensando agro publico 544,3 de Decemuiris legum scribendarum creandis lex ad populum fertur a tribunis 629,20 Decemuiros quib. conditionib. creari suaserit Appius 679,38 Decemuiri legib. ferendis creantur, abolitis interim ceteris magistratibus 680,6 Decemuiri quando creati, & leges vt conscripserint 97,43 quomodo temp. primo anno administrarint 680,21 quem imperii terminum acceperint 690, 27 iterum rerum summæ præficiuntur 681,23.682,2 inter se conspirant 682,23 e patriciis quoq; non paucos nec obscuros sui dominatus nancisciūtur fautores 683,21 licentius dominantur 683,26 iudicia qualia exercuerint 683,32 tertium annum in magistratu permanent 684,15 quib. reb. imperium suum & patriciis & plebeiis exosum fecerint 685,43 ob quæ crimina male audierint 693,32 tribunitiam potestatem intentant refraganti Horatio 690,1 grauissime incusantur a Virginio 720,38 deseruntur a suis militibus 723,41 partim morte, partim exsilio pœnas luunt 726,40
Decēuiratus ambitur ab honoratiss. & natu max. patrib. 681,38 ad Decēuiratum e plebe quoque allecti tres coll. 682,9 Decemuiratus tertio anno abrogatus 684,28
Decemuirale imperium in interregno 119,41
Decimæ proūctuum vouentur diis 19,13 Decima fructuū olim regib. dabatur 773,45 Decima pecoris ab Hercule ad aram maximam profanatur 773, 44 Decima diis potius quā regib. ab Hercule adiudicat 773,45 Decimas Delphos mittunt Pelasgi 15, 22. 16,7 Decimæ spoliorum ab Hercule diis pei soluūtur 35,14.773,44 e Decimis prædæ templū Iouī ædificatur 251,21
Decimatio contumacis exercitus 606,34
Decipi faciles qui 281,32
M. Decius cum Icilio & Bruto ad fidem plebi a senatu accipiendam mittitur 410,7 permissa consulib. senatus consulti potestate, quæ vicissim a senatu petierit 447,17,33 inuenilis arrogantiæ & imperitiæ arguitur ab App. Claudio 458,44 quæ contra Marciūm ad plebem verba fecerit 467,35 a Marcio perstringitur 505,23
Decollatio 99,11.648,15
Decorum tum demum spectādum cum res in tuto sunt 328,46 Decorum securitati præponendū non est 377,32
Decuriæ, δεκάδες 82,35
Decurio, δεκάδαρχος 82,26
Dedecus morte acerbius 662,44
Dedere ciuem inimicis an par sit 458,30
Dedi malorum auctor sæpe solet vrgente periculo 501,36 Deditio sontium 131,37
a Dediticiis Seruilius accipit cibaria, vestes, obsides 361,3 Dediticiis a victore imperatur vestis & cibaria in mensem 490,41 Dediticiis imperantur pecuniæ & cibaria 536,35. 594,23 Dediticiis imperantur pecuniæ & frumentum 495,11.575,45 Dediticiis imperantur pecuniæ, cibaria, vestes 616,15 Dediticiis a belli incommodis diligenter cauet Marcius 495,18
Dedicatio templi 304,7
Defensio causæ nemini negatur 280, 1 Defensio reis datur 284,3 Defensionis meditandæ tempus concedūtur in trinundinum 463,18 Defensionis rationes plures 695,2 Defensio cum deprecatione 497,46
Defensio adolescentis in populi iudicio 631,12 Defensio non refugiēda, ne in falso quidē crimine 460,22
Defectionem captarum vrbium Romani impediebant missis colonis 310,30 Defectio crebrior castigationem meretur 356,27 Defectionis auctores vt mulctari 231,43.310, 37.325,37 Defectionis auctores virgis cæsi decollantur 648,15 Defectionis auctores ducum arbitrio permittuntur 725,11
Defossio viuorum corporum 127,42
Deianira, Lycaonis filia, Lycaonem posteriorem e Pelasgo parit 9,26.11,2
Delatores tyrannorum 244,40
Delectus militū a Ser. Tullio vt institutus 223,8 Delectus ex omnibus tribub. 705,42 Delectus militum in campo Martio 554,17 sub signis fiebat 548,12 a regib. & consulib. seuere fiebat 687,15 in morbosa ciuitate moderate vrgendus 519,47 nimis superbe habetur a consl. 596,13
impeditur a trib. pleb. 653,19.731,2
in Delectu militum, plebeii fortunis aucti transferebantur in equestrem ordinem 375,5
Delicta corrigenda magis sunt quam reprehendenda 453,46
Delphicum oraculum consulitur a Tarquinio 264,36. Delphos mittuntur decimæ 15,22.16,7
Demagoræ sententia de Romæ conditorib. & tempore 58,12.
Demaratus Corinthius 184,19 Demaratus moriens Lucumonem ex asse relinquit heredem 184,46
Democratiā, pessima reipubl. forma 387, 4 si modum excedat, dictatoris imperio corrigitur 461,16
Dentatus, cognomen L. Siccii, seu Sicinii 662,23
Deprecationis exemplum 442,1 Deprecationis argumenta 695,10 Deprecationes & supplicationes, a diis ipsis institutæ 520,47 Deprecatorum multitudo, & dignitas, non repudianda 466,18 Deprecantib. amicis largiendum aliquid in offensionib. 280,12 Deprecari pro se neminem vult Appius 610,38
Defertio stationis vel ordinis, capitalis 546,30. & 172,5 de Defertoribus apud senatum conqueruntur duces 725,3
Desiderio expleto, mutari animus solet 333,37
Desperati sua secum pessumdare malūt, quam hosti concedere 655,25
Deucalion, Promethei f. 14,37
Deus omnium bonorum auctor 169,13 humanarum actionum inspector 217, 38 omnib. actionib. adest; in primis vero bellis 482,6 honorari & coli ab hominib. gaudet 525,37. bonorum dator & custos est hominib. 123,43 cultorib. suis ampla reddit præmia 345,22 cultores suos in periculis immeritis non deserit 128,10 bonis propitius, improbis infensus 128,22
clemens est, & supplicibus benigne ignoscit 521,6 fauorem suum euidentib. documentis ostendit 427, 19 fœderum testis ac sponsor adhibetur 449,45 iustis tantum & honestis pactis adhiberi vult 694,35 iniusto bello inuasis, cælitus contra barbaros opem ferit 420,3 gnauos iuuat, non ignauos 345,36
Dei prouidentia caras sibi vrbes & homines tuetur 320,1 nefaria hominū consilia detegit 635,31 a Dei prouidentia dependet omnis hominū fortuna 140,5 Dei fauor, omnib. auxiliis potior 500,20 Dei fauor secundat omnes hominum res 90,8 Dei fauorem nobis cōciliat pia rerum aggressio 131,25 Dei auxilium votis, sacrificiis & precib. implorant pugnaturi 567,46
de Deo religiose loquendum & sentiendum 90,35.91,47.527,41 a Dei cultu auspicanda rerum administratio 90,21 in Dei volūtate acquiescere 454,14 Deo iuuante rem gerere 489, 5 Deo adimenda non sunt quæ lex ei tribuit 676,35 Dei contemptus punitus 57,21 Dei contēptus morbis epidemiis & aliis calamitatib. vindicatur 177,33 Dei monita negligens, grauiter punitur 473,7,16 Dei & religionis contemptus inolescit magno reip. malo 82,11 Dei ira summopere cauenda 522,38 Dei ira portentis significatur 556,19 Dei ira immittuntur subitæ mortes & consimiles pœnæ 140,7
Dii cum humanam figuram induunt, forma & statura se exhibent longe augustiore 350,45 Diis consecrata loca conuenientia 30,9 Diis humana facinora an tribuēda 63,12 Deorum contubernio adscripti semones 478, 28 in Deorum numerum qua de causa relati homines illustres 119,11
Dii vetustiores pariter & recentiores in votiuis ludis traducebantur 478,19 Deorum simulacra in pompis traducebantur cum inuentis suis & elogiis 478,12 Deorum signa in sacris legationib. præferri solita 510,36
Dii bellorū inspectores 741,13 Deorum magnorum simulacra & sacra 56,9 Deorum magnorum sacellum 40,40
Diis geniti post hanc vitam vbi degant 523,1 Deorum ministri Romæ plurimi, iique claritate præstantes ceteris 510,32
Deum matri fanum & sacra instituit Idæus 50,18
Dexamenus, Herculis f. 40,37
Dextra mundi pars quæ 80,47
Dextra supplici porrigitur 481,38
Dexteritatis vis 600,42
Dianæ fanum Ephesi 229,37 Dianæ Ephesiæ statuæ 92,44 Dianæ templum a Tatio structum 114,10 Dianæ templum in Auentino 182,28.230,33.639, 16.724,14
Dicere pauca, multa facere 271,17 Dicere quib. non licet quæ libet, iis nec facere 431,33 Dicendi potestatem sibi eripi conqueritur senator 688, 32 Dicendi potestas suo cuique loco conceditur 690,12,16
Dicta hominum non expendenda, sed facta 442,8 Dicta factis confirmare 567,31. Vise & Verba.
Dictæus mons Cretæ 122,40
Dictator vade dictus 336,17 idem fere qui apud Græcos olim αἰσυμνήτης 336, 35 qualis esse debeat 334,36 quando creari soleat, qua auctoritate, & quādiu 462,4 in summo reipubl. discrimine dici solitus 701,25 comitiorum caussa creatur interdum 557,16
Dictator primus dictaturam quomodo gesserit 338,11 Dictatoris primi exemplum imitati deinceps ceteri vsque ad Syllam 339,39 Dictator quisque magistrum equitum sibi assumpsit 348,15 Dictator ciuitata dictatura, indictis comitiis, consules cum collega creat 359,7 Dictator II A. Postumius in bello Latino 542,28 Dictator tertius, M. Valerius, a consl. ciitur 371,8 Dictator quartus L. Quinctius Cincinnatus 650,27 Dictatoris fauorem nobis cōciliat pia rerum aggressio 131,25 Dei auxilium votis, sacrificiis & precib. implorant pugnaturi 567,46
de Deo religiose loquendum & sentiendum 90,35.91,47.527,41 a Dei cultu auspicanda rerum administratio 90,21 in Dei volūtate acquiescere 454,14 Deo iuuante rem gerere 489, 5 Deo adimenda non sunt quæ lex ei tribuit 676,35 Dei contemptus punitus 57,21 Dei contēptus morbis epidemiis & aliis calamitatib. vindicatur 177,33 Dei monita negligens, grauiter punitur 473,7,16 Dei & religionis contemptus inolescit magno reip. malo 82,11 Dei ira summopere cauenda 522,38 Dei ira portentis significatur 556,19 Dei ira immittuntur subitæ mortes & consimiles pœnæ 140,7
Dii cum humanam figuram induunt, forma & statura se exhibent longe augustiore 350,45 Diis consecrata loca conuenientia 30,9 Diis humana facinora an tribuēda 63,12 Deorum contubernio adscripti semones 478, 28 in Deorum numerum qua de causa relati homines illustres 119,11
Dii vetustiores pariter & recentiores in votiuis ludis traducebantur 478,19 Deorum simulacra in pompis traducebantur cum inuentis suis & elogiis 478,12 Deorum signa in sacris legationib. præferri solita 510,36
Dii bellorū inspectores 741,13 Deorum magnorum simulacra & sacra 56,9 Deorum magnorum sacellum 40,40
Diis geniti post hanc vitam vbi degant 523,1 Deorum ministri Romæ plurimi, iique claritate præstantes ceteris 510,32
Deum matri fanum & sacra instituit Idæus 50,18
Dexamenus, Herculis f. 40,37
Dextra mundi pars quæ 80,47
Dextra supplici porrigitur 481,38
Dexteritatis vis 600,42
Dianæ fanum Ephesi 229,37 Dianæ Ephesiæ statuæ 92,44 Dianæ templum a Tatio structum 114,10 Dianæ templum in Auentino 182,28.230,33.639, 16.724,14
Dicere pauca, multa facere 271,17 Dicere quib. non licet quæ libet, iis nec facere 431,33 Dicendi potestatem sibi eripi conqueritur senator 688, 32 Dicendi potestas suo cuique loco conceditur 690,12,16
Dicta hominum non expendenda, sed facta 442,8 Dicta factis confirmare 567,31. Vise & Verba.
Dictæus mons Cretæ 122,40
Dictator vade dictus 336,17 idem fere qui apud Græcos olim αἰσυμνήτης 336, 35 qualis esse debeat 334,36 quando creari soleat, qua auctoritate, & quādiu 462,4 in summo reipubl. discrimine dici solitus 701,25 comitiorum caussa creatur interdum 557,16
Dictator primus dictaturam quomodo gesserit 338,11 Dictatoris primi exemplum imitati deinceps ceteri vsque ad Syllam 339,39 Dictator quisque magistrum equitum sibi assumpsit 348,15 Dictator ciuitata dictatura, indictis comitiis, consules cum collega creat 359,7 Dictator II A. Postumius in bello Latino 542,28 Dictator tertius, M. Valerius, a consl. ciitur 371,8 Dictator quartus L. Quinctius Cincinnatus 650,27 Dictatoris ornatus 650,37 Dictatores annui apud Albanos loco regum 337,35
Dictatura quid 336,15 electitia quædam tyrannis est 336,33 Dictaturæ etymologia 336,17 Dictaturæ nomen ab Albanis desumptum 337,32 Dictaturæ exemplum a Græcis tractum 336,34.337,31 Dictaturæ amplitudo non exprimitur ipso vocabulo 336, 32 Dictatura quas ob caussas introducta 334,1 vnicum est deplorati status remedium, & vltima in extremis periculis spes 340,9 Valeriæ legis opem plebi adimit 385,18 Dictaturæ tempus semestre 333,45.334,27 Dictatura ante semestre expletum deponitur a Quintio 652,19 Dictaturæ plurimum sacræ ac venerandæ maiestatis addidit T. Largius 403,37 Dictatura per Syllæ crudelitatem in odium venit, & tyrannis esse comperta est 340,14,18
Diem dicere 456,20.463,32.527,42. 544,30 Dies atra & nefasta 581,22
Dignitatis gradus eminens, imposituræ expers 371,34
Digressionis exemplum 418,46
Dilatio in multis & tuta est & vtilis 543, 41 Quære & Mora.
Diluuium in Arcadia 49,38.55,17
Dimas (seu Dymas) Dardani f. 49,36
rex Arcad. 49,45
Diogenetus, arch. Ath. 378,43
Dionysius senior Syracusis tyrannidem quando inuaserit 417,44
Dionysius Chalcidentis de Romæ conditorib. quæ prodiderit 58,47
Dionysius Alexandri filius, Halicarnassensis 7,35 quando in Italiam venerit, & quib. adiunctis historiam conscribere aggressus sit 6,32 ciuilis belli tempore Romæ vixit 554,37 Dionysii historia quale argumentum tractet 338,2 Dionysii comment. de Romanorum republica 76,37 Dionysii liber de Romana temporum ratione ad Græcam dirigenda 60,22
Dioryctus isthmus 40,33
Diphilus, arch. Athen. 336,20
Dis, seu Pluto, ζεὺς ὁ καταχθόνιος 84, 45
Disci fictiles 93,38
Disciplina Græcanica 71, 33 Disciplinæ liberales tolluntur a tyranno 424, 16
Discors exercitus facillime vinci potest 691,31 Discordia frangit potentissimas quasque coniurationes 657,8
Discordias in ciuitatib. quæ excitent 330,45
Discursatio per vrbem 582,31
Dissidentes animi, communis periculi metu conciliari solent 500,13 Dissidia summouenda e republ. 676,13
Dissidium partium, rei gerendæ occasionem præbet hostib. 704,20 Dissidium fictum 254,14
Dissimulatio in temp. n. 209,41
Diuertunt in facta & publica loca qui priuatis hospitiis carent 452,43
Diues qui paucis indiget 315,1 Diuitioribus maius publicarum rerum onus sustinendum 223,33 Diuitum onera vt leuient Seruius Tullius 223, 46
Diuitiæ iustissimæ ex agricultura 135, 19
Diuinationis genera omnia penes augures 125,3 Diuinatricis artis pars non minima, tecta interrogatio 258,5
Dius Fidius, Sancus 113,2 Dii Fidii templum dedicatur 617,39. Quære Fidius, & Iupiter.

Doctrina: quære Eruditio.
Dodonæum oraculum 12,21
Dolo vti quãdo licitum 209,41 sine Dolo malo 394,21
Dominatum e priscis Rom. nemo appetiuit 695,35
Domitius historicus de mensis comestis quæ retulerit 775,1,9 Domitius lib. I, 776,44
Domus vna a pluribus ædificatur & habitatur 659,20 Domus cuius valuæ foras in viam publicam reuoluuntur 307,26 Domum e colle in planitiem transfert Valerius 292,27 Domicilium in aliam tribum transferre non licebat 219,24
Dona, peracia sunt 422,1 Dona fœneratitia cum sint, grauant animum donec reddantur 748,7 Dona spontanea, gratiora & stabiliora sunt quam coacta 590,35 Donum toti reipubl. datum, an pretio singulis ciuib. recte distendatur 538,35 Donum frumentarium magnificum 538,35 Doni accepti ratio reposcitur 748,16
Donaria communi sumptu 229,42
Dorienssium migratio & commune cõcilium 229,34
Dotis restitutio 95,11
Drachmæ argenti XM 323,2
Drepana, promont. Sicil. 41,40
Ducatus: quære post Dux.
Cæso Duellius XVir 682,9.704,46
M. Duellius trib. pl. 727,4
Duellum pro patriæ imperio principes maxime decet 149,38,47 Duello nouies vicit Siccius 663,37
Duilia lex 788,51
Duodecim dii 478,18
Duities nimia, illaud. 520,42
Dutius equus 36,18.772,28
Dux bonus requiritur ad bellum feliciter gerendum 390,27 Duces in duellum pro copiis coire maxime decet 149,38,47 Dux & bene & male gestæ rei caussa iudicatur 501,18 ob rem male gestam vocatur in iudicium 585,37. 586,36 ob rem male gestam populi iudicio damnatur 585, 41 aut ob cladem mulctandus 587, 8 Duci magna & grauis mulcta est sperata fraudari gloria 588,37 Dux militi exosus, parum feliciter rem gerit 606,12 Dux nec precib. nec minis apud malignum militem quidquam proficit 561,24 Dux e præda capit quantum libet 747,42 Ducis domestica turantis, munia 490,19 Duces posteriorum ætatum arrogantiores 325,27 Ducum delicta an imputanda rebus publicis 144,38 Ducum inferiæ 528,31 Ducem verbis agere, cuiusuis est 589,30
de Ducatu contendentes socii, armis litem dirimunt 530,39
Dymas: quære Dimas.
Dyna Euandri filia 25,18. eadem Launa 34,45. Sed verius esse nomen putatur Lauina.
Dyna, pro Fidenæ 648,42

E

Ebrii, petulantes & iniur. 632,34
Ebutius: quære Æbutius.
Echetra, Volscæ gentis clarissimum oppidum, & optimo loco situm 647,28
Echetra, Volscæ gentis curia 483,47
Echetram deportatur præda e Romanis capta 509,9 Apud Liuium sine aspir. legitur Ecetra.
Echetrani fœdus cum Tarquinio faciunt 250,4 Echetranos agros a Romanis sibi deposcunt Aurũci 366,29
Echetranus ager a Fabio peruastatur 647,28
Echinades insulæ 41,23
Edicta, διαγραφαὶ δικαίων τοῖς ἀδίκων 336,21
Educatio mala 273,22.275,4 Educatione molli iuuenes animos corrumpit tyrannus 424,24
Effœminare molli educatione 424,24
Egeria nympha Numæ Pompilio familiaris 122,9
Egerii, ἔμποροι καὶ πλωκοί 187,39: tamquam ab egendo: cum potius ab egerendo sit facta deriuatio.
Egerii cognomen vnde impositum Arunti Tarquinio 187,38 Egerius contra Fidenas mittitur 193,17 Egerii posteritas 261,34
Egestas in moribus improbi vulgi, non in fortunis 609,13 Egestas improba, nullis quãuis magnificis largitionib. expleri potest 609,14
Egnatius lib. I de Romuli & Remi controuersia quæ scripserit 778,1
Eiulatus muliebris 523,35
Eiurare magistratum 336,14
Electra Atlantis filia 40,17 Iasum & Dardanum ex Iouepariit 49,32
Electra, Latini filia 59,5
Elephanti CXXXVIII in triumpho Metelli de Pœnis 126,39
Elidenses Herculis socii 27,5. Quære Epéi.
Elocatio agri in quinquennium 541,24. Vise & 616,36 Elocatio bellicorum sumptuum 541,27
Elogium publicum 525,3
Eloquentia: quære Facundia.
Elua, Æbutii cognom. 342,32
Elyma, opp. Siciliæ 42,22
Elymus Troianus, regio genere natus 42,41 in Siciliam profugit 41,41.42 17
Elymi vertex 42,34. forsan Erycis.
Elymi, pop. Siciliæ 42,40 ab Oenotris pulsi migrant in Siciliam 18,6
Emathionis filius Romus 59,3
Emeriti, mœnib. tuendis adhibentur 511, 1 Emeritorum cohors ducem suum vltro in bellum sequitur 668 33
Eminentia Deo exosa 499,26
Ennius lib. I 777,14 Ennii hemistichũ de Faunorum & veterum vatum versibus 773,20 Ennii versus de Romuli & Remi contentione 780,10. quære & Euxenus.
Enses acuit miles 567,44. Vise & Glad.
Enyalius, Quirinus, deus bellicus 112,21. Plura in Græco Ind.
Epéi Elidenses, Herculis in Hisp. & Ital. exped. socii 27,5.14. 34,31 sedes in Italia figunt 49,21.77,42
Epigoni Hieronymi Cardiani 5,28
Epitelides Lacon 206,35
Epitomæ Ausidii 776,44 Epitomarum Pisonis lib. II 776,43
Epulum victoriale 291,1 Epulum, sacrificium, coronæ, in publica lætitia, & domestico luctu 158,28
Equites, aciei cornua tuentur 289,10 peditib. laborantib. succurrunt 651,18 in saxoso & confragoso tumulo, pedestri pugna fortissimam operam nauant 534,24. sic 367,16 missis equis pedestrem pugnam capessunt 575,9. 614,2 peditib. misti pugnant more barbarico 419,36 in seditione vrb. vicina foro loca iubẽtur insidere 322, 10 Equitum habitu in prœlio Romanos adiuuant Castores 350,45 Equitũ magistrum vnusquisque dictator sibi assumpsit 338,15
in Equitum vitas inquiritur a cẽsorib. 228,31 Equites coniurationis aduersus plebem accusantur a trib. pl. 635,45 Equitum pompa magnifica idib. Quintilib. 351,29 Equitum filii, equestrem pompam voluis ludis ducunt 475, 31
Equester ordo sacer 638,42 Equestris ordinis census, centuriæ, & centuriones 222,33 Equestri ordini additi CCCC e plebe fortunis aucti 375,4
Equestria certamina 100,29 Equestria certamina ludis votiuis 475,37. 479,31
Equitatus trifariam in acie diuisus 344,47
Equus legato datur ob ætatem 707,18 Equo bellatore, imperatoriis insignis exornato, donatur Marcius ob præclare nauatã operam 414,20 Equorum concursus vehemens 289,36
Equi publici 351,35 Equi auratis frenis in curru triumphali 535,44 Equorum & mulorum festum 26,18 Equus funalis 479,38
Eratosthenis Chronographia accurata 60,21
Eretriensium colonia in Opicis, Cumæ 419,2
Eretum, oppid. Sab. 194 22.208.9.312, 27 prope Tiberim CXL stadiis Roma dissitũ 687,2 CVII stadius Roma distat 173,35 ad fretum victi Sabini Tarquinio Superbo 251,26 ad Eretum castra Sab. 687,2
Erichthonius, Dardani f. 40,19 Erichthonii parentes, posteri, & felicitas 50,38
Erinnyum veneratio 134,27
Erones, πλάνητες 8,43
Eruditio principib. commendat homines litteratos 773,28. quæ doctrina commendabilis 135,34
Erythea insula 31,4.77,37
Erythræ, Asiæ locus 260,27 opp. Phrygiæ 44,45
Esquilinus collis 105,13 vrbi a Tullio additus & exædificatus 218,37 Esquilina tribus 219,21 Esquilina porta 624, 24
Etruria & Tuscia eadem quæ Tyrrhenia 24,8 Etruria fertilis 29,18 terra marique potentissima 399,14 Etruriæ ducatus seu ciuitates XII 399,13. 577,1 Etruriæ ciuitates nobilissimæ Tarquinienses & Veientes 398,13
Etrusci & Tusci idem qui Tyrrheni 24, 8 Etrusci molles in victu 105,35 sumptuosi & delicati tum domi tum militiæ 575,30 Latinis auxilia pollicentur contra Romanos 189,6 Sabinis opem ferunt contra Rom. 191,34 debellantur a Tarquinio 192,42 debellãtur a Ser. Tullio 231,3 ad Aricia cæsi, humanissime tractantur a Rom. 304.36 Romanis pariter & Latinis auxilia in Latino bello negant 327,30 Veientib. auxilia contra Rom. decernunt in publ. comitiis 559,24.562,40 castris exuuntur 570,18 Veientes a pace cum Romanis inita abducunt 577,2 Ianiculum occupant 582,46 Ianiculo deserto Veios se post cladem recipiunt 585,6
Etruscorum reges quib. imperii insignib. vti fuerint 195,33 Etruscarum vrbium Romæ proxima Veii 585,9
Etrusci ex Ionio sinu a Gallis expulsi, Cumas inuadunt 419,3 Etrusci in vrbem recepti 76,2 Etruscus vicus Romæ 305,2 Etrusca lingua diuersa a Romana 289,33

Euander Arcas, Mercurii & Carmentis nymphæ filius, coloniã in Italiam ex Arcadia ducit 24,30.773,23 quando in Italiam venerit 773,22 vbi cum Arcadib. suis consederit 65,39 75,37.77, 32 in Italiam quæ scitamenta intulerit 26,28. 773,33 iusti obseruantissimus 773, 42 Herculi diuinos honores defert 32,12 Euandro annua sacra fiunt in colle Auentino 25,26,31 Euandri filia Dyna, seu Lauina 25,18.34,45
Euentus prospicere, difficile 744,39 ex Euentu iudicari solet de actionum felicitate & infelicitate 789,2
Eumæi sacrificium 479,12
Euripus excipiendis aquis 200,47
Eurybates Athenienſis, olympionices 137,1
Euryleon Ascanius, Æneæ filius, II Latinorum rex 52,23.775,45,57
Eurystheus Herculi varios labores imponit 31,3
Euxeni (seu Ennii) poetæ sententia de Saturnio colle 27,19
Euxinius sinus, ab Euxino Æneę socio dictus 774,40
Exactio in singula capita 245,46
Exaggerare factum 483,40
Excessus & defectus in virtutib. eque nocent 529,24
Excubias ante mœnia agit alter consul in vrbis peric. iuteſt. 642,10
Excubitores 720,18
Exempla aliorum, docẽt quid facto opus sit 685,28 Exempla pœnarum absterrent 107,16 Exempla suppeditant historiæ 322,2
Exercitus trifariam diuiditur a senatu & cõsſ. 531,40.625,8 Exercitus tertia pars vrbis præsidio relinquitur 646, 44 Exercitum in plures partes diuideremon semper tutum 189,20 Exercitum intra mœnia diuersari non finit Marcius 495,21 Exercitus ne minima quidem pars amittenda, si fieri potest 531,12 Exercitus numerosior sua sibi multitudine officit 390, 29 Exercitus magni sæpe a paruis deleti 347,2 Exercitus maximus ab exiguo cæsus 419,33 Exercitus magnus cur interdum a paruo superetur 501,1 Exercitus e tironib. constatus, ante conflictum fugit 625,25 Exercitus dimitti senatus iniussu non poterat conſſ. 375,21
Exitu clauso necessario fortes simus 569, 44
Expediti milites 179,43 Expediti iuuenes 197,3
Experiri, difficile est in sueto 382,14 Experientia verbis omnibus potior 148,45 Experientia magistra vti 453,11
Expiatio per flammas 75,6 Expiatio cædis inuoluntariæ 159,35 Expiatio cædis Tatianæ 115,42 Expiationes siue lustrationes publicæ & priuatæ in dira pestilentia 597,26.599,6
Exploratores sub legatorum prætextu missi 353,4. Quære & Specul.
Exponere prolem qualemnam licuerit 88,13
Exsecratum frumentum 288,10
Exsequiæ funebres lege iniunctæ sunt necessariis 714,31 Exsequiarum mos solemnis 243,20 Exsequiæ variis munusculis condecorantur 720,5 Exsequiæ splendidæ in funere Virginiæ 719,39. Vise & Funus.
Exsul exsilii sui caussas apud hospites exponit 484,22 Exsulem rebellem capiens aut interimens, quib. honoratus præmiis 256,9 Exsulib. Tarquinianis reditus decernitur 288,19
Exsilium perpetuum 187,8. 194,19 277,40. 480,46 Exsilio perpetuo & bonorum proscriptione mulctare 210,19. 211,13 Exsilium & paupertas docent artes 20,12
Extorum rimatio ante prœlium 140,39. 142,38. 144,22 super Extis iurare 277,43.455,10
Exterorum incolatus non improbandus 89,22
Externa relinquuntur cum periclitantur domestica 625,23
Extra tem euagari 690,19
Extraordinarii milites 222,16 ad extrema redacti homines desperatam audaciam induunt 355,37

F

F, digamma Æolicum, seu V consonans, olim vocabulis a vocali incipientib. præponebatur 16,23
Fabii, Remi factio 777,32
Fabii operam suam reip. offerunt; idque suis sumpt. 572,42 Fabiæ gentis CCCVI vnus in Etruriam proficiscitur 573,8 Fabii consulatib. septem continuis functi 580,43 e Fabiis CCCVI an vnus tantum puer superstes fuerit 580,19 Fabius qui e CCC & VI solus superstes fuisse dicitur, cuius filius fuerit; & quæ opinionis eius vulgo fuerit caussa 580,44 de Fabiorum clade duplex narratio 577,28 Fabianæ cladis luctus 581,21
Cæso Fabius, Q. Fabii frater, Cæsonis filius 544,23.549,40. in quæstura Cassium tyrannidis accusat 544,23 patrum iussu consulatum ambit 549, 26 consulatum init 549,40 sociis populi Rom. suppetias fert 550,23 Æmilio collegæ suppetias mittit 552, 41 Kæso Fabius, II consul 559,15 immorigerum experitur militem in bello Etrusco 560,39 fortitudinis præmio decoratur 570,23 K. Fabius, III consul 570,45 in Æquos proficiscitur 571,2. collegę fert suppetias 571,34 gentiles suos cum exercitu in Etruria sequitur 573,10 proconſ. ad gentiles suos in Etruriam proficiscitur 574,24
M. Fabius, Kæi. Filius, Kæsonis frater 553, 38.568,21. consul fit 553,38 locis tutandis mittitur 555,8 M. Fabius II consul 562,12 ad milites quæ verba fecerit 565,18 cum Cæsone fratre succurrit Q. Fabio 568,21 castris ab hoste captis succurrit 569,26 triũphum reculat, & magistratu se abdicat 570,33 cum gentilib. & clientib. adversus Veios proficiscitur 573,5
Q. Fabius historicus 5,41 Fabius Maximus, hist. 6,44 Q. Fabius, Romanorum scriptorum antiquissimus & accuratiſſ. 475,9
Q. Fabius Pictor de Iliæ gemellis quæ narret 64,43 Fabius Pictor lib. I, de Romuli & Remi ortu quę scripſ. 777, 4 Fabius & Cincius de Tarpeiæ proditione quæ scripserint 105,32. 106, 22.107,3 Fabius agrum Roman. in XXVI partes a Tullio tributum refert 220,6 Fabii sententia de Tarquinii Prisci filiis refellitur 211,16 Fabius an recte L. Tarquinium Collatinum Egerii filium fecerit 261,34 Q. Fabius de Romani cultus ceremoniis quæ tradiderit 475,9 Fabii indiligẽtia in temporum exquisitione 234, 20
Q. Fabius consul 544,17 in Æquos & Volscos cũ exerc. proficiſc. 548,31
Q. Fabius, K. filius, II consul 557, 36 in pugna occumbit 568,16
Q. Fabius consul 615,33 senatus permissu Æquis pacis leges dat 816,20 legatione ad Æquos fungitur 617,1
Q. Fabius Vibulanus II cõsul 618,3 Æquos debellat 618,9 Q. Fabius Vibulanus III consul 646,4 contra Æquos proficiscitur 646,45 Q. Fabius Vibulanus vrbi præfectus cum tertia copiarum parte 648,37 Minucio periclitanti auxilia mittit, & alterum consulem Nautium e Sabinis euocat ad prospic. reip. 650,13 Q. Fabius Vibulanus XVir 682,3 ad L. Valerii compellationẽ cõticescit 689, 5 cum duob. collegis in Sabinos proficiſc. 704,42
C. Fabricius consul 744,27. 747,33 quas victorias in consulatu retulerit 744,28. CCCC talenta cum triumphis in ærarium infert 747,40 legatione apud Pyrrhum fungitur 744, 27 ad Pyrrhi petitiones quid responderit 746,7
Fabrũ centuriæ II 222,19.223,3.464, 24
Fabulæ an omnes diis & geniis gratæ 207,12 Fabulæ Græcanicæ quorsum conducant 91,31 Fabulæ ob rerum similitudinem multum mouẽt auditorum animos 405,7 Fabularum antiquarum collector Satyrus 55, 11 Fabula de membrorum corporis inter se diſſidio 407,16
Faces in nocturna trepidatione incensæ per vrbem & sing. domos 582,34
Faciendi quam patiendi maior hominib. cura est 289,31
Facinora priora non sunt obscuranda posteriorib. 663,17.& 382,46
Facta hominum expendenda, non dicta 442,8 Facta dictis respondere debent 320,26.442,44
Factio factionis infortunio illætatur 704,22
Facundia 394,29. facundia ciuilis 247, 17.420,26 Facundia militaris 662, 27
Fago legatos loqui iubet Æquorum imperator 649,31. Liuius quercum dicit.
Falces lignatoriæ 205,40
Falerium, op. Aboriginum 16,44. 17, 12
Falernus ager fertilis 29,18
Fama prænuntia: quære Rumor.
Fames, cibi condimentum 747,7 Fames ex semente per hostes impedita 583,22 Fames post pestem 678,2 Fames, res inexpugnabilis 324,47 radices & herbas esitare cogit 432, 19 ob insitata alimenta, afficit corpora 427,10 ad deditionem cogit 594,20 Fame laborantes, diuitum penuaria diripere conantur 583, 33 Fame laborantes consolari difficile 583,30 Fames, miserrimum mortis genus 407,44.450,43 Famis remedia 21,37 Famis tempore vicini Romanos ad se inuitant 432, 27
Far, ζέα 95,21 pro antiquissima fruge habitum a Rom. 95,25 in mensis deorum 93,39
Farrea farina imbuere 478,47. 479, 16 Farrei orbes 775,2
Farracia, seu Confarreatio 95,20

Faronia nunc quæ olim Feronia 113, 29
Fascib. occultati enses 426,7 Fasces & secures 99,8 Fascis virgarum cum securi ab vnoquoq; lictore præfertur regi 195,46.196,23 Fasces & secures singulis mensib. permutant consules 278,20 Fascib. solis domi, securib. foris vti Valerius instituit 292,35 Fasces submittere 523,20 Fasces submitti solet cum minor magistratus a maiore cõuenitur 516,3 Fasces in triumpho coronantur 365,30
Fasciis & vittis condecoratur funus 719, 44
Fastus puerilis 395,34
Fatum ineluctabile 261,14 Fatum loci mutatione vitari non potest 563, 47
ad Fatalem exitum properant homines incauti 289, 28 Fatales eventus æquo animo accipiendi 153,37
Fatuus fatuelis 779,12
Fatuitatis simulatio in periculo, prudentia est 264, 20
Faunus, Martis nepos, Aboriginum rex 24,42.34,29 Italiæ rex 773,17 Herculis amicitiam appetit 774,3. vxorem ab Hercule accipit 35,3 vnde dictus 773,17 aliis nominib. dictus Siluanus, Inuus, Pan 773,20.779,12 vocum & visionũ insolitarum auctor 290,24 Fauni indigenæ 772,45
Fauor hominum parum valet, nisi accedat etiam Dei fauor 177,5
Faustulus, regii pecoris magister 65, 44. 777,3 Faustuli ortus & conditio 71, 12 Faustulus Romulum & Remum expositos tollit, & educat 777,11 Romulum de fortuna sua edocet 67, 41 capitur 69, 29 Faustuli interitus & sepulcrum 74,9,16
Februario mense celebrantur Lupercalia 26, 1
Felicitas actionum ex euentu iudicatur 588,44 Felicitas virtute, non fortuna metienda 85,15 honestate metienda, non voluptatib. 90,12 in calamitate publica luctuosa est 101,37 Felicitate non nimium efferendus animus 355, 30 Felicitas nimia, plerumq; animos effert, & tandem in ruinam præcipitat 537,22 Felicitates omnes comitatur inuidia 355,31
Ferentinum, Latinæ gentis curia 175,29. 188.45. 247,9 Ferentinis comitiis consultatur de bello aduersus pop. Roman. 316,24.318,13. 326,5
Feretrius Iupiter 102, 28. Plura vide in Iup.
Feriæ Latinæ 250,24 Feriæ votiuæ 475, 18 Feriæ hostili incursu interruptæ, duplo maiori sumptu instauratur 366, 24 Feriarum cura demandatur ædilibus 415,35
Ferina pugn. rabies 579,42
Feronia dea vnde dicta 113.26 Feroniæ templum, festum, & nomina Græca 173, 8
Fescennia, seu φασκένιον, opp. Aboriginum 16,45
Fessi in extremum agmen se recipiunt 532,29
Festum, insidiis struendis aptum 426, 16 Festum panegyricum 173,12 Festa atrata & lugubria Romanis nulla 90, 44
Fetiales, σπονδοφόροι, apud veteres Pelasgos & Aborig. 17,7 Fetiales, εἰρηνοδίκαι 131,3.410,15 Fetialium munia 131,28 Fœdus inter Romanos & Latinos renouãt 458 9 fœdus inter S.P.Q. Romanum secessionis tempore faciunt 410,15 mittuntur ad Æquos 617,27 ad legationes assumuntur 740,17 cum secunda legatione mittuntur ad Æq. imperatorem 649,36 quo ritu & qua formula res repetuerint 132,1 Fetialis Romanus quibus verbis & quo ritu bellum Samnitibus indixerit 741, 6
Ficana, seu Ficulea, ab Anco Marcio diruitur 179,17
Ficulnensium conditores 13,46
Ficus facta 204,23. Quære & Ruminalis.
Fidenæ, ab Albanis olim conditæ 116, 23 XI stadiis Roma dissitæ 116, 2. 167,10.648,42 a Romulo colonia Romana factæ 116, 23 a Tullo Hostilio oppugnantur 160,27 a Tullo Hostilio capiuntur 172,34 capiuntur ab Anco Marcio 180,20 capiuntur a Tarquinio Prisco 194,14 Sex. Tarquinii hortatu deficiunt a Rom. 307, 40. recipiuntur 310, 20 a Sabinis infestantur 652,45 ad Fidenas victi Sabini 252,15
Fidenates & Veientes conspirant contra Romanos 140, 46 Tarquinio Pr. se dedunt 188,41 Fidenates exsules, Romanos in Ferentino foro accusant 317,18 Fidenates asciti a Tarquinio Sup. auxiliis, in colonos Romanos & legatos iniuriã 317, 46 obsidentur 318,20 prœlio victi denuo obsidentur 324,6 Largio se dedunt 325, 20 Fidenatia castra deseruntur 724, 19
Fides narrationib. adhiberi non solet nisi rerum causse exponantur 470,27
Fides a principib. contemni solet 401, 32.745,41 nõ tollenda ex hominum societate 387,41 e ciuitate tollenda non est 332,40 concordiam inter homines tuetur 363,19 Fide mutua in prœliis maxime opus est 345,43 Fidet & virtutis habenda ratio, etiam in periculis 524, 26 Fides quib. rationib. in conuentis & pactis dari ac firmari soleat 406, 1. 745,36 Fide in securitatis accipere 483,4 Fides incolumitatis indici datur 776,22 bona sua Fide polliceri, maximum apud Rom. sacramentum 567,34 per Fidem suam iurare, iuramentum maximum 731,13
Fidei obseruatio religiosa 134,39 Fidei publicæ templum & religio a Numa instituta 134,33 Fidei templum & sacra anniuersaria 332, 40
Fidius Iupiter Sancus a Romanis dicitur 257,7 Fidii Iouis ædes 257,7 Fidii Iouis templum dedicatur 617,39
Figmento miles interdum animatur, & hostis terretur 613, 46
Filius quamdiu & quomodo patri obstrictus 96, 28 Filius patria potestate quando liberatus fuerit 98,3 Filium ter vendere patri licebat 97,18 Filii a parentibus e rostris detracti, quidam etiam necati 97,5,11 Filii viuo patre non sunt bona propria 546, 47 Filii caussam apud populum agit pater 631, 11 Filii delicta patrem bonis suis non priuant 547, 4 Filii parentum delicta non luunt 547, 16 Filii ob parentum delicta non excluduntur ab honorib. 547, 23 Filiis fortunam meliorem precatur infelix pater 513,18
Filia patris nomen gerit 709,33 Filiam occidere pater maulit quam tyrannicæ libidini permittere 718,4 Filia deuorat matrem 172,25
Filialis obseruãtiæ exemplum 153,16,28
Finis considerandus ante rei aggressionem 501,15
Fines præsidio tueri 572,32
Finitores agrorum 541,15. 543,23. 544,3
Fistulæ pastorales 26,31
Flagris ante vltimum supplicium cædunturseditionis auctores 180,24 Flagris cæditur proditor ante vltimum supplicium 171,42
Flamea, seu Flamina 124,41
Flamines, στεφανηφόροι 124,40
Flammas transilire 75,6 Flamma e pilorum veruculis emicans 312, 45
M. Flauoleius, egregio facinore commilitonib. præit 567,17 Fortitudinis præmio decoratur 570,28
Flauus, Largii cognomen 324,22.472, 22
Floribus conspergi 154,21 Floribus & coronis condecoratur Virginiæ funus 719, 43
Florea amicula 477,32
Florida oratio 474,8
Fluuiorum symptomata 183,16 Fluuii retrogrado meatu fluentes, quid portenderint 419,20
Focus publicus vrbis 125,18, 25,39 Focũ vrbis publicum vbi Numa exstruxerit 126,12 Focus curialis 93,17 Focus curiarum communis 93,20 Focus regius, & sacra super eo fieri solita 207,13 Focus fulmine euersus 563,22
Fœciales, quære Fetiales.
Fœdus inter Achiuos & profugos Troianos 37,40 inter Troianos aduenas & Latinum 48,3 inter Sabinos & Romanos 111,12 Fœderis socialis leges 616,22.648,21 Fœderis cum Latinis renouati formula 415,6,12 Fœderis leges clypeo inscriptæ 257,8 Fœdus columnis incisum 118,14 Fœdus columnæ incisum in templo erigitur 174,22
Fœderis læsi auctores læsæ parti dedebantur 131,36 Fœdus morte principis dissoluitur 248,1
Fœminæ cur a sacris Herculeis remotæ 773, 50 decorum nonnumquam negligunt 157,3
Fœneratorum in exigendo duritas & inclementia 319, 23. 358,38 Fœneratorum immanitas 402,7 Fœneratori ius in libera corpora non datur, sed tantum in bona 215,13 Fœneratori nexus ius est in bona, non in corpora 333,11
Fontes sua sponte aperti 44,22
Fores ædium vt aper. 307,26
Formiani a Samnitib. sollicitati 740,1
Fornicati carceres 201,11
Fortes iuuat Deus 345,37
Fortitudo an sola funebres laudes mereatur 291,34 a quibusdam insania nominatur 609,45 Fortitudinis exemplum singulare, vno eodemq; die vrbẽ hostilẽ cepisse, & auxilia eis missa profligasse 503,39 Fortitudinis præmia 347, 46 Fortitudinis præmia promittuntur strenue pugnaturis 567, 11 Fortitudinis præmia post victoriã tribuuntur strenuis pugnatoribus. 352, 1.414.16.593,13 Fortitudinis coronæ & alia præmia tribuuntur strenuis pugn. 575.24 Fortitudinis præmia capere, & fortitudinis corona decorari 208, 8,10,24. Vide & Præmia.
Fortuiti casus, coniectura & cautione humana declinari nequeunt 583, 39
Fortuna instabilis 226,16. 481,27 non vsquequaque fauet homini. 156,35 non

nõ semper exspectat cunctationes hominum 233,39 humanas mentes in errorem impellit 695,14 certis coniecturis explorari nequit 744,38 Fortunæ non credendum 355,34 Fortuna duce fac. aggr. 298,27 Fortuna vtẽdum moderate 53,21.355,27. 519, 7 Fortuna vtendum parce 499,23 Fortunæ bonæ quæ adscribi actiones soleant; quæ item malæ 589,5 Fortunæ prosperitas an mores emolliat 76, 28 Fortuna aduersa generoso animo ferenda 519,8. 520,11 Fortunæ an reddenda sit ratio belli ducibus 588, 39 Fortunæ vtriusq; societas, animis coniungendis aptissima 433,2 Fortunæ cuilibet se accommodare 208, 27
Fortunæ templa duo a Ser. Tullio exstructa 232,2 Fortunæ templum exustum 243,45 Fortunæ muliebris tẽplum, ara, statua, sacra 525,8 Fortunæ muliebris sacerdotes 526,30
Fori situs 126,15 Forum in Capitolina planitie 113,46 Forum in quo iudicia & conciones habentur, a Tarquinio Prisco adornatum 200,14 Forum differtum turbis 392,29 Forum Boarium 33,5
Forum Popilium 17,28
Frater posthabitus sponso 157,41
Fregellæ a Rom. occupatę 741,1 Fregellani, Romanorum coloni 741,30
Frena rumpere 689,16
Frontem ferire; in tristi nuntio 634,36. 717,33
Fructus e bonis seminibus boni; e malis mali 601,45
Frugalitatis priscæ exemplar insigne 314, 44.416,7. 747,5
Fruges antiquissimæ Græcis & Latinis quæ 95,22 Frugum primitiæ 93,40. 134,5
Frumentum singulis mensib. e publico distribuebatur 228, 4 Frumenta coempturum emittuntur legati in Etruriam, Campaniam, Siciliam 417, 27 Frumenta publicis pecuniis in vicinia coemuntur famis tempore 583,42 de Frumenti a Gelone donati dispensatione controuersia senatorum 434.3. 439,47 Frumenti a Gelone donati, & populo diuenditi, pretium emptorib. reddi vult Cassius 538,35 Frumentum exsecratum 288,10
Metius Fufetius, Cluilii successor in Albanorum imperio 140,29 Tullũ Hostilium ad pacem inuitat 142,11 Metii Fufetii proditio 161,4 pœna 171, 40
Fuga nocturna 198,17 Fuga paucos seruat 567,5 Fugæ pœna 348,5 Fuga simulata 494,15 Fuga simulata decipitur hostis 311, 13. 550, 46 Fuga simulata hostis in angustias pertrahitur 649,42
Fugientib. multum prodest locorum peritia 313,31 Fugentium tergo hærens victor, vna in vrbem irrumpit 413,11
Fulgores per cælum discurrentes 628,11 Fulgur a sinistris, felix signum 80,38. 81,14 Fulgura subita oppugnationẽ dissuadent 611, 24
Fulminis vis, consideratio, & interpretatio 563, 11, 27 Fulmine tacta domus 57,24.176,16 Fulmina, tonitrua, imbres, in barbaros hostes immissa 420,3 Fulminũ imitatio funesta 57,22
Functionem inferiorem accipere detrectat Volero 596,20 publico munere fungentibus sumptus præbentur ex ætatio 746,35
Fundæ, quintæ classis tela 222,16 Funda vibrare lapides 532,18 Fundarum minimus in bellis vsus 332,3
Funditorum societas non nimium care emenda 332,42
Fundani a Samnit. sollicitati 740,1
Funiculis distinguere 463,45
Funeris elatio nocturna 243,27 Funeris elatio per forum 243,20 Funus per celeberrimas vrbis vias effertur 719, 39 Funus triumphale 528, 21 Funeris sumptus Poplicolæ defuncto præbet senatus 315,12 Funere publicis impensis facto honoratur Agr. Menenius 415,45 Funere publico honoratur legatus 707,13 in Funerib. diuitum chori satyrici 478,1
Funebris ornatus 719,38,43 Funebres ludi 291,13 Funebres orationes in præstantium virorum exsequiis 611, 4 Funebres orationes a quib. inuentæ, & rectius vsurpatæ 291,5 Funebria iusta negãtur filiæ degeneri 158, 15 Funerales leges 787,55
sub Furca cæsus seruus 473,44
Furiæ vltrices 523,16 Furiæ scelerum machinatores ad ea prodenda terrificis cruciatib. adigũt 320,8 Furiarum tormenta 502,28.507,5 Furiis matcare matrem 521,33
L. Furius consul 594,10 L. Furius, triumvir 615,44
P. Furius consul 597,15 P. Furius fratris sui legatus in prœlio occumbit 620, 36
Q. Furius (seu Fabius) vrbis præsidio relinquitur 625,10
Ser. Furius proconf. Æquos debellat 574, 50 Ser. Furius (al. Spur. Furius) consul 619,8 contra Æquos proficiscitur 619,32 vulneratur 621,26
Sexr. Furius consul 491,41
Sp. Furius consul 559,16 Æquos perpopulatur 560, 27
Sp. Furius cõsul, peste exstinguitur 677, 38
C. Furnius trib. pl. 730,18
Furor diuinitus in sociales copias immissus 531,3
Fustib. interfici 606,33
Futurorum certa notitia nemini a Deo data 501,10 Futura prospicere qualia sint, non ita licet vt præterita 589, 27 Futura præsagiis colliguntur, & cõiecturis 589,28 de Futuris cõiectura peti solet ex præteritis 456,5. 507, 42 de Futuris consilium capiendum ex præteritis 675,42

G

Gabii, Albæ colonia 776,36 opp. Lat. 71,30.326,20 Gabii, opp. Latinum in via Prænestina, magnum olim & potens 252,47 Gabii instituuntur Romulus & Remus 71,30.777,23
Gabii a Tarquinio capti benigne præter spem tractantur 256, 36 Gabios confugit Tarquinius exsul 276, 47
Galeæ æreæ in salt. 476,32. itẽ in Rom. milit. 221,21
Galli Etruscos ex Ionio sinu pellunt 419, 4 Romam quo tempore ceperint 60,34. 61,6 in vrbem recepti 76, 4
Geganii, Alba Romam translati 170, 42
L. Geganius, T. Geganii consulis frater, cum P. Valerio ad frumenta coemenda in Siciliam mittitur 417,30. reuertitur 433,43
M. Geganius consul 729,24 M. Geganius Macerinus I consul 737,4
T. Geganius Macerinus consul 417, 7
Gegania, Tarquinii coniux 213,11
Gellii fratres, e coniuratorum numero 281,41
Gellii, historici 6,46 Cn. Gellii sententia de raptus tempore 100,16 Gellius fetialium collegium quo exemplo institutum prodiderit 131,10 Cn. Gellius de Numæ liberis quæ prodiderit memoriæ 136,3 Gellii narratio de Tarquinii in vrbem aduentu 211,40 Gellius Tarquinium Superbum in vltimo cum Romanis prœlio ex equo pugnasse, inconsiderate scripsit 349, 15 Gellius in temporum examine negligens 417,36 Sex. Gellii lib. de Origine gentis Romanæ 776, 19
Gelon Dinomenis filius, Hippocrati fratris in tyrannide succedit 417,33 Gelo magnificum donum frumentarium mittit populo Rom. 433, 47. 538,34
Geminus, Veturii cognomen 367,37. 624,43
Genii familiares hominibus 122, 16. 124,22 Genius cuique homini suus 135, 43 Genius familiaris Numæ cœuam magnificam ex tẽpore adornat 122,17
Gentium & populorum vicinitas efficit vt sæpe nomina eorum confundantur 23,2 Vise & Affinitas, Familia, Populus.
Gentilitium nomen 185,44. 198,44 Gentilitia sacra 696,21. vise & Sacra.
ad Genua supplicis ritu prouolui 511, 29, 40.523,29 Genua tangere in suppl. 514,28 Genua nullius tangere vult Appius, potius mori 610,37
Cn. Genucius trib. pl. rem agrariam totis vtrib. vrget 595,6. pridie quam res agraria decidenda esset, domi suæ in lecto mortuus reperitur 595,45. Idem diuerso prænomine *Caius* dicitur, & patriciorũ insidiis clam e medio sublatus affirmatur 665,3. At 585,41, T. Genucius trib. pleb. Titum Menenium ob rem male gestam in populi iudicium vocasse legitur. Apud Liuium vnum huius tribuni prænomen est, *Titus*, non *Cnæus*, nec *Caius*.
M. Genucius consul 730,10 pro senatu ad tribuni plebis expostulationes quæ responderit 733, 28
T. Genucius, M. Genucii frater 732,30 consul designatur 678,31 pro consule creatur decemuir 680,9 de tribunorum postulatis quam dixerit sententiam 735,17. De T. Genucio tribuno pl. dictum paulo ante in Cn. Genucio.
Genere duro natus 603,37
Gergithius 39,10
Geryonis boues abigit Hercules 31, 4. 34,4.773,51
Gladii hoste cædendo patim retusi, partim plane fracti 555,45.579,36 Gladii equestres longiores 534, 45 Gladii aurei ex argenteis fascis dependentes in saltat. 477, 18 Gladius sub veste abscond. 289,47 Gladio atrecto iurare 567,33. Plura in Ensis & Iurare.
Glanis, Campaniæ fl. retrogrado meatu fluit 419, 21
Gloriam immortalem pro mortali corpore sibi parere 298, 11. 299, 22 Gloriam immortalem posteris pro mortali corpore relinquere 695,28

C. Gracchus in tribunatu turbat reipubl. concordiã 85,34. Est Gracchus etiam prænomen Cloelii: de quo suo loco dictum.
Græci qua re differant a barbaris 76,15
Græcorum primi in Italiam migrarũt Arcades 9,20,30 Græcorum secunda in Italiam colonia 14,6. tertia 24,26. quarta 26,41. quinta 35,35. Græcæ ciuitates omnes suos singulæ reges habebant 336,46 Græcorum imperiorum cum Romano collatio 3,5
Græci reprehensi ob exterorum hospitum exterminationẽ 89,18 a Græcis leges petunt Romani 676,38.678,17
Græcanicæ vrbes in Italia 678,17
Græcanicæ fabulæ 91,31
Gratia pro condonatis debitis, præclarus thesaurus 332,20 ad Gratiam loquẽtes, fugiendi 696,2
Gratantur reduces 422,20 Gratulatio e periculo seruatorum 671,47
Grauidæ dira peste grauiter infestantur 597,23
Grundiles lares 779,19
Gymnasium iuuentutis 288,3 Gymnasia tollit tyrannus 424,26
Gymnici ludi 475,40

H

Habitus lugubris ceu pœna gestatur 518,11
Hæmonia olim quæ nunc Thessalia 14, 24.49,18.77,19
Halie, Tulli terrigenæ f. 21,25
Halitus vitosus inficit 677,22
Hastæ donantur militi ob fortiter nauatam operam 663,35 sub Hasta vendi 227,26
Hectoridæ restituuntur in paternũ imperium 38,7
Hegesippi historia de Pallene 39,10
Helenus cum Troianis Dodonæ condidit 41,3
Hellanici Lesbii narratio de duab. coloniis Italicis in Siciliam deductis 18,3 narratio de Tyrrhenis 22,27 narratio de Italiæ nomine 28,4 Hellanici Troica; & narratio de Æneæ fuga seu exsilio 38.19
Heniochides, archon Ath. 184,14
Heraclius, seu Hercules, archon Athen. 244,12
Herculaneum, op. 35,15
Hercules Iouis & Alcmenæ filius 773,50 dux optimus, & regnorum per orbem reformator iustiss. 33,18 Ilium capit 27,9 Hispania deuicta in Italiã cum exercitu venit 26,42 (in Italiam ex Hispania cum armento aduenit 773, 50) gloriam in Italia quibus reb. sibi pepererit 34, 40 immania Saturni sacra humaniore ritu temperat 30,17 Saturno arã & sacra instituit 341,40 ara & diuinis honoribus ornatur ab Euandro 32,18 Potitiis & Pinariis sacra tradit 32,35 in Pelopis funere ludos celebrat 291,17
de Hercule quę narrantur, alia fabulis, alia veritati similia 30,28 Herculis stratagema 34,33 Herculis socii sedes in Italia figunt 77,36 Herculis filii in Italia; Pallas ex Euandri filia; Latinus ex puella Hyperborea 34,42 Herculis ex Omphale filius Tyrrhenus 22,6 Herculis aræ & areæ frequentes per Italiam 33,11 Herculis sacra a Potitiis profanata 774,13 Herculis columnæ 3,19
Herculeana pars Plauto quæ sit 773,
Hercules, arch Athen. 244,12 (47
App. Herdonius Capitolium occupat 640,3 fortiter dimicãs obruitur 643,23
Turnus Herdonius, Æneæ competitor 775,33 Turnus a Latino deficit 51,40 interit 51,46
Turnus Herdonius Coriolanus Tarquinio Superbo refragatur 247,18
Tarquinii dolis circumuentus occiditur 249,29
Heres ex asse 184,47 Hereditaria successio 238,3
Lar Herminius, consul 729,22
T. Herminius legatus in castris relinquitur a Tarquinio 276,41 Herminius & Horatius inducias cum Ardeatib. faciunt 277,4 T. Herminius, vnus e Rom. copiarum ducib. 294,35. exercitum se recipientem protegit 295,13 commeatus aduehit 297,31 T. Herminius consul 304,17 T. Herminius legatus, milites a tergo fugientes sistit 350,13 Mamilium sternit, & dum cadauer eius spoliat, confoditur 350, 25
Hernici, propinqua Romanis gens 538, 12 fœdus cum Tarquinio Superbo faciunt 250,1 Latinis & Romanis auxilia petentib. suspectum responsum dant 327,14 Latinis contra Rom. auxilia promittunt 344,38 Volscis contra Rom. opem ferũt, 372,13 Romanis res suas repetentib. superbe respõdent 531,30 castris noctu desertis fugiunt 533,26 pacem a Rom. petunt 536,29 a Cassio iisdem conditionib. in amicitiam & fœdus recipiuntur quib. Latini 537,11 a Cassio in publici agri consortium admittendi censentur 537,42.539,37 duplum auxiliorum Romanis mittunt 562,26 cõtra Æquorum & Volscorum incursiones auxilia petunt 623,29 ab hostib. intra mœnia compelluntur 623,44 auxilia petunt contra Æquos & Volscos 646,33
Herodoti narratio de Tyrrheni profectione in Italiam 21,32 Herodoti locus de Crotoniatarum & affinium gẽtium lingua 23.19
Heroum genus quale 63,19 Heroum casa 202,37
Heroicum monumentum 52,14
Hersilia Sabina, muliebris legationis ad populares suos auctor & princeps 110, 16,45 Hersilii filia, Hostilii vxor, muliebris legationis auctor 136,30
Hesperia (seu Hesperia tellus) Græcis dicitur quæ Latinis Italia 28,25.39,26
Hestiotis regio 14,41
Hetrusci & Hetruria: quære in E.
Hieronymi Cardiani tractatus de Epigonis 5,27 Hieronymi Cardiani historia non plane fidelis 6,24
Hipparchus, archon Athen. 341,12
Hippomedon, magister equitum in bello Cumano aduersus barbaros, Aristodemi competitor 420,18 Hippomedõtis filii aduersus Aristodemum arma sumunt 425,18
Hispani in vrbem recepti 76,4
Historia communis 291,11 Historiæ vtiles quæ 337,45 Historia non exitus tantum rerum, sed etiam caussas & modos actionum consiliaq; narrare debet, & consimil. circumst. 321,44 Historiæ regionum, non tantum indigenarum relationibus, sed aliis etiam testimoniis niti debent 474,19 Historiæ inopinatæ, nisi rationib. suis cõfirmentur, fidẽ nõ inueniunt 470,46 in Historia prisca & multorum annorum, temporis ratio exacte vsquequaque notari vix potest 418,3
Historicorum exordia 1,6 Historico spectanda quæ 6,14 Historicorum diligẽtum officium, merita, laudes 684, 44.685,29 Historicis memorandæ non tantum res gestę insignium virorum, sed etiam virtutes & vita 314,28
Homerus Ilium captum vt referat 36,19 de gymnicis certaminib. quæ tradiderit 476,2 athletarum certamina tria prodit 480,6 de sacrificiorum ritu quæ prodiderit 479,4 de saltationib. priscis quę tradiderit 476,46 Homerici reges 86,20 Homerus reges vocat δικασπόλους & θεμιστοπόλους 337,4 Homeri locus de Æneadarum regno 43,24
Homini nihil non exspectandum 236,39
Honestas non verbis colenda, sed factis 452,41
Honores veri qui 695,30 Honores & magistratus quibus debeantur 148,6 Honores sublimiores demũ plebeiis quoq; concessi 292,10 Honoris detrectatio inter duos collegas mirabilis 335,45 Honorem inuitus capit Quintius 650,43.644,34 Honor adimi non debet cui vita est seruata 663,9 Honor vltimus, funebris 709,20
Hora diei tertia 614,31
Horatiorum trigeminorũ mater & consobrini 150,36.151,36
C. Horatius consul 576,41 in Volscos proficiscitur 577,21 e Volscis vrbi paricitanti fert suppetias 583,2
C. Horatius consul 652,40 quib. verbis cum tribunis & plebe egerit ad obtinendam ab eis belli societatem 654, 24 Æquos debellat 657,18
M. Horatius trigeminus 295,21 sororicidii crimine liberatur & expiatur 159, 28 ad Albam diruendam ablegatur 167,13 Albam diruit 172,7
M. Horatius, legatus in castris relinquitur a Tarquinio 276,42 Sp. Lucretio surrogatur in consulatu 292,26 M. Horatius II consul 293,17 filium suum obsidem Etrusco mittit 301,36 Capitolinum templum dedicat 304,8
M. Horatius Barbatus, M. nepos, quæ in senatu aduersus Appium verba fecerit 689,10 M. Horatius & L. Valerius contra decemuiros conspirant 703,31 M. Horatius cum suis Appio se opponit 718,47 M Horatius Barbatus cõsul creatur 725,29 in Sabinos educit copias 727,41 de tribunorum postulatis quam dixerit sententiam 734,40
P. Horatius Cocles vnde cognominatus 295,15 quib. natalib. ortus, & quib. virtutib. præditus 295,18 solus Etruscos in ponte sustinet 295,35 salutis armis ad suos enatat 296,19 quib. honorib. a ciu. affectus 296,24
P. Horatius consul 676,46 fit X vir 680, 17
Horatiæ familiæ proptium munus 689, 21
Horatia pila 160,18
Horati herois lucus 288,47
Hordeum pro fruge antiquissima Græcis habitum 95,22 Hordeo immolare 95,23
Hortationis paternæ exemplum 695,32. 696,20
Hospites pulsi a Græcis 89,23 Hospitum exceptio ludis solennib. 475,23 Hospitem e captiuorum numero sibi deligit Marcius 414,29.504,3 Hospitũ beneficentia patriæ desiderio postponitur 304,43 Hospes hospitis absentis vxorem violat 273,33 Hospites suspecti ex vrbe excedere iubentur 483,34
Hostilius, Medullinus 136,29

Tullus Hostilius, Romanorum rex tertius, quibus naralibus ortus 136,25 quamdiu imperarit 61,23 in republ. quæ gesserit 137,2 ex voto agonales seu collinos salios instituit 129,28. 173,39 bello quæ gesserit 137,24 quo stratagemate Albanos in rebus repetendis præuerterit 138,23 triumphat de Albanis 159,1 triumphat de Fidenatibus 173,2 triumphat de Sabinis 174,12 in Cælio monte habitauit 137,22 Tulli Hostilii obitus, & laudes 176,7 Tullo Hostilio interitum quæ attulerint 177,35
Hostis, vsu & factis cognoscitur 507,17 Hostes occulti apertis scelestiores 168, 8 Hostium vires debilitandæ 339,3 Hostibus proscriptis an bona restitui debeant 280,37
Humanæ sobolis decimæ diis gratæ 19, 26 humanæ naturę limites nõ transcendendi 280,7
Humanitatis & beniguitatis exemplum singulare 339,29
Hybrilides, archon Athen. 417.41
Hymni patrii in deos 102,6. 130,13 Hymni Romanorum in Romuli & Remi adolescentiam 66,10

I

Iacula niuis instar depluentia 579.32
Ianiculum a quo cognominatum 772, 40 olim Ænea dictum 59,29 Ianiculistus, & conditor 183,34 Ianiculum xx stadiis ab vrbe distirum 572,24 e Ianiculo cõspicitur Roma venientibus ex Etruria 184,14 Ianiculum, Rom. præsidium, a Porsena capitur 294,2,20 ab Etruscis occupatur 582, 46 deseritur ab Etruscis 585,6
Ianus prior Saturno in Italia regnauit 772,18 Saturnum hospitio & regni consortio excipit 778,19 in sacris cur prior quam Saturnus nominatus 773, 6 cur Pater cognominatus 773,6 Iani Curatii ara 159,37
Iapygiæ promontorium Salentinum 41,26
Iasus, Iouis ex Electra filius 49,32 fulmine perit 50.12
C. Icilius Ruga, a plebe creatur tribunus 410,21. 709,34
L. Icilius, II tribun. pl. 659,26 in Siccii sententia de lege agraria quæ improbarit 665,41 L. Icilius ædilis pl. C. Veturio diem ad populum dicit 673, 18. Sunt qui errarum hic putent in prænomine, & mendose Lucium pro Spurio suppositum.
L. Icilius C. F. L. Virginii filiam sibi despondet 709,33 Virginiæ spontæ suæ opem fert 710,31 Virginiã sponsam acerrime protegit 713.14 Appium grauiter infectatur 718,26 M. Claudium apud populum accusat 726,43 Icilii sponsi frater 714,24
M. Icilius, Sp. Virginii æqualis & sodalis 673,44
Sp. Icilius cum Decio & Bruto ad fidem ab senatu accipiendã mittitur 410,7 Sp. Icilius, tribunus pl. cũ senatu expostulat de annonæ caritate & colonis in morbosa loca missis 428,42 in senatum pro cõcione inuehitur 431,24 legem populo persuadet de tribuni concionantis iure 431,40 Sp. Icilius Ruga, ædilis pl. 438,11 tribunorum iussu Marcium arripere conans, a patriciis reprimitur 438,11 a Marcio perstringitur 505,22 Sp. Icilius consulibus in copiarum conscriptione frustra obsistit 559,35 Icilius trib. pl. nouo instituto tribunorum & plebis potentiã adauget 657,39 facti sui rationes senatui reddit, & legẽ de ædificiorum iure proponit 658,37
Icilii, pater & filius, testimonium contra Romilium dicunt 674,14
Ictus in sublime illati, inualidi 643,8
Idææ deæ sacra 91,17
Idæus, Dardanif. 49,36 in Idæis montibus sedes collocat 50,16
in Idus incidit plenilunium 682,22
Ieiunium in luctu publ. 158.37
Ignis sponte accensus 48,25 Ignis e puerorum capite refulgens 207,39 Ignis e pilorum veruculis emicans quid portend. 312,45 ex Igni existens penis 207,16 Ignis incendia per cælum 628,11
Ignis immortalis custodes virgines 30,35 Ignis sacri cura cur virginibus demandata 126,23 Ignis sacer cur Vestæ dedicatus 126,25 Ignis sacri exstinctio cur Romanis maxime formidabilis 128,5 Ignis sacri post exstinctionem procuratio 128,8
Igni cedunt omnia; & omnia ab eodem igni consumuntur 313,3 Ignis & aquæ communio spondetur in connubio 100,12 Igni & aqua interdicere 217,19 Igni & aqua interdicitur Tatii percussoribus 115,43
Ilia, Numitoris filia 62,19 in Vestalium collegium allegitur 62,21. comprimitur 62,39. gemellos patit 64,10. punitur 64,27 Eadem Rhea Siluia.
Ilium ab Hercule captum 27,9. Vide & Troia.
Illusiones satyricæ 477,39
Imagines inter fectorum e sacris locis tollit Aristodemus, & suas earum loco reponit 423,41
Imbri subito impeditur oppugnationis consilium 611,23
Imitationes ludicræ 477,36
Immolare hordeo 95,23
Immolatio 478,41.479,6 Immolationes apud Romanos frugales 95,28
Immunitas pauperum 225,13 Immunitas pauperibus in bello decernitur 294,12
Imparatos adoriri 489,6
Impedimenta deponuntur loco tuto 622,4 Impedimenta interdum a ducibus exusta, vt miles alia ex hoste quærere cogeretur 590,4
in Imperare volentibus quæ requiruntur 148,42 Imperare & parẽre nouit bonus magistratus 239,43 Imperare paribus & præstantioribus qui volunt, sæpe deteriorum regimtur imperio 696,30
Imperator renuntiatur a militibus dux egregius 561,16 Imperatorem legitime creatum esse oportet 723,35 Imperatoris prud. officium 359,1 Imperatorum piscorum ingenia non erant arrogantia, sed modesta 325,25 Imperatorum vestis 314,10 Imperatorius habitus 528,22
Imperia & magistratus quibus debeantur 148,6 Imperio inhabiles qui 236, 17 Imperium certo temporis spatio limitandum in lib. rep. 268,36 Imperium in inuitos vsurpare, tyrannicum est 694,17 Imperium contra leges vsurpantibus non debetur obedientia 723,38 Imperium beneficiis magis quam suppliciis stabilitur 356,6 Imperii habenæ stringendæ interdum 334,41 Imperium deponitur ob signa diuinitus edita 736,21
Imperium alii obnoxium reputat Fufetius 161,2 Imperium absolutum nemini post eiectos reges per totam vitam concessum 721,39 Imperium deterioris nemo ex potioribus nisi coactus fert 147,3 Imperiorum priscorum cũ Romano collatio 2,24 Vide Magistratus, Potestates.
Impius Dei contemptus punitur 57, 21 Impietatis in parentes exemplum singulare 241,46.242,13 Impietatis obstinatio, pertinaci numinis offensione grauiores sibi pœnas accersit 526,1
ab Improbo ingenio nihil boni aut humani exspectandum 248,17 Improbis non credendum 702,14
Impunitas promissa exsulib. 288,20
Inachus fl. Oceani filius 20,30
Inauguratio regum apud Romanos 80,35.81,28
Inciens scrofa 779,16
Incolumitas decoro præponenda 377,32
Incredulitas hominum diuino miraculo ad fidem adducitur 526,19
Incubus, ἐφιάλτης 779,11
Incursio breui temporis spatio maxima & grauissima 572,20
Indici coniurationis incolumitas promittitur 282,36 Index securitatis fidem cum iuramento a magistratu accipit 483,4 Indici fides incolumitatis datur 776,22 Index coniurationis magnis remuneratur præmiis 287, 34 Indicib. coniurationis quæ data præmia 322,47
Indicta caussa nemo interimendus 633, 22 Indicta caussa ciuem occidi non sinit lex Valeria 385,20
Indigetũ numero additur Æneas 775,56
Induciæ 152,20.45 Induciæ paucorum dierum ad sepeliendos cęsos, & curandos saucios 614.17
Indulgentia paterna 432,25
Inedia & mœrore se conficit Menenius 586,31
Inferi dii 410,46 Inferis diis deuota corpora 84,48
Infertiæ, χοαί 107,11.272,1 Inferiæ in ducis funere 528,30
Infulas in vertice gestabant Vestales virgines 556,31
Infulati rami in supplici legatione 520,38
Ingenita disciplinarum semina præceptis mire excoluntur 203,10
Ingenui a seruis qua re differant 226, 13 Ingenuum verberare, non licet 597,8
Inimicus vsu & factis cognoscitur 507 17 Inimicis irasci, virile 486,9 cum Inimicis interire malle, quam cum amicis saluum esse 698,6 Inimicos excedere satius est, quam manentes dare turbas 704,8
Inimicitiæ beneficiis & officiis diriminntur 507,27 Inimicitiæ priuatæ publicis commodis postponẽdæ 676.25
Initia & prima consilia cuiusque rei examinanda 638,2 Initia cuiusque rei pia & iusta esse debent 601,43
Iniugem vitulum Herculi mactat Euander 32,19,30
Iniuria læsus, natura simultatem cum eo gerit qui læsit 488,8 Iniuriæ publicæ crimen iuendere 673,17
Innocentes & nocentes non sunt eodem habendi loco 497,39
Inobedientiæ exemplum insigne 561,25 Inobedientiæ militaris pœna 723,31
Inopia cõmiseratione potius quam odio digna 330,5
Inquilini manuarias artes exercebant 583,28
Inquisitores tyrannorum 246.7 Inquisitionis curã sibi deposcunt quos contingit periculum 636,40
Inscriptiones antiquæ 41,6

Insidiæ clandestinæ apertis bellis scelestiores 143,36.168,8 Insidiarum euitandarum ratio 300,11 Insidiarum pœna 249,38 Insidias nefarias Deus impedit 302,30
Inspectrix humanarum actionum Iustitia 707,11
Instauratitii ludi 480,23
Instituta bona abusu verturntur in vitium 228,21 Instituta aliorum reprehendere quib.liceat 148,23
Instrumenta vilissima, familiarissima 747,10
Insula e frumenti aceruis nata 288,15 Insula fluitans 15,44.16,6
Inter duos lucos 88,28
Interreges creabantur cum rex aut alius magistratus legitimus non erat 701,43 Interreges in consulum alterius interitu, alterius inualetudine 570,42 Interreges comitiorum caussa creati, cum peste exstincti essent ambo consules 624,40 Interreges ex natu maximis & honoratissimis creãtur, qui reip. de optimis magistratib. prospiciant in plebis & patrum dissensione 557,23 Interreges comitiorum caussa creati 736,25 Interregũ munus 120,31.242,40.269,17. 272,17
Interregnum post Romuli obitum quale fuerit, & quamdiu 119,25 Interregnum post Tulli Hostilii obitum 177,16 Interregni tempore magistratus ceteri silent 557,29 Interregni certum tempus 557,31
Interrogatio recta, diuinatricis artis non minima pars 258,5
Intestinæ turbæ post bella foris pacata 358,26 Intestinæ seditiones omnes post pacata bella externa 599,47 Intestina seditio externo bello ansam præbet 640,32
Inuentori patri aram dedicat Hercules 773,43.774,4. Vise & Iupiter.
Inuidia, inquieta 181,45 virtuti aduersari solet 520,10.522,21 hospites suos dementat 699,30 Inuidiæ inueteratæ radices exstirpatu difficiles 356,37
Inuidia declinanda 504,1 Inuidiam e ciuitate quo exemplo tollendam ostenderit Menenius 407,13
Inuidi hominis exemplum 137,30
Inuidiosa insiguia regii imperii minuuntur 268,24
Invitis extorquenda non sunt quæ a volentibus impetrari possunt 600,31
Inuitos detinere eutum non est 704,6
Inuoluntaria facta merentur veniã 47,32
Inuus deus vnde dictus 779,10 Inuus, idem qui Faunus 773,21.779.11
Iobus, a Ioue declinatum nomen, post transmutatum in Iulum 776,10
Ionum migratio & commune concilium 229,32
Ira malesuada 177,7.379,22 iudicare recte non sinit 519,44 seponenda in rectis consiliis 333,27 Ira & timor nonnumquam concurrunt in an. aff. 275,31 Ira præstantib. magis est moderanda quam inferioribus 377,16 Iras immortales in mortali corpore gerere non decet 280,8.521,10 Ira supplici deprecatione mitigatur, etiam in diuino numine 521,1 Ira in vltimorũ suppliciis deferuescit 726,21 Iram premere 62,17
Irritata, superbia exasperari solent, obsequiis vero deleniri 384,25
Iri & Vlyssis pugilatio 476,8
Isagoras, archon Athen. 61,11.277,27
Ischomachus Crotoniata, olymp. vict. 277,26.305,12.
Issa, insula 12,11
Italus, Oenotrici generis 28,4 Italus, Italiæ rex, bonus & sapiens princeps 27,42 Itali filius Siculus 18,15 Italo succedit Morges 59,45
Itali ab Italo rege nominati qui olim Oenotri dicti 10,39
Italia, ab Italo denominata 27,41 Italia pro Vitalia dicta 28,16 Græcis Hesperia & Ausonia dicitur 28,24 olim Saturnia nominata 15,8 cur olim Saturnia dicta 27,33. 28,26 Saturnone prius an Iano habitata 772,10,20 Saturno sacra cur credita 30,1 regionum omnium præstantissima 28,39 Italiæ laus 29,3 Italiæ definitio 8,33 Italiæ fines olim qui 59,42 Italiæ orientalis pars quæ, & quæ occidentalis 10,20 in Italia Græcaniæ vrbes 678,17 Italiæ defectio a Romanis 89,38
Iucunda non præferenda vtilibus 393,22
Iudex rem controuersam adiudicare debet ei ad quem illam pertinere cognouerit 729,46 Iudex agrum controuersum qua lege sibi adiudicarit 729,37 Iudicum copia datur pacis temporibus 712,27
Iudicium de externis rebus fieri solet e domesticis; parum probe 283,1 Iudicium rectum ira vacare debet 519,44 Iudicium nulli negatur 280,1 Iudicium sibi dari poscunt milites 709,10
Iudicia plebi cõmunicanda quæ 462,20 Iudicium plebeiis in optimates an concedendum 470,3 Iudicia capitalia plebs a patribus ad se transtulit 601,26.603,3 Iudicii capitalis potestas quando plebi permissa 159,27 in Iudicium populi vocatur Cassius 544,31 in Iudicium populi vocantur a tribuno cõsulares ob neglectam rem agrariam 595,20 de Iudiciis populi lex a Valerio lata, examinatur 457,9 Iudicium populi penes plebeios esse oportet, non penes optimatium factionem 465,27
Iudicium omnium improbatissimum, est iudicium plebis 483,21 Iudicium in caussa propria 285,15 Iudicia corrupta sub decemuiris 683,32
Iudicia iurata 729,44.46 Iudiciis destinata tempora 712,31 Iudicia expeditionis tẽpore differuntur 446,18 Iudicia diu intermissa restituit Quintius 645,20 Iudicii deserti pœna 211,12
Iudicata res, sacra 676,33 Iudicata rescinduntur 405,36 Iudicatorum remissio 388,4
Iugum, ζυγόν, quid 159.47 sub iugum mittere 159,42 sub iugum missi Æqui 651,45
Iulus, seu Ascanius, Æneæ f. 774,25 Iulus ex Iobo declinatum nomen 776,10 Iulo Ascanii filio sacerdotium pro regno datur 56,44
Iulus, Iulii cognomen 480,39
Iuliæ gentis auctor & claritas 57,1 Iulia familia ab Iulo denominata 776,11 Iulii, Alba Romam translati 170,41 Iuliæ legis capita 789,20
Iulius Proculus ab Ascanio oriundus, de Romulo quæ retulerit 124,24
C. Iulius Cęsar tribunos pl. a Pompeio expulsos, potestati suæ restituit 554,45. Cæsar Pontificaliũ libro 1, 774,34,37. 775,1.776,7 Cæsar Pontificalium lib. II, 776,11,30 C. Iulius Cæsar lib. II, 776,45.777,15 C. Iulius Cæsar de Lauinia & Siluio quæ scripserit 776,19 C. Iulius Cæsar scripsit etiam Augurialium seu Auspiciorum libros 780,7
C. Iulius Iulus cons. 480,39. C. Iulius cons. 557,35 C. Iulius Xvir 686,17
Vop. Iulius consul 594,43
Iunia prata 288,46
L. Iunius, M. Iunii e Tarquinia filius 264,7 Bruti cognomen vnde habuerit 264,45 Collatinum, Lucretium, & ceteros, ad vlciscendas Tarquiniorum iniurias exhortatur 265,30 cum Collatino designatur consul 269,46.276,20.277,31. item 60,39 seuerus in puniendis filiis & cet. coniuratis 283,13. 284,7 remoto Collatino Valerium sibi collegam adsciscit 287,24 ab Arunte Tarquinio in singulari certamine occiditur 289,34 cum pompa in vrbem relatus funeratur, & publice laudatur 290,37 nullos reliquit liberos 292,1 quo modo, & quamdiu a matronis Rom. luctus fuerit 315,22
Iunii posteriores an primi nepotes sint 292,7
L. Iunius, homo plebeii generis, Bruti cognomen sibi vsurpat 394,31 plebis caussam agit 394,36.396,10 plebi quam securitatem a senatu petierit 408,39.409,6 cum Icilio & Decio ad fidem plebi a senatu accipiendam mittitur 410,6 tribunus plebis creatur 410,19 plebi suadet vt tribunos sacrosanctos atque inuiolatos efficiãt 410,28 L. Iunius Brutus ædilis plebis 428,45.438,10 tribunis legem suadet de tribuni concionantis iure 431,17 Marcium tribunorum mãdato arripere iussus, a patriciis repellitur 438,10 Sicinium hæsitantem consilio iuuat 444,42
M. Iunius, vnus ex Æneæ sociorum posteris 264,8
Titus & Tib. Iunii, Bruti cons. filii, e coniuratorum numero 281,39. pœnas dant 283,32
Iunii nonis dedicatum Dii Fidii templum 617,41
Iunonis templum 41,34 Iunonis templum apud Falerienses 17,11 Iunonis & Mineruæ fana in Capitolini Iouis æde 259,18 Iunonis Quiritiæ mensæ 114,12 Iunonis Sororum inspectricis ara 159,36 Iuno Lucina, Ἥρα φωσφόρος 220,44. Alio nomine εἰλείθυια Græcis dicitur, ibid.
Iupiter Saturnum imperio exuit 90,40 Iouis fanũ 16,3 Iouj, Iunoni & Mineruę templum commune ædificare incipit Tarquinius Priscus 201,19 Iupiter Capitolinus ludos sibi instaurari iubet 472,43 Iupiter Feretrius vnde dictus 102,28 Iouis Feretrii templum 102,23 Iouis Fauni, seu Διὸς ἀλματίου, ara & sacra 411,6 Iouis Fidii (seu Dii Fidii) templum dedicatur 617,39 Iouis Inuentoris (seu Patris Inuentoris) ara 31,43 Iouis Latiatis sacra 554,34 Iouis Statoris templum 114,4 Iupiter Terminalis 133,30 Iouis & Telluris filius Manes 21,22
Iurare per sacra 145,15.410,42.415,26 Iurare per sacra, se constanter rem totis viribus vsurum 395,34 Iurare super ardentes victimas 154,26.257,5 Iurare arrecto gladio, militaris consuetudo 567,33. sic 266,1,14
Iuramento obstringere 164,22 Iusiurandum diis testibus dare & accipere in pactis & conuentis 406,15 Iuramenti religio summa 375,25 Iuramentum maximum 603,45 Iuramentum maximum, per bonam suam fidem 567,34.731,13 Iuramentum super extis 277,42. sic 154,26.257,5. Iuramentum super culeto per Martem & ceteros deos 266,4.14 Iuramentum militare 645,1. Plura in Sacramentum. Iuramentũ temerarium & impium 560,14
Iuratæ sententiæ 447,25
Iuria via 12,9. incertum Salaria, Valeria, an alia.
Ius & fas, ὅσιον καὶ ὅσιμον 84,39 Ius vbi exsulat, succedit discordia & seditio 449,14 a Iure in omnib. tũ priuatis tum publicis controuersiis auspicandum 397,8 Ius in postulatis 448,5 Ius præferre quæstui 98,11 Ius manu exigere 369,17 Ius experiri vbi solerent læsi 138,21
Iuris ratio apud veteres Rom. ante legum promulgationẽ quæ fuerit 627,21 Iuris diuisio 780,33 Iuris cura penes regem 87,10 Iuris peritia penes patricios olim erat 627,33 Ius æquale plebeiis & patriciis 448,32,45 Leges de iure publico, priuato, & iure sacrorum 786,787
Iussa cõsulum detrectãtes, virgis iubentur cædi 596,14
Iustitia omnium actionum humanarũ inspectrix 708,11 Iustitia excessu pariter & defectu noxia 529,23 Iustitia summa & exactissima nocet 529,29,42
Iuuenes non putabant se sapientiores senibus 453,24 Iuniorum immodestia reprimitur 391,41
Iuuentutis coercitio 96,37 Iuuentus sacra in coloniam vt emitti solita 13,10
Iuuentas cedere non vult 202,10 Iuuentatis ærarium 220,47

L

Labicani, pop. Latii 326,21 Labicani, Albanorum coloni, a Marcio vi capti 494,32
Labor, condimentum somni 747,9 Labores quibus communes sunt, iisdem & laborum fructus 662,18
Lacin sacrificio 250,26 Lacte impleri mammæ nequeunt nisi in parientib. 715,42
Lacedæmonii coloniam ducunt in Sabinos 113,17 primi nudo corpore certare instituerũt in ludis Olymp. 475,42 mulieres incustoditas reliquerunt 95,1 reprehensi ob exterorum exclusionem 89,19 Athenis potiti 685,10 qua repotentiam sibi peperierint 268,15 quam diu & quam late imperarint 3.12 Græciæ imperio qua re priuati sint 89,36
Lacedæmoniorum regnũ quale 337.7 Lacedæmoniorum reges quantũ iuris habuerint 87,23 Lacedæmoniorum reges stipati iuuenib. 86,47 Lacedæmoniorum philitia 93,23 Lacedæmoniorum lex de militibus & agricolis 98,36 Vise & Sparta.
Lacrymæ inter dicendum 567,8 Lacrymæ in hortatione 460,32 Lacrymę in concione 403,26.408,33
Lacum armatus transit Curtius 111,29
Læsus naturaliter cum eo qui læsit, simultatem gerit 488,8.497,35
Lanatus, Menenii cognomen 310,46
Lanceas acuit miles 567,44 Lanceas eiaculati 534,44.550,35 Lanceæ breues in saltationib. 476,31
Lanuuini, pop. Latii 326,20
Laocoon, fabula Sophocl. 38,24 Laocoontidis oblatum prodigium 38,28
Lapis mordicus sublatus, per lusum circumfertur ad c.v.sp. 777.36 Lapidib. armati milites 775,25 Lapidum iactus in sedit. 604,17. sic 430,19 Lapidibus insons obruitur Antistius Petro 256,17
Lar, ὁ κατ' οἰκίαν ἥρως 207,33 Lares & genii familiares 513,21
Lar, seu Lars, præmonen 293,18.729,22
Largitionibus corrumpitur plebs 539,14 Largitionibus vulgi animos inesse, cum qui principatum affectant 420,30
Sp. Largius, vnus e Rom. copiarum ducib. 294,35 exercitum se recipientẽ protegit 295,13 commeatus aduehit 297 31 Sp. Largius consul 304,16 Sp. Largius consularis, cum equitum agmine Valerio fert suppetias 306,41 Sp. Largius T. Largii dictatoris frater, vrbi præf. 338,42 Sp. Largius Flauus, II consul 472,22 Sp. Largius, vnus e legatis ad Marcium missis 497,21 Sp. Largius, vrbi præfectus, proximos agros tuetur 531,46 Sp. Largius interrex 557,32 bellum Veientanum suadet 558,26
T. Largius consul 316,19 T. Largius Flauus consul 324,22 modestiæ & clementiæ studiosus 325,28,40 quo ingenio & quib. virtutib. præditus 334,45 dictaturam sumere recusat 336,9 dictator a Cloelio dicitur 336,13 in dictatura quæ & quomodo gesserit 338,11 humanitate ac beneficentia Latinos superat 339,29 Saturnalis ædis inscriptionẽ accipit 341,44 de Latinis in gratiam recipiendis quam dixerit sententiam 355,25 de domesticis & externis turbis pacandis quam sententiam dixerit 362,34.370,13 vrbis custodiæ præficitur 373,2 apud plebem profugam quæ verba fecerit 403,36 T. Largius, Postumi Cominii legatus, Coriolos expugnat 412,30
Larissæ duæ 17,21 Larissa Thessaliæ 676,44
Latiaris Iouis sacra 250,18
Latifundia colonis vtiliora 541,42
T. Latinius somnium de ludis instauratitiis senatui exponit 472,40
Latinus, Herculis ex hyperborea puella filius 34,46.35,33 Fauni filius cur putatus 35,5 Aboriginum regnum accipit, & in Æneam transfert 35,7 (Latinus, Fauni filius, rex Italiæ 774,16) in prœlio interit 51,46
Latinus Siluius, Lat. rex 57,9
Latini sub Latino dici cœperunt qui olim Aborigines nominabantur 8,17 Latini a Latino rege transnominati Aborigines & Troiani aduenæ 35,44.49,8 Latini a Latino rege denominantur indigenæ & aduenæ in Latio 78,10 Latini Romanis Albanæ & Latinæ gentis imperium negant 175,9 de bello aduersus Rom. suscipiendo consultant 175,30 debellantur ab Anco Marcio 178.26 debellantur a L. Tarquinio Pr. 186,21 in amicitiam & societatem recipiuntur a Tarquinio 191,14 a Romanis deficiunt instinctu Octaui Mamilii 316,19 fœdus inter se contra Romanos ineunt 326,10 a finitimis populis auxilia per legatos aduersus Romanos petũt 327,13 ad pacem & amicitiam benigne inuitantur a T. Latgio dictatore 339,10 Latini multi ob procerum conspirationem relictis patriis ad Rom. confugiunt 342,15 Latini e prœlio fugiunt vniuersi 350,36 postremo cum Romanis bello grauiter icti 350,39. 355,8 supplices pacem petunt 354,45 in amicitiam & fœdus recipiuntur 358,7 Volscos se contra pop. Rom. sollicitantes, vinctos Romam ducunt, eoque nomine honorificentissima captiuorum dimissione a senatu remunerantur 361,14 ad impetrandum ciuitatis ius Romanis obsequentissimi 390,19 cum Latinis renouatur fœdus 415,6 a Volscis infestantur 489,13 petitis a senatu auxiliis, impetrant potestatem creandi ducis, & copiarum pro arbitratu emittendarum 491,27 infestantur a C. Marcio Coriolano 493,9 a Cassio in publici agri consortium admittendi censentur 537,40.539,37 auxilia contra Æquos ab senatu petunt 559,21 duplum auxiliorum Romanis mittunt 562,26 Æquos & Volscos profligant 593,43 contra Antiatum & Æquorum incursiones auxilia a senatu petunt 616,43 contra Æquorum & Volscorum incursiones auxilia petunt 623,19
Latinorum stratagema 52,37 Latinorum ciuitates xxx 390,19.398,28. 399,20. (at 326,18, enumerãtur tantũ xxiiii) Latinę gentis curia & comitia Ferentini 175,29.188,45 Latinę gentis publicum asylum & curia Romæ 230,23 Latinæ feriæ 250,24 Latinæ feriæ in monte Albano pro totius Latinæ gentis salute 554,33 Latinis feriis, a Tarquinio institutis, altera dies addita ob vrbem tyrãnide liberatam; tertia, ob plebis reditum 415,29
Latina via 12,17 Latinorum camporum maximus Pometinus 260,41
Latium, Opicæ regionis locus 58,28 vnde dictum 772,51
Latrociniorũ pœna exig. 118,39.316,40
Laudatio matronarum publico monumento ad posteritatem transmissa 525,3 Laudationes funebres 291,10
Lauina, seu Lauinia, Anii filia 48,17.774.31 Lauina Euandri filia 34,45 Lauina seu Lauinia, Latini filia 48,17.775,34 Turno reiecto, Æneę vxor datur a Latino 49,2.775,34 in siluam profugit ad Tyrrhum 56,28.776,11. cum Siluio f. e filius Lauinium reducitur 56,35 776.17
Lauiniũ Latii metropolis 287,18 Romæ & totius Latii metropolis, seu mater 496,5.520,22 vnde cognominatum 48,15.775,15 penatum deorum iussit ab Ænea & Troianis conditur 35,41.496,5.775,19 quãdo cõditũ 51,1,27 a Marcio obsidetur 496,5 a Marcio capitur 509.14 Lauinii patriis diis pro rep. sacrificabant Romani reges 115,23
Lauinia litora vnde dicta 774,32
Lauiniates, pop. Latii 326,20 Albanorum & Romanorum progenitores 147,32 agri legatorumq; violatorum pœnas a Rom. poscunt 115,8
Lauiniatum forum 48,42
Laureæ in triumpho 102,3 Laurea in ouatione 314,11
Laurentia, seu Acca Larentia 71,20 Romulum mæstũ consolatur 74,23
Laurentum, op. Italiæ 43,11.44,19 op. Aboriginum 51,25 Laurenti opp. situs 35,36
Laurentini, pop. Latii 326,20
Laurens ager 775,11
Lauretum, Auentini montis pars 182,26
Lausus, Mezentii filius 52,44.775,58 interficitur 776,6
Lectica portari 472,29 Lectica atrata 270,11 Lectica funebris a lectiss. iuuenibus effertur 528,25
Lectoribus vtilia quæ 337,45
C. Lectorius tribus pl. Appio Claudio

consuli pro plebe respondet 602,25
manu aggreditur Appium 604,12
Legati e senioribus & honoratioribus deliguntur 742,15 magistratus sui dignitatem tueri solent 510, 4 Legati senatus decem ad plebem profugam 394,7 Legati e consularibus quinque ad Marcium missi 497,20.& iterum decem 509,40. Legatos & politici & sacri ordinis reiicit Marcius 510,4.520,34 Legatis in Græciam ituris triremes & ceterus apparatus pro reip.maiestate datur ex ærario 676,40
Legati eiiciuntur 318,6 intercipiuntur 446,8 Legati R. frumentatum emissi, arripiuntur pro speculatoribus 418,21 Legati Romani Cumas ad frumenta coemenda missi, arripiuntur ibi ab exsulibus Tarquinianis 418, 26. aufugiunt 426,29 Legati R. ad fagum ablegantur ab Æquorum imperatore 649,31 Legati R. sacra vestis nefandis sordibus a scurra conspurcatur 743 22 Legati ad defectionem sollicitantes, vincti traduntur summo magistratui 361,14 Legatorum corpora sacra violare nefas 302,44 Legatorum violatio piaculatis 115,12 in Legatos ira effundenda non est, sed in eos qui miserunt 353,47 Legatorum violatio a fetialibus cognoscebatur 131,38
Legatus, πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος 568,16.571,17 persona honoratissima & sacerrima 706,44 Legatus in magistri equitum vulnerati locum succedit 349,35 Legatus alter a tergo fugientes sistere iubetur 350,12 Legatus consuli salutare dat consilium 568,16 exercitui in prædas disperso contra hostem fert suppetias 571,17 Legatus frater fratris 620,36 Legatis cura castrorum committitur a consule in vrbem euocato 650, 22
Legationibus prius quam bello agebant Romani 740,4 in Legationem mittuntur spectatissimi quique 487, 36 Legationis prætextu emissi speculatores 353 35
Legiones sacræ 375,22 Legio sexagiuta centuriarum, seu sex milium 567,21 Legiones quatermillenariæ 372,42 Legionibus quatuor, additi equites circiter MCC 570,6 Legionum additamentum iusiui ceiusfu tribi 331, 47 Legiones dimittere consul.bus non licebat iniussu senatus 375,21 Legionis aquila 663,3. legionis primæ tribunatus 663,11
Leleges expellunt Pelasgos 14.34
Leolapideus 74,14
Leostratus, archon Athen. 137,2.544,17
Lesbus insula 14,46
Lethæus campus 522,46
Leucas op. Acarnaniæ 40,30 Acarnanibus donatur 41,20
Leucasia insula 43,1
Leuctrica clades 89,26
Leuis armaturæ centuriæ xxx 464,37
Lex commune totius ciuitatis, non partis alicuius, conuentum est 629,47 Leges iudiciorum regula 229,4 Leges omnibus ex æquo imponendæ 215,37 Legum præscriptio non recusanda reipubl. 676,35 Leges vbi exsulant, exsulat etiam concordia 449, 14 Leges humanæ diuinis præferendæ non sunt 164,9 Leges in Italiam intulit Euander 26,33 Lex senatus examini primum subiiciendæ, tum ad populum referenda 602,17.605,12 Legum latio plebi non permittitur, niisi prius de illis a senatu consultatū sit 629,45 Legis cognitio in trinundinum proponitur 598,32 Lex suadere & dissuadere volentibus pro concione proponitur 662, 10 Legis dissuasoribus non negatur dicendi copia 665,43 Legis dissuasores a præcone ad dicendum prodire iubentur 666,19 Legis sanciendæ & irritandæ ius penes plebem 601,5: & 87,26 Lex incōsulto senatu a plebe lata 431,41.455,15 Leges tributis comitiis latę, exequantur legibus centuriato comitiatu latis 725,38 Leges centuriatis comitiis latæ, solæ a patriciis olim ratæ habebantur 726,3 Leges a Romulo latæ 94,11.780,47 Leges Numæ Pompilii 781,15.785, 30 Leges neglectæ in vsum reuocantur a Tullio 216,10 Leges Seruii Tullii 218,32.786,1 Leges tollit Tarquinius Superbus 245,35 Lex de connubio 95,17 Lex de iure patris in filios 96,41 Lex de filii venditione 98,2 Lex de trigeminis 160,21 Lex de suppositiis 711,9 Lex de proditoribus & desertoribus 172,5 Lex de iis qui e libertate in seruitutem asseruntur 712,2,41 Lex Valeria duplex 292,37 Lex de ædificiorum iure 658,44 Lex de ædificando Auentino centuriatis comitiis sancitur, adhibitis pontificibus, auguribus, sacrificis; & in æneam columnā inciditur 659,11 Lex sacra de iure tribuni plebis 658,38. 667,25.788,50 (sacra vero seu sacrata dicebatur, quia tribunorum magistratum sacrū sanctum & inuiolabilē esse iubebat 410, 32) Lex de tribuni concionantis iure 431,45 Lex de tribunorum comitiis 598,8.600,15 Lex de decemuiris creandis a tribunis ad plebem fertur 629,20
Leges in sacris libris quædam continebantur, sed paucæ 627,32 Legum & iuris cognitio penes patricios erat 627,33 Leges & iura in remp. introducere primus aggressus est C. Terentius trib.pl. 627,37 Legibus conscribendis decemuiros a plebe designari postulant tribuni 629,24 Leges a Gracis per legatos petunt Romani 676,38 Legislatores centuriatis comitiis creantur 680,6 Leges, antequam in tabulas referantur, publico bonorum virorum examini subiiciuntur 681,8 Legum tabulæ decem, o Græcorum legibus & patriis consuetudinibus collectæ, centuriatisque comitiis, in pontificum, augurum & totius sacerdotum collegii præsentia consirmatæ, in eminentissimo fori loco eriguntur 681,4,17 Legum tabulæ duæ ad superiores x additæ 684, 1 Legum tabulæ duodecim a decemuiris conscriptæ & in foro propositæ 97,41 Leges XII tabularum grauissimę 725,20. Earundem fragmenta 782,786,787,788
Legum tutela commissa magistratibus 337,12 Legum & iuris custodia penes regem 87,9 Legum transgressiones pœnarum terrore coercendæ 462,25
Libaminum vasa 93,42
Libera ciuitas non est e qua tollitur æqualitas 734,26
Libere eloqui 396,36 Libere dicenda sententia in publ.negotiis 732,28 Libere loqui oportet eos quibus reip. salus cordi est 692,29 Libere loqui, periculosum est 454,7 Liberior sermo sæpe perdit h. 670,33
Libera: quære Proserpina.
Liberalia Athen. 480,10
Liberatio e mortis periculo, donum amplissimum 652,8
Liberos non cupiunt inopes, aut minus bene educant 607,43 Liberis operam dare cogebantur qui per ætatem poterant 580,24 Liberis quæ debeantur a parentibus 721,16 Liberorum educandorum lex a Romulo lata 88,8 Liberi educandi vt dignum est maioribus 513,17 Liberis in proditionis crimine non parcit Brutus 283,14 Liberi quamdiu & quomodo parentibus obstricti 96,28,41 Liberi egregii, magnum Dei donum 153,46
Libertatis desiderium omnibus innatum 274,45.356,5 Libertas omnibus bonis humanis potior 712,17 patria est expuliis 402,31 sæpe amittitur 226,20 Libertas propria potius vindicanda quam alienum imperium 162,2 Libertatis vindicatio morti anteferenda 263,34 Libertatis studium in nullis mirandum aut damnandum 355,47 Libertas reip. constitutio æquato ciuium iure 267,27
Libertis ciuitatem donari suasit Tullius 226,1.227,9
Libidinis illicitæ pœna 50,13 pro Libidine viuere, perniciosum, & publice & priuatim 331,8
Libitinæ Veneris ærarium 220,45
Libri sacri 59,11.627,32 Libri sacri & reconditi 736,39
Licinius Macer, hist. 6,45 Licinius Macer de Siluiæ compressione quæ scripserit 776,56 Licinius Macer lib. I de Romuli & Remi contentione quæ scripsi. 777,57 Licinius de Tatii cæde quæ retulerit 115,28 quo tempore Tarquinium Priscum in vrbem venisse scripserit 211,41 de ouatione quid scripserit 314,3 Tarquinium Superbum vltimo contra Romanos prœlio ex equo pugnasse, inconsiderate scripsit 349,13 dictatoris nomen ab Albanis desumptum tradit 337, 32 in temporum examine negligens 417,35
Licinii Crassi clades in Parthia 82,7
C. & P. Licinii, a plebe creantur tribuni 410,21
Lictor, ῥαβδοφόρος, cum virgarum fasce ac securi præibat regi 195,46.196,23. refractarium virgis cædere iubetur 596,23 consulem contra tribunorum ministrum tuetur 604,10 Lictores consulum iussu turbam tumultuantem summouent 444,33 Lictores x 1199,9 Lictores duodeni cum securibus & fascibus, singulis decemuiris anteeunt 682,43 Lictorem cōsulum iussa facientem tribuni de Tarpeio saxo deiicere instituunt 658,9
Ligurum sedes 9,2 ex Italia in Siciliam emigratio 18,14 Ligures Herculem transitu prohibent 33,43 in vrbem recepti 76,3
Ligusticū bellum cum Hercule 34,5
Limites decumani 790,44.791,11
Linearum descriptio auguralis 258,21
Linguarum similitudo & diuersitas in populis 23.33 Linguæ characterem nō exacte obseruātes ridentur 743,12
Liris fl. origo & ostium 8,3,10
Lista, metrop. Abotig. 12,28
Lites grauiores penes regem 87,11 Lites cito decidit Romulus, alias per se, alias per alios 98,46 Lites quales sibi reseruarit Tullius, quales aliis iudicibus demandarit 228,45 Lites & caussæ nundinarum tempore discepabantur 463,23
Litterarum Græcarum vsum in Italiam intulit Euander 26,28.773,33
Litteris antiquis inscriptus tripus 16,4
Litteris priscis inscriptus clypeus 257, 9 Litteris Græcis vetustis inscripta columna in Dianæ 230,42 Littera scriptorem prodit 282,5.285,15
Litteræ fictitiæ 255,44 Litteræ fictæ ab ignoto homine redduntur tribunis pl. 634,33 Litterarum indicia, chirographum & sigillum 283,7
Litterarius ludus in foro 709,39
Locatio agri publici in quinquennium 541,24.543,26. Vile & 616,36
Locti olim. Leleges 14,35 Locti, Albę colonia 776,36
Locus sublimis, inuidiosus 292,19 Locus in prœlio assignatus, religiose tuendus 566, 47 Loci mutatio fatalem cladem non auertit 563,43 Locorum peritia fugientes multum adiuuat 313,31
Longula, Volscorum oppidum, capitur a Postumo Cominio 411,38 capitur a Marcio 509,4 ad Longulam castra Rom. exerc. 551,34
Longus, cognomen Atilii 736,17 cognomen Tulii 317,46
Loquax & blandus 394,30
Lucania Samnitibus vicinis suis bello infestantur 741,42 denuo a Rom. in amicitiam recipiuntur 742,12 a Fabricio superati 744,29.747,32
Lucanius de Ænea quæ referat 774,22
Lucanius lib. II 775,1 Lucanius lib. III 775,39 Lucanius lib. IIII 776,39. Sunt qui *Lutatius* malint, sed verius fortasse nomen est *Vulcatius*, cuius mentio fit 774,45
Lucinæ ærarium 220,43
Lucius e Lucumone trāsnominatur Tarquinius 185,46
Lucretia violatur a Sex. Tarquinio 262, 36 ipsa se interimit 263,24 Lucretiæ laudatio 273,39
L. Lucretius consul 624,43 Æquos debellat 625,26 de Æquis triumphat 626,39 L. Lucretius de decemuirorum postulatis quam dixerit sententiam 697,31
Sp. Lucretius (Lucretiæ pater) vrbis præfectus in Tarquinii absentia 273,28 interrex post eiectos reges 269,44. 276,15 pro Collatino intercedit in concione 286,20 in consulatu moritur 292,24
T. Lucretius, Valerii II consulis collega 293,5 T. Lucretius, consularis, vnus e pop. Rom. ductibus 294,38 saucius refertur e prœlio 295,1 T. Lucretius II consul cum P. Valerio Popilicola 307,31 Valerio collega succurrit 310,9
Lucrū honestati nō anteponēdū 542,29
Luctatores præcincti 476,5 Luctatorum certamina 480,4
Luctus ob domesticos & necessarios 530,14 Luctus publicus insignium virorum idem qui propinquiss. necessitudinis 315,24 Luctus publicus eque ac priuatus ob cædem Marcii 530,13 Luctus expers fere nulla Latinæ gentis domus in vltimo bello Latino 355,8 Lugubres panni 513,6. 516,12 Lugubris habitus, pœnæ instar 518,11
Lucumo, Etruscum nomen 184,40 a Tarquinio in Latinū LVCIVS transmutatur 185,46 Lucumo Etruscus Romulo fert suppetias 104,40. 105, 16.108,4 occumbit 109,6
Luco cuique suus præerat genius 290,23
Ludi & certamina publ. 229,40 Ludi, seu certamina post pompam fieri solita 479,27 Ludi post detectam & exstinctam coniurationem 323,25 Ludi hostili incursu interturbati duplo maiore sumptu instaurantur 366, 23 Ludi sacri, & vrbis nomine dicti 323,27 Ludi votiui quando & quantis impēsis facti 475,18 Ludi instaurarititi 480,23 Iouis voce instaurari iubētur 472,46 Ludi funebres 291,13
Ludiones, & ludi, a Lydis inuentoribus denominati 130, 43 Ludiones, Saliorum imago quædam, & quid inter vtrosque sic discriminis 130,44
circa Luminum accentionē, vesperi 714, 33.720,14
Lunæ templum 114,8
Lunari figura porticus 201,7
Lupa infantulis vbera præbens 65,12,37. 777,12
Lupæ, meretrices 71, 23.777,21
Lupanaria, meretr. cellæ 777,22
Lupercal, Λυκαῖον seu Λύκαιον, mons 25, 39.67,15.777,30 Lupercalia, festū Arcadicū in honorē Panis 67,11.777,30
Lupus & aquila ignem sponte accensum fouent 48,26 Lupus in tutela Martis cur 777,16
Lustrare aqua pura 478,40 Lustratio publica post ciuium proditorum interemptionem 323,18 Lustratio seu expiatio vrbis post bellum intestinum 643,36 Lustratio & conspiratio post eiectos reges 277,41 Lustratio exercitus 225,32 Lustratio exercitus post bellum cum exsulibus & Latinis 354,18 Lustratio exercitus ante expeditionem 613,8
Lustrum 225,38
Lusus satyrici & scurriles in triumphis 477,39
Lycaones duo 9,22,27.& 11,2 Lycaonis filii XXII 9,32
Lycaones a Lycaone denominantur populi qui ante Æzéi, & post Oenotri dicti 10,13
Lycaonia olim q̄ nunc Arcadia 77,24
Lycurgus Eunomi tutor seueriores Lacedæmoniis leges imponit 113,18 an leges suas ab Apolline acceperit 122, 45 philitia mutuatus a Cretē sib. 93,25
Lycus Thessalus, olympionica 676,43
Lydi maiores & posteri 21,27.22,20
Lydi, ludorum inuentores 130,43 Lydorum reges quo habitu vsi 195,37
Lydia, a Lydo rege dicta 21,29.22,24
Lyræ eburneæ septichordes 476,25

M

Macar Criasii filius 151
Macedonia a Romanis subiugata 3,37
Macedonicum imperium 2,34
Macerinus, Geganii cogn. 417,7.737,4
Machaō primus a Virgilio qua significatione dictus 772,30
Mactationis ritus 478,41.479,10
C. Mænius trib. pl. vt elusus a coniss. 554,7
Magistratus in libera rep. qualis esse debeat 276,6 Magistratus & dignitates quibus debeantur 148,6 Magistratus optimis quibusque dal antur 627,30 Magistratuum creatio legitima quæ 630,13 Magistratus Romæ non nisi auspicato creabantur olim 81,28 Magistratuū creandorū ius penes populum 87,26 Magistratuum ambiendorum ius permittitur etiam plebeiis 469,44 Magistratum iniussu pop. Romani gerere capitale 292,37 Magistratus inuitis ciuibus non retinendus 286,27 Magistratu decedendum exacto legitimo tempore 645,46 Magistratus deponitur ob signa diuinitus edita 736,21 Magistratus, elapso imperii tempore præfinito, priuatus fit 689,32
Magistratibus nouis non sunt imponenda odiosa nomina 336,25 Magistratus annui 119,47.268,38 Magistratus annui apud Albanos post exstinctam stirpem regiam, dictatores appellati 337,35 Magistratus annuos & priuatos ciues certis legum finibus includi volunt tribuni 629,27 Magistratus sacrosanctus & inuiolabilis 410,29 Magistratus sacrosancti nec vlli obnoxii 601,24 Magistratus cum libera & plena cōsiliorum factorumq; potestate, dictatura 333,42.336 15 Magistratus ceteri interregni tempore silent 557,29 Magistratus omnes sub decemuirorum imperio antiquati 680,19. Magistratus minores 788,53 Magistratus minor maiori fasces & lecures submittit 516,5 Magistratus summi vno codemq; anno duo fuerūt Romæ, consules & tribuni militares 736,34
Magistratibus legum & rēip. tutela cōmissa 337,12 Magistratus, si sceleratorum piacula impunita dimittat, ditas vlrices in se conuertit 159,18 Magistratibus omnib. permittitur, eos qui immodeste aut contra leges aduersus suā potestatē egissent, mulctare 674,39 Magistratus honor, nō tollit patriam potestatem 96,47 Magistratus iustefactorū studio subditus præire debet 239,29 Magistratus veteres suis ipsorum manib. opus faciebant, & in frugi paupertate sæpe oblatos honores recusabant 644,32 Magistratuū concordia, multorum reip. bonorum caussa est 543,43 Magistratus iussa exsequentem ministrum punire, inuidiosum 658,31
Magnanima ingenia a deprecationibus & lacrymis abhorrent 443,12
Magnorum deorum orgia 92,47
Maiorum geniis proximi secundū deos habebantur honores 696,22.721,14 Maiorum indigenarū longa series an sola nobilitet 148,8 Maiorum virtutes non dedecorandæ 692,42
id. Maiæ sacra ac religiosa 682,33 idibus Maiis Saturnalia 30.31 idibus Maiis magistratū ineunt decemuiri 682,22
Mala bonis admista 529,10 bono aliquo temperantur a Deo 307,47 sapientiores nos reddunt 675,27 Malū minus præopt. 584,8 Mala pro malis non reddenda 353,45 malis medicanda non sunt 696,28 non differenda, sed in totum profliganda 144, 47 Malorum incrementa impedienda 36 Malorum extremum remediū, delictorum expiatio, & diuini numinis placatio 599,6
Maledicta grauiter exasperant animum 289,22
Mali bonis leges vbi ferunt, præsentissima imminet pernicies 630,3 Malorum consuetudine peiores indies fimus 696,5 Malorum improbitas bonis imitanda non est 353,45
Malitiosa filia 174,47
Mamercus, prænomen Æmilii 549,39 Mamercus, Æmilii cognomen 594, 43. Iidem Æmilii alibi cognominantur Mamercini.

L. Mamilius cum Tusculanis suis, Romanis fert suppetias 642,34
Octauus Mamilius a Tarquinio gener adsciscitur 246,45 ab aliis Tarquinii gener, ab aliis e genero nepos esse dicitur 343,16 proceritate & robore fuit insignis 350,23 cum Latinorum auxiliis Tarquinio socero cõtra Rom. opem fert 293,37 Rom. agr. populatur 297,7 cum Tarquinio repudiatur ab Etruscis 302,47 latrociniis infestat Romanos 304,13 Latinos a Rom. societate abstrahit 316,20 in Romanos inuehitur in comitiis Latinis 317,22.326,8 clandestinas in vrbe seditiones machinatur 319,13 cum Sex. Tarquinio Latinarum copiarum aduersus Romanos imperator dicitur 326,26.343,16 cum Sex. Tarquinio expeditionem aduersus vrbem molitur 339,17 Latini exercitus dextrum cornu tuetur 344,45. cum Æbutio ex prouocatione dimicat 349,25. ab Herminio interimitur 350,23
L. Mamius, seu Manlius 16,2
Mamurius opifex 130,31
Mancipiorum dura tractatio 361,45. 362,6 Mancipiorum more vendi 188, 13 Mancipiorum manumissio 227, 33 Plura in Serui.
Manes, Iouis & Telluris filius 21,22,32
Manipulus fœni, pro signo est 777,40 Manipulares vnde dicti 777,41 Manipularem qui deserit, seipsum prodit hostibus 567,2
Manius, prænomen 682,8, & alibi.
Manlii Torquati erga filium seueritas 97,15 Manlius filium ob desertionem præsidii necat 546,25
A. Manlius consul 594,10. de Veientib. ouat 594,36 cum collega in iudicium vocatur a trib. pl. ob neglectam rem agrariam 595,19 A. Manlius legatus in Græciam ad leg. collig. mittitur 676, 38 fit decemuir 680,13
C. Manlius, consul 562,11 C. Manlii tentorium & equus optimus fulmine tacta 563,10 C. Manlius cum suis pedestri prælio Veientes reprimit 568,9 iaculo icitur 568,40 occũbit 569,14
Sex. Manlius, secessorũ dux 724,28,33
Manibus in cælum sublatis Deus inuocatur 741,15. & 265,16 Manibus in cælum sublatis Deus iniquæ sententiæ testis & vltor imploratur 717,15 Manuum ablutio ante sacrificium 478, 39.479,5 Manus vnã cum armis defensoriis abscisæ 535,1
Manuarias artes factitabant inquilini, non ciues 583,27
Manubiarum ostentatio 480,11
Manumissorum examen 228,30
Marathonia pugna 291,24
Ancus Marcius Numæ Pompilii ex filia nepos 136,4.176,22.177,27 an Tullo Hostilio interitus auctor fuerit 176, 22,44. rex creatur 177,18 a pacis studio ad bella pertrahitur 178,20. in rep. quæ gesserit 182,21 quamdiu imperarit 61,24.184,1. Anci Marcii obitus, & filii 184,2
Marciorum (i. Anci Marcii filiorum) criminatio 217,24 Marcii exsilio perpetuo & bonorum proscript. mulctantur 211,11
C. Marcius qualib. parentibus ortus, quibus virtutibus præditus, quam gnauam in Coriolanis expugnandis operam præstiterit 412,36 Coriolis captis in Antiatum quoque expugnatione præclaram nauat operam 413,28 ob frugalitatem & modestiam admirationi est 414,30 Coriolanus cognominatur, ob fortissime nauatam in Coriolorum expugnatione operam 414,33 aduersus Antiates militem educit 433,10 ob repulsam in petitione consulatus, plebi infensus 434,20 annonam plebi quam carissime vendendam suadet 434,16 grauiter in tribunos inuehitur 437,35 ab ædilibus tribunorum iussu arreptus, defenditur a patriciis 438,14 plebi cõmendatur a Minucio cons. 442,3 superba oratione apud plebem vtitur 443,21 a patriciis contra tribunorum & plebis impetum defenditur 444, 26 a tribunis in populi iudicium vocatur 446,34.448,18 grauiter a Decio tribuno apud senatum accusatur 450,21 laudatur ab Appio 455,30. 458,31 plebis iudicio permittendus in senatu quæ dixerit 462,32. 463,8 in populi iudiciũ citatur 463,18 tyrannidis crimen vt diluerit apud populum 467,1 spolia ex Antiatibus capta cur militibus largitus sit 468,37 damnatur, duobus tantum calculis 469, 34.485,28.498,20 exsilii mulctam immoto animo fert 472,1 in exsiliũ abiturus, quæ ad matrem & vxorem verba fecerit 513,9 ad vlciscendas populi Rom. iniurias, ad Volscos transit 480,45 a Tullo Attio, Volscæ gentis principe viro, benigne excipitur, & reb. gerendis socius adsciscitur 481, 39 in Volscorum comitiis quæ verba fecerit 484,12 a Volscis honoratur senatoria dignitate, & ambiẽdorũ magistratuũ iure 487,38 belli dux creatus a Volscis, in Rom. agrum incursiones facit 489,15 in plebeiorum bona descuiri iubet, patriciorum bonis parci 489,27 accepto externæ militiæ imperio Romanorum socios infestat 490,31 a Volscis prædicatur 492, 44 Latinos & socios populi Rom. infestat 493,9 vrbem cum exercitu petit 496,41 ad Minucii orationem quę responderit 502,39 res a se gestas & vitæ institutum breuiter exponit 503, 23 de senatu grauiter conqueritur 504,30 quib. beneficiis & honorib. a Volscis affectus fuerit 506,15 quib. conditionibus pacem Romanis obtulerit 508,10. 517,31 iterum Latinos infestat 509,3 denuo e Latio ad vrbem ducit 509,17 secundæ Romanorum legationi quæ responsa dederit, & quæ tertiæ 510,5,40 matrem & vxorem legatione pro patria fungentes vt exceperit 516,1 ad matris petitiones quæ responderit 517,21 maternis precibus victus, consultat cum ea quid facto opus sit 523,45 copias e Rom. agro domum reducit 526,35 a Tullo Attio traducitur 527,5 a Tulli factione indicta caussa interficitur 528,7 triumphali funere decoratur 528,21 a Romanis pariter & Volscis lugetur, & sempiterna memoria colitur 530,9 vitia quæ in se habuerit 529,11 quibus virtutibus præditus fuerit 528,39 bonæ famæ studiosissimus fuit 524,18
Marini dii 30,12
Mars & Quirinus an idem numen, incertum est 112,23 Martis oraculum 12,19 Martis templum vetustum 11,46 Martis templum extra vrbem 351,38 Martis lucus 62,37. 776,58 Marti sacer campus 288,1 Marti in campo Martio litabatur suouetaurilibus 225,35 in Martio campo comitia habentur centuriata 464, 9 in Martio campo conscribuntur copiæ 554,16 (Vise & Campus)
in Martiali colle tẽplũ Dii Fidii 617,41
Marsi, in vrbem recepti 76,2
Marsicum bellum 260,18.547,21
Maruuium, op. Abor. 12,14
Matri filius quot & quanta debeat 521, 18 Matri in filium debetur imperium 523,25 Matre superiorem locum obtinere prætor veretur 516,37 Mater filio turpia non suadet 518,30 Mater ad filii genua supplex prouoluitur 523,29 Maternæ preces violentæ 521,33 Matris osculatio, ambiguo sensu 265,7
Matiena Tiora, op. 12,18
Matroa modulamina 91,23
Matronis Romanis & Latinis permittitur in patriam suam reuerti relictis maritis 341,22 Matronis an legatio ad Marcium concedenda, deliberatur 514,38 Matronis honor oblegationem feliciter peractam decernitur 525,2 Matronæ, præsertim grauidæ, grauiter a pestilentia infestantur 597,22 Matronæ quomodo & quãdiu propinquos, & item alios insigues in rep. vitos, luxerint 315,21. Vise & Mulieres.
Medici ægris in peste nõ sufficiunt 677,5
Medimni Siculi 433,45
Medorum imperium 2,27
Medullia, ab Albanis olim condita, sit Romana colonia 136,26 recuperatur ab Anco Marcio 175,45.179,14
Medullini sponte se Romulo & reip. Rom. adiungunt 104,14 a Romanis ad Sabinos deficiunt 367,43
Mefula, op. Aborig. 11,47
Melas sinus 49,47
Memphiticæ pyramides 229,12
Menecratis Xanthii de Æneæ proditione locus 38,38
Agrip. Menenius Lanatus, C. filius 394, 10 consul 310,46 Postumio collegæ opem fert 311,35 triumphat de Sabinis 313,43 ætate & prudentia præstans, & medius inter partes dissid. 379,1 de plebe reducenda quam dixerit sententiam 379,6 ab App. Claudio refutatur 388,23 de plebe reducenda quam iterum sententiam dixerit 392,41 Agr. Menenius C. F. legationis ad plebem princeps 394,10 qua oratione plebem profugam permouerit 404,40 ad plebis postulata quid responderit 409,19. plebi suadet mittendos qui fidem ab senatu accipiant 410,14. legem plebi decreandis magistratibus plebeiis condit 410,10 moritur, & ob paupertatem a senatu sepelitur fun. magnif. 415,41
Menenii liberos plebs donat stipe virilim collecta 416,27 Agr. Menenii filius Titus 585,46
L. Menenius consul 678,6. mærore & morbo contabescit 678,37
T. Menenius, Agrippæ filius, consul 576, 41.585,46 expeditionem in Etruriam parat lentius 577,23 bellum Etruscum nec prudenter gerit, nec feliciter 581,9 ob rem in Etruria male gestam, populi iudicio damnatur 585,42 ob cladis mulctam ipse se inedia & mærore conficit 586,30
Menippe, Penéi filia 22,32
Mentem bonam filio irato mater a diis precatur 523,17 Mentem meliorem Deus dat 566,24
Mensæ ligneæ archaicæ in sacris deorum ædibus 93,37 Mensæ ex apii stramine 775,14

ne 775,14 Mensæ comeduntur 44, 41.774,52.775,2
Menses pro ratione lunari 682,21
Mercatus tempus 463,22
Meretrix, Lupa 71,23.777,21
Mesapiorum rura 29,16
Metilii Alba Romam translati 170,42
Metius, prænomen Curtii, Fufetii, & aliorum, quære cum suis Nominibus
Metropolis salus, cordi est coloniis 459, 13 Metropolis in coloniam non concitanda 140,8 Metropoli an perpetuum in colonias imperii ius sit 147, 23 Metropolis a colonia destruitur 172,31 Metropolis fidem erga coloniam deserere non sustinet 496,10
Metus pœnarum maximopere absterret a delictis 99,4. 470,28 Metu simulato decipitur hostis 727,16 Metui in imperio volunt decemuiri 683,14 quæ metuuntur, exosa sunt fere omnia 356,10 Metuere & laudare vnum eundemque non solemus 458,10
Mezentius Agyllæorum rex 775,42 Mezentius, Etruriæ rex, cum Rutulis Æneam oppugnat 526 in angustias redactus pacem cum Latinis facit 53, 16.776,6
Migratio peregrinatio quædam est 287, 10 Migratio famis tempore 432,33
Milesiorum seditio 471,37
Milites sub signis conscribebantur 548, 12 Miles figmento animatur 613, 46 Miles victor crateris & mensis excipitur 290,42 pro Militum omnium salute ne Deus quidem duci spondet 588,20
Milites a ducibus iudicium sibi dari poscunt 709,10 Milites sæpe ducum incusatione suam ignauiam tegere conantur 587,21 Milites raptis signis desertisque ducibus e castis iis secedunt 375,30. sic 723,41 Militum aduersus ducem inobedientia & proteruia insignis 561,24. 606,1 Milites immorigeros & desertores indicta caussa occidere duci licitũ 723,31 Militis dedititii sub iugũ missio 159, 43 Milite externo exhauritur ærarium 226,47 Miles veteranus ob æs alienum in seruitutẽ abductus 361, 31 Militis facinora egregia 662,30
Militaris facundia 662,27
Militare fortis solebant vsque ad annum ætatis XLV 221,35 Militabant suis sumptibus veteres Romani 223,38
Militans puer 208,3
Militiæ & agriculturæ studia coniungit Romulus 98,26 Militiæ desertores pro hostibus habentur 646,39. militiæ desertores pro impiis & execratis hab. 668,23. militiam subterfugientes vel in corpore vel in bonis mulctabantur 548,17.554,19
Miltiades, archon Athen. 419,1
Minas quinas argenti e præda miles accipit 251,20
Minerua, pyrrichen inuenisse creditur 476,39 Mineruæ templum vet. 12,7 Mineruæ vestibulum 202,14 Mineruæ & Iunonis fana in Capitolini Iouis æde 259,19 Mineruæ Vrbicæ sacerdos 393,86
Ministrorum summotio, clandestini colloquii argumentum 282,25 Ministrum magistratus iussa exsequentem punire, inuidiosum 658,31 Ministris magistratus illata contumelia, in ipsum magistratum recidit 444,21 Ministro publico manus qui intulisset, ad Tarpeiæ rupis supplicium damnabatur 596,47
Minos Cretensis an Ioui familiaris fuerit 122,38
Minturnæ fluuius 8,10
L. Minucius consul 648,28 L. Minucius X vir 682,7.704,44
M. Minucius consul 341,9 M. Minucius Augurinus II cons. 433,28 senatum apud plebem defendit, & pro Marcio intercedit 439,9 de senatus consulto plebis scito præmittendo cum tribunis agit 446,42 pro Marcio ad plebem quæ verba fecerit 465,31 ad tribunos pro Marcio quæ verba fecerit 466,32 quæ verba in legatione ad Marcium fecerit 497,28
P. Minucius consul 417,7
Q. Minucius consul 652,40 in Sabinos proficiscitur 657,17
Miseni portus 43,4.419,12
Misenum oppidum, a Miseno Æneæ comite denominatum 774,33
Miserabilis habitus, fletus, preces, animũ magis afficiunt quam terrores bellici 380,32 Miserabiles discernendi ab improbis 404,6
Miserati honoratorum hominum casus 460,10 Miserationis mouendæ rationes 728,44
Misericordia intempestiua interdũ nocet 287,2
Mitylenæi Pittacum contra Alcęum creant dictatorem 336,40
Moderatione conseruatur resp. in seditionum periculis 377, 22.382,29 Moderatione erga victos vtẽdũ 103,5
Modius Fabidius 112,30
Mœnia sectis lapidibus primus exstruxit Tarquinius 200,17 ante Mœnia excubias agit alter consul in peric. interest. 642,20
Mœrore & inedia se conficit Menenius 586,31
Mola sallã in sacrif. 478,40.479,6
Mollis vnde cognomiatus Aristodemus 418,38
Monarcha Romæ primus (post exactos reges) T. Largius dictator 336,15
Monarchiam quæ vicia comitentur, & quomodo corrig. 268,1 Monarchia in tyrannidem degenerans, a paucis optimatib. in ordinem cogitur 461,9
Monendi tum alii, tum in primis propinqui 696,20
Monita potius coram hominibus proferenda, quam nusquam 696,18 Monita non aspern. 581,38 Monita apud excæcatos frustra fiunt 696,34
Monetæ inuentor 772,52
Monomachia Aruntis Tarquinii & Bruti 289,30 Mamilii & Æbutii 349,28
Monstrosos part' exponere licebat 88,12
Montanus, seu Cœlimontanus, cognomen Virginii 367,36
Monumenta vni pluribus in locis posita 43,43.44,10 Monumento publico incisa laudatio 525,3
Mora periculosa 401,43 Mora in multis vacat periculo 543,41
Morbi insoliti animi & corporis, ex Dei contemptu 177,33 in Morbosa loca emissa colonia 429, 13 Morbosa ciuitatis pars sanam inficit 609,18
Mores sęculi sui reprehendit Appius 609, 43 e Morib. suis coniecturam facere de alienis 388,24 Morib. metiendi hon. 226,15 Morib. quibuslibet se accommodare 208,28
Morges Italo succedit 59,45 Morgetes a Morgete rege nominati qui ante Itali, & olim Oenotri 10,40
Mors non semper secundum naturam accidit, sed incerta est 233,40 Mortis subitæ & occultæ exemplum 139,47. 473,13.595,46. (Mors repentina, iratæ numinis indicium 473,14) Mors, sublato ex oculis defuncti corpore 52, 11.118,27.204,40 Mors vitæ indecoræ præoptanda 153,38 Mortis turpitudo Lucretiæ pudicitiam expugnat 262,37 Mors gloriosa solis bonis obtingit 348,26
Mortem celerem sibi optat Lucretia se interfectura 263,24 Mortem ipse sibi cõscisciit Appius Claudius 610, 46
Morti destinatorum ornatus 154,37 pro Morientibus nummus inferebatur in ærarium Libitinæ 220,44
Mortuo præstantur officia quæ viuo in necess. præstari non potuerant 528, 18 Mortuum vxorem alloquitur & deosculatur Collatinus 265,26 Mortuus lectica in forum affertur 270,18. 719,37 mortui tribuni cadauer in forum affertur 596,2. Sic Appii mortui cadauer in forum affertur & funebri oratione decoratur 611,1
Mos malus non introducendus 331,4,25
Mosynœci, Asiæ pop. 21,14
Mor' indecẽtes edere cogit dolor 474,2
Mucia prata 303,45
C. Mucius Cordus, homo cordatus 296, 46 senatui consilium suum aperit 296,43. cordato facinore Porsenam percellit 298,40 quib. præmiis a ciuitate remuneratus 303,38
Mugilani, ciuitas Lat. 509,14
Mugillanus, cognom. Papirii 736,31
Mugitus terræ 628,12
Mugonia porta 114,5
Mulæ hera sua æquiores 242,15
Mulctæ controuersia populi iudicio dirimitur 432,4 Mulctæ pecuniariæ versæ in pecuarias 586,15 Mulcta pecuniaria cur irrogata consularibus, non capitalis 674,24 Multa suprema boues 11, oues XXX 674,44 Mulcta, vtres sacra, non recipitur a mulctato 676,33 Mulcta exsoluta redire ad publ. munia licitum 586,27 Mulctæ vades 432,1
Mulier disparet 259, 45 Mulieres tegularum iactu hostes incessiunt 413,16 Mulieres in ignotorum virorum cœtum venire dedecet 515,43 Mulieres solutis crinib. ad delubra deorum confugiunt 497,6 Mulieres in obsidionis periculo supplices ad deorum simulacra confugiunt 511,3 Mulierum ciulatus ingens 514,22 Mulieres vocantur Romani milites 564,14
Muliebris modestiæ curatores 95,3
Muliebris audaciæ exemplum 515,40
Muliebres morbi viris non prodendi 63,30 Muliebria pati 418,40
Mundi essentia tota mixta 63,16 Mundi sinistra & dextra quæ 80, 47
Munitus natura 624,16 Municipissima quæq; loca in intestino periculo præsidiis occup. 642,26 Municipioloci occupatio an timoris indicium 343,26
Munus: quære Functio.
Murmur in cõcione 404,10 Murmure & strepitu dicentem impedire 543,22
Murorum scansoribus promittũtur munera 495,32. murorum scansorib. quę præmia data 663,31
Muralis pugnæ instrum. 412,24
Musicam instrumentalem in Italiam intulit Euander 26,29
Mutatio, res facilis 381,7 appetitur ab omnib. 380,6 Mutationi obnoxia omnia 499,24 Mutationes varias affert tempus 461,34 Mutationes repentinæ coniunctæ cum turbul. confus. 398,11

Myscelus Crotonis conditor 121,10
Myrsili Lesbii narratio de Pelasgorum calamitate in Italia 19,17 narratio de Pelasgis seu Tyrrhenis 22,38
Myrus, archon Athen. 316,17
Mysteria silentio teg. 298,14 religiose custodienda 774,16 Mysteriorum ritus arcani 91,4

N

Nais, nympha 50,45
Nanas, Teutamidis f. 22,33
Napetinus sinus 27,46
Narrationes, nisi rerum caussæ afferantur, fide carent 470,46
pro Nascentibus nummus inferebatur in ærarium Lucinæ 220,44
Natos educare omnes, tenentur ex lege parentes 580,25. 715,18 Nati, ad parentes pertinent, & eiusdem cum illis conditionis sunt, ingenui aut serui 711,9 Nati e bonis, non semper boni; nec mali e malis 547,35
Natiuitatis rataæ exemplum 150,40
Natura paucis contenta 747,6,14 Naturæ humanæ limites non excedendi 499,29
Nauale diruitur 612,42
Nauia lusoria 778,16
Nauis nummo impressa 772,53 Naues longæ 612,40
Nauius, quære Attius
Nautius (seu Nautes) vnus ex Æneæ sociis, Nautiæ gentis progenitor 393,35
Nautia gens Palladii custodiam a Naute progenitore suo accepit 393,37
C. Nautius consul 586,34 Volscos peruastat 593,34. 594,1 C. Nautius II consul 648,27 e Sabinis euocatus domi reip. prospicit 650,19 victor e Sabinis redit 652,34
Sp. Nautius, maiorum nobilitate & suis virtutibus clarus 393,33 de plebe reducenda quam pro iunioribus sententiam dixerit 393,41 Sp. Nautius consul 491,40
Neapolitani Cumanos exsules recipiunt 739,8 vetere amicitia Samnitib. iuncti 740,27 variis eodem tempore legationibus sollicitantur 738,18 Neapolitanis bellum infertur a pop. Rom. 739,21
Necessariis contenta est natura 747,6
Necessitas metuitur ab omni hominum genere 564,46 humanas vires superat 328,44 domat etiam contumacissima ingenia 389,36 docet quid expediat 329,22 sæpe dissidentes partes conciliat 143,4 animum addit 501,3 Necessitati cedere 449,35 Necessitatis vi cedunt ipsi etiam dii 382,39
Nefasta dies clad. Fab. 581,22
Negare impudenter non licet in re manifesta 283,11
Negotiationes 330,37
Nemesis & Erinnyes 134,26 Nemesin vltricem experiri 506,46
Neoptolemus cum suis arcem Ilii capit 37,10 dimittit Hectoridas 38,8
Neptunus terræ quassator 100,32 Neptuni festiuitas 99,34 Neptuni Equestris area & ludi 26,15 Neptuno ara subterranea dicata 100,39
Nesos, locus Arcadiæ 39,14,24
Nexus ius in bona 333,11
Nice, Pallantis Lycaonidæ filia 26,5
Nicias Locrus ex Opunte 316,17
Nicodemus, archon Athen. 549,41
Niobe Phoronei filia, prima omnium mortalium fœminarum, Iouis concubitus experta 14,21 Pelasgum e Ioue parit 9,25
Nobilitas humana consistit in sola virtute 148,10 Nobilitas generis minimum ad tritauum referenda 249,6
Nolani Neapolitanos a Romanorum amicitia dehortantur 738,21
Nomen speciosum rei nefariæ prætendere 505,37 Nomina rerum plerique solummodo spectant 268,6 Nomina inuidiosa vitanda in nouis magistratib. instituendis 336,25 Nomina inuidiosa sæpe efficiunt vt res aboleantur 387,6 Nominum mutatio in populis 23,14 Nominum mutatio etiam in Græcis locorum appellationib. 28,19 Nominum Romanorum ratio ea est, vt præter cōmune siue appellatiuum, (hoc est prænomen) impositum sit etiam gentilitium seu a paterna stirpe desumptum nomen 185,44.198,44. 202,22.207,5. Sic Nomen appellatiuum, *Seruius*, a conditione inditum; propriū & gentilitium, *Tullius*, a patre acceptum 207,5. Nomen filiæ idem cum paterno 709,33 Nomen clientis idem quod patroni 710,13 Nominum similitudo 394,32 Nominum homonymia cognominibus distinguebatur 244,38. Fuisse autem nonnullis plebeiis familiis eadem cum patriciis nomina, perspicuum est ex Claudiis, Iuniis, Sicciis; nec non Genuciis & Virginiis. cuius rei hæc videtur esse caussa, quod non pauci e plebeiis virtute præstantes viri, patriciorum ordini fuerunt adscripti, (287,41) & clientib. quoque familiæ ac nominis ius interdum communicatum a patronis 710,13
Nomen dare duci 642,11 Nomen dare nulli licebat nisi in sua tribu 219,25 Nomine citare 384,46. 428,46 Nomine suo a duce inclamatur fortissimus quisque 533,15 67,10
Nomentum, Albanorum colonia 116,24 Nomentani pop. Lat. 326,21 Tarquinio se dedunt 187,12
Nomentanus, seu Cælimontanus, Virginii cognomen 611,46. Pro eodem Montanus 367,36
Norbani, pop. Latii 326,21 Norbam missi coloni Romani 428,32
Nouatores vt deceperit Sulpicius 321,25
Nouercale nomen inuisum 56,23
Nouicii patricii 111,37 Nouicii senatores 120,8
Nox fugientibus amica 307,5 Nox illunis opportuna adoriendis hostibus 52,40 Nocte illuni fallitur hostis 297,34 Nocturnæ insidiæ 308,47 Nocturna inuasio 290,32 Nocturna trepidatio 582,26
Noxæ fatales omnibus bonis admistæ 529,10
Nudo corpore certare primi Lacedæmonii instituerunt 475,43 Nudare corpus in certamine totum, pudori olim erat 476,1
Nugari extra rem 697,9
T. Numicius Priscus, consul 611,47 Antiatem agrum perpopulatur 612,27
Numicius fluuius 52,16 Numici fl. stagnum 775,46. A Dionysio Νομίκιος dicitur, quattuor syllabis: itidemque a Plinio. Liuiana editio tribus syllabis Numicum habet. Apud Horatiū scriptura est ambigua.
Numitor priuatas patris opes regno præfert 776,51 Numitorem successione fraudare conatur Amulius 62,1 Numitor quo machinamento Amulium vltus sit 71,39 Albanum imperium recuperat 57,41. 72,11 Romuli & Remi controuersiam vt diremerit 73,10. 777,47 Numitoris filius Ægestus 62,7 Numitoris filia Ilia, seu Rhea Siluia 62,19
P. Numitorius Virginiæ nepti vindicias petit 710,28 in Appium grauissime inuehitur 718,26 P. Numitorius tribunus pl. accusat Sp. Oppiū X virum 726,37.
Numitoria, Virginiæ mater 711,27
Nummi ærei 586,11 Nummi diuersi illatione discernitur sexus & ætas in ciuium numero 220,38
Nundinæ quomodo & quas ad res institutæ 463,19 Nundinis nona quæque dies assignata 98,40
Nuptiæ sacræ quæ 95,19 Nuptiæ in homicidio 271,35
Nuptialis ornatus 207,29 bis Nuptæ a Fortunæ muliebris sacerdotio exclusæ 526,29
Nutricesin nobil. famil. 157,11 Nutrix infantem suam linguā docet 289,34
Nymphis sacrata prata & loca virentia 30,12

O

Obærati inclinant ad res nouas 319,20, Vide Debitores.
Obedientia non debetur iis qui præter leges imperium sibi vsurpant 723,38
Obligantur integræ corporis partes velut sauciæ 606,20
Obseruationibus collatis portenta interpretantur sacrorū interpretes 556,21
Obsides Etrusco dantur a Romanis 301,14 Obsides Romanæ aufugiunt 302,3 Obsidum corpora sacra violare nefas 302.44 Obsidibus potior est ciuitatis honestæ fides 303,10 Obsidum vice detinentur captiui 192,45 Obsides ob gentis perfidiam capite plectuntur 365,8 Obsides cum legatis Romam mittuntur a Lucanis, ad impetrandam contra Samnites societatem 742,8
Obsidionalia instrumēta 180,12.412,24
Occidere ciuem indicta caussa lex vetat 445,24
Ocrisia Corniculana, Seruii Tullii mater 206,42
M. Octauius lib. 1, de Ænea sacrificante quæ scripf. 775,8 de Siluiæ compressione quæ scripserit 776,55. De Octauio Mamilio dictum in M.
Oculi lacrymatione tabidi 516,13
Odimus a quibus lædimur 507,21 Odium & amicitia stabile consortium non habent 145,13
Oeniadæ restituuntur 41,22
Oenotria regio 10,9
Oenotri ortus, & in Italiam profectio 9,22,31,44
Oenotri, populus, olim Æzēi & Lycaones dicti 10,10. Italiam olim tenuere 10,37.11,7 quæ Italiæ loca tenuerint, & vnde Aborigines dicti sint 11, 20.77,18 ex Arcadia in Italiam Oenotro duce profecti 77,24
Officinæ in foro 200,16
Oleaginis ramis coronate 32,7 Olea coronati equ. 351,35
Oligarchia, si modum excedat, plebis prudentia corrigitur 461,12
Olympiades triginta, faciūt annos CXX 61,9 Olympias VII 57,46.60,20. 78,15 Olymp. XII 60,13 Olymp. XV 475,44 Olymp. XVI 120,38 Olymp XVII 121,11 Olymp. XXVII 136,47 Olymp. XXXV 177,23 Olymp. XLI 184,12 Olymp. L 121, 4. 206,34 Olymp. LXI 244,10 Olymp. LXIIII 418,47 Olymp. LXVIII 61,12. 277,25 Olymp. LXIX 305,11 Olymp. LXX 316,16 Olymp.

Olympias LXXI 341,10 Olymp. LXXII 367,39. 378,41. 417,40 Olymp. LXXIII 480,36 Olymp. LXXIIII 544,15 Olymp. LXXV 559,18 Olymp. LXXVI 576,41 Olymp. LXXVII 594,43 Olymp. LXXVIII 611,43 Olymp LXXVIIII 617,47 Olymp. LXXX 627,7 Olymp. LXXXI 652,37 Olymp. LXXXII 676,42 Olymp. LXXXIII 684,11,25 Olymp. LXXXIIII 736,19 Olymp. XCIII 417,47 Olymp. XCVIII 60, 37 Olymp. CXXVIII 7,12 Olymp. CXXXVII 96,11 Olymp. CLXXIII 260,21 Olymp. CLXXXVIII 6,34 Olymp. CXCIII 332
Omphale Lyda 22,7
Operibus publicis distinendum otiosum & improbum vulgus 246,19
Opes publicæ in quibusdam ciuitatibus exiguæ; at priuatæ, amplæ 746,34 Opes ampliores non petendæ quā natura requirit 747,13 Opes etiam iustæ sperniuntur a Quintio 652,25
Ophrynium, op. Troadis 36,26. deseritur 37,27
Opica regio 58,27
Opicus portus 43,3
Opici Siculos expellunt 18,21 Opici in vrbem R. recepti 76,1
Opifices bellicorum instrumentorum 464,25
Opimia, Vestalis virgo, ob stuprum plectitur 556,27
Opinio, etiam vana, plurimum in bellis vel ad terrendos vel ad confirmandos animos valet 163,10
Opis; quære Rhea.
M. Oppius, secessorum dux 724,17,33
Sp. Oppius, decemvir 682,10 cum Appio Claudio vrbis præsidio relinquitur 704,41 senatum conuocat 724,42 damnatus, in vinculis necatur 726,36
Optimatum regimen quādo & quomodo in Rom. remp. introductum 277, 28 Optimatum regimen quibus virtutibus Quintius plausibile reddidit 645,26 Optimatum regimen clientum, mercenariorum, & opificum præsidio parum tutum est in seditionum periculis 380,22 Optimatum regimen plebi concedit iudiciorum potestatem, ius itē senatus, magistratuum, sacerdotiorum 469,42 Optimatum regimen summo studio a pricis defensum 695,40 Optimatium potentia legum latione imminui videtur 678,22 Optimates in populi iudicium vocari an expediat 470,3 Optimatium factio interimitur Cumis 422,40. Vide & Patricii.
Oraculum consulitur de pestis insolitæ caussis & remediis 264,36 Oraculum Pelasgis datum 16,5 Oraculum Dardano datum 55,29
Oratio, animi imago 1,38 Orationes in controuersiis habitæ cur a Dionysio insertæ sint historiæ 471,10 Orationis contrariæ quoque momenta expendenda 396,1 Orationes funebres 290,5
Oratio Romanorū ad Romulum coloniæ ducem 80,10 consulum ad senatores tumultuantes 391,33 consulum ad Volscorum postulata 488,14 tribunorum ad consulem; excusatoria & petitoria 656,2 legatorum Rom. ad Samnitū proceres 739,25 Samnitum ad Romanorum postulata 740, 19 fetialis Romani ad Clubium dictatorem Albanum 118,46 Orationcula primipili, ad coniss. & ad commilitones 567,26
Oratio Æneæ ad Latinum 47,15: & Latini ad eandem responsio 47,39 Ap. Claudii de domesticis & externis turbis sedādis 370,18 Appii Claudii cōtra M. Valerium 386,15 App. Claudii de plebe reducēda 393,2 Ap. Claudii contra senatusconsultum de patriciis populi iudicio submittendis 453,32 Appii Claudii contra tribunorum postulata 601,46 Appii Claudii decemuiri ad tumultuantes in curia patres 690, 11 Appii Claudii super Virginię negotio 712,41 713,43. 716,32. 717,20 C. Claudii contra Virginii tribuni postulata 637,31 C. Claudii ad senatum de Appii obstinatione 697,11 C. Claudii ad senatum & consil. de plebis postul. 731,38 M. Claudii ad Appium decemuirum de arreptia a se Virginia 710,37 Cloelii Æquorum imperatoris ad Rom. legatos 649,21 L. Cornelii pro decemuirorum postulatis 697, 41 M. Cornelii ad C. Claudii monita 696,43 M. Decii tribuni pl. ad senatū 447,33 M. Decii tribuni ad plebē contra C. Marcium 467,38 M. Fabii ad milites 565,18 Metii Fufetii ad Tullū Hostiliū & Romanos 142,11 Fuffetii ad Hostilium de committendis trigeminis 151,2 Fufetii ad duces Albanos de proditione 161,24 Horatii patris ad filios trigeminos; & trigeminorum ad eandem responsio 153,28,36 Horatiæ ad fratrem superstitē; & fratris ad eandem responsio 157,25 C. Horatii ad tribunos & plebem; expostulatoria 654,28 M. Horatii Barbati ad Appium & cet. decemuiros 689,15 Tulli Hostilii ad Metium Fufetium & Albanos 144,18 Tul. Hostilii ad Fufetium, pro asserendo Romanis imperio 147, 18 Tul. Hostilii ad Horatios trigeminos 152,26; & Horatiorū ad eandē responsio 153,14 Tul. Hostilii ad exercitū de Fufetii proditione 167,43 deeadē ad Albanos 169,41. 171,22 Iciilii ad Ap. Claudiū pro Virginia spōsa 713,15 L. Iunii Bruti ad socios 266,18. 267,6,32 Bruti ad pop. de instituēda rep. 270,21. 276,3 Bruti cōtra Collatinū coll. suū 284,43 L. Iunii Bruti plebeii, pro plebe contra patricios 396,13 T. Largii de domesticis & externis turbis pacandis 368,36. 370,13 C. Lectorii trib. pl. contra criminationes App. 603,9 C. Marcii, de annona plebi quā carissime vendenda & cōpescenda eius insolētia 434,47 Marcii in Volscorū conc. 484,15 Marcii ad Minucii postulata, p rep. 502,39 Marcii ad matrē & cet. matr. Rō. 517,21 Agr. Menenii de pl. reducenda 379,7 Menenii ad profugā plebē 405,11 Menenii ad Bruti postul. 409,20 M. Minucii ad pl. pro senatu & C. Marcio 439,9 Minucii ad trib. pl. 446,42 Minucii ad Marciū in castris 497,30 C. Mucii ad senatū de suo proposito 298,1 Mucii capti ad Porsenam regē 299,16,37 P. Numitorii ad App. Claudiū decemuirum pro Virginia nepte sua 712,20 Numitorii ad Remū 68,42 A. Postumii dictatoris ad milites cū Latinis decertantes 345,19 T. Romilii ad L. Siccium emeritæ cohortis ducē 669,20 670,6 T. Romilii de legum latione a trib. postulata 675,13 Romuli ad ciues de instituenda rep. 78,33 Romuli ad raptas, de popularium iniuriis, earundemq; in ipsarum gratiam cōdonatione 103,1 Ser. Seruilii ad populum, pro reb. a le gestis 587,29 L. Siccii Dentati pro lege agraria 662,17 L. Siccii Dentati ad Romilium coni. 669,37. 670,22 Sicinii Belluti ad consulum legatos 375,41 Sicinii ad plebē, de patriciorum studio in defendendo Marcio 445,15 Ser. Sulpicii ad Latinorum legatos 320,32 Tanaquilis ad Ser. Tullium 209,20 Tarquinii Prisci ad legatos Etruscorum 195,17 Tarquinii Superbi ad Ser. Tullium pro assertione imperii 235,18: & Tullii ad eadem responsio 236,39 Seruii Tullii ad plebem, pro Tarquinii nepotibus, contra Marcios 214,4 Tullii ad populum, pro assertione imperii contra factionem Marcianam 216,39 Tulliæ minoris ad Tarquinium, pro mutatione connubii 232,47. 233,7 L. Valerii Potiti, ad reprehensionem App. Claudii 688,25 L. Valerii Potiti contra decemuirorum postulata 700,13 M. Valerii ad plebeios, pro armis contra hostes sumendis 371,24 M. Valerii ad plebē, de senatus iniuriis 374,9 M. Valerii ad plebem profugam 395,3 M. Valerii ad senatum, de remittendis mopti turbæ debitis 328,20 Valeriæ ad matronarum cœtum 511,26 Valeriæ ad Veturiam Marcii matrem 512,3 Veturię ad Valeriæ & cet. matron. petitionem 512,42 Veturiæ ad Marcium filiū pro populo Romano 516,47 Veturiæ ad Marcium filium pro patria 518,22 A. Virginii trib. pleb. contra Kas. Quintium, in populi iud. 631,38 A. Virginii tribuni, de coniuratione adueršus plebem 631,21 Publ. Virginii de domesticis & externis turbis sedādis 370, 2. M. Volscii tribuni pl. de Cæs. Quintii facinoribus; calumniosa 632,22
Orati herois lucus 288,47
Orbilia, Vestalis, stupri pœnas luit 597,31
Orchomenus, oppid. Arcad. 39,13
Ordines supplere 532,37 Ordines etiam in persequendis hostibus seruandi 551, 4 Ordinum ductor inferiorem functionem accipere & gregarius miles scribi detrectat 596,19 Ordinum desertorum pœna 606,30 extra Ordinem militantes 222,16
Orientalis plaga, auspiciis optima 80,42. 81,10
Ortona, Latini nominis oppidum, ab Æquis opprimitur 558,8. 633,4
Oruinium, oppidum Aborigin. 12,2. incertum Cutiniumne an Vibinum, an aliud.
Oscilla ad humanam effigiem arte simulata 30,25
Osculo valedicitur 154,2
Ossium reliquiæ colligūtur & inhumantur 528,35
Ostentum: ignis e pilorum veruculis emicans 312,44 Ostenta varia 472, 23. 628,8 Ostentorum interpretatio 207,21
Ostia, oppidum 8,9 a quo condita, & vnde dicta 183,30
Otium in probis & egenis mala suggerit consilia 246,18
Otiosa & inops turba bellis occupanda 659,43
Ouatio, detorta a Græcorum ἰυάω 313,46 a maiore triumpho vt differat 555,47 triumphus est pedestre 594,37 Ouantis ornatus qui 314,8
Oues XXX, boues II, suprema mulcta 674,45

P

Pacta & conuēta (verb. rationib. firmari soleant 406,1. Pactorū trāsgressores diris deuouētur 449,47 pacta conuēta nō sunt durabilia 421,32. 509,47 pacta contra patriā inita, impia sunt, nec seruanda 694,33

Padi ostia 15,12
Pædagogæ 424,36
Pæstum, ποσειδωνία 59,43
Pagi in agro Romano; eorundemq; magistri 135,8. 220,14,18
Paganalia, fest. fol. 220,30
Palantiũ, oppid. Arcad. 24,28.49,20 Palantiũ in Latio, denominatũ a Palãtio Arcadico 77,35 Palantiũ colonia mittitur ab Æneadis & Latinis 36,4 Palantium ab Albanis muro & fossa cingitur 77,45 Palantium munire cupit Romulus 72,46 circa Palantium locata prima vrbis primordia 182,30 Palantii vertex 65,5. Idem Palatium; & Virgilio Pallantẽum.
Palas, seu Pallas, Herculis filius e Dyna Euandri filia 25,16.34,44 Palas, seu Pallas, Lycaonis filius 26,7
Palatium, op. Aborig. 11,38 Palatiũ, olim Pallantiũ seu Pallantẽum 25,12. 773,31 Palatii mœnia 104,29 Palatium & Cælius mons, Romuli sedes 113,40 Palatium & Capitoliũ inter vicus Etruscus 304,47
Palatinus mons cum vicinis collib. a Romulo munitur 104,29 Palatini montis radices alluit Tiberis 777,10 Palatina tribus 219,20 Palatinæ domus 307,23 Palatini Salii 129,25
Palinurus portus 42,45
Palladium, & magnorum deorum sacra, Chrysæ dotis loco dantur a Minerua 55,16 Palladia duo, & vtrum in Italiam ab Æneadis importatum 55,44.56,2. 127,5 Palladium ab Æneadis asportatum asseruatur a Vestalibus 56,11 Palladii custodia penes Nautiam gentẽ 393,37
Pallantium, seu Palantium, vnde denominatum 25,11 Pallantẽum, post Palatium dictum 773,30
Pallas, Herculis ex Lauina Euandride filius 34,44. moritur 35,6
Pallene, inf. Thraciæ 38,15.39,37
Pamphylium mare 3,11
Pan, Arcadib. antiquissimus & honoratiss. deus 25,36 Arcadiq; familiaris deus 773,31 idẽ qui Faunus 773,21.779, 11 ex semonum numero 478,29 Panis antrum 65,31 Panis fanum in Pallanteo 773,31 Panis sacra 67,12 Panis Lycæi sacra 25,36 Pani sacrati montes & saltus 30,11
Panici terrores, Fauni opus 290,25
Panathenæorum tempus 129,31
Panegyres publicæ 229,40 Panegyris Latinæ gentis & sociorum 250,14
Papauera eminẽtiora bacillo decutit Tarquinius S. 255,8
C. Papirius summus pontifex 178,12
L. Papirius Mugillanus, cons. 736,31
M. Papirius, primus rex sacrorum 278,11
Papiria lex 788,42
Parci inimicorum propinquis nõ solet in extremis peric. 502,7
Parentib. quot & quãta debeantur a liberis 521,18 Parẽtes benigni stolido puerorum fastui indulgent 395,34
Paricidii pœna 260,3
Parilia, fest. 75,19
Parmæ ludionum 130,41
Parmenides Pastan', olympionica 611,44
Parnasi incolę 14,36
Parthica clades 82,8
Partus terminus mulieri est annus ætatis L 212,14 Partus custoditio 63,35 Partus monstrosi 472,26
Parauium ab Antenore conditum 772,23
Pater filii caussam apud populũ agit 631, 11 Patri quantum ius concessum in filium 96,22 Pater in filii tum corpus tum bona potestatem habet 547,1 Patrum in filiorum delictis puniendis rigor 546,28 Patrem in expeditione deserere filius non vult 674,7 Patrem humeris suis per arma & ignem extulit Æneas 655,43 Patris delicta nõ recidunt in filios 547,16
Paterna indulgentia & cura 432,25
Patres conscripti, πατέρες ἐγγραφοι, senatores 86,14 Patres conscripti, οἱ καταγραφέντες εἰς τὸ βουλευτικὸν σωνέδριον 686 26 Patres cur dicti senatores 83,6,19. 84,22 Patres qua pietate plebi colendi sint 655,42
Patriæ nos debemus 502,37 Patria propugnanda etiam cum dii destituere videntur 654,40 Patria quę putãda 486, 10 Patria ob commoda diligitur 507, 28 Patria quas ob caussas deseratur 693 19,28 Patrię ignoscendum 520,6 Patriæ oppugnatio 506,38
Patricii dicti qui a patribus (i. senatorib.) orti essent 83,20 Patriciorum officia 83,37.84,19 Patricii legum & iuris cognitioni studebant 627,33 Patricii cõuocati vt soliti 83,26 Patriciorum (vel potius Patrum) numerus duplicatur, centum nouiciis ad priores centũ adscriptis 111,34 in Patriciorũ ordinem cooptari qui soliti 199,41.208,30 Patriciorũ & senatorũ numero adscribitur L. Tarquinius Prisc. 181,30 Patriciis adscribitur T. Claudius Sabinus 308 24 Patriciorũ ordini adscribũtur centum e plebeiis præcipui viri 287,41
Patricii cum clientib. suis arma pro republ. soli capiũt in secessione plebis 376 37 Patricii cum clientib. suis expeditionem in Antiates suscipiunt 433,7 Patricii ob permissam plebi iudicii potestatẽ succensent Valerio 471,44 superbiæ fastusq; & simulationis perpetuæ accusãtur a plebeiis 378,5 a tribunis accusantur quasi semper aduersus inopes aliquid machinẽtur 583,37 an populi iudicio permissi 457,29 an plebis iudicio permittẽdi 460,39.462,20 470,3 plebis iudicio subiecti nõ sunt, nisi S C permittat 661,4 Patricium indicta causa a tribunorũ ministris arripi non sinit ordo patricius 438,13 Patricii plebis iudicio quãdo primũ permissi 463,47. 469,37 Patricii plebeiis concedunt iudiciorũ potestatẽ; ius item senatus, magistratuũ, sacerdotiorũ 469, 42 Patricius a plebis iudicio prouocat ad senatũ 443,26 Patricii quoq; non pauci nec obscuri, decemuirorũ dominatui se addiderunt socios 683,21 Patriciis cõnubia cum plebeiis interdicta 684,3 Patriciorum mores reprehenduntur ab Appio 609,43 Vise & Optimates.
Patrimi & matrimi pueri 92,20
Patro Thurius Æneã comitatur 41,14
Patroni erant non plebeiorum modo, sed etiã colonjarum & sociarũ vrbiũ 85,17 Patronatus, πατρωνία, pauperũ & abiectorũ tutela 84,13 Patronatus officia & iura 84,18,39.787,32
Patrocinia clientum, per manus posteris tradita 85,7
Pauperibus prospicit Ser. Tullius 215,16. 216,8 pauperib. datur immunitas 225, 13 pauperes si corpora sua bellicis periculis offerãt pro patria, satis est 294, 16 pauperes diuitib. æquales in capessendis honorib. 746,38 pauperes a tyrãno tantumdẽ tributi inferre cogũtur quatũ diuites 245,43 de pauperum inopia subleuanda 359,37 pauperibus an remittenda debita 328,13 pauperũ fides in bellis patrũ tuta, beneficiis demerenda 294,10 pauperes proni ad res nouas 319,20 per vrbẽ tumultuantur 362,3.368,3 ob dilatam agrorum diuisionem, consulũ imperium detrectant 553,47 in pauperis senatoris liberos munificentia honorifica 416,27
Paupertas & egestas, animi generositatẽ frangunt 215,30 paupertas plerumq; degenerare cogit 416,28 cum diuitiis vbiq; gerit inimicitias 382,25 e quib. caulis exsistat 332,6 paupertas quæ miseranda sit, & quomodo 332,4 paupertas iusta non grauabat veteres 644, 33 paupertatis honoratę exemplum in Valerio Poplicola 315,4: in Agr. Menenio 416,1. 586,9 paupertatẽ iustis opib. corrigere Quintius renuit 652, 25 itidemq; Fabricius 747,43 paupertatem pro hereditate a parentib. accipere 586,9
Pax æqua laudatur, modo ne fiat cum detrim. reip. 576,10 pax quęuis quocumque bello potior 519,3 pax supplicũ ritu petitur a natu maximis & honoratiss. ciuib. 594,21 pacis conditiones ad senatũ referri solent a coss. 576,19
Peccata non continuanda, sed corrigẽda 456,46 Peccata agnoscere & corrigere quos pudet, in pudenda periculã incidunt 581,37 Peccata enormia impunita relinquere, idẽ est quod nulla mediocria delicta dignari venia 357,8
Pectus plenum cicatricibus vulnerũ 467, 18 Pectus in mœrore plangere 157,21 472,7. 513,24
Pecuniarũ gratia ęrumnas subimus cũcti 223,31. De pecuniaria mulcta supra dictum est in M.
Pecus in peste inficit 677,28 pecus e castellis pastum eductum, inuaditur 297, 12 pecudum mactatio in principũ & ducũ inferis 528,31 pecoris regii magister 776,13
Pecuniæ studium 177,45
Pedani, pop. Latii 326,22 a Marcio vicapti 495,2.500,25
ad Pedes prætoris confugit actor irruente multitudine 713,37
Peditum filii pedestrem pompam ducebant ludis votiuis 475,32. Vise Eq.
Pelargi cur dicti Pelasgi 22,41
Pelasgus, Iouis e Niobe Phoroniده filius, Pelasgicę gẽtis auctor 9,25.14,19 Lycaonem posteriore e Deïanira procreat 9,27.11,1 Pelasgi, Pelasgorum conditoris, progenies 22,31 Pelasgus, Neptuni & Larissæ filius 14,26
Pelasgi ab Argiuis oriundi, e Thessalia in Italiam profecti 75,35.77,19 Pelasgorum progenitor, prima patria, errores & fortuna varia 14,19,11,38 Pelasgi & Tyrrheni iidem a quibusdam pop. putati 20,20 Pelasgi, a Mytilẽo Lesbio dicũtur Tyrrheni 19,19 Pelasgi quando & vbi Tyrrheni dici cœperint 22, 28 Pelasgos & Tyrrhenos non fuisse vnã eandemq; gentem 22,46 Pelasgi admittuntur ab Aboriginibus 14,6.16, 18 decimas Delphos mittũt 15,23 Crotone occupata Tyrrheniã condunt 22, 34 post breuẽ in Italia fortunã, denuo exagitantur 18,27 Pelasgorum oppida in Italia deleta 20,46 Pelasgicæ gentis reliquiæ in Italia 24,19
Pelasgica gens e Tyrrhenis qui olim Lemnum & Athenas tenuerunt 20, 27 Pelasgicus murus Athenis 22,44
Pellib. muniti milites 775,25 Pellib. hostiarum verberantur occursantes in Lupercãlibus 777,30
Pelopi funebres ludos celebrat Hereules 291,17
Peloponnesi principes primi, Æzẽus & Phorõneus 9,24
Peloponnesii ex Herculis comitatu, vbi consederint in Italia 75,39.77,36
Peloponnesii quemnam primũ in Italia locum habitandi ceperint 36,5
Pelta Thracia 129,44
Penates & lares familiares 513,21 Græcis θεοὶ πατρῷοι, γενέθλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἕρκειοι 54,27 Penatium deorum simulacra in Italiam ab Æneadis import. 774,58 Penates Æneã per somnum monent de condendo Lauinio 775,19 Penatium simulacra sua sponte bis Lauinium ex Albano templo remeant 776,27: & 54,13 Penatum forma & habitus 54,34,44
Penuria expugnantur qui armis capi nequeunt 198,11
Pepli scissio in luctu 472,7. Vise & Vest.
Perfectus omni ex parte nemo 529,8
Pergami mœnia 36,28
Periculum subire virtute ac fide incolumi 524,26 pericula communia, arctissimam conciliãt amicitiam 346,5 pericula extrema addunt animum 501,4 periculis magnis emendę sunt res magnæ 588,26 in periculis non deserendi etiam infimi 676,3
Periuria occulta, puniuntur a diis; notoria, a magistratu 285,35
Persæ quantis copiis Græciam inuaserint 684,38,41 Persarum reges quo habitu vsi 195,38 Persarum imperium 2,30
Persequi hostem longius, non satis tutum 584,28
Persuadendi vis, a Deo est 511,42
Peruicaces animi, aduersatiorum precib. indurescunt 110,6
Peruicacia in omnibus 384,13
Pestilẽtia, in pecudes magis quam homines grassans 472,31 Pestis in matronas, præsertim grauidas, sæuiens 597, 22 Pestis rapidissima per totam Italiam, sed præcipue in vrbe 598,47 Pestis a pecoribus & agrestibus in vrbem incumbit atrocissima 623,4 Pestilentia longe sæuissima 677,1 Pestis habitatorum decimam tantũ partem Velitris relinquit 427,29 Pestis Æquos bellum Romanis peste laborantibus inferre parantes, & ipsos inuadit 677, 45 de pestis insolitæ caussis & remediis consulitur oraculum Delphicum 264,38 in peste præter solennes expiationes, adhibentur etiam noui ad placandum numen ritus 677,32 in Pestis extrema sæuitia negligitur numinis cultus 677,35 post Pestẽ fames 678,2
Petere ab aliis non opus est quod leges concedunt 447,38
Peucetius Lycaonis f. cum Œnotro fratre in Italiam traiicit 9,36
Peucetiorũ sedes & conditor 9,43.11,8
Phædon, archon Athen. 576,43
Phaleræ insignes 663,36 Phaleratus equus dictatoris 650,37
Phanodemi Atticæ antiquitates, & narratio de Dardani migratione 50,24
Pheneatæ Arcades, Herculis in Italica & Hisp. expedit. socii 27,4.34,32 sedes in Italia collocant 49,22
Pherecydis Atheniensis locus ex Originũ libris, de Œnotris 10,47
Phiala ærea 41,34
Philiscus, archon Athen. 684,13,27
Philisti Syracusani narratio de Ligitum ex Italia in Siciliã trãsmigratione 18,10
Philonides Tarentinus, cognomẽto Cotyla, nefaria scurrilitate legati Romani vestem conspurcat 743,17
Philosophia non appellanda quę deos negat 128,14 Philosophia non tam verborum, quam rerum honestarum studio definienda est 685,21 Philosophia innata 287,29
Phoróneí regnum & posteritas 9,23
Phoronis, Hellanici liber 22,30
Phrasicles, archon Athen. 627,9
Phrastor, Pelasgi f. 22,32
Phrygica & Troica gens, cur pro vna eademque habitæ 23,4
Phrygia orgia 91,27 Phrygia sacra 50,20
Phthius, Neptuni & Larissæ filius 14,25
Phthiotidis conditor, ibid. 30
Piacula abolenda 159,8 ne in magistratu quidem ferenda 205,17
Piaculares flammæ 75,6
Picentia, seu Piculia, vel potius Ficulnea 308,27
Picus, auis, δρυοκολάπτης 12,24 pueris cibum ingerit 777,15
Picus, Italiæ rex, Aborigines sedem quærentes excipit 773,15
Pietas & iustitia, magistratui in primis cordi esse debent 123,42 Pietas & iustitia, amplis a Deo remunerantur premiis 4,24.345,22 Pietati tntum iter per medios hostes 774,19,26 Pietatis argumentum, felix rerum successus 506,37 Pietas erga cognationem & sexum 516,10 Pietas erga propinquos, propriq; saluti anteferenda 674,7 Pietatis erga patrem exemplum illustre 655,43. 674,7. 774,19,26
Pila (columna) κυλίς 160,18
Pila, qualia tela 312,39
Pileus Tarquinio de capite rapitur ab aquila, & reponitur 184,16 Pilei in conum fastigiati 129,40 Pileatorũ magna cateruа in funeris elatione 228,11
Pili ex hostiæ capite defecti, in ignem iniiciebantur 479,7
Pinarii ob seriorem aduentum a sacro epulo exclusi 32,39.774,7 ἀσκευῶν dicti 774,9
L. Pinarius consul 597,15
P. Pinarius Rufus, consul 480,39 P. Pinarius, vnus e legatis ad Marcium emissis 497,22
Pinaria, Publii filia, in Vestali sacerdotio corrupta 200,10
Pisa, Aborig. op. 16,43
Piso historicus: quære Acilius & Calpurnius.
Pittacus a Mitylenæis contra Alcæum dictator legitur 336,41 Pittaci lex de liberis 96,32
Pice ardẽte referta vasa, fundis in hostem immittuntur 642,39
Placianorum lingua 23,20,24
Plactorianum plebiscitum 788,36
Plangere pectus 157,21.472,7 Planctus pectoris in mær. 513,24
Plataicum prœlium 291,23
e Plaustro ludere 477,42 Plaustris exportantur mortuorum acerui 623,13
Plausus in victoria 422,25 Plausus obscurile fac. 743,24
Plauto Herculeana pars quæ sit 773,47
Plebs, ciuitatis corpus est; senatus & reliquus magistratus, caput & anima 148, 12.331,30 Plebs constituendæ reip. arbitrium senatui permittit 119,47 magna ex parte ruri degebat 463,27 communia cum patriciis quæ habeat 448,32,45 iura seu priuilegia quę iam a principio hab. 462,12 bellũ scisciit 625,5 consules creat 378,37 sine senatus cõsulto nihil decernere potest 447, 6 aduersus potentiorum insolentiam protegitur a Ser. Tullio 215,34 in cõtrouersiis aduersus patricios munitur lege Valeria 292,36.448,9 Plebis cognitioni defertur capitalis caussæ controuersia 286,7 Plebs iudicium in optimates exercere an debeat 470,3. 485,21 Plebi de patriciis an permittendus calculus 460,39 Plebi ne in infimos quidem patricios permitti a tribunis potest calculus, nisi S C permittatur 661,4 Plebs iudicia quę vindicare sibi possit 462,20 Plebs quando capitalis iudicii potestatem nacta 159,27.469,40 Plebs etiam ad publica negotia admittenda est 460,46. 462,14 Plebis quoq; partẽ aliquam ad eum magistratum qui rerum summæ præsit, assumendam censet Appius Claudius decemuir 682,12 Plebs in reip. administr. si insolescat, dictatoris auctoritate cõpescitur 461,16
Plebs ad expeditionẽ vocata, non obedit 362,44.368,3 ex vrbe profugit in montem sacrum 376,14 improbitatis nomine perstringitur 404,1 quo tempore a patriciis secesserit, & quando in vrbem redierit 417,11,18 reuocatur per decẽ legatos consulares, cum plena pacificãdi potestate missos 394, 7 a plurimis & maximis erga remp. meritis commendatur a Bruto plebeio 397,21 quibus conditionib. in amicitiam & fœdus recepta 457,23 præter cetera postulata, petit etiam annuos magistratus a senatu 409,7. primos tribunos creat quinque 410,18 denuo succenset patribus ob annonæ penuriam, & colonos in morbosa loca missos 428,1 senatusconsulta rata habere non vult 432,11 grauissime accusatur a C. Marcio Coriol. 435,1 modesta & graui oratione reprehendit a Minucio cõs. 440,6 a Marcio reiicitur, prouocato ad senatum iudicio 443,26 cum tribunis suis de Marcio aduersus patricios concertat 444,28 caussarum legib. sibi permissarum iudicium postulat 449,9 grauiter perstringitur ab Appio Claudio 453,41 iudicii potestatem nanciscitur in quoscumque ciues 159,27.469,40 viribus & animo augetur 471,42 relictis comitiis e cãpo Martio abit, cum ex optimatium factione cõsules a senatu designati essent 549,30 de consulum creatione cum patribus contendit 556,39.559,8 Menenium a se damnatum dolet 586, 23 grauiter a Seruilio reprehenditur 590,23 superbis consulum actionib. denuo irritatur 596,10 in consules irruit 596,39 audito Appii nomine, e campo Martio abit 599,32 aspere ac superbe ab App. Claudio increpatur 601,2 a Lectorio contra App. Claudiũ defenditur 602,28 cum tribunis Capitolium in seditione occupat 604,32 grauiter ab Appio perstringit 609,23 noua accessione potẽtiam suam auget 653,36 decem tribunos in singulos annos a senatu impetrat 657,10 denuo cum patriciis contendit 729,13 consulatum suo etiã ordini postulat 730,13 laudatur a Valerio 734,23 nanciscitur ius senatus, magistratuũ, sacerdotiorũ 469,43: & 292,7 in contentionibus cum patriciorum ordine semper obtinuit 675,44
Plebis munia 87,25 plebis priuilegia vetera 224,7: 392,9 plebi priuilegia sua restituta post eiectam tyrannidem Tarq. 278,35 plebis magistratus plures esse, an reip. obsit 657,6 plebi nonnihil indulgendum 529,30 plebi roganti indulgendum, nõ extorqueri 607, 24 plebi potius aliquid iuris cõcedendum, quã resp. hostibus exponẽda 735, 26 plebis odium & impugnatio nullis vnquam profuit 734,20 plebis fauorem captarunt omnes reges 199,37 plebis iniurias tribuni suis iniuriis ap-

referunt 662,1
Plebs imperitia laborat plurimũ 388, 27 tyrannus est multorũ capitũ 388, 13 humilibus insultat, superbis se submittit 391,2 Plebis cupiditates leues & inconstantes 736,4,11 Plebi in rebus iniquis non cedendum 387,42 Plebis iudicium omnium iudiciorum improbatissimum 485,21 Plebs extera an domesticæ præoptanda 381,34 Plebem inopem vt pacarit & refouerit Numa 123,31 Vise & Popul.
Plebeii, seu δημοτικοί, a Romulo qui nominati 83,4 Plebeiorũ officia 83,40 Plebeiorum cuta patriciis commendata 83,47
Plebeii ad expeditionem vocati non obediunt 362,44.368,3 raptis signis, e castris secedunt in montem sacrum 375,30 Plebeiis ædilitates olim & tribunatus permissi; postremo etiã consulatus concessi 292,7.469,43
Plebiscita ante senatusconsultum fieri nõ poterant 447,2 Plebiscita sine senatusconsulto non habentur rata 629,45 Plebiscita tributis comitiis sanciri instituit Volero trib.pl. 600,17 Plebiscitum Silianum 791,46 Plebiscitum Plætorianum 788,37
Pleiades, Atlantides 49,32
Plenilunium in idus incidit 682,22
Plus & minus, in omnib. ciuitatibus dissident 382,28
Pœnæ arbiter 445,12.456,22 Pœnæ arbitrium penes eum cui facta est iniuria 68,23 Pœnæ legum in morbosa ciuitate non exigendæ seuerius 660,3 Pœnarum modus pro delicti magnitudine 99,1 Pœnis rigidioribus opus est ad coercendam liberorum inobed. 96,39 Pœna mitigat offensi animum 667,43 Pœnis iniquis grauiter succenset Deus 472,35 Pœnarum remissio 383,9
Pœnitentia, prouidẽtię qua re par sit 435, 37 Pœnitentia sufficiens quæ 205,35
Poeta vetustiss. Aratinus, seu Arctinus 55,13
Q. Pœtelius decemuir 682,9.704,42
Politicum philosophum quæ reddãt 338, 9 Politicis historiarum cognitio vtilis & necessaria 685,19,25 Politicis historiarum circumstantiæ cognitu necessarię 322,1 Politici, monitis instructi 519,10
Politoriũ, Latii oppidũ, expugnat & diruit ab Anco Marcio 178,40 Politorinis habitãdi locus datur in Auẽtino 182,36
Pollicitationes vanæ 324,42
Polusca, (seu Polustia) Volscorũ oppidũ, a Post. Comminio capitur 412,4 capitura Marcio 509,12
Polybius historicus 5,33 non plane accuratus 6,24 Polybius Megalopolitanus minus accurate Romæ conditæ tempus enuntiauit 60,24 Polybii Megalopolitæ sententia de Palatii appellatione 25,15
Polymestoris perfidia 774,29
Polymnastus Cyrenæus 652,38
Pometia, Albæ colonia 776,36
Pometini campi 113,25 Pometinus campus, omnium Latinorum camporum maximus 260,40 in Pometiniũ campum frumẽtarum emittuntur legati Romani 417,27.418,20 Pometinorũ caput Suessa debellatur a Tarquinio Superbo 250,38
Põpæ circẽses & theatrales 130,38 Pompa equestris & pedestris ludorũ votiuorũ tẽpore magnificẽtissima 475,26
Pompeii, oppidum 35,17
Pompeius tacite innuitur 547,19.554,42
Numa Pompilius, Pomponis filius, Curibus oriundus, ad regn. Rom. arcessitur 120,35 an Pythagoræ Samii discipulus fuerit 120,43 Pythagoræ discipulus fuisse cur creditus a nonnullis 121, 18 quamdiu regnarit 61,21 remp. vt ordinarit 123,30 cultũ deorũ vt exauxerit 124,8 vt agrũ diuiserit, & populũ ad diligẽs agriculturę studiũ excitauerit 135,7 Fidenates vt retraxerit ad officiũ 131,13 Numę sapiẽtia 120,29 politica instituta 133,19 lex de iure patris in filio vendẽdo 98,1 obitus, sepultura, posteri 135,44 felicitas 135,32 Numa an cum nympha seu musa familiaritatem habuerit 122,31
Pompo Pompilius, Sabinus 120,23
M. Pomponius & C. Papirius conss. 96,13
Pons sacer, seu sublicius 30,39 Pons sacer; eiusq; curatores pontifices 183,42
Pons ligneus seu sublicius 295,42.624, 22 a quo primũ Tiberi impositus 183, 39 pontificum curæ demandatus 132, 37.183,42 ab vrbe reciditur 295,41 Pons ligneus scaphis & ratibus fultus 191,40 Pontis incensio callida 192,11 Pontes a ducib. post traductas copias interdum rupti 590,1
Pontifices, summum Romæ sacerdotium 30,34 Græcis ἱεροδιδάσκαλοι, ἱερονόμοι, ἱεροφύλακες, ἱεροφάντραι 133,7 vnde dicti 132,37 Pontificum munia & priuilegia 132,35 Põtifices & augures regem sacrorum creant 278,5 cum augurib. & toto sacerdotũ collegio, legatione pro rep. funguntur apud Marciũ; sed frustra 510,29 cum toto sacerdotũ collegio adhibentur ad legũ cõfirmationem 681,14:&659,11 de portentis & signis consuluntur 597,19 de vestali corrupta quæstionem habent 597,30 Pontificis in defuncti locũ subrogandi ius penes pontificũ collegium 133,10 summus Pontifex, εἰς ὀφάντης ὁ τῶν ἀπάντων τῶν ἱερῶν (seu ἱερῶν) ἡγεμονίαν ἔχων 178,12
Pontificũ tabulæ seu cõmentarii 525, 40 Pontificum annales a plurib. auctoribus scripti 776,30 Pontificalium libri de Herculis in Italiam aduentu quã trad. 773,50 Pontificalium liber II 777,33 Pontificalium liber IIII 776,35. Vise & C. Iulius Cęsar.
Tib. Pontificius trib.pl. consulibus in delectu habendo frustra obsistit 562,17
Poplicola, seu δημοκοῦδης, vnde cognominatus P. Valerius 293,1.328,19
Poplifugia, ὄχλου φυγή, seu πλήθους τροπή 119,9
Populus per præcones vicatim in concionẽ accitur 239,46 Populi iudicio permittitur cõtrouersia de mulcta 432,5. populi iudicio permittitur capitalis caussæ cõtrouersia 286,7 in Populi iudicium vocatur Cassius 544,31 Populi iudicio submitti optimates an expediat 470,3 Populi iudicium penes plebeios esse oportet 465,27 populi iudicium, omnium iudiciorum improbatissimum 485,21 Populi regimẽ, pessima reipubl. forma 387,4 Popularis regiminis promissione tyrannis inuaditur 423,14 Populus victorem vt recipere solitus post insign. victoriam 593,29. Vise & Plebs.
Populorum vicinitas, efficit vt sæpe diuersi vno eodemq; nomine appellẽtur 23,2
Populosa vt fiat ciuitas 226,43 Populosissima ciuitas Roma 89,16
Porca eximmolantium manibus effugit 45,12. triginta porculos parit 775,17 cum suis porculis ab Ænea diis immolatur 46,10
Porcius Cato, historicus 6,44 Porcii Catonis libri De Italicarum vrbium originib. 9,7. 11,13 Porcius Cato in Origine Romani generis de Lauinio quæ narrarit 775,16.776,11 M. Porcius Cato de Iliæ gemellis quæ scripserit 64,44 Porcius Cato diligens antiquę historiæ collector, quando Romã cõditã scripserit 60,14 Cato de tribub. a Tullio institutis quid scripserit 220,8
Lars Porsena, rex Etruriæ, cũ Tarquiniis Romanos oppugnat 293,18 de pace cum Rom. agit 301,9 litis inter Tarquinios & Romanos arbiter constituitur 301,28 Tarquiniis repudiatis magnifice cum Rom. agit 303,2 quib. honorariis a Romanis remuneratus 303, 36 filium Aruntem cum copiarũ parte ad Aticiam sibi subiugandam mittit 420,37
Porta Capena 483,23 Carmẽtalis 25,30 Mugonia 114,5 sacra in Capitolio, semper patẽs 640,20 Trigemina 25, 32.31,44 Portas secedentib. claudit Appius decemuir 704,4
Portentum: amnes retrogradis fluentes aquis 419,17. Prodigiũ subterraneum 257,27 Portentis significatur ira numinis ob Vestalis virginis stuprũ 556, 18 de Portentis varia iudicia hominũ 472,34 Portenta deferuntur ad vates & pontifices 597,18 Portẽta interpretãtur põtifices seu sacrorũ interpretes, collatis inter se obseruationib. 556,28
Porticus simplici tecto 201,13 Porticus triplici tecto 201,2
Portionẽ exiguam accipere tutius quam inani spe lactari 539,41
Possessio communis, potior est quã exigua portio in diuisione assignata 541, 36 Possessiones legitimis armis seu belli iure partæ, iustissimæ & honestissimæ 369,28.488,23.741,3 Possessiones non legitimæ 608,28 Possessiones vi aut furtim inuasę, cẽsentur illegitimę 658,44 Possessiones sacrę, e quib. sacrific. diis fiũt 170,33 Possessionum termini 133,27.134,7
Postulata grãdia, vt pacti cõditiones videantur honestiores 394,38
A. Postumius cõs. 342,2 dictator dicitur a Virginio collega suo 342,29 Latinis occurrit 343,9 Rom. exercitus mediã aciẽ tuetur 345,5 ad exercit. verba facit 345,19 bello Latino ædẽ Cereri, Libero, & Liberæ vouet 414,46 de Latinis triũphat, & vota diis persoluit 354, 18 dictatura eiurata cũ collega cõsules designat 359,7 A. Postumius Albus cũ equitatu pedester cõtra Auruncos fortissime dimicat 367,10 vnus e legatis ad pl. profug. 394,13 A. Postumii dictatoris votũ, Latino bello factũ, persoluit senatus: & quidem magnificẽtissime 475,15
A. Postumius Albus consul 619,7 Furio collegę suppetias ferens, cum prędatorio hostium globo confligit 621,46
A. Postumius de aduentu Æneę volumen conscripsit 776,8
P. Postumius Tubertus, consul cum M. Valerio 305,15 cum peditatu succurrit Valerio 307,2 P. Postumius Tubertus II consul 310,45 præcipiti audacia turpum cladem accipit 311,7 ad delendã superioris clad. ignominiam fortiss. dimicat 313,11 de Sabinis ouat 313,45 cur nõ triumpho potitus 314,13 Postumius Tubertus, vnus e legatis ad plebem profug. 394,11
Sp. Postumius Albinus cons. 616,30 dedicat templum Dii Fidii 617,40 legatus in Græciam ad leg. collig. mittitur 676,38 fit decemuir 680,12
Postumii agrariæ legis lationem impediunt 667,1. eoque nomine a plebe multantur 667,23
Postumius legatus cõtumelioſe a Tarentinis tractatur 743,7
Potentum beneficia non conferuntur fauore 721,9 Potentiores an in populi iudicium vocari expediat 470,3
Potestates abusu vertũtur in tyrannidem 340,31 Potestatis abusu, antiquata sunt regna & imperia 337,7 Potestates semel cum iureiurando & exsecrationibus antiquatæ diis approbãtibus, non restituendæ 337,28 Potestatis diuisio, frenum magistratibus iniicit 268,18. Vise Imperium, Magistratus.
Potitiis & Pinariis sacra tradit Hercules 32,35 Potitiorum familia cur extincta 774,14
Potitus, Valerii cognomen 688,14
Præconsenatores suo quemque nomine in senatum citat 687,39 Præcones populum vicatim in concionem aduocant 239,46.270,17.322,37 Præcones vicatim edicunt 483,21 Præco classes ordine citat ad ferenda suffragia 643,47 legis dissuasores ad dicendum prodire iubet 666,19
Pręda peropima e Suessa capta 251,19.397 40 Pręda numerosa de Sabinis reportata 313,38 Præda copiosissima ex Etruscis 575,29 Præda ex hoste capta, populo addicta legibus 467,46 Prædæ pars debetur fisco publico 365,19 Prædaquę in ærarium relata, quę item militi concessa 648,8 Pręda a quęstorib. vẽditur, & pecunia in ærariũ infertur 549,12 e Prædę decimis sacrificia ludiq; diis peraguntur, & rempla ædificantur 354,23.415,4 Pręda per cẽturias diuiditur inter milites 652,4 Prędę primitiis honoratur fortiss. quisq; pugnator 414,22 Prædę æqualis portio datur Latinis sociis 415,18 e Pręda duci accipere licebat quãtum libebat 747 42 e Præda extra sortem sibi eximit rex captiuam mul. 206,46 Pręda militib. tota conceditur 364,38. 611,29. Vise & Spolia.
Prædatores quotidianis prædę illecebris capiuntur 578,24
Prædonum globus fortissime dimicãs 622,8
Præfectus vrbis 85,44 Præfecturæ militares minores, tribunatus & centurionatus 567,39
Præmia fortitudinis ambiuntur a multis 150,21 Prępmia fortitudinis post victoriam tribuuntur iis qui fortissimam in prœlio nauarũt operam 352,1. 570,22. 593,19 Præmia plurima & luculentissima ab vno milite reportata 663,28 de præmiorum primitiis contentio, seditionem in rep. serit 420,14
Præneste, Albæ colonia 776,35
Præneſtini, pop. Latii 326,22
Præneſtina via 252,46
Prenomẽ, πρωτοτοκεῖον ὄνομα 185,44.198,43
Præstigia, fallacia 589,29
Præsidium, hostilitatis indicium 577,10 Præsidia belli omnibus modis tuenda 439,26 Præsidium armis tueri malunt Fabii, quam inermes discedere in præsentissimo vitæ periculo 579,28.580,8 Prędsidii desertio capitalis 546,28 Pręsidium pugnæ spectandę intentum, ab aduersariis opprimitur 671,22
Præstantes, lenitate superare debent inferiores 377,16
Præstigiis verborum decipi 707,5
Præsultor chori 476,34.477,19 Præsultator haud bellus 472,45.474,3
Prætermissa compensare 565,30
Prætexta candida, vestis consularis 268,31
Prætorem legitime creatum esse oportet 723,35 Prætoris officiũ 788,36, & seq. Vise & Imperator.
Precatio Bruti ad deos 265,17 Precatio ad deos sub finem orationis 275,14. 393,14.459,19.523,16
Preces adhibẽtur vbi verbis nihil amplius proficitur 393,25 Preces amicorum non repudiandæ 466,18 Preces bonorum virorum reiici nefas 662,1 Preces & vota in confirmatione legis de ædificando Auentino 659,13 Precibus & sacrificiis deorum ira placatur 521,8
Primipilus, legionis dux, sexaginta centurionum præfectus 567,24
Primitiæ decerpebantur ex omnibus hostiæ membris & viscerib. 478,45.479 14 Primitiarũ illatio in ducis defuncti crematione 709,19
Primus, idem ac princeps 772,31
Principiis obstandum 388,39
Priscus, πρεσβυτής, Tarquinii cognomen 244,37 Priscus, Numicii cognomen 611,47 Prisci Latini 36,1 Prisci homines diis cari 351,45
Probra etiam mitibus ingeniis pudorem afferunt 564,44 probra in alium qui iacit, probra vicissim exspectet 387,32
Procas Siluius, rex Albæ 57,34. 776,47
Prochyta insula 43,5. 774,43
Proci virginum apud Latinos pictas gestabant tunicas 157,18
Proclus, prænomen 325,34.606,46
Proconsulare imperium 736,18 Proconsulari potestate ornatus K. Fabius in Etruriam proficiscẽs. 574,29 Proconsul consuli suppetias mittitur 620,14
Procubitores seu excub. 720,18
Prodigium: quære Portentum.
Proditio, grauissimum apud Romanos crimen 547,18 Proditionis crimen quibus argumentis intentetur 308,13 Proditionis etiã suspicioni occurrendum mature 286,5 proditionis lex 84,43 Proditorum pœna 172,5 Proditoris ducis supplicium 171,42.
Profanis non aperiuntur omnia mysteria 56,14
Profugis ægre habetur fides 2[illegible] 16
Progenitoribus in nepotes imperium dedit natura 40,18,2
Proles, ac parentes pertinet, & eiusdem cum illis conditionis est 711,9 prolem occidere nefas 13,35 prolis educandæ & exponendæ lex 88,8
Prometheus solutus, Æschyli tragœdia 34,2
Promissis ęgrius fiu stramur quam sperates 543,15 promissa præstare fatis vetamur interdum 642,8
Prompta obsequia 487,24
Propositi tenax 370,26.387,38.542,9 propositum tueri non semper licet 384,38
Propugnatores exercitus, seu Antesignani 221,28
Proscribere bona 210,19. 211,13. 288,23 Proscriptorum bona in ærarium referuntur 726,41
Proserpinæ (seu Liberæ) templum ex voto ædificat Postumius dictator 354,26 Proserpinæ ædes dedicatur 414,44
Protectoria arma 555,42
Prouidere melius quam pœnitere 702,13 Prouidentiæ diuinæ exemplum singulare 150,30. Vise & Deus.
Prouinciarum administratio 790,3
Prouocatio ad certamen singulare 289, 25: 349,28 Prouocatus a prouocato interimitur 289,25
Prouocatio a patriciorum consistoriis ad populi iudiciũ ex lege Valeria 292, 43.334,9.385,23.448,13.596,26 Prouocationis ad populum impeditæ pœna deposcitur a conss. 597,5 Prouocatio a plebis iudicio ad iudiciũ senatus 443,26
Prudentia longo rerum vsu acquiritur 501,13
Prytanea Græcorum 93,20 Prytanea apud Græcos sacra sunt, & a summis magistratibus curantur 126,8
Publica lætitia præponitur luctui domestico 158,29 Publico munere fungentib. sumptus prębẽtur ex ęrario 746,35 Publica bona, omnium communia esse debent, nõ paucorum 607,31 publica dilargiri amicis, non licet 468,18 Publica plebi dilargiri, tyrannidis primus gradus 537,33 Publicis abliguriendis non est assuefaciendus populus 541,1.608,14 Publicorum vsurpatores grauiter perstringuntur 664,11
Publicatio bonorum 288,23.325,43
Publicola: quære Poplicola.
Pudor ad officium faciendum reuocat 413,5 Pudor loqui prohibet 689,6 Pudor & timor in necessitate deponendę 396,3
Pueri & puellæ sacris ministrantes 92,30 Puer militans 208,3
Puerilis educatio per tyrannos corrũpitur 424,27
Pugilum certamina 480,4
Pugna barbarica 419,36 Pugna prominicua equitũ & peditum 366,12.530,4. Pugnę ardor desperatus 313,14 Pugna omnium maxima quæ fuerit 570,2 Pugna cælestibus signis impedita 611, 21 Pugnæ CXX vnus militis 663,23 Pugnæ signa proferre 344,41.532,14 Pugnæ tempus & modus, in arbitrio imperatoris 669,15 Pugnæ tempus & locus, perito duci diligẽter obseru. 581,44 Pugnæ descriptio accur. 471,14
Pugnaturi, deos votis, sacrificiis & prec[illegible] 507,46 Pugnant forti[illegible] qui sua tuentur, quam qui aliena inu[illegible]unt 500,42
Pug[illegible]ator fortis, duci suo curæ esse debet 413,46 Pugna fortis pauciores [illegible] quam fuga 567,4
Pugnis in faciem cædere 596,31
Pulchra & pręclara, ab omnibus generosis ingeniis expetuntur 746,22
Pulla vestis in luctu 291,2
Pulli implumes 261,8
Punici belli primi tempus 7,11 Punicum bellum primum ob Siciliam 126,33
Pupilli regii 235,47 Pupillus ingratus 236,41
Purpura in triumpho 102,2 Purpura auro intertexta, & purpura variegata 195,36.196,20 Purpura auro intertexta consulari potestati adimitur 268,26 Purpuratus scriba pro rege interficitur 289,37
Puteal, φρέαρ 204,26: cum potius sit τὸ φρέατος πῶμα, putei operculum: sicut in Glossis quoq; exponitur πῶμα. Putellius: vide Pœtelius.
Pyrgion, archon Athen. 60,36
Pyrricha, seu Saltatio armata, vetus inuentum 476,39
Pyrrhus, Epirotarum rex, bellum Romanis infert 744,22 Romanorum legatis, captiuorum liberationem petentibus, quid responderit 744,42 Fabricium quib. verbis sollicitarit 745,7
Pythagoras Laco, olympionica 120,39 Pythagoras Samius quo tẽpore in Italia philosophiã docuerit 120,47.121,4.

Pythica oracula 39,30

Q

Quadrigæ triumphales 102,4 Quadrigas æreas Vulcano dedicat Romulus 116,41
Quadrigariorum certamina 475,37. 479,28
Quærenda & scisciranda non sunt quę lex vetat 54,41
Quæstores, castrensia bona vendunt 303, 30 prædam & spolia bello capta vendunt 468,2 prædam vendũt, & pecuniam in ærarium inferunt 549,12 captiuos ac reliquam prędam vendunt, & pecunias referunt in ærarium 648,10 damnatorũ bona referunt in ærarium 726,42 Menenii funerãdi curam ab senatu accipiunt 416,19 cõcionis conuocandæ potestatem habent 544,27 Cassium tyrannidis reũ agunt 544,26 Cassium populi iudicio damnatum de Tarpeio saxo præcipitant 546,3
Quæstura fungitur vir cõsularis 650,17
Quæstus licitus 314,41 Quæstus excæcat 578,27
Querquetulani, pop. Latii 326,22
Quintilis mensis dies VII, seu pridie nonas Quintiles 525,31 idibus Quintilibus pompa equestris magnifica 351,29
Quintilii, Alba Romam translati 170,42
Quintilii, Romuli factio 777,32
Q. Quintilius (seu Considius) trib.pl. T. Menenium accusat 585,40
Sex. Quintilius consul 676,47 peste extinguitur 677,37
Quintia via 11,41 Lex Quintia 791,17
Cæso Quintius, L. Quintii Cincinnati filius, plebeiis in perferẽda lege strenue se opponit, tum dictis tum factis 630, 31 atribunis apud populum accusatur 631,1 in exsilium abit 633,33 K. Quintius inique damnatus 639,14
C. Quintius (seu Curtius) consul 730,11
L. Quintius Cincinnatus 630,32.650,29 697,30 Kæsonis filii causam apud populum agit 631,11 plerisque bonis suis ad soluendã pro filio Kæsone mulctam venumdatis, in transtiberinum ruscelum secedit 633,37 e ruscelo suo ad consulatum accersitur 644,3 tribunorũ machinationes vt compescuerit 644,40 quibus virtutibus consulatum suum toti ciuitati plausibilem effecerit 645,20 in consulatu retineri non vult 645,33 L. Quintius Cincinnatus e ruscelo suo ad dictaturam accersitur 650,29 de Æquis triumphat 652,11 dictatura deposita, & recusata senatus liberalitate, in prædiolum suum redit 652,30 aduersus tribunorũ machinationes quam sententiam dixerit 653,44 tribunorum numerum sine reipubl. detrimento duplicari posse censet 656,33.657,4 de decemuirorum postulatis quam dixerit sententiam 697,30
T. Quintius Capitolinus, consul 599,34 ab Appio collega dissentit 600,1,27 leni oratione populũ emollit 600,40 collegæ sui & tribunorum contentionẽ ditimit 604,19,41 Æquos perpopulatur 605,37 T. Quintius Capitolinus II consul 613,2 Æquos & Volscos debellat 613,17 de Volscis & Æquis triumphat 615,30 coloniam deducit in agrum Antiatem 615,43 T. Quintius Capitolinus, III consul 618,2 fines contra hostium incursiones tuetur 618,7 proconsul Ser. Furio suppetias mittitur 620,12 quæstor Minucio ab hoste circumuẽto fert suppetias 650, 17 de decemuirorũ postulatis quã dixerit sententiam 697,31 de plebis postulatis quam dixerit sententiam 731, 29 (T. Quintius Capitolinus, III IIII cõsul 729,29) T. Quintius Capitolinus, V consul 737,4
Quirinus, Ἐνυάλιος, deus bellicus 112,21
Quirinus cognominat Romulus post excessum e vita mortali 124,22,33 Quirini templum 114,10
Quirinalis collis 105,15 vrbi additur a Romulo & Tatio 113,36 vrbis ambitu includitur a Numa 123,38
Quirites, a Curibus denominantur Romani vniuersi 111,19

R

C. Rabuleius cõtentionem agrariã inter consules altercãtes vt ditemerit 539,45
M' Rabuleius decemuir 682,8.704,43
Radices & herbas esitare cogit fames 432,19
Rapta repetuntur 617,9
Raptus virginum 99,42 vetus & honorificus 100,5 Raptarũ numerus 100, 9 Raptus quando, & quã ob causam factus 100,14,20 Raptis condonatur popularium suorum rebellio 102,45
Rara minus offendunt 268,19
Rasena, Tyrrhenorum dux 24,20
Rata non habentur quæ nõ fiunt rite nec legitime 698,31
Ratibus traiicitur Tiberis 584,12
Ratitus quadrans 778,41
Reatini Listanos profugos excipiũt 12,31
Reatinus ager 11,34 Reatinus ager, Aboriginum domicilium 112,18
Recaranus pastor, cur Hercules nominatus 773,36
Receptui canere 533,18
Reditus publici 543,27
Reduces gratulatione excipiũtur 422,20
Regillum, oppidum Sabinum, Claudiæ gentis patria 308,4.697,20
Regillus lacus 343,12
Regiones præstantes 28,41 Regio optima quę 29,1 Regio amica quę 486,12
Regnum inuidiosum est & plenum molestiis 237,28 recusatur a Numa 121, 31 an hereditarium 237,40 Regni ius penes collatores 238,1 Regna veterum, certis conditionibus adstricta 337,6 Regna tollere coacti sunt veteres ob nimiam regentum licentiam 337,10
Regressus fugæ similis 705,17
Religionis obseruantiores prisci sæculi homines 510,22 Religio Græca Latina minus pura 90,30
Remissio offensarum, sine dolo fieri debet 144,2,9
Remores, tardi homines 777,29
Remuria, ῥωμυρία 73,2,24 Remuriam Remus a se denominari vult vrbem condendam 777,46 Remura ab Ennio dicitque ab aliis Remuria 780,11
Remo nomen imponit Faustulus 66,10 Remus vnde dictus 777,28 astu capitur 67,8. 777,34 vinculis exsoluitur 69,4 Remi interitus & sepulcrum 74,18,42
Reprehendere facta, cuiusuis est 589,23 Reprehendere aliorum instituta quibus liceat 148,23
Reprehensionibus in delicto contristare, cuiusuis est 453,45 Reprehensionis cum exhortatione coniunctæ graue exemplum 565,18 Reprehensionis maternæ exemplum 520,6. itẽ 695,32
Res temporibus seruiunt, non tempora rebus 700,1 Res bonæ cum tractantur, verbis malis temperandum 406,39 Res præclaras capessere, difficile est, & paucorum 589,24 Res magnæ magnis emendæ periculis 588,28
Responsio eadem constanter seruatur in contectorum interrogationib. 258,35
Reip. forma triplex 79,38 Respubl. ciegum & optimatum potestate mixta 484,30 Resp. e democratia & oligarchia mista, omniũ optima 461,3 Reipubl. forma optima censetur in qua libertatis & dicendi ius æquum 627, 18 Reipubl. forma optima, quæ paciseriter & bello est accommodata 82, 20. de reip. forma post electos reges consultatio 267,15 Reip. ordo non cõfundendus 387,19 Reip. forma pristina tuenda 731,27 Reip. forma ad rerum mutationes accommodari debet 675,38 Reip. salus & prosperitas bonis principibus curæ est 272,38
Reip. administratio in ditiores transiata a Ser. Tullio 224,2 Rempubl. ca pessere sinunt leges anno ætatis XXX 211,33 Rempubl. tractantibus sumptus prębentur ex ęrario 746,35 Reip. administratio, priuata quædã cum plebeiis & optimatib simultas est 374,25
Reticula crinium 424,30
Retinere inuitos, tutum non est 704,7
Reus interpositis mulctę vadibus, vtq; ad iudicii diem dimittitur 633,28 Reis in capitis iudicio aderant liberi, propinqui, sodales, & alii amici, cum lamentis deprecantes 545,38
Rex qualis esse debeat 82,15 Rex optimus qui olim habitus 337,2 Rex qualis legi solitus 120,13 Rex legitime vt creatus fuerit 136,44.242,37.272,15 Rex Romæ non nisi auspicato creabatur 81,28 Rex & humanis & diuinis suffragiis confirmandus erat 177,8. sic Romulus rex a diis pariter & hominibus designatus 82,14 Rex e præda extra sortem sibi capit mulierẽ capt. 206 46 Reges e suis reditib. sacra diis peragebãt 137,7,16
Reges veteres quales; quales itẽ recentiores 86,17 Regum priscorũ scopus 272,38 Regum veterũ modestia 196, 16. regis moderati exemplum 239,22 Regũ iudicata pro lege erant 627,23 Regis munia 87,6 regum peculium 137,15 Regũ ager ab Hostilio in pauperes diuiditur 137,5
Regis mors celatur 209,40. regum & ducum inferiæ 528,31 Reges decem pro vno 683,12 Regibus sociis Romani mittunt sceptra & diademata, ad confirmationem imperii 196,11
Regum promissa suspecta 745,40
Regium imperiũ ceteris rerump. formis præfertur a Romanis 80,10. a Ser. Tullio minuitur 228,43 e Rom. rep. excluditur 268,11.277,45 quamdiu Romæ duratit 277,7,19 Regia potestas annuo temporis spatio limitatur 276,7 Regii imperii commoda vt in lib. rep. percipi queant 268,44 Regiæ potestatis nomen ne plane e Rom. rep. tolleretur, institutus fuit rex sacrorũ 269,1.278,4 Regiæ potestatis illegitima vsurpatio 213,38 Regia insignia Etruscorum & Romanorum 195,33.196,20.650,40.683,10 Regia insignia minuuntur in consulari magistratu 268,22 Regiæ virtutes, prudentia, fortitudo, constantia 176,8
Rex sacrorum, eiusque munia & priuilegia 269,4.278,10 Rex sacrorũ primus Manius Papirius 278,11
Rheæ (seu Opis) & Saturni festum anniuersarium 173,40 Opis templum 114,9
Rhea, Numitoris filia 62,20 Rhea Siluia, Numitoris filia, Vestæ sacerdos, in Martis luco compressa gemellos parit, Romulum & Remum 776,53
Rhene, Cyllenia nympha 50,7
Rigiditatis exemplum 158,19 Rigor in Bruto insignis 283,14 Rigor nimius, illaudatus 520,42
Risus ob scurrile facinus 743,23
Ritus & ceremonias cultus diuini nulla natio facile mutat, nisi coacta 474,25
Rogi funebres 271,34 Rogus grandis in Siccii exsequiis 709,18 Rogo imniituntur ioferiæ 528,31
Roma, mulier Troiana, vrbi Romanæ nomen fecisse creditur 58,18,40
Romæ tres 59,37 Roma, Albanorum colonia, quando & a quibus codita 57, 42.60,7.61,42.78,13 a Romo Æneę filio inchoata, posta Romulo & Remo exædificata 59,32 a Romulo conditore nomen accipit 36,10.777,45.778, 4 Romam non esse conditam a barbaris 230,45 Romæ conditores Græcos fuisse, non barbaros 474,9.479, 22 Roma a multis Græcis vrbs Tyrrhena nominata 23,12 vbi sita 77,7 quadrata 75,10.125,38 ampliatur a Romulo & Tatio 113,35 ampliatur a Numa 123,38 ampliatur a Tullo Hostilio 137,19 Romæ ambitus a Ser. Tullio duobus collibus auctus, nõ procesisse vlterius 218,41 Romæ amplitudo sine suburbiis quanta 219,3 Romæ ambitus, & munimenta per circuitum 624,13 Roma in quattuor partes, seu quattuor tribus locales, distinguitur a Ser. Tullio, Palatinam scilicet, Suburanam, Collinam, & Esquilinam 219,18 Romanæ vrbis structuræ magnificentissimæ tres, viarum stratura, aquæductus, cloacæ 200,23 Romæ colles septem 218,42 Romæ areæ patentes multæ 641,4 Romæ adiacentes campi 641,5 Roma, qua flumine alluitur, immunita 295,9 Roma venientibus ex Etruria conspicitur primũ ex laniculo 184,14.582,45
Romæ habitatores prisci 7,37 Roma e quibus populis conflata 75,33.76,1 a Romulo vt aucta 88,7 quibus reb. aucta ficiuium numero & imperii amplitudine 148,14 virtute an fortuna maiore ad tantam amplitudinem peruenerit 89,45 perpetuo numinis fauore seruata e periculis 319,47 singulari Dei beneuolentia seruatur contra insidias hostium 427,19 deorum beneuolentiam perpetuo experta 500, 21 deos cur propitios habuerit 131,25 libertatis fundamentũ quod habuerit 88,44. libertatis beneficiũ Bruto potissimum debet 264,1 dignitatis suæ obseruantissima, etiam in max. periculis 509,23.510,4 id vnice semper spectauit, nequid alieno iussu vel metu facere videretur 320,41.509,32 nihil vmquam coacta indulsisse videri voluit 518,43 aduersariis nihil cedere solita 395,25 hostes plures vno eodemque tẽpore diuertis in locis qua re sustinere & superare potuerit 89,33. necessitati non semel cessit 329,17 in bellis concors, in pace discors 659,33 Romæ discordis vires, aliarum ciuitatum concordibus viribus potiores 372,16 Romanorum concordia quamdiu firma permanserit 85,24 Roma rempublicã tractantibus sumptus præbet 746,35
Roma, humanissima & communissima ciuitas 75,33 erga peregrinos quã humana 185,7 refugium omnium tutas sedes quærentium 383,22 opem suam implorantibus semper subuenire solita 742,43 omnium gentium populosissima 89,16 Romæ ciuium, mulierum & puerorum; seruorum item, negotiatorum, & opificum inquilinorum, CCCC & XLM 183,25 Vise & Census. Primorum colonorum numerus qui Romulum ex Alba secuti sunt, expressus 78,25: & 89,7
Romanæ reip. incrementa, singulari Dei prouidentiæ adscribenda 282,2
Romana resp. primum e regum & optimatum regimine mixta 484,29 in Romana republ. præcipue admiratione dignum, quod dissidia fraterne composuerunt partes dissidentes 471, 21
Roma accusatur ab Aricia in concilio Latino 326,31 a finitimis populis auxilia contra Latinos per legatos suos petit; frustra 327,11 a Gallis quando capta 60,34 Romæ conditæ annos a Dionysio expresse nominatos vise in Vrbs; vbi & alia huc pertinentia
Romani sub Romulo dici cœperunt qui ante Latini, & olim Aborigines vocabantur 8,18 Romanæ gentis progenitores 49,11 Romani ciues inter se æquales 746,39 Romanorum ciuium pars famis tempore in viciniam emigrat 432,32. sic in decemuirorũ tyrannide 703,47
Romanus miles strenuus & laborum tolerans 182,10 Romanorum militum numerus sub mortem Romuli 89,9
Romani reges quamdiu quisque imperauerint 61,17 Romanum imperium ceteta omnia longe superauit 2, 19. & 3,17
Romana religio Græcanica potior 90,30.91,40 Romana lingua qualis 76,20 Romanæ historiæ auctores 5, 27. & 6,42
T. Romilius consul 659,25 L. Siccio quæ iussa dederit 669,20. durius incessit Siccium 670,5 a Siccio defertur ad populum 673,16 damnatur omnibus tribuum calculis 674,22 de legum latione quam sententiam in senatu dixerit 675,6 multam a tribunis sibi remissam non acceptat 676,31 sit decemuir 680,14
Romul', Æneæ f. 39,2.58,12.59,13 Rom. & Remus, Æneæ ex silia nepotes 59, 14 Romulus Æneæ filius, vrbes condit, easq; partim a maioribus, partim a se denominat 59,27 Romuli ac Remi ortus & educatio 64,10.66,4.70, 46.71,29.78,17 Romulus, ab Æneæ septimus decimus 36,11. a Faustulo nomẽ accipit 66,10 vnde dictus 777, 27 fratrem captũ liberare satagit 69, 5. cum fratre de condenda vrbe tractat, parum concordibus animis 72, 37.778,43 post funestam victoriam Palantium munit 74,30 Romam a se denominat 78,24 de republ. apud ciues differit 78,33 cælestibus signis regno inauguratur 80,35 rex creatur a populo 81,27 regnum quando inierit 61,34. quantum colonorũ numerum ad Romam condendã ex Alba secum eduxerit, & quantum ciuiũ numerum reliquerit moriens 78,25.89,7 vrbem vt auxerit 88,7 remp. vt instituerit 82,20 plebeiorum vitam vt excoluerit 98,9 leges quas tulerit 94,11. 780,44 cũ Tatio remp. gerit 113,34 deorum cultum vt instituerit 90,20 bella quæ gesserit 99,20 triũphat de Cæninatibus & Antemnatibus 102,1 grauiter vulneratur 108,47. iterum triumphat, de Fidenatibus 116,40: & tertium, de Veientibus 118,2 statuam sibi cum rerum suarum elogio collocat 116,42 an Vestæ templum & sacerdotes instituerit 125,36 quot annis vixerit, & quot regnarit 119,21: & 61,18 vbi habitarit 113,39 in consiliis prudens fuit & magnificus 102,40 Romuli obitus 118,22 Romuli casa 66,20 Romulo Quirino ędes & alternis annis sacrificium instituitur a Numa 124,21
Romus, Æneæ f. 58,9.59,13 Romus Ascanii f. 59,1 Romus Æmathionis f. 59,1 Romus Itali filius 59,4 Romus Vlyssis f. 58,45 Romus & Romulus, Latini regis filii 58,43
Ronillæ, (vel potius Bouillæ) Albæ colonia 776,36
Rostra, ἐμβολα, in foro Romano 74,16. 97,3 e rostris detracti a patribus filii 97,5
Rufus, Pinarii cognomen 480,39
Ruminalis ficus 777,17: & 204,23
Rumor aduentum præuertit 394,24. 524,39 Rumores in vulgo varii 634, 47 Rumores etiam vani, terrorem aut spem sæpe afferunt 163,10 Rumores confingunt ra tribunis 634,28
Rupes Tarpeia; quære in T.
Rusellani, pop. Etruriæ 189,10
Rusticano habitu submissi occisores 205, 39.206,1
Rutuli bellum cum Latino gerunt 46, 22 denuo a Latino deficiunt 51,38 Æneam oppugnant 52,4 Romanis & Latinis se controuersiarum arbitros offerunt 327,19

S

Sabini a Sabo denominati qui olim Vmbri 112,46 a Spartanis oriundi 113, 30 aurum olim gestabant & mollius viuebant, vt Etrusci 105,35 Aborigines metropolim Listam capiunt 12, 29 Curilias in Reatino agro inuadunt 113,5 Tatio duce Romanis bellum inferunt 104,15 quibus conditionibus cum Romulo fœdus pepigerint 111,12 debellantur a Tullo Hostilio 173,5 fracto fœdere iterum debellantur ab Hostilio 174,26 debellantur ab Anco Marcio 180,28.181,42 Latinis opem contra Romanos pollicentur 189,3 debellantur a Tarquinio Prisco 191,19: & iterum 196,35 debellantur a Tarquinio Superbo 250,31. debellantur a cons. Rom. 305,22: & iterum 307, 32. insignem cladem accipiunt 310, 17 tertium Romanos infestant 310, 47 leui victoria elati Romanis insultant 312,3 supplices pacem impetrant 315 33 feriarũ tempore Romanos adoriuntur 365,41 denuo bellum Romanis mouent 367,41 Volscis contra Rom. opem ferunt 372,13. deuincuntur 373,12 Veientibus contra Romanos opem ferunt 592,2 a Valerio opprimũtur 592,28 a Valerio peruastantur 593,26 seditionis tẽpore in agrum Rom. irruunt 611 14. ab Æmilio oppugnantur 611,30 ab vtroque consule peruastantur 612,47 a Q. Seruilio peruastantur 613,8 Fidenas vsque excurrunt 648,41 denuo in agrum Romanum excurrunt 652,41 finitimos sibi Romanorum agros iterum incursant 686,43 ab Horatio profligantur 728,6 de principatu cum Romanis perpetuo decertarunt 399,17
Sabinarũ & aliarũ rapt' 99,42 Sabinarũ matronarũ ad populares suos pro ma-

ritis legatio 110,30 Sabinarum in legatione quātus fuerit numerus 112,10
Sabinorum rura 29,17 Sabini agri spatium 113,11
Sabus, Sanci filius, Sabinæ gentis conditor 113,1
Sacer mons 375,39. 661,16 in Monte sacro aram statuit plebs, & sacrificia diis peragit 411,2
Sacra via 111,23. 114,6. 303,47
Sacrorum locorum curatores, Ædiles 411,21 in sacris & publicis locis sedem figūt qui priuatis hospitiis carēt 482,43
Sacrorum munerum classes octo, & leges eisdem a Numa præscriptæ 124,35 Sacrarum litium cognitio penes pontifices 132,39
Sacra corpora, id est Exsecrata, & diris deuota 84,47 Sacri homines impune occidebantur 410,38. Sic Sacra bona, seu diis deuota 410,37
Sacræ leges dicebantur, quæ tribunorum corpora & tribunitiam potestatem sacra sancta & inuiolata esse iubebant 658,38: & 410,32: 788,50 contra Sacras leges violari 665,35 Sacrarum legum violatores mulctātur 667, 25. Liuius Sacratas leges dicit; non de his tantum, sed etiam de aliis quarum transgressores diis sacri seu exsecrati ac diris deuoti esse iuberentur: vt lib. 46, Sub idem fere tempus Ligures lege sacrata coacto exercitu, nocte improuiso castra proconsulis aggressi sunt.
Sacra duūm generum 125,21 Sacra gentilitia 696,21: & 92,10. (Vise & Sacrificia) Sacra abstemia 26,13 Sacrorum ritus Græci 341,41 ad Sacra accedere & immolare non licebat ante expiationem effusi ciuium sanguinis 323,20 Sacra si impure tractarentur, irascebantur numina 597,21,32 Sacra hostili incursu interturbata duplo maiore sumptu instaurantur 366,23 Sacra velato capite cur peragi solita 775,7 Sacrorum principatus penes regem 87,7 Sacrorum communium principatus in feriis Latinis penes Romanos 250,29 Sacra exotica non admisit Roma publice 91,12
Sacra consulere 552,46 Sacrorum interpretes 200,9. Pontifices hoc nomine solet innuere. Sacrorum cōmentarii a Numa conscripti 124,35. 178,4 Sacrorum rex 269,4. 278,10 Sacrorū rex primus Manius Papirius 278,11
Sacerdotes Romæ plurimi, iique claritate præstantes ceteris 510,32 Sacerdotes & reliqui deorū ministri, a quibus lecti, & quomodo confirmati fuerint 93,7 Sacerdotes & deorum ministros quot instituerit Romulus 92,8 Sacerdotum priuilegia 92,26 Sacerdotum collegium adhibetur ad legum confirmationem 681,15. sic 659,12 Sacerdotes a senatu populoque Rom. missi, reiiciuntur a Marcio 520,37
Sacerdotiū regno tutius & quietius 56, 45 Sacerdotia quibus debita 693,37 Sacerdotia quib. dederit Romulus 92, 21 Sacerdotia plebeiis quoq; cōmunicantur 469,45 Sacerdotia gentilicia 92,10: & 696,21 Sacerdotia venalia 92,18
Sacramentum, iuramentum militare, ὁ ἱερὸς ὅρκος, & ὁ στρατιωτικὸς ὅρκος 359,30: 555,5: 601,12: 645,1: 723,28 Sacramentum militare omnium religiosissime obseruatur 723,28 Sacramento obstricti, signa deserere nō audebāt 375,23. Signa vero sacra & sancta fuisse habita, paulo post suo loco docebit.
Sacrifici adhibentur ad confirmationem legis de ædificando Auentino 659,12 sic 681,15
Sacrificia communia 250,17 Sacrificia collectitia 250,25 Sacrificiorum ritus qui 478,39. 479,3 Sacrificiorum apud Romanos frugalitas 93,33 Sacrificia solennia per vrbem & agros 278,31 Sacrificium ante magistratus initionem 682,33 Sacrificia ad agendas diis gratias 323,24. 415,27. 492,42 Sacrificia post victoriam, ad agendas Deo gratias 138,34. 535,35 Sacrificia pro gratiarū actione post pestem 678,7 Sacrificia gentium seu familiarum propria, per quos belli tēpore possint peragi 578,4,10 Sacrificia Fabiæ gentis 577,31. Vise & Sacra.
Sacrilegorum pœna 113,40
Sacrosanctus & inuiolabilis magistratus 410,29,47. 455,7 Sacrosancta corpora tribunorum 411,1
Salaminia pugna 291,22
Salentinum, promontorium Iapygiæ 41,27
Salii, Græcis κούρητες 130,1 Salii a Numa instituti 129,22 Saliorum numerus ab Hostilio duplicatur ex voto 173,43 Saliorum duo genera 129,24 Saliorum ornatus 129,35 Saliorum peltæ seu ancilia 130,19 Saliorum festum & sacra 129,30 Saliorum hymni 130,13
Salinæ ad Tiberim 118,9 Salinæ Veientanæ 181,24
Salire, ἅλλεσθαι καὶ πηδᾶν 130,5
Salitores seu Saltatores, ὀρχηστά, a saliis denominati 130,8
Saltatores, ὀρχηστά 130,6 Saltatorū habitus 476,29 Saltatorum chori tres 476,21
Saltationes armatæ 173.44 Saltatio armata veterum inuentum 476,39. 477,17 Saltatio armata a quib. primū inuenta 130,14 Saltationes victoriales 476,41 Saltatio scurrilis & ludicra 477,27,39
Sal^r inexspectata, arcte deuincit animos 256,46 Salus propria non magis spectanda quam publica vtilitas 454,10 Salus propria præferenda fortunis alienis 300,16 pro Salute rem diuinam facere 673,14
Salutaria magis necessaria quam decora 377,34
Sallustii locus de Aboriginibus 773,10
Salutantes non resalutat mæsta Lucretia 262,44
Samnites Neapolitanos magnis promissis a Romanorum amicitia dehortantur 738,38 ad Romanorum postulata quid responderint 740,19 Lucanis bellum inferunt 741,41 ad Romanorū de Lucanis postulata quid respōderint 742,23 legatis Romanis ilico excedere iussis ad bellū se parant 742, 37 Samnitum potentia Romanis formidata 742,46 Samnites a Fabricio superati 744,28. 747,32 Samnites in vrbem recepti 76,2
Samniticum bellum quibus ex caussis redintegratum 741,39
Samon, Mercurii f. 50,6
Samothrace, insula, vnde dicta 50,5 Samothraces quos deos maxime venerentur 56,10 Samothracum orgia 55,22 Samothracia sacra in Italiam tralata 126,47
Sanctionis formula 791,54. 792,1
Sancus, idem qui Iupiter Fidius, seu Dius Fidius, πίστιος Ζεύς 113,2. 257,7
Sanguinis ciuilis effusio lustratione expiatur 323.19 Sanguine cognato se polluere 151,43. 153,5 154,45 Sanguine patriæ manus hostium perfundere 519,41
Sapientia humana refertur a quibusdam ad deorum monita 122,8
Sardiniæ defectio 89,35
Sarissæ in certam. equ. 289,33
Sarmentorum fasces in cellam struem congesti, accenduntur ad inflammandam arcem ab hoste captam 642,41
Satellitium tyrann. 244,18
Satio tempestiua conficitur omnis ante brumam 417,20 sationis initium sub æquinoctium auctumnale 417, 13 sationis impeditio annonæ caritatem inducit 583,18
Satricani, pop. Latii 326,22 Satricum a Marcio vi capitur 509,6
Saturitatē comitatur petulantia 433,34
Saturnia, Aboriginum opp. 16,43 a Saturno cond. 772.43 Saturniam colonia mittitur ab Æneadis & Latinis 36,4
Saturnia olim cur dicta fuerit Italia 27, 33.28,26
Saturnius collis in Elide 27,16 Saturnius collis in Latio 75,41 Saturnius collis olim, qui post Capitolinus dictus est 27,2,32. & 35,22. & 77,41 ab Albanis muro & fossa cingitur 77,45
Saturnus, κρόνος καὶ χρόνος 30,3 Saturnus, quasi saturans bonis 30,3 Saturnus natos deuorans 90,39 Saturnus, homo fuit 778,5 regnauit in Italia 28,28 an primus in Italia regnarit 772,10,20,41
Saturni inuenta 772,43. 778,28 Saturni ara & sacra 30,18 ara ad radices Capitolii ab Hercule & sociis structa 27,23. 34,40 templum 114,9 Saturno templum in Capitolino cliuo dedicatur, annuumque festum & sacrificiū instituitur 341,37 Saturni æratium 773,3 Saturni festum annuum 173,40 Saturno litatum olim humanis victimis 30,14
Saturnaliorum tempus 219,43
Saturnium seculum 28,30 Saturnia vaticinatio 773,18 Saturnii versus 773,18
Satyrus, antiquarum fabularum collector 55,11
Satyrorum habitus 477,33
Satyrici lusus & saltationes a quibus inuenta 478,3 Satyrici & scurrilis lusus in triumphis 477,39
Satyristarum chori 477,29. 478,1
Saxa prægrandia in Siccium desuper immissa 707,47 Saxea hominis duritie 513,10
Scalas admouere muris 316,2 Scalis admotis muri transscenduntur 647,4
Scamandri filia Callitroe 50,41
Scamandrius, Hectoris f. 38,6
Scamandrius Mitylenæus, olympionices 576,42
Scaphæ fluuiales 116,5. 117,47
Scaptini, pop. Latii 326,23
Scaptius agrum controuersum ad populum Romanum pertinere contendit 729,30
Scelera ni puniantur, Dei ira prouocatur 159,8,18
Scelerati ad aras & sacra deūm nō accedunt impune 177,9 Sceleratorum furiæ 502,27 Sceleratus vicus 242,28
Sceptrum eburneum 196,21 Sceptrum aquilam habens in vertice, regium insigne 195,35 Sceptro donatur a Romanis Porsena 303,36 Sceptra & diademata regibus amicis mittentur a Romanis 198,11 Sceptra consulibus negantur 268,25

Scho-

Schola litteraria in foro 709,39
Scorteæ, χορλαῖαι 477,32
Scribere non licet quæ audire & videre fas non est 54,39
Scriptæ adulatoria 4,35
Scriba ciuitatis legit coniuratorum litteras 283,8. 284,1 Scribæ castrensis munus 289,42 Scriba purpuratus pro rege interficitur 289,42
Scrofa inciens 774,55
Scutrilitas nefaria 743,17
Scuta pro clypeis imperata secundi census classi 221,34 Scuti vmbone repellere 295,47 Scutum veruto transfigitur 621,26 Scutum virgatum 129,45
Scyletinus sinus 27,48
Secessio prima 375,30. secunda 723,41
Secures & fasces a XII lictorib. præferuntur Romulo 99,8 Secures XII præferuntur consulib. 268,32 Secures & fasces singulis mensib. permutant consules 278,20 Secures fascibus adimit Valerius, ac secures foris in bello vel apud subditos, fasces domi vsurpari instituit 292,31. 683,3 Secures cum fascib. præferri sibi iubet dictator 338,19 Secures XXIIII cum totidem fascib. præfer. dictatori 650,38 Secures deponi solent cum minor magistratus a maiore conuenitur 516,2 Secures duodecim an ab Etruscis sumptæ, & quando 195,43
Securi percutere 283,34
Securitatis maior quam decori habenda ratio 377,32 Securitati priuatæ dum consulitur, publica negligitur 393,24. 396,23 Securitatis fides cum iuramento datur indici 483,4 in Securitate summa ingruit periculum 260, 47. 424,43
Sedem mutabant nonnulli ad censum equitandum 737,17
Sedilia tecta 200,37 Sedilia lapidea & lignea 201,4
Seditio, præsentissima ciuitatum pestis 449,6 e ciuitate tollitur, si caussæ illius summouentur 405,24 Seditionum & defectionum auctores vt puniti soliti 180,24.
Segetes diripiuntur ab hoste 618,47 incenduntur 594,6
Sellæ imperatoriæ seu prætoriæ 554,18 Sella eburnea 195,35. 196,22 Sella eburnea Porsenæ dono mittitur 303, 36 Sella eburnea consulib. in caussis diiudicandis relinquitur 268,30 Sella curulis 313,44 Sella in tribunali prætorio 516,36 Sellam e tribunali in pauimentum defetti iubet Marcius a matre conuentus 516,36. 523,20
Semina malorum iacere 409,43
Sementis; quære Satio.
Semidea natura 63,16 Semideorum animæ post excessum ex hac vita, in deorum consortium cooptatæ 478 26
Semineces in terram defluunt 585,18 Semineces tolluntur, de quib. salutis spes est 551,43
Semones, ἡμίθεοι 478,26
A. Sempronius Atratinus consul 341, 8 vrbi præficitur a Postumio dictatore 342,37 A. Sempronius Atratinus, II consul 433,28 emeritorum dux 532,6 de lege agraria quam dixerit sententiam 542,5 A. Sempronius Atratinus, interrex 557, 29 A. Sempronius Atratinus, tribunus militaris pro consule 736,16
C. Semptonius historicus 9,9: & 11,13: & 774,47
L. Semptonius Atratinus, consul 736, 32
Sempronii agrariæ legis lationem impediunt 667,1. eoq; nomine a plebe multantur 667,23
Senaculum vnum duarū rerump. 145,33
Senatus, γερουσία, vnde dictus 86,8 Senatus est anima ciuitatis 331,30 Senatus ciuitatis, est velut corporis humani venter 408,20 Senatus munia 87,18 Senatus priuilegia 392,7 Senatus peculiaria quæ habeat, quę item cum plebe communia 448,42 Senatus potentia, validum telum ad deiiciendam plebis insolentiam 360,21 Senatus, ex optimatib. constatus 408, 6 Senatus e patrum institutiur a Romulo 85,40. centum aliis nouiciis patrib. auguetur, post receptos in vrbem Sabinos 111,34. cētum aliis augetur a Tarquinio Prisco; ita vt pro CC essent senatores CCC 199,42. mutatur a Tarquinio Superbo 245,15 post reges exactos, præcipuis e plebe in patriciorum ordinem cooptatis, iterum suppletur ad CCC patrum numerum 287,42: 461,23: 466,16. a Sylla conflatur e quibuscumq; 340,19. Senatus, obseruator est & moderator consularis potestatis 461,23. idem vicissim obseruatore indiget populo 461, 26
Senatus & populi conuocatio penes regem 87,14 Senatus noctu conuocatur a Tullo Hostilio 166,36 intempesta nocte in curiam cogitur a coss. 620,10. 701,22 viritim conuocatur a cōss. in arduo negotio 483,9. a præcone suo cuiusque senatoris nomine conuocatur 687,40. ex agro in curiam conuocatur 688,6. lectisicis in curiam deportatur pestis tempore 623, 36 Senatum conuocare aggressi sunt etiā tribuni; cū ante penes solos consul. ea potestas esset 657,16 Senatum sibi cōuocari petit Mucius prælarum aufurus facinus 297,47 Senatus priuatus a consl. habetur 666,4. 731,18 Senatus secretus, a consl. intra priuatos parietes habitus, taxatur a tribuno pl. 733,11
Senatus post Romuli obitum in interregno dissidium; itidemque plebis 123,8 Senatus in creando post Romulum rege dissensio 120,5 magno clamore dissentit in turbis intestinis 429, 42 plebiscita approbate non vult 432,11 populo Marcium reuocare volenti cur assentiri noluerit 496,32 grauiter a Seruilio contra plebem defenditur 590,44 plus vult quam potest 675,28 dissensione sua decemuiris occasionem præbet rei pro arbitratu gerēdæ 702,39. quarta sui parte minuitur in pestilentia 623,15 Senatus ius communicatur etiam plebeiis 469,43
Senatus proceres 334,34 Senatus primores primi sententias dicunt 406, 11 Senatus princeps, idemque vrbis præfectus 85,43. 86,6
Senatores iuniores in patrum cœtu non solebant dicere sententias, sed in consularium suffragia discedebant 453, 23 Senatores seniores a iunioribus numero & vi vincuntur 371,5 Senatorum iuniorum immodestia cohibetur 391,46 Senatores iuniores immodestiæ crimen diluunt 393,42 Senatorum natu maximi & honoratissimi, Latinæ expeditionis socii 345, 18. 347,26 in Senatorum vitas inquiritur a censorib. 228,32
Senatusconsulta non sunt lex perpetua, sed institutum in vnum dumtaxat annum 595,13. sic annui senatusconsulti mentio fit 735,39 Senatusconsultum nō requiritur vbi lex in promptu est 448,21 Senatusconsultum scribitur 462,40 ad populum refertur, eiusque calculo permittitur 87,35: 509,28 Senatusconsultum a consl. conscriptum, ad plebem refertur a tribunis pleb. 735,43 Senatusconsultum a plebe approbatur 676,36 Senatusconsulta plebis scitis præmittūtur 447,2
Senatusconsultum de coniuratis & eorum indicib. 322,46. SC de dictatore in consulum locum subrogādo 334,23. SC de reagraria 544,2. SC de expeditionis desertoribus 668, 26. sic alibi alia. Vise & 789,790,791
Senes priscis dicebantur viri ætate ac virtute præstantes 86,13 Senes monitis, consiliis, & promptitudine compensant quod corporis viribus præstare nequeunt 698,21
Seniores & honoratiores primi sententias rogantur 734,5 Senioribus habendus honos a iunioriib. 391,37
Senones Galli a P. Cornelio Scipione excisi 744,34
Sententiæ dicendæ prærogatiua 123,12 Sententiæ quo ordine a consulib. rogatæ fuerint 453,20. 690,36. 702, 43. 734,4 Senteutias rogantur primi omnium senatus proceres 406,12 Sententiam consulares rogantur pro ætatis discrimine 392,47 Sententiam vltimi rogantur iuniores 393,32 ad Sententiam dicendam suo quisque nomine citatur 384,46 Sententiam dicere suo cuique loco concessum est 690,16 Sententiarum rogandarum mos a decemuiris inuertitur 697,35 Sententias vt in iudiciis, sic in senatu iuratas dici postulant tribuni pl. 447, 25 Sententiam qui primus rogatur, reticere non debet quæ præ cetetis emendationem requirunt 692,32 Sententias dinumerari iubet Cornelius, nec nouam retexi telam 702,30. sic Sententiæ numerantur 744,18 Sententiæ diiudicantur 702,47 Sententia optima obtinere debet 696,38 Sēntiarum maior pars obtinet 731,44 Sententia quæ obtinuisset, scripto mādabatur 703,6
Sententiam ætate sua sapientiorem dicit Aruns Porsenæ regis filius 300, 10 Sententiam mutare tempus & res sæpe cogunt 675,23
Septem aquæ, loc. 12,16
Septem pagi Romulo tradūtur a Veientibus 118,9 Etrusco ex pacto restituuntur 301,10 Romanis a Porsena redduntur 305,9
Septembr. kalend. consularus initur contra morem 378,44 a Septembr. kalend. exortsa pestis, fere totum annum grassatur 623,19
Septemtrionalia meridianis altiora 81, 12
Sepultura defunctorum, cognatis lege iniuncta est 714,31 Sepultura virtuti respondens 416,23 Sepulturæ locum & sumptus Poplicolæ senatus præbet e publico 315,12,20
Sepulcrum velut sacratium 315,15 Sepulcra vni plurib. in locis condita 44, 10. 43,43 Sepulcris maiorum excluditur degener soboles 158,13
Sepulcrales honores 128,1
Sequinius Albanus 150,40
Serenitas maxima e subita & horr. tempestate 611,26
M. Sergius Xvir 682,7. 704,45

Sermonis characterem non exacte obseruantes ridentur 743,12
SERO melius quam NVMQVAM 565,31
Seruilii, Alba Romam transiati 170,42
C. Seruilius consul 574,1 parum feliciter rem in Volscis gerit 574,39
P. Seruilius Priscus, consul 359,12 a collega Claudio dissidet 359,33 inopum rabiem lenit 362,14 in Appium collegam turbarum caussam transfert 362,30 plebeios ad expeditionis societatem permouet 363,4 Volscos deuincit 364,31 inuito senatu ouat 364,27 Sabinos feriarum tempore irruentes profligat 366,4 Auruncos deuincit 366,45
P. Seruilius Priscus, consul 623,2 semimortuus senatum conuocat 623,34 peste moritur 624,11
Q. Seruilius magister equitum assumitur a M. Valerio dictatore 371,18
Q. Seruilius Priscus, consul 613,3 Sabinos perpopulatur 613,9 Q. Seruilius Priscus, II consul 616,31 Latinis fert suppetias 617,38
Ser. Seruilius consul 583,15 Etruscos audacia quam felicitate maiore persequitur 584,29 obrē inseliceter gestā à trib. vocatur in populi iudiciū 586, 36 qua defensione ad populum vsus 587,29 omnib. tribuum calculis absoluitur 591,43 Valerii in Veienti bello legatus, primas fortitudinis reportat 593,15
Seruius, ΔΟΥΛΟΣ, prænomen a conditione inditum 207,8 De Seruio Tullio dicetur in T.
Serui trib. modis parabantur 227,24 ad bellicos etiam labores adhibebantur 390,3 Seruorum ministerio vtebantur in sacris compitalib. 219,40,47 Serui Compitalium tēpore omni seruitutis nexu liberabantur 220,1 Seruis libertas potius danda quam plebi dominatus 390,1 Seruii in bellorum periculis libertate donantur 459,16 Serui quib. modis libertatem adipiscerentur 227,38 Seruus semel venditus, & postea manumissus, sui iuris est 97,26 Seruis manumissis ciuitatis ius dari suasit Tullius 226,1
Seruis corruptis heros struitur insidiæ 248,39. 255,42 Seruorum conspiratio contra remp. 317,37 Seruorum aduersus optimates conspiratio 319,31 Seruus sub furca cæsus ante ludorum pompam, haud bellus prælultator Deo visus 473,37
Seruiciorum ærumnæ 402,8 Seruitiorum transfugia 297,19
in Seruiturem qui asseritur, penes vindicantem est vsq; ad litis decisionem 712,2, 41
P. Sestius consul 678,6 e consule fit decemuir 680,10
Setini, pop. Latii 326,23 Setia a Marcio capitur 509,11
Seueritatis & rigiditatis priscæ exēplum 158,6 Seueritatis & rigiditatis Romanæ exempla Græcis incredibilia 282, 46 Seueritas & tyrannicus rigor non vbiq; adhib. 321,7 Seueritas immodica, noxia 660,1 Seueritatis nimiæ pœna 547,26
Sextili mense, circa solstitium, consulatus initus a Seruilio & Virginio 583,13
Sextius: quære Sestius.
Sibylla fatidica 774,41 Sibyllæ oracula 39,30 Sibyllæ Erythrææ orac. 44,45
Sibyllina oracula 27,33. 200,8 Tarquinio offeruntur 259,26 quorum curæ commissa 259,47 quam diligenter asseruata fuerint, & quando inspecta 260,12 inspiciuntur in magno annonæ metu 354,31 de bello externo pariter & intestino præmonent 628,29. 634,11 Sibyllina oracula post primorum exustionem, variis ex locis collecta, adulterata; & qua nota dignosci queant 260, 25 Sibyllinorum oraculorum custodes quæ habuerint priuilegia 260,7
Sicanorum regio 41,45 Sicania a Sicanis populo Hispanico dicta quæ ante Trinacria, post Sicilia 17,42
L. Siccius Dentatus quæ pro lege agraria ad plebem verba fecerit 662,23 moderati mulctam suadet 667,21 cum emeritorū cohorte octingenaria consules in bellum sequitur 668,30 ad Romilii iussa quæ responderit 669, 37. 670,21 captis Æquorum castris, acie quoque eosdem fundit ac fugat 671,28 cōsulum iniurias vt vltus sit 672,4 a plebe ad tribunatum euehitur 672,44 Romilio diem ad populum dicit 673,11 cum Romilio in gratiam redit 676,22 legatus in Crustumetina castra mittitur 706, 42 decemuirūm insidiis perimitur 708,1 splendidissimis exsequiis ab exercitu sepelitur 709,16 Ab aliis nominatur L. Sicinius Dentatus.
T. Siccius consul 531,16. 662,36 fortissime Volscos superat 534,9 de Volscis triumphat 535,38 T. Siccius legatus, Fabio de castris recipiendis vetle dat consilium 569,34 fortitudinis præmio decoratur 570,25 suis laboratib. succurrit 571,17
Sicilia a Siculis (Italica gente) denominata, quæ ante Sicania & Trinacria 18,1 in Sicilia oppidatim dominabantur tyranni 417,32 in Siciliam frumentatum missi legati Rom. 417, 30,39 Siciliam circumnauigare coguntur legati Romani 418,16 Siciliæ defectio 89,34
C. Sicinius Bellutus (homo malus, inglorius, turbulentus) plebeii ordinis milites ad defectionem concitat 375,31. 442,22.32 consulum legatis quæ responsa dederit 375, 41 concione adnocata secundæ legationi dicendi copiam facit 394,44 plebeiis respondendi potestatem facit 395,46 Largii oratione irritatus, grauius in patricios inuehitur 404,18 C. Sicinius Bellutus a plebe creatur tribunus 410,19. Sicinius ædilis pleb. 428,45 Sicinius iterum tribunus 442,27 ad tribunatum euectus ob odium aduersus optimates 442,22 acei be Marcium incessit 442,47 plebem in Marcianam factionem concitat 444,13 Bruti monitis ab incepto auocatur 444, 42 Marcio diem ad populum dicit 446,26 consulum postulatis refragatur 447,14 neglecta consulum & senatus deprecatione, plebi de Marcio permittit calculum 466,27
Sicinne, saltatio Græca 477,30. 478,2
Siculi qualis gens, & quæ Italiæ loca tenuerint 77,13 Siculi a Siculo rege nominati qui ante Morgetes, Itali, & Oenotri 10,41 Romam olim incoluerunt 7,37 ab Aborigineib. & Pelasgis expelluntur 7,47 ab Aborigineibus exagitātur 13,39 ex Italia in Sicaniam transmigrant 17,30,39 Siculi legati ab Antiatib. intercepti, Romanorum armis vindicantur 446,8
Sicula Italiæ loca 77,16 Siculum fretum tempestosum 41,38 Siculæ seditiones 471,37
Siculus, Itali filius, Ligurum coloniam in Italiam ducit 18,15 Siculus, rex Ausonum 18,9 Siculus, Roma profugus, ad Morgetem diuertit 59,46
Siculus, cognomen Cœlii 324,23.736, 17
Sigilium effictum in lit. 255,44
Signa diuinitus edita 142,37 Signa diuinitus petuntur in angustiis 81,20 Signum Æneæ oblatū in ædificatione Lauinii 48,25 Signis cælestib. rex inauguratur apud Romanos 80,35 Signa diuinitus edita magistratum vitio creatum indicant 736,22 Signa cælestia mutato loco vna transferuntur 563,38 Signa cælestia quæ optima 81,8 Signorum diuinitus editorum interpretes 124,46 Signorum cælestium peritissimi interpretes Etrusci 563,26 Signorum interpretationem aliquando sibiipsis vsurpant conjectores 258,38
Signa ordinum, seu centuriarum 533,3 Signa pugnæ profeire 344,41.532,14 Signa bellica proferuntur in militum conscriptione 548,12 sacra signa eferuntur e templis in delectu militum 645,7 sub suis quique signis profitebantur nomina 555,5 sacris signis præficiuntur centuriones 642,16 sub Signis & ducib. continetur miles 288, 34 sub Signis suis manet miles 352, 11 sacra Signa mouere cur vereantur milites 723,25 Signa deferere non licebat nisi sacramento solutis 375,24 Signa non minus sacra habebantur quam deorum simulacra 375,34 a Signis & sacramento liberare militem reducem 576,35 Signa reponit redux imperator 570,37.
Signa signiferis erepta in hostes ab imperatore coniiciuntur, vt eo magis ardor militis accendatur 533,4. 589, 42 Signa eripiuntur Rom. militi 582, 14 Signa cohortis ex hoste recipiuntur a Siccio 662,42 Signa ex hoste ni reciperentur, grauis proposita pœna 533,6 Signorum amissorum pœna 606,31 Signorum desertores indicta caussa occidere duci licitum 723, 32
sub Signis & in armis inuitos detinere 400,31 Signa per contumaciam ab antesignanis abiiciuntur 606,6. factis signis raptis, castrisque desertis, plebeii secedunt in montem sacrum 375,33. 601,10 Signis raptis e castris iterum secedit miles sub decemuiris 723,42 Signis desertis fugiunt Sabini 197,18 Signa hostib. prodere 609, 28
Signifer qui signa ex hoste non recepisset, probrosa morte afficiebatur 589, 45. 606,31
Signia Tarquinii colonia 260,37 a Sex. Tarquinio frustra oppugnatur 324, 14
Silentium concioni indicere 467,37 Silentium indicit prætor 716,27 Silentium in concione tantum quantum in solitudine 405,3 Silentium, attentionis indicium 587,41
Silentium in insidiis 309,35 Silentii fides cum iureiurando datur 233,5
Vide & Fides.
Silenus historicus 533
Silenorum habitus 477,31
Silianum plebis scitum 791,18
Siluanus, idem qui Faunus 773,21
Siluius, postumus Æneæ filius, a siluis denominatus, velut ΥΛΑΙΟΣ 56,29,36. 776,13 a Latinis rex declaratur 56, 18. 776,33

Siluii a Siluio postumo Æneæ filio, co gnominati omnes Albani reges 56, 37. 776,34
Simplicitas priscorum hominū 772,13
Simulacra deorum in pompis 478,12 Simulacra penatium sua sponte in pristinam sedem remeant 54,13. 776, 27 ad Simulacra deūm supplices procumbunt matronæ 511,5. Vise & Statua.
Simulata recōciliatio 205,36 Simulato transfugio capiuntur Gabii 254,14
Sinistra mundi pars quæ 80,47
Sinquirium, seu Signia, præsidio munitur 293,11
Sitis, condimentum potus 747,8
Sobria sacra 26,13
Socii populi Romani, tenebantur Romanis auxilia mittere in bellis 648,26 Socii nec ducem creare, nec copias pro arbitratu educere poterant 491, 30 Sociorum copiæ domesticis pares in bello Etrusco 570,8. 574,33 Sociis communia quæ post initam societatem parta sunt 542,25. 544,6 in Socios iram effundunt qui in pop. Romanum non possunt 653,7
Sodalis pro sodali deprecatur 673,45 Sodalitiis & factione plurimum posse 667,3
Solis templum 114,8 Soli sacer fons 44,29 ad Solis occasum vsque protracta senatus consultatio 744,4
Solitaurilia 225,33. Ea Dionysius facta scribit tauro, ariete, hirco: at Festus, tauro, ariete, verre: ex eo dicta, quod omnes eæ victimæ solidi integique sint corporis: quia Solium Osscotum & solidum significet. Alii malunt Suouetaurilia, quod sue, ove, tauroque fierent ista sacra. In Glossis quoque veteribus Solitaurilia sua ferie legimus: sed vitium est in expositione, quæ leui mutatione sic corrigenda videtur e Festo, θυσία ἐκ συὸς, κριοῦ καὶ ταύρου: repugnio scilicet τὸν ὄυς, p mendolo ἐκτός
Solonis sanctio debita pauperibus remittunt Athenienses 329,5 Solonis lex de liberis 96,32
Solonium, op. Etruriæ 104,39
Solstitium æstiuum 583,13 Solstitium hibernum 26,2
Somni condimentum labor 747,9 in Somnis oblata spectra & monita 46, 2,44
Somnia narrare 473,10 Somnia non omnia vana 473,1 Somniorum visa & terribilia 320,7
Sontes ad pœnas depescuntur 316,40
Sophoclis ex Inacho locus de Tyrrhenis Pelasgis 20,28 e Laocoonte locus de Æneæ fuga 38,23 ex Triptolemo locus de Osinotria 10,16
Sordidus habitus in luctu publico 511,26
Soror in sororis interempta thalamum inducitur 271,36 Sororum inspectricis Iunonis ara 159,36
Sororicidium 138,5
Sororium tigillum 160,9
Sparta, Dorici generis ciuitas, & reliquis Græcis & progenitorib. suis imperat 147,28. Plura in Lacedæmon.
Spectaculorum locus 200,38
Spectatorum habitu velati insidiatores 366,20
Spectrum de ludis instaurandis monet Latinium in somnis 472,43. 473,3 Spectrorum insolitæ facies 472,24 Spectra mutatis subinde formis per aerem se ostentantia 628,13 Spectra, Fauni opus 290,26 cū Spectro coit fœmina 207,31
Speculatores tyran. 246,6
Speratis frustrari leuius quam concessis priuari 331,22
Spes, præclarorum facinorum dux 348, 13 Spes emolumenti, ad periculorū societatem inuitat 399,26 Spes firma, perfert extrema quæque 324,46 Spes decipere solet animos 422,13 Spes fallax 640,31 Spei fanum 583,7
Sphærus Lacedæmonius, olympionices 177,23
Spicas eminentiores defringit Thrasybulus Milesius 255,12
Spina, opp. 15,20
Spines fl. 22,35
Spineticum Padi ostium 15,13,28
Splendori & gloriæ plerumque aduertatur indignatio diuina, aut humana inuidia 522,21 Splendor quorundam non in armis, sed in verbis 664,29
Spolia ex hoste capta, populo addicta legibus 467,46 Spolia lectissima in vrbem deferuntur; reliqua militibus per centurias diuiduntur 652,3 Spolia per quæstores venundantur 648, 11 Spolia diuiduntur militi 593,11 Spoliorum æqualis portio datur Latinis sociis 415,18 e Spoliis donaria diis eximuntur, & ornamenta victricis vrbis 493,34. 728,16 Spoliorum primitiæ diis consecratæ 101,47. 102,37 Spoliis hostilibus ornantur templa & fora 492,42 Spoliorum ostentatio 480,11 Spolia in funere prælata 528,24. Vise & Præda.
Sponsionem facere e 714,2 Sponsio non conceditur in grauioribus criminibus 726,30 Sponsores deos dare 517,27 Vise & Vad.
Sponsus sponsę periclitanti succurrit 710, 31 Sponsorum habitus 157,18
Sponsa viricida 271,36
Spusius, pro Spurius, prænomen 175,33
Statio militi assignata, domus, agri, & pattiæ loco ei esse debet 566,47. locus in prætorio assignatus, religiose tuendus est 566,47 Stationis desertæ pœna 725,14
Statio æstiua nauium 41,30
T. Statius trib. pl. Seruilium consularem accusat 580,40
Stator Iupiter, ὀρθώσιος τοῦς 114,4
Statua ænea honorari 204,20 Statua ænea erigitur Nenio auguri ad perp. memor. 204,21 Statuæ æneæ ius datur Cloeliæ 303,47 Statua ænea armata 296,29 Statua lignea incendio superstes 243,46 Statuæ sua sponte in pristinum locum remeant 54,13. 776,27. Statua bis locuta 525,40. 526,8. Vise & Simulacra.
Sterilis vxor dimissa 96,17
Stesicrates Crotoniates, olympionica 367,40. Pro eodem Tisicrates 340, 43. 341,11
Stili genera 7,22,28
Stipendia olim priuata 223,38 Stipendia militum e publici agri prouentibus 541,26,45
Stoliditatis simulatio in vitæ periculo 270,29
Stratagema Aristodemi Cumani 423,17 Gracchi Cloelii, Æquorum imperatoris 649,42 Cumanorum exsulum, duplex 425,34. 426,2 Tulli Hostilii 138,17: & 165,4 Anci Marcii 180,8 C. Marcii 482,21. 489,27. 494,15 Mucii 299,32 T. Quintii 613,45 Romuli 117,16 Sabinorum 311,10 Tanaquilis, politicum 209,40 Tarquinii Prisci 192,3. 197,20 Tarquinii Superbi aduersus Sabinos 251,39 Tarquinii patris & filii in capiendis Gabiis 254,11 Volscorum 551,1
Strenuitatis exempl. singulare 503,39
Studia publica qualia sunt, talia etiam priuata 331,6
Stulti adulatione efferuntur, minis comprimuntur 333,5 aduersus humiles superbiunt, superbis se submittunt 391,2
Stuprum matronæ 96,1
Sua tueri satius quam hostilia vastare 625,25 Sua defendentes fortius pugnant quam qui aliena inuadunt 500, 43 Sua repetere armis licet, si verbis impetrari nequeant 487,3
Subditi imperium tenentibus per omnia tenentur obedire 742,32
Subligacula coriacea 67,17 Subligaria e pell. hirc. 477,34 Subligacula in gymn. lud. 475,40 Subligaculo indutus arator 644,14
Submersorum vestigia in aquis apparentia 57,29
Sub-oliuis, locus Romæ 54,47
Subscriptiones 400,9,21
Subsidia in fessorum locum substituuntur 613,30
Suburana tribus 219,20
Successionis ius vbi 237,40 Successionis controuersæ litem vt deciderit pop. Albanus 56,42
Successus felices, pietatis argumentum 506,37 Successuum felicitas nemini a Deo continuatur 501,11
Sudibus armati milites 775,25
Suessa Pometia, Volscæ gentis caput 364 41 debellatur a Tarquinio Superbo 250,38. capitur a Seruilio 364,41 Suessanæ prædæ copiositas 397,36 Suessani exsules Gabios ad bellum Tarquinio inferendum sollicitāt 253,6
Suessula, quære Vesbola.
Suferius: quære Fuferius.
Suffitu excipitur victor 593,21
Suffragia vt tulerit populus 87,30 nundinarum tempore feruntur 463,25 per tribus feruntur 666,35. sic Suffragiorum vrnæ per tribus ponuntur 730,8 Suffragia pro classium censu feruntur in centur. comitiis 557,33 in Suffragiis consistit tota vis reip. 436, 13 in Suffragiis ferendis nequa immodestia fit aut turbæ, prospiciendum consulibus & tribunis 605,15 Suffragiorum pluralitas vincit 445. 9: 447, 26 Suffragiis æquatis reus absoluitur 469,35
Suffragia iurata 451,36. 453,28 Suffragiorum ius æquari volunt tribuni 465,24 Suffragiis interesse patricios non vult tribunus 598,38 Suffragiorum latio interturbatur a patriciis 666 36 Suffragiorum interturbatores multantur 665,29
Q. Sulpicius Camerinus consul 472,21
Q. Sulpicius, vnus e legatis ad Marcium missis 497,22
Ser. Sulpicius Camerinus consul 317,45. quanta prudentia vsus in deprehend. coniur. 321,3 post collegæ mortem solus consulatus tempus explet 323, 32 de recipiendis in gratiam Latinis quam sententiam dixerit 356,23
Ser. Sulpicius Camerinus, consul 627,11 Ser. Sulpicius legatus in Græciā mittitur 676,38 fit Xvir 680,12
Suna, seu Suana, opp. Aborig. 11,46
Suouetaurilia: quære Solitaurilia
Superbus, ὑπερόπτης seu ὑπερήφανος, vnde cognominatus Tarquinius 61,30 244,35 Superba Deo exosa 499,26
Superbis & tumidis resistit Deus 103,7
Superbis actionib. plebs irritatur 596, 10 Superba capi vt possint 161,19
Superbia ex opum & imperii amplitudine 293,31 Superbia res pessumdat

382,30 in ruinam præcipitat 537,23
necessitate domatur 389,36 Superbia
impia meritis a Deo pœnis afficitur
776,40
Supplementum copiarum mittere 553,
43.555,6.705,44
Supplex deprecatio 231,36 Supplex pacis
petitio 190,47 Supplex liberorum
ad pedes depositio 511,29 sic Supplicum insignia ad dictatoris pedes ponuntur 355,21
Supplices miserari 481,24 Supplici
hosti, depositis armis, parcitur in bello
493,30.535,31 Supplices etiã Deus
acceptat, nõ tantum homines, quamuis grauiter læsi 520,46 Supplices,
diis sacri 515,10 Supplices in campis
hospitum sedes figunt 617,16 Supplicum respectus maximus Romæ habitus 458,36 Supplicum preces aspernari, deorum partier & hominum indignationem mouet 521,2
Supplicatio matronarum in delubro
Capitolino 511,5 Supplicationes ad
pluuinatia & aras deorum in dira pestilentia 597,25.599,6
Suppositicii fœtus, non ad eos pertinent
qui suppositerunt, sed ad matres quæ
genuerunt, & eiusdem cum illis sunt
conditionis 711,9
Suppositionis suspicio cõstitutio 715,6
Surgere ad dicendum 688,27 Surgere
ante finitam orationem, improbantis
est iudicium 543,21
Suspicati de omnibus solemus quæ plurimis nobis acciderunt 371,40 Suspecti semper qui semel deteruerũt in periculo 505,40 Suspiciones funestos sistunt vita anteacta 637,36
Syllæ dominatus crudelis 340,19 Syllana proscriptio 547,22
Syracusis gaudio oppressi 388,35

T

Tabes e mœrore nimio 678,37
Tabulis quæ nis incidebantur leges antequam æneæ columnæ repertæ essent
178,9 Tabulæ legum æreæ 68,17
Tabulæ sacrorum in foro propositæ
178,6 Tabulæ legum summotæ a
Tarquinio Superbo 245,38
Tallus Tyrannus, Sabinus 111,28
Tanaquil, Tarquinii Prisci vxor augurialis scientiæ perita 184,22 ostentorum interpretandorum peritissima matrona
207,21 Tanaquilis prudentia 209,
12 erga Ser. Tullii studia 209,4 an
Ar. Tarquinium sepelierit 234,25
Tarditas compensanda 565,29
Tarentini Neapolitanos a Romanorum
amicitia dehortantur 738,19,30 legatos Romanos petulanter & contumeliose tractant 743,9 Tarentinis opem ferit Pyrrhus 745,31
Tarpeiæ proditio 105,32 obitus 106,47
sepulcrum & annuæ inferiæ 107,9
Tarpeius collis post Capitolinus dictus
ab inuento ibi capite 201,46. 258,45
Tarpeia rupes, foro imminens, capite
damnatorum supplicium 546,4.&
444,24 de Tarpeia rupe deiciuntur
refractarii 690,3. ad rupis Tarpeiæ
supplicũ deposcitur qui ministris publicis manũ inferre ausus esset 596,47
Sp. Tarpeius consul 673,1
Tarquinii, magna & opulenta Etruriæ
ciuitas 184,36
Tarquiniienses cum Veientib contra
Romanos conspirant 231,15,45 pro
Tarquinio S. intercedũt 179,11 Tarquinius reditũ armis molitur 288,38
Tarquiniorum genus ab Hercule 233,12
Aruns Tarquinius Collatiæ dictator imponitur, atq; inde Collatini nomẽ sibi
& posteritati inuenit 187,34 Etrusc.
auxiliorũ dux in bello Sabino 198,39
Aruns Tarquinius, Tarquinii Prisci nepos, Superbi frater natu minor, minorem Tulliam vxorem ducit 232,21. ab
vxore & fratre tollitur 234,19 271,22
an Prisci filius fuerit, & a Tanaquile sepultus 234,24
Aruns Tarquinius, Superbi filius, coloniam deducit 260,46 Aruns & Titus Tarquinii, Superbi filii, ad oraculum Delphicum mittuntur 264,36
Aruns Tarquinius, Superbi filiorum
forma & robore præstantissimus, a
Bruto ad singulare certamen prouocato interimitur 289,18
Tarquinius prænomine mutato Lucius
pro Lucumone dicitur; gentilitium
vero nomen capit a patria sua Tarquiniis 185,46 quibus maioribus ortus,
& quomodo ad imperium peruenerit
184,15 quando Romam venerit 211,
35 equitum dux in bello Latino 179,
39 equitũ dux in bello Sabino 180,36
equitũ dux, ob fortissime nauatã operam in bello Veienti, præter ceteros
honores, patriciorũ quoq; & senatorũ
numero adscribitur 181,28 quib. virtutib. regis & totius reip. fauorẽ promeruerit 186,2 Rom. rex creatur
184,9 bella quæ gesserit 186,18 triumphat de Latinis 191,17 triumphat
de Etruscis 194,38 triumphat de Sabinis 199,17 sine patrum & plebis cõsensu oblata ornamenta gestare non
vult 196,16 in rep. quæ gesserit 199,
34 in augẽdo tribuum seu centuriarũ numero impeditur ab Nouio augure 203,23 dolore occiditur 204,30
Tarquinii funus, & monumẽtũ 213,30
L. Tarquinius Priscus quamdiu regnarit 61,26 quam vxorem habuerit, &
quantæ ætate 211,36.212,9 an plures
vxores habuerit, quã Tanaquilem 213,
10 an filios post se reliquerit 211,18
L. Tarquinius Superbus, an Tarquinii
Prisci filius fuerit 212,17 Tullam
maiorem ducit 232,18 minorẽ Tulliam ducit sublata maiore 234,36
quando & quomodo potitus imperio
244,8. Superbi cognomen vnde nactus 61,30. 244,35 imperiũ vt administrarit 244,39 Latinæ gentis principatum quo astu sibi peperit 247,9
finitimorũ amicitia sibi conciliata, ferias Latinas instituit 250,1 bella quæ
gesserit 250,30 domi quæ egerit 257,
14 quib. prodigiis de regni amissione
præmonitus fuerit 261,3 grauissimorum scelerũ insimulatur 271,20 vrbe
simul & castris excluditur 276,46 cũ
filiis & post. perp. exsilio mulctatur
269,10.276,1.277,40. quãdo expulsus
212,44 in exsilio varias reditus machinas tentat 279,1 obsides & cons. in
Etruscorum castra reuertẽtes intercipere conatur 302,22. a Porsena repudiatur 302,47 Latinos cõtra Romanos concitat 317,14 326,8 clandestinas in vrbe seditiones machinatur 319,
13 an in vltimo cũ Romanis prœlio ex
equo pugnarit 349,15. quamdiu regnarit 61,30 orb. & decrepitus e Latio in Campaniam excedit, Cumisque
in exsilio moritur 358,12
L. Tarquinius Collatinus an Egerii filius
fuerit 261,33 e castris reuertens luctu
plenam domum inuenit 263,43 cum
Bruto designatur consul 269,47 276,
20.277,31 consulatu se abdicat, & Lauinium concedit 287,4 etiam in exsilio patriæ fauit 520,14
L. Tarquinius, magister equitum sub dictatura T. Quintii Cincinnati 681,2
P. & M. Tarquinii Laurentinates, præcipua coniurationis capita, terrificis fartarum cruciatib. ad prodendum facinus adiguntur 320,4 Tarquiniis
coniurationis iudicibus quæ data præmia 322,47
Sex. Tarquinius, Superbi filius, patri Gabiorum capiendorum callidum consilium aperit 254,10 Gabiis rex a patre imponitur 257,12 Lucretiæ vim
infert 262,2. pro patre bellum cum
Rom. in exsilio gerit 294,29.297,6 a
Sabinis dux creatur contra Romanos
307,36 fidenatib. obsessis mittit auxilia 323,43 Signiã frustra oppugnat
324,14 Latinarũ copiarũ cõtra Rom.
dux 326,26.343,18 cum Mamilio ex
peditionem aduersus vrbem molitur
339,17 Latini exercitus sinistrum
cornu tuetur 344,44 occidit 350,27
T. Tarquinius, Superbi filius, Signiã coloniam ducit 260,47 T. & Sex. Tarquinius pro patre bellum cum Rom.
gerunt 294,29.297,6 T. Tarquinius
Latini exercit⁹ mediã aciẽ tuetur 344,
46 saucius effertur e prœlio 349,12
Tarquiniorum bona publicantur 287,
43.288,8 Tarquinii armis reditum moliuntur 288,38
Tarquiniani ex sules e Latio exterminantur 358,5 alii Cumas in Campaniam,
alii alio se recipiunt 358,23
Tarquinia Seruii Tullii vxor, subita & incerta morte sublata 243,33 a Tarquinio Superbo strangulata 271,45
Tarquinia, L. Iunii Bruti mater 264,7
T. Tatius, Curium rex, Sabinorum aduersus Romanos dux 104,23. post
pacem factam Romæ domicilium figit 111,25 cum Romulo Romæ regnat 113,35 in quo vrbis loco domicilium fixerit 113,41 quas ædes & aras
quib. numinib. exstruxerit 114,8 Tatii
obitus 114,33 sepultura & annuæ inferiæ 115,38
Taurus vnus pro plurib. populis immolatur 250,27. Vise & Solitaurilia.
Taurus æneus 307,25
Tecta ædium occupãtur in oppugnationis metu 582,32 Tecta a senibus &
mulieribus occupantur ad arcendos
incursus hostium 641,7
Tegularum iactu mulieres vrbem tuentur 413,17
Tela cum fulgore ardentia quid portendant 313,5 Telorum multitudine
obrui 643,27
Telegonus Circes ex Vlysse filius 246,46
Telephi filius Lydus 22,10
Tellene opp. Latii 179,10
Tellenii, seu Tellenenses, pop. Latii
326,23 Tellenensiũ cõditores 13,45
Tellenenses oppido capto Romã trãsferuntur ab Anco Marcio 179,10 in
Auentino collocantur 182,36
Telluris ædes 546,38 Tellurem testari
696,24
Temerarius hostium contemptus, periculosus 555,15
Temperantia & modestia a multis habentur pro stoliditate 609,46
Tempestas subito exorta, oppugnationis
cõsilium dissuadet 611,23 Tempestate repellitur hostis 551,27
Templum triplex 259,16 Templum figura propemodum quadrata 259,6
Templum Latinis & sociis commune 250,8 Templa communib. sumptib. a gentib. exstructa 229,35 Templũ e manubiis exstructũ 415,3 Templis & sacris ædib. parcitur in vrbium
euersionibus 167,19.170,28
Tempus multa innouat 337,17 sæpe vno
die multa immutat 543,42 omnes iuris controuersias dirimit 457,15 abolet omnia 80,3 Tempus & experientia documenta rerum præbent 453,
12 Temporum exacta notatio sæpe
neglecta a Roman. scriptoribus 417,
37
Tenebræ e serenitate derepente ortę 62,
47.118,26 Tenebræ fugientib. amicæ 307,8
Tentare, periculosum 669,46
Tentorium fulmine tactum 563,12 Tentoria cum impedimentis interdum a
ducib. incensa, vt miles alia ex hoste
quærere cogeretur 590,4
C. Terentius trib. pl. primus leges & iura
in rẽp. introducere aggressus 627,38
Terentii Varronis Antiquitates siue Origines 11,35 Terentius Varro de sacerdotibus a Romulo institutis quæ
prodat in Antiq. 92,13 de curiarum
appellationibus quæ scripserit 112,5
de Sibyllinis oraculis quæ scripserit in
libris Rerum diuinarum 260,32
A. Termenius (seu Aterius) consul 673,1
Termini, τέρμονες 133,36 de Terminandis possessionibus lex Numæ 133,27.
item 790,48 Termini sublati aut
translati pœna 133,37 Termini, vt dii,
sacrificiis honorantur 134,2 Terminus cedere non vult 202,9
Terminales dii 133,33
Terminalia, fest. 133,34
Ternatius concertantium numerus, omnium conuenientiss. 150,9
Terra omniũ mater 265,12 Terræ mugitus & tremores 628,12 Terræ filii
qui 772,16
Tesseram dare 669,14
Testati deos, genios, tellurem 696,20
Testis personam induit qui accusatoris
non potest 632,26
Testuina, seu Testruna, opp. Sab. 113,4
Testudines ad fossarum congestionem
624,35
Teucer, rex Troadis, Dardano sedes in
Troade concedit 50,22
Teucris olim quæ nunc Troas, Phrygiæ
regio 50,23
Teutamides, Antyntoris f. 22,33
Thargelion, mensis 51,6
Thaumasius, mons Arc. 49,30
Theagenides, archon Ath. 611,45
Thebani Lacedæmoniis imperium adimunt 3,15 imperio & libertate priuati 89,29 reprehensi ob exterorum
exclusionem 89,20
Themis & Nemesis 134,26 Themis, Latinis Carmentis 24,31
Themistocles, archon Athen. 367,37
Theologia Romana præfertur Græcæ
91,39
Theophrastus in Comm. De regno quos
αἰσυμνήτας vocet 336,36
Theopompus reprehensor 1,13
Theseus Oedipodas in funere laudat 291,
20
Thessalia olim Hæmonia dicta 14,24.
49,18.77,30
Thessalorum πενέσται 84,10
Thessalonicæ ædificatio 39,47
Thessander, pro Tisander 772,29
Thrasybulus Milesius eminentiores spicas defringit 255,12
Thronus eburneus 195,35
Thucydidis narratio de Siculorũ ex Italia
in Siciliã transmigratione 18,22 Thucydidis locus de gente Pelasga 20,22
Thurii obsidione liberati 744,30
Thus, Thusci: quære infra in TV.
Tiberinus, rex Alb. 57,14. Idem Tiberius Siluius 776,37
Tiberis fl. origo & ostium 8,3.77,9 origo, cursus, ostium 182,45 latitudo, profunditas, fluxus, pons 624,17 Tiberis & Anienis confluentia 191,36 Tiberis Fidenas prælabitur 117,28 apud
Fidenas concitatus & tortuosus fluit
165,47 quantas naues & quousq; ferat 183,18 a Tiberino submerso denominatus, cum olim Albula diceretur 57,17.776,38
Tiberius Siluius, Albæ rex 776,37. Dionysio Tiberinus est 57,14
Tibicines antiqui moris tibias breues inflantes 476,23.478,8
Tibur, Albę colonia 776,36 Tibur præterfluit Anio 305,45
Tiburtini, pop. Latii 326,23 Tiburtinorum conditores 13,47
Tigillum sororium 160,9
Timæi Siculi historiæ 5,29 Timæi Siculi historia non plane fidelis 6,24 Timæi narratio de Penatũ forma & habitu 54,34 Timæi sententia de Romæ conditæ tempore 60,8
Timiditatis & ignauiæ notati duces 531,
13 Timor & pudor in necessitate deponenda 396,3,23
Tiora, op. Aborig. 12,18
Tironum exercitus ante conflictum fugit 625,25
Tisicrates Crotoniata, olympionices 341,
11.378,42. Pro eodem Stesicrates 367,
40
Sex. Titius trib. pleb. 624,47
Toga auro intertexta 314,8 Togæ Romanæ figura 195,40
Tolerantia longo vsu confirmatur 324,4
Tolerini a Marcio vi capti 493,11.500,25
Tonitrua aspera oppugnationis consilium dissuadent 611,24 Tonitruum
æmulatio funesta 57,23.776,41
Torebi, Mæoniæ populus, a Torebo Atyis filio denominati 22,24
Tormentis exprimitur confessio 206,13
Torques aurei 663,34
Torrens obuia quæque rapiens 456,7
Torymbas Thessalus, olymp. 627,8
Trabeæ, τήβεννοι πορφύραι φοινικοπάρυφοι 351,37 qualis vestis 129,36
Tragica larua reb. nonnumquam assingenda 394,40
Tragici poetæ populo in fabulis suis
adulantur 291,19
Transfugæ vincti Romam perducuntur
358,4 Transfugio simulato capiuntur Gabii 254,14. sic a transfuga simulato eluditur Aristodemus 425,35
Trebula, op. Abor. 11,41
Tremores terræ 628,13
Treuiri capitales 788,43
Triarii, quales milites, & quando vocati
soliti 290,6.552,19 castrorum custodiæ relicti 569,9
Tribunal prætorium 516,35 e Tribunali
prætor decidit lites 645,23 Tribunal in foro 666,11
Tribuni, tribuũ præfecti, seu tribuũ magistri, τριτύαρχοι seu φύλαρχοι 82,33
Tribuni celerum, eorundemq; munia 86,
38.124,43
Tribuni militum viginti, secessorib. in Auentino præsunt 724,30
Tribuni militares pro consulibus designati 735,32. 736,15 Tribuni militares proconsulare imperium deponunt 736,21
Tribuni plebis primi qui fuerint; quot
item, & quo tempore creati 410,22
Tribuni sacrosancti & inuiolabiles, ex
lege 410,29,47.435,10.731,32 Tribunos cogi sacratæ leges prohibent 667,
27 Tribuno cõcionante, patricio nec
interesse nec interturbare licet 430,
29.431,45 Tribuno intercedere non
nisi tribunus potest 658,14 Tribuni
per leges intercedere possunt ceterorũ magistratuũ iussis 687,30 consul.
obsistere possunt 731,1 extra vrbẽ nihil
habent potestatis 554,28,36 extra vrbem pernoctare non possunt, nisi feriis Latinis 554,31
Tribuni plebis comitiũ (seu concionis
locum) sibi vindicant 430,7 potestati
suæ vindicant quidquid a plebe iudicari & decerni soleat 430,9 cum senatu expostulant de annonæ caritate &
colonis in morbosa loca missis 428,
42 cum consulib. altercantur 432,10
in senatum vocantur 437,26 in Marciũ grauiter inuehuntur 437,27 in arripiendo Marcio reprimuntur a patriciis 438,13 patricios grauiter apud populũ accusant 438,30 a consule apud
populũ reprehenduntur 441,12 a senatorib. postulant vt iurati sententias
dicant 447,20 in senatum dimissi
magno reip. malo 454,44 adstruunt
sibi potestatem accusandi quosuis patricios 463,6 tributa comitia pro cẽturiatis habent in causa Marcii 463,
44. 465,18 in populi iudicium citare
incipiunt quosecumque ciues 469,39
cũ senatu se Cassio in re agraria opponunt 539,13 proditionis insimulantur a pauperibus 554,2 delectũ exercitus impedientes vt elusi a consl. 554,
8 cõmitia pro sua potestate impediũt
557,5 plebem in annonæ caritate aduersum patricios concitant 583,35 cõsulares ob rem in consulatu infeliciter
gestam vocãt in populi iudicium 585,
37.586,36 alterum annum in magistratu permanent 599,22 consulem in
carcerem abduci iubent 604,7 cum
consule altercantur 604,25 agrarium
negotium rursus vrgent 606,43 legum præscriptionem vrgent 627,18
in senatum admittuntur ad consultationem de salute reipublicæ 628,40
Cæs. Quintiũ falsis criminib. ex vrbe
pellunt 633,35 Cęsonis Quintii expulsione nihil proficiunt 633,46 dolũ de
cõiuratione cudũt 634,25 tertiũ annum in magistratu manent 645,38
quartum annum in magistratu permanent 648,31 magistratu in quintum annum continuato, delectus fieri prohibeat antequam de legib. S.C.
fiat 653,17 senatum quoque conuocare aggressi; cum ante pones solos
consules ea potestas esset 657,36 in
ter se conspirant 658,22 senatorum
precib. lictoris supplicium condonant
658,28 X tribuni pro V in singulos
annos plebi a senatu conceduntur
657,10 intestina dissidia rursum excitant 659,18 plebem in patricios
concitarẽt 660,19 de consulib. apud
senatum conqueruntur 660,26 iram
moderantur 661,32 in agrariæ legis latione quo machinamento impediti fuerint 666,39 in agraria lege
perferenda iterum impediuntur 668,
6 quatuor peste exstinctis tribuni 677,
38 legum latores a consulibus ex S C
petunt 678,19. decemuirisinstitutis abrogantur 680,18 decemuiros
ad plebem deferunt 726,10 plebem
rursus in patricios concitant 729,14.
730,12 legem inferunt de iure consulatus 730,17 ex vrbe expulsi, ad Cęsarem in Galliam confugiunt, & ipsius
ope suæ potestati restituuntur 554,41
multos bonos improbe spoliarunt vita
470,7
Tribuni vt boni viri sint enitendum
est 470,37 in Tribunorum collegio

dissidium quæri suadet Appius,prudẽti consilio 559,45 Tribunorum aliquorum fauorem a conss. quæri suadet App. Claudius 660,4 Tribunorum potentia eneruari non potest nisi excitato inter eos dissidio 560,6. 562,20. 657,7
Tribunitia audacia grauiter taxatur ab App. Claudio 456,16 Tribunorum comitia carpuntur vt illegitima 630,13. Tribunorum & Ædilium comitia e curiatis transferuntur in tributa comitia 598,19.600,15.605,24 Tribunorum administri, collegæ, & iudices olim dicti, qui postea Ædiles nominati 411,14,19 Tribunorum ministri silædantur, ipsi tribuni censentur læti 444,21
Tribunatus, sacrosanctus 554, 45 non temere permittendus quibusuis 470, 37 acerbe ab App. Claudio perstringitur 601,41: & 456,16 a Lectorio contra App. Claudium defenditur 603, 19,31 de Tribunitiæ potestatis iure lex sacra 658,38: & 410,32 Tribunitiæ potestatis violatę mulcta 667, 31 Tribunorum violatores morte vel exsilio mulctari lex iubet 661,25 Tribunitiam potestatem arctissime contrahit Sylla 340,20
Tribus, φυλαὶ seu φρατρίαι, maiores ciuitatis partes, tertia scilicet 82,27 in denas curias diuisæ 82, 24 Tribuum numerum augere vetatur Tarquinius 203,23 Tribus Romæ quatuor facit Tullius, locales pro gentilibus 219,22, 30 Tribus rusticas Tullius fecit XXV; vrbanas, IIII, 220,7 Tribus XXI 469,33 Tribus suffragia ferunt de reb. ad populum relatis 698,32 per Tribus vrnæ suffragiorum ponuntur 730,7
Tribuum præfecti 219,32
Tributa comitia quid a curiatis differant 598,12,17 in Tributis comitiis plebs superior erat patriciis 726,5 Tributa comitia pro centuriatis, in caussa C. Marcii 463,44 Tributa comitia cur pro centuriatis habita 465, 18 Tributo iudicio damnatur T. Menenius ob rem in Etruria male gestam 585, 45 Tributis comitiis tribunos, ædiles, & plebiscita confirmari instituit Volero 600, 18
Tributorum collatio pro censu cuique imponitur a Seruio Tullio 215, 16. 223,9 Tributa pro census discrimine, tollit Tarquinius 245, 41 Tributa militaria pro cuiusque censu reuocantur in vsum 293, 7 remittuntur pauperib. in bello 294,14 ciuib. ẽpida copiosa restituuntur 313,39. 747,38
Tributarii fiunt deuicti 252,30
Tricastus, seu Tricostus, Virginii cognomen 315,27
Trifera arua 29,14
Trigariorum certamen 479,34
Trigemini e duab. sororibus 150,40
Trigeminorum pugna 155,1 Trigemini ex publico aluntur 160,21
Trigemina porta 25,32.31,44
Trinacria insula, a triquetra forma; post Sicania, & tandem Sicilia 17,42
Trinũdino ad populũ refertur de reb. ad remp. pertinentib. 698,29 in Trinũdinum iudicitur populo conuentus ad iudicium 661,40 in Trinundinum a tribunis proponitur legis cognitio 598,32. 629,30 Trinundinum ad defensionem meditandam 463,18
Triopii templum Apollinis 229,37
Triptolemus agriculturam a Cerere accipit 10,18
Tripus cum antiquis litteris 16,3
Triremium præfectura etiam penes tenuiores 421,13
Tritauus 249,6
Triumphus, θρίαμβος, ἐπινίκιος καὶ προπαιωφόρος πομπή 102,17 Triumphus duplex, maior & minor; & quod inter eos discrimen 313,43 Triumphus duplex, equester & pedester 626,42 Triumphus maior vt deductus; vt itẽ minor 535,41 Triumphus pedester 594,37 Triumphi ornamenta 537,7 in Triumpho catenatus ducitur hostium imperator, & illustriss. quiq. 652, 17 Triumphis misti satyrici & scurriles ludi 477,38 in Triumpho vota & spolia persoluuntur Ioui Capitolino 365, 33 post Triumphum rerum gestarum ratio redditur 537, 46 Triumphus Romuli 102,1 Triũphus regius post deuictos hostes Valerio consuli decernitur a senatu 290,41
Triũphus in victoria funesta non conceditur 585,27 in fratris & collegæ amissione recusatur a Fabio 570,34 a quibusdam ductus etiam in luctu domestico 158,28 a Cassio vsurpatur ambitiosius 537,2 Æmilio negatur ob arrogãtiam in pac. cond. 576,18 a populo contra senatus voluntatem conceditur Seruilio 365,27 a populo cõtra senatus voluntatem datur Valerio & Horatio 729,10 Triumphi recentiorum Romanorum quales 102,18
Triumphalia ornamenta 196,30
Triumphali veste donatur a Romanis Porsena 303,37 Triumphale funus 528,21
Triumuiri coloniæ deducendæ a senatu additi 428,13.615,43
Troes a Troe denominati 50,42
Troia vt capta 36,18 quando capta 51,4
Troia locus Italiæ 43,13
Troiani a Græcis orti 49, 25 in Herculis comitatu 27,8.34,32. 49,22 quãdo cũ Ænea excesserint e patria 51,14 quib. conditionib. discessum ab Achiuis impetrarint 37, 40 cum Ænea in Italiam veniunt 35,35
Troianæ fœminæ naues incendunt 58,19,35
Troianæ gentis reliquiæ apud Rom. 72,26. Inter ceteros Iulii & Nautii.
Troica & Phrygica gens cur pro vna eademque habitæ 23,3
Tros, Erichthonii f. 50,42
Tubertus Postumii cognomen 305,15
Tubæ dant signum pugnę 348,37. 568,4
Tubicinum centuria 222,21. 223,4. 464,33
Tucia, Vestalis virgo, cribro aquam gerit 129,22
Tullius Corniculanus 206,42
M. Tullius Longus consul 317,45. Fidenas obsidet 318, 14 in triũphali põpa e sacro curru delapsus moritur 323,26
Ser. Tullius, prudentia & fortitudine spectatus vir, Latinorum auxiliorum dux in bello Sabino 198,43 quib. natalib. ortus, & quib. actionib. tum regis tum totius ciuitatis fauorem promeritus 206,36. 208,1 ob virtutes suas in patriciorum ordinem adscisitur 208,30 ad regnum vt peruenerit 208,21 imperiũ sibi vt vel inuitis patrib. asseruerit 213,47. 216,30 curiatũ suffragiis inuito senatu rex creatur 218,23 quib. beneficiis populum sibi deuinxerit 216,1 in rep. quæ instituerit 216,5. 218, 30 bello quæ gesserit 231,3 a Tarquinio Superbo & filia exagitatur 232, 8 occiditur 242,12 cur patriciorum opera sublatus e medio 243,10 cur solennib. exsequiis priuatus 243, 20 quamdiu regnarit 61, 28 diis carus fuit 243, 42 omnium regum moderatissimus 239,22 rex popularissimus. 228, 40 domicilium habuit in Esquilino colle 218,39 Ser. Tullii leges 218,32 786,1
Tulliæ impium consilium 241,46
Tullus terrigena 21,25
Tullus prænomẽ Hostilii & aliorum, suo loco positum.
Tumulus in fuga occupatur 571,22
Tumulo excelso conditur Marcii corpus 528,36
Tunicæ puniceæ 476,30 Tunica purpurea auro intertexta 195,36 Tunicæ talares variæ 424,31 Tunicas pictas gestabant virginum proci 157,18 Tunicæ villosæ 477,31 Tunicæ singulis militibus binæ dantur a dedititiis 616,15
Turbula in pompis 478,10 Turis suffitu victorem excipit populus 593,30
Turnus, Herdonii prænomẽ, quære in H.
Turres, τύρσεις 21,11. & 24,5
Tusci, olim integriore vocabulo οὐοσκοὶ dicti 24,8. Vide Etrusci & Tyrrheni.
Tusculum, Albę colonia 776,36 Tusculum, Latini generis oppidum, c stadiis Roma dissitum 646,10 ab Æquis capitur & diripitur 646,10 eiectis Æquis iterum restituitur suis ciuibus 647,10
Tusculani, pop. Latii 326,24 Aricinis opem ferũt 304,25 sine pretio dimittuntur a Largio dict. 339,30 incursantur ab Æquis 624,4 Romanos in Capitolio recuperando prompte & strenue iuuant 642,32 denuo ab Æquis incursantur 649,4: & rursum 668,8. 687,5
Tusculana arx munitissima, & ita excelsa vt Roma inde sit cõspicua 647,2
Tusculana via 509,20
Tuta cõsilia dum captamus, sæpe rerum gerendarum occasiones amittimus 343,32
Tutela pupilli patrono committitur a cliente moriente 716,37
Tutorum bonorum officium 235,46
Tutelares dii 220,26.393,14
Tympanorũ pulsatio in sacris deæ Phrygiæ 91,23
Tympanistarum centuria 222,21
Tyranni infidi 721,9 Tyrannorum cupiditates infinitæ 722, 14 Tyranni diuitib. & optimatib. insidiantur 184, 31 non plebem oppugnant, sed cũ plebe optimates adoriuntur 485,17 clementia interdum vtuntur 256,41 Tyranni exemplum 244, 12 Tyrannus triplici custodia munitus 423,34 Tyranni singulorum oppidorum 417,32
Tyrannorũ soboles, mali catuli 273,21
Tyrannorum proles apud Græcos vel morte vel exsilio tollitur 547,32 Tyrannis expulsis bona restituenda sint, nec ne 280,37 Tyrẽnorum bona publicantur 287,43.332,9
Tyrannicum est, imperium in inuitos sibi vsurpare 694,18
Tyrannis e quali imperio 268,38 Tyrannidi viam quæ muniãt 537,30 Tyrannis e vulgo exoriri solet 462,3. 467,24 Tyrannis omnis e plebis adulatione nascitur 387,10 Tyrannis omnis a debitorum remissione, agrorum diuisione, & popularis regiminis promissione, sumit exordium 423, 10 Tyrannidis affectatores plebem aduersus optimates concitant 397,35 Tyrannis semper aliquos fautores in rep. inuenit 278,40

Tyran-

Tyrannis plebem adoriens, paulatim reliquam etiam ciuitatẽ inuadit 453, 14 Tyrannis multorum capitum, intolerabilis 721, 44 Tyrannis populi, æque intolerabilis atq; vnius hominis 435,23 Tyrannidis nomen populo Romano inuisissimum 545, 43 Tyrannidis crimen vt diluerit Marcius 467,22 Tyrannidẽ multituto deposuere 695,19
Tyrannis spontanea 334,1 Tyrannidi similem magistratum quando, cur, & quamdiu introduxerit senatus Rom. 334,18 Tyrannicam potestatem in vsum reuocare nonnumquam opus fuit 337,24
Tyrrhenus, Tyrrhenorum dux, qua patria & quib. maiorib. ortus 21, 17. 22,6
Tyrrheni, indigenæ an aduenæ, & vnde nominati 21,7. & 23,38. & 24,5 Tyrrheni a Græcis appellati Latini, Vmbri, Ausones, & alii Italiæ populi 23,9 Tyrrheni a Latinis Tusci & Etrusci nominantur, sua lingua Razenui 24,8 Tyrrheni & Pelasgi pro eodem populo censentur a quibusdam 20, 20,27 Tyrrhenos & Pelasgos non fuisse vnam eandemq; gentẽ 22,46 Tyrrhenus sinus, Ausonius olim dictus 10,1 Tyrrheni maris accolæ 738,13
Tyrrhenia a Græcis olim appellabatur Italia 20,32
Tyrrhus, regii pecoris magister 776, 12. Pro eodem Tyrrhenus est apud Dionysium 56,23. sed Tyrrhum agnoscit etiam Virgilius.

V

V, seu F, digamma Æolicum, prępone batur olim vocabulis a vocali incipientibus 16,26
Vacationes a Rom. institutæ 90,28
Vades mulctæ 633,28 a Vadib. mulcta pro reo exigitur 633,31
Vadimonii desertio 714,17 Vadimonio deserto aufugiunt legati Romani 426,45 Vadimonii deserti pœna 633,30. 667,46
Vado transitur fluu. 306,14
L. Valerius, Poplicolæ nepos, in quæstura Sp. Cassium tyrannidis accusat 544, 24 L. Valerius, M. filius, consul 553, 38 Volscum bellum persequitur 555, 10 L. Valerius II consul 606,41 plebem ob Cassium sibi infensam delenire nititur 607,4 Æquos debellat 611,13
L. Valerius Potitus, P. filius, Poplicolæ nepos, ab Appio sententiam dicere prohibetur 688,13 de decemuirorum postulatis quam dixerit sententiam 700,10 cum Horatio cõtra decemuiros conspirat 703,30 cum Horatio opponit se Appio 718,47 L. Valerius Potitus consul creatur 725,28 exercitum in Æquos & Volscos educit 727,9 iniussu senatus triumphat cũ collega Horatio 729,6 de tribunorum postulatis quam dixerit sententiam 734,13
L. Valerius Potitus, & T. Manlius Capitolinus conss. 61,3
M. Valerius de pauperum motu compescendo quam dixerit sententiam 359, 35 M. Valerius, Poplicolæ frater, dictator dicitur 371, 11 plebem ad expeditionis societatem permouet 371, 23 de Sabinis triumphat 373, 29 in agros e Volscis captos colonos mittit 373,33. vanis promissis a senatu eluditur 373,40. 400,21 de senatus iniuriis apud plebem conqueritur 374, 8 M. Valerius, Poplicolę frater, de plebe reducenda quã dixerit sententiam 384, 47 apud profugam plebẽ quæ verba fecerit 394, 46 plebis postulata ad senatum refert 409,35 in Marcii caussa quid senatui & ipsi Marcio suaserit 459,23
M. Valerius, Poplicolæ frater, vnus e Roman. copiarum ducib. 29 4,37 saucius refertur e prœlio 295,1 M. Valerius, Poplicolæ frater, consul cum P. Postumio 305,14 cum Postumio de Sabinis triumphat, & insigni domo a senatu honoratur 307,20 M. Valerius, vir consularis, legatus Latinas ciuitates obit; & pœnas de latrociniis poscit 316,30. pro Rom. respondet 317, 25 M. Valerius, (forsan rectius M. Valerius, vt 359,35) Poplicolę frater, pauperib. debita condonanda suadet 328,17 M. Valerius legatus, Æbutio vulnerato succedit 349,35. occumbit 349,42
M. Valerius consul 657,30
P. Valerius, Sabini generis vir, vnus e libertatis Romanæ assertoribus 263, 35. 287,25 coniurationis socios arripit 282,34 in Collatini locum surrogatur a Bruto 287,25 triumphat 290,41. Brutum collegam funerat 291,2 dominatus affectati suspicionem quib. institutis aboleuerit 292, 19 Poplicolæ cognomen vnde inuenerit 293,1. 328,19 inuidiosiora regiæ potestatis insignia consulatui detrahit 338, 22. 682,47 P. Valerius Poplicola II consul 293,4 P. Valerius III consul 293,15 filiam suam obsidem Etrusco mittit 301,36 P. Valerius Poplicola IIII consul 307, 29 P. Valerii Poplicolæ mors, virtutes & res gestæ, frugalitas & cõtinentia singularis, funus, monumentum, luctus 314,19. P. Valerius multarum virtutum nomine laudandus 287, 27. in primis ob frugal. & contio. 747, 44
P. & M. Valerii, Poplicolæ filii, patruum propugnant 350, 1. occumbunt, ibid. 7
P. Valerius, Poplicolæ filius, frumenta coemptum mittitur in Siciliam cum L. Geganio 417,29 reuertitur 433,43
P. Valerius Poplicola consul 586,34 exercitum in Etruriam ducit 591, 47 triumphat de Sabinis & Etruscis 593, 32 de componenda tribunorum & consulis lite quam sententiam dixerit 605,4
P. Valerius Poplicola conss. 634,7 quib. verbis & collegam pacarit, & plebem ad arma capessenda permouerit 641, 40 saxo immisso interimitur 643, 21 P. Valerius Poplicola L. Valerii Potiti pater 688,15
Volesus Valerius 111,28
Valerii, plebis adulatores, & malorum institutorum auctores 373,44 Valeria familia semper plebi studuit 734, 17 e Valeria gente magistratus, grati fuerunt plebi 371,25 Valeriorum monumentum sepulcrale 315,15
Valeria, Poplicolæ soror, salutare consilium matronis & toti reip. in obsidionis periculo suggerit 511,10 quæ verba ad Veturiam Marcii matrem fecerit 512,2 Fortunæ muliebris sacerdos creatur 525,20
Valeria lex de prouocatione ad populi iudicium 334,3. 448,11 Valeria lex duplex 292,37 a Claudio examinatur 457,9 dictaturæ vi eneruatur 385, 19
Valerius Antias hist. 6,45 Valerius Antias lib. 1, de Rea Siluia quę scripsi. 776, 55. 777,18 de Celerum appellatione quæ tradiderit 86,36
Vallis angusta, iniqua pugnantium multitudini 419,39
Valluni transilire, vetitum 778,5 Vallum duplex 191,37 Vallo castrensi aliquot locis diuulso miles in hostem emittitur 553,12
Vates Etrusci maiorem ceteris cælestium signorum cognitionem habent 563, 25 Vati fallere non licet 258,9
Vaticinia ex animi commotione, & præcellenti mentis acumine 374,7
Vaticinia vatiis in locis edita 472,28
Vatia, seu Batia, op. Abor. 12,17
Spusius Vecilius Lauiniãs, vnus e Latinæ gentis ducib. 175,33
Vecte fetire 478,43.479,10
Vehicula muliebr. 515,29
Veii, munitiss. opp. 593,25 inter Etruscas vrbes Romanis proximum 585,9 Etruscæ gentis aduersus Rom. propugnaculum 574,17 Veiorum situs & magnitudo 116,45
Veientes quib. conditionib. pacem a Romulo impetrarint 118,7 cum Fidenatib. conspirant contra Romanos 140,46 castris ab Hostilio exuuntur 166,2 debellantur ab Anco Marcio 181,6 domantur a Tarquinio 193, 35 debellantur a Ser. Tullio 231,10, 45 Tarquiniis expulsis reditum armis moliuntur 288,39 a Romanis superantur 289,46 inducias a Cornelio impetrant 548,29 ob incursiones in agrum Rom. armis coercentur 558, 29 auxilia ab Etruscis cognatis suis aduersus Rom. impetrant 559,27 562,40 Romanos dispalatos adoriũtur 571,9 ad Tiberim vsque excurrunt 572,24 auxilia ab Etruscis contra Rom. impetrant 574,11 Etruscorum & Sabinorum societate freti, denuo contra Rom. arma sumunt 592, 1 inducias a pop. Rom. impetrant in annos XL 594,34 defectionem parant 730,40
Velia, locus Romæ 292,21 Velia, olim Helia 16,21
Velitum centuriæ 464, 37 Velitum arma & consil. 532,17
Velitationes 139,37. 563,2. 618,22
Velitationib. bellum ducere 574,44
Velitrę, Volscorum oppidum, Anco Marcio se dedit 181,35. capitur a Virginio cons. 373, 12. pestilentia exinanitum, colonos Roma accersit 427,28
Velterni, pop. Latii, desciscunt a Rom. 326,24
Velternus ager 534,11
Venalium pretia 446,2
Venumdari 221,12
Venonius, seu Vennonius, de tribubus a Tullio institutis quid scripserit 220,10 de Romuli & Remi ortu quæ scripserit 777,4
Venter humanus an iure incessatur maledictis 408,15
Venus Anchisæ futura prædicit 774,53 Veneris templum 39,40 templum in Zacyntho 40,24 templum in portu Anchisæ 41,11 Veneris Æneadis templum apud Leucadios 40,33: & apud Actienses 40,39 Veneris Æneadis ara in Elymi (seu Erycis) vertice 42,33 Veneris Libitinæ ærarium 220,45
Veneris portus 41,31
Venustas & gratia etiam in sordidato habitu elucet 716,7

Ver sacrum, seu sacra iuuentus, in coloniam vt amandari solita 13,10.77,20
Verba, animi notæ 1,38 Verba rei cuiusq; initium 431,33 Verba ceu manus ad rerum cognitionem deducunt 685,5 Verba dicentis multum adiuuantur vitæ integritate 591,35 Verbis prius agebant Romani quam ad arma deuenirent 740,5 Verbis bonis mala consilia velare 353,24 Verbis malis temperandum cum res bonæ sunt præ manibus 406,39 ob verba inania non abolenda sunt factorum merita 466,9
Veritas, initium sapientiæ 1,22 non opprimitur 205,23 Veritas tacita subornatæ opinioni tandem præualet 62,12 Veritatis inquisitionem refugiũt qui male sibi conscii ũt 637,4
Verubus & cultris conficitur Tatius 115,27
Vesbola, seu Suessula, op. Abor. 11,43
Vesta, tellus est 126,26 Vesta virginibus suis citra culpam periclitantibus quam præsentem opem tulerit 128,10 Vestæ cur sacratus ignis 126,25 Vestæ sacra quib. cognita 126,30 Vestæ sacerdotes e nobiliss. familiis 62,32 Vestæ templum 114,9 Vestæ templum a quo primum exstructum 125,8 Vestæ templum vbi stum 125,39.126,12 in Vestæ templo quænam asseruentur sacra, & cur a virginibus 126,19,30.127,10 in Vestæ templo pernoctare nulli masculo fas 127,22 ad Vestæ ædem fons 351,11
Vestales virgines, ἑστιάδες παρθένοι, a quo primum institutæ 125,8 Vestales quot a Numa, & quot a sequentib. regib. institutæ 127,15. Vestales duæ ad priores quatuor additæ a Tarquinio Prisco 199,45 Vestales quæ sacra custodiant 56,11.126,19.127,10 quamdiu virginitatem seruarint 62,23.127,23 Vestales exacto legitimo virginitatis tempore nuptæ 127,30 Vestales virgines insulatæ 556,30
Vestalium munus 62,34 honores 127,36. pœna, si vitiũ admisissent 64,20.127,38 Vestalium corruptarum pœnę a quo constitutæ 200,5 Vestalis virgo stupri connicta solennes pœnas luit 597,31 Vestalis virginis stuprum variis portentis significatum, a pontificib. solenni pœna expiatur 556,26 Vestalis virginis corruptores sub furca virgis cæsi occiduntur 556,33.597,37
Vestigiis auersis furtum celatur 31,18.773,39
Vestis sufficit quæ tueatur a frigore 747,9 Vestes sacræ 510,36 Vestis sordida in mær. 216,33 Vestis mutatur in negotio capitali 610,42 Vestis scissio, & pectoris plãctus in graui dolore 157,20.472,7 Vestis lacta per contumeliam conspurcata, sanguine eluenda 743,36
Veterani milites 552,20 castrorum custodiæ relinquuntur 618,35
Vetuloniatæ, pop. Etr. 189,10
C. Veturius consul 659,25 a L. Icilio defertur ad plebem 673,21 damnatur a populo 674,32
P. Veturius consul 323,34
T. Veturius Geminus, consul 367,37 contra Æquos proficiscitur 372,46
T. Veturius Geminus, consul 624,43 de Volscis ouat 626,40 fit Xvir 680,17
Veturia, Marcii mater, ad Valerię orationem quid responderit 512,42 a Marcio filio vt excepta 516,1 ad Marciũ quæ verba pro patria fecerit 516,46 Marcium filium qua oratione permouerit 518,20
Via sacra III, 23.114,6.303,47 Viæ manu factæ 642,45 Viarum stratura, vna e magnificentissimis Romæ structuris 200,26 Viam exitiosam insistere 320,21
Vibulanus, Fabii cognomen 618,3
Vicinorum bonorum exẽplum 432,28
Victimæ quo ritu cæsa 478,39 per Victimas iuratur 257,5.&154,26
Victor post insignem victoriã vt exceptus a populo 593,30 Victor plausi & magna gratulatione excipitur 422,20 Victor exercitus crateris & mẽsis excipitur 290,42.593,31 non nisi victorem se domum reditutum iurat miles 567,35 Victor victi bona sibi vindicat 517,41 Victores plerumq; comitatur superbia 388,26
Victoriam in se vno suisq; manib. ponit strenuissimus quisq; miles 349,14.555,36.618,16 Victoria non numero, sed virtute paritur 346,47 Victoriam vna cũ vita amittit Valerius 643,22 in Victoria funesta nec populus feriandum aut lugendum censet, nec senatus triumphãdum 585,24 Victoriæ sacer lacus 12,40 Victoriæ tempulum 26,5
Victi populi mulcta 315,37 Victi tractandi moderatius 103,5 Victi ex inopinato victores adoriuntur 572,8
Vicus Etruscus 305,2
Vicorum magistri 219,32
Vidua in iisdem manens Iarib. 522,3 Viduæ a Fortunæ muliebris sacerdotio remotæ 526,28
Villæ incenduntur 489,23
Viminalis collis vrbi additus a Ser. Tullio 218,36
Vindex Cæninensis, proditionis socios indicat 282,24
Vindiciæ ad propinquos pertinent 711,43 Vindicias nepti petit auunculus 710,39
Vinum agri Latini ab Ascanio vouetur Ioui 776,5 Vina Italiæ nobilissima Falernum & Albanum 54,4 Vinum affundebatur succensis hostiæ primitiis 479,2 Vini musti crateris excipitur miles victor 593,31:&290,42 Vinum bibisse, mulieri capitale, & cur 96,2
Virgam auream baculo ligneo insertam Apellini donat Brutus 265,3
Virgarum fasces alteri consuli, alteri secures præferebantur per mensum vices 278,21 Virgis cædi iubentur qui nomina in delectu dare detrectarent 596,14,24 Virgis cæsi mox secui percutiuntur sontes in prod. ctim. 283,33 Virgis cæduntur & mox decollantur defectionis auctores 648,15 Virgis cæditur Vestalis, deinde nocatur 64,21
Virgilius Saturnum cur primum dixerit 772,19
Virgines in fl. lauant 302,4 coronatæ saltabant 477,17 Virginib. cur demandata sacri ignis cura 126,23 Virgineum decorum 156,43
A. Virginius Montanus (seu Cælimontanus) consul 367,36 contra Volscos proficiscitur 372,47 A. Virginius Cælimontanus, vnus e legatis ad plebem profugam 394,14
A. Virginius consul 583,15 Seruilio collegæ succurrit 584,36 Seruilio collegæ fideliter patrocinatur in iudic. 591,25
A. Virginius Cælimontanus, consul 615,46 Æquos perpopulatur 612,19 A. Virginius triumvir 615,44 A. Virginius legatus in bello Æquico 673,47
A. Virginius trib. pl. legum præscriptionẽ a C. Terentio introductã vrgere pergit 627,43 L. Quintio ad defensionẽ filii quæ apud populum responderit 631,36 de ficta coniuratione quæ verba ad senatum fecerit 635,21 senatum & consules traducit apud populũ 639,37 cum collegis suis quarum annum in tribunatu permauet 648,30 quintum tribunus, delectus impedit, & senatus consultum de legib. vrget 653,17
L. Virginius centurio 709,29 periclitãti filiæ succurrit 711,29. filiam ferro ab Appii violentia vindicat 718,4 intercempta filia in castra se proripit 718,13 grauissime de decemuirorum tyrannide conqueritur apud milites 720,38 milites ad defectionem sollicitat 723,20 L. Virginius trib. pl. App. Claudium in populi iudicium vocat 726,26
Op. Virginius Tricastus consul 315,27 Cameriam capit 316,10
Procl. Virginius consul 536,4.606,46 Fortunæ muliebris templum dedicat 525,34 Cassio collegæ in reagratia obsistit 538,41
P. (vel potius Proclus) Virginius consul 536,4
P. Virginius de domesticis & externis turbis pacandis quam sententiam dixerit 370,2
Sp. Virginius consul 657,30
Sp. Virginius contra T. Romilium testimonium dicit 673,43
T. Virginius consul 342,3 A. Postumiũ collegam suum dictatorem dicit 342,30 cum suis copiis firma contra Latinos castra capit 343,36 Romani exercitus dextrum cornu tuetur 345,3
T. Virginius consul 570,47
T. Virginius consul 729,23
Virginia ab App. Claudio adamatur 709,37 a patre occiditur 718,4 splendidissimis exsequiis effertur 719,37
Virilem togam sumentes, nummum inferebant in ærarium Iuuentatis 220,47 Virilis toga Cumis sumebatur anno ætatis XX 424,40
Virilis membri species e flammis exsiliens 207,16
Virtutes, medietates sunt, nõ extremitates 529,21 Virtus, non conditio, spectatur in conferendis dignitatib. 198,43 Virtus stultitia offuscanda nõ est 369,30 inuidiæ obnoxia est 520,10 post obitum quib. fruatur præmiis 530,6 Virtutum laudatio in funere 291,10 Virtutis testimonia publica 160,11 Virtutes omnes vnum hominis ingenium capere nõ potest 529,6
Vis vi repellitur 116,1.444,38 Vis molienda non est vbi benignis verbis impetrari potest quod cupimus 600,30 Vi capi quæ nequeunt, dolo aggrediendа 162,19
Visiones inopinatæ, difficulter fidem inueniunt 526,14 Visiones insolitæ, Fauni opus 290,26 Visa insolita, diuini numinis iram portendũt 556,19
Vita humana e paruo momento dependet 522,18 Vita priuatorum hominum, attemperat se ad publica ciuitatis studia 331,6 Vita & mores insignium virorum, non prætereunda in rerum gestarum historia 314,31 Vitę integritas, verbis dicentis magnum addit pondus 591,35
Vitium fructus Ioui consecratur 52,35
Vitia pro virtutib. habentur a nonnullis 610,1
Vitulus, θύμαλλις 28,14
Vlcisci non decet eos quos Deus ipse puniit 427,37
Vltio iusta, tyrannidis iniquitates consequitur 424,45. Vltionem Deo cõmittere 403,10 Vltio diuina effugi non potest, etiamsi hominum vindices manus euadamus 655,19
Vlnis passis exceptare 408,26
Vlysses & Diomedes Palladium rapiunt 55,45 Vlysses cum Æneæ in Italiam nauigat 58,16 Vlyssis e Circe filii 58,45
Vmbellæ & flabella 424,36
Vmbrorum sedes 21,47 Vmbrorũ oppidum primariũ Croto 20,44 Vmbria Pelasgis inuaduntur 15,31.16,30 Cumas inuadunt 419,5 mutato nomine Sabini dicti 112,46. Vmbri in vrbem recepti 76,3
Vmbricæ gentis historicus Zenodotus Trœzenius 112,42
Vociferantes in carcerem abduci iubet Appius 718,31
Volaterræ, ciuitas Etr. 189,9
P. Volero se suis ipsius manib. tribunum sibi præstat contra consulum duritiem 596,13 qualib. natalib. ortus, & cur tribunus pl. factus 597,45 legem ad populum fert de tribunorũ comitiis 598,8 cum duob. collegis tribunatum iterum impetrat 599,18 legem de tribunitiis comitiis iterum vrget 600,12
Volsci debellãtur ab Anco Marcio 181,31
Volscorum duo populi fœdus cũ Tarquinio S. faciunt 250,3. ceteri ab eodem Tarquinio debellantur 252,36 Sabinos ad bellum Tarquinio inferendum sollicitant 253,14 Romanis contra Latinos auxilia negant 327,23 Latinis contra Rom. auxilia promittunt 344,36 Latinis suppetias veniunt post prœlium 352,7. exploratores sub legatorũ prætextu ad Rom. mittunt 353,4 supplices veniam deprecantur 360,46 a Seruilio deuincuntur 364,31 CCC obsidibus ob perfidiam mulctantur 365,7 adempta a Romanis repetunt 368,30 colonos Romanos admittere cogũtur 373,34.374,47 defectionis a Romanis post bellum Latinũ primi auctores 399,33 debellantur a Post. Cominio 411,38 dum famis tempore Romanis insidiantur, peste a Deo coercentur 427,15 ex vrbe per vnam portam omnes excedere iubentur 483,21 per legatos sua ab Romanis repetunt 487,36,46 Romanis bellum indicunt, ciuiq; duces creant Tullum Attium & C. Marcium 488,39 armis & exercitiis Romanæ militiæ a Marcio assuefiunt 534,35.550,43 quibus conditionib. pacem Romanis obtulerint 508,10.517,32. in expeditione aduersum Romanos suscepta, manus in Æquos socios suos vertunt 530,35. pacẽ a Rom. petunt 536,14 a Q. Fabio vincuntur 549,9 Romanos simulata fuga decipiunt 550,46. cũ Æquis denuo fœdus contra Rom. ineunt 574,2 Seruilio fortiter rebistunt 574,41 a Nautio cons. perustantur 594,3 castris exuuntur 615,9 cum Æquis contra Rom. conspirant pestis temp. 623,24 intra mœnia compelluntur 625,45 a Valerio profligantur 727,38
M. Volscius trib. pl. Cæs. Quintiũ capitis accusat 632,18 falsum cõtra K. Quintium dixit testimonium 633,35
P. Volumnius consul 627,11
Volumnia, C. Marcii vxor 511,47 vt excepta a Marcio 516,21
Vopiscus, prænomen 594,43
Vota & preces in confirmatione legis de ædificando Auẽtino 659,13 Vota pondus habent apud Deum 173,47 Votum persoluere 201,20.202,41 Vota dis reddit victor 354,26.422,31
Votum aui persoluit nepos 257,17
Vox in malis inexspectatis præcluditur 256,16 Voce signum dat multitudo suæ voluntatis 712,39 Voces incerto auctore editæ 472,25 Voces inopinatæ, difficulter fidem inueniunt 526,14 Voces insolitæ, diuini numinis iram portendunt 556,19 Voces & visiones insolitæ, Fauni opus 290,27
Vrbes vbi olim & quomodo condi solitæ 10,6 Vrbium circumarato 75,13 Vrbium captarum imagines præferuntur in triumphali funere 528,24
Vrbis præfectus in regis ablentia 273,28 Vrbi præfectus proximos agros tuetur 531,46 Vrbis præfectus de prælio scisciratur 351,17 Vrbis præfectus cõsulum alteri ab hoste circumuento mittit auxilia, alterum domum vocat ad prospiciendum reip. 650,14 Vrbis custodia, seu præsidium 338,42.342,37 Vrbis custodiæ relinquuntur emeriti & seruitia 312,25. De vrbis mœnibus dictum in M.
Vrbis portione contenti sunt qui agri consortio excluduntur 659,6 Vrbe excedere in consulum dissidio iubentur qui domicilium in ea non haberent 540,35 Vrbs in decemuirorum tyrannide deseritur a ciuibus 703,47
Vrbis conditæ annus I, 8,19 annus CCXLIIII, 277,20. annus CCIX, 367,38 annus CCLXX, 549,38 annus CCC, 676,45. ceteri non expressi sunt ab auctore: sed facile ex annuorum magistratuum serie possunt colligi. Vise & Roma.
Vrbinia, vestalis, stupri pœnas luit 597,31
Vrnæ suffragiorum 730,8 Vrnas calculorum euertere 665,28 Vrnę cum calculis plebi eripiuntur 666,36
Vscelinus, seu Vtcelinus, cognomen Sp. Cassii 315,26
Vsura grandi ciuiũ corpora sibi obstringere 385,40
Vsurpatores publicarum possessionum, ad magistr. defer. 608,28
Vsus legitimus res quasque commendat; abusus, exosas reddit 340,35
Vua ingenti magnitud. 203,6
Vulcani cũ Ocritia coitus 207,32 Vulcano quadrigas æreas dedicat Romulus 116,41 Vulcani templum 114,2,10 ad Vulcani, conciones haberi solitę 392,31.431,21.719,11
Vulcanus historicus 774,45
Vulnera XIV, omnia aduersa 663,24 Vulnera simulat miles 606,20
Vulnerati & fessi in extremum agmen se recipiunt 532,29 Vulnerati per vias ab equitatu insequente occiduntur 585,13
Vulpes cauda madefacta ignem extinguere conatur 48,30
Vulturii in auspicio 777,53 Vultures sex Remo se offerũt 73,33: duodecim Romulo 73,40 Vulturum agmen, aquilarum nidum disturbat 261,9
Vulturnus, Cãpaniæ fl. retrogrado meatu fluit 419,20
Vultus alieno dolore mæsti 591,37
Vxor, γυνὴ γαμετή 95,17 Vxoris modestia ius 95,37 Vxor sacro ritu nupta, in omnium bonorum & factorũ communionem cum marito coit 95,17.98,4 Vxores ducere cogebantur qui per ætatem possent 580,24 Vxorem primus dimisit Sp. Caruilius ob sterilitatem, non sine magna populi inuidia 96,14
Vxoriorum delictorum cognitio & pœna 95,45

X

Xanthi Lydii narratio de Lydo 22,12
Xenagoras de Romæ conditoribus quæ scripserit 58,44
Xenophon Corinthius, olympionica 617,47
Xerxes Græciam cum exercitu inuasit Olymp. LXXV 559,19
Xipheus, seu Xuthus 772,35
Xypetæa, pag. Atticus 50,26

Z

Zacynthus, Dardani filius, insulã sui nominis condit 40,20
Zacynthiorum ludi 40,24
Zenodotus Trœzenius, Vmbricæ gentis historicus, de Curium ortu quæ retulerit 112,41

FINIS.

CORRIGENDA.

Pag.50, Latini textus versu 33, pro Æxonensis *rectius leges* Xypetæensis. *P.66, L.t.v.18 a fine, pro* his pugnæ seminibus, *reponere poteris* hac altercatione, *vel* rixa. *P.140, v.2, scribe* ἴχων, *per ω. P.190, L.t.v.11, pro* alas *non minus apte leges* turmas. *P.270, v.4, scribe* ἑκλιῶν, *per η. P.306, L.t.v.16 a fine, pro* Postumius *repone* Valerius. *P.333, L.t.v.10, scr.* duæ diuersiss.s. *& v. penult.* gubernacula resumerent. *P.398, v.vlt. scr.* ἐναυλώσεσι. *P.404, v.5, post* παρασκευασμένον, *pro hypodiastole pone punctum semiperfectæ periodi, suspensum scilicet. P.476, L.t.v.10, scribe,* Vlyssis pugilationem exponit. *nam* πυγμὴ *non luctæ est, sed pugilatio seu pugilatus. P.493, in margine ante* Socios *adde* Marcius. *P.529, L.t.v.24, pro* mediocritates *repone* medietates. *P.662, L.t.v.6, pro* proximis *scribe* superioribus. *P.696, L.t.v.30, potes etiam sic legere,* quibus proximos secundum deos honores & gr. *P.705, L.t.v.9, pro* pabulatum *repone* prædatum. *Pagina 713, vitium habet in prima numeri sui nota, 6 scilicet pro 7. P.725, L.t.v.16, rectius sic leges,* vt de stationis a ducibus assignatæ desertoribus. *P.745, v.36, post* μεῖζον καὶ *pone punctum perfectæ periodi.*

In Notarum libello pag.20, v.56, post atque adeo rursum, *adde,* sic est. *P.24, v.2, scr.* detracto. *P.29, v.23, post* λέγιν *pone punctum semiperf. periodi, suspensum scilicet. Ibid. v.37, pro* 372, *repone* 504, 10. *P.37, v.8, pro plur.* ἀποκαπνισμοὶ *scribe singul.* ἀποκαπνισμός. *P.55, v.56, ante* V.12, *adde,* P.506.